Biblioteca „ASTRA"
– SIBIU –

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEȘU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE ■ Anul **IX** ■ nr. **438** ■ 5-11 iulie 2012 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

Maria IORDĂNESCU

Lasă-ți **copiii** să vină la **tine** 11

ANDREI PLEȘU

„Caraghioslîc, bîzdîc, balamuc“

pagina **3**

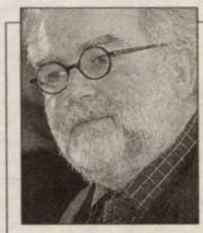

GEORGE BANU

„Femei, femei, femei...“

pagina **13**

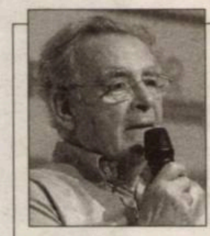

Interviu cu
BERNARD PIVOT

pagina **21**

Cinematograful

– sau ce-a mai rămas din el –

> *„Atunci cînd spun cinema, nu mă pot opri să mă gîndesc mai degrabă la sală decît la film.“*
>
> *ROLAND BARTHES*

Redacția DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 București ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

Biblioteca ASTRA

[illegible]

DILEMATICI DIN TOATE ȚĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

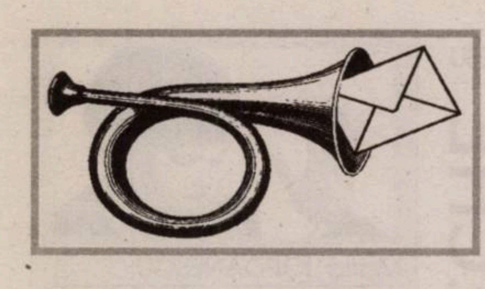

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
>
> *(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)*

LAPU
LAPU
CREATION

album dilematic Dan Horaţiu Popa

COBORÎTE DE PE SITE

Articolul lui Cristian Ghinea, „Cu cine votează Gigel dacă-l enervăm“

Drept la replică

Stimate dle redactor,

Mă numesc Gigel şi aş dori în cele ce urmează să aduc unele clarificări la afirmaţiile pe care le-aţi făcut la adresa mea, pentru ca publicul cititor să fie corect informat şi să poată decide în cunoştinţă de cauză despre cum anume stă treaba cu mine, cu bancherul şi cu economiştii ăştia de stînga care nu fac altceva decît să reinventeze lumea prin cuvinte.

În primul rînd, e-adevărat că am doar 10 lei salariu, am 9 lei cheltuieli curente şi am 3 lei datorii trecute de plătit. Numai că ar fi corect, zic eu, ca publicul cititor să ştie cum am ajuns să am aceste datorii, de vreme ce se poate accepta, cred eu, fără probleme, că nu m-am născut cu ele pe cap (de-asta şi consider că e incorect să plecaţi – la reconstruirea realităţii prin cuvinte care vă convin – de la faptul că cineva are datorii şi că ăsta este un dat pur şi simplu). Ei bine, eu nu am vrut să am datorii. Aşa m-au învăţat ai mei: bă, dacă ai bani puşi deoparte bine, dacă nu, nu. Numai că, vedeţi şi dumneavoastră, în urmă cu vreo şase-şapte ani, cînd toată lumea era pusă pe cumpărat de cu toatele, evident, pe datorie, mi-a fost tare greu să stau deoparte. Şi chiar am rezistat mult şi bine, vreo cîţiva ani, fără termopane la ferestre şi fără frigider clasa A, în ciuda faptului că realitatea din jurul meu era descrisă pe atunci extrem de clar şi de concis, fără sofisticării şi metaforicale de doi bani: o ducem bine şi o vom duce şi mai bine. Adică, aia era realitate, nu era vorbărie goală. Costel, vecinul, bancherul, se ruga de mine zilnic să mă duc numai cu buletinul la el la bancă, îmi lăsa în cutia poştală fel de fel de reclame la tot felul de produse bancare, care mai de care mai tentante. Şi rîdea tot timpul de mine că ce, eu îs mai prost, nu văd că toată lumea o duce mai bine, eu de ce nu vreau? Şi dac-ar fi fost numai el, dar primeam telefoane zilnic, de la alte bănci, la televizor se spunea că pînă şi piticii de grădină îşi luau credit, pentru ce, întreba unu', pentru orice, răspundea altu', în sfîrşit, inbox-ul era plin cu mesaje de la colegi de-ai lui Costel (aşa cum astăzi e plin cu mesaje de la recuperatorii de creanţe). Eu, însă, nu şi nu, mă ţineam ca fraierul, ziceau toţi, de învăţătura alor mei. Dar, să fiu cinstit, nu erau doar ai mei. Mai erau şi cîţiva cîrcotaşi care încercau să convingă lumea că ceea ce se vede nu e tocmai realitatea brută, încercau aşadar, mînaţi de interesul lor exclusivist şi îngust, să reconstruiască lumea prin cuvinte şi expresii meşteşugite, ca de pildă „supraîncălzirea economiei“ sau „bulă imobiliară“, cînd de fapt era clar ca lumina zilei că economia doar duduia şi nimic mai mult şi că imobilele, de vreme ce au cumpărători în stadiul de proiect, evident că se vor şi vinde. Să-i cred, să nu-i cred? Ce să fac? Ei, şi s-a-ntîmplat că în urmă cu patru ani au fost alegeri. Şi după ce, vreme de vreo cîţiva ani, lumea începuse ca s-o ducă tot mai bine, au venit unii în campania aia şi au pus punctul pe i, cum se spune atunci cînd vrei să te dai deştept. Şi-au zis cam aşa: „Fiecare român o va duce mai bine. Salariul mediu în România va ajunge la 905 euro, pe lună, faţă de 490 de euro, în prezent. Iar pensia medie în România va ajunge la 405 euro de euro pe lună, de la 160 de euro în prezent“. Şi, pentru că aia era realitate, nu vorbărie goală, evident că au cîştigat alegerile. Chiar şi atunci, nu voiam să cred ce se întîmplă, acei cîrcotaşi de care vă spuneam tocmai introduseseră în discuţie cuvinte noi, nemaiauzite pe-aici, anume „criză financiară“. Care criză?... strigau realiştii, ăia, adică, de cîştigaseră alegerile şi care spuneau verde-n faţă cum stă treaba, fără să reconstruiască realitatea în mod meschin şi prin cuvinte potrivite? Ei, şi-atunci am cedat şi eu. Mi-am făcut ceva calcule pe baza unei jumătăţi din salariul ălora de nouăsute şi un pic de euro pe lună, mi-a ieşit că îmi permit şi m-am hotărît: de mîine o să fiu dator. M-am dus a doua zi la Costel, la bancă, era coadă, toţi cu buletine, la fel şi eu, Costel cînd m-a văzut a zîmbit, m-a chemat într-un birou separat, doar eram vecini, a chemat o fată şi i-a spus să se ocupe de mine şi, cam într-o juma' de oră şi după cîteva semnături, gata, începusem să fiu dator. Mi-am luat termopane la ferestre şi un frigider clasa A. Aşa că, în spiritul corectitudinii faţă de publicul cititor, aş dori să se reţină că datoriile alea trecute de 3 lei le-am făcut abia după ce m-am luptat din răsputeri cu învăţăturile alor mei şi cu meschinii şi egoiştii ăia care nu voiau să vadă realitatea aşa cum era ea, ci încercau să o rescrie folosind la greu sofisme, limbaje tehnice şi constructe intelectuale, numai ca să dea aparenţa că ştiu ce se petrece. Realitatea însă m-a învins şi m-a convins.

Şi-ajungem cu asta la al doilea rînd: să nu credeţi că eu cred că de vină pentru criza datoriilor e doar Costel, şi nu şi eu. Dar tot aşa, nu cred nici că de vină sînt numai eu, şi nu şi el. În definitiv, realitatea aia necontrafăcută de cuvinte mieroase ne-a permis – şi mie să-i cer lui – şi lui să-mi dea mie. E-adevărat că aş putea fi întrebat: dar pe tine cine te-a învăţat, Gigele, că poţi lua bani pe datorie fără să ştii dacă-i poţi da înapoi? Dar atunci să-l întrebăm şi pe Costel, bancherul, pe el cine l-a învăţat că ar putea să-mi dea credit fără să fie el sigur că-i voi da banii înapoi? Pe el cine l-a învăţat să mă bată la cap zilnic, doar-doar îi voi trece pragul ca să iau un credit? Şi pe şeful de la Lehman Brothers, banca aia de la care ni s-a tras la toţi, cine l-a învăţat că poate să ia banca de la un leveraj de vreo douăzecişiceva (deja destul de mare) şi să o lase să se ducă pe pustii, cu tot cu investitori, angajaţi, clienţi etc., cu un leveraj de peste patruzeci? Răstimp în care el s-a făcut multisutimilionar? Aşa încît mai încet, dle redactor, cu datoriile trecute şi cu supraîndatorarea lui Gigel, că treburile astea erau bine mersi inventate cu mult înainte ca în România să mai existe şi altceva decît „azi la C.E.C. un leu de pui, mîine el va face pui“. Or fi fost proşti, nu zic nu, gigeii ăia americani care s-au aruncat ca fraierii să ia creditele alea NINJA – *no income, job or assets,* cu dobînzi mici un an-doi şi de-a dreptul ucigătoare după aia, dar hai să fim cinstiţi şi să recunoaştem, creditele alea nu erau nicidecum bani furaţi, erau bani împrumutaţi şi, cel mai important, ăia de le-au inventat erau bancheri, şi nu gigei. Plus că, în sfîrşit, multe din comisioanele percepute de bancheri erau încasate la acordarea creditului şi nu în cursul rambursării lui, aşa că exista un interes material extrem de clar în a-i convinge pe fraieri să se îndatoreze. Aşa încît, dacă ne-am împotmolit un pic – şi eu, Gigel, şi el, Costel –, cred că e întru totul corect să mi se ceară un pic de austeritate, dar asta numai întrucît e corect, de pildă, să se taxeze şi tranzacţiile financiare. Aşa, plătesc şi eu, plăteşte şi el şi, cumva-cumva, om scoate-o noi la capăt, doar n-o fi sfîrşitul lumii. În concluzie, în spiritul corectei informări a publicului cititor, aş dori să se reţină că eu n-am nimic personal cu Costel şi cred că nici el cu mine, doar că la problema care e, pînă la urmă, a amîndurora, mi se pare corect să împărţim cumva povara soluţionării ei. (...)

Cu stimă şi respect, Gigel

adăugat de Graur Sorin Marius
varianta integrală pe site-ul
www.dilemaveche.ro

Articolul lui Radu Cosaşu, „Tangoul «să nu exagerăm!»“

Băiatul meu cel mic (23 de ani), pentru care nu mai prezint de mult interes de confesor, mi-a spus într-o zi, cu vreun an în urmă:

– Dac-ai şti cît de mult mi-aş dori să am o poză împreună cu Federer. Era înflăcărat, nicidecum melancolic.

Mi-a explicat:

– Face ce-mi place şi mie să fac, dar mult mai bine.

– Aha! Şi cum de ţi-a venit ideea asta tocmai acum, cînd a-nceput să piardă?

– Pentru că tipu' e magic, nu te-ai prins? Cîştigă şi cînd pierde!

Mi-am reamintit acest episod astăzi, după ce am citit superba dumneavoastră confesiune intitulată „Tangoul «să nu exagerăm»!“.

Maestre, fără a intenţiona să fiu patetic, permiteţi-mi să vă mărturisesc: nici nu ştiţi cît de mult mi-aş dori să am o poză împreună cu dumneavoastră.

adăugat de conteledesaintgermain

Articolul Luizei Vasiliu, „Cum să distrugi o instituţie care funcţionează brici?“

Acuzaţiile aduse ICR sînt halucinante. Din păcate, nu am participat la multe dintre activităţile ICR. Doar la cîteva organizate în Stockholm, unde am locuit pentru (foarte) puţin timp. De acolo am o amintire imaginară: să mă plimb prin spaţiul de vis care e librăria Hedengrens, înconjurată de portretele scriitorilor (români) pe care îi îndrăgesc – ICR a organizat acolo în 2009 o mini-expoziţie foto cu portrete de scriitori români contemporani. Eu am ajuns în Stockholm în 2010.

E imposibil să intri pe site-ul ICR şi să nu fii impresionat de multitudinea de festivaluri, tîrguri de carte, expoziţii, concerte etc. organizate de cele 17 institute. Eu mi-aş fi dorit să particip la mai toate, dacă aş fi putut. Nu pentru că erau organizate de o instituţie românească, ci pentru ca erau nemaipomenite!

Acuzaţiile domnului Ponta sînt scandaloase, iar Ordonanţa de Urgenţă din 13 iunie 2012 e hilară.

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF
Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU ● Andrei PIPPIDI
Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Daniela POLIANSCHI
DIRECTOR ABONAMENTE: Corina GONTEANU
e-mail: corina.gonteanu@adevarulholding.ro
ABONAMENTE ŞI INFORMAŢII: tel.: 0730.190.899, număr cu tarif normal în orice reţea telefonică,
orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@adevarulholding.ro

PUBLICITATE: Ionela DANA ● tel.: 0730.190.808 ● e-mail: ionela.dana@media-point.ro
DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Mircea CIOBOTARU
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Alin BENEA
DIRECTOR VÎNZĂRI: Mircea IONESCU

Tiraj 12.900 ● Tipărit la Tipomedia Bucureşti

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de
Adevărul holding

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Ce ne mai face plăcere?**
- **Dans**
- **Cutremure**

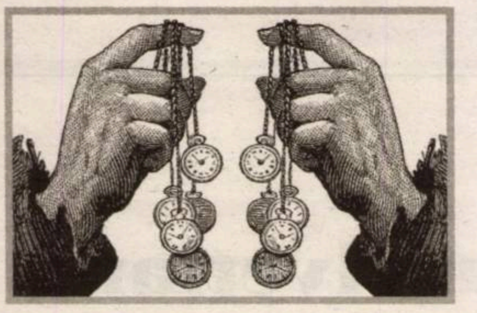

Andrei PLEŞU

nici **aşa**,
nici **altminteri**

Caraghioslîc, bîzdîc, balamuc

„Aşa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici aşa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Țara gemea turcită...
(Ion Barbu)

Mă declar sabotat de Guvernul României. Vreau să-mi văd de treabă. Nu le cer nimic special. Le cer doar un minimum de normalitate, care să mă ajute să-mi duc la bun sfîrşit proiectele şi viaţa. În fond, asta e treaba guvernelor: să-i ajute pe oameni să-şi vadă liniştiţi de treabă, în condiţii omeneşti. Or, de o bună bucată de vreme, mă trezesc, în fiecare dimineaţă, sub asediul unor simptome de derapaj tragi-comic, astfel încît, în loc să mă confrunt cu gîndurile mele, mă confrunt cu năzbîtiile unei adunături de pezevenghi.

Nici nu ştiu cu ce să încep. Deunăzi, un individ fără identitate şi fără biografie îşi permitea să profereze: „Să-ţi fie ruşine, Neagu Djuvara!“. Mai alaltăieri, un fost candidat (liberal) la Preşedinţia României, care, în 1990, părea o soluţie contra comunistului Iliescu, declara că C.V. Tudor e un mare român şi partidul lui – un onorabil partid de dreapta. Un ministru pe care, dacă îl întîlneşti pe stradă, îl crezi, după portret, şef cu aprovizionarea la aprozarul din colţ, „pune umărul la Educaţie“. Prim-ministrul ţării nu reuşeşte, vreme de aproape două luni, să găsească un ministru al Învăţămîntului cît de cît credibil. Apoi pleacă la Bruxelles să reprezinte ţara, fără mandat, călcînd o decizie a Curţii Constituţionale. Acuzat de plagiat, se apără într-un fel care demonstrează că, de fapt, nu ştie ce este un plagiat: domnia sa crede că poţi copia integral zeci de pagini dintr-o carte, fără ghilimele, dar că eşti exonerat de vină dacă, la bibliografie, listezi şi cartea cu pricina. Cînd o comisie acreditată să judece cazul nu spune ce trebuie – o desfiinţăm. Repede, peste noapte, după ce o ţinem puţin de vorbă, ca să dăm timp *Monitorului Oficial* să publice decizia *(Monitorul* a fost trecut, de altfel, subit, în subordinea Guvernului, pentru „operativitate“). Tot printr-o mişcare rapidă, mutăm ICR la Senat, ca să scăpăm de Patapievici, pe vorbe şi pe ură, fără o analiză corectă a mandatelor sale. Cutare lider politic demisionează din Senat ca să ajungă pe mîna unui tribunal mai „flexibil“ şi îşi numeşte la Agricultură un „coleg“, deşi (sau tocmai pentru că) e în litigiu cu respectivul minister. Curţii Constituţionale i se restrîng drastic atribuţiile şi, cînd nu hotătăşte ce trebuie, e căutată la dosare. Membri ai ei care, de cel puţin doi ani, n-au fost niciodată contestaţi de fosta opoziţie devin, brusc, incompatibili. Un fost prim-ministru se sinucide greşit, prilej pentru o amplă telenovelă naţională, susţinută de un jurnalism barbar. O doamnă care s-a distins prin realizarea unui excelent serial despre puşcăriile politice ale comunismului *(Memorialul durerii)* ne dovedeşte, abia acum, că, pentru dînsa, Maniu, Coposu, Gh. Brătianu, Noica, Ţuţea au fost un soi de Adrian Năstase *avant la lettre*. Delir? Lichelism? Debilitate intelectuală? Din această dilemă nu putem ieşi.

Adrian Năstase a intrat, pe de altă parte, într-o companie încă şi mai selectă. E comparat, ca Nea Nicu pe vremuri, cu Mihai Viteazul. Dar nici Ponta nu stă mai rău. Ministrul de Interne (probabil un pasionat răsfoitor, în timpul liber, al filozofiei europene) e de părere că, după Platon şi Aristotel, nu avem pe piaţa culturală decît plagiatori. Prin urmare, Ponta nu e decît un exemplu între altele. Şi, oricum, nu i-a plagiat pe Gigi şi pe Nelu, ci, ca tot omul, pe Platon şi Aristotel. Carevasăzică, e în aceeaşi oală cu Hegel, Marx şi Heidegger.

Schimbări „principiale“ se fac mai peste tot. Între timp, nu ştim cu ce se ocupă miniştrii noştri, cînd nu li se ordonă vreo demascare sau vreo Ordonanţă de Urgenţă. Ştim ceva despre V.P. Dobre? Despre D. Chiţoiu? Despre L. Isar? Despre Daniel Constantin? Avem alte priorităţi. De pildă, instalarea lui Claudiu Săftoiu la Televiziune. După succesul de la SIE, merita să-i oferim şi şansa unui succes la TVR. L-am cunoscut în 2005, la Preşedinţie. Părea un băiat cumsecade, aprope candid. Scria despre Băsescu în *Evenimentul zilei* cu atîta amor, încît am încercat să-i sugerez o relaxare a tonului. Nu se putea. Era sedus. Dacă vreunul dintre „intelectualii lui Băsescu“ ar fi scris despre „şeful“ cinci la sută din ce-a scris C. Săftoiu la începutul mandatului lui de consilier (luaţi şi citiţi!), ar fi fost jucăria Antenei 3 seară de seară (deşi asta se întîmplă oricum). Calibrul lui politic mi-a devenit limpede cînd m-a „sfătuit“ să organizăm prima ieşire în lume a lui Băsescu, printr-o vizită la Vatican. Cred că ideea i se părea de o şmecherie fabuloasă. Ce dacă preşedintele nou ales al unei ţări ortodoxe se pune rău, printr-un prim gest simbolic, cu Biserica autohtonă şi cu enoriaşul autohton? Dăm lovitura! Ne punem bine cu popimea mondială şi cu conducerea „secretă“ a lumii. A avut, trebuie s-o recunosc, şi inexplicabile idei bune. El e cel care l-a propus preşedintelui pe Vladimir Tismăneanu ca şef al Comisiei pentru cercetarea crimelor comunismului. Pe urmă s-a supărat. Aşa e la noi. Eşti dat afară de la Dinamo? Treci la Steaua. În plus, sîntem – cred – singura ţară din lume în care te calific prin eşec. Urma lui C. Săftoiu la SIE e tristuţă. Să-l lăsăm să se compromită puţin şi la Televiziunea Naţională. (În fond, tot de „informaţii“ e vorba.) Oricum, şi-a cîştigat cu asupra de măsură – şi nu e singurul – promovarea. A clămpănit seară de seară contra dictaturii băsesciste, pe toate posturile unde realizatorii nu se puteau dispensa de finele lui analize şi de farmecul lui personal. Iar acum are savarina în raniţă, ca pe un baston de mareşal...

Mi-e imposibil să cred că nu există liberali şi pesedişti cu capul pe umeri. Mi-e imposibil să cred că toţi găsesc normal ca un prim-ministru să declare, sinucigaş, că „75% din timpul şedinţelor de guvern“ se dedică răfuielilor politice. Păi de ce?! De ce nu se ocupă Guvernul de zecile şi sutele de blocaje dramatice ale ţării? M-aş fi aşteptat ca experienţa politică a dlui Iliescu să fie mai tare decît o proastă solidaritate de partid; să-l îndemne, de pildă, la o – fie şi discretă – urecheală a „cîrlanului“. M-aş fi aşteptat la oarecare reacţii şi din partea dlui Mitrea. Sau a dlui Vosganian. Sau au o strategie ascunsă de căsăpire a premierului? Mă întreb şi cum e cu „Pro Democraţia“ dlui Pârvulescu. Nu aud nici vocea, de obicei promptă şi nuanţată, a amicului Hurezeanu. De Crin Antonescu nu mai vorbesc. E în transă. Cred că se visează în fiecare noapte în al douăzecilea an de mandat prezidenţial, transmiţîndu-i lui Băsescu al 3547-lea „avertisment serios“.

Concluzii? Două: 1) Mă tem că e mai uşor să te lupţi cu duşmanii politici sau cu înflorirea corupţiei, decît cu prostia şi vanitatea. 2) Pentru prima dată, în ultimii patruzeci de ani, îmi pare rău că mă întorc „acasă“.

Berlin, 1 iulie 2012

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Straşnic se depolitizează, domnule!

Imediat ce s-a trezit în pîine, Guvernul a anunţat că va depolitiza instituţiile pe care Executivul precedent le politizase. Frumos. Nobil gînd. Căci – într-adevăr – era plină ţara de numiri politice. Aproape că nu-ţi mai vine să întrebi „cine a aruncat primul piatra?“ cînd vezi că un premier tînăr – cel mai tînăr din istoria recentă – e pus pe fapte mari şi vrea să rezolve, în sfîrşit, una din maladiile tranziţiei: numirile pe criterii politice în funcţii care ar trebui să fie (doar) administrative, manageriale sau de serviciu public. Nu-ţi mai vine să-i aminteşti junelui premier că şi pe vremea lui Adrian Năstase era la fel (ba chiar mai rău): nimeni nu căpăta un cuţitaş şi-un colţ de pîine publică fără carnet de partid. N-are rost, îţi zici, să mai zgîndări trecutul: bine că a venit, finalmente, un guvern cinstit – cel mai cinstit, după cum am fost anunţaţi – şi e decis să întrerupă acest joc stupid al destituirilor şi numirilor politice.

Numai că povestea „depolitizării“ s-a sucit şi e manipulată pe faţă. PSD şi Guvernul – plus trompetele lor mediatice – o ţin una şi bună că numai „ceilalţi“ politizează. Mai precis, tot ce „ţine“ de Băsescu e politizat, în schimb noile numiri şi schimbări instituţionale făcute de Executiv sînt apolitice ca nişte îngeri. Curtea Constituţională? E politică, pentru că ţine cu Băsescu. (Acum cîteva luni, cînd dădea decizii favorabile la solicitările USL, era corectă şi independentă...) Noul Consiliu de Administraţie al TVR, în care Opoziţiei nu i-a fost lăsat nici un loc? E pe bune şi profesionist, condus de cunoscutul om de televiziune Claudiu Săftoiu, un simplu tehnocrat care şi-a dovedit pînă acum competenţele manageriale în materie de mass media şi eţetera. Directorul Arhivelor Naţionale? E politic: le-a dat acces cercetătorilor la documente şi a făcut ordine în instituţie, ce, e de capul lui? Să punem un apolitic de-al nostru, care să ţină „la adăpost“ documentele care nu ne convin şi să nu mişte-n front fără să întrebe la partid. Şi tot aşa.

Ar fi timpul ca societatea civilă
să revină la instrumentele din anii ’90.

În paralel cu aceste schimbări, atmosfera publică e aglomerată cu „luări de poziţie“, ca să ştie poporul cum e cu depolitizarea. Pînă şi Corina Creţu, europarlamentar PSD – absentă de ani buni din peisajul public – s-a trezit vorbind despre „politizarea instituţiilor care depind de Băsescu“. Am impresia că, pe undeva prin cotloanele partidului, vreun „comunicator“ sau vreun „strateg“ le-a spus liderilor PSD că tre’ să bage un discurs puternic anti-politizare, ca să creadă poporul că în sfîrşit a venit cineva care face ordine în instituţiile statului. Cam primitivă „strategie“, mai ales cînd o ia pe ogor. Bunăoară, pe tema plagiatului săvîrşit de Victor Ponta s-a pronunţat un Consiliu condus de Marius Andruh, un eminent cercetător. Imediat a fost luat la ţintă: e politic, pentru că a fost numit de Funeriu. Iar măgăria maximă a săvîrşit-o *Jurnalul naţional,* titrînd: „Marius Andruh a luat şpagă de 7 milioane de la Funeriu“. De fapt, nu era şpagă, era o finanţare absolut legală pentru un proiect de cercetare coordonat de dl Andruh şi realizat de un colectiv de cercetători. În componenţa Consiliului sînt, de asemenea, eminenţi cercetători şi profesori. Asta arată cît de primitiv – şi disperat – e atacul „strategic“ al propagandiştilor PSD: îşi imaginează că oameni care au trăit o viaţă din munca onestă de cercetare au nevoie de „numiri politice“ într-un Consiliu care le aduce mai mult bătaie de cap decît avantaje? Îşi imaginează că, dacă îl „fac din vorbe“ pe dl Marius Andruh, *faptul* incontestabil că teza dlui Ponta are părţi întregi copiate va putea fi şters cu buretele? Îşi imaginează că, zbierînd în toate direcţiile împotriva oricui vede că plagiatul e plagiat, vor anula onestitatea şi orgoliul lucrului bine făcut în toată comunitatea ştiinţifică şi că îi vor reduce la tăcere pe toţi oamenii care trăiesc cinstit din cercetare ştiinţifică ori din scrisul onest şi liber? Poate că, pe moment, vor reuşi să-i intimideze pe unii. Dar faptul rămîne fapt (adică plagiatul dlui Ponta), iar istoria ne arată că regimurile bazate pe propagandă şi pe prostirea propriilor cetăţeni – precum nazismul şi comunismul – au sfîrşit prost. Nu că în societăţile libere şi democratice n-ar exista propagandă. Există, dar se face mai inteligent, nu în „stilul“ PSD şi al goarnelor sale.

Numai că, deocamdată, PSD (căci vocile liberale au dispărut cu totul din peisaj – probabil că în PNL sînt destui care îşi dau seama că e stupid să te dai „liberal“ şi să pui bocancul pe gîtul vocilor critice...) are senzaţia că a venit la putere pe o mie de ani şi îşi pune în aplicare, sistematic, planul de cucerire a tuturor instituţiilor statului şi de a anula orice formă de autonomie. O să dea chix. Doar că, din nenorocire, între timp avem cu toţii de suferit, iar democraţia din România face un mare pas înapoi. Ar fi timpul ca societatea civilă să revină la instrumentele din anii ’90: să monitorizeze atent guvernarea, să amendeze şi să protesteze. Sub pretextul „depolitizării“, PSD vrea să ia totul sub control. Dacă reuşeşte, ne merităm soarta.

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Fabulă cu un bancher elvețian

Se spune că, odată, în Elveţia, ţara băncilor serioase şi solide, un bancher a călcat cu stîngul. De fapt, a călcat cu dreapta în conturile unor clienţi şi a produs pagube mari. A furat. Se spune că poliţia a făcut investigaţia de rigoare, l-a prins (cu toate dovezile de rigoare) şi a dat să-l aresteze. Se spune că, aflînd pocinogul, Asociaţia Băncilor Elveţiene a stat de vorbă cu anchetatorii. A făcut o donaţie Asociaţiei Elveţiene a Magistraţilor Amărîţi. Apoi l-a chemat pe hoţ, i-a zis că are să-i dea o veste proastă. Omul s-a pensionat. După cam şase luni, poliţia l-a arestat şi l-a dus la închisoare pentru frauda comisă. Ştirea a ocupat fix trei rînduri la rubrica fapt divers, undeva prin coada ziarelor. Băncile elveţiene au rămas cele mai sigure bănci din lume.

Cam la povestea asta mă tot gîndesc de cînd cu celebrul, faimosul, supraanalizatul caz Năstase. Faptele: un prim-ministru produce bani pentru campania sa electorală, pe căi lăturalnice. Pierde alegerile. Partidul venit la putere îi vrea capul, cariera, numele, casa, contul, condamnarea. Îl vrea lichidat definitiv. Dacă erau un picuţ mai la Est (un pic mai la Est de Ucraina), îl doreau lichidat şi fizic. Vine procesul, urmează termene peste termene, îl condamnă. Doi ani de puşcărie. Poliţiştii vin să-l ridice, el încearcă să se sinucidă. Poliţistul îl opreşte în ultima clipă. Condamnatul ajunge la Urgenţă. Migrenă la nivel naţional. Disconfort. Carele de la ştiri aglomerează Calea Floreasca. Auzim: „Să se respecte legea!“, „La puşcărie cu el!“. Pe toate ecranele numai asta se comentează. În general, pe lîngă subiect. Cuvinte-cheie: Justiţie, Reformă, Macovei, Europa, Puşcărie, Independenţă, Politizare, Înscenare. Cel din urmă a apărut relativ tîrziu. Aflarăm că, de fapt, fostul premier şi-ar fi înscenat sinuciderea, că de fapt nu a fost nimic adevărat. S-a utilizat un ziar din Germania, să fie mai credibil. Parchetul, vigilent ca (mai) întotdeauna, trece la acţiune. Cheamă la audieri şi-l pune sub acuzare pe medicul care l-a consultat pe Năstase, apoi pe cei trei poliţişti care s-au dus să-l ridice. Toţi sînt acuzaţi de favorizarea infractorului. Cum ar veni, l-au ajutat pe Adrian Năstase să îşi amîne drumul la puşcărie. Simultan (alt motiv de migrenă), acelaşi Parchet îl acuză pe fostul premier de tentativă de omucidere. Adică, el nu ar fi vrut să se sinucidă, ci să-i omoare pe poliţiştii acuzaţi de favorizarea infractorului. Din nou, motiv de tocşou, de dat cu părerea, de dus buhul prin toată lumea largă.

© wikimedia commons

Ştirea a ocupat fix trei rînduri la rubrica fapt divers.

„Caz rar în Europa“, ziceau agenţiile de ştiri. Ele nu se refereau la cazul unui politician corupt, ci la deznodămîntul procesului. Vă închipuiţi, cumva, că schemele paralegale de finanţare a campaniilor electorale au fost inventate de Adrian Năstase? Pe undeva prin Germania, trăieşte (aproape) neştiut de nimeni un domn, Helmuth Kohl. Pentru o manevră similară cu a lui Năstase, a fost exmatriculat din viaţa publică a nemţilor. Nu a fost invitat nici măcar la festivităţile prilejuite de cele două decenii de la reunificarea Germaniei. Nu uitaţi, domnul Kohl a fost artizanul istoricei şi nesperatei Uniri dintre RDG şi RFG. Merita să facă închisoare pentru finanţarea ilegală a partidului său? Dacă o întrebaţi pe doamna Macovei, răspunsul este lesne de bănuit. Mă tem însă că viaţa, democraţia şi mecanismele sociale sînt ceva mai sofisticate decît le poate percepe intransigenta doamnă Macovei. Pînă la urmă, nemţii (meticuloşi şi obsedaţi de lege cum îi ştim) au făcut un compromis. Kohl nu a ajuns la închisoare pentru că serviciile pe care le-a adus ţării sale au fost considerate a fi un pic mai mari decît deranjul produs unor oameni de afaceri. Cazuri similare puteţi găsi şi în Franţa (campania pentru primăria Parisului, Chirac în prim-plan) sau Anglia (finanţări semilegale pentru Tony Blair, prin ministrul său al industriei şi comerţului).

E drept, bancherul elveţian şi-a dat seama că a fost prins cu mîţa-n sac şi a căutat o soluţie cît mai elegantă. La noi, aşa ceva nu a fost posibil. Oare pentru că sîntem o ţară aflată ceva mai la Vest decît Ucraina lui Timoşenko, dar mult mai la Est faţă de Germania lui Kohl?

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

librăriile adevărul și POLIROM
TE PROVOACĂ LA CITIT!
REDUCERE
25%
În săptămâna 9 – 15 iulie numai în librăriile Adevărul ai 25% discount la toate cărțile de la editura Polirom.

OPERE II. PROZA
Gellu Naum
Preț întreg: ~~49,95 lei~~
Preț redus 37,46 lei
-25%

PRIZONIERUL CERULUI
Carlos Ruiz Zafón
Preț întreg: ~~26,95 lei~~
Preț redus 20,21 lei
-25%

SUNSET PARK
Paul Auster
Preț întreg: ~~16,95 lei~~
Preț redus 12,71 lei
-25%

Săptămâna editurii POLIROM Peste 680 de titluri

LIBRĂRIILE ADEVĂRUL
● București: Bd. Magheru nr.18 tel. 0730.190.895 - Str. Doamnei nr. 27-29 tel. 0730.660.318 ● Brașov: Str. Michael Weis nr. 9 tel. 0758.114.837
● Cluj-Napoca: Str. Ion Rațiu nr. 2 tel. 0732.920.246 ● Craiova: Str. Împăratul Traian nr. 9 tel. 0751.046.849
● Focșani: Bd. Independenței nr. 34 tel. 0337-401692 ● Galați: Str. Brăilei nr. 169 tel. 0730.660.385 ● Iași: Str. Ștefan cel Mare și Sfânt nr. 4 tel. 0730.190.864 ● Timișoara: Str. F. Mercy nr. 3 tel. 0730.660.166 - Str. Alba Iulia nr. 1 tel. 0728.121.254

PUBLICITATE

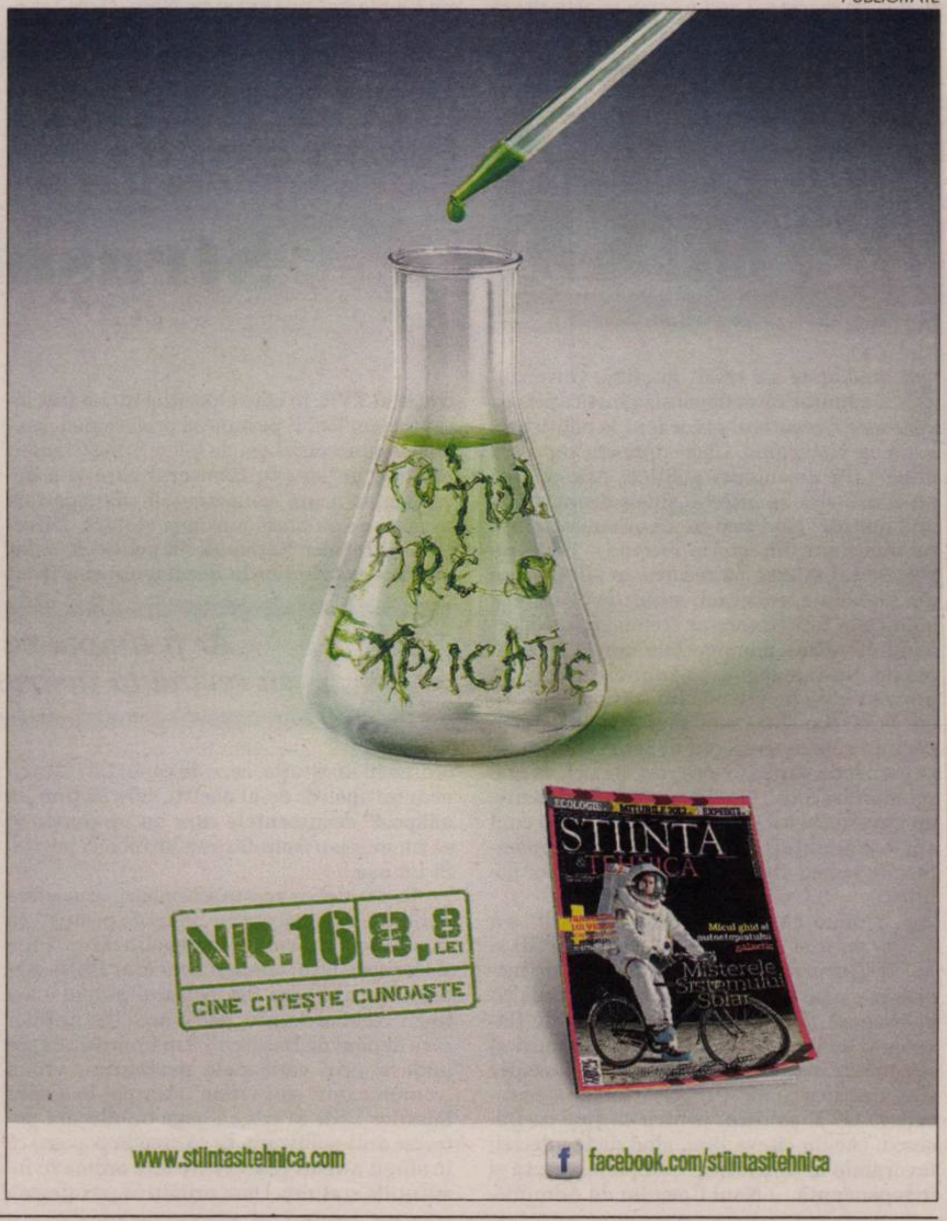

NR.16 8,8 LEI
CINE CITEȘTE CUNOAȘTE
www.stiintasitehnica.com
facebook.com/stiintasitehnica

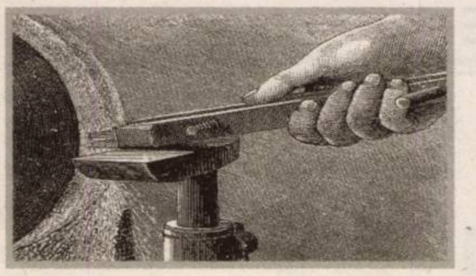

Ovidiu NAHOI

EU şi **UE**

Europa şi România, învingători şi învinşi

De la război încoace, în Europa nu mai există învingători şi învinşi – este mesajul pe care liderii europeni au grijă să-l transmită cetăţenilor, de fiecare dată cînd divergenţele dintre membrii Uniunii par imposibil de conciliat.

Aşa şi la acest Consiliu din 28 şi 29 iunie. Germania, încurajată de marşul triumfal al propriei economii, dar şi de un vot al grecilor în favoarea partidelor tradiţionale („vedeţi, austeritatea a fost acceptată ca singura soluţie, pînă şi în ţara cu cele mai mari probleme“, au putut spune germanii), venea la Bruxelles decisă să reziste. Cancelarul Merkel a fost ferm: nici o mutualizare a datoriilor. Ba, mai mult, liderul de la Berlin lansase, nu cu multă vreme în urmă, ideea unei uniuni politice, văzută ca un pas premergător uniunii bugetare. „Va trebui ca, pas cu pas, să cedăm mai multe competenţe Europei şi să oferim Europei mai multe puteri de control“, declara cancelarul german, pe 7 iunie, într-un interviu acordat televiziunii publice germane. De partea cealaltă, însă, dinspre aşa-zisul Club Med, lucrurile se vedeau altfel. Spania lui Rajoy – lovită din greu de criza bancară, şi Italia – aflată încă pe marginea prăpastiei datoriilor, cu toată conducerea suplă a echipei tehnocratului Monti, aveau nevoie de solidaritate imediată. Şi mai era Franţa lui Hollande. Noul lider francez cerea şi el solidaritate înaintea uniunii politice. Şi avea nevoie de o victorie, fie şi morală, la debutul său oficial pe arena europeană.

Ce coincidenţă! În timp ce liderii celor 27 dezbăteau aprins în sala de consiliu – se spune că, la momentul de tensiune maximă, „zona euro“ s-a retras într-un conclav de urgenţă –, în sala de presă jurnaliştii care aşteptau finalul reuniunii urmăreau cu pasiune meciul de fotbal Germania – Italia de la Campionatul European. Rezistînd atacurilor susţinute ale germanilor, italienii îşi asigurau victoria prin două contraatacuri elegante. Punctul marcat de nemţi aproape de final nu a mai contat, chiar dacă, în minutele de prelungire, poarta italienilor s-a aflat sub asediu. Precis aşa va fi şi în Consiliu – se estima în neîncăpătorul bar din zona de presă. Într-adevăr, premierul italian Mario Monti şi-a impus ideea ca fondurile europene de salvare să poată achiziţiona obligaţiuni ale ţărilor aflate în dificultate. Şi aceasta, în afara unui program de asistenţă de tipul celui aplicat în Grecia, cu supravegherea „troicii“. Mai mult, aceste fonduri de salvare nu vor avea statutul de creditor prioritar, acesta rămînînd rezervat sectorului privat – ceea ce ar trebui să-i încurajeze pe creditorii privaţi să cumpere datorii spaniole sau italiene. În sfîrşit, va exista o uniune bancară.

La rîndul ei, Franţa a obţinut Pact de creştere. Nu este inclus în Tratat, dar preşedintele Hollande nu se întoarce acasă cu mîna goală. Un plan de 120 de miliarde de euro, care ar urma să alimenteze investiţii în locuri de muncă, mai ales pentru a combate şomajul în rîndul tinerilor; vor fi finanţate lucrări de infrastructură la nivel european. Banii ar urma să vină din fondurile europene necheltuite şi din emiterea de obligaţiuni pentru proiecte.

A pierdut Germania? Ei bine, nu. Sau nu chiar. Datoriile statelor nu se transformă într-una europeană. Principiul scris cu litere de foc la Berlin rămîne în picioare: contribuabilul german nu va fi pus să plătească pentru datoriile zonei mediteraneene. Statele vulnerabile vor rămîne însă la mîna speculatorilor de pe pieţe, şi asta tot îl va costa pe contribuabilul european. Controlul la nivel european asupra bugetelor naţionale va deveni operaţional, ceea ce înseamnă un pas important spre uniunea politică văzută de la Berlin. Aşadar, nu există învingători şi învinşi.

Dar în România? Participarea la Consiliul European a devenit motiv de război politic între palatele Cotroceni şi Victoria. Iar războaiele se soldează, de obicei, prin capitularea uneia dintre părţi. Premierul Ponta a aplicat politica faptului împlinit şi a mers la Bruxelles. Preşedintele Băsescu este acum înarmat cu o decizie a Curţii Constituţionale care îi conferă drept de decizie în privinţa participării la Consiliu. Dar Parlamentul are de gînd să dea o lovitură Curţii Constituţionale, prin revocarea cel puţin a unora dintre membrii ei, dacă nu a Curţii în întregime. Viitorul se anunţă sumbru.

Premierul Ponta a aplicat politica faptului împlinit.

Un singur punct luminos în tot acest peisaj întunecat: pentru prima dată, un reprezentant al României la Consiliul European vine să prezinte în Parlamentul naţional concluziile reuniunii. Dincolo de patimile generate de războiul politic, acesta este un lucru bun şi ar trebui păstrat, indiferent de deznodămîntul confruntării. Participarea la Consiliul Eurpean nu poate fi confiscată de o singură persoană.

Desigur că, în vremuri normale, reprezentarea europeană a României ar trebui să facă obiectul unui parteneriat, şi nu al unui război. Guvernul are tot dreptul să ceară un rol important în formarea mandatului de reprezentare, dacă nu chiar rolul principal, întrucît rezultatele Consiliului au o influenţă directă asupra guvernării. Parlamentul trebuie inclus în sistemul de luare a deciziei – şi este păcat că, ţinut deoparte, în istoria de cinci ani a apartenenţei noastre la Uniune, Legislativul nu şi-a dezvoltat cine ştie ce abilităţi în afacerile europene, dar lucrurile trebuie începute de undeva.

Conflictul preşedinte-premier, pe marginea participării la Consiliu, şi chiar decizia Curţii Constituţionale ar trebui să fie doar începutul unei dezbateri serioase privind reprezentarea intereselor româneşti.

Războiul politic fără menajamente exclude însă o discuţie politică serioasă. Iar dacă la nivel european nu mai există învingători şi învinşi, în România vor fi. Unul este deja aproape cert: interesul românesc în Uniunea Europeană.

***Ovidiu Nahoi** este realizator de emisiuni economice la The Money Channel.*

■ ■ ■

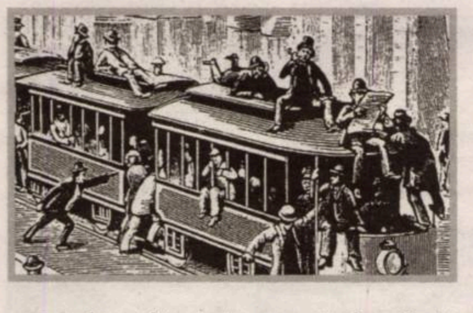

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Omul politic şi cultura

Cultura dă oricui se apropie de ea lecţii supreme. Să citeşti Platon sau Ian McEwan (eventual cu creionul în mînă), să asculţi Bach sau Leonard Cohen, să priveşti un Titian sau un film de Milos Forman şi, mai ales, să stai să vezi ce mişcă fiecare dintre aceste experienţe în tine, să iei răgazul reflecţiei după fiecare dintre aceste vizite şi apoi, eventual, să scrii ce gînduri ai, să împărtăşeşti şi să asculţi ce au de spus şi alţii care au avut aceeaşi experinţă – iată un drum spre cultură. Să faci aşa ceva regulat şi atît de des, pînă cînd simţi că nu mai poţi fără – abia atunci ai devenit o fiinţă culturală. Cînd cultura intră în tine, devii dependent de ea, subjugat de ea, determinat de ea. Aşa, cred, decurge împătimirea de cultură. Şi dacă se realizează la vîrste fragede, la vîrstele fireşti ale debutului în ale gîndului, atunci cursa e lungă şi plină de satisfacţii. Dar această împătimire se poate realiza oricînd. Preferabil sau chiar obligatoriu, aş spune, pentru omul politic este ca această împătimire să se fi realizat înainte ca el să înceapă cariera politică.

Poate că cea mai importantă lecţie pe care omul politic o poate primi prin exerciţiul cultural este cea despre propria situare. Ce eşti, de fapt, cînd eşti şef de stat sau de guvern, ministru ori parlamentar, şef de partid sau pur şi simplu baron local? Cei din jur îţi spun adesea cum eşti, dar te flatează slugarnic, de cele mai multe ori. La vocile acestui cerc de prieteni politici sucombă, în general, bruma de spirit autocritic pe care omul politic o are. Nici în cei care-ţi sînt împotrivă nu poţi crede prea mult: întîi, pentru că spiritul concurenţei politice îi face să fie mereu pe lîngă adevăr în ceea ce te priveşte şi, în al doilea rînd, pentru că şi ei sînt ca tine. Nici introspecţia nu ajută mult. Plus că nu prea ştii să o faci şi, de aceea, nu o practici. E drept, nici nu dai multe parale pe ea pentru că ştii (de unde?) că ce scriu ziarele e mai important decît ce îţi spui tu însuţi. Ai mult mai mare grijă la ce scriu ziarele despre tine decît la ceea ce crezi tu însuţi despre tine. Tu însuţi te uiţi în oglindă, în fiecare dimineaţă, la baie şi vezi un luptător, un om puternic, împlinit, un ales, şi nu un oarecare. Ei bine, eşti într-o mare eroare, eşti pe drumul spre eşec, iar cultura vine să corecteze acest gen de aberaţie.

Omul politic are în el ceva paranoic. Doar democraţia (cu alegeri regulate şi restricţii de exercitare a mandatelor publice) ţine în frîu pornirile dominatoare şi egomane ale omului politic. Altfel, omul politic se crede important, face istorie sau, dacă nu are ambîţul acesta, poate măcar face numiri şi produce legi. Adică, *determină*. Fiinţa umană are în ea toate ingredientele spre a se detesta şi a se adora în acelaşi timp. Politicianul este o fiinţă în care adoraţia proprie copleşeşte orice sentiment de autoblamare. În ochii proprii, politicianul e un erou. Puţini, foarte puţini politicieni, însă, sînt eroi şi pentru ceilalţi. Iar înţelegerea acestei diferenţe de perspectivă este posibilă doar prin experienţa culturală. Apoi, înveţi bine că nimic nu începe cu tine şi nimic nu se sfîrşeşte cu tine. Omul politic fără exerciţiu cultural crede că el e cel mai bun dintre toţi cei trecuţi şi viitori (maximum de concesie o poate face altor oameni politici, cu condiţia ca ei să fi murit cu cel puţin 100 de ani înainte de naşterea sa). În fine, tot la lecţia de situare mai înveţi şi că puterea este efemeră, iar cel mai vulnerabil moment din viaţa unui om politic este imediat după ce a pierdut puterea. După putere, imediat, omul politic poate fi ucis uşor... la figurat, evident.

Omul politic fără exerciţiu cultural
crede că el e cel mai bun dintre toţi cei trecuţi şi viitori.

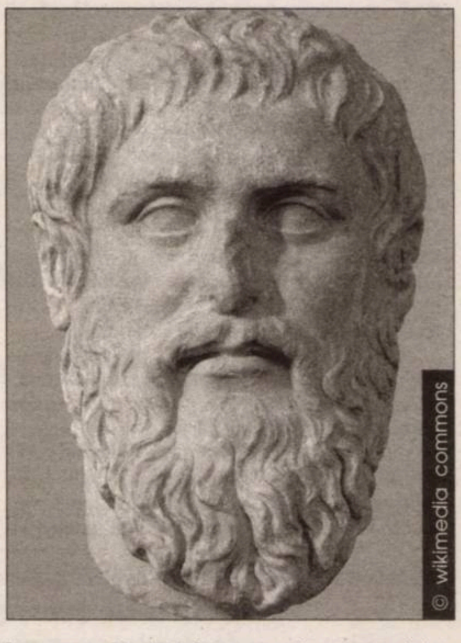

© wikimedia commons

Diavolul lucrează, însă, şi aici. Într-o carte celebră, se spune că lucrarea cea mai subtilă a diavolului este aceea de a te face să crezi că el nu există. În subiectul meu, lucrarea cea mai subtilă a lui este să te facă să crezi că între cultură şi viaţă e o mare diferenţă. Ideea că execiţiul cultural te rupe de lumea reală şi că doar experienţa empirică, zisă „a vieţii“, poate servi drept ajutor în a naviga înainte pe oceanul furtunos şi complicat al politicii este cea mai mare ispită diavolească care poate intra în mintea cuiva. Şi, tocmai de aceea, e foarte răspîndită.

■ ■ ■

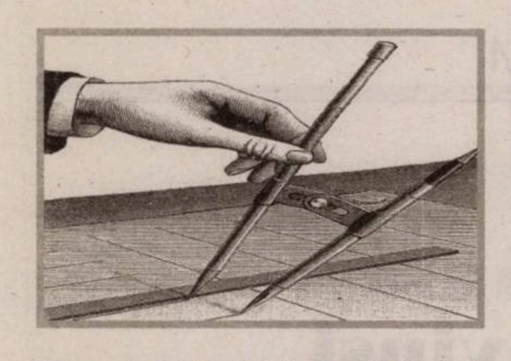

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Ce ar trebui să facă primarul Oprescu

Presa a dat uitării alegerile locale aproape imediat ce s-au încheiat, fiindcă o serie de evenimente incredibile au anunţat începerea altor competiţii de mai mare anvergură. Totuşi, aici, unde nu ne dă pace grija de soarta oraşului nostru, am încerca să tragem concluzia acestei consultări a electoratului bucureştean.

Candidatul independent Nicuşor Dan, deşi susţinut de 73.000 de alegători, n-a izbutit să intre nici măcar în Consiliul general. În schimb, a avut parte de acuzaţiile cele mai strîmbe şi mai murdare. Nu-i nimic, omul era perfect conştient la ce se expune din partea presei, care este cum este. Ce a cîştigat? O mobilizare cum nu se mai văzuse niciodată a celor care n-au nici un interes ascuns şi care năzuiesc să trăiască într-un spaţiu urban civilizat ce nu-şi va pierde identitatea istorică. De acum înainte, la manifestaţii ca acelea pe care le-a condus de atîtea ori în apărarea patrimoniului, nu vom mai fi doar zeci sau sute. Numărul nostru a crescut, conştiinţa dreptăţii pentru care luptăm s-a adîncit. Asta se cheamă un progres moral.

Alegerile s-or fi terminat, dar mandatul rămîne.

În ajunul alegerilor, la 29 mai, fusese lansat Pactul pentru Bucureşti 2, de către 47 de ONG-uri care s-au adunat în Platforma pentru Bucureşti. Primul pact datează din 2008, de la precedentele alegeri locale. Atunci, domnul doctor Oprescu îşi anunţase adeziunea. De data asta, semnătura d-sale lipseşte. Pentru victoria sigură la care se aştepta, n-avea nevoie să spună altceva decît ce gîndeşte. Alţi candidaţi la primării s-au declarat de acord cu acel set de propuneri cu privire la dezvoltarea oraşului în următorii patru ani. Au fost zece, punîndu-l la socoteală şi pe Nicuşor Dan, cel mai implicat. Unul singur a fost ales: Piedone, de a cărui popularitate nu se îndoia nimeni, aşa că ar fi cîştigat oricum.

Despre acest Pact s-a vorbit foarte puţin, aşadar nu e de prisos să amintim cîteva dintre punctele sale, anume cele care au în vedere prezervarea moştenirii ambientale şi arhitecturale. Programul prevede alocarea de fonduri pentru înfiinţarea unui Birou de Patrimoniu în cadrul PMB, conform legii 422/2011, însărcinat să-i informeze şi să-i sprijine pe deţinătorii unor clădiri de patrimoniu. Se mai recomandă crearea unei Comisii pentru Bucureştiul istoric, care să analizeze toate propunerile de intervenţii asupra monumentelor istorice şi a zonelor de protecţie. Încă o măsură ce s-ar impune: finanţarea de către PMB a unui Dispecerat de Urgenţă, avînd în jurul său „voluntari de patrimoniu“ care şi-ar asuma semnalarea rapidă a abuzurilor săvîrşite contra construcţiilor de valoare istorică. De asemenea, nu ar trebui întîrziată aplicarea exproprierii pentru cauză de utilitate publică la monumente asupra cărora s-a atras atenţia, dar care sînt în continuare în pericol din neglijenţa sau reaua voinţă a proprietarilor. Totodată, se solicită stabilirea unui sediu definitiv al Pinacotecii Municipiului, cu aproximativ 5500 de obiecte de artă care n-au mai fost expuse de decenii, într-unul din aceste imobile istorice care au nevoie de reabilitare: Palatul Ştirbei sau Casa Cesianu, ceea ce le-ar pune în valoare. În sfîrşit, Hala Matache, a cărei stare s-a agravat din vina Primăriei, va trebui restaurată aşa încît să se poată relua activitatea normală în interior.

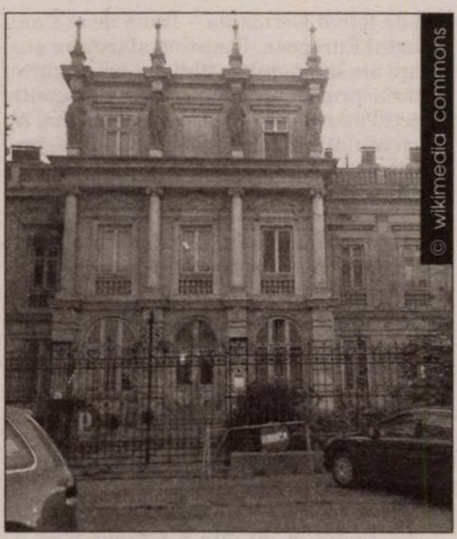

© wikimedia commons

Ca programul privitor la patrimoniu să fie complet, aş mai adăuga la priorităţile cuprinse în Pactul pentru Bucureşti unele dintre cele frecvent sugerate pe site-ul Primăriei de către cetăţenii, nu mulţi, dar foarte dedicaţi care urmăresc viitoarea strategie urbanistică, sau pur şi simplu dezvăluirea de către Primărie a planurilor cu care se întreprind aproximativ 150 de intervenţii (o strategie înseamnă mai mult). Asemenea voci au cerut stăruitor interzicerea oricărei schimbări de destinaţie a spaţiilor verzi. O altă revendicare la care subscriu este de a-i obliga pe constructori să nu depăşească regimul de înălţime la o nouă clădire, *stabilit în funcţie de cel mai vechi imobil din apropiere*. Condiţia presupune continuarea acţiunii de evaluare conştiincioasă şi competentă a vîrstei şi calităţilor fiecărei case din zonele protejate – cîte au fost identificate prin hotărîrea consiliului PMB din anul 2000.

Toate aceste sarcini, pe lîngă multe altele, îi revin acum celui care a cucerit funcţia de primar general, prin energia şi vigoarea pe care le-a demonstrat (dar şi printr-un talent actoricesc de care nici unul dintre concurenţi nu era capabil). Nu a semnat Pactul? Desigur, pentru a avea mîinile libere, sau pentru a se deosebi de contracandidatul său din societatea civilă. Dar la noua sa instalare a afirmat că e primarul tuturor bucureştenilor. Hai să îl luăm pe cuvînt şi să îi cerem din nou implementarea măsurilor sugerate aici, care constituie un minim de bun-simţ la care subscriu nu doar 47 de ONG-uri, ci toţi votanţii lui Nicuşor Dan, care au fost aproape toţi cei care au auzit de el, candidatul fiind obscur şi ocultat de televiziuni. Alegerile s-or fi terminat, dar mandatul rămîne, şi sîntem mai mulţi decît am fost vreodată.

***Andrei Pippidi** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Anca BRĂTULEANU

SOS Provincia

Arhive „de provincie“

S-ar putea crede că îmi fac reclamă. Şi nu ar fi cu totul fals. Fiindcă sînt mulţumită de rezultatele efortului depus începînd de acum patru ani. Îndemnaţi de din ce în ce mai multele arhive scoase la iveală pe Internet, de modestia informaţiilor similare din România şi de posibilitatea ca toate astea să fie de folos studenţilor şi nu numai lor, am început – cu ajutorul studenţilor – o campanie de publicare pe site-ul Universităţii de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu“ a arhivelor care sînt în custodia Departamentului de Istoria & Teoria Arhitecturii şi Conservarea Patrimoniului.

Şi, dintre ele, am ales să scriu despre arhiva de relevee ale unor clădiri, adeseori monumente de arhitectură, făcute de-a lungul timpului de studenţii Şcolii de Arhitectură din Bucureşti (astăzi UAUIM). Releveul este o reprezentare în desen, în două dimensiuni, a planurilor, faţadelor, secţiunilor unei construcţii existente – cu alte cuvinte, acele piese de desen care pot face înţeles şi reconstituibil un obiect de arhitectură. Se adaugă aici şi desenul mai puţin tehnic, reprezentarea în perspectivă a clădirii. Începînd din 1903, fiecare serie de studenţi arhitecţi trebuie să facă, într-un anume moment al studenţiei, releveul unei construcţii. Releveul era şi este un mod de a învăţa arhitectură, una dintre materiile cuprinse în programa analitică a şcolilor de profil. Nu numai că ele redau imaginea unor edificii mai tîrziu modificate sau chiar dispărute, unele folosind ca bază pentru studii istorice sau pentru proiecte de restaurare. Ele mai au o calitate majoră, încă neutilizată: pot genera şi completa noi direcţii de cercetare. Două dintre ele au rezultat din această primă etapă a inventarierii, în mijlocul căreia ne aflăm.

Arhiva de relevee ale unor clădiri, adeseori monumente de arhitectură.

Prima este posibilitatea de a observa – prin intermediul temelor alese de profesori în fiecare an – spre ce se îndrepta interesul învăţămîntului de arhitectură într-o perioadă sau alta a secolului al XX-lea. Alegerea zonelor şi a obiectelor de arhitectură ce urmau să fie relevate, corelate cu alte fapte de cultură contemporane, reflectă în bună măsură interesul societăţii româneşti. Astfel, se poate constata că, într-o anume perioadă, studenţii erau trimişi cîţiva ani la rînd să facă releveele unor ansambluri şi construcţii din mediul rural, cu precădere locuinţe sau grupuri de locuinţe săteşti; uneori, o anumită zonă – de pildă Maramureşul – era destinaţia spre care se îndreptau studenţii arhitecţi; alteori, tema era relevarea acelor edificii care figurau pe lista monumentelor istorice.

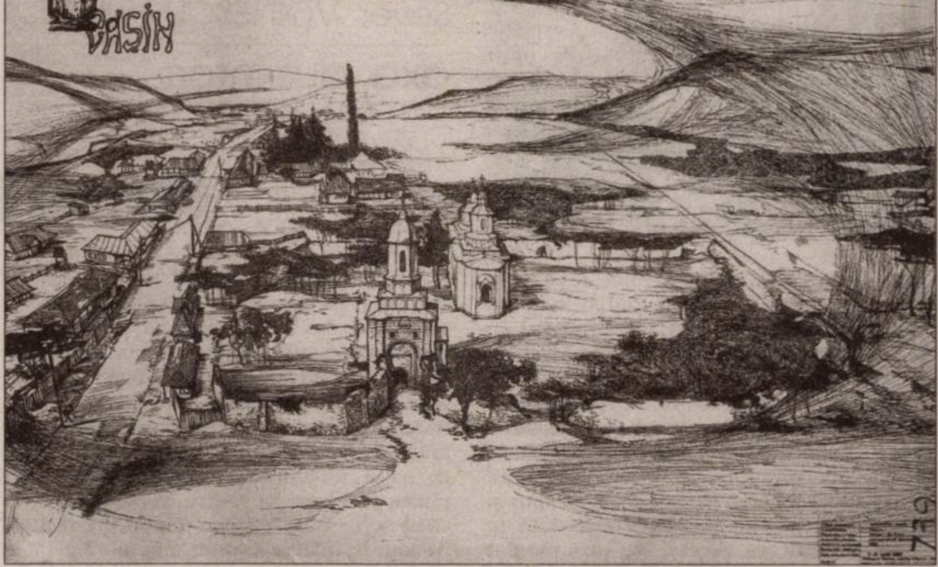

Cea de a doua direcţie de cercetare este legată de felul în care sînt realizate releveele, cu alte cuvinte – modul de reprezentare. Oricît de tehnic şi obiectiv trebuie să fie desenul unui releveu, este imposibil ca „maniera“ studentului să nu participe şi ea la reprezentarea construcţiei. De la caracterele scrierii alese de studenţi, pînă la perspectivele şi reproducerea unor detalii, toate sînt elocvente pentru modul de a desena arhitectura într-o epocă sau alta. Fără îndoială, contau aici – şi contează şi acum – diferenţele pe care le produceau, inevitabil, instrumentele de desen pe care le foloseau autorii.

Acestea sînt doar cîteva dintre motivele pentru care o asemenea arhivă este demnă de interes. Şi dacă le-am numit „de provincie“ este pentru că majoritatea acestor relevee ilustrează arhitectura de pe întreg teritoriul ţării. Arhiva digitală care cuprinde un prim pachet de relevee, dintre cele mai vechi, este în curs de completare. Pentru cei interesaţi, folosiţi link-ul http://www.uauim.ro/departamente/itcp/arhive/. Şi veţi avea şi alte surprize, referitoare la lucrări actuale ale studenţilor noştri, legate de clădiri din ţară şi zone urbane semnificative pentru patrimoniul construit românesc şi – credem noi – european.

***Anca Brătuleanu** este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu“ din Bucureşti.*

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Locuinţă şi locuire

– La sfîrşitul anului întîi, cînd trebuie să proiecteze prima lor locuinţă, acolo îi vezi, acolo vezi cu ce au venit în cap, ce-şi imaginează ei, de fapt, că este o casă, cum trebuie să arate, ce trebuie să aibă omul în casa lui…

– Este un fel de test proiectiv, ca-n psihologie!

– Aşa este! Iar ceea ce mi-a atras cel mai mult atenţia la toate aceste proiecte iniţiale din ultima vreme este lipsa bibliotecii. Practic, aceasta dispare din locuinţă, n-o mai găseşti la nimeni – sau aproape nimeni!

– Apropo, mă scuzi că te întrerup... Asta îmi aduce aminte de un ambasador de-al nostru care, ajuns la post, a primit şi mobila necesară pentru apartamentul în care urma să trăiască nu ştiu cîţi ani. Avea de toate, un birou, fotolii, foarte multe fotolii, televizor cît un perete... dar nici un corp de bibliotecă. A trebuit să modifice o mobilă de bar pentru a putea să-şi pună cîteva cărţi.

– Nu mă miră... Şi mai este ceva: o confuzie între spaţiul de masă, living şi bucătărie. Ca şi cum între microunde şi televizor nu prea ar mai fi nevoie să existe şi altceva...

Şi discuţia între arhitecţi, la care asistam întîmplător, a mai continuat o bună bucată de vreme.

Omul este în măsura în care locuieşte – spunea Heidegger. Şi mai toţi studenţii la arhitectură, din cîte am înţeles din alte discuţii întîmplătoare, învaţă să se refere cu mîndrie la această aserţiune ontologică. Doar că tot Heidegger se întreba, mai degrabă retoric, dacă oare noile construcţii de locuit, care oferă un *domiciliu* adesea plăcut şi convenabil, „poartă în ele chezăşia că se petrece acolo o *locuire?*“.

Pe de altă parte, mă uit la datele sociologice răspîndite (şi pierdute...) printre sondaje. În moduri şi formulări deosebite, mai toate sugerează o centrare pe spaţiul domestic. O astfel de cercetare, despre care voi încerca să vorbesc cu o altă ocazie, arată, de pildă, că principala valoare a românilor pare a fi familia (la paritate cu banii!). Mai detaliat, un top al „celor mai importante lucruri în viaţă“ arată astfel: familia, sănătatea, copiii, educaţia, casa/locuinţa; pe ultimele locuri se află afacerile, distracţiile şi politica. Altfel spus, în afara celor două resurse-suport, sănătatea şi educaţia, sensul românilor pare să fie proiectat în spaţiul domestic (familie, copii şi casă), cel public – din afara casei (afaceri, politică...) fiind profund devalorizat.

Cum se leagă aceste observaţii atît de opuse?

De fapt, *în ultimă instanţă,* este vorba despre o mutaţie de-a dreptul ontologică, pe valul căreia noi ne aflăm, indecişi, undeva la mijloc. Am vorbit cu o altă ocazie despre familia recentă şi despre faptul că profeţia lui Freud pare să se fi îndeplinit: în societăţile postindustriale, sexualitatea s-a eliberat integral de reproducere şi, astfel, de constrîngerile sociale care o însoţeau. De la relaţiile sexuale la copii, viaţa cuplurilor a devenit decizia integrală a acestora şi nici societatea, nici Dumnezeu nu mai au mare lucru de spus. În această privinţă, românii (mai ales tineretul) par să aspire la această „eliberare“, dar încă doresc să rămînă fideli şi familiei „tradiţionale“. De asemenea, am atins de multe ori subiectul tradiţiilor şi al raportării la trecut prin intermediul acestora. Or, tradiţiile (nu şi obiceiurile care se află la originea acestora!) sînt invenţia modernităţii pentru a putea controla trecutul, în loc să fie controlate de către acesta. În această privinţă, din nou, românii patrimonializează şi marketizează tradiţiile ca orice naţiune modernă, dar sînt convinşi, în acelaşi timp, că „tradiţiile“ sînt acolo, în realitate, ca un fruct dintr-un pom ce aşteaptă să fie cules, confundînd astfel *moştenirea* cu *patrimoniul*. S-au „eliberat“ de trecut, aleg din moştenirea comună doar ceea ce le place în prezent, dar rămîn convinşi în acelaşi timp că nu fac altceva decît să conserve *ca atare* acest trecut indiscutabil.

Ceva similar se întîmplă, iată, şi cu locuinţa. Casa a legat omul, totdeauna şi pretutindeni, de spaţiu, transformînd locuinţa în locuire şi casa în acasă – iar animalul în Om. Acasă nu este un spaţiu exterior, ci o interioritate, o obiectualitate încorporată: spune-mi cum locuieşti şi-ţi spun cine eşti! În *acest* sens, locuirea despre care vorbea Heidegger face parte din însăşi fiinţa umană. Omul (post)modern vrea să se „elibereze“ însă şi de spaţiu pentru a se instala într-o nouă libertate a individului cuceritor: libertatea de mişcare. Spaţiile domestice tind astfel să fie tot mai funcţionaliste şi minimaliste, mobilate identic de la IKEA şi altele asemenea, pentru a reduce din această ataşare şi personalizare care disting locuirea de locuinţă şi care leagă omul de glie. Un manager al unei multinaţionale îmi povestea chiar că la ei în firmă angajaţii nu au un birou al lor, personal şi permanent, lucrînd prin rotaţie cînd la unul, cînd la altul: *aşa se învaţă să fie flexibili, să fie mobili!* – conchidea acesta cu mîndrie. Instalarea în mobilitate este deci şi ea o altă faţă a „eliberării“ individului.

Aspirînd şi ei la aceste standarde ale modernităţii, românilor le e cam teamă, pe de altă parte, de acest exces de „libertate“ şi preferă (încă) să se *adăpostească* într-un spaţiu domestic ocrotit şi ocrotitor. Pe care să-l stăpînească în libertate, desigur, dar nu singuri...

Numitorul comun al tuturor acestor tendinţe dominante îl constituie următoarea întrebare „ontologică“: nu cumva toate aceste ipostaze ale *eliberării,* de timp şi de spaţiu, devin la rîndul lor forme de *control* social, conducînd mai degrabă spre *dezrădăcinare* decît spre *împlinire?*

***Vintilă Mihăilescu** este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Codrin Liviu CUŢITARU

O problemă de percepţie

Se reia, observ în presă, o dezbatere politologică mai veche. Care este opţiunea bună, în numirile diplomatice de rang înalt: *personalitatea culturală şi ştiinţifică* sau *diplomatul de carieră?* Nedumerirea nu apare doar la analiştii politici, ci şi în *Statutul personalului diplomatic,* unde se precizează faptul că, în posturile mari ale afacerilor externe (aici intrînd poziţiile de vîrf, de la *ministru* şi *secretari de stat,* pînă la *ambasadori* şi *consuli generali),* pot fi investite *şi* „personalităţi ale vieţii culturale şi ştiinţifice“, *nu numai* „diplomaţi de carieră“. Adică, pe palierele de sus ale politicii externe româneşti (şi euro-americane, dacă îmi e permis să adaug!), au dreptul să intervină, ocazional, intelectuali prestigioşi care nu au avut – pînă în acel moment – o carieră cu caracter diplomatic. Situaţia creează două controverse – una morală şi alta profesională. Etic vorbind, se întreabă comentatorii şi oamenii politici, este normal ca un ins dintr-un alt domeniu (unde se presupune că a atins deja performanţe notabile) să vină şi să ocupe o poziţie pentru care cineva din interiorul sistemului a muncit decenii întregi, parcurgînd, onest şi conştiincios, toate treptele funcţionăreşti ale pregătirii diplomatice? În sfîrşit, din unghi strict profesional, poate un individ cu o expertiză diferită – fie el şi sclipitor, aşa cum îl recomandă clişeul social de „personalitate a vieţii culturale etc. etc.“ – să ducă la bun sfîrşit un mandat diplomatic, pentru care nu a fost, în mod nemijlocit, educat?

Răspunsul imediat la întrebările de mai sus ar trebui să fie, în principiu, unul negativ, tot aşa cum „dilema“ în sine ar părea să-şi încline balanţa, favorabil, către „diplomatul de carieră“. Acesta din urmă rămîne, măcar tehnic, uns cu toate alifiile, atît „morale“, cît şi „profesionale“. El are la dispoziţie un mecanism întreg, ale cărui rotiţe îi sînt cunoscute şi accesibile. „Personalitatea“, prin contrast, vine într-un teritoriu străin, cu o doză imensă de nefamiliaritate – similară „straniului“ freudian. Un mare *locus suspectus* se deschide înaintea ochilor săi, fascinînd, dar şi înfiorînd deopotrivă. Vesticii, de exemplu, au devenit mai circumspecţi, în ultimele decenii, cu profesiunea diplomatică. Au dezvoltat o încredere tot mai fermă în „funcţionar“ şi l-au – dacă nu eliminat – cel puţin marginalizat pe „intelectual“ în munca la „afacerile externe“. Posturile din diplomaţia apuseană sînt ocupate, covîrşitor, de oameni cu studii şi cariere de specialitate (situaţie improbabilă acum mai bine de jumătate de secol). Diplomatul prin formaţie, chiar mediocru adesea (la nivel de profil intelectual), prezintă credibilitatea profesionistului sobru, imposibil de speriat în faţa „tonelor“ de hîrtii sau a „tonurilor“ impersonal-tembele în care cele mai multe dintre ele sînt redactate. Funcţionarul este, orice s-ar zice, un „îmblînzitor“ al fiarei birocratice, dexteritatea cu care el observă detaliul *semnificant* într-o mare de aberaţii oferind un prilej de admiraţie sinceră neofitului descins în universul hîrţoagelor de nevoie ori din pură întîmplare.

© wikimedia commons

Totuşi, în ciuda aparenţelor, controversa rămîne în picioare (probabil, din acest motiv, nimeni nu se grăbeşte deocamdată, la noi sau aiurea, să traseze, în plan legal, linii de demarcaţie prea clare între „diplomatul de carieră“ şi cel, cum să-i spun, de „ne-carieră“). Nu o dată – chiar şi în trecutul nu foarte îndepărtat – intelectuali prestigioşi (din afara „schemei“ diplomatice) au făcut lucruri deosebite în politica externă a unei ţări. Nu întotdeauna, în profesiile deschise (precum diplomaţia, politica în general, artele şi educaţia), pregătirea sistematică, aşa-zicînd „carieristă“, joacă rolul central. Aici, de obicei, calităţile înnăscute ale persoanei intervin într-un mod determinant. Printre calităţi, se pot enumera, fără ezitare, inteligenţa, rafinamentul perspectivei şi, nu în ultimul rînd, flerul. De cîte ori nu s-au văzut dascăli admirabili, care nu au citit un rînd de metodologie didactică în viaţa lor, şi metodişti îndelung îndoctrinaţi, pedagogi supradocumentaţi, inapţi să lege o comunicare minimă cu elevii lor? De cîte ori nu au apărut scriitori, pictori şi muzicieni geniali, fără „şcoli de specialitate“, capabili să-i eclipseze pe cei care studiază arta, cu voluptate „ştiinţifică“, întreaga viaţă? De cîte ori nu răsar campioni sportivi din praful uliţelor rurale, campioni ce zdrobesc, în competiţii, vedetele antrenate cu echipamente postindusriale. În diplomaţie, un domeniu al subtilităţii şi inteligenţei native, lucrurile nu pot sta diferit. „Personalitatea culturală şi ştiinţifică“ are frecvent capacitatea de a-l depăşi, în nuanţele şi amănuntele de fineţe, pe „diplomatul de carieră“.

Funcţionarul operează – într-adevăr, eficient – cu nişte *grile* (imuabile), intelectualul însă lucrează cu *idei* (flexibile) – aflate dincolo de suprafaţa fenomenelor perceptibile. Prin intelectual, se produce acea „ruptură de nivel“, în hermeneutica lumii, despre care vorbea undeva Noica. Cum ar putea supravieţui oare diplomaţia fără această veritabilă „viziune extrasenzorială“, indusă de mintea excepţională?

***Codrin Liviu Cuţitaru** este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi (catedra de engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

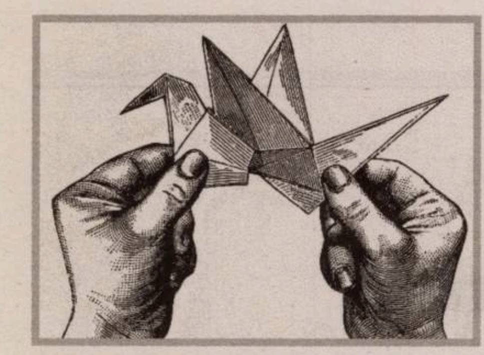

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Subordonaţii subiectivismului

Pare că lumea s-a obişnuit să vocifereze şi să protesteze la orice. Nu că n-ar fi nevoie de proteste bine susţinute contra nenumăratelor nedreptăţi care se întîmplă, dar cei mai mulţi fac gălăgie doar pentru interesele personale şi de moment, fără să urmărească respectarea vreunui principiu, dreptatea sau adevărul, ci doar cîştigul personal, fie el şi nemeritat. În acest permanent cor al scandalagiilor şi petiţionarilor care cer tot ceea ce cred că li se cuvine, problemele şi protestele cu adevărat importante abia se mai fac auzite, dacă nu se demonetizează cu totul.

Aşa se face că, după ce am asistat la o manifestaţie împotriva subordonării ICR, Senatului, deci împotriva unui abuz politic cu multe semnificaţii şi ramificaţii, au urmat manifestaţii contra subordonării dintr-o frază, deci contra Gramaticii în sine. Pentru succesul mult iubitelor odrasle, părinţii cei subiectivi voiau neapărat ca subordonata (şi ea subiectivă) să fie declarată predicativă. Ba, unii şi-o doreau chiar atributivă, fiindcă aşa scriseseră, probabil, copiii lor. După ce a dat din colţ în colţ, noul ministru a hotărît că, dacă poporul vrea predicativă, atunci să fie şi predicativă, că oricum nu costă nimic. Să se rezolve problema corect, aşa cum a cerut prim-ministrul iar oamenii să fie cu toţii mulţumiţi. Ce spun specialiştii!? Ah, da... cei mai mulţi spun că e subiectivă, dar bineînţeles că şi părerile lor pot fi subiective. Iar în asemenea situaţii, fiecare parte îşi găseşte specialiştii ei. Dacă problema conţine un grăunte de neclaritate, dacă poate fi găsită o nuanţă contrară, oricît de subtilă, atunci cu siguranţă că ea va fi speculată şi interpretată după voia fiecăruia. E chiar o provocare pentru un specialist să caute diverse chichiţe prin care să demonstreze, spre uimirea mulţimii, nu neapărat că albul poate fi şi negru, dar măcar că maroul poate fi considerat un fel de roşu. Iar copiii n-au decît să înţeleagă de mici, de la primele lor examene, că pe lumea asta lucrurile sînt relative şi că, la urma urmelor, orice poate fi reconsiderat, chiar şi sexul. Nimic nu e bătut în cuie.

Nimic nu e bătur în cuie.

© D.H. Popa

În condiţiile astea, bineînţeles că şi dovedirea unui plagiat poate fi ceva subiectiv, atunci cînd comisia care-l analizează este declarată subiectivă şi desfiinţată în mod subiectiv, pentru a fi resubordonată, aşa încît să nu se mai ocupe cu „execuţii mafiote". Mergînd mai departe, apare senzaţia că pînă şi democraţia poate să fie, de fapt, văzută în mod subiectiv ca o dictatură, şi invers. Totul depinde de rezultatul raporturilor de forţe din societate, de dezbaterile populare şi forumistice în care oricine are dreptul să-şi spună părerea, să-şi afirme în mod predicativ convingerile subiective. Cine strigă mai tare are toate şansele să-şi impună părerea. De altfel, nimic nu pare că mai scapă de filtrul voinţei populare. Probabil că şi rezultatul adunării lui unu cu unu sau stabilirea culorilor vor trebui, nu-i aşa, validate prin referendum. Altfel, e dictatură, e încălcarea libertăţii de exprimare şi a dreptului la opinie, e cenzură... Gramatica, matematica, logica, rigoarea ştiinţifică sînt nişte simple mofturi completive. Aşadar, ceea ce mă jenează, este subiectivitatea societăţii noastre şi a politicienilor ei. Trăiască regenta!

■ ■ ■

ready made

„Numeroase cereri de peruci se strecoară în corespondenţa jupîneselor române, din vremea anului 1810 şi de mai tîrziu.

Aşa, la 28 iulie, o prietenă roagă pe Catinca Ştirbei, aflată atunci la Braşov, să-i comande o atare podoabă capilară şi cocoana se grăbeşte să-i îndeplinească dorinţa: «Să pui să mi se facă şi mie o perucă, scria jupîneasa Catinca negustorului Constantin Hagi Pop din Sibiu, fiindcă mă pofteşti prietenă dă la Bucureşti şi mi-au trimis şi bani nemţeşti 40. Pentru cele care le-i trimis cocoanii Marghioliţii, mi-au plăcut făptura dar amestecarea părului nu mi-au plăcut căci că este scurt cu lung amestecat şi la împletit vine foarte urît, ci trebuieşte lung cu lung şi scurt cu scurt. Aşa dar să mă rog pentru hatîrul şi dragostea mea să chemi dumneata pă perucaşi şi să-i porunceşti ca să-mi facă o perucă şi, după cum arăt dumitali, părul să fie ales, după faţa părului care trimisăi. Iară făptura să fie tot ca acelea care le-am făcut, aşa de înalte, aşa de largi.»"

Al. Alexianu, *Mode şi veşminte din trecut*, Editura Meridiane, 1987

PUBLICITATE

jazz banat
CEZ GROUP
GĂRÂNA JAZZ FESTIVAL
12-15 iulie
ediţia a XVI-a
Poiana Lupului, Gărâna
www.garana-jazz.ro
IORDACHE
SLAWEK JASKULKE
JOHN SCOFIELD'S HOLLOWBODY BAND
ADRIAN GASPAR TRIO
MARIO & THE TEACHERS
PORTICO QUARTET
EDGAR KNECHT QUARTET
BRINK MAN SHIP feat. NILS PETTER MOLVAER
TORD GUSTAVSEN QUARTET
DAVE HOLLAND PRISM
KUARA feat. TRYGVE SEIM
EMY DRĂGOI & JAZZ HOT CLUB DE ROMÂNIA
EUGEN GONDI TRIO
BUGGE WESSELTOFT & FRIENDS
CARLOS BICA - AZUL
MARC RIBOT y LOS CUBANOS POSTIZOS

PUBLICITATE

Ciuc
6-8 IULIE
B'ESTFEST PARK
TUNARI
Coca-Cola music
B'ESTFEST
SUMMERCAMP 2012
WWW.BESTFEST.RO
FREEDOM MUSIC
România
vodafone
GARBAGE PULP RÖYKSOPP
SELAH SUE CARO EMERALD B.U.G. MAFIA
THE QEMISTS SKINDRED MILOW BOOKA SHADE
KREATOR OBITUARY MESHUGGAH MOONSPELL TRISTANIA
ANDY C STANTON WARRIORS TROLLEY SNATCHA MODESTEP
PARAZITII DOPE D.O.D. GRIMUS THE MONO JACKS
SUIE PAPARUDE THE MOOOD LES ELEPHANTS BIZARRES SUBCARPATI MALA VITA
BASS TURBAT NEGURA BUNGET BLUE NIPPLE BOY TOULOUSE LAUTREC LAST HOPE PIPES & PINTS POINT BLANK
ELECTRIC FENCE DEKADENS ANTARCTICA FLOU RECE TAPINARII ANTRACT SELECTRO (BULLY, D-LAID, MARIKA) TURBO
POPA SAPKA HOT CASANDRA LOUNGERIE II CHANGING SKINS LOST BUCOVINA GOODBYE TO GRAVITY AVATAR MONARCHY
TAINE REGARDLESS OF ME SNOW&AMON DJ UNDOO & JAY MANKI 'N' STIED NOTSOCOMMONDJ YUFFA& HARDCORE
CAMPING, SPORTS, LOUNGE, ARTS & CRAFTS, WORKSHOPS, BOOK CORNER
FOOD & DRINKS, FUNFAIR, VINTAGE & HANDMADE BAZZAR, CLIMBING WALL, GREEN VILLAGE
+ GROOVE ON OCTOGON STAGE, BLAZING VIBEZ STAGE, SILENT PARTY, CONTROL, EXPIRAT, B52, GODOT THEATRE CAFE
BILETE: MYTICKET.RO / DIVERTA

Literatura SF în România

– interviu cu scriitorul Florin Pîtea –

*La 9 ani, **Florin Pîtea** a descoperit că un text „poate fi şi scris, nu numai citit“, iar de atunci, pe tot parcursul gimnaziului, a publicat foiletoane SF la gazeta de perete a şcolii, ajutat şi de profesoara sa de română, doamna Tătulescu. În liceu a avut o altă îndrumătoare, profesoara Aurora Stănărângă, organizatoarea unui cenaclu literar „unde nu numai că eram încurajaţi să scriem şi să citim ce am scris, ci învăţam şi regulile dezbaterii civilizate“. Debutul „oficial“, cînd i-a apărut prima schiţă („Noaptea cea mai lungă“) în Colecţia „Anticipaţia“, a fost în 1992, iar în 1994 a primit primul premiu literar, Arsfan, pentru cea mai bună proză scurtă publicată în România. Este considerat unul dintre cei mai buni scriitori români de literatură SF, iar în prezent se pregăteşte de lansarea celui mai recent roman al său, eveniment care va avea loc pe 6 iulie, la orele 18, la Librăria Engleză Anthony Frost.*

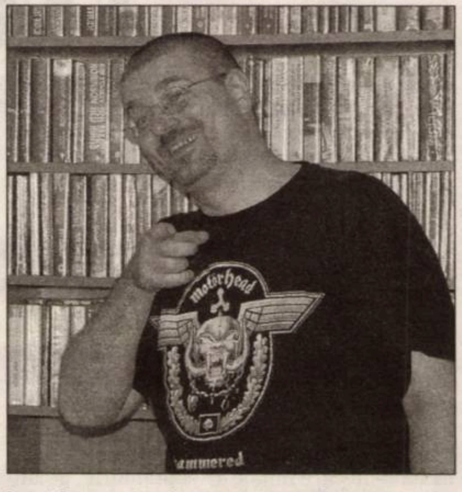

De ce literatură SF?

Este literatura mea „nativă“. Părinţii m-au învăţat să citesc cînd aveam patru ani şi jumătate, prima carte fiind *Alice în ţara minunilor*. Cînd am ajuns la şcoală (citisem deja cîteva cărţi ale lui Jules Verne), am dat peste programa şcolară de literatură română, cea în care apăreau mulţi ţărani, pămînturi, turme de oi şi, din cînd în cînd, cîte un salcîm tăiat. Cum în literatura lui Jules Verne sau Asimov lucrurile erau cu mult mai interesante, poveşti fantastice despre oameni care deveneau invizibili sau călătoreau în timp... alegerea n-a fost deloc grea.

Pentru mine, literatura SF era refugiul într-un viitor îndepărtat, de neatins. Astăzi, cînd trăim într-o expansiune tehnologică continuă, cît de departe trebuie împins imaginarul pentru a crea literatură SF?

Gîndiţi-vă că doar dacă ne schimbăm telefonul mobil de două ori pe an trebuie să ne adaptăm, să învăţăm din mers alte interfeţe de utilizator; acelaşi lucru se întîmplă în mai toate aspectele vieţii de zi cu zi. Sîntem mereu împinşi la baza curbei de învăţare, cu fiecare aparat nou pe care sîntem convinşi să-l cumpărăm. Literatura *science fiction*, dacă îşi face bine treaba, ne învaţă să privim cu alţi ochi prezentul în care trăim, plecînd tocmai de la premisa că Universul poate fi înţeles pe cale raţională şi experimentală.

Cum e percepută această literatură de nişă în România?

Discuţia ar trebui să pornească de la faptul că literatura SF are un rol vital pentru o societate care se bazează pe tehnologie. Iar acest lucru e trecut cu vederea. Promovarea unei literaturi SF bine documentate, cu premise incitante, cu idei inovatoare, pentru un adolescent ar putea însemna deschiderea apetitului pentru ştiinţă şi literatură, deopotrivă. Va dori, prin intermediul literaturii, să studieze ştiinţa şi tehnologia, unii vor putea deveni fizicieni, matematicieni, proiectanţi, ingineri – fiind cei care vor duce tehnologia mai departe. Însă dacă toată lumea se aşază să citească tabloide, să se uite la posturile comerciale de televiziune şi să-şi irosească timpul cu problemele nu-ştiu-cărei-domnişoare-siliconate – ceea ce din păcate se întîmplă, atunci societatea, în mod deliberat, închide posibilitatea de a dezvolta personal calificat în următoarele generaţii.

Adolescenţii sînt, aşadar, publicul-ţintă al acestei literaturi?

Ar trebui să fie. De aceea cel mai recent roman al meu – *Anul terminal* – le e dedicat. Personajele sînt adolescenţi în ultimul an la liceu, acţiunea se petrece într-un viitor apropiat, pînă şi limbajul este „împrumutat“ de la adolescenţi, la ale căror conversaţii, recunosc, am tras cu urechea prin mijloacele de transport în comun.

Acest adolescent cum poate face diferenţa între o literatură de bună calitate şi una scrisă în goana penelului?

Să ne gîndim la pasiunea pentru lectură ca la un fel de avalanşă a minţii. La început e un firicel. Citim o carte, mai citim încă una, iar dacă ni se stîrneşte pasiunea, cu siguranţă vom dori să citim din ce în ce mai mult. Un bun cititor de literatură SF, la fel ca un bun autor de literatură SF, sigur va citi şi multă literatură non-ficţiune, va învăţa să-şi construiască propriile criterii valorice, va putea discerne. E o expertiză pe care ne-o dezvoltăm pe parcurs prin expunerea la material. Iar cînd cineva şi-a dezvoltat o gîndire critică, nu mai este o victimă sigură a societăţii consumiste.

Mi-ai spus că tu construieşti terenuri de joacă pentru imaginaţie. Cum arată arhitectura acestor terenuri?

Orice text literar, şi ale mele nu fac excepţie, reprezintă un fel de „negociere“ între scriitor şi cititor. În primul meu roman – *Gangland* – există diferite niveluri la care poate fi receptat. Aventură, dueluri, schimbări dramatice de situaţie, pe de o parte. Pe de altă parte, există însă şi un nivel construit pe conexiuni intertextuale, trimiteri la unele piese istorice ale lui W. Shakespeare, decoruri inspirate din picturile lui Salvador Dalí, sau referiri la biografia unui celebru personaj medieval precum Enguerrand al IV-lea de Coucy. Iar lista poate continua.

Ai cochetat cu ideea de a scrie şi alt gen de literatură?

Chiar am şi scris. Într-o antologie alcătuită şi îngrijită de Oliviu Crâznic, apărută la începutul acestei veri, *Dincolo de noapte, 12 feţe ale goticului*, am publicat o schiţă care respectă multe dintre convenţiile acestui gen literar. În volumul *An / Organic*, publicat în 2004, unele povestiri sînt mai degrabă fantastice decît SF, şi cel puţin două dintre cărţile publicate pînă acum sînt non-ficţiune. E vorba de un curs de literatură pentru studenţi, publicat în 2008 – „An Introduction to 20th Century British and American Fiction“, respectiv teza de doctorat – „Art Wasn't Quite Crime“, în 2010.

Eşti tentat să „dai“ uneori prezentul pentru viitor?

Cred că pe măsură ce înaintăm în vîrstă ajungem să fim prăpăstii temporale pe două picioare. Ne raportăm la un spaţiu nu numai cum e acum, în prezent, ci şi la amintirile despre cum era. Nu mai departe de zilele trecute, am avut parte de o experienţă stranie: revenind în oraşul meu natal, după mai mulţi ani, am avut senzaţia distinctă că sînt un fel de fantomă. Nu mai recunoşteam pe nimeni, şi nimeni nu mă recunoştea pe mine. Era ca şi cum n-aş fi fost niciodată acolo. Şi acest gen de diferenţă între „ce este un spaţiu“ şi percepţia sa în amintiri reprezintă un bun punct de pornire pentru extrapolarea a ce va deveni acel spaţiu peste încă 20 de ani.

Crezi că cineaştii români ar fi interesaţi să producă filme după autori români de SF?

Woody Allen spunea că să turnezi o comedie este la fel de distractiv ca şi cum ţi-ai prinde piciorul într-un ferăstrău circular. Pentru o asemenea producţie e nevoie de multe fonduri, o întreagă echipă, efecte speciale. Or, cînd în continuare cinematografia din România nu dispune de prea mult sprijin financiar, e de domeniul imaginarului să-ţi doreşti aşa ceva. Pînă atunci rămîne să scriu şi să folosesc literele pentru a crea spectaculoasele efecte speciale direct în cutia craniană a cititorului.

a consemnat Stela GIURGEANU

PUBLICITATE

Desfăşurarea activităţii de practică a studenţilor PRACTeam

Facultatea de Științe Economice, Universitatea din Oradea în calitate de coordonator inter-regional, în parteneriat cu: Universitatea de Vest din Timișoara - Facultatea de Economie și de Administrare a Afacerilor și Universitatea „Ștefan cel Mare" Suceava - Facultatea de Științe Economice și Administrație Publică, în cadrul proiectului **"Practica studenților economiști. Parteneriat inter-regional pe piața muncii între universități și mediul de afaceri"** (acronim PRACTeam), proiect cofinanțat din Fondul Social European - „Investește în oameni!", Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 - 2013; Axa prioritară 2 „Corelarea învățării pe tot parcursul vieții cu piața muncii"; Domeniul major de intervenție 2.1 „Tranziția de la școală la viața activă", Contract: POSDRU/90/2.1/S/64150, Valoarea totală a proiectului: 20.941.500 lei, Perioada de implementare: 01.10.2010 - 30.09.2013, **Manager de proiect - Prof. univ. dr. Anca DODESCU**, anunță:
În perioada mai - iulie 2012, în urma activității de repartizare a studenților la unitățile de practică, ținând cont de rezultatele evaluării aptitudinale, a Rapoartelor de potrivire cu posturile din domeniul specializării de licență sau de masterat a studenților economiști cooptați în proiectul PRACTeam, se desfășoară activitatea de practică la cele peste 150 organizații gazdă cu care au fost încheiate Acorduri de parteneriat din județele Bihor, Timiș și Suceava.
Perioada de desfășurare a stagiilor de practică pentru fiecare universitate parteneră a fost programată după cum urmează:
- 2 - 20 iulie 2012 - pentru studiile de licență; 2 - 13 iulie 2012 pentru studiile de masterat - Universitatea din Oradea, Facultatea de Științe Economice;
- 2 - 20 iulie 2012 - pentru studiile de licență; 2 - 13 iulie 2012 pentru studiile de masterat - Universitatea de Vest din Timișoara, Facultatea de Economie și de Administrare a Afacerilor;
- 21 mai - 10 iunie 2012 - pentru studiile de licență; 28 mai -10 iunie 2012 - pentru studiile de masterat - Universitatea „Ștefan cel Mare" din Suceava, Facultatea de Științe Economice și Administrație Publică.

Studenții economiști participă la stagiile de practică în cadrul firmelor și instituțiilor gazdă de practică, pe posturi specifice domeniilor de studiu. La stagiile de practică organizate în cadrul proiectului PRACTeam participă **880 studenți înmatriculați în sistemul național de învățământ**, din care: 582 Studenți ciclul I - nivel licență și 298 Studenți ciclul II - nivel masterat, studenți selectați din cele trei universități partenere: Universitatea din Oradea - Facultatea de Științe Economice; Universitatea de Vest din Timișoara - Facultatea de Economie și de Administrare a Afacerilor și Universitatea „Ștefan cel Mare" Suceava - Facultatea de Științe Economice și Administrație Publică.

Pentru informații suplimentare: www.practeam.ro
Contact: contact@practeam.ro

IERI CU VEDERE SPRE AZI

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Plagiatul, Duran Duran şi Nicolae Ceauşescu

Cînd mă gîndesc la Nicolae Ceauşescu mă încearcă – de la o vreme – un sentiment de milă, şi acest lucru are directă legătură cu vara lui 1983. Pentru mine a fost o vară foarte frumoasă: tocmai dădusem examenul treptei a II-a la liceul meu de filologie-istorie (cu o concurenţă mai mare decît cea a multor facultăţi de Filologie sau de Istorie de azi), după care m-am dedat unei lungi vacanţe – ceea ce, la 16 ani, nu e tocmai greu, mai ales cînd ştiai că anul următor (clasa a XI-a, vasăzică) era un fel de paradis fără examene şi fără mari responsabilităţi. Dacă vă mai aduceţi aminte, hiturile verii '83 erau „Sweet dreams“ (Eurythmics), „Hungry like the wolf“ (al lui Duran Duran), „Eye of the tiger“ (din filmul Rocky III, trupa Survivor), iar cea mai bună tactică pentru a lua în braţe o puştoaică era s-o faci pe notele de la „Total eclipse of the heart“ (al britonei Bonnie Tyler), pentru ca mai apoi să-i dai drumul la primele acorduri din „Puttin' on the Ritz“ (Taco, desigur).

Ei bine, în timp ce eu dădeam piept în piept cu aceste game, amărîtul de N. Ceauşescu – ce făcea, oare, el? Sărmanul, nici nu i-a priit vacanţa: fiind şi el pe litoral, n-a prea stat întins pe cearceaf, pentru că avea de pregătit „tezele de la Mangalia“ *(Consfătuirea de lucru pe problemele muncii organizatorice şi politico-educative din 2-3 august '83),* apoi o întîlnire cu brigadierii şi uteciştii de pe şantierul Canalului Dunăre-Marea Neagră, iar pe 29 august 1983 a serbat *Securitatea,* care împlinea 35 de ani. Aşadar: în timp ce eu şi alţi congeneri ne distram la greu, Ceauşescu îşi consuma vara în tot felul de întruniri, care de care mai bombastic-futile, pe care Istoria le-a uitat deja.

Mai mulţi analfabeţi decît doctorate

Dar, ca orice lucru frumos, acea vară a lui 1983 a avut şi un sfîrşit – ocazie cu care eu m-am întors la liceul din Craiova, iară Nicolae Ceauşescu a mers la Cluj-Napoca, pentru a deschide noul an de învăţămînt (cum făcea la fiecare mijloc de septembrie, pe undeva prin ţară). Ştiu că nu vă interesează ce-a spus el acolo, dar vă citez ceva: zicea el că atunci, în învăţămîntul de toate gradele din România, erau cuprinşi 5.800.000 de tineri – adică, într-un fel sau altul, unul din patru români învăţa cîte ceva.

Hai să zicem că Ceauşescu exagera, hai să admitem că acele cifre erau cosmetizate (n-ar fi fost prima oară). N-or fi fost unul din patru – or fi fost unul din şase. Merită să facem, oare, vreo comparaţie cu ziua de azi?

Pe de o parte, mi-e clar că nu merită. România de azi e o cu totul altă ţară decît România lui 1983 – ba încă, dată fiind amplitudinea schimbărilor, pot spune că e o altă planetă. Orice comparaţie cu trecutul recent trebuie să plece de la acest minim adevăr.

Dar, pe de altă parte, rămîne un fapt că despărţirea de comunism a dat startul unei degringolade în şcoală ce continuă pînă azi. Dacă e să fim sinceri, vom ajunge la concluzia că nici un alt domeniu nu a scăzut – cantitativ şi calitativ – precum învăţămîntul. E aiuritor să analizezi cît de extinsă rămîne politizarea: la nivel de manuale, şcoala era mai politizată în (să zicem) 1983; dar la nivel instituţional ea e mai politizată acum, cînd femeia de serviciu din cea mai măruntă şcoală rurală e şi ea „numită politic“ – din moment ce fu angajată de un director care la rîndu-i e cert numit politic după fiecare schimbare de guvern. Este aiuritor totodată să acceptăm senini că în România au reapărut analfabeţii – şi ei nu mai sînt moşnegi şi băbuţe (cum pesemne că ai mai fi găsit, prin vreun coclaur rural, prin 1983), ci sunt tineri (pre)adolescenţi inclusiv urbani (vorba vine), de care nici părinţii, nici statul nu se ocupă. În momentul în care scriu, se anunţă oficial că din cei 330.000 de tineri care erau aşteptaţi în toată România la examenul de bacalaureat s-au prezentat vreo 170.000 – deci, cam jumătate. Ce vor face junii din cealaltă jumătate? Cum vor munci? Cum vor gîndi? Cum vor vota ei?

După 1990, un număr de ani, am văzut bine că şcoala, în ansamblu, se depreciază, dar ne-am pansat orgoliul cu numărul încă relativ mare de *olimpici* care ne mai spălau obrazul. *Sweet dreams (are made of this)!* Exact acele discipline care furnizau atunci olimpici – precum matematica, chimia sau fizica – azi abia de mai strîng numărul minimal de studenţi.

Toate celelalte poveşti conexe – de la bairamul din unele universităţi private pînă la „fabricile de diplome“ şi de la circul doctoratelor fraudate pînă la cvasi-imposibilitatea de a numi un ministru la Educaţie – sînt doar prelungirile fireşti ale inconştienţei de a fi neglijat unul dintre cele mai performante domenii pe care România le avea în 1990. Şi, surpriză!, aici nici măcar nu putem da vina pe moştenirea ceauşistă în domeniu – care, ne place sau nu ne place, trebuie să admitem că nu era tocmai rea.

***Adrian Cioroianu** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte publicată:* Epoca de aur a incertitudinii, *Editura Curtea Veche, 2011.*

■ ■ ■

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

„E de-al nostru“

– complicitate şi plagiat –

De ceva vreme, întreaga dispută politica s-a mutat pe terenul fragil al cercetării. Ar fi fost poate bine să nu devină o miză politică, dar este o bună ocazie, pe care o vom rata cu siguranţă, de a face cel puţin un bilanţ, dacă nu o curăţenie atît de necesară. Aşa că mă irită ipocrizia noastră a tuturor. Brusc, am descoperit că în România se plagiază, tot brusc am aflat că lucrările de doctorat sînt făcute cam de mîntuială, la fel de brusc ni s-a spus că numai cine nu vrea nu este doctor sau profesor universitar, şi că mai mult de jumătate dintre politicienii români sînt fie doctori, fie profesori universitari. Cum s-a ajuns aici? Cu complicitatea noastră, a tuturor.

Mai întîi de toate, plagiatul se predă în mai toate centrele universitare din România. Prin facultăţi puţini sînt asistenţii, lectorii, conferenţiarii, profesorii care se lasă prinşi în jocul adevărat al formării academice. Că de vină vor fi salariile mici sau lipsa vocaţiei sau lipsa experienţei sau... se pot găsi atît de multe justificări... un lucru este cert: puţini sînt cei care se implică în lucrul cu studentul, puţini sînt profesori cu adevărat. În cea mai mare parte a timpului, la seminarii se citesc referate interminabile şi plicticoase, compilaţii după unii şi alţii, plagiate nevalidate încă, licenţele sînt alte compilaţii plicticoase, masterele – un pic îmbunătăţite, aproape niciodată citite de la cap la coadă, aproape niciodată notate pentru contribuţia originală. Şi doctoratele... Cohorte de candidaţi aşteaptă, spăşiţi, un sfat de la „marele profesor“, un fir care să-i ducă către ceva, un ajutor, orice... Dar „marele profesor“ nu are niciodată timp, întrucît „marele profesor“, de dragul soclului pe care este aşezat, acceptă cohorte de doctoranzi, ştiind că nu va avea niciodată timp să se ocupe de toţi. Şi nu are timp... uneori nici măcar chef... Or, se intră într-un cerc vicios al complicităţilor păguboase în care timpul trece, candidatul trebuie să pună ceva pe masă, profesorul nu mai are răbdare, pentru că un alt candidat aşteaptă, dar nici timp de citit... Compilaţia, plagiatul – învăţate şi practicate cu spor în anii facultăţii – salvează aparenţele... Şi apoi, mai sînt şi „ajutoarele“. Este Internetul plin de oferte pentru lucrări „academice“ de toate tipurile... Şi sînt sigură că mulţi dintre cei care au fost, vor fi acuzaţi de plagiat nici nu ştiu, şi pe bună dreptate, că au plagiat într-un fel s-au altul, ci doar au cumpărat o teză, aşa cum cumperi orice produs ambalat, fără să ştii ce se ascunde în interior... Nu spun că sîntem toţi o apă şi-un pămînt, aşa cum nu spun că toată lumea plagiază, ci vreau să spun că s-a ajuns aici din cauza neimplicării noastre a tuturor.

Comunitatea ştiinţifică, din fiecare domeniu, este destul de restrînsă – cercetători, profesori, asistenţi, doctoranzi, doctori se ştiu între ei, ajung să se citească, să se citeze, să discute, să dezbată, să cunoască detalii despre X sau Y, dar... dezbaterea publică a unor astfel de subiecte este trecută sub tăcere sub eternul pretext „lasă, bă, că e de-al nostru. E băiat bun. Şi ce dacă a luat şi el de ici, de colo, ce-i singurul...?!“ etc. Fraza asta atît de des folosită a ajuns să ne îngroape pe toţi sub laurii mediocrităţii.

N-am să înţeleg în veci de ce această goană după titluri, de ce jumătate din România vrea să poarte titlul de doctor şi cealaltă jumătate titlul de profesor, mai ales că situaţia economică din sistemul de educaţie este lamentabilă. Titlul de doctor are logica sa, aşa cum alcătuirea unei teze de doctorat presupune cercetare, originalitate, disponibilitate, pasiune, utilitate şi multă, multă responsabilitate. Şi este un pas important în constituirea unei cariere academice. Aşa cum nu reuşesc să înţeleg de ce universităţilor nu le pasă de reputaţiile lor, acordînd titluri fără jenă, fără responsabilitate, fără noimă, fără minima decenţă. Ba mai mult, în cazuri grave de fraude, unele nu-şi asumă nici măcar responsabilitatea eşecului şi, profitînd de timpurile atît de mişcătoare, se ascund în tăcere o vreme, sperînd să se uite. Sau, cum recent făcu Facultatea de Drept, care îşi declină competenţele, invocînd fantasme legislative de incompatibilităţi neresponsabile, de parcă atunci cînd acordă titluri stă pe gînduri, analizînd responsabil compatibilitatea dintre teze şi candidaţi. Or, pentru fiecare plagiat în parte, instituţiile emitente de titluri doctorale poartă responsabilitatea grea a fraudei, aşa cum coordonatorul doctoral trebuie să-şi asume responsabilitatea, aşa cum îşi asumă prestigiul, iar candidatul să aibă teama nu că titlul îi poate fi retras, ci că un astfel de gest îl poate arunca în deriziunea semenilor.

Or, pe la noi, a plagia sau a nu plagia e chestie de opţiune, căci responsabilităţile de toate felurile nu sînt decît fantasme pentru lunatici.

***Constanţa Vintilă-Ghiţulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga“ din Bucureşti. În 2012 i-a apărut la Humanitas cartea* În şalvari şi cu işlic. Biserică, sexualitate şi divorţ în Ţara Românească a secolului al XVIII-lea.

■ ■ ■

---

anti nostalgia

Reeducarea (X)

„Experienţa, de o violenţă absolută îndreptată împotriva trupului şi sufletului avusese deja loc în URSS, cel puţin în ce priveşte tortura şi obsesia mărturisirii, ce caracterizează interogatoriile şi procesele anilor '30: ideea de reeducare e prezentă, mai mult sau mai puţin, în imensa teroare stalinistă, într-atît e ea de consubstanţială cu valoarea dată recunoaşterii de către acuzat a propriilor erori şi greşeli. (…) «Fenomenul Piteşti» aparţine aceluiaşi repertoriu, la care vine însă cu o trăsătură specifică: utilizarea sistematică a torturării deţinuţilor de către alţi deţinuţi. Ideea îi aparţine pedagogului sovietic Makarenko (1888-1939), specialist în delincvenţa juvenilă şi partizan al reeducării deţinuţilor tineri cu ajutorul deţinuţilor mai vechi, aflaţi pe calea cea bună, dar făcînd parte din aceeaşi clasă de vîrstă. Autorităţile se slujesc în aplicarea «teoriei» de unul dintre aceşti pocăiţi, Eugen Ţurcanu, tînăr fascist devenit comunist în 1944, arestat în 1948 şi închis la Piteşti, unde dă viaţă unei Organizaţii a deţinuţilor cu convingeri comuniste. După aprobarea de către conducerea partidului comunist a proiectului generalului Nikolski, şeful Securităţii, Ţurcanu are mînă liberă ca, în numele reeducării, să dezlănţuie în interiorul închisorii o teroare absolută. (...) Deţinuţi torturaţi cu un sadism de-a dreptul extravagant – dacă sadismul poate fi astfel –, torţionarii lor impunîndu-se să tortureze la rîndul lor, ca să li se conteste însăşi calitatea de victime. În ultima fază a ciclului, nefericiţii sînt constrînşi să-şi tortureze cei mai buni prieteni, ca dovadă a convertirii lor lăuntrice. Exceptînd micul grup originar strîns de Ţurcanu, care a constituit doar cercul călăilor, toată lumea de la Piteşti a fost în acelaşi timp victimă şi călău. Toată lumea a fost torturată, toată lumea a torturat. Cei morţi acolo şi cei care au supravieţuit au fost privaţi pînă şi de propria lor nefericire.“

François Furet, „Prefaţă“
la vol. Virgil Ierunca, *Fenomenul Piteşti*
(ediţia a patra), Humanitas, 2008
(v. şi nr. 429 – 437)

Maria IORDĂNESCU

lasă-ţi **copiii** să vină la **tine**

Iuliu Maniu n-a avut ambulanţă

Într-o emisiune televizată, procesul şi condamnarea unui fost prim-ministru al României pentru fapte de corupţie au fost descrise ca făcînd parte din dramatica galerie a marilor procese politice comuniste.

Nu (mai) sînt mulţi cei care ştiu cu adevărat cine a fost Iuliu Maniu, cel cu care a fost asemuit fostul demnitar postdecembrist. Generaţiile tinere au dificultăţi în a spune cine a fost Ceauşescu, darămite din cine era format guvernul interbelic. Tocmai de aceea cred că ar trebui spus clar şi răspicat adevărul:

1) Comparaţia nu are nici un temei: liderii partidelor interbelice au fost chinuiţi şi umiliţi în procese dramatice nu pentru niscaiva fonduri (presupus) ilicite cu care şi-au făcut campanie electorală, ci pentru că reprezentau vocea liberă şi gîndirea neîngrădită a democraţiei pe care cei de la putere le voiau suprimate. Apărarea lui Iuliu Maniu s-a referit la fapte şi strategii de apărare a ţării în timp de război, nu la felul în care a reuşit să cumpere fulare şi sacoşe cu însemnele partidului (o comparaţie sumară a CV-urilor celor doi ar trebui să anuleze din start orice încercare de a le asemui destinele: e greu de găsit vreo similitudine între felul în care au înţeles să facă politică liderul ţărănist şi liderii postdecembrişti). Avocatul apărării a fost ales de şefii comunişti, şi nu de cel inculpat. Completul de judecată n-a fost hărţuit de jurnalişti vigilenţi, de jurişti chiţibuşari sau de organisme ale apărării drepturilor omului; dimpotrivă, avea drept de viaţă şi de moarte asupra inculpatului. La 75 de ani, Maniu a fost condamnat pe viaţă. Procesul lui a durat două săptămîni, iar recursurile nu erau decît o glumă cinică. CEDO n-a primit niciodată un apel al avocaţilor lui Maniu.

Metehnele practicilor totalitare.

2) Nu sînt departe vremurile în care învăţam din manuale de istorie falsificate, cu chipul „conducătorului iubit“ lipit ilar în fotografii cu grupuri de manifestanţi sau pictat uriaş lîngă Burebista şi Ştefan cel Mare. Realizarea unei emisiuni în care adevărul istoric este măcelărit cu scopul de a aduce osanale puterii, declaraţia unui jurnalist cum că *Memorialul durerii* dedicat victimelor comunismului ar trebui să cuprindă şi povestea recenţilor deţinuţi, comparaţia pe care un membru de partid o făcea între fostul premier acum deţinut şi Mihai Viteazul arată că felul în care se face politică azi este adumbrit încă de metehnele practicilor totalitare. Noi, cei din generaţiile crescute în regimul comunist, putem depune mărturie despre consecinţele nefaste pe care le poate avea în conştiinţa tinerilor o istorie mistificată: ani buni am încercat să curăţăm din minţile noastre balastul propagandei comuniste de adevărul documentelor şi al faptelor reale.

3) Nu cred că CNA-ul ar trebui să sancţioneze opiniile, fie ele şi elucubrante, ale unui jurnalist. Dar o instituţie de stat, respectiv Televiziunea Română, ar trebui să-şi ia distanţă de ele. Ar trebui să refuze ca pe banii noştri să realizeze documentare care pornesc de la premise false, care măsluiesc realitatea, care aduc favoruri de imagine liderilor politici.

Gustul vremurilor de azi este unul amar. Aducem în faţa copiilor noştri, la douăzeci şi ceva de ani după Revoluţia anticomunistă, bubele căpătate în anii dictaturii: minciuni, declaraţii false de avere, diplome căpătate prin obligaţii de partid. Le exhibăm iresponsabil în faţa lor, uitînd că vor veni timpuri în care copiii de azi, tinerii de mîine, ne vor întreba cum de am acceptat. Şi scuza cu „Securitatea care ne-a pus pistolul la tîmplă“ n-o mai avem.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

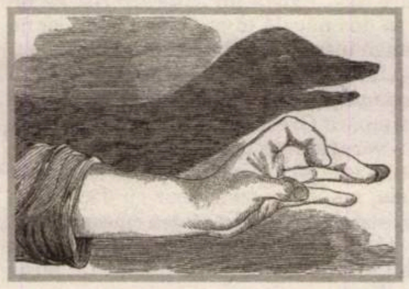

Iaromira POPOVICI

bazar

Treceri şi locuri miraculoase

Cine spune că nu există „alte lumi“ în jurul nostru se înşeală. Şi nu mă refer la lumi paranormale sau supranaturale. Ci la locuri pe cît de fascinate, pe atît de ascunse; pe care, atunci cînd le descoperi, ai impresia că ai nimerit de-a dreptul într-o altă lume.

Chestia asa se poate întîmpla în locuri în care te-ai aştepta mai puţin. Aparent hiperbanale. Cum ar fi drumul spre Piaţa Traian. Zona respectivă e departe de a fi idilică. Găseşti, acolo, un fel de populaţie interlopă de curte: la graniţa dintre infractori şi mahala. Mergînd în noapte, pe linia tramvaiului, ai senzaţia de mic infern de cartier: oameni care nu sînt nici frumoşi, nici politicoşi şi care parcă mai au puţin şi se agaţă de tine, la propriu.

Dacă respectiva populaţie te cunoaşte – şi începe cumva să te asume ca de-al (de-a) locului – atunci raporturile se schimbă. Se poate purta o conversaţie, chiar domestică: moşul din zona mea, stîlp de magazin (în faţa magazinului de cartier se bea bere, vara, cam non-stop) m-a întrebat dacă ştiu cum se fac clătitele. De fapt, nu m-a întrebat chiar pe mine, ci, prin ricoşeu, poate şi pe mine (dar mai curînd pe o domnişoară care cumpăra şi ea de la acelaşi magazin). Pentru că nu l-am repezit, ci am participat la discuţie aprobînd din cap (deşi nu sînt deloc o expertă…) ce spunea cealaltă, m-a reţinut. Şi de atunci mă salută. Dincolo de moş se merge spre Piaţa Traian. Se poate ajunge „oficial“, numai pe drumuri principale, sau printr-un loc secret. Loc pe care l-am descoperit cînd am văzut pe cineva că o ia pe acolo şi ajunge în piaţă. Şi anume, prin ceva ce mi s-a părut a fi o curte. De fapt, nu era curtea cuiva, ci o trecere printre curţi, pe care nu o puteai vedea din stradă pentru că arăta ca o fundătură. Din ea se ieşea direct în spatele pieţei. Pînă aici nimic deosebit: doar că pe trecerea asta sînt numai case pitoreşti, acoperite de verdeaţă, cu ziduri înalte cu flori, pe care adastă pisici leneşe.Te simţi, brusc, ca la ţară, dar într-un loc îngrijit, şi nu ca-n mijlocul prăfos al oraşului. Partea nostimă e că, după ce am trecut prima dată, pînă s-o mai nimeresc şi a doua oară a mai trecut ceva timp. Ca-n *La ţigănci* sau ca în *Harry Poter,* care trebuia să găsească peronul 9 şi $^3/_4$.

La Viena nu m-am simţit niciodată ca-n Piaţa Traian. Dimpotrivă, am avut exact senzaţia opusă: că nu e nimic derizoriu şi că mă simt în siguranţă cu lumea de acolo, care, deşi pare politicos interesată de mine ca semen îndepărtat, nu are niciodată intenţia să se agaţe de mine, la propriu. Şi totuşi, şi la Viena am găsit o astfel de trecere, de lume ascunsă. Ascunsă unor turişti care nu cunosc cu adevărat oraşul.

În Viena, aproape de fiecare dată cînd ajung, merg la cinema Artis, unul dintre puţinele cu versiuni originale. Am fost acolo de vreo zece ori, să zic. De fiecare dată, însă, pe acelaşi drum. Ultima oară m-am rătăcit pur şi simplu pe drumul de la hotel spre centru. Am ieşit, mai întîi, la un delicios magazin de mirodenii şi cărţi de gătit, care se şi numeşte Brigitte Bardot-esc: *Babette*. De acolo, am dat într-un Bio Bar, un restaurant vegetarian, departe de a fi perfect, dar plin de bune intenţii, unde un domn din Slovacia – care semăna cu Gepetto din imaginaţia mea – ne-a primit paradisiac, spunînd la fiecare a doua replică: *„Would you be so kind?“*. Pînă la Bio Bar, un alt mic bistro cu multă vegetaţie, ascuns într-un colţ, mi-a adus aminte de cele din lumea mediteraneană, de care mi-e mereu dor. În faţă, o întreagă piaţă plină de pub-uri fermecătoare; un magazin de decoraţiuni şi Muzeul evreilor din Viena. Judenplatz – am descoperit, într-un tîrziu – se numea locul fabulos. Cînd am mers pînă la capătul lui, peste ce credeţi că am dat? Peste cinema-ul meu, dacă-l pot numi aşa, Artis…

Mi-am adus aminte că, dînd întîmplător peste alte două locuri formidabile din Viena – magazinul Satyr, unde se găsesc cele mai bune cărţi de film pe care le-am văzut vreodată, şi Librăria engleză de acolo –, tot la Artis am ieşit.

Sînt locuri care te bucură pur şi simplu, şi a căror descoperire, deloc întîmplătoare, pînă la urmă, pare să fie cea miraculos.

Selma IUSUF

legende urbane

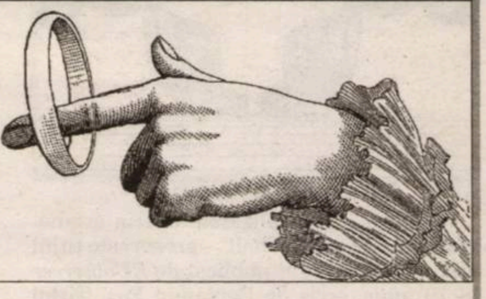

Obsesia subţirimii

Am prietene pentru care supremul compliment la întîlnirea cu cineva care nu le-a mai văzut de o bucată de vreme este „Dragă, dar ce ai slăbit!“. O lumină se va aşterne pe chipul complimentatei, care va arunca o privire asupra propriului trup, se va roti uşurel de-a stînga-dreapta, îşi va netezi bluza cu mîinile şi va spune „Pe buneee?“. Chiar dacă interlocutorul minte cu neruşinare, remarca va stîrni un val de serotonină din creierul acelei femei. Să nu credeţi că eu aş fi mai brează. Între (un improbabil) „Ce deşteaptă eşti“, prefer oricînd varianta cu slăbitul.

Ne vedem cu foste colege de facultate prima oară după mulţi ani. Ne măsurăm taliile. Sigur, e normal. E primul impact, cel vizual. După întîlnire însă, dacă singura remarcă pe care o poţi face despre fosta colegă – profesoară de succes, autoare de cărţi – e „Băi, ce s-a îngrăşat cutare!“, n-ar trebui să mire pe nimeni.

Pentru că multe dintre noi am ajuns să avem o relaţie cel puţin ciudată cu lumea din jur. Ne luăm haine mai mici în speranţa că aşa vom fi obligate să facem ceva ca să încăpem în ele. Blugi minusculi pe domnişoare trupeşe. Tricouri de copii pe revărsări de forme. Invidii ascunse inabil în faţa unora mai firave ca noi. Aceeaşi relaţie chinuită – cu mîncarea. Ne strînseserăm deunăzi vreo trei fete acasă la una dintre noi. Aveam pe masă nişte salate, un pic de brînză şi o plăcintă rumenă. Păi, nimănui nu i-a priit. Legumele, treacă-meargă, dar la fiecare îmbucătură din gustoasa plăcintă vedeam dureros de real în ochii fiecăreia un contor al caloriilor. Ai mai mîncat o bucată, ding! – 100 de calorii, încă una, ding! – 200. Fir-ar să fie de plăcintă! Sfîrşeşti ridicîndu-te de la masă pe jumătate flămînd şi extrem de vinovat, pe deasupra. N-o să mă apuc să spun la rîndu-mi a milioana oară că de vină ar fi imaginea anorexicelor manechine vîndută obsesiv de revistele lucioase. Că te uiţi incredul la imaginea unor femei (vedete, desigur) care apar după trei zile de la naştere cu nişte siluete perfecte. Să lăsăm la o parte, de asemenea, că o atare chestie e vîndută drept mare ştire. Ne place să fim slabe, asta e. N-are nimic de-a face cu inteligenţa. Dar nimic. Multe sîntem condamnate la dietă pe viaţă. Să nu le credeţi pe grăsuţele simpatice care zic că nu le pasă. Ba le pasă. Chiar dacă lasă naibii dietele, măcar vinovate din cînd în cînd tot se simt.

Treaba e că idealul filiform, lunguieţ, al unei siluete contemporane a turtit şi creierele multor băieţi. Un prieten mănîncă doar mere de dimineaţa pînă seara. Altul se scoală cu noaptea în cap în fiecare dimineaţă şi pleacă la sală. Altul se izmeneşte mai dihai ca mine în faţa unei inofensive bomboane de ciocolată. Una singură. Ce s-a întîmplat cu burtoşii, cu bon-viveurii, cu băutorii de bere? După standardele de acum, cît de strîmtă trebuie să fie o cămaşă sau o pereche de pantaloni? Cît de larg tricoul pe un trup subţiat, cu umerii înguştaţi? Cît de mare capul – rămas singurul nemicşorat? Cît de adînci cearcănele? Presupun că în mod direct proporţional cu aspiraţia spre un anume ideal contemporan de prezenţă urbană chinuită. Căci am văzut şi băieţi venind la cîrciumă cu genţi de oraş mari cît bagajele de cală. Genţi de fiecare zi, să ne înţelegem. Înainte de a mă califica drept o mamaie retrogradă, îmi permit să opinez că linia între ridicol şi ceea ce englezeşte e numit *„smart“* sau *„cool“* e subţirică rău. Şi nu mă întrebaţi ce cară în genţile alea. Habar nu am.

Şi, în fine, cît ne ţine oare obsesia asta a subţirimii? Pînă pe la 40 de ani? Mai ales după 40? Cît ne mai autoiluzionăm că ne plac la nebunie broccoli sau cuburile de soia? În adolescenţă şi tinereţe te baţi să ţii pasul cu competiţia. Spre maturitatea plină te zbaţi să nu-ţi arăţi vîrsta. Nişte prostii, la urma urmei, veţi spune. Totuşi, cînd ajungi să te uiţi foarte calm la o farfurie plină cu cîrnaţi pe care îi vei mînca bucuros înseamnă că te-ai înţelepţit sau că te pregăteşti lejer să părăseşti apriga competiţie a slăbănogilor?

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

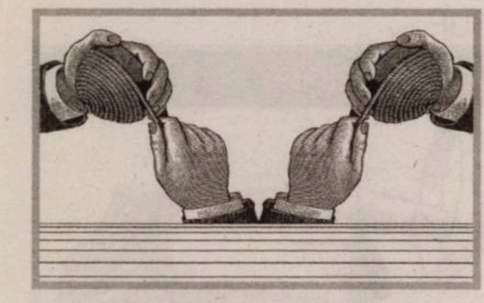

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Un plan Marshall, sex cu cămile și încă o tură de comunism

■ „Gata cu moralizarea. Grecia are nevoie de un Plan Marshall“ – acesta este titlul unui articol avîntat publicat de *EUobserver* în 19 iunie, scris de Benjamin Fox. Titlul spune totul, aşa că nu mai am ce să vă explic suplimentar. Doar că mi-a adus aminte de un alt articol publicat tot acolo, în aprilie („EU commission tries to win Greek sympathy“). Acolo se publică nişte cifre năucitoare. Planul Marshall a oferit o asistenţă financiară în valoare de cam 2,1% din PIB-ul ţărilor primitoare. Planul de salvare financiară a Greciei de acum valorează 177% din PIB. În cifre brute, asta vine 13 miliarde echivalent euro primiţi de Grecia în Planul Marshall, faţă de 380 de miliarde împrumutate acum Greciei. Se poate spune că banii din anii '50 erau cadou, pe cînd ăştia de acum sînt doar primiţi cu împrumut, cu dobîndă mică. Bon, dar asta nu explică diferenţa de percepţie. Planul Marshall a rămas în istorie ca un instrument genial de dezvoltare a unor ţări şi de salvare a lor de pericolul comunist. Împrumuturile acordate Greciei au deja un renume prost, vedeţi cît de nepopulară a devenit doamna Merkel în restul UE. Doar la ea acasă e foarte populară, unde chiar şi stînga susţine ideea că nemţii nu pot plăti, aşa, la nesfîrşit, bani unor ţări care nu au chef să-şi pună ordine în finanţe. Iar dacă francezii votează la alegeri că nemţii trebuie să plătească, n-au decît. Ştiţi deja că ţin cu nemţii în meciul acesta. Dar revenind la Planul Marshall pe care îl cere Fox pentru Grecia, ce ar putea să facă un asemenea plan? Autostrăzi? Au, slavă Domnului! Grecia a avut în fondurile structurale de la UE cîteva zeci de planuri Marshall în ultimele decenii. Cum se explică, deci, diferenţa de percepţie între 13 miliarde şi 380? Eu îmi explic cam aşa: cînd primeşte 10 lei pentru că eşti sărac, desculţ şi amărît, ca să mergi la şcoală, să-ţi cumperi încălţări şi săpun, atunci pare mană de la Dumnezeu. Însă, cînd eşti sătul, încălţat, dar obişnuit să primeşti chestii gratis de la stat, iar sărac eşti doar comparativ cu verii din Nordul Europei – altminteri eşti OK dacă te compari cu restul lumii – ei bine, în condiţiile astea şi 1000 de lei primiţi plocon nu ţi se par mare lucru. Că doar ţi se cuvin, nu? Că doar nevoile tale sînt altele, nu? Nu mai ai nevoie de încălţări, ci de iPhone. Dar sînt sigur că se vor trezi nişte doctoranzi progresişti să-mi explice cît de simplist gîndesc şi vor veni cu nişte explicaţii aiuritoare despre cum sînt nemţii de vină şi pentru chestia asta.

Planul de salvare financiară a Greciei de acum valorează 177% din PIB.

■ „Realitatea brutală este aceea că iranienii şi-au lăsat destinul naţional pe mîna unui om, Khomeini, care a petrecut mai mult timp gîndindu-se la cum se pedepseşte sexul cu animale decît cum se conduce o economie modernă.“ Nu, nu e glumă. Un articol foarte bun din *Foreign Policy*, mai/iunie 2012 – „The Ayatollah Under the Bed(sheets)“. Popii iranieni ţin loc de sexologi şi dau foarte multe verdicte de genul: dacă un bărbat sodomizează pe fratele, tatăl sau fiul unei femei după căsătorie, mariajul e în continuare valabil. Iar dacă aveţi de gînd să călătoriţi în Iran şi o cămilă vă face cu ochiul, să ştiţi că nu e mare tragedie, doar că laptele cămilei devine impur. Eu am oarecare sentimente de greaţă şi cînd aud cîte un popă de-al nostru că are opinii despre chestiuni sentimental/sexuale – iar pentru cine nu ascultă Radio România Actualităţi, cum fac eu, să ştiţi că popii şi ofiţerii sînt atît de prezenţi pe acolo că te simţi uneori cu un secol în urmă. Cînd un popă emite opinii despre sex, iese una cam soioasă aşa, emisă la modul „eu n-am voie să am habar, dar ştiu sigur ce zice Doamne-Doamne“ (or fi şi excepţii, dar eu n-am dat de ele). Ideea că un Creator al Universului, al milioanelor de galaxii, dă indicaţii despre masturbare şi sex cu cămile, prin intermediul unor bărboşi frustraţi, e atît de ridicolă încît îmi asum, aici şi acum, riscul de a vexa nişte sensibilităţi religioase. Aşa, ca între oameni religioşi, cum sînt şi eu. ONU ar trebui să adopte o rezoluţie: cei care au opinii stupide despre masturbare nu au voie să aibă arme nucleare, e prea riscant.

■ Žižek şi diverşi maoişti reşapaţi de prin Italia şi Franţa se agită, organizează conferinţe şi publică volume despre actualitatea ideii de comunism. Vor să mai încerce o dată. Alan Johnson face o foarte bună trecere în revistă a acestor agitaţi în *World Affairs*, mai/iunie, „The New Communism: Resurrecting the Utopian Delusion“. *Try Again. Fail Again. Fail Better* zice Žižek (încercaţi din nou, eşuaţi din nou, eşuaţi mai bine). Bon, sună *cool*. Dar de ce? Pentru tipii ăştia, omenirea e, aşa, un fel de laborator pe care trebuie testată obsesia lor, pînă poate-poate o să iasă. În primul rînd, nu pricep în continuare de ce sînt ăştia onorabili şi fasciştii nu sînt. Sînt la fel de sonaţi, şi comunismul lor a produs mai multe victime. De ce să nu zică şi fasciştii: hai să mai încercăm o dată, şi să vîndă bilete şi cărţi copiilor plictisiţi din clasa de mijloc occidentală. Aşa cum nu înţeleg la noi cum unii comunişti ieşiţi din dulap care publică pe Critic Atac sînt şi universitari. Adică ăştia predau comunism ştiinţific pe banii noştri? Mi se pare un scandal. Revenind la Žižek şi gaşca veselă, îi citează Johnson zicînd „cultura memoriei“ e de dreapta şi trebuie înlocuită cu „uitarea activă“. Cu alte cuvinte, am omorît o treime din populaţia Cambodgiei, cei mai mulţi sufocaţi cu pungi, ca să economisim gloanţe, dar să nu vorbim despre asta că nu e *cool*, trebuie să ne emancipăm de asemenea mic-burghezisme. Te apucă greaţa. Dar am şi o propunere concretă. Dacă morbul acesta comunist nu moare, eu propun ca ONU să le cumpere o insulă şi să-i lase să încerce acolo. Să le dea paşapoarte de „Paradis Comunist“ şi un bilet doar dus. Şi acolo pot încerca ce vor ei. Pot face CAP-uri, proprietate colectivă, sex cu cămile, tot ce li se pare *cool*. Există un oarecare risc ca lumea să dea năvală în paradisul lor şi să nu le ajungă insula, dar fiind ei atît de deştepţi şi organizaţi, sigur vor fi avînd deja bani să mai cumpere încă o insulă. Şi încă una, apoi vor cumpăra Grecia etc. Şi uite aşa – pam-pam – vor instaura comunismul treptat. Sigur le va ieşi, se vor îmbulzi muncitorii spre paradis, nu se vor trezi doar cu doctoranzi progresişti care nu ştiu să dea cu sapa la colectivă, cum s-a întîmplat cu comunele din secolul al XIX-lea. De data asta, va fi altfel – ştie Žižek.

http://www.facebook.com/Cristian.Ghinea.CRPE

© Wikimedia commons

PUBLICITATE

INFORMAȚIA SE NAȘTE AICI

rfi românia

MĂRTURII DESPRE LUME
GEORGIA

VINERI, ORA 13:30

Un program realizat de: FRANCE 24 rfi GoodPlanet.org

Eugen ISTODOR

negustori și mușterii

Ceasornicarul din Obor

Ziceam io că la Obor găsesc casete video mici de filmat. Ziceam io. Ţinusem minte că odată am luat ieftine şi bune de la intrarea din Obor. Şi aşa m-am trezit la un ceas fără zece. Nu era deschis. Şi stau. Coco şi fermoarele lui se aflau la locul faptei. Se adună zece oameni. Ce-or fi ei? Uite că se deschide şi buluc intru cu norodul în magazinul Obor. Caut besmetic casete. Colţul nu se deschisese. Aşa că bîntui prin magazin. Caut ca titirezul. În Obor găseşti de toate, dar nu ştii de nimic. E catastrofă. Şi mă-nvîrt să găsesc casete vreo juma de oră şi, de vreo trei ori, uite-mă, trec pe lîngă o coadă. Privesc mai bine: ceasornicarul. Babe, moşi, stafide stăteau la coadă. Şi auzeam: mamaie, ţi-a stat ceasul? Tataie, ce, vrei să te îngropi cu el, moare ceasul? Ţi-a bătut ceasu', mamaie. Toate glumele cu timpul, alea nesărate erau la spurcata gură a ceasornicarului. Stafidele stăteau, era ieftin cîrpaciul! Io tot caut casetele şi le găsesc pînă la urmă într-o despărţire, intersecţie, printre stive de mărfuri. Mi se par scumpe rău, dar ce-i de făcut? Cumpăr. În mintea mea întreb dacă nu are şi de 90 de minute. Măcar să am timp cumpărat, dacă e prea mult banul. Vreau timp io pe casetă, deşi ştiu că alea care au 90 de minute sînt proaste. Eh, şi trec la ieşirea din Obor iar pe lîngă ceasornicar. „Mamaie, te caută moartea pe-acasă! Ce, nu ţi-a bătut ceasul?“ M-am simţit călcat în picioare, omorît. Îngropat. Mirosea a stofărie grea înăuntru şi afară se lăsa leşinată arşiţa.

dosar DILEMA VECHE
Coordonatoare: Luiza VASILIU

Cinematograful

sau ce-a mai rămas din el

Texte și opinii de:

- Nuți CIOCAN (proiecționistă)
„Acum sînt zece spectatori. Doi se pupă şi ceilalţi dorm.“ – interviu
- Ileana Bîrsan (critic de film)
„Ieşirea prin Sărindar!“
- Liliana NICOLAE (jurnalistă)
„Cinematograful din insulă“
- Ada SOLOMON (producătoare de film)
„Sîntem ţara cu cel mai mic număr de cinematografe raportat la populaţie, din Europa“
- Alex NEDEA (reporter)
„Cum s-a rupt filmul cinematografelor româneşti“
- Virgil C. JITARIUC (proiecționist)
„Amintirile unei săli de cinematograf“
- Filip STANDAVID (jurnalist)
„Închis temporar“

argument

O plăcere pierdută

DILEMA VECHE

Cinematograful

– sau ce-a mai rămas din el –

Am o afecţiune puternică pentru sălile de cinema. Pentru întunericul din ele, pentru fotoliile lor pluşate, pentru doamna de la casierie, pentru doamna de la intrare, pentru străinii cu care împart acelaşi film, pentru toate lucrurile care ar putea să se întîmple în timpul unei proiecţii, dar nu se întîmplă, pentru lumea dinăuntru care pune între paranteze lumea de-afară, pentru hohotele de rîs şi smiorcăielile anonime, pentru vii-la-un-film-cu-mine?, pentru felul stîngaci în care negociezi spaţiul cotierei cu vecinul din dreapta, pentru geografiile lor neschimbate de atîta vreme, pentru fragilitatea unor imagini care te urmăresc şi la cîteva luni după ce-ai ieşit de la film. De fapt, filmul fără ecran mare şi fără sală continuă să existe doar într-un mod destul de precar, ca un tramvai care a rămas fără şine şi fără firele de electricitate. Dar asta nu ne împiedică să vedem filme la laptopul de-acasă sau la televizor sau chiar pe telefon, uitînd de sălile de cinema, lăsîndu-ne să ne aştepte pînă la următorul blockbuster 3D.

Am senzaţia că de un secol încoace am pierdut, printre multe altele, plăcerea mersului la cinema. E ceea ce încearcă să regăsească, sau mai degrabă să provoace, acest dosar. Istorii personale, amintiri de proiecţionist, poveşti de traducător, mărturisiri de cinefil – toate au încărcătura lor sentimentală, ca şi cum despre cinematograf nu s-ar putea vorbi altfel decît cu nostalgie. De cealaltă parte, avem RADEF-ul şi un reportaj despre responsabilitatea distrugerii sălilor de cinema care existau în România înainte să fie transformate în cazinouri sau cămine culturale. Sigur, există sălile din mall-uri, dar nu toate oraşele au mall-uri, deci nu toate oraşele au cinematograf, deci nu toţi copiii pot vedea *Hugo* al lui Martin Scorsese în 3D, pe ecran mare. Pardon, aproape nimeni din România nu poate vedea la cinema cel mai nou film al lui Scorsese, el a avut doar două proiecţii speciale, la Bucureşti şi la Cluj, şi a fost probabil considerat de distribuitorii de la noi o investiţie nerentabilă. Ceea ce e cumplit de trist, pentru că *Hugo* e exact genul de film care-ar putea face un puşti de 7 ani să se îndrăgostească fulgerător de cinema şi să priceapă care-i treaba cu magia filmului. E doar una dintre anomaliile cu care avem de-a face cînd vine vorba de cinema în România. Ca să nu ne întristăm totuşi prea repede, vă invit să citiţi, în deschiderea acestui dosar, cîteva fragmente din cele mai frumoase pagini care s-au scris la noi despre cinema. După care mergeţi la Cinema (Studio) şi luaţi-vă bilet, indiferent de film, tanti Nuţi vă aşteaptă. (**Luiza Vasiliu**)

BARBURISME

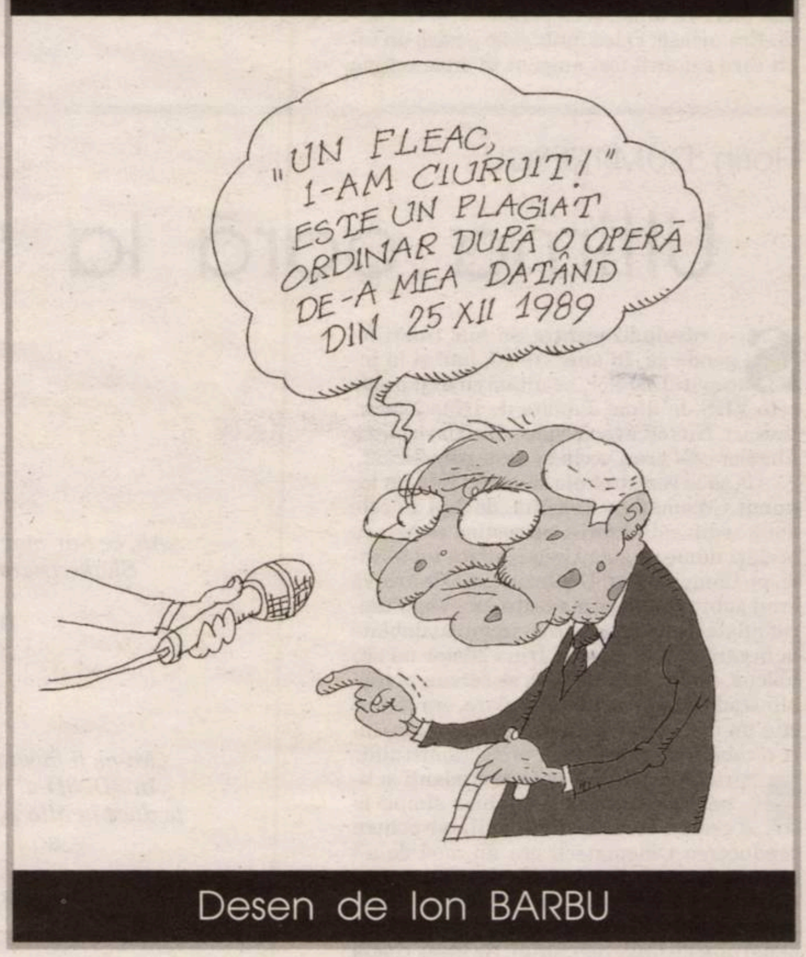
„UN FLEAC, 1-AM CIURUIT!" ESTE UN PLAGIAT ORDINAR DUPĂ O OPERĂ DE-A MEA DATÂND DIN 25 XII 1989

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Dar nu acum.
Emisiunea *Punerea pe gînduri*
va fi reluată după 1 septembrie.

Radu COSAŞU

O educaţie sentimentală

Eram un ţînc pe care taică-său abia îl dusese la primul meci de fotbal, cînd – tot cu tata – am văzut prima oară ce înseamnă limbaj într-o sală de-i zicea cinema. (E ceea ce azi critica evoluată numeşte foarte frumos „cine-limbă"!) Din tot filmul acela cu copii vagabonzi, nespălaţi, dar veseli şi răi, eu am reţinut titlul – *Drumul vieţii* – şi scena cînd omul mare şi bun îi strînge de pe stradă, le cere să-şi dezbrace zdrenţele, să treacă la controlul medical, poruncindu-i celui mai mic şi mai al dracului să scoată limba şi să spună, ca la doctor, aaaaa. Băieţelul scotea limba cu drag, încăpăţînare, obrăznicie şi supunere. Scena dura mult. Nu m-am aşteptat ca, mergînd la cinema, să mi se dea să văd limba unui băieţel, ca şi mine, îndelung filmată. De ce-l lăsa să scoată limba – gest de altfel urît în mica-mi antologie a binelui şi răului – şi-l mai ţinea aşa atîta vreme? Mozartian – adică geniul precoce în ale criticii de film –, am înţeles că Mustafa scoate cu atîta sîrg limba spre omul mare pentru ca acela, precum în *Scufiţa Roşie,* să-l cunoască mai bine, să-i vadă gîtul pînă la omuleţ şi de acolo mai departe, pînă în adînc, adică pînă în suflet.

Explicaţie perfect valabilă, fiindcă de atunci, de cîte ori am scos limba la doctor, mi-a apărut în faţa ochilor închişi, pe cel mai secret ecran din cîte există, acela de sub pleoapele bine strînse, limba vagabondului numit Mustafa, imagine întotdeauna însoţită de un zvîcnet al întregii mele fiinţe, ca nenea doctorul să-mi pătrundă pe această cale bucală exact în suflet şi să-mi spună că sînt sănătos şi cu suflet frumos.

* * *

La 9 ani m-am dus la Cinema Nero şi am văzut un film cu Michèle Morgan. M-a dus Roza, o fată de la ţară, rătăcită din Sighetul Marmaţiei în casa noastră, o fată de două ori mai mare ca mine, şi ca persoană, şi ca vîrstă. Era uriaşă, rîdea mult şi îşi găsise un iubit care azi ar fi fost angajat în orice echipă de baschet ca pivot, atît de slab şi de lung era. Mă luasem după ei într-o duminică, şi Roza, care mă simpatiza mult, în loc să mă alunge ca pe un intrus sau ca pe un cîine, mă pusese între ei doi şi i-am urmat, fără să-mi pese de scandalul de-acasă, pînă în lugubra săliţă a cinematografului, unde tata nu mă lăsa să intru, invocînd că acolo sînt mulţi golani care mănîncă tot timpul seminţe.

Michèle Morgan mi s-a părut un înger. N-am înţeles mai nimic din film, Roza nu avea timp să-mi traducă, iar eu nu făceam faţă la a citi subtitlurile şi, totodată, a urmări acţiunea la filmul ăsta mult prea complicat care mă deruta. Încît m-am lăsat dus numai de chipul ei, am renunţat la orice înţelegere, conştient că o asemenea femeie nu mai văzusem în viaţa mea şi nici nu mai aveam să văd. Eu, spirit realist, care nu credeam în nici o poveste şi nu puteam fi adormit cu vreo aiureală din acelea cu Harap-Alb, mi-am spus pe dată că am în faţa ochilor pentru prima oară o zînă – o zînă blondă în fulgarin negru şi basc, o zînă născută din nimic, din aburi. Dracu' ştie ce mi-am spus, cert e că, atunci cînd un bărbat o strangula, eu am ştiut că ea nu va muri şi, după aceea, săptămîni lungi la rînd, nu m-am mai jucat cu nici o fetiţă, dar, în schimb, mă ţineam pe stradă după multe femei îmbrăcate în fulgarine.

Filmul se învaţă cu iubite.

„Un film e bun atunci cînd preţul cinei, biletul la cinema şi babysitter-ul au meritat efortul."

ALFRED HITCHCOCK

N-am înşelat-o niciodată pe Michèle Morgan.

* * *

Ca şi războiul, o problemă prea serioasă pentru
a o lăsa pe seama generalilor, cinematograful e
o chestiune prea intimă, pe care nu ţi-o
vor rezolva nici criticii, nici istoricii,
nici dascălii de teorie. Niciodată
n-ai să înţelegi cum se face un scenariu dacă
n-ai aşteptat o fată jumătate de oră, la
intrarea unui cinema. Filmul se învaţă
cu iubite pentru care tremuri dacă vin
sau nu, dacă le lasă mama, dacă
au putut s-o mintă, dacă tramvaiul
le-a venit la timp, dacă în tramvai
nu s-au răzgîndit, un întreg film
trebuie să preceadă orice film, fie el
Potemkin sau *Mongolii*. O fată
punctuală te învaţă alt film decît
o casieriţă de la Alimentara căreia nu
i-a venit colega să-i predea casa,
aşa că „iartă-mă, iartă-mă, data
viitoare voi veni exact". Filmele care
încep cu „iartă-mă" sînt fundamental
altele decît cele care vin cu „să-ţi
spun ce mi s-a întîmplat". Există iubire,
există aşteptări, există nuanţe, orice
estetică a cinematografiei este o istorie a
nuanţelor în aşteptări, intrări şi
ieşiri. Cele mai severe filme – de la
Bergman la Bresson – sînt vulnerabile
la răsuflarea agitată din acest motto
neorealist: „Iartă-mă, dar n-am putut
scăpa mai repede". Există o
istorie a filmului învăţată cu o logodnică,
şi o alta studiată cu o colegă de birou,
şi o cu totul alta înţeleasă lîngă o
femeie după care ai alergat toată viaţa,
aşteptînd-o în toate gările litoralului,
să se decidă să *believe me*. Istoria
gustului meu cinematografic este istoria
amorurilor mele.

Fragmente din O vieţuire cu Stan şi Bran, Opere II, *Editura Polirom, 2009*

■ ■ ■

Florin DUMITRESCU

Ultima oară la Cinematecă

S-a răspîndit printre cei mai tineri legenda că, în anii '70-'80, hai! şi la începutul '90-ilor, ne uitam cu toţii pe casete VHS, la filme dublate de Irina Nistor. Inexact. Nu toţi aveam video. Iar majoritatea filmelor *cool* erau vechi şi erau pe peliculă.

Ca să le vezi, trebuia să mergi într-un loc numit Cinemateca Română, de fapt în cele două sedii: sala Eforie, pe costişa străzii cu acelaşi nume, şi sala Union, aflată tot în vale, pe Câmpineanu. Unele pelicule de arhivă erau subtitrate; dar majoritatea – copii unicat aflate în stare precară – trebuiau dublate la fiecare rulare. Şi cum Irina Nistor nu era ubicuă, nici multiplicabilă, se cereau mereu alţi traducători. La fiecare rulare, era tocmit cîte un translator la cască (şi microfon), într-o cabină de lîngă cea a proiecţionistului.

Era un expedient pentru studenţi şi tineri universitari sau chiar simpli ageamii cu suflet de cinefil. Iar pentru conducerea Cinematecii era un mod de a-i evita pe cenzorii din comisiile de cultură, fentînd astfel vigilenţa culturnicilor cu filme „decadente" şi „deviaţioniste", primejdios depărtate de linia regimului. Se făcea coadă la Truffaut şi Godard. Se bulucea lumea la Visconti şi Antonioni. Se călca în picioare la Bergman şi Kurosawa. Şi se năpustea la westernurile lui Ford şi Huston atunci cînd, pe ecranele „oficiale", fuseseră interzise filmele cu împuşcături, catalogate drept „plăgi ale Vestului decadent". Dar se proiectau cu casa închisă şi alde Tarkovski, Forman sau Wajda. Multe pelicule erau de-a dreptul samizdat: recopiate, sărăcite ca rezoluţie şi culoare, îmbîcsite ca sunet.

Se traducea „la liber", fără script, live: cu filmul pe pînză şi căştile la urechi. Erai la prima vizionare? Traduceai atunci, pe loc, în timp ce tatonai filmul. Nu puteai nici da înapoi: apucai să spui ceva, era bun spus! Îţi scăpa porumbelul? Auzeai proteste din sală sau, în cel mai bun caz, rîset.

„Ah, ce i-ar mai fi plăcut lui Shakespeare la cinema!"

DEREK JARMAN

„Mi-aş fi făcut toate filmele în 3D. 3D-ul are ceva care te duce în altă parte şi rămîi acolo şi ţi-e bine."

MARTIN SCORSESE

Eu mă limitasem la italiană şi franceză, era specializarea mea de la facultate. Engleză nu luasem, dar deseori, ca spectator, îmi venea să le smulg microfonul angliştilor veleitari care ne masacrau show-ul. Culmea nesimţirii o atingeau cei care acopereau replicile din film cu un mare *ăăă*... Era clar că nu înţelegeau ce se spune şi se simţeau vulnerabili faţă de cine ar fi înţeles. Era cum se poate mai rău: nici nu traduceau corect, nici nu te lăsau să auzi ce se zice-n film! Eu, dimpotrivă, îmi strecuram tălmăcirea printre dialoguri, invitîndu-i pe cei din sală să se bucure de vocile actorilor şi, la o adică, să-mi verifice şi mie prestaţia.

Nu le puteam egala pe Irina Nistor şi Ana Haş, maestre absolute. Mă străduiam să le calc pe urme celor mai tineri: Anca Toader (o ţineţi minte de la TVR sau de la Radio BBC?) sau Rolland Man (vă amintiţi cronichetele sale din primii ani ai *Dilemei?).* De la directorul Savel Stiopul am învăţat nu doar cinema, ci şi o anume conduită intelectuală. Ţin minte că îi displăcea să ne audă vorbind, în flecărelile noastre juvenile, de „balamuc", „haos" sau „teroare". „Ăsta în care trăim nu e *balamuc* real; balamucul e ăla de la spitalul de nebuni. Haos? Doamne, fereşte, să trăim cu adevărat în *haos!*", ne corecta regretatul cineast prin '90-'92, cu o reverberaţie profetică pe care noi atunci o ignoram.

Într-o seară, am mers cu viitoarea mea soţie să vedem *Vocea lunii* la sala Union. Ne lăsaserăm amîndoi de tradus filme, iar pe la Cinematecă treceam tot mai rar. Ne-am făcut abonamente anume pentru acea ocazie, cu nostalgia anilor în care stăteam lunar la cozi interminabile, ca la raţie la Alimentara, pentru a ne reînnoi abonamentele de Cinematecă. Acum ni se ivise ocazia acestui Fellini terminal cu Benigni protagonist.

Cînd să intrăm, ce să vezi!? Din pragul cabinei ne salută un amic, cunoscut pentru gafele de traducere. O, nu! Nu el! Are să ruineze o capodoperă cu bîlbîielile şi furculisioanele lui! ne spuneam telepatic, privindu-l ca pe o glumă a sorţii.

– Ce mă fac, mi se vaită el, n-am mai văzut filmul şi am auzit că e greu...

– Lasă-mă pe mine, îi zic.

Nici eu nu văzusem filmul, dar... Era singura cale să salvez seara doamnei mele, a mea şi a celor 200 de spectatori! A fost ultima oară cînd am tradus la Cinematecă. Şi am plătit bilet ca s-o fac.

***Florin Dumitrescu** este publicitar. Cea mai recentă carte publicată:* Marfă reîncărcată *(volum colectiv de poezie), Editura Brumar, 2011.*

■ ■ ■

DILEMA VECHE
Cinematograful

Alex NEDEA

Cum s-a rupt filmul cinematografelor românești

În 1990 funcționau în România peste 400 de cinematografe. Astăzi sînt de zece ori mai puține. Un imens patrimoniu preluat de la comuniști, însumînd clădiri care ar depăși laolaltă suprafața Casei Poporului, a ajuns un mare și inutil munte de moloz. O parte importantă a clădirilor a încăput pe mîna unor băieți deștepți care le-au transformat în orice altceva: restaurante, cazinouri, magazine second-hand, cizmării sau alimentare. În rolurile principale ale dezastrului din cinematografe au jucat, pe rînd, majoritatea celor care au ajuns la conducerea Ministerului Culturii.

„Cinema" diversificat la El Paradiso

La cinematograful Flamura din București rulează azi, ca în fiecare seară, același film: „Nunți, botezuri, cumetrii". De ani buni, în clădirea fostei săli de spectacol s-a deschis un restaurant-cîrciumă pe nume El Paradiso, de închiriat pentru ocazii speciale. Singura legătură cu ce a fost Flamura este că la „cinema" El Paradiso se chiuie și se dansează în draci, ca-n filme.

De cum intrăm, ne lovim de barul ce tronează în locul caselor de bilete. În spatele tejghelei, o doamnă răsucește o cîrpă într-un pahar. E suspicioasă: „Sînteți din cartier?". Îi povestim că am vrea să închiriem sala cinematografului pentru o nuntă. Se urnește din loc să ne facă un tur de El Paradiso. Zîmbește însă jenată. „Dar vă rugăm să ne scuzați... E campanie electorală, scuzați deranjul." În fosta sală de spectacol deranjul se traduce așa: pe pereți sînt bătute în cuie lozinci: „Silviu Prigoană – primar general. Organizația PDL-Sector 5". Din cinematograf au dispărut șirurile de scaune capitonate. Au fost scoase pentru a face loc meselor. A rămas în schimb ecranul, pe care se proiectează și acum. Nu capodopere ale cinematografiei. Ci filmulețe: „Dacă aveți vreun filmuleț cu mirii putem să le arătăm pe ecran. De asemenea, putem să proiectăm ce se vede în sală în timpul nunții... ringul de dans... de la mese". Pe fața doamnei se mai proiectează o dată jena: „V-aș fi arătat cum funcționează, dar am împrumutat puțin proiectorul".

„Aici sînt zero cinematografe, dar multe «seri distractive»."

Cinematograful Flamura figurează și astăzi în proprietatea Regiei Autonome de Distribuție și Exploatare a Filmelor România Film (RADEF). Cei din conducere RADEF au și un termen pentru ce se petrece acum în El Paradiso. Se cheamă „diversificare". „Noi am încercat să reintroducem cinematograful în circuit, numai că nu a mers, așa că am decis să facem o diversificare a ofertei", zice Elena Încrosnatu, director adjunct al RADEF.

Cine a stins lumina din săli

De-a lungul anilor, cinematografele României au fost plimbate de la o instituție la alta, de parcă ar fi fost un cărbune încins. Primul care a simțit că se arde cu atîtea săli de cinema a fost Adrian Iorgulescu, ajuns șef la Cultură în 2005. Iorgulescu a semnat o Ordonanță de Urgență care plasa zeci de imobile ale RADEF către Primării. Toată tranzacția se făcea fără ca instituția de filme să primească vreun ban. Împotriva acestei manevre s-a opus atunci sindicatul liber România Film, care a dat în judecată ministerul, contestînd actele semnate de Iorgulescu. „Am atacat ordonanțele în instanță pe motiv că noi, sindicatul, nu am fost consultați înainte de a fi elaborate. Noi am cîștigat definitiv și irevocabil", povestește Maria Bikfalvi, președintele Sindicatului Liber România Film.

Cinematografele s-au întors din nou la RADEF, dar victoria sindicatelor a fost de scurtă durată, întrucît cei de la minister, văzînd că au dat greș cu Ordonanța de Urgență, s-au apucat din nou de scris, cu și mai mult zel. Au redactat Legea 303 din 2008 prin care, în final, aproape toate cinematografele RADEF au aterizat, hodoronc-tronc, în curtea a zeci de Consilii Locale din țară. Rezultatul a fost fără happy-end: din 200 de cinematografe predate, mai funcționează astăzi exact două. Restul – fie sînt închise sau demolate, fie au cu totul alte destinații. Cum ar fi la Pitești: într-o parte din fostul cinematograf Lumina s-a înființat sediul zonal al Bursei de Valori. Restul clădirii a rămas în paragină. Culmea este că înainte de predarea sălii, în urmă cu cîțiva ani, cinematograful funcționa: proiecta filme și avea spectatori. „Lumina a fost printre cele mai bune din țară. Pe vremea lui Ceaușescu, cîștigase premiul trei pe țară la Festivalul Filmului Românesc, luîndu-se drept criteriu numărul de spectatori. Cinematograful avea și investiții făcute oarecum recent. În 1989 se cumpărase aparatură nouă, se capitonase, se modernizaseră grupurile sanitare" – suspină nostalgic vicepreședintele Sindicatului Liber România Film, Constantin Curelea.

Orașe fără cinematograf

Dar, după dezastrul de la RADEF, zeci de mii de alți orășeni din țară au rămas fără nici un cinematograf în localitate. Se uită la pereți. La pereți în paragină. Primăria Baia Sprie din Maramureș a fost printre primele care au primit cinematografe de la RADEF. Cei de acolo au încercat să caute fonduri pentru a renova clădirea ajunsă o ruină, dar a venit criza economică. Acum așteaptă o minune, căci potențial cultural în Baia Sprie ar fi berechet: „Cred că, dacă reușim să îl redeschidem, vom avea spectatori pentru că povestea manelelor s-a mai temperat și întrevăd un reviriment în această zonă", spune sigur pe el șeful Căminului Cultural din oraș, Andrei Bărbos. „Revirimentul" nu a ajuns încă nici la Filiași. Aici sînt zero cinematografe, dar multe „seri distractive": „Acum, la cinematograful nostru e un bar și un club. Club din acela ca la oraș, de merge tineretul, cu seri distractive, cu formații de astea de se aud și la oraș", încearcă să-și găsească cuvintele Ion Oglice, secretarul Primăriei, mîndru nevoie mare că în orașul lor – Filiași – este chiar „ca la oraș".

Spre deosebire de Filiași, în fostul cinematograf din Curtea de Argeș s-au făcut mai multe investiții care mai de care: aici s-a deschis o alimentară, lîngă – o binevenită tîmplărie, o norocoasă agenție Loto și un mult-așteptat magazin second-hand.

Sereleuri în loc de cinematografe

Dacă totuși cinematografele date către Primării au rămas în domeniul public al statului și mai există speranțe că în ele se vor proiecta cîndva filme, de la o parte din clădiri ne putem lua adio. Asta pentru că, în ultimii 20 de ani, patrimoniul RADEF a stat ca într-o sită de unde an de an s-au tot scurs cinematografe întregi către diverse personaje din lumea afacerilor. Profitînd de portițe legislative sofisticate, zeci de sereleuri de apartament, apărute peste noapte, sau firme binecunoscute au pus mîna definitiv și irevocabil pe clădiri evaluate la milioane de euro. Este și cazul cinematografului Floreasca din București. Aici nu se mai difuzează nimic de 12 ani. Găsim un peisaj unde s-ar putea turna un film de acțiune: muncitori asudați cu ciocane în mîini, o macara pufăind și scîrțîind din încheieturi, agitație mare, muncă multă. Agitat este și un tînăr care dă indicații în stînga și-n dreapta: păr lins, cămașă imaculată deschisă la gît, blugi și pantofi pe care nu trebuie să se prindă noroiul. Îl întrebăm ce se construiește în locul cinematografului. „Nu se construiește nimic, se reamenajează", răspunde fluturînd în aer două smartfonuri și un pachet de țigări pe care le ține sandviș într-o palmă. „Ce va fi aici în locul cinematografului?" „Nu se știe încă." Din toată clădirea pustie nimic nu mai aduce a cinematograf. Pe geamul de la intrare stă lipit un program uitat de mult. „Orar Vineri-Sîmbătă, 23,00-06,00". Program „artistic": „Cinematograful Floreasca a fost cîștigat de o societate comercială pe baza unei hotărîri judecătorești definitive și irevocabile obținută în instanță. Argumentele au fost că firma a avut spațiul închiriat pe o durată lungă de timp și a făcut investiții majore în clădire", declară directorul RADEF, Marius Iurașcu. Povestea de la Floreasca se repetă la indigo și în cazul cinematografului Modern din centrul Capitalei. Acesta a fost transformat în supermarket. La intrare – un afiș. Nu cu un film, ci cu o margarină din aceea care face bine la inimă și care se vinde la incredibilul preț de zece lei și nouăzecișinouă de bani. „Aici nu s-au mai pus filme imediat după '90. Înainte să fie supermarket a fost Bingo", zice domnul Ion, care locuiește prin apropiere. Ion a demonstrat de-a lungul istoriei că este client fidel, indiferent de destinația locului: înainte era spectator fidel al cinematografului Modern, acum are card de fidelitate la supermarketul răsărit în același loc.

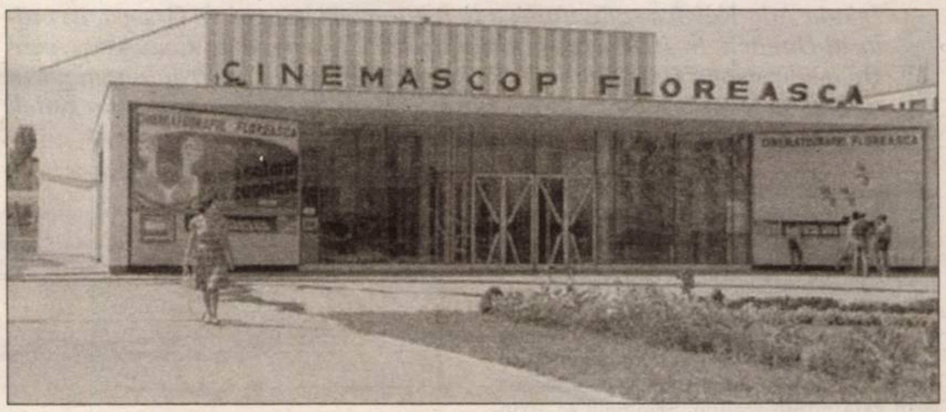

Falimentul cinematografelor de stat a mutat profitul la privat

În București și în marile orașe, firme private au constatat falimentul sălilor de cinema comuniste și au simțit imediat mirosul dulce al profitului, deschizînd săli private care să suplinească gaura rămasă în loc. Numai în Capitală numărul cinematografelor private îl depășește de două ori pe cel al RADEF.

Sînt foste cinematografe comuniste unde s-a demonstrat că, dacă se fac investiții serioase, poți scoate un profit rezonabil. Fostul cinematograf Luceafărul, de lîngă Universitatea București, a fost închiriat de trustul care deține și PRO TV și transformat în Cinema Pro. Acum găzduiește unele dintre cele mai importante evenimente din lumea filmului și adună anual peste 250 de mii de spectatori. Cam cît ar aduce un cinematograf al statului într-un cincinal.

„Cinefilul e un nevrotic! (Nu e un termen peiorativ.) Surorile Brönte erau nevrotice, și tocmai din cauza asta au citit toate cărțile alea și-au ajuns să scrie. Celebrul slogan publicitar francez care spune «Cînd iubești viața, te duci la cinema» e fals! E exact invers: cînd nu iubești viața, sau cînd viața nu te mulțumește, te duci la cinema."

FRANÇOIS TRUFFAUT

„Am petrecut mulți ani la Hollywood și încă mai cred că adevărații eroi din lumea filmului se află în sala de cinema."

WILSON MIZNER

„Ce-am învățat eu e că viața e prea scurtă și filmele prea lungi."

DENIS LEARY

***Alex Nedea** este reporter.*

Liliana NICOLAE

Cinematograful din insulă

Insula Ada Kaleh se afla undeva la 3 kilometri în aval de Orşova, în mijlocul Dunării. În 1970, cînd a fost inundată la cererea lui Ceauşescu, pentru a se construi Hidrocentrala Porţile de Fier, pe insulă trăiau mai puţin de 500 de locuitori, majoritatea turci. Toţi au fost strămutaţi. Ada Kaleh avea cam 2000 de paşi pe lung şi 500 pe lat.

Ada Kaleh, 1930

Ozi pe insulă începea cu chemarea care se auzea dinspre geamia veche şi se încheia la... cinematograf. Cinematograful era, de fapt, la Căminul Cultural. Iar Căminul era cea mai veche clădire de pe insulă, care adăpostise pe vremuri garnizoana ofiţerilor, şi care se afla chiar în centrul cetăţii Ada Kaleh. Ca în orice cinematograf, exista un ecran de pînză albă, cam 5/3 metri, şi în sală multe scaune. Scaunele se strîngeau, însă, pe margine, în serile în care la Căminul Cultural se dansa.

Omer Kadri a trăit pe insulă pînă la vîrsta de 10 ani şi 4 luni. Îşi aminteşte că rolele cu film se aduceau cu barca, de la Drobeta-Turnu Severin, iar atunci cînd venea barca, copiii se strîngeau pe mal, să vadă ce filme s-au mai adus. Fiecare film nou era un eveniment, pentru că, în rest, nu se întîmpla mare lucru pe Ada Kaleh.

Un bilet la cinematograf costa 1,25 lei. Sala se umplea seară de seară, unii vedeau acelaşi film de mai multe ori, pînă cînd ajungeau să înveţe replicile pe dinafară. Apoi, a doua zi, fiecare film era intens comentat. Omer Kadri spune că, de multe ori, nu mai găsea locuri pe scaune şi, împreună cu fratele lui, se căţăra pe pervazul ferestrelor. Uneori, cînd era cîte un film rusesc propagandistic – căci se mai difuzau şi din astea –, se plictisea şi moţăia pe pervaz. Se trezea în ţipetele publicului, nemulţumit că iar se arsese filmul! Se întîmpla aproape în fiecare seară, iar lumea începea să fluiere sau să ţipe: „Filmuuu! Luminaaa!". Dar asta nu-i împiedica să vină la cinematograf şi seara urmatoare.

Cum ieşeau de la film, locuitorii insulei se înghesuiau în faţa unui panou la care se anunţau filmele noi. Bătrînii mai întîrziau la cafenelele din centru, iar copiii – la prăvălia faimosului cofetar Arif. Omer Kadri îşi aminteşte că, odată, cofetarul l-a lăsat să învîrtă şi el la răcitoarea pentru îngheţată. Altădată, a avut norocul să intre în cabina operatorului de la cinematograf. Sîrbul Sandu Radoslav, căsătorit cu o turcoaică de pe insulă, s-a ocupat la un moment dat de cinematograf şi l-a lăsat pe micul Omer în cabină, să vadă cum derulează filmele. Şi-i plăcea. Era fascinat şi de generatorul cinematografului, care era pe benzină, şi făcea lumină atunci cînd pica curentul. Iar drumurile spre casă, seara, după film, erau pentru el o adevărată provocare. Se lăsa întunericul şi el trebuia să străbată, uneori singur, o bună parte din drumurile cetăţii de pe insulă. Erau tot felul de catacombe şi ziduri de după care oricînd ar fi putut să apară cineva. Deşi, nu era deloc periculos să mergi noaptea pe străzile cetăţii. Exista şi un post de poliţie pe insulă, şi – aşa cum se menţionează în singura monografie a insulei, scrisă de imamul Ali Ahmed, „certuri cu bătaie sau crime nu au avut loc niciodată". Însă, aşa cum se povesteau zi de zi filmele văzute cu o seară înainte, tot la fel circulau pe insulă poveşti cu strigoi şi cu fantome. Aşa se face că, pentru micul Omar, care avea mai puţin de 10 ani, uneori, drumul spre casă era un act de mare curaj. Seara următoare, însă, nici cele mai groaznice poveşti cu fantome nu-l ţineau departe de ecranul acela alb pe care se derulau altfel de poveşti. Îşi aminteşte de filmul *Dragoste la zero grade,* în regia lui Geo Saizescu, cu Iurie Darie şi Coca Andronescu, de *Elena din Troia*, o capodoperă a cinematografiei, în care – avea să afle mai tîrziu – au jucat aproape 30.000 de oameni, sau de *Stan şi Bran*. „Era o scenă – povesteşte Omer Kadri – în care cei doi îşi construiau o casă, iar la un moment dat, Bran a căzut şi, din greşeală, a înghiţit nişte cuie. Îmi amintesc cum, copil fiind, am început să plîng pentru că îmi imaginam ce dureros trebuie să fie pentru Bran. Altădată, a fost rîndul bătrînilor din sală să se sperie cînd au avut impresia că locomotiva de pe ecran ar veni peste ei. Povestea a făcut repede înconjurul insulei şi toată lumea vorbea despre ea." Mare succes pe insulă a avut şi *Laleaua Neagră,* care s-a difuzat o săptămînă întreagă (de obicei, într-o săptămînă erau programate două filme).

Pentru o vreme, micul Omer a fost o persoană importantă pe insulă, printre copiii de vîrsta lui, şi nu numai. A mers cu mama lui la Herculane şi acolo au fost la cinematograf. Dimineaţa, la matineu. Pentru Omer era un pic ciudat. Cum adică? Se dau filme şi dimineaţa?! Pe insulă sînt doar seara... La Herculane, la matineu, Omer a văzut filmul *Cei şapte din Teba,* care nu rulase încă pe insulă. Aşa că a fost în centrul atenţiei atunci cînd s-a întors şi a povestit tuturor filmul. Numai că, la scurt timp, filmul a ajuns şi pe Ada Kaleh.

Omer Kadri a găsit printre documentele păstrate de locuitorii insulei un proces-verbal datat septembrie 1949, întocmit de „colectivul de muncă al Căminului Cultural din comuna Ada Kaleh, judeţul Mehedinţi", întrunit pentru a analiza situaţia încasărilor la filmul rusesc *Aşteaptă-mă*. Concluzia era că filmul a fost văzut de 502 persoane şi s-au încasat 2640 de lei. În proces se mai consemna că publicul spectator a fost consultat şi acesta e de părere că „filmul sovietic este constructiv şi contribuie la ridicarea nivelului nostru cultural şi la îmbogăţirea cunoştinţelor noastre ideologice". Era, probabil, unul dintre filmele la care pe Omer Kadri l-a prins somnul pe pervazul ferestrei de la cinematograf.

„Un ecran mare doar face un film prost să pară de două ori mai prost."
SAMUEL GOLDWYN

„Să pui sunet în filme ar fi ca şi cum ai ruja-o pe Venus din Milo."
MARY PICKFORD

Liliana Nicolae *este jurnalistă la Radio România Actualităţi.*

■ ■ ■

Livia COSMINEANU

Turism cinematografic

Aşa cum alţii colecţionează magneţi pentru frigider de prin călătoriile lor, mie îmi place să adun poveşti cu oameni şi stări cinematografice.

Berlin, 2007: în holul unui bistro lipsit de *bratwurst* (din fericire), m-am împiedicat de un flyer pe care scria „Heute Abend, *Les Liaisons Dangereuses* (Roger Vadim) im Kino". Am pornit imediat să descopăr cum se simte franţuzeşte în Berlin. Văzusem deja filmul, însă, în momentul în care domnul de la casierie ne-a confirmat că proiecţia este în original, fără dublaj, am năvălit în sală, pe scaune confortabile, învelite în catifea negru-duios. Aşa, am descoperit un cinematograf atît de discret, încît i-am uitat şi numele. Prieteni pe vecie cu retina au rămas însă scaunele sobre şi prietenoase, mirosul de lemn vechi-aristocrat şi, bineînţeles, Jeanne Moreau nedublată în germană.

Rio de Janeiro, 2009: după ce ai petrecut trei zile mirobolante în Rio, complet opusul prejudecăţilor de-acasă („nu vă luaţi aparate foto că vi le fură", „nu umblaţi pe stradă noaptea" etc.) şi ai cunoscut oameni fabuloşi pe stradă, pe plajă, în parc şi la terase, normal că te întrebi şi cum e la ei la cinema. Aşa că ajungi la tine în cartier, în Botafogu, vezi că e totuşi prea devreme ca să îţi iei o *caipirinha,* optezi pentru un suc natural de mango şi intri în cinematograful Grupo Estação, care are în vitrină afişul celui mai nou film al lui Woody Allen, *Vicky Cristina Barcelona*. Te bufneşte rîsul, pentru că fix cu jumătate de an înainte erai în Barcelona şi ziceai într-o doară că vrei să mergi în Brazilia, te aduni şi o întrebi pe domnişoara de la ghişeu într-o spangleză de succes dacă filmul este sau nu dublat în portugheză. Îţi zâmbeşte larg (îi suspectezi pentru o secundă pe brazilieni că au ceva greşit în ADN, toţi îţi zâmbesc pe bune şi nu *politically correct*) şi te linişteşte, asigurîndu-te că filmul este *Legendado em Portugues*. Intri cu ochi mari în sală, unde instant ţi se aprinde o sinapsă „madlena lui Proust", pentru că recunoşti olfactiv izul de Cinema Gloria de vizavi de parcul IOR. Lipsesc doar băieţii de cartier cu „F*(^-o, băăă!". În sala din Rio de Janeiro sînt, în afară de mine, doar vreo opt oameni, care se hlizesc la glumele mai mult sau mai puţin reuşite ale lui Woody Allen.

Paris, 2011: cînd stai pe caldarîm în faţa Pompidou-ului, urmărind discret cum o asiatică tocmai şi-a scos iepurele la plimbare, privirea îţi fuge la un moment dat înspre stînga şi îţi aduci aminte că acolo parcă văzuseşi un cinema. Te îndrepţi din curiozitate şi toată ecuaţia se schimbă cînd te loveşte în plex afişul cu *Melancholia* lui Von Trier. Extaz, luat bilet, băut rapid nişte *rosé,* intrat la film, scaune de catifea roşie, sală mică & plină, respiraţii din ce în ce mai rare în public. O să ţii minte toată viaţă cum ai văzut Apocalipsa pe Ecran Mare, în Paris.

„Lungimea unui film ar trebui să fie direct proporţională cu gradul de rezistenţă a vezicii umane."
ALFRED HITCHCOCK

Livia Cosmineanu *este manager al formaţiei* Robin and the Backstabbers *şi şefa unui departament de asistenţă jocuri online în cadrul Ubisoft Entertainment.*

■ ■ ■

DILEMA VECHE
Cinematograful

Virgil C. JITARIUC

Amintirile unei săli de cinematograf

Ideea mi-a venit în timp ce scriam acel proces-verbal fără rost, în care trebuia să declarăm sub semnătură cum că am închis ușile, am stins luminile și gazul și am lăsat totul în bună regulă. Sînt douăzeci de ani mari și lați de cînd fac pe cinematograful. Cît poate vedea un om în douăzeci de ani? Două filme pe săptămînă ori 52 ori 20 fac 2.080. Aprox. Pînă acum nu mi-am dat seama de mărimea cifrei. Un film are o lungime medie de 2500 m. Ar fi 5.200 de kilometri de peliculă.

* * *

Prin '77 am terminat liceul. M-am dus ca tot omul la Oficiul forțelor de muncă. Mi-au spus să încerc la cinema. La o săptămînă după angajare, am plecat la București, la calificare, și de Crăciun am început să lucrez efectiv la Cinema Lumina, fost Pușkin, fost Apollo. Toți prietenii mei mă luau peste picior: „Ce, mă, tocmai la cinematograf ai ajuns?". După cîțiva ani, tot aceiași prieteni mă întrebau: „Nu aveți un post de «ajutor de cîine lup» pe la voi?". În fine, nu spun că e o onoare deosebită să lucrezi la un cinematograf, totuși e mult mai bine decît în alte părți. Nu aveam de ce să-mi fie rușine. Nu-mi era rușine să rup bilete, să car cutiile cu film la gară sau chiar să mătur în fața cinematografului. Era o muncă ca oricare alta. Ei, nu chiar ca oricare alta. Totuși lucram în cultură...

* * *

24 decembrie 1993

Am avut programat un film intitulat *Timișoara '89*. Ce s-a întîmplat? L-am adus de la gară, și nici nu am desfăcut cutia, pentru că am primit în paralel filmul de mare succes *Terminator 2* cu Schwarzenegger. Bineînțeles, ultimul avea prioritate.

Îmi amintesc de timpurile cînd nimeni nu rula niște filme cum ar fi, de exemplu, *Partidul, Ceaușescu, Poporul,* ci prefera să ruleze mai știu eu ce western prăfuit sau altceva, numai bani să iasă. În actele cinematografului figurau atunci sute de spectatori la filmul românesc, spectatori care în realitate văzuseră westernul prăfuit. Procedăm la fel cu *Timișoara '89*? Oare să uite lumea așa de repede? Sau să nu vrea să-și mai amintească?

* * *

În luna mai 1995 am scris un mic articol pe care am vrut să-l public în ziarul local. Era de fapt un clasament al filmelor din luna mai, după numărul de spectatori, plus „muștarul" meu.

Ce vizionează cîți sighișoreni:
Topul filmelor la Sighișoara. Mai 1995

Titlul filmului	Nr. spectatori
1. *Streetfighter*	1462
2. *Răzbunarea tatălui*	959
3. *Interviu cu un vampir*	721
4. *Superpolițistele*	483
5. *Străluciri senzuale*	403
6. *Dublă amenințare*	242
7. *Rockerii atacă radioul*	245
8. *Toleranță zero*	175
9. *Only you*	161

E frumos că dl Van Damme se află cu a sa capodoperă pe primul loc, și indianul *Indrajeet* pe locul doi.

(Articolul nu a fost publicat nicăieri.)

* * *

Cinematograful ațîță în noi sentimentul de nemulțumire, de frustrare față de lume. Vorba cîntecului – viața nu e cinematograf. Niciodată soluțiile nu vor fi atît de ușoare ca în *Terminator*, niciodată săruturile atît de înflăcărate ca-n *Pe aripile vîntului*. Niciodată un idiot nu va ajunge atît de departe ca Forrest Gump. Cinematograful ne lasă lumea așa cum este ea: plină de neajunsuri. Dar el (cinematograful) e mereu iubit. Niciunde nu mai poate fi privită lumea cu ochi de copil, și niciunde această lume nu pare că ar mai putea fi salvată. Cineva dansează în ploaie, băiatul își primește fata, Rick o lasă pe Ilsa să plece. E.T. își găsește drumul spre casă... Cel mai prăpădit cinematograf de cartier este un templu care produce o mulțime de mici revelații *(„Erlößungen")* și nici una dintre ele nu are nevoie de un Dumnezeu. Doar de niște oameni inimoși. Cinematograful e un mediu al masei. Nu produce înfrățiri. După genericul de sfîrșit fiecare e redat singurătății sale și iese în noapte. Iar dacă a fost bine, nu spune nici un cuvînt.

* Din *Stern,* nr. 14/95, Peter Praschl

„Un close-up pe ecran mare poate spune tot ce poate spune un cîntec."

STEPHEN SONDHEIM

„E ciudat cum culorile lumii reale par adevărate de-abia cînd le vezi pe ecran mare."

ANTHONY BURGESS

...am simțit nevoia să precizez că era întuneric în sala de cinema deoarece, fiind doar 12 spectatori, cu trecerea timpului marele public de expresie română va uita cum arată cinematograful și e bine să rămînă scris.

* Din *Academia Cațavencu,* nr. 24 (343), 16-22 iunie 1998)

* * *

Ne-a trimis Spielberg o scrisoare în care ne roagă să proiectăm *Saving Private Ryan* așa cum trebuie. Spicuiesc din scrisoarea dlui Spielberg către proiecționiști:

Salut,

sînt Steven Spielberg. De ani de zile am o admirație crescîndă pentru toți cei care lucrează în cinematografie aici, în America, și în întreaga lume. Noi moduri de distracție apar tot timpul, dar, și asta s-a demonstrat de aproape un secol încoace, nimic nu se poate compara cu plăcerea de a merge la cinematograf. Iar voi ați făcut o treabă excelentă acolo, în sălile de cinema, ați utilat sălile cu cele mai noi tehnologii încercînd să faceți filmele cît mai bune. Filmele mele sînt exact ca și copii mei, dar în momentul în care ajung în sălile de proiecție, eu nu mai am nici un control, într-un fel vă trimit „copilașii" vouă și vă rog să aveți mare grijă de ei, să-i îngrijiți, să fiți siguri că arată și sună așa cum am vrut eu. Vă mulțumesc pentru timpul acordat și felicitări pentru extraordinara muncă pe care o faceți.

Steven Spielberg

* * *

Un articol din presa locală: „De la 1 mai Sighișoara rămîne fără cinematograf".

***Virgil C. Jitariuc** a funcționat la cinematografele din Sighișoara și acestea au funcționat cu el între anii 1978 – 1999.*

Filip STANDAVID

Închis temporar

În 2013, cinematograful clujean Arta împlinește suta de ani. A funcționat fără întrerupere de la inaugurare pînă în februarie anul acesta. S-a mai redeschis doar în perioada Festivalului de Film Transilvania (TIFF). Vizitatorilor ocazionali, ca mine, sala le sare în ochi prin arhitectura blînd-bătrînească de început de secol XX și le menține interesul (între altele) grație celor mai confortabile fotolii peste care am dat în toate sălile din România.

E – era? – un cinematograf un pic altfel. Parte, în vremea din urmă, a rețelei paneuropene Eurimages, difuza (și) filme alăturea cu drumul, ciudățenii finlandeze, italieni recenți etc. Nicu Mihali, fost student la Literele UBB-iste, își amintește cum, la începutul mileniului, încerca să identifice Clujul în spotul Eurimages de dinaintea fiecărei proiecții: „Era o mîndrie pe care o puteam simți doar acolo – Clujul pe lista cu orașele importante care aveau, și ele, cinematografe de acest fel. Cam de atunci a început să-i scadă și popularitatea".

Iar popularitatea a scăzut accelerat. Am încercat cinematograful, în afara festivalului amintit, la o proiecție cu *An Education* din 2011: am fost cel de-al doilea spectator și mi s-a spus că am prins o zi aglomerată. Clujenii confirmă, pe de altă parte, că instituția a avut o problemă de percepție publică. Nicu Mihali povestește că „se răspîndise vestea că cei de la Arta au început să dea numai filme proaste. Dintre filmele «proaste» pe care le-am văzut acolo îmi amintesc de *Omul fără trecut* al lui Aki Kaurismäki, de *Camera Copilului,* de Nanni Moretti, de *Dogville*-ul trier-ian. Tot acolo am văzut *Sex and the City,* prima parte, la pachet cu cea mai mare rușine pe care am îndurat-o într-un cinema: într-o sală plină-ochi cu femei, eu – cu barbă de o săptămînă. Nici dacă veneam rujat și cu pantaloni roz mulați nu atrăgeam atenția mai tare."

Administrată pînă de curînd de Regia România Film, clădirea care adăpostește Arta a fost retrocedată moștenitorilor constructorului, familia Sebestyen. După o serie de neînțelegeri, proprietarii au intrat în posesia imobilului. Sentința definitivă favorabilă lor spune că cinematograful ar trebui să funcționeze pînă în 2015.

De ce e închis, atunci? „În momentul în care am rămas cu un spațiu incomplet funcțional, e greu să ni se dea un termen", afirmă Andrei Sebestyen, nepotul constructorului. Și adaugă: „intenția noastră e categoric în acest sens *(de păstrare a cinematografului și după 2015,* n.m.), dar și publicul trebuie să ne ajute. Pînă să se fi închis, nimeni nu s-a interesat de cinematograful ăsta. Eu l-am văzut ușor abandonat".

„Filmele sînt ceva ce oamenii văd în întreaga lume pentru că pur și simplu există o nevoie de așa ceva."

WIM WENDERS

Elena Încrosnatu, directoarea adjunctă a România Film, îmi dă a înțelege că Regia n-a avut încotro: a predat echipamentul împreună cu sala și nici nu și-a pus problema să o cumpere. Nu numai că un spațiu din centrul Clujului n-are cum să fie ieftin, dar Arta „era un centru care aducea pierdere. Am stopat un pic gaura neagră". „Între timp – recunoaște Andrei Sebestyen – am primit mai multe oferte de cumpărare. Am fost extrem de reticenți."

Pe scurt: statul se retrage, iar proprietarul se pune anevoie în mișcare. Sună dureros de familiar. Așa s-a întîmplat cu o sumedenie de cinematografe din toată țara – recîștigate sau nu în instanță – și mulți vor spune că unul în plus sau în minus chiar nu mai contează. Trist paradox: România se bucură de un cinema recent de-a dreptul relevant la nivel global, în vreme ce numărul sălilor administrate de stat a scăzut după 1989 de la 600 la mai puțin de 40. Cu alte cuvinte, cinema fără cinematografe. Mă și văd povestind unor puștani, după ce va fi trecut destulă vreme, cum a cîștigat un regizor român Marele Premiu la Cannes în 2007 – la ce bun dacă nu vor avea unde să vadă filmul *așa cum trebuie să fie văzut un film?*

***Filip Standavid** este jurnalist la Europa FM.*

Vlad ODOBESCU

Mai multe feluri de a vedea filme

Agentul J tocmai se aruncă de pe Empire State Building pentru a se întoarce în timp, e singura cale prin care lumea poate fi salvată de invazia extraterestră. În cădere întîlneşte bancheri faliţi de criza anilor '30, e cît pe ce să fie înghiţit de dinozauri, vede apoi cum cresc zgîrie-nori. E pentru a doua oară în ultima săptămînă cînd văd scena asta din *Men in Black III*. Port ochelarii 3D primiţi la intrare, aşa că atunci cînd agentul J scapă dispozitivul care-l poartă înapoi în vremea Woodstock-ului, obiectul se rostogoleşte în faţa mea, aproape de tot. Domnişoara care mi-a vîndut biletul şi m-a ajutat să-mi aleg locul în sală pe un ecran cu touchscreen mi-a explicat că pot păstra ochelarii, pentru a lua parte la viitoare salturi în trecut, bătălii intergalactice sau nevinovate animaţii. Ochelarii sînt confecţionaţi din plastic şi costă 3 lei.

Înainte de asta, văzusem al treilea *Men in Black* la Cinema Corso. N-am primit ochelari 3D atunci şi nici nu mă aşteptam să primesc. Ca să-mi dea bilet, femeia grasă-blondă-tunsă-scurt a ieşit din cămăruţa ei dotată cu televizor şi s-a dus după ghişeul ei funcţionăresc. Pe pereţi, deasupra unor postere, scria „Azi", „În curînd" şi „În viitor", la fel ca acum 30 de ani. Din podeaua veche răsăreau supereroi decupaţi din carton, reclame la filme care au trecut şi pe la Corso. Cînd a văzut că mă opresc în faţa automatului de pe hol să iau o sticlă cu apă, femeia grasă-blondă-tunsă-scurt mi-a zis „nu funcţionează, poftiţi în sală", iar eu m-am dus. Pînă să apară un cuplu care să pufnească ironic în legătură cu liniştea de la Cinema Corso, pînă ca ea să întrebe „unde stăm?" şi el să răspundă „unde vrei", eram singur pe scaunul meu roşu din mijlocul sălii, stăpîn peste toate cele.

Reţeta de la Cinema Studio

Mulţi oameni aleg vechile cinematografe din centru tocmai pentru senzaţia asta. Acum un an-doi, în timpul facultăţii, pe cînd era începătoare într-ale marketingului, Ana mergea ziua în amiaza mare la Studio sau la Scala, pentru că ştia că va găsi trei-patru oameni în sală. „Îţi dă un sentiment plăcut, că se fac proiecţii doar pentru tine", explică ea. Nu e vorba însă doar de „teritoriu", ci şi de avantaje foarte concrete: mai puţini oameni, mai multă linişte. „Nu te scot din sărite zgomotul de popcorn sau chips-uri, sorbitul sucului din pahar şi alte «delicii»", mai spune Ana.

De altfel, Cinema Studio are chiar o strategie în acest sens. „E o formulă împotriva intereselor noastre, dar pe care o aplicăm: aici nu se vinde nimic de mîncare. Statistica arată că 30% din veniturile unui cinematograf se obţin din comerţul acesta. Numai că în mijlocul unei scene de tensiune încep să se audă ambalaje care se rup, sorbituri. Sunetele astea parazitare au fost eliminate: nu se bea, nu se mănîncă, nu se permite zgomot pe cale bucală", arată Constantin Pivniceriu, de la Uniunea Cineaştilor. Apoi ar fi sentimentul de siguranţă, pe care nu-l găseşti chiar pe toate drumurile. „Am semnat un contract cu o catedră de sociologie de la o universitate. Şi mi-au făcut un studiu: cînd vin spectatorii, structura acestora, ce le place şi ce nu. Mi-a atras atenţia următoarea observaţie: «Analizînd componenţa spectatorilor, constatăm că numărul femeilor e mai mare decît cel al bărbaţilor». Le-au întrebat pe femei: «De ce veniţi la Cinema Studio? » Şi răspunsul principal a fost: «Pentru că aici ne simţim mai protejate. (...) Aici, spre deosebire de alte cinematografe, nu auzim înjurături, icnete»", arată Pivniceriu. Sînt lucruri care contează poate mai mult decît o pereche de ochelari 3D, atunci cînd îl însoţeşti pe agentul J într-un salt în timp.

ÎN FIECARE SEARĂ
PASTELE CALULUI
CASTELANA LIBANULUI
ODEON

Ceva loc pentru picioare

E foarte posibil ca, la sfîrşitul anului, să găsim *MIB III* în topul celor mai vizionate producţii. Lansat pe 23 mai, filmul a costat 215 milioane de dolari şi a făcut deja încasări de peste 544 de milioane de dolari, la nivel global. Anul trecut, într-un clasament al intrărilor în cinematografele româneşti, publicat de filmreporter.ro, pe primul loc s-a aflat *Piraţii din Caraibe: Pe ape şi mai tulburi*, cu peste 346.000 de spectatori, urmat de *Marea mahmureală 2* (202.625 de spectatori) şi *Saga Amurg: Zori de zi – Partea I* (195.950 de spectatori). *Fast & Furious 5, Transformers, Immortals 3D* erau şi ele acolo. În fiecare an, francizele hollywoodiene se aliniază pe primele 20-30 de poziţii.

> *„Cinematograful este o invenţie fără viitor."*
>
> LOUIS LUMIÈRE

Bine, nu toată lumea gustă o vînătoare de extratereştri sau o evadare dintr-o închisoare selenară, şi e foarte bine că există diversitate. Ana merge la cinematograful de la Romană pentru filme „mai de festival, nu pentru tot poporul". Urmează Scala: la fel, „un deliciu să mergi la filme în timpul zilei", chiar dacă „selecţia de filme de aici e aşa şi-aşa... Sînt un pic mai comerciale". Apoi Noul Cinematograf al Regizorului Român, „cu mirosul lui deosebit de formol. În ciuda faptului că sala arată extrem de urît, cu scaune vechi, atmosfera şi oamenii care se adună acolo sînt foarte OK. Filmele sînt pe măsură. Să nu uit de proiecţiile de vară din curte".

> *Trebuie să te simţi confortabil cînd vezi un film, fie că e cu agenţi care arestează sau lichidează extratereştri, fie că urmăreşte relaţia dintre două surori.*

> *„Una dintre bucuriile mersului la cinema era că era o chestie* trashy, *şi n-ar trebui să pierdem asta niciodată."*
>
> OLIVER STONE

Tot pentru calitatea filmelor, fotograful Ciprian plasează Cinema Studio într-un top 10 al locurilor sale preferate din Bucureşti. Dacă ar avea şi mai mult loc pentru picioare, sala s-ar apropia de perfecţiune. „Pentru cineva ca mine, de peste 1.90, amănuntul ăsta poate face diferenţa între un film bun şi unul memorabil", argumentează el.

O banalitate: trebuie să te simţi confortabil cînd vezi un film, fie că e cu agenţi care arestează sau lichidează extratereştri, fie că urmăreşte relaţia dintre două surori înaintea sfîrşitului iminent al Pămîntului. Scaunul de mall e rece şi rigid, impecabil; a oferit prea puţine îmbrăţişări, se simte asta. Catifeaua verde şi tocită de la Patria ştie să-şi ţină omul, poate totuşi că-i prea veche. Sala de la Studio e renovată, dar nu prea e loc pentru picioare. Iar uneori, în acel timp care există special pentru filme, pur şi simplu nu contează.

„Poate fi oriunde. La mall, la Cinematecă, acasă sau la un televizor înghesuit dintr-un autocar. De altfel, cea mai frumoasă amintire legată de un film o am de la un Teatru de vară de pe litoral, unde am văzut, în urmă cu vreo şapte ani, *Ultimul Samurai*. A fost filmul perfect pentru mine, tocmai pentru că a venit în momentul potrivit. Şi vremea de afară, şi starea mea din acea zi s-au aliniat perfect, aşa că nici n-a mai contat că din punct de vedere tehnic difuzarea a fost praf sau că locul ăla arăta jalnic", îşi aminteşte Ciprian.

Salvarea prescurtată „.mkv"

Ion, un tînăr magistrat pasionat de cinematografia evreiască, vede filme mai ales acasă. Nu de lene, ci din lipsă de timp, după cum ţine să sublinieze: „Găsesc filmele care-mi plac în «.mkv» *(n. red.:* extensie pentru fişiere video de foarte bună calitate), aşa că pot avea calitate la mine acasă". Plus că la cinema nu prea are ce vedea, „90% sînt prostii". Şi ne întoarcem la oferta sărăcăcioasă: „Ştii ce mă enervează? Aş vrea să pot vedea şi eu filmele străine premiate la diferite festivaluri. M-am săturat de filme americane. Abia cînd mai este cîte un festival – de exemplu, cel al filmului francez – pot să mai prind un film foarte bun. Un paradox e că se face foarte multă reclamă unor filme. Sau nu neapărat reclamă... Auzi la radio despre ele, dar să le găseşti să le vezi undeva n-ai nici o şansă". Aşa că Ion rămîne, pînă una-alta, la varianta „.mkv".

Deşi merge uneori la mall, „ca tot românul", mai ales cînd vine vorba de 3D-uri, Cristinei, lucrătoare în PR, tot fotoliul propriu i se pare mai potrivit. „Mă uit la filme în principal acasă. Seara sau în weekenduri ploioase, cînd vine inevitabil intrebarea: «Şi acu' ce facem?» Cel mai la îndemînă e să te uiţi la un film. Comod, pe fotoliul de acasă. Fără popcorn, că are E-uri şi îngraşă."

Şi Ciprian s-ar înţelege cel mai bine cu privitul de-acasă, dacă n-ar interveni unele neajunsuri: „De cînd mi-am luat laptop, unde îmi pun să văd filmele, lucrurile au scăpat puţin de sub control. Dar numai puţin. În sensul că-mi tot vine să întind un deget peste tasta «Space» şi să pun din cînd în cînd pauză. Iar motivele pot fi foarte variate: fie mai verific un mail, fie verific Facebook-ul, fie chiar ajung să caut informaţii despre filmul la care tocmai mă uit. Ceea ce e o prostie: se duce naibii toată vraja, se pierde toată conexiunea cu filmul. Însă nici nu prea mai am ce face, dependenţa de click e deja instalată, m-am resemnat. Cred că tocmai din motivul ăsta am ajuns să prefer cinematograful, cu sau fără calitate. Acolo măcar stau pironit într-un scaun şi mă uit la film. Ceea ce în confortul de acasă nu prea mi se întîmplă".

E păcat să pui pauză între scena de bătaie din restaurant şi cea în care agentul K îl întreabă pe mai tînărul agent J dacă ştie care este cea mai distrugătoare forţă a Universului. J presupune că ar fi zahărul, însă înţeleptul K îi spune că e regretul. E aiurea să vezi filmul pe un monitor meschin şi să-l părăseşti printr-o apăsare de buton, să nu laşi o doamnă grasă-blondă-tunsă-scurt să-ţi deschidă uşa lumii adevărate, către o parcare.

Vlad Odobescu *este jurnalist.*

■ ■ ■

DILEMA
Cinematograful

„Acum sînt zece spectatori. Doi se pupă şi ceilalţi dorm.“

interviu cu Nuţi CIOCAN, proiecţionistă la Cinema Studio

Tanti Nuţi e o minune. E proiecţionistă la Cinema Studio de jumătate de secol şi n-are de gînd să se oprească. Am stat la poveşti cu ea într-o dimineaţă de luni, sub portretele membrilor de onoare ai UCIN, şi nu ne-am mai oprit din rîs. Tanti Nuţi are, la cei 68 de ani ai ei, un umor nebun, o vervă cuceritoare şi o mie de istorii despre filme.

De cîtă vreme lucraţi la Cinema Studio?

Din 15 iulie 1962.

Cum aţi ajuns să lucraţi aici şi de ce aţi rămas atîta vreme?

Am venit de la ţară. Aveam o rudă în Bucureşti care avea legături cu Întreprinderea Cinematografică a Oraşului Bucureşti, şi m-a angajat. Am fost trimisă 9 luni la Şcoala de operatori, după care m-au adus aici, la Cinema Magheru. Pe urmă a devenit Carpaţi, Casa Filmului, Cinematecă ş.a.m.d. Într-o zi, a trecut tovarăşul Ceauşescu pe bulevard şi a spus „Ce faceţi în casa aia, acolo? Să schimbaţi numele pînă a doua zi“. Şi a doua zi, fiind în legătură cu studiourile cinematografice, i-au spus Cinema Studio. Şi aşa, din dragoste, din pasiune – mi-a plăcut tare mult de mică să văd filme, am lucrat şi lucrez şi-n ziua de azi cu mare plăcere.

Unde-aţi văzut un film pentru prima dată?

La ţară. La Căminul Cultural dădeau pe-atunci filme sovietice, mexicane, argentiniene, chinezeşti. Aveam vreo 5 ani şi m-am dus şi-am văzut primul film – *Mexicul cîntă,* cu Maria Felix. M-am întors acasă, mi-am pus o pălărie ca a ei şi mi-am spus: „Eu mă fac ori actriţă, ori ca Moş Panciu“. Moş Panciu era operatorul din sat.

Şi părinţii ce ziceau de pasiunea dvs.?

Erau bucuroşi. Cu toate că, la un moment dat, mi-a mai trecut de cinematograf, aş fi vrut să mă fac geolog, să răscolesc eu pămîntul, să văd ce morminte găsesc. Zău că m-aş duce şi-acum în munţi, să descopăr ceva. Dar a fost greu. La ţară, în vremurile alea, era greu să faci şi facultatea. A venit colectivizarea şi am stat vreo două luni ascunşi într-un pod, că tata nu voia să intre în colectiv. Pînă la urmă, am venit la Bucureşti şi am ajuns să lucrez de la 18 ani. Majoratul aici l-am făcut. Erau nişte tineri, angajaţi să facă vitrina, să schimbe afişele, că erau multe filme pe-atunci, cîte 40 pe săptămînă. M-am dus la ei şi le-am spus „Astăzi împlinesc 18 ani“. I-am servit cu cîte o bomboană şi asta a fost.

Toate zilele de naştere de-atunci încoace le-aţi sărbătorit la cinema?

Aici, păi unde? Aici am dat mese la colegi. Aş vrea să am un tort cu peliculă, că împlinesc acum, pe 15 iulie, 50 de ani de activitate.

Pe urmă cinematograful a fost al Arhivei de filme şi l-au făcut Cinematecă, apoi a intrat în renovare, în '69, ne-am mutat la Union, după renovare ne-am întors, se numea de-acum Casa filmului şi s-a deschis cu mare pompă. Se traducea simultan în patru limbi, dar n-a durat mai mult de doi ani. Era Cinematecă şi veneau mulţi străini. La zilele de independenţă ale fiecărei ţări, aveam gală: a filmului spaniol, a filmului indian... Şi mai ales cînd era Nea Nicu prieten cu toţi africanii, aveam Ziua Zairului, de exemplu, o să ţin minte toată viaţa cum am dat *Brăţara de bronz* şi actorul acela a vorbit o franceză aşa de frumoasă, ţi se muiau picioarele. Era agitaţie multă, lume multă, filme nu existau decît la televizor. Toate cinematografele mergeau în plin. La Festivalul filmului sovietic, veneau de dimineaţă de la ora 5 şi se aşezau la coadă.

Cîte ore pe zi stăteaţi în cinema?

Cît voiam eu. Normal, 8 ore. Dar eu mai stau, că tot nu mă satur.

Aşa. Şi am văzut mulţi actori străini. Au fost aici în sală. Jean-Paul Belmondo, prin '70 şi ceva. A venit cînd eram la Union şi s-a aşezat aşa...

Era frumos, nu?

Era, da, şi avea un costum bej, aşa cum îmi place mie, şi o lavalieră dintr-aia. Am dat un film cu el, nu mai ştiu care, şi s-a aşezat cu picioarele pe balustradă. Cînd a plecat, au rămas două urme uite-aşa de pantof, şi le-am spus fetelor: „Să nu dea naiba să ştergeţi urmele astea pînă nu s-or şterge ele singure! E ca un autograf“. A fost Jean Marais, a fost Laurence Harvey, şi actorul din *Omul elefant* a fost. Parcă-l văd mic, aşa, şi cu o trompă de elefant, fusese machiat chiar înainte să urce pe scenă.

Cum, a venit cu trompa de elefant?

Păi o fi pus-o în maşină.

Şi cînd veneau actorii străini, ce făceau?

Apăreau la gală şi apoi mergeau sus, în sala noastră de protocol. Dădeau de la protocol 200 de lei şi le luau fursecuri şi Pepsi, că pe-atunci n-aveai altceva.

Belmondo tot fursecuri şi Pepsi a primit?

Da. Dar Laurence Harvey n-a avut treabă, s-a dus la podgorie, nu stătea el după Pepsi-ul lui Ceauşescu... Şi-mi venea să urlu pe stradă: „Voi ştiţi pe lîngă cine treceţi? A jucat în *Romeo şi Julieta* şi în *Vară şi fum*“. A mai fost aici Ann-Margret, care a jucat în *O fată fericită* cu Elvis.

Şi regizori?

Nikita Mihalkov, prietenul meu. Dădeam *Atacul trenului cu aur,* el era sus la balcon, cobora la mine şi-mi spunea „Hm, de ce dai sunetul meu mai încet?“. Eu îl dădeam mai încet ca să se audă traducerea în română şi lui nu-i convenea. A venit o dată jos, a urcat iar la balcon, eu iar dădeam mai încet, şi pînă la urmă s-a enervat, a coborît la mine şi mi-a spus: „Eşti cam obraznică“. Zic „Spasiba!“. Erau buni ruşii. La filmele lui Tarkovski era omor, n-aveai loc să mişti un ac.

Cum erau spectatorii înainte? Erau mai cuminiţi, erau mai gălăgioşi?

Erau oameni serioşi, că ăsta a fost cinematograf de artă. Dacă ţipa cineva „Pup-o, mă!“, i se răspundea: „Mai încet! Ce, eşti la Rahova?“. Păi, vezi, eram în centru.

Se mai pupau unii prin sală?

Uite-acuma, sînt zece spectatori. Doi se pupă şi ceilalţi dorm. Şi eu lucrez ca prostu' singură. E o satisfacţie să vii la serviciu şi să vezi sala plină, ştii pentru ce lucrezi. Noi avem noroc cu festivalurile, cînd e sala plină.

Dintre regizorii români, pe cine aţi cunoscut?

Ei, pe toată lumea. Cristian Mungiu, febleţea mea, Corneliu Porumboiu... Pe toţi i-am cunoscut de mici, la CinemaIubit, Cristian era student, Mitulescu la fel. Au avut galele la noi, veneau în cabină şi spuneau „mai tare“ sau „mai încet“...

De ce e Cristian Mungiu febleţea dvs.?

E mai popular. Şi-mi plac filmele lui, acum pe cinstite. Dintre filmele româneşti, au mers foarte bine *4,3,2, A fost sau n-a fost, Cum mi-am petrecut sfîrşitul lumii.*

Cum era cu cenzura înainte de '89? E adevărat că se tăia?

Da, da. Tăiau ce le convenea lor. Le tăiau, le lipeau în laboratoarele de la Mogoşoaia şi ni le trimiteau gata aranjate. La fiecare gală, venea Securitatea înainte, cu detectoare, mai ales la Siria, Iran, Irak. Şi în timpul galei, în cabina de proiecţie, era un securist care stătea în spatele nostru, ca să vadă cînd schimbăm bobinele.

Care e filmul dvs. preferat din toate timpurile?

Din toate timpurile? Bineînţeles că *Naşul,* am melodia şi pe telefon.

Ăsta-i film pentru doamne?

Ce dacă? Mie nu-mi trebuie filme de dragoste. Cel mai mult îmi plac filmele documentare. Am văzut acuma unul care a luat premiu la Cinepolitica, *Tot ceea ce sclipeşte*. Şi încă unul, *Băiatul care era rege,* nemaipomenit, am plîns, că mi-am adus aminte de regele nostru şi cum m-am ţinut după el pînă în Piaţa Unirii acolo, la Sfîntul Gheorghe, cînd a venit.

Plîngeţi des la filme?

Nici vorbă. Păi ce, eu mă uit la filme indiene? Mai plîng aşa, mai rar, cînd sînt în cabină, că acolo nu mă vede nimeni.

Cît era biletul prima dată cînd v-aţi angajat aici?

1 leu 50. Dar să ştiţi că lumea nu vine la filme nu din cauză că e preţul prea mare. La noi e 6 lei şi 10 lei. Dacă ar fi un film bun, bun de tot, care să le placă, dau oricît. Într-o zi, a venit o doamnă şi m-a întrebat cît e biletul. Iar eu, care n-o am cu banii noi, am zis „100 de lei“. Şi doamna zice „Aoleu!“ şi a scos milionul.

Şi atunci de ce nu mai vine lumea la film? Pentru că nu mai sînt filmele atît de bune?

Da, nu mai sînt atît de bune, şi acum are lumea de unde alege. De pe Internet, sau se duc la mall-uri. Tineretul e cu mall-urile. Eu rămîn tot cu pelicula. Pe peliculă, roşu-i roşu, galbenu-i galben, de asta mor eu de necaz. La digital nu-i aşa. A fost *Lebăda neagră,* dar numai neagră nu era. Pe de altă parte, dacă nu ai un aparat nou de proiecţie, ca să se audă sunetul bine de tot, sau să fie *sharf,* adică clar, e diferenţă mare. Cu DCP-ul e proiecţia clară şi sunetul e bun, jos pălăria!

Cum vine un film pe peliculă la dvs.?

Vine în mai multe cutii, de la 5 pînă la 8. *Aurora* a venit în 8. Le scoţi din cutie, le controlezi, te uiţi la el, dacă e cu începutul, dacă e cu sfîrşitul, şi pe urmă iei fiecare rolă şi le montezi. Actul I cu actul II, actul III cu actul IV, le montezi pe o bobină mare care are 1200 de metri. La început, trebuia să schimb fiecare rolă în parte, şi dacă aveam un singur aparat, făceam pauză între role.

Circulă o legendă cu un proiecţionist din Braşov care, după ce-a văzut Pulp Fiction, *a crezut că au venit bobinele greşit şi s-a apucat să le demonteze şi să le lipească în ordinea „corectă“.*

Bineînţeles că a fost încurcat. Păi, eu n-am dat *Romeo şi Julieta* încurcat? N-aveam masă de montaj, şi-l trimitea pe Romeo în exil şi nu ştia lumea de ce, de-abia pe urmă îl omora pe Tybalt. *Poveste în cartierul de vest* l-am dat o săptămînă, în fiecare zi altfel. Păi, dacă n-aveam cum să-l descurc? Zău, de unde să ştiu eu ce urmează, ce, eu am făcut filmul?

Cîte filme aţi văzut pînă acum?

Vreun milion. Erau cîte 40 pe săptămînă, la fiecare spectacol alt film.

Cum s-a văzut Revoluţia de la Cinema Studio?

Păi, toată Revoluţia s-a petrecut aici, în faţa cinematografului. I-am urcat pe Caramitru şi pe George Alexandru pe tanc, eu cu şefu'. Şi pe urmă ne-am dus la televiziune cu o colegă de-a mea, Maşa, şi strigam toate alea. Am plecat de-acolo la fix, imediat după ce a început să se tragă.

Toate zilele acelea aţi stat aici?

Cînd au venit minerii, aici am stat. Păi, dacă au dat cu gaze dintr-alea toxice, nu ştiam unde să ne mai ascundem. Era închis cinematograful şi n-au putut să intre. De trei ori a fost închis cinematograful, în situaţii de urgenţă. Prima dată, cînd a murit Gheorghiu-Dej. Se mai închidea uneori şi cînd plecam la defilare.

În unele dimineţi mai daţi filme pentru copii, nu?

Pe domnul Gopo, sper că ai auzit de el, l-am sărbătorit acum pe 1 iunie, l-am dat pentru grădiniţe, pentru şcoli. Am început cu *Scurtă istorie,* primul nostru premiu la Cannes. Ce bucuroşi erau copiii cînd au văzut filmul! De aia nu ştiu ce-i cinema-ul, pentru că n-are cine să le arate. Rîdeau, aplaudau. Iar la *Maria Mirabela* nici nu-ţi mai spun ce-a fost. Ar fi bine dacă s-ar face proiecţii dintr-astea mai des, ar vedea şi copiii altceva. Ca la galele din Iran, din Siria, un militar şi-un civil, un militar şi-un civil, aici să fie un adult şi-un copil, un adult şi-un copil...

Aveţi bucăţi de peliculă acasă?

Am, asasinarea lui Antonescu. Nu ştiu de ce mi-a plăcut mie aia. Şi mai am *Codul lui Da Vinci*. Unul din astea trebuie să mi le pun în sicriu cînd mor. Şi mai vreau să fac ceva. Să decupez o stea mică, roşie şi să o lipesc cu scoci pe lîngă steaua lui Victor Rebengiuc de la Cocor. Sau cu prenadez, să nu-o mai dezlipească nimeni.

Vă ajutăm noi. Venim săptămîna viitoare, vă aducem revista şi punem la cale lovitura.

Atentatul...

au consemnat Luiza VASILIU
şi Cristi LUCA

Varianta integrală a interviului o puteţi citi pe www.dilemaveche.ro

„Nu cred că ar trebui să ai sentimente legate de un film. Ar trebui să ai sentimente pentru o femeie, nu un film. Nu poţi să săruţi un film.“

JEAN-LUC GODARD

„Cred că sala de cinema, filmele şi magia au fost întodeauna strîns legate. Primii oameni care-au făcut film erau magicieni.“

FRANCIS FORD COPPOLA

Ileana BÎRSAN

Ieșirea prin Sărindar!

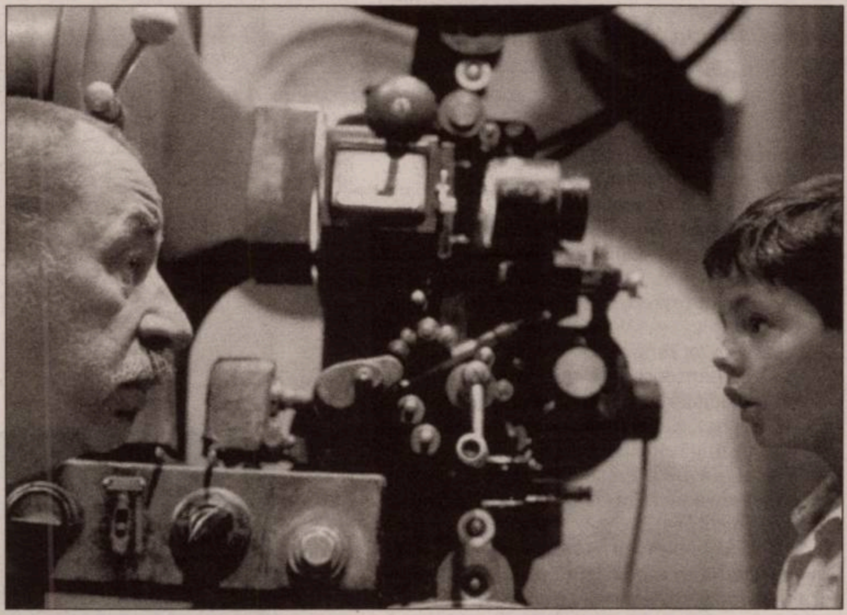

„Tot ce-am învăţat, am învăţat din filme.“

AUDREY HEPBURN

Înainte să fi intrat vreodată în cinematograf, am auzit această propoziţie rostită pe un ton glumeţ de către bunica mea cînd îşi petrecea musafirii către ieşire. Tîrziu, după ce intrasem deja de multe ori în cinema, am aflat că era un îndemn al plasatoarelor cinematografelor aflate pe Bulevardul Elisabeta, în perioada interbelică, adresat puhoiului de spectatori care ieşea de la film, pentru a nu se intersecta cu puhoiul de spectatori care dădea buzna la următoarea proiecţie. Îmi şi imaginez tot Bulevardul Elisabeta plin de domniţe simandicoase şi domni eleganţi cu zîmbete largi şi priviri galeşe, cu chef de romanţuri sofisticate şi cu replici tăioase în vîrful limbii, aşa ca în filmele lui Ernst Lubitsch.

Chiar dacă sună ca dintr-o poveste romanţată, primul meu film la cinema a fost *Bluebeards's Eighth Wife,* comedia lui Lubitsch, cu Claudette Colbert şi Gary Cooper, de care, evident, m-am îndrăgostit, primul din tripleta clasică şi inimitabilă din care mai fac parte Cary Grant şi Gregory Peck. Numai că lucrurile s-au mai schimbat între timp, puhoaiele s-au risipit în faţa televizoarelor, iar la Cinematecă, erau douăzeci de oameni, nostalgici ai Sărindarului, cu nepoţii de mînă. În prezent, ieşirea din cinema se face prin mall.

Masculin Feminin

În *À bout de souffle* (1960) al lui Jean-Luc Godard, personajul lui Jean-Paul Belmondo îşi trece degetul mare peste buze, gest pe care îl împrumută de la personajul interpretat de Humphrey Bogart în *The Maltese Falcon* (1941), film pe care Michel îl vede împreună cu Patricia. Proximitatea starului filmului *noir* (fie doar din afişe şi de pe ecran) şi acest *imitatatio* Hollywood se înscriu în acelaşi tipar al asumării fără rest a ficţiunii în realitate, acolo unde realitatea este sărăcită de neputinţe şi limite, ajutată de veşnica şi clasica tentaţie a escapismului. În 1924, Buster Keaton realiza o capodoperă a filmului mut şi o piesă estetică şi ludică care poate concura cu magia lui Georges Méliès, de pildă, chiar dacă sînt artişti cu convenţii diferite. *Sherlock, Jr.* explorează şi exploatează fantastic lumea de dincolo de ecran, lumea pe care o vedem cu alţi ochi, lumea în care eroii principali sîntem noi înşine, o perspectivă care se construieşte, e drept, cu lumina stinsă, dar în care se vede varianta noastră îmbunătăţită. Visătorul proiecţionist dintr-un cinematograf, care fantazează la ideea de a deveni detectiv, adoarme la locul de muncă şi se trezeşte tam-nisam într-o sumă de secvenţe cinematografice proiectate pe ecran, în care, bineînţeles, este eroul central.

Perspectiva masculină a spectatorului este a omului care acţionează dincolo de lumea reală, acolo unde posibilitatea de a schimba regula şi sensul îi aparţin exclusiv, fie că este vorba despre o reverie nevinovată, fie despre asumarea unei identităţi.

Pentru nefericita tînără din filmul lui Woody Allen, *The Purple Rose of Cairo* (1985), cinema-ul are un alt efect, atunci cînd, în vremea Marii Depresii, rămasă fără loc de muncă şi cu o viaţă domestică imposibilă, ajunge să meargă la film ca la serviciu. După mai multe vizionări ale aceluiaşi film, juna reuşeşte să forţeze realitatea şi să-şi ocupe viaţa cu ficţiunea de pe ecran, mai precis, personajul principal intră în viaţa ei, dar cu limitele date de scenariu şi doar cu direcţiile pe care le primeşte de la regizor.

Poate că nu este o regulă ca reacţia în faţa ficţiunii cinematografice să se întîmple ca în cazurile de mai sus, ca bărbatul-spectator să fie absorbit integral de ficţiunea în care el conduce spectacolul, iar femeia-spectator să sustragă din ficţiune şi să acopere golurile sau greşelile din realitate. Cu siguranţă însă, toţi vrem ca, măcar din cînd în cînd, să avem o viaţă ca-n filme.

Emoţii de consum

Pentru foarte mulţi cinefili, atunci cînd vine vorba despre pasiunea pentru cinema, memoria afectivă rosteşte supraevaluat, totuşi, un singur titlu, *Cinema Paradiso* (1988), al lui Giuseppe Tornatore. Povestea regizorului, în copilărie ajutorul de nădejde al unui proiecţionist într-un cinematograf de sat, a revărsat valuri de emoţii, aşa cum nu vor reuşi, de pildă, recentele producţii *Hugo*, al lui Martin Scorsese, şi *The Artist*, al lui Michel Hazanavicius. Sigur că balanţa popularităţii înclină către filmul lui Tornatore, pentru că, în fapt, emoţiile nu vin neapărat din declaraţia de dragoste pentru cinema, ci, mai degrabă, din poveştile care dau din rîs în plîns, din melodrame şi săruturi interzise, din pricina copilului-erou. Poveştile cinematografice, extrem de diferite, ale americanului despre magicianul francez şi ale francezului despre miturile Hollywoodului, nu ajung să atingă cota popularităţii. Dacă citim box-office-ul ca pe un raport statistic, constatăm numărul mic de spectatori care mai sînt încă iubitori de cinema. Faptul că există consumatori de filme nu înseamnă că toţi sînt îndrăgostiţi de cinema (fie el din anii '30 sau din anii '90). Poate părea trivial sau snob, dar pentru ca cinema-ul să fie iubit din nou, ieşirea ar trebui făcută prin Sărindar, şi nu pe la McDonald's.

Ileana Bîrsan *este editorul paginilor de film la revista* BeWhere.

■ ■ ■

---

trei întrebări pentru

Ada SOLOMON

„Sîntem ţara cu cel mai mic număr de cinematografe raportat la populaţie, din Europa“

De ce filmele româneşti stau atît de puţin în cinematografele de la noi? Dacă ratezi prima săptămînă, e aproape imposibil să le mai prinzi pe undeva (şi asta în Bucureşti...)

Pentru că trăim într-o societate de consum. Pentru că cinematografele, în special cele de tip multiplex, funcţionează ca orice întreprindere comercială, pe principiul cererii şi al ofertei. Ca să fiu mai clară, lucrurile stau aşa: dacă într-o sală de cinema sînt 3 spectatori sau 300 de spectatori, costurile fixe ale cinematografului sînt aceleaşi – respectiv salariile, electricitatea, uzura aparatelor etc. Nimeni nu şi le poate acoperi cu un grad de ocupare a sălii sub 20%. Apoi, oferta de filme (nu vorbim de calitate, vorbim, strict economic, de produse) e din ce în ce mai mare şi piaţa de desfacere locală restrînsă (sîntem ţara cu cel mai mic număr de cinematografe raportat la populaţie din Europa, şi cred că sîntem pe un loc codaş şi în lume). Şi atunci e firesc ca operatorii de cinema-uri, care nu sînt nici motivaţi, nici constrînşi financiar/fiscal, să distribuie film românesc sau european decît într-o măsură infimă să aleagă să „vîndă“ produse de mult mai „larg consum“.

Întrebarea implicită e de ce sînt chiar şi în prima săptămînă în atît de puţine cinema-uri. Iar răspunsul este acelaşi: pentru că nu rentează, pentru că nu le acceptă, pentru că nu sînt obligaţi să o facă.

A meritat efortul imens al aducerii filmului Pina 3D *în România? De ce?*

A meritat cu vîrf şi îndesat, dar nu din punct de vedere financiar. Atunci cînd am decis să achiziţionăm drepturile de difuzare în România ale acestui film, am hotărît şi că, orice-ar fi, va fi gestul de caritate pentru compatrioţii mei. Am considerat de datoria mea să împart această experienţă cu concetăţenii mei care nu au şansa să vadă un asemenea film în afara ţării.

Spun că a meritat pentru că am beneficiat de un capital de simpatie, faţă de acest eveniment, din partea oamenilor de cultură şi nu numai, simpatie care ne-a încărcat cu energie bună. Să vezi astăzi, în România, că oamenilor le pasă de un demers cultural nu e puţin lucru. Analizînd acest aspect în perspectiva noilor evenimente din ţară, e un semnal şi mai important.

A meritat să văd lacrimile de emoţie ale unor Doamne din clasa de mijloc, la ieşirea din sala de cinema. A meritat să aud: „da, iată că se poate şi la noi“, „ce surprize ne mai pregătiţi?“. Lucrurile astea „fac toţi banii“.

Şi pînă la urmă, neaşteptat, a meritat şi financiar. În sensul că nu am pierdut bani, investiţia a fost acoperită, dar asta mulţumită sprijinului pentru distribuţie pe care l-am primit din partea Programului Media al Uniunii Europene. Mai mult, rezultatele pe care le-a avut *Pina* în România ne ajută la finanţarea următoarelor produse cinematografice europene pe care le vom distribui în România.

Şi, nu în ultimul rînd, cred că nu e puţin lucru faptul că a fost apreciat modul în care am ales noi să promovăm *Pina* – campania din România este cea mai ingenioasă campanie pe care a avut-o filmul.

Dacă am avea programe consistente de educaţie vizuală în şcoli, credeţi că acest lucru ar putea schimba comportamentul consumatorului de cinema?

Cred că da. În primul rînd pentru că, dacă toată viaţă ai mîncat numai cartofi prăjiţi, nu poţi spune dacă îţi place caviarul sau măcar că ai vrea să-l încerci. Continui să susţin că există cinema *fast food* şi cinema *gourmet*. Degustarea face parte din procesul de cunoaştere, fie că e olfactiv-gustativă sau vizual-auditivo-emoţională.

Cred că educaţia vizuală în şcoli ar ajuta la mai buna receptare a multor materii, de la istorie la literatură, de la geografie la limbi străine, despre muzică, arte plastice, sociologie şi chiar religie nu mai e cazul să vorbesc. Documentarul integrat în programa şcolară ar putea face minuni în educaţia civică a celor ce se formează acum, aşa cum cred că introducerea dansului contemporan în programa şcolară ar ajuta nu numai la curricula de educaţie fizică, ci şi la cea de biologie, psihologie ş.a.m.d.

Ada Solomon *este producătoare de film şi directoarea Festivalului NexT.*

a consemnat Luiza VASILIU

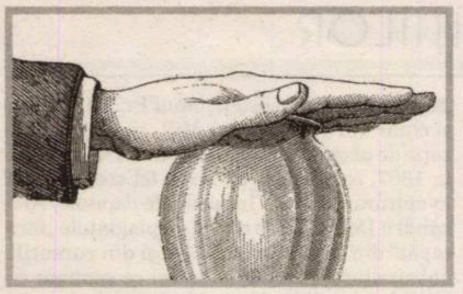

REGIMUL ARTELOR ŞI MUNIŢIILOR

George BANU

în afara **cadrului**

Femei, femei, femei...

Femei, femei... peste tot femei! Europa încearcă să se răscumpere, dar nu organic, ci sistematic, în mod nord-american. În Franţa, recent, noul preşedinte a impus paritatea sexelor pentru guvern; recunosc oribila practică a procentajelor autoritare exersată pe vremuri absurde cînd, pentru facultăţi, trebuiau selecţionaţi 75% de fii de muncitori, 15% de fii de ţărani, iar ce rămînea revenea categoriilor politic marginalizate – intelectualii, medicii, avocaţii! Paritatea e un mod dogmatic de a organiza şi distribui şansele. Un răspuns autoritar dat la întrebări legitime. Nu egalitatea sexelor e contestabilă, ci modul de a o legifera! Şi, într-un fel, ea sfîrşeşte prin a produce alte injustiţii. Deplorabil reziduu al practicilor comuniste în beton ideologic! Vieira da Silva a refuzat să fie prezentă într-un muzeu de la Washington consacrat pictorilor femei: „Eu vreau să expun printre pictori bărbaţi, cei mai buni“.

Americanii, spre deosebire de Franţa, au intensificat radicalitatea conceptelor „feministe“.

Fără a le aplica în politică, americanii, spre deosebire de Franţa, au intensificat radicalitatea conceptelor „feministe“ pînă la a exclude din anumite universităţi studiul tragediilor antice neconforme cu poziţia femeii admisă de „amazoanele“ moderne. „Femeia e viitorul bărbatului“ scria Aragon, homosexual comunist, manipulat de o vestală rusă, Elsa Triolet! Azi, instaurîndu-se un regim conflictual atunci cînd, pentru reparaţia trecutului, o mediere necrispată ar fi mult mai indicată, femeia pare să fie „ameninţarea bărbatului“.

Femei, femei... am întîlnit multe în expoziţiile pariziene recente, simptom evident al tendinţei generale. Femei-pictor, femei-model, femei-artist, femei inspirînd artişti. Ilustră e Artemisia Gentileschi (1593-1654), redescoperită recent. Îi descifrez biografia agitată, marcată de autoritatea tatălui, de violenţa unui viol celebru, de pasiuni princiare suscitate, de voiaje aventuroase, de succese şi de falimente spectaculoase. Artemisia e un personaj al Renaşterii, care-şi recunoaşte dificultatea condiţiei: „totul ar fi fost mult mai uşor dacă aş fi fost bărbat!“. Dar unicitatea nu-i provine tocmai din această depăşire a condiţiei? Îi privesc tablourile unde abundă sacrificiile şi agresiunea umană – Holofern decapitat e unul dintre motivele de predilecţie –, unde femeile apar ca încarnări alegorice ale afirmării de sine şi ale splendorii fizice. Impresionanta pictură eroică, energie caravagescă, agitaţie elisabethană – acesta-i repertoriul femeii pictor Artemisiei! Arta ei atestă o vitalitate masculină, aceea a protagoniştilor renascentişti, artişti şi asasini: Caravagio sau Marlowe. Mă plimb prin expoziţie şi admit că această pictură sublimă a fost o pictură de luptă, pictură militantă exersată în numele unei afirmări de sine, aceea a femeii ce accede în areopagul bărbaţilor. Nimic nu trebuie să o distingă, ea, dimpotrivă, furnizează proba integrării.

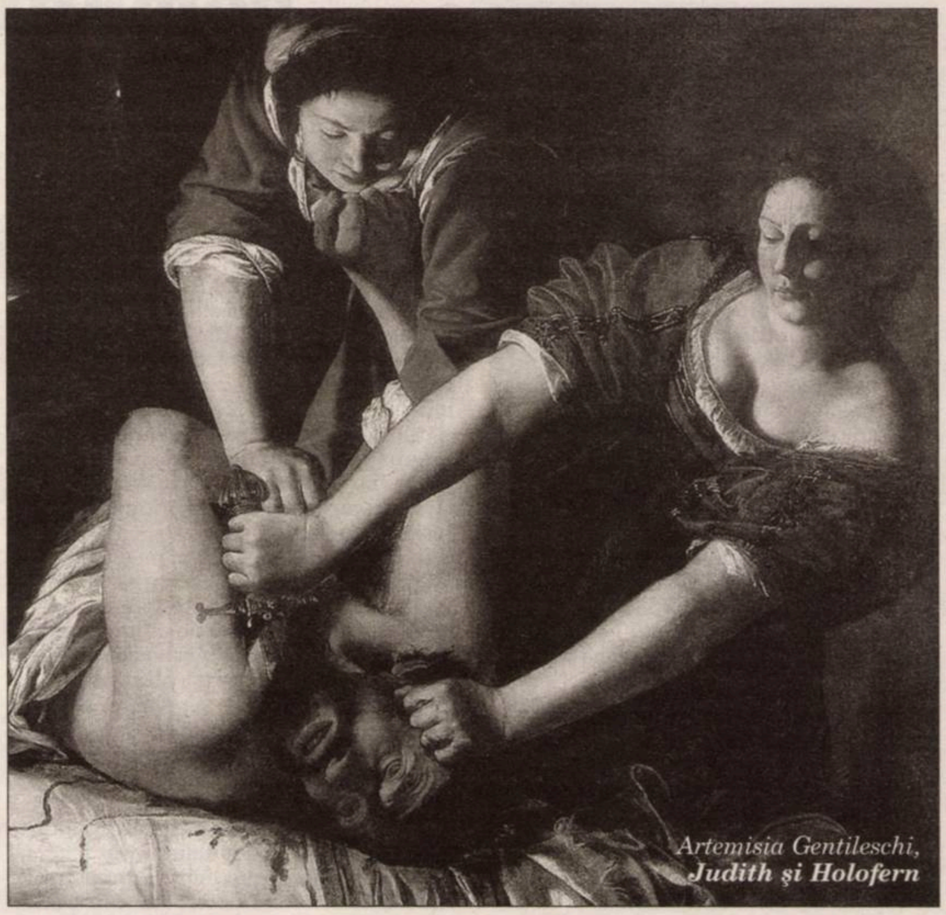
Artemisia Gentileschi,
Judith şi Holofern

Reversul Artemisiei se desenează într-o splendidă retrospectivă a lui Berthe Morisot, căreia Manet i-a consacrat unul dintre cele mai seducătoare portrete ale secolului al XIX-lea: tînăra femeie în negru care ne priveşte drept în ochi! Înşelătoare călugăriţă a iubirii! Cum Artemisia aparţine Renaşterii, Berthe e indisociabilă de impresionişti. Aceasta îi e familia şi biologică – soţie a fratelui lui Manet – şi artistică. Ea va circula şi îi va seduce pe Mallarmé sau Renoir, va adopta estetica prietenilor săi, permiţîndu-ne să recunoaştem o înrudire cu ei fără a impune însă o identitate proprie. Berthe e „impresionistă“ în măsura în care se consacră fără repaos emoţiilor fugitive, copilăriei, luminii. Totul în pictura sa afirmă o indiscutabilă „feminitate“ în sensul mitologic al cuvîntului, adică acela al imaginii artistului sensibil şi delicat, imagine opusă Artemisiei. Berthe încarnează ultima perioadă fericită a Europei, ea se retrage într-o grădină, îşi pictează fiica, Julie, schiţează un cehovian cules de cireşi. Toate aceste personaje vă privesc! „Visul e viaţa şi visul e mai adevărat decît realitatea“ – confesiune simptomatică a lui Berthe! Cîtă lumină, cîtă vibraţie, cît abandon în această pace a vieţii al cărei elogiu îl face! La ea s-a ajuns negînd acea atracţie pentru „eternitate“ proprie pictorilor precedenţi, Ingres sau Puvis de Chavannes îndeosebi. La ei totul era imobil, aici totul e mobil... dar această „sărbătoare a clipei“, pe care o celebrează Berthe Morisot, sfîrşeşte prin a deveni excesivă, a dezorganiza lumea şi face de înţeles reacţia „antiimpresionistă“ a lui Cézanne, care va predica reîntoarcerea picturii la ordine, arhitectură şi structură. Pictura feminină a lui Berthe, personaj monden, social şi fermecător, legitimează reacţia masculină a marelui izolat de la Aix, Cézanne. Istoria artei va fi întotdeauna aceea a unui joc de forţe contrare permanent reactivat. Aceasta îi întreţine vitalitatea!

Femei-pictor, femei-model, femei-artist, femei inspirînd artişti.

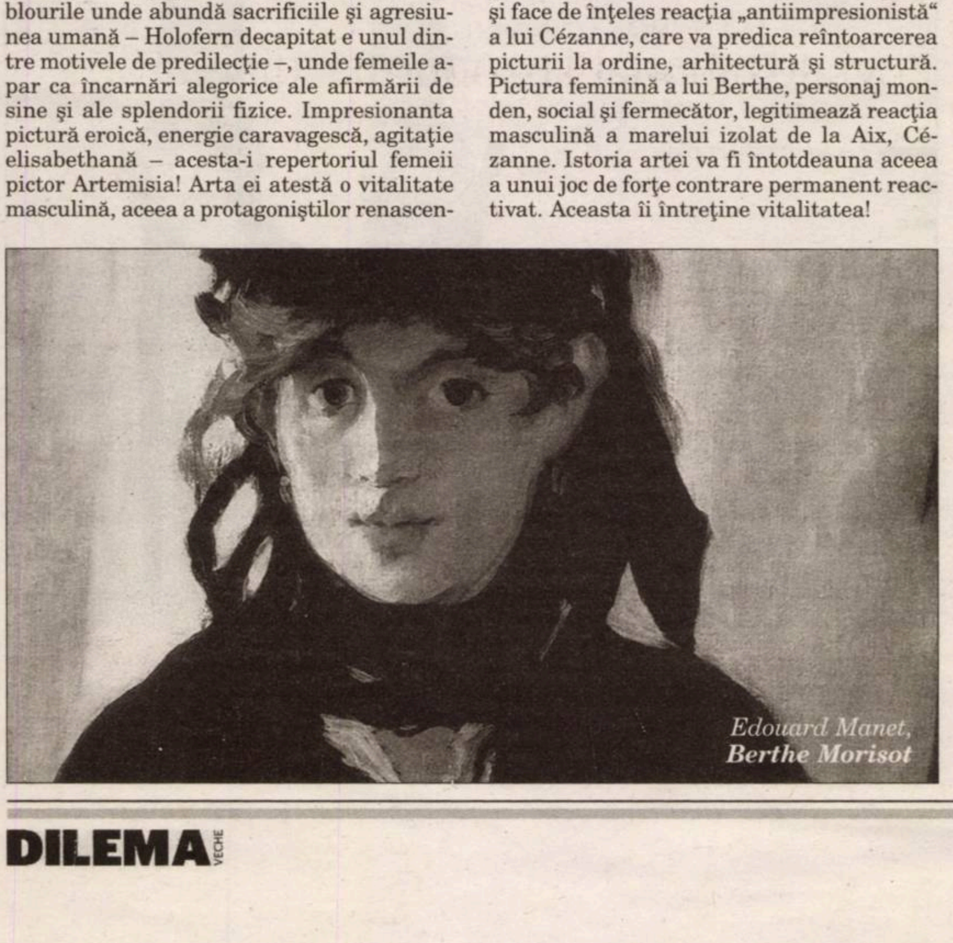
Edouard Manet,
Berthe Morisot

Femeii-artist îi răspunde femeia-model! Am ezitat să mă precipit la marea expoziţie de la Musée d'Orsay: „Degas şi nudul“, dar interesat de „paritate“ mi-am spus că ar fi injust să sacrific viziunea unui bărbat. Fără răgaz, Degas a pictat, reluat, fixat nuduri, căci, artist în pragul modernităţii, el declara: „trebuie să refaci de zece ori, de o sută de ori acelaşi subiect“. Îi privesc nudurile, mai întîi academice şi sterilizate, pentru a penetra apoi în lumea contaminată a prostituatelor, grase şi dezabuzate. Corpuri fără dorinţă, corpuri epuizate, corpuri sacrificate. Uneori, Degas abandonează „sociologia“ nudului şi, cu un gest surprinzător de rapiditate, conturează, pe mari panouri întunecate, silueta abstractă a unei femei redusă la dinamica gestului pictural. Progresiv însă, el se polarizează asupra nudurilor văzute din spate, în poziţii clinice sau extravagante, corpuri contorsionate, corpuri – pentru a-l cita – „animale“. El însă precizează – precizare ce interesează azi: „adevărul îl putem restitui cu condiţia de a nu căuta în special urîtul şi de a nu-l vedea decît pe el“. Ce îl pasionează e linia spatelui, prezenţă fragilă – utilizează des pastelul – a unei cărni fără senzualitate, dominaţia gestului. Brusc descopăr că, spre deosebire de Berthe Morisot, Degas n-a pictat decît femei fără faţă. Femei care nu vă privesc, femei lipsite de ochi şi zîmbet, femei mute! Degas – pictorul nudurilor reduse la acţiuni subalterne – spălat, pieptănat – nuduri strict fizice. Viziune misogină, viziune sinistră a acestei galerii de nuduri oarbe! Femei fără chip – *des femmes sans visage!*

Evenimentul muzeografic recent rămîne expoziţia consacrată lui Leonardo da Vinci şi operei sale ultime *Sfînta Ana,* operă ce l-a însoţit ani de-a rîndul, de la o ţară la alta, de la un principe florentin la un rege francez. Operă neterminată, dar tocmai de aceea modernă... lipsa unor detalii îi salvează acea libertate străină capodoperei împlinite. O absenţă în peisajul alegoric pe care se desenează personajele, o neîmplinire a unei ultime sandale pe piciorul Fecioarei...

Urmărim constituirea progresivă a operei, de la primul gest! Gest orginar, gest prin care Leonardo schiţează un fel de glob negru agitat, în sînul căruia abia se ghicesc figurile umane care, apoi, progresiv, se vor detaşa şi identifica. Totul e rapid, agresiv şi brutal în ceea ce Leonardo va defini, dispreţuitor, ca fiind un exemplu de „compoziţie incultă“ Şi totuşi în acest început recunosc implicaţia geniului şi forţa impulsului iniţial! Apoi Leonardo va proceda la îndepărtarea de obscuritatea primă, pentru a perfecţiona plastic elemente corporale precise – braţe, picioare, a direcţiona figurile feminine, a sesiza senzualitatea stofelor, a capta mişcarea apelor şi geologia stîncilor. Ceea ce pierde în intensitate el cîştigă în puritate! La sfîrşit, tabloul îmi apare ca un genial „dublu ameliorat“, senzual şi catifelat al corpurilor feminine. Femeile lui Leonardo sau versiunea ideală a unui corp intangibil! Corp ireal, corp pictural! Corp destinat privirii!

Dar părăsesc Luvrul cu nostalgia pulsiunii prime, agresive, aceea unde arta maestrului nu îi tempereează încă energiile.

Un ultim episod: *Elena din Troia* la muzeul Gustave Moreau! Într-o primă variantă, ea se înalţă ca o împărăteasă bizantină, verticală şi statuară! Viziune simbolic anală. Apoi însă, pentru *Elena la porţile Sceei,* Moreau se inspiră din puţin cunoscuta tragedie a lui Euripide, *Elena,* care consideră că ea, sursa litigiului troian, nu a fost decît o strategie, un miraj, „o sinistră statuie de ceaţă“. În tabloul lui Moreau, cadavrele însîngerate îi zac la picioare, dar dacă pictorul îi salvează demnitatea corporală, el îi sacrifică expresia fizionomică reducîndu-i faţa la o pată albă, fantomatică, anonimă. „Eternul feminin“ goethean care-l interesa pe Moreau la început sfîrşeşte aici în enigma de neuitat! Femeia celebră nu e decît o fata Morgana.

Femei, femei... peste tot femei. Ieri, la poştă, am cumpărat un carnet de timbre intitulat *Seria Femei*. Printre ele o regăsesc pe Berthe Morisot!

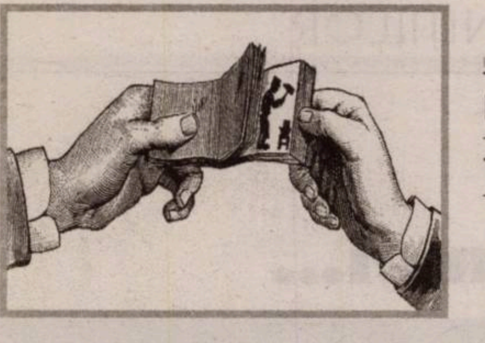

Marius CHIVU

feedbook

Plagiatori români celebri

● Alexandru Dobrescu – *Corsarii minții. Istoria ilustrată a plagiatului la români*. Vol. 1, Editura Emolis, 2007.

„Furați, autori, furați! Furați de sînteți săraci și aveți gust bun; dar mărturisiți păcatul vostru înaintea publicului, ca să scăpați de mustrarea cugetului și de înfricoșata critică a înaltului tribunal al literaților!“ Așa suna un îndemn „Către autori“ scris de Ioan Penescu în deschiderea unei traduceri intitulate *Hoție din ideile unuia din Visurile lui Lebruin,* apărută la Brăila în 1840, an după care începe să se discute și la noi despre plagiat (din lat. *plagium,* vinderea unor sclavi străini). Odată cu răspîndirea tiparului și cu circulația cărților (prima tipografie particulară românească i-a aparținut lui Const. Caracaș în 1817, iar prima societate literară e înființată în 1827 de Dinicu Golescu și Heliade Rădulescu), scrisul devenise o importantă sursă de notorietate, iar Legea proprietății literare și artistice avea să fie promulgată de Al. I. Cuza abia în 1862. Înainte însă de a fi obligatorie, semnarea textelor era un motiv de mîndrie, ceea ce înseamnă că pașoptiștii mai făceau, cu bună știință, confuzie între original și traducere. În cartea sa despre *Apariția scriitorului în cultura română* (1976), Leon Volovici amintește de un oarecare George Fălcoianu care, prin 1843, se dăduse drept autorul *Fedrei*.

O selectă incursiune în cele mai celebre cazuri de plagiat literar autohton este *Plagiatul la români*, antologie de articole, pledoarii, eseuri sau cronici literare alcătuită de Pavel Balmuș (Editura Arc, 2004), care se ocupă de C. Negruzzi, Alecu Donici, George Coșbuc, I.L. Caragiale, Lucian Blaga, Nae Ionescu, Al. Piru, Eugen Barbu și Ion Gheorghe, scriitorii acuzați, cu dovezi mai mult sau mai puțin concludente, de a fi plagiat. Cazurile urmează un anume tipic, deși nu toate se desfășoară la fel: unele demascări sînt formulate rece, altele cu patimă, unele nu mai lasă loc nici unui dubiu, altele sînt șubrede, scriitorul ignoră acuzațiile sau, uneori – în cazul lui Nae Ionescu, de pildă – acestea sînt formulate postum. Există cazuri în care scriitorul acuzat intervine și dă explicații – G. Coșbuc, spre exemplu, se disculpă motivînd că volumul său *Balade și idile* a fost editat de un prieten, în lipsa lui din țară, de aceea a cuprins și cîteva traduceri nemenționate astfel. Unele acuzații de plagiat sînt nefondate (cazul Lucian Blaga) sau de-a dreptul mincinoase (la I.L. Caragiale), altele sînt limpezi ca lumina zilei (Al. Piru, Eugen Barbu, Ion Gheorghe). Din lectura acestor texte despre plagiat selectate de Pavel Balmuș se poate reconstitui mentalitatea plagiatorilor, și nu atît din propriile lor intervenții, cît din cele ale celor care au sărit să-i apere. Esențial, plagiatorul nu are vreun respect pentru proprietatea intelectuală pe care, de fapt, nici nu o înțelege. Majoritatea plagiatorilor sînt inocenți (spre deosebire de cei de azi, care doar fac pe inocenții), ei nu-și înțeleg infracțiunea, care nu e neapărat juridică, dar întotdeauna morală, mai întîi față de autorul textului plagiat, apoi față de cititor. Luîndu-și drept motto dictoanele „nimic nou sub soare“ și „cărțile se fac din cărți“, plagiatorul nu imită și nu dezvoltă, el reproduce; el nu citează, ci copiază făcînd confuzie între filiație, adică ideea, și plagiatul propriu-zis, adică textul (spre deosebire de cei de azi, care doar mimează confuzia).

Dat fiind că meșteșugul literar nu se poate învăța decît în proximitatea maeștrilor, nu este oare plagiatul o fatalitate a începuturilor culturilor mici? Aceasta este una dintre întrebările pe care mi le-am pus citind prefața calofilă a lui Alexandru Dobrescu la *Corsarii minții,* excelentul prim volum din patru proiectate, din care, din păcate, eu n-am știință să mai fi apărut vreunul între timp. Cercetător meticulos și foarte harnic, Alexandru Dobrescu ține să precizeze că nu intenționează o „vînătoare de vrăjitoare“, deși avertizează că multe reputații vor avea de suferit, iar această elegantă atitudine este susținută de tonul său echilibrat, cel mult ironic, și, mai ales, de felul în care se abține de la a face judecăți morale. Acest prim volum, organizat cronologic și tematic, se ocupă de plagiatorii neliterari – cronicarii, savanții, predicatorii, traducătorii și juriștii – de pînă la 1870. Înainte de a-i „denunța“, Alexandru Dobrescu formulează două probleme fundamentale pentru înțelegerea contextului, deopotrivă literar și juridic, de care trebuie ținut cont într-o discuție despre plagiatul din acea epocă: în primul rînd, limba română nu avea suficiente posibilități de exprimare, cronicarii, cel puțin, fiind nevoiți să împrumute tiparele omologilor latini, greci, slavi sau poloni, imitația fiind, de fapt, un compromis necesar dezvoltării limbii; și, în al doilea rînd, dar poate cel mai important, conștiința proprietății intelectuale nu era atît de acută, iar în unele cazuri nici nu exista, procedeul împrumutului nemarcat fiind relativ comun pînă în secolul al XVIII-lea. Așa se explică nenumăratele „plagiate“ în serie la cronicarii noștri care, inspirîndu-se din sintezele altora, mimau perfect erudiția, din cronicile lor (acte de naștere a limbii române literare) rămînînd, la urma urmei, foarte puține lucruri originale conform standardelor literar-juridice de azi: Miron Costin copiind din Nicolae Costin care copiase, printre alții, și din Grigore Ureche, care copiase, printre alții, și din Azarie, care copiase din Konstantinos Manasses – aceasta fiind cea mai lungă serie detectată de mine în primul capitol unde ni se arată cum, într-adevăr, cărțile chiar se fac din cărți. Capitolul „Savanții“ este și cel mai spectaculos: Cantemir, Bălcescu, Alecu Russo, Bolintineanu, Dimitrie Brândză (primul botanist român, plagiind după un francez articolul „Doctrina carnivolității plantelor“), dar, mai ales, Nicolae Milescu („traducerea“ *Jurnalui de călătorie în China* după atlasul lui Martino Martini a fost mistificată de istorici precum C-tin C. Giurescu sau Dan Horia Mazilu) și chiar Titu Maiorescu, cel care a „împrumutat“ din esteticianul Fr. Th Vischer și chiar din John Stuart Mill, și a cărui acuzație de plagiat, semnată de Aron Densușianu în 1867, este prima de acest fel consemnată în cultura noastră. În ultimele capitole, Alexandru Dobrescu se ocupă de plagiatele „fără capăt“ din manualele școlare și din cursurile universitare, precum și de cei ce semnau cu numele proprii traduceri localizate (printre aceștia, chiar Țichindeal „gură de aur“ care-și însușise niște fabule traduse din sîrbă). Însă cel mai interesant plagiat, adevărată bomboană de pe colivă, este lăsat la urmă și acesta aparține unui jurist pe nume Const. N. Hamangiu care a plagiat, în 1893, după un jurist francez, prima teză de licență dedicată taman *Proprietății literare și artistice*. Mai mult, lucrarea va fi lăudată de Ioan T. Ghica, nimeni altul decît cel care și descoperise plagiatul. Comentează Alexandru Dobrescu: „Plagiatul lui Hamangiu rămîne inegalabil. Căci îmi pare greu de egalat performanța de a inaugura cercetările asupra proprietății intelectuale cu o sfidare a acesteia, de a porni cruciada împotriva corsarilor minții printr-o piraterie! Un asemenea început nu numai că legitimează toate formele de jefuire a creatorilor, indiferent de amploarea lor, dar aruncă în derizoriu tentativele de așezare a proprietății intelectuale la locul meritat.“

Pe final, țin să reamintesc două relativ recente acuzații de plagiat care au făcut vîlvă la vremea lor și despre a căror soluționare eu n-am mai aflat. Prima este franțuzoaica Alexandra Laignel-Lavastine acuzată de eseista Marta Petreu că ar fi plagiat-o în lucrarea *Cioran, Eliade, Ionesco: L'oubli du fascisme* (2002), a doua este plagiatul comis de Florina Rogalski după Maria Cvasnîi-Cătăneanu în manualul de clasa a XII-a apărut la Editura Corint (2002) sub îngrijirea acad. Eugen Simion, plagiat care a avut drept urmare retipărirea identică a manualului cu pricina. Altfel zis, plagiat să fie, dar să-l știm și noi!

■ ■ ■

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

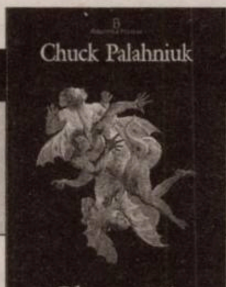

● Chuck Palahniuk, *Blestemați*, traducere din limba engleză de Vlad Pojoga, Colecția „Biblioteca Polirom“, Editura Polirom, 2012.

Palahniuk s-a hotărît să dea și el o versiune a Infernului – una comică, ironică, parodică, dementă, infantilizată și cartoonizată. Viața în iadul lui Palahniuk e ca „un desen animat Warner Bros de pe vremuri“, unde personajele sînt decapitate, mutilate, aruncate în aer, după care se refac rapid și o iau nonșalant de la capăt. Grotescul are poantă, morbidul are simțul pitorescului, populația damnaților – pestriță, agitată și zăludă – pare prinsă într-un nesfîrșit bîlci al capriciilor.

În acest iad ajunge și protagonista romanului – Maddy (mai exact Madison Desert Flower Rosa Parks Coyote Trickster Spencer), 13 ani, simpatică, mioapă și grăsană, plină încă de speranță în sinele ei dolofan. Părinții săi sînt două superstaruri ale filmului și biznisului, dispuse oricînd să înfieze niște copii pentru un plus de imagine, dar și să-i ofere fiicei naturale un joint, un Xanax, un tatuaj la minut sau un piercing aniversar. Lui Maddy nu-i e totuși prea clar de ce a ajuns în Infern, așa că, între două explorări ale geografiei iadului, fata scotocește și prin trecutul ei antum, căutînd o explicație a damnării.

Infernul pare imaginat de un puști la supărare: există aici tufișuri de membre amputate și dealuri de resturi de unghii, plus Deșertul de Mătreață, Iazul de Vomă sau Marele Ocean de Spermă Irosită, dulciurile sînt valuta forte, activitățile de bază sînt vînzările prin telefon și pornografia în fața camerei web, iar unul dintre chinurile veșnice vine din rularea la nesfîrșit a filmului *Pacientul englez,* pe un ecran imens. Pe de altă parte, nici viața pămîntească a lui Maddy n-a fost mai veselă. Așa că fata se cam înfurie și cam întoarce iadul pe dos, încercînd să se redefinească.

O comedie dată naibii.

PUBLICITATE

CHILDHOOD
REMAINS AND HERITAGE
MUZEUL COPILĂRIEI
Lucruri mici
pentru nevoi mari
a treia sală din Muzeul Copilăriei
14 iunie – 15 iulie 2012
sala Irina Nicolau
MUZEUL ȚĂRANULUI ROMAN
Kiseleff / 3
www.muzeultaranuluiroman.ro
www.facebook.com/MuzeulCopilariei
ORGANIZATORI
PARTENERI
PARTENERI MEDIA
mercury360
DILEMA

Iulia POPOVICI

Împreună pentru totdeauna...

Pe 16 iunie, seara, Flori de mină (Bányavirág) *de Csaba Székely, regia Aba Sebestyén, producție Yorick Studio / Teatrul Național Tîrgu Mureș, a cîștigat premiul pentru cel mai bun spectacol la Festivalul Național de Teatru de la Pécs (Ungaria) – POSzT. Doi dintre membrii distribuției, Gábor Viola și Barna Kelemen Bányai, au fost premiați de juriul Asociației profesionale a actorilor maghiari (MASZK).*

E, s-ar zice, o performanță, cînd în concurs erau spectacole pe texte „mari" și regizate de János Mohácsi (care, de altfel, a luat premiul de regie pentru *Visul unei nopți de vară),* Sándor Zsótér *(Un tramvai numit dorință),* Lászlo Bagossy *(Regele Ioan),* Silviu Purcărete *(Vicleniile lui Scapin* – premiul de scenografie pentru Helmut Stürmer) sau Andrei Șerban *(Hedda Gabler* de la Cluj). Mai mult sau mai puțin, cum era de așteptat, mai toată lumea din festival aflase cu o zi întreagă înainte despre premiul pentru *Flori de mină* – un spectacol produs în urmă cu un an și care n-a avut parte de prea multă atenție din partea *mainstream*-ului teatral din România. Asta deși excelentul text despre drama măruntă a unei comunități miniere secuiești, scris de Csaba Székely în cadrul unui proiect pentru studenți al Teatrului 74 din Tîrgu Mureș, are, printre multe alte calități, pe cea de a scoate „teatrul maghiar transilvănean" din inevitabila capcană „miros de pin sau iz de naftalină" – din care se prea poate ca nici măcar recursul la estetica teatrului de artă să nu-l poată salva.

De fapt, e foarte posibil ca *Flori de mină* să fi provocat un soi de epifanie în plină atmosferă combativă, nu neapărat infuzată de pasiuni artistice – să-și fi găsit, deci, deschiderea ideală în plină bătălie politicoidă.

> *„E foarte posibil ca* Flori de mină *să fi provocat un soi de epifanie în plină atmosferă combativă."*

> *„Dacă totul e sub asediu, nu mai e nimic de pierdut."*

Tradițional organizat de echivalentul maghiar al UNITER-ului, deci de o asociație a oamenilor de teatru din Ungaria, POSzT a devenit acum scena confruntării dintre două tabere cu mize politice, mai mult decît estetice: una a susținătorilor partidului la guvernare la Budapesta, FIDESZ, cealaltă – a „rezistenților", a opozanților liberali ai formațiunii lui Viktor Orbán. Prima îl are drept reprezentant de marcă pe Attila Vidnyánszky, regizor și director al Csokonai Színház din Debrețin – teatru unde Purcărete a repus în scenă *Scapin*... al lui Molière, într-o versiune virtual identică celei făcute în Marea Britanie în 2005 (o producție Chichester Festival). Cea de-a doua „tabără" cuprinde, mai mult sau mai puțin implicat, tot restul numelor cunoscute din teatrul maghiar și, amănunt demn de luat în considerație, întreaga breaslă, teoretic, a criticilor de teatru. Această diviziune politică se reflectă, însă, mai degrabă în dinamica extrascenică – de pildă, selecția spectacolelor în competiție la POSzT a fost făcută de o echipă „mixtă" de reprezentanți ai ambelor grupuri, iar juriul final a fost format după același principiu – decît în actul artistic propriu-zis – cu greu s-ar putea spune că există în Ungaria teatru „de stînga" și teatru „de dreapta", iar paradoxul merge pînă la detaliul că Vidnyánszky, pe lîngă a fi considerat un director de scenă cel puțin bun, e și unul dintre puținii directori de instituție deschis către mediul internațional. (Inițial, Vidnyánsky a condus teatrul de limbă maghiară din Beregovo, Ucraina, iar la Debrețin lucrează în mod regulat artiști din țările fostei Uniuni Sovietice.) Un semn pentru asta este inclusiv faptul că la Csokonai și-a refăcut Purcărete spectacolul englezesc – deși e destul de evident, dincolo de scenografia identică, „detaliul" că această rescriere a tribulațiilor lui Scapin în anii '40 ai Americii cu *mafiosi* și pistolari, cu minunate găselnițe comice, n-a fost gîndită pentru actorii de la Debrețin, personalitatea și stilul lor de joc.

Altfel spus, e o chestiune de putere, pe un fundal politic tot mai radicalizat – care lasă urme în percepția publică a peisajului teatral (printr-un pact asumat tacit, nu s-a discutat foarte mult la Pécs despre selecția festivalului, însă – în condițiile în care un teatru de stat nu poate avea decît maxim două spectacole în concurs, chestiune oricum relativă, anul trecut, Teatrul Național din Budapesta venind cu trei producții – opțiunea, în cazul Teatrului „Katona József" din Budapesta, pentru un bun, dar neproblematizant *Nordost,* despre atentatul cecen din capitala rusă, în regia lui Péter Forgács, în defavoarea excelentului, dar vizibil politicului *Clasa noastră,* montat de directorul de la Katona, Gábor Máté, a părut în ochii tuturor a fi o decizie strategică, și nu una estetică).

E ca un fel de joc de șah, în care jucătorii tatonează terenul, iar mișcările se învîrt în cerc. Tabăra sprijinită de partidul la putere ocupă o redută, prin numiri controlate politic, însă în clipa în care reduta e ocupată, e și părăsită imediat de trupele ei „de apărare" cele mai valoroase. Controlul e imposibil, însă stabilitatea e primejdios afectată.

Nimic nu s-a schimbat, aparent, în estetica spectacolelor lui János Mohácsi în momentul în care directorul Teatrului Național din Pécs (unde regizorul montase, printre altele, o îndrăzneață *Scrisoare pierdută* după Caragiale) a fost înlocuit politic, însă Mohácsi a renunțat practic imediat să mai lucreze aici – *Visul*... cu care a participat în 2012 la POSzT a fost făcut la teatrul din Szombathely. Cu un an în urmă, frații Mohácsi (János colaborează constant, în materie de dramaturgie, cu fratele lui, István) montaseră la Naționalul din Budapesta *Nu trăim decît o dată sau marea dispare apoi în neant,* un spectacol aproape manifest, cu referințe istorice, teatrale (la epopeea națională *János Vitéz* a lui Sándor Petöfi) și de actualitate maghiară, chestionînd direct retorica naționalistă glorificatoare practică în ultima vreme de Guvernul Ungariei. Nu e deloc întîmplător că acest spectacol era găzduit de Național – campaniile FIDESZ și Jobbik (partid de extremă dreaptă) împotriva directorului instituției, Robert Alföldi, au transformat indirect Nemzeti Színház în principalul bastion al „opoziției" din teatrul maghiar, în care, dacă totul e sub asediu, nu mai e nimic de pierdut. La Szombathely, *Visul unei nopți de vară* reinventează textual piesa lui Shakespeare cu un simț comic de-a dreptul deșănțat, pînă la cele mai improbabile jocuri de cuvinte, și un Puck (György Bajomi Nagy) sarcastic, departe chiar și fizic (e un mare urs blînd) de imaginea serafică tradițională a personajului.

Și că a venit vorba de jocuri de cuvinte: în competiția asta pentru organizarea de evenimente paralele, lupta pe selecție și premii etc., miza ca POSzT să fie și un *showcase* internațional a avut toate șansele să se piardă: cu excepția spectacolelor din România, nimic nu a avut parte de traducere...

Nu foarte original, e adevărat, în Pécs există un loc (în realitate, două) în care îndrăgostiții prind lacăte – și aruncă cheia – pentru a rămîne întotdeauna împreună. În mod sigur e pe acolo și un lacăt al teatrului maghiar: în lupta lor pentru putere și, uneori, simpla supraviețuire, taberele lui sînt sortite să rămînă pe vecie legate una de cealaltă.

***Iulia Popovici** este critic de teatru și jurnalist cultural.*

Scenă din filmul ***Flori de mină***

DILEMA VECHE vă recomandă

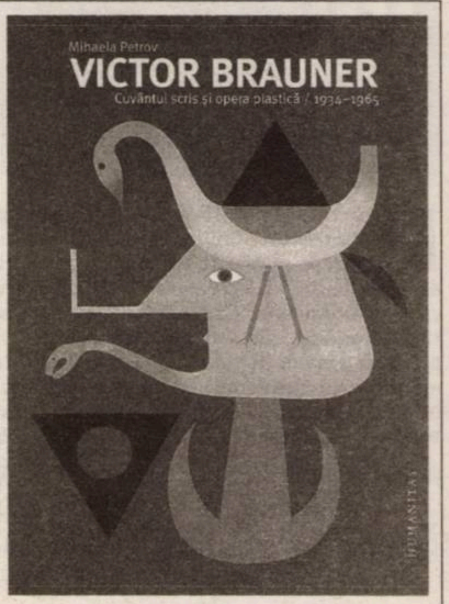

Mihaela Petrov
VICTOR BRAUNER
Cuvîntul scris și opera plastică / 1934–1965
HUMANITAS

■ Victor BRAUNER, *Cuvîntul scris și opera plastică 1934-1965*
Editura Humanitas, 2012

Nici album, nici carte, ci amîndouă la un loc și ceva pe deasupra. Avînd la bază o teză de doctorat, volumul găsește corespondente subtile între pictura și scrisul lui Victor Brauner, despre care Mihaela Petrov știe tot. (Mircea Vasilescu)

craii de burta veche

煨毛雞

wēi máo jī (pui copt în pene)

Cînd vine vorba de gătitul la foc deschis, direct pe jar, bucătăria chineză distinge între două moduri de a coace mîncarea: în coajă de lut, „la groapă", și în vas etanș de pămînt *(tán).*

Iată o rețetă din prima categorie: curățați de măruntaie un pui, fără să-l jumuliți. Presărați-l pe dinăuntru cu o lingură de sare fină și umpleți-l apoi cu 4 uncii de vin de orez, 3 uncii de sos de soia, o felie de ceapă și una de ghimbir. Coaseți bine pielea puiului, cu pene cu tot, astfel încît să nu rămînă nici o gaură și să obțineți o formă cît mai rotundă. Înveliți puiul în argilă și dați-i forma unei mingi de joc, pe care o îngropați în jăratic. Cînd mingea se înnegrește complet și începe să se fisureze, puiul e gata. Spargeți învelișul de pămînt izbindu-l de o piatră sau cu un mai. Pielea se va desprinde de la sine, cu tot cu penele carbonizate, și va scoate la iveală o carne perfect pătrunsă, suculentă și savuroasă. După această metodă se pot găti și alte păsări mici, ca porumbelul sau vrabia.

Dar iată că noi, inventivi și nesătui, am dat vrabia din mînă și n-am pierdut nimic: rețeta reușește și cu animale mai mari și deloc zburătoare, vezi „oaia la groapă".

Amicul Dejun

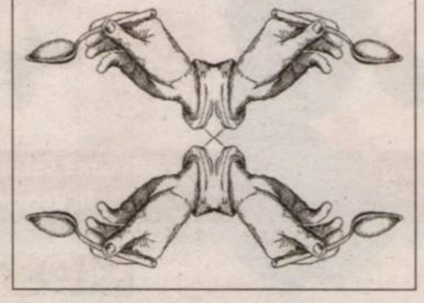

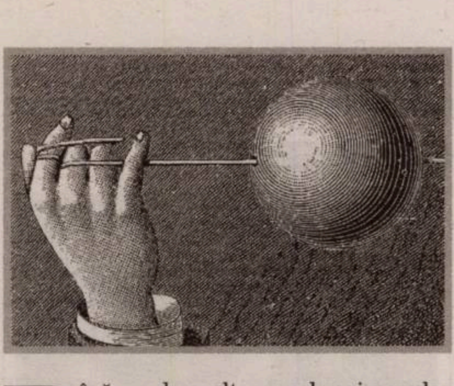

REGIMUL ARTELOR ȘI MUNIȚIILOR

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Cultură & infrastructură

Pînă nu de mult era cel mai popular dintre toţi primarii Germaniei. Acum începe să piardă teren. Nu pentru că ar fi făcut altceva decît a promis. Nici pentru că n-a făcut destul. Ci pentru că n-a făcut la timp. Lună de lună, Klaus Wowereit (SPD) pierde puncte de popularitate în sondajele de opinie şi, pe deasupra, îşi trage şi partidul în jos. Un proiect esenţial pare să nu mai avanseze. Şi întîrzierea îi ţine şi pe alţii în loc.

Aeroportul Berlin Brandenburg ar fi trebuit să fie funcţional vara asta. Însă lucrările de amenajare încă nu s-au terminat. În Germania, pînă şi o întîrziere minoră şi benignă, de cinci minute, e taxată. Aeroportul va întîrzia, probabil, un an – aşa că neliniştea berlinezilor e întemeiată. De ce, totuşi, atîta grabă?

În 2001, cînd Wowereit a obţinut primul mandat, situaţia oraşului era destul de tristă. Zonele industriale de la periferia fostului Berlin de Est erau în colaps, numeroşi cetăţeni ai fostei republici socialiste plecaseră în oraşele din vest, mai bogate, centrul oraşului era (încă) nerenovat, sistemele publice de transport din cele două oraşe, cîndva separate, trebuiau armonizate, monumentele istorice – restaurate. Toate acestea pe fondul unor discrepanţe încă sensibile între nivelurile de trai ale berlinezilor din Est şi din Vest, a şomajului ridicat şi a datoriilor publice deloc neglijabile. Klaus Wowereit şi-a propus să transforme acest dezavantaj în oportunitate. Nu numai că a finanţat din plin instituţiile de stat, dar a încurajat şi crearea unui sector cultural independent. Investiţia iniţială nu a fost prea mare. Oraşul dispunea oricum din plin de clădiri părăsite – cele mai multe au fost transformate în ateliere sau galerii de artă, teatre, cinematografe etc. Apoi, Wowereit a construit un întreg sistem de burse, subvenţii, rezidenţe şi premii pentru artişti. Miza era clară: un oraş mai atractiv. Evenimentele culturale au impulsionat viaţa de noapte şi au atras mici investitori în zona hotel-restaurant-cafenea; care, la rîndul lor, au adus la Berlin turişti. Astfel încît o mare parte dintre veniturile locale provine din această industrie. „Sîntem săraci, da' sexy“, a spus Klaus Wowereit cînd a fost întrebat despre viziunea sa în ceea ce priveşte oraşul.

> *În Germania, pînă şi o întîrziere minoră şi benignă, de cinci minute, e taxată. Aeroportul va întîrzia, probabil, un an – aşa că neliniştea berlinezilor e întemeiată.*

FLUGHAFEN BERLIN BRANDENBURG WILLY

Berlin a devenit într-adevăr una dintre cele mai vii capitale europene, un oraş cultural în adevăratul sens al cuvîntului. Atractivitatea culturală a consolidat şi alte industrii: în oraş au apărut sute de companii mici şi mijlocii în domeniul IT, ecologie, servicii etc. Contribuţiile lor însumate la bugetul local încep să acopere investiţia iniţială în cultură. Şi explicaţiile pe care Wowereit le-a dat, de fiecare dată cînd a fost întrebat, păreau convingătoare. „Planul“ primarului de la Berlin a fost aplicat şi în alte oraşe germane, „modelul“ inventat de el pare să funcţioneze. Şi tot nu-i destul!

Politicile urbane inteligente şi eficienţa administrativă i-ar fi putut asigura primarului Klaus Wowereit popularitate pe termen lung şi, poate, încă un mandat. Un singur proiect deocamdată eşuat îi erodează însă credibiliatea. Deschiderea noului aeroport Berlin Brandenburg a fost amînată deja de două ori. Costurile au depășit de mult ţintele preconizate. Întîrzierile, pe care autorităţile locale şi federale au încercat să le explice în fel şi chip, se datorează în primul rînd deficitului de finanţare: partenerii implicaţi obţin mult mai greu bani pentru a acoperi cheltuielile. În urmă cu zece ani, noul aeroport nu se regăsea nici pe departe printre priorităţile berlinezilor – şi, mai mult ca sigur, o asemenea promisiune nici nu ar fi atras prea multe voturi. Întîrzierea lansării acestui proiect major e însă motiv de îngrijorare la Berlin. Un oraş cultural nu se poate dezvolta fără infrastructură.

■ ■ ■

PUBLICITATE

Oferă-i copilului tău o planșă-insectar
tridimensională cu fluturi multicolori!
Fluturi din Europa
5
DIN 4 IULIE
ai Fluturele Lămâiță
KIDS
Fluturi din Europa
NATIONAL GEOGRAPHIC
Completează planșa-insectar cu toți cei 12 fluturi!
7,50 lei
ziar + fluture
Păstrează talonul-fluture! Te așteaptă premii surpriză!
În fiecare miercuri, numai cu adevărul
KIDS
NATIONAL GEOGRAPHIC
CU SPRIJINUL AZUGA
APĂ DE IZVOR

PUBLICITATE

URSUS
VOLKSBANK
ROXETTE
2012
LIVE
AVON
Roxette
magicfm
soft music
PRIMA TV
19 IULIE | CLUJ ARENA
BILETE: MYTICKET.RO / DIVERTA
EMAGIC
24-FUN
Click!
CATAVENCII
CASA
Best Music
URBAN
ADFM
clujlife
Sionete
adevărul
DILEMA VECHE
Ioana
metropotam.ro
iConcert
roxette.se

Cătălin TOADER

Campionatul Mondial de jazz în aer liber

L-aş fi putut numi campionat european, că tot am avut corespondentul fotbalistic, dar americanii ne-au stricat, încă o dată, planurile. Asta pentru că au trimis un pluton de chitarişti, dintre cei mai apreciaţi în lume la această oră, să se riff-uiască cu plaiurile de poveste ale Semenicului. Vom avea un festival care nu va mai fi dominat autoritar de nordici (nu e un cusur, doar o observaţie statistică!), ci va întinde o hartă largă de naţiuni peste Poiana Lupului. Mai multe despre Festivalul Internaţional de Jazz de la Gărîna (12-15 iulie) la www.garana-jazz.ro.

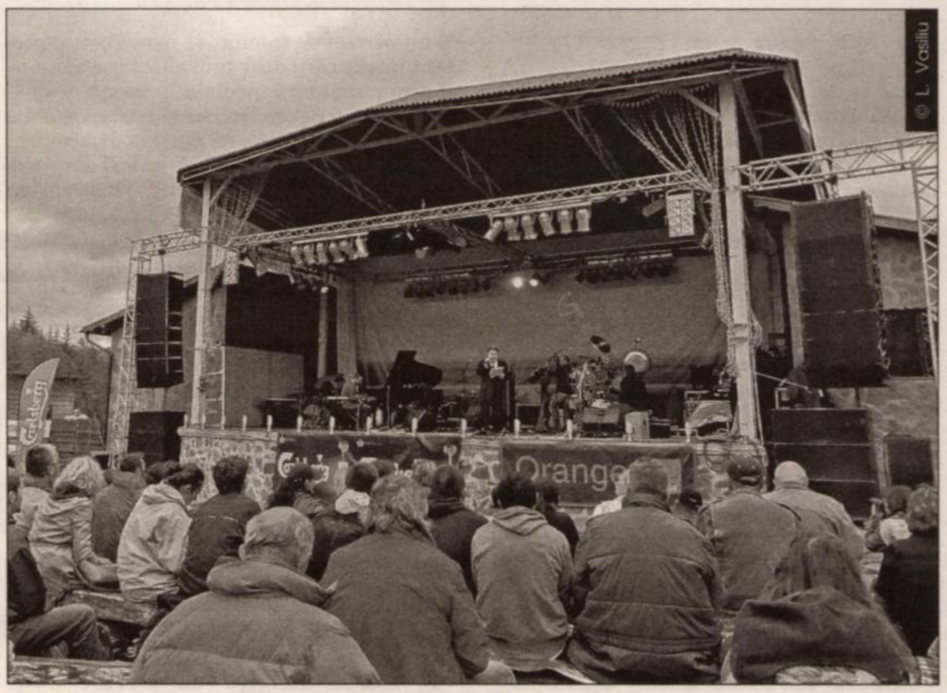

Joi, 12 iulie. Festivalul e deschis de Iordache, unul dintre cele mai interesante proiecte româneşti din ultima vreme, iniţiat de saxofonistul Mihai Iordache, binecunoscut celor care merg la concertele trupei Kumm. Însoţit de Uţu Pascu (contrabas), Tavi Scurtu (tobe), Lucian Nagy (saxofon) şi Petre Ionuţescu (trompetă), Iordache va propune, probabil, spre ascultare noul său produs discografic, *One Life Left*, o spumă proaspătă de jazz, funk, free şi nu-jazz, bătute împreună întru deliciul urechilor. Odată cu înserarea, scena va fi gazda unuia dintre cele mai aşteptate momente (la nivel pur personal) ale festivalului – recitalul pianistului polonez Slawek Jaskulke. Asta pentru că nu-mi iese din minte o noapte friguroasă din 2006, cînd trioul său a rupt sinapsele, de fericire, fireşte, celor 200 de oameni care au refuzat să se lase doborîţi de oboseală, ploaie şi frig, şi au stat pînă tîrziu în noapte ca să închidă un concert magnific. Unul dintre cele mai bune momente din istoria festivalului, în opinia mea. Jaskulke va fi însă, pentru cei mai mulţi, doar o încălzire pentru supergrupul care-l va urma pe scenă – John Scofield's Hollowbody Band, primul pluton al invaziei de chitarişti americani de la Gărîna. Dacă maestrul John Scofield nu poate lăsa indiferent nici un degustător contemporan de jazz, simptomatic pentru recitalul trupei va fi faptul că toţi cei patru membri ai trupei vor atrage privirile şi aplauzele, în mod echilibrat. Şcolit la Berklee, Kurt Rosenwinkel este unul dintre liderii noii generaţii de chitarişti de jazz, care are la activ colaborări cu nume dintre cele mai grele din domeniu – Gary Burton, Joe Henderson, Paul Motian, Mark Turner sau Brad Mehldau. Tobarul Bill Stewart este unul dintre vechii colaboratori ai lui Scofield, dar are în cartea de vizită şi asocieri profesionale cu Pat Metheny, Maceo Parker, Michael Brecker sau Joe Lovano. În sfîrşit, contrabasistul Ben Street merită toată atenţia noastră la Gărîna, chiar dacă e să ţinem cont doar de profesorii pe care i-a avut – Miroslav Vitous, Buster Williams şi Dave Holland. Joia tare se va încheia cu recitalul trioului austriac condus de pianistul român Adrian Gaşpar, unul dintre reprezentanţii de frunte ai scenei jazzistice vieneze. Trei tineri foarte energici, cu o abordare foarte proaspătă a jazzului clasic. În plus, pregătiţi-vă să aplaudaţi un tobar, Moritz Labschütz, cu adevărat spectaculos.

Vineri, 13 iulie. Chiar dacă e vineri, 13, lăsăm superstiţiile la poalele muntelui şi asaltăm tribunele din lemn de fag din Poiana Lupului, pentru a doua zi de festival, una dintre cele mai pline din acest an, dacă nu cea mai consistentă. La matineu avem Mario & The Teachers, proiectul arădenilor Mario Florescu şi Radu Rotaru, etno fusion cu diverse arome şi diverşi invitaţi. Vine apoi rîndul britanicilor de la Portico Quartet, unul dintre cele mai speciale grupuri moderne, o gaşcă de tineri care reuşesc să îmbine excelent diverse tonalităţi şi curente, împletind un soi de jazz londonez plin de smog şi de străluciri colorate prin bălţile de pe trotuare. Un sound foarte aparte, în care funk-ul, swing-ul şi bop-ul se încrucişează fericit cu elementele clasice, electro sau orientale, acestea din urmă date de hang, instrumentul cu care nu foarte multă lume e familiarizată. După mine, unul dintre primele trei momente ale festivalului din acest an. Aşadar, un loc asigurat pe podiumul neoficial al acestor Mondiale de jazz în aer liber. Nu plecaţi imediat spre corturi sau pensiune, fiindcă seara continuă la fel de spectaculos, cu un recital *made in Germany*. Edgar Knecht Quartet, adică pian, contrabas şi doi percuţionişti, un trunchi cu aparenţă de jazz clasic, dar cu ramuri pline de muguri diferiţi, care vor satisface orice ureche din Poiană, oricît de fiţoasă. Ultimul moment al serii vine din Elveţia, dar pariez că nu va lăsa pe nimeni neutru/indiferent. Brink Man Ship, sau definiţia post jazz-ului electro, un grup de tineri (chitară, bas, tobe) care sfidează încadrările şi sar de la o nuanţă aurală la alta, fără inhibiţii, plus un invitat care va da destulă greutate recitalului, încît să vă oblige să vă culcaţi spre dimineaţă – trompetistul norvegian Nils Peter Molvaer.

O simplă enumerare a celor implicaţi este cea mai bună carte de vizită.

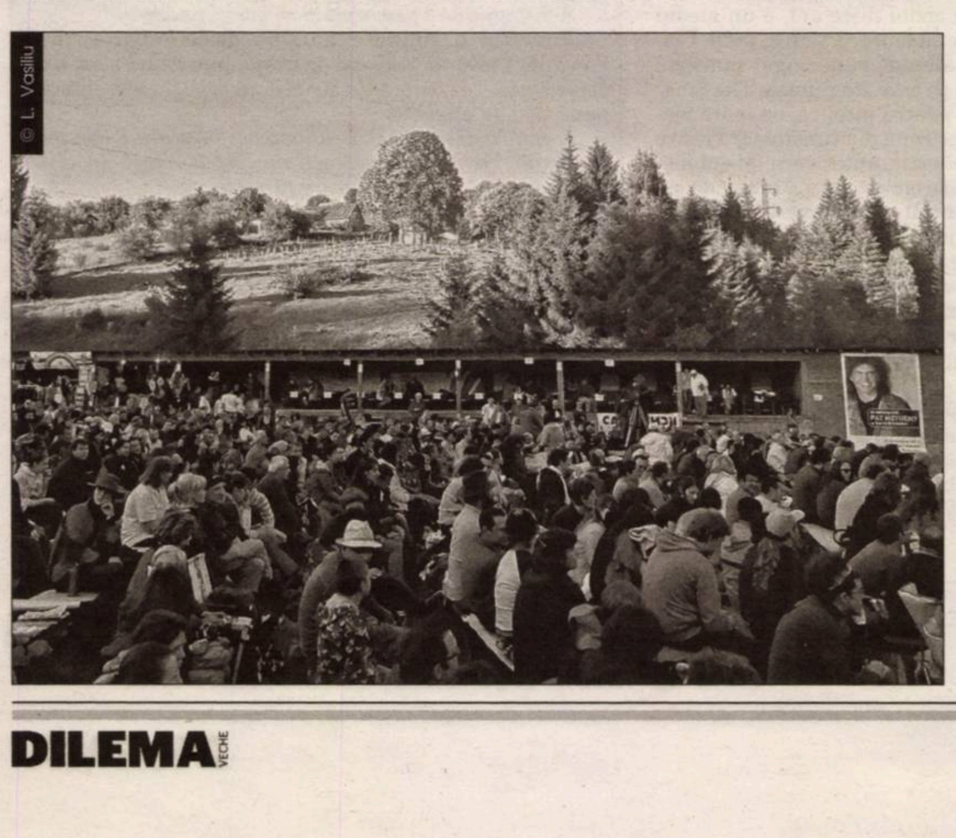

Sîmbătă, 14 iulie. Aroma norvegiană de vineri noapte se propagă pînă în după-amiaza zilei de sîmbătă, care este deschisă de grupul pianistului Tord Gustavsen, secondat de saxofonistul Tore Brunborg, basistul Mats Eilertsen şi toboşarul Jarle Vespestad. Sound clasic de ECM, fluid şi melancolic în cea mai mare parte a sa, mai ales dacă recitalul se va înfăşura pe scheletul celui mai nou produs al lor, discul *The Well*, album pe care tandreţea pianului şi tînguirile populare norvegiene capătă uneori textură de blues. Ne pregătim sinapsele apoi pentru încă un meci de zile mari, în care americanii vin să ne arate de ce sînt în stare în materie de jazz modern – Dave Holland Prism. Un grup format în jurul unuia dintre cei mai mari contrabasişti ai lumii, dar cu nişte colegi de trupă care, asemeni zmeilor din poveste, fac măcel pe unde trec. În sens artistic şi cît se poate de pozitiv, fireşte. Craig Taborn – clape, Kevin Eubanks – chitară şi Eric Harland – tobe, sînt celelalte trei vîrfuri ale prismei inventate de Holland, una care reuşeşte minunea de a descompune lumina în sunete. Un grup de muzicieni cărora, dacă ar fi să le inventariem listele de colaborări, am umple vreo două pagini cu nume mari ale muzicii contemporane. Şi care trage la titlul de cel mai important recital al Gărînei din 2012. Se înnoptează şi mergem puţin mai aproape de Polul Nord, pentru a da urechile şi ochii cu grupul finlandez Kuára (şi ei cu semnatură la ECM), care înseamnă Markku Ounaskari – tobe, Samuli Mikkonen – pian şi mai vechea cunoştinţă a gărînenilor, saxofonistul Trygve Seim. Recital introspectiv şi adînc, cu rădăcini atît în folcorul fino-ugric, cît şi în psalmii ruseşti din vechime. Încheiem ziua naţională a Franţei cu un artist român scolit şi stabilit acolo – Emy Drăgoi. Acordeonist de mare clasă, abordează un repertoriu variat, de la compoziţii proprii pînă la piese standard semnate de Django Reinhardt sau Stephane Grappelli. Grupul său, Hot Jazz Club de Roumanie, îi include pe Laurenţiu Zmău – tobe, Alex Man – chitară şi Adi Flautistu – bas.

Duminică, 15 iulie. Ziua finală începe cu un tribut adus jazzului interpretat pe româneşte, adică recitalul grupului olandez (care nu conţine nici un nume olandez) Eugen Gondi Trio. Gondi este unul dintre toboşarii legendari ai românilor, membru al celor mai importante formaţii ale anilor '70 şi premiat pe la festivalurile internaţionale. Alături de el în acest proiect sînt saxofonistul Cătălin Milea şi contrabasistul Bambam Rodriguez. Cei care au de condus sute de kilometri ar fi bine să nu plece încă, fiindcă vine la rînd unul dintre superproiectele contemporane, care aduce împreună muzicieni fabuloşi în orice context artistic – Bugge Wesseltoft & Friends. O multinaţională în care nimeni nu dă ordine, dar în care fiecare-şi face treaba profesionist. O simplă enumerare a celor implicaţi este cea mai bună carte de vizită: pianistul norvegian Bugge Wesseltoft, trompetistul francez Erik Truffaz, saxofonistul turc Ilhan Ersahin (primul muzician din Turcia pe scena de la Gărîna) şi percuţionistul Joaquin Claussell. Va fi un dezmăţ electro cu ritm şi sevă, fie că e vorba de funk, nu-jazz sau motive orientale. Un alt moment care va candida serios la titlul de vîrf al festivalului, aşa că nu-l rataţi, dacă aveţi de gînd s-o faceţi. Vor închide festivalul două momente, hai să le numim aşa, latino, dar nu vă lăsaţi păcăliţi de o eventuală încadrare nepotrivită. Primii, Carlos Bica Azul, sînt autorii celui mai bun disc de jazz scos vreodată în Portugalia *(Azul*, 1996) şi au o abordare mai puţin directă a folclorului portughez. Ultimul recital, unul cît o noapte de festival – Marc Ribot & Los Cubanos Postizos. Adică un chitarist american, un fel de Tom Waits al chitarei, însoţit de clăparul Anthony Coleman, basistul Brad Jones (un muzician extraordinar, care face parte şi din proiectul Elevation, al pianistului Lucian Ban), plus doi spectaculoşi percuţionişti cubanezi. Un recital care va curge peste spectatori ca un soundtrack delicios al unui film încă nefăcut, semnat, fireşte, de Jim Jarmusch.

Campionatul Mondial de Jazz în aer liber se va încheia cu oboseală, păstrăvi la grătar şi mult vin, bifate de fiecare. Poate şi cu noroaie şi inundaţii, dar şi cu o certitudine – la o asemenea competiţie ne calificăm oricum, oricînd. Fiindcă avem teren – Poiana Lupului, avem selecţioner – Marius Giura şi, ce e mai important, avem unul dintre cele mai frumoase, mai exigente şi mai cunoscătoare grupuri de suporteri de jazz din lume – publicul de la Gărîna.

***Cătălin Toader** este jurnalist freelancer.*

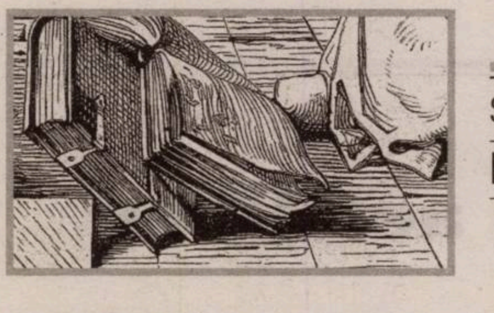

REGIMUL ARTELOR ŞI MUNIŢIILOR

Simona SORA

biograffiti

Unicornul cu dungi albastre

Radu Vancu
Frînghia înflorită

L-am văzut acum cîţiva ani, la Sibiu, pe M. Ivănescu şi am stat cîteva ore de vorbă. Mă introdusese Matei Călinescu, urmînd să-mi dau seama singură dacă ar fi fost cazul să-l chinui pe poet cu un interviu pentru *Dilemateca*. N-a fost cazul – aşa cum fusesem avertizată, M. Ivănescu se stingea cu aceeaşi discreţie cu care trăise, iar indiscreţiile imperative îi repugnau atunci, mai mult ca niciodată, deşi încă le putea ţine piept. L-a pomenit la acea întîlnire pe Radu Vancu care tocmai îşi publicase teza de doctorat *M. Ivănescu. Poezia discreţiei absolute* şi căruia îi recomandase, mi-a spus rîzînd, să încerce să treacă dincolo de biografie, atunci cînd scrie poezie. Am fost sigură că glumeşte, aşa cum glumea atunci cînd se întreba de ce Mircea Dinescu i se adresează lui Stelian Tănase, într-o emisiune TV, cu „băi“ sau de ce Mircea Cărtărescu nu-l mai recomandă studenţilor săi, cum îi spusese cineva.

Mi-am amintit de aceste lucruri regăsind – în ultimul volum publicat de Radu Vancu, *Frînghia înflorită* (Casa de Editură Max Blecher), carte extraordinară, cu care am rezonat profund – portretul lui M. Ivănescu. E un portret „dinăuntru“, făcut cu dragoste şi talent, prin care M. Ivănescu intră, postum, în biografia (literară) a lui Radu Vancu pe care o ştim din *Epistole pentru Camelia*, *Sebastian în vis* sau *Amintiri pentru tatăl meu*. E un portret de familie, în care Poetul, prezent în alte cărţi doar prin aluzii poetice, s-ar fi recunoscut fără îndoială: „...ce spunea bătrînul maestru era frumos şi trist ca vechile lui poeme, însă vocea nu mai era deja vechea lui voce, sprintenă şi parcă pe fast-forward, ca mersul lui pe stradă citind. Ţinea cartea în faţă şi mergea repede-repede, un Charlot căruia un Magritte livresc i-ar fi aşezat în dreptul capului nu un măr, ci o carte. Vocea aia era de acum amintire, cum amintire era şi tînărul care-mi purta numele şi o asculta ore în şir, destrămat de fascin pentru bătrînul maestru aşezat în fotoliu, cu capul dat pe spate, privind direct în lumina lustrei cu ochii imenşi, măriţi aproape caricatural de lentilele-telescop, cine ştie în ce abisuri astrale scormonea, în vreme ce, din delicateţe, se prefăcea că stă lîngă tine“.

Iubirea pentru maestru nu înseamnă însă, pentru Radu Vancu, a-l asculta orbeşte, ci, dimpotrivă, vizionar. Iar saga familială care continuă în horror-ul transparent din *Frînghia înflorită*, pînă în pînzele albe ale unui purgatoriu complet vancian, îl incorporează şi pe bătrînul maestru, ca şi pe cei doi poeţi afini, Claudiu (Komartin) sau Marin (Mălaicu-Hondrari). Recomandării de a „ascunde datul biografic într-un cod greu accesibil“ (pe care M. Ivănescu i-o făcea, ne spune Vancu într-o prefaţă, nepublicată încă, la un volum postum al maestrului), Radu Vancu îi răspunde cu această stranie dedublare: pe de o parte, *Frînghia înflorită* continuă excavarea în sine, o indexare şi o cartografiere a purgatoriului de după *scena originară* a sinuciderii tatălui; pe de altă parte, fiecare punere în abis a acesteia e urmată de o clară, romantic-hipermodernă, încremenire în *„ars poetica“*. Astfel, *Frînghia înflorită* e structurată într-o parte nocturnă, o carte de vise *à la* Swedenborg, în care fiecare poem e introdus printr-un incipit avînd claritatea ororii („Ce-ţi mai spune unul dintre morţii tăi / cel mai drag, cel mai iubit dintre morţi, / cînd te mai lasă inima să-l visezi“), şi o parte diurnă, a martorului ce asistă la groaza absolută a plonjonului nocturn. Riscantă nu e însă schizoidia – pentru că nu poţi să priveşti în abis şi să fii, în acelaşi timp, martorul privirii abisului –, cît incorporarea de care vorbeam, a vieţii diurne în cealaltă. Viaţa visată a „celui mai iubit dintre morţi“, alături de arta poetică a „poeziei-ca-artă de familie“ ameninţă cu implozia şi cu reduplicarea infinită a unor galaxii de vină, „oroare şi sentimentalism“: „[Poezia-ca-artă-de-familie: formula poate părea minimalistă, însă la drept vorbind e taman pe dos, de un maximalism utopic. Lui Tolstoi îi trebuiau cam două mii de pagini zdravene ca să scrie ca lumea despre o familie. Thomas Mann, în miezul secolului vitezei, se descurca cu vreo mie. Chiar şi în epoca twitter, a topi mia de pagini în lama de ras a unei cărţi de poemaşe mi se pare, spuneam, un proiect crîncen de maximalist. Fiindcă, dacă orice om e un univers, cum dictează clişeul, atunci orice familie e un plurivers. În care încape totul – şi chiar contrariul lui.]“ E o tactică de refamiliarizare a tot ce e poetic (şi ce nu e?), o saga despre sine însuşi, despre trecutul traumatizant, prezentul paradisiac (din „Paradisul CamiSebastian“) şi viitorul care tocmai se repetă în vis sau în halucianţie.

M. Ivănescu se stingea cu aceeaşi discreţie cu care trăise.

Poezia este şi pentru Radu Vancu o „a doua naştere“ (cu vorba lui James Dickey pe care el însuşi i-o aplică lui M. Ivănescu), adică o chestiune de *„self-criticism“* şi *„endless experiment“*. Curios e însă faptul că în toată această despicare de sine şi experimentare a ororii pe viu, în toată această refamiliarizare a bucolicului cu oroarea, există şi un cod îngropat. Doar că el nu ascunde biograficul, cum ne-am aştepta şi cum îi cerea maestrul lui Radu Vancu, ci ascunde sub familiar, şi chiar sub vina „scenei originare“, ceva mult mai important. O iubire-identificare fără leac, pe care Buddy Glass, într-o altă saga de familie crîncenă, o prezenta aşa (vorbind despre sinuciderea fratelui său, Seymour): „pentru noi el a fost toate lucrurile care contează: unicornul nostru cu dungi albastre, dubla noastră lentilă de convergenţă a razelor solare, consultantul nostru genial, conştiinţa noastră portabilă... unicul nostru poet total şi inevitabil“.

▪ ▪ ▪

Paul BREAZU

audio şi n-am cuvinte

Auto-Adore

● **The Smashing Pumpkins, *Oceania*, EMI, 2012.**

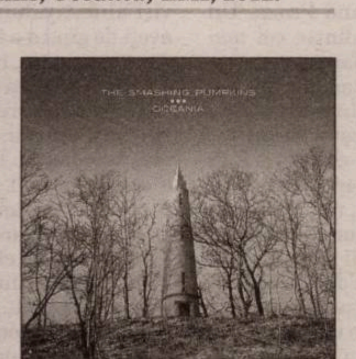

Povestea sună astfel: Billy Corgan, arogantul lider al unei trupe care, deşi mare, n-a avut niciodată norocul să se afle acolo unde şi-a dorit, venea în 2009 cu propria idee, revoluţionară, se-nţelege, legată de formatul şi distribuţia muzicii. Propunerea lui Corgan însemna o operă conceptuală şi gigantescă, inspirată de tarot şi numită *Teargarden by Kaleidyscope*, ale cărei 44 de piese – formînd 11 EP-uri – urmau să fie lansate pe măsură ce erau produse şi înregistrate. „*TbK* va fi un nou tip de album, unul care poate fi ascultat pe măsură ce e creat“, spunea autorul într-un interviu din vremea aceea. La final, toate bucăţile marelui puzzle corganian urmau să fie adunate pe un uriaş album, adresat fanilor şi colecţionarilor de rarităţi. Totul, pînă la această ultimă secvenţă, oferit gratis! Lăsînd deoparte considerentele legate de originalitatea îndoielnică a acestei încercări, revoluţia omului nostru e simptomatică pentru confuzia generaţiei de muzicieni care a dominat industria în anii '90. Forţate de avatarurile noului mediu în care înoată muzica să abandoneze formatul pe care şi-au construit succesul – albumul, în accepţiunea lui clasică –, cohorte de artişti cîndva celebri funcţionează astăzi mai degrabă ca *boutique*-uri de marketing în căutarea ambalajului ideal pentru un produs care, în esenţă, a rămas identic cu el însuşi încă de la începuturile sale. Pe lîngă asta, ultimii ani au adus şi o criză a rock-ului alternativ, incapabil să mai propună un ethos care să-l individualizeze într-o eră în care totul, de la hrană la creşterea animalelor de casă, e alternativ (cu excepţia MTV 2). Totuşi, modele de succes există. Numai că, acolo unde Radiohead a reuşit, mulţi alţii au călcat strîmb. Şi, din punctul meu de vedere, The Smashing Pumpkins se alătură listei celor din urmă, nereuşind să creeze isteria de interes pe care au produs-o Thom Yorke & Co.

Pe traseul către acel punct final al întregului proces, opera-mamut, Billy Corgan a şi abandonat un pic ideea că albumul, aşa cum arăta el pînă acum nişte ani, e un mediu mort de-a binelea, hotărîndu-se să lanseze, totuşi, unul. Clasic, cu 13 piese, „un album în album“, cum singur numeşte cel de-al nouălea *release* oficial pe care stă numele The Smashing Pumpkins, *Oceania* are, pentru început, un mare merit: acela de a scoate trupa americană din tunelul fără ieşire în care Corgan o dusese cu *Zeitgeist*, anterioara (şi submediocra) producţie. Iar revoluţia se opreşte aici. Muzica de astăzi a TSP e un omagiu autoadresat, cele 13 piese de pe noul album – dar mai ales a doua jumătate – părînd a încerca să redeseneze cincinalul de glorie al *band*-ului, început cu *Siamese Dream* (1993) şi sfîrşit cu atipicul *Adore* (1998). Fără a cocheta cu genuri muzicale născute ieri, aşa cum o făcea Radiohead, *Oceania* se aşază cuminte acolo unde a făcut-o muzica TSP, cu plusurile şi minusurile ei, mereu – între ezoterism, romanţă, pompozitate şi FM.

Pentru prima oară, după mai bine de zece ani, The Smashing Pumpkins, într-o componenţă pe trei sferturi nouă, sună digerabil, chiar dacă revoluţia propusă de Corgan se mişcă extrem de conservator în ceea ce priveşte noul *sound* al trupei.

***Paul Breazu** este jurnalist.*

▪ ▪ ▪

---

trei întrebări pentru

Minodora CERIN

„Cum să transformi spaţiul locativ într-un spaţiu primitor“

De curînd a avut loc „vernisajul“ Scării de Bloc B, din I.C. Brătianu 44, Bucureşti, o primă parte a proiectului pilot: „Remodelarea spaţiului comun la bloc“. Cum v-a venit ideea?

De cînd mă ştiu am locuit la bloc şi am crescut cu spaţiul anost, impersonal, cu acele cutii poştale gri care m-au „urmărit“ oriunde m-am mutat. Am iniţiat acest proiect din dorinţa de a transforma spaţiul locativ într-un spaţiu primitor, cu elemente estetice care să facă referinţă la reperele culturale ale cartierului. Şi pentru ca spaţiul să aibă cu adevărat o notă umană, patru artişti selectaţi prin concurs din cadrul Universităţii de Artă au lucrat timp de cîteva zile pentru a surprinde vizual valorile trecutului.

A fost greu să-l demaraţi şi să găsiţi finanţare?

Proiectul a obţinut finanţare de la Administraţia Fondului Cultural Naţional, în urma unui concurs naţional de proiecte – o competiţie strînsă, în care au fost înscrise peste 200 de proiecte.

Locatarii din str. I.C. Brătianu nr. 44, scara B din zona Centrului Vechi din Bucureşti au fost norocoşi. În ce fel intenţionaţi să continuaţi acest proiect?

Proiectul propune realizarea unui ghid online şi a unor materiale foto-video, privind dinamica reamenajării, adresate celor care locuiesc la bloc, care oferă informaţii şi soluţii simple şi originale de reamenajare a spaţiilor locative puţin costisitoare. Astfel, încurajăm oamenii să transforme spaţiul locativ din proprie iniţiativă. Viitorul proiectului s-ar putea contura, totodată, în cadrul unui program coerent, subvenţionat parţial sau integral de către autorităţile locale, într-un format similar cu programele de reabilitare termică. Diferenţa ar fi aceea că, în acest tip de program, costurile sînt simbolice, mai ales că studenţi de la facultăţile cu profil de arhitectură, design şi artă decorativă pot fi cooptaţi, prin parteneriat, să realizeze stagii de practică.

***Minodora Cerin** este managerul proiectului „Remodelarea spaţiului comun la bloc“. Mai multe puteţi afla pe www.scaradebloc.ro.*

a consemnat Ana Maria SANDU

REGIMUL ARTELOR ȘI MUNIȚIILOR

Andrei GORZO

dilematograf

Vînători de una-alta

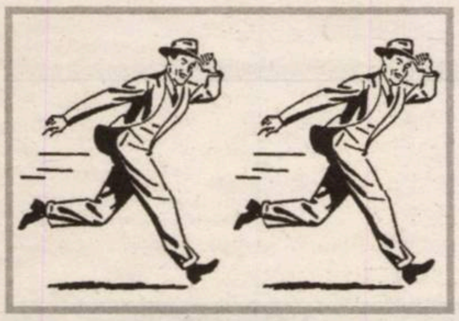

● *Abraham Lincoln, vînător de vampiri / Abraham Lincoln: Vampire Hunter* (SUA, 2012), de Timur Bekmambetov; *Vînătorii de capete / Hodejegerne* (Norvegia, 2011), de Morten Tyldum.

Abraham Lincoln, vînător de vampiri e un *Bildungsroman* de benzi desenate în mişcare, în care Abe cel Cinstit scrie istoria Americii cu un topor, măcelărind noapte de noapte, o viaţă întreagă, cu mişcări neo-hongkonghisto-post-matrixiene, vampiri sclavagisto-kung-fu-işti din statele sudiste. Pentru regizorul Timur Bekmambetov (originar din Kazahstan), vampirismul kung fu (al benzilor desenate din seria *Blade,* să zicem) şi istoria preşedinţiei americane sînt doar două rezerve iconografice situate pe picior de egalitate, pe care le poate corci fără sfială, deşi corceala se ţine într-o oarecare măsură ca metaforă: nu e sclavagismul un fel de vampirism? Şi oare nu e adevărat că Lincoln a ras sclavagismul? Ce-i drept, a prezenta una din taberele care s-au confruntat la Gettysburg ca pe o adunătură de vampiri e ireverenţios faţă de căzuţii Sudului (şi faţă de descendenţii lor), dar s-au comis ultraje mai mari (nu împotriva sclavagiştilor, ci a victimelor acestora) în filme cu mult mai mult ştaif, precum *Naşterea unei naţiuni* sau (mai puţin evident, dar argumentabil) *Pe aripile vîntului.* Într-un fel, după cum observă Amy Davidson pe unul dintre blogurile revistei *The New Yorker,* filmul lui Bekmambetov nu e un omagiu tocmai nepotrivit la adresa lui Lincoln: acesta din urmă a vrut democraţie, or, ce poate fi mai democratic decît o reprezentare a lui cu toporul în mînă, în 3D şi în mişcare cînd încetinită, cînd accelerată, printre modele florale *pretty,* compuse din picături de sînge de vampir? Bekmambetov e un regizor din aceeaşi specie ca Zack Snyder (cel cu *300*): un tehno-moron ale cărui aspiraţii la demnitatea unei semnături stilistice se manifestă prin puseuri de grafism *silly*-extravagant, de tip cît-mai-multe-floricele. Pentru spectatorii cărora floricelele sale din *Wanted* (cu gloanţele acelea care se mişcau ca nişte şerpi prin aer) li s-au părut simpatice, cea mai simpatică secvenţă de-aici va fi o galopadă implicînd sute de cai animaţi pe computer (şi cam abandonaţi la stadiul de desene animate, deşi norii de praf creaţi în jurul lor mai ascund lipsa finisajelor), pe spinările cărora calcă (şi sar ca din piatră în piatră) Lincoln şi vampirul vînat de el. La un moment dat, vampirul ia contact cu solul, pune piedică unui cal, folosindu-şi mîna, apucă animalul de un picior din faţă şi de unul din spate şi azvîrle cu el în Lincoln; e cel mai bun gag al lui Bekmambetov. Pe de altă parte, e tipic pentru regia lui că rămîne neclar de unde au apărut brusc toţi caii aceia – pur şi simplu, ecranul s-a umplut dintr-odată de ei. E valabil şi pentru evenimentele narative majore – Lincoln (Benjamin Walker) se lasă de vînat vampiri şi e dintr-odată preşedinte, apoi ţara e dintr-odată în război şi el pune din nou mîna pe topor etc. Tăiată cu toporul, la dimensiunile unui film de 105 minute, dintr-un best-seller de Seth Grahame-Smith, naraţiunea e o înşirare de episoade dramatizate minimal, în care numai ţîşniturile acelea eflorescente de sînge vampiric sînt lucrate în detaliu.

Vînătorii de capete e un thriller norvegian care s-a bucurat de mare succes la el acasă. Repertoriul său de variaţiuni bine calculate pe figuri clasice (cum e aia cu cineva care încearcă să scape de-un mort care de fapt e încă viu), elementele sale de ornamentică rafinat-barbară (un tractor gonind prin noapte cu un cadavru de cîine înfipt în lamă ca un trofeu) şi în primul rînd tîlcul său faceţios-sădicuţ i-au atras şi comparaţii cu filmele fraţilor Coen, ceea ce e totuşi prea flatant pentru regia lui Morten Tyldum: încă de la *Blood Simple,* regia Coenilor a avut stil, pe cînd a lui are doar glanţ din acela profi-impersonal. Dar celelalte calităţi rămîn. Protagonistul (Aksel Hennie) e un *yuppie* care, mînat de teama că soţia sa trofeu, mai înaltă decît el, îl va părăsi dacă-i descoperă adevărata statură financiară, s-a obişnuit să cheltuie mult mai mult decît cîştigă dintr-un job de *headhunter* (recrutor de personal) pentru funcţii corporatiste grele; aşa că a început să-şi suplimenteze cîştigurile legale prin furturi din casele „bazaţilor“ care i se prezintă la interviuri. Pînă în ziua cînd încearcă să fure de la un adevărat mascul alfa (nu un pseudo ca el). Cu frica lui paranoică de a apărea vulnerabil (nu chiar în, ci mai ales în ochii soţiei), e un protagonist numai bun de pus în posturi vulnerabile, ceea ce realizatorii fac cu sistemă şi cu un anumit literalism glumeţ (nu toate rahaturile în care îl vîră pînă peste cap sînt rahaturi metaforice), dîndu-i totuşi, în compensaţie, nişte resurse invidiabile de luptător pentru supravieţuire. Calvarul la care-l supun funcţionează ca o formă extremă de terapie conjugală, la capătul căreia i se înfăţişează soţiei jupuit (iarăşi, inclusiv la propriu, prin intermediul cîtorva cuţite, lame, cîini etc.) de pielea lui falsă.

■ ■ ■

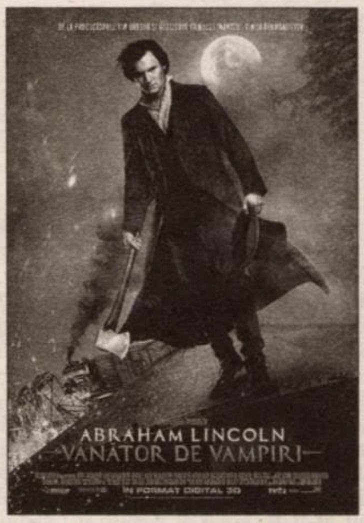

AKSEL HENNIE
NIKOLAJ COSTER-WALDAU
SYNNØVE MACODY LUND
JO NESBØs
HODEJEGERNE
EN FILM AV MORTEN TYLDUM
JAKTEN STARTER 26. AUGUST

PUBLICITATE

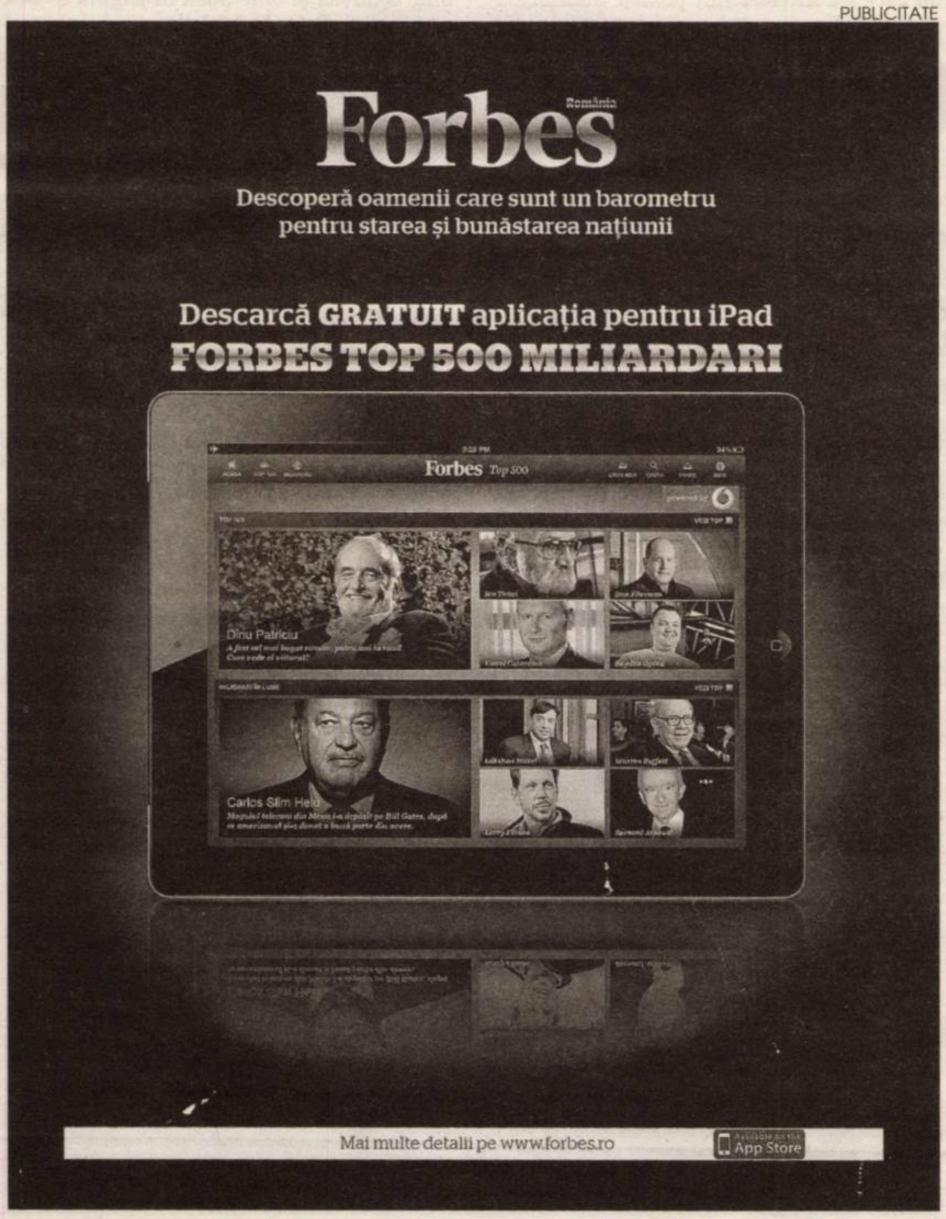
Forbes România
Descoperă oamenii care sunt un barometru pentru starea și bunăstarea națiunii
Descarcă GRATUIT aplicația pentru iPad
FORBES TOP 500 MILIARDARI
Mai multe detalii pe www.forbes.ro
App Store

PUBLICITATE

URSUS PREZINTA:
RED HOT CHILI PEPPERS
POWERED BY: vodafone
RECOMANDAT DE: ROCK FM
31 AUG 2012 | ARENA NATIONALA
BILETE: MYTICKET.RO / DIVERTA

Anca MANOLESCU

Solidaritate

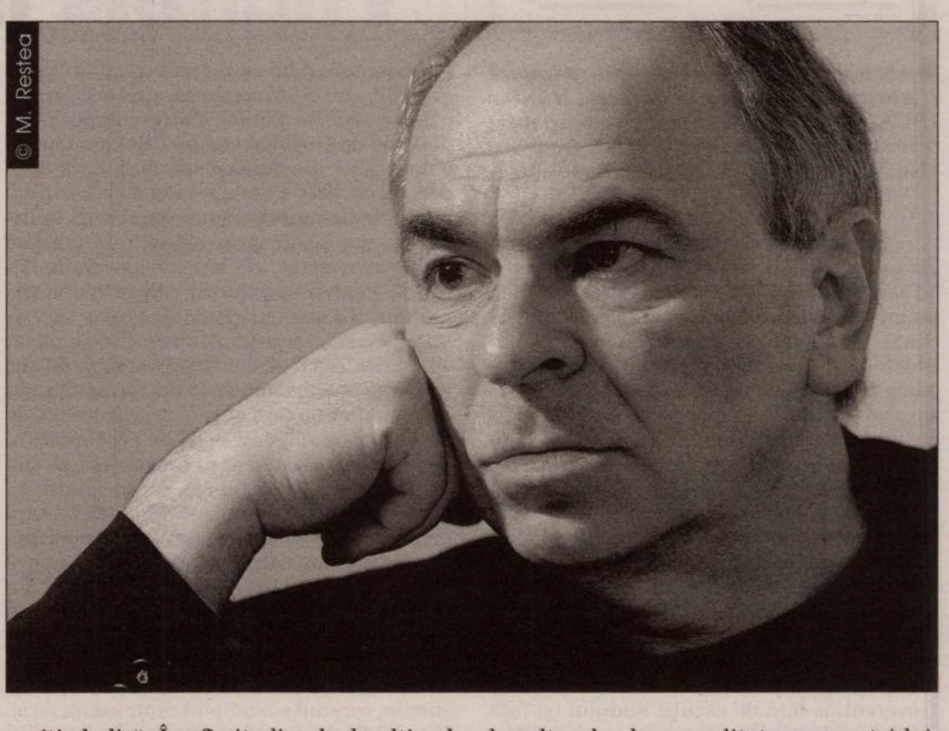
© M. Restea

În articolul meu „ICR insultat pentru performanță“ scriam (corectez aici o mică greşeală de tipar): „... dl Ponta a vrut să-şi încerce puterile de mic autoritar, declarînd albul cel mai limpede negreală“. Într-adevăr, ceea ce stîrneşte indignare în Ordonanța de Urgență cu privire la ICR nu e numai faptul că se încearcă distrugerea unei instituții de calitate europeană, că fiind o excepție fericită, ea trebuie neapărat rasă. Chiar mai periculoasă mi se pare agresivitatea minciunii, minciuna beton prin care se motivează decizia. Se invocă caracterul politizat al ICR, iar ICR a militat tocmai împotriva politizării culturii. Se susține că prin trecerea sub controlul Senatului ICR va fi ferit de ingerințe politice şi tocmai această subordonare ar pune ICR într-un cadru de confruntări politice, care sînt fireşti în funcționarea Parlamentului. Se vorbeşte despre nereguli financiare şi, în fiecare an, insistentele comisii de control nu au putut descoperi la ICR nici o neregulă. Se menționează sentimentul de alienare pe care manifestări organizate de ICR le-a stîrnit anumitor comunități din disapora românească; dar Institutul are menirea să facă cunoscută cultura românească mediilor internaționale, cu al căror puls cultural acțiunile sale sînt într-un remarcabil acord. În sfîrşit, subminarea ICR e decisă printr-o Ordonanță de Urgență, cînd nimic din situația ICR nu justifică urgența.

Minciuna este integrală, răstoarnă punct cu punct, metodic şi grosolan, adevărul. Avem aici o încercare de a pune legea în slujba minciunii. A unei minciuni care vrea să lovească rapid, pînă lumea nu se dezmeticeşte. M-au revoltat mereu cei care spun că „nu s-a schimbat nimic“ față de perioada comunistă. Dar manevra Guvernului Ponta în cazul ICR e de stil totalitar. Vrea să ne bage pe gît opusul realității, să ni-l impună peste noapte prin lege.

Însă ne aflăm acum într-un altfel de regim, unde, cu toate crizele, harababura şi blocajele lui, minciuna oficială nu îşi poate face toate mendrele. Solidaritatea în jurul ICR e un fenomen tonic, e un exercițiu de democrație care va avea, să sperăm, cîştig de cauză. Luni, 18 iunie, sute de oameni au aplaudat minute în şir în fața Institutului, la demonstrația inițiată de Asociația pentru Cultură, Educație şi Normalitate. Grupul pentru Dialog Social, Pen Club România şi Asociația Ziariştilor Independenți din România au organizat a doua zi o dezbatere „S.O.S. – I.C.R.! Repolitizarea instituțiilor?“. În urma petiției prin care Alianța pentru o Românie curată cerea atacarea OUG 27/2012, Avocatul Poporului a sesizat Curtea Constituțională a României cu privire la nelegalitatea ordonanței. Presa, personalitățile şi mediile culturale au dat protestului o sonoritate puternică. Iar acest protest e de continuat pe toate căile legale. Nu trebuie ca el să-şi piardă acuitatea în „simfonia“ din ce în ce mai stridentă a ştirilor de senzație. Fiindcă el e şi un act de vigilență democratică. E un gest de împotrivire față de legalizarea minciunii, față de instalarea minciunii prin lege.

* * *

Din fericire, solidaritatea are, ca să se manifeste, şi prilejuri mai faste, mai alese. De curînd, oameni apropiați intelectual, discipoli, personalități academice din țară şi străinătate l-au sărbătorit pe Gabriel Liiceanu printr-o colecție de texte pline de savoare şi de simpatie riguroasă. Departe de buchetul fad de laude, fiecare text participă la ceremonialul unei admirații cu miez, precis argumentate, expuse cu stil, cu umor, cu seriozitatea lucrurilor autentice. Tonurilor vii din „Întîlniri, evocări“ (Marie-France Ionesco, Andrei Pleşu, Mircea Cărtărescu, Vlad Zografi, Vladimir Tismăneanu, Radu Paraschivescu, Cătălin Cioabă, Neagu Djuvara, Alain Besançon, Ana Blandiana, Emil Brumaru) le urmează analitica din „Provocările exegetice“ (Ioana Pârvulescu, Dan C. Mihăilescu, Mircea Flonta, Toma Pavel, Ştefan Afloroaei, Alexander Baumgarten, Gheorghe Paşcalău, Paul Marinescu, Gabriel Cercel, Bogdan Mincă, Sorin Lavric) şi consistența unor „Studii şi eseuri“ legate în mare parte de domenii pe care lucrează Gabriel Liiceanu (Friedrich-Wilhelm von Herrmann, Walter Biemel, Victor Ieronim Stoichiță, Virgil Ciomoş, Andrei Cornea, Christian Ferencz-Flatz, Cristian Ciocan), toate acestea reunite de Cătălin Cioabă şi Bogdan Mincă într-o *Carte a prietenilor, Liber amicorum,* la ZETA books.

Liber amicorum *se referă la un exemplu de probitate intelectuală şi ne arată că ea poate stîrni solidaritate.*

Cărțile-jurnal ale lui Gabriel Liiceanu dovedesc în ce măsură el este un om al prieteniilor exigente. El are cultul? şi cultura? prieteniei cu prag greu de trecut, cu investire fără rest după trecerea lui. Nu puține sînt, în *Liber amicorum,* textele care vorbesc despre un drum de la imaginea exterioară sau publică a lui Gabriel Liiceanu pînă la întîlnirea cu intimitatea lui culturală şi umană. Ni se arată tensiunea care uneşte aceste chipuri, descoperite în experiența însăşi a prieteniei sau în cărțile unde Gabriel Liiceanu îşi elaborează confesiunea. Întîi chipul public, al unui personaj stîncos, de creastă etică şi altitudine intelectuală, care impune respectul, dar şi distanțe, piedici, interdicții de acces facil. Apoi chipul colaborării intelectuale: pasiunea contaminantă cu care trăieşte gîndul, bucuria dialogului şi a lucrului în comun, autoritatea caldă cu care stîrneşte şi susține proiecte de calitate, cu care formează discipoli pentru a-i transforma în colegi mai tineri. Dincolo de alt prag, descoperim, îmbinată cu rigoarea, capacitățile de mlădiere şi de dilatare ale personajului: grija mereu vie în care îi cuprinde pe cei din jur, verva pusă în jocul întîlnirilor, buna dispoziție ludică. În sfîrşit, dincolo de ultimul prag, chipul cel mai intim: îndîrjita chestionare de sine, rotirile în jurul întrebărilor ultime, crizele interioare înfruntate prin terapia scrisului, a reflexivității, a prieteniei. E chipul cel mai ascuns, mai propriu, mai dramatic. Pe acesta Gabriel Liiceanu îl converteşte în chip dezvăluit tuturor, oferindu-l, colegial, cititorului ca oglindă ajutătoare, ca pe o încercare de conviețuire lucidă cu sine.

Ştim din *Declarație de iubire* că prietenii în care s-a investit sînt pentru Gabriel Liiceanu un înveliş vital, protector față de uzura la care ne supune mecanismul lumii. *Cartea prietenilor* poate fi citită ca un răspuns la acest mod de a trăi prietenia, ca o confirmare. Nu pentru că ea l-ar „apăra“ împotriva urii şi a atacurilor lansate de micimi din lumea politică şi culturală, ulcerate de exigențele morale rostite înalt de Gabriel Liiceanu. Nu despre această protecție conjuncturală este vorba. Ci despre faptul că *Liber amicorum* este un exercițiu concentrat, metodic, de *recunoaştere* a ceea ce Gabriel Liiceanu a construit în spațiul intelectual şi public românesc, a ceea ce este el în acest spațiu. E o mărturie despre radiația faptelor sale culturale, despre calitatea prezenței lui. Iar această prezență e întărită, e asimilată şi sporită prin recunoaşterea avizată, activă, cercetătoare cu care îl înconjoară textele volumului.

Mai ales astăzi un asemenea volum e, cred, prețios. Întîi, fiindcă efortul unui om al spiritului nu se întregeşte decît prin eficacitatea cu care el lucrează în ceilalți. Iar primul semn al acestei eficacități este tocmai receptarea activă, recunoaşterea bine condusă şi bine pusă în pagină a ceea ce ne este oferit. În al doilea rînd, volumul e prețios, fiindcă – într-un spațiu public unde indiferența față de adevăr, unde măsluirea lui riscă să devină curente – *Liber amicorum* se referă la un exemplu de probitate intelectuală şi ne arată că ea poate stîrni solidaritate. În sfîrşit, ca şi volumele editate de Mihail Neamțu şi Bogdan Tătaru-Cazaban în onoarea lui Andrei Pleşu, volumul e un exercițiu de admirație recunoscătoare. Or, fără ea, continuitatea în actul cunoaşterii, dar şi construcția vieții comunitare sînt cu neputință.

Anca Manolescu *este cercetător în domeniul antropologiei religioase şi doctor în filozofie. Cele mai recente cărți publicate sînt* Nicolas de Cues ou l'autre modernité *(L'Harmattan, 2010) şi* Stilul religiei în modernitatea tîrzie, *Polirom, 2011.*

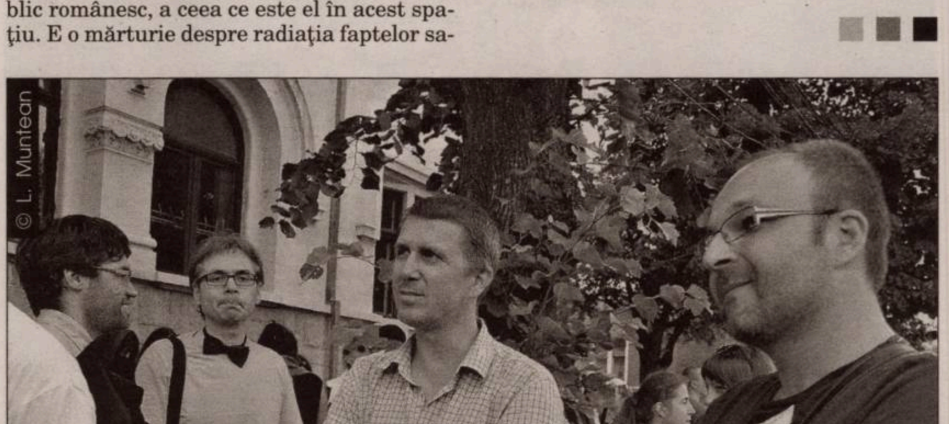
© L. Muntean

PUBLICITATE

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

859 evenimente organizate de institutele culturale româneşti din străinătate
111 evenimente în România
31 evenimente dedicate românilor din diaspora
23 evenimente EUNIC
2 670 artişti şi personalități culturale au luat parte la proiecte derulate de ICR în străinătate
2 680 000 persoane din afara României au participat la evenimentele ICR
65 titluri publicate în străinătate cu sprijinul financiar al ICR
93 beneficiari ai burselor şi rezidențelor ICR
250 cursanți au învățat limba română în România (la Bucureşti şi Braşov)
peste 2 500 menționări în mass-media din România

BUCUREŞTI BERLIN BRUXELLES BUDAPESTA CHIŞINĂU ISTANBUL LISABONA LONDRA MADRID NEW YORK SEGHEDIN PARIS PRAGA ROMA STOCKHOLM TEL AVIV VARŞOVIA VENEȚIA VIENA

Dictările şi emisiunile erau complementare

– interviu cu Bernard PIVOT –

***Bernard Pivot** este fără îndoială cel mai cunoscut jurnalist cultural din Franţa. Intelectual implicat şi iubitor împătimit al literelor, a marcat istoria televiziunii cu emisiunile sale de succes* Apostrophes *(lansată în 1974) şi* Bouillon de culture *realizată şi prezentată de el din 1990 pînă în 2001, emisiuni la care au participat invitaţi de marcă ai literaturii franceze şi internaţionale. Bernard Pivot a fost în acelaşi timp implicat şi în presa scrisă, în care s-a lansat prin articolele publicate în revista* Figaro Litteraire, *apoi ca editorialist în revista* Lire *şi cronicar pentru revista* Le Point. *Publicul francez a avut ocazia să-l întîlnească şi în perioada în care a organizat campionatul „Dicos d'or“ (Dicţionarele de aur) şi campionatul mondial de ortografie a limbii franceze. Iubitor necondiţionat al limbii lui Molière, nu a încetat niciodată să transmită dragostea şi pasiunea sa pentru litere prin volumele:* 100 mots à sauver, 100 expressions à sauver. *Bernard Pivot este şi primul membru al Academiei Goncourt care nu este scriitor.*

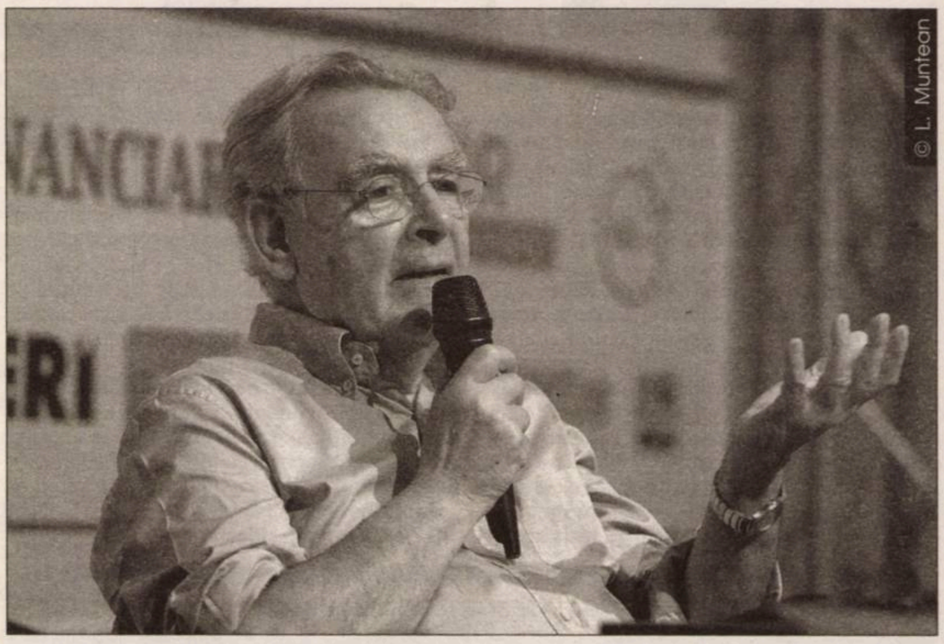
© L. Muntean

L-am întrebat despre rolul cultural al televiziunii.

Televiziunea a fost asociată imediat unei emisiuni literare. Atunci cînd a fost creată televiziunea franceză, la finele anilor '40 şi la începutul anilor '50, programul conţinea un jurnal televizat, o emisiune de varietăţi şi o emisiune literară. Francezii considerau că unui canal de televiziune nu trebuia să îi lipsească emisiunile culturale. Tradiţia a fost perpetuată şi în anii care au urmat şi au fost create emisiuni literare, printre care se număra bineînţeles şi emisiunea mea. Am realizat o emisiune literară şi culturală timp de 28 de ani şi apoi au venit succesorii mei de azi. Chiar dacă alte televiziuni străine au în program foarte puţine emisiuni culturale, televiziunea publică franceză a dat exemplul prin introducerea în programele sale şi a emisiunilor culturale. Din păcate, acestea nu sînt totdeauna programate la orele potrivite. La început, eu am avut norocul de a realiza emisiuni difuzate la orele 21,30, însă emisiunile culturale de azi sînt difuzate mereu la orele 23. Deşi consider că sînt foarte tîrzii, mă bucur că au încă şansa de a exista.

A apăra literatura înseamnă în acelaşi timp apărarea limbii franceze.

Bernard Pivot nu este numai un om de televiziune, jurnalist şi scriitor, ci şi un militant pentru conservarea limbii franceze şi promovarea acesteia. Una dintre preocupările sale a fost mereu susţinerea literaturii şi a scriitorilor care au promovat prin literatura lor o limbă franceză curată.

A apăra literatura înseamnă în acelaşi timp apărarea limbii franceze. Aceste două lucruri sînt indisociabile. Bineînţeles că nu sîntem obligaţi să facem emisiuni literare şi imediat apoi să dăm dictări, aşa cum am făcut-o mai bine de douăzeci de ani. Însă nu există o mare diferenţă în ceea ce priveşte fondul: a apăra scriitorii înseamnă pînă la urmă a apăra unealta cu care ei se exprimă, adică limba franceză. De altfel, limba franceză nu aparţine numai scriitorilor francezi, ci şi celor care sînt traduşi în franceză. De exemplu, scriitorii români au tot interesul ca traducerile cărţilor lor să fie făcute corect, într-o limbă franceză exactă şi fără greşeli de ortografie. În concluzie, am gîndit întotdeauna că munca de prezentator de emisiuni literare la televiziune cît şi cea de apărător al limbii franceze prin dictările pe care le-am făcut erau activităţi complementare.

Ortografia nu reprezintă calitatea esenţială a unui text.

Cum percepe un îndrăgostit al literelor şi al limbii franceze declinul ortografiei în Franţa?

Da... din păcate, ortografia se degradează. Toată lumea constată acest lucru, şi mai ales profesorii. Vedem foarte bine această situaţie în toate lucrările de la bacalaureat, chiar şi în lucrările de licenţă sau în tezele de doctorat, unde limba franceză este folosită destul de prost. În ziua de azi, ortografia nu este considerată ca fiind o valoare importantă, ci mai degrabă ca una facultativă, ornamentală, de prisos. Am trecut de la o extremă la alta. Acum cincizeci de ani, atunci cînd eram tînăr, ortografia era o valoare absolută, ceea ce din punctul meu de vedere era stupid. Faptul că astăzi ortografia este considerată o valoare ornamentală este tot atît de aberant. Aşadar, adevărul este pe undeva pe la mijloc. Cred că ortografia nu reprezintă calitatea esenţială a unui text. Dacă autorul nu are talent, nimeni nu va putea să-l ajute, în timp ce dacă acesta are talent, însă scrie cu greşeli, va exista mereu cineva care să-l sprijine cu corecturile. Această lipsă actuală de respect faţă de ortografie este într-adevăr un pic îngrijorătoare. Din nefericire, lumea începe să conştientizeze acest lucru destul de tardiv. De exemplu, vedem cum patronii întreprinderilor se alarmează din cauza redactării proaste a rapoartelor concepute de cadrele lor, de angajaţi. Din acest motiv sînt nevoiţi să ofere, personalului din întreprindere, cursuri de ortografie. Este totuşi puţin ciudat! Cine şi-ar fi putut imagina că o să se ajungă aici? Aşadar, cred că astăzi, în sfîrşit, lumea începe să conştientizeze cît de importantă este ortografia şi deja e un pas înainte. Sarcina de a rezolva această problemă le revine totuşi profesorilor. Aceştia trebuie să accepte că dictarea nu este o metodă perimată. Cred că este important să îi iniţiem pe oameni în domeniul literelor prin lectură, descoperirea sensului cuvintelor, prin scrisul corect, dîndu-le un dicţionar să prindă gustul cuvintelor şi să le transmitem astfel dragostea pentru cuvinte.

Sînt mereu uimit de părinţii care vin să-mi spună că, deşi citesc, copiii lor scriu incorect. Cred că nu este suficient să citească. Ei trebuie să scrie acele cuvinte. Evident că trebuie să ai puţin curaj ca să aşterni pe o foaie cuvintele pe care tocmai le-ai citit. Însă memorăm mai bine cuvintele atunci cînd le scriem.

Pentru a rezuma, cred că lumea şi-a dat seama de starea decadentă a ortografiei. Sper că această conştientizare a situaţiei va fi şi primul pas către modernizarea învăţămîntului, dar şi ocazia de a-i reconcilia pe francezi cu limba lor.

Este sau nu o dilemă raportul dintre patrimoniul cultural ancestral şi noile forme culturale în Franţa anului 2012?

Modernitatea nu este contrară patrimoniului, inovaţia nu este contrară memoriei. Cred că este o eroare, o idee falsă să credem că avangarda, ceea ce este modern, noile tehnici etc. sînt incompatibile cu conservarea memoriei colective şi individuale. Adică memoria scriitorilor, pictorilor, arhitecţilor, muzicienilor nu este periclitată de ce este nou. Cred că există o istorie a culturii aşa cum există o istorie politică şi una economică şi că istoria se perpetuează astfel încît, în zece, douăzeci, cincizeci, o sută de ani, vor exista inovatori şi creatori care vor avea cel mai mare respect pentru ceea ce facem noi azi, ceea ce tinerii artişti din prezent oferă publicului în momentul de faţă. Atunci, cei de azi vor reprezenta şi ei, ca şi cei din trecut, o parte din patrimoniul cultural.

a consemnat Ilinca SANDU

PUBLICITATE

Sub Înaltul Patronaj al Preşedintelui României
În parteneriat cu Primăria Municipiului Bucureşti
Consiliul General al Municipiului Bucureşti
Primăria Municipiului Bucureşti
Producător
Fundaţia Sergiu Celibidache
www.fundatia-celibidache.com
Coproducători
TVR
Zilele culturale
ArCuB
100 Festivalul Sergiu Celibidache
FESTIVALUL
SERGIU
CELIBIDACHE
EDIŢIA I - 03.05 - 07.07.2012 - BUCUREŞTI
Trăieşte muzica, trăieşte sunetul
Sponsori
Parteneri
Parteneri Media
Bilete prin reţeaua eventim şi online pe www.eventim.ro

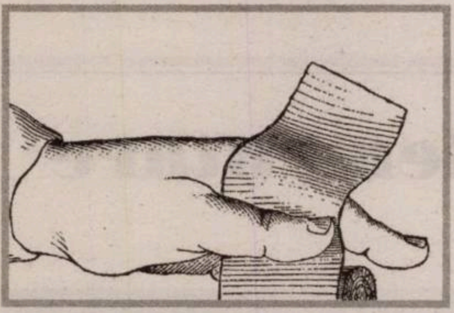

Iulian COMANESCU

oameni şi **etichete**

Scurta şi fericita guvernare a lui Ponta

În şapte săptămîni, Victor Ponta a făcut trei greşeli de imagine care anulează impulsul pe care electoratul l-a avut către USL şi l-a arătat la locale. Tînărul preşedinte al PSD nu va avea o traiectorie atît de înaltă pe cît sperau susţinătorii. Dar e asta un lucru rău pentru noi, ceilalţi?

Cea mai vizibilă eroare s-a ivit, zilele trecute, în afacerea plagiatului. Voi trece cu cinism peste fondul problemei, pentru a spune că povestea pare a fi ieşit la lumina zilei ca urmare a unui pont din interior, al cuiva care a participat sub o formă sau alta la redactarea – sau copierea – doctoratului. Dacă e să facem scenarii, putem vorbi şi de un anume fost mentor politic şi îndrumător de teză doctorală, probabil singurul personaj care nu se bucură de răcoarea ce i s-a dat (în Rahova) în aceste zile fierbinţi. La cum au ieşit lucrurile la iveală, ar fi fost destul de greu ca oricine să se-apuce să facă, la întîmplare, săpături de mii de pagini prin bibliotecile de specialitate româneşti, fără ceea ce, în jargon jurnalistic, se numeşte *un pont*. Dar să trecem. Problema e ce s-a întîmplat după: băgat în corzi, Victor Ponta ar fi putut să-şi depună mandatul, ceea ce i-ar fi protejat, într-o oarecare măsură, viitorul, pe termen mediu şi lung. El a ales însă o altă abordare de imagine – să încerce să-i discrediteze pe acuzatori lovind în persoana şi/sau statutul lor şi tăcînd dubios cu privire la fondul acuzaţiilor. E greu de crezut că această abordare va servi unui politician tînăr, care părea a avea un viitor, mai ales că autoritatea care examina suspiciunea a fost desfiinţată de un ministru din propria echipă.

Dar, cinic vorbind din nou, orice-ar fi făcut în lucrarea de doctorat, Ponta avea puţine opţiuni odată ce întreaga poveste a ieşit la iveală. În schimb, tot inabilă, dar neprovocat inabilă a fost trecerea Institutului Cultural Român (ICR) în subordinea Senatului. Poziţiile de forţă de pe care premierul a realizat această trecere şi textul imbecil al actului normativ prin care a realizat-o au lăsat perplexă inclusiv acea parte a inteligenţiei care nu simpatizează opţiunile politice ale preşedintelui ICR, H.-R. Patapievici. Cinic, din nou, chiar dacă ICR era o reţea de propagandă a preşedintelui Băsescu (ceea ce e greu de argumentat pînă la capăt), strategia ar fi fost tot greşită, fiindcă o astfel de mutare a călcat pe nervi inclusiv intelectualitatea neînregimentată, dar influentă. Asta, într-un spaţiu geografic şi o epocă în care expresii ca „influenţarea influenţatorilor“ sînt locuri comune şi orice politician ar trebui să ştie cît contează *endorsement*-ul pe care îl pot oferi sau retrage liderii de opinie.

Se poate deci vorbi de o dezamăgire numită Victor Ponta?

În fine, în al treilea rînd, tot ceva de felul unei greşeli neprovocate a făcut premierul cînd a intrat pe curs de coliziune cu preşedintele Băsescu în chestiunea Consiliului European, insistînd să fie el cel care va reprezenta România acolo. E drept, aici Constituţia României conţine destul echivoc, fiindcă a fost croită de răposatul Antonie Iorgovan pentru un preşedinte nejucător ca Ion Iliescu care, în stilul său ocult din al doilea mandat, a avut mult mai multă putere decît are actualul jucător de la Cotroceni.

Care, în schimb, nu are o miză electorală imediată, la sfîrşitul anului, ca adversarul său, în chestiunea Consiliului European. Reiese că polemica îi va costa mult mai tare, în planul imaginii, pe Ponta şi USL, decît orice-ar susţine preşedintele Băsescu la alegerile din toamnă, mai ales că acesta va avea spaţiu de manevră pentru o construcţie politică de-abia la sfîrşitul mandatului prezidenţial, din 2014.

Scandalul i-a surprins mai ales pe cei care vedeau în atitudinea iniţială faţă de preşedinte a lui Ponta, conciliantă şi circumspectă, un semn de maturitate şi posibilă anvergură.

Se poate deci vorbi de o dezamăgire numită Victor Ponta? Numai pentru cei care au avut convingeri clare şi roze în privinţa actualului premier. De fapt, ceea ce se întîmplă în aceste zile pune serios în discuţie şansele USL de a obţine o majoritate confortabilă în toamnă. Or, un guvern monocolor (fiindcă S-ul şi L-ul din Uniune par a se amesteca tot mai mult, măcar conjunctural) nu e neapărat visul românilor cu cap, la fel cum pornirea anti-PDL care a dus la implozia partidului prezidenţial nu a fost tocmai o opţiune raţională, cu bătaie pe termen lung. Dezgustătoare aşa cum va fi, bătălia politică pentru alegerile din toamnă va duce probabil la un compromis de guvernare între actorii principali ai momentului, care se vor ţine reciproc în şah, în ultimă instanţă spre binele electoratului. Nu de alta, dar ipoteza că USL-ul ar fi putut începe să umble, la un moment dat, cu covrigi în coadă e una totuşi poetică şi naivă.

P.S. Titlul de mai sus e desigur plagiat, după Hemingway, chiar dacă la acesta era vorba de un cetăţean pe nume Francis Macomber.

■ ■ ■

trecerea prin reviste

● GQ (iulie/august, 2012)

În numărul iulie/august a revistei *GQ*, Anca Ţenea semnează un material despre Dan Coma, manufacturier în piele şi furnizor al Casei Regale: „Totul a început în 1882, cînd s-a născut bunicul său în Sălіştea Sibiului. Evenimentele istorice l-au mutat în Gorj unde a fondat Tăbăcăria Nouă. Tatăl lui Dan Coma a crescut în spiritul meseriei de tăbăcar, deşi regimul comunist a pus pauză tradiţiei, pentru o lungă perioadă. La scurt timp după ce naţionalizarea a obligat familia Coma să ascundă toate atestările, actele şi urmele afacerii lor, bunicul s-a stins... Cu nevoia de a crea, Dan Coma a venit la Bucureşti, unde a studiat la Şcoala Tehnică de Arhitectură şi Sistematizare. Viaţa lui şi-a urmat cursul artistic şi l-a adus în atelierele Teatrului Naţional... Lucrînd încălţăminte pentru actori, şi-a perfecţionat stilul şi meticulozitatea necesare unei cariere în manufactura de calitate. Făcînd parte din Uniunea Artiştilor Plastici, îşi putea pune în practică ideile şi experimenta forme dintre cele mai diverse: «Provocarea era să facem din lucruri banale lucruri apreciate de oameni. Găseam, inventam şi foloseam materiale neconvenţionale... Accesoriile sînt în conformitate cu caracterul şi structura bărbatului. Nu sînt atît de extravagante, sînt mai clasice, de o calitate excepţională. Bărbaţii, cu cît folosesc mai mult un anumit model, cu atît îl îndrăgesc mai tare»... Majestatea Sa poartă şi acum o pereche de pantofi englezeşti, cărora Dan Coma le-a înlocuit numai talpa. Împreună cu soţia sa, Doina Levintza, a colecţionat o mulţime de obiecte cu valoare incomensurabilă. Între genţile bărbăteşti stă o geantă Louis Vuitton din anii 1800, pe care a restaurat-o. Pe holul către subsol, unde se află, de fapt, adevăratul atelier de magie, sînt aşezaţi pantofii lui Lucian Blaga, de cînd era mic, pantofii Celei Delavrancea sau ai Elenei Lupescu...“ **(M. C.)**

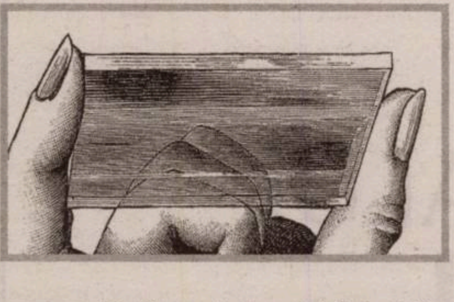

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe **sticlă**

Iphigenia şi băieţaşul de cartier

Mai întîi a apărut spotul Salvaţi Roşia Montană, cu Maia Morgenstern. Într-un teatru grec, pe scena căruia sînt o masă şi un scaun, apare actriţa îmbrăcată, desigur, în negru. Se aşază la masă şi spune cu o voce calmă: „Bună ziua. Sînt Maia Morgenstern şi vreau să fac o donaţie celor care au neapărată nevoie de aur“. Vîntul bate şi spulberă nisipul şi astfel se sporeşte efectul dramatic. Actriţa stă dreaptă. Îşi scoate brăţara, medalionul de la gît, dar la cercei – tensiunea creşte. Nu merg aşa de simplu scoşi, aşa că femeia îi smulge din urechi. Pe fundal, un fel de bocet oriental sporeşte şi el dramatismul. Apoi actriţa spune „Poftiţi, domnilor, tot aurul meu, numai lăsaţi-ne-n pace!“ şi se ridică. Pe masă rămîn bijuteriile de aur, singurele colorate în spotul alb-negru. Cerceii au şi sînge pe ei. Şi sloganul de final: „Un om valorează mai mult decît aurul pe care îl poartă. La fel şi o ţară“. Ultima secvenţă e o imagine de ansamblu a teatrului grecesc. Avem, prin urmare, toate ingredientele menite să impresioneze: tragedie antică, sacrificiu, vărsarea sîngelui pentru patrie. În plus, rolul este jucat de însăşi Fecioara Maria din filmul lui Mel Gibson, transformată, pentru cauza Roşiei Montane, într-o Iphigenie (chiar dacă ceva mai în vîrstă).

După cum era de aşteptat, spotul a fost unul de impact, transformîndu-se rapid în viral. La două săptămîni după lansarea din 15 iunie, strîngea peste 460.000 de vizualizări pe YouTube. În plus, a beneficiat de un mic scandal, creat în jurul Televiziunii Române, cea pe care acum stă toată lumea cu ochii: deşi clipul a primit aprobarea din partea CNA pentru a rula în regim de campanie socială, TVR a refuzat să-l difuzeze. În fine, pînă la urmă, televiziunea publică a revenit asupra refuzului, dar asta deja nu mai conta: spotul asociaţiei Alburnus Maior căpătase o benefică aură de victimă.

Pînă aici, toate bune, numai că lucrurile nu se opresc aici. Comanditarul Alburnus Maior şi agenţia de publicitate Papaya Advertising au vrut, cum se pune în limbajul oamenilor eficienţi, „să maximizeze profitul“. Adică au apăsat încă şi mai tare pedala de acceleraţie. La vreo săptămînă de la lansarea clipului cu Maia Morgenstern, a apărut un altul, cu Dragoş Bucur. Acelaşi decor, aceeaşi idee, acelaşi slogan. Numai că de data aceasta parcă am avea de-a face cu o parodie a primului spot.

Îşi extrage o măsea cu acel cleşte,
în timp ce horcăie, geme şi se aoleşte semnificativ.

Dacă la cel cu Maia Morgenstern exageraţiunile erau, să zicem, acceptabile, invocat fiind spiritul tragediei greceşti, de data aceasta plusarea transformă totul într-o caricatură.

Acum nu mai suflă vîntul, ci plouă, toarnă cu găleata. De fapt, e evident că toarnă dintr-o instalaţie de făcut ploaie în film, iar la primul cadru general vedem că densitatea ploii e mult mai mare în dreptul mesei. Ca în desenele animate, unde un nor stă deasupra personajului şi-l udă numai pe el. Actorul se aşază şi el la masă, ne spune „Salut, sînt Dragoş Bucur şi mă aflu aici pentru a face o donaţie etc.“ şi îşi scoate verigheta şi ceasul. Ceas de aur, să înţelegem. Apoi scoate ceva din buzunar. Îţi dai seama că e un cleşte stomatologic (da, oamenii obişnuiesc să umble cu astfel de cleşti în buzunar). Îşi extrage o măsea cu acel cleşte, în timp ce horcăie, geme şi se aoleşte semnificativ. Îmi pare rău pentru Dragoş Bucur, dar scena aceea, care se vrea de maximă tensiune, reuşeşte cel mult să fie comică. Cînd spune replica finală, nu-l mai crede nimeni.

Îmi pare rău pentru Dragoş Bucur, pentru că e un actor pe care-l apreciez. Asta, spre deosebire de Maia Morgenstern, căreia am ajuns să nu-i mai suport stilul de joc – întotdeauna isteric, întotdeauna „dramatic“ cu asupra de măsură. Iată însă că există şi situaţii în care o divă tragediană îşi găseşte locul. E de-acolo. Ce să caute, în schimb, un personaj „urban“ şi „cool“ ca Dragoş Bucur într-un teatru grecesc?

■ ■ ■

Adina POPESCU

Taxidriver – o proiecţie pe străzile Clujului

TIFF-ul de anul acesta a însemnat, printre altele, multe drumuri prin oraş: între locurile unde se proiectau filmele, din cartierul Gheorgheni, unde mi-am petrecut o mare parte a vacanţelor de vară din copilărie, în centru, din centru la Hotelul Belvedere, care pe la 10 ani îmi inspira un vapor naufragiat în mod straniu pe vîrful unui deal (aş fi dat orice să stau măcar o zi acolo... ei bine, acum am stat şi nu m-a impresionat nimic în afară de belvedere, desigur) şi la care poţi ajunge pe jos, doar urcînd interminabile şiruri de trepte – o încercare greu de trecut tîrziu după miezul nopţii, atunci cînd te întorci de la petrecerile festivalului. Parcurgînd toate aceste drumuri, am văzut Clujul mai mult din taxiuri şi am comentat diferite aspecte ale vieţii de aici (dar şi ale vieţii, în general) împreună cu taximetriştii care nu sînt mai puţin volubili ca cei din Bucureşti, dar categoric sînt mai amabili. Şi am (re)descoperit, tot împreună cu ei, un oraş viu, animat, de data aceasta nu atît de evenimentele TIFF-ului, cît de alegerile locale care urmau să aibă loc peste cîteva zile.

Mulţi bucureşteni acuză o lentoare mai ales în ceea ce priveşte serviciile, de tipul „aştepţi mult la restaurant“, însă şi asta face parte din farmecul oraşului. Oamenii nu se grăbesc, au timp să zîmbească şi să poarte conversaţii atît de necesare pentru a-şi umple ziua cu fleacuri plăcute. Mai mult, în calitate de „client“ nu te vei simţi niciodată intimidat de „prestatori“ (fie că te afli la o cafenea, într-o farmacie sau într-un taxi), aşa cum ţi se întîmplă deseori în Bucureşti, unde ai senzaţia că ţi se face o favoare atunci cînd eşti servit. Am copilărit la Cluj, aici am învăţat regulile de bază ale politeţii şi ale bunului-simţ. Un drum cu taxiul, de pildă, poate să însemne o experienţă interesantă atît pentru tine, cît şi pentru taximetristul cu care împarţi, pentru jumătate de oră, să zicem, o maşină, un exerciţiu de comunicare, un schimb de informaţii. La un moment dat, se instalează chiar un soi de complicitate, ca între doi actori care repetă pentru o piesă şi, uitîndu-şi replicile, improvizează.

Cu Dumnezeu, înainte!

În jur de 60 de ani, într-o cămaşă albă, impecabilă, citeşte o Biblie cu o cruce mare pe copertă, care îţi atrage atenţia. Din staţie se aude, în surdină, murmur de voci. De altfel, e valabil pentru toţi taximetriştii din Cluj: nu dau staţia la maximum, ostentativ, ca şi cum ar vrea să-ţi spună „N-am nici un chef de tine, mă grăbesc, uite cîte comenzi mă aşteaptă!“. În plus, e o invitaţie la vorbă.

Conduce prudent, bătrîneşte. Trecem pe lîngă un cort electoral. Oftează. „Să vedem ce-o să fie şi cu alegerile astea, să iasă schimbarea... Dumnezeu să ne ajute!“ „Păi, Clujul s-a schimbat mult în ultimii zece ani, sau doar mi se pare?“ „Ce s-a schimbat, domnişoară? Că s-au făcut în centru birt lîngă birt... asta e schimbare? Aţi fost noaptea să vedeţi? Numai tineret din ăsta, numai cu băutură, destrăbălare, hoţii... asta nu e schimbare, sînt doar afacerile unora, ştim noi care. Clujul e mai rău acuma ca pe vremea lui Funaru... măcar pe atunci era ordine, nu debandada asta. Acuma nu ştiu care sînt convingerile dvs. politice, sînteţi clienta mea şi nu vreau să vă jignesc... dar vă întreb, ce a schimbat Boc? S-a dus slugă la Bucureşti, acolo unde l-a chemat stăpînul, asta a făcut. A jucat cum i s-a cîntat. Mi-a oprit mie un milion trei sute de mii din pensie, că e austeritate. Asta a făcut Boc!“ „Cred că e o greşeală, totuşi. Pensiile n-au fost micşorate de Guvern...“ „Dacă vă spun că a fost recalculată şi dup-aia a venit cu un milion trei sute de mii mai puţin...“ „Asta e altceva!“ „E exact acelaşi lucru, domnişoară! Ce, credeţi că eu vreau să fac taximetrie, la vîrsta mea? Asta mi-a făcut mie Boc. Dar ce să facem, mergem cu Dumnezeu înainte, asta facem! Şi cu birturile lui Boc, că asta ne-a lăsat... moştenire!“ „Lăsaţi că poate e bine pentru turişti!“ „Care turişti, domnişoară? Aţi văzut dumneavoastră turist în Cluj? Să ştiţi că dacă auziţi vreo limbă străină pe stradă, aia este limba maghiară...“ Zîmbeşte ironic. „Am văzut şi turişti, mai ales acum, cu festivalul de film!“ „Or fi, nu zic nu. Dar ce ne face nouă turistul? Îmi dă mie înapoi un milion trei sute de mii la pensie, cît mi-a luat Boc? Nu-mi dă.“ Un moment de tăcere, profit ca să schimb subiectul. „V-am văzut că citiţi Biblia. Am şi eu o nelămurire legată de rugăciunea Tatăl nostru...“ Ia repede un aer doct şi mai puţin obidit. „Spuneţi!“ „E acolo o formulare. Şi nu ne duce pre noi în ispită... cum adică să ne ducă Dumnezeu în ispită? Nu diavolul e cel care ne duce în ispită?“ Iau un aer naiv, mereu întrebarea asta îi pune în încurcătură pe cei preacuvioşi. „Nu, domnişoară. Dumnezeu e cel care ne duce în ispită, ca să ne testeze. Şi noi îi cerem să nu fim duşi în ispită, pentru că nu sîntem siguri că putem face faţă acestei încercări a Lui. Sufletul omului n-a fost de la început păcătos, de aceea el vrea să fie ferit de ispită, de tentaţie... aşa cum se întîmplă cu tineretul ăsta de care vă spuneam, el este dus în ispită, cu băutura, cu destrăbălarea.“ „Totuşi, cum poate Dumnezeu să ne ducă în ispită, care e ceva rău, nu-i aşa? Dumnezeu ar trebui să ne vrea numai binele...“ „Da şi nu. Spune şi în Biblie, în versetul...“

Insomniacul

„Din păcate, nu prea mai avem magazine non-stop. Au fost, dar le-au desfiinţat cam pe toate. Nu rentează...“ „Şi dacă rămîneţi la 2 noaptea fără ţigări, ce faceţi?“ „Nu ştiu. Nu fumez.“ Stau o clipă pe gînduri. Într-adevăr, asta e principala utilitate a magazinelor non-stop: să-ţi cumperi ţigări. „Vă duc pe Horea, dar să ştiţi că facem un ocol.“ „Nu contează. Prefer aşa, decît să mă trezesc mîine fără ţigări!“ E ras în cap, în jur de 40, muşchi lucraţi la sală. „Dar puteţi intra în orice club şi găsiţi ţigări. E plin de cluburi. Acum cîţiva ani erau doar Diesel-ul şi încă vreo trei... Cum vi s-a părut la Fabrica de bere de unde v-am luat?“ „Mi-a plăcut.“ „Fain au făcut acolo! Dar, din păcate, nu se mai fabrică Ursus-ul în Cluj... ştiaţi, nu-i aşa? Eu de atunci nu mai pun gura pe Ursus, au stricat de tot şi berea asta... de cînd nu se mai face în Cluj! Uite aici e magazinul.“ În faţa lui aşteaptă trei puştani, un pic chercheliţi. Unul dintre ei sună îndelung la sonerie, însă nu apare nimeni. „Ce faci, tanti, ai adormit?“ Renunţ şi mă întorc la maşină. „Vă duc la gară, n-am ce să fac... O să fie cu vreo 3 lei în plus...“ „Nu mă deranjează!“ „Da, sînt multe cluburi acuma. De asta eu sînt numai de noapte, se fac mai mulţi bani. Copiii ăştia de acum sînt plini de bani, nu ştiu de unde... Şi nici nu pot să dorm. De ceva vreme nu dorm deloc. Dimineaţa, după ce ajung acasă, mai întîi fac o tură de alergat în parcul mare... stau aproape de parc. Alerg, fac un duş şi dup-aia mă culc. Altfel, nu pot dormi... Uite, aicea este ceva butic şi e sigur deschis!“ Cobor şi îmi iau ţigări. „Acum vă duc la hotel, nu? Sînteţi cu festivalul?“ „Da.“ „De ani de zile e festivalul ăsta şi n-am apucat să văd şi eu un film... Mereu mergeam la cinema cînd eram mic. Mergeam la Republica... Şi la Timpuri Noi... Ţin minte odată că am stat la coadă două ore la bilete, la *Liceenii*... aţi apucat filmul ăla? Două ore am stat, nu mint. Că eram şi eu la liceu, am stat cu toată clasa. Pe atunci nu erau cluburi, doar discoteci, dar şi alea puţine, şi erau deschise numai sîmbăta. Nici atunci nu puteam să dorm!“ Opreşte în faţa hotelului. „Îmi cer scuze că v-am ocolit atîta, dar nu aveaţi de unde să luaţi ţigări la ora asta din altă parte! Şi spuneţi, cu festivalul... aţi mers şi cu Mercedes-urile alea negre? Faine maşini!“

© wikimedia commons

Şi am (re)descoperit un oraş viu, animat, de data aceasta nu atît de evenimentele TIFF-ului, cît de alegerile locale.

Consumatorul

„Un singur lucru bun ar putea să facă politicienii ăştia... să legalizeze canabisul!“ Are în jur de 35, o ţinută de plajă (şort, tricou, şlapi), agitat, vorbăreţ. „Numai că politicienii de la noi îs toţi nişte încuiaţi. Adică au legalizat porcăriile alea de etnobotanice şi i-au omorît pe copiii ăia... iar canabisul, care e un remediu natural cunoscut de mii de ani şi nu face nimic rău la organism, e în continuare interzis! Eu am stat cinci ani la Amsterdam, am muncit acolo. Am fumat în fiecare zi, şi nu pot să-ţi spun ce bine mă simţeam. Ce tonus aveam! Mi-a făcut iarba vreun rău? Uită-te la mine, sînt sănătos, întreg la cap... Că dă dependenţă! Doar dacă vrei tu, îţi dă dependenţă. Depinde numai de tine.“ „Cică nici la Amsterdam nu mai poţi să fumezi dacă eşti turist. E legal doar pentru localnici...“ „Da? Nu mai ştiu, că n-am mai fost de trei ani... Ar fi o mare greşeală. Tocmai acuma cînd în alte ţări s-au mai deschis la minte. Criza asta economică va duce la legalizarea canabisului, îţi zic eu. În America deja se vorbeşte de asta. Ştiai că Arnold Schwarzenegger vrea să dea drumul la iarbă în California? De fapt, la droguri recreaţionale, aşa s-a exprimat. Băiat deştept! Iar Obama a recunoscut public că canabisul poate să vindece cancerul. S-au făcut studii medicale pe asta, însă nu spune nimeni. Eu ştiu din proprie experienţă, adică nu a mea, a unei prietene. I s-a descoperit o tumoră. Şi i-a zis un doctor, chiar aici la Cluj: «Fumează!» Bine, că nu i-a zis oficial, pentru că nu vor să recunoască nimic. Cum să recunoască doctorii, căci e vorba de o întreagă industrie a medicamentelor! Toate otrăvurile alea pe care ţi le bagi în corp... Dacă s-ar spune că marijuana, care e sută la sută naturală şi se poate cultiva pe cîmp, poate să vindece... s-ar duce naibii doctorii cu medicamentele lor cu tot! Am citit că avem nişte celule în corp care asta fac, se hrănesc cu canabis... nu mai ştiu cum le zice. Aşa... şi prietena mea a început să fumeze, iar acuma nu mai are nimica, îţi jur. S-a vindecat complet. La Cinema Republica vrei să te las? Sau la Florin Piersic, cum i-o zice acuma? Ăsta pare fumat tot timpul, nu? Dar cred că aşa e firea lui...“ Cobor ametiţă din maşină, călătoria asta a echivalat cu un joint. M-a înveselit subit.

Clientul nostru, politicianul nostru

În jur de 50, păr grizonant, glumeţ, genul băiatului bun la toate. Sau al pescarului amator. „Am fost cu Alin Tişe în maşină. Şi nu doar o dată. Am stat de vorbă, aşa cum stau cu dumneavoastră, nu vă mint! Şi e un superbăiat. Cu principii. Îţi dai seama cum e omu', după ce schimbi două vorbe cu el! Cu Boculeţ al nostru n-am fost, dar am dat mîna cu el. Acuma, la cortul electoral. Şi i-am zis să aibă încredere că noi îl votăm! Nu ştiu ce convingeri politice aveţi dumneavoastră, şi nu vreau să vă jignesc, însă el o să rămînă mereu Boculeţ al nostru. Degeaba îl înjură unii. El n-a făcut decît să ne deschidă ochii. Cu măsurile de austeritate. Altfel, cînd ne trezeam noi, eram deja ca Grecia. De-asta îl urăsc oamenii, bietul de el! Că ne-a dat la toţi un ghiont – hai, băieţi, punem umărul acuma şi dup-aia o să fie bine! Mie îmi pare rău că s-a dus la Guvern şi n-a rămas cu noi, la Cluj. Mai ţineţi minte cum era Clujul înainte, cu băncile alea de pe vremea lui Funaru... şi cum arată acuma în centru! E ca-n Occident! Şi aşa o să rămînă, dacă iese iar primar...“ Îi atrag atenţia că, dacă iese primar, şi la guvernare sînt ceilalţi, s-ar putea să nu mai fie atîtea fonduri pentru Cluj. „Da, aveţi dreptate, dar eu îl ştiu şi pe Nicoară. N-a fost cu mine în maşină, n-am vorbit cu el, dar ştiu sigur că e un mafiot. Dar acuma ştiţi cum e... lumea e împărţită. Sînt mulţi clujeni la care nu le mai convine de Boc, dar eu văd realitatea. Dar să nu mai fac politică, poate vă deranjează... nu ştiu cum stau treburile şi cum gîndesc oamenii la Bucureşti. Parcă e o altă ţară acolo. Casa TIFF? Casa TIFF... pe unde o fi asta? E un restaurant nou, nu?... Păi, atunci la Cinema Arta vă las!“

Pe viață și pe moarte

Duminica seara, după închiderea urnelor. Plouă, oraşul pare pustiu, festivalul s-a terminat. „Vă deranjează dacă vorbesc la telefon?“. Are 40 de ani, gras, cu mustaţă. Vorbeşte vreo cinci minute, după care îmi face un rezumat al convorbirii. „Am o cumnată care e într-o comisie de votare şi am întrebat-o care îi treaba p-acolo. E jumi, juma. Numără voturile şi toţi sînt încruntaţi, şi aia de la PDL, şi ăia de la USL. E pe viaţă şi pe moarte aici, vă spun eu! Pînă mîine dimineaţă se lasă cu sînge. Ei, asta era o glumă! Acu patru ani, cumnată-mea a fost preşedintă de comisie, undeva la ţară, tot în judeţ. Acolo a fost simplu, că primăriţa a împărţit pachete înainte de alegeri, a asfaltat două străzi... Dar într-un oraş cum e Clujul nu mai ţine cu din astea. Şi nici voturile nu se mai pot fura ca pe vremea lui Iliescu. Acum treaba e cinstită... cine iese iese! Eu n-am votat, că am fost pe maşină toată ziua. Şi acuma îmi pare rău. Nu credeam c-o să fie aşa... pe viaţă şi pe moarte, şi că un vot, două or să conteze. Chiar îmi pare rău că n-am votat. Uite aşa îţi dai seama că exişti şi tu, ca cetăţean, că ştampila aia pe care o pui poate schimba lucrurile...“.

De afară, se aud rîsete şi muzică. În faţa unui club stau mai mulţi tineri, în picioare, cu paharele în mîini. Plouă, toţi sînt uzi leoarcă, însă nu pare să le pese. Îmi amintesc că ultima petrecere a festivalului era petrecerea voluntarilor. Taximetristul are un zîmbet îngăduitor, uşor nostalgic. „Ia uitaţi-vă la copiii ăştia! Ce-i doare pe ei la bască cine iese, cine nu iese? Ei sînt fericiţi.“

■ ■ ■

Cu ochii-n 3,14

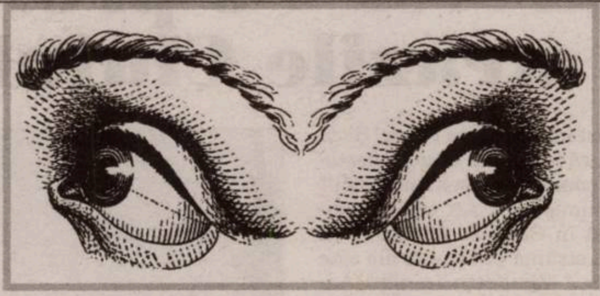

CE URMEAZĂ? CARNE CÎTĂ FRUNZĂ ŞI IARBĂ? SUBSPECII PENTRU TOT FELUL DE LUCRURI?

■ Înţeleg că e pentru o cauză bună, dar clipurile astea cu Maia Morgenstern care îşi perforează urechea şi Dragoş Bucur care îşi scoate un dinte sînt ridicole, greţoase, manipulatoare şi de doi lei. Ce urmează? O autocastrare live? Lasă că şi mesajul principal e din seria „Nu ne vindem ţara“. Parcă era vorba de protecţia naturii, nu de apelat la fesenisme greţoase. Serios, ecologişti, reveniţi-vă! Măcar dacă ar fi plătit RMGC campania asta ca să vă facă de rîs. Dar înţeleg că nu e cazul, portdrapelele sînt tare mîndre şi promovează clipurile. Caz de neadecvare prostească: unii fac campanie plătind oameni simpli să vorbească despre locuri de muncă, iar ca răspuns ceilalţi fac campanie punînd vedete să-şi scoată dinţii. (**C. G.**)

■ O statistică din 1924: „Cîtă carne se consumă pe an (cap de locuitor în mijlociu): Englezul – 60 kgr, Germanul – 45 kgr, Ungurul – 44 kgr… Românul – 15 kgr“. Cu menţiunea că în România „s’a consumat în anul 1924, 18 la sută din cît s’a consumat în 1908“. Dacă vom merge şi mai mult în trecut, vom descoperi probabil că pe vremea lui Decebal eram vegetarieni. Înseamnă că bieţii gratarагii de astăzi nu mai sînt români: sînt, de fapt, nişte mutanţi. (**A. P.**)

■ Săptămîna trecută, ziarele, revistele şi site-urile au publicat tot felul de liste şi topuri, ba cu politicieni care sînt judecaţi şi care-şi aşteaptă verdictele şi sentinţele, ba cu profesori plagiatori. Sînt mulţi, foarte mulţi, cîtă frunză şi cîtă iarbă, ascunşi prin birouri, cabinete, catedre… (**M. C.**)

■ Acum cîteva zile, în Parcul Naţional din Ecuador, a murit ultimul exemplar al unei subspecii de ţestoase Galapagos. Avea 100 de ani, îl chema George cel singuratic şi arăta ca o girafă minionă cu carapace. Îi vom duce dorul. (**L. V.**)

■ De-a lungul timpului s-a protestat pentru tot felul de lucruri. Zilele trecute, părinţi şi copii au strigat în faţa Ministerului Educaţiei, după proba de limba română de la examenul de capacitate: „Pre-di-ca-ti-vă!“. Cred că la un asemenea rafinament al protestelor n-a mai ajuns nimeni niciodată. (**A. M. S.**)

CE URMEAZĂ? UN MARE DIVORŢ ÎN MENTALUL COLECTIV? O ZI ÎN CARE TOATĂ LUMEA ÎŞI BAGĂ RITMUL DE MERS ÎN SACI? VREO PORNIRE SUBIECTIVĂ PE LÎNGĂ TEMPLU?

■ La gala premiilor VIP, aflată pe scenă, Andreea Marin Bănică a întrebat-o în public pe prezentatoare dacă tatăl copilului ei este sau nu Ştefan Bănică. Nu a primit răspuns. Nu ştiu care-i chestia cu copilul, poate e doar o invenţie, dar se pare că, de multă vreme, multă lume aşteaptă un mare divorţ public, cu o parte apărînd la o televiziune şi cealaltă la altă televiziune. Unii cred că ăsta ar fi fost chiar scopul iniţial al căsătoriei. (**A. M.**)

■ …şi aşa a intrat fularul Burberry în mentalul colectiv. Credeţi că a fost marketing? (**M. C.**)

■ Un second-hand anunţă cu litere de-o şchioapă: „Noua colecţie de vară!“. Ce o fi însemnînd asta? O zi de curăţenie generală în Germania sau Franţa, în care toată lumea îşi bagă hainele vechi în saci pe care îi duce la ghenă? (**A. P.**)

■ Pe stradă, un băieţel cu o trotinetă m-a întrebat: „Ne întrecem?“. După care, văzîndu-mi ritmul de mers, a adăugat: „Îţi las un avantaj…“. M-a întrecut, evident. Nu ne cunoşteam de niciunde, nici măcar din vedere. (**I. P.**)

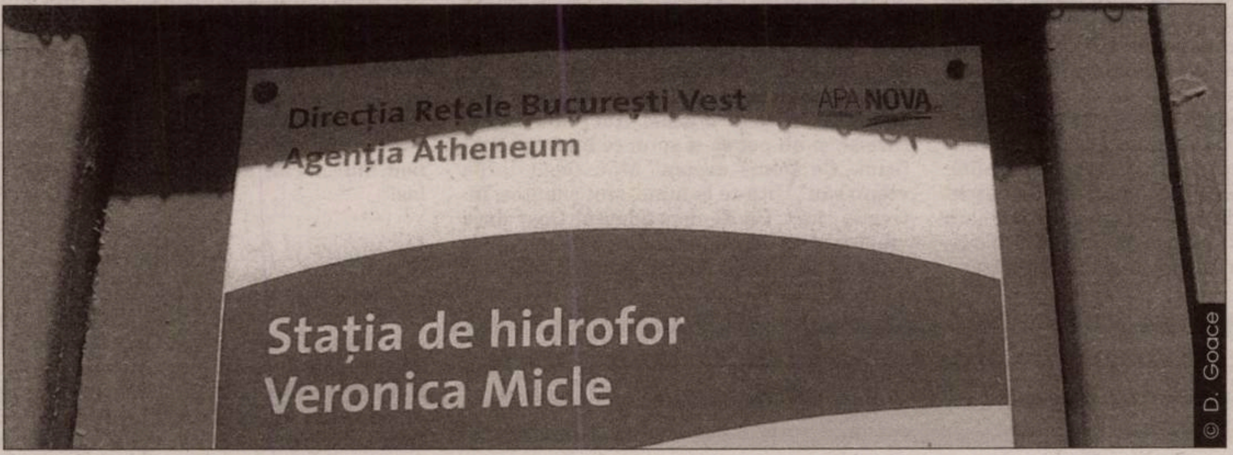

© D. Goace

■ Din ciclul „Datul la întors“. Facultatea de Drept de la Universitatea Bucureşti a anunţat că „în condiţiile legislative actuale nu are competenţa legală să verifice dacă acuzaţiile de plagiat la adresa prim-ministrului Victor Ponta sînt adevărate sau nu“. N-o fi avînd competenţa legală, dar n-are nici măcar vreo pornire morală de a verifica dacă sub acoperişul său s-a dat/girat un doctorat fals? Ce mişto ştiu unii să se spele pe mîini!… (**M. V.**)

■ Gramatica scoate lumea în stradă. Subiectul la limba română – inspirat de un text de Ion Vianu apărut în *Dilemateca* – a împărţit ţara în două. E subiectivă sau predicativă? Cînd l-am publicat, nu ne-am gîndit o clipă la această dilemă. (**M. M.**) P.S. E subiectivă.

■ Sîmbătă, 22 iunie, 70 de călugări thailandezi au fost atacaţi de albine în timp ce făceau curat în templul Chedi Luang din provincia Chiang Mai. Jumătate dintre ei au ajuns la spital. Albinele proveneau din stupii de pe lîngă templu şi pînă atunci fuseseră docile şi disciplinate. Raţiunile atacului rămîn încă necunoscute. (**L. V.**)

PUNEM PARIU CĂ, PENTRU SECOLUL DE AZI, TIMPUL COMPLEX E UN BANC EPUIZAT?

■ Printre (prea) multe altele, Guvernul a preluat, prin Ordonanţă de Urgenţă, *Monitorul Oficial* (care pînă acum se afla sub autoritatea Camerei Deputaţilor). Punem pariu că – de-un paregzamplu – deciziile Curţii Constituţionale şi ale altor instituţii ale statului care nu convin USL vor apărea mai tîrzior sau deloc în *Monitorul Oficial* (şi deci nu vor putea fi aplicate)? (**M. V.**)

■ Într-un grup gălăgios de adolescenţi, ea, către el, cu reproş: „Măi, băiatule, dar tu eşti prea prost pentru secolul ăsta“. De unde am dedus că trăim în plin secol al inteligenţei. (**S. G.**)

■ Mare minune tehnica de azi, dom'le… I-auzi ce fac unii (în caz că vei avea nevoie de aşa ceva): „subtraversări prin foraj orizontal dirijat“. (**D. S.**)

■ Se pare, zic nişte astrofizicieni de la Cambrige, că Universul nu este într-o continuă expansiune, aşa cum se credea pînă acum, ci dimpotrivă. Timpul încetineşte şi, cîndva, se va opri. Ştiţi cum a comentat un cititor român ştirea aceasta gravă? Nimic nou, „în România timpul s-a oprit de mult“. (**S. S.**)

■ S-au descoperit peste o mie de figurine din armata războinicilor de teracotă a împăratului chinez Qin Shi Huang Di, dar pînă acum s-a excavat numai 1% din complexul funerar creat acum 2200 de ani, despre care se estimează că ar acoperi o suprafaţă de 90 km pătraţi. O altă estimare a arheologilor spune că la crearea acestui complex ar fi lucrat 700.000 de oameni timp de cel puţin 30 de ani şi că le va lua secole pînă vor scoate totul la lumină. (**M. C.**)

■ „Adrian Năstase va sta în celulă cu alţi trei deţinuţi – un judecător, un poliţist şi un funcţionar public.“ Dacă n-aş fi auzit cele de mai sus la un buletin de ştiri, mai-mai c-aş fi zis că e un banc. (**P. M.**)

■ Savuroasă epopeea plecării la Bruxelles. Gîlceava internă care a precedat Consiliul European a fost atît de intensă, încît premierul a ajuns acolo epuizat. Pun pariu că n-a fost în stare să-şi savureze berea. (**M. M.**)

PUBLICITATE

Cel mai bun
JURNAL CULTURAL
luni - duminică, ora 21.00
TVR CULTURAL
www.facebook.com/TVRCultural

Biblioteca „ASTRA“
SIBIU

Biblioteca „ASTRA"
- SIBIU -

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale) DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEȘU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE ■ Anul **IX** ■ nr. **439** ■ 12-18 iulie 2012 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

Oana STOICA

rosencrantz & co 17

ANDREI PLEȘU

„Feluri de a (nu) gîndi“

pagina 3

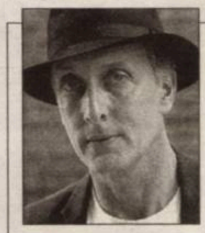

PETER FRANK

„Plagiat“

pagina 13

Interviu cu jurnalista

LAURIE GARRETT

paginile 20-21

Starea bucuriilor noastre

> *„Plăcerea nu înseamnă fericire, fericirea știe foarte bine să se lipsească de plăcere.“*
>
> *PITAGORA*

Redacția DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 București ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

Biblioteca ASTRA

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

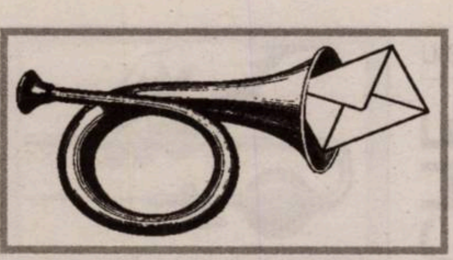

„– *Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
– *Unde ai citit asta?*
– *În toate cărţile bune...*“ (*WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“*)

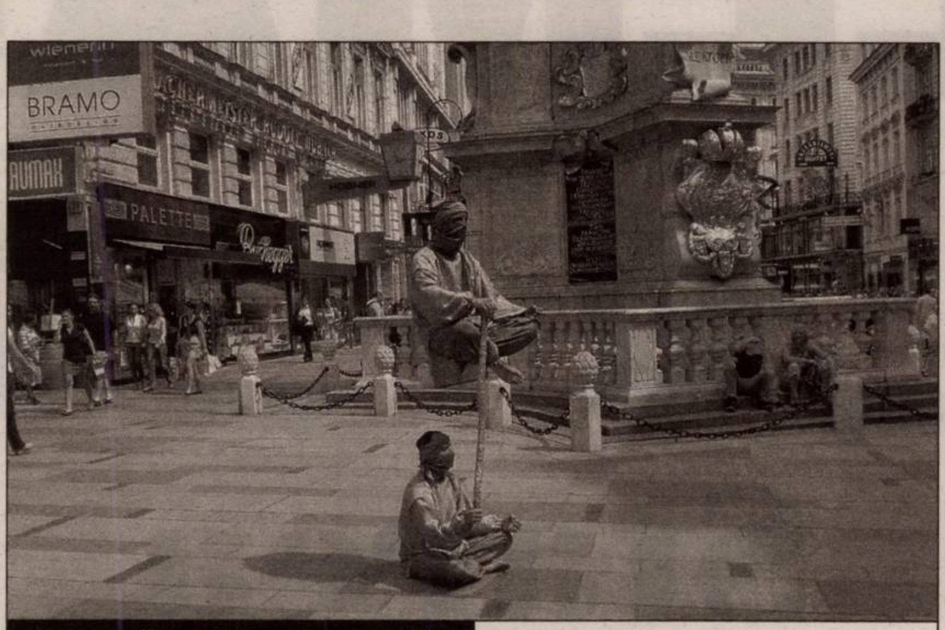

album dilematic Iaromira Popovici

NR. 439

Articolul lui Alex Nedea, „Cum s-a rupt filmul cinematografelor româneşti“

Primul film la primul cinematograf

Am răsfoit pe îndelete „dosarul“ cinematografului şi, iată cum, sub aroma dulce a unor amintiri, depănate/citite la umbra unui cais, într-o vară prea încinsă, încerc să-mi amintesc care a fost primul film văzut de mine pe la vîrsta de cinci-şase ani, şi nu prea reuşesc.

Poate că trebuie să (mă) întreb altfel: cum se numea filmul care mi-a rămas peste ani „pe retină“, în care o preafrumoasă şi diafană doamnă îmbrăcată în alb îi spunea unui chipeş domn în uniformă un cuvînt al cărui sens nu îl ştiam pe atunci, dar reuşisem să-l „citesc“, doarece era scurt, adică avea doar patru litere: „adio“. Cu siguranţă, primul film l-am văzut la televizorul alb-negru de acasă. La cinematograful din orăşelul de provincie mergeam pe atunci cu bunicii sau cu părinţii, dar ceea ce îmi amintesc destul de bine sau chiar foarte bine sînt ieşirile din după-amiezele de duminică, cînd, împreună cu trupa (nu ajunsesem la„gaşcă“) din cartier, care aduna cam cincisprezece pînă la vreo douăzeci de suflete (păstrez cuvîntul, noi chiar trăiam şi simţeam bucuria fiecărei zile, chiar dacă nu o conştientizam), de vîrste şi de înălţimi diferite, de la ţîncul luat de mînă atunci cînd trebuia grăbit pasul, pînă la handbalistul sau înotătoarea cu care se mîndrea un judeţ întreg, ne adunam într-un anume loc. Eram îmbrăcaţi ca de duminică, fireşte, în funcţie de anotimp, de fiecare dată dichisiţi după priceperea fiecăruia, chiar dacă la întoarcere eram pudraţi generos cu negru de fum, aveam asigurată provizia de bomboane sau de floricele (pe atunci noi, acolo, încă nu auziserăm de popcorn), seminţele erau interzise de către tanti Aurica, cea care verifica şi rupea biletele. Cinematograful era într-o clădire amplasată între cele două mari combinate industriale din oraş, singurul incovenient pentru unii dintre noi, mai micuţi, era linia de cale ferată, dar mai funcţionau barierele pe atunci. În sală era plăcut, scaunele cu pluş albastru închis, iarna nu era frig, iar vara nu era nevoie de aer condiţionat, care nici nu exista, de altfel. Pînza albă de proiecţie era încadrată de un chenar negru, cam prea pronunţat, după părerea unora mai mari dintre noi, dar asta chiar nu conta. În pauza dintre documentar şi filmul pentru care ne aflam acolo, ne asiguram că sîntem grupaţi cu toţii cum trebuie şi, de îndată ce începea povestea, fiecare aluneca după propriul ritm în lumea de acolo. O lume fabuloasă, pe care o luam cu mine şi în mine, mult timp, care, într-un fel se prelungea acasă în serile cu *Telecinemateca* domnului Suchianu sau a doamnei Ecaterina Oproiu, ori pe programul doi la *Vîrstele peliculei,* unde domnul Tudor Caranfil ne ajuta să descoperim bijuterii, acolo unde nu le bănuiam.

Şi totuşi, nimic nu putea rivaliza pentru mine cu ceea ce rămînea după ce ieşeam din sala de la Cinematograf. Şi a rămas o lume, care, începînd de la acel cinematograf modest, dar bun, dintr-un orăşel de pe malul Tîrnavei Mari, a crescut nu întotdeauna paralel cu viaţa, cu lumea reală, ci uneori, interferîndu-se, probabil nepermis de mult, prin toate cinematografele pe care le-am căutat sau pe care le-am găsit întîmplător, şi astfel a(u) rămas. Primul film văzut la Cinematograful copilăriei şi adolescenţei mele – *La amiază,* cu Gary Cooper. Primul film pentru care am fugit de la şcoală (destul de tîrziu, cam prin ultima clasă de liceu) – *Cei mai frumoşi ani* cu Barbra Streisand şi Robert Redford. Mica erezie avea să se „răzbune“ destul de repede, cînd, în fiecare sesiune de vară trebuia să îmi stabilesc programul la cîte o materie în funcţie de ziua în care Cinemateca de atunci, de pe strada Eforie, îl programa la începutul fiecărei veri (ziua aceea era, în felul ei, adică al meu, sacrificată, iar timpul avea să îmi dea dreptate). Primul film la care îmi curgeau lacrimile, şi pe stradă (şi ce dacă aveam deja şaisprezece ani!?) – *Vacanţă la Roma* cu Audrey Hepburn şi Gregory Peck. Primul film dublat la cască – *A şaptea pecete* a lui Ingmar Bergman (a trebuit să aştept vreo cîţiva ani pînă l-am văzut pe un DVD netitrat, dar l-am înţeles mai bine). Primul film la care am plătit biletul la negru de vreo zece ori mai mult decît preţul obişnuit, dar nu ştiu să mă tîrguiesc, iar filmul mă atrăgea ca de fiecare dată, atunci şi după – *Vă place Brahms?* cu Ingrid Bergman şi Anthony Perkins. Primul film „discutat“, în cadrul unei integrale Antonioni, la Sala de la Grigore Preoteasa – *Deşertul roşu* cu Monica Vitti. Primul film care m-a convins să mă adîncesc pe deplin în lumea lui Cehov – *Doamna cu căţelul* cu Iia Savina şi Alexei Batalov. Primul film căruia i-a urmat o noapte albă – *Splendoare în iarbă,* cu Natalie Wood şi Warren Beatty. Primul film care mi-a lăsat întrebări asupra unor valori de care nu credeam că m-aş putea îndoi vreodată (şi se întîmpla cam prin clasa a X-a) – *Doisprezece oameni furioşi,* cu Henry Fonda. Primul film la care am avut senzaţia de epopee cinematografică – *Siberiada* lui Andrei Mihalkov-Koncealovski, cu Nikita Mihalkov. Primul film pe care nu am reuşit să-l revăd, deşi aveam biletul cumpărat, din cauza dramatismului său din final – *Reconstituirea* lui Lucian Pintilie, cu George Mihăiţă...

Şi tot aşa, cu cîte un prim film la care se poate reconstitui o lume fascinantă, inegală ca aspect şi profunzime, care face şi reface visul, care adulmecă, cheamă şi seduce iremediabil. Vis? Vrajă? Seducţie? Închid pentru o clipă ochii şi întind mîna după o rolă, îndrăznesc să citesc: *Tinereţe fără bătrîneţe şi viaţă fără de moarte* (regia Elisabeta Bostan). La cîţiva kilometri de cinematograful copilăriei, într-un oraş mai mare, dar tot de provincie, care nu este nici cel puţin reşedinţă de judeţ, se desfăşoară – sau aşa ar trebui respectată promisiunea făcută toamna trecută – un festival de film care nu merită a fi trecut cu vederea, dimpotrivă: MECFF.

adăugat de anamariadeleanu
la 8 iulie 2012

(IN)ACTUALITĂŢI

„Ăştia ne cred tîmpiţi!“

Observaţi că am folosit ghilimelele pentru că propoziţia de mai sus nu-mi aparţine (deşi subscriu!), ci a folosit-o, în mai multe rînduri, celebrul critic de film D.I. Suchianu în cadrul unor emisiuni de profil de la televiziune, prin anii '70! Remarca făcea referire la nişte chestiuni de evidenţă elementară pe care unii voiau să le prezinte din cu totul altă perspectivă, evident aberantă.

Revenind la prezent acum.

Guvernul dispune trecerea ICR în subordinea Comisiei de cultură a Senatului, pe motiv că nu dă socoteală nimănui şi, dacă ar fi să credem spusele lui Mircea Diaconu, fostul ministru al Culturii, „trebuie să cînte în acelaşi cor“. Poate în corul mut.

Nici o legătură cu persoana dl Horia-Roman Patapievici, preşedintele ICR, care are părerile şi simpatiile lui în materie de doctrine politice sau personalităţi de pe scena politică internă. „De ce se supără dl Patapievici, că nu vreau să-l schimb?“ (iarăşi citat, cu ghilimele, de data asta din Victor Ponta.)

Contează că sute de evenimente au fost organizate, că mii de artişti români şi străini s-au regăsit şi au rezonat pe tărîmul culturii, că au ieşit din provincia noastră sud-est europeană, că ICR a devenit un brand? Nu contează, pentru că „nu dă socoteală nimănui“, dar mai ales aleşilor neamului gen Olguţa Vasilescu!

Ăştia ne cred tîmpiţi!

Directorul Arhivelor Naţionale, dl Dobrincu, este schimbat (destituit!) de azi pe mîine, după ce, aflu de la alţii – profesionişti în domeniu – că a fost ca un desţelenitor în această instituţie. Poate că a „dezţelenit“ prea mult şi a dat peste ceva sortit să rămînă îngropat?!

Ăştia ne cred tîmpiţi!

Cazul Adrian Năstase a adus în prim-plan ÎCCJ, care, evident – după opinia celor din actuala majoritate parlamentară – este aservită, şi ea, politic, vechiului Guvern, preşedintelui Traian Băsescu. Ce independenţă a justiţiei, ce inamovibilitate? Lasă, că ştim noi mai bine, aşa că... „Pac! La Războiu“ cu vro doi judecători de la Curtea Constituţională. Şi asta o face însuşi ministrul Justiţiei, presupus a fi de veghe pentru ca dreptatea să fie dreaptă!

Face conversaţie telefonică nocturnă ministrul de Interne cu Adrian Năstase, după pronunţarea sentinţei executorii şi, urmare a unor „presentimente“ şi sentimente prieteneşti, trimite Salvarea şi-i instruieşte pe cei de la judiciar cum să procedeze? Păi, erau prieteni, nu înţelegeţi?

Ăştia ne cred tîmpiţi!

Monitorul Oficial trece în subordinea Guvernului. Cînd?

Păi, taman cînd şi-a dat seama senatorul Voiculescu că nu mai vrea să fie senator, şi-şi dă demisia şi, peste două zile, în ÎCCJ se declară ne-senator şi trece la altă instanţă, unde va relua circuitul care ar fi trebuit să se încheie cu o sentinţă. Aşa că, „dacă povestea noastră v-a plăcut, noi o luăm de la-nceput“.

Ăştia ne cred tîmpiţi!

Doctoratul domnului prim-ministru Victor Ponta este suspectat de plagiat. O spun mai mulţi profesori, mai multe reviste de prestigiu – că de ziarişti şi oameni cît de cît instruiţi ce să mai vorbim. Ce-i de făcut?

Cred că această problemă a dat multă bătaie de cap „decidenţilor“. Că, deh!, e o problemă de oameni instruiţi, nu poţi s-o rezolvi aşa simplu, că vezi „meandrele concretului“! Aşa că se ia una bucată ministru interimar al Învăţămîntului, deja bine ameţit după evaluarea naţională de la clasa a VIII-a şi după bacalaureat şi care – minune! – într-o ultimă sforţare bine năduşită, dizolvă două comisii special create pentru depistarea fraudelor universitare şi a titlurilor academice obţinute pe şest, astfel încît respectivele comisii şi deciziile lor, în cazul expres, cazul Ponta, să fie lovite de nulitate juridică. De ce le dizolvă şi de ce cu 24 de ore înainte de expirarea interimatului? Păi, trebuie să dea seamă, printr-un raport, despre fructuoasa-i activitate şi să lase „urmaşilor săi Văcăreşti“ (Androneşti) o situaţie clară!

profesor Lidia PETRESCU
Oneşti

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Dans**
- **Cutremure**

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF
Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU ● Andrei PIPPIDI ● Oana STOICA ● Cătălin ŞTEFĂNESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Daniela POLIANSCHI
DIRECTOR ABONAMENTE: Corina GONTEANU
e-mail: corina.gonteanu@adevarulholding.ro
ABONAMENTE ŞI INFORMAŢII: tel.: 0730.190.899, număr cu tarif normal în orice reţea telefonică,
orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@adevarulholding.ro

PUBLICITATE: Ionela DANA ● tel.: 0730.190.808 ● e-mail: ionela.dana@media-point.ro
DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Mircea CIOBOTARU
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Alin BENEA
DIRECTOR VÎNZĂRI: Mircea IONESCU
Tiraj 12.800 ● Tipărit la Tipomedia Bucureşti

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de
Adevărul holding

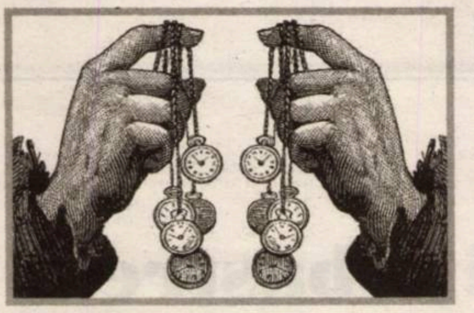

Andrei PLEŞU

nici **aşa**,
nici **altminteri**

> *„Aşa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici aşa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)*

Feluri de a (nu) gîndi

Pînă să ajungem la mari dezbateri politice, la fineţuri analitice mai mult sau mai puţin partizane, la prelungi şi îndîrjite înghionteli de tipul „care pe care“, să ne tragem puţin sufletul şi să revenim la reflexele străvechi ale „minţii sănătoase“, ale bunului-simţ, ale raţiunii comune. Un prim pas ar fi să recuperăm, fie şi cu paşi mici, bunele maniere. O ţară nu e un stadion înţesat de fluierături, un ring de box fără arbitru, un teren de încăierare perpetuă. Iar politicienii, dacă nu dau doi bani pe adversari, ar trebui, măcar, să manifeste oarecare respect de sine. Să nu recurgă, clipă de clipă, la insultă şi băşcălie ieftină, să nu vorbească, în emisiunile de televiziune, acoperind vocea interlocutorilor şi înlocuind argumentele şi stilul cu jocuri de bicepşi şi de bojoci, pe scurt, să se poarte cuviincios. Nu merg pînă a le cere să nu mintă, să facă mici exerciţii de eleganţă, să se impună, dacă se poate, şi prin *fair play*. Dar cred că pot pretinde o limbă română mai îngrijită, ceva mai multă logică, ceva mai puţine istericale.

Apropo de logică. Mi se pare într-o primă instanţă infantil, iar într-o ultimă instanţă necinstit, să vrei să scuzi un furt, demonstrînd că toată lumea a furat cîndva, fură în continuare şi va fura şi de-aici înainte. Acest mod de a îneca peştele în apă nu e onorabil. Hoţia nu e, totuşi, starea normală a unei vieţi cuviincioase, ca să nu mai spun că a acoperi cu noroi toată suflarea academică românească, numai ca să scoţi basma curată un individ anume, e o manevră profund neloială şi, îndrăznesc să spun, nepatriotică. Mai departe: a spune despre cutare hoţoman că, da, „poate“ a furat, dar că a fost prins fiindcă l-a turnat vecinul cu care e în relaţii proaste e ridicol. Fapta rămîne faptă. Turnat sau nu, demascat cu gînd rău sau din întîmplare, problema rămîne, juridic şi moral, aceeaşi: insul a furat!

Neinteligent şi ilogic e şi efortul unora de a descifra cuvintele grele apărute despre România în străinătate, drept manevre ale unor „agenturi“ trădătoare. Trec peste faptul că e o supoziţie cu care lucra, frecvent, fosta Securitate. Dar însăşi ideea că presa mare a lumii, politicieni notorii ai Uniunii Europene, ambasadori străini reprezentînd state prestigioase sînt, toţi laolaltă, simple marionete în mîna cîtorva „băsescişti“ subversivi e – cum a observat, de curînd, dna Viviane Reding – absurdă. *„Breaking News“:* cutare ziarist de la *El País* care i-a „smuls“ dlui Ponta declaraţia cu privire la o eventuală demisie e fost bursier ICR! Vorba lui Maiorescu: „Nu e în chestie!“. În chestie e dacă dl Ponta a spus sau nu ce a spus. Şi dacă a plagiat sau nu.

Nu vreau să mai pomenesc stingheritoarea afirmaţie a unui ministru că, de la Platon şi Aristotel, toată lumea plagiază: un zel apologetic atît de ridicol e greu de atins. Obedientul Boc pare un revoluţionar feroce în comparaţie cu „serviabilitatea“ dlui Rus. (Fiindcă veni vorba: cum ieşim din dilema de a avea de ales între un premier obedient şi unul necinstit?)

O problemă ar fi şi suficienţa mediocră a „jucătorilor“. Dacă aş fi în USL, m-aş întreba, totuşi, măcar în sinea mea, de ce, de la mineri încoace, România n-a mai avut un deficit de imagine de o asemenea anvergură. Poate oi fi greşit şi eu ceva. Oi fi avut, cum spun şefii, intenţii bune şi tone de îndreptăţiri „democratice“, dar poate le-am „implementat“ brambura, poate am fost un prost manager al proiectelor mele. Asemenea întrebări ar fi o formă de luciditate, de bună-credinţă, de natură să ducă la oarecari rectificări. Aş! De unde! Guvernanţii se cred, pur şi simplu, ambasadorii paradisului pe pămînt. Impecabili, ireproşabili, inviolabili!

Insul a furat!

Ar mai fi de pus o întrebare, pentru care nu mai am loc. Deschide prea multe alte întrebări şi o problemă de mentalitate autohtonă care depăşeşte graniţele de partid. E vorba de CV-urile multora dintre actorii şi comentatorii cu care ne confruntăm zilnic. E vorba de foarte delicata temă a autorităţii. Orice faptă se justifică prin făptaş şi orice făptaş se justifică prin *autoritatea* dobîndită de-a lungul unei vieţi presărate cu isprăvi memorabile, reuşite profesionale, palmares cetăţenesc, moral ş.a.m.d. Dar de la angajaţi cu seara la cîte un post de televiziune, pînă la miniştri, parlamentari şi candidaţi la Preşedinţie, mai toţi vorbesc în numele unui vanitos neant. Te întrebi (am făcut-o şi pe vremea Guvernului Boc): de unde au apărut oamenii ăştia? Pe ce căi şi cu ce acoperire au ajuns pe scenă? De ani de zile, sînt numiţi miniştri de care nimeni n-a auzit niciodată, care se exprimă prost, nu fac nimic sau se disting prin mici sau mari potlogării. Cine are răbdarea să cerceteze biografiile şi „performanţele“ parlamentarilor se cruceşte. Cineva, despre care aud că e fost medic, dădăceşte fudul naţiunea în fiecare zi, cu o competenţă universală şi bosumflată. Tot soiul de anonimi se răţoiesc zgomotos la semeni ai lor care, de bine, de rău, au ceva de pus pe masă. Tot felul de găinuşe şi şoricei se machiază, cotidian, în pantere şi leoparzi. Nu le pot spune, cu un fel de compasiune, decît atît: Staţi niţel! Încercaţi mai întîi să faceţi ceva! (Bombăneala nu e o faptă!) Încercaţi, mai întîi, să existaţi!

* * *

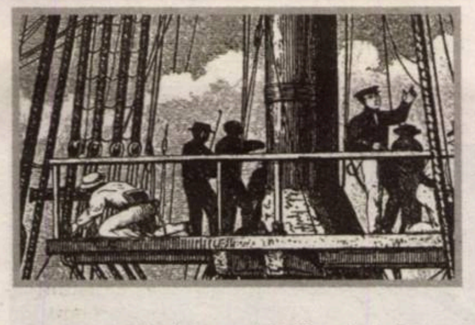

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Plagiocraţie sau dictatură?

Un străin interesat de România îmi cere să-i explic, cît mai scurt, simplu şi clar care-i situaţia. A citit ce s-a scris în presa internaţională, a citit cîte ceva şi în presa noastră. Ştie limba română; dar citeşte relativ greu nu pentru că n-ar înţelege sensul cuvintelor, ci pentru că nu pricepe „dedesubturile“ presei româneşti „independente“ – cine cu cine ţine, ce e scris la comandă şi ce nu etc. Omul mă roagă, mai ales, să-i lămuresc chestiunea principală: care-i treaba cu dictatura? A fost într-adevăr o dictatură a lui Băsescu de care ne eliberează acum noua putere sau, dimpotrivă, abia acum începe ceva asemănător cu dictatura, dată fiind graba cu care Guvernul a schimbat instituţii esenţiale ale statului de drept (precum Curtea Constituţională) sau legi asupra cărora în orice democraţie se dezbate şi se meditează îndelung înainte de a se lua o decizie (precum Legea referendumului)?

Vestea proastă e că n-avem ce pune în loc.

Ce să-i spun „simplu şi clar“? Îi cer mai întîi să facă un exerciţiu, pornind de la răspunsul pe care i l-am dat unui asiduu comentator al articolelor mele pe dilemaveche.ro. Carevasă zică, dictatorul Băsescu îl numeşte premier pe şeful Opoziţiei; după nici două luni, şeful Opoziţiei, ajuns premier, îl suspendă pe dictator. După „logica“ asta, înseamnă că se poate scăpa foarte uşor de dictatură: dacă Ceauşescu îl numea, de pildă, premier pe Paul Goma în 1977-'78, după protestele minerilor din Valea Jiului, în două luni se putea convoca referendumul şi poporul l-ar fi dat jos pe dictator pe cale paşnică. Sigur că e aberant să facem o asemenea presupunere, dar atunci e la fel de aberant să vorbeşti despre „dictatura lui Băsescu“. Băsescu a făcut greşeli enorme, a făcut presiuni asupra instituţiilor statului vorbind la televizor despre ce au de făcut Justiţia, Guvernul, Parlamentul etc. A „dat indicaţii“ prin televiziune (e o altă discuţie de ce reprezentanţii acelor instituţii, cu puţine excepţii, nu i-au replicat ferm să nu se amestece unde nu are competenţe constituţionale, ci s-au străduit să pună în practică, oportunist, „ce-a zis şefu'“). A făcut şi lucruri bune – de exemplu, a lăsat Justiţia să-şi facă datoria. A făcut destule lucruri bune şi pe plan extern (deşi unele au fost mai puţin vizibile, pentru că ţin de apărare, servicii de informaţii şi altele asemenea). N-a fost chiar ce trebuia să fie un preşedinte (pentru că e lipsit de diplomaţie, hiperactiv, tăios, gureş), ci mai degrabă un fel de şef care s-a înhămat la treabă şi şi-a tras subalternii după el. A fost, ca şi predecesorii săi, un preşedinte de tranziţie. N-avea cum să fie un preşedinte al unei democraţii „de tip european“ atîta timp cît societatea noastră încă nu e o democraţie de tip european. Dar de aici pînă la dictatură e cale lungă. În împrejurări critice, Traian Băsescu a dovedit că are un simţ al instituţiilor statului. Chiar gestul de a-l numi premier pe şeful Opoziţiei, constatînd că s-a format o altă majoritate parlamentară – e adevărat, prin trădări şi manevre de culise, dar aşa funcţionează democraţia parlamentară românească de 20 de ani –, arată un astfel de simţ al instituţiilor.

Aceasta a fost însă cea mai mare greşeală a sa. Nu pentru că s-ar putea să-l coste mandatul (pe care oricum era dispus să-l cedeze în schimbul revizuirii Constituţiei). Ci pentru că noua majoritate parlamentară şi noul executiv se comportă amatoristic şi penibil, fără nici o responsabilitate a deciziilor. Victor Ponta şi Crin Antonescu n-au reuşit să se desprindă de statutul lor de invitaţi permanenţi în emisiunile de la Antena 3 şi nu arată că ar fi priceput ceva din politica europeană. Punînd cu mare precizie în aplicare planul de suspendare a lui Băsescu, au făcut *tabula rasa* prin ograda şi aşa neîngrijită a democraţiei româneşti. S-au străduit să păstreze aparenţa de democraţie prin chichiţe legislative şi avocăţeşti, au dovedit o anume abilitate în a manipula procedurile democratice, dar – evident – lumea s-a prins de manevră. Acum, cu toată presa mondială şi politicienii europeni pe cap, Victor Ponta reacţionează stupid: crede că toţi – de la Angela Merkel şi *Frankfurter Allgemeine Zeitung* pînă la parlamentarii europeni – sînt controlaţi de Băsescu. Şi, în acelaşi stil de miştocar deprins la emisiunile lui Mihai Gâdea, o „invită“ pe doamna Merkel să nu se mai amestece în „treburili interne“: „Ce sîntem noi, colonie?“. Aşadar, n-a aflat că sîntem o ţară membră a Uniunii Europene şi – conform tuturor tratatelor – celelalte ţări ale UE au nu doar dreptul, ci chiar *datoria* de a semnala derapajele dintr-un stat-partener.

Amicul meu străin îmi răspunde că unele dintre precizările mele le pricepuse şi singur, dar văzînd cu cîtă patimă se foloseşte termenul „dictatură“ la noi, nu mai ştia ce să creadă. Cel mai grav – îmi spune – este că lumea pare să uite de plagiatul premierului: „Trăiţi într-o plagiocraţie“, mai zice el, „într-o societate bazată pe minciună“. Îi mai explic că, din punctul meu de vedere, într-un fel trăim ceva mai grav decît dictatura: o manipulare a democraţiei în favoarea unor partide sau a unor grupuri care nu au pic de conştiinţă democratică, dar se pricep foarte bine la aranjamente pe sub masă. Una peste alta, „clasa politică“ de tranziţie şi-a cam trăit veacul. Atîta a putut. Vestea proastă e că n-avem ce pune în loc. „Cetăţenii ar trebui să-şi apere democraţia şi statul de drept, în ţara mea aşa s-ar întîmpla, ar ieşi mii de oameni în stradă“, îmi mai spune amicul. Ce să-i mai răspund? La noi, cetăţenii se uită la televizor. Iar tinerii – mai deschişi la minte, crescuţi cu Internetul la îndemînă, umblaţi pe la studii în străinătate – sînt mai degrabă apatici, mulţi dintre ei nici nu votează pentru că sînt dezamăgiţi de politică. Ar fi de aşteptat de la ei să susţină *un alt fel de politică* şi să „împingă“ în faţă figuri de genul Mihai-Răzvan Ungureanu (şi un „echivalent“ al lui pentru centru-stînga), astfel încît să terminăm cu „politicienii de tranziţie“. Dar n-o fac. „Atunci e rău pentru voi“ – îmi mai zice amicul – „pentru că nu se întrevede un viitor bun. Apropo, cum a fost bac-ul anul ăsta?“.

* * *

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Cai verzi pe steaguri albastre

(cît mai are? au votat deja; e demenţă totală; lasă că nici unul nu-i mai breaz ca ălălalt; aşa e, zici că se urăsc de moarte, dă-i în pisici)

„Am făcut progrese în cheltuirea fondurilor europene, statisticile arată ceva mai bine de cînd s-a înfiinţat ministerul, numai că avem programe oprite de la plăţi şi există o mare probabilitate ca suspendarea să se prelungească, în condiţiile în care neregularităţile constatate sînt foarte, foarte serioase.“ Cam aşa aş putea rezuma o zi de conferinţă pe tema absorbţiei fondurilor europene, la Constanţa. Sala a fost neaşteptat de plină. Ziarişti, primari (foarte mulţi primari de municipii şi oraşe), consultanţi, oameni din sistem, de pe la autorităţile de management şi organismele intermediare. Spicherul numărul 1 a fost Leonard Orban, ministrul de resort.

Intervenţiile nu au fost defel pline de amabilităţi şi vorbe ivropeneşti, cu neologisme şi goale de conţinut util, ci au fost cît se poate de concrete. Poate pentru că nu s-a făcut nici o referire la tensiunea/isteria politică naţională. Despre „evenimente“ se vorbea numai afară, la cafea. Conferinţa s-a ţinut exact în vinerea votului de suspendare a preşedintelui Traian Băsescu, după o săptămînă plină de schimbări din funcţii, acuzaţii de plagiat, zvonuri, proteste, tensiuni de înaltă încărcătură şi miză cvasipatriotică.

(ai văzut ce-au făcut ăia de la Realitatea? S-au dus aici, în Constanţa, la blocul unde a locuit, pînă de curînd, mama lui Băsescu; au început să-i întrebe pe vecini ce cred despre suspendarea fiului defunctei lor vecine…)

Nu m-am putut abţine să nu constat că, în cifre şi pe teren, cel mai eficient program a fost cel al dezvoltării regionale, iar cel mai prăpădit – cel al dezvoltării resurselor umane. Primul a avut stabilitate la nivelul conducerii, salarii bune pentru experţii care au avut o poziţie privilegiată în minister, de-a lungul anilor. Ceilalţi au „beneficiat“ de schimbări politice de şef mai dese decît ale antrenorilor de la Steaua şi de salarii mediocre, chiar şi pentru standardele lefurilor publice. Nu cred că e o simplă coincidenţă. Ministrul mi-a dat dreptate.

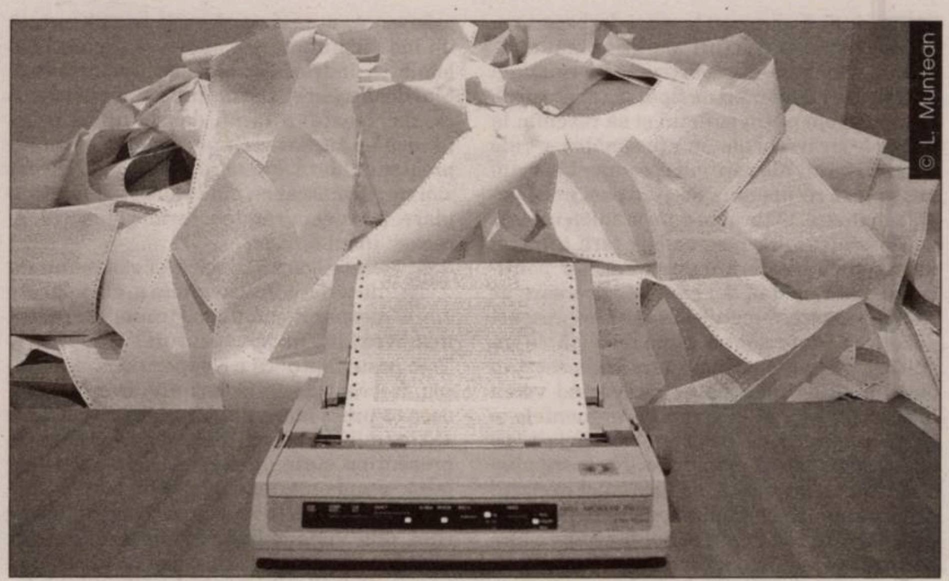

© L. Muntean

Primarul Pendiuc al Piteştilor este unul dintre cei mai vechi din România. Nici nu mai ştiu cîte mandate consecutive a cîştigat. Între alte observaţii riguros exacte, de pe o listă de doleanţe adresate spre rezolvare ministrului Orban, una m-a făcut să tresar. Zice dl Pendiuc: „Mulţi bani europeni se cheltuie prost. Există localităţi care nu au canalizare, dar fac proiect european pentru un parc sau un stadion. Trebuie analizată oportunitatea acestor idei“. Cu prima parte a observaţiei sînt perfect de acord. La nivelul Uniunii Europene există un adevărat campionat al proiectelor care aruncă banii pe geam, fără nici o noimă. Numai că asta poate fi ideea unei comunităţi locale despre dezvoltarea urbei: întîi, un stadion. Canalizarea, mai pe urmă… UE finanţează proiecte care reprezintă dorinţele comunităţii locale, exprimate de primar şi consilieri. Nu îmi pot imagina un filtru guvernamental care să zică: „comuna X are proiect util, comuna Y vrea cai verzi pe pereţi“. Ar fi total împotriva logicii europene. Absolut toată lumea ştie că, între Lisabona şi Tulcea, miliarde de euro se duc pe achiziţia unor tichii de mărgăritar. De aceea, de curînd, Comisia a lansat un slogan nou-nouţ: *„better spending“*, dedicat fondurilor structurale. Mă tem că va rămîne doar o vorbă-n vînt, ca multe altele din spiciurile de la Bruxelles. Pentru a controla şi redirija centralist dorinţele locale, ar trebui să se renunţe la principiul subsidiarităţii, ceea ce ar crea un adevărat haos instituţional şi, în opinia mea, *worst spending*, atîta vreme cît s-ar muta decizia alocării fondurilor înspre autorităţi centrale. Considerînd că direcţia în care va evolua acest tip de decizii este mai importantă pentru prosperitatea mea decît eventualul plagiat al lui Ponta, îmi permit să promit că voi reveni asupra subiectului.

(ai văzut? Au depolitizat şi Loteria română, au schimbat conducerea; daaaa, păi toată lumea a observat că la 6 din 49 ieşeau numai numere pedeliste)

Gabriel Giurgiu *este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

Oferă-i copilului tău o planşă-insectar tridimensională cu fluturi multicolori!

Fluturi din Europa

DIN 11 IULIE ai Fluturele Roşu de Mlaştină

7,50 lei ziar + fluture

În fiecare miercuri, numai cu adevărul

Completează planşa-insectar cu toţi cei 12 fluturi!

Păstrează taloanele fluture! Participă la concurs şi poţi cîştiga: 1 x laptop; 3 x biciclete; 10 x apă pentru 1 an de zile; abonamente pe 1, 3, 6 luni la National Geographic Kids

Cu sprijinul AZUGA APĂ DE IZVOR

PUBLICITATE

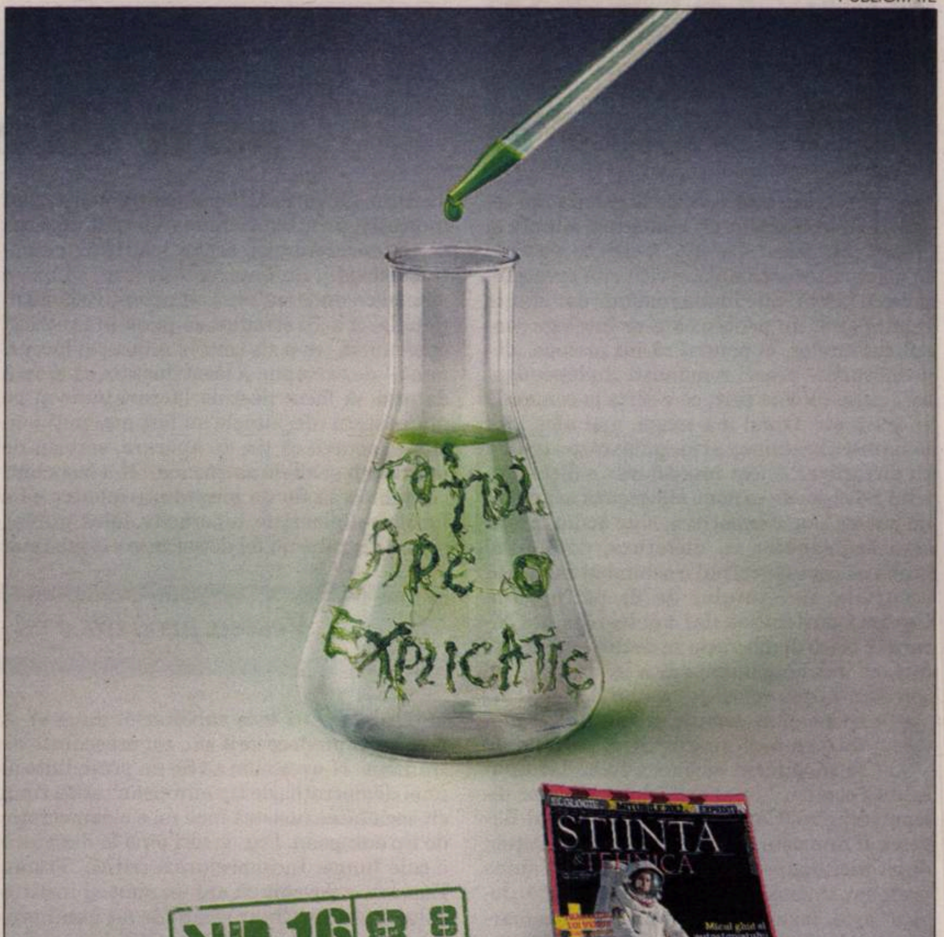

Totul are o explicaţie

NR. 16 8,8 LEI

CINE CITEŞTE CUNOAŞTE

www.stiintasitehnica.com

facebook.com/stiintasitehnica

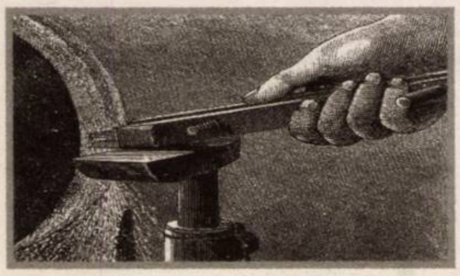

Ovidiu NAHOI

EU și UE

Lucruri importante pe care nu le-am observat

Se poate ca Europa să stea cu ochii pe noi, în aceste zile fierbinţi, la propriu şi la figurat. Dar, în acelaşi timp, Europa şi lumea merg mai departe, fără să le pese prea mult de ce se întîmplă în România. Ocupaţi cu războiul politic intern, am putut scăpa din vedere cîteva evenimente importante pentru întreaga Europă.

Britanicii, încă un pas mai departe de Europa. După un summit european care a mai făcut un pas spre integrare, cel puţin la nivelul zonei euro, premierul David Cameron anunţă un referendum, cu privire la viitorul ţării în cadrul Uniunii Europene.

Nu va fi un referendum pentru rămînerea sau ieşirea din Uniune, dar ar urma să marcheze cu litere de foc domeniile în care Londra nu doreşte amestecul instituţiilor europene.

„Nu cred că părăsirea Uniunii Europene ar fi cel mai bun lucru pentru Marea Britanie. Dar nu cred nici că păstrarea actualului statut este corectă“ – scria David Cameron, într-un articol din *Sunday Telegraph*, publicat pe 1 iulie.

Londra vrea să recupereze mai multe atribuţii pe care, în prezent, le-a delegat către Bruxelles. În cazul Marii Britanii însă, nu prea sînt multe de recuperat, dar tot au mai rămas reglementările privind sectorul financiar sau cele privind piaţa muncii. Altfel, Londra oricum nu participă la Fondul şi la Mecanismul European de Stabilitate, spune NU uniunii bugetare şi uniunii bancare, respinge creşterea bugetului Uniunii sau taxa pentru tranzacţii financiare.

Problema este că, pe măsură ce zona euro se integrează tot mai puternic, Marea Britanie se îndepărtează tot mai mult de aceasta. Referendumul anunţat de David Cameron nu va viza ieşirea din Uniune, dar un viitor referendum s-ar putea să conţină această întrebare. Mai ales că noua generaţie a Partidului Conservator, al cărei lider este primarul Londrei, Boris Johnson, este puternic eurofobă.

Problema este că Marea Britanie ar putea să nu fie singura ţară membră care are pe agendă o listă de excepţii de la piaţa unică. Cehia sau Suedia, state care oricum nu au în vedere aderarea la eurozonă, ar putea, la rîndul lor, să ceară derogări după model britanic. Distanţa dintre acestea şi o zonă euro din ce în ce mai integrată se va mări considerabil. Astăzi se vorbeşte despre o Europă cu mai multe viteze, în viitor s-ar putea vorbi despre o Europă cu mai multe „insule“.

Finlanda şi Olanda, probleme pentru euro. Nici nu s-au stins încă ecourile Consiliului din 28 şi 29 iunie, că două state membre pun deja sub semnul întrebării deciziile luate acolo. Olanda şi Finlanda şi-au pus în gînd chiar să blocheze mecanismul care ar contribui la salvarea băncilor. În cadrul summit-ului din 28 şi 29 iunie, liderii europeni eu decis ca Fondul şi apoi Mecanismul European de Stabilitate să poată participa la recapitalizarea băncilor. Nu înainte însă de a pune la punct un sistem comun de supraveghere bancară.

Aplicarea mecanismului va necesita unanimitatea statelor din eurozonă şi pare puţin probabil ca aceasta să fie obţinută. Potrivit unui raport trimis de guvernul de la Helsinki unei comisii parlamentare, Finlanda şi Olanda ar putea uza de dreptul de veto. Astfel că optimismul pieţelor s-a potolit brusc.

„Sîntem pregătiţi pentru toate scenariile, inclusiv abandonarea monedei unice europene“, avertiza Jutta Urpilainen, ministrul de Finanţe al Finlandei, la puţine zile după ultimul Consiliu European.

Pur şi simplu, Finlanda şi Olanda nu vor să plătească pentru alţii. În Olanda vor fi alegeri în septembrie, iar tema acoperirii datoriilor altora este extrem de nepopulară. Cît priveşte Finlanda, anul trecut, guvernul de la Helsinki a obţinut un acord bilateral cu Atena, care i-a garantat recuperarea directă a sumelor oferite pentru salvarea Greciei. Acum, Finlanda vrea un acord similar cu Spania, şi probabil îl va obţine. Aceasta, cu toate riscurile ca şi alte state membre să ceară, în viitor, garanţii similare din partea statelor datornice.

Se pune însă întrebarea: unde au fost Finlanda şi Olanda atunci cînd Consiliul European a luat deciziile? Simplu: au fost acolo. Încă o dată se dovedeşte că unii lideri politici europeni spun una la Bruxelles, şi cu totul alta, odată întorşi acasă.

ACTA a murit. Deocamdată. În ultima sesiune plenară dinaintea vacanţei de vară, Parlamentul European a respins cu o majoritate concludentă Acordul comercial împotriva Contrafacerilor, ACTA. S-au dat 478 de voturi pentru respingerea acordului, faţă de 165 de abţineri şi numai 39 de voturi pentru acord. Iar Parlamentul nici nu a mai aşteptat o eventuală pronunţare a Curţii Europene de Justiţie, aşa cum cerea comisarul european pentru comerţ, Karel de Gucht. Este o mare victorie a cetăţenilor europeni, dar ACTA s-ar putea întoarce, la un moment dat, sub o altă formă.

Germania şi Rusia decid viitorul Transnistriei. La sfîrşitul lui iunie, în orăşelul Rottach-Egern, o liniştită staţiune din Alpii Bavariei, a avut loc o întîlnire discretă, dar importantă, între reprezentanţii Republicii Moldova şi cei ai regiunii separatiste transnistrene. Nu se ştie exact care a fost obiectul discuţiilor, dar mai multe clarificări se aşteaptă de la vizita pe care cancelarul Merkel o va face la Chişinău, la sfîrşitul lui august. Presa din stînga Prutului a intrat deja în trepidaţii. Analiştii se tem că mai vechiul plan de federalizare a Republicii Moldova ar putea fi reînviat, într-o nouă formulă, girată politic de Moscova şi sponsorizată de Berlin. Presa de la Chişinău se teme că aplicarea planului de federalizare ar transforma mica republică într-un conglomerat de mici feude, asta pentru că exemplul autonomiei ar fi urmat imediat şi de Găgăuzia. Un stat astfel slăbit ar intra imediat în sfera de dominaţie a Moscovei, iar viitorul său european ar fi compromis – se mai comentează la Chişinău. Deocamdată, din partea României, susţinător declarat al integrităţii Republicii Moldova, nici o reacţie oficială.

De urmărit!

Ovidiu Nahoi *este realizator de emisiuni economice la The Money Channel.*

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Un fragment scoțian

Într-una din cărţile care i-au adus atît de multe aprecieri în timpul vieţii, dar care mai apoi au fost aşezate de istorie pe raftul al doilea – nedrept, după părerea mea – filozoful iluminist scoţian Adam Ferguson (1723-1816) scrie aşa: „Printre împrejurările care conduc la progresul sau la declinul naţiunilor, cele ce ţin de situaţia politică pot fi cu îndreptăţire socotite printre cele dîntîi sau cele mai importante. Iar aici se realizează uneori cea mai favorabilă conjunctură, sau opusul acesteia, în condiţiile în care despre viitor nu se ştie nimic sau consecinţele probabile rămîn necunoscute. Părţile implicate caută totdeauna să-şi îmbunătăţească starea; dar încotro se îndreaptă nu ştiu adesea nici ele. Astfel, nobilii englezi din vremea înaltei aristocraţii feudale nu ştiau că marile carte pe care le smulgeau cu de-a sila suveranului lor aveau să devină fundamentele libertăţii poporului asupra căruia ei înşişi voiau să domnească despotic. Şi nici poporul roman n-a prevăzut că sprijinul pe care-l dădea lui Cezar, slăbind Senatul, avea să înfiinţeze de fapt un despotism militar, sub care ei înşişi aveau să-şi piardă toate avantajele unei naţiuni libere“. M-am gîndit la acest fragment zilele astea şi cred că nu e lipsit de importanţă să ne gîndim împreună. Nu din alt motiv, decît acela că, în vremuri nebune, comuniunea grav pusă în pericol se poate cel mai bine salva prin reunirea celor vrăjmăşiţi în jurul unei cărţi (cu cît mai veche cu atît mai bine) sau al unui fragment dintr-o carte. Aşadar, să discutăm puţin acest fragment, cum nu se poate mai relevant astăzi, pentru ceea ce trăim.

■ *Situaţia politică este împrejurarea care are cel mai puternic impact asupra progresului sau declinului naţiunilor*. Tocmai pentru că este o observaţie intuitiv corectă, nu poţi să nu te revolţi. Nu există alt domeniu de acţiune umană în care viciile naturale sau dobîndite ale membrilor unei naţiuni să se manifeste mai pregnant. Nu e drept ca tocmai politica – spaţiul în care umanul îşi atinge limitele cele mai de jos, în 99% din cazuri, şi limitele cele mai de sus, în doar 1% din cazuri – să aibă o asemenea imensă importanţă pentru viaţa tuturor. Cred că alte „împrejurări“ sînt sau ar fi corect să fie mai importante pentru progresul sau declinul unei naţiuni, cum ar fi: disciplina şi etosul muncii, spiritul de creativitate, sentimentul apartenenţei unice şi al solidarităţii, curajul, spiritul eroic şi spiritul ludic etc. Ei bine, nu. Ferguson ne spune că totul stă în politică. Amenajarea puterii, gestionarea ei, exprimarea puterii – iată ce ne face să progresăm sau să regresăm. E un pic dezamăgitor, mai ales că nu-mi pot alunga din minte marea vorbă a lui De Gaulle: politica e un lucru mult prea serios pentru a fi lăsată pe mîna politicienilor.

■ *În politică se aşază conjunctura pentru viitor, în condiţiile în care despre viitor nu ştim nimic*. O spun limpede, oamenii politici nu sînt deloc preocupaţi de viitor. Aşadar, pe lîngă faptul că, în mod obiectiv, nu ştim mai nimic despre viitor, nu există nici măcar preocuparea de a-l intui, de a-l bănui, las la o parte responsabilitatea de a-l clădi. Nimeni în politică nu se gîndeşte că, poate, nu putem cunoaşte viitorul pentru că el nu este scris dinainte. Poate că viitorul este, în principiu, nimic mai mult decît ceea ce facem noi în singurul context cert, şi anume acela că, la un moment dat, în viitor, fiecare dintre noi va muri. Doar că, pentru a avea o asemenea gîndire – singura care te responsabilizează cu adevărat – e nevoie de puţină educaţie metafizică şi de puţin (nu mult!) antrenament pe linia aceasta. Politicienii, în general, nu-l au. Mai mult, cei care îl au îi irită tocmai de aceea. Politicianul real din această Românie reală nu gîndeşte niciodată mai departe de data următoarelor alegeri. Cu cît se apropie mai mult această dată, cu atît perspectiva lui se limitează şi, în final, nu mai vede decît ziua de mîine, cînd trebuie să scoată oamenii din case, să-l voteze.

■ *Este naturală tendinţa de a-ţi îmbunătăţi starea, dar ea se realizează în orb – nu poţi şti ce iese din această tendinţă*. Am văzut şi eu, şi dumneavoastră de cîte ori greşesc oamenii politici. De altfel, faptul că ei greşesc mai mereu – dacă nu în stabilirea obiectivelor, atunci în mijloacele alese pentru atingerea lor şi dacă nu greşesc nici în setarea obiectivelor, şi nici în alegerea mijloacelor, atunci cu siguranţă greşesc undeva pe parcursul procesului, fie din incompetenţă, fie din vanitate – este exact ceea ce dă politicii acest caracter imprevizibil şi, pentru oamenii care vor să trăiască normal, exasperant. De asemenea, nu poţi şti niciodată cum se va comporta în istorie o instituţie pe care o fondezi pentru o anumită misiune sau o lege pe care o adopţi într-un anumit scop. Exemplele lui Ferguson, la care s-ar putea adăuga nenumărate altele de acelaşi gen, ilustrează ceea ce vreau să spun. De foarte multe ori, drumul spre tiranie a fost democratic (cazul ultracunoscut al ascensiunii la putere a lui Hitler) şi drumul spre libertate a fost decis de impulsuri totalitare bine gîndite (cazul demantelării URSS sau al tranziţiei demarate de Franco la finalul vieţii sale). Chestiunea este cu atît mai complicată în vremurile noastre, care arată ca un Babel politic, în care confuzia şi lipsa de repere domnesc. Astfel, azi avem socialişti care se gîndesc la stimularea pieţei libere şi liberal-conservatori care se gîndesc în primul rînd la bugetul statului, avem conservatori care nu au nimic împotriva căsătoriei între homosexuali şi liberali care îl admiră pe Nicolae Ceauşescu şi socialişti care folosesc munca la negru în interesul lor. Un singur lucru, aparent, îi uneşte pe toţi: ataşamentul afirmat pînă la urlet faţă de democraţie şi statul de drept. Astăzi, totalitarismul s-a rafinat. Cînd te ucide, nu o mai face în numele poporului, ci în numele valorilor inatacabile, precum democraţie, stat de drept sau libertate. Adversarii se elimină banditeşte nu în numele unei societăţi ideale, ci în numele unei valori: te ucid sau te închid sau te interzic pentru că sfidezi democraţia – i se spune cuiva acum. Activiştii totalitarismului nou nu mai poartă bască şi nu mai dau cu ciocanul, ci se poartă rafinat şi tolerant, respectă proceduri constituţionale şi fac impresie bună la Bruxelles. Dar sînt la fel de radicali şi de periculoşi precum cel mai fanatic membru al gărzilor revoluţionare maoiste. Dar, despre asta, dacă se va putea, vom vorbi săptămîna viitoare.

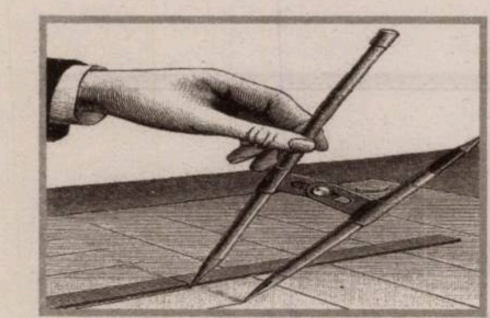

Andrei PIPPIDI

SOS București

Planeta maimuțelor

N-o să vă vină să credeţi. Nu mi-a venit nici mie, cînd am văzut la televizor... Nu citisem *Evenimentul Zilei,* în care figura aceeaşi informaţie că se fac săpături arheologice la Sf. Nicolae din Curtea de Argeş la mormîntul lui Vlaicu-Vodă, după care urmează Mircea cel Bătrîn, la Cozia! Intenţia investigaţiilor – despre care nu ştia nimeni în ţara asta, care a fost a acestor voievozi – ar fi să se extragă din osemintele Basarabilor probe de ADN ca să aducă dovada rîvnită că aceia au fost români neaoşi – de os domnesc, nu-i aşa? –, ori – Doamne, fereşte! – să confirme ipoteza insidioasă şi nepatriotică cu privire la originea lor cumană. Mă grăbesc să explic de ce articolul care urmează apare aici, deşi n-are a face cu monumente din Bucureşti. Oricine va înţelege că este în discuţie însăşi competenţa, ba şi bunul-simţ, pe care le manifestă autorităţile însărcinate să supravegheze monumentele istorice.

Există trei probleme aici: una, mică, dar esenţială, e de natură ştiinţifică şi tehnologică; a doua ţine de politica cercetării la noi (sau politizarea ei, ceea ce aduce în poziţii de decizie oameni incompetenţi) şi a treia, mai subtilă, o anumită tendinţă de abordare tabloidă a istoriei (am văzut ştirea pe PRO TV!) care nu mai are limite în buna-cuviinţă. Să le iau la rînd.

Problema ştiinţifică este, evident, că noi nu avem o genă a românităţii sau cumanităţii pe care să o găsească vreun cercetător la microscop. Dacă aşa ceva exista, Hitler reuşea demult să stabilească descendenţa lui directă din Nibelungi şi Ceauşescu pe a sa din Burebista. Au existat încercări nefericite ale unor antropologi ai noştri (nu geneticieni), în jur de 1940, să folosească instrumente ştiinţifice pentru a studia rasele, episod dramatic încheiat cu judecarea lor cînd au venit ruşii. De atunci încoace, slavă Domnului, nu s-au mai folosit asemenea instrumente pentru scopuri generale. Genetica poate folosi cel mult în cazuri individuale, cînd apar descendenţi ai unei familii cunoscute (de exemplu, urmaşii de culoare ai lui Thomas Jefferson) care vor să stabilească filiaţia lor; cu alte cuvinte, cînd există la ambele capete o persoană clar identificată, cu un ADN determinat, ceea ce nu e cazul cu dacii, românii şi cumanii. Cine a văzut un ADN de cuman?

Cine a văzut
un ADN de cuman?

Problema politică este cum de sînt permise asemenea amatorisme, contra cărora a protestat în mod just ministrul Culturii, el însuşi arheolog. Autorizaţia de cercetare a fost semnată de domnul doctor Mircea Angelescu, consilier al ministrului, şi el arheolog pasămite (acuzat de plagiat, fără consecinţe, cu ani de zile înaintea generaţiei actuale de politicieni). Semnează şi directorul interimar al Direcţiei Patrimoniului Naţional din Ministerul Culturii. Proiectul este susţinut de responsabilitatea ştiinţifică a Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan“ (desigur, Pârvan, dacă ar auzi, s-ar răsuci în mormîntul său, pe care încă nimeni nu l-a deschis). De finanţarea acestui proiect răspunde „Patrimonium Transylvanicum“, de care n-am auzit pînă acum. Cui i-a venit ideea de a verifica identitatea etnică a primilor noştri voievozi? Nu e clar, dar în favoarea ei s-a declarat la TV tînărul istoric clujean Alexandru Simon, cunoscut ca adversar al şabloanelor naţionaliste, pe care le combate în studii numeroase, erudite, presărate cu impertinenţe.

Din nenorocire, la originea acestei iniţiative nesăbuite este o problemă de stimă de sine a poporului român şi de onoare naţională pe care a declanşat-o domnul Neagu Djuvara prin cartea sa *Thocomerius – Negru Vodă. Un voivod de origine cumană la începuturile Ţării Româneşti* (Humanitas, 2007). Prezenţa charismatică a autorului în viaţa publică a reuşit să stîrnească o dezbatere în jurul acestei teme, al cărei interes pentru omul de rînd nu putea fi altfel prea mare. La criticile pe care le-a întîmpinat savanta lucrare, răspunsul n-a întîrziat să vină cu a doua carte, arătînd o susceptibilitate exagerată, *Răspuns criticilor mei şi neprietenilor lui Negru Vodă* (Humanitas, 2011). Îndoielile unor istorici faţă de argumentarea dibaci construită a domnului Djuvara n-au depăşit limitele unei polemici ştiinţifice, pe cînd în mass-media reacţia favorabilă a fost atît de intensă, încît autorul s-a putut felicita de „imensul interes suscitat la marele public“. Totuşi, a crede că prin investigarea unui ADN de 700 de ani se cîştigă un adevăr istoric asupra căruia confruntarea academică nu obţinuse certitudinea este o naivitate. Una care nu poate fi atribuită d-lui Djuvara, care a avut prudenţa de a adăuga: „faptul că Thocomer şi fiul său Basaraba erau «românizaţi» prin 150 de ani de convieţuire cu populaţia valahă *care i-a ales drept conducători* e o realitate pe care n-am contestat-o nici un moment“. Subtilităţile astea însă s-au pierdut prin presă şi acuma totul a devenit marfă de jurnal de ora cinci, exhumăm şi facem, ca în filme de duzină cu detectivi, examene medico-legale, ca să aflăm dacă Basarab era român sau cuman!

Cum a fost posibil ca nimeni să nu fi întrebat Comisia Monumentelor Istorice dacă încuviinţează exhumarea voievozilor de la Argeş şi ca ministrul să afle din presă ce se întîmplă? În plus, nişte membri marcanţi ai comunităţii academice şi-au asumat riscul de a fi acuzaţi de profanare de morminte, fiindcă nici nu le-a trecut prin cap să ceară aprobarea Bisericii (măcar un mitropolit, ceva, dacă nu chiar Prea Fericitul). Impietate în sens religios şi moral, pe care intervenţia necesară a ministrului a oprit-o, dar prea tîrziu. Doar rămăşiţele lui Mircea de la Cozia, care nu mai văzuseră lumina zilei din 1938, cînd la marginea gropii asistau moştenitorul tronului şi N.Iorga, au scăpat de data asta. Această situaţie îi descalifică pe cei ce au răspunderea unui depozit sacru. Asta e România de astăzi sau Planeta Maimuţelor?

***Andrei Pippidi** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Anca BRĂTULEANU

SOS Provincia

„Distruge castelul!“

© A. Teodor

Cîţiva dintre tinerii de diverse specialităţi – cu precădere arhitecţi şi ingineri – care urmează studiile postuniversitare de restaurare la Universitatea „Ion Mincu“, s-au decis să facă excursii de studii în zone relativ apropiate de Bucureşti, cu precădere în judeţul Prahova. Şi să vadă cu ochii lor o parte dintre edificiile civile şi religioase înscrise în Lista Monumentelor Istorice. Datorită specificului studiilor lor, un alt obiectiv era acela de a vedea şi evalua ceea ce profesional se numeşte „starea“ monumentelor. Adică în ce măsură – fiind vorba de construcţii de patrimoniu – au fost şi sînt întreţinute de cei care ar trebui să facă asta conform legii, proprietari privaţi sau administraţii locale.

Din condiţionalul de mai sus se înţelege: „ar trebui“ înseamnă că nu, nu se ocupă nimeni de construcţiile care ar trebui să fie repere de civilizaţie şi cultură pentru o perioadă de cîteva secole, începînd cu veacul al XVII-lea şi pînă la jumătatea celui trecut. Chiar şi supuse exproprierilor, folosite ca sedii de instituţii locale – CAP, şcoală, primărie, spital – ansamblurile reşedinţelor boiereşti din judeţul Prahova mai suscitau încă interes şi oarecare grijă, în anii de pînă în 1990. A existat chiar o lucrare de inventariere şi evaluare a lor în scopul restaurării şi utilizării, cea a arhitectului Călin Hoinărescu. În anul 1988, volumele lucrării sale au fost premiate de către Uniunea Arhitecţilor din România. Iar mare parte a „obiectelor de arhitectură“ erau încă în grija unor administratori cărora părea să le pese de valoarea lor.

Revenind la tinerii cercetători, ei s-au întors din prima lor călătorie din judeţul Prahova cu bucuria descoperirilor însoţită însă de amărăciunea care i-a cuprins cînd au văzut ce a mai rămas din ceea ce ştiau din cărţi că trebuie să găsească. Şi cu întrebarea: chiar nu erau alte materiale de construcţie sau de pus pe foc decît cele provenite din edificiile care, încă acum cîţiva ani, puteau fi restaurate cu succes şi nu cu foarte mari cheltuieli? De la tabla de pe acoperiş la delicatele detalii din metal şi lemn, de la panourile cu intarsii de lemn preţios ale uşilor pînă la esenţele rare din parcul înconjurător, de la zidăria de cărămidă şi pînă la ancadramentele de piatră sau stucatură ale uşilor şi ferestrelor, vitraliile – toate au fost smulse şi refolosite după specificul materialului şi nevoile spoliatorilor.

Smulse şi refolosite după specificul materialului
şi nevoile spoliatorilor.

Componentele de mai sus sînt cele care – împreună şi într-o remarcabilă punere în operă – formau piesa principală a uneia dintre cele mai spectaculoase reşedinţe nobiliare din România: palatul Văcărescu-Callimachi din Măneşti, unul dintre locurile vizitate de echipă. Palatul sau „castelul“, aşa cum i se spune de către localnici – ridicat deasupra unor pivniţe boltite de secol XVII –, a fost comandat de Theodor C. Văcărescu şi construit între 1882 şi 1892 de arhitectul francez Paul Gottereau, autorul a numeroase clădiri reprezentative din Bucureştii lui Carol I. În parcul înconjurător a fost construită şi o biserică, capelă a curţii. Nume sonore sînt implicate şi aici: arhitect, acelaşi Gottereau, lucrînd însă după planurile lui Lecomte de Nouy; pictura, Nicolae Vermont; vitraliile, R. Ziegler, realizatorul vitraliilor de Peleş.

Ce s-a ales în ultimii ani de toate astea am văzut din fotografiile tinerilor noştri colaboratori, dar titlul articolului este cel al unui inofensiv joc pe care l-am găsit pe net cînd am dat o căutare pentru: *castelul măneşti prahova*. Să fie oare întîmplător că jocul apare legat de „castelul“ Văcărescu-Callimachi? Şi o fi oare inofensiv îndemnul „Nimiceşte toate castelele care îţi ies în cale“? Mi-am mai pus şi întrebarea dacă a văzut cineva un joc care să se numească „Restaurează castelul!“.

***Anca Brătuleanu** este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu“ din Bucureşti.*

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Ţara mea ca o manea

Întîmplarea a făcut să lipsesc din ţară vreo două săptămîni, exact aceste ultime săptămîni de schimbare la faţă a României, astfel încît, cînd m-am întors acasă şi am deschis televizorul, nu am înţeles unde am ajuns. Cîteva ore în şir am avut impresia halucinantă că toate canalele media transmit un soi de Vacanţa Mare de proastă calitate, o *polifiction* grotescă din care nu înţelegeam nimic. Pînă în momentul în care un personaj secundar al acestui spectacol, întrebat la un post de radio de ce nu au aşteptat alegerile pentru a face, în linişte, toate aceste schimbări derutante, a răspuns teribil de spontan: „Da' ce, sîntem fraieri?". Fraier... Această angoasă de a nu fi fraier îmi aducea aminte de ceva... „Mama n-a făcut un fraier", vorba lui Nicolae Guţă. Da, asta era: *manelismul!* Manelismul, nu manelele, căci despre manelism ca fenomen social este vorba, şi nu (doar) despre manele, care sînt cronica grotesc-lirică a acestuia.

Am mai scandalizat multă lume, cu cîtva timp în urmă, afirmînd (şi argumentînd) faptul că nu *ţiganii* au manelizat societatea, ci aceasta, gata manelizată, a constituit materia primă a „carnavalului" manelist. Maneliştii au fost astfel, fără să-şi propună, cei mai fini sociologi şi analişti politici ai societăţii postcomuniste.

Dar ce am fi putut – sau poate ar fi trebuit – să înţelegem, de fapt, din cronica sentimentală a manelelor? Un lucru înfricoşător de simplu: idealul la care visa cu adevărat marea majoritate a membrilor acestei *brave new world* a tranziţiei din România era pur şi simplu satisfacerea *dorinţei,* individuale şi egoiste – narcisice, ar zice, probabil, psihanaliştii. După ani de frustrări regulate şi alienări sistematice, „capitalismul" scotea dorinţa de pe cartelă şi băga jubilaţia la liber. Iar maneliştii au sesizat rapid această nouă „cerere" a publicului şi i-au cîntat în strună: dorinţele voastre vor fi realitate!

Partea sumbră a acestui narcisism descătuşat şi invadator este că, la acest nivel şi astfel orchestrate, dorinţele nu pot fi decît bazale: sex, avere şi, mai presus de toate, putere. A le avea înseamnă a reuşi, a fi un *winner* – sau, în termenii manelelor, un *barosan*. În caz contrar, nu eşti decît un amărît de *fraier*. Redundanţa obsesivă a manelelor a conturat astfel cel mai consistent *model* de reuşită socială din România recentă: dorinţa de a fi „barosan" cu orice preţ *vs* angoasa de a nu deveni un „fraier". *Tertium non datur!*

Tot manelele au exprimat – şi astfel au cristalizat – mijloacele utilizate deja pentru a atinge această aspiraţie socială: să ai „tupeu" şi să faci „ce vrea muşchii tăi". Singurul obstacol pe acest drum spre reuşită sînt „duşmanii". Lumea românească flatată de manele este astfel una darwinistă, în care singurele două categorii sociale semnificative sînt prietenii şi duşmanii, iar singurele două statute reprezentative sînt barosanii şi fraierii. Pentru a cîştiga apartenenţa la categoriile pozitive ale acestei dihotomii structurale, mijloacele sînt cele ale selecţiei naturale.

Dacă părăsim acum „expertiza" maneliştilor şi încercăm să mergem mai departe, lucrurile nu fac decît să se expliciteze. Nici o societate nu poate exista multă vreme fără un orizont al speranţei, fără un set de aspiraţii care să-i mobilizeze comportamentele şi să-i orienteze alegerile. Acestea sînt exprimate şi cristalizate, de regulă, de către o elită publică mai mult sau mai puţin activă şi credibilă, care reuşeşte să impună un set de modele mai mult sau mai puţin legitime şi împărtăşite. Doar că astfel de modele au întîrziat să se coaguleze în societatea română. La nivelul elitelor, mai ales, primul deceniu a fost structurat de maniheismul comunism – anticomunism, cu o succedare relativ democratică la putere a celor două tabere. Polaritatea a fost continuată o vreme, subordonată totuşi în mai mare măsură imperativului de a dovedi asumarea modelului european. După aderarea la UE, am rămas însă fără modele. O parte importantă a elitelor a încercat să propună în continuare anticomunismul ca model peren, dar nu a făcut decît să se vadă anexată unui joc politic din care n-a înţeles nimic. Şi atunci s-a petrecut ceva dramatic: instituţionalizarea manelei. „Credeţi-mă pe cuvînt / Eu vă cumpăr, eu vă vînd / De o viaţă fac ce vreau / Banii jos şi fruntea sus / Ş-am ajuns unde-am ajuns!" Maneaua a devenit politică de stat. Căci ce altceva fac politicienii noştri decît să se viseze „baştani" şi să-i înjure pe „duşmani"?

A fost opera *Marelui manelist,* care a intuit mai bine decît oricine *dorinţele* ascunse ale românilor şi le-a cîntat la ureche maneaua politică potrivită. După care a avut *tupeu* şi a făcut *ce-a vrut muşchii lui*, eliminîndu-şi unul cîte unul *duşmanii* şi validînd de data aceasta un model pragmatic şi palpabil de reuşită, care s-a propagat apoi rapid în toate straturile societăţii. Şi l-au însuşit şi „duşmanii" lui (ar fi trebuit să fie „fraieri" să n-o facă...), care au trebuit să muşte însă zăbala mulţi ani de zile pînă să prindă suficient *tupeu* ca să poată face, la rîndul lor, *ce vrea muşchii lor*. Iar cînd au început să o facă, s-a dovedit că nu sînt la înălţimea artei perverse a Maestrului. Şi nu va mai trece mult timp pînă cînd cei doi manelişti veleitari se vor duşmăni la rîndul lor, făr'a prinde chiar de veste...

Sîntem prea subjugaţi, se pare, momentului şi distribuirii maneliste de prieteni şi duşmani pentru a privi cu o oarecare detaşare şi înţelegere la ce se întîmplă cu adevărat. Or, ceea ce se întîmplă cu adevărat important în ultimii ani nu este (doar) o serie de păcate individuale, ci o *greşeală istorică*. Iar greşelile istorice se plătesc totdeauna, chiar dacă nu imediat, şi chiar dacă nu de către autorii lor individuali, ci de către societăţi în ansamblul lor...

***Vintilă Mihăilescu** este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

■ ■ ■

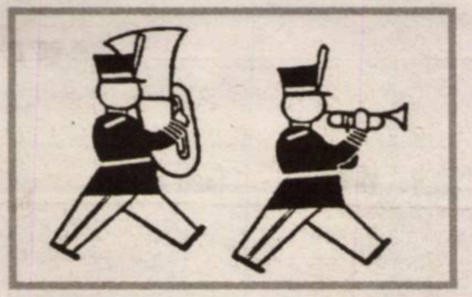

Cătălin ŞTEFĂNESCU

fără doar şi coate

Merkel-ul din termometre

Haosul e, în mod firesc, mult mai interesant decît ordinea. În haos, nici n-ai vreme să respiri. Mereu se întîmplă ceva. Ordinea e plicticoasă, deprimantă, omorîtoare de creativitate. Trivializînd grosolan – şi-mi cer scuze în modul cel mai sincer pentru acest fapt – e cam ca în celebrul banc cu diferenţa între sexul în doi şi cel în grup. Cel în grup prezintă avantajul că, măcar acolo, mai cunoşti lume. Cam aşa arată, de ani buni încoace, felul românesc de a face şi de a înţelege politica.

În plus, haosul e o eternă potenţialitate. O poartă deschisă spre visare, spre jocul pervers cu speranţa. Pe cînd ordinea, prin natura ei, aduce previzibilitate şi plictiseală. Şi mai aduce încă ceva – urît, detestabil, fantomatic şi ameninţător. Timpul inevitabil pentru autoanaliză. Cum să preferi ordinea? Cum să te condamni, de unul singur, la supliciul de a te vedea, pe tine însuţi, cu adevărat? Cum să dai dansul nesfîrşit al potenţialităţii din haos, pe şirul dezvrăjirilor din ordine? Cum să dai jocul şi distracţia, pe respectare de reguli şi introspecţie? E ca şi cum ai vrea să te muţi, de pe o plajă din Maldive, direct în oraşul Victoria. Ca şi cum ai da visarea supremă, pe cea mai cruntă realitate a ghiorţăirii maţelor. Cine poate să fie atît de *tîmpit,* încît să facă, nesilit de nimeni, schimbul ăsta?

Jocul politic din România ultimilor douăzeci de ani e o lungă cochetare cu esenţa haosului. În profunzime, e o fugă disperată, de orice privire înapoi, de orice recunoaştere a ADN-ului complicităţii cu propria automutilare. Mai aproape de suprafaţă, e o hîrjoneală condimentată cu momente deocheate, un fel de petrecere pornită pe panta dezmăţului. În centrul acestei mişcări continue se află convingerea că „are balta peşte". Visarea încălzită etilic, la foc automat, că potenţialul acestei ţări e mai mare decît orice putere de exploatare a oricărui tip de resursă. Cu alte cuvinte, oricum ai face, totul se termină bine pînă la urmă, pentru că lumea, continentul, ceva, cineva o să aibă nevoie sălbatică de acest buric al pămîntului. Prin urmare, ne relaxăm şi facem driblinguri, de plăcere, de distracţie, „la şto", cum se spune în cartier. Şi dacă tot facem jonglerii cu mingea naţională ca nimeni alţii, atunci putem, cu lejeritate, să împrumutăm şi limbajul fotbalistic al declaraţiilor publice. Putem să dăm cu tifla „găozarilor" din presă, să ne stropşim spre cîte o „ţigancă împuţită", dar şi s-o trimitem pe *madam* Merkel să se joace cu cercul pe la scara ei.

Cum să preferi ordinea?

Bunul-simţ elementar e o fandoseală a naţiilor plictisite. Aici, la noi, se face artă, nene. Sîntem băieţi de cartier educaţi temeinic la şcoala vieţii. În lumea de plastic a capitalismului, noi sîntem singurii care mai avem trăiri. Prin urmare, nu punem botu' la democraţie decît în felul nostru.

Şi ştim că n-o să se dărîme continentul dacă sîntem noi mai obraznici, mai nonconformişti, aşa... mai artişti. Ieşim din orice situaţie, cu ţigara în colţul gurii, constatînd mereu, cu înţelepciunea atotştiutorului, că *au şi alţii rahaturile lor.* Prin urmare, totul e scuzabil şi s-o rezolva cumva, cîndva, *la o masă*. Dar uităm, de fiecare dată, că nu contează doar faptul că mănînci. Contează enorm şi *cum* mănînci. Iar atunci cînd foloseşti furculiţa şi cuţitul aşa cum ai face-o cu coasa şi cu toporul, poţi fi sigur că singura masă rezervată pe care o s-o prinzi vreodată va fi cea de la capătul sălii, lîngă toaletă.

Bătălia politică de la noi se duce în absenţa totală a înţelegerii consecinţelor. Nu există nici o măsură în acţiuni şi declaraţii. Iar atunci cînd, mereu prea tîrziu, oala dă în clocot, ne întoarcem, cu ochii plini de *respect* din cartier, la popor. Să rezolve poporul. Măria-Sa. Suveranul. Adică ultimul de pe lista priorităţilor de pînă acum. Nu-i nimic. Îl repunem în drepturi. Atunci cînd e vorba de băgat biletul în urnă, de fiecare dată, Poporul e readus glorios în scaunul Domniei. Se reinstaurează dreptatea. Pe urmă, indiferent de rezultat, trimitem un pic poporul la odihnă. Sau la ce vrea el. Treaba lui. Nu trebuie să-şi facă griji. A ieşit la vot, s-a întrebuinţat într-o zi liberă, a făcut eforturi. Poa' să ia o pauză din funcţiile lui suverane. Ne ocupăm noi de chestiile grele.

Cu nişte ani în urmă, pe vremea cînd Poporul Suveran ieşea la urne să voteze Constituţia postrevoluţionară, bunica unui amic a vrut morţiş să mergă la referendum. Avea peste optzeci de ani şi era mereu cu ochii în lacrimi cînd se vorbea de Rege. Biata femeie credea că, într-un fel anume, cumva, monarhia va reveni la putere. Amicul meu îi tot explica, răbdător, că era aproape imposibil să se întîmple aşa ceva. Atunci, bătrîna i-a spus: „Dacă e aşa cum zici tu, maică, şi ăştia n-o să-l lase niciodată pe Regele să vie înapoi, măcar ajută-mă să mă duc să votez împotriva lu' Iliescu. Io sînt împotriva lui. Pun ştampila aia pe NU. Măcar atîta să fac pentru Regele!". Amicul meu a ajutat-o pe bunică-sa să meargă la secţia de votare. Au intrat împreună. Domnul care ţinea ştampila i-a zis amicului meu să iasă din secţie, că e o singură ştampilă şi nu e voie să însoţeşti pe cineva în vabina de vot. L-a pus să aştepte la intrare. A luat-o frumuşel, de braţ, pe bătrînă. I-a zis aşa: „Ce-i Mamaie?! Care-i treaba?! N-ai stare p-acasă?! Vrei tu să votezi? Ce vrei să votezi?" La care, bătrîna, cu calm, i-a răspuns: „Vreau să vie Regele. Da' Iliescu nu-l lasă. Io vreau să pun pe NU. Că nu ţiu cu Iliescu". Calm, domnul cu pricina a însoţit-o pînă la cabina de vot, i-a dat ştampila şi i-a spus: „Ei, Mamaie, vezi dacă nu eşti atentă?! Păi asta e întrebarea! Vrei să vină regele? Pune ştampila pe DA, dacă-l vrei înapoi." Amicul meu urla disperat din uşa secţiei. Dar era prea tîrziu.

E cumplit de cald. Culmea, Merkel-ul din termometre scade.

***Cătălin Ştefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

■ ■ ■

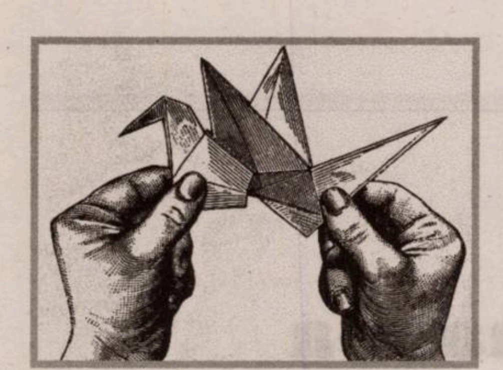

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Fundăturile

Mulţi români ştiu deja cum sînt străduţele oraşelor din Italia sau Grecia. Acelea atît de înguste încît razele soarelui nu ajung aproape niciodată la caldarîm şi pe care abia dacă poate pătrunde o maşină. De cele mai multe ori, cînd intri pe o asemenea străduţă ai impresia că se înfundă. La un moment dat, îţi apare în faţă un gard sau un zid de piatră şi îţi vine să te întorci. Cînd ajungi însă pînă acolo, la acel gard sau zid, constaţi că în stînga ori în dreapta se deschide o altă stradă, o altă cale. Nimic nu e pierdut şi, la fel ca în pasenţa lui Napoleon, aproape de fiecare dată există o ieşire pe unde-ţi poţi continua drumul. Prima oară am avut senzaţia asta la Atena, prin labirintul străduţelor din Plaka, unde am fost uimit să descopăr că, în ciuda aparenţelor, nici o stradă nu se înfundă. Treci pe lîngă curţile minuscule ale caselor, aproape că te freci de locatarii care trebăluiesc prin ele, priveşti cu neîncredere spre capătul uliţei ce pare a nu duce nicăieri, cînd, deodată, după colţ, se iveşte o nouă posibilitate, un alt început.

La fel e prin oraşele italiene, prin micile cetăţi toscane aşezate pe vîrfuri de deal. Veneţia e un adevărat labirint, tot aşa şi oraşele din Creta, acolo unde s-a născut şi mitul labirintului păzit de groaznicul Minotaur.

La polul opus sînt, cum bine ştim, oraşele americane, cu bulevarde largi şi reţele de străzi rectangulare, unde totul e foarte clar şi chiar numerotat. Ai zice că oraşele au fost construite după mintea locuitorilor, mai organizată sau mai imaginativă, mai rectangulară sau mai întortocheată. De bună seamă că şi istoria mai lungă sau mai scurtă a unui oraş îşi spune cuvîntul asupra dezvoltării. Acolo unde s-au suprapus mai multe civilizaţii, structurile se complică. Dar urbaniştii şi arhitecţii ştiu să analizeze mai bine lucrurile astea.

Eu nu vreau decît să ajung la comparaţia cu ceea ce am observat în Bucureşti şi prin alte oraşe ale noastre. Nu am o reprezentare foarte exactă a felului în care arătau străzile oraşelor înainte de venirea comuniştilor. Ştiu însă cum Ceauşescu a lansat planul de sistematizare al localităţilor din România după ce a vizitat Coreea de Nord. Şi, inspirat de acel model totalitar, a dărîmat cartierul Uranus din Bucureşti, cu străzile lui în pantă şi pline de verdeaţă, construind Casa Poporului şi betonatul bulevard Victoria Socialismului. Exista pe atunci ideea că prin preajma instituţiilor de partid şi de stat nu trebuie să existe străduţe întortocheate şi treceri înguste prin care eventualii duşmani ai regimului să-şi poată face dispărute urmele. Orice structură mai labirintică trebuia distrusă. În general însă, în afara unor bulevarde mai largi, urbanismul comunist nu a avut drept efect crearea unor structuri limpezi şi deschise. Şi aici mă refer la ceva anume, la o chestiune cu care m-am confruntat de nenumărate ori. În zonele de blocuri, în aşa-numitele cartiere dormitor – cred că mai ales şoferii ştiu foarte bine ce spun –, există nenumărate străzi şi alei înfundate. Intri pe o asemenea străduţă care pare că nu poate să nu te ducă undeva, dar în cele din urmă te trezeşti blocat într-o parcare dintre blocuri. Posibilele corespondenţe fireşti sînt obstrucţionate în cel mai bun caz de spaţii verzi, dar de cele mai multe ori e vorba de blocuri în formă de U şi L sau lipite unele de altele, care nu lasă nici o posibilitate de trecere. Sînt locuri în care se formează adevărate capcane nesemnalizate în nici un fel. În ciuda liniilor drepte ale blocurilor, căile dintre ele nu sînt nici drepte şi nici deschise. Pe scurt, prea multe din străduţele noastre sînt, de fapt, fundături fără ieşire. Nu avem nici simplitatea şi ordonarea clară a americanilor şi nici ieşirile pitoreşti, de ultim moment şi pline de suspans, ale grecilor sau italienilor. Ar fi uşor de dat vina pe arhitecţi. În ipoteza că structura străzilor ar avea ceva de-a face cu mentalitatea societăţii, mă întreb însă, mai ales în aceste zile, dacă nu cumva fundăturile ne caracterizează într-un mod cît se poate de profund.

Orice structură mai labirintică trebuia distrusă.

■ ■ ■

un sport la Răsărit

De ce politicienii noştri nu sînt mai sportivi?

Pentru că nu fac sport. Pentru că au chiulit nu numai din Parlament, ci şi din săli. Şi, totuşi, aiuritorul meci politic de peste capul românilor seamănă cu o finală recentă. E un fel de Spania-Italia 4-0. Cum ar zice tribuna, i-au scos din stadion. În şuturi. În acest punct, cultura antisportivă a supraponderalilor din bolgiile cu candelabre se desparte de adevărata arenă. După punerea la moarte a Italiei, Spania a făcut un coridor al onoarei şi i-a aplaudat pe învinşi. Din instinct de conservare, căci moartea ne pîndeşte pe toţi. Sportul îţi spune că prăbuşirea e după colţul gloriei. Dimpotrivă, pistolarii cu mandat se cred nemuritori, indiferenţi la populaţia muribundă de sub ei. De aceea, mereu tunelul învinşilor e plin de scuipaţi. Pe care, mereu şi mereu, vor aluneca mîine victorioşii cinici de azi. Priviţi naţiunile cele mai democratice. Nici una nu-i lipsită de gestul sportiv al oamenilor obişnuiţi. E simplu. Sportul te duce la capătul propriei fiinţe, la linia de sosire a bătăliei cu sine. Acolo nu găseşti răzbunare, venin, „ba pe-a mă-tii!“ sau pe-a mamei CCR-ului. Acolo te întîlneşti cu umilinţă. A văzut-o cineva pe la vreun televizor în aceste zile tîmpite?

Radu NAUM

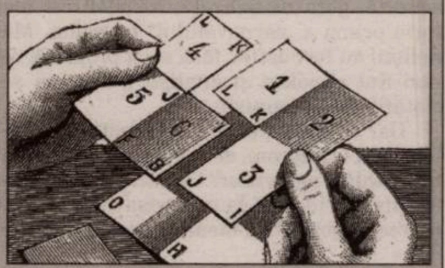

PUBLICITATE

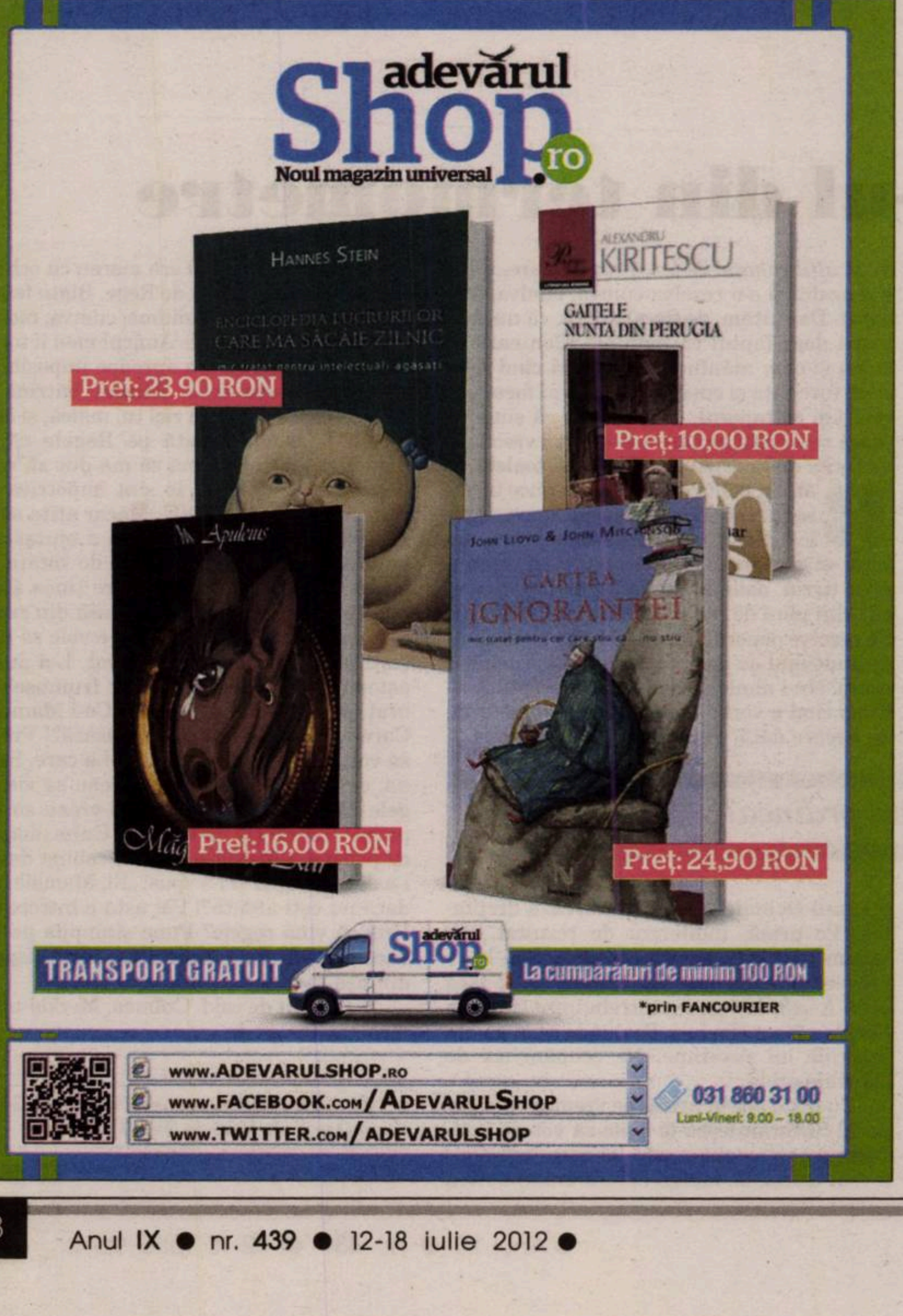

adevărul Shop.ro
Noul magazin universal
Preţ: 23,90 RON
Preţ: 10,00 RON
Preţ: 16,00 RON
Preţ: 24,90 RON
TRANSPORT GRATUIT
La cumpărături de minim 100 RON
*prin FANCOURIER
www.ADEVARULSHOP.ro
www.FACEBOOK.com/AdevarulShop
www.TWITTER.com/ADEVARULSHOP
031 860 31 00
Luni-Vineri: 9.00 – 18.00

PUBLICITATE

CHILDHOOD
REMAINS AND HERITAGE
MUZEUL COPILĂRIEI
Lucruri mici
pentru nevoi mari
a treia sală din Muzeul Copilăriei
14 iunie – 15 iulie 2012
sala Irina Nicolau
Kiseleff / 3
www.muzeultaranuluiroman.ro
www.facebook.com/MuzeulCopilariei

Mihai ZAMFIR

Un proces stalinist

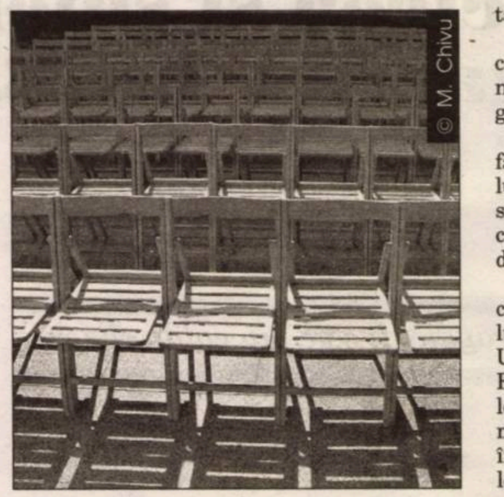

© M. Chivu

„Proces stalinist“ – sintagma a făcut istorie. Apare utilizată în cele mai variate contexte, fără ca semnificaţia reală ascunsă în spatele cuvintelor să fie clară pentru toată lumea. Mă îndoiesc, de exemplu, că un student sau un om sub 40 de ani înţelege cu adevărat ce deosebeşte un proces stalinist de oricare alt tip de proces.

Ca să spunem adevărul istoric, trebuie să recunoaştem că paternitatea unei asemenea procedări juridice nu-i aparţine lui Stalin; a fost inventată de Robespierre şi de asasinii grupaţi în jurul lui în timpul Revoluţiei Franceze; atunci s-a procedat la decapitarea unei părţi din elita Franţei, în urma unor simulacre de procese. Experimentul artizanal parizian din 1792-1794 va fi însă ridicat la scară industrială în epoca sovietică, mai ales după ce Stalin a preluat puterea. De unde şi eterna sintagmă.

Transmiţînd în ultimele zile desfăşurarea acţiunii de suspendare a preşedintelui Băsescu, Televiziunea Română a adus publicului tînăr un inestimabil serviciu informativ: i-a demonstrat pe viu cum arată, în detaliu, un proces stalinist de cea mai pură speţă. Pentru că acest tip de proces posedă cîteva trăsături esenţiale şi irepetabile:

1) Durata lui extrem de scurtă – juriştii ar spune scandalos de scurtă. Pentru condamnarea „complicilor“ preşedintelui, adică a lui Vasile Blaga şi a Robertei Anastase, a fost de ajuns o jumătate de oră. Li s-a acordat şi lor un ultim cuvînt de un minut şi i-am mai putut revedea pe Vasile Blaga (în chip de Danton amărît) şi pe Roberta Anastase (o Madame Roland dezorientată) doar pe culoarele „tribunalului“. Inovaţie românească: organizatorul procesului, temutul procuror Fouquier-Tinville (Dan Voiculescu) lipsea de pe scenă, preferînd să rămînă în umbră.

Cu preşedintele, dată fiind funcţia sa, judecătorii s-au arătat mai generoşi: i-au acordat cîteva ore.

2) Actul de acuzare, fantezist de la un cap la altul, rămîne în ocurenţă lipsit de semnificaţie: s-ar fi putut scrie acolo orice, chiar şi fragmente din Biblie, pentru că urmarea ar fi fost aceeaşi.

3) Încropirea actului de acuzare în timp record, în ajunul procesului sau cel mult cu două zile înainte. Dat fiind conţinutul punctului 2, judecătorii nu înţeleg, pe drept cuvînt, de ce să-şi mai piardă vremea cu redactarea unui text pînă la urmă formal.

4) Sentinţa se află deja dată înaintea începerii procesului, iar desfăşurarea acestuia nu o influenţează în nici un fel: găsim aici originalitatea ultimă a acestui tip de procedare.

5) Sentinţa este pusă imediat în aplicare, fără complicaţii inutile cu recursuri, cu apeluri la alte instanţe etc. („N-au dăcît să sesizeze şi pă mama Curţii Constituţionale“, cum se exprima, în stilul său colorat, unul dintre actualii şefi ai României.)

Pe această schemă au fost judecaţi şi ucişi zeci de mii de oameni în timpul Revoluţiei Franceze, apoi milioane de oameni în Uniunea Sovietică şi în ţările comuniste. Faptul că, în România din vara lui 2012, în loc de cămăruţele sordide de la închisoarea moscovită Liubianka, procesul s-a desfăşurat în sala somptuoasă a Parlamentului şi că în locul celor trei judecători am avut trei sute n-a schimbat cu o iotă esenţa actului. Sper ca înregistrările TV din aceste ultime zile să rămînă în arhiva de aur a televiziunilor române, ca document istoric excepţional, oricît vor dori participanţii la parlamentara punere în scenă, peste nu multă vreme, să îşi facă uitate prezenţa şi rolul în această afacere. Şi mai sper ca, din cînd în cînd, filmul să fie proiectat pe un canal sau pe altul, pentru ca lumea să nu-şi închipuie că procesele staliniste au încetat odată cu Stalin.

Sentinţa se află deja dată înaintea începerii procesului.

„Vai, cîtă exagerare!“, va spune un intelectual fin, aflat pe lista de aşteptare la posturile în curînd vacante din ministere, de la ICR sau de la Arhive. „Cum să compari procese care se terminau prin condamnarea la moarte a acuzatului cu procesul de destituire a lui Băsescu?“

Răspunsul e simplu. Schema procesului stalinist a fost, în cazul lui Traian Băsescu, respectată *ad litteram*. Iar destituirea preşedintelui unei ţări echivalează cu condamnarea lui la moarte.

***Mihai Zamfir** este prof. dr. la Facultatea de litere, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte publicată:* Scurtă istorie. Panorama alternativă a literaturii române, *vol. I, Cartea Românească & Polirom, 2011.*

---

ready made

„Teodoros creştea sub pat şi în podul casei porumbei de tot neamul şi de toată pana: şi de cei moţaţi şi de cei încălţaţi, dar mai cu deosebire de cei jucători şi de cei şoptitori şi hoţi. Cînd zărea unul strein pe sus, îndată înălţa un jucător, care prin învîrtiturile lui îl atrăgea, şi cînd îl aducea bine în orizonul nostru, îi trimitea doi-trei şoptitori care-l lua între dînşii şi-l aducea, vrînd-nevrînd, drept în porumbărie la noi; atunci alergam de-l închideam pînă se obicinuia cu ceilalţi porumbei şi-l făceam rob.“

Ion Ghica, *Opere*,
vol. I, Editura de Stat
pentru Literatură
şi Artă, 1956

BELL`AGIO CASA
Life Style & Fashion

PUBLICITATE

up to -80%

Big Sale

Incepand cu 6 iulie 2012
intre orele 10.00 - 22.00

Economiseste intelept!

Vino la magazinele Bell'Agio Casa incepand cu 6 iulie 2012 si beneficiezi de reduceri de pana la 80%, la sute de obiecte de mobilier si accesorii pentru casa.

Mai multe informatii: facebook.com/bellagio.casa

Vanzari promotionale in limita stocului disponibil, in perioada 6 iulie - 15 august.

BELL'AGIO CASA
Life Style & Fashion

Baneasa Shopping City
Tel: +4(0)31 229 33 01
Mobile: +4(0)745 117 101
info@bellagiolife.com

Calea Rahovei 157D
(langa Piata de Flori)
zona Uranus Bucuresti
Tel: +4(0)31 229 33 44
Mobile: +4(0)745 117 118

www.bellagiolife.com

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Fericirea şi suferinţa partizanilor lui Băsescu

Am zărit-o repede, în îngrămădeala de acolo, dar o vreme n-am făcut nici gest şi nici mişcare spre ea – nimic în stare să-mi trădeze interesul. Nimeni nu e abil la 17 ani – şi nici eu, cu siguranţă, nu eram. În ceea ce-o priveşte, era frumuşică foc – şi, de veţi citi pînă la capăt, veţi afla că o chema Marcela, că avea părul lung, că mi-a atras atenţia imediat (am mai spus asta?) şi că purta în picioare espadrile verzi, din cele la modă (deşi se găseau greu) atunci, la începutul anilor ’80. Pe ringul de dans eu mă mişcam precum o aşchie de lemn; ea se unduia armonios, ca şi cum fiecare notă sonoră ar fi dat un impuls misterios cărnii tinere din care era alcătuită. Deodată a început o muzică ce mi-a dat idei: *„E tenersi per mano / Andare lontano / La felicità / E il tuo squardo innocente / In mezzo alla gente / La felicità...“*

Era vara lui 1984. Eram la bunici, în comuna Negoi (Dolj) şi toată ziua altă treabă n-aveam decît fotbal şi lectură. Şi ascultam muzică – aveam un casetofon Aciko şi o mulţime de casete, numai hit-uri. Era mijloc de august – şi, dat fiind că aveam veri şi mulţi prietenari în acel sat, deja plănuisem cum o să mergem cu bicicletele (şi cu cîte un pui fript) la Dunăre, cu ocazia lui 23 August ce se apropia. În cîmpia sudică a anilor ’80, cam asta era toată distracţia: muzica, fotbalul şi mersul la Dunăre – mal cu nisip foarte fin, aflat la vreo patru kilometri de sat.

Doar că, în acea seară, nişte puştani (dintre cei mai mari decît mine) organizaseră o discotecă în Căminul Cultural al comunei – o clădire lunguiaţă, galben-pai, aflată în imediata apropiere a unui monument dedicat celor căzuţi în Primul Război Mondial. În acei primi ani ’80, „discoteca“ era un cuvînt sacru. Aşa că s-a încropit una: scaunele din sală au fost date de-o parte – cu excepţia unuia, tras lîngă un perete, aproape de-o priză, scaun pe care stătea urcat un casetofon. Ce fel de muzică se scurgea din el, v-am spus: *„Felicità / E un cuscino di piume / L’acqua del fiume / Che passa e va / E la pioggia che scende / Dientro le tende / La felicità...“*

Cînd am invitat-o la dans, ea mi-a zîmbit şi m-a prins în braţele-i mici şi slabe, precum şi eu am prins-o în braţele-mi slabe şi lungi. Din casetofonul urcat pe scaun, Al Bano şi Romina se auzeau de parcă ar fi fost lîngă noi. Am întrebat-o cum o cheamă (Marcela – ştiţi), am mai vorbit cîteva zeci de clipe (Dumnezeu ştie ce), iar la finalul dansului ştiam că are 16 ani, că îi plac trandafirii galbeni şi că e şi ea în vacanţă. Avea pieptul micuţ (ca şi Romina Power) iar peste el se înfăşura un tricou de bumbac, prelungit cu o fustă vaporoasă ce-i mîngîia gleznele. În acea seară tîrzie am luat-o în braţe ori de cîte ori notele joase din casetofonul de pe scaun mi-au permis-o – şi tot ce mai ştiu e că părul ei ajungea pînă la palmele mele, care-o strîngeau anemic la spate, peste bumbac.

Senti nell’aria c’e gia / Un raggio di sole piu caldo che va.

Normal, verii mei au început să mă tachineze în scurt timp – iară ei, la rîndu-i, prietenele-i mai şuşoteau una-alta, ori de cîte ori fluxul muzicii ne despărţea. Din cîte-mi amintesc, începutul acelei nopţi fu lung şi parfumat, în acea sală de *disco* rural – iar în final, să fi fost aproape de ora 1, haita de adolescenţi ce eram a luat-o care-ncotro. Eu şi Marcela, în cea mai platonică manieră pe care v-o puteţi imagina, ne-am dat întîlnire a doua zi, la orele 17, în faţa Căminului Cultural.

În ziua care a urmat, taică-meu (ai mei erau şi ei în concediu) a plecat dis-de-dimineaţă la pescuit – însă eu, deşi iubitor de undiţă, l-am lăsat singur. M-am trezit tîrziu. Habar n-am ce-am făcut toată ziua. Jurnalul pe care-l ţin spune că aş fi citit la *Gran Canaria*, al lui Cronin; probabil aşa a fost. Cu cît curgea ziua, cu atît îmi spuneam mai vîrtos că Marcela n-o să vină la întîlnire – mai ales după ce, în noapte, pe drumul spre casă, un văr de-al meu îmi spusese că puştoaica „are deja un prieten, la Craiova, care tocmai ce va pleca în armată“.

Şi nu m-am dus la întîlnire. S-a făcut ora 17 şi m-am făcut că nu văd.

Puţin după 18, taică-meu s-a întors de la pescuit. Bunică-mea şi maică-mea au pus masa. Pesemne că am mîncat ceva din prada acelei zile – nu mai ţin bine minte. Tot ce ştiu e că, la masă, deodată, taică-meu, nu-ş’ ce-i vine, ne spune: „Nu-mi iese din cap! Cum veneam, prin centru era pustiu, numai la monument era o puştoaică, semăna cu Romina Power, avea un trandafir galben în mînă, în plin soare. Ce chestie!“.

Bănuiesc că – dat fiind titlul – vă aşteptaţi aici la o altă poveste. Poate vă aşteptaţi să vă spun cît au suferit unii la suspendarea preşedintelui Băsescu. Hai să fim serioşi! În comparaţie cu suferinţa mea de atunci, cea de acum, a oricărui „băsist“, a fost – cred – floare la ureche.

Şi nu neapărat un trandafir galben.

***Adrian Cioroianu** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte publicată:* Epoca de aur a incertitudinii, *Editura Curtea Veche, 2011.*

■ ■ ■

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Obişnuinţele capului plecat

Mă aflu în Franţa de vreo patru luni. Şi pe aici au fost alegeri, şi legislative, şi prezidenţiale, şi dezbateri, şi dispute, dar au lipsit înverşunarea şi vehemenţa. Cetăţenii obişnuiţi îşi văd de treburile lor, de viaţa calmă şi ferice în care statul este colaborator şi susţinător. Exagerările politice, sau academice, româneşti nu interesează pe nimeni. „Spui că a plagiat primul vostru ministru? Nu s-a întîmplat şi în Ungaria asta? Cam aşa se întîmplă cu oamenii ăştia politici care vor să se împăuneze cu un titlu, dar îţi dai seama că nu prea au timp să se ocupe de cercetare“, mă linişteşte un prieten, profesor la Sorbona, mult mai interesat de planurile noastre academice decît de plagiatul lui Ponta, şi care, mai degrabă, îl amuză. „Aaaa, şi în Germania s-a întîmplat asta, nu? Sper că-şi dă demisia?“ – mă priveşte amuzată o altă prietenă, venită din lumea germană a Vienei. Şi eu sper că-şi va da demisia. Lumea de pe aici e mai puţin interesată de România şi de eternele ei probleme. Cînd ajungi să-ţi faci prieteni sau relaţii la nivel academic, eşti privit individual, importante fiind calitatea morală şi mai ales pregătirea profesională. Eşti deja separat de restul populaţiei româneşti care pune probleme, eşti parte a unui grup de amici sau a unei reţele de cercetare. Dar odată ieşit din aria amiciţiilor academice, lucrurile se schimbă.

Ajunsă, dintr-o pură întîmplare, într-un „sat“, la vreo două ore de Paris, am găsit o viziune total diferită. Nici aici oamenii nu prea ştiu pe unde este România, cu atît mai puţin ce se petrece prin România. Şi nici nu sînt interesaţi. Tot ce ştiu se leagă de ţigani (a se citi romi), de Ceauşescu sau Nadia Comăneci, şi mai ales de locurile de muncă ocupate de români, români care acceptă salarii de mizerie, dovedindu-se astfel concurenţi neloiali pe piaţa muncii. Asta mi-a reproşat o doamnă la vreo 80 de ani, atrăgîndu-mi atenţia că ar fi bine să mai stăm şi pe-acasă pe la noi. Deşi fiul, fermier, tocmai îşi aduna căpşunile din cîmp cu o liotă de muncitori români, plătiţi, bineînţeles mediocru. Da, da, da, sînt plătiţi un pic mai prost, dar nu sînt la fel de buni ca cei francezi, întrucît vor şi mîncare, fac pauze lungi şi mai şi beau... îmi argumentă. De prim-ministrul Ponta n-auzise, de plagiat nu prea ştia ce-i ăla...

După cum aţi observat, am pus „sat“ între ghilimele, căci viziunea mea despre mediul rural este total diferită de viziunea franceză despre acelaşi mediu rural. Nu cred că viaţa lor este foarte uşoară, dar mediul în care trăiesc este cu vreo 200 de ani mai avansat decît prin satele româneşti. Să ajungi într-un sat în care primăria chiar îşi ia în serios atribuţiile, iar spaţiul public să pară desprins dintr-o carte de publicitate, asta e semn de normalitate, îmi şopteşte prietenul meu francez care m-a adus aici. Nu cîini pe uliţă, nu vaci, nu căruţe cu coceni trase de măgari istoviţi, nu maldăre de gunoaie la intrare şi ieşire, nu bruiaj intempestiv de manele deşirate şi deşănţate, nu cîrciumi dărăpănate şi tovarăşi euforici odihnindu-se pe marginea şanţului. Mediul înconjurător este bine îngrijit şi, mai ales, bine folosit. Să nu vă închipuiţi acum că sătenii au pus mînă de la mînă şi au asfaltat toate uliţele, toate gropile, sau au ieşit în zi de duminică, cu hîrleţii în braţe, să cureţe şanţurile şi să planteze flori, au tras apă potabilă în toate casele şi au adunat tot murdalîcul... Cetăţeanul francez vrea să fie beneficiar, ca peste tot, dar ştie să ceară statului să-şi respecte îndatoririle, dacă tot percepe taxe şi impozite, îşi cunoaşte drepturile, dar şi îndatoririle, deci ştie că trebuie să păstreze ordinea în comunitate, carevasăzică are spirit civic.

Pe la noi spiritul civic e mai totdeauna şchiop. Percepem de bune lucruri care ar trebui să ne doară, acordăm prea puţină importanţă educaţiei şi enorm de multă importanţă aparenţelor. Forţa şi autoritatea domină încă minţile şi comportamentele, astfel încît pumnul în masă este un reper în orice decizie. Nu prea cred că în Oltenia, acolo unde îmi petrec verile, la vreo trei ore de Bucureşti, cineva e interesat de plagiatul lui Ponta. Probabil că s-a auzit, la cît de mediatizat este totul. Dar cum pare ceva inexplicabil şi mai ales pentru „domnii mari de la Bucureşti“, e ceva de domeniul utopiei să le ceri să iasă în stradă pentru atîta lucru. „Statul de drept“ pare o altă utopie. Oamenii de pe aici nu se revoltă nici măcar pentru lucruri mai simple: că primarul a investit o grămadă de bani într-un sens giratoriu inutil şi periculos aşezat în mijlocul drumului, că a îngustat acelaşi drum cu ghirlande de flori şi felinare, aşezate chiar pe mijloc, că şcoala nu este încă reparată, că asfaltul e plin de gropi, că noroiul de pe uliţele laterale invadează totul, că nu-i canalizare sau gaze, că măgarii, murdalîcul şi manelele fac parte din peisajul cotidian, că profesorii sînt mai toţi suplinitori de prin sat, că majoritatea elevilor n-ajung decît prin şcoli profesionale, dacă ajung, că mai toţi tinerii sînt prin Franţa sau Spania la cules de căpşuni, lăsîndu-şi copiii la mila celorlalţi etc.

Obişnuinţele capului plecat au cam îngropat spiritul civic de pe la noi. Iar Educaţia, aflată în degringoladă şi prinsă în lupta politică, are alte treburi, mai ludice, decît indispensabila formare civică a românului.

■ ■ ■

anti nostalgia

Onestitate

„...cîţiva din acei ce căutau cu deamănuntul în *la Débâcle* elemente pentru a răspunde sfidării prea îndrăzneţe a lui Zola, mai dau peste altceva şi mai grav decît o inexactitate sau o falsă pricepere de vorbe tehnice: dau peste un *plagiat* în toată regula. Ofiţerii descopăr că naturalistul atît de amator de documente luase o eminentă operă personală a unui camarad al lor, prinţul George Bibescu, fost adjutant al generalului Douay în corpul 7 al armatei franceze *(Belfort, Reims, Sédan, Campagne de 1870)* drept un document impersonal, o caldă lucrare originală drept un rece raport anonim, şi astfel se crezuse în dreptul său a o forfeca pagină cu pagină şi a o turna ca aparat documentar în romanul său.

Dacă Zola s-ar fi mărginit a întrebuinţa opera prinţului Bibescu numai ca un izvor de date sigure asupra mişcării corpului 7, se-nţelege că nimeni n-ar fi avut ceva de spus; cu toate că şi atunci onestitatea literară ar fi reclamat, declarare cît de trecătoare, o notiţă măcar, în care să se facă onoare izvorului preţioaselor date. Dar Zola a luat în întregimea lor pagine întregi, mărginindu-se a schimba pe ici pe colo cîte o vorbă, cel mult cîte o propoziţie; a luat imaginele *telles quelles* şi le-a transpus într-o deosebită ordine, presărînd printre ele cîte o propoziţie a sa, care în genere se potriveşte foarte puţin cu întregul pe care-l plagiază. Deşi Zola nu a avut un proces în faţa justiţiei, cum prea uşor se putea să-l aibă, dacă în locul prinţului Bibescu era un autor mai puţin cavaler şi mai interesat, totuşi a fost aspru judecat şi pedepsit de opinia publică. S-a făcut un zgomot asurzitor în toată presa europeană; ziarele continentului şi insulelor au aplicat pe rînd lui Zola execuţia paralelelor.“

I.L. Caragiale,
„Plagiatul Zola-Bibescu“, în *Opere*,
vol. IV, ediţie îngrijită
de Şerban Cioculescu, 1938

Maria IORDĂNESCU

lasă-ţi **copiii** să vină la **tine**

Copiii de azi ştiu tot

Bătălia adulţilor cu Internetul şi cu mass-media pare a fi pierdută: copiii noştri sînt la un click distanţă de orice informaţie pe care şi-o doresc şi de orice dialog pe care vor să-l înfiripe. Reţelele de socializare sînt mai tari decît orice întîlnire în parc sau la film, referatele în format electronic stau la îndemîna oricărui elev necăjit de tema la istorie sau geografie. Copiii noştri pot fi, cu doar o apăsare de buton, experţi în Socrate, fotosinteză, particula lui Dumnezeu, relaţii cu sexul opus, modă etc.

În vremurile de dinaintea Internetului, un om cult era un „om citit“. Astăzi, internauţii ceva mai insistenţi şi cu preocupări ceva mai diverse pot aspira la acelaşi titlu. Mi-aduc aminte cum, în anii şcolii de dinainte de Revoluţie, informaţiile livrate de profesori şi părinţi ne lăsau cu gura căscată: adulţii din preajma noastră păreau singurii, şi cei mai autorizaţi, depozitari ai nenumăratelor poveşti despre scriitori şi timpuri demult trecute, ai celor mai noi informaţii din ştiinţă şi artă, ai răspunsurilor complete şi spectaculoase despre lume şi viaţă.

Astăzi, un adult poate fi pus în dificultate de viteza cu care circulă informaţiile printre copii şi tineri. Autoritatea lui pedagogică poate fi lesne pusă la încercare de uşurinţa cu care orice informaţie poate fi căpătată fără studiu prelung, de rapiditatea cu care modele superficiale, inconsistente (chipuri anonime de pe bloguri sau site-uri), îşi fac loc în viaţa tinerilor, de invitaţiile la chat şi de comentariile de pe forumuri care par a arunca în aer constrîngerile unui dialog civilizat într-o limbă corectă, bazat pe informaţii verificate. Un educator bun, dascăl sau părinte, are nevoie să-şi diversifice competenţele pedagogice, pentru ca atracţia, firească, a copiilor, tinerilor, pentru Internet să devină un aliat, şi nu un competitor. Copiii de azi ştiu sau pot afla tot. Virtuţile de bun pedagog ale adultului ar trebui puse la bătaie ca să afle ce nu ştiu şi ce nu pot copiii de azi, mai greu de ghicit sub masca siguranţei pe care ţi-o dă conectarea permanentă la întregul univers, prin intermediul computerului. Iar ceea ce nu ştiu copiii de azi, în ciuda multitudinilor surselor de informaţii, este ceea ce nu ştiu copiii dintotdeauna: cum să utilizeze informaţiile pe care le află, ce e fals şi ce e adevărat din ceea ce aud şi văd, unde să caute informaţiile care le vor fi de folos, şi nu cele care îi vor dezorienta, cum să-şi aleagă autorităţile şi modelele care îi pot ajuta să obţină performanţe pe termen lung, şi nu superficiale, cum să-şi folosească eficient aptitudinile şi să-şi dezvolte deprinderile etc. Scopul Internetului este acela de a oferi utilizatorului său răspunsuri. Cel al educatorului, acela de a-l face pe tînăr să cadă pe gînduri şi să(-şi) pună întrebări.

Copiii de azi sînt
la fel de neştiutori ca cei de ieri.

Copiii de azi sînt la fel de neştiutori ca cei de ieri, de nesiguri, de temători în faţa opţiunilor care li se deschid, nu toate oneste, în faţa avalanşei de tentaţii către facil şi rapid, în faţa necunoscutului amplificat de volatilitatea informaţiilor şi versatilitatea normelor. Copiii de azi au nevoie mai mult ca oricînd de un pedagog bun care să surclaseze falsul dialog propus de Internet, tăcerile din faţa computerului, risipa de informaţii şi de certitudini contrafăcute răspîndite pe site-uri, prin încurajarea dialogurilor inteligente, disponibilitatea de a afla şi a asculta, generozitatea, dar şi capacitatea de a oferi instrumente de studiu autentic. Şi, nu în ultimul rînd, prin frecventarea riguroasă a Internetului.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

■ ■ ■

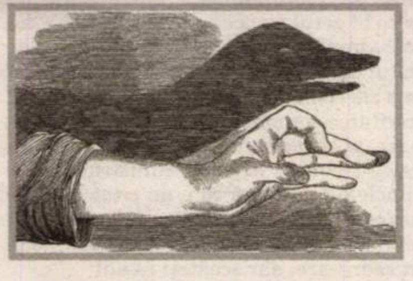

Iaromira POPOVICI

bazar

Patriotism?

Am mai scris că, atunci cînd eram mică, şi stăteam, ca mai toată lumea, la bloc, am înţeles un lucru important pentru supravieţuirea unui cetăţean din Republica Socialistă România de atunci: şi anume că trebuie „să fim patrioţi în bloc“.

Evident, chestia asta însemna să nu vorbim prostii împotriva sistemului atît de tare încît să te audă vecinii sau securiştii care presupuneam că ne ascultau convorbirile. De asemenea, mai ştiam că, dacă vreau să am succes la şcoală cu bietele mele compuneri, trebuia să le încep cu o frază rotund simţită despre „vitejia de veacuri a poporului român, stîncă în calea…“.

Din fericire, la fel de bine ştiam că lucrurile astea sînt doar de formă, pentru sistem: erau o deghizare, în stilul celei geniale pe care tatăl o impune fiului, sub formă de joc, în *La vita e bella* al lui Roberto Benigni, ca acesta din urmă să scape cu viaţă din lagărul fascist.

„Patriotismul“ de tipul acesta era cam singurul pe care îl cunoşteam. Şi totuşi, mai tîrziu, în diverse situaţii din viaţă, a ieşit la iveală şi un altul, mai aproape de ceva real. Un tip de patriotism care voia să spună, într-un mod nu prea înalt: ai noştri sînt imperfecţi, nu se dovedesc, unii dintre ei, prea civilizaţi în anumite situaţii; şi totuşi, îi prefer pe ei, şi mă bucur să-i am, căci sînt şi ai mei.

O atitudine deloc sănătoasă, veţi spune: să ne scuzăm, de fapt, pe noi, cei care am rămas printre „ai noştri“ şi, vrînd-nevrînd, în anumite lucruri, ne identificăm cu ei.

Cînd am ieşit pentru prima dată din România, la o bursă în Scoţia, mi-au plăcut la nebunie peisajele, şi castelele, şi bisericile cu cimitirele lor frust-poetice. Dar nu şi oamenii. Mi s-au părut zgîrciţi (ştiu, e un stereotip), indiferenţi, birocratici. Într-un cuvînt, străini. Nu erau de-ai mei. La fel m-am simţit şi altădată, cînd m-am rătăcit prin metroul londonez, pentru că nu am fost capabilă să-mi însuşesc cultura lor scrisă, eu venind dintr-una neandhertalică, orală.

Tendinţa mea era, ca să pot supravieţui, să le intrepretez unele dintre calităţi drept defecte. În aşa fel încît să nu-mi doresc să mă sinucid pentru că am rămas în România.

Pentru că, de fapt, nu mi-am dorit niciodată să plec. Poate pentru că fac parte dintr-o categorie ciudată de oameni care trăiesc mai curînd în interior decît în exterior. Cu toate astea, şi cu toată capacitatea mea de a eluda realitatea, pînă la urmă, cu trecerea anilor, nu am putut să nu o observ. Şi să nu mă deranjeze multe *„made in Romania“* – de la starea trotuarelor la cea a moravurilor.

Drept urmare, am cîrcotit şi eu, ca toţi românii, împotriva multor situaţii din jurul meu.

Dar, cînd i-am auzit pe alţii, dinafară, spunînd acelaşi lucru, nu ştiu cum s-a făcut, dar m-am revoltat. Am avut reacţia părinţilor nu prea luminaţi care îşi bălăcăresc copiii cînd au ocazia, dar cînd o vecină sau doamna învăţătoare spune ceva rău despre ei, se fac foc şi pară.

Aşa şi eu, cetăţean invizibil altfel: cînd nepoata mea din Australia a început să spună, pe scurt, că totu-i pute aici, am simţit o antipatie crescută faţă de ea.

Cînd un prieten din străinătate, plecat de oarecare timp, a avut, de curînd, o atitudine oarecum asemănătoare, iarăşi mi s-a-ntîmplat. Am simţit, brusc, cum clocoteşte sîngele-n venele mele, şi cum creşte-n mine o Ana Ipătescu de buzunar: cum să spună el despre toţi românii că sînt cum nu trebuie? Că nu gîndesc cum trebuie, chiar cei mai buni dintre ei (noi…)?

Brusc, mi-am simţit nereperată onoarea de fiinţă naţională, şi nu numai. S-a trezit în mine un soi de patriotism justificativ: apărare, pînă la urmă, a unui mod de viaţă; dar şi revoltă contra unui ton autoritar şi generalizator, care nu poate duce, pînă la urmă, decît la stereotipii naţionale. Pe moment, mi-am uitat toate nemulţumirile cotidiene, cît şi pe cele ideologice, morale.

Momentul a trecut şi am tras o oarecare concluzie: criticile sînt cît se poate de binevenite cînd sînt la obiect, cînd se referă la o situaţie sau la un fenomen anume. La fel, cred, şi „patriotismul“, atunci cînd e o privire lucidă – şi, cînd e cazul, apreciativă – asupra unor lucruri punctual pozitive care se petrec în ţara ta.

■ ■ ■

Selma IUSUF

legende urbane

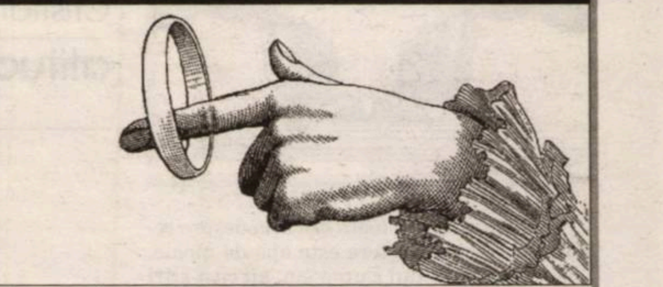

Suprema îndrăzneală

Stă în faţa laptopului şi bea a doua cafea dintr-o cană pîntecoasă primită de la tipii de la Google. Cana reproduce sigla lui Chrome. Grăsană, cu inserţii oblice de culoare galbenă, roşie, verde. Pe fundul ei, în interior, un cerc albastru. Google Chrome. Oricum, n-are importanţă din ce cană bea cafea. Descrierea ei nu are nici o valoare în text.

Citeşte pe net despre oameni curajoşi. Unul şi-a luat lumea în cap şi a plecat la dracu-n praznic în fundul Americii, în plin Bible Belt. Alta, după douăzeci şi ceva de ani de căsnicie, şi-a dat seama brusc că bărbatu-său e urît şi prost. I-a trîntit-o zemos în faţă şi a plecat cu doi copii de liceu atîrnaţi la figurat de fustă. Două cupluri şi-au dat demisia din multinaţionalele în care lucrau, şi-au vîndut apartamentele din Bucureşti şi pleacă în creierii munţilor, unde îşi fac plantaţie de afine. Cînd nu scrie cărţi, Jonathan Franzen juma' de an pîndeşte păsări prin smîrcuri.

Stă în faţa laptopului din bucătărie, soarbe din Google Chrome şi se gîndeşte la migraţia inversă de la oraş la sat. Pe Facebook-ul al cărui browser nu doarme niciodată citeşte diverse texte inspiraţionale: curaj, fuga de mediocritate, gesturi măreţe, bla-bla. Se gîndeşte ce i-ar trebui să fugă de tot măcar pînă la Cîmpina, despre care a auzit că e teribil de cocheţel pe alocuri. Cocheţel. Cu termeni din ăştia, sigur nu ajunge nicăieri. Păi, ar trebui să-şi vîndă casa, să găsească acolo un loc în care să stea şi să cîştige ceva bani din... din ceva. La modul ideal, i-ar trebui o căsuţă mică (se descurcă şi cu două camere) şi un petic de grădină. Ar fi teribil de frumos. Dacă şi-ar găsi şi o slujbă pe care o poate face de la distanţă, din faţa calculatorului, una care să-i asigure banii de zi cu zi, mîncare, pachetul de ţigări, nici că i-ar trebui mai mult. Ar pune în grădiniţa din faţa casei dalii, margarete, mărăriţe şi neapărat regina nopţii. Ar îmbrăca gardul în caprifoi parfumat. Ar planta lîngă temelia casei un lăstar vînjos de luleaua-turcului care să-i îmbrace casa în doi-trei ani în foliajul verde închis ca otrava şi-n flori roşii, ca trompetele. Odată lucrurile astea puse la punct, ar avea timp de citit, de scris, de împletit ciorapi, coşuri, pălării, habar n-are, un *hobby* din cele de lucrat cu mîinile. La o adică, ştie să facă dintr-un pui şi supă, şi tocană, şi friptură.

Visează cu ochii deschişi şi bea din Google. Lavazza roşie. În Cîmpina probabil că n-ar avea bani de aşa ceva. Se uită un pic în jur. Deschide uşa dulapului de sub chiuvetă, unde ţine detergenţii. Trei feluri de spray-uri de curăţat cuptorul. Două pentru mobilă cu mirosuri diferite. Lavandă şi încă ceva. Unul pentru geamuri, unul pentru ecrane de calculator. Balsamuri de rufe din colecţia misterioasă, parfumată, *chic* şi sprinţară. Două feluri de detergenţi pentru podele. Citrice şi aloe vera. Lavete şi bureţi. Cîrlige de rufe. Apret la tub. Nu foloseşte niciodată apret. Tubul arată bine. Săpunuri albastre pentru rezervorul de la WC pentru ca atunci cînd tragi apa să curgă apă albastră. Extrem de important. Ehee, la Cîmpina o să aibă doar strictul necesar. Va fi un om fericit. Va fi un om curajos, onest şi despovărat de griji. La Cîmpina...

Sună iPhone-ul aşa cum sună jumătate din telefoanele astea în Bucureşti, de se caută toată lumea în buzunare în metrou. Cineva îi zice că nu ştiu ce petrecere se întîmplă într-o crîşmă din centru. Dă să refuze, numai ce începuse să se aplece asupra propriei persoane, la naiba. Vine cutare şi cutare spune vocea din telefon. Cutare şi cutare au chestii interesante de povestit. Nişte oameni remarcabili. Se va gîndi altădată la Cîmpina. Nu e o hotărîre s-o iei aşa, la pamplezir. Mai ia o gură de cafea, şi pune cana pe alăturea cu masa. Chrome-ul explodează în bucăţi mici. Cu o mătură strînge cioburile iar cu unul dintre detergenţi (ăla cu citrice) şterge zeama dulceagă. Iese precipitat din casă. Găseşte un taxi. La bulivar!

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

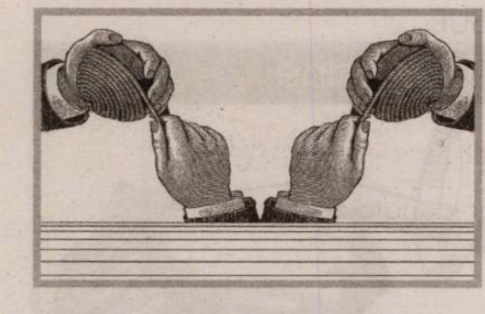

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

S-a mai trăncănit o tură despre creştere

– cu Hollande, care-i întrece –

Le 9 octob
faisons gagner la

© wikipedia.org

■ Eu v-am zis că toată discuţia despre reorientarea spre creştere este apă de ploaie. Deci, după Consiliul European, aţi citit ştiri peste ştiri şi analize peste analize despre cum întoarce Europa cîrma spre politici de creştere. Asta a fost o linie de interpretare. A doua a fost şi mai ancorată în politica zilei şi a fost folosită şi de premierul Victor Ponta, disperat să iasă din paradigma de-acasă „plagiator-cripto-neo-comunist“ şi să intre în aia europeană „premier progresist care se ţine de mînă cu Hollande“. Deci, această a doua linie de interpretare zice că alegerea lui François Hollande mută decisiv centrul de greutate al politicilor europene, dinspre austeritate spre creştere, că Germania cea austeristă (nu există cuvîntul, dar nu că sună bine?) a fost pusă cu botul pe labe. Frumoasă naraţiune, dar stupidă.

■ Alegerea lui Hollande ca preşedinte al celei mai importante ţări din univers, în capul ei, s-a produs la 6 mai. Bon, deci s-ar zice că la 6 mai a întors Europa cîrma dinspre austeritate spre creştere (aplauze prelungite de fundal, care nu sînteţi de acord cu creşterea ridicaţi mîna sus, ticăloşilor!). Problema e că nu e tocmai aşa. Vorbăria despre creştere a început mult mai devreme. Cum opinia publică a obosit de austeritate, liderii trebuiau să pozeze că fac ceva pentru creştere. Ce anume? Păi, nu pot face mare lucru, dacă nu mai ai bani şi nu te poţi împrumuta, nu prea poţi să arunci bani în (posibila) creştere. Dar nici nu poţi spune electoratelor: fraţilor, uitaţi buzunarele goale! Nu, nu aşa funcţionează democraţia. Deci, să ne facem că facem ceva pentru creştere. Sarkozy a plătit cu funcţia chestia cu austeritatea. Doar că aşa cum relatează acum lupta antiausteritate a lui Hollande cu Merkel, anul trecut presa relata despre lupta lui Sarkozy cu Merkel pe aceeaşi temă. Pare că fiecare preşedinte francez are trecut în fişa postului că trebuie să se certe cu nemţii contra austerităţii.

■ Deci, ce s-a schimbat la acest Consiliu? Mai nimic. Au trăncănit şi înainte despre creştere, au trăncănit şi acum. Anul trecut, Comisia a prezentat un *Annual Growth Survey*. Pe baza lui, Consiliul din 9 decembrie a invitat ţările membre să ia măsuri pentru a rezolva problemele cele mai stringente care împiedică creşterea. Deci, asta se întîmpla în luna a 5-a î.e.H. (înaintea erei Hollande). La 30 ianuarie 2012 (luna a 3-a î.e.H), Consiliul European emană o declaraţie a celor 27 de şefi de state şi de guverne. Ea are cîteva pagini şi e plină tot de vorbărie despre creştere. Titlul ei? *Towards Growth-friendly Consolidation and Job-friendly Growth*. Apoi, Consiliul European din 1-2 martie (luna a 2-a î.e.H). Prima propoziţie din concluzii: „Uniunea Europeană ia toate măsurile necesare pentru a repune Europa pe drumul spre creştere şi joburi“. Deci, „toate măsurile necesare“, da? Ce vreţi mai mult de atît? Toate-toate. Evident, se subînţelege că toate alea care nu costă bani. De altfel, citind toate aceste documente cu pixul în mînă, ideea este una singură: noi, liderii, facem tot ce putem ca să relansăm economiile, sîntem pregătiţi să le facem economiilor tot ce se poate – masaj, ceai de rostopască sau compresie cu muşeţel – numai să nu coste bani, că nu avem de unde. Dacă nu mă credeţi, uitaţi ce frază vine după asta cu toate măsurile: „consolidarea fiscală este o condiţie esenţială pentru întoarcere la creştere mare“. Cu alte cuvinte: sîntem pregătiţi să luăm toate măsurile, dar fără austeritate nu putem echilibra finanţele şi nu ne putem întoarce la creştere. Nasol.

■ Vă zic, oamenii erau disperaţi să pară că fac ceva pentru creştere, dar nu sînt multe de făcut. Pe vremea asta, Hollande trăncănea electoral cum că Europa se îndreaptă într-o direcţie greşită şi că trebuie să ne întoarcem la creştere, că e uşor de făcut asta, dar nu vor oamenii cu suflet rău care se adună la Bruxelles. Că să-l voteze lumea pe el, că el ştie cum. Şi-l votară. Aşa ajungem la Consiliul European din 28-29 iunie, ăsta cu scandalul de la noi. Deci sîntem în luna 1 era Hollande. Momentul-cheie, Europa se salvează din ghearele austerităţii, aplauze de fundal, pam-pam! Cei 27 de înţelepţi, conduşi acum de cel mai important preşedinte din univers, în capul votanţilor săi, întorc o pagină ruşinoasă din istoria economică europeană. Ei decid aşa, citez din concluzii: *„Strong, smart, sustainable and inclusive growth, based on sound public finances, structural reforms and investment to boost competitiveness, remains our key“*. Aş traduce, dar i-aş strica farmecul. Remarcaţi cîte adjective însoţesc cuvîntul creştere: *„strong“* (puternică), *„smart“* (inteligentă), *„sustainable“*, *„inclusive“* (inclusivă, atotcuprinzătoare, cea mai tare din parcare). Deci, cei 27 promit o super-mega-creştere. După care urmează sintagma: „bazată pe finanţe publice solide“. Ups! Tocmai cînd se distrau cu aşa multe adjective pentru creştere, o acritură de neamţ din echipa de redactare le-a tăiat cheful şi a zis: staţi aşa, puteţi să faceţi creşterea asta cum vreţi voi, puteţi să o faceţi şi megagalactică, dar să fie bazată pe finanţe publice echilibrate. Adică, austeritate, frate! Puteţi să aveţi cea mai megagalactică creştere, dar fără să stricaţi angajamentele de austeritate pe care le-aţi luat deja, puteţi să spuneţi publicului de acasă ce vreţi, puteţi să promiteţi autostrăzi spre Marte, dar fără să ne stricaţi calculele cu deficitul bugetar şi datoria publică; hai, succes, vă pupăm!

■ În a doua parte a concluziilor, este redat textul aşa-numitului *„Compact for Growth and Jobs“*. Şi el e lung şi complicat, n-am loc de o analiză amănunţită ca cea mai de sus, dar se rezumă cam aşa. Noi, ăştia 27, ne-am adunat aici şi semnăm acest *„compact“* pentru creştere în care zicem următoarele: ar fi foarte mişto ca statele membre să ia măsuri de creştere, să aibă grijă de agenda 2020, să facă ceva în legătură cu şomajul, să aprofundeze piaţa unică, să se ocupe aşa cum au promis de piaţa unică digitală, să reducă birocraţia, să finalizeze cum au promis piaţa unică a energiei, să se ocupe de încurajarea inovării, să unifice prevederile privind patentele de invenţii. Alo, staţi aşa, îţi vine să zici. Păi, acum treceţi în document tot ce vă doare? Nu era despre creştere? Aţi ajuns deja la punctul h şi nu ziceţi nimic de bani. A, da, corect, trebuie să zicem ceva de bani pentru că altfel va rîde presa de noi. Deci, punctul h: ne angajăm să investim cam 120 de miliarde de euro în creştere.

■ Wow, în fine, nişte bani! Presa a muşcat chestia asta. În sfîrşit, o sumă de citat: 120 de miliarde. Suma în sine o suna impozant pentru o ţară ca România, dar e puţin dacă te gîndeşti că ar trebui să scoată Europa din criză. Deci, şi dacă s-ar fi spus direct: băgăm 120 de miliarde în creştere, n-ar fi fost mare brînză. Ştiu că aţi citit cam aşa ceva în presă, dar nu asta s-a decis. Citiţi singuri concluziile de la punctul h în jos. E ceva de genul: noi ne gîndim să punem 120 de miliarde, cam la modul următor. Ar fi mişto să fie crescut capitalul Băncii Europene de Investiţi cu vreo 10 miliarde, că poate dă mai multe credite, deci rugăm frumos board-ul Băncii să ia această decizie pînă în decembrie 2012. Apoi, cu 4 miliarde lansăm un proiect-pilot de bonduri, să vedem cum merge. Am făcut deci 14 miliarde. Deci, mai avem de promis 106 miliarde. Să vedem... Acolo unde se poate, statele membre au voie să realoce banii din fonduri structurale pentru a garanta împrumuturi pentru firme. Estimăm că această chestie ar mai putea îndrepta spre creştere undeva pe la vreo 55 de miliarde, desigur, dacă statele membre au chef să facă asta şi dacă şi Comisia va fi de acord. Frumos, nu? Cele 120 de miliarde sînt de fapt bani deja daţi sau care ar trebui daţi de alţii. Dar presa a raportat „120 de miliarde pentru creştere“, liderii au arătat că fac ceva pentru creştere, iar Hollande s-a întors la popor zicînd că le-a arătat el austeriştilor răi la suflet. Toată lumea mulţumită!

■ Doar că, odată întors acasă, lui François îi dă cu virgulă. Să vedeţi comedie: cică nu se poate şi să renunţi la austeritate, şi să reechilibrezi bugetul. Păi, nu d-asta l-au votat francezii? Să facă bine să se poată. Pînă şi *The Guardian*, bastionul stîngii caviar, îl ia peste picior; fix a doua zi după Consiliul European titlu mare: „François Hollande se chinuie să rebrănduiască austeritatea în timp ce bugetul francez are probleme“. Cică le dă cu minus, aşa, vreo 10 miliarde (peste deficitul de 4,4%). Ce ne facem, ce ne facem? Cum a zis Hollande însuşi în seara victoriei: austeritatea nu mai este inevitabilă. Drept urmare, o redenumim. Îi zicem *„fairly redressing“* (pentru dl prim-ministru român: ghilimelele înseamnă că e un citat din *The Guardian)*. Adică redresăm finanţele publice în mod *fairly*. Moarte austerităţii, bun venit redresare, dar scoateţi banii!

facebook.com/
Cristian.Ghinea.CRPE

■ ■ ■

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

Sărăcia lucie

Locuiesc destul de în centrul Bucureştiului. Zece minute pînă la Unirii. Douăzeci de minute cu autobuzul pînă la Piaţa Romană. Nimica toată. Lîngă Primărie, adică e ordine şi calm pe străzi. Locatari? Deja nu mai cunosc pe aproape nimeni. Şi zilele trecute am simţit adierea sărăciei lucii, a mizeriei, a decăderii. Bine, de vreun an casa, ca şi blocul, mi-e ţinta gîndacilor mari, graşi, infecţi. Nu e năvală zilnică, dar îi vezi peste tot: de jur-împrejurul blocului, la ghenă, în casă. Şi cu peisajul ăsta, culmea, m-am obişnuit. Femeia de serviciu a scării e schimbată. Da, într-o dimineaţă am văzut două balaoacheşe spălînd scara. Nu mai era femeia aia de ani de zile, cu cap mare de bivol, sănătoasă, puternică, tăcută. Gîndacii, scara spălată-jeg, dar suportabil, înghiţibil. Toleranţă. Uite că săptămîna trecută, cum spuneam, şerpii indiferenţei, javra înstrăinării, animalul mediocrităţii au făcut pui: ne-au tăiat apa caldă şi-n scară a apărut o pisică jumulită, rănită. În casă put io de transpiraţie, afară pute pisica zăcîndă. În loc să-mi plătesc întreţinerea, primul gînd a fost să iau pisica s-o arunc afară. Rănită era, groaznică, ghem de viaţă. Pute, dom'le, pute şi de cîte ori urc-cobor scara mă lovesc de ochişorii ei şi de sîngele ei închegat pe blană. Pute, e vară. Put, e vară. Apă caldă nu este: nu s-a plătit întreţinerea. Fac rost de bani şi mi-o plătesc! Şi administratorul îmi spune care-i situaţia. Sînt inşi cu bani, se vede asta, au maşină la scară. Sînt inşi ce-au lăsat casele pradă chiriaşilor, rău-platnici. Sînt inşi care n-au făcut faţă preţurilor mari la întreţinere iarna asta. Groaznic! – zic. Nu e destul: or să taie căldura la iarnă. Mă scoate din sărite jegul omenesc. Dar pisica? S-o iau s-o arunc în grădină!

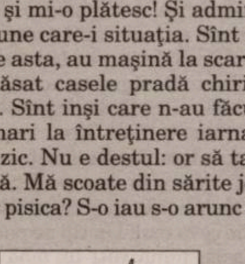

dosar DILEMA VECHE
Coordonatoare: Ana Maria SANDU

Starea bucuriilor noastre

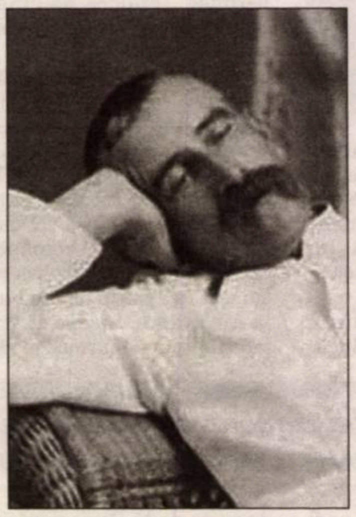

Texte şi opinii de:

- ● Mugur CIUMĂGEANU (psihoterapeut)
„Atingerea stafidei e la fel ca o simfonie de Bach“ – interviu
- ● Adela GRECEANU (scriitoare)
„Plăceri şi plăceri“
- ● Dana ENULESCU (jurnalistă)
„De ce vedem meciuri“
- ● Fanny CHARTRES (traducătoare)
„Plaît-il?“
- ● Matei FLORIAN (scriitor)
„Numele meu indian“
- ● Sanda CORDOŞ (critic literar)
„Urme luminoase, aproape invizibile“

argument

Viaţa e, uneori, în altă parte

DILEMA VECHE
Starea bucuriilor noastre

Cîndva, în adolescenţă, am găsit o carte cu un titlu banal, pe care nu mai ştiu de ce am cumpărat-o: *Bucuria lucrurilor mici*. Nu cred s-o fi citit vreodată. La urma urmei, ce tînăr se împiedică de mărunţişuri, ce să facă cu ele?

Au trecut nişte ani şi mi-am dat seama că dacă nu ai grijă să-ţi cultivi plăcerile nu poţi ajunge prea departe. Viaţa se transformă într-un maraton de 100 de metri garduri, în care prinzi viteză, poţi să treci primul sau ultimul de linia de sosire, poţi să cîştigi bani, să conduci maşini şi să-ţi cumperi lucruri din ce în ce mai scumpe, dar degeaba.

Lipsa bucuriei ţi se va vedea pe faţă. E ca o boală necunoscută care scoate capul exact cînd te aştepţi mai puţin. E suficient să ne uităm la noi şi la cei din jur. Cînd au făcut ceva pentru ei care să-i bucure cu adevărat? Şi să nu se gîndească la vreun plan, o desfăşurare de forţe care să presupună efort financiar şi programare?

Mi-aş dori ca acest dosar să vă facă să vă gîndiţi la lucrurile care vă plac, dar pentru care vă găsiţi timp şi stare din ce în ce mai rar. Întrebarea „ce vă mai place?“ poate părea banală. Dar nu e deloc aşa. Mi-au spus-o şi cei care au acceptat provocarea de a scrie în acest număr. O să vedeţi, sînt texte emoţionante şi asumate, care vorbesc despre acea „irealitate“ imediată, de care avem cu toţii nevoie ca de aer.

Şi pentru că jocul e ca fiecare să-şi treacă pe răboj plăcerile, le inventariez, cu voia dumneavoastră, pe ale mele.

În fiecare an aştept cu aceeaşi nerăbdare să văd marea şi cred că, oricît de nefericită aş fi, aş putea să mă vindec dacă stau ca o şopîrlă la soare. Sigur, trebuie să fie o plajă cu nisip, nu cu pietre. Îmi place să ies la o cafea şi un *croissant* la o cafenea mică de pe o stradă din centrul Bucureştiului, care atunci cînd e lumină afară, pare decupată din îndepărtatul Paris. Să înot mult, pînă cînd simt că toţi muşchii mi s-au încălzit şi lumea pe care am lăsat-o afară s-a îndepărtat.

Să mă uit la Vadú, pisica mea, cînd doarme. Să găsesc cărţi şi filme scrise/făcute parcă pentru mine, care se prelungesc apoi în vis. Mă bucură nespus un text care-mi iese. Îmi place să trec prin Parcul Ioanid. Să mănînc vara un peşte pregătit bine şi să beau *prosecco* rece ca gheaţa. Căldura pe care o aduce o seară de stat la taclale cu prietenii, gădina mea suspendată, să simt iarba sub picioare... Acum că mi le-am amintit, le simt deja mai aproape. Ceea ce vă doresc şi dumneavoastră! (**Ana Maria Sandu**)

BARBURISME

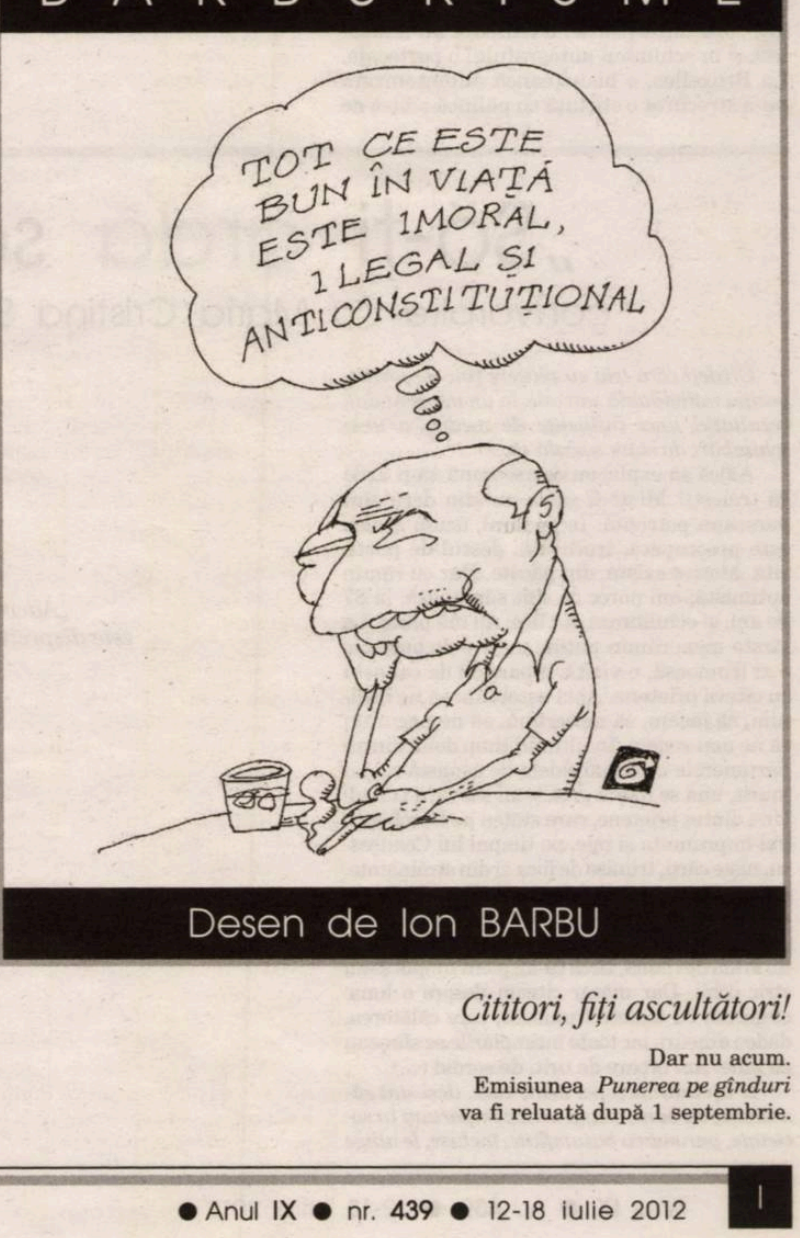

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

**Dar nu acum.
Emisiunea *Punerea pe gînduri*
va fi reluată după 1 septembrie.**

DILEMA VECHE
Starea bucuriilor noastre

Dan LUNGU

Cărți și întîlniri recente

Deseori am sentimentul că sursele de bucurie sînt inepuizabile, numai să avem noi antenele pe lungimea de undă potrivită. De pildă, una dintre cele mai recente plăceri (re)descoperite este aceea de a mă juca; în nisip sau cu mașinuțe, cu motociclete sau cu piese lego... Nu singur, desigur, ci împreună cu Filip-Rareș, fiul meu. Ne jucăm și îi urmăresc prospețimea, candoarea, imaginația. „Cînd merg, melcii parcă dau cu mopul“, spune el. Mă amuz. Aș urmări spectacolul copilăriei la nesfîrșit, căci timpul parcă se suspendă. E ceva asemănător cu starea care te cuprinde cînd citești o carte bună. Probabil că nu întîmplător îmi vine în minte imaginea cărții. Privind retrospectiv, realizez că una dintre plăcerile constante și fără echivoc este cea a lecturii. Dacă am putea alege activitatea în cursul căreia să ne surprindă sfîrșitul lumii, aș prefera să fiu cu nasul în carte...

De patru sau cinci ani am descoperit un lucru care m-a uimit, anume că am un public. Adică există oameni care se bucură cînd îmi citesc cărțile și care îmi scriu sau mă sună să-mi împărtășească impresiile. Aceasta nu mă poate lăsa indiferent. Am descoperit plăcerea de a mă împrieteni cu oameni necunoscuți, vorbind despre personajele mele, întîmplări sau idei, despre autorii care ne-au sucit mințile. Nu sînt un ursuz, mă dau ușor la vorbă, mai ales despre literatură. În sporovăiala lejeră, uneori țîșnesc idei ce poartă stări stranii ori iluminează cărări puțin umblate. Cel mai adesea urmează o tăcere deloc plicticoasă, în care fiecare își rumegă surpriza. Desigur, nu cu toți ajung să tac împreună. Uneori doar împărtășim sentimentul de castă a iubitorilor de literatură, ceea ce nu-i de ici, de colo.

Alteori se întîmplă lucruri care mă emoționează ori mă copleșesc de-a dreptul.

© M. Grecea

La Brașov, la lansarea romanului *Cum să uiți o femeie*, o cititoare mi-a lăsat în schimbul autografului o portocală. La Bruxelles, o bistrițeancă autohtonizată mi-a strecurat o sticluță cu pălincă adusă de la ea de acasă (îți amintești, Nicoleta Esinencu, ce bună era?). La Suceava, după ce am stat la taifas, o tînără mi-a mărturisit că tocmai o ștersese din spital ca să poate ajunge la lectură, lăsîndu-mă cu gura căscată. Instinctiv am măsurat-o din cap pînă în picioare: nu, nu era îmbrăcată în pijamale.

Înainte de Paști, m-a sunat Ruxandra, o cunoștință de pe Facebook. Sosise în București împreună cu soțul său, italian, și ar fi vrut să tragă o fugă la Iași pentru un autograf. A doua zi. I-am spus că nu știu dacă merită călătoria, destul de lungă și obositoare, de vreme ce eu la prînz urma să plec cu familia din oraș, biletele erau deja luate. N-am fi avut mai mult de două ore la dispoziție să stăm de vorbă și eventual să le arăt cîte ceva din urbe. Mi-a spus că totuși se vor porni dis-de-dimineață, vrea neapărat să vină fiindcă nu știe cînd va mai ajunge în România. Puteam să nu fiu de acord? Ei bine, a doua zi chiar a fost la Iași. La doișpe fără un sfert. Eu peste jumătate de oră trebuia să plec. Ruxandra era bucuroasă și emoționată, vorbea încontinuu. Soțul ei s-a fotografiat cu Filip, căruia îi plăceau ochelarii lui de soare. Mă simțeam vinovat că nu puteam sta mai mult. Am început să-i consiliez ce să mai viziteze din oraș, lucruri minunate, evident, să le atenuez eventualul sentiment că bătuseră atîta drum degeaba. „Ah, nu, nu avem timp de vizitat, trebuie să ne întoarcem la București, mîine dimineață avem avion“ zice Ruxandra. „Și apoi mai e și problema cu permisul, în oraș e riscant“ continuă ea. „Ce permis?“ „Fiindcă ne grăbeam să ajungem încoace, ne-a luat poliția carnetul“, a explicat ea, îmbujorată.

Uneori țîșnesc idei ce poartă stări stranii.

În fine, cea mai recentă întîmplare cu cititori s-a petrecut de curînd la Salonul de carte de la Torino. Mă obișnuiesm să dau semnături pe cărți în italiană sau în românește, cînd, deodată, văd în fața ochilor *Je suis une vieille coco!*, varianta franceză de la *Sînt o babă comunistă!*. Doamna din fața mea vorbea foarte bine românește, însă cu ușor accent străin. Îmi explică că e româncă și locuiește în Franța de ani buni, unde lucrează la Air France. Auzise că vin la Torino la Salon și, fiindcă nu reușise să ajungă la Tîrgul de carte de la Paris pentru autograf, și-a aranjat un zbor în Italia, luînd și cartea cu ea. Îmi explica zîmbind frumos, iar mie nu-mi venea a crede. Mă uitam la ea și nu-mi venea a crede. Mă uitam la ea. „Îmi dați, totuși, un autograf?“, zicea ea, amuzată.

***Dan Lungu** este scriitor.*

„Să-ți ardă să trăiești“

convorbire cu Maria Cristina ȘTEFĂNESCU, pensionară

> *„Adevărata plăcere*
> *este disprețul plăcerilor.“*
>
> SENECA

Credeți că a trăi cu plăcere ține de predispoziția individuală sau este, la un moment dat, rezultatul unei influențe de mediu, a unei schimbări de stare socială etc.?

Adică să explic eu ce-nseamnă să-ți ardă să trăiești? Mi-ar fi greu, nu știu dacă sînt persoana potrivită. În general, acum lumea este preocupată, tracasată, destul de plictisită. Motive există, din păcate. Dar eu rămîn optimistă; am noroc că sînt sănătoasă, la 87 de ani, și echilibrată din fire, nu mă plîng. La vîrsta mea, rămîn puține motive de bucurie: o zi frumoasă, o vizită, o partidă de canastă cu cîteva prietene. Abia așteptăm să ne întîlnim, să jucăm, să ne certăm, să ne bucurăm că ne mai vedem. În ultimul timp două dintre partenerele cele mai fidele de canastă mi-au murit, una se mișcă greu – mi s-a rărit cercul. Una dintre prietene, care stătea pe Dorobanți, îmi împrumuta și mie, pe timpul lui Ceaușescu, niște cărți, trimise de fiica ei din străinătate, aproape toate romanele scrise de Daniele Steele care mă distrau, le găseam amuzante chiar dacă n-aveau valoare intelectuală. Băiatul meu mi le lua din mînă, zicea că-mi pierd timpul și-mi stric ochii. Dar măcar citeam despre o lume elegantă, cu toalete frumoase, care călătorea, dădea dineuri, iar toate întîmplările se sfîrșeau cu bine. Am oroare de urît, de sordid (...).

N-ați întîlnit și persoane care, deși sînt sănătoase, au bani, ocupă un loc important în societate, par mereu bosumflate, închise, le ninge și le plouă din senin?

Poate că eram o egoistă, o superficială, dar nu-mi plăcea să le frecventez, le ignoram. (...) La primul meu bal, unde am fost invitată de Pica Tomoroveanu, nepoata lui Octavian Goga – în cinstea ei se dădea petrecerea – eram foarte tînără, ieșeam în lume cu destulă neîncredere. Poate mă intimida și Veturia Goga, mătușa prietenei mele. Dar am petrecut admirabil, m-am simțit în largul meu, fiindcă „unchiul Tavi“, Goga, mă prezenta tuturor: „fata cu părul cel mai frumos“. Eu aveam o claie de păr foarte des, nesupus, dar găsise o formulă care nu spunea cine știe ce, însă îmi făcea plăcere, mă simțeam bine auzind-o, ieșeam din crispare. Cînd am ajuns acasă, mama a fost curioasă: „s-a uitat cineva la tine?“, „Ba am avut și succes: m-a prezentat Octavian Goga“. (...)

Am citit mărturisirile cuiva care spunea că în timpul detenției a avut sentimentul că plătește, astfel, viața sa de bunăstare de dinainte, petrecerile, existența ferită de griji. În cei 50 de ani care v-au modificat felul de trai, dvs. ați avut vreodată acest sentiment?

Nu. Știam că n-am făcut rău la nimeni. Totdeauna am ajutat pe cine mi-a stat în putință. Soțul meu, Basil Ștefănescu, a fost șeful de cabinet al lui Rihard Franasovici, ministru în guvernul Tătărescu și, la un moment dat, cel mai tînăr prefect liberal, în anul cînd liberalii au organizat alegerile și au căzut de la putere, în 1937. Eu de politică n-aveam habar, cînd m-am măritat știam doar numele a doi oameni politici, Madgearu și Ionel Brătianu. Dar, așa cum s-a întîmplat cu toată lumea noastră în comunism, am nimerit amîndoi la pușcărie ca dușmani ai regimului – întîi la drept comun, la Văcărești, pe urmă el și la Canal, ca deținut politic. (...)

La Văcărești eu stăteam cu țigăncile hoațe, care voiau să mă învețe cum să fur cu două degete; cîntau toată ziua, jucau, oftau, se certau și se scuipau cu poftă. (...) În acest mediu căruia, vrînd-nevrînd, m-am adaptat – așteptam eliberarea fiindcă nu fusesem judecați, nici eu, nici bărbatul meu. Într-o zi stînd sub un copac, cu țigăncile ieșite la aer, și tricotînd ca să-mi treacă vremea, văd niște doamne pe care le știam de la Iacht-Club, de la petreceri; dna Bujoi, Lisette Balteanu, Dina Balș – care urmau a fi condamnate politic – scoase la plimbare prin curte. Recunoscîndu-mă, una din ele îmi face semn, ducînd degetele la buze: „n-ai o țigară?“. Aveam, că-mi trimitea soțul meu, prin gunoierii care veneau și la secția de femei să ia gunoiul. Am făcut în așa fel să le pot da două pachete de țigări a doua zi, dar m-a văzut cineva și m-a pîrît la gardianca șefă. Anchetă, scandal: ce scrisoare le-am dat femeilor de la „politici“; să spun tot, că altminteri mă trimit la închisoare la Mislea. Am spus adevărul, voisem să fac o plăcere cuiva care avea poftă de-o țigară. Nu m-a crezut. (...)

(fragment din interviul realizat
de Tita Chiper în Dilema, *nr. 264,*
20-26 februarie 1998)

Adela GRECEANU

Plăceri şi plăceri

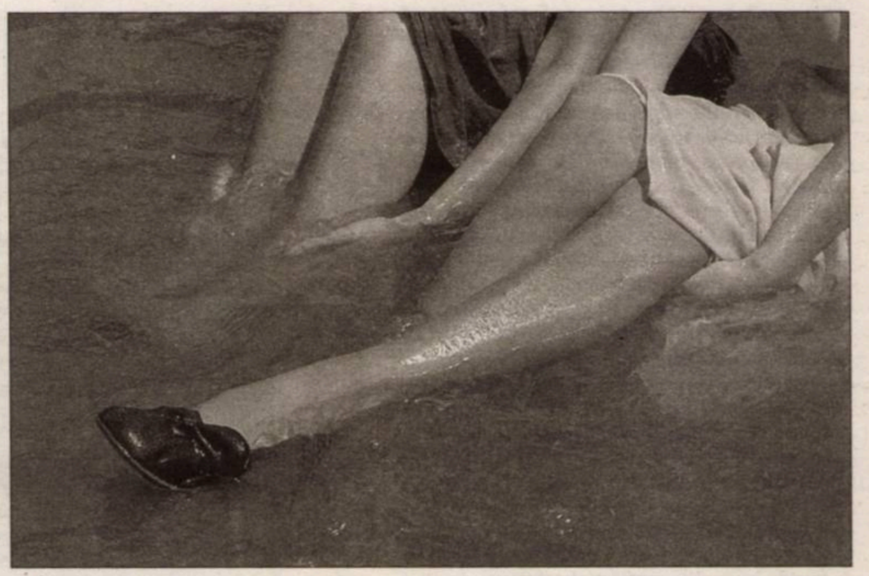

Cred că una dintre cele mai mari plăceri, dintre cele pe care le pot mărturisi, este aceea de a sta de vorbă cu prietenii. Am avut parte – şi sper să mai am! – de întîlniri în care am vorbit ore şi ore, nici nu mai ştiu despre ce, nici nu contează prea mult. Importantă în aceste întîlniri era bucuria de a te înţelege cu celălalt, de a rîde în acelaşi timp, de a anticipa aproape replica celuilalt, de a înţelege exact ce spune celălalt – ca să-l parafrazez pe prietenul Marin Mălaicu-Hondrari. Doi oameni pot folosi acelaşi cuvînt, să zicem *dimineaţă,* şi acest cuvînt să însemne pentru fiecare cu totul altceva. Se întîmplă adesea şi cred că asta e una dintre sursele nefericirii de pe lume. De aceea cînd doi oameni înţeleg exact acelaşi lucru spunînd *dimineaţă,* momentul ţine de zona miraculosului. Un miracol nespectaculos, însă esenţial. Plăcerea de a citi e legată şi ea de tipul acesta de înţelegere. Dincolo de naraţiune, de stil, de construcţie, sînt cărţi care parcă au fost scrise pentru tine special, care îţi vorbesc ţie anume. Ador să citesc lent, cu lungi pauze în care să stau cu ochii-n gol, să mă întorc la cîte o frază, să-mi amintesc de altă carte, s-o caut în bibliotecă şi s-o deschid peste cartea deja deschisă... Dar plăcerile astea cer timp şi tihnă. Nu e uşor să te bucuri. Plăceri mai puţin pretenţioase sînt, pentru mine cel puţin, plăcerea de a mînca, plăcerea de a tricota, de a mîngîia pisica, de a bea o ţuică tare iarna, pe ger. Şi nu pot să nu mărturisesc plăcerea frivolă şi banală, dar nu mai puţin covîrşitoare, de a cumpăra pantofi, haine, cosmetice, fel de fel de fleacuri de care de multe ori nu am nevoie, dar care *îmi trebuie* de urgenţă, plăcere manifestată prin agitaţie, pupile mărite, tremurat, dat din coadă pe dinăuntru. Am şi perioade de sevraj manifestate prin apatie şi morocănoşenie, melancolie şi irascibilitate, care dispar numai cînd reuşesc să-mi cumpăr o bluziţă sau măcar o eşarfă, un ciorăpel fistichiu, satisfacţia cea mai mare fiind cînd găsesc lucruri de calitate la un preţ de nimica. Ţine de talent şi inteligenţă să dibui chilipirul! Ar mai fi apoi plăcerea de a nu face nimic – un lux pe care nu mi l-am mai permis în ultima vreme. Vorba vine că nu faci nimic. De fapt, stai cu ochii pe pereţi şi laşi gîndurile să zboare pe unde vor ele, fără nici o grijă, fără să-ţi pese cît e ceasul şi fără să te întrebi ce treabă ai mîine. Am învăţat cu greu că nu trebuie să laşi treburile zilnice să-ţi paraziteze tot timpul, nu trebuie să aştepţi vacanţa sau sfîrşitul de săptămînă ca să-ţi vezi şi de ale tale. Trebuie – aşa, ca un cod moral! – să furi timp pentru tine. Cum zice o prietenă, să te apuci de treabă devreme, să termini repede, ca să lenevești apoi în voie. Mie însă nu prea îmi iese, de obicei mă moşmondesc ore la ceva ce altora le-ar lua doar cîteva minute şi amîn cît se poate de mult treaba, las cam totul pe ultimul moment. Vă sună cunoscut, probabil. Asta e, sînt convinsă, altă sursă a nefericirii de pe lume. Nici să fii leneş nu e uşor!

Să furi timp pentru tine.

***Adela Greceanu** este scriitoare.*

Laurenţiu DIACONU-COLINTINEANU

Teren

Totul a pornit de la o ştire în presa locală. Un băiat bîlbîit se bate după ore cu un coleg din cauza unei fete. În urma altercaţiei colegul moare. Se întîmplase la Strehaia. După un schimb de telefoane şi de e-mail-uri, Vlad Mixich şi cu mine ne hotărîm să urmărim evenimentul pentru a povesti despre violenţa din şcolile româneşti.

În septembrie 2009 am purces la drum cu Vlad. De la Bucureşti pînă la Strehaia ne tot întrebam ce se putuse întîmpla atît de grav între cei doi băieţi, colegi de şcoală, încît să se ajungă la o asemenea tragedie. Ne bîntuiau amintiri ale propriilor îndrăgosteli nebune din adolescenţă, dar ele nu ne ajutau să găsim răspunsul la întrebări de felul: „Cum de s-a schimbat şcoala atît de mult?“, „Cum de s-au schimbat adolescenţii într-un timp atît de scurt?“. Undeva pe la jumătatea drumului întrebările au fost curmate de o propoziţie care ne-a însoţit mereu: „Las' că descoperim acolo“.

Am ajuns într-un sat vecin cu Strehaia. Am găsit familia victimei. Mama băiatului decedat ne-a întîmpinat cu reţinere. Tatăl era plecat cu oile la stînă, urma să vină, dar nu ştia cînd. I-am explicat că sîntem jurnalişti şi că vrem să aflăm ce s-a întîmplat. Părea deschisă, dar ne-a rugat să aşteptăm un răspuns de la avocata familiei. În timp ce femeia vorbea la telefon, noi ne exprimam mirarea: „Avocata? La peste un an de la incident? Mă rog, hai să vedem“. După convorbirea cu avocata, mama băiatului mort s-a întors complet schimbată. Nu mai era dispusă la nici un fel de comunicare şi ne-a trîntit poarta-n nas. Am plecat descumpăniţi. Spre ieşirea din sat am tras pe dreapta şi ne-am uitat unul la altul cu un amestec de disperare şi dezorientare: „Şi noi acum ce facem? Dar stai, cum adică? Ce familie a victimei nu vrea să stea de vorbă cu presa? Ceva nu e în regulă aici...“

Am fost la cimitirul din sat şi am găsit mormîntul băiatului. După ce l-am fotografiat, m-am aşezat descumpănit pe capota maşinii şi am fumat o ţigară cu capul plecat. „Hai să-l căutăm pe criminal!“, l-am auzit pe Vlad spunînd din senin. În prima fază i-am zis că e nebun. „Dacă familia victimei n-a vrut să vorbească, să vezi ce primitori vor fi ceilalţi.“ Nu aveam nimic de pierdut. Maşina s-a pus din nou în mişcare.

Nu-i ştiam decît numele. Claudiu Mitran. Ajunşi în Lunca Banului, ultimul sat înainte de Strehaia, am oprit în faţa unui bărbat solid cu privirea pierdută. L-am întrebat dacă ştia să ne spună unde găsim familia Mitran, cea cu necazul de anul trecut. „Păi, noi sîntem.“ Pupilele mi s-au dilatat şi m-am întors la Vlad şi i-am spus să parcheze mai bine: „Ei sînt şi ne cheamă înăuntru să stăm de vorbă, hai mai repede!“. Aveam emoţii pentru prima dată după multă vreme. Nici unul dintre noi nu ştia ce să creadă. Intrăm în casa unui criminal? Dacă da, cum se face că ne primeşte? De fapt, care e povestea aici? Şi ce îl întrebăm? L-ai omorît pe băiatul acela? Preţ de vreo treizeci de paşi ne asaltam pe noi înşine cu întrebări, încercînd, probabil, să ne pregătim pentru o situaţie cu care nu ne mai confruntaserăm pînă atunci. Am intrat în casă.

Dintr-o cameră laterală a apărut criminalul. Un băiat plăpînd, cu faţă blîndă şi privire speriată. Mărturisesc că primul gînd care mi-a trecut prin cap a fost: „Ăsta-i criminalul? Dacă-i dau o palmă cred că leşină, cum să fie puştiul criminal?“.

Ne-a salutat şi mama lui. Era o femeie mignonă, care s-a agitat apoi să ne servească cu prăjituri, cafele şi sucuri. Dacă aşa se comportă familia unui criminal, poate ar trebui să schimbăm definiţia termenului.

După o discuţie de aproximativ două ore, întreaga poveste avea să se dea peste cap. Nu mai documentam violenţa în şcoli, ci tragedia unui puşti pe care presa de scandal din România îl considerase pe nedrept că era un criminal. Urma să aflăm cum, înaintea oricărei rezoluţii date de un procuror, Dan Diaconescu şi-a umplut spaţiul de emisie de la OTV cu criminalul din Strehaia. Ce conta că verdictul procuraturii fusese neînceperea urmăririi penale? Mai avea importanţă că raportul medicului legist descoperise un anevrism congenital la băiatul decedat şi că acesta din urmă provocase altercaţia? Mai interesa pe cineva că întîmplarea fusese, de fapt, un tragic accident şi că tînărul Claudiu Mitran şi-a văzut viaţa distrusă pe nedrept, jertfită pe altarul audienţei şi al setei de sînge din studiourile OTV? Trecuse atunci un an de la incident. Şi mai aveau să treacă alte 14 luni în care am însoţit familia Mitran pînă cînd să publicăm documentarul *Crima din telecomandă*.

© M. Grecea

„Scopul tuturor acţiunilor noastre este în general plăcerea.“

EPICUR

În noiembrie 2010, adevărul din spatele poveştii criminalului din Strehaia ieşea la suprafaţă. Iar Dan Diaconescu, astăzi personaj politic cu un partid care a înregistrat un scor înfricoşător la alegerile locale, ne spunea senin că televiziunea sa trebuie să se substituie justiţiei nefuncţionale din România.

Într-unul dintre multele interviuri făcute în perioada documentării, Claudiu ne-a spus la un moment dat că jurnaliştii trebuie „să fie pe teren, să lucreze dacă vor ceva bun“. Un copil a sintetizat într-o singură propoziţie că poveştile oamenilor, pe care noi, jurnaliştii, trebuie să le relatăm, se găsesc în afara birourilor numite, mai mult sau mai puţin somptuos, *redacţii*. Mulţi dintre noi uităm unde şi cum se face jurnalismul. Ne pierdem în „Ponta a zis“, „Băsescu a dres“, „Becali s-a-nchinat“. Mie mi-a adus aminte de un băiat de 18 ani pe care nu-l voi uita niciodată. Datorită lui voi spune mereu că mie îmi place să fac teren.

***Laurenţiu Diaconu-Colintineanu** este jurnalist la RFI România şi documentarist independent.*

DILEMA veche
Starea bucuriilor noastre

Sanda CORDOŞ

Urme luminoase, aproape invizibile

În urmă cu cîţiva ani, am fost invitată să colaborez la realizarea unui volum despre femei şi feminitate în România. Pentru a-mi da un imbold şi un model, persoana care îmi adresase invitaţia mi-a sugerat să vizitez un site pe care erau deja postate mai multe confesiuni ale viitoarelor coautoare. Fereastra deschisă, însă, m-a adus în impas şi m-a obligat să declin invitaţia. Cu una sau două excepţii, zeci de doamne postaseră veritabile rapoarte despre reuşite şi împliniri: aveau toate cariere strălucite şi erau, după caz, mame, fiice, iubite şi soţii excepţionale. Frustant la lectură era faptul că aceste imagini fără umbre şi fără cusur nu reauşeau să transmită, fie şi împreună cu bilanţul realizărilor, nici o bucurie. Or, bucuria, pentru mine, nu scînteiază în absenţa umbrei, nu se înalţă dacă nu are, dedesubt, pămîntul întunecat din care se desprinde.

De altfel, eu însămi, deşi cred că sînt ceea ce se cheamă o natură pozitivă, am trăit foarte mulţi ani cu spatele întors la bucuriile vieţii mele. Atunci cînd au venit (şi au venit), am trecut pe lîngă ele în grabă şi cu nepăsare, incomparabil mai atentă şi mai acaparată de angoase şi anxietăţi, de repetatele bătălii pe care le aveam de purtat cu mine însămi. Fireşte, mişcarea interioară trebuie să fi fost lentă, dar, pentru mine, momentul în care mi-am întors faţa spre bucurie se leagă de o anume experienţă şi, chiar, cu precizie, de o anumită oră. Mă aflam în spital de mai multe săptămîni, intrasem călcînd pe zăpadă şi, într-o bună zi, am văzut că afară e primăvară deplină. M-am uitat la acea explozie de forme şi culori, atît de apropiate şi, în acelaşi timp, de neatins, şi m-am mirat c-am putut să trec atîţia ani printre ele cu nepăsare. Treptat, am început să am o memorie a clipelor bune şi să duc cu mine o politică a bucuriilor simple. N-am încercat niciodată să provoc momentele de graţie, dar, cînd au apărut, le-am acordat atenţie şi puţin timp. Fireşte, n-am să ajung niciodată la meşteşugul Adrianei Babeţi de a le descoperi, de a le întreţine şi, mai ales, de a le da, cu naturaleţe, energie şi har, mai departe, după cum se întîmplă în tonica ei carte, *Prozac. 101 pastile pentru bucurie,* ca şi, aproape săptămînal, în rubrica susţinută în *Suplimentul de cultură*. Dar mă bucur: de lumină, de soare, de orele intense şi trecătoare ale lumii verzi din preajmă, de bucuriile celor dragi, de taifasurile cu prieteni (ceea ce înseamnă: de căldura şi umorul lor), de cărţile care au puterea de a mă ţine captivă, de plimbările rare pe care reuşesc să le fac. Bucuria mea trece, ca a multor altora, prin toate aceste clişee care, în zilele bune, capătă viaţă, luminozitate şi-mi încălzesc inima. În zilele excepţionale, mă trezesc nu recitîndu-mi lista obligaţiilor şi îndatoririlor, ci cu un sîmbure de bucurie în piept. Atunci mă strădui să umblu cu mare băgare de seamă, să nu-l strivească zgura ori absurdul orelor ce vin şi acidul zădărniciei.

De teama clişeelor, mă îndrept spre bibliotecă. Şi iau, pe lîngă cartea Adrianei Babeţi, volumul lui Florin Mugur, *Schiţe despre fericire*. Am un exemplar special, care se deschide cu dedicaţia autorului către un prieten, datată aprilie 1987. Scrise apăsat, rîndurile lui Florin Mugur s-au imprimat pe pagina următoare, peste motto-ul din Ilarie Voronca *(Mic manual de fericire perfectă)* şi peste încă una, care dă titlul primei părţi a cărţii *(Aproape ficţiuni)*. În fond, îmi spun, aşa e şi bucuria: o urmă luminoasă, apăsată, aproape invizibilă *(aproape ficţiune)* care uneori are şansa de a se păstra, miraculos, zile, ani sau decenii. Cum să scriu despre ea? Scrie, mă îndeamnă fiica mea, Rada, clinchetindu-şi numele.

Sanda Cordoş *este critic literar.*

■ ■ ■

Fiecare cu ce-i place

*Nu tuturor le plac doar converşii, mersul la Mc, la KFC şi statul pe Facebook. Sigur că toţi stăm pe net, dar printre plăcerile „tineretului român“ se numără şi hobby-urile care mai de care mai diverse. De exemplu, mie îmi plac conurile de brad, clătitele de salcîm şi globurile vechi din cutia din magazie. Îmi place noua bibliotecă din magazia mea. Are cărţi nemţeşti. Da, îmi place germana. Şi vioara făcută de Viorel – special pentru mîna mea. Andrew Sisters, Beatles, trupele nordice, Marea Neagră! Să scriu în Herăstrău pe malul lacului, grafica, stilourile cu peniţă foarte subţire, umbra, corturile, nisipul, perele, pietrele găurite de timp şi de mare. Să nu mai zic de fotografie şi de teatru. Aş da la regie. Hamacul din curte, conversaţiile cu oameni răsăriţi la minte şi... libertatea. Mi-am întrebat şi cîţiva prieteni ce plăceri au. Iată răspunsurile lor. (**Ileana ZIRRA,** 17 ani)*

Matei NICOLAE, 15 ani

Ca să fim mai precişi, nimeni nu mă consideră un adolescent normal... aş putea spune că trăiesc în lumea mea cîteodată. Ca să mă simt bine, în fiecare zi trag o porţie sănătoasă de chitară – electrică sau clasică, depinde de starea de spirit. M-am săturat de maşini! M-am hotărît! O să strîng bani şi de ziua mea îmi iau o biclă şi un an întreg economisesc bani de abonamente şi călătorii cu Metrorex. Ador mersul pe bicicletă. Din viaţa mea de zi cu zi nu lipseşte tura de ascultat muzică – rock, desigur – cu ajutorul căreia mă pot calma, cînd sînt furios, şi înveseli, cînd sînt supărat. Majoritatea vacanţelor le petrec la munte, întrucît îmi place la nebunie urcatul pe munte. De abia aştept să fiu major şi să pot merge la munte cînd mă taie pe mine capul!

Laura SANDU, 15 ani

Mie îmi place să merg la teatru, să dorm, să vizionez filme, să dansez, să mă plimb, să rîd, să vorbesc, să scriu poveşti, să înot, să visez, să îmbrăţişez animale de pluş, să port conversaţii cu motanul meu în timp ce el se uită la mine ruşinat că are o astfel de stăpînă „schizofrenică“ (cu ghilimelele de rigoare), îmi place Pepsi Twist, ardeiul iute şi salamul de biscuiţi. Îmi place să gătesc, să-mi fac părul în toate felurile, că doar e lung, şi să fac poze chiar dacă nu sînt reuşite.

„Noi ne călăuzim faptele,
unii mai mult, alţii mai puţin,
prin plăcere şi durere.“

ARISTOTEL

Răzvan Adrian PETRE, 16 ani

„Ce le place adolescenţilor să facă?“ Dacă ai pune 100 de adolescenţi să răspundă la această întrebare, cu siguranţă ai primi cel puţin 101 răspunsuri. Nimeni nu poate spune exact ceea ce îi place şi ce nu îi place să facă, deşi cu siguranţă unii preferă lucrurile ilegale şi imorale, în timp ce alţii preferă să asculte muzică simfonică în timp ce-şi numără chibriturile din colecţie. Dar mie? Îmi place să dorm. Cînd dorm prea mult, mă simt ciudat. Dacă dorm prea mult şi mă simt ciudat, trebuie să îmi revin uitîndu-mă la TV pentru mult timp. Îmi place să mă culc tîrziu şi să mă trezesc şi mai tîrziu. Îmi place să stau o noapte întreagă fără să fac nimic. Îmi place să fac cubul rubik pentru că e singura chestie din lumea asta care are o logică. Îmi place să nu ascult de nimeni şi să ascult ocazional muzică.

Anisia PETCU, 17 ani

Îmi place să-mi fac ordine în lucruri. În bibliotecă, în dulap, în cameră. Sentimentul de după, cînd toate sînt la locul lor, e unul dintre cele mai bune. Să-mi gătesc. Să stau la soare. Să ascult muzică şi să zbor cu avionul. Să merg la liceu, e atîta viaţă acolo. Ochii negri ai colegului din spate. Răcoarea din liceu. Sa mănînc pepene. Mult, mult pepene. Să mă uit la seriale. Să citesc noaptea tîrziu. Lalelele. Să-mi mîngîi pisica dimineaţa. Să aprind beţe de chibrit. Pîinea proaspătă. Şi îmi place Bucureştiul. Amalgamat, agitat şi în dezordine, îmi place fiindcă trăieşte, are puls şi personalitate. Am să mă întorc mereu aici.

Eugen DEDIU-SANDU, 16 ani

În ultima vreme mi-am descoperit o nouă pasiune: filmul. Sigur, şi înainte îmi plăcea să mă aşez pe canapea şi să dau drumul la televizor, să butonez şi să urmăresc un film comercial cu încasări mult peste buget. Totuşi, de curînd am început să caut să mă uit la filme artistice, care să nu vizeze încasările, ci să treacă testul timpului. Astfel, am descoperit *Zbor deasupra unui cuib de cuci, Şoferul de taxi, Băieţi buni, Vînătorul de cerbi* şi multe alte asemenea filme care m-au făcut să mă simt prost din cauză că nu le urmărisem dinainte.

Teona GALGOŢIU, 14 ani

Îmi place să merg la teatru. Să văd cum actorii se transformă în personaje nebune, îndrăgostite, curajoase sau fricoase, umilite, răzbunătoare. Îmi place să privesc furtuna. Îmi place să o miros mai ales şi să aud cum trosnesc norii şi să văd fulgerele cum fug în cer. Recunosc, îmi place să văd oamenii speriaţi de furtună, mai ales cuplurile, care o folosesc drept pretext să se ia în braţe. Concertele! Părinţii le privesc numai ca pe o ocazie să bei bere şi să fumezi, dar eu le privesc ca pe un mod să ţi se bage muzica nu numai în urechi, ci în gît (mă refer la nodul ăla din gît din timpul concertelor). Îmi place să stau noaptea trează. Îmi place să stau întinsă pe jos în camera mea şi să ascult Radio Guerrilla. Îmi place să fiu plimbată cu barca în Cişmigiu. Îmi place să scriu nuvele şi poezii. Simt că, scriind, îmi ocup un mic spaţiu în lume, care o să fie mereu al meu.

■ ■ ■

„Atingerea stafidei e la fel ca o simfonie de Bach“

interviu cu psihoterapeutul Mugur CIUMĂGEANU

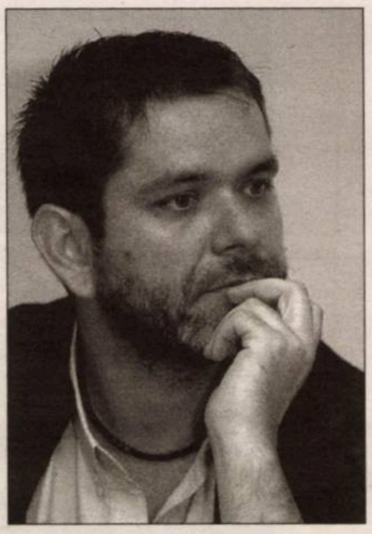

Dacă ar fi să facem o teorie a plăcerii, cu ce ar trebui început?

Noi sîntem socializați cu ceea ce înseamnă plăcerea undeva la începutul copilăriei noastre și apoi pe întreg parcursul vieții adulte. Învățăm să valorizăm un anumit tip de plăcere în funcție de experiența pe care am avut-o. Cei din generația noastră (30-40 plus, mediu urban, familii intelectuale sau cu aspirații intelectuale) au fost supuși la un gen particular de socializare a plăcerii estetice amînate. Ni s-a spus mereu: vei citi o carte, o să asculți puțin Bach și vei trăi o emoție. Astea sînt niște emoții rafinate, dar sînt condiționate de cap. E nevoie ca ele să fie dublate de plăceri senzoriale, care în abecedarul plăcerilor sînt considerate plăcerile de bază: mirosuri, atingeri, gusturi, temperaturi etc.

Dacă tu te-ai socializat în a-ți plăcea Llosa, să zicem, este foarte probabil ca la un moment dat să treci cu vederea plăcerea unor ouă de țară prăjite sau a atingerii unei stafide. E OK să ai aceste plăceri estetice, dar ele nu sînt un oxigen pentru viața de zi cu zi. Plăcerile de tip cultural cu care noi am fost învățați sînt acelea care îți tot promit o fericire și-o satisfacție, dar nu imediat, ci puțin mai încolo. Noi, cei din această generație, putem descoperi la un moment dat că nu avem timp să citim cărți și să ascultăm simfonii atît cît ne-am dori și nici să ne amînăm resimțirea unor emoții (timp pe care părinții noștri l-au avut). Ca să nu mai vorbim despre faptul că sîntem și neîncrezători în plăcerile nemediate. Nu-ți poți permite la nesfîrșit să stai și să atingi o bucată de piele fină care este pe mînerul unui scaun, pentru că ești ocupat și pentru că, oricum, acel gest e genul de plăcere simplă care nu contează. Din felul în care am fost crescuți să minimalizăm plăcerea senzorială și să valorizăm doar plăcerea estetică, mediată și îndelung așteptată vine și descoperirea că sîntem, de fapt, destul de goliți de plăceri.

Oamenii foarte activi se îmbolnăvesc de virusul muncii și resping hedonismul, plăcerile imediate.

Cred că există generații extrem de nefericite.

Ce remedii există în cîștigarea sau recîștigarea bucuriilor mici?

Îmi vine în minte o inițiativă care se numește incubator107 și care e un atelier urban pentru oameni între 25-35 de ani, care nu au fost educați și dresați în plăcerea estetică, și atunci aceste ateliere urbane propun un anumit gen de experiențe senzoriale. De exemplu, au făcut la un moment dat atelier de croșetat și îmbrăcau pomii în ciorăpei, fac pirogravură, origami etc. Propun o experiență urbană, modernă și *fancy*, al cărei rezultat e o întoarcere la genul de plăcere nemediată cultural.

Există diferențe între generații în disponibilitatea de a-și cultiva plăcerile?

Generațiile crescute în cultul pentru plăcerile estetice sînt, de fapt, foarte private de plăcere. Trăiesc cu nostalgia că nu mai au timp să citească, să meargă la prea multe concerte și, chiar dacă merg din cînd în cînd, trăiesc cu un fel de vinovăție că de fapt nu simt o plăcere atît de mare pe cît și-ar dori.

Al doilea lucru pe care l-am întîlnit e un fel de amînare a recompensei. Acest blestem apasă tot asupra generației născute în anii 1970-1980: vei fi fericit dacă, vei avea o plăcere dacă… Și atunci efectul e următorul: oamenii foarte activi se îmbolnăvesc de virusul muncii, resping hedonismul, plăcerile imediate. Din experiența de cabinet descopăr că au în subtext un soi de credință că va veni mai tîrziu și un moment al plății pentru efortul lor. Nu e clar însă cînd se va întîmpla și ce înseamnă acel *mai încolo*. Genul acesta de promisiune – o să fie bine cînd o să mai cîștig nu știu ce sumă de bani, o să fac o anumită excursie, o să-mi iau mașina cutare – nu e altceva decît o condiționare a plăcerii de acțiune. Din punct de vedere al experienței cotidiene pare să fie un lucru valid, dar, de fapt, e ceva profund irațional. Plăcerea vine din contemplare, din lucruri imediate, și nu neapărat din planificare și acțiune. Această falsă corelare – că dacă fac toate acele lucruri pe care mi le-am propus mi se va întîmpla o mare surpriză hedonică – nu face decît să ne transforme în niște cetățeni onorabili, extrem de agitați și de frustrați, dar care își planifică plăcerile cu gîndul că o să fie bine cînd o să ajungă să parcurgă toate etapele pe care și le-au propus.

Am întîlnit foarte mulți oameni care nu știu să se relaxeze în weekenduri și pentru care sfîrșitul săptămînii e un infern. Știu oameni pentru care plecarea și întoarcerea din vacanță sînt la fel de stresante ca dusul și venitul de la birou. Și atunci te gîndești: unde găsim bucuria?

Generațiile care vin din urmă, cei mai tineri decît noi, sînt mult mai relaxați cu plăcerile imediate. Și mult mai puțin dispuși să creadă în momeala unei plăceri care stă după colț.

De aici vine probabil și neputința de a-i înțelege pe cei din generațiile de după noi. Ei merg ziua la birou, dar noaptea stau în cluburi și se simt bine. Privim aceste lucruri cu puțină invidie și cu o ușoară iritare.

Cred, în același timp, că există generații extrem de nefericite. I-aș zice o ierarhie a nefericirii, iar generația cea mai lovită e a celor în jur de 60 de ani, care la Revoluție aveau 35-40. Pentru că ei acum nici nu mai au treabă, nici nu mai au oportunități de plăcere și își și interzic sistematic accesul la plăcere. Sînt foarte critici și nu mai au încredere în nimic.

Ce faci cînd descoperi că nu-ți mai fac plăcere prea multe lucruri?

Știu o persoană care la un moment dat s-a dus cu o puștoaică la un atelier de tricouri și a făcut un tricou cu o pisică. A venit de acolo transpusă și extatică pentru că descoperise că mai poate să facă lucruri de felul acesta. Noi, cei din generația noastră, avem posibilitatea ca, dacă am ajuns pe culmile neplăcerii, să spargem crusta. Și mă gîndesc la resurse financiare, la prilejuri, la tot felul de inițiative ca cele despre care am mai pomenit.

Mai greu este în orașele mai mici, unde rutina tradiționalistă e mai mare și inițiativele în care se cultivă aceste plăceri hedoniste – mai mică.

Plăcerea n-are dreptul să fie încrîncenată. De exemplu, îmi aduc aminte că prin clasa a XI-a am auzit că Sabato e un autor bun. Am luat *Abaddon exterminatorul*, obligîndu-mă să-mi placă. Sau că m-am simțit vinovat cînd, după ’90, am fost într-un muzeu și am văzut primele două tablouri ale lui Rembrandt despre care știam că trebuie să-mi placă și nu mi-au plăcut. A durat doi ani să-i spun cuiva că nu mi-au plăcut. Și e dreptul meu să nu mă forțez să-mi placă.

Văd la generațiile mai noi nonșalanță. Mă amuză uneori și ignoranța lor în artă cînd spun că nu știu cine e X. Apreciez atașamentul lor pentru o plăcere nemediată și palpabilă care e mai degrabă regula pentru ce ar putea însemna bunăstare sufletească.

Din acest punct de vedere cred că ar fi trebuit să facem învățămîntul unul al măsurii, care să nu trateze cu superioritate tot ce vine din zona senzorialului pentru că ar fi zona crepusculară și impură a plăcerilor noastre.

Atingerea stafidei e la fel de înălțătoare ca o simfonie de Bach. Dar ele se potențează reciproc cînd le percepi la nivelul de plăcere și de valoare pe amîndouă.

Putem să ne antrenăm plăcerile?

În psihologie vorbim destul de mult despre socializare la plăcere sau *plaisir training* și de ceea ce se numește tehnici eutimice, de bună dispoziție. Toate acestea încep întotdeauna de la lucruri simple: miros, auz, văz, gust etc. și, ca un nou-născut, înveți raportarea cu pași mici la acel simț.

De exemplu, una dintre regulile simple referitoare la plăcere este că o persoană care se bucură de lume se bucură de un singur lucru, de fapt. Nu poți să te bucuri de o înghețată italiană ascultînd Bach și citind Amos Oz etc.

Interacționați cu oameni care au probleme și care vă cer ajutorul. Vă găsiți timp și stare pentru propriile plăceri?

Îmi dau seama că nu am avut niciodată o cerere specifică de la un pacient care să-și fi dorit să-și regăsească plăcerea sau pofta. Lucrurile astea vin la pachet. De obicei, depresia ca trăire este unul dintre momentele în care pacientul conștientizează că i-a dispărut și cea mai mică plăcere: serialul favorit, mersul în oraș etc.

De aceea, el nu vine cu o cerere de potențare sau de recîștigare a poftei, ci a revenirii la ceea ce a fost, la un nivel de a fi normal. Psihoterapia nu vinde produsul „îi fac pe oameni mai fericiți“. Noi vindem un produs care se numește mai degrabă „îi fac pe oameni la fel de funcționali cum erau înainte“.

Încerc să-mi cultiv bucuriile. Mi-am propus la un moment dat să fac ceva care să aibă și partea asta de meșteșug, și partea de petrecut timp, și partea foarte senzorială. Și în listele pe care le-am derulat mental m-am hotărît să mă dedic fotografiei, și asta în mod programatic, pentru a nu pierde un timp al meu dedicat plăcerii.

a consemnat Ana Maria SANDU

„Plăcerile noastre cele mai mari sînt lipsite de tristețe“.

CORNEILLE

Plăcerea de a vorbi despre noi

Într-un nou studiu publicat în reputata revistă *Proceedings of The National Academy of Sciences*, cercetătorii de la Universitatea Harvard din SUA au efectuat o serie de experimente pentru a evalua cît de mult le place oamenilor să vorbească despre propriile persoane și de ce.

În urma studiilor făcute, cercetătorii Diana I. Tamir și Jason P. Mitchell au văzut că rezultatele trimit în aceeași direcție: oamenii primesc un impuls biochimic atunci cînd se pun pe ei înșiși în prim-plan.

Din această cauză alocăm aproape 40% dintr-o conversație doar discuției despre noi, arată studiul, care spune că acest comportament se datorează proceselor chimice din creierul nostru.

Ceea ce au observat oamenii de știință a fost că, atunci cînd vorbim despre noi, în creier se produc aceleași reacții de recompensă echivalente cu cele obținute în urma sexului și a mîncării.

De asemenea, studiul a mai arătat că oamenilor le face plăcere să vorbească despre ei atunci cînd știu că ceilalți îi ascultă.

Pînă acum se credea în mod obișnuit că oamenii au tendința de a se expune altora datorită unei nevoie de intimitate cu ceilalți, o nevoie de deschidere către alții pentru a-i face să capete încredere, fapt care stă la baza prieteniei. Însă acesta pare a fi primul studiu care sugerează că oamenii se pun în centrul atenției și vorbesc atît de mult despre ei din cauză că le place să facă acest lucru.

ziuanews.ro

DILEMA
Starea bucuriilor noastre

Matei FLORIAN

Numele meu indian

CABINET
Bild
Sport Bild
Bild

© M. Grecea

„Plăcerea stă
nu în descoperirea adevărului,
ci în căutarea lui.“

TOLSTOI

Ar trebui să fie simplu. Ar trebui să scriu că mă bucură dimineaţa asta, verdele cărnos pe care îl văd pe geam, vrăbiile. Îmi plac vrăbiile. Mă bucură. Şi ciripitul lor îmi place. Ce mai ciripesc vrăbiile. Şi ţopăie. Ar mai fi şi coţofana, e una singură şi cîrîie cam tare prin desişul verde. În orice caz, coţofenele sînt frumoase. Şi deştepte. Şi aşa mai departe. Doar că, nici eu nu ştiu de ce, nu e simplu deloc. Am un vecin care raşchetează parchetul. Raşchetează parchetul din vremuri imemoriale, dacice. Probabil că are un parchet imemorial, dacic. Pur şi simplu nu mai termină. Alţi cetăţeni tund iarba, ceea ce e lăudabil. Îmi plac cetăţenii, ador iarba. Doar că nu suport motocositoarele. Le-aş distruge. Le-aş da foc. Mai e un alt vecin, o minunăţie de om, înalt ca bradul şi chel, care tot sparge geamuri. Îi place lui asta, să spargă geamuri, îi place mult. Nu înţeleg de unde are atîtea geamuri, dar asta nu e treaba mea. Renovatul e o îndeletnicire plăcută care te trezeşte din somn dis-de-dimineaţă. Iar cioburile susură pe asfalt ca un izvor cu ape limpezi. Sau cam aşa ceva. Cioburile îmi plac mai puţin, te poţi tăia în ele, în schimb mă înnebunesc după izvoare. După apa lor limpede şi cristalină care susură la vale. Pe cuvînt că-mi plac. Daţi-mi un izvor care susură şi promit să nu mă clintesc de lîngă el pînă se face seară. Sînt un mare fan izvoare, mă culc adesea cu ele. Aş cutreiera şi pădurile, băiet fiind, făceam asta, o fac şi acum, mai ales vara, cînd aici e cald şi acolo-i umbră. M-aş trage la umbră, mi-aş aprinde o ţigară şi aş sta. Statul e o instituţie foarte mişto, mai ales după ce mergi o vreme, cît să oboseşti, cît să te bucuri că stai. Pentru că nu se stă oricum, statul e o artă, are anumite poziţii şi trebuie să le încerci pe toate. E una, mă dau în vînt după ea, în care te propteşti cu spatele de un copac nerăşinos, fag, frasin, stejar, îndrepţi privirea înainte, iar înainte sînt munţi. Munţii Carpaţi. Ee, şi cu Munţii Carpaţi în faţă, sprijinit de un copac nerăşinos, parcă începi să te simţi altfel. Ideal ar fi să mai fie cineva cu tine, un frate, un prieten, ceva, nu mai vorbesc de o iubită. O iubită cu picioare lungi cu care să te ţii de mînă şi să tot priveşti la umbră Munţii Carpaţi. Ar veni şi înserarea, s-ar aşeza şi ea pe aproape. Are obiceiul ăsta să se apropie tiptil, să stea o vreme, să mişte lucrurile, să le facă albastre. Îmi plac lucrurile albastre care se mişcă. Şi îmi place să am şi cu siguranţă că viaţa e frumoasă. Ca plan de viitor, aş domestici cucii din ceasuri şi aş levita deasupra Dîmboviţei, nu mult, doar de pe Bulevardul Unirii de la fîntîni pînă la Timpuri Noi, sau ce a mai rămas din ele. cu cine să le privesc. Pentru că, e lucru ştiut, odată ce priveşti lucrurile albastre care se mişcă, chiar înainte să se înnopteze, dacă eşti atent şi-ţi destupi urechile, o să auzi un fîrîit uşor, de felină mare. Aia e liniştea şi m-aş lăsa înhăţat de ea oriunde, oricînd. Dar cel mai bine e în doi. Să te întorci pe o potecă noaptea, spre o casă veche în care să faci un foc. Chiar şi aşa, înhăţat de sus pînă jos de linişte, poţi face o groază de lucruri într-o casă veche. Doar că n-am să vorbesc despre ele. Se fac în doi şi nu se cuvine. În fine.

Aş domestici cucii din ceasuri
şi aş levita deasupra Dîmboviţei.

Aşa, ocazional, cînd nu e prea cald şi mă plimb, mai găsesc un cîine pe care să-l mîngîi, îi place şi lui şi-mi place şi mie, mai găsesc oameni care îşi fac poze unul altuia cu copilul în braţe, iar asta mi se pare frumos şi mă face să plîng. În rest, mai sparg un vas, mai ard o cîrpă şi nişte calorii, ca să mai treacă timpul, ca să mă simt împlinit. Oameni sîntem. În principiu e bine Apoi aş merge în Deltă cu fraţii mei, iar cortul l-am pune tot pe undeva la umbră. Sînt fan umbră, v-am zis. Dacă aş fi fost indian, m-ar fi chemat *Cel Ce Umbră Mult*. Nu sînt. Păcat doar că mai sînt zile d-astea în care e foarte cald şi mă doare capul, în care maşinile se tot claxonează una pe alta exact ca la concursul de claxonat, păcat de sirenele astea care plutesc pe asfalt şi care, în loc să-i cînte frumos lui Ulise, îmi sparg mie minunăţie de timpan. Şi chiar ţineam la timpanul meu, mi s-a părut întotdeauna un timpan reuşit. Important e că pot să fac abstracţie. Mi-a spus mie cineva că abstracţie se poate face de orice. Chiar şi de tine însuţi, dar atunci e mai rău.

***Matei Florian** este scriitor.*

Micile plăceri ale vieţii lui J.D. Salinger

Învăluindu-şi existenţa privată într-o aură de nepătruns, J.D. Salinger a stîrnit decenii de-a rîndul curiozitatea admiratorilor. În lipsa oricăror informaţii despre viaţa lui, speculaţiile au atins cote din cele mai neobişnuite, încurajate fiind de faptul că scriitorul nu a întreţinut nici un fel de contact cu mediul editorial sau cu mass-media. Mai mult, nu a cedat niciodată înduioşat în faţa zecilor de studenţi care se adunau în faţa casei sale din Cornish, în speranţa că-l vor îndupleca să le vorbească. Necunoscutul a hrănit imaginaţia cititorilor şi a oamenilor de litere, care l-au mitologizat neîncetat, transformîndu-l pe scriitorul retras la Cornish într-un apostol postmodern al solitudinii.

Dar iată că scrisorile despre care presa internaţională a aflat în 2011 arată un alt Salinger: un american care iubeşte aşa numitele plăceri banale ale cotidianului, fiind departe de a întruchipa geniul plin de dispreţ faţă de treburile trivial-lumeşti. University of East Anglia a primit prin donaţie 50 de scrisori dactilografiate şi 4 vederi scrise de mînă, semnate „Jerry“, pe care prozatorul i le-a trimis în perioada 1982-2002 lui Donald Hartlog, un prieten londonez, pe care l-a cunoscut în 1937, cînd amândoi aveau 18 ani şi studiau germana la Viena. Vechiul amic englez a murit în 2007, iar epistolele au rămas într-un sertar, până când fiica lui s-a hotărît să le doneze universităţii.

(...) Misivele, din care universitatea menţionată nu poate furniza nici măcar fragmente, copyright-ul aparţinându-i fondului J.D. Salinger, nu dezvăluie un solitar ursuz, rămas în aerul rarefiat al literaturii. Dimpotrivă, în ele prinde contur un artist care gusta micile plăceri ale vieţii, printre care se numără excursiile la Cascada Niagara sau la Marele Canion, precum şi ceasurile petrecute la grădina zoologică, la teatru sau la restaurant. La Niagara a fost de mai multe ori, o dată în 1990, cînd i-a şi scris vechiului său prieten că „turiştii sînt mai degrabă interesanţi şi o companie plăcută“. Lapidarele impresii epistolare ale autorului spulberă mitul care-l transformase într-o fiinţă asocială.

Desfătările la care se deda „americanul liniştit“ J.D. Salinger în îndepărtatul New Hampshire erau cît se poate de terre-à-terre: hamburgerii (de la „King Burger“), grădinăritul (avea tractor şi fierăstrău, pe care le folosea în grădina de legume), tenisul şi jucătorul britanic Tim Henman, unele seriale de televiziune etc.

Dana G. Ionescu, *www.adevarul.ro*

„Îmi plac lucrurile de care uiţi, pînă nu-ţi ies din nou în cale. Felul cum tranşează francezii carnea. Seriozitatea micilor *pharmacies*. Comportarea copiilor în restaurante.

Indicatoarele rutiere (Franţa este singura ţară din cîte cunosc unde automobiliştii sînt preveniţi că se găseşte sfeclă pe şosea (...). Primării care găzduiesc *beaux-arts*. Degustarea vinurilor în gherete mirositoare, din piatră de var, de pe marginea drumurilor. Aş putea continua, dar ajunge; nu vreau să încep să trăncănesc despre tei şi *pétanque* şi pîine muiată în vin roşu, numită de francezi *soupe à perroquet* – supă de papagal. Orice om are o listă personală, iar a altuia ţi se pare imediat vanitoasă şi sentimentală. Nu demult am citit o listă intitulată «ce-mi place mie». Spunea aşa: „Salata, scorţişoara, brînza, pimento, marţipanul, mirosul fînului proaspăt (vreţi să continuu?)... trandafirii, bujorii, lavanda, şampania, convingerile politice nu prea ferme, Glenn Gould... lista, al cărei autor este Roland Barthes, continuă la nesfîrşit ca toate listele. După vinul de Médoc şi să am mărunţiş în buzunar, Barthes se arată de acord cu *Bouvard et Pécuchet*. Bine, excelent; citim mai departe. Ce urmează? «Să mă plimb, în sandale, pe drumurile lăturalnice din Franţa de sud-vest»“.

Julian Barnes, *Papagalul lui Flaubert*, traducere de Virgil Stanciu, Editura Univers, 1997

Dana ENULESCU

De ce vedem meciuri

Dietetica lui Robinho

După excesele cinematografice de la TIFF, pasiunea pentru filme a fost anesteziată (temporar!), iar EURO 2012 m-a ajutat să trec pieptiş la a doua mare patimă, pe care o împărtăşesc cu 50 de milioane de italieni: meciurile de fotbal.

Squadra Azzurra, ce surpriză, în ciuda dezastrului din finală! Au „înflorit“ steagurile pe balcoane şi s-au declanşat dezbaterile lungi, în care foşti fotbalişti analizau chestiuni de vitală importanţă, cum ar fi dacă portarului Buffon îi bătea sau nu lumina reflectoarelor în ochi, şi comentau ore în şir, desenînd pe coli de hîrtie toate posibilele scheme de joc pe care le avea la dispoziţie Marele Cesare Prandelli (îndoiala era aceeaşi, de fiecare dată: va alege 4-3-1-2?).

Mă fascinează dragostea necondiţionată a italienilor pentru „calcio“: 15.000 de persoane nu mai au un acoperiş deasupra capului după cutremurele din Emilia Romagna, stau în corturi, unde e soare şi la umbră, dar nici lor nu le-a păsat de nimic, timp de o lună; au cerut televizoare ca să se poată uita la EURO 2012. Cînd Monti l-a primit în vizită la Roma pe Hollande, la conferinţa de presă jurnaliştii italieni ascultau în căşti Italia-Croaţia şi au urlat toţi la unison la golul lui Pirlo, silindu-l pe inflexibilul premier să-i explice lui François că „E meci, joacă Italia...“.

M-am relaxat privind geometriile trasate de fotbalişti pe gazon şi m-au încîntat golurile-scamatorie (Welbeck, Balotelli, Ibrahimovici). Am rămas uimită că şi-a revenit spaniolul Torres, pe care îl credeam defunct. M-am distrat la Germania-Grecia *(Deutschland über Hellas)*, m-am pregătit de meciuri ca şi cum m-aş fi gătit să ies în oraş, am ascultat imnurile (Balotelli D'Italia!), am „învăţat“ steagurile. M-am simţit încurajată, ca jurnalist, de prostiile pe care le spuneau comentatorii italieni şi de modul greşit în care pronunţau aproape toate numele. Mi-am invitat prietenele acasă, chiar dacă nu le interesau meciurile; eu comentam pase şi scheme, ele se mirau de cîţi fotbalişti mişto sînt pe lume, Doamne, uite ce sexy e Carroll, ce s-a îngrăşat Rooney, ce bărbat bine e Löw, Mexès sigur e gay, vai ce ornamental e ăsta, cum îl cheamă? Van Persie, ziceam eu...

La meciuri, am superstiţiile mele, care mă ajută să fac ordine în haosul din jur: de cîte ori atingea balonul Daniele De Rossi, de la AS Roma, le trimiteam SMS-uri prietenilor cu „Forza Roma!“. Rîdeam cu gura pînă la urechi, involuntar, de greşelile grosolane, criticam tacticismele excesive, pretindem goluri şi-i lăudam pe cei care se sacrificau pentru echipă, făceam crize de nervi cînd rata pacostea de Balotelli, cînd Cassano aţipea şi alerga cu o viteză de un kilometru pe oră (urlam „De ce nu ai rămas în vestiar“?!), puneam pe scenă psihodrame cînd pierdeau echipele cu care ţineam, şi ţineam în fiecare zi cu o altă echipă, după context, mă supăram pe cine scuipa şi înjura pe teren, mă îndrăgosteam de cine gîndea înainte de a pasa (Montolivo!), vorbeam cu fotbaliştii de pe micul ecran în limbi străine, inclusiv în spaniolă, pe care nu o ştiu bine *(que pasa?, puta madre!...)*, sau în germană, pe care nu o ştiu deloc *(dasforaibertripluştecher...)*.

Am abandonat ultimul roman al lui Franzen ca să (re)citesc *Meciul meu*, autobiografia lui Carles Puyol, şi *Manifestul fotbalist* al lui TRU (în versiune cronicar sportiv), am devenit maniacală şi cumpăram în fiecare zi *La Gazzetta dello Sport*, vorbeam cu „les Bleus“, „la Roja“, „British Lions“, „Squadra Azzurra“ şi „folha seca“, cu jalnică regularitate, lucru pe care ceilalţi din familie îl considerau dezagreabil, făceam terapie de grup cu prietenii străini care aveau echipe la EURO 2012 şi care îmi trimiteau în fiecare zi revista presei sportive din ţările lor de baştină.

Mă agasa oricine schingiuia Squadra Azzurra, m-am dat în vînt după „Panenka“ lui Pirlo în meciul cu Anglia *(a „Pirlesque“ touch of class)*, mă uitam cu gura căscată cum Diamanti despica în două meciurile, mi-a plăcut *(malgré moi)* Rusia lui Arshavin, m-am ataşat de Stekelenburg (de cînd joacă la AS Roma), aveam senzaţii de jenă la toate interviurile, mă înduioşam cînd vedeam cum ieşeau portarii aiurea, la cules de căpşuni, ţineam lecţii de filozofie despre Planeta Fotbal, pretindeam de la arbitri echitate pe terenul de joc, căutam echipa perfectă şi debutantul perfect, colecţionam statistici, îmi plăceau cursele bezmetice de la o poartă la alta, ceream respect pentru adversari, îmi făceam semnul crucii la începutul meciurilor, mă gîndeam la onoarea vîrfurilor de atac din Peninsula Iberică, aveam sentimente de milă pentru învinşi şi ridicam pretenţii la revanşe, am avut surprize şi deziluzii fantasmagorice, am încercat să mă vindec de ideile preconcepute şi să mă debarasez de locurile comune.

„O plăcere este mai mare cînd vine pe neaşteptate.“

THEOPHILE DE VIAU

La mine, cu fotbalul, totul devine emoţie, şi asta mi-a plăcut să fac, preţ de o lună. Acum voi trece din nou la filme, dar numai pînă începe Olimpiada de la Londra... Şi uite aşa, tot înainte, ca în deviza pionierilor!

P.S. Este evident că titlul îi este dedicat lui Alex, care nu s-ar fi uitat la EURO 2012...

***Dana Enulescu** este jurnalistă şi microbistă.*

Fanny CHARTRES

Plaît-il?

Există lucrurile care ne plac şi cele care ne plac cu adevărat.

În prima categorie aş pune micile plăceri (mă gîndesc la Amélie Poulain): prima dată cînd atingi cu degetul de la picior o apă pe care nimeni n-a mai atins-o (fata în costum de baie turcoaz cu cască şi cu ochelari de înot al căror contur îi rămîne în dreptul ochilor timp de două zile sînt eu); drumul de întoarcere de la piscină pedalînd printr-un fel de vată ameţitoare (fata de pe bicicletă, care zîmbeşte calm pe bulevardele aglomerate şi poluate din Bucureşti, sînt tot eu); nopţile albastre în care pisica vine să se cuibărească pe gîtul meu, îmi toarce la ureche şi-mi povesteşte tot ce a făcut peste zi şi tot ce a văzut de pe scaunul de unde supraveghează întreg Bulevardul Ştefan cel Mare; nopţile albe, în care merg pe străzi şi prietena mea luna mă ghidează şi mă încălzeşte; zilele cu ploaie în care pot să mă strecor în pelerina roşie şi să mă transform în *superwoman;* serile de vară în care mirosul de tei invadează terasele cafenelelor şi ale grădinilor din Bucureşti; întoarcerile din Franţa cînd trec de uşile automate din Aeroportul „Henri Coandă“, uşoară precum o balerină cuprinsă de o nestăpînită dorinţă de a face imediat conversaţie cu un taximetrist care va veni să mă acosteze (fata care pleacă de la Bucureşti cu ochii complet roşii şi care se întoarce de la Paris – marele Paris! – cu ochii strălucitori, sînt eu); privirea unui copil care vine să citească şi să se îndrăgostească de acelaşi roman pe care l-am devorat şi eu cînd aveam aceeaşi vîrstă cu el...

Dar mai este ceva care îmi place cu adevărat: „Alţii pot face lucruri care li se par bune, atîta timp cît eu pot să fac ceea ce îmi place“, spune un personaj din *Cinq photos de ma femme*, romanul lui Agnès Desarthe, pentru care am o afecţiune cu totul particulară.

Mi se pare că în această frază e sintetizat totul...

Sîntem liberi să facem ceea ce ne place, chiar dacă ceilalţi nu înţeleg şi au cu totul alte plăceri.

Să aleg drumurile sinuoase cînd ceilalţi aleg căile fără obstacole, să mă folosesc de propriile picioare cînd ceilalţi urcă cu scările rulante; să traduc autori români mai puţin comerciali, cînd majoritatea traducătorilor decid din instinct de supravieţuire să se concentreze pe texte vandabile; să aleg produsele aflate pe rafturile de sus ale supermarketurilor în locul celor care se află la îndemînă; să trăiesc la Bucureşti, care nu face parte dintre oraşele dorite, un loc din care mai degrabă lumea pleacă decît să vină, un oraş mai mult respins decît glorificat; să trăiesc într-o ţară a luminii obscure în loc să rămîn în ţara Luminilor...

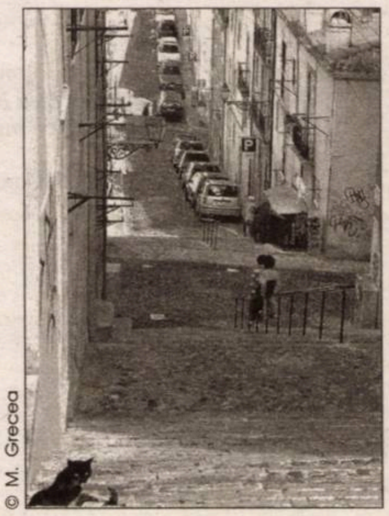

© M. Grecea

De ce? mă veţi întreba. De ce să-ţi complici viaţa? De ce ceea ce-mi place cu adevărat să treacă printr-un proces atît de tensionat?

Pentru că drumurile accidentate sînt mai puţin bătute; pentru că scările urcate de-a dreptul ne fac să ne dăm seama de înălţime şi ne fac să ne gîndim în ce raporturi sîntem cu lumea; pentru că autorii necomerciali sînt cei mai buni, mai oneşti şi mai adevăraţi, mai emoţionaţi şi mai fideli; pentru că produsele aflate pe rafturile de sus sînt cele mai bune (staţi liniştiţi, n-o să merg pînă acolo încît să spun că sînt emoţionante); pentru că Bucureştiul e un oraş neiubit şi încă necunoscut, un loc care renaşte lent din propria-i cenuşă şi le oferă această posibilitate şi locuitorilor săi, pentru că e un oraş pe care îl înţelegi în timp, care se descoperă şi se arată dacă ai răbdarea şi dorinţa să-l înţelegi, ca atunci cînd găseşti un obiect vechi, care a stat ani întregi într-un pod, îl cureţi, îl lustruieşti şi îi dai o viaţă nouă.

Să facem ceea ce ne place fără să ne intereseze ce zic sau cum fac ceilalţi e un drept, o libertate. Aceea de a trăi aşa cum ne dorim.

***Fanny Chartres** este traducătoare. Cel mai recent volum tradus este o antologie de proză românească* Nouvelles de Roumanie *(apărută la Editura Pour la nouvelle).*

traducere de Ana Maria SANDU

DILEMA
Starea bucuriilor noastre

Ce vă (mai) place?

*Ne vedem la redacţie, ne scriem e-mail-uri, vorbim despre texte şi cărţi, dezbatem ce se întîmplă în ţară, mai ieşim la terase, dar nu apucăm să vorbim foarte mult despre ce ne mai place. Aşa că i-am rugat pe colegii mei de redacţie să răspundă la această întrebare în răspăr cu vremurile: Ce vă mai bucură? Răspunsurile lor au fost umane, simpatice şi nedilematice… (**A. M. S.**)*

Marius CHIVU

Îmi place: să ascult Pink Floyd cu lumina stinsă şi să dansez pe ABBA cu prietenii, să călătoresc la Est, să merg pe jos şi cu cortul la Gărîna, să ascult jazz în aer liber şi pe ploaie, iar la 2 Mai să citesc povestiri stînd pe nisip sub soare, să mă uit la documentare pe Discovery pînă la 5 dimineaţa şi să văd filme (la cinema, la TIFF, la mine acasă), să dorm în avioane, să citesc scrisori vechi în parcuri şi să scriu proze scurte în cafenele, să mănînc telemea cu pîine de casă şi ciorbă de praz gătită de bunica, să beau ţuică cu bunicul pe băncuţa din faţa casei, să spintec miei şi porci împreună cu tata de Paşti şi de Ignat, să călăresc şi să prind raci cu mîna....

Radu COSAŞU

În jurul nostru, situaţia e de aşa natură încît nu pot spune decît că am ajuns să mă bucur de inconştienţa cu care la *Dilema* noastră *veche* ne mai batem capul să aflăm ce le mai place românilor. Trăiască minimalismul vital cu care înfruntăm mizeria jubilatorie din campionatul naţional de grătare!

Amicul DEJUN

M-au bucurat dintotdeauna începuturile: primul dumicat, antreurile, preludiile, primăverile, răsăritul. Întrevăd că o să-mi placă tot mai mult (şi) finalurile: deserturile, códele, toamnele, crepusculul. Mă întreb cu îngrijorare cîte plăceri intermediare voi fi ratat pe drum.

Cristian GHINEA

Mă bucură să citesc. De fapt, îmi place să cred că mă bucură să citesc. Şi nu-mi face plăcere să mă agit, să muncesc, să schimb lumea. De fapt, îmi face plăcere să cred că nu-mi place să… Altfel nu se explică de ce viaţa decurge cum decurge.

Stela GIURGEANU

Aventurilor gastronomice le pot răspunde, de la egal la egal, cele olfactive. Fie perspectiva unui guacamole perfect condimentat, fie aroma unui parfum care reuşeşte să îmbine ascuţimea piperului cu catifelarea aromelor lemnoase, sînt cele două secvenţe de endorfine de la care cu greu mă pot sustrage. Sînt micile plăceri, devenite mici dependenţe ale stărilor de bine fără un motiv concret, superficiale şi efemere, precum un pahar de şampanie rece sau un joc de artificii.

Andrei MANOLESCU

În fiecare an pe la începutul verii am o aceeaşi bucurie foarte simplă şi pe care, dacă-i musai, v-o dezvălui: să mă aşez în faţa televizorului şi să urmăresc meciurile de tenis de la Roland Garros avînd în poală un castron plin cu căpşune pudrate cu zahăr farin, iar apoi să urmăresc meciurile de la Wimbledon, avînd de data asta lîngă mine un castron cu cireşe. Verdele ierbii (chiar dacă pe ecran) şi roşul cireşelor (nu mai vorbesc de gust) mă binedispun. Totul e perfect dacă reuşesc şi să uit că lîngă aceste canale de sport, periculos de aproape, sînt cele de ştiri, care de regulă, indiferent cu ce delicatese culinare le-aş garnisi, mă prostdispun.

Buster Keaton

„A da cu plăcere valorează mai mult decît ceea ce dai.“

SFÎNTUL AUGUSTIN

„Dacă îţi place ceea ce faci, niciodată nu va fi o muncă.“

CONFUCIUS

Matei MARTIN

După un an istovitor, nu mă mai gîndesc decît la vacanţă. Va veni foarte curînd. Şi numai gîndul că voi avea o lună în care să nu fac nimic mă face să tresar de emoţie. Pe de o parte, bucurie. Pe de altă parte, angoasă: vacanţa presupune pregătiri şi cheltuieli – deci muncă de organizare (de reţinut cuvîntul „muncă“). Telefoane pe la agenţii de voiaj cu angajaţi obraznici, cumpărături (unde-i lista? ce-am uitat să luăm?), griji. Probabil că acesta e motivul pentru care n-am reuşit niciodată să-mi petrec o vacanţă într-un loc... de vacanţă. Anul acesta va fi la fel. La orizont văd o plajă pustie şi sălbatică, lîngă un sat din Dobrogea. N-am hotărît cînd plec, nici ce iau cu mine. Statul degeaba e o activitate în sine. Una nespus de plăcută.

Patricia MIHAIL

Bucuriile mele se-mpart, dintotdeauna, după amintiri şi anotimpuri. Primăvara străbat aleile cu tei înfloriţi şi vizitez cireşul japonez din Botanică. Vara mă plimb fie la mare, pe plaje pustii, fie la ţară, prin curte, cu tălpile goale, mîncînd gogoşi făcute de bunica şi cărînd după mine cîte-o carte. Toamna primesc cărţi poştale şi trimit scrisori prietenilor vechi, aflaţi prin ţări îndepărtate. Iarna o dedic ciocolatei calde cu mentă şi scorţişoară, maratoanelor de filme, desenelor animate cu Tom & Jerry şi Crăciunului, cu toţi brazii, globurile şi fericirile pe care le aduce. În rest, tînjesc după duminicile acelea în care să nu fiu decît eu, cu gîndurile/cărţile/filmele/muzicile mele, nestingherită, cotrobăind prin cutiile cu fotografii, vechi şi noi, sau – dimpotrivă – visez la zilele tihnite petrecute vorbind ore-n şir cu oameni dragi, fără să stau cu ochii pe ceas, fără grabă.

Ruxandra MIHĂILĂ

Marile/mici plăceri aduc bucurii, mici sau mari. Ele ţin de sminteală juvenilă sau past... şi sînt legate îndeobşte de planuri fantasmagorice pe termen lung, care îţi ocupă tot timpul (liber) şi îţi toacă ultimul franc. Acum, în acest peisaj de degringoladă lătrătoare, cînd totul în jur se dezghioacă şi se desciocăle cu zgomot surd de ruină, o plăcere sadică, adică tocmai împotriva curentului, e să-ţi cumperi un şop. Amuzamentul devine fabulos cînd încerci să mergi pe firul etimologiilor şi să explici că „şopul“ tău nu are nimic a face cu *shop*-ul lor, şi doar foarte puţini vor înţelege semnificaţia abrevierii ancestralului, de mult abandonat, şopron. Şi, mai ales, nici nu-şi închipuie cît de minunat arată. E ca un templu.

Adina POPESCU

Să aţipeşti după-amiaza în mansarda unei case, iar ploaia să răpăie pe acoperişul din tablă; clătitele cu orice; o ţigară atunci cînd ieşi după un timp dintr-un loc unde nu se fumează; să-ţi cumperi ceva nou, chiar şi un fleac; o zi în care nu trebuie să faci nimic; să spui „mi-a făcut plăcere!“, după ce cunoşti un om şi să nu fie de complezenţă; prima baie în mare a anului, imediat după ce ajungi; plecările neplanificate şi fără vreun scop anume (chiar şi pînă la Crevedia); un pahar de vin bun şi o conversaţie plăcută pe o terasă, în soare, în primele zile ale primăverii; alungarea unei neplăceri.

Iaromira POPOVICI

Să mă pierd pe străzi, pitoreşti sau chiar derizorii; să mă-ndrăgostesc; să fac daruri, simpatice şi inutile; să călătoresc; să învăţ (aproape) orice lucru nou sau teorie nouă; să pot vorbi (aproape) orice cu un prieten; să scriu; să încerc mîncăruri şi băuturi noi; să pierd timpul prin orice fel de muzee; să dansez; să am o pisică; şi, deloc în ultimul rînd, să văd filme, oricîte, bune sau proaste.

Simona SORA

Una dintre marile mele plăceri (la care aş fi nebună să renunţ, deşi primesc mai multe cărţi decît apuc să citesc) e căutarea cîte unei cărţi imposibil de găsit. Aşa am descoperit cele mai bizare cărţi cu putinţă, de negăsit prin librării, online sau pe la prieteni. Acum vînez una pe care am localizat-o doar la o bibliotecă din Australia (la rugămintea mea, Cosana Nicolae a încercat să dea de ea în cîteva biblioteci universitare din SUA, însă fără succes): *An Adventure in Vedanta: J.D. Salinger's the Glass Family* de Som P. Ranchan. Habar n-am de ce, aş vrea foarte mult s-o citesc. În rest, în pofida mie însemi, încă îmi plac şerbetul de zmeură, parfeul de la Capşa şi mai nou crema de roşcove de la Naturalia…

Dan STANCIU

*10 bucurii mărunte la scara vremii, dar pe undeva (la scara clipei) mari:*1) venirea verii; 2) ca o consecinţă a punctului 1, prilejul de a combina savuros roşul cu verdele, respectiv tomate şi busuioc; 3) ca un avantaj al aceluiaşi punct 1, ocazia de a purta bluze înflorate, pe care le adori; 4) o carte (oricare, doar să fie altfel); 5) rarele intervale dintr-o zi cînd ora se împarte în sferturi şi nu mai trece ca un întreg; 6) întregul spectru de nuanţe al unei dimineţi netede; 7) ceva care începe larg şi se desfăşoară încet (pe alocuri chiar fără să mişte), dar care încape într-un singur minut; 8) ca un ecou al punctului 7, nişte sunete (sau vorbe) pe care le auzi ocolindu-te; 9) tot ca ecou (dar al punctului 5), senzaţia de incomplet din fiecare gest; 10) uneori, tihna.

Mircea VASILESCU

De la o vreme, sînt surprins eu însumi de cîtă bucurie îmi pot provoca plăcerile mici (şi care încep tot mai mult să mi se pară esenţiale). Bunăoară, să zac la umbră în grădină, să stau la o tacla dezordonată cu un amic, să privesc caisele sau merele dintr-un pom, să mă uit ingenuu la o imagine frumoasă peste care am dat întîmplător pe Internet. Şi altele asemenea. O fi semn de bătrîneţe? Posibil, dar ce contează?

Luiza VASILIU

Somnul de după-amiază, dovezile neaşteptate de prietenie, volumele de poezie ale debutanţilor, vacanţele la Văratec cu ai mei, îngheţata de mango, datul în *montagne-russe,* alintăturile unei pisici, înotul în mare (numai să nu fie meduze!), statul în rîndul întîi la concertele trupelor care-mi plac, primele cadre dintr-un film pe care-l aştept de-un an, împrietenirile, jocurile de cuvinte, cadourile, călătoriile lungi cu trenul şi avionul, scoicile, copiii cu baloane, cărţile şi oamenii buni, plimbările prin oraşe necunoscute, dansatul şi karaokele, hohotele de rîs, chicotelile, fericirile mele mici (care vor rămîne secrete).

■ ■ ■

Peter FRANK

Plagiat

Iată un fapt tulburător: premierul României e acuzat că a comis un act sfruntat și impardonabil de plagiat. Dată fiind amploarea sa, nu poate fi doar o scăpare, un accident datorat neatenției. E un act conștient și fățiș de dispreț față de onestitatea intelectuală, care se naște, ca orice plagiat intenționat, dintr-un simț distorsionat al autorizării, o leneșă nepăsare intelectuală, o tendință de mitomanie premeditată, un periculos deficit de etică sau, pur și simplu, ignoranță. Oricare variantă ai alege, nu este un atribut pe care să-l dorești pentru un prim-ministru.

Și totuși, nu asta mă deranjează cel mai mult.

Ce-a urmat după această dezvăluire? Jurnaliștii, mulțumind Cerului pentru un așa scandal (autentic, de data asta), se reped salivînd și împiedicîndu-se unii de alții să întoarcă problema pe toate fețele. Canalele TV își aruncă năvoadele și aduc în studio tot felul de invitați. Ziarele publică articole pline de amănunte, cu titluri care-ți taie respirația. Site-urile și blogurile se umplu de opinii și comentarii – care critică sau apără. E teribil! – strigă toți într-un glas.

Dar aș fi curios să aflu cîți dintre acești jurnaliști, care mai tîrziu (sau a doua zi) s-au întors în redacții pentru a-și scrie articolele, au dat un search pe Internet și au găsit citate, fraze, informații sau chiar paragrafe întregi pe diverse site-uri, pe care le-au folosit apoi în articolele lor, fără a cita vreo sursă.

Da, acum, cînd presa a devenit, în sfîrșit, riguroasă în legătură cu acest subiect ajuns brusc „o nouă religie“, cum se spune, acum ar fi momentul potrivit să aflăm și noi de unde își ia *ea însăși* – presa – informațiile, relatările despre liderii din alte țări, citatele provenite din celălalt capăt al lumii, imaginile cu inundații din Timbuktu, inutilele filmulețe cu pisici dansînd, îmbrăcate în rochițe hilare. Pentru că a nu cita sursa *este* plagiat. Despre asta-i vorba aici: despre faptul de a folosi munca altuia și a o prezenta, intenționat sau prin omisiune, ca fiind a ta. (Pentru cei care tot n-au înțeles – și se pare că sînt destul de mulți –, o explicație ajutătoare: dacă furi o prăjitură de la cofetărie, nu încerca să pretinzi că ai făcut-o tu, ca să impresionezi sau ca s-o vinzi. Nu e doar hoție, e și minciună. Simplu.)

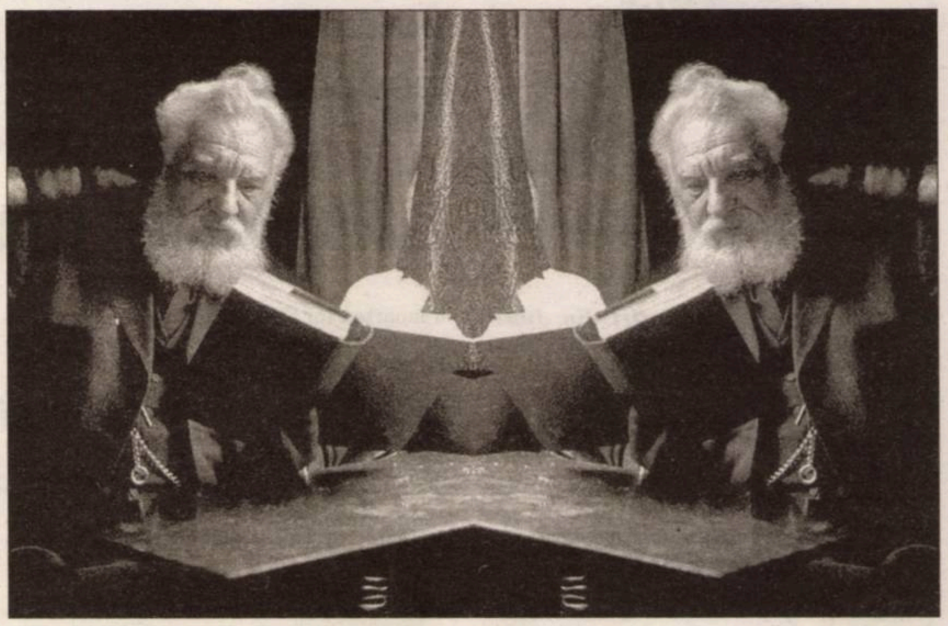

Dacă liderii politici reflectă vremurile în care trăim, atunci Victor Ponta ar putea fi ilustrarea perfectă a unei realități substanțiale și tulburătoare a României, pe care o remarc mereu, cu o frecvență alarmantă: mulți (prea mulți) oameni din această țară, mai mult decît în orice loc în care am locuit sau am muncit, pur și simplu par să nu înțeleagă că e greșit să furi cuvintele altuia. Și nu mă refer la importul de idei pentru a crea ceva nou. Vorbesc despre copierea directă de conținut (cu alte cuvinte, furtul proprietății altcuiva) și prezentarea acestuia drept operă proprie.

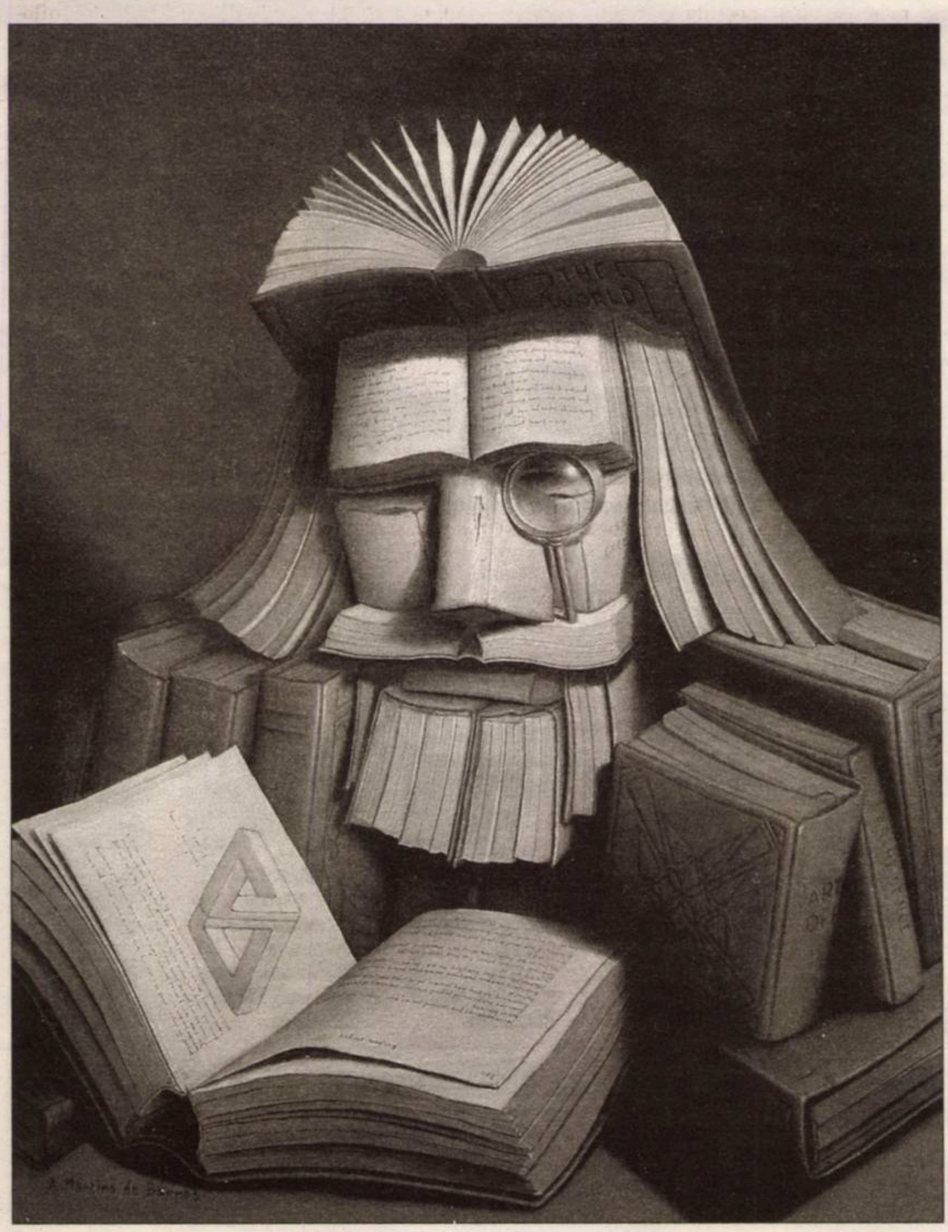

Cînd lucram la un post TV de aici, am văzut cum „redacția“ folosea mereu „la liber“ Internetul pentru informații, știri, citate – orice era nevoie. De ce să plătești pentru serviciile unei agenții externe de știri, cînd găsești atîtea lucruri gratis (și probabil adevărate) online? Cînd mă uit la știrile TV, văd imagini de peste tot – grindină într-un loc despre care n-am auzit niciodată, cîini care cîntă împreună cu stăpînii în SUA, Hillary Clinton în Mexico. Habar n-am de unde au luat imaginile, dar, serios acum, de ce m-aș plînge? Reporterul de la ziarul local X, care scrie despre situația din Grecia, de unde știe ce-au spus politicienii de acolo, pe care îi citează? Telepatie? Acum cîteva zile, văd pe prima pagină de la *Adevărul* și de la *România liberă* fix aceeași poză a lui Adrian Năstase; nici una dintre publicații nu specifică sursa. Ei, și ce-i așa ciudat? Am văzut un articol publicat într-o revistă de aici, care relua în întregime pasaje dintr-un articol apărut în altă revistă. Și ce-i rău în asta? Cînd eram director de marketing și agențiile de publicitate veneau cu idei furate direct (pardon, împrumutate) – *mot à mot* – din reclame TV pe care mi le aminteam din SUA, de ce aș fi ofensat? (Că veni vorba, căutați excelentul clip publicitar pentru monster.com, din timpul Super Bowl 1999. Chiar voiam să le mulțumesc că mi-au amintit de el!) Cînd o studentă de-a mea mi-a trimis nu de mult lucrarea sa de examen în care copiase, în întregime, fragmente dintr-un document de firmă scris de altcineva, de ce aș pica-o? Doar m-a asigurat că a selectat singură pasajele potrivite temei sale. Ce-i așa rău în asta?

Dacă furi o prăjitură de la cofetărie,
nu încerca să pretinzi că ai făcut-o tu.

Serios, gîndiți-vă. În toate aceste cazuri, raționamentul e ceva de genul: autorii de drept ai produselor enumerate mai sus – profesorul universitar, reporterul, fotograful, echipa de creație – au terminat deja cu acestea. Nu mai au nevoie de ele. De ce nu le-am putea folosi, atunci? Cui îi pasă cine le-a scris? De ce să nu le vindem ca și cum ne-ar aparține, dacă se poate?

Nu numai că toate aceste cazuri înseamnă furtul proprietății altcuiva și prezentarea acesteia drept a lor, dar mai înseamnă și uzurparea capitalului intelectual al altuia și falsa lui atribuire sieși. Înseamnă, cu alte cuvinte, evitarea efortului de a gîndi cu mintea proprie, prin folosirea produsului altei minți și afișarea acestuia ca pe o mască menită să le acopere propria indolență și deșertăciune. Oamenii ăștia trebuie să înțeleagă că scrierea legitimă nu e echivalentul literar al unui colaj de Bârlădeanu.

Așadar, l-aș întreba pe domnul Ponta: cîte idei expuse în cele 432 de pagini ale tezei dumneavoastră vă aparțin? Cîte dintre considerațiile care pot fi citite acolo sînt ale dumneavoastră? Și de ce ne-am opri aici? Acum, că sînteți prim-ministru, continuați să pretindeți că gîndiți cu propria minte, în timp ce folosiți ideile altora ca și cum ar fi ale dumneavoastră? Încă le mai permiteți altora să scrie și să creeze idei pentru dumneavoastră sau să vă fixeze agenda? Sau acum sînteți dumneavoastră înșivă? Și cum am putea să ne dăm seama? Pentru că acestea sînt întrebări la care trebuie să te aștepți atunci cînd practici meseria de a pretinde că ideile altora sînt ale tale.

Cel mai trist e faptul că nu sînt sigur că presa însăși înțelege. Uneori, jurnaliștii par atît de în afara problemei, că nici ei nu pot să facă lucrurile așa cum trebuie. Acum cîteva zile, Realitatea TV credita drept sursă a unui material un obscur website aparținînd unui tip din Tbilisi, care postează articole fără a preciza sursa. Cîteva zile mai tîrziu, aceeași televiziune a creditat un grafic care-i aparținea (ca și cum ai spune „conform mie“). Și mai rău, cînd Associated Press a scris un articol despre scandalul plagiatului și l-a trimis la *The New York Times*, care l-a publicat atribuindu-l corect lui AP, jurnaliștii români l-au citat indicînd drept sursă *The New York Times*. Ce ar putea să te îngrijoreze mai mult? Aici, din cîte se vede, știrea pe care o citim în ziar a fost preluată de pe un post TV, care a aflat-o de pe un website, care citează un blogger, care a citit ieri într-un ziar un articol scris de un reporter care se uita la un post TV care a preluat o știre din Tbilisi.

Sigur, nu vreau să spun că toată lumea aici face așa. Am văzut reporteri excelenți, care își creditează corect sursele, și îmi ridic pălăria în fața lor. În aceeași publicație, însă, chiar în aceeași zi cu articolul reporterului corect, am găsit alte articole care încalcă toate regulile eticii (și probabil legea), furînd munca altora. Dar plagiatul nu e o decizie personală de lifestyle a fiecărui reporter, în particular. E vorba de însăși integritatea presei libere, pentru care onestitatea, acuratețea și transparența sînt temelia și însăși marca existenței sale.

Uneori mă întreb dacă nu cumva toată cultura de aici e împrumutată. Împrumutată fără a fi înțeleasă. Împrumutată fără a se ști de ce. Împrumutată fără a se numi sursa. Și, mai rău, fără a se înțelege ce-i rău în a nu înțelege.

Și aici, în fine, e reala primejdie. Fiindcă – fie că ești Victor Ponta, Pal Schmitt, Karl-Theodor zu Guttenberg, Silvana Koch-Mehrin, Joe Biden, Doris Kearns Goodwin, un reporter din București sau un student la managementul afacerilor – dacă furi o prăjitură sau îți atribui ideile altora, cum își va da seama cineva dacă știi să gătești sau să gîndești – sau chiar dacă înțelegi cu adevărat ceea ce faci? Pentru că, la final, nu etica unui prim-ministru e importantă. Însă etica presei este, totuși, de o importanță fundamentală într-o democrație puternică.

(Revista Nature *și Associated Press au contribuit la scrierea acestui articol)*

Peter Frank *a lucrat în domeniul bancar, a fost reporter economic și senior editor de ziar în SUA. În prezent, este consultant, profesor și scriitor și locuiește în București.*

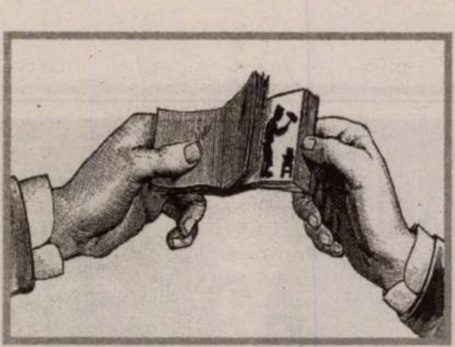

Marius CHIVU

feedbook

Puzzle cu Eminescu

● **Iacob Negruzzi, *Amintiri din Junimea*, ediție îngrijită de Ioana Pârvulescu, Editura Humanitas, 2011.**
● ***G. Călinescu – „Eminescu, poet național“*, audio book, prezentare de Bogdan Alexandru-Stănescu, Editura Casa Radio, 2012.**

„Faptul că nu l-am putut vedea niciodată, că nu am o imagine coerentă a lui, că nu știu cum arăta fața lui (cînd nu poza minute-n șir, rigid, în fața primitivului aparat cu plăci de sticlă acoperite cu azotat de argint, așteptînd să răbufnească flacăra de magneziu), că nu-i pot auzi vocea a fost mereu una din cele mai mari frustrări ale mele...“

„Mă numesc unul din oamenii în viață care l-am văzut pe Eminescu în carne și oase. Eram copil de șapte ani, l-am zărit pe Calea Victoriei. Trecea prin public un om grăbit, fără să ocolească, impetuos. «Uite-l pe Eminescu!» – a spus cineva, cu un glas pe care îl țin minte. Se pare că poetul nu mai făcea parte din viața lui și că trăia o metempsihoză străină...“

„Deodată se deschide ușa și văd intrînd un tînăr slab, palid, cu ochii vii și visători totodată, cu părul negru, lung, ce i se cobora aproape pînă la umeri, cu un zîmbet blînd și melancolic, cu fruntea înaltă și inteligentă, îmbrăcat în haine negre vechi și cam roase. Cum l-am văzut am avut convingerea că acesta e Eminescu și, fără un moment de îndoială, m-am sculat de pe scaun, am mers spre dînsul, și întinzîndu-i mîna i-am zis:...“

Un scriitor care nu l-a văzut pe Eminescu, unul care l-a văzut bolnav spre sfîrșitul vieții și un altul care l-a cunoscut la Viena pe cînd poetul era foarte tînăr: Mircea Cărtărescu (în „Cuvîntul înainte“ la ediția a doua a eseului său despre imaginarul eminescian: *Visul chimeric*, Editura Humanitas, 2011; text reluat și în colecția *Ochiul căprui al dragostei noastre*, Editura Humanitas, 2012), Tudor Arghezi (într-unul din textele adunate în volumul *Radio-papagal. Publicistica radiofonică 1927-1967*, CD + carte, Editura Casa Radio, 2011), respectiv Iacob Negruzzi, în celebrele sale evocări de la cenaclul junimist. Cum pe 15 iunie s-au împlinit 123 de ani de la moartea lui Eminescu, mi-am zis că ar fi un moment simbolic bun să ascult și să (re)citesc nesistematic, pe sărite, cîte ceva despre poet – evocări, conferințe, texte ocazionale, publicistice – prin cărțile apărute în ultimul an, lăsînd pentru vremuri mai puțin caniculare lectura analitică a volumului Ioanei Bot, *Eminescu explicat fratelui meu* (Editura ART, 2012), o revizitare așteptată, care, sînt sigur, va agita apele coclite ale eminescologiei.

În prefața CD-cărții *Vis și alte treizeci de poeme necunoscute* (în rostirea lui Marcel Iureș, Editura Casa Radio, 2011), Mircea Cărtărescu scrie foarte adevărat despre cum imaginea operei unui artist este „un proces, o bîjbîire în toate direcțiile, o pîslă aleatorie de reminiscențe, teme și subiecte, dar mai ales de fragmente încîlcite unele-n altele, o hartă cerebrală a celui care scrie, și care evoluează atît de mult, încît uneori tînărul artist e mai deosebit de el însuși la maturitate decît doi artiști diferiți între ei...“ Este amintit N. Iorga drept unul dintre primii care au cerut ca orice text eminescian să fie tipărit indiferent de relevanța literară, un alt susținător celebru al publicării integrale a manuscriselor marelui poet fiind, mai tîrziu, Constantin Noica. Tudor Arghezi însă se exprimă împotrivă într-un text radiofonic din 1934 prilejuit de dezvelirea statuii de la Constanța: „A fost o invazie de cultură în textul poeziei sale, fiecare cultural eminescian făcîndu-și datoria orgolioasă de a tipări un Eminescu mai bun decît voia însuși poetul, amplificat cu tot ce aruncase el la coș“. Mircea Cărtărescu îi amintește pe filologii care, vreme de o jumătate de secol (1939-1994), au îngrijit cele șaisprezece volume ale ediției Eminescu: Perpessicius, D. Vatamaniuc și Petru Creția, acesta din urmă fiind și cel care, în numărul 1 (82) din 1991 al revistei *Manuscriptum*, a alcătuit un sumar cu nu mai puțin de 52 de poezii necunoscute ale poetului: 24 de poezii complet inedite, 16 poezii publicate în anii 1989 – 1990 prin diverse reviste și nereluate în vreun volum, precum și 12 reconstituiri și autonomizări, dintre care, din nou, cinci inedite. Spune Mircea Cărtărescu: „Toate sînt de același înalt interes, toate sînt poeme puternice, îndrăznețe, inventive, de o rară frumusețe... Pretutindeni este Eminescu, un Eminescu mai proaspăt și mai surprinzător, pentru că netocit încă de citiri și recitiri, tălmăciri și răstălmăciri, atașări artificiale la diverse doctrine și ideologii. De la eboșe la texte elaborate, poemele curg ca un singur *Carmen Saeculare* din organe sfărîmate, necesar și programatic sfărîmate. Căci modernitatea lui Eminescu constă tocmai în iregularul, fragmentarul, abstrusul, haoticul actului creator, acel «neptunic» al postumelor despre care vorbea Ion Negoițescu în (falsă) opoziție cu «uranicul» ediției Maiorescu. În realitate, tot Eminescu, antume, postume, poezie și proză, viață și operă, stă sub semnul iregularului...“ Idee ce poate fi regăsită și în *Scurta istorie. Panorama alternativă a literaturii române – volumul I* (Editura Cartea Românească & Polirom, 2011) a lui Mihai Zamfir: „A fost unicul poet român și unul dintre foarte puținii mari poeți ai lumii care și-a privit opera în perspectiva unei imperfecțiuni esențiale, ontologice. La el, poeziile s-au aflat mereu în stadiul de schiță, de treaptă spre altceva. Poemele – faze intermediare, fragmente parțiale destinate unui viitor *opus magnum*. În intimitatea creatoare, a fost un poet al nedesăvîrșirii, un poet al tranzitoriului...“

Revenind la omul Eminescu și la viața lui, cartea lui Iacob Negruzzi, descoperitorul său, oferă din plin amănunte pentru mulți neștiute, pentru alții de neacceptat. Aflăm, astfel, că Eminescu, lectorul oficial al cenaclului junimist datorită glasului său „simpatic, sonor și cadențat“, era foarte sensibil la critică, iar dacă era întrerupt, renunța să mai citească; dar, mai ales, aflăm și despre amorurile cu Veronica Micle, Mite Kremnitz sau văduva Cleopatra Poenaru: „Acei care cunosc ca mine pe această doamnă, negreșit foarte inteligentă, dar deloc frumoasă și mult mai mare de ani decît Eminescu, își vor pune uimiți întrebarea cum de o asemenea pasiune a fost posibilă? Și cu toate astea niciodată Eminescu n-a iubit mai cu violență. El se plimba nopți întregi înaintea casei Cleopatrei din str. Cometa «pe lîngă plopii fără soț», care se găseau cam acolo unde astăzi se ridică statuia lui Lascăr Catargiu, o urmărea pretutindeni, ba i s-a întîmplat să petreacă o noapte întreagă ascuns în bucătăria iubitei sale, numai spre a o zări un moment. În această perioadă Eminescu a compus cele mai frumoase și mai desăvîrșite poesii...“ Iată și momentul introducerii lui Ion Creangă în cenaclul junimist: „Eminescu veni cu el într-o sîmbătă seară la mine acasă, dar la intrarea lor în Junimea un zîmbet a zburat pe buzele tuturora. Și Creangă, și Eminescu erau roși la față, aveau ochi tulburi și rîdeau liniștit cu fericirea omului beat: ei veneau direct de la Borta-Rece, o cîrciumă vestită pentru vin vechi de Cotnar...“

Dacă Mircea Cărtărescu se întreabă cum ar fi putut suna vocea poetului („În principiu, ea ar fi putut fi înregistrată cu un fonograf, dispozitiv inventat în 1877 de Edison, pe cînd Eminescu avea 27 de ani. Simt un gol în stomac cînd îmi imaginez că aș fi putut auzi vocea acestui om care pentru noi e obscurizat de mit și adulație. Era o voce melodioasă și plăcută de tenor, evocată adeseori de contemporani“), putem asculta, în schimb, timbrul subțire și felul cîntat de a vorbi al lui G. Călinescu (cel numit de Mihai Zamfir „comentatorul eminescian prin excelență“), înregistrat pe 10 iunie 1964 cu o conferință susținută la Sala Mică a Palatului, cu ocazia împlinirii a 75 de ani de la moartea poetului. Este și ultima înregistrare radiofonică a criticului care murea și el un an mai tîrziu.

■ ■ ■

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Simona Sparaco, *Lovebook*, traducere din limba italiană de Camelia Zara, Colecția „Strada Ficțiunii“, Editura ALLFA, 2012.**

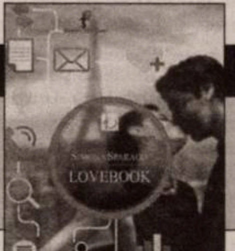

O poveste dulcică de amor pe Facebook, cu complicații vodevilești și mult optimism bulevardier, totul culminînd cu 10 pagini de happy-end la Paris, plus alte 10 pagini de happy-epilog. Nu m-ar mira să apară în curînd și un film *Lovebook* – ar putea avea un oarece succes în rîndul amatorilor de matinee romanțioase și ar fi preluat masiv de televiziuni în perioada Crăciunului.

Sub glazura și glamour-ul romanței de aici există, totuși, o discretă meditație pe marginea relației dintre destin (oho!) și Facebook (aha!). În ce măsură o rețea de socializare (unde lumea e într-adevăr mică, fiindcă oricine poate întîlni pe oricine) modifică sau reformulează întîlnirile programate de destin? Nostimă chestiune, dilematic răspuns. În primă instanță, destinul și Facebook-ul par a fi în conflict. „Destinul este dușmanul de moarte al Facebook-ului“, se spune la un moment dat. „Internetul permite oricui să se reîntîlnească, în timp ce destinul este mult mai selectiv și, cu siguranță, mai romantic.“ Pe de altă parte, de vreme ce pe Facebook e foarte ușor să minți, să truchezi sau să manipulezi, nu s-ar putea ca, astfel, să și zădărnicești niște întîlniri predestinate? Ba da, la prima vedere (de unde și complicațiile vodevilești de care vorbeam mai sus). În cele din urmă însă, destinul și Facebook-ul își dau totuși mîna și conlucrează întru fericirea protagoniștilor: „...surpriza pe care destinul o avea în minte pentru noi era să ne regăsim pe Facebook, fiindcă în ziua de azi este un mijloc ca oricare altul, un loc ca oricare altul, din toate punctele de vedere“, zice îndrăgostitul, mai spre final.

Se pare că Facebook-ul s-a învechit suficient încît să se asorteze cu o idee așa de *old fashion* precum destinul.

PUBLICITATE

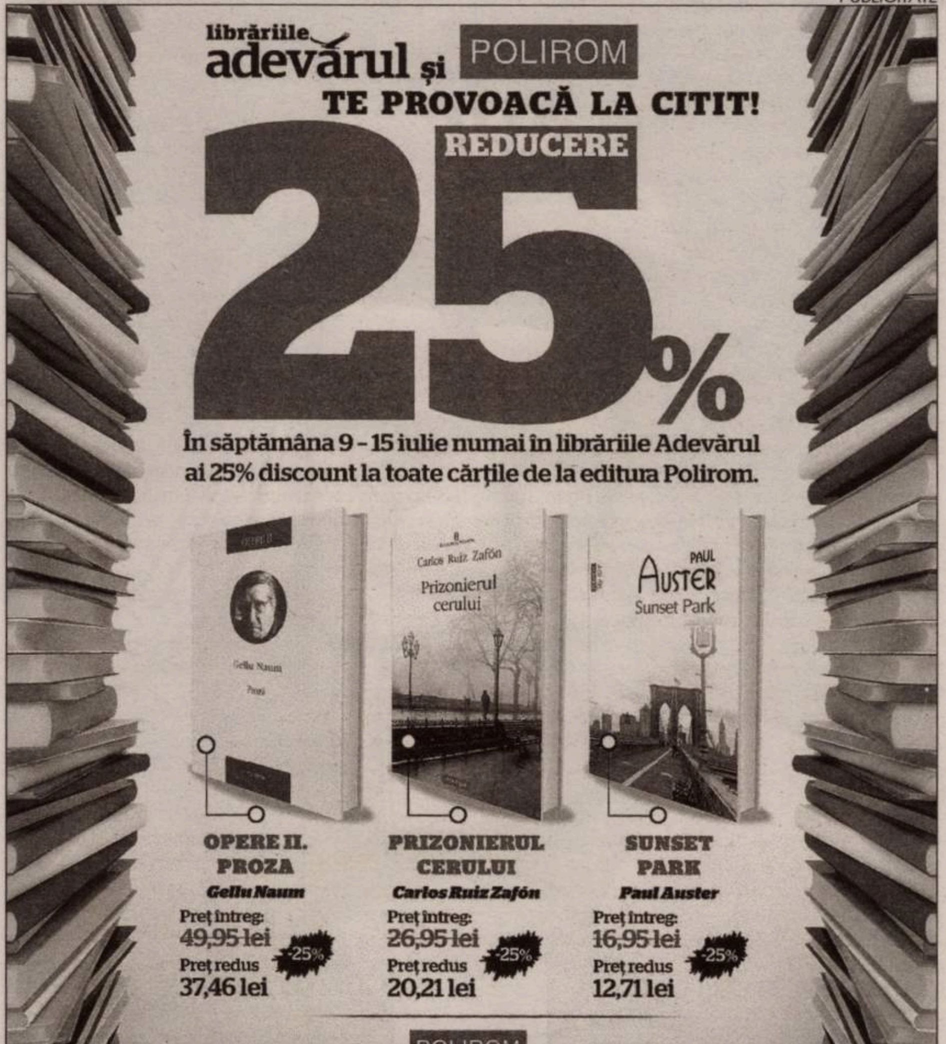
librăriile adevărul și POLIROM
TE PROVOACĂ LA CITIT!
REDUCERE
25%
În săptămâna 9 – 15 iulie numai în librăriile Adevărul ai 25% discount la toate cărțile de la editura Polirom.

OPERE II. PROZA
Gellu Naum
Preț întreg: ~~49,95 lei~~
Preț redus 37,46 lei
-25%

PRIZONIERUL CERULUI
Carlos Ruiz Zafón
Preț întreg: ~~26,95 lei~~
Preț redus 20,21 lei
-25%

SUNSET PARK
Paul Auster
Preț întreg: ~~16,95 lei~~
Preț redus 12,71 lei
-25%

Săptămâna editurii POLIROM Peste 680 de titluri

LIBRĂRIILE ADEVĂRUL
● București: Bd. Magheru nr.18 tel. 0730.190.895 - Str. Doamnei nr. 27-29 tel. 0730.660.318 ● Brașov: Str. Michael Weis nr. 9 tel. 0758.114.837
● Cluj-Napoca: Str. Ion Rațiu nr. 2 tel. 0732.920.246 ● Craiova: Str. Împăratul Traian nr. 9 tel. 0751.046.849
● Focșani: Bd. Independenței nr. 34 tel. 0337-401692 ● Galați: Str. Brăilei nr. 169 tel. 0730.660.385 ● Iași: Str. Ștefan cel Mare și Sfânt nr. 4 tel. 0730.190.864 ● Timișoara: Str. F. Mercy nr. 3 tel. 0730.660.166 - Str. Alba Iulia nr. 1 tel. 0728.121.254

„În toţi aceşti ani am încercat să-mi fac o ţară a mea“

– interviu cu artistul şi regizorul Ştefan CONSTANTINESCU –

Pe Ştefan Constantinescu l-am cunoscut la TIFF anul acesta, unde a venit imediat după Cannes, cu scurtmetrajul Cină în familie. *Expoziţia de la sala Dalles, „Pif şi epoca de aur“, pe care a curatoriat-o şi pe care o puteţi vedea pînă pe 22 iulie, mi s-a părut un bun prilej pentru a vorbi despre proiectele sale artistice.*

Ştefan Constantinescu

Multe dintre proiectele dumneavoastră – Epoca de aur pentru copii, *filmul documentar* Dacia, dragostea mea, *acum expoziţia al cărei curator sînteţi, alături de Jean-Pierre Dirick, „Pif şi epoca de aur“ – par părţi fine şi sensibile ale unei investigaţii a trecutului recent. În ce relaţie sînteţi cu nostalgia?*

Sînt într-o relaţie de dragoste şi ură cu nostalgia, dar nu nostalgia a fost resortul în investigarea trecutului recent. Mi-am asumat în practica mea artistică rolul de martor-narator. Într-un interval de 14 ani, am lucrat cu mărturii şi cu moştenirea trecutului. Întîi am povestit istoriile părinţilor şi bunicilor mei şi am continuat cu propriile mărturii. Totul a început în 1998-1999, cînd am lucrat împreună cu Cristi Puiu şi Arina Stonescu la un proiect care se numeşte „Arhiva durerii“ (2000). Era o instalaţie video care cuprindea 12 interviuri ale unor foşti deţinuti politici din perioada comunistă. Acest proiect a fost baza pe care am construit restul. Am simţit că am datoria să spun poveştile generaţiei bunicilor şi părinţilor noştri, pentru a-mi cîştiga dreptul să vorbesc despre timpul prezent şi generaţia mea.

„Pif e partea simpatică a comunismului“, spunea Michel Houellebecq la Bucureşti. Expoziţia de la Bucureşti, în care expun artişti importanţi (Ion Grigorescu, Victor Man, Ciprian Mureşan, Dan Perjovschi ş.a.) pare că-i dă dreptate. Mitologia creată în jurul acestui personaj a rezistat în timp?

Da, este adevărat ce spune Houellebecq. Pif a fost ceva special pentru noi toţi, chiar şi pentru cei care au avut mereu acces la această revistă. Prima mea amintire despre revista *Pif* e legată tocmai de *gadget*. Aveam un vecin ai cărui părinţi reuşeau să-i facă rost de aceste reviste. Îmi amintesc că pe la 15 ani i-am dat acestui băiat un aparat de radio rusesc în schimbul unui teanc de reviste şi al unui *gadget* Pif. Era un pistol de plastic care trăgea cu săgeţi cu ventuză. Părinţii mei au explodat cînd au descoperit lipsa aparatului. Mi-au spus că nu mă pricep la afaceri şi că m-am lăsat păcălit de-un băiat mai mic decît mine. Pentru mine, această expoziţie constituie un prilej de rememorare a acestei perioade, dintr-o perspectivă nouă.

V-aţi propus ca demersul dvs. artistic să fie unul recuperator?

Cred că e un cuvînt bun. Trăind la peste 2000 km şi într-o altă cultură, m-am simţit obligat să încerc să explic nişte lucruri, uneori cu riscul de a deveni prea pedagogic în demersul meu.

Sînteţi deopotrivă artist vizual şi regizor. În scurtmetrajele pe care le-aţi făcut, şi mă gîndesc la foarte recentul Cină în familie *şi la* Troleibuzul 92, *vorbiţi obsesiv despre relaţii de cuplu. Sînt aceste două teme – trecutul şi mecanica sentimentelor – obsesiile dvs. artistice?*

Faptul că sînt artist şi regizor se reflectă în practica mea din ambele domenii. Aceste filme sînt gîndite să aibă o viaţă dublă: atît în circuitul cinematografic, cît şi în spaţiile de artă contemporană. Nu cred într-o artă elitistă care se adresează unui grup închis şi restrîns.

Mecanica sentimentelor este într-adevăr un fir roşu în seria de scurtmetraje: *Şapte nuanţe de gri*. Protagoniştii acestei serii sînt cupluri în situaţii-limită. Dar în aceste povestiri se împletesc şi alte teme, cum ar fi violenţa în *Troleibuzul 92*, vina în *Cină în familie* sau speranţa în *Şase peşti mari*. *Şase peşti mari* îl voi filma la Bucureşti la începutul lunii octombrie şi constituie epilogul acestei serii.

Ştiu că împreună cu Xandra Popescu, coscenarista cu care aţi scris Cină în familie *şi* Şase peşti mari, *pregătiţi un lungmetraj. Va fi în aceeaşi zonă a scurtmetrajelor?*

Filmul se numeşte *Viking Line Story* şi este un fel de *road movie*. Este povestea a doi oameni învinşi din punct de vedere sentimental care încearcă să lege o relaţie în mediul absurd al unei croaziere între Stockholm-Helsinki-Turku. Această croazieră e marcată în conştiinţa scandinavă ca un loc al desfrîului în care oamenii uită de inhibiţii. Călătoria lor este una fizică, dar şi una mentală către amintirile şi dorinţele personajelor.

Locuiţi în Suedia. Cină în familie, *care a fost la Cannes anul acesta în Semaine de la Critique, apoi la TIFF, mi s-a părut foarte suedez. Ce înseamnă pentru un artist să facă naveta între două lumi, între două sensibilităţi?*

Cină în familie a fost singurul film suedez prezent la Festivalul de la Cannes, iar acesta era realizat de un român. Stilistic, filmul are, într-adevăr, o dimensiune suedeză, dar la bază povestea este românească. Relaţia mea cu Suedia este complicată. Cînd am ajuns în Suedia, în 1994, am crezut că voi sta trei luni şi mă voi întoarce. Eram student în anul IV la Universitatea de Artă din Bucureşti. Am intrat la Academia Regală din Stockholm la secţia pictură, după care m-am mutat la secţia video şi, dintr-una în alta, au trecut 18 ani aproape fără să-mi dau seama. În toţi aceşti ani, am încercat să-mi fac o ţară a mea, un amestec între România şi Suedia. Într-un fel am reuşit, şi asta îmi dă un fel de linişte. Cred că în mod instinctiv am parcurs acelaşi traseu şi între practica artistică şi cea cinematografică. E un sentiment plăcut să fii cineastul din lumea pictorilor şi pictorul din lumea cineaştilor.

„Nu cred într-o artă elitistă.“

Cum vă raportaţi la ce s-a întîmplat în cinema-ul românesc din ultimii ani? Dar în artele vizuale?

La noul cinema românesc din ultimii ani mă raportez de la distanţă, dar cu afecţiune; în fond, primele mele filme video sînt de la începutul anilor 2000. *Dacia 1300, generaţia mea* (2003), *Passagen* (2005) au fost primele mele încercări care, nu întîmplător, aparţin zonei observaţionale. La începul anilor '90 eram mai mulţi prieteni, tineri artişti frămîntaţi de dorinţa de a ne găsi propria voce în acea perioadă confuză. Aşadar, nu pot să nu-l pomenesc pe Cristi Puiu, unul dintre partenerii mei permanenţi de dialog.

O mare parte din ce fac acum îşi are rădăcinile în acele frămîntări. La fel ca visele, arta vorbeşte despre părţi din tine despre care nu eşti pe deplin conştient şi care s-ar putea să nu-ţi placă. Deci, s-ar putea uneori şi ca propria voce să nu fie cea pe care îţi doreşti s-o auzi.

a consemnat Ana Maria SANDU

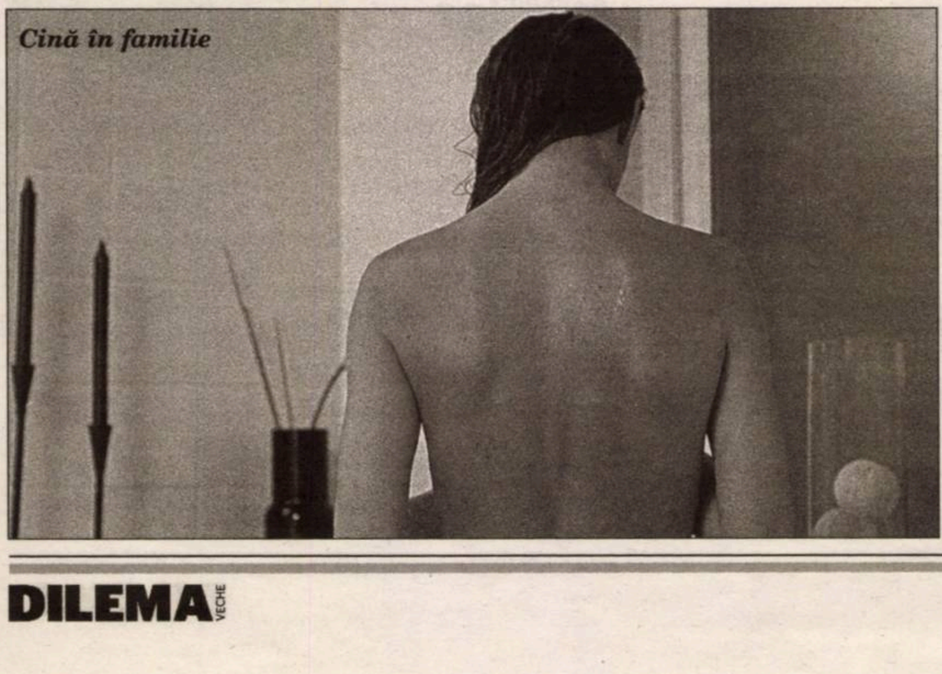
Cină în familie

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Filmul *Oslo, 31 august* în regia lui Joachim Trier, cîştigătorul de anul acesta al Trofeului Transilvania, intră pe ecrane. Emoţionant, impecabil filmat şi dozat. O poveste caligrafică, tristă şi convingătoare, care funcţionează ca un duş rece într-o zi apăsătoare de vară. (Ana Maria Sandu)

■ „Aş putea să mă întreb pentru cine scriu, de vreme ce nu cred să am mai mult de cinci sute de cititori. Asta-mi permite, măcar, să pretind, aristocratic, că scriu pentru plăcerea mea. (Răspunsul de bunsimţ ar fi fost: pentru cei cinci sute, dacă sînt.)“ – Livius Ciocârlie, *La foc mărunt* (Editura Cartea Românească), poate cel mai original eseist de la noi. (Marius Chivu)

■ Între 12 şi 15 iulie, Poezia e (din nou) la Bistriţa. Patru zile de festin poetic, 19 poeţi, un prozator, nopţi lungi şi multă prietenie. Programul complet, aici: poeziaelabistrita.wordpress.com/programul-festivalului. (Luiza Vasiliu)

■ Dacă aveţi chef de-o „vechitură“ de pe vremea cînd războiul din Vietnam era o traumă, un subiect de dezbatere politică & morală şi de filme în America, uitaţi-vă la *Întoarcerea acasă,* un film din 1978, de Hal Ashby, cu Jane Fonda şi Jon Voight. La vremea lui, a luat trei Oscaruri (cei doi actori principali plus scenariul), două Globuri de Aur (tot actorii) şi era cît pe-aci să ia şi Palme d'Or. Sîmbătă spre duminică, ora 0,10, TCM. (Mircea Vasilescu)

craii de burta veche

Ceapă verde în sos de taro prăjit

芋葱

yù (taro) *cōng* (ceapă verde)

Cojiţi şi spălaţi în apă rece cîţiva muguri de taro (nu tuberculii plantei, folosiţi îndeobşte). Tăiaţi-i în felii şi prăjiţi-i în două uncii de untură fierbinte. Amestecaţi bine. Adăugaţi apoi o uncie de sare şi o legătură de ceapă verde, tocată mărunt. Acoperiţi şi lăsaţi să fiarbă la foc mic pînă e gata, mai precis, pînă cînd totul devine o pastă omogenă.

Taro sau colocasia, din grecescul *kolokàsion* („lotus indian“), este cunoscut în Europa mai ales ca plantă decorativă, sub numele „ureche de elefant“. O plantă cu spectru larg, la limita dintre ornamental şi comestibil.

Amicul Dejun

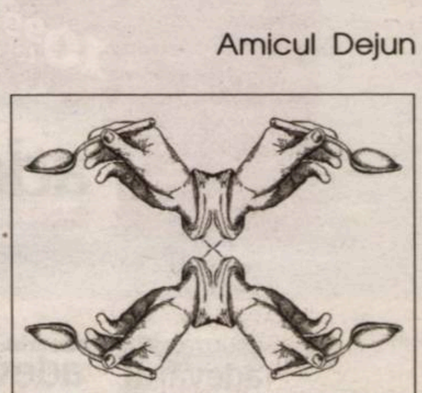

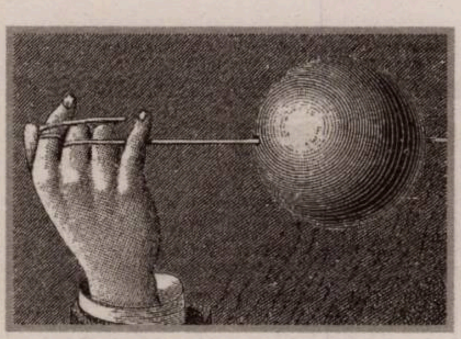

REGIMUL ARTELOR ŞI MUNIŢIILOR

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Întoarcerea la poveste

– Arles 2012 –

De 42 de ani, Arles este capitala fotografiei. În fiecare vară, „Les rencontres photographiques" îi aduc în micul orăşel din sudul Franţei pe cei mai importanţi artişti vizuali din lume. De la Henri Cartier-Bresson la Nam June Paik, de la Brassai la Peter Lindbergh – nici un artist fotograf consacrat nu a ratat aceste întîlniri. Dacă pînă nu de mult acest festival s-a concentrat pe vedete şi curente noi în lumea fotografiei, ediţia de anul trecut a adus o schimbare interesantă de perspectivă. Anume: mutarea atenţiei dinspre estetică spre conţinut (în general, e vorba de tematica socială). Democratizarea fotografiei – care se datorează în bună măsură camerelor foto digitale, portabile, tot mai accesibile şi, de cîţiva ani, omniprezente – a transformat radical această artă. Fotografia e tot şi, mai ales, peste tot. Acesta e şi motivul pentru care curatorii de la Arles au început să caute nu (doar) fotografii bune, cît imagini cu mesaj. Însă vedetele şi „clasicii" nu lipsesc: Joseph Koudelka, Sophie Calle, Massimo Berruti sînt iubiţi în continuare – cu sau fără mesaj.

■ Cîştigătorul de anul acesta al premiului „Découverte", decernat în cadrul Festivalului de la Arles, e un artist special. Fotografiile sale nu propun o estetică nouă, nu promovează tehnici fotografice inovatoare, şi nici măcar din punct de vedere compoziţional nu sînt ireproşabile. În schimb, ele vorbesc, mai bine decît au făcut-o toate rapoartele organizaţiilor internaţionale, despre o tragedie umană. Fotoreporterul israelian Jonathan Torgovnik expune la Arles o serie despre victimele războiului din Rwanda. Sînt cîteva portrete ale femeilor violate în 1994, în timpul confruntărilor dintre hutu şi tutsi, fotografiate alături de copiii lor, născuţi în urma acelor violuri. Jonathan Torgovnik a stat de vorbă cu fiecare dintre ele şi a publicat un reportaj amplu în *Newsweek*. Fotografiile premiate acum la Arles sînt parte a documentării acelui material. Ele readuc în actualitate un moment aproape uitat din istoria recentă. O fotografie face cît o mie de cuvinte.

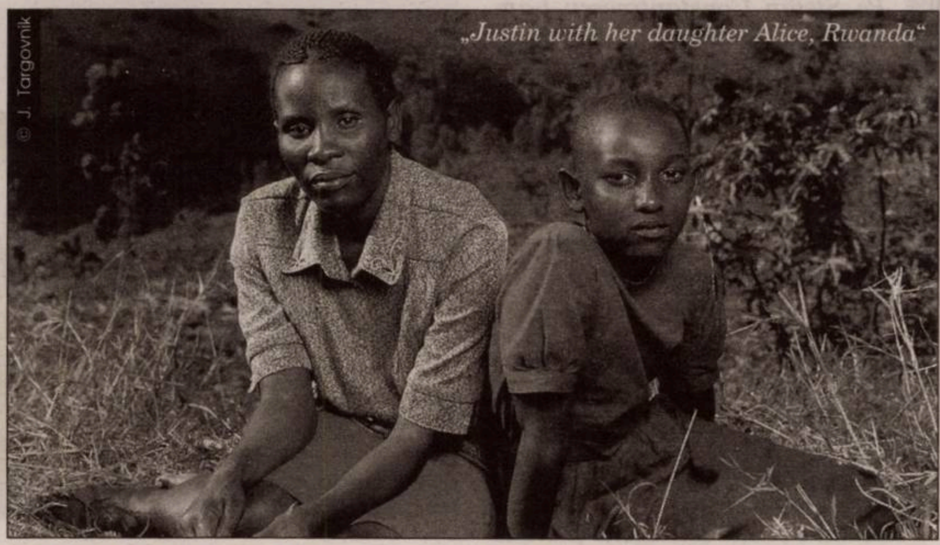

„Justin with her daughter Alice, Rwanda"

© J. Targovnik

■ Fondat în 1970, acesta e cel mai vechi festival de fotografie din Franţa. Şi unul dintre cele mai vechi din Europa. Acestui festival i se datorează, printre altele, şi „canonizarea" fotografiei, după ce, vreme de aproape un secol, fotografii s-au zbătut să cîştige un statut pentru arta lor. Anul acesta, cînd se sărbătoresc 30 de ani de la fondarea École nationale supérieure de la photographie (ENSP), festivalul oferă şi o secţiune retrospectivă în care a invitat artişti absolvenţi ai acestei facultăţi. Pentru profesionişti, e fără îndoială una dintre expoziţiile cele mai interesante (din cele peste 60 prezentate), căci aici sînt expuse portrete individuale şi de grup ale unor artişti din mai multe generaţii. Însă criticii de artă au fost mai puţin impresionaţi. Iniţiativa lui François Hébel, directorul festivalului, a fost aspru criticată pe bloguri şi prin paginile culturale: cînd ai talent în stare pură, ce sens ar avea să încerci să găseşti corespondenţe între generaţii, sau cine ştie ce subtilităţi academice? Totul ar fi doar o ambiţie absurdă născută dintr-o frustrare şi mai absurdă – aceea de a demonstra că există o „şcoală franceză" valoroasă, care „şi-a adus aportul" la consacrarea unor curente & estetici fotografice. Însă asemenea mesaje pică foarte prost la Arles, acolo unde publicul (profesionist) nu e prea interesat de valorile naţionale, ci doar de talente individuale. Talente pe care ENSP nu le-a furnizat pînă acum. Uitîndu-mă în jur, la ce se întîmplă în România, îmi dau seama că nici aici fotografii valoroşi nu sînt „produşi" în şcoli de profil, la UNATC sau la facultăţile de artă. Mă întreb: e vina şcolii sau meritul artiştilor?

> *Cînd ai talent în stare pură, ce sens ar avea să încerci să găseşti corespondenţe între generaţii, sau cine ştie ce subtilităţi academice?*

■ ■ ■

PUBLICITATE

Adevărul îţi aduce o colecţie
care te inspiră

Pentru cei care citesc, acesta este un gigant fioros.
Pentru toţi ceilalţi este o moară de vânt.

12 iulie
GASTON LEROUX
MISTERUL CAMEREI GALBENE

10,99 lei

BIBLIOTECA adevărul
librăriile adevărul
Cumpără online pe
www.adevarulshop.ro

PUBLICITATE

jazz banat
CEZ GROUP

GĂRÂNA JAZZ FESTIVAL

12-15 Iulie
ediţia a XVI-a
Poiana Lupului, Gărâna
www.garana-jazz.ro

Joi 12 Iulie
IORDACHE (România)
SLAWEK JASKULKE (Polonia)
JOHN SCOFIELD'S HOLLOWBODY BAND (SUA)
ADRIAN GASPAR TRIO (Austria) - 12 Iulie
Vineri 13 Iulie
MARIO & THE TEACHERS (România)
PORTICO QUARTET (UK)
EDGAR KNECHT QUARTET (Germania)
BRINK MAN SHIP feat. NILS PETTER MOLVAER (Elveţia, Norvegia)
Sâmbătă 14 Iulie
TORD GUSTAVSEN QUARTET (Norvegia)
DAVE HOLLAND PRISM (SUA)
KUARA feat. TRYGVE SEIM (Finlanda, Norvegia)
EMY DRĂGOI & JAZZ HOT CLUB DE ROMÂNIA (România)
Duminică 15 Iulie
EUGEN GONDI TRIO (Olanda)
BUGGE WESSELTOFT & FRIENDS (Norvegia, Franţa, Turcia, USA)
CARLOS BICA - AZUL (Portugalia)
MARC RIBOT y LOS CUBANOS POSTIZOS (SUA, Cuba)

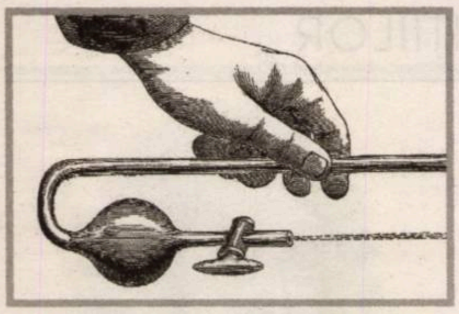

REGIMUL ARTELOR ŞI MUNIŢIILOR

Oana STOICA

rosencrantz & co

Afrim feministul

● ***Fetiţa din bolul peştişorului auriu*, de Morris Panych, regia Radu Afrim, Teatrul German din Timişoara.**

„Mama spune că ştii cînd ai ajuns la maturitate. Este momentul în care nu mai eşti fericit şi începi să-ţi aminteşti cînd erai.“ Probabil cu această replică l-a „agăţat“ dramaturgul canadian Morris Panych pe Radu Afrim, care i-a montat la Teatrul German din Timişoara piesa *Fetiţa din bolul peştişorului auriu*. Regizorului îi plac grozav personajele care se refuză maturităţii, prin urmare responsabilităţii şi lucidităţii, şi rămîn prizoniere în vulnerabilitate. Iris are 10 ani şi încearcă să înţeleagă de ce familia ei se dezmembrează şi cum ar putea să o salveze. Pentru asta, fetiţa îşi construieşte propriul sistem logic în care idei savante, mult prea docte pentru un copil – dar Iris este precoce –, susţin un univers fantastic. Copiii îşi explică lucrurile despre oamenii mari printr-un imaginar cu reguli bine definite, inaccesibil adulţilor. Textul lui Morris Panych este cuceritor tocmai prin mutarea acestei perspective de la adult la copil. Drama familială este văzută din perspectiva fetiţei care o reconstruieşte după legile imaginarului ei. Pierderea în condiţii dramatice a unui peştişor auriu duce *mutatis mutandis* la pedepsirea „vinovaţilor“, adică a părinţilor, şi la reapariţia sub formă umană a vietăţii decedate, cu o misiune clară de salvare a familiei.

Spaţiul scenic este bivalent,
real şi oniric.

Panych este destul de abil încît să ofere sugestii despre adevărata identitate a personajelor din lumea lui Iris, iar Afrim are subtilitatea de a relativiza sugestiile autorului, astfel încît povestea fabuloasă a fetiţei să fie pe deplin funcţională.

Arborescentă ca structură, densă şi lungă, piesa se apropie destul de mult de teatrul absurd. Logica personală a lui Iris este dublată de distorsiunile de limbaj ale lui Mr. Lawrence, justificabile în plan real (adică al adulţilor) prin posibilele experimente ilegale la care a fost supus în închisoare şi în plan imaginar (al lui Iris) prin faptul că în forma sa iniţială, ca peştişor auriu, personajul nu vorbea, prin urmare trebuie „învăţat“ să se adapteze la noua sa existenţă care implică limbaj. La lectură, textul are dese fracturi de logică narativă, pe care regizorul le foloseşte ca să închege povestea fantastică a lui Iris. Ca de obicei în spectacolele lui Afrim, spaţiul scenic este bivalent, real şi oniric. Diferenţa faţă de alte spectacole este că aici realul are o doză de oniric. Dragoş Buhagiar a mărit scena mică şi ingrată, pentru un scenograf, a Teatrului German din Timişoara, dîndu-i o amplitudine generoasă, făcînd spaţiul respirabil. În prim-plan, un interior domestic din anii '60, pereţi cu tapet geometric, hipnotic, care fac ca limitele încăperii să pară variabile (de fapt, pereţii sînt transperante). Interiorul este deschis şi multinivelat. Doza de oniric învăluie din exterior pereţii sub forma unui univers acvatic cu alge fosforescente. Albastrului intens al acvariului uriaş îi corespunde portocaliul viu al casei. Sînt culori complementare, iar folosirea lor sugerează că orice poveste are o dimensiune reală şi una fantastică, una fiind negativul celeilalte, realitatea şi excrescenţele ei (pe care Afrim le numeşte „supliment de realitate“, deşi probabil restul lumii i-ar zice „suprarealism“). Din concretul dureros, personajele afrimiene se refugiază în această extrarealitate care funcţionează ca un incubator: ţine de cald şi vindecă răni sufleteşti. De altfel, există mai multe elemente duble în spectacol care se potenţează reciproc. Părinţii alcătuiesc un cuplu tipic afrimian în care raportul de putere este răsturnat. Tatăl (Alex Halka) este „castrat“ (poartă cămaşa închisă pînă la gît şi băgată în pantalonii cu talie înaltă – o imagine care ucide pasiunea), letargic, neputincios şi inutil. Mama (Olga Török), prinsă în capcana unei căsnicii nefericite care îi anulează identitatea, este suficient de puternică încît să-şi afirme pînă la urmă independenţa, chiar dacă acest fapt nu se dovedeşte a fi o victorie. Acestui cuplu psihanalizabil îi corespunde unul pur ficţional, Iris (Silvia Török) – Mr. Lawrence (Horia Săvescu). Copilul şi nebunul sînt faţa şi reversul inocenţei care, neputînd suporta o realitate maladivă, încearcă să o „repare“ prin imaginar. Şi, desigur, nu putea lipsi dintr-un spectacol afrimian un travestit, de data asta unul casnic. Disperata şi depravata Miss Rose (Rareş Hontzu) este prototipul caricatural al femeilor singure din anii '50-'60, condamnate la o existenţă sterilă conformă cutumei sociale şi moralei ipocrite specifice vremurilor.

Părinţii
alcătuiesc un cuplu tipic afrimian,
în care raportul de putere este răsturnat.

Pornind de la aceste personaje feminine captive în familii malignizate, regizorul schimbă accentul social. Dacă dramaturgul Morris Panych contextualizează povestea în timpul crizei cubaneze (14-28 octombrie 1962, URSS ameninţa cu plasarea de armament nuclear în Cuba pentru a ataca SUA) şi a experimentelor pentru controlul subconştientului făcute de serviciile secrete americane pe deţinuţi, Afrim preferă să se raporteze la eliberarea feminină care a început odată cu apariţia pilulei contraceptive, a înmulţirii divorţurilor, a creşterii numărului de femei care lucrau, şi a explodat în perioada *flower power*. Elevă la şcoala catolică, dar declarat budistă (doar aşa putea accepta „reîncarnarea“ peştişorului în enigmaticul Mr. Lawrence), micuţa Iris sesizează contradicţiile de viziune asupra sexului între doctrina religioasă şi membrii familiei sale, inclusiv Miss Rose. Autonomia financiară şi eliberarea sexuală au permis femeilor o independenţă emoţională, chiar dacă nimeni nu a garantat şi fericirea. În sfîrşit, mama are curajul să părăsească un cămin care-i era închisoare, dar despre viaţa ei ulterioară nu ştim nimic. Am putea alege să credem că a fost fericită, intuiţia însă susţine contrariul. Cert este că, în momentul în care mama trece pragul uşii, micuţa Iris îşi pierde inocenţa. A fost „ultima clipă a copilăriei mele“ spune ea, în timp ce, în fundal, un acvariu de forma unui cărucior de bebeluş plimbă amintirile unei fericiri care, din acest moment, devine „fostă“.

Fetiţa din bolul peştişorului auriu confirmă cîteva mărci afrimiene: personaje – copii în momente de pierdere a candorii, familii bolnave, dubla perspectivă asupra poveştii (real-oniric) şi lansarea unei tinere actriţe, Silvia Török, care creează o copilă dulce-bizară, uneori chiar un pic înspăimîntătoare, rol ce i-ar putea aduce premiul UNITER pentru debut.

În plină caniculă, cînd în Bucureşti publicul se refugiază la terase, abandonînd sălile de spectacol, Teatrul German din Timişoara era plin de adolescenţi. E şi asta o calitate afrimiană.

***Oana Stoica** este critic de teatru.*

PUBLICITATE

INFORMAŢIA SE NAŞTE AICI

rfi românia

MĂRTURII DESPRE LUME
GEORGIA

VINERI, ORA 13:30

Un program realizat de:
FRANCE 24
rfi
GoodPlanet.org

Simona SORA

biograffiti

Stella

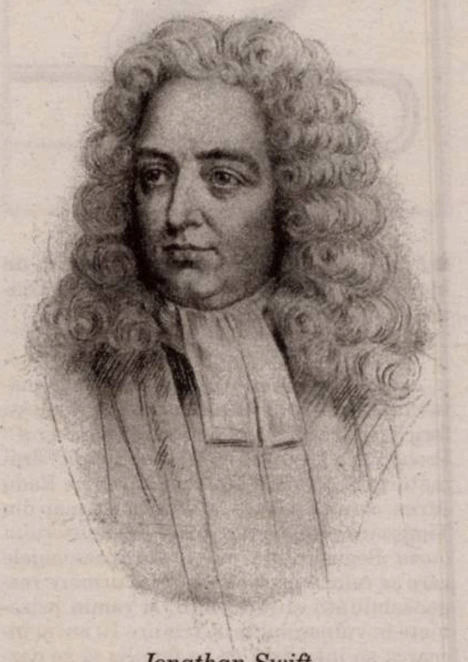

Jonathan Swift

Jurnal pentru Stella al lui Jonathan Swift e o carte rară în multe sensuri. Scriere postumă, dedicată unei singure persoane, carte trecută prin multe transformări şi schimbări de titluri, document psihologic şi afectiv al unui enorm scriitor, dar şi document politic al unei epoci complicate (Anglia în preajma Păcii de la Utrecht), jurnalul e şi laboratorul secret (de limbaj încifrat şi, uneori, de personaje) pentru *Călătoriile lui Gulliver*. Eleganta ediţie românească datorată lui Barbu Brezianu a ajuns ea însăşi o raritate bibliofilă. Nu o veţi găsi nici la anticariate, extrem de rar pe la sala de lectură a unei biblioteci. Eu am pierdut-o aşa cum se pierd cărţile rare, împrumutînd-o şi uitînd să o cer înapoi. N-o să vă povestesc exhibiţiile la care am recurs ca s-o mai răsfoiesc o dată pentru acest text, la urma urmelor (pînă s-o găsi un editor destul de dedicat încît s-o reediteze) ele intră în amorul necondiţionat şi brusc aventuros pentru cîte-o carte.

Se ştie, *Jurnal pentru Stella* e şi cartea cea mai bizară, mai voluminoasă şi mai necitită a lui Swift. Epistolar parţial, scris (între 1710 şi 1713) exclusiv pentru Stella – fata trimisă chiar de Swift, din motive pragmatic-medicale, în Irlanda –, cele 65 de scrisori conturează un personaj masculin extrem, dur şi inflexibil, jucînd comedia politicii londoneze după reguli proprii, păstrîndu-şi mereu rangul (spiritual) şi înghiţind în final, ca pe-o ironie a sorţii, veninul ingratitudinii.

Dar cine e Stella?
Stella nu e nici măcar Stella.

Dar cine e Stella? Stella nu e nici măcar Stella. Numele tinerei femei cu 14 ani mai tînără decît Swift este, de fapt, Ester Johnson. Stella o va numi scriitorul abia în poemele scrise tot pentru ea, la mulţi ani după jurnalul londonez, iar numele va fi bătut în cuie de cel de-al treilea editor al jurnalului. Stella a fost, de fapt, unica cititoare veritabilă a scrisorilor trimise de Swift, singura care îi înţelegea prescurtările, aluziile şi fistîcelile, deşi într-un mod dublu deviat – o dată pentru că fata nu citea singură epistolele, din pricina unei boli de ochi, apoi pentru că Swift folosea un *little language*, intraductibil chiar şi în engleza normală.

Stella citeşte cu ochii doamnei Rebecca Dingley, o prietenă care o însoţise în Irlanda, iar scrisorile le sînt adresate reverenţios şi simultan amîndurora, la fel şi cadourile („şocolata Stellei, tutunul lui Dingley“); tandreţurile şi visele pe jumătate povestite sînt însă doar pentru Stella. Dintr-o inflexibilă vocaţie didactică, Swift le corectează „celor două obrăznicături mici şi scumpe“ greşelile de ortografie, dar numai Stella îl înfurie (rar) cu adevărat. El îşi ia faţă de amîndouă o serie de libertăţi erotice plurale („ce n-aş da să-mi pot pune mîna îngheţată în locul vostru cel mai călduros, tinere domniţe“) şi le transmite celor două „şnapance scumpe“ nişte versuri licenţioase, cu povestea aferentă: „Departe de negoţuri, de-a lumii zvîrcolire, / Nemistuit de rîvne şi la iubire mut, / Aştept luntrea lui Caron, mă ducă-n nemurire: / Estimp beau ca o bute şi ca un iepur...“. Dar cînd i se adresează doar Stellei, echivocul, îngheţatul şi crudul cleric irlandez cade pradă unei tandreţi sfîşietoare. *Ei* îi spune de ce a plecat şi cînd se va întoarce, *ei* îi scrie (lucru confirmat de primii lectori ai manuscriselor) cu ochii închişi, pe *ea* o imploră să îşi schimbe calul nărăvaş. Şi numai ea înţelege (deşi Dingley îi citea Stellei scrisorile) cînd Swift e îndrăgostit de altcineva.

Swift îi face, de altfel, şi singurul portret tombal (acel inegalabil „Caracter al Stellei“) în ziua înmormîntării, la care el nu participă dintr-o imensă greaţă: o supu-smeri-dragă Stella, mînuind pistolul precum cel mai aprig pistolar, cu falii de memorie în care îngropa şi desele lui plecări, mîndră şi atrăgătoare, deşi „poate prea plinuţă“, curajoasă, generoasă şi inflexibilă, la fel ca autorul ei moral. „Caracterul Stellei“, finalul *Jurnalului*, are, în ediţia pe care am găsit-o cu greu şi cu multe exhibiţii, cum spuneam, jumătate din foi albe, probabil dintr-un accident tipografic. S-ar putea să fie o simplă neşansă, o invitaţie de a căuta o ediţie completă (cea pe care-am dat-o, cu inconştienţă, împrumut). Dar poate că lipsa asta aduce un accent decisiv pe finalul portretului magistral al Stellei, pe care nu-l mai ţineam minte: „Deşi adunase de prin cărţi şi de la viaţă mult mai multă învăţătură decît ar fi deprins în mod obicinuit în locul ei oricare altă femeie, nu se mîndrea defel cu aceasta; cei care o vedeau întîia oară se aşteptau să afle din gura ei ceea ce lumea numeşte «vorbe adînci», ori «cuvîntări înalte», dar de cele mai multe ori rămîneau dezamăgiţi mărturisind că era, de fapt, ca oricare altă femeie. Orice om înţelept înţelegea însă degrabă că modestia ei, în toate privinţele, ascundea de fapt cea mai adîncă pricepere, vădită în felul cum cîntărea observaţiile şi cum punea întrebările.“

■ ■ ■

Aron BIRO

audio şi n-am cuvinte

Un baladist funk

● **John Scofield, *A Moment's Peace*, Emarcy, 2011.**

JOHN SCOFIELD

Ca să fiu în ton cu spiritul momentului, John Scofield amestecă pe acest album cîteva piese proprii cu cîteva „manglite“. Din fericire, în muzică e în regulă să treci compozitorii originali doar la finele booklet-ului CD-ului, în baza socotelii că interpretarea poate fi o artă în sine. În cazul de faţă, chitaristul reuşeşte cu brio să-i facă pe ascultători să confunde contribuţiile originale cu preluările. N-a prea stat în acelaşi loc pentru mai mult de unu, două albume, însă John Scofield se poate lăuda că i-a însoţit în astfel de momente pe Miles Davis, Jack DeJohnette, Charlie Mingus, Herbie Hancock şi mulţi alţii de calibru ceva mai mic. Observ că în jazz acest gen de enumerări ale colaborărilor din postură de sidekick sînt folosite drept carte de vizită, într-o lume în care nu te prea poţi recomanda prin videoclipuri sau scandaluri de superstar. Aşa că jazzerii îşi întreţin CV-urile ca orice om al muncii, trebuie că sînt mai activi pe LinkedIn decît muzicienii din alte sfere. Considerînd o regulă din zona resurselor umane, uneori e indezirabil să ai o listă prea lungă cu locuri de muncă în care n-ai petrecut prea mult timp. E un semn că ori eşti un geniu care nu se simte împlinit nicăieri, ori un nesuferit care nu prea îşi împlineşte atribuţiile. Bănuiesc că e posibil şi să aparţii ambelor categorii în acelaşi timp. Nu îmi dau seama cărei categorii îi aparţine Scofield – are o sumedenie de albume proprii şi cam tot atîtea în colaborare cu diverşi muzicieni pe care îi schimbă (sau care îl schimbă) mereu. Pe cel mai recent album al său e ajutat de alţi patru jazzeri care îi împărtăşesc stilul mercenar (şi niţel cîrpaci) de lucru, fiind la rîndul lor recruţi în zeci de proiecte. E vorba de Larry Goldings – chitară, Scott Colley – bass şi Brian Blade – tobe.

A Moment's Peace e un album de balade, un obicei mai vechi la care Scofield revine din cînd în cînd (vezi şi compilaţia *Slo Sco* ce i-a pecetluit porecla). Aşa cum rockerii se bazează pe balade pentru a cîştiga adepţi din afara publicului-ţintă, şi pentru jazzeri genul e o portiţă ce invită la degustare public din afara genului. Majoritatea baladelor lui Scofield au, cel puţin la nivelul chitarei protagonistului, o componentă funk, zvîcnită, deci nu se adresează neapărat sentimentaliştilor şi emotivilor, continuînd să satisfacă tabieturile şi aşteptările ascultătorilor de jazz. Elemente subtile de folk american (= country) sînt inserate pe ici, pe colo. Puţin mai ciudat e, cum avertizam în primul paragraf, că printre aceste balade Slo Sco îşi amestecă propriile piese cu cover-urile, în proporţii aproape egale, reflectînd astfel mersul general al carierei sale, un du-te-vino iterativ între albume proprii şi prestaţii de suport pentru alţii. Majoritatea muzicienilor preferă să separe compoziţiile originale de preluări grupate pe albume tribut, însă Scofield practică tactica cercetătorilor români: cînd n-are destule piese şi nici chef să mai facă altele, lungeşte albumul cu cover-uri, dar o face într-o manieră suficient de profesionistă încît să nu realizezi asta fără o analiză amănunţită. Găsim aici preluări Beatles („I Will“), una din favoritele lui John Coltrane („I Want to Talk About You“), una popularizată de Nat King Cole („Gee Baby, Ain't I Good to You“), un standard preluat de cam toată lumea din jazz („You Don't Know What Love Is“), o preluare Abbey Lincoln („Throw It Away“) şi una de la Carla Bley („Lawns“). Alegeri parţial obscure, ce nu distrag şi nu sînt prezentate în notă discordantă faţă de piesele lui Scofield („Simply Put“, „Johan“, „Mood Returns“, „Already September“, „Plain Song“). Albumul se încheie cu un tribut adus celebrei opere gershwiniene *Porgy & Bess*, hitul „I loves you, Porgy“.

Pe ansamblu e un album comod atît pentru echipa chitaristului, cît şi pentru ascultători. E ideal ca jazz digestiv, dar probabil incapabil să atragă atenţia dacă e auzit din întîmplare în fundal. Pentru Slo Sco este un rînd nou adăugat la CV, cu bibliografia corect întocmită.

John Scofield's Hollowbody Band vor concerta pe 12 iulie în cadrul Festivalului Internaţional de Jazz de la Gărîna (12-15 iulie). Mai multe la www.garana-jazz.ro.

***Aron Biro** este autorul blogului aronbiro.blogspot.com.*

■ ■ ■

---

ce mai spune

Natalia Irina ROMAN

Corăbii de hîrtie

„Corăbii Zburătoare, Berlin Storytelling“ e o instalaţie-poveste pe cît de berlineză pe atît de universală. Sînt sute de corăbii de hîrtie, corăbiile copilăriei. E o poveste pregătită pentru festivalul anual 48H Neukölln, cînd multe ateliere, galerii şi spaţii inventate îşi deschid uşile în mod sincron pentru un weekend lung în cartierul berlinez sudic Neukölln. A paisprezecea oară s-a întîmplat în iunie, festivalul şi spaţiile de expunere au fost nenumărate, poate întrecute la număr doar de flota corăbiilor din instalaţia-poveste: peste 2000 de bărci de hîrtie plutitoare într-o fostă sală de bal de 200 de metri pătraţi.

Instalaţia e inspirată de sala centenară uitată Prachtsaal Neukölln şi de platforma online de poveşti despre Berlin începută în vara lui 2011 – Berlin Storytelling. Sala de bal se povesteşte prin instalaţia cu bărcile de hîrtie dansante la fel cum şi berlinezii povestesc în blog despre fostul aeroport Tempelhof, despre taverne berlineze şi despre corăbiile unui oraş fără mare. Construcţia include şi un video cu dansatoarea Ayako Toyama pe un soundtrack de cutie muzicală.

Vizitatorul curios poate înota printre ghirlandele de corăbii, trecînd astfel la următorul nivel al construcţiei – sîmburele stupului de corăbii este un pat alb-poveste cu picioare lungi, în jurul cărora sînt înfăşurate fragmente din năvodul poveştilor online: „gheaţa a încorsetat corabia piraţilor“, „dacă rămîne aşa, atunci poate să rămînă aşa“, „şi atunci nu va mai trebui să ne imaginăm corăbii doar în norii de pe aeroport“. Fragmentele prinse în cleme de rufe precum pelerine proaspăt spălate sînt poveşti spuse seara înainte de culcare copiilor mici sau mari.

***Natalia Irina Roman** e artist vizual. Trăieşte, din 2006, la Berlin. Cel mai recent proiect al ei este „Corăbii Zburătoare, Berlin Storytelling“, în cadrul festivalului 48H Neukölln.*

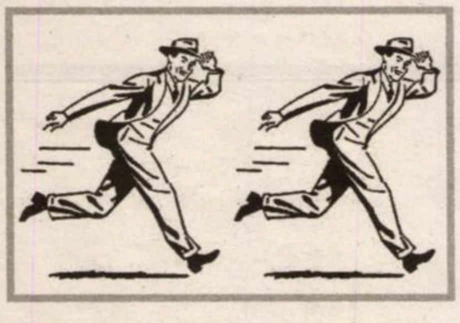

REGIMUL ARTELOR ŞI MUNIŢIILOR

Andrei GORZO

dilematograf

Lumină de august

● *Oslo, 31 august* (Norvegia, 2011), de Joachim Trier.

Un succes de critică la Cannes, *Oslo, 31 august* e cel de-al doilea film al regizorului norvegian de origine daneză Joachim Trier. Inspirat dintr-un roman existenţialist publicat în 1931, sub titul *Le feu follet,* de viitorul sinucigaş Pierre Drieu la Rochelle (care fusese inspirat la rîndul lui de sinuciderea poetului dadaist Jacques Rigaut), filmul prezintă deambulările unui bărbat de 34 de ani (ultimii – petrecuţi prin clinici), care nu-i mai poate vedea vieţii nici un rost, printr-un Oslo mîngîiat de ultimele raze de soare ale verii. Lumina asta blîndă primeşte un loc privilegiat în arsenalul de mijloace artistice al lui Trier: acesta îi speculează asocierile cu idile tinereşti care s-au dus odată cu ultimele zile de dormit în iarbă şi de plecat de la petreceri pe biciclete, pe străzi care încă nu s-au răcit de la asfinţitul soarelui, în căutarea unui loc de unde răsăritul să se vadă bine. Astfel, împărţind o bicicletă cu o fată (ea în faţă, el în spate), protagonistul merge pe urmele unei alte biciclete, împărţite, tot aşa, de o fată şi un băiat, iar acesta din urmă trage în ei cu un extinctor furat de la petrecere, producînd norişori care tot înghit bicicleta urmăritorilor: lipsită de orice sunet, e una dintre cele mai evocative imagini ale lui Trier. Ca şi cealaltă versiune cinematografică a *Focurilor vii* (traducerea românească a titlului lui Drieu), realizată de Louis Malle în 1963, *Oslo, 31 august* e o elegie. Versiunea Malle era bîntuită de Scott Fitzgerald, ale cărui cărţi ocupau un loc vizibil în încăperea protagonistului. Versiunea Trier nu e cu nimic mai puţin literară (vechiul prieten pe care-l vizitează protagonistul e un filolog, el însuşi a publicat cu ani în urmă nişte articole promiţătoare şi încă mai e capabil să comenteze inteligent conţinutul unei reviste culturale), deşi principalul spectru rezident în Oslo-ul său e, în mod inevitabil, cel al lui Knut Hamsun, al cărui protagonist din *Foamea,* la fel de tînăr şi de disperat, bătea aceleaşi străzi.

Nu un toxicoman ca la Drieu (sau ca la Trier), ci un alcoolic, protagonistul lui Malle era jucat de Maurice Ronet, care proiecta o virilitate nobilă, roasă de alcool şi de frică. Jucat de Anders Danielsen Lie, protagonistul lui Trier arată, în schimb, în tenişii şi în jacheta lui sport, ca un adolescent. De asemenea, protagonistul lui Malle era mai elocvent: vitupera împotriva mediocrităţii burgheze – frica de ea fusese cea care-l rosese. Protagonistul lui Trier nu e o prezenţă ostilă, dar felul lui blînd de a se manifesta îl face mult mai greu accesibil. Cu excepţia prietenului filolog, în faţa căruia se autocaracterizează ca „un copil răsfăţat care a dat chix“ şi se declară incapabil să reînceapă de la zero (toate astea zise pe un ton aşezat şi chibzuit, fără vreo intenţie aparentă de a atrage compasiune sau ajutor), acest caz de *burnout* nu prea se deschide în faţa celorlalte personaje cu care vine în contact de-a lungul ultimei lui zile de viaţă. De fapt, atît în cazul prietenului filolog, cît şi în cazul unei foste prietene la a cărei aniversare merge mai tîrziu, el e cel care ajunge să-i asculte pe ei vorbind despre nemulţumirile lor – pe filolog despre frustrările lui profesionale, conjugale şi parentale, pe fosta prietenă despre melancolia ei la confruntarea cu faptul că toţi cei din cercul lor comun au devenit soţi, soţii, mame, taţi. Pe parcursul zilei, protagonistul mai lasă cîteva mesaje pe robotul telefonic al unei alte prietene şi, la un moment dat, se prezintă la un interviu de angajare, dar în spatele primei acţiuni pare să se afle doar un impuls slab, iar în spatele celei de-a doua – doar o obligaţie; şi una, şi alta îşi pierd repede puţinul sens pe care se forţase să-l vadă în ele. Naraţiunea se mulează ocazional pe subiectivitatea optică şi auditivă a personajului: de pildă, atunci cînd aşteaptă într-o cafenea, iar urechea lui captează frînturi din conversaţiile oamenilor „normali“; sau atunci cînd petrece într-un club, iar regia devine impresionistă ca la carte – *scharf*-ul imaginii se pierde şi revine, sunetul diegetic se estompează şi reapare. (Chiar şi atunci cînd subiectivitatea personajului nu-i serveşte drept ancoră conceptuală, designul de sunet e adesea expresiv într-un sens poetic – sunetele unui meci de ping-pong urcă din curtea clinicii pînă în camera lui, volumul muzicii de la un radio de maşină urcă pe măsură ce maşina se apropie de ieşirea dintr-un tunel.) Dar, cel mai adesea, nararea se menţine în exteriorul personajului, al faţadei lui politicos-inteligent-adolescentine, vădit vulnerabile şi totuşi greu de penetrat; evocarea dezolării ce constituie interioritatea lui şi a devastării în care constau ultimii lui cinci-şase ani de viaţă e o chestiune de aluzii şi de absenţe – sora lui preferă să-şi trimită prietena la întîlnirea cu el şi nici pe părinţii lui nu-i vedem, deşi auzim de ruina financiară pe care le-a cauzat-o. Cu atît mai neaşteptat e monologul din *off,* în care protagonistul izbucneşte pe la jumătatea filmului şi în care-i evocă pe acei părinţi absenţi, cu cea mai sinceră admiraţie pentru virtuţile intelectualităţii burgheze din rîndurile căreia făceau parte, cu cea mai lucidă-gratitudine pentru tot ceea ce încercaseră să-l înveţe.

■ ■ ■

PUBLICITATE

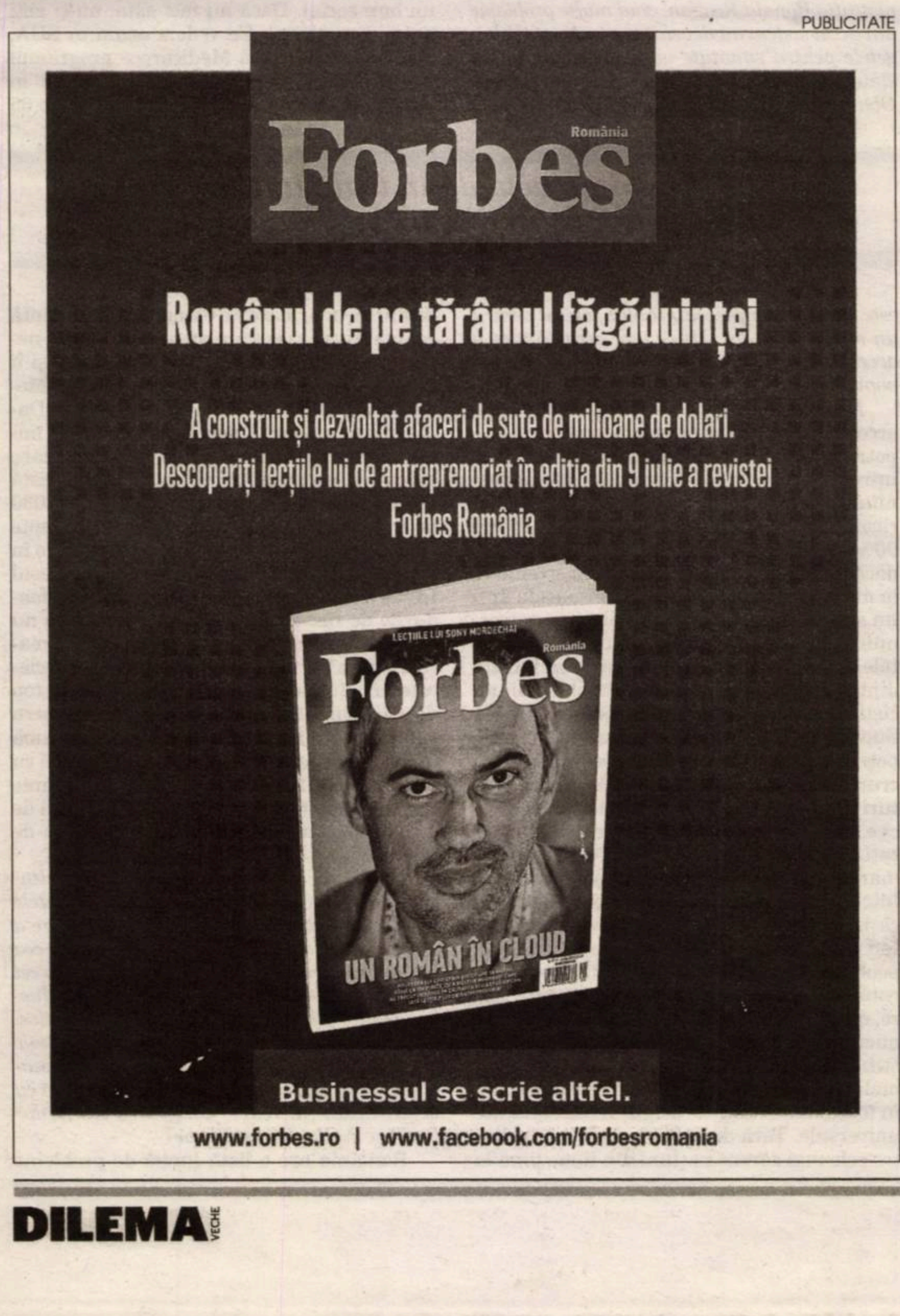

Forbes România

Românul de pe tărâmul făgăduinţei

A construit şi dezvoltat afaceri de sute de milioane de dolari.
Descoperiţi lecţiile lui de antreprenoriat în ediţia din 9 iulie a revistei Forbes România

Businessul se scrie altfel.

www.forbes.ro | www.facebook.com/forbesromania

PUBLICITATE

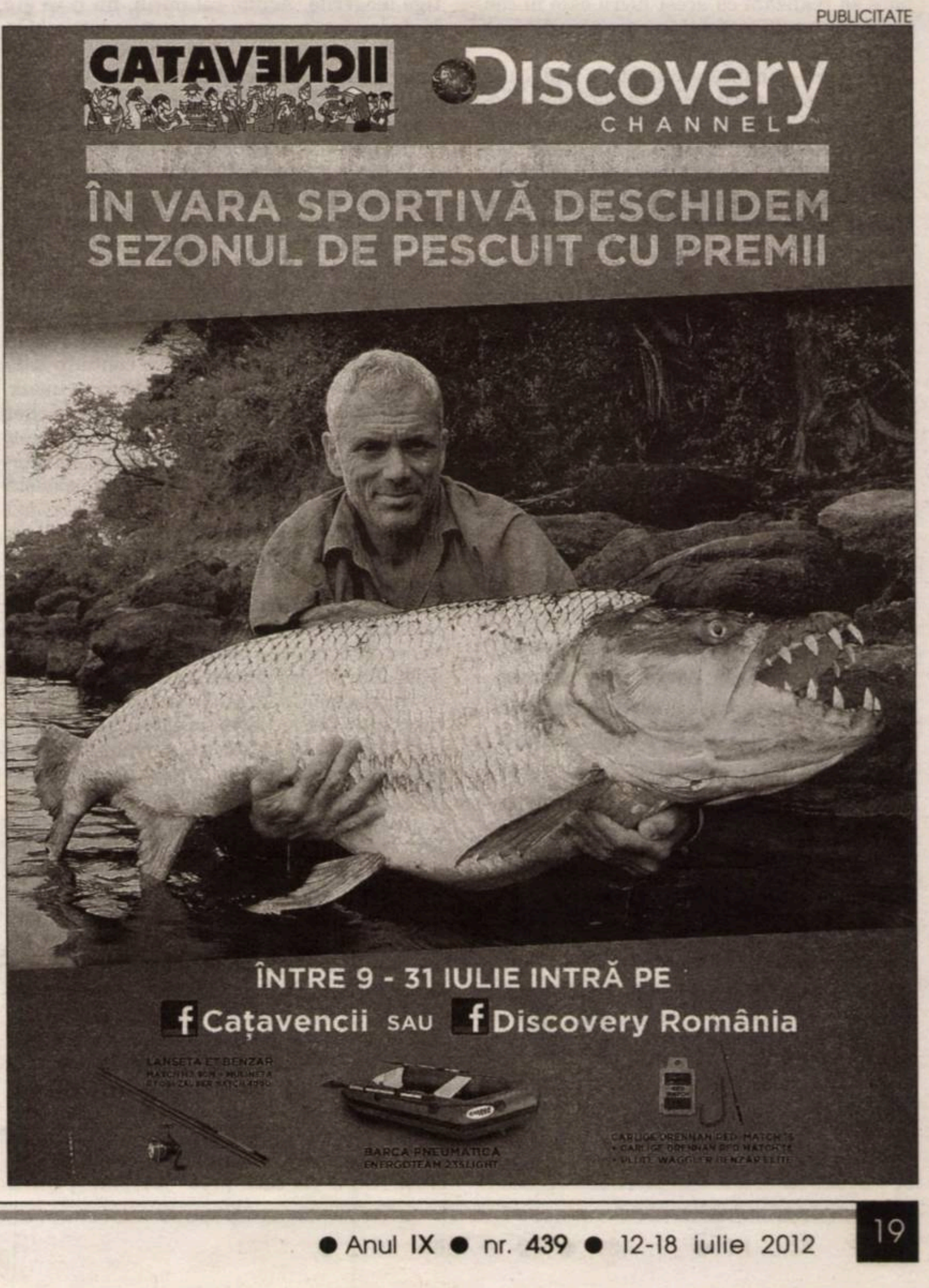

CAŢAVENCII Discovery CHANNEL

ÎN VARA SPORTIVĂ DESCHIDEM
SEZONUL DE PESCUIT CU PREMII

ÎNTRE 9 - 31 IULIE INTRĂ PE
f Caţavencii SAU f Discovery România

SUA, sistemul sanitar şi sănătatea globală

– interviu cu jurnalista Laurie GARRETT –

A studiat la Harvard şi Berkeley şi are un doctorat în ştiinţe. ***Laurie Garrett,*** *scriitoare şi analist politic, este singura jurnalistă laureată a tuturor celor trei mari premii pentru jurnalism: Peabody, Polk (de două ori) şi Pulitzer – primit în 1996, în urma relatărilor despre epidemia de Ebola din Zair. A publicat mai multe cărţi, printre care* The Coming Plague *şi* Betrayal of Trust, *pentru cea din urmă primind cel de-al doilea Premiu Polk. De-a lungul timpului, subiectele relatate de ea ca reporter au mers de la negocierile pentru dezarmare nucleară dintre SUA şi Uniunea Sovietică, sau accidentul de la Cernobîl, pînă la diversele epidemii de SIDA din întreaga lume sau epidemia de SARS din Beijing. În prezent, conduce Programul de Sănătate Globală al Consiliului pentru Relaţii Internaţionale din New York. (****E. C.****)*

© V. Florescu

Care credeţi că va fi impactul recentei decizii istorice a Curţii Supreme americane asupra viitorului sănătăţii publice din SUA şi asupra rolului pe care Statele Unite îl vor avea în susţinerea proiectelor globale de sănătate, pentru a creşte accesul la sistemul sanitar în ţările în curs de dezvoltare şi a combate diverse boli?

Întotdeauna a existat o contradicţie interesantă, în sensul că, încă de la cel de-Al Doilea Război Mondial, SUA au susţinut, prin politica externă, crearea unor sisteme de sănătate puternice şi la care să existe acces universal. Am construit sistemul sanitar al Japoniei sau pe cel al Coreei de Sud, în urma Războiului Coreean, precum şi pe cele din majoritatea Europei, prin Planul Marshall. Am jucat un rol important în promovarea şi dezvoltarea sistemelor de sănătate globale, prin PEPFAR (President's Emergency Plan for AIDS Relief), dar şi a altor iniţiative de astfel de programe, sub administraţia Obama, în toată Africa. Şi totuşi, nu pare să realizăm că acest lucru este în contradicţie totală cu felul în care abordăm sănătatea în propria ţară.

Aşadar, este interesant că, de fapt, ca rezultat al susţinerii ACA (Affordable Care Act) – sau Obamacare, cum o numesc republicanii – de către Curtea Supremă, ne-am putea apropia de armonizarea politicilor noastre internaţionale şi interne de sănătate. Cît priveşte semnificaţia acestui lucru pentru sănătatea globală, întotdeauna a fost puţin jenant că SUA se aflau la coada lumii industrializate din perspectiva multor indicatori-cheie, printre care mortalitatea infantilă, mortalitatea maternă şi speranţa de viaţă, şi ocupau un loc fruntaş la lucruri groaznice, precum numărul de oameni ruinaţi din cauza costurilor medicale şi procentul populaţiei fără asigurare de sănătate. Astfel, dacă ACA poate fi implementată complet acum, fără blocaje, am putea modifica aceste topuri.

PUBLICITATE

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

„Într-o vreme în care imaginea României în lume capătă adesea accente sumbre, salvarea poate veni dinspre cultură. O dovedeşte efervescenţa de la standul nostru la cea de-a XXIV-a ediţie a Salonului Internaţional al Cărţii de la Torino. 16 dintre cei mai bine cotaţi autori români contemporani au dat autografe şi au discutat cu cititorii italieni. Mai mult, dornici să ne pună pe hartă, editorii străini se interesează din proprie iniţiativă de oferta românească."

PRO TV.ro
despre prezenţa României la
Salonul Internaţional al Cărţii de la Torino 2011,
organizator Institutul Cultural Român

O singură întrebare despre alegerile americane. Care este opinia dumneavoastră despre impactul deciziei Curţii Supreme asupra cursei prezidenţiale?

Bineînţeles, eu nu sînt un expert pe probleme politice; de obicei, nu ţin scorul alegerilor americane. Dar cred că reprezintă veşti bune pentru Obama, în sensul în care, dacă Curtea Supremă ar fi fost împotriva întregii ACA şi ar fi declarat-o neconstituţională, ar fi fost extrem de dificil pentru Obama să cîştige alegerile. Acum, cel puţin, nu îi va sta în drum, iar în vreme ce atenţia asupra ACA ar putea determina din ce în ce mai mulţi americani să fie atenţi la ce pot obţine ei înşişi, e posibil chiar ca Obama să cîştige voturi. De fapt, e chiar de luat în seamă că majoritatea americanilor nu au privit niciodată ACA în mod personal şi sînt, în mare parte, necunoscători ai beneficiilor pe care le pot avea. Milioane de tineri sînt acum acoperiţi de asigurările părinţilor, ceea ce nu se întîmpla înainte ca legea Obamacare să intre în vigoare. Nu vom avea întregul program funcţional pînă în 2014, dar părţi din acesta sînt deja dezvoltate, iar multe companii de asigurări ştiau că acest lucru va conta în sala de judecată şi erau conştienţi de ce va urma, astfel că au instituit deja întregul pachet ACA – sau mare parte din el. Astfel, încet, dar sigur, cred că americanii încep să înţeleagă în ce fel îi priveşte individual această lege.

Credeţi că sistemul de sănătate al SUA va fi în pericol dacă Romney cîştigă alegerile prezidenţiale?

Romney a afirmat foarte clar, de curînd, că, dacă va fi ales preşedinte al Statelor Unite, va face tot ce-i stă în putere să revoce ACA. Dar să fim sinceri, nu poate face decît ce va susţine Congresul. Nici un preşedinte nu poate revoca o lege, unilateral, exceptînd cazul unei stări de război, şi chiar şi atunci nu prea există un asemenea precedent în Statele Unite. Prin urmare, el poate face multe promisiuni, dar totul depinde de cine este ales în Senat, în Congres, şi dacă aceştia doresc revocarea legii. Acum, preşedintele Camerei Reprezentanţilor din SUA, John Boehner, care este republican, a anunţat deja că va încerca să revoce ACA prin vot legislativ. Aşadar, depinde dacă vor avea voturile necesare atît în Camera Reprezentanţilor, cît şi în Senat. În acest moment, nu le au. Le vor avea după alegeri? Asta depinde mult de rezultatul acestor alegeri – vor reprezenta ele încă o victorie răsunătoare pentru republicani şi locurile obţinute în Congres, sau americanii îşi vor schimba punctul de vedere şi vor vota masiv pentru democraţi. Cred că este prea devreme pentru asemenea pronosticuri. Multe vor depinde de rata şomajului din preajma alegerilor, precum şi de alte cîteva probleme economice pe care nu le vom cunoaşte mai devreme de sfîrşitul lui octombrie.

În Betrayal of Trust *aţi conturat o imagine esenţială a evoluţiei costurilor pentru sănătatea publică din America. Aţi amintit că administraţia Carter a făcut paşi importanţi în sistemul sanitar public şi aţi criticat administraţia Ronald Reagan, cînd multe probleme din acest sistem au devenit acute, şi totuşi bugetele pentru sănătate au fost tăiate. Astăzi sîntem martorii unei situaţii similare, Barack Obama fiind comparat cu Jimmy Carter, care este văzut ca un preşedinte slab, menit pentru un singur mandat. De ce este această idee a accesului la sistemul de sănătate atît de nepopulară în America?*

Tendinţa actuală în toată lumea
este de asigurări de sănătate universale.

Nu sînt sigură că sistemul de sănătate accesibil, drept concept, este nepopular. Dimpotrivă. Sondajele de opinie arată că, dacă întrebi ceva de tipul „Credeţi că sistemul sanitar ar trebui să fie accesibil tuturor americanilor?“, o majoritate covîrşitoare (peste 90%) va răspunde „Bineînţeles!“. În schimb, dacă întrebarea este formulată, de exemplu, la modul „Susţineţi Obamacare?“, acela ar fi un sondaj republican. Prin folosirea termenului „Obamacare“, ei ar influenţa rezultatele. Cred că diavolul se află în detalii. Unul dintre argumentele cu care republicanii au cîştigat mult teren a fost cel pe care Curtea Supremă tocmai l-a doborît, şi anume că nu-i poţi obliga pe oameni să aprobe anumite lucruri. Bineînţeles, vă cerem să purtaţi centuri de siguranţă. Şi dacă aveţi o maşină veche, care nu are centuri, trebuie să le montaţi. Avem o listă lungă de lucruri legate, în mare parte, de siguranţa publică, care sînt într-adevăr obligatorii. Pur şi simplu, faptul că indivizii fac parte dintr-un *risk pool* (n. red. – în acest context, conceptul de „risk pool“ se referă la întreaga populaţie asigurată: cu cît numărul asiguraţilor e mai mare, cu atît costurile pentru sănătate sînt mai mici) nu încalcă nici un fel de parametri constituţionali. În plus, dacă ne uităm la sistemele de sănătate globale, tendinţa actuală în toată lumea este de asigurări de sănătate universale. Ţară după ţară, de la unele dintre cele mai sărace naţiuni din lume pînă la giganţi precum India şi China, încearcă să-şi dea seama cum să ajungă la acoperire sanitară universală. Toţi se străduiesc şi lucrează în această direcţie, iar lucrul pe care îl au în comun – despre care am scris un raport – este *risk pooling*-ul. Nu poţi ajunge acolo dacă îi ai la plată doar pe cei bolnavi. Trebuie să-i ai pe toţi – bogaţi, săraci, bolnavi, sănătoşi, tineri, bătrîni –, toţi în acelaşi *risk pool,* împărţind povara costurilor drept un bun social. Dacă nu faci asta, nu-ţi poţi permite sistemul. Ce vedem acum în SUA, de exemplu, este că Medicare – programul nostru federal de sănătate pentru cei în vîrstă – nu acceptă decît persoane peste 65 de ani, prin urmare, ia oameni care prezintă cel mai mare risc, care au cea mai mare nevoie de asigurări de sănătate din ţară, şi îi pune pe toţi într-un fond comun. Ei bine, Medicare are probleme financiare serioase. Dacă priviţi la această populaţie în curs de îmbătrînire, cu generaţia Baby Boom care ajunge la Medicare, puteţi vedea că nu există nici o traiectorie care să te ducă pînă în 2030 fără de care sistemul Medicare să se îndrepte spre faliment. Astfel, pe termen lung, este în interesul Americii, precum este în interesul Indiei sau al României, să-şi organizeze fondurile de risc astfel încît cei în vîrstă să nu fie ţinuţi într-un mic grup privat cu risc mare. Ar fi ca şi cum ne-am imagina că o societate ar putea oferi îngrijiri medicale de top de orice tip, cele mai bune din lume, pentru oamenii care au virusul HIV, şi să nu aibă în fondurile de asigurări de risc şi oameni cu HIV negativ. Nu există nici o ţară din lume care să poate face asta. Ai povara costului de a te ocupa atît de oameni cu HIV, cît şi de cei neinfectaţi, altfel îţi pierzi minţile.

Se ştie că, în ciuda celor mai mari cheltuieli din lume, cu sănătatea publică, Statele Unite au avut cel mai lent nivel de creştere a speranţei de viaţă, în vreme ce Japonia are cea mai rapidă creştere a speranţei de viaţă, cu cel mai mic buget alocat, dintre toate ţările industrializate. Care ar fi sfatul sau prognozele dvs. pentru o ţară ca România, care are cel mai mic buget pentru sănătate din Uniunea Europeană, iar sistemul sanitar public se confruntă cu brain drain *(n. red. – emigrarea doctorilor buni) şi multe alte probleme?*

România are o listă lungă de probleme

ameţitoare de care să se ocupe. Ar fi tentant pentru orice lider din România – privind la întreaga debandadă din UE din acest moment, privind peste umăr la Grecia, Portugalia, Spania, Italia – să spună „Nu ne permitem să ne ocupăm de sănătate acum. Trebuie să ne concentrăm pe alte chestiuni financiare şi să construim economia României“. Cu siguranţă acesta ar fi modul în care majoritatea liderilor ar privi, azi, situaţia. Însă cred că istoria ne indică faptul că e greşit. Cînd şi-a construit Japonia infrastructura sanitară? Cînd se afla în cea mai proastă formă din istoria japoneză, după bombardamentele de la Hiroshima şi Nagasaki şi cel din Tokyo. Au ştiut că nu poţi avea creştere financiară într-o ţară în care oamenii se confruntă cu epidemii, rate mari de absenţă, din cauza bolilor, şi care nu au acces la medicamente şi operaţii vindecătoare şi care să-i ţină în viaţă. Pleacă medicii talentaţi români din ţară pentru că nu vor să practice medicina în spitale cu echipamente necorespunzătoare standardelor, din cauza lipsei medicamentelor de bază şi pentru că nu au ce să le ofere pacienţilor? Dacă consideraţi că problemele din sistemul sanitar nu sînt o prioritate şi vă imaginaţi creşterea economică fără sănătate, cred că aveţi halucinaţii.

În The Coming Plague *spuneţi: „Nimeni din lumea care strîngea cureaua în anii '90 nu părea interesat să contribuie cu dolari, mărci sau yeni la dezvoltarea infrastructurilor de sănătate primare, în ţări precum Armenia, România, Albania, Burma sau Republica Dominicană. Proporţiile problemei păreau prea mari, iar răsplata pentru donatori – prea mică“. Acum sîntem în 2012, iar cureaua este chiar mai strînsă în România, unde au fost luate măsuri de austeritate drastice. Care este soluţia acum, dat fiind că România nu se mai află pe lista donatorilor, resursele sînt insuficiente, iar guvernele nu par interesate de acest lucru?*

Avem o problemă dificilă – am creat un sistem financiar stratificat de sprijin pentru ţările în curs de dezvoltare. În cadrul acestui sistem, am clasificat unele ţări drept extrem de sărace, altele – pieţe emergente, cu venituri medii, şi cîteva – dezvoltate. Într-un fel, le-am înşelat pe cele din categoria de mijloc. Este mai puţin probabil ca acestea să se califice pentru anumite tipuri de produse farmaceutice cu preţuri reduse, pentru campanii de vaccinuri finanţate internaţional sau campanii HIV şi, în general, reprezintă o prioritate scăzută pe listele pentru sprijin de dezvoltare, din cauza ideii că se pot descurca singure, cu siguranţă în comparaţie cu ţări disperat de sărace, precum Malawi sau Ciad. Cred că acest lucru pune acum toate ţările din Pactul est-european sovietic de la Varşovia – indiferent cum îl numim –, cu posibila excepţie a Poloniei, într-o ipostază problematică. A căuta moduri de a recupera decalajele şi de a îmbunătăţi sănătatea oamenilor, fără sprijin extern, este foarte dificil. Cred că există căi de a negocia înţelegeri tip mozaic, care ar putea ajuta, şi există exemple de ţări care au aranjat înţelegeri cu importante companii farmaceutice, spunînd, de exemplu: „Vă permitem să construiţi o fabrică aici sau vă lăsăm să vă extindeţi accesul pe piaţa noastră, dacă ne acordaţi reduceri substanţiale la volume mari de medicamente esenţiale cumpărate“. Sînt posibile astfel de înţelegeri şi cu producătorii de echipament medical high-tech, astfel încît un pacient român să poată face un RMN sau o tomografie cu un aparat modern, asemeni unui pacient canadian, de exemplu. Ce nu am găsit încă – şi trebuie şi e nevoie să o facem – este un mod mai echitabil de a ajuta ţările cu statuturi financiare diferite, de a le aduce populaţiile la nivelul corespunzător. Nu avem încă o soluţie, în parte deoarece inegalităţile sînt atît de mari. Indiferent cît de rele arată lucrurile în România, dacă mergeţi în Swaziland, veţi avea un şoc.

Revenind la The Coming Plague, *care consideraţi că este cel mai însemnat progres în tratarea bolilor apărute de cînd a fost publicată cartea şi care este cel mai mare pericol încă inadecvat abordat?*

Totul se reduce la problema principală din momentul cînd am scris cartea – şi anume, cooperarea internaţională. Încă există ţări care încearcă să acopere epidemii sau să le minimalizeze, amînînd raportarea lor, dacă pot scăpa din raţiuni economice, în mare parte, şi imagine naţională. Încă avem ţări care privesc întreaga chestiune a supravegherii bolilor în contextul Organizaţiei Mondiale a Comerţului, existînd dispute legate de accesul la medicamente patentate. A existat situaţia Indoneziei, care a declarat că e posibil să declari un microb drept chestiune de suveranitate naţională, astfel că specii de gripă care apar în Indonezia aparţin Indoneziei, şi nu sînt disponibile comunităţii globale spre a fi studiate. Aceasta şi alte tensiuni similare împiedică, constant, drumul spre a găsi o metodă de supraveghere eficientă şi răspunsuri bune. Apoi avem o nouă permutare – viruşii H5N1 creaţi de om şi toate problemele apărute, legate de ceea ce numim *„dual-use conundrum“* (n. red. – dilema dublei utilizări), însemnînd cercetări ştiinţifice care pot fi utilizate în scopuri foarte rele – în cazul acesta, posibilitatea viruşilor gripali creaţi de om.

Dacă vă imaginaţi creşterea economică fără sănătate, cred că aveţi halucinaţii.

Aţi scris despre unele boli apărute, precum SIDA, care sînt rezultatul unei mutaţii, într-o luptă dusă între om şi microbi, de mii de ani. Altele, precum un şoc toxic, sînt rezultatul a ceva care nu merge bine la un produs făcut de om. De ce vă temeţi cel mai mult în anii următori – izbucnirea unei boli „naturale“ sau una pe care ne-o va aduce tehnologia?

Cred că ne aflăm într-un punct în care biologia trece printr-o revoluţie extraordinară, odată cu biologia sintetică. Ritmul său este uluitor. Există ceva numit Legea lui Moore. Moore a fost o persoană care s-a uitat spre industria computerelor. El a prezis care va fi rata la care vor apărea noi produse legate de computere şi cît de rapid va scădea costul lor. A prevestit, de exemplu, că primul laptop ar putea costa în jur de 5000 de dolari, dar că în doi ani preţul va scădea pînă la 1000 de dolari. Ei bine, astăzi Legea lui Moore e mult depăşită în biologie. Spre exemplu, în 2001, am încheiat proiectul genomului uman, realizînd succesiunea primului genom complet din umanitate. Acest proces a necesitat două eforturi uriaşe, aflate în competiţie – unul din sectorul privat şi unul de la Institutul Naţional al Sănătăţii –, mai mult de 160 de laboratoare, cîteva mii de oameni de ştiinţă şi aproximativ un miliard de dolari. Astăzi, îţi poţi realiza succesiunea genomului personal în aproximativ 24 de ore, pe un aparat mic, care te va costa cam 500 de dolari. Există companii care pot face acest lucru pentru tine, comparîndu-ţi apoi genomul obţinut cu cele ale restului familiei. Întreaga procedură va dura o săptămînă, poate două, iar costul ar putea fi de aproximativ 1000 de dolari. Practic, vorbim de o perioadă de 11 ani, în care costul realizării succesiunii genomului uman a ajuns de la 1 miliard la cîteva sute de dolari. Acum este posibil ca în propriul laborator mic, cu nişte costuri relativ scăzute, să izolezi viruşi, să identifici gene-cheie care crezi că au legătură cu agresivitatea virusului şi să le muţi dintr-o parte în alta, pentru a dezvolta noi organisme. Toate acestea schimbă jocul. Era o vreme cînd considerai că îţi poţi face o idee despre ce se întîmplă în lumea cercetării biologice doar prin citirea unor reviste de specialitate şi prin cîteva telefoane. Acum, dacă aş avea motivaţia unui persoane cu adevărat puse pe rău, probabil că aş putea obţine tot ce am nevoie. Astfel, cred că problemele cauzate de om reprezintă o grijă imensă şi extremă – şi nu neapărat în cazul unui act terorist, chiar mai mult din cauza unui accident.

Cea mai recentă carte, I Heard the Sirens Scream, *priveşte în detaliu efectele atacurilor de la 11 septembrie, precum şi a celor cu antrax, din New York, dar şi din America în general. Ce lecţii, dacă e cazul, poate învăţa Europa din felul în care America a răspuns acestor crize? A diminuat „războiul împotriva terorii“ al SUA ameninţarea terorismului global într-atît încît Europa să nu-şi mai facă griji legate de astfel de evenimente?*

În primul rînd, nu cred că putem să-ncetăm vreodată să ne îngrijorăm în privinţa terorismului. Dacă nu e vreo variantă a Al-Qaeda, ar putea fi cineva asemeni monstrului din Norvegia, care a deschis focul asupra acelor copii. Ar fi o greşeală enormă să ne închipuim că toţi teroriştii sînt arabi. Este posibil să fie un român în România. Poate cea mai importantă lecţie obţinută din combinarea experienţei din 11 septembrie şi atacurile cu antrax este îngîmfarea. Întotdeauna ajungem într-un punct aflat la distanţă, în timp, de ultima catastrofă, cînd liderii simt că au totul sub control şi că o altă catastrofă de acelaşi fel nu va mai avea loc. Iar apoi sînt şocaţi cînd li se dovedeşte că s-au înşelat. Îngîmfarea atinge, de asemenea, şi un simţ supraestimat al capacităţii de a răspunde, al înţelepciunii ştiinţei, al construirii observaţiilor. Toată lumea credea că digurile ar trebui să ţină, în New Orleans. Apoi a lovit Uraganul Katrina, iar oraşul era sub ape. Cu antraxul, am observat că toţi din lumea ştiinţifică şi a sănătăţii publice credeau că ştiu ce este, cum se răspîndeşte, cum se tratează, şi s-a dovedit că aproape fiecare presupus fapt, aflat în manuale, care fusese la baza planurilor de a răspunde atacurilor cu antrax, fusese greşit. În mod asemănător, am crezut că ştiam exact cum ar trebui să se mobilizeze un oraş ca New York-ul, în cazul unui atac. După cum s-a dovedit, am făcut nişte greşeli enorme. Probabil cea mai mare greşeală făcută în New York – din fericire, Londra nu a repetat-o la atacurile din 7 iulie 2005 – a fost că am minimalizat conceptul de tulburare psihologică publică. Nu am acordat crezare tulburării de stres post-traumatic manifestat de populaţie şi nu am acţionat în nici un fel în privinţa lui, pînă abia la luni bune după eveniment, cînd mulţi erau prea marcaţi pentru a mai putea da măcar un telefon prin care să ceară ajutorul. Cred că toată lumea ar trebui să fie mai atentă – decît, din ce ştiu eu, a făcut-o oricare guvernare – la lecţia de a fi ignorat ce se afla în norul acela de fum şi praf, produs de colapsul celor două turnuri World Trade Center, iar apoi turnurile arzînd neîntrerupt timp de patru luni. Pînă în prezent, se poate observa că s-au făcut toate eforturile pentru a minimaliza importanţa catastrofei sănătăţii publice care a urmat după căderea Turnurilor Gemene. Cu puţin timp în urmă a fost emisă o hotărîre judecătorească prin care cancerul a fost recunoscut drept un rezultat asociat cu acel fum, iar abia acum încep să acopere costurile de îngrijire pentru oamenii afectaţi de acesta, lucrînd sau locuind acolo. Principalul mesaj de luat acasă, din experienţa Americii, este că ai suferit o traumă socială profundă. Trebuie să te gîndeşti mult la mobilizarea populaţiei tale. Multe studii ale ţărilor europene se îndreaptă în această direcţie, înspre abilitatea poliţiei sau a spitalelor de a răspunde în situaţii de criză. Dar cum rămîne cu populaţia în ansamblu? Cît de multă teroare, spaimă, pierdere şi durere pot suporta oamenii, dacă nu beneficiază de programe potrivite de conducere, îndrumare şi grijă?

Larry Kramer v-a numit „un profet al sănătăţii publice“. Care este prognoza dvs., pentru următorii zece ani, în privinţa factorilor de deces majori din SUA şi Europa?

E destul de evident că cele mai mari provocări vor fi îmbătrînirea populaţiilor şi plata pentru îngrijirile medicale – cum să se prevină cele mai rele urmări şi cum să se plătească pentru acele boli extrem de scumpe, cînd acestea, inevitabil, apar. Oamenii îmbătrînesc, iar corpul lor se deteriorează. Nu contează că eşti într-un sistem *„single-payer“* (de unic plătitor) ca al Franţei sau unul haotic, *„multi-payer“* (cu plătitori multipli) ca al SUA. Fiecare sistem va întîmpina greutăţi în a se ocupa de aceste populaţii care îmbătrînesc.

Pentru Europa, provocarea este mult mai rea decît pentru Statele Unite, pentru că există aşa un sentiment antiimigranţi. Multe ţări europene erau complet omogene pînă mai ieri. I-au prigonit pe ţigani şi pe evrei, pentru că nu aveau pe nimeni altcineva. Dar acum, pentru forţă de muncă, dacă eşti în Germania, probabil că există români alături de turci şi oricare alţii. Dacă te afli în România, poate că sînt muncitori din toate colţurile lumii. Acest lucru creează un tip special de tensiune, deoarece, în general, oriunde în lume, rata natalităţii, la populaţia imigrantă, este mai mare decît cea a populaţiei localnice. Pe de o parte, ai o nevoie disperată de forţă de muncă tînără, care să finanţeze pensionarea şi costurile ocrotirii sănătăţii pentru populaţia care îmbătrîneşte. Dar în Franţa, de exemplu, această populaţie este alcătuită, în mare parte, din cetăţeni francezi. Iar acel val tînăr este format mai ales din nord-africani de culoare. Se creează o tensiune reală dacă există atitudini xenofobe sau rasiste referitoare la populaţia tînără. Aceasta va fi o problemă majoră care se va manifesta în multe moduri neaşteptate în Europa, în următorii zece ani.

Pe blogul dvs. au existat cîteva postări recente referitoare la garantarea siguranţei şi integrităţii vaccinurilor, a tratamentelor şi furnizării medicamentelor globale. Aţi menţionat Europa de Est ca fiind unul dintre punctele cu probleme, unde sînt fabricate şi distribuite produse contrafăcute sau neconforme cu standardele. În martie, autorităţile spaniole i-au arestat pe liderii unei reţele care importa şi distribuia medicamente falsificate. Doi dintre cei arestaţi erau români. Ştiţi dacă există o implicare românească semnificativă în problema pe care o cercetaţi?

Interpolul desfăşoară o operaţiune foarte mică pentru a merge pe pista contrafacerilor şi a escrocheriilor cu medicamente. Mare parte din efort presupune implicarea voluntară a ţărilor. Dacă România nu şi-a stabilit înăsprirea, în această privinţă, şi implicarea alături de Interpol, atunci nu avem informaţii de încredere despre România. Per total, nu prea avem deloc informaţii sigure. Întreaga tendinţă spre medicamentele obţinute necinstit se mişcă atît de rapid, încît te lasă cu gura căscată. Guvernele din întreaga lume abia se trezesc şi realizează: „Oh, Doamne! Ce se întîmplă?“. Nigeria s-a trezit cînd a realizat că 60% din medicamentele din ţară erau venite prin mijloace frauduloase. În vîrful listei ţărilor care exportă medicamente şi vaccinuri prost făcute, ale căror formule sînt greşite, sau care sînt obiectul unor fraude se află China, urmată de India. Dacă România contribuie la asta, e o contribuţie mică, în comparaţie cu India şi China.

Aţi fost foarte critică în privinţa „deteriorării jurnalismului“ şi a impactului asupra psihicului naţional şi a viitorului democraţiei americane. Spuneţi că a renunţa nu este o opţiune? Încotro credeţi că se îndreaptă jurnalismul, în special presa tipărită? Mai există speranţă?

Din perspectivă internaţională, există speranţă în sensul că în unele ţări jurnalismul abia îşi ia avînt. Privind la o ţară precum India pare că, în fiece zi, e un alt ziar, alt post de radio care difuzează ştiri şi o mulţime de alte chestii. Şi există o astfel de explozie şi în Africa. Sînt din ce în ce mai multe ziare libere, independente de guverne. Dar, cu siguranţă, în economiile prospere tradiţionale, activitatea ziarelor întîmpină greutăţi mari. Nu avem cu adevărat un model pentru cum pot rămîne acestea profitabile continuîndu-şi activitatea. Multe au murit deja, bineînţeles. Acum informaţia este gratuită. Nu are nici o valoare. Înainte, a cunoaşte informaţia avea un preţ. Era valoroasă pentru că era dificil de găsit. Acest lucru nu mai e valabil. Acum e gratuită, e peste tot pe Internet – ceea ce e grozav, doar că cine va genera informaţiile, pe măsură ce ziarele dispar? Cum validezi autenticitatea a ce este pe un blog sau într-un *tweet* sau într-o postare oarecare de pe Internet? Pe termen lung însă, va exista o cerere pentru informaţia valoroasă, pentru detalii, pentru observaţie.

interviu realizat de Emilia CHISCOP

traducere din limba engleză
de Patricia MIHAIL

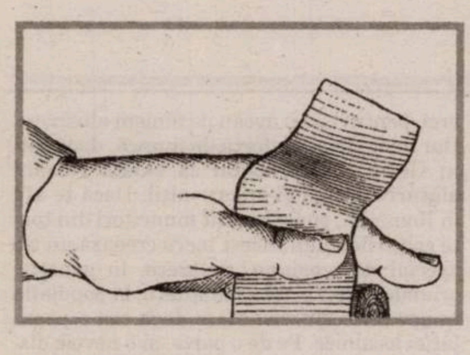

Iulian COMANESCU

oameni şi **etichete**

Fuga de Popescu

Cînd cu suspendarea, ochii fioroşi au scrutat din nou conştiinţa telespectatorului. De astă dată, din spatele unor ochelari de culoarea semnalizatorului, în formă de elitre. Cristian Tudor Popescu s-a întors la vocaţia principală, de personalitate TV, într-o nouă deghizare.

Nu de mult, încercînd să definesc nu mai ştiu ce soi de epigonism, spuneam că e ca şi cum ţi-ai lua ochelari ca ai lui Bono ca să pari original. Ei bine – în mod curios, lui Cristian Tudor Popescu îi iese. E, din nou, altfel decît noi, ceilalţi, de la bocii cu heliomate la plagiatocilarii gen Ponta. Fiindcă Bono nu bîntuie pe Realitatea TV sau PRO TV, ci doar pe la Live Aid, printre alţi posesori de ochelari la fel de ciudaţi ca ai lui. Dar ochelarii portocalii, de muscă, sînt numai unul din seria accesoriilor neverosimile cu care se pavoazează Cristian Tudor Popescu. Editorialistul a mai posedat, în primul rînd, Dacie şi geacă de fîş, de care nu numai că nu s-a dezlipit, dar le-a şi etalat, cuibărindu-se în paradigma „sărac şi cinstit“ de era să zboare Ion Iliescu din ea. Asta, în vremuri în care avea de mult contul plin, de la vînzarea acţiunilor de la *Adevărul*. La PRO Cinema, cînd vorbeşte despre filme, poartă uneori o pălărie cu boruri cît o fustă de chivuţă, în orice caz de personaj tenebros, care, în lipsă de alt rost mai serios, creează distanţa, cu avantajul că acoperă o altă caracteristică diferenţiatoare a comentatorului, chelia, cea pe care a transformat-o de asemeni în renume, în trecut.

Accesoriile CTP-ului.

Dar, printre accesoriile *CTP-ului* – cum i se zice cu un soi de familiaritate distantă sau acribie ştiinţifică, de parcă ai numi o vietate specială ori o substanţă obscură –, se mai numără chiar T-ul semnăturii. Necesar, la începutul anilor '90, pentru diferenţierea de regretatul Cristian Popescu, şeful de şcoală al nouăzeciştilor. Dar şi, dintotdeauna, de mulţimea inertă ca un activ de partid a popeştilor. Fiindcă, dacă te cheamă Ionescu sau Popescu, nu ai şanse să ajungi mare gazetar, spune o vorbă care i se atribuie lui Ion Cristoiu. Dar, servindu-se de litera T ca de un piolet, Cristian a ajuns. Cel puţin aşa zic sondajele.

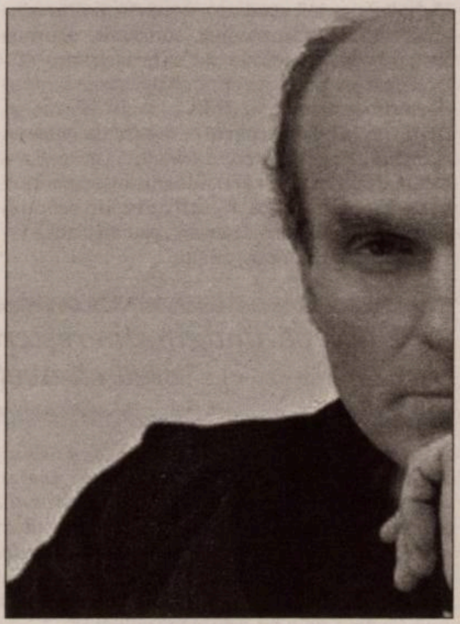

Dar să sfîrşesc întîi cu accesoriile. Printre ele s-a numărat, cîndva, chiar şi Andreea Marin. Cu care a avut o emisiune pe un post defunct de radio, spre mirarea breslei, fiindcă pe atunci Cristian Tudor Popescu era mult mai important şi Andreea Marin – mult mai populară. Andreea Marin a gîngurit la un moment dat ceva despre consultaţiile de imagine pe care i le oferea proaspătul Bono. Ca nuca-n perete? Nu tocmai. Fiindcă, oricît ar suna de ironic, Cristian Tudor Popescu se pricepe la TV. Reuşeşte să spună lucruri simple, pe un ton apăsat, cu o dicţie inteligibilă, în ţara defectelor de vorbire, a frazelor începute în mandatul Năstase şi terminate în cel al lui Băsescu, şi a discursurilor parlamentare de 23 de minute, citite de rîrîiţi. Ştie să găsească totdeauna vinovaţi, fiindcă pentru el, la fel ca pentru noi toţi, oropsiţii, vina altcuiva e ca vitaminele, ne-ajută să ne ducem nefericirea-n cîrcă zi de zi. E violent, în ţara în care înjurătura e o slabă, dar frecventă compensaţie pentru vicisitudinile unei lumi care nu se-nvîrte exact cum vrea incompetentul din român. Atacă la persoană, vorbeşte de caracteristici fizice, spre deliciul şi reveria aceleiaşi lumi, care, să fim serioşi, se îndeletniceşte mai mult cu mititeii decît cu frumuseţea.

Aşa că, în definitiv, de ce o asemenea construcţie vizuală, excentricitate ochelaristă şi de unde celelalte deghizări? E în primul rînd fuga lui Popescu de el însuşi. Dar, desigur, dacă spre sugătorii de sîngele poporului, asupritorii de pensionari, suspendaţii de Parlament ar arăta cu degetul un oarecare, un popescu, cine l-ar mai crede? Geaca, ochelarii, pălăria, măştile sînt necesare. Ipocritul telespectator e seamănul tău şi se oglindeşte în tine doar dacă eşti diferit, dacă îi arăţi aseptice tuşe caricaturale.

***Iulian Comanescu** este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

■ ■ ■

trecerea prin reviste

● BUSINESS REVIEW
2-8 iulie 2012

Otilia Haraga scrie în *Business Review* un articol despre starea pieţei editoriale de la noi în această primă jumătate a anului. La recentul Bookfest s-au înregistrat peste 90.000 de vizitatori, cu 12% mai mulţi decît anul trecut, chiar dacă ultimele statistici arată că românul obişnuit cumpără în medie o carte pe an (în timp ce germanii, spre exemplu, cumpără în medie cîte 13 cărţi pe an), iar vînzările pieţei de carte au scăzut în ultimii trei ani cu 40%. Marin Vidraşcu, directorul executiv al Editurii Litera, vorbeşte despre schimbarea preferinţelor cumpărătorilor de carte români care „au început să fie interesaţi de scriitori noi şi de cărţi ajunse în topurile internaţionale. Cărţile motivaţionale şi practice au crescut în vînzările ultimilor ani. Oamenii au devenit mult mai atenţi la stilul de viaţă, astfel că sînt interesaţi de cărţi care să le ofere mai multe informaţii din domenii precum arta culinară, dezvoltarea personală şi planificarea familială. Vara se caută cărţi de divertisment şi pentru copii, iar toamna şi iarna părinţii investesc în dicţionare şi alte titluri educaţionale“. Maria Desmirean, director executiv la Editura Curtea Veche, afirmă că „în ultimul timp, cumpărătorii de carte preferă formatele hardcover, cu grafică premium, cărţi policrome şi albume. Non-fiction-ul este tot mai popular, cititorii fiind interesaţi mai mult de educaţia lor şi dispuşi să investească în această direcţie“. În ceea ce priveşte cărţile în format electronic, deşi piaţa românească este încă mică, contractele pentru cărţile de beletristică şi non-fiction sînt semnate pentru ambele formate, astfel că, de acum încolo, cărţile vor fi lansate simultan în formatul tradiţional şi cel electronic. „Din păcate, puţine edituri din România au început să vîndă şi e-book, or pentru a putea vorbi despre o piaţă de e-book sînt necesare cel puţin 4000 de titluri, inclusiv acele titluri care fac vînzări semnificative în formatul printat“, mai declară Marin Vidraşcu. (**M. C.**)

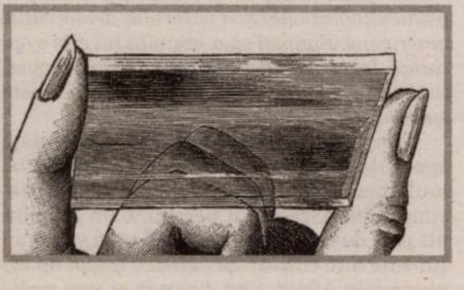

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe **sticlă**

Mase de manevră

Evenimentele de pe scena politică din ultima vreme au transformat populaţia României în două armate de activişti politici. Ambele clamează că luptă pentru binele ţării şi pentru apărarea democraţiei. Pentru unii, duşmanul este „tiranul Traian Băsescu“ şi ţopăie de bucurie că, iată, poporul îl dă jos prin reprezentanţii săi din Parlament, alţii văd în Victor Ponta dictatorul împotriva căruia trebuie luptat şi-l aseamănă cu Hitler. Unii vorbesc despre mafiile unuia, care au parazitat pînă acum această ţară, alţii – despre mafiile celuilalt, care sînt înfometate şi nerăbdătoare să devoreze tot. Unii sînt convinşi că retrăim vremurile Revoluţiei, cînd Ceauşescu încă se mai ţinea de putere, alţii – că ne-am întors în anii '50, cînd comunismul punea mîna în gîtul societăţii şi trimitea elitele la Canal. Cu toţii sînt înflăcăraţi, nervoşi, dornici să-şi anihileze adversarul. Acum ori niciodată, ţara o cere! Fiecare se crede de partea bună a baricadei şi este convins că cei din tabăra cealaltă sînt nişte mercenari plătiţi din greu pentru a se afla în slujba răului.

Această stare de beligeranţă se reflectă şi-n audienţele televiziunilor. Pe telespectatori nu-i mai interesează simplele informaţii, ci îşi doresc să asculte portavocea care-i îndeamnă la luptă, care-i ţine în priză şi le alimentează dorinţa de răzbunare. De exemplu, în ziua suspendării preşedintelui Traian Băsescu, liderul de audienţă a fost Antena 3, cu 465.000 de telespectatori pe minut, în medie, la nivel naţional. În timpul şedinţei din Parlament în care a fost suspendat preşedintele, adică între orele 17,00 şi 23,00, postul de ştiri al lui Dan Voiculescu s-a aflat tot pe primul loc, cu o medie de 831.000 de telespectatori pe minut, la nivel naţional. Inclusiv discursul final al preşedintelui, ţinut de la Palatul Cotroceni, între 23,00 şi 23,15, a fost cel mai urmărit tot la Antena 3 – 524.000 de persoane pe minut. PRO TV, în ciuda brandului său aducător de audienţă şi în ciuda faptului că a acordat un generos spaţiu acestui subiect, s-a plasat pe locul 2, la o diferenţă de peste 150.000 de telespectatori pe minut.

Acum ori niciodată, ţara o cere!

De altfel, în toată luna iunie, Antena 3 a condus detaşat în clasamentul audienţelor talk-show-urilor, emisiunile acestui post ocupînd primele zece poziţii. Pe primul loc al topului se află, desigur, emisiunea-vedetă a canalului, *Sinteza zilei,* realizată de Mihai Gâdea, cu o medie de 416.000 de telespectatori pe minut, în mediul urban. Urmează, în ordine, *Subiectiv, Vorbe grele, La ordinea zilei, Q & A, Punctul de întîlnire, Exces de putere, Secvenţial, Esenţial* şi *100 de minute*.

Abia pe locul 11 al topului, dar şi aici datorită puterii brandului PRO TV, se află rătăcită o emisiune echilibrată şi de reală dezbatere, *După 20 de ani*. Apoi, pe locul 12, vine un alt talk-show de propagandă, dar al taberei pro-Băsescu: *Sub semnul întrebării* (B1 TV). Şi, după aceea, iarăşi o emisiune a Antenei 3, *Previziunile zilei*.

Cum spuneam, cei mai mulţi telespectatori nu mai sînt interesaţi să fie informaţi, ci au nevoie doar să fie îmbărbătaţi de îndemnurile la luptă. Iar cei pasivi vor măcar să se răcorească, privind cum şterg pe jos domnii de la televizor cu cel care le-a tăiat pensiile sau salariile. Aşa stînd lucrurile, e normal ca postul Antena 3 să fie cel mai urmărit. Şi iată că acest canal de ştiri a ajuns să îmbine propaganda, singura lui raţiune de a exista, cu succesul comercial: lupta lui Voiculescu cu Băsescu, pusă în practică sistematic de soldaţii postului, aduce, pe lîngă capital politic, şi capital propriu-zis. Poporul se înflăcărează şi e convins să pornească la „lupta cea dreaptă“, iar cîţiva beneficiază, pe toate planurile, de pe urma acestui lucru.

De altfel, aşa se întîmplă cu ambele tabere. Şi aşa s-a întîmplat întotdeauna în istoria partinică a României: oamenii au ieşit în stradă, au urlat, s-au încăierat cu cei din tabăra adversă, pentru ca, la final, ei să rămînă cu viaţa lor umilă, iar politicienii – unii sau alţii – să se instaleze confortabil în fruntea bucatelor.

■ ■ ■

„Trandafirii conduc detaşat“

– interviu cu Andreea RADU şi Gabriel CALOIAN –

*Cînd eram la şcoală, în anii comunismului, îi duceam „tovarăşei învăţătoare“ un buchet de maximum cinci garoafe roşii. Ele reprezentau, alături de frezii, gladiole, ghiocei, zambile, lalele, narcise şi, mai rar, trandafiri, Florile pentru mine. În ultimii ani, plimbîndu-mă prin florării şi uitîndu-mă pe Internet, constat că lucrurile s-au schimbat radical în domeniu: există aranjamente spectaculoase, cu plante la care nici cu gîndul n-am gîndit... De aceea i-am întrebat pe doi reprezentanţi ai breslei ce se mai întîmplă în lumea florilor. (**I. P.**)*

De ce aţi ales să vă ocupaţi tocmai de flori?

Andreea Radu: Am iubit florile încă din copilărie, fie pe cele din grădina bunicii, fie din vitrinele ponosite ale florăriilor copilăriei mele.

Gabriel Caloian: Ideea de a deschide o florărie *online* mi-a venit, împreună cu soţia mea, acum aproape doi ani şi jumătate. A trebuit să trimitem un aranjament mai deosebit unei persoane importante din viaţa noastră. Am apelat la o florărie online, am comandat aranjamentul, dar ni s-a părut extrem de scump. Costa în jur de 600 de lei. Soţia a făcut un calcul rapid, să vadă cam cît ar fi costat dacă ar fi cumpărat ea florile şi l-ar fi făcut singură, iar preţul a fost undeva la aproximativ 200 de lei. Pînă la 600 de lei era adaosul florăriei. Nicăieri, în nici un domeniu, nu mai văzusem un adaos comercial atît de mare. Atunci ne-a venit pe loc ideea de a deschide o florărie de lux, numai cu aranjamente premium şi super-premium, dedicată în special oamenilor de afaceri şi corporaţiilor. Între timp, ne-am schimbat targetul şi am introdus pe lista clienţilor şi oameni obişnuiţi care vor să trimită un aranjament floral sau un buchet deosebit, la un preţ foarte bun.

Din ziua în care ne-a venit ideea, nu a durat mai mult de trei-patru luni pînă la deschiderea magazinului online.

Ce ştiaţi despre flori, despre calităţile şi simbolistica lor, cînd v-aţi apucat de afacere?

A.R.: Nu am ştiut mare lucru la început, am învăţat la fiecare eveniment creat de mine. La fiecare buchet, am citit, am căutat şi am ascultat dorinţe, am îmbinat culori...

G.C.: Nu ştiam mai multe decît un bărbat care oferă flori regulat. Adică ştiam că trandafirii roşii reprezintă pasiune, cei albi – puritate, cei galbeni – gelozie... şi cam atît. Acum pot spune că sînt deja expert. Dar eu mă ocup strict de administrarea florăriei. De partea de design se ocupă Carmen şi Luca, doi dintre cei mai buni florari din România, iar soţia mea administrează partea de marketing şi de PR.

Era cerere pe piaţă pentru un asemenea business? De ce?

A.R.: Da, cererea era enormă şi curiozitatea – foarte mare pentru noile tipuri de flori apărute, precum şi pentru accesoriile care îmbogăţesc fiecare mică lucrare. De la florile tradiţionale româneşti a fost o explozie de noutate, de prospeţime, de flori din întreaga lume care, evident, a atras clienţii.

G.C.: Cerere pentru flori a fost şi este în continuare. Orice om care trece pe lîngă mine pe stradă reprezintă un potenţial client. Nu trebuie să ai bani ca să cumperi un buchet de flori. Oricare dintre noi are persoane importante cărora vrea să le ureze „La mulţi ani!“, orice tînăr se căsătoreşte la un moment dat... şi tot aşa.

Exista ferigă de pădure şi cam atît.

Care era situaţia florilor şi a comerţului cu ele pe vremea lui Ceauşescu?

A.R.: Comerţul cu flori a fost întotdeauna o afacere în România. Sîntem un popor iubitor de flori; eram şi atunci – cînd posibilităţile erau limitate, şi acum – cînd poţi găsi orice plantă sau floare din Africa sau Asia.

G.C.: Cu toate că nu activam în acest domeniu în perioada de dinainte de 1989, ştiu de la oamenii cu care lucrez că nu era deloc la fel ca acum, din cauza lipsei varietăţii de flori. Pe atunci nu se găseau decît flori autohtone – precum trandafiri, frezii, garoafe, gladiole şi flori de primăvară. De asemenea, nu exista o varietate atît de mare de verdeaţă exotică, precum în ziua de azi. Exista ferigă de pădure şi cam atît. Acum îi aud pe designerii noştri florali că feriga li se pare comunistă şi nu vor să o folosească sub nici o formă în aranjamente. De asemenea, pe atunci nu se găseau bureţii pe care îi folosim astăzi la aranjamente. Doar una-două florării aveau bureţi aduşi din Polonia. Restul se mulţumeau cu ce găseau, dar umpleau coşurile în special cu pămînt.

Care este situaţia acum? Ce flori există pe piaţă?

A.R.: Florile sînt foarte diverse acum, se găsesc toate tipurile şi soiurile în orice sezon. Preferate pentru evenimente rămîn cele suave, precum freziile şi lalelele. Clasamentul poate fi completat cu flori speciale: orhidee diverse, strelitia regia sau anthurium.

G.C.: Acum lucrurile stau total diferit. Se pot crea buchete şi aranjamente din absolut orice floare. De exemplu, vom face, în această vară, aranjamentele pentru o nuntă numai din flori de portocal, care vor fi comandate direct în Cipru. De asemenea, sînt mirese care vor anumite orhidee ce nu pot fi cumpărate decît la comandă. Acum, din Olanda, Turcia şi Thailanda ajunge în România orice floare doreşti.

Care sînt florile „nou-intrate“ pe piaţa românească în ultimii ani şi ce calităţi au?

A.R.: La diverse intervale apare la fiecare floare un nou soi datorită cercetărilor intense din domeniu. Acestea sînt mai rezistente şi au o gamă cromatică foarte variată.

G.C.: Sînt o grămadă de flori relativ noi pe piaţă sau care în provincie nu se găsesc. De exemplu, mă trimit cîteodată soţia sau designerii să aprovizionez atelierul floral, şi am pe listă flori precum anthurium, strelitia, bouvardia, vax, orhidee Mokara, ranunculus, orhidee Phalaenopsis, heliconia sau Vanda. Nu mai vorbesc de verdeaţă. Am pe listă denumiri precum aspidistra, ruscus Olanda (şi mi se atrage mereu atenţia să nu cumpăr ruscus Italia), stee grass sau salal.

Care sînt cele mai căutate şi pentru ce ocazii?

A.R.: Trandafirii sînt căutaţi pentru aniversări şi buchete obişnuite, iar florile exotice orhideea şi anthurium-ul – pentru evenimente speciale, precum nuntă sau botez.

G.C.: Cele mai căutate flori sînt trandafirii, pentru absolut orice ocazie, gerbera, în special de tineri sau de cei cu venituri mai modeste, orhideea – pentru buchete de mireasă şi florile exotice, precum strelitia, anthurium sau heliconia, pentru aranjamentele business-ikebana.

Trandafirii înţeleg că au rămas în top. De ce? S-a schimbat ceva în percepţia lor?Unde se mai situează garoafele?

A.R.: Da, trandafirii rămîn în top. Din păcate, garoafele, pe care eu le apreciez, sînt utilizate în momente mai puţin fericite.

G.C.: Răspunsul este categoric da. Trandafirii conduc detaşat în topul celor mai cerute flori. Indiferent că este vorba de un buchet romantic sau de un coş *corporate* sau pentru un bolnav la spital, trandafirii sînt cei mai căutaţi. Garoafele, din păcate, nu sînt foarte cerute, deşi noi avem nişte aranjamente superbe din garoafe. Mulţi spun că „garoafele sînt de mort“. Păcat, pentru că sînt unele dintre cele mai frumoase şi rezistente flori.

„Iepuraş poznaş“, „Coş vesel“, „Coşuleţ cu garoafe norocoase“, „Foişorul trandafirului“, „Canicula savanei“...

Cît contează prezentarea şi aranjamentul?

A.R.: Buchetele şi-au schimbat forma, dar cele clasice rămîn totuşi preferate de majoritatea clienţilor. Deosebirea esenţială este cea a prezenţei accesoriilor care întregesc aranjamentele florale şi buchetele.

G:C.: Enorm de mult. De la noi din florărie nu pleacă niciodată nici un aranjament neambalat. Colegii noştri au rămas şocaţi cînd m-au văzut cît de mult aranjam fundiţele cu care se leagă folia cu care ambalăm coşurile sau aranjamentele. De asemenea, buchetele sînt înfăşurate numai în ambalaje de lux, niciodată în celofan şi niciodată nu sînt legate cu rafie. Dacă cineva vrea un buchet legat cu rafie, se duce la colţ de stradă. Am rămas, totuşi, surprins, constatînd că aproape toate florăriile online din Bucureşti trimit coşurile şi aranjamentele neambalate, pe motiv că florile aşa se oferă.

Avem aranjamente florale cu denumiri precum „Iepuraş poznaş“, „Coş vesel“, „Coşuleţ cu garoafe norocoase“, „Foişorul trandafirului“, „Canicula savanei“...

Care este raportul între clienţii care comandă pe Internet şi cei care cumpără direct de la magazin?

A.R.: Majoritatea clienţilor cunosc magazinul sau ne-au solicitat serviciile pentru nuntă sau botez, de-a lungul anilor, şi comandă de pe site-ul nostru.

G.C.: Absolut toţi clienţii noştri cumpără de pe Internet, deoarece sîntem magazin online. Avem unii clienţi care ne mai vizitează la atelierul nostru de creaţie din zona Universitate. Dacă vorbim despre comerţul naţional cu flori, românii rămîn conservatori, preferînd să cumpere direct din magazin, piaţa florăriilor online reprezentînd maximum 15% din piaţa internă de profil. Sînt optimist şi cred că, datorită comodităţii şi a nevoii de eficientizare a timpului, comerţul electronic cu flori va creşte progresiv de la an la an.

Am văzut că aveţi şi plante în ghiveci. E acesta viitorul comerţului cu flori, pe linia ecologică, naturistă etc.?

A.R.: Oferirea unei plante în ghiveci este o alternativă din ce în ce mai utilizată de mulţi clienţi grăbiţi şi... înclinaţi către ecologie.

G.C.: Nu cred. Sînt foarte puţini oameni care comandă flori în ghiveci. Majoritatea vor buchete de flori. Eu nu cred că voi apuca vremea cînd nu se vor mai oferi flori tăiate, ci flori în ghiveci.

V-aţi gîndit să şi cultivaţi, să fiţi proprii dvs. producători?

A.R.: Producerea florilor este o altă afacere cu o investiţie importantă şi care, deocamdată, nu-mi e la îndemînă.

G.C.: Ne-am gîndit, dar este foarte greu. Mă gîndeam să obţin fonduri europene şi să construiesc sere de trandafiri şi de frezii. Am făcut calcule peste calcule şi, din păcate, preţurile nu mi-au ieşit la fel de competitive ca acelea ale florilor importate din Olanda. Părerea mea este că trebuie să cultivi în cantităţi foarte mari pentru a putea face faţă concurenţei olandeze. Mi-am propus, însă, să import singur flori şi să nu mai apelez la importatori. Acesta este unul din următorii paşi pe care îi voi face.

***Gabriel Caloian** este director general al www.florifrumoase.ro. **Andreea Radu** este directoarea florăriei Emerald Garden.*

a consemnat Iaromira POPOVICI

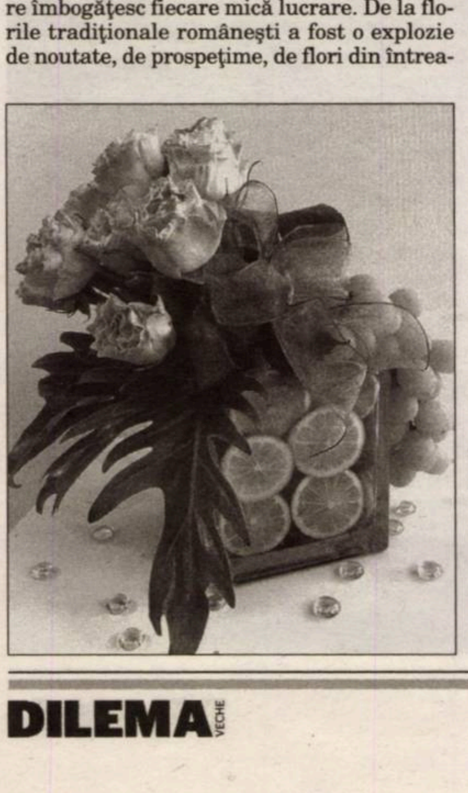

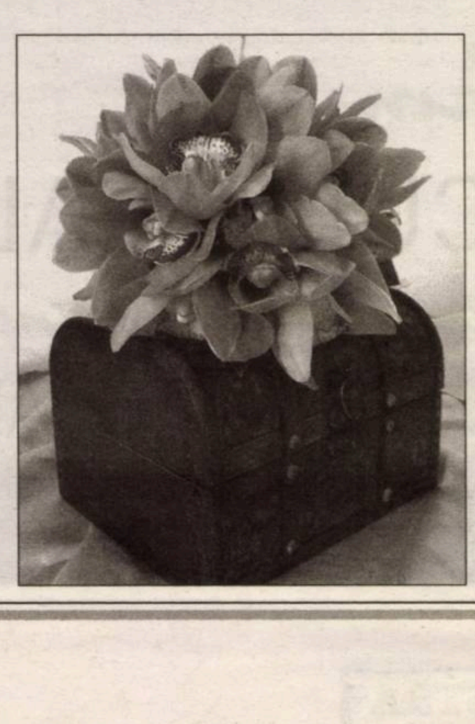

Cu ochii-n 3,14

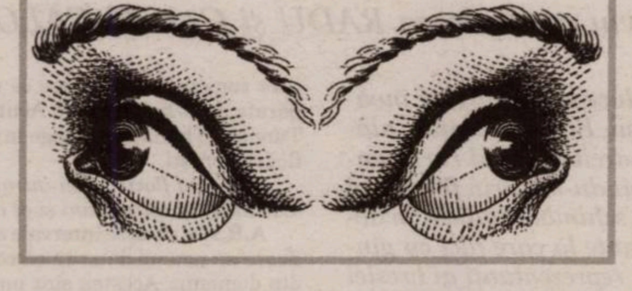

SĂ FIE O BERE SAVURATĂ ÎN MIEZUL ZILEI (ȘI LA BAZA GÎTULUI) SAU E STEMA EVENIMENTELOR DIN OCHIUL ALTUIA?

■ Să fie o coincidență sau e altceva? (Şi dacă e altceva, ce e?) Vineri, 29 iunie 2012, cînd ortodocşii prăznuiau sărbătoarea Sfinţilor Apostoli Petru şi Pavel, furnizorul Apa Nova a oprit alimentarea cu apă potabilă pe mai multe străzi, una dintre ele fiind strada Petru şi Pavel. (A oprit-o şi pe strada Plutaşilor, dar plutaşii pot pluti şi pe alte ape, nu neapărat potabile.) Dacă cei de la Apa Nova o ţin tot aşa, mă aştept ca la anul, de Paşte, să oprească alimentarea cu apă potabilă a Insulei Paştelui. (**D. S.**)

■ O campanie publicitară zice că „peste 98% din berea consumată în România se produce în ţară“, că „berea consumată de români asigură aproximativ 76.000 de locuri de muncă“, aşadar „cu fiecare bere savurată susţii economia ţării tale“. Se pun la „susţinerea economiei“ şi berile consumate în timpul programului de lucru? (**M. V.**)

■ La două zile după ce-am scris chiar aici despre atacul albinelor asupra unei mînăstiri de călugări din Thailanda, am fost înţepată de-o albină pe strada Polonă, în miezul zilei (şi la baza gîtului, dacă e să fiu precisă). Avînd în vedere că nici o albină nu s-a mai atins de mine de cînd aveam 4 ani, sînt probabil victima unui complot mondial cu aripi şi ac. Să fiţi atenţi, doar atît vă zic. Mai ales dacă sînteţi alergici. (**L. V.**)

■ Ţara arde şi… Mitropolia Munteniei şi Dobrogei îi cere Primăriei Bucureşti să înlocuiască toate capacele de canalizare cu stema Bucureştiului cu unele cu o altă inscripţie, pe care să nu fie reprezentat semnul crucii. Motivul? În condiţiile actuale, însemnul religios este „călcat în picioare“, zilnic, de mii de oameni. (**P. M.**)

■ Printre multele păreri ce-au defilat prin talk-show-urile făcute pe marginea evenimentelor politice, una dintre cele care te pot amuţi: Costi Rogozanu afirma că între protestele de stradă din iarnă şi cele de acum este o diferenţă clară. Atunci, spunea jurnalistul, oamenii ştiau clar ce vor. Astăzi sînt debusolaţi. Adică cei care strigau „Jos Băsescu!“ ştiau ce vor, iar cei cu „Jos Ponta!“ sînt confuzi? (**S. G.**)

■ Aţi observat cît de bine se pricep reprezentanţii PDL şi USL la detectarea şi evidenţierea derapajelor de la regulile democraţiei? Analizele lor sînt neaşteptat de exacte. Desigur, numai cînd e vorba de cele săvîrşite de cealaltă tabără. Să vezi paiul din ochiul altuia şi să nu vezi bîrna din ochiul tău e o zicală total depăşită zilele acestea. Nu mai există paie, ci adevărate tulpini. (**A. M.**)

DE CÎND MĂ ȘTIU SÎNT PE LOCUL DOI SUB VREMI: OAMENII ÎN MIȘCARE AU IZOLAT PRINCIPIILE ANTI-BĂTRÎNEL (ÎN SCHIMB, AU APRECIAT CĂUTAREA)

■ Citesc, de cînd mă ştiu, „Calendarul“ *României literare,* un mereu nou (şi, în cele din urmă, total obiectiv) instrument de istorie literară. Săptămîna trecută am regăsit-o pe Dora Pavel, cum ştiam, în dreptul zilei de 29 iunie. Numele prozatoarei de la Cluj era însă şi în dreptul zilei de 30 iunie. Cum scriitorii se nasc măcar de două ori, o să-i spunem şi noi, cu întîrziere, un dublu „La mulţi ani!“. (**S. S.**)

■ „În cariera mea am scos 46 de albume şi în acest moment pregătesc simultan alte patru. Sînt pe locul doi în istorie, după trupa The Rolling Stones, la numărul de cîntece compuse.“ (Marian „Bentiţă“ Nistor, acest Sergiu Nicolaescu al muzicii uşoare, confesîndu-se la un talk-show nocturn) (**M. C.**)

■ Oricît de sub vremi am fi, un slogan ca „Nouă ni se fîlfîie“ (la o fabrică de steaguri), văzut pe un panou publicitar de pe autostrada Bucureşti-Piteşti, sau anunţul din geamul unei farmacii: „Aici se prepară reţete magistrale“, încă te fac să zîmbeşti. (**A. M. S.**)

■ Cercetătorii au calculat că oamenii pierd aproximativ 600.000 de particule de piele în fiecare oră. Adică vreo 750 g în fiecare an. Nu vă puneţi speranţe în piele dacă vreţi să slăbiţi. (**M. C.**)

■ Pe stîlpi, nişte afişe: „Cea mai mare expoziţie cu dinozauri în mişcare robotizaţi din Europa“. În ziua de azi, pare aproape un pamflet. (**D. S.**)

■ Săptămîna trecută, dar în 1902, nişte cercetători nemţi au izolat acidul barbituric ce a stat la baza somniferelor. Nu e încă tîrziu să celebrăm această reuşită de acum fix 110 ani cu o insomnie bine calculată. (**M. C.**)

■ O echipă de cercetători americani a calculat temperaturile din Paradis şi din Infern, luînd în considerare principiile fizicii termodinamice şi informaţii extrase din versete biblice – anunţă *Adevărul*. În Paradis cică ar fi 526 de grade. Păi, nenică, ăsta-i raiul promis? Ne topim deja aici, pe pămînt, la doar 40 de grade… (**M. M.**)

■ Un comentariu pe HotNews, în coada unui articol care anunţa marţi un protest anti-guvern plănuit pentru joi: „Joi? Pînă joi nu mai rămîne nimic din ţara asta“. Culmea e că a rămas. Şi la ce ne-a folosit? (**L. V.**)

■ Alte lucruri bune: la Mega Image, tînărul în şort din faţa mea i-a zîmbit vînzătoarei, apoi mi-a zîmbit mie, vînzătoarea mi-a zîmbit şi ea mie, bodyguard-ul zîmbea tuturor şi chiar a ajutat un bătrînel să-şi pună produsele în sacoşă. Iar copiii care au intrat prin faţă să-şi cumpere seminţe ne-au cerut, la sfîrşit, scuze. *La vie en rose*… (**I. P.**)

■ Am comandat la o terasă o ciorbă de văcuţă. N-avea nici un strop de văcuţă, în schimb avea o muscă. Mi-am amintit că sînt consumator european şi am refuzat-o, deşi, cine ştie? Poate ciorba de muscă o fi fost ultima specialitate a verii. (**A. P.**)

■ Cîteva zeci de artişti suedezi, membrii Academiei Suedeze, plus trei scriitori premiaţi cu Nobel, Herta Müller, Tomas Tranströmer şi Elfriede Jelinek, au semnat un apel împotriva politizării ICR de către guvernul plagiatorului Ponta (mai mare ruşinea!). ICR a fost apreciat de curînd pentru „cele mai bune programe culturale din Stockholm“. (**M. C.**)

■ După două zile de urmărit criza politică la TV, într-o seară am „zapat“ în căutarea unui film. Am avut de ales între *Reglare de conturi*, *Pact cu diavolul* şi *Vin ruşii*. (**S. G.**)

BINE
ATI
VENIT
BRUSLII

© V. Doroftei

PUBLICITATE

Cel mai bun
JURNAL CULTURAL
luni - duminică, ora 21.00
TVR CULTURAL
www.facebook.com/TVRCultural

Biblioteca „ASTRA“ - SIBIU -

Biblioteca „ASTRA"
— SIBIU —

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale) DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul **IX** ■ nr. **440** ■ 19-25 iulie 2012 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

Mircea VASILESCU

Europa dumitale 3

ANDREI PLEŞU

„Un personaj: Petre Roman“

pagina 3

FLORENTIN ŢUCA

„Gîlceava cu juristul din mine“

pagina 9

CRISTIAN GHINEA

„Gigele, hai să ne împăcăm!“

pagina 12

În paşi de dans

„Dansaţi, dansaţi, altfel sîntem pierduţi.“

PINA BAUSCH

Redacţia DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 Bucureşti ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

DILEMATICI DIN TOATE ȚĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

NR. 438

Articolul lui Vintilă Mihăilescu, „Locuință și locuire“

Unde stăm?

„Cum să stea cu noi!? Din banii de la nuntă să îşi cumpere un apartament sau să dea avansul pentru prima casă. Îi ajutăm şi noi cu ce putem, dar nici nu se pune problema să stea cu noi.“ E mama unui coleg la a cărui nuntă tocmai am fost.

Unde stăm? Orice cuplu, indiferent de vîrstă şi-a/îşi pune întrebarea aceasta. Iată un rezumat al răspunsurilor pe care trei generaţii l-au dat la această întrebare.

Odată însurat, la 19 ani – el, 21– ea, moşul meu îi răspunde bunicii la întrebarea de mai sus: „Apăi, om sta şi noi pe unde apucăm. Om găsi un loc sub soare“. Au găsit mai multe locuri sub soare şi şi-au mai făcut şi ei vreo două cu mîinile lor. Prima casă pentru bunicii mei, tineri căsătoriţi, a fost casa părintească a moşului. Nu au zăbovit mult acolo, cam şapte luni, cînd, odată bunica gravidă, mama soacră a ei avînd un copil de 2 ani acasă, i-a spus să-şi facă un rost altundeva, căci: „Nu putem sta două familii tinere în aceeaşi casă“. De acolo, buni cu moşu' s-au dus cîteva case mai în sus, la bunicul moşului meu. Nici acolo nu au stat mult. Bunicul moşului meu era la a doua căsătorie. Mai tînăra lui nevastă i-a primit pe cei doi tineri exact cît timp a fost de lucru şi a avut nevoie de încă patru braţe pe cîmp. La sfîrşitul toamnei i-a trimis de-acasă: „Să-şi facă un rost în altă parte“. Au ajuns la părinţii bunicii mele, unde au împărţit o cameră cu fratele bunicii, acesta tocmai căsătorit. Acolo au avut primul copil. Părinţii bunicii locuiau într-o cameră, cele două familii tinere, buni cu moşul şi fratele ei cu nevasta lui, împreună, în altă cameră. Tot părinţii lui buni le-au dat drept hei (teren de construit casă) pămîntul din spatele grădinii lor, dincolo de pîrău, un deal, cu nimic altceva pe el decît un măr. O primăvară şi o vară, moşu' cu buni au făcut cărămizi şi le-au ars la soare, au chemat un meşter evreu care le-a ridicat o cămăruţă şi s-au mutat acolo. În sfîrşit, aveau un rost. Mama mea s-a născut acolo, în cămăruţa aceea, în casa nouă. Cu timpul, moşu' cu buni au extins cămăruţa cu încă una, şi-au făcut un grajd, un găbănaş, o şură. Astăzi, unchiul Traian stă acolo. Cămăruţa iniţială e acum bucătărie pe timpul iernii, în rest, la cîte modificări şi mansardări i-a făcut unchiul, casa e de nerecunoscut. Moşu' între timp a pus umărul, prin anii '60, la zidirea din cărămidă a casei părinteşti unde, după ce i-au murit părinţii la începutul anilor '90, s-a mutat cu buni. Undeva la 40 de ani după prima „izgonire“ a lor de acolo sau trimitere în lume *să-şi facă un rost*.

Mama cu tata s-au căsătorit în '75. „Unde stăm Gheorghe?“ „Cum unde?! La mine, pînă ne dau ăştia apartament.“ Au stat, împreună cu mama lui tata şi fratelui lui mai mic, într-un apartament din oraş cu două camere, în care buni Ana se mutase şi pentru care plătea chirie de cînd lucra la oraş. Buni Ana mai avea şi casa ei părintească la sat, la care nu a renunţat. După trei luni, părinţii mei au primit apartament într-un bloc nou, atunci construit, la etajul IV, pe colţ. Acolo s-au născut, au crescut şi au mers la şcoală cei doi copii ai lor, un băiat şi o fată, subsemnata. Tata, după ce a murit mama lui la sfîrşitul anilor '80, s-a mutat la ţară, nu departe de oraş, la 7 km, în casa părintească a lui buni Ana. Era o casă de pămînt, veche de cînd lumea, achiziţionată în 1902 de neamul lui buni Ana, casă care, în momentul ei de glorie, a fost prima din sat acoperită cu ţiglă. (...) Acelui loc, nu apartamentului de la bloc, eu îi spun *casă părintească*. Astăzi e doar un fost loc de casă, gol, 9 arii nivelate frumos cu un buldo-excavator, un loc pe care, deocamdată, îşi fac rostul doar ideile şi fantasmele de construcţie ale mele şi-ale fratelui meu. Asta doar pînă-or veni vremuri mai bune şi ne-om permite să-i dăm cu adevărat un rost.

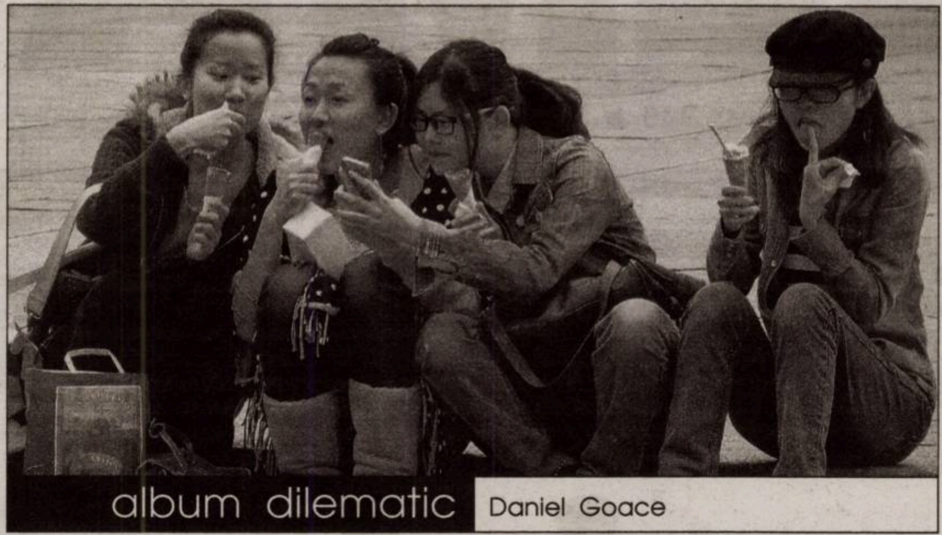
album dilematic Daniel Goace

„Noi îţi dăm fata, dar trebuie să staţi aici, cu noi, că de-aia i-am făcut casă.“ Aşa a auzit fratele meu cînd a mers să-şi ceară nevasta în căsătorie. Şi nu putea spune nu. (...) La fel cum procedaseră bunicii fetei cu mama ei, tot singură la părinţi. Aceeaşi replică o auzise tatăl fetei, în urmă cu 25 de ani cînd, venit la cerute, a trebuit să facă tîrgul, şi a dat Oltenia pe Sebeş. Fratele meu a dat Blajul pe Sebeş, pe o casă construită nu la drum, la şosea, ci mai înspre grădină, despărţindu-i de casa socrilor o curte şi un garaj.

„Eu nu stau cu mama ta, să-ţi fie clar. Dar nici cu a mea. Asta mi-e clar. Dacă vrei, ne mutăm undeva în chirie şi apoi ne luăm un credit de apartament, că de casă nu putem duce.“ Aşa i-am spus eu, pe cît am putut de suav, lui. Mamele noastre sînt văduve. Mama mea are apartament cu două camere, a lui – cu trei. Nu vrem să stăm cu nici una dintre ele. „Mai bine singuri!“ (...) Pentru generaţia mea, la întrebarea: „Unde stăm?“ se răspunde: „Cu chirie. Şi, dacă ne ajută Dumnezeu... după, facem un credit.“ (...)

Maria-Georgeta SABĂU

Clipurile despre Roşia Montană

Domnului Cristian Ghinea,

Citesc cu plăcere revista *Dilema veche* şi m-am obişnuit ca la rubrica „cu ochii-n 3,14“ să mă amuz, de cele mai multe ori, de textele scrise cu haz.

Cu uimire vă spun, nu am înţeles supărarea dvs. din textul publicat la rubrica mai sus amintită (pe lîngă faptul că nu înţeleg ce caută acest articol serios la această rubrică).

Deci, pe scurt, dacă nu ştiţi exact de ce parte sînteţi referitor la Proiectul „Roşia Montană“ sau nu vreţi să vă afirmaţi clar poziţia, ar fi mai bine să nu mai scrieţi despre acest subiect.

Faptul că nu v-a deranjat clipul făcut de doamna Maia Morgenstern la o anumită marcă de cafea, dar v-a deranjat clipul despre Roşia Montană în care apare actriţa, îmi ridică un semn de întrebare.

Pe mine nu m-a deranjat deloc clipul acesta deoarece sînt cu totul împotriva acestui proiect, din motive ecologice şi care privesc generaţiile viitoare.

Deci, logic vorbind, dvs. sînteţi de partea proiectului (dacă nu ştiaţi). Şi dacă nu vedeţi unde este problema, cred că nu o să aveţi nimic împotrivă dacă în viitor se vor concesiona Delta Dunării, litoralul Mării Negre etc., de către companii care produc locuri de muncă, dar distrug iremediabil aceste zone.

Domnule Ghinea, este o mare diferenţă între a vinde o întreprindere şi a vinde o anumită zonă din această ţară, care va fi distrusă iremediabil. Dacă nu sesizaţi diferenţa nu ar trebui să faceţi referire la sloganul „nu ne vindem ţara“.

Cu scuzele de rigoare pentru felul în care v-am scris anumite lucruri, dar în speranţa că nu le-am scris degeaba, vă doresc numai bine.

Cu stimă,

Viorel CONSTANTIN

Răspunsul lui Cristian Ghinea: Stimate domn, este greţos să-ţi scoţi dinţii la TV, indiferent de cauză şi de opinia mea faţă de Roşia Montană. Atîta tot.

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Áron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF
Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU ● Andrei PIPPIDI ● Oana STOICA ● Cătălin ŞTEFĂNESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Daniela POLIANSCHI
DIRECTOR ABONAMENTE: Corina GONTEANU
e-mail: corina.gonteanu@adevarulholding.ro
ABONAMENTE ŞI INFORMAŢII: tel.: 0730.190.899, număr cu tarif normal în orice reţea telefonică,
orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@adevarulholding.ro

PUBLICITATE: Ionela DANA ● tel.: 0730.190.808 ● e-mail: ionela.dana@media-point.ro
DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Mircea CIOBOTARU
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Alin BENEA
DIRECTOR VÎNZĂRI: Mircea IONESCU

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de Adevărul holding

Tiraj 12.850 ● Tipărit la Tipomedia Bucureşti

Articolul lui Andrei Pleșu, „Caraghiozlîc, bîzdîc, balamuc“

Dezamăgiri

Articolul dvs. m-a dezamăgit şi îndrăznesc să mă justific, avînd în vedere că v-am avut ca reper şi am citit plină de admiraţie tot ce aţi publicat după '90. Trec peste modul lipsit de respect în care aţi tratat-o pe Lucia Hossu Longin; îi datorăm singura istorie a represaliilor comuniste şi amintirea multor victime necunoscute. Nu m-a dezamăgit nici „desfiinţarea“ lui Claudiu Săftoiu, deşi am susţinut în faţa prietenilor mei, care vă reproşau că nu aţi făcut public incidentul cu preşedintele, că dvs. nu practicaţi „bîrfa dîmboviţeană“ despre instituţiile pe care le-aţi frecventat.

Ultima frază a articolului, mai exact cea cu cei „40 (patruzeci) de ani“, m-a durut efectiv. Am trăit de multe ori senzaţia că eu am fost locuitoarea altei ţări înainte de '89. Din partea dvs. afirmaţia mi se pare odioasă. Recunosc, eu m-am săturat de preşedintele Băsescu, dar nu aceasta este problema.

Dacă mi s-ar cere să aleg, pentru restul existenţei mele, între perioada comunistă şi oricare perioadă postdecembristă (PDL+Băsescu, PSD+Iliescu, poate fără mineriadă sau unul sau două mandate), aş tăia perioada comunistă fără nici un regret. Nu m-am bucurat de tot ce am trăit după '89, am avut speranţe mai mari. Umilinţa pe care am trăit-o înainte de '89, „animal în căutare de hrană şi adăpost“, n-am retrăit-o însă niciodată după '89.

Senzaţia că trăim în lumi paralele mi-a dat-o şi articolul dlui prof. dr. Mihai Zamfir. Poate în lumea domniei sale procesele staliniste erau urmate de o conferinţă de presă a victimei şi de o campanie electorală!

Nu citesc decît *Dilema veche*, bunele şi relele de aici le aflu. V-aş sugera articolul lui Cătălin Ştefănescu, parcă mai aproape de adevăr.

Atena TEODORESCU

P.S. Mulţumesc Anei Maria Sandu pentru minunata temă aleasă. Am trăit momente de mare bucurie citind articolele. Chiar aveam nevoie.

COBORÎTE DE PE SITE

Articolul exclusiv online al Rodicăi Zafiu, „Stilistica plagiatului“, 9 iulie 2012

Există oare și o stilistică a cenzurii?

Dacă menţionez cuvîntul-cheie „Kövesi“ legat de celălalt cuvînt, „plagiat“, oare va trece comentariul de filtrul cenzurii? – pentru aceeaşi scriere pe contributors.ro, cenzura a funcţionat în triplicat.

Mă numesc Cristian Dogaru, sînt cercetător la Universitatea din Berna şi nu am nici o simpatie politică. Pînă recent (alegerile locale 2012) am fost semi-ignorant în ceea ce priveşte situaţiunea politică din România; nu sînt deci nici băsist, nici anti, deşi o să votez împotriva unei suspendări ilegale şi abuzive. Bolşevismul grupării politice de la guvernare şi, mai ales, dezvăluirea furturilor intelectuale de la nivel înalt m-au făcut, însă, mai dornic de a fi la curent cu ce se întîmplă în ţara care, totuşi, este a mea.

Problema furtului din educaţie, însă, mă interesează în mod deosebit. Lucrarea de plagiat a doamnei procuror general Laura Kövesi este la fel de plagiată ca a prim-ministrului, dincolo de orice îndoială, dacă citeşti „istoria comparată“ prezentată, cu migală, de Grupul de investigaţii politice. Personal nu mă uit la culorile lor politice – oare *Dilema veche* se uită?

adăugat de cristiandogaru
la data de 10 Iulie 2012

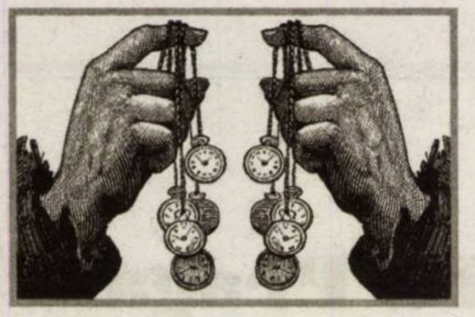

Andrei PLEŞU

nici aşa,
nici altminteri

„Aşa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici aşa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Un personaj: Petre Roman

De curînd, într-o emisiune de televiziune, Petre Roman a preluat, cu obişnuita lui suficienţă, una dintre aberaţiile care circulă într-o „anumită parte a presei“ şi politicii româneşti: anume că imaginea proastă a ţării din ultimile două-trei săptămîni e rezultatul informaţiilor injuste trimise spre Europa şi spre lume în general de unii calomniatori autohtoni. Am tresărit, mai întîi pentru că e genul de afirmaţie pe care o repeta, la nesfîrşit, securitatea lui Ceauşescu. Dar dincolo de asta, mi s-a părut incredibil ca un fost ministru de Externe să aibă obtuzitatea şi lipsa de tact de a socoti că miniştrii, parlamentarii şi comisarii europeni îşi permit reacţii radicale, pe baza unor zvonuri „manipulatoare“ venite de la Gigi sau Nelu din Dămăroaia. Că ambasadele străine de la Bucureşti nu ştiu pe ce lume sînt, că, în general, marile instituţii ale UE şi ale ţărilor membre sînt nişte triste marionete ale „trădătorilor“ (băsescişti evident) din România. E nu doar o prostie, dar şi o ofensă adusă celor din a căror familie pretindem că vrem să facem parte.

Cu acest prilej, am zăbovit o clipă în preajma unui personaj care, vrînd-nevrînd, a avut un rol de jucat în România postrevoluţionară şi cu care, vrînd-nevrînd, m-am intersectat pe scena publică. Am crezut, multă vreme, că omul e mai curînd candid şi, la bază, benign. Avea un fel de entuziasm puber, un fel de spontaneitate juvenilă, o siguranţă de sine triumfalistă, care mi se păreau, în fond, semne de autenticitate. Nu-l cunoscusem înainte de 1989, dar alţii, care îl cunoşteau, încercau să mă prevină că individul nu e tocmai în regulă. Astăzi ştiu că aveau dreptate. Privind îndărăt, nu pot să nu recapitulez o sumedenie de momente în care inarticularea lui morală şi, îndrăznesc să spun, precaritatea lui intelectuală şi-au dat întreaga măsură. Se spunea adesea despre el că minte de îngheaţă apele. Aveam obiceiul să-l apăr. Dar un amic a găsit o definiţie mai subtilă a derapajelor lui: „Petre Roman nu minte, dar are o *sinceritate de fiecare clipă*. Asta înseamnă că, deşi e în stare să spună de fiecare dată altceva, crede, de fiecare dată, sincer, că spune adevărul“.

Petre a fost cel care a blocat intrarea regelui în ţară, în decembrie 1990, motiv pentru care mi-am prezentat demisia din guvernul său. Nu pentru că eram monarhist, ci pentru că procedura fusese grosolană şi inutilă. Cine se băga în faţă să strîngă cald mîna regelui de curînd, cu ocazia discursului său din Parlament? Petrică. Petre Roman era prim-ministru în timpul mineriadei. M-a întrebat, la un moment dat, în iureşul evenimentelor, la telefon, dacă am observat ce instinct admirabil au minerii; cum ştiu ei să identifice sediile liberalilor şi ale ţărăniştilor fără să-i ajute nimeni. Cine vorbeşte azi de „oribila“ mineriadă? Petrică. L-am văzut tăcînd mîlc, la Antena 3, cînd un activist agitat îmi reproşa *mie* mineriadele, ca şi faptul de a fi acceptat să fiu coleg de guvern cu doi miniştri care aveau „mîinile pătate de sînge“ (Stănculescu şi Chiţac). Ambii numiţi de Petre Roman. Mi se reproşa şi că, spre deosebire de Mihai Şora, nu mi-am dat demisia după 13-15 iunie 1990. Petrică a tăcut mîlc. El ştia că nu Şora şi-a dat demisia, ci că el, Roman, l-a demis, între altele pentru că luase partea studenţilor. Eram într-o vizită oficială în China, cînd Petre Roman m-a sunat să-mi reproşeze că Ministerul Culturii a finanţat filmul despre Piaţa Universităţii. Cine e, azi, aproape un „tovarăş de drum“ al Pieţei? Petrică. La începutul anilor '90, discursul lui Roman despre Iliescu era discursul unui îndrăgostit. Încerca să-mi explice că preşedintele nostru e mult mai interesant decît Havel. Cine a devenit un anti-iliescist feroce? Petrică. Lui i se datorează apariţia pe scena presei noastre a gazetei *România Mare* („Trebuie să recunoşti – mi-a spus odată, în drum spre Sinaia – că, orice s-ar spune, şi Barbu şi Vadim sînt foarte talentaţi“). Cine e azi un „liberal“ activ, mereu la luptă (la televiziunea dlui Voiculescu)? Petrică. Cînd eram la Externe, mi-l dădea mereu de exemplu pe Traian Băsescu, pentru eficienţa şi radicalitatea lui. Cînd Băsescu a demisionat din Guvernul Ciorbea, mi-a cerut să demisionez şi eu, din solidaritate cu ceilalţi miniştri PD (deşi nu eram membru de partid). Cine mănîncă azi pe pîine fiecare oscior al lui Băsescu? Petrică.

L-am auzit spunînd că între noi a fost mai mult o prietenie „intelectuală“. E cam tare. Cultura lui Petrică e o cultură de sub-inginer. Am o mulţime de poveşti amuzante despre asta. (Credea, de pildă, că sediul din Aleea Modrogan e construit pe vremea lui Brâncoveanu. Cînd l-am contrazis, m-a întrebat, iritat: „de unde ştii?“). Mă distrez copios cînd pic, uneori, pe editorialele sale din *Jurnalul naţional*. Toate manevrează nume mari: „cum zicea şi Hegel“, „Tacitus a spus“, „David Hume era de părere“ etc. „Prostimea“ ar putea crede că Petrică e scufundat, zi şi noapte, în metafizică. Personajul nu realizează că invocă autori şi cărţi despre care nu ştie nimic temeinic şi că Google sau antologiile de citate nu sînt o sursă de cultură adevărată. În fapt, e un caz tipic de semidoctism ţanţoş. A cita din autori pe care nu i-ai citit şi pe care nu-i stăpîneşti e un fel de a-ţi vopsi părul, crezînd că nimeni nu observă.

Supărat că i-am servit, la telefon, două epitete severe, P. Roman s-a grăbit să vorbească, în nu ştiu ce publicaţie, despre caracterul meu „slab“. Petrică, să-ţi spun ceva: mai bine să ai un caracter slab, decît să n-ai caracter deloc.

■ ■ ■

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Guvernul cinstit şi democraţia minciunii

E surprinzător (sînt naiv?) că, în zilele noastre, cînd informaţia circulă atît de repede şi cînd Internetul ne dă acces la tot ce vrem şi ce nu vrem, nişte oficiali guvernamentali pot minţi într-o manieră atît şi stupidă. E tragic că România e condusă de nişte inşi care recurg la metode de manipulare atît de primitive, care mai mergeau cît de cît pe vremea lui Ceauşescu, cînd în jurul ţării era construit un „zid informaţional“ solid, iar cetăţenii nu ştiau ce se întîmplă şi ce se vorbeşte „dincolo“. „Cel mai cinstit guvern“ oferă nişte uluitoare dovezi de prostie şi rea-creadinţă în materie de comunicare: se străduieşte zilnic să-şi ducă de nas propriii cetăţeni (ceea ce, în bună parte, îi reuşeşte) şi să aburească restul lumii (ceea ce nu-i iese deloc, n-are cum). Cîteva exemple.

Ambasadorul român la Berlin a fost *convocat* la Ministerul de Externe al Germaniei. În sistemul diplomatic, *convocarea* unui ambasador e un act foarte grav în sine, dincolo de subiectul propriu-zis al discuţiei: e un semnal că lucrurile merg prost în ţara cu pricina. MAE a comunicat apoi că nu, nici vorbă, a fost o întîlnire de rutină, planificată dinainte. Or, comunicatul ministerului federal de Externe era vizibil pentru oricine, şi pe site-ul instituţiei, şi pe site-uri româneşti. Oricine putea verifica singur că *nu* a fost nimic planificat, ci *o convocare*. Dl ministru Andrei Marga însă – care face gafe după gafe, dovedind că nu pricepe absolut nimic din relaţiile diplomatice – a rămas fixat în altă epocă, în care accesul la informaţii era controlat de Partid. Bineînţeles, comunicatul MAE era adresat publicului din România şi avea scopul să dreagă imaginea Guvernului. Dar acel comunicat – evident – a ajuns rapid şi la oficialii germani (că de-aia există servicii diplomatice). Carevasăzică, mesajul MAE către ministerul german de Externe este „n-a fost convocare, sînteţi mincinoşi“. Îşi închipuie dl Marga că va mai fi băgat în seamă de vreun oficial german după un asemenea mesaj?

Alt exemplu. Preşedintele Comisiei Europene i-a solicitat premierului Ponta să răspundă la 11 puncte. (Las deoparte faptul că, pe la televiziunile noastre, s-a „dezbătut“ vreo trei zile dacă era vorba de „11 solicitări“, „11 cerinţe“ sau „11 întrebări“, cu o subtilitate hermeneutică demnă de o cauză mai bună...). A doua zi, premierul nostru a declarat vesel că a şi răspuns. Comisia Europeană a revenit după cîteva zile: „nu am primit nici un răspuns oficial de la Guvernul român“. Pe-nserat, Victor Ponta a revenit şi el: „am trimis răspunsurile azi, data trecută trimisesem doar un draft“. Îşi închipuie cinstitul nostru premier că prima sa declaraţie a rămas doar aici, între Antena 3, Realitatea TV şi poporul român, şi că oficialii europeni n-au aflat imediat de ea? Şi ce-i aia „draft“? În relaţiile internaţionale ciornele ţin loc de documente oficiale?

Degeaba recită refrenul cu „respectarea statului de drept.

Încă un exemplu, mai încurcat. Plagiatul premierului (care e limpede ca lacrima pentru orice persoană alfabetizată: oricine poate compara cele două texte) a stîrnit un iureş de declaraţii despre tot felul de comisii care au sau n-au dreptul să se pronunţe. Peste toate, d-na Ecaterina Andronescu, această cariatidă a învăţămîntului românesc de tranziţie, a venit cu ceva asemănător şantajului, spunînd că, dacă plagiatul se dovedeşte, ar putea fi desfiinţată şcoala doctorală a Universităţii Bucureşti. Pardon? Şi dacă se dovedeşte că „băieţii deştepţi“ au furat energie, ar trebui închise hidrocentralele? Iar zilele trecute, o „Comisie Tehnică“ a Consiliului Naţional de Etică a decretat: nu e plagiat. „Concluziile“ sînt formulate într-un stupid limbaj de lemn, plin de generalităţi: „În urma analizelor efectuate s-a constatat că procedurile în urma cărora domnul Victor Ponta a obţinut titlul de doctor în ştiinţe juridice au fost în acord cu legislaţia în vigoare în 2003 şi nu se poate susţine calificarea de plagiat. Raportul comisiei independente relevă următoarele: teza de doctorat elaborată de domnul Victor Ponta şi susţinută public în anul 2003 respectă cerinţele academice din acea perioadă şi este comparabilă din punct de vedere al acestor cerinţe cu alte teze de doctorat susţinute în acea perioadă“. Este genul de text care poate fi scris la repezeală, pe colţul mesei, despre oricine şi despre orice. Dar excesul de zel trădează semnele minciunii: cică teza „respectă cerinţele academice“ din 2003. În materie de redactare, citare, referinţe bibliografice şi alte asemenea „fleacuri“ academice, normele nu s-au schimbat de multă vreme. Lucrări plagiate au mai fost descoperite în ultimii ani: s-au retras titlurile, au fost sancţionaţi plagiatorii şi gata. Nu s-a desfiinţat nici o şcoală doctorală şi nici nu s-au inventat atîtea chichiţe „legislative“. În cazul lui Victor Ponta, nu numai că se tot pun beţe în roate şi se amînă decizia, dar se şi construiesc tot felul de sofisme, comisii şi para-comisii care să bage gunoiul sub preşul naţional. Îşi închipuie dna Andronescu & USL că, în Europa, are cineva mai multă încredere în pospaiul nostru de comisii făcute şi desfiinţate peste noapte decît în revista *Nature* sau în *Frankfurter Allgemeine Zeitung?* Evident, nu. Dar speră că pot manipula opinia publică de la noi.

Aceste exemple (şi alte cîteva zeci sau sute adunate în ultimele săptămîni) arată un singur lucru: „cel mai cinstit guvern“ funcţionează pe bază de minciuni. Degeaba recită refrenul cu „respectarea statului de drept şi a principiilor democratice“. În fapt, a instituit un fel de democraţie a minciunii: Guvernul îşi duce de nas propriii cetăţeni, dîndu-le senzaţia că totul se decide democratic, prin vot, în Parlament şi la referendum. Din păcate, există încă un număr destul de mare de cetăţeni români care se lasă minţiţi. Sau cărora nu le pasă de „ăştia de la putere“. Mă tem că, deocamdată, asta e tot ce poate da societatea românească.

■ ■ ■

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Una caldă, una rece. La Praga.

Terasa dădea spre un parc splendid, în plin centrul oraşului. Parcul unei mînăstiri franciscane. Era o plăcere să-ţi bei cafeaua adiacentă micului dejun, acolo. În principiu, pentru că amărîtele alea de 14 grade Celsius nu contribuiau defel la confortul răsfăţului matinal. De aceea, ne luam cafeluţele în cameră, pe partea cealaltă a hotelului, înspre Bulevardul Venceslav. Acolo, mueam de cald. În cele cinci minute pe care le făceam între terasă şi cameră, ploaia se oprea şi mai ieşea şi soarele. Brusc, afară erau cam 10 grade mai mult. De fapt, schimbările astea bruşte de vreme sînt ceva obişnuit la Praga.

Schimbarea de regim prezidenţial este mai puţin obişnuită. Anul ăsta îşi vor alege şi ei preşedintele, pentru prima oară în istorie, prin vot direct. Pînă acum, se făceau trocuri politice intense între partidele parlamentare pentru a-l vota pe ocupantul Hrad-ului, adică al castelului din vîrful dealului.

Acolo este puzderie de turişti, ca prin toată Praga, de altfel. Ai ce vedea, nu-i vorbă. Sectorul imobiliar cehesc a dat dovadă de o indolenţă exemplară. Au rămas în picioare toate clădirile de patrimoniu, ele mai sînt şi renovate şi, culmea lenei, încă mai au parcuri prin tot oraşul. Jenant! Nici un şantier pentru vreun cartier rezidenţial, nici un mall central, nici un excavator care să muşte din case de secol XVII. În schimb, mulţi turişti.

Ei nu au cum să vadă steagul Uniunii Europene pe reşedinţa prezidenţială. Conform lui Václav Klaus – actualul preşedinte – „Cehia nu este o gubernie a UE“, aşa că pe ambele catarge flutură doar steagul naţional. De altfel, Praga poate fi considerată capitala continentală a euroscepticismului. Cea mondială este Londra, bineînţeles! Oricum, turiştii britanici sînt în număr mare pe străzi, la paritate cu spaniolii, italienii, japonezii şi ruşii.

Toţi sînt jupuiţi sistematic de un nemilos mecanism dedicat golirii portofelelor turistice. Orice manevră pare a fi permisă: adaosuri ciudate pe nota de plată (nu doar *coperto,* avem şi *varia bar* – adică serviciul!), produse nesolicitate (aveţi grijă cînd cereţi un umil cîrnat la o tonetă de pe stradă, o să vi se ceară triplul preţului afişat, deoarece muştarul costă suplimentar), servicii la limita inferioară a politeţii (întîlnirea cu chelnerul praghez este, în general, dezagreabilă, omul este mereu îmbufnat şi prost dispus).

De aceea, nu pricep care o fi secretul succesului relativ al partidului comunist care, de multă vreme, stă pe la 13-14%. Oricum, actualul guvern (de centru dreapta) rămîne la putere avînd fix 100 de voturi din 200 ale parlamentului. Nu se poate moţiune de cenzură deoarece există un partid „de unică folosinţă“ (Partidul Afaceri Publice – VV) care nu are nici un interes în alegeri anticipate, avînd în vedere că analiştii îi prevăd cote electorale sub pragul parlamentar. Astfel rezistă un guvern care a trecut printr-un scandal teribil cînd ministrul Apărării (doamna Parkanova) a fost acuzată de corupţie în legătură cu un contract dubios iar domnul Kalousek (tot la guvernare) a încercat să influenţeze ancheta poliţiei în această speţă. Moţiunea se va fi votat pe 18 iulie, cu o zi înainte de apariţia acestui articol. Prognozele spun că guvernul va rezista.

Rezistente trebuie să vă fie şi încălţările cînd purcedeţi la a vizita (măcar) centrul. Este mult de văzut, este mult de fotografiat, sînt multe amintiri de luat la pachet. De exemplu, pe strada care urcă spre castel, veţi trece pe lîngă ambasada României. Puteţi să o vizitaţi. Merită. Este o clădire superbă, de patrimoniu. Iar oamenii de acolo vă aşteaptă vizita, nu se consideră deloc deranjaţi. Cînd ajungeţi la castel, nu căutaţi casa în care Kafka a scris *Un medic de ţară* în 1919. Ea există, numai că este un banal magazin de cărţi poştale, nu casă memorială. Surprinzătoare lipsă de grijă într-un oraş care are o manie în a conserva, restaura şi pune în valoare.

De fapt, în ciuda vremii teribil de imprevizibile, a preţurilor scandalos de mari, a serviciilor surprinzător de proaste, Praga mi-a plăcut. Avînd în vedere că eroul meu literar preferat rămîne bravul soldat Sveik, cred că nu e nici o mirare.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

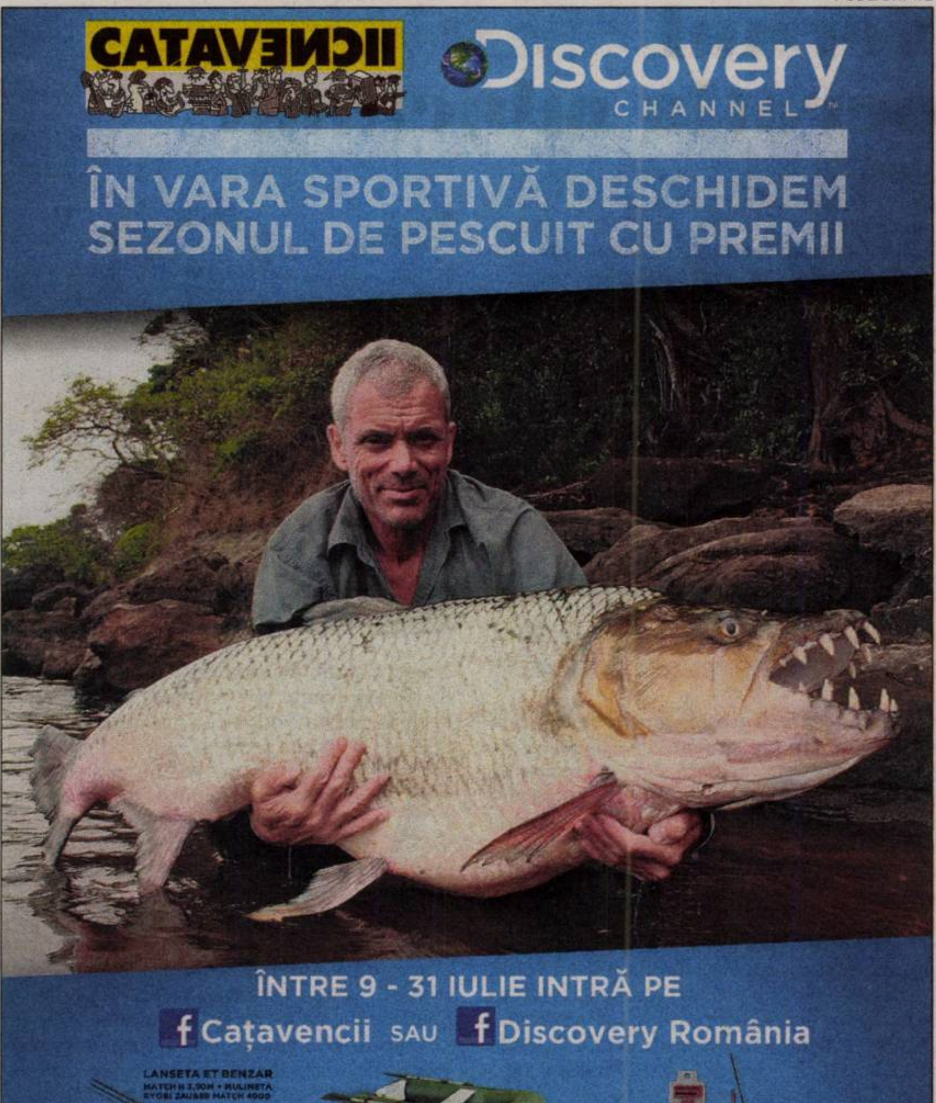

CAŢAVENCII
Discovery CHANNEL
ÎN VARA SPORTIVĂ DESCHIDEM SEZONUL DE PESCUIT CU PREMII
ÎNTRE 9 - 31 IULIE INTRĂ PE
Caţavencii SAU Discovery România
LANSETA ET BENZAR
BARCA PNEUMATICA ENERGOTEAM 235LIGHT
CARLIGE DRENNAN RED MATCH 18 + CARLIGE DRENNAN RED MATCH 16 + PLUTE WAGGLER BENZAR ELITE

PUBLICITATE

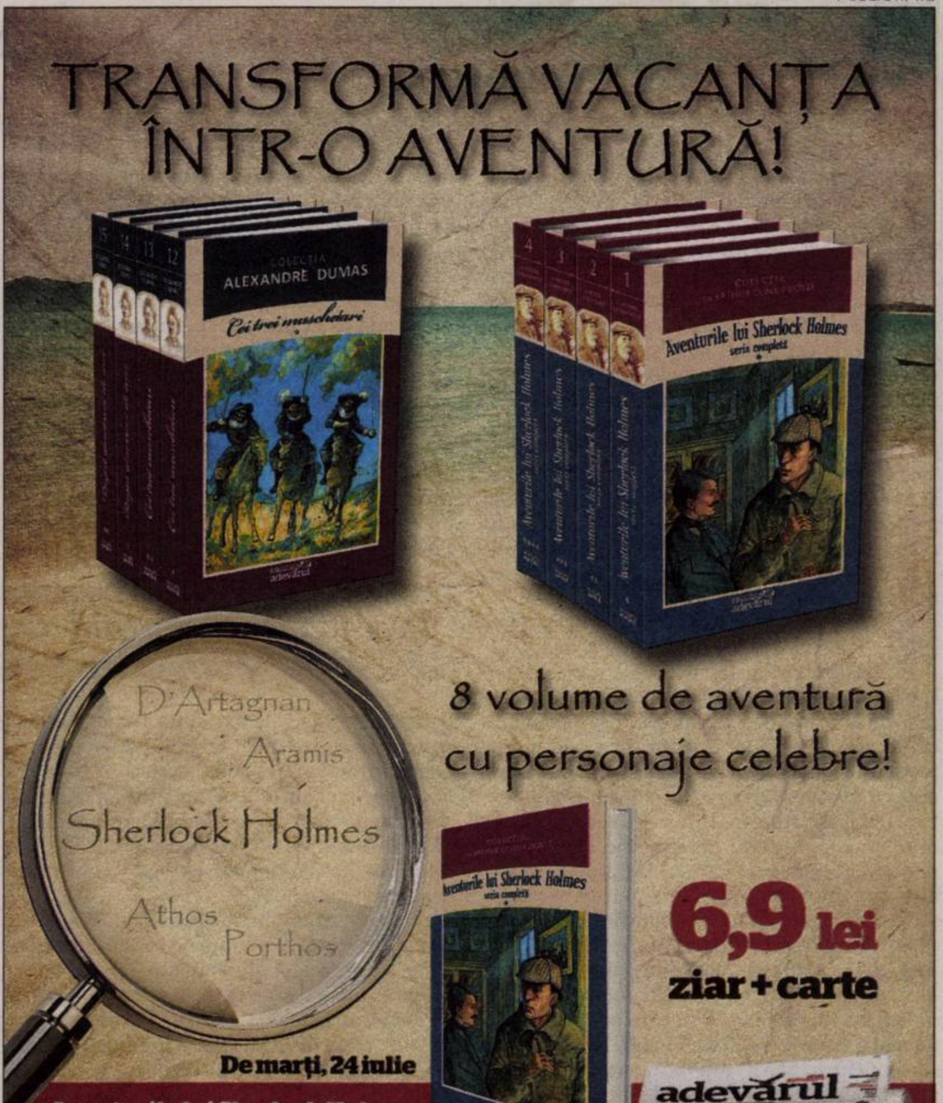

TRANSFORMĂ VACANŢA ÎNTR-O AVENTURĂ!
8 volume de aventură cu personaje celebre!
D'Artagnan
Aramis
Sherlock Holmes
Athos
Porthos
6,9 lei ziar + carte
De marţi, 24 iulie
Aventurile lui Sherlock Holmes vol. 1 - Sir Arthur Conan Doyle
adevărul

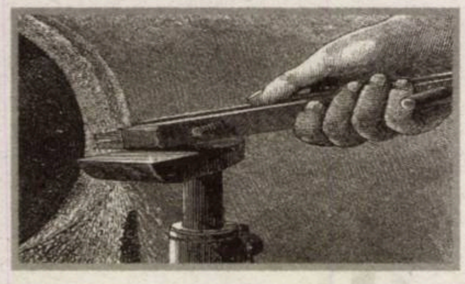

Ovidiu NAHOI

EU şi UE

Problema noastră cu democraţia

Şi totuşi, a fost România, pînă mai ieri, un rai al democraţiei, ameninţat acum de invazia unor hoarde barbare? Să ne mai gîndim.

Mitul democraţiei româneşti călcate în picioare de tancurile sovietice este viu în conştiinţa publică. O Românie democratică, victimă a unui imperiu hrăpăreţ. Asta sună foarte bine şi asigură multor conştiinţe un somn liniştit.

Mai rar aducem în discuţie un alt episod, nu la fel de sîngeros precum cel de la sfîrşitul războiului, dar cu consecinţe catastrofale asupra democraţiei – prăbuşirea sistemului de partide în a doua parte a anilor ’30, ca urmare a proiectului de putere personală a regelui Carol al II-lea. Adevărul este că nu am avut nici în idealizata perioadă interbelică o democraţie atît de bine consolidată precum ne-ar plăcea să credem.

Şi mai există un moment al istoriei noastre asupra căruia merită să reflectăm. La sfîrşitul anilor ’50, trupele sovietice de ocupaţie părăseau România, iar partidul căpăta un oarecare grad de autonomie în raport cu Moscova. Ce s-a întîmplat? Cum a folosit partidul gradul de libertate de mişcare permis de la Moscova? Ei bine, după o scurtă perioadă de dezgheţ, de la sfîrşitul domniei lui Dej şi începutul celei a tînărului Ceauşescu, România a luat-o singură pe calea naţional-comunismului. Lăsat oarecum în pace, partidul comunist nu a dat nici un Tito, nici un Dubcek, nici măcar un Kadar. A dat ceauşismul, un amestec ciudat de stalinism şi nazism. Nu cumva problema noastră cu democraţia este mai profundă decît ne place să credem?

Dar să revenim la zilele noastre, în era uniformizării standardelor şi a clasamentelor globale. Şi să recunoaştem faptul că democraţia din România nu se simţea oricum foarte bine nici pînă la recentul asalt din Parlament. De patru ani, România scade constant în clasamentul global al democraţiei, aparţinînd Economist Intelligence Unit. Ne aflam pe locul 50 în 2008, am căzut pe 56 în 2010 şi pe 59 în clasamentul publicat la sfîrşitul anului 2011. România face parte din grupul democraţiilor cu defecte, şi şansele de a ieşi prea curînd din această grupă sînt infime.

Unde obţine România notele cele mai proaste, care o trag în jos? La capitolul cultură politică, de exemplu – există tabere ireconciliabile a căror confruntare poate avea efecte negative asupra climatului democratic, apreciau autorii raportului. Bună predicţie! Un alt factor luat în discuţie este scăderea libertăţii presei. Intenţia autorităţilor de a considera campaniile de presă drept ameninţări la siguranţa naţională a contat, desigur, în aprecieri. Entuziasmul cu care umple azi ecranul o grupă gălăgioasă de jurnalişti-activişti arată că autorii raportului nu s-au înşelat.

România stagnează, enervant, şi în Indexul statelor eşuate, aparţinînd revistei *Foreign Policy*. Nimic nu pare să ne poată scoate din categoria „la limită“, în care ne zbatem de cinci ani. În Indexul corupţiei percepute, realizat de Transparency international, România obţine note mai slabe, de la an la an: de la 3,8 în 2009 la 3,7 în 2010 şi 3,6 în 2011. Românii nu simt îmbunătăţirea situaţiei, în pofida progreselor constatate de Comisia Europeană în domeniul reformei justiţiei, şi nici nu au impresia că a existat vreo îmbunătăţire privind calitatea guvernării.

Merită să ne gîndim la aceste lucruri în acest moment, cînd un veritabil *Blitzkrieg* declanşat de noua putere ameninţă să ducă lucrurile într-o zonă chiar şi mai întunecată. Şi poate că singura veste bună este acum implicarea instituţiilor europene. Reacţiile dure din capitalele europene, dar mai ales de la Bruxelles sînt tot atîtea atenţionări adresate celor de la putere că o continuare a abuzului de poziţie dominantă nu va fi tolerată. Şi este bine că se întîmpă aşa.

Numirea unui Avocat al Poporului prin consensul partidelor – o cerinţă venită de la Bruxelles, pe care unii o pot considera extravagantă – are meritul de a fi un prim exerciţiu de coabitare între forţe politice aparent ireconciliabile. Numirea procurorului general şi a procurorului şef al DNA prin metode transparente este iarăşi o veste bună – frumos ar fi fost ca principiul să fi fost respectat şi pînă acum, dar mai bine mai tîrziu decît niciodată.

Pînă la urmă, mult discutatul referendum nu ne dă o ieşire rezonabilă din situaţie. Ne putem trezi cu o putere euforică după un nou succes electoral şi pe care numai fermitatea Uniunii Europene ar putea să o ţină în frîu de la alte abuzuri. Sau putem să revenim la situaţia de dinainte de luna mai, cînd România nu se afla altundeva decît în zona gri a clasamentelor privind democraţia şi transparenţa. Ce se va întîmpla în acest din urmă caz? Europa îşi va muta ochii de la România şi va reveni la preocupările ei importante legate de criza euro, considerînd că problema de la Bucureşti a fost rezolvată? Ar fi o dovadă de naivitate, dacă nu una de ipocrizie.

Indiferent de ce se va întîmpla la referendum, România are nevoie de o reconstrucţie a cadrului ei democratic. Are nevoie de reguli noi, care să prevină abuzul de majoritate, dar şi proiectele de putere personală şi drumul către un regim de tip piramidal.

Lucrurile vor merge greu şi nici măcar o simplă (deşi, în realitate, complicată...) modificare a Constituţiei nu va fi o garanţie. Tendinţa partidelor dominante de a se transforma în partid-stat nu se va potoli cu una-cu două. Tendinţa de subordonare a justiţiei nu se va opri cîtă vreme chiar justiţia va da semne că se lasă subjugată.

Dar cel puţin avem acum în faţa ochilor o lecţie importantă: că societatea nu cîştigă nimic dintr-un război politic întins pe parcursul cîtorva ani şi că la sfîrşitul lui s-ar putea să nu avem învingători, ci numai învinşi.

Poate că în noaptea de 29 spre 30 iulie, învingătorii vor da fericiţi şampanie rece pe gîtlejurile lor înfierbîntate. În realitate însă, indiferent cine vor fi cei bucuroşi şi cei trişti, timpul lor va fi trecut şi România se va afla în faţa unei reconstrucţii a sistemului democratic. În cît timp va reuşi aceasta şi ce va ieşi în cele din urmă este o altă discuţie.

***Ovidiu Nahoi** este realizator de emisiuni economice la The Money Channel.*

■ ■ ■

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Interviul cu Edgar W. Foster

„Cred că acum o sută de ani, oamenii erau mult mai mulţumiţi de vieţile lor decît sînt acum. Ciudat, pentru că acum există mult mai multe motive să fii mulţumit de viaţa ta decît acum o sută de ani. Trăim mai mult şi mai bine, călătorim mai mult şi mai cuprinzător, cunoaştem mai multe, lumea s-a deschis spre individ şi individul spre lume, a fi în lume este, aşadar, mult mai plăcut şi mai puţin periculos acum decît era cu o sută de ani în urmă – experienţele vieţii sînt, în general, mai deschise spre trăire în toată vastitatea lor, iar mulţimea de prejudecăţi care s-au spulberat în ultimele trei generaţii lasă mintea şi sufletul să guste şi să priceapă mai din plin lumea. Atunci, de unde nemulţumirea pe care o aud peste tot? De ce sînt acum cu mult mai mulţi oameni care se plîng de viaţa lor decît erau acum un veac? Am impresia că au evoluat mult, foarte mult chiar, instrumentele şi rigorile după care ne măsurăm mulţumirea în viaţă. Instrumentele şi rigorile, am zis. Am zis bine. Uite, mulţumirea în viaţă se calculează acum mult mai sofisticat decît se calcula în 1902, mai ales la nivelul mediu al societăţii, acolo unde se află cei mai mulţi oameni. De aia rezultatul este deprimant. Ah, şi savantul ăsta – cum îl cheamă? – care spune că media IQ a crescut cu trei procente pe deceniu, adică (o spune omul direct, cu subiect şi predicat, aproape că citez din el) acum o sută de ani media IQ a lumii era cu 30% mai mică decît cea de-acum. Oamenii, deci, erau mai proşti. Şi mai mulţumiţi. Sau noi sîntem mai proşti pentru că sîntem mai nemulţumiţi? Nu zic fericiţi, căci fericirea e ceva mai complicat decît mulţumirea şi tocmai că nu vreau să complic şi mai mult lucrurile. Eu vreau să le simplific. Eu nu vreau să scriu niciodată despre fericire sau nefericire, aşa cum s-a tot scris pînă acum. Marea problemă a omului actual nu este fericirea, ci mulţumirea de sine. Eşti sau nu mulţumit de viaţa ta...“ Edgar se depărtă de masa dintre noi lăsîndu-se leneş pe spate, în fotoliu, apoi lăsă capul pe spate şi trase din ţigară cu aerul unui om extenuat. A trecut mai bine de un an de cînd am trimis primul mail către agentul lui Edgar W. Foster pînă cînd am primit acceptul, iar călătoria din Brooklyn, unde locuiam şi lucram pe atunci, pînă în podul acestei case de pe malul rîului Menominee, la graniţa dintre Wisconsin şi Michigan, a fost lungă şi grea. Atunci, privindu-l pe EWF, eram convins că trăiesc un moment important de istorie literară. Nu mai dăduse un interviu de vreo cinci ani, de la primul său roman. După interviul acordat mie, a mai dat încă unul cumnatului său şi gata. S-a sinucis.

„Marea problemă a omului actual nu este fericirea, ci mulţumirea de sine.“

Edgar W. Foster era considerat de mulţi cititori, dar şi de majoritatea profesorilor de literatură, drept cel mai influent scriitor american în viaţă. Cam ce însemnase Marlon Brando pentru actorii americani de film înseamnă acum Edgar W. Foster pentru scriitorii americani de ficţiune. Deşi, cu scriitorii e mai greu decît cu actorii. Nu mai ştiu unde am auzit formula asta, dar sînt de acord cu ea. Cu atît mai mult Edgar a fost un tip remarcabil – a reuşit să devină deschizător de drumuri pentru nişte oameni în general însinguraţi, care merg cu încăpăţînare recunoscută pe căile lor proprii, izolate de cele mai multe ori una de alta. Dar drumul deschis în proză de EWF se dovedise atît de generos şi de atractiv, încît a adunat un număr impresionant de scriitori pe urmele sale. Uimitor. În literatura americană poate doar Faulkner mai reprezentase un asemenea model fecund. Cu siguranţă, îl voi fi întrebat şi despre asta, dar pe moment mi se păruse mai interesat să discutăm despre starea lui de sănătate. L-am întrebat ce medicamente ia, ce medicamente a luat. „Paxil, Zoloft, Prozac, Trofanil, Wellburtin, Elavil, Matrazol în diverse combinaţii, Parnate cu şi fără sare de litiu, Nardil cu şi fără Xanax – în fine, nimic nu m-a ajutat. Sentimentul de acută izolare, dureros în intensitatea lui, aşa cum îl simte cineva ca mine, în fiecare moment al zilei şi al nopţii, este chiar iadul pe pămînt. Nimic nu pare că mă poate ajuta. Scriu din interiorul acestei dureri fără margini care mă rupe în bucăţi mici, mici, mici. Se surpă totul în stomacul meu şi creierul meu e într-o agonie neîntreruptă.“ Edgar avea capul mare sau cel puţin aşa părea din cauza părului blond, netuns şi dezordonat, prin care îşi plimba mîna destul de des, parcă anume spre a nu-l lăsa să se aşeze în vreun fel.

Am vorbit multe în acea zi. Nu a dat semne că se grăbea sau că stăteam prea mult pe capul lui. Interviul meu a făcut senzaţie la New York şi a fost reluat integral sau parţial în multe reviste. Dar nu atunci am devenit celebru. Abia după ce Edgar a murit, interviul meu cu el a fost reluat. Poate pe fondul acelei emoţii nemaipomenite generată de suicidul marelui scriitor însingurat, interviul meu a avut un ecou fantastic. A atras atenţia asupra mea. Aşa am avut un pic de atenţie din partea lumii şi am aruncat pe piaţă ceea ce scrisesem în anii lungului meu anonimat. Am prins, astfel, fanta de timp în care lumea a avut răgazul să mă asculte. Durează o secundă, nu mai mult. Şi am avut norocul că aveam pregătită marfă bună, din timp produsă. Dar despre cum am ajuns eu să-i cer un interviu lui Edgar W. Foster, de ce m-a primit şi ce mi s-a întîmplat după moartea lui, voi povesti în cele ce urmează.

■ ■ ■

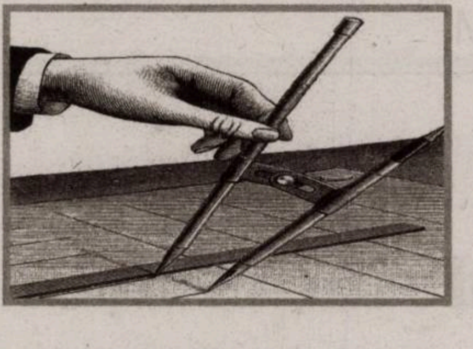

Andrei PIPPIDI

SOS București

Parcuri istorice (I)

Acum două săptămîni, comisia tehnică de pe lîngă Ministerul Dezvoltării a respins avizul de PUZ pe care-l solicita, pentru a treia oară, Primăria comunei Mogoșoaia. Aceasta deține o porțiune consistentă din parcul englezesc din jurul palatului și intenționează să întindă acolo terenuri de baschet și alte exerciții sportive, precum și chioșcuri, corturi sau tejghele, unde vizitatorii ar găsi mititeii cei neapărat necesari oricărei excursii în sînul naturii. Ca să nu se mai repete încercarea de a implînta această vulgaritate agresiv populistă, într-un decor istoric, e nevoie de o decizie definitivă, la nivel central. De aceea, nu e de prisos să reamintim vicisitudinile prin care a trecut domeniul Bibescu după ultimul război.

Se cunosc eforturile îndelungate de a restaura palatul și parcul, operații pe care Martha Bibescu le-a încredințat arhitecților G.M. Cantacuzino și Domenico Rupolo. 23 august 1944 a provocat ultimul episod feudal din istoria Mogoșoaii: soldații germani cantonați acolo au fost luați prizonieri de țăranii chemați și comandați de locotenentul Constantin Brâncoveanu, fratele celor doi aviatori, căzuți pe front, care-și au mormintele în parc. Prin testamentul lui George Valentin Bibescu, domeniul era lăsat moștenire fiicei acestuia, Valentina Ghika-Comănești. Pentru a evita efectele reformei agrare, două decrete regale, din 1945 și 1947, au înscris în inventarul monumentelor istorice întreg ansamblul de proprietăți care formau cadrul natural al palatului și al construcțiilor învecinate: parcul (36 ha), lunca (8 ha) și zona *non-aedificandi* de pe malul drept al Colentinei (7,5 ha), inclusiv întinderea de apă de 30 ha. A urmat, în 1949, donația către stat a clădirilor, a parcului și a lacului, prin care prințesa Martha a obținut permisiunea excepțională de a părăsi țara împreună cu fiica ei. În 1952, un HCM a acordat folosința domeniului întreg unor instituții ale noii Republici Populare: Comitetul pentru Artă și Uniunile Scriitorilor, Compozitorilor, Artiștilor Plastici și Arhitecților. Intervine în 1955 un ordin al Ministerului Culturii, care desprinde 10 ha din parc, aflate în administrarea Sfatului Popular al Capitalei, ca să fie preluate de ICAB (Întreprinderea Apă Canal București) pentru ștranduri ale „oamenilor muncii“. La acea dată, din parc mai rămăseseră 12,5 ha, care vor fi atacate din anii 1992-1994 de către un sinistru personaj, primarul PSDR din Mogoșoaia, un doctor Tănăsescu. Deși Centrul Național de Cultură Mogoșoaia și chiar, la un moment dat, Direcția Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice au încercat să reconstituie zona de protecție a monumentului istoric, Primăria a pus stăpînire abuziv pe terenurile din fața palatului, de-a lungul malului drept al bălții, vînzîndu-le, unul cîte unul, parveniților care au construit acolo niște vile hidoase. Priveliștea de pe terasa palatului a fost distrusă.

Ceea ce trebuie înțeles, cît se mai poate reface parcul, este că, restaurat și replantat acolo unde a fost devastat, el reprezintă o operă peisagistică de un extraordinar rafinament, destinată să pună în valoare palatul. Lecția lui G.M. Cantacuzino ilustra exemplar felul în care monumentul brâncovenesc poate fi încadrat într-o viziune inspirată de tradiția occidentală.

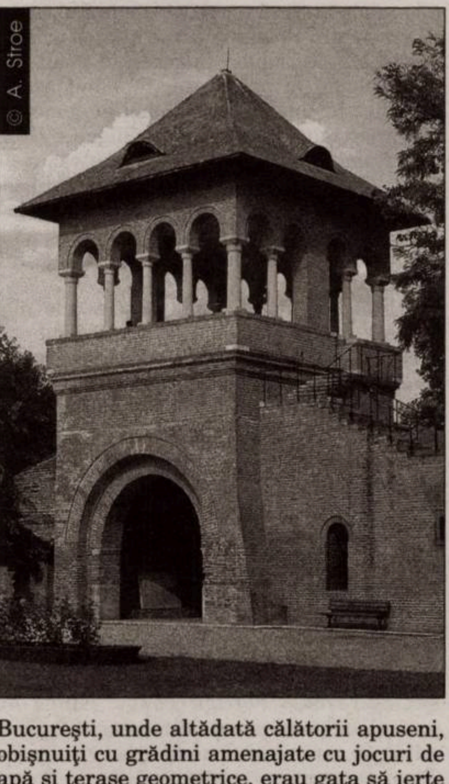

© A. Stroe

Parcuri istorice nu sînt de căutat numai la Mogoșoaia, la Buftea sau la Scroviștea. În București, unde altădată călătorii apuseni, obișnuiți cu grădini amenajate cu jocuri de apă și terase geometrice, erau gata să ierte dezordinea spațiului construit de dragul vegetației naturale care izbucnea pretutindeni, nu ni s-au păstrat decît Cișmigiul, Herăstrăul și Parcul Carol, ca rezultate ale unei inițiative de stat. La Iași, în 1840, Mihai-Vodă Sturdza deschidea publicului grădina lui de la Socola, de două ori pe săptămînă. O descrie Alecu Russo: „o grădină ca un trandafir de îngrijită, cu sere, cu ape țîșnitoare și răcoroase, cu izvoare care murmură, cu pîraie în cascadă“. La București, tot afară din oraș, existau de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea „cișmelele“, adică fîntînile, pe care domnii fanarioți Nicolae Mavrogheni și Alexandru Moruzi le-au rezervat pentru recreerea lor privată, clădind acolo un chioșc sau un foișor, înconjurat de o grădină ori livadă. Alexandru Ipsilanti făcuse același lucru încă din 1779 la Cișmigiu, lîngă Șipotul fîntînilor, și la Herăstrău. Satisfacția pe care și-o oferea prințul era personală și corespundea funcției lui, fiindcă – așa cum spune Umberto Eco – „grădina este un aparat pentru a domina universul“. A trebuit pe urmă un spirit modelat de reglementările raționale din Occident ca să vadă că modernizarea edilitară trebuie să controleze higienic și estetic creșterea urbană. Acesta a fost Kiseleff care, refuzînd statuia ce i s-ar fi înălțat ca omagiu din partea foștilor săi guvernați, sugera în 1843 „o fîntînă, un pod, o Șosea sau orice altă lucrare folositoare“. Așa, „aleaua cea mare a Bănesii“ a devenit Șoseaua Kiseleff. Din 1831, Regulamentul Organic prevăzuse amenajarea unei grădini în livada fostului mitropolit Filaret, devenit deja un loc de plimbare frecventat de populație, pe care în 1848 revoluționarii l-au ridicat vremelnic la rangul simbolic de Cîmp al Libertății. Acolo va fi Parcul Carol, din 1905, cînd începeau lucrările pentru Expoziția jubileului regal.

***Andrei Pippidi** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea București.*

Anca BRĂTULEANU

SOS Provincia

Casele prințului Charles (I)

© www.looms.ro

Da, HRH The Prince of Wales, prințul Charles, cum i se spune în România, a revenit și – fiindcă este un subiect de rating – televiziunile anunță acest fapt. Iar pentru internauți sînt fotografii sau mici filmulețe care îl arată pe moștenitorul tronului Marii Britanii „cu 15 minute în urmă“, „cu 90 de minute în urmă“, acum mai multe ore, cu 30 de zile în urmă. A devenit, e clar, un familiar al televiziunilor și al Internetului românesc.

Pentru cine nu știe, Ion Caramitru a fost cel care i-a arătat primul ce înseamnă peisajul satelor transilvane. Mai apoi, Tibor Kálnoky – cel care a recuperat o parte a patrimoniului deținut pînă la Al Doilea Război Mondial de familia sa și care s-a apucat să își gospodărească avutul ce-i revenea prin moștenire – a fost cel care l-a ghidat și ajutat la alegerea unei case în satul Viscri, la restaurarea și mobilarea ei. Au urmat altele, mai mult sau mai puțin asemănătoare. Și revenirea prințului Charles în România, în cîteva rînduri.

Ceea ce m-a frapat a fost, de fiecare dată, uimirea nedisimulată a reporterilor la vederea alegerilor făcute de prinț: niște case modeste de țară, alegere explicabilă doar printr-o fantezie princiară. Unii le numesc chiar „bordeie“. Și culmea, prințul Charles a făcut necesarele reparații sau modificări ale caselor cumpărate (care sînt vechi, adică e vai de capul lor!) numai cu materiale locale, unele recuperate din clădiri nefolosite ale sătenilor. Într-o zonă diferită se plasează evaluarea amenajărilor interioare făcute cu mobilier local, tratate ca „interioare de muzeu“!

Întîmplător, în același calup de știri e prezentat apartamentul unui milionar român care se află în lista *Forbes România*. Adică unul dintre cei mai bogați români. Cuvinte ca *„penthouse“*, evaluarea imobilului în funcție de cei 2500 de metri pătrați (!) ai apartamentului nu stîrnesc decît o mare admirație, care răzbate în vocea reporterului. Nici vorbă de uimire. E însă vădit mirat de altceva: la Anuala de Arhitectură de la București, apartamentul cu pricina – prezentat printre construcțiile terminate în anul trecut – nu a luat nici un premiu. Cu toate că are atîția metri pătrați (pe care, de fapt, nu-i are, fiindcă, din cîte știu, apartamentul are cam 250 de mp, adică de zece ori mai puțin decît declară repetat reporterul). Pe de altă parte, proprietarul locuinței despre care este vorba nu poate fi bănuit de asemenea excentricități, care ar face ca distanța dintre o încăpere și alta să fie parcursă într-un timp incredibil de lung. Nu, reporterul nu încearcă măcar să înțeleagă ce înseamnă 2500 de metri pătrați. Se comportă ca mine în raport cu lista *Forbes:* nu-mi spune nimic fiindcă nu pot evalua „numerele mari“ cînd e vorba de bani. Pur și simplu, nu am repere. Nici jurnalistul, deși, dacă face publică o asemenea informație, ar trebui măcar „să aibă idee“ despre ce vorbește.

Niște case modeste de țară.
Unii le numesc chiar „bordeie“.

Am toată stima pentru jurnaliști și meseria lor. Doar că, de cînd au dispărut jurnaliștii „specializați“, ar trebui ca în cultura profesională a tuturor să intre cunoștințe mai multe din arii de interes diferite sau să existe posibilitatea unei consultări profesionale înainte de a da o știre. Sau, punctual, reporterul ar fi trebuit să ceară cuiva din juriul Anualei să-i explice care au fost criteriile de evaluare a lucrărilor prezentate. Și ar fi aflat că nu suprafața mare este garantul unei locuiri convenabile și, cu atît mai puțin, garantul unei arhitecturi de succes.

De succes rămîn casele din Transilvania, ale prințului Charles, în care o noapte de cazare costă în jur de o sută de euro. Și sînt căutate de oameni care vor să locuiască cîteva zile în peisajul satelor noastre și să-și asume identitatea locului, pînă la cele mai mici detalii. Și să poată să-și amintească cu plăcere sejurul, dar și să spună: „Mi-am petrecut vacanța în casele prințului Charles din Transilvania!“.

***Anca Brătuleanu** este profesor la Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu“ din București.*

Vintilă MIHĂILESCU

…@hai-hui.ro

Dilema referendumului

– Să ne lase! Să ne lase naibii în pace să ne vedem de treabă că ne-au ameţit de cap!

– Cine?... dau eu să mă dumiresc.

– Ei! răspunde sec taximetristul.

Ei... Bine, bine, dar care „ei“? – mă întrebam eu în sinea mea. Mai rămînea ca taximetristul meu să-l plastografieze pe Farfuridi şi să exclame la rîndul său: „Din această dilemă nu puteţi ieşi... Am zis!“. N-a făcut-o, dar dilema rămîne.

Deşi bătălia referendumului este politică şi opune două tabere conjuncturale de partizani, miza reală este de fapt socială, structurală şi ne priveşte pe toţi. Formulată de taximetristul meu, ea sună cam aşa: „să ne lase naibii în pace să ne vedem de treabă“. Reformulată mai sociologic, ea poate fi numită *stabilitate socială* (care este cu totul altceva decît „liniştea noastră“ cu care ne-au procopsit Iliescu sau Vîntu!). Dezvoltată puţin, această noţiune implică un minimum de coerenţă, consecvenţă şi echitate în acţiunile sociale, ceea ce, mai departe, constituie condiţia prealabilă pentru o minimă previzibilitate, fără de care oamenii de afaceri nu pot avea planuri de afaceri iar noi cu toţii nu putem avea aspiraţii. Sau, dacă vreţi să fiu mai precis, fără această minimă stabilitate, orizontul de aşteptări al întregii societăţi se împiedică de pragul zilei de mîine, ceea ce ne face pe toţi prizonierii dorinţelor şi soluţiilor de moment – şi sfîşiaţi astfel între furia şi frica pentru ceea ce (nu ştim că) ne aşteaptă în momentul următor. Or, exact de această stare s-a săturat societatea şi doreşte „să fie lăsată în pace să-şi vadă de treabă“!

În aceste condiţii, dilema este aceea a cetăţeanului turmentat: cu care dintre cele două tabere să votez pentru a avea mai multe şanse să obţin ceva din această „stabilitate“ şi să fiu „lăsat în pace“? Iar aici, singurele criterii de care dispunem sînt cele partizane şi/sau emoţionale, care ţin de percepţii subiective, impresii, stereotipuri, credinţe, refulări şi defulări etc. Totul pe fondul unei suspendări cronice a comunicării sociale: nimic din ceea ce se spune nu este real şi nimic din ceea ce este real nu se rosteşte raţional; şi, bineînţeles, nimeni nu ascultă pe nimeni. Pe scurt, nimic nu este ceea ce pare şi tot ceea ce apare (public) bate delirul. Băsescu a instaurat „totalitarismul“, iar Ponta a dat o „lovitură de stat“, dreptatea trebuie să ia o duşcă din Red Bull-ul răzbunării, pentru a prinde aripi înainte de a cădea din nou la pămînt, raţiunea funcţionează doar cu sofisme de genul: dacă Băsescu a condamnat comunismul, iar USL este duşmanul lui Băsescu, *ergo* USL este urmaşul PCR. Şi aşa mai departe...

Cu cine să voteze atunci cetăţeanul turmentat?

Cu PDL? Puţini sînt conştienţi de cinismul artei *divide et impera* a lui Băsescu, iar şi mai puţini cunosc detaliile manipulărilor sale fără frontiere. Dar foarte mulţi s-au săturat pur şi simplu să fie şi umiliţi, şi cu banii luaţi. Eram obişnuiţi cu mîncătoriile şi corupţia, cu deviza străveche despre peştele mare care înghite peştele mic – precum şi cu cea complementară despre pescuitul în ape tulburi. Dar Băsescu a adus o inovaţie extremă în balta cotidianului nostru şi a populat-o cu piranha. Care a puiat apoi o droaie de alte piranha, mai mici, dar tare multe. Plevuşca numită popor a trebuit să se ascundă în păpuriş – fiind apoi acuzată că e leneşă –, iar în spaţiul public al bălţii au rămas doar cîţiva piranha care şi-au devorat reciproc cuvintele pînă la os. Dincolo de metaforă, atmosfera generală a devenit irespirabilă iar populaţia pur şi simplu s-a săturat de acest darwinism social pe care, în numărul anterior, îl prezentam ca „manelism“. Băsescu nu este deci o bună alegere.

Cu USL? Reactiv măcar, părea o soluţie mult mai bună. Dar în doar cîteva săptămîni, şi-a provocat/a primit o lovitură de imagine mortală. Cum românii au memoria scurtă, puţini au realizat că totul a fost, de fapt, o mişcare de gen PDL, doar că pe *fast forward*. Şi cum românii sînt şi extrem de sensibili la imagine, cînd aceasta a devenit şi o proastă reputaţie europeană, mulţi au luat-o ca pe o ofensă personală. Dar mai presus de asta, iureşul pe care l-a iscat USL-ul în balta cu pirahna i-a făcut pe mulţi să se sperie de apariţia unei specii mutante de peşti, de la care nici măcar nu mai poţi şti la ce să te aştepţi. Deci nici USL nu mai pare a fi soluţia salvatoare...

Din păcate, oricare ar fi puterea emergentă după 29 iulie, nu cred că ea va realiza miza reală cu care va fi (a fost deja...) învestită. Nu cred, deci, că indispensabila „stabilitate“ ne aşteaptă după colţul acestui referendum. Şi totuşi, am un soi de optimism, nu conjunctural însă, ci istoric. Chiar cred că ceea ce am numit, în iarnă, „generaţia creativă“, această firavă revoltă ce s-a coagulat în Pieţele din ianuarie, va continua erodarea subversivă. Deocamdată este insignifiantă numeric, dar statisticile sînt oarbe în această privinţă. „Revolta“ nu are nimic din forţa de şoc a unui berbece revoluţionar, dar seamănă foarte mult, cred, cu o primă fisură în barajul unui lac de acumulare. Cine subevaluează o astfel de fisură uită de presiunea mută a miilor de tone de apă din spatele barajului. Şi nu înţelege că posibilul efect al ei nu este schimbarea peştilor din baltă, ci refacerea lacului în ansamblul său. În termeni mai puţin metaforici, asta se cheamă *schimbare societală*, şi nu (doar) revendicări sociale. Iar o asemenea schimbare, mult mai radicală, cere timp. Dar poate să izbucnească şi cînd nu te aştepţi...

***Vintilă Mihăilescu** este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Cătălin ŞTEFĂNESCU

fără doar şi coate

Nu despre români şi maghiari

– doar despre nişte autori –

Cu cîteva săptămîni în urmă, am dat o fugă la Satu Mare. Am fost la Samfest Jazz, un festival excelent, prea puţin cunoscut, despre care am scris, anul trecut, în paginile acestei reviste. Am revăzut prieteni vechi şi foarte dragi, am avut noroc de cîteva concerte memorabile, m-am prăbuşit de entuziasm în faţa unui platou epopeic, locuit temporar de unul dintre cele mai spectaculoase ciolane de porc pe care le-am văzut vreodată, şi-am respirat, cu mare plăcere, aerul uneia dintre cele mai relaxate comunităţi bilingve din România. N-o mai lungesc. O mare plăcere, pînă la un moment dat. În holul hotelului la care am locuit – curat, elegant, cu preţ corect – dau peste un ghid turistic. O lucrare masivă, de vreo şase sute de pagini. Orice turist n-are cum să nu-l bage în seamă. E ditamai volumul. Îţi sare în ochi. E un ghid turistic al zonei Sătmarului – Szatmáry Legendák Útja/Traseul legendelor sătmărene/Way of Szatmár Legends/ Weg von Szatmárer Legenden. Volumul a apărut în 2011 şi a fost finanţat din Programul de Cooperare Transfrontalieră Ungaria-România 2007-2013, Uniunea Europeană, Fondul European de Dezvoltare Regională. Sînt date de pe coperta volumului în cauză. Tot pe copertă se poate citi şi un slogan – „Două ţări, un scop, succes comun!“

Deocamdată, fără comentarii la adresa textelor, nu fac decît să citez din acest ghid turistic adresat, în patru limbi, celor care vizitează aceste locuri. O precizare – limba română din fragmentele citate aparţine exclusiv autorilor volumului. Iniţial, m-am gîndit să fac şi nişte sublinieri. Nu e cazul. Pînă la urmă, conţinutul fragmentelor citate e foarte limpede. Şi încă ceva, înainte de a purcede la citate. Descurajez, de la bun început, orice interpretare grăbită, isterică, venită din repertoriul celor care fac o meserie din punerea etichetelor şi din generalizare. Fie ei români sau maghiari.

La pagina 155, la capitolul dedicat cunoştinţelor generale – „Traseul legendelor sătmărene constituie o călătorie în timp: în timpul călătoriei mistice drumeţul se întoarce în trecut, fiindcă fiecare piatră de hotar se găseşte pe teritoriul reşedinţei de judeţ solidar din mijlocul secolului trecut. Reşedinţa de judeţ din centrul vechiului Regat Maghiar este divizat în prezent de două ţări: România şi Ungaria“. Iată şi varianta în limba engleză a aceluiaşi fragment, la pagina 279: „Travelling on the Way of Szatmár Legends is a time travel at the same time: during the time of the mysterious journey, travellers get back to the past since each milestone of the route can be found on the Territory of Szatmár County, which was uniform until the middle of the last century. In present days two countries – Hungary and Romania – share the land of the county which is situated in the middle part of the former Hungarian Kingdom.“

Descurajez, de la bun început,
orice interpretare grăbită, isterică.

La pagina 161 – „Perioada descălecatului: (…) Primul cronicar care îşi aminteşte de acest ţinut, Anonymus, afirmă că partea cea mai mare din sud-vest a aparţinut lui Menumorut şi a fost locuit de cazari, în partea de nord-est a domnit Zalán, peste bulgari şi slavi.“ Iată şi varianta engleză a acestui fragment, la pagina 286 – „The first chronicler, who first refers to this region, was Anonymus, who stated that the bigger south western part belonged to the empire of Ménmarót and was inhabited by Khazars, while Zalán ruled over Bulgarians and Slavs in the smaller northeast part“.

La pagina 163 – „1919: În 24 aprilie comitatul Sătmarului a fost ocupat de vlahi, pe care locuitorii i-au întreţinut. Au considerat tot comitatul ca o moşie a lor, prefectul şi subprefectul au fost vlahi. Ocupaţia a durat un an. Prin urmare al decretului nr. 4489/ 1919 din 23 septembrie al Consiliului guvernatorilor din Sibiu cea mai mare din raionul Nyirbakta, Nyirbátor şi Nyiracsád a fost afiliat la Romania. La retragere sa reinstaurat limba maghiară în administraţie“.

La pagina 163 – „1940: În urma hotărîrii de la Viena din 30 august, în 5-6 septembrie, teritoriul ocupat de români a fost eliberat, şi-a recăpătat hotarele de dinainte cu sediul la Satu Mare.“ Iată şi varianta în limba engleză a aceluiaşi fragment, la pagina 289 – „1940: After the second Vienna Award of 30th August, on 5-6th September, the original borders were re-established by freeing the territory which was occupied by Wallachians and the seat became Szatmárnémeti again.“

La pagina 163 – „1944: (…) După adererea României la sovietici, din 23 august, la 25 octombrie Divizia sovietică de puşcaşi nr.133 şi a IV-a divizie de armată munteană au mărşăluit în Carei şi la Satu Mare, drept urmare teritoriul respectiv a fost anexat împreună cu nordul Transilvaniei la România.“ Iată şi varianta în limba engleză a aceluiaşi fragment, la pagina 290 – „1944: (…) After the Wallachians changed sides on 23rd August, on 25th October the 133rd Soviet Rifle Division and the 4th Wallachian army marched into Nagykároly and Szatmárnémeti, and with this Szatmár Conty together with the reannexed North Transylvania got under Wallachian ruling again“.

Cam atît, pînă săptămîna viitoare, cînd urmează alte citate din acest ghid turistic. Cu permisiunea celor care citesc acestă revistă, atunci voi face şi cîteva comentarii. Avertizez încă o dată că n-am vînat motive de înjurat naţiuni şi comunităţi. Nu fac decît să semnalez o lucrare destinată turiştilor, un volum care circulă în spaţiul public. Vina pentru eventualele erori, enormităţi, stupizenii sau, pur şi simplu, naivităţi, nu aparţine unei naţiuni, ci, exclusiv, autorilor acestei lucrări. După cum, în mod firesc, dacă un membru al unei comunităţi se dovedeşte a fi prost şi nesimţit, nu înseamnă că aşa e întreaga comunitate. E o regulă de bun-simţ elementar care funcţionează pentru toată lumea, indiferent de naţie.

(va urma)

***Cătălin Ştefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

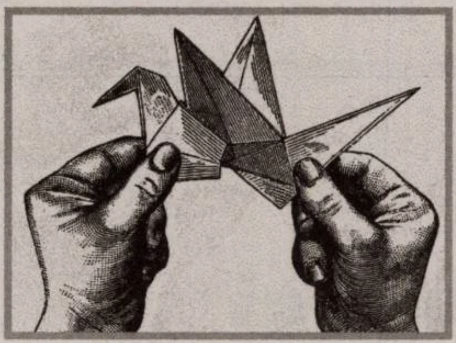

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

În ţara zeilor

Întîi a fost autostrada cea relativ nouă, mărginită de nesfîrşitele tufe de leandru înflorite în alb şi roz. Apoi, casele lor îngrijite şi aranjate cu bun-gust sau mai degrabă lipsite de orice prost gust coloristic şi arhitectonic. E acea atenţie acordată amănuntelor care, însumate, aduc tihna şi confortul unei locuiri. Mi-am zis că sînt oameni care ştiu nu doar să-şi trăiască clipa, ci şi să-şi amenajeze traiul pe termen lung. În urmă cu cîţiva ani, descoperisem pe o insulă cît de precis e orarul autobuzelor. Acum aveam să redescopăr şi cît de mult şi conştiincios muncesc angajaţii unui hotel. O femeie de serviciu (toate erau localnice, nu imigrante) ştergea, în fiecare dimineaţă, fiecare masă de pe terasă, urmînd strict o procedură care-l obosea pînă şi pe privitor. Folosea trei cîrpe diferite cu substanţe diferite şi nu se oprea pînă cînd nu freca de cîteva ori întreaga suprafaţă (care oricum lucea chiar înainte să fi fost ştearsă), picioarele şi porţiunile de dedesubt. De acelaşi tratament beneficiau dalele de piatră, pontoanele de scîndură şi întreaga curte a hotelului. Piscinele erau curăţate cu minuţiozitate, iar plaja hotelului, îngustă şi pietroasă de felul ei, fusese acoperită cu nisip adus din altă parte. Pentru confortul turiştilor, la intrarea în mare fusese amenajată o potecă din saci de nisip, pînă mai în larg, acolo unde fundul devenea nisipos de la natură. Lucrări impresionante, încă neterminate, se făceau pentru consolidarea falezei friabile. Muncitorii (localnici şi ei) lucrau cu sîrg, în ciuda temperaturilor caniculare, închizînd mii de bolovani într-un fel de cuşti de fier, încercînd să-şi mulţumească supraveghetorul, un fel de Hephaistos care urmărea cu severitate desfăşurarea operaţiunii. Şi aş mai spune că femeile care făceau curat în cameră nu au vrut să primească bacşiş, părînd chiar deranjate de un aşa gest.

Ştiu că e la modă să-i critici pe greci. A devenit aproape o banalitate să spui că stilul lor de viaţă pune în pericol zona euro şi însuşi marele proiect european. Criza economică şi politică prin care trec vecinii din sudul Peninsulei Balcanice ne-a făcut pînă şi pe noi, românii, să scoatem, din sertarul cu generalităţi, idei potrivit cărora ar fi nişte leneşi care dorm toată ziua, după care ies seara pe răcoare la cîrciumă pentru o partidă de table, că ar fi un popor obişnuit să cheltuiască mai mult decît produce, că bugetarii lor se bucură de privilegii exagerate etc. Mereu am avut vaga senzaţie că în spatele acestor clişee despre greci se ascunde de fapt un întreg infinit, mult mai complicat. Şi iată cum, cu ocazia recentei vacanţe, mi-am reînnoit impresia. Mi-ar veni să le zic celor iuţi la critică, parafrazîndu-l pe Rebreanu: Dumneavoastră nu cunoaşteţi poporul grec, dacă vorbiţi aşa. Ori îl cunoaşteţi de la televiziune şi din discursuri, şi atunci e mai trist, fiindcă vi-l închipuiţi rău, prost şi leneş.

Ei bine, cred că am face mai bine să ne vedem lungul nasului şi să încetăm a căuta prin Europa locuri în care sperăm să descoperim probleme mai grave decît la noi. N-aş spune însă că în clişeele despre greci nu există şi un grăunte de adevăr.

Într-una din seri, am fost anunţaţi că vom putea asista la o nuntă ce urma să se desfăşoare pe una din terasele hotelului. Atunci am văzut şi acea latură mai bine cunoscută a grecilor. Întîi mirii, apoi şi naşii, şi socrii s-au prins într-un *sirtaki* din ce în ce mai rapid. În cele din urmă, toţi nuntaşii s-au alăturat unei nebunii ce făcea lespezile de piatră să duduie şi piscinele să se vălurească. Pînă şi ruşii de pe balconul de alături (singurii pe care-i bănuiam capabili să depăşească dezlănţuirea grecilor cu vreun cazacioc de balamuc) începuseră să aplaude şi să fluiere. Din Olimpul aflat la doi paşi au coborît cele trei graţii în rochii vaporoase, trimise probabil de însuşi tatăl lor, şi s-au prins în horă alături de droaia de copii ce răsăriseră ca din pămînt, de parcă fuseseră făcuţi chiar atunci, în toiul petrecerii. Însuşi Dionisos, descins din oraşul zeilor – Lithocoron, le privea de pe margine, iar în mare se iviseră trei luminiţe, semn că probabil Poseidon veghea din apropiere cu al său trident. Într-o aşa veselie îţi venea să zici că întreaga Europă poate să se ducă pe pustii. Să se dărîme şandramaua ca în *Zorba grecul*, să rămînă dansul. Ştiu că finlandezii, de exemplu, tocmai s-au declarat mai degrabă doritori să renunţe la euro decît să plătească datoriile altor popoare. Ţara lui Moş Crăciun s-a săturat să dea cadouri. Mi s-ar părea şi mai interesant dacă finlandezii ar renunţa şi la vacanţele din vesela Grecie, limitîndu-se eventual să pescuiască la copcă prin cele o mie de lacuri proprii. Şi cred că toţi scorţoşii firoscoşi de prin nord ar face bine să-şi amintească de cîte ori nu s-au bucurat de sejururile ieftine din Grecia. Ieftine, se zice, şi fiindcă grecii ocoleau plăţile la fisc. De asta însă, vrînd-nevrînd au profitat şi mulţi dintre cei care azi le arată datoriile cu degetul. Sigur, se poate spune că a venit momentul ca situaţia asta să înceteze, lumea să se responsabilizeze etc. Dar, apropo de fiscalizare, la orice local din Grecia, imediat ce ai stabilit comanda, înainte să vină mîncarea sau băutura, primeşti bonul fiscal. Bon pe care nu l-am văzut să lipsească de la nici un magazin sau dugheană, cît de amărîtă, ca şi cum ar fi vorba de o adevărată poruncă pentru toţi muritorii, venită chiar de la Hermes.

■ ■ ■

---

tolo sport

Sportul unde 9 din 10 este ratare

În iureşul politic al acestei veri, va mai avea lumea răbdare să privească la Olimpiadă şi să (mai) înveţe ceva din spiritul olimpic?

Vă răspund de la Londra, unde sînt acreditat la Olimpiadă. Şi răspunsul va fi în cifre. În funcţie de ele, veţi decide dacă Jocurile merită urmărite şi dacă românii se vor conecta la întîmplările sportivilor îmbrăcaţi în echipament tricolor.

Aşadar, iată cifrele. România are 200 de gimnaste, la toate categoriile de vîrstă şi la toate aparatele. De la cea mai mică sportivă legitimată şi pînă la „veterana“ de 25 de ani Cătălina Ponor, lidera de experienţă şi de medalii a lotului pe care Belu şi Bitang l-au adus la Londra. Statele Unite au sute de cluburi, nu de gimnaste! Nu sînt convins că SUA va lua mai multe medalii de aur decît noi la gimnastică. Chiar dacă ne vor învinge aproape sigur la echipe, vom recupera la probele pe aparate.

Alte cifre. Tiristul Alin Moldoveanu, reprezentantul României la proba de puşcă aer comprimat, s-a calificat printre primii 60 de sportivi ai lumii şi speră să ajungă în finala de 8. A reuşit la Beijing, acum 4 ani, şi a ocupat locul 4. Pentru asta însă, Alin trebuie să nimerească de cel puţin 56 de ori din 60 de focuri zona de 2,5 milimetri din mijlocul ţintei puse la 10 metri distanţă. În sportul lui, „ratările“ înseamnă 9 puncte! Cu 8 puncte îţi retezi orice şansă la finală. Puşca pe care o ţine în mînă are 3 kilograme şi nu are voie să tremure. Acestea sînt cifrele lor, decizia e a dumneavoastră.

Cătălin TOLONTAN

Codrin Liviu CUŢITARU

Strategia triumfului

În ciclul primar, manualele de umanioare după care învăţam reproduceau, pînă la saturaţie, un tablou dramatic despre eroismul poporului român. Nu exagerez, cred că m-am ciocnit de imaginea respectivă în manualul de *Citire* de clasa a II-a, în cel de *Literatură română* de a III-a şi, aproape sigur, în cartea de *Istorie* de a IV-a. Ulterior, am revăzut pictura, ocazional, în alte cărţi, reviste şi documentare TV, cu caracter – mai discret sau mai agresiv – propagandistic. Din cauza repetiţiei vizuale obsesionale, pînă la banalizare, nu am reţinut, bineînţeles, niciodată titlul pînzei şi, cu atît mai puţin, pe cel al autorului ei. Îmi amintesc însă distinct tema creaţiei în chestiune. Era un crîmpei de luptă de la Mărăşeşti (Mărăşti ori Oituz) în care trupele române – disperate – se confruntă decisiv cu armata germană de ocupaţie. La Mărăşeşti (Mărăşti şi Oituz), s-au dat – se ştie – bătăliile exasperării naţionale. O armată neechipată (cea română) s-a intersectat violent cu o veritabilă maşină de război nemţească, învingînd-o, spre uimirea întregii Europe, şi, lucru important, oprind astfel invazia germană. Tabloul cu pricina exploatează tocmai miracolul neaşteptatei victorii. Vedem, într-o mocirlă demnă de romanele dickensiene, ostaşi români, în indispensabili (nu glumesc deloc!) şi cămăşi rupte, lovind cu sete (cu patul puştii lipsite de gloanţe sau chiar cu bîte) soldaţi nemţi, înarmaţi cu mitraliere şi baionete de asalt, descumpăniţi în faţa ripostei coşmareşti. Contrastul dintre disciplina şi rigoarea teutonă, pe de o parte, şi haosul aproape delirant al românilor, pe de alta, intensifică surpriza privitorului pînzei. Este acolo o încleştare tragică între raţional şi iraţional, între tactică şi disperare, între calcul şi imprevizibil, între logic şi miraculos, între impuls vital şi spectacol suicidar.

Tabloul în cauză mă întrista întotdeauna, după ce îl priveam cu atenţie. Motivul era hilar, însă, din unghiul asociaţionismului freudian, avea o legitimitate incontestabilă. Românii în izmene şi ii din pictură îmi sugerau un *show* domestic, reiterat frecvent în familia noastră, în dimineţile friguroase de iarnă, cînd îţi venea să te afunzi definitiv în plapuma caldă şi îmbietoare, uitînd de obligaţiile şcolare, sociale etc. În acele clipe de mesmerizată contemplare a picturii de război, îl vedeam parcă pe taică-meu ţîşnind – în indispensabili (albi) şi cămaşă (albă, cu butoni aurii) – din camera lui şi căutînd ceva cu disperare, ceva care se încăpăţîna să nu apară, numai pentru a-i mări întîrzierea la serviciu, desigur, întocmai ca în legile lui Murphy. Atunci îl credeam în stare să doboare un răcan de-al lui Mackensen, oricît de înarmat, dintr-o singură lovitură. Tristeţea propriu-zisă deriva din conotaţiile emoţionale ale scenetei, şi nu din peisajul mai curînd comic propus de ea ca element animator al dimineţilor hibernale. Prin inexplicabile filiaţii psihologice, îmi imaginam părintele nevoit să lupte într-un război similar celui din pictura cu Mărăşeştiul şi atunci cădeam în melancolie. Ştiam deja, de la o vîrstă fragedă, că România nu reuşea să evite, pe termen foarte lung, asemenea confruntări – devenite cumva aspecte ale identităţii sale în istorie. Pînă şi copiii vorbeau, la joacă, despre iminenţa unor conflicte militare. Un băieţel pistruiat îmi spusese chiar că scria în Biblie, negru pe alb, ceva de-a dreptul terifiant. În cîţiva ani, urma ca România să ducă un război devastator împotriva Chinei, cu foarte puţini supravieţuitori. Noi trebuia să cîştigăm, însă cu sacrificii enorme. Îmi făceam calcule, cu inimă tremurîndă, vizavi de vîrsta tatălui meu „în cîţiva ani“. Îl mai puteau lua la război sau nu? Dar pe mine? Fi-vom condamnaţi să luptăm, în izmene, prin bălţile Jijiiei, cu chinezi mititei, ultra-echipaţi? Ne-ar mai fi mers figura cu bumbăceala corp la corp, avînd în vedere apetenţa asiaticilor pentru *kung-fu?* În sfîrşit, care interjecţii şi sunete ar fi fost domniante? *Hăi*-urile, *aaa*-urile şi *huo*-urile noastre sau *he*-urile, *ia*-urile şi *ho*-urile lor? Cînd mintea mi se umplea pînă la margini de astfel de reprezentări apocaliptice, închideam cartea transpirat, refuzînd să mai studiez pictura, măcar pentru un timp.

Este necesar să recunosc deschis caracterul epifanic al tabloului, de-a lungul anilor mei formativi. Am învăţat din el un fapt fundamental. Noi nu ştim să exercităm sublimul decît în situaţii de criză majoră, atunci cînd, paradoxal, grotescul eşecului şi al căderii ne-ar fi fost mai potrivit. Istoricii pot confirma că, în „durata noastră lungă“ (conform teoriei lui Braudel), acumulările sînt mereu inconsistente şi mai degrabă irelevante. Cea care contează cu adevărat e „durata scurtă“, intervalul rupturilor de ritm, al salturilor spectaculoase şi, potenţial, sinucigaşe, al ieşirilor intempestive la rampă, adesea exotice, în indispensabili peticiţi ori chiar mai rău. Atunci descoperim exerciţiul sublimului, atunci ne asumăm măreţia, într-un mod cît se poate de contradictoriu – forţînd-o să funcţioneze cu un combustibil ignobil sau de-a dreptul abject. Nu voi da exemple, deşi ele abundă, atît în istoria noastră recentă, cît şi în cea mai îndepărtată. Amintiţi-vă de intrările şi ieşirile noastre în/din războaiele mondiale, de Cuza, de Ceauşescu, de revoluţii, de Constantinescu, de Băsescu (doar la nivelul lui 2004!) ş.a.m.d. De aceea, uneori, mă simt optimist şi cred că vom depăşi, la un moment dat, cu succes, actuala stare de lucruri. Cred că, într-o bună zi, ne vom bucura de toate privilegiile ţărilor civilizate. Chiar dacă vom face toate acestea prin sforţări abrupte, disperate şi, ultimativ, alienante! La finalul lor, vom zîmbi fericiţi, probabil îmbrăcaţi în chiloţi şi cu gleznele scufundate în nămol. Vom fi costelivi, dar sublimi.

***Codrin Liviu Cuţitaru** este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi (catedra de engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

■ ■ ■

Florentin ȚUCA

Gîlceava cu juristul din mine

Juristul din mine a amuţit. Se tot scotoceşte prin toate buzunarele de ceva socoteală pe care s-o dea acelora care mă chestionează dacă, în România contemporană, dreptul mai este o ştiinţă. Şi, dacă da, cui (mai) foloseşte. Pus la colţ de rechizitoriul privirilor condescendent-ironice, juristul meu găseşte că cea mai bună apărare e atacul şi îşi începe pledoaria la megafon, în faţa unei adunări plictisite şi resemnate: da, da, clamează el furios, dreptul e o ştiinţă, e matematica ştiinţelor sociale, dreptul e echivalent cu rigoarea şi cu spiritul cartezian, e fratele geamăn al logicii, filozofia dreptului e cea mai fascinantă ramură a filozofiei, dreptul e şansa convieţuirii noastre laolaltă şi garanţia împotriva riscului de implozie socială. Da, oameni buni, dreptul înseamnă pace, vorba lui Kelsen, iar justiţia este, cum spunea Cicero, regina şi stăpîna tuturor virtuţilor. Da, dreptul este inviolabil, indivizibil, inalienabil. Da, dreptul este arta binelui şi-a dreptăţii.

Mă uit la juristul din mine cu compasiune. În zilele astea, el se agită ca Don Quijote, vorbeşte de unul singur, pledează în faţa unor tribunale imaginare şi sare, cu toată fervoarea, în apărarea dreptului, Dulcineea lui. Îl apuc de umeri, îl strîng în braţe cu drag, dar încep să zbier şi eu: omule, în ţara ta, dreptul e strîmb. E strîmb din născare, strîmb în interpretare, strîmb în aplicare. O să-ţi explic pe rînd, idealist şi naiv ce eşti.

Drept-strîmb din facere. În România de azi, dreptul se naşte în două maternităţi: una e zisul Parlament, alta e zisul Guvern. Zisul Parlament emite legi, zisul Guvern – ordonanţe zise de urgenţă. Dacă ar fi să numărăm ordonanţele de urgenţă născute în maternitatea Guvern în ultimele două decenii, ai zice că eşti un tip călit: trebuie că ai înfruntat ceva războaie, ciume, cutremure, tsunami şi alte cataclisme, de vreme ce ai ajuns să gestionezi atîtea stări excepţionale. Deh, dreptul-dulcinee în vremea holerei... Şi-apoi, bătrîne, cine e Legiuitorul (cu majuscule) la a cărui „voinţă“ născătoare de logice norme te raportai tu în interpretările tale din vremea studenţiei şi-n a cărui „lumină şi înţelepciune“ te îndemna profesorul Deak să te încrezi? Cumva domnul burtos şi mustăcios, deschis la trei nasturi peste pîntec, mirosind a sudoare şi-a condamnări penale?... Ori plictisitul care consultă tabloide în timpul dezbaterilor parlamentare?... Cumva „reprezentantul alegătorilor“, care absentează protestînd că programul de legiferare are loc în timpul programului lui de somn?... Sau poate cîntăreaţa de muzică a poporului, compunîndu-şi maneaua pentru nunta de sîmbătă?... Auzi tu, „voinţa, lumina şi înţelepciunea Legiuitorului“... Cumva voia Legiuitorului-Guvern de-a emite ordonanţe în oglindă cu legi neconstituţionale ca să dribleze Curtea în speranţa că merge şi-aşa?... Sau poate vrerea Legiuitorului-Parlament exprimată de absenteişti, traseişti şi afacerişti?... Să-ţi spun eu, coane, distanţa dintre voinţa poporului şi cheful reprezentanţilor lui a devenit cosmică, iar dreptul tău, fructul concubinajului incestuos al Parlamentului cu Guvernul, născut de două moaşe, se plimbă prin ţară cu buricul netăiat.

Drept-strîmb în interpretare. Dreptul nu mai este o ştiinţă, prostule. Ca să fie o ştiinţă trebuie, înainte de toate, să fie respectat ca atare. Iar primul semn de respect al profanului în faţa acestei ştiinţe ar fi „ştiu că nu ştiu nimic“. Adică necesara modestie a omului care nu e medic, dar care îşi dă seama că nu tratează cancerul cu aspirină. Or, la noi, tinere, toată lumea ştie tainele dreptului, e simplu, gata, ne-am prins. Ţara e plină de doctori în drept, *dottore*. Studiourile TV sînt înţesate de constituţionalişti care, seară de seară, molfăie silogisme juridice, regurgitează principii de drept şi-apoi oftează adnotări ca nişte sîrguincioşi jurisconsulţi pe marginile plasmelor 3D: hermeneutica juridică postmodernă a analiştilor de televiziuni, ulpienii şi papinienii contemporani. Teoria retroactivităţii?... Ooo, las' pe mine, că-ţi spui eu. *Specialia generalibus derogant?*... Ooo, mă pricep, că doar latina-i limba noastră maternă şi din romani cu mîndrie ne tragem. Statutul Curţii Constituţionale?... Ooo, nici un secret, am scris deja o sumedenie de articole de presă pe subiect, surse bibliografice inconturnabile.

Drept-strîmb în aplicare. Naivule, tu chiar mai crezi că nimeni nu-i mai presus de lege? Nu te mai iluziona, îţi arăt eu o grămadă de inşi pentru care legea-i un lătrat de cîini de pe lîngă caravană. Tu chiar ai încredere că unde-i lege nu-i tocmeală? Pufarezule, ăsta-i doar un proverb bun pentru manualele de română de-a patra. Livrează-l drept argument împotriva reprezentanţilor poporului care negociau zilele trecute cu ce tip de ciubote să calce peste norme legale sau chiar constituţionale. Or să-ţi rîdă în nas, credul ce eşti. Te îmbeţi cu principiul autorităţii lucrului judecat asociat unei hotărîri judecătoreşti irevocabile?... Apă rece, camarade, uită-te la inşi condamnaţi penal prin hotărîri irevocabile şi care, totuşi, votează în Parlament. Pretinzi că nu poţi trimite pe cineva în puşcărie fără probe?... Uită-te la mult mediatizata condamnare a unui cetăţean împotriva căruia judecătorii au admis că nu au „dovezi directe“, ci doar prezumţii rezultînd din starea de fapt. Zici că dreptul european face parte din dreptul intern şi că România trebuie să-şi respecte obligaţiile asumate prin tratatele comunitare? Aiurea, legislaţia Uniunii Europene e un amalgam de sfaturi şi recomandări, iar nouă nu ne place să primim sfaturi şi recomandări de la nimeni, că doar nu sîntem paşalîcul lor. Moşule, în concluzie, dreptul se aplică după cum vrem noi, cei de la butoane (of, Doamne, murim după expresia asta!), e dreptul nostru, al nostru, eu te-am făcut, eu te omor.

Alter ego drag, dreptul tău răsuflă din greu şi se zvîrcoleşte epileptic ca un păianjen victimă a propriei pînze, sîngerînd intens, autodevorîndu-se. Don Quijote, drept-Dulcineea ta e o tîrfă.

Florentin Ţuca *este managing partner la casa de avocatură Ţuca Zbârcea & Asociaţii.*

■ ■ ■

ready made

„Iaste o ţeară ce să chiamă Hinhitas, în carea iaste un munte mare. Într-acel munte sânt multe fealiuri de gadini, însă într-aceale gadine iaste un fealiu de gadine făcute în chip de şopârlă şi cu capetele ca de viţel. Acealea să chiamă solomândre. Pre acealea nu le poate strica nici focul, nici apa, ce lăcuiescu cum într-apă, aşa şi în focu. Ce peirea le iaste lor când să mănâncă adins-ele sau când le prind cu mari meşteşuguri. Au asupra lor păr galbenu atâta, câtu-ţ pare că e poleit cu aur, şi iaste părul mărunţel şi des şi moale ca mătasea, ce-l lucrează de-l fac postav. Haina ce să face de părul acelor fieri, deaca să vecheaşte sau să întină, într-alt chip nu o pot spăla, numai ce o ţin puţină vreme pre văpaie de foc. Deci atâta să spală şi să face frumoasă, cât iaste ca şi noao.“

Povestea ţărilor Asiei.
Cosmografie românească veche,
Editura Vestala, 1997

Robert SKIDELSKY

Comerţul echitabil – la ce bun?

De-a lungul istoriei, termenul de *„fair trade“* a avut mai multe semnificaţii. Liga Comerţului Echitabil a fost înfiinţată în Anglia, în 1881, pentru a restricţiona importul din ţările străine. În Statele Unite, sindicatele oamenilor de afaceri şi ale muncitorilor foloseau legile acestui „fair trade“ pentru a construi ceea ce economistul Joseph Stiglitz denumeşte „bariere de sîrmă ghimpată împotriva importurilor“. Aceste legi anti-dumping permit unei companii care suspectează un rival extern că vinde un produs sub preţ să solicite guvernului să impună un tarif special care să o protejeze de concurenţa neloială.

Sumbrele intenţii protecţioniste sînt departe de ceea ce au în minte binevoitorii organizatori ai Simpozionului anual de Comerţ Echitabil din Marea Britanie, la care am participat şi am şi cumpărat două ciocolate şi un borcan de unt de arahide, amîndouă „fair-trade“. Scopul lor lăudabil este să crească preţul încasat de către fermierii din ţările în curs de dezvoltare pentru produsele lor, eliminînd profiturile umflate ale intermediarilor de care ei depind, pentru a-şi plasa mărfurile pe pieţele îndepărtate. Produsele fair-trade – precum cacao, cafea, ceai şi banane – n-au un concurent în produsele autohtone din Europa şi de aceea nu cer motive protecţioniste.

Lucrurile se petrec astfel: în schimbul asigurării unui preţ garantat şi a respectării „unor standarde de muncă şi de mediu stabilite“ (salarii minime, absenţa pesticidelor), cooperativele agricole din ţările sărace primesc un timbru Fairtrade pentru produsele lor, emis de Organizaţia de Garantare Fairtrade. Această certificare permite supermarket-urilor şi altor distribuitori să-şi vîndă produsele la un preţ mai ridicat. Fermierii lumii a treia beneficiază de sporirea profitului, în timp ce consumatorii din ţările bogate se simt virtuoşi: ceea ce pare a fi un mariaj perfect.

Mişcarea Fair-trade, lansată în 1980, s-a extins rapid. În 1997, Camera Comunelor din Marea Britanie a avut o iniţiativă notabilă: a decis să folosească numai cafea Fair-trade. Spre finele lui 2007, mai mult de 600 de organizaţii de producători, reprezentînd 1,4 milioane de fermieri din 58 de ţări, vindeau produse Fair-trade. Astăzi, un sfert din bananele din supermarket-urile britanice sînt vîndute cu timbrul Fairtrade. Dar produsele etichetate astfel reprezintă o fracţiune foarte mică – de obicei mai mică de 1% – din vînzările globale de cacao, ceai, cafea etc.

Scopul economic al garantării preţurilor este binecunoscut: stabilizarea preţurilor produselor de bază, care sînt expuse fluctuaţiilor dramatice, stabilizează veniturile producătorilor. Pornind de la acest fapt, John Maynard Keynes a propus, în 1942, să se creeze „stocuri tampon“ pentru mărfurile de bază, care deservesc cererea, cînd preţurile pieţei scad, şi suplimentează oferta, cînd acestea cresc. Propunerea lui Keynes nu a fost niciodată preluată de Acordul Bretton Woods din 1944 şi n-a avut ecou nici în 1970, cînd schemele de „stocuri tampon“ au fost readuse în discuţie.

Economişti de stînga precum Raúl Prebisch au propus mai tîrziu teoria „declinului condiţiilor comerciale“ pentru produsele de bază: tendinţa preţurilor acestora pe termen lung fiind aceea de a scădea sub cele ale produselor industrializate. Această tendinţă părea să existe de la jumătatea anilor '80, cînd producătorii de mărfuri au trăit un declin persistent al preţurilor. În plus, fluctuaţiile preţurilor de-a lungul acelei perioade au fost imense, cu efecte grave asupra ţărilor africane sub-Sahariene şi a altor ţări în curs de dezvoltare, care erau în mare măsură dependente de venituri din exportul de mărfuri.

Cu toate acestea, de atunci declinul preţurilor a fost inversat. Preţurile mărfurilor alimentare a crescut cu 150% din 2001, acest lucru sporind şi veniturile producătorilor fermieri, independent de eforturile mişcării fair-trade. Argumentul „declinul mijloacelor de comerţ“ s-a prăbuşit.

Dar preţurile produselor de bază rămîn mult mai volatile decît cel al produselor industriale şi al serviciilor, provocînd o imensă fluctuaţie în veniturile producătorilor. Aceasta a exagerat efectele boom-urilor, dar şi ale crizelor economice. Astfel, problema stabilizării preţurilor nu a dispărut.

Este dificil să prevezi cum poate contribui mişcarea fair-trade la rezolvarea acestei probleme, pentru că singura politică valabilă pentru a stabiliza veniturile producătorilor este controlul de mărfuri. Dar aceasta depăşeşte scopul comerţului echitabil.

Ţinta tuturor versiunilor de fair-trade este cea de *„free-trade“*, adică comerţul liber, şi cele mai dezastruoase atacuri asupra Fairtrade-ului au venit chiar din partea susţinătorilor. Într-un pamflet publicat în 2008, la Institutul Adam Smith, intitulat „Comerţul neechitabil“ („Unfair Trade“), Mark Sidwell argumentează că Fairtrade-ul menţine lipsa de competitivitate a fermierilor, punînd oprelişti diversificării şi mecanizării. De asemenea – afirmă Sidwell –, schema Fairtrade-ului transformă ţările în curs de dezvoltare în ghetouri agrare, în care oamenii muncesc mult pentru cîştiguri minime, refuzîndu-se astfel şansele generaţiilor următoare la un viitor mai bun.

Şi fără a se lua în considerare efectele pe care Fairtrade le are asupra celor mai săraci oameni din aceste ţări – nu fermierii, ci muncitorii zilieri, cei care sînt excluşi din această schemă de regulile severe şi standardele înalte ale muncii. Cu alte cuvinte, Fairtrade-ul îi protejează pe fermieri, şi împotriva rivalilor, dar şi a muncitorilor agricoli.

Consumatorii – argumentează Sidwell – sînt, de asemenea, înşelaţi. Doar o proporţie mică, de 1%, din preţul pe care avem „privilegiul“ de a-l plăti pentru o tabletă de ciocolată va ajunge, probabil, la producătorii de cacao. Iar eticheta de Fairtrade nu este neapărat o garanţie a calităţii: cum producătorii primesc un preţ minimal pentru produsele fair-trade, vor vinde produsele de calitate superioară pe piaţa liberă.

Dar, în ciuda neajunsurilor economice, mişcarea fair-trade n-ar trebui dispreţuită. Deşi cinicii susţin că singurul avantaj este flatarea consumatorilor, care se simt mîndri de ajutorul pe care îl oferă cumpărînd produsele etichetate – cam cum se simţeau în vechea Biserică Catolică cei ce cumpărau indulgenţe –, asta înseamnă să vorbeşti superficial despre fair-trade. De fapt, mişcarea este acea scînteie a protestului contra consumismului sălbatic, baza rezistenţei contra logicii impersonale şi expresie a activismului de grup.

Justificarea nu-i va convinge pe economişti, care preferă raţionamentul sec. Dar nu este deplasat să ne convingem că nu trebuie să facem întotdeauna pe placul economiştilor şi birocraţilor.

Robert Skidelsky *este membru al Camerei Lorzilor din Marea Britanie, profesor emerit de economie politică la Universitatea Warwick, autor al unei biografii premiate a economistului John Maynard Keynes.*

Copyright: Project Syndicate, 2012.
www.project-syndicate.org

traducere de Stela GIURGEANU

■ ■ ■

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Referendumul, Epoca Luminilor şi puţulica unui musulman

În cursul lunii iunie a.c., în Germania, în oraşul Köln (sau Cologne, pentru cei ce iubesc *apa de colonie No 4711)*, s-a petrecut următoarea întîmplare: o familie de religie islamică a dorit să opereze asupra micului lor fiu (relativ) nou-născut o circumcizie; numai că cel ce trebuia să îndeplinească acest ritual probabil că nu s-a priceput prea bine... sau poate că era prea cald în apartament... sau poate că ustensilele nu erau foarte curate... sau poate că două din aceste trei posibilităţi şi-au dat întîlnire, spre nefericirea micuţului, a cărui tăietură s-a infectat – şi astfel juniorul circumcis a fost, într-un tîrziu, dus la spital.

Acolo, medicul care l-a luat în primire s-a cam speriat de ce-a văzut la puţulica micului pacient – şi a anunţat poliţia. Poliţia a deschis un dosar, care a ajuns pe masa tribunalului din Köln. După ceva deliberări, oamenii legii au interzis operaţiile de circumcizie a băieţeilor în aria lor de acoperire. Motivarea deciziei se regăseşte în chiar Constituţia Germaniei: există acolo un articol care spune că toate manifestările religioase sînt ocrotite de lege, dar mai există şi un articol care spune că integritatea fizică a oricărui individ e sacră şi orice atentat la adresa ei e pasibil de pedeapsă. Pesemne că nimeni nu s-a gîndit pînă acum că cele două articole ar putea intra în conflict între ele.

Pentru a nu părea ofensator în faţa celor pentru care religia şi tradiţia sînt mai importante decît însăşi viaţa, tribunalul din Köln a sugerat că acele familii care vor să-şi *circumcizioneze* tinerii bărbaţi s-o facă după vîrsta de 14 ani a acestora – astfel încît ei să fie conştienţi şi, eventual, să-şi dea acordul. Numai că nimeni nu bănuia ce scandal va ieşi de aici.

Şi dacă Marx, cu opiumul *său, avea totuşi dreptate?*

Ca prin magie, trei religii care îndeobşte mai au cîte un dinte una împotriva celorlalte – mă refer aici la bisericile ce girează evreii, musulmanii şi creştinii din Germania – au arătat „un rar spectacol de unitate“ (citez dintr-o depeşă *Reuters,* 12 iulie a.c.) şi au condamnat la unison decizia curţii din Köln. Mai mult: deşi totul plecase – repet – de la circumcizia unui fiu de musulmani, pe 12 iulie a.c. s-a întrunit la Berlin o adunare de trei zile a unor rabini din toată Europa – şi ea a statuat că decizia tribunalului respectiv e un atentat la libertatea religioasă şi o „ameninţare la adresa existenţei comunităţii evreieşti din Germania“. În cursul săptămînii în care dvs. citiţi aceste rînduri, cîţiva rabini ai evreilor, cîţiva clerici musulmani şi cîţiva preoţi creştini se vor întîlni la Stuttgart pentru a cădea de acord asupra unor strategii comune de luptă împotriva deciziei tribunalului din Köln – care, chiar dacă se aplică numai în aria de referinţă a acestui oraş, poate constitui un model şi un precedent şi pentru alte tribunale regionale.

Evident, în judecarea acestui episod există o jumătate plină şi una goală a paharului – depinde pe care sînteţi dispuşi a o vedea. Partea bună e că trei comunităţi atît de diferite – religios vorbind – au găsit, prin reprezentanţii lor, iată, o redută comună de apărat. În Germania sînt cca. 120.000 de evrei şi cel puţin 4 milioane de musulmani (majoritatea acestora din urmă originari din Turcia). Faptul că aceşti cetăţeni, evrei şi musulmani – sau cel puţin, mă rog, clerul lor – se simt ameninţaţi şi ofensaţi în comun reprezintă o dovadă a sănătăţii civice: în fond, individul nu trebuie să asculte orbeşte de stat, dacă deciziile acestuia sînt nedrepte.

Dar mai există şi un revers al monedei: o seamă de jurişti şi de intelectuali germani au argumentat că interzicerea circumciziei băieţilor face o pereche normală cu interzicerea „circumciziei“ fetelor. După cum se ştie, în majoritatea statelor civilizate practica operării clitorisului la tinerele fete (existentă încă în unele comunităţi musulmane) e considerată o mutilare şi e prohibită. De ce, atunci – spun juriştii –, să se creeze această segregare sexuală: adică o formă de mutilare interzisă la fete să fie permisă la băieţi?

Grea chestiune, trebuie să recunoaştem. Ea pare anecdotică – dar cineva ar putea spune că întreaga filozofie ce stă la baza Europei, întreaga *Weltanschauung* ce a urmat după Epoca Luminilor, se află în discuţie. Elveţienii, printr-un referendum, au interzis minaretele în peisajul lor; francezii şi belgienii, prin lege, au interzis portul voalului islamic femeiesc; olandezii au încercat, tot prin lege, interzicerea cerinţelor restrictive ale cărnii *halal* din galantarele magazinelor etnice. E greu de spus care-i (şi unde-i) graniţa dintre siguranţa statului şi libertatea constituţională în toate aceste prevederi.

Şi, vreţi să vă mai spun ceva? Dată fiind rata de natalitate a europenilor, toate aceste poveşti au un *va urma* implacabil...

***Adrian Cioroianu** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte publicată:* Epoca de aur a incertitudinii, *Editura Curtea Veche, 2011.*

■ ■ ■

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Poveşti aiuritoare de iubire

S-a trezit scăldată de soarele cald al primei zile de toamnă. Privi în jur cu mulţumire. Totul era atît de perfect că părea ireal: draperiile prinse în ciucurii lor, cearşafurile de damasc, bine apretate şi foşnitoare la atingere, culoarea covoarelor, calitatea bibelourilor, alinierea paharelor în vitrinele bine şterse de praf, cărţile aranjate de pe rafturi… Şi dacă are de toate Tudorică, atunci ale ei unde vor mai încăpea? se întrebă. La prînz ar fi trebuit să vină băiatu' trimis de tată-său cu lada de zestre, plină ochi de cearşafuri brodate şi perne cusute cu grijă, de prosoape scrise cu iniţialele lor, cît s-a chinuit să pună un T şi un M, într-o inimă de borangic, ar merita să le atîrne frumos în sala de baie, să fie ceva şi de la ea. Nu-i prea venea a crede că Tudorică va vrea vreodată să pună pe patul lui cuvertura aia, bătută numai în cîrceie, la care au lucrat o iarnă întreagă şi ea, şi mamă-sa, sau faţa aia de masă, lucrată în trandafiri, sau ştergarele alea ţesute cu fluturi, sau, sau, sau… N-ar fi avut curajul nici măcar să-i ceară un loc al ei în toată casa asta plină de el. Îl ştia ce om dintr-o bucată putea fi, şi rece ca gheaţa, şi dur ca stînca, îi tot vorbise de el şi de casa lui, de el şi de slujba lui, de el şi de mama lui, nu fusese niciodată loc şi timp de ea, de ea şi de viaţa ei. „Ascultă, Mărioară, io n-am nevoie de nimic de la tactu'. Io vreau o femeie cinstită şi frumoasă cu care să nu-mi fie ruşine să ies în lume. Vreau să fii tu femeia aia. Da' să fii fecioară curată, Mărioară, că io îţi dau tot ce am şi nu vreau să mă fac de rîsul oamenilor“, îi zise atunci cînd o ceru de nevastă, apăsînd pe fiecare cuvînt. La început nu-i răspunse, deşi îi plăcuse de tînărul ofiţer, sau mai degrabă o încîntase cu uniforma lui, cu casa lui de la Bucureşti, cu vacanţele la Marea Neagră, cu prieteniile lui. Şi-ar fi dorit să plece la casa ei, să plece din satul ăla uitat de lume, plin de muşte şi de babe iscoditoare, o ispitea gîndul ăsta şi-o tot îmbia, deşi fecioară curată nu mai era de mult... Şi mai ales îl iubea încă pe Ghiţă. O, Doamne, cît îl mai iubea pe Ghiţă! De vreo doi ani umblau împreună, de vreo doi ani se ascundeau nopţile în şură şi se afundau cu frenezie în apele iubirii. Şi tot aştepta ca Ghiţă s-o ceară de la tată-său, şi să facă nuntă mare, şi să se mîndrească prin sat cu norocul ce-a dat peste ea. Ghiţă însă o tot amîna şi-i tot zicea că poate la toamnă, că poate la Paşti, că ce se tot grăbeşte, că le e bine aşa, că nu-i gata casa, că doar ştie că e a lui, că doar ştie c-o iubeşte ca pe nimeni alta. Ştia toate astea, dar mai ştia că lumea vorbea de dragostea lor, că ajunsese să-i fie ruşine să mai meargă duminica la biserică sub privirile complice şi sfidătoare ale tuturor.

Şi într-o zi veni Tudorică în sat, frumos şi mîndru în uniforma aia a lui, şi dintre toate fetele o alesese pe ea. Crezu că poate Ghiţă se va grăbi acu', că poate din gelozie va face pasul ăla atît de aşteptat, că va veni acasă la ea s-o ceară în sfîrşit de la tată-său. Se înşelase, căci Ghiţă se pierdu iarăşi în aceleaşi eterne scuze şi promisiuni. Se mărită cu Tudorică, cu inima grea şi plină de iubirea lui Ghiţă, dorindu-şi ca, odată plecată la Bucureşti, să-l uite şi să înveţe să-l iubească pe celălalt. Începuse chiar să-i facă loc în inima ei şi, ascunsă acolo printre pliurile rigide ale cearşafurilor apretate şi razele insistente ale soarelui, se străduia să găsească ceva... ceva care s-o lege de Tudorică, ceva care s-o facă să treacă peste răceala atingerilor şi asprimea privirilor, peste scorţoşenia atitudinii şi suficienţa gesturilor… „Hei, te-ai trezit, Mărioară? Hai că pregătii micul dejun“, o trezi o voce ademenitoare. Poate va găsi ceva, îşi zise, în timp ce îşi punea capotul şi papucii, toate aşezate cu grijă de Tudorică la capătul patului. Şi găsi masa pusă, aşa cum nu i se întîmplase niciodată acasă, aşa cum nu i s-ar fi întîmplat niciodată dacă s-ar fi măritat cu Ghiţă, aşa cum nici unei fete din sat nu i s-ar fi putut întîmpla. Putea fi acel ceva de care avea atîta nevoie. „Pe cine aşteptăm, Tudorică, aşa de dimineaţă?“, întrebă, găsind pe masă trei ceşcuţe de cafea, trei linguriţe, trei pahare, trei farfurioare, trei şerveţele, trei scaune… „Păi, pe cine am putea aştepta, Mărioară? Pă Ghiţă“, veni răspunsul prompt şi plin de certitudini. „Vine Ghiţă la noi?“, se grăbi să întrebe cu sîngele zvîcnindu-i în creier, că doar ea voia să-l şteargă din minte-i. „De astăzi înainte, Ghiţă va fi întotdeauna cu noi la masă, Mărioară. Va avea locul lui, aşa cum a avut primul loc în patu' tău. Io ţi-am tot zis, Mărioară, să nu mă înşeli, că io îs om de onoare, şi n-am să divorţez tocma' acu', a doua zi de nuntă, să mă fac de rîsu' oamenilor, vom trăi aşa, cum va da Dumnezeu, cu Ghiţă după noi.“

Şi-au trăit aşa, în trei, cu Ghiţă plutind printre ei, aşezîndu-i-se cu grijă şi îndărătnicie un tacîm pentru fiecare masă... o fantomă a trecutului ce nu i-a lăsat niciodată să iubească prezentul.

***Constanţa Vintilă-Ghiţulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga“ din Bucureşti. În 2012 i-a apărut la Humanitas cartea* În şalvari şi cu işlic. Biserică, sexualitate şi divorţ în Ţara Românească a secolului al XVIII-lea.

■ ■ ■

anti nostalgia

Văcăreşti (I)

„Dar Mănăstirea Văcăreşti* este, cu Hurezul şi cu Palatul Mogoşoaia, cea mai desăvîrşită expresie a artei româneşti din secolul al XVIII-lea.“

G.M. Cantacuzino – *Izvoare şi popasuri*

„Ceea ce ne este propriu, ceea ce ne spun Văcăreşti, e spiritul în care noi am întrebuinţat formele de altădată, însuşirile noastre proprii, propria noastră sensibilitate şi specifica noastră concepţie a armoniei.“

G.M. Cantacuzino –
Arcade, firide, lespezi

„Cea mai importantă realizare a arhitecturii româneşti a secolului al XVIII-lea.“

Vasile Drăguţ –
Dicţionar enciclopedic
de artă medievală românească

„Înălţată în urmă cu trei veacuri, la începutul secolului al XVIII-lea (1716-1722), de către urmaşii în scaunul Ţării Româneşti ai lui Constantin Brâncoveanu, membri ai familiei domnitoare a Mavrocordaţilor, Mănăstirea Văcăreşti a fost atunci şi a rămas pînă în urmă cu patru ani una dintre cele mai strălucite ctitorii medievale româneşti, cu loc de frunte în patrimoniul de artă şi de civilizaţie al sud-estului european. Ea aparţinea în egală măsură tezaurului istoric, românesc şi celui european.“

Radu Popa – „Momentul adevărului
pentru mănăstirea Văcăreşti“

*Construită între 1716-1722 de Nicolae Mavrocordat, Mănăstirea Văcăreşti a fost demolată în perioada decembrie 1986 – ianuarie 1987.

22, Anul I, nr. 1, 20 ianuarie 1990

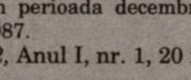

Maria IORDĂNESCU

lasă-ţi **copiii** să vină la **tine**

Meseria, brăţară de tinichea

Nici anul acesta nu pare să fie cu noroc.

Rezultatele de la bacalaureatul de anul acesta, ca şi cele de anul trecut, au lăsat în urmă doar vociferări inutile, mari promisiuni pentru viitor şi mari reproşuri adresate guvernărilor anterioare. Soluţii, proiecte, programe – nici vorbă.

Un fost ministru al actualei guvernări a propus ca televiziunea de stat să fie obligată să încropească emisiuni-meditaţii pentru elevii din zonele defavorizate. A dat şi sugestii despre cum emisiunile pot deveni interactive: copiii pot lua legătura cu profesorul meditator de la TV prin e-mail. Soluţia televiziunii pe post de meditator naţional pare dată mai degrabă de un ONG caritabil – care-şi doreşte să ajute cum poate, nu să rezolve problemele majore ale învăţămîntului –, decît de un fost ministru care se presupune că a ocupat acest post tocmai fiindcă are un program, o analiză, o expertiză. (Ca să nu mai vorbim că un copil cu e-mail, calculator, conexiune rapidă la Internet şi televizor nu locuieşte chiar într-o zonă defavorizată.)

Actualul ministru a dat să rezolve situaţia intensificînd controalele inspectoratelor şcolare în instituţiile de învăţămînt, pregătind diferenţierea subiectelor pe diverse categorii de licee şi cerînd şcolilor să suplimenteze meditaţiile. Adică tot peticeli ale efectelor dezastruoase lăsate de legile prin care acelaşi ministru desfiinţa şcolile profesionale şi introducea obligativitatea bacalaureatului, atît pentru viitorul instalator, cît şi pentru viitorul student. (În privinţa inspecţiilor în şcoli, cei care au cît de cît legătură cu învăţămîntul ştiu că ele se termină de obicei cu o chermeză de înfrăţire între controlaţi şi controlori, în care sînt deplînse starea jalnică a învăţămîntului românesc şi dezinteresul copiilor pentru carte.)

Pe scurt, nici anul acesta nu pare să fie cu noroc. Din păcate, devine din ce în ce mai clar că lipsa unei reforme majore în învăţămînt transformă educaţia într-un demers inutil, ineficient. Investiţia societăţii în şcoală, chiar şi aşa zgîrcită cum e, sau tocmai pentru că e aşa, are toate şansele să fie perdantă. Astăzi, şcoala, sub toate formele ei, nu reuşeşte să livreze buni meseriaşi, fie că se numesc tinichigii sau constructori. Tot şcoala este cea responsabilă de inflaţia de diplome care nu acoperă nici măcar o competenţă minimală. Şcoala are dificultăţi în a preciza şi a legifera care este parcursul şcolar de care are nevoie cineva pentru a pune bazele unei performanţe într-un anumit domeniu: la tot pasul întîlneşti politehnicieni convertiţi în jurnalişti sau analişti economici, absolvenţi de liceu care ajung primari, sau profesori de liceu care ajung senatori, absolvenţi de management care devin operatori de imagine sau sunet, doctori care devin comentatori politici etc., fără o minimă certificare a competenţelor lor. (Şcoala cheltuieşte timp, resurse umane şi materiale pentru ca cineva să devină profesor sau medic, dar nu e sigură că la final va putea justifica această cheltuială: profesorul, medicul pe care mizează azi devine taximetristul sau medicul pe care mizează Occidentul mîine.) Tot şcoala este de vină, pe de altă parte, că o mulţime de absolvenţi străluciţi ai ei nu-şi găsesc locul în învăţămîntul acaparat de interese politice şi materiale.

Aşa cum se vede azi, şcoala nu pare a avea un proiect, un scop pe termen lung: rostul ei se opreşte strict la a furniza noi şi noi contingente de elevi şi studenţi, fără să livreze buni meseriaşi pe piaţa naţională. N-au luat mulţi elevi bac-ul? Să nu ne îngrijorăm: şcoala de azi are diplome pentru toţi.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

■ ■ ■

Iaromira POPOVICI

bazar

Rutini şi fericiri (anti)bovarice

Cînd ai mult de lucru acasă, treci prin cîteva faze, mereu aceleaşi, dar pentru care niciodată nu te simţi destul de pregătit. Întîi, trăieşti un sentiment de imensă libertate, ţi se pare că ai tot timpul din lume şi poţi face absolut ce vrei.

Eşti propriul tău stăpîn, îţi stabileşti propriul program. Nimeni şi nimic nu te pot opri, nimeni nu te poate organiza sau nu-ţi poate impune ceva. Ziua se prefigurează clară şi senină, mustind de potenţial.

Începi cu cafeaua şi, eventual, cartea sau filmul de dimineaţă. Cafeaua îţi întăreşte senzaţia de putere şi potenţial, aroma ei te face să te simţi – vezi reclamele! – puternic şi gata de orice. Cît o sorbi, şi citeşti cîteva pagini, timpul disponibil se dilată: un timp al tău propriu, pe care-l poţi modela după imaginaţia şi dorinţele tale. Posibilităţile încă par nelimitate, cafeaua accelerează senzaţia, e o preaşteptare cu sufletul la gură, a ceva ce ţi se pare că nu va începe niciodată.

Starea ideală este tocmai cea de preaşteptare, în care încă ai toate şansele, nimic nu s-a făcut, nu ai optat pentru nici o variantă. Atunci chiar simţi că ai libertate.

Trece cafeaua şi te apuci de treabă. La început, ai spor, mintea ta e stăpînă pe ce are de făcut şi mulţumită că-şi stăpîneşte treaba. Te bucuri că înaintezi, că rezolvi situaţii nebănuite (cum ar fi o întorsătură de frază sau un sinonim la un cuvînt nepotrivit…).

După un timp, bucuria micilor victorii e umbrită de inevitabila rutină. Faci aceleaşi lucruri, aceleaşi gesturi de nenumărate ori: oricît de creativă ar fi munca, gesturile rutinei tot apar, nu pot fi ocolite.

În sinea ta, ştii foarte bine că fără ele nu ajungi, niciodată, la vreun rezultat final. Desigur, începuturile sînt fabuloase şi palpitante, dar cîte începuturi poţi colecţiona într-o viaţă? Eşti conştient de simţul datoriei, ştii foarte bine că viaţa nu e făcută doar din senzaţional şi plăceri, că trebui să tragi şi să înghiţi în diverse feluri, că doar proştii se plictisesc…

Şi totuşi, organismul tău, şi creierul tău, precum şi sufletul tău nu destul de mare în toate situaţiile, în loc să-şi vadă de treabă, au reacţii de apărare. Ce pot face toate aceste părţi ale noastre atunci cînd avem de dus la bun sfîrşit o treabă şi nu avem chef de ea?

Să bovarizeze. Să-şi aducă aminte de posibile sau trecute amoruri, stări, vise sau utopii care, prin filtrul unei imaginaţii pleziriste şi compensatoare, apar mai strălucitoare şi mai neobişnuite decît au putut fi vreodată. Utopii care te fac să visezi aiurea şi să te îndepărtezi de anosta, dar necesara treabă de la care ai plecat.

Visarea ţine şi ea o perioadă, perioadă în care nu mai lucrezi cu spor, ci îngreunat, mîlos, superficial…

După visare vine, evident, trezirea din irealitate. Contactul dintre meandrele acesteia şi concreta realitate, discrepanţa dintre cele două nu pot duce decît la… depresie. O nouă fază a rutinei zilnice specifice oamenilor slabi de înger şi supuşi unor ispite mai curînd patetice decît tragice.

Depresia că nu eşti în stare să-ţi duci treaba la bun sfîrşit, ca un automat bine uns. Depresia că lucrurile plăcute sînt doar la nivel utopic (sau îţi pare că sînt aşa, pentru că bovarizezi). Depresia că mereu cazi în aceleaşi capcane, deşi le cunoşti foarte bine.

Lucrezi înainte, şi cu depresie, dar cu randament mult diminuat. Dacă ar fi să analizezi fiecare paragraf al unei traduceri pe care o faci, de pildă, ai putea să-ţi dai seama în care din… faze ai scris: măcar că ai ales alte cuvinte, darămite că le-ai schimbat ordinea în propoziţie şi virgulele care le leagă…

După depresie vine un moment plăcut, dar mai puţin plăcut decît cel strălucitor, al dimineţii: cel al apropierii sfîrşitului zilei, cînd ţi se „permite“ să mai faci şi altceva. Ţi-ai făcut treaba, cît ai putut. Ai voie să te „destrăbălezi“… Poţi să comanzi, de pildă, mîncare chinezească, să bei bere, să mănînci îngheţată, să vezi un film sau să vorbeşti la telefon.

Nu mai bovarizezi, ai mai dus la capăt o zi. Te-ai mai înfrînt şi înfrînat pe bucăţi, rămînînd nevătămat. Poţi fi fericit, ţi-ai mai îndeplinit o dată rutina.

■ ■ ■

Selma IUSUF

legende urbane

Tanti Maria

Să ştiţi că sînt un soi de administrator al clădirii în care locuiesc. Adică am fost desemnată, fără drept de refuz, să strîng banii pentru factura de apă. Domnul în vîrstă care venea o dată pe lună să ne aducă scrise sumele datorate pe diverse bucăţele de hîrtie (pe dosul chitanţelor vechi, pe partea albă a flyere-lor împărţite pe la metrou) s-a mutat. M-au înscăunat pe mine regină absolută a apometrelor.

Regina absolută a apometrelor a făcut (cu ceva ajutor) nişte excel-uri drăguţe cu felurite casete pentru felurite sume şi a început să stăpînească peste regatul umbros al gurii de canal din curte. N-are încă un permanent mic în cap şi nici să se impună nu ştie, dar trag nădejde că toate astea se învaţă.

Între sumele excelizate şi consemnate riguros pe hîrtie A4 apare şi suma care trebuie plătită femeii care face curat în scară. Tanti Maria. Generica tanti Maria. Suma e derizorie, dar e moştenită, iar puterile mele regale se opresc în faţa refuzului consiliului care guvernează de fapt. Deci nu pot să-i măresc salariul cu de la mine putere. Ei, tanti Maria nu vrea să primească banii ăştia toţi deodată. Îi vrea cu ţîrîita. Două sute acum (vechi, desigur), o sută peste o zi, încă una cînd îi rămîne nepotul fără Neumarkt la pet. Nici asta n-ar fi o problemă, însă la noi acasă lumea pleacă la serviciu, iar tanti Maria, obişnuită cu bătrînul vecin, are nişte ore dubioase de sunat la uşă. Ding-dong sîmbăta cînd încă nu ţi-ai băut cafeaua şi eşti răvăşit de o adîncă depresie postalcoolică. Ding-dong duminică la prînz cînd lumea picoteşte cu o carte în mînă în căldura tulbure a teribilelor veri bucureştene. Ding-dong oricînd. Sînt un om răbdător şi am ajuns să ies în uşă şi să-i întind fără cuvinte 10 lei. Pînă cînd să mă obişnuiesc însă, aveam de fiecare dată un şoc. O să vă explic de ce.

Tanti Maria are probabil trei sute de ani. E mică, slabă aţă, vînoasă ca o legătură de funii şi mai are doar trei dinţi foarte lungi. E motivul pentru care nu înţeleg niciodată ce spune. Bolovăneşte, sîsîie şi stropşeşte toate cuvintele în aşa fel, încît chiar într-o discuţie scurtă e nevoie de o umbrelă. Nu stă fix în uşă ca omul, ci mai cîş, într-o parte; sare apoi spre tine de nu ştii ce te atacă în momentul în care îi deschizi. Evident, cară o mătură sau un mop mai tot timpul iar ochii rotunzi şi căprii îi scapără deasupra unui nas tare coroiat. Bănuiesc că aşa o arăta Sfînta Vineri sau vreo altă hoaşcă de poveste care cică îţi vrea binele, dar îţi face rău.

Imaginaţi-vă cum e să ieşiţi netrezit de-a binelea, cu un tricou pus la repezeală pe dos şi să vă asalteze aşa ceva. În plus, tanti Maria ţine morţiş să-şi întindă gîtul lung şi să scaneze hulpav propriul meu teritoriu. Probabil că îşi pune pariu cu sine însăşi că iar nu mi-am făcut patul. Sau că or mişuna la mine în casă figuri dubioase, fete cu părul verde, băieţi îmbrăcaţi în cearşafuri, las' c-a mai văzut ea. Nu se mulţumeşte să ia banii şi să plece. Îmi povesteşte diverse chestii din care, v-am mai spus, nu înţeleg nimic. Pare însă că toate au un potenţial dramatic de luat în seamă pentru că femeia răcneşte de-mi ţiuie capul. Eu îmi adaptez grimasele după cît de tare urlă. „Ooo“, „Ahaaa“, „Vai“ zic ori de cîte ori cred că se cuvine în conversaţie. Cînd, la final, înţeleg că spune „ce să facem, asta este“ mă pregătesc sufleteşte şi aplec de bunăvoie capul. Pentru că de fiecare dată mă pupă foarte umed pe frunte. Prima oară a fost un soi de luptă, ea mă trăgea de gît, eu dădeam înapoi, dar are putere în mîini baba şi ţoc! se pecetlui obiceiul de care nu voi scăpa curînd.

Evident, băbăciunea îl place mai mult pe consortul meu. Numai că ăla nu vrea să-i mai deschidă uşa neam după vreo două-trei experienţe (minus pupatul) de genul ăsta. Sacrificata sînt aşadar eu; urlată, pupată, descumpănită trebuie să-i răspund şi la eterna întrebare menită să lămurească dispariţia perechii mele: „Da' băiatul meu ce face?“. Ce să facă, huzureşte, mamaie, huzureşte.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

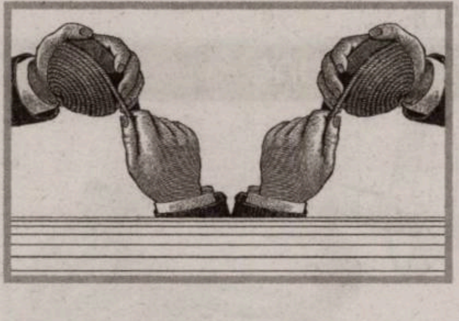

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Gigele, hai să ne împăcăm!

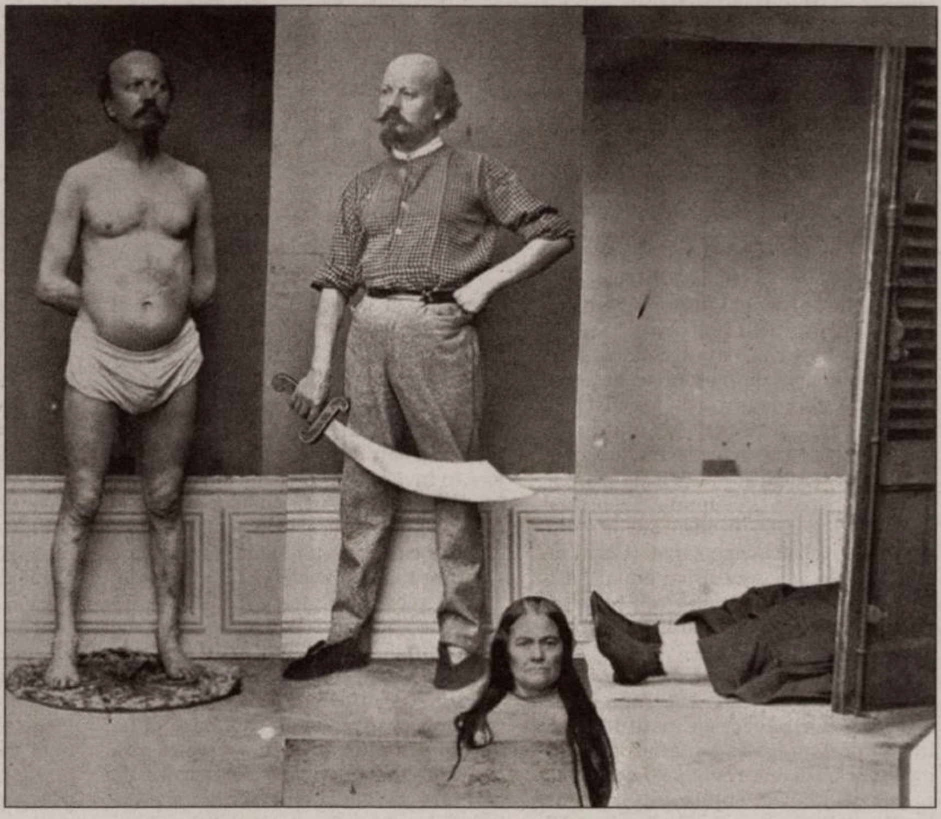

După cum bine aţi putut citi recent în pagina de scrisori a revistei, am primit un lung, interesant şi amuzant drept la replică de la Gigel. Domnul Sorin Marius Graur şi-a asumat să vorbească în numelui acelui Gigel despre care eu am tot scris, dar ca să nu ne încurcăm între personaje voi păstra convenţia şi îi voi răspunde tot lui Gigel.

Deci, dragul meu Gigel. Permite-mi tutuiala, pentru că simt că devenim prieteni. Îţi mulţumesc pentru lungul şi elaboratul tău drept la replică. Recunosc că am fost plăcut surprins, ţi-ai făcut o faimă proastă printre mic-burghezii ca mine. Ne-am obişnuit din partea ta cu pietre în cap, legate cumva cu prezumţia că eşti o victimă nevinovată a lipsei noastre de omenie.

Spui tu în dreptul la replică: „E-adevărat că am doar 10 lei salariu, am 9 lei cheltuieli curente şi am 3 lei datorii trecute de plătit. Numai că ar fi corect, zic eu, ca publicul cititor să ştie cum am ajuns să am aceste datorii (...). Costel, vecinul, bancherul, se ruga de mine zilnic să mă duc numai cu buletinul la el la bancă, îmi lăsa în cutia poştală fel de fel de reclame la tot felul de produse bancare, care mai de care mai tentante. Şi rîdea tot timpul de mine că ce, eu îs mai prost, nu văd că toată lumea o duce mai bine, eu de ce nu vreau?“. Mai zici, Gigele, că politicienii ţi-au promis salariu mediu de 900 de euro pe lună şi că i-ai crezut. „Ei, şi-atunci am cedat şi eu. Mi-am făcut ceva calcule pe baza unei jumătăţi din salariul ălora de nouăsute şi un pic de euro pe lună, mi-a ieşit că îmi permit şi m-am hotărît: de mîine o să fiu dator. Mi-am luat termopane la ferestre şi un frigider clasa A“.

Gigele, te cred. Ţi-a fost prezentată o lume a lui Moş Crăciun şi tu ai crezut în ea. Au fost nişte ticăloşi. Dar, Gigele, eu nu am sărit să te critic aşa din prima sau să rîd de tine că ai datorii. Nici nu am zis: „Gigel e un bou şi trebuie să-i luăm pielea de pe el!“. Nici pe departe. Textele mele erau reacţii la un lung şir de minciuni cu care eşti acum alimentat. Acele minciuni care îţi spun că tu nu ai nici o vină, că sistemul capitalist ticălos, politicienii şi bancherii au făcut o conspiraţie ca să-ţi ia banii. Şi că austeritatea e o invenţie ticăloasă şi fără legătură cu faptul că tu şi statul v-aţi supraîndatorat în perioada precedentă. Gigele, ai dreptate, ai fost dus de nas atunci. Dar şi acum eşti dus de nas. Eu doar îţi atrag atenţia că o minciună din trecut nu se rezolvă printr-o minciună în prezent. Atunci te-au minţit că totul va fi mereu bine şi că se poate credit doar cu buletinul. Acum te mint că tu nu ai nici o responsabilitate şi că soluţia e să tipărim bani. Adică să plătim cu toţii termopanele tale.

Dar tu, Gigele, eşti sigur că povestea ta personală aşa cum o prezinţi este reprezentativă? Pentru că dacă toţi aţi rezistat, dacă toţi v-aţi ţinut cu dinţii de morala bunicilor, atunci pentru cine au fost inventate creditele astea înşelătoare? Sau dacă toţi eraţi aşa realişti şi necreduli, cum au ajuns politicienii la ideea că pot promite creşteri salariale (că doar nu eraţi angajaţii lor)?

Cu alte cuvinte, ajungem într-o dilemă de tipul oul sau găina. Ce a fost mai întîi: promisiunile lacome ale bancherilor doritori de comisioane şi ale politicienilor doritori de voturi sau dorinţa ta hulpavă de termopane şi frigider clasa A? Gigele, eu nu ştiu, dar mi se pare că vă meritaţi unii pe alţii. Şi dacă vă meritaţi unii pe alţii, vă rog faceţi bine şi asumaţi-vă chestia asta. Pe noi, ăştia, mic-burghezii care nu ne-am aruncat la credite nu ne puneţi să vă plătim datoriile voastre. Deci, fără inflaţie, fără tipărit monedă în prostie, fără devalorizarea leului, şi datorie la stat aşa, cu simţire. Noi nu i-am luat niciodată în serios pe politicienii ăia de fluturau salarii mai mari, nici nu am cedat ispitei vecinului Costel, deci noi sîntem singurele victime reale din povestea asta. Tu te-ai ales barem cu termopane, noi nu ne-am ales cu nimic, decît cu datoriile făcute de tine şi de politicieni. Pe care acum cică trebuie să le plătim din solidaritate. Şi le vom plăti, că de-asta se numeşte „datorie publică“, dar dacă tot ne luaţi banii direct, nu ne mai şi sărăciţi indirect prin inflaţie, curs de schimb şi alte nebuneli din astea. Oferiţi-ne măcar stabilitate, ca să putem să muncim să plătim datoriile, care acum sînt şi ale noastre, deşi nu ne-aţi întrebat cînd v-aţi pus termopane.

Mai zici tu că „atunci cînd am spus daţi-mi bani sau vă dau foc la case, am spus-o fără nici o intenţie de a face aşa ceva în realitate, am spus-o aşa, la supărare“. Păi, mă, Gigele, asta nu se poate. Eu te înţeleg că ai fost dus de nas, dar te rog să înţelegi şi tu că noi ăştia mic-burghezii sîntem nişte fiinţe sperioase. Noi am mai trecut prin chestii din astea. Şi bunicii noştri au crezut că ăia nu pot vorbi serios, pînă s-au trezit că i-au dat afară din casă şi i-au trimis la canal. Acum, înţelege şi tu că am muncit pentru casele astea, că sîntem genul care venim seara acasă şi ne gîndim de unde să mai scoatem bani de impozite ca să ţinem statul social în spate, că noi avem coşmaruri foarte concrete, de genul că la un moment dat va trebui să ne uităm în ochii unui coleg şi să-i spunem: peste şase luni... Şi cu toate astea pe cap, faptul că tu zici la supărare că ne dai foc la case nu are nici un haz, să ştii, doar ne creşte cheful să ne cumpărăm arme.

Şi toate astea, inclusiv nervii tăi, se întîmplă, Gigele, pentru că eşti minţit în continuare. Eşti minţit de intelectuali cu Nobel şi de politicieni ticăloşi că tu nu ai nici o vină şi că ţi se cuvine. Nu ţi se cuvine. Dacă putem conveni pe chestia asta, atunci depăşim blocajul care face dialogul imposibil. Uite, ca buni vecini, poate vii pe la noi şi zici: vecine, nu mai pot, ajută-mă. Şi vedem ce putem face, că oameni sîntem şi noi, capitaliştii ăştia neoliberali împuţiţi. Dar să ameninţi că dai foc la cartier nu e o soluţie.

Mai zici tu că supărarea vine din modul nedrept în care intervin statele, te citez: „Pentru că, serios vorbind, eu nu cred în ruptul capului că dacă te cheamă Gigel şi te-apuci să strigi în piaţa publică, aşa cum fac ăia de la Occupy nu-ştiuce, te bagă cineva în seamă. Dar eram şi eu negru de supărare cînd am aflat că alţii au reuşit nu numai să fie băgaţi în seamă, dar şi să facă rost de bani. Alţii, adică nişte colegi de-ai lui Costel din America, ăia care s-au dus la Congres să ceară vreo 700 de miliarde de dolari şi să facă bine Congresu' ăsta să pună banu' jos, că, cică, altminteri toate casele alea de-or fost luate pe credit n-or să mai valoreze nimic şi, de supărare, s-ar putea ca americanii să le dea foc singuri“.

Gigele, aici sînt cu tine 100%. Nu ştiu cum ai ajuns tu la ideea că noi ăştia mic-burghezii am ţinut cu băncile. Nu e adevărat. Dacă ar fi după mine, nu doar că nu salvam băncile de la faliment, dar i-aş fi spînzurat de picioare pe bancherii ăia care te-au dus de nas, cu nasul în fum de ardei iute, pînă scot la iveală toate şmecheriile făcute. Aş fi dat deponenţilor banii garantaţi de stat (ca să nu intre lumea în panică) şi aş fi falimentat băncile pînă eram siguri că ce a rămas este cinstit şi solid. Iar dacă totuşi ajungeam cumva la concluzia că vreo bancă trebuia salvată cu bani de la stat, i-aş fi pus pe ăia din Consiliul de Administraţie şi din management să muncească gratis primii trei ani şi se semneze că vor fi plătiţi numai în acţiuni ale băncii care pot fi vîndute doar după zece ani de la primirea împrumutului de la stat, împrumut care ar trebui să fie garantat în primul rînd cu casele şi averile lor personale. Aşa consider eu că ar fi trebuit să arate o salvare cinstită a unei bănci, şi asta doar în cazuri de excepţie. Dar, Gigele, cum au ajuns guvernele să salveze sistemul bancar ca atare, legalizînd ideea că poţi să fii cît de bou, incompetent, hoţ şi jigodie, dacă eşti bancher e ok pentru că te salvează statul? Cum am ajuns să creăm acest precedent care va duce hazardul moral atît de sus încît riscăm ca această criză să nu se mai termine? Cum au ajuns guvernele la ideea că problema crizei (care e lipsa de încredere) poate fi acoperită prin pomparea de bani peste bănci, adică un fel de a arunca spumă antiincedii peste rahat, sperînd să nu mai miroasă? Păi, uită-te bine şi vei vedea că prietenii tăi, intelectualii de Nobel, care îţi spun că tu nu ai nici o vină şi că trebuie să-ţi plătim noi datoriile, tot ăia au fost şi teoreticienii modelului „statul salvează băncile“. Căci pentru ei nu contează responsabilitatea şi dreptatea, mă, Gigele, pentru ei contează să continue hora.

Gigele, hai să ne împăcăm! Dacă zici că recunoşti că pînă la urmă şi tu ai greşit, eu ţin cu tine, te ajut. Dar lasă vorbăria cu datul foc la case, nu te mai înhăita cu intelectuali din ăştia şi nu mai vota cu politicienii care îţi spun ce vrei să auzi. Te pup.

Şi vedem ce putem face, că oameni sîntem şi noi, capitaliştii ăştia neoliberali împuţiţi.

facebook.com/
Cristian.Ghinea.CRPE

■ ■ ■

Eugen ISTODOR

negustori **și mușterii**

Sinaia. Parcarea cu ora

Să zicem că-i bine că nu se mai parchează brambura şi că ţi se ridică maşina. Dar care-s locurile oferite pentru parcare în mod real? Unul este cu zece lei pe oră. Altul cu trei lei cincizeci. Altul cu cinci lei ora. În Bucureşti, un leu jumătate. Depinde cum ţi-o iei, cum ţi-o trag băieţii! N-ai voie să parchezi, dar nici n-ai unde să parchezi. Coada de kilometri este un şarpe nervos zi după zi. Sinaia a devenit nu doar un loc scump, ci şi un loc nefrecventabil. Arici. Tone de flori aranjate în ronduri, zeci de stropitoare automate şi servile. Semn de culoare. Cenuşie ţi-e ceafa că nu poţi să te aşezi. Pe dinafara staţiunii e la fel. Ocolişul e demenţial. Cînd se întîlnesc oraşul cu ocolişul nu-ţi vine să crezi: oraşul are prioritate. Dar oraşul e atît de plin că nu se mai termină. Bun, nu se termină nici pentru că o freacă băieţii prin staţiuni. Adică pleacă de la Predeal în migraţie spre Buşteni-Sinaia şi durează ore să străbaţi ca blegul locurile astea. Deci, ioc loc de parcare în Sinaia, dar nici nu poţi să mergi în altă parte, că eşti belit de aşteptare, sufocat de înmormîntare. Cine-i de vină? Toţi. Eu că mă pune naiba să umblu prin staţiuni. Ei că n-au locuri de parcare. Ei că n-au şosele pentru capriciile noastre. Şi mă gîndesc că de-aş avea o putere aş desfiinţa CNADR cu tot cu javrele de acolo. Nu fac nimic, iar ce fac, fac la ordin politic, politicul ne îngroapă. Dop, dop – uite, ajung la desfiinţarea unor oameni fără rost.

dosar DILEMA VECHE
Coordonatoare: Patricia MIHAIL

În paşi de dans

Texte şi opinii de:

- Gigi CĂCIULEANU (dansator şi coregraf)
  „A dansa sau a nu fi“
- Diana MATEESCU (profesor de balet clasic, Liceul de Coregrafie „Floria Capsali“, Bucureşti)
  „Nu poţi face balet ca un funcţionar“ – interviu
- Diana-Florina COSMIN (jurnalist)
  „Viaţa după dans“
- Oana STOICA (jurnalist şi critic de teatru)
  „CNDB – ce-am avut şi ce-am pierdut“
- Gina ŞERBĂNESCU (critic de arte vizuale)
  „Dincolo de graniţa dintre corp şi cuvînt“

argument

„Oameni care mişcă lumea“

Cînd eram mică, visam să fiu balerină. Graţioasă, delicată, învăluită în tutuuri foşnitoare, să fac şiruri întregi de piruete ameţitoare, să sfidez gravitaţia cu sărituri perfect executate. *Grand jeté. Brisé. Coupé. Battement tendu. Demi-plié. Rond de jambe. Pas de deux.* S-a dovedit însă repede că nu era pentru mine. Poziţiile nefireşti mi se păreau chinuitoare, corpul refuza rigoarea baletului clasic, geometria sa sculpturală. Ca să fii dansator profesionist, îţi trebuie acel „ceva“ pe care eu nu-l aveam. Să te trezeşti dimineaţa şi să fii legat, inseparabil, de dans. Să mergi pe stradă şi să respiri dans. Să te plimbi printre rafturile din supermarket şi să-ncepi să-ţi imaginezi cum ar fi să umpli spaţiile acelea... cu dans.

N-am devenit balerină, dar am rămas o îndrăgostită a dansului, în oricare dintre formele sale. De la momentele solistice ale balerinilor la dialogul pasional schiţat de picioarele dansatorilor de tango, de la îmbrăţişările dintre doi *salseros* la eleganţa şi fluiditatea unui vals. Poveşti spuse frumos, nu prin cuvinte, culori sau note muzicale, ci prin mişcări atîrnate una de cealaltă, trupuri arcuite, pulsînd în ritmul dictat de muzică sau, pur şi simplu, de ceasul interior. Corpuri şi forme nu ca destinaţie, ci ca un mijloc de a atinge, fie şi în treacăt, spiritul.

Aproape că am fi tentaţi să credem că e suficient să ai pasiune (şi viziune) şi să te laşi purtat de val(s). Şi totuşi, nepăsarea guvernelor, nealocarea fondurilor necesare desfăşurării în bune condiţii a orelor, şcoli şi licee de coregrafie lăsate la voia întîmplării, spaţii de repetiţii improprii, săli mici, înguste, care nu lasă nici corpul, nici spiritul să respire, să se mişte liber, un Centru Naţional al Dansului ignorat, „uitat“, dat deoparte. Iar apoi, în ciuda tuturor acestor probleme terestre, dansatorii noştri care ne dovedesc – pentru a cîta oară? – că, pe lîngă gingăşie, fragilitate şi flexibilitate fizică, poartă în sine şi o forţă imensă, o îndîrjire de a răzbate, de a ajunge solişti pe scene internaţionale, de a lua premii importante la concursuri de dans din lumea întreagă, de a „spune“ ceva în dansul contemporan sau sportiv sau de orice altă natură.

Pe lîngă ei, ne desfăşurăm şi noi, restul. Dansatori mai mult sau mai puţin pricepuţi, urmîndu-ne propria coregrafie. La fel ca în dans, ne străbatem viaţa uneori uşor, parcă plutind, alteori înfingîndu-ne călcîiul în podea; cu paşi mici, atent măsuraţi, sau în salturi spectaculoase, luîndu-ne avînt. Oricum alegem să păşim, rămînem, asemeni sloganului CNDB, „oameni care mişcă lumea“... (**Patricia Mihail**)

BARBURISME

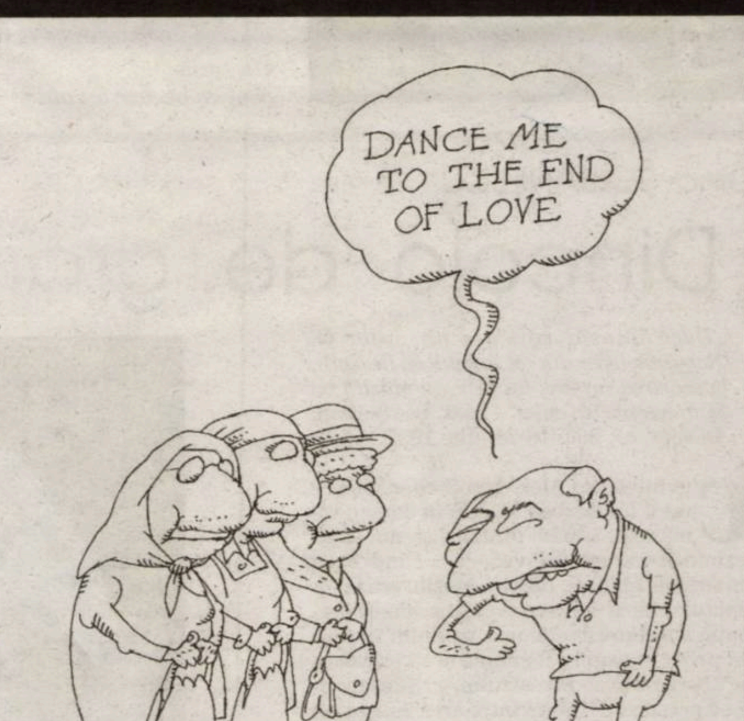

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Dar nu acum.
Emisiunea *Punerea pe gînduri*
va fi reluată după 1 septembrie.

Gigi CĂCIULEANU

A dansa sau a nu fi

Dansul pe care îl iubesc, Dansul, aşa cum îl înţeleg eu, este, înainte de toate, o construcţie a minţii.

O organizare energetică şi emoţională, născută dintr-o iraţională (ori poate mai curînd supraraţională?) scînteie de o factură, simt eu, înrudită cu spiritualul. Şi aceasta, înainte chiar de a deveni o concretizare pur corporală. Viziune internă înainte de a fi exteriorizare vizuală.

Pură metaforă proiectată dinspre misteriosul hău interior înspre dimensiunile exterioare. Cele cunoscute, cele necunoscute încă sau cele pe care nimeni niciodată nu le va şti... Dacă transcede legile tuturor matematicilor, ale oricărei gramatici, dansul pe care îl iubesc nu cunoaşte nici geografie sau naţionalitate. Este alchimie, nu reprezentaţie.

Nu se va adresa doar privirii, ci va acţiona direct de la creier la creier, de la gîndire la gîndire, trecînd, bineînţeles, prin inevitabilele vibrări ale inimii. Linii de forţă şi zone de umbră.

Un lanţ dinamic, o spirală evolutivă.

Gîndire – creaţie – comunicare – gîndire... şi tot aşa, din ce în ce mai departe... Cît de nesfîrşit de departe?

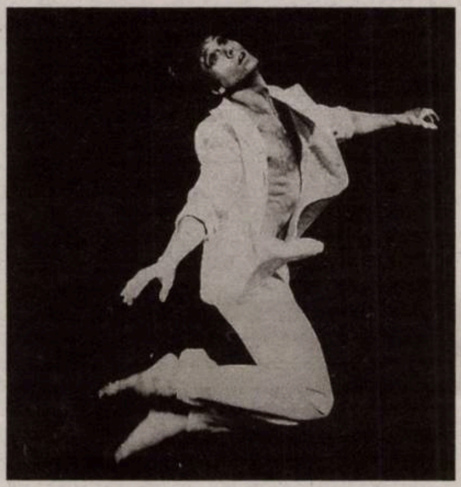

Un train
peut en cacher un autre

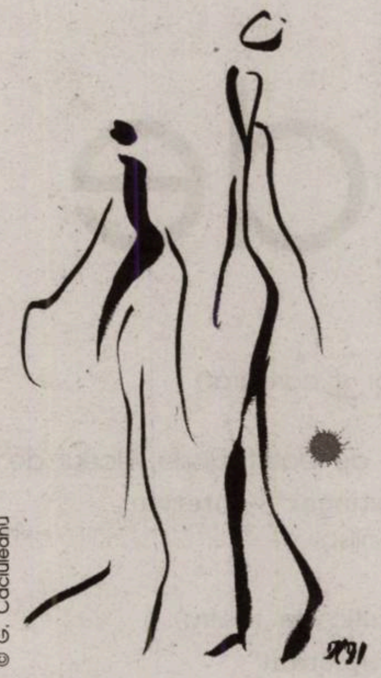

© G. Căciuleanu

DUO

Primul limbaj al omenirii. Şi singurul cu adevărat inter- şi trans-naţional. Cel al gestului. Al mişcării.

Viaţa însăşi pare a fi alcătuită din atomi de dans. Dansul lui Shiva?

O cuantificabilă structură fizică în centrul tumultuoasei nebunii creatoare. Nebunie şi structură. Structură, dar ce nebunie!

O ştiinţă dementă. O artă exactă.

Curgerea apei se poate măsura prin distanţă şi timp. Dar cine oare putea-va măsura vreodată nevoia, şi mai ales plăcerea, apei de a curge?... Şi cu ce fel de instrumente?

În ceea ce mă priveşte, dansul va fi întotdeauna indisolubil legat de Verb. Acel Verb de la care totul a pornit... Care *este,* a fost şi va fi probabil întotdeauna la originea şi la capătul tuturor lucrurilor.

Scriu dintotdeauna. Mereu. Fără întrerupere. În toate limbile în care îmi este dat să gîndesc. Este o sete de aceeaşi natură ca şi aceea de a dansa. Ca şi aceea de a desena.

Viaţa însăşi
pare a fi alcătuită din atomi de dans.

Îmi sînt toate – şi dansul, şi scrisul, şi desenul – *core-grafia!* – plămădite la fel. Aparţin ambele aceleiaşi substanţe. Aceleiaşi nevoi.

Sînt texte şi imagini în şantier. În sensul cît se poate de „proletar“ al cuvîntului. Aşa precum îmi sînt şi dansurile. De altfel, „Şantier“ se cheamă şi rubrica sub care, de ani de zile, multe din aceste Texte/Imagini apar săptămînal, online, pe LiterNet.ro.

Texte şi imagini care „ies“ din mine, care mă traversează aproape fără voia mea, ca nişte simple, dar cît de febrile molecule de mişcare. Gînduri pe care le cristalizez prin linii şi scris, dar care rămîn, de fapt, tot dansuri... Linii!

Şi poate tocmai de aceea textele-mi ar putea fi, în mod paradoxal, mai degrabă texte „de spus“, nu de citit. Menite să devină proiecţii. Texte şi linii de dansat. De „aruncat“ în spaţiu şi în timp.

Idee – Cuvînt, Metaforă – Gest, Ideogramă – Semnificaţie – Act, Gînd – Dans...

Dansuri care trăiesc în minte. În mine. Cu duiumul. Cu care trăiesc. Care, ţîşnind din carnea nervoasă a inimii, se „coc“ şi „dospesc“ în profunzimile oarbe ale rărunchilor, pentru a invada apoi fără milă întregul corp. Pentru a-l transgresa şi a se dispersa, puf luminos şi efemer de păpădie, în cele mai neaşteptate depărtări.

Dansuri pe care le-am făcut, le fac şi pe care le voi face. Dansuri ne-„spuse“ încă, dar cărora, într-o bună zi, fără îndoială le voi da vînt în lume, într-unul din momentele prielnice ale viitorului...

Poate nimic altceva decît nişte *„graffitis“* pe zidurile indiferente ale din ce în ce mai crescîndelor noastre cetăţi. Sau, cine ştie, poate ceva mai mult?

Dansul pe care îl iubesc, Dansul cu „D“ mare, aşa cum îl înţeleg eu, este, înainte de toate, o construcţie a minţii. O ştiinţă dementă şi o artă exactă.

***Gigi Căciuleanu** este dansator şi coregraf. În România a fost elevul lui Miriam Răducanu, apoi a studiat la Teatrul Balşoi din Moscova, după care s-a înscris în compania de dans Folkwang Ballet, condusă de Pina Bausch. Este membru fondator al Centrului Internaţional al Dansului de pe lîngă Unesco, iar din 2001 este director artistic al Companiei Naţionale de Balet din Chile. În iunie 2012 a avut loc premiera celui mai recent spectacol regizat şi coregrafiat de artist:* D'ale noastre, *pornind de la textele lui I.L. Caragiale.*

■ ■ ■

Gina ȘERBĂNESCU

Dincolo de granița dintre corp și cuvînt

„Dacă dansul mai are un viitor în România (sper din tot sufletul să fie aşa!), urmărirea carierei lui Răzvan Mazilu va fi un barometru exact“ – Alex. Leo Şerban, *Dilema,* nr. 234, 18-24 iulie 1997.

Cuvintele lui Alex. Leo Şerban despre rolul lui Răzvan Mazilu în dansul românesc sunau profetic şi nu şi-au dezminţit caracterul vizionar. Cînd erau scrise acele gînduri, Răzvan Mazilu era la începutul unui drum care avea să schimbe percepţia spectatorilor asupra modului în care era privit dansul în România şi să provoace noi abordări în zona teatrului; cu alte cuvinte, să propună o sinteză între arte. Aceste aspecte ni se par, poate, naturale acum, dar ele s-au impus pentru că un artist ca Răzvan Mazilu s-a „încăpăţînat“ să le confere statut de evidenţă.

Contextul dansului românesc, în relaţie cu parcursul lui Răzvan Mazilu, seamănă cumva cu o formulă în care prezenţa artistului are valoarea unei constante. Dacă privim retrospectiv, nu există stagiune în care el să nu fi adus la lumină o creaţie de referinţă, fie în calitate de interpret, fie în calitate de regizor sau coregraf.

© E. U. Zoltan

Ceea ce mi se pare însă realmente notabil este faptul că un portret al lui Răzvan Mazilu depăşeşte sfera artei coregrafice. Prezenţa sa pe scenă i-a determinat pe spectatori să privească diferit modul în care expresia corporală este integrată actului teatral. Dacă analizăm spectacole precum *Portretul lui Dorian Gray, Un Tango mas, Block Bach* sau *Remember* e lesne de observat că este introdusă o dimensiune interpretativă prin care se depăşeşte limita ce separă de atîtea ori funcţia corpului în scenă de abordarea de tip actoricesc. Am auzit des spunîndu-se că Răzvan Mazilu este cel mai bun actor integrat lumii dansului de la noi şi cel mai bun dansator prezent în context teatral.

Spectacole care au intrat în istoria dansului şi a teatrului.

M-aş feri să păstrez o separaţie între cele două planuri pentru că mi se pare limpede ca lumina zilei că avem de-a face cu o singură ipostază: e vorba de prezenţa unui artist care a înţeles că falsele graniţe dintre rostire şi gest trebuie topite în asumarea mesajului, dincolo de rostire şi chiar dincolo de corp. Creaţiile sale din sfera fenomenului teatru-dans vorbesc liber despre această transcendere a limitei, despre modul în care întruparea are legătură directă cu structura lumii teatrale.

Cine a urmărit cele mai recente creaţii ale sale ca regizor *(Cînd Isadora dansa* de la Teatrul Odeon şi *The Full Monty* de la Teatrul Naţional din Timişoara) a putut constata faptul că drumul lui Răzvan Mazilu prinde o formă din ce în ce mai clară în zona regiei. Cînd actul teatral este gîndit de un artist pentru care funcţia mesajului teatral şi rolul expresiei corporale nu sînt plasate în lumi paralele, ci există în acelaşi univers de discurs, sînt mari şanse ca actorii integraţi în acest fenomen să aibă o înţelegere aprofundată a propriei existenţe în scenă. De aceea îmi e clar că rolul lui Răzvan Mazilu în regia românească va fi din ce în ce mai important, după cum sînt la fel de convinsă că vom asista într-un viitor apropiat la noi intervenţii originale ale sale în perimetrul dansului contemporan din România.

Traseul lui Răzvan Mazilu, de la primele sale creaţii pînă în prezent, este marcat de spectacole care au intrat în istoria dansului şi a teatrului din România. Îmi repet convingerea şi speranţa că sîntem încă la începutul unui drum care ne va prilejui noi revelaţii, atît în dans, cît şi în teatru, în acele sfere unde ştie atît de bine să anuleze separaţia dintre corp şi cuvînt.

***Gina Şerbănescu** este critic de arte vizuale.*

■ ■ ■

Diana-Florina COSMIN

Viaţa după dans

Simona Şomăcescu nu are amintiri din perioada de dinainte de a fi balerină. Nu are momente care să nu fie legate cu un fir invizibil şi de lumea dansului. Nu are vise care să nu fi atins, chiar şi în treacăt, podeaua scenei. Chiar şi acum, la 43 de ani, stînd în faţa mea într-o cafenea de lîngă Opera Naţională, îmi pare că, doar dintr-o bătaie de palme, ar putea transforma oricînd podeaua de sub picioarele noastre într-o scenă. Îşi însoţeşte cuvintele de gesturi ample, graţioase, iar cînd ridică braţul pentru a-mi da detalii despre activitatea pe care o desfăşoară, din 2009 încoace, la Departamentul de coregrafie al UNATC, aş putea jura că zăresc ceva din flacăra lui Odette din *Lacul Lebedelor*. Ori poate pe Nikia din *Bayadera?*

Şi totuşi, Simonei nu-i place să vorbească despre trecutul de prim-balerină a Operei Naţionale din Bucureşti (între 1988 şi 2003), nici despre începuturile în lumea dansului, deşi toate impulsurile de curiozitate ale celor din jurul ei debutează, inevitabil, cu întrebări despre acea perioadă. Pentru că Simona nu are nimic din fragilitatea unei balerine. Dimpotrivă, discursul ei te duce mai curînd cu gîndul la înflăcărarea unei dansatoare de flamenco, cu părul lung, brunet, lăsat pe spate, cu mişcări ample şi un zîmbet care ar străluci la finalul fiecărei figuri de dans marcate apăsat cu tocul în podea. Apoi începe să povestească, iar scena din jurul nostru se transformă mai curînd într-o sală de business, unde Simona îşi asumă postura de manager lucid şi mînă-de-fier.

„Cariera unui balerin este foarte scurtă, dar ai avantajul că, ulterior, poţi schimba mai multe meserii în cadrul aceluiaşi domeniu“, explică Simona. Despre cariera sa ca interpretă s-a scris timp de peste 20 de ani, dar, pentru că în ultima vreme s-a preocupat în principal de promovarea altor artişti, crede că publicul ar fi mai interesat de realizările sale ca manager artistic. Acesta este, însă, unul dintre neajunsurile meseriei – oamenii se raportează mai întîi la tine pornind de la ce ai fost, de la ce ai dansat... De aici şi greutatea cu care un artist se desprinde de activitatea care l-a consacrat: „Finalul carierei unui balerin comportă o întreagă simptomatologie şi, de obicei, lipsa unei perspective declanşează criza“. Modul în care un balerin înfruntă acest final exprimă, de fapt, felul în care artistul s-a raportat la dans, pe tot parcursul carierei sale, şi, mai ales, modul în care a ştiut să se pregătească pentru final. Simona s-a pregătit, chiar dacă nu a existat nimeni care s-o ia deoparte şi să-i spună, în lungile zile petrecute în faţa oglinzilor din sala de balet, că va veni o zi în care va trebui să-şi pună în cui poantele, să iasă din luminile rampei şi, în esenţă, să-şi reevalueze din temelii cariera în care a investit 30 de ani. „Întotdeauna s-a dat o luptă în mine între plăcerea studiului fizic, antrenamentul zilnic necesar perfecţionării unui balerin şi nevoia imperioasă de a mă instrui intelectual“, recunoaşte ea.

„Tinerii vin spre artă
în măsura în care aceasta li se adresează.“

Cutiuţele muzicale pe care le deschizi, le întorci cu cheia şi, preţ de cîteva secunde, te bucură cu piruetele graţioase ale unei balerine sînt o metaforă tristă şi neaşteptat de corectă pentru soarta reală a unui dansator. Vine momentul în care cheia se întoarce tot mai încet, muzica stă, iar piruetele încremenesc. Trebuie să ştii, de la prima intrare în sala de dans, că – undeva – cineva a întors deja clepsidra cu nisip. „Timpul unui artist are o cu totul altă calitate decît cea a oricărui muritor“, rezumă ea, la intersecţia dintre poezie şi pragmatism. Tocmai de aceea, şi-a construit cu atenţie viitorul, pentru a nu fi surprinsă de căderea cortinei. Cînd şi-a încheiat socotelile cu scena, a dat pagina către activităţi precum cea de pedagog, critic de dans, coregraf sau manager artistic. Aceasta din urmă fiind şi postura în care a avut cele mai mari – şi mai muncite – satisfacţii, ca şef al Companiei de Balet a Operei Naţionale, între 2009 şi 2011. „Senzaţia acută pe care o am cînd analizez ce se întîmplă în companiile de balet din interiorul Operelor din întreaga ţară este că acestea îşi trăiesc viaţa artistică ca şi cum ar fi închise într-un cocon: nimic nu intră şi nimic nu iese, «mestecă» acelaşi repertoriu de zeci de ani, raportîndu-se strict doar la ceea ce ştiu deja“, tranşează ea. „În acest sens, ele rămîn în afara lumii internaţionale a dansului, suspendate undeva în timp, într-un loc situat geografic în afara realităţii secolului XXI.“ Acesta pare să fie şi un laitmotivul în cariera Simonei: delimitarea clară între trecut şi prezent. Ca şef al Baletului Operei, a încercat să introducă în repertoriu lucrări moderne, create de coregrafi de renume, precum George Balanchine, fondatorul baletului american şi creatorul genului neoclasic în balet *(Serenada* pe muzica lui Ceaikovski şi *Vals Fantezie* pe muzica lui Glinka), Jiři Kylián – unul dintre cei mai importanţi coregrafi ai secolului XXI (cu *Falling Angels,* pe muzica lui S. Reich) sau de către unul dintre coregrafii de origine română consacraţi internaţional, Edward Clug, cu *Tango. Radio & Juliet,* pe muzica trupei britanice de rock alternativ Radiohead. „A fost prima dată cînd pe scena Operei Naţionale Bucureşti a fost prezentat un spectacol de dans creat pe muzică rock“, zîmbeşte Simona.

„Baletul clasic, ca gen de spectacol, se înscrie în categoria superproducţiilor cu peste o sută de interpreţi în scenă. Structura sa specifică este ierarhizată şi are ca scop promovarea prin excelenţă a vedetei“, explică ea, precizînd: „Singura raţiune pentru care un spectator vine să revadă pentru a mia oară un balet, aflat în repertoriu de peste 50 de ani, o reprezintă noua interpretare propusă de către fiecare nouă vedetă“. „Tinerii vin spre artă în măsura în care aceasta li se adresează“, crede Simona. În perioada cînd a deţinut funcţia de şef al Baletului Operei, Simona a creat pentru prima oară un program pentru studenţii masteranzi în coregrafie, cărora li s-a dat şansa de a-şi prezenta creaţiile în cadrul Studioului Experimental de Operă şi Balet „Ludovic Spiess“ al Operei Naţionale Bucureşti. „Pe aceşti copii nu-i vede nimeni după ce absolvă facultatea“, explică ea. „Sistemul românesc de învăţămînt pregăteşte generaţii după generaţii de coregrafi care nu îşi găsesc un loc pe piaţa muncii, în raport cu pregătirea lor.“ Pentru elevii liceelor de coregrafie din întreaga ţară, Simona a organizat o audiţie pentru acordarea unei burse de studii la Washington, de către Suzanne Farrell, precum şi un workshop pentru balerinii Operei Naţionale, unde s-au studiat pentru prima dată tehnica şi stilul coregrafului William Forsythe. De asemenea, în perioada 2008-2011, ca Responsabil Balet al proiectului studiOpera, desfăşurat de către Opera Naţională Bucureşti în parteneriat cu Accademia Teatro alla Scala şi finanţat din fondurile UE, Simona a elaborat atît documentaţia specifică, cît şi curricula pentru cursurile de Formare Maestru de balet. Scopul proiectului: crearea unei noi perspective pentru colegii săi balerini, la sfîrşitul carierei. Pentru fiecare astfel de victorie a bătut la uşi, a găsit sponsori şi s-a străduit să convingă pe toată lumea că Opera Naţională are nevoie de o infuzie de... contemporaneitate. „Nu toate companiile de balet din lume care solicită coregrafilor de top mondial achiziţionarea dreptului de autor pentru a include în repertoriul lor curent una sau mai multe creaţii primesc în mod obligatoriu şi acceptul din partea acestora“, explică ea.

Giselle

© arhiva personală

„M-au întrebat oamenii
de ce am ales să fiu dansatoare.
Nu am ales eu.
Am fost aleasă să fiu
dansatoare, iar cu asta
îţi trăieşti întreaga viaţă.“

MARTHA GRAHAM

Contractul ei cu Opera Naţională s-a încheiat anul trecut – deşi la ocuparea postului de şef al Baletului comisia de jurizare aprobase proiectul său de management artistic pe termen. „Cred că nu se doreşte o Companie de Balet a Operei Naţionale Bucureşti, ci un Balet al Operei – adică o structură de dans care să deservească în principal divertismentele de balet din cadrul spectacolelor de operă“ precizează ea.

În România nici nu există, de altfel, companii de balet ca iniţiative private, aşa că o strategie repertorială şi de marketing se află la distanţe de ani-lumină. Despre toate acestea, Simona vorbeşte clar, fără teamă de cuvinte şi fără a trata cu mănuşi nişte chestiuni pentru care s-a luptat mult, la vremea respectivă. S-a luptat cît a putut, apoi a lăsat lucrurile să curgă şi şi-a văzut de drum. Totuşi, îmi mărturiseşte că nu are de gînd să renunţe la speranţă, şi nici la încrederea în oameni şi în „trezirea“ lor culturală. Primul lucru pe care îl veţi găsi, de altfel, tastînd numele Simonei în fereastra oricărui motor de căutare este o afirmaţie făcută mai de mult, în faţa unui alt jurnalist fermecat de flacăra ei de Odette: „Iubesc oamenii, iar faptul că sînt deschisă spre a dărui mă salvează“. Chiar dacă acest gînd are de-a face cu trecutul mai degrabă decît cu prezentul, nu pot să nu o întreb pe Simona dacă îi iubeşte în continuare, dacă nu cumva uşile închise la care a bătut atîta amar de vreme i-au erodat încrederea în oameni şi dacă nu a avut vreo clipă impulsul de a-şi reconsidera şi recalibra această pornire. Face ochii mari, aşază coatele pe masă cu o graţie pe care numai o balerină o poate orchestra cu atîta naturaleţe, îşi plimbă palmele prin aer, ca şi cum ar fi gata să se lanseze într-o diagonală de mare forţă, apoi... rîde, cu poftă, cu capul dat uşor pe spate. Şi atunci îmi aduc aminte că acea clepsidră, care-i forţa zîmbetele să fie discrete, aproape formale, care-i delimita milimetric mişcările în luminile scenei, şi-a scurs de mult nisipul. Simona poate să facă, acum, ce diagonale vrea ea. În orice direcţie, cu oricît de multă înflăcărare. Cu călcîiul înfipt în podea şi cu un strop din patima acelei dansatoare imaginare de flamenco. „Bineînţeles că-i iubesc...“, zîmbeşte ea. „Dacă sînt cu adevărat îndrăgostită de ceva, atunci mărturisesc că sînt iremediabil îndrăgostită de oameni...“

„Mai întîi dansează.
Apoi gîndeşte.
Aceasta e ordinea firească.“

SAMUEL BECKETT

***Diana-Florina Cosmin** este redactor la revista* Forbes România *şi redactor-şef al suplimentului lunar* ForbesLife.

Care-i treaba cu dansul contemporan?

Dincolo de prejudecăţi, tipare, idei şi concepte, am încercat să privim dansul contemporan prin ochii a trei artişti bine ancoraţi în realităţile acestei arte neconvenţionale, întrebîndu-i astfel:

1) Unde se încadrează dansul contemporan românesc în peisajul internaţional; ce modificări s-au făcut în estetica acestuia, în afara ţării şi la noi?

2) Cît mai este dans şi cît devine concept – cum ar trebui să se adapteze spectatorul la noile formule de dans?

„Ar trebui
să considerăm pierdută
fiecare zi în care nu am dansat
măcar o dată.“

Friedrich Nietzsche

Mihai MIHALCEA

1) Asemeni noului val din cinematografie, asupra dansului contemporan românesc s-au concentrat privirile mai multor instituţii de notorietate din Europa şi a celor care organizează festivaluri importante în lumea dansului. Lucrările autorilor români au fost remarcate în cadrul Platformei Balcanice a Dansului Contemporan acum mai mulţi ani, iar de-atunci România a fost considerată *the hottest point*, pe harta dansului din Europa Centrală şi de Est. Mai mulţi dintre noi am beneficiat de rezidenţe artistice, coproducţii şi invitaţii în tot felul de cadre ofertante, în contrast total cu activitatea din ţară, unde lipsa resurselor, a unor săli de repetiţii şi spectacol sînt încă problemele principale.

2) Dansul a fost multă vreme privit ca o artă frivolă, superficială, care glisează pe suprafaţa lucrurilor, dar este arta care s-a deschis şi extins enorm, înglobînd atît de multe alte forme şi posibilităţi de exprimare, încît astăzi lucrările îi pun în dificultate pe cei care încearcă să închidă în etichete ceea ce văd. Este performance, este teatru, este instalaţie, este video-art, este sound-design şi ce nu este, de altfel? Înainte de toate însă ar trebui spus, poate, că de la o artă în care execuţia fizică era în centrul atenţiei şi corpul dansatorului devenise aproape un obiect fetiş, accentul s-a deplasat tot mai mult pe gînd/idee/concept, iar procesul de creaţie a ajuns la fel de important ca lucrarea în sine. Laboratorul contează enorm, experimentul este vital, iar procesul de lucru conţine ca parte intrinsecă o doză serioasă de teorie şi informaţie, care nu ţine numai de dans. Este nevoie de un spectator curios şi lipsit de prejudecăţi, care nu vine să se delecteze şi care acceptă rolul de partener de dialog al artistului.

Întotdeauna mi-am încurajat spectatorii să nu se aştepte ca, în schimbul biletului plătit, să li se livreze confirmarea propriilor convingeri şi opţiuni estetice. I-am invitat să nu cedeze în primele zece minute de spectacol, în cazul în care n-au primit ce se aşteptau. Mai degrabă, e de dorit ca aceştia să lucreze cu ei înşişi, încercînd să înţeleagă care sînt motivaţiile pentru care ce văd este altfel decît ce au mai văzut sau decît se aşteaptă, care este miza pusă în joc şi care sînt resorturile care l-au făcut pe artist să opteze astfel. Este important ca spectatorul să analizeze ce vede, încercînd să intre în logica propunerii operei, nu să se menţină un discurs în afara sa.

***Mihai Mihalcea** este artist şi coregraf, director al Centrului Naţional al Dansului şi iniţiator al Căminului Cultural subRahova.*

© I. Stelea

Camera 1306

Cosmin MANOLESCU

1) Din punct de vedere estetic, dansul contemporan românesc este bine ancorat în peisajul internaţional, spectacolele din România bucurîndu-se în continuare de succes în străinătate. Temele propuse, modalităţile de expresie, limbajul folosit de coregrafii români fac ca dansul contemporan românesc să fie considerat avangarda scenei de dans est-europene. Faţă de momentul 1997, cînd *Dilema* realiza primul său dosar despre starea dansului din România şi cînd dansul românesc era practic inexistent pe scena internaţională, lucrurile au avansat foarte mult, artiştii români fiind invitaţi în diverse festivaluri, proiecte şi colaborări internaţionale. După o perioadă de dezvoltare a dansului conceptual şi minimalist la nivel european (de care România a fost puternic influenţată), asistăm în acest moment, pe scena europeană, la o revenire către zona „fizicalităţii“, corpul fiind în continuare obiectul principal de studiu şi reprezentare. De asemenea, un alt trend important este interdisciplinaritatea, o serie de coregrafi străini realizînd în acest moment spectacole aflate la graniţa între dans, teatru, arte vizuale şi film. La noi, spectacolele se fac în continuare într-o manieră minimalistă, cu număr mic de interpreţi, fiind destinate unor spaţii neconvenţionale sau publice, întrucît resursele financiare şi logistice continuă să fie extrem de limitate.

La noi, spectacolele se fac în continuare într-o manieră minimalistă.

2) Nu cred că trebuie să vorbim despre dans şi concept la modul cantitativ. În opinia mea, fiecare spectacol de dans operează cu un concept sau măcar cu o idee. De fapt, totul ţine de modul în care reuşeşti să le transmiţi spectatorilor ideile tale. Pentru că degeaba ai concepte superinteresante, dacă nu există emoţie artistică, dacă nu reuşeşti să faci ca spectatorul să empatizeze cu problemele tale, să-şi pună întrebări sau să caute răspunsuri. Este esenţial însă ca spectatorul să fie deschis şi să nu vină la spectacol cu lecţia deja cunoscută. În cazul spectacolelor de dans contemporan, la fel ca şi în cazul celorlalte forme de artă contemporană, există metalimbaje, straturi şi unghiuri de citire diferite, care uneori fac dificilă înţelegerea operei respective. Cred că relaţia artist-spectator, în special în cazul noilor formule de dans, este una extrem de importantă şi, de aceea, ar trebui uneori mediată. Spectatorul trebuie „ajutat“ să înţeleagă procesul artistic, resorturile artistice intime. Cred că un rol important îi revine criticului de specialitate, dramaturgului sau managerului cultural (de la caz la caz). Discuţiile moderate înainte sau după finalizarea spectacolului (destul de rare în România) sînt de dorit şi pot reprezenta o formulă simplă de a deschide noi modalităţi de înţelegere a actului artistic. Un alt rol însemnat îl au însă şi programele de dezvoltare a publicului pentru dansul contemporan, acele cursuri deschise publicului larg, care duc în timp la existenţa unui public specializat. În această vară am deschis la studioul ZonaD (http://zonadstudio.wordpress.com/) un program de cursuri de dans contemporan combinat cu prezentări de filme comentate, destinat publicului larg, care să ofere o mai bună înţelegere a fenomenului dansului contemporan.

***Cosmin Manolescu** este coregraf, curator şi manager cultural, director executiv al Fundaţiei „Gabriela Tudor“ şi director artistic al ZonaD – studio Paradis Serial.*

Manuel PELMUŞ

1) Dansul contemporan a trecut, cel puţin în ultimii 15 ani, prin transformări profunde. În sensul unei extinderi a ceea ce înţelegeam că poate însemna coregrafia pînă recent. Lucruri care se petrecuseră deja de mult timp în artele vizuale, de exemplu, au avut acum loc şi în dans. Nu mai este vorba doar de tehnici de mişcare sau de compoziţie sofisticată, ci şi de o dimensiune conceptuală şi discursivă a coregrafiei. În sensul acesta, cred că dansul românesc a ţinut pasul (cel puţin în anumite momente) cu ce s-a întîmplat la nivel internaţional. Spre admiraţia unora şi spre disperarea multora. A avut reuşite şi la nivel instituţional, prin CNDB, adică o instituţie dedicată artei contemporane care şi-a înţeles timpul. Sigur, însă, că este vorba despre o construcţie încă fragilă, datorată condiţiilor precare în care se desfăşoară arta contemporană la noi. Şi nu mă refer doar la situaţia materială.

Cred că proiectele româneşti care sînt prezente şi vizibile la nivel internaţional, în acest moment, sînt cele care rezistă (şi) la nivel conceptual.

2) Prefer să vorbesc despre coregrafie într-un sens ceva mai larg. Nu cred că există o separare între „dans“ şi „concept“, care, în opinia mea, să însemne foarte mult astăzi. E nevoie să gîndeşti mai departe decît în sens „disciplinar“ şi să îţi pui probleme şi de altă natură, decît cele care ţin strict de o anumită disciplină. E necesar să te întrebi ce înseamnă o anumită practică artistică şi ce afirmi prin această practică.

Nu cred că spectatorii trebuie subestimaţi.

Nu cred că spectatorii trebuie subestimaţi. În general, un spaţiu de artă contemporană îţi propune un alt tip de întîlnire şi o promisiune că va încerca să îţi surprindă aşteptările. Asta nu înseamnă că nu poate fi o întîlnire plăcută, intensă sau poetică. Cred că e o prejudecată că arta „experimentală“ este exclusiv „dificilă“. Chiar şi atunci cînd ţi se cere să faci un efort de înţelegere, te poţi alege cu o experienţă relevantă şi, de ce nu, puternică.

***Manuel Pelmuş** este dansator şi coregraf. În martie 2012 a primit „Berlin Art Prize“, acordat de Academia de Arte din Berlin.*

---

anchetă realizată de
Patricia MIHAIL

Oana STOICA

CNDB

ce-am avut şi ce-am pierdut

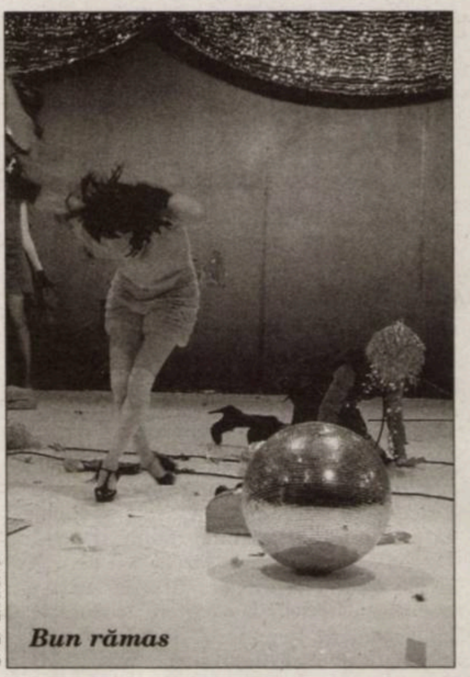

„Tot ce contează este
mişcarea din acest moment.
Fă ca momentul să fie
important, vital, demn de trăit.
Nu-l lăsa să-ţi scape
neobservat şi neconsumat.“

MARTHA GRAHAM

© E. Enache

Bun rămas

Subtitlul mi-a fost sugerat de coregraful Manuel Pelmuş şi rezumă, cu umorul resemnat al românului, existenţa zbuciumată a unei instituţii naţionale, pierdută de statul român în timp ce renova clădirea în care aceasta îşi avea sediul. Povestea cu iz de banc ar fi nostimă, dacă existenţa Centrului Naţional al Dansului – „singura instituţie publică de cultură aflată în subordinea Ministerului Culturii şi Cultelor, creată cu scopul de a susţine, dezvolta şi promova dansul contemporan“, după cum se prezintă – n-ar fi parţial anulată în acest moment.

Din instituţie de spectacole şi finanţator al coregrafiei contemporane, CNDB a rămas doar ordonator de credite. Asta din cauză că, odată cu începerea renovării Teatrului Naţional din Bucureşti – clădire în care ocupa foaierele de la etajele 3-4, ale căror ferestre uriaşe au fost acoperite, iniţial, cu perdele cusute la maşina Ileana, de către directorul Mihai Mihalcea –, Centrul a rămas în stradă. La propriu. Planul viitorului TNB nu include nici un spaţiu pentru CNDB. Cum şi de ce a fost „uitat“ – asta este o istorie încurcată, cu multe subiectivisme. Cert este că Ministerul Culturii i-a atribuit un spaţiu administrativ minuscul în sediul CNC şi un studio de repetiţii la Sala Palatului, în vecinătatea zgomotoasă a unei formaţii rock. Sală de spectacole nu mai există din februarie 2011, iar efectele sînt serioase. „Am fost la Minister şi se încearcă găsirea unei soluţii, adică identificarea unui teren pentru construcţia cubului *(n. red.* – se pare că soluţia aleasă de Minister, la sugestia CNDB, este amplasarea unui «cub», o construcţie temporară care riscă însă să devină permanentă). Dar e important de spus că, dacă se mai întîrzie mult, riscăm să se paralizeze complet activitatea tuturor dansatorilor şi a coregrafilor care depind, de cele mai multe ori în exclusivitate, de resursele CNDB.“ Directorul interimar Mihai Mihalcea (Ministerul nu a organizat concurs pentru şefia Centrului, deşi mandatul fostului director, actual interimar, a expirat de un an şi jumătate) adaugă că „pe piaţă sînt aruncaţi anual noi coregrafi absolvenţi ai UNATC, iar Centrul este singurul care le oferă finanţări şi sprijin logistic pentru proiecte“. Într-un singur cuvînt, caracteristica CNDB este astăzi *precaritatea*. Ironia face ca, tot din cauza *precarităţii,* coregrafii şi dansatorii să fi cerut înfiinţarea Centrului în 2005. Lupta a fost grea şi de gherilă, cu manifestaţii stradale şi discuţii cu reprezentanţii Ministerului Culturii. După înfiinţarea instituţiei, bătălia a continuat pentru obţinerea unui sediu. Ironia merge mai departe. După cinci ani de funcţionare, instituţia rămîne din nou fără sediu, prin urmare începe o nouă luptă, tot pe două fronturi – la masa negocierilor şi în stradă. După încă un an şi jumătate, rezultatul este cel de mai sus: fără sală de spectacole. Mihai Mihalcea: „Imaginaţi-vă un singur teatru în România! Imaginaţi-vă, totodată, că acestuia i se ia spaţiul şi i se dau numai trei birouri în schimb. Prin acest exerciţiu de imaginaţie putem înţelege mai bine poziţia în care se află astăzi Centrul Naţional al Dansului, care – după o activitate intensă, vreme de cinci ani – a fost, pur şi simplu, pus între paranteze, din lipsa de viziune a factorilor decidenţi şi din lipsa de apreciere a acestora faţă de cultura contemporană în general. În timp ce Teatrul Naţional devine un mall cu patru-cinci săli de spectacole, singura instituţie de dans din România şi-a pierdut unicul spaţiu de repetiţii şi spectacole, blocîndu-se, astfel, activitatea tuturor coregrafilor români şi stopînd dezvoltarea unui fenomen artistic care şi-a cîştigat de mult recunoaşterea în mediile internaţionale. Sper ca, în foarte scurt timp, noua conducere a MCPN să ni se alăture în eforturile de a găsi o soluţie pentru a ieşi din acest blocaj care afectează un întreg domeniu de activitate“. Din momentul în care Mihalcea a făcut această declaraţie, ministrul Culturii s-a schimbat, dar situaţia CNDB a rămas aceeaşi.

„Acum repet în sufragerie
pentru spectacolul de la Madrid. Asta făceam şi în 2003.“

Dezinteresul autorităţilor faţă de o instituţie de cultură de cel mai înalt rang – naţional – ar putea fi omeneşte explicabil. Ministerul Culturii (dar nu numai el) a fost depăşit de hiperconceptualismul dansului contemporan românesc. Ceea ce nu putem înţelege nu este important (unul dintre foştii miniştri ai Culturii, prezent la deschiderea Platformei Dansului Contemporan, eveniment de amploare şi de impact produs de CNDB, a crezut că Centrul se ocupă cu dansurile populare). Apoi, tot ceea ce este *contemporan* este dubios (a se vedea şi cazul ICR, altă instituţie care se ocupă şi preocupă de contemporaneitate, dar care trebuie „adusă să cînte în cor“ – conform lui Mircea Diaconu, fost ministru al Culturii). „A fost descurajată instituţia din România cea mai conectată la dezbaterea internaţională de idei în zona artelor spectacolelor, un spaţiu care, pe lîngă prezentarea de spectacole, avea şi o dimensiune discursivă, iar tocmai îndrăzneala asta pare să fie *pedepsită*“, spune coregraful Manuel Pelmuş. El are o viziune plastică despre relaţia autorităţilor cu arta contemporană: „Constat şi că, aproape de fiecare dată cînd dispare ceva OK, apare cîte o statuie dubioasă în loc. O fi şi ăsta un umor oficial morbid, ceva precum *nu avem bani pentru cultură, trebuie să vă sacrificăm, dar staţi liniştiţi că vă facem o statuie superbă în loc*. Ar trebui să ne apucăm noi să facem statui şi poate ne răspund ei cu spaţii mişto“. Dar cum Cartoful tras în ţeapă şi Căruţa cu paiaţe au fost deja realizate cu bugete la care CNDB nici nu îndrăzneşte să viseze, artiştilor nu le-a rămas decît să transforme revolta în spectacol, reluînd ca un disc stricat povestea înfiinţării Centrului. În 2011, au ieşit în stradă. Din nou dans în faţa Ministerului, ocuparea CNDB, realizarea unei copii umane – şi prin urmare ieftine – a Căruţei cu paiaţe din faţa TNB etc. Protestul performativ a generat idei, nu însă şi spaţiul vital. „E senzaţia de *back in time*. De exemplu, acum repet în sufragerie pentru spectacolul de la Madrid. Asta făceam şi în 2003. Pobabil sîntem prea naivi.“ Şi prea *contemporani.* Manuel Pelmuş crede că şi „la ICR e cam la fel, adică au început să facă chestii bune şi, hop!, sînt suspecţi, e prea *contemporan*. Adevărul este că nu ne prea place filmul românesc, nu e «frumos», e bun să facem tam-tam cu premiile, dar parcă ne-am dori alte filme“.

© I. Staicu

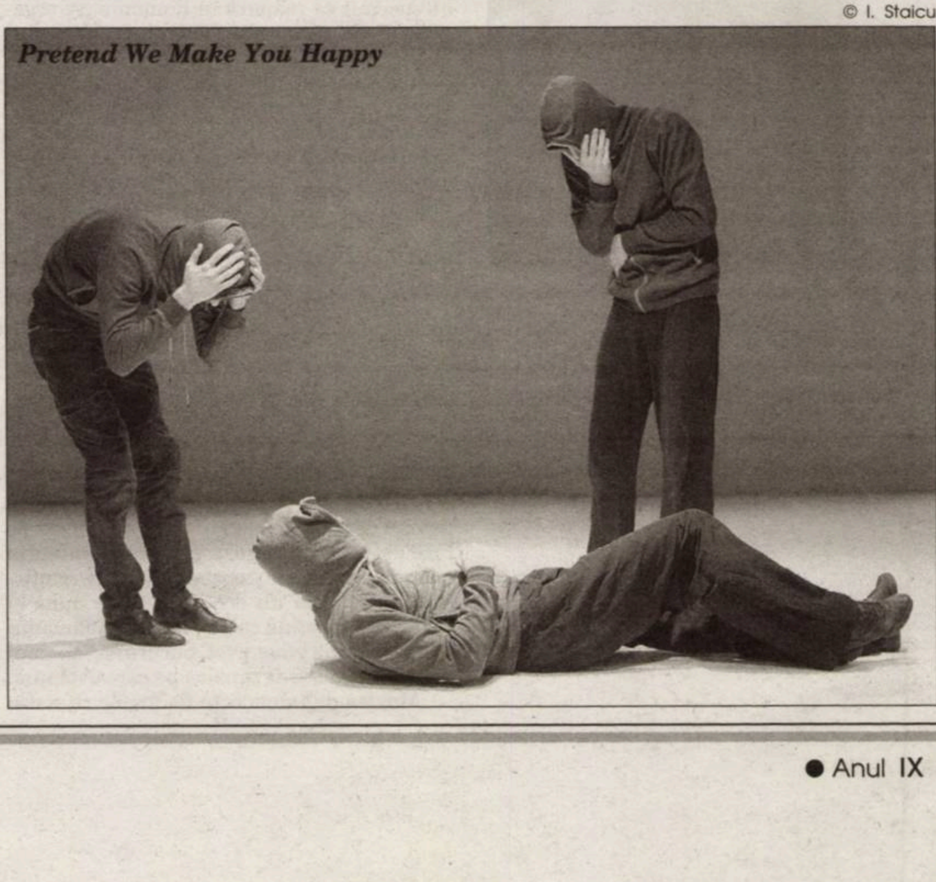

Pretend We Make You Happy

Suferind de sindromul calofiliei tradiţionaliste, autorităţile manifestă o teamă de contemporaneitate în artă, din cauza potenţialului contestatar. Conectarea directă a coregrafilor la societatea bolnavă românească determină *atitudine,* iar asta poate fi periculos în principiu, chiar dacă *atitudinea* ia forma *efemeră* a performance-urilor – spectacole de mici dimensiuni, adresate de regulă unui public restrîns şi reprezentate de puţine ori (asta dacă avem ca reper spectacolele-mamut de la TNB, un tip de raportare pe care îl face Ministerul Culturii, confirmînd dificultăţile de înţelegere a dansului contemporan ca formă de artă care nu se adresează maselor şi care este încă într-o zonă de pionierat în ceea ce priveşte publicul român).

De fapt, ce a făcut CNDB în cei şapte ani de existenţă? În primul rînd, a coagulat coregrafii şi dansatorii, reuşind să creeze o comunitate a dansului contemporan căreia i s-au alăturat jurnalişti interesaţi de fenomen şi artişti din alte domenii. A devenit o platformă de artă contemporană care a pus în discuţie noile limbaje performative, dar şi sistemul social-politic al vremurilor. A creat de la zero un public, încă puţin numeros, interesat de dansul conceptual. A avut un rol important în mobilitatea dansatorilor, facilitînd contactul cu artişti străini şi esteticile contemporane; cu alte cuvinte, ieşirea din izolarea culturală. Adică ceea ce a făcut şi ICR la un alt nivel. Căci diferenţele apar în primul rînd la nivel financiar. Bugetul anual al CNDB a variat între 58.984 de euro în 2005 şi 342.151 de euro în 2011, cu un maxim, în 2006, de 646.111 euro. Sumele includ salariile, cheltuielile administrative şi sumele pentru finanţarea proiectelor.

În 2009, proiectul care deschidea stagiunea CNDB era „Platforma Dansului Contemporan“, care punea în centrul atenţiei efemeritatea şi îi interoga substanţa. Sloganul acelei Platforme e valabil pentru CNDB şi astăzi: „Băi, efemerule!“.

***Oana Stoica** este jurnalist şi critic de teatru.*

Felix CRAINICU

„Dansează cu mine“

Cred că momentul în care dansul m-a găsit era unul în care aveam nevoie de o manifestare în care să-mi fie implicate abilităţile corpului. Nu am avut o deosebită originalitate în abordare – ca pentru mulţi alţii, dansul a venit ca să umple un gol, să mă ajute să-mi depăşesc anumite limite, bucurîndu-mă să descopăr în mine capacitatea de a comunica altfel decît prin cuvinte. Stîngăcia inerentă a primilor paşi pe muzică m-a fericit de parcă descopeream un univers gata să fie explorat de propriile-mi unduiri şi mişcări rigide.

Redundant să spun, ca mai toţi, am pornit pe drumul dansului social datorită unei fete. Sau, mai degrabă, din cauza ei. A avut nesăbuinţa să-mi reproşeze vizionările repetate ale peliculei *Dance with Me*, un fel de biblie video a dansatorilor de salsa din România. „De ce îţi pierzi timpul cu prostia asta? Oricum nu vei ajunge niciodată să dansezi ca ei...“ duduiá scrîşnind din dinţi dudúia. Destin sau nu, karma sau ce-o fi fost, fără să fac vreun efort în acea direcţie, cîţiva ani mai tîrziu stăteam la o bere cu producătorul hollywoodian, luam lecţii de la cei mai versaţi dansatori ai filmului şi le învîrteam în zeci de *spin*-uri pe fetele care mă fascinaseră pe ecran. Toate acestea la cîţiva kilometri de platourile unde scenariul căpătase viaţă. Treptat, salsa a făcut cu mine ce ştie mai bine – mi-a schimbat viaţa. Mi-a deschis uşi, m-a ajutat să-mi depăşesc bariere şi timidităţi, mi-a inventat scopuri şi nădejdi nebănuite anterior.

Instrumentul de percuţie de bază în salsa este format din două beţe *(clave)*. Continuu, în zecile de secunde ale melodiei, cele două beţe sînt lovite într-un mod anume, iar pe baza sunetului sec şi aparent monoton se construieşte întreaga muzică. Se spune că, în momentul în care în corpul uman este eliberată serotonina, inima bate în ritm de *clave*.

Salsa este un limbaj fără vorbe. Îi stăpîneşti noţiunile, care se rezumă la ceva banal – bărbatul conduce, femeia se lasă condusă –, iar restul ţine doar de spiritul ludic al fiecărui dansator. Nu contează că eşti în Bucureşti, Los Angeles, Tokio sau Sydney, pentru salsa ai nevoie doar de o parteneră şi de muzica adecvată. Valorile se reduc la noţiuni în care comunitatea salsa chiar crede şi pe care le respectă pe ringul de dans: politeţe, grija pentru parteneră, buna dispoziţie, erotismul ca joc, bucuria înaintea grijilor. Imensul atu al dansului social aici rezidă: nu ai nevoie de coregrafii, de muzica „ta“, de partenerul „tău“. Totul este spontan şi unic.

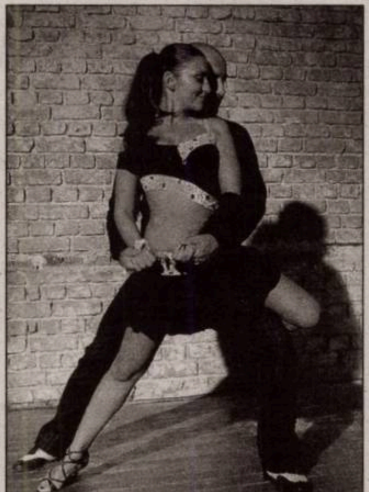

© C. Tomani

„Aş crede
numai într-un Dumnezeu
care ştie să danseze.“

FRIEDRICH NIETZSCHE

În clubul de salsa, barierele sociale, religioase, culturale sau de oricare altă natură sînt nule. Nu contează care îţi este zeul, important e să ştii să inviţi o fată la dans. Nu interesează ce formă au ochii tăi, este definitoriu să zîmbeşti cu ei. Maşina de zeci de mii de euro şi costumul ostentativ au valoare zero pe ringul de dans. Dacă vii în lumea salsa să „agăţi“, zona ta de valori va fi complet răsturnată. Dacă nu poţi face măcar un *cross-body lead* de bun-simţ, şansele tale de a fi „cineva“ printre dansatorii sociali tind dramatic spre zero.

Da, e drept, am văzut cam tot ce se putea vedea într-un spaţiu de dans. Bune şi rele. Vesele şi odioase. Neverosimile sau prozaice. Partea sublimă este că toate acestea nu contează. Indiferent care este extrema pe care o atingi, totul se topeşte în acordurile următoarei melodii şi în îmbrăţişarea partenerei care va veni. Oamenii aleg dansul social pentru că e viu şi este o provocare perpetuă. Puţine sînt bucuriile care depăşesc senzaţia oferită de un dans la intensitate maximă, în care tot ce contează este următorul pas şi povestea pe care, prin mişcări, i-o spui partenerei de moment.

Dincolo de orice altceva, dansul social (salsa în special) este un panaceu care te poate ajuta să uiţi de durerile cotidiene şi de neajunsurile de la birou şi să depăşeşti probleme. De suflet, de viaţă, de care or fi ele. Am învăţat asta în zece ani petrecuţi pe ringuri de dans din toate colţurile lumii. E acel ceva care îţi poate da de fiecare dată impulsul care să-ţi demonstreze că poţi mai mult. Mai bine. Mai vesel.

În loc de epilog

În România, salsa a devenit o mişcare de amploare, care a explodat de cîţiva ani încoace. Există peste 50 de şcoli în toată ţara, din care aproximativ 20 în Capitală, Bucureştiul însumînd totodată cele mai multe cluburi de profil – patru. Avem evenimente care adună peste o mie de participanţi, iar la Timişoara se organizează, anual, unul dintre cele mai puternice congrese de gen ale Europei. Marii instructori internaţionali spun că nivelul dansului în ţara noastră a crescut exponenţial în ultimii ani. Bunăoară, anul trecut, compatrioata noastră Simona Petric a cucerit titlul mondial la salsa solo în Puerto Rico.

În acest context, împreună cu Suzana Adelina Deak, am înfiinţat Oportunidad – Escuela de Salsa, o nebunie frumoasă, care a pornit din dorinţa de a le oferi şi altora măcar o fărîmă din bucuria unică numită dans. Am făcut primul pas relativ recent, pe 1 martie 2011, dar anul care a trecut a însemnat pentru noi o provocare continuă – să dăruim ceva complet, nou şi de calitate. Fiecare oră de curs, fiecare ieşire cu public au însemnat emoţii pozitive continue. Nu doar cursanţii învaţă, ci şi noi doi, pentru că am căutat să introducem un sistem dinamic de predare, care să ne oblige în primul rînd pe noi înşine să căutam şi să ne reinventăm mereu. Folosim tot ce ştim, nu doar paşi de dans, ci şi tehnici preluate din toate domeniile în care avem studii, de la dezvoltarea personală şi teatru pînă la sociologie. Tocmai de aceea, Oportunidad nu este doar o şcoală de salsa, ci un loc în care poţi evolua personal, calea de învăţare fiind cea a dansului.

***Felix Crainicu** este regizor, scriitor şi realizator radio. Cea mai recentă carte publicată:* Eticheta în dansul social – cea mai mică enciclopedie, *Casa Editorială Ponte, 2012.*

Alexandru R. SĂVULESCU

Povestea mea de dragoste cu tangoul...

...a început acum patru ani, cînd, la sugestia unei prietene care mă tot invita la un club să dansăm, am zis să compensez totala mea lipsă de pricepere în domeniu şi să încep prin a învăţa salsa. Şcoala de salsa era undeva într-o clădire veche din Bucureşti, la etajul al doilea. Urcînd pe scări, din spatele unei uşi închise, la etajul întîi, am auzit o muzică sentimentală, de bandoneón, pian şi viori. Am deschis uşa şi am intrat. Era o şcoală de tango. N-am mai ajuns nici pînă astăzi la etajul al doilea.

Am luat lecţii de tango, am mers la practici, apoi la *milonga* (seri de dans). Pe măsură ce dansam, în loc să mă plictisesc, deveneam tot mai dependent de tango. La scurtă vreme, am simţit că trebuie să merg în America de Sud. Ce-am văzut, trăit, simţit (a se citi dansat) la Buenos Aires, ca şi la Montevideo, în Uruguay (ambele capitale aflate de o parte şi de alta a lagunei lui Río Plata sînt recunoscute ca loc de naştere al tangoului), a fost extraordinar. Două dintre prietenele mele nici n-au mai putut trăi în România după experienţa sud-americană, s-au reîntors cît au putut de repede la Buenos Aires, unde îşi petrec de atunci cea mai mare parte a timpului.

Eu, însă, am rămas acasă. În parte şi pentru că America de Sud a venit la noi. La Bucureşti, ca şi în alte oraşe din ţară, de aproximativ şase ani de cînd şcolile de tango au început să reapară în România, se organizează tot mai multe festivaluri cu invitaţi sud-americani. Există chiar şi o figură legendară a tangoului, „El Flaco“ (Slăbănogul) Dany, un argentinian care tocmai a împlinit 76 de ani şi care (aproape că) s-a stabilit la noi. Datorită lui am avut ocazia să-l văd la o *milonga* din Bucureşti pe venerabilul DJ Picherna, o altă figură legendară a tangoului, care încă mai foloseşte casete audio, pe care le derulează cu un creion, potrivind în mod miraculos melodiile din ochi.

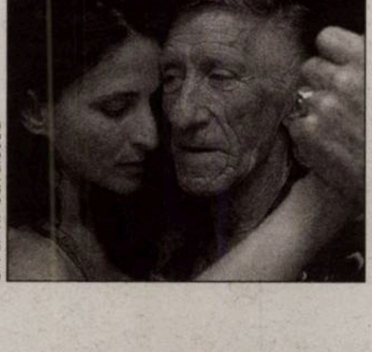

© Al. R. Săvulescu

Dincolo de mişcările picioarelor, consider că îmbrăţişarea este esenţa tangoului. Cunosc, desigur, paşii. Îşi au rostul lor. Dar încerc să nu-i fac mecanic, cu privirea în jos. Dimpotrivă, încerc ca pe parcursul celor patru dansuri *(tanda)* pe care le dansez cu partenera să o fac să se simtă ca şi cum ar fi iubita mea. Totul – începînd de la invitaţia pe care o fac din privire *(cabeceo)* pînă la îmbrăţişarea de tip *milonguero* (cu pieptul lipit) pe care aştept să o iniţieze ea, apoi de intenţia mea de mişcare, aşteptînd să-mi fie confirmată – reflectă un echilibru între mine şi parteneră, urmînd ca pe parcursul dansului să devenim un singur tot, bucurîndu-ne unul de celălalt, ca şi de muzica pe care evoluăm.

Muzica de tango este fie foarte ritmată, fie foarte sentimentală. E un amestec complicat de muzici europene, peste care s-au suprapus influenţe africane, cu ruperi de ritm, sincope, pauze. De altfel, *tango* este un nume generic, în realitate existînd trei feluri de muzică: *milonga* (strămoşul tangoului, cu un ritm foarte alert, de aceea se dansează cu paşi foarte mici), tango propriu-zis (care se dansează cu paşi mari, eleganţi) şi vals. Nu trebuie uitată, desigur, şi varianta modernă a acestei muzici, aşa-numitul *tango nuevo* (pe care îmi place mai mult s-o ascult decît s-o dansez).

E interesant cum, seara tîrziu, la ora cînd începe o *milonga,* mă simt obosit după ziua de muncă, încît aproape că n-aş mai ieşi din casă. Iar apoi, după ce aud muzica, intru în atmosferă, încep să dansez, mă încarc progresiv cu energie, în aşa fel încît, la orele mici ale dimineţii, cînd *milonga* ia sfîrşit, nu mai simt nici un pic de oboseală.

Dansez de patru ani tango şi nu mi-a trecut, încă, nici o clipă prin cap să mai dansez şi altceva. Am început să învăţ şi spaniola. Oare asta să fie adevărata dragoste?

***Alexandru R. Săvulescu** este jurnalist.*

Ana-Maria CAIA

Toată lumea rîde, cîntă și dansează

La televizor, dansul „dă bine“, dansatorii „se mişcă bine“, dansatoarele „arată bine“. Mai întîi, în industrie au fost staruri marii artişti, apoi ecranele s-au umplut de amatori, iar în ultimii ani, odată cu explozia talent show-urilor care caută dansatori de succes, listele de înscrişi la liceele şi facultăţile de coregrafie au crescut.

Carnea de tun a ziarelor neruşinate şi decorul umblător al emisiunii

De curînd, Zîna Surprizelor în persoană s-a luat la harţă în public cu o fostă dansatoare din baletul *Surprize, Surprize*. Nu e de mirare, pentru că, în mare parte, rolul baletului în emisiunea de divertisment TV este acelaşi cu cel al balaurului cu zece capete din basme, balaur care, pe lîngă prezenţa sa impresionantă, dar sporadică, din cînd în cînd are privilegiul de a scuipa cu foc după protagonişti.

Un casting de dansatoare pentru o emisiune de divertisment (exceptîndu-le pe cele care se ocupă de balet) seamănă, să spunem elegant, cu un concurs canin de frumuseţe. Juriul – compus din producători şi din cîte un coregraf, mai curînd prezent ca să afle cu cine va avea de-a face ulterior – le pune pe aspirante să se unduiască, măsurînd din ochi lungimea picioarelor, zvelteţea lor, forma decolteului, farmecul zîmbetului. O dansatoare de succes are părul lung, dinţii sănătoşi, o dezinhibare specifică domnişoarelor contemporane şi nişte aşteptări sănătoase de la viaţă. Pe sub pleoape, la casting, producătorul trebuie să vadă în candidatele ideale sursele unor mici scandaluri (în general nevinovate, din categoria *soft*), care să plimbe numele emisiunii prin tabloide, fără a-l mînji prea tare. Pentru că rolul propriu-zis în platoul emisiunii va fi de decor umblător şi provocator, fetelor li se cer o frumuseţe în acord cu trendurile sezonului şi o tăcere prelungă în orice situaţie (recuzita nu vorbeşte în general), deoarece, din cînd în cînd, în scopuri terapeutice, vedetele show-ului abuzează verbal de acest decor, de obicei mai tînăr şi mai dezinvolt.

Rolul propriu-zis în platoul emisiunii va fi de decor umblător şi provocator.

Previzibil, atîtea cerinţe de împlinit duc undeva în coada listei întrebarea „îţi place să dansezi?“, aşa, ca o verificare omenească a faptului că fetele nu vor fi exploatate împotriva voinţei lor. Şi aşa, de obicei într-un hol de platou de televiziune, transformat ad-hoc în sală de dans, ia formă visul împlinit al oricărei fetiţe cu chip angelic: acela de a se face balerină. Pentru că, da, acestor fete li se spune tare, în faţa publicului telespectator, întocmai ca într-un basm, nu ca într-un cabaret – „balerinele noastre“, nicidecum „dansatoarele noastre“. Iar baletul TV funcţionează cu multe repetiţii, pentru o bună sincronizare, şi cu ajutorul nepreţuit al echipei de filmare, care are sarcina de a-l transforma într-o treabă mai artistică decît e în realitate, prin mijloacele filmării şi montajului.

Pe cînd orice pas era un pas de dans

În 1894, însă, camerele video şi mesele de montaj nu se ocupau cu ascunderea imperfecţiunilor, aşa că era esenţial ca subiectul filmării să fie pur şi simplu bun. Lumea filmului făcea primii paşi, deloc surprinzător, în ritm de dans. Un cadru static urmărea, într-o filmare a studiourilor Thomas Edison, o explozie de mişcare. Filmul se numea *Serpentine Dances*, iar protagonista lui, Annabelle Whitford, purta o fustă cu volane supradimensionate, pe care şi le mişca, obţinînd astfel suplimentar, în cadru, un joc de lumini. Annabelle e întocmai ca personajul care dansează şi seduce din *Seducţia* lui Baudrillard – „flexibil, maleabil, impersonal, doar o stare“.

Acelaşi tip de scenă e reluat de multe ori la începuturile cinematografiei şi e precursorul conceptual al tehnicii caleidoscopului, aplicată în film de-abia în 1933. Detalii ale dansatorilor în mişcare se multiplicau halucinant, rotindu-se pentru a crea un efect de suprareal. Corpurile par lipsite de greutate, de materialitate, ecranul le expune în perfecta lor graţie. Autorul vrăjitoriei a fost coregraful Busby Berkeley, un precursor al regizorilor de videoclipuri.

Un băiat chipeş şi o fată fermecătoare rupeau ringul în *Flying Down to Rio*, cu o rutină senzuală, importată din America de Sud. Nu jucau rolurile principale, dar felul lor de a dansa era atît de molipsitor, încît a contaminat din prima cluburile americane. Îi chema Ginger Rogers şi Fred Astaire şi au fost primele superstaruri de film ajunse sus tocmai pentru că puteau dansa. A urmat o cascadă de musical-uri în care oamenii se mişcau aproape numai în pas de dans. În 1955, cînd NBC a difuzat o înregistrare cu *Frumoasa din pădurea adormită*, în interpretarea baletului Sadler's Wells, a înregistrat o audienţă record de 30 de milioane de telespectatori. Nu numai dansul era atrăgător, ci şi producţia extraordinar de elaborată, care conţinea inclusiv efecte vizuale speciale, primele folosite în televiziune. Încă o dată, dansul stimula imaginaţia producătorilor şi a regizorilor, făcînd ca tehnica să evolueze. A urmat o epocă de glorie: nici o emisiune fără trupă de balet, nici măcar modestele în resurse talk-show-uri de noapte. Cumva, dansul devenise elementul feminin din poveştile audiovizuale, pentru că, la începuturi, marile vedete de televiziune erau bărbaţi.

Epoca de aur a dansului televizat

Anii 2000 aduc, după mult timp, o nouă explozie de dansuri la televizor. *So You Think You Can Dance* (care se va difuza din sezonul următor pe Antena 1) caută următoarea senzaţie în materie de dansatori. E un show care a reapropiat publicul de mişcare, care a transformat priceperea la dans în biletul spre celebritate şi bani. Aflat la al nouălea sezon în SUA, show-ul aduna la început mai ales copii crescuţi în cultura hiphop şi membri ai trupelor artiştilor pop. După apariţia filmului *Black Swan*, producătorii au observat că la audiţii se prezentau din ce în ce mai mulţi balerini, cu numere clasice, iar audienţa creştea atunci cînd le difuzau. *So You Think You Can Dance* e un program de televiziune care povesteşte dansul, care se foloseşte de intriga din *Spărgătorul de nuci*, dar şi de deznodămîntul din *Dirty Dancing*. Ingredientele de succes sînt nu numai performanţa tehnică a dansatorilor, ci şi frumuseţea şi tinereţea lor, sex appeal-ul, energia debordantă şi atitudinea de învingători, de atleţi de elită.

> *„Să citim şi să dansăm.*
> *Aceste două bucurii*
> *nu vor face nicicînd*
> *vreun rău lumii.“*
>
> VOLTAIRE

Uneori, nu e de ajuns să fii spectaculos în dans, trebuie să te ajute povestea personală. Tot un format de concurs, *Dansez pentru tine* (difuzat de PRO TV), asociază valsurile, tangourile sau mai deşănţatele reprezentaţii la bară cu celebrităţi şi o doză mare de altruism. Iese o telenovelă lacrimogenă, în care dramele încarcă ringul de dans. Cu cît cantitatea de tragedie e mai mare, cu atît dansul e mai lasciv, mai provocator, mai inventiv, o combinaţie clasică de Eros şi Thanatos care îi ţine captivi pînă şi pe telespectatorii români de vineri seară.

Pe lîngă aceste formate deja vechi, o nouă generaţie de reality-show-uri şi seriale de televiziune despre dans vor intra din toamnă pe televiziunile americane, exploatînd noua dragoste a publicului pentru această artă. Televiziunea americană CW tocmai a lansat un reality-show despre Compania de Balet Salt Lake City, numit *Breaking Pointe*. Producătorii îi roagă pe telespectatori să se uite la emisiune şi să abandoneze preconcepţiile că baletul clasic e plicticos. De asemenea, promit că programul va fi asezonat cu istorii picante din viaţa balerinilor.

A treia dimensiune a dansului

Pina, documentarul regizat de Wim Wenders, a fost considerat de către specialiştii în domeniu o revoluţie pentru producţiile 3D, fiind comparat cu filme cu resurse uriaşe, precum *Avatar*. Wenders a conceput dintru început un produs în trei dimensiuni, tocmai motivat fiind de dansul elaborat al Pinei Bausch, care potenţa noua tehnologie. Şi invers. *Pina* a avut încasări record pentru un documentar de artă, dar e departe de a fi un succes de public. În scurt timp însă se oficializează relaţia 3D – dans în film. În America se va lansa *Step Up: Revolution* – povestea unei trupe de dans contemporan –, de la care se aşteaptă recorduri de bilete vîndute. Semn că, pe ecrane, cu mai multă sau mai puţină îndemînare, toată lumea cîntă şi dansează.

Ana-Maria Caia *deţine o companie de producţie TV, Indie Studio, şi colaborează la diferite reviste.*

ÎN PAȘI DE DANS

„Nu poți face balet ca un funcționar“

interviu cu Diana MATEESCU

În copilărie, cînd mă uitam admirativ la balerine, care făceau ca mişcările lor să pară uşoare şi naturale, mama mi-a spus că balerinele au sporuri asemeni minerilor. Mi s-a părut o comparaţie stranie...

Este adevărat. E vorba de gradul 1 la salarizare. Vorbim de efort fizic şi psihic – nu înseamnă doar a repeta o simplă mişcare, mecanic, ci necesită o muncă obositoare, pe care balerinii o fac zilnic, de foarte mici.

Cît ce se poate preda / învăţa, în dansul clasic, şi cît ţine de talentul şi abilităţile elevului?

De cînd intră în anul I, din clasa a V-a, e nevoie, în primul rînd, să-şi însuşească o anumită tehnică. Elevul începător trebuie să aibă nişte date fizice – este vorba despre acea poziţie „deschisă“ către dans, o poziţie destul de dificilă, dacă nu o ai nativ, şi de o mobilitate foarte mare; apoi, trebuie să ai o inteligenţa a mişcării.

Cum se manifestă această inteligenţă motrică?

Ţine de instinct şi necesită o coordonare nativă foarte bună a braţelor şi picioarelor, iar asta se vede din felul cum mergi. Nici nu e nevoie de un test propriu-zis, acest lucru se poate observa pe stradă – sînt oameni care parcă nu au mîinile şi picioarele lor, sînt împrăştiaţi, desincronizaţi, iar pe aceştia în mod clar nu-i poţi pune să danseze performant. Apoi, e nevoie de viteză de reacţie, reflexe foarte bune... Desigur, toate aceste date native se formează şi se dezvoltă în timpul şcolii, însă elevul trebuie să aibă din start un potenţial.

De cînd începe formarea ca dansator şi în ce constau lecţiile?

În Rusia, selecţia se face de la 7 ani, la noi – de la 10-11 ani (clasa a V-a), vîrsta la care se consideră că pot fi asimilate noţiunile de bază în baletul clasic. Dar să „dresezi“ corpul să stea într-o altă postură decît cea normală, o postură uneori nefirească, presupune mult exerciţiu. În nouă ani, elevul îşi însuşeşte cît se poate de corect o anumită poziţie a corpului şi tehnica dansului clasic. Învaţă în fiecare an elementele de bază, iar apoi, la liceu, se adaugă puţine elemente noi. Greutatea constă în felul în care reuşeşti să combini exerciţiile, în dinamica şi rapiditatea acestora. Iar succesiunea mişcărilor trebuie să fie logică, fluidă, pentru că altfel totul devine geometric, ţeapăn.

Noi, la sală, nu avem caiete de exerciţii. Fiecare profesor face mici coregrafii, zilnic, adaptate în funcţie de corpurile copiilor pe care îi are. Eu nu pot prelua o lecţie de la Balşoi sau de pe YouTube, ca pe o aspirină, iar apoi să le-o predau elevilor mei, aşteptînd să se întîmple minuni, pentru că nu se vor întîmpla. Trebuie să-mi stabilesc foarte bine scopul şi, în plus, trebuie să obţin un numitor comun, iar asta e foarte greu într-o curs de balet care ţine cît cel de cultură generală.

Cîţi elevi sînt într-o grupă?

Pentru a se constitui o grupă este nevoie de minimum cinci elevi, deşi ar trebui un repertoriu individual, aşa cum avem la liceu, de exemplu. La cei mici, deprinderea tehnicii, studiile de fiecare zi se fac în grupe.

Ce îi mai trebuie unui dansator bun pentru a deveni un artist complet?

În paralel cu tehnica, trebuie să-i formezi copilului personalitate de artist – fiecare mişcare trebuie să-i transmită ceva spectatorului, iar pentru a transmite ceva trebuie ca *tu* să-ţi induci acea stare. Dacă nu ai talentul şi plăcerea de a dansa, e foarte greu să treci de bariera scenei. Un dansator fără vibraţie e ca şi cum ar avea un geam în faţă, nu transmite nimic. Dincolo de faptul că dansul clasic este o formă de exprimare personală, trebuie să fii generos pentru a face performanţă şi să ai un ritm interior coerent.

Pe scenă, după un minut şi jumătate, cît durează o variaţie, ieşi epuizat, stors ca o cîrpă. Este foarte greu ca, într-un minut, să ai grijă tehnic, interpretativ, muzical, să transmiţi emoţie, toate acestea executate simultan. De aceea, în timpul antrenamentului, se ţine cont de toate, nu doar de tehnică. Sînt oameni care au... spirit, charismă. Fără ea, te uiţi la dans ca la ceva geometric, simetric, ordonat, în proporţii frumoase, admiri un corp frumos în mişcare... dar atît. Nu e artă.

© Foto Grill

„Pentru a înţelege ce spun, trebui să credeţi că dansul este altceva decît tehnica. Uităm de unde vin mişcările. Ele se nasc din viaţă. Cînd creezi ceva nou, punctul de pornire trebuie să fie viaţa contemporană, nu forme deja existente ale dansului.“

PINA BAUSCH

„Nu vreau oameni care vor să danseze, ci oameni care trebuie să danseze.“

GEORGE BALANCHINE

Regăsiţi pasiunea şi dăruirea necesare practicării acestei meserii la elevii dvs.?

Ca să faci balet de calitate, să poţi trăi de pe urma practicării lui, trebuie să fii dedicat, inteligent şi extrem de informat. Din păcate, din cauza salariilor mici, oamenii foarte buni decid să plece, şi nici măcar nu poţi să le reproşezi ceva. Iar cei care rămîn pierd, uneori, acea pasiune, iar asta se vede în spectacole. Noi, profesorii, încercăm să le inducem elevilor o energie care să nu le permit blazarea, să nu urmeze acest drum, al dansului, ca un funcţionar.

Spuneţi-mi un coregraf care v-a impresionat...

Dintre toţi coregrafii de contemporan, pentru mine Jiří Kilián este un zeu, compune coregrafii de 30 de ani. Felul în care a evoluat este remarcabil. Mă uit la tot ce poate să facă din punct de vedere al dansului cu un corp uman. Ia o mişcare şi o dezvoltă la infinit. Totul curge, parcă acolo se încalcă toate legile fizicii, toate legile firescului, ale naturalului, ai senzaţia că este trucat. Dansatorii lui par din plastilină, se transformă dintr-o formă-n alta. E colosal. E adevărat că are un stil special, pe lîngă clasic abordează şi tehnica Martha Graham sau pe a lui José Limón, sînt mai multe tehnici care împreună duc la ce vrea Kilián să obţină. Din punctul acesta de vedere, al exploatării corpului pînă la capăt, el este desăvîrşit.

Credeţi că baletul este mai restrictiv tocmai pentru că nu are aceeaşi libertate ca dansul contemporan?

Da, clasicul pleacă, totuşi, de la un alfabet anume. În cazul dansului contemporan, se porneşte de la idee. Există şi acolo anumite reguli – coregrafia trebuie să aibă o structură, să nu fie mişcarea egală, ca intensitate, să aibă o derulare, să plece de la puţin, să crească. Dansul contemporan este asemeni omului secolului XXI, cu aceleaşi frămîntări, angoase, stări diferite. La clasic, partea artistică este un fel de pantomimă (gesturile sînt făcute ca-n *commedia dell'arte)* însă clasicul este cel care formează absolut orice are legătură cu mişcarea corpului. Îl pregăteşte pentru absolut toate genurile. De altfel, în orice trupă de contemporan renumită din lume, toţi dansatorii sînt la bază clasicieni.

Totuşi, poate că publicul s-ar regăsi, într-un fel, mai mult în dansul contemporan, în neliniştile pe care le exprimă...

Clasicul atacă alte zone sensibile ale omenescului. Dansul contemporan îţi pune pe tavă o problematică, te pune pe gînduri, pleci de la spectacol cu nişte lucruri care te frămîntă... În schimb, clasicul mizează pe acea frumuseţe a mişcării corpului omenesc, a armoniei şi a farmecului care vin din frumuseţea formelor care curg una după alta, care se transformă. Acest lucru îţi dă o stare de linişte, de bine, de frumos, pleci de acolo încărcat de energie pozitivă...

Pleci fericit de la spectacol...

Da, fericit. Vorbesc de baletele lui Ceaikovski; muzica din *Lacul Lebedelor*, imaginea, coregrafia originală de tip *petits pas...* Dacă vezi acest balet, pleci cu o încărcătură fantastică, unică. Din păcate, noi, la Operă, nu mai avem în stagiune *Lacul Lebedelor*, pentru că Oleguţ Danovski, băiatul lui Oleg Danovski (un maestru al coregrafiilor de ansamblu), cere drepturi de autor foarte mari... Prin urmare, generaţiile noi vor uita de Oleg Danovski şi tehnica lui se va pierde.

Se constată o continuă scădere a nivelului educaţiei româneşti. Care este situaţia liceelor de coregrafie?

Da, nivelul de performanţă scade, cel puţin dacă vorbim din punct de vedere al procentului de elevi buni. În primul rînd, nu avem o bază de selecţie mare; noi mergem prin şcoli şi ne promovăm cum putem, însă baletul nu este o meserie bănoasă – munceşti mult şi cîştigi puţin. Dacă ai unu-două vîrfuri pe an e perfect...

Cum arată programa la Liceul de Coregrafie?

Studiile sînt de profil mai degrabă umanist, pînă la gimnaziu toată lumea studiază exact ca la celelalte şcoli. La liceu fac şi balet clasic, dans contemporan, dans românesc, istoria baletului, istoria muzicii... Elevii trebuie să fie în contact cu toate genurile de artă, deoarece baletul cuprinde şi muzică, plastica corpului uman, noţiuni legate de tridimensional (cum îţi pui în valoare volumul), teatru şi actorie.

Ce şcoli profesioniste de dans există în acest moment în România?

Avem şcolile din Bucureşti, Cluj, Constanţa, Timişoara, Iaşi. Totuşi, din punct de vedere profesional, şcoala din Bucureşti e cea mai bună ca rezultate obţinute şi asta pentru că, pînă la urmă, aici au venit marii balerini, aici au predat, aici au fost pedagogi.

E un paradox, unde e şcoală nu prea sînt profesori...

Nu prea mai există, pentru că învăţămîntul presupune multă uzură nervoasă, dar pe bani puţini. Deşi este o sursă de venit sigură faţă de alte locuri. Cei din Operă, după cei ies la pensie, vor să se reprofileze pe şcoală, însă noi aparţinem de ministere diferite. Profesorii sînt patronaţi de Învăţămînt iar ei – de Cultură. Ca să poţi să predai, chiar dacă ai fost prim-balerin, trebuie să ai facultate de specialitate, trebuie să dai examen de istoria baletului, probă practică.

Ne gîndeam să înfiinţăm o secţie de pedagogie, ca să le deschidem cumva gustul elevilor pentru această specialitate. Motivaţia bănească nu o să existe niciodată; doar pasiunea şi ambiţia că scoţi din mîna ta artă, că plămădeşti ceva superb. Însă e nevoie de experienţă pentru a profesa. Îţi trebuie zece ani la catedră... Şi nu e uşor. Una e să fii interpret şi alta e să înveţi corpul altuia, să-l înveţi pe cel din faţa ta să fie interpret.

Au unde să lucreze, în România, copiii care urmează studii de profil?

Pot merge şi în ţară, sau la Operă, de exemplu, dar acolo sînt posturile blocate de şase ani, aşa că nu se pot angaja, ci doar lucra drept colaboratori. Mai sînt cei care prind diverse contracte în străinătate... Şi mai exista varianta profesoratului, dar trebuie făcuţi paşi concreţi în acest sens.

Care sînt problemele principale cu care vă confruntaţi?

Ca să enumăr numai cîteva: lipsa unui spaţiu de lucru corespunzător (sălile de curs sînt puţine şi mici, elevii nu au loc să se mişte); lipsa unor concursuri şi festivaluri de dans; lipsa unui public bine închegat şi informat (atît pentru dansul clasic, cît şi pentru cel contemporan) şi, în general, faptul că, deşi avem copii talentaţi, sîntem extrem de rău-voitori şi de dezorganizaţi şi nu există interes pentru dans. Dar cu toate acestea, noi chiar facem performanţă, iar aceşti copii iau premii internaţionale sau ajung solişti pe marile scene ale lumii...

Varianta integrală a interviului o găsiţi pe dilemaveche.ro

***Diana Mateescu** este profesor de balet clasic la Liceul de Coregrafie „Floria Capsali“ din Bucureşti.*

---

a consemnat Patricia MIHAIL

■ ■ ■

«...DIN **POLUL** PLUS»

Anca MANOLESCU

Desfiinţarea legii

Adam Michnik *(Preţul rostirii adevărului)* amintea că, în Polonia, rezistenţa anticomunistă i-a adus aproape pe unii membri ai Bisericii şi ai intelighenţiei laice. Oameni care în genere nu aveau preocupări şi stiluri de gîndire similare au descoperit că îi uneşte totuşi ceva fundamental: fidelitatea faţă de valori ale civilizaţiei europene, un umanism care poate îmbina adeziunea religioasă şi adeziunea laică. Creştini şi necreştini s-au aflat alături nu numai pentru o luptă socială, ci în hotărîrea de a nu accepta desfigurarea umanului. Unii intelectuali au privit în acea perioadă Biserica drept „un azil pentru întrebările despre valorile absolute şi adevărurile supreme, despre fundamentul moralităţii, care îşi exprimă dezacordul cu privire la statutul individului captiv", spune Michnik.

De ce a fost aşa? Probabil pentru că Europa modernă şi concepţia ei despre societate se hrănesc deopotrivă din linia de gîndire care porneşte de la cetatea Greciei vechi şi din modelarea creştină a lumii. E adevărat că Europa s-a construit prin ieşirea de sub tutela Bisericii a unor domenii din ce în ce mai numeroase de activitate umană. Dar se recunoaşte că tocmai concepţia creştină asupra lumii a permis delimitările, că această concepţie a fost şi un important vector de modernitate. Christos însuşi distinge orientarea spre Dumnezeu de datoria faţă de Cezar. Deosebind autoritatea spirituală de domeniul puterii temporale, el dă legitimitate unui cîmp de dezvoltare laică, unde oamenii îşi vor face propriile legi. Dar, desigur, o vor face secole de-a rîndul pornind de la o concepţie creştină asupra umanului. Iar ea se întemeiază pe egala demnitate a persoanelor, pe statutul de *imago Dei* al fiecărui om. Priviţi de Dumnezeu, indivizii sînt egali în demnitate, în valoare umană (ceea ce nu înseamnă uniformitate a aptitudinilor, a vocaţiilor şi a realizărilor personale). Fiind priviţi de Dumnezeu care le dă o egală demnitate, oamenii îl privesc pe celălalt (sau ar trebui să îl privească) cu un ochi fratern, ca pe un alt loc unde se oglindeşte acelaşi divin ce se oglindeşte în ei înşişi.

Societăţile democratice actuale
nu mai ţintesc să realizeze un „cosmos uman".

Or, ceva din această egalitate „transcendentă" a trecut şi în construirea societăţilor europene moderne. Faptul că indivizii sînt egali în faţa legii, faptul că pot participa toţi – prin dezbatere publică şi prin reprezentanţii lor – la elaborarea legilor constituie o îndepărtată „aplicaţie" sau o „corespondenţă" pe orizontala socialului a egalităţii noastre în faţa ochiului divin. Alături de considerentele „naturale" pe care secolul Luminilor a fundamentat egalitatea, persistă fundamentarea ei polară. Dacă Bisericile creştine iau parte la democraţie ca actori devotaţi, dacă s-au împotrivit, mai ales în Apus, totalitarismelor este pentru că ele văd în fiecare individ aceeaşi valoare verticală şi, pe cale de consecinţă, îi recunosc acelaşi drept de a participa la metabolismul social, de a nu deveni jucăria unei puteri discreţionare.

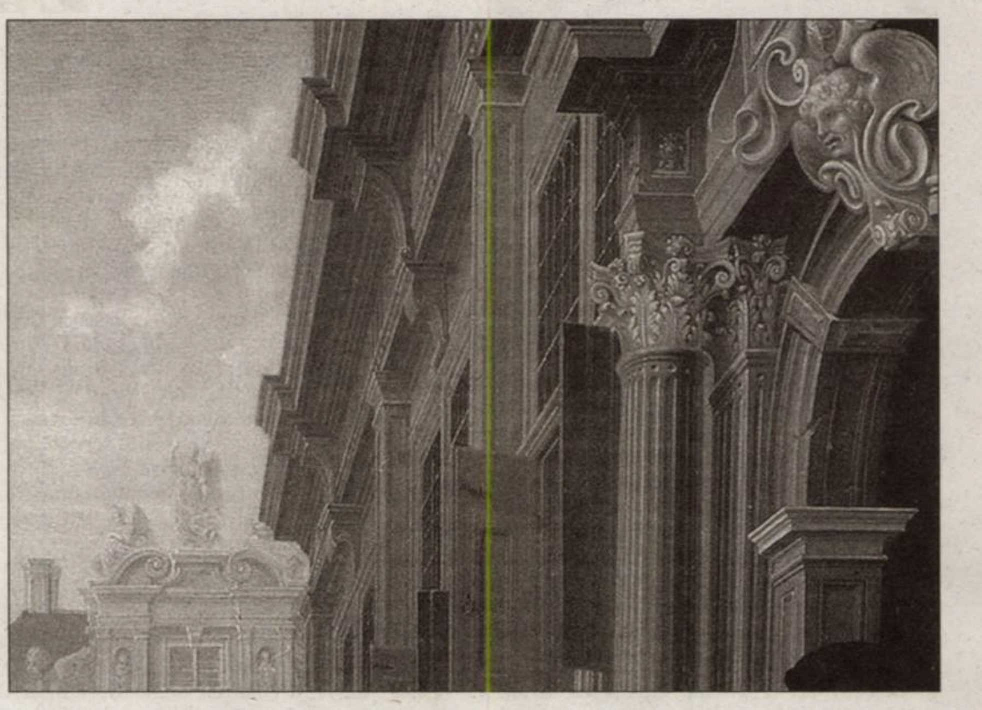

Dar îndeobşte recunoaştem ca strămoş al democraţiilor moderne (autentice) mai degrabă cetatea Greciei vechi, unde, în secolul al VI-lea, puterea se laicizează. Or, chiar şi acolo Legea – ea fiind cea care înlocuieşte puterea absolută a suveranului – păstrează o autoritate de tip cvasi-religios. E drept că ea nu mai e rostită de regele inspirat, gură a divinului şi „stăpîn de adevăr". Puterea e deţinută acum de comunitate şi legea *(eunomia)* exprimă armonioasa distribuire a puterii de comandă *(arche)* între diferitele componente ale polis-ului. Legile sînt elaborate şi puse (în scris) în mijlocul cetăţii *(en meso)*, în centrul ei. E ceea ce reflectă spaţial noul statut al legii: nepărtinitoare, egală şi aceeaşi pentru toţi actorii sociali, ea se află mai presus de conflictele ori divergenţele grupurilor din cetate. „Am întocmit", spune Solon, „legi egale atît pentru *kakos* cît şi pentru *agathos*, statornicind pentru fiecare o judecată dreaptă". Jean-Pierre Vernant citează pasajul în paginile luminoase pe care le-a dedicat „Organizării cosmosului uman" în *Originile gîndirii greceşti*. El adaugă: „pentru a apăra autoritatea acestei legi comune tuturor, Solon refuză tirania ce-i stătea acum la îndemînă. Cum putea lua în mîinile sale, mîinile unui singur om, acea *arche* care trebuia să rămînă *en meso?*" Or, astfel concepută, Legea păstrează o dublă conotaţie care s-ar putea numi „religioasă": întîi fiindcă – prin consimţămîntul tuturor – se află „mai presus" de diversitatea conflictuală a cetăţii, apoi fiindcă îi leagă pe cetăţeni prin drepturi şi responsabilităţi comune, fiindcă face din ei un „cosmos uman".

Societăţile democratice actuale nu mai ţintesc să realizeze un „cosmos uman", ci să fie locuri unde se poate trăi, civilizat, împreună. Dar pentru asta e nevoie ca legea să fie statornicită ea însăşi pe căi legale. Şi noi toţi sîntem responsabili pentru autoritatea pe care trebuie să o păstreze, în societatea noastră, legea.

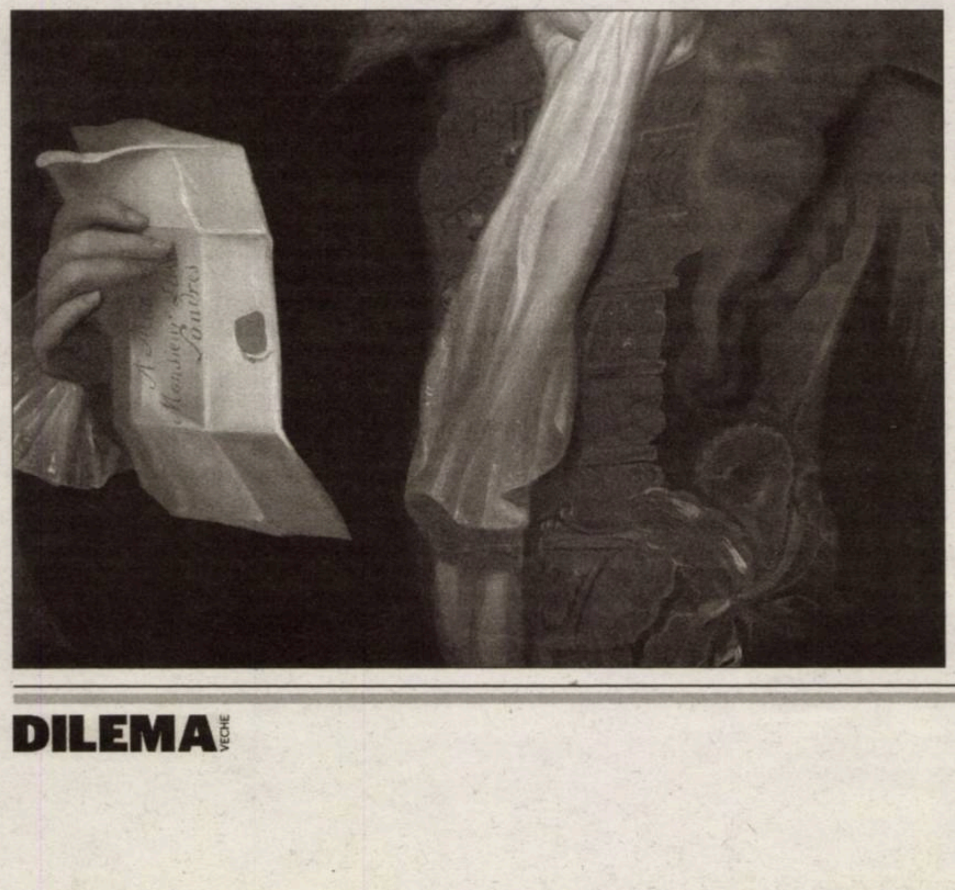

Or, de cîteva săptămîni, *statutul* legii se află, în România, într-o periculoasă derivă.

* * *

E adevărat ce spunea de curînd Mihai-Răzvan Ungureanu la Cluj. Pentru uşurinţa cu care USL a suspendat statul de drept se face vinovată toată clasa politică românească. Ea a practicat indiferenţa faţă de societate, aroganţa, chiverniselile de partid. Parte din ea a protejat abaterea de la lege, a tolerat-o. Dar din 1990 încoace, legea a rămas totuşi un reper. Un reper fragilizat, pe care oameni politici şi asociaţii lor l-au putut călca, pe care l-a putut ocoli sau juca pe degete. Dar totuşi un reper faţă de care abaterile puteau fi judecate. Măcar ideea de lege a rămas pînă acum un dat indiscutabil, chiar dacă legea a fost de multe ori respectată aproximativ, de faţadă. Legea – la care toţi sîntem ţinuţi să ne raportăm – rămînea acea normă care dă posibilitatea unei vieţi împreună, care face o societate democratică. Ba chiar mai mult: justiţia începea să funcţioneze la vîrf. DNA şi ANI îşi fac treaba, chit că Parlamentul nu şi-a dat afară parlamentarii dovediţi incompatibili cu funcţia lor. Legea începea să devină o normă *activă*.

Autoritatea legii
a fost grav avariată în cîteva săptămîni.

Or, în cîteva săptămîni, USL a atacat chiar ideea de lege. Riscăm să nu mai avem acest reper. Riscăm să devenim o ţară „fără de lege". Nu mai e vorba de abuzuri faţă de lege. E vorba despre minarea ideii de lege, de legalitate. Năvala de ordonanţe de urgenţă, contradicţia lor cu decizii ale Curţii Constituţionale, restrîngerea atribuţiilor acesteia, transformarea Monitorului Oficial în megafon USL nu au creat doar haos în domeniul legii. Autoritatea legii a fost grav avariată în cîteva săptămîni, de vreme ce modificarea peste noapte a legilor şi a instituţiilor cade la bunul plac al USL.

În haosul pe care l-a creat, USL îşi închipuie că se poate comporta ca un mic demiurg al absurdului. Doamna ministru Ecaterina Andronescu dispune o anchetă (ancheta USL) în privinţa tezei de doctorat a domnului Ponta şi declară că dacă se vor găsi nereguli, măsurile pot merge pînă la desfiinţarea Şcolii doctorale. Probabil pentru ca, printr-o Ordonanţă de Urgenţă, ea să fie reînfiinţată pe noi criterii: diplomele de doctor vor fi acordate doar celor care au plagiat cel puţin 84 de pagini, iar prin *magna cum laude* vor fi distinşi cei ce-şi vor compune întreaga teză din împrumuturi nedeclarate. Interimarul preşedinte Antonescu afirmă ţanţoş că preşedintele Comisiei Europene nu are să dea ordine în România. Dar „lista lui Barroso" nu e doar lista de cerinţe a Consiliului Europei, a Europei. E lista *noastră* de comportamente democratice. Noi vrem să trăim într-o ţară în care Constituţia să fie respectată, în care parlamentarii dovediţi incompatibili cu funcţia lor să fie îndepărtaţi din Parlament, unde să nu plouă cu OUG prin care puterea urmăreşte desfiinţarea oricărei opoziţii şi distruge pentru răfuieli politice rarele instituţii culturale de prestigiu. Lista cu care domnul Ponta s-a întors de la Bruxelles cuprinde cerinţe la care sînt chemaţi să vegheze tocmai cei care le calcă în picioare. Nu trebuia să afle de la Bruxelles care le sînt atribuţiile, care sînt regulile jocului democratic. Ar fi trebuit să le ştie de acasă, să le respecte, să le promoveze, să le apere.

USL lucrează la compromiterea ideii de lege. Riscăm să rămînem cu o parodie de legalitate. Dar în această parodie pe care a „implementat-o" fulgerător, USL se află el însuşi prins: el însuşi a dobîndit o legalitate de carton, parodică. După cîştigarea masivă a alegerilor locale, USL avea o legitimă putere în cadrul democratic. Manevrele hrăpăreţe şi demagogice cu care a pus în pericol mecanismul democraţiei îi scad grav legitimitatea cîştigată în alegeri.

* * *

Sîntem cu toţii responsabili pentru autoritatea pe care legea o păstrează în România. Autoritatea ei – pentru care sîntem cu toţi responsabili – e o valoare foarte veche, pe care s-a întemeiat civilizaţia noastră, pe care, astăzi, se întemeiază viaţa noastră cuviincioasă împreună. Avem datoria să cerem clasei politice să nu mineze această autoritate.

Anca Manolescu *este cercetător în domeniul antropologiei religioase şi doctor în filozofie. Cele mai recente cărţi publicate sînt* Nicolas de Cues ou l'autre modernité *(L'Harmattan, 2010) şi* Stilul religiei în modernitatea tîrzie, *Polirom, 2011.*

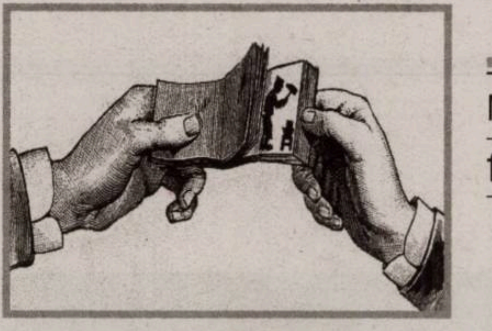

Marius CHIVU

feedbook

Zorii goticului românesc

● ***Dincolo de noapte. 12 fețe ale goticului*, editor Oliviu Crâznic, Editura Millenium Books, 2012.**

Pe lista genurilor subreprezentate în literatura română se află, printre destule altele, şi goticul. Anul trecut, cînd scriam despre antologia *Steampunk. A doua revoluţie* (coord. Adrian Crăciun, Editura Millennium Books) că are toate şansele să reprezinte adevăratul certificat de naştere al acelui subgen la noi, vorbeam, o dată în plus, şi despre caracterul discontinuu şi relativ/tardiv sincronic al literaturii noastre, care – dădeam atunci spre exemplu – în ciuda succesului internaţional al cărţii lui Bram Stoker şi a circulaţiei legendelor săseşti cu Vlad Ţepeş, n-a produs şi n-are nici acum, cînd tema vampirului a revenit la modă în cultura populară, scrieri în genul gotic. Oliviu Crâznic, editorul acestei prime antologii româneşti de gotic, scrie şi el în prefaţă: „În literatura română, lucrurile nu stau bine. Cu toate că, iniţial, goticul a fost îmbrăţişat şi aclamat de scriitorii şi oamenii de cultură română (amintim aici pe I.L. Caragiale, Mihai Eminescu, Gala Galaction, Titu Maiorescu, Ionel Teodoreanu ş.a.), mai multe nume mari punîndu-şi semnătura pe manuscrise încadrabile în acest gen (cum ar fi, spre exemplu, *Domnişoara Christina* de Mircea Eliade, *Îmbrăţişarea mortului* de Alexandru Philippide, *Schimnicul* de Vasile Voiculescu etc.), odată cu instaurarea comunismului, operele non-realiste au fost împinse într-un con de umbră, etichetate drept «literatură pentru copii şi tineret», deoarece supranaturalul, religia, idealizarea aristocraţiei şi, în general, iniţiativa şi imaginaţia erau contrare doctrinei oficiale." Adevărul e că proza fantastică românească are o istorie greoaie şi chinuită. Scriitorii clasici amintiţi de Oliviu Crâznic, lîngă care mai pot fi adăugaţi Macedonski, Sadoveanu, Arghezi, Ion Vinea sau Cezar Petrescu, au scris sporadic literatură fantastică şi n-au reuşit să creeze, în lipsa tradiţiei, emulaţie. Căci, spre exemplu, ce literatură gotică să fi apărut în lipsa unui Ev Mediu?! Cîţiva istorici literari (Dan Horia Mazilu, de pildă) au tot încercat să demonstreze că am fi avut baroc, dar realitatea rămîne aceea că literatura română s-a născut abia în secolul al XIX-lea, iar genul fantastic s-a încercat a fi mai degrabă inventat sau copiat, decît construit.

În condiţiile în care romane precum *Ion*, *Concert din muzică de Bach* sau *Patul lui Procust* apar aproximativ în acelaşi deceniu (1920-1933), deopotrivă recuperînd şi sincronizînd literatura română cu tendinţele europene, era normal ca priorităţile scriitorilor să fie altele. Abia spre sfîrşitul anilor '40 se publică texte importante ale genului fantastic (de Mircea Eliade sau Victor Papilian; *Povestirile* lui Vasile Voiculescu vor fi publicate abia în 1966) – cînd *Istoriile literare* ale lui Vasile Lovinescu sau G. Călinescu erau deja scrise şi unde fantasticul era văzut doar ca o curiozitate –, şi abia în anii '50-'60 apar scriitori dedicaţi exclusiv genului (Oscar Lemnaru, Vasile Beneş sau Vladimir Colin). Studiile critice autohtone au lipsit multă vreme sau au fost exprem de superficiale: Ion Biberi a publicat un prim eseu despre literatura fantastică – şi oricum fără aplicaţii la literatura română – în 1945 şi abia în 1975 apare studiul lui Sergiu Pavel Dan *Proza fantastică românească*, prima contribuţie importantă de acest fel, urmată, cinci ani mai tîrziu, de *Literatura SF* a lui Florin Manolescu. Revenind, în cadrul fantasticului românesc de inspiraţie şi de expresie îndeosebi folclorică (de la Galaction şi I.L. Caragiale la Voiculescu şi Dinu Nicodin), orientală (Eliade), poetică (de la Macedonski, prin Minulescu şi Bacovia, la A.E. Baconsky) sau psihologică (Pavel Dan, Alexandru Philippide, Olga Caba) şi tehnologică (Felix Aderca, Vladimir Colin), subgenul gotic a rămas, cu excepţia unor teme sau motive rar folosite, neexplorat. O dovedeşte inclusiv cea mai bună antologie a prozei fantastice româneşti alcătuite vreodată la noi – e vorba de antologia *Masca* îngrijită de Alexandru George în 1982 şi cuprinzînd, în două volume, 38 de autori/povestiri.

Astfel stînd lucrurile, iniţiativa lui Oliviu Crâznic de a aduna 12 scriitori contemporani (dintre care, Liviu Radu, n. 1948, este seniorul; iar Raluca Băceanu, n. 1993, mezina) pentru a crea un manifest gotic este cît se poate de salutară. Spre deosebire însă de *Steampunk. A doua revoluţie*, ale cărei rezultate literare erau onorabile, antologia gotică nu oferă mai nimic demn de citit, chit că aproape jumătate dintre autori sînt aceiaşi. Din păcate, lipseşte tocmai Marian Truţă, scriitor talentat, descoperit de mine abia cu acea ocazie şi din care aş fi vrut să mai citesc. În general, povestirile par filme de serie B, repovestite fără talent, sau compuneri şcolare cu teme, idei, personaje şi descrieri luate de-a gata. Multe, foarte multe locuri comune, preţiozităţi, filozofări, stîngăcii, umor involuntar. Subiectele sînt plicticoase, banale, previzibile, provoacă *déjà-vu* şi mai deloc suspans ori frică; ororile aparţin mai mult stilisticii, decît imaginaţiei sau epicului: (Atenţie, urmează cîteva *spoiler alert!)* un detectiv particular pe nume Raz(iel) urmăreşte un ucigaş de fecioare care se dovedeşte a fi chiar fratele său, Nathaniel; un ucigaş călătoreşte în timp pentru a completa ritualul a şapte crime necesar ca „Stăpînul Întunericului să domnească în lumea oamenilor"; nişte turişti americani (care sînt vampiri) vin într-un străvechi cimitir din munţii României pentru o confruntare cu ielele; o vrăjitoare scoate argintul-viu dintr-un tînăr, doar pentru a dezvălui un blestem de familie; o fată este posedată; o bătrînă este licantroapă; o diavoliţă şi un înger urmăresc şi îşi dispută omenirea (reprezentată de bucureşteni) ameninţată cu exterminarea în timpul unei invazii de zombi; un bărbat pune la cale un atentat terorist în sediul unei organizaţii de vampiri; într-o casă ce ţine prizoniere cîteva fantome are loc „mîntuirea" uneia dintre acestea... Doar două povestiri merită citite. În „Ziditorii de biserici", George Lazăr plasează acţiunea în deceniul stalinist, cînd doi activişti sînt trimişi în Moldova să supravegheze dărîmarea unei biserici. Cum lăcaşul este protejat de propria sfinţenie printr-un fel de scut magnetic, tovarăşii decid să acopere biserica sub o cupolă de cărămizi. Deşi scrisă bine, povestirea are, din păcate, un final previzibil, complet ratat. Dacă în antologia de steampunk Florin Pîtea îşi plasa subiectul schiţei în vremea lui Cuza-Vodă, cu Alecsandri, Kogălniceanu şi Nicolae Golescu punînd la cale un complot, de data aceasta este prezent cu scrisoarea unui călugăr care „cere sfat şi îndrumare" stareţului. Călugărul istoriseşte, în limba letopiseţelor, cum, umblînd în pustie, a dat peste ceea ce descrie a fi un OZN prăbuşit în care află, cu ajutorul unor holograme, povestea extratereştrilor rămaşi captivi pe Pămînt şi morţi între timp. Descoperirea îi provoacă o dilemă religioasă: „Să fie făpturile ce colindau prin ceruri cu astă luntre nemaivăzută parte din oştirile cereşti? Dacă da, cum de au pierit de bătrîneţe? Dacă nu, cum de le-a dat voie Domnul Dumnezeu atotputernic să bîntuie prin ceruri cu luntrea asta a lor nepereche? Să fie, dimpotrivă, făpturile acestea dintre îngerii răzvrătiţi ce au fost alungaţi din ceruri împreună cu cel viclean? Dacă da, cum de nu m-au tîrît deja pe mine, păcătosul, în focul veşnic ca să mă chinuiască? Dacă nu, cum de au căzut din cer şi cum de nu le-a mai îngăduit Cel de sus să zboare?". Deşi e cea mai redusă povestire din carte, e şi cea mai bună.

N-aş vrea să-i stric entuziasmul editorului Oliviu Crâznic, fără îndoială un tip inimos şi dedicat genului, dar nici nu-l pot lăsa să se amăgească cu gîndul că scriitorii antologiei „au abordat problema cu deosebit talent şi cu desăvîrşit profesionalism,... paginile lor putînd oricînd rezista unei comparaţii cu pagini similare din literatura universală". Doar exigenţa va ajuta acest gen ca şi inexistent la noi. Deocamdată nu e cazul.

■ ■ ■

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Andrei Kurkov, *Prieten drag, tovarăş al răposatului*, traducere din limba rusă de Antoaneta Olteanu, Colecţia „Byblos", Editura Curtea Veche, 2012.**

Andrei Kurkov e cel cu *Moartea pinguinului* şi cu *Legea melcului*, poveşti din lumea Ucrainei post-sovietice, manevrînd un umor cinic, un absurd cumsecade şi nişte „realităţi" perfect suprarealiste.

Prieten drag..., roman mai subţirel şi mai înfipt, urmează cam acelaşi culoar, doar că preferă sprintul în locul maratonului. De data asta, e vorba de istoria unei depresii, deturnată cînd într-un thriller cu interlopi, cînd într-un romanţ de o nesfîrşită ironie. Depresatul se numeşte Tolia, are 35 de ani, e şomer cu studii de limbi străine şi soţ fără soţie, nu mai fumează din copilărie, dar votca şi cafeaua continuă să-i gîdile sufletul, atunci cînd bietul suflet nu-i e sufocat de singurătatea din bucătărie sau de bilanţul vieţii lui „total trecătoare şi plictisitoare". „Sînt trist din cauza trecutului", zice el pe la pagina 28, apoi umblă la nuanţe: „De fapt... nu sînt trist, ci mai degrabă îndurerat". În consecinţă, se hotărăşte să moară, iar un amic săritor îl ajută să tocmească un asasin profesionist care să-i facă de petrecanie. Cînd totul e stabilit (locul, ziua, ora), Tolia începe să se înviorеze şi, reîmpăcat cu viaţa, se vede nevoit să angajeze un alt killer, care să-l omoare pe asasinul deja plătit. Ce mare lucru însă, doar sîntem la Kiev, unde totul e posibil – chiar şi să dai peste interlopi îndatoritori sau peste o prostituată sufletistă care are în poşetă o casetă cu muzică simfonică!

Nu vă imaginaţi, totuşi, pînă unde se va ajunge atunci cînd Tolia, muncit de un simţ moral cu articulaţii de mare contorsionist, va ţine să facă puţină dreptate în jur. Şi nici cît suspans poate încăpea în scena tăcerii dintr-un apartament, cu un biberon în cadru.

PUBLICITATE

Completează-ți colecția
"101 cărți de citit într-o viață!"
Mai sunt 12 volume!
Diabolicele
19 iulie
JULES BARBEY D'AUREVILLY
DIABOLICELE
10,99 lei
adevărul
Azi ai CARTE!
BIBLIOTECA adevărul
librăriile adevărul
Cumpără online pe
www.adevarulshop.ro

Radu VANCU

Poezia e artă de familie şi e la Bistriţa

– după Festival –

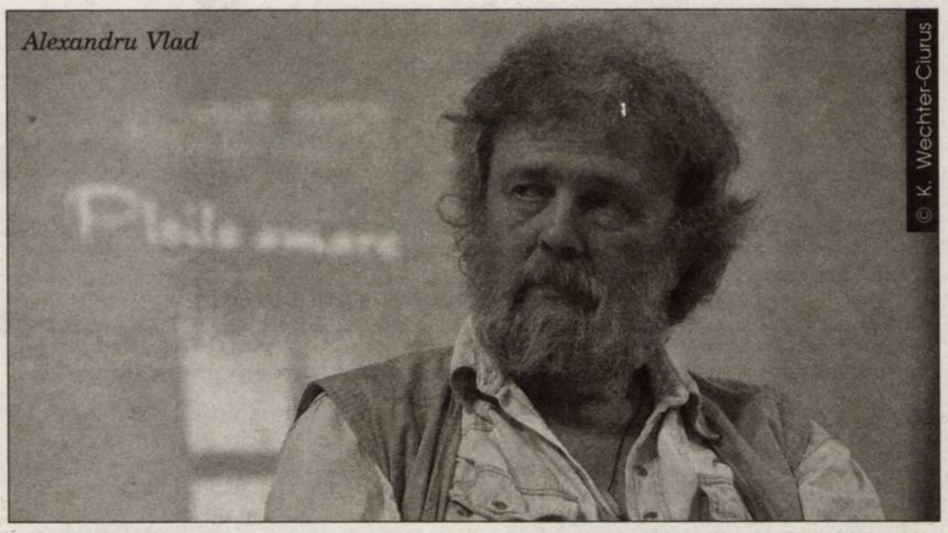
Alexandru Vlad

© K. Wechter-Ciurus

E absolut miraculos cum pot cinci oameni să transforme un oraş întreg, dacă-şi pun tot sufletul în chestia asta. Şi e cît se poate de limpede că echipa de proiect a Festivalului de poezie şi muzică de cameră de la Bistriţa (adică Dan Coman, Marin Mălaicu-Hondrari, Ana Toma şi Camelia Toma), plus directorul Festivalului (adică Gavril Ţărmure, preşedintele Societăţii de Concerte Bistriţa, care organizează Festivalul – de anul acesta în colaborare cu Muzeul Naţional al Literaturii Române) îşi pun absolut tot sufletul în minunea numită *Poezia e la Bistriţa*. Ca să înţelegeţi cît de transformat e oraşul din nordul Transilvaniei în zilele astea (adică între 12 şi 15 iulie, în cele patru zile ale festivalului), ajunge să vă amintesc de doamna *în ętate*, cum spun încă ţăranii ardeleni, care, văzîndu-ne pe Sebastian, Camelia şi cu mine că sîntem mai rătăciţi în realitatea bistriţeană, ne-a abordat constatativ: „A, deci sînteţi veniţi pentru festivalul de poezie? Păi mergeţi binişor pînă în capătul pietonalei, acolo ţineţi strada pe partea dreaptă şi o să vedeţi imediat Sinagoga unde citesc poeţii, sînt afişe mari în faţa ei, musai s-o vedeţi“. Sau de chelneriţa de la *Old House*, care, văzîndu-ne tricourile inscripţionate cu logo-ul festivalului, a exclamat cu o tristeţe simpatic neprofesională: „Uf, n-o să prind nici o zi de lecturi, avem program prelungit din cauza Zilelor Oraşului...“ Senzaţia era că aproape toată lumea ştia despre poeţii veniţi pentru cîteva zile în oraş, aşa încît nu m-ar fi mirat prea tare dacă aş fi dat pe vreo străduţă din preajma Ansamblului Sugălete de vreun bistriţean recitînd molcom mantre din *cartea Alcool* a lui Ion Mureşan, cam în felul în care se spune că ţăranii florentini îşi mînau vitele recitînd terţine din *Divina Comedie*. E adevărat, n-am dat peste bistriţeanul acela; însă asta nu înseamnă că Gavril Ţărmure, Coman & Mălaicu plus Tomele fragede (ca să facem aluzii la un alt poet ardelean numit Ion M.) nu-s pe cale să-l fabrice.

Pînă vor reuşi ei asta (curîndissim adică), iată, în corectă politic ordine alfabetică, lista invitaţilor – exemplară, ca în fiecare an: Irina Bruma, Ruxandra Cesereanu, Nichita Danilov, Andrei Dósa, Ana Dragu, Domnica Drumea, Andrei Gamarţ, Sorin Gherguţ, Doina Ioanid, Claudiu Komartin, Ioan Moldovan, Ion Mureşan, Radu Niţescu, Aurel Pantea, Marta Petreu, Robert Şerban, Olga Ştefan, Radu Vancu, Alex Văsieş, Elena Vlădăreanu. În plus faţă de ediţiile anterioare, poeţii au avut ca invitat un prozator – iar sorţii au decis că, de data aceasta, cel mai pun prieten al poeţilor dintre prozatori este Alexandru Vlad. Aşa încît *Ploile amare,* romanul lui Alexandru Vlad apărut anul trecut la Editura Charmides, cîştigător al Premiului Uniunii Scriiitorilor din România pentru proză, a fost lansat de Ion Mureşan, Alexandru Uiuiu şi Ovidiu Pecican alături de deja tradiţionalele lansări ale cărţilor recente ale poeţilor invitaţi la festival – adică, la această a patra ediţie, de *Păzitoarea* Anei Dragu (apărută tot la Charmides), de *Gringo,* debutul atît de promiţător al lui Radu Niţescu (Casa de Pariuri Literare), de *Apocalipsa după Marta,* antologia Martei Petreu din seria de autor de la Polirom, başca de, iertat să-mi fie, *Frînghia înflorită* a subsemnatului (publicată de Casa de editură Max Blecher).

Aproape toată lumea ştia despre poeţii veniţi în oraş.

© K. Wechter-Ciurus

Tot tradiţional e deja şi dialogul poetic din Plan B Club Cafe, în cadrul căruia cîţiva scriitori seniori sînt invitaţi să vorbească despre orice ar considera plăcut sau măcar necesar, de la chestiuni de poezie la chestiuni de viaţă şi viceversa. Anul trecut, poeţii invitaţi la confesiune & bavardaj au fost Emil Brumaru şi Ion Mureşan – şi, cunoscută fiind faconda lui Muri, a fost cu atît mai uluitor să constaţi că, practic, poetul clujean n-a avut nici o şansă în faţa vervei lui Emil Brumaru, care a vorbit torenţial şi hipnotic despre imponderabilele atît de grele din care se alimentează marea lui poezie. Anul acesta, confesivii & bavarzii au fost trei la număr – Nichita Danilov, Ioan Moldovan şi Aurel Pantea. S-au spus, fireşte, şi anul acesta lucruri cu adevărat importante – de n-ar fi să amintesc decît de răspunsurile la şăgalnic-naiva întrebare venită de la Ovidiu Pecican, care, după ce trecuse bine de jumătatea întîlnirii, s-a ridicat din public şi i-a rugat pe cei trei poeţi să-i explice mai pe îndelete ce e poezia, căci dumnealui n-a înţeles chiar exact cam cu ce s-ar îndeletnici dînsa. Din cîte am văzut, şi întîlnirea de la ediţia trecută, şi cea ce la ediţia prezentă au fost înregistrate, ar fi o treabă într-adevăr bună să fie transcrise şi publicate, chiar s-au spus chestiuni remarcabile.

Şi, în fine, tot tradiţională e deja încheierea festivalului cu o şedinţă a Institutului Blecher, clubul de lectură condus şi moderat de Claudiu Komartin. Ajuns, după trei ani de existenţă, la a şaizecea ediţie, Institutul e deja o instituţie în sine – au trecut „pe la Blecher“, cum se spune, după calculele mele, spre o sută cincizeci de scriitori români de azi, din toate generaţiile literare, de la şaizecişti la post-douămiişti încă nedebutaţi. De data aceasta au citit Oana Văsieş şi Andrei Gamarţ.

Sigur, făcînd relatarea din punctul de vedere al unui poet (inevitabil egoist, fireşte), tind să las la urmă partea muzicală – în fond, să nu uităm că e vorba despre un festival de poezie şi muzică de cameră. Ca şi în anii trecuţi, muzicienii au fost excepţionali – recitalurile camerale au fost susţinute de ansamblul *Remember Enescu* (Corina Răducanu şi Eugen Dumitrescu), de pianistul Răzvan Dragnea (în a doua zi), şi de Ávéd Éva (pian) şi Kozma Péter (violoncel) în ziua a treia. Tot la secţiunea muzică trebuie neapărat listat şi miniconcertul susţinut de Andrei Gamarţ (la chitară, în calitate de compozitor şi textier) şi de Monooka, al cărei acompaniament vocal absolut răvăşitor a demonstrat încă o dată că e una dintre cele mai bune voci feminine pe care le avem.

În fine, ce n-a fost deloc tradiţional (adică a fost, ce mai încoace-încolo, revoluţia absolută a ediţiei) a fost transformarea festivalului într-unul de familie. După cum am mărturisit încă de la început, eu am venit cu Sebastian; Elena Vlădăreanu a venit şi ea cu micuţa Eva; Dan Coman şi Ana Dragu i-au adus şi ei pe Mara, Horia, Dudu şi Alexa; chestiune din care, vorba monşerului, două chestiuni rezultă. Mai întîi, douămiiştii îmbătrînesc şi ei, doamnelor şi domnilor. Apoi, şi abia asta-i cu adevărat important, rezultă că, aşa cum spune undeva unul dintre cei mai naivi invitaţi ai festivalului, poezia e artă de familie. Iată, aşadar, un posibil răspuns la atît de simpla şi infinit de complicata întrebare a lui Ovidiu Pecican referitoare la ce e poezia: singurele două lucruri care se ştiu sigur despre poezie e că e artă de familie şi că e la Bistriţa. Restul e tăcere. Deocamdată.

Radu Vâncu *este poet şi traducător, lector la Facultatea de Litere şi Arte din Sibiu.*

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Un regal editorial pentru copiii rafinaţi din noi: *Alice în Ţara din Oglindă* de Lewis Carroll, în traducerea Antoanetei Ralian (proza) şi a Ioanei Ieronim (versurile), cu ilustraţii de Irina Dobrescu, la Editura Arthur. O fantezie cu oglinzi, unicorni, şah şi alte jocuri haioase ale minţii. (Marius Chivu)

■ Oricît de cald ar fi afară şi oricît de zbuciumate vremurile, am un remediu imbatabil: îl (re)citesc pe Salinger. Nu mai am mult şi o să ştiu cele *Nouă povestiri* pe dinafară. Dar nu contează, de fiecare dată e ca şi cînd le-aş citi prima oară. Şi mă bucur de peştii-banană, chicotesc cu Eloise şi Mary Jane, sînt complice cu triunghiul din *Ochii verzi şi gura mică*. Încercaţi şi dumneavoastră, poate funcţionează. (Ana Maria Sandu)

■ *Decât o Revistă*, nr. 9, dă pe-afară de texte bune. Mai ales: „Pungile de sărăcie“, de Oana Sandu, „Regele ringului“, de Cristian Lupşa, „Cealaltă viaţă a lui Ghiţă“, de Ana Maria Ciobanu şi „Casa pepenilor“, de Sorana Stănescu. În plus, *DoR*-ul nou apare la pachet cu numărul-pilot din *All Hollow,* o foarte proaspătă şi *classy* revistă scrisă-n engleză. O să-i găsiţi în *All Hollow* pe Monica Bîrlădeanu, Veronica Pascu şi Bogdan Şerban. Gata, nu mai insist, citiţi, vorbim după. (Luiza Vasiliu)

---

craii de burta veche

Crabi la borhot

糟蟹

zāo (borhot) *xiè* (crab)

O tehnică aparte de preparare în bucătăria chineză este fermentarea alimentelor în borhotul rămas după distilarea alcoolului de sorg, mei sau orez.

Iată una dintre cele mai apreciate reţete de acest fel: spălaţi în apă curgătoare o duzină de crabi şi înfăşuraţi-i apoi strîns, cu fire de pai. Amestecaţi bine, pînă obţineţi o masă omogenă, cinci livre de borhot de sorg cu una de sare. Aşterneţi fundul unui chiup cu un prim strat din această compoziţie, puneţi deasupra 3 crabi, acoperiţi-i cu un nou strat de borhot şi continuaţi astfel pînă epuizaţi toţi crabii. Aşezaţi deasupra ultimului strat un săculeţ de pînză cu două uncii de piper şi închideţi vasul ermetic, cu un capac lipit cu argilă. După şapte-opt zile, crabii se scot din vas şi se mănîncă ca atare.

Mirosul crabilor astfel preparaţi este cu totul special: odios pentru europeni, delicios pentru chinezi.

Amicul Dejun

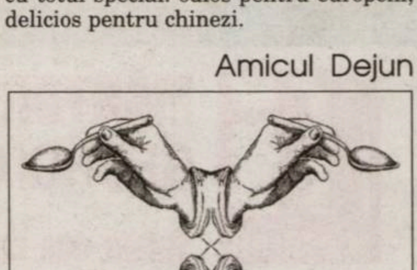

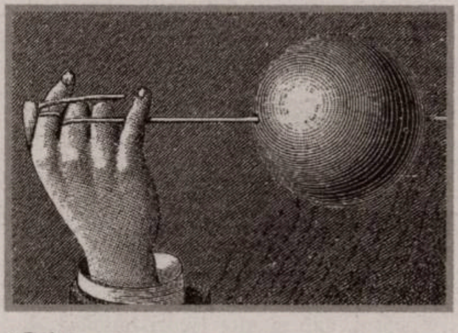

REGIMUL ARTELOR ŞI MUNIŢIILOR

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Comorile din Orient ale Occidentului

Şeicii din Emiratele Arabe sînt tot mai interesaţi de arta occidentală. Cumpără (aproape) orice, fără prea mare pricepere, dar cu foarte mulţi bani. Pînă în 2017, la Abu Dhabi se va construi o insulă gigantică – un fel de „Museuminsel“ (după modelul berlinez) cu cinci clădiri, printre care „filiale“ ale muzeelor Luvru şi Guggenheim. Clădirea viitorului Luvru oriental, a cărei construcţie a început deja pe insula Saadiyat (în arabă „Insula fericirii“), va avea o suprafaţă de 24.000 de metri pătraţi. Valoarea totală a proiectului e încă greu de estimat, însă numai pentru dreptul de folosire al numelui Luvru, în următorii cincizeci de ani, şi pentru contractul în baza căruia muzeul parizian va împrumuta instituţiei din Abu Dhabi operele sale s-a plătit peste un miliard de euro. Vedete ale arhitecturii precum Frank Gehry, Norman Foster şi Jean Nouvel au fost invitate să participe la acest enorm proiect. Cum se explică acest ataşament pentru cultura occidentală?

Ascensiunea celor şapte emirate a început în urmă cu nici cincizeci de ani. Înainte să devină unul dintre marile state exportatoare de petrol, acolo era doar deşert – adică nimic – şi nişte forme statale ciudate aflate sub protectorat britanic. După cîştigarea independenţei, la începutul anilor ’70, cele şapte state unite s-au impus nu numai în comerţul mondial, ci şi în diplomaţie, devenind lider regional şi un important mediator în lumea arabă. PIB-ul pe cap de locuitor e asemănător cu indicele vesteuropean, iar creşterea economică – net superioară lumii occidentale. Însă dependenţa de o singură resursă, petrolul, şi aceea limitată, constituie un factor de risc. Aşa că liderii Emiratelor au hotărît să investească cea mai mare parte a cîştigului, obţinut din vînzarea petrolului, în turism. O investiţie costisitoare şi un angajament pe termen lung, căci n-ai cum să atragi oameni într-o ţară deşertică. Însă nu e vorba doar de o afacere. Statele saudite vor să-şi cumpere imagine, adică identitate. Ambiţia de a ţine pasul cu puteri mondiale precum India şi China este de înţeles la un stat care a progresat atît de mult, în atît de scurt timp. Din nou, nu e vorba doar de o competiţie economică. Într-un stat precum Emiratele Arabe, banii în sine nu au valoare – căci se produc uşor şi pot cumpăra orice. Chiar şi artă. Dar pot cumpăra şi o istorie culturală? Căci, aşa cum arată acum planurile, asta pare să fie miza. Preocuparea Emiratelor pentru cultura occidentală şi acribia cu care investesc în bunuri culturale arată şi un imens complex.

Un mare exportator de petrol devine
mare importator de bunuri culturale.
Petrol pentru artă – deja nu mai sună chiar aşa de rău.

În orice caz, lupta e strînsă, chiar şi în interiorul Emiratelor. Dubai tocmai şi-a amînat, din cauza dificultăţii de a finanţa, un megaproiect cultural (zece muzee, paisprezece teatre, unsprezece galerii de artă, cîteva biblioteci). Însă Abu Dhabi mobilizează toate resursele pentru realizarea la timp – adică pînă în 2017 – a Insulei Muzeelor.

Deocamdată, se fac pregătiri. Pe toate planurile. Construcţia Insulei fericirii pare cea mai uşoară dintre misiuni. Mult mai greu e să schimbi mentalităţile. Muzeografii şi curatorii de la Luvru şi Guggenheim încearcă deja să facă educaţie, să-i înveţe pe „emiraţi“ ce şi cum să privească. Căci publicul nu e format pentru arta moderă occidentală. *Die Welt* descrie într-un articol colorat cum învaţă profesorii de liceu să recunoască picturile lui Wassily Kandinsky şi să le înţeleagă geometria, sau cum explică nişte istorici de artă francezi pictura lui Andy Warhol (cea cu dozele de supă Campbell) pe înţelesul arabilor.

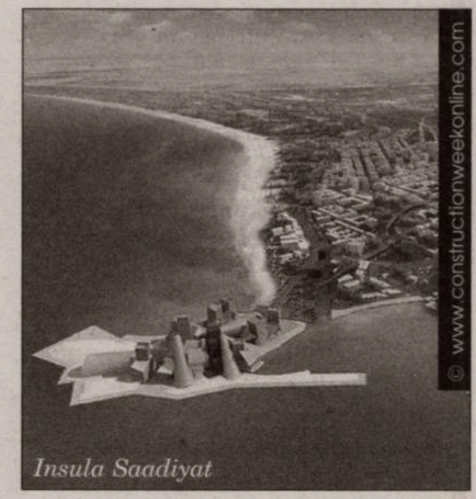

© www.constructionweekonline.com

Insula Saadiyat

Un mare exportator de petrol devine mare importator de bunuri culturale. Petrol pentru artă – deja nu mai sună chiar aşa de rău. Şi ar mai fi ceva bun aici: Europa e în criză. Pentru artiştii obişnuiţi cu burse, subvenţii şi alte avantaje sociale, nu e tocmai cea mai bună perioadă. Arta contemporană se vinde greu, bursele sînt tot mai mici şi mai rare. Apariţia unor noi colecţionari poate relansa piaţa. Asta dacă nu cumva fondurile nemăsurate puse la dispoziţie vor strica piaţa de artă din Occident, aşa cum sugerează *The New York Times:* magnaţii din China şi din Rusia, precum şi galeriile din Japonia, şi, de acum, şeicii şi muzeele din Emirate, tulbură cotele şi ierarhiile stabilite de decenii pe piaţa de arte din Occident. Această mişcare produce însă efecte peste tot. În Europa, nu puţini sînt cei care vorbesc despre infiltrarea în lumea arabă a unor principii occidentale, despre colonialism cultural, despre paternalism blazat – după cum afirmă *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. Alţii critică proiectul spunînd că el ar fi rezervat exclusiv unei elite – şeicii ar fi făcut contracte cu lumea largă, nu şi cu oamenii lor. Încă o dată, se confirmă că banii nu aduc fericirea. Dar dacă pot cumpăra artă, tot e ceva...

■ ■ ■

PUBLICITATE

INFORMAŢIA SE NAŞTE AICI
rfi
rfi româniа
MĂRTURII DESPRE LUME
GEORGIA
VINERI, ORA 13:30
Un program realizat de:
FRANCE 24
rfi
GoodPlanet.org

PUBLICITATE

BEREA OFICIALĂ
Ciuc
FREEDOM MUSIC
pepsi
ROCK FM Classic Rock
BORSEC
orange
târgu-mureş
Félsziget
Peninsula
23-26. aug. 2012
BILETE www.eventim.ro
BILET DE O ZI 40 RON PÎNĂ LA 1 AUG.
ABONAMENT 100 RON PÎNĂ LA 1 AUG.
OFERTA EXTREMĂ
www.peninsula.ro
CHILDREN OF BODOM * ATB
NETSKY * DIRTYPHONICS * EMALKAY
NEW MODEL ARMY * BABYLON CIRCUS * ROTFRONT
N.O.H.A. * ZDOB ŞI ZDUB * VAMA * ŞUIE PAPARUDE
VIŢA DE VIE * TROOPER * SARMALELE RECI * TRAVKA * ELECTRIC FENCE
MIKE GODOROJA & BLUE SPIRIT * MARCIAN PETRESCU ŞI TRENUL DE NOAPTE
ŞI MULŢI ALŢII...
18+
facebook.com/PeninsulaFelszigetOfficial
DILEMA
MOL
Autotransilvania
BECHEROVKA
STALINSKAYA

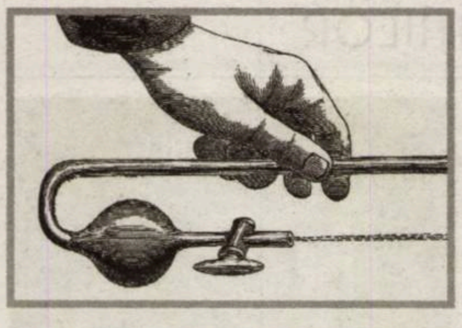

Oana STOICA

rosencrantz & co

Ca șoarecele în cursă

● ***Două loturi*, după I.L. Caragiale; dramatizare & regie: Alexandru Dabija; cu: Ana Ciontea, Gavril Pătru, Marius Manole, Mădălin Mandin, Mihai Muntenință. Teatrul Național București.**

La exact o sută de ani de la moartea lui Caragiale (9 iulie 2012), Teatrul Național din București, aflat în renovare, consolidare și redefinire a spațiului, și-a omagiat patronul spiritual prin deschiderea celei dintîi dintre noile săli cu avanpremiera *Două loturi* în regia lui Alexandru Dabija (premiera la toamnă). Cînd un scriitor e celebrat la un număr rotund de ani de la naștere sau moarte, numele său devine în anul respectiv un brand la modă. Partea bună este că artistul e redescoperit, reinterpretat, reinventat. Partea proastă este că excesul de aducere aminte transformă scriitorul într-un produs care se epuizează/banalizează prin consum. Ceea ce face interesant cuplul Caragiale – Dabija (în care scriitorul a fost stors de sensuri și estetici în acest an care îi este dedicat, iar regizorul se încăpățînează să redescopere sensuri și estetici în texte clasice) este privirea proaspătă cu care cel de-al doilea îl citește pe primul. Dabija citește într-un nou stil *Două loturi* și asta nu doar de dragul de a face notă discordantă cu nenumăratele spectacole în tradiționala cheie comică Jean Georgescu-Liviu Ciulei. Sigur că el se desparte de interpretările pertinente care în timp s-au standardizat, dar lectura lui, aproape prețios de... exactă, are aceeași validitate cu cele anterioare.

Percepția că Două loturi *ar fi o nuvelă comică este una superficială.*

Regizorul are antecedente în lecturi vii din Caragiale. Cu *O noapte furtunoasă* (Teatrul Național Iași) face o incursiune pitorească în specificul național românesc, mitocănia. Ireverențios din fire, Dabija nu a avut nici o problemă în a dovedi că prostul gust și proasta creștere alcătuiesc sinteza spiritului mioritic. Drept urmare, a realizat un inventar al mîrlăniilor naționale. De la rîgîituri la urinat în public, personajele s-au dat în spectacol cu seninătate, c-așa-i românul. Bineînțeles că falsele pudori au fost deranjate din cauză că pe „sfînta scîndură“ se face tot ce „nu se face“, „uitînd“ că Nenea Iancu i-a portretizat pe mahalagiii vremii sale care și-au lăsat amprenta civilizatorie urmașilor, urmașilor lor, pînă în zilele noastre. Piesa a deranjat și la timpul ei (1879): la a doua reprezentație după premieră, directorul TNB de atunci, Ion Ghica, a tăiat cîteva scene, iar Caragiale, supărat, a retras-o din repertoriu. Dabija i-a (re)găsit, se pare, spiritul coroziv, așa cum a făcut și cu *O scrisoare pierdută* la Teatrul de Comedie. Aici, textul sună ciudat din cauza rostirii actorilor. Zeflemelele, comicăriile, miticismele se „răcesc“, replicile devin abrazive, dure. În fond, este vorba despre lumea politicii în care încleștările sînt feroce și personajele încearcă să aburească în interes propriu un popor turmentat. Prin urmare, sigla partidului este formată din trei ciuperci (halucinogene?), iar biroul lui Trahanache & Tipătescu este într-o ciupercărie, un spațiu umed și lipicios. Cine-i cel mai amețit?

Cînd citește o scriere clasică, Dabija operează pe text, fără să intervină în el. Nu pune sensuri, le descoperă. Nu taie tabloul ca să intre în rama în care vrea el, ci găsește o perspectivă valabilă, suspectă de a fi chiar intenția autorului. Percepția că *Două loturi* ar fi o nuvelă comică este una superficială căci, la o lectură atentă, textul nu te lasă să rîzi. În spectacol, Dabija a suprimat hohotele de rîs. Nu îți vine nici măcar să zîmbești. Umorul a fost înlocuit de o umoare neagră. Nimic clasic caragialian, dimpotrivă, un spectacol rece, aproape gotic într-un decor ascuțit, tăios, cu un perete zăbrelit, scări metalice contorsionate, ferestre ciobite, pasarele instabile, toate pe o turnantă care îl aleargă pe D-l Lefter ca destinul său implacabil de ghinionist. Personaje în negru, sinistre, bîntuie ca Nicolas Cage prin Los Angeles. Actorii tineri, din afara TNB, au fost aleși probabil și după geometria feței. Sînt figuri bizare, colțuroase (ca a Șefului – Mihai Muntenință), aproape diforme, o lume ciudată de umbre demente, de saltimbanci umani, un soi de Familia Addams fără umor. Pîndesc vulturește din spatele decorului și se aruncă în joc ca după o pradă, țesînd, cu vădită plăcere, urzeala pentru această comedie neagră a nenorocului. D-l Lefter Popescu este urmărit de un ghinion karmic ca o Furie cinică. Cînd crede că s-a întors roata, este aruncat în cea mai cruntă deznădejde. Cineva îi joacă viața la loterie și i-o pierde. Destinul a devenit un urmăritor amenințător de care nu se poate scăpa. Gluma sinistră pe care Providența i-o joacă D-lui Popescu stîrnește groaza. Degeaba recită D-na Popescu Psalmul 50. Litania n-are nimic evlavios în ea, sună rece, chiar amenințător. De altfel, întreg textul e dezbrăcat de umor și lasă să se vadă o poveste îngrozitoare despre cum te poate înnebuni soarta. Povestitorul (Marius Manole), un Caragiale evadat și el din portretul-robot de boem bonom, joacă rolul destinului, unul indecis. Pare să creeze farsa pe măsură ce se desfășoară, ba chiar lasă senzația că ar fi putut să-l scape pe nenorocitul Lefter de nenoroc, dar cinic, îl aruncă în prăpastie. De altfel, demența domnului Lefter (Gavril Pătru) e presimțibilă, iar sinusoida emoțiilor de la bucurie la disperare și înapoi și saltul brusc de la un ghinion asumat la un noroc nesperat îl trimit direct la balamuc. Nu înainte însă de a arăta unele tare naționale (Dabija *reloadead)*. Atitudinea superior disprețuitoare față de etnicii romi (chivuțele) bazată pe prejudecata că „au făcut ceva rău“ (au furat) frizează rasismul. Dabija pune în imagini cîteva fraze din textul lui Caragiale despre rezistența la bătaie a oamenilor, ignorate de obicei întrucît nu au un comic direct. Violență și rasism, iată ce popor mîndru sîntem! Abuzul autorităților (Poliția) care arestează fără mandat și torturează în timpul anchetei, prejudecăți naționaliste, un sistem bancar corupt, corporația care depersonalizează omul etc. E un univers *noir*. D-na Popescu grecoaica (Nicoleta Lefter) are tragedia în sînge, este o adevărată Hecuba. Lui Dabija îi plac jocurile ascunse. Coincidență sau nu, pe una dintre actrițe o cheamă... Lefter, iar unii dintre actori sînt de etnie romă. Numerele lozurilor sînt înlocuite cu datele de naștere ale regizorului și scenografului.

În spectacol, Dabija a suprimat hohotele de rîs. Nu îți vine nici măcar să zîmbești.

În spectacolul de la TNB, textul lui Caragiale capătă o causticitate macabră. Dabija este un cititor subtil și un jucător abil.

***Oana Stoica** e critic de teatru.*

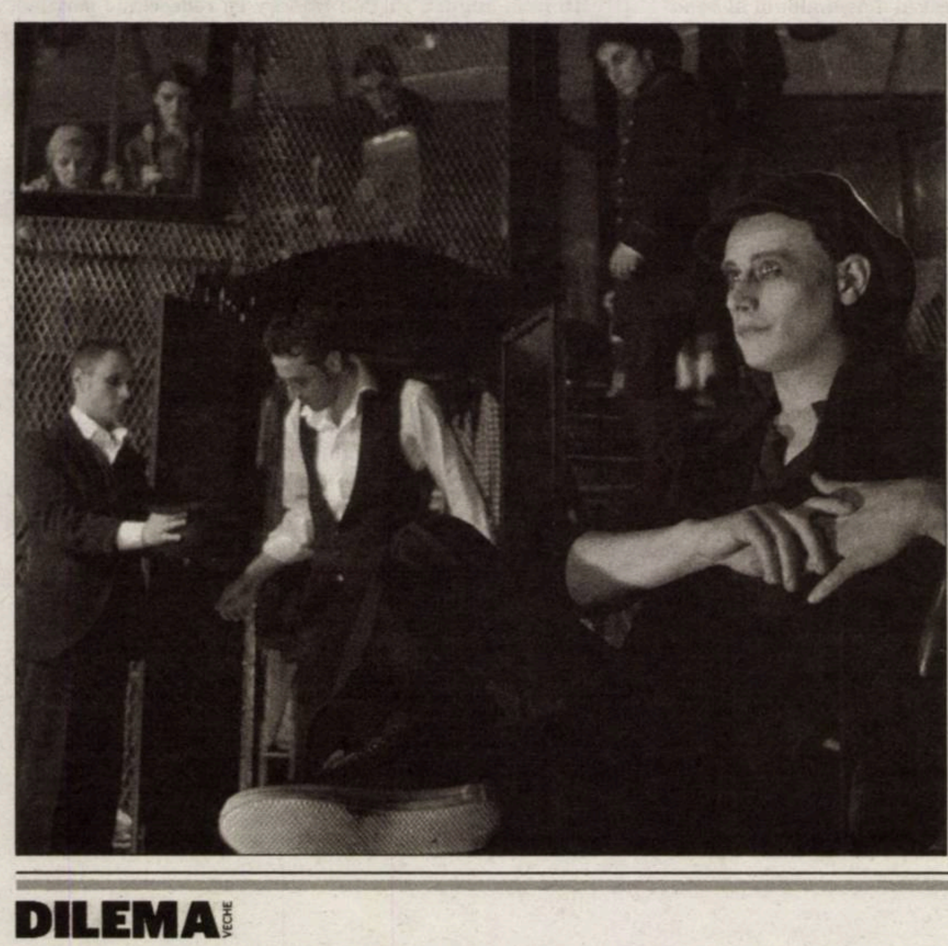

PUBLICITATE

librăriile adevărul și Editura ALL

TE PROVOACĂ LA CITIT!

REDUCERE 25%

În săptămâna 23 – 29 iulie numai în librăriile Adevărul ai 25% discount la toate cărțile de la editura All.

100 DE MINUNI ALE ITALIEI
Preț întreg: ~~99,00 lei~~
Preț redus 74,25 lei
-25%

CHEMAREA ÎNGERULUI
Guillaume Musso
Preț întreg: ~~29,90 lei~~
Preț redus 22,42 lei
-25%

SHANTARAM VOL I ȘI II
Gregory David Roberts
Preț întreg: ~~49,90 lei~~
Preț redus 37,42 lei
-25%

Săptămâna editurii Editura ALL

LIBRĂRIILE ADEVĂRUL

● București: Bd. Magheru nr.18 tel. 0730.190.895 - Str. Doamnei nr. 27-29 tel. 0730.660.318 ● Brașov: Str. Michael Weis nr. 9 tel. 0758.114.837 ● Cluj-Napoca: Str. Ion Rațiu nr. 2 tel. 0732.920.246 ● Craiova: Str. Împăratul Traian nr. 9 tel. 0751.046.849 ● Focșani: Bd. Independenței nr. 34 tel. 0337-401692 ● Galați: Str. Brăilei nr. 169 tel. 0730.660.385 ● Iași: Str. Ștefan cel Mare și Sfînt nr. 4 tel. 0730.190.864 ● Timișoara: Str. F. Mercy nr. 3 tel. 0730.660.166 - Str. Alba Iulia nr. 1 tel. 0728.121.254

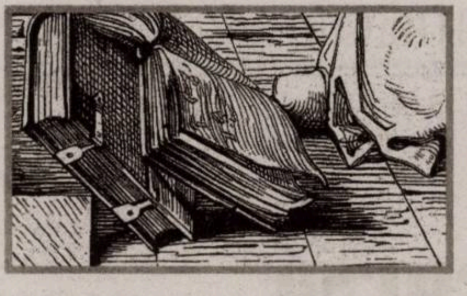

REGIMUL ARTELOR ȘI MUNIȚIILOR

Simona SORA

biograffiti

Nodul din gît

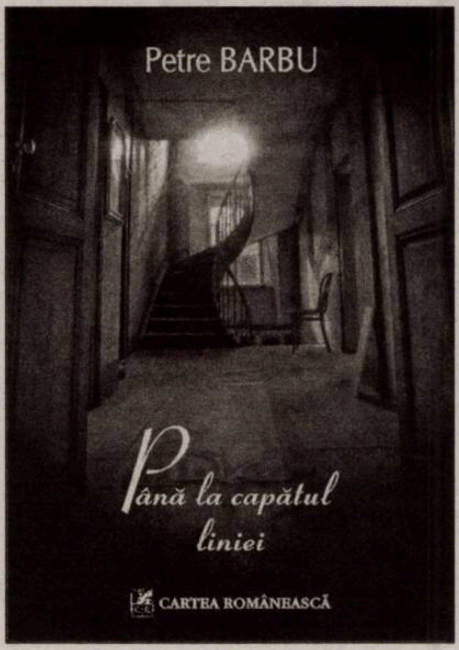

Am încetat, acum cîţiva ani, să scriu cronică literară. Mi s-a părut însă fastidios şi oarecum redundant să anunţ acest lucru explicit. La urma urmelor, orice om care citeşte literatură şi, măcar din motive practice, vreo recenzie, ştie că cronica literară are reguli stricte (descrierea cărţii, decupaj semnificativ, verdict clar) şi ea nu trebuie confundată nici cu articolele de opinie, nici cu editorialele şi nici cu aceste (lipsite de pretenţii) „biograffiti" săptămînale. Au încăput aşadar, în această rubrică, diverse consideraţii personale, cele mai multe, fatalmente, însemnări de lectură, articole de actualitate culturală, rare „portrete tombale". De cîte ori am scris despre un volum de literatură română contemporană (asta-i a patra regulă a cronicii literare la zi, nu scrii despre carte străină decît dacă eşti specialist în literatura cu pricina!) am avut grijă ca aceasta să fie memorialistică, jurnal sau – cum se zice, cu un cuvînt-umbrelă – *autoficţiune*. Cum ar veni, acea literatură care nu refuză (dimpotrivă) pactul autobiografic şi care mizează în primul rînd pe regăsirea unei intimităţi pierdute în fumigenele şi disimulările ficţiunii.

Schiţele şi nuvelele lui Petre Barbu din *Pînă la capătul liniei* sînt texte exemplare pentru acest tip de lectură personal şi implicat. Nu înţelegi nimic dacă le citeşti altfel. Mai mult ca în oricare dintre cărţile sale de pînă acum (cele mai cunoscute fiind volumul de povestiri *Tricoul portocaliu fără număr de concurs,* 1993, şi romanele *Dumnezeu binecuvîntează America,* 1995, şi *Blazare,* 2005), în acest volum Petre Barbu este un *autoficţionar*. Unul foarte special, care convieţuieşte cu propriile personaje – cum mărturisea într-o convorbire recentă cu Doina Ioanid – şi care nu se fereşte, în ciuda primejdiilor de tot felul, de patetism, de acea formă liminală de suspendare a cuvintelor, de „nodul în gît" – limită şi a scrisului, nu doar a trăitului. Nodul în gît din povestirea care deschide volumul („Am fost odată la Roma") este acelaşi blocaj intim din povestirile care schiţează familia pierdută (mama, tatăl, apoi sora, „sufletul pereche"), în fond o întreagă viaţă scufundată, recuperată în scris, pe bucăţi.

Schiţele şi nuvelele lui Petre Barbu sînt texte exemplare pentru acest tip de lectură personal şi implicat.

Nouăzecist crescut la şcoala (de presă, dar şi de literatură) de la *Amfiteatru,* Petre Barbu cultivă de mult timp un soi de hiperrealism imaginativ în tuşe fine, o privire de foarte aproape care dă, de partea cealaltă, cea a cititorului, un dublu efect: hiperreal şi exotic, ca atunci cînd priveşti de foarte aproape un obiect binecunoscut şi îl vezi deodată în amănuntele lui selenare. Intimitatea şi mutilarea sînt cei doi versanţi ai recuperării de sine: intimitatea pierdută cu oamenii dragi, dar şi cea recîştigată şi reconstruită după vechiul model cu noua familie („Gerul iubirii", „Rolul vieţii mele"), iar pe de altă parte, mutilarea menghinelor succesive (cîndva comunismul decerebrat, acum imbecilitatea cazonă a noilor medii, din „Şefu" sau „Vrei un job? Taie-ţi aripile!").

Există, astfel, două lumi în insolita carte a lui Petre Barbu, fiecare dintre ele cu două planuri*: lumea cealaltă* – în cîteva povestiri, comunismul pierdut în dosul unei Alimentare de cartier din Galaţi („Un Pepsi pentru unchiul Lică", „Mărul", povestire *porte-bonheur,* reluată aici), dar şi lumea de apoi, cea de după viaţă, ori Moartea de-a dreptul („Mi-e dor de Moş Crăciun", „La o crîşmă, în Fundeni", „Pînă la capătul liniei" „Nostalgia CFR", „Vai, sărmanul tată!"); cel de-al doilea plan este însă cel al *lumii de acum,* şi ea cu doi versanţi – cel tandru (al unei intimităţi familiale refăcute după dezastru) şi cel straniu, metalic al noii societăţi, al unui prezent acum-şi-aici (cu Boc şi Băsescu) de care naratorul (numit, desigur, Petre Barbu) se îndepărtează, găsindu-şi refugiul exact acolo unde ne imaginam că-l vom găsi: în *Livada cu vişini* a lui Cehov sau în casa familiei Epancin, martor la întîlnirea dintre Prinţul Mîşkin şi Nastasia Filippovna din *Idiotul* („Pauză de Dostoievski").

Dintre cele cîteva povestiri care m-au atins direct (pentru că trebuie să fi trăit acele vremuri care ne-au malformat percepţia cel puţin pentru o viaţă, dar şi timpurile dezarmante de azi), „Raport confidenţial despre scufundarea piramidelor" mi s-a părut magistrală. O dare de seamă jurnalistică despre o sinucidere improbabilă, dar şi despre fatalul malaxor al înlocuirii generaţiilor, în finalul căreia personajul principal, Adrian Angheluţă, un năuc caragialian, se întreabă unde a greşit şi îşi revede, ispăşitor, întreaga viaţă, care „se scufundă prematur" odată cu blocul său de pe vremea lui Ceauşescu. Răspunsul nu e însă unul personal – şi asta pare să fie „rezolvarea" mai multor proze din acest volum –, el ţine de ruptura între lumea veche (în care generaţia lui Petre Barbu, care este şi a mea, ne-am format şi ne-am găsit reperele) şi cea nouă (cu prieteşugul sprinţar de pe Facebook, cu ferocitatea agramată a noilor „coledzi", cu rezerva confundată cu slăbiciunea). Cartea lui Petre Barbu este însă una dintre rarele răscumpărări ale ultimei generaţii „din lumea cealaltă", prin ironie şi sarcasm uneori, prin patos utopic alteori. Şi printr-o curajoasă asumare de sine, mereu.

■ ■ ■

Aron BIRO

audio și n-am cuvinte

Vama nu se salvează

● Vama, *2012,* Gazeta Sporturilor, 2012.

În a doua jumătate a anilor '90, o trupă cu nume de sat pescăresc de la graniţa cu Bulgaria devenea motivul unei oarecare isterii populare. Vama Veche îşi exhiba în acea vreme un *frontman* fără o voce care să-l scoată din pluton, dar bine înarmat cu charismă şi, eventual, acel amănunt care le face pe fete să suspine, Tudor Chirilă, şi însemna, înainte de orice, texte. Ironice sau copilăreşti, melodramatice sau zeflemitoare, deştepte sau pur şi simplu şchioape, ele făceau apel la un imaginar adolescentin sau studenţesc, în care idilele de plajă, caii din Marlboro, avatarurile relaţiilor sentimentale (post-) pubere, alcoolul şi iarba ca motoare ale distracţiei/aventurii/evaziunii/libertăţii fără frontiere, armata ca spaţiu anomic şi bancurile de tavernă, cu sfinţi & dumnezei, erau fragmentele unui caleidoscop suficient de mesmerizant pentru o generaţie care, întîmplător sau nu, îşi petrecea vacanţele chiar pe plaja plină de chiştoace de ţigări şi cioburi din sticle de bere a satului de care vorbeam la început. *Sound*-ul în sine, cel desprins de plasa de siguranţă a textelor, nu s-a aventurat, însă, niciodată prea departe de un conformism care topea foarte cuminte influenţe din rock-ul şi, parţial, folk-ul ultimilor 20 de ani. Era, cu toate astea, rama perfectă pentru o generaţie care, deşi continua să consume/recupereze compulsiv muzica părinţilor ei, avea nevoie de un upgrade al moravurilor, transformate radical de nu foarte îndepărtata schimbare de semn politic, social şi economic, bine intuit de VV. Trupa aceea s-a spart cu destul zgomot între timp, Chirilă născînd un nou proiect, botezat neinspirat Vama, cealaltă jumătate de nume plecînd împreună cu restul componenţilor defunctei entităţi muzicale.

De la acel început fericit pentru formaţia din Bucureşti, întîmplat în 1996, şi pînă la acest al doilea album al *band*-ului lui Tudor Chirilă, numit *2012,* au trecut destui ani. Suficienţi pentru ca un extraterestru care ne-ar fi vizitat lumea doar în aceşti doi ani să spere a descoperi o (r)evoluţie stilistică. Ea există, evident, dar nu am nici o dovadă (sînt sigur că nici ET n-o are), ascultînd acest al doilea album cu numele Vama pe copertă, că nu se lipeşte de un model al pop-rock-ului comercial *made in RO* care, de la Bere Gratis la Direcţia V, *via* imposibila formaţie Voltaj, funcţionează într-o dimensiune sonoră aproape înspăimîntătoare. Iar Vama nu iese din bula aceasta în care singura sursă de inspiraţie pare a fi britpop-ul melodramatic al unor Coldplay, cuplat cu o bombastică de stadion *‡ la* Muse, totul împroşcat cu reflexe rockiste *middle of the road*. În regulă, poate că uneori te poţi întîlni cu piese care te duc cu gîndul la soundtrack-ul compus de Air pentru *Sinuciderea fecioarelor,* precum „Fata în boxeri şi în tricou alb", dar astea sînt doar nişte accidente pe care nu ştii cum să le priveşti.

Nici măcar textele nu îl mai ajută astăzi pe Tudor Chirilă, chiar dacă ele reuşesc cumva să sară de media soporiferă a abonaţilor la rotaţiile în buclă pe FM-ul românesc. OK, omul nostru s-a maturizat îndeajuns de mult încît să comute din cînd în cînd pe critică socială („Regatul meu pe un vis", „Epidemie de iubire", „Declar pierdută ţară"), dar lipsa completă de subversivitate face ca aceste încercări să se confunde cu cele despre, de exemplu, sex. Pînă la urmă, Vama e chiar genul acela de grup care ar putea provoca cel mult o mică revoluţie sexuală. Eventual, de pe undele scurte.

***Paul Breazu** este jurnalist.*

■ ■ ■

---

ce mai spune

Tatiana MOISE

Fashion Picnic la British Gallery

În luna august, British Gallery îşi redeschide porţile pentru a zecea ediţie de rendez-vous-uri cu creatorii de modă din România. Sezonul Fashion Picnic a început în luna mai şi se încheie prin octombrie, fiind o etapă de apariţii interesante semnalate în moda românească şi marcate prin creaţii cu adevărat originale, adesea chiar de excepţie. Fashion Picnic la British Gallery îşi propune să aducă laolaltă pasionaţii de design vestimentar şi obiceiuri culinare, într-o atmosferă tipic britanică. Reuniunea din grădină va fi o sărbătoare sub cerul liber, în curtea unei case dintre cele mai englezeşti, şi în prezenţa cîtorva designeri români invitaţi să expună colecţiile pentru sezonul estival 2012.

Sărbătoarea începe pe la orele *brunch*-ului, în a doua sîmbătă din august, şi se aseamănă cu un festival de culori şi texturi. Invitaţii sînt de vîrste, contexturi şi temperamente diverse. Ne-am ferit pînă acum de creaţii ultra-preţioase, nu fiindcă nu am fi rafinaţi, din contră. Reperăm noutăţi la tot pasul şi grădina ne lasă să trăim în continuare în povestea asta, cel puţin în sezonul cald.

Degustări de vinuri, ceaiuri şi biscuiţi tipic englezeşti, cu muzică în acelaşi ritm de fiţîială, specialităţile britanice se vor alătura gustului pentru design vestimentar semnat de invitaţi, prezenţi la întîlnirea cu publicul pînă la finalul serii.

Intrarea este liberă. Tot timpul va fi vară şi totul conform planului.

***Tatiana Moise** este creierul şi sufletul petrecerii (adică project manager) pentru Fashion Picnic.*

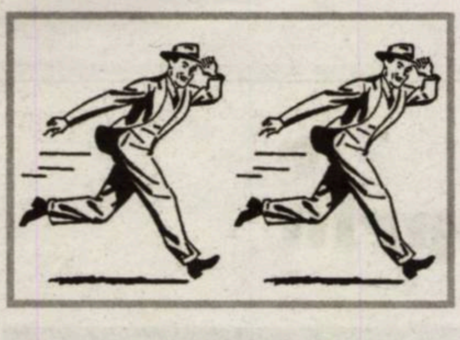

REGIMUL ARTELOR ȘI MUNIȚIILOR

Andrei GORZO

dilematograf

Celebrity karaoke

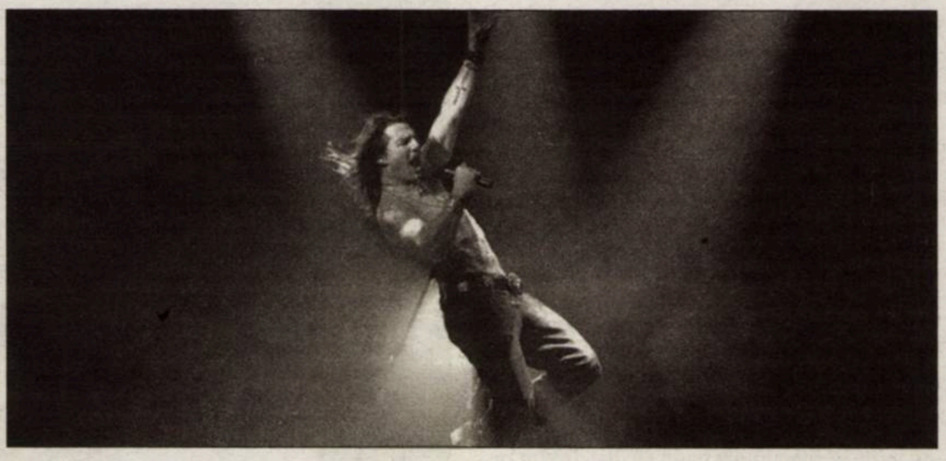

● ***Rock pentru totdeauna / Rock of Ages* (SUA, 2012), de Adam Shankman.**

Rock pentru totdeauna e un *musical* din aceeaşi specie ca şi *Mamma Mia!* (2008): karaoke-*musical*-ul (sau *jukebox-musical*-ul), spectacol constînd în asmuţirea unei liote de celebrităţi hollywoodiene asupra unei selecţii de refrene arhicunoscute – ABBA în *Mamma Mia!*, pop-rock optzecist aici –, fără prea mari eforturi de a converti refrenele respective în extensii „organice“ ale unui *story*. Plasat în epoca din care provine muzica şi în împrejurimile unui club de noapte (fictiv) în care s-ar fi produs formaţii legendare, *story*-ul de-aici e arhetipal – coborînd din Greyhound pe Sunset Strip din L. A., unde a adus-o visul ei de a ajunge cîndva pe scenă, ingenua Sherrie (Julianne Hough) calcă pe urmele eroinelor unui şir de filme ce se întinde de la prototipicul *42nd Street* (1933) pînă la decadentul *Showgirls* (1995). Cu ajutorul unui băiat la fel de pur ca ea (Diego Boneta), care-şi aşteaptă şi el marea şansă, Sherrie devine chelneriţă în legendarul club, al cărui proprietar dur-dar-drept (Alec Baldwin) are necazuri cu datoriile şi cu un cuplu de politicieni conservatori (Catherine Zeta-Jones şi Bryan Cranston), porniţi la război împotriva rockului, în numele lui Dumnezeu şi al Familiei. Speranţele clubului şi ale junilor primi se leagă de pogorîrea zeului rock Stacee Jaxx (Tom Cruise), pentru un mare concert. Aşadar, la fel ca în basmele şaizecisto-contraculturale ale lui John Waters (după al cărui film din 1988, *Hairspray*, regizorul lui *Rock of Ages* chiar a făcut în 2007 un *remake)*, celor liberi (aici, rockerii) li se opun cei închiaţi (politicienii) şi cei mercantili (impresarul lui Stacee Jaxx, jucat de Paul Giamatti). Numai că ceea ce oferă *Rock of Ages* e – vorba criticului David Edelstein – „un fel de Waters disneyficat“ – igienizat, mainstreamizat (şi heterosexualizat). Pentru început, muzica identificată aici cu spiritul libertăţii – spiritul pe care familisto-religioşii nu pot să nu-l urască, iar impresarul nu poate să nu-l trădeze atunci cînd realizează că sînt mai mulţi bani de făcut din *boyband*-uri de tip New Kids on the Block – e un pop-rock şlăgăros, mai mult decît un pic *cheesy*, care – vorba unui alt critic american, Andrew O'Hehir – n-a stîrnit niciodată controverse şi n-a reprezentat niciodată vreo subcultură mai ameninţătoare (la adresa valorilor tradiţionale) decît, eventual, „subcultura oamenilor-care-mai-dau-din-cînd-în-cînd-drumul-la-radio-atunci-cînd-sînt-în-maşină“: nu e chiar o muzică de pus pe un soclu neoşaizecist de la înălţimea căruia să li se scuipe în cap *boyband*-urilor de tip New Kids on the Block. Apoi, cu toate picăturile de sudoare alcoolizată şi degeţelele de *groupies* care se aleargă pe torsul mereu gol al lui Stacee/Cruise, *Rock of Ages* e un film în care dragostea e mai degrabă pufoasă, *striptease*-ul – mai mult îmbrăcat, iar fumatul – strict interzis.

Succesul de care a avut parte acest spectacol pe Broadway, înainte de a fi transformat în film, n-are cum să fi datorat prea mult abilităţilor de caricaturist ale libretistului Chris D'Arienzo, responsabil (deşi numai în parte) şi de scenariul filmului: extravaganţele de *life-style* atribuite personajului Stacee (de pildă, e nedespărţit de o maimuţă purtătoare de uniformă cu epoleţi) sînt lipsite de fantezie, după cum şi parodia de discurs conservator anti-rock e mult mai slabă decît cea oferită uneori (în mod neintenţionat, bineînţeles) de *the real thing* (mă gîndesc, de pildă, la articolul prilejuit lui Mihail Neamţu de moartea lui Michael Jackson); bref, scenariul e atît de leneş încît nu-i dă nimic de jucat unui actor ca Paul Giamatti. Regia numerelor muzicale se reduce şi ea la două strategii aplicate fără nici o artă. Una e montajul paralel, prin care două sau mai multe planuri spaţiale sînt puse să danseze un fel de pogo bezmetic – de pildă, cu ocazia numărului „I Love Rock'n'Roll“ (cîntat împreună de Hough, Boneta, Baldwin şi Russell Brand, fără ca aceştia să se afle cu toţii în acelaşi loc) sau a numărului „Hit Me with Your Best Shot“ (cîntat şi dansat, într-o biserică, de Zeta-Jones şi de o cohortă de alte cucoane evlavioase – e unul dintre puţinele numere în care se poate vorbi despre o coregrafie –, în timp ce soţul personajului ei, retras în casa parohială împreună cu o secretară, primeşte cu gratitudine o bătaie la fund). Cealaltă strategie e *fondu-enchaîné*-ul, prin care numere ca „Waiting for a Girl like You“ sau „Heaven (Isn't Too Far Away)“ sînt făcute să se prelingă pe ecran cu o siropoşenie al cărei caracter asumat – se cere apreciată într-un spirit *camp* – nu compensează pentru penuria de soluţii regizorale. Partea de cinema din acest spectacol tinde spre zero la sută. Restul e *celebrity karaoke,* abordat de Zeta-Jones cu voinicia probată şi în *Chicago,* abordat de Cruise cu fizicalitatea contorsionistă (trăgînd spre expresionism, dacă nu chiar spre kabuki) exhibată şi în *Magnolia* sau *Tropic Thunder* şi, în fine, abordat de Baldwin cu o sobrietate binevenită, avînd în vedere că revelaţia personajului său cum că ar fi gay e pusă în scenă astfel încît să solicite genul de toleranţă ce se manifestă prin hăhăieli groase.

■ ■ ■

PUBLICITATE

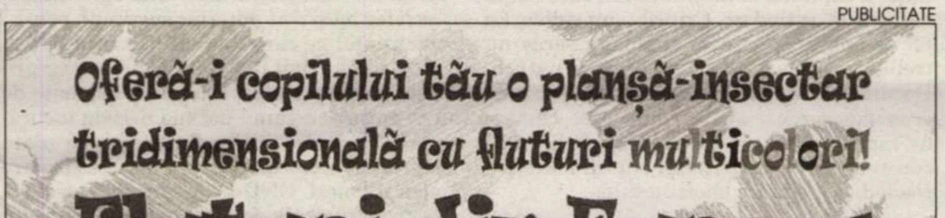

Oferă-i copilului tău o planșă-insectar tridimensională cu fluturi multicolori!
Fluturi din Europa
DIN 18 IULIE ai Fluturele Amiral Negru
7,50 lei ziar + fluture
În fiecare miercuri, numai cu adevărul
Completează planșa-insectar cu toți cei 12 fluturi!
Păstrează talcanele-fluture! Participă la concurs și poți câștiga: 1 x Laptop; 3 x biciclete; 10 x apă pentru 1 an de zile; abonamente pe 1, 3, 6 luni la National Geographic Kids
CU SPRIJINUL AZUGA APĂ DE IZVOR

PUBLICITATE

adevărul Shop.ro
Noul magazin universal
Colecția
Prin Gaură de Vierme cu Morgan Freeman (5 DVD)
Sezonul 2
Preț: 99,89 RON
TRANSPORT GRATUIT La cumpărături de minim 100 RON
*prin FANCOURIER
www.ADEVARULSHOP.ro
www.FACEBOOK.com/AdevarulShop
www.TWITTER.com/ADEVARULSHOP
031 860 31 00
Luni-Vineri: 9.00 – 18.00

Claudia CIOBANU

Rio + 20: sîntem pe cont propriu

În 2009, am fost la Copenhaga pentru a scrie despre conferinţa de la care se spera atunci că pune bazele unui acord internaţional care să menţină încălzirea globală în limite ce nu vor aduce transformări catastrofice (celebrul „mai puţin de 2 grade Celsius"). Atunci a existat o speranţă reală, s-a negociat pînă în ultima clipă şi s-a eşuat. Trei ani mai tîrziu, la Rio de Janeiro, încă de la început s-a sperat puţin. Cum s-a prevăzut, rezultatul este vag şi senzaţia generală a fost că negocierile s-au încheiat înainte de a începe.

Care este miza? De ce au venit 50.000 de persoane la Rio anul acesta? Formal, în iunie 2012 se aniversează 20 de ani de la prima Conferinţă internaţională la Rio, unde liderii mondiali de atunci au pus bazele sistemului internaţional de protecţie a mediului. Două decenii mai tîrziu, trebuie să verificăm unde am ajuns, cum stăm în cursa cu încălzirea climatică, cît de eficiente sînt mecanismele de negocieri internaţionale pe care le avem în domeniul protecţiei mediului. În realitate, stăm rău, foarte rău. Unii oameni de ştiinţă spun deja că nu mai avem şanse să rămînem sub limita de 2 grade Celsius care ne fereşte de catastrofă. Ţări ca Maldive sau Bangladesh îşi văd deja coastele inundate de apele oceanice şi oamenii – forţaţi să renunţe la stilul lor de viaţă tradiţional şi să se mute în mahalalele marilor oraşe. Un miliard de oameni în lume suferă de foame cronică. Inegalităţile sociale cresc, la fel şi emisiile poluante.

Inegalităţile sociale cresc,
la fel şi emisiile poluante.

Spre deosebire de Copenhaga, care s-a concentrat pe criza climatică, conferinţele de la Rio au ca temă dezvoltarea sustenabilă, într-un fel încercînd o abordare mai complexă a problemelor gobale, prin prisma interconexiunilor dintre ele: printre miliardul de înfometaţi, unii sînt tocmai acei ţărani din Bangladesh forţaţi să se mute la oraş unde nu găsesc de muncă; printre cei care mor de foame sînt şi foşti agricultori care nu-şi mai lucrează pămîntul din cauză că nu mai pot prezice vremea şi nu-şi mai pot plănui culturile; dacă micii fermieri nu mai produc, dependenţa noastră de alimentele nesănătoase produse prin agricultura industrială creşte, la rîndul ei, acest tip de agricultură, care, odată extinsă, conduce la mai multe emisii nocive şi la mai multe efecte distructive asupra solului şi apei.

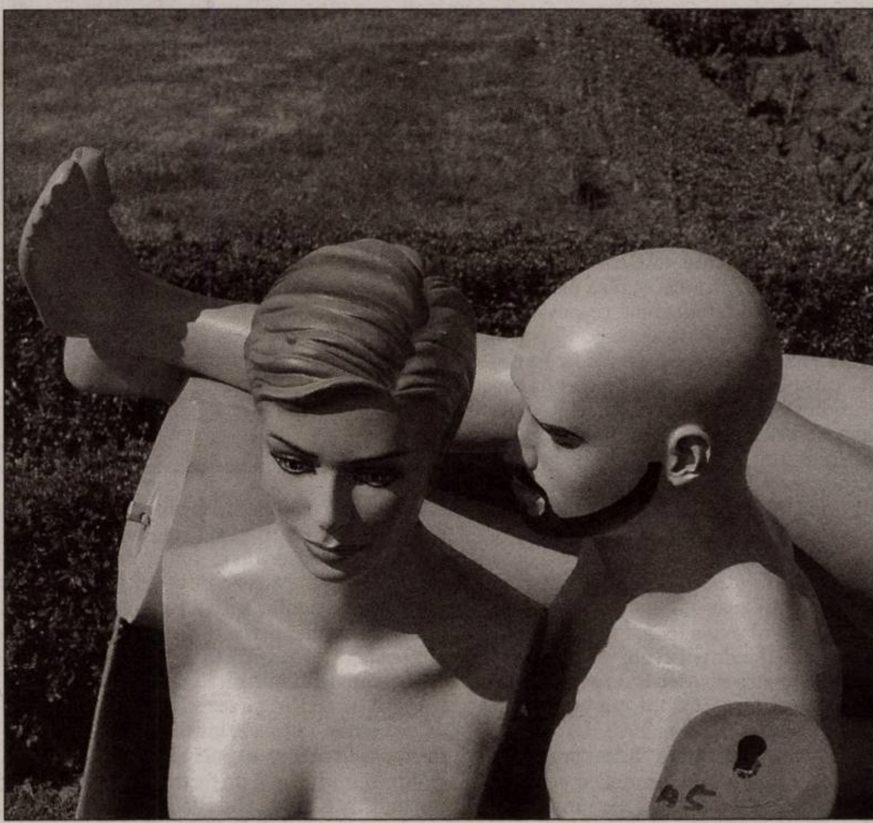
© L. Muntean

Ce s-a negociat?

Tema principală la Rio a fost cum să continuăm să ne dezvoltăm, dar să o facem într-o manieră care respectă limitele naturale ale planetei. Ce fel de energie să folosim, cît de mult să consumăm, cum să distribuim resursele la nivel global? De data aceasta, conceptul mai vechi de „dezvoltare sustenabilă" a fost înlocuit cu unul susţinut mai degrabă de ţările bogate şi marile corporaţii – „economia verde". În spatele acestui concept nou stau două dimensiuni importante: nevoia de „înverzire" a economiei este puternic recunoscută şi se cer măsuri rapide în această direcţie; şi mecanismele prin care se poate ajunge la această „înverzire" sînt mai degrabă ale economiei de piaţă. De exemplu, se consideră că singura modalitate prin care resursele naturale pot fi protejate este dacă li se ataşează un preţ. Economia verde, susţinută puternic de europeni şi mai puţin de americani, care s-au arătat mai degrabă tăcuţi la acest summit, a fost criticată dur atît de ţările în curs de dezvoltare, cît şi de societatea civilă.

Ţările în curs de dezvoltare au respins conceptul pe motiv că ar fi o impunere a celor bogaţi. Această dinamică era previzibilă, mai ales pentru cine a urmărit atent negocierile internaţionale de la Copenhaga încoace. Europa şi America pur şi simplu nu mai au suficientă putere în lume. India, China, Brazilia contează mult, fără ele nu se mai poate decide nimic. Şi aceste ţări vor să crească în continuare fără limite impuse din motive legate de starea planetei. Dacă Europa şi America au putut să crească cum au vrut, poluînd planeta timp de secole, este acum rîndul altor ţări să facă la fel. Istoria colonială face şi mai dificil ca vesticii să poată impune ceva. Această dinamică a blocat acordul de la Copenhaga. Societatea civilă a respins economia verde din alte motive. La baza economiei verzi de află – conform majorităţii ONG-urilor şi a grupurilor indigene prezente la Rio – ideea de comodificare a naturii. De exemplu, conceptul de „capital natural" care stă la bază economiei verzi, implică punerea unui preţ pe copaci, pe ape, fapt considerat o abordare periculoasă: dacă poţi să răsplăteşti în bani poluarea unui rîu, ce te va opri să o faci? Mai mult, ce drepturi vor avea oamenii care trăiesc de pe urma rîului, dacă sistemul economiei verzi predominant va permite corporaţiilor poluante să facă ce vor, atîta timp cît plătesc un preţ considerat corect. Criticii conceptului mai spun că metode mai simple, mai directe, precum pur şi simplu reglementarea mai strictă a poluării, pot funcţiona mai bine decît metoda creării de noi pieţe ale resurselor naturale (în Europa, piaţa emisiilor de carbon este departe de a fi un succes). În fine, în termeni marxişti, s-ar putea spune că resursele naturale au devenit noua destinaţie a capitalului internaţional care caută noi zone de extindere. Criticile sînt valide. La fel de adevărat este că economia verde nu trebuie să însemne comodificarea naturii. Documentul de la Rio este atît de vag, încît economia verde poate însemna orice, chiar şi un fapt exclusiv pozitiv. În această lipsă de concreteţe a documentului stă un mare pericol, dar şi o mare oportunitate.

Viitorul e deschis

Pericolul este că cei puternici vor decide ce înseamnă economia verde. La Rio, negocierile oficiale şi evenimente paralele organizate de guverne şi corporaţii au avut loc în Rio Centro, pe plajele sudice ale oraşului. Societatea civilă s-a aflat într-o reuniune separată, în centrul oraşului (la Rio, centrul este mai degrabă o zonă săracă, sau cel mult mixtă, în vreme ce sudul este relativ luxos), la o distanţă de cel puţin două ore cu autobuzul sau maşina.

În vreme ce societatea civilă critică documentul final la două ore distanţă, lideri politici lansau iniţiative voluntare împreună cu corporaţiile: multe dintre ele se refereau la eforturi pe care corporaţiile singure şi le asumă să le facă pentru a-şi „înverzi" afacerile sau la scheme prin care vor fi calculate efectele poluante produse de marile companii. Deşi e bine că marile companii recunosc importanţa protecţiei mediului, este problematic ca ele să fie lăsate să acţioneze pe baza unor angajamente pe care singure şi le asumă. Corporaţiile sînt de vină pentru o serie de probleme cu care ne confruntăm în prezent (printre ele, poluarea, sistemul alimentar global deficitar) şi nu putem avea încredere că se vor autoreglementa suficient. Acesta este pericolul: cu un document slab, cei puternici vor decide ce măsuri se vor lua şi cît de ambiţioase vor fi ele.

Economia verde a fost criticată dur
atît de ţările în curs de dezvoltare, cît şi de societatea civilă.

Oportunitatea rezidă în ceea ce se poate construi pozitiv, de către guverne, societatea civilă, micile companii, pe baza impulsurilor, chiar şi slabe, reprezentate de acest document. De exemplu, în domeniul agriculturii, micii fermieri sînt puternic susţinuţi, pentru potenţialul pe care îl au atît în ceea ce priveşte productivitatea, cît şi în ceea ce priveşte combaterea sărăciei. Impulsionate de Rio, guvernele lumii pot lua decizia încurajată aici de a redistribui finanţarea acordată în prezent sectorului agricol industrial către micii fermieri. ONG-urile prezente, deşi extrem de frustrate de calitatea documentului final precum şi de faptul că nu au fost cu adevărat implicate în negocierea lui, au declarat, totuşi, că Rio a constituit un moment important, mai ales prin prisma legăturilor pe care le-au putut stabili, atît între ele, cît şi cu actori guvernamentali şi economici. Pe baza acestor legături se pot construi proiecte.

Dacă o căutăm, speranţa există. Însă faptul că balanţa puterilor gobale în prezent se înclină în defavoarea oricăror acorduri semnificative, faptul că documentul final nu a fost negociat serios cu societatea civilă şi faptul că, în jurul meu, în timp ce scriu acest articol la Rio Centro, se află mai degrabă oameni politici şi afacerişti decît ţărani, studenţi, activişti, mă face să cred că această speranţă este, totuşi, mică. La finalul conferinţei de la Rio, pe 22 iunie, Achim Steneir, directorul general al Programului de Mediu al ONU (UNEP), a declarat: „Rezultatul de la Rio îi va dezamăgi şi îi va frustra pe mulţi, mai ales dacă luăm în considerare ce ne spun ştiinţa climatică, luptele zilnice pentru supravieţuire ale multor indivizi şi familii, perspectivele de dezvoltare într-o lume de şapte miliarde de oameni, precum şi nevoia de a face o schimbare semnificativă. Însă, dacă statele, companiile, oraşele şi comunităţile pot merge înainte pe baza elementelor pozitive care există, totuşi, în documentul de la Rio, ne-am putea într-o zi îndrepta spre viitorul pe care ni-l dorim". Se pare că şi de la nivel înalt ni se spune că sîntem pe cont propriu. Sau că viitorul depinde de noi.

***Claudia Ciobanu** este reporter al agenţiei internaţionale de ştiri Inter Press Service.*

■ ■ ■

PUBLICITATE

INSTITUTUL
CULTURAL
ROMÂN

„Cu toate că Festivalul de Film Românesc a ajuns la cea de-a şasea ediţie, pot să spun, cu încântare: bun venit acasă! E o plăcere să lucrăm din nou, în şi mai strânsă legătură decât până acum, cu prietenii noştri de la Institutul Cultural Român din New York. După cum ştiţi, New York-ul are multe institute culturale, unele dintre ele destul de cunoscute şi cu programe foarte bune, însă îndrăznesc să afirm că niciunul dintre ele nu a avut un impact mai mare asupra New York-ului în ultimul deceniu decât Institutul Cultural Român, a cărui activitate este impresionantă. El nu promovează doar cultura română – contemporană sau clasică –, ci şi cultura europeană, în sens larg."

RICHARD **PEÑA**

Director de programe
Film Society of Lincoln Center
New York, 2011

Recomandări cool pentru o vară fierbinte

E vară. E al naibii de cald. Pentru nefericiţii care n-au plecat încă în vacanţă, singura soluţie ca să scape de caniculă e să stea în casă. Partea proastă e că aceasta nu e tocmai cea mai bună modalitate de a-ţi petrece timpul. Iată cîteva recomandări pentru zilele următoare.

Maria Răducan

De toate, inclusiv copaci

Vineri, 20 iulie, în grădina de la Green Hours (greenhours.ro), îi puteţi asculta live pe Maria Răducanu şi pe chitaristul Krister Jonsson. Vara, mie în grădina de la Green Hours îmi place cel mai mult. Pe lîngă muzică bună, live sau de pe disc, au acolo de toate, inclusiv copaci.

Marius CHIVU

Muzici acustice

Miercuri, 25 iulie, e seară de fado, tango, blues & more cu Maria Răducanu la Ceainăria Serendipity (serendipity-tea.ro), pentru ca seara următoare, joi, 26 iulie, să fie dedicată serenadelor, tarantelelor şi vilanelelor – voce Pilare Diaz Romero, chitară acustică – Maxim Belciug. Tot la Ceainăria Serendipity şi tot într-o joi, dar pe 2 august, Jonathan David, cîntăreţ şi compozitor britanic, oferă alte muzici acustice, pentru ca pe 15 august, de Sf. Marie, Maria Răducanu să revină cu cîntece din folclorul românesc.

Radu RĂDESCU,
organizator de întîmplări muzicale

O formă capricioasă de poezie

Vineri, 27 iulie 2012, de la ora 18:30, la recent inaugurantul Centru Cultural Alternativ (str. Dianei nr. 4, zona Rosetti), are loc o nouă ediţie a evenimentului „Nights in White Satin – o formă capricioasă de poezie“, unde vor fi invitaţi pentru lecturi şi discuţii poeţii Laura Dan, Mugur Grosu şi Radu Niţescu. Tot la Centrul Cultural Alternativ, şi tot într-o vineri, dar pe 31 august, de la ora 20, se va desfăşura seara de lectură şi *poetry performance* susţinută de Chris Tănăsescu (poetul grupului Margento) şi invitaţii săi. Seara de poezie „Nights in White Satin“ îşi ia drept moto versurile formaţiei The Moody Blues: *„Nights in white satin, never reaching the end, / Letters I've written, never meaning to send. / Beauty I'd always missed with these eyes before. / Just what the truth is, I can't say anymore“*, încercînd să ofere publicului un mic tablou din poezia contemporană.

Andra ROTARU
scriitoare

Muzică bună, poezie contemporană,
exerciţii de autoexprimare şi caravana de filme.

Psychegrafie

Librăria Bastilia propune în această vară o serie de ateliere de scris terapeutic pentru toţi cei care vor să înlocuiască metoda clasică a psihoterapiei cu scrisul. Participanţii la întîlnirile intitulate Psyhegrafie vor avea ocazia să scrie diferite tipuri de texte şi să ia parte la exerciţii concepute pe baza acestora. Exerciţiile de autoexprimare au scopul de a formula şi de a explora gînduri, sentimente şi comportamente personale pentru a dobîndi schimbarea terapeutică. În Psyhegrafie este foarte importantă autenticitatea exprimării şi nu calitatea de *scriitor*: Nu o să impunem reguli în scris, nici măcar gramaticale.

Una dintre întîlniri include discuţii cu doi scriitori, Octavian Soviany, un scriitor deja consacrat, şi Livia Ştefan, un autor care tocmai a publicat prima carte. Ce doi vor vorbi despre experienţa lor personală cu scrisul ca „autoterapie”.

Vara este un moment potrivit ca să faci ceva pentru starea ta de bine, chiar şi studiile „unor cercetători americani“ încearcă să demonstreze că nivelul serotoninei, hormonul fericirii, scade în acest anotimp. Atelierul se va deschide cu un *preview* pe 19 iulie şi va continua timp de patru şedinţe săptamînale, a cîte 2 ore (pe 26 iulie, 2 august, 9 august si 16 august). Mai multe informaţii, la www.librariabastilia.ro

Iulia STOIAN
psiholog şi psihoterapeut

Cinema în aer liber

Caravana Metropolis aduce în România un concept popular peste hotare, încă de la începutul secolului trecut – filmul în aer liber –, împreună cu cel mai mare ecran gonflabil din România, de 120 m², înalt cît două etaje de bloc, şi un proiector digital de 17 000 de lumeni, care are puterea de a reinventa imaginaţia. În ţara noastră, cinematografele în aer liber şi grădinile de vară au dispărut după anul 1989; există chiar oraşe fără cinematograf, iar, în contrast, numărul spectatorilor s-a dublat. Caravana de film în aer liber îşi propune să acopere pofta de film a românilor, într-un spaţiu neconvenţional, şi să creeze o atmosferă aparte pentru cinefili, dar şi pentru persoanele care caută o idee mai puţin comună de a-şi petrece serile de vară, cu prietenii, în răcoare, sub cerul liber.

Primul sezon al Caravanei Metropolis se va desfăşura între 10 iulie şi 16 septembrie 2012. Şase zile din şapte, de marţi pînă duminică, de la ora 21h30, doritorii vor avea posibilitatea să participe la proiecţiile de film ce vor avea loc în Bucureşti, Centrul Vechi, lîngă Hanul lui Manuc (24-29 iulie) şi Parcul Titan (14 august – 02 septembrie), dar şi în Braşov, Constanţa, Timişoara, Cluj, Iaşi, Craiova. Selecţia cuprinde zece filme pentru toate gusturile şi vîrstele, producţii internaţionale şi româneşti, apreciate la festivaluri internaţionale de film, precum Cannes, Berlin, Sundance, Veneţia. Lista completă de filme şi programul detaliat al caravanei pot fi găsite pe site-ul nostru http://caravana.metropolisfilm.ro/

Ligia KESISIAN MITULESCU
director artistic
al Festivalului Kinodiseea şi creative
executive la Metropolis Film

■ ■ ■

Matei MARTIN

SubReal, Electroputere şi organisme modificate genetic

■ Muzeul Naţional de Artă Contemporană (MNAC) prezintă o retrospectivă a grupului SubReal. Este probabil pentru prima dată cînd se adună la un loc toate minunile ieşite din laboratoarele acestui grup de artişti. Aveţi acolo o bună bucată din istoria recentă povestită cu har şi cu umor. Fondat la începutul anilor '90 de Călin Dan şi Dan Mihălţianu, cărora li s-a alăturat apoi şi Iosif Kiraly, grupul SubReal şi-a propus în primul rînd un program cu miză politică: inventarierea „rămăşiţelor comuniste“ din societatea românească aflată în tranziţie. Ei tratează cu ironie acidă mai toate reflexele (post)comuniste şi naţionaliste, clişeele şi angoasele acelor ani nebuni. O să vedeţi imagini cu Alimentare goale, o întreagă serie dedicată „Draculaland“, nenumărate lucrări dedicate relaţiei cu statul şi biserica; dar şi fotografii cu lucrări produse în cadrul burselor şi rezidenţelor din străinătate. Cînd am fost acolo, o domnişoară profesoară încerca să le explice unor puşti ce e acela un artist. Apoi le-a spus ce e o operă de artă. După care le-a povestit micuţilor că artiştii ăştia de-acum nu fac doar tablouri sau sculpturi, ci şi instalaţii. O instalaţie e compusă din mai multe obiecte care funcţionează autonom, dar şi împreună. Artistul propune o formă de interacţiune etc. Şi, arătînd cu degetul spre un grup de obiecte ready-made, i-a întrebat: „Cine a făcut această instalaţie?“. Răspuns prompt, din partea unei fetiţe cîrlionţate: „Instalatorul“. Probabil că autorii s-ar fi amuzat teribil să-i urmărească pe copii cum zburdă printre instalaţiile lor. E un performance în sine – un spectacol care dă sensuri noi operei de artă iniţiale.

SubReal e poate cel mai activ grup de artişti din România – iar expoziţia retrospectivă de acum e cel mai extins bilanţ de pînă acum al operei lor încă foarte actuale. Dacă acesta nu e un argument suficient ca s-o vizitaţi, vă mai dau unul: aerul condiţionat funcţionează ireproşabil, aşa că MNAC e locul ideal ca să vă petreceţi o după-amiază de vară!

■ Club Electroputere (CEP) se mută la Bucureşti. E, de fapt, o nouă filială a acestei mici „întreprinderi“ artistice fondate în fostul club al sindicatelor de la Craiova de Adrian Bojenoiu şi Alexandru Niculescu. Club Electroputere organizează periodic expoziţii de artă şi a reprezentat România la Bienala de Artă de la Veneţia în 2011, cu proiectul intitulat „Romanian Cultural Resolution – documentar“. La Bucureşti, CEP propune un proiect de educare şi informare despre arta contemporană pentru publicul larg, intitulat „Dictando“. Artişti români şi străini sînt invitaţi să propună un model de copertă pentru diferitele tipuri de caiete şcolare ce corespund disciplinelor de studiu. (Îi găsiţi la Căminul Artei, pe strada Biserica Enei nr. 16.)

SubReal

■ Dacă tot vă frămîntă discuţia despre organismele modificate genetic, dacă tot vă e teamă de mutaţii şi complicaţii de acest fel, mergeţi să vedeţi expoziţia de grafică şi instalaţie a lui Dan Beudean „What We Do Is Secret“. O să constataţi că pînă la urmă există o ordine în toate. Creaturile hibride pot fi şi frumoase! (La Zorzini Art Gallery, str. Thomas Masaryk nr. 31.)

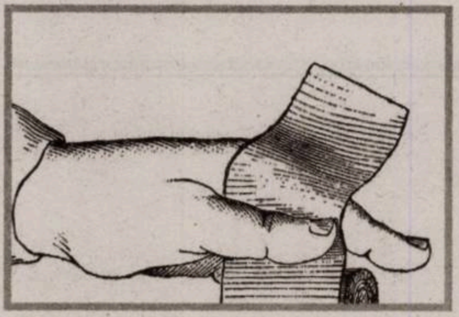

Iulian COMANESCU

oameni și **etichete**

Extensii virtuale

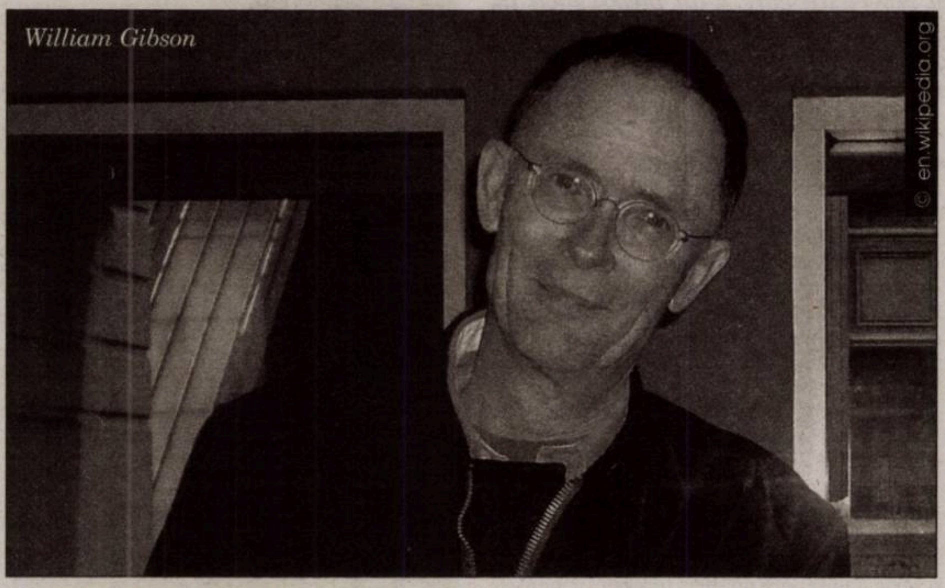

În weekendul care a trecut, m-am nimerit producător de locație la un reality show aflat în stadiul incipient, pe care o să-l vedeți pe un post de *lifestyle*, dacă totul se desfășoară conform planului. Protagonista butona pe iPhone ori de cîte ori avea răgaz. E o banalitate?

Ca gest cotidian, sigur că da. Dar în gest e ceva mai ascuns, un lucru pe care William Gibson – cel cu *Neuromancer* și inventatorul cuvîntului cyberspațiu – îl observă într-una dintre scrierile lui: iPhone-ul tinde să înlocuiască fumatul în locurile publice. Cum și de ce ne vine să ne lăsăm de fumat e clar, dar de ce sîntem atît de obsedați de conectare și dispozitive mobile? În primul rînd, avem nevoie de o preocupare pentru momentele în care sîntem singuri în public și în care – ca să citez din Sorescu – „nu știm unde dracu' să ne ținem mîinile". Cu Sorescu, încă sîntem pe lumea *asta*, ne găsim un rost pentru momentele în care nu avem rost. Dar de ce ne-am preocupa de iPhone? Fiindcă spațiul fizic în care ne aflăm nu e prea ofertant și fiindcă iPhone-ul – sau alt dispozitiv asemănător – ne cufundă într-un alt spațiu, virtual, în care oferta socială e mult mai bogată și putem regăsi nu chipuri și siluete, dar măcar nume, emoticoni și greșeli de scriere repetitive, familiare, ale unor oameni pe care îi cunoaștem, în persoană sau măcar prin conexiunea la rețele sociale. Iar dacă îi cunoaștem, chiar dacă aproximativ, probabil că și ei ne cunosc în același fel pe noi, cel puțin în varianta mutantă și reducționistă de pe Facebook. Ceea ce duce la ideea că sîntem cu un picior – sau, mai exact, cu două degete, mari, cele cu care folosim tastatura atrofiată de pe touchscreen-ul dispozitivului mobil – *acolo*. Dar și cu mintea, cu persoana, așa cum era Roxana, fata din reality show, în pauzele de filmare. Facebook și altele ca el sînt suma prelungirilor fiecăruia dintre noi, a meșelor de creier, de personalitate, a unei versiuni mai difuze, dar mai vaste a fiecăruia dintre noi. „Extensii ale creierului uman și sistemului nervos, capabile să supraviețuiască morții individului – poate", numește toate acestea același William Gibson. Trimiterea la ce se întîmplă cu parolele și conturile noastre după ce nu mai sîntem e la îndemînă.

Conectîndu-ne, ne construim așadar un surplus personal, un fel de proteză virtuală care tinde să anuleze distanțele geografice, fără a le elimina. Iar consecințele acestei aparente distracții sînt de luat în considerare. E și faptul că Internetul și rețelele sociale par încă ceva fulgurant, imponderabil, lipsit de miză existențială profundă, dar – inginerește vorbind – memoria Google și a altor entități virtuale e mai solidă și mai persistentă decît orice ne-am putea imagina ca suport de hîrtie, peliculă de celuloid și alte suporturi de informație purtătoare (și) de prestigiu, omologate social. Dar, în același timp, pe nesimțite, începem să ne deplasăm tot mai mult *dincolo*, prin gesturi futile ca butonatul telefonului, în momente în care ni se pare că nu avem o viață și căutăm un surogat în locul ei. Fata cu care am bătut coclaurile pentru reality show, Roxana (Nemeș – nu sînteți *în target*, o să uitați acest nume, deci nu pot fi acuzat de reclamă, chiar și dacă citiți acest text pe ecran și o căutați pe Google), n-ar exista decît pentru mine, pentru iubitul ei și alți cîțiva prieteni, dacă nu s-ar propaga pe Internet, dar și prin ce cîntă, televiziuni, ziare și alte prelungiri. Posedă deja rudimente de celebritate, dar nu la asta ar trebui să ne gîndim în mod egoist. Ci la cele 15 minute faimă ale lui Warhol: *persona* noastră virtuală înseamnă deja mai mult decît ne-am fi dorit. Iar ăsta e un lucru pe care îl aflăm de-abia la multă vreme după ce ne-am conectat și tăvălit inocent prin iarba virtuală.

Iulian Comanescu *este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

■ ■ ■

trecerea prin reviste

● DECÂT O REVISTĂ, nr. 9, vara 2012

Actrița Monica Bîrlădeanu, protagonista noului film al lui Tudor Giurgiu, *Despre oameni și melci*, și al copertei numărului pilot al revistei *All Hollow*, acordă un interviu în care vorbește despre filme și roluri, feminitate, feminism și percepția de sine, dar și despre cărți și citit:

„E vreun rol în care îți pare rău că ai jucat? Au fost cîteva, desigur, pentru că în momentul în care ești doar actor, deci piesa din angrenaj, nu ai nici control, nici responsabilitatea întregului conținut... Au fost cîteva alegeri pe care le-am făcut din rațiuni de «logistică» și de strategie la început și, deși sînt chestionabile sub aspect artistic, nu regret că apar pe genericul lor.

Ce citești? De obicei citesc scenarii multe și de tot felul. Asta-mi lasă puțin loc de proză, deși am citit chiar acum cîteva zile *De ce fierbe copilul în mămăligă* a Aglayei Veteranyi. Citesc destul de multă «literatură tehnică», cărți despre *filmmaking* sau despre structuri narative, ca să mă ajute să înțeleg mai bine toate rotițele angrenate în explorarea unei povești în formă vizuală. Dacă «treci» prin Kindle-ul meu, dai peste niște titluri cel puțin bizare și diverse: *Maimuța goală* a lui Desmond Morris, *Anarhie pură* a lui Woody Allen, *Țapul ispășitor* al lui René Girard, *Acting in Film* de Michael Caine, *The Thing Around Your Neck* de Chimamanda Ngozi Adichie, *The Information Diet* de O'Reilly Media și alte titluri pe care, dacă le-aș menționa, ar deveni repede bancuri. De exemplu: *The Official CIA Manual of Trickery and Deception*.

Cristi Puiu? Regizor. (Fost) Mentor. Pasionat, Obsesiv. Dictatorial. Profund. Empatic." **(M. C.)**

DECAT O REVISTA

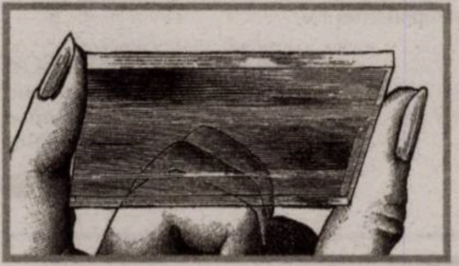

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe **sticlă**

Țara păduchilor din frunte

Mult timp, expresia „iese ca păduchele în frunte" a fost pentru mine destul de obscură. Poate pentru că nu m-am procopsit niciodată cu drăgălașii paraziți și prin urmare nu le cunosc obiceiurile. Cu vremea însă, viața din țărișoara noastră mi-a dezvăluit înțelesurile profunde ale acestei ziceri. Chiar dacă nu ai păduchi, în România ajungi să știi foarte bine cum se comportă aceștia. Și, desigur, să te convingi că lucrul pe care se pricep de minune sa-l facă, în afară desigur să paraziteze, este să iasă în frunte.

Veți spune că peste tot în lume există astfel de lighioane și comportamentul lor e același indiferent de loc. Așa e, numai că lumea civilizată și-a dezvoltat tot felul de mecanisme de protecție împotriva lor și astfel ajung mai rar să se lăfăie în pozițiile unde nu au ce căuta. În România, dimpotrivă, parcă e pus la punct chiar un sistem care să-i ajute să-și facă mendrele.

M-am lovit de această realitate tot timpul, de la lucrurile mici, pînă la cele așa-zise de anvergură. În joburile pe care le-am avut de-a lungul timpului, am dat de fiecare dată de incompetenți și de oameni de nimic ajunși în poziții-cheie. Aproape că aceasta este o regulă: cu cît ești mai lichea, cu atît ai șanse mai mari să fii promovat. Și o precizare: nu am fost angajat niciodată la stat, unde să zicem că ar fi normal să existe prelungiri ale practicilor de nepotism și pile din vremurile comuniste. Nu, am lucrat de fiecare dată în companii de frunte ale capitalismului neaoș triumfător. M-am întrebat de fiecare dată de ce un patron, interesat desigur de profit ca orice patron, își dă afacerile pe mîna unor astfel de indivizi care, neștiind să facă nimic altceva decît să paraziteze și să iasă în frunte, aduc numai deservicii firmei. Poate pentru că și patronul e din același aluat?

În România parcă e pus la punct chiar un sistem care să-i ajute să-și facă mendrele.

Nu altfel stau lucrurile la scară mare, pe scena politică a țării. Dacă te uiți la cei care ne conduc, în Parlament sau în guvern, vezi cu precădere niște indivizi primitivi și agramați, pe care în mod normal nu ai da doi bani. Mulți dintre ei, în ciuda vorbăriei pe care o produc la orice oră, nu sînt în stare să lege două idei valabile, d-apăi să construiască nu știu ce strategii de dezvoltare a țării! Și vorbim aici, fără discriminare, de politicieni din tot spectrul politic.

Și mai interesant e că în lumea lor nu există memorie, de parcă toți s-au născut în dimineața zilei în care-ți vorbesc și, desigur, nici nu au avut timp să-și piardă virginitatea. Îl văd, de exemplu, foarte activ în declarații la televizor pe Eugen Nicolăescu; acum are soluții și știe tot, nu contează că pe vremea cînd a fost ministru al Sănătății s-a dovedit o adevărată catastrofă.

Apare o formațiune politică nouă, pusă la cale de oameni de o cu totul altă calitate decît restul politicienilor? Nu e cazul să-ți faci mari speranțe. E de ajuns să vezi cum își pun cămașa albă a purității tot felul de indivizi dubioși, raliați pe parcurs „Inițiativei civice". Printre ei, un Aurelian Pavelescu, pe care-l știi prea bine cum bătea cîmpii la posturile de televiziune, inclusiv la OTV. Desigur, și el s-a născut în dimineața zilei de astăzi.

Așa stînd lucrurile, nu trebuie să mai mire pe nimeni că vedetele dezbaterilor televizate de la noi sînt niște oameni care cred că se pricep la tot și de fapt n-au habar de nimic. Sub luminile reflectoarelor din studiouri vezi indivizi de grotă pe post de bufoni, demni purtători ai numelor de Gigi, Mitică și altele ca acestea, pramatii vorbărețe în roluri de fecioare înțelepte, mercenari fără mamă și fără tată pozînd în cavaleri ai dreptății, băgători de seamă de tot felul. Toată această faună nu numai că se înghesuie să ajungă în frunte, dar este și ajutată să o facă.

Dacă scoți cablul din televizor, vezi purici. Dacă-l bagi, vezi păduchi. Colorați și guralivi. Și astfel ajungi să crezi că asta este țara lor.

■ ■ ■

Horia DINULESCU

Fîntîna de la Universitate şi rîvna gospodărească

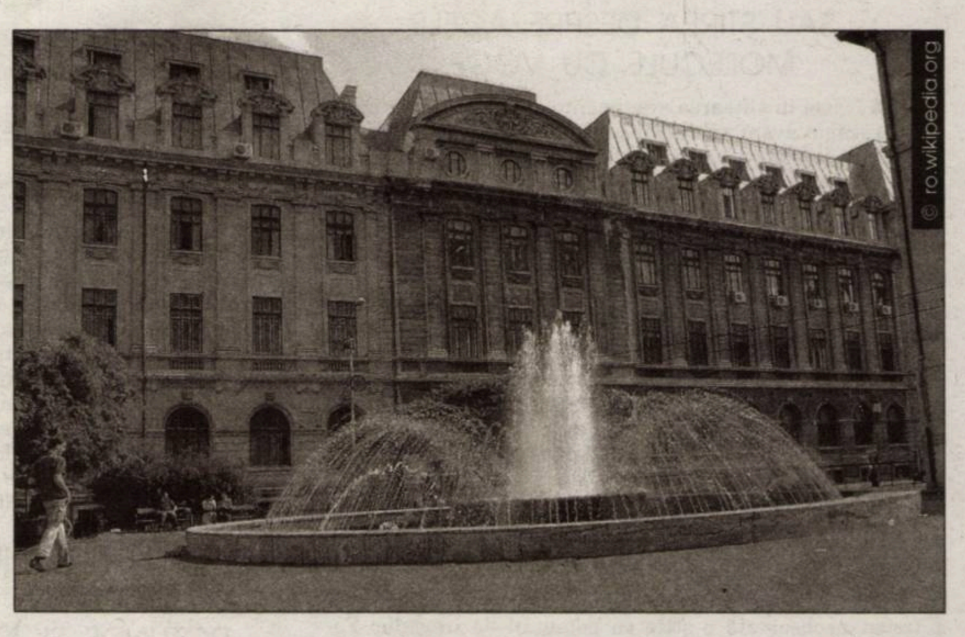

Bîntuie prin multe dintre primăriile oraşelor din România obsesia oraşului-Barbie. Un oraş disproporţionat (de multe ori chiar ca siluetă şi consistenţă), un oraş livrat la pachet cu o „garderobă" îngînînd ultima modă, un oraş care mimează bunăstarea cu accesorii din plastic vopsit, un oraş în care murdăria şi ruinele se ascund sub fard gros, un oraş în care a reabilita sau a restaura pare a fi mai complicat şi infinit mai neprofitabil decît a demola, un oraş în care se pot imagina cu uşurinţă autostrăzi suspendate peste străzi cu asfaltul mîncat, rapid inundabile la prima ploaie, un oraş în care se bifează piste pentru biciclete şi rampe pentru persoane cu dizabilităţi fără ca vreunele să fie, de fapt, utilizabile. Un oraş în care tăierea de panglici a devenit preocuparea principală.

O iniţiativă a Primăriei Bucureştilor, declanşată deja de muncitori cu lopeţi şi tîrnăcoape, ar urmări o reamenajare radicală a spaţiului din jurul fîntînii de la Universitate. Poate că era momentul. Îngrămădeala de tarabe şi chioşcuri, un spaţiu urban central dar întotdeauna negociat de un bulevard, o staţie de taxi şi o parcare, nelipsitul miros de urină, vînzătorii ambulanţi amestecaţi cu aurolaci gata oricînd de o baie estivală în bazinul circular din beton, iată tot atîtea motive pentru a aplauda, la o primă vedere, iniţiativa Primăriei... Aflu, însă, cu surprindere că reamenajarea implică şi demolarea fîntînii, respectiv înlocuirea acesteia cu una „săltăreaţă" de genul celor din pieţele Sibiului şi Braşovului.

Nu s-au găsit însă timp şi disponibilitate pentru organizarea unui concurs de urbanism precum cel care a vizat zona cu statui din faţa Universităţii. Acel moment care părea că promite ieşirea dintr-o păguboasă cutumă a cooptării opţionale a marii mase a specialiştilor, mai ales în cazul unor lucrări cu impact amplu, rămîne fără vreo urmare. În cazul spaţiului din jurul fîntînii, această cooptare pare să fi fost considerată, pentru a cîta oară, un simplu moft. Asta deşi avem de-a face cu un perimetru participînd direct la articularea unui centru de capitală europeană. Avem în aceeaşi măsură de-a face şi cu o veritabilă arhivă urbană a evenimentelor-reper din istoria recentă a României, cu un spaţiu al memoriei colective. Şi tocmai colectivitatea oraşului este ignorată în scenariul amintitei reamenajări...

Concursul de arhitectură/urbanism, respectiv consultarea populaţiei sînt încă suspecte şi greu de digerat pentru majoritatea administraţiilor locale din România. Primăria, acest mecanism care funcţionează cu pîrghii şi motoare „reci", nu poate încă îngădui alături şi componenta „caldă", vie – implicarea specialiştilor şi vocea populaţiei. Dacă în cazul amenajării unei staţii de autobuz ori a unei parcări, mecanismul „rece" funcţionează precis, după norme şi reglementări, în cazul unui loc al memoriei precum spaţiul Pieţei Universităţii, contribuţia „caldă", vie devine esenţială.

Aşadar, clamata reamenajare se rezumă, de fapt, la un fel de „igienizare" a locului. Nu ar trebui să ne mirăm prea mult. Primăriile sînt cîştigate în România de peţitori care promit că vor face curăţenie, că vor planta copaci şi vor asfalta, promisiuni rudimentare dar cu priză la votantul turmentat. Sînt promisiuni care nu lasă nici o urmă de îndoială asupra anvergurii reduse a primarului-tip de România – un „gospodar" care mătură, îngrijeşte florile, plivește grădina, repară acoperişul cînd este cazul, văruieşte primăvara şi-şi deszăpezeşte bătătura iarna. Totul se reduce la sine, uneltele pe care le are la îndemînă şi munca fizică.

„Igienizarea" spaţiului din jurul fîntînii de la Universitate se înscrie în aceeaşi logică a lui „Să facem să fie frumos"! Or, ce valoare estetică poate avea acest banal bazin din beton placat cu travertin? Ce argument poate explica păstrarea sa în forma actuală? Drept urmare, logica gospodărească ne spune să îl înlocuim cu unul mai arătos. Logica gospodărească este plată: spaţiul cuprins între cele două Universităţi, Teatrul Naţional, Hotelul Intercontinental şi Colţea nu are nici un alt sens afară de acela de a exista pur şi simplu. Doar un perimetru care poate fi oricînd şi oricum reamenajat, nivelat, redesenat. Logica gospodărească nu poate vedea şi cea de-a treia dimensiune: profunzimea locului. Aici aflăm, într-o înşiruire care sporeşte chiar acum cu întîmplările şi frămîntările sociale de peste zi, o bună parte dintre momentele esenţiale ale istoriei recente. Această profunzime nu există pur şi simplu. Deşi cu impact puternic cînd este adusă în discuţie, cu certă încărcătură emoţională, profunzimea locului depinde de cuplajul dintre memoria colectivă şi o seamă de „puncte tari", elemente fizice (încă) existente: Intercontinentalul, treptele Teatrului Naţional, zidul de la Arhitectură, fîntîna şi balconul Universităţii. Deşi aparent haotic, acest spaţiu conţine o seamă de indicii-cheie întru dezvelirea istoriei locului. Este îndeajuns ca unul din cele două elemente ale amintitului cuplu să fie şubrezit pentru ca întregul să devină străveziu. Faptul că decorul urban se schimbă în ritmul vieţii oraşului reprezintă un fapt firesc: Intercontinentalul a fost modernizat iar vechea faţadă – îmbrăcată cu placaj metalic; faţadele Universităţii şi Arhitecturii au fost parţial curăţate şi o arhitectură veche, uitată sub negreala zidurilor, a ieşit la lumină; Teatrul Naţional, acum îmbrăcat în schele, se va prezenta curînd în haine noi (şi totuşi vechi). Nici unul dintre aceste episoade nu a „fracturat" însă arhiva locului. Dar istoria recentă ne învaţă că „igienizarea" o poate face...

Avem o memorie scurtă a propriei istorii şi asta se observă cu uşurinţă în spasmele politice ale ultimilor ani.

Acesta a fost cazul zidului de la Arhitectură, curăţat şi vopsit prin 2000 tot la iniţiativa unui edil bîntuit de imaginea unui oraş-Barbie. S-a şters atunci de pe peretele Arhitecturii poate unicul manuscris urban al Revoluţiei, în vreme ce urmele gloanţelor rămase în carnea pietrei au fost chirurgical îndepărtate. Dintre „punctele tari" ale acestui spaţiu urban mai rămăseseră neatinse balconul şi fîntîna... Undeva mai în margine, aproape de giratoriu – cîteva cruci din piatră, ulterioare evenimentelor din '89, însă. Acum se pune în discuţie şi existenţa fîntînii...

Faptul că avem o memorie scurtă a propriei istorii poate fi observat cu uşurinţă în spasmele politice ale ultimilor ani. Tocmai din acest motiv ar trebui să protejăm acele repere care ne pot ajuta, într-un moment de răgaz, să ne reamintim. Fîntîna de la Universitate este unul dintre ele. Fîntîna trebuie să rămînă!

În contextul fericit, chiar dacă puţin probabil, al organizării unui concurs de urbanism, fîntîna, balconul de la Universitate şi zidul Arhitecturii ar fi mai mult ca sigur reconfirmate de majoritatea propunerilor drept „puncte fixe ale spaţiului", imposibil de renegociat ori înlocuit. Un concurs le-ar legitima prezenţa chiar în absenţa unei teme-cadru care să le protejeze de eventuale intervenţii. Un concurs ar putea să rezolve problema întregii zone şi a relaţiilor dintre diferitele sale părţi: spaţiul dintre cele două Universităţi, în repetate rînduri apreciat pentru filmări de epocă, dar nereuşind să devină altceva decît o banală parcare; relaţia cu Bulevardul şi deschiderea către Teatru; legătura cu aripa veche a Universităţii de Arhitectură, excelentă întrupare a neoromânescului de primă generaţie.

Din păcate, însă, acest concurs nu va avea loc. Într-un oraş-Barbie, banala fîntînă de la Universitate nu-şi mai are locul. Vom avea parte, însă, de o igienizare rapidă, eventual la ceas de seară. Vom avea parte de o igienizare care nu va îndepărta doar murdăria de la suprafaţă, ci va altera definitiv pînă şi fibra texturii!

iulie 2012

***Horia Dinulescu** este arhitect.*

© ro.wikipedia.org

Cu ochii-n 3,14

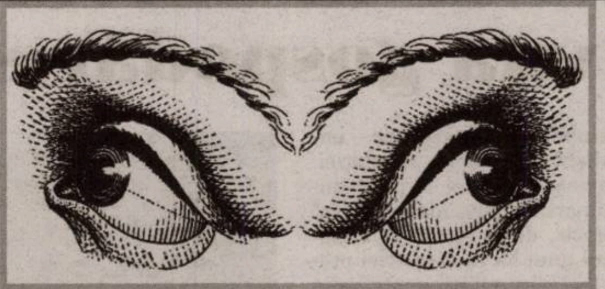

SPER CĂ NU V-AU SCĂPAT AVENTURILE SEMNELOR SIAMEZE ÎNTR-UN LOC DE DAT CU CAPUL DE PEREȚI. SAU ȘTIREA DESPRE ACELE MOLECULE CU VOCE

■ Prinşi în vîltoarea evenimentelor politice, sper că nu v-au scăpat aventurile agentului pervers Sucilă, poliţist la Ordinea Publică din oraşul Vulcan, amantul viceprimăriţei din localitate, care a organizat în casa acesteia orgii sexuale şi i-a transformat pe fiica şi pe fiul ei în pornostaruri. Sau ştirea despre cei doi elevi din Sibiu care au fost eliminaţi din examenul de bacalaureat pentru că au încercat să copieze: unul dintre ei era nevăzător. (**A. M. S.**)

■ Titlu pe un site de ştiri: „Ce semnale îţi pot face poliţiştii rutieri în trafic? Află-le semnificaţia!". Oare poliţiştii rutieri or fi aflat semnificaţia semnelor făcute de şoferi? (**M. M.**)

■ Pe o tarabă în Crîngaşi, printre tot soiul de lucruşoare „vintage" – un urs de pluş, cîteva perechi de pantofi scîlciaţi, o geantă roasă, un tablou cu două pisici siameze –, mi-a atras atenţia titlul unei cărţi: *Obsesie indecentă*. Oare cum o fi o obsesie inocentă? (**S. G.**)

■ Eu zic că ar trebui scos de pe peretele Spitalului de Urgenţă Floreasca panoul acela de „autopromo", căci într-un loc de o asemenea gravitate nu poţi să ţii rime puerile ca astea: „Totdeauna şi tuturor gata pentru ajutor". (**M. V.**)

■ În toată agitaţia noastră de dat cu capul de pereţi, a trecut neobservată o ştire cu potenţial de tragedie: Federaţia ecvestră internaţională permite începînd de vineri, 6 iulie, participarea în competiţii a cailor clonaţi. În mod evident, nimic nu va mai fi la fel. Nici măcar Black Beauty. (**L. V.**)

■ În timp ce savanţii de la CERN descopereau ceea ce se cheamă „particula lui Dumnezeu", vehiculul NASA numit *Curiosity* a fost trimis pe Marte pentru a colecta acele molecule organice care demonstrează că acolo a existat, cîndva, viaţă. Treaba asta se va întîmpla luna viitoare. (**M. C.**)

■ Între evaluarea şi suspendarea naţională, o armată de jurnalişti TV-foşti şi viitori miniştri-experţi în orice se întreabă retoric şi inflamat de ce a picat jumătate de ţară bacalaureatul. Unde e şcoala de pe vremuri? Şi care e cauza eşecului dezastruos. Păi, principala cauză e supravegherea video. În ţara unde la Bac (vă amintiţi?) subiectele erau rezolvate cu voce tare, iar 7 luau doar cei care nu puteau scrie după dictare, s-au introdus camere video. Gîndiţi-vă, că tot e de actualitate: cum ar fi fost să urmărim pe viu, la TV, stenogramele care au dus la căderea Guvernului Năstase? Ne-am fi împuşcat cu toţii în tiroidă! (**S. S.**)

CEI MAI MULȚI CITITORI AU CONVENIT CĂ GLOBURILE ROTUNDE ȘI ALBE (ÎN FORMĂ DE SUTIEN) CONTINUĂ SĂ SE ÎNDEPĂRTEZE DE ORA EXACTĂ

■ Dau un interviu ziarului rusesc *Kommersant*. Mă întreabă ziaristul care va fi stategia PDL la referendum. Zic că rămîne de văzut dacă vor chema suporterii la vot sau vor face campanie pentru a sta lumea acasă, ca să invalideze referendumul. Ziaristul rus mă citează ca atare. HotNews traduce articolul. Şi acum să vedeţi comentarii. Cei mai mulţi cititori au convenit că e o diversiune rusească pusă la cale de Kremlin ca să piardă Băsescu referendumul. Mă declar vinovat. (**C. G.**)

■ Dintre toate imaginile văzute la televizor în ultimele săptămîni, trei m-au amuzat cel mai mult: Victor Ponta aşezat cu capul fix între globurile rotunde şi albe ale unui felinar, ca şi cum ar fi avut urechile lui Mickey Mouse (deşi săracul Mickey nu merita aşa ceva!), posterul cu Crin Antonescu purtînd barba dictatorului lui Sacha Baron Cohen (deşi arăta interesant ca bărbat!) şi bodyguard-ul care şi-a tatuat pe bicepşi chipul lui Dan Diaconescu (deşi era un gest înduioşător în felul lui). (**M. C.**)

■ Am fost de curînd să iau un tort de la o cofetărie destul de celebră din Băneasa. Printre altele, în vitrină am descoperit unul în formă de sutien… plin. Cred că era din marţipan, roşu cu alb. (**I. P.**)

■ New York-ul continuă să se îndepărteze de Londra cu aproximativ 2,5 cm în fiecare an. Asta înseamnă că Sydney-ul e tot mai aproape? (**M. C.**)

■ Din cauza arşiţei, pînă şi ceasurile publice s-au dereglat. Miercuri, pe la prînz, nici unul dintre cele trei întîlnite în cale nu arăta ora exactă. Sau poate că m-am dereglat eu şi nu mai ştiu cît e ceasul? (**M. M.**)

CUM AR VENI, ÎMI TOT VIN ÎN CAP ACU' PRIMELE LITERE ȘI PROVOCĂRILE PENTRU ATUNCI

■ S-a scos la licitaţie o felie de pîine prăjită de la nunta prinţului Charles cu prinţesa Diana, din 1981. Cum ar veni, oamenii mor, feliile de pîine prăjită rămîn. (**L. V.**)

■ Îmi tot vin în cap versurile lui Roger Waters: *„Mother, should I run for President? / Mother, should I trust the government? / Mother, should I build the wall?"*… (**M. C.**)

■ Şi încă una cu presa străină şi mă duc. O ziaristă belgiană mă întreabă dacă-l ştiu pe unul Cristian Pîrvulescu, că tocmai vorbise cu el. Că i-a zis că toată reacţia asta a Europei e provocată de propaganda PDL şi că ea îl credea om serios, dar acu'… Na, ce să-i zic? I-am zis că şi eu îl credeam la fel, dar acu'… (**C. G.**)

■ Am rîs şi anul acesta (dar nu era rîsul meu, ce-i drept) citind perlele de la Bac 2012 de pe gandul.info. Dintre cele mai deosebite, remarcăm: „Relaţia profesor-elev e un amestec năstruşnic de sentimente"; „Conflictul dintre profesor şi elev ajunge şi la vărsare de sînge"; „Nu am o carte preferată, dar am fost impresionat de abecedar, din care am învăţat primele litere, dar şi primele poezii"; „Sper că va *(sic!)* plăcut. Cred că o să mai vin şi la anul" sau, una dintre cele mai delicioase, „Cratima uneori apropie sau alteori depărtează". (**P. M.**)

■ Aflu abia acum (citind un afiş decolorat care dăinuie la Casa Presei, pe un stîlp) că în zilele de 24-26 februarie 2012 s-a desfăşurat – la Casa Tineretului din Cîmpina – Tîrgul Mierii, în cadrul căruia cei prezenţi puteau participa la un simpozion cu tema „Apicultura şi provocările crizei". Păcat că n-am ştiut mai din vreme. (**D. S.**)

■ Termenul ştiinţific pentru atunci cînd ţi se zbate ochiul este *miokimie*. Hai că pe-asta n-o ştiaţi! (**M. C.**)

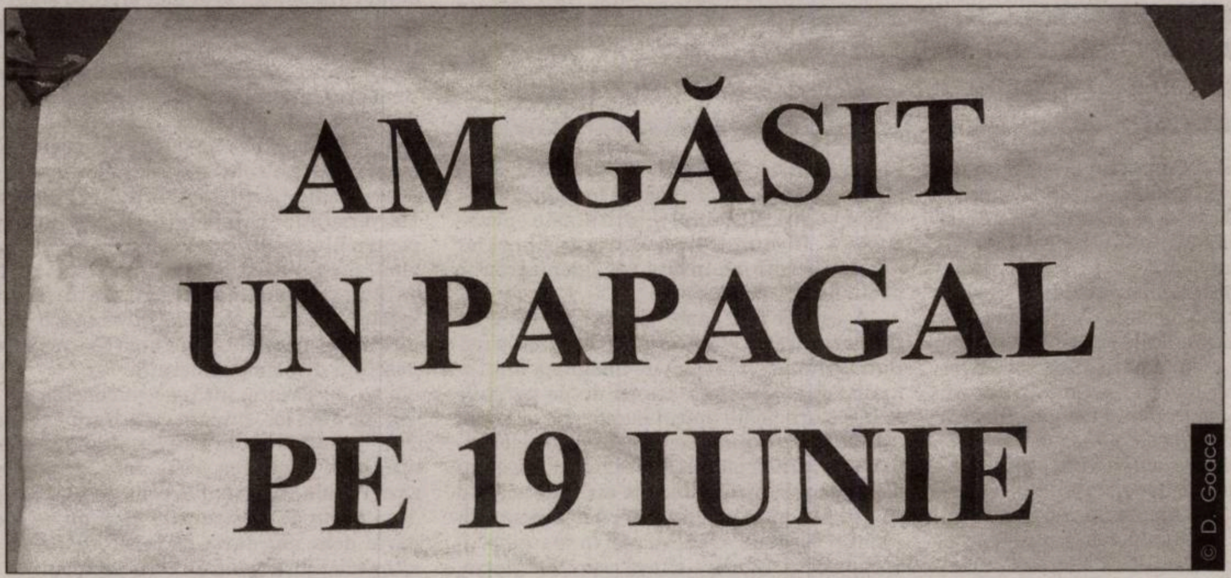

© D. Goace

PUBLICITATE

Cel mai bun
JURNAL CULTURAL
luni - duminică, ora 21.00
TVR CULTURAL
www.facebook.com/TVRCultural

ASTRA SIBIU

Biblioteca „ASTRA"
– SIBIU –

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale) DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEȘU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE ■ Anul **IX** ■ nr. **441** ■ 26 iulie – 1 august 2012 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 4,90 lei

2 în 1

DILEMATECA
SCRIERI • AUTORI • LECTURI

Dilema veche + Dilemateca

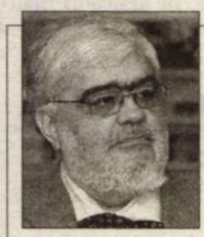

ANDREI PLEȘU

„Scrisoare deschisă“

pagina **3**

OVIDIU NAHOI

„Referendum: cui folosește?“

pagina **5**

ADINA POPESCU

„Sulina – aceeași mare, un loc diferit“

paginile **20-21**

Cutremure

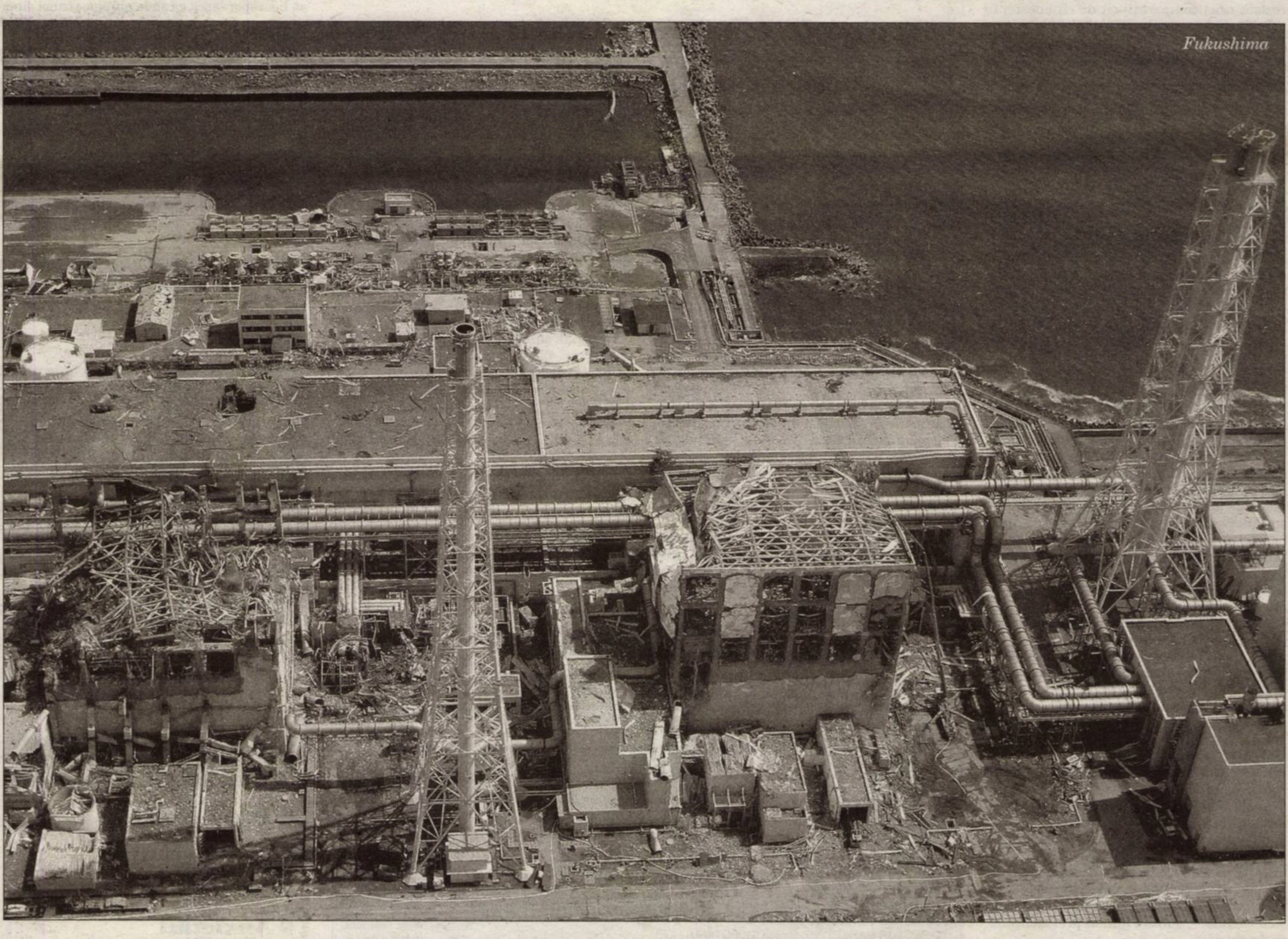

Fukushima

„Învățăm geologie în dimineața de după cutremur.“

RALPH WALDO EMERSON

Redacția DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 București ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

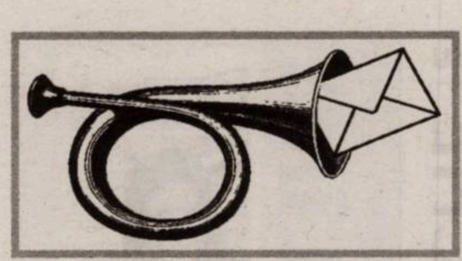

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

Maria şi mama SUVENIRURI

album dilematic Adina Popescu

NR. 440

Articolul lui Mircea Vasilescu, „Guvernul cinstit şi democraţia minciunii

Stimate domnule Vasilescu,

Ca vechi cititor al revistei dumneavoastră, îmi permit următoarele observaţii:

■ constat că, după suspendarea preşedintelui ales, revista *Dilema veche* şi dumneavoastră, în mod deosebit, aţi devenit nişte monitori foarte atenţi ai derapajelor puterii (celei noi). Nimic rău în asta, ba din contră, dacă aceeaşi atitudine aţi fi dovedit-o şi cu cei de dinainte. Scrieţi acum, constant şi apăsat, analizînd cu minuţiozitate fiecare gest al guvernului actual, despre minciunile acestuia. Desigur, în absolut, dacă vor fi dovedite aceste minciuni, ele trebuie judecate cu măsura corespunzătoare. Numai că noi ne trăim viaţa zilnică în relativ, comparînd tot timpul şi alegînd, atunci cînd ne permite judecata dreaptă, între, din păcate, mai rău şi mai puţin rău. Ce-aţi zice, în această idee, şi de o scurtă retrospectivă a minciunilor puterii (doar parţial) schimbate? Credeţi că ar rezista unei comparaţii cît de cît oneste, în primul rînd ca amploare, dar şi ca gravitate a efectelor? Aţi putea pune, de exemplu, alături, gravitatea unui doctorat eventual minţit, cu cea a afirmaţiilor, făcute cu bună ştiinţă înaintea ultimelor alegeri de la tribuna preşedintelui, privind acordarea unor măriri salariale cu 50% profesorilor, netăierea salariilor bugetarilor, lipsa crizei din România, neîmprumutarea la FMI etc. etc.?

■ în afara subiectelor mult analizate în ultima vreme în revista dumneavoastră, în spaţiul nostru politic se mai întîmplă nişte evenimente, consider eu mult mai grave, care vă trec, altfel, neobservate. Poate, cu aceeaşi acribie, ar merita discutată recenta decizie a CCR privind pragul electoral: practica europeană, practica anterioară (2007), declaraţia contrară acestui prag (şi de bun-simţ) a preşedintelui, atunci cînd îi convenea, impactul asupra democraţiei a unei eventuale respingeri a demiterii de către o majoritate tăcută şi ale cărei opinii, de fapt, n-o cunoaştem, moralitatea revenirii la Cotroceni a unui preşedinte astfel validat etc. Sau apărarea făcută de „avocaţii“ preşedintelui (cu totul întîmplător aflaţi pe post de procurori la ICCJ!), încheiată cu NUP în acuzaţia de spălare de bani cu terenuri şi cu auto. Şi tocmai cu cine avusese ea loc: cu un „rege al asfaltului“ (altfel bine denumit – nu al autostrăzilor, ar fi fost prea de tot!). Şi care, dacă ne păstrăm memoria, a apărut pe piaţă, împreună cu confraţii săi, ce coincidenţă!, tocmai la solicitarea expresă a lui T.B., necăjit la acea vreme de faptul că firmele străine ne iau caimacul în domeniu. Acum nu-l mai iau ele, doar că în loc de autostrăzi avem proaspăt multimilionari în topuri şi niscaiva sume de bani (de provenienţă necunoscută?!) în conturile preşedintelui (deh, famelie mare, renumeraţie mică, de la buget!). Sau poate consideraţi că de aceste subiecte ar trebui să se ocupe acea justiţie, atît de independentă politic? Iar despre casa din Mihăileanu, despre care iarăşi nu am citit vreun comentariu în *Dilema veche*, probabil va fi declarată a fi un maidan, dat spre ecologizare preşedintelui. Poate şi de aceea, în lipsa comentariilor acestor subiecte „tabu“ (să vă mai necăjesc cu episodul Anastase-Voinescu, de care iarăşi nu aţi auzit?) din singura publicaţie pe care o citesc, ceea ce devine frustrant la un moment dat, mă îndrept spre „televiziunea lui Galdea – popa ăla“ (hă, hă, hă – cu căciulă –, subtila glumă prezidenţială, ca de obicei!).

■ săriţi, ca mulţi alţi intelectuali publici, în sprijinul unor persoane aflate la conducerea unor instituţii, considerate a fi nedreptăţite prin măsurile luate de către actualii guvernanţi, uitînd că acestea sînt plătite din bani publici. Iar dacă greşesc instituţional, pot fi pedepsite, inclusiv cu schimbarea, indiferent ce statut au ei în ochii noştri (n-o fi şi cazul dr. Brădişteanu/Năstase, deşi parcă nu suferă comparaţie?). Mă întreb însă, retoric: oare demiterea dlui Marius Oprea (căutător prea atent în arhive) şi înlocuirea sa cu o persoană obedientă preşedintelui n-ar fi meritat cel puţin aceeaşi solidarizare? Aţi avut atunci, careva din dumneavoastră, vreo luare de poziţie publică în favoarea sa, sau aţi considerat schimbarea ca pe ceva corect, atîta timp cît el atenta la imaginea (minţită) a preşedintelui agreat?

■ cred că decizia conducerii ICR de a demisiona arată, mai degrabă, un dispreţ faţă de lege, atîta timp cît nu s-a făcut decît schimbarea dintr-o subordonare în alta. Consider o ipocrizie afirmaţia că trecerea de la Preşedenţie la Senat ar fi o „politizare“ a acestei instituţii. Adică – vorba unei corespondente a revistei: „ne cred tîmpiţi“? Şi mai apar şi alte întrebări: oare, chiar nu trebuie controlat modul de repartizare a banului public? E mai corect să fie controlul acestuia în mîna unei singure persoane sau a mai multora? În vremuri de criză, e corect să acorzi sume relativ mari promovării culturii în afara ţării? Etc.

■ dl Patapievici, care a fost scuipat pe stradă, după propriile relatări, cred că este conştient că acest fapt, evident reprobabil, s-a datorat nu succeselor sale în promovarea culturii, ci slugărniciei cu care a tratat relaţia cu preşedintele: să ne amintim doar de mizerabila relatare din presa spaniolă, în favoarea acestuia, în precedenta campanie electorală, dar şi sprijinul repetat acordat acestuia în articole de presă. Consider că dînsul trebuie stimat pentru participarea sa activă la Revoluţia română, atîta cîtă a fost, cît şi pentru reuşitele culturale. În acelaşi timp, cred că trebuie repudiat *parti-pris*-ul politic menţionat, dar şi momentul de promovare a pornografiei peste hotare – cu afirmaţia stupefiantă, pentru mine, că asta cere piaţa, asta îi oferim! (a se vedea expoziţia pictorului Radvan). Consider că, între amatorii de miorițe şi cei de pornografie, mai este un spaţiu larg cultural, peste hotare, căruia să ne adresăm.

În final: cum staţi cu pariul pe care-l puneaţi în nr. 438 privind respectarea deciziilor CCR? Aţi cîştigat ceva?

Cu stimă, vă dau întîlnire la referendum (sau nu?).

Adrian CRISTESCU

Răspunsul lui Mircea Vasilescu

Scrisoarea dvs. este un exemplu tipic pentru felul în care un om de bună credinţă cade victimă propagandei şi amestecului de criterii din spaţiul nostru public. Tocmai pentru că vă ştiu un vechi cititor al revistei noastre, îmi permit să vă spun că ar trebui, totuşi, să vă uitaţi mai rar (şi cu un ochi critic) la Antena 3. În vremea din urmă, puteaţi citi nişte analize foarte bune despre situaţia din România în *Frankfurter Allgemeine Zeitung, Le Monde, The Economist, Le Figaro* ori pe site-ul *Deutsche Welle* (www.dw.de). Jurnaliştii de la aceste publicaţii prestigioase – care nu pot fi bănuiţi de vreun partizanat – au înţeles că nu este vorba despre persoane, ci despre instituţiile democratice şi funcţionarea lor. Şi despre cultura politică precară din România. Mai multe, în articolul meu din acest număr.

COBORÎTE DE PE SITE

Articolul lui Cristian Ghinea „Gigele, hai să ne împăcăm“

Băncile

Problema cu băncile este că nu ştiu cum şi de ce devin personaje colective. Ele sînt nişte instituţii, nişte abstracţii. Băncile nu pot fi spînzurate de picioare în fum de ardei, iar dacă ai face asta cu conducerile lor, tot ce ai obţine ar fi conducători mai proşti. Asta e marea dilemă a statelor care au salvat şi vor mai salva bănci. Pentru că băncile, de fapt, sînt conduse de Gigei. Gigei care îşi pun economiile acolo şi vor dobîndă pentru ele, Gigei care au bani în fonduri de pensie şi vor să li se sporească ca să le ajungă atunci cînd se retrag, fonduri care devin acţionari şi investitori în bănci, tocmai pentru că, nu-i aşa, băncile păreau o investiţie sigură. Băncile sînt azi una din cele mai proaste investiţii cu putinţă, iar dacă percepţia asta nu se schimbă, tot sistemul financiar intră în colaps. Problema hazardului moral e reală, dar soluţia nu e deloc simplă, şi sigur nu e cu fum de ardei. Iar Gigel nu e deloc victimă, să fim serioşi. Am văzut duşmanul şi sîntem noi.

adăugat de Adrian Stanciu

Articolul lui Gabriel Giurgiu „Una caldă, una rece. La Praga“

Patria lui Sveik

Am avut ocazia să cunosc bijuteria urbană, care este Praga, încă din 1983. Ce revelaţie cînd abia am recunoscut Obecini Dom, care atunci, în 1983, era încă acoperit de o crustă ruginiu gălbuie, nu albă cum este acum! Domnule Giurgiu, aveţi dreptate! Cehii de azi parcă îl moştenesc complet în mentalităţi pe faimosul lor înaintaş Sveik. Încearcă să te fenteze, să te păcălească tot timpul. Un prieten care a avut experienţa vieţii în Praga pe o perioadă îndelungată mi-a confirmat aceste proaste obiceiuri de neam oprimat de stăpînii germani, pe care trebuiau neapărat să-i pedepsească. E la fel cum a rămas hoţia la cîmp prin satele autohtone. Cîtă deosebire faţă de corectitudinea trufaşă a ungurilor! Deh, obiceiurile proaste mor greu!

adăugat de joenegut

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **După plebicist**
- **Sportivitatea**
- **Plagiatul**
- **Anxietăţi**
- **Anii '90**

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF
Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU ● Andrei PIPPIDI ● Oana STOICA ● Cătălin ŞTEFĂNESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Daniela POLIANSCHI
DIRECTOR ABONAMENTE: Corina GONTEANU
e-mail: corina.gonteanu@adevarulholding.ro
ABONAMENTE ŞI INFORMAŢII: tel.: 0730.190.899, număr cu tarif normal în orice reţea telefonică,
orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@adevarulholding.ro

PUBLICITATE: Ionela DANA ● tel.: 0730.190.808 ● e-mail: ionela.dana@media-point.ro
DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Mircea CIOBOTARU
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Alin BENEA
DIRECTOR VÎNZĂRI: Mircea IONESCU

Tiraj 12.850 ● Tipărit la Tipomedia Bucureşti

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de
Adevărul holding

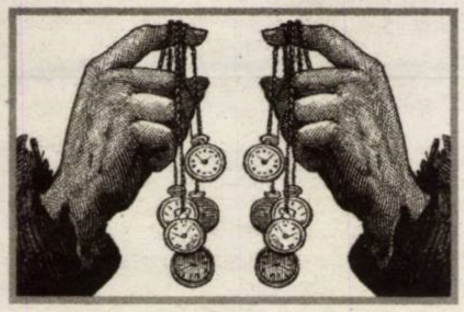

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Scrisoare deschisă Doamnei Ecaterina Andronescu

Stimată doamnă,

Ne-am întîlnit față către față de două ori. O primă dată, cînd ați acceptat să vizitați Colegiul „Noua Europă“. Vă solicitasem o întîlnire pentru a încerca o clarificare de statut a acestei instituții și ați răspuns cu promptitudine și receptivitate. Îmi amintesc că, deși ministru, ați venit la volanul mașinii proprii și că am putut avea un dialog rezonabil. A doua oară, s-a întîmplat să fim, împreună cu alții, membri într-un juriu academic. Între timp, fusesem plăcut surprins să constat că ați îndrăznit să puneți în discuție temeiurile legale ale unei universități particulare de trist renume („Spiru Haret“), o profitabilă fabrică de diplome pe care, după știința mea, nici un alt ministru nu o tratase cu o îngrijorare echivalentă. Am și scris un articol despre curajul Dvs. de atunci, deși contraziceam, astfel, nu prea luminoasa Dvs. imagine publică. „Acțiunea Spiru Haret“ n-a dat rezultate. Mi-ați spus-o, de altfel, cînd ne-am întîlnit: „nu cred să reușesc; au o rețea de susținere incredibilă...“.

Acum două luni, am fost mirat să văd că partidul din care faceți parte a preferat să riște o stingheritoare bîlbîială în chestiunea Ministerului Educației, decît să meargă pe soluții la îndemînă, chiar dacă previzibile. Bănuiesc că nu vi s-a părut nici Dvs. normală nominalizarea unei doamne (al cărei nume nu reușesc să-l rețin), provenind tocmai din sfera învățămîntului privat, apoi a unui obscur domn din Ardeal, suspect de plagiat și, în sfîrșit, a unui sindicalist rudimentar, inapt și inadecvat pînă la ridicol. În disperare de cauză, ați fost reinstalată în funcție. Dar ați avut ghinionul să vă confruntați, de la bun început, cu o situație imposibilă: șeful Dvs. a fost acuzat de plagiat, iar Dvs. trebuia, vrînd-nevrînd, să o scoateți cumva la capăt cu acest trist matrapazlîc, așa încît să rămîneți, totuși, loială formațiunii politice pe care o reprezentați. Îmi pare rău să o spun, ați ales soluția cea mai proastă. Și vă scriu, fără entuziasm, pentru a vă comunica dezamăgirea mea.

Doamnă,

Îmi e imposibil să cred că n-ați aruncat niciodată o privire (măcar curioasă) asupra textelor incriminate. Ele au fost publicate în mai multe ziare, așa încît consultarea lor e la îndemîna oricui. Eu unul am luat lucrurile în serios și am citit, în paralel, paginile lucrării după care s-a copiat și paginile copiate din teza de doctorat a prim-ministrului. Nu e nevoie de mai mult de zece minute, ca să observi că ai de a face cu un plagiat grosolan (definit ca atare, în mod profetic, de colegul și fostul Dvs. inamic Andrei Marga, într-un interviu din 2010). E, aș spune, un caz de manual: calupuri ample de text (zeci și zeci de pagini) sînt trecute de sub semnătura altuia sub semnătură proprie. Fără ghilimele, fără indicație de subsol, fără un minim efort de camuflaj abil. Inteligența dlui Ponta, plauzibilă pînă la un punct, l-a lăsat de izbeliște. Se putea fura mai subtil, mai ingenios, mai șmecher. Dl Ponta și-a spus, probabil, că nimeni n-o să stea, vreodată, să-i numere... paginile și că, în definitiv, doctoratul e o formalitate, un fel de ornament care se agață, cochet, la butonieră, pentru impresie (și ceva avantaje). Ar fi avut, după dezvăluire, șansa unui gest de anvergură. Un om politic de mare format ar fi asumat „accidentul“, și-ar fi cerut scuze și ar fi cîștigat, astfel, un capital de onoare, valorificabil mai tîrziu. Dl Ponta e un politician încă tînăr și ar fi putut conta, în perspectivă, pe dreptul de a fi învingător, după ce va fi demonstrat că știe să piardă, acordînd onestității mai mult decît vanităților proprii. N-a făcut-o.

Dar nici Dvs., Doamnă, n-ați lăsat să vorbească evidențele, buna-credință, exigențele academice minimale. Ați acceptat tot soiul de samavolnicii jenante. Cazul, rezolvabil de orice amator inteligent în cîteva clipe, a devenit obiect de cercetare a trei comisii. Prima, cea mai legitimă, a fost imediat desființată, pentru că dăduse un verdict neconvenabil. A doua (cvasi-anonimă), încropită la repezeală, a fost mai cuminte, iar a treia, a Universității București, e dată de o parte, deși pînă și președintele Academiei Române o socotește esențială. Au apărut tot soiul de diversiuni comice: doctoratele demnitarilor se judecă altfel decît cele obișnuite. Cu alte cuvinte, standardele de furt sînt altele. Mai aflăm că ghilimelele („semnele *citării*“) nu erau încă inventate în 2003. Sau că, dacă era vorba de o lucrare de inginerie, plagiatul era clar, pe cînd, în materie de drept, criteriile sînt diferite. Sau că, în definitiv, țara și mapamondul colcăie de plagiatori, drept care derapajul premierului (care de fapt nici nu e derapaj) e în ordinea lucrurilor. Nu vă pufnește rîsul? Sau, mai curînd, nu vi se face frică? Vi se pare că salvați prestigiul instituțiilor academice, reclamînd ingerința politicului în spațiul lor? Dar, Doamnă, problema e mult mai simplă: a plagiat sau nu dl Ponta? Și dacă da, cum spun bunul-simț și două comisii din trei, atunci cine periclitează prestigiul vieții academice? Și cum puteți patrona, cu seninătate, o asemenea nefăcută?

Vă voi spune ceva care v-ar putea uimi. În ce mă privește, problema plagiatului Ponta are o bătaie mai lungă decît problema referendumului. Continui să sper că, indiferent cine va cîștiga pe 29 iulie, politicienii noștri își vor veni în fire, renunțînd să se lase manevrați, pînă la sinucidere, de ură și orgoliu. Dar necinstea fundamentală a unui prim-ministru care nu vrea să accepte că și-a însușit beneficii academice nemeritate și a unor universitari care au consimțit să acopere această fraudă, vor atîrna greu nu numai în evaluarea unui om, ci și în aceea a unui partid, a învățămîntului românesc și a țării întregi. Regret, dar sînteți părtașă la această nefastă dezonoare.

Cu melancolie,
Andrei Pleșu

P.S. Sper că prin această defăimătoare scrisoare, nu voi provoca o prea abruptă devalorizare a leului.

P.S. Am avut nefericirea să trăiesc una și mai gogonată: Radu Mazăre organizînd mari show-uri *kitsch* și flancat, în impudica lui clovnerie, de ministrul Culturii și de ministrul Educației! Frumoasă Treime! Să-l fi lăsat măcar pe mîna Sănătății și a Internelor...

■ ■ ■

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Cultură politică

Oricum ar arăta rezultatele referendumului, tot prost iese. Dacă președintele se va întoarce la Cotroceni votat de popor, va fi pe cai mari, coabitarea cu Guvernul Ponta va fi imposibilă și instabilitatea politică va continua. Aparatul de propagandă va începe iar să strige împotriva „dictatorului Băsescu“, nemulțumirile populare vor crește (pe măsură ce slăbirea cursului de schimb fată de euro și dolar va ajunge în coșniță), iar vreo soluție-minune pe termen scurt pentru a da pensii și salarii nu există. Dacă președintele se va întoarce la Cotroceni prin invalidarea referendumului (pentru că nu se va întruni pragul de prezență la vot), va fi slab din punct de vedere moral, coabitarea cu Guvernul Ponta (care va fi pe cai măricei) va fi imposibilă și instabilitatea va continua. Aparatul de propagandă va începe iar să strige împotriva „dictatorului Băsescu“ (pe care poporul nu-l mai vrea, dar rămîne președinte printr-o „chichiță“ legislativă) și va cere, eventual, o nouă suspendare. Dacă președintele va fi demis prin votul de la referendum, Guvernul Ponta va fi pe cai mari, căci „a scăpat țara de dictator“, dar se va trezi cu o realitate dramatică: economia la pămînt, criza, lipsa de soluții, bașca proasta funcționare a democrației cu care ne-a etichetat UE. Se vor face alegeri prezidențiale anticipate (plus alegerile legislative la termen), așa că o s-o ținem într-o permanentă campanie electorală pînă la sfîrșitul anului. 2012 e un an terminat din punct de vedere economic și social: nu se mai poate face nimic. În plus, eliminarea suspiciunilor cu privire la imaturitatea democrației noastre și recîștigarea credibilității în fața partenerilor externi și a investitorilor va lua mult timp – ani întregi.

La referendum nu va fi de ales
între „cu Băsescu“ sau „fără Băsescu“.

De fapt, adevărata problemă chiar aceasta este: fragilitatea democrației românești. *Der Spiegel* și alte publicații (dar și mai mulți oficiali străini) au pus diagnosticul corect: lipsa de cultură politică. Și a politicienilor, și a cetățenilor. Mulți au înțeles că la referendum au de optat între „cu Băsescu“ și „fără Băsescu“. Iar Traian Băsescu a făcut multe greșeli și a devenit impopular. Puțini sînt cei preocupați de funcționarea instituțiilor statului de drept și de respectarea standardelor democratice europene. E prea abstract, oamenii nu ies la vot pentru așa ceva. Iar în România tranziției politica se personalizează, instituțiile sînt percepute în funcție de persoana care le conduce. Dezbaterile publice sînt emoționale, orientate spre persoane și opinii, nu spre fapte, iar „argumentația“ e șchioapă. De fapt, e un cerc vicios: dacă-i critici pe „ăștia“, ți se răspunde că și „ceilalți“ sînt la fel. Dacă invoci fapte (schimbarea prin Ordonanță de Urgență a unor instituții importante ale statului, plagiatul premierului și altele), ți se răspunde cu bănuieli și presupuneri (Băsescu a zis și a dres, a avut probleme cu casa etc.). În aceste condiții, totul se relativizează, iar otrava din spațiul public crește exponențial. Societatea românească a ajuns la un nivel de iraționalitate și de nervozitate care va distruge orice încercare de a construi ceva. În plus, ura față de anumite persoane a ajuns să fie „explicată“ prin sofisme și subterfugii care nu arată altceva decît o mare confuzie. Un vechi cititor al revistei, dl Adrian Cristescu, mi-a trimis un mesaj (v. pag. 2) care ilustrează perfect neîncrederea, confuzia criteriilor și, mai ales, prezumția de rea-credință cu care sînt citite/percepute opiniile exprimate atunci cînd ele nu coincid cu „ale noastre“. Mă întreabă, de pildă, cititorul nostru de ce nu pun pe același plan doctoratul „eventual mințit“ al lui Victor Ponta cu promisiunea de mărire a salariilor profesorilor făcută „de la tribuna președintelui“? Pentru că plagiatul e un fapt clar, pedepsit de lege, pe cînd promisiunile electorale sînt doar vorbe, pe care cetățenii sînt chemați să le judece cu mintea lor și să voteze în consecință. O promisiune nu e, totuși, un furt. Eventual e demagogie, dar împotriva demagogiei nu există altă „pedeapsă“ mai bună decît votul rațional. Mai găsește cititorul nostru explicații sofisticate pentru a justifica faptul că dl Patapievici a fost scuipat pe stradă. Carevasăzică, acceptăm violența publică pentru că o persoană publică ne e antipatică? În acest caz pînă la violența îndreptată împotriva statului de drept și a regulilor democratice e un singur pas.

Căci, de fapt, despre asta este vorba: despre instituții normale și despre practici democratice europene. Nici Traian Băsescu nu a știut, ca președinte, să se comporte la înălțimea funcției sale. Dar în argumentația suspendării sale nu apar *fapte* prin care să fi încălcat grav Constituția. În schimb, guvernul și majoritatea parlamentară actuală au încălcat reguli și principii instituționale ale statului de drept. Problema e că nu mai putem ieși din acest ping-pong în care pasăm greșelile dintr-o parte în alta și încercăm să scuzăm greșelile unei tabere spunînd, dintr-o lene a gîndirii, că „și ceilalți au greșit“. E un joc stupid de pasare a responsabilității, prin care mulți cetățeni se lamentează că „se duce dracului rapița“ din cauza politicienilor. Între timp, rapița s-a uscat de tot. Oricum ar arăta rezultatele referendumului, tot prost va ieși. Căci la referendum nu va fi, de fapt, de ales între „cu Băsescu“ sau „fără Băsescu“, ci între o viață după reguli democratice sau o „democrație originală“... Indiferent cum vor arăta rezultatele, ar fi nevoie de politicieni noi, care știu să respecte instituțiile. Dar deocamdată nu-i avem. Și, pînă vor apărea, criza își vede de treabă, iar noi ne pierdem în explicații sofisticate și opinii „fine“, în loc să privim *faptele*. Pînă la urmă, e o problemă de *cultură politică*...

■ ■ ■

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

La plebicist!

Să fi fost trecut de miezul noptii cu vreo jumătate de oră. Recunosc, eram frînt de oboseală. Drumul fusese greu, cu escală în Istanbul. În plus, Ankara nu era vreun oraş nemaipomenit, beneficia de o arhitectură monotonă, în stilul anilor '70. Centrul vechi, cu oarecare şarm, aveam să îl descopăr de-abia a doua zi. Trecut de miezul nopţii fiind, dădeam să adorm, cînd mă trezesc cu bătăi în uşă. „Treziţi-vă, măi băieţi, reuniune de urgenţă la mine în cameră." Dan (Dan Mocanu, de la *Ştiri)* se uita la mine, eu la el. Dăm din umeri şi ieşim buimaci din cameră. Traversăm culoarul. Acolo ne aştepta ministrul Transporturilor din acea vreme, cu o sticlă pregătită pentru a ne acompania conversaţia. Şi am tot conversat, pînă pe la 4 dimineaţa. Poveşti marinăreşti, bancuri, amintiri din Navrom, bombăneli la adresa lui George Pădure (vi-l amintiţi, cel cu magazinele GEPA, fost primar de sector), care a rămas transfug la Anvers exact cînd interlocutorul nostru era şef de reprezentanţă, dîndu-i bătăi de cap cu raportările spre Bucureşti. Orele au trecut agreabil. Omul era un povestitor de forţă.

Aproape zece ani mai tîrziu, colega mea de emisiune (Virginia Gheorghiu, acum mare şef la Londra, la BERD) are o inspiraţie de zile mari. Zice: „Hai să facem o emisiune despre populism". Zic: „Ce-ţi veni?". Zice: „Păi, am invitatul perfect, pe fostul ministru al Transporturilor". Nu am putut să inventăm tema doar pentru o ediţie. A trebuit să organizăm diversitatea de opinii, astfel încît am conversat vreo şapte sau opt ediţii, cu invitaţi diverşi, pentru a face acea emisiune, pe acea temă, cu acel invitat.

Pe vremea aia, ne permiteam luxul de a avea o discuţie prealabilă, să stabilim desfăşurătorul, temele principale şi să ne hotărîm care sînt accentele importante. Zis şi făcut. L-am invitat pe fostul ministru al Transporturilor la Lăptărie şi, preţ de cîteva beri, am conversat pe tema populismului. Nu îmi amintesc mare lucru, sînt ani de atunci. Ţin minte că îşi autosuspendase imunitatea parlamentară pentru a putea fi anchetat în povestea cu flota, că era mîndru cu fabrica lui de îngheţată din Constanţa şi că îşi ţinea maşina descuiată, zicînd că oricum nu au ce să ia hoţii din ea. „Mai bine o las aşa, decît să îmi spargă vreun geam." Sincer vorbind, era un hîrb care nu ar fi atras atenţia nici unui şuţ respectabil.

Apoi a devenit primar, apoi a devenit preşedinte, şi nu am mai avut privilegiul vreunei conversaţii agreabile, la un pahar de vorbă. Nu-i vorbă, trecuse şi vremea discuţiilor înainte de emisiune. Sosise epoca televiziunilor de ştiri. Acolo l-am văzut dînd peste cap cîteva pahare cu şpriţ. Am recunoscut perfect personajul. Era el însuşi, cel de la Ankara şi de la Lăptărie. Nimic rău în asta. Mi s-a părut însă îngrozitor că s-a urcat apoi la volan, în văzul întregii naţii, cu camerele de filmat înspre el. Mai trist a fost că aproape nimeni nu a părut a băga de seamă. Pe vremea aia, la început de mandat, televiziunile-radio-filmat nu ajunseseră încă la gradul actual de „independenţă editorială" şi „echidistanţă critică".

© L. Muntean

Din cauza acelui episod, nu l-am mai votat niciodată. Nu am mai putut. Convivul agreabil, povestitorul care te ţine cu gura căscată ore întregi, tipul de gaşcă nu mai era bun de preşedinte pentru mine. Să bei nişte şpriţuri după care să te urci la volan nu a reprezentat o încălcare a Constituţiei. Pentru mine, însă, a însemnat ceva mult mai rău. Măcar pentru că gestul a dat curaj suplimentar multor proprietari de maşini supraponderale (prin asta înţelegeţi o categorie socială mai largă, numită „a şmecherilor" în maneaua de patrimoniu) care au înţeles că au voie să... orice.

Sincer, nu ştiu ce să fac în cabina de vot, duminică. Nu-i pot vota suspendarea pentru că Guvernul Boc a adoptat un program economic de austeritate, aşa cum zic afişele USL. Ăsta nu e motiv de suspendare prezidenţială. Nu pot nici să votez contra suspendării pentru că, vezi Doamne, aş apăra democraţia. Asta e cam gogonată. În plus, nu pot să nu mă prezint la vot. De la Revoluţie încoace, am votat de fiecare dată, pentru că (şi) de-aia am ieşit în stradă în '89.

Drept urmare, la plebicist voi merge. Doar atît să-mi spuneţi, eu cu cine să votez?

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

ORGANIZATORI:
PRIMĂRIA MUNICIPIULUI BRAŞOV
FUNDAŢIA PENTRU CULTURĂ ŞI PATRIMONIU
BISERICA EVANGHELICĂ C.A
PAROHIA BRAŞOV

forum ARTE

4 AUGUST 2012, PIATA SFATULUI, ORA 20.30
TRANSMISIUNE LIVE DIN BISERICA NEAGRĂ
CONCERT ANIVERSAR

ISTORIA INSTRUMENTELOR CU CLAPE:
SPINETĂ, VIRGINAL, FORTEPIANO, PIAN, POSITIV, ORGĂ

INTERPREŢI:
HANS ECKART SCHLANDT, CORINA IBĂNESCU,
VALENTIN MURESAN, PAUL CRISTIAN, STEFFEN SCHLANDT
PREZINTĂ: CĂTĂLIN ŞTEFĂNESCU

Viv'Arte

1 - 5 AUGUST 2012. PIAŢA SFATULUI.
EXPOZIŢII: PATRIMONIU. TRADIŢIE. RESTAURARE

EXPOZANŢI: CONSILIUL JUDEŢEAN ŞI MUZEUL JUDEŢEAN DE ISTORIE BRAŞOV, MIHAI EMINESCU TRUST,
ASOCIAŢIA SALVAŢI CENTRUL ISTORIC BRAŞOV, AIDC - ASOCIAŢIA IMPREUNĂ PENTRU DEZVOLTAREA COMUNITĂŢII,
ORDINUL ARHITECŢILOR DIN ROMÂNIA

CO-PRODUCATOR: TVS BRAŞOV
SPONSORI: kronospan ALUKONIGSTAHL COMPREST HOLVER POP '94
PARTENERI:
CU SPRIJINUL:
PARTENERI MEDIA: DILEMA

PUBLICITATE

TV5Monde sprijină
Săptămâna Gustului

ARTA DE A TRĂI «À LA FRANÇAISE»
PE TV5MONDE

Epicerie fine
Noua emisiune de cultură gastronomică
Subtitrată în limba română

Epicerie fine în fiecare duminică la orele 14,00 prezentat de marele bucătar şef Guy Martin

CINEMA
Întalnirea cu cele mai bune filme francophone subtitrate în limba română
în fiecare duminică şi joi la orele 22,00

DOCUMENTAR
Subtitrate în limba română
de luni până vineri la orele 13,30

MAGAZIN
Thalassa
Călătorie în jurul lumii subtitrată în limba română
în fiecare sâmbătă la orele 19,30

MON ANGE © MKL, TOUS UNIS POUR L'ARCTIQUE © PVP-Films Inc., THALASSA © Rachid Kaddi / FTV

TV5MONDE este disponibil pe cablu şi satelit în toată ţara
www.tv5monde.com

UN MONDE, DES MONDES,
TV5MONDE

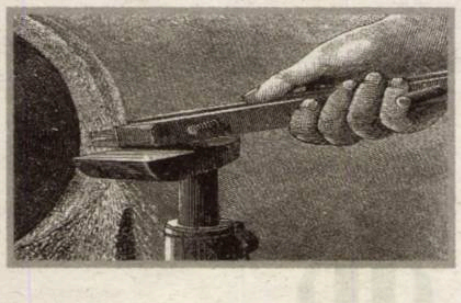

Ovidiu NAHOI

EU şi UE

Referendum: cui foloseşte?

Campania electorală se încheie şi, odată cu aceasta, se pune punct unei perioade a confruntărilor şi a declaraţiilor dure. A folosit?

Sociologii înclină să creadă că nu. Sondajele nu au arătat vreo modificare semnificativă a intenţiilor de vot. Românii par să fi intrat în campanie gata convinşi, în proporţie de cca doi la unu, că preşedintele trebuie demis. Şi tot aşa par să fi ieşit.

Desigur, sondajele sînt una, alegerile cu totul altceva. Pînă duminică spre miezul nopţii sîntem încă pe terenul presupunerilor. Şi totuşi, campania electorală pare să nu fi convins prea mulţi alegători să-şi schimbe opţiunile într-un sens sau altul. Determinantele nu vor fi eforturile partidelor de a convinge electoratul să voteze într-un anumit fel, ci munca de mobilizare sau de de-mobilizare a oamenilor în ziua votului. Dar indiferent cum se vor desfăşura lucrurile duminică, cei aflaţi în prima linie a confruntării vor ieşi puternic afectaţi, iar viitorul lor rămîne sub semnul incertitudinii.

Traian Băsescu: o alegere riscantă şi multe iluzii

Duminică va fi ziua decisivă pentru preşedintele Traian Băsescu. Mandatul său se poate încheia sau, dimpotrivă, poate continua. Dar în ce condiţii?

Traian Băsescu s-a văzut în ultimele zile în faţa unei alegeri grele: să-şi mobilizeze electoratul la urne, riscînd un scor negativ şi, în consecinţă, demiterea? Sau să încurajeze absenteismul în speranţa că referendumul nu va ajunge să fie fi validat?

Primele declaraţii lăsau să se creadă că optase pentru bătălia la urne. Traian Băsescu ameninţa PDL-ul cu ruperea relaţiilor şi cu „intrarea în coliziune“, în cazul încurajării absenteismului. Ba, invoca varianta unei demisii, în cazul unui vot nefavorabil, chiar în condiţiile nevalidării referendumului. Dar ultimele declaraţii ale preşedintelui arată o schimbare de opţiune.

„Moral este ce este legal. Iar acum legală este demiterea preşedintelui cu un cvorum de 50% plus 1“, declara preşedintele Traian Băsescu, în cadrul unui interviu online pentru HotNews.ro.

Îm momentul scrierii acestui articol, conducerea PDL nu a luat încă o decizie privind tactica de urmat la consultarea populară de duminică. Dar va ajunge PDL să-l pună pe liderul său spiritual, Traian Băsescu, în situaţia de a cere poporului să nu voteze? Oricum, ar fi un moment jenant pentru un preşedinte şi un om politic, mai ales într-o ţară în care s-a murit pe stradă pentru ca oamenii să poată vota.

Dacă ar reveni la Cotroceni în asemenea condiţii, preşedintele Băsescu se va găsi într-o poziţie delicată, şi în faţa omologilor săi europeni. Cu toate criticile externe care s-au abătut în ultimele săptămîni asupra lui Victor Ponta, nici preşedintele Barroso, nici cancelarul Merkel şi nici un alt lider european n-ar putea concepe să le ceară concetăţenilor să nu vină la vot pentru ca ei să rămînă în funcţie.

Preţul unei victorii „la masa verde“ va fi unul greu, pentru preşedintele Băsescu şi pentru PDL. Poate va fi o victorie de moment, dar pe spatele celor care tac nu se poate construi nimic durabil în politică.

În perioada „de glorie“ a Guvernului Boc, parlamentarilor majorităţii li se interzicea să voteze la moţiunile de cenzură, pentru ca nu cumva vreunul dintre ei să se exprime altfel decît dicta linia partidului. Şmecheria a ţinut o vreme, dar pînă la urmă majoritatea tot s-a prăbuşit. În PDL se crede acum că, aplicat la scara societăţii, modelul va fi unul durabil. Este, desigur, o iluzie.

Dar cît va mai supravieţui politic Victor Ponta?

La o primă vedere, premierul Ponta se află în faţa marii încercări a mandatului. Dacă reuşeşte, piedicile din faţa guvernării vor fi înlăturate, cel puţin teoretic. Doar că lucrurile nu sînt atît de simple. Victor Ponta a suferit în această bătălie răni grave, care-i vor afecta în cel mai înalt grad activitatea viitoare. Acuzaţiile de plagiat continuă să se adune şi sînt tot atîţia bolovani legaţi de picioarele lui. Prestigiul său intern şi internaţional a suferit deja daune grave, iar relaţia sa cu mediul academic şi cu intelectualitatea suferă din greu. Supravieţuirea politică, în asemenea condiţii, pare doar o chestiune de timp. Apoi, Victor Ponta are de rezolvat dificila ecuaţie a credibilităţii sale în plan european. Va fi nevoie de timp pentru îmbunătăţirea imaginii, aceasta în cazul în care premierul şi prietenii săi politici nu se vor mai comporta din nou precum elefantul în magazinul de sticlărie.

Interviul acordat de Victor Ponta revistei germane *Der Spiegel* arată cît de grea va fi recuperarea imaginii. O singură întrebare pusă de jurnaliştii de la *Der Spiegel* arată clar felul în care este el văzut, cel puţin în media germană: „Sînteţi democrat, lider autoritar sau pucist?“. Răspunsul nici măcar nu mai contează. Simpla întrebare arată că Victor Ponta pleacă foarte de jos în privinţa credibilităţii, iar şansele sale de a se ridica la un nivel onorabil sînt reduse. Problema lui Victor Ponta este că nu are timp. Situaţia economică se agravează pe zi ce trece, într-un context european nefavorabil. Iar măsurile trebuie luate rapid de un guvern legitim şi bine văzut de partenerii săi. Victor Ponta nu are prea multe motive să privească foarte optimist la viitorul său, şi aceasta chiar dacă preşedintele Băsescu ar fi demis la referendum. Dar dacă Traian Băsescu se va întoarce?

O şansă pentru ambii combatanţi ar fi încheierea unui armistiţiu, pentru reamenajarea scenei politice şi rescrierea regulilor, astfel încît asemenea războaie să nu mai poată fi posibile. Se pare însă că le-am cere prea mult, şi unuia, şi celuilalt.

***Ovidiu Nahoi** este realizator la The Money Channel.*

■ ■ ■

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Cum am obţinut interviul

Şi eu, şi America ne-am schimbat.

M-am stabilit la New York pe la mijlocul anilor '90 şi nu ştiam bine ce voiam să fac. Am încercat multe. N-are rost să le înşir. Îmi plăcea America. Îmi plăcea Bill Clinton. Am urmărit cu nesaţ scandalul felaţiei din Biroul Oval şi m-a amuzat povestea aceea – *„I did not have sex with that woman“*. M-a interesat mult dezbaterea care a urmat despre sex. Ce-i aia sex cu o femeie? Felaţia, ziceau clintonienii, nu e sex. Preşedintele nu a minţit. Ba este, ziceau anticlintonienii, şi preşedintele a minţit. Asta era marea temă a unei lumi întregi, căci America, mai mult decît alte ţări, e o lume. E chiar lumea. În fine, era o Americă splendidă. Deşi o duceam greu, îmi plăcea ţara în care nimerisem. Acum, nu mai e aşa. Şi eu, şi America ne-am schimbat. Dar am avut noroc că am ajuns în America exact în acele timpuri. După cîţiva ani, am ajuns să lucrez undeva în Brooklyn, făcînd mai multe treburi într-o redacţie. Printre altele, scriam şi chestii scurte pentru o revistă obscură, cu pretenţii culturale însă, la care lucram pe un salariu echivalent cu ajutorul social. Scriam anunţuri de toate felurile, mici reclame, dar şi cîte un anunţ funerar cînd murea sau se pomenea cineva din cartier. Acceptam aceste însărcinări cu plăcere, mai ales ca să îmi îmbunătăţesc engleza. Dar în tot acest timp, acasă, în cămăruţa în care locuiam, scriam în limba mea. Scriam mult, orice îmi trecea prin minte. Aveam în fiecare săptămînă cîte un proiect. Ba o piesă de teatru, ba o povestire, ba un eseu, ba un articol. Evident, nici unul dus la capăt. M-am apucat să ţin jurnale de nu ştiu cîte ori şi, de tot atîtea ori, le abandonam. Nu publicam nimic din ceea ce făceam acasă, se-nţelege. Venitul, însă, mi-l rotunjeam cu ce mai pica în urma unor schimburi mai lungi sau mai puţin rîvnite de alţii (de sărbători, de pildă) pe care le făceam la librăria Border's de la colţul străzii pe care locuiam. Nu eram un librar, dar îi asistam pe clienţi spre raioanele cu cărţi sau CD-uri, aprovizionam rafturile, dădeam cu aspiratorul imediat după închidere şi altele asemenea. Atunci, în acele împrejurări, am citit prima carte de Edgar W. Foster. Era primul lui roman. Se chema *Mătura sistemului* – un roman trăznit, despre o tînără telefonistă care se întreba mereu asupra realităţii ei pe lumea asta. Trecea prin multe şi de fiecare dată se gîndea dacă e real sau nu ce i se întîmplă, dacă ea există cu adevărat sau nu. Remarcabil în acest roman este felul în care vorbesc perosnajele. Fiecare are un stil foarte personal de a comunica, mult diferit de al celorlalţi şi, astfel, cuvintele devin simboluri personale care o însingurează în plus pe eroină. Interesant roman, mi-a plăcut mult şi a avut un succes frumos, din cîte îmi amintesc. Apoi, am început să citesc şi prozele lui scurte şi eseurile răspîndite peste tot (spre deosebire de cei mai mulţi autori, nu avea o publicaţie literară preferată – publica oriunde, în reviste de stînga sau de dreapta, abstracte sau clişeiste, nu conta pentru el). Al doilea lui roman a fost o imensă lovitură. Se intitula „Gluma infinită“. Acest roman, aproape neverosimil de voluminos – are peste 1000 de pagini –, este ficţiunea absolută. Aşa am crezut imediat ce l-am terminat, aşa cred şi acum. N-o să-l povestesc aici, dar duceţi-vă şi căutaţi-l. Nu cred că e tradus în româneşte – căutaţi-l după titlul englez, *Infinite Jest,* şi plonjaţi imediat în el. Vă garantez experienţa literară supremă. Am decis să-i iau un interviu lui Edgar W. Foster imediat ce am aflat că are serioase probleme de sănătate: era serios depresiv. Cînd am aflat asta, am avut convingerea ciudată că EDW este sortit. Se va sinucide. Al treilea roman al lui era gata cînd el a luat toate pastilele acelea deodată şi s-a încuiat în cabana lui de lîngă rîu ca să nu-l poată salva cineva. Cabana în care îi luasem eu interviul.

Cum am aflat că suferă de dezordine depresivă, am cerut voie şefului meu să îl intervievez. A acceptat pe loc, avertizîndu-mă, însă, că va fi aproape imposibil să-l întîlnesc pentru că nu dă interviuri. Dăduse pînă la acel moment unul singur. Ceva din mesajul meu i-a atras agentului său atenţia. Sigur că mulţi îi ceruseră un interviu şi toţi fuseseră refuzaţi. Dar eu am avut grijă ca solicitarea mea să fie ceva special. De fapt, nu era o solicitare de interviu propriu-zisă, ci o scrisoare lungă către el, către Edgar. Îi povesteam acolo multe despre mine, despre ceea ce simt cînd îl citesc, despre ce scriu eu şi altele. La un moment dat, spre sfîrşit, pomeneam în treacăt că ar fi grozav dacă revista mea, cu totul necunoscută publicului larg, ar putea publica un interviu cu el, dar ştiu că e imposibil şi mă resemnez. Agentul mi-a răspuns relativ repede şi mi-a spus că i-a trimis mail-ul meu lui Edgar, deşi de obicei nu face aşa ceva. A urmat cam un an de tăcere. Am mai scris eu agentului de vreo două ori, dar nu mi-a mai răspuns. După un an, am primit un telefon. „Bună. Sînt Edgar Foster. Aş vrea să ne vedem. Eu nu călătoresc niciodată la New York. Vino tu în Michigan. Să ai reportofonul la tine. Şi să ai baterii. Pe aici se găsesc greu.“ Vocea lui mi s-a părut familiară şi nu m-a frapat deloc. Ţin minte că nu am avut nici un fel de surpriză. Era ca şi cum aşteptam acel telefon în ziua şi la ora la care a sunat. Cumva, de la primul „Bună“, am ştiut că e el. Am vorbit cîteva minute, apoi a spus că vrea să iasă la pescuit şi a închis. Am scris imediat un e-mail agentului, care a răspuns pe loc. Era cu Edgar cînd acesta sunase şi mergea cu el la pescuit. Nu putea elabora detaliile interviului chiar în momentul acela. A doua zi, am stabilit cu agentul ziua, ora, am plănuit traseul (cu avionul pînă la Detroit şi apoi cu o maşină închiriată) şi am început să pregătesc interviul. Nu ştiam că Edgar W. Foster citise cîteva numere din revista unde lucram, îi plăcuse şi decisese că acesta e locul în care va da unicul interviu subtanţial, mare, din viaţa lui.

■ ■ ■

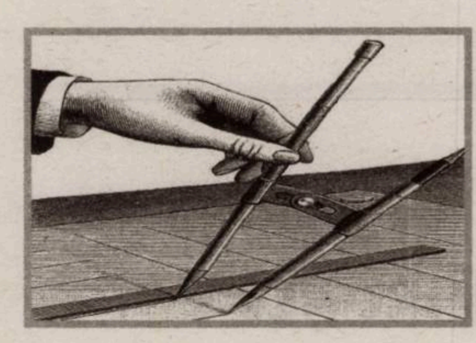

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Parcuri istorice (II)

Mentalitatea contemporanilor se schimbase între timp. Oraşul se adapta împărţirii în zone corespunzînd stării materiale sau chiar originii etnice a locuitorilor săi, dar făcea loc mai cu seamă clădirilor publice – prezenţei dominante a statului. Statul avea nevoie de o „vitrină“ care să aibă pentru Capitală un caracter ornamental. Legea pentru înfiinţarea Parcului Naţional s-a adoptat în 1910, urmată în 1912 de o lege pentru asanarea lacului Herăstrău. O zonă de mocirle, locuri inundabile şi gropi de nisip exploatate de cărămidării, care fusese acaparată de creşterea industrială, a fost luată în primire pentru noi plantaţii şi lucrări de anvergură. Proiectele grădinarilor francezi Redont şi Pinard au fost continuate de Fritz Rebhuhn. Primari energici ca Dobrescu şi Donescu, după Primul Război Mondial, au întreprins cu dinamism transformarea acestei periferii nordice. Omul căruia urbanismul bucureştean îi datorează mai mult decît oricui, Cincinat Sfinţescu, publică în 1927 un adevărat manifest, *Nevoia Parcului Naţional pentru Municipiul Bucureşti*. Noua domnie începută în 1930 avea să fie deosebit de favorabilă unei schimbări la faţă a Capitalei. Între altele, Parcul Naţional Carol al II-lea a luat naştere în anii 1935-1940.

Atenţie, nu va dispărea numai pitorescul, ci şi salubritatea.

În acelaşi timp, a avut loc întîlnirea cu cealaltă grădină de agrement care, începută de Kiseleff, a prins viaţă doar din 1843, odată cu venirea arhitectului peisagist vienez Carl F.W. Meyer, neobositul creator al parcului care există astăzi între Şosea şi Bdul Aviatorilor. În numai nouă ani, pînă la moartea sa, acesta, care avea în seamă şi lucrările la Cişmigiu şi la Măgurele, a plantat zeci de mii de arbori şi arbuşti, precum şi o nesfîrşită varietate de flori, atîtea specii cîte ar fi umplut o grădină botanică, încă inexistentă înainte de 1890. Activitatea lui Meyer, extraordinară, din care mai putem vedea bazinul cu roci artificiale de lîngă Institutul „Iorga“, a fost reconstituită după documente de arhivă în cartea dnei prof. Dolores Toma, *Despre grădini şi modurile lor de folosire* (Polirom, 2001). Ce păcat că horticultura şi arta de a cultiva grădini au cunoscut în ultima vreme în Bucureşti un grav regres! În această privinţă, Cişmigiul stă ceva mai bine.

De ce era nevoie de a repune în circulaţie aceste date? Fiindcă parcurile istorice sînt ameninţate, în centrul Capitalei, ca şi la 14 km de el (Mogoşoaia). Fie demagogia unui primar, fie lăcomia investitorilor (nu se mai vorbeşte, deocamdată, de cele patru turnuri care ar flanca Cişmigiul, s-a renunţat la amplasarea viitoarei Catedrale în Parcul Carol, dar pagubele de la Bordei, unde s-au sacrificat 100 de copaci, sînt ireparabile) pot oricînd să reia asaltul.

Ştiţi că sporirea spaţiilor verzi înseamnă cheltuială, iar ciumpăvirea lor aduce cîştig. Totuşi, rămîne adevărată concluzia unui ziarist francez din 1873, Ulysse de Marsillac, despre oraşul său adoptiv: „Astăzi a apărut tendinţa să fie distruşi copacii, să fie înlocuit gazonul cu pietre“ (cu asfalt, acum) „şi să se acopere totul cu case. Atenţie, nu va dispărea numai pitorescul, ci şi salubritatea. Bucureştiul nu trăieşte decît cu condiţia de a rămîne o grădină străbătută de străzi“.

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

■ ■ ■

Sorin Cristian SEMENIUC

SOS Provincia

Bojdeuca lui Creangă

– *sau locul de unde ne vin* Amintirile –

© A. Teodor

Puţine locuri reuşesc să provoace o emoţie de copil şi de adult, în acelaşi timp şi la aceeaşi persoană. Bojdeuca lui Creangă, ascunsă pe dealul Ţicăului din Iaşi, este un astfel de loc. Simţi aerul crud, de bancă din clasă, mirosul de cretă, vezi feţele naive ale foştilor colegi, ţinuta rigidă a învăţătoarei sau a profesoarei de română şi retrăieşti imaginile pe care le aveai în minte cînd citeai *Amintirile*. Vedeai rîul, ştrengarii, pupăza, ţi se făcea poftă de cireşe furate, urai dimineaţa cînd Nică se urca în căruţă, spre oraş, ştiai toate detaliile, de parcă erai acolo. Copilăria asta parcă era întrucîtva şi a ta. Ca tine, şi cei de dinainte şi de după au avut inima sedusă de Creangă, Smărăndiţa popii, ceaslov, Sfîntul Nicolai şi atîtea altele, extraordinare.

Cînd ai însă prilejul ca amintirile-ţi să se întîlnească cu locul în care s-au scris *Amintirile* şi, în plus, să afli că însuşi Creangă rămăsese un ştrengar, chiar spre bătrîneţea-i nebătrîneţe, atunci poţi spune că ai noroc. Pentru a înţelege mai bine Bojdeuca ar fi bine să mergi în linişte pe drumurile întortocheate şi sparte ale Ţicăului. Pe aici, în cei aproape 20 de ani cît a locuit în Bojdeucă, se oprea Creangă în drumul dinspre şcoala din Păcurari, unde era institutor. Îl tot invitau vecinii la o sarma şi la un vin, dar nu reuşeau să-i stingă apetitul, aşa că atunci cînd ajungea acasă, Tinca Vartic îi mai pregătea o porţie mare-mare. Tinca era femeia cu care a trăit şi pe numele căreia a cumpărat casa în 1879. Pe aceleaşi drumuri venea Eminescu, prietenul care l-a adus la Junimea şi l-a aruncat, astfel, în lumea literaţilor. Cei doi stăteau, vara, în cerdacul din spatele casei cu două camere şi vorbeau de una, de alta. În jur, multe pisici, vreo douăzeci la un moment dat. Eminescu a locuit aici, timp de şase luni, în 1876. Se cunoscuseră cu un an mai devreme, la celebra crîşmă Bolta Rece. Cît priveşte operele scrise aici, „una şi una“, după cum ar spune scriitorul: *Soacra cu trei nurori*, *Capra cu trei iezi, Harap Alb, Punguţa cu doi bani, Dănilă Prepeleac, Amintiri din copilărie*.

Îl tot invitau vecinii la o sarma şi la un vin, dar nu reuşeau să-i stingă apetitul.

După moartea lui Creangă, din 31 decembrie 1889, Tinca s-a mutat într-o altă locuinţă, imobilul ajungînd, în timp, într-o stare deplorabilă. Un comitet de sufletişti a luptat pentru ca Bojdeuca să primească destinaţia pe care o merita, aşa că, în 1918, a devenit primul muzeu literar din România. Restaurată şi reorganizată în anii de dinainte de 1989, se află acum în grija Muzeului Literaturii Române, instituţie subordonată Consiliului Judeţean. Poate fi vizitată contra unui bilet cu preţ modic. În urmă cu cîţiva ani, diriguitorii s-au raliat vremurilor moderne şi au accesat fonduri europene pentru a promova acest muzeu. Printre punctele forte se numără pipa, tabachera şi ceasul scriitorului, precum şi o lampă care i-a aparţinut lui Eminescu. Poate cea mai reuşită descriere a Bojdeucii din vremea cînd Creangă era tartorul ei îi aparţine chiar scriitorului, într-o scrisoare către Titu Maiorescu, din 1887:

„De veţi avea răbdare, că bunătate totdeauna aţi avut, veţi întreba poate, unde-i bojdeuca mea? Vă voiu răspunde respectuos: în mahalaua Ţicău, ce-i mai zic şi Valea Plîngerei, strada Ţicăul de Sus No. 4, (dacă se mai poate numi stradă o huidicioară dosnică, plină de noroiu pîn' la genunchi, cînd sînt ploi mari şi îndelungate, zise şi putrede, şi la secetă geme colbul pe dînsa). Iar bojdeuca de căsuţă, în care locuiesc eu de vreo 18 ani, e de vălătuci şi povîrnită spre cădere pe zi ce merge, de n-ar fi răzîmată de vreo 24 de furci de stejar şi acele putrede. Iarna dorm într-o odăiţă toată hrentuită, iar vara într-un cerdacel din dos, începînd de pe la Maiu şi sfîrşind pe la Octombrie cînd este vremea bună, cum îi acum. Aşa m-am deprins“.

Sorin Cristian Semeniuc *este doctorand al Universităţii „Al. I. Cuza“ din Iaşi.*

■ ■ ■

Vintilă MIHĂILESCU

…@hai-hui.ro

De la Gefilte fish la mici de peşte

– La camping aveau mici de peşte!

– Ce? mă mir eu.

– Asta nu e de la noi!... intervine, cu dispreţ, R., un pescar local.

Într-adevăr, de cînd vin la Sfîntu Gheorghe. nu am auzit de aşa ceva. Mici!? Din peşte!? *Miroase a mici peste Delta Dunării!* – îmi mai trece mie prin cap. Şi realizez că e o poveste lungă. Vorba lui Haudricourt: cel mai modest obiect aduce după sine întreaga societate.

Micii de peşte de la Sfîntu Gheorghe aduc după ei o istorie milenară, care începe undeva în... Ţara Sfîntă, trece prin Spania, datorită evreilor ashkenazi, şi prin Europa Centrală, apoi Rusia şi Ucraina, pentru a ajunge, într-un tîrziu, prin lipoveni şi haholi, în Delta Dunării – ceea ce nu-i împiedică pe greci să spună şi astăzi că ei au adus acest mod de preparare în Deltă. Este vorba, de fapt, despre tradiţia evreiască a peştelui umplut *(Gefilte fish)*, o mîncare tipică de Shabbat.

Mîncare ceremonială prin excelenţă, peştele era umplut, cu această ocazie, tot din motive religioase. Peştele, de preferinţă crap sau ştiucă, era adus viu la piaţă joi, era păstrat în bazine cu apă pînă vineri dimineaţă, cînd era omorît, i se scotea pielea, care era umplută apoi cu un amestec de carne de peşte cu diverse ingrediente şi se servea rece de Shabbat. Raţiunea era una simplă: pe lîngă interdicţia generică de a munci în timpul acestei sărbători – deci, implicit, de a găti –, exista şi aceea de a curăţa peştele de oase – iar tocătura de peşte nu mai avea oase! *Gefilte fish* (în idiş) a devenit pentru europeni „peşte în stil evreiesc", fiind multă vreme un fel de ciudăţenie exotică, nu tocmai pe gustul european.

Cum se întîmplă adesea în astfel de cazuri, cînd o mîncare circulă pe un continent întreg, au apărut şi diferenţieri interne. Cea mai importantă este faimoasa „linie a peştelui umplut", ce traversează Europa pe la estul Poloniei, despărţind „peştele polonez", cu zahăr, tipic pentru Polonia, Germania, Austria şi alte ţări din vestul continentului, de peştele umplut, sărat şi cu piper, răspîndit în ţările baltice, Rusia şi Ucraina. Aceste spaţii gastronomice sînt şi lingvistice, linia peştelui umplut, despărţind, cu aproximaţie, şi o diferenţiere dialectală a culturii evreieşti.

Acum banii vin din bucătăria femeilor.

De prin secolul al XIX-lea, umplutura a început să se autonomizeze şi au apărut chiftelele şi/sau perişoarele de peşte. Din acest moment, nimic nu a mai putut opri creativitatea locală, amestecul de tocătură de peşte începînd să umple tot ceea ce ştiau mai bine – şi iubeau mai mult – localnicii. Au apărut astfel sarmalele de peşte, ardeii umpluţi cu peşte sau, mai recent, cîrnaţii de peşte – şi cîte şi mai cîte. Globalizarea *avant la lettre* a peştelui umplut a fost însoţită astfel de „glocalizările" fireşti ale asimilărilor etnice.

Nimeni nu mai ştie, în Deltă, această „durată lungă" a peştelui umplut şi, bineînţeles, ruşi, ucraineni şi greci îşi dispută paternitatea. Românii, în mod ciudat prea puţin cunoscători în ale peştelui, nu au emis pînă în prezent nici o pretenţie.

Iată însă că mîncătorii carpato-danubiano-pontici de mici au început să-şi marcheze şi ei teritoriul culinar, inventînd micii de peşte – care nu sînt, de fapt, altceva decît „piftele" puse pe grătar, în loc de tigaie. Serviţi cu muştar, ca orice mititei care se respectă, aceştia gîdilă plăcut imaginarul culinar al românului, făcîndu-l să se simtă ca acasă – sau „ca la bunica", dacă preferaţi... Pe de altă parte, născuţi din cererile pieţei turistice (adică în condiţiile în care există tot mai puţin peşte şi tot mai mulţi turişti), micii au şi un alt „avantaj", mult mai prozaic decît cel „identitar": se pot face din orice, adică din tot felul de resturi de peşte, pe care nici un pescar nu le-ar pune pe masa sa, şi cu atît mai puţin pe aceea a unor musafiri…

Această simplă şi nevinovată invenţie culinară exprimă astfel şi o mutaţie mult mai profundă, care afectează doar de cîţiva ani lumea Deltei şi care este provocată de tandemul restricţiilor de pescuit şi al răspîndirii turismului. Dacă baţi bucătăriile din Sfîntu Gheorghe, nu-ţi va trebui mult timp să observi o demarcaţie destul de netă între gospodinele mîndre, de regulă soţii de pescari din tată-n fiu, care refuză să coboare standardele, care nu acceptă decît „turişti care ştiu pentru ce vin aici" şi care se îndărătnicesc să ofere (pe bani buni...) peşte „adevărat", şi cele care s-au adaptat rapid la piaţă, promovînd mai degrabă „baia în casă" decît „peştele de pe masă", preluînd „trucurile" promovate de pensiuni şi restaurante. „În loc să se ia pensiunile după femei, s-au industrializat femeile noastre!" – oftează o veche cunoştinţă de-a noastră. Şi adaugă: „N-aş fi crezut că o să înceapă să dispară şi de aici tradiţiile..." O luptă surdă, dar tot mai vizibilă, se poartă astfel între „pensiuni" şi „gospodării" şi, prin ele, între *confort* şi *autentic*.

Dacă mergem un pas şi mai departe, descoperim o altă mutaţie, mai dramatică într-un fel: răsturnarea repartiţiei tradiţionale a rolurilor în familie. Pentru aceste comunităţi relativ izolate de pescari, bărbatul aducea mîncarea şi banii în casă şi o făcea printr-o muncă aprigă de care era mîndru. Acum banii vin din bucătăria femeilor, care gătesc pentru turişti. Peste noapte, acestea s-au „emancipat" iar mulţi bărbaţi s-au trezit ajutori de bucătar. Nici spaţiul public, nici cel privat nu mai sînt ce erau...

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

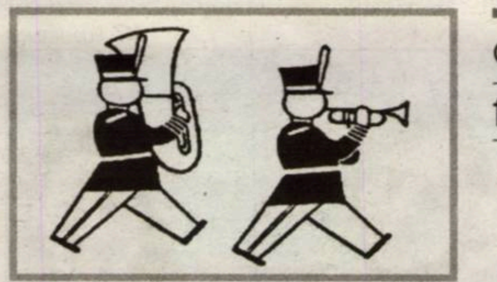

Cătălin ŞTEFĂNESCU

fără doar şi coate

Nu despre români şi maghiari (2)

– doar despre nişte autori –

Săptămîna trecută citam dintr-un ghid turistic găsit într-un hotel de la Satu Mare. Lucrarea de 600 de pagini a apărut în anul 2011, a fost finanţată din bani europeni, în cadrul Programului de Cooperare Transfrontalieră Ungaria-România 2007-2013, Fondul European de Dezvoltare Regională. Volumul e adresat turiştilor care vizitează judeţul Satu Mare, şi e tipărită în limbile maghiară, română, engleză şi germană. La fel ca săptămîna trecută, şi în acest episod descurajez, de la bun început, orice interpretare grăbită, isterică, venită din repertoriul celor care fac o meserie din punerea etichetelor şi din generalizare. Fie ei români sau maghiari. Iată încă două citate din această lucrare.

La pagina 170, în cadrul capitolului „Superstiţii sătmărene" – „(...) În zilele de sărbătoare, efectuau ritualuri însuşite de la străbuni vizînd pacea şi sănătatea celor dragi. Locuitorii din Rozsály, vorbitori de limba maghiară, Panyola, Tunyogmatolcs, Tyukod, de asemenea vorbitori de limbă maghiară cu frica în Dumnezeu, practicau superstiţii. Inahii din împrejurimile Careiului, oameni harnici, totuşi au crezut în superstiţii. Vlahii au trăit într-un întuneric spiritual şi cei de dincolo de Tisza şi Someş au rîs de ei." Iată şi varianta acestui fragment în limba engleză, la pagina 299, traducerea oferind aici şi o întărire a mesajului, un adaos subtil, ca să fie clar despre ce vorbeşte acest ghid…: turistic (sublinierile îmi aparţin): „On holidays people did the rituals which they learnt from their ancestors. They aimed to protect the family's peace and their loved ones' health. Rozsály's *clearly* Hungarian people or the god-fearing inhabitants of Panyola, Tunyogmatolcs, Tyukod etc. knew and practised superstitions. Around Nagykároly *Swabians were rational*, hard-working and they still had many superstitions. *On the contrary* the Wallachians were *extremely* superstitious and for this they were laughed at over the regions of Szamos and Tisza."

Însă culmea traducerii şi a bunelor intenţii transfrontaliere care trebuie să contribuie la atmosfera europeană, la legăturile dintre cele două ţări vecine şi prietene, se găseşte la pagina 165, în capitolul „Etnografia": „Vlahii erau un popor paşnic, binevoitor, primitiv. Acest lucru se observa şi în satele lor, trăiau în case mici, dărăpănate." Ei bine, la pagina 293, traducerea acestui fragment – de douăzeci de cuvinte – în limba engleză e cea mai expresivă dovadă de profesionalism, relaxare şi fair-play pe care am văzut-o vreodată: „Wallachian people were peaceful and benign, but underdeveloped, uncivilised and they did not like working. This could be seen on Wallachian villages: they lived in rickety, thatched shanties, according to Istvan Bársony's depiction: < the lazy people are well off without work. After one-two days of labour they rather go to the pub, and drink untill they have any money. The men are sluttish, gauche in sandals, but the women are completely the opposite: they are beautiful mostly when they are young." Pentru o mai uşoară interpretare a fragmentului, iată şi un scurt dicţionar: *underdeveloped* – subdezvoltat; *uncivilised* – necivilizat; *rickety* – hodorogit; *thatched* – de paie; *lazy* – leneş, indolent; *sluttish* – şleampăt; *gauche* – stîngaci, lipsit de abilităţi sociale.

„Vlahii erau un popor paşnic,
binevoitor, primitiv."

Turistul vorbitor de limba engleză îşi poate face foarte uşor o idee despre cum stăteau lucrurile pe aici; în lumea liniştită şi civilizată a maghiarilor de pe aceste teritorii, mai apăreau şi nişte troli şleampeţi, nişte accidente murdare, nişte ruşini pe seama cărora se rîdea bine – pe nume vlahi –, după cum spune acest ghid prietenos şi civilizat.

Las la o parte orice argument istoric raţional, dar şi orice penibilă dispută pionierească între daco-romani sadea şi năprasnice popoare migratoare venite prin secolul al IX-lea. Accept liniştit că eram (şi uneori mai sîntem) subdezvoltaţi, murdari, şleampeţi, stîngaci, vai mama noastră. De ce nu spun autorii acestui ghid, franc, limpede, şi în limba română acest lucru? De ce trebuie să şopîrlească despre „vlahi" toate rahaturile astea mici prin secţiunile în alte limbi? Ce e cu ascunderea asta ridicolă a unor frustrări post-Trianon într-un ghid turistic? S-or fi gîndit că fac un act de rezistenţă, de vitejie, de păstrare a identităţii culturale? Toate mizeriile astea ridicole, dosite după aparenţe de intenţii corecte şi aducătoare de civilizaţie, nu sînt decît mici automutilări ale unor sfertodocţi cu aere de competenţă şi cu discursuri oficiale prietenoase. Nişte proşti clari *(clear)*, limpezi ca o supă din plic, nişte cvasianalfabeţi care mimează academismul şi, evident, dincolo de toate, seriozitatea şi corectitudinea. Sau, poate, cine ştie, a fi insidios o fi vreo valoare europeană de care n-am auzit pînă acum?

Nu mai insist, pentru că nu vreau, sub nici o formă, să dau apă la moară fundamentaliştilor români care abia aşteaptă să-i înjure pe maghiari în general. Să-i facă din nou, pe ei şi pe alţii, vinovaţi de soarta noastră maşteră, de tristeţile noastre istorice, de viaţa noastră împilată de-a lungul secolelor. Vreau doar să spun cît se poate de clar că, înainte de orice teorie a conspiraţiei, mai întîi, trebuie să-i bănuim doar pe autorii acestui volum, de prostie şi de nesimţire. Judecata generală e o idioţenie la fel de mare, ca ghidul ăsta făcut pe bani europeni. Poate că ar trebui să mai verifice organismele europene, din cînd în cînd, conţinuturile lucrărilor pe care apar siglele instituţiilor comunitare. Mîine-poimîine se trezeşte vreun tîmpit din ăsta şi scrie un volum „despre diversitate", iar dincolo de copertă doarme, liniştit, un *Mein Kampf* proaspăt şi rumen.

Cătălin Ştefănescu *este realizatorul emisiunii Garantat 100% la TVR 1.*

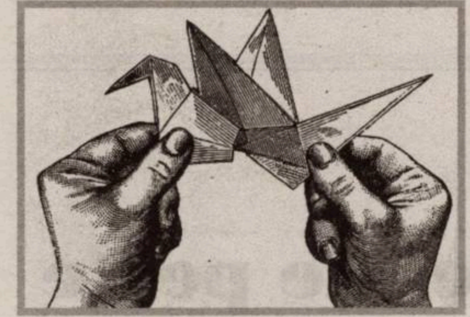

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Capcanele unui sistem

Cînd şi-a susţinut teza de doctorat, Victor Ponta avea 30 de ani şi era şeful corpului de control al prim-ministrului Adrian Năstase, cel care îi era şi îndrumătorul ştiinţific al lucrării. Dată fiind funcţia pe care o avea atunci, e greu de presupus că Victor Ponta avea şi timp să se dedice foarte serios studiilor doctorale. Pe de altă parte, luînd în considerare că era licenţiat în Drept la Universitatea Bucureşti, că începuse deja o carieră universitară în domeniu, că lucrase ca procuror cîţiva ani buni, întîi pe lîngă o judecătorie de sector, apoi pe lîngă Curtea Supremă de Justiţie, şi că mai fusese şi coordonator la Biroul de Combatere a Spălării Banilor, e la fel de greu de presupus că n-ar fi avut cunoştinţele şi capacitatea de a duce la bun sfîrşit, cu forţe proprii, o lucrare de doctorat.

Se pare însă că a ales o cale mai uşoară, aceea de a nu se ocupa, cuvînt cu cuvînt, de propria teză. A folosit, de bună seamă, o scurtătură uzuală în cercurile prin care se învîrtea. Nu i s-a părut ceva grav, cum probabil nici celor din jurul său nu li se părea prea grav. Trăim într-o ţară în care obiceiul de a copia la şcoală e aproape firesc, plata pentru obţinerea unei diplome universitare a devenit pe cît de posibilă, pe atît de obişnuită şi pînă şi permisele auto pot fi luate pe bani. Dincolo de asta, cîţi români se pot lăuda că nu ştiu cum e să dai mită pentru facilitarea unor servicii ori să mergi în autobuz fără bilet? Sînt dese situaţiile în care anturajul şi un întreg sistem te pot împinge să procedezi mai puţin cinstit. Probabil că, la vremea respectivă, oameni îndatoritori din cercurile apropiate puterii i-or fi sugerat procurorului că doctoratul poate fi şi el procurat, cel puţin într-o oarecare proporţie.

Ca să se opună, îi trebuia forţă. Ruperea de un asemenea conformism social pervers, cu riscul de a părea celor din jur fraier şi poate chiar de a fi marginalizat, presupune ceva efort. Aflăm însă şi că printre profesorii în faţa cărora şi-a susţinut domnul Ponta lucrarea erau pe atunci nimeni alţii decît oameni ca preşedintele Curţii Constituţionale, Avocatul Poporului, preşedintele Curţii de Conturi sau cel considerat a fi părintele Constituţiei. Într-un cerc aşa de înalt, e greu să nu te laşi dus, să nu ajungi chiar să crezi că un mărunt doctorat e o pură formalitate. Că e un titlu care vine ca o recunoaştere, nu a unei cercetări, ci a simplului fapt că faci parte din acel cerc. Nu e deloc de neînţeles cum s-a întîmplat, după cum, de înţeles este că, odată intrat în vîrtejul politicii şi ajuns pe scaunul de prim-ministru, Victor Ponta n-a mai avut în minte această minoră întîmplare din tinereţe. Şi s-a trezit deodată cu povestea asta reamintită pe cale publică, într-o Românie făcînd parte din Uniunea Europeană, în care cazurile similare se soldaseră cu demisii.

Primele sale reacţii au fost oarecum rezonabile. A declarat că, dacă plagiatul va fi dovedit, va demisiona. (Credea că nu va fi dovedit?) E imposibil să nu fi realizat de la bun început amploarea problemei. Dar ce ar fi putut face? Demisia? În mod absolut, aşa ar fi fost onest şi n-ar fi chiar exclus ca ăsta să fi fost primul gînd. Dar realitatea politică e mai complicată. Aşa, o demisie în plină bătălie politică cu Traian Băsescu, înaintea referendumului iniţiat pentru demiterea acestuia, ar fi fost percepută de cei mulţi susţinători ai USL drept o lovitură pe care n-o meritau. Apropiaţii politici l-ar fi considerat slab, dacă nu chiar trădător. Poate că n-ar fi ezitat să-l acuze de complicitate cu Băsescu, aşa cum ne amintim că s-a întîmplat cînd acelaşi Ponta „şi-a permis“ să ţină un discurs elegant la instalarea, în fruntea Guvernului, a lui Mihai Răzvan Ungureanu. Cariera politică a domnului Ponta s-ar fi încheiat probabil, în mod abrupt şi jalnic, iar fără doctorat n-ar mai fi putut fi vorba nici de vreo carieră universitară. N-ar fi putut miza în mod realist pe faptul că un asemenea gest i-ar fi conservat un anumit credit politic pentru viitor.

A doua variantă ar fi fost să-şi ceară scuze, să renunţe la titlul de doctor, fără să-şi dea demisia din funcţia de premier. Istoria recentă ne arată însă că, în politica românească, asemenea atitudini nu sînt apreciate şi respectate. Aici nu e loc pentru *fair-play*. Orice astfel de mărturisire este transformată de adversari într-o armă împotriva celui care o face. Pasul înapoi e taxat sever, cel care-l face nu cîştigă nimic, doar pierde teren. Adversarii înaintează şi cer şi paşii următori, în cazul de faţă – demisia. Mai mult ca sigur, consilierii l-au sfătuit să nu dea înapoi. Vorbim de fapt de acelaşi sistem care l-a dus pe calea plagiatului. Dacă nu s-a opus atunci conjuncturii şi cercurilor care-l înconjurau, de ce s-ar opune acum?

Ar mai fi şi varianta demisiei după încheierea bătăliei cu Traian Băsescu, dacă acesta pierde la referendum, sau cea a unei retrageri discrete după alegeri, cazuri în care n-ar mai putea fi acuzat de vreo trădare. Altfel, tinicheaua cu plagiatul îi va atîrna în continuare de gît, ca o ruşine pentru el, dar şi pentru cei pe care-i reprezintă, un păcat originar, un veşnic obstacol în calea proiectelor sale politice şi a liniştii sociale, de a cărei tulburare îl acuză pe drept pe adversarul său politic, Traian Băsescu. De presupus însă e că acelaşi sistem bazat pe compromisuri şi compromişi, aceleaşi calcule călduţe şi aranjamente pe termen scurt îl vor împiedica să ia vreodată genul acesta de decizie. Ca produs al unui astfel de sistem, se va tot lăsa împins înainte de el, pînă cînd imaginea i se va uza atît de mult, încît nu va mai fi de nici un folos nimănui.

un sport la Răsărit

Mitică Dragomir anunţă deja că în 2014 Mircea Sandu va cîştiga cu siguranţă un nou mandat la preşedinţia FRF. Oare nu cumva tipii ăştia doi sînt nişte semizei nemuritori şi noi nu ne-am dat seama de asta pînă acum?

Ba sînt chiar zei. Şi e ca-n Olimp: fiecare civilizaţie îşi merită divinităţile. Pînă cînd se hotărăşte să le ignore, şi atunci zeii cad în cap. Cu zgomot. Deocamdată, nemurirea celor doi stă în mîinile unor procurori şi tocmai a fost ciobită de o judecătoare cu aer că se bagă să regleze turaţia unui motor din care sar şuruburi. Şefii fotbalului sînt probabil în cea mai proastă situaţie de cînd se ştiu pe scaunele care au căpătat forma lor: sînt cercetaţi de un stat cu o foame de leu şi s-au pus rău cu primarul Craiovei, care a priceput bine cîtă publicitate gratuită îţi oferă grija pentru cei „năpăstuiţi“. Banii şi politica, iată doi agenţi pentru care lacătele Casei Fotbalului sînt o distracţie de mic dejun. Cînd ai sechestru pe case, nemurirea e un termen relativ. Iar alegerile din 2014 par la fel de îndepărtate ca Judecata de apoi. Dragomir vorbeşte pentru că a văzut multe la viaţa lui. Dar nu şi din astea. Crede că FIFA şi UEFA vor înspăimînta autorităţile. Că Europa şi planeta ne vor băga minţile în cap. Haida de! Să mai citească, dom'le, ziarele…

Radu NAUM

PUBLICITATE

TVR 2
ROCK FM Classic Rock
SIBIU
DIE TOTEN HOSEN
MY DYING BRIDE
EDGUY
EPICA
DEATHSTARS
DELAIN
POETS OF THE FALL
TRAIL OF TEARS
TUBORG SOUND
ALTERNOSFERA
ARC GOTIC
ABIGAIL
KITSUNE ART
VOICES OF SILENCE
VIOLENTORY
BLIND SPIRITS
REBORN
SKY SWALLOWS CHALLENGER
EVERGREED
TAGMA
ARTmania FESTIVAL TRANSYLVANIA SIBIU 2012
Ford Go Further
MOTOR HARLEY-DAVIDSON CYCLES
Harley-Davidson Bucureşti
MARQUARDT
RAPUNZEL
6-12 AUGUST 2012
WWW.ARTMANIAFESTIVAL.RO
iSTYLE
GQ
DILEMA
adevărul

PUBLICITATE

INFORMAŢIA SE NAŞTE AICI
rfi românia
MĂRTURII DESPRE LUME
GEORGIA
VINERI, ORA 13:30
Un program realizat de: FRANCE 24 rfi GoodPlanet.org

Codrin Liviu CUŢITARU

Poveste cu vampiri

Citiţi, vă rog, următorul fragment, încercînd să vă păstraţi stăpînirea de sine. Baubaul din poveste e doar rodul imaginaţiei unei scriitoare americane contemporane, şi nu un individ real, aşa cum aţi putea crede: „Acum îl vedeam mai bine, deşi chipul îi era încă în umbră. Purta o cuşmă ascuţită verde cu auriu, pe care era prinsă deasupra frunţii o fibulă grea, cu o piatră preţioasă, şi o tunică din catifea aurie, cu umerii marcaţi şi cu un guler verde, înalt, sub bărbia masivă. Giuvaierul de pe frunte şi firele aurii din ţesătura gulerului străluceau în lumina focului. O mantie de blană albă îi învelea umerii, prinsă cu o broşă de argint, de forma unui dragon. (...) Gura – am remarcat – era închisă într-un zîmbet dur, rubinie şi uşor curbată sub mustaţa sîrmoasă, închisă la culoare. (...) Îşi îndreptă umerii, chiar mai orgolios, şi mă privi drept în faţă, în semiobscuritatea care ne despărţea. – Eu sînt Dracula, spuse el". Pentru ca prezentările să fie complete, voi adăuga faptul că naratorul îngrozit al scenei este istoricul englez (trăitor în Statele Unite) Bartholomew Rossi. Alături de celebrul vampir valah, el e unul dintre protagoniştii best-seller-ului american *The Historian* (2005), tradus şi la noi, la RAO, cu titlul *Colecţionarul de istorie* (2006). Autoarea cărţii, Elizabeth Kostova, este o scriitoare cu studii la Universitatea Yale. A lucrat la acest roman de debut (de şapte sute de pagini format A4!) timp de zece ani, bucurîndu-se acum de celebritate internaţională. Ce-i drept, cartea e scrisă admirabil, cu naratori multipli, planuri epice şi cronologice intercalate, suprapuse şi interrelaţionate într-un mod impecabil. Kostova are stofă de prozatoare autentică. Motivul pentru care mă refer aici la volum vine însă dintr-un sentiment de alertă, declanşat mie de succesul constant (iată, şi în zilele noastre!) al temei vîrcolacului român în lume şi, cu precădere, în Statele Unite.

Kostova nu-i dispreţuieşte pe balcanici, dimpotrivă (e soţia unui bulgar, Kostov, numele ei de domnişoară fiind Johnson!). Pare foarte documentată în legătură cu istoria şi geografia sud-estului european (inclusiv istoria lui Vlad Ţepeş), nu spune prostii (ca faimosul iniţiator al mitului draculian, irlandezul victorian Abraham „Bram" Stoker) şi, deşi îl construieşte pe voievodul valah (inevitabil!) cu atribute de monstru, ilustrîndu-l ca pe un „mort viu", un „zombie" în variantă răsăriteană, ea îl pune într-un context special. În cartea lui Kostova, Dracula a supravieţuit (ca vampir) cinci sute de ani pentru a strînge cărţi (din toate epocile şi culturile). Îl răpeşte pe istoricul Rossi (din biroul său elegant, de universitar în America) tocmai din pasiune pentru lectură. El vrea un bibliotecar apt să-i catalogheze uriaşa colecţie de volume. Misiunea lui Rossi nu va fi una obişnuită: „Vei lucra cu unele dintre cele mai strălucite cărţi scrise vreodată. Multe dintre ele nu mai există nicăieri altundeva. Poate şti (...) că numai circa unu la mie din întreaga literatură produsă în decursul mileniilor a supravieţuit pînă azi. Eu mi-am asumat sarcina de a mări, odată cu trecerea secolelor, acest procent". Ca bonus, profesorului i se oferă şi fericirea supremă – nemurirea. Slujindu-l pe Vlad Dracul, el ar deveni, *volens-nolens,* un „mort viu" pentru totdeauna. Dracula propune o mutaţie istoriografică, în cel mai autentic sens al termenului, *revoluţionară:* aceea de transferare a *timpul istoriei* către *timpul istoricului*. El vrea adevărul total în istoriografie, transformarea istoriei înseşi – pentru istoric – într-o realitate continuă, imposibil de falsificat sau fragmentat. Astfel, Ţepeş rezolvă, printr-o muşcătură vampirică pe gîtul unui istoric excepţional, toate disperările, toate neputinţele filozofilor istoriei, de la Platon pînă la Hegel şi de la Husserl pînă la Hayden White, fiind, în ochii Kostovei, un veritabil Iluminat.

Şi, totuşi, rămîne sentimentul meu de alertă în legătură cu „vampirul român". De unde această obsesie a Apusului pentru „vîrcolaci"? Romanul de faţă, oricît de fin ar aborda „problema românească" (vitejie, creştinism exemplar, lupte eroice cu otomanii, mîncare bună, ospitalitate, femei frumoase etc. etc.), nu-şi poate reprima nişte vechi stereotipuri occidentale: valahii sînt mari băutori de sînge uman, îşi străpung adesea morţii (suspecţi) cu ţăruşi în inimă, practică ritualuri vrăjitoreşti (similare practicilor *voodoo)* şi, în general, la prima vedere, sînt suficient de exotici. Auzind limba română, un distins intelectual turc (din roman) exclamă înspăimîntat: „Drakul! Drakul!", iar o ţigancă, descoperind identitatea valahă a protagonistei, începe să o blesteme, numind-o „fiica lupilor". Unor cadavre (muşcate de vampiri) li se pun căţei de usturoi în gură (după „moda valahă") şi orice contact al personajelor cu spaţiul carpatin şi cu locuitorii lui este în prealabil protejat cu mirositorul aliment (americancele din carte îşi ascund căţei de usturoi în buzunarele rochiei, dorm cu odorizante căpăţîni sub pernă şi poartă mereu asupra lor crucifixe de argint, deşi, ironic, nu dau doi bani pe religie). Ce oferă, în continuare, consistenţă acestui mit ridicol? Ce ne împinge atît de intens spre postura grotescă de „vampiri"? Nu am un răspuns imediat, dar, privind adesea malignele ştiri autohtone, îmi vine să ţin puţin mujdei sub limbă. Ca să nu mai spun că, lovindu-mă involuntar de unii compatrioţi lombrosieni de pe stradă, strig, frecvent, oripilat, cu gesturi de primadonă afectată: „Drakul! Drakul!".

***Codrin Liviu Cuţitaru** este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi (Catedra de engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

■ ■ ■

ready made

„Fermecătoarea ia nouă căţei de usturoi, nouă *fuşti* sau *fâşti* (seminţe), care se fac pe vârful cozilor de la usturoiul de toamnă, nouă fire de grâu de primăvară, nouă grăunţe de orz, nouă fasole (fansule), nouă fire de piper, nouă grunzişori de tămâie, nouă fire de sămânţă de cânepă şi nouă cărbuni aprinşi într-un hârb. Apoi din fiecare fel pune la un loc numai câte trei şi le leagă într-o hârtie sau în altceva ca să le ţină la un loc. După aceasta, ia maiul de bătut cămăşile şi un cuţit şi se duce într-un loc unde nu umblă nimeni, într-un corn de grădină sau aiurea. Acolo ajunsă, pune piciorul drept pe pământ şi cu cuţitul însemnă pământul cât ţine talpa piciorului. Apoi, după ce însemnă locul, scoate *urma,* adică pământul însemnat afară. După aceasta pune seminţele în locul urmei, *întoarce urma,* adică *glia* săpată în forma urmei, şi o pune cu călcâiele spre degete şi după aceasta bate cu maiul seminţele puse în urmă, adică peste glia pusă întors [...]."

S.Fl. Marian, *Vrăji, farmece*
şi desfaceri. Descântece poporane române,
Editura Coresi, 1996

PUBLICITATE

Se întâmplă şi în ţările dezvoltate: greşeli în utilizarea Parteneriatelor Public-Private (PPP)

ACCA publică o analiză a PPP la nivel mondial

ACCA

Economiile dezvoltate utilizează Parteneriatele Public-Private (PPP) într-o manieră adecvată, mai degrabă, pentru economiile în curs de dezvoltare, arată un nou proiect important de cercetare al ACCA (Association of Chartered Certified Accountants). Studiul "*Analiza PPP şi PFI la nivel mondial*", iniţiat şi îndrumat de ACCA şi realizat de Manchester Business School, este prima comparaţie realizată la nivel mondial a programelor PPP din diferite ţări.

Raportul prezintă economii dezvoltate, care au cadre instituţionale solide pentru PPP, dar care se luptă să fie eficiente. Pe de altă parte, economiile în curs de dezvoltare, au cadre generale deficitare pentru monitorizarea şi analiza PPP, dar reuşesc să desfaşoare proiecte PPP, care oferă o infrastructură importantă, altfel inaccesibilă.

"PPP în lumea dezvoltată ar trebui să fie foarte diferite de PPP în orice alt loc" spune Profesorul Graham Winch de la Manchester Business School. "Cu toate acestea, o mare parte a economiilor dezvoltate încă abordează PPP ca şi cum ar fi economii în curs de dezvoltare: sperând să utilizeze PPP pentru a obţine infrastructura pe care nu şi-o permit din cauza constrângerilor ce ţin de cheltuielile publice."Această abordare furnizează infrastructură însă la un cost mult mai mare decât s-ar preconiza în alte împrejurări. Este acest preş prea mare? Contribuabilii şi cei care supraveghează cheltuielile par să creadă că da.

Această abordare a avut drept rezultat o reputaţie destul de proastă a Parteneriatelor Public-Private în rândul publicului din unele ţări cu economii dezvoltate, însă economiile în curs de dezvoltare nu ar trebui să abandoneze PPP din cauza acestui fapt. Pentru economiile în curs de dezvoltare, PPP nú reprezintă un lux, ci o necesitate.Pe de altă parte, viteza cu care economiile în curs de dezvoltare adoptă PPP în achiziţiile lor publice, este mult mai mare decât viteza cu care ar putea fi monitorizate şi supravegheate instituţional. Utilizarea PPP poate fi necesară, dar, dacă nu sunt atente, economiile în curs de dezvoltare ar putea să aibă o surpriză neplăcută în urma acestor parteneriate în deceniile viitoare, pe măsură de planificarea şi supravegherea deficitare ale proiectelor vor avea efecte.'

Raportul a arătat că:

- **Nu există o definiţie comună la PPP la nivel mondial.** În mare, PPP înseamnă utilizarea finanţării private pentru a oferi infrastructură publică însă, aceasta este numai partea din definiţie general acceptată.
- **Numai în cazuri rare finanţarea privată poate oferi un raport beneficiu-cost mai bun decât modalităţile tradiţionale de finanţare din sectorul public.** Finanţarea privată este, în general, mai scumpă decât finanţarea publică. Există o primă mare de plată pentru transferul riscului şi există aspecte importante privind responsabilitatea în zona angajamentelor luate de sectorul public faţă de furnizorii privaţi de finanţare.
- **Economiile dezvoltate se comportă în ce priveşte PPP la fel ca economiile în curs de dezvoltare.** Complementaritatea PPP – oferind pentru achiziţiile publice fonduri care altfel ar fi fost inaccesibile – poate fi utilă în ţările în curs de dezvoltare, unde, de obicei, capitalul provine din afara ţării (din cauza avuţiei naţionale reduse), stimulul economic fiind relativ mai mare . În realitate, aproape toate ţările utilizează PPP din alte motive, indiferent de justificarea oficială. Marea Britanie, de exemplu, a adoptat timp de trei decenii o formă de pseudo-complementaritate în ceea ce priveşte PPP. Această abordare a generat infrastructură mai rapid decât alte metode disponibile, dar a creat o supra-îndatorare uriaşă a sectorului public şi foarte puţine proiecte s-au dovedit a fi eficiente. Singapore, pe de altă parte, cu importante rezerve naţionale, se angajează în PPP pe baza raportului cost-beneficiu şi, în consecinţă, utilizează PPP foarte rar.
- **Tratamentele contabile ale PPP au o importanţă mai mare în economiile dezvoltate.** Este posibil ca tratamentul contabil al PPP să aibă un impact mai mare asupra atractivităţii PPP în ţările în care există constrângeri privind cheltuielile publice (adică în ţările dezvoltate) deoarece tratamentul contabil determină graniţa dintre includerea sau neincluderea unui element în bilanţul public. Dovada care susţine această afirmaţie este că acest tratament contabil nu face obiectul dezbaterilor naţionale în ţările în care nu există constrângeri stricte privind cheltuielile publice.
- **Monitorizarea raportului beneficiu-cost este insuficientă în economiile în curs de dezvoltare.** Eficienţa este singura justificare a PPP în economiile dezvoltate. Ţări precum Japonia şi Marea Britanie trebuie să asigure părţile interesate că PPP este opţiunea de achiziţie cu cea mai bună eficienţă, ceea ce poate conduce la cadre generale instituţionale solide pentru evaluarea şi monitorizarea PPP. În ţările în curs de dezvoltare în care satisfacerea cererii în creştere pentru infrastructură este mai importantă decât satisfacerea în mod eficient a acestei necesităţi de monitorizare cost-beneficiu, îndrumările pentru evaluarea eficienţei rămân subdezvoltate sau absente.

Raportul conţine o detaliere a istoriei PPP şi alte variante de finanţare privată regăsite la nivel mondial, precum şi studii de caz din ţări dezvoltate şi ţări în curs de dezvoltare (inclusiv Marea Britanie, China, Singapore, Franţa, Japonia, Malaysia, India, Tailanda, Coreea de Sud şi Indonezia).

"PPP a fost un experiment îndrăzneţ al ultimelor două decenii în domeniul achiziţiilor din sectorul public, în ceea ce priveşte domeniul de aplicare şi inovarea," spune Andreia Stanciu, Head of ACCA South Eastern Europe. "Ca în cazul tuturor experimentelor, au existat greşeli, erori şi neînţelegeri, dar şi unele succese. În ciuda problemelor, finanţarea privată s-a evidenţiat ca un reper în achiziţiile publice la nivel mondial şi pare decisă să rămână importantă. Va fi interesat să observăm modul în care se dezvoltă în viitor PPP, îmbunătăţiri fiind necesare atât în economiile dezvoltate cât şi în cele în curs de dezvoltare. Economiile în curs de dezvoltare trebuie să realizeze o serie de îmbunătăţiri instituţionale, în timp ce economiile dezvoltate caută încă o eficienţă evazivă.

Acest raport, care se poate obţine contactând biroul local al ACCA, este primul de felul său şi reprezintă o contribuţie valoroasă pentru cunoaşterea stadiului PPP la nivel mondial."

ACCA (The Association of Chartered Certified Accountants) este organismul global pentru profesioniştii contabili. ACCA a deschis biroul local în 2006 şi oferă cele mai cerute calificări financiar – contabile, care pot fi obţinute şi în România. Pentru mai multe detalii, contactaţi biroul local la telefon **(+4031) 7800012** sau **email info@ro.accaglobal.com**.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

De ce am ajuns (iar) la referendum?

Relativ recent, după moartea regretatului acad. Florin Constantiniu, numai ce primesc un telefon de la distinsa dnă Georgeta Dimisianu, redactor-şef al revistei *Istorie şi civilizaţie*. În paranteză fie spus, dna Dimisianu e printre oamenii cărora le poţi răspunde la telefon cu inima uşoară: e incapabilă să dea veşti rele. Oamenii aceştia (la fel era şi B. Elvin, de exemplu) trebuie preţuiţi şi ocrotiţi (poate chiar s-ar putea da o lege în acest sens!) – pentru că există şi din ceilalţi, cu duiumul! Sînt convins că ştiţi, onorabili cititori, la ce mă refer: există oameni cărora, după un timp, te temi să le mai spui „alo“ – parcă trag după ei veştile rele şi parcă au şi *un plaisir caché* să ţi le toarne-n urechi taman cînd ţi-e lumea mai dragă. Cum spuneam, dna Dimisianu nu este printre cei din urmă – şi cu asta am închis paranteza.

N-o mai lungesc: distinsa doamnă şi distinsele sale colege & colegi de redacţie chiar aduceau o veste bună – îmi propuneau să scriu de acum înainte editorialul lunarului pe care îl păstoresc (onorabilă sarcină de care se achitase pînă de curînd, cu verv şi nerv polemic, dl Constantiniu). Vestea era bună, dar provocarea era grea! Nu numai că nu-i simplu să scrii lună de lună un text de deschidere pentru una dintre cele trei (sper să nu greşesc) reviste de cultură istorică ale ţării –, dar mai exista şi ştacheta fixată, sus, de mai experimentatul şi mai cunoscătorul meu predecesor.

Onorat şi entuziasmat, am trecut la treabă. Pe la sfîrşitul lunii mai am scris un editorial „cu faţa la perete“, adică doar pentru mine însumi, ca să văd cum mă simt pus în situaţia de a dezvolta o idee în 1500 de cuvinte (acesta e necesarul paginii de deschidere). Mă mînca-n palmă să scriu ceva despre criza politică ce abia începuse – dar m-am abţinut, şi am scris un text despre ce bine e să ai într-o ţară, totuşi, trei reviste de istorie cu apariţie regulată etc. Apoi, pe la mijloc de iunie, a venit momentul să dau revistei primul editorial „de-adevăratelea“. (Şi) acum o lună criza politică era în toi – şi bănuiţi că iar mă mînca-n palmă să scriu despre ea. Dar iar m-am abţinut – şi am scris (martor mi-e nr. din *Istorie şi civilizaţie* pe iulie, care e încă pe piaţă) cum cred eu că va intra în istorie actualul nou-val al cinematografiei naţionale şi cum am luat masa cu Cristian Mungiu la un restaurant japonez din New York, prin toamna lui 2007.

Şi iată-ne acum la final de iulie. Iar a venit vremea să dau un editorial pentru revistă. Numai că acum recunosc deschis: nu mă mai pot abţine! A continuat criza politică? A continuat. A ajuns ea la apogeu? Pare c-ar fi ajuns. Păi, atunci de ce să nu dăm curs mîncărimilor din pălmi? Dacă tot e criză politică, măcar să ne crizăm cu toţii!

Aşa încît, din respect pentru dilematicii care sînteţi în aceste vremuri tulburi, vă dau ocazia să cunoaşteţi (în avanpremieră mondială!) ideea pe care o voi susţine în numărul din 15 august al onorabilei reviste amintite. (Cum? Spuneţi că nu vă interesează? Regret, e tîrziu: deja aţi citit trei pătrimi din textul de faţă, aşa că orice-aţi face, de-aici încolo autorul e mîntuit). Iată structura ideii:

Răspuns: pentru că n-avem Rege

- principala explicaţie pentru cvasipermanenta noastră criză politică şi pentru că am ajuns (iar) în faţa unui referendum de suspendare a unui (acelaşi) preşedinte e lipsa unui arbitru intern în jocul politic; nici *Justiţia*, nici *Parlamentul* şi nici *Preşedintele* nu au reuşit să furnizeze un arbitru;
- prin *arbitru* înţeleg un om sau o instituţie (de preferabil ultima) echidistant/ă, credibil/ă şi acceptat/ă de toţi competitorii – şi care să spună care-i albul, care-i negrul şi care sînt nuanţele dintre ele;
- lipsa unui arbitru credibil intern nu e excepţia, ci e constanta istoriei noastre: din acest motiv am căutat anţărţ arbitrul la Istanbul, Berlin, Moscova etc. Din acest motiv, atunci cînd junele noastre familii politice interne deja se istoveau luptîndu-se, am avut aşa mare nevoie să adoptăm un rege-arbitru (iar Carol I-ul şi Ferdinand s-au achitat mulţumitor de sarcină). După 1940, unii dintre noi am crezut că arbitrul va fi Hitler; apoi am crezut că va fi Stalin; Regele Mihai ar fi putut fi un arbitru, dar nu l-a mai lăsat geopolitica;
- în momentul de faţă, România este o entitate de circa 20 de milioane de cetăţeni, în care fiecare este jucător pentru sine şi are pretenţia de a fi arbitru pentru ceilalţi. E un nonsens;
- iar spargerea acestui nonsens se va face doar cînd fie *Justiţia*, fie *Parlamentul*, fie *Preşedintele*, fie *altcineva* vor intra convingător în rolul de arbitru.

* * *

Post-scriptum, exclusiv pentru dilematici: iar dacă nu va reuşi nimeni, poate n-ar strica să ne întoarcem la arbitrul pe care-l aveam pe cînd aveam şi crize mai puţine – la Rege, adică.

***Adrian Cioroianu** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte publicată:* Epoca de aur a incertitudinii, *Editura Curtea Veche, 2011.*

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Poveşti aiuritoare de iubire (II)

Mai întîi fu Relu, bărbatul acela frumos, frumos... cu ochii albaştri ca marea şi rîsul sănătos şi molipsitor. L-a cunoscut într-o zi fierbinte de iunie, cînd trebuia să ajungă la examene. Făcea autostopul, la marginea satului, satul ăla pustiu pe unde nu treceau decît vîntul şi ţiganii, din cînd în cînd, cu ochii după ciordeală, în rest nimeni, nimeni... În ziua aia, trecu el. Opri şi cu un zîmbet aiuritor îi zise: „Urcă, prinţesă, că te duc pînă la capătul lumii“. N-o duse chiar pînă la capătul lumii, ci doar pînă la intrarea în oraş, că doar pînă acolo ţinu Dacia aia hodorogită. Suficient însă să se îndrăgostească fără doar şi poate de bărbatul cu ochii albaştri ca marea şi să dorească să rămînă cu el pentru tot restul vieţii. Dar nu fu să fie decît vreo două luni, iubindu-se cu patimă pe bancheta din spate a aceleiaşi Dacii hodorogite, ea mirosind a trandafiri, el duhnind a benzină, mai apoi în odaia lui, printre rufe murdare şi cutii de bere, din cînd în cînd la ea, sub privirile severe ale părinţilor, ea declamînd versuri din Shakespeare, el grăbindu-se să prindă ultimul meci din campionat, ea făcînd planuri de viitor, el spărgînd seminţe. Rămase gravidă şi crezu că-l prinse pentru totdeauna pe omul vieţii ei, şi că-l va domestici pe bărbatul acela atît de frumos, dar atît de necioplit. Omul vieţii însă nu prea se sinchisi de vestea bună. Nici nu se bucură, nici nu se întristă, îi zise doar că el pleacă. Unde? îl întrebă cu ochii în lacrimi. Ridică din umeri şi plecă. Îi trimise apoi vorbă că îi recunoaşte plodul, dacă ţine la asta, dar să nu ceară altceva, că n-are nici un chef să-şi ia vreodată vreo slujbă, că-i un om liber şi că oricum n-ar fi mers, că ea e prea sofisticată, iar el e prea... el.

Şi s-a născut apoi Fănica, iar viaţa şi-a urmat cursul ei: Maria s-a aşezat la casa ei, cam mică, dar casa ei, şi-a găsit o slujbă, cam prea slabă, dar era o slujbă, părinţii n-au mai vrut s-o vadă, iar copila le spunea bunici vecinilor de la parter.

L-a cunoscut apoi pe Marcel, în parc, în timp ce-o plimba pe Fănica, cînd s-a aplecat galant să-i ridice suzeta, oferindu-i-o cu „trebuie să vă fie indispensabilă, mai ales noaptea“. Nu înţelese mare lucru din vorbele de atunci, dar tot întîlnindu-se prin parc, tot ridicînd suzetele copilului neîndemînatic, împingînd uneori la căruţ, alteori ţinîndu-i biberonul, făcînd una, alta, deveni el indispensabil. Şi uite aşa, se mută cu ea şi Fănica în cei 20 de metri pătraţi de pe Aleea Fanteziei. Nu-l mai iubi însă ca pe Relu, Marcel era doar o obişnuinţă de fiecare zi, gata oricînd să facă piaţa, s-o plimbe pe Fănica, să-i schimbe scutecele, apoi s-o lase la grădiniţă, s-o ia de la grădiniţă, să-i arate pozele de prin cărţi, să se certe cu ţaţele de prin parc pe te miri ce, un bărbat util. Şi atît! N-avea, de altminteri, altă treabă. Maria îşi mai luă o slujbă, mulţumită că a găsit un tată pentru copilul ei. Într-o zi, însă, plecă şi Marcel, nu prea ştia nici ea de ce. Găsi doar un bilet cu „Să ai grijă de Fănica noastră, Că eu plec“. Unde? De ce? Se căzni să afle o vreme, se blamă pe sine că poate nu fusese cea mai bună dintre femei, că poate nu-l iubise, deşi ea singură muncea pentru toată familia, că poate şi-ar mai fi luat o altă slujbă, că poate el şi-ar fi găsit o slujbă, şi cîte şi mai cîte. Peste ani, un vecin binevoitor îi spuse cît de departe şi pentru cîtă vreme plecă Marcel. Spusese la TV că Marcel al ei nu fusese chiar atît de indispensabil pentru o altă femeie aruncată, într-un moment de furie bolnavă, pe fundul unui lac. Se perpeli iarăşi o vreme, gîndind că ar fi putut fi ea... pînă într-o altă zi cînd îl întîlni, pe holurile tribunalului, acolo unde era traducătoare, pe Viorel... Şi fu iarăşi dragoste mare şi fulgerătoare, atît de mare că nu-l întrebă dacă are vreo slujbă, dacă îi plac copiii sau dacă nu cumva e legat de alta sau de altul... Trăiră bine o vreme, aşa vreo cinci luni, şi iarăşi îi veni dorinţa aia de a-l lega pe omul de lîngă ea pentru totdeauna şi iarăşi rămase gravidă. Viorel nu fugi la aflarea veştii, ba dimpotrivă, se apucă să împartă cei 20 de metri pătraţi pentru a-i face loc plodului ce va să fie. Aştepta cu nerăbdare ziua cînd avea să se nască băiatul lui, căci trebuia să fie un băiat şi căuta cu înfrigurare un nume: să fie Petrică, ca bunicul lui, sau Tudorache, ca celălalt bunic al lui. Dilemă mare... Sfîrşi însă repede, cam prin luna a şaptea, cînd un doctor guraliv vesti „o fată zdravănă şi curajoasă“. Viorel nu mai rămase pentru ziua cînd avea să se nască Viorica. Cu alte şapte fete de prin multele alte aventuri ce-l alergau prin tribunal după pensie alimentară, Viorel n-o mai dori şi pe a opta. El îşi dorise întotdeauna un ficior „zdravăn şi curajos“, aşa cum făcuse mama lui, aşa cum făcuse şi bunica lui; fetele i se păreau mult prea inutile şi mult prea naive.

În ziua aia, Maria îşi promisese sieşi şi fetelor ei că nu se va mai îndrăgosti niciodată. Şi se ţinu de promisiune o vreme, pînă într-o zi urîtă de noiembrie cînd îl întîlni pe scările tramvaiului pe Gică...

***Constanţa Vintilă-Ghiţulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga“ din Bucureşti. În 2012 i-a apărut la Humanitas cartea* În şalvari şi cu işlic. Biserică, sexualitate şi divorţ în Ţara Românească a secolului al XVIII-lea.

anti nostalgia

Văcăreşti (II)

„Mînăstirea Văcăreşti a fost ultima ctitorie domnească – una din cele mai frumoase – ale secolului XVIII şi cea mai mare mînăstire din Balcani. Călătorul Flachat, care a văzut-o în 1740, arată că avea aerul unei cetăţi, iar biserica era cea mai frumoasă din cîte văzuse. Arhitectul G.M. Cantacuzino, fermecat de ansamblul Văcăreşti, scrie în *Izvoare şi popasuri:*

«Jocul maselor şi al volumelor a fost întotdeauna subordonat unei stricte şi ermetice discipline de un riguros geometrist. De aici, o mare muzicalitate de volume născute dintr-o concepţie de o mare discreţiune, în care geometrismele abile şi gingăşiile florale alternau sau se completau. Pe intradosul acestei arhitecturi de bolţi, arcade şi firide, o pictură de tradiţie, de tehnică şi de şcoală bizantină dădea un cîmp larg de activitate simţului nostru cromatic şi uşurinţei noastre decorative.»

După cum arată şi planul din 1770, mînăstirea se întindea pe 3 ha şi avea două curţi: în prima (construită de Constantin Mavrocordat), unde se găseau clădirile corpului de gardă, se intra printr-o poartă cu turn-clopotniţă; în curtea a doua (construită de Nicolae Mavrocordat), de formă pătrată, înconjurată de ziduri foarte puternice, se găseau clădirile mînăstirii: turnul-clopotniţă, în dreapta şi în stânga căruia erau chiliile, cuhniile, casele domneşti, toate precedate de portice cu arcade, pe latura de răsărit, un elegant portic pe două nivele, cu paraclisul la mijloc, iar în centrul curţii, biserica.“

În vol. col. *Bisericile osîndite*
de Ceauşescu, Bucureşti 1977-1989,
Editura Anastasia, 1995
(v. şi nr. 420, 421, 424, 440)

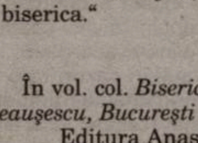

STILURI & STILOURI

Maria IORDĂNESCU

Iasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Dai în mine, dai în fabrici şi uzine!

Privind în urmă la cele întîmplate în ultimele săptămîni, vestea că 44% dintre tinerii țării au luat bacalaureatul nu mai este o veste chiar aşa de proastă. Dimpotrivă: avînd de rezolvat subiecte stranii şi inutile, cu un sistem de învățămînt apăsat de ineficiență şi delăsare, tinerii patriei s-au descurcat chiar onorabil.

În schimb, tot de cîteva săptămîni încoace, țara are numai veşti proaste pentru copiii ei. Una dintre ele ar fi aceea că o comisie de etică, cel mai înalt for de judecare a performanțelor academice, nu are obraz. Că ea poate decide că o lucrare care conține 80 de pagini copiate dintr-o altă lucrare nu poate fi etichetată drept plagiat. Cu alte cuvinte, o comisie (una dintre ele) formată din doctori în Drept poate avea standarde mai fragile decît orice om de bun-simț care a făcut măcar o singură dată o lucrare la limba română, cu reguli de citare a căror origine „se pierde în noaptea timpurilor". Tinerii români oneşti au căpătat în acest fel o nouă povară: Occidentul, dar şi forurile academice autohtone, şi aşa uluite de numărul destul de mare de diplome eliberate de facultățile noastre, vor privi chiorîş la orice titlu de doctor ataşat veunui nume cu iz românesc. Diploma falsă a unui prim-ministru nedemis pentru plagiat va relativiza pînă la anulare orice tentativă onestă de afirmare academică.

Țara mai are altă veste îngrijorătoare: ministrul Învățămîntului poate amenința cu desființarea o comisie de specialişti care ar avea curajul să-l supere pe prim-ministru. La rîndul lui, prim-ministrul îşi compară teza de doctorat cu un motor de maşină din 2003 testat după standardele din 2012. (Comparația ar avea noimă dacă motorul ar fi fost nou şi funcțional în 2003, or, după cum s-a stabilit deja, motorul nici măcar atunci cînd a fost scos pe piață nu era altceva decît o înnădire îngălată de piese vechi care-l făcea total inutilizabil.)

O altă veste proastă pe care țara o are pentru tinerii ei este aceea că, de acum încolo, trebuie să aibă grijă la ce vorbesc în public, aici sau în străinătate: critici Parlamentul, te vaiți în lume că legile nedrepte îți pun în pericol libertatea (şi ai şi argumente validate de îngrijorare a Uniunii Europene), că ai dubii serioase în privința felului în care funcționează justiția, atunci te faci vinovat de subminarea economiei şi de defăimarea țării. Vorba veche din anii stalinismului: „Dai în mine, dai în fabrici şi uzine!". Conform aceleiaşi logici, dacă spui ceva de rău despre un medic, denigrezi Ministerul Sănătății, dacă cerți un profesor că nu-şi face treaba cumsecade la catedră, secătuieşti resursele Ministerului Educației, sau dacă înjuri primarul din sat că n-ai canalizare, îi alungi cu vorba ta pe toți investitorii. (Dacă e un păcat să critici ilegalitățile celor care te guvernează, lauda deşănțată a mai marilor vremii devine o virtute. Atunci e greu de înțeles de ce Doina Cornea sau Radu Filipescu, care i-au „turnat" pe şefii comunişti Occidentului, au devenit eroi, iar Ştefan Andrei a făcut închisoare.)

Standarde mai fragile decît orice om de bun-simț.

Țara are, după cum spuneam, din ce în ce mai multe veşti proaste pentru viitorul ei: libertatea cuvîntului, onoarea căpătată prin ani lungi de rîvnă, legile clare care te apără de abuzurile puterii, toate capătă fisuri de nereparat. Ar fi o greşeală imensă să credem că amenințările îi privesc doar pe cei angrenați în lupta politică sau că îngrijorările Occidentului ne pot proteja: la urma urmei, bunicii noştri la fel au sperat, 40 de ani, să vină americanii.

Maria Iordănescu *este psiholog.*

■ ■ ■

Iaromira POPOVICI

bazar

Turism de tarabă

De cînd eram mică, mama a hotărît să mă ducă în vacanță altfel decît pe ceilalți copii: şi anume după începerea şcolii, cînd toți îşi vedeau cuminți de lecții.

Atunci găseam locuri, atunci era mai puțină lume pe stradă, la masă. Şi cum copiii îşi doresc, de cele mai multe ori, exact opusul celor pe care le vor părinții lor, eu, una, admiram mai curînd puhoaiele de oameni, locurile colectiviste, gen tarabele de la munte.

Exista, şi mai există încă, un soi de turism căruia, pe atunci, cred că îi spuneam „sindicalist": grupuri-grupuri de „cetățeni" îmbrăcați *casual* spre casnic, în bermude de casă sau rochii-capot şi şlapi, cu copii şi bunici, care dădeau tîrcoale locurilor standard: în Sinaia – curtea Peleşului, drumul dintre Peleş şi Mînăstire, parcul şi bulevardul central.

Oamenii respectivi vorbeau între ei, vesel şi uneori vulgar (se mai apostrofau, familial...) şi păreau a avea un unic scop – să consume. Ori produse perisabile, de genul alimente, de preferință cele care se mănîncă pe loc – acadele, mere pe băț, turte dulci etc. –, ori suveniruri.

„Suveniruri" e un termen actualmente poate impropriu în ce priveşte comerțul de tarabă, pentru că acum, pe lîngă obişnuitele aranjamente semiabstracte din lemn pe care scrie „Buşteni", se vînd şi numeroase obiecte, să le zicem, utilitare: de pildă, există, pe Valea Prahovei, o modă a puloverelor tricotate foarte colorat şi cu multe animale pe ele. În genul celor cu reni în relief pe care le vedem în filmele de Crăciun, doar că, de astă dată, cu animale carpatine: urşi, iepuri, cerbi, chiar şi căței. Un soi de pulovere-covor, prea colorate pentru a fi purtate.

De altfel, fauna specifică zonei pare să primeze – la aceleaşi tarabe găseşti animale locale din toate materialele posibile: de la blană (propria?) la lemn sau metal. Există un urs hîtru cu un peşte, în picioare, care le rînjeşte turiştilor. Şi cîțiva cerbi şi iepuri flocoşi din blană subțire, gata să năpîrlească.

De asemenea, avînd în vedere bine cunoscuta tradiție a oieritului şi păstoritului prin zonă (pe cîți dintre noi nu ne-au alergat, cel puțin o dată, cîțiva cîini ciobăneşti cînd am fost pe munte...) la aceleaşi tarabe se găsesc o mulțime de... oi. Oi-perne, oi-papuci, oi în diverse forme moi şi acoperitoare.

Altfel, se mai găsesc perne cu personaje din desene animate, căni aşijderea, şi inscripții cu poantă. Bumeranguri pe care posesoarea lor le aruncă, demonstrativ şi amenințător, spre turişti. Milieuri şi fețe de masă, cu bine cunoscutele broderii. Chestii sclipicioase şi religioase, în general cu tentă *horror*. Se pare că posibilii cumpărători vizați sînt în primul rînd copiii, cele mai uşoare victime, apoi bunicii, amatori de chestii casnice ieftine; şi, nu neapărat în ultimul rînd, cuplurile hître, care mai cred în înțelepciunea de tarabă.

Înțelepciunea în cauză emite o serie de maxime care minimalizează lucrurile grave ale vieții, de la beție la iubire şi moarte. Închistate în formule fixe, acestea pot fi cuprinse chiar cu minți înguste, pot fi domesticite şi asimilate, digerate. Nu-ți mai poate fi frică de singurătate sau moarte, dacă un bufon anonim le cuprinde în cîteva fraze binesimțite.

La fel se întîmplă şi cu plimbările din jurul tarabelor văzute dinafară: oamenii în grupuri compacte, ca la manej, care le dau tîrcoale, par să reprezinte o normalitate facilă, uşor de atins. Familia asta e: mama, tata, copilul şi bunica, eventual un cățel, un bunic, vreo cumnată sau soacră, care înaintează spre locuri la îndemînă, împreună, mai ciondănindu-se pe parcurs.

Dar nu asupra lucrurilor esențiale (pe care, de altfel, le-am rezolvat în aforismele de pe inscripții), ci în ce priveşte următorul obiectiv pe care-l mai au de vizitat, următorul restaurant în care mai au de mîncat.

Din toate aceste motive îmi doream, cînd eram mică, să fac parte din turismul de tarabă. Să mă învîrt la pas, alături de ceilalți, ca mine, de ce nu, în manejul vacanțelor colectiviste, în care aparențele contează, într-un mod stupid, şi totuşi, plăcut.

■ ■ ■

Selma IUSUF

legende urbane

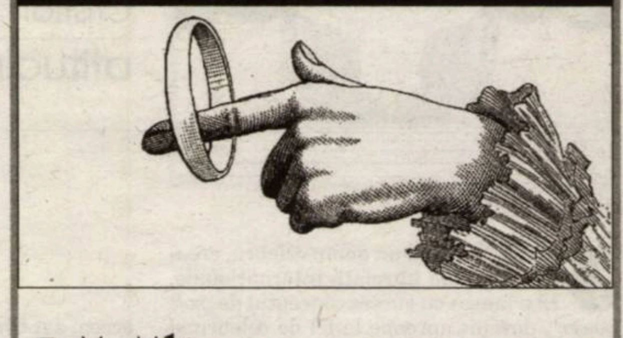

Bătălia prosoapelor

Vreo patru-cinci femei stau în balcoane, aplecate peste balustradă. Jos, la piscina micului hotel, cei patru-cinci soți ai femeilor din balcoane se rotesc hăbăuci printre şezlonguri şi umbrele. „La stînga, la stînga, lîngă palmierul ăla!", țipă o englezoaică. Bărbatusău se duce spre stînga, dar ratează locul cu pricina. Cară o geantă lucioasă de plajă, plină cu loțiunile de bronzat, revistele şi apica trebuincioase unei lungi zile de relaxare. În balconul de alături, o nemțoaică îşi îndrumă şi ea soțul prin comenzi scurte. Burtoşi, adormiți şi uşor mahmuri de la băuturile gratis de aseară, bărbații reacționează lent; mecanisme cu circuitele pe jumătate arse.

E 8 dimineața. A început. A început încă o frumoasă zi de vacanță. Cu manevrele tactice ale cuceririi celor mai bine plasate şezlonguri. Mă rog, *loserii* care n-au avut grijă să-şi lase prosoapele de la 6 dimineața, semn al locului ocupat, semn al cuceritorului definitiv, al primului venit care înfige victorios cîrpa civilizațională roz cu verde, *loserii* n-au decît să se mulțumească cu resturile. Învingătorii îşi marchează din timp teritoriul. Nu contează că ocupă aiurea nişte locuri şi apoi nici nu se mai sinchisesc să stea pe ele. Aşa fac cuceritorii, sînt mai aroganți.

După episodul matinal al aşezării în spațiu, urmează o bătălie mai grea, corp la corp, de data asta. Alimentarea trupelor. Micul dejun. Dacă nu vrei să fii călcat în picioare de vreo grăsană calcinată de atîta stat la soare, aflată în goană după cîrnați şi fasole la 8 dimineața, nu te du. Dacă nu vrei un cot în coaste de la vreun burtos în stomacul căruia încă mai bîldîcăie berea de aseară, terorizat de ideea că pîinea e pe sfîrşite, nu te du. Dacă nu vrei să-ți vomite cu iaurt şi fructe pe papuci vreun copil insolat de ieri, nu te du.

A treia luptă a zilei e una solitară. E Ahab după balenă, bătrînul lui Hemingway încleştat de unul singur cu peştele-spadă. E vorba de lupta stoică a statului la soare. E o încercare menită a măsura hotărîrea individuală, rezistența personală, încleştarea privată cu soarele înnebunitor. Cărnurile omeneşti prăjite: juma de oră cu fața în sus, juma de oră cu fața în jos. Intrat în piscină. Uscat juma de oră cu fața în sus, juma de oră... În etapa asta, turistul duce în bandulieră loțiunile de bronzat. Soția îşi fîsîie soțul pe brațe şi umeri, soțul îşi fîsîie soția, amîndoi fîsîie un copil chirăitor care vrea să stea numai în apă şi care face bombițe în piscină de-ți udă temeinic ultimul Franzen pe care te chinui să-l citeşti; lectură grea, iei de la cap o frază de patru ori şi realizezi că n-ai înțeles nimic. Se urlă, soarele arde ca dracu' şi îți dai seama că cel mai enervant zgomot din lume e pliciuitul şi tîrşîitul şlapilor. Flip-flop, plici-ploc, hîrşti-fîrşti.

Femei monumentale stau cu soarele în cap la două după-amiaza. Luptă cu zăduful. Mai înfăşoară un tricou pe genunchii de un roşu organic, mai pun un prosop pe umerii de un roz-cărniu ca fleica de vițel. Le vezi cum asudă. Dar trebuie. Pentru că dacă nu te întorci acasă omul negru se cheamă că nu te-ai distrat în vacanță. Altminteri cum să umbli mîndru la metrou prin Londra sau la Bucureşti, dacă nu arăți ca un băț de chibrit ars?

Dar ştiți ce lipseşte în toată competiția asta? Lipseşte competiția trupurilor. De lupta asta nu-i mai pasă nimănui. Şi atunci se pun laolaltă vagoane de celulită. Containere de burți. Butoaie de tîțe. Hîrdaie de funduri.

Ziua de vacanță se încheie glorios spre seară. Altă luptă la masă, cu sosuri stropşite peste tot, cu foi de salată zburătăcite ca după uragan şi cu rîcîitul în tăvi după o bucată mai arătoasă de plăcintă. După – program de karaoke. Bănuiesc, cea mai penibilă distracție inventată de om. Guri uleioase hăulesc nişte Beatles. Nişte Queen. *„Lalalalala, we are the champions!"*

Selma Iusuf *este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

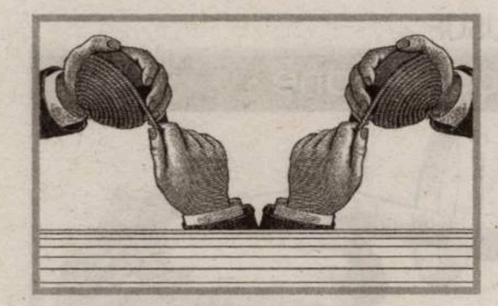

Cristian GHINEA

atitudini
mic-burgheze

Relaxaţi-vă, secolul ăsta va fi tot american!

Joseph Nye este un domn celebru, creator de şcoală în relaţii internaţionale. El a lansat cu succes conceptul de *„soft power“*, devenit aproape la fel de celebru şi aproape la fel de abuziv folosit ca şi sintagma „sfîrşitul istoriei“ a lui Fukuyama. Deci, cînd Nye publică ceva, e de citit cu creionul în mînă. Polirom a tradus cartea sa din 2010 – *Viitorul puterii*. Cu această ocazie sper ca „soft power“ să aibă odată o traducere definitivă în română, pentru că folosim tot felul de formule. Traducătoarea Ramona Lupu optează pentru „putere blîndă“ – mi se pare o alegere fericită şi poate rămînem la ea.

De remarcat că Nye vrea să salveze conceptul „putere blîndă“ de propriul succes: „Întrebuinţarea răspîndită a însemnat uneori utilizarea greşită a conceptului drept sinonim pentru orice altceva în afară de forţa militară. (...) Dar puterea blîndă este un concept descriptiv, şi nu unul normativ. Asemenea oricărei forme de putere, ea poate fi exercitată în scopuri bune sau în scopuri rele. Acoliţii lui Hitler, Stalin şi Mao au considerat că aceştia deţineau putere blîndă cu prisosinţă, dar aceasta nu a însemnat că era şi bună. Nu este întotdeauna mai bine să suceşti minţi decît să suceşti braţe“ (p. 100). Care e problema? Omul a simţit, pe bună dreptate, că ideea sa a ajuns un fel de vorbă de bazar politic, mai ales că era epoca în care lumea bună avea nevoie de justificări raţionale pentru a-l urî pe George W. Bush. Deci, s-a creat schema simplistă: putere blîndă – bun / putere militară – cîh. De fapt, spune Nye, o politică eficientă trebuie să combine inteligent puterea blîndă cu puterea militară. Şi pentru că trebuia să poartă un nume, i-a spus „smart power“ – putere inteligentă. Dar dacă oamenii au făcut din „puterea bîndă“ un slogan, nu vor face şi din cea inteligentă un alt slogan? Bineînţeles, iar Nye se plînge deja că se întîmplă asta, politicienii vorbesc deja despre puterea inteligentă a Americii, că doar „nimeni nu vrea să fie «nătîng»“ (p. 232). Săracul domn Nye pare a pedala contra curentului, scoate sintagme atît de bune, încît devin irezistibile pentru sloganizare.

Atunci, poate exista o „putere inteligentă“ în mod real?

Dar să depăşim discuţia despre concepte, pentru că această carte este o trecere în revistă inteligentă şi cuprinzătoare a dilemelor globale actuale. Ce se întîmplă cu sistemul mondial de putere? Va însemna creşterea Chinei un conflict inevitabil cu puterea dominantă actuală, aşa cum creşterea Germaniei imperiale a dus la Primul Război Mondial? Sau creşterea puterii Asiei va fi absorbită într-un nou sistem de relaţii, aşa cum creşterea puterii Statelor Unite în secolul al XIX-lea nu a dus la un conflict cu hegemonul de atunci, Marea Britanie, deşi multă lume aştepta acest lucru?

Discursul public în legătură cu creşterea Chinei este nejustificat de alarmant, spune Nye, care şi citează sondaje după care mulţi americani sînt convinşi că economia chineză a depăşit-o deja pe cea americană, cînd de fapt e de trei ori mai mică. Un citat interesant: „Dacă ar fi să-i credem pe cetăţenii ei, [America] este întotdeauna deprimată, stagnează mereu, se află tot timpul într-o criză gravă şi nu a fost niciodată altfel“ (p. 176). Citatul îi aparţine lui Charles Dickens. Deci sentimentul public al declinului pare a fi o constantă americană, şi a fost la fel în anii ’50-’60, cînd erau convinşi că URSS îi va copleşi, apoi în anii ’70-’80, cînd Japonia era cea care îi va depăşi. Acum este China. Declinul american, spune Nye, nu e declin decît relativ: America e tot aceea, dar China creşte. America rămîne singura putere capabilă să influenţeze politic şi militar orice colţ al lumii (singura care se apropie acum de acest statut este Uniunea Europeană, dar doar în zonă economică). Nye face comparaţii între America şi China (dar şi alte puteri – Japonia, UE, Rusia, Brazilia, India) pe toate palierele relevante: putere militară, putere blîndă, putere economică. Deşi China a înţeles importanţa puterii blînde, propriul sistem politic îi creează un handicap imens. Problema cu puterea blîndă, sau cu forţa de atractivitate este că guvernul poate să facă foarte puţine pentru a o creşte. China creează sute de Institute Confucius (un fel de ICR la dimensiune chineză), dar, altfel, cînd încearcă să se deschidă spre lume, lumea nu observă chestii plăcute. Olimpiada de la Beijing a fost aproape imediat ştearsă din memoria colectivă a lumii de intervenţiile brutale contra minorităţilor şi disidenţilor. Industria cinematografică indiană creează atractivitate pentru India mai mult decît industria similară din China, care – deşi susţinută de stat – nu prinde la public pentru că, de fapt, e propagandă (cel mai de succes regizor chinez face doar filme istorice, în ideea că acolo e mai puţină propagandă, deşi Sergiu Nicolaescu ar şti mai bine). Cît priveşte puterea militară, mişcările Chinei nasc îngrijorare imediată printre vecini, care apelează repede la America pentru a ţine trupe în zonă. Problema Chinei este că potenţialul ei de alianţe este prost spre catastrofal. În vreme ce America a creat un „imperiu pe bază de imitaţie“ (lumea se înghesuie să intre în sfera de influenţă americană). După America, următoarele două cele mai bogate şi sofisticate puteri sînt Uniunea Europeană şi Japonia. Ambele sînt aliate militar, economic şi politic cu Statele Unite. Celebrul bloc BRIC (Brazilia, Rusia, India, China) nu funcţionează ca un bloc. Rusia doreşte să fie o mare putere, dar are doar putere militară şi foarte puţină putere de atracţie, plus că pe graniţa siberiană trăiesc la nord 6 milioane de ruşi şi la sud 120 de milioane de chinezi (Studiul recent al lui Nicu Popescu – „Dealing with a post-BRIC Russia“ – aduce multe amănunte surprinzătoare despre acest subiect şi despre tensiunea dintre Rusia şi China, puţin vizibilă în Europa – studiul se poate găsi la liber pe net). India este, de fapt, rivalul Chinei în Asia. Deci, ce poate să facă China? Să zdruncine sistemul şi să provoace hegemonul riscînd o mare alianţă contra sa, cum a făcut Germania contra Angliei în 1914? Sau să devină un jucător responsabil, care să lucreze cu SUA în a crea reguli globale şi să ajute la impunerea lor? Pentru a încuraja China în această direcţie, America, spune Nye, trebuie să o coopteze în desenarea acestor reguli. E uşor de zis, dar trebuie să vrea şi China.

Ultimul capitol este o reţetă pentru aplicarea puterii inteligente a Americii. Cînd o citeşti pare şi logic, şi simplu, ceea ce se întîmplă foarte rar. America ar trebui să contribuie la păstrarea balanţelor regionale, cam cum Marea Britanie a încercat să asigure echilibrul pe continentul european în secolul al XIX-lea. Folosirea puterii militare numai acolo unde partenerii regionali doresc aşa ceva. De pildă, europenii sînt rezervaţi faţă de puterea militară americană, în schimb japonezii şi coreeni salută implicarea americană în regiunea lor, de frica Chinei.

Asemenea sfaturi par inteligente şi utile. Dar ce te faci cînd aplicarea lor poate duce la neînţelegeri şi noi pericole. Politica de echilibru a Londrei i-a adus porecla de „Perfidul Albion“ şi a făcut-o nepopulară pe continent pentru toată lumea, pentru că nimeni nu avea, de fapt, încredere în englezi. Dacă americanii vor juca la acest mod pentru asigurarea echilibrului între China şi Japonia, nu se vor simţi japonezii trădaţi? Iar dacă muţi forţe americane din Europa în Asia, nu se vor simţi chinezii provocaţi suplimentar? Şi cu americanii ocupaţi în Asia, se vor simţi ruşii încurajaţi să intervină în Europa? Ce spun acum nu este o critică la adresa lui Nye. Pur şi simplu, observ că ce poate să pară inteligent într-un plan pe hîrtie, în lumea reală poate să fie perceput altfel. Atunci, poate exista o „putere inteligentă“ în mod real? Posibil, dar vom şti dacă a fost inteligentă abia după ce se va fi consumat.

P.S. Reacţia Casei Albe şi virulenţa intervenţiei Uniunii Europene în criza instituţională din România arată, la nivel istoric, beneficiile de a fi membri ai acestui „imperiu prin invitaţie“, care acum are două capitale. Din păcate, democraţia noastră nu are încă o masă critică de cetăţeni care să protejeze instituţiile şi mecanismele de contra-putere atunci cînd o facţiune politică este decisă să le calce în picioare. Cînd scriu aceste rînduri, intervenţia în treburile noastre interne a avut loc şi aştept să văd că va funcţiona. O intervenţie decisă şi de salutat.

Dacă luăm o distanţă istorică, vedem că mare parte a lumii e compusă din democraţii. Dar mai vedem şi că, în afară de Marea Britanie, Statele Unite, blocul scandinav şi, parţial, Franţa, restul democraţiilor care acum par solide nu au reuşit prin forţe proprii. Ci prin intervenţia decisă şi de salutat a unor puteri externe, mai ales a Statelor Unite. Dacă ni se pare că acum democraţia românească este în grija UE e pentru că cele două capitale şi-au împărţit sarcinile, noi sîntem în grija Bruxelles-ului. Cine nu mă crede, să se gîndească la Germania, Japonia, Spania, Irlanda, Portugalia – toate au părut la un moment dat fără şanse de democratizare şi au fost trase de păr în sus din afară. Încă vreo două decenii de supervizare şi scatoalce cînd e cazul, şi vom putea zice că am depăşit hopul consolidării democraţiei. Ceea ce ar fi o premieră în istoria României.

facebook.com/
Cristian.Ghinea.CRPE

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

Pepenele la un leu kilu'

E vremea pepenelui. Un pic ’naintea Sfîntei Marii mari şi pînă la a mică. După aia s-a dus, se îneacă, se duce, se rostogoleşte. Nu ne mai pasă de el. Mi-e teamă de pepene. Cum mi-e teamă, vai, de tot ce-i legumă şi se face mai devreme pe piaţă, decît în pămînt. Prefabricatul. Am crescut cu ideea: băiete, vezi că i se învîrte goada şi, prostul, se coace mai repede. El mare, nătăfleţ stă şi aşteaptă să-l ridici, să-l duci, să te bucuri de zeama, roşul lui. Şi-nainte de asta un ţăran, un neica nimeni îşi bate joc de el, îi omoară viitorul. El, naiv, suportă prostia omului. Acum învîrtitului cozii i s-a adăugat chimicala. Blajin cum e, pepenele înghite şi nepotrivirea asta. Tîmp, se înverzeşte la coajă mai abitir. Vai de capul lui, că-i numai cap. Şi standardele noastre scad. Scad. Zicem că-i verde în coajă, vai de mama noastră, îl cumpărăm şi cînd ajungem să-l băgăm în pepenele nostru-stomah, ce să vezi? Nu-i dulce. E iluziile noastre, vai! Că-i dulce! N-are, neică, zeama aia să ţi se scurgă pe deşte, pe bot. Să te-nfigi în el ca turbatul şi să nu-l cuprinzi că dă pe dinafara ta. Şi să-l vrei tot şi să te umfli şi să zici; nu mai pot! Şi să mănînci iar ca să-l domini, să-l ai în tine, să-l termini. Pepene în pepene eşti! Şi ce bine e! Azi, te păcăleşti cu pepenele. Te păcăleşti şi cînd să fie iluzia ta? De două îmbucături? Hai! Atîta! Şi-l laşi. Deziluzie. Nu te umfli. Păcat! Mare păcat!

dosar DILEMA VECHE
Coordonatoare: Iaromira POPOVICI

Cutremure

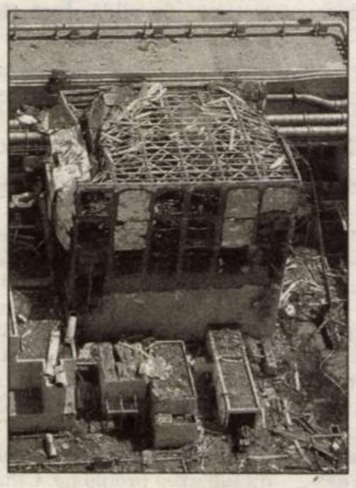

Texte și opinii de:

- Dan LUNGU (profesor la Universitatea Tehnică de Construcții București)
„Cutremurele vrîncene şi vulnerabilitatea seismică a Bucureştiului“
- Dragoș MARCU (inginer proiectant de structuri pentru construcții)
„Cerinţele induse de cutremure“
- Gheorghe MĂRMUREANU (fost director general al Institutului Național pentru Fizica Pămîntului între 2000-2011)
„Unul adînc, unul de suprafaţă...“
- Mircea RADULIAN (director științific al Institutului Național pentru Fizica Pămîntului)
„Nu se pot face preziceri cu exactitate“
- Mircea SĂNDULESCU (profesor la Facultatea de Geologie și Geofizică, Universitatea București)
„România, cea mai seismogenă arie din Europa, în afara celei mediteranean-anatoliene“

argument

Discuții inutile?

Despre cutremure se tot vorbeşte, în ultimul timp. Se discută, aprig, posibilitatea sau probabilitatea unui cutremur serios în următorii doi ani (sigur că teoriile privind sfîrşitul lumii în 2012 au contribuit şi ele).

Televiziunile şi mass-media, în general, sînt printre principalii iniţiatori ai discuţiilor. Alături de repezentanţii acestora sînt nu doar „specialiştii“ (termen în sine discutabil), ci şi tot soiul de alte persoane care cred că au o legătură cu subiectul: prezicători, vrăjitoare.

Părerile sînt împărţite, panica – destulă. Cert e că de la cutremurul din 1977 a trecut destul, iar acum că Institutul de Fizică a Pămîntului beneficiază de o aparatură mai performantă, care înregistrează instantaneu toate seismele, fie ele de 2-3 grade, oamenii îşi permit să discute.

În general, problema unui viitor mare cutremur a rămas la nivelul discuţiilor. Serioase sau din cele care bat cîmpii, ele nu pot rezolva situaţia multor clădiri cu bulină, sau fără bulină, dar cu probleme, care nu au fost consolidate în Bucureşti.

Motive, evident, se pot găsi cu carul, de la discrepanţele în cadrul asociaţiilor de locatari la regimul proprietăţii. Drama e că, în cazul unui cutremur serios, de peste 7 grade, multe dintre acestea nu vor rezista, probabil.

Deocamdată, numărul celor consolidate se ridică la minuscula cifră de douăzeci şi ceva. Cele mai multe dintre ele sînt în centru, unde e mare dever de populaţie zilnic. Mi-e frică să mă gîndesc la ce s-ar putea întîmpla.

Desigur că mai sînt multe alte probleme legate de cutremure, care trebuie discutate, precum: normativele după care s-a construit după ’77, dar şi după ’90, şi în ce măsură se „asortează“ ele cu cele europene; educaţia populaţiei în cazul unui viitor cutremur, ce trebuie să facă şi cum să acţioneze.

Dosarul de faţă e departe de a-şi propune să le rezolve pe toate acestea. Ci doar să le semnaleze, sperînd să mute puţin accentul de pe chestiuni legate de prevederea unui viitor cutremur (care oricum nu se poate face) pe cele ale prevenirii dezastrelor ce-i pot urma.

Le mulţumesc lui Dan Lungu şi Adrian Stănică pentru sprijinul acordat la realizarea acestui număr. (**Iaromira Popovici**)

BARBURISME

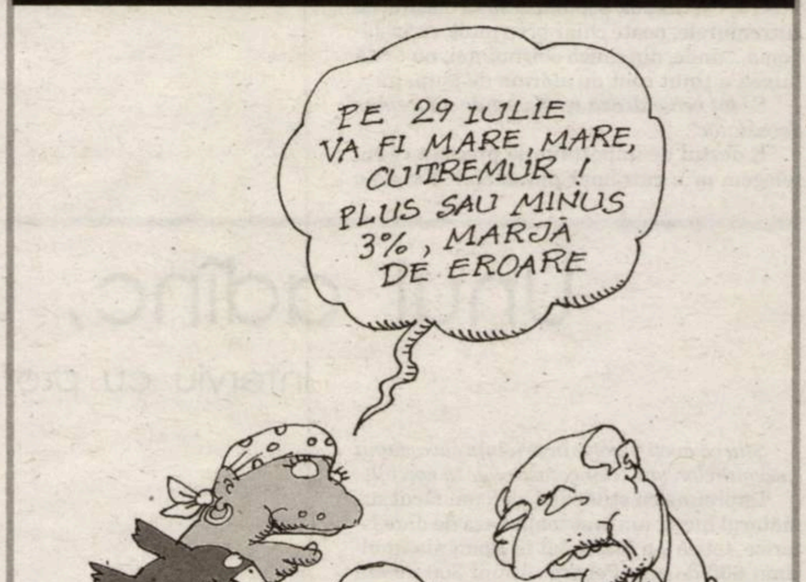
PE 29 IULIE VA FI MARE, MARE, CUTREMUR ! PLUS SAU MINUS 3%, MARJĂ DE EROARE

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiți ascultători!

**Dar nu acum.
Emisiunea *Punerea pe gînduri*
va fi reluată după 1 septembrie.**

„Nu se pot face preziceri cu exactitate“

interviu cu Mircea RADULIAN

În ce măsură poate fi prezis un viitor cutremur?

Realitatea și adevărul adevărat arată că nu se pot face preziceri cu exactitate. Și asta putem afirma destul de categoric. Prin predicție se înțelege precizarea mărimii viitorului cutremur, locul și timpul de producere, între anumite limite. Așa se pot face predicții de termen lung: una dintre acestea a făcut-o dl Purcaru. Ele se bazează pe modele statistice, dar statistica e destul de săracă la cutremurele mari, iar fenomenul e complicat și neliniar. Se spune, de pildă, că în Vrancea cutremurele mari apar la aproximativ 30 de ani. Or, aceasta este o simplă valoare medie, în timp ce în realitate pot să apară mai multe cutremure mari grupate într-un interval mai mic de timp, urmate de perioade mai lungi de calm seismic. Nu există o regulă universal valabilă.

Cea mai frecventă întrebare este dacă în 2012 va fi un cutremur…

E o întrebare dificilă. Eu aș fi tentat să răspund că nu mă aștept să apară, pentru că, deocamdată, nu avem nici un semn în acest sens. Dar, pe de altă parte, sîntem conștienți de faptul că zona Vrancea este capabilă să genereze cutremure mari la orice oră și pe neașteptate.

În ultimul timp este mereu semnalată activitatea seismică din Vrancea…

Trebuie să se înțeleagă că în Vrancea există o activitate permanentă, care are o anumită constanță. Este o caracteristică a zonei. Mă refer la cutremure mai mici. În trecut, informația despre această activitate nu era pusă la dispoziția publicului larg. În prezent, mijloacele de comunicare sînt foarte performante și se întîmplă să aflu despre un cutremur la cîteva secunde după apariția lui, chiar înainte de a accesa datele de la comandamentul de veghe seismică al Institutului nostru. Cu timpul, populația se va obișnui cu cutremurele, poate chiar prea mult, ca în Japonia... unde, din cauza obișnuinței, nu toată lumea a ținut cont de alarma de tsunami...

Se tot vehiculează termenul de „cutremur devastator“...

E destul de important de precizat ce înțelegem prin cutremur devastator. Există o lege în seismologie: cu cît un cutremur e mai mare, cu atît e mai rar. Dacă e vorba de un cutremur devastator în Vrancea, acesta ar avea magnitudinea peste 7 și nu văd de ce ar trebui să apară în 2012. Nu avem nimic, deocamdată, care să ne pună pe gînduri în sensul ăsta...

Dar ce anume v-ar pune pe gînduri?

Dacă la un moment dat ar apărea o serie grupată de cutremure, ceva mai mari ca magnitudine (între 4 și 6). Acestea ar putea constitui așa-numitele fenomene precursoare, care preced apariția evenimentelor majore. Trebuie însă știut faptul că astfel de fenomene nu apar întotdeauna.

Vom putea identifica zonele critice, dar va fi greu să precizăm exact momentul cînd se declanșează cutremurul.

Păstrați-vă calmul,
nu intrați în panică, liniștiți-i
și pe ceilalți, protejați copiii,
bătrînii și femeile.
Nu vă speriați
de zgomotele din jur.

Zona Vrancei e în legătură cu alte zone seismice?

Nu putem spune că nu sîntem în legătură cu alte zone seismice. Vrancea chiar este la un contact de trei plăci tectonice. Nu e întîmplător ce se întîmplă aici. În trecut aici au avut loc procese tectonice ample, cum ar fi ridicarea munților sau rotația arcului carpatic ca efect al rotirii plăcilor. În momentul de față, foarte mulți specialiști sînt de acord cu faptul că activitatea seismică trecută desfășurată la scara întregului lanț muntos s-a restrîns în prezent la zona Vrancea și e într-o fază de dispariție. Este un semn bun, dar vorbim de dispariția la scară tectonică, deci va mai dura cîteva sute de mii de ani. Pînă una-alta, deși pe cale de dispariție, ultimele zvîcnete ale zonei Vrancea produc încă efecte devastatoare. Să ai cutremure de cîte 7 grade de două ori pe secol nu e puțin lucru.

În viitor, avem vreo șansă să prezicem cutremurele?

Calea adevărată este modelarea fizică cît mai realistă a fenomenului seismic. Aceasta permite identificarea zonelor de tensiune crescută potențial periculoase. Chiar și în aceste condiții, transferul de tensiune tectonică se face lent, în timp, și vom putea identifica zonele critice, gata să erupă, dar va fi greu să precizăm exact momentul cînd se declanșează ruperea majoră. Poate fi vorba de zile, luni... Una e să spui că va veni un cutremur într-o zi-două, alta – în cîteva luni sau într-o jumătate de an. Aș fi foarte mulțumit chiar și cu predicții de acest tip, dacă s-ar baza pe modele fizice credibile.

S-au făcut progrese semnificative în acest sens?

Progresele sînt foarte mari în ceea ce privește monitorizarea datelor. Sînt multe stații. În '77 nu a existat decît o singură înregistrare, de pildă. Încă sîntem în urmă la prelucrarea datelor sau la înțelegerea fenomenului care stă în spatele lor. În momentul de față, e greu de spus cînd ne așteptăm să avem la îndemînă predicții suficient de bune. Nu cred că foarte curînd. Dar putem cu siguranță să ajungem la o mai bună înțelegere a fenomenelor ca bază solidă pentru viitoarele predicții.

Și atunci care ar fi soluția... salvatoare pentru România?

Dacă s-ar construi după anumite norme nu am avea probleme. Chiar în '77, clădirile care au căzut aveau hibe de construcție. Desigur, simți cutremurul, dar locuința nu se prăbușește. Din acest punct de vedere, Vrancea nu e cel mai rău caz. Toate cutremurele mari se petrec cam în același loc, bine știut și la adîncime. De aceea cunoaștem cu destulă precizie efectele la care ne putem aștepta și ce măsuri să luăm pentru reducerea acestora.

Mircea Radulian *este director științific al Institutului Național pentru Fizica Pămîntului.*

a consemnat Iaromira POPOVICI

Unul adînc, unul de suprafață...

interviu cu prof. dr. Gheorghe MĂRMUREANU

Știu că aveți o teorie în privința succesiunii cutremurelor, și a celor catastrofale în special...

Împreună cu studenții mei, am făcut următorul lucru: am luat toată baza de date istorice, tot ce s-a întîmplat în România în ultimii 600 de ani. Pentru ultimii 300 de ani am date în detaliu. De la biserici, de la mînăstiri, de la școli. Au fost cinci mari cutremure care au produs pierderi de vieți omenești și multe distrugeri. Primul a fost la 1738. Cutremur despre care avem date foarte multe, cînd Putna a fost distrusă. Scrie despre el în cronicile vremii. Rușii l-au cotat cu 6,8. Însă în 1986 am avut acel cutremur de 7 care nu a produs nici un fel de pagube. Și atunci acesta nu a putut fi atît de mic: cred că era un cutremur tip 4 martie 1977, care nu s-a simțit înspre Moscova.

Urmează, după 64 de ani, cel din 1802. Cotat ca cel mai puternic din epocă. A avut loc la 1 fără 7 minute, ziua. Și lumea ieșise din biserici. Toate bisericile au căzut la pămînt, însă nu au murit oameni... La Mitropolie, erau crăpături de sute de metri și din pămînt au ieșit apă, nisip și păcură, spune Sadoveanu, în *Frații Jderi*. De ce păcură? Pentru că în partea de sud-est a Bucureștiului erau două depozite de cărbune, care, din cauza cutremurului foarte puternic, s-au transformat în păcură. Avem și altceva interesant în legătură cu el: o scrisoare primită la Universitatea din Moscova, în care se spune că, în 1802, la ora cutremurului, o bonă, în curtea bibliotecii universității, plimba un băiețaș în cărucior. Aceasta a văzut că au început să cadă statui și că băncile se deplasau. Băiețelul era... Pușkin.

Urmează cel din 1838, care a dus la formarea Lacului Roșu. Bine descris de un inginer geolog trimis de prințul de Savoya, care spune că au fost trei șocuri și că la Niș s-a simțit foarte puternic. A fost cutremur de suprafață.

Urmează 1940. Cutremur de adîncime. Au fost distruse Focșaniul și satele vecine. A căzut blocul Carlton, dar avea o greșeală de proiectare.

Urmează 1977, de suprafață, la 95 de km adîncime.

Acum va urma unul adînc. Cea mai mică distanță pînă la un altul de suprafață, puternic, e de 64 de ani. Ceea ce înseamnă că după 2041 va urma un cutremur catastrofal pentru România. Cînd va lucra sistemul din Asia. Toate sînt în legătură. Globul pămîntesc e ca un ou, crăpat în mai multe locuri, în blocuri tectonice, 14 sau 15, la contactul dintre care apar cutremurele.

Este un joc de propagare de unde seismice. Dacă e mai de suprafață, afectează Bucureștiul, dacă e foarte adînc, afectează Moldova, Focșaniul.

Cutremure peste 6 vor fi multe, dar nu se va întîmpla nimic. Nu săriți la geam sau pe geam, precum Dan Iordăchescu în '77.

Ce părere aveți despre construcțiile bucureștene și rezistența lor la cutremure serioase?

Am mai multă siguranță în ce s-a făcut după standardele din '63 pînă în '70. Apoi s-a construit foarte bine din 1980 pînă în 2000. Lumea nu era atentă la consumul de materiale. După 2000 au venit firme străine care au construit după standardele lor – ei au cutremure de suprafață, crustale. Cele din Vrancea sînt la mare adîncime, e altceva. De asemenea, acele copertine de sticlă pe care le folosesc sînt foarte periculoase.

Gheorghe Mărmureanu *a fost director general al INFP între 2000-2011.*

a consemnat Iaromira POPOVICI

Dan LUNGU

Cutremurele vrîncene

şi vulnerabilitatea seismică a Bucureştiului

Cutremurele vrîncene sînt repetabile la intensităţi nepredictibile. În Europa, în ultimii 97 ani, cel mai mare număr de victime provocat de un singur eveniment seismic s-a înregistrat în România, pe 4 martie 1977: 1574 de persoane, din care în jur de 1400 în Bucureşti.

După numărul total de victime produse de cutremurele din secolul al XX-lea, România poate fi clasată regional pe locul 3, după Italia şi Turcia. Conform estimărilor Băncii Mondiale din 1978 (Report No. P-2240-RO), totalul pierderilor economice ale României a fost de peste 2 miliarde de dolari (echivalentul probabil a peste cca 8-10 miliarde de dolari astăzi). Peste 70% din pierderi au fost în domeniul construcţiilor şi peste două treimi – în Bucureşti.

În 1977, în Capitală s-au prăbuşit 32 de clădiri înalte din beton armat, dintre care 29 construite înainte de 1945, cu zero cunoştinţe de proiectare seismică, şi 3 noi, construite în anii '60-'70.

În Bucureşti, în 1940, pe 10 noiembrie, s-a prăbuşit blocul Carlton, cea mai înaltă construcţie de beton armat din România, iar, pînă la 24 noiembrie, din dărîmăturile Carltonului au fost scoşi 136 de morţi.

Catalogul cutremurelor vrîncene indică unele cu intensităţi similare sau mai puternice decît cel din 1977 (magnitudinea Gutenberg-Richter M=7.2). Cîteva mărturii ale unor astfel de mari cutremure din ultimele două secole (1802, M=7.7; 1838; 1940, M=7.4) în cele ce urmează:

■ *„În 1802, 14 oct. la şapte ceasuri şi jumătate din zi, fost-au mare şi năpraznic cutremur care au căzut multe sfinte monastiri. Căzut-au şi sfînta Monastire Cotroceni. Căzut-au şi sfînta Monastire Vălenii de Munte"… (Pomelnicul Mînăstirii Văleni)*

■ *„1802, Oct. 14…. s-au cutremurat pămîntul foarte tare, de au căzut toate turlele bisericilor din Bucureşti, şi clopotniţele, şi alte case înalte s-au sfărîmat şi clopotniţa cea vestită de înaltă care era podoaba oraşului cu ceasornic au căzut… şi era atunci mare frică." (Cronografu lui Dionisie Eclisiaru, 1814 în* Tesauru de Monumente Istorice pentru România *de A. Papiu Ilarianu, Bucuresci, Tip. Naţională S. Rasidescu, 1862, Tom II p.202).*

■ *„On conserve encore le souvenir du tremblement de terre de 1802, qui renversa la tour du monastère de Koltza; de celui de 1829, qui ébranla fortement la plupart des édifices de Bucarest. Depuis que ces lignes sont écrites, une secousse plus violente que toutes celles dont le souvenir attriste encore le pays, a pensé engloutir Bucarest. Tout à coup, le 11-23 janvier 1838, c'était le soir, la ville s'ébranle; les plus solides monuments chancellent; plusieurs maisons s'écroulent; toutes son endommagées, et, dans tout ces ravages, plusieurs hommes perdent la vie." (Voyage dans la Russie Méridionale et la Crimée par la Hongrie, la Valachie et la Moldavie* par M. A. de Démidoff; E. Bourdin, éditeur Paris. 1841 & 1854, page 144)

■ „Cutremurul de pămînt din 10 noiembrie 1940 a presărat ruine pe tot teritoriul României şi a aruncat doliul pe popor." *(Comptes Rendus des Séances de l'Académie des Sciences de Roumanie, 1941. Tome V, Numéro 3,* Mai-Juin, Cartea Românească, Bucureşti, p. 177-288)

Listele Primăriei şi legislaţia în domeniu

Bucureştiul este astăzi cel mai periculos oraş din punct de vedere seismic din Uniunea Europeană, dar cutremurele de pămînt nu fac parte din cele şapte riscuri considerate majore în Strategia de Securitate Naţională a României.

Pe baza prevederilor cadru din Hotărîrea Nr. 62 din 17.04.2006, elaborată de Consiliul Superior de Apărare a Ţării (CSAT) privind Strategia de Securitate Naţională, precum şi a Hotărîrii Nr. 762/2008 a Guvernului României, pentru aprobarea Strategiei Naţionale de Prevenire a Situaţiilor de Urgenţă, elaborată în baza documentului CSAT, se consideră absolut necesară includerea – în regim de urgenţă – în Strategia de Securitate Naţională a măsurilor de prevenire a efectelor cutremurelor şi de protecţie a patrimoniului construit în caz de cutremur.

Facultatea de Medicină, Primăria, Palatul CFR, Palatul Telefoanelor, Muzeul de Istorie a României ş.a., din Bucureşti, precum şi numeroase monumente istorice, biserici, spitale, şcoli, clădiri de locuit şi hale industriale pe întregul teritoriu afectat de sursa seismică Vrancea (cca 2/3 din suprafaţa ţării) au fost sever avariate în 1977. Din păcate, numai puţine dintre clădirile existente, foarte vulnerabile seismic, sînt astăzi însemnate cu „bulina roşie", ceea ce ne reaminteşte că „nu sîntem nemuritori" (după cum remarca maestrul Radu Beligan, într-un interviu, la împlinirea vîrstei de 90 de ani).

Lista clădirilor expertizate tehnic din punct de vedere al riscului seismic, manageriată de Primăria Municipiului Bucureşti, cuprinde (25.05.2012): 26 clădiri (716 apartamente) consolidate, 314 clădiri (5857 de apartamente) încadrate în clasa 1 de risc seismic, din care 111 (3189 de apartamente) prezintă pericol public. Lista cuprinde şi alte peste 2000 de clădiri încadrate în alte clase de risc seismic.

În cadrul Listei, numărul apartamentelor din clasa 1 de risc seismic, situate în imobile avînd peste P+4E, reprezintă circa 60% din total şi sînt repartizate în proporţie de circa 70% în sectoarele 1 şi 2 ale Capitalei. Numeroase instituţii culturale şi săli de spectacole se află pe această listă.

Examinarea Listei pentru clădirile expertizate tehnic şi încadrate în clasa 1 de risc seismic din Bucureşti – clădiri cu „bulină roşie" – arată că, în ultimii ani, aceasta s-a completat cu un număr foarte mare de construcţii joase, avînd cîteva niveluri, în general cu structură din zidărie portantă, uşor de demolat. Pe această cale, „bulina roşie" a devenit o invitaţie pentru desfiinţarea a numeroase clădiri situate în zonele „atractive" imobiliar din centrul Capitalei sau în zone rezidenţiale din nordul oraşului, şi nu mai reprezintă doar o prioritate de consolidare.

Astfel, în „micul Paris" de altădată se demolează rapid zeci de construcţii istorice sau chiar monumente situate în zone protejate şi centrale şi se consolidează numai una-două clădiri pe an, dintre imobilele cele mai vulnerabile seismic, încadrate în clasa 1 de risc.

O analiză globală a clădirilor din cele 12 zone protejate unde există informaţii detaliate (conform HCGMB Nr. 34/19.02.2009) arată (pentru clădirile principale) că aproximativ 33% au grad mare de protecţie, 27% au grad mediu şi circa 41% sînt fără grad de protecţie, la care desfiinţarea imobilelor poate deveni posibilă (evident cu „aprobări").

Datele demonstrează că este urgent necesară modificarea legislaţiei de protecţie seismică a construcţiilor, cît şi a legislaţiei de dezvoltare urbană a Bucureştiului.

Coduri de proiectare, româneşti, europene şi… japoneze

Siguranţa la cutremur a clădirilor este, în esenţă, guvernată de calitatea cunoştinţelor tehnice încorporate în codurile/normele de proiectare seismică în vigoare, în momentul proiectării, precum şi de calitatea execuţiei proiectului pe şantier.

Există o evoluţie pozitivă clară a calităţii codurilor de proiectare seismică în România, care poate fi rezumată, simplificat, astfel – Înainte de 1963: Fără cod; 1963-1978: Cod inferior; 1978-1992: Cod mediu; 1992-2012: Cod mediu spre avansat; După 2012: Cod avansat (în pregătire).

Dan Lungu

Preveniţi tendinţele de a părăsi locuinţa de la etaj, deoarece faza seismică iniţială are o durată redusă, astfel încît tocmai faza puternică a mişcării seismice vă poate surprinde pe scări, holuri, paliere, în aglomeraţie şi panică, conducînd la accidente grave, nedorite.

Calitatea codurilor se referă în primul rînd la conformarea generală a construcţiei şi apoi la nivelul de hazard seismic considerat în proiectare, dar şi la acurateţea metodelor de calcul şi la detalierea constructivă a elementelor structurale.

Pentru România, codul de proiectare seismică model este Eurocodul 8, EN 1998-1, 2005.

Nivelul de hazard seismic pentru proiectarea construcţiilor noi („intensitatea seismică") în România defineşte un nivel de siguranţă inferior celui recomandat de UE, sensibil mai mic decît cel utilizat în SUA.

Depinde de voinţa autorităţilor şi a specialiştilor ca nivelul de hazard seismic şi, implicit, cel de siguranţă seismică conferit construcţiilor noi din România, inclusiv „zgîrie-norilor" din Bucureşti, să fie armonizat cu cel recomandat de UE.

În 1977, s-a obţinut prima înregistrare seismică din România a unui cutremur vrîncean puternic, pe un instrument japonez SMAC-B, în Bucureşti.

Mişcarea seismică înregistrată atunci stă şi în prezent la baza normelor moderne de proiectare seismică a construcţiilor din România. Peste 50% din fondul construit existent este proiectat utilizînd caracteristicile înregistrării din 4 martie 1977.

În anul 2002, cînd s-au aniversat 100 de ani de relaţii diplomatice între România şi Japonia, Ministerul Transportului, Construcţiilor şi Turismului (MTCT) şi Japan International Cooperation Agency (JICA) au aprobat începerea proiectului „Reducerea riscului seismic pentru clădiri şi structuri" în România.

Proiectul JICA a fost executat de Centrul Naţional pentru Reducerea Riscului Seismic (CNRRS), instituţie ce făcea parte dintr-un sistem de centre similare din Mexic, Peru şi Turcia, ţări cu risc seismic major. Costul total al proiectului din România oferit de Japonia a fost de peste 7,5 milioane dolari.

În cadrul proiectului, 29 de tineri ingineri constructori români au fost specializaţi în Japonia (pe durate fie de o lună, fie de un an) şi 38 de experţi japonezi au lucrat în România la CNRRS. Japonia a donat CNRRS echipamente pentru instrumentarea seismică a teritoriului, inclusiv în foraje (pînă la 150 m adîncime) în Bucureşti şi pe clădiri înalte precum turnul TVR şi turnul BRD din Piaţa Victoriei precum şi pentru evaluarea dinamică a soluţiilor de consolidare seismică, multe dintre aceste echipamente fiind unice în Europa.

În cadrul proiectului, specialiştii CNRRS, împreună cu experţii japonezi şi cu colaborarea Institutului Proiect-Bucureşti, au elaborat proiecte tehnice de reabilitare seismică cu tehnologii şi metode inovative, pînă la nivel de detalii de execuţie, pentru două clădiri multietajate de locuit din Bucureşti.

Instituţie publică de interes naţional, CNRRS a fost desfiinţat în 2010 de către Ministerul Dezvoltării Regionale şi Turismului, iar tinerii specialişti din CNRRS au aflat vestea de pe Internet.

România este singura ţară, din cele patru în care Japonia a desfăşurat un proiect de cooperare în domeniul ingineriei seismice, care a desfiinţat instituţia ce a implementat proiectul.

„Cutremurul bate la uşă şi nu ştim cum va fi" spunea profesorul inginer Alexandru Cişmigiu. Urmările cutremurului ne vor arăta vulnerabilităţi şi responsabilităţi, dar obiectivul numărul 1, spunea tot profesorul, rămîne „scoaterea din pericol a cît mai multe case bolnave".

***Dan Lungu** este profesor de Siguranţa construcţiilor la Universitatea Tehnică de Construcţii Bucureşti şi a fost director general al Institutului Naţional al Monumentelor Istorice (2006-2010).*

■ ■ ■

DILEMA
Cutremure

Mircea KIVU

Cînd e cutremur, nu vă sunați părinții!

Se spune despre cutremure că ar fi dezastre naturale. Dacă însă privim harta locurilor în care au existat victime umane şi pagube materiale importante în România, cu prilejul ultimelor două cutremure majore (10 noiembrie 1940 şi 4 martie 1977), constatăm că acestea s-au produs aproape exclusiv în oraşe. Cel din 1940 a produs circa 1000 de decese (300 în Bucureşti) iar cel din 1977 – 1574, dintre care aproape 1400 în Bucureşti.

În lume, cele mai tragice cutremure ale ultimului secol au fost cele din Haiti (2010 – 316.000 de morţi), Tangshan, China (1976 – 242.769 de morţi), Sumatra (2004 – 227.898 de morţi, cei mai mulţi din cauza tsunami-ului care a urmat), Haiyuan, China (1920 – 200.000 de morţi), Kanto, Japonia (1923 – 142.800 de morţi, majoritatea în Tokyo, din cauza incendiilor care au urmat). Cauzele dezastrelor ţin de hazardul natural, dar şi, cel puţin în egală măsură, de existenţa unor concentrări de populaţie. (Un cutremur într-o zonă nelocuită nu produce nici o pagubă.) Din acest motiv, se consideră că fenomenul nu e doar unul natural, ci şi unul social.

De cele mai multe ori, pagubele produse în mod „natural“ de un cutremur sînt multiplicate fie de lipsa de acţiune a oamenilor, fie de acţiunile lor greşite. Un mare actor român a murit în cutremurul din 1977, fiind strivit în casa scării; apartamentul său, pe care-l părăsise, a rămas intact. E greu de ştiut cîte dintre victimele dezastrelor ar fi putut fi salvate printr-o intervenţie mai rapidă a echipelor de intervenţie, dar e evident că numărul lor e considerabil.

Cu ocazia unor cutremure de mai mică amploare (de exemplu, cel din 1986), am putut observa că străzile Bucureştiului erau inundate de maşinile celor care se grăbeau fie să afle în ce stare sînt apropiaţii lor din celălalt capăt al oraşului, fie să părăsească oraşul de teama unor eventuale replici. Ambele comportamente erau în egală măsură iraţionale. În primul caz, dacă rudele respective s-ar fi aflat într-un imobil afectat, este evident că cei din jur ar fi alertat echipele de intervenţie, care ar fi acţionat mai rapid şi cu mijloace mult mai adecvate. În al doilea caz, ar fi fost de ştiut că replicile sînt întotdeauna mai slabe decît cutremurul principal. În schimb, aglomeraţia produsă pe străzile oraşului a îngreunat semnificativ deplasarea echipelor de intervenţie. Din fericire, a fost un cutremur fără victime şi distrugeri importante (7,1 pe scara Richter). Dacă însă ar fi fost puţin mai puternic, minutele de întîrziere în trafic s-ar fi tradus în sute de victime suplimentare.

Rămîneţi în locuinţă, departe de ferestre – care se pot sparge şi vă pot accidenta, protejaţi-vă sub o grindă, toc de uşă solid, sub un birou sau masă pe care le cunoaşteţi dinainte că sînt suficient de rezistente spre a vă feri de căderea unor obiecte, mobile suprapuse, lămpi, tencuieli ornamentale etc.

Un alt exemplu de comportament contraproductiv în cazul dezastrelor naturale este utilizarea telefoanelor. Şi în 1977, şi în 1986, şi cu ocazia cutremurelor mai recente (din era telefoniei mobile), reţelele de telefonie au fost blocate ore în şir din cauza numeroaselor apeluri. Cu ocazia unui cutremur mai mic, produs în urmă cu cîţiva ani, s-a întîmplat să mă aflu „în direct“ la una dintre televiziunile de ştiri. Evident, talk-show-ul a fost întrerupt de un interminabil „breaking news“, iar personajul de lîngă mine îşi suna, în direct, soţia, să afle cum i s-a comportat căţeaua! Ce putem afla, în afara unor amănunte picante, dacă imediat după un cutremur ne sunăm apropiaţii? Dacă li s-a întîmplat ceva, şi au acces la telefon, fiţi sigur că vor fi sunat ei la numărul de urgenţă. Asta dacă au avut norocul să poată obţine o legătură.

Se ştie că în limitarea efectelor dezastrelor, comunicarea este crucială. Atît cea fizică (circulaţia), cît şi cea a informaţiei. În ambele, trebuie eliminate orice suprasarcini inutile. Este, de asemenea, important ca ea să aibă un caracter structurat. În mod normal, toată lumea se adresează tuturor, acum însă trebuie să se structureze rapid, dinspre autorităţile competente spre public. Acesta trebuie să afle rapid ce să facă (de exemplu, să părăsească o anumită zonă în care există pericolul unei explozii sau chiar unde e nevoie să dea o mînă de ajutor). Uneori, mass-media bruiază informaţia vitală cu tot felul de ştiri inutile. Bineînţeles, autorităţile ar trebui să aibă pregătit un plan de comunicare şi să difuzeze toate informaţiile relevante. Un impact negativ major l-a avut, în 1977, faptul că autorităţile române nu au transmis nici o informaţie despre cutremurul produs, timp de peste opt ore (Ceauşescu era plecat din ţară, nu s-a făcut nimic pînă la întoarcerea sa).

Sînt exemple simple, care ne arată că, fără să vrem, în momentul unui dezastru natural, adoptăm comportamente de-a dreptul criminale. Din fericire, cutremurele majore se întîmplă suficient de rar ca să nu poată exista o învăţare prin exerciţiu. Oamenii ar trebui să aibă minime cunoştinţe despre ce au de făcut înaintea unui cutremur (cum să-şi aşeze mobila în casă, ce obiecte să aibă întotdeauna la îndemînă, identificarea locurilor în care se pot adăposti), în timpul acestuia (să închidă electricitatea şi gazul, să deschidă toate uşile din locuinţă..) şi în primele momente de după.

Atunci, trebuie făcută o socoteală: cît ne-ar costa să educăm populaţia în acest sens (de exemplu, prin includerea a două-trei ore în programa de liceu, exerciţii periodice, difuzarea unor broşuri către fiecare familie) şi cît ne va costa, prin amplificarea efectelor directe ale unui viitor cutremur, neîntreprinderea unei asemenea acţiuni?

***Mircea Kivu** este sociolog.*

■ ■ ■

Miruna ȚECHERĂ

Trei tipuri de cutremure

Alături de foc, inundaţie (potop), uragan, îngheţ, molimă, cutremurul este asociat în diferite mitologii cu sfîrşitul lumii. Trezeşte, de aceea, în noi nu doar teamă de moarte, ci mai ales spaimă de dispariţie a speciei pe de-a-ntregul ori de distrugere a civilizaţiei noastre aşa cum o ştim. Supravieţuirea ne este ameninţată, astfel, la nivel colectiv, ceea ce are o rezonanţă afectivă de departe mai puternică decît moartea personală. Faptul că pămîntul se mişcă, se clatină echivalează cu o distrugere masivă a propriei noastre temelii, a propriei lumi. Iar reprezentarea internă a cutremurului poartă o încărcătură emoţională puternică, tocmai pentru că ne reaminteşte ceea ce dorim cu disperare şi îndîrjire să uităm: stabilitatea relativă a condiţiei umane.

* * *

În egală măsură dramatice şi intense, cutremurele sufletului ne pun în contact cu fragilitatea universului subiectiv despre care cu naivitate ne imaginăm că îl stăpînim şi cunoaştem. Şi ne mai pun faţă în faţă cu vulnerabilitatea personală pe care ne trudim să o ascundem faţă de cei din jur şi, nu în ultimul rînd, faţă de noi înşine.

Cutremurele interioare sînt acele intervale de timp în care (metaforic şi totuşi real) ne fuge pămîntul de sub picioare şi sîntem obligaţi să trăim fără puncte de sprijin, fără repere. Sînt acele momente în care ni se surpă universul, în care punem în discuţie şi sub semnul întrebării absolut toate cele pe care ne-am sprijinit pînă atunci: sentimente, experienţe, alegeri, credinţe. Ceea ce am învăţat nu ne mai este suficient spre a ne susţine; ceea ce ne-a plăcut nu ne mai trezeşte nici un interes; ceea ce am iubit a dispărut. Un întreg eşafodaj, clădit în ani, se prăbuşeşte. Ne clătinăm vertiginos, deşi, într-un mod cu totul miraculos, continuăm să ne trăim viaţa de zi cu zi şi să existăm printre oameni.

Cu cît astfel de cutremure se petrec la mai mare adîncime, cu atît mai puţin conştienţi de ele sîntem. Devin în schimb prezente prin disconfort, confuzie, neîncredere, teamă. Trăim o stare de nelinişte căreia nu-i aflăm motiv. Ne-am dori să nu se întîmple. Am fugi şi nu ştim de ce sau unde. Ne înfuriem. Ni se pare nedrept. Ne simţim înşelaţi. Raţionalizăm. Căutăm cauze exterioare. Instinctiv, ne opunem distrugerii ce urmează, suferinţei ce o însoţeşte şi hăului ce ni se aşterne în faţă. Treptat, realizăm că nimic şi nimeni nu ne poate ajuta. În fapt, căutăm răspunsuri personale la întrebări universale. Iar aici sîntem pe cont propriu. Urmează apoi o perioadă de frămîntări, o perioadă de izolare şi de aşteptare. Uneori, de aşteptare activă. Continuăm să căutăm în măruntaiele fiinţei noastre un nou teren sigur, un nou temei spre a merge mai departe. Reevaluăm, creăm noi conexiuni, reconstruim şi încercăm să aflăm/dezvoltăm o nouă atitudine faţă de viaţă. Uneori reuşim.

* * *

Spre deosebire de cutremurele personale pe care le trăim în mod introvert, pe cele măsurabile pe scara Richter le trăim în comunitate, împreună şi alături de alţi semeni. O vreme după 4 martie am avut coşmaruri, dar abia mai tîrziu am aflat sensul propoziţiilor auzite în noaptea aceea – „A căzut Scala“, precum şi multe poveşti despre moarte, supravieţuire, solidaritate.

Fireşte, cutremurul din 1977 este cel mai important pe care l-am trăit. Cel mai important nu doar datorită intensităţii şi consecinţelor sale, ci şi pentru că a fost primul. Pentru că pînă atunci nu aveam habar ce este acela un cutremur, pentru că nu înţelegeam de ce zboară cărţile din bibliotecă, de ce toţi ai casei sînt speriaţi şi nimeni nu poate merge drept. Nu pricepeam de ce orbecăim în beznă şi nu aprinde cineva măcar o lumînare. Nu înţelegeam de ce stăm în maşina vecinului, şi nu în casă, de ce mama are pe cap o căciulă cu moţ, iar eu un batic. I-am propus să facem schimb. Mi se părea mai firesc...

La următoarele ştiam deja despre ce este vorba. În 1986 abia stinsesem lumina după ce închisesem un roman de Ivasiuc (!); în 1990, eram gata să plec după pîine şi să-l las pe fiul meu de 6 luni singur pentru cinci minute, doar ce-mi căutăm cheile; iar în 2005 m-am trezit din senin cu puţin înainte de un cutremur foarte... matinal.

În timp, teama de cutremur s-a estompat, apoi a dispărut. Totuşi, nici acum nu merg, spre exemplu, la teatru sau cinema în clădiri pe care le ştiu cu risc seismic. Ce nu a dispărut, în schimb, este o imagine din dimineaţa zilei de 5 martie 1977. Într-o casă în care nu mai puteam locui, cu făraşul într-o mînă şi mătura în cealaltă, mama aduna cioburile şi molozul. Pentru că după un cutremur, asta avem de făcut...

***Miruna Ţecheră** este psihoterapeut. Lucrează în practică privată.*

■ ■ ■

Mircea SĂNDULESCU

România, cea mai seismogenă arie din Europa

în afara celei mediteranean-anatoliene

Aserţiunea din titlu este sprijinită de faptul că, în aria Carpaţilor României şi, mai ales, a zonelor învecinate Curburii Carpaţilor Orientali au fost active procese geotectonice seismo-genetice, crustale sau de adîncime mai mare, foarte tinere. Adică... în ultimul milion de ani din istoria Pămîntului. Pe cei care ar zîmbi îi înştiinţez că Pămîntul, cu forma lui actuală, are cel puţin 4,5 miliarde de ani. Iar structura geologică actuală a Carpaţilor s-a desăvîrşit în ultimii 200 de milioane de ani.

De ce „în afara ariei Mediteranean-Anatoliene“? Întrucît sistemele seismo-tectonice din jurul Mediteranei, din Turcia şi Orientul Mijlociu, nu au o legătură genetică directă cu aria celor Alpino-Carpatice.

Cu speranţa că nu voi plictisi pe nimeni, să ne „adîncim“ în cutremurele din România.

Este evident pentru toată lumea că aria seismogenă cea mai puternic-activă din România este aria seismo-genetică Vrancea. Trebuie ştiut că, în cadrul sistemului seismogenetic Vrancea, sînt generate cele mai profunde cutremure din Europa. La adîncimi cuprinse între 90 şi 140 de km. Toate – inferioare crustei terestre. Fără a intra în detalii „profesionale“, vreau, totuşi, să le spun cititorilor că această situaţie este legată de evoluţia geotectonică a Mării Negre occidentale. În ultimii 90-100 de milioane de ani, datorită nivelului, profund, din litosfera Pămîntului, la care se produc cutremurele din Vrancea, cele care depăşesc 5 grade pe scara Richter se resimt pe arii mai întinse decît Curbura Carpaţilor Orientali. Să nu mai vorbim de cele care depăşesc 6 grade pe scara Richter. Iar cele de peste 7 grade se simt... pînă la Moscova şi în Peninsula Balcanică. Aşa cum a fost în 1977. Cînd scriu „se simt“ înseamnă că sînt percepute, mai mult sau mai puţin, de oameni şi vieţuitoare. Pentru cutremurul „nostru“ din ’77 am mărturii ale unor colegi de-ai mei de la Universităţile din Moscova şi din Sofia.

Un cutremur mare nu poate fi prezis, cu eficacitate pentru populaţie, în timp rezonabil.

Se poate pune, firesc, întrebarea: Dar de ce Vrancea? Răspunsul este: Pentru că la Curbura Carpaţilor Orientali au avut loc cele mai recente deformări tectonice compresive din istoria geotectonică a munţilor tineri din sudul Europei. Mai există şi o altă regiune similară: Depresiunea Padului. Acolo unde recent au fost mai multe catastrofe seismo-genetice. Vreau totuşi să precizez că „modelele“ geotectonice ale celor două regiuni nu sînt similare. În Vrancea este vorba de cutremure adînci, subcrustale, în timp ce în nordul Italiei – de o activitate seismo-tectonică crustală, de adîncime mult mai mică. Din acest motiv, în Italia, cutremure cu intensităţi de 5-5,5 grade pe scara Richter au putut produce distrugerile recente.

Revenind la Vrancea. Este de acceptat, privind corelarea activităţii generate la Curbura Carpaţilor Orientali cu cele mai noi deformări compresive geotectonice, faptul că actuala seismicitate a Curburii durează de circa un milion de ani. Şi este foarte probabil să mai dureze un milion sau mai multe milioane de ani. Totul depinde de perioada cît va mai fi activ sistemul geotectonic litosferic generat în bazinul Mării Negre occidentale.

În România, totuşi, nu numai Zona Vrancea este o arie seismo-genetică. Ceea ce trebuie precizat, pentru celelalte arii, este faptul că modelul geotectonic din Vrancea este unic în ce priveşte structura litosferei. Celelalte arii seismo-genetice din România sînt exclusiv dependente de cutremure crustale.

În primul rînd, Banatul şi Severinul. Structura tectonică tînără a acestor regiuni este „dominată“ de existenţa unui sistem de fracturi crustale, orientate longitudinal, dintre care unele încă active. Acesta este, în fapt, sectorul nord-estic al unui sistem tectonic, fractural, care se dezvoltă din Marea Egee, prin Zona Vardar pînă în sud-vestul Carpaţilor Meridionali şi sud-estul Cîmpiei Panonice. Pentru curiozitatea cititorilor, vreau să precizez că seismele crustale care au „zguduit“ sud-vestul Bulgariei de curînd s-au produs pe fracturi ale acestui sistem (zona Pernik). Era de aşteptat şi reactivarea unor fracturi din Banat sau/şi Mehedinţi. Dar, din fericire, nu s-a întîmplat. Totuşi, odată a „răspuns“ Serbia sud-estică. Nu trebuie uitat că în cuprinsul acestui sistem longitudinal a avut loc, în anul 1958, catastrofalul cutremur din Macedonia, care a distrus capitala acestei ţări (Skopjie). A fost un cutrem crustal de 5,8 grade intensitate, cu epicentrul la doar 15 km adîncime.

Oraşe importante din România care ar putea fi ameninţate de asemenea cutremure legate de sistemul geotectonic pomenit mai sus sînt: Timişoara, Turnu Severin şi Lugojul. Aş vrea să fiu bine înţeles că nu „prezic“ nimic. Este doar vorba de a aprecia ceea ce se numeşte „risc seismic“. Atenţie pentru constructori!!

Dar mai avem şi-n nordul ţării „sensibilităţi“ seismice. Este vorba de fracturi transcrustale care sînt reactivate pe anumite segmente. Aceste fracturi au fost generate acum două-patru milioane de ani. Dar o fractură crustală „recentă“ nu trăieşte numai cîteva milioane de ani. În anul 1978, locuitorii din Baia Mare au fugit de trei ori afară din case, în decurs de cîteva ore, pentru că au avut loc mai multe seisme pe acest sistem fractural latitudinal care se întinde din Maramureş pînă în nord-estul Ungariei. Epicentrul a fost situat la vest de Baia Mare, la o adîncime de 13-15 km.

Un alt sistem fractural crustal este „Falia Nord-Transilvană“, responsabilă de cutremurele care au fost înregistrate în Zona Carei şi în aria apropiată oraşului Debreţin din Ungaria. Un sistem fractural asemănător este „Falia Sud-Transilvană“, care se întinde din nord-estul Banatului pînă în sudul munţilor Perşani.

Am menţionat, pe scurt, cutremurele crustale din interiorul Carpaţilor. Dar nu trebuie să ne oprim aici. Din sectorul munţilor Făgăraş, în Carpaţii Meridionali, pînă pe Platoul Continental al Mării Negre occidentale, la est de Cap Sabla, se dezvoltă un fascicol de fracturi transcrustale („Falia Intra-Moesică“), în lungul căreia sînt înregistrate seisme de intensităţi moderate, dar care, în istorie, au putut avea intensităţi medii spre ridicate. Nu vreau decît să amintesc de faptul că un cutremur „făgărăşean“ din secolul al XIX-lea a „zguduit“ destul de serios Sibiul. La Cîmpulung Muscel, seismicitatea zonei este „sensibilă“, iar la Cap Sabla (în cuprinsul soclului continental al Mării Negre) se înregistrează frecvent seisme crustale (10-15 km adîncime). După părerea mea, „modestă“, activitatea seismo-genetică în lungul Faliei Intra-Moesice nu este „indiferentă“ pentru influenţarea genetică a sistemului seismotectonic al Zonei Vrancea.

Fiind solicitat de redacţia acestei reviste, *Dilema veche*, pe care o apreciez foarte mult, sentimental şi din amintiri, am acceptat să scriu ceva despre cutremure. Nu ştiu dacă am reuşit să nu plictisesc, cu termeni mai puţin obişnuiţi pentru public. Dar ştiu sigur că mi-am permis unele „deraieri“ de la „stilul ştiinţific“. Ceea ce aş vrea să fie înţeles este că „noi ăştia“ cunoaştem – cei care cunosc – multe „adevăruri“ despre structura şi evoluţia Pămîntului, dar că există, încă, multe lucruri de înţeles.

De aceea, tot la solicitarea redactorilor, voi „îndrăzni“ să scriu cîteva cuvinte despre predicţia cutremurelor!! Ştiu că marele public abia aşteaptă asta. Mai ştiu şi înţeleg sincer că mulţi sînt „revoltaţi“ de contrazicerile prezicătorilor. Şi pe bună dreptate.

Există trei categorii de specialişti care fac predicţii. Îi elimin, din start, pe astrologi, ghicitori, „iluminaţi“ şi „vrăjitoare“. În lumea ştiinţifică mondială există specialişti care încearcă teoretizarea predicţiei seismelor. S-au creat comisii internaţionale de Predicţia Cutremurelor. Membrii acestor comisii sînt seismologi şi geofizicieni de valoare. Fără nici o îndoială! Ceea ce li se poate reproşa sînt cîteva „aspecte diminuante“:

- De cîte ori prezic un cutremur mare o fac pentru o perioadă de doi-zece ani.
- În aprecierea riscului cutremurului ignoră, mereu, contextul geotectonic-structural, precum şi caracterele genetice ale sistemului seismotectonic.
- În predicţiile lor nu sînt luate în considerare decît înregistrările locale, şi nicidecum activitatea seismo-genetică regională şi transregională.

Nu vreau să continui, pentru că această dispută este una profesională.

Îmi permit să spun, foarte responsabil, că un cutremur mare nu poate fi prezis, cu eficacitate pentru populaţie, în timp rezonabil. De altfel, eu fac parte dintre acei „membrii practicanţi“ ai Ştiinţelor Pămîntului care declară ferm că: Nu pot fi prezise cutremurele!!! Şi să ştiţi că „noi ăştia“ sîntem mult mai mulţi decît „ei ăia“.

Alte preziceri, privind „perioada“ 2012-2013, sau „nici unul mare“ pînă în 2040 sînt produse ştiinţifice subliminale. Dar ştiţi ce colosală mediatizare submediocră au!? *Eine kollossale... Schweinerei!!* Cine pricepe nemţeşte, să mă scuze.

Vă puteţi proteja stînd la podea lîngă un perete solid, pe genunchi şi coate, cu faţa în jos, iar cu palmele împreunate vă veţi proteja capul, ceafa, cu antebraţele pe lateral – capul; sub tocul uşii (care este într-adevăr solid şi eficient numai în clădirile de zidărie) sau într-o zonă sigură, dar şi îndepărtată de pereţii exteriori, care se pot desprinde, sau de ferestre, care se pot sparge.

Mircea Săndulescu *este academician şi profesor la Facultatea de Geologie şi Geofizică, Universitatea Bucureşti.*

DILEMA
Cutremure

Niculina NAE

11 martie 2011 – Sfîrşitul lumii în Tohoku

Dacă ai întreba un japonez care sînt lucrurile de care se teme cel mai mult, ţi-ar răspunde, probabil, fără ezitare: *jishin, kaminari, kaji, oyaji*, adică, în traducere, cutremur, fulger, foc şi mînia părintească. De-a lungul timpului, Japonia nu a dus lipsă nici de cutremure devastatoare, nici de incendii care au distrus din temelii oraşe întregi.

Cutremurul din 11 martie 2011 m-a găsit la universitate. Cele cîteva zeci de secunde cît a durat mi s-au părut o eternitate. „Aţi simţit?“ Colegii japonezi, de altfel foarte calmi în astfel de situaţii, erau uşor nelinişţiţi. În drum spre casă, dau drumul la radio. „Un cutremur cu magnitudinea de 9 grade s-a înregistrat astăzi în regiunea Tohoku (aproximativ 220 km la nord de Tokyo şi 420 km de Nagoya, oraşul unde locuiesc) la ora...“ Doamne, îmi zic, *nouă grade?* Anunţul continua, „Pericol de tsunami (valuri seismice), părăsiţi imediat zonele de coastă, refugiaţi-vă în zone înalte...“. Nimic nu m-a pregătit însă pentru ce aveam să văd la televizor mai tîrziu – un imens val negru măturînd cu o forţă apocaliptică maşini, case, vapoare, poduri, ca pe nişte cutii de chibrituri. Oamenii alergau îngroziţi, căutînd un refugiu din calea stihiei dezlănţuite. Prea tîrziu. Sfîrşitul lumii venise deja pentru mai bine de 15.000 de suflete. Îngrozită, sun în ţară, trimit mesaje familiei şi prietenilor. La televizor se transmit non-stop imagini şi informaţii. Crainicii TV, de obicei perfect aranjaţi, sînt răvăşiţi şi obosiţi. Semnalele de avertizare seismică nu contenesc. O nouă problemă – o explozie la reactorul 1 al centralei nucleare Fukushima. Primim asigurări că o catastrofă ca acelea de la Cernobîl sau Three Mile Island nu e posibilă la Fukushima. Teoretic. Dar cine s-ar fi gîndit pînă atunci că ar fi teoretic posibil ca un ditamai vaporul să ajungă tocmai pe acoperişul unei clădiri? Situaţia devine de necontrolat. Alte explozii la reactoarele 2 şi 3 urmează. Sîntem lipiţi de ecranul televizorului. Guvernul ne asigură, cu jumătate de gură, în fraze alese şi vagi, că se face tot ceea ce este omeneşte posibil pentru prevenirea unui dezastru nuclear. Panica începe să ne cuprindă. Presa străină face agitaţie. „Fugiţi cît mai aveţi timp, o catastrofă nucleară este iminentă!“ Ambasada noastră începe să pregătească evacuarea românilor – se întocmesc liste cu adrese şi nume, se dau telefoane. Mulţi dintre prietenii români nu se gîndesc să plece. Au slujbe aici, au familii. Francezii îşi evacuează şi ei conaţionalii. Japonezii nu fug, nu au unde. La biroul de imigrări – cozi interminabile, îngrijorare. Toată lumea stă cu ochii pe televizoarele care transmit ştiri de la locul dezastrului şi comunicate guvernamentale de presă. Zona de evacuare este extinsă de la 5 km la 20 km în jurul Reactorului 1, cel mai grav avariat de explozie. Cei peste 300.000 de sinistraţi sînt înghesuiţi în săli de sport la şcoli şi licee. În martie, iarna e încă în drepturile ei, în nord-est. Nu ajung kerosenul pentru încălzire, păturile, medicamentele, apa potabilă, conservele, produsele de strictă necesitate. Aerul este de nerespirat, situaţia – disperată.

Dacă este posibil, închideţi sursele de foc cît puteţi mai repede, iar dacă a luat foc ceva, interveniţi imediat după ce a trecut şocul puternic.

Estimp, în Nagoya viaţa continuă aparent neschimbată. Lumea e pe stradă, la cumpărături, mergînd spre casă sau spre serviciu... Calmul, deşi bine disimulat, e doar de faţadă. Din magazine au dispărut bateriile, apa plată, pîinea, orezul, conservele şi tăieţeii instant. În aproape douăzeci de ani de Japonia, este prima oară cînd văd rafturi goale în magazine. Nimeni nu se panichează, nimeni nu vociferează. Totul se desfăşoară normal, într-o linişte aproape solemnă. Oamenii înţeleg că situaţia e critică şi încearcă să nu complice lucrurile mai mult. „Sinistraţii au mai multă nevoie de apă decît noi.“ Am înţeles atunci că solidaritatea nu înseamnă neapărat a te jelui mai tare decît ceilalţi sau a-ţi goli buzunarele în cutia milei, ci comportîndu-te decent în situaţii extreme.

Au urmat luni grele de muncă intensă pentru dezgroparea oraşelor de sub munţii de moloz şi resturi. La un an şi mai bine de la dezastru, situaţia încă nu este complet sub control la centrala nucleară – nivelul radiaţiilor în zonă şi în cele trei prefecturi afectate, Miyagi, Ibaragi şi Fukushima, depăşeşte cu mult media normală. Oamenii din zonele evacuate nu s-au întors încă la casele lor. Lumea se agită, demonstrează împotriva redeschiderii centralelor nucleare. Politicienii şi „băieţii deştepţi“ au însă alte planuri. Cu toate acestea, întreaga populaţie s-a alăturat efortului de reconstrucţie. Fără declaraţii sforăitoare sau lamentări exagerate, cu muncă, răbdare şi tenacitate. Drumurile au fost refăcute, grămezile de moloz au fost îndepărtate, iar viaţa începe să reintre în matcă. S-ar putea spune că zeii n-au fost prea darnici cu Japonia. I-au dat în schimb un popor care, deşi greu încercat, a găsit şi acum, ca de fiecare dată, puterea să se ridice şi să o ia de la capăt, strigînd *Gambare Nippon!*

***Niculina Nae** este traducător-interpret, profesor la Nagoya University of Commerce and Business, Japonia.*

Monica CIUPAGEA

Balans lent la Jakarta

Am locuit timp de trei ani în Indonezia, în Jakarta mai precis. A fost o experienţă interesantă în cariera profesională, dar mai interesant a fost ce am învăţat în viaţa personală. Nu o să vă povestesc acum de şocul cultural şi cum se vindecă el, tema este despre cutremure, deci nici o şansă să aduc vorba despre mîncarea exotică, despre batik şi minunatele ţesături indoneziene sau despre arta tribală şi cum se împacă ea cu arta modernă. La două săptămîni după ce ne-am instalat în Jakarta, a venit primul cutremur. 7,9 pe scara Richter... era miezul nopţii şi noi eram în camera de hotel la etajul 18. A fost foarte diferit de cutremurele prin care am trecut la Bucureşti. În partea aia de lume, pămîntul nu se zdruncină, ai senzaţia că se balansează lent şi durează o veşnicie. Fireşte că ne-am speriat şi am fugit în holul hotelului, la parter. Aici am avut surpriza să constatăm că doar noi şi turiştii japonezi am decis că a meritat să ne deranjăm în plină noapte, indonezienii au stat în camerele lor... În fond, era doar un cutremur de 7,9... Personalul hotelului ne-a întîmpinat cu un zîmbet amabil şi ne-a sfătuit să mergem să ne culcăm. Degeaba am încercat noi să explicăm că sîntem îngrijoraţi, că pot urma replici, că e mai sigur să rămînem la parter... Angajaţii hotelului zîmbeau somnoroşi şi ziceau că e mai bine să mergem la culcare.

Un angajat din echipa tehnică a adus o scară şi a început să schimbe becurile care nu mai funcţionau. Era ireal să vezi cu cît calm îşi vedeau de ale lor, la un sfert de oră după un cutremur aşa de puternic!!! Am mai stat un pic în hol, replică la cutremur nu prea dădea semne să apară, aşa că ne-am resemnat şi am urmat sfatul localnicilor. Peste două luni a urmat o săptămînă oarecum mai specială... De miercuri şi pînă sîmbătă au fost 100 de cutremure în Indonezia. Din fericire, nu am simţit nici unul!!! Epicentrele au fost mai aproape de alte insule; a noastră, Java, a „beneficiat“ doar de unde „second-hand“. A început miercuri la 6 seara cu unul de 8,4 Richter. Pe la 5 mi-a venit să plec din birou şi i-am luat după mine pe toţi angajaţii mei. Şi bine am făcut, pentru că la 6 biroul s-a balansat destul de serios şi au evacuat clădirea. Acasă nu am simţit absolut nimic. Am aflat, ca tot omul, de la BBC. Nu înţeleg de ce, pentru că biroul era foarte aproape de casa noastră, dar nu are importanţă şi nici nu mă plîng! A fost atît de puternic, încît a generat un mic tsunami în piscina hotelului. A fost prima dată cînd am auzit că apa poate să se reverse din piscină din cauza unui cutremur. Încă o dată s-a dovedit că lucrurile sînt mult mai bine organizate pe la noi... Treci printr-un cutremur de peste 7 Richter din Vrancea, ştii că poţi să stai liniştit 40 de ani. În Indonezia – nu!!! De miercuri şi pînă vineri au ţinut-o tot într-un cutremur, majoritatea peste 7. Se zice că numai joi au fost 43... În mod ciudat, toate cutremurele astea au produs doar 11 victime şi destul de puţine pagube materiale. Timp de doi ani, a urmat o perioadă de linişte, dar în ultimele luni ale şederii noastre în Jakarta s-au pus iar cu cutremurele pe noi.

Nu fugiţi pe uşă, nu săriţi pe fereastră, nu alergaţi pe scări, nu utilizaţi liftul, evitaţi aglomeraţia, îmbulzeala, iar dacă puteţi, deschideţi uşa locuinţei spre exterior, spre a preveni blocarea acesteia, în vederea evacuării după terminarea mişcării seismice.

Primul a fost de aproape 8 grade... eram la birou, la etajul 10, şi soţul meu era acasă – apartamentul nostru era la etajul 28. Cînd a început clădirea să se balanseze, primul instinct a fost să îl sun, m-am gîndit că dacă ştim unul de altul sîntem cumva mai în siguranţă. Apoi îmi amintesc ca prin vis că a intrat un coleg în biroul meu şi mi-a strigat să stau sub masă. Nu ştiu exact cît a durat, dar mie mi s-a părut că ne-am balansat ore întregi. Stăteam ghemuită sub masă, vedeam pe geam cum se balansează clădirile din vecinătate şi îl auzeam pe soţul meu cum îmi spunea că în apartamentul nostru cad piesele de mobilier, că nu poate să stea în picioare şi că aude zgomote groaznice în clădire. Cînd s-a oprit, am ignorat toate regulile de siguranţă şi am fugit pe scări. Ştiam că am scăpat amîndoi, dar voiam să ajung cît mai repede să îl văd şi să mă asigur că sîntem amîndoi bine. Ne-am întîlnit în stradă, am alergat unul spre altul, ca în filmele indiene. Abia mai tîrziu ne-am dat seama de partea amuzantă a întîmplării. Holul clădirii noastre era plin de oameni care nu aveau curaj să urce spre apartamentele lor. Am observat că toţi localnicii aveau cu ei nişte perne uriaşe. Ingenioasă idee, cînd fugi pe scări, după cutremur, perna aia mare te fereşte de bucăţile de tencuială care pot să mai cadă de pe pereţi. Am admirat foarte tare curajul şi demnitatea cu care se comportau. Nu i-am văzut ţipînd sau intrînd în panică. În seara respectivă nu am avut curaj să dormim acasă, ne-au găzduit nişte prieteni care locuiau într-o casă. Nu am fost singurii, alţi vecini au dormit pe păturile de plajă de lîngă piscină. Încet-încet, ne-am întors la viaţa obişnuită. Am pus mobila la loc, am aruncat cioburile. Ascensorul din partea noastră de clădire nu a funcţionat cîteva săptămîni, din cauza balansului s-a curbat cadrul metalic care îl proteja. A urmat o serie de cutremure mai mici, adică în jur de 6-7. Nu ai cum să te obişnuieşti cu asta. Pînă în ultima zi, în Jakarta am trăit cu sentimentul că începe un nou cutremur... De fapt, am scăpat de senzaţia asta abia la patru luni după ce ne-am întors în Europa.

***Monica Ciupagea** este medic şi lucrează pentru Organizatia Naţiunilor Unite.*

Dragoş MARCU

Cerinţele induse de cutremure

Trecînd peste definiţia scolastică a cutremurelor de pămînt, să spunem că seismul este unul dintre cei mai de temut „ucigaşi“ dintre fenomenele naturale, iar impactul economic, psihologic şi sociologic este deosebit. E vorba de un fenomen aşteptat, dar care mai mereu ne ia pe nepregătite, cu manifestări dramatice şi urmări severe, greu de analizat numai dintr-un unghi de vedere, necesitînd conclucrarea unui spectru larg de profesiuni – seismologi, ingineri, geologi, arhitecţi, urbanişti, economişti, sociologi etc. Dezbateri ample şi un lung şir de articole ar permite astfel de abordări. Mă voi limita numai la una. Constructorul, inginerul şi, în particular, inginerul proiectant de structuri au o responsabilitate uriaşă în ceea ce priveşte limitarea efectelor dezastrelor naturale.

Intensitatea unui cutremur nu poate fi apreciată suficient de sugestiv doar prin magnitudine (energia degajată în focar), ea depinde de foarte mulţi factori (distanţă epicentrală, adîncimea hipocentrului, acceleraţia terenului, perioada mişcării, tipul de sol pe care este fundată construcţia etc.). Trebuie spus că, în Bucureşti, de exemplu, pe o axă aproximativă N-S, valorile înregistrate sînt de la dublu la simplu. La Mexico City, acelaşi cutremur produs la mare distanţă a fost înregistrat de cinci ori mai puternic pe un amplasament aflat la numai 8 km faţă de un altul. Oarecum paradoxal pentru neiniţiaţi, scara Mercalli, deşi una profund subiectivă (se referă la aprecierea efectului pe care un cutremur îl are asupra oamenilor sau construcţiilor), este mult mai relevantă, pentru că ea zugrăveşte sugestiv efectul.

Mai trebuie amintit că nici un cutremur nu seamănă cu altul. Numai unul din cîteva sute de cutremure are efecte notabile asupra Bucureştiului. La fel, se poate remarca că în Bucureştiul aflat sub influenţa cutremurului vrîncean, construcţiile de înălţime medie (8-15 etaje) sînt cele mai expuse, acesta fiind de alt tip decît cel bănăţean sau californian, de exemplu, unde sînt afectate construcţiile joase. Pe de altă parte, cutremurul vrîncean afectează o arie largă, nu numai Bucureştiul. Celelalte două surse amintite mai sus au repercusiuni asupra unei zone restrînse, chiar dacă una înseamnă pierderile care pot apărea în zona rurală din sudul Banatului, iar altele pot fi urmările dacă seismul se produce în Los Angeles.

Cît de bune sînt construcţiile pe care le facem, cît de eficace sînt ele în limitarea consecinţelor? Şi aici depindem de mulţi factori – soluţii structurale, materiale, tehnologii, putere economică, decizie politică (!) etc.

Poate cea mai importantă lege structurală spune că întotdeauna capacitatea trebuie să fie mai mare decît cerinţa. Astfel, o forţă capabilă trebuie să fie mai mare decît o forţă necesară (cerută). Deformaţia capabilă a unui element structural sau a unei structuri trebuie să fie mai mare decît cerinţa de deplasare indusă de cutremur (de vînt, de temperatură etc.). Secţiunea unui element structural va fi întotdeauna mai mare decît o cere acţiunea. Comparaţia se menţine şi pe alt tărîm: capacitatea unei comunităţi sau a unei ţări este suficientă pentru a reacţiona împotriva cerinţelor induse de cutremur?

În proiectare: performanţe şi consecinţe

Trebuie să avem în vedere un lucru, greu de acceptat: întotdeauna, măcar şi statistic, este posibil să apară un cutremur superior ca intensitate celui considerat de noi în proiectare. Un alt aspect greu de admis pentru omul obişnuit: măiestria inginerului structurist este aceea de a limita avariile şi de a le dirija către zone mai puţin esenţiale pentru integritatea de ansamblu a structurii. Altfel spus (inginerii ştiu asta!) o construcţie este proiectată să se comporte fără avarii în timpul seismelor moderate (starea limită de exploatare normală), dar este posibilă avarierea în timpul cutremurelor foarte puternice (starea limită ultimă). Cu cît o construcţie este mai importantă (şi proiectată în consecinţă), ea se va avaria mai puţin sau mai tîrziu – la un cutremur de aceeaşi intensitate, în aceleaşi condiţii, o construcţie mai puţin importantă se va avaria mai mult decît una dintr-o clasă superioară. La ambele este garantată siguranţa vieţii, numai că un spital de urgenţă va trebui să lucreze în condiţii optime indiferent de eveniment, în timp ce la o locuinţă obişnuită nu e nici o tragedie dacă se sparge o ţeavă sau o grindă se va fisura semnificativ (construcţia a traversat cutremurul fără colaps, ea însă va fi reparată şi abia apoi redată funcţionării). În termeni economici, cu cît o construcţie e mai importantă, cu atît ea va costa mai mult. Pe de altă parte, costurile de reparare după producerea unui eveniment major vor fi semnificativ mai mici. Nu e însă valabil şi corolarul, adică nu întotdeauna o construcţie mai scumpă va fi şi mai rezistentă!

Cele de mai sus redau în mod simplist actuala filozofie de proiectare – proiectarea seismică bazată pe performanţă. Noua direcţie însă va fi proiectarea seismică bazată pe consecinţe.

Cîte construcţii importante avem capacitatea să facem? Aici este decisivă puterea economică a unei ţări. Avem voinţa să facem construcţii cît mai durabile sau ne asumăm riscul unor pierderi mai mari? Avem priceperea să o facem? Aici depindem de mulţi factori (stadiul tehnologic, cercetarea, învăţămîntul care pregăteşte specialişti, conştiinţa muncii, calificarea, controlul calităţii etc.).

În principiu, trebuie spus că, într-un anumit sens, sîntem pregătiţi. Există o practică de proiectare, dobîndită de-a lungul mai multor zeci de ani şi transmisă din generaţie în generaţie, practică pe care multe alte ţări nu o au. Am avut, cu scurte intervale de pauză, coduri de proiectare dintre cele mai moderne. Chiar acum se fac eforturi importante pentru alinierea codurilor noastre cu cele europene (în general, Eurocodurile sînt mai severe, chiar dacă mulţi dintre europeni nu se confruntă cu implicaţiile zonelor seismice; avem într-adevăr forţa economică să ne aliniem?). Pe de altă parte, astăzi, tehnologia se importă uşor. Calitatea structurilor a crescut în ultimii 10-15 ani, autorităţile se implică mai serios. Probleme se găsesc, însă, în alte zone: conştiinţa muncii, de exemplu, dar şi cercetarea şi învăţămîntul, tot mai şubrede parcă, iar definitorie este puterea economică.

Dacă vă aflaţi în afara unei clădiri, deplasaţi-vă cît mai departe de clădire, feriţi-vă de tencuieli, cărămizi, coşuri, parapete, cornişe, geamuri, ornamente care de obicei se pot prăbuşi în stradă.

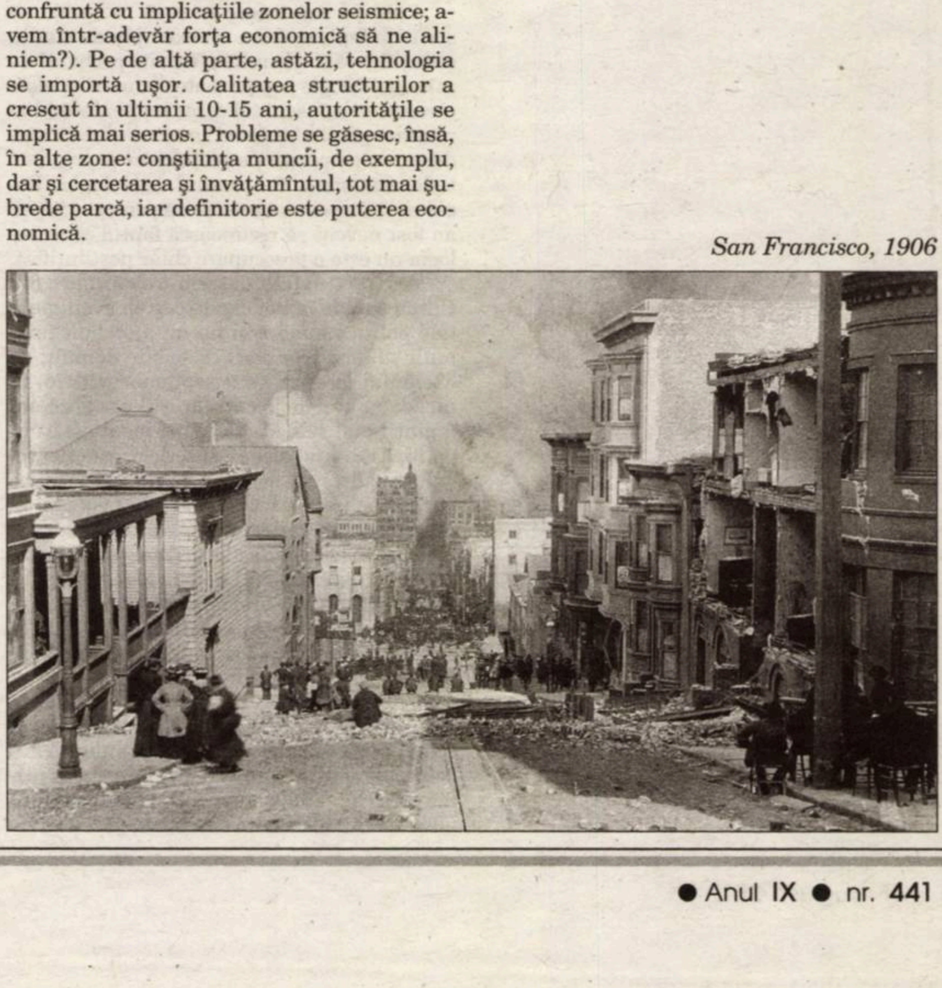

San Francisco, 1906

Posibile pierderi…

Cum vom face faţă unui cutremur devastator? Depinde de cît de mari sînt pierderile pe care sîntem gata să le acceptăm. Răspunsul este diferit, în funcţie de zonă. Fără a ignora unele oraşe din „zona de foc“, testul sever va fi în cazul Bucureştiului. În 1977, aici au murit aproximativ 1400 de oameni (1574 în toată ţara) şi tot aici s-au înregistrat aproape 70% din totalul pierderilor materiale. De subliniat şi că atunci foarte puţine construcţii noi au căzut. La fel, puţine construcţii de mică înălţime au cedat.

Personal, sînt de un optimism moderat, chiar dacă există scenarii care estimează peste 10.000 de morţi (cred că numărul va fi mult mai mic). Mai întîi de toate, pentru că noile concluzii ale seismologilor estimează că un seism cu adevărat devastator nu se va produce în următorii 60 de ani (seisme severe, da). Apoi, pentru că în cazul noilor investiţii de dimensiuni considerabile sînt implicate forţe serioase, calificate. Aici aproape că exclud posibilitatea prăbuşirii. Problemele legate de calitate se găsesc în primul rînd la construcţiile mai mici, acolo unde sînt implicaţi oameni de o calitate mai scăzută, unde nici controlul nu mai ajunge, unde nu sînt disponibile forţe şi tehnologii serioase, iar uneori calitatea investitorilor e îndoielnică. Din fericire, construcţiile de mică înălţime nu vor fi primele vizate şi, din acest motiv, largi zone rezidenţiale, realizate uneori discutabil, nu se vor confrunta cu colapsuri. Între construcţiile noi, un serios pericol poate fi în cazul celor de înălţime moderată (6-10 etaje), realizate în investiţii singulare, de amploare redusă, acolo unde modul de construire a fost discutabil (atenţie la prospera zonă de nord!).

Nu sînt însă la fel de optimist în ceea ce priveşte pierderile materiale. Nu din colapsul structurilor provin pierderile majore, ci din avarierea elementelor nestructurale (atenţie la noile faţade!). Dintr-un anumit punct de vedere, multe dintre construcţiile noi sînt mai puţin durabile decît cele din trecut (nu şi mai puţin rezistente), pentru simplul motiv că nu am fost suficient de instruiţi să lucrăm cu materialele noi, iar marea parte a meseriaşilor provin din vechile industrii (apropo, unde sînt şcolile de meserii?).

Ce se va întîmpla cu clădirile vechi? Aici e aici. Se ştie că există, în Bucureşti, un număr de cîteva zeci (statistic, sînt sute) de construcţii, de peste patru etaje, realizate înainte de 1940, care au o rezistenţă precară pentru că au fost făcute într-o perioadă cînd nu exista nici un concept seismic şi au fost însemnate cu celebra bulină roşie. S-a dorit mult, s-au făcut eforturi, dar s-a realizat puţin pentru ele, în realitate, fie pentru că nu a existat o adevărată putere economică (cu sprijinul Băncii Mondiale, multe eforturi s-au concentrat pe clădirile publice – spitale, şcoli, muzee), fie pentru că nu au mai prezentat interes, excepţie făcînd terenul.

Dincolo de studii, de cercetări şi teorii stufoase, există o ştiinţă a construirii care s-a dobîndit din experienţele nefaste ale trecutului. Am reuşit să facem construcţii din ce în ce mai bine, pe măsură ce ne-am confruntat şi am învăţat din dezastre. Aşa cum medicii au învăţat mai multe din cazuistica pierderilor, şi nu în urma vindecărilor, „paradoxul ingineriei structurale constă în faptul că inginerii pot învăţa mai multe din greşeli decît din succese“ (Petroski, 1985).

***Dragoş Marcu** este inginer proiectant de structuri pentru construcţii, lector la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu“ din Bucureşti şi vicepreşedinte al Asociaţiei Inginerilor Constructori Proiectanţi de Structuri din România.*

Stela GIURGEANU

Drobul de sare

Cînd trece camionul pe stradă, cînd vecinii de deasupra se distrează, dîndu-se cu rolele prin casă, cînd motociclistul îşi ambalează „motorul“ sub balconul tău, cînd mass-media anunţă, aparent neutru şi obiectiv, că „azi a mai avut loc un cutremur în Vrancea“, sau cînd profeţi de tot felul apar şi denunţă venirea „marelui cutremur“, trebuie să recunoşti că te cam ia cu un uşor fior.

Pentru că este ceva contra căruia nu poţi lua o pastilă, nu te poţi vaccina, pentru prevenirea căruia nici măcar mersul la doctor din timp nu te poate ajuta. E frica inoculată de cutremur, acel ceva pe care nu-l poţi controla. Sau cel puţin aşa spun cei mai învăţaţi.

Căci dacă e să le judeci tu mai bine, metode trebuie să existe. Iar dacă nu există, se pot inventa. Bunăoară, acum cîţiva ani, au fost inventate şi comercializate acele dispozitive cu avertizor seismic care te anunţă cu cîteva secunde înainte cînd se va produce un cutremur. Variantele brevetate însă – vorbim de cele care analizează provenienţa undei de şoc şi nu se declanşează la orice fel de vibraţie – costă de la cîteva sute la cîteva mii de euro. Cum tentaţia de a-ţi cumpăra un asemenea dispozitiv e mare, dar de obicei buzunarul – mic, n-a trecut mult şi au apărut şi *fake*-urile, sau variantele nebrevetate (prin pieţe, mai ales), despre care se spunea că sînt la fel de eficiente şi mult, mult mai ieftine. Au fost mulţi sceptici, dar şi dintre cei care şi le-au cumpărat, cu speranţa că la un moment dat le vor salva viaţa, la un preţ rezonabil.

Poveştile despre utilitatea acelor aparate sînt teribil de amuzante pentru ascultători, uşor jenante însă pentru povestitor. Fiind foarte sensibile la orice fel de trepidaţie (pentru acuitate), la fiecare huruit de maşină sau vibraţie de pickhammer, dispozitivele începeau să piuie, dînd startul goanei. Beneficiarul sărea într-o clipă ca ars, după ce inima i-o lua razna, se repezea ca nebunul spre uşă, socotind că cele cîteva secunde pînă la declanşarea dezastrului îi vor fi de ajuns ca să iasă din bloc. Dădea adevărate mostre de performanţă sportivă, sărind cîteva trepte deodată, privind dement înainte, avînd un singur ţel. Să iasă, să se salveze. Scopul era într-adevăr atins – în trei secunde se afla în faţa blocului, cu părul vîlvoi, cu respiraţia întretăiată, în chiloţi şi în papuci, încercînd să dea explicaţii vecinilor. Cutremurul ’ăl mare nu venise, iar drobul de sare avea să continue să stea pe marginea dulapului.

Nu fugiţi pe stradă, deplasaţi-vă calm spre un loc deschis şi sigur. În cazul în care sînteţi surprinşi de căderea unor tencuieli sau obiecte de mobilier răsturnate, căutaţi să vă protejaţi capul şi membrele sau să vă asiguraţi supravieţuirea; ulterior veţi căuta să alarmaţi prin diferite metode vecinii, cît şi echipele de salvare-intervenţie de prezenţa dvs. Nu intraţi în panică, rămîneţi calm.

(http://inforisx.incerc2004.ro/in_caz_de_cutremur.htm)

S-au mai inventat şi cuştile de protecţie anticutremur. Din oţel şi beton armat, dotate cu apă şi conserve, rezistente la prăbuşirea unei clădiri cu mai multe etaje. Bineînţeles, cum banii sînt din nou o problemă, spiritul inventator din români s-a deşteptat. Cineva, pe un forum, dădea soluţia: „M-am uitat şi eu pe poze, am văzut cum sînt făcute şi am impresia că le pot confecţiona mult mai ieftin“ – scria respectivul, venind şi cu soluţia proprie, mai convenabilă: umplerea ţevilor de susţinere a cuştii cu ciment. Cu asemenea ţevi, şi mai ales la preţul la care ar ieşi, cui îi mai păsa de „detalii“ precum inginerie, rezistenţă sau noţiunile de fizică?

„Dacă simt că începe să se mişte“ – îmi mărturiseşte o doamnă, locuitoare a unui apartament (de casă cu bulină!), „ştiu că trebuie să stau sub tocul uşii“. Atîta doar că tocul uşii casei sale este deja lăsat pe o parte, ceea ce indică probabil că adăpostirea sub el n-ar fi cea mai bună soluţie. Mai ştie şi că trebuie să se ghemuiască, cu palmele lipite de podea. „Pînă mă aşez eu, trece cutremurul“, zice, zîmbind hîtru. Îmi mai spune că a auzit că e bine să te aşezi în unghiul format între duşumea şi una dintre laturile unei mese. Îmi arată masa: bătrînească, de lemn, moştenire de la străbunica, unul dintre acele obiecte de mobilier care trebuie folosite cu instrucţiuni ferme (nu te lăsa prea tare pe ea că se rupe, nu o împinge că-i pică picioarele, nu o trage că-i pică blatul etc). A mai auzit de baie. Mai precis de cadă. Dacă vine cutremurul cică să te bagi repede în cadă (utilitatea salvatoare, recunosc, nu o prea înţeleg, că dacă pică tavanul sau te prăbuşeşti prin duşumea tot aia e). Dacă însă asta ar fi ultimul refugiu, atunci chiar că situaţia e una albastră. Cada ei e veche, de fontă, deja ruginită, iar sub sifon stă cu un mic lighenaş, ca să nu inunde vecinii.

Bineînţeles, din toate aceste „tehnici“ de supravieţuire în caz de cutremur, nu fac parte cele reale. Consolidarea clădirilor rămîne încă într-un tărîm utopic. Expertiza tehnică – la fel. Unii dau vina pe lipsa de bani, alţii – pe dezinteresul administratorilor. Pînă la urmă, cea mai bună metodă să te păzeşti, dacă nu de cutremur, cel puţin de perspectiva lui, rămîne ignorarea drobului de sare, datul din umeri şi speranţa că, dacă va fi să fie, nu va fi chiar atît de rău.

■ ■ ■

Şerban TOADER

Tectonice

În 27 octombrie 2004 aşteptam, mai degrabă pasiv, decesul natural al regimului Iliescu, dar am avut în seara acelei zile şansa să uit de cele politice, de integrare de orice soi şi de problema libertăţii presei. Din motive pămînteşti... adică tectonice. Astfel, au trecut pe primul plan preocupările începînd cu supravieţuirea proprie şi a celor apropiaţi, pînă la sănătatea nervilor. Apoi, au urmat diverse meditaţii la cele trecătoare şi netrecătoare, care au luat locul pentru puţină vreme chestiunilor diurne.

Starea de graţie n-a durat însă mult, pentru că a doua zi, angrenat la locul de muncă în discuţii despre seism, mi-am amintit de o credinţă populară chineză privitoare la cutremure. Despre ce credinţă populară este vorba? Probabil una care nu aparţine exclusiv spaţiului cultural la care m-am referit mai sus: legătura dintre apariţia cutremurelor şi schimbările politice mari. Cu alte cuvinte, cutremurul – ca semn prevestitor al schimbării de regimuri politice. De exemplu, pe data de 28 iulie 1976, a avut loc în oraşul chinez Tangshan un cutremur distrugător peste măsură: au fost culcate la pămînt aproape toate clădirile, iar minele din zonă au fost inundate. Au murit inimaginabil de mulţi oameni, iar amintirea acestui sinistru este încă dureroasă, după mai bine de 30 de ani.

Ajuns la bibliotecă, nu o lucrare de etnografie m-a scos din impasul documentar, ci un tratat despre semne prevestitoare şi politică în China imperială, al Tizianei Lippiello (apărut la Leiden). Exemplele autoarei nu vin însă din domeniul credinţelor populare, ci din lucrări de istoriografie, din texte unde coincidenţa unei anume stări politice cu fenomene miraculoase (de bun augur) ori terifiante (prevestitoare de rău) este interpretată pe baza unei concepţii cosmologice particulare. De pildă, apariţia unui inorog sau fenomenul numit „roua dulce“ ş.a. legitimează, potrivit unor norme cosmologice, o guvernare dreaptă (şi poate de durată!). Sau, un cutremur care a avut loc într-un anumit punct cardinal faţă de capitala imperiului vesteşte necesitatea schimbării suveranului sau a dinastiei, în funcţie de afinităţile suveranului/dinastiei cu acel punct cardinal etc. etc. Pe scurt, un cutremur poate fi un semn prevestitor, se vede treaba.

Pînă să mă întorc la ceea ce vreau să scriu de fapt, mai am un exemplu de studiu ştiinţific. Mai demult, plictisiţi probabil de atîta astrologie pop pe toate drumurile, nişte cercetători apuseni (al căror nume nu mi-l amintesc pentru moment) s-au apucat să studieze, de pe poziţii de scepticism şi prin metode statistice, fenomenul astrologic. Rezultatul a însemnat o surpriză pentru ei înşişi: au fost nevoiţi să recunoască faptul că astrologia nu este o preocupare chiar neştiinţifică.

Am pus datele cutremurelor mari din China sau de la noi cap la cap cu evenimentele politice majore şi nu mi-a trebuit prea mult să descopăr ceea ce se ştie demult: de exemplu, la data de 9 septembrie 1976, la nici două luni de la cutremurul pe care l-am amintit mai sus, Mao Zedong moare şi o eră politică se sfîrşi aici... Adio, deci, infamei revoluţii culturale şi unor politici economice dezastruoase. Cultul oficial sau neoficial al preşedintelui Mao nu a dispărut însă, dar oamenii s-au apucat de lucruri mai pragmatice, cum ar fi „socialismul de piaţă“ (sau ceea ce Michael Burawoy eticheta recent, scurt şi exact pe dos, drept „capitalism de stat“). Schimbare politică foarte-foarte mare deci! Dar să-i lăsăm pe chinezi aici.

Ce s-a întîmplat în ţara noastră, aşa, de vreo 40 de ani încoace? Anul 1977: începutul unui declin – prea lung – al regimului Ceauşescu, am putea spune. Cutremurul din primăvara lui 1990, survenit la cîteva luni bune de la căderea lui nea Nicu, părea să fie un semn pentru lucrurile care au urmat: divizare şi isterie partinică, alegeri agitate, violenţă de stradă şi instaurarea unui regim care a durat, cu mici metamorfoze, pînăăă, hăt, în 2004 (cu pauza dintre 1996 şi 2000). Se poate specula şi mai departe, către amonte (1940), sau mai la vale: cutremurul din 1986 anunţa, să zicem, adevăratul început al sfîrşitului unui lung regim politic. Şi aşa mai departe!

Dar iată cum am revenit şi mai în aval. În 2004 chiar s-a întîmplat ceva, politic vorbind; e destul de recent ca să ne amintim. La puţin timp după cutremurul din 27 octombrie, a urmat al doilea tur de scrutin al prezidenţialelor (12 decembrie), cînd a cîştigat un anume contemporan de-al nostru... Acest cutremur, din fericire fără victime, a inaugurat politic ceea ce ştim şi încă trăim.

Şi au urmat opt ani de linişte, cu cutremure mici, dar cu vorbe multe despre marele cutremur care ne tot pîndeşte de după uşă. Dacă e să aplicăm ipoteza despre care am vorbit pînă acum, vedem însă că evenimentele sociale şi politice au luat-o de mult înaintea mişcărilor tectonice aşteptate. Au început cu proteste de stradă înflăcărate şi iată-ne acum în situaţia în care avem vreo trei preşedinţi de ţară, iar pe fronturile văzute şi nevăzute ale politicii este război în toată legea. Aşadar, se poate întîmpla un seism politic/social chiar fără să fi fost anunţat de vreun cutremur mai mare??!

Pentru că nu mă îndur să arunc la coş o ipoteză-gadget pe care începusem să o îndrăgesc – „e cutremur, deci va fi schimbare“ –, nu îmi rămîne decît să fac măcar două presupuneri: *prima* – schimbarea cea mare nici nu a venit, să avem răbdare deci, că o să fim anunţaţi prin mişcări seismice; *a doua* – nu am fost anunţaţi prin nici un cutremur, pentru că nu a fost cazul şi nici nu va fi, aşa că, chiar dacă ni s-ar părea că se zdruncină ceva, să fim lucizi pentru că de fapt nu se schimbă nimic.

Şerban Toader *este sinolog.*

■ ■ ■

Mirella PATUREAU

La Avignon între in şi off

– zile şi nopţi non-stop... –

De peste şase decenii, cînd se lasă vara, „francezul mijlociu“ merge la Avignon ca la Mecca. Inutil să mai precizăm, la Festivalul de teatru de la Avignon. Pelerinaj obligatoriu, cel puţin o dată în viaţă, şi nu numai pentru oamenii de meserie. Spectatorul de bază rămîne „dăscălimea“, cum s-ar spune pe la noi, profesori sau învăţători, tineri sau pensionari, care vin cu un entuziasm pe care nimic nu-l poate ostoi. Neobosiţi, căci aici se joacă teatru de la 10 dimineaţa pînă după miezul nopţii... Dar cine a venit la Avignon să se odihnească? Bineînţeles, există două festivaluri: *in*-ul şi *off*-ul. *In*-ul e domeniul consacrat sau oficial, dar care nu are nimic „instituţional“, în sensul îngheţat al tradiţiei. Dimpotrivă, anul acesta ca şi în anii trecuţi, tot ce „mişcă“ în noul teatru european, experimente şi noi tendinţe îşi au locul aici: Simon McBurney, Christoph Marthaler, Romeo Castellucci, Josef Nadj, Thomas Ostermeier, Christophe Honoré, Katie Mitchell... De fapt, criteriul „administrativ“ care poate defini *in*-ul este faptul că are o direcţie (Vincent Baudriller et Hortense Archambault, care vor lăsa locul la anul regizorului Olivier Py, actualul director al Teatrului Odéon Europe) ce propune o selecţie, cu sprijinul unui „artist asociat“ (anul acesta Simon McBurney) şi mai ales dispune de subvenţii şi fonduri de mecenat importante. Dimpotrivă, mai tînărul Festival *off* acoperă peste o mie de reprezentaţii, e răspîndit în peste o sută de spaţii de joc. Nu există nici o preselecţie, decît cea a posibilităţilor financiare ale fiecărei trupe să închirieze o sală, deşi multe reuşesc să capete diverse finanţări publice locale sau private. Peste 80% din aceste spectacole sînt neinteresante, sau la un nivel de vulgaritate şi încropeală ce nu au decît o scuză: Festivalul *off* este, cum am spus, o piaţă, şi criteriile comerciale pot fi covîrşitoare. Cu toate astea, rămîn 20% de spectacole din cele peste 1000 care merită deplasarea...

Un catharsis
ca un cadou neaşteptat...

Departe de strada dezlănţuită...

M-am refugiat aşadar la început în cercul „protejat“ al Festivalului *in*, ce sărbătorea anul acesta centenarul naşerii fondatorului său, Jean Vilar. Un spectacol de sunet şi lumină, proiecţii şi fragmente de spectacole care au marcat de altfel evenimentul în noaptea de 14 iulie în fata Palatului Papal. Cu o seară înainte, asistasem în Curtea de Onoare a palatului la spectacolul ce a inaugurat festivalul pe 7 iulie, cu *Maestrul şi Margareta*, după romanul lui Bulgakov, pus în scenă de Simon McBurney. Cunosc bine teatrul acestui regizor şi compania sa Théâtre de complicité, cu spectacole care m-au fascinat şi pe care nu pot să le uit (ca *Mnemonic*, sau ca *Shun-kin* după *Elogiul umbrei)*. Cu Bulgakov însă ne situăm pe un alt plan. Romanul a atras mai ales regizori din Est, mai familiari cu atmosfera şi absurdul grotesc al experienţei comuniste; de la Iuri Liubimov la Andrei Şerban care l-a montat odinioară la Théâtre de la Ville din Paris cu Andrzej Seweryn, actor fetiş al lui Andrei Wajda în rolul Maestrului, sau de la Frank Castorf şi Krystian Lupa la Korsunavas. Simon McBurney îl citeşte mult mai detaşat (deşi atent la nuanţele politice), şi aici ar fi multe de spus, regizorul însuşi nu se îndură să ne părăsească, adăugînd mereu şi mereu alte finaluri... Detaşează mai ales o frază ce a dat curaj multor autori puşi sub zăvor odinioară: „manuscrisele nu ard niciodată“... Am regăsit aceeaşi plăcere vizuală a soluţiilor tehnice, ca de pildă, în final, siluetele uriaşe ale eroilor, proiectate pe înalta faţadă a Palatului, ce călăreau în noapte către o altă lume, neguroasă şi misterioasă.

Cîte nave, atîtea drame...

Cît despre Festivalul *off* şi catalogul său, multe titluri, ca de pildă *Dragoste şi cîrnaţi prăjiţi*, şi multe altele de acest gen, se elimină de la sine. Rămîn cîteva întîlniri, căci limitate la cîteva zile ale şederii mele aici, alese din motive subiective, dar verificate apoi de un consens general. Aşadar, în primul rînd un teatru avignonez cu o programare de o calitate constantă, La Manufacture, unde am descoperit două spectacole venite de la Teatrul Naţional al Comunităţii belgiene din Bruxelles. Mai întîi *Le Signal du promeneur*, propus de Raoul Collectif; titlul cere o explicaţie dincolo de simpla traducere. Este de fapt un „semnal de alarmă“, iar „cel ce se plimbă“ este un individ ce fuge din societate, în ruptură cu valorile şi codurile sociale inacceptabile. De fapt, sînt cinci tineri actori, spectacolul este rodul unor improvizaţii colective, ce propun o serie de situaţii extreme, inspirate de fapte diverse şi care încearcă să găsească un răspuns al generaţiei lor, căci „Nava spaţială Terra nu mai are pilot“, mergem drept în zid, ne anunţă ei cu voioşie. Un teatru „sărac“, fără „noi tehnologii“, unde fiecare joacă, cîntă, cu o bucurie naivă şi eliberatoare, cu o energie molipsitoare, un soi de Monty Pythons belgieni din ziua de azi. Cît despre *Michel Dupont, reinventer le contraire du monde*, pus în scenă de o tînără regizoare, Anne-Cécile Vandalem, sîntem îmbarcaţi într-o experienţă inedită, pentru a „reinventa o lume contrarie“. Inspirat de poveşti cu prinţese, dar şi de fapte diverse abjecte, *Michel Dupont...* este o imersiune totală şi angosantă în întuneric, unde sîntem prizonieri ai poveştii ce ni se susură la ureche, cu sunete ce ne înconjoară şi ne ameninţă... La Teatrul Bourgneuf, unul din cele mai active teatre permanente din Avignon, *Canin Felin*, propus de Compania 28, franco-română, spectacol conceput de Eugen Jebeleanu (o nouă variantă, diferită de cea jucată anul trecut la Godot Café din Bucureşti), e un coşmar cu ochii deschişi al unei condiţii umane în ce are ea de animal (liber inspirat de cîteva linii din *Omul pubelă* al lui Matei Vişniec, spectacolul, non-verbal, se îndepărtează repede de universul dramaturgului, ca o altă lume contrarie şi contrariantă...). Imaginea de debut surprinde prin frumuseţea ei îngheţată, în lumina cîtorva cuburi translucide, se disting şase personaje, corpuri goale ce se mişcă lent, ca o desprindere din limburile nefiinţei, revin apoi pentru a se căuta cu violenţă, cu disperare, la limita provocării, şi ne surprind într-un final de o poezie plină de zîmbet şi de speranţă, un *catharsis* ca un cadou neaşteptat... Nicoleta Lefter şi Yann Verburgh creează astfel un cuplu de o armonie fragilă, dublat în plan secund de Xavier Debeir-Lacaille şi Aure Rodenbour, alături de Vlad Mihu şi Codrina Pricopoaia, o echipă omogenă şi de o dăruire pînă la exces. În alt stil, amintesc două spectacole româneşti puse în scenă de Radu Dinulescu, la Teatrul de marionete din Arad, cu efecte tehnice inedite în teatru; marionete manipulate în direct în faţa unui decor virtual, proiectat în fundal şi cu efecte 3D, graţie unor ochelari speciali, să zicem, ceacîri, cu care personal nu prea m-am descurcat, dar publicul în jur era copleşit! Şi, în fine, două monologuri feminine, pe texte româneşti, o tînără actriţă, Natacha Miloşevici, cu textul Nicoletei Esinencu, *Fuck you Europa!* şi mai ales un spectacol venit de la Strasbourg, pus în scenă de Josiane Fritz Pantel cu Stéphanie Félix, cu *Păpuşile mele au slăbit mult, ele nu înţeleg limbile străine*, dar care de fapt este o adaptare după cartea Aglaei Veteranyi, *De ce fierbe copilul în mămăligă?*. Nu am văzut spectacolul cu acelaşi titlu al lui Radu Afrim, din 2003, se pare memorabil, dar vă asigur că tînăra actriţă din Strasbourg e deosebit de convingătoare. Ar merita fără îndoială să fie văzută pe o scenă din România...

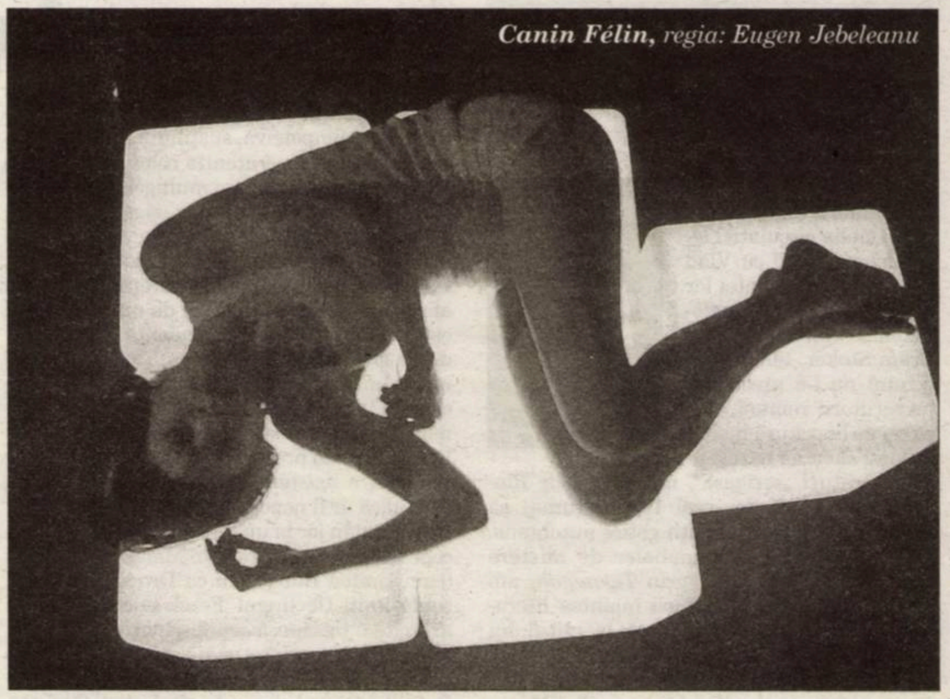

Canin Félin, regia: Eugen Jebeleanu

***Mirella Patureau** este critic de teatru şi traducătoare, cercetătoare la Atelier de recherche sur l'intermédialité et les arts du spectacle, CNRS, Paris.*

■ ■ ■

PUBLICITATE

Oferă-i copilului tău o planşă-insectar tridimensională cu fluturi multicolori!

Fluturi din Europa

DIN 25 IULIE
ai Fluturele
Ochi de Păun de Zi

7,50 lei
ziar + fluture

În fiecare miercuri,
numai cu
adevărul

Completează planşa-insectar cu toţi cei 12 fluturi!

Păstrează talcanele-fluture! Participă la concurs şi poţi câştiga: 1 x laptop; 3 x biciclete; 10 x apă pentru 1 an de zile; abonamente pe 1, 3, 6 luni la National Geographic Kids

Cu sprijinul AZUGA APĂ DE IZVOR

8
KIDS
Fluturi din Europa
NATIONAL GEOGRAPHIC
LEGENDĂ

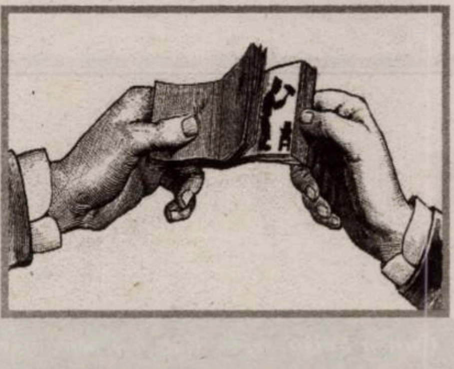

Marius CHIVU

feedbook

Vampirul Fifi, semiotician

● Alexandru Muşina, *Nepotul lui Dracula*, Editura Aula, 2012.

Nu mai departe de săptămîna trecută scriam că, în ciuda circulaţiei legendelor săseşti cu Vlad Ţepeş şi a consecinţei lor literare din lumea anglo-saxonă – best-seller-ul lui Bram Stoker, tema vampirului nu i-a preocupat pe scriitorii români, nici pe cei de literatură înaltă, ocupaţi să bună bazele unei literaturi „serioase“, nici pe cei de literatură populară de secol 19, mulţumiţi să imite, în lipsa unei tradiţii gotice autohtone, modelul francez al romanelor de mistere citadine. Dar aşa cum, prin *Ţiganiada,* am avut o comedie a literaturii înaintea literaturii, contribuţia românească la mitul lui Dracula nu vine atît dinspre literatura de consum, cît din zona academică. Mai întîi a fost romanul istoric al criticului textualist Marin Mincu, *Jurnalul lui Dracula,* publicat în Italia în 1992 şi abia în 2004 şi la noi, iar acum această satiră universitară a poetului optzecist Alexandru Muşina. Fără a beneficia de mecanismele comerciale ale unei culturi populare ca şi inexistente la noi, mitul lui Dracula şi tema vampirului sînt, iată, legitimate cultural dinspre literatura înaltă (oricîte romane ar scrie Cristina Nemerovschi).

Alcătuit din opt mari capitole introduse, în cunoscuta tradiţie narativă picarestă, printr-o frază-rezumat de genul „în care...“, romanul lui Alexandru Muşina este construit în jurul unui (anti)erou. Florin Angelescu Dragolea este asistent de literatură franceză la Literele braşovene, a obţinut un doctorat *„summa cum laudae“* pentru teza *Sémiose de l'oubli et du souvenir chez Marcel Proust,* este un tip nespectaculos, corect şi chiar pasional, dar fixist la cursuri (predă, în limbajul de lemn al structuralismului, acelaşi curs de semioză proustiană la toţi anii), un lungan costeliv tras la faţă, lipsit de charismă şi de sex-appeal, timid şi singuratic, fără viaţă privată, după trei divorţuri şi o istorie de alcoolic, locuind împreună cu mama sub a cărei influenţă, de altfel, încă se află. Prezenţa sa intelectuală în contrast sau, dimpotrivă, susţinută de look-ul „avariat“ atrage însă atenţia celor două bombe sexi din amfiteatrul mai mult gol, vedetele facultăţii: Cerasela Bulumac, zisă Bubu, este prototipul odraslei de bani gata, tatăl ei fiind arhitectul-şef al oraşului; iar Eliza Podoleanu, zisă Lulu, este imaginea întreţinutei de un afacerist străin, în cazul ei de un şeic care îi este amant prin corespondenţă video, căci deşi a fost aleasă, în urma unui concurs, să fie iubita lui din România, şeicul n-a întîlnit-o niciodată în persoană. Din plictiseală, dar şi din nevoia de a trece examenul, cele două fete pun la cale, sub un pretext bibliografic, un plan de seducţie a asistentului, despre care circulă zvonul că ar fi nepotul lui Dracula şi care, intrat timid în joc la un biftec tartar în trei, „începe să semene cu Marilyn Manson în concert (cum simţea Bubu) sau cu Dracula în scena confesiunii (feelingul Fetei şeicului)“ şi să exercite o tot mai mare fascinaţie asupra fetelor: „Profesorul, tot mai roşu în obraji, cu o culoare aproape de om sănătos, perora despre Bataille, Girard, Jung, Lapin Duval, Genette, Gianfranco Carozza, Proust, Lacan, Brigitte Neuscheuk Hmelnitzsky, Foucault, Derrida, Ahmed Volfenson Krishnapati, Deleuze şi Guattari, iarăşi Proust, Noica, Eliade, Heidegger, Lieberman Kolakovski, Wittgenstein, din nou Proust, semioza uitării şi amintirii, dorinţa triunghiulară, patrulateră, pentagonală... Despre anamneză, kenoză, alchimie, maieutică, transcendenţă şi imanenţă, mimesis şi katharsis, senzorial şi spiritual... Bubu şi Fata şeicului se simţeau transportate într-o nouă lume, primite-n Cetatea Ideilor. Simţeau, fizic, că înţeleg, că se pătrund de esenţa semioticii, a fenomenologiei, că intră în rezonanţă cu adevărul semnelor fundamentale...“ Interesul, repede deconspirat, al celor două vedete ale facultăţii îi cresc cota şi îi conferă asistentului un nou statut transformîndu-l într-un Orfeu înconjurat de „bacantele cunoşterii universitare“, care încep să-i umple pînă la refuz amfiteatrul. Dar ceea ce începe ca o parodie de *college sex adventures* glisează tot mai mult înspre ficţiunea, comică fireşte, a unui *quest* identitar. Ajuns la Colocviul „Lucian Blaga“ de la Sibiu, asistentul întîlneşte pe stradă un ţigan, prosper exportator de sînge, care recunoaşte în el figura unui boier valah din neamul Drăculeştilor, descendenţi ai lui Vlad Ţepeş. În mod previzibil, dar nu lipsit de suspans sau de umor, planul fetelor de a-l face pe asistent, numit în intimitate Fifi, să bea un cocktail ce conţine sînge, pentru a confirma zvonul că ar fi vampir, converge cu inevitabila curiozitate a semioticianului de a verifica dacă originile sale ajung cu adevărat la Vlad Ţepeş. Şi cu acest rezumat în chip de *captatio* abia am ajuns la jumătatea romanului (care sfîrşeşte într-o veselă apocalipsă ecumenist-monarhică), restul rămîne la latitudinea curiozităţii fiecăruia.

Alexandru Muşina realizează un adevărat tur de forţă narativă în măsura în care construieşte o ficţiune omogenă şi complexă, cu mai multe niveluri stilistice. *Nepotul lui Dracula* este, în primul rînd, o satiră academică (modelul ar putea fi David Lodge) unde limbajul de lemn, titlurile şi ierarhiile, moravurile universitare, sistemul Bologna, superficialitatea studenţilor, „eficienţa“ secretarelor (informatoare încă de pe vremea Securităţii) etc., toate acestea sînt ilustrate cu cinism sau sînt trase în derizoriu şi absurd. Romanul este însă şi o satiră la adresa postmodernităţii: feminismul, vegetarianismul, antisemitismul, rasismul, colonialismul, UE, ONU etc. – toate sînt, mai mult sau mai puţin, parodiate prin vocea universitarilor adunaţi într-un select Club al Oamenilor Inteligenţi (COI). Apoi, romanul introduce legenda vampirului în această naraţiune de mediu şi moravuri academice, dar nu în sensul policier-ului filozofic patentat de Umberto Eco, ci într-unul intelo-parodic, unde contrastul dintre preţiozitatea limbajului şi frivolitatea întîmplărilor, dintre mediul academic şi cultura populară, dintre imaginarul ştiinţific şi mitologia consumeristă, precum şi acumularea de scene şi dialoguri incompatibile stilistic creează la tot pasul efecte comice, burleşti chiar. În ceea ce priveşte dimensiunea erotică dintre Fifi şi fete, dar şi divorţurile sale ori relaţia ombilicală cu mama, toate acestea au parte de o desfăşurare lentă, cu suspansul şi melodramatismul de rigoare, suficient pentru a conferi romanului dimensiunea unei telenovele cu un vampir prins în plasa intrigilor feminine, a secretelor de familie şi a originilor învăluite în mister. Nu în ultimul rînd, romanul face uz de o gamă largă de procedee ficţionale (Mircea Horia Simionescu poate fi invocat pe destule pagini) – fantezii onirice, pastişe, liste, (false) citate, versuri –, care-l aseamănă unei farse livreşti. Alexandru Muşina face, astfel, figura unui prozator dexter, surprinzător de abil în a controla mai multe stilistici şi discursuri şi, mai ales, cu o bună priză, deopotrivă la temele intelectuale şi la cultura populară actuale.

Un singur cusur găsesc acestui roman, însă e unul important, şi anume redundanţa narativă, a procedeelor. În cele peste 400 de pagini ale cărţii, care conţine nenumărate momente memorabile (discuţiile membrilor COI-ului, personajul ţiganului afacerist cu sînge, visele lui Fifi ş.a.), naratorul lui Alexandru Muşina face, totuşi, figura unui pisălog omniscient: se repetă, dublează personajele, explicitează şi insistă prea mult asupra unor aspecte sau procedee, sau, cel mai supărător, reia glumele pînă la insuportabil. Comicul bazat pe introducerea în situaţii frivole a unor concepte precum „saturarea“ lui Jean Luc Marion, „urma“ lui Lacan sau „diferanţa“ lui Derrida este suprasaturat. Cîte glume poţi face cu diferanţa într-un singur roman?! Un redactor de carte priceput ar fi curăţat romanul de toate repetiţiile şi l-ar fi subţiat, astfel, cu o sută de pagini. Pentru forma aceasta însă, înarmaţi-vă cu răbdare!

■ ■ ■

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● Truman Capote, *Integrala prozei scurte*, traducere din limba engleză de Constantin Popescu, Colecţia „Biblioteca Polirom“, Editura Polirom, 2012.

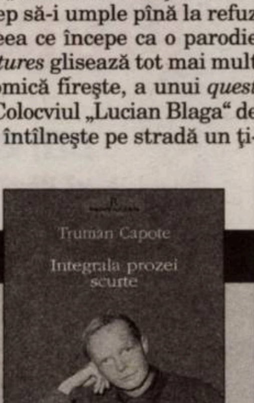

Care va să zică, nu sînt „vreo 15“ proze scurte, cum îi ieşiseră la socoteală enciclopedicei coane Wiki, ci fix 20. Atîtea a scris Truman Capote de-a lungul vieţii lui de omniprozator, adică de romancier-nuvelist-memorialist-publicist-scenarist-dramaturg. O singură povestire datează din anii '70 şi tot una singură – ultima! – din anii '80. Restul, „grosul“ acestei literaturi cu talie de viespe şi nuri abundenţi, e produs în anii cei mai rodnici ai autorului, '40-'60, cînd îi apar şi romanele.

Unele proze îţi amintesc de Salinger sau de Steinbeck, altele de Twain, dar, la o adică, nici Palahniuk nu-i străin de nervul lui Capote. Povestirea „Miriam“, de exemplu, poate fi citită ca un *Fight Club* de ani '40, plasat – mai felin, mai viclean – în zona psihicului feminin şi a confruntărilor pervers-maniierate.

Capote are o atracţie insaţiabilă pentru ciudăţeniile oamenilor, iar din ele poate scoate şi poezie, şi insolit, şi mister, şi un joc fermecător al înţelegerii. De asemenea, are o predilecţie pentru personajele copii sau adolescenţi, pentru fauna circurilor ambulante, pentru prezicători şi vrăjitori. Bizarul poate fi găsit însă oriunde, chiar şi într-un compartiment de tren, mai ales cînd trenul trece drept locul unde „poţi să spui sincer tot ce gîndeşti“.

Straniul e în firea lucrurilor şi a oamenilor – cam asta spun prozele lui Capote. Şi o spun întotdeauna interesant, cu o ironie caldă sau înţeleaptă, cu un simţ fascinant al detaliului. A nu se rata povestirile „Chitara cu diamante“ (1950) şi „Mojave“ (1975), şi nici personajul doamnei Sook, bătrîna copilăroasă apărută în cele trei texte care aduc vorba de Crăciun sau de Ziua Recunoştinţei. Adorabilă figură!

PUBLICITATE

TRANSFORMĂ VACANŢA ÎNTR-O AVENTURĂ!
8 volume de aventură cu personaje celebre!
D'Artagnan
Aramis
Sherlock Holmes
Athos
Porthos
6,9 lei
ziar + carte
De marţi, 31 iulie
Aventurile lui Sherlock Holmes
vol. 2 - Sir Arthur Conan Doyle
adevărul

Daria GHIU

Cînd curatorul tace

– impresii de la dOCUMENTA (13) –

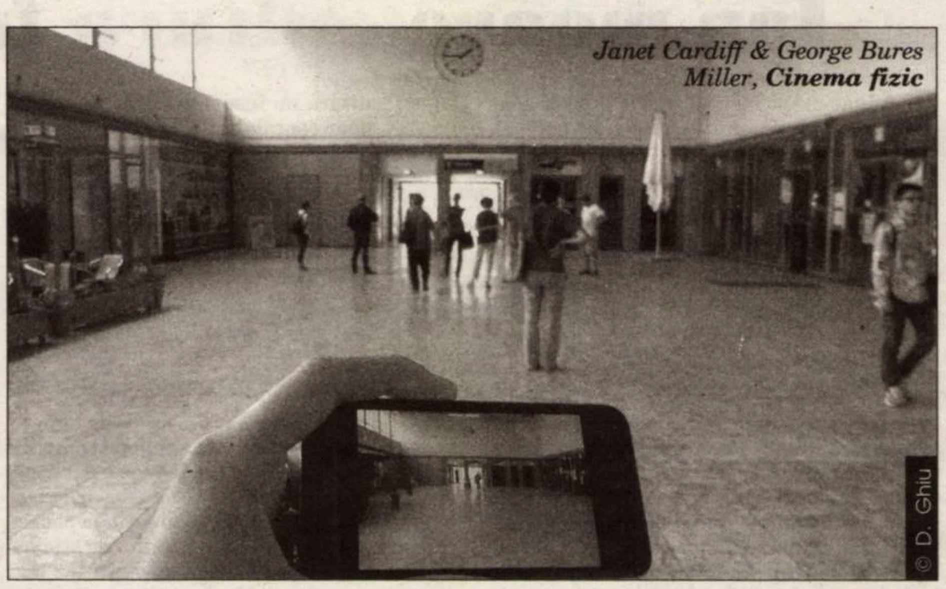
Janet Cardiff & George Bures Miller, **Cinema fizic**

© D. Ghiu

Am plecat înspre Kassel cu articolul lui Matei Martin în buzunar şi cu gîndul că mă întorc în acest oraş după cinci ani şi că le voi întîlni pe Lika şi Anca, prietenele mele de la ECLA cu care, în 2007, ne-am jurat că, orice ar fi, vom merge doar împreună să vizităm Documenta. Matei Martin a realizat în articolul lui un *review* al presei germane despre dOCUMENTA (13), o ediţie boicotată cu mult timp înaintea deschiderii oficiale, curatoarea Carolyn Christov-Bakargiev fiind criticată pentru faptul că nu a dorit să anunţe din timp lista artiştilor şi că practic expoziţia pe care a propus-o nu stă sub semnul unui concept general, un „ceva“ care să lege totul şi să fie un reper pentru vizitator.

Sub impresia că Documenta, unul dintre marile evenimente de artă ale lumii, nu ar fi locul potrivit pentru asemenea jocuri curatoriale (lipsa unui *statement* dominator şi accentul pus pe modul în care „ia naştere o operă de artă“, pe proces şi cercetare), am plecat, sceptică, la drum. Două zile nu sînt suficiente. Dar expoziţia, presărată absolut prin tot oraşul, nu te constrînge în nici un fel. Tocmai asta e una dintre ideile curatoarei: ea generează, prin acest *show,* o coregrafie „fără armonie şi frenetică“, în care participanţii „nu sînt încurajaţi să se sincronizeze, ci să aibă experienţe paralele“. Nestînd la umbra unui concept puternic, expoziţia demonstrează că obiectele expuse îşi pot purta singure de grijă, misiunea curatorului e aceea de a le da această posibilitate, această „apropiere temporară“, o punere la un loc de realităţi diferite, care să se aşeze la egalitate, fără ierarhii impuse şi care să nască sens sau nu. De aceea, Carolyn Christov-Bakargiev aşază totul sub semnul lui *poate:* lipsa certitudinilor e pozitivă, să reduci arta la „o explicaţie unică, la o întrebare, subiect sau paradigmă“ este imposibil şi eronat.

Cînd vorbesc de realităţi diferite care împart acelaşi spaţiu, mă gîndesc nu doar la lucrări de artă („graniţa dintre *ce este artă* şi *ce nu este artă* devine mai puţin importantă“, scrie curatoarea), ci şi la obiecte personale, la o întreagă arheologie ieşită la suprafaţă. Asta se întîmplă în *Rotunda,* supranumită creierul expoziţiei, în Muzeul Fridericianum, considerată de unii critici capodopera acestei ediţii. Te loveşti de fotografiile realizate de Lee Miller, iubita lui Man Ray, în apartamentul lui Hitler, de o altă fotografie cu aceasta pozînd în baia lui, pe 30 aprilie 1945, ziua cînd Hitler şi Eva Braun se sinucid; pudriera Evei Braun; un prosop cu iniţialele A.H. Apoi naturile moarte ale lui Giorgio Morandi; sculptura lui Sam Durant făcută în marmură de Carrara, dar care se joacă cu percepţia ta, pentru că pare un sac cu pudră de marmură; *Radioul cehoslovac 1968,* un exemplu de „non-artă“, un non-radio dintr-o cărămidă, al artistului ungur Tamás St. Turba. Mergi de la un obiect la altul, pînă ajungi de unde ai plecat, la micuţele „Prinţese Bactriene“ (2500-1500 î.Hr.), „de dimensiunea unui *smartphone*“. Nu e vorba de o istorie, de o arhivă, ci de „condiţii contradictorii“, de poziţii „în şi cu lumea“. Şi de aici ajungem la o altă dorinţă a curatoarei de a marca faptul că Documenta, născută în 1955, se fundamentează pe traumă, pe urmele lăsate de cel de-Al Doilea Război Mondial. Este o stare a minţii, şi nu un eveniment apărut ca moştenire a expoziţiilor universale (aluzie la Bienala de la Veneţia?). O expoziţie născută din traumă şi care vrea să îşi piardă statutul strict artistic, fiind deschisă în mod egal către fizică, biologie, antropologie, economie, literatură.

> *„lipsa certitudinilor e pozitivă“*

Fiecare spaţiu e o expoziţie în sine. Iar una dintre experienţele senzoriale puternice se produce chiar la intrarea în Muzeul Fridericianum. De-o parte şi de alta dai de spaţii aproape goale. La dreapta ta, trece prin tine briza creată de Ryan Gander, parcurgi o sală albă, cu o singură lucrare discretă pe unul dintre pereţi, din arhivele Documenta, o întoarcere la cea de-a doua ediţie a expoziţiei, din 1959. La stînga ta, în mijlocul unui alt spaţiu gol, e scrisoarea de refuz de a participa la Documenta, a lui Kai Althoff. O muzică te cheamă spre a doua sală, tot goală, dar umplută cu instalaţia sonoră a lui Ceal Floyer. Versurile în buclă ne obsedează: *„I'll just keep on/'Till I get it right“*. Melodia îi aparţine lui Tammy Wynette, dar artista elimină *falling in love,* din acest refren. Spaţiile generoase de la intrare devin locuri de „intrare în atmosferă“, de intrare într-un organism, într-o burtă. Un coridor întunecat ascunde extraordinarele diorame apocaliptice (visul american spulberat) ale artistului american Llyn Foulkes. Într-un alt spaţiu, de data asta luminos, tapiseria lui Goshka Macuga te plasează *aici şi acolo* în acelaşi timp. E o suprapunere de realităţi, o lucrare care are la bază imagini surprinse la două evenimente culturale, în Kassel şi Kabul.

Hauptbahnhof este unul dintre spaţiile generoase pentru dOCUMENTA (13), aripa sudică, cea nordică şi inima gării. Plimbarea video – cu Iphone şi căşti – pe care Janet Cardiff şi George Bures Miller o propun, te face să mergi înainte şi înapoi prin gară, timp de 26 de minute. O voce îţi indică pe unde să o iei, unde să te opreşti să asculţi atent, imaginile de pe Iphone îţi arată exact cadrul pe care îl vezi cu ochiul liber, doar că pe acel ecran mic e un video, o coregrafie, un alt tren decît cel pe care îl vezi tu acum, alţi oameni, interpreţi, porumbei. La un moment dat eşti derutat, imaginile se suprapun, nu mai ştii care este realitatea din jurul tău, şi cea a ecranului. Întinzi mîna ca şi cum ai filma tu, dar nu o faci, totul ţi-e deja dat. Te simţi parte dintr-o comunitate, a celor care fac şi ei acelaşi tur, dar în ritmuri diferite. Cardiff/Miller au creat şi un termen pentru ceea ce fac ei: cinema fizic. Eu sînt şi nu sînt acolo. Sfidez timpul.

Cu lucrarea asta pe piele, ca o experienţă care te impresoară, continui vizita Documentei la gară. Mă opresc atent şi privesc demonstraţia lui Rabin Mroué despre folosirea telefoanelor mobile în timpul revoluţiei din Siria (camera ca prelungire a corpului).

Documenta te duce şi la Muzeul de istorie naturală, Ottoneum. Acolo lucrările se strecoară prin expoziţia permanentă. Îţi aminteşti lucrarea lui Pratchaya Phinthong de la Fridericianum? *Sleeping Sickness,* cuplul adormit de muşte ţeţe – transformate în bijuterii, erau în aşa fel expuse încît vedeai de pe geam tocmai muzeul de Ştiinţe naturale. Trebuie să ridici privirea, să priveşti în jur, să-ţi faci propria coregrafie. La documenta-Halle, accentul este pus pe pictură. Gestul pe care îl facem cu toţii pentru a vedea desenele lui Gustav Metzger, care au supravieţuit actului său distructiv, este tot desprins dintr-un balet improvizat: ridici şi cobori catifeaua grea, te uiţi pe furiş.

dOCUMENTA (13) are loc nu doar la Kassel, ci şi în Kabul, Alexandria şi Banff. În fiecare dintre aceste locuri, e pusă în mişcare una dintre cele patru ipostaze în care artiştii şi gînditorii se află astăzi: pe scenă, în stare de asediu, într-o stare proprie visului sau la adăpost, retraşi. Stări care cartografiază deopotrivă starea lumii contemporane.

După 12 ediţii, această expoziţie pare că se redirecţionează şi devine prilejul unui discurs despre originile artei, împotriva discursurilor de putere. De data asta, puterea vine sau nu din obiectele expuse. Arta trebuie înainte de toate trăită senzorial, de aici şi întoarcerea curatoarei asupra teoriilor lui Rudolf Arnheim, din anii '50: „am neglijat darul înţelegerii lucrurilor prin simţuri“.

Nu am vorbit deloc despre Karlsaue Park, uriaşul parc baroc este şi el parte din expoziţie, cu un număr copleşitor de lucrări. Faci o plimbare în sine, cu opriri discrete. Acolo s-a petrecut şi ultima noastră experienţă la dOCUMENTA (13): în mijlocul construcţiei artistului Gareth Moore, aflată încă în parc, dar aproape de limitele lui, cu propriul lui orar. Un habitat construit de-a lungul unui an, numai din lucruri *găsite* în Kassel, perfect funcţional, autonom şi insolit. Un spaţiu liminal al artei, un fel de prag pentru sute de posibilităţi.

***Daria Ghiu** este critic de artă.*

„În 1997, Catherine David a pus accentul pe poziţii artistice critice ('60, '70) «state of the world», 100 de zile, 100 de invitaţi din diferite domenii... În 2002, pentru d11, Okwui Enwezor şi cei şase curatori dislocau evenimentul din Kassel avînd un discurs global, post-colonialism. În 2007, d12 a lui Roger Buergel şi Ruth Novak aducea în discuţie educaţia. În 2012, d13 a lui Carolyn Christov-Bakargiev şi a celor 13 agenţi a pus accentul pe cercetare şi a perfecţionat noutăţile celorlalte ediţii, păstrînd abordarea artei din perspectivă politică, socială, culturală.“ (Lia Perjovschi)

DILEMA VECHE vă recomandă

■ În noaptea de sîmbătă spre duminică, urcaţi pe bloc sau pe un munte, deşi e bună şi o cîmpie din afara oraşului, pentru că are loc ploaia de meteoriţi numiţi Aquaridele Delta. E OK, e un fenomen prevăzut, aprobat şi recomandat de savanţi, nu e sfîrşitul lumii. (Marius Chivu)

---

craii de burta veche

Serviciul *en ambigu*

Gastronomia clasică distinge între două mari stiluri şi tehnici de a-i servi pe oaspeţi şi de a aduce bucatele la masă: *à la française* şi *à la russe*.

Cel mai vechi dintre ele este serviciul *à la française,* în care toate bucatele sînt aşternute pe masă de la bun început şi fiecare oaspete se deplasează şi îşi ia ce şi cît pofteşte. E ceea ce s-ar numi astăzi stilul „bufet“.

Serviciul *à la russe* se spune că a fost introdus la începutul secolului al XIX-lea, de prinţul rus Kurakin, ambasador în Franţa la acea vreme. Bucatele erau aduse la masă succesiv, prezentate mai întîi mesenilor, tranşate de ospătar în porţii şi servite apoi fiecăruia dintre oaspeţii *aşezaţi* la masă. Întîlnim şi astăzi vestigii ale acestui stil, la restaurantele mai acătării, atunci cînd *chef*-ul desfăşoară ultima fază de preparare a unei mîncări „la vedere“, lîngă masă, înaintea oaspeţilor, flambînd un *plat,* dezosînd un peşte sau amestecînd cu măiestrie un biftec tartar.

Variante mai recente, deductibile din serviciul *à la russe,* sînt serviciul *à l'anglaise* şi cel *à l'américaine.* În primul, ospătarul aduce fiecare fel separat, pe cîte un platou, şi îl serveşte mesenilor în farfurii, prin stînga, mînuind cu iscusinţă un cleşte *(pince)* improvizat din lingură şi furculiţă, exact ca la hotelurile din anii '80, cînd garnitura de cartofi prăjiţi ţi se punea în farfurie ceremonios, cu zăngănit de tacîmuri, din platourile ovale cu inscripţie ONT. Serviciul *à l'américaine,* întîlnit în mai toate restaurantele din ziua de azi, e, evident, cel mai răspîndit: felurile sînt aduse la masă pe farfurii „montate“ în bucătărie, şi oferite mesenilor prin partea dreaptă. În ambele variante, femeile sînt servite primele.

Putem astfel spune că cel mai otova serviciu e cel franţuzesc, cel mai pompos şi sofisticat, cel rusesc, iar cele mai galante sînt stilurile anglo-saxone. Culmea!

O curiozitate în materie de tehnici de servire e varianta *en ambigu,* în care felurile principale şi deserturile sînt aduse la masă simultan. Un faimos dineu francez din secolului al XIX-lea, servit *en ambigu,* punea pe masă, în acelaşi timp, piftia din jambon de porc şi prăjiturile de Pithiviers, creierul de vacă marinat şi brioşele, merlanii fripţi şi compoturile, buşeurile şi porumbeii *à la crapaudine,* fructele proaspete şi cotletele de miel pane, scrumbia la grătar şi fructele uscate.

Amicul Dejun

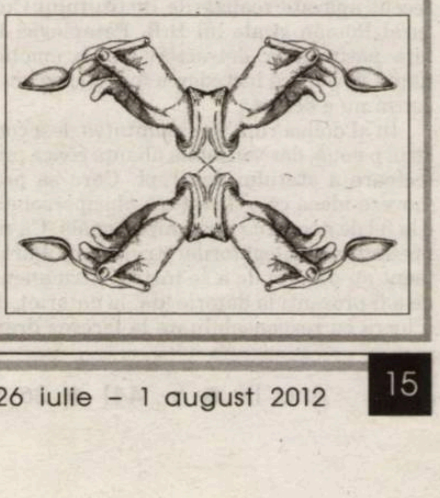

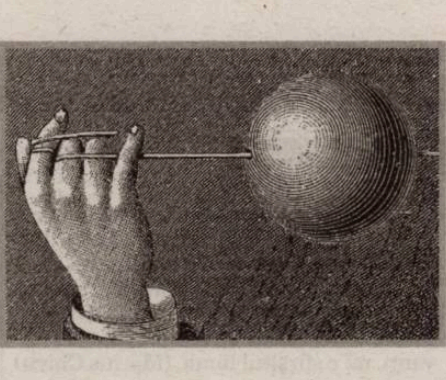

REGIMUL ARTELOR ȘI MUNIȚIILOR

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Iar moare cultura franceză?

E greu de spus, privind dinspre Est, dacă politicile culturale ale Franței își ating toate obiectivele. Franța promovează de ani buni „excepția cululrală“. Produsele culturale nu sînt mărfuri oarecare, motiv pentru care implicarea statului în producția, difuzarea și promovarea lor e legitimă. Conceptul lansat prin anii ’50 a fost între timp adoptat de mare parte a lumii civilizate – însă Franța e, în continuare, modelul și primul purtător de drapel. Apropo de drapel: tot Franța e una dintre țările care susține pe o voce foarte autoritară că producția culturală a unei țări generează atașament și identitate – foarte adesea, în discursul oficial, se vorbește despre „cultură națională“. Nu-i de mirare că articolul lui Donald Morrison din *Time Magazine* care anunța „moartea culturii franceze“ a picat foarte prost. Probabil că textul nici n-ar fi stîrnit atîta interes în lumea anglo-saxonă, dacă n-ar fi iscat furtună la Paris: membrii ai guvernului, academicieni, oameni de litere, artiști și chibiți s-au inflamat rapid. S-au făcut anchete, s-au publicat scrisori deschise și zeci de editoriale, s-a dezbătut la televizor și s-a comentat pe bloguri. Nu, cultura franceză nu murise – ba, după cum constata chiar autorul articolului împricinat, era chiar foarte vioaie: sute de cărți noi la *rentrée littéraire*, zeci de premiere de teatru, o scenă de concerte destul de efervescentă, numeroase festivaluri interesante. Ceea ce murise, de fapt, era acea „cultură națională“, mai precis: strălucirea mondială a producției culturale franceze. Ceea ce jurnalistul constatase pe baza unor observații și comparații a fost luat drept insultă. E un subiect sensibil. După ce decenii la rînd s-au pompat bani pentru a susține „cultura națională“, venea un englezoi să spună că totul a fost degeaba.

Guvernul Marii Britanii nu acordă nici pe departe atîtea fonduri pentru cultură cîte dă Parisul. Londra nu crede în „excepția culturală“, pentru britanici, muzica, teatrul, artele vizuale etc. sînt „industrii“ care pot funcționa cam la fel ca transpòrturile, agricultura sau producția de avioane (ba încă, aceasta din urmă ar putea beneficia de subvenții mai mari decît cultura). Sigur, Royal Opera e „de stat“, la fel ca alte cîteva instituții, dar de aici și pînă la a promova o „cultură națională“ e cale lungă. E vorba, pur și simplu, de două paradigme diferite. Și ireconciliabile.

„N-o să li se dea, o să li se ia.“

Am spus ireconciliabile? S-a găsit un om curajos care caută o punte de legătură. Curajul nu vine din convingere, ci din neputință: nu mai sînt bani, așa că trebuie găsite modalități de a stimula creativitatea fără subvenții de la stat. Omul curajos este François Hollande, președintele socialist al Franței. Recent, la Festivalul de Teatru de la Avignon, a afirmat: „Cultura nu e doar un buget“. Declarația, menită să-i convingă pe artiști de angajamentul său pentru cultură, are mai multe înțelesuri. Cel pe care a vrut el însuși să-l dea a fost, mai mult ca sigur: „cultura nu înseamnă doar finanțare de stat, doar contabilitate“. Celălalt înțeles – ușor de interpretat – era: „cultura nu se face doar cu finanțare de la stat“. Cea de-a doua parte a frazei nu a adus nici ea clarificări. Președintele a spus în continuare: „Cultura înseamnă și o investiție care perimite teritoriilor să fie mai atractive“. Pentru ca apoi, să mai adauge: „să genereze locuri de muncă, să ofere țării noastre o imagine de competitivitate“. De aici se poate deduce o oarecare atitudine pragmatică. E socialist – deci trebuia să promită și locuri de muncă, la pachet cu subvențiile. Care subvenții nu se știe încă dacă se vor menține la același nivel cu cele din anii precedenți. Nu de mult, pe cînd încă era în campania electorală, Hollande a contrazis-o pe ministra de atunci a Culturii, Martine Aubry, care se angajase să mărească cu pînă la 50% subvențiile. „Nu trebuie supralicitat cu cererile de finanțare. În schimb, am avea nevoie de politici culturale“ – ar fi spus atunci candidatul Hollande (potrivit *Le Monde*).

La nici un an de la această înfruntare – Franța e în continuare în criză economică – Hollande revine asupra afirmației: propune consultări în vederea adoptării unei „legi a dezvoltării și democratizării culturale“. Pentru sectorul independent, sună angoasant. E ceva care conține în același timp promisiune și amenințare. Promisiunea ar fi egalitatea, amenințarea ar fi canibalizarea „întreprinderilor“ culturale pentru niște sume derizorii. Căci, „nu vreau să vă mint“, a spus președintele, „vom face imposibilul, dar există limite“. „Va trebui să ne concentrăm pe esențial“. Care e „esențialul“ și care sînt „limitele“, n-a mai precizat. Dar a fost destul de clar pentru toată lumea: n-o să li se dea, o să li se ia. „Cultura franceză“ va trebui să învețe să se descurce și fără bani de la stat. Iar cel care predă această lecție e tocmai un socialist.

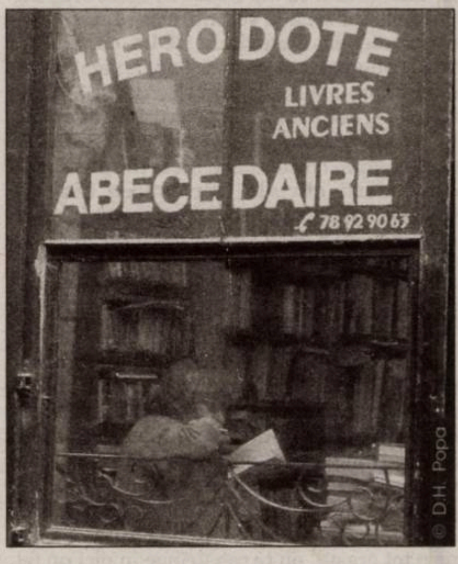

■ ■ ■

Florentin ȚUCA

Partea plină a paharului

Stau să mă-ntreb dacă recenta și dementa cronologie a atentatelor împotriva dreptului și a moralei publice românești nu lasă cumva în paharul golit (nu neapărat o jumătate plină, dar) măcar cîteva picături de speranță. Îmi place să cred că da și, gîndindu-mă la foloasele colaterale ale acestor bombardamente, am în vedere efectele catalizatoare ale agresiunii, anticorpii stimulați, șansele „oferite“ elitelor romînești de a converti răul în bine; și ocazia acestor elite de a face un apel nu *către* lichele, ci *împotriva* lor. (Vă mai amintiți, desigur, de faimoasa dizertație a domnului Liiceanu...)

Înainte de toate, șansa intelectualilor merituoși și respectabili de a se redescoperi laolaltă, de a respira același aer, de a abandona dialectele diverselor „bresle“ și „orientări“ în beneficiul unei coerente limbi comune, de a se reuni, cu toții, într-o simbolică piață universitară, spațiu al mesajului articulat de un suflu fratern. Prilejul de a încerca din nou sentimentul reconfortant al apartenenței la o comunitate de ținută care împărtășește valorile dreptului, ale moralei și civismului. Formidabila ocazie de-a zice „da, e momentul, vocea mea va fi auzită și va conta“. (Unitatea și solidaritatea cu care au fost recent apărate realizările Institutului Cultural Român și ale lui H.R. Patapievici în fața pătimașilor detractori sînt o emoționantă dovadă că încrederea într-o asemenea șansă nu e deșartă.)

În al doilea rînd, oportunitatea de a construi o nouă, dar veritabilă alianță civică protectoare a statului de drept. Care să promoveze ideea că o dictatură pluripersonală e la fel de nocivă ca una unipersonală. Că reprezentanții alegătorilor trimiși în Parlament au datoria de a se instrui permanent, de a fi prezenți la datorie (da, la datorie), de a lucra cu responsabilitate la facerea dreptului. Că interpretarea lui trebuie lăsată în seama acelora care se pricep, că justiția trebuie să rămînă independentă, iar aplicarea legii nu poate fi împiedicată de cele trei antene înfipte-n gurile jurisconsulților de serviciu. (Constat, cu bucurie, că și acest deziderat are bune șanse de afirmare: numeroși intelectuali militanți joacă totul, în aceste vremuri tulburi, pe cartea rolului primordial al justiției.)

Apoi, ocazia acestei alianțe de a coborî din turn direct în piață și de a explica lumii că un referendum e un mecanism ale cărui implicații nu sînt reductibile la calitățile sau minusurile unui președinte suspendat, că această formulă de consultare populară nu e, în cele din urmă, o expresie pur electorală. Că referendumul organizat pentru „demiterea“ sau „confirmarea“ președintelui este nu ocazia de a spune „îmi place“ sau „nu-mi place“, ci, înainte de orice, el reprezintă plebiscitul de validare sau invalidare a unei sentințe parlamentare conform căreia președintele a încălcat grav Constituția. Că o asemenea decizie, chiar dacă e în acord cu procedura formală de adoptare, poate fi abuzivă pe fondul ei ori inoportună în context istoric. Că cetățeanul solicitat să vină la urne pentru validarea unei rezoluții, pe care el o găsește excesivă, neserioasă sau nepotrivită, poate hotărî să nu-i acorde girul tocmai prin simpla sa absență: în fond, facultatea de a vota este un drept, nu o obligație. (Din nou, impresionat de luciditatea analizelor din presa scrisă și din spațiul virtual care fac distincția dintre sondajul privitor la nivelul de popularitate a președintelui – uzual peste tot în lume – și inoportuna provocare adresată populației de a confirma sau infirma simpatia pentru acesta pe calea unui referendum costisitor și legalmente discutabil).

Fără cartonașe roșii, fără faulturi intenționate.

Pe urmă, oportunitatea coechipierilor acestei alianțe elitiste de a protesta la unison că nu, nu a lor e țara în care ministrul Culturii și cel al Educației girează, prin prezență, vizionare și aplauze un spectacol de circ, manele și dans din buric și din euro-n chiloți, o chermeză unde circarul-șef e tocmai edilul-șef al urbei. Nu, nu, asta nu e țara lor, iar imaginile difuzate cu nesaț de televiziuni la ore de maximă educație și cultură nu-s de pe la noi, trebuie că-s postate pe YouTube ca exemple de dansuri tribale inițiatice în arta manipulărilor prin woodoo. Și că nu, nu a lor e țara unde oamenii sînt chemați la vot de zîne, lozuri în plic și călușei în carusel. (Încă nu-s la curent cu asemenea proteste, o să caut tot pe YouTube...)

Și, în fine, după ce toată această vîlvătaie publică se va fi domolit, o să descoperim șansa acestor vîrfuri de a demonstra că cei douăzeci de prezîși ani de încălzire au trecut și că se poate, în fine, să înceapă jocul: un joc democratic cu respectarea regulilor, fără cartonașe roșii, fără faulturi intenționate și înjurături, cu spectatori participativi, dar decenți. Poate că atunci cînd echipa susținută de aceste elite va intra în horă, vom constata că drepturile și libertățile fundamentale pot fi citite și-n altă cheie: că libertatea de expresie nu înseamnă permisul de a spurca și pîngări, că dreptul de informare nu echivalează cu practica manipulărilor grosolane și indecente, că posibilitatea de a urma o procedură nu legitimează neapărat și fondul dreptului, că facultatea de a vota nu echivalează cu obligația alegerii, că șansa instruirii este sinonimă cu obligația instruirii, că o propoziție subiectivă rămîne subiectivă, chiar dacă sindicatul liceenilor perdanți o califică, unanim și lozincard, ca fiind predicativă, că libertatea religioasă nu justifică finanțarea bisericilor din bugetul public șamd. Și, în general, că viața semenilor ar putea fi mai faină și mai în altă parte decît pe terenul mocirlos al dezbaterilor din gura presei și din sintezele zilelor noastre actuale, zile trăite într-o țară răstignită, bătută-n cuie și-n cap de patimă și neamprostie. (Visez, nu-i așa?...)

P.S. Scriam rîndurile de mai sus în avion, la întoarcerea dintr-o ședere în care am citit presă românească pe post de mic dejun, prînz și cină. Pe scaunul de lîngă mine, un conațional sadea, maieu bleu, pantaloni de trening adidas, biceps tatuat, sandwich plescăit în rafale, cititor pedant și perseverent, vreme de neîntrerupte două ore, al instrucțiunilor de salvare în caz de avarie, fervent aplaudac al aterizării. Iertată-mi fie înfumurarea: o înțelege omul acesta de ce și de către cine este chemat duminică la vot?... O întrebare retorică care-mi prilejuiește o provocare pentru guvernarea elitistă a României de mîine: revoluționarea sistemului electoral și intorducerea unui test-grilă drept condiție a validării buletinului de vot (pe principiul că toți au dreptul să fie șoferi, dar acest drept le este conferit doar acelora care știu regulile de circulație).Îndrăznesc o propunere de test-eliminatoriu la examenul de electori: „România este parte a: a) Uniunii Europeane sau b) Tratatului de la Varșovia“. Răspunsul greșit, echivalent cu anularea votului. (Da’chiar așa, apropo, care-o fi răspunsul corect?...)

■ ■ ■

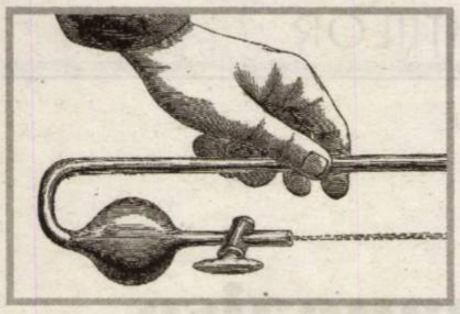

Oana STOICA

rosencrantz & co

Viziuni crepusculare

● ***Călătoriile lui Gulliver*, după Jonathan Swift; coordonator: Silviu Purcărete; Teatrul Naţional „Radu Stanca“, Sibiu.**

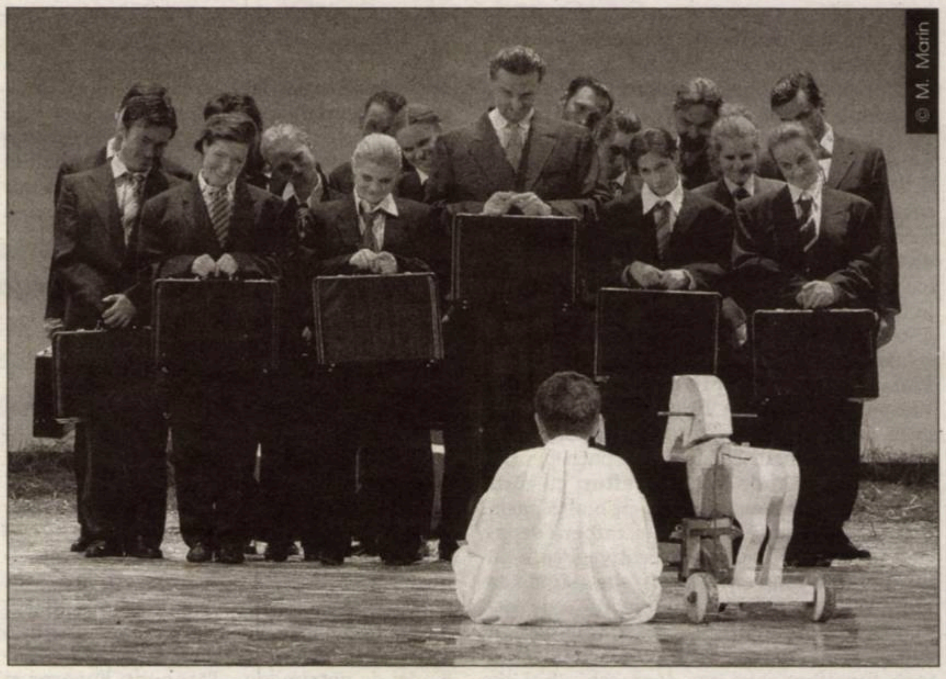

© M. Marin

> *Decupajele sînt filmice, personaje sau acţiuni se potenţează reciproc.*

Podeaua Catedralei Saint Patrick din Dublin este mozaicată, cu tonuri de verde şi ocru. O placă cenuşie marchează locul de veci lui Jonathan Swift, care a fost diacon la Saint Patrick între 1713 şi 1745, perioadă în care a scris *Călătoriile lui Gulliver (Travels into Several Remote Nations of the World).* O copie a podelei se regăseşte în spectacolul sibian după *Călătorii...* în care Silviu Purcărete construieşte, într-o formulă modulară, un tablou halucinant despre degradarea umanităţii. Din păcate, podeaua este puţin vizibilă pentru spectatori (doar de la balcon şi numai în a doua parte a spectacolului, căci în prima este acoperită de fîn) şi, în lipsa unui caiet-program care să menţioneze legătura directă cu St. Patrick & Swift, rămîne un simplu element de decor (scenografia: Dragoş Buhagiar). În geometria spectacolului, podeaua reprezintă însă mai mult decît un detaliu estetic. Spiritul scriitorului de sub mozaicul-lespede de mormînt şi vocea regizorului citind sfătos din sumbrele panseuri swiftiene (Cartea a patra a *Călătoriilor...)* constituie axa nevizibilă a spectacolului, care întretaie o alta, formată din bătrînul Swift, pe jumătate decrepit, pe jumătate de o luciditate cinică, şi un copil care „călăreşte“ o bicicletă de lemn în formă de cal. Cu autorul – metaforic – sub picioare şi cu regizorul asimilîndu-i vocal identitatea, între imaginea lui Swift, tronînd în fundal nebun şi mizantrop, şi efigia candorii (copilul), spectacolul oferă o suită de meditaţii performative despre supliciul de a trăi, existenţa ca degradare certă, cruzimea necesară (şi, de ce nu, plăcută), voluptatea ororii. Personaje hilare, diforme bîntuie scena în delicate tablouri groteşti, o stilistică paradoxală ce aminteşte de seninătatea cu care The Tiger Lillies cîntă despre lumea coşmarescă a prostituatelor şi criminalilor. Infecţia purulentă a umanităţii, descrisă cu o detaşare resemnată ce frizează cinismul. Spectacolul lui Purcărete nu este despre aventurile imaginare ale lui Gulliver, ci despre un Swift dezamăgit de semenii săi, de strîmba alcătuire a lumii, de biserică şi de propria existenţă, în care singura lumină pare să fi fost Esther, soţia (doar iubita, după unii biografi) moartă prea devreme (de unde şi lunga lamentaţie a morţii care întîrzie, ţinînd omul prizonier în descompunere, într-o bătrîneţe dezgustătoare, aproape obscenă în neputinţa ei). Purcărete nu o aduce în scenă pe Esther ca atare – portretizată în roman ca Glumdalclitch, fetiţa fermierului din Brobdingnag, unul dintre puţinele personaje simpatizate de autor –, dar cum Swift a întîlnit-o în copilărie, puştiul cu bicicleta-cal pare să se identifice (şi) cu acest simbol al inocenţei generator de fericire, niciodată regăsit în altc(in)eva.

Spectacolul se dezvoltă dintr-o serie de exerciţii de improvizaţie care au avut ca surse mai multe texte ale lui Jonathan Swift: „Călătoriile lui Gulliver“ – Cartea a treia şi a patra, „O propunere modestă“ *(„A Modest Proposal for Preventing the Children of Poor People in Ireland from Being Burden to their Parents“)*, propriul epitaf *(„Verses on the Death of Dr. Swift“)* şi poemul *„The Lady's Dressing Room“*. Regizorul însuşi îl prezintă ca pe un summum de improvizaţii, preferînd să îşi spună „coordonator“ al exerciţiilor, refuzîndu-i astfel denumirea de spectacol şi prin asta subliniindu-i caracterul de eseu. *Călătoriile...* succed unor alte spectacole – improvizaţie ale lui Purcărete, precum *Pilafuri şi parfum de măgar* sau *Cumnata lui Pantagruel*, în care texte celebre, nedramatice (ca şi *Călătoriile)* devin suportul unor meditaţii performative despre umanitate, avînd ca element definitoriu umorul. În *Călătorii...*, tonul este mai grav. Internat într-un spital-ospiciu, Swift evadează într-un imaginar delirant: sexualitate, diformitate, violenţă, canibalism, o maladivitate a exceselor care implică şi un joc al perspectivelor. Sînt cîteva scene cu uriaşi şi pitici, dar legătura cu liliputanii şi brobdingnagii e firavă, imaginile crepusculare (personaje decupate din lumină şi proiectate pe fundal, în umbră) trimit tot la decăderea umanităţii (un uriaş filiform poartă într-o undiţă un omuleţ atîrnat de un picior). Decupajele sînt filmice, personaje sau acţiuni se potenţează reciproc. Un Houyhnhnn în carne şi oase – un armăsar real – se reflectă în căluţul de lemn şi confirmă plăcerea regizorului de a folosi animale vii pe scenă (măgar, raţe, peşti în *Pilafuri...*, un cîine în *Faust).* Umanoizii *yahoo,* desprinşi dintr-un imaginar fellinian, cu trupuri diforme şi figuri tîmpe, au ca reflexii păpuşile. Unele sînt de plastic, mînuite abil de un Dumnezeu „real“, mişcările lor reluate la scară mare de actori creează un efect cinematografic: trecerea de la detaliu la imaginea panoramică. Altele sînt aşa-numitele păpuşi – vii, formate din capul şi mîinile actorului „decupate“ de restul trupului şi manevrate de un alt actor (tehnica a fost văzută anul trecut tot la Sibiu, în Festivalul Internaţional de Teatru, în spectacolele lui Lu Pulici), pe care regizorul le foloseşte într-o secvenţă violentă cu prostituate. Este una dintre scenele în care tonul grav se disimulează în umor, fie el şi unul pervers. Revine corul ca element marcant al lui Purcărete, de data asta sub forma unor *office-men* robotizaţi, a căror inofensivă bătaie cu perne se transformă treptat într-o crîncenă luptă pe viaţă şi moarte, aluzie la corporaţii şi depersonalizare în societatea de consum. Şi iarăşi se joacă regizorul cu multiple interpretări: corul devine o divinitate colectivă care îşi permite momente de suavă îngăduinţă faţă de umanitate. Nemulţumirile lui Swift faţă de biserică (din *Povestea unui butoi)* se traduc aluziv în picturalitatea postmodernă a lui Purcărete.

După succesul din 2009 cu *Faust* (Ofelia Popii a obţinut Herald Angel Award pentru rolul Mefisto), Silviu Purcărete şi Teatrul Naţional „Radu Stanca“ din Sibiu revin la Edinburgh între 17 şi 20 august cu *Gulliver's Travels,* spectacol comandat şi coprodus de Festivalul britanic. Cu alte cuvinte, Edinburgh a dat un cec în alb echipei sibiene, anunţînd spectacolul în selecţia oficială, înainte ca acesta să fi fost creat. E de urmărit reacţia britanicilor în faţa acestor fresce de umanitate sîngerîndă, parabole biblice întoarse pe dos, atrocităţi comise cu seninătate (Purcărete definea *„A Modest Proposal...“* drept „o politicoasă invitaţie la canibalism“), tablouri terifiante ale existenţei ca tortură care contrazic prejudecata că *Gulliver's Travels* ar fi o poveste pentru copii. Regizorul a declarat că mesajul spectacolul său este clar: citiţi-l pe Swift!

***Oana Stoica** este critic de teatru.*

PUBLICITATE

BEREA OFICIALĂ
Ciuc
FREEDOM MUSIC
pepsi
MOL
ROCK FM
BORSEC
orange
târgu-mureş
Félsziget
Peninsula
23-26. aug. 2012
BILETE
www.eventim.ro
BILET DE O ZI
40 RON
PÂNĂ LA 1 AUG.
OFERTA EXTREMĂ
ABONAMENT
100 RON
PÂNĂ LA 1 AUG.
www.peninsula.ro
CHILDREN OF BODOM * ATB
NETSKY * DIRTYPHONICS * EMALKAY
NEW MODEL ARMY * BABYLON CIRCUS * ROTFRONT
N.O.H.A. * ZDOB ŞI ZDUB * VAMA * ŞUIE PAPARUDE
VIŢA DE VIE * TROOPER * SARMALELE RECI * TRAVKA * ELECTRIC FENCE
MIKE GODOROJA & BLUE SPIRIT * MARCIAN PETRESCU ŞI TRENUL DE NOAPTE
ŞI MULŢI ALŢII...
facebook.com/PeninsulafelszigetOfficial
DILEMA VECHE
Autotransilvania
BECHEROVKA
STALINSKAYA
Pentru cei puternici
Jägermeister
18+

oferta de carte

PUBLICITATE

Ismail Kadare
SPIRITUS
HUMANITAS fiction
Ismail Kadare
SPIRITUS
www.humanitas.ro
www.libhumanitas.ro

REGIMUL ARTELOR ŞI MUNIŢIILOR

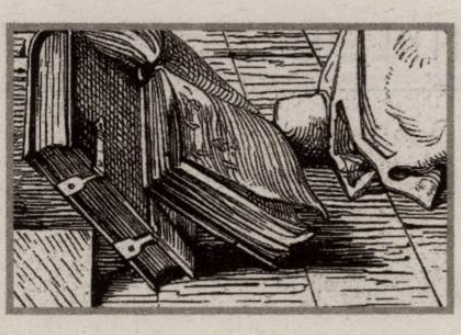

Simona SORA

biograffiti

Drame à la Bibliothèque Française

Între bibliotecile din România, cele ale Institutului Francez au avut dintotdeauna un farmec aparte. Nu le ştiu prea bine pe cele de la Cluj, Timişoara sau Iaşi, însă de cîte ori am căutat, în catalogul comun, o carte mai rară, am reuşit s-o găsesc în fondul uneia dintre ele. Biblioteca Institutului Francez din Bucureşti (cu bibliotecarii ei nu doar profesionişti, ci, uneori, de-a dreptul savanţi) a fost întotdeauna un loc special. Mai cu seamă de cînd funcţiona la ultimul etaj al elegantului imobil din Bulevardul Dacia, într-un spaţiu mansardat, relaxat, cu cotloane şi geamlîcuri dînd spre Parcul Ioanid sau spre casele vechi de pe Viespari, „Biblioteca Franceză“, cum e numită, a devenit un loc bun, nu neapărat o bibliotecă în sensul clasic – cu spaţii pentru computere, sală de lectură, rafturi cu cărţi şi reviste –, deşi era şi asta, cît o altă casă, mai liniştită, mai aerisită, o „cameră separată“ de griji şi apeluri imperative. Poate nu întîmplător, cînd am fost întrebată unde aş vrea să mi se facă o fotografie „de atmosferă“, am preferat această bibliotecă. A fost o vreme, la începutul anilor 2000, cînd încă funcţiona aici nu doar schimbul de cărţi cu celelalte centre din România, ci şi un sistem cu totul occidental, prin care puteai solicita achiziţii de noi cărţi: noutăţi literare sau instrumente umaniste (dicţionare, enciclopedii). Şi din acest motiv, cînd m-am întors – după o lungă şedere – din Elveţia romandă, nu am avut vreo clipă impresia că m-am rupt definitiv de cultura franceză.

Se ştie încă destul de bine cît de importantă a fost Legaţia Franceză înainte de 1989 (cu biblioteca ei structurată pe vremea cînd Roland Barthes mai era la Bucureşti), ce război (nu doar psihologic) s-a dat aici cînd au venit comuniştii la putere, cum a fost expulzat ultimul director francez, Léon Goué, cel care nota, la plecarea din România, în jurnalul său: *„Police, Police, contrôle des étrangers! Drame, drame...“*. Acum cîţiva ani, *Dilemateca* a publicat un excelent reportaj semnat de Monica Tănase despre un personaj legendar, Victor Furţea, „păzitorul“ clădirii din Bulevardul Dacia 70 vreme de 20 de ani, pînă la redeschiderea Institutului Francez, omul care nu şi-a părăsit, în tot acest timp, reduta, apărînd cele 40.000 de volume lăsate în urmă după expulzarea funcţionarilor francezi, cîteva piane şi tablouri de patrimoniu. Ţăran din Făgăraş şi veteran de război, Victor Furţea a rezistat în clădirea din Dacia aşa cum alţii au rezistat în munţi. Securitatea a încercat să-l scoată din clădirea Legaţiei (care continua să fie teritoriu francez) ca să-l aresteze, i-au ameninţat familia, l-au bătut, însă el a rămas pe loc, păzind cărţile, biblioteca gîndită înainte de 1947 de Roland Barthes. În anii '70 a fost pensionat, nu înainte de a fi decorat şi premiat de statul francez. Se povesteşte că pînă la moartea sa, în 1985, mai putea fi văzut, şchiopătînd, însoţit de un cîine lup, prin curtea Institutului. A primit „Legiunea franceză a muncii“, dar la fel de bine s-ar fi putut inventa pentru el „Ordinul cărţilor“.

N-aş vrea să patetizez nici momentul acela care şi-a avut, sigur, eroii săi, nici pe cel, mai puţin eroic, de azi, care îşi are şi el protagoniştii lui. N-ar trebui însă să uităm că liniştea de azi, convivialitatea, atmosfera unică de la „Biblioteca Franceză“ din încrîncenatul Bucureşti îşi au istoria lor. O istorie care nu e lină, nici „unilaterală“, ci, mai degrabă, este istoria unei relaţii.

Nu era principala verigă de legătură cu francofilii din Bucureşti?

Ce s-a întîmplat, de fapt? Luna trecută, după Bookfest, cînd Franţa a fost ţară-invitată, biblioteca s-a închis pentru reamenajare, iar săptămîna trecută, cînd s-a redeschis – la parter, ca la începutul anilor '90, cînd fondul de carte era mult mai mic – am avut o surpriză neplăcută. Atît cărţile, cît şi mediateca au fost înghesuitre într-un spaţiu impropriu (unde pînă nu demult abia încăpea cafeneaua-librărie), spaţiile de lectură au fost desfiinţate, iar multe cărţi – pur şi simplu eliminate. Peste 600 de volume, cele mai multe dintre ele de literatură, ştiinţe umaniste (filozofie, psihologie, religie) au fost îndepărtate din bibliotecă. Criteriul? Unul pur pragmatic, cantitativ, mercantil: ele nu fuseseră împrumutate decît foarte rar în ultimii ani. N-o să fac nimănui un proces de intenţie (la urma urmei, nu doar oamenii se despart între ei) şi nici n-o să enumăr acele cărţi (acum eliminate) despre care am scris de-a lungul timpului sau care m-au trimis la altele, atunci cînd scriam vreun articol sau vreo carte. Aş fi însă bucuroasă să înţeleg ce s-a întîmplat. Nu era Biblioteca Institutului Francez principala verigă de legătură cu francofilii din Bucureşti? N-au mai existat fondurile necesare susţinerii – poate dezvoltării – celei mai importante biblioteci franceze din România, în condiţiile în care politicile culturale franceze sînt calate pe acest gen de suport, oricum, simbolic? Se crede, azi, că principalii „clienţi“ ai Institutului, cei care învaţă limba franceză, nu mai citesc decît bibliografii obligatorii? O carte necitită multă vreme trebuie arsă sau ar putea fi păstrată într-o umilă cameră-depozit? S-a încheiat definitiv – fără recuperarea răniţilor din tranşee – războiul de 50 de ani între anglofoni şi francofoni şi noi n-am aflat încă? Ce să mai zic? Vorba acelui director postbelic expulzat de comunişti: *drame, drame...*

P.S. Îi mulţumesc doamnei doctor Mariana Codreş pentru minunatul *Jurnal pentru Stella* al lui Swift pe care mi l-a lăsat la redacţie. Un gest de generozitate curat dilematică!

Aron BIRO

audio şi n-am cuvinte

Elitism progresiv

● Rush, *Clockwork Angels*, Roadrunner Records, 2012.

Rockul progresiv şi-a schimbat hainele de multe ori, de cînd cei trei canadieni uniţi sub blazonul Rush s-au apucat de treabă. Şi totuşi, astăzi constatăm paradoxul unei relaţii de sinonimie între „prog“ şi „retro“, un fenomen similar celui din literatura science fiction, cu care, de altfel, cei de la Rush au avut o simbioză constantă. Şi cît se poate de naturală, dacă te uiţi la atitudinea şi manifestele ideatice din spatele celor două genuri, unul muzical şi unul literar. În cazul *Clockwork Angels* ni s-a promis (pentru la toamnă) chiar o novelizare scrisă de Kevin Anderson (autorul tehnic al prequel-urilor *Dune)*, bun amic al trupei. În science fiction, anticipaţia spectaculoasă de azi riscă să devină banalitatea de mîine ori, mai rău, subiect de parodie pentru poimîine – fenomen natural, care nu ar trebui totuşi să taie aripile; riscul trebuie asumat pentru a evita băltirea genului în prudenţă sufocantă. Adică exact prudenţa din pricina căreia ce se numea cîndva „rock progresiv“ e numit azi tot mai des drept „classic rock“. În timp ce trupele tinere (mă gîndesc cu precădere la scandinavi, îi ştiţi voi care) încearcă încă să conserve acceleraţia spre necunoscut a genului, prea mulţi dintre pionierii progresismului de altă dată se mulţumesc să se mişte doar în limitele constituţionalităţii. Contează şi faptul că legile după care funcţionează industria muzicală nu sînt la fel de liberale ca în anii '70, dar nici costurile unui album prost primit nu mai sînt la fel de mari. Pe de altă parte, majoritatea clasicilor şi-au împlinit ţelul de a virusa lumea cu *meme* cu viaţă şi iniţiativă de sine stătătoare. Rush au consacrat un format power trio, cu anumite particularităţi în rolul şi sound-ul bass-ului, ce s-a dovedit contagios, stimulînd idei progresive în genuri radical diferite – îmi vin în minte Primus sau Rage Against the Machine.

Albumul *Clockwork Angels*, deşi ne prezintă un grup bătrîn şi retro, e un excelent album, care va fi pomenit în majoritatea topurilor rock ale acestui an, în puternică notă discordantă faţă de titulaturile indie care au acaparat topurile genului de vreo doi ani încoace. Amatorii de opere rock vor aprecia epicul science fiction din temele materialului, un bun obicei al albumelor de înaltă ambiţie şi idealism distopic, de pe vremea cînd Pink Floyd şi King Crimson făceau legea (coperta albumului e o referinţă directă la o altă saga muzicală SF a grupului, clasicul *2012)*. Cînd zic idealism distopic mă gîndesc că, în ciuda faptului că poveşti precum cea spusă de *Clockwork Angels* sînt distopii, deci eminamente întristătoare, nu sînt atinse de cinismul orwellian şi au în cele din urmă un mesaj optimist, calificat adesea drept naiv, de către detractorii SF-ului clasic. Vîrsta şi personalitatea unor muzicieni ca Lee sau Peart vin cu o anume candoare care se grefează natural peste astfel de atitudini, peste astfel de poveşti, iar „proza în poem“, cîntată pe acest album, îl face cel mai consistent album conceptual de prog rock de la *Scenes from a Memory* al celor de la Dream Theater încoace.

Rush au avut parte de circa 40 de ani de activitate cvasineîntreruptă. Nu ştiu multe grupuri rock care, într-un astfel de interval, să nu fi avut măcar o pauză semnificativă ori o destrămare/reînfiinţare năzuroasă. E elocventă şi constanţa componenţei Rush din 1974 şi pînă azi. Unele incidente de după *Test for Echo* (tragedii de familie, nu morocănisme pe tema incompatibilităţii artistice) au dat ceva emoţii fanilor, dar nu pentru multă vreme, căci pentru Geddy Lee cîntatul e o funcţie vitală a aparatului respirator, iar legăturile cu amicii săi Alex Lifeson şi Neil Peart sînt mai puternice decît cele de sînge. A fost o mică pauză şi înainte de acest album, dar e văzută mai degrabă ca o încetinire de metabolism, decît o pauză de activitate. Constanţa grupului impresionează cu atît mai mult cu cît albumele lor continuă să dea piese populare, *catchy*, şi în acelaşi timp să rămînă în preferinţele rockerilor elitişti care admiră autoindulgenţa instrumentală.

***Aron Biro** este autorul blogului aronbiro.blogspot.com.*

---

ce mai spune

Dan VAMANU

Una dintre scenele mele preferate legate de tînăra formaţie de indie/psychedelic Lights Out! s-a petrecut vara trecută; pe cînd pregăteam un concert cu aceştia. Abia ce aduseserăm toate sculele în Librăria Cărtureşti din Cluj. Membrii trupei erau ieşiţi pe terasă, la soare (era prima zi caldă după o săptămînă de ploi supărate), în timp ce eu le pregăteam limonadă în ceainărie. La un moment dat, mi-am întors capul, ca să-i întrezăresc, prin vitrină, pe toţi îmbrăţişaţi – zîmbete peste zîmbete pe un metru pătrat de ciment cenuşiu. Mi-a fost clar încă de pe atunci că *e ceva cu* Lights Out!.

Se face un an de la acel mic moment Kodak. Un an plin, rotund. După o pauză scenică de patru luni (după acel gig s-au despărţit de basist), în toamnă îşi prezentau un evantai de piese noi, iar în iarnă lansau un prim single la Radio Guerrilla, „EOD“. În aprilie debutau cu EP-ul „Patience“ (care poate fi găsit pe music.thelightsareout.com), o serie de şase călătorii stereo-entuziaste printre chitare visătoare şi sonorităţi indie, melodii şi psihedelii, printre care gravitează (şi uneori izbucneşte puternic, strălucitor ca o supernovă) vocea pătimaşă a lui Teo.

Pe cînd trei dintre membrii trupei bifau proba de bac la română, online-ul savura primul videoclip LO!, la „Mirror“. Un clip realizat de Sebastian Florea, cu care trupa s-a înscris la RØDE Rocks, o competiţie internaţională destinată artiştilor independenţi.

Dar pînă să ajungă în LA, LO! se pregătesc să cucerească Bucureştiul. Iar pentru asta pregătesc ceva special – două concerte în două zile consecutive, cu două abordări diferite de setlist, care să sublinieze bipolaritatea creativă a trupei. LO! vor cînta joi, 26 iulie, în Club Control, la invitaţia trupei-prietene Yelllow – un concert full electric, multicolor – şi vineri, 27 iulie, la Librăria Bastilia, alături de colectivul Abator Industries – un concert mai cuminte, mai aşezat, mai fin. Vara asta, muzica LO! vine *să îmbrăţişeze* Capitala – psihedelii peste psihedelii pe kilometri pătraţi de ciment cenuşiu.

***Dan Vamanu** este PRietenul formaţiei Lights Out!. Scrie pe blogul http://www.easylikejoimorning.com.*

a consemnat Luiza VASILIU

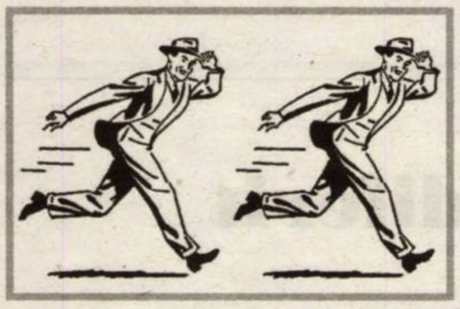

Andrei GORZO

dilematograf

Da capo

● ***Uimitorul Om-păianjen / The Amazing Spider-Man* (SUA, 2012), de Mark Webb.**

După trei episoade succedate pe parcursul unui deceniu, seria *Spider-Man* o ia de la capăt cu un nou regizor (Mark Webb în loc de Sam Raimi), un nou actor (Andrew Garfield în loc de Tobey Maguire) şi un episod-pilot care povesteşte cum a devenit Spidey Spidey. Unele postere promiteau că povestea va fi una care n-a mai fost spusă, dar e *pretty much* un *remake* al primului *Spider-Man* regizat (acum numai zece ani) de Raimi. Peter Parker e din nou un licean slăbuţ, interesat de ştiinţele exacte, care, după dispariţia părinţilor săi, a fost crescut de un unchi şi de o mătuşă pîinea lui Dumnezeu, într-o casă newyorkeză desprinsă parcă dintr-un număr vechi din *Saturday Evening Post.* Încă o dată e îndrăgostit fără şanse de o Mary Jane (rebotezată Gwen Stacy) şi necăjit fără milă de un Flash (rebotezat Flash). Încă o dată e muşcat de un păianjen de laborator, ceea ce-i îmbunătăţeşte musculatura, reflexele, săritura în înălţime şi aderenţa la tavane, ziduri verticale etc., deşi de data asta nu dezvoltă şi capacitatea de a secreta pînză din încheietura mîinii. Şi încă o dată trebuie să-l piardă pe unchiul Ben, şi apoi să mai treacă printr-o perioadă de puţoism şi nesăbuinţă, ca să înveţe să-şi folosească puterile într-un mod responsabil. Acest mit, ale cărui detalii s-ar putea să fie deja mai bine întipărite, în minţile mai multor copii şi adolescenţi, decît ale miturilor biblice (deja, în 1965, adică după numai trei ani de la prima sa apariţie într-un *comicbook*, un sondaj din *Esquire* îl găsea pe Spidey la fel de popular, printre studenţii americani, ca Dylan şi Guevara) – acest mit e repovestit într-un mod foarte aşezat. Cu totul ia două ore şi un sfert, din care trece o oră bună pînă să se ajungă la mult-aşteptatul *monkey business* din zgîrie-nor în zgîrie-nor. În parte, asta e din cauză că, în stil *Harry Potter,* se insistă pe misterul părinţilor dispăruţi, dezlegarea amînîndu-se pe un episod viitor. De asemenea, e din cauză că Webb, al cărui unic film precedent, sundanciosul *(500) Days of Summer,* opera într-o cu totul altă zonă – una de relaţii umane, „intimităţuri“ etc. –, se străduieşte să adauge şi linii ceva mai fine la desenul, necesarmente gros, al personajelor şi al relaţiilor dintre ele. Astfel, Peter nu mai e chiar tocilarul stereotip: e skater, e bine îmbrăcat, e sensibil în tradiţia mînzesc-fremătătoare a lui James Dean şi, cît e în pasa nesăbuită, poate fi sarcastic şi crud. Relaţia eroinei (Emma Stone) cu tatăl ei e şi ea mai nuanţată decît în filmul din 2002, unde acesta era, pur şi simplu, o brută. Sentimentalismul dialogurilor dintre îndrăgostiţi, ca şi al acelora dintre erou şi unchiul/mătuşa sa, e ceva mai puţin primar decît la Raimi, după cum şi comedia (de pildă, cea de situaţie, din secvenţa în care eroul e invitat la masă de tatăl eroinei, care e poliţist) e ceva mai puţin groasă – în orice caz, s-au făcut eforturi de a da existenţei personajelor ceva mai multă textură.

Ceea ce se cîştigă astfel în soliditate (pe partea de *soap opera),* în raport cu seria lui Raimi, se pierde însă în stil. *Spider-Man*-ul din 2002 avea o paletă de culori dominată robust de cele primare, avea cadre şi mişcări de cameră proiectate precis, probabil cu creionul pe planşetă, iar unele dintre floricelele sale narative (de pildă, sordida competiţie de *wrestling* în care se băga Peter ca să mai facă un ban) şi grafice (de pildă, vizualizarea unui laborator în termeni de norişori de fum albastru şi de eprubete umplute cu elixire verzi) păstrau ceva din seva acelor straturi inferioare ale culturii de masă, în care se formaseră atît Raimi, cît şi Spider-Man. Şi, chiar dacă filmul lui Webb e făcut cu cel puţin la fel de multă grijă de a menţine în echilibru trăsăturile eroice ale lui Peter cu trăsăturile lui de adolescent (îmbrăcat pentru prima dată în costumul de Spider-Man, cu oraşul aşternîndu-i-se la picioare în lumina asfinţitului şi într-o muzică înălţătoare, eroul trebuie să-i răspundă la telefon mătuşii sale şi s-o asigure că n-a uitat să cumpere lapte), descoperirea euforică, de către Spidey-ul lui Raimi, a noilor lui glande secretoare de fluid albicios (mai exact, a receptivităţii acelor glande la anumite mişcări ale mîinii) era o metaforă mult mai murdărel-simpatică a revoluţiei hormonale pe care o alegorizează acest mit. Pentru un film al cărui principal motiv de a exista e un contract care obliga compania Sony să mai inventeze o aventură de-a lui Spidey, indiferent cum o fi aceasta, sau, dacă nu, atunci să returneze drepturile asupra personajului, *Uimitorul Spider-Man* nu e chiar o bătaie de joc totală, dar e lipsit de identitate vizuală şi de aproape orice fel de idei noi. Puţine dintre scenele sale de acţiune ies în evidenţă prin concepţie – un pic de feerie realist-socialistă cu toţi macaragiii New York-ului întinzîndu-i lui Spidey cîte un „braţ“ solidar, un pic de *slapstick* marţial jackie-chan-ist într-un vagon de metrou, cu Peter tot cerîndu-şi scuze în timp ce comite agresiuni în stînga şi în dreapta – şi nici măcar acelea nu strălucesc prin execuţie. Iar adversarul lui Spidey nu e decît o şopîrlă sub-godzilliană de duzină.

■ ■ ■

PUBLICITATE

URSUS PREZINTA:

RED HOT CHILI PEPPERS

POWERED BY: vodafone

RECOMANDAT DE: ROCK FM Classic Rock

31 AUG 2012 | ARENA NATIONALA
BILETE: MYTICKET.RO / DIVERTA

PUBLICITATE

librăriile adevărul şi Editura ALL
TE PROVOACĂ LA CITIT!
REDUCERE
25%
În săptămâna 23 – 29 iulie numai în librăriile Adevărul
ai 25% discount la toate cărţile de la editura All.

100 DE MINUNI ALE ITALIEI
Preţ intreg: ~~99,00 lei~~
Preţ redus 74,25 lei
-25%

CHEMAREA ÎNGERULUI
Guillaume Musso
Preţ intreg: ~~29,90 lei~~
Preţ redus 22,42 lei
-25%

SHANTARAM VOL I ŞI II
Gregory David Roberts
Preţ intreg: ~~49,90 lei~~
Preţ redus 37,42 lei
-25%

Săptămâna editurii Editura ALL

LIBRĂRIILE ADEVĂRUL
● Bucureşti: Bd. Magheru nr.18 tel. 0730.190.895 - Str. Doamnei nr. 27-29 tel. 0730.660.318 ● Braşov: Str. Michael Weis nr. 9 tel. 0758.114.837
● Cluj-Napoca: Str. Ion Raţiu nr. 2 tel. 0732.920.246 ● Craiova: Str. Împăratul Traian nr. 9 tel. 0751.046.849
● Focşani: Bd. Independenţei nr. 34 tel. 0337-401692 ● Galaţi: Str. Brăilei nr. 169 tel. 0730.660.385 ● Iaşi: Str. Ştefan cel Mare şi Sfânt nr. 4 tel. 0730.190.864 ● Timişoara: Str. F. Mercy nr. 3 tel. 0730.660.166 - Str. Alba Iulia nr. 1 tel. 0728.121.254

Adina POPESCU

Sulina – aceeaşi mare, un loc diferit

– scurt instructaj pentru venetici –

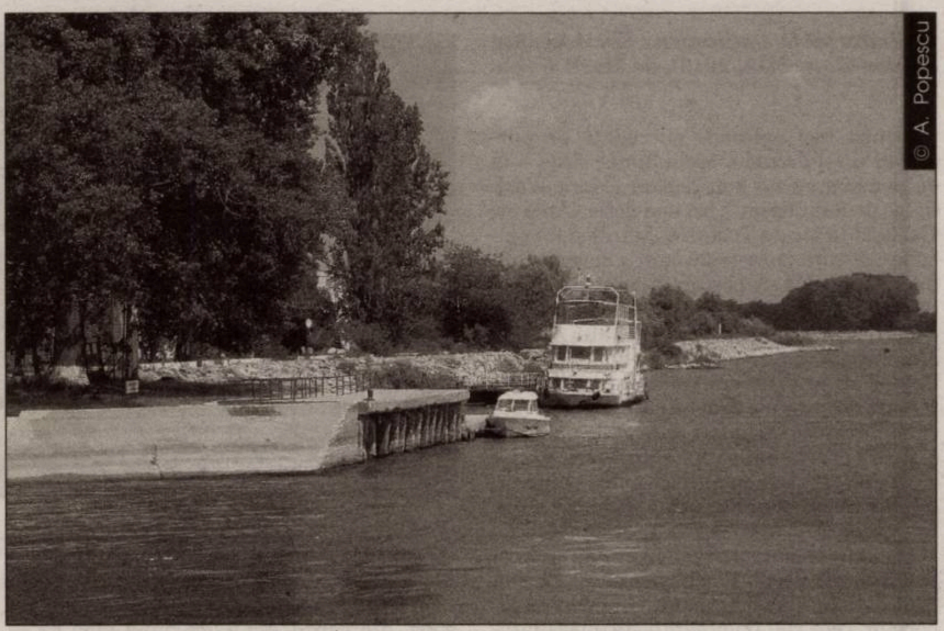
© A. Popescu

De multă vreme îmi doream să ajung la Sulina, însă am tot amînat această călătorie spre „capătul lumii“, de fapt, spre capătul cel mai estic al ţării şi, mai nou, al Uniunii Europene. La Sulina nu poţi să mergi pe fugă, doar două-trei zile, ca la Vama Veche, sau poţi, dar e păcat, căci ai nevoie de ceva timp ca să intri în ritmul locului şi să simţi cu adevărat că eşti *de acolo,* să-ţi descoperi nişte repere de care îţi va fi greu să te rupi, atunci cînd vei pleca. Citisem *Europolis* în adolescenţă (aşa că nu m-am mirat cînd am aflat că există o pensiune care se numeşte „Jean Bart“), ştiam destule poveşti despre înflorirea şi decăderea micului oraş-port, văzusem mai multe documentare recente (e tentant, desigur, să filmezi aici) ce decupează fragmente dintr-un spaţiu aparte, ofertant pentru turistul plictisit de aceeaşi mare, de acelaşi 2 Mai, să zicem, şi care e în căutare de altceva. Aşa că, dincolo de o istorie oarecum romanţată şi de o etichetă de „loc pitoresc“, şi după o dublă experienţă legată de Sfîntu Gheorghe, care nu mi-a spus mare lucru – un sat prăfos care se termină cu o mare dulceagă –, aşteptările mele legate de Sulina erau destul de mari. Şi pentru că habar n-aveam ce voi găsi aici, am încercat să mă documentez pe Internet, înainte de a pleca. Categoric, Sulina nu este un loc căruia să i se facă reclamă, şi poate că e mai bine aşa: cîteva site-uri ale unor pensiuni (cu preţuri şi poze), cîteva texte lirice despre cum „apele Dunării sărută apele mării“, în rest, informaţii puţine şi trunchiate, pe blogurile „cunoscătorilor“, dintre care doar o mică parte corespund realităţii. Orarul vapoarelor apare în mai multe variante şi e destul de bramburit (de exemplu, n-am aflat de nicăieri că la nava rapidă e bine să faci rezervare, altfel rişti să-ţi petreci o noapte la Tulcea, în port), vei avea emoţii în legătură cu posibile locuri unde poţi să-ţi laşi maşina în siguranţă, la Tulcea (în cazul în care nu vrei să plăteşti tariful „oficial“ de 25 de lei pe zi), drumul din Sulina la plajă, pe jos, nu durează un sfert de oră, ci vreo 40 de minute (noroc că există microbuze), nu vei şti care sînt cele mai bune preţuri la excursiile cu barca prin Deltă (asta vei afla abia la faţa locului, întrebînd şi negociind din barcă-n barcă) sau dacă există vreun bancomat (există două), nu vei afla cum e cu farmaciile (tot vreo două, cu program de voie) şi dacă trebuie să-ţi aduci Autan de acasă (nu mi-am dat seama dacă „problema cu ţînţarii“ e reală sau e doar un mit; poate doar am prins o perioadă în care ţînţarii au fost cam leneşi). Însă odată ajuns la Sulina, vei trece repede peste micile neajunsuri care apar inevitabil atunci cînd eşti *for the first time* într-un loc necunoscut (şi izolat pe deasupra) şi îţi vei întocmi propriul tău ghid de „supravieţuire“, în care singurele dileme, pe care le vei avea, vor fi unele de vacanţă.

Autostrada sau drumuri lăturalnice

Pe hartă, drumul pare cît se poate de simplu: fix 100 de kilometru pe autostradă, pînă la Slobozia, apoi o iei spre nord, spre Ţăndărei, Hîrşova şi, în sfîrşit, Tulcea. E bine să pleci devreme din Bucureşti, ca să prinzi vaporul de la 13,30. Pe primii săi 30 de kilometri peticiţi, autostrada are aerul unui neamţ care a sărăcit. Se numeşte a Soarelui pe bună dreptate: pe măsură ce se ridică deasupra orizontului, soarele pare să te absoarbă, ai senzaţia că mergi direct spre el. Indicatoare cu Constanţa (şi cu Tulcea). La fix 100 de kilometri, un indicator spre Slobozia. Îţi continui liniştit drumul spre soare, pînă cînd îţi dai seama că te îndrepţi, de fapt, doar spre Constanţa. Tulcea e în altă parte. „Mda, ar fi trebuit să fie un indicator pentru cei care nu ştiu...“, spune bodyguard-ul de la „spaţii servicii“, respectiv toalete, în mijlocul cîmpului. „Dar se poate merge şi pe variante, prin Feteşti sau Medgidia.“ Şi apoi începe să explice vreo jumătate de oră. Îmi dă ca repede două localităţi obscure (dar importante pentru cei de prin partea locului) pe care numai asocierea absurdă cu numele colegei mele de redacţie, Stela Giurgeanu, mă ajută să le reţin: Stelnica şi Giurgeni. „Nu uitaţi: mai întîi dreapta spre Stelnica, apoi stînga spre Giurgeni!“ Stelnica, Giurgeni... îmi tot repet în minte, în timp ce cotim pe drumul judeţean, ocolind gropi şi căruţe. Însă e acel Bărăgan pe care n-ai cum să-l vezi de pe autostradă. Crîşme de sat, oameni care dorm în miezul zilei, cu ziare în chip de coifuri ca să-i apere de soare, pe lîngă pepenii pe care şi i-au scos la stradă şi pe care nu-i cumpără nimeni, căci trece o maşină o dată la o oră. Miroase a toi de vară, a vegetaţie coaptă şi vag a baltă, căci apa nu e departe, îţi iese în cale pe neaşteptate la podul de la Giurgeni, unde trebuie să plăteşti 9 lei pentru un „drum în lucru“ la care nu lucrează nimeni. Dincolo de pod, vînzătorii de pepeni dispar. Sînt înlocuiţi de alţii, băietani cu un bronz aproape negru, care agită nişte peştoi ca să pară vii sau unii care doar îţi arată cu mîinile cît de mare e peştele, iar la început nu înţelegi acele semne ciudate de parcă ar juca mima pe marginea drumului, însă faci repede legătura cu braconajul şi alte treburi mai puţin legale. Deja ai intrat în Dobrogea, care e o altă ţară. Soarele e mai alb, cîmpul mai pîrjolit, caişii şi corcodoşii cresc alandala, doar să întinzi mîna şi să culegi fructele. Delta e o prezenţă discretă, însă din ce în ce mai pregnantă. Reţii Hîrşova datorită unicului său minaret, apoi străbaţi parcul eolian şi moriştile turbinelor eoline au ceva hipnotic, de pe o altă planetă. În sfîrşit, se vede Tulcea de pe muchia unui deal. Odată intrat în oraş, cobori direct spre port. Apoi, te învîrţi minute în şir pe străduţele în pantă, printre case şi blocuri, încercînd să identifici locuri de parcare fără plată, după numerele de Cluj, Iaşi sau Suceava ale altor maşini, abandonate aici pentru o săptămînă sau două, în vreme ce proprietarii îşi trăiesc, izolaţi pe vreun grind de la Crişan sau Mila 23, viaţa lor sezonieră de Deltă.

Deja ai intrat în Dobrogea, care e o altă ţară.

Pasagerul sau Rapida

De-a lungul timpului, am alergat după trenuri şi avioane, pe ultima sută de metri, însă nu mi-aş fi putut imagina că voi alerga şi după un vapor. Şi nici că acesta se va numi „Pasagerul“ şi va parcurge cei 71 de kilometeri de la Tulcea la Sulina în aproape cinci ore şi jumătate. Adevărul este că mă bazam pe navele rapide, însă nu ştiam că trebuie să faci rezervare cu cel puţin două-trei zile înainte. O coincidenţă amuzantă – capacitatea lor maximă pentru cei 71 de kilometri este de 71 de pasageri, nici mai mult, nici mai puţin. Dacă ai ghinion şi nimereşti într-o zi în care au rezervare grupuri, cum s-a întîmplat cu cel de la Kaufland („safari-ul“ în Deltă este ultima modă în materie de team-building-uri), nu merge cu „ia-mă, nene!“, nici dacă îţi plăteşti biletul (de altfel, destul de scump, 60 de lei, pentru că „rapidele“ sînt nave particulare, iar cel care le deţine deţine şi un monopol asupra preţurilor, un alt motiv de necaz pentru localnicii din Sulina, chiar dacă sînt „subvenţionaţi“: “A mai încercat cineva cu o barcă, dar nu ştiu ce i-au făcut că într-o lună i-au pus-o pe uscat!“). Şi nu, la Sulina nu se poate ajunge pe uscat, aşa cum ar putea crede acei novici întru-ale Deltei printre care mă număr şi eu. Există nişte drumuri doar pînă la Sfîntu Gheorghe şi pînă la Periprava, pe braţul Chilia. Una peste alta, e foarte straniu să ajungi într-un loc în care să depinzi de o barcă, aşa cum individul urban depinde de tramvai, metrou sau de maşina sa personală. Viaţa de zi cu zi capătă cu totul alte perspective.

Aşadar, fostele nave „de stat“, astăzi ale Societăţii Navrom Delta, pleacă spre Sulina o singură dată pe zi, la ora 13,30. Într-o zi pleacă vaporul „Pasagerul“ care e un soi de tren personal (şi pentru că are mai multe halte pe drum), în ziua următoare pleacă nava Express, cataramanul care e un soi de accelerat şi face (doar) vreo trei ore şi ceva. Noi am prins ziua cu „Pasagerul“ care tocmai îşi ridica ancora şi l-am fi privit cum se îndepărtează de pe mal, fluturîndu-ne batistele dacă n-ar fi fost un angajat al Căpităniei care să le dea telefon că mai sînt doi pasageri întîrziaţi. Şi uite aşa am alergat după vapor, doi marinari (vînjoşi, ca să fie un clişeu pînă la capăt) m-au prins ca să mă treacă de pe mal pe punte, cu tot cu rucsac, şi acesta a fost începutul aventurii.

Pe vapor, într-adevăr atmosfera e cea de tren personal. Turiştii, mai multe generaţii, cu tot cu copii şi cu cîini de companie se înghesuie pe punte ca să vadă „frumuseţile Deltei“. Veteranii, cei care vin în Deltă an de an, cu un aer de *connaisseur,* le atrag atenţia, celor pentru care e „prima dată“, asupra „obiectivelor“ de pe maluri şi îi îmbată cu vodca din dotare. Dacă nu ai nimic pus la rece în lada frigorifică, sub punte există un bar unde poţi găsi de la bere la un rachiu alb şi fără nume, cu 1,5 lei cinzeaca. Turişti şi locuitori ai Deltei călătoresc laolaltă. Copiii se aleargă şi se chiràie, cîinii latră, toată lumea e vioaie şi logoreică ca în *Croaziera* lui Danieluc. Însă vaporul înaintează ca melcul, timpul se scurge greu, aproape că a încremenit, însă, pînă la urmă, cam ăsta e ritmul Deltei. Opririle sînt dese, vaporului îi ia cîte o jumătate de oră doar să „parcheze“, ne scurgem uşor pe lîngă Partizani, Gorgova, „oraşul de beton şi sticlă“ Maliuc, o mică îngrămădire de blocuri sumbre, comuniste, cu aer de penitenciar. Cîţiva tineri francezi, plecaţi într-un tur prin mai multe ţări, pe biciclete stau chirciţi pe punte, lîngă bicicletele lor, absorbiţi mai mult de jocul de cărţi decît de peisaj. Însă adevăratul spirit al locului s-a insinuat sub punte, în sala pentru pasageri, ca o etuvă. Aici, pe banchete, la mesele din lemn stau oamenii din Crişan, cei din Sulina sau din alte localităţi izolate de care nu a auzit nimeni. Un popă, trei precupeţe din ale căror sacoşe din rafie se revarsă aşternuturi noi, chinezeşti, cumpărate de la piaţă, din Tulcea (dacă au noroc, vor găzdui cîţiva turişti în acest „sezon“, dintre cei care nu se duc doar la pensiunile „de pe Internet“ şi-şi doresc o cazare mai ieftină), un gospodar care a încărcat pe vapor cîţiva metri de ţiglă ca să-şi repare acoperişul, mai mulţi pescari. Sînt oameni săraci pentru care Delta înseamnă mult mai mult decît o vacanţă. Vorbesc de-ale lor. Despre afacerile nu ştiu cărui primar care a adus pavele tocmai de la Buzău, în loc să le ia pe cele de la fabrica oraşului, despre faptul că „barza nu mai ajunge pînă la Sulina, se opreşte la Tulcea“, unde trebuie să mergi ca să naşti, la maternitate, despre bătrînul chirurg care vine zi de zi la spital, deşi e de mult la pensie, ca să „rezolve“ operaţiile prost făcute de

PUBLICITATE

INSTITUTUL
CULTURAL
ROMÂN

„Dispunând de mai puţine resurse decât celelalte institute culturale, ICR şi-a îndeplinit admirabil obiectivul de a pune arta românească şi artiştii săi pe competitiva hartă culturală internaţională într-un timp foarte scurt. Acest lucru se datorează în mare parte unei abordări inovative a pieţei culturale internaţionale exercitate în timpul mandatului lui Horia Roman Patapievici.“

Maaike van Langen
Artistiek leider Rotterdam Circusstad

doctorii de la Tulcea. Sulina (ca şi alte locuri din Deltă, de altfel) învie odată cu venirea turiştilor şi moare la plecarea lor. Atunci se vinde bine peştele, se mai înalţă cîte o casă, mai pleacă cîte o barcă în excursie „spre cuiburi“, există speranţa unor bani neaşteptaţi din lumea „din afară“.

La întoarcere, am făcut rezervare la Rapidă. Am fost cel mult cincisprezece pasageri, printre care o mamă sulineană (oare aşa s-o fi zicînd? ce denumire de Stat Trek!) mai înstărită, cu băieţelul ei, un domn grizonant cu alură de to'arăşul director, însoţit de o „sirenă“ într-o rochie mulată, albastră, machiată strident, cu un bichon alb, atîrnat de o lesă, o familie cu doi copii graşi. Am făcut fix o oră şi un sfert, mai ales că, la plecare, căpitanul „şi-a potrivit ceasul după cel de la Realitatea TV“. M-am simţit ca într-un avion – atmosferă comfortabilă, dar sterilă. Viteză. Uitîndu-mă pe „hublou“, aveam senzaţia că ultimele imagini ale Deltei erau şterse cu buretele, transformîndu-se în nişte dîre, ca amintirea a ceva nelămurit. Ca şi cum aş fi ieşit dintr-un timp şi aş fi intrat în altul.

Dunăre...

Primul contact cu Sulina este unul spectaculos, apoi începi să te obişnuieşti cu atmosfera şi să cauţi detalii. E un loc care s-a conservat parcă de la sine, o butaforie. Un amestec de urban cu rural, străzi care se numesc Strada I, II, III... IV, şi altele perpendiculare, ca în orăşelele americane, uliţe ca la Sfîntu Gheorghe, dar şi faleza pietruită, cu copaci umbroşi, bănci, ronduri cu flori, chiar şi o „operă de artă“ – un omagiu adus „oamenilor apelor“, case din lemn părăsite, cu ferestrele bătute în cuie, dar şi case cochete, cu un etaj, cu aer negustoresc, lăsate în paragină, case bătrîneşti cu boltă de viţă, cîteva blocuri socialiste cu patru etaje şi cu magazine la parter, rămăşiţe industriale, depozite şi bărci, multe bărci, unele care nu vor mai pluti niciodată, stau doar încremenite la mal şi dinspre ele vine, nu ştiu de ce, un iz sărat de peşte de mare, bărci „de plimbare“, rudimentare, cu copertine colorate pentru turişti, ca să nu-i bată soarele în cap pe canalele Deltei, şalupe noi pe care aproape că nici nu le vezi atunci cînd vin şi cînd pleacă, bărci ale localnicilor sau din altă parte, cu oameni pe punte care stau lungiţi pe şezlonguri şi beau şpriţuri de vară, bărci care străbat noaptea braţul dintr-un capăt în altul, fără nici o lumină la bord, ca nişte umbre, vapoare uriaşe, roşiatice, care trec fără să oprească, spre mare, puţine, mult mai puţine ca-n trecut. De fapt, totul se măsoară aici în ritmul bărcilor, orele trec mai repede sau mai încet, în aşteptarea Pasagerului, a cataramanului sau a Rapidei.

„Oraşul ar fi arătat mult mai bine, dacă ar fi existat o viziune, un plan de restaurare... dar aşa fiecare e cu afacerea lui şi face ce-l taie capul!“, spune Pictorul, pe terasa de la Irish Pub (nu există nici o bere mai deosebită, în afară de Ciuc nefiltrată, la halbă, însă muzica e bună, cîţiva dintre doimaiştii vechi, care şi-au pierdut cîrciuma de pe plajă, s-au mutat deja aici, pentru o perioadă nelimitată). Pictorul e din Sulina, dar pare un tip trendy, umblat. Tocmai a „pescuit“, pentru o excursie cu barca, doi italieni pensionari care, pînă să-l întîlnească pe el, umblau debusolaţi cu o hartă în mînă. Mai are disponibile două locuri pe care ni le oferă la un preţ decent – 75 de lei pentru două persoane. Din păcate, plecăm a doua zi. Excursiile includ două-trei trasee standard, obligatorie este „gura de vărsare“. Şi mai nou, insula. E o insulă recentă, a răsărit ea ştie de unde, din ape, în urmă cu vreo doi ani. Are în dotare plajă pustie, păsăret, plus epavă (o navă turcească care a naufragiat aici), însă am înţeles că jumătate e revendicată de Ucraina. „E o problemă cu Ucraina“, spune Marian, cel mai estic locuitor al UE, căci stă la ultima casă din oraş, în drumul spre mare. „Mai bine pentru noi ar fi dacă ar intra şi ei în UE. Mergi la pescuit, traversezi un canal şi te trezeşti în Ucraina, fără să-ţi dai seama, nu mai ştii care e malul tău şi malul lor. Şi asta e trecere ilegală a frontierei, apar alte probleme.“ Din cînd în cînd, şi telefonul meu e cu un pas în Ucraina, semnalul reţelei româneşti dispare, mi se urează „bine ai venit!“, într-o engleză cu accent slav.

sunset sulina
© A. Popescu

Dacă nu ai chef să te plimbi cu barca, îţi mai rămîne faleza – care înseamnă terasă lîngă terasă, însă nu e nimic „de fiţe“ sau „de manea“ (cineva povestea că, la un moment dat, s-ar fi interzis manelele, că „nu place la tot turistul“, însă nu ştiu dacă e adevărat sau nu) – şi oamenii care se perindă pe aici. Şi să asculţi frînturi de poveşti. Cei tineri sînt preocupaţi doar să facă bani. Ciudat, la Sulina mi s-a spulberat mitul consumului excesiv de alcool în rîndul „oamenilor apelor“. Toţi stau la cafea şi la limonadă şi discută despre grupurile de turişti care trebuie să vină (cîţi sînt? au cazare? unde mănîncă?), despre cîte bărci are fiecare şi ce îmbunătăţiri le-ar trebui aduse, despre preţul combustibilului şi trasee noi prin Deltă. Pescari beţivi din aceia care îţi cer cîte o ţigară mai găseşti doar la birtul pieţei. În rest, sînt tineri cu o atitudine uşor şmecheroasă, însă în limite decente, şi care arată de parcă ar fi participat nu doar o dată la campionatele mondiale de caiac-canoe. Dar mai sînt şi bătrînii, cu aerul lor trist, ca oriunde în ţara asta unde sînt bătrîni săraci. Bătrînele în capoate cu flori care îşi iţesc capetele de la ferestrele blocurilor socialiste, cu speranţa că, printr-un noroc, vor nimeni cîţiva turişti rătăciţi în camera lor „a bună, de oaspeţi“, pe care, pînă să apară pensiunile, o închiriau an de an. Bătrînele care merg în fiecare zi la piaţă, cu acele sacoşe de cîrpă pe care probabil că le-aţi uitat şi sporovăiesc ore-n şir în faţa Căpităniei, pînă cînd se trezesc că „uite, a venit vaporul!“ şi că a mai trecut o zi, aproape pe nesimţite. Bătrîni care au avut cîndva o barcă, iar acum stau seara pe faleză, pe o bancă, cu cîte o bere de la magazin, şi doar se uită la Dunăre. E ceva în privirile lor din care îţi dai seama că nu vei pricepe niciodată ce-i cu locul ăsta şi ce cauţi, de fapt, aici.

Nu vei pricepe niciodată ce-i cu locul ăsta şi ce cauţi, de fapt, aici.

O doamnă respectabilă, cu pălărie se apropie oftînd de masa la care stau, pe terasă. Îmi spune că are doi fii care lucrează în Italia, în construcţii, şi că nu i-a mai văzut de doi ani. „Fiul cel mare trebuia să-mi trimită bani şi uite că am fost acuma la bancă şi nu ştiu ce s-a întîmplat de n-au ajuns banii!“ Îi vine să plîngă. „Nu puteţi să-mi schimbaţi nişte bani?“ Scoate din poşetă un săculeţ din care varsă pe masă monede de cincizeci de cenţi, douăzeci de cenţi. „Asta e tot ce mai am!“ Îi zic să-şi păstreze monedele şi îi dau cinci lei, cu delicateţe, spunîndu-i că n-am ce face cu euro, la Sulina. Îmi ia mîna şi mi-o sărută. Indiferent de scenariul pe care şi l-a construit ca sursă de supravieţuire, e un gest care m-a şocat.

© A. Popescu

... sau mare

Plaja e foarte aproape dacă mergi cu microbuzul pe care poţi să-l iei de la piaţă. Biletul costă un leu cincizeci. Partea interesantă e că sînt mai multe microbuze decît turişti, aşa că, la un moment dat, te poţi nimeri singur în microbuz, de parcă l-ai fi închiriat special pentru tine. Inevitabil, te conversezi cu şoferul. Deşi la Sulina se poate ajunge numai pe apă, sînt aici destule maşini, majoritatea din anii '80-'90, jeep-uri vechi, dar robuste, Ford-uri neîmatriculate, cu numere de Germania sau Marea Britanie, am văzut parcă şi un Moskvici, dar poate mi s-a părut. „La un moment dat, erau doar două vehicule motorizate, ambulanţa şi un tractor... ei bine, într-o zi s-au ciocnit!“ Pare un banc, însă cînd îi vezi pe bicicliştii care nu respectă nici un fel de regulă de circulaţie de parcă s-ar plimba prin propria lor ogradă (pentru că ştiu că riscul unui accident este foarte mic), nu ţi mai se pare imposibil.

Microbuzele devin neîncăpătoare doar atunci cînd lumea pleacă spre plajă sau se întoarce, e şi aici un ciclu al vieţii „de vacanţă“, însă tot timpul am fost în contratimp. La un moment dat, am asistat la umplerea unui microbuz cu „tabăra“, în general fetiţe mari şi mici care se înghesuiau şi ţipau, scăpate de sub controlul profesoarelor, iar şoferul ţipa şi el „că n-are contract cu tabăra“ şi că toate fetiţele, indiferent de vîrstă, trebuie să plătească un leu cincizeci. Pînă la urmă, microbuzul n-a mai plecat, roţile s-au învîrtit în gol în nisip şi un fum negru şi gros a liniştit pe toată lumea. Un mic eveniment al vieţii de la Sulina.

De altfel, „tabăra“ a fost mereu prezentă pe plajă, în toată perioada în care am stat aici. La Sulina, există o tabără „funcţională“ şi care se prezintă destul de atrăgător, probabil „conform normelor“. Seara, copiii merg la discoteca de pe plajă, la una dintre cele două terase cu stuf şi sînt monitorizaţi de cei cîţiva instructori care le dau indicaţii la microfon: „Copii, urmează să servim masa, după aceea avem program de karaoke şi program liber, la discotecă. Şi nu uitaţi, în seara asta mergem pînă la răsărit! Vă iubesc, tabăra Sulina!“. Din toată tabăra, n-am reţinut-o decît pe Maria, fata în bikini care juca bine volei şi ai cărei fani strigau din cînd în cînd, de control: „Maria e cu noi!“.

În afară de tabără, plaja mai este populată în permanenţă de cîini vagabonzi. Să nu vă imaginaţi nişte animale atroce, sînt cei mai sociabili cîini pe care i-am întîlnit vreodată, majoritatea nişte corcituri, cu trăsături bine definite de border collie, lup sau setter. Aceasta este încă o dovadă că turiştii (şi cîinii lor de companie) au trecut pe aici. Vedeta incontestabilă a fost o corcitură de Fox sîrmos, căruia unii îi ziceau Boby, alţii Vasile, iar noi i-am zis Jean Bart, şi care ne-a însoţit conştiincios o jumătate de drum spre oraş, pînă cînd ne-a părăsit, cu oareşcare regrete în priviri, pentru nişte corturi mai ofertante.

Una peste alta, plaja de la Sulina e un loc prietenos şi relaxant. Aici i-am reîntîlnit şi pe francezii cu bicicletele de pe vapor. A doua zi, urmau să se reîntoarcă în Tulcea, iar următoarea lor destinaţie era Istanbul. După o serie de whisky cu red-bull, unul dintre ei a cîntat la chitara pe care avea lipite dopuri de bere din cel puţin zece ţări europene (de la noi au luat „Timişoreana“, şi nu cred că au făcut cea mai bună alegere). Apoi, s-a perindat pe la mese, cu *„Donne moi un argent!“*. Sînt aproape convinsă că era vorba de un rol pe care îl juca şi de influenţa critică a presei franceze cu privire la poporul român, „nomad şi cerşetor“.

Un mal sau celălalt

Aşa cum am mai spus, la Sulina îţi trebuie un timp în care să te dezmeticeşti, să te rupi de viaţa cu care eşti obişnuit, să intri în ritmul locului, şi nici atunci nu vei înţelege prea mult. Abia în ultima zi mi-am dat seama că oraşul se întinde pe ambele maluri ale braţului şi doar unul dintre ele este cel privilegiat – aici e portul, aici sînt magazinele, terasele, pensiunile, dar mai ales aici sînt turiştii. Dincolo, vezi cîteva case, dar nu le bagi în seamă, cît timp stai confortabil la terasa de pe malul „cel bun“. Aici, seara, sînt lumini şi se aude muzică, dincolo, zăreşti doar contururi şi forme greu de identificat, printre care şi cea a unui vapor care pare să navigheze pe uscat. E tot Sulina. Abia tîrziu mi-am pus întrebarea ce se întîmplă, de fapt, pe malul celălalt. „Sînt doar bătrîni. Au avut o Alimentara, dar s-a închis şi aia. Trebe să treacă cu barca în fiecare zi ca să-şi cumpere o pîine. Iar iarna, cînd sînt sloiuri, nu mai pot trece!“ Atunci, mi-am dat seama că am ratat Sulina cea adevărată şi că va trebui să mă reîntorc aici.

■ ■ ■

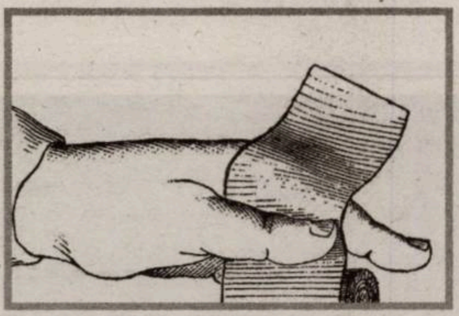

Iulian COMANESCU

oameni și etichete

Crin Antonescu

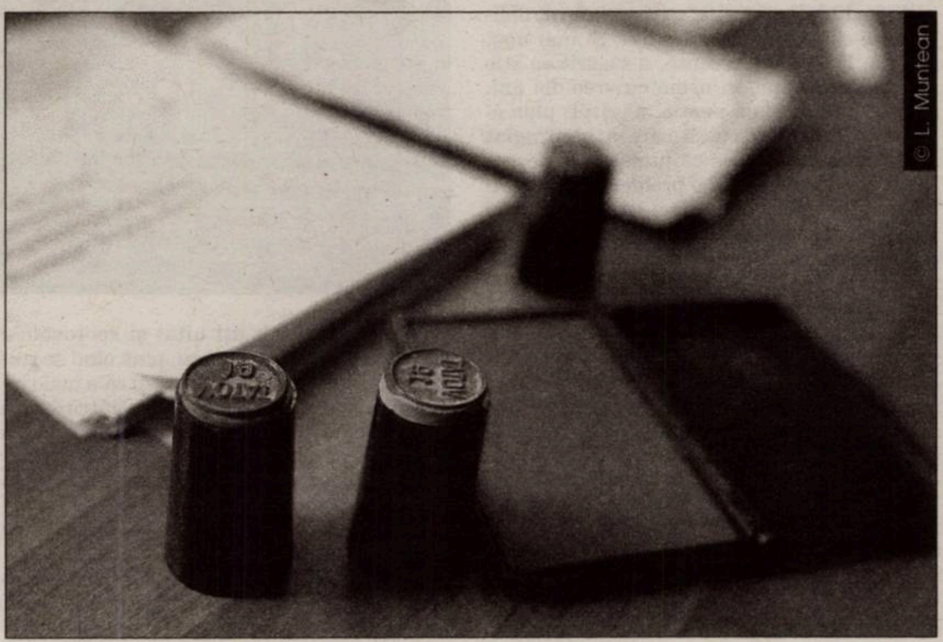

© L. Muntean

Doamnelor și domnilor, faceți loc: în această săptămînă crucială și fierbinte, în care, de fapt, nu se întîmplă nimic, intră în scenă posibilul beneficiar al referendumului, interimarul președinte, potențialul stăpîn al destinelor noastre, ale tuturor. Crin Antonescu, căci despre el e vorba, se află la un pas de poziția numărul 1 în stat sau, cum vreți să spuneți, de a fi luat în serios. Va face el acest pas?

Dacă vi se pare că întrebarea sună puțin ciudat, aflați că și mie. Cu bune și rele, în ciuda propriei volubilități, Crin Antonescu pare mai degrabă elementul pasiv în ecuația acestor ani. E genul de politician pe care unii îl vedeau foarte diferit, dar s-a dovedit a fi mai puțin diferit decît ne-am fi dorit, la vremea respectivă.

Vremea respectivă e un congres liberal de la începutul lui 2009, cînd Antonescu a capitalizat eșecul așteptat al PNL la uninominalul din 2008. Călin Popescu Tăriceanu a plecat de la conducerea partidului, fără prea mult zgomot, iar celălalt contracandidat al fostului premier, Ludovic Orban, i-a acordat sprijinul lui Antonescu.

Discursul de atunci al acestuia, luminos și mai apropiat de felul cum vorbesc politicienii americani decît de veșnica și dezgustătoarea maculare verbală la care se supun reciproc actorii scenei publice românești, a părut o promisiune referitoare la timpuri noi. Repede invalidată promisiune. Pentru că, la puțin timp, Antonescu a început să își condimenteze discursurile cu ingrediente ca „Băsescu – codoașa bătrînă a politicii“, care au produs aceeași senzație de răutate și insuficiență retorică.

Cam pe atunci a devenit fostul PAChist o țintă pentru atacurile celeilalte părți. A fost vorba de ricanări gen „domnul acela cu nume de floare“, din partea lui Traian Băsescu (apropo, mult tupeu îți trebuie să te iei de numele altora, cînd te cheamă Băsescu). Și, ulterior, de lucruri care s-au încetățenit, ca reputația de chiulangiu, din cauza foarte multelor absențe din Parlament, cu trimiterile înrudite la excesul de somn.

Antonescu a fost din nou elementul pasiv în toate aceste lucruri. Nu a reacționat, în general, la atacuri și nici nu și-a îndesit prezența în Parlament. Dar, ulterior, cînd PDL și Traian Băsescu au contabilizat nepopularitatea generată de criză, Antonescu a fost din nou beneficiarul, pasiv, dar cu semnul plus, al acestei nepopularități.

Pașii făcuți de USL după accesul la guvernare au lăsat cu gura căscată chiar vocile independente, critice la adresa PDL, din spațiul public romînesc. Dar, mai apoi, sondajele au continuat să prognozeze accesul definitiv la putere al liberalilor și social-democraților. Cum spuneam și altundeva, e posibil ca Antonescu să fi îngropat iluziile unora, pentru a deveni un politician standard, de succes, orice-ar însemna asta în România acestor ani. Demiterea lui Traian Băsescu e posibilă, iar în ideea unor alegeri prezidențiale, fostul profesor de istorie ar putea deveni numărul 1 plin, cum se zice. Mai puțin expus și *gaffeur* decît Ponta, Antonescu e cumva beneficiarul tuturor conjuncturilor politice din România ultimilor ani. Însă, dincolo de dușmani și susținători, modul cum a plutit pe aceste conjuncturi nu îl recomandă pentru o traiectorie politică mai înaltă.

***Iulian Comanescu** este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

■ ■ ■

trecerea prin reviste

● REGARD
(15 iulie-15 octombrie 2012)

A apărut un nou număr al revistei francofone din România. Dintre materialele cele mai interesante semnalăm interviul cu Georgiana Iorgulescu, directoare executivă a Centrului de Resurse Juridice, un ONG pentru accesul liber și egal al cetățenilor la o justiție echitabilă, și membră în Consiliul Superior al Magistraturii – „Percepția asupra corupției e mai importantă decît corupția însăși“:

„Cînd te gîndești la justiția românească, te gîndești mai ales la lipsa sa de independență față de politic. Nu e răul cel mai mare din acest domeniu?

Independența justiției și a puterii judecătorilor în particular e înainte de toate asigurată de lege. Legea există, ea permite, deci, independența. Astfel stînd lucrurile, independența este suma independenței oamenilor din sistem. Dacă fiecare judecător se simte independent și se comportă ca atare, atunci sistemul va fi în totalitate independent. Independența e o stare de spirit. O aveți sau nu o aveți. Dar dacă un judecător e strivit de dosare, dacă legea se schimbă încontinuu, în ce fel îi e independența afectată? În ce măsură această presiune, la care se adaugă cea a opiniei publice și a mediei, se reflectă în independența sa? E felul în care trebuie pusă problema.“

La rubrica culturală, Marion Guyonvarch a stat de vorbă cu Corina Șuteu, directoarea ICR New York. Interviul vorbește despre reușitele în promovarea culturii române în America, despre cum au reușit să seducă piața americană, dar și despre situația actuală a ICR-ului:

„Dacă ICR-ul va trece sub controlul Senatului, cum va fi?

Cred că asta nu va favoriza dezvoltarea instituției, nici independența sa. Sînt îngrijorată de felul în care această măsură a fost luată și de consecințele ei pe termen lung. Nu trebuie să se amestece politicul. E vorba de independența acestei instituții, aliniată la o dinamică vizionară și la o profesionalizare care au dus la succesul ICR în acești ultimi opt ani. Pe termen lung, această ordonanță îi va afecta pe artiști. (…)“ **(A. M. S.)**

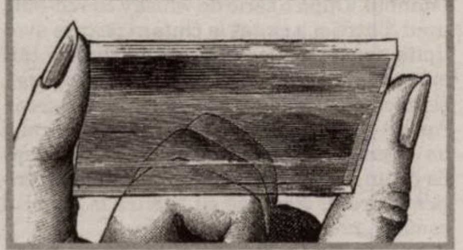

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Top 5 cele mai stupide reclame

Rexona a inventat femeia cu clopoței. Nu, clopoțeii nu indică enervarea sau iminența atacului, ci faptul că femeile dau din mînă. Un spot TV care promovează un deodorant ne spune că s-a făcut un experiment pentru a evidenția de cîte ori se mișcă o femeie într-o zi. Prin urmare, unor nefericite li s-a pus o brățară cu zurgălăi la mînă. Și așa vedem cum femeile clopoțesc, mai ceva ca Trahanache, cînd flutură mîna pentru a chema un taxi, cînd se dau cu rolele prin trafic și chiar cînd se țin de bară în mijloacele de transport. Credeți că e doar o metaforă neinspirată? Ei, bine, nu! Publicitarii au ținut să implementeze marele experiment cu zurgălăi, și pe plaiurile noastre, și au împărțit brățări în stațiile RATB. „Comunicatorii“ ne oferă și explicația acestei acțiuni, iar formularea lor e de-a dreptul delicioasă: „Brățara cu clopoței vine în susținerea conceptului creativ prin care se dorește reamintirea nevoii de protecție Rexona ca urmare a numărului mare de dăți în care ne mișcăm brațele pe parcursul unei zile“. Brățara care „vine“ și marele „concept creativ“ nu pot decît să ne umple de respect. Așa stînd lucrurile, i-am făcut acestei campanii un loc în topul nostru, pe poziția a cincea.

Pe locurile următoare se plasează trei reclame adresate celor pasionați de bricolaj și, în general, meșterilor constructori. Se vede bine că publicitarii desconsideră profund această categorie profesională și le adresează mesaje stupide, cam cum le vorbesc unii maturi bebelușilor (crezînd că astfel se coboară la mintea lor).

Pe locul 4 se află un spot care promovează produsele Adeplast. Niște meșteri merg în șir și scandează un cîntec de marș al armatei americane. Versurile sînt însă românești. Ca, de altfel, și fabrica – așa cum ni se precizează cu mîndrie patriotică: „Adeplast am vizitat / Materiale-am încercat / Sînt produse românești / Cumpără și nu greșești / Fabrica e cea mai tare / Altă țară așa nu are / Calitate garantată / Doar construcții de durată“. Ce legătură are cîntecul armatei americane cu materialele de construcții fabricate în România nu înțelegem. Și, dacă totuși se găsește o legătură absconsă, de ce e nevoie și de niște versuri idioate?

„Sînt produse românești / Cumpără și nu greșești.“

Tot pe versuri stupide – dar de data asta, vezi bine, stupide în mod asumat – se bazează și campania pentru produsele Dedeman, ocupanta locului 3 în topul nostru. Cei de la agenția McCann Erickson s-au gîndit probabil că vor da lovitura dacă vor arunca pe piață sloganuri ca „Tare-mi place dragostea / De-aia-ți cumpăr o vopsea“, „Ești așa cuceritor / Că-ți ofer un polizor“ sau „Dragostea-i fundamentală / De-aia-ți cumpăr o centrală“. Adică unde dai și unde crapă! Poezioare din acestea putem să facem și noi: „Creativu-i un artist / Dar mai bine-i textilist“. Desigur, n-am găsit altă rimă.

Pe locul 2, o altă reclamă la o firmă de materiale de construcții (Baumax), o altă dovadă a inteligenței celor din *advertising*. Un cetățean se trezește cu un omuleț ca de LEGO, care-i spune: „Și Dunărea a fost pîrîu la izvoare, cumpără-ți și tu o baie mare“. Observăm că publicitarii se dau în vînt după alăturările absurde în versuri. Absurd care, iată, ajunge să le submineze și gîndirea logică – căci Dunărea nu doar „a fost pîrîu la izvoare“, ci este tot timpul astfel.

Pentru locul întîi al topului nostru, părăsim lumea constructorilor și intrăm în cea a bancherilor. Credeți că publicitarii îi prețuiesc mai mult pe aceștia? Am zice că nu, dacă ne-am lua după dialogul aberant dintr-un spot Bancpost: „Bună ziua, cu ce vă pot ajuta?“, spune o funcționară de bancă. Îi vede pe cei doi clienți așezați în fața ei și are un moment de ezitare: „Din nou?“. Unul din cei doi clienți: „Am dori să deschidem un...“ Un al treilea client, în picioare, îl întrerupe: *„Sprechen Sie Deutsch? Parlez-vous français? Italiano*?“ La care, funcționara se luminează la față, îi răspunde în engleză („Aaa, *sure!*“) și începe să turuie ceva despre nu știu ce depozit. Pentru ca, la sfîrșit, clientul trei să spună „Aaa, *nice!* Mulțumesc!“.

După acest florilegiu de creație publicitară, nu ne rămîne decît să constatăm, pentru a nu știu cîta oară, că sîntem într-adevăr țara lui Eugen Ionescu. Cea care l-a inspirat.

■ ■ ■

Stela GIURGEANU

Cum se schimbă „sistemul“

În România auzim deseori obsesiva sintagmă „cu sistemul nu te pui“, şi variantele de rigoare. Despre sistemul de sănătate, despre o reformă viabilă nu poţi vorbi cu uşurinţă şi în nici un caz nu o poţi face doar de la o tribună politică. Sînt mult prea multe „ochiuri scăpate“ de pe andrea ca să gîndeşti că le poţi prinde pe toate deodată, dînd o lege nouă sau schimbînd directori, ici şi colo. Doar dacă le iei încet, cu răbdare, şi cu dorinţa reală de a rezolva, pas cu pas, fiecare lacună, ai o şansă.

Una dintre aceste „scăpări“ a fost (şi din păcate mai este) problema donării de sînge. Din 2007, cînd am intrat în Uniunea Europeană, donarea de sînge trebuia să fie benevolă şi constantă. Bineînţeles, din cauza lipsei acute de informaţie, a statutului economic precar, dar şi a problemelor legate de infrastructură, cerinţele Uniunii au fost imposibil de îndeplinit. Donarea de sînge a devenit însă subiect de discuţii. Fie alarmante, generate de acea parte a mass-media care trăieşte din „senzaţional“, fie uşor deprimante, în care problema donării benevole şi constante era pusă într-o lumină de zădărnicie. Din ambele discursuri, ambele punînd mare accent pe emoţie, lipsea tocmai acea linie raţională, „concretul“ de la care să pornească schimbarea. Pentru că toată lumea făcea campanii de mobilizare a donatorilor, însă nimeni nu s-a gîndit să înceapă cu renovarea sistemului transfuzional (în prezent, după cum aveam să aflu, în România ne confruntăm mai mult cu o criză a „managementului“ donării de sînge, decît cu lipsa donatorilor – numărul acestora crescînd în ultimii ani).

Pe 14 iunie, anul acesta, chiar de Ziua mondială dedicată donatorului de sînge, Centrul de Transfuzii Bucureşti a fost renovat. În 60 de ani, de la înfiinţarea sa, a fost prima renovare serioasă. Ce înseamnă acest lucru şi cine sînt cei care s-au prins în hora ambiţioasă a schimbării sistemului?

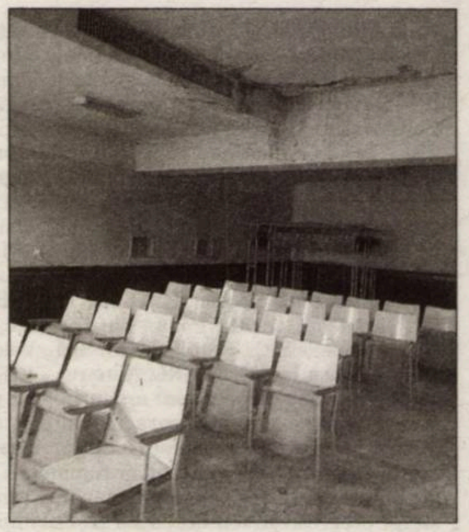

Cum repari un mecanism?

„Aţi fost vreodată acolo?“ – m-a întrebat mai demult un potenţial donator; spun „potenţial“ pentru că, deşi voia să doneze, mînat de campaniile sociale de acum cîţiva ani, odată ajuns la Centru, s-a lăsat păgubaş. „Era ceva de nedescris.“ Ştiam. Traseul pe care un donator trebuia să-l facă prin clădirea dărăpănată era mai degrabă un test al voinţei, căci, deşi veneai cu inimă deschisă, cînd începeai să fii trimis de la ghişeu la ghişeu, de la etaj la etaj, îţi venea să laşi baltă toată treaba, să pleci şi să speri că nu vei avea vreodată nevoie de transfuzie. În plus, pereţii găuriţi stăteau practic să cadă peste tine. Era un decor jalnic, cu lumini care pîlpîiau, cu mirosul de mucegai acoperit de dezinfectant. Încă de la intrare aveai o senzaţie paradoxală de apăsare, deşi parterul era o sală spaţioasă.

Ca donator „începător“ aveai aşadar parte, după şocul birocratic, împletit cu acea minimă şedinţă „fitness“, procesul pre-donare implicînd cîteva drumuri pe la ghişee (iarna, îţi mai cărai şi paltonul cu tine, căci nu exista vestiar), şi de şocul vizual. Aşa că, întocmai ca potenţialul meu donator, de multe ori se întîmpla să o laşi baltă.

„Începi cu prioritizarea nevoilor“ – îmi spune **Anca Ştefan,** preşedinte executiv al **Asociaţiei React,** cei care, împreună cu **Vodafone România,** au demarat cel mai amplu proiect naţional de donare de sînge, „O şansă pentru viaţă.“ Pe lîngă campaniile de informare, proiectul a organizat puncte mobile de recoltare, la nivelul întregii ţări. „În 2006, cînd am început campaniile, nevoia de sînge *vs* sîngele disponibil în centre era de două sau chiar de trei ori mai mare. Am decis să organizăm în primul rînd campanii de donare mobile pentru studenţi, pentru a-i determina pe oameni să doneze, fără a-i obliga să vină la Centrul de Transfuzii.“

În treacăt, am aflat că Anca Ştefan este unul dintre acei medici care au decis să lucreze „cu“ sistemul, şi nu „pentru“ sistem. După ce a terminat Facultatea de Medicină, a avut două alegeri: rezidenţiatul, care ar fi rezultat în practicarea medicinii într-un sistem despre care ştim cu toţii cîte probleme are, sau găsirea acelei soluţii ce ar fi ajutat-o să rămînă în sfera medicală, o soluţie „care mi-ar fi oferit şansa să ajut la schimbarea sistemului în bine“.

Schimbarea la faţă

Asociaţia React a pornit de la un nucleu, un grup de studenţi, fiecare „supărat“ pe problemele mediului din care venea. Fie că era vorba de medicină, filozofie, politehnică. Ideea că în România există acel „sistem“, care te împiedică să mişti lucrurile într-o direcţie bună, i-a motivat, i-a ambiţionat să demonstreze că poţi să opreşti un sistem cînd nu merge, îl poţi pune pe direcţia bună. Cum?

„Nu ieşind şi fluturînd nişte pancarte, ci pornind de la concret.“

Acest „concret“ a fost proiectul „O şansă pentru viaţă“, început în 2008. „Organizasem şi înainte campanii mici de donare. În 2006, de exemplu, cînd s-a anunţat reducerea bonurilor de masă (se pregătea intrarea în UE), a fost cea mai mică rată de donatori de sînge din perioada de după Revoluţie. Atunci, Centrele de transfuzii au început să fie mai deschise la campaniile noastre de colectare mobilă.“

În 2010, Asociaţia organiza deja campanii de colectare mobilă în 25 de oraşe din ţară. „A fost o perioadă în care am ajutat sistemul să nu mai aibă probleme de sînge. În paralel, am avut şi campanii de informare pentru că, mergînd pe teren, am ajuns la concluzia că oamenii nu prea înţelegeau toată tevatura, avînd în permanenţă acel slogan anti-sistem: e treaba spitalului să facă rost de sînge. Dacă plătesc asigurările medicale, de ce să mai donez?“

Donarea de sînge
trebuie să fie însă benevolă şi constantă.

A urmat renovarea Centrului. „Dacă în Bucureşti lucrurile s-au mai mişcat în sistemul spitalelor, în sistemul transfuzional, pînă acum, în afară de campaniile de informare şi cele de donare, infrastructura a fost lăsată «pentru altădată». Am început să strîngem bani pentru acest proiect, la finalul anului 2010, cînd am început colectarea a 2% din impozitul pe venit. Toată suma colectată a fost dublată de Vodafone, care a susţinut şi informatizarea Centrului. Vorbim de calculatoare şi achiziţie de softuri.“

Pentru renovarea întregului centru mi s-a spus că e nevoie de 100 de mii de euro, în prezent fiind renovat parterul, urmînd ca pe timpul verii să fie renovat şi etajul. „A fost prima intervenţie de acest fel în 60 de ani.“

Concret, pereţii care erau căzuţi au fost refăcuţi. A fost recompartimentat întregul parter. „Vorbim de un spaţiu deschis, foarte mare, gen sală de cinema din anii '70, în care, paradoxal, te pierdeai; acum e împărţit în sală de aşteptare, arhivă, recepţie, vestiare, pentru angajaţi şi donatori. Am mutat astfel întregul circuit care se continua la etaj, la parter. Donatorul realizează toate procedurile pre-donare la un singur nivel, urmînd ca la etaj să urce doar ca să doneze.“

Bineînţeles, ca orice schimbare, renovarea (atît infrastructura, cît şi informatizarea sistemului) a presupus adaptabilitate din partea angajaţilor. „Să schimbi infrastructura a însemnat să schimbi mentalităţile a zeci de angajaţi şi să-i convingi că de mîine e mai bine să nu mai scrii cu creionul pe hîrtie, ci să tastezi numele donatorului într-o bază electronică, iar cînd ai nevoie de numele donatorului, nu-l mai cauţi în cămara cu dosare, ci îl cauţi în calculator.“

Adela Cîrstea este doctor la Centrul de Transfuzii din 2005. Îmi spune că a mai fost „renovat“ prin 2000, renovarea fiind însă doar o „spoială“. „Ceea ce au făcut cei de la React şi Vodafone este acel lucru care va dăinui şi va putea schimba sistemul. Cred că fiecare om are o menire, să realizeze ceva în viaţă. Exact despre asta vorbim aici.“

Despre situaţia donatorilor îmi spune că „se simte o îmbunătăţire, o creştere a numărului de donatori. Avem din ce în ce mai mulţi tineri, iar numărul donatorilor fideli este 20-30% din numărul total al donatorilor. Ca să vă daţi seama de creşterea numărului de donatori, în prezent avem pe zi în jur de 200 de donatori, comparativ cu 60, cîţi veneau acum cîţiva ani.“ Îmi spune şi despre beneficiile donării de sînge. În primul rînd, analize gratuite şi amănunţite ale sîngelui. În plus, „donarea poate fi şi terapie adjuvantă. Fumătorii, de pildă, au sîngele foarte vîscos, iar donarea de sînge le este benefică. Este benefică şi pentru femeile la menopauză sau cele care au avut operaţie de fibrom uterin. Durerile de cap, hipertensiunile intracraniene – pentru toate acestea, donarea este utilă“.

Donarea de sînge trebuie să fie însă benevolă şi constantă; „pentru asta“ – conchide Anca Ştefan „nu trebuie să sperii oamenii cu problemele sistemului, cu lipsa acută de sînge. Trebuie să vă gîndiţi şi aşa: se dă semnalul – nu avem sînge! Lumea vine buluc şi obţii donări sporadice, or, nu asta este ideea. Nu e util să ai într-o zi 10 mii de donatori, ca mîine să nu-ţi mai vină nici unul. Trebuie să ştiţi că şi sîngele are o perioadă de valabilitate, tocmai din cauza asta sistemul se bazează pe donatorii constanţi.“

Ca să ai pacienţi constanţi şi benevoli, „sistemul“ trebuie să fie unul prietenos, cu atenţie la detalii şi la donator. „Dacă în spital pacientul e «obligat» să îndure nişte condiţii nu tocmai prietenoase, donatorul nu vine aici din obligaţie, trebuie să-i oferi tot confortul. Pentru asta ne dorim să achiziţionăm şi nişte automate de cafea sau sucuri, pentru ca oamenii să se poată simţi pe deplin bine.“

Îmi mărturiseşte: cînd pleacă în străinătate, oriunde ar fi, merge să vadă centrele de donare. Unde este „spectaculos“. Unde se pune foarte mare accent pe confortul donatorului. De aici şi grija pentru detaliile acestei renovări, o renovare care depăşeşte statutul de clădire; începînd cu renovarea metodelor de donare (punînd în funcţiune centrele mobile), continuînd cu renovarea clădirii, este primul pas în a renova un întreg sistem.

■ ■ ■

Cu ochii-n 3,14

DINTR-UN ELAN INOVATOR, M-AM TREZIT ÎNTR-O DIMINEAȚĂ ȘI AM DESCHIS O CHESTIE DE LUMINAT ÎN NOAPTE

■ Acum cîţiva ani, dintr-un elan onomastic, am transcris aici (în spaţiul acestei rubrici) numele cîtorva firme de pe cuprinsul României care mi s-au părut demne a fi reţinute. Revin astăzi cu alte cîteva, toate din Piatra Neamţ: Adult Construct SRL, Negură Comerţ Grup SRL, Impecabil SRL, Total Hypnotique SRL, Afacerile Toma SRL, Patru Plus Trans SRL, Taxi Ego SRL, Protest Diagnostic SRL, Ciubotariu Orient SRL, Da & Pa SRL, Vederea Serv Com SRL, Ghici Computers SRL, Zeiţa Hera SRL, Psiho Transporter SRL, Cadouri Cu Impact SRL, Umbra SRL, Big Funerare SRL, Ciricli Rîndunica SRL, Euro Noroc SRL, Consulting Securitatea Muncii Bobric SRL, Lady Taxy SRL (cu sediul pe str. Ţărăncuţa nr. 31), Poliuretan Zeu SRL, Entropia SRL, Volens Nolens SRL, Fratelo Lemn SRL, Veloaia Stivuitoare SRL, Produsul Soarelui SRL, Alinarea SRL. (**D. S.**)

■ Un editor independent argentinian a pus la punct un concept ingenios: „cartea care nu poate aştepta“. În spotul publicitar îşi explica demersul inovator: încercarea de a promova tinerii autori şi primul lor roman şi a nu-i lăsa pe cei aflaţi la început de drum să se piardă. Cerneala folosită se şterge progresiv în contact cu aerul şi cu lumina. După două luni, scrisul dispare în întregime. Un procedeu de marketing livresc care pare că a avut efect pentru că editura şi-a epuizat deja stocul de exemplare. Ne place sau nu, trebuie să acceptăm că şi cărţile sînt o marfă. Le scrii cu imaginaţie, tot aşa ar trebui să le şi vinzi. (**A. M. S.**)

■ M-am trezit într-o dimineaţă, am accesat site-ul capital.ro şi am dat peste următorul titlu: „Patriarhia Română, profit mai mare decît McDonald's România“. Pentru cine mai avea dubii că spiritul e mai presus de hrană. (**P. M.**)

■ Ca ploieştean care ştie pe dinafară porţiunea din DN1 dintre Bucureşti şi Ploieşti, mă bucur (într-un fel) că în sfîrşit s-a deschis autostrada către oraşul meu natal. Sper ca majoritatea automobiliştilor grăbiţi să ajungă, în week-end, pe Valea Prahovei, să o ia pe autostradă, astfel încît eu să merg (mai) liniştit tot pe DN1. Şi b): vă avertizez că autostrăduţa asta uneşte, de fapt, centurile celor două oraşe, astfel încît se vor crea blocaje la ambele capete. Drum bun! (**M. V.**)

■ Acum cîteva seri, în Parcul Herăstrău, mi s-a părut că cineva aruncă o stea, ce-i drept multicoloră, pe cer. Era o chestie de luminat în noapte, gen bumerang: o azvîrleai destul de sus, adăsta puţin, şi venea înapoi… 20 de lei pentru o stea de 20 de secunde. (**I. P.**)

URMĂTOAREA DESTINAȚIE – CONSERVAREA UNUI DERIVAT SENSIBIL DE DRAGOSTE ÎN EUROPA (DESIGUR, ÎNTR-UN LITRU DE NAIVITATE)

■ La Sulina, un grup de turişti japonezi de vîrstă mijlocie a poposit fix două ore. Au venit, au pozat, ne-au zîmbit, s-au deplasat în mod disciplinat spre plajă – o plimbare de o jumătate de oră –, s-au oprit un sfert de oră la o terasă unde au băut ape minerale, s-au urcat într-o barcă şi au plecat. Următoarea destinaţie – posibil Constanţa, posibil Istanbul. Încep să pricep cum de reuşesc japonezii, în cele două săptămîni de concediu ale lor, să împînzească întreaga lume. Şi să vadă tot. Nu-şi pierd deloc timpul. Cît au bifat ei Sulina pe hartă, eu de-abia am reuşit să termin o bere. (**A. P.**)

■ Una dintre cele mai aprinse dezbateri din lumea ştiinţei este legată de învierea speciilor dispărute prin folosirea mostrelor de ADN conservate (dacă sînt) pentru clonare (dacă e voie). Eu însă mi-am pierdut interesul pentru povestea asta cînd am citit că „Temperaturile mari din Mauritius nu se potrivesc cu conservarea ADN-ului, deci şansa de a găsi un nucleu celular intact de pasăre dodo este practic nulă“. (**L. V.**)

■ Reacţia chimică produsă la tăierea cepei, adică eliberarea unui derivat de sulfoxid pe care glandele noastre lacrimale încearcă să-l neutralizeze, este, de fapt, un mecanism de apărare al plantei care a evoluat astfel pentru a se apăra de atacatori. Asta înseamnă că cepele care nu ne fac să lăcrimăm sînt resemnate? (**M. C.**)

■ Nasul omului n-o fi la fel de sensibil precum nasul cîinelui, dar tot îşi poate aminti cca 50.000 de mirosuri diferite. Un motiv suficient de bun ca să umbli cu el pe sus. (**M. C.**)

■ Pentru că domnişoara care m-a sunat la telefon, cu rugămintea să particip la un sondaj de opinie, a fost extrem de politicoasă, am acceptat. Printre altele am fost întrebată ce cărţi citesc (cu variantele „de dragoste, poliţiste, aventuri“), de ce le citesc (fără variante), de unde le procur, dacă îmi împrumut cărţile, dacă citesc poezie (care e poezia preferată), care sînt revistele culturale pe care le citesc, emisiunile culturale pe care le urmăresc. După ce tirul de întrebări din sfera „cultură“ a încetat, am fost întrebată, sec: „Dar la referendum ce veţi vota?“. (**S. G.**)

■ Sîmbătă se împlinesc 426 de ani de cînd Sir Thomas Harriot a adus cartoful în Europa. Oricum l-ar fi adus McDonald's! (**M. C.**)

■ Un restaurant la intrarea în Ţăndărei se numeşte, simplu şi sugestiv, „La termopane“. Termopanele există, desigur, aşa că nu mai am nimic de comentat. Poate o fi existînd pe undeva, prin ţară, şi un local care să se cheme „La aer condiţionat“ sau, mai pe scurt, „La aer“. (**A. P.**)

■ Un grup de cercetători germani şi-a propus să facă un calcul statistic: cîte bule sînt într-un litru de apă minerală (se vor face calcule pe eşantioane provenind de la surse diferite). Odată omologate rezultatele, o să fac şi eu un calcul: cîte bule am înghiţit zilnic, săptămînal, lunar, anual. Mai mult ca sigur, aş putea să şi zbor cu atîta CO2 îngurgitat… (**M. M.**)

■ Un politician către un jurnalist (uşor iritat): „Domnule, vreţi să vorbim politic sau corect?“. Într-adevăr, mare naivitate din partea reporterului să încerce să le combine. (**S. G.**)

DUPĂ PROPRIA SA DECLARAȚIE, DUMINICĂ ESTE ZIUA DE NAȘTERE A UNEI LUMI OBOSITE (OARE PERIUȚA ÎNCHISĂ CU UN LACĂT NU DESCHIDE UN NOU ORIZONT ÎNTRU NEȘANSĂ?)

■ Aflăm dintr-un interviu din *El País* că Laurenţiu Ciocăzanu, fostul redactor-şef adjunct al *Adevărului*, şi-a deschis o cafenea la Valencia, după ce îşi dăduse demisia din Holdingul *Adevărul*, la schimbarea gărzii, în 2010. Ciocăzanu prevesteşte, din Spania, moartea presei scrise, mai ales a celei de investigaţie, după perioada de glorie, dovadă şi salariul pe care-l avea în România (12.000 de euro, după propria sa declaraţie) şi pe care, în Spania, desigur, nu-l poate avea un *camarero*… (**S. S.**)

■ Duminică este ziua de naştere a inginerului Walter Hunt, inventatorul acului de siguranţă. Chiar aşa, pentru hipsteri acul de siguranţă este ustensilă sau accesoriu? (**M. C.**)

■ Duminică seară, pe la 10 şi ceva, mă întorceam de la Iaşi. Gara de Nord plină de lume, trenuri cu întîrzieri de 270 de minute, zăpuşeală. În faţă la McDonald's, un băiat îi făcea cu mîna iubitei, care venea spre el cu ditamai rucsacul în spate. Cînd s-a apropiat suficient de mult, băiatul, cuprins de entuziasm, a făcut şpagatul în faţa ei. Unul perfect întins, de balerin sau cel puţin de campion la sol. Un happening amoros şi atletic în mijlocul unei lumi obosite şi leşinate de căldură. Cel mai frumos lucru pe care l-am văzut vreodată într-o gară. (**L. V.**)

■ Într-un interviu de săptămîna trecută, Traian Băsescu a declarat că e convins că românii vor continua să-l înjure, dar că îl vor vota. Oare afirmaţia asta nu deschide un nou orizont întru înţelegerea vulgară a actului votării? (**A. M.**)

■ Dacă n-aveţi o gumă de mestecat la îndemînă, cică la fel de bună pentru a-ţi păstra dinţii sănătoşi şi frumoşi este şi o bucată de brînză. Mestecată, nu frecată cu periuţa de dinţi. (**M. C.**)

■ O dugheană în Sulina: „Maria şi mama – suveniruri“. Şi o uşă închisă cu un lacăt. Păcat. Chiar mă gîndeam de la cine mi-aş dori o amintire: de la Maria sau de la mama ei? (**A. P.**)

■ Cică Loteria Română e în pragul insolvenţei. Nici nu ştiu dacă să mă bucur sau să mă întristez. Singura expresie care-mi vine în minte e „ghinion de neşansă“. Nu se ştie pentru cine. (**M. M.**)

PUBLICITATE

Cel mai bun
JURNAL CULTURAL
luni - duminică, ora 21.00
TVR CULTURAL
www.facebook.com/TVRCultural

ASTRA SIBIU

Biblioteca „ASTRA“
– SIBIU –

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEȘU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE ■ Anul **IX** ■ nr. **442** ■ 2-8 august 2012 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

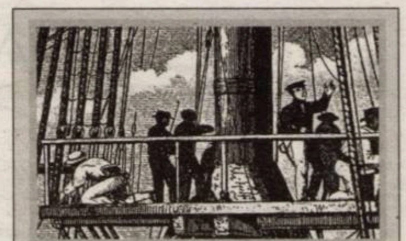

Mircea VASILESCU

Europa dumitale 3

ANDREI PLEȘU

„Ce știi să faci?“

pagina **3**

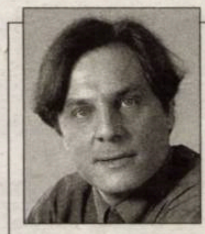

GABRIEL GIURGIU

„Paranoia cu inele olimpice“

pagina **4**

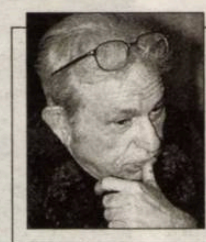

RADU COSAȘU

„Propunere de monitorizare“

pagina **9**

După plebicist

1001 Dileme *sub regimul Caragiale (edițiune antologică)*

> *„Noi, românii, sîntem o lume în care, dacă nu se face ori nu se gîndește foarte mult, ne putem mîndri că cel puțin se discută foarte mult.“*
>
> *I.L. CARAGIALE*

Redacția DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 București ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

BIBLIOTECA AST

DILEMATICI DIN TOATE ȚĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

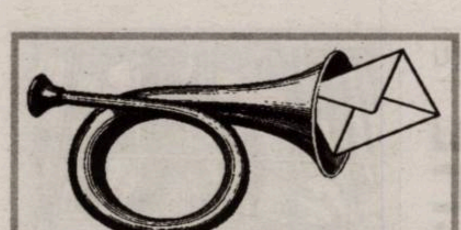

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
>
> (WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

PORCII ŞI
TAURII DE
VÎNZARE

album dilematic Camelia Tudor

NR. 440

Articolul lui Andrei Pleşu, „Un personaj: Petre Roman“

Andrei Pleşu nu are soluţie

Cînd în urmă cu trei luni şi pentru prima oară citeam uluit scrisoarea lui Andrei Pleşu către Nicolae Ceauşescu, un sentiment de prietenie şi admiraţie pentru el s-a năruit fără voia mea. M-am exprimat cu toată grija de care eram capabil, fără să-l acuz, dar constatînd, din chiar conţinutul scrisorii, că el făcuse o „mărturisire“ Securităţii în legătură cu activitatea membrilor „grupului de meditaţie transcedentală“. Am primit un telefon furios şi cuvinte dintre cele mai jignitoare de la Andrei Pleşu şi apoi telefonul trîntit mai înainte ca eu să pot spune vreun cuvînt. Au urmat cîteva deziceri publice de mine, în termeni insultători. Am scris atunci un mic text intitulat „Andrei Pleşu – un caracter slab“, care circulă pe Internet. Acum cîteva zile, Andrei Pleşu a încercat să rescrie istoria mea politică, uitînd cu desăvîrşire de a lui. El nu şi-a dat demisia în momentul episodului venirii Regelui Mihai I cu prilejul Sărbătorii Paştilor din 1990 şi dovada clară este că a continuat să fie ministru pînă la mineriada din septembrie 1991. Ar fi fost potrivit să-şi dea demisia din funcţia de „aplaudac“ al lui Băsescu cînd acesta l-a „executat“ politic, pe acelaşi suveran, anul trecut. El a continuat, demn, să-l susţină pe Băsescu. În momentul mineriadei din 13-15 iunie 1990, Andrei Pleşu era ministru şi ar fi putut foarte simplu, în lumina acuzaţiilor dure pe care mi le aduce acum, să nu-şi dorească şi să nu devină din nou ministru în guvernul liber ales de Parlament după mineriadă. Spre deosebire de el, eu cred în continuare că prezenţa sa în Guvernul Roman a fost necesară şi pozitivă. Nu mai e cazul să spun că la acea oră n-aveam habar de scrisoarea sa către Ceauşescu. După cîţiva ani, a urmat numirea lui Andrei Pleşu, la propunerea mea, în funcţia de ministru de externe, ca reprezentant în guvern al Partidului Democrat, deşi el nu era membru al acestui partid. M-a anunţat ferm că urmează să se înscrie în Partidul Democrat, lucru pe care nu l-a făcut şi pe care nici nu i l-am reproşat.

În fapt, finalul articolului scris de Andrei Pleşu împotriva mea arată clar ce-l doare: prăpastia care se cască între statutul asumat de disident anticeauşist şi turnătoria la Securitate documentată în chiar scrisoarea lui către Ceauşescu.

Pe baza culturii mele de profesor universitar şi cu titlul de doctor în ştiinţe al Universităţii din Toulouse, n-am cum să nu constat că, matematic vorbind, problema lui Andrei Pleşu n-are soluţie.

Petre ROMAN

P.S. Din straturile joase ale culturii mele ştiu că *Minima Moralia* este o lucrare scrisă, în plin război şi Holocaust, de marele filozof german Theodor W. Adorno, lucru pe care Andrei Pleşu nu l-a menţionat niciodată în lucrarea sa cu acelaşi titlu.

COBORÎTE DE PE SITE

Articolul lui Andrei Pleşu, „Un personaj: Petre Roman“

Specimene...

Acelaşi fin observator, dl Pleşu; impresionează şi, printre altele, de aceea place capacitatea domniei sale de a se raporta obiectiv la situţii, la oameni, păstrînd totuşi însemnele subiectivului – ceea ce ţine de persuasivitatea conduitei morale şi stilistice/artistice a marilor eseişti. „Personajul“ Petre Roman oscilează între realitatea României postdecembriste, cu toate crispările ei, şi realitatea unui personaj de ficţiune, rol cu perfidie construit şi asumat, etapă de etapă, de către dnul în discuţie. Aşa încît, de mare mirare nu poate fi – deşi, evident, e scandalos! – că un fost ministru de externe se face agentul celor ce-n doar cîteva săptămîni au împins România cu 20 de ani înapoi, năruind fragila stabilitate economică/financiară a ţării, obţinută prin sacrificiile impuse tuturor de criză (nu de Băsescu! – el a fost doar vocea, izvorîtă din asumarea resposabilă a rolului primului om într-un stat ameninţat de violenţa contradicţiilor economice, politice şi sociale de la nivel planetar. El a spus ce trebuie făcut pentru a nu ajunge în situaţii fără ieşire. Oare nu cumva Băsescu e de vină şi pentru ceea ce se-ntîmplă astăzi în Spania?, de pildă...). Şi dlui Petre Roman, ca de altfel tuturor celor ce fac astăzi front comun în jurul lui Dan Voiculescu, ale cărui marionete sînt Ponta şi Antonescu, din educaţie i/li se trage. „Să greşesti, dar să greşeşti cu Partidul, decît să greşeşti împotriva Partidului“ – partidul în discuţie era unic, marxist-leninist şi ateu, şi s-a numit, pe rînd, Partidul Muncitoresc Român, apoi Partidul Comunist Român, iar cel din care am citat nu a fost altul decît Walter Roman, părinte de sînge şi de spirit al dlui Petre Roman. Personajul Petre Roman apare în toată splendoarea lui de exponent căruia, lipsindu-i atribute (pozitive sau negative!) suficient de ferme pentru a reprezenta o întreagă categorie şi pentru a deveni, în acest fel, tipic, observatorul fin ce se ştie „la oameni“, îi decoperă versatilitatea, sărăcia morală şi intelectuală... toate puse sub semnul unei labilităţi cu sorginte în prăpastia dintre vîrsta biologică şi cea mentală. E, în fapt, portretul realist al oricărui utopic, care, sînt tentat să cred, nu se va ridica nicicînd mai sus de condiţia de specimen, în sensul de reprezentant al unui grup de oameni cu trăsături negative – fie că e „cetăţean“ al realităţii obiective, fie că e desprins din realitatea unei opere artistice.

...O vorbă, musai, pentru cei ce se oţărăsc, mai politicos, mai nepoliticos, prin *comment*-urile lor la dl Pleşu. Nu am fost şi nu sînt un fan Băsescu, şi nu fac politică. Mi s-a reţinut şi mie din neîndestulătoarea pensie de dascăl (încît, pe lîngă altele, am o mare frustrare cînd aş face comentarii în *Dilema...*, dar găsesc lacătul pus!... dar, cu toate acestea, aş putea fi supărat, cînd ştiu, ca şi dînşii, ce-nseamnă să-ţi gestionezi puţinul la cîte cheltuieli sînt?... aştept, citesc totul şi scriu cînd nu e pe bani, regretînd că nu pot ajuta...). Mai ştiu să mă uit în jurul meu, să mă informez din cît mai multe surse, să nu mă las prizonier al nici unui post de televiziune, al nici unui ziarist năimit, să gîndesc cu capul meu... şi mai ştiu că de voi sufla în lumînarea pe care un om cuminte şi cu minte o aprinde, voi rămîne în întuneric...

Am văzut cu ochii mei pagini din lucrarea dlui Ponta şi pagini din lucrările-sursă. Plagiatul există, plagiatul e hoţie. Dacă dl Ponta ar fi înconjurat de prieteni, aceştia nu l-ar fi încurajat şi sprijinit să-şi îngroape necinstea, ceea ce, în fapt, nu e posibil. Singur, dl academician Răzvan Theodorescu, cunoscut simpatizant PSD, l-a îndemnat să ia-să, să-şi ceară scuze... Dar, evident, fără succesul lingăilor. Dl Ponta n-a mîncat usturoi şi nici gura nu-i pute. Pot crede într-un astfel de individ?... (omenia şi-a pierdut-o!) Pot crede într-o astfel de „echipă“?! Cei care astăzi susţin că-l apără, mîine îl vor termina...

Cît despre tot ce i se reproşează dlui Băsescu, multe vor fi fiind adevărate, multe vor fi fiind scornite, dar un lucru e sigur: Justiţia, care prin el şi-a dobîndit independenţa, şi, după cum se poate vedea, îşi face treaba fără părtinire, va fi aceeaşi şi după încetarea mandatului său de preşedinte, deci după pierderea imunităţii asigurate de demnitatea deţinută... şi, sincer, mi-e greu să dau un om nedovedit de justiţie ca hoţ, pe unul dovedit ca plagiator (grav furt intelectual!!!) de o comisie de jurişti, în frunte cu decanul Facultăţii de Ştiinţe Juridice a Universităţii Bucureşti.

adăugat de mihaisolu
la data de 25 iulie 2012

Articolul lui Mircea Vasilescu, „Cultura politică“

Domnule Vasilescu, cred ca sînteţi puţin nedrept. Cred că sînt mulţi români care înţeleg foarte bine argumentaţia dumneavoastră. Cîndva, într-o teză de semestru, am riscat să îmi înfurii profesorul de International Politics – un mare susţinător al consensului de la Washington – explicîndu-i că „*Washington consensus*“ nu a „prins“, în anumite ţări, deoarece presupunea, în mod eronat, existenţa unei culturi instituţionale generalizate. La rîndul său, aceasta nu poate fi pur şi simplu transplantată pe orice tip de sol – mai mult decît a fi un simplu mecanism (politic, legal sau birocratic), o instituţie este mai presus de orice capitalul de încredere pe care i-l acordă populaţia.

Argumentam atunci că, pînă şi în cazul ideal(ist) în care mecanismele ar putea fi perfect transplantate şi ar începe să funcţioneze dumnezeieşte din prima zi (un lucru în sine imposibil), acel capital de încredere absolut esenţial nu va apărea decît după un timp – lung – de bună funcţionare tehnică a mecanismelor. Că pînă şi un mecanism care funcţionează perfect e complet nefolositor dacă oamenii refuză sau se tem să-l folosească. Cultura politică despre care vorbiţi este, de fapt, unul dintre aceste mecanisme, chiar dacă este unul abstract. O adevărată cultură politică – acea stare miraculoasă în care majoritatea cetăţenilor unui stat văd sau măcar intuiesc o legătură biunivocă între votul exprimat şi acţiunile clasei politice (indirect şi mai puţin abstract, asupra economiei şi nivelului de trai) – nu poate să existe în condiţiile în care această legătură nu a fost (încă) demonstrată. În România, din diverse cauze, atît interne cît şi externe, acest lucru nu s-a întîmplat; poate că dacă aderarea la Uniunea Europeană ar fi fost urmată de zece ani de relativă stabilitate şi prosperitate, am discuta în alt mod, la nivel de societate. N-a fost să fie. Mă abţin în mod voit de la a face comentarii asupra uneia sau alteia dintre cele două tabere implicate în referendumul de dumnică – voi spune numai că nici una dintre cele două nu a fost, pînă în acest moment, capabilă să creeze „instituţii“, în sensul descris mai sus. Poate cîteodată din nepricepere, poate cîteodată din rea-voinţă, poate, cîteodată, nu au avut de ales. Ceea ce cred că e nedrept este faptul că articolul dvs. vorbeşte despre cultura politică şi cultura democratică de parcă acestea ar fi un subset de capabilităţi intelectuale instinctive, pe care sîntem vinovaţi că nu le posedăm. Nu este aşa; încrederea în democraţie, în instituţii, cultura politică însăşi sînt concepte care se asimilează în timp şi într-un mediu social şi economic propice. Mai mult, aceste concepte sînt incredibil de facil de erodat, chiar la societăţi mai „avansate“ decît cea românească – la urma urmei, abia se împlineşte un an de la revoltele din Londra...

adăugat de Zamfir Maria
la data de 27 iulie 2012

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR ● Mircea VASILESCU (redactor-şef) ● Luiza VASILIU (editor conţinut web)

RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF
Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU ● Andrei PIPPIDI ● Oana STOICA ● Cătălin ŞTEFĂNESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU

CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Daniela POLIANSCHI

ABONAMENTE ŞI INFORMAŢII: Zirkon Media ● tel.: 0730.190.899, număr cu tarif normal în orice reţea telefonică, orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@zirkonmedia.ro

PUBLICITATE: Ionela DANA ● tel.: 0730.190.808 ● e-mail: ionela.dana@media-point.ro
DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Mircea CIOBOTARU
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Alin BENEA
DIRECTOR VÎNZĂRI: Mircea IONESCU

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de Adevărul holding

Tiraj 12.500 ● Tipărit la Tipomedia Bucureşti

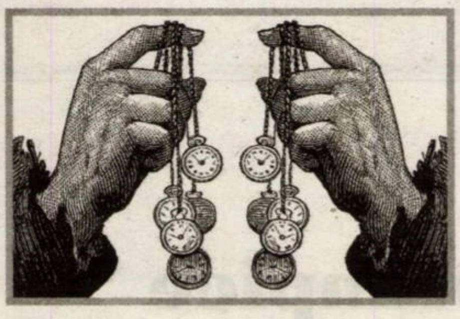

SITUAȚIUNEA

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Aşa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici aşa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Ce ştii să faci?

Sîntem o ţară stabilă. Textul de mai jos, publicat în 2004, e încă valid, cred, după opt ani. Judecaţi şi Domniile Voastre.

„Ciocoiul nu are o ocupaţie anume rezervată pentru sine“, nu iubeşte şi nu poate practica nici o profesiune – spune Constantin Rădulescu-Motru, într-un text din 1908. „Încarnare a dorinţei de putere“, iubitor de ranguri, „poftitor de onoruri“, incapabil să depăşească orizontul satisfacţiei imediate, ciocoiul nu-şi pune problema dacă *merită* încrederea publică, dacă poziţia lui socială corespunde unei *îndemînări* anume, dacă nevoia lui de a fi în fruntea bucatelor are acoperire într-o echivalentă nevoie de a fi de folos. N-are idealuri, n-are convingeri, are doar scopuri conjuncturale şi abilităţi.

După aproape o sută de ani, observaţia lui Rădulescu-Motru se dovedeşte încă funcţională. Spiritul ciocoismului renaşte (supravieţuieşte) viguros pe scena noastră politică şi are la bază aceeaşi congenitală inaptitudine a noilor ciocoi pentru orice meserie determinată. Boala nu este, totuşi, strict autohtonă, deşi culoarea locală rămîne inconfundabilă. În toată lumea, politicianul „profesionist“, politicianul de carieră, tinde să sacrifice profilul primei sale formaţii, pentru a se dedica unui tip de activitate cu reguli vagi şi dexterităţi arbitrare. A fi parlamentar sau ministru, prefect sau şef de partid e altceva decît a fi jurist, economist, inginer, mecanic auto sau agricultor. Încet-încet, politicianul devine cineva care nu mai ştie să facă nimic, în afară de politică. Luaţi din scurt, puţini dintre reprezentanţii elitei noastre conducătoare ar şti să răspundă prompt şi cinstit la întrebarea: „ce-ai face dacă ai ieşi din politică?“ şi, în definitiv, „ce ştii să faci?“ în afara coreografiei electorale curente. Politicianul e, de regulă, un profesor care s-a lăsat de profesorat, un medic care s-a lăsat de medicină, un cizmar care s-a lăsat de cizmărie. Asta în varianta bună. De multe ori, e un cizmar prost, un medic îndrăgostit mai curînd de funcţie decît de meserie, un profesor fără vocaţie. A nu (mai) avea o ocupaţie, un meşteşug, un domeniu de activitate bine circumscris – iată preţul pe care omul politic trebuie să fie dispus să-l plătească, de dragul accesului la putere. Consecinţele sînt numeroase şi, din punctul meu de vedere, grave. Voi enumera cîteva, dintre cele mai evidente.

Mai întîi, cel care a încetat să mai aibă o competenţă activă, într-un spaţiu profesional dat, ajunge să ştie din ce în ce mai puţine despre noţiunea însăşi de *competenţă*. Cine nu ştie să facă mai nimic e tot mai puţin atent la ce ştiu să facă alţii: cu alte cuvinte, n-are criterii să judece profesionalismul celorlalţi, şi cu atît mai puţin să-l respecte. În mintea unui asemenea exemplar, succesul încetează să mai fie cuplat la ideea de înzestrare, de efort aplicat şi pricepere tehnică. Ceea ce contează e manageriatul „deştept“ al relaţiilor, descurcăreala „superioară“, „flerul“ combinatoriu. Restul sînt naivităţi vetuste, fandoseli. Omul fără meserie nu va fi niciodată înclinat să grădinărească buna evoluţie a meseriilor, asanarea mediului social şi juridic în care ele pot prospera.

Insul care nu ştie să facă nimic determinat (chiar dacă poate mima îndemînări circumstanţiale, sau *foste* îndemînări) e erodat, inevitabil, de o *criză acută a propriei responsabilităţi*. Simţul răspunderii nu se poate forma în vid. Răspunzi pentru lucrul care a ieşit „din mîna ta“, pentru o ispravă, sau un produs, în care ţi-ai angajat aptitudinile, experienţa şi onoarea. Numai un bun meseriaş îşi poate asuma răspunderea mărfii pe care o livrează şi numai el poate trage la răspundere un meseriaş prost. Diminuarea responsabilităţii conduce, fatalmente, la o surpare a *autorităţii*. Incompetentul nu se poate impune nimănui, decît prin fraudă şi pe durate scurte.

Cine ajunge la poziţii înalte după alte critetrii decît cele ale unei profesiuni bine stăpînite are de făcut faţă tuturor dezavantajelor imposturii. În loc ca puterea să se legitimeze prin competenţă, ea nu se legitimează decît prin propriul ei exerciţiu, arogant şi suficient. Mai mult: puterea sfîrşeşte prin a legitima incompetenţa. De vreme ce nu trebuie să ştii nimic specific pentru a ajunge sus înseamnă că faptul de a şti ceva anume e mai curînd o piedică, un handicap social. Pedagogic vorbind, prestigiul formal al unor oameni fără nici o meserie e creator de confuzie etică şi dezagregare civilă. („Ciocoii – spune şi Rădulescu-Motru – sînt paraziţii decrepitudinii noastre politice“, şi sporesc, pernicios, „arbitrarul puterii“).

În sfîrşit, omul fără meserie e condamnat la o foarte impură motivaţie a acţiunii politice. El se ţine cu dinţii de fotolii şi demnităţi pentru că n-are la ce se întoarce. Întrucît altceva nu (mai) ştie, e musai să rămînă în front pînă la moarte. Iubit sau nu, eficient sau nu, util sau dăunător, el se va strădui din răsputeri să se agaţe de scena publică, împotriva tuturor evidenţelor. Ce altceva să facă? Degeaba obţine la alegeri procentaje stingheritoare, degeaba nu-şi găseşte locul în nici o gaşcă, degeaba îi întorc spatele şi foşti aliaţi, şi foşti adversari. Omul va gravita impenitent în jurul puterii, cu singura energie şi justificare pe care o mai pot da inerţia, încăpăţînarea şi o falsă imagine despre sine. Cînd nu ştii să faci nimic, nu-ţi rămîne decît să-ţi confecţionezi un destin politic. Cu atît mai rău pentru alegători.

■ ■ ■

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Să ne numărăm, coane Fănică!

Nu avem a ne aştepta la nimic bun în continuare. Preşedintele Traian Băsescu a spus, imediat după referendum, că va încerca o reconciliere a societăţii. Să vedem dacă va reuşi: pînă acum, n-a dovedit cine ştie ce calităţi de mediator, dimpotrivă, s-a simţit în apele lui doar cînd era rost de vreun conflict. Premierul Victor Ponta a spus (într-un interviu acordat presei străine) că „şi-a făcut lecţiile“ şi că a învăţat ceva din experienţa ultimelor luni şi din intervenţiile oficialilor UE. Dar apoi a declarat (în presa noastră), ca un copil supărat, că nu mai vorbeşte la telefon cu Traian Băsescu şi nu se mai duce la şedinţele CSAT. Aşadar, n-a învăţat nimic: oficialii UE cer doar respectarea legii şi funcţionarea instituţiilor. Stăm prost. Pînă după alegerile parlamentare (dacă n-o să avem între timp încă o suspendare sau altă năzbîtie politică) nu va funcţiona nimic. Adio, 2012! La începutul lui 2013, dacă se va instala un nou guvern rezultat din alegeri, vom afla măcar oarecari intenţii şi planuri. Atît. Între timp, oamenii se vor certa aiurea pe tot felul de fleacuri – şi în primul rînd îşi vor vărsa emoţiile pro şi contra lui Băsescu. Faptele aproape că nu mai contează, realitatea e construită doar din vorbe şi păreri. Nici măcar cifrele nu mai sînt clare. Aşa încît adaug şi eu, la confuzia generală, cîteva nedumeriri.

■ Referendumul din 29 iulie ar fi trebuit să aducă o clarificare, căci doar de aceea a fost convocat, nu? S-au spus vorbe mari înainte: că e „un moment istoric“, că e „expresia supremă a democraţiei“, că „poporul îşi va decide soarta“ şi altele asemenea. Dacă toate aceste vorbe – valabile în teorie – ar fi însemnat realmente ceva în spiritul public din România, atunci, începînd de duminică, ora 23,01, ar fi trebuit să luăm act de cele întîmplate şi să începem revenirea la normal. Ei, aş!

La ora cînd scriu (marţi, 31 iulie, în zori), Biroul Electoral Central a dat rezultatele oficiale după numărarea a 99,99 % din voturi, deci ar trebui ca totul să fie clar. Curtea Constituţională se va pronunţa asupra validării referendumului. Ar trebui, aşadar, să avem puţintică răbdare pînă la aflarea deciziei oficiale a acestei importante instituţii a statului. Nici vorbă! Balamucul vesel continuă. Campionatul naţional de dat cu părerea e departe de a-şi stabili cîştigătorii. Dacă peste faptul că ambele tabere şi-au trîmbiţat victoria imediat după referendum putem trece relativ uşor (e „luptă politică“, nu?), în materie de aritmetică ar trebui, totuşi, să n-avem dubii. Or, tocmai cifrele creează o mare dezbatere. Mai precis, manevrarea lor. Ziarele scriu că, în unele localităţi, prezenţa la vot a fost de peste 100%. Dan Şova – acest nou corifeu al PSD care a fost răsplătit cu o excursie în SUA pentru că n-avea habar de Holocaust – a numărat vreun milion de voturi în plus. Cu cifrele oficiale ale referendumului fiecare face ce vrea: PDL şi Traian Băsescu insistă pe ideea că „majoritatea n-a votat“, deci poporul „n-a validat lovitura de stat“; USL zice că aproape

Cu cifrele oficiale ale referendumului fiecare face ce vrea.

90% dintre votanţi nu-l mai vor pe Băsescu, deci trebuie să-şi dea demisia. Şi dă-i, şi luptă cu păreri şi „argumentaţii“. Marea problemă e că nu ştim cîţi sîntem. Ceea ce e culmea balamucului vesel: nimeni nu are habar, de fapt, cîţi locuitori are România şi, dintre aceştia, cîţi au drept de vot. La referendum s-a socotit după „legea a veche“, cu vreo opşpe milioane de electori. Cică acum am fi doar vreo cinşpe-şaişpe, dar nu e oficial. N-avem, carevasăzică, un popor din punct de vedere statistic, avem doar „suflet“. Neavînd date statistice clare şi nemaifiind guvernată ca orice stat normal, România începe să nu mai fie o ţară, ci doar o poveste spusă la nenumăratele televiziuni. Poate că ar trebui ca mai întîi să ne numărăm, coane Fănică!

■ Ar fi păcat ca, în umbra rezultatelor de la referendum, să rămînă uitat un subiect care spune multe nu numai despre spiritul nostru public, dar şi despre funcţionarea neuronilor în societatea românească. Dl Ponta încă mai spune că Occidentul a fost „dezinformat“ de Băsescu şi ai lui, iar multă lume – de la (pseudo)ministrul de Externe Andrei Marga pînă la forumişti şi cetăţeni cumsecade – crede că „pîrîcioşii“ care au spus în presa străină ori la Comisia Europeană că în România se întîmplă nişte ciudăţenii au greşit. Am două comentarii de făcut. Întîi, că e o prostie să crezi că, în zilele noastre, se mai poate băga gunoiul sub preş fără să se afle în lume. Ori să foloseşti dublul discurs, aşa cum procedează premierul Ponta: „în afară“ faci mumos şi spui ce vrea să audă Europa, „acasă“ te dai în stambă cu speranţa că străinii nu vor băga de seamă. Asta mergea pe vremea lui Ceauşescu, acum, în era comunicaţiilor libere, nu mai ţine. Apoi, e straniu că oamenii tind să uite complet, ca şi cum ar fi fost spălaţi pe creier, că tocmai presa străină ne-a salvat de mai multe ori în ultimele decenii. Pe vremea lui Ceauşescu, relatările presei străine şi Radio Europa Liberă au fost gura de oxigen care ne-a permis supravieţuirea sub dictatură. În tranziţie, reformele democratice s-au făcut sub presiunea Europei şi una dintre marile noastre griji a fost tocmai aceea de a avea o bună imagine în presa străină. Iar acum, din partea oficialilor europeni ne vin singurele îndemnuri raţionale. Ministrul Federal de Externe german, şeful socialiştilor europeni Hannes Swoboda, şeful popularilor europeni Wilfried Martens şi alţii ne îndeamnă să luăm act de rezultatul referendumului şi să respectăm legea şi instituţiile. Adică exact ceea ce noi nu vrem sau nu putem să facem.

■ ■ ■

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Paranoia cu inele olimpice

Andrew era puţin luat. De la bere şi de la produsele tradiţionale din cartierul Cristiania. Nefiind dedicat informării turistice asupra atracţiilor oraşului Copenhaga, prezentul articol nu va intra în detalii. Aşadar, era spre seară şi Andrew Jennings, unul dintre cei mai cunoscuţi ziarişti de investigaţie din lume, îmi povestea cum a ajuns să-şi dea demisia de la BBC atunci cînd au oprit de la difuzare un documentar al lui despre corupţia din Scotland Yard.

L-am cunoscut pe Andrew la un congres internaţional dedicat jurnalismului de investigaţie. El era una dintre vedete. Scrisese deja două cărţi despre corupţia din Comitetul Olimpic Internaţional (pe vremea lui Samaranch, fost ministru franchist al tineretului) şi din FIFA – Federaţia Mondială a Fotbalului. Ne-a povestit o sumedenie de amănunte picante pe care nu le-a putut tipări, la sfatul avocaţilor (pur şi simplu, nu avea destule probe): cîte seturi de mobilă au primit membrii comitetului executiv al CIO de la suedezi, cîte vacanţe de lux (cinci stele, *all inclusive*, cu toată familia) de la sud-africani, cam cît era ciubucul minim care însoţea candidatura unor ţări la organizarea Jocurilor olimpice de vară sau de iarnă. Mare parte din ce ne-a spus în seara aceea a devenit, între timp, informaţie banală, parte din cultura generală a oricărui comentator sportiv care se respectă.

La un moment dat, n-am de lucru şi îl întreb care a fost legătura între un Nurofen şi medalia de aur (retrasă) a Andreei Răducan, la Sydney? „În primul rînd – îmi spune Andrew – sportiva a fost victimă colaterală.“ Îi zic că asta se vede de la distanţă, nu era nevoie să mi-o spună un tip atît de informat ca el. În schimb, îi ofer eu o informaţie suplimentară: din motive care sînt obiectul unei conversaţii mai lungi, în Australia, orice legătură între români şi droguri este percepută ca fiind extrem de plauzibilă (în alt articol, voi povesti ce au în comun chinezii, războiul din Cambodgia, românii din Australia, opiul, un preot român din Melbourne şi Securitatea).

Atunci, Andrew mă întreabă: „Pe ce loc aţi ieşit la medalii?“ Îi zic: „pe 11, fără aurul acela“. „Aşadar – îmi răspunde – dacă ieşeaţi pe 10, conform cutumei din CIO, România ar fi trebuit să intre în Comitetul Executiv, cel cu pîinea şi cuţitul. Or, la momentul acela, şeful Comitetului Olimpic Român era Ion Ţiriac. Nu au vrut un rechin atît de mare între alţi rechini la fel de mari.“ Plauzibil, mă gîndesc. Îmi amintesc şi de gestul de atunci al lui Ţiriac: i-a făcut cadou Andreei Răducan o medalie de aur, pentru a-i alina o supărare mai mult decît justificată. Un asemenea gest nu ar fi fost nicidecum justificat dacă era vorba de un banal caz de dopaj.

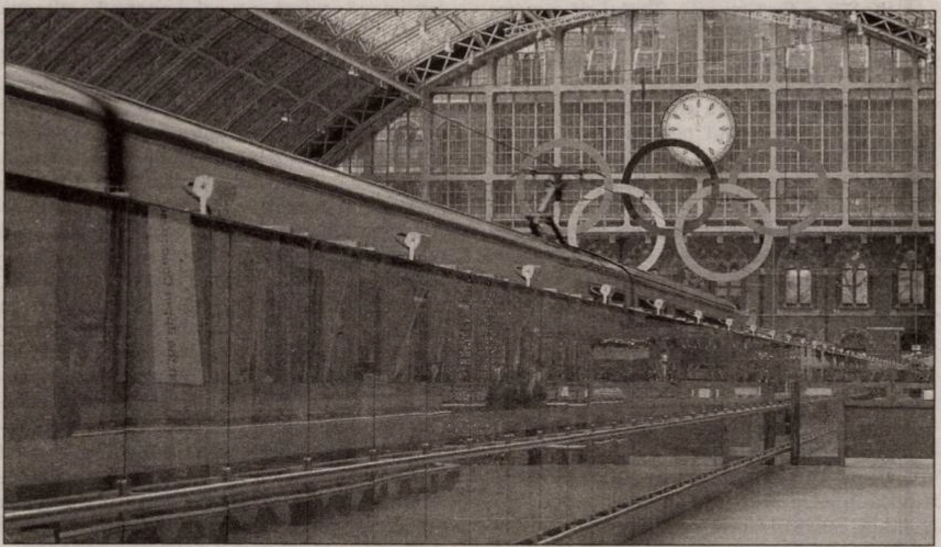

Orice ziarist de investigaţie are o doză de paranoia. Unul de talie mondială ca Andrew Jennings are, probabil, mai multe (doze). Cert este că, molipsindu-mă de la el, privind zilele astea la jocurile londoneze, mă tot gîndesc la Olimpiada de la Sydney ca la un nefericit punct de cotitură. Performanţele sportive româneşti sînt, de atunci, în scădere. Nu pot fi atît de paranoic încît să dau vina pe nu ştiu ce complot internaţional. Nu este vina nici unui oficial străin că patinoarul Flamaropol (singurul patinoar acoperit din Bucureşti) arată ca o hazna. Faptul că acel săritor de la trambulină era fericit că a ajuns la o Olimpiadă, pentru că, în fine, a sărit şi el în apă, nu între bureţi, nu s-a petrecut din culpa străinătăţii. Îi văd pe scrimeri, pe gimnaşti sau pe canotori şi mă întreb mereu: de unde mai apar ei, la cum este finanţat şi organizat sportul în România? De unde mai vin, atîta vreme cît baza şcolară de selecţie este din ce în ce mai redusă? Ce antrenor i-a descoperit şi crescut? De fapt, mirarea mea este cum de mai există în România antrenori, cluburi şi federaţii.

Evident, mă bucur cînd văd steagul românesc la o ceremonie de premiere. Ştiu însă că performanţa îi aparţine în exclusivitate sportivului premiat. Ţara care se bucură cînd îşi vede acolo drapelul nu l-a ajutat cu nimic. Ţara este însă mulţumită că are motiv de bucurie, din fotoliu, ronţăind seminţe. Oricum, n-are la ce să palpite pînă cînd s-o reporni telenovela cu Gigi, Mitică şi nevasta lui Reghe.

Gabriel Giurgiu *este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

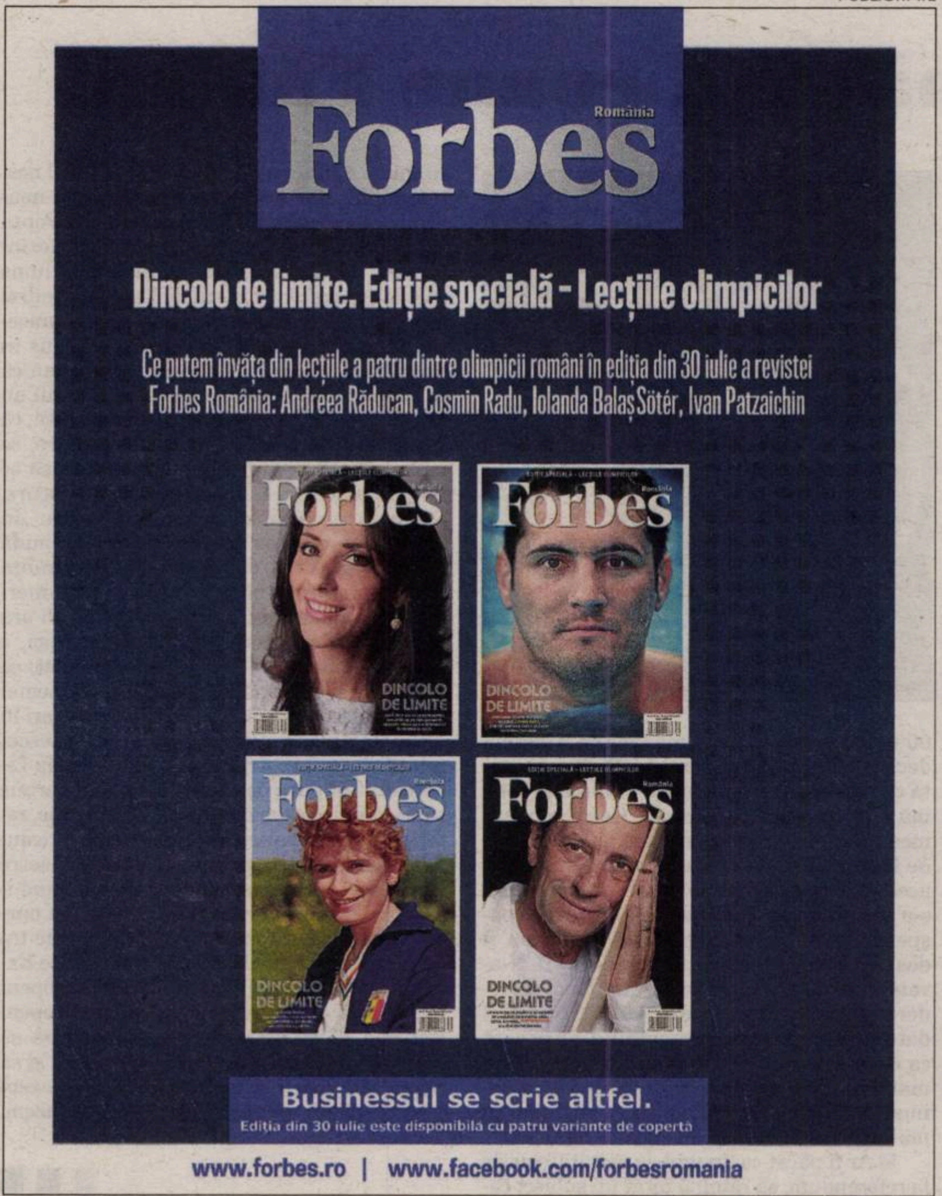

Forbes România

Dincolo de limite. Ediţie specială - Lecţiile olimpicilor

Ce putem învăţa din lecţiile a patru dintre olimpicii români în ediţia din 30 iulie a revistei Forbes România: Andreea Răducan, Cosmin Radu, Iolanda Balaş Sötér, Ivan Patzaichin

Businessul se scrie altfel.

Ediţia din 30 iulie este disponibilă cu patru variante de copertă

www.forbes.ro | www.facebook.com/forbesromania

PUBLICITATE

Oferă-i copilului tău o planşă-insectar tridimensională cu fluturi multicolori!

Fluturi din Europa

DIN 8 AUGUST ai Fluturele Amiral

7,50 lei ziar + fluture

În fiecare miercuri, numai cu adevărul

Completează planşa-insectar cu toţi cei 12 fluturi!

Păstrează taloanele-fluture! Participă la concurs şi poţi câştiga: 1 x laptop; 3 x biciclete; 10 x apă pentru 1 an de zile; abonamente pe 1, 3, 6 luni la National Geographic Kids

Cu sprijinul AZUGA apă de izvor

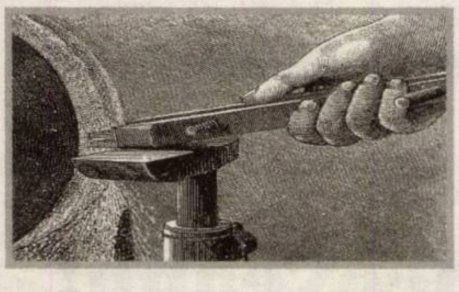

Ovidiu NAHOI

EU şi UE

Este posibil un plan de pace?

Referendumul de duminică nu a schimbat realitatea politică a României. Preşedintele Traian Băsescu se va întoarce la post – la ora cînd scriem aceste rînduri, doar o decizie cu totul şi cu totul surprinzătoare a Curţii Constituţionale ar mai putea schimba situaţia, dar şansele ca un asemenea lucru să se producă sînt, totuşi, infime.

Cu totul alta este însă realitatea socială a României.

Participarea la vot s-a apropiat de pragul de 50% şi numai boicotul declarat al PDL şi cel nedeclarat al comunităţii maghiare au determinat rămînerea preşedintelui Băsescu la Palatul Cotroceni.

Există, pe de o parte, o majoritate a celor care nu au votat, iar motivele sînt multe. Unii au absentat pentru că aşa li s-a sugerat de către politicienii în care ei au încredere. Alţii, pentru că sînt plecaţi din ţară şi nu au cum să se deplaseze la centrele de vot sau, pur şi simplu, nu au chef să facă un drum pînă acolo. În fine, destui au absentat pentru că, în România fiind, nu merg la vot, orice s-ar întîmpla – şi aici, motivaţiile pot să fie foarte diferite.

Oarecum în opoziţie cu această majoritate eterogenă şi tăcută, există grupul compact de aproape 7,5 milioane de oameni care şi-a făcut auzită vocea, votînd pentru demiterea preşedintelui.

Cifra este enormă, dacă avem în vedere că, la alegerile din ultimul deceniu, rareori a fost depăşit pragul de 10-11 milioane de alegători prezenţi la urne. Putem spune că o majoritate covîrşitoare a României active din punct de vedere politic s-a pronunţat împotriva preşedintelui. Dar, conform realităţii politice, Traian Băsescu rămîne preşedintele României.

Aceste două realităţi – realitatea politică şi realitatea socială – trebuie acum conciliate.

Dar ce ar putea opri războiul politic care sfîşie România în acest moment? Mesajele partenerilor europeni, care au încetat acum să mai vorbească despre încălcarea democraţiei şi cer părţilor beligerante să colaboreze? Posibil.

„Apelez la toate forţele politice din România să înţeleagă rezultatul referendumului ca pe o şansă a unui nou început din punct de vedere politic. În pofida tuturor dezacordurilor existente, acestea vor trebui să regăsească acum calea către o colaborare constructivă în interesul României şi al cetăţenilor ei“ – declara, luni 30 iulie, şeful diplomaţiei germane, Guido Westerwelle. Departe de mesajul dur transmis de cancelarul Merkel în zilele fierbinţi ale suspendării preşedintelui!

Ba spun că vor să colaboreze în interesul ţării, ba lansează atacuri şi ameninţări.

Răspunsurile celor doi seniori ai războiului, Traian Băsescu şi Victor Ponta, lansate după referendum, conţin un amestec ciudat de violenţă şi pacifism. Ba spun că vor să colaboreze în interesul ţării, ba lansează atacuri şi ameninţări. Negociatorii de profesie spun că momentele cele mai dure ale conflictelor sînt cele de dinaintea încheierii păcii, atunci cînd părţile caută o poziţie cît mai avantajoasă la viitoarea masă a discuţiilor. Limbajul războinic îşi are locul lui în discuţia de faţă. Societatea este divizată, dar nu în măsura în care putem vorbi despre război. Lumea politică, însă, este. Şi, pentru ca războiul politic să nu ajungă să divizeze şi societatea, este nevoie acum de un plan de pace. Un plan de pace ar însemna un set de obiective comune, bipartizate, care să unească forţele politice. Aceasta nu ar însemna, desigur, sfîrşitul dezbaterilor şi al rivalităţilor politice. Dar există lucruri care trebuie să rămînă în afara disputelor politice sau, cel puţin, să fie în cît mai mică măsură afectate de acestea.

Relaţia României cu Uniunea Europeană, de exemplu, se află în mare suferinţă. Evenimentele politice de la începutul lunii iulie au generat un acut sentiment de neîncredere în rîndul partenerilor europeni. Dar nemulţumirile cu privire la România sînt de dată mai veche. Incapacitatea administrativă, tradusă în nivelul jenant al absorbţiei fondurilor europene, îngrijorează de mai multă vreme Comisia Europeană şi, în aceeaşi măsură, pe partenerii noştri din statele membre. Să adăugăm aici criticile legate de nivelul inacceptabil al corupţiei şi de birocraţia excesivă. Vom înţelege că avem o problemă – şi nu de azi, de ieri – cu prezenţa noastră în Uniunea Europeană. Avem nevoie de un plan de urgenţă pentru îmbunătăţirea absorbţiei. Sîntem, de asemenea, obligaţi să respectăm „Cele 11 puncte“ din scrisoarea preşedintelui Barroso şi, evident, să atingem obiectivele din cadrul Mecanismului de Cooperare şi Verificare.

Mai avem nevoie de un plan de creştere economică pe termen mediu şi lung, care să creeze locuri de muncă şi să ridice zonele sărace. O economie competitivă nu este însă de imaginat fără o forţă de muncă bine educată şi calificată şi fără investiţii în sănătate. Iar succesul nu este posibil fără localităţi în care oamenilor să le facă plăcere să trăiască, fără ofertă culturală, educaţională, sportivă, de petrecere a timpului liber. Altfel, specialiştii vor căuta alte zări spre care să emigreze, iar România va avea de pierdut. Dezvoltarea infrastructurii, stabilitatea legislativă şi fiscală, investiţiile în educaţie, sănătate, cultură şi sport pot fi bazele unui acord politic bipartizan pe termen lung.

Mai avem nevoie de o abordare comună în privinţa imaginii României şi poate vom înţelege că vom avea mai puţin de pierdut dacă vom renunţa să mai trimitem la export conflictele politice interne. Cît despre reamenajarea spaţiului politic şi rescrierea regulilor, astfel încît asemenea conflicte acute să nu mai fie posibile, dezbaterea de-abia ar trebui să înceapă.

Pacea este încă posibilă.

***Ovidiu Nahoi** este realizator de emisiuni la The Money Channel.*

◆

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Ce altceva mi-a mai spus

În timpul interviului, Edgar a povestit mult despre el. Iată o confesiune pe care nu o mai făcuse nimănui şi care are, sînt sigur, valoarea ei pentru istoria literaturii: „La 18 ani am fost exmatriculat de la colegiu. Mă prinseseră vînzînd eseuri pentru examene unora mai mari. Printr-o întîmplare, am ajuns să mă angajez la IRS, Oficiul pentru examinarea declaraţiilor fiscale din Lake James, Illinois. Cînd am ajuns acolo, am fost tratat foarte bine. Peste două zile, am aflat că asta s-a datorat unei confuzii. Exact în aceeaşi zi, era aşteptat la acest oficiu contabilul Edgar Foster – fără W. –, un om foarte competent care fusese transferat de la un oficiu din New Jersey la acest oficiu din Lake James. Au crezut că sînt eu şi, timp de două zile, s-au purtat extraordinar cu mine. După două zile, şi-au dat seama că eu sînt şi W., iar contabilul, care întîrziase din pricini neştiute, nu e. Mirarea mea a fost şi mai mare cînd am aflat că Foster fără W. avea 55 de ani. Eu aveam 18. Şi m-au confundat cu el. Îţi dai seama ce spirit de observaţie au agenţii care trebuie să miroasă evaziunile fiscale? M-au trimis într-un birou oarecare şi am început să verific vrafuri de declaraţii – trebuia să fiu atent ca sumele impozitate să fie egale cu diferenţa dintre cîştigul total şi sumele care nu se impozitează, dintr-un motiv sau altul. Apoi, acolo am păţit o chestie şi mai tare. După o săptămînă de lucru, am fost anunţat că mi-au schimbat numărul de securitate socială – codul acela de numere pe care îl primeşti la naştere şi cu el rămîi toată viaţa. Acela nu se schimbă. Ei bine, odată angajat la IRS, ţi-l schimbă. Aceste întîmplări mi-au ridicat serioase dubii asupra certitudinii identităţii oamenilor. Cît de uşor putem deveni altcineva decît sîntem, cît de uşor ne pot lua ceilalţi drept ce nu sîntem şi, de fapt, poate că disponibilitatea asta a noastră de a fi altcineva arată limpede că sîntem altcineva...“ Mă gîndesc şi acum că tema aceasta a identităţii nesigure şi fragile a insului într-o lume cam bezmetică a devenit importantă pentru tot ce a scris Edgar W. Foster ca urmare a acestei îmtîmplări. Sau, cel puţin, aşa ne place multora dintre noi, iubitorii de literatură, să identificăm în anecdotica biografiei unui autor acea întîmplare care determină teme redundante, leitmotive, obsesii. Nu ştiu dacă aşa funcţionează mecanismul interior, obscur altfel, al unui scriitor. La mine, de pildă, nu prea mergé aşa de uşor – e greu să identifici în cele trăite de mine sursa limpede şi univocă a neliniştilor mele repetitive. Dar asta nu mă opreşte să fac acest tip de analiză cu autorii care-mi plac. Chiar dacă ştiu că nu se potriveşte adesea, tot o fac.

Soţia lui Edgar era, mai degrabă, prietena lui cea mai bună, decît ceea ce am numi „femeia lui“. Gwyn era cu doi ani mai în vîrstă decît Edgar, avea un copil dintr-o căsătorie anterioară – un băiat, David – cu care Edgar relaţiona relaxat şi uşor distant, fără să fi vrut vreodată să se împrietenească sau măcar să se cunoască mai bine. Gwyn era o femeie educată, cu solidă cultură clasică şi era partenerul favorit de discuţii literare pentru Edgar. Nu de puţine ori, o trezea în toiul nopţii sau în primele ore ale dimineţii, nerăbdător să îi citească ceea ce terminase de scris cu cîteva minute înainte. Este neclar pentru mine de ce Gwyn era cu el – îi suporta matern toate prăbuşirile nervoase sau emoţionale, îl încuraja, îl îngrijea în sensul cel mai cuprinzător al cuvîntului, dar era limpede pentru oricine că nu-l iubea. Edgar nu mi-a povestit nimic despre Gwyn, nici nu am cunoscut-o vreodată, iar tot ce ştiu despre ea este o compliaţie de bîrfe credibile şi păreri personale ale agentului lui EDW, care o simpatiza limitat.

„Mă aşteptam să mă întrebi despre fericire. Cînd m-ai întrebat despre starea sănătăţii mele, eram sigur că întrebarea despre fericire nu va întîrzia. Niciodată nu am fost mai fericit decît într-o după-amiază de noiembrie, senină şi veselă, cînd mi-am dus cîinele în susul rîului. Mă plimbam. Mă gîndeam la Mary Karr – o veche prietenă... În fine, nu ştiu ce anume a provocat acea fericire. Dar am simţit, la un moment dat, că explodez pur şi simplu, şi că explozia din mine mă face imponderabil şi, cu plămînii plini de aerul răcoros de lîngă rîu, încep să plutesc. Cîinele m-a privit amuzat, simţind că e ceva special cu mine şi, mai ales, simţind că ceea ce mi se întîmplă e din specia comicului. Fericirea este, în fond, ceva comic.“

Cît de uşor putem deveni altcineva decît sîntem.

„Am scris acum cîţiva ani un eseu despre Guns N. Roses. Se pare că eseul meu a suscitat ceva interes, pentru că, la vreo lună distanţă de la apariţia eseului, m-am trezit în campus cu cei de la revista *Rolling Stone*. Voiau un interviu. Nu l-am dat. Nu dau interviuri. Şi mi-au făcut fotografii în timp ce îi refuzam. Era vară şi purtam o bandana roşie pe cap. Au scris, apoi, că m-am luat după Axl Rose. Am fost trist. Cine ştie ce credeau ei despre mine? Pe atunci, purtam acea bandana lată, care îmi acoperea aproape toată fruntea, ca să nu-mi explodeze capul. Aşa îmi ţineam capul întreg.“

Edgar a fost incinerat, iar cenuşa lui a fost îngropată în grădina casei sale. Nu am mai vizitat niciodată casa de pe malul rîului Menominee. Am văzut cîteva fotografii cu placa simplă care marchează locul cenuşei şi mi s-a părut că recunosc locul. În timpul interviului, pe care mi l-a acordat, s-a ridicat şi s-a apropiat de fereastra care vedea chiar malul rîului. M-a chemat lîngă el. A arătat cu mîna întinsă, cu degetul arătător perfect întins, un anume punct de pe mal. „Vezi acolo?“ Am răspuns relativ imprecis: „Mda...Ce-i acolo?“, căci era un mic dîmb care se surpa direct în rîu. „Nu ştiu. Seamănă cu mormîntul unui celt.“ Am privit mai atent şi cu greu am putut identifica o oarecare asemănare de contur, dar dîmbul era foarte puţin înalt – nu mai înalt de 15 cm. Şi se surpa în rîu...

◆

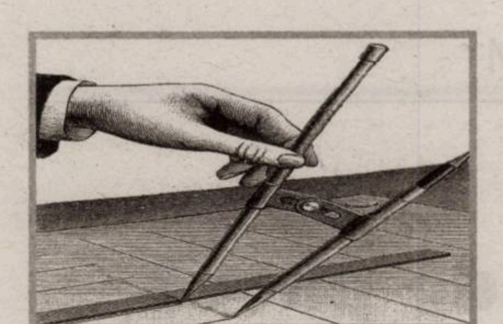

BORDEIE ŞI OBICEIE

Andrei PIPPIDI

SOS București

Nu vă atingeţi de Brâncoveanu!

Cînd am protestat contra încercării de a extrage probe de ADN din locul de veşnică odihnă al voievozilor de la Argeş şi Cozia, nu ştiam că din cu totul alt motiv se pregăteşte şi pentru Constantin Brâncoveanu violarea mormîntului său de la Sf. Gheorghe Nou din Bucureşti. Cititorii revistei *Clipa* (V, 32, mai-iunie 2012) au văzut o foarte oficială scrisoare adresată Preafericitului Părinte Patriarh de către acad. Răzvan Theodorescu. Conţinutul ei, ca şi răspunsul merită să fie cunoscute şi dezbătute mai larg, dat fiind că privesc direct problema integrităţii monumentelor istorice din Capitală. În cazul de faţă, e vorba de un mormînt a cărui semnificaţie morală şi spirituală e ieşită din comun.

Avînd în vedere că peste doi ani se vor împlini trei veacuri de la moartea cumplită a Brâncovenilor, pe care Biserica noastră i-a ridicat la rangul de sfinţi, scrisoarea face propunerea de a se desprinde „o parte din relicvele domnului-martir“, pentru a le strămuta la Hurezi. Ea se întemeiază pe presupunerea că Vodă Constantin plănuia să-şi aibă acolo mormîntul, dacă ar fi murit pe tronul său. Dar prin canonizarea din 1992, rămăşiţele sale pămînteşti au căpătat un statut de excepţie. Aşadar, e vorba de o strămutare (parţială) de moaşte, pe care Patriarhia s-a grăbit să o încuviinţeze. Ceea ce ne nelinişteşte este că autorităţile civile din domeniul monumentelor nu ştiu nimic, iar cele bisericeşti, atrase probabil de perspectiva unei ceremonii pompoase sau de ofrandele viitorilor pelerini, au acceptat imediat iniţiativa, mai ales că provine de la un arheolog şi istoric al artei reputat.

Mă tem că ne lăsăm contaminaţi de un exemplu laic.

Cum s-a ajuns la situaţia actuală? Descendenţii domnului au ştiut întotdeauna că strămoşul lor, care a pierit la Constantinopol, fusese îngropat în taină la Halki, în mănăstirea bizantină de pe insulă, fiind, după intervalul ritual de şase ani, adus la Bucureşti. Îngroparea aici, ca ctitor, a fost îngăduită în 1720, dar sub o lespede fără nume, pe care o semnala numai inscripţia de pe candela pusă de doamna Maria, nemîngîiata văduvă şi mamă. A pus-o în 1720 deasupra lespezii fără nume. Identificarea pietrei abia în 1914 a coincis cu celebrarea primelor două secole de la mucenicia celui care zace acolo. Academia Română şi-a făcut atunci datoria de a spune lucruri frumoase şi bune, dar, pentru a nu compromite relaţiile cu Turcia, guvernul liberal a impus discreţie acestei comemorări.

În 1934 s-a ivit prilejul unor săpături arheologice în interiorul bisericii, cărora prestigiul lui N. Iorga le oferea garanţia de calitate. Numai un diletant, Emanoil Hagi Moscu, a contestat autenticitatea osemintelor brâncoveneşti. A urmat, în prezenţa regelui Carol al II-lea, reînhumarea, cu o solemnitate care exprima veneraţia, şi oficială şi populară, pentru marea amintire. Cu aceeaşi ocazie s-a aşezat deasupra mormîntului sarcofagul de marmură cu o semnătură emfatică prin care „roaba lui Dumnezeu Martha, principesă Bibescu“ reclama cu mîndrie legătura (simbolică) cu Brâncovenii. Astăzi puţini bucureşteni ştiu că la cinci minute de Universitate e mormîntul acestui mare domnitor, primul care a vorbit despre „Europa noastră“, şi nu aud de nici o iniţiativă ca studenţii, elevii sau măcar turiştii să fie educaţi, deopotrivă despre importanţa lui Brâncoveanu ca şi despre ultimul său lăcaş.

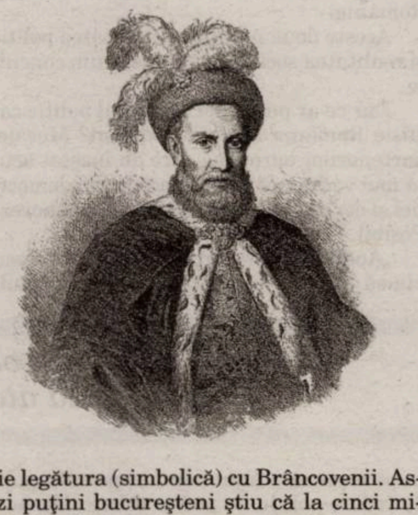

Biserica Ortodoxă Română a vrut şi în 1954 să-l înscrie pe Brâncoveanu printre sfinţii ei, însă timpurile erau neprielnice. La canonizarea din 1992, în sfîrşit, el a fost recunoscut de Sfîntul Sinod nu doar ca neomartir, dar şi ca patronul devotat al structurilor şi aşezămintelor în care avea să se dezvolte viaţa sufletească pravoslavnică de la Făgăraş pînă la Ismail, a cărui autoritate eclezíastică şi culturală mergea pînă la Tbilisi şi Antiohia. După asta nu văd cum mai putem deschide racla de la Sf. Gheorghe. E adevărat că la catolici există, din Evul Mediu, obiceiul de a îmbucătăţi moaştele pentru mai multe altare (un exemplu ilustru, osemintele sfîntului Ludovic, cruciatul, între Saint-Denis, la Monreale şi Tunis). Nici la ortodocşi nu era necunoscută practica aceasta: altfel n-am avea la Tîrgovişte un singur deget al sfîntului Nifon. Dar comună nu e. Şi mă tem că ne lăsăm contaminaţi de un exemplu laic. După prăbuşirea regimurilor comuniste, o adevărată epidemie a dus la „repatrierea“ postumă a unor exilaţi politici: în Ungaria, în Polonia. Chiar la noi, funeraliile lui Titulescu la Braşov şi ale lui Rădescu la Bellu au însemnat mai ales revendicarea unei legitimităţi, a numelor lor, de către cei aflaţi la putere. Ba, mai mult, cînd au fost aduse de la Roma rămăşiţele lui Inochentie Micu Clain, pentru strămutarea de la Blaj, cerută de Biserica Unită, patriarhul Teoctist (Dumnezeu să-l ierte!) a refuzat să le adăpostească peste noapte într-o biserică ortodoxă, şi astfel au ajuns la Universitate! Cel puţin, vlădica Inochentie fusese într-adevăr surghiunit, şi întoarcerea lui acasă ar fi putut prilejui o reconciliere. Vechile proiecte de a replanta în glia străbună pe Enescu şi pe Brâncuşi sînt şi ele gata să iasă din sertare cu orice ocazie. Dar poate ar trebui să ne gîndim de două ori dacă să tulburăm morţii doar pentru ca viii să aibă ocazia să se afişeze cu ei. Dacă vrea cineva neapărat o reînhumare domnească, să-şi aducă aminte de Şerban Cantacuzino şi de Nicolae Mavrocordat, dezgropaţi brutal, unul de la Cotroceni şi celălalt de la Văcăreşti. Ei aşteaptă.

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

■ ■ ■

Anca BRĂTULEANU

SOS Provincia

Casele prinţului Charles (II)

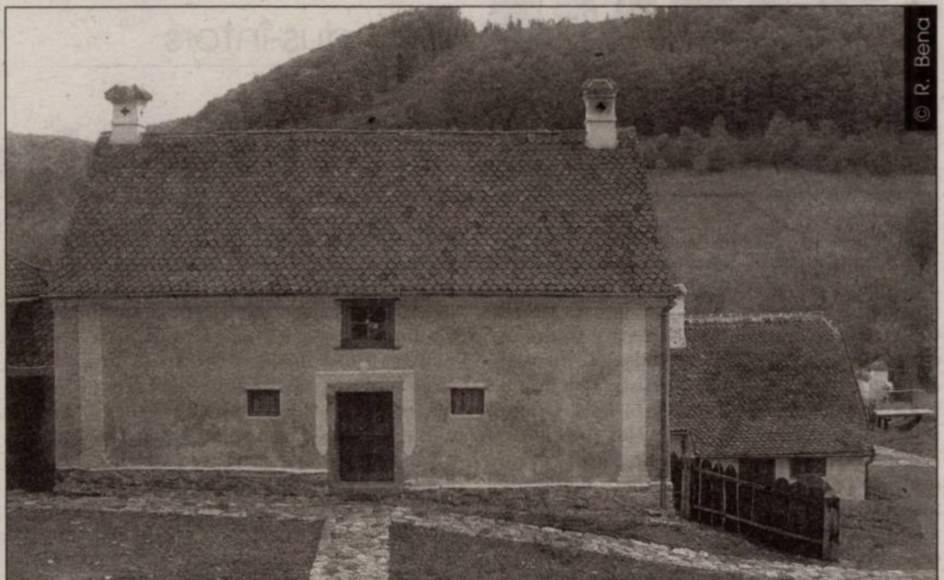
© R. Bena

Revenind la casele prinţului Charles şi la afirmaţiile din media referitoare la ele, cred că trebuie să-mi explic poziţia exprimată în articolul anterior. Scriam acolo că nu înţeleg setul de valori la care se referă cei care îşi fac cunoscute opiniile şi uimirile în raport cu alegerile „locative“ ale prinţului.

„Tag“-urile ar fi: *case vechi, modeste, sate, materiale locale şi recuperate, interioare de muzeu*.

O casă veche nu e neapărat şi vetustă. Faptul că ea există încă – deşi construită acum o sută de ani şi mai bine – este o garanţie a calităţilor ei, a materialelor folosite şi a unei execuţii ireproşabile. Ca şi a unei bune întreţineri şi a folosirii pentru reparaţii şi completări a materialelor de aceeaşi calitate cu a celor originale. Nu e nici o uimire că prinţul Charles a procedat aşa. Orice utilizator de case vechi, construite înainte de folosirea cimentului şi a betonului, ştie că a pune ciment în mortarul care leagă cărămida – în loc de obişnuitul „mortar de var“ – va aduce în casă, în timp relativ scurt, umezeala, igrasia şi tot disconfortul care vine odată cu ele. Şi, orice şcoală de meserii, orice şcoală de restaurare includ acest postulat între primele noţiuni ale meseriei.

O casă veche are o poveste, o memorie care contează sau ar trebui să conteze pentru cel care o locuieşte.

În plus, o casă veche are o poveste, o memorie care contează sau ar trebui să conteze pentru cel care o locuieşte, chiar şi temporar. Mai mult, o casă veche dintr-un sat înseamnă şi că ea face parte dintr-o aşezare care şi-a păstrat configuraţia generală şi care ne pune în situaţia de a aprecia întreg peisajul satului, martor al unui mod de viaţă specific pentru o anume epocă şi nu întotdeauna depăşit.

Tot în zona memoriei, se situează şi mobilierul sau piesele de lemn recuperate şi utilizate pentru amenajarea interioară. Patina dată de trecerea timpului le face să îmbogăţească, să „încălzească“ încăperile prin prezenţa lor. Interioarele nu au aer de amenajări muzeale, ci de spaţii în care îţi face plăcere să locuieşti.

Ce să facem cu cei care califică de „bordeie“ frumoasele case săteşti pe care le-a achiziţionat prinţul Charles? Le explicăm că oricine, fie el şi prinţul Charles, îşi alege un loc de vacanţă în care să se simtă bine. Şi că o astfel de reşedinţă temporară trebuie să întrunească acele calităţi – diferite de la persoană la persoană – pe care utilizatorul le socoteşte esenţiale în raport cu dorinţele sale. Din punctul acesta de vedere, casele prinţului Charles sînt amplasate în zone mai retrase, în locuri care nu sînt „staţiuni turistice“, dar sînt, fără doar şi poate, pitoreşti; totodată, ele sînt mobilate în spiritul locului. Nici vorbă de „interioare de muzeu“, ci de reconsiderarea unui patrimoniu – natural, imobil şi mobil – pe care, iată, o fac cei care vin de departe, mai bine decît noi.

Poate că cea mai interesantă reşedinţă a prinţului Charles este cea din Valea Zălanului. Grupul de construcţii cuprinde, pe lîngă locuinţă, cîteva anexe, dintre care cea din dreapta intrării – probabil un fost hambar, cu o înfăţişare modestă – a fost amenajată şi ea şi cuprinde o mare cameră de zi, cu o supantă (un fel de balcon interior). Imaginea este una foarte modernă, chiar dacă elementele de mobilier sînt cele despre care am mai vorbit, adică vechi. Rezultatul este remarcabil, aşa cum poate fi el văzut în filmele de pe net.

P.S. Cînd tocmai încheiam articolul, a apărut o ştire, preluată de mai toate posturile de televiziune: „Casa prinţului Charles din Valea Zălanului este pe locul 9 într-un top al destinaţiilor idilice de vacanţă realizat de revista americană *Vanity Fair*. Proprietatea lui Charles din Transilvania împarte clasamentul cu paradisuri exotice, ambarcaţiuni de lux şi vile de sute de metri pătraţi“. http://www.realitatea.net/

Anca Brătuleanu *este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu“ din Bucureşti.*

■ ■ ■

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Sfîrșitul jocului

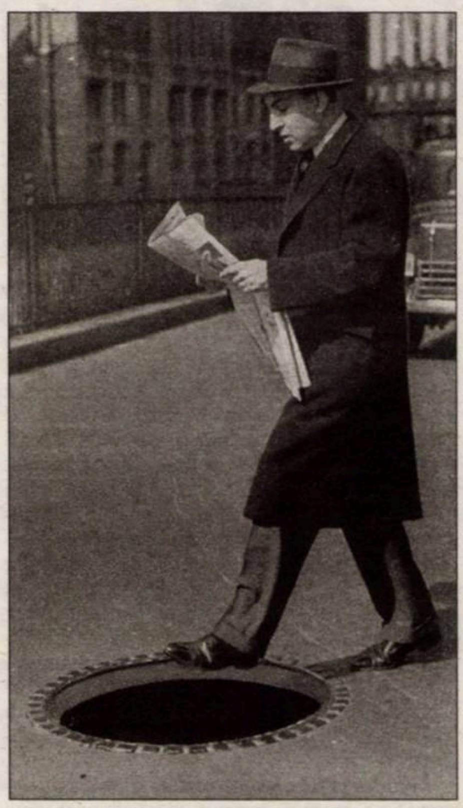

De cîteva zile mă tot gîndesc cum poate să arate un articol care trebuie scris *înainte* și citit *după*. Și nu mi s-a „arătat“ nimic... Toate cuvintele mă frig și nu mi-a trecut prin minte, obsesiv, nimic altceva decît *cum poate*...

Acest gen de blocaj mă bîntuie de mult. Înțelegîndu-l parcă mai bine decît mine, o cititoare mi-a trimis de curînd o poveste înțeleaptă pusă pe seama lui Confucius, pe care îmi permit să o reproduc aici:

„Odată, Confucius a fost întrebat ce reformă ar promova mai întîi dacă ar fi conducătorul unei țări.

– Aș îmbunătăți limbajul!

– Asta nu are nici o legătură cu întrebarea! au replicat cei prezenți.

Confucius a replicat:

– Dacă limbajul nu este evoluat, este confuz, ceea ce s-a intenționat să se transmită nu poate fi transmis;

Dacă ceea ce se spune nu coincide cu ceea ce se gîndește sau ceea ce s-a intenționat să se transmită, atunci lucrările nu se fac în mod corespunzător;

Dacă ceea ce se face nu se face cum trebuie, arta și principiile morale nu se dezvoltă;

Dacă simțul moral și arta nu prosperă, nu avem justiție;

Fără justiție, națiunea nu știe încotro să pășească;

De aceea nu ar trebui tolerate vorbele în doi peri. De asta depinde totul!“

Cum să vorbești deci despre moralitate, justiție, națiune și alte teme grave, în „vorbe în doi peri“ – sau, mai exact, în cuvinte care și-au pierdut pertinența și nu mai transmit „ceea ce s-a intenționant să se transmită“?

Antropologia este un discurs despre sens, nu despre adevăr. El se bazează pe cuvinte capabile să înfățișeze sensuri. Dar ce poți să faci cînd nu mai vezi nici un sens iar cuvintele au devenit sunete golite de înțeles?

Din nou și din nou: ce aș (mai) putea scrie cu sens, acum, care să aibă rost și „după“?...

În final, răspunsul mi l-a dat colegul meu Alfred Bulai (parafrazîndu-l pe Socrate): *orice vei alege, vei regreta!*

Pe terasa, unde încerc de cîteva ore să scriu aceste cîteva biete rînduri, răsună (a cîta oară?) hitul lui Connect-R, „Eu vara nu dorm“. *Eu vara (asta) nu scriu!* – îmi trece brusc prin minte. Mă duc să mă culc...

***Vintilă Mihăilescu** este antropolog, profesor la Școala Națională de Științe Politice și Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrșitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

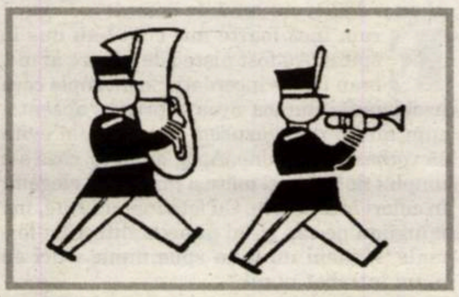

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și coate

Jos Europa!

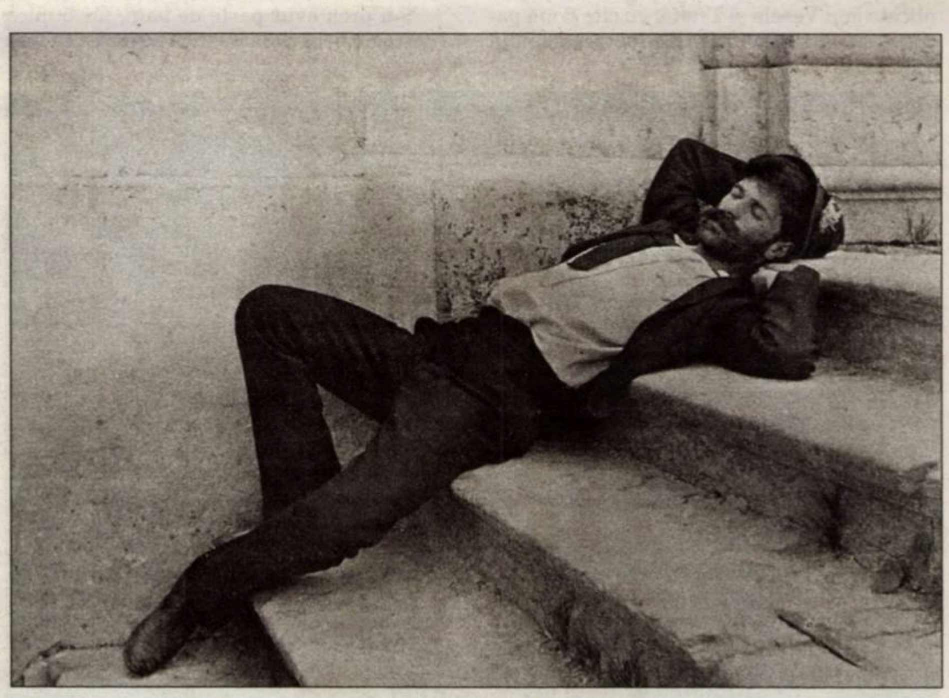

Zilele astea, imaginea acestei țări e mai tristă ca niciodată. La începutul anilor '90– cînd minerii stîlceau în bătăi studențimea bucureșteană și pe oricine „arăta a intelectual“ – măcar puteam spune că sîntem proaspăt ieșiți din bezna totalitarismului. Că descărcam, primitiv, violent, grotesc, toată mizeria sedimentată în cei patruzeci și cinci de ani de comunism. Tot pe seama efectelor îndobitocirii sistematice am pus și mulți dintre anii triști care au urmat – furtul îngrozitor de rușinos al ajutoarelor venite din toată lumea, hotărîrea eroică de a nu ne vinde țara, întoarcerea la putere a tovarășilor cu față umană, democrația originală, jaful suprarealist al patrimoniului național, pumnul înfipt în gura presei libere. De la bun început, după 1989, terenul nostru de joacă s-a mutat în presa scrisă, și la televizor. Tot ce-am avut de rezolvat, inclusiv Revoluția, acolo s-a rezolvat. Spațiul public a rămas doar o scenă, nu dintre cele mai curate, pe care se joacă spectacole pentru televiziune. Asta-i tot.

La noi există instituții ale statului și înalți demnitari care comunică exclusiv prin intermediul televiziunilor. Uluitor pentru alții, așa se rezolvă pe aici raportul de putere – la televizor. Acolo se întreabă, și acolo se răspunde. Acolo se propune, și tot acolo se acceptă, sau nu. Cîteva milioane de români – cu statut de cetățeni europeni – asistă zilnic la treaba asta și se hrănesc spiritual din acest gen de spectacol. Actorii reprezentației se întrec în lătrături, grimase, gesticulații, capacități pulmonare și competențe generale. Spectatorii se întrec în credulitate, partizanate perverse, chibițări microbiste și identificare cu personajele spectacolului. E foarte distractiv, la prima vedere, dacă treci pe aici, în vacanță. E foarte trist, dacă trebuie să trăiești prin locurile astea tot timpul.

Cu cîțiva ani în urmă, mai pe liniște sau mai pe urlatelea, ne dădeam de ceasul morții că americanii și europenii ne-au abandonat în brațele încăpătoare ale Uniunii Sovietice. În spiritul nostru democratic-televizoristic, ne venea să-l pocnim peste bot pe ăla care zicea că nu ne vindem țara. Îi explicam amicului că e idiot, și că numai venirea ăstora care ne-au abandonat în '47 ne mai poate scoate din rahat. Strigam din adîncul bojocilor că vrem garanții de securitate, baze militare americane, semnam liste disperate și tembele, să-i bombardeze americanii pe sîrbi, doar-doar primim și noi un colț de speranță, o posibilitate de a călători liber, o șansă de a pleca la muncă, pe-afară, cît mai departe de aici. Urlam deznădăjduiți că vrem să fim și noi o piață pentru America și pentru Europa, că vrem să avem reguli, să trăim sub tirania legii, ca-n Germania. Și că *sîntem gata să plătim dacă greșim, că numai așa se face democrație, băi, nene, cu amenzi mari. Ai comis-o, o muști, vere, nu mai stai la discuții.*

Ca minunea, treburile astea s-au întîmplat. Am primit speranță, scut antirachetă, baze militare, călătorii fără pașaport și fără viză, posibilitatea de a munci prin alte părți. Cu banii făcuți la muncă, ne-am întors acasă și ne-am împlinit cel mai intim vis pe care l-am avut dintotdeauna. Un vis ascuns în cel mai tainic ungher al sufletului. Visul de a ne putea permite să cumpărăm, chiar și în rate, cel mai scump și mai sofisticat televizor.

Ei, dar după ce ne-am împlinit visul, după ce avem ecrane plate, cu leduri, 3D, la baie, la bucătărie, în dormitor, pe balcon și în sufragerie, iar nu mai e bine. *Cine sînt pulifricii ăștia din Europa, și cine sînt penibilii și inculții ăștia de americani, care vin să ne spună nouă ce să facem? Cine sînt toți funcționărașii și trepădușii ăștia de pe la Bruxelles, care trăiesc boierește și din banii noștri, de se-apucă ei să facă ordine la noi în țară? Cine e doamna cutare și cine e domnu' cutare? În numele cui vorbesc? Ce mai e și mizeria asta de Europă care se cîcîie și scîrțîie din toate balamalele? Pentru ce să dăm vagoane de bani la Comunitatea Europeană, iar noi să nu vedem nimic? Că sîntem o țară bogată, ne-au furat toți de-a lungul istoriei, iar acum vin și ăștia cu Europa lor, singurul interes fiind să ne jupoaie, să ne transforme în sclavi, să ne dea ordine, să ne umilească, să aibă ei un cuvînt de spus în casa noastră.*

Îți stă mintea-n loc, și te ciupești,
să verifici dacă nu cumva visezi.

Uităm totul cumplit de repede. Oameni serioși, pînă mai ieri, care ne învățau că Europa e singura șansă, vin acum la marele nostru televizor cu leduri și spun că ei au zis, dintotdeauna, că Europa înseamnă sclavie. Îți stă mintea-n loc, și te ciupești, să verifici dacă nu cumva visezi. Vorbim despre manipulare, ca cei mai docți dintre experți, dar sîntem manipulați în cel mai ridicol mod cu putință. Pentru o găleată, un mic, o bere și-o cîntare moca, votăm cu oricine de pe lumea asta, cu conștiința curată că noi sîntem poporul suveran. Și, ca la meci, ne împărțim în două tabere și-ncepem să ne porcăim. Iar ca meciul să aibă sare și piper, după porcăială, vine stabilirea responsabilităților pentru catastrofa în care ne aflăm. Cine să fie de vină pentru dezastrul ăsta? Unii spun clar: *băsiștii!* Alții zic la fel de limpede: *useliștii!* Iar meciul continuă, din ce în ce mai scump, din ce în ce mai urît, din ce în ce mai ridicol.

Vreme de mulți ani, unul dintre sporturile favorite ale majorității cu griji europene de la noi a fost să-i acuze pe romi că ne fac o imagine proastă, peste tot pe lumea asta. Din cauza lor, lumea nu ne percepea, cică, la adevărata valoare. Iar ignorantul de Johnny Depp, în loc să citească Eminescu, ascultă manelele lui Guță. Nu se mai putea așa. Trebuia să arătăm lumii ce-aveam mai bun. Prin urmare, ne-am mobilizat exemplar, și, de niște săptămîni încoace, oferim lumii un spectacol autentic despre cum sîntem.

***Cătălin Ștefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

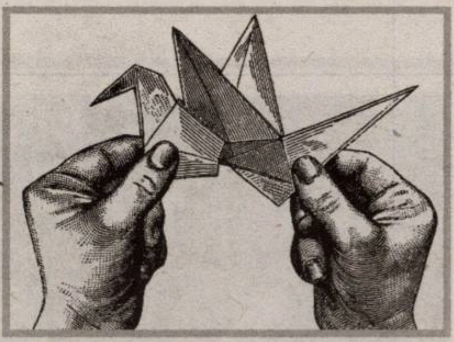

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Bunicul

Nu mi-l pot aminti altfel decît într-un costum de stofă fină, „sare şi piper“, cu batistă albă la buzunar. Poate că l-am văzut aşa mai tîrziu, în nişte poze, şi mi-a rămas imaginea aceea. Ba, dacă mai scormonesc prin colţurile memoriei, parcă îl ştiu şi într-o jachetă fină, gri de lînă. Şi mai avea şi una aproape identică, verde închis. Eu eram un mic drăcuşor care îl iubeam şi îl chinuiam. În timp ce şedea în fotoliu şi citea, mă căţăram în braţele lui, una-două. Dădeam ziarul la o parte şi începeam să-l trag de urechi după un tipic propriu. Începeam cu partea de sus, pe care i-o presam de parcă aş fi vrut să-i îndrept cutele pavilionului, apoi mă concentram asupra lobului de jos, pe care-mi plăcea grozav să-l strîng cu degetele (le ziceam „gegete“). Mă lăsa, dar cred că nu cu prea mare plăcere. Ar fi vrut să-şi reia ziarul.

Nu-mi plăcea să ies cu el la plimbare pentru că pe drum se puteau ivi unele probleme cu inima. Atunci se oprea brusc să-şi tragă sufletul şi îşi ducea o mînă la piept. Treaba asta mă speria îngrozitor. Mă temeam că, la vreo asemenea oprire, bunicul n-ar mai fi găsit puterea de a porni din nou şi, atunci, ce m-aş fi făcut eu, un copil aşa mic! De cîte ori se întîmpla, începeam să-l trag de mînă şi îl imploram să meargă mai departe, voind să-l pornesc cît mai repede, ca să-mi treacă şi mie spaima de o posibilă oprire definitivă. „Da, da, imediat – zicea – stai numai niţel să-mi trag sufletul.“

Îi plăcea să dea pasenţe şi ştia unele complicate gen Vesela şi Trista, cu cîte două pachete de cărţi. Le înşira pe toată masa din sufragerie şi se adîncea în ele, pînă cînd, prin preajmă, apăream eu, micul drăcuşor. Ştia ce aveam de gînd şi încerca să mă convingă să stau departe, pînă termină pasenţa. Mă ruga să am puţină răbdare pentru că apoi o să se joace şi cu mine. Mie, însă, nici nu-mi trecea prin cap să aştept. Odată mă repezeam pe lîngă el şi îmi înfigeam mîinile printre cărţile de pe masă, stricîndu-le ordinea. Niciodată nu reuşea să mă oprească şi de fiecare dată se supăra foarte tare. Tot de fiecare dată însă, după cîteva admonestări pe ton mai ridicat, se resemna şi începea să-mi acorde atenţie. Vrînd-nevrînd, trebuia să se supună vreunui joc inventat de mine sau mai ştiu eu căror altor dorinţe copilăreşti. Profitam din plin de faptul că era un om bun.

La bătrîneţe semăna cu Spencer Tracy. Fusese inginer şi lucrase în domeniul extracţiilor de petrol şi gaze. Mai tîrziu, am aflat că avusese o activitate de adevărat pionierat şi că lui i se datorează un proiect eficient şi sigur prin care a electrificat mai toate sondele din România. Bunica mi-a povestit despre el că avusese o mulţime de probleme la serviciu din cauza unor politruci. El era specialistul, cel care făcea treaba, ei culegeau roadele şi uneori îl mai şi persecutau. Lucrase în acelaşi domeniu şi înainte de război, iar cînd cu stabilizarea monetară din '47, ca mulţi alţii, a pierdut o sumă mare de bani. Cu ea ar fi putut cumpăra o casă mare în Bucureşti. A suportat greu războiul şi apoi comunismul şi pe comunişti. Se întreba adesea cînd aveam să scăpăm de ei.

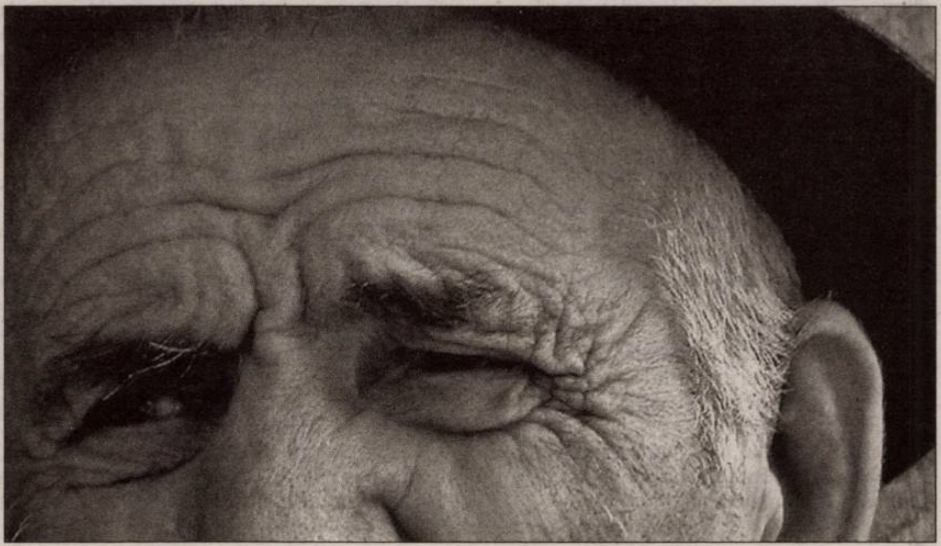

N-a prea avut parte de bani, iar bunica îl certa de fiecare dată cînd i se părea că face cheltuieli prea mari. Cînd primea salariul, obişnuia să-şi cumpere cîte o carte şi să le aducă daruri copiilor. Citea mult şi ştia să răspundă la multe întrebări, ca şi cum ar fi avut în cap o adevărată enciclopedie. Copiii îl iubeau, cu excepţia rarelor zile din an cînd se ducea să cumpere vin de la Ceptura. Cică le era frică de el cînd se întorcea de la degustare. Mama îmi spune că era un om discret, cumsecade şi foarte corect. Îi plăcea societatea, dar pe vremurile acelea îi cam lipsea aşa ceva. Instinctiv, simţeam că vine dintr-o lume diferită de cea în care mă născusem eu. Era unul dintre puţinii reprezentanţi rămaşi ai unei dispărute lumi de domni.

Eram încă foarte mic cînd l-au dus la spital. Au fost nişte zile în care ai mei erau foarte încordaţi. Se întîmpla ceva neobişnuit. Bunica avea o privire absentă, cum nu i-o mai văzusem vreodată, şi evita să vorbească cu mine. Apoi, într-o zi, casa s-a umplut de unchi şi mătuşi îmbrăcaţi elegant, în culori întunecate. Cu feţe îngîndurate, mă mîngîiau pe cap şi-mi puneau întrebări formale. Nimeni nu mi-a spus nimic. Nici eu n-am întrebat nimic.

■ ■ ■

PUBLICITATE

divan
FilM Festival
divanul degustătorilor de film şi artă culinară 2012
PORT CULTURAL CETATE
19-26 AUGUST 2012
Sponsori
METRO
Susţinut de
SoNoRo Festival
Parteneri media
adevărul
DILEMA
PORT.ro

PUBLICITATE

Completează-ţi colecţia
"101 cărţi de citit într-o viaţă!"
Mai sunt 10 volume!
2 august
THEODOR CONSTANTIN
LA MIEZUL NOPŢII VA CĂDEA O STEA
10,99 lei
adevărul
BIBLIOTECA adevărul
librăriile adevărul
Cumpără online pe www.adevarulshop.ro

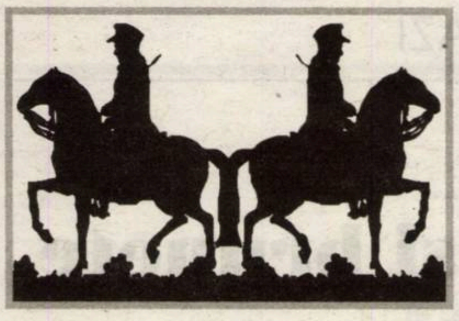

TÎLC-SHOW

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de **centru**...

Propunere de monitorizare

Către Serviciul Mondial de Organizare a Coincidențelor (SMOC)

București, 27 iulie 2012

De-a lungul lunii iulie 2012, ființa noastră audio-vizuală a fost supusă unor grele încercări:

Ni s-a spus că, deși Satana e de stînga, ea lucrează acum și la dreapta; ni s-a spus că președintele suspendat a fost un „mahalagiu cu viziune“; ni s-a spus că prim-ministrul nu a plagiat, ci a transcris cu plăcere tot ce-a citit cu plăcere la alții; ni s-a spus că a face declarații grave nu e totuna cu a comite fapte grave; ni s-a spus că a plagia e un furt intelectual, incomparabil mai mic decît un furt din bugetul statului, fiind presant să nuanțăm delictele; ni s-a spus că recunoașterea, de către un președinte, că a avut ieșiri xenofobe nu are nici o importanță și nu constituie o problemă din care nu putem ieși; ni s-a spus că inițiatorul unei mișcări de dreapta poartă, vara, sub cămașă, un maieu, ceea ce este inadmisibil la un om din elită; ni s-a spus că la noi au loc procese staliniste, fără a se lua în seamă că, într-un proces stalinist, condamnații își recunoșteau vinovăția și, în nici un caz, nu apăreau seara, la televizor, să-și înfiereze judecătorii; ni s-a spus că tot ce ne zbuciumă zi și noapte provine din reacția Rusiei la instalarea unui scut american antirachetă, în localitatea Deveselu din Oltenia; ni s-a spus că, în situații murdare, nu se poate lucra cu mănuși albe etc.

„Bucuroși le-om duce toate, dacă ne ies bine analizele.“

Mai presus de toate acestea, două idei au circulat insistent și frenetic: 1) președintele suspendat a fost și este un dictator; 2) referendumul, prin care Parlamentul întreabă, constituțional, dacă președintele țării trebuie sau nu demis, constituie apogeul unei lovituri de stat.

Amîndouă ideile sînt la fel de false și pun în valoare cel mai sigur diagnostic, acela al unui înalt funcționar german: în România lipsește cultura politică. Nimeni nu s-a arătat indignat, nimănui nu i-a venit în minte posibilitatea unui referendum pe această problemă: sînteți sau nu de acord că în România lipsește cultura politică?

În acest context, de *balamuc*, de *sminteală* și de *mare neglijență* verbală (termeni introduși, după 1989, în limbajul de fiecare zi, de către directorul *Dilemei vechi*, cu toată autoritatea sa stilistică),

pe ziua de 20 iulie, la ora amiezii,

m-am dus la Oficiul Poștal din Bulevardul Ion Mihalache

și am ridicat, cf. avizului poștal, cîteva colete trimise din Franța (1, rue du Village, Villelongue d'Aude).

Ele conțineau un număr de exemplare ale unui volum intitulat *Nouvelles de Roumanie*, apărut în colecția *„Brèves“*, specializată în antologii ale nuvelelor din toată lumea. Acesta, consacrat României, publicat cu sprijinul Institutului Cultural Român și al Centrului Național Francez al Cărții, conținea zece nuvele ale unor scriitori români contemporani, traduse de Fanny Chartres.

Acasă, imediat, am citit, în introducerea traducătoarei, următoarele rînduri, care m-au extras rapid din contingent:

„România – țară (îndepărtată) din est, despre care se vorbește din cînd în cînd, pe subiecte, de obicei, ultrasensibile (pe ici, pe colo). România a intrat în Uniunea Europeană, dar nu și în zona euro sau spațiul Schengen. Ea este confruntată cu o criză care pare bine instalată. Măsurile de austeritate (salariu mediu menținut la 330 de euro, creșterea TVA-ului, scăderea pensiilor) se înmulțesc și apasă greu pe viața românilor: sistemul social și sanitar e într-o degradare constantă; intelectualii și cercetătorii părăsesc țara, în timp ce alții, porecliți «căpșunari», pleacă să muncească în Italia și Spania. Corupția continuă să se infiltreze la toate nivelele – în spitale, unde pacientul strecoară deseori un plic chirurgului, în școli, unde profesorii primesc cadouri din partea părinților grijulii cu soarta copiilor lor, fără să mai vorbim de unii oameni de afaceri și politicieni, care trăiesc regește, mulțumită acelorași procedee. Dar România este o țară care merită să fie vizitată, văzută, ascultată, citită, căci e o țară a ambivalenței, a extremelor, a pasiunilor, a puterii de îndurare – o țară pe care unii o urăsc, iar alții o adoră. În ce mă privește, iubesc Bucureștii, capitala *«la mal aimée»*, iubesc acest popor generos și curajos, iubesc arhitectura, viața culturală eclectică, iubesc nebunia lui *(«j'aime sa folie»)*“.

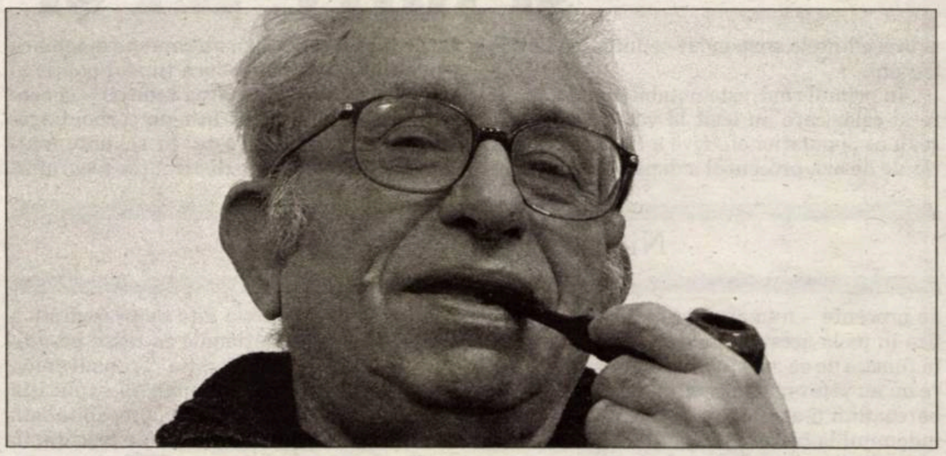

Nu mai citisem – în această perioadă fixată mai sus – un text aflat, în exactitatea și patetismul lui, într-un contrast mai straniu cu violența limbajului cotidian. Am văzut în el un mesaj din partea dumneavoastră, a SMOC-ului*, și m-am gîndit că ar trebui monitorizat lîngă toate documentele scrise și orale, interne și externe, oficiale și civile, care ne-au tulburat zilele și nopțile. De ce nu am monitoriza ideile unei traducătoare franceze, competentă în problemele României cît editorialiștii de la *Le Monde*-ul de care nu mă pot despărți de peste 40 de ani? Știu de ce – nu sînt retoric. Vă lipsește un serviciu de monitorizare a tuturor contradicțiilor apărute din tot ce e coincidență. E și ceea ce mă îndeamnă să vă propun – cu tot realismul de care dispun – să înființați un asemenea serviciu, în care m-aș autopropune ca să lucrez, simplu funcționar, lăsîndu-mi deoparte orice alte dileme, vechi și tot mai noi. Dacă vă hotărîți, sînt gata pentru probele pe care mi le-ați cere. Vă aștept răspunsul, avînd drept cod parola de trecere peste Styx-ul nostru de fiecare zi: „Bucuroși le-om duce toate, dacă ne ies bine analizele“.

---

* Vă felicit pentru ultima dvs. performanță: coincidența dintre Olimpiada de la Londra și topirea, în proporție de 97%, a calotei glaciare groenlandeze.

■ ■ ■

ready made

„Așadară, astăzi dimineața am și trimis lui Alexandri următoarea depeșă:

«Alexandri, Ministre plénipotentiaire
Paris
Légation de Roumanie

Ca amic, ca coleg, ca român, ca Hasdeu rog urgent să dai concurs energic. La caz de consecuențe cine va fi responsabil? Avem noi un apărător în Paris?

Hasdeu»

La caz de a fi Alexandri moale, mă voi duce la Sinaia și mă voi plînge regelui, care știu că ține la mine (din cauza *Dicționarului)* și de la care niciodată n-am cerut nemic. Afară de aceasta, Alexandri știe că numai eu pot să-l spulber în presă.“

Documente și manuscrise literare, vol. III, *Corespondența B.P. Hasdeu – Iulia Hasdeu*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1976

Întrebat, într-o împrejurare, ce crede că a ratat de-a lungul vieții sale, Radu Cosașu a răspuns: „Am ratat pentru totdeauna descrierea unui amor îndelungat“. După 1000 de dileme, proaspăt împlinite (cf. „Serviciului Mondial de Organizare a Coincidențelor“ atîtea se împlinesc în iulie 2012 de la primul număr al Dilemei), *trebuie să-l contrazicem. Rubrica sa „Din vieața unui extremist de centru“ a fost chiar cronica – autoironică, luînd „totul în tragic și nimic în serios“ – unei mari și îndelungate iubiri: cu* hauts et bas, *cu patos și năbădăi, cu depresii ipohondre, dar mai ales supraviețuiri incredibile. La episodul 1001, ca-n poveste, Radu Cosașu a hotărît să se retragă. Să patetizăm, povestindu-vă cît de mult ne vor lipsi tableta sa săptămînală, dar și buna sa dispoziție, afabilitatea, autoironia („Ce faceți? Mulțumesc, interbelic“), măsura sa natural dilematică, adevărurile întotdeauna literare și integrale? Sau,* totodată *(vorba preferată a lui Radu Cosașu), pînă cînd apare următorul volum din* Supraviețuiri, *să-l mai așteptăm cîteodată, vinerea, la 11 fix, la ședința săptămînală?* ***(Redacția)***

PUBLICITATE

INFORMAȚIA SE NAȘTE AICI
rfi
rfi românia
MĂRTURII DESPRE LUME
GEORGIA
VINERI, ORA 13:30
Un program realizat de:
FRANCE 24
rfi
GoodPlanet.org

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

România între blonde şi brunete şi între DA şi NU

În penultima zi de campanie pentru referendumul recent, două evenimente s-au suprapus perfect în timp: în două zone distincte din Bucureşti, partizanii preşedintelui Băsescu (într-o piaţă a oraşului) şi adversarii aceluiaşi (în altă piaţă) şi-au chemat susţinătorii – astfel că au împărţit ecranele televizoarelor pe din două. La un moment dat, într-o jumătate de ecran cînta şi dansa dna Loredana Groza, legănîndu-şi buclele blonde, crupele şi decolteul, în trainica tradiţie a Orientului levantin. Iar într-altă jumătate, dna Monica Macovei prevestea – pe sub bretonul brunet – cum ţara sucombă sub „lovitura de stat“, cu un aer sumbru ce amintea de *văduvele negre* de prin Nordul Caucazului sau din Orientul Mijlociu. Cîteva minute cele două doamne au fost, pe ecran, una lîngă alta: o cîntăreaţă zîmbitoare care-şi făcea meseria, de-o parte, şi o activistă încruntată care-şi striga crezul, de alta.

La drept vorbind, România nu se regăsea în nici una dintre cele două apariţii, oricît de diferite erau ele. Situaţia nu era nici atît de veselă precum în dansul blondei şi nici atît de catastrofală precum în temerile brunetei. Cum s-ar spune, nici aşa, nici aşa. Şi această indecizie – *nici, nici* – s-a păstrat şi după votul de duminică. Vot pe care, în termeni tehnici, nu l-a cîştigat nimeni. Dl Băsescu a încasat un *knockout* masiv – doar că gongul a sunat mai devreme şi preşedintele suspendat se întoarce la Cotroceni.

În primul rînd, este notabil numărul mare al celor care au ieşit la vot. În termenii reali ai populaţiei efective a României electorale de azi, procentul a depăşit cu mult 50 de procente – numai că statistica demografică în uz la acest moment e cea din 2002 şi în funcţie de ea s-a stabilit procentul. Cei care nu au votat nu-s nici ei, cu toţii, în aceeaşi barcă: unii n-au votat pentru că au ascultat îndemnul la boicot al unei tabere; alţii n-au votat dintr-un sentiment de respingere faţă de toţi; alţii (precum etnicii maghiari) n-au votat pentru că au crezut că nu e lupta lor; alţii n-au votat, pur şi simplu, din comoditate sau lene. Şi totuşi, 8,2 milioane de oameni au mers la vot. Acest efort, net majoritar, pentru a spune NU unui singur om. Chiar revenit la Cotroceni, dl Băsescu nu va putea face abstracţie de mesajul lor – iar dacă o va face, o face pe riscul propriu. Capitalul de antipatie politică al oricărui personaj poate deveni exploziv (şi) într-o societate democratică.

Nici, nici *şi* care pe care

Din punctul meu de vedere, dimensiunea etnică a votului trebuie analizată cu seriozitate – dar nu e motiv de panică. Nu apelurile lui Viktor Orban i-a ţinut pe maghiarii români în casă (chiar dacă tupeul politic al dlui Orban pare a nu avea limite!) – ci senzaţia lor că sînt prinşi într-un război intraromân care nu-i priveşte. În schimb, mult mai bizară mi se pare distribuţia geografică a votului: insatisfacţia faţă de preşedinte a fost peste media naţională în toate provinciile istorice – cu excepţia Transilvaniei. Partizanii preşedintelui spun că explicaţia constă în tradiţia de dreapta, procapitalistă etc. a acestei regiuni – ceea ce e discutabil, dat fiind că în secolul trecut PNŢ-ul era partid mai curînd de stînga. Adversarii preşedintelui spun că ardelenii au pasivităţile lor (spre deosebire de Oltenia sau Banatul, care-s mai rebele faţă de autoritate), plus că au şi ei ciudăţeniile lor autarhice, precum cea care a făcut ca dl Funar să fie ales de cîteva ori (trei?) primar al Clujului – ceea ce este iarăşi discutabil, dat fiind că dl Funar e de fapt bănăţean prin naştere, iar dl Băsescu e la fel de ardelean ca şi dl Radu Mazăre! Rămîne cum am stabilit: *nici, nici!*

Din toată această poveste – în fond, potenţial amuzantă pentru cine încă mai are simţul umorului – se dezvoltă însă consecinţe mai curînd rău prevestitoare. După referendum fiecare tabără şi-a clamat victoria (ceea ce e normal) – numai că din toate părţile se degaja un aer cvasielectrizat, cert ameninţător, de revanşă. Este ca în filmele *horror,* cînd, la final, după ce-ai spune că monstrul/molima/alienul au fost anihilaţi, numai ce mai apare o mînă mişcînd, un pui diform gîngurind sau un ou extraterestru intact – astfel încît ţi-e clar că va urma şi partea a doua. Declaraţia dlui Băsescu, precoce, cum că acceptă totuşi un parteneriat cu USL-ul, mi-a adus aminte de articolul 6 al pactului Ribbentrop-Molotov din august 1939: cel ce spunea că alianţa dintre URSS şi Germania era menită să dureze zece ani (se ştie că ele au intrat în război peste nici doi ani).

Sigur, nici o asemănare între liderii noştri politici şi Stalin sau Hitler, totuşi. După cum nici dna Loredana nu seamănă cu dna Macovei. După cum nici noi, la drept vorbind, nu semănăm mereu cu noi înşine. *Nici, nici* şi *care pe care*. De-aici toată ameţeala.

***Adrian Cioroianu** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte publicată:* Epoca de aur a incertitudinii, *Editura Curtea Veche, 2011.*

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Bătălia pe ruinele României

– astăzi Slănic Prahova –

Prin 1985, România Socialistă mă decora cu cravata roşie de pionier. Evenimentul, atît de important, nu se putea desfăşura în incinta şcolii, o banală clădire sătească. Tovarăşul director a ales să ne ducă pe toţi cei de 14 ani la Slănic Prahova. Ceremonia, desfăşurată în interiorul salinei, a fost cît se poate de fastuoasă, cum erau, de altminteri, toate ceremoniile partidului: luminile toate aprinse, cîntece patriotice, uniforme, fustele plisate negre şi cămăşile albe, pentru fete, pantalonii negri şi aceleaşi cămăşi albe pentru băieţi, în jurul cărora se încolăceau temeinic cravatele roşii, sub privirile îndrăzneţe ale neamului nostru de daci şi romani. Căci, de sus ne priveau cu semeţie Burebista, Decebal, Traian, iar steagurile dacilor, lupii cu trupuri de balauri, ne înconjurau fără putinţă de salvare. Nu că am fi vrut să scăpăm, nici nu am fi avut cum sau de ce, făcea parte din ritualul timpurilor. Simt şi acum frigul crîncen îndurat atunci, în cămaşa aia albă de nailon, aşteptîndu-i pe ceilalţi să se aşeze în rînd, pe tovarăşul director să se decidă odată dacă ne face sau nu ne face utecişti, pe şefa de grupă care îşi uitase acasă şnurul acela galben şi special pentru a o distinge de turmă, plînsetele de mama focului că-i ca noi şi refuzul de a se pune în fruntea plutonului fără, de foamea ce ne dădea tîrcoale prin maţe, clocotind, din cînd în cînd, nepermis de tare, şi de gustul absolut delicios al ouălor fierte, mîncate la repezeală pe un tăpşan, în hohotele de rîs inocente şi fără noimă, voioşi că am scăpat…

Cu aceste amintiri am revenit la Slănic, într-o zi toridă de iulie. Salina, o şandrama, sta leşinată sub soarele arzător al verii. De fapt, nu prea ştiai de te-ai rătăcit sau chiar ai nimerit ceea ce căutai, nici un indicator, nici o inscripţie despre ce ar putea fi pe acolo.

Doar vîntul fierbinte al după-amiezii şi peisajul ce părea mai degrabă desprins dintr-un film fantastic din sărăcia zilelor noastre: un jerpelit, cu părul vîlvoi, trei dinţi şi o pereche de papuci de plastic pe jumătate rupţi, te îndemna să-i cumperi pietrele şi bucăţile de sare, asigurîndu-te că le-a adunat chiar el din salină. (Greu de crezut, cîntărind, din ochi, pietrele, şi văzînd constituţia vînzătorului ambulant sprijinit bine de gardul canalului, ca nu care cumva să-l poarte vîntul.) Carevasăzică salina ar fi trebuit să fie pe acolo… La pasul următor, nesiguranţa punea iarăşi stăpînire pe sufletul tău… O femeie flutura insistent un carton peste un grătar încins, cinci mici aruncaţi sfîrîiau de mama focului împrăştiind mirosul pînă hăăăăăt… departe, cîţiva căţei se hîrjoneau pe sub mese şi printre picioarele clienţilor hămesiţi de căldură, din scaieţii de alături adia, din cînd în cînd, vîntul… Alt pas… printre buticuri şi tarabe… fără sare, ci cu baloane, chinezării fel de fel, papuci de plastic, chiloţi, ciorapi, jucării, pistoale de apă, mingii, păpuşi de cîrpă, cîini, mulţi cîini, flori de plastic, tricouri, nimicuri, mărgele de sticlă, turtă dulce, leacuri minune pentru boli inventate, veioze, pahare, cafea, şerveţele, hîrtie igienică… Şi la capătul unui delir al lucrurilor inutile, nimereşti, în sfîrşit, în pragul şandramalei numite salină… Afli că o vizită costă mult, foarte mult, dar „merită că e sănătate curată în interior“, te asigură vînzătoarea de la ghişeu… N-ai haine groase, dar nici chef să revii altă dată, aşa că îţi încerci norocul… Şi ai nevoie de noroc, întrucît ascensorul pare, şi chiar este, din alte vremuri, din alte timpuri, din alte lumi… o cutie incertă, oricînd gata să se agaţe pe undeva, să rămînă pe undeva, să nu se mai mişte, dar ea se încăpăţînează să meargă, cu zguduituri, scrîşnete de fiare hodorogite şi suflu greu de gloabă pusă la lucru… Nu mori, de data asta, şi ai încă o dată şansa de a-i întîlni pe Burebista, Decebal, Traian, eternii eroi ai tuturor vremurilor… În rest, mult kitsch, nepăsare, frig, sărăcie şi… un abonament, dacă vrei cumva să te scobori, pentru o vreme, printre ruinele Epocii de aur. La ieşire, o supravieţuitoare a multor excursii cu ascensorul trecutului te îmbie să treci pragul restaurantului, oferindu-ţi o paletă întreagă de… ciorbă de burtă, mici, ciorbă de burtă, mici şi iarăşi mici… frecînd cu spor mesele de plastic cu o otreapă slinoasă… Îţi piere pofta de orice mit al unei Românii prospere şi normale. Sărăcia şi nepăsarea, reţeta acestor zile, sînt şi aici prezente. Or, pe această sărăcie se luptă politicienii noştri de astăzi, aruncîndu-se ca hienele asupra ruinelor unei ţări de care nu prea le pasă. Oricum, îşi petrec vremurile prin alte ţări mai bine îngrijite, dar de alţii…

Doar „Vă mai aşteptăm pe la noi“, scris mare pe un banner la ieşirea din tîrg, îţi stîrneşte un zîmbet amar.

***Constanţa Vintilă-Ghiţulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga“ din Bucureşti. În 2012 i-a apărut la Humanitas cartea* În şalvari şi cu işlic. Biserică, sexualitate şi divorţ în Ţara Românească a secolului al XVIII-lea.

---

anti nostalgia

Văcăreşti (III)

„După cum arată şi planul din 1770, mînăstirea se întindea pe 3 ha şi avea două curţi: în prima (construită de Constantin Mavrocordat), unde se găseau clădirile corpului de gardă, se intra printr-o poartă cu turn-clopotniţă; în curtea a doua (construită de Nicolae Mavrocordat), de formă pătrată, înconjurată de ziduri foarte puternice, se găseau clădirile mînăstirii: turnul-clopotniţă, în dreapta şi în stînga căruia erau chiliile, cuhniile, casele domneşti, toate precedate de portice cu arcade; pe latura de răsărit, un elegant portic pe două nivele, cu paraclisul la mijloc, iar în centrul curţii biserica. (...) Probabil la parter organizase Nicolae Mavrocordat celebra bibliotecă, care i-a atras invidia capetelor încoronate din Apus, în special a curţii franceze. Biblioteca avea un număr impresionant de cărţi şi manuscrise achiziţionate de domnitor, altele provenind din vestita bibliotecă a Stolnicului Constantin Cantacuzino de la Mărgineni. (...)

Biserica Mînăstirii Văcăreşti, ctitoria lui Nicolae Mavrocordat (1716-1722), era cea mai de seamă dintre bisericile asemănătoare, importantă şi ca mărime, şi ca formă originală de arhitectură. Se înscria ca planimetrie şi dispoziţii generale în seria bisericilor: Episcopia Curtea de Argeş, Mitropolia Bucureşti, Mînăstirea Hurezi, avînd dimensiuni mari (41 m lungime şi 16,70 m lăţime). Pridvorul era acoperit cu două turle octogonale pe baze pătrate. Fresca din pridvor, de pe peretele din stînga intrării, reprezenta nu Judecata de Apoi, cum se obişnuia, ci Apocalipsa lui Ioan. Fresca s-a pierdut odată cu zidurile. În interior, biserica avea reprezentate în frescă chipuri sfinte, o impresionantă imagine a tăierii capului Sf. Ioan Botezătorul şi chipuri laice...“

În vol. col. *Bisericile osîndite de Ceauşescu, Bucureşti 1977-1989,*
Editura Anastasia, 1995
(v. şi nr. 420, 421, 424, 440, 441)

STILURI & STILOURI

Maria IORDĂNESCU

Lasă-ţi copiii să vină la tine

Niciodată acasă

Elena a absolvit, înainte de 1989, Liceul pedagogic. A lucrat un an la o casă de copii, după care a intrat la Facultatea de limbi clasice. După ce a absolvit-o (după Revoluţie), cu note excepţionale, s-a angajat suplinitoare la o şcoală din periferia Bucureştiului. Salariul mic, de profesor de latină debutant (dar foarte bun!), acoperea cu greu chiria unei camere din tot felul de apartamente sordide găsite prin agenţii suspecte sau recomandări îndoielnice. Drămuia cu grijă fiecare leu, astfel încît să-i ajungă, o dată pe lună, de un bilet la teatru sau la film. Ani în şir, viaţa ei părea controlată de vatmanii care se hotărau cu greu să urnească tramvaiele de la capul de linie, de discuţiile rîncede din cancelaria prăpădită şi prost iluminată, de frigul îndurat în aşteptări lungi ale troleelor sau de căldura înăbuşitoare din autobuze, de funcţionarii care abia deschideau gura ca să furnizeze informaţii parţiale, de teama că noul proprietar ar putea s-o dea afară pentru că tocmai i-a sosit o nepoată din provincie sau pentru că Elena nu are suficienţi bani să plătească majorarea subită a chiriei.

Totul, după doar 11 ani petrecuţi în Canada.

A emigrat în Canada. Cu bani foarte puţini, cît să-i ajungă să-şi cumpere periuţă de dinţi, o conservă de carne şi să-şi plătească prima chirie. Slujbele ocazionale, pe care le-a găsit, i-au permis să închirieze un apartament decent. După cîtva timp, s-a angajat ca asistent de manager la una dintre cele mai prestigioase edituri din Canada. Încet-încet, a început să capete controlul asupra propriei vieţi: pentru prima oară îşi putea permite să se gîndească la pasul următor, la vise de împlinit, la o rutină tihnită, neameninţată de toanele şi ifosele proprietarilor, ale şoferilor, vînzătorilor, funcţionarilor, poliţiştilor, miniştrilor etc. Salariul primit de la editură, nu foarte mare, de valoare medie, îi oferă posibilitatea să trăiască într-un spaţiu elegant mobilat, să-şi cumpere cîte cărţi sau bilete la concerte şi filme pofteşte, să plece în concedii rezonabile, să-şi ajute părinţii rămaşi în ţară. Şi să-şi întemeieze o familie. Cu puţin timp în urmă, din economiile lor, ale ei şi ale soţului, au reuşit să plătească avansul pentru o casă cu patru camere. Elena este acum *production manager* la Editura McGill. Totul, după doar 11 ani petrecuţi în Canada.

Mă gîndesc deseori ce s-ar fi întîmplat cu ea dacă ar fi rămas în România. Ce şanse la o viaţă normală are un tînăr fără aptitudini de mare afacerist, fără moşteniri grase de la părinţi, în România zilelor noastre? Un tînăr care-şi doreşte să devină profesor sau medic, redactor sau inginer, constructor sau mecanic auto. După ce-şi termină studiile, viaţa lui se risipeşte în proiecte fără şanse de împlinire, în iniţiative subţiate de haos şi sărăcie, în lupte pentru supravieţuire: chiriile enorme şi stabilite aleatoriu nu-i vor permite să se gîndească la un „acasă“ decît provizoriu; locurile de muncă sînt mereu periclitate de o legislaţie păguboasă; băncile îşi fac de cap cu dobînzile impuse şi ofertele mincinoase. De unde să înceapă? Speranţele care ar trebui să însoţească orice început de drum în viaţă se transformă, rapid, în disperare şi neputinţă. Traiul dus sub semnul nesiguranţei îl va îndepărta pe tînărul român din ce în ce mai mult de visele cu care a pornit la drum. De foarte mulţi ani, mai marii ţării îi zdrenţuiesc destinul cu cafturi politice şi promisiuni deşarte.

Un tînăr din România de azi cu greu îşi poate imagina culorile viitorului. Îşi caută de azi pe mîine locul între ai lui, cu paşi nesiguri, incoerenţi, fără certitudinea că înaintează spre mai bine. Tînărul din România de azi nu se simte niciodată şi nicăieri *acasă*.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

■ ■ ■

Iaromira POPOVICI

bazar

Vrajbe, politice şi personale

Îmi aduc aminte, cu claritate, de perioada Pieţei Universităţii: eram studentă şi locuiam cu chirie într-un demisol. Vecinul meu era un domn care studiase, pînă în ’89, la Academia „Ştefan Gheorghiu“: un băiat de la ţară ce visa să ajungă prim-secretar – de judeţ sau de sector. De altfel, de la el aflasem, indirect, ce se întîmplase la Timişoara în decembrie ’89: avea temă, de la facultatea de partid, să asculte Europa Liberă. Şi cum pereţii erau subţiri…

Evident, în perioada Pieţei Universităţii era de partea celor care munceau, şi nu gîndeau (conform sloganurilor timpului). Era împotriva Pieţei: de cîte ori ne întîlneam pe drumul spre toaleta comună, schimbam cîteva replici bine-simţite şi antagonice. Dar acestea erau departe de a fi suficiente: aşa că, îmi amintesc, am găsit eu soluţia salvatoare pentru vremea aceea: am lipit un abţibild cu „Votaţi Ion Raţiu!“ pe uşa de la toaleta comună.

Vremurile s-au schimbat, şi polarităţile s-au mai domolit de atunci. Lucrurile păreau să fi intrat într-un oarecare normal, şi oamenii – mai puţin încrîncenaţi şi mai preocupaţi strict de propriile existenţe.

În ultimele două-trei săptămîni, însă, lucrurile nu au mai stat chiar aşa. Spiritele s-au încrîncenat, din nou, destul de puternic, şi am simţit, iarăşi, ce simţeam în anii ’90: o adiere de vrajbă, gata să se schimbe, la cel mai mic cuvînt greşit, în rafală sau vijelie. Nu degeaba spunea astroloaga mea (dacă mi-o pot însuşi) că sînt vremuri controversate şi încrîncenate, cam pînă pe la sfîrşitul lui iulie.

Am intrat într-un taxi şi şoferul, un tînăr aparent destul de la locul lui, a încercat să mă convingă tot drumul să votez „da“ (era înainte de referendum), cu argumente în stilul sloganurilor de pe margine de drum: „Dacă nu vă duceţi înseamnă că aţi cîştigat bine, aţi dus-o bine în ultimul timp...“

Mi-a venit să rîd, dar şi să plîng, în acelaşi timp: pentru că atît sloganurile, cît şi atitudinea şoferului de taxi îmi evocau nişte imaginari ani ’50 (pe care e drept că nu i-am trăit), cu sinistre formule şi acuzaţii din registrul luptei de clasă. M-am ţinut demnă, şi l-am lăsat să peroreze. La sfîrşit i-am spus că, orice mi-ar spune, eu, una, tot nu mă duc. Şi m-a întrebat: „Dacă o marcă de detergent nu vă convine, nu o schimbaţi cu alta?“.

Metaforele din domeniul consumului şi advertising-ului m-au mai binedispus, aşa că i-am răspuns: „Doar dacă găsesc altă marcă mai bună. Doar dacă am cu ce să-l schimb. Altfel, nu e cazul“. După care, am tăcut şi unul, şi altul, demni.

Mai trist a fost cînd am avut un conflict, sau mai curînd o discuţie, cu un prieten. Ideea lui era că actualul regim i-a afectat viaţa personală: nu numai că a cîştigat mai puţin, dar a şi fost mai puţin apreciat, profesional, într-un cerc cu o anumită orientare politică.

Mi-am dat seama că oamenii tind să confunde şi să amestece chestiunile personale cu cele publice. Şi politice. Tind să pună dezamăgirile şi eşecurile personale pe seama conducătorilor lor, tind să găsească ţapi ispăşitori la nivel naţional.

Mi s-au pus, pe aceeaşi linie, întrebări de genul: „Da’ vă place cum arată Băsescu? Da de Elena Udrea vă place?“. Şi totuşi, nu ne jucam „Flori, fete, filme sau băieţi“; ci de-a legile şi instituţiile ţării. Domeniu în care opţiunile, aş zice, tind să fie mai seci şi mai stricte, fără fente şi piruete.

Mai rămîne, ca tabloul să fie complet, numai să citez un alt prieten, care spunea despre Traian Băsescu că „e trimisul diavolului pe pămînt“(!). Asta doar ca să dau seamă de nivelul de maturitate al unora dintre conaţionalii noştri.

Cert e că, în ajun de referendumul ăsta, mai mult ca oricînd, mi s-au reiterat senzaţiile de disensiuni capabile să se transforme oricînd în vrajbe, pe care le-am avut cu ocazia Pieţei Universităţii şi a mineriadei. E adevărat, pînă una-alta, nu s-a ajuns la violenţe fizice, ca atunci. Poate că sîntem într-o altă epocă, în care anumite lucruri se întîmplă la nivel verbal, conceptual, simbolic. Doar că şi aşa pot fi foarte neplăcute şi scăpate de sub control.

■ ■ ■

Selma IUSUF

legende urbane

Cum citim

Stă cu picioarele depărtate şi bine înfipte, să contrabalanseze cumva hîţînatul metroului. În spate are un rucsac, în mîini ţine o carte din care nu-şi desprinde căutătura. Citeşte concentrat şi pare că nu remarcă dansul bizar pe care îl dansează: un picior dus în faţă la o curbă mai strînsă, un îndoit de genunchi la frîna de dinaintea unei staţii, o stabilizare bruscă la oprirea finală; omului nu-i pasă, citeşte înainte.

Am întotdeauna o carte cu mine. Iar cititul în metrou mi se pare cel mai incomod. Dacă nu ai un loc de stat jos, cea mai bună variantă e cea în care stai rezemat în nişele acelea de lîngă uşi. Ai stabilitate, ţii cartea cu amîndouă mîinile şi sînt puţine şanse ca cineva să-ţi tot citească peste umăr. E îngrozitor să ajungi la oarecare pasaje mai dezinhibate din *Complexul lui Portnoy,* de pildă, şi cineva curios de lîngă tine să ţi se bage în suflet, peste pagină. E drept că întîmplarea te poate azvîrli şi în circumstanţe hilare: tu şezînd lîngă un popă, absorbit în lectura unui Hitchens care susţine că „Dumnezeu nu e mare“. Comod sau incomod, am experimentat la metrou nenumărate sesiuni extraordinare de citit. Atît de reuşite că m-am trezit în staţii complet necunoscute, în capătul celălalt la oraşului. Atît de intense că m-am trezit ba rîzînd în hohote, ba vorbind tare de una singură ca o cucoană nebună. Atît de emoţionante că am făcut eforturi să clipesc des, să nu mă smiorcăi, să nu-mi curgă rimelul.

La dentist cititul devine făcătură. În ţiuitul care mai răzbate din uşă, nu te prea poţi concentra la nimic. Rîndurile îţi vor juca în faţa ochilor, iar gîndurile se vor chirci ca un nerv dezgolit. Mai bine frunzăreşti una din revistele lucioase, vechi de vreo doi-trei ani, împrăştiate pe măsuţele din sala de aşteptare. Mai bine te uiţi pe pereţi. La orhideele din ghivece. La domnişoara de la recepţie din care se văd doar ochii şi fruntea de după tejgheaua înaltă.

Cel mai bine e să citeşti acasă. Poţi să stai împrăştiat pe canapea cu o pernă făcută ghemotoc sub ceafă şi cu un picior aruncat pe spătar. Poţi să stai de-a curmezişul unui fotoliu, cu spatele rezemat de un braţ şi cu picioarele peste celălalt. Poţi să stai pe burtă în pat şi să mănînci alune. Poţi să stai într-o rînă, rezemat în cot pînă nu-ţi mai simţi mîna în care te sprijini. Pînă cînd milioane de ace şi furnici îşi chinuie braţul amorţit. Poţi să stai gîrbovit peste cartea de pe genunchi, dimineaţa, în bucătărie, în mirosul de cafea şi fum de ţigară. Poţi să stai pe scaun, la masă, să ţii cartea oblic, spre stînga, şi să-ţi mănînci supa. Şi, desigur, poţi să stai cu orele la WC. Cunosc oameni care au citit clasicii ruşi acolo. Jumate din producţia lui Tolkien. *Time* şi *Newsweek*. SF. Stephen King. Poezie.

Fiecare îşi va lăsa cartea citită marcată de urmele personalităţii sale. Un lector mai dezordonat va închide, la final, un volum rufos. Cotorul va rămîne chinuit de apăsarea fermă a palmei care ţine paginile în loc. Paginile, îndoite la colţuri. Altul o va lăsa adnotată ca un manual de liceu. Un paragraf întreg subliniat cu creionul la pagina 105. Tot paragraful cuprins într-o acoladă în dreptul căreia pune trei semne mari de exclamare. O săgeată lungă din susul paginii indică o adnotare scurtă „vezi jurnalele din ’47“. Cititorii grijulii trec ca o boare prin paginile cărţii. Abia îţi dai seama că a fost citită.

În fine, se poate face un inventar al obiectelor folosite drept semn de carte. Nu am avut niciodată pedanteria întreţinerii unui asemenea obiect adevărat. Aşa că, în afară de a memora numărul paginii (nu ţine niciodată, dar niciodată!), devin semne de carte toate obiectele din proximitate: brichete, cartele de metrou, telefonul, ochelarii, un pix, o alună, coada unei furculiţe.

De-aia, cititul electronic mi se pare prea steril, iar lectura cu urechea propusă de audiobook-uri, o păcăleală. Drept e că nici maşini nu conduc. Oi fi îmbătrînit, cine ştie, unde mai pui că încă mai ştiu să scriu de mînă.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

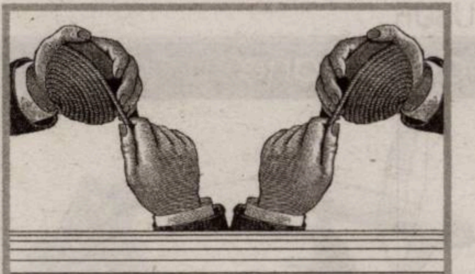

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Oamenii leneşi şi lacomi învîrt lumea încolo şi-ncoace

■ Avem în română o avalanşă de cărţi despre civilizaţii şi relaţiile Occident-Orient. Creşterea puterii Chinei sperie, angoasează sau entuziasmează, depinde de orientare. Mai ales Editura Polirom a făcut o treabă excelentă în traducerea aproape pe bandă a unor cărţi care fac sau vor face şcoală în domeniu. Săptămîna trecută am vorbit despre cartea recentă a lui Joseph Nye privind *Viitorul puterii*. Polirom a tradus repede după publicare şi *Civilizaţia – Vestul şi Restul* a lui Niall Ferguson, pe care am recenzat-o aici. Dar tot Polirom vine din urmă puternic şi la capitolul recuperări esenţiale în domeniu. În 2011 a tradus deja clasica *Ascensiunea şi decăderea marilor puteri – Transformări economice şi conflicte militare din 1500 pînă în 2000* a lui Paul Kennedy, publicată în 1988, dar nicidecum depăşită (dimpotrivă, pare genul de carte care îşi trăieşte a doua viaţă, anul apariţiei, la finele Războiul Rece pe care americanii îl cîştigau, nu a fost fericit pentru o carte mai degrabă pesimistă). Şi tot Polirom scoate în 2012 o carte în curs de clasicizare – *Marea divergenţă – China, Europa şi naşterea economiei mondiale moderne* a lui Kenneth Pomeranz. Publicată în 2000, *Marea divergenţă* a cam deschis drumurile într-o zonă care ar putea să devină un subdomeniu academic de sine stătător, pe care l-am putea numi „Ce ne facem cu China“. De amintit în context o altă carte pe care am recenzat-o, *Viruşi, arme şi oţel. Soarta societăţilor umane*, a lui Jared Diamond, apărută la Editura All în 2010.

■ Am făcut această introducere (evident, pe lîngă dorinţa de a mă da deştept) pentru a vă convinge că *De ce Vestul deţine încă supremaţia – Şi ce ne spune istoria despre viitor* chiar merită citită. Apărută tot la Polirom, scrisă de Ian Morris, este cea mai bună dintre toate. Rar se întîmplă ca, după ce totuşi citeşti destul de mult într-un domeniu, să dai peste încă o carte din care să afli atît de multe lucruri noi. Şi cartea asta (500 de pagini, format mare) nu se poate lăsa din mînă. La început e derutantă, are o lungă introducere metodologică (se poate sări peste), iar primele capitole se plimbă prin preistorie. Îţi vine să zici: credeam că e la zi. Apoi te prinde şi înţelegi de ce era nevoie de asta: Morris construieşte un index al dezvoltării sociale (care combină putere militară, sofisticare economică, captarea energiei ş.a) şi îşi aplică instrumentul de la apariţia omului pînă astăzi, şi are chiar şi un ultim capitol despre viitor, un amestec de SF inteligent şi predicţii fascinante.

Nu cumva Armata Roşie a fost forma modernă a călăreţilor din stepă?

■ Ce are în plus faţă de celelalte cărţi este tocmai această încercare de sinteză. Diamond este adeptul teoriei că geografia dictează totul. Ferguson merge pe rolul personalităţilor, al banilor şi al unor momente-cheie care au făcut ca Occidentul să domine lumea secolului trecut. Kennedy explică prin alianţe politice şi militare care se tot fac şi se desfac. Fiecare e convingător în felul său, dar fiecare vede numai o bucată. Morris îşi propune, şi eu cred că reuşeşte, să le combine pe toate în indexul său. Şi atunci vezi că geografia este foarte importantă, dar apar momente în care alte forţe schimbă semnificaţia geografiei. De pildă, formarea centrului occidental al civilizaţiei în jurul Mediteranei a însemnat o arteră comercială care a permis schimbul uşor de mărfuri. Toate imperiile occidentale au tins să controleze această arteră, şi Imperiul Roman a reuşit cel mai bine. China antică a rămas în urma Romei pentru că masa sa terestră nu a permis o unificare comercială. Cînd navigaţia interioară s-a făcut mai uşor pe cele două fluvii legate de Marele Canal, China a putut să o ia înainte, după prăbuşirea Romei. Şi cînd Roma s-a prăbuşit sub acţiunea combinată a bolilor, a problemelor interne şi a nomazilor din stepă, centrul occidental s-a retras spre est, prin Bizanţ, perşi, arabi şi apoi otomani. Vestul Europei a fost o periferie pînă cînd a reuşit extinderea spre Atlantic, peste Atlantic de fapt, care a făcut ca lumea mediterană să devină irelevantă şi Occidentul a lăsat China în urmă.

■ Un moment-cheie este ceea ce Morris numeşte „închiderea stepei“ în secolul al XVIII-lea, prin întîlnirea dintre ruşi şi chinezi în Siberia. Pînă atunci, marea stepă, care se întinde din Ucraina pînă în Mongolia, a reprezentat un mare gol civilizaţional, pe unde se făcea comerţ între cele două centre (occidental şi chinez). Din cînd în cînd, valuri de călăreţi din stepă atacau cele două centre. Cînd perioadele erau stabile şi înfloritoare, centrele îi respingeau. Cînd sufereau deja de probleme, centrele se prăbuşeau sub şocul loviturii. Şi centrul occidental în diversele sale forme (Roma, Bizanţul, Persia) şi cel chinez (prăbuşit şi renăscut sub mai multe dinastii) s-au prăbuşit de cîteva ori sub presiunea celor din stepă. Prin închiderea stepei, chinezii şi ruşii au reuşit să elimine unul dintre factorii care produceau regulat prăbuşiri civilizaţionale, i-au aservit pe călăreţii stepei, făcîndu-i ţărani şi agricultori. Deşi maliţiozitatea mea antirusească m-a făcut să mă gîndesc, citind asta, dacă nu cumva Rusia însăşi a înlocuit stepa ca factor de destructurare civilizaţională: nu cumva Armata Roşie a fost forma modernă a călăreţilor din stepă? Era cît pe ce să desfiinţeze centrul occidental, salvat *in extremis* de rezistenţa foştilor colonişti trimişi de Europa în America. Mai ales că centrul chinez s-a prăbuşit complet tot atunci, sub Mao. Dar intrăm în subtilităţi.

■ Remarcabilă este evoluţia urmărită în paralel de Morris între centrul occidental şi cel oriental, care seamănă pînă la detaliu. Şi astfel reuşeşte să critice convingător cele mai multe dintre teoriile clasice care explică ascendentul Occidentului faţă de Orient. De pildă, Renaşterea. Şi teoria că gîndirea renascentistă a făcut ca occidentalii să se desprindă din cadrele vechi de gîndire, a permis dezvoltarea ştiinţei şi apoi, indirect, revoluţia industrială. O teorie convingătoare. Doar că o privire atentă la istoria Chinei – zice Morris – arată momente care seamănă izbitor cu o renaştere proprie. Citează din filozofi chinezi, numeşte spirite renascentiste complete, gen Leonardo da Vinci, care au trăit în China. Doar că ceva a făcut ca nu renascentiştii chinezi să cîştige, ci aceia care doreau întoarcerea la teoriile vechi ale lui Confucius, la obedienţă, tradiţionalism, ordine. Deci, nu gîndirea în sine a făcut diferenţa, trebuie să căutăm înapoi pe lanţul cauzal. De altfel, valurile de dezvoltare a filozofiei şi religiei au fost şi ele uimitor de asemănătoare – filozofii greci *vs* Confucius, răspîndirea creştinismului *vs* cea a budismului (care iniţial i-a scandalizat pe tradiţionalişti, a fost combătută de împăraţii chinezi, apoi a fost adoptat oficial), renaşterea, dezvoltarea unui rudiment de gîndire ştiinţifică. Iar apoi se rupe filmul. Cum? Ia citiţi şi singuri.

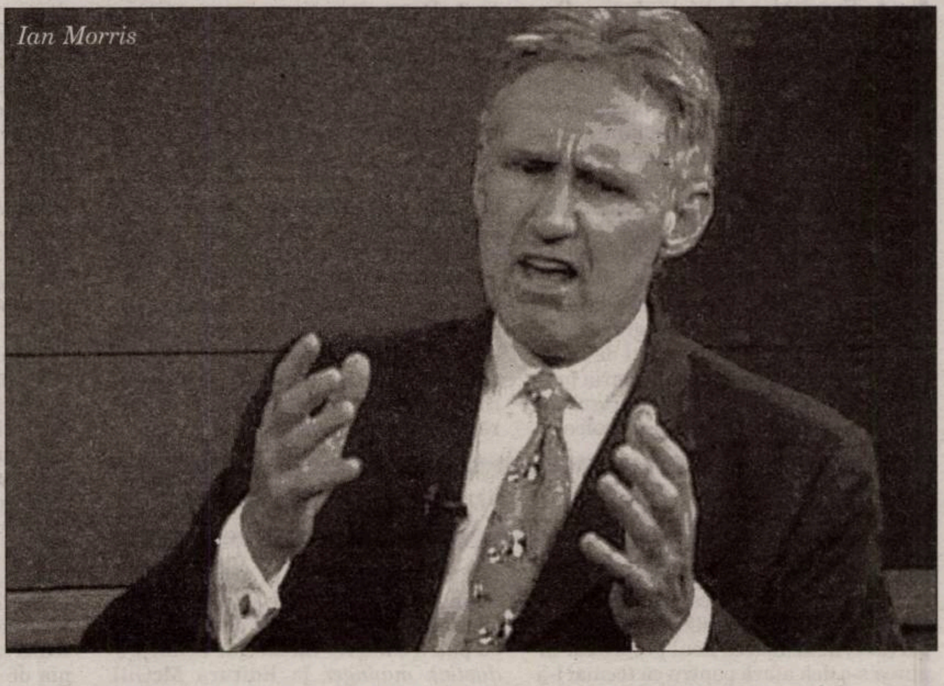

Ian Morris

■ Schemele făcute de Morris privind dezvoltarea te lasă mască. Estul şi Vestul merg paralel, cu un avans permanent al centrului din Occident de vreo 1000-2000 de ani. Civilizaţia pornită din Siria-Irak, apoi mutată spre Grecia şi Roma, a avut permanent acest avantaj faţă de China, dar cîndva după anul 500, China o ia înainte şi are ea un avantaj, dar pe la 1200 începe să piardă teren. Cînd Atlanticul devine lacul interior al Occidentului, China rămîne în urmă. De ce nu au descoperit chinezii America? Pentru că nu aveau nevoie. Din perspectiva portughezilor şi spaniolilor, popoare mici aflate la margine şi brutalizate de vecini, avea ceva sens să pleci să cauţi China spre vest ca să faci comerţ (Columb căuta Indiile cînd a descoperit America). Asta este teorema lui Morris: progresul se întîmplă atunci cînd oamenii leneşi şi lacomi caută modalităţi mai ieftine şi mai uşoare de a o duce mai bine. Simplu. Din perspectiva Chinei, nu avea de ce să caute Europa spre Est, pentru că europenii îi căutau ei pe chinezi pentru comerţ. Iar cînd Marco Polo a fost acolo, a fost mirat cît de dezvoltată era China. Doar că deja China scădea, Europa creştea, deşi Polo ar fi mirat să audă aşa ceva în retrospectivă.

■ În fine, tot aşa o ţine Morris de ajunge pînă în viitor. Dar nu vă spun cum se termină şi nici cine este criminalul, ca să citiţi.

facebook.com/
Cristian.Ghinea.CRPE

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

O broască Atra

S-a stricat broasca Atra. La o uşă de bani mulţi. Şi eu m-am chinuit. Şi chiriaşii s-au chinuit. Şi eu m-am hotărît să schimb uşa. Nu mai suportam broasca, uşa, casa, chiriaşii. Şi merg la Bricolage, unde mi s-a părut că-i cea mai ieftină uşă. 3 milioane juma plus încă un milion juma montajul. Cinci milioane. Şi iau uşa pe căruţ, şi cheamă omul de la Bricolage monteurii. Şi vin monteurii şi mă întreabă: ce uşă am? Am. Arată cheia! Arăt cheia. Cum, dom'le, asta-i uşă de 'jde milioane, vrei s-o schimbi c-o tablă? Nu se poate! Hai, ţi-o reparăm noi! Şi mergem la locul faptei. Dacă-mi dau în cap şi-mi iau banii şi uşa? Dacă-mi iau banii şi uşa veche? Nu, nu le-o dau, înţeleg că e preţioasă. Nu dau! Eu care voiam să scap cît mai repede. Nu dau! Dar mustăciosul şi puştiul tatuat se scarpină în cap: de afară merge, dinăuntru, nu! Scot broasca, o pun la pămînt! Cum să dai, dom'le, aşa uşă? Şi iar fluieră. Tînărul cîntă:

„Dragă Miruna, îţi spun printre şoapte
Îmi place cămaşa ta de noapte,
Dar, mai ales, vreau să-ţi dau de ştire
Să mi-o laşi ca amintire,
Să mi-o laşi ca amintire.“

Ce mă fac? Dom'le, te duci la „Dunărea“ cu broasca şi-ţi iei una de acolo. Le dau 30 de lei, plec cu broasca Atra după mine. Dacă m-au trimis la plimbare şi mă pradă? Ce mă fac? Vin chiriaşii şi eu n-am ce să le ofer. E cald! Sufocant şi broasca Atra e tot mai grea. N-are cămaşă de noapte! Nu avem, zice tipa de la „Dunărea“. Firesc. Intru în prima chelărie. Un expert cu păr cărunt mă ia la rost: bă, tu ai umblat la cifru, n-am ce-ţi face! N-am umblat! Ai umblat, neruşinaţilor, n-aveţi respect! Şi-mi dă telefonul unuia care mi-o repară sigurrrrrr! Broasca Atra ascultă la mine cum vorbesc cu un necunoscut blajin. Nu sînt în Bucureşti! Vin luni. Asiguraţi casa! Nu, azi trebuie! Mă duc pe net. Găsesc în paşti pe mă-sa broască Atra tocmai în Morarilor. Hală lungă. Acolo Cătălin. Să-i dea Dumnezeu sănătate! Mi-a spus cum se poartă omul cu Atra. E psihologie. Cătălin! Sînteţi patron? Aşa mă vedeţi? De ce alţii, nu? Nu vor, dom'le! Cătălin de la Omega. Broasca Atra.

dosar DILEMA VECHE
Coordonator: Mircea VASILESCU

După plebicist

1001 *Dileme* sub regimul Caragiale (ediţiune antologică)

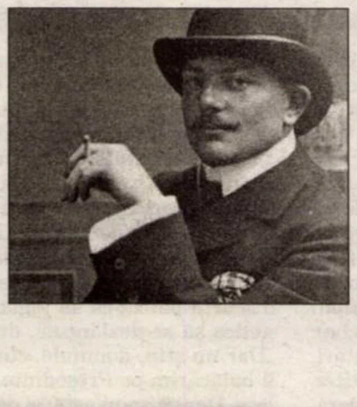

- „Politică şi cultură“
- „Grămătici şi măscărici“
- „Prostia în viaţa noastră publică“
- „Cuvîntul «colectivitate»“
- „Obligativitatea opiniilor“
- „Principii şi vaccină“
- „Rromânca“
- „Pe Mitică l-a ucis miticismul“

argument

1001 Dileme

Taman înainte de referendum, numărătoarea săptămînilor cu *Dileme* a ajuns, pe 26 iulie, la o mie (precum volintirii lui Galibardi: „o mie, domnule, numai o mie, dar unul şi unul, dă cu puşca-n Dumnezeu“). Cu numele *Dilema* au apărut, sub egida Fundaţiei Culturale Române, 559 de ediţii, iar cu numele *Dilema veche* au apărut 441. Total – o mie. Într-o aşa „atmosferă încărcată“, nu prea era loc să ne sărbătorim sau să marcăm cumva ocaziunea. Am lăsat-o pentru *Dilema* cu numărul 1001. Am aşteptat să treacă referendumul – carele a devenit un moment marcant în istoria recentă a României. Multă lume am auzit spunînd, în ultimele săptămîni, că trebuie să lase cutare trebuşoară ori activitate ori întîlnire importantă „după referendum“. Nici în scrierile lui Caragiale nu era altfel. „Plebicistul“ era un punct de hotar în dezbaterea politică din *O scrisoare pierdută* atunci cînd trebuia argumentată – să vezi coincidenţă! – revizuirea Constituţiunii: „S-o luăm de la plebicist...“. Aşa încît am hotărît să marcăm prima mie de *Dileme,* începînd mia a doua printr-un dosar construit în jurul cîtorva texte antologice ale Patronului. (Aşa i se spune Dumnealui în redacţia noastră, simplu: Patronul. De la dl director fondator citire.)

O dată la o mie de numere, am decis că ne putem permite să-l avem „colaborator“ chiar pe Caragiale, aşa încît am selectat cu grijă cîteva opuri din publicistica dumisale. La sfîrşitul secolului al XIX-lea, marile teme erau cam aceleaşi: de ce avem un Stat, şi nu avem o societate, care e relaţia între cultură şi politică, libertatea opiniilor, cum ne vede Europa etc. etc. Ba chiar şi unele subiecte particulare abordate de Dumnealui în *Epoca* ori *Voinţa naţională* par să fi rămas, cu o consecvenţă demnă de o cauză mai bună, şi pe agenda noastră: bunăoară, soarta judeţului Teleorman, „campion“ într-ale politichiei, dar sărac şi bîntuit de nevoi.

Drept pentru care, spre a nu complica şi mai mult situaţiunea prin cine ştie ce comentarii sofisticate despre „actualitatea lui Caragiale“, am reprodus în acest dosar cîteva articole scrise chiar de Patronul nostru (Patron şi atît; nu ne-ar ierta necugetarea de a-l numi, Doamne fereşte, „Patron spiritual“). Plus o recapitulare a „miticismului“, două secvenţe despre televizor şi mall – aceşti doi idoli ai zilelor noastre – şi oarece ştiri memorabile de la „plebicistul“ care tocmai s-a încheiat, dar ale cărui ecouri sînt departe de a se fi stins. Fiţi sănătoşi şi veseli! (**Mircea Vasilescu**)

BARBURISME

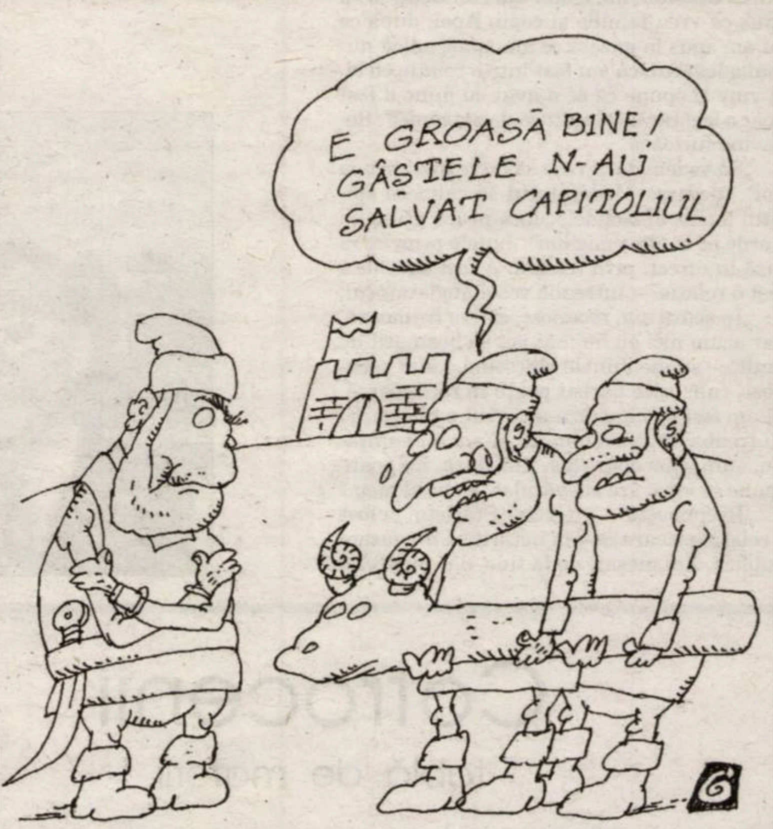
E GROASĂ BINE! GÂŞTELE N-AU SALVAT CAPITOLIUL

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Dar nu acum.
Emisiunea *Punerea pe gînduri*
va fi reluată după 1 septembrie.

TELEVIZOR ŞI MALL

idolii noştri de azi

Scandal

Onoarea nereperată

Povestea stă cam aşa: ea, reclamanta, este o blondă vedetă, una dintre multele care fac audienţă pe la *talk-show*-uri; el, pîrîtul, un cîntăreţ brunet şi cu priză la domnişoare, nu-şi recunoaşte presupusa lui aventura cu Starleta. Mai mult, se plînge în direct la TV Starleta, Junele ar fi ameninţat-o să nu mai vorbească niciodată în presă despre asta şi să înceteze orice comentariu pe seama acestei aşa-zise relaţii de amor, căci altfel „o să vadă ea“.

„Eu n-am atacat pe nimeni, parol“, începe domnişoara povestea, „dar dacă tu mă jigneşti“ – spune, uitîndu-se direct în ochii camerei, adresîndu-se lui, dar *in absentia* – „te jignesc şi eu“. După care începe să toarne o sumedenie de invective, terorizîndu-şi Moderatorul.

Aflăm din povestea spusă pe nerăsuflate că cei doi s-ar fi întîlnit curînd după declaraţiile ei din presă, la un... eveniment. N-a luat-o, într-adevăr, cu forţa, astea sînt baliverne, doar i-a spus: „treci la baie“. Abia acolo s-ar fi recurs la ameninţări. „Iniţial“ povesteşte „a declarat că nu mă cunoaşte, apoi a revenit din amnezie şi a spus că a avut o aventură, dar de o noapte. Vă spun eu cum stau lucrurile. Prima oară m-am dus acasă la el cu maşina mea, după aia am luat de cîteva ori taxiul.“

„Dar totuşi“ – intervine Moderatorul – „totuşi, ce vedeţi, domnule, toate la el?“

Starleta priveşte în sus, cu ochii trişti şi albaştri, căzînd brusc în melancolie: „El e aşa, dom' Moderator… ia o postură de victimă, de trist – asta atrage la el. Părea sensibil, na, cînd l-am cunoscut. Mi-a spus că vrea familie şi copii. Apoi, după ce eu am spus la gazetă ce am spus, adică numai adevărul, că am fost într-o relaţie cu el, el vine şi spune că ce a avut cu mine a fost doar o legătură. O legătură de pătrunjel“. Redevine furioasă.

„Să vedem dacă vrea să intre în direct cu noi“, încearcă Moderatorul să calmeze spiritul încins al blondei, „dacă poate, că acum o arde pe la alte emisiuni“. Junele-prim intră însă în direct, prin telefon. A fost sau nu a fost o relaţie? – întreabă vesel Moderatorul.

„În seara aia, recunosc, că era frumoasă, dar acum nici eu nu mai pot să beau atît de mult“ – spune Junele chicotind. „Mai recunosc, cum orice bărbat poate să recunoască, că am fost cu ea, dar n-am avut o relaţie. Şi cu treaba de la eveniment, n-am ameninţat-o, i-am spus doar să-şi ţină gura. Ea poate spune ce vrea, are adevărul ei, eu pe al meu.“

„Recunoaşte“ – intervine Starleta, „a fost o relaţie pe care ne-am hotărît să n-o facem publică. Am mesaje de la tine, dar nu vreau încă să le dau presei. Dacă nu te potoleşti, pun pe cameră mesajul meu de adio către tine!“

„Eu nu vreau să jignesc, dar eşti cam obraznică.“

„Iar tu, un porc.“

După care legătura telefonică se întrerupe brusc, lacrimile Starletei dau năvală, inundînd platoul şi invitaţii. „Văd că toată lumea vrea să se certe azi cu mine. Dacă-i aşa, să-şi ia fiecare cîte un bonuleţ de ordine“ – suspină, ştergîndu-şi delicat ochii, pe dedesubt, cu degetul mare, ca să nu se ia rimelul. Moderatorul intervine, o linişteşte, face cîteva glumiţe, iar faţa Starletei se luminează din nou. „Să-mi aduci, dacă eşti drăguţ, un nurofen, că am făcut febră de nervi. Am în suflet, aşa, o revoltă turbată de nu mai pot.“

Vă spun eu: viaţa este scurtă, oameni buni, şi oricînd pot veni peste noi probleme.

De ce bat clopotele (valutare), Mitică? Plus: un' te duci tu, leule (după Referendum)?

Un miting live

În mijlocul mulţimii adunate încă de dimineaţă, pe o scenă improvizată, încep să urce cîţiva lideri de partid, un grup de fotomodele, îmbrăcate după ultima modă revoluţionară impusă de Primar (pantaloni scurţi, kaki, berete roşii, puse pe-o ureche). În urma lor alaiul este încheiat de lăutari, dansatoare din buric şi vînzători de mititei.

Primarul, şi el costumat în Che Guevara, alături de grupul manechinelor, înalte şi blonde, încearcă să scandeze o lozincă scrisă pe o bucăţică de hîrtie. „A venit vaporu' ca să plece chioru'“ – chicotesc fetele, neluîndu-şi ochii de la fiţuică. Efectul lozincii electrizează masele. „Mă gîndeam dacă mai are rost să vorbim de Preşedintele nostru“ – ia cuvîntul, în cele din urmă, Primarul. „Rîdeaţi de mine acum patru ani, în campanie, cînd spuneam: ori eu, ori el. Uite că, din păcate, a rămas el. Dar a rămas în război nu doar cu mine, ci cu toată ţara, unora le-a redus chiar indemnizaţia.“

Poporul aclamă, liderul continuă. „Ştiţi care e cea mai importantă calitate a unui om politic? Să fie sincer, domnilor! Eu am fost sincer! Nu v-am minţit niciodată. Îmi place să mă distrez, să ies cu fete, să-mi fac treaba. Şi ce dacă ies cu fete, dacă fac case pentru oamenii amărîţi?“ Uralele izbucnesc din nou în mulţime, drapelele încep să fîlfîie, se suflă în vuvuzele. Liderul, încurajat de reacţiile publicului, reia ideea, cu şi mai mare înflăcărare. „Şi ce dacă mă distrez, dacă în judeţul meu nu e scandal, cum e în restul ţării?“ Aici, simţind că atinge un punct sensibil, schimbă tonul, devine brusc, grav şi serios. „De luni de zile mă uit la ţărişoara asta şi văd cît sîntem noi între noi de învrăjbiţi. Vă spun eu: viaţa este scurtă, oameni buni, şi oricînd pot veni peste noi probleme. Viaţa, oameni buni, e făcută ca să rîdem. Ne uităm la televizor şi ce vedem? Toţi se ceartă cu toţi. Trebuie să schimbăm acest lucru. Să votăm pentru demiterea Preşedintelui.“ Face o scurtă pauză ca să îngăduie uralelor frenetice să se dezlănţuie, după care, amical: „Dar nu ştiu, domnule, cum se face, că toţi îl bălăcărim pe Preşedinte, dar la vot tot el iese. Dar vă spun asta: şi dacă pleacă şi dacă rămîne, eu tot o să dansez“.

În uralele poporului apare la microfon o doamnă, în costum roşu. Doamna îşi netezeşte părul, taiorul, şi cu o voce pătetică spune doar atît: „Poporul trebuie să fie la putere, Dumnezeu să ne ajute pe toţi“. Pleacă, pătrunsă, lăsînd microfonul unui coleg de partid: „Preşedintele“ – declamă acesta – „a impus tăierea pensiilor şi salariilor, cu cinism. Noi sîntem un popor creştin, putem spune că Dumnezeu iartă, dar noi, ca şi creştini, chiar dacă vom ierta, nu trebuie să uităm. Nu putem uita cînd în acea zi nefastă, în timpul discursului preşedintelui, un om şi tată de copii s-a suit pe balustradă şi s-a aruncat în gol. Sau cînd la manifestaţiile contra lui, jandarmii au lovit un tînăr, l-au lovit la coaste, pînă i-au rupt efectiv picioru'“.

Uralele continuă, steagurile se unduiesc, micii se împart, iar pe scenă intră lăutarii. Începe bairamul. Primarul se încinge şi el în horă, vîrînd bani în sutienele dansatoarelor din buric, iar în urma discursurilor rămîne doar sloganul lui: „şi dacă pleacă şi dacă nu, eu tot am să dansez“.

Stela GIURGEANU

Cotrocenii

tablă de materii

Parcare – lifturi – scări rulante – uşi rotitoare – interzis accesul cu cărucioarele – aer condiţionat – bancomate – vitrine – standuri – panouri – fotolii pentru masaj – fîntîni arteziene – haine (bărbaţi, femei, copii, gravide) – încălţăminte – accesorii – bijuterii – ceasuri – parfumuri – produse cosmetice – articole sportive – trolere – genţi – electronice – electrocasnice – hipermarket – delicatese – papetărie – cadouri – hand made – promoţii – reduceri – gratuit – premii – vînzări – cîştiguri – lichidări – vouchere – tombole – bănci – farmacii – birouri de credite – cafenele – restaurante – pizzerii – toalete – monitoare plasmă – hidrant – ghivece cu flori de plastic – canapele – măsuţe – recipiente de colectare – reduceri pînă la 70 % – 2+1 cadou – 1 pereche gratis – „Ofertă promoţională valabilă în perioada... în limita stocului disponibil pentru produsele marcate cu etichete“ – „Olimpici la preţuri pe aparate“ – „Preţuri *cool* pentru o vară *hot*“ – „Răcoreşte-te cu ultimele reduceri ale verii“ – „Preţuri începînd de la 9,9 lei la sute de articole“ – cîştigă – vino! – cumpără! – *save!* – „Ia-ţi Internet la fel de mobil ca tine“ – secretele machiajului de vară – avantajele cardului – *exit* – *sales* – *finale sale* – *new collection* – *new arrivals* – *visit us online* – *opening soon* – *skin care* – *smart flying* – *perfect gift* – *kiddy rides* – *security* – promoteriţe – asigurări – credite – sacoşe – pungi – cutii – flyere – *wireless* – *touch screen* – Oxfort Street – Champs Elysées Fashion Boulevard – telefonie mobilă – epilare definitivă – „Testaţi gratuit ţigara electronică“ – curăţătorie – spălătorie ecologică – cărţi – cafea – ceaiuri – patiserie – *fresh* – îngheţată – clătite – gogoşi – bomboane – vinuri – *fast food* – *smoking lounge* – sex shop – cinema digital – 3D – Imax – bet – *jackpot* – sală de jocuri – bowling – biliard – darts – arcade – *laser tag arena* – gymboland – patinoar – „Români, hai la referendum! Băsescu, hai, la revedere! – „Eu vara nu dorm“ – lume, lume, lume – taxiuri – caniculă – Criză, frate!

Marius CHIVU

I.L. CARAGIALE

Politică și cultură

[…] Între deosebitele aptitudini ale societăţilor, mai ales una este care ajută foarte mult la dezvoltarea statului, adică la întărirea şi prosperarea puterii publice – aptitudinea politică.

Cucerirea bunurilor naturale, perfecţionarea păstrării şi prefacerii acestora, înmulţirea schimbului lor prin cultivarea ştiinţelor şi artelor utile; apoi expresiunea monumentală a gîndirilor, concepţiunilor şi simţirilor intime şi sociale prin cultivarea literelor, artelor frumoase şi filozofiei – cu un cuvînt, tot ce constituie patrimoniul civilizaţiei, ridicat la cea mai înaltă treaptă şi ajutat totodată de o vitejie tot aşa de clasică şi de uimitoare ca şi geniul ei, nu i-a fost de ajuns unei societăţi, poate cea mai strălucită între toate, pentru a-şi constitui, măcar în culmea înfloririi sale, un stat cîtuşi de puţin durabil, necum covîrşitor. Şi cît a fost de mare acea societate o vedem asta peste atîtea veacuri de la dispariţia ei, şi o vor vedea încă veacurile uimite şi dominate de spiritul ei fără seamăn, de concepţia ei magistrală, de operele ei cari-şi bat joc cu mîndră linişte de puterea lui Cronos.

Se poate deci o societate măreaţă fără stat puternic; dar stat fără societate – mai greu. Într-o vreme, Alexandru Machedon, pornind din dreapta Adriaticei către răsărit şi înaintînd ca un vîrtej luminos, bate pe mintoşii greci, nimiceşte pe trufaşul Darie al perşilor, îngenunche la supunere pe marele Por-împărat de la Indii şi străbate triumfător Asia şi Africa, poruncind să se ridice de la Indus, pe drumu-i, şi pînă la templul lui Amon din intrarea pustiului Saharei, şaptezeci de cetăţi. Tot în aceeaşi vreme, de-a stînga Adriaticei, spre apus, mica republică a Romei începe a cuceri cu lupte îndărătnice peninsula italică.

De o parte, către răsărit, un om cu cîţiva soţi, fără o societate, făcea în cincisprezece ani o împărăţie uriaşă; pe de altă parte, către apus, o societate întemeia încet-încet un stat. Praful nu s-a ales de împărăţia lui Alexandru în cîţiva ani; iar mica republică a crescut mereu pînă ce a ajuns cea mai formidabilă şi mai durabilă împărăţie din cîte au stătut şi poate vor mai sta vreodată pe pămînt.

* * *

Noi, ceştia chemaţi grabnic la viaţa de stat prin instaurarea principiului naţionalităţilor, ne găsim astăzi, şi fireşte trebuie să fim mîndri de aceasta, cam în situaţia lui Alexandru Machedon – am zis *cam*, fiindcă este o mică deosebire: pe cîtă vreme vîrtejul produs de acesta a fost extensiv, vîrtejul nostru este intensiv; cum am zice, Alexandru a ameţit o lume cu trombele şi ciclonii călători, iar noi ne ameţim singuri ca dervişii învîrtitori.

Fireşte. Statul tînăr, înfiinţat după împrejurări, are nevoie grabnică de o societate. Statul improvizat, în loc de a fi forma de echilibru al forţelor sociale la un moment dat, caută să fie fondul şi izvorul născător al acelor forţe. De unde statul ar trebui să fie rezultatul natural al societăţii, ne pomenim că societatea trebuie să fie produsul artificial al statului. Statul improvizat, simţind că păşeşte în gol, are nevoie numaidecît de un razim pe ce să-şi pună piciorul; îi trebuie neapărat o societate, pentru liniştea lui, pentru asigurarea faţă cu el însuşi că existenţa lui are o raţiune mai temeinică decît norocul, poate necredincios, al cîtorva momente. Neavînd, aşadar, pe cine să-i impună lui reforme, se gîndeşte el mereu la dînsele; neavînd o societate care să-i ceară ceva după nevoile ei, închipuieşte el nişte nevoi sociale cărora le decretează pe dibuite satisfacerea. El tot speră şi nu oboseşte a spera că va face să rezulte de la dînsul o societate.

Trebuie să mărturisim că statul acesta are aici o sarcină titanică, însă, deocamdată, nu chiar imposibilă. Cucerirea bunurilor naturale, perfecţionarea păstrării şi prefacerii acestora, multiplicarea schimbului, toate acestea cu stăruinţă, cu răbdare, cu autoritate brutală cînd nu merge altfel, se pot decreta şi înfiinţa. O imitare metodică a modelelor şi formulelor existente în lumea civilizată, cum am zice, o contrafacere mai mult sau mai puţin dibace a aparatului material poate da rezultate dacă nu egale, adesea destul de fericite. Cum am zis, sarcina statului pe terenul aşa-numitului progres material este titanică; dar comunicarea, astăzi aşa de comodă, cu civilizaţiunea societăţilor înfloritoare uşurează mult acea sarcină. Fabrici, mine, căi ferate, poduri, vapoare, baloane, armată, fortificaţii – se prea poate: modele sunt destule, formulele gata şi contrafacerea e totdauna sigură de aplauze. Europa e un vast teatru cu o mai vastă clacă: ar fi prea simplu acel ce dă o sută de ace cu gămălie să nu-l aplaude pe cel de la care ia în schimb o baniţă de grîu. Fireşte că e mai minunat şi merită mai multă admiraţie cel ce înghite o sută de ace de gămălie fără nevoie decît acel ce de foame mănîncă o baniţă de pîne.

Unde însă sîrguinţa statului de a înfiinţa în pripă o societate devine nu imposibilă, ci chiar de-a dreptul absurdă, este pe terenul moral şi intelectual. Statul poate decreta şi face să se execute încă trei poduri pe Dunăre, treizeci de vapoare pe mare, trei sute de mii de armată şi aşa mai departe; asta se poate; dar artă, literatură, filozofie!... Pentru aceste producţiuni ale spiritului omenesc trebuie – ceva mai mult decît un stat politic – o societate aşezată de pe vremuri.

O aşa societate, în urma prefacerilor din Europa în secolul acesta, nu o avem. La noi n-avem azi decît o strînsură de lume din ce în ce mai mare, mai împestriţată şi mai eterogenă. Această strînsură de năvală, care-şi schimbă fizionomia în fiece zi, care n-are nici o nevoie mai presus de cele individuale, care nu poate avea o tradiţie şi, prin urmare, în nici o împrejurare unitate de gîndire şi simţire, este departe de a fi ceea ce se înţelege prin cuvintele „societate aşezată“. Lumea aceasta seamănă cu un vast bîlci, în care totul e improvizat, totul trecător, nimic înfiinţat de-a binele, nimic durabil. În bîlciuri se ridică barace şubrede, pentru timp foarte mărginit, nu monumente durabile, cari să mai rămînă şi să folosească şi altora decît acelor ce le-au ridicat. Artă, literatură, filozofie – astea sunt monumente pe cari nici nu poate, nici n-ar avea de ce să le ridice o lume cum e cea de astăzi la noi. […]

De aici rezultă plîngerea nedreaptă pe care noi, românii, o facem aproape în toate zilele cu atîta uşurătate. Cînd vedem că vreo instituţie nu merge bine, nu-şi atinge scopul sau nu prosperează, atunci n-avem decît un strigăt: Nu merge! pentru că şi în această instituţie se face politică. Dacă nu s-ar amesteca politica, ar merge. Cum vrei să meargă dacă şi aci se amestecă politica?

La prima vedere, ar părea că e drept.

De exemplu, se înfiinţează o instituţiune savantă cu anumite scopuri de cercetări şi studii ştiinţifice. Numaidecît pun mîna pe această instituţiune oamenii politici. Aceştia, se-nţelege, neavînd în vedere decît interesele politice, au să le subordoneze acestora scopurile declarate ale instituţiunii. Nu va mai fi vorba în rîndul întîi de studii şi de cercetări, ci de rezultatele mai mult sau mai puţin favorabile pe cari partidul respectiv le poate trage, pe cale bugetară, ori pe calea satisfacerii micilor ambiţiuni personale, din mersul acelei instituţiuni savante.

O altă instituţiune se fundează; aceasta nu mai este savantă, ci artistică. Se fac cheltuieli însemnate, se clădeşte un strălucit stabiliment anume, care este înzestrat cu mari sacrificii din partea statului şi comunei. Se-ntîmplă şi cu aceasta ce s-a întîmplat şi cu cealaltă. Interesul artistic rămîne secundar, interesul politic biruie. Oamenii politici nu pot lăsa neexploatat nici acest colţ rezervat artei dezinteresate: instituţiunea artistică trebuie să le cază pe mînă, pentru ca să o întrebuinţeze şi pe dînsa, ca o armă mai mult, în scop de partid.

Atunci, ce se întîmplă? Se-nţelege că nu se poate face nici ştiinţă, nici artă cumsecade în ţara asta; care va să zică, numai politică!

Şi iar încep cu tînguirile.

Cum o să meargă dacă şi aci se vîră politica?

Ei, iată: tînguirea asta, după părerea mea, este absolut nefundată.

Da, politică... Dar ce poftiţi?

Statul cheltuieşte cu instituţiuni savante sume destul de respectabile. Savanţi – de, slavă Domnului – nu prea avem, ca să facă ştiinţă serioasă, afară de onorabile excepţii. Atunci, vă întreb: pentru ce a mai cheltuit statul să fundeze instituţia, şi pentru ce mai trece cu sfinţenie paragraful ei în fiecare buget? Degeaba? Încai, daca nu se face ştiinţă, să se facă măcar politică, ca să dăm barem iluzia lucrului.

Se clădeşte un mare stabiliment artistic, un teatru, de exemplu. De ce? fiindcă un stat modern are, între alte organe de cultură, şi astfel de stabilimente. Ei? cauţi artişti – ia-i de unde nu sunt. Îţi trebuie literatură – nu există. Îţi trebuie public – publicul nu vine la exhibiţiile d-tale. Ce-ţi mai rămîne de făcut în această clădire, pentru care ai vărsat sume colosale şi unde ai să cheltuieşti anual paragrafe anume? Nu-ţi rămîne alta decît să faci măcar politică.

Eu cred că, în loc să ne învinuim şi să regretăm că facem în toate şi oriunde politică, din contră, ar trebui să ne pară bine şi să ne aplaudăm că o putem face aşa de bine oriunde şi în toate.

Ce folos ar fi, neputînd face ştiinţă şi artă, să stăm cu mîinile-n sîn fără să facem nimic? Încai să facem politică! Şi, slavă Domnului, cred că nu o facem rău.

Apărut în *Epoca*, 18 octombrie 1896.
Reprodus din I.L. Caragiale,
Opere, vol. IV, ediţie îngrijită
de Al. Rosetti, Şerban Cioculescu,
Liviu Călin, Editura
pentru Literatură, 1965.

■ ■ ■

Biroul Electoral Central:
45,92% – prezenţa estimată
la vot pînă la ora 23,
la închiderea urnelor.
Ambele tabere clamează
victoria.
(HotNews.ro)

Rezultate referendum 2012:
CCSB: DA – 84%, NU – 16%.
USL: Traian Băsescu
este demis cu peste 50%
din voturi
(Antena 3)

A furat listele cu alegători

La secţia din localitatea Beliş, judeţul Cluj, unde existau informaţii că va exista fraudă, un bărbat a încercat să fure copia listelor electorale permanente. Incidentul a avut loc în jurul orei 20,00, cînd un localnic, fratele unui şef al PSD-ului din localitate, a votat, iar după, a solicitat să consulte listele electorale permanente. La un moment dat, cînd membrii comisiei de votare nu erau atenţi, bărbatul a strecurat listele sub tricou, dar a fost observat de un alt alegător care a dat alarma. Bărbatul a fost dus la secţia de poliţie unde a fost audiat în legătură cu intenţia sa şi a recunoscut că a vrut să fure listele cu alegători pentru a merge pe la cei care nu au votat pe acasă ca să îi îndemne să voteze.

sursa: www.evz.ro

I.L. CARAGIALE

Prostia în viața noastră publică

Într-unul din numerele noastre trecute vorbeam despre starea bolnăvicioasă a publicisticii româneşti şi îndeosebi a celei politice. Ne întrebam atunci: care să fie cauza acestei stări? O fi disproporţia dintre mijloacele intelectuale şi năzuinţa de a înfăţişa ceva în viaţa publică? O fi năzdrăvănia copilărească a unei societăţi tinere chemată la o viaţă prea matură pentru puterile încă necoapte ale multora?

Crin Antonescu:
„Astăzi a fost o zi mare.
România a dovedit
pe deplin astăzi
că este o ţară
pe deplin democratică."

În privinţa acestor întrebări, care merită, după părerea noastră, toată atenţia oamenilor de ştiinţă, găsim oarecare lămuriri într-un interesant articol al d-lui Paulhan publicat în *La Revue politique et littéraire* din Paris sub titlul: *Despre prostia la om*. D-l Paulhan îşi cercetează obiectul din două puncte de vedere: prostia din punctul de vedere intelectual, adică în idei, şi prostia din punctul de vedere temperamental, adică în fapte. Deocamdată vom căuta să găsim din punctul de vedere întîi lămuririle ce ne trebuiesc.

Mai întîi, prostia este, după acest autor, „mai mult un chip de a înţelege rău decît a nu înţelege deloc, şi mai adesea ea se manifestă sub forma pretenţiei. Pretenţia ne loveşte prin contrastul între ceea ce ni se anunţă şi ceea ce ni se dă în adevăr."

Iată unul dintre viciile care se manifestă mai des în viaţa noastră publică. Să luăm de exemplu o foaie politică, fie ea de orice culoare politică. Ce ni se anunţă? După titlul ei, foaie economică, politică, comercială, literară etc., ne aşteptăm să vedem aci nişte deosebite vederi asupra atîtor însemnate chestiuni dezbătute şi cercetate cît mai adînc posibil. Ce ni se dă? Mofturi, vorbe goale, o frazeologie extravagantă şi imposibilă şi o vădită ignorare a tuturor chestiunilor propuse în dezbatere.

O foaie politică, avînd pretenţia să critice starea financiară şi economică a ţării, scrie de exemplu pe nerăsuflate:

„Dacă sub raportul politicei generale, spiritul de intrigă şi corupţiune, atitudinea duplice şi plină de fineţe ordinară au contribuit a înregistra pentru colectivitate, atît în întru cît şi în afară, atîtea succese aparente, fie chiar cu preţul unor dureroase şi penibile sacrificii impuse ţării, din nenorocire însă în chestiunile economice şi financiare, aptitudinile şi inteligenţa acestei colectivităţi nu corespund deloc nevoilor situaţiunei, şi se afirmă cu totul neputincioasă de-a învinge dificultăţile, de-a aplana conflictele pe care de mai multe ori ea însăşi le provoacă prin imprudenţele, versatilitatea şi incapacitatea sa notorie."

Ni se anunţă o cercetare asupra finanţelor şi economiei şi ni se dă extravaganţe de acestea. Care este numele acestei nepotriviri? Ne-o spune d-l Paulhan în articolul său.

Să lăsăm însă strîmtele exemple individuale cu care n-am putea sfîrşi niciodată, şi să luăm un exemplu mai larg.

Un număr oarecare de oameni, foarte onorabili de altminteri, se constituie în grup politic; dînşii sînt colegi de barou şi îşi aleg pe decanul lor de conductor politic! Fiecine înţelege că voim să vorbim de grupul onorabilului d-l Vernescu. Acest grup are pretenţiunea nici mai mult, nici mai puţin decît să ia frînele guvernului în mînă. Presupunînd că d-l Vernescu ar fi chemat odată să formeze un cabinet şi apoi un aparat administrativ, grupul domniei sale desigur nu i-ar fi de ajuns, şi atunci s-ar întîmpla acea nepotrivire „între ceea ce ni se anunţă, şi ceea ce ni se dă", despre care vorbeşte d-l Paulhan, adică un grup, care ar avea pretenţia, dar nu mijloacele pentru a guverna.

Însă în politică, se va zice, nu atît numărul cît greutatea se socoteşte. Atît mai rău pentru grupul de care e vorba. Căci pentru cine cunoaşte lumea de la noi e ştiut că, din punctul de vedere al capacităţilor politice, grupul d-lui Vernescu ar arăta tot atît de mare nepotrivire între pretenţie şi mijloace.

Pretenţia neajutată de mijloace, iată cusurul de căpetenie al societăţii noastre, în ştiinţă, în artă şi mai ales în politică. Ce ar conchide d-l Paulhan cînd ar citi studiile financiare ale României? Cînd ar vedea că în privinţa instrucţiei *Naţiunea* voieşte numaidecît să ne potrivim cu Saxonia şi cu Würtembergul? Cînd ar auzi că un bărbat politic nu are altă dorinţă decît ca România să ajungă a fi cel mai mare imperiu din lume?

Aci stă una din rădăcinile bolii intelectuale de la noi, care se manifestă prin publicaţiuni extravagante, prin don-chişonade şi caricaturi politice: pretenţia lipsită de mijloace.

O mişcare de reacţiune în contra acestei boli se va face desigur; această mişcare a şi început. Bunul-simţ politic a început deja să respingă liberalismul mistic; el surîde la frazele umflate şi extravagante.

Pe zi ce trece cultura se lăţeşte, şi dacă astăzi nu avem încă acea mişcare multiplă şi ordonată a vieţii publice, pe care o au ţările ajunse la gradul cel mai înalt de civilizaţie, avem însă un bun-simţ naţional caracteristic, mult mai durabil decît boala trecătoare a blagomaniilor şi pretenţiilor ridicule.

A fost un timp cînd tiradele de liberalism mistic, de don-chişonade politice, de articole isterice găseau admiratori; mai tîrziu succesele acelora au scăzut, şi astăzi putem zice că e aproape imposibil.

Nu e vorbă, obiectul de care se ocupă, în articolul său, d-l Paulhan, adică prostia, nu are să dispară niciodată din lume, după faimoasa vorbă a poetului: proştii mor, dar prostia e nemuritoare. Ceea ce trebuie să sperăm însă e ca această slăbiciune, caracteristică omului, să rămînă individuală şi să se amestece cît mai puţin în viaţa noastră publică.

Voinţa naţională, 20 august 1885

I.L. CARAGIALE

Grămătici și măscărici

Boierii noştri de odinioară, afară de rare excepţiuni, nu se prea dedeau la învăţătura de carte. Pentru aceea, aveau în genere nevoie de grămătici, copii, mai mult sau mai puţin deştepţi, ieşiţi din rîndurile mojicimii şi procopsiţi cu carte şi condei la umbra mănăstirilor greceşti.

Slujba grămăticilor era să ţie socotelile curţii boiereşti, să scrie zapisele, corespondenţa şi jelbile boierului către divan şi la domnie. Un bun grămătic era mîna dreaptă a boierului, mai cu seamă la cele politiceşti.

Afară de grămătic, însă, orice boier care se respecta mai avea încă un slujbaş intelectual, tot atît de neapărat unei curţi boiereşti cu întinse relaţii sociale. Pe atunci, cînd nu se pomenea de viaţa publică şi cînd *elita socială* şi *high life* se numea *protipendadă,* boierul, în loc de *Capşa* şi de *Bar,* avea sindrofie şi chefuri acasă, numa-n işlice şi în meşi; în loc de *Hugo* avea un taraf de lăutari şi un măscărici.

Slujba acestuia era să spuie caraghioslîcuri la chef, să păcălească pe musafiri şi chiar pe stăpînu-său şi să spună pe greceşte cocoanelor ceea ce damele aud azi pe franţuzeşte la Hugo.

Dar în afară de această îndatorire artistică, măscăricii, recrutaţi mai totdeauna dintre robi, pe lîngă că mai făceau boierului şi servicii intime la împrejurări sentimentale, aveau şi o sarcină politico-socială.

Cînd boierul avea necaz pe cineva, cînd era mahmur din cine ştie ce pricină, cînd era scîrbit pînă în suflet că l-a scos vodă de la ipolipsis, atunci punea pe măscărici la poarta curţii să pîndească pe rivali sau pe prietenii ori pe simpaticii acestuia, să le dea cu huideo, să le arunce murdării şi să-i înjure năstruşnic.

Boierul şedea cu ciubucul în pridvor şi striga: „Hahaha! înjură-l, mă! înjură-l bine, mă!"

S-a dus acea epocă patriarhală. S-a dus epoca de aur şi de lapte dulce; astăzi avem epoca de hîrtie şi de cerneală violentă.

Boierii de atunci erau naivi; cei de astăzi sînt adînci; aceia erau grosolani, din topor; aceştia sunt cilibii şi subţiri.

S-au dus grămăticii cu călimările-n brîu şi cu pana de gîscă la ureche; astăzi ies din rîndurile poporului tineri culţi şi independenţi, proletari intelectuali, cu carte şi condei şi mai ales cu principii.

Aceştia nu mai scriu jelbi la divan şi la domnie; dumnealor fac articole politice în privinţa prerogativelor coroanii şi a supratacticei de opoziţie în urma evenimentelor de la 3 octombrie (data demisiei Guvernului Lascar Catargiu, *n. red.)* – dată fatală pentru bazele regimului proletar.

Se-nţelege că, precum jalba scrisă de grămătic o iscălea odinioară, cu pecetea de la inel, boierul de bună credinţă, lumea schimbîndu-şi numai forma, tot aşa şi astăzi: profesiunile de credinţă le scrie „cu îndelungă fidelitate" proletarul intelectual, iar boierul le subscrie" cu robustă convingere".

Şi pentru ca să se păstreze cu scumpătate bunul obicei străbun, deşi nu mai au boierii noştri pe vechii şi incultii măscărici, care să polemizeze din poarta curţii, avem, slavă Domnului, o presă a elitei sociale destul de spirituală şi de convenabilă:

„Combateţi-i, băieţi! combateţi-i «sarcastic» de tot!"

Apărut în *Gazeta poporului,*
7 noiembrie 1895. Reprodus din
I.L. Caragiale, *Opere,* vol. IV,
ediţie îngrijită de Al. Rosetti,
Şerban Cioculescu, Liviu Călin,
Editura pentru Literatură, 1965.

Bikini fashion referendum

„În cursul zilei de 29 iulie, la ora 12,00, primarul municipiului Constanţa, Radu Mazăre, s-a prezentat însoţit de aproximativ 25 de foto-modele ale unei agenţii de profil, la Secţia de votare nr. 204, organizată în zona Cazino din staţiunea Mamaia. Cu această ocazie, Radu Mazăre a făcut o serie de declaraţii de presă, din al căror conţinut rezulta faptul că participarea la vot a persoanelor anterior menţionate se realizează exclusiv urmare iniţiativei acestuia, sub forma impunerii prezenţei la vot, rezultînd astfel lipsa liberului exerciţiu al dreptului la vot. Apreciem că, din analiza conţinutului declaraţiilor lui Radu Ştefan Mazăre, rezultă faptul că participarea persoanelor mai sus menţionate la vot s-a realizat în contextul presiunii exercitate de către primar, care, în scopul determinării exercitării dreptului la vot al acestor persoane, a înţeles între altele să reţină cărţile de identitate ale acestora. Faţă de aspectele anterior expuse, solicităm efectuarea de cercetări în vederea stabilirii întregii activităţi infracţionale şi tragerii la răspundere a făptuitorului, Radu Ştefan Mazăre, pentru săvîrşirea infracţiunii prevăzute şi sancţionate de disp. art. 52 alin. 1 din legea nr. 3/2000".

(Plîngere penală depusă de liderul PDL Constanţa)

Sursa: www.adevarul.ro

I.L. CARAGIALE

Cuvîntul „colectivitate“

Am vorbit acum cîtva timp despre un interesant studiu al d-lui Paulhan asupra „prostiei la om“; d-l Paulhan stabileşte, după cum s-a văzut, că prostia provine mai cu seamă din pretenţie.

Nu mai încape îndoială că un zidar, care se ţine de meseria sa şi nu se amestecă în lucruri pe care nu le poate pricepe, nu se va expune niciodată a fi tratat de prost; din contră, dacă-şi va exercita meseria sa cu conştiinţă şi cu iscusinţă, se va putea cu drept cuvînt spune de dînsul, că e un zidar inteligent. Îndată ce însă zidarul nostru se va amesteca în cestiuni înalte economice şi va căuta să le dezlege fără a fi dobîndit mai înainte cunoştinţele trebuincioase, cu alte cuvinte, îndată ce-l va apuca boala pretenţiei, toată lumea va spune despre dînsul că e un „prost“.

După cum vedem, prostia e un lucru foarte relativ; un om e prost sau nu, după cum e plin sau lipsit de pretenţie. Aşa fiind, nu e de mirat că întîlnim prostia chiar la oameni de altminteri deştepţi şi înzestraţi cu o cultură mai deosebită. Nimeni bunăoară n-ar îndrăzni să atribuie calificativul întrebuinţat aşa de des de d-l Paulhan unui mare număr de persoane, care fac parte din opoziţie, dacă toate aceste persoane s-ar ţine cu modestie de profesiunile lor şi nu ar voi să iasă cu orice preţ la iveală. Cînd mai toate aceste persoane însă nu strălucesc, în activitatea lor de toate zilele, prin nici un talent sau o însuşire deosebită, e din parte-le o dovadă netăgăduită de pretenţie, din momentul ce se aruncă în luptele politice, scot gazete şi-şi dau o osteneală nemaipomenită să convingă lumea că sînt oameni politici şi că lor ar trebui să li se încredinţeze frînele guvernului.

Pentru a face pe lume să creadă că eşti om politic, nu e de ajuns să o spui singur, înainte de toate trebuie să fii un asemenea om.

Apoi de oameni politici e compusă opoziţia de astăzi?

Afară de cîteva mici excepţii, care se ţin cu totul retrase din politica activă şi pe care nu le vedem la nici una din întrunirile opoziţiei, restul sînt mai mult nişte politicieni pretenţioşi, incapabili de a se uni în jurul vreunei idei comune, şi ca atare demni de-a figura în vreuna din rubricile stabilite de d-l Paulhan.

Apoi oameni politici sînt cei de la România, care, neavînd nici o idee a lor proprie, nefiind în stare să scoată din creierul lor un singur argument serios şi original, nu găsesc altceva mai bun de făcut decît să plagieze pagini întregi din Laboulaye şi articole publicate acum cîţiva ani de alte ziare şi să le servească apoi publicului ca ale lor proprii?

Apoi oameni politici sînt cei de la *Lupta*, care nu au găsit în arsenalul lor altă armă decît insulta la Rege, insulta sistematică?

Apoi oameni politici sînt cei de la *Naţiunea*, care declarau acum cîtva timp *urbi et orbi* că ţinta lor este de-a face din România cel mai mare imperiu al lumii (textual)?

Şi oameni politici sînt oare urzitorii tuturor ştirilor îndreptate în contra intereselor ţării?

Oameni politici sînt aceia care nu găsesc alt mijloc de-a combate guvernul decît acela de-a pune în circulaţie fel de fel de ştiri pline de neadevăr, menite a discredita nu numai guvernul, dar ţara întreagă?

Oameni politici sînt acei care anunţau acum cîtva timp că guvernul va revizui din nou art. 7? Că guvernul trebuia să convoace chiar în septembrie Camerele pentru a propune abrogarea legii privitoare la comerţul ambulant? Că d-l Bleichröder s-a opus la contractarea oricărui împrumut al României în Germania? Că guvernul are de gînd să facă în străinătate un împrumut de 155 milioane? Că negăsind 155 el se mulţumeşte cu 30 milioane? Că negăsind nici această sumă, guvernul va scade toate lefurile funcţionarilor cu 20 la sută? Că d-l Grigorescu, şeful direcţiei contabilităţii din Ministerul de Finanţe, va pleca la Berlin, Viena şi Frankfurt în scopul de-a plasa rentă 5 la sută română pe preţul de 75 suta? Că guvernul a dat ordin să nu se mai achite nici un mandat la casieria centrală?

Victor Ponta:
„Orice om politic care ignoră
votul a nouă milioane
de cetăţeni e rupt de realitate.“

Ar trebui să umplem mai multe coloane dacă ne-am da osteneala să reamintim toate născocirile puse în circulaţie de unele ziare din opoziţie, care, dragă Doamne, au pretenţia de-a reprezenta o direcţie politică.

Cînd s-a adeverit că nici una măcar din aceste ştiri, de care toate ziarele din opoziţie s-au folosit în timp de luni întregi pentru a ataca guvernul, cînd s-a adeverit că nici una nu e adevărată, cum rămîne cu pretenţia acelor ziare că sînt serioase şi că opoziţia pe care o fac guvernului e întemeiată pe motive temeinice?

Pretenţii şi iar pretenţii, putînd figura toate ca adaos la materialul adunat de d-l Paulhan.

Nu e de mirat acum că mai toate ziarele noastre de opoziţie, începînd cu România şi sfîrşind cu gazeta de mode şi scandaluri, nu mai au cea mai mică autoritate şi că strigătele şi vaietele lor prefăcute răsună în deşert.

Apărut în *Voinţa naţională*,
3 octombrie 1885

I.L. CARAGIALE

Politică şi literatură

Frate Vlahuţă,

Tu crezi că voi, literaţii şi artiştii, „prin cinstea, prin căldura sincerităţii, pe care le puneţi pînă şi în greşelile voastre, sunteţi mai aproape de sufletul tinerimii, şi că de multe ori, din umbra în care trăiţi, voi o puteţi călăuzi, ş-o călăuziţi în adevăr, mai mult chiar decît povăţuitorii şi dascălii ei direcţi“.

Îmi pare rău că nu pot crede ca tine; nu pot zice că aşa este, fiindcă, din nenorocire, nu e aşa, deşi aşa ar trebui să fie. Ştiu şi eu că tinerimea care, pe băncile universităţilor, se prepară astăzi a fi mîine clasă dirigentă a naţiei, ar trebui să-şi cultive nu numai inteligenţa prin înaltele ştiinţe, ci şi caracterul şi sentimentele – ceea ce pe româneşte se spune cu un singur cuvînt: omenia – prin cultivarea frumoaselor litere ş-a artelor nobile... De la cele dintîi ar învăţa să înţeleagă şi să dezlege problemele vieţii publice, la care vor fi chemaţi mîine; iar de la cele din urmă ar învăţa „să-şi consacre existenţa la combaterea prejudecăţilor funeste, la-ndepărtarea opiniilor strîmte, la luminarea spiritului naţiei, la curăţirea gustului ei, inspirîndu-i frumoase sentimente şi idei nobile“.

Da! Aşa ar trebui să fie, ştiu şi eu. Dar, ia vezi, aşa e?

Nu literaţii, nici artiştii pot avea la noi vreo influenţă asupra tinerimii, ci cu totul altcineva.

Acel altcineva stăpîneşte astăzi exclusiv sufletul acelei tinerimi, şi nu „prin cinstea şi prin căldura sincerităţii, pe cari voi le puneţi pînă şi în greşelile voastre“, ci prin exaltarea prejudecăţilor funeste, prin coborîrea gustului, prin avilirea minţii, inspirîndu-i cu metodă rece idei strîmte şi josnice sentimente.

Nu! Nu voi literaţii şi artiştii vă puteţi bucura de a fi exercitat vreo influenţă asupra tinerimii din vremea noastră; nu. De asta se poate bucura cu prisos altă seamă de oameni.

Mult o să mai meargă aşa?... Să sperăm că nu. În orice caz, la vîrsta mea, nu mai pot spera să văd şi eu fericita prefacere.

Fii sănătos şi vesel! Al tău vechi,
Caragiale

Scrisoare către Alexandru Vlahuţă.
Apărută în *Universul*, 7 aprilie 1909.
Reprodusă din I.L. Caragiale, *Opere*,
vol. IV, ediţie îngrijită de Al. Rosetti,
Şerban Cioculescu, Liviu Călin,
Editura pentru Literatură, 1965.

Dante & il dottore

Pe o căldură infernală, bucureştenii s-au călcat în picioare să viziteze vila despre care Victor Ponta a spus săptămîna trecută că este a lui Traian Băsescu.

Vestea că Guvernul a decretat „ziua porţilor deschise la vila Dante“, concomitent cu referendumul pentru demiterea preşedintelui, a prins la populaţia trecută de prima tinereţe. Pensionarii bucureşteni s-au strîns ieri, în faţa vilei Dante, din cartierul bucureştean Primăverii. Cu o oră înainte de deschiderea porţilor, cîţiva bătrîni au huiduit-o şi au agresat-o verbal pe Ioana Băsescu, fata cea mare a preşedintelui suspendat.

Aceasta a ieşit din curtea Vilei Lac 3 şi a fotografiat mesajele scrise pe trotuar în noaptea de sîmbătă spre duminică: „Welcome. Vila lui dottore Ponta. Dante nu a plagiat“. Ioana Băsescu a fost observată de o pensionară, care i-a strigat „Scroafa dracului“, în timp ce cîţiva bărbaţi strigau „Unde e banii noştri? Banii! Dă-ne banii!“. Jandarmeria nu a intervenit în nici un fel în acest incident. A intervenit însă, cîteva ore mai tîrziu, în conflictul dintre un jurnalist de la ziarul *România liberă* şi mulţimea care aştepta să intre în vila Dante. Jurnalistul a fost reţinut de Jandarmerie după un schimb de replici cu cetăţenii, dar a fost eliberat la scurtă vreme, fără nici un avertisment, întrucît nimeni n-a vrut să depună vreo plîngere. Jurnalistul a spus însă că va depune plîngere împotriva Jandarmeriei.

Sursa: www.adevarul.ro

I.L. CARAGIALE

Obligativitatea opiniilor

Aseară m-am întors acasă tîrziu, zdrobit, cu mintea zdruncinată şi cu sufletul tulburat. Căzusem, victimă a lăcomiei, într-o cursă. Mă întîlnisem după-amiazi cu un prieten, care-mi propusese să mă ia la masă. N-aveam poftă de societate şi am respins politicos invitaţiunea. Dar infamul mă ştia că sînt o bestie lacomă de lucruri delicate, mi-a arătat, cu rafinerie infernală, o strălucitoare perspectivă – stridii, icre moi, un muşchi de căprioară împănat, un cotnar original, mai ştiu eu ce...

Era peste putinţă să rezist pînă la sfîrşit şi am cedat numaidecît.

Am plătit scump slăbiciunea mea...

Stridiile au fost minunate, icrele moi delicioase, asemenea şi vînatul, brînza, fructele, cotnarul şi cafeaua. Dar...

Dar eram mulţi la masă. Îndată ce-am trecut de primul pahar după stridii, s-a încins între meseni o vie discuţiune *de omni re scibili et de*... Am auzit trei ceasuri atîtea şi aşa opiniuni despre artă, mai ales despre artă! că, intrînd acasă, am dat un picior straşnic cînelui meu, care mă întîmpina după obicei gudurîndu-se. Îmi pare rău, dar trebuia să lovesc, aveam nevoie să maltratez material pe cineva.

Cînele s-a mîhnit, fireşte, însă i-a trecut curînd şi a venit iar să se gudure pe lîngă mine, ca şi cum ar fi vrut să-mi spună că nu înţelege pentru ce l-am pedepsit.

Atunci, scrîşnind enervat din dinţi, l-am apucat cu amîndouă mînile strîns de urechi, i-am tras capul între genunchii mei şi, privindu-l drept în ochi, i-am debitat pe nerăsuflate următoarele:

Cîne! ştii tu, în imbecilitatea ta, ce este libertatea opiniunilor? De atîtea mii de ani îmi eşti prieten credincios... toate te-am putut învăţa, toate! te-am învăţat să joci domino şi şah; dar încă nu te-am putut face să înţelegi aceste mari cuvinte: libertatea opiniunilor! Totuşi, n-am desperat: am să mai încerc încă o dată. Ascultă bine.

Libertatea opiniunilor este principiul cel mare, pe care, după atîtea lupte de veacuri, l-a instaurat omenirea ca fundament al vieţii sale sociale. Acestui principiu sfînt datorim în cea mai mare parte bunul trai particular şi liniştea publică.

A-mi spune părerea este dreptul cel mai sacru ce-l am eu, individ gînditor, în mijlocul semenilor mei. Omul este regele creaţiunii: acest suveran este gelos de coroana lui, care e gîndirea, şi tot atîta de sceptrul lui, care este expresia. Dar, ca toate principiile sacre, şi principiul acesta nu-i scutit de o bubuliţă – mică, ce-i drept, însă nu tocmai atît de mică încît să treacă neluată în seamă.

Regele creaţiunii, reuşind să-şi recapete sceptrul, şi l-a exercitat cu atît de adîncă convingere de la o vreme, încît a ajuns să crează că dreptul lui îi este chiar o datorie. De unde, mai-nainte, orice rege al creaţiunii, afară de rare excepţii de bravură, trebuia să-şi ascunză bine coroana sub căciulă şi să-şi înghită sceptrul, astăzi toţi regii creaţiunii se cred datori a-şi purta făţiş coroana în cele mai mărunte împrejurări ale vieţii private şi publice şi a face continuu semne de suveranitate cu sceptrul lor. Căci orice clipă de abdicare ar fi un act de extremă laşitate, şi unui rege nu-i e permis să fie nici o clipă laş.

De la optsprezece ani, el îşi ia coroana – are o opinie! – şi sceptrul – are dreptul să şi-o exprime! Respect opiniunilor libere! Libertate completă expresiunii oricărei opiniuni! Ba se întîmplă cazuri frecuente în cari părinţii să moară cînd moştenitorul n-are încă nici optsprezece ani. Atunci, ce să facă el? să renunţe la titlul de suveran?... Peste poate! E dator să continue, deşi încă atît de fraged, dinastia.

Priveşte tu, cîne, străvechi prieten şi totdauna credincios supus al regilor creaţiunii, priveşte imensul lor carnaval, vasta lor mascaradă. Iată-i, fiecare cu coroana şi sceptrul său, dacă nu de aur şi de pietre scumpe, măcar de lemn şi ciobuleţe de sticlă colorată, dacă nu nici atît, măcar de carton şi peticele de hîrtie văpsită. Între ei, nici unul mai mare: toţi egal de suverani!

Vezi ce splendid cortej şi ce larmă haotică, în care nu se mai distinge nici o figură şi nici un glas, în care nu mai poţi şti cine merită să fie salutat de tine cu o respectuoasă mişcare de coadă, sau lătrat ca un caraghios!

În afară de acest imens concurs de suveranităţi, puţini sînt acei regi ai creaţiunii cari să-şi amintească un moment că suveranul nu e robul coroanei şi că nu e de loc în primejdie a se arăta mai imbecil renunţînd cuminte la sceptru decît purtîndu-l cu ostentaţie bufonă; că ar fi în orice caz mai puţin ridiculă, şi prin urmare mai demnă, o laşă abdicare decît exercitarea tenace a unei deplorabil covîrşitoare suveranităţi.

Să merg şi eu la mascarada regilor creaţiunii? Nu, cîne! mai bine stau acasă.

În pădurea atîtor sceptruri suverane, tot n-are să se ridice al meu mai sus. Suveranitatea mea, la care renunţ faţă cu imensa concurenţă, mi-o confirm îndeajuns privind drept în fundul ochilor tăi galbeni şi inteligenţi. Simţ o deosebită voluptate a domniei mele să te stăpînesc, uitîndu-mă în ochii-ţi, în adîncul cărora văd bine că dacă botul tău ar avea grai, tu poate n-ai juca rolul cel mai trist în mascarada regilor creaţiunii.

Nu, cîne! eu mă închin principiului sacru al libertăţii opiniunilor, dar în ruptul capului nu pot admite şi obligativitatea lor.

Mergi de te culcă sub pat!...

I-am dat încă un picior, şi ne-am culcat, fiecare la locul său.

Traian Băsescu:
„Din nefericire pentru Ponta,
sînt mai puternic
ca niciodată după acest vot“

Articol apărut în *Epoca*,
17 ianuarie 1897. Reprodus
din I.L. Caragiale, *Opere*, vol. IV,
ediţie îngrijită de Al. Rosetti,
Şerban Cioculescu, Liviu Călin,
Editura pentru Literatură, 1965.

Ştiri de la referendum

■ Timişorenii au fost invitaţi la ştrandurile „No Name“ şi „Heaven“ în contul cărţii de identitate cu autocolantul de la votare. Poliţia s-a autosesizat şi a început o anchetă. De altfel, reprezentanţii ştrandului „No Name“ au făcut reclamă toată săptămîna la faptul că timişorenii pot intra gratuit la baie, dacă prezintă cartea de identitate prin care demonstrează că au participat la referendum.

■ Doi preşedinţi de secţii de votare au fost înlocuiţi sîmbătă şi duminică după ce au postat mesaje interpretabile pe Facebook. Biroul Electoral Judeţean Iaşi a decis înlocuirea Cristinei Irimia, preşedinta unei secţii de vot din Iaşi, după ce a îndemnat pe pagina personală din reţeaua de socializare la neparticipare la vot. Totodată, ieri, Alina Ursuf, preşedinta secţiei de votare din comuna Popricani, a fost înlocuită după ce pe pagina ei din reţeaua de socializare a apărut mesajul: „Ieşi din turmă! Mergi la referendum. Votează DA ca să-l dăm afară de la Cotroceni“.

■ Primarul din Sînpaul, judeţul Cluj, s-a ales cu plîngere penală pentru dare de mită. Ovidiu Colceriu este acuzat că ar fi distribuit mai multe afişe prin care promitea ajutor cu prioritate cetăţenilor care se vor prezenta la vot. „Dragi concetăţeni, primarul comunei Sînpaul vă roagă să participaţi la referendumul din 29 iulie 2012. Şi eu şi comuna Sînpaul, dar şi România au nevoie de prezenţa dumneavoastră la vot, atît cei cu buletin de Sînpaul, cît şi cei cu alt domiciliu. Vă asigur pe cei care veţi figura prezent pe listele electorale că veţi beneficia prioritar de ajutorul şi bunăvoinţa mea“, se arată în afişele prezentate de preşedintele PDL Cluj.

■ Flavius Boncea, consilierul local din partea Uniunii pentru Timiş (PNŢCD – Forumul German), a mers la referendum, dar a votat pentru... monarhie constituţională. Flavius Boncea, un monarhist convins, care a dorit să îşi exercite dreptul de a participa la referendum, nu a făcut altceva decît să îşi anuleze votul. Fostul purtător de cuvînt al Primăriei Timişoara, care a intrat în Consiliul Local pe listele Uniunii pentru Timiş, a făcut o completare cu pixul în dreptul întrebării „Sînteţi de acord cu demiterea preşedintelui Traian Băsescu?“. Boncea a adăugat „şi la revenirea la Monarhia Constituţională?“, iar apoi a pus ştampila pe „DA“. Întrebat de jurnalişti, după ce a ieşit din secţia de votare, care este motivul opţiunii sale, monarhistul a spus: „Am votat cum am simţit. Eu doresc revenirea la monarhia constituţională“, a declarat Flavius Boncea. Pentru a demonstra că nu a glumit, Flavius Boncea a făcut şi o poză cu telefonul mobil la buletinul de vot.

Numărătoarea voturilor

Liberalul Relu Fenechiu a anunţat că, potrivit numărătorii paralele a USL, la ora 21,00 se prezentaseră la vot 45% dintre alegători.

Conform România TV, numărătoarea paralelă a PDL diferă substanţial de cea a PSD. Astfel, conform PDL, doar 36% dintre cei cu drept de vot şi l-au exercitat pînă la ora 20,00.

Conform datelor furnizate de numărătoarea paralelă efectuată de către PSD, pînă la ora 20,00, 40,2% dintre românii cu drept de vot s-au prezentat la urne – informează Antena 3.

I.L. CARAGIALE

Rromânca

Fiică de arendaş, de negustoraş, de funcţionăraş, de avocăţel, de ofiţeraş, de popă – să fi fost papa bulgăroi, sîrbotei sau grecotei – moftangioaica este romîncă şi prin urmare nobilă, *et par conséquent* nu poate suferi mojicimea.

Ea este patronesă în comitetul unei sau mai multor societăţi române de binefacere sau de cultură naţională.

Moftangioaica română vorbeşte româneşte numai *avec les domestiques*, încolo franţuzeşte – acu ia lecţii de limba engleză.

În fiece zi, moftangioaica răstoarnă prăvălii întregi, de la raftul de sus pînă la cel de jos, căutînd eşantioane şi negăsind *malheuresement* niciodată ce-i trebuie. Bogată ca şi săracă, adeseori i se-ntîmplă din distracţie, cînd se uită negustorul în altă parte, săi scape ceva în manşon sau sub rotondă.

Moftangioaica îşi opreşte totdeauna cupeul de-a curmezişul străzii.

Pentru dînsa sînt numai două oraşe în care poate trăi cineva: Paris et Bukarest.

Dînsa are unul sau mai mulţi adoratori, nu de plăcere sau de pasiune, ci de datorie: o femeie de aşa înaltă extracţiune trebuie să aibă un *suivez-moi*.

Bogată, n-are plăcere mai mare pe lume decît să-şi arate unei amice sărace toaletele şi să-i spuie preţul lor fabulos, şi apoi proiectele, planul şi devizul toaletelor viitoare.

Moftangioaica săracă este foarte discretă; de aceea, nu dispreţuieşte fondurile secrete, ba chiar din contra. Pentru cine conspiră, e prudent să evite pe moftangioaica română.

Crudă, adică necoaptă, primeşte cadouri de la răscopţi bogaţi; răscoaptă, face cadouri la săraci necopţi, adică la cruzi:

– Ah! Crudule!

Cînd e vorba de lista „victimelor“ ei, moftangioaica română uită şirul, numele şi datele; are însă în privinţa aceasta despre amicele ei o memorie prodigioasă.

Cînd vrei să flirtezi cu moftangioaica, se răţoieşte şi fleorţăieşte. Îi vorbeşti serios, rîde; glumeşti, e foarte serioasă; o saluţi, d-abia moţăie; o iubeşti, te spune tîrgului.

Moftangioaica e amatoare de înmormîntări de lux. Trecînd prin faţa cluburilor, jalnica scoate capul afară din cupeu. După cimitir, *un tour au bois,* cu ochii plînşi şi cu chipul încadrat în dantelă neagră, este obligatoriu.

Moftangioaica e o romîncă bravă: ea ştie suferi, cu hotărîrea şi eroismul caracteristice românului, tortura concertelor clasice, *fort en vogue* astăzi... Astfel dacă-ţi place muzica, fereşte-te să mergi la acele concerte: de cîte ori orchestra o avea un *pianissimo*, moftangioaica *commencera à causer fortissimo...*

Moftangioaica suferă în general de stomac; oricînd are să iasă în lume seara, nu mănîncă toată ziua în vederea corsetului. Astfel, e prudent să nu o prea iei la vals: suflarea ei te face să-ţi aduci aminte cu mult regret de mirosul violetelor de Parma.

Poftită ori nepoftită, ea trebuie să se afle la toate balurile de rigoare, ale Curţii, ale Societăţilor, ale lumii mari, la reprezentaţiile prime, extraordinare sau de gală.

Ea e abonată la *l'Indépendance roumaine* şi trebuie să figureze neapărat în „Carnetul“ lui Claymoor.

Fiecare moftangioaică spune bucuros din fir în păr toată conversaţia care a avut-o cu Prinţesa moştenitoare „aproape o jumătate de ceas“ la balul din urmă de la Cotroceni. Cîte moftangioaice au fost la bal – că nu lipseşte una! – vezi dumneata cîte jumătăţi de ceasuri a ţinut acel bal minunat.

O moftangioaică gătită şi împopoţonată de şapte ori mai scump decît s-ar putea explica prin mijloacele consortului d-sale, dacă o întrebi ce părere are despre prinţesa:

– Fie, *moncher,* nu zic! E tînără, frumuşică, *si vous voulez;* da'... prea e luxoasă!

Cînd vorbeşte de regină, zice: *la pauvre!*

La balul Curţii mai ales, cum s-a abţinut toată ziua de mîncare, abuzează de şampanie, de icre, de îngheţată, de bomboane – nu de plăcere ori de lăcomie, nu!... de datorie... O dată supează cu un „amic“, pe urmă cu un curtezan, mai despre ziuă, se-nţelege, vine şi rîndul lui dumnealui: „Aide cocoşelule, la bufet!“. Aşa, după îngheţată, mănîncă iar icre moi, şi după Pomery *extra-sec frappé,* iar ciocolată fierbinte. A doua zi, doctorul *high-life* se vede silit a-i prescrie o cutie şi jumătate de capsule de ricin.

După fiecare *bal du monde,* a doua zi, caii doctorilor *mondains* aleargă pînă le iese limba de un cot.

Culmea supărării – să o scape din vedere Claymoor.

Culmea ambiţiei – un minister pentru bărbat şi un secretariat pentru amic.

A! să nu uit...

Cînd vezi două moftangioaice amestecîndu-şi alifia de pe buze şi ţocăindu-se cu multă căldură, să ştii că nu se pot suferi.

– Ah! Ma chère, je ne puis la sentir!

Apărut în *Moftul român,*
11 februarie 1893

■ ■ ■

Dan Şova:
„Am certitudinea
că Traian Băsescu
nu se va mai întoarce
la Cotroceni.“

I.L. CARAGIALE

Principii şi vaccină

Lunile trecute, judeţele de jos ale Olteniei, o parte a judeţului Oltul şi întreg judeţul Teleorman au fost bîntuite, acesta din urmă într-un mod înfiorător, de epidemia variolei. Astăzi încă, deşi răul merge descrescînd, mulţumită măsurilor energice pe care le-a desfăşurat serviciul sanitar, nenorocitele populaţiuni dela ţară dau o mortalitate extraordinară din cauza flagelului.

Alarmat de această stare nenorocită de lucruri, serviciul sanitar central a pornit inspecţiuni peste inspecţiuni, şi ce a descoperit pînă în sfîrşit? că în judeţul Teleorman, mai cu şeamă, de vreo 17-18 ani niciodată nu s-a aplicat regulamentul pentru vaccinare; că rapoartele serviciului sanitar local în privinţa numărului vaccinărilor erau toate arbitrare şi prin urmare fictive; că cifrele arătate, privitor la numărul copiilor vaccinaţi, nu erau decît închipuite de către acei ce erau datori să execute vaccinarea.

Aproape douăzeci de ani prin urmare nu s-au vaccinat în Teleorman nici 5 la sută din cîţi se declarau de serviciul respectiv ca atari. Aşa, se înţelege dela sine ce favorabil teren a găsit epidemia; fireşte că succesul strălucit al variolei era mai dinainte garantat de onesta activitate a serviciului medical public.

Dar, va zice cineva, oamenii prepuşi la serviciul medical din localitate au fost nişte criminali cînd au minţit astfel, căci, din neîndeplinirea datoriei lor, din minciunile oficiale cu care ascundeau aceea abatere a lor, a rezultat pieirea atîtor copilaşi, mai fericiţi poate aceia chiar, decît cei ce scăpînd de moarte au rămas infirmi, orbi, surzi, tîmpi! Dar ar trebui o pedeapsă exemplară pentru acei ce au cauzat atîta rău! Şi ce făceau dacă nu se ocupau cu datoria lor, acei oameni? Pentru ce, în ce scop au desăvîrşit ei această infamie contra vieţii atîtor nenorocite familii? Pînă aici! zicem noi. Cum e poate astfel acuza nişte oameni nevinovaţi. Cum? ce făceau? Făceau politică şi mi se pare că aceasta este datoria cea mai de căpetenie a unui cetăţean. Şi înainte de a fi doctor, felcer, vaccinator, cineva e cetăţean.

Se ştie că Teleormanul este judeţul în care luptele politice sînt conduse de unii din cei mai aprigi şi mai intransigenţi bărbaţi politici; este de ajuns să pomenim numele onor. d. Kiriţescu sau Kiriţopolu – căci pînă acuma Academia nu a fixat ortografia acestui nume ilustru. Poftim, în mijlocul unor lupte de principii, de te mai ocupă cu detalii ca acestea, salubritate, igienă, vaccinare şi altele, căci se ştie că spiritele politice superioare neglijează detaliile; astfel de spirite îmbăţişează numai generalităţile şi astfel sînt obligate să cultive nu vaccina, ci principiile.

Presupunem că toţi copiii – care au pierit de atîţia ani – al căror nume nu se poate ştii, şi nici nu trebue să-l ştim, pentru că iar am cădea în detalii, – presupunem zic că ar fi trăit, sau alţii n-ar fi orbit; ce fel de viaţă ar fi fost aceea? ce fel de cetăţeni ar fi fost ei fără conştiinţa drepturilor lor politice, fără înţelegerea instituţiilor pe cari şi le-a dat naţiunea, într-un cuvînt fără principii? Ar fi vegetat, ar fi trăit ca robii, nu ca oameni liberi; alţii ar fi văzut; dar oare vede omul fără lumina inteligenţei şi a conştiinţei de cetăţean? Ar fi fost vaccinaţi, dar n-ar fi avut principii, şi ştiut este astăzi că un om fără principii, o naţiune fără principii, este, cum să zic? – în fine este rău, este o nenorocire pe lîngă care toate variolele din lume nu s-ar putea compara.

Să lăsăm dar micile detalii, şi să căutăm a avea principii. Principiile mai întîi! apoi, vine variola şi apoi vaccina. Şi în adevăr după atîta calamitate, judeţul Teleorman, tare în principii, a primit în fine dela serviciul sanitar superior o întreagă brigadă de vaccinatori, care, după afirmaţia onor. şef. dr. Felix, a şi făcut în trei săptămîni pînă azi vreo 26.000 (citeşte douăzeci şi şase de mii) de vaccinări.

S-a constatat se-nţelege prealabil dacă micii şi marii cetăţeni aveau principii, pentrucă vaccina, cum am zis, nu poate trece înaintea principiilor.

■ ■ ■

Victor Ponta:
„Singura relaţie cu Băsescu
e să-i cerem să demisioneze.
Bătălia pentru România
trebuie să continue.“

Dan C. MIHĂILESCU

Pe Mitică l-a ucis miticismul

Inutil a mai glosa paseist pe marginea domniei urîtului, a dizarmoniei, decerebrării, decreştinării şi antivalorii ca normă, a cruzimii groteşti, a cinismului mercantil, a consumismului nesăţios şi alienant care ne înconjoară şi ne spulberă. Cretinizare deliberată dinspre mediul politic şi mass-media, un sistem „educativ“ care parcă face totul împotriva ideii de educaţie, mîrlănie copleşitoare, ură generală, agresivitate, îndrăcire şi îndobitocire oriunde te uiţi.

Ştiu că nu distinşilor cititori „caragialo-eminescieni“ (Radu Cosaşu *dixit*) ai *Dilemei vechi* avem a le spune atari banalităţi încercănate. Însă – dacă ne întrebăm de soarta caragialianului Mitică, „simpaticul parizian al Orientului“, „spiritualul copil al Capitalei, care inspiră atîta admiraţie şi invidie provincialilor“, calamburgiul, omul poantelor şi farselor ghiduş picante, cel „foarte căutat şi plăcut în societate“ ş.a.m.d. – apoi trebuie să cădem de acord că el tot moare din 1900 încoace, bolnav de noi înşine.

În epoca „bunului-simţ ca paradox“, pînă şi ironia nevinovată, spiritul mocqueur, instinctul ludic se deformează, se usucă şi cad. Cad fatal şi hidos în caricatură grobiană, mitocănie otrăvitoare, damf de tractir, mahalagism sufletesc. Vechiul nostru haz de necaz, versatilismul inocent, hedonismul mucalit, tranzacţional, acomodant şi fals resemnat (din raţiuni tactico-diplomatice), chiar şi mult incriminata băşcălie, arma noastră cu două tăişuri, luatul în răspăr a tot ce există prea apăsat – toate aceste condimente, cînd plăcut picante, cînd sufocante, au coborît în pivniţă, involuînd fetid către mirosul saprofit şi mocirla sulfuroasă. *Ubi sunt* ghiduşia parşivă, pehlivănia levantină, duhul suprarealist al lui Păcală, temeiurile etice ale snoavei, acea rînduială străveche ce ştia să conserve ierarhia şi nuanţele, separînd zîmbetul de hohot, surîsul şugubăţ de şarja acidă, rictusul amar aluziv de tachinarea îngăduitoare, adică însăşi tradiţia caragialianului Mitică? Toate s-au tocit, au ruginit, s-au spulberat în ţiganizarea generală.

Aşa stînd lucrurile, cum să nu faci o reverenţă în faţa duhului cu care Nicolae Steinhardt, părintele de la Rohia, a citit lumea *Scrisorii pierdute?* Cum să nu-l (re)citeşti pe Mitică prin acest sublim-utopic filtru cu ochiuri de Pateric şi cernere de Filocalie? N-o fi el adevărat, dar e recomandabil. Terapeutic.

Caragialianul Mitică a murit de mult, aşa cum eminescianul Hyperion a fost sufocat de eminescianism. Pe unul l-au ucis mitocănia, prostia carnivoră şi moartea vechii mahalale, cea înlocuită fie de şatra pustiitoare, fie de blocurile dezumanizante ale comunismului. Pe celălalt (pentru care Caragiale făcea figură de „arhicanalie“) l-au alterat o dată non-aşteptările societăţii româneşti din vremea lui, dar a fost ireversibil strivit de soclul uriaş al statuii sub care l-a împins fanatismul posterităţii.

Între bucolism şi cruzime

O privire iute îndărăt, înspre receptarea critică a operei caragialiene ne dezvăluie o tensiune permanentă între perspectiva crudă şi cea bucolică. Între impulsul coleric, agresivitatea, violenţa mai mult sau mai puţin reţinută (mascată), de tip naturalist, de o parte, iar de cealaltă: seninătatea clasică, bonomia rîsului sănătos pentru care plăcerea nu corodează, nu dizolvă, ci ocroteşte îngăduitor, întăreşte edificiul moral *(ridendo castigat mores:* nu aşa am învăţat la şcoală?). Unii au exaltat ironia casantă, rînjetul caustic, nesaţiul punitiv şi răzbunător, sarcasmul crîncen şi atavica pornire distructivă a celui „fără nici un dumnezeu“. Alţii, dimpotrivă, au etalat umorul hîtru, persiflarea comprehensivă, epicureismul coagulant tocmai prin dizolvarea contrariilor şi detensionarea polarităţilor. De bună seamă că ambele demersuri îşi află în egală măsură exemplificări în operă, ca şi justificări în psihologia şi biografia scriitorului.

Punctul de vedere oficial al USL faţă de referendum: Practic, referendumul a fost cîştigat. Organizarea referendumului a fost ireproşabilă.

Cu timpul, viziunea crudă a cîştigat. Hidoşenia alienantă a prezentului a funcţionat letal pentru Mitică, suavul *farseur* a cărui supremă vulgaritate se rezuma în hazos codificatul „Cade o doamnă. S-a rupt gazometrul“! (Încercaţi să vă imaginaţi echivalenţele de azi ale expresiei cu pricina...) E de ajuns că revedem viziunea de bolgie dantescă şi ospiciu asasin din filmul lui Lucian Pintilie *De ce trag clopotele, Mitică?* pentru a o contrapune viziunii serafice a lui Nicu Steinhardt.

Ar fi o frumoasă provocare editorială o antologie care să adune componentele figurii lui Mitică de-a lungul principalelor perioade de receptare critică, de la Maiorescu-Gherea-Ibrăileanu pînă la Liviu Papadima-Ioana Pârvulescu-Gelu Negrea, trecînd prin Iorga-Lovinescu-Zarifopol-Cioculescu, apoi Iosifescu-Elvin-Mîndra-Cazimir-Tomuş-Valentin Silvestru, venind către Ion Constantinescu, Valeriu Cristea, Al. Călinescu, Florin Manolescu, Ion Vartic, Mircea Iorgulescu, Alexandru George, Marin Bucur. Aşa cum există un Eminescu „al“ conservatorilor şi socialiştilor, al legionarilor şi liberalilor, al dejiştilor şi ceauşiştilor, există un Caragiale aplaudat de junimişti şi radicalii lui Panu, refuzat de liberalul Mitiţă Sturdza, prizat preponderent prin *Năpasta* în Ardeal, Basarabia şi Bucovina, veştejit de dreapta interbelică din raţiuni de antifanariotism tradus ca antiromânism, un Caragiale filtrat apoi prin Vitner şi Moraru ca „biciuitor al racilelor burghezo-moşierimii“, pentru a campa după aceea din naturalism în vecinătatea teatrului ionesciano-beckettian ş.a.m.d.

Stilistica lui Mitică oscilează între gluma nevinovată, şarja flegmatică, poanta spumoasă ori aluzia uşor sadică – şi caricatura fiinţei naţionale.

Traian Băsescu: „Au chemat poporul să le valideze o decizie, poporul le-a spus «nu». Trebuie să se trezească, să înţeleagă că au făcut destul rău României.“

În funcţie de subtextul moral-politic al analizei estetice, stilistica lui Mitică oscilează între gluma nevinovată, şarja flegmatică, poanta spumoasă ori aluzia uşor sadică – şi caricatura fiinţei naţionale (nu glumesc, dar n-am loc de exemple!). Treptat, bietul personaj cu farmec bulevardier, de fante plezirist, stîlp al cafenelei bucureştene, al jemanfişismului şi risipitorismului sudist a devenit emblema „netrebniciei româneşti“ şi a „neantului valah“. Deopotrivă Noica şi Cioran – constructivul şi distructivul prin excelenţă! – circulau prin şleauri năiste şi blamau miticismul, lăutărismul, inconştienţa prin care băşcălia, datul cu sîk din Isarlîk sau, cum am zice astăzi, miştoul, ajung, din armă de apărare, un drog ucigător. El postulează supremaţia relativismului, a improvizaţiei, amatorismului, netemeiniciei, flecărelii cancaniere, în defavoarea ethosului absolut, a seriozităţii arhitecturante ş.a.m.d. Încet, dar sigur, odată deveniţi categorii etnopsihologice, Caragiale şi Eminescu – mai precis: caragialismul şi eminescianismul (Mitică şi Hyperion în polaritatea etalată de Laurenţiu Ulici) – au încetat să-şi mai aparţină ca fiinţe (şi personaje) cu biografie aparte şi au devenit feţele emblemei naţionale. Care-i capul şi care-i pajura? – din această dilemă nu putem ieşi.

„Lasă-i să moară proşti...“

Cert e faptul că Mitică a murit. („Auzi putere la Poltronu! De frică...!“) Cît de străin sună caracterizarea de la 1902! „Mitică este bucureşteanul *par excellence*. Şi fiindcă Bucureştii sînt un mic Paris, şi Mitică, se-nţelege, este un mic parizian.“ În amestecul indo-libanezo-etiopian al Bucureştilor de azi, un oraş ca un hoit putrezind la soare cu maţele-n afară, numai de acel *savoir vivre* tipic epocii lui Mitică n-ai cum să mai dai. Sigur acuma că, dacă e să facem inventarul ororilor postmoderne din Parisul descris prin însumare de statistici apocaliptice de Jean Sévillia în deprimanta lui carte din 2007, *Corectitudinea morală. Căutăm cu disperare valori*, tradusă recent la Humanitas, ne dăm seama că sîntem perfect sincroni în mizeria morală cu împrejurimile Barbès-ului. Şi că, aşa cum este o pură (chit că amară) iluzie căutarea dandysmului originar în opulenţa văgăunilor gay-opiacee din Londra actuală, la fel de iluzorie este descoperirea lui Mitică – fie şi aşa cum l-a ipostaziat Ştefan Iordache în filmul lui Lucian Pintilie – în băltoaca noastră vadimovanghelică. Replica lui şoptită în final – „Lasă-i să moară proşti“ – îmi sună şi azi cumplit în minte, mai rece ca o lamă de brici alunecîndu-ţi de-a lungul gîtului într-o obsedantă caligrafie a sfîrşitului.

În definitiv, în fiinţa lui Mitică nu există numai zeflemeaua, *one man show*-ul egocentric, de-o jucăuşă, inconştientă amoralitate. Nu doar cafeneaua, ci şi severitatea baroului, nu doar datul muştelor din Cişmigiu, ci şi Parlamentul cu Maiorescu, Carp, Iorga, Argetoianu ş.a.m.d. Nu numai şirul nesfîrşit al localurilor înecate în fleici şi şpriţuri, lumea lui Lache şi Mache şi a atîtor alţi „amici“ caragialieni, ci şi eşafodajul românesc al monarhiei germane, lumea solidă a lui Carol I, a Brătienilor şi Marghilomanilor. Mitică este – doar aparent paradoxal – blazonul unei lumi bine rînduite, panaşul unei aristocraţii în plină afirmare. Caragiale este luxul unei societăţi sigure pe temeliile ei, care-şi permite în sfîrşit – cum să spun? – rîsul hohotitor şi eliberator al unui Aristofan după tragediile eschiliene.

Or, tare mi-e teamă că ni s-au alterat ireversibil şi una, şi cealaltă. Şi zeflemeaua atotnepăsătoare, dar şi substanţa, miezul, ştaiful aristocratic. Cel care abia de ne fusese căftănit de Craii mateini. Ei bine, dacă Mitică s-a dus, Pirgu este aici, triumfător.

„Bea-ţi berea că se răceşte.“

Apărut în *Dilema veche*,
13 august 2009

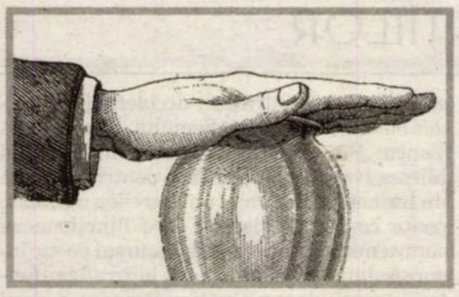

George BANU

în afara **cadrului**

Maeştrii dezordinii

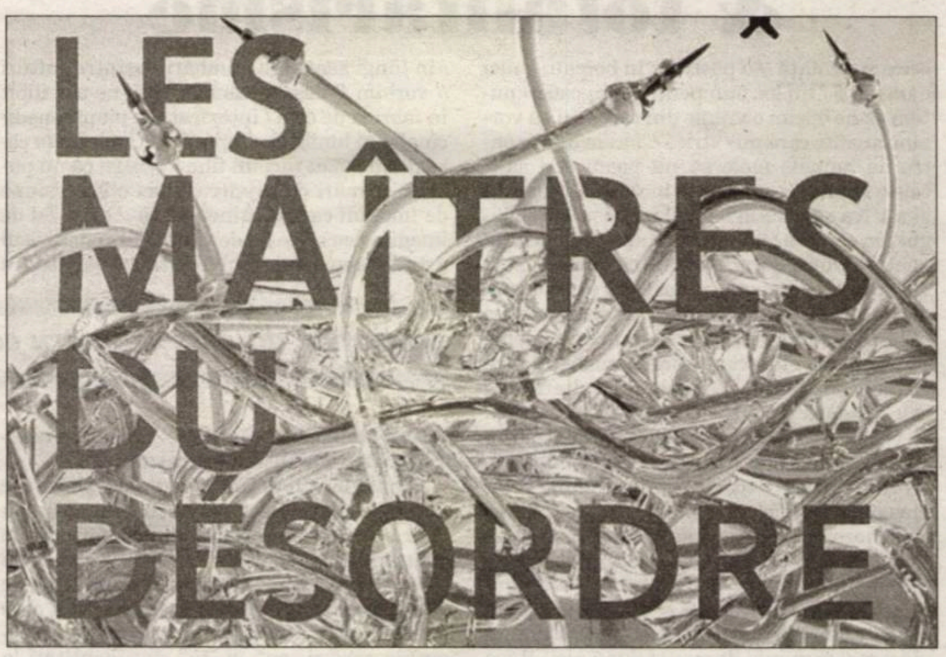

De luni de zile îmi propuneam, îmi doream să văd expoziţia cu un titlu deosebit de atractiv: „Maeştrii dezordinii“ la Muzeul „Artelor prime“, muzeu ce reuneşte obiecte şi podoabe, măşti, arme altădată calificate de „primitive“, dar azi valorificate ca expresii ale „începutului“, ale răscrucii între sacru şi artistic. „Maeştrii dezordinii“ – iată o expresie oximoronică reunind contrastele ireconciabile, căci „maestru“, îmi ziceam, nu poţi fi decît al „ordinii“. Dar, în sfîrşit, titlul reţinut avansa convingerea că se poate atinge un grad de perfecţiune şi în exerciţiul destabilizării ordinii, în arta haosului, în practica deregularizării lumii, că, deci, poţi deveni „maestru al dezordinii“. Constant, cu o premoniţie ce ulterior a făcut sens, amînam vizita de mult plănuită, pînă cînd zilele trecute ce se petrece în România mi-a apărut ca exemplul perfect al „dezordinii“, declanşate nu de „maeştri“ experimentaţi, ci de „ucenici“ debutanţi. Sub impactul acestei asimilări, m-am îndreptat spre expoziţia atît de îndelung dorită. Ştiam că, în acest context, o voi vedea nu ca o „expoziţie“ neutră, ci ca o metaforă a ţării, ca un indiciu „naţional“ al luptei între ordine şi dezordine! Arta tulbură ideea atunci cînd o incidenţă flagrantă se produce între biografia consumatorului şi operele ce-i sînt propuse. Ştiam că voi privi totul din această perspectivă! Acum încă mă felicit de a nu fi ratat o asemenea experienţă! De a o fi trăit din poziţia celui care, ca la teatru, resimte „contemporaneitatea“ unui perosnaj, a unui act, şi aceasta nu doar pentru că actorii poartă frac sau jeans. O „contemporaneitate“ adînc împărtăşită.

Debutul parcursului şochează. Vedem de la intrare mai multe şiruri de globuri terestre plasate pe trei rînduri. Fiecare glob poartă un bandaj care protejează o excrescenţă ce pare a fi un ciot, ca un ciot de mînă, de picior: globuri rănite, globuri ciuntite! Sub fiecare e plasată o imagine ce expune o catastrofă aeriană, feroviară, un tsunami, un cutremur. Îmi spun că există şi catastrofe politice, absente aici, că pe micul teritoriu român ar fi putut apărea o rană a globului evocînd avatarurile situaţiei actuale. În „instalaţia“ lui Thomas Hirschorn integrez facil destinul ţării, aşa cum alţii o fac, fără îndoială, gîndindu-se la teritoriul lor. Îmi amintesc celebra istorie a lui David, evreul care vrea să emigreze şi căruia ofiţerul de la paşapoarte îi indică globul de pe birou pentru a-şi alege un loc de refugiu. David îl învîrte şi, după un examen atent, conclude: „Altul nu aveţi?“. E ceea ce văd înmărmurit la debutul acestei expoziţii: un glob fără încetare rănit, care ne invită să integrăm şi propriile noastre răni! Instalaţie ce nu mă lasă indiferent: aceasta-i poate definiţia artei negratuite, o artă ce „te priveşte“ atunci cînd „o priveşti“.

Lumea, de la origini, s-a organizat pe baza conflictului între ordine şi dezordine, căci ordinea nu poate fi definitivă, nici imobilă, şi dezordinea intervine pentru a o tulbura, agita, contesta. Dar, cum să nu interpretezi distribuirea de roluri pe care expoziţia o subliniază? – zeii apără ordinea şi demonii, în adversari, contrariul ei! Admisă ca necesară, dezordinea e calificată, implicit, ca malefică, ca stare tranzitorie ce trebuie depăşită, căci zeii înving mereu! Cînd însă lupta se prelungeşte abuziv, mitologiile inventă o putere superioară ce arbitrează şi impune pacificarea. Care ar fi ea în România de azi? Odată, Ion Caramitru îmi spunea că, pentru el, acesta ar fi rostul monarhiei. O asemenea neutralitate e uman posibilă? Pentru a-şi impune dreptul de intervenţie, nu trebuie ea oare să fie învestită cu o putere politică decizională? Care sînt regii nedecorativi? Azi, în lume, arbitrul suprem a dispărut! Sîntem singuri, noi cu noi. Prinşi într-un joc fără arbitru de centru!

Figurile dezordinii apar cînd intervine o eroare ancestrală, cînd o ruptură le permite să se insinueze în lume, să o destabilizeze. Ele se prezintă sub forme în general groteşti, monstruoase, încarnări ale răului necesar. Masca unui asemenea „erou rău“ se distinge prin deformările sale şi printr-o ambiguitate extremă, căci protagonistul produce, pe de o parte, dezordine, dar, pe de alta, are supravegherea ca activitate complementară. Privindu-l, cum să nu mă gîndesc la „organele“ noastre a căror mască mi se pare că o identific printre „figurile dezordinii“?! Ele intervin în locuri instabile, la încrucişări de drumuri, la cădere de noapte: dezordinea nu e programată, ea trebuie să se insinueze, să intervină prin surpriză, să deruteze şi să perturbe reperele. Celălalt nume al ei e „mişcarea“.

Înfruntarea între două poziţii contrarii, radical opuse, reclamă existenţa unor intermediari, „fiinţe-limită“ care facilitează pacificarea şi reinstaurarea ordinii, în măsura în care ele au acces şi la securitatea ordinii, şi la excesele dezordinii. Aceştia sînt vrăjitorii, şamanii, cei care voiajează de la o lume la alta, care ştiu că există un „aici“ şi un „dincolo“. Ei practică „voiaje cosmice“ şi operează „metamorfoze“, ei sînt deţinătorii puterii magice. Privind aceste personificări dismulate în spatele unor măşti duble, acoperite de pene lugubre, aceste figuri ale transgresiunii umane îmi amintesc cărţile care mi-au marcat ce-mi mai rămăsese din tinereţe cînd am sosit la Paris, cărţile atît de contestatului antropolog Castañeda, care descrie performanţele maestrului său mexican, Don Juan! Dar îmi spun totodată că e normal ca Grotowski, care a avansat cel mai profund în explorarea magică a corpului, să nu mai revină la teatru după ce i-a întîlnit personal pe maeştrii intermediari, depozitari ai unor forţe ce vor rămîne definitiv inaccesibile oricărui actor. Fără încetare, expoziţia activează în mine referinţe occidentale, referinţe indispensabile. Eu nu vreau să basculez *„de l'autre côté“*.

Magicienii nu operează singuri. Ei sînt acompaniaţi de „spirite auxiliare“, servitori secunzi, ajutoare indispensabile pentru intervenţii urgente. Spirite ce circulă fără dificultate de la o lume la alta… Shakespeare le-a dezvăluit puterea. Căci ce e Ariel din *Furtuna*, dacă nu „spiritul auxiliar“ al lui Prospero? Îi e chiar prizonier ce-şi cere eliberarea în schimbul serviciilor aduse. În căutare de echivalenţe inspirate de acest scenariu mitic, îmi spun că „spiritele auxiliare“ nu sînt decît expresia generică pentru toţi „oamenii din umbră“ care însoţesc puterea, care intervin în mod mai mult sau mai puţin anonim. Stăpînii nu sînt niciodată singuri. Ei se înconjoară de consilieri, amanţi şi amante, de „servitori voluntari“, cum îi definea La Mettrie pe curtezani… puterea se bazează pe prezenţa activă a „spiritelor auxiliare“.

Lumea „dezordinii“ e o lume shakespeariană, îmi spun mie însumi atunci cînd descopăr importanţa „clovnilor sacri“, cei care destabilizează puterea printr-un permanent exerciţiu de deriziune al ei! Ei admit existenţa sacrului, dar pentru a-l transgresa şi deborda. Funcţie recunoscută a bufonului, încă din Evul Mediu, dar cum să nu te surprindă prezenţa ei în marile scenarii mitice ale Orientului şi ale Africii?! Rîsul are o funcţie terapeutică: el relativizează puterea. El e un preludiu al „dezordinii“ care, superficial, agită „ordinea“. El e o păcăleală contestatoare, dar nu e revolta însăşi. Un interstiţiu respiratoriu. Mereu binevenit! În democraţie, politicienii sînt constrînşi să îl accepte, dictatorii îl sancţionează şi îl exclud.

Cu ironie, expoziţia introduce o secţiune: „băcănia forţelor“, unde sînt reunite toate ustensilele magice, amulete şi măşti, bastoane şi medicamente ce intervin în conflictul dintre ordine şi dezordine. Ele – ni se spune – au cunoscut curbe ascendente sau descendente, în funcţie de vremuri şi stăpîni. Azi, televiziunea nu participă ea din plin la „băcănia forţelor“ indispensabilă oricărui guvern?! Ea e amuleta magică a puterii moderne şi, totodată, „servitorul său auxiliar“. Funcţie dublă!

Pentru a evita scleroza ordinii, s-au inventat rituale ale dezordinii şi protagonişti experţi le-au pus în aplicare. Căci ce au fost bachanalele, „jocul nebunilor“ sau carnavalele, dacă nu nişte supape de securitate indispensabile regenerării corpului social? Ele sînt extreme, dar pasagere. Ceea ce nelinişteşte azi în România e permanenţa dezordinii! Dezordine cronică? Pentru a satisface scenariul cosmic binar, regnul ordinii ar trebui restabilit. Victoria durabilă a unui singur termen nu poate avea decît consecinţe drastice. Iată deviza, ieşită parcă din textul lui Erasmus, formulată de mama „nebunilor“: „Lumea e plină de nebuni şi cine nu vrea deloc să-i vadă trebuie să rămînă singur şi să-şi spargă în ţăndări oglinda“.

Ordine/dezordine… „Maeştii dezordinii“ după un moment de deflagraţie trebuie să se retragă pentru a lăsa loc „maeştrilor ordinii“. Acesta-i sensul secret al alternanţei romburilor de pe *Coloana infinitului*. Brâncuşi a înţeles mersul lumii. Politicienii nu! Să-l deplîngem sau să admitem acest eşec ca incurabil? Ipoteze egal legitime.

■ ■ ■

PUBLICITATE

LUNĂ PLINĂ
FESTIVAL DE FILM HORROR & FANTASTIC
16-19 AUGUST
BIERTAN
Detalii pe tiff.ro
Prezentat de
FESTIVALUL INTERNAȚIONAL DE FILM TRANSILVANIA
Partener de promovare:
gav
Recomandat de:
Radio Guerrilla
Parteneri media:
adevărul
DILEMA
CATAVENCII
Mesagerul
CULTURAL
cinemagia
LiterNet.ro
CINEMA
Film
CineFAN.ro
Ora de Sibiu
B365.RO

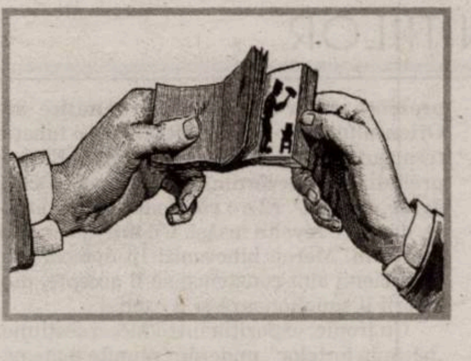

Marius CHIVU

feedbook

Coşmaruri & totalitarisme

● **Ana Dragu, *Păzitoarea*, Editura Charmides, 2012.**

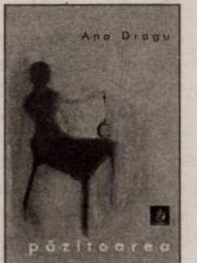

Dacă poemele Anei Dragu din volumul precedent, *Păpuşa de ceară* (2008), iernatic-nocturnale şi violent-morbide, construiau un apăsător joc de-a moartea în doi, *Păzitoarea* este mai mult o carte a dragostei şi-a absenţei. O atmosferă mai degrabă sumbră şi tensionată, punctată de flash-uri coşmareşti, însoţeşte imaginea iubirii dorite şi/sau distorsionate, viciate sau, dimpotrivă, potenţate de boală, îndepărtare, întuneric şi alte manii şi anxietăţi. Între singurătatea întinsă şi intensă şi momentele fulgurante şi neaşteptate de fericire, există însă diferite grade ale percepţiei corpului şi minţii, care suportă sau se manifestă deopotrivă prin accese de febră şi prin stări de frig, prin letargii şi convulsii, prin viziuni şi intuiţii: „am febră / şi în lumina asta / văd frumuseţea hidoasă a tuturor plantelor silite să crească / pe întuneric. // doar mă gîndesc la tine şi mă dor mîinile pînă la umeri / asta le îndepărtează de trup / împiedicîndu-le să mă îmbrăţişeze. // în locul umerilor / am două gropi în care plouă. / de cîte ori îţi vorbesc, afară fulgeră. // nici nu pot să-i spun vis / după ce am văzut-o întrupîndu-se stăruitor şi scrîşnit / aidoma mestecatului pe care îl fac manechinele / devorîndu-se într-o debara. // în cea mai cumplită linişte / dragostea noastră perfectă trece din noapte în noapte. // nici regrete. nici moarte, // doar febra asta miraculoasă / în care raţiunea dă greş / pentru că e un instrument prea precis“ („febră“).

Patul şi limbajul, altfel spus corpul şi cuvintele („cuvinte care să-i sudeze aşa cum singur trupul i-a apropiat“) semnifică două modalităţi de acces, alternative dar şi convergente, spre o supra/infrarealitate emoţională în care viziunea, senzaţiile şi intuiţiile se suprapun sau se substituie, creînd imagini bizare şi neliniştitoare: „să vedem ce se vede dimineaţa pe ape: // dragostea noastră e crema de ciocolată care se-ntinde / şi întinsă îndulceşte orice suprafaţă // o păstrăm în borcan. // aici e un cireş / un loc bun pentru dragoste. / putem să ne oprim o vreme din tăcere şi să vorbim cuvinte care nu / strică // facem orice pentru ca hainele mele să nu poată ieşi să-ţi caute trupul // şi să atîrne moarte de frig prin aer. // (ca să evităm haosul înghesuim tot frigul din cameră / în borcan) // apoi ne felicităm pentru ordine / şi ne felicităm călduros pentru viclenie. // noaptea ne acoperă ca o cîrpă ruptă...“ („ape“). Există multe schimbări de stări şi la fel de multe „treceri“, în aceste poeme concentrate, eliptice uneori, ca nişte mantre ale subconştientului afectiv care alternează sau mixează dorinţa cu spaima, voluptatea cu oboseala, nevoia cu refuzul, revelaţiile cu obsesiile: „mi-e dor de tine peste tot // obosesc repede cînd eşti departe / vorbesc mult / şi tai masa în două // sînt o bombă / programată să explodeze în faţa oricui se apropie prea mult // în faţa acestui bărbat care îmi încălzeşte tălpile. // am putea / privi acelaşi tavan împreună / topiţi de căldură şi de oboseală // am putea umbla prin casă legaţi la ochi numai plăcere // şi numai durere şi după nici cîteva ore / o mare lipsă de imaginaţie. // dar iadul înseamnă să nu te mai pot gîndi / şi pedeapsa pentru prea puţină dragoste nu e / moartea // ci nenumărate morţi“ („dragoste nu“).

Versurile – relatări (de coşmaruri sau de gesturi aparent comune), replici *(in absentia)* sau sentinţe (de sine) – scanează dragostea de zi şi de noapte, imaginară sau rememorată, levitînd între lumină şi întuneric, cînd intensă, corporală şi salvatoare („eşti uşa pe care ies atunci cînd mi-e frică“), cînd apăsătoare prin golurile lăsate în urmă sau chiar imposibilă prin uzare şi afectare. Dragostea secretă, din străfundurile conştiinţei, decoruri şi situaţii stranii în care cei doi îndrăgostiţi, deopotrivă esenţiali şi imposibili, pasionali şi uzaţi, se ating, îşi vorbesc, îşi amintesc şi se visează într-o căutare reciprocă în celălalt, nerăbdătoare şi asiduă uneori, gravă, mecanică sau tardivă alteori: „ce rău că sîntem încă bătrîni // treizecişipatru de mesaje într-o singură noapte / ca să ne spunem că sîntem încă tineri / că poate într-o zi ne vom vorbi de aproape // visez că sîntem deja bătrîni / cu abonament la aceeaşi bibliotecă / fie ea şi sătească / în care stăm de soare în fiecare zi / nu de dragul lecturii / ci pentru a ne ademeni / în lungi senzuale plimbări / printre rafturi // vorbim // despre vara în care ne-am iubit în fabrica de ceai / intoxicaţi cu plante medicinale / şi lunile nesfîrşite fără tandreţe în care n-am văzut nici un film / pentru că nu puteam urmări cu privirea / nici o succesiune de imagini care conţinea viaţă // orice fel de imagini / cu orice fel de viaţă // tu rîzi în visul ăsta / şi spui că sîntem încă tineri / al nu ştiu cîtelea bărbat care-mi spune «dragostea mea» // aşa bătrîn şi ultimul“ („coşmar 2“).

„raţiunea dă greş / pentru că e un instrument prea precis“.

Imaginarul suprarealist este placat pe detaliile, obiectele şi gesturile intense sau doar obscure ale cotidianului conferindu-i o calitate cumva domestică. De altfel, pusă sub semnul dialogului aproximării şi intuiţiei de sine a poeziei lui Mircea Ivănescu (din care este luat un motto şi căruia i se dedică un poem) în care şi „eu“, şi „tu“ sînt identităţi la fel de misterioase, versurile Anei Dragu fac apel, la fel de explicit, la imaginarul „de familie“ al lui Cristian Popescu: „să nu se supere familia ta / dar familia mea e mai bună / familia mea e la fel de frumoasă ca familia popescu / mult mai adevărată decît arta“ („lumină simplă“). Într-o cronică foarte exactă din *Euphorion*, Radu Vancu, el însuşi un fin poet şi un foarte bun cunoscător şi comentator de poezie, vorbeşte pe larg despre filiaţia naumiană a imaginarului poeziei Anei Dragu, dar, mai ales, despre translarea acestei suprarealităţi onirice în accidentele hazardat-obiective ale biografismului. Spune Radu Vancu: „Sinteza aceasta între Gellu Naum şi Mircea Ivănescu e posibilă şi pentru că există un termen mediu, *recte* un al treilea maestru, poate ceva mai discret, care funcţionează cumva mitigant, orientînd discursul poetic înspre soluţia hibridă a unui biografism fantast; e vorba despre Cristian Popescu, a cărui poezie face obiectul uneia dintre puţinele referinţe intertextuale ale unei poezii atît de categoric antilivreşti“. (De altfel, Radu Vancu însuşi teoretizează influenţa lui Cristi Popescu asupra propriei sale poezii – „poezia-ca-artă-de-familie“ – în volumul, apărut tot anul acesta, *Frînghia înflorită*, şi pe care îl voi comenta, inclusiv datorită acestei filiaţii comune, cu toate că într-o altă cheie şi tonalitate, în cronica de săptămîna viitoare.)

Aşa cum se poate vorbi despre un biografism fantast, la fel de bine s-ar putea spune despre poezia Anei Dragu că patentează un suprarealism minimalist, contrapunctic, unul de expresie, nu de construcţie. O altă influenţă interesantă, deşi vagă, acolo unde există sugestia unei sexualităţi bolnăvicioase, ar putea fi Angela Marinescu care ar fi putut scrie un poem cu titlul „totalitarism sexual“. Mixajul delicateţii gesturilor apropierii, cu percepţiile *dark* şi cu viziunile de coşmar ale subconştientului din acest discurs poetic deopotrivă oniric şi biografic, erotic şi funebru, tandru şi violent, face din *Păzitoarea* un original poem topografic ce (supra)aproximează, cu o simplitate uneori dezarmantă a expresiei, mişcările şi formele incandescente, rarefiate, instabile ale dragostei, straniu animal interior ce trebuie îngrijit şi păzit să nu scape în nopţile cu lună „aproape rotunjită“.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Beatrice Fontanel, Daniel Wolfromm, *Mică istorie a prezervativului*, traducere din limba franceză de Ion Doru Brana, Editura Nemira, 2012.**

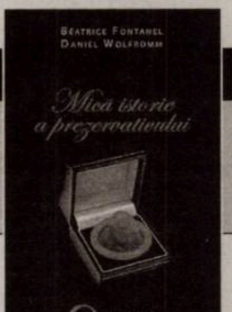

Mică, mică, această *Istorie a prezervativului*, dar vioaie şi vînoasă. Şi structurată cu cap, ca să zic aşa. Şi foarte... la obiect.

Ca toate lucrurile esenţiale, prezervativul exista deja în Antichitate, confecţionat fiind din materialele vremii, adică din intestin de oaie. Ideea nu era chiar strălucită, dar era cam singura, aşa că modelul acesta „bio“ avea să străbată epoci de-a rîndul, cunoscînd doar mici variaţiuni (intestinul de capră sau de viţel, eventual garnisit cu o panglicuţă de mătase). Pînza îmbibată cu decocturi astringente nu avea cum să cîştige întîietate, aşa că a rămas o simplă bizarerie. În schimb, cauciucul galvanizat (sec. XIX) se va impune cu destulă rapiditate, pentru ca mai apoi latexul şi ultrarafinările aduse prin polimerizări să facă legea în materie de *condom*-uri, pînă în zilele noastre.

Povestea prezervativului nu înseamnă însă doar o cronologie a perfecţionărilor permise de chimie, tehnică sau marketing, ci, înainte de orice, o lungă şi aprinsă dispută între rezonurile medicale şi ale liberului arbitru, pe de o parte, iar de cealaltă, politicile nataliste, aberaţiile scientiste sau moraliste, plus abordările inchizitoriale. Le găsim pe toate în această cărticică de seară, cu sarea, piperul şi ciuşca de rigoare.

În paralel, sînt consemnate şi mijloacele contraceptive femeieşti. Unele, de o inginerie aiuritoare – de pildă, „filuterul“ din Belle Époque, o năzdrăvănie a cărei utilizare era „mai apropiată de tehnicile forajului petrolier decît de ginecologie“. Altele, comic de naive – precum strănutul „de după“, recomandat cîndva în Franţa. Te pomeneşti că de-aia sărim şi astăzi ca arşi, cu urări de noroc, la orice „hapciu!“ din jur.

PUBLICITATE

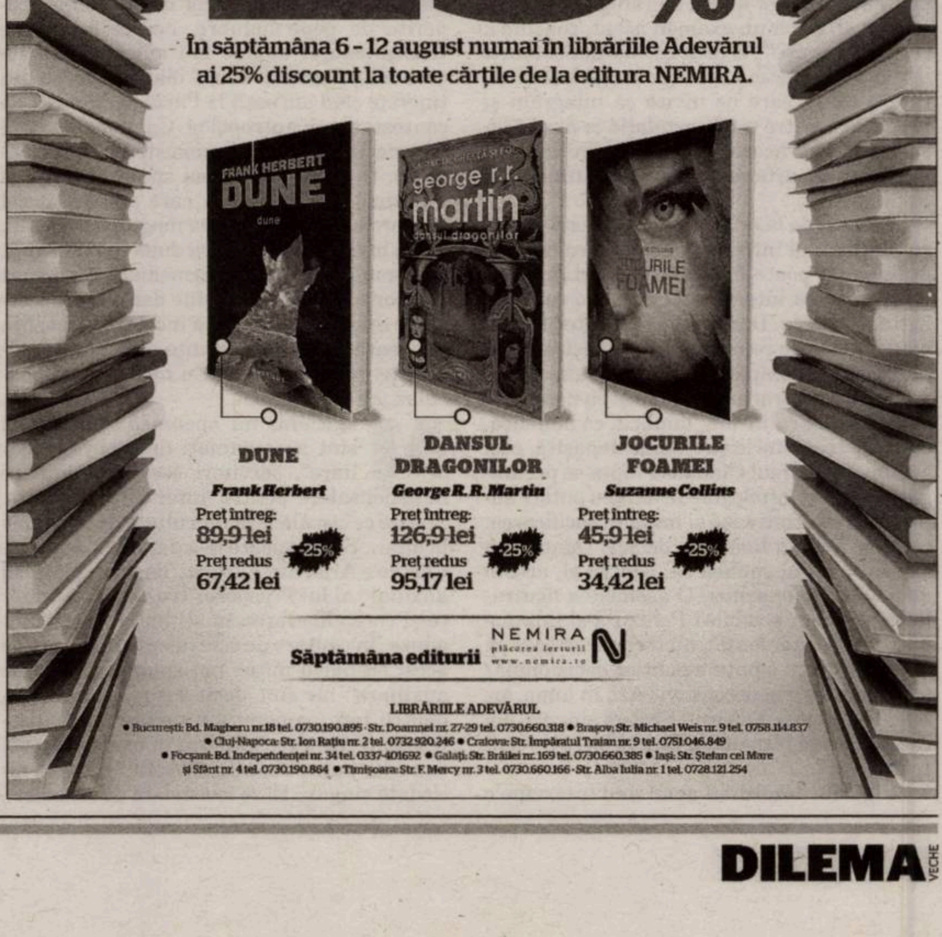
librăriile adevărul şi NEMIRA plăcerea lecturii www.nemira.ro
TE PROVOACĂ LA CITIT!
REDUCERE
25%
În săptămâna 6 – 12 august numai în librăriile Adevărul ai 25% discount la toate cărţile de la editura NEMIRA.
DUNE
Frank Herbert
Preţ întreg: ~~89,9 lei~~
Preţ redus 67,42 lei
-25%
DANSUL DRAGONILOR
George R. R. Martin
Preţ întreg: ~~126,9 lei~~
Preţ redus 95,17 lei
-25%
JOCURILE FOAMEI
Suzanne Collins
Preţ întreg: ~~45,9 lei~~
Preţ redus 34,42 lei
-25%
Săptămâna editurii NEMIRA plăcerea lecturii www.nemira.ro
LIBRĂRIILE ADEVĂRUL
● Bucureşti: Bd. Magheru nr.18 tel. 0730.190.895 · Str. Doamnei nr. 27-29 tel. 0730.660.318 ● Braşov: Str. Michael Weis nr. 9 tel. 0758.114.837
● Cluj-Napoca: Str. Ion Raţiu nr. 2 tel. 0732.920.246 ● Craiova: Str. Împăratul Traian nr. 9 tel. 0751.046.849
● Focşani: Bd. Independenţei nr. 34 tel. 0337-401692 ● Galaţi: Str. Brăilei nr. 169 tel. 0730.660.385 ● Iaşi: Str. Ştefan cel Mare şi Sfânt nr. 4 tel. 0730.190.864 ● Timişoara: Str. F. Mercy nr. 3 tel. 0730.660.166 · Str. Alba Iulia nr. 1 tel. 0728.121.254

„A existat un moment cînd am vrut să devin lingvistă“

– interviu cu Luiza ZAN –

Vă mai amintiți cum a fost cînd ați urcat prima dată pe o scenă?

Îmi amintesc chiar foarte bine, pentru că și azi am aceleași emoții. Aveam patru ani, eram parcă la Babadag și făceam cu grădinița o cîntare din cele care se făceau pe vremea lui Ceaușescu. Stăteam pe scenă frumos aliniată, împreună cu colegii mei, și îl țineam de mînă pe băiețelul de care eram foarte îndrăgostită. Cred că eram mai emoționată din cauza lui decît pentru că mă aflam pe scenă. Țin minte doar lumina puternică a reflectoarelor, sala ca un hău negru și pe el în stînga mea. Atunci am simțit acea emoție pe care ți-o dă cîntatul, nu neapărat pentru că te afli pe scenă, ci pentru că vrei să-i cînți cuiva care ți-e drag și să exprimi lucruri pe care nu le poți pune în cuvinte. La vremea aceea nu eram conștientă de prezența publicului. Asta s-a întîmplat mai tîrziu, prin clasa a IX-a, cînd aveam asemenea emoții, încît îmi era frică să nu leșin. Primul meu public au fost profesorii de la Liceul de muzică, în fața cărora trebuia să dăm diferite examene. Aveam de fiecare dată senzația că mă adresez unor judecători. Mai tîrziu, cînd am început să dau spectacole, îmi amintesc că nu mă puteam uita la public; pînă m-a învățat cineva să privesc într-un punct fix.

Cînd s-a produs acel flux care vă conectează cu sala?

Asta s-a întîmplat cînd am început să cînt jazz. Eram tot în liceu și, la sfîrșitul unui recital de canto clasic, am cîntat o piesă de jazz la pian și cu vocea. Asta a fost diferența majoră. În momentul acela mi-am dat seama că am ceva de spus cuiva anume. Interesant este că, atunci cînd cîntam clasic, mi se părea mereu că pășesc pe un teritoriu străin. De îndată ce am început să cînt jazz, m-am simțit ca acasă. Am văzut repede că acolo mi-e inima.

Ați învățat să cîntați, sau știați de la bun început?

Eu spun și acum că habar n-am să cînt. Asta nu vine din falsă modestie, ci mai degrabă din conștiința faptului că, pe măsură ce te deștepți, îți devine tot mai clar cît de mult mai ai de învățat. Și cred că vine o vreme cînd, după ce ai acumulat destul, vezi că trebuie să te întorci la bază: sufletul, vocea. Cred că asta am învățat: să-mi dezbrac vocea. Adică, în termeni muzicali, ar însemna să-ți iei instrumentul, să-i descoperi toate secretele, să-i încerci toate posibilitățile, să-i înveți toate trucurile și după aceea să te reîntorci la corpul tău și să vezi ce poți face cu el. Atunci îți dai seama că trebuie să ai un anumit echilibru interior ca să te poți urca pe scenă și să spui: eu prin asta mă exprim. Dar, ca să răspund la întrebare, nu-mi aduc aminte de nici un moment în care să nu fi cîntat. A existat un moment cînd am vrut să devin lingvistă, să învăț limbi străine, dar niciodată în afara cîntatului.

Vă percepeți vocea ca pe un instrument?

Da. Vocea este instrumentul meu și cîteodată scîrțîie. Vocea este cel mai dificil și cel mai frumos instrument. Cel mai maleabil, cel mai flexibil și cel mai căpos. Mie mi se pare că a lucra conștient cu vocea, chiar și în afara muzicii, este un lucru foarte important pentru dezvoltarea personală. Vreau chiar să fac un workshop pe această temă.

Cînd ați știut ce vreți să faceți?

În 1996 a venit la noi un prieten de-al tatălui meu din Belgia cu o cutie de CD-uri. Noi încă nu aveam CD player acasă, așa că m-am dus la el în mașină să le ascult. Unul dintre ele era cu Nat King Cole. După ce am stat în mașină toată după-amiaza și am tot ascultat cele 33 de piese de pe CD-ul acela, mi-am zis: eu asta vreau să fac! Nu conta că era un vocalist, și nu vocalistă, pentru că eu nu fac nici măcar diferența între vocaliști și instrumentiști. Mie, Miles Davis îmi vorbește la fel ca și Billie Holiday. Pe vremea aceea eram deja la liceu și voiam să dau examen la percuție. Veneam din zona rock-ului și voiam neapărat să învăț să bat la tobe; cred că acesta va rămîne visul meu neîmplinit. Pînă la urmă – pentru că la percuție nu exista secție de tobe, ci doar de țambal și alte cîteva instrumente tradiționale –, am dat examen de admitere la canto.

Dacă ați face o succintă rememorare a drumului devenirii ca vocalistă, care „stații“ vi s-ar mai părea acum semnificative?

În afară de întîmplarea de la 4 ani și de momentul cu Nat King Cole, am mai avut o fază în liceu, cînd am alcătuit o trupă de jazz, împotriva voinței directoarei care considera că jazzul este o muzică satanistă. Un alt moment semnificativ a fost întîlnirea cu Rick Condit, saxofonistul din Louisiana, care mi-a fost profesor și mentor la facultate. Cînd i-am spus că vreau să fac jazz, mi-a zis: OK, vino mîine cu o listă de o sută de piese pe care știi să le cînți și hai să vedem ce putem face. A doua zi m-am dus la el cu 83 de piese și i-am spus că pe celelalte le pot învăța foarte repede. Atunci m-a acceptat. Am învățat enorm de la el. Un alt moment a mai fost Festivalul de jazz de la Montreux, din 2004. Am luat premiu și în 2003, dar recunosc cu rușine că țin minte mai bine ediția din 2004.

Există un motiv special?

Da, premiul din 2004 a fost acordat în anumite circumstanțe. Cineva din organizarea festivalului mi-a spus că Angelique Kidjo, care era președinta juriului, insistase să-l primesc eu, pentru că i-a plăcut *feeling*-ul cu care am cîntat, dar a existat o concurentă care era mai bine pregătită tehnic și care, pînă la urmă, l-a luat, pe bună dreptate. În 2003 a fost foarte fain, pentru că am cîntat cu niște supermuzicieni ca Geri Allen la pian, Robert Hurst la contrabas (pe care după aceea l-am văzut cu Diana Krall) și Eric Harland la tobe. Tot ce a urmat după aceea e un tăvălug de concerte, de oameni incredibili, cu care am lucrat, și de foarte, foarte multe evenimente, dar cumva, parcă în 2004 s-a hotărît că asta am să fac. Deci, de atunci asta este ceea ce lucrez cel puțin opt ore pe zi. Ăsta este job-ul meu. Este un job pentru care poate să mă invidieze toată lumea, pentru că sînt foarte fericită că-l am.

„Am început acum cîtva timp un roman“

În care cîntec vă regăsiți cel mai bine muzical? Și emoțional?

Justă departajarea. În momentul acesta, mă regăsesc cel mai bine emoțional în „I'm a Fool to Want You“ a lui Billie Holiday. Muzical, mă regăsesc într-o piesă de-a mea care se numește „Călare“. În primul rînd, pentru că textul mă reprezintă și apoi pentru că melodia conține citate din George Enescu și din muzica evreiască, țigănească.

Ce piesă v-ați fi dorit să o compuneți dumneavoastră?

„Luiza“ de Antonio Carlos Jobim. Piesa asta simt că mă reprezintă în totalitate și că fiecare cuvînt din ea are sens.

Cît este simțire și cît este tehnică în vocea dvs.?

Asta este o întrebare grea, pentru că aici este vorba de un proces osmotic. Un om bine pregătit tinde mereu spre a găsi punctul de echilibru între cele două componente. Acest echilibru trebuie să existe, pentru că altfel nu se poate. Mie îmi place foarte mult să gîndesc pe scenă. Să simt, dar și să gîndesc. Unii spun că important este să simți muzica pentru a o putea reda. Am întîlnit ambele variante. Dacă muzica este un limbaj, atunci cu cît îl stăpînești mai bine, cu atît mai simplu va fi pentru oameni să-l înțeleagă.

Pe ce criterii vă alegeți repertoriul?

Îmi aleg piese care m-au impresionat pînă la lacrimi, piese triste sau care reprezintă o provocare din punct de vedere tehnic. De exemplu, piesa „Luiza“ am auzit-o pentru prima dată cînd ploua, eram tristă... Mă aflam în mașină cu Alex Mann, iar Alex, ca să toarne sare pe rană, mi-a spus: „Uite, îți pun o piesă care o să-ți placă. Trebuie neapărat s-o cînți“. După ce am auzit-o, m-am pus pe plîns în șiroaie. Și bineînțeles că am cîntat-o.

Vă preocupă scrisul?

Asta cu scrisul se întîmplă pentru că am constatat că de multe ori mă ajută să mă exprim mai bine decît cînd vorbesc. Cînd sînt tristă, scriu cel mai bine. Există o intenție de roman, pe care l-am început acum cîtva timp. L-am trimis unui om, la părerea căruia țin foarte mult și care mi-a dat sfaturi foarte bune. Deci aceasta ar fi o premisă. Poezie nu am prea scris, dar, din ce-mi spune prietenul meu, romanul meu ar fi cam prea poetic. Cînd am să-mi cristalizez anumite lucruri și o să am un discurs simplu și clar, am să-l scriu pînă la sfîrșit.

Cum vă imaginați următorii zece ani?

Nu mă pot gîndi așa departe. Ăsta este drumul... Înainte vreme, credeam într-o linie dreaptă care duce într-un punct fix. Acuma cred că drumul se construiește în fiecare clipă și direcțiile se schimbă atît de repede, încît nu am cum să construiesc pentru atîta timp. Ce pot să-ți spun cu certitudine este că peste zece ani, fiica mea, Eva, o să aibă 12 ani și că, dacă mă gîndesc așa, e foarte interesant. Nu mă văd făcînd altceva decît muzică, fie că predau, fie că sînt pe scenă, iar planul concret este să trăiesc intens fiecare moment și să-mi iau timp pentru lucrurile cu adevărat importante. Dacă peste zece ani o să pot să trăiesc liber, să iau decizii fără să rănesc pe nimeni în esență și să fiu sinceră cu mine și cu ceilalți, atunci voi putea spune că m-am realizat.

Varianta integrală a interviului pe dilemaveche.ro.

interviu realizat de Adriana CÂRCU

■ ■ ■

DILEMA VECHE vă recomandă

■ În Sala Foaier a Muzeului Țăranului Român, expoziția de fotografie „Ada Kaleh. Insula din suflet“ reface din imagini destinul tragic al micuței insule de pe Dunăre, în aval de Orșova veche, dispărută împreună cu aceasta sub apele fluviului, în momentul în care s-a încheiat construcția Hidrocentralei Porțile de Fier I, la începutul anilor ’70. Imediat după vernisajul de joi, 2 august, va exista și o proiecție de filme documentare despre Ada Kaleh realizate în epocă de studioul Sahia Film, plus filmul, din 2009, *Ada Kaleh Stories* de Ismet Arasan. (Marius Chivu)

craii de burta veche

Mantou cu carne de crab la abur

饅頭

mántou

Mantou, numit și „pîine chinezească fiartă la abur“, reprezintă – alături de colțunași, ravioli, piroște, pelmeni sau găluște – unul dintre cele mai răspîndite moduri de a găti aluatul, umplut sau nu, prin fierbere în apă sau la aburi. Varianta cea mai apropiată geografic de Europa, care încă amintește, prin nume, de originea chinezească, sînt colțunașii turcești *mantî*.

Amestecați o jumătate de vadră de făină de grîu cu un pahar de alcool cerealier, trei căni mari de apă și cu puțină soluție de alaun (piatră-acră). (Alaunul/*fán* e folosit în bucătăria chineză din timpuri străvechi; se spune că albește aluaturile și le conferă o consistență aparte.) Frămîntați bine, pînă obțineți o cocă nici prea moale, nici prea vîrtoasă.

Pregătiți o tocătură din carnea de la 3-4 crabi opăriți în supă de legume, puțină carne tocată (de porc, pui sau vită), vin de orez, ceapă și ghimbir.

Întindeți coca pe o planșetă și rulați apoi foaia pentru a obține un sul cît mai lung. Tăiați sulul în rondele și formați în mijlocul fiecăreia o adîncitură, printr-o scurtă apăsare cu degetul mare. Umpleți scobitura cu tocătura de crab. Închideți apoi găluștele, dîndu-le o formă cît mai rotundă și aranjați-le, cu închizătura în jos, pe fundul coșului de fiert la abur. Acoperiți coșul cu o pînză, așezați-l deasupra unui vas cu apă, astupați totul cu un capac și puneți vasul la fiert, pe foc iute. O fierbere prelungită nu dăunează defel; *mantou* vor fi cu atît mai fragede.

Amicul Dejun

礬

fán (alaun)

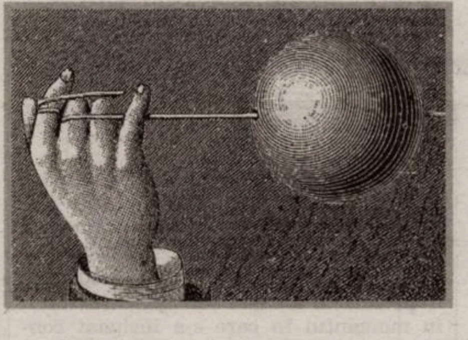

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

De la „low budget“ la „non budget“

– ce e de făcut? –

Spania nu are nici pe departe cultura protestului din Franţa. Micile conflicte de muncă se negociază repede, înainte să se ajungă la grevă. Revendicările „mari“, dacă au sprijin popular, îşi găsesc şi ele soluţii, conflictele de stradă madrilene sînt mai potolite decît marile demonstraţii pariziene. Dar criza economică s-a acutizat. De luni întregi, guvernul ciunteşte de unde apucă – din salarii, pensii, cheltuieli de tot felul. Obiectivul e reducerea cu 35 de miliarde de euro a cheltuielilor de stat. *Grosso modo,* fiecare minister are cu 16% mai puţini bani decît în anul precedent. Era şi normal ca cetăţenii să iasă mai des în stradă. Din cît se pare, au învăţat de la francezi cum să-şi ceară drepturile. Iată cum se văd protestele spaniolilor:

> *„Bibliotecile sînt instituţii care garantează dreptul fundamental la educaţie. Să închizi biblioteci în vreme de criză e ca şi cum ai închide spitale în vremea ciumei.“*

■ O unitate de pompieri din Asturia – şi aceasta afectată de tăierile de fonduri – a găsit o metodă foarte eficientă de a-şi transmite nemulţumirile. Pompierii s-au dezbrăcat, au stat cu faţa la zid şi s-au lăsat fotografiaţi. Deasupra lor, un anunţ: „După atîtea reduceri, am rămas în fundul gol“. Fotografia a făcut înconjurul Spaniei şi apoi al lumii, pe reţelele de socializare. Între timp, numeroase alte unităţi de pompieri din Spania au preluat acest model de protest. Pompierii pozează cam în aceleaşi poziţii şi sînt de fiecare dată la fel de fotogenici. Revendicările sînt aceleaşi peste tot. Însă unele mesaje nu pot fi reproduse aici.

■ Agolada e o comunitate galiţiană mică, din centrul ţării. Oamenii din regiune se tem că le va fi închisă biblioteca – singura din toată provincia. Asta ar însemna că 3000 de locuitori n-ar mai avea acces gratuit la cărţi. Bibliotecarii şi arhivarii, în pericol să-şi piardă joburile, sînt în alertă. Uniunea profesională a formulat petiţii şi le-a postat pe Internet. „Bibliotecile sînt instituţii care garantează dreptul fundamental la educaţie. Să închizi biblioteci în vreme de criză e ca şi cum ai închide spitale în vremea ciumei“ – se menţionează în scrisoare.

■ Scriitorul Jordin Soler în *El País:* „Dintr-un aberant sentiment al conştiinţei naţionale, din negurile depresiei, guvernul încearcă să scape de toate instituţiile care nu generează bani pe termen scurt. Astfel, guvernul spaniol distruge adevărata bogăţie, cea care nu poate fi cumpărată cu bani“.

■ Pentru că multe teatre mici – mai ales din provincie – au fost închise din lipsă de fonduri, actorii se privatizează. Angajaţii teatrelor – nu le spun companii, căci nu sînt reuniţi formal într-o întreprindere sau asociaţie – fac spectacole în aer liber. Joacă „la pălărie“ (adică: trecătorii sînt îndemnaţi să pună cît cred ei de cuviinţă), dar de cele mai multe ori aproape gratis, pentru că nimeni nu are bani să plătească. În unele orăşele s-a încercat preluarea cinematografelor mici de către asociaţiile de spectatori şi administrarea privată a filmelor din arhivă.

■ Renumitul Festival de Teatro de Mérida a acumulat datorii de 3,5 milioane de euro, în ultimii ani. Directorul festivalului spune că această criză a lovit Spania într-un moment de mare creativitate. Problemele economice de acum ar duce la o „latino-americanizare“ a teatrului spaniol. Adică: reinventare permanentă, improvizaţie sistematică. Cei care văd părţile bune sînt de reacredinţă.

■ Félix Ovejero Lucas, într-un editorial (intitulat: *„Crisis y culpas“*): „Deciziile economice nu ar trebui să fie minate de criterii morale“. Autorul e economist la bază, dar şi scriitor. Afirmaţia a fost reluată, citată, reinterpretată în diverse formule de adepţii reducerilor. Artiştii ultragiaţi s-au mobilizat şi i-au răspuns invocînd „principiile de bază ale egalităţii“.

■ După *low budget,* termen care, în vremurile bune, însemna „buget redus“ (ce lux!), s-a inventat acum un nou termen: *„non budget“*. Ce-o să mai urmeze?

■ ■ ■

Stanislas PIERRET

Cîteva clarificări

Doresc să răspund la articolul Simonei Sora, intitulat *Drame à la Bibliothèque Française,* publicat în revista dumneavoastră în 26 iulie, aducînd la cunoştinţa prietenilor şi publicului Institutului Francez cîteva clarificări, pentru a corecta în acest fel unele inexactităţi, sau mai curînd aproximaţii, ale autoarei, în ceea ce priveşte Biblioteca Institutului Francez. În nici un caz nu se pune problema reconsiderării sau a distrugerii unui instrument care şi-a dovedit calităţile şi a făcut fericirea intelectuală a mai multor generaţii, inclusiv în timpul anilor grei de oprimare comunistă. Încă şi mai puţin de a distruge cărţile, cum a fost cazul în timpul dramei comunismului… Fondul actual al mediatecii este unic în Europa, şi nu vom distruge astăzi ceea ce am reuşit să colecţionăm de-a lungul anilor, constituind, o repet, o bijuterie a mediatecilor în Europa Centrală şi Orientală. Cei pasionaţi de literatura franceză şi francofonă vor putea totdeauna să vină şi să ia cărţi sau să le consulte pe loc. Dar, din cînd în cînd, este necesară o „triere“ (operaţie normală şi obligatorie într-o bibliotecă care nu are ca misiune conservarea şi este destinată publicului) şi criteriile alese au fost: circulaţia documentului, aspectul său fizic şi dublurile. Operaţia de triere ajută deseori la mai buna punere în valoare a colecţiilor existente sau la reînnoirea lor. În fine, trebuie eliminate anumite documente, pentru a putea face loc noilor achiziţii. În articolul său, Simona Sora pare a fi prizoniera unui concept de bibliotecă astăzi depăşit. Astăzi este necesar să modernizăm acest instrument şi să trecem de la biblioteca de odinioară la o nouă logică, cea a mediatecii şi a centrului de resurse despre Franţa contemporană, capabilă să atragă noi categorii de public şi să facă ţara noastră şi mai atractivă. Şi nu am putea primi această provocare rămînînd ascunşi la etajul doi; ca atare, am decis transferul mediatecii la parter.

O mediatecă nu trebuie confundată cu o bibliotecă de depozitare care ar avea ca vocaţie primirea şi stocarea tuturor cărţilor şi a tuturor cunoştinţelor în franceză. Ea trebuie să evolueze în propunerile sale, în relaţiile sale cu cititorii şi să ţină cont de progresele tehnologice şi culturale.

Unul din semnele de vitalitate ale unei mediateci îl reprezintă nu numărul de volume, ci circulaţia cărţilor sale, numărul de noutăţi şi rata sa de „triere“. Cifra citată este finalmente modestă în condiţii de biblioteconomie normală. Mediateca Institutului Francez rămîne prima mediatecă din reţeaua culturală franceză din Europa, şi se pregăteşte pentru evoluţiile din lumea contemporană. Deja ne-am angajat în postarea online a catalogului ansamblului mediatecilor franceze din Cluj-Napoca, Timişoara şi Iaşi, în cadrul creării, de la 1 ianuarie, a noului Institut Francez din România. Între aceste instituţii funcţionează un sistem de împrumut. Pregătim un sistem de consultare al presei pe „tablete“ şi, în final, un acces pentru resurse informatice franceze online, pornind de la o înscriere la serviciile Institutului Francez. Transformările s-au desfăşurat sub îndrumarea unui expert francez în domeniul mediatecilor din lume, dar şi cu o estimare asupra mizelor viitoare.

Ceea ce motivează evoluţiile Institutului este preocuparea faţă de public, perceput nu ca un client, ci ca un utilizator. Consolidarea colecţiilor, începînd cu 2010 – înainte de asta cărţile erau separate de discuri şi de filme, biblioteca pedagogică ocupa un spaţiu distinct –, apoi mutarea mediatecii pentru a permite un acces direct, conectat la celelalte servicii şi echipamente ale Institutului merg în acest sens.

Articolul, care se concentrează pe un element al dispozitivului, pare a uita de amploarea ofertei şi a serviciilor pe care IFR le propune publicului român. Mediateca este de acum înainte legată fizic de Sala „Elvira Popesco“, care a fost integral renovată şi dispune de un echipament informatic modern. Cititorii, care sînt şi spectatori, îşi pot completa experienţa cu ajutorul a diferite suporturi şi echipamente. Cei care învaţă limba franceză pot, între două cursuri, să citească – şi odată redeschiderea parţială terminată (articolul omite să precizeze că transformarea este în curs de desfăşurare, pentru o redeschidere de cîteva zile înainte de vacanţa de vară), atrium-ul Institutului va constitui fără îndoială una din cele mai frumoase săli de lectură din Bucureşti.

Institutul Francez, asemenea Bucureştiului, este un organism viu, în mişcare, care nu întoarce spatele modernităţii, ci integrează schimbările din lume şi nevoile tuturor categoriilor de public. O nouă instituţie există de la 1 ianuarie 2012: este Institutul Francez din România, care posedă astăzi patru direcţii regionale la Bucureşti, Cluj-Napoca, Iaşi şi Timişoara, cu competenţe pe ansamblul regiunilor. Acest nou Institut are competenţe extinse şi trebuie să se doteze cu noi instrumente de prim rang, printre care o nouă mediatecă şi un portal informatic. În ceea ce priveşte mutarea şi transferul mediatecii la parter, pot înţelege o anume nostalgie, poate chiar o anume decepţie a publicului care era obişnuit cu etajul doi al clădirii. De fapt, această mutare, pe care noi am dorit-o, reprezintă un plus pentru acest public. Lucrările sînt în curs şi mai este mult de făcut. Reparaţiile din noul local, crearea unor spaţii agreabile pentru lectură (care lipsesc pentru moment, sînt de acord), renovarea mobilierului, punerea la zi a colecţiilor şi formarea personalului sub îndrumarea unor specialişti vor participa la această valorizare. Fără a uita de instalarea de servicii informatice şi de proiectul de împrumut numeric. Bucureştiul s-a schimbat enorm faţă de perioada comunistă. El se dezvoltă cu viteză şi oferă astăzi o faţă comercială şi arhitecturală de vîrf. Va trebui să avem grijă să propunem o formulă inovatoare şi ambiţioasă nu numai pentru mediatecă, dar şi pentru cursuri şi pentru activităţile noii instituţii şi a direcţiilor sale regionale. Este o provocare la care trebuie să răspundem cît mai repede, dacă vrem să rămînem competitivi.

***Stanislas Pierret** este Consilier de cooperare al Ambasadei Franţei şi Director al Institutului Francez din România.*

■ ■ ■

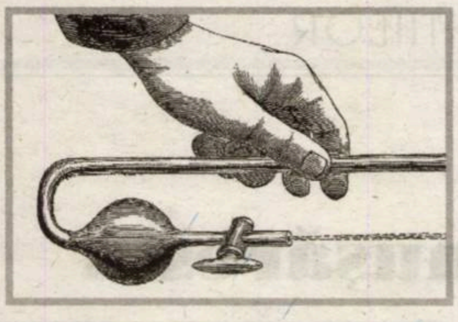

Oana STOICA

rosencrantz & co

Frumusețea ca uniformă

● *Urîtul*, de Marius von Mayenburg, regia Theodor-Cristian Popescu, Teatrul German de Stat din Timișoara

Un cub zăbrelit de metal cu leduri ca o celulă de interogatoriu. Lumină rece, chiar și atunci cînd țipă în culori tari, portocaliu sau galben. Cîteva siluete androgine, îmbrăcate în uniforme cenușii ca salopetele de cosmonaut. Mai multe personaje poartă aceleași nume și sînt jucate de aceiași actori. E destul de dificil de înțeles care-i cine. Succesiunea scenelor e rapidă, fără avertizare. Doar lumina se modifică, uneori e neutră, alteori devine obositoare și scormonitoare, chirurgicală sau colorată, ca de discotecă. În acest decor pop & SF (scenografia Velica Panduru), personaje descărnate, caractere scheletice se mișcă într-un ritm constant, robotic (una dintre sursele de inspirație a fost *Odiseea spațială 2001* a lui Stanley Kubrick). Spectacolul lui Theodor-Cristian Popescu *Urîtul* se articulează exclusiv din lumini și din muzica abrazivă a lui Vlaicu Golcea care marchează schimbările de loc și de personaje. Senzația este de spectacol-puzzle mai mult decît de spectacol-videoclip, căci jocul de-a ghicitul personajelor captivează în primă fază, pentru ca apoi să capete un sens neașteptat. În fapt, spectacolul prefigurează lipsa de individualitate ca element esențial (și coșmaresc) al viitorului.

Depersonalizare majoră:
omul ca anexă a unui obiect.

Teatrul German din Timișoara se află la al doilea spectacol pe un text de Marius von Mayenburg. În urmă cu cîțiva ani, regizorul Radu-Alexandru Nica a montat cea mai cunoscută piesă a dramaturgului german, *Chip de foc*. Von Mayenburg identifica acolo dezintegrarea familiei contemporane ca generator de violență. Disecția pe psihicul adolescentin, care reacționează visceral la traume familiale, se subsumează unei teme vehiculate în scriitura contemporană (Ian McEwan – *Grădina de ciment).* Partenerul lui Thomas Ostermeier la Schaubühne, Berlin, pentru care traduce și rescrie texte clasice sau contemporane în scenarii ingenios-logice (antologic rămîne scenariul său la *Hamlet* în care a redus personajele la șase, a scuturat volutele metaforelor shakespeariene, a tăiat draconic textul urmărind strict funcționalitatea poveștii), Marius von Mayenburg este foarte atent la dramele/tragediile contemporane. Lumea se schimbă și ființa umană trebuie să răspundă unor cerințe care îi modifică personalitatea și, uneori, chiar persoana.

Urîtul pornește aparent de la un concept clasic: frumusețea ca ideal al umanității. Laudă celui frumos! Conceptul este însă deformat. Frumusețea este necesară astăzi pentru că *vinde*. Marketingul contemporan îl folosește pe om ca accesoriu pentru publicitate. O mașină nu se vinde fără imaginea unei fete aproape nude, pe capotă. Cumperi mașina și ai fata, asta este sugestia care transformă omul în *bonus*. Depersonalizare majoră: omul ca anexă a unui obiect. În *Urîtul,* situația este împinsă pînă la absurd. Lette, inventatorul unui ștecăr, își face o operație estetică pentru a-și putea prezenta produsul la o conferință. Firma pentru care lucrează decisese să trimită un alt angajat în locul lui, întrucît Lette este urît și asta afectează șansele de a vinde produsul. De la acest enunț, von Mayenburg ridică mai multe probleme. În primul rînd, care este prototipul frumuseții? Care sînt standardele, cine decide ce e frumos și ce nu, care este reperul estetic absolut? Au fost făcute studii despre proporțiile perfecte ale feței, artiștii plastici au produs, de-a lungul timpului, prototipuri de frumusețe, dar receptarea ca „frumos“ sau „urît“ rămîne, în esență, subiectivă. Conceptul asupra frumuseții diferă în timp, de la o cultură la alta (Venus din Millo sau Kate Moss). Regizorul Theodor-Cristian Popescu a avut inteligența de a alege o figură neutră pentru acest rol (Alex Halka), tocmai pentru a demonstra că percepția e relativă. Mai mult, după operație, figura actorului nu se schimbă. Nu e vorba de un efect placebo – îl „vedem“ frumos pentru că știm că a fost „îmbunătățit“ –, ci despre anularea categoriilor estetice. Căci în momentul în care Lette devine frumos, ceilalți îi copiază chipul și îi anulează astfel unicitatea. El nu mai este nici frumos, nici urît. Este un oarecare. Un om fără chip. Diferența este cea care individualizează, personalizează, valorizează.

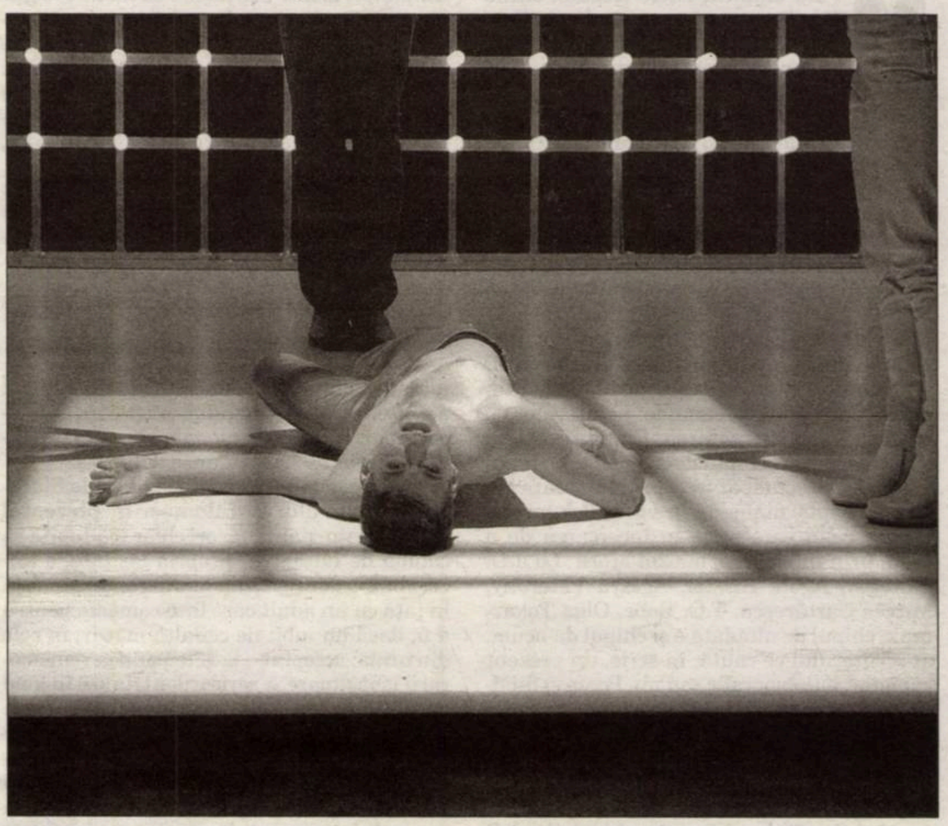

Tabloidele sînt pline de chipuri fără expresie,
serii de păpuși gonflabile însuflețite.

Von Mayenburg emite o ipoteză pesimistă: în goana după frumusețe, oamenii ajung să semene între ei pînă la identificare. Frumusețea se banalizează. Concluzia este aceeași ca în *Povestea porcușorului verde*, din piesa lui Martin McDonagh, *Omul pernă:* fii fericit pentru că ești diferit! Și aici, von Mayenburg atrage atenția asupra demenței generalizate pe care a generat-o chirurgia plastică. Tabloidele sînt pline de chipuri fără expresie, serii de păpuși gonflabile însuflețite. Apare însă și reversul frumuseții de bisturiu. După cîțiva ani de la operații, cînd pacientul îmbătrînește, îi „cade“ fața. Aceleași tabloide, care glorifică perfecțiuni umane obținute cu cuțitul, prezintă cu satisfacție fotografii sinistre cu foștii clienți ai plasticienilor. Poate e pedeapsa biblică pentru omul care modifică creația divină. Este incitant însă, dacă ne gîndim că frumusețea obținută în laborator se sfîrșește în urîțenie. Pactul cu diavolul nu ține mult, asta știm de la Faust.

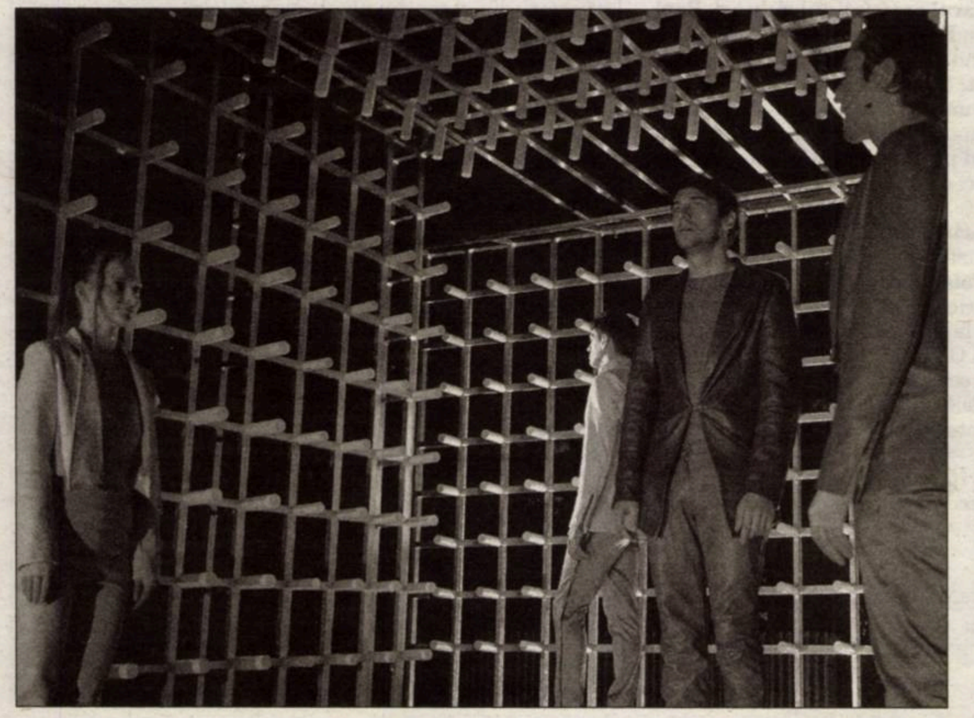

Premisa de la care pleacă piesa lui von Mayenburg mai are un aspect provocator: frumusețea ca element esențial în orice CV, chiar dacă e vorba de produs ștecăre. Doar cei frumoși vor supraviețui. Se pune astfel baza unei discriminări absurde care trimite la nebunia nazistă cu rasa ariană. Realitatea dă însă o replică hilară: în China, au apărut anunțuri de angajare în care se cere ca potențialul candidat să fie născut într-o anumită zodie. Corporația uniformizează, anulează personalitatea, robotizează, fură vieți și chipuri, e stăpînul absolut, noul demiurg malefic.

Marius von Mayenburg spunea că regretă că nu s-a gîndit să transforme și femeile din text în Lette (declarație făcută într-un interviu prezentat în „Programul“ de sală, prilej cu care remarc consistența caietelor-program de la Teatrul German din Timișoara). Theodor-Cristian Popescu a făcut însă acest lucru în spectacol prin androginizarea tuturor personajelor. Parcursul lor nu este de la *urît* la *frumos*, ci de la *individual* la *uniform*. Și asta este oarecum înfricoșător.

Urîtul este un spectacol-concept: într-un decor *Matrix*, umanoizi cenușii caută frumusețea. Un posibil răspuns se găsește într-o imagine cu o textură inedită: un corp seminud întins în cușca de metal cu leduri. Unica sursă de căldură vine din pielea aurie a actorului.

***Oana Stoica** este critic de teatru.*

galerii de artă

PUBLICITATE

Galeria de artă ANA
Reka Csapo Dup
Vă invităm la expoziție
iulie - august 2012
Prezintă Marius Tița
Carmen Văideanu
Galeria de artă ANA
Str. Ermil Pangratti nr. 25
Vizavi de TVR 1
BUCUREȘTI
Tel. 021.231.1180; 0747.118.558
www.galleryana.com
antichitati.ana@gmail.com

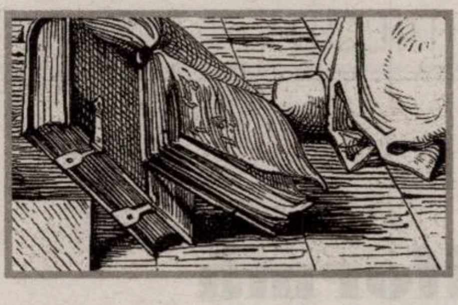

Simona SORA

biograffiti

Bietele surori ale Cenuşăresei

Mi-am amintit, zilele trecute, citind *Copilăria unui comic* de Jonas Gardell – roman autobiografic excepţional al unui actor suedez de stand-up – versurile lui Carlos Piera: „Nimeni nu a cîştigat această bătălie, însă toţi cei / care am pierdut-o / detestăm atît de tare familiaritatea! /Acceptăm închişi în case chipul de-altădată / ignorîndu-ne unii pe alţii, şi ştiind / ce înseamnă să revii la ce-are mai atroce copilăria“. Atrocitatea copilăriei, carevasăzică – aici nu doar adulţii cei mai edificaţi (părinţi, psihologi, profesori) ar protesta sau, după facultăţi, ar ridica din umeri. Poate de asta literatura unui anumit tip de scriitor (necomplezent şi integru în mai multe sensuri) e, de multe ori, singura care poate reconstitui amplitudinea ororii candide: neînţelegerea, ruşinea, frica, renunţarea. De multe ori, la aceşti scriitori, „chipul-de-atunci“ e şi chipul de-acum, descumpănirea prezentă care nu mai aşteaptă nimic de la viitorul luminos, deruta celui care scrie în încercarea de a ocoli, prin înţelegere, miezul ororii. La J.D. Salinger, Agota Kristof, Aglaya Veterany, Mircea Cărtărescu, T.O. Bobe, Olga Tokarczuk, chipul de altădată e şi chipul de-acum, al scriitorului ce caută, în scris, un prezent expiator, autobiografic sau nu. Poate şi fiindcă prezentul ororii de atunci, cu melancolia, înţelegerea şi regretul de-acum alcătuiesc un amestec exploziv pentru un scriitor ce caută intensitatea, dar şi pentru cititorul cît de cît implicat.

Nu ştiu cît de cunoscut e Jonas Gardell în România, cu biografia lui ciudată: actor de comedie, dar şi dramaturg, scenarist de film şi anarhist de ani '80. Eu l-am descoperit întîmplător, printr-o prietenă cu instinct sigur la oameni şi la cărţi. În româneşte i-au apărut, cred, doar două dintre cele unsprezece romane: *Copilăria unui comic* şi *Un OZN îşi face intrarea*, la Editura Vremea, traduse de Carmen Vioreanu. Cînd scrie roman însă, acest Seinfeld suedez are o metodă personală, un dozaj şi o alonjă nefiresc de stăpînite. Oroarea copilăriei nu e doar subiectul romanului său cel mai cunoscut, dar şi punctul de pornire al tăvălugului, o avalanşă de orori mari şi mici, personale sau social-politice, acceptate sau ascunse sub preş.

> *Pantoful n-a fost niciodată pentru noi. Era pentru cineva cu picioare mai drăgălaşe decît ale noastre.*

Un copil de 12 ani din suburbiile Stockholm-ului retrăindu-şi în prezentul maturităţii (uneori chiar în propria sa cabină de la teatru) propria laşitate, o mizerabilă trădare, crima indiferenţei stă faţă în faţă cu un adult care face comedie pentru a fi, dacă nu iubit de ceilalţi, măcar, în cele din urmă, acceptat – iată tensiunea rememorării ispăşitoare, a scrisorilor trimise în fond sieşi. Ca la Lars von Trier, tensiunea e cea dintre două lumi, una scufundată, însă nu mai puţin prezentă (pe poarta căreia ar putea scrie, ca într-un horror bucolic: „Bine aţi venit în Copilărie“) şi una a rememorării, a „scrisului cu trecutul“ care nu se mai termină. Nu întîmplările contează, nici numele copiilor, nici măcar dramele lor generice – deşi toate sînt aduse maniacal în prezentul scrisului –, cît răsturnarea a două lumi în fond încă lipite în conştiinţa povestitorului: „Lumea în care am fost adus pe lume nu mai există. E la fel de istorică precum anii '70, la fel de neînţeles. Aşa cad eroii. Aşa mor dinozaurii. Aşa cad statuile lui Lenin şi guvernările de sosii, iar lumea devine strălucitor de nouă, ca o pagină nescrisă... Trebuie să strîngi din dinţi şi să înduri. Se termină. Vine altceva. Animalul sălbatic se înfurie, dar timpul lui e scurt... Nimic nu e mai greu decît să ne amintim. Eu nu-mi amintesc copilăria noastră din Sävbyholm altfel decît ca pe un fior, de parcă am stat în umbra imensă şi rece a unui înger încrîncenat“.

Frică, demenţă infantilă, oroare, dar, pe alocuri, şi candoare, aşteptare înfrigurată, joacă – asta e copilăria unui comic suedez pe care Jonas Gardell o scrie ca un maestru, tatonînd decăderea mitică, antieroismul, ruşinea apocaliptică, aşa cum numai un copil le poate simţi şi şi le poate aminti în trecerea forţată spre o maturitate complezentă şi plină de cicatrici nevindecate: „Ca bietele surori ale Cenuşăresei, noi eram cei urîţi şi scîrboşi. Ca bietele surori ale Cenuşăresei, ne-am tăiat degetele de la picioare şi călcîiele ca să ne putem îndesa picioarele în pantofiorul acela execrabil de sticlă. În zadar, bineînţeles. Pantoful n-a fost niciodată pentru noi. Era pentru cineva cu picioare mai drăgălaşe decît ale noastre, iar ei ştiau asta. Voiau numai să ne vadă cum ne tăiem. Şi Sävbyholm-ul n-a fost nicicînd mai frumos ca în zilele copilăriei noastre, cînd am învăţat să ne fie frică“.

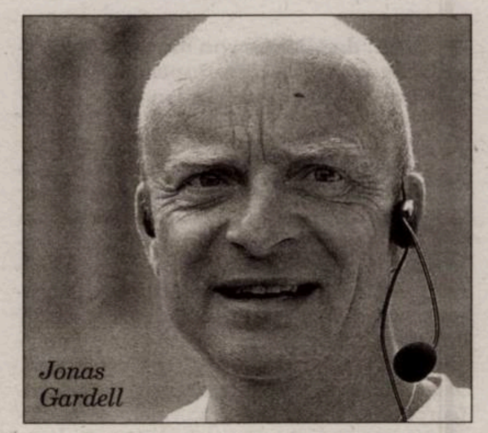

Jonas Gardell

Cine e de vină? – nu-i o întrebare pe care puştiul lui Gardell, Juha Lindström, să şi-o pună, pentru că şi el, şi toţi ceilalţi cunosc răspunsul. El însuşi e vinovat, bănuiala sa că seamănă cu Iuda nu poate fi neîntemeiată, la fel şi siguranţa violentă că nu va întîlni vreodată nici iubirea, nici acceptarea celorlalţi. Carlos Piera traducea singurătatea asta pe viaţă cu ura pentru familiaritate, comicul trist Jonas Gardell o retrăieşte de cîte ori vede, la intrarea sălii în care joacă, o coadă lungă de oameni aşteptîndu-l pe el însuşi.

Paul BREAZU

audio şi n-am cuvinte

Nimic despre viitor

● **The Big Pink, *Future This*, 4AD, 2012**

În septembrie 2009, debutul pe album al duo-ului londonez Robbie Furze & Milo Cordell, aka The Big Pink, era salutat cu cîteva salve de tun surprinzător de bombastice. În fond, cam aşa arăta şi muzica acestei trupe, apărute exact în momentul în care *glow-stick*-urile nu rave începeau să pîlpîie a moarte, după ce alde Klaxons, Shitdisco, Trash Fashion & Co. spuseseră tot ce era de spus despre acest foarte efemer gen muzical. *A Brief History of Love*, LP-ul de care aminteam la început, se revendica pe trei sferturi de la curentul care cocheta într-un mod explicit cu retroidismul, cu Madchester-ul anilor '90, cu partea accesibilă a shoegaze-ului, cu cîteva firimituri rămase de la ultimele ospeţe ale big beat-ului şi britpop-ului prin mixul dintre efectele de chitară, ritmurile de stadion, sunetele unor sintetizatoare priapice şi afecţiunea pentru escaladarea rapidă a topurilor. Deşi departe de a regurgita prea multă originalitate, primul disc al TBP era exact genul acela de construcţie suficient de apetisantă pentru a ne mîntui chiar de pe coperta mereu indecent de exclamativă a Sfintei Scripturi a Indie-ului (orice ar însemna acest cuvînt). Ubicuul *single* „Dominos“ poate jura şi astăzi cu mîna pe *New Musical Express* pentru asta.

La aproape trei ani distanţă de la *A Brief History of Love*, The Big Pink recidivează cu *Future This*, încercînd să-şi păstreze locul cîştigat în trecutul apropiat. Iar lucrurile stau chiar aşa, dacă faci o pauză după primele trei piese ale albumului, „Stay Gold“, „Hit the Ground (Superman)“ şi neconvenţionalul, pentru ei, „Give It Up“ – toate, imnuri pop cărora le poţi recunoaşte inteligenţa, încărcate de cîrlige apte să le complimenteze accesibilitatea şi să aibă un efect seducător asupra maselor. Dincolo de ele, acest nou disc manufacturat de Furze şi Cordell, cu ajutorul unuia dintre cele mai căutate nume din insectarul producătorilor de azi, Paul Epworth (a mai lucrat pentru Primal Scream, The Rapture, Plan B, Adele şi Florence and the Machine, printre mulţi-mulţi alţii), se scufundă lent, dar sigur într-o mlaştină baladescă care miroase parcă un pic prea mult a indie rock. *Sound*-ul trupei îşi pierde masivitatea aceea abrazivă din vremea lui *ABHoL*, comutînd pe un romantism moale şi comatos, condus de nişte chitări care contrazic flagrant însuşi titlul albumului. Customizate, pe ici, pe colo, cu cîteva palide ritmuri de hip-hop/R&B, cu o mînă de fandări îndreptate în direcţia lui Robert Smith sau a venerabilului David Bowie, cu oarecare aluzii la frivola epocă new wave, cu un *sample* din vreo piesă a lui Laurie Anderson sau Siouxsie and the Banshees, cu amintirea faptului că a existat cîndva un gen muzical numit shoegaze. O salată care nu ar trebui neapărat să-i lase un gust amar celui care s-a înfruptat din primul album The Big Pink. Ceilalţi, printre care şi subsemnatul, ar trebui să mai aştepte însă.

The Big Pink va concerta în România pe 12 august, în a doua zi a Festivalului Summer Well, organizat pe Domeniul Ştirbey din Buftea.

***Paul Breazu** este jurnalist.*

---

3 întrebări pentru

Florin IORDAN

Un demers revivalist

Prin Proiectul „Bazar“ v-aţi propus să reconstituiţi muzicile valahe şi moldave ale secolului al XIX-lea; cum vă alegeţi cîntecele?

Recurgem, în primul rînd, la transcripţiile de epocă. Disparate şi eterogene, avînd scopuri diferite, şi fiind alcătuite de muzicieni cu pregătiri variate, cele cîteva colecţii de cîntări din veacul al XIX-lea alcătuiesc principala sursă a repertoriului nostru. (Să amintesc aici celebra colecţie *Spitalul Amorului* a lui Anton Pann.) Se adaugă apoi cîntări notate sau înregistrate ceva mai tîrziu, dar pe care le bănuim a fi născute în acea lume postfanariotă. Din aceste surse alegem piese care să formeze un peisaj muzical cît mai întreg, reflectînd un traseu istoric: de la începutul şi pînă la sfîrşitul veacului al XIX-lea, o diferenţiere socială: muzica curţilor boiereşti, dar şi cea din uliţele mahalalelor sau, din contră, un melanj etnic: cîntările românilor, dar şi ale minoritarilor turci, evrei sau romi.

Cît de fidelă compoziţional şi instrumental este interpretarea cîntecelor?

Demersul nostru este în principiu revivalist, adică încercăm să reconstituim aceste muzici cît mai fidel posibil. Dar, informaţiile ce însoţesc colecţiile de epocă sînt de cele mai multe ori sărace. Notaţiile muzicale pot fi adesea sumare, iar melodiile – lipsite de notarea acompaniamentului armonic. Ne este greu să cîntărim locul şi tipul improvizaţiei în cîntările de altădată etc. Încercăm să completăm aceste lispuri făcînd apel la surse secundare: literare sau iconografice, de pildă. Chiar făcînd toate eforturile, ar fi naiv să credem şi să afirmăm că o astfel de reconstituire poate fi concepută ca definitivă.

Cît va continua acest proiect?

Deşi am început să lucrăm şi la alte proiecte, nu avem de gînd să abandonăm „Bazar“-ul. Mai ales că, trecerea timpului şi rafinarea cunoştinţelor noastre despre muzica veche românească ne fac să privim cu rezerve unele dintre interpretările noastre mai vechi.

***Forin Iordan** este conducătorul grupului Trei Parale, al cărui album,* Bazar II. Cîntări din veacul al XIX-lea *(Fundaţia „Alexandru Tzigara-Samurcaş“), a fost lansat luna trecută.*

a consemnat Marius CHIVU

Andrei GORZO

dilematograf

Monumentalism pop

● ***Cavalerul negru: Legenda renaşte / The Dark Knight Rises* (SUA, 2012), de Christopher Nolan.**

Ceea ce distinge *Batman*-urile lui Christopher Nolan de alte filme cu supereroi, inclusiv de *Batman*-urile mai vechi (Pop Art-ul serialului şaizecist cu Adam West, fantasmagoriile lui Tim Burton, *camp*-ul lui Joel Schumacher) e aplicarea unui relativ „realism“. Urbea cea violentă şi coruptă căreia acest miliardar deghizat în liliac îi serveşte drept înger păzitor nu mai e, ca la Burton, un monstropolis stilizat, ci un asamblaj de bucăţi din Pittsburgh, L.A., New York ş.a., care are un aspect solid. Cantitatea de imagerie creată pe computer e mică în raport cu filme ca *Spider-Man* sau *The Avengers,* Nolan preferînd, pe cît posibil, în scenele lui de acţiune, soluţii de modă veche, adică pe bază de pirotehnie şi cascadorie. (De asemenea, el continuă să prefere digitalului pelicula de 35 de milimetri.) După cum atestă şi recentul lui film fără Batman, *Inception,* există un pic de jamesbondism în imaginarul acestui regizor-scenarist britanic – Batman are un fel de Q (jucat de Morgan Freeman) care construieşte pentru el vehicule pline de gadgeturi, iar noua lui aventură (cea de-a treia regizată de Nolan) se deschide cu un spectacol aerian (un avion „pescuit“ din aer de un alt avion) inspirat din *Licence to Kill* (1989) –, dar un jamesbondism mai degrabă nejubilator, înăbuşit parţial sub numărul mare de mărci realiste care încep de la mustaţa pleoştită şi hainele uzate ale poliţistului (Gary Oldman) cu care colaborează Batman.

Şi nu se opresc acolo. Nici n-apucă bine să înceapă noua lui aventură, că miliardarul Batman (Christian Bale) e şi informat (de o Catwoman reimaginată ca hoaţă profesionistă şi neinterpelată în nici o secvenţă cu acest nume) că face parte din acei 1% care „trăiesc pe picior atît de mare şi lasă atît de puţin pentru noi, ceilalţi“. El şi ceilalţi plutocraţi ar face bine să se păzească – mai spune ea (Anne Hathaway) –, căci „vine furtuna“. Zis şi făcut. Filmul conţine imagini cu vitrine sparte, locuinţe vandalizate („Casa asta aparţinea unor oameni“ – se înfioară Catwoman, descoperindu-se mai puţin revoluţionară decît se credea; la care prompt i se răspunde că „acum ne aparţine tuturor“) şi poliţişti angajîndu-se în lupte de stradă, în timp ce sintagme ca „simbolul opresiunii“ şi „falşii idoli“ bubuie în tot Multiplexul. Ce face Nolan (şi se cheamă oportunism) este să evoce o retorică (a resentimentului de clasă) care în ultimii ani s-a făcut din nou auzită cu putere. Ce-i poate răspunde un om al legii şi al ordinii, aşa cum e Batman? Noroc că posibila lui dilemă (care ar fi putut fi interesantă în măsura în care l-ar fi obligat la o confruntare cu propriul reacţionarism) vine gata rezolvată: individul care prezidează asupra căderii oraşului în anarhie (şi care arată ca un *wrestler* post-apocaliptico-sadomaso din *Mad Max,* cu o mască de Hannibal Lecter) nu vrea cu adevărat să dea oraşul pe mîinile cetăţenilor săi (deci nu e sincer în retorica lui), ci să-l distrugă cu ei cu tot. Tot ce trebuie să facă Batman, ca să-şi merite victoria asupra acestui fals mesia al dezmoşteniţilor, este să coboare din turnul său somptuos în subterana din care i-a ieşit adversarul (la propriu, acesta a copilărit într-un puţ) şi să renască de-acolo, cu sufletul curăţat de orice impurităţi proprii privilegiilor moştenite. Cu alte cuvinte, evoluţia lui descrie un arc cît se poate de stas pentru un protagonist de film de acţiune – o primă rundă pierdută, urmată de o asceză, urmată de o resurecţie triumfătoare. Nu e însă singurul arc evolutiv din film: Catwoman are şi ea unul, ca şi tînărul poliţist (personaj nou în serie, jucat de Joseph Gordon-Levitt) care a avut din copilărie un cult pentru Batman, şi cel puţin unul dintre celelalte personaje secundare ascunde un mare secret (pe care naraţiunea lui Nolan îl ţine bine acoperit pînă la final). Aceste arcuri şi secrete sînt şi ele tot stas, însă coordonarea lor răbdătoare pe durata a aproape trei ore, după vechiul principiu montajist-griffithian al crescendourilor paralele/convergente şi al climaxurilor simultane, reuşeşte să producă acel efect de monumentalitate (fie monumentul oricît de banal) la care a aspirat în permanenţă trilogia lui Nolan. La acest efect mai contribuie şi grandoarea gen turmă-de-elefanţi-care-calcă-totul-în-picioare a muzicii lui Hans Zimmer, precum şi raritatea glumelor, precum şi monştrii sacri (Michael Caine, Morgan Freeman) figuraţi ca tot atîtea basoreliefuri, precum şi formatul IMAX al imaginilor. Nu că Nolan ar fi un maestru al mizanscenei; nici pe departe. Entuziaştii care compară cinema-ul său cu cinema-ul lui Stanley Kubrick trebuie că nu văd bine. Kubrick se implica adînc în compoziţia fiecărui cadru, în timp ce Nolan nu vede dincolo de rolul său (al fiecărui cadru) de cărămidă menită a susţine cărămida următoare, şi apoi următoarea, şi apoi următoarea, şi tot aşa, metodic, nejucăuş, neinspirat – în nici un cadru mai mult de un singur element care să conteze, şi respectivul element aşezat chiar în centru –, pînă la finalizarea monumentului.

■ ■ ■

PUBLICITATE

TVR2
ROCK FM
SIBIU
DIE TOTEN HOSEN
MY DYING BRIDE
EDGUY
EPICA
DEATHSTARS
DELAIN
POETS OF THE FALL
TRAIL OF TEARS
TUBORG SOUND
ALTERNOSFERA
ARC GOTIC
ABIGAIL
KITSUNE ART
VOICES OF SILENCE
VIOLENTORY
BLIND SPIRITS
REBORN
SKY SWALLOWS CHALLENGER
EVERGREED
TAGMA
ARt mania FESTIVAL TRANSYLVANIA SIBIU 2012
Ford Go Further
HARLEY-DAVIDSON
Harley-Davidson București
MARQUARDT
RAPUNZEL
6-12 AUGUST 2012

PUBLICITATE

BEREA OFICIALĂ
Ciuc
FREEDOM MUSIC
pepsi
MOL
ROCK
BORSEC
orange
târgu-mureș
Félsziget Peninsula
23-26. aug. 2012
BILETE www.eventim.ro
BILET DE O ZI 40 PÂNĂ LA 1 AUG. RON
OFERTA EXTREMĂ
www.peninsula.ro
ABONAMENT 100 PÂNĂ LA 1 AUG. RON
CHILDREN OF BODOM * ATB
NETSKY * DIRTYPHONICS * EMALKAY
NEW MODEL ARMY * BABYLON CIRCUS * ROTFRONT
N.O.H.A. * ZDOB ȘI ZDUB * VAMA * ȘUIE PAPARUDE
VIȚA DE VIE * TROOPER * SARMALELE RECI * TRAVKA * ELECTRIC FENCE
MIKE GODOROJA & BLUE SPIRIT * MARCIAN PETRESCU ȘI TRENUL DE NOAPTE
ȘI MULȚI ALȚII...
DILEMA VECHE
facebook.com/PeninsulaFelszigetOfficial
Autotransilvania
BECHEROVKA
STALINSKAYA
Jägermeister
18+

Dorel Dumitru CHIRIŢESCU

Neajunsurile democraţiei

Una dintre obsesiile sociologilor şi, în general, a realizatorilor de sondaje de la noi este aceea de a ne întreba dacă sîntem mulţumiţi de direcţia în care se îndreaptă ţara. Răspunsul este acelaşi de fiecare dată. Cu o constanţă enervantă şi în procente mari, populaţia îşi manifestă dezacordul pentru ceea ce se întîmplă în jurul său. Ca urmare, de fiecare dată, sociologii, economiştii şi alte categorii sociale caută explicaţii la o situaţie pe care ei o consideră paradoxală. Cum să se pronunţe mereu, aşa, un popor care a făcut o revoluţie pentru a-şi recăpăta libertatea politică?

Cu timpul, a nu fi de acord cu ce se întîmplă a devenit o modă. Trăim un fel de nihilism naţional în care toată lumea se scaldă ascunzîndu-se după expresii de genul: „nu este bine dom'le", „nu, noi nu avem vocaţie democratică", „la noi, asta sau ailaltă nu se pot face", „numai la noi este aşa" ş.a.m.d.

Chiar şi în medii mai elevate, acuzele de acest gen sînt vehiculate ca un paravan în spatele căruia se ascund tot felul de defecte umane, de la lene pînă la impotenţă şi chiar lipsă de patriotism. Nimic niciodată nu este bine şi lucrul cel mai comod este să nu încerci ceva pentru că oricum „nu se poate". Cel mai rău mă enervez cînd văd tot felul de neaveniţi cum ne spun din vîrful buzelor că România nu are vocaţie democratică. De regulă această afirmaţie este însoţită de o voce gravă, ţuguirea buzelor şi ridicarea mîinilor în aer a disperare. Prin gestică ni se sugerează să-i ascultăm cu atenţie, că ei sînt deştepţi şi ştiu foarte bine ce spun. Următoarea propoziţie se referă la starea combinată de sărăcie şi democraţie şi că nu putem rămîne aşa, trebuie să facem ceva. Cînd să propună un proiect, îşi înghit cuvintele. Se întîmplă asta pentru că ar trebui să ne îndrepte spre modele infirmate de istorie ale unor totalitarisme care au pus în pericol chiar civilizaţia umană.

Sub impactul mass-media s-a intrat chiar într-un gen de nevroză, alimentată de violenţa politică din ultimul timp, în care toată lumea este îngrijorată şi caută cu disperare soluţii pe care le împărtăşeşte celor apropiaţi. Fiecare este convins de adevărul enunţurilor sale, fiind supărat că guvernanţii nu fac ce li se sugerează. România este o imensă fierărie a lui Iocan în care fiecare gospodină are soluţii la rezolvarea insolubilei probleme a instabilităţii politice.

Toate acestea vin din ignoranţă. Dincolo de democraţie, adică de libertatea politică, nu se află nimic. Sistemul politic democratic este instabil pentru că este viu. Răspunsul supărător la întrebarea în legătură cu direcţia în care ne îndreptăm vine tocmai din această neînţelegere. Contemporanii noştri şi-ar dori să fie liberi, dar să fie guvernaţi autoritar. O percepţie periculoasă, dar normală pentru ei, care le oferă singura pistă pentru a fugi de responsabilitatea pe care o implică orice tip de libertate. Cu alte cuvinte, am vrea să fim liberi, numai că vrem în acelaşi timp ca destinul să ne fie condus de un zeu, oricare ar fi el...

Nu cred să existe cuvinte mai memorabile despre democraţie decît cele spuse de Jean-Jacques Rousseau: „Adăugăm că nu există guvernămînt mai supus războaielor civile şi tulburărilor lăuntrice decît cel democratic sau popular, pentru că nu există nici unul care să tindă atît de tare şi atît de continuu să-şi schimbe forma şi care să ceară atîta vigilenţă şi curaj pentru a fi menţinut în forma sa. Cetăţeanul, mai ales în statele cu această alcătuire, trebuie să se înarmeze cu forţă şi statornicie şi să-şi repete în fiecare zi a vieţii, în sinea lui, cuvintele unui virtuos palatin din Dieta Poloniei: «Mai bine o libertate primejdioasă decît o sclavie liniştită. Dacă ar exista un popor de zei, s-ar guverna democratic. Oamenilor nu li se potriveşte un guvernămînt atît de perfect»". *(Contractul social,* Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1957, p. 183)

Este un cerc vicios pe care îl percepem
şi îl multiplicăm şi noi.

Un guvernămînt perfect şi totuşi atît de imperfect pentru că este pus în opera socială de oameni.

Savantul român Mihail Ralea este unul dintre cei care şi-au luat sarcina de a vorbi despre frumuseţea, dar şi despre imperfecţiunea democraţiei. El defineşte democraţia ca pe „un artificiu de guvernămînt care controlează şi opreşte abuzurile, care opreşte pe cei care ne conduc să nu înlăture libera expansiune (afirmare) a conduşilor. Cu o formulă mai clară am defini acest regim politic astfel: «democraţia este regimul politic care oferă minimum de libertate permisă guvernanţilor şi maximum de libertate permisă guvernaţilor»". *(Contribuţii la ştiinţa societăţii,* Editura Casei şcoalelor, Bucureşti, 1927, p. 99)

Tipul de răspuns, despre care am mai vorbit, oferit de populaţia României şi confuzia pe care o afişează chiar o bună parte a elitelor sale au legătură, în mod evident, cu modul de exercitare a puterii în ţara noastră. Nu ştim ce este democraţia şi nu sîntem obişnuiţi cu exercitarea puterii în democraţie. Ne ataşăm de oamenii politici într-un mod specific societăţilor totalitare, le oferim în imaginaţia noastră puteri pe care nu le au şi le cerem să facă lucruri pe care nu le pot face.

În continuare, autorul citat pune degetul pe rană, cînd subliniază, vorbind despre neajunsurile democraţiei, că „imposibilitatea de creaţie a democraţiei se reduce la următoarele două puncte: 1) sistemul reprezentativ al democraţiei, bazat pe criterii pur politice, nu numai că nu încurajează competiţia, dar o sabotează; 2) chiar dacă parlamentele democratice ar selecta oameni competenţi, ele n-ar putea produce nimic din cauza individualismului lor excesiv, din cauza disensiunilor dintre grupuri, care întreţin o permanentă instabilitate a ministerelor şi prin urmare o lipsă totală de continuitate în administrare şi legiferare".

Mihail Ralea

Este un cerc vicios pe care îl percepem şi îl multiplicăm şi noi. El vine, aşa cum arătam, dintr-o percepţie greşită a rolului pe care trebuie să-l joace omul politic în democraţie. Omul politic trebuie să păzească libertăţile cu atenţie, să facă legi prin atenta supraveghere a stării sociale, să administreze integru şi distant, fără a fi un măscărici, aşa cum se exprima Pitagora, acum cîteva mii de ani despre unii dintre ei.

Mergînd pe linia afirmaţiei că democraţia este un regim imperfect, Mihail Ralea ne pune în situaţia unei „îngrijorări" definitive, asemănătoare cu cea a omului de bună-credinţă, dar cu o instrucţie uşor improvizată, care se uită seara la televizor şi nu mai înţelege nimic: „dar un regim incompetent nu poate produce şi nu poate remedia nimic..."

Am demonstrat că democraţia nu este un regim politic perfect. Ce ar trebui să facem pentru a-l îmbunătăţi? Să interzicem unor oameni să voteze? Să interzicem altora să candideze? Eu cred că tot ceea ce încercăm pentru corectura sa îi taie invariabil din substanţă. Politica este aşa pentru că oamenii liberi sînt aşa, şi acest „zgomot" al democraţiei este de preferat tăcerii suspecte a oricărui regim dictatorial. Pe fondul unor tăceri suspecte au fost ucişi milioane de oameni şi răul făcut unor naţiuni a fost greu de reparat de-a lungul a mai multor generaţii.

Democraţia este baza lumii pe care ne-am dorit-o şi,
oricît de imperfectă ar fi, nu avem altă variantă.

O metodă de îmbunătăţire a situaţiei ar fi aceea de a genera o selecţie atentă a celor care se vor în fruntea treburilor. Să introducem votul pe profesii? Ar rezulta un for legislativ care ar respecta proporţionalitatea pe profesii. Dar care ar mai fi rolul politicii şi al doctrinelor politice? În acest context, Ralea face o trimitere la Anatole France care, „cu ironia sa obişnuită, ne prezintă undeva un cizmar care este convins că toate nenorocirile Franţei se datoresc faptului că ţara aceasta nu este condusă de cizmari".

Pe fond, democraţia este o lume a convieţuirii (a vecinătăţii, cum spune Milton Friedman în *Capitalism şi libertate)* şi a respectului. Cînd este vorba despre treburile publice, fiecare dintre noi poate avea ceva de spus şi fiecare dintre noi trebuie să aibă o şansă de a ajunge în faţa concetăţenilor lui. Vechii romani, cînd aveau nevoie să ia o decizie, îşi chemau toţi cetăţenii să ia parte la adunări publice. Acolo se vota chiar şi pornirea sau finalizarea unui război. Poate că cei care votau puteau vota greşit, numai că, iată, Roma antică a fost cea mai grandioasă construcţie imperială a tuturor timpurilor.

E bine să acordăm atenţie politicii. Asta înseamnă că nu sîntem indiferenţi la destinul nostru, al comunităţii şi al ţării căreia îi aparţinem. Să eliminăm, însă, pasiunile inutile şi soluţiile care ne fac, iată, de rîsul lumii întregi. Democraţia este baza lumii pe care ne-am dorit-o şi, oricît de imperfectă ar fi, nu avem altă variantă. Chiar dacă ni se pare cel mai adesea ca fiind contraproductivă, găunoasă, gălăgioasă şi lipsită de sens, aceasta este democraţia. Libertatea politică este fundamentală, ea este baza şi garanţia libertăţii economice, a libertăţii de exprimare, a libertăţii justiţiei ş.a.m.d.

O discuţie aparte ar merita să purtăm pe tema legăturii dintre democraţie şi prosperitate economică. Ar trebui să răspundem la întrebarea dacă România poate ajunge la avînt economic, avînd la bază un sistem politic democratic. Eu cred că numai aşa putem construi durabil, dar nu mai este aici loc pentru argumente. Voi încheia folosind cuvintele savantului român pe care l-am luat în ajutor, Mihail Ralea: „Oricine îşi poate da seama, însă, printr-o simplă constatare, că ţările democratice sînt astăzi în fruntea popoarelor, iar ţările despotice pe ultima treaptă e ierarhiei". Aceste cuvinte sînt scrise în anul 1927.

PUBLICITATE

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

A apărut noul număr
LETTRE INTERNATIONALE
82

Nicolae Manolescu
Caracatiţa cenzurii
Marcel Hénaff
Economie în criză, criză a civilizaţiei
Richard Bernstein
Vin chinezii!
Pascal Laedellier
Cu tot trupul şi din toată inima
Adrian Cioroianu
Un secol XX şi o singură speranţă: independenţa
Geo Şerban
Biblioteca, nostalgii şi aşteptări şi mulţi alţii

Revista poate fi achiziţionată şi on-line pe
e-icr.ro librărie on-line

Ilinca SANDU

O cafea dedicată dilematicilor

– la o şuetă cu Gheorghe FLORESCU –

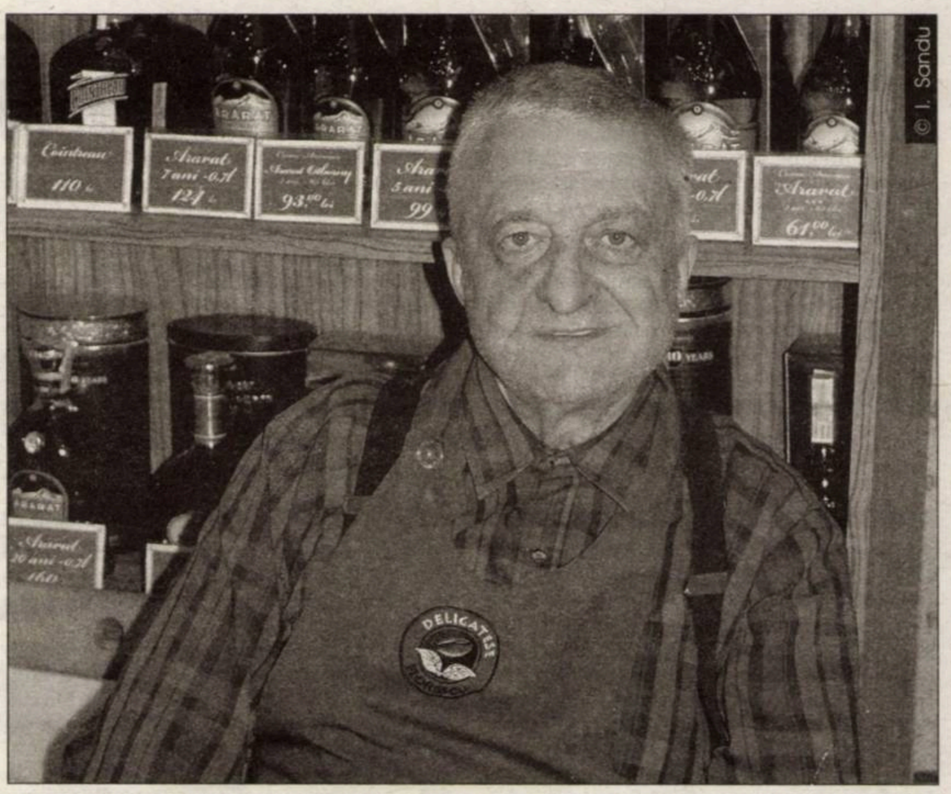

Născut în 1944 în timpul bombardamentelor, Gheorghe Florescu a avut primul contact cu cafeaua la vîrsta de şapte ani. În Dudeştiul copilăriei a întîlnit un armean, chiriaşul naşului său, care prăjea cafea. În memoriile sale, *Confesiunile unui cafegiu,* Gheorghe Florescu povesteşte evenimentele care i-au marcat existenţa şi l-au ajutat să meargă mai departe pe drumul cafelei. În martie 1971, prelua de la mentorul său, cafegiul armean Avedis Carabelaian, magazinul de cafea şi dulciuri din Bulevardul Hristo Botev, nr 10. Şase ani mai tîrziu, în martie 1977, în urma cutremurului, clădirea la parterul căreia se afla magazinul de cafea se prăbuşeşte. Gheorghe Florescu a avut un înger păzitor în acest moment de cumpănă, dar şi în alte momente grele ale vieţii sale. Spiritul mentorului se află în continuare alături de familia Florescu, în magazinul din str. Radu Cristian, nr. 6.

Pentru Gheorghe Florescu era imposibil de imaginat un magazin de cafea care să funcţioneze altfel decît după dorinţa lui Avedis Carabelaian. „Unicului templu al cafelei din Bucureşti, poate unicul templu de asemenea anvergură din Europa Centrală, poate chiar şi din Europa“, după cum îl descrie în confesiunile sale, nu-i putea lipsi maşina de prăjit plasată la vedere, în faţa clienţilor, precum şi soiurile de cafea prezentate în aşa fel publicului, încît să-i fie respectat dreptul la informare şi la alegere. Îl întreb ce este unic în magazinul său, şi Gheorghe Florescu îmi spune: „Acest magazin a reuşit să aducă cele mai renumite cafele din lume: Jamaica Blue Mountain, Geisha, Esmeralda Panama, Sfinta Elena, Nepal şi alte cafele, toate cele mai rare şi cele mai bune din lume. O altă problemă o reprezintă discuţia mea cu fiecare client în parte, de asemenea manieră încît să aflu ce gusturi are, totul conform învăţăturilor moştenite de la mentorul meu. Personalităţi marcante ale vieţii noastre culturale, politice şi medicale revin la matcă. Spunea Iorga «omul trăieşte sub vremuri», dar acum oamenii îşi pot face destinul aşa cum cum doresc, dacă gîndesc. Or, nu poţi gîndi bine dacă nu bei o cafea foarte bună. Cafeaua este precum cîinele ciobanului care adună oile: îţi adună gîndurile bune şi le alungă pe cele rele“.

Nu poţi gîndi bine
dacă nu bei o cafea foarte bună.

În memoriile sale găsim mărturii despre lumea de odinioară, dar şi îndoieli privind modul curios în care alţii consideră că este bine să pregăteşti cafeaua: „Punîndu-mă în slujba acestui mare spirit *[al lui Avedis Carabelaian],* am purces la drum prin Capitală să văd ce se mai întîmplă în materie de servire cu cafea. Am descoperit cîţiva comercianţi care deţin fabrici proprii de prăjire a cafelei în zona limitrofă a Capitalei, însă nu au nici cea mai mică ştiinţă în domeniu. Lucrul cel mai grav este că ei pregătesc cafea fără cofeină folosind cele mai proaste cafele din soiul Robusta. Se pune o întrebare firească: de ce se foloseşte tocmai această cafea, care are cel mai mare conţinut de cofeină şi este cea mai puţin aromată dintre toate cafelele existente pe plan mondial?“. L-am întrebat pe Gheorghe Florescu despre toate aceste soiuri de cafea mai puţin cunoscute de publicul larg. În primul rînd, în magazinul lui nu se serveşte decît cafea Arabica, cea aromată cu mai puţină cafeină, iar alte firme comercializează cafea Robusta – neagră, tare şi fără aromă. O lecţie importantă pentru consumatori: dacă totuşi îşi doresc să consume o cafea cu arome adăugate, Gheorghe Florescu îi sfătuieşte să folosească un baton de vanilie natural.

Cum bea maestrul cafegiu cafeaua? Aşa cum vă puteaţi aştepta, cafeaua trebuie să fie neagră şi fără lapte. Este împotriva laptelui în cafea. Discuţia a plecat de la dorinţa noastră comună de a afla ce cafea beau dilematicii, deoarece cele mai bune idei ne vin cînd degustăm cafeaua potrivit gustului nostru. Fie că ne aflăm în faţa biroului sau pe terasă, în grădină sau în oraş, singuri sau cu prietenii, cafeaua este mereu o sursă nesecată de gînduri şi idei. Scriitorii de altădată se întîlneau să bea o cafea la Capşa şi-şi notau pe şerveţele ideile acelor clipe de răsfăţ şi comunicare. În cazul în care dilematicii ajung să se confrunte cu idei controversate, Gheorghe Florescu este dispus oricînd să le sară în ajutor cu o ceşcuţă de cafea.

Avea în permanenţă şapte ibrice pe foc.

Aşadar, ne-am aşezat spontan la o cafea să vedem ce dileme se pot rezolva sau ce idei se nasc. În scurt timp, nu mai eram singuri pe terasă. Ni s-au alăturat nişte clienţi care, la început, îşi sorbeau cafeaua în linişte, dar, pe măsură ce aceasta îşi făcea efectul, au intrat şi ei în joc. Ne spune Gheorghe Florescu: „Cînd ai o dilemă, creezi o problemă. Sigur că ne-am gîndit cu toţii dacă nu este cazul să inventăm unităţi de măsură pentru acestea, să le zicem, sentimente sau acţiuni. De exemplu: cu ce se poate măsura credinţa? Cu becalul, George Becali este un om foarte credincios, şi atunci cîţi becali are credinţa patriarhului? 20 de becali. Dar credinţa Papei de la Roma? 100 de becali. Asta e credinţa românească. Dar inteligenţa politică cu ce se măsoară? Cu evangelonul. De la marele om politic Marean Vanghelie. Şi atunci sigur ne gîndim cum putem să ne ridicăm noi la acest nivel de inteligenţă formidabilă? Pentru că Vanghelie are deja aproape 10 ani de cînd este primar! Va face un veceu public în sectorul lui? Ştie el dacă este vreun veceu public autentic, real în Cişmigiu?“.

Ţin să menţionez că, urmare a conversaţiilor noastre din trecut, dar şi în virtutea unor pasaje din memoriile sale, am descoperit un Gheorghe Florescu foarte bine informat, la curent cu tot ce se întîmplă în viaţa politică, socială şi culturală. Avînd în vedere proximitatea alegerilor locale (la momentul discuţiei – *n.red.)* ce subiect de conversaţie mai interesant decît o critică a societăţii!? „S-au succedat o grămadă de primari, unul mai teribil decît celălalt, însă în Cişmigiu veceul nu s-a mai renovat. Acum în locul veceului select este o casă a grădinarului sau a îngrijitorului...“ Intervine un client: „Sînt la modă veceurile ecologice, de plastic, fără apă curentă. Există o toaletă ecologică la intrare, unde stai la coadă pînă îţi vine rău...“ „Toaleta este măsura civilizaţiei – continuă Gheorghe Florescu –, iar problema cafelei este problema naţiunii române. Am fost ieri la întîlnire cu colegii mei din clasa I elementară, după 61 de ani de la despărţire. Ne-am întîlnit la Casa Oamenilor de Ştiinţă, care ţine de Academia Română. Erau farfurii şi ceşcuţe frumoase, Academia Română scria pe ele, însă ce se afla în acele ceşcuţe? Otravă! Era o cafea mizerabilă. Cum e posibil ca la Academia Română să existe un asemenea dezinteres pentru cafeaua care încheia festinul? Masa a fost grozavă, un meniu foarte bun, dar la sfîrşit...“ „Nu aveţi dumneavoastră cafea cît ar fi nevoie ca să-i deştepte“, spune Iancu Zuckerman, clientul lui Gheorghe Florescu, adăugînd: „Vi se goleşte stocul în 24 de ore! Dacă mergeţi pe principiul ca oamenii cărora le lipseşte puţină deşteptăciune să vină să bea cafea la dumneavoastră, trebuie să aduceţi vagoane întregi“.

Cafeaua limpezeşte gîndurile, Papa Clement al VII-lea spunea despre cafea că este esenţa inteligenţei, ea te scapă de infern, iar Napoleon avea şi el o părere specială despre această băutură: „Cafeaua este neagră ca dracul, amară ca păcatul, dulce ca dragostea şi fierbinte ca iadul“. Napoleon Bonaparte era, de altfel, un mare consumator de cafea: avea în permanenţă şapte ibrice pe foc. Cei mai mari oameni ai istoriei îşi făceau singuri cafeaua. Spre exemplu, Balzac bea cincizeci de ceşti de cafea pe zi – după cum ne-a mărturisit cafegiul. Cafeaua trezeşte spirite şi, în consecinţă, dileme. Gheorghe Florescu este convins că, pentru „a ne lumina“, trebuie să consumăm măcar o ceşcuţă de cafea pe zi.

Ne despărţim de magazinul său cu delicii, în aşteptarea unei noi cărţi şi a surprizei pe care ne-o pregăteşte pentru sfîrşitul anului, lansarea unui nou tip de cafea: Avedis Carabelaian Divin.

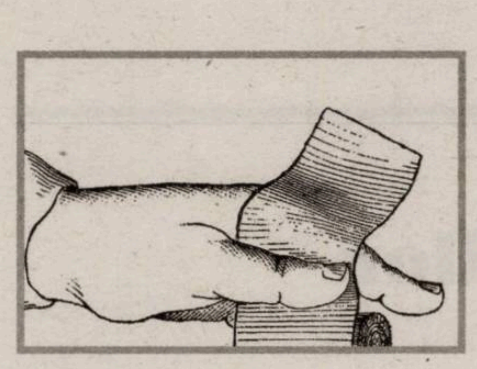

Iulian COMANESCU

oameni și **etichete**

Legitimitatea prin ură

Referendumul are nu un cîştigător, ci doi. Înapoi la Cotroceni, Traian Băsescu îi consideră pe alegătorii absenţi susţinătorii săi politici, care au refuzat „lovitura de stat“. USL se sprijină pe cei peste opt milioane de votanţi pentru demitere pentru a spune că referendumul a fost „practic“ cîştigat. Problema e: ce ne facem cu atîta victorie?

La fel de dubioase, cele două enunţuri vin amîndouă din nevoia de legitimitate politică, pe care fiecare o caută unde poate. Curtea Constituţională nu a consimţit încă revenirea lui Băsescu la Cotroceni în momentul cînd scriu toate acestea, dar mai mult ca sigur o va face, iar la guvernare rămîne USL. Deci, oricît s-ar bate ambele părţi cu pumnii în piept, e limpede că tocmai de eşec şi lipsă de legitimitate vorbim, în ambele cazuri, exact pe dos decît s-au lăudat preşedintele şi oponenţii. Nu avem o conducere politică unitară, operaţională, iar tensiunea dintre cei doi vectori rămîne, cu potenţial de creştere. Iar pentru a înţelege de ce, trebuie să reflectăm chiar la genul de legitimitate parţială, insuficientă, pe care o strigă fiecare. Fiindcă ea nu există nici în măsura procentelor pe care le contabilizează fiecare, este o pseudolegitimitate.

La ce au consimţit alegătorii de duminică, atunci cînd au votat?

După ce, multă vreme, a venit de la Dumnezeu prin dreptul divin, noţiunea de care vorbim, legitimitatea, a început să fie definită, la Locke, drept consimţămînt al celor guvernaţi la guvernare şi actele ei politice. Pare elementar că acest consimţămînt se exprimă prin vot. Dar să ne gîndim puţin: la ce au consimţit alegătorii de duminică, atunci cînd au votat?

Chiar acceptînd sofismul preşedintelui, cu absenţii care au fost pentru menţinerea la Cotroceni, simpla prezenţă sau plecare a unui politician din structurile puterii nu e act de guvernare. Nu e acţiune politică, care merge (sau nu) în direcţia unui bine comun. În 1933, Germania a votat pentru bunăstare şi stabilitate, pentru a se alege ulterior cu Holocaustul şi Al Doilea Război Mondial. Prezenţa politică era aceeaşi.

Politicienii români generează voturi nu cu proiecte, ci pedalînd pe spaima populară, scormonind depresia legată de criza economică, pentru care caută şi găsesc responsabili. Într-un cuvînt, generînd şi catalizînd ura faţă de partea adversă. Nu e vorba de un consimţămînt la cutare sau cutare set de măsuri, ci o permanentă contestaţie cu accente sinistre, a cărei retorică o vedem în acţiune în absurda revendicare a victoriei de ambe părţi.

Duminică, alegătorii nu au votat sau boicotat un program, ci nişte minciuni şi exagerări despre partea adversă. Nu au consimţit la o succesiune de acţiuni şi măsuri, ci, în cel mai bun caz (voturile anti-Băsescu, altminteri insuficiente) la îndepărtarea unuia dintre actori. Cu alte cuvinte, chiar dacă Băsescu ar fi fost demis, nu am fi putut vorbi de legitimitate propriu-zisă, ci de pseudolegitimitate. La fel cum, dacă a rămas, nu avem „pe ce să ne bazăm“.

De ce caută politicienii români legitimitatea prin ură? Dintr-o lipsă evidentă de proiect, dar şi dintr-o raportare primitivă la electorat. Pot fi catalizaţi prin astfel de metode alegătorii fără perspective, dependenţi de stat (bugetari, pensionari), adică exact forţele sociale retrograde şi inerte. Legitimarea prin ură îndepărtează în acelaşi timp electoratul raţional, suferinda clasă de mijloc, segmentele productive ale societăţii, care

se depolitizează. În ultimii ani, aritmetica majorităţii a început să scîrţîie serios fiindcă există segmente extinse de electorat care refuză să îşi exprime consimţămîntul pentru ceva anume.

Oricît de dureroasă e, punctual, cumpăna politică în care sîntem, problema României e azi că, pur şi simplu, nu se mai găsesc suficienţi alegători care să pseudolegitimeze una sau alta dintre forţele politice, pornind de la ură. Sau, cel puţin, că voturile generate de politicieni prin ură sînt împărţite. Dincolo de circ politic şi umori sociale negative, blocajul actual va genera proiecte articulate. Fiindcă politicienii români sînt atît de imorali, încît nu s-ar da în lături nici măcar de la a face ce trebuie.

***Iulian Comanescu** este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

---

trecerea prin reviste

● SÜDDEUTSCHE ZEITUNG (20 iulie)

Editura germană Steidl intră pe piaţa de... cosmetice. Anunţul a fost făcut de *Süddeutsche Zeitung*. Pornind de la constatarea faptului că una dintre plăcerile lecturii e mirosul hîrtiei şi al cernelii de tipar, editura s-a gîndit să lanseze un parfum sub marca proprie. Se numeşte „Paper Passion (Perfume for Booklovers)“ şi conţine nişte compuşi speciali care reproduc exact mirosul cărţilor scoase de tipografia editurii. Produsul a fost creat pentru a răspunde unei provocări reale în lumea cărţilor virtuale; căci tocmai aceasta e şi principala rezervă faţă de cărţile în format electronic – ele nu miros, deci pot genera (şi) această plăcere a lecturii. Pe de altă parte, în termeni de marketing, editura foloseşte cam aceleaşi argumente ale creatorilor de parfumuri. „Paper Passion“ ar fi un parfum senzual, care accentuează personalitatea & inteligenţa purtătoarei/purtătorului.

Flaconul – destul de banal – e „îngropat“ între filele unei cărţi care conţine un text semnat de Karl Lagerfeld despre „mireasmă tăcută a hîrtiei“, un eseu de Günter Grass – pentru el, cărţile din bibliotecă ar fi precum nişte cîini care-şi marchează teritoriul –, un text de Geza Schön despre cele 17 încercări prin care a trecut pentru a găsi echilibrul perfect între estetica literară şi cea olfactivă şi un articol de Tony Chambers (editorul revistei de design *Wallpaper*)* despre acest proiect.

Rezultatul e o sticlă într-o carte, dar şi o carte într-o sticlă. Cartea-parfum – sau parfumul-carte – costă 88 de euro. Cam cît o carte şi-un parfum. De vreme ce a apărut la o editură – şi nu la o casă de modă – cartea-parfum va fi vîndută în librării. (**M. M.**)

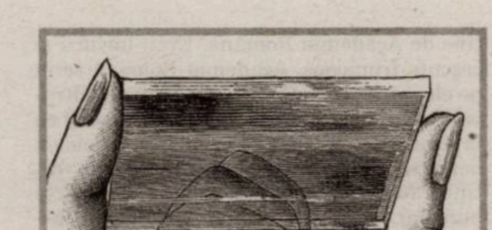

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe **sticlă**

Top 5 cele mai inspirate reclame

Săptămîna trecută, făceam un top al stupidităţii publicitare din spoturile care pot fi văzute în perioada aceasta la televizor. Mi se pare corect să vorbesc, totuşi, şi despre reclamele bune.

Pe locul 5 al topului nostru se află varianta românească a unei excelente campanii internaţionale pentru P&G – *„Best Job“: „The hardest job in the world is the best job in the world“*. Meseria aceasta este cea de mamă şi vedem cum mamele au grijă de viitorii campioni, în traiul de zi cu zi. La finalul spotului, un impresionant *„Thank you, Mom!“*. Pe aceeaşi idee, agenţia Leo Burnett a realizat un clip publicitar cu Ana Maria Brânză, campioana la spadă, şi cu mama ei, Maria Brânză. Sînt puse în paralel intervenţii ale sportivei şi ale mamei, în care sînt evocate momente ale formării campioanei. Momente dificile, momente triste, momente de bucurie a victoriei. Poveşti calde şi personale, cum e cea cu pachetul trimis la internat, cu prăjituri cu vişine, plăcinte cu brînză şi şniţele făcute de mamă. Un asemenea spot nu are cum să nu te impresioneze. La fel şi sloganul final, „P&G susţine cu onoare mamele“. Într-un cuvînt, P&G a găsit modul în care să ne atingă la coarda sensibilă. Şi o face frumos, cu eleganţă.

Pe locul 4 se află spoturile din campania pentru pateul Ardealul. Clipurile nu sînt cine ştie ce, dar publicitarii au avut inspiraţia să le construiască în jurul unui cuvînt care ţi se lipeşte de minte: „fainoşag“. Într-o primă fază, am crezut că e un cuvînt inventat. Apoi l-am găsit explicat de lectorul Ovidiu Drăghici, de la catedra de limba română a Facultăţii de Litere din Craiova: e un regionalism, derivat al lui *fain* cu sufixul maghiar „-ság/ ség“. Oricum, inventat sau existent deja în limbă, nu cred să fie cineva care să nu-i intuiască sensul. Şi, dacă a văzut spoturile, să nu-l fi reţinut. Reţii cuvîntul, reţii şi produsul.

Reţii cuvîntul, reţii şi produsul.

Pe locul 3 este o reclamă mai veche, dar care încă poate fi văzută la televiziunile noastre: „Milka – Îndrăzneşte să fii tandru!“. Este cunoscutul filmuleţ cu văcuţa mov, care nu e un geniu în matematică, pierde sistematic la jocul de dame în faţa unei găini, dar ştie să facă foarte bine un lucru: „să ne împingă spre cei dragi“. Personaj simpatic, scenariu bun şi, mai cu seamă, promovarea ideii de tandreţe şi de apropiere între oameni. Ciocolata nu mai este o simplă ciocolată, ci un agent al dragostei. Cum să nu te cîştige aşa ceva?

Locul 2 e deţinut de o campanie făcută de agenţia GMP pentru Dolce Sport. Din toată seria de spoturi, preferatele mele sînt cel cu femeia care se pregăteşte să prindă buchetul miresei ca un portar de handbal, cel cu bărbatul care-şi bagă mîinile în făină, ca în talc, pentru a deschide uşa frigiderului, şi cel cu gospodinele care bat covoarele de parcă ar juca tenis. Ce se întîmplă în clipuri îţi provoacă mai întîi nedumerire, pentru ca apoi să fii surprins cu rezolvarea în cheie absurd-comică. Este o reţetă de bază în publicitate şi, dacă e bine pusă în practică, funcţionează întotdeauna. Iar cei de la GMP nu au făcut economie de creativitate în acest caz.

Pe primul loc al topului, se plasează un clip publicitar al agenţiei Graffiti BBDO, pentru Pepsi. Îl ştiţi, cu siguranţă – cel cu melodia „Dorul“, cîntată cîndva de Aurelian Andreescu, dar adusă în zilele noastre printr-un remix interpretat de Maria Radu. Şi, la final, cu vocea din reclamele anilor '70: „Pepsi-cola – din nou vara asta la terase“: citare şi postmodernism, totul amestecat într-un ceaun mare de nostalgie – iată o combinaţie cîştigătoare!

Nu pot să închei acest top al lucrurilor publicitare, pe care le aplaud, fără să nu-mi exprim regretul că, deoarece nu se mai difuzează, nu am putut cuprinde în el şi excelentul spot făcut de McCann-Erickson pentru Vodafone, cel cu vocea lui Rebengiuc: „Împreună sîntem mai puternici“. În mod sigur, în vremurile acestea tulburi, am fi avut mare nevoie să-l mai vedem.

Liliana NICOLAE

În faţa şi în spatele calculatorului

Cu Ionuţ m-am întîlnit între un concurs pe care tînărul l-a avut în Statele Unite şi altul în Europa. Îl văzusem la televizor şi credeam că l-aş recunoaşte din prima. Nici vorbă. Eu intram în liceul la care învaţă, el ieşea să mă aştepte, aşa că am trecut senini unul pe lîngă celălalt. Ne-am regăsit puţin mai tîrziu şi am hotărît că locul cel mai bun pentru interviu ar fi pe o bancă, în curtea liceului. Acolo, Ionuţ Budişteanu şi-a dat jos din spate rucsacul în care părea că duce pietre de moară: nelipsitul laptop, un trofeu şi cîteva medalii obţinute pe la concursuri. „Dovezile“ muncii şi pasiunii lui.

Are 18 ani şi e în clasa a XII-a la Grupul Şcolar Rîmnicu Vîlcea. Unii spun despre el că ar fi un geniu. El spune că e un softist. Are o idee şi o pune în practică cu ajutorul unui program informatic. Poate „ideea“ despre care s-a vorbit cel mai mult este cipul care, aşezat pe limbă, îi ajută pe nevăzători să perceapă culori, forme, obiecte. Ionuţ a plecat de la ideea că „nu vedem cu ochii, ci cu creierul“ şi a încercat să transmită informaţii către creier prin intermediul limbii.

„La mine e o dependenţă de cunoaştere, de ştiinţă. Cu ochii nu am probleme, şi lucrez la calculator de 15 ani, iar coloana… e adevărat că mă doare uneori şi părinţii îmi mai atrag atenţia că nu stau corect la calculator. Dar sper să nu fie nimic grav!“

Ionuţ are camera lui, amenajată ca un laborator. Acolo-şi pritoceşte aplicaţiile. Nu intră oricine în camera lui. Din cînd în cînd, discret, mama intră şi îi lasă cîte un sandviş sau cîteva fructe. În rest, „Ionuţ lucrează“. Părinţii nu-l bat la cap. Ştiu că nu se ţine de prostii şi că învaţă, învaţă, învaţă. Nu se plictiseşte niciodată la calculator. Mereu găseşte lucruri noi. Sau creează el lucruri noi.

„Calculatorul?! E o unealtă. Aşa cum pentru pictor e pensula, pentru mine e calculatorul. E o unealtă care poate fi folosită în mai multe domenii. Poate ajuta la revoluţionarea medicinii, a matematicii sau a biologiei. Calculatorul mai poate fi folosit pentru jocuri sau ca mobilier… să pui o glastră pe el! Important e, însă, cine-l foloseşte şi cu ce scop. Şi pentru mine a fost mai întîi o jucărie!“

Am ales să învăţ mai mult,
nu să cîştig mai mult.

Este un dispozitiv care a primit patru premii la Intel International Science and Engineering Fair, una dintre cele mai mari competiţii de ştiinţă din lume pentru liceeni.

Ar mai fi aplicaţia care recunoaşte dacă omul din faţa calculatorului este vesel sau trist. Alta care recunoaşte dezastrele naturale. Alta face predicţii la bursă sau îi ajută pe părinţi să-şi supravegheze copiii, să vadă pe ce situri intră sau cît timp petrec la calculator.

Lista e lungă. La fel şi cea cu premiile care s-au adunat. Peste 80.

Cînd Ionuţ avea 3 ani, părinţii lui au adus acasă un computer. Aveau de luat nişte bani de la cineva, dar în locul banilor au primit computerul. Era primul pe care-l vedeau de aproape. Şi ei, şi Ionuţ. Era masiv şi greu. Dar unitatea centrală, monitorul şi tastatura şi-au găsit locul pe un birou, lîngă fereastră. Iar scaunul din faţa calculatorului a devenit repede preferatul lui Ionuţ. S-a jucat ani de zile la calculator. Părinţii îi luau de fiecare dată un joc nou, cînd dădea semne că se plictisea de cele pe care le avea deja. Ionuţ începuse, însă, să descopere că, dincolo de jocuri, în ecranul acela se ascund lucruri fascinante. Mai întîi s-a întrebat cum se fac jocurile şi a vrut să-şi facă unul propriu. N-a fost simplu, dar pînă la urmă a ieşit: o rachetă care se plimba în susul şi-n josul ecranului şi împuşca nişte monştri. Apoi l-au pasionat aplicaţiile. Era deja la şcoală, avea şi ore de informatică, şi a avut noroc de o profesoară care l-a ajutat foarte mult.

Mirela Mlisan spune că n-a mai avut nici un elev atît de pasionat ca Ionuţ şi nici unul cu rezultatele lui. Îşi aminteşte că n-a fost deloc uşor să lucreze cu el: „Era foarte curios, punea multe întrebări... eu chiar am spus că, dacă ar fi fost copilul meu, aş fi fost speriată de atîta pasiune. Dar era o plăcere să lucrezi cu el. Greu era doar faptul că nu aveam eu atîta timp să-i răspund la toate curiozităţile!“.

Viaţa în faţa calculatorului

Ionuţ se trezeşte şi se aşază la calculator. Dacă nu e zi de şcoală, nu s-ar lăsa ridicat de pe scaun nici cu macaraua! De fiecare dată, cînd merge la culcare, undeva după miezul nopţii, se desparte greu de calculator. Spune că mereu are ceva de aflat, de citit. Îl întreb ce părere are despre cei care spun că, dacă stai prea mult la calculator, pot să apară probleme: cu ochii, coloana vertebrală... dependenţa!

Acum, e o relaţie 1 la 1. Ionuţ munceşte foarte mult. Nu se supără niciodată pe calculator. Mai mult, spune că e „prietenul“ lui. L-a ajutat să facă toate aplicaţiile, i-a dezvăluit o lume fascinantă, acolo, în ecranul acela de 40/25 cm, dar şi ocazia să vadă „lumea mare“. A ajuns în Statele Unite, în Azerbaidjan, Texas, Olanda, Taiwan, Slovacia, Turcia, Elveţia…

A citit ultima carte cînd era în clasa a doua. *Apolodor*, de Gelu Naum. I-ar fi plăcut să citească mai mult, dar nu are regrete. „Dacă aş fi făcut-o, nu aş fi avut atîta timp pentru calculator. E ca atunci cînd un pictor ar fi bun şi la matematică, şi la sport, de exemplu. Cred că asta ar dăuna picturii. Aşa şi cu pasiunea pentru calculator. Prefer să mă dăruiesc cu totul, să cercetez, să creez programe care să fie folosite de alţii sau dezvoltate de alţii.“

În urmă cu cîţiva ani, a fost la Google, în Elveţia, unde, în urma unui concurs, i s-a propus să lucreze pe perioada vacanţei de vară şi să fie plătit. A refuzat. „Bineînţeles, toţi colegii de clasă s-au mirat! Dar eu nu vreau să fiu un programator printre alţi 6000. Am ales să învăţ mai mult, nu să cîştig mai mult. E vîrsta la care pot s-o fac.“ De fapt, are cîteva oferte de la Universităţi din străinătate, pe care se gîndeşte să le refuze. „Cred că peste tot e la fel. Importanţi sînt doar profesorii care predau. În rest, în ce priveşte informaţiile, acestea sînt aceleaşi peste tot. Problema învăţămîntului în România ar fi, după părerea mea, că nu există o continuitate a studiilor. De exemplu, dacă ai terminat Liceul de informatică, poţi să te duci să faci Teologia. În Statele Unite, e o continuitate şi o finalitate a studiilor. Iar spre deosebire de România, unde finalitatea este să te angajezi undeva, să lucrezi şi să faci ce spun alţii, în SUA eşti încurajat să creezi, să fii inventiv.“

© I. Budişteanu

Spuneam că Ionuţ poartă tot timpul cu el laptopul. Pe Facebook, apare într-o poză, călare pe un cal. Culmea! Îi lipsea rucsacul din spate în care se află, de obicei, laptopul. Unul dintre prietenii lui a comentat (glumind!) „Unde îţi e laptopul?“.

La şcoală, nu are prieteni, dar se înţelege cu toată lumea. Colegii îi dau voie să-şi încarce laptopul la priza din clasă, chiar dacă vreunul mai are doar o liniuţă la telefonul mobil, îl mai ajută la materiile la care nu se pricepe sau unde a lipsit pentru că a fost la vreun concurs, şi el îi ajută la matematică… şi, nu în ultimul rînd, se mîndresc cu faptul că rezultatele lui Ionuţ ridică nivelul clasei!

„Oraşul hackerilor“

Nu foarte de mult, Rîmnicu Vîlcea era numit de ziarul francez *Le Monde* „oraşul hackerilor“ *(Hackerville)*. Jurnaliştii francezi scriau că, la Rîmnicu Vîlcea, „infracţiunile pe Internet sînt sport naţional“. Cele mai multe îi vizau pe americani. Aşa se face că FBI-ul a venit în oraş de cîteva ori şi a descoperit o adevărată reţea de hackeri. Ionuţ nu a avut niciodată de-a face cu ei. Numai că, la început, cînd participa la concursuri, unde era cel mai mic, a trebuit să demonstreze că el era cel care făcea aplicaţiile cu care participa. Mai tîrziu, cînd era deja la liceu, era acuzat că-şi falsifica diplomele pe care le cîştiga la concursuri şi i se interzisese să mai intre în laboratorul de informatică, de teamă să nu instaleze cine ştie ce. În condiţiile astea, Ionuţ s-a mutat la un alt liceu, cel în care a învăţat şi mama lui. Aici e bine. Lumea din jur nu-l priveşte cu suspiciune, ci cu admiraţie. Adevărul e că, dacă ajungi să-l cunoşti, îţi este greu să crezi că ar fi genul acela de băiat care să se ţină de prostii!

Mi-a explicat diferenţa dintre cei care fac *phishing* (adică furturi de pe cardurile de credit) şi hackeri. Hackerii sînt şi ei, la rîndul lor, de două feluri: cei cu „pălărie neagră“, care sparg programe informatice şi se infiltrează în calculatoarele altora, şi cei cu „pălărie albă“, care chiar sînt angajaţi de unele companii pentru a le testa siguranţa datelor şi a programelor. Cînd avea 14 ani, Ionuţ „şi-a pus o pălărie albă“. A scris unei instituţii, atrăgînd atenţia că oricine poate intra în baza lor de date pentru a schimba anumite cifre. Iniţial, mesajul lui a fost ignorat. Apoi, pentru a le arăta că aşa stau lucrurile, Ionuţ chiar a schimbat două cifre. În acel moment, l-au ameninţat că va fi dat în judecată. Cînd au aflat că are doar 14 ani, au renunţat! Spune că a fost singura încercare de a fi hacker. Chiar dacă *„white hat“*...

Ionut Budisteanu
Romania
© I. Budişteanu

Viaţa din afara calculatorului

Ionuţ nu are telefon mobil.

„Pentru ce?! N-aş avea cu cine şi ce să vorbesc! Ar fi o pierdere de vreme!“

O prietenă?!

„Nici gînd! Aş pierde foarte mult timp. Timp în care aş putea să studiez. Cred că sînt prea mic pentru fete. Şi tatăl meu a cunoscut-o pe mama în ultimul an de facultate şi s-au căsătorit după ce au terminat facultatea. Pînă atunci, trebuie să învăţ! Şi apoi… ce-aş putea să discut eu cu o fată? M-aş plictisi! “

Cu mine nu te plictiseşti?

„Ei, nu! Că dumneavoastră îmi puneţi întrebări… şi e interesant!“

Şi nu vorbim despre modă, de exemplu!

„Apropo de modă! Eram odată la un concurs în Statele Unite şi ne-au dus să vedem o paradă de modă! Am fost şocaţi! Ce legătură aveam noi cu moda?... Aşa că n-am înţeles nimic din ce se întîmpla acolo!“

Dar, te-ai gîndit vreodată, cum ar fi să te trezeşti într-o dimineaţă şi să vrei să găteşti ceva? Pur şi simplu, aprinzi aragazul, scoţi o tigaie, cauţi o reţetă pe Internet, găteşti, îţi place la nebunie şi decizi că… gata cu calculatorul! Îmi doresc să ajung un bucătar vestit!

„Nu, nu cred că o să mă plictisesc vreodată de informatică! Nici nu ştiu să aprind aragazul! N-am făcut-o niciodată! O singură dată l-am stins, dar şi atunci mi-a spus mama în ce parte să învîrt butonul…“

Nu crezi că ar trebui să înveţi lucruri din astea banale, pînă la urmă?

„Ba, poate că da! Dar aţi văzut că la noi, în şcoală, se pune accent mai mult pe teorie, decît pe practică! Cred că o fetiţă ar fi foarte fericită dacă ar putea să facă singură o rochiţă pentru păpuşa ei sau chiar pentru ea. Noi nu prea ştim să facem lucruri practice. M-am gîndit să învăţ şi eu să fac aşa ceva, dar poate tot în domeniul informaticii o să fac!“

Ai un anotimp preferat?

„Îmi place vara. Eu sînt mai sensibil şi cînd e frig răcesc foarte repede!“

O culoare preferată?

„A, nu! Cred că am o problemă cu culorile! Nu le deosebesc prea bine… nici nu ştiu ce înseamnă fiecare!“

Muzica?

„N-am cîntat niciodată în viaţa mea! şi nici nu ascult muzică! Odată, mergeam la un concurs în Statele Unite şi, în avion, am vrut să ascult muzică în căşti. Am încercat 40 de feluri de muzică.“

Dans?

„Nici gînd! La fel cum s-a întîmplat cu parada de modă, tot în Statele Unite, la un concurs, ne-au organizat o discotecă. Era chiar caraghios, pentru că nu a dansat nimeni!“

Ţi se întîmplă să visezi?

„O, n-am mai visat din clasa a II-a! Nici nu mai ştiu exact ce înseamnă vis. Dar nu cred că aş fi mai deştept dacă aş visa. De fapt, eu cred că vis e ceea ce gîndiţi dvs. acum. Nu-ţi vine o idee în somn şi – gata! – eşti mai deştept sau mai inspirat!“

***Liliana Nicolae** este jurnalist la* Radio România.

Cu ochii-n 3,14

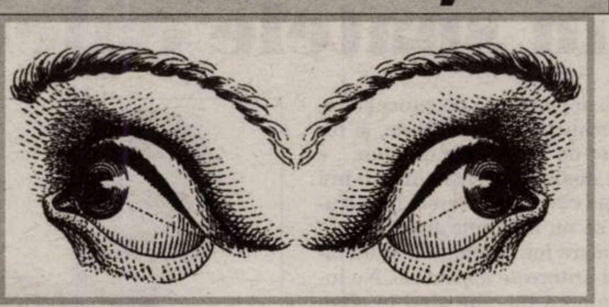

O VREME, PARADISUL POATE FI ACEASTĂ INSULĂ DE HÎRTIE, ÎN ÎNTUNERIC

■ Dacă tot am reintrat pe tărîmul numelor de firme românești (vezi numărul trecut), mai rămînem o vreme acolo pentru a culege cîte ceva din Suceava, Roșiori de Vede și Fălticeni: Camarazii SRL, Eurofrig SRL, Mărul Argintiu SRL, Exact Factor SRL, Sub Pădure SRL, Cozonac Bujor SRL, Praxis Doctor Gogoi SRL, Caracatița Com SRL, Îngerul Copiilor SRL, Șalăul SRL, Esprit Bois SRL, Leagănul Bucovinei SRL, La Băftosu SRL, Galapagos Fructis Galop SRL, Esoes Distribuție SRL, Sultan Balcan SRL, Chagall SRL, Leșul Ursului Energy SRL, Dans Aliment SRL, Iașiascultă SRL, Găzduire AA SRL, No Problem SRL, Ocolul Silvic Bisericesc Ilișești SRL, Picior de Munte Com SRL, Lipici SRL, Realizarea Trans SRL, Pro Maricica Service SRL, Peștera Urșilor Bruni SRL, Capriciu SRL, Vagabondul Cu Pălărie SRL. (**D. S.**)

■ O doamnă din Hunedoara a dat un anunț la ziar: „Caut perechea de viață 30-39 de ani, vorbitor engleză/germană, fără obligații, de profesie Inginer IT Arhitect. Serios, educat, cu limbaj decent, cu respect de familie, să-și poată imagina traiul în Germania, să fie comunicativ, sincer, activ, fără vicii, să știe legile unui menaj“. Desigur, paradisul poate fi german. Cît despre legile menajului, sînt convins că ele sînt adînc săpate în mintea respectivei doamne și vor fi drastic aplicate viitoarei „perechi de viață“, dacă o va găsi. Pînă una-alta însă, cred că mai degrabă i se poate aplica mesajul care apare pe unele site-uri: „Pentru mai multe rezultate, extindeți opțiunile de căutare“. (**A. M.**)

■ Bucureștenii consumă zilnic 25 de mii de shaorma și cam 15 mii de pizza. Cred că e o paritate bună aici, pe această insulă de latinitate aflată la porțile Orientului. (**M. C.**)

■ Liam Corcoran, un puști englez de 11 ani, a fugit de lîngă mama lui în timp ce erau la cumpărături într-un supermarket de lîngă aeroport, după care s-a urcat într-un avion și a zburat pînă la Roma fără să aibă la el pașaport, bilet sau tichet de îmbarcare. „Urcatul în avion a fost mai ușor decît să-mi fac temele, a declarat Liam pentru presa britanică. N-aveam nimic la mine și nimeni nu mi-a cerut vreo hîrtie. Îmi zîmbeau și mă lăsau să trec.“ Într-un top publicat recent de organizația „Salvați copiii!“, Marea Britanie e de-abia pe locul 9 la categoria „Țara în care e cel mai bine să fii copil“. Probabil că, după aventura lui Liam, o să mai urce cîteva poziții. (**L. V.**)

■ Recitalul chitaristului John Scofield de la Festivalul Internațional de Jazz de la Gărîna s-a întrerupt, pentru cîteva zeci de secunde, din cauza unei pene de curent. „Sper că ești fericit, Traian Băsescu!“, s-a auzit, în întuneric, din public. (**M. C.**)

© M. Chivu
ACCESUL CU CÂINI DOAR ÎN POȘETĂ

ALTMINTERI, TOTUL AR PUTEA SĂ PORNEASCĂ DINTR-O VOCE SPARTĂ DE CÎTEVA SUTE DE ANI (ȘI NE MAI MIRĂM CĂ ASTĂZI EXISTĂ PERSOANA A DOUA SINGULAR-CIOCOLATIU)

■ Uckermark e o mică provincie din nord-estul Germaniei, foarte aproape de granița cu Polonia. Locuitorii satelor din regiune se plîng că, de la o vreme, le tot dispar tractoarele și combinele. De vină ar fi polonezii: bande de nelegiuiți vin și la fură uneltele agricole. Pentru fermierii germani e o situație regretabilă – e nasol să rămîi fără tractor mai ales acum, la vremea recoltei. Altminteri, totul ar putea să pornească dintr-o mare neînțelegere: probabil că polonezii dau un cu totul alt sens conceptului de piață comună. Păi, dacă e comună, atunci să fie și utilajele folosite tot la comun. Pînă una-alta, Germania se situează pe locul 5 în topul statelor producătoare de cartofi. Pe locul 6 e Polonia. Deocamdată! (**M. M.**)

■ *Forbes* a publicat topul celor mai bine plătite actrițe de televiziune în perioada mai 2011 – mai 2012. Pe primul loc e colombiana Sofia Vergara, o adevărată femeie de afaceri, cu o inconfundabilă voce spartă și un puternic accent *latino*. Ea a apărut, se pare, pe coperta a 63 de reviste (toate cu exclusivitate absolută) și a semnat un contract în avans pentru încă trei sezoane cu Canal E. Suma cîștigată în această perioadă e una modestă față de veniturile unui fotbalist de top: 18 milioane de dolari. Mai contează că pe locul 2 e Kim Kardashian, iar pe 3 Eva Longoria? (**S. S.**)

■ Am citit pe diverse site-uri de știri și burtiere TV despre luptele care se dau în Siria, la „Aleppo, al doilea oraș ca mărime al țării“. Precizez că, în limba română, numele acestui oraș se scrie și se citește – de cîteva sute de ani – Alep. (**M. V.**)

■ Citesc pe net diferite fleacuri despre Jocurile Olimpice și aflu de pe un site culinar despre dieta lui Milon din Crotona, un atlet din Grecia antică, faimos pentru că a participat șase ani la rînd la probele olimpice și a cîștigat de fiecare dată. Se pare că Milon mînca, în fiecare zi, nouă kilograme de carne, nouă kilograme de pîine și bea trei carafe de vin. În ziua competiției, lua pe umeri un taur de 3-4 ani, se plimba cu el prin arenă, după care îl mînca singur. Și ne mai mirăm că astăzi economia Greciei e falimentară... De la grecii ăștia te poți aștepta la orice! (**A. P.**)

■ Fierbe țara înainte de referendum. Iar s-au stîrnit certuri în familii și s-a discutat politică la telefon. N-am mai simțit atîta patimă de pe vremea lui Iliescu. Am stat toți cu ochii în ecranele computerelor pînă ni s-au încețoșat privirile. Am citit multe prostii, dar și niște texte excelente. Asta mă face să cred că există viață și după referendum. (**A. M. S.**)

■ Sloganurile stradale pentru referendumul din 29 iulie au scăpat total de sub control și au depășit vădit limitele decenței: exprimarea la persoana a doua singular, îndemnurile directe, pozele voit veridice cu „oamenii muncii“ nemulțumiți, jocul ieftin de cuvinte dintre „Hai la referndum“ și golănescul „Hai, la revedere“ sînt cîteva exemple. Nu mi-e rușine nici cu hiena „parlamentarus disperatus“, din panoul stației de autobuz care a speriat-o de-a dreptul pe o prietenă a mea. (**I. P.**)

■ Un anunț la un beauty salon: „Acum, bronz ciocolatiu! Am schimbat becurile cu unele de 180 W!“. Sigur nu era afișul unui film horror? (**A. P.**)

ACUM, FIRESCUL FIX N-AR PUTEA SĂ PUNĂ NIȘTE APARATE CONTRA IDEII DE UȘURINȚĂ?

■ Acum, ca să mergi cu tramvaiul, autobuzul sau troleibuzul, nu mai cumperi bilet, îți iei un card. Te urci cu el în vehicul și îl apropii de un aparat: dacă ai un card valabil, aparatul țiuie, aprinde un beculeț și îți urează călătorie plăcută. Acest aparat se cheamă *validator*. Din cîte înțeleg, este un fel de Curte Constituțională a transportului în comun. (**D. S.**)

■ Cel mai neașteptat și mai poetic răspuns pe care l-am primit zilele astea, la banala întrebare „Ce faci?“, mi-a fost dat, cu tot firescul din lume, de o prietenă: „Mă pregătesc să storc mierea“, mi-a zis ea. Toată ziua mi-a zumzăit apoi în cap. (**A. M. S.**)

■ Un titlu: „Apocalipsa Terrei a fost calculată!“. Cică va avea loc fix peste 16,7 miliarde de ani, așa că nu intrați în panică, ne-a mai rămas timp de o bere! (**A. P.**)

■ Nu mai știu cum a rămas cu camerele video din clase la examenul de Bac. Zicea USL-ul că le scoate. De banii economisiți n-ar putea să pună niște aparate de aer condiționat? (**M. V.**)

■ Pe un banner electoral scria: „România, hai la referendum. Băsescu, hai, la revedere“. Să fi fost pro sau contra demiterii? (**S. G.**)

■ Pe 6 august se împlinesc 21 de ani de cînd programatorul Tim Bernes-Lee de la CERN publica fișierele care au fost baza ideii de Internet. În curînd va exista o generație de oameni maturi născuți *după* Internet. Cum trece timpul, parcă mai ieri eram în Cretacic! (**M. C.**)

■ În țara asta condusă de un prim-ministru plagiator, s-a trecut cu ușurință, cred, peste replica înciudată a unui tînăr, surprinsă de o cameră de filmat imediat după afișarea rezultatelor de la Bac: „În țara asta nici cu bani nu mai poți lua Bac-ul!“. (**M. C.**)

PUBLICITATE

Cel mai bun
JURNAL CULTURAL
luni - duminică, ora 21.00
TVR CULTURAL
www.facebook.com/TVRCultural

Biblioteca ASTRA SIBIU

Biblioteca [illegible]
– SIBIU –

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)
DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEȘU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE ■ Anul **IX** ■ nr. **443** ■ 9-15 august 2012 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

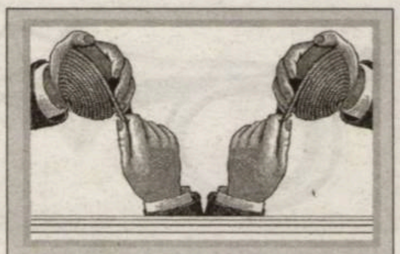

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze 12

ANDREI PLEȘU

„Despre gazetărie“

pagina 3

CONSTANȚA VINTILĂ-GHIȚULESCU

„Recenzarea pe la 1830“

pagina 10

STELA GIURGEANU

„Arhitectura unor destine“

pagina 13

Starea sportului

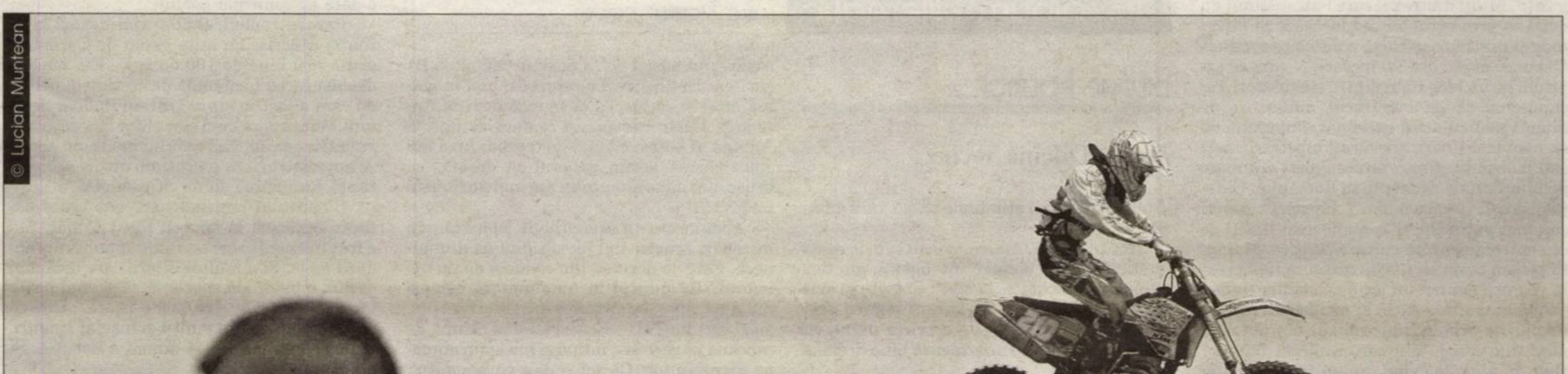

© Lucian Muntean

„Secretul succesului: cazi de 7 ori, te ridici de 8.“

(proverb chinezesc)

Redacția DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 București ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

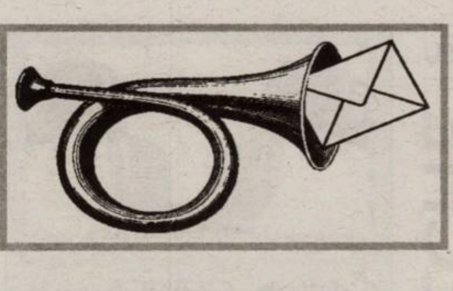

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

(IN)ACTUALITĂŢI

Votul pentru Nicuşor Dan sau cum schimbăm clasa politică

Votul pentru Nicuşor Dan la ultimele alegeri locale din Bucureşti a stîrnit multe discuţii şi speranţe, bucurie că, iată, „ne putem solidariza“, dar şi o dezamăgire la final. Pentru că, aşa cum s-a anunţat, Nicuşor Dan a obţinut un scor important – aproape 9% din voturile pentru primar general, fără însă a putea obţine şi un loc de consilier, deoarece nu a adunat 5% din voturi pentru această funcţie. În final, atunci cînd a mulţumit susţinătorilor săi, candidatul şi-a asumat propria responsabilitate pentru acest rezultat, spunînd că a greşit pentru că nu a fost destul de explicit în privinţa candidaturii sale la Consiliul General. Dar, în realitate, principalii autori ai eşecului, ai „gafei politice“, au fost o bună parte din propriii săi susţinători.

Cei care l-au susţinut pe Nicuşor Dan au fost catalogaţi fie ca „implicaţi“ şi „idealişti“, fie ca „oameni ai concretului – dezideologizaţi“. Mulţi dintre cei care l-au susţinut au dorit ca prin votul lor „să lovească în făţarnica şi mincinoasa clasă politică ce conduce treburile obştii din ’90 încoace“ – cum se exprima pe un blog unul dintre susţinători, recunoscînd că „şi-a petrecut multe ore de muncă pentru acest candidat, împreună cu oameni mai tineri, adevăraţi hipsteri, tineri sau mai puţin tineri profesionişti din toate mediile sociale existente în România“. Şi totuşi, aceşti „profesionişti“, „hipsteri“, „tineri sau mai puţin tineri“ s-au dovedit lipsiţi de cea mai elementară cultură politică. Mai întîi pentru că nu au conştientizat că lupta reală se duce pentru un loc de consilier (într-o primă etapă necesară) şi nicidecum pentru fotoliul de primar, imposibil de obţinut cînd pleci din poziţia din care a plecat Nicuşor Dan. În al doilea rînd, nu au cunoscut prevederile legii electorale şi, probabil, au supraestimat posibilităţile unui candidat independent de a obţine un loc de consilier.

Un comentator (blogger) politic anonim a estimat că voturile susţinătorilor lui ND s-au risipit la consilieri către partide ecologiste (lipsite şi acestea de şanse reale – peste o treime dintre susţinători şi-au schimbat opţiunea pe buletinul pentru consilieri), pentru Partidul lui Dan Diaconescu (!?) – cam o treime şi către USL – restul. Iată deci o eterogenitate de opţiuni care a subminat succesul normal pe care ND ar fi putut să îl repurteze în final.

Iată, deci, că nu este suficient să vrei să schimbi clasa politică. Mai trebuie să ştii şi cum să o faci. Iar „tinerii şi mai puţin tinerii“ bucureşteni au ratat să pornească cu dreptul în demersul lor, din pură neştiinţă politică. Dacă mai adăugăm la aceasta şi situaţia relatată de presa de la Iaşi, unde mai mulţi votanţi au trecut pe buletinele lor de vot numele aceluiaşi ND, dînd dovadă de un adevărat „analfabetism politic“, putem conchide cu un îndemn pentru cei care nu sînt mulţumiţi de actualii politicieni şi vor să-i înlocuiască cu alţii diferiţi: daţi dovadă de mai multă modestie, mai puţină superficialitate şi cunoştinţe mai temeinice în domeniul democraţiei – care este guvernată de cîteva legi nu chiar atît de complicate, dar care trebuie cunoscute. Altfel, ne vom mulţumi în continuare să scriem pe bloguri, pe site-uri de socializare, eventual să ieşim în stradă cu diverse ocazii, dar pînă la urmă nu vom reuşi să schimbăm nimic, iar vechea clasă politică ne va rîde în nas de pe aceleaşi fotolii ale Consiliului General sau ale Parlamentului pe care le ocupă de mai bine de douăzeci de ani încoace.

Sorin MITULESCU
sorin_mit@yahoo.com

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
>
> *(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)*

PUŢUL
SĂRĂMURII
M.EMINESCU

album dilematic Luiza Vasiliu

DILEME POLITICE...

Dragă Dilema veche,

Pentru că nu ştiu unde să-mi vărs amarul, vă scriu.

Am 28 de ani. Amicii mei au cam aceeaşi vîrstă. Sînt toţi oameni inteligenţi, am terminat toţi o facutate „la stat“, cu toate că sînt conştient că nu este un garant pentru deşteptăciune. Toţi avem un serviciu „bun“, cu lefuri decente, care ne situează bine în clasa de mijloc.

În ultima perioadă discutăm politică mai mult decît o făceam înainte, pentru că, da, avem dileme politice şi e sănătos să fie aşa. Am fost întrebat ce o să votez la referendum: DA sau NU? Am răspuns „Nu“ şi m-aş fi aşteptat ca reacţia lor să fie „Şi noi la fel!“. Am fost naiv. Decizia mea aproape că i-a înfuriat. Nu înţelegeau cum după atîta „dictatură“ îl mai pot suporta pe Băsescu. Cu perplexitate, am încercat să bălmăjesc ceva în termeni simpli despre faptul că nu poţi îndrepta un rău printr-un rău şi mai mare. Nu e productiv. Am încercat apoi să reamintesc evenimentele petrecute în „săptămîna neagră“, înlocuirea Avocatului Poporului, presiunile făcute asupra Curţii Constituţionale, limitarea atribuţiilor Curţii Constituţionale, reacţiile societăţii civile şi ale Occidentului. Verdictul e clar, sînt băsist (!?!?). Şi sigur mă uit la B1 şi citesc Hoţ News. Le reproşez, mai în glumă, mai în serios, că ei se uită doar la Antena 3. Devin nervoşi, şi ce dacă se uită la Antena 3? Gîdea e băiat de treabă. Apoi îmi spun că „să lăsăm poporul să decidă“ şi, brusc, îmi aduc aminte că am mai auzit asta undeva...

Apoi încerc un exerciţiu de logică şi pun întrebări scurte. Îmi joc ultimul as din mînecă. Este de dorit să fim conduşi de un om imoral? Răspunsul în unanimitate este că nu. Apoi, aproape victorios întreb: „Dacă plagiezi eşti imoral?“. Brusc, îşi dau seama de capcana pe care le-o întind şi îmi spun aproape dispreţuitor: Ce tot o dau cu plagiatul, toată lumea plagiază, ţara arde şi pe mine mă interesează de nişte ghilimele...

Brusc, îmi dau seama că tactica „minimizării importanţei unui eveniment evident şi grav“ a dat roade. Parcă în aceste discuţii raţiunea se suspendă. Se pune prea mult patos în discurs, aşa că mai bine îl suprim.

La final, cîteva concluzii: cînd lumea este împărţită în bine şi rău, este foarte greu să accepţi că binele poate fi şi rău. Ura faţă de o persoană îţi cam înceţoşează mintea; ne lipseşte o cultură democratică autentică. Nu prea dăm doi bani pe respectarea principiilor democratice. Statul de drept, împărţirea puterilor în stat sînt doar nişte concepte vagi care nu prea ţin de foame. Nu înţelegem cît sînt ele de importante pentru o bună funcţionare a societăţii. Cei cîţiva care ţipă sînt aproape neauziţi. Oricum, toţi sînt băsişti; lipsa acestei culturi ne ţine în case. Am ieşit în primele zile să protestez, m-am dus în Piaţa Universităţii şi pe partea cu TNB se trîmbiţa „Jos Băsescu“ iar pe cealaltă parte se protesta paşnic, mai mult se stătea la *„chit-chat“*, iar cei mai înverşunaţi protestau împotriva Roşiei Montane (?!?!). După 15 minute am plecat, că începusem să casc şi a doua zi trebuia să mă duc la serviciu. Bine măcar că sîntem în UE şi ne mai trag oamenii de acolo de mînecă, nervoşi; argumentul „ba p-a mă-tii“ este abuzat. Am auzit, în ultima perioadă, replica „ba nu, tu eşti şi mai prost“, încît mi se face sincer frică să mai deschid televizorul. Şi să mă mai văd cu amicii mei.

Vă mulţumesc pentru ascultare,

Cezar PARASCHIV
c.s.paraschiv@gmail.com

COBORÎTE DE PE SITE

Articolul lui Vintilă Mihăilescu, „Dilema referendumului“

„Şi eu cu cine votez, dom’le!?“

După care am rămas cu gura căscată... să-mi trag palme! Incredibil! Iar s-a sculat din mormînt Caragiale! Iar rîde de noi! Încă o dată îşi confirmă geniul!

Pare incredibil, dar am ajuns exact în situaţia descrisă cu atîta geniu de Caragiale acum mai bine de 100 de ani... Eu, pînă la desfăşurarea furibundă de cretinism politic de care a fost în stare USL-ul în doar două luni, refuzam să cred că e chiar aşa de gravă situaţia... Acum văd cu ochii meu cum pot să se autodistrugă în scurt timp un om şi o speranţă care părea cît de cît posibilă...

Cinstitului marinel i-am pus cruce definitv în iarnă, la faza cu Raed Arafat. Ăla a fost momentul care a umplut paharul răbdării mele. Şi a multor altora care încă mai aveam o plăpîndă speranţă că se mai poate face ceva, că, cine ştie, poate-poate... Uite că nu e posibil, ne-am minţit şi înşelat singuri, e doar vina noastră şi numai a noastră. Şi am fost mulţi!

Şi atunci ce facem? Cu cine votăm? Ungureanu nu e o soluţie! Ce soluţie e aia cînd ungurenii lui Ungureanu sînt tot de la PDL? Nici o licărire de delimitare critică faţă de Băsescu şi clica lui, dimpotrivă! Pentru Ungureanu şi dreapta pe care se chinuie să o adune în jurul lui, Băsescu e Luceafărul dimineţii, piscul spre care se uită plini de admiraţie şi visează să îl atingă!

Incredibil! Aia e soluţia? Pentru proşti poate... Pentru mine nu mai e! Nici USL-ul: valul pe care s-a urcat USL-ul la alegerile locale s-a topit cu o viteză turbată, în doar două luni!

Chiar dacă, cu eforturi supraumane de a ignora plagiatul expiratului (atît de tînăr şi atît de ofilit, o Dumnezeule mare, ce catastrofă! cît de actual e iar blestematul de Caragiale!), micului Titulescu, voi vota pentru demiterea lui Băsescu, problema rămîne la fel de actuală!

Eu cu cine votez... la toamnă?!

adăugat de totedati
la data de 21 iulie 2012

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR ● Mircea VASILESCU (redactor-şef) ● Luiza VASILIU (editor conţinut web)

RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF
Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU ● Andrei PIPPIDI ● Oana STOICA ● Cătălin ŞTEFĂNESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU

CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN
DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Daniela POLIANSCHI

ABONAMENTE ŞI INFORMAŢII: Zirkon Media ● tel.: 0730.190.899, număr cu tarif normal în orice reţea telefonică, orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@zirkonmedia.ro

PUBLICITATE: Ionela DANA ● tel.: 0730.190.808 ● e-mail: ionela.dana@media-point.ro
DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Mircea CIOBOTARU
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Alin BENEA
DIRECTOR VÎNZĂRI: Mircea IONESCU
Tiraj 12.450 ● Tipărit la Tipomedia Bucureşti

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de
Adevărul holding

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Plagiatul**
- **Anxietăţi**
- **Libertatea**
- **Anii ’90**
- **Bacalaureat**

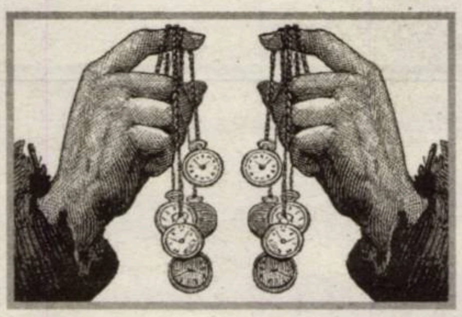

SITUAȚIUNEA

Andrei PLEȘU

nici **așa**,
nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Despre gazetărie

Deunăzi, am auzit o tînără jurnalistă spunînd unei colege, într-o emisiune de televiziune, că „mănîncă politicieni pe pîine“. M-am întrebat, cu oarecare perplexitate, dacă acest tip de gurmandiză intră în fișa postului de jurnalist. Imaginea mea despre profesiunea cu pricina e alta: cred că jurnalistul este un harnic și curajos culegător de informații, un comentator calm și echidistant al evenimentelor curente, un ins capabil să-mi ofere datele de care am nevoie pentru a înțelege, a analiza și a-mi face o părere *proprie* despre ceea ce se întîmplă în realitatea imediată. Sînt de acord că un bun jurnalist poate (și trebuie) să fie îndrăzneț, hărțuitor, necomplezent, tenace în scormonirea faptelor și în identificarea adevărului. Mai cred și că, dacă moderează dezbateri televizate, el trebuie să aibă geniul, sau măcar talentul, de a intermedia între opinii contradictorii, de a fi un manager înțelept al dialogului și al bunei-cuviințe. Evident, aș fi încîntat să constat că jurnalistul are, cînd scrie, și o notabilă înzestrare literară. Dar mă mulțumesc și cu simpla folosire decentă a limbii române. Pe acest fundal, declarația unei tinere și drăgălașe reprezentante a breslei, cum că ocupația ei de predilecție este să mănînce politicieni pe pîine mă tulbură. Adică cum? Ce să înțeleg? Că pleacă „pe teren“ cu șișul în geantă? Că de cîte ori vede un politician, îi vine să-l muște? Că vrea sînge, creieri și fleici de miniștri și parlamentari neaoși? (E de la sine înțeles că, dacă ajungem în zona preferințelor culinare, fiecare are gusturile lui. Poți prefera carnea de stînga sau pe cea de dreapta, mușchiulețul cu sos portocaliu, sau pe cel scăldat în bulion...). Dar poate exagerez. Poate că tînăra doamnă a vrut doar să spună că tot ce urmărește e să cîștige și ea o pîine pe socoteala politicienilor. Le sare la beregată pur și simplu pentru că e plătită pentru asta: i se dă pîine. Multă, cît mai multă pîine.

Ce se întîmplă cînd un jurnalist se hotărăște „să mănînce politicieni pe pîine“? În plan privat, s-ar putea ca viața lui să intre într-o perioadă înfloritoare. Din păcate însă, în plan public, el încetează să mai fie jurnalist: devine activist de partid, trece în tagma soldaților, a propagandiștilor, a „cadrelor“ militante. Nu e exclus să devină chiar un fel de vedetă. Dar un alt fel de vedetă decît vedeta de presă. Ar fi mai cinstit, în fond, să se retragă de pe scena gazetăriei și să asume deschis o carieră de om politic. Să adere la un partid, să se înregimenteze pe față, să-și pună locvacitatea și zelul în slujba unei organizații bine definite. Dar n-o face și înțeleg foarte bine de ce: a intra într-un partid (chiar și într-un partid românesc...) e a accepta o anumită disciplină, a face declarații de loialitate și a lua asupra ta povara unei minime responsabilități. Or, jurnalistul nostru vrea să se simtă „liber“. La nevoie, poate schimba de picior, poate cocheta nonșalant cu alte „orientări“, poate dansa pe altă muzică. E mai comod să depinzi doar de un patron bine plătitor și de un CNA anemic decît de o întreagă structură de partid. Sau de gura rea a altor jurnaliști.

Cînd un jurnalist se hotărăște „să mănînce politicieni pe pîine“?

Jurnalistul, spuneam, vrea să se simtă „liber“. În spațiul său de ziar sau de emisie, e suveran. Face tot ce-i dă prin cap și prin gură. E la el acasă, la el în baie și, uneori, la el în closet. Poate da de pămînt cu oricine, poate vorbi ca la birt, ca într-un dormitor de internat, ca la balamuc. E de la sine înțeles că poporul trebuie să-l accepte așa cum e, ba chiar să-l admire: va face grimase bolînde, va holba ochii, se va dezbrăca, va scheuna, își va arăta mușchii, va ieși cu pene pe stradă, va face șpagatul între două scaune, mă rog, va etala tot arsenalul lui de băiat frumos, deștept și dur. Iar cine se leagă de el o pățește. Insul se îndreaptă din șale amenințător și, desfigurat de ură, printre două citate „fine“, eventual în engleză (căci e un intelectual adevărat, nu ca idioții de intelectuali din restul lumii), dă drumul la aforisme marca proprie: „Boule“, „Prostule“, „Să vezi ce smardoială (sic!) o să-ți dau!“ etc. Un altul găsește normal să glumească cu cititorii în termeni de film porno. E ironic. „Eu și colegul meu sîntem homosexuali, ne-o punem!“ În articolele sale, cuvîntul „curvă“ are un statut privilegiat. E băiat din popor. Și-a dorit celebritatea de mic copil. Nu e o problemă. În România, celebritatea e la îndemînă. O au și Oana Zăvoranu, și Sînziana Buruiană, și mulți, mulți alții. O are și omul nostru. Nu-i mai rămîne decît să deschidă, pe baza ei, un bordel de succes.

Cu asemenea inși în spațiul public, nu ne putem aștepta prea curînd la o ambianță civilizată. Și nouă, și copiilor noștri ni se livrează zilnic tone de vulgaritate euforică, agitată, glorioasă. Sîntem, vrem-nu vrem, spectatorii unei trupe de golănași țanțoși (includ aici și scena politică de toate culorile). Întîlniți pe plajă, sau la circ, ar putea fi, pentru cîteva minute, amuzanți. Dar ei sînt instalați în axa vieții noastre, cu autoritatea paradoxală a propriei lor nulități. Ne învrăjbesc mai abitir decît Băsescu, ne strică mințile, sufletele și limba. „Mănîncă politicieni pe pîine“ și sînt experți în „vorbe grele“.

O ultimă întrebare: cum poți să te pretinzi patriot „rromân“, să te perpelești exhibiționist de grija poporului și să-i siluești limba și cuviința cîtă mai e, cu atîta, iresponsabilă, nerușinare?

P.S. Tocmai încheiasem articolul, cînd, pe un post de televiziune, Mădălin Voicu și-a început o replică adresată dnei Andreea Pora în felul următor: „Dna Pora ne suge... ne suge... ne sugerează etc.“. Discuția a continuat ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat. N-am comentarii. Mă întreb doar în ce țară sîntem. Și cum poate un asemenea derbedeu să facă politică la vîrf și să fie invitat la televiziune. Nu pot nici măcar să-l somez să-și ceară scuze public. Mîrlănia la acest nivel e ireparabilă, ineducabilă și impardonabilă.

■ ■ ■

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Democrație și aritmetică

– căldură mare și realitate puțină –

Cele 40 de grade de afară sînt un moft față de fierbințeala care a cuprins politica și administrația publică românească după ce Curtea Constituțională a solicitat listele electorale permanente. Mă rog, n-a fost clar de la început ce a solicitat de fapt Curtea Constituțională: o renumărare sau o simplă prezentare a listelor pe baza cărora s-a votat la referendum. Dar nu putem pentru ca să ne încurcăm în asemenea fleacuri, iar dacă fiecare a înțeles ce i-a picat mai bine nu e nici o surpriză în lumea românească.

Eterna și fascinanta democrație originală s-a apucat, așadar, serios de aritmetică. Dar nu aceea care se învață în școală, ci una alcătuită după chipul, asemănarea și culoarea politică a preopinentului. Tema pentru acasă dată de Curtea Constituțională a fost luată în serios și tradusă de fiecare pre limba și înțelegerea sa. Brusc, politicienii români au devenit specialiști în demografie și au desfăcut băierile unei creativități de care nu-i puteam bănui pînă mai ieri. Ion Iliescu – serios și cumpătat cum îl știm dintotdeauna – a socotit că avem pierderi naturale de o sută-două de mii de oameni pe an, bașca milioanele de inși plecați în străinătate. Așa că „să se dea o lege“, propune fostul președinte: cine stă mai mult de șase luni în străinătate să nu mai figureze pe listele electorale permanente. De parcă în zilele noastre cu liberă circulație la nivel european ai putea să-i găbești așa ușor pe cei care stau în străinătate... În niște stenograme de la ședința conducerii PNL publicate de Dan Tăpălagă, Varujan Vosganian are două propuneri „modeste“: să fie scoși de pe listele electorale cei cu sindrom Down și bolnavii de Alzheimer, căci ei oricum nu au capacitatea să... Noul ministru al Administrației, Radu Stroe, după ce face o glumiță despre sectoriștii de odinioară, care știau „orice om care apărea în plus“, propune serios ca președinții de bloc să fie implicați în numărătoarea cetățenilor, pentru că „au atribuții precise“. Și, tot în stenogramele de la ședința PNL, la un moment dat cineva atrage atenția că morții n-au fost scoși de pe listele electorale, de 22 de ani; la care talentatul scriitor Varujan Vosganian emite următorul aforism: „Cu morții n-o rezolvi. Numai cu morții n-o rezolvi“. (Dan Tăpălagă spune că, jurnalistic vorbind, a verificat stenogramele și sînt reale; dar *stilistic* vorbind, ele nu mai au nevoie de nici o probă de veridicitate, pentru că se potrivesc perfect pe colțurile minților și rumegușul limbajului de politician român curent). Ș.a.m.d.

USL a pierdut total contactul cu realitatea.

Toată vînturarea de opinii (și să nu le uităm pe ale editorialiștilor neamului, moderatorilor TV și forumiștilor!) în legătură cu numărul cetățenilor cu drept de vot arată că, după ce a dat iama cu Ordonanțe de Urgență prin instituțiile statului, punînd sub semnul întrebării democrația, USL se ia de piept cu aritmetica. Și vrea s-o învingă. Ceea ce – dincolo de orice luptă pentru putere – arată că a pierdut total contactul cu realitatea. Zi de zi, știrile – fie ele *breaking* sau nu – sînt făcute din *declarații* ale lui cutare și cutare, urmate de replici la respectivele declarații. Iar *declarațiile* arată, de cele mai multe ori, că oamenii noștri politici nu urmăresc, de fapt, o agendă publică și nici nu se adresează, de cele mai multe ori, cetățenilor, ci își dau replici unii altora, la intervale de maximum o oră, cît să „prindă“ următorul grupaj de știri de la televiziuni. De cîteva luni, această „tehnică“ de ducere cu vorba a ajuns la intensități nebănuite: se vorbește despre nimic, iar telespectatorii urmăresc cu sufletul la gură desfășurarea nimicului. Realitatea e în altă parte, iar adevăratele probleme ale României vor ajunge, fără intermedierea televiziunilor, în viața cetățenilor, cît de curînd, sub formă de prețuri mai mari, credite mai scumpe, lipsă de perspectivă pentru tineri, funcționare proastă a administrației și altele. Dar cetățenii nu mai există, în discursul nostru public, cu viețile lor reale, de oameni în carne și oase, cu suflet și emoții, cu mame și tați și copii, cu bucurii și tristeți; nu mai sînt oameni, sînt „populație“, nu mai au biografii reale, au doar un CNP pe liste. Și, la o adică, dacă o cer interesele partidului, pot fi scoși oricînd de pe liste – pentru că au Alzheimer, pentru că au plecat în străinătate ori pentru că nu sînt acasă cînd a venit primarul să-i numere.

Toată această luptă la baionetă cu aritmetica nu e decît efectul ultim al irealității în care se mișcă politicienii români. (Și nu numai ei: și o bună parte din cetățeni.) „Realitatea“ este, pentru cei mai mulți dintre oamenii politici, aceea a talk-show-urilor și a declarațiilor televizate. E făcută din tonele de opinii exprimate brambura la TV, pe bloguri și pe unde se nimerește, dar neglijează total *faptele*. Dacă pînă și numărul cetățenilor cu drept de vot se „determină“ prin opinii exprimate la TV, se cheamă că politica românească a luat-o complet pe ogor. Iar soluția la așa ceva ar fi politicieni noi, cu un comportament bazat pe realitate. Ceea ce, desigur, va veni cu timpul. Deocamdată, acest război inutil ar putea produce „victime colaterale“ neașteptate și masive: la toamnă, cînd vor crește prețurile și condițiile economice se vor înăspri, milioanele de cetățeni cărora acum USL le ridică ode că au vrut să „scape țara de dictator“ vor descoperi brusc că guvernul s-a folosit de ei în lupta politică, dar nu e în stare să le rezolve problemele. Și își vor da seama că democrația și statul de drept le dă voie să protesteze. Cei care sînt acum pe cai mari și visează la glorioasele lor biografii politice s-ar putea să rămînă doar niște accidente ale tranziției.

■ ■ ■

PE CE LUME TRĂIM

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Apa

© L. Muntean

Mă uitam nedumerit la chiuvetă. În loc de bateria obişnuită, cu doi robineţi la o ţeavă, aveam de-a face cu două ţevi, fiecare cu robinetul ei. Prin deducţie simplă, m-am prins că una era pentru apă rece, cealaltă pentru caldă. Cum să fac să le combin? Eram prima oară la Londra, nu ştiam exact obiceiurile locului, aşa că am decis să întreb la recepţie. Amploaiatul, defel mirat (nu eram primul turist de pe continent care avea probleme), mă lămureşte. Trebuia să folosesc dopul, să blochez scurgerea, să fac amestecul de apă rece şi caldă la temperatura dorită. Apoi, cu acea apă (în ordine): mă spăl pe dinţi, apoi pe corp şi, în fine, mă bărbieresc. Pentru a economisi apa. Între timp, am aflat mai multe. Am văzut reportaje pe BBC (celebra emisiune *Panorama)* unde se explica felul în care apa se poate utiliza eficient: se umple cada, se spală toată familia (o dată pe săptămînă). Apoi, apa este folosită fie pentru WC, fie pentru udatul florilor din grădină, în funcţie de cantitatea de săpun sau şampon existentă în cadă. E de înţeles. Anglia este o ţară insulară, rezervele ei de apă sînt destul de mici. În plus, Margaret Thatcher a privatizat companiile de distribuţie, ceea ce a făcut ca preţul să crească usturător. Urmarea neplăcută a situaţiunii este că metroul londonez este stăpînit de mirosuri înţepătoare la orice oră a zilei (Anglia este pe la coada clasamentului european al consumului de deodorant).

La vreo 2000 de kilometri distanţă de zona Queensway din Londra, se află cartierul Maluri din Pucioasa. Aici am o casă de vacanţă. Ideală, vara, cît să aibă loc fie-mea să alerge prin ţărîna uliţei, să se cocoaţe în pomi şi să dea de mîncare găinilor din vecini. Am o fîntînă mică într-un beci, de unde scot apă în casă, cu un hidrofor. E cam mică fîntîna asta, are cam un metru de la luciu. Aşa că am făcut o altă fîntînă, în curte. E săpată pînă la a doua pînză, la 13 metri şi am aproximativ 4 metri cubi de apă, în anii buni. Cînd se termină apa în puţul mic, pun pompa Kama în funcţiune şi o umplu din fîntîna mare. De vreo trei ani, am şi o mică piscină din acelea ieftine, la vreo patru metri diametru şi cam un metru adîncime. În anii buni, mi-am permis să o umplu, aveam apă în fîntînă. Fie vorba între noi, umplutul piscinei durează vreo trei-patru zile, deoarece conform formulei volumulegalpidepătratpepatruorihaş, am de scos circa zece tone de apă, ceea ce nu e puţin lucru pentru fîntîna mea cu patru metri cubi într-însa. În anii buni, zic. Vara asta nu a mai plouat din iunie. Nu e o zona calamitată. Pîrîul local (Bizdidel îi zice) mai are ceva suflare. Cu toate astea, am ajuns la fundul fîntînii mari. Acum cîteva zile, am făcut greşeala de a mai băga ceva apă în piscina de plastic şi am rămas fără rezervă în puţul „casnic“. Cu toată căldura de afară, m-a trecut un frison. O, voi, locatari urbani, obişnuiţi cu belşugul veşnic al apei din reţeaua orăşenească! Vai vouă, cetăţeni care nu vă puteţi imagina ce înseamnă să nu curgă fir de apă pe ţeavă! Voi, români răsfăţaţi care mergeţi pînă la măcelaria din colţ să luaţi un cotlet de porc şi nu ştiţi ce e aia să cari butoaie de apă de la kilometri distanţă pentru a da de băut vitelor înnebunite de sete! Dragi cititori urbani, vă dau cuvîntul meu: atunci cînd am văzut că fîntîna din curte este goală, am simţit că o întreagă construcţie culturală mi se năruie. Mi l-am amintit pe londonezul cel cu două ţevi şi doi robineţi la fiecare chiuvetă şi, brusc, mi-a devenit apropiat. M-am gîndit la palestinienii şi evreii care (eventual) ar trece peste împărţeli ale locurilor istoric-simbolice din teritorii ocupate şi ar ajunge la pace dacă ar reuşi să îşi împartă, mai întîi, resursele de apă ale zonei. M-am gîndit la amărîta noastră de Comisie Europeană care, pe un continent bogat în rîuri, fluvii şi ploi, face presiuni asupra statelor membre să îşi cartografieze fiecare sursă de apă, astfel încît Uniunea să aibă un inventar complet, cît mai repede posibil (România nici nu a început procesul respectiv.) Apoi, mi-am dat seama că, în Bucureşti, pentru trei tone de apă, plătesc doar preţul unui pachet de ţigări. Paradoxal, asta nu îmi dă motive de relaxare.

Gabriel Giurgiu *este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

Richard N. HAAS

dezbateri **politice**

În Siria fără arme

O mare parte din dezbaterea privind ce trebuie făcut în Orientul Mijlociu tinde să-i asmută pe realişti împotriva idealiştilor. Bahrain e un caz clasic, la fel şi Arabia Saudită, şi Egiptul: îndemnurile ca Statele Unite şi alte ţări cu interese şi influenţă în regiune să ia atitudine pentru democraţie şi drepturile omului contrazic preocupările ca interesele privind securitatea naţională să nu sufere dacă regimurile autoritare prooccidentale vor fi alungate. Strategii europeni şi americani încearcă de multe ori să facă imposibilul printr-o politică a compromisului, care este inconsecventă şi nu satisface pe nimeni.

Siria oferă un contrast evident cu acest model, în sensul că, aici, interesele strategice şi umanitare coincid. Multe guverne consideră că e strategic să alunge un regim care e aliat cu Iranul şi Hezbollah-ul. Şi din punct de vedere umanitar se doreşte să fie curmat un regim care şi-a ucis 15.000 – dacă nu mai mulţi – dintre propriii cetăţeni.

O intervenţie armată ar fi, însă, o acţiune de proporţii, una care ar necesita nu doar putere aeriană considerabilă (avînd în vedere reţeaua de apărare aeriană extinsă a Siriei), dar şi forţe la sol, ţinînd seama de cel puţin cele două divizii capabile, care mai sînt de partea preşedintelui Basher-al-Assad. Structura sectară a societăţii siriene e departe de a garanta că prezenţa trupelor din alte ţări va fi una prelungită şi semnificativă. O alternativă la intervenţia militară directă ar fi furnizarea de arme şi alte forme de sprijin, opoziţiei. Ceea ce deja se întîmplă. Să ajuţi populaţia să se apere e de la sine înţeles. Dar înarmarea opoziţiei nu e lipsită de inconveniente. Riscă să alimenteze un război civil şi să-i încurajeze pe loialiştii regimului să se pregătească pentru acest lucru. Mai mult de atît, armele furnizate pentru lupta împotriva regimului vor fi folosite de facţiuni pentru a se război una împotriva alteia, dacă şi cînd regimul va fi înlăturat, făcînd ca ce va urma după toate acestea să fie şi mai violent.

Dar intervenţia nu trebuie să fie una armată sau cu arme. Lumea poate face mai mult de atît pentru a înlătura regimul Assad.

Pentru început, pot fi crescute sancţiunile economice. Regula de bază ar trebui să stipuleze ca Siria să fie supusă unor sancţiuni la fel de severe ca cele aplicate Iranului. Sectoarele bancare şi energetice ale acesteia trebuie evaluate în totalitate.

Elitele siriene, care încă mai sprijină regimul, ar trebui să plătească un preţ suplimentar. Tăierea zborurilor din şi în Siria va creşte nemulţumirea printre cei care vizitează în mod regulat Parisul, Londra sau alte capitale occidentale. De asemenea, guvernele arabe nemulţumite de situaţia din Siria pot face mai mult ca să aducă schimbarea. Ar putea suspenda toate legăturile cu aceasta şi ar putea diminua relaţiile diplomatice şi comerciale cu Rusia, cel mai important susţinător extern al regimului, pînă cînd Kremlinul şi-ar schimba politica. În plus, misiunea diplomatică condusă de fostul secretar ONU Kofi Annan, aflată sub auspiciile ONU, trebuie schimbată în mod fundamental. Timpul pentru a face un compromis cu regimul lui Assad, fiind de acord cu reforme care ar satisface opoziţia, a trecut (dacă a existat vreodată). Scopul diplomaţiei este să găsească o ieşire pentru Assad şi cercul său, şi o soluţie pentru a se trece la o ordine politică reprezentativă, bazată pe domnia legii.

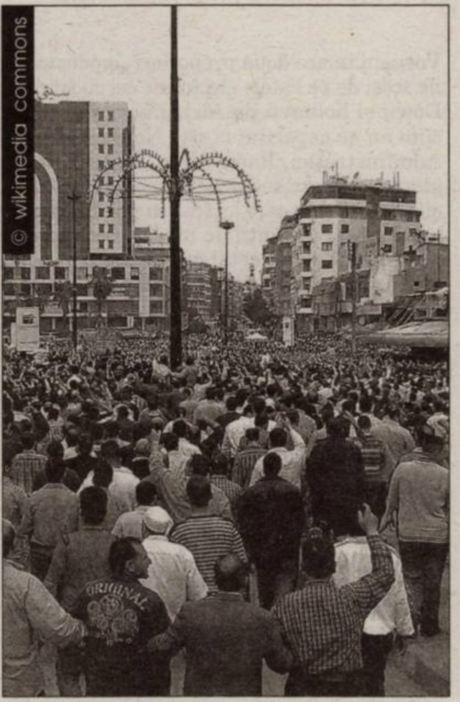
© wikimedia commons

Deja vedem cum unii dintre cei apropiaţi de Assad părăsesc ceea ce consideră, pe bună dreptate, o corabie care se scufundă. Una din modalităţile de a accelera această tendinţă este ca acuzaţiile pentru crime de război să fie prevăzute pentru o anumită dată, 15 august, de pildă, pentru toţi oficialii seniori care fac parte din guvern şi sînt asociaţi cu Campania împotriva poporului sirian. Identificarea acestor indivizi ar focaliza populaţia din Damasc.

Dezertările vor creşte dacă opoziţia siriană va demonstra că alternativa la regimul lui Assad este una cu adevărat deschisă şi cuprinzătoare. Minoritatea alawiţilor se tem că vor împărtăşi soarta sunniţilor din Irakul post-Saddam. Singura cale de a-i linişti (şi de a-i încuraja să treacă în tabăra adversă) este o opoziţie care să devină cu adevărat naţională şi adecvată tuturor sirienilor. Guvernele occidentale trebuie să lucreze mai îndeaproape cu opoziţia divizată şi neexperimentată, dacă vor ca această cerinţă să fie îndeplinită.

Pe scurt, criza din Siria îndreptăţeşte intervenţia externă, dar mai curînd cu alte unelte decît armele. Ceea ce ne lipseşte este o abordare care să grăbească demisia regimului Assad şi să crească şansele ca ceea ce va veni după să nu fie o orgie de răzbunări, violenţă, şi haos. Mizele umane şi strategice cer acest lucru.

Richard N. Haass, *fost director al Planificării Politicilor în US State Department, este preşedintele Consiliului pentru Relaţii Externe.*

Copyright: Project Syndicate, 2012.
www.project-syndicate.org

traducere de Iaromira POPOVICI

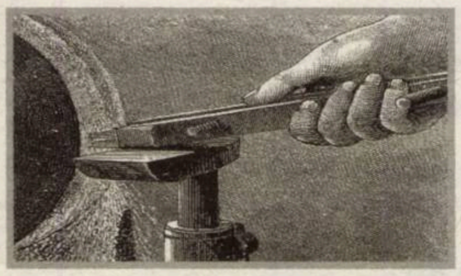

Ovidiu NAHOI

EU şi UE

România: „somalizare“ sau pacificare?

După ce Curtea Constituţională a amînat în mod surprinzător un verdict cu privire la referendum, pe scena politică se simte miros de praf de puşcă.

Remanierea anunţată luni de premierul Victor Ponta, cu Radu Stroe, cu Dan Şova, Mona Pivniceru şi, într-o anumită măsură Mircea Duşa şi Titus Corlăţean, indică ascensiunea în guvern a „liniei dure“, gata să poarte lupta la baionetă cu Traian Băsescu şi oamenii săi.

Demisia cuplului Rus-Dobre ar fi venit oricum sau, dacă nu, am fi asistat la o demitere urgentă. Rapiditatea cu care s-a efectuat remanierea arată că lucrurile erau deja, în mare, stabilite. Guvernul are acum nevoie de soldaţi duri şi disciplinaţi. Victor Ponta a înţeles ce era de înţeles: că nu mai are a spera la mare lucru de la „renumărarea“ alegătorilor.

„Războiul-fulger“ de la începutul lunii iulie s-a transformat, zi după zi, într-unul de poziţii, care ar putea dura pînă la toamnă sau chiar pînă la finele lui 2014, cînd se va termina actualul mandat prezidenţial.

De partea cealaltă, urgenţa cu care procurorii l-au pus sub acuzare pe chestorul arătat cu degetul de preşedintele suspendat indică faptul că există instituţii sau oameni din interiorul acestora gata să lupte pînă la ultima suflare alături de Traian Băsescu. Nu putem exclude un val de urmăriri penale deschise împotriva unor membri ai Guvernului, ceea ce ar duce în mod automat la suspendarea acestora.

Apelurile la calm şi colaborare, lansate de partenerii americani şi europeni, sînt aproape uitate. Scena politică românească intră în faza de „somalizare“ – un teritoriu disputat de bande rivale, gata de orice pentru a-şi supune adversarii sau a face rost de resurse, guvernat de legea junglei. Ne pregătim de război, dar un război care ar putea lua diferite forme.

Războiul deschis. Este varianta cu cel mai puternic efect distrugător pentru economie şi pentru societate, în general. Părţile se vor antrena într-o confruntare dură pe toate fronturile, folosind instituţiile statului aflate sub control şi apelînd la întregul arsenal al dezinformării.

Un teritoriu disputat de bande rivale, guvernat de legea junglei.

Membrii Guvernului vor fi vînaţi cu acţiuni penale şi, atunci cînd acest lucru nu va fi posibil, vor fi supuşi unor campanii nemiloase. De partea cealaltă, dacă provizoratul actual nu va fi prelungit şi preşedintele Băsescu va reveni la post, se va căuta cu disperare o nouă procedură de suspendare şi demitere, probabil chiar la începutul sesiunii. Nimeni nu va mai ţine seama de semnalele dinspre mediul economic şi nici de recomandările partenerilor şi aliaţilor. Seniorii războiului vor considera că nici un preţ nu e prea mare pentru „victoria finală“, în timp ce adepţii dialogului, „porumbeii“ din ambele tabere, vor fi marginalizaţi sau eliminaţi.

Războiul rece. La presiunile dinspre Washington, Bruxelles şi dinspre alte capitale europene, părţile vor conveni să păstreze aparenţele. Traian Băsescu şi Victor Ponta vor sfîrşi prin a admite public că nu se iubesc, dar că sînt nevoiţi să trăiască unul cu celălalt, măcar pentru a nu aduce ţării mai multe daune, în plan economic şi în cel al relaţiilor internaţionale, într-o conjunctură europeană şi aşa extrem de complicată. Părţile îşi vor marca fiecare teritoriul şi vor avea grijă să ca acesta nu fie încălcat. Vor fi ameninţări scrîşnite, vor fi dueluri verbale, în ţară şi chiar pe arena europeană, dar nimeni nu va apăsa „butonul nuclear“. Nu va mai avea loc o încercare de înlăturare a preşedintelui prin proceduri excepţionale, iar preşedintele, la rîndul lui, nu va mai zăngăni cătuşele în aer.

Corect gestionat şi sub o presiune internaţională bine exercitată, războiul rece ar putea ţine pînă la sfîrşitul mandatului prezidenţial, în toamna lui 2014. Prost gestionat, lăsat pe mîinile unor iresponsabili, războiul rece va avea viaţă scurtă. Un război rece „de succes“ presupune ca în ambele tabere, „porumbeii“, adică adepţii unui minim dialog politic, să poată menţine măcar un echilibru în faţa „uliilor“, patizanii războiului cu orice preţ. Întrebarea este cît vor dori să se implice partenerii noştri, ocupaţi acum cu criza euro şi cu uniunea bancară.

Pacea negociată. Pare varianta cea mai puţin plauzibilă, dar nu imposibilă. „Mareşalii“ Băsescu şi Ponta ar putea găsi ultimele resurse de maturitate pentru a înţelege că o continuare a războiului nu va aduce cîştig nici unuia dintre ei. Ei vor putea negocia o pace convenabilă ambelor părţi, garantată prin retragerea din scenă a amîndurora – şi rămîne de văzut ce se va întîmpla cu ceilalţi locotenenţi, precum Antonescu, Blaga sau alţii.

Preşedintele Băsescu ar avea parte de o ieşire demnă din scenă, şi nu de umilinţa unei demiteri sau de un sfîrşit anost de mandat, în 2014, cu popularitatea oricum prăbuşită. Premierul Ponta ar face, la rîndu-i, un gest de imagine care l-ar putea ajuta să revină la un moment dat, în alte împrejurări politice – e încă tînăr. Poate, între timp, îşi va lua şi un doctorat credibil.

România ar merge în această toamnă la alegeri prezidenţiale şi parlamentare. Vom avea un nou preşedinte şi un nou guvern. După care va fi şi timp pentru o dezbatere privind un nou cadru constituţional.

Desigur, dintre toate căile, cea mai dificilă este cea de-a treia. Pacea este mai greu de obţinut şi de gestionat decît războiul, fie el cald sau rece. De aceea este şi cea mai preţioasă.

Ovidiu Nahoi *este realizator de emisiuni la The Money Channel.*

■ ■ ■

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Aspecte ale libertăţii

Plecînd de la faimosul clasament al economiilor lumii în funcţie de gradul lor de libertate, pe care îl întocmesc anual The Heritage Foundation şi The WSJ, dl Lucian Croitoru analizează, într-un studiu recent – *Jaful vs Dreptul de a nu minţi* de Lucian Croitoru, http://cursdeguvernare.ro/wp-content/uploads/2012/08/Jaful1.pdf – corelaţia cu gradul de libertate politică din societatea noastră. Autorul pleacă de la următoarea constatare: „Există diverşi indici care măsoară libertatea economică şi libertatea politică. În cîteva cazuri izolate, cum ar fi China, India şi Singapore, nu există o bună corelaţie între libertatea economică şi libertatea politică. De exemplu, India este o ţară cu o libertate economică redusă, dar cu o libertate politică relativ ridicată. În schimb, Singapore este o ţară cu unul dintre cei mai înalţi indici ai libertăţii economice, dar cu o libertate politică relativ redusă. Pentru ansamblul celorlalte ţări însă, există o corelaţie directă pozitivă puternică între indicii de libertate economică măsuraţi de *Wall Street Journal* şi The Heritage Foundation şi libertatea politică măsurată de The Freedom House. România are o libertate economică relativ redusă. În clasamentul The Heritage Foundation/*The Wall Street Journal* pentru 2012, România se situează pe locul 62 din 179, cu un indice general al libertăţii economice (IGLE) egal cu 64,4, intrînd în categoria economiilor cu o libertate economică moderată. Atingerea acestui nivel a fost dificilă. Pînă în 1996, economia a fost represată (IGLE mai mic decît 50). Din 1997 şi pînă în 2007, economia a fost preponderent neliberă *(mostly unfree)*, cu IGLE mai mic decît 60. Abia în anul 2007, indicele a crescut peste media mondială şi totodată peste pragul de 60, economia începînd să opereze cu o libertate economică moderată. IGLE se calculează pe baza a 10 sub-indici care măsoară libertatea, fiecare indicînd diferite aspecte ale acesteia (fiscală, financiară, monetară, de comerţ etc.). Fundamental mi se pare însă faptul că dintre cei 10 sub-indici, cei mai mici au fost indicele referitor la drepturile de proprietate şi indicele privind corupţia, adică indicii care caracterizează domnia legii. De asemenea, din perspectiva apariţiei semnelor care arată că libertatea politică s-ar putea deteriora în România, mi se pare relevant şi faptul că, imediat după indicii privind domnia legii, se situează indicele privind cheltuielile guvernamentale, care are o valoare relativ joasă. Deficitul de libertate economică ce apare pe aceste trei rute este foarte mare, comparativ cu deficitul general de libertate economică şi, în opinia mea, se corelează cel mai bine cu libertatea politică. De aceea am spus, la începutul studiului, că deficitul de libertate economică este nu numai cantitativ, dar şi calitativ. În clasamentul amintit, sub-indicele drepturilor de proprietate a fost 30, începînd din 1995 (anul în care a început publicarea indicilor) pînă în 2008. Abia în 2009 a crescut la 35 şi s-a stabilizat la 40, în perioada 2010-2012. Sub-indicele asociat corupţiei este încă şi mai mic, şi anume 37. Spre comparaţie, în Germania aceşti indici sînt egali cu 90 şi, respectiv, cu 79, în clasamentul pe 2012. Aceşti doi indici caracterizează domnia legii în societate. Nivelul lor redus în România arată că sîntem o societate fără respect faţă de ideea de domnie a legii.“

România are o libertate economică relativ redusă.

Îmi cer scuze pentru citatul poate prea lung, dar fiecare informaţie şi constatare de aici este importantă pentru consideraţiunile care vor urma.

Operînd cu definiţia de dicţionar a libertăţii economice, adică „libertatea de a prospera în interiorul unei ţări fără intervenţia guvernului sau a unei autorităţi economice“, dl Croitoru face cîteva observaţii importante cu privire la starea României. Pe mine, studiul acesta mă interesează în mod special pentru că propune o analiză dintr-un unghi puţin explorat la noi. Spun, doar, că propune, pentru că, de la un moment dat încolo, demersul foarte inteligent al dlui Croitoru se dezvoltă în altă direcţie. Dl Croitoru găseşte imediat cauzele principale ale slăbiciunii noastre: precaritatea proprietăţii şi forţa irezistiblă a corupţiei. După care, face o descriere precisă şi corectă a evenimentelor recente din România şi oferă bune explicaţii pentru ceea ce s-a petrecut.

Direcţia pe care, însă, vreau eu să o urmez şi pe care studiul dlui Croitoru doar o sugerează, dar nu o urmează neapărat, vizează distorsiunea gravă a pieţei româneşti, a capitalismului nostru, de fapt, prin prezenţa masivă a statului. Şi subliniez că nu mă refer la prezenţa statului în economie înţeleasă ca în abecedarele economice (adică statul ca supremă autoritate de reglementare şi deţinător al monopolului constrîngerii la respectarea regulilor), ci la prezenţa statului ca jucător economic direct, aflat la dispoziţia decidenţilor politici. În esenţă, legătura dintre economic şi politic în România este profund nesănătoasă, nu doar pentru că statul e incompetent sau corupt, ci pentru că statul joacă partituri economice specifice actorilor economici şi le joacă după raţiuni pur politice. Nu doar legile proaste şi controalele abuzive ale statului generează dezechilibre, ci disproporţia uriaşă dintre dimensiunea sa economică şi toţi ceilalţi actori economici luaţi la un loc. Am auzit o grămadă de guşteri politici ţipînd: „Aşa e peste tot în lume, capitalul şi politica merg mînă în mînă“. Corect, doar că exemplul, pe care îl invocă ei, se referă la capitalul privat, şi nu la bugetul statului. Iar această vorbă („aşa e peste tot în lume“), credeţi-mă, de cîte ori o auziţi, fiţi cu mare băgare de seamă: e foarte posibil ca cel care o spune să mintă şi să vrea să justifice, astfel, o potlogărie. Dar despre toate astea, săptămîna viitoare.

■ ■ ■

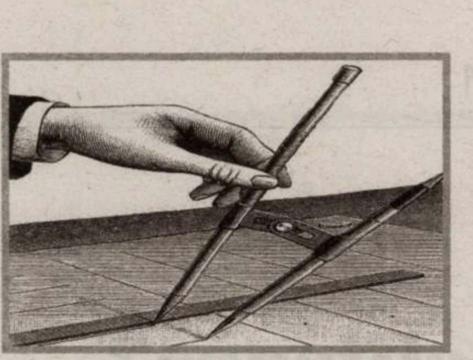

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Bucureşti 2000

Dacă cineva a urmărit perindarea subiectelor în această rubrică, a putut vedea că reacţiilor la atacuri directe contra vechiului Bucureşti le-am adăugat un număr la fel de mare (şi mai mare?) de extrase comentate din ce s-a scris despre oraş la diferite date dintr-un trecut care creşte. Motivul nu este numai greutatea de a găsi repede informaţia necesară despre o casă sau o stradă agresate, ci şi necesitatea de a răspîndi în public cunoştinţa chipurilor succesive pe care le-a schimbat acest peisaj urban.

De aceea scot astăzi din bibliotecă o carte din 2000 care se cheamă *Bucarest. Mémoires et promenades* (la noi, Magda Cârneci a tradus-o, mi se pare, în 2007). Autoarea, profesoară universitară la Paris, Catherine Durandin, n-are nevoie de recomandări. *Histoire des Roumains* (1995) este, cred, prima dintre numeroasele lucrări pe care le-a consacrat ţării noastre. Expertă în istorie şi în politică internaţională, s-a străduit mereu să menţină comunicarea noastră cu Franţa. Luciditatea cu care ne-a judecat s-a întîlnit cu compătimirea faţă de suferinţele şi de teama pe care le găsea aici, iar rezultatul se îmbracă întotdeauna într-o expresie subtilă. De la cea dintîi vizită în România, au trecut 40 de ani, ceea ce constituie o experienţă a oamenilor, a locurilor şi a situaţiilor, pe care foarte puţini ar mai putea-o revendica.

Cartea e construită plecînd de la prezent spre trecut, făcînd legătura între impresiile cele mai recente şi epoca în care Bucureşti devenea capitala unui tînăr stat ce se apropia de independenţă. Acest plan potrivnic cronologiei face ca partea cea mai originală să fie începutul: el are deja un interes memorialistic, fiindcă de el ne despart deja o duzină de ani. Viziunea de ansamblu rămîne justă. Dovadă, trei trăsături caracteristice pe care le aleg din text. Mai întîi: „oraşul evoluează între voluntarism şi precaritate“. Apoi, „impresia de neterminat şi de şantier perpetuu“. În sfîrşit, ca o explicaţie pentru febrila năzuinţă de a se înnoi imitativ, „teama de a fi lăsat la o parte“. Aceste observaţii, al căror adevăr nu poate fi tăgăduit, îşi corespund aşa de bine, încît definesc spiritul comunităţii din care, vrînd-nevrînd, facem parte.

Catherine Durandin,
Bucarest. Mémoires et promenades

Urmărind pas cu pas plimbările prietenei noastre, avem imaginea unui caleidoscop. Pe Catherine, care a cunoscut oraşul din 1971, o impresionează schimbările de decor din ultima vreme. În interiorul locuinţelor chiar, în căutarea confortului care a lipsit atîta timp. Apariţia televizorului şi renovarea băii contrastează cu aspectul degradat al faţadelor care se cojesc sau cu balcoanele care stau să cadă, la blocuri unde ascensorul nu funcţionează. La imobilele interbelice naţionalizate, care au demult nevoie de reparaţii, o problemă pe care o exploatează confruntarea politică este aceea a foştilor chiriaşi ai statului, cărora restituirea către proprietarii altădată spoliaţi le impune să-şi caute altă casă. Afară, pe stradă, „circulaţia intensă, brutală“, zgomotul şi praful sînt realităţi de care pariziana e şocată, ca şi de mulţimea cîinilor vagabonzi.

Acestea sînt elemente de atmosferă care ţin încă de tranziţie. Unele legături cu trecutul, căruia-i fusese martoră tînăra studentă, s-au subţiat, dacă nu s-au rupt chiar. De pildă, au dispărut bătrînele doamne cu pălării şi mănuşi, supravieţuitoarele anilor interbelici. Există şi semnele, care nu mint, ale unei soluţii de continuitate: GDS-ul, pe care Catherine l-a descoperit cu entuziasm, şi vecina librărie Humanitas. În vitrinele altor librării noi se găsesc traduceri după teologii ruşi, alături de cărţile lui Steinhardt şi Ţuţea, nume invocate de naţionalismul religios. Această revanşă a Bisericii Ortodoxe, după o lungă retragere în perioada comunistă, este vizibilă şi în planurile de catedrală gigantică, în care autoarea presupune atracţia performanţei şi, poate, năzuinţa de a afirma un specific arhitectural contra americanizării. Tendinţa de întoarcere la tradiţie a orientat şi scenografia, de bună calitate, a Muzeului Ţăranului.

Boekarest
Slot
123
Boekarest
Handels-academie

Dar „ruptura între vechi şi nou operată de Ceauşescu“ prin bulevardul şi palatul care poartă pecetea lui nu a fost remediată: pe o suprafaţă de 6 kilometri pătraţi, demolările au dus la evacuarea a 40.000 de persoane. Concursul din 1995, organizat de UNESCO şi de Uniunea Internaţională a Arhitecţilor pentru a şterge acest dezechilibru, a oferit o şansă în zadar – nu se mai aude nimic despre proiectul cîştigător. Cel puţin deocamdată, Ceauşescu a dobîndit – lăsînd în urmă chiriaşi şi proprietari învrăjbiţi, o clasă politică nouă, instalată în palatul lui în care supravieţuieşte mentalitatea comunistă şi, mai ales, nostalgia difuză de pe marele bulevard cu aspect stalinist care azi converg spre Centrul Financiar al oraşului – renumele că a fost un ctitor adevărat, un mare constructor la a cărui înălţime nu ne vom ridica prea curînd.

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Anca BRĂTULEANU

SOS Provincia

Să ne uităm şi la arhitectura nouă

– Biserică ortodoxă de la Miceşti, Alba Iulia –

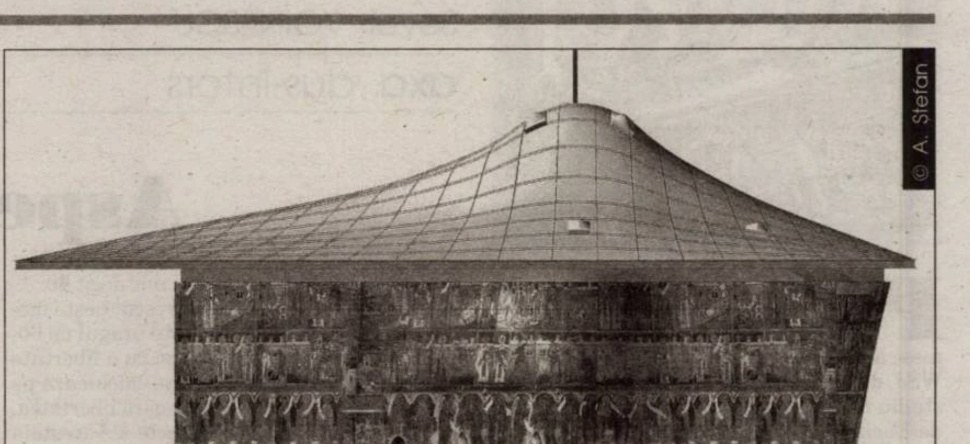
© A. Ştefan

„**Chivotul mediatic.** Noţiunea de chivot mediatic adună laolaltă un arhetip şi o procedură. Arhetipul chivotului are două ipostaze: de receptacol şi de obiect păstrător al Sfintelor Taine. Receptacolul media al chivotului păstrează iconografia unui patrimoniu atipic selectat pe baza unei proceduri mediatice. O definiţie a chivotului mediatic: **CORABIE – CHIVOT** / înaintare, receptacol + păstrător, mediatic/ **CHIVOT – ARCĂ.**

Zicem frecvent şi oarecum neglijent că icoana reprezintă, reproduce, exprimă, descrie, întruchipează, simbolizează, închipuie, ignorînd că vorbeşte vizual prin evidenţe, întocmai cum vorbeşte Domnul. De fapt, Domnul zice numai în Vechiul Testament, în cel Nou arată, toate zicerile Sale fiind esenţialmente indexale, iconice. Vocaţia de a arăta constituie caracteristica definitorie a icoanei. Faţă de toate speciile imaginii este singura care are puterea de a arăta şi de a produce arătări. Ea însăşi este o arătare. Nici arătarea iconică şi nici icoana nu pot fi ţinute sub obroc; ca arătări, amîndouă au vocaţie mediatică. Transmit oamenilor dreapta credinţă pe văzutelea şi pe arătatelea. Sînt incompatibile cu formularea speculativă sau esoterică. Taina unei icoane este publică, lipsită de clar-obscur. Este o ştire divino-umană, un «produs media» al Bisericii.

Arhitectul a făcut un chivot în formă de corabie – sau invers, o corabie cu chip de chivot – iar iconograful a transformat chivotul-corabie în arcă, în pîntecul căreia a înghesuit tot ce înseamnă Biserica...“ – Sorin Dumitrescu, 3 martie 2012, Duminica Ortodoxiei. http://www.arhiforum.ro

Cele de mai sus se referă la proiectul unei biserici, realizat de arhitectul Dorin Ştefan împreună cu pictorul Sorin Dumitrescu, lucrare aflată în şantier.

Mă uit, cu tristeţe şi neputinţă, la numărul imens de biserici urîte şi lipsite de har care au fost ridicate în România în ultimii douăzeci de ani. Arhitecţii dau vina pe preoţi – care, chipurile, nu înţeleg limbajul contemporan al arhitecturii şi îi împing către forme aşa-numite tradiţionale, deşi materialele şi tehnologia de azi nu fac decît să mimeze tradiţia. Fiindcă ea se baza pe anume materiale şi moduri de punere în operă ale epocii de construcţie. Vorbim, pe de altă parte, de o tradiţie falsă: dacă ne uităm doar la România, „hainele“ ortodoxiei sînt extrem de diferite de la o zonă la alta, de la o epocă la alta; în zonele învecinate sau mai îndepărtate, de aceeaşi confesiune, găsim volume şi spaţii, decoraţii exterioare care compun un adevărat mozaic de expresii arhitecturale sub care se desfăşoară acelaşi ritual ortodox. În chiar epoca „tradiţională“, se putea. Acum de ce nu se poate? De ce nu se poate transpune în forme noi, cu tehnologiile de astăzi, o arhitectură religioasă care să fie totodată una contemporană de valoare?

Se poate spune că biserica de la Miceşti
a lui Dorin Ştefan este elegantă.

Iată însă că se poate! Proiectul mi-a sugerat o biserică împodobită cu odăjdii de sărbătoare. Volumul ei – extrem de echilibrat, la care participă acoperişul graţios şi care marchează simbolic clădirea – este proiectat să primească la exterior o decoraţie în frescă, amintitoare de alte epoci şi locuri din România, fără însă a le copia; dimpotrivă, pictura propusă e una a zilelor noastre, în directă relaţie cu arhitectura. Nu în ultimul rînd, interiorul luminat prin ferestre aşezate în bandă (pe tot conturul bisericii) chiar sub acoperiş, lasă pereţii liberi să primească fresca interioară, pusă şi ea în valoare astfel.

Se poate spune că biserica de la Miceşti a lui Dorin Ştefan este elegantă. Şi poate că va stimula administraţia locală să propună un regulament de construcţii pentru loturile învecinate, impunînd realizarea unei arhitecturi rezidenţiale pe măsură.

Anca Brătuleanu *este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu“ din Bucureşti.*

Florentin ŢUCA

Trei surori

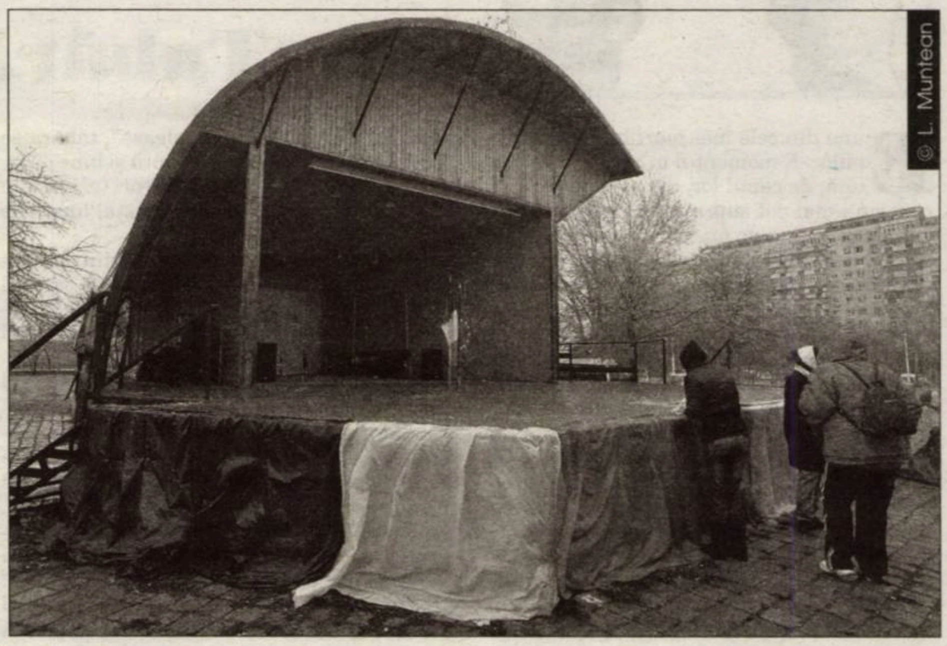

Sora cea mare e România profundă. Ţara celor mulţi, necăjiţi şi foarte apăsaţi de grija zilei de mîine. A oamenilor muncii care, vreme de decenii, au tăcut, dar care au devenit după '89 foarte vocali şi combativi. Ţara acelora convinşi că votul lor contează şi că, graţie acestui vot, mîine vor primi o viaţă mai bună. Sau poate (de ce nu?) o donaţie de douăzeci de mii de euro de la bugetul public, cu care să-şi deschidă propria afacere (oricum ar fi, statul e debitorul lor necondiţionat, dator perpetuu al asistenţei lor sociale). Baştina oamenilor care nu-şi bat capul cu ideologii, dar care au întotdeauna convingeri-beton şi cred cu fermitate în diverşi oameni şi partide şi, adesea, în doctrina saţietăţii: ne-am săturat (şi) de ăştia, ţapii ispăşitori pentru toate nenorocirile noastre. Aceia care, pînă mai ieri, răspundeau în sondajele de opinie că-l regretă pe Ceauşescu, dar că vor, totuşi, integrarea în Uniunea Europeană. România cea Mare a acelora pentru care cel mai competent şi de încredere educator e televizorul, pentru că ea e ţara pusă la cale în studiourile TV. Neamul doamnei care îşi înmoaie piciorul în piscina protocolară ca să ne arate că aici sînt banii dumneavoastră. Patria al cărei imn, scandat la meciurile Naţionalei şi la nunta vecinului, n-are decît un singur vers: „sînt mîndru că sînt rrromân". Cînd ne-o fi mai rău, să ne fie ca acuma, drumurile noastre poate se vor întîlni vreodată, drumurile şi iubirea, gîndurile, fericirea.

România cea Mare a acelora pentru care cel mai competent şi de încredere educator e televizorul.

Sora mijlocie e România secundă. Românii, ei, deşi nu sînt prea preocupaţi de politică şi deşi ştiu foarte bine că sistemul democratic este imperfect, sînt combativii de conjunctură şi cred în statul de drept şi în reguli. Ei sînt convinşi că viaţa unei cetăţi condusă democratic poate fi afectată de diverse forme de păcăleală şi populism, dar detestă manipulările grosolane. Românii ţării ăsteia nu sînt mîndri că există ori că sînt români, ci, eventual, se mîndresc cu ceea ce fac şi cu succesele lor personale. Unii dintre aceşti minoritari cîntă, pe Internet şi-n Piaţa Universităţii, imnul golanilor morţi de vii. Ei nu se închină în faţa antenelor Trinitas şi sînt foarte îngrijoraţi de soarta economiei şi de evoluţia cursului de schimb. Nu au simpatii politice, dar condamnă mineriadele şi pe artizanii lor. Alţii susţin cu îndîrjire că epoca mineriadelor a trecut şi că statul de drept este, deja, un drept cîştigat. Şi unii, şi alţii se uită, zadarnic, spre elite, în speranţa că ele, elitele, vor construi o veritabilă alianţă civică. Sînt oamenii care ar crăpa de ciudă şi s-ar îmbolnăvi de nervi dacă toţi anii ăştia de după Revoluţie s-ar duce de rîpă. Sînt românii care încă mai speră că ţara lor nu se va pierde ca ţară a nimănui. Ei, semnatarii unui SOS încapsulat într-o sticlă aruncată în mijlocul oceanului.

Sora cea mică e minoră, e România minoră. Ţara acelora fără de ţară, indiferent unde s-ar afla. Ţara acelora care vor să plece peste mări şi ţări. Ea nu înţelege patimile antagonice ale surorilor mai mari şi, înfrigurată, fără replică, nu mai ştie ce să facă. Ea nu mai are nici o credinţă şi nici un imn. Mezina nu are nici o revendicare, nici o platformă-program, nici o speranţă. Ea nu vrea decît, cel mult, să apese butonul *reset*. Ea e agnostică, nu mai crede în nimic (nici în democraţie, evident), nu votează decît pe Twitter şi se uită la noi ca la nişte demenţi iresponsabili. Pentru că ea, minora, victima unui viol în grup, vrea să uite totul şi simte că realitatea o scoate din minţi. Speriată, debusolată, neîncrezătoare, ea ar vrea să-şi ia România-n cap şi să plece în lume. . O lume în care, se pare, mezina noastră nu mai încape.

Trei surori, orfane de ambii părinţi, alergînd bezmetic pe străzi separate, în căutarea unui azil. Azil de bătrîni, azil de nebuni sau azil politic, după caz.

***Florentin Ţuca** este Managing Partner, Ţuca Zbârcea & Asociaţii.*

Codrin Liviu CUŢITARU

Călcîiul lui Darwin

În vasta sa operă evoluţionistă, mai precis în *Descendenţa sau originea omului,* Charles Darwin spune, la un moment dat, un lucru tulburător. Să-l citim împreună: „La sălbatici, cei slabi de corp sau minte erau repede eliminaţi, iar cei care supravieţuiesc prezintă de obicei o sănătate viguroasă. Noi, oamenii civilizaţi, pe de altă parte, facem tot posibilul să oprim procesul de eliminare; construim aziluri pentru cei slabi de minte, schilozi, bolnavi, facem legi pentru cei lipsiţi de mijloace, iar medicii noştri îşi exercită toată priceperea pentru a salva viaţa tuturora, pînă în cea din urmă clipă. (...) Astfel, membrii debili ai societăţilor civilizate îşi propagă speţa. Nici unul dintre cei care s-au ocupat cu creşterea de animale domestice nu se va îndoi că acest lucru trebuie să fie foarte vătămător pentru rasa umană. Este surprinzător cît de repede neîngrijirea sau îngrijirea greşit dirijată duce la degenerarea unei rase domestice, însă, în afara omului însuşi, aproape nimeni nu este atît de neştiutor încît să lase animalele cele mai puţin valoroase să se reproducă". Deşi scopul analizei rămîne unul mai complex (faimosul naturalist vrea să demonstreze că „instinctul de simpatie" din noi reprezintă, de fapt, un fragment din „instinctele sociale", dobîndite pe parcursul evoluţiei), nu s-ar putea trece cu vederea aici aerul discret de eugenie. Pentru Darwin, compasiunea umană, morala, nobilitatea caracterului ori generozitatea constituie nişte curiozităţi ale selecţiei, întrucît, tehnic vorbind, toate impulsurile în cauză se opun ideii de evoluţie. Cum justifici, în absolut, „supravieţuirea celui mai apt" în contextul de viaţă şi civilizaţie derulat de omul modern care – altfel decît leii, şacalii sau maimuţele – îşi „periclitează", cum ar veni, propria specie, trăgîndu-l după el şi pe cel mai puţin adaptat?

Cum să nu înţelegi că altruismul ne face fiinţe superioare, şi nu selecţia naturală?

Creatorul evoluţionismului nu insistă asupra problemei (simţea, bănuiesc, instabilitatea terenului minat) şi, chiar dacă dedică pagini întregi eticii (marea dilemă a darwinismului focalizat pe automatismul „amoral", din universul animalier), considerînd-o, cam aberant, un rezultat al „progresului" biologic, el nu explică misterele umane situate dincolo de limitele de comprehensiune raţională: altruismul, dragostea, sacrificiul de sine (marii „duşmani" tradiţionali ai selecţiei). Un curent filozofic ulterior (numit „darwinismul social") – dominat, la început, de figura lui Herbert Spencer, iar, mai tîrziu, de gînditori precum Helmut Krausnick şi Thomas Robert Malthus – revine totuşi asupra „bizareriei" şi, foarte tranşant, constată că omul e singurul „animal" care, în comunitate (societate), acţionează împotriva lui însuşi, „viciindu-şi" evoluţia prin „instincte" suicidale, legate în general de emoţiile superioare – afecţiunea, dărnicia ş.a. Toate acestea se grefează cumva pe o „alterare" a nevoii de „supravieţuire" în lumea modernă. Nazismul, cu obsesiile lui ariene, a împins lucrurile (din această zonă), să recunoaştem, pînă la limita lor grotescă. Dacă, pentru asemenea filozofi, aristocraţia sufletească a individului (neinteligibilă, într-adevăr, după regulile „supravieţuirii" sălbatice) descrie un „instinct primejdios" pentru rasa noastră, pentru orice om obişnuit, ea oferă garanţia echilibrului şi a vieţii propriu-zise în interval. Te întrebi, legitim, cum au reuşit nişte minţi atît de strălucite şi sofisticate (să nu uităm că pînă şi extremiştii fascismului aveau intelectualii lor sclipitori!) să cadă – aşa uşor – în naivitate, superficialitate ori (exemplul absolut: Hitler) barbarie? Cum să nu realizezi că superioritatea umanităţii, în raport cu animalitatea, vine tocmai din „instinctele de simpatie"? Cum să nu înţelegi că altruismul ne face fiinţe superioare, şi nu selecţia naturală? Revenind la Darwin, cum să nu pricepi că mai ales un astfel de „salt" evoluţionist (de la materie la spirit, de la legea naturală la legea morală) nu ar putea fi argumentat satisfăcător, niciodată, de nici un determinism biologic sau social?

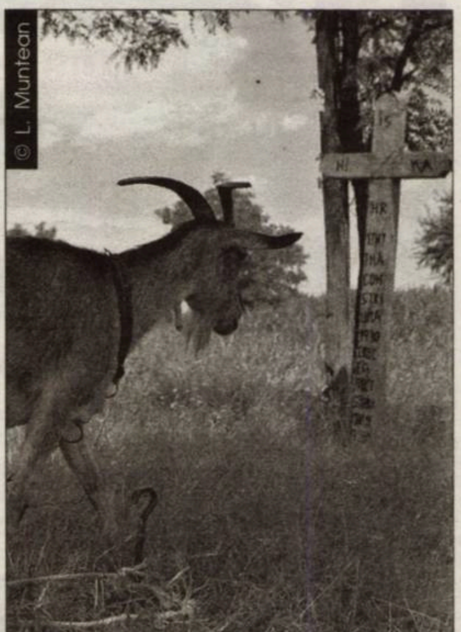

Un răspuns grăbit şi indubitabil eronat ar fi acela că filozofii/gînditorii/naturaliştii respectivi ar suferi, în esenţă, de o simplitate silogistică. Nimic mai neadevărat însă. Atît Charles Darwin, cît şi continuatorii lui sînt nişte intelectuali de prim rang, capabili să pună în mişcare cele mai complicate mecanisme ale hermeneuticii. În fond, ne confruntăm aici cu altceva, un fenomen ce trece dincolo de barierele raţiunii. În limbaj teologic, el poartă denumirea de „orbire sufletească". Aceasta nu înseamnă simplitate intelectuală. Dimpotrivă, poţi fi genial (cum, neîndoios, a fost Darwin!) şi orb sufleteşte. A înţelege „sufleteşte" este a înţelege dincolo de „raţiune", cu ochii extrasenzoriali ai transcendentalităţii. A concepe deneconceputul, cum spunea undeva Andrei Pleşu. Vă mai amintiţi scena biblică a Cinei celei de Taină? Acolo, Iisus Hristos constată, deschis, în faţa Apostolilor, că unul dintre ei Îl va trăda. Şi care va fi acela? întreabă toţi uimiţi. „Unul dintre cei doisprezece, care întinge cu mine în blid", zice Mîntuitorul. Iuda face gestul fatal chiar în secunda următoare. Multă vreme m-am întrebat cum a fost posibil episodul? Era Iscarioteanul stupid? Nicidecum, Iuda era, probabil, cel mai învăţat şi cel mai rafinat, din punct de vedere intelectual, dintre Apostoli. Numai că, între timp, orbise sufleteşte. Lumea reprezenta pentru el, deodată, doar mecanicitate pură. Dacă, în acel moment, l-ar fi lecturat pe Darwin, i-ar fi dat, sînt convins, în totalitate, dreptate.

***Codrin Liviu Cuţitaru** este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

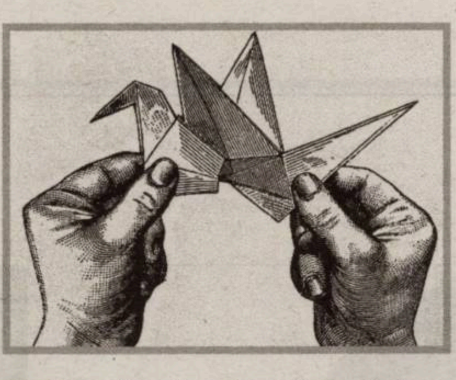

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Tabără dragă

E una din cele mai mari bucurii ale copiilor. E momentul în care sînt împreună, de capul lor, departe de părinţii care nu-i mai pot supraveghea şi cicăli. Măcar o săptămînă pe an. Ofertele în domeniu arată cît se poate de atractiv, posibilităţile par diverse şi interesante. Astăzi sînt tabere de cercetăşie, de supravieţuire, de echitaţie, de alpinism sau de ecologie, tabere axate pe un domeniu sportiv sau tabere multisportive, tabere tematice, pe anumite discipline de învăţămînt (limbă străină, limbă română, matematică, fizică), tabere de dans, ba chiar şi tabere pe teme religioase, organizate de biserică. Evident, unele sînt mai reuşite, altele mai puţin, unele mai bine organizate, altele mai prost. Alegerea e însă de multe ori împiedicată de o barieră firească. Cel mai des, copiii preferă tabăra organizată la propria şcoală, în care merg şi colegii de clasă. Sînt mai bucuroşi să petreacă împreună cu colegii de clasă cîteva zile şi nopţi, chiar şi în condiţii mai puţin fericite, decît să fie trimişi într-o tabără cu condiţii perfecte, dar cu alţi copii, necunoscuţi. Organizatorii de tabere ştiu bine asta şi ştiu că oamenii-cheie pe care trebuie să-i atragă sînt directorii de şcoli, profesorii şi diriginţii. Aceştia vor şti la rîndul lor să-i convingă şi pe copii, care, mai departe, vor găsi cea mai bună cale către acordul şi buzunarele părinţilor, cei care, în cele din urmă, aproape că nu vor mai avea încotro. Uneori, chiar astfel „aleasă“, tabăra se poate dovedi foarte interesantă şi bine organizată. Alteori, de prea multe ori (şi mă tem că mulţi părinţi au aflat deja asta) lucrurile stau exact pe dos.

„Cine răspunde acasă e prooost!“

Faptul că, odată dispărut printre scaunele autocarului plin de colegi, copilul nu le va mai răspunde, cu zilele, la telefonul mobil, nu e chiar de mirare. Probabil că, instantaneu, printre ei se răspîndeşte vorba: „Cine răspunde acasă e prooost!“. Cînd totuşi va răspunde, părinţii îl vor simţi nerăbdător să închidă mai repede şi vor constata că, bineînţeles, la toate întrebările va răspunde schematic că e bine, în vreme ce prin aparat va răzbate o hărmălaie cumplită. Zgomotul copiilor „eliberaţi“ de sub supravegherea obişnuită. Neputincioşi, părinţii vor conchide dînd din umeri unul către altul: „Asta e, lasă-l să se simtă bine“. Cei mai curioşi şi mai insistenţi cu telefoanele vor descoperi că acea hărmălaie se poate auzi nu doar la 12 ziua, ci şi la 12 noaptea. O oarecare îngrijorare şi ceva semne de întrebare vor prinde atunci a-i frămînta, pînă la întoarcerea odraslei. O vor comunica imediat şi altor părinţi.

Şi iaca şi ziua întoarcerii în care, coborînd sprinţară din autocar, diriginta le va spune că e cazul să-l pună să doarmă bine în zilele următoare, că somnul n-a fost tocmai o prioritate a acelei tabere. Apare şi copilul. E bronzat şi arată fericit, dar parcă ceva mai slab. Cu siguranţă, e şi mai puţin spălat ca de obicei, dar asta e numai vina lui. Cînd începe să vorbească, se vede şi că-i răguşit. Şi exact la fel ca anul trecut, cînd a venit din tabără, zice că e din cauză că a ţipat prea mult la discotecă. Asta era ultima activitate din programul de fiecare zi, începea după masa de seară şi ţinea pînă la ora 12 noaptea, cînd, „nuu, nu era chiar culcarea, care se făcea pe la 1“.

Şi de la autocar, pe drumul spre casă, povestea tot curge, şi odată cu ea curge şi nasul şi, din cînd în cînd, mai apar şi nişte accese de tuse profundă, hîrîită. Parcă o profesoară spunea ceva despre un virus care i-a cam picnit pe toţi. Copilul povesteşte însă că noaptea s-au cam bătut pe plăpumi. „Nuu, nu *cu pernele* ci *pe plăpumi*...“ Adică? Păi, în cameră erau cazaţi patru copii în trei paturi şi cu doar două plăpumi. Au dormit cam dezveliţi. Într-o seară a făcut chiar temperatură, dar diriginta i-a dat o pastilă şi i-a spus că nu e cazul s-o alarmeze şi pe mama. Şi pînă a doua zi i-a trecut şi s-a simţit bine. Dar pastilele pentru creşterea imunităţii pe care i le-a dat doamna doctor după varicelă? Păi, nu le-a mai luat că a călcat un dobitoc pe ele prin cameră şi le-a făcut praf. Şii, apropo de avizul epidemiologic care fusese cerut cu atîta insistenţă. Acolo nu s-au uitat nimeni la el, nu l-a cerut nimeni.

Şii, a mai fost ceva. În primele trei zile n-au avut hîrtie higienică. Zău aşa? Şi cum s-au descurcat? Păi, s-au dus la alţii în cameră, pînă cînd le-au terminat şi hîrtia lor. Că mai mergeau şi alţii acolo, căăă, tot aşa nici alţii n-aveau hîrtie. În camera lor însă, la sosire, în loc de hîrtie au găsit un borcan cu ketchup, probabil de la seria anterioară. Şi, oricum, după trei zile problema s-a rezolvat, li s-a adus tuturor hîrtie şi s-au luat pentru prima oară şi coşurile de gunoi care se revărsaseră prin camere.

Altfel, au tras o dată cu arcul şi o dată cu puşca de paintball, într-o ţintă. Au făcut şi nişte cursuri cu instructorii care erau englezi, tabăra era de limbă engleză.

Preţul pentru un asemenea sejur, cu instructori englezi voluntari nu pare chiar mic şi, în orice caz, pentru pensiunea unde se organizează, afacerea e uriaşă. Pentru cine n-a aflat încă, majoritatea taberelor din ziua de azi nu mai au nişte spaţii proprii, se fac pe la te miri ce hoteluri şi pensiuni. Pentru proprietarii acestora, e vorba de venirea unor clienţi siguri, aparent fără pretenţii, care nu ştiu să reclame şi pe care poţi să-i înghesui cum vrei. Cît despre mîncare, aş zice că... de vreme ce copilul s-a întors binedispus, nu mai are rost şi nici nu e bine pentru liniştea ta, de părinte, să mai întrebi ceva.

■ ■ ■

ready made

„Ministeriul agriculturei, comerţului şi lucrărilor publice a inventat un meşteşug sau o negustorie nouă – nu ştim bine ce o fi – care se numeşte «pomologia«. D.W. Knechtel e numit profesor de acest meşteşug la şcoala de la Herăstrău.

Dacă ministeriul voieşte să zică cultura pomilor prin acel cuvînt, atunci îi recomandăm încă cîteva compuneri tot atît de ingenioase. În loc de patologie să se zică bolologie (de la boală), în loc de cranioscopie – capologie, în loc de botanică – tufo- sau buruienologie şi, în fine, în loc de zoologie – dobitocologie.“

M. Eminescu, *Articole şi traduceri*, vol. I, Editura Minerva, 1974

PUBLICITATE

Cum a devenit generalul Mladici criminal de război

Atrocitățile sârbilor asupra musulmanilor au dus la atrocitățile musulmanilor asupra sârbilor (chiar dacă nicidecum la aceeași scală). Înainte de sosirea forțelor ONU de menținere a păcii în 1993, apărătorii musulmani ai Srebreniței au organizat raiduri în satele sârbe din vecinătate în căutare de alimente, distrugând proprietăți și omorând civili. Iar Mladici a trăit după o regulă foarte simplă, aceeași care i-a ghidat și pe strămoșii săi: ucide sau vei fi ucis. El a justificat uciderea în masă a musulmanilor din Srebrenița arătând spre pretinsele crime comise de aceștia împotriva sârbilor. - Michael Dobbs, corespondent Washington Post & FP.

noul număr iulie - august

FP
Foreign Policy
România
ESEURI
GENERALUL MLADICI LA HAGA
Raport asupra Răului în Europa – și justiția amânată.

PUBLICITATE

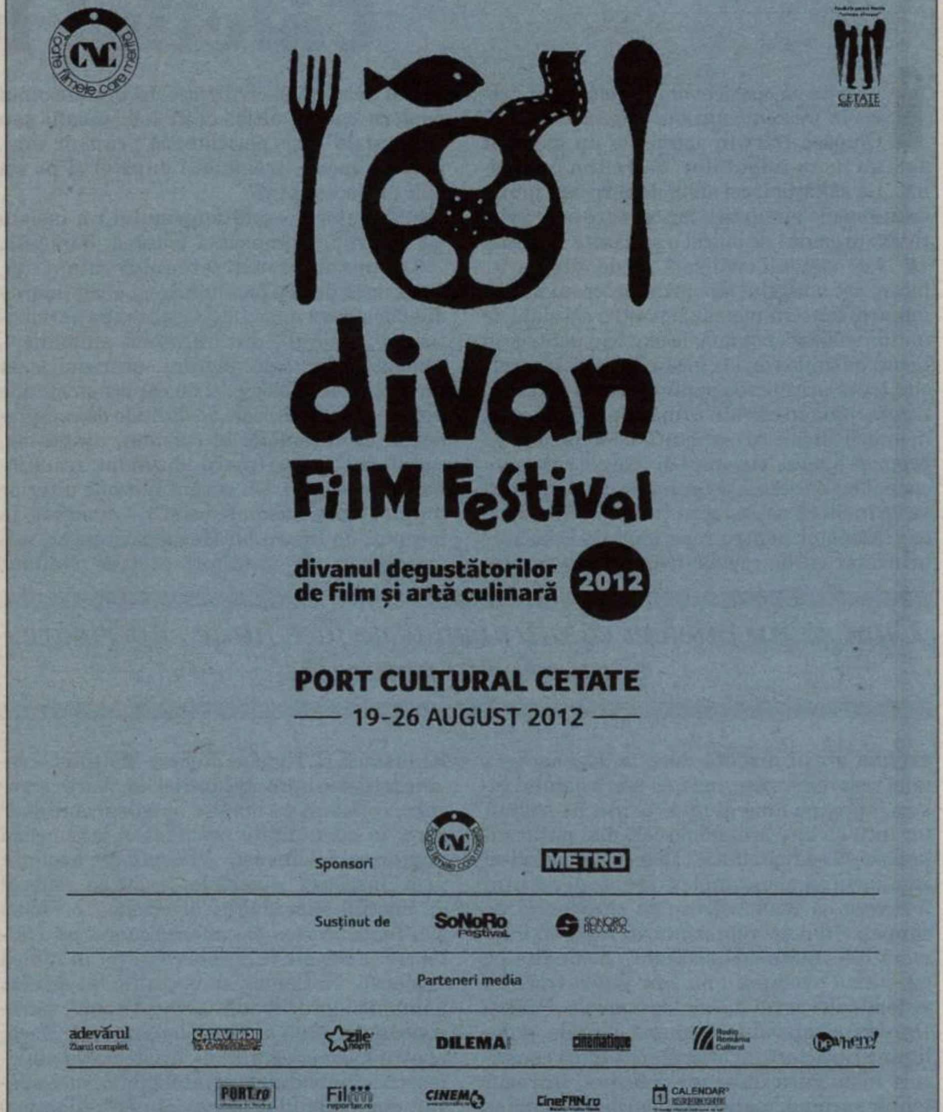

divan
FilM FeStival
divanul degustătorilor de film și artă culinară 2012
PORT CULTURAL CETATE
19-26 AUGUST 2012
Sponsori METRO
Susținut de SoNoRo Festival
Parteneri media
adevărul DILEMA

Jan CORNELIUS

O bere la Stuttgart și identitatea națională

Trăiesc de peste 30 de ani în vestul Europei și am fost cam peste tot pe Vechiul Continent. Lucrez, printre altele, adesea ca translator, deci aud, mai mult decît mi-aş dori, ce se şopteşte pe ici şi pe dincolo despre români şi România. Şi ce se şopteşte, mă rog? Hai s-o spunem pe şleau, toată lumea, de fapt, o ştie. E trist, dar adevărat: cînd se pomeneşte despre *români*, opinia publică din Germania, Franţa, Italia etc. asociază acest cuvînt în general cu sărăcia, cerşetoria agresivă, furtul, nesimţirea şi frauda. Nu, nu-i deloc drept şi suferim cu toţii din pricina asta, dar pînă una-alta asta-i realitatea.

Una dintre puţinele modalităţi ca România să-şi spele imaginea terfelită în ochii lumii este cultura. De cîţiva ani încoace, în domeniul literaturii, cel puţin, s-au făcut lucruri foarte bune în această privinţă, cu sprijinul ICR-ului. De exemplu, s-au tradus cărţi minunate, extrem de apreciate pe plan internaţional. Printre altele, cărţi de Mircea Cărtărescu, Gabriela Adameşteanu, Dan Lungu, Norman Manea, Matei Vişniec, care au arătat că România nu se află deloc în afara culturii şi civilizaţiei, ci dimpotrivă. Criticile elogioase în marile ziare şi reviste de-aici nu au întîrziat să apară, şi asta, evident, influenţează opinia publică.

Acum citesc oripilat în presa din România că Guvernul român a modificat misiunea ICR, care va trebui să se ocupe de „identitatea naţională a românilor de peste granițe“. Şi, anterior, s-a tot afirmat la nivel oficial că ICR, în frunte cu Patapievici, ar fi pătat imaginea României în străinătate... Nu-mi vine să cred!

© wikipedia commons

În afară de limbajul acestor ştiri ce îmi aminteşte perfect de dictatura lui Ceauşescu de care am fugit în anii '70 peste mări şi ţări cu groază-n suflet şi fără valiză, mă îngrozeşte desigur şi conţinutul lui. Cum adică ICR va trebui să se ocupe de identitatea naţională a românilor de peste hotare? Ce înseamnă asta concret? A le cînta românilor emigraţi „Ciocîrlia“ la Roma şi Berlin? A li se da ce nu li s-a dat în România? Încerc să-mi închipui că Goethe-Institut al RFG-ului, care e pe undeva echivalentul ICR-ului, ar primi directive din genul acesta din partea guvernului german. Mda, asta s-ar putea într-adevăr întîmpla, însă doar la 1 aprilie, ca o glumă absurdă şi desigur de prost-gust.

Îmi amintesc că stăteam acum vreo doi ani cu Dan Lungu la Stuttgart, la o bere pe o terasă, după o lectură publică din cartea sa *Sînt o babă comunistă*, pe care am tradus-o. Venise lume multă la întîlnire, avusesem succes şi după eveniment beam multumiţi o bere. Pe la mese umbla un pseudolăutar român pe care nu voia să-l asculte nimeni şi care-i enerva pe toţi cei din preajmă. Ne-a auzit de departe vorbind româneşte, a venit la masa noastră şi a început să ne cînte cu vioara la ureche. Adică să scîrţîie, căci cînta fals de ţi se ridica părul măciucă. Pe urmă, a început să cerşească agresiv, băgîndu-ne palma desfăcută între ochi. Apoi, văzînd că nu reacţionăm, a spus: „Sînteţi români, nu? Hai măi, că v-am auzit vorbind româneşte! De unde sînteţi?“. Cînd i-am zis „Ce-ar fi să ne laşi în pace!“, a ripostat: „Ce oameni, domnule! Mi-e ruşine de voi că sînteţi români!“.

Am putea spune că omul acesta nu făcea altceva decît să se ocupe de identitatea noastră naţională.

Ce voiam să spun: Da, mi-e groază şi lehamite să aud de modul cum este tratată la ora actuală cultura în România. Dacă se continuă astfel, România se va izola de restul Europei. Şi asta, evident, mai mult va dăuna românilor de peste granițe, în loc să-i ajute. Şi nu, n-am fost plătit de Patapievici ca să scriu asta. Şi nici pentru traducerea cărţii lui Lungu din care-am citit la Stuttgart nu m-a plătit Patapievici sau ICR-ul, ci austriecii. Ceea ce, desigur, iar nu este deloc bine, căci, vorba ceea, de ce naiba se bagă austriecii şi nemţii în problemele românilor!

***Jan Cornelius** este scriitor de limbă germană, jurnalist, traducător de literatură din română şi franceză în germană.*

■ ■ ■

tolo sport

Olimpiada adulților însoțiți de copii

Cum e la Olimpiadă?

Uite cum e cu Olimpiada. Mi-a scris-o din ţară un coleg jurnalist de la Braşov. Pentru că îmi place să citez oamenii, îi dau numele. Răzvan Prepeliță mi-a zis că „poţi să scrii oricît despre medalii de aur cît un munte de aur şi vei avea mult mai puţine comentarii decît articolul pe care l-ai scris despre referendum“. Observaţia lui era corectă. Raportul era de la 1 la 10 în defavoarea medaliilor. De fapt, articolul viza nu referendumul, ci scandalul creat de cîteva observaţii pe twitter ale lui Mircea Badea şi Victor Ciutacu la adresa sportivei Alina Dumitru.

Discuţia e lungă şi nu o pot purta într-un spaţiu restrîns. E lungă şi nuanţată pentru că, dacă e adevărat că Mircea Badea a fost doar ironic, Victor Ciutacu a încurajat o exprimare violentă a altcuiva la un post al său. După părerea mea, cei doi au greșit pentru că au pornit de la ideea de a judeca pe cineva pentru că votează sau nu. Dar, pe de altă parte, sportivii nu se pot considera excluşi de la orice critică, aşa cum cer patrioţii digitali. Deci aşa e cu Olimpiada. E frumos, e pilduitor, dar oamenii reacţionează tot cînd e vorba de scandal. Îmi pare rău, acesta e adevărul, de aceea îmi permit să rămîn la poveştile frumoase ale sportivilor, cu naivitatea la care îmi dă dreptul cel mai tare anunţ pe care l-am văzut aici, la Londra: „Acest parc nu e proprietate publică, de aceea vă rugăm să respectaţi următoarea regulă: nici un adult nu poate intra în parc neînsoţit de un copil“. Nu vi se pare tare de tot? Şi nu vi se pare că anunţul ar trebui pus la intrarea noastră în viaţă, nu doar în parc?

Cătălin TOLONTAN

PUBLICITATE

RED HOT CHILI PEPPERS

URSUS PREZINTA:

POWERED BY: vodafone

RECOMANDAT DE: ROCK FM

31 AUG 2012 | ARENA NATIONALA

BILETE: MYTICKET.RO / DIVERTA

PUBLICITATE

LUNĂ PLINĂ

FESTIVAL DE FILM HORROR & FANTASTIC

16-19 AUGUST

BIERTAN

Detalii pe tiff.ro

Prezentat de

FESTIVALUL INTERNAȚIONAL DE FILM TRANSILVANIA

Partener de promovare: gav

Recomandat de:

Parteneri media:

IERI CU VEDERE SPRE AZI

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Femei (şi intelectuale) pe malul mării

La Mangalia, la început de august, unele doamne şi domnişoare *(topless* sau nu) au un aer atît de ofensiv, încît Consiliul de Securitate al ONU ar trebui probabil să dea o rezoluţie împotriva lor.

Numai că ar trebui să vă aşteptaţi la mai mult în aceste modeste rînduri, unde povestitorul priveşte mult deasupra nudităţilor marine, spre a vă spune cronica (de puţini dintre dvs. cunoscută) a unui conclav de doamne ce-a impresionat în aceste zile prin plinătatea relevanţei lor intelectuale. În context, trebuie să menţionez decorul: e vorba despre unul dintre cele mai exotice evenimente culturale ale anului, din orizontul culturii române.

Voi începe cu puţină istorie. Personal, nu-mi aduc aminte de tîrguri de carte în România înainte de 1989 (se poate să fi fost, iară eu, postlicean provincial – în sensul geografic al termenului – la acea dată, să nu fi avut habar de ele). Dar ce-mi aduc aminte e dificultatea de a cumpăra o carte bună, umilinţa de a cumpăra cărţi la pachet (una vandabilă însoţită de una mai puţin vandabilă – dar plătindu-le pe amîndouă), cîte o lansare de carte în vreo librărie, bucuria autorilor de-atunci de a-şi vedea un volum publicat şi, mai ales, considerabilul respect de care îndeobşte autorii se bucurau din partea cititorilor. În ultimii 20 de ani lucrurile s-au mai schimbat: cărţile nu se mai vînd „la pachet“, ci „la plastic“ – însoţite de ziare ce au creat reale biblioteci, dar cu preţul ieftinirii cărţii. Cărţile sînt azi mai ieftine decît erau înainte de ’89; admit că şi venitul mediu poate e mai mic, dar raportul calitate-preţ, în lumea cărţilor, e mai bun azi. Scriitorii sînt mai mulţi în zilele noastre, cititorii sînt mai puţini – de aici şi relativizarea respectului beneficiarului faţă de autorul produsului cultural. Dar, mai ales, au apărut în calendarul cultural al României tîrgurile de carte – fiece oraş care se respectă are măcar unul pe an, editurile îşi mai refac şi ele cît de cît bugetul cu această ocazie, iar vizitatorii pleacă de-acolo cu un sentiment reconfortant: măcar pentru faptul că au mai văzut alţii asemenea lor, încă dispuşi să deschidă portmoneul în faţa unei cărţi.

Cum e să fii femeie? – întrebă criticul

Şi acum să ne întoarcem la Mangalia (nu şi la domnişoarele *topless* – degeaba, nu mai insistaţi, v-am spus că este de competenţa ONU şi a dlui Alex Ştefănescu să vorbească despre ele!). Prin grija unui personaj ce emană poezie şi simpatie, pe nume Gigi Todor, în Mangalia se organizează anual un *Tîrg de carte pe nisip* (15 ediţii, din anii ’90 pînă azi). E un tîrg privat, deci cu atît mai lăudabil.

Tot spre laudă, Primăria din Mangalia s-a implicat în susţinerea ediţiei din acest an – bravo ei! (acum nu-i mai rămîne decît să se ocupe şi de cîinii vagabonzi ce străbat oraşul în hoarde, legănîndu-se –, cam cum ieşeau altădată anumiţi scriitori, nu dau nume, de la restaurantul Uniunii, din Bucureşti).

Ce-mi fu dat să văd în aceste cîteva zile de *tîrg pe nisip*: în primul rînd, evident, pe sus-numitul Alex Ştefănescu (adevărul e că e cam greu să-l ocoleşti cu privirea), în jurul căruia roiau, ca de obicei, batalioane de femei superdeştepte. Mă rog, poate am exagerat puţin: admit că nu roiau (ci mai curînd fumau) şi că poate nu erau batalioane (ci doar un remarcabil pluton). Printre ele, dna Georgeta Dimisianu, despre a cărei prezenţă tonică am mai scris şi în legătură cu care voi adăuga doar că pare a fi singura femeie ce are un ac *(made in Oltenia)* de cojocul de Don Juan al numitului A.Ş. Mai era dna Denisa Comănescu, admirabila editoare pe al cărei *raft* încap cărţi bune din toate literaturile lumii şi care a luminat cu privirea-i colecţii legendare de la editurile Univers, Polirom sau Humanitas. Se înţelege că nu departe de soţul său atît de rîvnit era şi dna Domniţa Ştefănescu, tot fostă şi prezentă editoare (ale cărei amintiri despre volumul din 1986 al lui Adrian Păunescu, apărut la Albatros, ar merita incluse în orice istorie a literaturii române), care a venit *pe nisip* cu impresionantul ei volum-documentar *11 ani din istoria României (1989-2000)*. Dar oare ce făcea criticul în timp ce soţia sa lucra la acest volum? Cu inteligenţa şi farmecu-i, Alex Ştefănescu nutrea de ani de zile ideea de a căuta o scriitoare alături de care să scrie o carte despre miracolul de-a fi femeie. Cartea a apărut recent (*Cum e să fii femeie* – Ed. Maşina de scris) şi, evident, în prezentarea de la Mangalia nu atît întrebările dlui Ştefănescu (multe naive, cum sînt întrebările tuturor bărbaţilor la adresa femeilor) au impresionat, cît mai ales răspunsurile rafinate ale dnei Lia Faur – scriitoarea din Arad ce e interlocutoare într-o frumoasă carte pe care ar trebui s-o cumpere orice femeie şi s-o citească orice bărbat.

Cît priveşte Consiliul de Securitate al ONU, rămîne cum am vorbit!

***Adrian Cioroianu** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte publicată:* Epoca de aur a incertitudinii, *Editura Curtea Veche, 2011.*

■ ■ ■

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Temeri, temeri, temeri

– recenzarea românilor pe la 1830 –

Mă uit cu amuzament şi tristeţe la toată bălăcăreala noastră politică. Carevasăzică în anul de graţie 2012 nu prea ştim cîţi am fost, cît am mai rămas, cîţi am putea fi, recenzarea devine o poveste... Pe la noi, numărarea populaţiei a fost mai totdeauna un lucru dificil. Mă refer aici la Moldova şi Valahia, căci Transilvania, intrînd în logica sistemului german, a avut altă traiectorie. Registre parohiale nu prea s-au ţinut. E drept că Biserica începe cu 1700 să ţină evidenţa divorţurilor, dar fără să fie prea mult implicată în alcătuirea de registre de născuţi, morţi, căsătoriţi. Aşa că ne ajung din urmă Regulamentele Organice (făcute sub „oblăduirea“ Rusiei) şi obligativitatea neapărată şi necesară de a alcătui acte de stare civilă şi mai ales de recenzare a populaţiei. Ambele operaţiuni erau mai mult decît necesare statului modern, care avea nevoie de bani, de foarte mulţi bani, în susţinerea diverselor instituţii create. Or, o evidenţă clară a populaţiei ar fi însemnat taxe şi impozite. Preocuparea firească a stăpînirii este deseori umbrită de lipsa de participare a populaţiei care, fie refuză să se lase inventariată, fie sabotează orice încercare de catagrafiere prin raportarea de date false. Cînd este vorba de raportarea recoltei sau a numărului de vite, această situaţie este frecventă: *„adevărul spre a descoperi cinevaşilea fiinţa producturilor este peste putinţă, fiind obişnuit lucru a nu-şi arăta nimini avutul său, precum să poate şi judeca de oricine“*, raportează la 17 decembrie 1834 ocîrmuitorul judeţului Teleorman, aflat în imposibilitatea de a trimite statistica exactă cerută de stăpînire cu privire la producţia anului curent.

Dar şi atunci cînd este vorba de inventarierea populaţiei, stăpînirea se loveşte de lipsa de reacţie a populaţiei. Odată la Iaşi şi la Bucureşti, Puterea Protectoare (adică Rusia, prezentă în Principate între 1828-1834) are nevoie de o evidenţă cît mai exactă a populaţiei pentru a cunoaşte resursele financiare ale celor două provincii, dar şi a celor care într-un fel sau altul se bucură de „privilegii“. Se încearcă reglementarea statutului tuturor privilegiaţilor puterii: boierii, preoţii, sudiţii etc. Dincolo de acea condică a deceselor, născuţilor, căsătoriţilor, pe care ar fi trebuit s-o ţină Biserica, şi ea, Ocîrmuirea are nevoie să ţină socoteala populaţiei sale. Numai că oamenii, ca şi bunurile lor se lasă foarte greu de prins în orice statistică. Porunca din 6 iulie 1832, trimisă isprăvniciei din Iaşi, prin care se cerea ca toţi boierii de pe la ţinuturi să prezinte la Visterie situaţia lor, cu documente originale, are nevoie de o serie de reveniri şi mai ales de ameninţări. Devenită realitate abia în 1834, această inventariere trezeşte suspiciuni, în anii următori, şi nevoia de a fi reluată şi mai ales verificată.

O permanentă ocolire a unei porunci,
prin diferite şi multiple tipuri de eschivări.

Cam pe acelaşi drum se află şi recensămîntul general al populaţiei. Începută prin 1831, opera de recenzare şi prelucrare a datelor nu era încheiată nici după şapte ani. La 1 aprilie 1838, vodă Ghica justifică amînarea deschiderii sesiunii Adunării Obşteşti prin dorinţa de a le prezenta catagrafia ce nu voia să se încheie. Aflase însă, de la Departamentul Treburilor Dinlăuntru, că „lucrările pomenitei catagrafii se apropie către sfîrşit“, doar la judeţul Vîlcea se mai află încă „trei oraşe şi tîrguri nelămurite“, dar „în grab“ se va săvîrşi. Graba dura de ceva vreme şi avea să mai dureze...

Cît despre acte de stare civilă... Tot cu Regulamentele Organice încep să fie eliberate tuturor cetăţenilor, dar... mulţi dintre locuitorii acestor pămînturi nu prea ştiau la ce ar folosi. Un zapis e bun, acolo e trecută moşia din spatele casei sau via din deal; o foaie de zestre atestă, fără doar şi poate, averea femeii, o diată îi ajută pe clironomi să nu se mai bată ca orbeţii pe nimicurile casei părinteşti. Dar un act de botez pare a nu avea nici cea mai mică importanţă într-o societate tributară oralităţii, din moment ce vizibilitatea, relaţia cu ceilalţi par esenţiale în legitimarea unei identităţi. Vecinii, rudele, preotul sînt acolo pentru a depune mărturie asupra lui Ion, fiul lui Ion, din Cacaleţi, vecin cu Marin etc. Identitatea de hîrtie, adusă şi impusă de statul modern, nu are încă aşa mare importanţă. Hîrtia este însă utilă: unsă cu untură, acoperă fereastra pe vreme de iarnă. Pe la 1843, marele vornic Barbu Ştirbei, şeful Departamentului Treburilor Dinăuntru (un fel de ministru de Interne) constată că românii refuză cu încăpăţînare să primească petecul de hîrtie identitar; obligaţi să-l primească, fac ce ştiu cu el: *„unii dintr-înşii le leapădă, alţii le dă drept jucărie copiilor, alţii lipesc ferestrele cu dînsele, iar alţii, în sfîrşit, le ard“*.

Situaţia este determinată de o serie de factori, printre care se numără dificultatea de adaptare la o practică nouă, niciodată utilizată pînă atunci. Boierii, chiar şi ţăranii, sau preoţii sau oricare altă categorie socială nu prezintă documente decît dacă se află într-o strînsă legătură cu o nevoie personală, autentificare, un litigiu, o hotărnicie, o schimbare de domnie care presupunea reîntărirea privilegiilor; altminteri documentele, acolo unde există, se păstrează, ascunse în cufere. Apoi este vorba de inevitabila suspiciune, de frica unei impuneri fiscale, de anularea de privilegii, şi forma curentă de opunere nu poate fi decît o permanentă ocolire a unei porunci, prin diferite şi multiple tipuri de eschivări.

Şi azi, ca şi ieri ne eschivăm de la a şti cîţi sîntem. Dar parcă mai contează?!

fragment din Timpi nenorociţi de învălmăşeală la începuturile primei modernităţi româneşti *(1750-1860), Humanitas, în curs de apariţie.*

***Constanţa Vintilă-Ghiţulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga“ din Bucureşti. În 2012 i-a apărut la Humanitas cartea* În şalvari şi cu işlic. Biserică, sexualitate şi divorţ în Ţara Românească a secolului al XVIII-lea.

■ ■ ■

STILURI & STILOURI

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Un ministru care numără atomii

„*Din punctul meu de vedere, cred că trebuie să închidem subiectul de a trăi în minciună, de a trăi într-o lume virtuală, într-o lume în care majoritatea populației se zbate în sărăcie, iar cei care s-au aflat la putere întotdeauna au arătat ce lucruri minunate au făcut pentru țara aceasta....*“ – este un citat din discursul ținut la Bistrița Năsăud de doamna Ecaterina Andronescu. O analiză rapidă a felului în care se exprimă ministrul Educației provoacă o persistentă depresie: mai întîi, „cred că“ introduce, fără să mai fie nevoie de vreo explicitare, un punct de vedere personal. Nu pot spune „din punctul de vedere al lui Gigi, (eu) cred că ar trebui să închidem subiectul“. Mai apoi, sintagma „subiectul de a trăi în minciună“ naște oarecari melancolii stilistice... Nu în ultimul rînd, dacă lumea în care majoritatea populației se zbate în sărăcie este una virtuală, nu înțelegi de ce se face mare tapaj de declinul economic al țării?! (Sigur că am înțeles ideea doamnei ministru cu privire la lumea virtuală în care trăiesc *politicienii*, nu *populația săracă*. Dar felul în care o exprimă mă duce cu gîndul la stuporile care mă năpădeau atunci cînd primeam un răspuns de la un elev, nu tocmai strălucit, pe care tocmai îl convinsesem să spună cu *cuvintele lui* impresiile dintr-o călătorie.)

Întreg discursul doamnei Andronescu este mai curînd cel al unui activist de partid, decît al unui ministru al Educației. În fapt, nu numai acest discurs, ci toate vorbele, tot comportamentul doamnei mai sus-amintite, de cînd a fost instalată în funcție, au ilustrat mai curînd un zel aprig de demolare a guvernării anterioare, o teamă pe alocuri înduioșătoare de a nu devia de la linia partidului, o preocupare perdantă pentru „a repera onoarea“ șefului său prins cu plagiatul. Agenda doamnei ministru a fost, e adevărat, bogată, dar nu în acțiuni menite să oblojească rănile învățămîntului, ci în apariții dese la televizor sau la mitingurile simpatizanților USL: s-a zbătut să găsească soluții pentru depistarea numărului corect de cetățeni cu drept de vot, a propus înlocuirea șefului INS fiindcă nu s-a grăbit cu procesarea datelor recensămîntului, a încercat să-l scoată bazma curată pe prim-ministrul proaspăt semnatar al unui document care sugera desființarea Curții Constituționale și a DNA-ului, a participat la lungi dezbateri despre praguri electorale, a depus eforturi mari să adune oamenii la votul inițiat de partidul din care face parte etc. „*Să invităm oamenii să-și exercite dreptul nu este decît o încercare de a-i încuraja pe cetățeni să-și folosească un drept constituțional pe care nu-l au în fiecare zi, dar atunci cînd îl au, trebuie să decidă(!)*“, spune doamna ministru, în același discurs de la Bistrița Năsăud. Felul în care se exprimă un ministru al Educației ar trebui să depășească nivelul unui propagandist de duzină: dreptul constituțional de a vota *îl am în fiecare zi*, dar îl *exercit* doar atunci cînd sînt chemat s-o fac. Altfel, este ca și cum ai spune că dreptul la libera circulație nu-l am decît în fața vămii, în rest sînt privat de el. Și apoi, dacă a vota este un drept, atunci sînt liber să decid în ce mod îl voi folosi, ca să fie eficient pentru oamenii sau ideile pe care le susțin.

O teamă de a nu devia de la linia partidului.

Am avut pînă acum miniștri ai Educației nepricepuți, oportuniști, impostori. Galeria nu ar fi fost completă fără un ministru activist de partid. Cu exprimare lîncedă: *„Eu, care sînt învățată să număr atomii, vreau să vorbesc în concret atunci cînd vom avea soluțiile concretizate și cu ele vom merge spre Parlament“*. Mai concret nu se poate concretiza număratul atomilor...

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

■ ■ ■

Iaromira POPOVICI

bazar

Supereroi

În perioadele de vacanță abundă, evident, filmele cu supereroi. De fiecare dată mă duc să le văd, și de fiecare dată constat că își au, în continuare, farmecul lor.

De ce? Desigur, nu pentru calitățile estetice ale peliculelor. Poate fiindcă ideea de „supererou“ în sine continuă să țină, să fie valabilă.

În fond, cu toții am vrea, într-un moment sau altul al vieții, să ne depășim strîmta și limitata condiție umană și să putem face aproape orice: să ne ajutăm mai bine pe noi înșine, să-i ajutăm pe alții, să punem lucrurile în ordine (știu că sună ciudat) în societate, să fim atît de puternici încît să învingem pe (aproape) oricine, să fim admirați, să salvăm omenirea. Și cei mai mulți dintre noi am vrea, de asemenea, ca întreaga listă anterior menționată să poată fi pusă în practică cu ajutorul mijloacelor supranaturale: să fim în stare să jonglăm cu miraculosul, a cărui existență – și eficacitate – să nu mai fie pusă sub semnul întrebării.

În practică, s-a dovedit că nu se poate chiar așa. E posibil doar la nivel mai mic, și mai puțin spectaculos: să-i ajutăm pe alții, să fim atenți ca, în jurul nostru, regulile să fie respectate. Dar cam atît.

Pentru restul lucrurilor senzaționale, îi lăsăm pe ei, supereroii consacrați, gen Spiderman, Batman și Superman.

Superman a fost eroul adolescenței mele, după ce i-am văzut filmul la mare, la Mangalia, prin anii ’80. Zborul lui m-a urmărit prin visele adolescentine mult timp. (Știu de trista poveste a lui Christopher Reeve, care, la cîțiva ani după film, a rămas paralizat în urma unui accident, dar asta nu-mi schimbă cu nimic percepția.)

La mult timp după *Superman* am văzut o primă variantă a lui *Spiderman*. Cu această ocazie, Spiderman s-a dovedit supereroul meu preferat.

Părea cel mai uman și mai umil dintre toți. Însăși ipostaza de om-păianjen nu-i permite orice fel de superputeri, ci doar cățărări și aruncări de pînze. La care, evident, se adaugă o iuțeală ieșită din comun. În viața de toate zilele e un adolescent supradotat și fotograf, dar rămînînd la locul lui. (E adevărat că asta e treaba tuturor supereroilor – să se dedubleze cu grație, păstrîndu-și identitatea miraculoasă ascunsă, fără să aștepte recompense și aplauze pentru faptele lor bune.)

De altfel, și filmul acum pe ecrane, *The Amazing Spiderman*, în regia lui Marc Webb, cu Andrew Garfield, este unul… uman. În stilul clasic al filmelor de aventuri de altădată, în care, desigur, se întîmplă și lucruri rele, dar mai calm, și cu limite. Pînă și personajul negativ, omul-șopîrlă uriașă (Rhys Ifans), e oarecum înduioșător în hidoșenia lui.

Nu același lucru se poate spune și despre celălalt film cu supereroi al anului, *The Dark Knight Rises*, în regia lui Christopher Nolan, cu Christian Bale. Acesta, un adevărat succes de box-office (poate și din cauza tragicului eveniment petrecut la premiera din Colorado), are – vorba Planetei Moldova – „di tăti“: probleme de conștiință, răzbunări, nedreptăți sociale, atacuri teroriste, coborîri în Infern și chestiuni de imagine. Profesionist făcut, dă dovadă, totuși, de... prea-plin. Un prea-plin pe alocuri (eufemistic spus) obositor.

Cele mai bune momente, în opinia mea, sînt cele pașnice, de budoar, cînd Batman rămîne singur cu credinciosul său Alfred (credincios, în esență, deși aici îl părăsește, dar nu de tot), inegalabilul Michael Caine. Și cele în care apare Anne Hathaway, nu doar fermecătoare, ci și mereu dovedind un umor discret, implicit.

Desigur, ideea de supererou ridică o serie de alte întrebări delicate, la care nu avem pretenția să răspundem, precum: care e motivația reală pentru care supereroii fac toate aceste fapte bune? Un simț moral mai dezvoltat (suprasimț…)? Ideea de datorie mai adînc înrădăcinată? Frustrări diverse? Și în ce măsură demersul lor, paralel cu legalitatea, e justificat?

Oricum, supereroii rămîn bineveniți, măcar în vacanțele de vară. Personal, după Spiderman, supereroul meu preferat rămîne Moș Crăciun. Și el face bucurii pe șest, fără să aștepte recompense directe (cu excepția faimei și a industriei ce s-au țesut în jurul lui).

■ ■ ■

Selma IUSUF

legende urbane

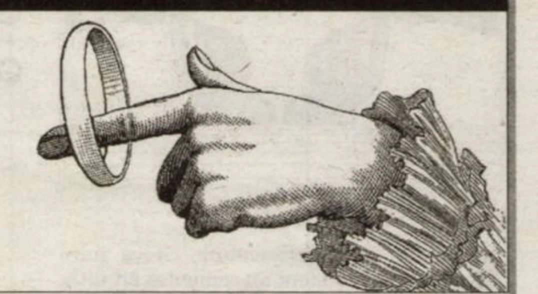

Departe

Cît timp tu beai un Sex on the Beach sau nu știu ce altă porcărie într-un bar pe la Romană, cam la vreo trei sute de kilometri de București, într-un oraș mai degrabă mic, murea o mătușă ajunsă la 80 de ani, cu plămînii inflamați de o pneumonie a bătrîneții, mai înmicită decît atunci cînd era mică, mai adunată în ea decît atunci cînd tăcea ca semn absolut al supărării pe toată lumea, mai modestă și mai simplă decît simplitatea ei de o viață întreagă, menită a fi în planul secund, întotdeauna în planul secund, doar a doua, sau a treia, sau a patra în planurile tuturor.

Mătușa asta ajunsese tare departe de tine. Mai departe ca Australia. Ea îți făcea în lungile vacanțe de vară cele mai bune vinete coapte și cele mai bune ouă-ochiuri – rumeioare la margini și fără clisa aia de albuș nefăcut, și totuși moi – onctuoase și aurii ouă-ochiuri. Îmbrăcată într-un capot înflorat de diftină, ea te spăla pe cap, pe părul lung de fetiță în clasa a treia. Te spăla ca pe rufe, îți lua capul foc de durere, dar rezistai și-i priveai cu un ochi înspumat și lăcrimos un colț din capotul cu flori. Mătușa asta – pe care o priveai mirat ca pe o versiune feminină a lui taică-tu, același zîmbet, același set de gesturi, reconfortant și dubios deopotrivă – se purta cu tine cu o delicatețe altfel decît cu fie-sa. Cică erai un copil frumos și deștept și o vietate în același timp altfel. O vietate de la București care venea cu miros de beton armat în geantă și care năvălea spre seară în rîndurile de regina-nopții, în mirosul călduț și dulceag, așa cum năvălesc cotoii în lavandă. Erai un copil apucat care îi omora puii de găină cu dragostea și-i mușca mîțele languroase de prin curte tot de atîta iubire. Te desprindea femeia cu greu, ventuză umană ce te aflai, de grumazul cîinelui sufocat și el de atîta dragoste.

Bei mizeria aia de Sex on the Beach în crîșma din Romană și ți se pare firesc să ți se pună Grana Padano pe macaroane. Ești departe de mătuși-ta ca de Australia. N-o mai văzuseși de vreo douăzeci de ani. De fiecare dată cînd ai fi putut s-o vezi, cîndva, prin primăvară tîrzie, îți apăreau treburi de rezolvat și amicii, pe care-i vezi săptămînal, de văzut. Era de mers la mare, la nuștiuce petrecere, la dracu’ în praznic, la filme plicticoase, dar despre care se spune că ne ating sufletele, în *city-break* la Bruxelles sau naiba știe unde, era de trăit, de vorbit mult, mult, mult, era vreme de citit, de iubit, de făcut aprovizionarea – mere, lapte, piept de pui, țigări, Grana Padano, naiba să-l ia.

Bei amestecul ăsta de vodcă, suc de portocale, suc de afine, lichior de piersici inventat în 1987 în Fort Lauderdale, Florida. Ești într-un bar din Romană și mătuși-ta e deja la finele unei săptămîni de cînd a căzut bolnavă și tu habar n-ai, pentru că ai tăi te scutesc de grijile astea, ca nu cumva să-ți clintească propria ta realitate, confortul tău de om modern și ocupat. „Las-o, le are și ea pe ale ei, nu vezi ce slabă e săraca“, zice maică-ta pentru care etern vei fi slab și etern vei fi îngropat pînă peste cap în probleme de adult și de serviciu. Stai acolo, vorbești verzi și uscate, ești de un cinism moderat, fix cît să dea bine, îți cumperi *Newsweek* de la supermarket, mănînci cereale dimineața, ești departe ca de Australia de vinetele coapte pe care ți le făcea mătuși-ta, urăști patetismele de orice fel (în sensul englezesc al cuvîntului), sorbi împuțenia aia dulce, ești în burta unui oraș est-european, dar nu mai prejos decît un neamț sau un francez la fel, ești un caraghios.

Bei un cocktail ratat, un pic din el s-a scurs prin pai, paharul e lipicios, seara e fierbinte și la fel de lipicioasă, la trei sute de kilometri depărtare moare, după ce moartea i-a hîrîit în coastele subțiri ca lamele, mătușa asta a ta, parte din trecutul tău, din cine ești și ai uitat definitiv, din rahatul ăsta de copilărie. Habar nu ai. Totul e îndepărtat ca un punct minuscul pe un iris albastru.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-șef la știri, radio Kiss FM și Magic FM.*

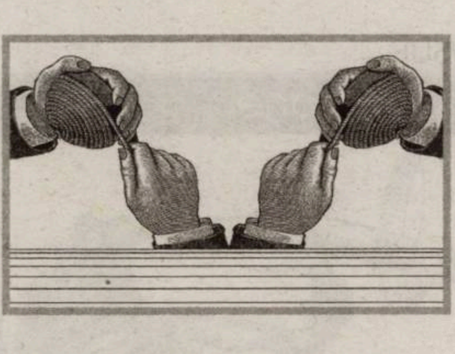

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Despre consensul lui Băsescu și strigoiul lui Antonescu

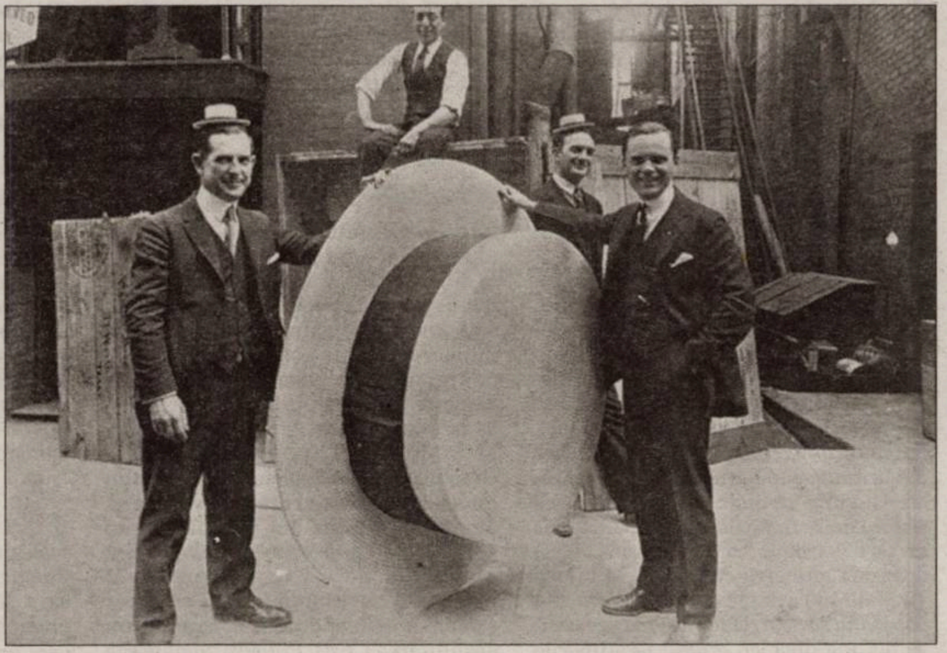

Imediat după referendum, cîteva ziare mari din Occident au comentat situația la modul: gata, a trecut, acum e momentul ca politicienii români să cadă la pace, să se obișnuiască să coabiteze și să găsească teme de consens. Sfatul a produs stupoare în ambele tabere din România, inclusiv în presa noastră polarizată. Cum adică să se înțeleagă? Păi, adică opt milioane de români nu-l mai vor pe Băsescu, și noi să ne înțelegem cu el? Adică ăștia dau lovitură de stat, și noi să ne înțelegem cu puciștii? Singurul punct de consens a părut a fi acela că un consens este imposibil. În timp ce *Financial Times* dădea sfaturi concrete pentru pacificare și spunea că economia nu mai are răbdare cu politicienii români, *Vocea Rusiei*, radioul oficial, făcea micromanagament: mai aveți puțin și îl distrugeți pe Băsescu, nu vă lăsați acum, schimbați legea aia, hai, beliți-l pe marinar, nu contează ce spun ăia din Occident.

Avem deci două modele de amestec în treburile interne ale țărișoarei noastre: *FT* zice că ne trebuie consens și atenție la economie, *Vocea Rusiei* vrea scandal și e îngrijorată ca nu cumva USL să arunce prosopul. Cred că diferența e mai profundă decît niște simple editoriale, e vorba despre cultura dialogului și a consensului. *FT* nu pricepe cum marinarii își pot scoate ochii reciproc, în timp ce barca se învîrte periculos printre ghețari, și nici ce motive ar avea să continue păruiala, cînd a devenit clar că nici una dintre tabere nu o poate arunca pe cealaltă peste bord. *Vocea Rusiei* nu pricepe cum ar putea niște reguli, o Curte Constituțională și niște critici dinspre Occident să împiedice un guvern să facă ce vor mușchii lui.

Curtea Constituțională și-a mai luat timp de meditat, așa, circa o lună, pare că funcționăm în regim de vară. Curtea și-a complicat singură viața. Ea decisese să existe un cvorum obligatoriu, Biroul Electoral Central a transmis cifra oficială privind cvorumul – 46%, Curtea ar fi trebui să ia act de asta și basta. Pledoaria USL privind schimbarea numărătorii e ușor comică. Ca și cum niște jucători de fotbal se ceartă cu arbitrul după ce meciul s-a terminat: domnule arbitru, e drept că a fost 2-1 pentru ei, dar noi am avut două bare, dacă alea ar fi fost goluri, am fi avut noi 3-2. Arbitrul e chemat apoi să decidă dacă fotbalul e doar pe goluri sau se iau și barele în considerare. Referendumul a fost organizat de Guvernul USL, cu regulile pe care le știau. Într-o emisiune la Digi 24 m-am pomenit în direct cu Ion Iliescu, eu în studio, el prin telefon. Moderatorul îi spune ideea de mai sus, anume că ei au organizat referendumul și că știau regulile. Ion Iliescu zice că era urgență, că nu se mai putea cu Băsescu, deci Guvernul a fost forțat să demareze suspendarea și apoi să organizeze referendumul. Îl întreb pe fostul președinte ce anume a făcut Băsescu fix în iunie de a trebuit să se întîmple acum. Zice că se știu toate cîte le-a făcut, să citim actul de acuzare întocmit de Parlament. Îi zic că l-am citit și că nimic din ce se spune acolo nu s-a întîmplat în iunie, toate capetele de acuzare privesc comportamente recurente ale lui Băsescu, se întîmplau și acum patru ani, și anul trecut și probabil vor continua să se întîmple și la anul. Deci, deci acum? Am repetat întrebarea în diferite forme de cîteva ori, dar Iliescu se făcea că nu pricepe. Pe scurt: au demarat toată tevatura, fără să aibă habar pe ce se bazează, dar vor schimbarea numărătorii după ce referendumul a avut loc. Ca să nu mai zic că unul dintre capetele de acuzare e că Băsescu i-a divizat pe români. Acuzația devine amuzantă văzînd cum președintele Crin Antonescu îi împărțea pe români în vii, care au votat, și ceilalți, probabil strigoi. Cum îmi zice o cunoștință, Antonescu a confirmat ceea ce toată planeta știa: Transilvania e plină de strigoi. Avalanșa asta de bîlbe arată deruta celor care au pornit ofensiva și nu știu cum s-o termine. *Blitzkrieg*-ul, cum se știe din istorie, e eficient dacă se termină repede. Dacă nu, nu.

Lista dată de Barroso lui Ponta.

Totuși, cumva trebuie să se termine. Ideea împăcării va reveni. Vor începe să curgă telefoanele. De la Bruxelles, de la Berlin. Și, poate cel mai important în context, de la Paris. Cu ideea: băi, gata, terminați cu bîlciul. Nu prea există alte soluții. Deși imediat după scrutin ambele tabere au proclamat victoria proprie, adevărul e că ambele au pierdut: USL a ratat referendumul, Băsescu a ratat votul la referendum. Pe această constatare simplă, împăcarea devine inevitabilă. Ei încă nu o știu, *Antena 3* și *Vocea Rusiei* somează USL să nu cumva să cedeze, Băsescu ba ar da semne de împăcare, ba amenință că se va întoarce el și va popi pe mulți.

Acum, poate împăcare nu e termenul potrivit. Nimeni nu le cere lui Băsescu, Ponta și Antonescu să fie prieteni sau să se iubească. Doar să se suporte unii pe alții. Ceea ce, repet, în condițiile în care *Blitzgrieg*-ul s-a fîsîit și în care nici Băsescu nu se simte tocmai bine, e singura soluție.

Bon, cum s-ar putea întîmpla asta? E ușor să zici că vrei consens, e greu de făcut. Ar trebui să înceapă cu măsuri de restabilire a încrederii. E procedura clasică în procesele de pace: înainte de a se trece la pacea propriu-zisă, taberele trebuie să dea niște semne de bună-credință (să predea armele, de obicei). Ce am putea face similar aici? Simplu. Lista dată de Barroso lui Ponta. Au rămas de îndeplinit de acolo două puncte esențiale: numirea unui Avocat al Poporului agreat de toate partidele și asigurarea unei proceduri transparente, publice, de numire a șefului DNA. A doua e și foarte urgentă: în august expiră mandatul lui Daniel Morar. Ei, iată: pot cei trei să pice la învoială pe un nou Avocat al Poporului? În ce privește DNA, oricum procedura actuală îi obligă să conlucreze. Procurorul-șef este propus de Ministerul Justiției, avizat de CSM și numit de președinte. În politologie, asta se numește că guvernul e *agenda setter* (stabilește agenda, adică pune niște nume pe masă) și președintele este *decision maker* (ia decizia). Tot teoria zice că în situația în care cel de face agenda și cel de ia decizia sînt persoane diferite, se ajunge fie la înțelegere, fie la blocaj. Dacă ar fi după ei, ar alege blocajul, dar acum e și după Barroso.

Să zicem că se înțeleg. Că sîntem în septembrie și avem un nou Avocat al Poporului care să fie acceptat de toți. Că sîntem pe cale să alegem un urmaș pentru Daniel Morar demn de moștenirea acestuia, un șef la DNA propus de Guvernul Ponta, după o consultare reală cu societatea civilă – a fost un anunț dat de guvern cu „angajăm anticorupt-șef“, s-au prezentat mai mulți candidați și din ăia o comisie de examinare imparțială a ales prin audieri publice un nume, un procuror cu experiență în zona anticorupție și cu cazuri de reușită (unul dintre cei care au reușit condamnările lui Adrian Năstase, de pildă). CSM îl consideră acceptabil pe omul acesta și Traian Băsescu îl numește în funcție. Hai, opriți-vă puțin din visat și urmăriți-mă în continuare. Dacă ajungem așa deștepți, spălați și consensuali în septembrie, am făcut doar primii pași. Cei ușori. Urmează partea grea: definirea coabitării. După ce i-a amenințat că văd ei cînd se întoarce el, Băsescu a mers la culcare. S-a trezit mai calm și a doua zi a venit cu o listă de șase priorități. Toate greșite. Nu greșite în sine, ci greșite pentru că se refereau la economie și la combaterea secetei. Dacă e să coabiteze, Traian Băsescu trebuie să stabilească clar cu partenerii la ce renunță și la ce nu poate renunța. La economie trebuie să renunțe. Asta e doar treaba guvernului. Dacă lui Traian Băsescu îi este frică de deciziile lor, nu are ce să facă. Pînă la urmă, sînt majori și vaccinați și vor răspunde electoral pentru ce fac cu economia. Deci, dacă vrea să coabiteze, Băsescu va trebui să spună: președintele nu are atribuții economice, cîtă vreme guvernele PDL m-au ascultat, avea sens să mă bag în seamă, acum nu am ce să fac, e treaba guvernului, el răspunde. La ce nu ar trebui să renunțe Traian Băsescu? La justiție și la protejarea instituțiilor anticorupție. Eu cînd aud de consens în România, am mereu coșmaruri că USL și PDL se vor înțelege pe desființarea DNA și a ANI. Ar fi pe placul lor. În general vorbind, politicienii români se înțeleg natural și *„cross party“* (cum vrea Barroso să se înțeleagă la Avocatul Poporului) la făcut hoțomănii. Pe economie, sănătate, educație nu se prea înțeleg, dar pe pus procurorii cu botul pe labe s-ar înțelege de minune. Dacă într-adevăr vrea să lase ceva în urma sa, Traian Băsescu mai are de jucat acest rol pentru cei doi ani de mandat: să protejeze justiția. Și e în atribuțiile sale prezidențiale să o facă, atît ca garant, cît și ca cel care numește judecători și procurori (agenda o fac Guvernul și CSM, dar decizia finală e în pixul președintelui). Cînd ești în defensivă, iar Traian Băsescu are doi ani de defensivă în față, e esențial să știi la ce să renunți și la ce să nu renunți. Coabitarea depinde de asta. Desigur, Ponta are dreptate cînd spune că e nevoie de doi pentru a dansa tangou. Dacă Băsescu își definește clar și inteligent liniile de defensivă, Ponta s-ar putea să danseze.

facebook.com/
Cristian.Ghinea.CRPE

Eugen ISTODOR

negustori și mușterii

Cum e posibil?

Cum e posibil să găsești pepene și roșie crudace în plin august? Cine a mai pomenit? De deasupra, vine soarele. De dedesubt, se udă. Răul e înăuntru. Sămînța e proastă. Omul e și mai prost. Sămînța și omul sînt căsăpiți de Om. Supraomul pepenelului și roșiuței. A inventat sămînță de nu știu ce fel care să dea roșia cît Parîngul. A inventat prostia de sămînța de pepene să dea coajă verde. E inadmisibil într-un stat de drept, cu un regim constituțional ca al nostru, să dăm roșie și pepene complet crudace. Pe ce temei se întemeiază românul? Pe minciună, pe hoție, pe indiferență față de celălalt, pe naivitatea omului cu bani. Nu se poate să n-ai respect pentru pepenele tău, roșia ta, munca ta, timpul aplecat asupra ogorului, șoldurile tale îngreblate, deștele tale încleștate. Nu se poate! Nu se poate să ai pepene și roșie crudace de Sînta Mărie! În ghemele alea fructale era învelit pruncul Sîntă Măriei, așa spun legendele. Nu ți-e rușine, țăran bătrîn, să dai culcuș coclit Pruncului? Crud! Crud! De ce? Crudul nu-ți dă acțiune, te lasă cu gura căscată, înghiți și refuzi să te hrănești! Nici brînza nu e cum era și împletirea ei cu roșia crudă, vai și amar, cîtă clonare pe lumea noastră. Nici prosciuto nu mai fac italienii și spaniolii în țara lor ca lumea, dar adunat de pe drumuri cu manivela noastră de pepene maculează mintea, o pervertește. Bă, hai să mănînc! Am poftă, am chef! E vară! Și cînd colo, ce vezi! Păcăleala, jignirea supremă: crudacele! Protestez joia viitoare împotriva crudacelor în Piață la Chibrit. La ora 21. Vino! Nu-nghiți!

dosar DILEMA VECHE
Coordonator: Andrei MANOLESCU

Starea sportului

Texte şi opinii de:

- ● Valeria RĂCILĂ van GRONINGEN (campioană olimpică la canotaj)
„Sportul îţi dă energie“
- ● Silviu IONIȚĂ (psiholog sportiv)
„Sportivii noştri trebuie motivaţi“
- ● Radu PARASCHIVESCU (scriitor, traducător și jurnalist, colaborator la publicații sportive)
„Astăzi nu-i ca ieri. Şi de ce-ar fi?“
- ● Luminița PAUL (jurnalistă și comentatoare de sport)
„Victoriile de azi, întîmplări fericite“

argument

Reușite fără sistem

DILEMA

Starea sportului

Sportivii români continuă să aibă unele rezultate notabile, în condiţiile în care în România pare să se manifeste un dezinteres general pentru mai toate sporturile, cu excepţia fotbalului. Specialiştii spun că de obicei e vorba de performanţe întîmplătoare, de zile foarte bune atinse din pur talent sau de către sportivi care se antrenează pe cont propriu în străinătate, rupţi de conjuncturile româneşti. Cu alte cuvinte, în ţară nu mai există un sistem funcţional de selecţie de masă, de încurajare şi promovare a copiilor către diferite sporturi, de susţinere a celor care au ajuns la marea performanţă. Nu prea mai există nici cluburi. Mai sînt cîteva discipline (scrimă, gimnastică, judo, handbal feminin...) în care antrenori excepţionali, adevăraţi vrăjitori, reuşesc să formeze echipe şi să scoată campioni din mînecă. Altfel, la performanţă ajung doar cei care vor, pot şi au şi susţinere materială proprie. Nu de puţine ori însă, chiar sportivii noştri buni ne produc dezamăgiri. Cînd te-ai aştepta mai mult să cîştige, ei clachează. De vină ar fi tot lipsa unui sistem serios de antrenament, a echipelor multidisciplinare de specialişti care să-i înconjoare şi să-i ajute, a pregătirii psihologice. Uneori, mentalitatea sportivilor noştri seamănă cam prea mult cu mentalitatea generală, fatalistă, în care au fost crescuţi şi pe care bine o cunoaştem. Printr-un noroc, mai există totuşi campioni care ştiu să lupte şi ştiu să şi piardă şi care ar putea constitui bune exemple pentru societatea noastră cea lipsită de perseverenţă şi de *fair play*.

Paradoxal, fotbalul, sportul pentru care pare că există şi interes (mai degrabă interese), şi bani, a decăzut în mod jalnic. Asta pentru că oamenii de care depinde nu urmăresc performanţa în sine, ci afacerea. O afacere gîndită pe termen scurt, în care jucătorii sînt vînduţi şi cumpăraţi ca pe o piaţă de sclavi. Pe de altă parte, sportul a devenit o mare (şi bună) afacere în întreaga lume. Afacerile din jurul sportului tind să devină o competiţie de sine stătătoare. În jurul unui eveniment ca Olimpiada de la Londra concurenţa dintre sponsori a ajuns la cote absurde, după cum se poate vedea din articolul lui Dan Vasiliu. Asta nu înseamnă că sportul propriu-zis şi sportivitatea rămîn în umbră. Revenind la ceea ce se întîmplă în România, e de constatat că, după dispariţia sistemului comunist care făcea din sport un vehicul de imagine şi propagandă, nu a apărut mai nimic în loc. Iniţiativele sînt rare şi întîmplătoare. Oamenii ajung mai degrabă pe cale individuală la sportul de performanţă, tot aşa cum singuri descoperă tot mai mult sportul ca mod de a trăi sănătos. Cît priveşte dezvoltarea comportamentului sportiv, a sportivităţii ca noţiune extinsă, în societate, în afaceri (în politică!?), avem în faţă un drum foarte lung, un adevărat maraton. (**Andrei Manolescu**)

BARBURISME

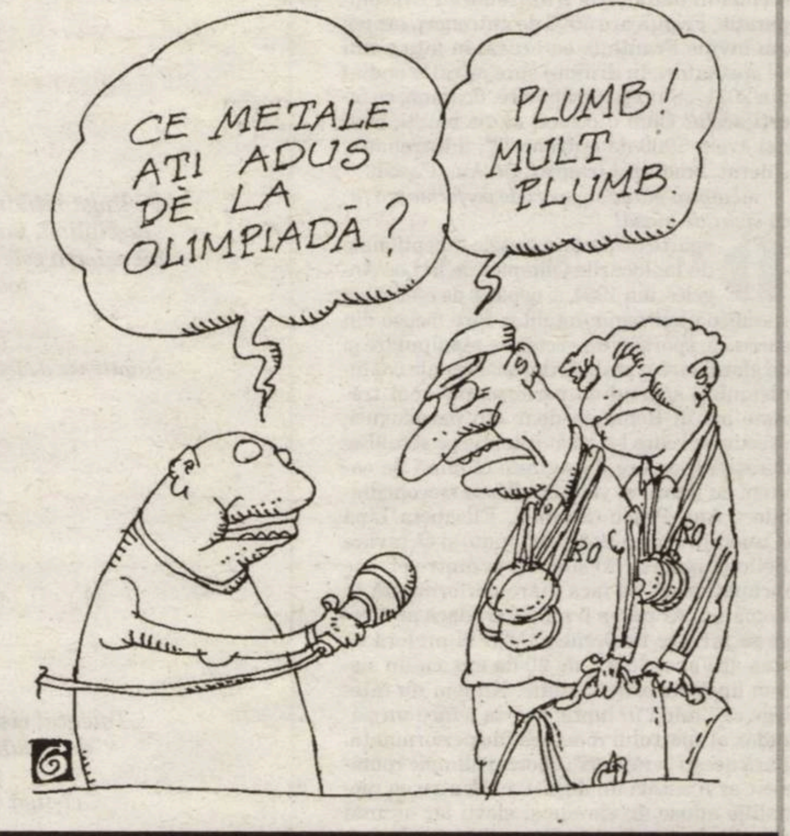

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Dar nu acum.
Emisiunea *Punerea pe gînduri*
va fi reluată după 1 septembrie.

DILEMA VECHE
Starea sportului

Ciprian RUS

Blestemul aurului

Paradoxurile performanţei la români: cum să formezi campioni olimpici din generaţii crescute cu scutire la Educaţie fizică.

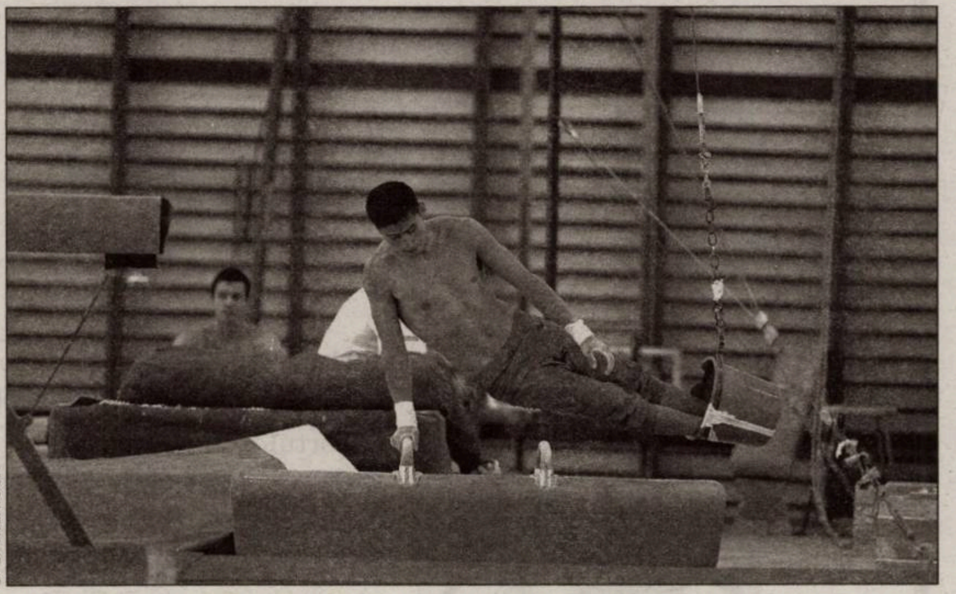
© L. Muntean

> *„Campionii gîndesc în viaţă după următorii termeni: POT, ÎMI DORESC, SÎNT.“*
>
> Dennis Waitley
> *(consultant şi autor de cărţi motivaţionale)*

> *„Pe lîngă mîndrie, loialitate, disciplină, inimă şi minte, încrederea este cheia pentru toate blocajele.“*
>
> Joe Paterno
> *(antrenor de fotbal american)*

> *„Talentul cîştigă meciuri, dar munca de echipă şi inteligenţa cîştigă campionate.“*
>
> Michael Jordan
> *(baschetbalist american)*

Primul paradox: campioni într-un sport în care numărul campionilor mondiali e egal, aproape, cu numărul total al antrenorilor din ţară!

Să scoţi un campion de scrimă înseamnă zece ani de muncă pe brînci. Într-o finală de spadă, un asalt ţine, în medie, puţin peste 20 de secunde. În tot acest interval, orice milisecundă de neatenţie, orice *flash* mental cu fostul iubit sau cu suferinţa mamei care e acum, desigur, în faţa televizorului şi te urmăreşte, orice milisecundă în care mintea îţi fuge în altă parte înseamnă un punct pierdut. Şi un pas în afara podiumului. Problema e că sportul românesc de mare performanţă nu îşi permite, azi, nici un pas greşit. Nici o milisecundă de neatenţie. Nici o greşeală. Nici o accidentare, nici un abandon de ultimă oră. „La condiţiile pe care le avem în ţară pentru practicarea sportului de performanţă, noi sîntem, efectiv, obligaţi să scoatem campion din orice sportiv care îşi dedică zece ani sportului. Nu ne permitem să investim atîta timp şi atîţia bani într-un talent pe care să-l pierdem pe drum, care să clacheze la un pas de podium. Acesta e blestemul nostru, să scoatem campioni pe bandă rulantă“, îmi povestea, nu de mult, Ana Pascu, preşedintele Federaţiei de Scrimă şi omul din spatele echipei conduse de Ana Brînză, campioană mondială în 2011, la Paris.

La scrimă, baza de selecţie e extrem de restrînsă în România. 800 de sportivi legitimaţi, de la juniori pînă la campioanele mondiale Anca Măroiu, Ana Maria Brînză, Simona Alexandru şi Loredana Iordăchioiu, speranţele noastre la un aur olimpic la Londra. Iar numărul mic de sportivi legitimaţi nici măcar nu e adevăratul paradox. Adevăratul paradox e că avem doar 9 antrenori de scrimă în toată ţara! 9 antrenori! Prin comparaţie, Franţa are 5000 de antrenori, iar noi am învins Franţa la ea acasă, în faţa a mii de spectatori, în drumul spre aurul mondial din 2011. „Sînteţi o vrăjitoare, doamnă, ce faceţi acolo? Cum e posibil să ne bateţi, cînd noi avem 5000 de antrenori?“, a întrebat-o, siderat, omologul francez, pe Ana Pascu.

Al doilea paradox: sport de performanţă fără sport de masă!

Departe de performanţele excepţionale de la Jocurile Olimpice de la Los Angeles, din 1984, şi departe de realităţile specifice unui regim totalitar care făcuse din succesele sportive un vector de manipulare şi de glorificare a realizărilor măreţe ale comunismului, sportul de performanţă mai trăieşte azi în România doar din paradoxuri, precum cel care l-a lăsat interzis pe şeful Federaţiei franceze de scrimă. O mînă de oameni cu istorii şi viziuni adesea ireconciliabile – Ana Pascu (Scrimă), Elisabeta Lipă (Canotaj), Florin Bercean (Judo) şi Octavian Bellu (Gimnastică) sînt cîţiva dintre ei – se încăpăţînează să facă mare performanţă în România. Ar putea fi milionari dacă ar merge să lucreze în Occident, dar ei preferă să stea aici şi să lupte, de 20 de ani, cu un sistem lipsit de orice viziune. Nimeni nu înţelege ce-i mînă în luptă: acesta e încă un paradox al sportului românesc de performanţă. Fără aceşti „vrăjitori“, sportul olimpic românesc ar fi astăzi un dezastru. Pentru că medaliile aduse de elevele şi elevii lor ascund o realitate dezolantă. „Sportul nu înseamnă numai performanţă, ci şi sănătate. Dacă vrei să ai o naţiune sănătoasă şi morală, trebuie să promovezi mişcarea... pentru ca tinerii să gîndească, ei trebuie să facă şi sport. Sportul de performanţă e şi trebuie să fie ceea se cerne din sportul de masă. Dacă noi nu punem nici o bază în sportul de masă, automat ne scad şansele de a produce mari valori“, îmi explică marea campioană Elisabeta Lipă, conducătoarea delegaţiei de canotaj la Olimpiada de la Londra. „Dar să vedem un pic ce se petrece la Bacalaureat, în ultimii ani: promovabilitate sub 50%. Ar trebui să ne întrebăm, la modul cel mai serios, din ce cauză s-a întîmplat aşa ceva. Ştim cu toţii că, de ani şi ani de zile, Educaţia fizică, la noi, are statutul pe care i-l conferă sistemul educaţional românesc. Şi inspectorii şcolari, şi directorii, şi diriginţii, şi profesorii de specialitate au nesocotit rolul important al sportului în viaţa unui elev normal. Ei susţin că de aici pînă la a nesocoti rolul altor aspecte importante ale educaţiei, rolul altor materii şi, în definitiv, al unor examene, nu a mai fost decît un pas. Oare nu era mai bine dacă şi Educaţia fizică era pusă, în mod firesc, de la bun început, pe acelaşi palier de importanţă cu Matematica şi cu Limba Română? Nu am fi ajuns aici dacă am fi abordat cu seriozitate, după Revoluţie, toate aceste aspecte ale educaţiei, începînd cu insignifianta – pentru unii – Educaţie fizică“, crede Elisabeta Lipă.

Al treilea paradox: performanţă „sponsorizată“ de la buget.

Tot mai puţinele talente produse de sistemul sportiv postdecembrist s-au lovit tot mai des, în ultimii ani, de „bolile“ incurabile ale capitalismului, comoditatea şi lipsa motivaţiei pentru performanţă. E o problemă cu care se confruntă, fără excepţie, toţi marii manageri din sportul olimpic românesc, de la Octavian Bellu şi puştoaicele sale de la gimnastică, pînă la Elisabeta Lipă şi canotoarele sale, unele – femei în toată puterea cuvîntului, cu copii mari.

> *Copiii sînt din ce în ce mai greu de dus dincolo de pragul confortabilului.*

„Canotajul e un sport în care stai în cantonament 11 luni pe an. Vii acasă – că eşti căsătorit, că nu eşti căsătorit, că eşti mamă, că nu eşti mamă – de sîmbăta de la prînz pînă duminică seara. După care, revii în cantonament. Asta este! Nu se poate face performanţă de la distanţă. Cine reuşeşte să facă aceste sacrificii poate spera şi la medalii.“ Sentinţa Elisabetei Lipă nu îşi putea găsi un adept mai fidel decît în personalitatea lui Octavian Bellu. Recunoscut şi adesea criticat vehement pentru sistemul său spartan de management al performanţei în gimnastica sportivă, Bellu ştie cel mai bine care au fost mutaţiile psihologice şi motivaţionale aduse de momentul 1989. „Înainte de '90, şansa de a face sport deschidea nişte orizonturi aproape de neimaginat pentru omul de rînd. Mergeai prin lume, erai văzut altfel... După Revoluţie, această motivaţie a dispărut în totalitate, poţi să pleci oriunde, cînd vrei, dacă ai cu ce. Copiii sînt din ce în ce mai greu de dus dincolo de pragul confortabilului, chiar şi în sportul de performanţă. Indiferent ce motivaţie le-ai aşeza în faţă, preferă să facă altceva, care nu presupune un efort deosebit, disconfort, un program foarte riguros. Prin sistemul pe care l-am promovat, am încercat să le schimbăm mentalitatea acestor fete în privinţa performanţei, să le dezvoltăm spiritul de învingător. Cu unele am reuşit, cu altele nu am reuşit. Degeaba are antrenorul un sistem de pregătire bine pus la punct, dacă sportivul nu îşi găseşte motivaţia, nu îşi găseşte resorturile interioare să se lase lucrat, condus, şlefuit“, dezvăluie Octavian Bellu cîteva dintre capcanele relaţiei sportiv-antrenor.

Într-un sistem capitalist – explică Octavian Bellu –, sportul nu poate progresa decît printr-un parteneriat sau printr-o coparticipare public-privată. Un sistem performant şi sustenabil nu poate fi imaginat fără forţa financiară a părinţilor, care să-şi poată permite cele mai bune condiţii de pregătire pentru copiii lor, pînă cînd aceştia ajung la nivelul excelenţei şi intră în mediul de pregătire olimpică centralizată, după cum performanţa nu poate fi imaginată fără sponsori privaţi şi fără programe solide de finanţare alternativă. „Sportul românesc este deocamdată într-un balans periculos între tradiţie şi modernitate. Pînă cînd vom ajunge şi noi să avem cluburi private şi părinţi cu salarii din care să-şi permită să dea 500 de dolari pe lună ca fetiţa sau băiatul să facă performanţă, mai este. Deocamdată, rămînem cu statul ca sponsor principal, care îţi dă cît are, dacă are. Din cînd în cînd, mai scoatem capul şi obţinem performanţe europene şi mondiale, dar sîntem departe de un sistem pus la punct, care să funcţioneze de la bază către vîrf“, punctează Bellu încă unul dintre paradoxurile de neînţeles pentru marile puteri sportive cărora România s-a obişnuit să le tot fure titluri în ultimele decenii. Şi încă un paradox: omul care are în palmares 16 medalii olimpice de aur şi care, în 2007, pe cînd ajunsese la un total de 279 de medalii, a fost desemnat „Cel mai de succes antrenor din lume“ de World Record Academy, e captiv într-un sistem pe care el însuşi l-a girat prin performanţele sale fabuloase...

__Ciprian Rus__ este jurnalist şi autor al cărţilor de publicistică sportivă Centenarul unui vis *(2007) şi* Vestiarul campionilor *(2012).*

Sportul îţi dă energie

interviu cu Valeria RĂCILĂ van GRONINGEN, campioană olimpică la canotaj

Locuieşte într-o casă impresionantă, are doi băieţi ca brazii şi un soţ fost canotor în lotul olimpic al Olandei, actual preşedinte al Raiffeisen Bank România. Îmi arată palmele pline de bătături de la ramele pe care a pus din nou mîinile de curînd.

© L. Muntean

Acum ies cu Doina Ignat pe apă, ne antrenăm pentru că vrem să participăm la mondialele de seniori de la Duisburg, în Germania, în septembrie. Şi am început să ne antrenăm, dar zilele astea e mult vînt şi sînt valuri mari, ceea ce e foarte neplăcut.

Aţi făcut tot timpul canotaj sau aţi mai avut şi pauze?

Am făcut pînă în 1985, apoi am întrerupt, dar de sport nu m-am lăsat niciodată. Am alergat la 20 de maratoane şi la semimaratoane, organizez Maratonul Internaţional Bucureşti, deci am rămas în contact cu sportul, fără de care nu pot. Dacă nu mă antrenez o săptămînă, nu mă simt bine. Din fericire, pot să fac sport împreună cu soţul meu (care a participat şi la un ironman triathlon anul trecut), iar în week-end alergăm împreună, la fel şi seara. Alergăm vreo zece kilometri în Herăstrău. Acum s-a asfaltat şi e mai bine pentru alergători, dar din nefericire sînt şi mulţi biciclişti care nu prea ştiu să meargă şi pot să te lovească. Ştiu oameni care aveau peste o sută de kilograme iar acum aleargă două maratoane pe an şi arată fantastic. Cînd faci sport, ai şi mai multă grijă de tine, eşti atent la ce mănînci şi la ce program ai, nu pierzi nopţile prin baruri, nu fumezi, ai alt mod de viaţă.

Sînt totuşi o mulţime de oameni care se plîng că, deşi ar vrea să facă mai mult sport, nu au timp, sînt prea ocupaţi, prea obosiţi de serviciu şi alte obligaţii, şi nu mai au energie destulă şi pentru sport.

Dar sportul îţi dă energie. Tocmai asta e, dacă faci sport, vei avea mai multă energie. Iar timpul, dacă vrei cu adevărat, ţi-l faci. Uite, de exemplu, soţul meu are o muncă foarte intensă, pleacă la 8 dimineaţa, vine la 8 seara, cîteodată are de lucru şi mai tîrziu. Totuşi, ca să te antrenezi pentru un ironman (adică 4 km înot, 180 de km pe bicicletă şi 42 de km alergare, toate într-o singură zi, una după alta) trebuie să ai foarte mult timp, pe care el reuşeşte să şi-l facă. O soluţie ar fi, de exemplu, să nu te uiţi seara la televizor (oricum nu ai ce vedea) şi, în schimb, să faci o oră de mişcare, nu contează ce. Alergarea e poate cea mai indicată, îţi iei tenişii şi alergi în jurul blocului sau te plimbi ori urci nişte scări, faci flotări. Şi nu e un timp pierdut, eu, de exemplu, cînd alerg, gîndesc, fac planuri...

Există însă şi o teorie printre ai cărei adepţi am descoperit că se află şi Neil Armstrong (primul astronaut ajuns pe Lună), care spune că bătăile inimii fiecărui om sînt limitate şi că, dacă-ţi măreşti ritmul cardiac prin exerciţii fizice, inevitabil vei ajunge mai repede la această limită, numărul bătăilor se va consuma mai devreme.

Oamenii care au ideea asta ar putea să nu facă ceea ce se cheamă *cardio*, să facă orice alt gen de mişcare ce nu presupune creşterea ritmului cardiac. Noi, sportivii de performanţă, de pildă, avem inima mărită faţă de un om care nu a făcut sport. Inima este un muşchi pe care, dacă nu-l antrenezi, se atrofiază, deci noi trebuie să facem mişcare în permanenţă, ca să-l ţinem în formă. Am colegi care au ajuns la operaţie pe inimă pentru că s-au lăsat de sport, n-au mai făcut nimic. E important ca acel muşchi să rămînă cît de cît antrenat toată viaţa. Acum sînt foarte multe teorii, dar eu ştiu oameni care au făcut sport pînă la 80-90 de ani. Am avut maratonişti de 78 de ani, există oameni care aleargă şi la 90 de ani. Şi nu trebuie să alergi cu puls de 160. Îţi faci un control medical şi faci efortul în funcţie de vîrsta pe care o ai şi de cît poate organismul tău. Aici totul e foarte personal şi nu trebuie să exagerezi. În plus, deşi eu cred că nu strică nimănui ca măcar de două ori pe săptămînă să-şi facă inima să pompeze mai mult, se pot alege şi genuri de mişcări la care pulsul nu ajunge sus. Flotări sau genuflexiuni, orice, ca să ai puţin tonus. Cînd mă uit pe stradă, mă sperii să văd cum arată lumea. Copii la 12-13 ani obezi. Sigur, acum viaţa merge repede, nu mai e timp de gătit şi de altele iar pe stradă găseşti tot felul de lucruri nesănătoase.

Dincolo de toate astea, vreau să o iau cu începutul şi să vă întreb cum a fost în 1984, la Olimpiada de la Los Angeles, cînd aţi cîştigat medalia de aur la schif simplu şi cînd România a ieşit pe locul al doilea pe naţiuni ca număr al medaliilor de aur. Şi cum a fost în 1980, la Moscova, unde aţi luat o medalie de bronz.

A fost poate perioada cea mai frumoasă a unui sportiv, a fost perioada mea de glorie, mai ales în 1984 cînd toată delegaţia s-a întors cu foarte multe medalii. E adevărat că atunci n-au participat celelalte ţări ale blocului comunist.

Nu era Republica Democrată Germană, ţară foarte puternică la canotaj pe vremea aceea.

Da, dar eu eram oricum printre primele trei din lume în acea perioadă şi cred că aş fi cîştigat acolo, chiar şi dacă erau RDG-istele. Noi munceam pe atunci enorm, cred că mai mult decît trebuia...

Credeţi că, în perioada care a urmat, canotajul şi sportul românesc, în general, au intrat într-un declin?

Nu ştiu dacă e declin. După fiecare Olimpiadă, unii se lasă, alţii încep. La cea de acum, avem totuşi peste o sută de participanţi. Sînt sportivi care ne reprezintă la foarte multe discipline şi sînt sigură că România va lua şi de data asta multe medalii. Bineînţeles că nu mai e ca în sistemul de tip comunist, cînd intram în cantonamente din toamnă pînă în primăvară, cu doar o săptămînă liberă la mijloc. E altfel. Acum au apărut şi alte atracţii. Pe vremea aceea nu erau cluburile de azi, discotecile, Internetul. Dar, pe de altă parte, acum motivaţia ar putea fi mai puternică pentru că premiile sînt mult mai mari la o astfel de competiţie. Acum, un campion olimpic primeşte o maşină şi vreo 30 de mii de euro. Pe vremea noastră, recompensele erau infime. Fiecare sportiv era angajat undeva şi făcea sport beneficiind de aşa-numita scoatere din producţie. După fiecare concurs, primeam foarte puţini bani. Dar cred că noi nu făceam asta pentru bani. E adevărat că exista şi toată propaganda care ne băga în cap în fiecare zi ce trebuie să facem şi cum să facem. Dar nu putem să ne lamentăm acum, să tot vorbim de cum era pe vremea aceea, pentru că cine vrea să facă sport poate să facă şi acum tot aşa cum putea şi atunci. Astăzi, sportivii care intră în lotul de performanţă au condiţii mai bune decît atunci. Camerele de la Snagov ale fetelor de la canotaj de acum sînt un lux faţă de cele pe care le aveam noi. Ceea ce lipseşte acum, şi e foarte grav, sînt cluburile sportive. Problema nu e la vîrf, ci jos, acolo unde trebuie selectaţi şi încurajaţi copiii. Eu cu maratonul ăsta al Bucureştiului încerc să încurajez sportul de masă. Şi constat că evenimentul creşte în fiecare an şi acum avem şi o cursă de un kilometru pentru copii. E foarte important pentru ei şi sînt mîndri cînd primesc cîte o medalie. Fiecare primeşte acolo cîte o medalie. Trebuie ştiut că aşa, de exemplu, a fost selecţionată şi Gabriela Sabó cînd era mică, la o acţiune sportivă la Bistriţa Năsăud.

Pare că în România e nevoie ca sportul de mase, mişcarea să fie încurajate şi promovate mai mult decît în alte părţi?

„Canotajul este un sport pentru visători. Cît timp tragi la vîsle, îţi poţi menţine visul. Cînd te opreşti, acesta dispare.“

JIM DIETZ
(antrenor american de canotaj)

Da, şi eu cred că trebuie început în şcoli, în primul rînd, să nu se scoată ora de sport pentru ca să se facă în schimb alt obiect, matematică sau mai ştiu eu ce. Ora de sport e vitală pentru copil. Educaţia sportivă pleacă din şcoală şi din familie. Un copil cu un tată care nu stă decît în faţa televizorului riscă să fie şi el la fel, se va învăţa leneş şi va mînca numai cipsuri în faţa televizorului. Pe de altă parte, părinţii nici nu trebuie să-şi forţeze copiii să facă ceva împotriva dorinţei lor sau ceva pentru care nu au aptitudini. Nu mulţi au calităţi pentru marea performanţă. Uite, eu degeaba am încercat cu pianul pentru copiii mei. Nu s-a lipit de ei, nu le-a plăcut, au făcut doar atît cît să aibă nişte noţiuni de bază, să cînte două cîntecele, dar nu au mers mai departe. În schimb, le-a plăcut mult baschetul. Iată, el e băiatul meu cel mic care are doi metri şi cinci centimetri şi face canotaj de performanţă. Studiază în Olanda şi face canotaj la un club de studenţi. Şi chiar m-a impresionat săptămîna trecută spunîndu-mi: „nu vreau să mor pînă nu ies campion olimpic“. Şi cred că, dacă îl ajută sănătatea, va ajunge acolo pentru că el vrea asta. Şi important e să vrei. Dacă vrei, faci, şi asta cred că e la fel peste tot în viaţă.

În cele mai multe profesii, punctul maxim se atinge la 40, 50 poate 60 de ani. Un sportiv ajunge de foarte tînăr în culmea gloriei. E o problemă că, apoi, destul de repede intervine inerenta scădere de performanţă şi, deşi încă tînăr, ştie că niciodată nu va mai putea ajunge acolo?

Da, dar nu trebuie să trăieşti în trecut, trebuie tot timpul să faci altceva, nu poţi să zici „am fost campion olimpic şi acum zac toată viaţa, nu mai fac nimic“. Trebuie să continui să faci ceva, să fii util societăţii, să studiezi ceva. Gloria e efemeră. Şi uite, mai toate colegele mele sînt implicate în diverse activităţi, şi Gabriela Sabó, şi Elisabeta Lipă, şi Laura Badea. Sînt foarte active. De asemenea, mulţi foşti sportivi au mare succes în business, pentru că au o anumită determinare, ştiu ce-i aceea o competiţie...

Cum aţi ajuns la canotaj? De ce nu la caiac canoe sau la alt sport?

Acolo am fost selecţionată. A fost o mare acţiune de selecţie în toată ţara, în 1977, imediat după cutremur. Atunci făceam atletism la Arad, aveam aceeaşi înălţime ca acum 1,80 m şi doar 50 de kg, din care cauză nimeni nu mi-a dat prea multe şanse la canotaj, dar mie mi-a plăcut, am învăţat tehnica şi am mers foarte bine.

Aţi avut momente cînd v-aţi spus „nu mai pot, mă las“?

Zilnic. Dar trebuie să ai o motivaţie şi un obiectiv în faţă, pentru care să te antrenezi. Iată, acum am aceste campionate mondiale de seniori din septembrie.

„Eu visam de multe ori exerciţiile pe care le făceam. Şi de multe ori le greşeam în vis, ceea ce nu se întîmpla în realitate! Mult mai bine decît invers!“

NADIA COMĂNECI

a consemnat Andrei MANOLESCU

Radu PARASCHIVESCU

Astăzi nu-i ca ieri. Și de ce-ar fi?

Multă lume suspină după sportul românesc de-altădată. În general, suspinătorii își suspendă rațiunea și se predau clișeelor. Sînt oameni crescuți în cultul limbii de lemn, care nu pot trăi fără „fetele noastre de aur“, „flotila din Carpați“ și „tricolorul înălțat pe cel mai înalt catarg“. Pentru oamenii aceștia, sportul din ultimele două decenii e prilejul unui priveghi neîntrerupt, al unui parastas fără pauză, al unui bocet decerebrat. Căci nu-ți trebuie geniu ca să accepți că, schimbîndu-se lumea (iar sportul făcînd parte din lume), se schimbă și sportul. Sigur, e greu să faci apel la logică în fața fundamentalismului nostalgic. Toate convulsiile se admit, toate invențiile se întîmpină cu entuziasm, toate reconfigurările geografice și strategice au explicații. Da, dar sportul trebuie să rămînă cum era odată. De ce? Spre a ne produce bucuriile de odinioară. O veste proastă pentru acești tenori ai încremenirii: nu se poate. Din mai multe motive.

Primul ar fi că s-a lărgit paleta bucuriilor. Sportul sub ceaușism asigura satisfacții parțiale în regim de penurie totală. Și-atunci stabileai un fel de complicitate cu echipele sau sportivii care ieșeau din țară și în numele tău (tu, se știe de ce, n-aveai voie), și te simțeai răzbunat cînd învingeai niște nemți la volei, niște finlandezi la fotbal și niște americance la gimnastică. Îți spuneai, bătîndu-te cu pumnul în pieptul scobit de alimentația rațională a lui Iulian Mincu: Om fi noi mici și flămînzi, oți fi voi mari și sătui, dar uite că v-am făcut felul. Pe lîngă această jubilație sardonică de tip David *vs* Goliat, microbistul român reacționa la fantasma conspiraționistă pe care-o produceau laboratoarele propagandei de partid și vedea în fiecare izbîndă un bobîrnac peste nasul celor care „nu ne doreau la masa bogaților“. Acum bucuriile vieții nu mai depind de o pungă de carne cu zgîrciuri, cumpărată după trei ore de coadă, sau de un 1-0 cu Italia la fotbal. Acum te poți bucura fiindcă ai văzut Mănăstirea Ieronimilor din Lisabona, fiindcă ai auzit că s-a deschis o nouă librărie engleză sau fiindcă la IKEA se găsește ciocolată Marabou.

> *„Ar fi fost foarte greu să am o fată, pentru că, dacă ar fi făcut gimnastică, orice ar fi realizat ar fi fost insuficient ca să depășească ceea ce am făcut eu. Și de fiecare dată ar fi fost comparată cu mine.“*
>
> NADIA COMĂNECI

Al doilea motiv pentru care azi n-are cum să fie ieri ține de ceva scump și delicat: libertatea. Pedagogia sportivă a fost silită să se adapteze din mers, ceea ce a presupus pierderi inevitabile de randament și eficiență. Coerciția oarbă, înfometarea, bătaia și dresura n-au mai avut căutare. Pe lîngă asta, sportivul a dobîndit curaj și glas, două lucruri care în general îi lipseau din bagaj pînă în 1990. Satrapii din categoria Valentin Stănescu sau Béla Károly au fost retrași la depou, fiindcă lumea europeană de astăzi stă de vorbă cu antrenorii pricepuți *și* manierați, de genul Emeric Ienei, dar refuză validarea torționarilor deghizați în antrenori. Și să nu uităm, libertatea e un bun greu de gestionat. Proasta ei întrebuințare poate avea efecte neplăcute, printre care confuzia cu bunul-plac. În plus, în condiții de libertate, sportivul de astăzi se poate transfera unde găsește un club mai răsărit, un nivel de viață mai ridicat, un grad de poluare mai scăzut și, bineînțeles, un contract mai profitabil. *Ubi banii ibi patria.*

În fine, al treilea motiv care face din nostalgia pentru sportul de altădată un moft fără temei e felul cum s-a schimbat galeria sforarilor. Pe vremuri, sportul românesc, de la Daciadă la campionatul de fotbal, se desfășura cu binecuvîntări ideologice. Echipele departamentale comiteau toate abuzurile posibile, iar succesul în competițiile externe devenise sarcină de partid. În prezent, nu mai există prim-secretari de județ care-l conving pe arbitru că meciul poate ține oricît, cu condiția să cîștige cine trebuie. Există, în schimb, agenți de pariuri și doctori în farmacologie penală care fac agenda sportului. Inclusiv al celui de la noi.

În celula condamnaților la moarte care-și așteptau execuția în închisoarea din Durham cineva scrijelise o frază teribilă: „Astăzi este mîinele de care te-ai temut ieri“. Dacă, nu se știe cum, sportul din România s-ar întoarce azi în ieri, n-ar mai avea nici un mîine.

> *Să nu uităm,*
> *libertatea e un bun greu de gestionat.*

Radu Paraschivescu *este scriitor, jurnalist și traducător. Este coautor și traducător al* Larousse Enciclopedia Fotbalului *(ed. RAO 2002) și traducător împreună cu Luminița Paul al cărții* Jocurile Olimpice de la Atena la Atena: 1896-2004 *(ed. Curtea Veche 2004). A colaborat la* Prosport *și* Gazeta Sporturilor.

Adrian STĂNICĂ

Nu uitați s-aduceți banii!

La 28 de ani după Olimpiada de la Los Angeles, nici nu îndrăznim să mai visăm la rezultatele de atunci. De ce? În primul rînd pentru că rezultatul obținut de România la Olimpiada din 1984 a fost cu totul excepțional, dat fiind că, înafară de noi, întregul bloc estic european a lipsit. Dar pentru rezultatele mai puțin bune în sport din ultimii ani cred că există și alte cauze. De ce nu mai avem aceleași rezultate?

Pentru că cele mai prestigioase rezultate au fost obținute în anii 1980, care se caracterizează, pe de o parte, prin „pisica“ arătată celor care nu reușeau să se evidențieze prin ceva anume. Pentru cei care nu știu, sau care nu-și mai aduc aminte – era perioada șantierelor tineretului, precum Canalul și Casa Poporului, de care aveau parte majoritatea celor care nu reușeau la facultate sau nu luau drumul performanței sportive. Expresia „armata la dilibau“ – adică militarii specializați în arma „cîrca și sapa“ – vine exact din acea perioadă. Știu că „șantiere ale tineretului“ apăruseră încă de la începutul perioadei comuniste, fostul stadion 23 August fiind unul dintre acestea, dar lipsa totală de interes și chiar teama de Casa Poporului și de Canal, ca și de „repriza“ de 23 August au fost uriașe forțe motrice în promovarea performanței – în educație și sport, în acei ani. Pe de altă parte, anii 1980 se caracterizează prin mult mai marea masă de selecție pentru sportivi, și nu numai. Generația „Ceaușeilor“ (în rîndul cărora mă număr) a avut cel mai mare număr de copii din toată istoria României – copii care atunci erau la adolescență și început de tinerețe.

Pentru că nici eforturile de selecție nu mai sînt aceleași. Chiar dacă selecția pe vremurile dinainte avea uneori și aspecte aberante. În anul 1988, boboc al Facultății de Geologie din București fiind, trebuia să mă înscriu la un sport – pentru orele de educație fizică. Împreună cu un coleg am vrut să ne înscriem la înot, apoi la badminton. La ambele discipline antrenorii ne-au cîntărit întîi din priviri (iar eu, atunci, față de acum, eram mult mai „ieftin la cîntar“). Ne-au întrebat la ce cluburi am jucat și la ce nivel. Am răspuns că nu am fost la nici un club și că, pur și simplu, am vrea să jucăm (întîi polo, apoi la fel la badminton). Doi antrenori – aceeași reacție: explozia de indignare că am avea pretenția să fim primiți la vreun sport, fără să avem niște ani și rezultate „în spate“. Pe scurt – am rezolvat problema mergînd cu ceilalți colegi la fotbal, pe terenul de la Drept. Dar am înțeles că studentul/sportiv amator trebuia să fie cel puțin semiprofesionist…

> *„Cea mai bună și rapidă metodă de a învăța un sport este să-i urmărești și să-i imiți pe campioni.“*
>
> JEAN-CLAUDE KILLY
> *(campion francez de schi)*

Pentru că azi, în afară de fotbal, nici un alt sport pare să nu mai conteze. Nu poți face o carieră atîta timp cît nu ai din ce trăi – și, în contrapondere cu „scoaterea din producție“ a sportivilor de performanță de pe vremurile la care ne referim, e foarte greu să ai rezultate deosebite, după opt-zece ore de serviciu. Sau nu te lasă părinții... Paradoxal, nu fotbalul, ci tocmai celelalte sporturi, mult mai puțin populare azi, sînt cele care aduc medaliile României.

Pentru că nici selecția celor tineri nu mai e ce a fost. Pe lîngă duritatea selecției de pe vremuri, care căuta cu orice preț viitori performeri, azi cred că sînt și alte criterii. Iar exemplul pe care îl cunosc este din fotbal. Băiatul unor amici, repatriați din Anglia acum cîțiva ani, ajunsese în echipa de copii a unui club de acolo – unde și juca foarte frecvent. Aici a fost primit în echipa de copii a unui mare club românesc, unde a ajuns să sprijine banca de rezerve. Una din cauze a fost clară. Părinții lui nu au acceptat să vină cu daruri.

Poate cel mai important motiv ține însă de mentalitatea epocii prezente, epoca lui „pentru că merit“ – adaug eu – orice, fără efort. Mai ușor e să asiști decît să participi (și atunci te consideri expert), iar cînd participi – trebuie neapărat să și primești un premiu, pentru că altfel de ce te-ai mai dus? Ce antrenamente dure și repetate la nesfîrșit, timp de ani și ani de zile? Fără un mic premiu măcar, și ăsta primit destul de des, ce sens mai are sportul? Iar exemplul pe care îl consider definitoriu este un băiețel care la școală „face“ aikido. După primele opt ședințe ale celorlalți – și primele trei ale lui – a venit acasă cu o invitație la examenul pentru centura galbenă. În paranteză menționez că acest examen, primul din artele marțiale, ar trebui organizat după aproximativ un an de la primele antrenamente – iar participarea la examen nu ar trebui să însemne neapărat și promovarea. Invitația la examen era însoțită însă de solicitarea către părinți de a nu uita să achite taxa pentru examinare. Sosește ziua cu pricina – iar finalul este fericit: toți copiii au reușit la examenul de centură galbenă, fără nici cele mai mici emoții. Iar asta zic eu că este situația de azi: Excelență pentru toți! Dar nu uitați s-aduceți banii!!

Adrian Stănică *este jurnalist și cercetător științific la Institutul Național de Geologie și Geoecologie Marină.*

DILEMA VECHE
Starea sportului

Luminiţa PAUL

Victoriile de azi, întîmplări fericite

Pe culoarul îngust vine o fată. Cineva, un tip înalt, elegant, o ţine de umeri şi o ghidează. Fata are degetul mare al piciorului drept prins într-un bandaj alb şi călcîiul stîngului într-un bandaj roşu. Alt pansament îi înfloreşte pe încheieturile degetelor de la mîna dreaptă. Merge aşa, cam rigidă, pentru că o doare şi ceafa. Nu-şi poate roti capul decît odată cu tot corpul.

Din codiţe ies fire răzleţe de păr, dar kimonoul e încheiat corect peste piept, centura strînsă bine. Domnul în costum o prinde iar de umeri şi o întoarce spre ieşire. Urmează controlul doping. Fata se supune, pleacă, lăsînd în urmă un amestec de regret şi de fericire sugrumată. Două lucruri neamestecabile care se amestecă totuşi.

Fata este o femeie care va împlini 30 de ani pe 30 august în anul celei de-a 30-a ediţii a Jocurilor Olimpice. O cheamă Alina Dumitru. Domnul elegant este Octavian Morariu, preşedintele Comitetului Olimpic şi Sportiv Român.

Alina e campioana olimpică de la Beijing, prima campioană olimpică a judo-ului românesc. Acum, la Londra, a luat argint. Adăugăm trei medalii mondiale de bronz, opt titluri europene şi alte două bronzuri, şi rezultă o carieră cum rar se întîlneşte chiar şi în sportul la cel mai înalt nivel. O carieră şi o viaţă.

De-a lungul timpului, România a strîns sute de asemenea poveşti. Poveşti ale succesului şi ale suferinţei pentru că, împotriva oricărei logici, sportul de performanţă doare. Situaţia Alinei nu e o excepţie. După o zi de competiţie la judo, ieşi lovit, vînăt, bandajat. După o zi de competiţie la scrimă, îţi numeri urmele armelor adverse pe corp şi pierzi şirul. După o viaţă de maratoane, nu e bucăţică de piele care să nu poarte o urmă de traumă.

Nu e un apel facil la lacrimi. Oamenii aceştia ştiu în ce se bagă atunci cînd se apucă de sport, cînd încep să devină din ce în ce mai buni, cînd cîştigă, cînd se retrag şi duc cu ei, de-a lungul anilor, o sciatică, un genunchi nerefăcut sau cine ştie ce altă afecţiune cronicizată.

Dar e sport de performanţă şi trebuie făcut. De ce? Poate doar pentru iluzia minunată de a putea participa din patru în patru ani la acea imensitate care se numeşte Olimpiadă. Sau în fiecare an, la Campionate Mondiale şi Europene. De a participa, de a cîştiga, de a şti că lumea te vede, te aplaudă, te apreciază. Că ţine cu tine.

România a avut mereu, din anii '50 încoace, sport la cel mai înalt nivel. Şi mulţi sportivi, de toate nivelurile şi categoriile de vîrstă. Cum spun clişeele genului – „o bază largă de selecţie“. Totul pornea de la orele de Educaţie fizică din şcoli, care erau obligatorii în programă, cel puţin două, dacă nu şi trei pe săptămînă. Mai mult ca sigur, şi de la absenţa altor distracţii. Un film la Cinematograful Flacăra nu rivaliza decît în parte cu o după-amiază petrecută pe maidan, împreună cu prietenii, bătînd fără odihnă o minge. Orice fel de minge. De acolo se năştea rivalitatea rudimentară, nerafinată şi neinfectată.

Cu multe cluburi şcolare în funcţiune, o primă selecţie se făcea direct în şcoli, la orele de sport, cînd profesorii şi antrenorii de diverse specialităţi îi alegeau pe cei mai talentaţi. Aceştia intrau în program, paşii fiind loturile de cadeţi, juniori şi apoi seniori.

Astăzi, acest lanţ mai este posibil într-un procent infim. A fost retezat de la rădăcină, brutal şi aproape definitiv, prin suprimarea caracterului obligatoriu al orelor de Educaţie fizică în şcoli. Au rămas mai puţine ore, şi acelea sînt facultative. Or, cine vrea să facă de bunăvoie ceva ce n-are nici măcar un strop de coerciţie? Numai cei care îşi doresc mult acel lucru şi care n-au nevoie să fie aleşi pentru asta de un ochi versat. În consecinţă, foarte puţini.

Apoi, tot ceea ce înseamnă cluburi şcolare, baze sportive şi de cantonament a suportat din '90 încoace un asalt susţinut pentru desfiinţare, vînzare şi refolosire în alte scopuri. De cele mai multe ori, afaceri. Locuinţe de lux pe terenuri bine plasate e o variantă. S-a mai subţiat o verigă din lanţ.

Paradoxal, sportivii de top au, în zilele acestea, condiţii mai bune decît în trecut, chiar dacă şi atunci beneficiau de anumite privilegii. Accesul la anumite facilităţi – un exemplu ar fi Complexul Olimpic de la Izvorani – e mai simplu. Dar nu aici e problema, la felul cum sînt trataţi sportivii de top, ci de unde mai luăm sportivi de top.

Nu se pune problema întoarcerii la sistemul de monitorizare a sportului din anii comunismului, chiar dacă atunci s-au obţinut în mod constant rezultate de prestigiu. Viaţa, lumea de azi nu mai permit aşa ceva. Fisura sau, mai degrabă, fractura provine din faptul că România nu mai are nici un fel de sistem. Reprizele de bătut mingea nu mai există, au concurenţi puternici în toate uneltele tehnologiei moderne, pe care nici nu ştiu să le numesc aici. Sînt lucruri cu iniţiale, prescurtări, nume de cod.

Cei care sînt acum la vîrf tind să rămînă tot mai izolaţi. Un antrenor extrem de reputat al României, care a adus cu sportivii săi puzderie de titluri olimpice, mondiale şi europene, recunoştea cu amărăciune că „performanţele de azi sînt nişte întîmplări fericite“. Nesupuse nici unui regim progresiv de creştere, ele provin din nebunia unora de a face scrimă, judo, gimnastică, tir sau kaiac-canoe. De a se supune deliberat durerii, pentru un rezultat incert. Ei sînt tot mai puţini.

Alina se răsuceşte cu tot corpul şi pleacă din sală. Bandajele sclipesc. Pleacă şi din sport, se retrage la 30 de ani, cu o nouă medalie olimpică de gît. Cine vine în locul ei? Şi cînd te gîndeşti că răspunsul s-ar putea găsi într-o oră de sport obligatorie pe săptămînă!

__Luminiţa Paul__ este jurnalistă la Gazeta Sporturilor *şi comentatoare la Eurosport.*

© L. Muntean

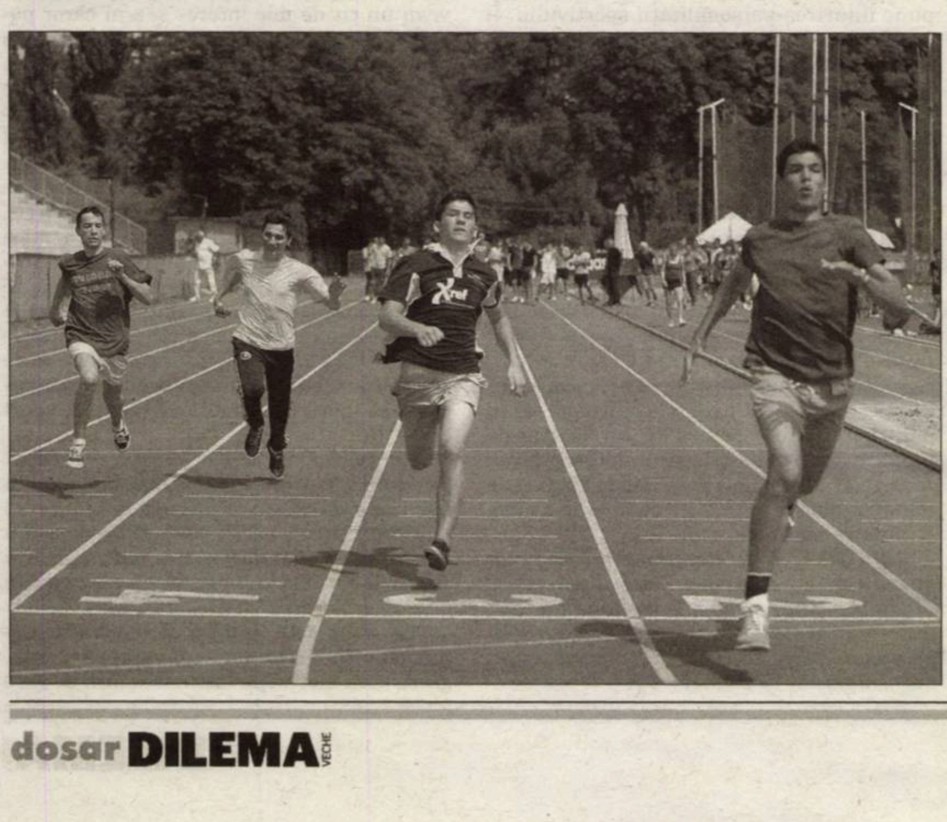
© L. Muntean

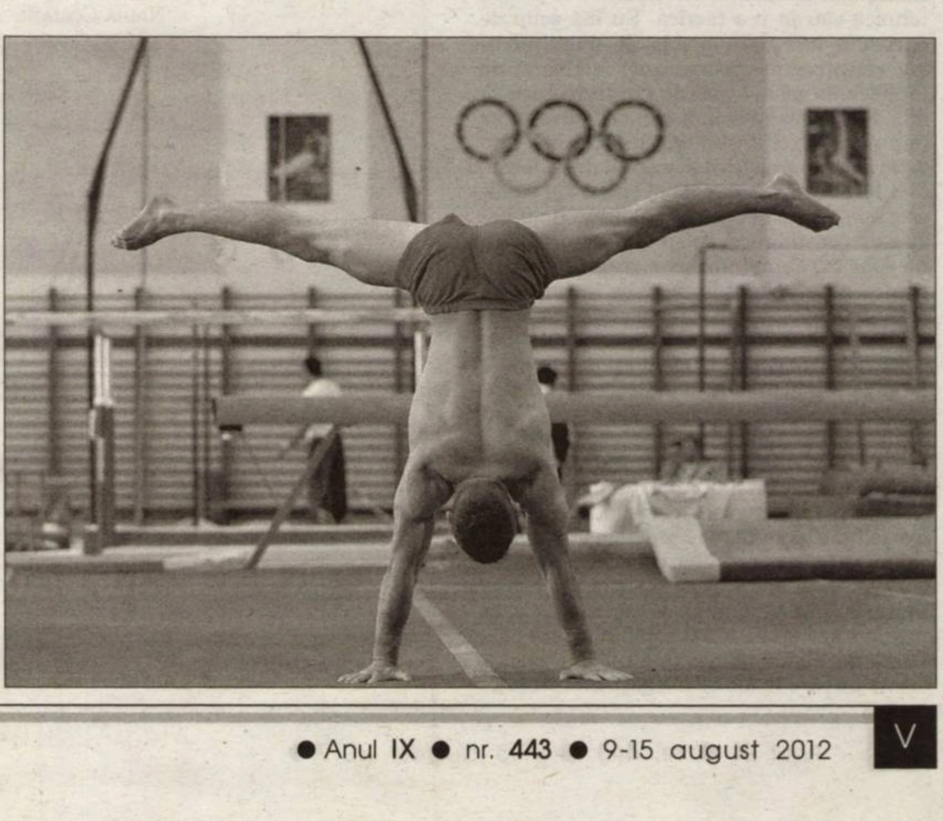

DILEMA
Starea sportului

Sportivii noștri trebuie motivați

interviu cu psihologul sportiv Silviu IONIȚĂ

În multe cazuri, cînd privim o competiție sportivă apare impresia că sportivilor români le lipsește ceva. Nu au constanța pe care ai aștepta-o de la ai, pierd în situații în care ar fi putut să cîștige, pare că de multe ori nu au chiar o mentalitate de looser, *cum se spune. Cum se vede asta și cum se explică din perspectiva unui psiholog sportiv?*

În primul rînd, remarc că nu prea există o asemenea componentă mentală la sportivii noștri de performanță. Observ că antrenorii noștri au ajuns un fel de preparatori fizici care se mai ocupă și de partea tehnică și poate de cea tactică. Dar nu există persoane care să se ocupe și de partea psihologică, care înseamnă controlul emoțiilor și dobîndirea anumitor abilități psihologice ce înlesnesc succesul și performanța. Iar acest lucru se vede în jocul pe care-l practică, și la nivel individual, și la nivel de echipă.

Presupun că problema e foarte bine cunoscută, pentru că ea e și foarte vizibilă și foarte comentată. În aceste condiții, de ce nu se face mai mult apel la specialiștii în psihologie?

E vizibilă, mai ales că în străinătate există mai mulți specialiști care colaborează în jurul fiecărui sportiv de performanță, ca să nu mai vorbim de echipe. Sînt psihologi care se ocupă de dinamica unei echipe și, în același timp, sînt și psihologi care se ocupă de consilierea individuală și de găsirea acelui optim de performanță care să-l ducă pe fiecare sportiv către vîrful posibilităților sale. În Occident, pe lîngă preparator fizic, maseur, medic sau cei care se ocupă de tactică și logistică, partea psihică este foarte bine exemplificată. La noi, din păcate, din contactele pe care le-am avut cu antrenori din diferite sporturi, am constatat că această componentă este pur și simplu exclusă. Într-un singur caz am fost contactat de un antrenor, fost tenisman de performanță, pentru a consilia o fată care are potențialul de a ajunge campioană, dar care clachează de cîte ori e în concurs. Iar acest fapt e ceea ce am constatat eu în lumea noastră sportivă, românească: foarte mulți sportivi care au potențial de a atinge performanțe maxime, și chiar le ating la antrenamente, nu reușesc să-și păstreze aceste vîrfuri de performanță în competiții și concursuri importante. Au rezultate mediocre. De ce nu se recurge mai mult la psihologi? Să vă dau un exemplu. Acum consiliez o tînără sportivă care, la categoria ei de vîrstă, e printre cele mai bune la badminton, și m-am trezit că antrenorul ei a intrat în competiție cu mine. Asta, deși i-am explicat foarte clar care e cadrul meu și am precizat că eu nu fac decît să-l ajut pe el să-și atingă rezultatele, nu intru în partea tehnică sau în cea tactică. Eu mă ocup de partea de încredere în sine, de stabilirea unor obiective, de găsirea unei motivații, de înțelegerea psihologiei de vîrstă în care se află. I-am spus că sînt dispus să lucrez chiar împreună cu el și să-i dau hinturi pe tema asta. Dar... aproape că m-a gonit de pe teren. M-a forțat să ies din cadrul sportiv și să lucrez cu ea în altă parte. Iar sportivii au nevoie de consiliere, și în spațiul lor de lucru, nu doar în cabinet. Această rivalitate apare pentru că nu se înțelege ce se întîmplă pe partea psihologică. Antrenorii nici nu o iau în considerare. Un sportiv de performanță se creează încă de mic. Nimeni nu începe de la 14 sau 16 ani, ci mult mai devreme. Deci, e vorba de psihologia unui copil de 5, 6, 7 sau 8 ani, iar ei se raportează la el ca la un adult, așteptînd performanțe și punînd o presiune incredibilă asupra lui. Apoi, în fiecare etapă de vîrstă se raportează la el identic. Noi știm foarte bine că în fiecare asemenea perioadă există anumite preocupări și achiziții, pe diferite paliere. Jocul, preocupările și relațiile se transformă și, dacă nu se ține cont de asta în viața sportivă a unui copil dus spre performanță, nu iese nimic. Cele mai multe probleme pe care le am sînt legate de neînțelegerea acestor chestiuni. Nimeni nu ține cont de psihologia specifică vîrstei și, de multe ori, tînărul ajunge să se revolte. Lucrez acum cu un băiat care a fost campion național la înot anul trecut. Intra în lotul european și cîștiga medalii. Acum, deoarece are 17 ani și a intervenit problema, serioasă, cu fetele, respinge totul. A ratat intenționat baremurile pentru lot.

© A. Manolescu

„Ambiția mea este să fac întotdeauna treaba bine. Niciodată nu planific nimic."

Ilie Năstase

„Nu am făcut gimnastică pentru a călători, nu am făcut gimnastică pentru a-mi cumpăra anumite lucruri, să devin o celebritate, am făcut pentru că mi-a plăcut."

Nadia Comăneci

Înțeleg că, pe lîngă faptul că pregătirea psihologică lipsește în timpul formării, cînd sînt mici, nici ulterior, la marile echipe, acolo unde sportivii sînt deja formați, nu se face și nici nu se pune vreun preț pe pregătirea psihologică.

Se pleacă de la premisa că un sportiv de performanță ar trebui să-și gestioneze singur aspectele emoționale, psihice, relaționale. Dar sportivii sînt cazuri aparte. Pot fi încadrați în categoria copiilor speciali, chiar a celor cu probleme, pentru că mediul lor de viață a fost unul destul de autist. Copiii, care fac performanță, nu și-au permis să interacționeze firesc, din punct de vedere social, cu cei de vîrsta lor. Ei au un program de viață draconic. Contactele lor sociale se restrîng de obicei la echipă și la partenerii lor de antrenament. Iar cînd apar schimbări hormonale, probleme specifice vîrstei, probleme acasă sau cu școala, anumite blocaje, le este foarte greu și nu știu să le facă față. Lumea presupune însă că, dacă au obținut niște performanțe, ar trebui să fie gata să facă față și altor situații. Nu este așa. Pentru că, la 14-15 ani, sînt dezvoltați și arată ca niște adulți nu înseamnă că trebuie să ne raportăm la ei, din punct de vedere emoțional, mental și social ca la niște adulți. Iar în cazul unei echipe sportive, se presupune că ea ar uniformiza interesele. Dar noi știm că echipele sînt formate din oameni cu interese individuale și că trebuie să existe un lider foarte puternic, formal și informal, care să-i coalizeze în jurul unui obiectiv. De obicei, obiectivele sînt aruncate... așa, de cîte un patron: cîștigăm campionatul. Ceea ce este atît de vag... și nu permite o orientare pe un termen scurt. Să cîștigăm campionatul înseamnă un an. Este enorm. Ei au nevoie să fie învățați să-și cuantifice și efortul, și performanța, și concentrarea, pe termen scurt și mediu. Cred că nici nu se dorește această introducere a componentei psihologice pentru că ea presupune întărirea personalității sportivului. Îi crești încrederea în sine, îl ajuți să-și găsească identitatea și propriul drum. Și sincer să vă spun, anumiți patroni și antrenori nu vor asta. Nu le convine ca sportivul să capete personalitate și să le spună „nu, ăsta-i drumul meu, eu vreau să merg în acest fel, am un obiectiv personal". Iar patronii sau antrenorii doresc să-i păstreze la un nivel destul de infantil, ca să-i poată controla și manevra, chiar dacă ei au 20-25 de ani. În fotbal, mai ales, vor să-i vîndă și să-i cumpere cum li se pare profitabil. Țineți minte că au fost multe cazuri în care jucătorii erau tranzacționați ca pe o piață de sclavi. Cînd erau întrebați, se vedea că ei nici nu știau ce urma să se întîmple, spuneau că asta știe patronul. Mi se pare inadmisibil, pentru că un sportiv de performanță, ca să atingă un anumit nivel, are nevoie de un plan personal de viață și de anumite obiective pe care el să și le asume și să le urmărească.

Am observat că la tenis avem 5 (și la un moment dat am avut chiar 7) sportive românce în prima sută de jucătoare din lume, dar nici una nu intră măcar în primele 25. Nu trec de un anumit prag. Există vreo explicație legată de mentalitate, de psihic?

Ca să ajungi la performanța maximă e nevoie de o anumită filozofie a vîrfului de performanță. Andre Agassi povestește asta în cartea lui. Se chinuia să cîștige un turneu de Mare Slam și ajungea foarte ușor pînă în semifinală și finală, avînd foarte mult talent, dar nu reușea să și cîștige trofeul, pentru că, atunci cînd ajungea la mingea de meci, intervenea gîndul că va cîștiga primul asemenea turneu și dintr-odată toată lumea se va uita la el altfel și va aștepta să cîștige din nou. Gînd care-l făcea să clacheze. Numai după mult timp a reușit să treacă peste acest prag devastator care necesită foarte multă responsabilitate. În aceste condiții, mulți preferă ca, din talent și cu un pic de muncă, să ajungă pînă într-o zonă călduță unde să fie bine văzuți, și nu depășesc un anumit prag. Ar avea nevoie de foarte multă tărie psihică să facă asta. Cei care au trecut totuși de un anumit nivel sînt aceia care au mers la diferite academii din străinătate sau au apelat la antrenori care au avut o echipă în spate sau au știut să formeze una. E o discrepanță între modul în care se abordează această chestiune la noi și în străinătate. În afară, sportivul e văzut ca un client, ca o persoană care trebuie promovată într-un fel similar, aș spune, cu un om politic. La noi, dimpotrivă, patronii sau antrenorii sînt în față iar jucătorii sînt ca niște instrumente ale lor prin care își satisfac anumite orgolii și obiective. De asta nu se ajunge la performanță decît întîmplător, cînd prind o zi specială în care nimeni n-ar putea să le facă față. Așa apar performanțe singulare cu care noi ne mîndrim, dar nu știu cu ce ajută să bați din cînd în cînd o echipă mare (Anglia la fotbal, de exemplu) sau un jucător important.

Sistemul pornea de la un principiu rusesc potrivit căruia cantitatea naște calitate.

Cum se explică totuși că înainte de 1989, în condițiile în care psihologia sportivă nu exista și nu mai exista nici măcar o facultate de psihologie în România, au apărut sportivi mari și performanțele păreau a fi mult mai dese și mai importante?

Atunci era un sistem. Eu, de exemplu, abia intrasem la școală cînd au venit cei de la Dinamo să recruteze talente. Astfel am făcut doi ani de gimnastică de performanță. Apoi am continuat la tenis. Sistemul pornea de la un principiu rusesc potrivit căruia cantitatea naște calitate. Toți copiii, care aveau un cît de mic interes sau ai căror părinți îi îndemnau către sport, ajungeau în acest sistem care-i tria, pînă cînd se formau grupe mici și foarte bune. Dădea rezultate chiar fără pregătire psihologică. Acum nimeni nu mai vine la școală să te întrebe și să te testeze dacă ai vrea și ai putea să faci sport de performanță. Iar dacă nu sînt împinși de la spate să facă anumite activități, copiii nu fac nimic fiindcă asta e dinamica vîrstei. Nu mai există decît o categorie de copii care fac sport, cei orientați și susținuți de părinți către asta. Sînt părinți care vor să le creeze o condiție fizică sănătoasă sau să le formeze caracterul. Înainte nu era nevoie de vreun efort, statul își asuma susținerea copiilor în sport. Astăzi nu mai poți face sport fără bani.

La sportivii cu care ați lucrat, ați sesizat un fel de... să-i spun balast mental. Adică, o frînă care vine din educație sau din faptul că nu trăiesc într-un mediu competitiv, un mediu în care să fie stimulați să dea maximum din ei, să nu renunțe la luptă, să nu se considere prea ușor învinși și să știe totuși să și piardă?

Se simte asta în lipsa de motivație. Copiii, cu care lucrez, nu au învățat să-și integreze acea motivație intrinsecă fără de care

performanţa nu poate exista. Sînt două categorii mari de motivaţii: extrinsecă şi intrinsecă. Cea extrinsecă, externă, e de obicei recompensa sau pedeapsa.

Biciul şi zăhărelul.

Exact. Dar cea care generează resursele din propriile obiective e cea intrinsecă. Apare şi o buclă de *feedback* de tipul: „Am făcut pentru mine şi mă simt bine; e un lucru pe care mi-l doream, l-am reuşit şi mă simt bine“. Pentru că nu există acest fel de educaţie de care vorbeaţi, ei nu reuşesc să treacă de la motivaţia extrinsecă la cea intrinsecă. Copiii au devenit acum şi răsfăţaţi iar antrenorii nu-i mai pot urechea. Trebuie să se poarte cu copilul cu mănuşi iar el înţelege că e cumva intangibil şi că nimeni nu trebuie să pună presiune pe el. De aici apar foarte multe probleme. În schimb, partea cu recompansa e aşteptată de toţi. La sfîrşit de an şcolar, acum, toţi copiii se aşteaptă să ia premiul întîi. Şi profesorii au ajuns să joace după acest sistem. Se ajunge astfel ca, într-o clasă cu 30 de copii, 20 să ia premiul întîi şi ceilalţi, premiul doi. Păi, ce mediu concurenţial mai e ăsta? Măcar de s-ar face un sistem în care să fie valorizată fiecare aptitudine (cel mai bun matematician, cel mai bun sportiv etc.) şi în care fiecare să-şi găsească locul. Altfel, se ajunge la o demotivare generală. Psihologul poate rezolva asemenea lucruri, dar nu de unul singur. Pentru cei care fac performanţă, ar trebui să funcţioneze triunghiul format din părinţi, antrenor şi psiholog.

Poate că trebuie să vă întreb şi ce anume face mai exact psihologul sportiv. Cu exemple.

Ca o simplă definiţie, noi de obicei însoţim sportivul şi-l ajutăm să-şi atingă vîrful lui de performanţă, prin stabilirea unor obiective personale şi a unui plan. Încercăm să definim un plan de viaţă şi o perspectivă asupra locului în care vrea să ajungă şi a felului în care vrea să se identifice (ca fiind sportivul care a făcut nu ştiu ce). Noi îl ajutăm pe sportiv să-şi clarifice lucrurile astea din propria lui perspectivă.

Noi, psihologii sportivi, sîntem foarte puţini.

Să-şi facă ordine în gînduri şi în palnuri.

Da. Eu lucrez holistic şi încerc să integrez părţile fizică, mentală, emoţională, relaţională şi, să zicem, cea spirituală, care ar înseamna mai degrabă concepţia lui despre lume şi viaţă şi ce vrea să facă prin sport. Unii fac sportul ca pe o profesie, alţii îl consideră chiar propria viaţă. Kasparov zicea că „şahul este motorul vieţii mele, dar nu este sensul ei“. Asta e o filozofie care permite enorm. Kasparov face acum politică. Şi Năstase al nostru a marşat tot aşa, pe identitatea puternică de sportiv, pe care a transformat-o într-un motor către alte obiective ale lui. Andre Agassi a folosit tenisul (pe care-l ura) dîndu-şi seama, la un moment dat, că iubea mai mult ideea de a face ceva pentru alţii şi pentru copiii dintr-o anumită categorie, cu care rezona el. În clipa în care a înţeles că asta vrea, lucrurile s-au deblocat şi a cîştigat foarte multă energie. Din păcate, a fost cam tîrziu. Dar şi aşa a obţinut multe performanţe şi, din banii cîştigaţi, a început să facă acele Centre pentru copii.

Deci, ca să revin, noi psihologii abordăm lucrurile holistic, în condiţiile în care observ că antrenorii sînt preocupaţi prea tare de partea fizică, de ture de teren, de flotări... mai fac puţină parte tehnică de bază şi puţină tactică. Asta, deşi în clipa de faţă, majoritatea jucătorilor în tenis, de exemplu – că tot am vorbit de tenismeni –, oricum ajung la maximum din punct de vedere tehnic, au lovituri perfecte şi servicii de peste 190 de km pe oră. Diferenţa dintre ei e marcată de partea mentală, de modul în care reuşesc să-şi gestioneze emoţiile şi gîndurile în momentele de presiune din competiţiile de nivel înalt. Noi psihologii îl vedem pe sportiv ca pe un tot, nu doar ca pe un pachet de muşchi care trebuie să dea numai lovituri perfecte. În clipa de faţă însă, lucrurile s-au mai complicat şi din altă cauză. Părinţii au început să devină un fel de manageri şi chiar antrenori personali ai copiilor lor. Mă lupt cu ei să nu mai vină la antrenamente şi în special la meciuri şi să nu-i mai terorizeze de pe margine. Copiii sau adolescenţii clachează de multe ori din cauza intervenţiei şi a urletelor de pe margine ale părinţilor. Dacă urmăriţi concursurile de tenis pentru copii şi juniori, ştiţi despre ce vorbesc. Pe lîngă asta, părinţii se întîlnesc acolo şi schimbă informaţii găsite pe Internet. Şi unul zice că a găsit nu ştiu ce iridolog, altul că a descoperit un formidabil maseur în cot, ori nu ştiu ce dietă. Toţi se interesează şi îşi plimbă copiii pe la tot felul de asemenea indivizi. Antrenorii se luptă să le explice că la club există şi un preparator fizic, şi un nutriţionist foarte bun, în care ar trebui să aibă încredere. Dar ei, nu... preferă să meargă cine ştie unde. Şi în loc să devină nişte susţinători ai performanţelor copilului, devin nişte obstacole. Acasă, în loc să găsească susţinere, copilul găseşte reproşuri şi sfaturi greşite. Pentru ei miza devine mult mai mare decît ar trebui să fie, devine o teroare. Iar sportul ar trebui să fie perceput ca un joc, ca o activitate plăcută, în care corpul, mintea şi emoţiile sînt puse în armonie.

Cred că unii părinţi vor ca propriii copii să reuşească ceea ce ei înşişi n-au reuşit în viaţă.

Da, asta e deja o problemă clasică, un mod prin care copilul e, pur şi simplu, rupt din punct de vedere emoţional. Nu mai ştie dacă face lucrul acela pentru el sau pentru tata. Motivaţia asta, să faci pentru părinte, nu ţine mult. Cînd copilul capătă o brumă de autonomie şi independenţă, pe la 14-15 ani, ea se duce. M-am ocupat de o fată, violonistă de performanţă, care la 18 ani şi o zi a luat vioara şi a rupt-o, deşi cîştigase o mulţime de premii internaţionale. Asta pentru că mama ei o forţase prea tare cu vioara, de cînd era mică. La rîndul lor, antrenorii nu mai ştiu nici ei ce să facă şi pe cine să mulţumească – pe patron, pe părinte care dă banii şi are grijă să le amintească asta.

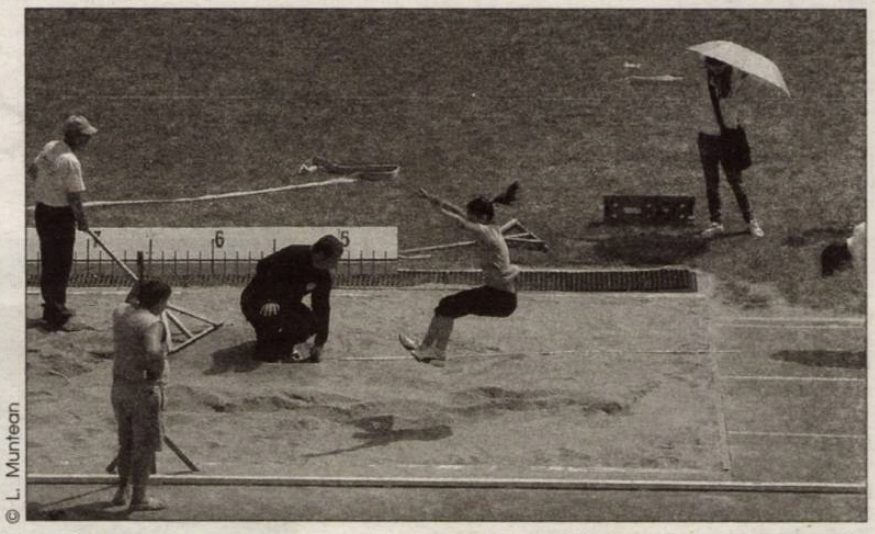

© L. Muntean

„Din minutul în care vorbeşti despre ce vei face dacă vei pierde, ai şi pierdut.“

GEORGE SHULTZ
(om de stat american)

Iar noi, psihologii sportivi, sîntem foarte puţini. De fapt, pentru sportivi la nivel independent, sincer vorbind, nu mai ştiu altul ca mine. Pentru echipe mai sînt. Am o prietenă care e la lotul naţional de patinaj şi care se ocupă şi de hochei, şi de juniori, şi de seniori. Mai cunosc un psiholog sportiv care era la FC Naţional şi un altul care a intrat la Dinamo, la echipa de fotbal, acum cîţiva ani. A reuşit să stea acolo o lună de zile. Principiile lui n-au fost acceptate. Mai apare şi confuzia prin care, în loc de psihologi, se aduc psihiatri.

Poate că e şi cazul, uneori, mai ales pentru patroni.

Pentru patroni sînt sigur că de multe ori e cazul. Dar se aduc psihiatri care au prestanţa unei cariere în spate, pe partea lor, dar n-au habar de ce înseamnă contextul şi psihologia sportivă. Psihologul sportiv trebuie să fie mult mai aplicat.

Pe de altă parte, aş mai remarca şi că sportul de performanţă nu mai e valorizat. În afară de fotbal, celelalte sporturi au devenit obscure. La scrimă avem campioni europeni, la gimnastică avem în continuare rezultate. Dar dacă întrebaţi pe stradă, mai ştie cineva numele campionilor sau care sînt ultimele medalii cîştigate? Înainte, identitatea de sportiv care a cîştigat ceva era importantă. Poate şi faptul că erau bine văzuţi în societate era o motivaţie în plus pentru sportivi. Acum nu-i mai recunoaşte nimeni. Mai apar la televizor doar cînd se iscă vreun scandal, că unul a divorţat sau are o aventură, ori că nu ştiu ce sportivă a pozat pentru *Playboy*. Cum să mai găsească motivaţii dacă nu-i ajută nimeni şi nici nu-i recunoaşte nimeni? Iar sportivii nemotivaţi rulează la întîmplare. Vîrful de performanţă e atins la întîmplare şi nu e susţinut, nu sînt învăţaţi să treacă peste momentele grele, nu sînt învăţaţi ce să facă cu succesul şi aşa mai departe.

© A. Manolescu

„Atît timp cît sînt nervos, joc bine. Dacă joc bine, înving pe toată lumea. Sînt bucuros că sînt nervos.“

ILIE NĂSTASE

Pare şi că sportivii noştri nu-şi ţin totdeauna bine nervii în frîu.

Avem o agresivitate negativă. La fotbal, de exemplu, unde se vede cel mai bine, aceasta devine un obstacol în calea jucătorilor şi a echipelor, pentru că, prea des fiind daţi afară jucători din teren, echipele rămîn descompletate. Echipele străine joacă tare, dar cu sportivitate, se luptă pentru minge şi încearcă să-şi arate puterea, nu dau la picioare. Nu e un cîmp de luptă acolo, ci un loc bine reglementat de nişte reguli sportive, de *fair play*... Dar în loc să ştie foarte bine regulile şi să-şi folosească agresivitatea în acel cadru, adică să-şi folosească energia pozitiv şi să se afirme urmărind un ţel, ei folosesc energia asta pentru a distruge ceva. Şi, inevitabil, se distrug şi pe ei înşişi, şi echipa.

a consemnat Andrei MANOLESCU

DILEMA
Starea sportului

Dan VASILIU

Sponsoriada

© L. Muntean

> *„Jocurile Olimpice reprezintă încununarea carierei unui sportiv. Mi s-a spus că sînt prea bătrîn, dar uite că am reuşit. M-am antrenat mult în mintea mea şi m-am văzut învingînd.“*
>
> LINFORD CHRISTIE
> *(atlet britanic)*

Acum şapte ani, cînd preşedintele Comitetului Olimpic Internaţional, Jacques Rogge, anunţa gazda Jocurilor Olimpice din 2012, londonezii au sărbătorit pe străzi desemnarea oraşului lor. Puseseră mîna pe cel mai grandios eveniment sportiv al planetei.

Zilele acestea, cînd întrecerile sînt în plină desfăşurare, mulţi se întreabă probabil dacă nu cumva Olimpiada a fost cea care a pus mîna pe oraşul lor. Metroul londonez era oricum aglomerat, dar acum e şi mai rău. Traficul rutier a devenit o corvoadă, odată cu deschiderea benzilor olimpice speciale. Oamenii au fost sfătuiţi să-şi facă provizii de mîncare, să lucreze de acasă, să nu iasă din casă decît dacă este necesar şi pe cît posibil să nu folosească sistemul de transport în comun. S-au amplasat lansatoare de rachete pe acoperişuri, iar armata este prezentă peste tot. Scenariul pare desprins mai degrabă dintr-o poveste de război decît dintr-o competiţie sportivă.

„E ca şi cum un străin dă o petrecere la noi în casă, ne cere o grămadă de bani la intrare şi apoi ne încuie în subsol“ e mesajul postat de un britanic pe Twitter şi preluat de *New York Times*.

Şi situaţia poate deveni şi mai agasantă cînd „petrecăreţul“ care ţi-a intrat în casă îţi dictează ce să mănînci, ce să bei, cu ce să te îmbraci şi te mai ameninţă că s-ar putea să o păţeşti dacă încerci cumva să te foloseşti de numele lui.

E situaţia în care s-au aflat mai mulţi proprietari de mici magazine care au crezut că pot profita de faptul că ţara lor găzduieşte Jocurile Olimpice, pentru a atrage mai mulţi clienţi.

Un brutar din Camberwell, în sudul Londrei, a avut ideea de a pune în vitrină cinci colaci în forma cercurilor olimpice, cu gîndul că îşi va mai înveseli clienţii. În mai puţin de 20 de minute, la uşa lui au venit însă „gardienii olimpici“ şi i-au cerut să înlăture colacii pe motiv că încalcă regulile de copy-right. „Sînt doar nişte pîini care atîrnă în vitrină“ a încercat să se apere brutarul, moment în care s-a trecut la ameninţări. Dacă nu renunţă la idee, va fi dat în judecată şi riscă o amendă de cîteva mii de lire sterline, aşa că a trebuit să-i dea jos.

La fel a păţit şi un florar din Stoke-on-Trent sau o doamnă aflată la venerabila vîrstă de 81 de ani, care a primit un set de păpuşi folosite şi s-a gîndit că le-ar putea recondiţiona şi le-ar putea vinde ca să strîngă bani pentru o organizaţie de caritate. Fiind an olimpic, şi-a zis că n-ar fi rău să le facă păpuşilor un echipament pe măsură şi le-a brodat cercurile olimpice. Mare greşeală! „Poate că ar fi trebuit să cos mesajul: «Adunarea globală a atleţilor de top care are loc anul acesta în capitala britanică», numai că nu aveam loc pe îmbrăcămintea păpuşilor»“ şi-a revărsat năduful doamna cu pricina. Şi nu a fost foarte departe de adevăr.

Comitetul de organizare a Jocurilor de la Londra (LOCOG) a stabilit chiar o listă de cuvinte „protejate“. Astfel, în grupa A intră „Jocuri“, „Douămiidoisprezece“ şi „2012“. În grupa B se află „Londra“, „Medalii“, „Sponsori“, „Vară“, „Aur“, „Argint“, „Bronz“. Folosirea împreună a două cuvinte din grupa A sau unul din grupa A şi unul din grupa B intră sub incidenţa regulilor olimpice legate de sponsorizare şi se poate pedepsi conform legii.

La fel se întîmplă şi cu motto-ul olimpic.

McDonald's a monopolizat comercializarea cartofilor prăjiţi pe timpul Olimpiadei.

> *„Aşa cum ziua nici o stea nu e pe cer mai caldă şi mai strălucitoare decît Soarele, la fel nu e nici o competiţie mai măreaţă decît Jocurile Olimpice.“*
>
> PINDAR

© L. Muntean

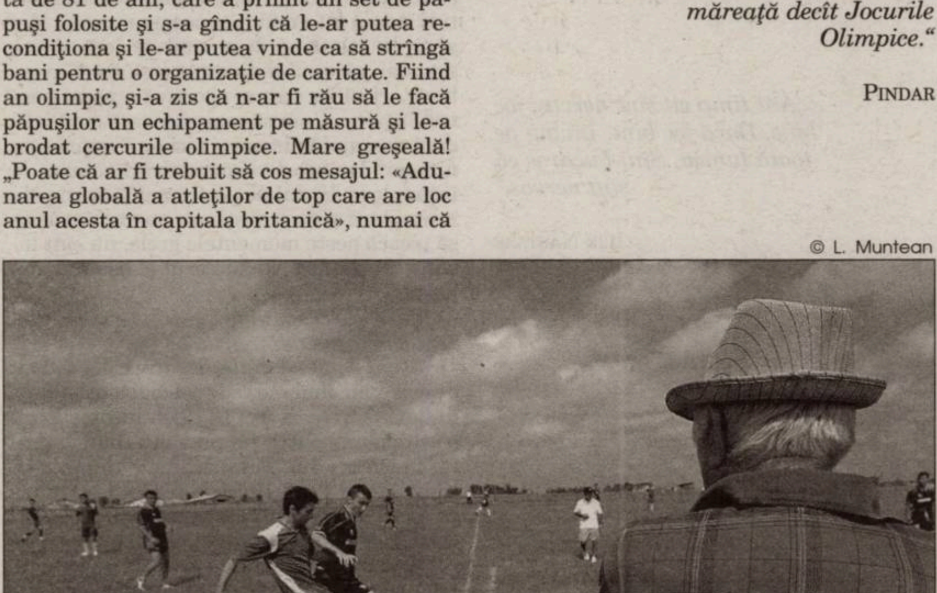

A aflat-o şi directorul artistic al Baletului Regal din Birmingham care a fost nevoit să schimbe titlul ultimei sale producţii din „Mai rapid, mai înalt, mai puternic“ în *Mai rapid*. Şi asta cît mai repede.

Pe aceeaşi linie se situează şi sfatul dat copiilor care s-au aliniat de-a lungul Parcului Olimpic în timpul ceremoniei de deschidere. Ei au fost îndemnaţi să poarte încălţări „comode şi fără însemne vizibile sau să opteze pentru Adidas“.

Şi acum intrăm în zona lui „Ce ai voie să faci, să mănînci, să bei şi cu ce să te îmbraci cînd mergi în Parcul Olimpic sau la alte arene competiţionale“. Şi am să încep cu cartofii prăjiţi, care vor fi o marfă destul de rară la Jocurile Olimpice. Şi asta pentru că McDonald's a interzis comercializarea lor la orice alt punct comercial care a primit autorizaţia de a funcţiona sub umbrela olimpică. Bine, bine, dar cum rămîne cu tradiţionalul „Fish&Chips“? Aici avem de-a face cu o excepţie. Cine vinde peşte prăjit în ulei a primit în cele din urmă dreptul de a pune lîngă... şi nişte cartofi prăjiţi. Dar doar atît. Friptură cu cartofi prăjiţi? Hamburgeri cu cartofi prăjiţi? Sau cartofi prăjiţi simpli? *No way!* Şi situaţia se repetă în cazul băuturilor carbogazoase, al berii, al ciocolatei şi aşa mai departe. Toate plătite ori *cash,* ori cu carduri Visa, bancomatele care acceptau şi alte tipuri de carduri fiind înlăturate din preajma arenelor.

„Dacă vin în Parcul Olimpic îmbrăcat într-un tricou pe care scrie Pepsi, am voie să intru?“ l-a întrebat un reporter BBC pe preşedintele LOCOG, Lordul Sebastian Coe. „Probabil că nu. Coca-Cola este sponsorul nostru, a cheltuit sume uriaşe şi drepturile sale ca şi cele ale altor sponsori trebuie protejate“ a fost răspunsul care a bulversat întreaga lume. Pasămite, chiar dacă cineva a plătit mii de lire sterline pe bilete poate rămîne pe dinafară doar pentru că dimineaţa a ales tricoul greşit?

„Orice persoană care vine la arenele olimpice se poate îmbrăca aşa cum doreşte“ a fost clarificarea oferită ulterior de LOCOG care a mai liniştit apele. „Va fi o problemă doar dacă grupuri mari de persoane vor încerca să intre în incinta arenelor purtînd însemne vizibile ale unor companii rivale“ a sunat continuarea. Cum nu s-a specificat cîte persoane trebuie să fie într-un grup pentru a fi considerat „mare“, nu ar fi exclus ca pînă la finalul Jocurilor să apară şi unele situaţii neplăcute. Mai ales că „poliţia brandurilor“ a intrat deja în pîine.

Aproximativ 300 de inspectori au primit misiunea de a combate orice „ambuscadă de marketing“, aşa cum au fost denumite de organizatori posibilele tentative ale companiilor „neoficiale“ de a profita de pe urma expunerii oferite de Jocurile Olimpice. Potrivit legislaţiei special adoptate pentru Olimpiadă, inspectorii au chiar dreptul de a merge în sediul diferitelor companii pentru a verifica dacă nu cumva pregătesc vreo acţiune de marketing ilegală.

Dar cît plătesc aceşti sponsori pentru a beneficia de o asemenea protecţie? În primul rînd, trebuie făcută o mică precizare. Sponsorii intră în două categorii: cea a partenerilor Comitetului Olimpic Internaţional, unde se contribuie cu 100 de milioane de dolari, şi cea a partenerilor LOCOG, unde contribuţiile variază între 15 şi 63 de milioane de dolari. În total, suma se situează undeva în jurul a două miliarde două sute de milioane de dolari. Această abordare în privinţa sponsorilor a fost pusă în practică începînd cu Jocurile Olimpice de la Los Angeles, din 1984.

Opt ani mai devreme, la Montréal, existaseră 628 de parteneri oficiali care contribuiseră cu sume modeste, dar care se întrebau dacă obţin vreun cîştig de pe urma implicării lor. De cealaltă parte, Olimpiada a fost şi pentru organizatori un eşec din punct de vedere financiar, oraşul Montréal rămînînd cu o datorie pe care a acoperit-o în următorii 30 de ani.

Se impunea deci o nouă strategie şi, în loc să se încerce atragerea a sute de sponsori care contribuie cu sume mici, s-a optat pentru varianta cu mai puţini sponsori, dar care plătesc mai mult. Artizanul acestei strategii a fost Michael Payne, şeful departamentului de marketing al CIO din acea perioadă. Dar nici el nu putea să prevadă în ce se va transforma ideea sa 28 de ani mai tîrziu.

„Controalele şi protecţionismul au mers prea departe şi îi sufocă pe micii comercianţi“ a recunoscut el într-un interviu pentru *The Independent*. „Nu cred că asta trebuie urmărit. Publicul înţelege că cei de la Coca-Cola au dat bani, şi Pepsi nu, şi atunci au exclusivitate. Dar ce are asta de-a face cu vitrina unei brutării?“

„Trebuie să ne protejăm sponsorii pentru că fără ei nu ar exista Jocuri Olimpice. Dar trebuie să dovedim că avem un simţ al realităţii“ a admis şi preşedintele CIO, Jacques Rogge, într-o intervenţie la Londra.

Ironia face însă ca ţintei finale a sponsorilor, şi anume publicul, să nu-i prea pese de cine sînt sponsorii Olimpiadei. Cel puţin aşa reiese dintr-un sondaj al companiei de consultanţă Brand Republic, mulţi dintre respondenţi numind Canon, Carlsberg sau Orange printre sponsori. Evident, nu e aşa!

***Dan Vasiliu** este corespondent la Londra pentru Radio România Actualităţi.*

Stela GIURGEANU

Arhitectura unor destine

Ce-ar însemna să ai o familie cu mulţi copii, să trăiţi, de cînd vă ştiţi, laolaltă într-o singură încăpere, într-o casă joasă din chirpici, ai cărei pereţi se pot prăbuşi oricînd peste voi, în care vara te sufoci, iar iarna te înăbuşe fumul gros scos de lemnele ude puse peste foc? Ce-ar însemna să nu fi avut niciodată în viaţă electricitate sau apă curentă? Să n-ai frigider, maşină de spălat, să nu ai televizor?

Aceasta este realitatea comunităţii de romi din Dor Mărunt, o comună aflată la doar cîţiva zeci de kilometri de Capitală. Drumurile de aici sînt doar parţial pietruite, iarna fiind practic izolaţi, iar sărăcia în care trăiesc sutele de oameni aminteşte mai mult de un scenariu apocaliptic, decît de prezentul unei ţări europene. „Aici locuia pînă nu demult o familie“ – îmi spune **Alexandru Căldăraru**, facilitator comunitar, arătîndu-mi un grajd mic şi dărăpănat. Foarte curînd, adaugă, ei, împreună cu alte şapte familii nevoiaşe din Dor Mărunt şi din Săruleşti, tot o comună aflată în judeţul Călăraşi, se vor muta însă în case noi, construite „de la zero“.

Este vorba despre Programul „Arhipera“ al Fundaţiei Soros România, un program care îşi propune „îmbunătăţirea condiţiilor de viaţă în comunităţi de romi aflate în sărăcie extremă, prin construirea locuinţelor şi facilitarea accesului oamenilor pe piaţa forţei de muncă, la servicii de educare, asistenţă medicală şi socială“. Pe iniţiatorul programului, arhitectul **Lorin Niculae,** l-am cunoscut chiar pe şantierul uneia dintre case. „Arhitectura“ – îmi spune din start – „trebuie să-şi redescopere vocaţia socială“.

De casă nouă

În ultimii patru ani, Fundaţia Soros a construit 14 case, două centre sociale şi a reabilitat 20 de locuinţe şi cabinete medicale aflate în satele Vînători şi Bălteşti. Lorin Niculae îmi spune că prin acest proiect se încearcă crearea „unui model de intervenţie pe care să-l promovăm mai departe. Ne-am propus de fapt un scop, şi nu urmărim neapărat un rezultat imediat, scopul fiind promovarea arhitecturii interesului public în România prin care să rezolvăm problema sărăciei locative extreme“.

Familiile care intră în acest program sînt alese de propria comunitate, criteriile de selecţie devenind astfel un motor al închegării relaţiilor din comunitatea respectivă. „Practic, am delegat responsabilitatea către comunitate, aplicînd metoda participativă, care stă de altfel la baza întregului program. Decizia a venit de la ei, nu de undeva de sus“. Pe scurt, s-a creat un grup de dezvoltare locală, format atît din reprezentanţi ai comunităţii rome, cît şi din cei ai comunităţii de români. „Noi n-am avut nici o contribuţie la această decizie. Criteriul principal de selecţie, ales de grup, a fost cel social, pentru cei mai nevoiaşi. După ce familiile au fost propuse, noi doar am verificat în teritoriu validitatea propunerilor, ca să evităm situaţiile în care ar fi intervenit alte criterii (de interes). Am văzut cu ochii noştri condiţiile în care aceştia locuiau, case care se puteau prăbuşi peste ei“.

Aflu că prin acest concept al arhitecturii participative, grupul-ţintă (familia şi comunitatea) nu numai că intervine în planificarea propriu-zisă a locuinţei (fiecare familie avînd un cuvînt de spus asupra arhitecturii casei în care vor locui), ci contribuie şi printr-un număr de 100 de ore la construcţia acesteia, obţinînd la final şi un certificat de calificare profesională – ceea ce poate facilita o viitoare angajare.

„Familiile lucrează cot la cot cu voluntarii, rudele, prietenii, vecinii, participarea extinsă fiind o componentă de bază a proiectului. De exemplu, ei singuri şi-au săpat fundaţiile economisind munca calificată plătită, reuşind astfel să şi le facă şi mai largi decît ar fi permis bugetul“. Vorbind de buget, aflu că pentru construirea unei case de la zero sînt necesari 10.000 de dolari. „E foarte important ca familia şi comunitatea să fie implicate. Cînd construieşti o casă, nu o faci doar pentru familia respectivă, ci pentru întreaga comunitate, casa reprezentînd doar partea materială; partea socială a programului Fundaţiei Soros, pe termen lung, fiind extinderea reţelelor de utilităţi, programe de calificare şi formare a adulţilor, înfiinţarea întreprinderilor sociale, construirea unui centru social şi programele de asistenţă.“

© Fundaţia Soros România

Cît despre comunitate, **Gheorghe Petcu,** expertul în problemele comunitare din cadrul Primăriei, îmi confirmă că la Dor Mărunt principala problemă este sărăcia. Şi nu vorbim de o sărăcie temporară, ci de un nivel de subzistenţă pe care cu greu ţi-l poţi imagina. „Oamenii de aici nici nu ştiu ce e aia electricitate sau apă curentă. Copiii învaţă la lumînare, iar părinţii o duc, realmente, de pe o zi pe alta.“ Pe vremuri, mi se spune, oamenii de aici lucrau în agricultură, dar după Revoluţie, după ce terenurile s-au retrocedat şi s-au desfiinţat CAP-urile, neavînd de fapt nici o calificare, romii au rămas fără nici o resursă. „Pentru comunitate este un miracol acest program. Pentru oamenii care au trăit pînă acum în cocioabe de chirpici, programul a fost un vis pe care nici nu îndrăzneau să-l viseze. Am văzut o iniţiativă cu suflet din partea Fundaţiei Soros, ceea ce n-am văzut din partea autorităţilor române, iar cînd vin nişte oameni dornici să te ajute, dacă în loc să le întinzi mîna, preferăm să stăm deoparte, asta înseamnă o indiferenţă de nejustificat.“

Un vis pe care nici nu îndrăzneau să-l viseze.

Pentru că ajungem şi la „autorităţile române“, aflu problemele birocratice care, din păcate, planează asupra finalizării proiectului. „Sîntem în faza de finalizare a celor patru locuinţe“ – îmi spune Lorin Niculae, în timp ce ne îndreptăm către alt şantier. Cu toate că vorbim despre un proiect bine gîndit din toate punctele de vedere, menit să meargă ca uns, disputele politice par să intervină şi aici. „Vrem să continuăm şi anul următor cu acest program, dar depindem de respectarea angajamentelor luate de Primăria din Dor Mărunt. Acordul de parteneriat prevedea ca noi să ne ocupăm de locuinţe şi de centrul social, iar Primăria să echipeze cu instalaţii centrul social, să extindă reţelele de utilităţi pentru locuinţe, un angajament asumat înainte de alegeri, un angajament de care persoane din noua conducere încearcă acum să se dezică motivînd că fostul primar ba n-a ştiut pe ce fonduri bugetare se bazează, deşi este economist, ba că a fost o problemă de comunicare etc. Există însă o Hotărîre de Consiliu Local care susţine acordul de parteneriat. Trebuie să se înţeleagă că programele de genul acesta trebuie să dureze cîţiva ani ca să se producă o schimbare reală, iar efortul autorităţilor locale trebuie să fie solidar cu al comunităţii. În primul rînd contează oamenii, de la ei porneşte totul. Dacă nu dezvoltăm comunităţile sărace, nici o societate nu are şansa de a progresa. Noi vrem să schimbăm în bine viaţa oamenilor, iar pentru asta autorităţile trebuie să depună toate eforturile.“

© Fundaţia Soros România

Oamenii din afara timpului

Lixandru este slab, cu faţa arsă de soare şi subţire, atît de subţire, încît obrajii îi par făcuţi din hîrtie. Pare mai bătrîn decît este, mai are doar cîţiva dinţi în gură, dar, în ciuda slăbiciunii evidente, este vioi şi îl vezi învîrtindu-se de colo-colo cu o energie pe care nu ţi-o explici. Munceşte de zor, cară apă, duce sacii cu nisip şi se opreşte doar cîteva clipe cît să stea de vorbă cu mine.

Aflu că de 17 ani locuieşte împreună cu soţia şi copiii în căsuţa *aceea*.... Şi întinde un deget firav şi tremurînd. Îmi arată un soi de bojdeucă, fără o formă definită, o casă modelată parcă din plastilină de mîna unui copil neîndemînatic. Joasă – un om nu poate sta drept în ea, întunecoasă şi fără fundaţie este ceea ce familia Nicolae cu greu numeşte „acasă“.

Sevastiţa, soţia lui este îngrijitoare la Primărie. Din salariul ei, de 600 de lei pe lună, întreţine o familie întreagă. Are două fete, dintre care una cu handicap, imobilizată în întunericul bojdeucii. „O să avem curent“, se bucură, neştiind de problemele birocratice care ar putea să-i strice visul. Fata cu handicap se va putea bucura şi ea de lumina zilei, şi-mi arată ferestrele largi ale noii case. Cealaltă fată, Georgiana, este premiantă. „Învaţă, draga de ea, tot timpul la lumina lumînării, stă într-un colţ şi-şi strică ochii. Bine că e vară şi e mai multă lumină afară. Dar iarna... E ambiţioasă, atît de ambiţioasă...“

Aflu de Georgiana că mai plînge, dar *doar* uneori. „Nu ştiu cum o s-o ţinem în continuare în şcoală. Acum a intrat şi la liceu, la Lehliu şi ar vrea să meargă la facultate...“ Sevastiţa oftează ca şi cum planurile sînt mult prea mari pentru fetiţa ei, atît de mică. „Mă gîndesc doar cît o să ne coste abonamentul de autobuz pînă acolo...“

Problemele însă par că pălesc cînd se uită la casa cea nouă. Probabil prima licărire de speranţă care s-a aprins vreodată în ochii femeii. „Am avut mari emoţii, să ştiţi. De cînd au început s-o construiască, îmi ziceam să nu mă bucur, că cine ştie? Materialele scumpe, probleme cu caru'. N-am vrut să mă ambalez, să sper prea mult. Abia acum, că o văd înălţată, pot respira. Casa e aşa de frumoasă... numai cînd mă uit la ea, îmi vine să plîng. Cînd ne mutăm, o s-o mobilez eu, văd cum oi putea. Să arate a casă de oameni. Da' o lumînare n-o să mai ardă aici, vă spun, că ne-am trăit o viaţă la lumînare, acum să nu mai văd urmă de fum pe pereţi. Ştiţi cît aşteptăm să fie gata?“ Ochii albaştri ai Sevastiţei se umplu de lacrimi. Nu mă lasă inima să-i spun că electricitatea mult visată depinde acum doar de Primărie...

O cunosc şi pe Georgiana. Este unul dintre mulţii copii din România condamnaţi de mici să răzbească. O fetiţă firavă, cu părul auriu şi ochii migdalaţi, de culoarea mierii, în care se clădeşte acea voinţă de fier la care mulţi adulţi nici nu visează. Îmi amintesc că uneori plînge, dar doar uneori.

A intrat la liceu, la Lehliu, cu o medie de peste 8,50. O întreb de vacanţe, îmi răspunde de plimbări lungi, pe uliţele satului. Nu se consideră o ambiţioasă, îi place doar să înveţe. Despre viitor îmi spune că deocamdată să rezolve cu cheltuielile mersului la liceu. Vorbindu-mi de casa ei cea nouă, îmi spune atît: „sîntem fericiţi“; va avea în sfîrşit o cameră *doar* a ei, unde îşi va putea aduce prietenii. Aflasem (nu de la ea) că mai demult şi-a invitat cîteva colege la bojdeuca părintească. A doua zi, la şcoală, copiii au rîs de ea.

Pe aici, mă gîndesc, în timp ce maşina pleacă înapoi spre secolul 21, se încearcă, într-adevăr redefinirea speranţei, ca percepţie asupra unei realităţi care nu poate fi imposibil de depăşit. Iar dacă lucrurile nu sînt stupid blocate, de orgolii politice sau percepţii rasiste, se va demonstra „că se poate“, că există acel punct pe care, dacă îl treci, totul ţi se poate întîmpla. Pentru că pînă acum, pe aici, oamenii n-aveau nici o speranţă, iar azi ochii li se umplu de lacrimi nebănuite.

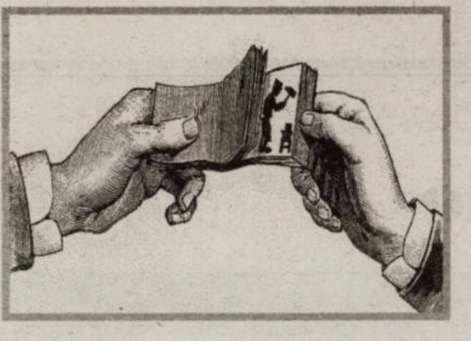

Marius CHIVU

feedbook

În numele tatălui

● Radu Vancu, *Frînghia înflorită*, Casa de Editură Max Blecher, 2012.

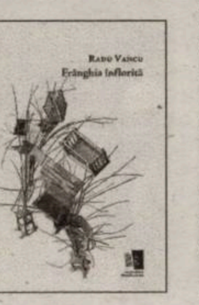

„N-am alte ambiţii în afară de aceea de poet domesticit, poet de familie. De aici pleacă şi încoace vine poezia mea, atîta cît e. Uită-te şi la titlurile volumelor, pomenesc ba de tata, ba de Camelia, ba de Sebastian... Dacă poezia poate genera vreo acţiune magică, atunci asta nu poate consta decît în upgradarea ta ca persoană în aşa fel încît să fii ceva mai OK pentru cei iubiţi. Poezia e artă de familie.... Distrăm pe cei iubiţi cu agoniile noastre, ca să-i putem iubi şi mai mult. O tortură tandră, în care e totuna dacă torţionarul îţi e soţie, copil sau amant... Artă de familie ca o tortură tandră şi atroce care vindecă omul de fericirile lui“, scrie Radu Vancu în cîteva locuri, însoţindu-şi poemele de pasaje confesiv-eseistice ca nişte repaosuri meditative după intensitatea introspectiv-vizionară a poemelor de doliu pentru tatăl sinucis. Poetul se întoarce astfel – după volumul *Amintiri pentru tatăl meu* (2010), care, la rîndul lui, era suma unor texte publicate de-a lungul anilor în *Biografia litteraria* (2006) şi *Monstrul fericit* (2009) – la tema sa familială precum ucigaşul la locul crimei. Tema morţii voluntare, premature, a tatălui a cunoscut, de-a lungul acestor cărţi, cîteva etape şi transformări. Încărcătura ei psihologică şi emoţională, inepuizabilă şi obsesivă, a trecut, literar vorbind, prin cîteva schimbări de accente de la şocul iniţial şi imposibilitatea acceptării pierderii, a absenţei iremediabile, prin declaraţiile de dragoste *in absentia*, pînă la efortul resemnării cu dezastrul lăsat în urmă de sinuciderea în sînul familiei şi inevitabila teamă de consecinţe, de logica obscură a unui posibil destin ereditar. Ultimul ciclu de poeme din precedentul volum părea să consemneze ieşirea de sub influenţa complexului patern al ratării tocmai prin multiplicarea paternităţii. Căci dacă fiul a trăit o vreme în oglinda borgesiană a tatălui („oglinzile şi paternitatea / înmulţesc imaginile şi sînt abominabile“), repetîndu-i gesturile alcoolice, dintr-o angoasă moştenită, din disperarea de a fi rămas singur şi/sau din încercarea de a-i înţelege drama luîndu-i viciul asupra sa, între timp fiul a devenit el însuşi tată. Astfel, obsesia sinuciderii a fost dublată de sentimentul provocării destinului care-i oferea fiului şansa de a rejuca rolul tatălui fără a-l compromite în faţa unui nou fiu.

Dacă după lectura *Amintirilor pentru tatăl meu* spuneam că, de fapt, poezia toată este o formă de doliu, de data aceasta poezia apare ca formă sofisticată a visării („Ce se poate citi aici e mai degrabă o carte de vise decît o carte de poezie“, spune Radu Vancu la un moment dat), ca efectul unei visări controlate, concertate, astfel încît figura tatălui să prindă viaţă şi să-şi continue rolul pe scena minţii („un musical cu un cimitir care începe să vorbească prin somn“). Un poem de acum cîţiva ani conţinea aceste versuri ca un fel de leitmotiv: „în fiecare dimineaţă îmi înfloreşte în creier / zîmbetul unui splendid cadavru. / de atunci, în loc de creier am cadavrul tău“. De data aceasta însă, poetul îşi duce obsesiile în existenţa nocturnă a poeziei, în visare, domeniu aparţinînd deopotrivă subconştientului şi imaginaţiei, acolo unde mortul său drag, „cel mai iubit dintre morţi“, este/se lasă visat. Volumul se constituie, astfel, sub forma unui confesional al viselor; un lung poem dialogal-vizionar ce numără 25 de intrări ale tatălui în mintea fiului care, cum spuneam, ajuns el însuşi tată, prins în propria fericire domestică precum „o gînganie urîtă în chihlimbar“, (încă mai) are întrebări de pus, îndoieli şi frici de înfrînt, doruri de alinat, sfaturi şi încurajări de primit. Rostite cu vocea tatălui mort, poemele sînt, rînd pe rînd, încurajări şi promisiuni de bine („fii deci viu, fii fericit de viaţa ta vie, / oricît de ridicolă-i chestia asta“), asigurări ale faptului că dragostea circulă între cele două lumi, că există legături dincolo de orice raţiune fizică („dragule, de fiecare dată cînd mă visezi / pe aici se fac nişte zile încîntătoare...“ sau „noi, cei visaţi de voi, ne înroşim de fericire, / ne coacem la căldura visului vostru...“), semne de resemnare şi înţelepciune postumă („va veni o vreme cînd mă va înduioşa / capriciul de a fi fost viu“), rememorări şi confesiuni pline de tandreţe şi cruzime, uneori dînd expresie dorului, alteori regretului şi clemenţei sau chiar compasiunii („să nu vă fie milă de noi, / noi sîntem cei care, din cînd în cînd, / ar trebui să vă trimitem ajutoare & cărţi poştale“); dar şi conturarea unui spaţiu de un imaginar special prin relatări ale scenelor şi dezvăluiri ale ritualurilor de pe lumea cealaltă, unde morţii au parte de rutina, chinurile, obsesiile şi dorurile lor („noi, morţii voştri dragi, / nu vorbim mai nimic unii cu alţii, / ci ne uităm întruna la inimile voastre“, „Dumnezeu îşi face vizita printre sicrie / cum îşi face doctorul vizita prin saloane“, „viii sînt cei care se întorc şi bîntuie morţii“). Nu doar un emoţionant confesional oniric al dragostei paterne, cartea este şi un fel de pastorală din postumitatea imaginată, cu momente pline de delicateţe şi morbid, ironie şi religios, totul într-un limbaj colocvial şi parabiblic, unde visul se substituie amintirilor ca formă de relaţionare cu sine şi cu ceilalţi, inclusiv prin scenele groteşti ale unui spaţiu conturat la mijloc de paradis şi infern după chipul şi asemănarea terestră, uneori printr-un imaginar inversat, alteori burlesc: „Dragule, aici, în lumea noastră / fără întristare, inima e o crimă. / Aici, unde tristeţea e prohibită, // melancolia e terorism. Deasupra sicrielor, / îngerii fac coregrafii nord-coreene, / scriu cu trupurile numele Lui, / cîte unul mai babyface iese din rînd / şi declamă Osana! Osana! / pe ton de vibrant omagiu, / ramurile de finic sînt tot atîtea voioase / stegulețe, ce mai, tot raiul e / numai fericire & propagandă. // E atîta pace asurzitoare în aer, / încît îngerii speră că şi-au făcut treaba / şi nu se mai aud sicriele deviaţioniste // duduind de melancolie. Căci nomenklatura / & agitpropul îngeresc ştiu bine: într-o lume / în care melancolia e substanţă interzisă, / inimile sînt uraniu îmbogăţit. / cînd memoria e subversivă, şi cînd unii au / o moarte întreagă de trecut numai cu amintiri, / morţii sînt focoase cu miez de plutoniu...“

De data aceasta, notele însoţitoare extrag din versuri şi preiau complet referinţele filozofico-literare de altădată, lăsînd poemele să-şi creeze un univers al expresiei şi semnificaţiei autonom. Punîndu-şi vocea poetică la dispoziţia tatălui (poemele visării paterne sînt un demers ventriloc), Radu Vancu se exprimă deschis şi liber în metatextul poemelor, concis jurnal de creaţie, încercînd să explice natura, dar şi resorturile psihice, motivaţiile şi scopul propriei poezii văzute, cum spuneam la început, ca o artă de familie. Dacă tatăl este chipul şi vocea din somn, micul Sebastian este prezenţa diurnă, existînd permanent sugestia unui transfer ca într-o ştafetă a dragostei paterne. Corelînd volumele sale anterioare, *Sebastian în vis* şi *Amintiri pentru tatăl meu*, Radu Vancu îşi pune singur creaţia sub semnul „aşezării în silogism a microarmoniei şi catastrofei“. Aş continua această logică, evidentă, de altfel, aşezînd aceste cărţi ale dublei ipostaze a poetului, cea de fiu şi cea de tată, faţă în faţă, precum oglinzile, doar că, astfel, ele nu multiplică gesturile (devenind abominabile), ci le reflectă reciproc, creînd continuitate. În sfîrşit, o altă problemă ridicată de poetul însuşi este natura imorală, indecenţa gestului publicării unor poeme atît de intim-familiale: „Probabil că n-o să mă pot abţine şi o să le public. Şi nu voi şti curînd (niciodată?) dacă n-a fost încă o cedare.“ Cu siguranţă a fost o cedare, dar, fără această dilemă, literatura adevărată, şi cu atît mai mult poezia-ca-artă-de-familie, nici nu există. Absolut memorabilă, *Frînghia înflorită* este, cred, cea mai bună carte, *so far*, al lui Radu Vancu.

■ ■ ■

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● Michel Rostain, *Fiul*, traducere din limba franceză de Liliana Urian, Colecţia „Strada Ficţiunii“, Editura ALLFA, 2012.

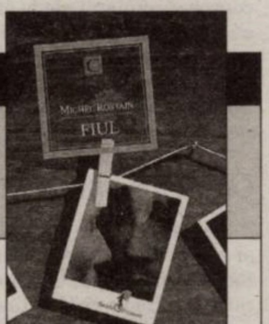

Michel Rostain a fost într-o vreme secretarul lui Peter Brook, iar într-o altă vreme a pus în scenă spectacole de operă. Apoi, în 2011, cu numai un an înainte de a deveni septuagenar, a publicat acest roman – cel dintîi şi singur, deocamdată –, distins neîntîrziat cu Premiul Goncourt pentru debut.

Simpla idee a unui debut literar la 69 de ani e deja tulburătoare. Dar încă mai tulburătoare e cartea cu pricina, unde povestea unei mari suferinţe – ba chiar a unei suferinţe cunoscute de autor pe propria-i piele – reuşeşte să devină o istorie cu farmec, chichirez şi zvîc, o (auto)ficţiune care ştie să „pună problema“, manevrînd perspectivele, timpii, căile şi vitezele de atac aşa cum numai psihologii şi scriitorii buni pot să o facă.

Ştiţi ce patetism pompos afişează, de cele mai multe ori, artiştii din spaţiul teatrului liric. Ei bine, Michel Rostain, regizor de operă decenii de-a rîndul, e la polul opus. Romanul lui vorbeşte, într-adevăr, despre trăiri imparabile, dar ştie să fie şi interesant, şi ataşant, şi ludic, nu doar copleşitor. Subiectul cărţii e negru-corb: doliul unui tată după moartea fiului său de 21 de ani, răpus peste noapte de meningită. Numai că doliul tatălui e povestit din perspectiva fiului mort, adică a unei stafii june, vioaie şi potrivit de sentimentale, care se înduioşează văzînd durerea şi frămîntările părintelui, dar care se poate şi amuza de burlescul ritualurilor funebre (îmbălsămătorul însărcinat cu „dedramatizarea“ cadavrelor, opereta ceremonialului de la crematoriu, „nebuniile de culise ale vieţii cotidiene la cimitir“ etc.).

Uriaşă mi s-a părut imaginea tatălui jucînd la loto data naşterii fiului său mort. Are un comic realmente abisal şi te face să te simţi – vorba lui Bergman – un analfabet al sentimentelor.

PUBLICITATE

Oferă-i copilului tău o planșă-insectar
tridimensională cu fluturi multicolori!
Fluturi din Europa
DIN 8 AUGUST
ai Fluturele
Amiral
10
KIDS Fluturi din Europa
NATIONAL GEOGRAPHIC
7,50 lei
ziar + fluture
În fiecare miercuri,
numai cu
adevărul
Completează planșa-insectar cu toți cei 12 fluturi!
Păstrează taloanele-fluture! Participă la concurs și poți câștiga: 1 x laptop; 3 x biciclete;
10 x apă pentru 1 an de zile; abonamente pe 1, 3, 6 luni la National Geographic Kids
KIDS
NATIONAL GEOGRAPHIC
CU SPRIJINUL AZUGA
APĂ DE IZVOR

Laura POPESCU

Dorel Vişan, fişă de personaj

– povestea unui interviu –

Actorul Dorel Vişan va intra probabil în posteritatea cinema-ului românesc, pentru un senator corupt cu poftă de melci din era de după Ceauşescu, şi pentru un miner cu un destin teribil de întunecat din Transilvania anilor '30. *Senatorul melcilor* a fost nominalizat la Palme D'Or în 1995, iar *Iacob* la Premiile Academiei Europene în 1988, ambele pentru cel mai bun film şi cel mai bun actor. În mod curios, destinul lui Dorel Vişan pare să fie presărat cu melci.

În cel mai nou film al lui Tudor Giurgiu, *Despre oameni şi melci,* el joacă iar rolul unui corupt, un director care vinde fabrica, investitorilor francezi. Aceştia promit să facă aici producţie de conserve de melci. În anii '90, el a ajuns să întruchipeze sadismul comunist şi tentaculara corupţie postcomunistă, actorul devenind unul dintre cei mai iconici negativi de pe marele ecran românesc.

Cînd mă gîndesc la Dorel Vişan, am în minte două feţe opuse; una – a actorului de comedie seren, ironic, pe scena teatrului în anii '80, cu zîmbetul lui inconfundabil şi subversiv; cealaltă – a ticălosului abisal, a torţionarului, a politicianului mizerabil, a mafiotului. A doua faţă se întinde pe întregul deceniu '90, ceea ce face greu de crezut că prima ar fi existat vreodată. De fapt, în anii 2000 numai Cristian Mungiu mai părea să şi-o amintească cînd l-a distribuit în rolul unui poliţai flegmatic, în debutul său, comedia *Occident*. Dar cînd ne-am întîlnit pentru interviu în apartamentul său de la Cluj, mi-a deschis uşa cu zîmbetul lui special ce îţi dă senzaţia că cineva tocmai a spus o glumă sofisticată, aproape periculoasă, pe care tocmai ai ratat-o.

Adoră să stea de vorbă. Trecut de 70 de ani, Dorel Vişan e un om extrem de dedicat, nu neapărat actoriei, cît multitudinii de hobby-uri şi preocupări spirituale, şi mai e şi un ecologist convins. Îmi spune că n-a mai luat medicamente de ani de zile. Vorbeşte despre o sută de lucruri deodată, de parcă ar vrea să mă ajute să o scot la capăt cu interviul, în caz că nu ştiu ce întrebări să-i pun. Atmosfera plină de căldură din sufrageria sa, unde încă îşi mai ţine bradul împodobit (sîntem în aprilie), îmi dă senzaţia că sînt în prezenţa unui spirit al veseliei. Îi spun că îmi amintesc cu claritate o piesă despre colectivizare, cu el în rolul principal, în care partidul comunist ordonase crearea unei oi cu şase picioare pentru mai multă productivitate. În anii '80 oamenii îl priveau ca pe un subtil disident. Îşi aminteşte atmosfera de atunci de pe scenă, cînd fiecare cuvînt ascundea o glumă invizibilă, dar plină de otravă la adresa regimului. Pe atunci lumea mergea la teatru nu pentru *entertainment,* ci mai ales pentru ceea ce actorii nu ziceau pînă la capăt, pentru aluzii, pentru propoziţiile rostite numai pe jumătate. Îşi aminteşte cu plăcere acele vremuri. Societatea de azi îl dezamăgeşte profund; într-o măsură e dezamăgit şi de Noul Val Românesc. Îmi spune cît de mult i-a plăcut *Moartea domnului Lăzărescu* pentru rezonanţa sa universală, dar se plînge că poveştile Noului Val au ajuns atît de subiective, încît au devenit de-a dreptul neinteresante.

În seara dinaintea întîlnirii, am revăzut *Senatorul melcilor* (regia Mircea Daneliuc, 1995). La vremea lui, filmul lui Daneliuc ne introducea brutal într-o lume nouă şi urîtă, foarte asemănătoare cu cea a lui Ceauşescu, numai că moartea lui Ceauşescu făcuse să prolifereze nişte zei mai mici, stăpîni fiecare pe o felie din fostul paradis al dictatorului. Personajul lui Vişan, un senator de vîrstă mijlocie înconjurat de servitori umili, vine în colegiul lui să taie panglica unei eoliene. O eoliană stă singură pe cîmp, iar senatorul vorbeşte, cu vocea lui unsă cu toate alifiile, despre noi începuturi şi onoarea predecesorilor. Discursul lui şi faţa buhăită, bine hrănită, gesturile libidinoase şi obsesia ca toată lumea din sat „să se împace“, cînd de fapt satul mocneşte de tensiune pe marginea unui război rasist – toate acestea au devenit simbolul politicii toxice din România. A rămas celebră scena în care senatorul înoată în lacul de acumulare pe fundul căruia e o mănăstire, scufundată ca multe altele de Ceauşescu. Înotînd, ţine o cuvîntare vitriolată împotriva lui Dumnezeu. Şi cîteva ore mai tîrziu i se face rău şi, îngrozit de moarte, scînceşte să fie iertat. Daneliuc are un ochi pătrunzător pentru corupţia spiritului uman şi, revăzut după 17 ani, filmul său pare surprinzător de echilibrat şi de înţelept. Pare aproape un început blînd al unei ere tot mai negre, cu galeria sa de personaje malefice. De parcă ar fi vrut să ne prevină. „Actorul trebuie să fie în conflict cu timpul său – spune Vişan – pentru a revela adevărul.“ Îmi povesteşte despre lungile lui discuţii cu Daneliuc privind cele două personaje care i-au marcat cariera. Îi punea acestuia un milion de întrebări, voia să simtă că îi cunoaşte personal şi pe senatorul Vîrtosu, şi pe Iacob, că le-a aflat cele mai intime gînduri şi le-a cunoscut pe deplin destinele, pe care a încercat să le arate. Aceasta este metoda lui. Mă izbeşte amintirea că, după ce am citit *Moromeţii* şi după ce am văzut filmul lui Stere Gulea din 1988, n-am mai reuşit să dezlipesc în minte faţa lui Dorel Vişan de pe cea a lui Tudor Bălosu, ţăranul înstărit, lacom şi brutal, care controlează mersul lucrurilor în satul natal al lui Marin Preda. Morometele lui Victor Rebengiuc mi s-a părut într-o notă prea întunecată – personajul din carte are probabil cel mai suav simţ al umorului din întreaga literatură română. Dar Dorel Vişan a reuşit să-i dea Bălosului adevărata lui faţă. Într-o altă ecranizare a romanului lui Marin Preda *Cel mai iubit dintre pămînteni* (regia Şerban Marinescu, 1993), care descrie atrocităţile inimaginabile ale regimului comunist, Vişan joacă rolul gardianului, poreclit „Dumnezeu“. Într-o scenă iconică, acesta îi „re-educă“ pe intelectuali punîndu-i să repete după el cele mai imbecilizante noţiuni. Filmul e prea obscur şi obositor pe alocuri, dar personajul lui Vişan rămîne la fel de legendar pentru vremurile lui precum Domnul Bebe al lui Vlad Ivanov, din *4,3,2.* Ambii ştiu cum să îşi rănească semenii profund, fără să ridice vocea şi fără grabă.

Un destin
presărat cu melci.

Îi spun că înainte de întîlnirea noastră, cu toate rolurile lui puteam să jur că e un mare ticălos. „Vai, mulţumesc“, îmi răspunde cu un zîmbet, „mi s-a mai spus asta“. Vorbim ore în şir şi pare doar tangenţial interesat să vorbească despre filmele lui. E un actor de şcoală veche, extrem de formalist, care insistă că cele mai puternice personaje sînt definite aproape în întregime de ticuri, de haine, de gesturi. „Şi dacă există vreun simbol în ele, e ascuns adînc, acolo unde nimeni nu poate să îl vadă.“

„Personajul nu e un simbol, e făcut din carne şi oase şi are destinul lui, care te ia în stăpînire.“ Dispreţuieşte cît de uşor actorii se joacă în ziua de azi cu simbolurile, dar nu fac decît să distrugă personaje valabile. Cel mai tare admiră jocul reţinut, de asta s-a bucurat atunci cînd Tudor Giurgiu nu i-a permis să-l readucă în vreun fel la viaţă pe senator, în noul său film cu melci în titlu.

Îmi pare cel mai relaxat actor român cu care am avut ocazia să stau de vorbă. Îmi spune rîzînd că, deşi Iacob e rolul vieţii lui, de fapt rolul care l-a bîntuit cel mai tare a fost acela al lui Ion Creangă *(Un bulgăre de humă,* regia Nicolae Mărigineanu, 1989). Nu a fost niciodată mai reţinut cu un rol, căci chipul lui Creangă, ca şi al lui Eminescu sînt cele mai cunoscute de români. În plus, a simţit că personajul îi rămîne complet străin. A vrut de mai multe ori să refuze, dar l-au lămurit să încerce, aşa că s-a dus la Iaşi să facă tot posibilul. Îmi spune că în timp ce filma în interiorul unei replici perfect fidele a Bojdeucii, brusc a avut o epifanie, ca şi cum spiritul lui Creangă ar fi venit să-l bîntuie. Prind o licărire de autoironie în ochii lui, dar entuziasmul cu care povesteşte e sincer. Iar asemănarea lui cu personajul a fost, într-adevăr, uimitoare. Apoi n-a mai reuşit să scape de Creangă luni la rînd, îi preluase mersul şi gesturile. Aşa că pînă la urmă s-a dus la psiholog. Ştie că o să mi se pară amuzant că un specialist în personaje negative ca el s-a pomenit vulnerabil la spiritul unui răposat autor de cărţi pentru copii.

***Laura Popescu** este jurnalistă.*

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Festivalul de jazz de la Gărîna începe să aibă o istorie documentată. Anul acesta au apărut volumul colectiv, coordonat de Tinu Pârvulescu, ce cuprinde rememorări, interviuri statistici şi fotografii: *Gărîna Jazz. Povestea unui festival, a locului şi a publicului său* (Editura Brumar) şi DVD-ul *In the Middle Of Nowhere. Gărîna Jazz Festival 2003-2011* (Senso TV şi Fundaţia Culturală Jazz Banat), cu interviuri şi scene din concerte. Un festival printre foarte puţinele întîmplări culturale de cursă lungă de la noi care ne pun pe harta lumii. (Marius Chivu)

■ Să închideţi geamurile, după ora 10, să trageţi obloanele, să beţi apă rece şi să vă pulverizaţi, între duşuri, faţa şi corpul cu apă rece – sînt cîteva metode de „luptă“ contra caniculei. Tot la capitolul acesta intră şi mîncarea. De la îngheţată, pînă la ceaiul cald, cunoaştem, fiecare, cîte o metodă culinară anti-caniculă. Există însă una de care, cu siguranţă n-aţi aflat: conform site-ului stirileprotv.ro, în Coreea una dintre cele mai inedite şi mai la modă metode care cică te protejează de arşiţă e consumul de supă de cîine, *Bo-shin-tang.* (Stela Giurgeanu)

---

craii de burta veche

Ce-are friptura cu prefectura

Cînd spui, la noi, „primărie“ ai înaintea ochilor un imobil impersonal sau un căsoi delabrat, naţionalizat fără urmă, transformat într-un cuib al birocraţiei, corupţiei şi ineficienţei: cozi interminabile, probleme insolvabile, funcţionari impertinenţi, indicaţii contradictorii.

Primăria germanică (germană, austriacă sau elveţiană deopotrivă) – o clădire, de altfel, istorică, centrală, reprezentativă a oraşului – adăposteşte, în subsolul răcoros, cu arcade roşii de cărămidă, „crama primăriei“ *(Rathauskeller)* – o instituţie în sine, o instituţie în instituţie. În faţa ei se desfăşoară cele mai bogate, pestriţe şi spectaculoase pieţe, în care agricultorii din împrejurimi înşiră pe tarabe tot ce au mai bun în vie, pe cîmp, în cămări şi în grajduri. (Închipuiţi-vă cum ar fi să găseşti cele mai dulci roşii, cei mai gustoşi mititei şi cea mai bună bere din oraş taman la Primăria Bucureştilor. Parcă altfel ai încasa un „refuz de eliberare a autorizaţiei de construire“.)

O astfel de primărie devine un bun punct de plecare pentru înţelegerea culinară a întregii regiuni. Tradiţiile, vinurile, berile şi bucatele locului sînt la fel de bine reprezentate aici, ca şi cetăţenii urbei. Comunitatea gravitează firesc şi organic în jurul primăriei germanice; iar crama o transformă într-o instituţie cu pîntec; centrul oraşului devine buricul tîrgului.

Un localnic îmi spune că nici aici nu-i o bagatelă să obţii o autorizaţie: te confrunţi cu proceduri elaborate, cu multe formulare colorate şi cu funcţionari cumsecade, dar lenţi (prin firea locului, nu în aşteptarea unei „atenţii“). Ai însă unde să-ţi îneci amarul: te necăjeşti la ghişeu, te potoleşti în cramă. A primăriei, se înţelege.

Amicul Dejun

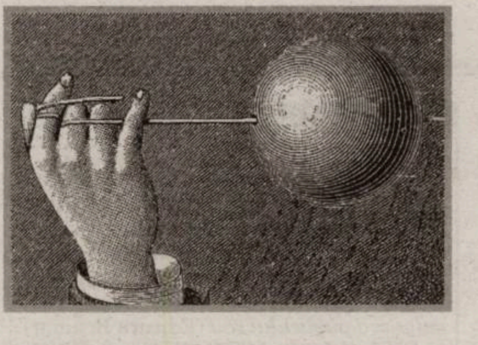

REGIMUL ARTELOR ŞI MUNIŢIILOR

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Ceai chinezesc şi dialog public

© wikimedia commons

„Dialog în spaţiul public“ – acesta e titlul unuia dintre proiectele pregătite special pentru Anul culturii chineze în Germania. Acest festival care se întinde pe toată durata anului, în cadrul căruia au fost planificate evenimente în mai multe oraşe germane, este organizat de Institutele „Confucius“ şi de Ministerul Culturii din China. Scopul acestui „Dialog în spaţiul public“ este prezentarea culturii contemporane. Chinezii vor să amplaseze în pieţele şi în spaţiile pietonale urbane nişte construcţii joase din bambus, un fel de corturi – în chip de ceainării. Aici ar urma să aibă loc serate literare şi discuţii publice, precum şi întîlniri cu artişti şi intelectuali chinezi. Pentru spaţiul german şi european în general, un asemenea proiect cultural ar putea părea de-a dreptul banal. Însă pentru chinezi, termeni precum „dialog“, „discuţii publice“ sau „spaţiu public“ au cu totul alte înţelesuri decît aici. De pildă – aminteşte *Neue Zürcher Zeitung*, care dedică un articol amplu acestui festival – în 1989, atunci cînd protestatarii adunaţi în Piaţa Tiananmen au cerut „dialog“, li s-a răspuns cu gloanţe. Există un imens *ecart* – istoric, politic – între China şi statele occidentale, care face ca întreaga terminologie pe care o folosesc acum chinezii să sune foarte bizar. De fapt, însuşi raportul chinezilor (al acelora care dirijează ceea ce se numeşte „cultura oficială“) cu modernitatea e foarte dubios. Căci din dorinţa nestăpînită de a forma omul nou, încearcă să elimine tot ce e vechi. Casele de ceai sînt locuri tradiţionale de întîlnire: oamenii se vedeau acolo ca să-şi vorbească, să joace cărţi, să se distreze. Astăzi, asemenea „spaţii publice“ sînt pe cale de dispariţie. Pe de-o parte, autorităţilor le este probabil teamă de ce-ar putea rezulta din asemenea întîlniri pe care nu le pot supraveghea întru totul. Pe de altă parte, ca să le elimine din viaţa publică, chinezilor li se spune că ele reprezintă un model învechit, că sînt nişte instituţii depăşite, neconforme cu modernitatea.

Casele de ceai „oficiale“
nu sînt deschise pentru oricine.

Pare aproape un paradox că în China se închid cu bună ştiinţă casele de ceai, pentru ca tot China să se laude cu această tradiţie, în Occident. E de-a dreptul cinic să numeşti apoi aceste ceainării artificiale, rupte din contextul lor cultural, spaţii de dialog.

Obiectivul acestui An al culturii chineze din Germania este schimbarea imaginii. China are o imagine proastă în Occident, în primul rînd din cauza carenţelor în ceea ce priveşte respectarea drepturilor şi libertăţilor fundamentale. Şi libertatea de exprimare e un termen destul de vag. Cît despre dialog – şi acesta e, din ce povestesc ziarele germane, cît se poate de subţire. Organizatorii încearcă să mimeze nişte forme de participare civică pe care le-au văzut în ţările occidentale. Evident, fără să înţeleagă ce presupune, de fapt, dialogul. Căci responsabilii din Institutele „Confucius“ au invitat la un ceai doar oameni de aceeaşi părere. La umbra corturilor din bambus se vorbeşte despre *xin xiaoshuo* („noul roman“) şi despre *xin wenxue* („noua literatură“), cu scriitori aleşi pe sprînceană. Cei cîţiva autori chinezi din diaspora germană nu au fost invitaţi la dialog, explicîndu-se că, de vreme ce scriu în altă parte, nu sînt tocmai chinezi. Cîţiva ar fi încercat să se bage, nepoftiţi, în vorbă, dar n-au fost bine primiţi. Casele de ceai „oficiale“ nu sînt deschise pentru oricine.

Anul culturii chineze din Germania ar trebui să arate „efervescenţa culturală“, „o altă faţă a culturii chineze“. Va reuşi anul acesta Institutul „Confucius“ să convingă, la Berlin? Se va produce acea „schimbare de perspectivă asupra Chinei“ pe care o vizează şefii acestui Institut? Puţin probabil, de vreme ce, în Germania, oamenii au învăţat să facă diferenţa între „cultura oficială“ promovată de partid, şi realitatea, diferită, din China. După ce artistului Ai Weiwei i-a fost interzis de mai multe ori să plece în Germania, după ce numeroşi intelectuali chinezi au fost urmăriţi şi arestaţi, după ce însăşi cancelara Angela Merkel a făcut apel ca o seamă de disidenţi chinezi să fie eliberaţi, e greu să mai depistezi schimbarea din China.

■ ■ ■

PUBLICITATE

BEREA OFICIALĂ
Ciuc
FREEDOM MUSIC
pepsi
MOL
ROCK FM
BORSEC
orange

târgu-mureş
Félsziget
Peninsula
23-26. aug 2012

BILETE
www.eventim.ro
BILET DE O ZI 60 RON
ABONAMENT 150 RON

TINIE TEMPAH * THE STRAITS
CHILDREN OF BODOM * ÁKOS
ATB * NETSKY * DIRTYPHONICS * EMALKAY
NEW MODEL ARMY * BABYLON CIRCUS * ROTFRONT
N.O.H.A. * ZDOB ŞI ZDUB * VAMA * ŞUIE PAPARUDE
VIŢA DE VIE * TROOPER * SARMALELE RECI * SUBSCRIBE
SHUKAR COLLECTIVE * MIKE GODOROJA & BLUE SPIRIT
FACEM RECORDS CREW (CTC, CEDRY2K, CARBON) * TRAVKA
TRENUL DE NOAPTE * ELECTRIC FENCE
ŞI MULŢI ALŢII...
18+

facebook.com/PeninsulafelszigetOfficial
www.peninsula.ro
DILEMA VECHE
Autotransilvania
BECHEROVKA
STALINSKAYA Pentru cei puternici
Jägermeister

PUBLICITATE

librăriile adevărul şi NEMIRA plăcerea lecturii www.nemira.ro
TE PROVOACĂ LA CITIT!
REDUCERE
25%
În săptămâna 6 – 12 august numai în librăriile Adevărul
ai 25% discount la toate cărţile de la editura NEMIRA.

DUNE
Frank Herbert
Preţ intreg: ~~89,9 lei~~
Preţ redus 67,42 lei
-25%

DANSUL DRAGONILOR
George R. R. Martin
Preţ intreg: ~~126,9 lei~~
Preţ redus 95,17 lei
-25%

JOCURILE FOAMEI
Suzanne Collins
Preţ intreg: ~~45,9 lei~~
Preţ redus 34,42 lei
-25%

Săptămâna editurii NEMIRA plăcerea lecturii www.nemira.ro

LIBRĂRIILE ADEVĂRUL
● Bucureşti: Bd. Magheru nr.18 tel. 0730.190.895 - Str. Doamnei nr. 27-29 tel. 0730.660.318 ● Braşov: Str. Michael Weis nr. 9 tel. 0758.114.837
● Cluj-Napoca: Str. Ion Raţiu nr. 2 tel. 0732.920.246 ● Craiova: Str. Împăratul Traian nr. 9 tel. 0751.046.849
● Focşani: Bd. Independenţei nr. 34 tel. 0337-401692 ● Galaţi: Str. Brăilei nr. 169 tel. 0730.660.385 ● Iaşi: Str. Ştefan cel Mare
şi Sfânt nr. 4 tel. 0730.190.864 ● Timişoara: Str. F. Mercy nr. 3 tel. 0730.660.166 - Str. Alba Iulia nr. 1 tel. 0728.121.254

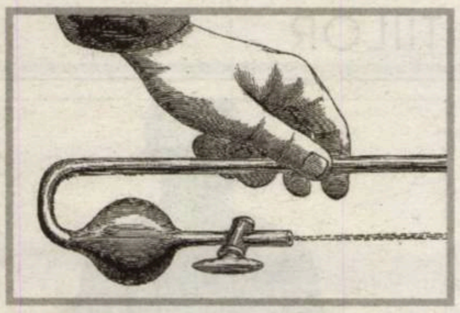

REGIMUL ARTELOR ȘI MUNIȚIILOR

Oana STOICA

rosencrantz & co

Cum se croșetează un spectacol

● **Platforma „Scrie despre tine“. *Refuz să cresc. Dacă puteți să faceți o mică donație.* Un spectacol de Vera Ion. Cu: Vera Ion – Peter Pan. Multimedia: Bogdan Marcu**

„Dacă aveți timp și chef și vreți să contribuiți cu un pixel, cu un gînd, cu un cuvînt, am vrea să vă propunem un scurt exercițiu de amintire și să ne trimiteți cîteva sugestii de...“ Am primit invitația-rugăminte într-un e-mail de la „Scrie despre tine“, un atelier de dramaturgie susținut de regizoarea Vera Ion și actorul Sorin Poamă, iar contribuția era pentru spectacolul *Io te-am făcut, io te omor. Călătorie în timp și spațiu,* un concept de performance în care, dacă are chef, spectatorul poate să continue povestea de pe scenă. „1) Sunete pe care le asociezi cu o vizită la ai tăi. 2) Melodii care îți vin în cap din perioada copilăriei/adolescenței. 3) Ce se asculta la mesele în familie cu ai tăi. 4) Sunete din cartierul unde ai crescut. 5) Sunete pe care le asociezi cu o vizită la bunici. 6) Ce ascultai cînd erai singur acasă în liceu? 7) Sunete pe care le asociezi cu bucătăria alor tăi. 8) Sunete pe care le asociezi cu o nunță a prietenilor.“ După o săptămînă, primesc un nou e-mail cu exemple din răspunsuri. „1) Mieunatul pisicii, radioul în surdină (pe un post de radio religios) sau televizorul (pe un post de știri), țiganii cu «fiare vechi looom, fiareee vechi», clape de pianină dezacordată (pe care s-a suit pisica). 2) Coco Jambo (taberele de la mare), Ciuleandra (de la serbarea de la grădiniță), Rednex – Cotton Eye Joe (tot de la serbare), Macarena, toată crema de la Andre, Candy, 3SE, *you name it,* apoi Eminem (liceu), apoi Vama Veche (înainte să fie Vama – tot albumul *Am să mă întorc bărbat* și *Am doar 18 ani* – cîntată la toate majoratele în momentul tortului), Carmina Burana și Bach (ascultau ai mei la pick-up), melodia clasică de telefon Nokia, cele de la desene animate rusești (ca «nu zaiț nu pagadi»). 3) Televizorul / Nimic, nu ascultam muzica. Acum se mai aude televizorul. / – TV / radio și în ultimii 10 ani ce se dă la TV pt că acolo se mănîncă / – nimic... mai discutam între noi. 4) Sunetul unei macarale, sinistru; sunete de copii jucîndu-se; sunetul de la sifonărie; mașini/ minge bătută pe asfalt și mămăi care țipă după nepoți să își pună o bluză că au transpirat, strigat pînă la etajul șase dacă iese cutărică afară. 5) Aici Radio România Actualități. Ora exactă. Urmează știri / cocoș, sunet de la lanț cînd scoți apa din fîntînă, sunet de șlapi, nume strigate tare, de peste poartă (gheorgheeeeeeeeee, adăăăăă găleata-ncoa!!), /greieri. 6) winamp pe shuffle cu melodiile din topurile mtv și utv / Metallica / mtv dat tare dacă era un Queen. 7) mîncare care clocotește sub capac, sunet de prăjeală care e diminuat odată ce e pus capacul, apoi se aude mai tare după ce e scos capacul, așchii care se rup din scaunele vechi, masa care se zdruncină de la stînga la dreapta atunci cînd se taie pîinea, Radio România Muzical. 8) tocuri pe marmură, clinchet de bijuterii care se ciocnesc, chiote de copii care aleargă printre mese/muzica tare, dj la microfon/ pahare care se ciocnesc, rîsete, strigăte.“

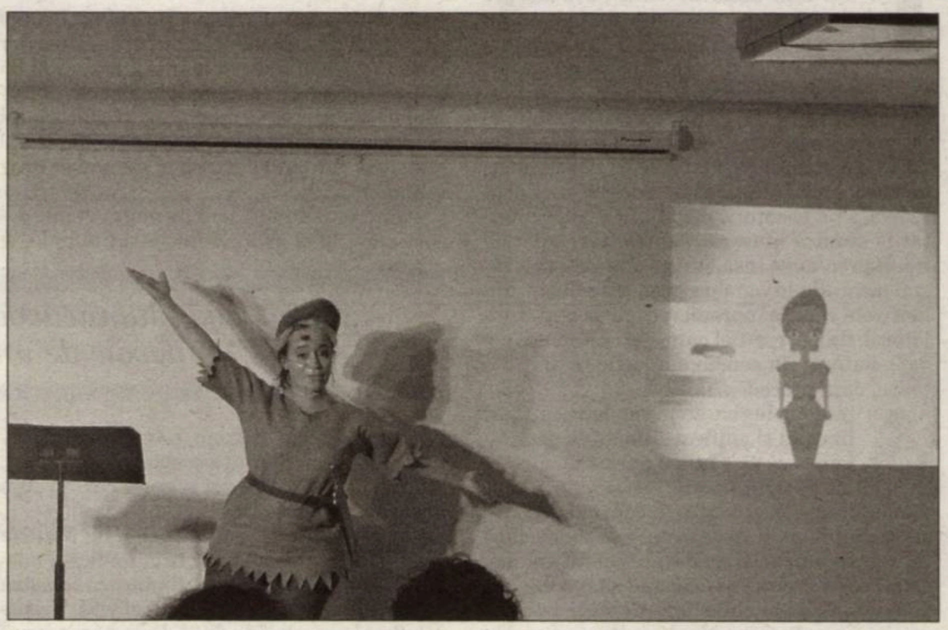

O formă de confesiune terapeutică al cărei scop este mai degrabă unul de asumare a identității / personalității.

Din aceste sunete descrise laconic se croiesc spectacole, capturi de realitate pe care memoria le filtrează și le patinează cu subiectivism. Povești despre cine sîntem și încotro mergem, ce ne doare și de ce, o formă de confesiune terapeutică al cărei scop este mai degrabă unul de asumare a identității/personalității decît de curățenie psihicoemoțională. Vera Ion și Sorin Poamă au pus la cale un atelier de dramaturgie personală în care cursanții (oricine se poate înscrie la http://scriescrie.wordpress.com/) scormonesc prin amintiri într-o serie de exerciții complexe, învață să descopere detaliile care dau sensuri sau culoare povestirii și, mai ales, ajung la concluzia că nu e nimic în neregulă cu ei/poveștile lor sînt la fel de interesante ca ale altora (trebuie doar să știi povești). Exact acest *storytelling* este esența platformei „Scrie despre tine“, al cărei format a fost aplicat și dezvoltat de Vera și Sorin pe ei înșiși. Rezultatul a fost un prim spectacol *Ich clown*, un puzzle de povești ale unor tineri care pleacă în Europa să facă bani din vînzarea baloanelor pe stradă. Tema este reluată într-o formulă restrînsă în *Refuz să cresc. Dacă puteți să faceți o mică donație*. Regizoarea Vera Ion devine performer de stradă la Londra, unde, costumată în Peter Pan, încearcă să cîștige bani (pentru a-și plăti facturile la București) fotografiindu-se cu copiii. Textul este un lung monolog interior în care gîndurile personajului curg neîngrădite, de la tehnici sofisticate de marketing care includ analiza psihologică a clientului („oamenii fericiți dau bani“), la conștientizarea lipsei de perspectivă a tinerei generații („bunicii și părinții au făcut ceva, eu nu pot să-mi plătesc nici întreținerea“). Este un discurs aparent dezlînat, dar care atinge subiecte importante: permanentizarea generației de sacrificiu, orizontul fără speranță al tinerilor în România, arta împinsă în zona de hobby și statutul de „cerșetor“ al artistului (a se vedea recentele discursuri publice despre bursierii ICR), clișeele stupide ale tehnicilor de gîndire pozitivă din volumele de dezvoltare personală, imaginea românilor în Europa și un adevăr cinic – „este o regulă de aur: să nu vorbești cu români în străinătate!“. În fundal, curg imagini animate naiv, un *cartoon* care narează povestea și funcționează atît ca videoscenografie, cît și ca multiplicator de perspectivă (este versiunea „obiectivă“, în raport cu subiectivismul personajului). În plus, animația amplifică senzația de derizoriu pe care Vera o acuză ca element definitoriu al existenței sale și dă o oarecare aparență de performance, altminteri personajul e curățat de teatralitate și evoluează minimalist ca într-un *mockumentary*. Fără nici un fel de pretenție filozofică, textul radiografiază confuzia identitară a tinerilor și mizează exclusiv pe faptul că o poveste personală reflectă alte povești personale (concluzia atelierului „Scrie despre tine“: nu ți se întîmplă doar ție!). Peter Pan a devenit adult, dar asta nu mai este o poveste cu final fericit.

Textele dramatice rezultate în urma workshop-ului „Scrie despre tine“ se focusează – involuntar – pe intervalul de timp care desparte copilăria de maturitate, perioadă haotică de definire și redefinire a personalității. Spectacolele se joacă în cluburi. Intrarea liberă, donații la sfîrșit. Artiștii trebuie să-și plătească totuși întreținerea.

***Oana Stoica** este critic de teatru.*

PUBLICITATE

OLD IDEAS WORLD TOUR

LEONARD COHEN

LEONARD COHEN
22 SEPTEMBRIE 2012, 20.00
PIAȚA CONSTITUȚIEI, BUCUREȘTI

Bilete prin Rețeaua Eventim și online pe www.eventim.ro

PRESENTED BY AEG LIVE

galerii de artă

PUBLICITATE

Galeria de artă ANA

Reka Csapo Dup

Vă invităm
la expoziție
iulie - august 2012

Carmen Văideanu

pictură

Galeria de artă ANA
Str. Ermil Pangratti nr. 25
Vizavi de TVR 1
BUCUREȘTI

Tel. 021.231.1180; 0747.118.558
www.galleryana.com
antichitati.ana@gmail.com

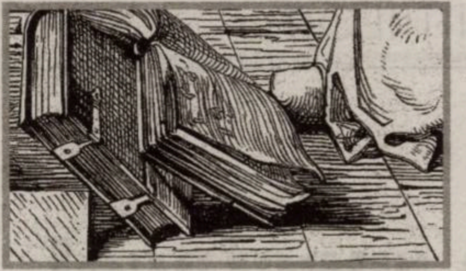

Simona SORA

biograffiti

Zona

În toți anii ăștia de cînd scriu despre cărți, foarte rar mi s-a întîmplat să mi se ceară direct și imperativ să scriu despre o anumită carte sau un anumit autor. Mi s-a sugerat, nu-i vorbă, adesea, am primit cărți cu pagina de gardă scrisă mărunt, aproape indescifrabil, cu pixul, am primit telefoane melancolice și e-mail-uri cvasierotice, am fost invitată la cafea, la cină, pe Costa Brava... Ce vremuri, mă și mir c-am renunțat la cronica literară. Confruntări frontale n-am prea avut însă și nici presiuni sau insidioșenii de la oameni greu de refuzat din motivele clasice: apropierea, respectul (unilateral, desigur, altfel cum să-ți ceară așa ceva?), datoria (în sensul ăla bazal: îi sînt datoare, cum procedez?).

Am avut noroc, se pare, de vecinătăți limpezi și edificate, de înțelegere dilematică și, o lungă perioadă, de credit nelimitat. Din aceste motive, pe scurte porțiuni, mi-am și luat-o în cap, cum se zice și, probabil, aș fi reacționat vehement dacă mi s-ar fi cerut să scriu despre cineva anume, să atenuez vreun ton acid sau să mă mai întreb o dată dacă chiar am dreptate cu vreo certitudine absolută. Nu de dreptate e vorba, aș fi răspuns cu vocea prea ridicată, ci de libertatea alegerii. Cum poate fi... critica – aș fi ținut-o sus și tare – dacă nu absolută? Acum știu și răspunsurile la acest dialog care n-a avut loc, din fericire, niciodată. Critica (cronica) literară poate fi și una de bun-simț; critica (cronica) poate să se ocupe doar de carte, nu de scriitor și nici măcar de susceptibilitățile recenzentului; critica (cronica) poate să facă din *atenție* valoarea supremă, nu din instrumentele supuse schimbării (cultură, conjecturi, ușurință a scrisului). Pentru că – oricît de incredibil le-ar părea „tinerilor critici“ (care-și fixează ei înșiși pragul la 35 de ani, uitînd că, în critică, la 35 abia ai terminat cașul...) – și memoria, și cultura, și plăcerea scrisului trec, cu vremea, în planul al doilea. Iar cînd ele dispar și rămîne doar vehemența...

Cînd scrii de suficient de multă vreme despre cărți, poți să ai și întîlniri liminale, și agresiuni directe. E drept, n-am fost amenințată cu bătaia, dar mi s-a spus de cîteva ori, în față și în scris, că voi regreta curînd ziua în care m-am născut.

„Chiar așa, dumneavoastră n-ați avut niciodată nevoie de un dermatolog?“

Eram încă în vechea casă a lui Malaxa de pe Aleea Alexandru, unde s-a născut *Dilema,* într-o dimineață sinistră de noiembrie, cu ploaie, zloată și vînt. Vreme de schimbare, chef de ducă. I-am văzut capul în ușa dublă care mai adăpostea seiful – acum gol – al magnatului expropriat. Intrînd, a dispărut însă cu totul, acoperit de silueta masivă a lui Dan Stanciu care se ridicase să-l întîmpine. Cine o fi? – m-am întrebat, mirată de solicitudinea colegului meu suprarealist. Nu mi-a fost mai limpede nici cînd s-au apropiat amîndoi de mine – doctorul T., medic dermatolog, scrisese o carte despre filozofia nemuririi, pe care voia să mi-o lase. Avea o mînă înghețată și, în timp ce răscolea prin servieta maron rezemată de propriul genunchi ridicat în aer, ne privea pe amîndoi deodată, își rotea ochii prin biroul care mai păstra ceva din ștaiful vremurilor de altădată și vorbea fără încetare.

Scund și cu o aparență fragilă, vorbind deopotrivă precipitat și profesoral, reușea să te țintuiască locului fără să-ți prindă privirea. Am scăpat cu greu, invocînd o ședință iminentă. Mă căutase și altă dată, Dan îl sfătuise să vină în acea zi, pentru că eu scriam despre cărți. Am lăsat cartea într-un sertar neîncuiat, de unde a dispărut prompt, iar peste cîteva săptămîni, cînd doctorul T. a revenit cu o impresionantă mapă de presă a cărții sale, a trebuit să-i mărturisesc adevărul: cartea îmi fusese furată. Plus încă unul mai mic: rubrica mea se ocupa strict de literatură. „Nu-i nimic – a zis – mai am una.“ Eram în imensul hol de la parterul Fundației Culturale Române. Vocea i-a răsunat apodictic, străbătînd sala de recepții: „O veți citi!“. „Ba n-o voi citi!“ – înțelegeți reacția. M-a fixat scurt, cu un zîmbet subțire, fața strîngîndu-i-se în jurul buzelor țuguiate a reproș copilăresc: „Chiar așa, dumneavoastră n-ați avut niciodată nevoie de un dermatolog?“. Eram pe teren cunoscut, cariera mea medicală o depășise în intensitate pe cea jurnalistică. Ne-am despărțit în zece secunde.

Am fumat cîteva țigări și am ieșit la un magazin din apropiere să-mi iau un iaurt dietetic. Așteptam la rînd să plătesc, încercînd să-mi alung din cap figura versatilă, ascunsă sub o pălărie gri, a doctorului T., cînd mi-am simțit piciorul drept fulgerat de o durere atroce. Apoi stîngul. Un prurit înfiorător m-a făcut să scot un icnet scurt, după care m-am ghemuit la podea cu iaurtul la piept. Am ajuns cu greu la Urgență, de unde soțul meu m-a transportat la cel mai apropiat... dermatolog. Îi descriam simptomele, îi povesteam debutul fulgerător, iar în timp ce simpaticul doctor, cu surîsul lui Clooney pe figură, îmi punea un diagnostic tarkovskian cu debut fulminant – *zona zoster* –, am observat pe biroul lui, cu cea mai periferică vedere de care sînt în stare, o carte verzulie nou-nouță, cu un titlu nemilos: *Filozofia nemuririi.*

■ ■ ■

Aron BIRO

audio și n-am cuvinte

Unde-s fanfarele de altădată?

● The Dirty Dozen Brass Band, *Twenty Dozen*, Savoy Jazz, 2012.

DIRTY DOZEN
BRASS BAND
TWENTY DOZEN

Printre primele experiențe muzicale pe care mi le amintesc, din fragedă copilărie, se numără înmormîntările și nunțile din sat, pe care le frecventam, forțat fiind de cutumele rurale: toți bunicii și copiii, fiecare generație cu interesul ei, trebuiau să se adune pe marginea străzii (principale) să vadă cum trece mortul, ori mireasa, după caz. Ca să nu mă gîndesc prea mult la însemnătatea traumatizantă a evenimentului (indiferent despre care dintre ele vorbim), am dobîndit un obicei escapist de a asculta cu plăcere principala coloană sonoră a astfel de evenimente – fanfara. În funcție de satul în care avea loc evenimentul (uneori mergeam și în satele vecine, cînd nu erau destule înmormîntări la noi), am văzut tot felul de fanfare locale, unele de origine militară, altele moștenire a vreunei categorii profesionale interbelice, bunăoară fanfara minerilor (de fapt, înainte ca termenul „mineriadă“ să fi căpătat conotații de film cu zombie, îl știam drept un cîntec al unei fanfare de mineri, vecini de-ai mei care îmi aminteau, de cîte ori îi vedeam, de muzicanții din Bremen). Deși în primii, să zicem, șapte ani de viață a fost cam singura muzică pe care am ascultat-o, constat retrospectiv că ubicuitatea de atunci a muzicii de fanfară – coloană sonoră a multor evenimente cotidiene – a cam dispărut. Fanfarele țigănești ori semifanfarele bregoviciene mai țin cît de cît flacăra aprinsă, însă exotismul lor le demonstrează tocmai raritatea. Am auzit că este și un festival de fanfare la Vaslui, poate ar trebui să dau o fugă să-mi astîmpăr nostalgia.

Pînă atunci mă mulțumesc cu The Dirty Dozen Brass Band, o fanfară din Louisiana care cîntă jazz și funk, iar uneori (tot mai des în ultima vreme) experimentează, spre deliciul largului public, cu ingrediente gospel, reggae, pop-rock. La origini a fost o fanfară de marșuri baptiste, specializată apoi în înmormîntări pentru săraci și petreceri private, iar astăzi The Dirty Dozen Brass Band sînt un nume esențial în jazzul de petrecere. Grupul aniversează 35 de ani de carieră cu acest nou album, primul lor material cu piese originale de mai bine de zece ani, deși oferă și un cover hazliu după Rihanna, „Don't Stop the Music“, plus un set standard de încheiere a albumului, construit în jurul imnului „When the Saints Go Marching In“. De fapt, coverurile fanfarisite au devenit principalul punct de atracție al grupului și combustibilul spectacolelor pe care le oferă. Pentru victimele uraganului Katrina au răstălmăcit un întreg album Marvin Gaye. Au acompaniat de-a lungul timpului nume ca Dizzy Gillespie și Elvis Costello, dar și indie rockeri ca Modest Mouse și The Black Crowes. Jazz, country, rock, pop, preluări după Elton John sau Willie Nelson, nici un gen semnificativ nu a scăpat pervertirii de către grupul de suflători sudiști adunați în jurul fraților Kirk și Charles Joseph, aduși de spate din pricina tubelor cărate în toți anii ăștia. Poate tocmai prezența redusă a coverurilor a făcut ca noul album să fie primit cu răceală, deși, prin caracterul aniversar, grupul a dorit să propună un material de referință pentru istoria sa. Muzica de fanfară poate fi monotonă, stridentă și greu de digerat în absența altor puncte de atracție – spectacolul live sau coverurile bizare. Cu funkul lor sprințar și corurile gospel, The Dirty Dozen Brass Band reușesc să spargă însă barierele așteptărilor pe care le-ai putea avea cu privire la acest concept.

Într-un interviu dat de Kevin Harris (unul din cei 7 membri actuali – n-au fost niciodată 12 – ai grupului), acesta vorbește de tradiția muzicii de fanfară în New Orleans: francezii o foloseau în bătălii, negrii la înmormîntări, ceea ce nu diferă prea mult de statutul pe care l-a avut și la noi; totuși, undeva în istoria conceptului, cineva a făcut un gest pervers cînd a decis să folosească fanfarele la nunți și petreceri. Din această perversiune s-au născut The Dirty Dozen Brass Band. Ce-i drept, nici pe cîmpul de bătălie, nici cu marșuri de înmormîntare nu prea ai cum să prinzi 35 de ani de carieră.

***Aron Biro** este autorul blogului http://aronbiro.blogspot.com.*

■ ■ ■

---

3 întrebări pentru

Aurora KIRÁLY

„Copiii au o privire proaspătă“

E prima dată cînd inițiați un astfel de proiect pentru copii? Care e povestea lui?

„Să înțelegem arta contemporană“ este un proiect la care am început să mă gîndesc din 2008, însă de-abia acum am reușit să „combin toate piesele“ și să îl lansez. L-am conceput special pentru copii și elevi, pentru a-i familiariza, a-i învăța să observe, să înțeleagă și să analizeze ceea ce văd. Cred că doar punînd întrebări și discutînd despre arta recentă, putem să o înțelegem mai bine și poate chiar să devenim pasionați de ea. Iar copiii au o privire proaspătă și mai puține prejudecăți decît adulții.

Ce se întîmplă la aceste ateliere de familiarizare cu arta contemporană și care e publicul căruia vă adresați?

Am ales să începem cu un modul dedicat copiilor mai mari (8-14 ani), pentru că ne-am gîndit la puterea lor de înțelegere și la capacitatea de a pune în practică o parte din ceea ce discutăm. Nu ne adresăm doar copiilor talentați la desen sau pictură, ca în cazul cursurilor de măiestrie. Acestea sînt mai mult întîlniri de familiarizare cu o serie de direcții, teme, medii utilizate în arta contemporană, pentru a le face înțelese. Ceea ce am vrea să se știe este că arta contemporană poate fi foarte vie, amuzantă, provocatoare și plină de imaginație. Trebuie doar să înveți „alfabetul“ ei și să fii curios și deschis.

Vă gîndiți la niște efecte pe termen lung? Încă e o mare ruptură la noi între mediul artistic și public...

Consider că informarea și educarea, mai ales dacă începe din copilărie, sînt două componente de bază în participarea ca partener egal la dialogul cultural. Am observat cu bucurie că în ultimii doi-trei ani au apărut din ce în ce mai multe inițiative de acest fel și în România și că majoritatea organizațiilor lucrează în parteneriat cu muzeele.

***Aurora Király** este coordonatoarea proiectului „Să înțelegem arta contemporană“. Mai multe detalii despre program, înscrieri și date de desfășurare pe http://artapentrucopii.blogspot.com*

a consemnat Ana Maria SANDU

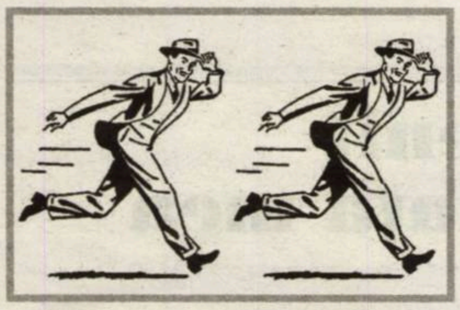

● *Casa plăcerilor / L'apollonide – souvenirs de la maison close* (Franţa, 2011), de Bertrand Bonello.

Andrei GORZO

dilematograf

Bordelografie

Spre deosebire de Mihai Fulger, eu n-aş spune că *L'apollonide* e „cel mai subtil film" distribuit la noi anul acesta, dar această reprezentare a vieţii de toate zilele într-o casă de toleranţă pariziană *fin de siècle* e cu siguranţă lucrarea unui „bordelograf" cultivat literar şi plastic. Baudelaire e, evident, acolo – pentru început, chiar în titlu, care în film e numele unui case şi pe care doar o literă îl desparte de numele unei muze a poetului, dedicatară a unor poezii din *Florile răului*. Henri Michaux (care abia se născuse la vremea cînd se desfăşoară acţiunea filmului) e citat la un moment dat, cu un vers, de una dintre locatarele stabilimentului (e una dintre licenţele mai discrete ale unui film istoric care cultivă atît truvaiul arheologic, cît şi anacronismul violent). Şi mai există două fantezii despre contacte sexuale implicînd ochii (una descrisă doar în cuvinte, cealaltă şi vizualizată), deci inevitabil bîntuite de Bataille. În fine, trecînd de la referinţele literare la cele picturale, sînt acolo şi Manet, şi Courbet, şi Ingres, şi Toulouse-Lautrec, şi Renoir... Regizorul Bertrand Bonello şi directoarea de imagine Josée Deshaies îşi pun actriţele să pozeze în nenumărate ipostaze languroase sau prostrate, pe canapele, blănuri de urs sau scări interioare, cu un pahar de şampanie sau cu o pipă de opiu adesea la îndemînă, într-o combinaţie de lumină electrică şi lumină de lumînare, în mijlocul unui calabalîc rococo înghesuit între pereţi a căror tapiserie de catifea neagră pare să obtureze orice cale de ieşire. Urmînd exemplul maestrului taiwanez Hou Hsiao-hsien din propriul său film (din 1998) despre un bordel *fin de siècle, Florile Shanghaiului,* Bonello îşi ţine personajele în casă aproape tot timpul, singurele ieşiri fiind una, la scăldat, exact la jumătatea filmului, şi una, pe străzile Parisului de azi, în epilog. Copiii femeii căreia îi aparţine afacerea (şi care e jucată de o regizoare de film) îşi fac lecţiile la aritmetică printre muncitoare şi clienţi (jucaţi tot de o serie de regizori ce funcţionează ca semnificanţi ai autoreflexivităţii critice: oare meseria lor nu presupune şi ea exerciţiul unei anumite puteri asupra altor corpuri umane?). O panteră neagră tolănită pe o canapea mai adaugă o tuşă de decadenţă tablourilor vivante din salonul de socializare. Designerul de sunet intimizează aceste tablouri printr-un mixaj învăluitor de murmure, clinchete şi frînturi de muzici mai de epocă („Plaisir d'amour") sau nu (*showstopper*-ul e „Nights in White Satin", pe care fetele dansează, ele între ele, cu ocazia unui priveghi). Bonello recurge ocazional la *split-screen* pentru a crea tripticuri (cîte o odaliscă în fiecare volet) şi cvadripticuri (cîte o vinietă erotică în fiecare căsuţă).

Efectul puternic *glamour*-izant al acestui estetism e contracarat de documentarismul clinic al altor secvenţe (un interviu de angajare, un control ginecologic) şi de acumularea (mai ales în a doua jumătate a filmului) de instanţieri ale servituţii, precarităţii şi autoamăgirii în care trăiesc fetele. Astfel, cuţitul unui client îi crestează uneia dintre ele un rictus perpetuu, transformînd-o într-un avatar hugolian al Jokerului din *Batman*. (Bonello ne cruţă iniţial de acest spectacol, dar numai pentru a ne readuce înapoi la el în nişte *flashback*-uri, pentru ca la final să vină cu tot ce putea găsi mai senzaţionalist în materie de răzbunare: nu e de mirare că o parte a presei de la Cannes 2011, unde *L'apollonide* a rulat în competiţie, a etichetat filmul ca gunoi pretenţios – retro-porno erzaţ-*belle-époque*-ist cu înflorituri tabloido-poetice.) O altă fată se îmbolnăveşte de sifilis. O alta, care speră să fie cerută în căsătorie de unul dintre clienţi, devine tot mai dependentă de opiu pe măsură ce speranţele ei se ofilesc. Încă una e umilită de descoperirea unui studiu „ştiinţific" (unul dintre acele admirabile *find*-uri arheologice ale lui Bonello), care conchide, pe linia lui Lombrozzo, că prostituatele au capul mai mic decît restul femeilor. O alta e pusă de un client să-i vorbească într-o limbă inventată care să sune a japoneză – momentul e aproape demn de Buñuel. Totuşi, de la un punct încolo, filmul devine didactic de insistent în afirmarea faptului că, dincolo de *glamour*-ul decadenţei, condiţia acestor femei e una de victime. (Pe de altă parte, reprezentarea solidarităţii dintre ele e admirabil de nedemonstrativă în cea mai mare parte a filmului.) Dar tot *glamour*-ul decadenţei e cel care-l inspiră mai tare pe Bonello în pictorialele lui animate – de pildă, o orgie cu pitici, femei desfigurate şi moşi decrepiţi e filmată cu o voluptate ce nu poate fi pusă doar în cîrca personajelor fictive care o organizează. Atunci cînd epilogul ne transportă brusc din această „epocă de aur" *(malgré tout)* a prostituţiei în „prezentul decăzut" (căci filmat urît, pe video), unde fetele ne sînt arătate lucrînd fără un acoperiş deasupra capului şi fără solidaritatea de odinioară, nici ironia juxtapunerii, nici romantismul paseist care o subîntinde, nu se remarcă neapărat *(pace* Fulger) prin subtilitate.

■ ■ ■

PUBLICITATE

Ediţia a X-a aniversară
30 august – 2 septembrie, în faţa Casei Poporului
EXPO AVENTURI
2012 LA PESCUIT ŞI VÂNĂTOARE
Cel mai mare târg de pescuit şi vânătoare din România
Prinde cele mai multe scule de pescuit, cele mai bune oferte şi cele mai importante mărci într-un singur loc!
Un eveniment organizat de Aventuri la pescuit, revista numărul 1 de pescuit din România.
www.expoaventuri.ro
Partener
Parteneri media

PUBLICITATE

TVR 2
ROCK FM
SIBIU
DIE TOTEN HOSEN
MY DYING BRIDE
EDGUY
EPICA
DEATHSTARS
DELAIN
POETS OF THE FALL
TRAIL OF TEARS
TUBORG SOUND
ALTERNOSFERA
ARC GOTIC
ABIGAIL
KITSUNE ART
VOICES OF SILENCE
VIOLENTORY
BLIND SPIRITS
REBORN
SKY SWALLOWS CHALLENGER
EVERGREED
TAGMA
ARTMANIA FESTIVAL TRANSYLVANIA SIBIU 2012
Ford Go Further
HARLEY-DAVIDSON
MARQUARDT
RAPUNZEL
6-12 AUGUST 2012

Academia Sighişoara a devenit o parte foarte importantă din viaţa mea

– interviu cu violonistul Alexandru GAVRILOVICI –

A plecat din România în 1977 şi a devenit prim-violonist al Orchestrei din Berna. ***Alexandru Gavrilovici*** *a putut reveni în ţară abia în 1992, după ce a dobîndit cetăţenia elveţiană. Şi chiar de atunci a întemeiat o mică instituţie culturală, care între timp a devenit un reper pe harta muzicii de calitate: Academia Sighişoara – Sommer Akademie (www.academia-sighisoara.com). Este altceva decît evenimentele culturale cu care sîntem obişnuiţi – mai ales la Sighişoara, „exploatată“uneori în exces (cu cavaleri în zale, lupte cu săbii şi toată recuzita...) pe linie turistică şi în numele medievalităţii sale. La Academie vin, de 19 ani, în primele zile din august, profesori de muzică de la instituţii şi orchestre prestigioase din Elveţia, Austria, Germania, Franţa, Marea Britanie şi le oferă tinerilor muzicieni români lecţii de măiestrie artistică. În fiecare seară au loc concerte – ale maeştrilor şi ale discipolilor – în Sala Festivă a Primăriei din Sighişoara sau în alte locuri din oraş. Pianul de concert Yamaha din Sala Festivă e o donaţie a melomanilor din Berna, „mobilizaţi“ de dl Gavrilovici. Lecţiile şi concertele au loc discret, fără „campanii de promovare“ (cum sîntem obişnuiţi atunci cînd vine vorba despre evenimente culturale), dar cu un vădit succes: în medie, 50 de tineri vin în fiecare an să se perfecţioneze (cu un record de 96 de elevi în 1997). Academia este sprijinită de Primăria Municipiului Sighişoara şi de Ambasada Elveţiei.*

Dl Alexandru Gavrilovici a avut amabilitatea de a spune – în stilul său bonom, povestind cu temă, variaţiuni, contrapunct şi simpatice divagaţii – istoria primilor 19 ani ai Academiei.

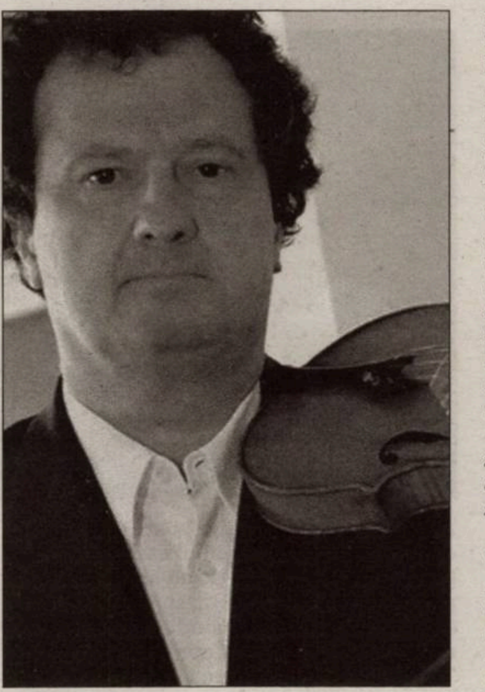

De unde a venit ideea Academiei Sighişoara?

Ideea, deşi nu îmi place să vorbesc *pro domo,* a venit de la mine. Reîntorcîndu-mă în România după mulţi, foarte mulţi ani, cînd am primit cetăţenia elveţiană, am călătorit o dată de la Cluj la Bucureşti şi am trecut prin Sighişoara, unde, în copilărie, am fost de mai multe ori vara în vacanţe, avînd aici rude, nişte veri de gradul al doilea, un unchi al mamei... Atmosfera mirifică a cetăţii de atunci a rămas foarte puternic impregnată în amintirile mele. Să ne gîndim la George Enescu: aproape în toate lucrările lui nostalgia şi unele culori sonore (cît ar părea de complicată această noţiune) sînt proiectate în trecut. Ascultăm muzica lui Enescu, de exemplu chiar *Impresii din copilărie,* pe care le voi cînta mîine, cu marele Viniciu Moroianu... Sînt încrustate acolo nişte senzaţii personale din copilărie aşa cum fiecare persoană le are – un miros, o adiere de vînt, o uşă care se trînteşte, un cîine care latră... Sînt nişte senzaţii care creează un *humus* personal pe care îl purtăm peste tot, oricît ne-am exila şi am merge departe. Aceste lucruri rămîn încrustate în memoria noastră. De aceea, Enescu în exil a scris româneşte. Acestea sînt de fapt nişte mistere...

Sighişoara v-a retrezit aceste amintiri încrustate în memorie?

Eu nu mai eram foarte familiarizat cu ce se întîmplase în România. Plecasem din ţară în 1977. Bineînţeles, cînd începi o existenţă într-o ţară străină, încerci să te adaptezi cît mai rapid, să prinzi rădăcini într-un nou mediu şi în mod aproape obligatoriu aceasta se întîmplă prin închiderea altor ferestre. În această perioadă de adaptare, nişte ferestre legate de trecut se închid. Închizîndu-se aceste ferestre spre trecut, se deschid în acelaşi timp nişte ferestre spre viitor, fără să ştii neapărat ce ai să vezi sau ce perspectivă se va arăta. Fiind însă în Cluj, am fost invitat la Tîrgu Mureş de către domnul Csiky Boldiszar, care era atunci directorul Filarmonicii. Tîrgu Mureş fiind aproape, am trecut prin Sighişoara şi ce s-a întîmplat a fost ca o răbufnire a acestor amintiri difuze care au o temperatură aparte, se simt foarte des ca o adiere. Acest lucru m-a făcut să tresar şi să-mi zic „uite ce frumos a fost“: erau nişte amintiri idilice ale unui copil de 12-14 ani. În acea perioadă făceam de mai mulţi ani cursuri de măiestrie prin Elveţia şi m-am gîndit că acesta este un loc care, din multe puncte de vedere, ar fi chiar superior acelora, mai ales fiind un loc neatins de o arhitectură năvalnică de tip nou şi un loc care are această culoare extraordinară a unei spiritualităţi trăite. Numărul de biserici concentrate într-un centru atît de mic spune deja foarte mult. Nu contează despre ce fel de confesiune este vorba, însă, dacă ne uităm bine, este o concentrare pe verticală a bisericilor: biserica ortodoxă, cele două temple protestante, două biserici romano-catolice pe un perimetru extrem de restrîns. După aceea am vizitat locul, am văzut cetatea cum era atunci, liniştită, şi mi-am spus „hai să încercăm ceva“. Din fire, încerc să împărtăşesc lucruri, care îmi plac mie, şi altora. Şi avînd o bună camaradă şi de muzică de cameră, şi de confesiuni de sprijin psiho-spiritual care era profesoară de flaut la Conservatorul din Berna, i-am zis: „Hai, vino acolo să vezi şi să arăţi ce ştii acestor tineri care, în ciuda profesorilor foarte buni care au fost întotdeauna în România, totuşi au pierdut legătura cu mersul lucrurilor prin alte părţi, în Vest“. În acelaşi timp m-am gîndit că o să fie un drum foarte lung să refaci măcar ceea ce a fost înainte. La începutul anilor '90, era o stare de spirit ca după un război, şi bezna aia cumplită de pe străzi...

Dar spuneaţi că profesorii au fost întotdeauna buni, în ciuda dificultăţilor. Cum aţi regăsit şcoala muzicală românească după ce v-aţi întors?

Nu prea am avut timp să mă reîntîlnesc cu foştii colegi care sînt profesori pe aici – doar sporadic şi doar în legătură cu Sighişoara. Am ajuns să am un mecanism de gîndire: „dacă eşti bun pentru Sighişoara – mă interesezi; dacă nu, nu“. Trebuie să mă limitez pe undeva. Cam aşa îi şi recrutez pe aceşti oameni care vin: dacă intuiţia îmi spune că pot să încerc, îi atac şi le povestesc despre ce e vorba. Nu „veniţi pentru că Sighişoara e frumoasă“, ci „veniţi să faceţi această treabă pentru că există potenţial“. Tăria sistemului de învăţămînt românesc a fost aşa-zisa şcoală de muzică. Comparînd cu ce se întîmplă în alte părţi, avantajul şcolilor româneşti este că cei care termină şcoala de muzică pe un instrument au un nivel foarte ridicat. Am auzit că aceste lucruri s-au schimbat, adică nu se mai poate filtra, cum se făcea în acel timp cînd profesorilor li se îngăduia sau chiar li se cerea să fie foarte severi – să fie severi şi să ceară. Cum era, de pildă, regretatul profesor Savaş, care nu ne lăsa o secundă, noi eram o minge de ping-pong între dînsul şi părinţi. Tot timpul simţeam un interes şi o direcţie. Ştiam întotdeauna ce aveam de realizat, de cînd pînă cînd. Acest sistem, care era şi în Rusia, mi se pare de fapt cel mai bun, căci competiţia în lume este extrem de mare şi cineva care vrea să pună mîna pe un loc de muncă din timp trebuie să fie deja format pe la 18-19 ani. Acum, aceşti copii foarte bine formaţi pleacă. Se duc în Aglia, se duc în Germania, se duc în America la burse. Este un exod de lux. Acesta este un lucru palpabil. De aceea, nu aş vrea să fiu el cel care pune întrebarea: „dar de ce pleacă tinerii *atît de tineri* în străinătate“? E o întrebare pe care o las în vînt.

O Academie precum aceasta de la Sighişoara – sau un sistem *de asemenea academii – ar contribui la menţinerea muzicienilor valoroşi în România?*

Absolut. Curiozitatea de a avea schimburi de experienţă, de a compara într-un mod pozitiv este necesară şi este omenească. Cînd sînt vacanţe, trebuie să se întîmple altceva decît în timpul anului de studiu. Rămîi fixat pe subiect, trebuie să reîncepi în toamnă şi să mergi mai departe; însă vara poate ai nişte impulsuri, nişte idei... Nimeni nu poate să pretindă că în două săptămîni poţi forma un elev. Copiii ăştia vin de undeva, de la şcolile lor; ce se întîmplă aici este un fel de altoi. Care cîteodată prinde, cîteodată nu. Este exact ca în natură. Însă este foarte necesar. Noi, cei care am mers la cursurile lui Sergiu Celibidache, ştim bine că el nu avea timp să se ocupe de fiecare; dar cîteodată o frază a lui parcă îţi deschidea o lume. Asta sperăm şi noi să facem. Prin ricoşeu. Foarte important este ca tinerii să înceapă să gîndească în mod individual şi structurat. Să li se dea nişte istrumente de gîndire cu care ei lucrează mai departe cu propria lor sensibilitate, cu propria lor cultură, cu propria lor educaţie. Aceste stimulente sînt foarte necesare. Ieşirea din cotidian.

Nu aveţi impresia că ce faceţi dvs. reprezintă o mică picătură într-un ocean greoi, n-aţi avut senzaţia, în toţi aceşti ani, că e o zbatere zadarnică?

Mi s-au mai pus întrebări de genul acesta; chiar la Radio România mi s-a spus „dar ce încăpăţînat sînteţi!“. Hai să analizăm cuvîntul ăsta, *încăpăţînat*. Aici, la Sighişoara, se întîmplă un lucru foarte personal şi, în momentul în care te încăpăţînezi, te poziţionezi *contra* a ceva. Poziţia asta nu o avem, nu sînt contra nimănui; însă în contextul general este un pol de mare linişte care pare aproape absurd. Locul e senzaţional pentru această muncă pe care o facem. Prin anii care s-au investit s-au creat nişte drumuri, nişte reflexe, nişte competenţe, iar cînd ieşim afară, cînd ne dăm jos din cetate, nu mai e atît de simplu. Îţi dai seama că ai trăit într-o situaţie privilegiată. Însă această situaţie privilegiată *trebuie* creată pentru ca acest tineret să aibă un punct de referinţă. Fiindcă ei, dacă au trăit o dată aşa ceva, or să se întrebe în altă parte: „de ce trebuie să stau eu în haosul ăsta?“. Asta ar putea fi o lege a creşterii unui tînăr, să aibă puncte de referinţă. Nu e vorba numai de meserie, e vorba şi de disciplină socială, de comportament, de vocabular...

Dincolo de lecţiile de măiestrie, se creează şi legături umane între participanţii la Academie? Există o continuitate?

Se creează, bineînţeles. În categoria asta de vîrstă, copiii vor să vadă mult, să încerce o grămadă de lucruri, să întîlnească cît mai mulţi maeştri, dacă se poate cît mai celebri... Însă relaţiile umane rămîn, fiindcă foarte mulţi revin aici, iar cei care s-au dezvoltat mai rapid şi sînt deja profesionişti bine văzuţi rămîn în contact cu noi. În acel moment îmi dau seama de cît timp se întîmplă lucrul ăsta, cînd cineva îmi spune „nu mă mai cunoaşteţi? am fost la Sighişoara în anul...“ Nu, nu îl mai cunosc, a trecut atîta timp. Uneori mă întrebam dacă nu cumva am eu probleme de memorie, dar nu... Adevărul e că pe aici au trecut sute de elevi, de-a lungul anilor, aproape o mie... Că această activitate s-a împămîntenit în România este un lucru extraordinar, care dovedeşte cît era de necesar. Între timp au apărut şi alte asemenea academii de vară, ceea ce e un lucru foarte bun. Nu am avut timp nici să văd, nici să compar, aud din cînd în cînd totuşi ecouri pozitive, de genul „la Sighişoara e lux“. Nu e nici un lux, e un lucru de durată. Această „încăpăţînare“ despre care vorbeam dă şi roade. Foarte des, în momentul în care ai investit foarte mult, nu mai dai înapoi. Academia Sighişoara a devenit totuşi o parte foarte importantă în viaţa mea şi a celor care mă înconjoară şi care mă ajută foarte mult. De aceea am impresia că ne întărim din ce în ce mai mult. Faptul că oficialităţile elveţiene sprijină această activitate reprezintă pentru mine o recompensă suficientă. Pentru că aceste oficialităţi sînt obligate să judece extrem de obiectiv lucrurile.

a consemnat Mircea VASILESCU

■ ■ ■

PUBLICITATE

INSTITUTUL
CULTURAL
ROMÂN

Evenimente
ICR Paris 2012 (selecţie)

Salonul international de carte de la Paris:
mese rotunde, lansări de carte, concert,
librărie românească

Expoziţia „Scris în cărbune“
a artistei Gabriela Lupu

Festivalul „Nopţi baroce“
la Palais du Béhague

Conferinţa „Autour de l'identité roumaine.
Quelques réflexions historiques“,
susţinută de Lucian Boia

Spectacolul „Toujours ensemble“,
de Anca Visdei, Théâtre de l'Opprimé, Paris

Forţa Elveţiei este acceptarea celuilalt

– interviu cu Jean-Hubert LEBET, ambasadorul Elveţiei –

Aflat în România doar de un an, Excelenţa Sa Jean-Hubert Lebet, ambasadorul Elveţiei la Bucureşti, a participat la deschiderea Academiei Sighişoara. L-am întîlnit înaintea concertului inaugural şi am avut o conversaţie substanţială, din care transcriem aici cîteva pasaje.

De ce sprijină Ambasada Elveţiei Academia Sighişoara?

Prim parte a răspunsului este instituţională. Ambasada Elveţiei nu are activităţi culturale proprii, aşa încît susţine activităţi pornite din iniţiative private sau ale unor organizaţii culturale. Aşa este cazul şi cu iniţiativa dlui Alexandru Gavrilovici şi a autorităţilor locale de aici. A doua parte a răspunsului este afectivă: pentru că e un lucru extraordinar, e o poveste superbă. Dl Gavrilovici a sosit în Elveţia în anii '70, a fost adoptat cu o uşurinţă care azi mă face să visez, a reuşit la Berna o carieră muzicală de excepţie, apoi şi-a amintit de ţara sa de origine şi a încercat să facă ceva pentru ea cu mijloacele dobîndite cu ajutorul elveţienilor.

Acest tip de activităţi culturale – desfăşurate într-un oraş de provincie care nu are instituţii culturale permanente – poate contribui la transferul de know-how *dinspre Elveţia spre România?*

Oameni prost plătiţi,
care îşi fac munca cu pasiune.

Cu siguranţă. În Elveţia au loc acum două festivaluri în oraşe care nu au nici un fel de tradiţie culturală, ci mai degrabă una turistică – Verbier şi Gstaad – şi care îşi inventează acum o identitate culturală foarte folositoare în termeni de marketing, pentru că adaugă ceva la imaginea acestor două staţiuni montane. Pentru Sighişoara, Academia e o şansă enormă, în primul rînd datorită calităţii muzicale excepţionale a participanţilor. Sper ca autorităţile locale şi judeţene să înţeleagă ce şansă extraordinară au datorită dlui Gavrilovici – care face o întreagă muncă de logistică şi organizare – şi să facă de asemenea tot ce depinde de ele pentru a continua acest eveniment muzical. De aceea am venit acum la Academia Sighişoara – pentru a-mi arăta respectul faţă de ce se întîmplă aici de 19 ediţii şi pentru a asigura sprijinul nostru pentru viitor.

Spuneaţi că Ambsada Elveţiei nu are activităţi culturale proprii. A existat, pînă acum cîţiva ani, o antenă a Fundaţiei Pro Helvetia...

Pro Helvetia există în continuare. După căderea Zidului Berlinului, a fost o şansă extraordinară de a deschide antene noi – între care şi cea din România – aşa cum, recent, au fost deschise antene în unele ţări arabe, de pildă. În Elveţia însă, după cum ştiţi, există patru culturi, fiecare cu specificul şi caracteristicile sale, aşa încît activităţile culturale ţin în mare măsură de competenţa cantoanelor. Fundaţia Pro Helvetia a fost înfiinţată în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial dintr-un impuls de naţionalism pozitiv, dacă pot spune astfel – acela de a „federa" cantoanele în jurul valorilor culturale ale Elveţiei. Cea mai mare parte a Fundaţiei se desfăşoară în exterior. Dar fiindcă are o activitate culturală sistematică, după un anumit program, rămîne foarte mult loc pentru iniţiative private de promovare culturală, cum este şi fundaţia care organizează acest eveniment de la Sighişoara. Dar scopul final nu este ca Elveţia să finanţeze activităţi culturale în România; România însăşi trebuie să-şi finanţeze programele culturale şi să-şi pună în valoare extraordinarele bogăţii umane, culturale, muzicale. Sînt mirat că statul român alocă atît de puţini bani pentru instituţiile culturale. E păcat. Experienţa noastră în Elveţia ne arată că, dacă neglijăm cultura, identitatea, tradiţia şi continuitatea, nu e bine pentru ţară.

În România există, de asemenea, un bogat calendar de activităţi culturale finanţate de autorităţile locale ori de sponsori privaţi. Credeţi că un asemenea model e funcţional?

Cu siguranţă, dar sînt necesare mai multe mijloace pentru formarea operatorilor culturali şi pentru instituţii, care trebuie să reziste. Există multe orchestre regionale foarte bune, există muzee de o bogăţie incredibilă, dar nu dispun de fonduri suficiente. Am avut şansa să fiu asociat organizării unei expoziţii de ceasuri elveţiene aflate în muzeele româneşti. S-au adunat ceasuri din 16 instituţii muzeale şi expoziţia a fost foarte simpatică şi foarte interesantă, pentru că există cîteva ceasuri de mare valoare, dar şi multe ceasuri simple şi modeste, dar care au în spate poveşti interesante şi care au parcurs istoria. Dar starea colecţiilor nu e prea bună. Ele sînt îngrijite de oameni prost plătiţi, care îşi fac munca cu pasiune. Conservarea colecţiilor e foarte precară şi, deci, e problematică pentru generaţiile viitoare.

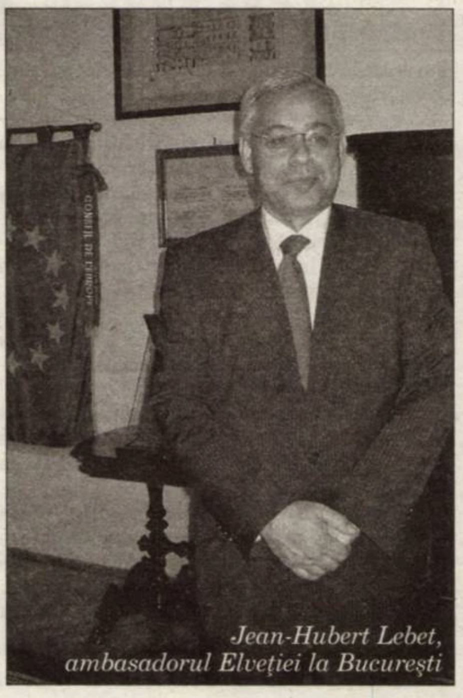

Jean-Hubert Lebet, ambasadorul Elveţiei la Bucureşti

Nu există soluţii
în alb şi negru.

După căderea comunismului, în România se căutau modele: modelul suedez, modelul japonez etc. La un moment dat s-a spus că România poate deveni „o Elveţie a Estului". Credeţi că modelul elveţian este exportabil?

Mi-e teamă de cîte ori aud formule precum „Elveţia Estului" sau „Elveţia Americii Latine" sau „Elveţia Africii", pentru că toate aceste experienţe au sfîrşit rău... Ruanda, de pildă, era numită „Elveţia Africii"... Nu cred că modelul elveţian e exportabil. Cred că fiecare ţară trebuie să-şi definească singură ce anume corespunde mentalităţii, istoriei şi culturii sale şi să găsească formula cea mai bună pentru a se guverna. Elveţia are totuşi o istorie zbuciumată, chiar dacă acum e percepută pozitiv datorită felului în care convieţuiesc diferitele comunităţi şi culturi. Ultimul mare război intern, între catolici şi protestanţi, a avut loc destul de recent, în 1847... Fiecare generaţie a luptat pentru a construi Elveţia. Ceea ce face forţa Elveţiei este acceptarea celuilalt. A trăi împreună presupune un efort. Ceea ce funcţionează la noi este tocmai acceptarea diversităţii: disponibilitatea de a-l asculta pe celălalt. Apoi, compromisul: nu există soluţii în alb şi negru, ci întotdeauna trebuie găsită o soluţie de compromis. Asta vine şi din faptul că în Elveţia comunităţile sînt foarte mici şi a existat mereu teama de vecini şi necesitatea de a face alianţe cu ceilalţi. Şi apoi, există această mare diversitate culturală. Faptul că găsim soluţii împreună nu înseamnă că renunţăm la convingerile proprii – dimpotrivă, fiecare îşi păstrează convingerile profunde – ci doar că încercăm să găsim reguli pentru a putea convieţui. Nu e simplu, e nevoie de multă muncă pentru asta.

a consemnat Mircea VASILESCU

Sala Festivă a Primăriei din Sighişoara

Academia Sighișoara 2012 – program

Miercuri, 1 august, ora 20,
Sala Primăriei
Gala Concert
Helena Winkelman, vioară
Dana Ciocarlie, pian
Lucrări de Franz Schubert, György Ligeti, György Kurtag, George Enescu şi Helena Winkelman

Joi, 2 august, ora 20,
Sinagogă
Concert
Solişti din Berna

Vineri, 3 august, ora 20,
Sala Primăriei
Concert
Alexandru Gavrilovici, vioară
Viniciu Moroianu, pian
Lucrări de George Enescu

Sîmbătă, 4 august, ora 20,
Biserica Mănăstirii
Concert
Solişti din Berna, Orchestra de cameră
Lucrări de Antonio Vivaldi

Duminică, 5 august, ora 20,
Sala Primăriei
Concert
Cvartetul Leonor

Luni, 6 august, ora 20,
Sala Primăriei
Concert
Carte Blanche, Adrian Pop

Marţi, 7 august
Excursie

Miercuri, 8 august, ora 20,
Sala Primăriei
Concert
Adelheid Litschauer, violoncel
Tünde Kurucz, pian
Imre Rohmann, pian
Alexandru Gavrilovici, vioară
Lucrări de Franz Schubert şi Zoltan Kodaly

Joi, 9 august, ora 20,
Sala Primăriei
Concert
Imre Rohmann, pian
Botond Kostyak, contrabas
Alexandru Gavrilovici, vioară
Jaime Huertas, violă
Alvaro Huertas, violoncel
Lucrări de Franz Schubert, Claude Debussy şi Thomas Reiner

Vineri, 10 august, ora 20,
Sala Primăriei
Concert
Marie Trottmann, harpă
Ivanka Zahirovic, flaut
Vladimir Lakatos, violă
Mircea Palade, violoncel

Vineri, 10 august, ora 18,
Sala Primăriei
Muzică de cameră cu Vladimir Lakatos
Lucrări de George Enescu şi Claude Debussy

Sîmbătă, 11 august, ora 18,
Sala Primăriei
Concertul studenţilor

Duminică, 12 august, ora 18,
Sala Primăriei
Concertul studenţilor

Luni, 13 august, ora 20,
Sala Primăriei
Concertul final al Festivalului 2012

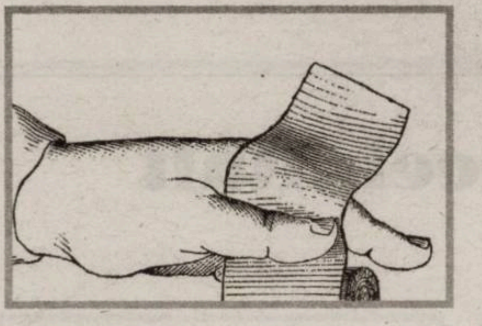

Iulian COMANESCU

oameni şi **etichete**

Maşina naţională

Nemţii au cel puţin trei, de la Mercedes la BMW şi apoi la Volkswagen – de fapt, cam orice realizează se revendică cu succes de la arhetipul *maşină germană*. Japonezii fac ce fac şi ajung la fiabilitate, consum redus, siguranţă, energii nepoluante. Maşina naţională a americanilor e mai degrabă un oraş, pe nume Detroit, cu toate conotaţiile de industrialism şi, mai apoi, criză economică, în timp ce a italienilor e caroserie, aparenţă, de la Ferrari la Lamborghini, dar şi cînd se compactează în redesignul nepretenţiosului Fiat 500. Numai noi avem Dacia. Şi numai Dacia. În ce măsură şi mai ales în ce fel e aceasta o emblemă şi un mit constitutiv pentru România?

Primul mod de a răspunde la această întrebare se leagă de a citi printre rîndurile de mai sus. Glorioasele naţii cu care ne-am comparat au mai multe mărci. Nemţii, de exemplu, se pot lăuda cu o categorie, mai degrabă decît cu un brand/nume/element unic. La ei există doar genul proxim şi diferenţa specifică, „maşină germană“, şi nu vreo floricică individualizantă, de felul celor care le plac specialiştilor în branding. De înţeles, dacă ne gîndim că două dintre numele pomenite mai sus înseamnă „Căruţe cu Motor Bavareze“ *(Bayernsche Motor Wagen)* şi „Maşina Poporului“ *(Volkswagen*, apropo, născută la îndemnurile lui Hitler, împreună cu o schemă de subvenţie etatistă gen CAR). Nemţii se pot lăuda că au participat la crearea categoriei, priceperea tehnică e parte intrinsecă din identitatea lor naţională, la fel cum americanii se identifică cu producţia în stil mare, de masă, cu iz de zgură şi tone de oţel, iar italienii au, zice-se, porniri estetizante. Prin contrast, la noi, a te identifica cu o maşină naţională unică, cu nume figurat, şi nu descriptiv, e puţin altceva. Dacia noastră atîrnă la butoniera României ca un mărţişor, ca un brizbriz, în loc să facă din patria noastră vreun soi de zeitate feminină în costum naţional, dar cu role la opinci, centaur auto cam cum e Germania. De meditat, prin comparaţie, şi la modul cum un alt neam (parţial) germanic a îngurgitat o altă categorie, *ceasurile elveţiene*, ca pe o componentă intrinsecă, intimă, a propriei identităţi. Să zicem deci că Dacia-mărţişor e pentru noi o marcă a identităţii mai degrabă adăugată, surprinzătoare, feminină, faţă de simbioza naţiilor industriale cu propriile produse, fie maşini sau nu. Iar asta se datorează unicităţii produsului, speciei cu care ne identificăm, faţă de genurile acaparate de *ei, civilizaţii*.

Dar, pe de altă parte, nu e chiar aşa de rău să nu fii posesorul genului/categoriei, fiindcă un nume ornamental gen Dacia, pentru un obiect-metaforă univocă, e ceva mai uşor de înţeles ca personificare naţională, la fel ca monarhia faţă de republică.

Atît despre unicitate, fiindcă există şi un al doilea mod în care putem răspunde la întrebarea de la început. E vorba de atributele Daciei, pe care le transmitem, prin ricoşeu mental, asupra României (şi pe dos, că aşa e cu miturile). Varianta originară, aşa-numita *Berlină*, mai cunoscută ca *1300* sau *1310*, era ieftină, rudimentară, depăşită, incomodă, urîtă, dar funcţională, greu (şi în acelaşi timp uşor) de stricat, tolerantă cu diferite abuzuri. Şi mai era ceva: o copie (fiindcă originarul nu e deloc original aici, e Renault 12), deci mutant, clonă, ceva mai vag, mai nedefinit decît lucrurile care vin pe lume pentru prima oară. Şi, în fine, cumva, cea mai romanţioasă însuşire a Daciei Berline, aşa cum s-a văzut dinspre Europa, a fost longevitatea incomparabilă cu orice model din lumea civilizată. E drept, cine a fost în Turcia profundă a avut puternice flashback-uri de la puzderia de Renault 12 (Toros, li s-a zis acolo), care au fost şi ele fabricate pînă prin 1999, la vreo 20 de ani după ce fabrica-mamă a oprit producţia, dar asta nu face parte din mitul nostru constitutiv, cel cu Dacia. Aici şi acum, nu putem decît să sesizăm, într-o oarecare măsură, ce sens are pentru noi înşine maşina naţională, şi mai puţin cum funcţionează ea ca dispozitiv de imagine prin alte părţi. Dacă companiile ar poseda într-un mai mare grad ceva numit autoironie, probabil că Berlinei şi acestui stadiu al identităţii naţionale simbolizat de ea i s-ar potrivi la fix o altă epifanie întîmplătoare a specificului naţional, refrenul „Noi o scoatem la capăt“ al Vank-ului.

În fine, deoarece identitatea naţională se pupă cu genealogia şi fiindcă Renault a restartat business-ul românesc, Berlina e doar fondatorul dinastiei, care se ipostaziază într-un descendent meritoriu, *Loganul*. Aici lucrurile sînt suficient de clare încît să le recapitulăm pe repede înainte: lansare în 2004 la preţ de dumping, testare a pieţelor occidentale, care nu erau vizate iniţial, succes internaţional instantaneu, ironii, adoptare totală. În ţara în care pînă şi canibalii politici îşi stau în gît unii altora, fără ca nimeni să poată înghiţi pe nimeni pe la referendumuri, Majestatea Sa Dacia a II-a „Logan“ e o progenitură regală neverosimil de reuşită, care aduce cu ea suflul modernizării, al schimbului de generaţie şi presimţirea unei izbînzi asupra vremurilor vechi, dinainte de 1989. Fiindcă timpul românesc nu e ca ceasul elveţian, ci un fel de mlaştină, care începe să se răzbune brusc şi să ne tragă înapoi.

Dacia noastră atîrnă la butoniera României ca un mărţişor.

***Iulian Comanescu** este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

■ ■ ■

trecerea prin reviste

● THE GUARDIAN, 1 august 2012

După Carlos Fuentes şi Ray Bradbury, plecaţi dintre noi în acest an, un alt mare scriitor ne-a părăsit: Gore Vidal. Avea 86 de ani. Spicuim din necrologul publicat de *The Guardian:* „Cîştigător al National Book Award în 1993, Vidal a fost un scriitor prodigios: peste 20 de romane, dintre care o satiră transsexuală, *Myra Breckinridge*, o comedie neagră, *Duluth*, şi o serie de ficţiuni istorice. Vidal a scris peste 30 de scenarii pentru cinema şi televiziune şi a avut două mari succese pe Broadway: *Visit to a Small Planet* şi *The Best Man*, dar opera sa majoră a fost, poate, propria lui viaţă, o aventură întinsă dincolo de graniţele literaturii, între Hollywood, Broadway, Washington şi Napoli, cu contacte printre cele mai importante figure politice şi artistice americane ale timpului său. Vidal, care a afirmat odată «am cunoscut pe toată lumea, dar nu i-am cunoscut pe nici unul», i-a dat lui J.F. Kennedy ideea pentru înfiinţarea Peace Corps, a fost chemat să rescrie scenariul la *Ben-Hur*, a candidat fără succes şi pentru Congres, şi pentru Senat, şi s-a bătut cu Norman Mailer. Referindu-se la atitudinea acestuia faţă de femei, a afirmat că există «o progresie logică» de la Henry Miller, prin Norman Mailer, la Charles Manson. La un dineu newyorkez din 1977, Mailer i-a aruncat în faţă un pahar de whiskey după care i-a tras un pumn. «Iar ai rămas fără cuvinte, Norman?», i-a replicat Vidal, omul de la care-au rămas multe vorbe memorabile: «N-am ratat nici o oportunitate de a face sex sau de a apărea la televizor». De altfel, Vidal a refuzat întotdeauna să-i judece pe oameni conform cu orientarea lor sexuală, spunînd: «Nu există homosexuali, există doar acte homosexuale». După ce a afirmat că a făcut sex cu mii de bărbaţi şi, poate, de femei, cînd a fost întrebat dacă prima sa experienţă sexuală a fost hetero sau homo, a răspuns: «Am fost prea politicos să întreb». Vidal a susţinut întotdeauna că relaţia lui de 53 de ani cu Howard Auster a fost platonică.“ **(M. C.)**

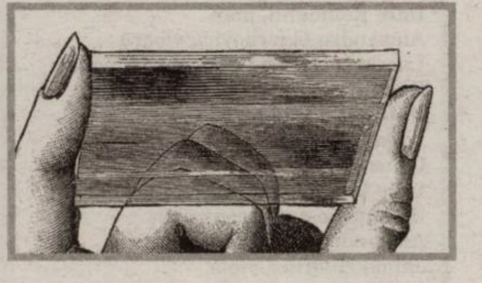

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe **sticlă**

Nu, nu a murit Adrian Copilul Minune

Săptămîna trecută, miercuri, se stingea la Viena una dintre cele mai talentate pianiste române, Mihaela Ursuleasa. A doua zi, marele dirijor Paarvo Järvi anunţa acest lucru pe contul lui de Facebook, apoi ştirea a fost dată pe cîteva site-uri culturale internaţionale (*artsjournal.com*, de exemplu), iar, la sfîrşitul zilei, informaţia ajungea şi pe site-urile ziarelor din România. Am urmărit în acea seară infatigabilele noastre televiziuni de ştiri şi nici una nu sufla o vorbă despre dispariţia Mihaelei Ursuleasa. Şi nu, nu era o perioadă de efervescenţă a ştirilor „importante“ (considerate importante de oamenii de televiziune de la noi), care ar fi putut să pună în umbră tragedia de la Viena. Nu fusese nici o descindere a mascaţilor în locuinţele interlopilor, nici o demisie, nici o hîrjoneală recentă a politicienilor români. Cel mai important material difuzat în seara zilei de joi la televiziunile de ştiri – dacă ar fi să ne luăm după frecvenţa cu care apărea şi după timpul acordat – era despre un concurs de alergare pe tocuri la care participaseră nişte bucureştence în ziua respectivă. Foarte tîrziu, după ora 12 noaptea, a apărut la Antena 3 ştirea despre moartea Mihaelei Ursuleasa, dar doar scrisă pe *crawl*.

În 1996, Pierre Bourdieu observa, într-o celebră emisiune care apoi a fost transcrisă în volumul *Sur la télévision*, că jurnaliştii de televiziune au nişte ochelari speciali (la noi se numesc „ochelari de cal“) care îi fac să vadă anumite lucruri, şi nu altele: ei selectează informaţia exclusiv după principiul senzaţionalului şi al spectaculosului, umplînd timpul de antenă cu o mulţime de fapte diverse. Numai că de data aceasta aveam şi doza de senzaţionalism: o tînără frumoasă şi talentată româncă moare în condiţii neelucidate. Dar iată că nici acest senzaţionalism ieftin nu le-a aprins vreun beculeţ oamenilor de televiziune de la noi. De ce? Pentru că ochelarii speciali de care vorbea Bourdieu nu filtrează informaţia numai în funcţie de spectaculos. Jurnaliştii români de la canalele de ştiri văd numai ceea ce sînt învăţaţi să vadă şi ceea ce e după chipul şi asemănarea lor. Restul nu există pentru ei şi, prin urmare, nici pentru televiziunile pe care le păstoresc. Cine mai e şi Mihaela Ursuleasa asta? Nu au auzit niciodată de ea, nici măcar pe vremea cînd trăia în România şi era un „copil minune“ al pianului. Dacă însă i s-ar fi întîmplat ceva unui alt „copil minune“ (chiar dacă fals – fals copil şi fals minune), Adrian, nu ar fi pregetat să facă ample materiale despre nenorocirea care a dat peste sărmanul artist. La televiziunile româneşti, cîntăreţii de muzică uşoară, populară sau chiar manele sînt numiţi „artişti“, în vreme ce adevăraţii artişti nu există.

Mihaela Ursuleasa a rămas necunoscută publicului larg.

Tot Pierre Bourdieu vorbea despre „circulaţia circulară a informaţiei“: oamenii de televiziune sînt într-o perpetuă concurenţă şi se iau unii după alţii. Altfel spus, funcţionează în turmă. Dacă un canal a dat un subiect şi tu nu-l dai înseamnă că l-ai ratat. Odată difuzată o ştire, chiar şi de un singur post, ea devine de interes pentru celelalte posturi. O mare parte a activităţii jurnaliştilor de ştiri se bazează mai degrabă pe urmărirea a ceea ce fac ceilalţi, „de la concurenţă“, nu atît pe urmărirea efectivă a realităţii.

Aşa s-a întîmplat şi în cazul morţii pianistei Mihaela Ursuleasa. Odată intrată, timid, ştirea la un post, a doua zi de dimineaţă toate televiziunile o aveau la emisiunile informative. Dar, desigur, doar ca fapt divers: a murit o pianistă tînără la Viena. Nimic despre extraordinarul ei talent sau ceva care să explice telespectatorilor în ce a constat valoarea care a fost aplaudată pe mari scene ale lumii. Aşa stînd lucrurile, chiar şi după moartea ei, Mihaela Ursuleasa a rămas la fel de necunoscută publicului larg din România. Ce ne interesează pe noi adevăratele valori? Noi rămînem cu maneliştii, interlopii şi politicienii noştri şi asta ne e de ajuns.

P.S. Pentru a fi corect, trebuie să spun că, după ce am scris acest articol, am văzut totuşi, week-end-ul trecut, un material bun despre Mihaela Ursuleasa într-un jurnal TV. Nu era la o televiziune de ştiri, ci la PRO TV.

■ ■ ■

Oana TACHE

La Praid: antropologie pe fundul unei mări evaporate

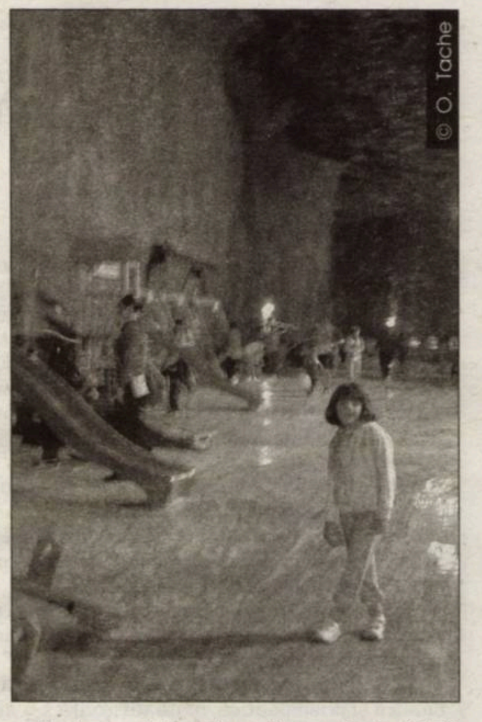

Infecţie virală/bacteriană a căilor respiratorii, bronşită, faringită, laringită, traheo-bronşită, otită, amigdalită, rinofaringită, pneumonie interstiţială – 186 de reţete strînsesem în cinci ani şi jumătate pentru doi copii născuţi şi crescuţi în Bucureşti. O bună parte din aceşti ani mi i-am petrecut fragmentaţi în ore de administrat tratamente, scăzut febre, cozi la doctori, analize, perfuzii pe paturi de spital cînd cu una, cînd cu cealaltă şi de vreo cîteva ori cu amîndouă fiicele în spital.

Am mers la Praid la sugestia naşilor noştri – pentru ei era al patrulea an cînd făceau climatoterapie în salină cu copiii şi erau mulţumiţi – treceau peste răceli fără antibiotice.

Cu chiu, cu vai ne-am instalat la Pensiunea Sohaj, descărcînd jumătatea din casă pe care o luaserăm cu noi pentru cele 14 zile de la Praid. I-am cunoscut, politicos, şi pe ocupanţii celorlalte 14 camere, spre seară, cînd ne înghesuiam în bucătăria generoasă, de altfel, a pensiunii.

Domnul Nagy Imre a construit pensiunea în 2007. Aşezată pe malul drept al Tîrnavei Mari, pe o uliţă lăturalnică, cu o curte cu gazon îngrijit, loc de joacă pentru copii, miniteren de fotbal, terasă pentru grătar, pensiunea avea în acea seară 21 de oaspeţi: copii plus părinţii lor – 1,5/medie/copil.

Jos, în salină

Se ajunge cu autobuzul pînă la un moment dat şi apoi coborînd cele vreo 200 de trepte.

Sînt două uşi de aeraj care separă curenţii de aer şi moderează presiunea. Mirosul de sare devine mai puternic cu fiecare treaptă coborîtă, iluminatul slab oboseşte ochii şi ascute celelalte simţuri: tropăitul paşilor pe scările de lemn, icnetele şi ofurile obosiţilor timpurii se disting din rumoarea colectivă care umple culoarul către mină. Frigul îţi îngheaţă spatele năduşit de rucsac şi de aglomeraţia din autobuz. Am stat în beznă vreo două minute, cît a durat drumul cu autobuzul şi apoi am coborît repede, de teama puhoiului de oameni care năvălea dinăuntru. N-am scăpat, ne-a luat valul şi ne-am trezit înşiraţi pe trei cozi în faţa unor aparate de taxat ca cele de la Metrorex; apoi au urmat scările.

În sfîrşit în salină! Aerul e rece şi sărat, răcoarea creşte şi-mi scutură trupul, e o lumină slabă care îmi chinuie ochii şi un zgomot de voci amestecate îmi bulversează auzul. Pornim şovăind să descoperim locul: dungi albe neregulate străbat în modele bizare griurile pereţilor, tavanele sînt prea înalte ca să le ajungă lumina, rămîn întunecate, podeaua – tot de sare – e lustruită de mii de paşi şi urmează desenul pereţilor. Zeci de mese şi bănci din lemn se întind de-a lungul pereţilor; apoi leagăne, o cafenea suspendată pe acoperişul unei cabane de lemn, în care funcţionează un magazin de nimicuri chinezeşti.

Un fluier scurt, o comandă din care nu pricep nimic, iar un fluier şi acum aud clar „Hai la sport!“. Un bărbat blond îmbrăcat într-un tricou mulat fluieră şi merge grăbit în fruntea unei cete de copii. În urma lui încep să se adune şi adulţii. Se îndreaptă cu toţii către o scobitură în peretele de sare. Spiritul de turmă ne împinge şi pe noi în scobitură, în ritmul fluierului.

La gimnastică

Cu rucsacul în spate, cu ambele mîini ocupate de copii, mă strecor pe lîngă un gard să-l văd mai bine pe „comandantul“ adunării. O mare de ochi sînt aţintiţi asupra lui şi-i sorb cuvîntele, apoi îi imită mişcările. Comenzile sînt rostite întîi în limba maghiară şi apoi într-o română cu accent unguresc. Îmi atrage atenţia un îndemn-comandă „incă o dată!“ (i cu punct, nu cu căciulă).

Primele rînduri sînt ocupate de copii: băieţi năzdrăvani bucuroşi să sară ca mingea, să alerge pe loc cu genunchii la piept, fetiţe roz şi mov, cu părul prins în biluţe, cordeluţe şi agrafe asortate pufăie conştiincioase la executarea genuflexiunilor.

Apoi sînt bunicile şi bunicii, „mămăiţele“ şi „tătăiţii“. O doamnă blondă, cu părul ridicat în bucle-sarma într-un coc fixat către creştetul capului, şi-a împodobit ochii şi obrajii cu un roz – pastel în ton cu treningul mulat peste coapsele şi pîntecele generoase. Face rotiri de bazin alături de soţul ei grizonant şi cu ochii pe nepoţelul Luca de 5 ani. Vecină cu ei, mamaia lui Mariusică îşi aranjează strîns basmaua cu flori maro pe fond verde, geantă de vinilin peste pulovărul de PNA pe care-l trage cuminte peste fusta de stofă ce-i acoperă genunchii crăcănaţi de reumatism – totul în aşteptarea unui exerciţiu mai cuviincios. În ciuda frigului din salină, mătuşa sexagenară celibatară a Mariei poartă un maieu lejer de bumbac pe sub care se zbat anapoda sînii slobozi, la săriturile ca mingea. Aceştia atrag privirile tulburate de ochelari ale Ţîţîitului din rîndul din faţă, care a rămas oarecum înţepenit la prima jumătate a genuflexiunii, cam la nivelul zbaterii.

Uriaşul apetit al majorităţii oamenilor
şi sîrguinţa cu care cărau zilnic mîncare în mină.

În planul trei s-au aşezat familiştii şi tinerii înalţi. Îmbrăcaţi lejer, în ţinute sport, cu trupurile tonifiate pe sub echipamentele cu etichete evidente, îndeplinesc fără efort cerinţele instructorului. O frumoasă brunetă mătură podeaua cu pletele ei lungi, la aplecările în faţă cu genunchii întinşi. În spatele ei s-a format o minigalerie de băieţi care au renunţat la exerciţii în favoarea unor cutii de bere şi acum admiră picioarele dezgolite ale fetei ce se continuă cu un trup zvelt şi un bust din ce în ce mai plin, odată cu exerciţiile de respiraţie.

Un nou grup de tineri gălăgioşi se apucă cu poftă de treabă: par a fi în vizită în salină, judecînd după hainele lor sumare. Băieţii se descurcă, fetele stau greu în echilibru pe sandalele cu platforme înalte, dar nu renunţă nici măcar atunci cînd trebuie să facă fandări laterale în fuste mini.

Fluier final!

Marea înfulecare

Gospodinele grijulii descarcă lăzile frigorifice şi umplu mesele cu şniţele, chiftele, sandvişuri, sucuri, ceaiuri. Mulţimea se risipeşte pe la mese şi se porneşte… marea înfulecare. Cei mai modeşti se mulţumesc cu sticksuri, pufuleţi şi Cola de pe la chioşcuri. Mormane de coji de seminţe se înalţă în faţa rozătorilor gălăgioşi. În salină nu se fumează. Bărbaţii fac mizerie, femeile strîng, tomberoanele se umplu.

Locul de gimnastică se umple de jucători de badminton, zeci de fluturaşi străbat aerul sărat cu cele mai nebănuite traiectorii. Pentru cele şase mese de ping-pong, s-au făcut deja campionate. Jucătorii sînt concentraţi şi pasionali: aleargă, transpiră, se bucură, înjură. La o masă, o bătrînică şi-a expus o colecţie de fluiere de lut emailate în formă de pasăre, la 5 lei bucata. Vecină cu o tînără contabilă care ţăcăne tastele laptopului, o femeie între două vîrste vinde flori şi animăluţe croşetate. Nu vorbeşte româneşte, scrie preţul şi-l arată oricui întreabă orice: alte culori, alte modele – răspunsul e invariabil: 20!

Gardul lîngă care mă aşezasem să privesc sportul împrejmuieşte Muzeul salinei. E o cameră semicirculară, în ai cărei pereţi scobiţi stă, luminată şi protejată cu sticlă, povestea cronologică a minei, ilustrată cu machete, unelte şi imagini. Explicaţiile sînt scrise în patru limbi: maghiară, germană, română şi engleză.

Îmi propun să vizitez biserica, dar ne opresc noii prieteni de la pensiune, copiii intră în joc cu ceilalţi şi se îndepărtează mergînd către Grădiniţă – patru mese cu foi, creioane, lipici şi sare colorată, unde două tinere vînd momente de linişte pentru părinţi.

Între timp, fluierul strînge lume pentru o nouă repriză de gimnastică. De această dată ne alăturăm. Frigul dispare şi o senzaţie plăcută de căldură îmi stăpîneşte muşchii. Respirăm, respectînd indicaţiile instructorului şi îmbălsămăm tractul respirator cu sare. Alternanţa momentelor de exerciţiu fizic intens cu cele de pauză pentru respiraţie are efecte imediate: bine, relaxare, tonus.

Tratamentul climatoterapeutic s-a întins pe 18 zile a cîte minim patru ore petrecute în salină, cu pauze duminica. Programul lui „incă o dată“ se desfăşura în trei reprize, în fiecare dimineaţă, şi era cel mai aşteptat moment de *entertainment*. Pe lîngă mişcarea binefăcătoare, doamnele coafate cu volum şi echipate în trening, un pantalon cu dungă plesnit pe fundul unui domn serios, la o genuflexiune, şi imaginea *live* a altuia fidelă *trend*-ului din cîntecul lui Mărgineanu „în trening şi pantofi cu cioc“ şi cu toc au făcut parte din terapia pentru antrenarea buneidispoziţii.

Într-o zi s-a oprit curentul exact cînd introduceam cartela în aparatul de taxat. În lumina slabă de avarie am schimbat cîteva vorbe cu angajatul minei. Spunea că în lunile iulie şi august intră zilnic 5000 de persoane. Jumătate sînt copii între 1 şi 10 ani.

De Sf. Ilie, biserica din salină a reuşit să oficieze slujbe pentru trei rituri creştine: catolici, ortodocşi şi evanghelişti, dar doar în două limbi – română şi maghiară. Ziua aceea a fost apogeul vînzărilor de cărţi, iconiţe, rozarii, cruciuliţe, tămîie, mir şi fitile, de parcă toată suflarea salinei urma să se mîntuiască odată cu micile suveniruri sfinţite. Femeile îşi acopereau, cucernice, capetele plecate la rugăciune cu basmale, batice, pălării de soare (ale lor sau ale copiilor) şi aşteptau binecuvîntarea pe limba lor.

Uluitoare au rămas pentru mine uriaşul apetit al majorităţii oamenilor şi sîrguinţa cu care cărau zilnic mîncare în mină. Prima grijă la coborîrea în salină era să-şi ocupe o masă (cele de la gimnastică erau aproape VIP), ca apoi să-şi întindă merindele şi să mănînce în neştire, cu scurte pauze de sport. Roşii, castraveţi, ardei, ceapă, şuncă, brînză, salam, parizer, şniţele, chiftele, ouă fierte, pateu, conserve de peşte, termosul cu cafea, sticla cu ceai, punga cu seminţe, faţa de masă, cuţitul, furculiţele, şerveţelele umpleau lăzile frigorifice, rucsacurile sau sacoşele de rafie. Cele trei chioşcuri şi cafeneaua se aprovizionau zilnic cu saci de pufuleţi, snackuri, chipsuri; pînă la prînz nu mai găseai nimic.

Proba de rezistenţă (pentru care ne antrenează respiraţia profesorul „incă o dată“) are loc cînd trebuie să ieşim la suprafaţă. Scările se înmulţesc, cam 200. Noroc că sînt prevăzute cu spaţii de repaos, iar pînă la staţia de autobuz dai de o cramă şi de un restaurant „împinge tava“ ce-şi trimite vestitorii olfactivi pînă spre scări. Fasolea cu cîrnaţi sau cu afumătură e parfumul *signature* al bucătarului, apoi distingi, pe măsură ce te apropii, prăjeală de şniţele şi cartofi şi, cîteodată, aburi de ciorbă cu borş şi leuştean. N-am încercat niciodată, dar muşterii erau destui.

Vizavi de mină, restaurantul Teleki (deschis de urmaşii unui fost director al minei) îmbie oaspeţii cu bucate ungureşti: gulaş, papricaş, supă de cartofi cu tarhon, şniţel de vită cu chimen, păstrăv prăjit, supă de vişine, papanaşi, găluşte cu prune. Şi te apuci să comanzi, iar ospătarul recapitulează grijuliu comanda, mai ales că eşti român: „trei supă, doi peşte, un ciorbă, doi papanaşi, doi găluşte cu prune“.

Enjoy!

Oana Tache *e mamă şi economistă.*

Cu ochii-n 3,14

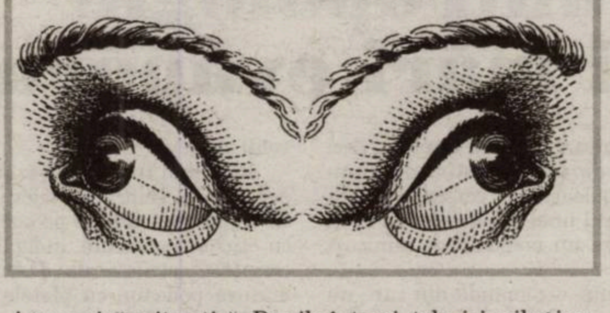

CEL PUŢIN DEOCAMDATĂ, OMUL NU POATE REZISTA FĂRĂ ŢĂRIŞOARĂ PE HIMALAYA

■ Înainte de a spune adio, cel puţin deocamdată, numelor de firme (vezi numerele precedente), ofer amatorilor un ultim buchet, din Strehaia, Reghin şi Botoşani: Clubul Văcarilor SRL, Belşug Comerţ SRL, Motivat SRL, Mica Baroană Com Mixt SRL, Domeniul Mihai Eminescu SRL, Raul Pavaje SRL, Bunicuţa SRL, Lumina Lacului SRL, Exclusiv Dame SRL, Caterinca Com SRL, Reforma SRL, Good Pigs SRL, Sandu Monumente SRL, Concept Temporar SRL, Euromunca SRL, Începătorul SRL, Deliciu Pop SRL, Tencuieli Faţade Văruieli SRL, Ciocanul Buclucaş SRL, Huligans SRL, Patru Martie 77 SRL, Gigi Claxon SRL, Stingătorul SRL, Doar Mama SRL, Om SRL, Drăguţu Mixt SRL, Transcom Fiii Fulgerului SRL, Găseşte-mi Inima SRL, La Mitică Catering SRL. (**D. S.**)

■ M-am interesat pe site-urile ştiinţifice, şi omul nu poate rezista fără somn mai mult de 11 zile. Prin urmare, Connect-R minte cînd cîntă „Eu vara nu dorm“. (**M. C.**)

■ De parcă nu ne-ar fi ajuns criza identitară, criza economică şi criza politică, biata ţărişoară s-a mai trezit pe cap şi cu o criză aritmetică. De zile întregi, televiziunile şi politicienii numără poporul şi nu le iese. Între timp, poporul a fost declarat învins prin KO. (**M. V.**)

© C. Tudor
hi,
my name is
glass!

■ Dacă auziţi la radio noul single al trupei Paraziţii şi vă atrag atenţia versurile „Acum vreţi pe Himalaya / Nu vă mai place la Sinaia“, să ştiţi că nu l-am inspirat eu. Cîntecul e despre nişte fete. (**M. C.**)

ÎN ULTIMUL TIMP, TOŢI CEI PREZENŢI ACOLO (LA SOL) ÎNTREABĂ PERSONALUL DE BORD: „CETĂŢENII IDIOŢI PAR DECENŢI?“

■ Cine spune lucruri rele despre doctorii din România, în general, evident, greşeşte, suferind de mania generalizărilor suficiente. Eu, una, avînd de-a face cu breasla mai mult decît altădată în ultimul timp, am întîlnit nu numai reprezentanţi ai lor care nu au vrut să-mi ia bani, ci şi unii (e drept, un caz...) care mi-au împrumutat ei, mie bani atunci cînd nu am avut destui la mine ca să-mi plătesc o analiză mai costisitoare. (**I. P.**)

■ De curînd, la Londra, vizitatorii de la Tate Modern au asistat în direct la sinuciderea unui bărbat de 40 de ani. Un martor a declarat că toţi cei prezenţi acolo l-au văzut pe cel care s-a aruncat în gol de la balcon, dar s-au gîndit că era vorba despre un *performance* extrem. Ori arta contemporană a devenit din ce în ce mai curajoasă, ori moartea a devenit o operă de artă. (**A. M. S.**)

■ Gimnasta americană Gabrielle Douglas (campioană olimpică la individual compus) e răsfăţată cu porecla Veveriţa Zburătoare. Înainte s-o văd la paralele n-am înţeles de ce. După ce s-a urcat pe bîrnă mi s-a părut că nu e tocmai nepotrivită. Cînd a evoluat la sol mi-am dat seama că e chiar bun acest nume de scenă. După săritura la cal am uitat că o mai cheamă şi altfel. (**M. M.**)

■ În Sintra, în faţa casei unde-a stat Andersen în timpul călătoriei lui în Portugalia din vara lui 1866, se opreşte un cuplu. Ea îl întreabă pe el (în portugheză): „Auzi, cine-a fost tipul ăsta?“. El: „Un navigator... ăăăă, un scriitor“. Cred că lui Andersen i-ar fi plăcut mai mult prima variantă. (**L. V.**)

■ Un copil de 11 ani a reuşit, zilele trecute, să ajungă singur şi fără nici un act cu avionul de la Manchester la Roma. S-a ţinut de un cuplu, a trecut de controlul paşapoartelor odată cu ei, ca-n filme, fără să prezinte vreun act şi fără să fie întrebat ceva. Abia după ce avionul a decolat, personalul de bord a înţeles că Liam Corcoran e „singur cu jetu'“. L-au repatriat cu acelaşi avion, noroc că nu şi-a pus în cap şi să sară la Roma cu paraşuta. (**S. S.**)

■ Printre comentariile pro- şi anti-Băsescu, pe un site, cineva îndemna cetăţenii să voteze pentru demisie, ca să „oprească astfel Jihadul dus contra cîinilor“. Unde dai şi unde crapă. (**S. G.**)

■ Un băiat de numai 20 de ani pe nume Răzvan Martin (orfan de tată şi abandonat de mamă pe cînd avea doar cîţiva ani, după cum se poate afla dintr-o poveste emoţionantă publicată de *Gazeta Sporturilor)* a obţinut o medalie de bronz la haltere după o absenţă românească de pe podiumul olimpic de 16 ani. Băiatul acesta a stabilit pînă acum 40 de recorduri naţionale şi a devenit campion balcanic, european şi mondial, dar fireşte că puţini au auzit de el, de vreme ce ştirile sportive de la TV ne vorbesc, de ani de zile, doar despre fotbalişti alcoolici şi preşedinţi de cluburi mitocani sau idioţi. (**M. C.**)

■ Cu ocazia referendumului, am şters vreo 30 de „prieteni“ din lista mea de pe Facebook. Dintre aceia pe care nu ştii de unde să-i iei, atunci cînd îţi dau *request,* însă îi accepţi pentru că par decenţi. Ei bine, nu sînt. Tot am cîştigat ceva! (**A. P.**)

DE BUNĂ SEAMĂ, ASTFEL DE INTERPRETĂRI EXPLICĂ PEŞTERA MIORITICĂ

■ Am auzit pe la România TV că după ştiri ni se va spune „vremea exactă“. Ştiam că înainte de ştiri se spunea ora exactă, iar rubrica meteo era totuşi doar o prognoză căreia înainte i se mai zicea şi *timpul probabil.* De bună seamă însă că astăzi vremea e oricum mai exactă decît sînt vremurile care, între timp, au devenit probabile. (**A. M.**)

■ La această Olimpiadă, am descoperit ce sport minunat este scrima. Ce păcat că avem astfel de revelaţii doar din patru în patru ani! (**A. P.**)

■ După ce a concertat în oraşul croat Pula, cîntăreaţa Inna a postat pe Twitter: *„Pula was amazing tonight!“*. Mă întreb cum ar fi putut să formuleze altfel, ca să nu se nască interpretări în rîndul fanilor din România. Eventual, „Cetăţenii oraşului Pula au fost minunaţi în această seară!“? (**A. P.**)

■ La Rechinu, o şaormărie de pe lîngă Sala Palatului. Un tip cu burtă, cămaşă albă şi pantofi de manelist comandă şaorma în faţa mea. „Pe asta a doua să o faci iute.“ „Să pun şi ardei?“, întreabă şaormarul. „Da, frate, pune. Pune şi boia. Şi piper. Mai pune ardei. Da, da, hai, mai pune. Mai pune piper.“ Şaormarul face deja ochii mari: iute-iute, dar ăsta exagerează. Tipul se explică: „Frate, aia e pentru şeful meu, ăsta nu a mers la vot, dă-l în p... mea. Pune, frate, acolo, pune ardei“. (**C. G.**)

■ Săptămînile astea Sharon Stone va filma în Peştera Bolboci. (**M. C.**)

■ Aflat pe teren cu studenţii, colaboratorul nostru, dl profesor Vintilă Mihăilescu, ne transmite următorul mesaj: „O adresă post-mioritică: Comuna Dor Mărunt, strada Intrarea Sistemului“. (**M. V.**)

PUBLICITATE

Cel mai bun
JURNAL CULTURAL
luni - duminică, ora 21.00
TVR CULTURAL
www.facebook.com/TVRCultural

Biblioteca „ASTRA“
— SIBIU —

Biblioteca „ASTRA"
– SIBIU –

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)
DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEȘU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE ■ Anul IX ■ nr. **444** ■ 16-22 august 2012 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

Maria IORDĂNESCU
lasă-ți copiii să vină la tine 11

ANDREI PLEȘU
„Note, stări, zile“
pagina **3**

CRISTIAN GHINEA
„A naibii libertate de exprimare“
pagina **12**

Interviu cu scriitorul
MARIUSZ SZCZYGIEL
pagina **20**

Plagiatul

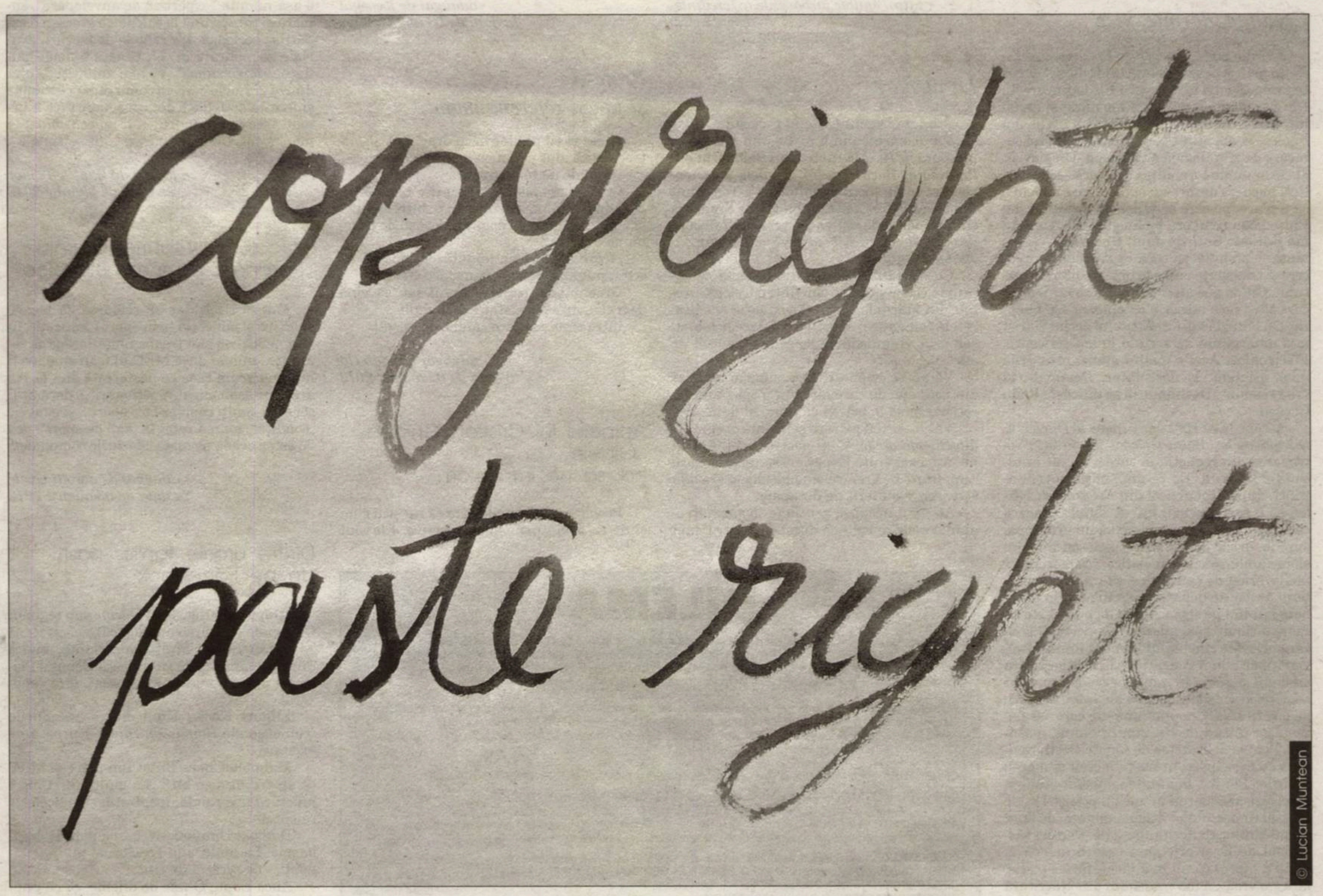

© Lucian Muntean

„Ghilimelele sînt o împestrițare dezagreabilă.“
Marchizul DE SADE

Redacția DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 București ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

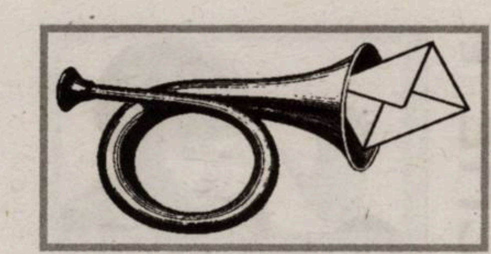

DILEMATICI DIN TOATE ȚĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

> „– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
> – Unde ai citit asta?
> – În toate cărţile bune..."
> (WILLIAM FAULKNER – „LECȚIA DE CHIMIE")

COBORÎTE DE PE SITE

Articolul lui Andrei Pleșu, „Ce știi să faci?"

Să scriu?

Nu ştiu despre ce aş putea scrie, dar cîteva idei tot am: despre un fel de far pe care să-l vedem chiar şi cînd sîntem orbiţi de propria vanitate şi apartenenţa la o ideologie, un fel de fotoliu pe care oricine se poate reculege în linişte, despre ceva ce a fost şi este adevărat şi totuşi o părere bine argumentată. În rest, putem discuta despre felurite teme, despre omul secolului XXI, mai miop decît oricînd (deh, genele astea nu se pot transmite la infinit la următoarele generaţii, şi asta într-o stare ancestrală, aproape perfectă). Dar şi ajută?

În orice caz, textele maestrului Andrei Pleşu mă trezesc, îmi pun neuronii la muncă mai mult decît cititul unui nou roman sau incursiunile prin galeriile de artă.

adăugat de Rau Adrian
la data de 07 august 2012

Articolul lui Radu Cosașu, „Propunere de monitorizare"

Credințe, dorințe, vise

În iulie 2007, am citit în *Evenimentul Zilei* un articol despre concertul Rolling Stones ce urma să aibă loc în cîteva zile la Bucureşti. Am citit şi m-am mirat. M-am mirat şi m-am întrebat de ce m-am mirat. Într-un tîrziu, am înţeles. M-am mirat pentru că acel articol oarecare de ziar degaja entuziasm. Un ziarist, al cărui nume l-am uitat azi, scrisese un articol bucuros despre un subiect care se vedea că îi place, pe care se vedea că îl stăpîneşte. Entuziasmul lui era molipsitor. Eh, fix asta mă mirase. Entuziasmul. Bucuria. Competenţa. Un om făcea ceea ce îi producea plăcere şi transmitea asta prin toate literele textului. Cît de des aţi întîlnit aşa ceva? Un om care să-şi facă meseria cu plăcere. Cu bucurie. Cu entuziasm. (...) Articolul acelui ziarist m-a determinat să scriu o lungă scrisoare. Electronică. Acel e-mail a ajuns, prin grija unor prieteni, la destinatar. Destinatarul mi-a răspuns. Destinatarul se numeşte Radu Cosaşu.

Astăzi, la al 1001-lea număr al *Dilema & Dilema veche,* Radu Cosaşu îşi anunţă retragerea din redacţia în care a lucrat în ultimii 20 de ani. De ce am simţit nevoia atunci, după acel articol din *Evenimentul Zilei,* să îi scriu tocmai lui? E simplu. Pentru că Radu Cosaşu m-a învăţat să-mi urmez pasiunile, oricît de antagonice, să-mi îngădui slăbiciunile, oricît de molatice, să-mi ironizez ideile, oricît de categorice, să-mi cultiv prietenii, oricît de depărtaţi, să mă iau la plimbare hai-hui pe străzi, oricît de bucureştene. Pentru tandreţea, adesea insuportabilă, cu care priveşte cinema-ul. Pentru infinitele exerciţii de admiraţie pe care le-a redactat, cu creionul şi guma în mînă, pe seama marilor sportivi şi marilor meciuri ale lumii. Pentru generozitatea Chaplin-iană cu care îşi povesteşte colegii de *Dilema,* prietenii, mătuşile. Pentru delicateţea de sonata Beethoven-iană cu care îşi (re)trăieşte mereu şi mereu iubirile. Pentru bunătatea Mîşkin-iană cu care se aşază mereu în miezul poveştilor, de fapt, al confesiunilor sale imaginare, de fapt, al imaginilor confesiunilor sale. Pentru răspunsul acela şi prietenia care îi urmează. Pentru faptul că nu m-a lăsat, fără s-o ştie, fără s-o vrea, să mă transform într-o acritură blazată, învăţîndu-mă, involuntar, incontestabil, cum e să simţi şi totodată să spui că simţi. Pentru că a fost, cîndva, şi a rămas, mereu, Batman-ul puştiului din mine. Îi şi îmi promit să nu trăiesc niciodată altceva decît viaţa mea, pe străzile oraşului meu, printre oamenii timpului meu, alături de personajele imaginaţiei mele şi a tuturor celor care mai cred/doresc/visează în creion, gumă şi emoţia de a le mînui.

adăugat de mihaibrezeanu
(http: / / unbtc.iarbaverde.ro / credinte-dorinte-vise)
la data de 02 august 2012

album dilematic Iaromira Popovici

La plecare

Stimate Domnule Radu Cosaşu,

Vă urmăresc din anii '60, din studenţia începută în 1967 la rubrica lui Belphegor din *Informaţia Bucureştiului*. Pilulele dumneavoastră m-au făcut să-mi placă şi mai mult filmele şi să frecventez Bibliotecile Franceză şi Italiană, unde se iţea pervers capitalismul interzis nouă cu *À bout de Souffle* sau *Zabriskie Point*.

Cu incitanta rubrică din *Cinema* ce cuprindea comentariile cinefilului Colea Cureliuc din Mărițeia Mică *(O tempora!)* şi săltăreţele comentarii sportive, am trecut mai uşor prin vremurile cîinoase ale „iepocii de aur".

Vă apreciez onestitatea angajamentelor din tinereţe, de care aţi avut grijă să nu faceţi caz şi să le priviţi cu umor şi detaşare!

Vă citeam cu plăcere şi încîntare opiniile din *Dilema veche*. V-aţi păstrat echilibrul şi nu aţi exagerat. Experienţa unor situaţii complicate pe vremea cînd ideologia era *alfa* şi *omega* v-au ferit de derapaje.

Aţi avut nespusa gentileţe să găzduiţi opiniile mele în rubrica dumneavoastră, fapt pentru care m-am simţit extrem de onorat.

Dilema veche nu va mai fi aceeaşi dacă plecaţi din ea. Bănuiesc cumva şi motivele! Vă mulţumesc, Domnule Radu Cosaşu, că ne-aţi bucurat cu scrisul Dumneavoastră!

Cu multă consideraţie,
dr. Gheorghe Neguţ

adăugat de joenegut
la data de 08 august 2012

Protestez
și fac și referendumum

citesc şi eu pe cineva cu drag fără să cîrtesc, adică sînt ca un cizmar, în condiţii
normale de temperatură
în 2005 am ieşit total dintr-o bibliotecă
admiraţia mea este aşadar întrebabilă
dar nu-l luaţi pe domnul Cosaşu de pe felia mea de tort
please legaţi-l de mînuţă de maşina de scris, puneţi-i peisaje frumoase cu
Groenlanda, scrieţi-i fiului său să vină degrabă, are de existat foarte mult
între timp voi face cabine de vooot!

adăugat de saab ela
la data de 03 august 2012

Articolul lui Cristian Ghinea, „Gigele, hai să ne împăcăm"

Problema cu băncile este că nu ştiu cum şi de ce devin personaje colective. Ele sînt nişte instituţii, nişte abstracţii. Băncile nu pot fi spînzurate de picioare în fum de ardei, iar dacă ai face asta cu conducerile lor, tot ce ai obţine ar fi conducători mai proşti. Asta e marea dilemă a statelor care au salvat şi vor mai salva bănci. Pentru că băncile, de fapt, sînt conduse de Gigei. Gigei care îşi pun economiile acolo şi vor dobîndă pentru ele, Gigei care au bani în fonduri de pensie şi vor să li se sporească, ca să le ajungă atunci cînd se retrag, fonduri care devin acţionari şi investitori în bănci, tocmai pentru că, nu-i aşa, băncile păreau o investiţie sigură. Băncile sînt azi una dintre cele mai proaste investiţii cu putinţă, iar dacă percepţia asta nu se schimbă, tot sistemul financiar intră în colaps. Problema hazardului moral e reală, dar soluţia nu e deloc simplă, şi sigur nu e cu fum de ardei. Iar Gigel nu e deloc victimă, să fim serioşi. Am văzut duşmanul şi sîntem noi.

adăugat de Stanciu Adrian
la data de 20 iulie 2012

Articolul Iaromirei Popovici, „Discuții inutile?"

Cutremure

Primăriile au demarat (în scop electoral) programe de izolare a blocurilor (mai ales a celor la vedere, pe marile artere).

În sectorul 6, pe Iuliu Maniu, lucrările sînt „în curs" la cîteva blocuri ce au fost avariate în 1977 şi apoi „consolidate". Am aflat, cu acest prilej, că primăriile sînt scutite de a realiza chiar şi obişnuita „expertiză tehnică", pe care orice cetăţean care vrea să-şi repare casa trebuie să o facă. Şi, inerent, consolidarea respectivă. Se pare că se realizează o aşa-numită „expertiză de anvelopare", sumară şi care amînă la calendele greceşti o expertiză serioasă. Iar rablele de blocuri, avariate şi reparate în '77, capătă o nouă hăinuţă „antiseismică". Vă mai amintiţi de una dintre glumele care circulau după cutremur şi febrila activitate de „consolidări" ce a urmat: Zice Ion, mîndru – Mi-au consolidat şi mie blocul. L-au dat cu var „antiseismic"!

adăugat de Banica Teodor
la data de 29 iulie 2012

Articolul lui Gabriel Giurgiu, „Paranoia cu inele olimpice"

Fain articol, dar aş remarca că bazele sportive şi educaţia prin sport („educaţia fizică" adică) nu sînt treaba ronţăitorilor de seminţe... numai dacă MEC-ul (sau cum s-o fi numind acum ceea ce păstoreşte dna E. A.) are doar asemenea „funcţionari"... dacă ar fi condiţii, mulţi copii ar face sport... şi cînd zic „condiţii", nu mă refer la „săli de sport"... că de astea avem, pe toate islazurile comunale...

adăugat de dorolti vasile
la data de 06 august 2012

Dintre urările fanilor noștri de pe Facebook

„După plebicist, 1001 *Dileme* sub regimul Caragiale (ediţiune antologică)"

Victor Şolea: Mulţi ani înainte, multe dileme înainte! Şi să vă trăiască Domnul Pleşu cel puţin o mie de ani bisecţi, fără reparaţii!

Iuliana Neciu: Unul dintre brandurile frumoase ale României! Sînt bucuroasă că existaţi!

Manuela Chera Buta: Îmi place şi MIE că aţi trecut de o MIE. La mulţi ani! Conjunctură favorabilă, inspiraţie şi articole reuşite!

Daniela Dinulet: 1001 – ca nopţile cu basme! La mulţi ani! La cît mai multe nopţi – de scris şi de citit.

Anca Lupu: O mie de dileme. Şi cu cea de azi o mie una! Cred că va trebui să continuaţi...

Tamara Gheorghiu: La mai multe numere!

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR ● Mircea VASILESCU (redactor-şef) ● Luiza VASILIU (editor conţinut web)

RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF
Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU ● Andrei PIPPIDI ● Oana STOICA ● Cătălin ŞTEFĂNESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU

CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Daniela POLIANSCHI

ABONAMENTE ŞI INFORMAŢII: Zirkon Media ● tel.: 0730.190.899, număr cu tarif normal în orice reţea telefonică, orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@zirkonmedia.ro

PUBLICITATE: Ionela DANA ● tel.: 0730.190.808 ● e-mail: ionela.dana@media-point.ro
DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Mircea CIOBOTARU
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Alin BENEA
DIRECTOR VÎNZĂRI: Mircea IONESCU

Tiraj 12.650 ● Tipărit la Tipomedia Bucureşti

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de
Adevărul holding

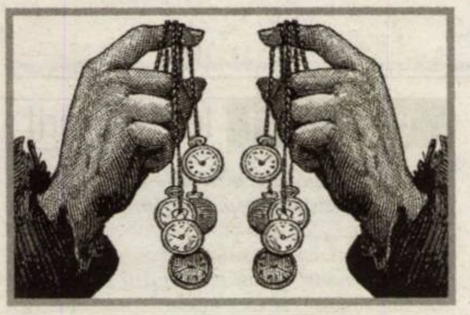

Andrei PLEŞU

nici **aşa**,
nici **altminteri**

„Aşa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici aşa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note, stări, zile

Sibiu, într-o zi de august din 2012

Am spus şi am scris, de mai multe ori, că Traian Băsescu e departe de a fi preşedintele ideal. Că e un campion al inadecvării, un nărăvit al obiceiului de a-şi pune toată lumea-n cap, un amestec de sentimentalism şi agresivitate, o natură frustă, mereu în pericol de a face gesturi şi declaraţii nepotrivite. De la o vreme, constat, nu fără o anumită perplexitate, că nu l-am citit cum trebuie. Adversarii săi politici au reuşit să mă convingă că, dincolo de defectele lui, omul e de o anvergură aproape cosmică. E, asemenea personajului din faimoasa poezie a lui Victor Vlad Delamarina, „ăl mai tare om din lume“. Dintr-un garaj prăpădit, fără telefon operativ, evacuat de la Cotroceni de Guvern, Parlament şi o bună parte din popor, Traian Băsescu pune zilnic în mişcare ţara şi, am putea pentru ca să spunem, mapamondul. Uniunea Europeană e o mică sectă de fraieri, care reacţionează prompt la manevrele lui destabilizatoare. (Ale lui şi, fireşte, ale „clicii“ de pîrîcioşi trădători, manevraţi, tot de el, ca nişte guguştiuci decerebraţi.) Băsescu are o putere transinstituţională. Îl slujesc, tremurînd, dl Barroso, dna Reding, Angela Merkel, Curtea de la Veneţia (de Curtea Constituţională a României nu mai vorbim), Statele Unite, o sumedenie de miniştri şi ambasadori occidentali şi mai toate publicaţiile de prestigiu ale lumii: *Der Spiegel, Frankfurter Allgemeine Zeitung, The Economist* etc. Toţi şi-au făcut un program de viaţă din susţinerea lui Traian Băsescu şi urmăresc, cu sufletul la gură, peripeţiile referendumului dîmboviţean, lucrînd, în ascuns, pentru invalidarea lui. Dar chiar şi unii miniştri ai Guvernului inamic (şi nu oricare, ci tocmai cei de la Administraţie şi Interne) sînt agenţi sub acoperire ai preşedintelui suspendat. Individul e de nestăvilit. Serviciile secrete sînt la picioarele lui. Plagiatul prim-ministrului e o făcătură a machiaverlîcurilor sale politice. A reuşit, prin malversaţiuni subtile, să doboare moneda naţională, să gonească investitorii străini, să blocheze activitatea Guvernului. Rămîne de văzut dacă nu cumva a pus la cale şi seceta. Nu se mai poate face nimic pentru scoaterea lui din joc. Singura speranţă rămîne colonelul Dogaru, care promite să îl detroneze printr-un bine organizat haos popular. Pînă atunci, abia dacă mai putem îngăima mici obrăznicii: îi spunem, cu o ironie zdrobitoare, „simplul cetăţean din garaj“ sau „cetăţeanul în tricou albastru“. Dl Ponta e, după spusele preşedintelui interimar, „intimidat“, iar preşedintele interimar e atît de tulburat încît şi-a uitat engleza. Se zvoneşte că, în viitorul apropiat, Traian Băsescu ar putea cîştiga şi alegerile din America. Încet-încet, încep să fiu mîndru de a fi contemporan cu o asemenea stihie dezlănţuită.

Sibiu, în altă zi de august a aceluiaşi an

Cum bine se ştie, sînt, orice-aş face, un „intelectual al lui Băsescu“. Pînă să ajungă el preşedinte, şi eu, şi Liiceanu, şi Patapievici, şi Cărtărescu, şi alţi cîţiva din aceeaşi categorie eram nişte neica-nimeni. El ne-a inventat, ne-a făcut oameni, ne-a pus pe piaţă. Lunar, trecem pe la casieria prezidenţială şi încasăm mari sume de bani, pe care le bine-merităm prin publicarea unor ample poeme omagiale. Opiniile noastre nu sînt ale noastre. Sînt ale lui. Am trăit în mizerie şi anonimat pînă prin 2005, cînd ne-a ajutat Dumnezeu şi am devenit, peste noapte, „băsişti“. Aşa stînd lucrurile, vom dispărea din cultura autohtonă odată cu el. Pînă atunci însă, înotăm, euforici, în privilegii. Cel puţin aşa se spune. Nu e limpede despre ce privilegii e vorba. Nici Editura Humanitas, nici Colegiul Noua Europă, nici revista *Dilema* nu sînt cadouri prezidenţiale şi nu consumă bani publici. Iar Patapievici a fost numit la ICR înainte să fi apucat să scrie vreun rînd encomiastic despre „marele om“. Cît despre averi, nu putem nici măcar visa la recompensele financiare ale unor vedete mediatice din „opoziţie“. Dar asta e! Vom gravita veşnic în jurul patronului nostru, marele manipulator al obositei noastre gîndiri...

Nici Editura Humanitas, nici Colegiul Noua Europă, nici revista Dilema *nu sînt cadouri prezidenţiale.*

Uneori, totuşi, mă cuprinde invidia. În ciuda prestaţiilor noastre neruşinate, n-am ştiut să obţinem ceea ce, cu siguranţă, ni s-ar fi cuvenit. În această privinţă „intelectualii lui Antonescu-Voiculescu“ au fost mai eficienţi. Au muncit, e drept: s-au zbătut, „au muşcat“ (vorba lui Mircea Diaconu) seară de seară, ani de-a rîndul, din portretul duşmanului, dar măcar s-au ales cu cîte ceva: au ajuns miniştri, consilieri prezidenţiali (interimari), şefi de televiziune, comentatori politici emeriţi. Noi nu ne-am gîndit, de pildă, să ne plasăm copiii în posturi de secretari de stat, să obţinem mandate de ambasadori sau să le prelungim pe cele deja obţinute, prin mici complicităţi cu un premier plagiator sau cu un preşedinte nevrotic. Noi am rămas nişte „mediocrităţi poleite“, nişte „aşa-zişi“, nişte lingăi păguboşi. „Intelectualitatea“ noastră, culpabilă prin ea însăşi, nu poate spera să se ridice la nivelul de rafinament şi fineţe spirituală al unor iluştri viitori academicieni ca Şova, Surupăceanu, Bănicioiu, Chiţoiu, Gust sau Haşotti. Dar chiar dacă e vorba de „adversari“, contemplăm cu amărăciune destinul unui distins profesor universitar care, după lupte seculare în arena Antenei 3, a ajuns şeful diplomaţiei locale, pentru a fi evacuat scurt, după cîteva săptămîni, „cu felicitări“. Va fi înţeles, poate, că a fost tratat ca simplă carne de tun academică, că, de fapt, cei pentru care a combătut nu dau doi bani pe el şi că nu e destul să ajungi în posturi înalte. Contează puţin şi în ce companie ajungi să le ocupi. Aviz amatorilor! Ferocitatea militantă nu e, întotdeauna, rentabilă. Eşti pus pe tuşă fără ezitare, dacă aşa o cer „enteresele partidului“...

13 august 2012

■ ■ ■

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

TVR se reformează?

„CATINDATUL *(hotărît):* Ştii s-o scoţi? Scoate-mi-o!

IORDACHE: N-ai idee cum ţi-o scot; pînă să clipeşti din ochi, o dată, pac!...“

I.L. Caragiale, *D'ale carnavalului*

Să lăsăm puţin deoparte vuietul absurd al politichiei post-referendum şi să nu lăsăm să treacă neobservat un eveniment semnificativ pentru post-gîndirea societăţii româneşti şi a conducătorilor de care avem parte: Consiliul de Administraţie al TVR a decis să închidă TVR Cultural. Cînd bîzdîcul reformei loveşte în politicieni şi manageri, nu-i de glumă: se taie orbeşte. Şi se invocă ritos „eficienţa“.

Carevasăzică, pentru a reduce din enorma datorie istorică a instituţiei, noua conducere a TVR a decis să renunţe la TVR Info şi TVR Cultural. Ceea ce e complet stupid. Întîi, pentru că cele două canale funcţionau cu costuri mult mai mici decît celelalte (deci nu din cauza lor s-a sărit calul datoriilor), iar apoi pentru că, dacă vrea să-şi ia în serios misiunea publică stabilită prin lege, televiziunea noastră, a tuturor, exact pe aceşti doi piloni ar trebui să se sprijine: pe furnizarea unor emisiuni informative de bună calitate, neutre şi cu ştiri relevante pentru interesul public (atenţie, am scris „interesul public“, nu „interesul publicului“!) şi pe programe cu conţinut cultural şi educativ. Adică – după mintea mea, dar şi conform legii – TVR ar fi trebuit nu să desfiinţeze, ci *să dezvolte* cele două canale. De ce nu s-a desfiinţat TVR 2, de pildă, care n-are nici un profil, n-are personalitate, n-are public-ţintă, nu e nici „al doilea canal generalist după TVR 1“, nici altceva, deşi unele programe sînt bune? Cîteva emisiuni de acolo ar fi putut trece în grila TVR Info (care oricum le dădea în reluare), altele s-ar fi integrat foarte bine în schema de la TVR Cultural, iar ce rămînea putea fi desfiinţat fără regrete, căci e plin TVR 2 de emisiuni de umplutură. Şi ar fi fost mult mai bine pentru toată lumea. Başca bugetul bunicel care s-ar fi împărţit între cele două canale „de nişă“ şi, astfel, s-ar fi putut finanţa şi dezvolta mai multe producţii (informative şi culturale) proprii. De ce nu s-au publicat mai întîi pe site-ul instituţiei – nu doar în numele transparenţei, dar şi al bunului-simţ, căci e vorba de o televiziune susţinută din bani publici – niscaiva situaţii financiare, ca să vadă poporul pe ce s-au dus mai mulţi bani: pe *Jurnalul cultural* sau pe programele de divertisment (care, oricît s-ar chinui, nu pot rivaliza cu cele de la PRO TV)? pe vreun talk-show cu scriitori şi artişti sau pe achiziţii de filme de serie B şi blockbustere (pe care oricum le dau televiziunile private înainte)? pe dreptul de redifuzare a vreunui spectacol de teatru antologic cu mari actori ai anilor '70 sau pe contracte cu case de producţie „independente“? Şi, după ce se publicau asemenea cifre, n-ar fi fost nevoie de o oarecare reflecţie, de un pic de dezbatere pe tema „ce vrem să fie televiziunea publică“? Ar fi fost, cred, nu doar normal şi civilizat, dar şi mult mai *eficient:* ar fi apărut idei de reformă mai bune şi mai substanţiale decît tăierile de programe concepute de cîţiva inşi într-un birou şi supuse apoi la vot, pe repede-înainte, într-un Consiliu de Administraţie format din oameni amestecaţi: unii care chiar au habar de televiziune, alţii trimişi de partide să ocupe un loc, iar alţii care au idee despre televiziune, dar pentru ei partidul e mai important.

Sigur, mi se va spune că sînt naiv (şi am pretins eu că nu sînt?...), că la TVR buboiul era umflat de mult, că trebuia, mă-nţelegi, o intervenţie chirurgicală rapidă („ştii s-o scoţi?“...), că acolo se toacă bani de mult şi că mulţi s-au înfruptat din plăcintă ş.a.m.d. Păi tocmai de-aia. În plus, povestea asta cu vaca de muls numită TVR trebuie corelată cu cîteva fapte reale: televiziunea publică n-a fost, în toţi aceşti ani, doar un tocător de bani, a produs şi programe bune, a avut şi performanţe, are în continuare destui profesionişti adevăraţi. (Dar, din păcate, tăcuţi: Moise Guran i-a îndemnat acum cîteva luni să „iasă la bătaie“ şi să-şi apere instituţia. Îndemnul i-a fost urmat de o dureroasă tăcere.) Despre toate acestea nu se discută nimic: conducerea a decis „să se eficientizeze“ şi aşa rămîne, că de-aia e conducere, nu?

Problema e că nu se va eficientiza nimic şi nu se va reforma nimic: e un simplu plan comod prin care se revine la o realitate instituţională anterioară, aparent mai simplu de gestionat: TVR 1, TVR 2 (care cică va deveni TVR 2 Cultural), TVR Internaţional. Plus TVR 3, aşa-zis regional (un alt canal fără nici un profil, ce să mai vorbim de audienţă...). Nici măcar nu i se poate pune în cîrcă actualului Consiliu de Administraţie toată harababura adunată acolo în ani întregi: i s-a zis să taie că e groasă, a tăiat cum (nu) s-a priceput. Pentru că legea de funcţionare a TVR e esenţialmente proastă (şi iniţiativele de îmbunătăţire au eşuat), pentru că partidele politice (care *decid* pe criterii clientelare conducerea şi îşi bagă nasul cît pot în decizii) au folosit TVR ca pe o jucărie utilă la ocazii, pentru că sindicatele lucrătorilor au fost şi ele anti-reformă şi n-au protestat pentru respectarea profesiei lor (ci pentru alte motive), pentru că ambiguitatea funciară a televiziunii publice a fost jucată pe degete după caz şi după interes (cînd face lucruri de interes public i se reproşează că n-are audienţă, cînd vrea să cîştige audienţă i se dă la cap că nu se îngrijeşte de interesul public) – în fine, pentru toate acestea şi pentru multe altele, ne-am ales fără TVR Cultural şi fără TVR Info. E stupid. TVR Cultural n-avea, evident, audienţă – dar era bine că exista: într-o ţară în care copiatul la bac e sport de mase şi modelele de comportament ale majorităţii tinerilor sînt barosanii cu bani, măcar era un refugiu pentru minoritatea care vrea să judece şi să trăiască normal. TVR Info putea deveni un post de ştiri onest – o contrapondere la televiziunile private care sub eticheta „de ştiri“ aruncă de fapt în neant propagandă şi trăncăneli numite preţios *talk-show*-uri.

Să urăm, aşadar, succes reformei TVR. Să stăm liniştiţi la locurile noastre (cum bine ne-a îndemnat tovarăşu' în decembrie 1989) şi să chibiţăm mai departe joaca de-a referendumul şi de-a mini-recensămîntul. TVR Cultural? Un moft elitist! Misiunea publică a TVR? Hai, dom'le, te credeam om serios...

■ ■ ■

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Şcoală şi sport

„Imnul Americii" s-a auzit de 44 de ori (scriu articolul în dimineaţa ultimei zile de concurs) la această olimpiadă. Au dominat copios în atletism, nataţie, gimnastică, baschet şi în atîtea alte sporturi. Comentatorii îi tot prezentau pe sportivi ca studenţi acolo, studenţi dincolo. Normal, mi-am zis. Vîrsta sportului de performanţă este pe undeva pe la douăzeci de ani, aşadar este statistic logic ca bună parte dintre medaliaţi să fie studenţi.

Apoi, am luat clasamentul primelor zece ţări la medalii şi pe cel al celor mai performante universităţi din lume. Le-am comparat. Ce să vezi? În topul celor mai bune universităţi (sînt mai multe topuri, dar diferenţele nu sînt spectaculoase), domină sistemul anglo-saxon: cele mai multe sînt americane, apoi cele englezeşti. Multe, de asemenea, din Australia. La medalii olimpice (ediţia londoneză): SUA – locul 1, Marea Britanie – locul 4, Australia – poziţia a 7-a.

Universităţile americane oferă burse de studii atleţilor cu performanţe deosebite. Le plătesc, aşadar, şcolarizarea. Ceea ce nu este puţin lucru pentru şcolile de peste Ocean (zeci de mii de dolari, anual). Sportivul-student nu este scutit de învăţătură. Dacă nu îşi ia examenele (corect), pierde bursa, în ciuda părerii antrenorilor. Au existat, e drept, ceva derapaje, mai ales în baschet, dar au fost relativ rapid corectate. Care e interesul tînărului? Şcolarizarea gratuită, într-o societate ultraconcurenţială. Care sînt interesele universităţii? Unu: prestigiul şi promovarea brandului. În societăţile anglo-saxone, elevul şi studentul au două datorii faţă de familie: să înveţe bine şi să fie în echipa şcolii (oricare ar fi disciplina sportivă). Competiţia între şcoli ţine de performanţa academică propriu-zisă, dar şi de cea sportivă. Nu uitaţi: competiţia britanică tradiţională cea mai celebră este cursa de canotaj Oxford-Cambridge. Ambele, în top 5 mondial la capitolul învăţătură! Al doilea interes universitar: cercetarea ştiinţifică. Studiile de biometrică sînt dintre cele mai bănoase în acest moment. Industria de echipament sportiv (şi nu numai) plăteşte bani grei pe teste şi cercetare ştiinţifică, efectuate în marile centre universitare americane. Brandul şi finanţarea: o combinaţie seducătoare pentru oricare universitate din lume.

Sportivul-student nu este scutit de învăţătură.

China şi Rusia (locurile 2 şi 3 la medalii) au universităţi în top 100 mondial, dar mai au şi un sistem centralizat (de sorginte autoritară) care le permite (încă) să adune, în „sistem Deva", talentele sportive în centre puternic (încă) finanţate de stat sau (deja) de oarece sponsori privaţi. Fie vorba între noi, la cîtă populaţie numără cele două ţări (mai ales China), am fi asistat la o aberaţie statistică dacă nu ar fi fost în primele cinci ţări sportive ale lumii.

În top 10 la medalii mai avem două forţe academice mondiale: Germania şi Japonia. Au credo-uri cultural-sociale foarte diferite de cele ale englezilor sau ale fostelor colonii englezeşti (SUA şi Australia), dar, a naibii coincidenţă, sînt foarte prezente în topul mondial al performanţelor universitare. Aceeaşi situaţie în cazul a două ţări latine: Franţa şi Italia. Sistem educaţional diferit total de cel american, dar cu prezenţe serioase în ambele topuri. În fine, la medalii olimpice găsim Coreea de Sud. Aş plasa-o, în ciuda riscurilor, în categoria Japoniei: prezenţe respectabile şi la sport, şi la carte.

De noi, ce să zic? Constat aceeaşi coincidenţă între nivelul performanţelor din învăţămînt şi sport. Căderea calităţii şcolare se vede, proporţional, în scăderea numărului de medalii. Nu sîntem în situaţia anglo-saxonă. Prea mari sînt diferenţele culturale şi economice. Nu (mai) sîntem nici în cea a ruşilor sau a chinezilor. Prea multe s-au schimbat (din fericire). Am mai spera la un sistem de tip franţuzesc, dar mai este mult pînă acolo (dacă ne-am dori o asemenea tranziţie). În schimb, la noi, se organizează „bacalaureatul special al sportivilor", cu probe speciale, fără supraveghere exigentă.

Cu alte cuvinte, pentru americani, performanţa sportivă înseamnă *că poţi intra* într-o şcoală serioasă. Pentru români, înseamnă *că poţi scăpa* de o şcoală serioasă. E o oarecare diferenţă.

Gabriel Giurgiu *este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

un sport la Răsărit

E vreo legătură între seceta din România şi medaliile olimpice de la Londra?

Sportul, ce enigmă! Plictisitor dacă nu e la televizor. Două săptămîni a fost. Şi ne-am regalat. Între emisiuni patriotarde, lacrimări crocodilice, emoţii veritabile iscate din neant şi întoarse acolo, miniscandaluri, oftaturi şi „ce-ai păţit, n-ai mai avut forţă, sau ce?", sportul stă aiurea. Levitează cu capul în jos între federaţiile feudale (structuri perpetuate indiferent de rezultate), statul care nu oferă mai nimic, dar nici nu cere explicaţii, şi noi toţi ceilalţi, cei care ne trezim români la chermeze. Dar pe tricouri înscrisul „România" e mai degrabă abuziv. La Londra am fost reprezentaţi de mici întreprinderi artizanale raportat la megaindustriile sportului. Am arătat ca veniţi din deşert, prăfuiţi, extenuaţi, plini de frustrări. Marele deşert patriotic asupra căruia se scurg ultimele picături din ce-o mai fi rămas pe ţeavă. Iată cum ajungem la vorba din moşi-strămoşi a sportivilor: Dumnezeu n-a fost român. Că nu ne mai dă nici ploaie pînă nu ne plătim facturile istorice.

Radu NAUM

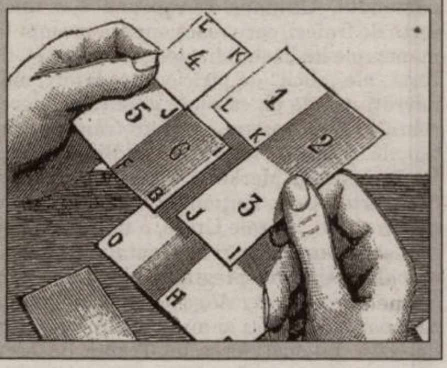

PUBLICITATE

Ediţia a X-a aniversară
30 august – 2 septembrie, în faţa Casei Poporului
EXPO AVENTURI 2012 LA PESCUIT ŞI VÂNĂTOARE
Cel mai mare târg de pescuit şi vânătoare din România
Prinde cele mai multe scule de pescuit, cele mai bune oferte şi cele mai importante mărci într-un singur loc!
Un eveniment organizat de Aventuri la pescuit, revista numărul 1 de pescuit din România.
www.expoaventuri.ro
Partener
Parteneri media

PUBLICITATE

adevărul Shop.ro Noul magazin universal
CONCURS
facebook.com/AdevarulShop
Bonus
Fiecare participant primeşte garantat un voucher de 10 RON*
ÎN CE ZODIE TE-AI NĂSCUT?
EŞTI PREDISPUS LA O VACANŢĂ ÎN ...!
Tu ne spui zodia, noi îţi spunem unde eşti predispus să-ţi petreci vacanţa şi eşti automat înscris în concurs!
PREMII
1x Excursie în MALTA
1x DSLR NIKON recomandat de www.nikonisti.ro
1x Bicicletă DHS
MALTA TRAVEL
* pentru cumpărături de minim 20 RON

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Așadar, statul...

El e de vină și acum, iată, el e victimă. Nietzsche îl numea „cel mai rece dintre monștrii reci“. Probabil că așa îi apărea teribilului dresor al amurgului Germania de la finele secolului al XIX-lea, recent unificată după războiul franco-prusac sub autoritatea politică a lui Bismarck. De fapt, Bismarck era un conservator realist, un om ponderat și echilibrat, cu voce lină și prezență liniștitoare. Dar mașinăria statului pusă în funcțiune de el, asociată *Realpolitik*-ului, putea da ușor impresia răcelii impersonale, a unui fel de imensitate implacabilă. Era, de fapt, în termeni hegelieni, obiectivitatea însăși. Oricum, statul echilibrat și ponderat, statul responsabil și eficient în guvernare nu poate arăta altfel decît rece și monstruos unui om hipersensibil și tensionat, dominat de grandoare și scepticism totodată, precum era Nietzsche. În România – din fericire sau din nefericire, nu sînt sigur –, experiența statului de tip prusac din apogeul istoriei sale este cu totul necunoscută. La noi, statul nu a putut încarna niciodată obiectivitatea și nu a putut niciodată să proiecteze națiunea în istorie. La noi, statul poate fi și inamic neiertător, dar și prieten blînd și generos. Același stat poate să te bage la pușcărie nemilos și fără prea multe scrupule judiciare, dar poate și să stea la o bere cu tine și apoi să te protejeze cînd conduci mașina, băut, spre casă, în condițiile în care tu ești același, nici mai bun, nici mai rău, în prima sau în a doua situație. De aceea, la noi, statul nu e monstruos, ci feroce. Nu e absurd-kafkian, ci periculos de-a dreptul. În viziunea kafkiană, mașinăria statului macină absurd implacabil, e de neoprit. La noi, statul se pornește și se oprește la comandă. Importantă, la noi, e comanda, nu procedura. Dacă comanda e corectă și puternicul zilei dă o direcție legitimă acțiunii statului, lucruri bune se întîmplă. Dacă e invers, atunci statul devine fără nici o problemă inamicul interesului național.

La noi, guvernul a învins piața.

Statul român este un prădător încins, agitat, imprevizibil, gata să se bage peste tot, să controleze tot, să spolieze, să favorizeze și să discrimineze. La noi, dacă ar fi să ne luăm după Hobbes, statul nu există, pentru că războiul dintre diferite segmente ale societății este atotcuprinzător. Se spune că cineva a suprimat la un moment dat statul. Dar poate că el nu a existat niciodată cu adevărat, poate a fost o iluzie pe care ne-am vîndut-o nouă înșine drept realitate, poate a fost un surogat, poate a fost o butaforie. Dacă instituțiile nu lucrează în sensul prezervării independenței lor, atunci nu avem stat. Și la noi, se vede cu atît mai pregnant în vreme de mare criză, instituțiile sînt vulnerabile – oricine pune mîna pe ele le transformă și le subordonează fără probleme.

Este, deja, un clișeu: libertatea nu se contrapune statului, ci statului exagerat. Libertatea e suprimată deopotrivă de absența statului și de prezența lui excesivă. Măsura, justa măsură, măsura bună este secretul oricărei fericiri. Excesivii și apaticii nu reușesc niciodată pînă la capăt, ratează întotdeauna. Măsura, însă, nu are rețetă. Că statul trebuie să fie prezent în economie, o știe toată lumea. Care este măsura, însă? Sigur că nu există o rețetă, un dozaj optim dinainte știut. Pe de o parte, prezența statului în economie depinde de natura economiei, de spiritul ei. Într-o economie care nu prea dă pe-afară de elan antreprenorial și spirit de competitivitate, o economie în care blatul se practică între competitori și asumarea riscului este evitată programatic, statul trebuie să fie prezent într-o manieră diferită decît este bine să o facă într-o economie competitivă, plină de inițiativă și cu actori care se tem mai puțin de risc și mai mult de stagnare. Dincolo de aceste date cumva permanente ale realității economice – căci ele vin din ceva mai profund decît economia însăși, vin chiar din natura caracterului național (căci vorbim, încă, de economii naționale, chiar dacă ne-am integrat și ne-am globalizat) –, mai sînt și elementele de conjunctură. Intervenția statului este/trebuie să fie una cînd economia e în lansaj și alta cînd e în criză. Aici, de fapt, a greșit fundamental Guvernul Tăriceanu. Nu a știut să gestioneze creșterea economică în folos național. A reacționat nepotrivit în momente prost alese. A acționat, cum se spune, prociclic, compromițînd, astfel, viitorul. La fel, multe reproșuri pot fi făcute și Guvernului Boc – dar, dacă vrem să fim corecți, trebuie să admitem că e mult mai dificil să gestionezi o criză economică (și ce criză!, cea mai puternică de după Al Doilea Război Mondial), decît o creștere economică. Greșelile sînt mai vizibile și mai dureroase în primul caz, iar, robi ai prezentului, oamenii nu pot accepta explicații care pasează răspunderea în trecutul lor, mai ales dacă acesta a fost bun.

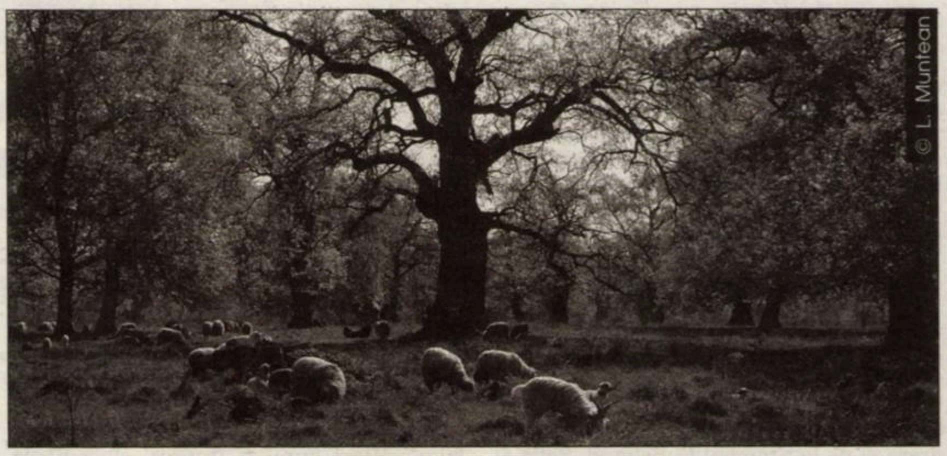
© L. Muntean

Prin exces păcătuiesc și comuniștii, și libertarienii. Chiar și liberalii. Gîndirea conservatoare este singura preocupată de măsură. Singura care pune ordine în materie, pentru că asumă clar principiul, regula: statul trebuie să tindă spre rol minimal în economie, dar și excepțiile. Statul rămîne în economie pentru a asigura libertatea ei – așa gîndesc conservatorii.

În România, după opinia mea, economia este profund distorsionată de prezența anapoda a statului. Las la o parte că statul român a dovedit cu vîrf și îndesat în ultimii 20 de ani că e incapabil să își joace rolul de arbitru și de legislator corect și imparțial în economie. Mai mult, statul a dovedit că e incapabil să-și protejeze interesele proprii, ca jucător pe piața economiei noastre. Și, în ciuda acestor nevolnicii, vinovate în cea mai mare parte, statul rămîne cel mai influent jucător economic în România. Aud, pe la reuniunile internaționale, că guvernele au fost învinse de piețe. Global, poate. La nivel european, sigur. Dar în România, nici vorbă. Guvernul, prin pîrghii văzute și nevăzute, ține economia. Și o influențează cum vrea el. La noi, guvernul a învins piața. De multă vreme. Singura zonă de libertate economică reală este exact cea care e sub influența unor structuri internaționale, mai puternice decît Guvernul României. Paradoxal, extinderea influenței europene asupra economiei noastre nu înseamnă, ca la alții, înrobirea unei porțiuni de economie liberă, ci eliberarea unei porțiuni de economie înrobită. Iar paradoxul deplin este că, din acest rol enorm, statul iese, pe zi ce trece, mai vlăguit și mai lipsit de credibilitate. Astfel, statul român e cea mai spectaculoasă victimă a statului român.

■ ■ ■

O expoziție: „Sașii din Transilvania“

Sîmbătă, 25 august 2012, la ora 17,00, la Galeria de Artă Contemporană Turnul Fierarilor din Sighișoara va avea loc vernisajul expoziției cu tema „Sașii din Transilvania“. Expoziția, realizată de artiștii Grazyna Myslinska, Slawomir Olzacki, Niculae Ardelean și Lucian Muntean va include, pe lîngă fotografii, un documentar multimedia, lucrări de grafică, pictură și instalație.

Expoziția vine ca o continuare a proiectului „Sașii din Transilvania“, un proiect documentar cu caracter intercultural, social, antropologic și de istorie orală. Proiectul, aflat în derulare, urmărește să prezinte, printre altele, poveștile sașilor din Transilvania, după 20 de ani de la plecarea lor masivă în Germania, dar și o serie de fotoreportaje din satele săsești din Transilvania, despre viața celor care au ales să rămînă în România. Tot în cadrul proiectului veți putea afla povestea unor familii de sași care au emigrat și mărturiile lor despre cum s-au integrat ei în Germania – într-o serie de interviuri și fotoreportaje.

O primă parte a acestui proiect a fost prezentată de către Lucian Muntean, în luna noiembrie 2011, la Varșovia, într-un eveniment organizat de Institutul Cultural Român din Varșovia în parteneriat cu Forumul Cultural Austriac din Varșovia, în programul „România Plurală“.

A doua parte a proiectului a fost expusă pe data de 25 mai 2012 la Galeria ArtXpert Fine Art Concept Store din București, în paralel cu Noaptea Albă a Galeriilor, fiind o proiecție multimedia audio-slideshow compusă dintr-o serie de fotoreportaje și interviuri făcute în localitatea Viscri la „Întîlnirea anuală a sașilor de la Biertan“. De asemenea, au fost expuse, în premieră, o serie de *dangale* pentru vite (semne făcute cu fierul roșu pe pielea vitelor, pentru a le identifica).

Finalitatea acestui proiect va consta într-un album cu fotografii, un audiobook cu interviuri, un DVD multimedia și o expoziție de fotografie. Echipa internațională de artiști este compusă din: Grazyna Myslinska (fotoreporter al agenției de presă Forum din Varșovia), care în ultimii doi ani a făcut mai multe călătorii de documentare și fotoreportaje în Transilvania, și Slawomir Olzacki, fotoreporter al aceleiași agenții. Fotoreportajele despre sașii din Transilvania au fost publicate recent în revista *Polityki* din Polonia.

Din partea artiștilor români, sînt prezenți în acest proiect Niculae Ardelean (cel care a făcut lucrări de restaurare a unor monumente funerare din Seleuș și Viișoara), artist ceramist, dar și pictor și grafician, fiind membru al Asociației Artiștilor Plastici Alma Mater Castrum Sex Sighișoara, și Lucian Muntean, fotoreporter la Adevărul Holding, *Dilema veche* și Modernism.ro. Începînd cu anul 2009, Lucian Muntean a inițiat proiectul despre sașii din Transilvania, fotoreportajele sale fiind publicate în *Adevărul, Dilema veche, Regard* și Modernism.ro și expuse la ICR Varșovia și la Festivalul Photo-España Madrid, 2012.

Parteneri oficiali ai acestui eveniment sînt Institutul Cultural Român, Asociația Artiștilor Plastici Alma Mater Castrum Sex Sighișoara, Modernism.ro, Forum Polska Agencja Fotografow, Fotoklub Rzeczypospolitej Polskiej, *Historia, Dilema veche*, Muzeul de Artă Comparată Sîngeorz-Băi.

■ ■ ■

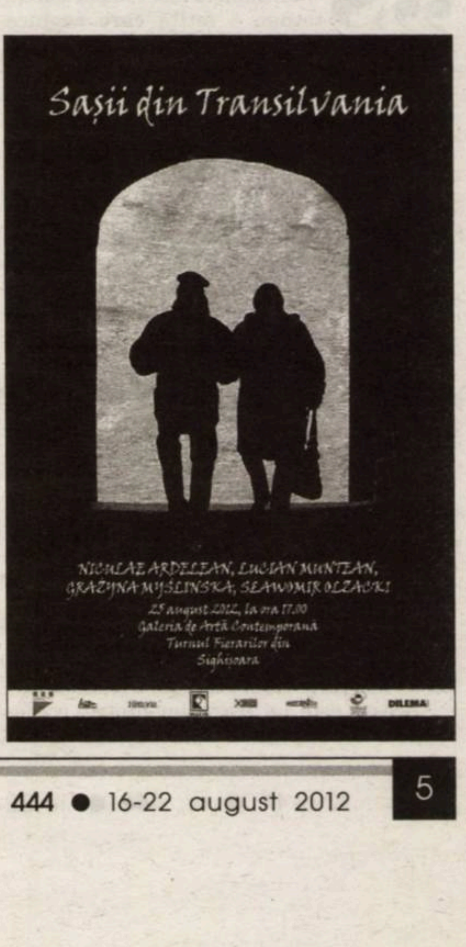
Sașii din Transilvania
NICULAE ARDELEAN, LUCIAN MUNTEAN,
GRAŻYNA MYŚLINSKA, SŁAWOMIR OLZACKI
25 august 2012, la ora 17.00
Galeria de Artă Contemporană
Turnul Fierarilor din
Sighișoara
DILEMA

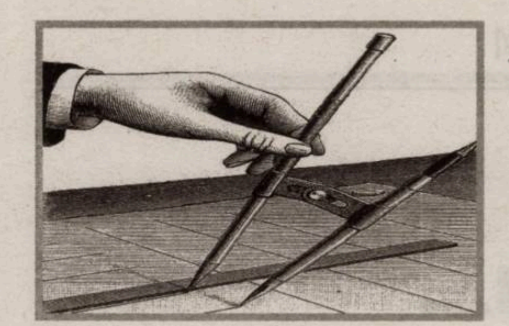

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Oraşul de după război

Am văzut săptămîna trecută observaţiile dnei Durandin despre Bucureşti, oraş pe care-l cunoaşte bine, aşa cum era la cumpăna între două zodii politice şi sociale, la sfîrşitul primului deceniu de la Revoluţie. Întîmplarea îmi scoate în cale încă o mărturie franceză cu privire la altă răscruce în istoria Capitalei noastre, atunci cînd tocmai fusese „eliberată“ de ocupaţia germană, în toamna tîrzie a anului 1918.

Puţini dintre noi au avut ocazia să citească romanul *Capitaine Conan* de Roger Vercel, care a luat chiar premiul Goncourt în 1934. Autorul, care a mai scris un roman (de negăsit) despre români, judecînd după titlu – *Notre père Trajan* –, era născut în 1894 şi a vizitat întreaga Europă centrală şi răsăriteană de la Budapesta la Odessa şi de la Stambul la Belgrad, Sofia şi Bucureşti. Intrase în Transilvania cu primele trupe franceze care au pătruns acolo, dar a luat parte şi la luptele de la Bender contra bolşevicilor de peste Nistru. Filmul pe care l-a făcut în 1995 Bertrand Tavernier pe baza romanului şi care a rulat şi la noi arăta grozăvia şi absurditatea războiului, fără a insista pe localizarea în România şi Bulgaria, unde divizia Orientului se găsea în ajunul armistiţiului. Subiectul este, de fapt, dificultatea pentru ostaşii care abia au lăsat arma din mînă de a reveni la o viaţă normală, deşi năpădită de lipsuri şi de constrîngerile disciplinei civile. În literatura română există o carte mult mai impresionantă – bineînţeles, uitată –, aceea a lui G. Banea, *Zile de lazaret. Jurnal de captivitate şi spital* (1938). Scriitorul francez a întîlnit eroi a căror memorie era încărcată de moartea camarazilor şi a duşmanilor. La Bucureşti, ei se repezeau la beţii şi bordeluri cu o brutalitate pentru care erau pedepsiţi de tribunalul militar. În faţa acestei justiţii se perindau oameni pe care războiul îi sălbăticise, iar biata compensaţie pe care o crezuseră ca fiind dreptul lor era de a se tăvăli în prostituţia cea mai sordidă.

Soldatul francez descoperă ţuica.

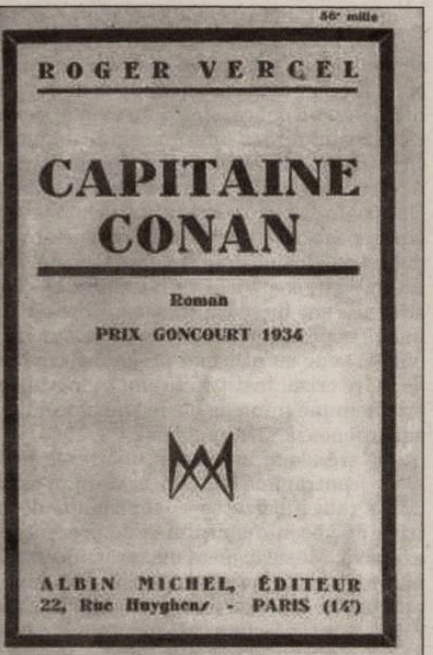
56e mille

ROGER VERCEL

CAPITAINE CONAN

Roman

PRIX GONCOURT 1934

ALBIN MICHEL, ÉDITEUR
22, Rue Huyghens - PARIS (14e)

Peisajul caracteristic de aici: „o casă, o grădină, un maidan, apoi o grădină, un maidan, o casă; mereu impresia de neterminat pe care o dă acest mare oraş dincolo de cartierele sale bogate. Ca şi cum i-ar fi fost lene să umple golurile rămase şi se întinde, indolent, pe cîmpia nesfîrşită, lăsînd să se împrăştie în libertate casele risipite“. Micul burghez francez, obişnuit cu rînduiala străzilor, refuza dezordinea şi neglijenţa. Prin „mahalalele moarte şi stinse“, trupele lui Berthelot îşi făcuseră drum spre Piaţa Victoriei ca să defileze triumfal prin faţa „unui rege obosit care ne-a salutat moale cu sabia, a unei regine sprintene şi vioaie care zîmbea cu toţi dinţii şi a prinţeselor din trăsură, două fermecătoare fete cu coroniţe“. Arcuri de triumf, steaguri, flori... „Ţăranii îmbrăcaţi în cojoace îşi scot căciulile: admirabili sînt ochii lor de copil, imenşi, adînci“; pe cînd ceilalţi ţărani, în uniformă, infanteria română, prezintă armele, „trîmbiţările lor prelungi sună ca nişte nostalgice chemări de ciobani“. Calea Victoriei? „Îmi aduce aminte de o stradă de provincie, duminica.“ De la un magazin la altul, plimbările, în absenţa maşinilor pe care le înlocuiesc cîteva trăsuri cu vizitiii lor lipoveni. „Tot Bucureştiul oscilează răbdător între Palatul Regal, care seamănă leit cu cea mai banală dintre prefecturile din Franţa, şi Poşta centrală, o vastă clădire importată de la München“. La lăsarea nopţii, „electricitatea, parcimonios repartizată, întristează brusc strada. Cafenelele nu aprind decît un bec de fiecare lampă... Marfa ieftină din vitrine stîrneşte mila: războiul apasă greu asupra popoarelor mici, de vreme ce magazinele de prim rang din acest oraş au fost reduse la o asemenea penurie“. Explorarea îl duce pe vizitator mai departe, pe străzile cu firme de comercianţi, Sărindar, Lipscani... „Ele sînt prost pavate, şi mai prost luminate, mărginite cu faţade neregulate şi sărăcăcioase, unde, la cîte o fereastră, pîlpîie lumina de gaz dinăuntru! Gangurile deschid, în tencuiala galbenă, dreptunghiurile lor negre, joase. Ne poticnim în bornele ridicate la colţul pragurilor. Vitrinele strîmte sînt încadrate de bîrne groase, abia cioplite... Altădată, mi-ar fi plăcut această stradă veche, cu lucarne şi streşini, lumina estompată a lămpilor ei, ba pînă şi mirosul ei de baltă.“ În bodegile în care se coboară la subsol, „cu grămezi de verze prăvălite printre mese, din tavan atîrnînd legături de gogoşari şi ştiuleţi aurii de porumb“, soldatul francez descoperă ţuica. Alt colţ de oraş pe care autorul l-a cercetat este piaţa Sfîntul Gheorghe – „o piaţă mică, rotundă, înconjurată de case cu un etaj, în centrul căreia o lupoaică de bronz înţeapă cu mamelele ei ascuţite două păpuşi negre aşezate pe un soclu strîmt, Romulus şi Remus“. În labirintul de străduţe ţigăneşti din jur, poliţiştii români l-au condus la curve ca să-i adune de acolo pe militarii francezi. Pe unii dintre aceştia i-au prins după ce, trăgînd cu revolverele, jefuiseră un local de noapte şi-i spărseseră capul casierei cu un sifon.

De la aceste descrieri realiste al oraşului nostru, care degajă mai degrabă tristeţe şi dezgust, n-au trecut încă o sută de ani!

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Anca BRĂTULEANU

SOS Provincia

Din nou despre

Palatul de la Mogoşoaia

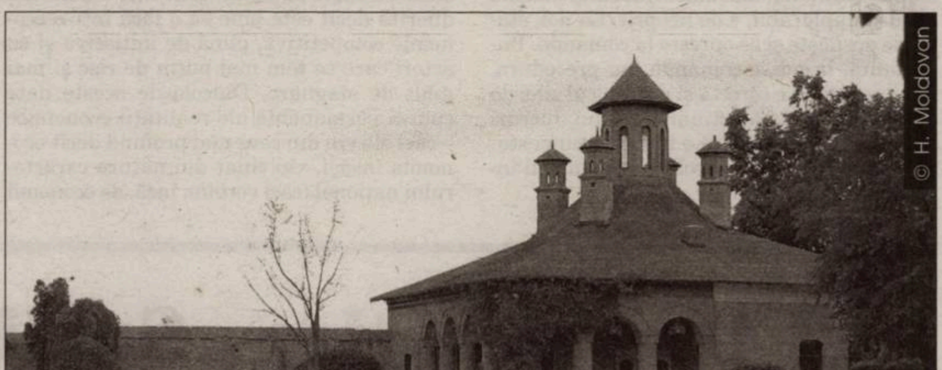
© H. Moldovan

„Stufişuri cresc şi înconjoară vechiul edificiu lăsat în părăsire... totuşi, o fetiţă care se juca foarte des în parcul părăsit şi se apropia cu sfială de palatul fermecat visa atuncea, aşa cum se visează numai la vîrsta aceea, ca să libereze vechiul lăcaş de vraja rea care făcea din el aproape o ruină. Devenind după cîţiva ani soţia prinţului Georges Valentin Bibescu, ea începu acum 30 de ani opera de reînviere a Mogoşoaiei. Şi munca începu, înceată şi metodică, întîi în contra ierburilor şi stufărişurilor care stăpîneau peste tot, în contra năruirii şi mai pe urmă în contra vremurilor şi în contra vieţii însăşi. Fiecare zi a adus un gînd şi fiecare an o înfăptuire. Obiectele răspîndite şi uitate şi-au reluat locul odată cu portretele primilor pionieri ai acestui loc, buruienile au fost înlocuite cu flori, copacii au fost îngrijiţi, casele s-au reclădit, turla de intrare s-a văzut din nou încoronată de un foişor în colonadă, iar palatul a primit iar, ca pe vremuri, lumină din belşug. De Constantin Brâncoveanu zidit, de Grigore Brâncoveanu şi Nicolae Bibescu restaurat, Mogoşoaia cu parcul şi palatul şi tot domeniul lui şi-a regăsit viaţa şi tot înţelesul datorită gîndului stăruitor al principesei Martha Bibescu de a face din 250 de ani de trecut românesc o mărturie vie şi prezentă a frumuseţii.“

Acesta este un fragment dintr-o conferinţă la Universitatea Radio, ţinută în mai 1942 de către unul dintre cei mai remarcabili arhitecţi români ai secolului al XX-lea, G.M. Cantacuzino (1899-1960). Şi se referă, cum se înţelege, la rolul Marthei Bibescu în restaurarea ansamblului de la Mogoşoaia, cel pe care îl putem vizita şi admira astăzi. Cu modestia ce-l caracterizează, G.M. Cantacuzino nu spune nimic despre faptul că – alături de arhitectul veneţian Domenico Ruppolo – a participat el însuşi la intervenţiile făcute asupra edificiilor curţii brâncoveneşti. Rezultatul este unul strălucit, ceea ce face ca – atunci cînd vrem să ne bucurăm de un loc aparte sau cînd vrem să le arătăm celor veniţi din străinătate ceva cu care ne mîndrim – să mergem la Mogoşoaia.

Despre palatul de la Mogoşoaia, înţelegînd prin asta întregul ansamblu de clădiri şi spaţiul plantat cuprins în limitele proprietăţii de azi – care e mult redusă în raport cu momentul despre care vorbeşte G.M. Cantacuzino – s-a scris şi se poate scrie încă; subiectul nu şi-a epuizat interesul. Un recent articol din această rubrică se ocupa de parcul de la Mogoşoaia. Un asemenea ansamblu construit acum mai bine de 300 de ani a trecut prin mîini şi situaţii diferite, care au lăsat urme inevitabile. Ceea ce unii numesc din această pricină „casa palimpsest“ se aplică şi palatului de la Mogoşoaia. Şi ne oferă, printre altele, posibilitatea de a evalua rolul comanditarului în proiectarea şi executarea arhitecturii.

Constantin Brâncoveanu a fost un „amator de arhitectură“.

Cei 250 de ani care îl separă pe Constantin Brâncoveanu de Martha Bibescu au modificat modul de intervenţie al comanditarului asupra rezultatului construit.

Constantin Brâncoveanu a fost un „amator de arhitectură“, personaj caracterizînd întreaga epocă europeană postrenascentistă, comanditar cu rol de decizie asupra modelului/tiparului care trebuia urmărit. Voievodul şi-a impus cu hotărîre programul realizat anterior la Potlogi – neţinînd cont de construcţiile găsite atunci cînd a cumpărat Mogoşoaia –, care va deveni un fel de standard pentru toate reşedinţele sale.

În timp ce Martha Bibescu a avut calitatea – specifică epocii ei – de a-şi fi pliat dorinţa de vieţuire modernă în spaţiile deja conformate de Brâncoveanu, al căror spirit l-a păstrat. Ea a propus şi a obţinut de la arhitecţi punerea în valoare a etapelor trecute – în fapt, o modernizare temperată care constituie puntea de legătură între vizitatorii de astăzi şi istoria palatului de la Mogoşoaia.

Anca Brătuleanu *este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu“ din Bucureşti.*

Codrin Liviu CUŢITARU

Corectitudinea politică informativă

În urmă cu puţin timp, am fost invitat, la Academie, la o dezbatere pe tema „corectitudinii politice“. Printre vorbitori s-au aflat cîteva personalităţi culturale şi ştiinţifice de mare prestigiu. M-am dus atunci, reţin, cu puţină teamă în suflet. Mă întrebam dacă merita să adopt postura „avocatului diavolului“ şi să apăr faimoasa *political correctness* (cum am mai făcut-o, de altfel, şi cu alte ocazii, în presă, nu spre binele meu, desigur!) sau să mă încadrez, cuminte, în tendinţa generală, a criticii neconcesive. Cei dintre dumneavoastră mai puţin familiarizaţi cu acest – cum să-l numesc – „fenomen“ ce face ravagii în lumea apuseană – şi, cu precădere, în universităţi – nu trebuie să fie derutaţi de aparenta mea „inconsecvenţă“. Da, paradoxal (admit), corectitudinea politică se poate *susţine* şi *repudia*, în acelaşi timp, cu argumente convingătoare în ambele situaţii.

Deşi bănuiam că atitudinea de ansamblu va fi una de respingere (cum se întîmplă destul de des în mediile intelectuale, cînd se ridică problema „corectitudinii“) şi, ca atare, îmi dădea ghes ideea unei „apărări din oficiu“, s-a dovedit repede că precauţiile mele inaugurale nu-şi avuseseră rostul. Toţi participanţii trăiau cu dilema opţiunii, aşa-zicînd, oscilînd între imaginile (complementare, antinomic-filozofice, „dialectice“?) oferite de corectitudinea politică. Erau conotaţii ale noţiunii care nu puteau fi decît acceptate (ca elemente necesare în construcţia societăţii deschise) şi altele ce se cereau desfiinţate (ca elemente, *paradoxal* – repet –, distructive în construcţia unei societăţi deschise). Probabil că, exact din cauza acestui tip de reacţie contradictorie, polemica din jurul conceptului continuă (şi în spaţiul vestic), evitîndu-se stabilirea unui verdict clar.

Rămîne evident pentru oricine faptul că *norma* comportamentală reprezintă o necesitate a civilizaţiei moderne. Ieşirea din ea devine o premisă a haosului şi anarhiei, un debut al „nebuniei sociale“, aşa cum bine s-a spus. Iar pentru noi, să recunoaştem, un astfel de decor nu este ceva cu totul neobişnuit. Aşezîndu-te în normă, situîndu-te în spaţiul ei de iradiere simbolică, respectîndu-i rigorile şi păstrîndu-i nealterat *ethos*-ul, nu faci decît să sprijini sistemul liberal (sistemul vocilor multiple) şi să participi la articularea idealului democratic, ce frămîntă omenirea de cîteva sute bune de ani. Acest lucru înseamnă, în ultimă instanţă, să fii „corect politic“ şi, pe un asemenea palier „noţional“, nimeni nu are, în principiu, nimic de obiectat. Controversa se naşte în alt plan: cel al „evoluţiei“ (istorice) şi, respectiv, „involuţiei“ (metodologice) a conceptului.

> *Corectitudinea politică se poate* susţine şi repudia, *cu argumente convingătoare în ambele situaţii.*

Din punctul de vedere al „evoluţiei“ sale, situaţia corectitudinii politice pare, într-adevăr, destul de complicată. Termenul propriu-zis a fost folosit, pentru prima oară, în 1916, de către ministrul englez al Informaţiilor, Arnold Bennet. Cu el, respectivul om de stat dorea să descrie, în contextul restricţiilor impuse de război, „folosirea limbajului *adaptat* contextului politic“ (autocenzură de contraspionaj). Ulterior, marxiştii au pus mare preţ pe concept. Mai întîi, în cadrul „săptămînii de lucru marxiste“, iniţiate, în anii ’20, la Frankfurt, de către Felix Weil, personaje precum Lukacs şi Gramsci vorbeau despre corectitudinea politică drept temelie „a unei societăţi deschise, polifonice“, iar, apoi, un urmaş al Şcolii de la Frankfurt, descins în America, Max Horkheimer, interpreta noţiunea ca pe o „variantă de ajustare a gîndirii la politica nondiscriminatorie“.

În sfîrşit, nefericita formulare atinge apogeul aventurii sale marxiste mai tîrziu, în *Cărticia roşie* a lui Mao Zedong, unde se solicitau, pe faţă, restricţii de limbaj şi de comportament la cetăţenii republicii comuniste, „pentru evitarea oricărei suspiciuni de deviere de la politica partidului“. Cu alte cuvinte, pentru bolşevici, simpla *sugestie* (verbală ori gestică) de gîndire autonomă (nici nu îndrăznesc să zic „de filozofie independentă“) trebuie „corectată politic“, adaptată adică la linia înregimentării colective. Pesemne că, în această perioadă, noţiunea s-a compromis (terminologic vorbind) definitiv. Stîngiştii postmoderni au preluat-o mecanic în spaţiul occidental şi, în ciuda faptului că, adesea, solicitările lor erau, cum am văzut, legitime, ei nu au reuşit să stîrnească decît revoltă sau, în cazurile mai fericite, ilaritate.

Menţionînd „ilaritatea“, ajungem, în fond, la al doilea argument de inadecvare a corectitudinii politice la lumea în care trăim. Întrucît adepţii noţiunii s-au legat mereu de limbaj (considerat „discriminator“) şi au propus, entuziast, diverse eufemisme-substitut, cele mai mari derapaje ale fenomenului se constată în zona lingvistică. Sîntem astăzi martorii unor „propuneri“ lexicale (venite dinspre noua stîngă) ce i-ar face pe bătrînii noştri „purişti“ să roşească... din lipsă de imaginaţie. De la clasicele (de acum) „handicapat“ ca „persoană cu abilităţi diferite“, „gras“ ca „persoană cu dimensiuni“ (cînd nu chiar „persoană cu probleme de orizontalitate“) şi „pitic“ ca „persoană cu probleme de verticalitate“, s-a ajuns, recent, la aberaţii de discurs care riscă, odată adoptate în limbă, să ne transforme în mutanţi postindustriali.

„Dicţionare“ de corectitudine politică, din ultimul deceniu, propun expresii/cuvinte ca „funcţionar al controlului canin“ (pentru „hingher“), „ofiţer sanitar“ (pentru „gunoier“), „arhitect de peisaj“ (pentru „grădinar“), „exterminator operativ al rozătoarelor“/„inginer exterminator“ (pentru „muncitor la deratizare“), „consultant mortuar“/„mortician“/„agent funerar“ (pentru „cioclu“), „director executiv domestic“ (pentru „casnică“), „consultant educaţional“ (pentru „librar“), „activ metabolic pentru un interval determinat de timp“ (pentru, credeţi-mă ori ba, adjectivul „viu“), „privat de viaţă“/„incompatibil cu viaţa“ (pentru „mort“ – aici, dacă aţi observat, doctorii noştri, în special din medicina de urgenţă, s-au adaptat rapid), „diferit“ (pentru „homosexual“) sau, culmea demenţei, „contracepţie post-concepţională“ (pentru... „avort“).

În concluzie, să fie oare corectitudinea politică pervertirea naturii prin societate, adică o corupere a lucrului, în intenţie, bun, prin proasta lui folosire? Rămîne să decidă generaţiile viitoare. Noi, pare-se, am obosit.

***Codrin Liviu Cuţitaru** este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

PUBLICITATE

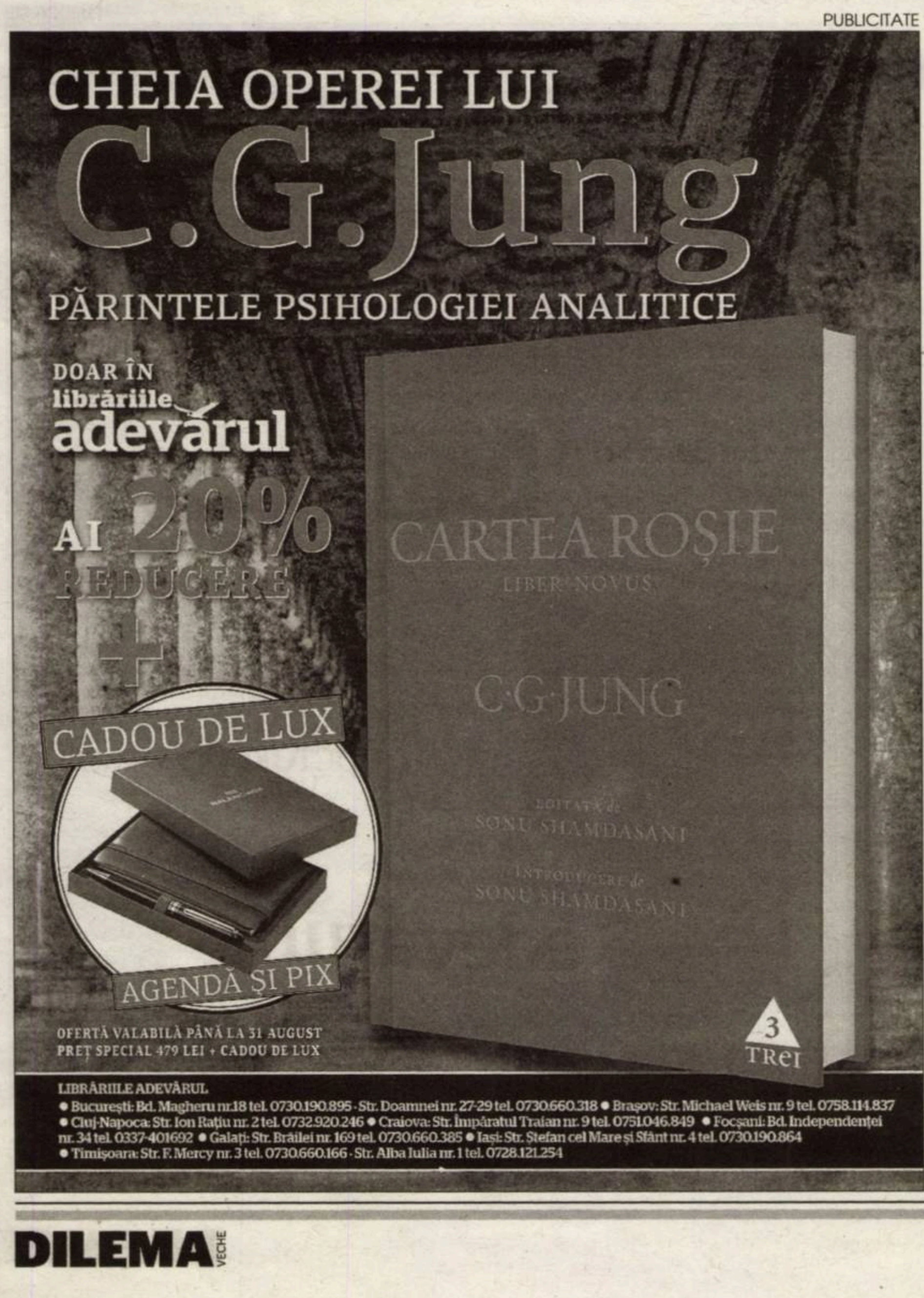

CHEIA OPEREI LUI
C.G. Jung
PĂRINTELE PSIHOLOGIEI ANALITICE
DOAR ÎN librăriile adevărul
AI 20% REDUCERE
+
CADOU DE LUX
AGENDĂ ŞI PIX
OFERTĂ VALABILĂ PÂNĂ LA 31 AUGUST
PREŢ SPECIAL 479 LEI + CADOU DE LUX
LIBRĂRIILE ADEVĂRUL
● Bucureşti: Bd. Magheru nr.18 tel. 0730.190.895 - Str. Doamnei nr. 27-29 tel. 0730.660.318 ● Braşov: Str. Michael Weis nr. 9 tel. 0758.114.837 ● Cluj-Napoca: Str. Ion Raţiu nr. 2 tel. 0732.920.246 ● Craiova: Str. Împăratul Traian nr. 9 tel. 0751.046.849 ● Focşani: Bd. Independenţei nr. 34 tel. 0337-401692 ● Galaţi: Str. Brăilei nr. 169 tel. 0730.660.385 ● Iaşi: Str. Ştefan cel Mare şi Sfânt nr. 4 tel. 0730.190.864 ● Timişoara: Str. F. Mercy nr. 3 tel. 0730.660.166 - Str. Alba Iulia nr. 1 tel. 0728.121.254

PUBLICITATE

divan
FILM FESTIVAL
divanul degustătorilor de film şi artă culinară 2012
PORT CULTURAL CETATE
19-26 AUGUST 2012
Sponsori
Susţinut de
Parteneri media

CNC
METRO
SoNoRo Festival
adevărul
DILEMA

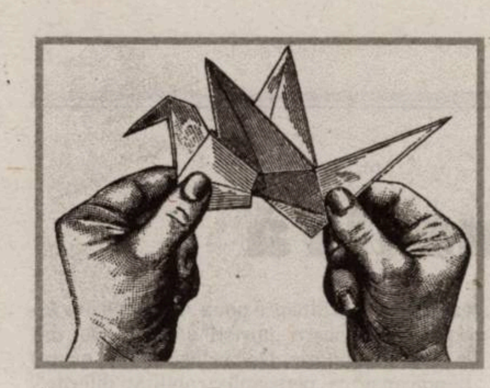

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Două săptămîni nu prea plăcute

După ce în articolul de săptămîna trecută am dezvăluit cîte ceva despre felul în care se fac unele tabere în ziua de azi, mă gîndesc că poate n-ar fi tocmai neinteresantă povestea unor tabere de altădată. De regulă, înainte de 1989, taberele se făceau în spaţii amenajate în mod special pentru aşa ceva, nu ca acum – în hoteluri sau pensiuni particulare alese pe cine ştie ce criterii. Nu înseamnă însă că era mai bine pe atunci. Una dintre cele mai căutate era tabăra internaţională de la Năvodari (printre puţinele care mai există şi astăzi), pentru condiţiile mai bune, dar şi pentru că o tabără la mare era ceva mai special, în condiţiile în care majoritatea se aflau în zone de munte. Nu oricine ajungea la Năvodari. Eu, de exemplu, n-am ajuns acolo.

Am nimerit într-un loc mult mai friguros, la Bilbor, lîngă Topliţa, unde am ajuns după vreo şapte ore cu trenul şi încă una cu autobuzul. În gara din Topliţa am aşteptat ceva vreme pînă să apară autobuzele. Veşnicele aşteptări legate de autobuzele care duc lumea în excursii şi în tabere, un fel de ritual (dez)organizatoric înrădăcinat de decenii şi imposibil de schimbat. Aştepţi întîi să apară autobuzul... cînd vine te sui în el şi mai aştepţi o vreme pînă să pornească... nimeni nu-ţi spune nimic şi nu înţelegi niciodată rostul acestor pauze interminabile, care-ţi pun răbdarea la grea încercare, mai ales dacă eşti copil.

În sfîrşit, am ajuns la locul unde aveam să ne petrecem două săptămîni din vacanţa mare. Era o curte mare cu cîteva barăci din bîrne groase de brad, date cu gudron. Printre ele era şi un teren cu două porţi şi un catarg pe care se ridica steagul. Evident, am aşteptat din nou pînă să fim triaţi, pe şcoli şi clase, şi repartizaţi într-un fel, în barăci. Acestea păreau vandalizate, aveau geamuri sparte, iar paturile şi mobilele din interior erau total delabrate. Am aflat că, înainte, acolo fusese un cămin pentru copii cu probleme (ce fel de probleme, n-am ştiut).

Nu-mi cunoşteam colegii de tabără, dar aveam neplăcuta senzaţie că ei se ştiau de cînd lumea. Programul era strict, ca la armată. Ne sculam dimineaţa devreme şi trebuia să facem înviorarea, aveam trei mese pe zi şi două gustări la 10 dimineaţa şi la 5 după-amiaza. În afară de nişte felii de pîine intermediară cu magiun, nu-mi mai aduc aminte ce ni se dădea să mîncăm. Mai ţin minte însă înfrigurarea cu care aşteptam să se facă ora de masă sau de gustare, semn că, în general, ne era cam foame. Seara, la nouă, se dădea stingerea. Profesorii erau cazaţi împreună, în cea mai bună baracă, unde petreceau pînă la ore înaintate. Uneori, mai dădeau cîte o raită prin dormitoarele noastre, să vadă dacă ne culcaserăm. Se întîmpla să ne surprindă treji sau chiar bătîndu-ne cu perne.

Peste zi, făceam excursii prin împrejurimi. Cînd era vreme urîtă (şi aşa era mai mereu), stăteam în tabără şi ţin minte că eram vag terorizaţi de tot felul de programe educative, la care nişte profesori pe care nu-i cunoşteam ne spuneau şi ne cereau tot felul de lucruri foarte depărtate de dorinţele şi preocupările noastre.

Cînd nu aveam alt program, noi, băieţii, jucam cărţi sau exersam aruncarea briceagului în diverse suprafeţe de lemn, în care trebuia să se înfigă. De la magazinul de vizavi de poarta taberei ne cumpăraserăm cu toţii bricege cu mîner în formă de peşte. Unii au fost prinşi, iar bricegele le-au fost confiscate. Tot de la magazinul de vizavi cumpăram şi suzete. Da, suzete pentru bebeluşi. A fost un fel de modă lansată de unul dintre noi, care şi-a cumpărat primul şi care ne-a spus că dacă stai seara cu suzeta în gură ţi se îndreaptă dinţii, altminteri nu ştiu ce nenorociri urmau a se întîmpla cu dantura cînd vei fi mare. Şi a doua zi ne-am dus cu toţii, băieţi de vreo nouă-zece ani, să ne cumpărăm suzete. La un moment dat, intrigate de aşa un fenomen, vînzătoarele au început să ne ia la întrebări. Ce naiba făceam cu ele? Cînd luaserăm bricege nu ne întrebaseră nimic.

Prin acea mică localitate am auzit pentru prima dată vorbindu-se ungureşte pe stradă. Mi s-a părut foarte curios să descopăr că există oameni care locuiesc în România şi vorbesc altă limbă. După o săptămînă, mama a venit într-o scurtă vizită, să mă vadă. Am rugat-o să mă ia înapoi acasă. Păream uşor speriat şi îmi curgea nasul. Purtam exact aceleaşi haine ca la plecare, iar tenişii din picioare îmi erau uzi. Găsisem nişte terenuri mlăştinoase prin care să mă afund, în curtea taberei, dar asta fusese cu o zi înainte. Mi-a aruncat tenişii şi mi-a cumpărat nişte pantofi negri, mai solizi. A constatat şi că geamantanul roşu de piele, pe care mi-l cumpărase special pentru tabără, era nedeschis. Nu numai că nu-mi schimbasem niciodată tricoul, pantalonii sau ciorapii, dar timp de o săptămînă nu folosisem nici măcar pijamaua. Umblasem doar în buzunarul geamantanului să iau periuţa şi pasta, fiindcă spălatul pe dinţi era obligatoriu, iar pasta mai folosea şi la alte lucruri, de pildă mînjirea pe faţă a colegilor, în timp ce dormeau (am păţit-o şi eu). Cred că în mediul acela pe care-l percepeam ca murdar, friguros şi ostil în general, aveam senzaţia că mă protejez dacă-mi păstrez tot timpul hainele pe mine, ca o armură. În concluzie, nu ştiu alţii cum or fi fost, dar mie nu mi-a plăcut în tabără.

■ ■ ■

ready made

„*Bârsă* se numeşte lopăţica cea perpendiculară şi ca de-un lat de mână de lată care îmbină grindeiul cu plazul şi-n care e întărită partea dinainte a cucurei. Ea serveşte spre slobozirea sau ridicarea plazului dimpreună cu fierul cel lat, anume ca plugul să meargă mai puţin sau mai adânc în pământ. Partea inferioară a acestei lopăţele e întărită bine în plaz, iar cea superioară, care trece printr-o dăltuitură şi se ridică la un lat de mână sau şi mai bine deasupra grindeiului, are mai multe borticele. Cu ajutorul a două cuie de fier sau de lemn, care se bagă prin două dintre aceste borticele, se ridică şi se sloboade plazul în jos sau, cum se mai zice, se scoate sau se bagă mai afund în pământ.“

S.Fl. Marian, *Vrăji, farmece şi desfaceri. Descântece poporane române*, Editura Coresi, 1996

PUBLICITATE

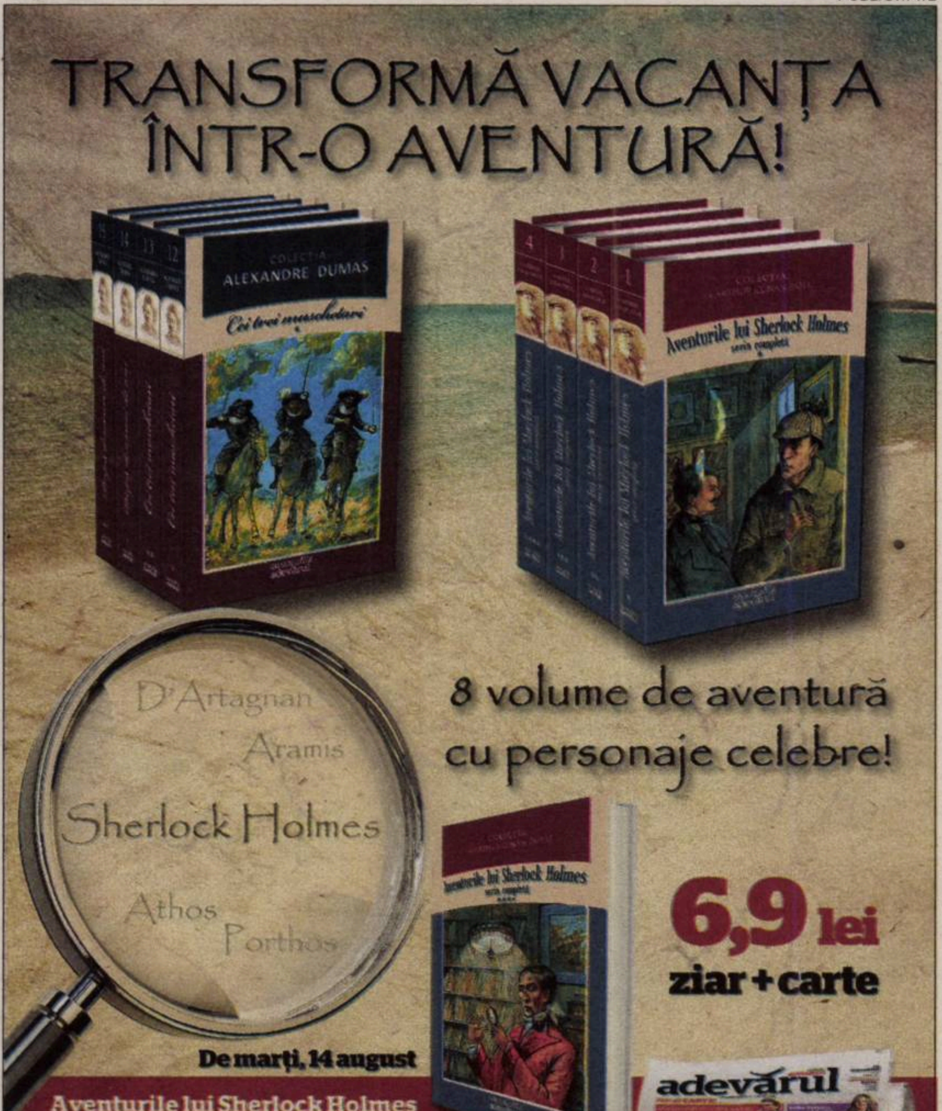
TRANSFORMĂ VACANȚA ÎNTR-O AVENTURĂ!
COLECȚIA ALEXANDRE DUMAS
Cei trei muschetari
Aventurile lui Sherlock Holmes
D'Artagnan
Aramis
Sherlock Holmes
Athos
Porthos
8 volume de aventură cu personaje celebre!
6,9 lei
ziar + carte
De marți, 14 august
Aventurile lui Sherlock Holmes vol. 4 - Sir Arthur Conan Doyle
adevărul

PUBLICITATE

Completează-ți colecția
"101 cărți de citit într-o viață!"
Mai sunt 08 volume!
Fiicele doctorului March
16 august
LOUISA MAY ALCOTT
FIICELE DOCTORULUI MARCH
VOL.1
10,99 lei
adevărul
BIBLIOTECA adevărul
librăriile adevărul
Cumpără online pe www.adevarulshop.ro

Robert SKIDELSKY

împotriva **curentului**

Societatea inechitabilă

Cît de multă inegalitate e acceptabilă? Destul de multă, judecînd după standardele de dinaintea crizei, mai ales după cele din Statele Unite şi Marea Britanie. Neolaburistul Peter Mandelson a dat glas spiritului ultimilor 30 de ani, atunci cînd a afirmat că se simte cît se poate de „relaxat“ cu privire la oamenii care devin „putred“ de bogaţi. Să te îmbogăţeşti era, în fond, esenţa „noii economii“. Iar noii bogătaşi au păstrat o parte tot mai mare din ceea ce cîştigau, de vreme ce taxele au fost reduse pentru a-i încuraja să devină şi mai bogaţi, şi eforturile de a împărţi „caşcavalul“ mai echitabil au fost abandonate.

Rezultatele au fost previzibile. În 1970, salariul brut al unui director general american de vîrf era de 30 de ori mai mare decît cel al unui angajat mediu; azi e de 263 de ori mai mare. În Anglia, salariul de bază (fără bonusuri) al unui director general de vîrf era, în 1970, de 47 de ori cel al unui angajat mediu; în 2010, era de 81 de ori mai mare. Începînd cu sfîrşitul anilor '70, venitul net al cincimii celei mai bogate a crescut de cinci ori mai repede decît venitul cincimii celei mai sărace în SUA şi de patru ori mai repede în Anglia. Iar creşterea diferenţei dintre venitul mediu şi cel median a fost chiar şi mai însemnată: procentul de populaţie care trăieşte cu jumătate sau cu mai puţin de jumătate din salariul mediu a crescut în SUA şi în Marea Britanie.

Chiar dacă unele ţări au rezistat acestui trend, inegalitatea a crescut la nivel mondial, în ultimii 30-40 de ani. A crescut inegalitatea la nivel de ţară, iar inegalitatea dintre ţări a sporit vertiginos după anul 1980, înainte de egalizarea de la sfîrşitul anilor '90 şi de atenuarea ei, în cele din urmă, după anul 2000, cînd creşterea economică a ţărilor în curs de dezvoltare s-a accelerat.

Creşterea gradului de inegalitate nu i-a speriat însă pe apărătorii ideologici ai capitalismului. Într-un sistem competitiv de piaţă, se presupune că oamenii sînt plătiţi cu cît merită: altfel spus, directorii generali de vîrf contribuie la economia americană de 236 de ori mai mult decît cei pe care i-au angajat. Cei săraci însă, se presupune mai departe, o duc totuşi mai bine decît în cazul în care discrepanţele ar fi atenuate artificial de sindicate sau de guverne. Singura cale sigură de a accelera infuzia de prosperitate spre pătura de jos *(„trickle-down“)* este reducerea în continuare a ratei de impozitare marginale sau, alternativ, ameliorarea „nivelului de educaţie“ al celor săraci, astfel încît ei să devină mai valoroşi pentru angajatorii lor.

Se presupune că oamenii sînt plătiţi cu cît merită.

Acesta e un mod de gîndire economică calculat să placă celor din vîrful piramidei salariale. În fond, e imposibil de calculat productivitatea marginală a fiecărui individ în parte, în cadrul unei activităţi de producţie colective. Cuantumurile salariale maxime sînt stabilite pur şi simplu prin compararea cu alte cuantumuri salariale maxime, plătite pentru activităţi similare.

În trecut, diferenţele dintre salarii erau stabilite ţinînd cont de ceva care părea corect şi rezonabil. Cu cît era mai ridicat nivelul cunoştinţelor, al competenţei şi responsabilităţii implicate de o activitate, cu atît mai mare era şi remunerarea acceptabilă şi acceptată pentru desfăşurarea ei.

Dar totul se petrecea cu condiţia menţinerii unei anumite conexiuni între cei din vîrful piramidei şi cei de la baza ei. Salariile maxime din companii erau rareori de 20-30 de ori mai mari decît cele medii, iar, pentru cei mai mulţi oameni, diferenţele erau cu mult mai mici. Astfel, veniturile medicilor şi ale avocaţilor erau de aproximativ cinci ori mai mari decît cele ale lucrătorilor manuali, nu de zece ori sau mai mult, ca în ziua de azi.

Eşecul modalităţilor de bun-simţ, non-economice, de evaluare a activităţilor umane – prin încadrarea lor într-un context social mai larg – a dus la metodele denaturate de calculare a salariilor din ziua de azi.

Există o consecinţă curioasă, deşi adesea neobservată, a incapacităţii de a distinge între valoare şi preţ: se presupune că, pentru cei mai mulţi oameni, singura cale de a-şi spori veniturile este creşterea economică. Ceea ce e rezonabil în ţările sărace, unde nu există suficiente resurse pentru a putea fi distribuite. Dar, în ţările dezvoltate, accentul pus pe creşterea economică este o cale extrem de ineficientă pentru a spori prosperitatea generală, deoarece ar însemna că o economie trebuie să crească cu, să spunem, 3% pentru a spori veniturile majorităţii cu, să spunem, 1%. Or, este foarte puţin probabil ca nivelul de educaţie al majorităţii să poată fi îmbunătăţit mai rapid decît cel al unei minorităţi care beneficiază de toate avantajele educaţionale asigurate de o situaţie financiară, familială şi relaţională mai bună. Redistribuirea este, în aceste condiţii, un mod mai sigur de a realiza o bază largă de consum, care constituie ea însăşi o garanţie a stabilităţii economice.

Atitudinea indiferentă faţă de distribuţia veniturilor este, de fapt, reţeta pentru o creştere economică fără sfîrşit, în care cei bogaţi, foarte bogaţi şi superbogaţi se distanţează tot mai mult de restul populaţiei. Ceea ce nu poate fi just: din raţiuni morale şi chiar practice. Moralmente, fiindcă face inaccesibilă, pentru majoritatea oamenilor, perspectiva unei vieţi bune. Şi, din punct de vedere practic, fiindcă e sortită să distrugă coeziunea socială pe care se bazează, în ultimă instanţă, democraţia – şi, în fond, orice societate paşnică şi satisfăcută.

__Robert Skidelsky__ este membru al Camerei Lorzilor a Marii Britanii şi profesor emerit de economie politică la Universitatea Warwick.

Copyright: Project Syndicate, 2012.
www.project-syndicate.org

traducere din limba engleză
de Matei PLEŞU

■ ■ ■

PUBLICITATE

M
DEPOZIT PROMOȚIONAL ÎN LEI PE 3 LUNI
7%
ALEGE DEPOZITUL CU DOBÂNDA CARE TE RELAXEAZĂ
Millennium bank

Ofertă valabilă pentru depozitele constituite din fonduri noi începând cu data de 04.07.2012.
Suma maximă ce poate fi plasată în acest tip de depozit este de 200.000 lei pe client.

www.millenniumbank.ro

021 308 11 10 (toate rețelele)
*2111 (Vodafone, Orange)

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Livada cu peşti

– fără vişini şi fără Cehov –

Nu cred că v-am mai spus acest lucru (oricum n-a venit vorba): fac parte dintre acei cetăţeni pentru care Delta Dunării e o întindere de apă, sălcii, ţînţari şi punct. Mă bucur pentru ea (şi pentru noi) că există, dar nu m-a atras. Am tresărit cvasipatriotic, acum trei decenii, cînd revista pariziană *Pif Gadget* oferea ca premii, pentru concursuri, excursii în Delta românească; dar nu erau genul de concursuri pe care-aş fi visat să le cîştig. Ştiu cît de cît istoria intrării Deltei în graniţele statului român (antărţ Tulcea era un oraş mai important decît Constanţa, Sulina era sediul Comisiei Europene a Dunării iar nu departe Brăila se profila, în comerţul Balcanilor, mai pregnant decît Atena!) şi cam atît.

Am mers la mare – la cea românească sau la alte mări – de nenumărate ori şi, ca om cu nostalgia Sudului, m-am simţit în paradis; am fost şi prin munţi – ai noştri sau ai altora – de cîteva ori, dar n-a fost *coup de foudre*. În privinţa deltelor, pînă alaltăieri eram mai familiarizat cu Delta Nilului (în care am ajuns o dată) decît cu Delta Dunării (în care n-am pus piciorul). Ce ştiam despre Delta noastră datoram unor cărţi: una pentru copii, de prin anii '70 *(by* Petre Luscalov), în care doi băieţi, numiţi Scatiul şi Babuşca, se luptă printre sălcii cu oarecare infractori, precum şi o alta – magica *Europolis,* a lui Jean Bart – despre care nu cred că e cazul să vă dau detalii.

Tot ce-aţi citit mai sus fu însă valabil pînă alaltăieri cînd, printr-un concurs de împrejurări, iată-mă-s plonjat pe malul unui lac căruia turcii i-au spus *Lacul violet* – adică Murighiol. Amicul-gazdă are o curte de 4800 de metri pătraţi (cu o casă pe măsură), care începe în şoseaua asfaltată şi se termină în stufărişul lacului. Iar dacă n-aş fi văzut cu ochii mei, nici n-aş fi crezut că e posibil: în curte se află o plantaţie de corcoduşi! Cu excepţia unui nuc aflat în faţa terasei, a doi smochini ascunşi prin spatele casei, a unui zarzăr, a vreo trei gutui şi a doi salcîmi, în rest curtea are doar corcoduşi: zeci, aliniaţi ca într-o adevărată livadă. De fapt, sînt ei zeci, dar trebuie judecaţi în parte: unul nu seamănă cu celălalt, nici la coroană şi nici la fruct. Bănuiţi ce covor de poame coapte se află sub ei (geaba îi spun proprietarului că în Oltenia din corcoduşe se face un bun rachiu – detaliul nu pare a-l emoţiona foarte mult); bănuiţi ce concerte diurne şi nocturne răzbat din livadă, graţie unui păsăret de cele mai diverse triluri, dimensiuni, culori şi penaje.

Iar dacă plouă, aflaţi că trage!

Dar nu pentru ornitologie am ajuns aici şi nici pentru alcooluri din fructoză. Cum v-am spus, în spatele curţii ieşi pe un ponton de lemn şi dai direct într-un braţ al Murighiolului. Cîteva lanţuri leagă de mal nişte bărci: la fix parcate încît să te urci în ele şi să arunci firul cu plută. În cazul în care vă place peştele – să-l prindeţi & să-l mîncaţi –, îmi veţi înţelege excitarea. Nu ştiu alţii cum sînt, dar eu tot ce ştiu despre pescuit pleacă de la un desen al genialului Nell Cobar (dintr-un almanah *Urzica* de la finele anilor '60): acolo, în caricatură, pe malul unei ape stătea cu undiţa în mînă un pescar cocoşat de frig, sub o ploaie de noiembrie; şi zicea el: „Dacă n-aş şti că e o plăcere, aş jura că e un canon!". Nu există filozofie mai subtilă a pescuitului pe ploaie! Acum nu e chiar noiembrie, dar tot am prins vreo două zile ploioase, cu 17°C dimineaţa şi seara. Şi, ştiţi ceva? Exact atunci, pe ploaie şi pe răcoreală, trage peştele mai bine.

Cîte n-aş avea să vă spun… V-aş putea rememora o plimbare cu barca pe braţul Sf. Gheorghe… Ce inspirat aş fi în a vă povesti despre lacurile Razelm, Uzlina, Isăcel şi Isac… în a vă descrie lebedele şi egretele, lişiţele şi stîrcii, cormoranii sau broaştele ţestoase… sau nuferii de-acolo, cei albi şi cei galbeni… Sau v-aş putea întreba oare cît de cretini pot fi cei ce mai aruncă cîte-un *pet* de bere golit în acest peisaj… Delta Dunării e absolut incredibilă – şi v-o zic ca unul care pînă mai ieri eram, pe bune, sceptic.

Dar n-am timp. Sînt pe malul de trestii şi stuf, cu două undiţe aruncate în apă. Acolo, în adînc, în apa verzuie sub cerul plumburiu, se află cîrduri de peşti: lin şi roşioare, bibani şi somni. Îi simt şi mă simt; între noi se încinge un război psihologic... pun momeala… arunc… parcă i-o pun drept în bot… mă-ncearcă… mă tachinează… pluta pare a dansa… nu mă grăbesc… acum îmi pune pluta pe orizontală… pentru ca în următoarea clipă să-mi bage pluta la fund, de parcă-ar fi răpit-o căpitanul Nemo… De-abia în acea clipită arcuiesc undiţa spre cer… simt rezistenţă în pumn, semn că acolo jos, în apă, ceva mi se opune. Trag, şi…

Dumnezeule, nu pot fi atît de egoist încît să nu vă las măcar finalul acestei poveşti, cît să vă închipuiţi fiecare *(happy-)end*-ul care vi se potriveşte!

***Adrian Cioroianu** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte publicată:* Epoca de aur a incertitudinii, *Editura Curtea Veche, 2011.*

■ ■ ■

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Poveşti aiuritoare de iubire (III)

„Adriano, te iubesc / Fără tine înnebunesc", răsună de cum se duce căldura după-amiezii. Şi lumea ştie că Vasilică, văcarul satului, aduce cireada acasă. Vasilică s-a pripăşit în acest sat de cîmpie de vreo doi ani, venit de pe undeva de prin Moldova, după ce a luat toate satele la rînd. Nu ştie să facă altceva decît să mîne vacile de la spate. N-a mers niciodată la şcoală şi n-a prea dormit niciodată într-un pat adevărat, pînă anul trecut, cînd ţaţa Maria i-a dat de pomană o dormeză, cu saltea şi plapumă, şi perne, şi aşternut. Lux, ce să mai! Le-a 'nghesuit cum a putut în căsuţa de chirpici, ridicată la marginea satului. Şi de atunci trăieşte boiereşte, ba cu leguma de la vacile sătenilor, ba mai moare cîte unu', şi el, oropsitu' satului, nu-i niciodată uitat, ba o pomană, ba o milogeală… Nu moare de foame. Şi cum nu visează la palate, ci doar să trăiască de azi pe mîine, sperînd doar să nu moară iarna de frig şi vara de căldură, Vasilică e mulţumit. Copii, familie, casă – nu s-a prea gîndit la toate astea, pînă într-o zi, cînd i s-a părut lui că i-a picat cu tronc Adriana. Nu că ar fi vrut să se însoare, ci, aşa, din plictiseală i-a trecut prin minte că n-ar fi rău să-şi facă o iubită. A avut cîte o femeie prin mai toate satele pe unde a trecut, de ce n-ar avea şi aici una? Mai trece timpul. N-avea un gînd anume, ci, aşa, să aibă şi el o iubită. Şi apoi, ce mare scofală şi iubirea asta, îşi zicea, trebuie să ai doar o femeie căreia să-i cînţi şi ea să te lase s-o mîngîi. El cîntă seară de seară, dar Adriana nu crede acelaşi lucru despre iubire şi nu se lasă mîngîiată. Ba mai mult, de cum îl aude, iese repede din curte şi strigă cît o ţin plămînii: „Arde-te-ar focu' de ţigan nenorocit. Ce crezi, mă, sărăcie, că-l las io pă Mărinică al meu pentru unu' ca tine? Lasă, lasă, că-l pun io pă Marinică să-ţi crape capul ăla". Şi nu se opreşte aici. Seară de seară, e mare hai pe uliţele satelor: Vasilică cîntă, Adriana blestemă şi sătenii se amuză. Acum să nu vă închipuiţi că Adriana e mireasa lumii. Nici ea n-a prea fost pe la şcoală, nu ştie nici măcar să citească literele de la telenovele şi îi este cam ruşine să se adune cu vecinele care dezbat aprins, seară de seară, vieţile Casandrelor şi Alberţilor, că, deşi se uită, nu prea înţelege. Nu ştie la ce foloseşte apa, iar de săpun n-are niciodată ban. Odinioară îl făcea soacră-sa în casă şi-l foloseau la spălatul rufelor, dar cum n-a băgat la cap, acum n-are şi, cum zice cu dezinvoltură, nici nu-i trebuie.

Ce mare scofală e iubirea asta?!

O gîdilă plăcut cîntecul lui Vasilică, să fie şi ea iubita cuiva, cum îi prin filmele alea, nu-i lucru de ici-de colo. Marinică a luat-o de nevastă, şi atît. „Ce soarbeţi, mă-tii, vrei, fă, şi tu", e singura vorbă bună auzită de la el vreodată. Cum e tovarăş cu Vasilică, adică pasc vacile satului împreună, Marinică nu prea se sinchiseşte de „Adriano, te iubesc". „S-o iubească, ce poa' să-i facă", le răspunde celor care îl tachinează pe seama idilei publice. Flori, vacanţe, şampanie, rochii de seară, baluri, muzică, vals, scrisori, poezie şi alte lucruri memorabile nu există nici măcar în vocabularul lor, darmite în uzul cotidian. Vaci şi iarbă, vara, somn, beţie şi plictiseală, iarna. Aşa că, dacă Adriana n-ar mai fi atît de ţîfnoasă, iubirea s-ar consuma cuminte pe islazul satului, vara, sub privirile îngăduitoare ale lui Marinică, convins fiind că nici un bărbat nu poate fi mai bărbat decît el, şi pe saltelele pline de purici, iarna, sub aceleaşi priviri îngăduitoare ale unui Marinică, mult prea pline de rachiul distilat, cu grijă, toată toamna. Ar împărţi şi leguma satului, şi porcu', şi nevasta. În plus, ar avea şi el un tovarăş la beţii, Adriana – un alt bărbat care s-o înjure, iar satul – „nişte proşti", pe seama cărora să-şi omoare, cu maliţiozitate, plictiseala din lungile seri de iarnă. Dar oare sînt „proşti"? Sau „brute"? Cîţi dintre ceilalţi săteni trăiesc altfel iubirea decît Vasilică şi Adriana? Cîţi dintre ceilalţi săteni ştiu mai multe decît Vasilică şi Adriana? Oare educaţia primară te face mai deştept, mai civilizat, mai avizat, în folosirea apei sau în respectul faţă de partenerul de viaţă? Nu prea ştiu ce să răspund. Dumnezeu n-a fost prea darnic nici cu Adriana, nici cu Vasilică. Ei nu se plîng însă nici de sărăcie, nici de urîţenie, nici de educaţie, nici de prea multă cultură, dar nici de prea puţină. Şi, pînă la urmă, ce înseamnă prea mult sau prea puţin cînd e vorba de cultură? Cred şi ei că sînt „proşti" – dacă tot satul şuşoteşte asta, aşa trebuie să fie. Dar mai cred că nici ceilalţi nu sînt mai breji, că ceea ce le strigă lor pare cam la fel, şi pentru ei. Nici ei nu prea ştiu de vacanţe, dans sau poezie. Pînă la urmă, ce mare scofală e iubirea asta?! Vorba lu' Vasilică.

***Constanţa Vintilă-Ghiţulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din Bucureşti. În 2012 i-a apărut la Humanitas cartea* În şalvari şi cu işlic. Biserică, sexualitate şi divorţ în Ţara Românească a secolului al XVIII-lea.

■ ■ ■

---

anti nostalgia

Văcăreşti (IV)

„De-abia în anul 1973 Mănăstirea Văcăreşti este dezafectată ca închisoare şi intră în restaurare. Pentru acei ani, refacerea unui ansamblu atît de complex constituia o mare izbîndă a culturii româneşti.

Se preconiza dezvoltarea unui mare muzeu de arhitectură şi artă tradiţională în incinta mare, iar în prima incintă, laboratoare de restaurare şi conservare, precum şi ateliere pentru reprodus opere de artă. Încep lucrările de restaurare a paraclisului, sub îngrijirea DMI [Direcţiei Monumentelor Istorice] şi se organizează Şantierul Tineretului. Astfel, paraclisul împreună cu porticele de pe latura de est au fost complet restaurate, cheltuindu-se multe milioane.

Cutremurul din 1977 a marcat ansamblul, afectînd biserica şi chiliile. În acelaşi an 1977, conducerea ţării noastre hotărăşte desfiinţarea DMI, care se opunea dărîmării bisericilor. Muzeul de artă al R.S.R. devine beneficiarul ansamblului Mănăstirii Văcăreşti, cu intenţia de a organiza aici un Muzeu de Artă Feudală. (...) În noiembrie 1985 începe demolarea. În general, mai-marii puterii erau cei care invocau degradarea monumentului înainte de a începe dărîmarea acestuia. Deciziile erau luate prin Consiliul Popular al Municipiului Bucureşti, Muzeul Oraşului Bucureşti, Ministerul Culturii. Academia de artă era presată de conducerea CPMB să detaşeze frescele din biserică în vederea păstrării, iar aceasta amîna în speranţa că protestele contra dărîmărilor vor da roade. Profesorii Academiei au fost ameninţaţi cu demiterea pentru a acţiona imediat la scoaterea frescelor. Se pare însă că protestele nici nu au ajuns la Ceauşescu. De teama pierderii acestor fresce, specialiştii s-au hotărît să le salveze. Operaţia s-a făcut însă în mare grabă…."

În vol. col.
Bisericile osîndite de Ceauşescu,
Bucureşti 1977-1989,
Editura Anastasia, 1995
(v. şi nr. 420, 421, 424, 440-442)

STILURI & STILOURI

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Murdării şi murdăriri

Viaţa publică din România ultimelor luni seamănă din ce în ce mai mult cu o groapă de gunoi, în care se aruncă, la grămadă, injurii, vorbe mucegăite, promisiuni false, legi rîncede, cuvinte stricate, adevăruri stătute.

Dar nicicînd mizeria presei şi a rîvnitorilor ei nu mi s-a părut mai mare decît atunci cînd, în focul luptei pentru senzaţional, în goana lor lacomă după rating, au dat de pămînt cu orice formă de respect pentru vieţile, şi morţile, celor puţini care s-ar putea numi modele şi către care ar trebui să îndreptăm atenţia copiilor şi tinerilor noştri.

Pianista Mihaela Ursuleasa a murit. Puţini români ştiu care îi sînt performanţele profesionale. Dar toţi cetăţenii au putut vedea, a doua zi după vestea decesului, în ziarele aşa-zis serioase, nu de scandal, „Cea mai controversată imagine cu Mihaela Ursuleasa!“: fotografia pianistei, într-un moment de exuberanţă, cu un sîn ieşit în afara rochiei. Şi pentru că moartea artistei nu avea suficientă zeamă de scandal, jurnaliştii serioşi au încropit un sos melodramatic din bătăile primite de pianistă de la profesoara de pian, imaginile fetiţei ei în faţa fotografiei mamei şi renunţarea artistei la cetăţenia română. Ani de zile n-au găsit loc pe prima lor pagină nici măcar pentru o ştire de cîteva sute de semne despre succesele, imense, de peste hotare ale Mihaelei Ursuleasa. Acum, însă, decesul a adus-o, în sfîrşit, în prim-planul evenimentelor româneşti. Mondene, însă, nu artistice.

Olimpiada de la Londra are ghinion cu presa românească: în zilele acestea înfierbîntate politic, ştirile despre performanţele sportivilor de pretutindeni şi de la noi nu prea au mare căutare. Doar dacă dau detalii scandaloase sau jenante de pe terenul confruntărilor – un articol despre recordurile realizate sau medaliile obţinute de sportivii străini nu interesează pe nimeni, dar un filmuleţ cu o sportivă din Ecuador căreia, din cauza efortului de a ridica o halteră, îi cedează sfincterele, asta da, asta e o ştire senzaţională, chiar şi pentru cele mai importante gazete naţionale: „Ruşine olimpică!“ anunţă, cu litere uriaşe şi inepte, un important site de ştiri al unei importante televiziuni; „Incident jenant la JO!“ se grăbeşte altul să răspîndească aceeaşi veste. Astfel de ştiri au curs gîrlă dinspre Londra Jocurilor Olimpice. O atletă şi-a schimbat lenjeria intimă pe stadion – numaidecît, presa românească a găsit de cuviinţă să anunţe evenimentul în gura mare: „Streaptease la JO!“, „Atletă în fundul gol chiar pe pistă!“, „O atletă din Cehia şi-a arătat chiloţii în direct la televizor!“; o altă sportivă a ajuns pe prima pagină a ziarelor de pretutindeni cu imagini private date publicităţii de iubitul ei; un alt sportiv a avut de dat explicaţii cu privire la o posibilă erecţie avută pe podiumul de premiere etc. (Ştiu, mi se va spune că astfel de ştiri au fost preluate din presa străină. Dar mă îndoiesc că ele apar totuşi pe prima pagină a ziarelor serioase. Chiar şi aşa însă, un pic de discernămînt, o minimă nobleţe în selectarea ştirilor care sînt cu adevărat de interes naţional n-ar strica. Să nu scriem doar pentru plăcerea bîrfei. Să ne gîndim puţin şi la nevoia de emulaţie a tinerilor care vor ştiri curate.)

Onoare, respect, viaţă privată.

Tastaturile jurnaliştilor noştri se poticnesc atunci cînd trebuie să încropească cuvinte precum onoare, respect, viaţă privată. Să nu ne mirăm că aceste vorbe îşi fac cu greu loc în vocabularul activ al generaţiilor tinere.

Maria Iordănescu *este psiholog.*

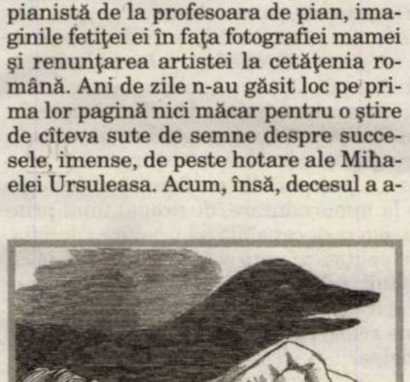

Iaromira POPOVICI

bazar

Sam şi Dean, supranaturalii

De ceva timp încoace, mă uit la aventurile lui Sam şi Dean. Sam şi Dean sînt doi fraţi care se luptă cu tot ce mişcă pe lumea cealaltă, de la monştri la îngeri şi demoni. Într-un serial care se cheamă *Supernatural* (2005, creator Eric Kripke).

De ce mă uit la Sam şi Dean? Primul şi cel mai la îndemînă răspuns ar fi că nu am destui prieteni reali şi că am nevoie de unii virtuali. Chiar unii din seriale proaste.

Desigur, nici acest prim răspuns nu e total departe de adevăr. În mod evident, uitatul la seriale e o formă de dependenţă, una mai perversă, care, aparent, nu lasă urme: nu-ţi distrugi nici ficatul, nici inima, nici plămînii, ca în cazul altor droguri. În ce priveşte, însă, creierul, rămîne de văzut.

De ce ar opta o persoană în putere, cu oarece activităţi şi cu familie, pentru o asemenea dependenţă facilă? Pentru că realitatea serialelor e mult mai controlabilă şi mai previzibilă decît cea a vieţii de toate zilele. Plus că acolo, în seriale, ai ocazia să „faci“ (evident, din culise) ceea ce în viaţa de toate zilele nici cu gîndul n-ai gîndi, cum ar fi să stai de vorbă cu un înger sau să ucizi un demon.

De asemenea, uitatul la un asemenea tip de filme te ajută să te întorci într-o adolescenţă ce pluteşte, neîncetat, undeva deasupra existenţei mature, ca un posibil veşnic deziderat escapist. Tot o atare preocupare îşi are şi nelipsitul *coté* romantic, mai ales că Sam (Jared Padalecki) şi Dean (Jensen Ackles) sînt prezentabili.

Sam şi Dean fac şi ei parte din categoria supereroilor, dar a unora transcendentali, la propriu. În sensul că, toată ziua-bună-ziua, nu numai că au de-a face, pe lumea asta, cu creaturile lumii celeilalte, ci şi trec una-două dincolo. Pe tărîmul celălalt.

Mai mor, se mai duc cînd prin Iad, cînd prin Paradis, apoi iarăşi învie, cu sau fără suflet. Personajele celelalte, fie ele moarte sau vii, au apariţii şi reapariţii. Îngerii umblă liberi pe pămînt, în aşteptarea Apocalipsei, iar demonii – ce să mai spunem – sînt printre noi (atenţie la cei cu ochii negri sau galbeni!). Fantomele, spiriduşii, zeii păgîni, dulăii iadului, vampirii, vîrcolacii, sirenele, vrăjitoarele reprezintă creaturi dintre cele mai obişnuite printre semenii noştri. Ca să nu mai vorbim de Dumnezeu însuşi, care s-a rătăcit undeva pe Pămînt şi nu mai e de găsit.

Îngerii nu sînt neapărat buni – există printre ei unii care se aseamănă cu agenţii necruţători ai serviciilor secrete din filmele de spionaj. Nici demonii nu sînt neapărat toţi foarte răi – cu unii te mai poţi înţelege, mai poţi negocia, poţi fi chiar prieten. Vînzarea sufletului, de altfel, nu e mare problemă în serialul ăsta – se întîmplă destul de des pe la intersecţii, cu preţul a vreo zece ani de viaţă în plus. Moartea însăşi e personaj; descoperim, de fapt, că nu e o vorba de o singură moarte, ci de o organizaţie birocratică alcătuită dintr-un şef şi mai mulţi angajaţi – cîte o moarte mai mică pentru fiecare district.

Supranaturalul, în serialul acesta, pare să fie ceva la îndemînă, care se află printre noi, chiar dacă, de multe ori, nu-l identificăm. Modul familiar, de multe ori aproape (?) stupid, în care sînt prezentate întrupările lui pe pămînt ni-l face accesibil. Nu ne mai poate fi frică de nişte creaturi de care ne vine să rîdem...

Pe scurt, chiar dacă de multe ori o dă în bară, *Supernatural* are un merit, cel puţin în ce mă priveşte: îmi reduce fricile cele mai sinistre la ceva umoristic (involuntar) şi palpabil. Lumea cealaltă e adusă printre noi cu imperfecţiuni asemănătoare celor ale zeilor greci din *Legendele Olimpului,* pe care le citeam în copilărie. Nu mă mai pot teme de ceva ce mi-e asemănător şi se dovedeşte imperfect şi comic.

Desigur, dacă e să judecăm serialul la nivel estetic şi, probabil, chiar ştiinţific, multe (cele mai multe?) din lucrurile care se petrec acolo sînt de o foarte mică valoare. Dar nu e altceva decît un serial: un basm adaptat lumii tehnologizate, consumiste şi mai cinice în care trăim; în care, în loc de un Făt-Frumos, nu avem trei, ca în alte basme, ci doi fraţi, care se şi iubesc, se şi urăsc, dar luptă în continuare.

Selma IUSUF

legende urbane

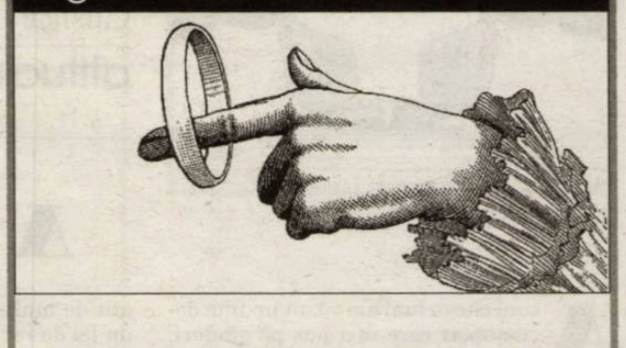

Domnul C.

Munceşte de sare cămaşa de pe el. A fost plecat o perioadă în Austria; placa faţade de clădiri. Acum s-a întors pentru că, din 30 de euro cît plăteau austriecii la metru pătrat, lui îi ajungeau în buzunare doar firimituri. A plecat prin intermediari care, la rîndul lor, luau banii prin intermediari şi, uite-aşa, după ce-şi rupea oasele pe schele o zi întreagă, la final se alegea cu mai nimic. Aşa că s-a întors la nevastă şi la copil. Zice că, dacă le pune cap la cap, şi aici cîştigă cam tot atît, dar măcar nu e între străini.

Îl cunosc pe domnul C. de cîţiva ani. M-a ajutat în cele mai dificile situaţii gospodăreşti. La vopsit, la reparat zidărie, la montat calorifere, la instalat şi dezinstalat diverse chestii prin baie şi bucătărie. Ne-a ajutat cînd am ajuns în situaţii imposibile, ca atunci cînd am înfundat vasul de toaletă cu unul din deodorantele alea care se agaţă pe marginea lui. A venit mustăcind şi a început să rîdă cînd i-am explicat că am încercat să dizolvăm obstacolul cu bicarbonat. După ce domnul Muscolo nu avusese nici un efect. Dar aşa citisem pe un forum, pe net. Ştiu că încercările noastre timide de a meşteşugi cîte ceva de capul nostru îl amuză la infinit.

O persoană plină de bun-simţ, mai degrabă tăcut, îşi vede de treaba lui; abia îl simţi prin casă. Drept e că e şi lăsat în pace. Între noi n-a fost niciodată situaţia tipică între meseriaşul bătut la cap că a vopsit nu ştiu cum sau că a pus gresia strîmb şi angajatorul privit amabil, dar înjurat cu sete pe la spate. E lăsat în pace să-şi facă treaba cum ştie. Oricum nu m-aş pricepe să-i spun că a greşit pe undeva. De unde să ştiu eu care e consistenţa chitului? Sau cum se fixează o plintă? Eu nu întreb, el lucrează bine. Pînă una-alta, nimic din ce a reparat, fixat, montat prin casă nu ne-a căzut în cap. La final, curăţă şi mătură mizeria ce se va fi strîns şi o duce singur jos, la gunoi. Pare un vis frumos. Cel puţin aşa mi-a părut mie după ce m-am canonit amar de vreme cu tot felul de meseriaşi coşmareşti. Dintre cei ultravolubili, veniţi ca în vizită, dintre cei cărora le lua o lună să bată un cui sau dintre cei care îţi cer bani la cinci minute, pe motiv că iar s-a terminat ipsosul.

Între noi există o convenţie. Nu ne tîrguim la bani. Îşi evaluează munca rezonabil şi nu vine cu răspunsul ăla care, pe mine personal, mă scoate din sărite: „Păi, daţi-mi cît credeţi dumneavoastră, doamnă“. Nu îmi cere mie cleştii, cuiele sau cheile franceze de care are nevoie. Mă întreabă la telefon ce am păţit şi vine apoi cu propria trusă de scule, ca un medic de ţară cumpătat. Vine dis-de-dimineaţă (un cusur are, vine mult mai devreme decît zice) cu hainele în care munceşte împăturite şi puse într-o pungă de la Billa. N-are maşină, stă pe undeva la margine de oraş. E mîncat, cu cafeaua băută. Dacă îl prinde prînzul pe la noi, fug să îi iau ceva de mîncare. Săracul, n-are pretenţii, numai să fie cu destulă pîine. Sînt sigură că a rămas totuşi cu o mirare. Cum într-o casă de oameni nu e o ciorbă, o mîncare, cum de s-or hrăni cu toţii numai cu uscături. Aş vrea să-i răspund la întrebările nepuse şi să-i explic că, nu ştiu cum se face, dar ne prinde întotdeauna cu frigiderul gol. Şi că se mai întîmplă ca frigiderul ăsta să fie şi plin. Şi că pe el, care munceşte din greu şi nu stă toată ziua în faţa calculatorului, ca noi, nu-l putem hrăni doar cu chips-uri cu wasabi.

E povestea banală a domnului C., pe care am vrut s-o împărtăşesc cu dumneavoastră. Ca el or mai fi o grămadă. Dacă îl vezi la metrou, negricios, moderat de burtos, cu bermude, şlapi şi şapcă, cu o pungă răspurtată de la Billa în mînă, ce ai crede despre el? Că e mîncător de mici, băutor de bere şi ascultător de manele (de parcă asta ar fi o vină)? Că miroase a transpiraţie pentru că, în general, nu se spală? Că eşti mai bun decît el?

Mă întreb ce o povesti el acasă despre noi.

Selma Iusuf *este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

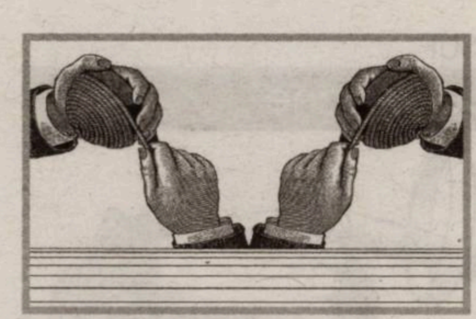

O, TEMPORA!...

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

A naibii libertate de exprimare

MOI
ANIMAL
CRÉATION
ANIMAUX
TRAITÉ

Acum cîteva luni am văzut un film documentar care m-a pus pe gînduri. Filmul se numeşte *The Most Hated Family in America* („Cea mai urîtă familie din America"). Urîtă nu în sensul că nu e frumoasă, ci că ceilalţi americani o urăsc. Un reporter de la BBC merge şi petrece ceva timp cu familia Phelps din Kansas. Familia asta este şi o biserică. Adică bunicul a înfiinţat o biserică, aşa cum se practică în America, ţara aceea fondată de religioşi care fugeau din Anglia pentru că nu-şi puteau face bisericile lor (şi care este singura ţară industrializată şi religioasă, spre deosebire de Europa dominată de biserici naţionale). Deci, bunicul nostru înfiinţează o biserică. Unde membri sînt el, nevasta, copiii, nepoţii şi cîţiva vecini. Bineînţeles, el fiind şeful suprem, papă, patriarh şi portar. Cumva, au ajuns la concluzia că ar trebui să trăiască în Ţara lui Dumnezeu şi că orice stat altul decît cel al lui Dumnezeu este ilegitim. Deci, biserica lor respinge statul. Bine, asta nu îi face tocmai ciudaţi, mai sînt prin America biserici din acestea mici cu idei similare. Dar biserica familiei Phelps a decis că la un moment dat e prea mult. Punctul de cotitură a fost cînd SUA au recunoscut drepturile homosexualilor. Să acorzi libertatea unora pe care oricum Dumnezeu îi va arde în iad – ce nebunie!, au zis ei. Pur şi simplu nu au mai suportat. Şi au început să protesteze prin toată ţara cu pancarte care zic „God hates fags" (Dumnezeu îi urăşte pe poponari) sau „Thank God for AIDS" (Mulţumim lui Dumnezeu pentru SIDA). Cînd SUA au invadat Irak-ul, au mai găsit un mod de a protesta. Dacă SUA sînt ţara diavolului, atunci soldaţii săi sînt şi ei ai diavolului, nu? Deci, familia Phelps se urcă în microbuze – bătrînul patriarh este cam bolnav, dar fiica sa e foarte energică, a preluat frîiele şi îşi duce copiii la proteste. Nişte mici americani blonzi, drăguţi şi, altfel, politicoşi, care merg la funeraliile soldaţilor morţi şi strigă familiei îndoliate că fiul lor va arde în Iad şi că bine i-a făcut Dumnezeu. Pancarta care a făcut familia celebră este cu „Thank God for Dead Soldiers" (Mulţumim lui Dumnezeu pentru moartea soldaţilor). Filmul de care vă zic te lasă perplex pentru că, altfel, Phelpşii chiar par nişte americani normali de acolo din mijloc, din America pe care nu o vedem în filme şi unde eu m-am simţit cel mai bine cînd am fost acolo. Băieţii sunt vînjoşi, fetele timiduţe, dar nu exagerat, iar cu toţii foarte coerenţi în discurs, mai ales cînd îi explică zîmbind reporterului BBC cum va arde el în Iad, dar îl asigură că nu e nimic personal în faptul că îi spun asta.

Pînă unde susţinem libertatea de exprimare?

Şi cum vă ziceam, familia îşi petrece timpul hărţuind înmormîntări. Diverse state americane au trecut prevederi legale speciale pentru ei. Nu au voie să protesteze la mai puţin de X metri de înmormîntare. Stau pe marginea şoselei, afişează pancarte scandaloase şi strigă măscări despre Iad. Oamenii trec cu maşina pe lîngă ei şi îi înjură, îi scuipă. La un moment dat, mezinul familiei, care ţine o pancartă cu Dumnezeu şi poponarii, primeşte o cutie de Cola în cap, aruncată dintr-o maşină în plină viteză. Copilul plînge, mama îl strînge la piept şi noi, telespectatorii, simpatizăm aşa, cumva, cu bietul manifestant, care altfel ne spune că vom arde în Iad, dar să nu o luăm personal. Reporterul aproape că se integrează în familie. Mai ales că un tip pe nume Steve stă şi el cu familia Phelps. Steve acesta era un ziarist venit să facă un reportaj despre ei. I-a plăcut atît de mult, încît nu a mai plecat. El este un fel de reprezentant PR acum şi îi dă instrucţiuni tipului de la BBC ce şi cum să facă. După un an, reporterul BBC se întoarce şi mai face un film despre familia asta – nu se schimbaseră foarte multe, acum erau şi mai celebri.

Ajung şi la libertatea de exprimare. La un moment dat, membrii bisericii merg la înmormîntarea caporalului Matthew Snyder. Merg e un fel de a spune: au fost ţinuţi la ceva distanţă de poliţie, la cîteva sute de metri. Tatăl caporalului i-a dat în judecată pentru provocare de stres emoţional şi pentru calomnie (Biserica declarase public că Albert Snyder l-a crescut pe Matthew pentru a-l sluji pe Diavol). A cerut, deci, daune. Judecătorul a cerut juraţilor să decidă dacă gravitatea declaraţiilor făcute de Phelps fac ca acestea să nu beneficieze de protecţia oferită libertăţii de exprimare. Juriul a decis că nu. În sfîrşit, a zis America. Cineva îi va opri pe sonaţi. 8 milioane de dolari despăgubiri ar fi trebuit să plătească cea mai urîtă familie din America. Decizia a fost salutată larg pînă şi de presa americană, care e obsedată de libertatea de exprimare. Domnule, trebuie să aibă şi libertatea asta o limită. Totuşi, sînt oameni care îşi îngroapă copilul. Dar un judecător a respins verdictul juriului la apel. A spus că Phelpşii făceau declaraţii politice şi că acestea sînt protejate de Constituţie. Ba chiar l-a condamnat pe Albert Snyder la plata cheltuielilor de judecată. Asta a provocat furie, s-a făcut chetă pentru sumă, publicul nu putea să creadă că tot Snyder plăteşte. Cazul a ajuns la Curtea Supremă. 42 de senatori americani s-au alăturat familiei Snyder în proces, susţinîndu-le cauza în faţa Curţii.

Curtea Supremă – şoc, groază, pucioasă... a dat dreptate familiei Phelps. Libertatea de exprimare este sfîntă în America şi trebuie să o respectăm oricît de mult ne-ar îngrozi ceea ce spun oamenii ăştia, a decis Curtea cu majoritate de voturi. Ne pare rău de familia Snyder, dar un juriu compus de cetăţeni nu poate anula dreptul familiei Phelps de a crede şi exprima cele mai cretine gînduri legate de spaţiul public. Parafrazez argumentaţia Curţii, dar asta era ideea: Şi chiar dacă aceste gînduri jignesc 99,99% dintre americani, o naţiune care are cel mai formidabil (şi spontan; de fapt, formidabil pentru că e spontan) cult pentru soldaţi şi pentru eroi, chiar dacă ne repugnă tuturor ce zic Phelpşii, chiar dacă 42 de senatori americani susţin această cauză cu numele lor, chiar şi aşa libertatea de exprimare nu trebuie limitată pentru că cineva se consideră jignit şi afectat. În opinia disidentă, judecătorul Samuel Alito a zis că nu e corectă decizia, că libertatea de exprimare nu poate fi atît de inumană.

Iată deci un caz test pentru un principiu. Pînă unde susţinem libertatea de exprimare? Un alt caz ţine de legile privind pedepsirea legislaţiei Holocaustului. Nu cred că au rezolvat problema, dar aduc un prejudiciu permanent principiului libertăţii de exprimare. Dacă cineva e atît de idiot încît să nege cel mai documentat eveniment istoric, atunci acel cineva oricum nu va fi afectat de o lege de genul acesta. Dar va căpăta o anumită aură de disident. Nu va mai fi un simplu sonat, ci un sonat interesant pentru unii. Apropo de asta, există milioane de ore de film şi documente, sute de mii de martori privind Holocaustul şi toate acestea au fost spuse în multe filme documentare şi artistice, în multe romane şi multe cărţi istorice. În dăţile cînd fantazez ce sondaje aş face eu dacă aş avea resurse, mă gîndesc că aş vrea să întreb românii ce ştiu despre Holocaust şi ce ştiu despre bătălia de la Rovine. Am aşa un sentiment că mai mulţi ar şti cum e cu Mircea şi sultanul decît ar şti ce s-a întîmplat în 1939-1945. Asta deşi nu se ştie dacă chiar a existat o bătălie la Rovine, cu atît mai puţin cine a cîştigat.

Dar recunosc legitimitatea unei discuţii despre Holocaust şi libertatea de exprimare. Ca şi în cazul Phelps, şi în cazul sonaţilor care neagă Holocaustul, nu cred că cenzura e soluţia. În schimb, mă fac să rîd dezbaterile din România pe temă. Cînd se trezeşte un ungur că vrea autonomie, mare parte din presă este de acord că trebuie arestat. Cum adică să ai o opinie despre autonomie într-un stat unitar, naţional şi indivizibil? Cînd tipul acela a spînzurat o păpuşă cu faţa lui Avram Iancu, din nou o majoritate lejeră l-ar fi împuşcat direct. În februarie 2012, cînd Ponta şi Antonescu au organizat o audiere publică la Bruxelles despre starea democraţiei româneşti, PDL a strigat că e trădare şi denigrare de patrie. Acum, Ponta şi Antonescu acuză că e trădare şi denigrare de ţară să spui la Bruxelles ce fac ei la Bucureşti. Nu pot să-i iau în serios pe oamenii ăştia, chiar dacă încerc. Un film despre familia Phelps mă pune pe gînduri, se duce în străfundul neuronului meu stingher şi sapă acolo – o ţară care lasă o familie să-i scuipe eroii la înmormîntare, de dragul unui principiu, e o ţară capabilă să practice filozofia. Nişte politicieni care schimbă între ei, la cîteva luni, rolul de patrioţi şi trădători pe exact acelaşi caz par nişte pigmei în faţa unei drame reale, ca cea dintre familiile Snyder şi Phelps.

facebook.com/
Cristian.Ghinea.CRPE

■ ■ ■

Eugen ISTODOR

negustori și mușterii

AVE femeilor de la arhiva ASE!

După 20 de ani m-am trezit să caut diploma de absolvire a facultăţii. Un examen acum 20 de ani, o speranţă, o neprezentare, o uitare grea. Ioc diploma. Ca s-o dai dispărută umbli năuc prin nu-ş' cîte locuri. Aşa că mai bine merg la ASE. Sigur acolo am lăsat-o. Şi intru în hol. Badiguardul mă întreabă ce facultate caut. Nu ştiu, pe vremea mea era ASE şi atît. Mă vede dus cu pluta, mă trimite la primul secretariat. A, nu, diplome antice? La Arhivă. Şi ajung la Arhivă. La parter, după un labirint de holuri lungi-lungi şi întunecoase, că-i vară şi nici dracu' nu umblă pe acolo. Doar că te apropii de o intrare grea şi neagră: Arhiva! Am fost ieri: „E prea multă lume aici, staţi pe hol. Să intre doar o persoană!". Adică, vai de capul tău, cu diploma ta de acum 20 de ani! Stau. Credeam că-s singur. Puzderie. Cincişase persoane adunate numai în trei minute. Vai de capul meu! Şi timpul trece. Unii înjură, alţii freamătă. Ultimii pleacă. Şi nu mai pot să stau. Şi mă întorc azi. Sînt două ore între care poţi vedea că există arhiva: 12-14. Şi eram al treilea. Două rezolvate. Vin eu. Povestesc. Doamna se cruceşte. Aşteptaţi! Şi aştept. Vreo trei seminţe de fătuci şi-au luat diplomele, ba că au pierdut examenul, ba că au terminat facultatea. Eu iarăşi. Mai aşteptaţi. Şi apare. Subţire ca un dosar. Stă un pic pe gînduri, se uită prin registre. Dar hotărăşte: e jos! Se pleacă în cavalcada asta pereche: subţirica şi brumata. Şi eu rămîn pe un scaun cu colega lor. Şi-mi dau seama din ce sînt făcute arhivăresele: din picioare! Tone de dosare. Dosare azi, dosare mîine, dosare-dosare ce strivesc lumina, ce-nchid orizontul, dosare-hîrtii-una nu-i nimic-zece e suportabil, dar de cinci mii zece hîrtii pe examen. O sută de mii pe trei ani. Totul nemişcat! Totul de nemişcat din loc. Totul să fie dovadă, totul să nege şi să afirme. Nu pe azi, pe vecie! Picioare care stau ca să găsească o hîrtie. „Nu, nu aţi lăsat aici diploma! Uitaţi dosarul!" Şi subţirica cît un dosar mi-arată! *Ave* picioarelor ce străbat zilnic atîta hîrtiime din viaţa atîtora, *Ave* picioarelor ce stau în picioare ore, de douăzeci de ani, ca să închidă în mintea mea o dilemă veche. Gratis!

dosar DILEMA VECHE
Coordonator: Marius CHIVU

Plagiatul

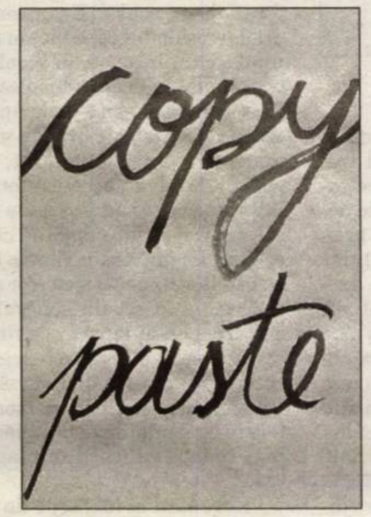

Texte şi opinii de:

- Corina BOLDEANU (filolog)
„Comerţ cu sclavi furaţi în universităţile din străinătate“
- Radu Pavel GHEO (scriitor)
„Cum NU a plagiat Victor Ponta – ipoteza Borges“
- Alexandru OFRIM (antropolog)
„Cum fură studenţii“
- Liviu ORNEA (matematician)
„De ce există atîtea universităţi?“ – interviu
- Eugen VASILIU (jurist)
„Deliciile plagiatului“
- Daniel VIGHI (scriitor)
„Talciocul lor. Talciocul nostru“

argument

„Am încheiat citatul“

DILEMA VECHE
Plagiatul
copyright
paste right

Nu ştim dacă în România cazurile de plagiat sînt mai răspîndite sau nu decît în alte părţi, dacă nu cumva se înscriu într-o medie. Este însă foarte probabil ca Victor Ponta să deţină recordul pentru cea mai îndelungată perioadă de rămînere în funcţie a unui funcţionar public, din epoca postmodernă, după dezvăluirea unui plagiat mai limpede decît apa de izvor dintr-o rezervaţie naturală.

Pentru cuvîntul „plagiat“, Google a găsit 120.000 de referinţe în paginile scrise în limba română din momentul în care revista *Nature* a scris despre plagiatul premierului şi pînă acum. Au avut loc manifestări stradale, iar în ziare şi reviste, pe Internet şi pe reţelele sociale s-a scris enorm despre acest caz transformat imediat într-un circ instituţional cu comitete, consilii, comisii şi senate universitare care au fost desfiinţate, şi-au schimbat componenţa, s-au abţinut ori pronunţat pro sau împotriva plagiatului efectuat cu asemenea primitivism, încît şi un copil care ştie să citească poate spune că e vorba de unul şi acelaşi text. În cele din urmă, Comisia de Etică a Universităţii Bucureşti a decis: „plagiat masiv“, adică peste o treime din lucrare preluată *copy-paste* după patru surse necitate. Pînă la această confirmare oficială însă, afirmaţiile aiuritoare ale lui Victor Ponta – transformat peste noapte din „micul Titulescu“ în „prim-ministrul copy-paste“ – l-au compromis, au stîrnit rîsul şi au jignit pe mulţi. La fel şi hotărîrea Consiliului Naţional de Etică a Cercetării Ştiinţifice, Dezvoltării Tehnologice şi Inovării (ce legitimitate şi credibilitate va mai avea acest consiliu?!), conform căreia „teza de doctorat elaborată de domnul Victor Ponta şi susţinută public în anul 2003 respectă cerinţele academice din acea perioadă şi este comparabilă, din punct de vedere al acestor cerinţe, cu alte teze de doctorat susţinute în aceeaşi perioadă“.

Cum adică „cerinţele academice din acea perioadă“? S-au schimbat acestea între timp? Şi cum adică „comparabilă cu alte teze de doctorat susţinute în aceeaşi perioadă“? Se poate vorbi de plagiat endemic în mediul universitar românesc? Cît de grav – moral, politic, juridic – este un plagiat? Şi ce se întîmplă, juridic vorbind, cu un plagiator dovedit? (**Marius Chivu**)

BARBURISME

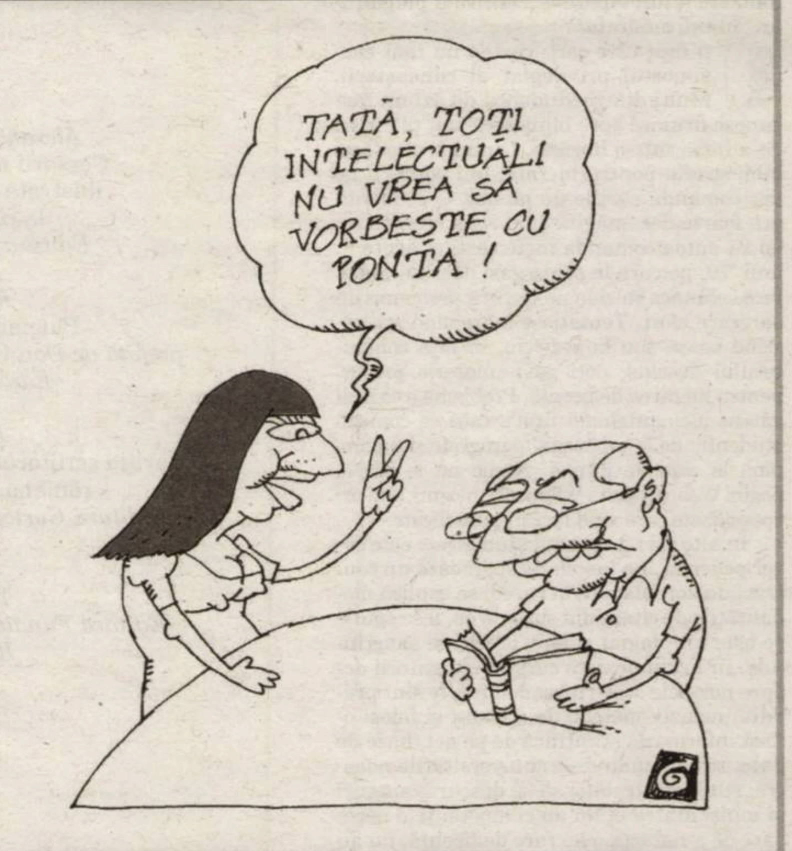
TATĂ, TOŢI INTELECTUĂLI NU VREA SĂ VORBEŞTE CU PONTA !

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Dar nu acum.
Emisiunea *Punerea pe gînduri*
va fi reluată după 1 septembrie.

DILEMA
Plagiatul
copyright
paste right

Alexandru OFRIM

Cum fură studenții

Plagiatul are o lungă istorie. Mai întîi să vedem de unde vine cuvîntul. În Roma antică, substantivul latin *plaga* desemna „plasă de vînătoare“, iar acţiunea de capturare a prăzii se numea *plagium*. Cu timpul, derivatul *plagiarius* ajunge să-i denumească pe traficanţii care furau sclavii altora. Marţial este primul autor care foloseşte acest cuvînt cu sensul de astăzi, adică „hoţi de texte“. Să-i dăm cuvîntul: „În versurile scrise de mine, Fidentine, / Ai strecurat o pagină din tine; / (...) Nu eu te acuz, ci versul de tine-adăugat, / O pagină ce strigă: «Ai furat»!“.

Vedem aşadar că plagiatul nu este o practică recentă, însă abia în ultimii ani ajunge la o răspîndire de-a dreptul îngrijorătoare. În trecutul nu foarte îndepărtat, pentru a avea acces la conţinutul unei cărţi, trebuia să mergi la bibliotecă şi să faci efortul de a copia de mînă ceea ce doreai să plagiezi.

Apariţia Internetului schimbă radical datele problemei. Plagiatorii sînt scutiţi de inconvenientele muncii fizice presupuse de scrisul de mînă. Acum e suficient să introduci un cuvînt în motorul de căutare şi ai acces instantaneu la nenumărate texte şi informaţii despre tema căutată. Apoi, computerul face treaba în locul tău, prin funcţiile *copy-paste*. Din păcate, printre utilizatorii acestei practici se numără şi studenţii. Pentru a face faţă la mulţimea referatelor care li se cer, unii o iau pe scurtătură şi livrează, fără ezitare, texte scrise de alţii, fără a indica sursa. În absenţa sancţiunilor, acest ilicit *„modus operandi“* devine obişnuinţă, astfel încît între referatul de seminar copiat de pe Internet şi lucrarea de licenţă nu este decît o diferenţă de cantitate. De exemplu, în sesiunea din vara aceasta am depistat în lucrările coordonate de mine nu mai puţin de 15 încercări de fraudă. Anul trecut am avut doar două cazuri. Ceva s-a întîmplat: asistăm la o adevărată epidemie a plagiatului? La o banalizare a lui? Apare o „cultură a plagiatului“ în universitate?

Un fapt este cert: cartea nu mai este suportul privilegiat al cunoaşterii. Mulţi dintre studenţii de azi nu mai cunosc drumul spre bibliotecă sau plăcerea de a intra într-o librărie. Cînd le recomand bibliografia pentru lucrare, îmi spun că îşi vor comanda cărţile de pe net. O studentă era foarte dezamăgită cînd i-am spus că nu îşi va putea comanda nişte cărţi apărute în anii '70, pe care le poate găsi doar la bibliotecă... Munca în sala de lectură presupune un oarecare efort. Tentaţia e mare cînd ştii că, stînd acasă sau la serviciu, în faţa computerului deschis, poţi găsi „materie primă“ pentru lucrarea de licenţă. Problema e că unii găsesc aici „produsul finit“. Iată ce copiază studenţii: de la propoziţii, paragrafe şi pagini, pînă la capitole întregi. Nimic nu le scapă: pagini Web, nelipsita Wikipedia, bloguri, site-uri specializate care vînd lucrări gata făcute.

În alte ţări, plagiatul studenţesc este sever pedepsit. La înscriere, semnează un contract de non-plagiat, în care li se explică modalităţile de citare din surse Web, li se spune ce este un plagiat şi sînt precizate sancţiunile. În Franţa există cursuri obligatorii despre normele scrierii academice, le sînt predate inclusiv metode de a căuta şi folosi onest informaţia ştiinţifică de pe net (baze de date, reviste online). În universităţile noastre, studenţii trebuie să se descurce singuri şi mulţi dintre ei nu au competenţele necesare de a redacta o lucrare de licenţă, nu au spirit critic, capacitate de analiză şi sinteză, nu ştiu ce este un aparat critic, nu sînt capabili de a alcătui o bibliografie. Abia în momentul redactării licenţei, profesorilor coordonatori le revine sarcina de a le explica studenţilor cum e cu *idem* şi *ibidem*, dar e foarte tîrziu. Unii studenţi rîd de mine şi mă consideră un „expirat“ atunci cînd îi sfătuiesc să folosească fişele bibliografice şi de extras, în locul notiţelor îngrămădite în agende bune la toate.

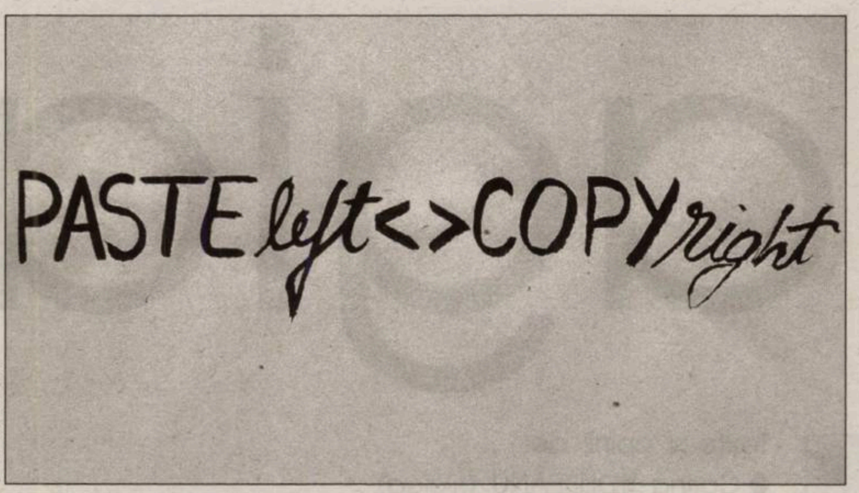

© L. Muntean

Vameş la texte

Facultatea de Litere are un Regulament antiplagiat, recent adoptat. Studentul trebuie să depună şi lucrarea în formă electronică, textul este trecut prin programe de detecţie a plagiatului (nu Turnitin, e prea scump, altele, mai puţin performante), iar comisia primeşte o listă de nume şi de procentaje ale fraudei. La 10% text plagiat, nu mai intră în examen. Totuşi, prevenţia este mai importantă decît sancţionarea. Deja am ochiul format, ca un vameş. Cînd primesc texte prea bine scrise, devin atent. Am şi alte indicii „tehnice“, chiar punerea în pagină mă pune în gardă. Atunci cînd aplici un *copy-paste*, cuvintele unei propoziţii se spaţiază. Apoi, găsesc paragrafe scrise cu caractere diferite, marginea dreaptă a paginii nu e aliniată (nici măcar nu se străduie să dea comanda *justify)*, diverse capitole, secţiuni, paragrafe diferă ca stil de scriitură, lipsesc elementele de legătură între paragrafe, nu există tranziţii logice. La notele de subsol găsesc citate cărţi apărute pe la 1700, la care, evident, nu au avut acces. La o simplă căutare pe Google cu cuvinte-cheie din lucrările lor, descopăr frauda. Apoi le comunic adresele site-urilor din care s-au înfruptat. Este eficient, dar cît consum de timp pentru mine!

În sesiunea aceasta, cum spuneam, am depistat multe tentative de fraudă. Am primit lucrări alcătuite integral din texte luate din diverse site-uri. Colaje inabile, bricolaje, cîrpeală. Nici un rînd nu le aparţinea! O studentă a copiat pînă şi o scurtă descriere a Japoniei, de pe site-ul unei agenţii de turism! Altă studentă prelua cu seninătate texte de pe site-uri legionare. O lucrare era integral luată de pe un site specializat în psihologie. Am respins-o şi am trimis studenta la bibliotecă. Revine cu un alt text. Din nou plagiat. Îmi scrie un mail: „Rîndurile marcate de dumneavoastră nu au fost luate cu *copy-paste* de pe Internet, ci au fost luate din cărţi. De cînd am greşit prima oară, nu vreau să repet greşeala. De aceea am fost la bibliotecă în Craiova, şi am luat de acolo 15 cărţi, pe mai multe permise, ale mai multor persoane. Am formulat enunţurile mult prea aproape de ce scria în cărţile respective“. De fapt, ea apelase la serviciile site-ului www.scribd, unde se pot găsi integral acele cărţi. Cei care folosesc netul ca să ia texte uită că recurg la un instrument cu două tăişuri: ce e furat de pe Internet nu poate fi ascuns. O altă studentă a încercat să mă testeze, mi-a trimis textul lucrării pe mail: „Aţi putea verifica, vă rog, dacă a mea este OK?“. Nu era. Rescrie textul şi mi-l trimite din nou, cu menţiunea: „Dom' profesor, acu' e bine?“. Lăsînd la o parte obrăznicia, nici acum nu era bine.

Cum se justifică cei prinşi că au plagiat? Iată o mostră: „Încep prin a vă spune că tot ce aţi relatat este 100% adevărat şi nu sînt mîndră de ceea ce am făcut. De curînd am fost promovată, am oameni în subordine şi multe responsabilităţi pe care înainte nu le aveam. Despre faptul că lucrarea se poate considera plagiat chiar nu am ştiut. Vă spun cu toată convingerea că intenţia mea nu a fost aceea de a vă păcăli. Pur şi simplu am încercat să strecor în programul meu de lucru şi realizarea licenţei“. Sau: „Să vă spun sincer, nici nu am ştiut că este considerată un fel de infracţiune dacă se mai găsesc unele surse copiate în lucrare.“ Altcineva îmi spunea că „doar a împrumutat“. Unii se comportă insolent, se declară de bună-credinţă şi au impresia că îi persecut, chiar simt în privirea lor: „Ce mai vrea şi ăsta de la mine?“.

Nu trebuie doar să semnalăm şi să condamnăm amploarea plagiatului, trebuie să îi căutăm originile. Cînd eram elev, nu îmi amintesc să mi se fi cerut vreodată un referat făcut acasă. Eram examinaţi individual, scoşi la tablă, dădeam extemporale. De un deceniu încoace, în şcoala generală şi liceu, profesorii cer în mod constant referate. Elevii intră pe site-urile specializate, printează referatele, le predau şi obţin uşor note mari. Obiceiul este tolerat, ba chiar recompensat. Evident, aceste referate ignoră sursa informaţiei. Aşadar, cauza este în amonte (desigur, o să mi să spună că mereu aceasta este scuza universitarilor!). De aceea plagiază studenţii, pentru că aşa au fost obişnuiţi în liceu şi în şcoala generală. Ajunşi în facultate, ei sînt sincer convinşi că a copia de pe net este o practică legitimă, firească. Poate că revenirea la un învăţămînt ceva mai „clasic“, cu o verificare personalizată, fără referate ca modalitate predilectă de notare, ar mai reduce proporţiile plagiatului studenţesc.

Revenind la lucrările de licenţă, mă mai contrariază ceva. Susţinerea lucrării în faţa comisiei, moment care marchează finalul studiilor universitare, s-a desolemnizat. O studentă a venit chiar îmbrăcată în costum de motociclistă, cu casca în mînă. După ce se termină examenul, găsim lucrări de licenţă aruncate la toaletă, în coşul de gunoi, dovadă a faptului că nu-şi preţuiesc munca, nu mai păstrează pentru ei un exemplar din lucrare. Plagiatorii nu ezită să se laude că au luat 10 cu o lucrare plagiată sau cumpărată, ceea ce este profund injust faţă de cei care au muncit cinstit.

Cîteodată stau şi mă întreb ce avem cu bieţii studenţi care plagiază? Pentru că şi universitarii plagiază, unii ajung chiar miniştri ai Educaţiei. Plagiatul nu este însă singura formă a imposturii academice. O carieră universitară se poate construi şi cu negrişori de lux. Îmi vine în minte exemplul halucinant al unui tînăr universitar care semnează cu nonşalanţă texte superbe, scrise însă de altcineva. Am dedus că nu este el autorul lor pentru că articolele impecabile alternează cu texte mizerabile, agramate, cu fracturi de logică. Este imposibil ca cele două tipuri de texte să fie produse de aceeaşi persoană. Desigur, o astfel de însuşire a muncii altcuiva este foarte greu de dovedit, cîtă vreme persistă complicitatea între adevăratul şi falsul autor. Ar fi totuşi detaliul că textele excepţional scrise au o marcă stilistică inconfundabilă, încît îşi denunţă singure adevărata paternitate, identificată de toţi cei care admiră claritatea, concizia şi eleganţa exprimării acestui autor care, de data aceasta, alege să rămînă în umbră.

De ce i s-a construit o carieră universitară acestui „tînăr de nădejde“? Nu mă întrebaţi acum, e prea cald, sînt multe grade afară... Tot Marţial o spune mai bine: „De vrei cu scrisul altui poet să te făleşti, / Nu cartea să i-o cumperi, tăcerea să-i plăteşti!“.

Alexandru Ofrim *este conf. univ. dr., predă cursuri de istorie culturală la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte publicată:* Străzi vechi din Bucureştiul de azi, *Humanitas, 2011.*

■ ■ ■

Bibliografie:

Alexandru Dobrescu,
Corsarii minţii. Istoria
ilustrată a plagiatului
la români. *Vol. 1,*
Editura Emolis, 2007

Pavel Balmuş,
Plagiatul la români,
prefaţă de Dan C. Mihăilescu,
Editura Arc, 2004

Leon Volovici,
Apariţia scriitorului în cultura
română, *ediţia a II-a,*
Editura Curtea Veche, 2004

Liviu Maliţa,
Eu, scriitorul,
Editura Fundaţia Culturală
Română, 1997

DILEMA
Plagiatul
copyright
paste right

Corina BOLDEANU

Comerț cu sclavi furați în universitățile din străinătate

Plagiatul (<lat. *plagiarius* – răpitor sau negustor de oameni vînduţi ca sclavi) nu este, în accepţiunea sa actuală de furt intelectual, o poveste nouă, nici naţională, nici insolită în formele sale de manifestare. De fapt, plagiatul nu e o poveste, ci o realitate care, din Antichitate încoace, sfidează cu tenacitate istoria şi, odată cu democratizarea Internetului, mai cu seamă geografia, îndeosebi geografia universitară.

Prin excelenţă spaţiu al cercetării, universităţile de pretutindeni s-au confruntat, în ultimul deceniu, cu multiplicarea situaţiilor de plagiat, fenomen pe care l-au acuzat, după caz, la modul deschis sau, din contră, voalat. Şi asta pentru că, deşi majoritatea centrelor universitare dispun de hotărîri interne în ceea ce priveşte plagiatul, acestea reglementează sancţiunile pe care studenţii plagiatori le riscă, nu însă şi sancţiunile aplicabile cadrelor universitare în acelaşi context. Potrivit intervenţiei lui Antoine Compagnon în dosarul consacrat, în urmă cu doi ani, plagiatului în Universitate de cotidianul *Le monde,* cel mai frecvent tip de plagiat în mediul universitar francez constă în reproducerea ideilor studentului (masterand sau doctorand) de către profesorul care îi coordonează lucrarea. Aşa se explică şi tăcerea conducerii universităţilor în cauză, pentru care exmatricularea unui student pe motiv de plagiat este mult mai uşoară şi mai convenabilă publicitar decît excluderea unui profesor din mediul academic respectiv. De altfel, acest gen de plagiat care parazitează universităţile franceze este şi cel mai greu de dovedit, dată fiind atît autoritatea instituţională a cadrului didactic în faţa studentului său, cît şi prezumţia (întemeiată, desigur, a) superiorităţii sale intelectuale faţă de acesta din urmă.

De aceea, plagiatul la un astfel de nivel rămîne un subiect tabu despre care unele cadre universitare acceptă să vorbească numai în pragul sau după retragerea din activitate, cînd presiunea exercitată de sistem dispare. Este cazul lui Jean-Noël Darde, profesor al unei prestigioase universităţi pariziene şi autor al unui blog dedicat plagiatului, pe care faptul de a fi denunţat un coleg plagiator l-a costat deja o chemare în justiţie, experienţă prin care a trecut şi Hélène Maurel-Indart, autoarea primelor cărţi pe tema plagiatului în Franţa (*Du plagiat,* 1999, şi *Plagiats, les coulisses de l'écriture,* 2007) şi, la rîndul ei, deţinătoarea unui site similar despre plagiat. În opinia celor doi, însă, plagiatul universitarilor nu trebuie judecat atît individual, cît sistemic, el nefiind altceva decît consecinţa aplicării unor criterii de performanţă cantitativă la producţiile intelectuale. Obligaţi să „bifeze" periodic un anumit număr de publicaţii ştiinţifice, universitarii ar fi expuşi, prin urmare, tentaţiei plagiatului şi a autoplagiatului.

Plagiatul nu e o poveste, ci o realitate.

Între datorie şi epidemie

Dacă, în Franţa, plagiatul cadrelor universitare face obiectul principalelor dezbateri pe această temă, Elveţia se îngrijorează tot mai mult de amploarea procedeului printre studenţi, îngrijorare perfect legitimă în condiţiile în care numărul real al celor ce recurg la plagiat devine tot mai greu de estimat. După cum demonstrează ancheta recentă a unui important furnizor de logistică pentru detectarea plagiatului, în 2012, peste 4 din 5 studenţi nu se consideră adepţii acestei metode, în vreme ce, în 2007, 4 din 5 studenţi mărturiseau că utilizează soluţia *copy-paste*. Totuşi, aceasta nu înseamnă că cifra celor care plagiază a scăzut în acest interval. În realitate, a scăzut doar cifra celor ce recunosc că au plagiat, semn că mediatizarea chestiunii a favorizat, dacă nu abandonarea tehnicii, măcar conştientizarea ei. În vederea sensibilizării opiniei publice, Michelle Bergadaà, cadru didactic la Universitatea din Geneva, a creat, de asemenea, o cuprinzătoare pagină online dedicată plagiatului, chiar pe platforma universităţii.

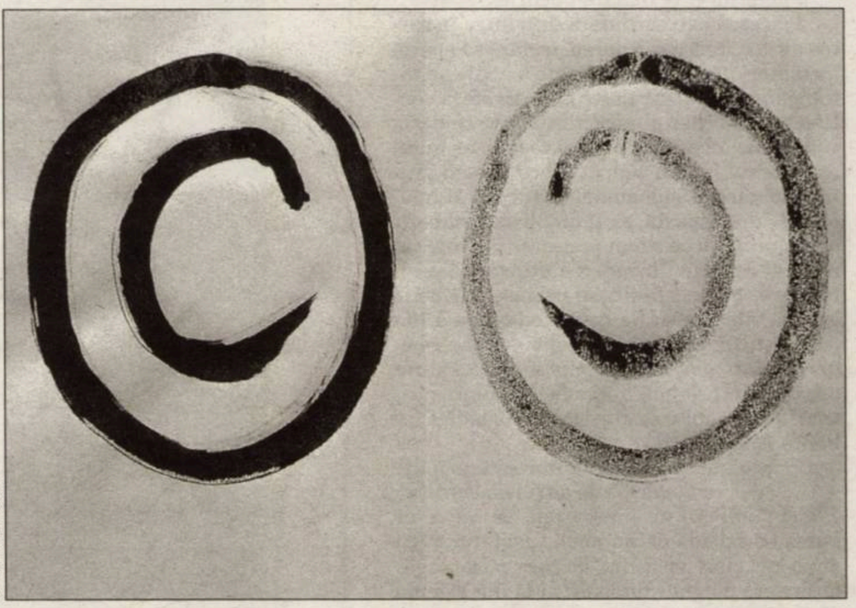
© L. Muntean

Considerat printre cele mai eficiente din Europa, nici sistemul universitar suedez nu pare scutit de morbul plagiatului, Agenţia suedeză a învăţămîntului superior constatînd o creştere considerabilă a situaţiilor de plagiat depistate în ultimii ani. Numai în 2010, numărul studenţilor exmatriculaţi pentru fraudă în Suedia a fost aproape dublu faţă de anul anterior. De altfel, oricare ar fi sistemul universitar investigat, concluzia rămîne aceeaşi: practica plagiatului este una curentă în rîndul studenţilor, uneori chiar şi printre profesori, fie că universităţile fac public, fie că menţin discreţia cu privire la acest aspect. În ultimă instanţă, principalul responsabil pentru această stare de fapt este sistemul universitar în sine, care, din motive mai mult sau mai puţin evidente, dovedeşte o uluitoare toleranţă la plagiat, în ciuda fermităţii cu care condamnă oficial fenomenul.

> *„Furaţi, autori, furaţi!*
> *Furaţi de sînteţi săraci şi aveţi*
> *gust bun!"*
>
> IOAN PENESCU, 1840

> *„Deşi termenul «plagiat»*
> *apare la Bayle în 1697,*
> *iar adjectivul «plagiator»*
> *(în sensul său actual) în 1955,*
> *verbul «a plagia» e întrebuinţat*
> *pentru prima dată abia în 1801,*
> *de către Louis-Sĕbastien*
> *Mercier, în* Neologia *sa."*
>
> JEAN-LUC HENNIG

Cunoscînd, fără îndoială, exemple similare în privinţa plagiatului universitar, SUA au întîmpinat, însă, un obstacol major în interacţiunea cu studenţii străini, în special asiatici. În 2010, Centenary College din New Jersey a fost pus în situaţia de a închide un program MBA desfăşurat în Asia, din cauza unei epidemii de plagiat. Deşi nu s-au lansat în declaraţii exhaustive în urma acestui eveniment, organizatorii programului au sugerat totuşi că problema a depăşit relaţia student-profesor, situîndu-se la un alt nivel. Într-adevăr, studiile care au abordat plagiatul în universităţile asiatice au confirmat faptul că originea acestei disfuncţii este aici de natură culturală. În articolul său *„A Different Perspective on Plagiarism"* (în *The Internet TESL Journal,* vol. XV, nr. 2/2009; consultat pe iteslj.org la data de 25.07.2012), Dahlia Syahrani Md. Yusof argumentează caracterul profund occidental al conceptului de plagiat, pe care cultura orientală nu l-ar fi putut asimila, datorită unei viziuni complet diferite asupra informaţiei şi a punerii acesteia în circulaţie. Astfel, dacă în cultura occidentală antropocentrică şi individualistă dreptul la proprietatea intelectuală girează circulaţia informaţiei, cultura orientală privilegiază, la polul opus, libera circulaţie a informaţiei în detrimentul dreptului de autor. Mai mult decît atît, nu numai că „împărtăşirea" informaţiei este percepută ca o datorie faţă de societate, dar orice formă de alterare a textului unui autor riscă să fie judecată drept lipsă de respect faţă de autoritatea acestuia în cîmpul de cercetare. Or, în această cheie de lectură, plagiatul îşi pierde, desigur, trăsătura imorală, impostura transformîndu-se, paradoxal, în omagiu adus sursei necitate.

În această ordine de idei, perspectiva orientală asupra plagiatului elucidează răspîndirea metodei în universităţile de aici, devenind totodată revelatorie pentru înţelegerea fenomenului şi în alte sisteme universitare, precum cele ale statelor est-europene. Luînd în considerare poziţia geostrategică a României, spre exemplu, ne putem întreba de ce plagiatul nu beneficiază totuşi de explicaţia influenţei orientale. Dacă plagiem, nici noi n-o facem din rea-voinţă, ci tot din pură admiraţie faţă de autor şi din generozitate faţă de semeni. Occidentalii n-au, însă, nici o scuză.

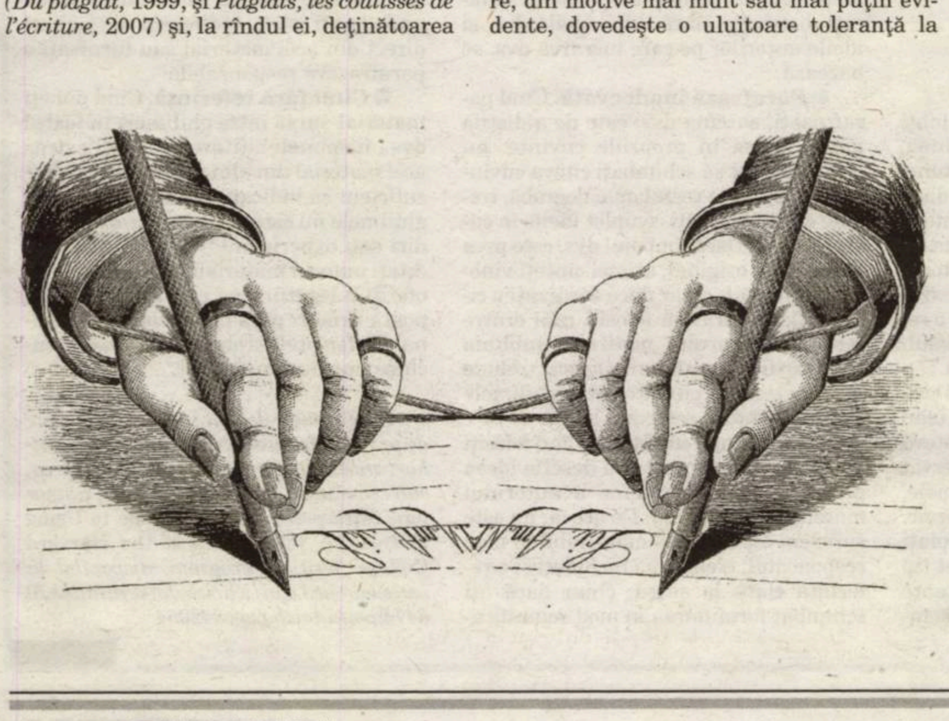

Bibliografie:

fabula.org/actualites/dossier-le-plagiat-a-l-universite-et-dans-la-recherche-maj-06-10-10_39971.php

***Corina Boldeanu** este doctorand la Facultatea de Litere a Universităţii „Babeş-Bolyai" din Cluj-Napoca.*

DILEMA
Plagiatul
copyright
paste right

Eugen VASILIU

Deliciile plagiatului

Plagiatul este o mare bucurie.

Plăcerea extraordinară de a intra în cartea altuia, fără nici o oprelişte, fără să spargi încuietori, fără să strici lacăte (cărţile au întotdeauna coperţile deschise!), îţi oferă sentimentul rafinat al efracţiei intelectuale la vedere. Se adaugă la asta şi ceea ce aş numi „complexul lui Ali Baba“, adică puseul gratificant care te îndeamnă, odată intrat în acea peşteră tipărită, să-ţi umpli nestingherit buzunarele cu cele mai preţioase cuvinte care nu-ţi aparţin, în vederea utilizării lor ulterioare. Şi, în sfîrşit, suprema satisfacţie este să simţi mîndria haiducească de a împărţi tuturor comorile altuia, într-o carte publicată sub numele tău, pentru a înlesni rămînerea în legendă a binefăcătorului spiritual (de exemplu, ce aţi zice de o baladă a lui Ponta Alimoş?).

Legea dreptului de autor este grijulie cu această formă de altruism cultural. Pentru a nu-i descuraja pe cei ce ar putea să creadă că nu devii plagiator decît după un efort susţinut de *copy-paste*, definiţia dată plagiatului la art. 141 din lege nu distinge cantitativ între faptele celor care merită acest titlu, lăsînd să se bucure de el şi cei care au plagiat un rînd, şi cei care au plagiat 80 de pagini. Este o consacrare binemeritată, mai ales că acest tip de furt, fiind destul de abstract, ar trece neobservat de un popor care măsoară concret talentul de a fura: azi un ou, mîine un bou. De cuvinte, nici nu poate fi vorba.

Pentru plagiatorul care ar putea să se simtă frustrat de faptul că unele complicaţii procedurale l-ar face să treacă neobservat, prevederile art. 145 din aceeaşi lege înlesnesc constatarea infracţiunii de către structurile specializate ale Inspectoratului General al Poliţiei, fără obligaţia existenţei unei plîngeri prealabile din partea celui vătămat. Astfel, căile consacrării sînt deschise şi este suficientă o minimă notorietate a faptei pentru ca poliţia să se sesizeze din oficiu. Plagiatorul ar putea chiar, în aceste condiţii, să-şi „amenajeze“ puţin faima printr-un autodenunţ aproape pervers.

Din fericire, pentru plagiatorul care se respectă pe sine, legiuitorul a renunţat la prevederea existentă într-o mai veche variantă a legii, unde constatarea furtului de proprietate intelectuală se putea face numai cu condiţia existenţei unei plîngeri prealabile. Imaginaţi-vă că apăruseră situaţii în care persoane lezate în dreptul lor de autor depuneau plîngere penală împotriva făptuitorului şi apoi, în schimbul retragerii plîngerii care se putea solda cu un cazier pentru hoţ, solicitau de la acesta sume care depăşeau considerabil prejudiciul suferit. Aşadar, după ce poliţia şi parchetul instrumentau cazuri care necesitau efort şi timp, dosarele se închideau, iar păgubaşul se dovedea un hoţ mai mare, îmbogăţindu-se fără just temei prin specularea românească a acestui efect/defect al legii, în frumoasa tradiţie a lui rîsu'/plînsu'.

Azi un ou, mîine un bou.

Nici la capitolul sancţiuni, legea dreptului de autor nu este mai puţin darnică prin varietatea soluţiilor. Se oferă plagiatorului dedicat, aspirant la glorie tupeistă, fie cumpărarea notorietăţii prin plata unei amenzi penale între 2500 şi 50.000 de lei (după posibilităţile aspirantului), fie o solidă construcţie a imaginii sale publice de erou victimizat, prin executarea în condiţii de lux, ca pentru un intelectual confirmat, a închisorii de la trei luni la cinci ani (după cum îi permite sănătatea şubrezită de Internet).

Astfel, pentru orice plagiator cu vocaţie (mai ales dacă este jurist de meserie), bucuria plagiatului este bine situată între prevederile legii şi dorinţa de afirmare a talentului şmecheresc. Iar exerciţiul repetat al plagiatului poate duce la dependenţă.

Aflu bunăoară că, de curînd, domnul Ponta a semnat, alături de alţi doi lideri politici, o înţelegere propusă de domnul Dogaru, comandantul societăţii civile paramilitare, document acuzat de plagiat, pe ici-pe colo, de către un comitet ecologist. Mi-l imaginez pe domnul Ponta citind înţelegerea, prin care era de acord în principiu cu desfiinţarea unor instituţii fundamentale ale statului de drept, zicînd brînzoveneşte: „E tare, prea tare, n-o iscălesc!“. Probabil domnul Dogaru a răspuns însă farfuridiseşte: „Trebuie să ai curaj, ca mine, trebuie s-o iscăleşti, e plagiată!“. Atunci domnul Ponta a decis, răspunzînd unei slăbiciuni interioare: „Aşa da, dacă e plagiată, o iscălesc!“.

Şi uite cum, pentru elitele politice, să faci naţiunii un serviciu poate deveni un viciu.

***Eugen Vasiliu** este jurist şi fost director general adjunct al Oficiului Român pentru Drepturile de Autor.*

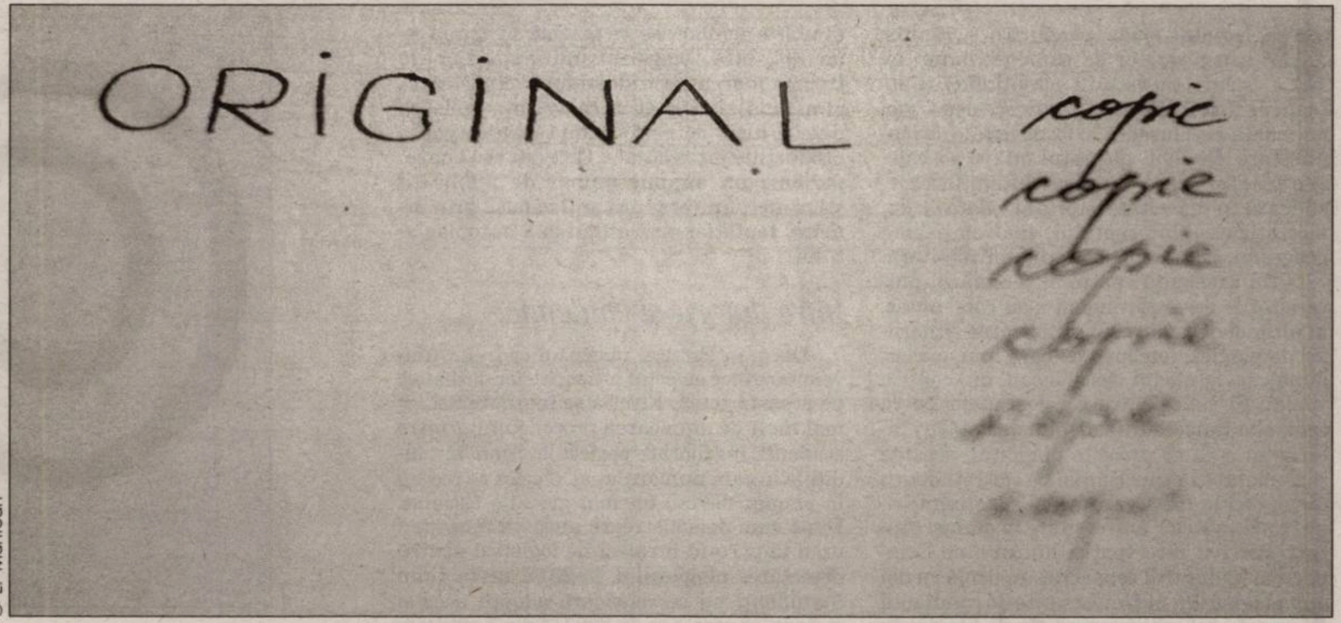

© L. Muntean

„Atunci cînd lipseşte originalitatea, în sens juridic avem de-a face cu un plagiat, cînd lipseşte originalitatea estetică, avem o operă fără valoare.“

MIRCEA IORGULESCU

„Cel mai mare defect al plagiatorului care ajunge în justiţie este cel de a se fi lăsat prins.“

JEAN-LUC HENNIG

„A-ţi recunoaşte plagiatele înseamnă a avea curajul să fii scriitor.“

WILLIAM BURROUGHS

„Poeţii minori împrumută, poeţii mari fură de-a dreptul.“

T.S. ELIOT

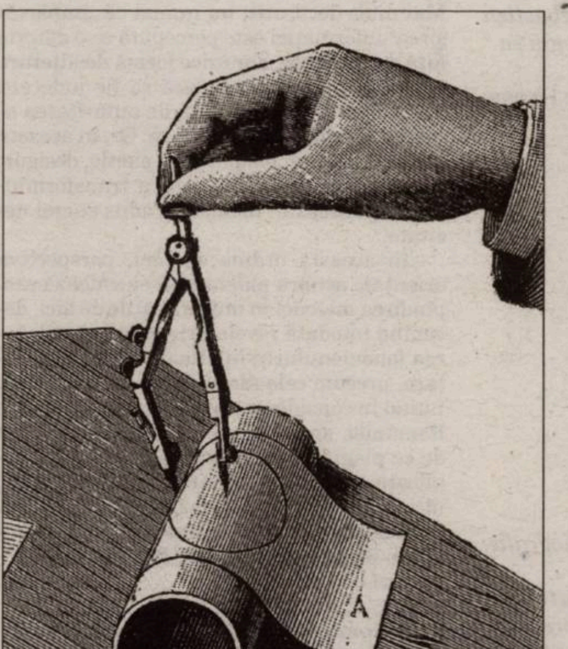

Reguli antiplagiat Harvard

■ **Plagiat direct.** Dacă preluaţi text cuvînt cu cuvînt dintr-o altă sursă, folosindu-l în propriul articol, atunci faceţi un plagiat direct. Chiar dacă scrieţi ideile dvs. cu propriile cuvinte şi le plasaţi în jurul textului preluat din altă sursă, trebuie să creditaţi autorul materialului-sursă, fie punînd textul preluat între ghilimele şi furnizînd o referinţă clară, fie parafrazînd materialul-sursă şi furnizînd o referinţă clară.

■ **Plagiat de tip mozaic.** Dacă preluaţi fragmente dintr-o sursă (sau din mai multe surse), schimbînd cîteva cuvinte, fără a parafraza în mod adecvat şi fără a include textul între ghilimele, rezultatul este un plagiat de tip mozaic. Chiar dacă nu intenţionaţi să copiaţi sursa, puteţi să fiţi vinovat de acest tip de plagiat ca rezultat al luării neatente de notiţe şi al confuziei privind unde încep şi unde se termină ideile sursei şi ideile proprii. Sînteţi responsabil să faceţi distincţia clară între ideile dvs. şi ideile autorilor pe care lucrarea dvs. se bazează.

■ **Parafrază inadecvată.** Cînd parafrazaţi, sarcina dvs. este de a distila ideile sursei în propriile cuvinte: nu este suficient să schimbaţi cîteva cuvinte şi de a păstra restul; mai degrabă, trebuie să reformulaţi complet ideile în cuvintele dvs. Dacă limbajul dvs. este prea aproape de original, atunci sînteţi vinovat de plagiat, chiar dacă furnizaţi o citare. Dacă doriţi să folosiţi unii dintre termenii autorului pentru a sublinia sau clarifica un anumit aspect, trebuie să puneţi acele cuvinte între ghilimele şi să furnizaţi o referinţă clară.

■ **Parafrază necitată.** Cînd folosiţi limbajul propriu pentru a descrie ideea altuia, acea idee rămîne a autorului materialului original. De aceea, nu este suficient a parafraza materialul în mod responsabil; trebuie să includeţi şi o referinţă clară la sursă, chiar dacă aţi schimbat formularea în mod semnificativ. De oricîte ori folosiţi idei pe care nu le-aţi creat, trebuie să creditaţi sursa unde le-aţi găsit, indiferent dacă citaţi direct din acel material sau furnizaţi o parafrazare responsabilă.

■ **Citat fără referinţă.** Cînd puneţi material-sursă între ghilimele în textul dvs., îi spuneţi cititorului că aţi extras acel material din altă parte. Dar nu este suficient să indicaţi că materialul între ghilimele nu este produsul propriei gîndiri sau experimentări: trebuie să creditaţi autorul materialului original şi să oferiţi o legătură pe care cititorul să o poată urmări pînă la documentul original. Referinţele trebuie întotdeauna incluse imediat după citat.

Fragmentele de mai sus sînt o preluare de pe romaniacurata.ro/reguli-antiplagiat-harvard-2942.htm şi reprezintă traducerea, sub semnătura lui Michael Shafir, a unor texte extrase din Harvard Guide to Using Sources: A Publication of the Harvard College Writing Program, *disponibil la isites.harvard.edu/icb/icb.do?keyword=k70847&pageid=icb.page342054*

DILEMA
Plagiatul
copyright
paste right

„De ce există atîtea universităţi?“

interviu cu Liviu ORNEA

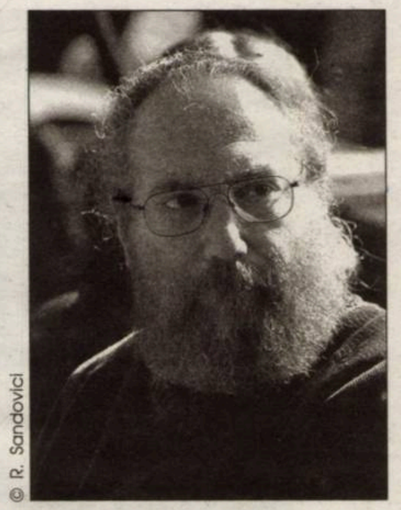
© R. Sandovici

În această perioadă în care plagiatelor unor Liviu Andrei şi Ioan Mang le-a urmat foarte repede plagiatul lui Ponta (care s-a adăugat, de fapt, unei liste mai lungi pe care se află şi Mircea Beuran, Corina Dumitrescu şi mulţi alţii), s-au spus cîteva lucruri grave despre practicile doctorale: că se lucrează cu „negri“, că şi despre alte lucrări se ştie că sînt plagiate... Sînt aceste afirmaţii expresia unei stări de fapt?

Aşa formulată, întrebarea păcătuieşte prin generalizări pripite. Eu nu am informaţii în afara celor vehiculate în presă. Deci nu pot afirma că pe listă ar fi „şi mulţi alţii“. Despre Beuran, Mang, Ponta, Liviu Andrei – ştiu. Dar aceştia nu sînt „mulţi“.

În ştiinţele exacte,
doctoratul e diferit de cel din umanioare.

Dacă se lucrează sau nu cu negri, nu ştiu. Declaraţiile încîlcite ale lui Mang asta sugerează, în cazul lui, dar nu văd cum aş putea trage o concluzie generală. Eu sînt matematician, am nevoie de argumente clare, nu-mi permit să generalizez fără să pot demonstra.

Cît de îndreptăţit ar fi însă cineva să creadă că în universităţile româneşti, ale căror performanţe academice oricum nu le plasează în topurile internaţionale şi nici nu creditează reviste ştiinţifice la standarde internaţionale, se acordă doctorate prea uşor?

Tot formaţia mea mă împiedică să dau şi aici un răspuns de ansamblu despre universităţile româneşti. În ştiinţele exacte, doctoratul e diferit de cel din umanioare. El se ia devreme şi certifică aptitudinile unui tînăr pentru cercetare, e o poartă de intrare, nu o consacrare. De regulă, teza conţine rezultate originale care au fost sugerate sau inspirate de îndrumător (obţinute în laboratorul îndrumătorului, cînd e vorba despre ştiinţe experimentale). Rar e vorba despre descoperiri epocale, despre schimbări de paradigmă, de rezolvarea unor probleme vechi... În general, sînt rezultate de nivel mediu, dar noi. Problema, în lumea noastră, a ştiinţelor exacte, nu e plagiatul – acesta apare rar, pentru că e uşor detectabil, totul se publică în engleză, se descoperă imediat (numai un prost plagiază ca Mang). Problema e la ce servesc aceste doctorate. De cele mai multe ori, ele nu aduc nimic substanţial nou în ştiinţă, rămîn simple exerciţii. Nu doar la noi, peste tot (desigur, şi exerciţiile au grade diferite de dificultate, unele sînt mai interesante ca altele). Dar e normal să fie aşa. Nu ar fi posibil altfel, la cîte doctorate se dau astăzi în fiecare zi, în toate colţurile lumii.

Mediul academic e subordonat în mod natural politicului:
acesta decide alocarea fondurilor.

În fine, problema topurilor academice e delicată. Cu regulile de acum, universităţile noastre n-au nici o şansă, oricît de serioase ar fi (şi universităţile noastre tradiţionale – Bucureşti, Iaşi, Cluj, Timişoara – sînt serioase). În fiecare universitate bună de la noi există profesori compatibili valoric cu cei de la universităţile din top. Dar, cu fondurile pe care le avem, nu putem face cercetare la acel nivel. Nu putem atrage doctoranzi şi postdoctoranzi de top (o bursă doctorală la Paris ajunge la 1300 de euro – la noi sînt cam 742 de lei). Nu avem cui da doctorate tari. Nu putem angaja nobelişti. Şi nu intrăm în top.

Unele universităţi serioase şi unele institute au reviste academice foarte bune. *Journal of Operator Theory*, editată la Institutul de Matematică al Academiei, e revistă ISI de cînd se ştie, e revista fanion a domeniului. Mai sînt şi altele. Pe lîngă escrocherii, există şi reviste foarte bune, chiar dacă nu sînt ISI. Deci, iarăşi, n-aş generaliza.

Ca să creşti calitatea doctoratelor în ştiinţele exacte, e nevoie, în primul rînd, de conducători de doctorat buni şi exigenţi. Asta începe să se realizeze cu condiţiile de abilitare. Sigur că mai scapă şi aşa impostori. Dar nu mulţi. Ai nevoie de burse doctorale generoase – n-avem. Apoi, ai nevoie să impui nişte standarde pentru teze (de pildă, să nu accepţi teze cu rezultatele publicate numai în reviste locale), ceea ce Consiliul Naţional de Atestare a Titlurilor, Diplomelor şi Certificatelor Universitare (CNATDCU) a făcut şi a început să tot invalideze teze. Urma să invalideze conducători de doctorat care vin cu teze prea slabe. Dar, deocamdată, a fost invalidat CNATDCU. Nu mă întrebaţi ce va fi, pentru că nu ştiu.

Cum sînt doctoratele în umanioare, nu ştiu şi nu risc să mă pronunţ. Dar constat că lista pe care aţi enumerat-o conţine un singur plagiator din ştiinţe exacte şi unul din medicină – şi nu despre doctorate e vorba.

Imixtiunea politicului

Dovedit ca plagiator, Liviu Andrei este în continuare profesor la Universitatea din Arad, iar în chestiunea plagiatului lui Victor Ponta am asistat la o serie de declaraţii absurde şi la un adevărat circ în care Consiliul Naţional de Etică a trecut prin schimbări de componenţă şi i s-au retras din drepturi, pentru ca, în cele din urmă, să se pronunţe diferit de Comisia de Etică a Universităţii Bucureşti; Ministerul Educaţiei nu dă semne că s-ar implica, deocamdată, să rezolve situaţia, iar universităţile nu reacţionează... În ce măsură mediul academic este subordonat politicului?

Comisia de Etică de la Universitatea Bucureşti şi-a făcut corect treaba, ceea ce nu se poate spune despre Senatul Universităţii Bucureşti.

Mediul academic e subordonat în mod natural politicului: acesta decide alocarea fondurilor. În funcţie de inteligenţa şi de abilitatea decidenţilor, această subordonare poate fi făţişă sau mascată, îndulcită. Există o mulţime de mecanisme care ar trebui să pună în operă autonomia universitară, dar, de fapt, Guvernul decide cîţi bani ne dă.

Să vă dau un exemplu. Există un consiliu consultativ numit Consiliul Naţional pentru Finanţarea Învăţămîntului Superior, condus de profesorul Miroiu şi al cărui membru sînt încă. Noi avem sarcina să propunem ministrului, pe baza datelor statistice care ne sînt furnizate, numărul de locuri bugetate la universităţile de stat, cuantumul grantului de studii, cuantumul burselor etc. Facem calcule, simulări, ieşim cu o propunere – şi ministrul face ce vrea. Adică nu ne ia în seamă, dar declară public că şi-a fundamentat deciziile şi pe analizele noastre (minciuna asta crasă îi aparţine lui Liviu Pop, iar doamna Ecaterina Andronescu n-a corectat nimic). Noi sîntem spectatori. Ministrul negociază, de fapt, cu finanţele, cu celelalte ministere, vede cîţi bani are şi alocă fonduri din pix, în funcţie de obligaţiile, de condiţionările sale politice şi de conştiinţa lui. Odată intraţi banii, sigur, avem deplină autonomie... Tot aşa la nivelul cercetării, tot politicienii stabilesc priorităţile. Acesta este modul cel mai insidios de imixtiune a politicului în mediul academic.

Cealaltă formă de imixtiune e numirea arbitrară a unor persoane în diverse comisii, desfiinţarea unor organisme după bunul plac al factorului politic – vezi nemernicia de la Consiliul Naţional de Etică sau CNATDCU. Da, şi fostele comisii fuseseră numite de ministru, dar, cu excepţii neglijabile, toţi membrii aveau o carte de vizită academică ireproşabilă, la nivel internaţional.

Cum au ajuns atîţia politicieni să predea în universităţile private (unde, de altfel, ştim că oricum nu prea se prezintă la cursuri)? Sînt capabili aceştia să ofere şi să producă cunoaştere?

Întrebarea nu e corectă. Dacă politicienii respectivi sînt adevăraţi oameni de ştiinţă, de ce n-ar preda? La universităţi de stat sau private. Întrebarea e dacă sînt oameni de ştiinţă. Răspunsul îl aveţi în listele lor de publicaţii. Dacă există. S-ar putea ca şi în zicala „Cine plăteşte lăutarii alege muzica“ să fie un strop de adevăr. Pe de altă parte, funcţia creează organul: dacă tot există atîtea universităţi, cineva trebuie să predea în ele. Dar de ce există atîtea universităţi? Iată o temă pentru un viitor dosar al *Dilemei vechi*.

În ce măsură reformele succesive ale învăţămîntului, unele ratate, altele parţiale, au influenţat buna funcţionare a mediului academic? Ce lipseşte învăţămîntului românesc ca să devină serios şi performant?

Evident că orice reformă, materializată într-o lege, influenţează mediul căruia i se aplică. Ce ne lipseşte? Două lucruri: bani şi criterii clare (de promovare, de alocare a fondurilor, a locurilor bugetate la facultăţi etc.). Bani nu prea sînt şi, cîţi există, nu se cheltuie optim din lipsa criteriilor. Cu toate hibele ei, reforma lui Daniel Funeriu asta făcea: introducea criterii într-o lume foarte refractară la definirea şi cuantificarea valorii. A fost un început. Că era unul bun se vede din chiar faptul că o urăsc aproape toţi din sistem şi vor s-o anuleze. Eu nu cred că nemţii sau francezii sînt structural oneşti, iar noi nu. Pe ei îi obligă legile să fie oneşti. Pe noi nu.

Care credeţi că vor fi, pe termen lung, efectele acestor scandaluri legate de plagiat?

Mă întreb dacă vor fi efecte. La noi se uită repede. Iar onoare nu pare să existe (nici unul dintre cei dovediţi că au furat nu a demisionat, dimpotrivă!). Sigur, de-acum ne putem aştepta ca, periodic, să apară acuze de plagiat între politicieni, e o armă pe care ei o pot folosi uşor. Dar, prin uz repetat, totul va cădea în derizoriu. Poate că singurul efect benefic va fi cumpărarea de soft-uri antiplagiat la universităţi.

„Sîntem întotdeauna mai puţin originali şi mai puţin plagiatori decît am crede.“

MICHEL SCHNEIDER

„În artă nu există brevete.“

COCO CHANEL

„Certitudinea că totul a fost deja scris ne anulează sau ne schimbă în fantasme.“

J.L. BORGES

„Actul de a scrie începe cu admiraţia şi tentaţia furtului.“

JEAN-LUC HENNIG

Bibliografie:
www.plagiate.ro

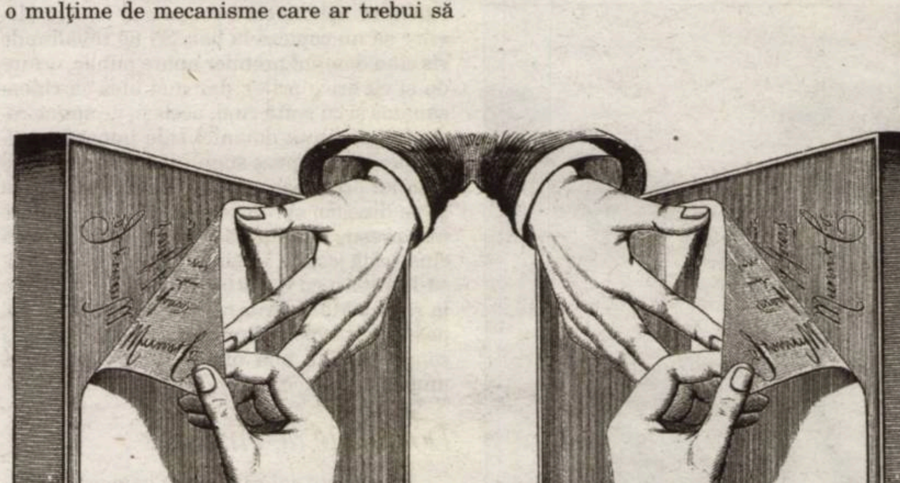

***Liviu Ornea** este profesor la Facultatea de Matematică a Universităţii Bucureşti.*

DILEMA
Plagiatul
copyright
paste right

Daniel VIGHI

Talciocul lor. Talciocul nostru

Trăim, dragi concetăţeni, năucitor, de multe ori scandalos, de cele mai multe ori absurd, ni se spune că albul e negru, că susul stă jos, că josul stă pe culmi. Aflăm că totul este la negoţ. Dacă urmăm vechea întrebare dilematică a lui Nikolai Gavrilovici Cernîşevski, mult citita întrebare „Ce-i de făcut?“, avem cîteva răspunsuri. Înainte de orice, nu vă enervaţi. Nu puneţi în pericol prieteniile vechi, fostele relaţii umane civilizate, coabitările *(hélas*, un alt deziderat utopic) cu vecinii, cu neamurile, cu locatarii din birou cu care v-aţi împărţit comunitar orele de serviciu. Salvarea democraţiei stă în capacitatea fiecăruia de a asculta calm enormităţile politicienilor şi ale semenilor noştri, eventual cu zîmbetul pe buze. Ne vom salva pe noi, statul de drept, poziţia în Europa, dacă vom asculta imperturbabili ca yoghinii minciunile, prostiile absurde, nedreptăţile flagrante, agresivităţile (deocamdată!) de limbaj. Dacă vom avea vorbirea limpede şi argumentele clare, rămînem în Europa. Dacă ne luăm agresiv de proşti, „am pus-o“, ca să mă exprim cu obuzele artileriei verbale ale clasei noastre politice.

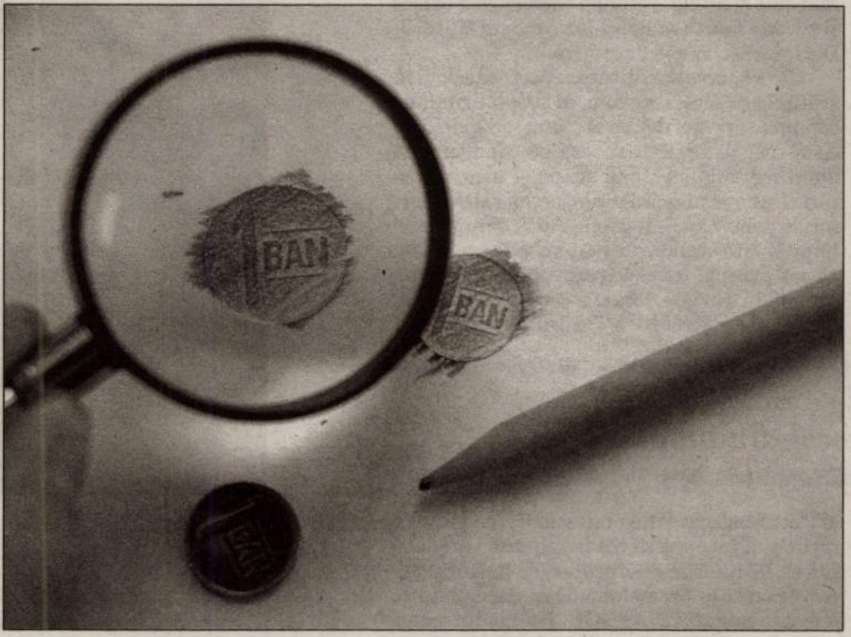
© L. Muntean

E vremea să-i luăm altfel. Pe toţi! Spre exemplu, dacă unul dintr-o parte a gardului îţi spune că preşedintele republicii e chior, spuneţi-i: „Vai, dar ar trebui să meargă la oculist“. Dacă îi răspundeţi aşa, o să vă confruntaţi cu două posibile atitudini: o dată, interlocutorul dumneavoastră vă va scruta cu o privire tîmp-neînţelegătoare; a doua oară, o să izbucnească în rîs. Ambele situaţii sînt bune pentru că în nici una dintre ele interlocutorii nu o să se repeadă asupra domniei voastre să vă spună (implacabil, asemenea unei sentinţe judecătoreşti definitive) că sînteţi băsist. Dacă interlocutorul domniei voastre vă complimentează astfel, nimic nu mai e de discutat, gardul nu mai poate fi sărit şi tranşeele sînt inatacabile. Dacă, dimpotrivă, interlocutorul rîde, atunci puteţi fi siguri că e disponibil pentru starea democratică, adică dialogică, dilematică, critică şi autocritică. Rîsul se acomodează mai bine cu democraţia. Încruntarea e mai ales a dictaturii şi a dictatorilor. Cine ştie să rîdă e disponibil pentru a fi în statul de drept şi în democraţie. Aşadar, să rîdem de plagiatorul naţiunii. Oricît ne simţim de insultaţi, de scandalizaţi, de uluiţi de tupeu, de ruşinea de a fi reprezentaţi de plagiator, să rîdem de toate astea. Mult şi cu poftă. E şi asta o soluţie de a ajunge la oamenii care înţeleg ceva din lumea strîmbă în care ne-au îngrămădit să trăim de cîteva luni. E cazul, desigur, să rîdem şi de pretenţiile pedeliste, de faptul că frauda la referendum e peste măsură de mare, ca şi cînd ai lor au fost în excursie pe Lună. Unde aţi fost, iubiţi membrii pedelele din secţiile de votare din judeţele campioane la fraudă, avut-aţi (da sau nu!) aparate foto, măcar din acelea la telefoanele mobile, pe la domniile voastre, priceput-aţi (da sau nu!) cînd anume e fraudă, cum e cu legislaţia, ştiut-aţi (da sau nu!) cînd furii din preajma domniilor voastre furau, sau aţi fost împreună la faptă, sunat-aţi domniile voastre (dau sau nu!) la 112 să strigaţi tare: „Ajutor!“, sau „SOS!“, sau „Săriţi, oameni buni, democraţia e furată şi referendumul, violat!“. Aţi strigat pe la 112 cînd umblau cu urna mobilă ca popa cu Iordanul la Bobotează sau „aţi pus botu'“, ca să mă exprim la modă?

Revin la obîrşiile regimului actual: plagiatul. Totul trece, vorba lui Heraclit – trece şi mandatul lui Băsescu, trece şi echipa FMI, trec şi alegerile din toamnă, toate trec, numai plagiatul rămîne. E nemişcarea însăşi, şi de aceea e de esenţă metafizică. Plagiatul lui Ponta, pentru cunoscători, e mai degrabă eleatic decît heracleitic. Întrebarea obştească e: cum să-l apucăm şi ce să facem cu el? Nu ajunge să strigăm, să fim supăraţi, să scriem scrisori de protest public, să cerem demisia, să strigăm că nu sîntem de acord cu impostura, cu nedreptatea. Hotărît, nu ajung toate astea. Trebuie cu necesitate să ajungem la rîsul eliberator şi democratic. Să rîdem în hohote cînd premierul le cere elevilor să nu copieze la bac. Să ne tăvălim de rîs cînd domnul premier apare public, oriunde şi cu orice prilej, dar mai ales să rîdem sănătos şi cu poftă cînd, acelaşi, ne spune ceva despre lupta domniei sale împotriva corupţiei, să ne apuce sughiţul de atîta rîs cînd domnul premier va spune cuiva că legea aşa şi pe dincolo, spre exemplu că nimeni nu e mai presus de lege, să rîdem de fiecare dată cînd se dă jos din maşină în faţa Guvernului, să-l arătăm cu degetul amuzaţi cînd merge la regina Marii Britanii şi pe cînd stă în lojă pe la spectacolele olimpice. Să rîdem, stimaţi concetăţeni, e mai bine şi mai sănătos. E mult mai democratic!

Cine ştie să rîdă e disponibil pentru a fi în statul de drept şi în democraţie.

ANTOLOGIE VICTOR PONTA:

*„Eu nu ştiam
că trebuia să pun ghilimele
şi să trec în nota de subsol
autorul. Astea sînt convenţii
de după 2003.“*

*„Dacă se dovedeşte
că am plagiat, sînt dispus
să renunţ
şi la titlul de doctor.“*

*„Este vorba
despre un atac politic
din partea preşedintelui.“*

*„Îmi dau demisia
în cazul în care
Comisia de Etică
dovedeşte
că am plagiat.“*

© L. Muntean

Doctorate de vînzare

Pe această cale am ajuns la ideea cu Talciocul doctoratelor în centrul Timişoarei, în organizarea Societăţii Timişoara şi a Asociaţiei ResPublica. Am zis că aşa e mai bine şi succesul a fost pe măsură. Am avut acolo mai multe doctorate de vînzare, plagiate de diferite mărimi, culori, obiceiuri şi profunzimi hermeneutice. Ba mai mult, la iniţiativa junilor militanţi, am tipărit şi multe diplome pe modelul 3 în 1 pe care îl găsim cu toţii la preţul de 1 leu pliculeţul din acela cu lapte, zahăr şi cafea instant. Aşa şi diplomele noastre, ofereau doritorilor licenţă, masterat şi doctorat instant, pe măsura întîistătătorului nostru doctor, masterand, licenţiat. Am avut în dotare o ditamai portavoce cu sunet aspru, uriaşă, hîrîită, din aceea am slobozit cererea noastră de vînzare de doctorate doritorilor de mărimi academice. „Dacă se poate, de ce nu“, am zis.

Prin intermediul presei, domnul primar liberal Nicolae Robu ne-a transmis că sîntem o mînă de oameni (asta e adevărat, nici nu e nevoie de mulţi, pentru că plagiatul şi doctoratul la liber nu se plebiscitează). Mai mult încă, ni s-a transmis că, o mînă de oameni fiind, pe caniculă avem creierii topiţi de soare. Nu l-am contrazis, l-am invitat alături de noi să protesteze împotriva plagiatului, că domnia sa este, înainte de a fi uselist, liberal şi primar, profesor pe la Politehnică şi se cade să nu fie de acord cu plagiatul. Sau poate că o fi! Atunci să dăm doctorate în piaţă, ceea ce am şi făcut: o mînă de participanţi la Talcioc înconjuraţi de o mare de ziarişti, televiziuni, radiouri, toţi interesaţi să vadă cum anume va fi Talciocul. Am început prin a striga la trompeta-portavoce asemenea precupeţelor din piaţa de vechituri Flavia, pe cînd îndeamnă mulţimea la produsele second hand, să poftească: „dăm ieftin – am zis – pentru toate nevoile şi pentru toate cerinţele, la toate vîrstele şi pentru toate mărimile“.

Reacţia a fost ca cea povestită mai sus, unii trecători se uitau la noi supăraţi, încruntaţi, vădit enervaţi, alţii s-au oprit amuzaţi, cîţiva au început să rîdă. Dintre cei supăraţi, doi domni îşi spun că ne cunosc, şi pe subsemnatul, şi pe Viorel Marineasa, că am fi profesori la Universitate, că facem de rîs instituţia şi că ar trebui luate măsuri de corecţie de la mai marii noştri. Aveau dreptate domnii supăraţi, noi chiar asta voiam: să facem de rîs, să provocăm rîsul, să rîdem cu poftă. Mai apoi, dintre cei amuzaţi s-au apropiat unul cîte unul la Talcioc şi, în ţăcănitul blitzurilor, printre camerele de televiziune, i-am întrebat în ce anume ar dori să fie doctori, unul mi-a mărturisit că se vrea doctor în ştiinţe militare. În aplauze şi urale am procedat la semnarea tezei şi la înmînarea diplomei 3 în 1 în specializarea rîvnită. Un altul şi-a dorit să-l înălţăm la rang de doctor în... muzicologie. Cel mai cel a fost un domn între două vîrste care, intimidat de mulţimea media din Talcioc, a apucat să bîiguie că are probleme la şcoala de şoferi. Pe dată i s-a înmînat diploma de doctor şofer.

Aşadar, oameni buni, rîdeţi de ei, că nu se ştie niciodată. În Timişoara, la alegerile locale, partidele domnului doctor Victor Ponta au avut aproape 60%, acum, la vremea referendumului, deşi oraşul a fost împînzit cu postere uriaşe cu inşi întristaţi care reclamau că li s-a furat pensia, sănătatea şi salariul, prezenţa a ajuns la 30%. Ce să fie semnalul ăsta? Cred că mîna aceea de oameni cu creierii topiţi de soare i-au făcut să rîdă şi de aceea nu s-au mai dus la Talciocul lor. Au rămas la al nostru, unde se rîde mai bine!

***Daniel Vighi** este scriitor şi vicepreşedinte al Societăţii Timişoara. Mai multe la danielvighi.ro.*

DILEMA
Plagiatul
copyright
paste right

Radu Pavel GHEO

Cum NU a plagiat Victor Ponta

ipoteza Borges

Scandalul iscat de ipoteza că prim-ministrul României, dr. Victor Ponta, ar fi plagiat zeci de pagini în lucrarea sa de doctorat a depăşit de mult graniţele ţării. S-au lansat ipoteze dintre cele mai diverse, de la cea că Victor Ponta habar nu avea că plagiase, fiindcă lucrarea nici măcar n-a fost scrisă de el, ci de un „negru“ angajat s-o facă, pînă la cea a conspiraţiei, care avansează ideea că prim-ministrul este victima unei conspiraţii coordonate de preşedintele Traian Băsescu.

Poate o fi şi conspiraţie. Dar dacă pui alături niscaiva pagini din teza de doctorat a domnului Ponta, *Curtea Penală Internaţională,* susţinută în 2003, şi niscaiva pagini din anumite cărţi apărute înainte de acel moment, îţi vine greu să respingi ideea plagiatului. Fraze, paragrafe, pagini întregi sînt identice sau cvasi-identice. Dacă le-ar vedea, pînă şi un copil de clasa a patra ar spune că nenea de care se zice că a copiat chiar a copiat. E unul din acele cazuri rare – sau, poate, nu chiar atît de rare – în care verdictul pare partea cea mai simplă, iar sarcina comisiilor de specialişti e una pur cantitativă: să stabilească nu *dacă,* ci doar *cît* s-a copiat.

Să nu uităm însă că aici e vorba de unul dintre tinerii de succes ai României, un exemplar de vîrf al noii generaţii de lideri politici, a cărui carieră fulminantă presupune un oarecare grad de inteligenţă. Un om inteligent n-ar fi copiat atît de neprofesionist, chiar neruşinat. Poate că totuşi altcineva şi-a tocit degetele pe tastele Ctrl-C/Ctrl-V ale computerului. Sau poate că în acele vremuri de mult apuse, adică în 2003, în România conceptul de proprietate intelectuală nu conta, după cum spunea – e drept, cu alte cuvinte – o Comisie de Etică *ad-hoc,* subordonată Ministerului Educaţiei, subordonat domnului Ponta. Dar mai există şi o altă posibilitate. Cum spuneam, Victor Ponta e un om inteligent. Poate mai inteligent decît sîntem noi dispuşi să credem. Poate chiar *mult* mai inteligent. Şi, cine ştie, poate că a vrut ca prin lucrarea sa de doctorat să împlinească, fie şi parţial, un vis literar al lui Jorge Luis Borges, marele maestru al jocurilor cu bibliotecile reale sau imaginare. Eu aşa cred. Cred că domnul Ponta şi-a visat să fie un Pierre Menard al dreptului internaţional, un geamăn dîmboviţean al personajului borgesian.

Legendarul personaj apare în volumul *Grădina potecilor ce se bifurcă* din 1941, în povestirea cvasiomonimă „Pierre Menard, autorul lui *Don Quijote*“, şi vrea să facă exact ceea ce spune titlul povestirii. Adică, după scrisele lui Borges, „nu voia să scrie un alt Quijote – ceea ce ar fi simplu – ci pe *Quijote*. Şi-i fără rost să mai adaug aici că niciodată nu a încercat o transcriere mecanică a originalului; nu-şi propunea să-l copieze. Admirabila sa ambiţie era să producă nişte pagini care să coincidă – cuvînt cu cuvînt şi rînd cu rînd – cu cele ale lui Miguel de Cervantes“. Asta va fi încercat şi domnul Ponta. Nu a vrut să copieze lucrarea domnului Dumitru Diaconu *Curtea Penală Internaţională, istorie şi realitate* din 1999 (sau pe cele ale celorlalţi trei autori), ci să producă, folosindu-şi propria imaginaţie, talentul şi inteligenţa naturală, cîteva zeci de pagini care să coincidă – cuvînt cu cuvînt şi rînd cu rînd – cu cele ale domnului Dumitru Diaconu (şi ale celorlalţi trei autori). Cum spune Pierre Menard, şi cum ar putea spune şi Victor Ponta, fără teama de a plagia: „Eu mi-am asumat misterioasa datorie de a reconstrui opera sa spontană“. Iar rezultatul domnului Ponta, în ciuda similitudinii aproape complete între cele două texte, este, ca şi la Pierre Menard, „mult mai subtil decît cel al lui Cervantes“... scuze, al lui Diaconu.

Dar cum se face asta? Foarte greu, desigur. Totuşi, Victor Ponta a reuşit: a compus – fără să copieze! – un nou text, creat de el însuşi şi în acelaşi timp identic în mare parte cu ale celor pe care i-a luat ca model. Ca să o dovedim, vom apela tot la Borges, care dă un exemplu revelator. Cînd Cervantes scrie că adevărul este mamă a istoriei, adversar al timpului, depozit de întîmplări, martor al trecutului etc., „această enumerare este un simplu elogiu retoric al istorie“. În schimb, cînd Menard scrie că adevărul este mamă a istoriei, adversar al timpului, depozit de întîmplări, martor al trecutului etc., profunzimea viziunii sale ne izbeşte: „Istoria, *mamă* a adevărului; ideea este înspăimîntătoare. Menard, contemporan cu William James, nu defineşte istoria ca pe o cercetare a realităţii, ci o ia drept origine a acesteia“. Ceea ce este, evident, cu totul altceva.

Tot aşa şi cu Victor Ponta. În 1999 domnul Diaconu scrie în cartea sa: *„Lumea dorea o instanţă internaţională creată departe de tumultul războiului, în timp de pace, pentru a nu se răsfrînge în activitatea ei aura învingătorilor, instanţă în care legea odată convenită pentru instrumentarea şi sancţionarea celor mai grave crime internaţionale să fie aplicată în mod egal şi imparţial pentru toate părţile responsabile, indiferent de momentul istoric în care se săvîrşeşte crima: pace sau război*“. În schimb, în lucrarea sa de doctorat – atenţie, în anul 2003! – domnul Ponta scrie: *„Lumea dorea o instanţă internaţională creată departe de tumultul războiului, în timp de pace, pentru a nu se răsfrînge în activitatea ei aura învingătorilor, instanţă în care legea odată convenită pentru instrumentarea şi sancţionarea celor mai grave crime internaţionale să fie aplicată în mod egal şi imparţial pentru toate părţile responsabile, indiferent de momentul istoric în care se săvîrşeşte crima: pace sau război*“. Poate vi se pare că este acelaşi lucru, mai ales că şi eu am reprodus textul cu *copy-paste*. Ei bine, nu este! Gîndiţi-vă numai: cînd domnul Diaconu vorbeşte de momentul istoric în care se săvîrşeşte crima, fie el de pace sau război, el se referă la variantele posibile de aplicare a legii în anul 1999. În schimb, domnul Ponta scrie din anul 2003, deci se referă, evident, la o nouă realitate juridică internaţională, determinată de atacul terorist din 11 septembrie 2001, care a relativizat conceptele de pace şi război. E cu totul altceva! Interpretarea sa, mai cuprinzătoare şi mai actuală, reflectă o preocupare matură pentru viitorul lumii în care urma să trăim şi în care el urma să devină prim-ministru.

La fel, domnul Diaconu scrie că *„tot la soluţia unei instanţe penale internaţionale cu caracter ad-hoc, ca* acum *cincizeci de ani, a trebuit să apeleze comunitatea internaţională*“, pe cînd domnul Ponta ne spune că *„tot la soluţia unei instanţe penale internaţionale cu caracter ad-hoc,* ca în urmă cu *cincizeci de ani, a trebuit să apeleze comunitatea internaţională*“. Admit că în cele două texte apare o mică diferenţă: „acum“ *vs* „în urmă cu“. Pierre Menard-ul român a ratat puţin re-creaţia. Cu toate acestea, e evident că textele se referă iarăşi la două realităţi diferite: dacă scădem cei cincizeci de ani cuveniţi, în cazul domnului Diaconu comunitatea internaţională a apelat la o soluţie în 1949, în vreme ce pentru domnul Ponta aceeaşi comunitate a apelat la o soluţie în *1953*. Alt an, deci altă soluţie, oricare va fi fost aceea. Nu e deloc acelaşi lucru.

Cred că demonstraţia este de-acum făcută. Prin urmare, ar fi păcat să mînjim cu o banală acuză de plagiat îndrăzneţul demers al domnului Victor Ponta, acest discipol borgesian discret, dar sclipitor. Chiar dacă ceea ce am dezvoltat aici e doar o ipoteză, ea dovedeşte că orice plagiator poartă în raniţă un titlu onorific de Pierre Menard. *Summa cum laude!*

Notă: Cum nu am nici priceperea şi nici veleităţile personalităţilor de mai sus, trebuie să spun că am preluat fragmentele din Borges din volumul întîi de *Opere,* pp. 281-288 *passim,* volum apărut la Editura Univers într-un an nespecificat în volum, dar înainte de doctoratul domnului Ponta. Şi am pus şi ghilimelele de rigoare.

Radu Pavel Gheo *este scriitor. Cea mai recentă carte publicată: romanul* Noapte bună, copii!, *Polirom, 2010.*

© L. Muntean

„Concluziile Comisiei de Etică a Universităţii Bucureşti privind autosesizarea în cazul tezei de doctorat Curtea Penală Internaţională *susţinută de domnul Victor Ponta în 2003 la Facultatea de Drept a Universităţii Bucureşti: «Lucrarea este un plagiat masiv prin: a) numărul de pagini afectate din teză (peste o treime); b) numărul de blocuri de text preluate fără citare (peste 68); c) mărimea blocurilor de text preluate incorect (ajungînd pînă la 8-10 pagini). Principalele proceduri de plagiere sînt: preluarea copy-paste a unor blocuri de texte, ignorarea bunelor practici de redactare din principalele lucrări-sursă, eliminarea oricăror referiri la cei patru autori-sursă de plagiat din corpul lucrării, degradarea citatelor corecte prin preluare în teză.»“*

SURSA:
unibuc.ro/n/organizare/Comisiile_subordonate_Consiliului_de_Administratie.php

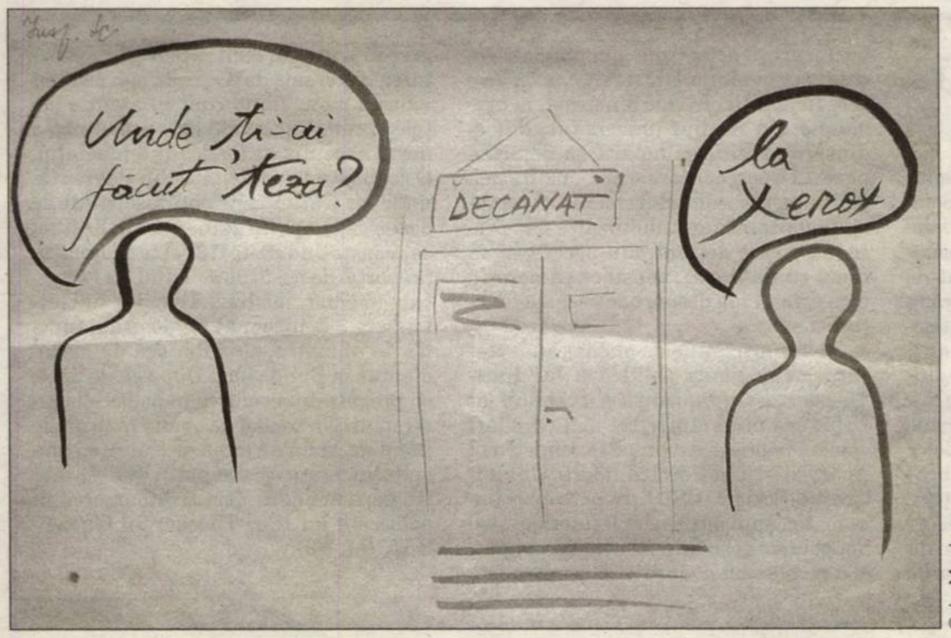

© L. Muntean

DILEMA VECHE
Plagiatul
copyright
paste right

Jean-Luc HENNIG

Calitățile plagiatorului

În general, ni se spune că plagiatorul nu știe ce face, că uită sau ignoră, că pică în capcana maniei sale, dar nici pe departe una ca asta. Plagiatorul știe exact despre ce e vorba: îl pune pe cititor în primejdia de a-i citi secretul și îl înșală nu atît prin secret, cît prin conștiința că există un secret. Ca acele imagini complicate care se văd pe covoarele orientale și care, în întrețeserea lor magnifică, nu arată decît dintr-un anumit unghi o imagine necunoscută de nimeni.

Plagiatorul este un jucător. Un jucător care își pune viața rămășag. Și care-i ia pe ceilalți drept spectatori la jocul său. Care-i tulbură, îi provoacă sau îi bruschează, depinde. Uneori, îi face să se încaiere, să se certe, să se insulte, să se rănească. Cititorul duce viață grea cu plagiatorul. Prieteniile se clatină, complicitățile izbucnesc. Totul e pus din nou în joc. Plagiatul nu este imperiul falsului, cum se crede: dimpotrivă, e imperiul celui mai adevărat decît adevărul, al adevărului *primejdios*. Nu e o șușoteală, e o gherilă, ca și cînd plagiatorul ar lăsa în urma sa o baterie de mine antipersonal. Unele țări sînt astfel minate, iar cadavrele ies la iveală după o sută de ani. Plagiatorul este un derbedeu, fără îndoială, dar poate că el e singurul inocent din joc. Cel care aduce cu sine bănuiala, care spune nu înșelătoriilor, compromisurilor, aranjamentelor comediei sociale. Cel care spune: creația nu e de inspirație divină, cartea e un comerț, iar legea morală – un profit. Deci, asumați-vă plagiatele! Nu vă lăsați înșelați de sirenele cenzorilor, ale puritanilor, ale profesioniștilor indignării virtuoase. Vreți drepturi de autor? Prostii! De fapt, nu furați nimic, faceți doar să circule textele, pasați cuvintele, nu le țineți pentru voi, dați-le mai departe altora. Nu vă închideți în plagiat... asta speră lumea de la voi. Nu vă refugiați în umbra culpabilității. Faceți *dumping*, plagiați o mie de cărți, dansați!

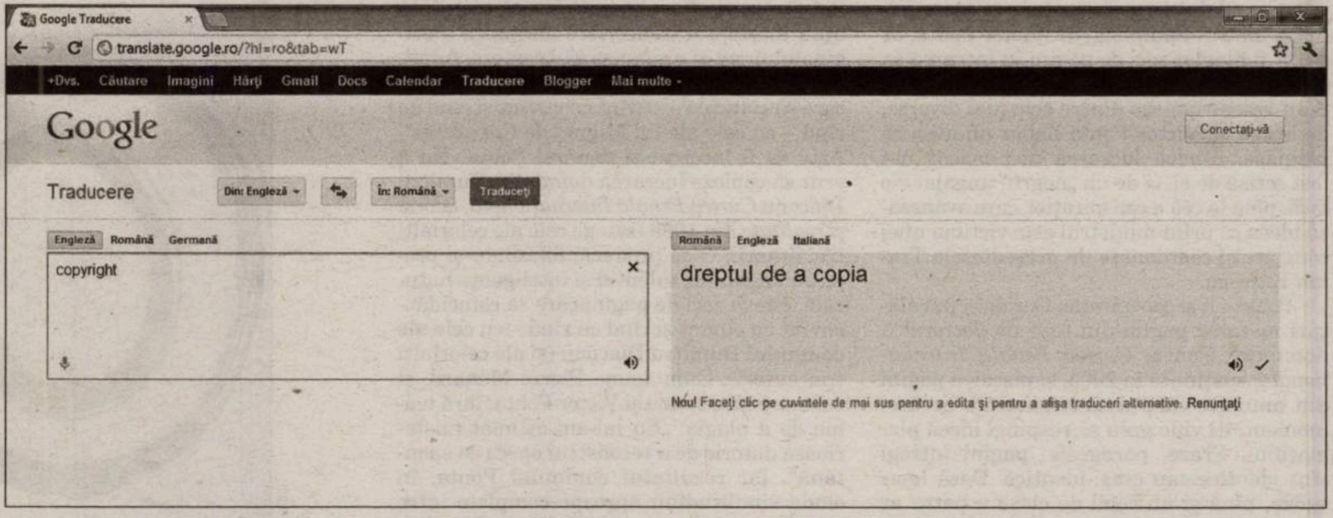

copyright

dreptul de a copia

Nou! Faceți clic pe cuvintele de mai sus pentru a edita și pentru a afișa traduceri alternative. Renunțați

Cine a spus că e de-ajuns să plagiezi ca să-ți reușească plagiatul? Oare, din îmtîmplare, ar fi suficient să luăm o esență de lemn pentru a face o vioară? Fie ea și de arțar? *Nu contează plagiatul, totul depinde de ce facem cu el:* asta e singura regulă. Prin urmare, plagiatorul urmărește să strălucească, turul său de forță va fi aplaudat. Altminteri, s-ar spune: e un plagiator *care nu știe să scrie*. Deoarece plagiatul cere calități eminente: agilitate, competență practică, curiozitate, tandrețe pentru scris, lectură atentă, exactă, afinitate sentimentală, infinită iubire pentru frază. N-are nimic de-a face cu țapinarul, cu barbarul care ne este descris. Plagiatorul trebuie să-și manifeste singularitatea, să fie fericit de alegerea sa, trebuie să dea dovadă de o extremă delicatețe, în pofida asprimilor lui, să se joace cu impalpabilul, să scoată la iveală sentimente, să copieze un gest, o coafură, o rochie, să mîngîie un obraz și să fugă. Da, pentru asta, chiar e nevoie de un talent nebun.

din *Apologia plagiatului*,
traducere de Mădălin Roșioru,
Editura ART, 2009

■ ■ ■

Alexander BAUMGARTEN

Valoarea politică a plagiatului

Terenul științific al discuției despre plagiat cunoaște nuanțe delicate, de la un grad la altul și de la un domeniu la altul, ceea ce nu face decît să ne conducă la o cazuistică infinită și inutilă oricărei proceduri juridice. Aceasta însă nu înseamnă că plagiatul este indecidabil, ci înseamnă că nu știința este domeniul lui de decizie. Voi avansa aici teza că terenul de verificare a plagiatului este deontologia și, implicit, politica...

În lumea modernă, ideea de autor s-a modificat radical față de lumea celor vechi. Motivul este simplu: cei vechi credeau că auctorialitatea nu este importantă, deoarece vedeau subiectul uman drept o desprindere incompletă și inspirată de o natură divină, în care ne vom regăsi odată toți, cu ideile noastre. Dimpotrivă, pentru lumea modernă, subiectul uman este ceva complet determinat și independent de lume și de ceilalți. Cînd Descartes spune „cuget, deci exist“, el spune implicit sînt autor, deci nu plagiez. În lumea modernă, persoana umană se întemeiază pe ea însăși, indiferent că este sau nu este creată. De aceea, în lumea noastră există conștiință auctorială.

Statul modern este întemeiat pe acest elogiu al singularității umane. Dacă nu am fi fiecare dintre noi o persoană separată de ceilalți, nici statul nu ar fi unul modern, ci o gloată ai cărei membri lasă arme în mîinile altora, cărora le plătesc ceea ce atît de plastic s-a numit, într-un scandal mediatic de anul trecut, „taxă de șmecher“. Fără respectul față de persoană, nu sîntem stat modern, iar impozitele rămîn niște nenorocite de „taxe de șmecher“.

În numele acestui principiu al singularității persoanei, pe care se construiește statul modern, se poate afirma că plagiatul este un delict împotriva statului, iar nu împotriva științei. Dacă plagiezi într-o anumită știință, chiar de o sută de ori, aceeași lucrare, știința stă pe loc, pentru că nici despre progres, nici despre regres nu va fi vorba. Dar societatea în care așa ceva se petrece regresează. Știința în sine este indiferentă față de plagiat, iar în numele ei nu se poate constitui nici o sancțiune. Miza plagiatului este politică, deoarece atentează la statul modern de drept: plagiatorul nedezvăluit se va bucura de recompense, în dauna celor care au procedat onest. De aceea, dacă plagiatul prim-ministrului este dovedit, dar fără consecințe politice, atunci îi vom felicita și pe toți plagiatorii mai mărunți, vom transforma noul Consiliu de Etică într-un birou de distribuție a unui nou tip de premiu și putem purta, pe lîngă papioane, și tricouri cu inscripția „plagiatori“.

(fragment preluat de pe contributors.ro/sinteze/ce-este-un-plagiat-de-ce-are-el-o-valoare-politica)

■ ■ ■

Plagiat & politică

– două cazuri –

■ Președintele Ungariei, Pal Schmitt, a demisionat după ce Universitatea Semmelweiss din Budapesta i-a retras diploma de doctor obținută în urmă cu douăzeci de ani. Schmitt este suspectat de plagiat – o acuzație deosebit de gravă în mediul academic. În teza de doctorat despre istoria Jocurilor Olimpice, el ar fi copiat 180 de pagini (din cele 215) dintr-o lucrare scrisă în franceză de un autor bulgar, Nikolai Gheorghiev. „Teza de doctorat nu corespunde nici metodelor științifice, nici celor etice“, a explicat rectorul Tivadar Tulassay. Inițial, Schmitt a refuzat să demisioneze, susținînd că activitatea sa de președinte nu ar avea nici o legătură cu lucrarea de doctorat și acuzațiile de plagiat; ba chiar a amenințat Universitatea cu procese în justiție. În cele din urmă, la presiunile din mediul universitar, dar și dinspre opoziție, a hotărît să demisioneze. „Deoarece, conform Constituției, persoana președintelui trebuie să reprezinte unitatea națiunii ungare, iar persoana mea a devenit, din păcate, sinonimă cu divizarea, consider că datoria mea este să mă despart de această funcție“, a spus el.

■ Tot acuzațiile de plagiat au întrerupt ascensiunea politică a lui Karl-Theodor zu Guttenberg. La începutul lui 2011, era unul dintre cei mai populari oameni politici germani. Era ministru al Apărării și unul dintre liderii Uniunii Creștin-Sociale (CSU), un personaj charismatic, unul dintre „lupii tineri“ ai scenei politice germane. Acuzat de plagiat, el a recunoscut doar că ar fi comis „niște greșeli grave“ în ceea ce privește „redactarea“ tezei sale de doctorat, și-a asumat vina că nu ar fi întocmit cu atenție notele și referințele bibliografice – însă a negat acuzația de fond, adică plagiatul. O comisie a Universității din Bayreuth, unde zu Guttenberg obținuse titlul de doctor în Drept (în 2007), i-a analizat teza, constatînd că textul este plagiat în proporție de peste 90%. Titlul i-a fost retras imediat, iar Karl-Theodor zu Guttenberg a demisionat nu doar din funcția de ministru, ci și din cea de parlamentar în Bundestag. După cît se pare, își pregătește revenirea în politica la nivel înalt. Un sondaj de opinie realizat de *Die Welt*, la un an după dezvăluirea plagiatului, arată că mai puțin de 30% dintre germani și-ar dori reîntoarcerea în politică a lui Karl-Theodor zu Guttenberg. (**M. M.**)

«...DIN POLUL PLUS»

Anca MANOLESCU

Aerul uşor al prieteniei

Un număr din *Martor*, revista Muzeului Ţăranului Român, a avut ca temă, la ideea Irinei Nicolau, „Bucureştii în timpul comunismului: rezistenţă, normalitate, supravieţuire“. Ca exemple de normalitate am evocat grupurile de discuţii şi de studiu, acele grupuri informale de prieteni reuniţi în jurul unor lecturi, al unui interes cultural sau spiritual comun. Fie că erau profesionişti sau amatori, cîţiva oameni creau laolaltă un spaţiu de încredere mutuală, de dialog firesc, de „adevăr“ în raport cu minciuna oficială atotstăpînitoare. Fiindcă în acele grupuri lucrurile ţineau de un interes autentic, fiindcă nu erau comandate, fiindcă priveau viaţa reală a spiritului, ele alcătuiau o gură de libertate, un aer în care se putea respira. În acei ani, *Jurnalul de la Păltiniş* şi *Epistolarul* lui Gabriel Liiceanu ne-au fericit pe atît de mulţi fiindcă formulau *în mod public* experienţa – de înaltă calitate intelectuală – a unui astfel de spaţiu de libertate. Iată cuvintele lui Mircea Cărtărescu în *Liber amicorum* – „Cine putea să bănuiască pe atunci, cînd erau eroii tuturor, cînd simbolizau rezistenţa însăşi la idiotizarea ideologică a vremii, că aveau să fie acuzaţi, peste decenii, de pasivitate, de «închidere în turnul de fildeş», de «zonă cenuşie» care ar fi favorizat regimul... Numai cine n-a trăit cu adevărat în lumea românească în acei ani poate gîndi aşa“.

Pentru numărul din *Martor*, Andrei Pleşu mi-a acordat un interviu: „Păltiniş: voluptatea discretă a convivialităţii“. Acolo el spunea că nu mergeau la Noica în ideea de a se opune regimului, că reuniunile Păltinişului erau episoade de viaţă deplină. Nu erau reacţii faţă de opresiunea politică, nu erau construite prin raportare la ea. În dialog cu Noica, participanţii tineri se simţeau aşezaţi pe o direcţie fericită a vieţii lor, îşi puteau căuta mai bine, fiecare, nordul destinului propriu. Era o experienţă care, trăită într-un regim politic opresiv, avea alt nivel de consistenţă decît cel social şi politic. Rezistenţa implicită provenea tocmai dintr-o dimensiune diferită de planul socio-politic, pe care ideologiile totalitare vor să-l amenajeze poliţieneşte şi la care vor să reducă umanul. Sigur că, în condiţii normale, o asemenea dimensiune, „perpendiculară“ pe orizontala socio-politică, radiază comunitar, modelează mentalităţi şi instituţii. Or, cu cele două cărţi, Gabriel Liiceanu izbutise să obţină, măcar în parte, tocmai această radiaţie, tocmai această normalitate în condiţii de completă anormalitate: experienţa Păltiniş se comunica, radia în minţile cititorilor.

Pentru acelaşi număr de revistă, cerusem părintelui Andrei Scrima un text despre grupul de la Antim. Activ pînă după război, acel spaţiu de libertate din primii ani ai comunismului fusese suprimat în 1958 prin procesul „Rugului Aprins“. Părintele Scrima spunea şi el: „Eram atenţi la schimbările politicii, le judecam, dar nu ne opream la ele, nu ele ne reţineau“. Ceea ce îi unea pe participanţi era de alt ordin. Era o aşezare comună în faţa tradiţiei creştin-răsăritene, *în* această tradiţie. Membrii grupului informal de la Antim descopereau – cu entuziasm – importanta dimensiune de cunoaştere a creştinismului răsăritean. Le era de asemenea comun faptul că veneau în spaţiul acestei cunoaşteri cu reperele culturii înalte, cu deschiderile ei spre interogaţia spirituală. Era vorba aşadar despre o afinitate care îi chema unul spre altul fiindcă îi chema pe toţi, în mod similar, spre un dincolo de ei.

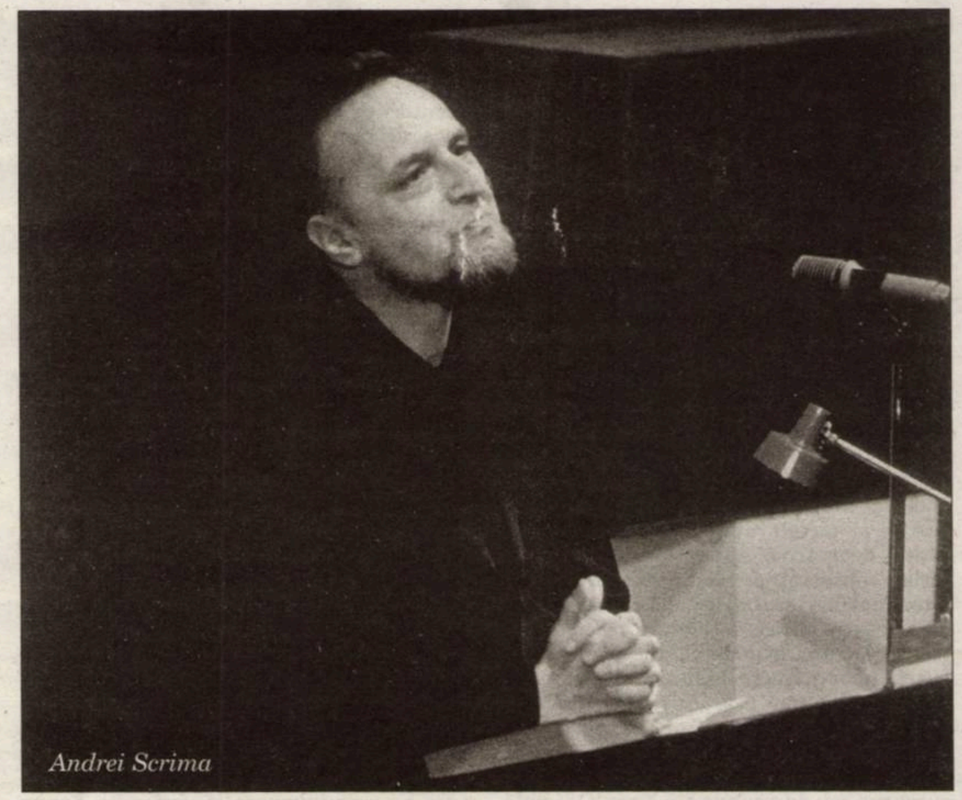
Andrei Scrima

Textul acesta a rămas deocamdată inedit. Plecat dintre noi în august 2000, părintele Scrima nu a mai apucat să vadă articolul în forma lui finală. El vorbeşte, între altele, despre o anumită calitate de prietenie, prin „polul plus“, unde poliţia politică nu-şi putea infiltra suspiciunile, pe care urîţenia noului regim nu o putea vicia. „Prietenia, împărtăşirea din acelaşi duh ne dădeau o pace extraordinară“, spune Andrei Scrima. Iar în acest fel de prietenie el găsea analogii cu o temă foarte veche, citea sugestia ei ajunsă pînă în Antimul de la mijlocul secolului al XX-lea: „există poate chiar o rasă a oamenilor duhului, oameni care se întîlnesc într-un orizont, într-un cer faţă de care toate diferenţele rămîn în urmă, mai jos, fie că e vorba de vîrstă, de condiţie socială etc.“.

„Cerul“ acestei întîlniri nu are desigur coordonate sensibile, obiectivate. Totuşi, el se poate proiecta în geografia lumii noastre, poate găsi aici puncte de analogie. Există comunităţi – de obicei restrînse, discrete – unde aflăm o atmosferă de colegialitate „uşoară“, eliberată de gravitaţia socio-politică. Aici nu mai apasă determinările care îi fixează pe indivizi în statutul lor mundan, barierele care îi ţin locului în ierarhiile „lumii din afară“, distanţele care îi situează în raporturi de putere. Şcolile de înţelepciune antice, ca şi comunităţile de spirituali din spaţiul religios, sînt – potrivit unor relatări normative ori unor mărturii directe – asemenea medii. Cu un termen sociologizant le-am denumi medii „egalitare“. Dar nu egalitatea de statut contează aici, ci o orientare comună, un efort colegial spre desăvîrşire.

Cîţiva oameni creau laolaltă un spaţiu de încredere mutuală, de dialog firesc, de „adevăr“.

Irina Nicolau

În fond, şcolile de înţelepciune şi comunităţile de spirituali cunosc şi ele ierarhii, dar sînt ierarhii ale înaintării pe cale, nu ierarhii de putere. Cunosc şi ele determinări diferite ale indivizilor, dar sînt determinări puse la lucru în cadrul unor vocaţii convergente spre aceeaşi ţintă. Tocmai fiindcă cer vocaţii verticale, au criterii de selecţie severe. Numai privite dinspre socio-politic, ele sînt medii „egalitare“ căci, într-adevăr, aici datele care îi denivelează pe indivizi în societate nu mai au importanţă decisivă. Aici contează alt tip de calificări: însuşirile dinamice, vectoriale, spre un bine absolut, „uşoare“ fiindcă trag în sus fiinţa.

Socrate poate trezi adevărul matematic într-un sclav neinstruit şi primeşte doctrina iubirii ascendente de la Diotima. Un număr neneglijabil de femei sînt menţionate în mărturiile privitoare la şcolile vechi de filozofie: de la Lastheneia din Mantinea şi Axiothea din Phlius în Academie *(Diogenes Laertios* III, 46), la cele pe care Iamblichos le înşiruie la sfîrşitul lucrării *Despre modul de viaţă pitagoreic*. Neoplatonician şi creştin, Synesius al Cyrenei o va elogia, cu admiraţie plină de devoţiune, pe Hypatia, maestra sa în filozofie. În cercurile filozofiei, rangul social apasă la fel de puţin ca deosebirea de gen. Doctrina vieţii stoice e predată de un Epictet, al cărui nume înseamnă „om cumpărat, serv“ şi e practicată de un împărat.

Pentru Philon din Alexandria, studiul şi meditaţia asupra Pentateuhului în reuniunile săptămînale din sinagogă constituie adevăratul act filozofic. Orice membru al lui Israel – susţine Philon în *De decalogo* 98-100 – se dedică atunci cercetării de sine şi căutării înţelepciunii care e cuvîntul şi voia lui Dumnezeu. Nu preia el astfel ideea colegialităţii din şcolile elenistice de filozofie? Şi, pentru a argumenta superioritatea „filozofiei“ iudaice asupra celei elene, nu supralicitează chiar această idee, eliminînd necesitatea unei pregătiri intelectuale, făcînd din întregul Israel un popor de filozofi?

Libertatea întrupată în Christos irumpe aşadar într-o lume unde existau medii pregătite să-i perceapă calitatea, locuri în care se respira deja aerul uşor al prieteniei. Lumea elenistică a căutărilor spirituale era de o mare diversitate, dar de o diversitate cu frontiere poroase. Între comunităţile filozofice şi cele misterice sau hermetice, între grupările apocalipticii iudaice, cele gnostice şi cele ortodox-creştine, temele şi textele circulau ca un bun pe care fiecare grup îl putea adapta propriului stil spiritual. Peste tot putea fi întîlnită atmosfera de fraternitate caldă a adepţilor adunaţi în jurul unui maestru. În cercurile gnostice, greu de discernut faţă de cele creştine – spune Jean-Daniel Dubois (în *Originile creştinismului)* –, raportarea la maestru „încuraja ştergerea diferenţelor sociale; se poate ca acest aspect să corespundă vorbelor pe care apostolul Pavel le spunea despre comunităţile creştine în care «nu mai este iudeu, nici elin; nu mai este nici rob, nici liber; nu mai este parte bărbătească şi parte femeiască» (Galateni 3, 28)“.

Şcolile de înţelepciune, grupurile de studiu spiritual, ca şi comunităţile monahale, mai tîrziu, se îndeletniceau cu o cercetare menită să ajute la conversiunea fiinţei către un Acolo polar. Or, ceva din logica domeniului vizat se oglindea în tipul de convivialitate – practicat sau cel puţin normativ – propriu acestor medii. Experienţa verticală care îi convoca pe toţi primea un corespondent imediat, se răsfrîngea în viaţa comunităţii, avea o analogie în experienţa vieţii în comun. Era acea atmosferă de colegialitate „uşoară“, de gravitaţie inversată. Ea făcea prezentă în lume o urmă din aerul uşor al transcendenţei.

Christos însuşi cere grupului său de apropiaţi: „Împăraţii păgînilor domnesc peste ei şi cei care îi stăpînesc se numesc binefăcători. Dar între voi să nu fie aşa, ci cel mai mare dintre voi să fie ca cel mai mic, şi căpetenia ca cel care slujeşte“ (Luca 22, 25-26). „Ca cel mai mic“, „ca cel care slujeşte“ nu indică omogenizarea, egalitarismul. Indică ierarhii ale autorităţii şi ale experienţei spirituale, nu ale puterii; ierarhii care se pleacă asupra lumii pentru a-i schimba centrul de greutate, pentru a o deschide spre gravitaţia inversată, cu centrul în zenit.

Anca Manolescu, *dr. în filozofie, este cercetător în domeniul antropologiei religioase. Cea mai recentă carte publicată:* Nicolas de Cues ou l'autre modernité, *Paris, L'Harmattan, 2010.*

■ ■ ■

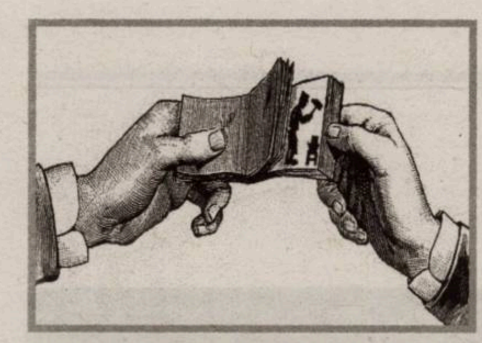

Marius CHIVU

feedbook

Écrit en roumain

● *Brèves – anthologie permanente de la nouvelle, Nouvelles de Roumanie,* numéro coordonée et traduit par Fanny Chartres, Association Pour La Nouvelle (PLN), numéro 99, 2012.

Apărută în martie 1981, *Brèves* este prima revistă dedicată exclusiv, cel puţin în Franţa, artei povestirii. De peste trei decenii, *Brèves* publică trimestrial, în format de carte şi în tiraje care momentan se află în jurul a 2500 de exemplare, povestiri şi nuvele aparţinînd deopotrivă scriitorilor consacraţi şi necunoscuţi, texte inedite sau redescoperite, laolaltă cu eseuri, studii şi dosare critice, interviuri, recenzii sau note de lectură. În general, *Brèves* apare sub forma unor numere tematice dedicate fie unui gen anume *(science fiction, fantasy, noir),* fie unui scriitor, francez sau străin, premiat cu Nobel sau debutant, oricum autor (şi) de proză scurtă, fie unei întregi literaturi, europene sau de oriunde din lume. O simplă privire aruncată pe catalogul de autori, publicaţi cu o mie de povestiri şi nuvele în cele aproape o sută de apariţii ale revistei conduse de Daniel Delort (puteţi afla mai multe aici: www.atelierdugue.com), e suficientă pentru a înţelege deschiderea literară a acestei minunate reviste şi, mai ales, a pasiunii cu care se dedică de atîta vreme unui gen considerat, în Franţa ca şi aiurea, minor, fără priză la public, un gen intermediar, de trecere spre roman.

Iniţiat, coordonat şi tradus integral de Fanny Chartres, numărul 99 al revistei, ilustrat cu fotografii din Bucureşti realizate de Ileana Partenie (număr apărut, apropo, cu sprijinul ICR, pe vremea cînd acest Institut nu fusese confiscat şi reformat în cheie naţionalistă de un plagiator cu studii trucate în CV) este dedicat României. Fanny Chartres a ales pentru această antologie a prozei scurte zece scriitori români, conform principiului revistei *Brèves,* foarte diferiţi între ei, şi ca generaţie, şi ca stil, şi ca notorietate, scriitori pe care m-a provocat, în calitatea mea de comentator al literaturii române contemporane, să-i descriu, într-un mic interviu de introducere a acestei antologii, printr-un singur cuvînt – treabă care, recunosc, m-a amuzat în aceeaşi măsură în care m-a şi pus în reală dificultate (sper să nu-mi fi atras antipatii). Dar iată-i pe scriitorii antologaţi şi calificativele mele: Gabriela Adameşteanu – politic; Lucian Dan Teodorovici – ingenuu; Radu Cosaşu – esenţial; Laurenţiu Brătan – straniu; T.O. Bobe – ironic; Ana Maria Sandu – fantezistă; Răzvan Petrescu – cult; Filip Florian – meticulos; Florin Lăzărescu – curios şi Mircea Nedelciu – sofisticat. Ca şi autorii, prozele alese – şi traduse impecabil – de Fanny Chartres sînt foarte variate: mai vechi sau mai noi, mai mult sau mai puţin cunoscute ori reprezentative pentru opera fiecărui scriitor în parte, perfect autonome sau parte din construcţii mai ample. Cert e că, împreună, aceste povestiri, care evoluează într-o gamă narativă cvasicompletă (parabole, fantezii, farse, relatări comice, introspecţii, decupaje realiste sau textualiste), alcătuiesc o hartă perfect funcţională, chiar dacă la scară mică, a literaturii române contemporane. Literatură pe care inimoasa şi pasionata Fanny Chartres (o prezenţă tonică şi inspiratoare în peisajul cultural bucureştean, trebuie s-o spun) o cunoaşte surprinzător de bine. De altfel, Radu Cosaşu s-a arătat, chiar în *Dilema veche* de acum două numere, încîntat de felul pătrunzător în care Fanny Chartres descrie, în doar cîteva fraze, România, a cărei capitală, mărturiseşte ea, o iubeşte, zic eu, din cele mai potrivite motive: *„En ce qui me concerne, j'aime Bucarest la mal aimée, j'aime son peuple généreux et courageux, j'aime son architecture, j'aime sa vie culturelle éclectique, j'aime sa folie… Et j'aime sa littérature.“*

În interviul pe care Fanny Chartres mi l-a luat pentru a-l introduce cît de cît pe cititorul francez în literatura română contemporană, am fost întrebat despre felul în care s-a schimbat literatura noastră în ultimii 15 ani, dar şi despre succesele pe plan internaţional. Am vorbit despre Premiul Nobel acordat Hertei Müller, scriitoare germană dar a cărei literatură este exclusiv inspirată de subiecte româneşti; despre traducerea integrală, deja în trei limbi *(y compris* şi franceza) şi în curs de apariţie în alte două, a trilogiei *Orbitor* a lui Mircea Cărtărescu (apropo, prima trilogie românească tradusă vreodată integral); despre premiile internaţionale şi notorietatea crescîndă a unor alţi scriitori de origine română, precum Andrei Codrescu sau Cătălin Dorian Florescu, şi români, precum Norman Manea, Gabriela Adameşteanu, Dan Lungu sau Filip Florian, pentru a mă opri doar la cîteva nume. La întrebarea despre temele predilecte ale literaturii române am vorbit despre posibila impresie (falsă) a cititorilor străini de a crede, prin prisma traducerilor şi a filmelor, că românii scriu mult despre comunism. Legat de aşteptările, dezamăgirile şi speranţele mele cu privire la literatura română contemporană, am spus că aştept să se completeze sau să aibă succese mai vizibile şi căsuţele tematice sau de (sub)gen, rămase parţial neacoperite sau neonorate cu reuşite semnificative: pe de o parte, literatura aşa-zisă de consum (thrillere politice sau corporatiste, crimes & mystery, romance, SF & fantasy), pe de altă parte realismul social şi de mediu (de la sat, cu minorităţi sau cu emigranţi), romanele istorice sau anchetă în genul noului jurnalism, biografiile romanţate/ficţiunile biografice. Însă am mai spus şi că literatura română are şansa multor lucruri pe care le poate face pentru prima dată sau, după o foarte lungă perioadă de timp, din nou. Într-o întrebare, care n-a mai fost publicată din lipsă de spaţiu, Fanny Chartres mă provoca să aleg trei scriitori contemporani semnificativi pentru literatura română. Am răspuns aşa: „Aş alege – mai mult de dragul jocului de-a lista, căci altfel n-aş face-o cu atîta uşurinţă – cîte un nume pentru fiecare gen: prozatorul Mircea Cărtărescu, pentru originalitatea, profunzimea şi anvergura literaturii sale; poeta Angela Marinescu, pentru importanţa şi influenţa foarte mare a poeziei sale (invers proporţionale cu notoritatea publică), mai ales în rîndul tinerei generaţii a ultimului deceniu; şi eseistul Lucian Boia, pentru acurateţea cercetărilor şi inteligenţa abordărilor sale de interes internaţional“. În fine, o întrebare frumoasă, păstrată în interviu, se referea la genul în care excelează literatura noastră. Am formulat bănuiala, exprimată şi cu alte ocazii, că, probabil, nici o altă ţară europeană nu are atîţia poeţi contemporani valoroşi: „Dacă poezia ar fi mai uşor de tradus şi dacă ar avea, ca gen literar, şi o cotă mai ridicată pe piaţa produselor culturale, România ar deţine, probabil, monopolul în Europa, ar fi o superputere. Cred că există, în acest moment, cîteva zeci de poeţi buni şi foarte buni, din vreo trei-patru generaţii, la care se adaugă în fiecare an cîte două-trei nume. Există multă pasiune, ambiţie şi orgoliu în poezia românească, iar tradiţia şi talentul personal fac un mix irezistibil“.

Laolaltă cu celelalte antologii şi numere speciale de reviste dedicate în ultimii ani literaturii române, în special în limba engleză (despre care am scris în mod regulat, pentru că mi se pare normal şi chiar necesar să le urmărim noi înşine şi să le semnalăm cînd se întîmplă), această ediţie a revistei *Brèves* este o piesă importantă în dosarul literaturii române în străinătate. Poate părea puţin acum, dar beneficiile pe termen lung sînt, la propriu şi la figurat, inestimabile. Fanny Chartres a făcut o treabă minunată şi ar fi o mare prostie ca ea şi alţi traducători dispuşi să iniţieze şi să coordoneze astfel de proiecte să nu mai beneficieze în viitor de sprijinul programelor ICR-ului. Ar însemna să părăsim din nou un zid care începuse, în sfîrşit, să prindă şi formă, şi rezistenţă.

■ ■ ■

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

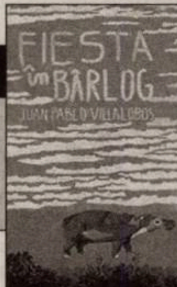

● Juan Pablo Villalobos, *Fiesta în bîrlog,* traducere din limba spaniolă de Horia Barna, Colecţia „Byblos“, Editura Curtea Veche, 2012.

Micuţul Tochtli, fiul unui „rege“ al drogurilor mexican, ne povesteşte una-alta. Puştiul trăieşte cu tatăl său într-un palat izolat de restul lumii, aşa că lumea pe care el o cunoaşte se reduce la fix 15 persoane (între care gărzile, un educator personal, o damă de companie a tatălui, dar şi „guvernatoru' lu' peşte“, mituit să închidă ochii la afacerile părinteşti cu cocaină). Micul prinţ cu ascendenţă mafiotă nutreşte totodată cîteva pasiuni: pentru pălării de varii tipuri, pentru hipopotamii pitici din Liberia, pentru filmele cu samurai, dar mai ales pentru cuvinte „grele“ precum *fulminant, sordid, nefast, enigmatic, misterios, jalnic,* pe care le strecoară cam în orice afirmaţie importantă. Aşa se face că enunţurile lui Tochtli sînt mai întotdeauna comice în puştismul lor încruntat şi isteţ. De pildă: „Diferenţa dintre ghilotină şi macetă e că ghilotina e fulminantă.“ Sau: „Părul e un cadavru pe care-l porţi pe cap cît timp eşti viu. În plus, e un cadavru fulminant, care creşte şi tot creşte fără oprire, ceea ce-i foarte sordid.“ Sau: „Eu cred că cel mai enigmatic şi mai misterios lucru din lume trebuie să fie un mut japonez.“ Sau: „Uneori Mexicul e o ţară nefastă, dar uneori e şi o ţară magnifică.“

De fapt, certitudinile lui Tochtli sînt ele înseşi pe cît de nostime, pe atît de *fulminante* şi *sordide*. Potrivit micului prinţ interlop, francezii sînt buni şi emancipaţi fiindcă au inventat ghilotina; orificiile şi tăieturile sînt, în primul rînd, „metode de a face cadavre“; lucrurile care încap sub o pălărie de detectiv sînt părul, un pui de iepure, un morcov pentru puiul de iepure, plus „un pistol mititel cu gloanţe minuscule“.

Se moare mult în jurul puştiului, dar se moare, ca să zic aşa, irezistibil. Splendidă cărticică, interesant autor!

PUBLICITATE

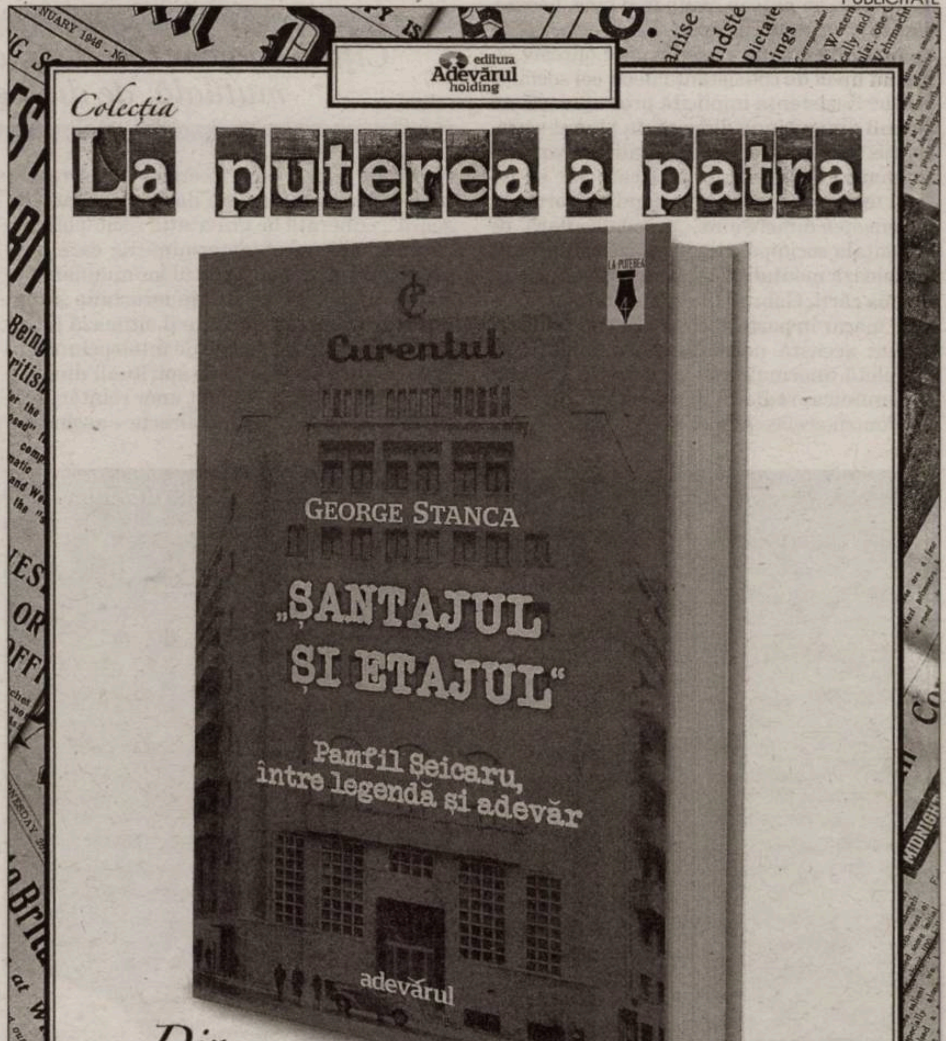

editura Adevărul holding
Colecția
La puterea a patra
Curentul
GEORGE STANCA
„ȘANTAJUL ȘI ETAJUL“
Pamfil Șeicaru, între legendă și adevăr
adevărul
Din 1 AUGUST
ÎN LIBRĂRIILE ADEVĂRUL ȘI PE WWW.ADEVARULSHOP.RO. ÎN CURÂND ȘI ÎN ALTE LOCAȚII.

„M-ar tenta să ecranizez ceva de Caragiale“

– interviu cu regizorul Paul NEGOESCU –

A participat anul acesta cu scurtmetrajul Orizont *la Festivalul Internaţional de Film de la Cannes, în secţiunea „Semaine de la Critique“. Paul Negoescu a realizat şi scurtmetrajele* Tîrziu, Renovare *şi* Derby, *prezentate la Festivalul Internaţional de la Berlin, iar ultimele două au fost nominalizate pentru Premiile Academiei Europene de Film. Regizorul Paul Negoescu este asistent universitar la UNATC – catedra regie film, producător independent de scurtmetraje şi cîştigător al numeroase premii internaţionale.* O lună în Thailanda *reprezintă debutul său în lungmetraj. Pelicula a fost selecţionată în secţiunea „Settimana Internazionale Della Critica Di Venezia“ din cadrul celei de-a 69-a ediţii a Festivalului de Film de la Veneţia.*

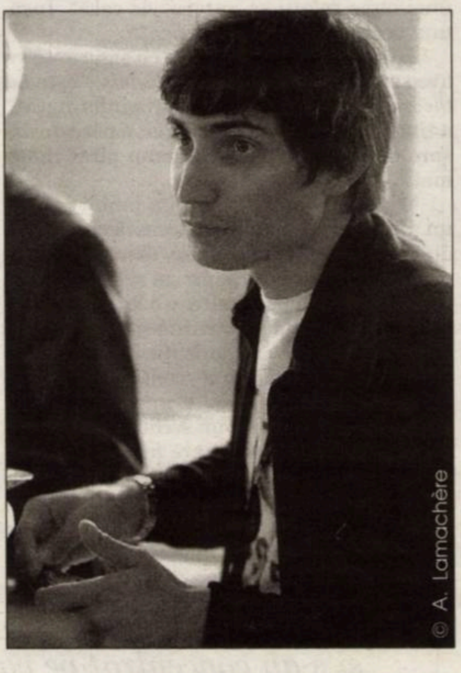

© A. Lamachère

Dacă nu aţi fi făcut regie film, ce altă meserie v-aţi fi ales?

Probabil arhitectură, ca să urmez tradiţia în familie (şi părinţii, şi sora mea sînt arhitecţi). Ar fi fost calea cea mai simplă. Chiar şi fără să am talent la desen, mi-ar fi fost la îndemînă să dau la arhitectură, aş fi călcat pe o potecă gata bătătorită, lucru care mi-ar fi convenit de minune, pentru că sînt, din fire, un tip comod. De ce am ales să dau la regie? Din inconştienţă, habar n-aveam în ce mă bag. Mă mai pasionează şi urbanismul, dar cred că este foarte neîmplinitor să fii urbanist în ziua de azi.

Cum decurge o oră ca asistent universitar la UNATC? Vă consideraţi un profesor sever?

În primul rînd, nu mă consider un profesor, ci mai de grabă un student intrus în catedra de regie, şi asta pentru că eu însumi încă învăţ foarte multe despre meseria asta, de la o zi la alta. În plus, sînt foarte apropiat, ca vîrstă, cel puţin, de majoritatea studenţilor, singurul lucru care mă deosebeşte este că am un plus de experienţă. Încerc să le împărtăşesc din puţina experienţă pe care am dobîndit-o şi să le mai dau cîte un sfat, dar nu îmi impun punctul de vedere, pentru că nici nu am acest drept şi, în plus, sînt de părere că e mai bine să se lovească singuri de anumite lucruri. Aşa că mă mulţumesc să le zic ce cred şi să-i las să ia singuri deciziile. Cînd eram student, nimic nu mă deranja mai tare decît să mi se impună cîte ceva.

Trecînd de la cinema la literatură, v-aş întreba dacă preferaţi nuvela, romanului, şi dacă nu v-ar tenta să ecranizaţi o nuvelă?

Poate doar din motive de comoditate – că o nuvelă e mai scurtă şi mai uşor de citit, în aceeaşi măsură în care un scurtmetraj e mai uşor de vizionat decît un lungmetraj. Dar, cum nu pot spune că prefer să mă uit la un scurtmetraj decât la un lungmetraj, n-aş putea nici să spun că prefer o nuvelă. Fiecare poveste are durata ei, contează povestea şi ideea, nu durata.

Scurtmetrajul nu trebuie considerat un gen cinematografic minor.

Chiar am ecranizat o nuvelă, în timpul facultăţii: *Uşa verde*, de O. Henry. A fost singura ecranizare şi singura co-regie. Momentan, nu mă gîndesc la ecranizări. Cînd voi fi mai încrezător în capacităţie mele de regizor, probabil o voi face. Dar nu înseamnă că mă voi opri neapărat la o nuvelă. Poate fi şi un roman, şi o piesă de teatru. M-ar tenta să ecranizez ceva de Caragiale, dar nu acum.

„Premiile sînt supralicitate“

Schimbarea de registru stilistic din filmele de pînă acum nu vă fixează neapărat în zona realismului minimalist atît de des citat. Unde vă situaţi?

Nu mă văd nicăieri, nu mă pricep la etichete de acest gen. Doar încerc să fac nişte filme aşa cum cred de cuviinţă, conform unor principii în care cred şi pe care chiar eu ajung să mi le contest, de aici şi schimbările de registru stilistic... Dar trebuie să spun că eticheta „realism minimalist“, pusă cinematografiei româneşti, mi se pare destul de superficială şi, la prima mînă, nu prea sînt de acord cu ea. Sînt multe filme despre care se spune c-ar fi minimaliste, fără să fie. Doar pentru că e filmat cu camera pe umăr nu face un film realist şi doar pentru că nu foloseşte muzică de film nu înseamnă că este minimalist.

Cum a fost ca asistent de regie la filmul Tertium non Datur *de Lucian Pintilie?*

A fost o experienţă benefică, mai ales pentru că a venit înainte să fiu convins că-mi doresc cu adevărat să fac film. Treceam în anul al treilea şi încă aveam o viziune foarte naivă şi romanţată despre cinema şi cumva mi-a mai lămurit nişte idei confuze din cap. În acelaşi timp, îmi pare rău că n-am profitat îndeajuns de experienţa de a sta alături de Pintilie şi de a-l urmări la lucru, dar am avut norocul ca, mai tîrziu, să am şansa să-l urmăresc pe Radu Jude lucrînd la cîteva scurtmetraje. Şi cum în perioada aceea eram mult mai interesat de cinema, mi-a venit mai uşor şi mai firesc să „împrumut“ idei şi principii de la el, iar pentru asta îi sînt foarte recunoscător.

Un premiu nu garantează că filmul e bun, cu atît mai puţin că regizorul filmului ar fi mai talentat decît unul care nu a cîştigat vreun premiu.

Este scurtmetrajul o bună pregătire pentru debutul în lungmetraj?

Este o pregătire, nu ştiu cît de bună, dar îţi aduce o experienţă legată de ce anume presupune o filmare şi o verificare a capacităţii regizorale şi a coerenţei în exprimare. Altfel, sînt specii destul de diferite, mai cu seamă în structura narativă a poveştii – lucruri care ţin, însă, mai mult de scrierea scenariului. Dar, ca şi nuvela, scurtmetrajul nu trebuie considerat un gen cinematografic minor doar din pricina faptului că majoritatea scurtmetrajelor se fac în timpul facultăţii, ca exerciţiu didactic. Există autori de cinema care şi-au dezvoltat o carieră de regizori de scurtmetraje, sau alţii care, pe lîngă lungmetraje, au mai regizat, periodic, şi cîte un scurtmetraj. Anul acesta, Terry George a cîştigat Oscarul pentru scurtmetraj, iar la Oscarurile europene, premiul pentru scurtmetraj a fost cîştigat de Terry Gilliam, amîndoi fiind regizori consacraţi de lungmetraje. Problema cea mai mare a scurtmetrajelor ţine de distribuţie, pentru că e mult mai greu să ajungi să distribui un scurtmetraj într-o sală de cinema, altfel decît prin circuitul unor festivaluri de film.

Aţi realizat nouă scurtmetraje care au obţinut un palmares impresionant... Un regizor multipremiat impune criticii şi publicului o anume ştachetă, prefabricată?

Nu mă consider un regizor multipremiat, ci doar unul care a avut foarte mult noroc să fie selectat în cîteva festivaluri importante şi, uneori, norocul şi mai mare să cîştige un premiu. Treaba asta cu premiile este destul de mult supralicitată, un premiu nu garantează că filmul e bun, cu atît mai puţin că regizorul filmului ar fi mai talentat decît unul care nu a cîştigat vreun premiu. Nu e ca la atletism, unde cel mai bun ia medalie. Premiile sînt produsul unui compromis între mai mulţi juraţi, fiecare cu păreri subiective, iar şansa să fii tu cel care ia premiul cu pricina ţine foarte mult de conjunctură. Acum, în ceea ce mă priveşte pe mine şi debutul meu în lungmetraj, contează destul de mult şi faptul că cinematografia românească este o lume foarte mică, provincială chiar, unde toată lumea se ştie cu toată lumea. De aici s-ar putea crea nişte aşteptări din partea unora sau a altora, mă refer la oameni din domeniu, nu la membrii familiei mele. Dar mă îndoiesc că publicul care se va duce să vadă filmul la cinema va şti că eu am făcut nişte scurtmetraje înainte şi va intra la film cu cine ştie ce aşteptări din cauza asta.

În ce măsură Orizont *e inspirat de nuvela* Bătrînul şi marea?

Am citit nuvela după ce am terminat filmarea. Ştiam povestea, dar am preferat să n-o citesc înainte, de teamă să nu mă facă să mă răzgîndesc în legătură cu subiectul. Pînă la urmă, chiar dacă poveştile se aseamănă, morala lor este diferită, şi asta e mai important.

Cînd va intra O lună în Thailanda *în cinematografele de la noi? Sînteţi mulţumit de film?*

Probabil în noiembrie, atunci este planificată premiera naţională. Mulţumit n-o să fiu niciodată, dar cred că a ieşit destul de aproape de ceea ce mi-am propus, şi anume un film pentru publicul tînăr care nu prea mai merge la filme româneşti. Sper ca, după vizionare, tinerii să revină la sentimente mai bune şi faţă de alte filme româneşti, pe nedrept ignorate.

a consemnat Roxana CĂLINESCU

DILEMA VECHE vă recomandă

■ O dată la 10 ani, revista *Sight and Sound*, creată în 1933 şi editată de British Film Institute, îi întreabă pe criticii de film din lumea întreagă care e cel mai bun film realizat vreodată. Anul acesta, pentru prima dată din 1962, *Citizen Kane* a fost detronat de *Vertigo* (Alfred Hitchcock, 1958). Mie mi-ar fi fost greu să aleg între cele două titluri, dar mi se pare un bun prilej să le revedem pe amîndouă. (Ana Maria Sandu)

■ Excelentul articol din numărul de vară al revistei *Esquire* (preluat din ediţia americană), despre chitaristul Chuck Berry, cel care, la 85 de ani, continuă să cînte rock'n'roll, alături de fiul şi de fiica lui sexagenară (botezată Ingrid, după Ingrid Bergman), într-un club din St. Louis: „A-l urmări pe Chuck Berry cîntînd este ca şi cum l-ai urmări pe Einstein, dacă Einstein s-ar fi decis să-şi petreacă ultimii ani într-o replică a vechiului său birou, transcriindu-şi teoriile din tinereţe“. (Marius Chivu)

---

craii de burta veche

De mîncare, de mirare, prin Germania

■ Întîlneşti tot mai adesea, chiar şi în localurile străvechi, tradiţionale, din oraşele germane, intervenţii *fusion*, elemente mediteraneene şi asiatice, accente *haute cuisine*. Poţi astfel să găseşti, prin meniul unor cîrciumi afumate, în care berea curge neîntrerupt de sute de ani, alăturări dintre cele mai curioase: ciolan pe varză / şalău la grătar cu spumă de şofran; cîrnaţi de casă cu piure / cremă de zahăr ars cu sorbet de mure, *carpaccio* de ananas şi *mousse* de cocos; şniţel de porc cu cartofi prăjiţi / supă curry de cocos, cu mango şi creveţi *tiger;* fălcuţe marinate de viţel / *gnocchi* fripţi în unt de salvie cu *pesto* şi *sugo di pomodoro;* ruladă de vită cu macaroane / file de peştelup copt cu maracuia, fenicul, şofran, cu garnitură de orez sălbatic; găluşte şvăbeşti în zeamă de legume / supă de struguri şi fructul pasiunii, cu îngheţată de cocos; pîine neagră cu ceapă şi untură / *crème brûlée* cu brînză proaspătă de capră, curmale coapte în *pancetta* şi rucola; piftie cu cartofi copţi / file de şalău fript în piele, cu gălbiori, varză creaţă şi piure de şuncă de Parma; şi, fără pereche: găină germană de ţară, coaptă crocant.

■ În avizierul catedralei parohiale luterane Sf. Maria din Marburg, găsim următorul anunţ (majusculele nu-mi aparţin): *„Vă invităm cu drag la o BERE, în curtea bisericii luterane, în fiecare vineri între orele 19 şi 23. Se va servi berea Kirchhofer – tot ceea ce-şi doreşte un marburghez!“*. Există, totuşi, o afinitate între berea Kirchhofer şi catedrală: Kirchhofer e o bere neagră, iar *Kirchhof* înseamnă, în germană, „curtea bisericii“ şi „cimitir“. Acoperişul strîmb al turnului catedralei, faimos în toată regiunea, mi se arată acum într-o cu totul altă lumină.

■ Nu încetează să mă mire anumite genuri ale limbii germane: „brînză“/*Käse* e masculin, iar „cîrnat“/*Wurst* e feminin; „brînzul“ şi „cîrnata“, cum ar veni.

Amicul Dejun

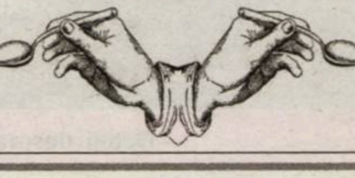

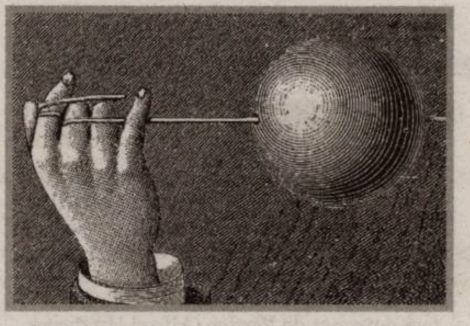

REGIMUL ARTELOR ŞI MUNIŢIILOR

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Recolta de toamnă. Cîteva mostre

Ultimele studii arată că francezii citesc în jur de 11 cărţi pe an. Multiplicaţi această sumă cu cîteva zeci de milioane – cît reprezintă populaţia activă a Franţei – şi veţi avea o perspectivă asupra dimensiunilor pieţei de carte. Miza e mare – la aceste cifre, se poate deja vorbi de o industrie –, aşa că şi editorii se iau foarte în serios. Editurile funcţionează după nişte „programe“ bine articulate, cărţile se publică ţintit, negocierile cu librăriile şi lanţurile de distribuţie sînt foarte serioase. Fenomenul numit *rentrée littéraire* e specific acestei pieţe, generat de mecanismele ei. Grosul cărţilor apare mereu la sfîrşitul verii. Pe de o parte, pentru a fi luate în consideraţie la premiile literare importante – care se jurizează şi se decernează la început de toamnă –, pe de altă parte, pentru a prinde ediţiile de vară ale publicaţiilor literare, care tipăresc în august fragmente consistente din romanele în curs de apariţie. Sezonul literar e un bun prilej de analize & comentarii – se compară cifre, se fac pariuri, se trag sfori...

O fi criză mare pe pieţele financiare, dar piaţa literară din Franţa o duce bine. Cel puţin dacă ne uităm la cifre. 646 de romane noi stau să apară la început de toamnă, în acest sezon literar. Dintre acestea, aproape 70 sînt debuturi – ceva mai puţine decît anul trecut, dar nu foarte departe de media ultimilor ani. Prudenţi – căci e criză – editorii au publicat ceva mai puţin şi s-au concentrat pe valorile sigure, confirmate, ca să-şi limiteze riscurile. „Mişcarea“ fusese anunţată încă de la începutul anului de mai mulţi editori: planurile editoriale sînt uşor reduse, obiectivul principal e consolidarea portofoliului şi păstrarea unei bune relaţii cu autorii „de casă“. Însă, una peste alta, recolta e bogată.

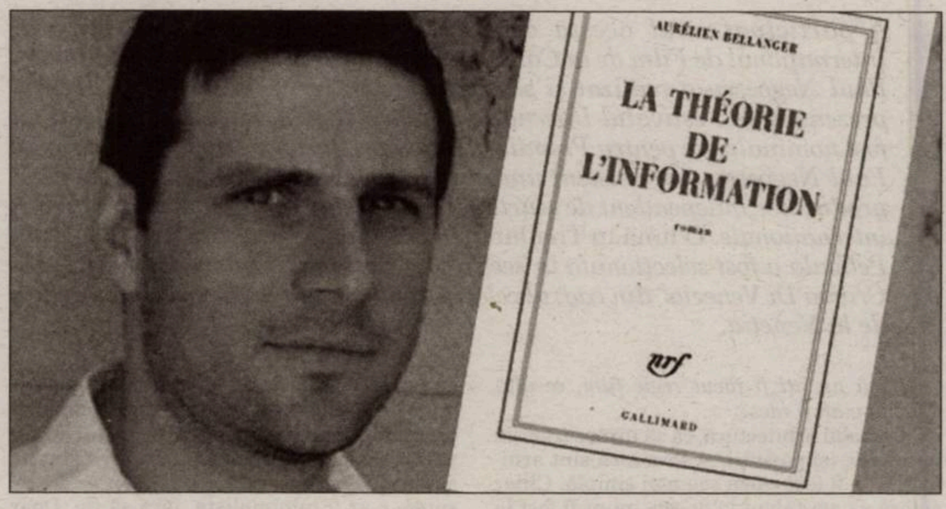

■ Una dintre cărţile care cu siguranţă va avea succes – anunţă *Livres Hebdo* – este *La théorie de l'information* / „Teoria informaţiei“ a tînărului Aurélien Bellanger, o poveste despre destinul incredibil al unui pirat informatic.

■ „Abandonarea ţării şi a limbii pentru un altundeva... Există în această carte ceva din Perec şi ceva din *nouveau roman*. Autorul ne oferă o poveste fără intrigă şi fără portret psihologic. Una peste alta, e o linie narativă brăzdată de jocuri de cuvinte şi litere, o succesiune de satire organizată în cuvinte şi imagini. Romanul pune continuu în abis subtile jocuri de oglinzi. E apoi treaba cititorului să urmărească un scriitor care spune totul cu mici nimicuri, care nu numeşte niciodată, ci doar descrie. Calitatea acestui mare roman ţine de un singur cuvînt: Marius Daniel Popescu e un om şi-un scriitor LIBER. Libertate de a se deplasa din propriul corp, de propriul imaginar, libertate formală a stilului. Povestea amestecă cu dificultate pronumele. «Tu», «el» şi «eu» se schimbă imperceptibil şi romanul derulează liniştit frazele sale aparent simple şi capitolele de lungimi inegale şi fără paragrafe. Dialogurile contopite cu textul animă amintiri şi digresiuni ale autorului în ritmul fantezist al propriilor cugetări. Proză şi poezie, cuvinte şi litere, imagini sau acţiuni stimulează o lectură intensă din punct de vedere emoţional, dar cu final liniştit.“ Aşa e întîmpinat cel mai recent roman al autorului elveţian de origine română *Les couleurs de l'hirondelle* / „Culorile rîndunicii“, apărut la Editura José Corti.

> *Prudenţi – căci e criză – editorii au publicat ceva mai puţin şi s-au concentrat pe valorile sigure, confirmate.*

■ Jurnalistul Laurent Binet publică o carte la frontiera dintre publicistică şi ficţiune. În *Rien ne se passe comme prevu* / „Nimic nu se petrece cum am prevăzut“ – povesteşte călătoria pe care a făcut-o în campania electorală pe urmele candidatului prezidenţiabil François Hollande.

■ Şi Yannick Grannec prezintă tot un roman biografic. Titlul cărţii este *La déesse des petites victoires* / „Zeiţa micilor victorii. E vorba despre un matematician de geniu, Kurt Gödel, a cărui viaţă e povestită de vocea soţiei lui. În afară de aceste romane de debut pe care mizează critica şi presa de specialitate, urmează să mai apară şi vedetele sezoanelor literare: Yasmina Reza, Amélie Nothomb, Stéphane Audeguy, Emmanuel Carrère, Philippe Djian.

■ ■ ■

PUBLICITATE

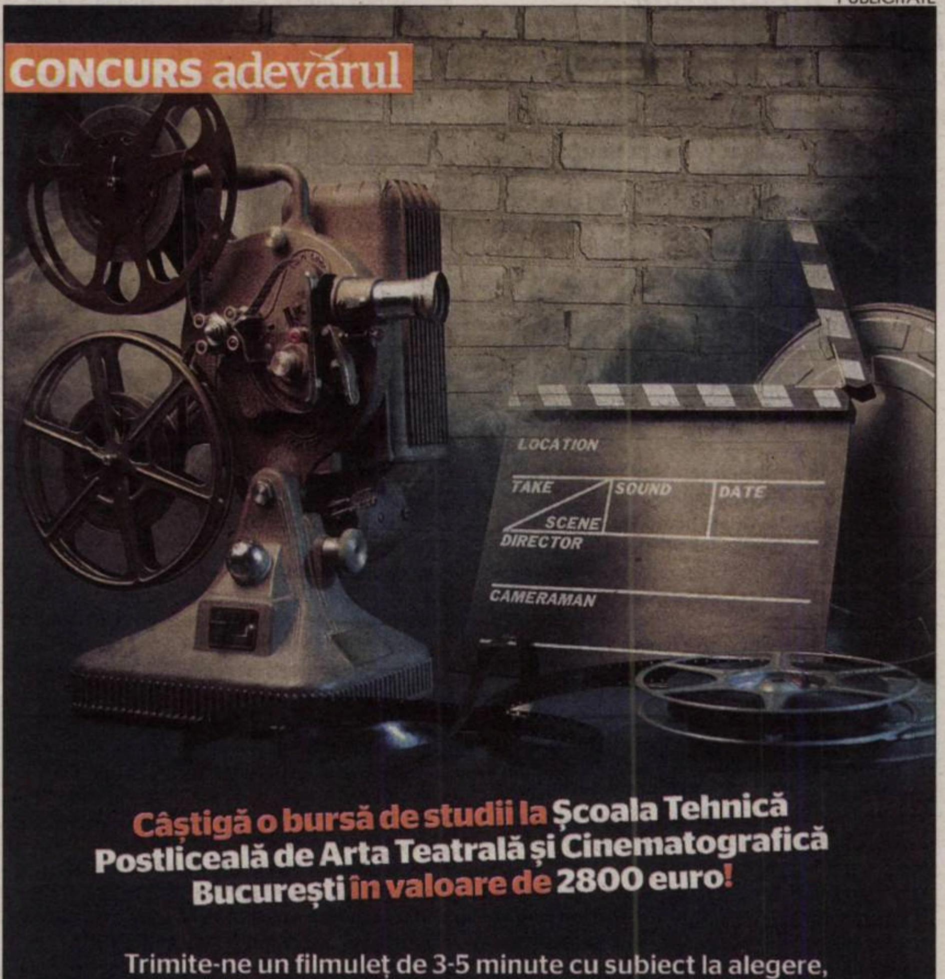

CONCURS adevărul

Câştigă o bursă de studii la Şcoala Tehnică Postliceală de Arta Teatrală şi Cinematografică Bucureşti în valoare de 2800 euro!

Trimite-ne un filmuleţ de 3-5 minute cu subiect la alegere, realizat integral de către voi şi eşti înscris automat la extragerea finală.

Pentru a participa, accesează pagina de concurs de pe site-ul www.adevarul.ro

Detalii despre şcoală pe www.spatc.ro

PUBLICITATE

nebula 2011
Cele 50 de vicii ale Domnului Grey
E.L. James
TREI
Wilson
Cronoliţii

librăriile adevărul şi TREI
TE PROVOACĂ LA CITIT!
REDUCERE
25%

În săptămâna 20 – 26 august numai în librăriile Adevărul ai 25% discount la toate cărţile de la editura Trei.

NEBULA 2011
Kevin J. Anderson
Preţ intreg: ~~49 lei~~ -25%
Preţ redus 36,75 lei

CELE 50 DE VICII ALE DOMNULUI GREY
E.L. James
Preţ intreg: ~~49 lei~~ -25%
Preţ redus 36,75 lei

CRONOLIŢII
Robert Charles Wilson
Preţ intreg: ~~35 lei~~ -25%
Preţ redus 26,25 lei

Săptămâna editurii TREI

LIBRĂRIILE ADEVĂRUL
• Bucureşti: Bd. Magheru nr.18 tel. 0730.190.895 · Str. Doamnei nr. 27-29 tel. 0730.660.318 • Braşov: Str. Michael Weis nr. 9 tel. 0758.114.837
• Cluj-Napoca: Str. Ion Raţiu nr. 2 tel. 0732.920.246 • Craiova: Str. Împăratul Traian nr. 9 tel. 0751.046.849
• Focşani: Bd. Independenţei nr. 34 tel. 0337-401692 • Galaţi: Str. Brăilei nr. 169 tel. 0730.660.385 • Iaşi: Str. Ştefan cel Mare şi Sfânt nr. 4 tel. 0730.190.864 • Timişoara: Str. F. Mercy nr. 3 tel. 0730.660.166 - Str. Alba Iulia nr. 1 tel. 0728.121.254

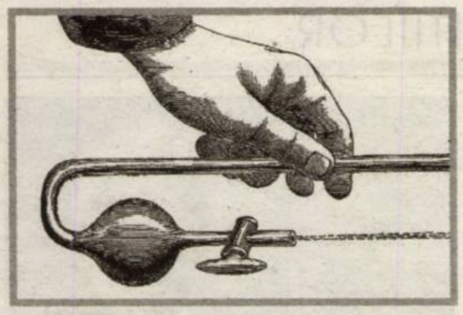

Oana STOICA

rosencrantz & co

Mansardă la Bulandra cu vedere spre moarte

● ***Arlechino moare?*, de Nikolai Evreinov, Teatrul Bulandra, Laboratorul de noapte, un atelier condus de Antoaneta Cojocaru**

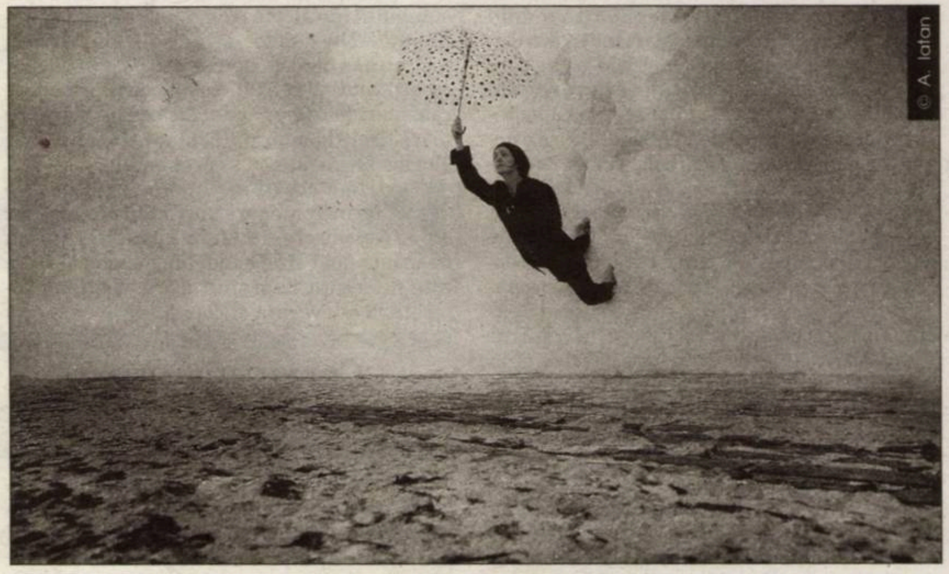
© A. Iatan

Pierrot cade din cer. La propriu. În *Arlechino moare?*, spectacolul care a inaugurat Laboratorul de noapte, noul spațiu de joc al Teatrului Bulandra, se aud bătăi repetate într-o ușă din tavan. Ușa dă direct afară și, cum noua sală se află în mansarda teatrului (deasupra Sălii „Liviu Ciulei“ de la Izvor), atunci cînd se deschide spectatorii pot vedea acoperișurile clădirilor din împrejurimi și cerul de unde Pierrot se rostogolește împiedicat pe o scară. O asemenea cădere se poate realiza pe scenă doar prin forța de sugestie a metaforei și prin ceva butaforie. Aici însă, Pierrot se prăbușește literalmente din cer în teatru (teatrul ca purgatoriu?). Din persoană devine personaj. Interesantă este această prelungire a existenței personajelor în afara scenei, care amintește de obișnuința lui Radu Afrim de a-și imortaliza fotografic personajele în aer. Le oferea astfel o viață mai bogată decît cea strict de pe scenă, iar fanilor care știau de seriile de fotografii ce preced, de regulă, spectacolele regizorului, le dădea senzația că asistă la o captură de realitate (o realitate afrimiană, dar asta este altă poveste). Din existența complexă a unor personaje, Afrim decupa un fragment pentru public. Ideea apare și în *Arlechino moare?*. Fotograful Alex Iatan a realizat cîteva imagini-portret (pot fi văzute în foaier) ale personajelor bîntuind prin cer. Una dintre ele lămurește subtil natura lui Pierrot. Căderea lui nu e luciferică, nu este magică, precum a lui Mary Poppins, nu este un *deus ex machina* care vine să răstoarne ordinea firească a tragediei. Căderea lui Pierrot este o necesitate. El este partenerul în absența căruia moartea (lui Arlechino) nu poate exista. Pierrot este viața. Într-una dintre fotografii, Alex Iatan îl surprinde pe Arlechino cărîndu-l pe Pierrot în spate pe un cer decolorat, brăzdat de păsări mici și negre. În spectacol, Moartea (soprana Raluca Oprea, o voce uimitoare care țîșnește dintr-un trup micuț), delicată, îmbrăcată ca o dansatoare de epocă într-o rochie albă și lungă (sugestia este cea de mireasă, dar Moartea-balerină mi se pare o metaforă mult mai puternică) este purtată în spate de toate personajele cu care se întîlnește. Toți ne purtăm moartea în spate. Dar și viața.

Schimbări majore față de commedia dell'arte.

Dramaturgul Nikolai Evreinov a reinventat personajele schematice din *commedia dell'arte* într-o formulă simbolistă, dar în ipostaze surprinzătoare. În primul rînd, scheletul personajelor se acoperă de carne și ele se umanizează. Consecința firească este că și problemele lor devin umane: dragoste, trădare, prietenie, bani, moarte. Mai ales frica de moarte, sentimentul prin care s-ar putea defini rasa umană. Lui Arlechino (Adrian Ciobanu) îi este frică să moară. Ca orice om, știe că va muri, dar asta se va întîmpla *cîndva*. Nu acum. Moartea îl surprinde, iar răspunsul lui este frica. Și frica lui Arlechino este ca orice frică: urîtă, aproape irațională, dementă. Pierrot-naivul (Antoaneta Cojocaru) funcționează ca un personaj eminamente pozitiv, pînă la un punct. Dar resemnarea ofticată atunci cînd este trădat îi patinează pozitivismul suficient cît să-l umanizeze. Colombina (Ela Ionescu) arată ca un fluture. Și esența ei pozitivă, de ingenuă a *commediei dell'arte*, este atenuată prin ușurința cu care îl înșală pe Pierrot. Cît despre Doctor (Mihai Marinescu), el întruchipează probabil hibele sistemului medical din România. Sigur, metafora ar fi vulgară dacă ar fi explicită, în spectacol nu există vreo sugestie de acest fel, dar asemănarea se impune de la sine. Incompetent, agresiv și corupt, Doctorul se pozitivează brusc căci suferă de boala pacientului: frica de moarte.

Evreinov face și alte schimbări majore față de *commedia dell'arte*. Arlechino, fericitul, giumbușlucarul, eroul ingenios, se transformă într-un antierou. În fața morții, farsele lui dispar, inventivitatea se sterilizează, rîsul contaminant se ascute schizofrenic, sună nefiresc, strident ca un disc stricat. Sub rîsul acesta inuman, Arlechino își ascunde frica. Umanitatea l-a decăzut din legendă la statutul de simplu muritor. În scenă se află mai multe cărți. Pierrot își face de lucru cu ele, îi citește muribundului, își construiește gîndurile ridicînd castele din volumele prăfuite, le împachetează și despachetează ca pe singurul bagaj pe care îl face un om, și pentru viață, și pentru moarte. De fapt, personajele lui Evreinov ies din tiparele stabilite de cărți. Poate de aici și alegerea acestui text pentru primul spectacol al unui spațiu-laborator care se vrea o alternativă într-un teatru de stat la zona underground: dorința de a forța limitele. Actorul Bulandrei, Florian Pittiș spunea că „orice clădire are un subsol“, cu referire la nevoia de încălcare a regulilor, de (măcar) experimentare a revoltei ca mod de păstrare a substanței vitale. Contestă ca să exiști. Laboratorul Bulandrei nu este în pivniță, ci la mansardă, dar învecinarea cu cerul nu îi poate face decît bine.

Cu textul lui Evreinov, foarte scurt, cu replica seacă, pornind de la *commedia dell'arte*, cu formă simbolistă și personaje realiste, actorii și-au pus problema esteticii spectacolului. Au experimentat o formulă hibridă de teatru de mișcare, utilizînd elemente definitorii pentru tipologiile din *commedia dell'arte*, gaguri, construind metafore prin improvizație. Rezultatul s-ar putea numi teatru poetic (la fel ca *Trilogia ochelarilor* regizată de Emma Dante, văzută integral la Reflex 2 Sfîntu Gheorghe, în acest an, și parțial la Festivalul Internațional de Teatru de la Sibiu, anul trecut). Sînt cîteva lucruri bune în spectacol: entuziasmul actorilor, treziți la viață de un proiect personal, expresivitatea corporală a lui Adrian Ciobanu și a Antoanetei Cojocaru, vocea Ralucăi Oprea (minunată „găselniță“), figura de copil-femeie a Elei Ionescu, forța comică (doar intuită) a lui Mihai Marinescu, decorul lui Mihai Păcurar (un glob pămîntesc atîrnat de tavan, un ceas imens desenat pe podea și o cadă în care Arlechino își petrece viața /moartea între lume și timp). Cea mai gravă problemă este lungimea de peste două ore, care epuizează spectatorul. Spectacolul mai trebuie curățat de elementele de laborator, dar constituie un început bun pentru o zonă aproape ignorată în performance-ul autohton: cercetarea teatrală.

***Oana Stoica** este critic de teatru.*

PUBLICITATE

RED HOT CHILI PEPPERS
URSUS
PREZINTĂ:
POWERED BY:
vodafone
România
RECOMANDAT DE:
ROCK FM
31 AUG 2012 | ARENA NATIONALA
BILETE: MYTICKET.RO / DIVERTA

galerii de artă

PUBLICITATE

Galeria de artă ANA
Expoziția Africană 16 - 25 august 2012
Tel. 021.231.1180; 0747.118.558
www.galleryana.com; antichitati.ana@gmail.com
Str. Ermil Pangratti nr. 25 (vizavi de TVR 1)

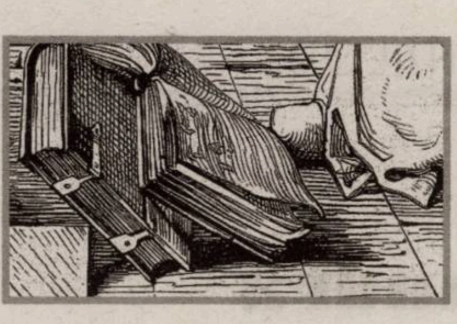

Simona SORA

biograffiti

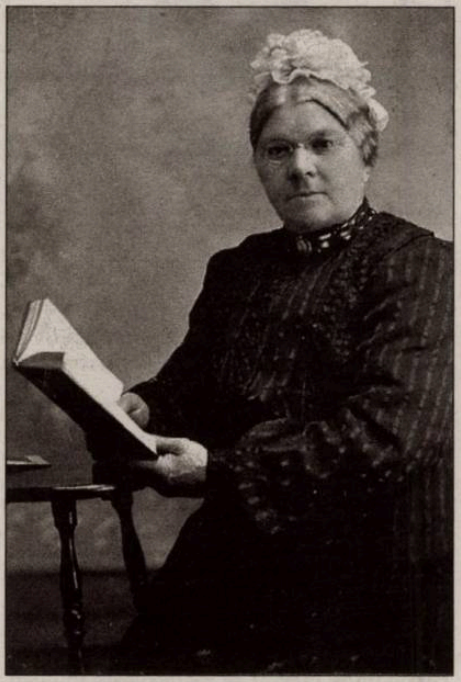

„Inocenţa“ literaturii proaste

Cînd era în clasa întîi sau a doua, fiică-mea a venit acasă cu prima carte cumpărată de ea însăşi. Era, din cîte-mi amintesc, povestea versificată a unui robot, pe care autorul însuşi o vindea din clasă-n clasă şi din şcoală în şcoală şi pe care fata mea îşi dăduse toţi banii de buzunar din săptămîna aia. A citit-o pînă seara şi apoi încă de cîteva ori, în zilele următoare. Era o gogomănie anevoios versificată, a cărei comercializare în şcoli ar fi trebuit interzisă odată cu pachetele de *junk food*. Şi, cu toate că învăţase, nu mai ştiu de la cine, să exclame de cîte ori dădea peste o carte care nu-i plăcea: „Săăăracii copaaaaci!“ (păcat, adică, de copacii retezaţi pentru hîrtia pe care fusese tipărită cartea), povestea cu robotul n-a intrat vreodată în categoria asta care isteriza pînă şi pisica, speriată de acutele pe care copilul le lua cînd compătimea arborii sacrificaţi. Cînd am întrebat-o, zilele trecute, cum se numea cartea cu robotul, pe care a citi-o de nenumărate ori (şi pe care n-am reuşit s-o fac pierdută, oricît m-am străduit), m-a privit cu reproş: iar aveam să scriu despre cărţile ei, numai ale ei, care n-o privesc „cu înfumurare“ din rafturile bibliotecii *mele*.

Întrebarea pe care ea mi-a pus-o atunci (şi la care n-am putut să-i dau un răspuns mulţumitor) rămîne şi acum, după opt ani, cînd încerc s-o fac să „comute“ spre cărţile serioase pe care eu le citeam la vîrsta ei. M-a întrebat, cînd a venit cu cartea acasă şi eu am răsfoit-o: „De ce e proastă?“. Cum îi explici cuiva de ce cartea care îi place lui e o *novelă* repetată, recondiţionată, reşapată? Nu funcţionează şi în literatură argumentul (democratic) al gustului, de vreme ce, în cazul criticii, „comunitatea de gust“ încă mai e dublată (pe alocuri) de o comunitate de influenţă? Nu e deloc uşor, să recunoaştem, nici atunci cînd le spui amicilor şi rudelor, cu atît mai mult atunci cînd cărţi pe care le consideri foarte proaste, făcături sinistre cu toate firele la suprafaţă, sînt astăzi nu doar elogios recenzate, ci şi premiate.

Prima chestiune rămîne însă una de principiu: care sînt indiciile cărţilor mediocre, în afara gustului care nu ne înşală doar cînd e îndelung exersat? Care este diferenţa flagrantă între cărţile de literatură adevărată şi còpiile care – azi mai mult ca oricînd – le ţin locul în librării, reviste, ierarhii? Un răspuns valabil şi în prezent dădea Lucian Raicu în extraordinarul său eseu, *Reflecţii asupra spiritului creator*: „Cărţile mediocre – ca şi filmele, simfoniile, tablourile destinate consumului în serie, părînd a satisface nevoile curente ale pieţei – le rezumă sau le dilată pe cele bune... Cărţile mediocre conspectează, poate cu un spor de «claritate», modul de a fi al celor bune, într-un caz, sau îl detaliază, cu un spor de insistenţă adesea plăcută, în al doilea caz. Asistăm atunci la o vastă acţiune de traducere funcţionînd impecabil, pe baza unui model viu, multiplicat în sute de variante moarte. Cărţile mediocre sînt, în ultimă instanţă, còpii, trase în serie, nu lipsite de oarecare adaos personal, după Dickens, după Balzac, după Cehov, după Faulkner, după Rebreanu, Sartre, Malraux, Malcolm Lowry, uneori mai grăbite, mai comprimate decît originalul, alteori mai ample, mai diluate, mai «agreabile». Momentul genetic este omis din biografia compunerii lor, dar toate celelalte faze răspund voioase la apel“. Ingeniosul răspuns al lui Raicu pare simplu. Ai nevoie însă de mai mult decît de intuiţie ca să sesizezi momentul în care o carte îşi inventează propria formulă şi trebuie să ştii măcar cîteva „formule“, fiindcă, în fond, de asta ţine originalitatea unei cărţi, nu doar de felul în care scriitorul povesteşte, creează atmosferă, îşi construieşte personajele.

Cum îi explici cuiva de ce cartea care îi place lui e o novelă *repetată, recondiţionată, reşapată?*

Doar prin frecventarea acelor cărţi care au inventat lumea în care trăim inventîndu-se mai întîi pe ele însele, putem recunoaşte făcăturile şi le putem învinovăţi, cu argumente interioare, de multe dintre relele literaturii. Căci literatura proastă, cantitativă, reduplicativă nu e nevinovată, e mimetică, fadă şi plină de pretenţii. Atacul ei împotriva literaturii adevărate – o spune tot Raicu în eseul pe care l-am citat şi a cărui reeditare ar fi azi o adevărată faptă culturală – e unul constant, premeditat şi parazitar: „Din cauza literaturii cantitative, marile opere, pe care această literatură le «reproduce» pînă la saţietate, riscă o vreme, cel puţin, să se golească ele însele de sens. Aşa se explică reacţia de plictiseală şi dezinteres, sentimentul că unii sau alţii sînt scriitori «depăşiţi». Primejdia banalizării lor, printr-o întreagă literatură repetitivă, există. Literatura proastă nu e atît de «inocentă» pe cît pare; este, de fapt, expresia unei *agresiuni*. Obiectul agresiunii îl constituie marile opere. Literatura mediocră încearcă, pe toate căile, să le discrediteze şi nu o dată izbuteşte“. Cînd critica nu mai poate face, din diferite motive, diferenţa, e vital ca adevăraţii scriitori, singurii care nu pierd vreodată din vedere cum stau lucrurile, să o spună mai răspicat.

■ ■ ■

Paul BREAZU

audio şi n-am cuvinte

Pop alterna(t)iv

● **Micachu and the Shapes, *Never*, Rough Trade Records, 2012.**

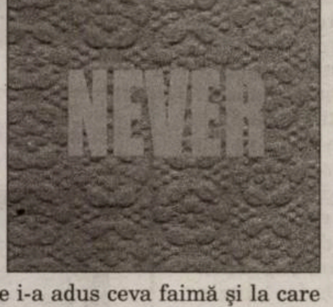

Cine a ascultat, acum mai bine de trei ani, un album numit *Jewellery*, ştie despre ce vorbesc în momentul acesta. Pînă la acea sclipitoare întîmplare, Mica Levi, adolescentă născută într-o familie de muzicieni, crescuse prin „noroaiele“ muzicale ale Londrei şi-şi făcuse de cap pe astăzi aproape defunctul MySpace. În primul rînd cu un mixtape, *Filthy Friends*, care i-a adus ceva faimă şi la care au dat o mînă de ajutor artişti cunoscuţi, precum Ghostpoet, Jack Peñate sau Toddla T. La scurtă vreme după asta, domnişoara Levi a pus, împreună cu Raisa Khan (clape) şi Marc Pell (tobe), bazele unei trupe, botezate Micachu and the Shapes, şi a devenit un subiect îndeajuns de apetisant încît să-l determine pe însuşi inegalabilul Matthew Herbert să coboare de pe pernele sale de puf şi să se ofere să-i producă, Dumnezeule mare!, chiar albumul de debut. Iar *Jewellery*, căci despre acest LP este vorba, şi-a meritat la final şi numele, şi nesfîrşitele semne de exclamaţie. Muzica pe care o conţinea, fracturistă, inocentă, plurivalentă şi derivativă în acelaşi timp, proiecta, în primăvara lui 2009, o perspectivă complet neortodoxă în peisajul pop al acelor vremuri. 2011 a fost anul unui alt experiment, *Chopped & Screwed*, un album în concert, cîntat de Micachu and the Shapes împreună cu ansamblul London Sinfonietta şi dedicat foarte particularei scenei de southern hip-hop, înecate în *purple drank*, din Houston-ul anilor '90.

Cu *Never*, noul album al MatS, Mica Levi îşi continuă plimbarea prin multiversul sonor al modernităţii, construind din nou o operă pe care cu greu o poţi ataşa unei definiţii care să o ţină captivă. Artista britanică demontează structurile tradiţionale ale genurilor muzicale pînă cînd orice vagă asemănare cu un model preexistent dispare, iar rezultatul metodei ei e un disc care seamănă cu o cursă aproape sinucigaşă într-un *montagne russe* lipsit de centuri de siguranţă. Asaltul de sunete disonante emise de instrumente inventate sau de aparate de uz casnic – panoplia lui Micachu patinează între „chu“, o chitară modificată de însăşi muziciana, care are pe corzi nişte inele care o fac să sune precum un instrument de percuţie, şi un ventilator –, chitările dezacordate, *glitch*-urile neaşteptate, ritmurile sfîrtecate creează o parodie popistă care, deşi invocă ceea ce se întîmpla în bula experimentalistă a post-punk-ului sfîrşitului de ani '70, nu suferă deloc de lipsa originalităţii. Dimpotrivă. Cu tot haosul aparent de pe album, fiecare sunet – fie că vorbesc despre aspiratorul care se aude pe „Easy“, fie de sunetul paşilor care trec prin „Top Floor“ – se justifică din punct de vedere muzical, iar textele, voit infantile, se cuplează perfect cu aparenta incoerenţă instrumentală. Mica Levi nu se sfieşte, prin compoziţiile ei, să-şi asume riscuri, călcînd în picioare prejudecăţi legate de pop/rock-ul comercial şi refuzînd să facă reverenţe în faţa genurilor-sursă, pentru a lansa cel mai relaxat, nebunesc şi vibrant album al celor două treimi din 2012 trecute pînă acum.

Paul Breazu *este jurnalist.*

■ ■ ■

---

trei întrebări pentru

Codruţa CREŢULESCU

„Lipsea un festival de film horror şi fantastic“

De ce un festival de film horror şi fantastic, „Luna Plină“, la Biertan?

De ce nu? Biertanul este una dintre primele aşezări germane din Transilvania, situată la numai 25 km distanţă de Sighişoara şi Mediaş. Un spaţiu ideal pentru vizionări în aer liber, Biertanul are o piaţă centrală vegheată de o splendidă biserică fortificată. Cît despre „horror şi fantastic“... Pur şi simplu, e ceea ce am simţit cu toţii că lipseşte în foarte populatul peisaj festivalier românesc, iar această situaţie nu putea să rămînă aşa.

Ce aţi pregătit pentru această primă ediţie?

Un showcase non-competitiv care reuneşte cîteva dintre cele mai titrate filme de gen din perioada 2010-2012, multe dintre ele premiere absolute în România (*Attack the Block, Mientras duermes, Juan of the Dead, Kill List* etc.). De asemenea, avem două aniversări: 90 de ani de la premiera lui *Nosferatu*, cu acompaniament live asigurat de cvartetul Einuiea, şi 30 de ani de la premiera unui film-reper al cinema-ului horror modern, *John Carpenter's The Thing*, sărbătorit printr-o proiecţie extraordinară într-o versiune restaurată digital. Şi aş mai aminti de *Rocky Horror Picture Show*, midnight-movie prin definiţie şi motivul pentru care s-a inventat termenul de „film cult“, de asemenea proiectat într-o versiune restaurată digital.

Care sînt lucrurile care personalizează acest festival nou de film în peisajul festivalier de la noi?

„Luna Plină“ e un festival axat pe cinema-ul horror şi fantastic, caz unic în România. De asemenea, apropiindu-ne mai degrabă de unele evenimente muzicale, cinefilii sînt aşteptaţi cu un camping modern, construit special pentru această ocazie. În fine, trebuie spus că festivalul stă sub semnul ecologismului, şi cam tot ce se va întîmpla acolo va încerca să respecte acest lucru.

Codruţa Creţulescu *este directorul Festivalului „Luna Plină“ care se va desfăşura la Biertan în perioada 16-19 august.*

a consemnat Ana Maria SANDU

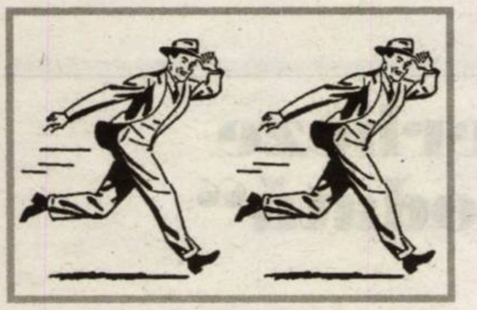

Andrei GORZO

dilematograf

Ce-am ales la „referendum“

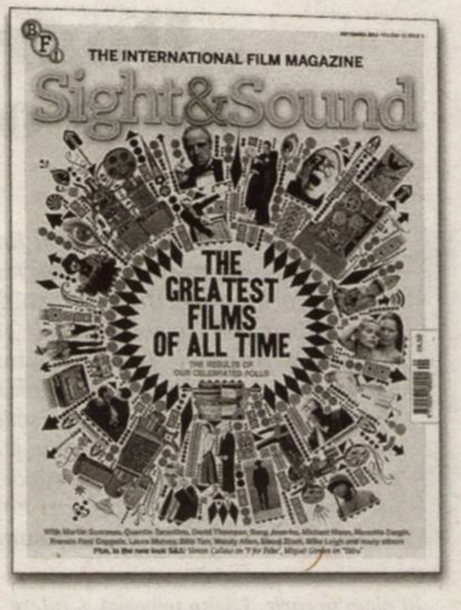
THE INTERNATIONAL FILM MAGAZINE
Sight&Sound
THE GREATEST FILMS OF ALL TIME
THE RESULTS OF OUR CELEBRATED POLLS

Dacă principalul barometru al preferințelor populare în domeniul istoriei filmului universal este topul IMDb, cotele valorilor la bursa criticii, precum și la cea a regizorimii, se pot măsura cel mai precis după clasamentele făcute, o dată la zece ani, de British Film Institute (prin revista *Sight and Sound),* după consultarea a (pe de-o parte) sute de regizori și (pe de altă parte) sute de critici/istorici/teoreticieni/curatori de festivaluri din toată lumea. Numărul criticilor sondați la ediția din 2012 a *poll*-ului s-a ridicat la 846 (printre care și eu); numărul regizorilor – la 358. Marea noutate a acestei ediții a fost detronarea *Cetățeanului Kane* de către *Vertigo* al lui Hitchcock (în topul criticilor), respectiv de către *Tokyo Story* al lui Ozu și *2001* al lui Kubrick (în topul regizorilor). Absent din Top 10 la prima ediție a *poll*-ului, desfășurată în 1952, *Kane* se instalase în 1962 pe locul întîi, pentru a nu mai fi urnit decît peste 50 de ani.

Ce l-a ținut atîta timp acolo (dincolo de eventuala comoditate a unora dintre votanți)? Dacă a vedea într-un film suprema manifestare a uneia dintre ideile importante despre cinema, cele mai clari contururi ale uneia dintre marile direcții posibile, constituie un motiv arhisuficient de a propune filmul respectiv pentru canonizare, *Cetățeanul Kane* e unul dintre filmele care pot fi văzute ca dînd nu una, ci mai multe direcții importante, ca manifestare nu a uneia, ci a mai multor mari idei. Acest film din 1941 împacă vizualitatea „mutului“ cu finețurile designului de sunet, verva unui cît se poate de americănesc cinema pop cu ambiguitatea unui (pe-atunci încă nebotezat) cinema european „de artă“, secvența de montaj cu mizanscena în cadre-tablou (adică lungi, largi și fixe) și moștenirea artificioasă a teatrului *(via* expresioniștii germani) cu teleologia realistă a lui André Bazin; o bornă din perspectiva acesteia din urmă, filmul lui Orson Welles e o bornă și în evoluția filmului *noir,* și în istoria autoficțiunii cinematografice (încă foarte tînărul și răsfățatul Welles dramatizîndu-și îmbătrînirea, declinul, ratarea măreției), dar mai cu seamă în procesul de glamoroasă definire a rolului de regizor de film ca suprem scamator-dictator-*maestro* care nu se autoefasează în interesul personajelor și al poveștii, ci își face simțită prezența clipă de clipă, prin decizii la fel de bătătoare la ochi ca o serie de iepuri și eșarfe ieșind la nesfîrșit dintr-un joben.

Dacă *Citizen Kane* a fost luat în brațe de critici de cînd a apărut, *Vertigo* (1958) n-a fost. Prestigiul lui e un bun cîștigat în războaiele purtate între critici, mai cu seamă în anii '60, în jurul așa-numitei *politique des auteurs* născute în paginile revistei *Cahiers du cinéma,* politică a cărei miză, contrar legendei popularizatoare, n-a fost impunerea ideii că unii regizori merită discutați (la egalitate cu poeții, pictorii etc.) ca autori ai produselor culturale care le ies din mînă (lucrul acesta era deja larg acceptat), ci impunerea ideii că regizori comerciali ca Hitchcock merită această onoare. Probabil cel mai important principiu din istoria ideilor despre cinema, *auteurism*-ul – după cum atestă și ascensiunea lui *Vertigo* în clasamentele unei reviste ca *Sight and Sound,* a cărei redacție de-acum 50 de ani se opunea elevării lui Hitchcock de către *Cahiers...* – rămîne de bază. Nu că apoteoza lui *Vertigo* s-ar suprapune cu cea a *auteurism*-ului „clasic“ (adică așa cum l-a practicat Truffaut la *Cahiers...* și așa cum l-a sistematizat Andrew Sarris). După profesionalizarea filmologiei ca disciplină universitară, *Vertigo* a ajuns să se numere (alături de *Psycho* și de *Rear Window)* printre cele mai uzitate „texte“, sondat iar și iar, prin alte și alte metode (structuraliste, marxist-psihanalitice, feminist-psihanalitice ș.a.m.d.), producînd tot mai multă și mai multă semnificație (și plăcere). N-o fi inspirat atîtea cariere regizorale cîte a inspirat *Kane* (sau *2001),* dar e cu siguranță Filmul Criticilor. În ceea ce mă privește, l-am pus totuși pe locul 2 în clasamentul trimis la *Sight and Sound,* preferînd să pun pe primul loc *La règle du jeu* al lui Renoir, care s-a situat al patrulea în clasamentul general. Howard Hawks-ul *(Bringing Up Baby)* și Buster Keaton-ul *(Steamboat Bill, Jr.)* pentru care am optat (pentru locurile 3, respectiv 9, în defavoarea altor Hawks-uri și Keaton-uri) nu se regăsesc printre primele 10 și nici măcar printre primele 50 de titluri din clasamentul final, așa cum nu se regăsește nici *Les Demoiselles de Rochefort* al lui Jacques Demy (filmul meu cu numărul 5). În schimb, *Tokyo Story* al lui Yasujiro Ozu (locul 8 în clasamentul meu) se regăsește pe locul 3, *Au hasard Balthazar* al lui Robert Bresson (locul 7 la mine) se regăsește pe 16, *Sátántangó* al lui Béla Tarr (6 la mine) se regăsește pe 35, iar *Pierrot le fou* al lui Godard (10) – pe 42, la egalitate cu *Playtime* al lui Jacques Tati (cel de-al patrulea film al meu). Despre criteriile cărora le-am dat sau nu le-am dat întîietate, despre compromisurile pe care le-am făcut și despre regretele cu care am rămas (omiterea totală a lui *Kane* nu e cel mai mare) voi povesti altădată.

> *Marea noutate a acestei ediții a fost detronarea* Cetățeanului Kane *de către* Vertigo *al lui Hitchcock.*

▪ ▪ ▪

PUBLICITATE

BEREA OFICIALĂ
Ciuc
FREEDOM MUSIC
pepsi
MOL
ROCK FM
BORSEC
orange
târgu-mureș
félsziget peninsula
23-26. aug. 2012
BILETE
www.eventim.ro
BILET DE O ZI 60 RON
ABONAMENT 150 RON
TINIE TEMPAH * THE STRAITS
CHILDREN OF BODOM * ÁKOS
ATB * NETSKY * DIRTYPHONICS * EMALKAY
NEW MODEL ARMY * BABYLON CIRCUS * ROTFRONT
N.O.H.A. * ZDOB ȘI ZDUB * VAMA * ȘUIE PAPARUDE
VIȚA DE VIE * TROOPER * SARMALELE RECI * SUBSCRIBE
SHUKAR COLLECTIVE * MIKE GODOROJA & BLUE SPIRIT
FACEM RECORDS CREW (CTC, CEDRY2K, CARBON) * TRAVKA
TRENUL DE NOAPTE * ELECTRIC FENCE
ȘI MULȚI ALȚII...
facebook.com/PeninsulaFelszigetOfficial
www.peninsula.ro
DILEMA VECHE
Autotransilvania
BECHEROVKA
STALINSKAYA
Jägermeister

PUBLICITATE

LUNĂ PLINĂ
FESTIVAL DE FILM HORROR & FANTASTIC
16-19 AUGUST
BIERTAN
Detalii pe tiff.ro
Prezentat de
FESTIVALUL INTERNAȚIONAL DE FILM TRANSILVANIA
Partener de promovare:
gav
Recomandat de:
RADIO GUERRILLA
Parteneri media:
adevărul
DILEMA
CATAVENCII
Mesagerul
CULTURAL
cinemagia
LiterNet.ro
CINEMA
Film
Ora de Sibiu
365.RO

„Doar cehii sînt capabili să serbeze un erou care nu a existat niciodată“

– interviu cu scriitorul Mariusz SZCZYGIEL –

De mai mulţi ani, scriitorul şi jurnalistul polonez Mariusz Szczygiel s-a concentrat asupra caracterului naţional al cehilor, precum şi asupra simţului umoristic specific acestora. Numeroasele sale documentări făcute în Republica Cehă au rodit în cele cîteva cărţi pe care le-a publicat, cea mai renumită dintre ele fiind Gottland, *cu care de altfel a cîştigat Premiul Cărţii Europene (European Book Prize, 2009). I-a luat destul de mult timp să înţeleagă de ce a început să scrie despre această ţară. „Doar cu ajutorul psihoterapeutului meu am reuşit să descopăr adevărul – de ce îi apreciez pe cehi. Cînd scriu nuvele şi reportaje despre istoria Cehoslovaciei, despre personaje – de tipul orwellian-kafkanian – care mă fac să mă cutremur, scriu, de fapt, despre mine însumi“ – afirmă Mariusz Szczygiel.*

MARIUSZ
SZCZYGIEŁ
Láska nebeská

În noua ta carte, Láska nebeská *(„Iubire divină“), care tocmai a ieşit de sub tipar în limba poloneză, menţionezi că cehii au fost creaţi cu scopul de a înălţa spiritul polonezilor. Ce văd polonezii atît de distractiv la cehi?*

În primul rînd – limba. Polonezii găsesc o mulţime de subiecte de glumă în limba cehă. De exemplu, expresia cehească *Láska nebeská* („Iubire divină“) în poloneză se traduce ca „bagheta albastră“. Pe de altă parte, cuvîntul *láska* („iubire“) poate fi tradus şi ca „tînără zveltă“ sau „organ sexual masculin“. Cînd aud vorbindu-se limba cehă, mă apucă un orgasm metafizic.

Cînd polonezii nu înţeleg ceva, folosesc expresia „este ca într-un film ceh“. Anul acesta, la festivalul de film de la Karlovy Vary, regizorul ceh Marek Najbrt a prezentat pelicula intitulată Polski Film. *Potrivit criticilor cehi, polonezii nu-i pot înţelege nuanţele. Sîntem cumva condamnaţi la un fel de neînţelegere naţională cu iz patriotic?*

De fapt, acesta este motivul pentru care sînt atît de implicat în toate aceste acţiuni. Mă simt ca un fel de traducător al culturii cehe. Unii traduc cărţi în alte limbi; despre mine îmi place să cred că traduc cultură. Nu lucrez doar în beneficiul Poloniei, ci al întregii Europe, deoarece cărţile mele sînt tipărite şi în alte ţări. Referitor la filme, un prieten mi-a trimis recent o carte interesantă despre afişe de film din perioada cehoslovacă. Iată cîteva exemple. Filmul cehoslovac *Magazinul de pe Strada Mare,* care a cîştigat de altfel un premiu Oscar, este descris într-un afiş polonez ca fiind o „dramă psihologică“, dar, într-un afiş cehoslovac, acelaşi film este prezentat ca o „tragicomedie“. Filmul lui Miloš Forman, *Iubirile unei blonde,* este descris în Polonia ca fiind o „reuşită dramă psihologică“, în schimb în Cehoslovacia este recomandat ca o „comedie“. Pe afişul ceh al filmului *Morgiana* este imaginea unei femei care rîde; pe cel polonez, o femeie îngrozită, avînd deasupra sa simbolul morţii – un craniu şi oase încrucişate.

Polonezii sînt interesaţi de literatura, teatrul şi filmul ceh, iar în cărţile tale aminteşti despre Bohumil Hrabal, Jaroslav Hašek, Ota Pavel şi, de asemenea, despre filmele lui Jan Svěrák şi Petr Zelenka. Au toţi aceşti autori un numitor comun care să explice interesul polonezilor faţă de ei?

În Polonia, noi considerăm că aceşti autori şi regizori nu iau viaţa prea în serios. Ideea că trebuie să existe o anumită distanţare faţă de creaţie şi chiar un pas în plus faţă de propria persoană constituie baza culturii cehe. De exemplu, pe vremea cînd Alphonse Mucha era considerat cel mai faimos pictor ceh, ca semn de recunoaştere a poziţiei sale el a fost solicitat să deseneze imaginea primelor bancnote, după ce Cehoslovacia şi-a declarat independenţa de stat, în 1918. Pe bancnota de 100 de coroane, el şi-a imortalizat soţia, Maruška, iar pe cea de 10 coroane – fiica, Jarka. Apreciez cu adevărat acest lucru, pentru că demonstrează din nou faptul că cultura cehă nu este foarte pompoasă. Poţi să-ţi imaginezi vreo altă ţară în care cineva şi-ar pune chipul neamurilor pe bancnote? Polonia – nici vorbă. Bancnotele trebuie să aibă imaginea unor eroi!

Predilecţia cehilor pentru o viaţă simplă, de zi cu zi, se împleteşte cu o anumită tentă de comoditate.

Desigur, ştiu că cultura cehă îşi are propriile elemente intrinseci de religie, metafizică, tristeţe sau elemente lirice etc., dar aceste lucruri nu îi interesează pe majoritatea polonezilor. Noi sîntem atraşi de latura veselă a cehilor. Ceea ce încerc să explic este că veselia poate fi de multe ori rezultatul unei amărăciuni şi poate fi interpretată metaforic ca o barcă de salvare, ca o formă de autoapărare.

Subiectul noii tale cărţi se referă la faptul că mentalitatea cehă înnobilează fiecare zi, deoarece cehii nu cred în Dumnezeu şi în viaţa de după moarte. De ce acest fapt îi afectează atît de tare pe polonezi, care sînt în majoritate religioşi?

Din vîrful localităţii Boruvková hora (Muntele afinelor), situat pe masivul Zlaté Hory (Munţii de aur), se poate vedea frontiera ceho-poloneză. Acolo există un bufet, pe ale cărui ziduri sînt inscripţii bilingve. În fiecare zi, proprietarii bufetului afişează numele sărbătorii din ziua respectivă, omagiată în fiecare dintre ţări: o aşa-numită „zi a numelui“, sărbătorită atît în Republica Cehă, cît şi în Polonia. Prietenul meu a fost acolo de cîteva ori. Într-o zi, tipul care era la bufet l-a chemat în camera din spate şi i-a arătat un afiş cu inscripţii în ambele limbi, care a trebuit să fie dat jos de pe peretele sălii de mese şi pus deoparte, la cererea mai multor turişti polonezi. Ştii ce scria pe el şi ce i-a înspăimîntat pe conaţionalii mei aşa de tare? Citez: „Mănîncă şi bea cît timp eşti viu; după moarte nu vei mai avea astfel de bucurii“. Deci, pe scurt, noi sîntem catolici şi considerăm că avem dreptul de autor asupra adevărului absolut şi că religia catolică are răspunsul la toate întrebările. Mai mult de atît, cum şi-ar putea cineva permite să nu creadă în Dumnezeu? Se consideră oare cehii mai buni decît noi, doar pentru faptul că nu se tem de Dumnezeu? Asta da curaj.

Predilecţia cehilor pentru o viaţă simplă, de zi cu zi, se împleteşte cu o anumită tentă de comoditate. Cuvîntul favorit al cehilor este „pace“. În timp ce polonezii sînt nişte luptători, cehii au ales mereu calea cea mai simplă. Acest lucru a fost confirmat şi prin evenimentele luptei împotriva comunismului, care au culminat cu aşa-numita Revoluţie de Catifea. A fost una dintre ultimele ţări în care a căzut Cortina de Fier...

Pe scurt, pentru cehi, Revoluţia de Catifea s-a împlinit prin intermediul altcuiva. Normal că atunci cînd comunismul s-a sfărîmat pretutindeni în Europa, a ajuns să se prăbuşească şi în Cehoslovacia. Este interesant faptul că în data de 4 iunie 1989, cînd în Polonia se desfăşurau primele alegeri parlamentare libere, necomuniste, în Cehoslovacia Václav Havel se afla încă în puşcărie.

Filmul *Fiinţe ciudate,* realizat de regizorul cehoslovac Fero Fenič, zugrăveşte ultima noapte de comunism. Fenic a anticipat acea noapte, deoarece filmările au început încă din februarie 1989, dar – după cum susţine el – nici unul dintre actorii cehi distribuiţi în film nu a acceptat să joace un rol principal, aşa că aceste roluri au ajuns să fie interpretate de actori polonezi.

O prietenă mi-a povestit că, în acele zile memorabile din noiembrie 1989, bunicii ei se aflau într-un tramvai, în zona Pieţei Wenceslas. Era ziua ei de naştere, împlinea 3 ani, şi bunicii îi aduceau un tort. Deşi aceştia au realizat că în piaţă se desfăşurau evenimente de însemnătate istorică, ei nu au coborît din tramvai, motivînd că fetiţa îi aştepta să vină cu tortul. În plus, bunica a precizat: „oricum vom vedea totul la televizor“.

Polonezilor le plac subiecte de genul eroism, curaj, patriotism. Aceste concepte nu înseamnă mare lucru pentru cehi. Aveţi vreo explicaţie pentru acest fapt?

Doamne fereşte!, nu este deloc adevărat că aceste concepte nu au o însemnătate mare pentru cehi. Poate ei au devenit notorii doar pentru faptul că nu vorbesc despre aceste lucruri. Cehilor nu le place să vorbească în mod direct despre patriotism, dar patriotismul lor este exprimat destul de evident prin grija pe care o poartă oraşelor şi satelor lor, care arată ca şi cum ar fi desprinse din poveştile cu zîne pentru copii.

Chiar şi crezul cehilor în personajul ireal Jára Cimrman – un geniu ceh care poate fi comparat doar cu Leonardo da Vinci – este o formă de manifestare a patriotismului. Cehii sînt singura naţiune din lume care a creat un erou inexistent, de care sînt extrem de mîndri. Patriotism nu înseamnă neapărat numai lupta pentru patrie.

Consideri că, în ciuda acestor diferenţe culturale, există măcar o şansă ca Iubire divină *să nu rămînă doar o stradă cu sens unic pentru polonezi?*

Probabil că va rămîne de fapt aşa cum spui. Un semn bun este acela că, după ce au vizitat Polonia în timpul Campionatului european de fotbal, o mulţime de cehi au afirmat: „polonezii sînt nemaipomeniţi, au pregătit totul perfect“. Probabil că acesta e doar un mic pas: cîţiva cehi au început să ia Polonia în serios.

Interviu realizat
de Martina BULÁKOVÁ

articol apărut în Presseurop.eu

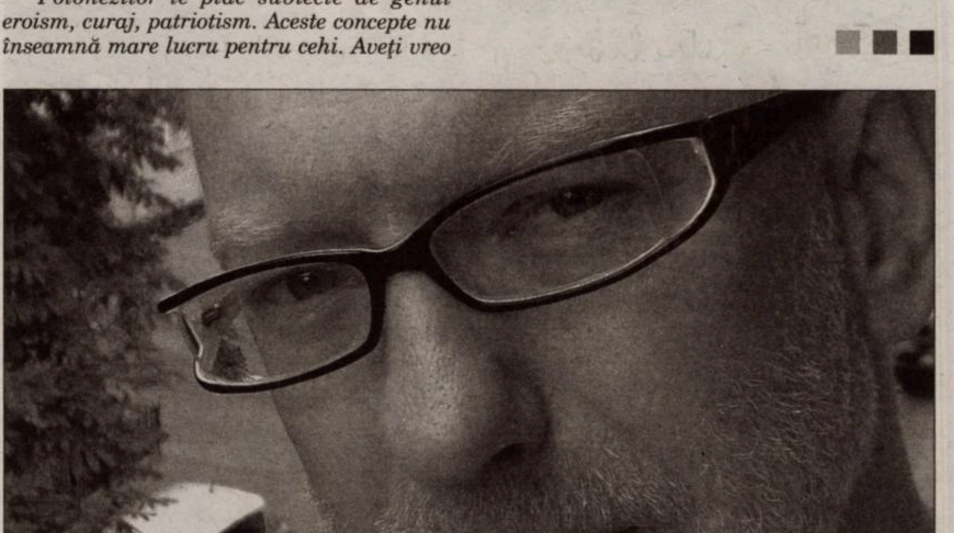
Mariusz Szczygiel

PUBLICITATE

INSTITUTUL
CULTURAL
ROMÂN

Evenimente
ICR Varşovia 2012
(selecţie)

- Festivalul Culturii Române la Cracovia, ediţia a V-a
- *BOOK DESIGN* – conferinţă internaţională dedicată designului de carte educaţională
- „Poeticile politicului“ – expoziţie colectivă la Galeria Propaganda din Varşovia
- *Luna teatrului românesc* – dezbatere despre teatrul românesc contemporan
- Recitalul pianistului român Valentin Mureşan
- Expoziţia de fotografie *New Wave Photography*

David ROTHKOPF

Sînt toate statele eşuate?

Acesta este al optulea an în care *Foreign Policy* publică Indexul Statelor eşuate. În acest timp, indexul a fost urmărit îndeaproape – nu în ultimul rînd de către guvernul american şi în alte capitale străine – şi foarte controversat. Nimeni nu vrea să-şi vadă ţara listată alături de statele lipsite de speranţă.

De admis, cele 12 categorii ale Indexului, de la declin economic şi drepturile omului pînă la refugiaţi, sînt, prin natura lor, cumva subiective. Pentru guvernele aflate în vizor, criteriile par să penalizeze statele care sînt sărace sau care luptă pentru motive ce depăşesc zona lor de control, fie că este vorba de lipsa resurselor, de dezastre climatice sau lungi conflicte culturale. Pentru unii, faptul că 20 din 25 cei mai slabi actori de pe listă sînt în Africa şi Orientul Mijlociu sugerează o atitudine părtinitoare sau că, pur şi simplu, acele părţi diferite ale lumii sînt la stadii diferite de dezvoltare.

Cît de bine i-ar fi fost Europei dacă Germania nu şi-ar fi impus dogma austerităţii peste tot continentul?

E uşor să te plîngi cu privire la rangul tău, şi foarte multe ţări o fac. Dar este mult mai greu să negi profunzimea, sfera de acţiune şi scara problemelor pe care Indexul Statelor eşuate le evidenţiază în fiecare an. Lista este realizată în mod riguros de Fund for Peace. Implică analizarea a mii de documente, ştiri şi date referitoare la fiecare dintre cele 177 de ţări urmărite. Rezultatul este un barometru important al guvernanţei şi al stabilităţii, care, deşi nu este un verdict final într-o problemă atît de complexă ca un stat eşuat, reuşeşte în fiecare an să declanşeze o dezbatere viguroasă despre locurile care în mod obişnuit primesc o atenţie scăzută pe holurile puterii – dar deseori se întorc, mai tîrziu, să ne bîntuie pe toţi.

PUBLICITATE

DUMINICA, 19 AUGUST, 19:00
CUI I-E FRICĂ DE VIRGINIA WOOLF?
EDWARD ALBEE
cu: FLORINA GLEZNEA . IONUȚ GRAMA
SINZIANA NICOLA . EMIL MANDANAC
UN SPECTACOL DE
MARIANA CAMARASAN & ALEXANDRA PENCIUC
MARȚI, 21 AUGUST, 20:00
NU SUNT TURNUL EIFFEL
REGIA
MARIA KOTAK
SCENOGRAFIA
CALIN DRAGANESCU
Godot
CAFE-TEATRU
REZERVĂRI
TEL: 021 31 61 682
MOBIL: 0736 414 244
STR. BLĂNARI NR.14
godotcafeteatru.ro
contact@godotcafeteatru.ro

Există, desigur, şi alţi indici ai statelor eşuate, pe care i-am putea concepe cu uşurinţă. Toţi vor genera obiecţii şi fiecare va neferici grupuri de oameni – în special în ţările dezvoltate, cărora tinde să le meargă mai bine. Deci, în spiritul echităţii, iată lista mea cu cîteva abordări alternative:

1. Indexul Statelor eşuate... şi al regiunilor, capitalelor şi oraşelor. Chiar şi în societăţile care funcţionează bine este uşor să descoperi guverne locale corupte şi, pur şi simplu, la fel de incompetente precum cei mai infami actori ai listei FP anuale. Într-adevăr, faptul că aceste eşecuri de leadership continuă să meargă mai departe în medii mult mai privilegiate sugerează un grad mai amplu al eşecului. Mai mult, asemenea guverne eşuate pot produce consecinţe mult mai ample în piaţa globală, pentru că sînt mult mai conectate la pieţe. Doar în ultimii doi ani, state ale SUA, precum California, Illinois şi Michigan, au tranzacţionat la cote financiare similare ori mai rele decît ţările din zona de risc a euro, precum Spania. Iar eşecul la nivelul pieţelor nu este singura problemă. Avînd în vedere marea majoritate a elevilor minoritari din zonele urbane ale SUA care renunţă la şcoală şi condiţiile slabe de securitate ale statelor din zona de graniţă cu Mexicul, este clar că eşecurile unor mici guverne locale au mari consecinţe globale.

2. Indexul Statelor ispăşitoare. Ar fi util să vedem un Index al Statelor eşuate care redirecţionează vina unde îi este locul. Cîteodată vina este a celuilalt. Războiul din Republica Democrată Congo a depăşit graniţele ţării şi a adus haos, refugiaţi şi tragedii pentru vecini. Chiar e vina Rwandei? În conflictul din Siria se întîmplă acum acelaşi lucru, cu zeci de mii de refugiaţi sirieni în Iordania, Turcia şi Liban. Sigur, se poate argumenta şi că deschiderea acestor state faţă de refugiaţi este un lucru bun. Lista merge mai departe: Mexicul pune presiune pe cartelurile de droguri şi Guatemala simte durerea. Cîteodată, contagiunea peste graniţe se susţine reciproc, ca în Afganistan şi Pakistan. Interdependenţa are părţile ei negative.

3. Indexul Statelor stoarse. Dacă măsori eşecul guvernelor după cît fac din ce ar putea să facă, indexul ar putea să arate diferit. Cît mai pline de succes ar fi SUA dacă Congresul nu ar fi disfuncţional, iar sistemul politic nu ar fi atît de corupt de bani? Cît de bine i-ar fi fost Europei dacă Germania nu şi-ar fi impus dogma austerităţii peste tot continentul? Cît de mult ar cîştiga China fără un guvern plin de Bo Xilai? Sau ce s-ar întîmpla dacă Japonia ar avea un leadership cu adevărat angajat stabil pentru reformă? Să nu mai vorbim despre cîte puncte ar avea Angola, Guineea Ecuatorială, Rusia sau Arabia Saudită – din lumea petrostatelor, a căror bogăţie subterană maschează mari eşecuri domestice –, dacă li s-ar lua în considerare avantajele intrinseci.

4. Indexul Oamenilor de Stat eşuaţi. Învinovăţirea guvernului este un lucru, dar instituţiile sînt, cum spune vechiul proverb, doar umbra prelungită a unui om – bărbat sau femeie. Cîteodată este mai corect să învinovăţeşti o persoană sau un mic grup de lideri pentru problemele aduse de politici prost implementate, lăcomie, corupţie sau răutate. Asta înseamnă că soluţia pentru anumite state eşuate se află într-un tabel statistic, la sfîrşitul unei linii de sînge sau într-un act violent de rebeliune – îmi vin în minte Zimbabwe, Coreea de Nord, Siria, Sudan. Şi reţineţi că nu trebuie să fii un dictator nebun pentru a impune politici ce aduc pagube devastatoare. Poţi fi doar un narcisist demagog, ca Hugo Chávez în Venezuela, sau un politician deplasat şi nechibzuit, ales pe cale democratică, ca Silvio Berlusconi în Italia. Indiferent de model, uitaţi-vă doar la costurile devastatoare ale acestor eşecuri individuale – există destulă vină.

David Rothkopf

5. Indexul dezamăgirii propriilor cetăţeni. Ar putea suna similar listei cu care am început, dar, din păcate, este mult mai mult. Realizaţi un index bazat pe măsurători primare al ţărilor care eşuează să îndeplinească termeni ai contractului social, şi ţările listate vor fi numeroase, pentru că nu vor ajunge în clasament doar cele care sînt sărace sau afectate de conflicte, vecini instabili, ghinion sau leadership slab. De ce? Aproape fiecare stat din lume rămîne în urmă la nivelul capacităţii de a-şi servi propriii cetăţeni, pentru că – în ziua de azi – multe dintre problemele acestora pot fi rezolvate doar pe scena globală şi, din păcate, vechiul model al statelor-naţiune, pe care este construit sistemul nostru internaţional, nu dispune de instrumentele de guvernanţă necesare pentru a influenţa rezultatele, aşa cum au făcut cîndva. Cele mai multe state de astăzi sînt mai puţin capabile să controleze propriile graniţe şi monede, să proiecteze forţă sau să aplice legi – sînt mai dependente de actori globali corporatişti extrem de mobili, care asmut, fără ezitare, o ţară împotriva alteia. Deci, iată un gînd vesel cu care vă las: realitatea e că, într-un fel sau altul, toate statele rămîn în urma a ceea ce au fost cîndva şi a ceea ce aşteaptă cetăţenii lor de la ele.

***David Rothkopf** este CEO at large şi editor contributor la* Foreign Policy. *Cea mai nouă carte a sa este* Power, Inc: The Epic Rivalry Between Big Business and Government – and the Reckoning That Lies Ahead.

---

traducere şi adaptare de
Alexandru DRĂGOI

Citiţi integral dosarul despre Indexul Statelor eşuate în Foreign Policy România, *iulie-august 2012.*

Eşecuri de stat şi soluţii politice de la firul ierbii

Focus România: Cum îl ajută Wesley Clark pe Victor Ponta

- Cum împăcăm parteneriatele strategice cu Turcia şi Israel
- De ce atîtea teze de doctorat plagiate
- ***Clasamentul statelor eşuate pe 2012:*** De ce se prăbuşesc statele
- ***Mişcări civice devenite politice:*** Şarmul piraţilor germani, cîntecul greieraşilor italieni şi cum se ridică o Forţă Nouă în România
- ***Remodelarea energetică a lumii:*** Ce schimbă explozia gazelor de şist din Statele Unite – dar în România? (Şi de ce resursele şi legile nu ne pot asigura o independenţă energetică.)
- ***Criza democraţiei clientelare,*** nu doar greceşti – şi cum se iese din Eurozonă
- Ce mai poate face un naţionalist la Belgrad – şi cum a devenit generalul Mladici criminal de război.
- ***Hillary Clinton*** despre arta diplomaţiei în era Twitter.

FP
Foreign Policy
România
ÎN MINTEA GENERALULUI MLADICI
DE CE SE PRĂBUŞESC STATELE?
NOUL CLASAMENT AL STATELOR EŞUATE. A MERITAT PRIMĂVARA ARABĂ? CE E ÎN NEREGULĂ CU PAKISTANUL? (DAR CU ŢĂRI CA ROMÂNIA?)

Foreign Policy România
nr. 29
(iulie-august 2012)

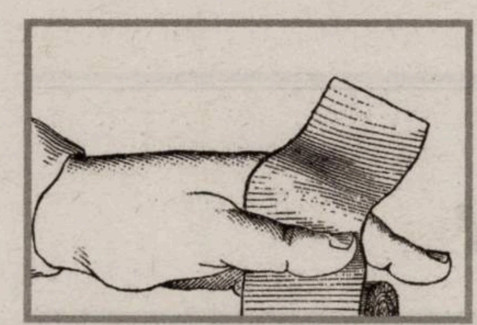

Iulian COMANESCU

oameni şi etichete

Noi, robotul

Curiosity, robotul care a amartizat pe 6 martie, e şi el om. A greşit ţinta cu mai bine de doi kilometri şi îşi tîrîie cu greu, pe suprafaţa roşie şi neprimitoare a vecinei noastre, cele vreo 900 de kilograme. Are, în schimb, o mulţime de ochi şi de braţe, un scop constînd în multe alte scopuri, determinarea de a le realiza şi calitatea de a se plia pe situaţiile apărute. Sună caraghios, dar de unde, totuşi, atributele omeneşti?

Într-o conferinţă despre cyborgi, ţinută la Vancouver prin 2003, William Gibson, profetul SF, vorbeşte despre ceva greu de tradus, dar uşor de înţeles, anume *jet lag marţian*. E vorba de răul provocat de arderea rapidă a distanţelor, care nu se mai potriveşte cu ritmul de somn din punctul de sosire. Româna, cu toleranţa ei pentru neologisme care nu spun nimic dacă nu vin la pachet cu un paragraf de explicaţii, ne-ar lăsa să numim această realitate, cunoscută oricui a zburat de la Bucureşti la Londra, *desincronoză*.

Dar de ce-ar avea Curiosity desincronoză? Zice Gibson: „Asta păţeşti dacă manevrezi una din acele şandramale pe roţi, împînzite de antene radio, dintr-un fotoliu confortabil aflat într-o bază spaţială din California. Literal. Operatorii din California au fost primii care au simţit pe pielea lor jet lag-ul marţian. În sensul în care descriu eu lucrurile, ar trebui să-i numim primii oameni de pe Planeta Roşie. Spoliaţi de recunoaştere de bătrîna şcoală a literalismului uman“.

Deci, pînă la urmă, nu robotul, ci omul care-l manevrează are rău de distanţă – sau cum s-o fi numind în română jet lag-ul? Da, dar nu îi ştim numele, în sensul stării civile. În sensul vag, al cunoaşterii la care ajungem dînd cîteva clicuri rapide pe site-urile de ştiri (că presa românească e mult mai preocupată de Oana Zăvoranu), avem acest nume. Aproximativ, dar operaţional: din nou, Curiosity.

Asta fiindcă vorbim despre un ansamblu om-maşină şi, v-aţi dat seama deja, de aici vin toate însuşirile omeneşti ale lui Curiosity. Probabil că din motive de eroare umană a aterizat robotul puţin brambura, fiindcă NASA consideră abaterea de 1,5 mile „o performanţă“. Posibil să fie şi praful cosmic, vînturile solare, cine ştie ce fenomen aleatoriu. Dar de ce ar fi aşa o mare scofală nişte mînuitori ameţiţi de roboţi din California? Sau roboţii pe care-i mînuiesc ei? Tocmai, că nu e, spune Gibson, şi la asta se referă cu literalismul. În conferinţa despre cyborg din 2003, scriitorul zice că omenirea a făcut greşeala de a-şi imagina, prea multă vreme, omul-maşină ca pe ceva foarte antropomorf. De fapt, el există de multă vreme. În sens larg, cam de cînd e om, deoarece cam pe-atunci şi-a prelungit mîinile cu un băţ sau un ciob de silex. În sens restrîns, cibernetic, de cîteva zeci de ani, de cînd ne-am putut prelungi, cu ajutorul maşinii, simţurile, capacităţile aritmetice, memoria, abilitatea de a pipăi lucruri la mare distanţă, fie şi numai cu mouse-ul. Sau, mai nou, cu buricele degetelor, pe iPad.

Ne-am putut prelungi, cu ajutorul maşinii, simţurile, capacităţile aritmetice, memoria.

Mai zice undeva Gibson că a băga cuiva în cap o bucată de siliciu e o socoteală păguboasă din punct de vedere inginerESC – dacă nu e vorba de Cornel Constantiniu şi al său Parkinson, ar fi de adăugat. E mai comod să ţii bucata de siliciu în buzunar, mai ales în ultima vreme. În telefonul mobil, portofelul cu carduri… şi aşa mai departe.

Cu alte cuvinte, Curiosity-marţianul diferă de noi, ceilalţi cyborgi, mai mult la modul exterior. Aduce mai degrabă cu maşinile duşmănoase din *Războiul Lumilor* al lui Wells, mai ales dat fiind locul pe unde se-nvîrte, dar e călărit de marţieni ca noi, cei de la NASA, cu jet lag-ul. Călărit la modul virtual, fiindcă nu are hăţuri şi şa. Sau le are, dar mai altfel. Şaua e un fotoliu de la NASA, iar hăţurile sînt făcute din unde radio, lungi de vreo 225 de milioane de kilometri.

Ochii lui Curiosity sînt în număr de şase. Doi dintre ei se cheamă MastCam, sînt pe un catarg şi folosesc la o mulţime de lucruri. Mai e o drăcie care vaporizează roci, ca să detecteze spectrul creat, numită ChemCam, şi alte patru camere mai mici, NavCam-urile, care îl ajută pe Curiosity să se mişte pe solul denivelat ca o şosea românească. Picioarele sînt în număr de şase şi arată mai degrabă ca roţile. Fiindcă nu sîntem chiar copii, o să mă opresc aici cu analogia şi o să închei cu cel mai interesant atribut al lui Curiosity, care e chiar numele. Cine l-a botezat (sau a botezat-o)? O adolescentă pe nume Clara Ma, care a cîştigat, cu un eseu, un concurs pentru nume, concurs la care au mai participat vreo 9000 de persoane. Botezul s-a petrecut în 2009, cu doi ani înainte de naşterea lui Curiosity, iar marţienii dinaintea lui Curiosity s-au numit Spirit sau Opportunity.

Deşi lucrurile nu s-au desfăşurat tocmai ca la biserica de cartier, cu slujbă şi cristelniţă, iar numele e necanonic, remarcăm încărcătura umană. „Curiosity“ sună ezitant şi în acelaşi timp curajos, însuşiri pe care cu greu le-ai putea pune pe seama unei simple şandramale, cum îi zicea Gibson.

Rămîne doar să ne gîndim ce se va alege de toate acestea peste 1000 sau 2000 de ani. Probabil că atunci cineva va rîcîi, cu un dispozitiv încă neinventat, zgura virtuală de pe urmele lăsate pe Google. Acolo, „Curiosity Mars“ se găseşte de vreo 468 de milioane de ori. „Ionescu“ are doar vreo 11 milioane.

***Iulian Comanescu** este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

■ ■ ■

trecerea prin reviste

● LE NOUVEL OBSERVATEUR,
3 august 2012

Dacă v-aţi întrebat cum va arăta toamna editorială în Franţa, veştile sînt bune: editorii au pregătit 646 de titluri de romane franţuzeşti şi străine care vor apărea la sfîrşitul lui august şi începutul lunii septembrie. Numărul cărţilor e puţin mai mic decît anul trecut, cînd s-au publicat 654 de titluri în aceeaşi perioadă, şi mult mai mic decît în 2007, cînd s-a publicat un număr record de cărţi: 727 de titluri, dintre care numai romane franţuzeşti 426.

Ziariştii francezi de la *Livres Hebdo* au făcut o listă de autori şi de titluri de neratat. Salută întoarcerea autorilor Véronique Olmi şi Laurent Gaudé, care au cărţi noi anul acesta. Îi enumeră pe Laurent Binet, pe Jean Echenoz cu romanul intitulat *14,* pe Olivier Adam cu cartea *Les Lisières,* pe Philippe Djian cu *Oh*… şi pe François Bon cu *Autobiographie des objets*. *Magazine littéraire* recomandă alte cinci titluri: *Peste et choléra* de Patrik Deville, *Sermon sur la chute de Rome* de Jérôme Ferrari, *Réanimation* de Cécile Guilbert, *L'Inconscience* de Thierry Hesse, *Maréchal absolu* de Pierre Jourde.

Cu siguranţă multe dintre noile apariţii merită citite, aşa cum crede şi jurnalistul Grégoire Leménager, care mai face o recomandare: *Rue des voleurs,* semnată de Mathias Enard. Pentru a fi şi mai convingător, acesta trascrie începutul cărţii: „Oamenii sînt nişte cîini, se freacă unul unii de alţii în mizerie, se tăvălesc în jeg fără să poată ieşi, îşi ling părul şi sexul pe toată durata zilei, tolăniţi în praf, pregătiţi cu toţii să înhaţe bucata de carne sau osul care li se va arunca, şi eu, ca şi ei, sînt o fiinţă umană, deci o relicvă vicioasă şi supusă instinctelor sale, un cîine, un cîine care muşcă cînd îi e frică şi care caută mîngîieri“.

Dincolo de cifre, un lucru e sigur: cu tot cu criză, toamna editorială din Franţa se anunţă a fi una bogată. (**A. M. S.**)

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Poziţia ingrată a unui cronicar TV

Acum zece ani, Magdalena Boiangiu îmi propunea să preiau eu rubrica de cronică TV din – pe atunci – *Dilema*. De la începuturile revistei, o ţinuse mult timp Bogdan Ghiu, pentru ca apoi, cînd el a renunţat, să scrie o perioadă scurtă în cadrul ei Andrei Gorzo, despre filmele de la televizor. Mi s-a părut un domeniu interesant, căruia în plus îi cunoşteam şi culisele (pentru că am lucrat o vreme la conducerea unor ghiduri TV), aşa că am acceptat fără să stau pe gînduri propunerea Magdalenei Boiangiu.

Am ajuns după cîţiva ani de-a dreptul intoxicat de mizeriile pe care le urmăream pe micul ecran.

Şi am început să urmăresc emisiunile de la televizor cu alţi ochi şi să croşetez, săptămînal, cîte un text pentru această rubrică. În primii ani, încercam să văd tot şi să scriu despre tot. Am scris inclusiv despre producţii de divertisment de joasă speţă, cum erau emisiunile *Ciao, Darwin* prezentată de Dan Negru, în care concurenţilor li se cerea să facă tot felul de scîrboşenii cu viermi sau alte tîrîtoare, sau *Babilonia* cu Augusta Dumitraşcu (vă mai amintiţi? – era un fel de *Acces direct).* Am scris, desigur, şi despre emisiunile-vedetă *Surprize, surprize, Iartă-mă!* sau *Vacanţa Mare*. Eram foarte critic şi arătam cu degetul prostul gust şi imbecilizarea propagată cu ajutorul televiziunii.

Dincolo de faptul că mă luptam cu morile de vînt, am ajuns după cîţiva ani de-a dreptul intoxicat de mizeriile pe care le urmăream pe micul ecran. La propriu. Starea mea generală se înrăutăţise şi aproape că treceam prin ceea ce a trecut şi Chloé Delaume, cea care s-a supus unui experiment de a privi neîntrerupt la televizor şi a observat după un timp cum sănătatea ei se deteriorează grav. Chloé Delaume a scris o excelentă carte despre experienţa sa – *Locuiesc în televizor* –, eu nu am avut şansa aceasta. Şansa mea a fost, în schimb, un an de pauză de televizor, cît am fost plecat la o bursă în Germania, perioadă care a jucat rolul unei salutare cure de dezintoxicare. Dacă nu ar fi existat acel an, acum cu siguranţă aş fi fost un zombie.

Cînd m-am întors din Germania şi mi-am reluat rubrica, mi-am schimbat radical strategia. Mi-am zis că nu are nici un rost să-mi pierd timpul cu prostii, în încercarea de a inventaria tot ce se difuzează la televizor. Mizeriile pe care le vedeam mi-au făcut rău, iar, pe de altă parte, demersul meu nu ajuta nimănui. Publicul emisiunilor imbecilizante nu mă citea (şi, chiar dacă m-ar fi citit, ar fi fost surd la atenţionările mele), producătorii lor îi dădeau înainte fără să se sinchisească. Pe unii dintre oamenii de televiziune îi enerva bîzîitul meu – ca dovadă „intervenţiile“ la care se dedau din cînd în cînd, în speranţa să mă facă să mă potolesc –, dar pînă la urmă îşi dădeau seama că nu e cazul să-şi bată capul cu mine. Cîinii latră, caravana trece.

Chiar aşa: de ce s-ar împiedica întreg aliotmanul de un ciot? Televiziunea are o putere extraordinară în zilele noastre, în timp ce impactul presei scrise este din ce în ce mai scăzut. Apoi, în televiziune se învîrt foarte mulţi bani. Cînd e vorba de cîştiguri aşa de importante, cine-şi mai pune probleme etice sau morale? Cine-şi face procese de conştiinţă că, prin acţiunile lui, perverteşte un întreg popor? Aşa cum nici politicienii noştri nu au vreo apăsare din cauza aceasta, nici oamenilor de televiziune nu le pasă de efectele negative pe care le propagă în societate.

Prin urmare, am părăsit de multă vreme naivitatea pe care o aveam la începutul acestei rubrici, cînd credeam că eu cu săbiuţa mea de lemn – sau, dacă vreţi, de hîrtie – pot îndrepta ceva în ţara noastră televizuală. Tot ce încerc prin textele mele de aici e să am o comunicare cu nişte oameni inteligenţi, cum sînt cu siguranţă cititorii *Dilemei vechi*. Nu le spun lucruri pe care ei să nu le ştie, dar măcar putem să ne amuzăm împreună.

■ ■ ■

Andreea ARCHIP

Jocul de-a vacanța, la Eforie

Îmi creează disconfort cînd ochelarii de soare mi se umplu de nisip și nu am cu ce să-i șterg. Dar nu există prostie mai mare decît să ai pretenția să nu te umpli cu nisip cînd mergi la plajă. Dar nu înseamnă că nu-mi vine să țip cînd diverse persoane clefăie șlapii în fața ta, cînd stai întins pe cearșaf, trimițînd un nor din finele particule pe ziarul tău. Din codul bunelor maniere la plajă ar trebui să nu lipsească cîteva reguli pentru patronii de terasă. Zgîriatul pe creier a fost inventat cînd a început bătălia boxelor dintre terase. Îmi creează disconfort cînd muzicile se amestecă într-un mixaj din pricina căruia urechile s-ar sinucide prin înecare.

Așa că am mers la Eforie, orașul copilăriei, al vatei de zahăr și al bicicletelor duble, fosta Carmen Sylva, după numele Reginei Elisabeta a României, cea mai veche stațiune din țară. Nu mai păstrează însă mai nimic regesc în ea, în afara mîncărurilor decadente care te îmbie la orice pas. A rămas în orășelul de la malul mării mai mult spirit muncitoresc, poate de pe vremea cînd se chema Vasile Roaită, la începutul perioadei comuniste, după numele unui muncitor de la Căi Ferate, care a fost împușcat în timpul grevei de la Grivița din 1933.

Habar n-aveam, pînă să intru pe site-ul Primăriei Eforie, că tot pămîntul de la Marea Neagră a fost proprietatea lui Mihail Kogălniceanu, în urmă cu două secole, primit drept recompensă pentru meritele sale la Revoluția pașoptistă. Pămînt pe care ulterior l-a vîndut lui Ioan Movilă, boier din Moldova, care a și hotărît să facă prima stațiune balneară la malul mării.

Gîndind la rece, cu un cocktail în mînă și picioarele în mare, parcă ceva boieresc a mai păstrat stațiunea. În felul în care domnul cu burtă de la marginea pieței abia se ridică de la masa cu umbreluță să-ți dea o bere sau în calculul care-i face pe vînzători să-ți ceară 5 lei pe un porumb fiert. Există totuși ceva liniștitor de familiar în stațiune. Poate e în felul în care vînzătorii ambulanți nu au renunțat încă să joace adevărate piese de teatru înainte de a-ți vinde o gogoașă sau o rochiță de plajă. Tot la mare, un banal colier cu o steluță de mare e mai prețios decît unul de aur din magazinul Cocor, dacă ți-l cumpără iubitul și cu un pupic îi tatuează o amintire.

Îmi creează disconfort și că nu mai există cultura prosopului. Cei care vin cu cearșaful și prosopul și le pun direct pe nisip parcă își doresc dinadins să se umilească alegînd să stea direct pe pămînt. E rușinos. E rușinos să te zgîrcești la plajă, doar vii la mare zece zile pe an și să-ți iei un șezlong este de departe un mod de a-ți striga în gura mare că ai un statut social. Așa că buza mării a fost înțesată cu șezlonguri și umbrele, prinse bine în pămînt ca niște *piercinguri*. Am făcut greșeala, pe o plajă goală, proaspăt stropită de o ploaie rapidă, să-mi așez prosopul în fața unor șezlonguri. „Am dat bani să stau aici cu copiii, să-i pot supraveghea, dați-vă la o parte! Dacă vreți să vă pună prosopul în cap și să dea cu nisip, rămîneți aici!“, am primit amenințarea țîfnoasă a unei cucoane cu pălărie și buzele țuguiate de revoltă. I-ar fi prins bine o bere. Asta dacă la Eforie nu te-ar întreba toți vînzătorii: „Fără alcool, nu?“, atunci cînd ceri o halbă. Se pare că se vînd din ce în ce mai bine.

La Eforie există însă distracții care te umplu de nostalgie pînă la lacrimi. Bicicletele duble, neunse la roți, să simți că mergi la sală, nu la promenadă, îți redau roșul în obraji. Jur că, dacă mai spărgeam încă 5 lei la cursele de căluți, în care trebuia să introduci o bilă în gaura cu punctajul cel mai mare, ca armăsarul tău să se deplaseze cît mai mult, sigur cîștigam. Dar Cupidon, călutul meu, nu mi-a purtat, pare-se, noroc. Mi-a plăcut însă să ascult țipetele vesele de copil care și-au luat valurile ca *backing* vocal. E frumos la mare.

Bicicletele duble, neunse la roți,
să simți că mergi la sală, nu la promenadă.

Nimic însă nu m-a tulburat mai tare ca întîlnirea pe care am avut-o. Un sunet grotesc, de sfîrșit de lume, un fel de cîntec al disperării. M-am întors speriată. O femeie tîra doi băieți cu spinarea făcută arc, cu priviri de vid, ologi, cumpliți la vedere, slabi ca niște arătări din altă lume. Treceau legănat într-un decor de colaci colorați de baie și haine fosforescente, cerșind. Nu puteai să-i privești, capul se ferea instinctual la vederea lor groaznică, bărbații se dădeau bărbați și încercau să se uite. După un moment de paralizie, unii se scormoneau după portofele, alții rămîneau trăsniți.

Doar la mare poți să dai pe o înghețată
cît te-ar costa pîinea pe patru zile.

Altădată l-am văzut pe unul dintre ei stînd într-o margine de trotuar și urlînd un fel de cîntec. Pe celălalt băiat îl pusese femeia într-un cărucior, ca unul de butelii, și-l trăgea după ea prin stațiune. Erau peste tot. Așa că am hotărît: mă voi duce la poliție.

A doua zi am întîlnit un echipaj: doi polițiști și un jandarm.

„Vreau să vă fac o sesizare!“

„Sigur, domnișoară, vă rog“, și și-au dat toți jos ochelarii de soare.

„Este o femeie care merge cu doi băieți schilodiți prin stațiune. Îi tîrăște prin gălăgie, noaptea tîrziu, la cerșit. E inuman, băieții ăia ar trebui să fie într-un sanatoriu...“, mă aprind. Le spun și că ies seară de seară, că e o vedere cumplită, sugerez că ar putea fi o rețea de cerșetori, plusez cu: „e posibil ca băieții să fi fost bătuți cu acest scop, să fie buni de cerșit, cum știm că se mai întîmplă...“

„Nu puteți dovedi...“ sare ca ars de nisipul fierbinte jandarmul.

„De ce n-ați mers atunci la poliție?“, preia controlul celălalt.

„Legea interzice cerșitul doar celor apți de muncă, nu și persoanelor cu handicap“, completează al treilea, uitîndu-se undeva peste umăr. Am pierdut contactul vizual, am pierdut și deznodămîntul. Reiau.

„Înțeleg, domnișoară, vă creează disconfort...“

Reiau.

„Înțeleg, ați venit să vă distrați, vă creează disconfort...“

Și primesc un număr de telefon, de la Poliție, sediul central, să reclam acolo.

Din jocul de-a vacanța nu ai voie să ieși. Ai adunat bani tot anul să mergi la mare, poate ai împrumutat ceva de la vecinul, ți-ai luat hainele cele mai bune, te-ai pregătit sufletește pentru a te simți bine. Nu ai voie să ieși din piesa lui Mihail Sebastian.

Eforie are aceeași mare cu valuri demne de un rege, pe care o iubesc, comercianți seriosi, puși pe căpătuială, haine prea scumpe și multe, familii care vin o săptămînă și pleacă cu bronz pentru o vară. Marea toată e o convenție, una care ne permite să ne dezbrăcăm aproape la piele și să ne bălăcim umăr la umăr cu necunoscuții de care nu suporți să te atingi în autobuzul aglomerat. Doar la mare poți să dai pe o înghețată cît te-ar costa pîinea pe patru zile, fiindcă la mare parcă plătești în lei și gîndești în euro. Cînd ajungi pe impersonalul litoral, lași grijile în accelerat sau interregio, mai nou. Și chiar dacă te superi vreodată, asta trebuie să fie pentru că ceva îți creează disconfort.

***Andreea Archip** este reporter la TVR.*

Cu ochii-n 3,14

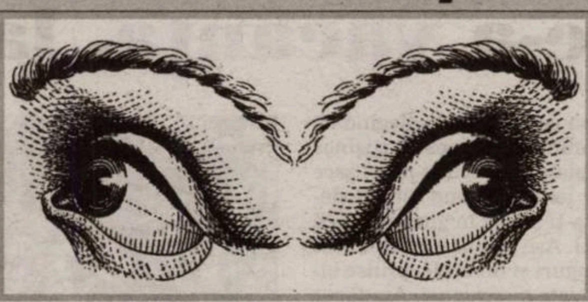

SE POARTĂ DELEGAȚIA ȘI DECLARAȚIA? NICI VORBĂ: ARȘIȚA SUPLĂ ȘI-A FĂCUT NIȘTE CALCULE

■ Pe la tarabele de la Peleş se poartă cerbul cu ceas. Un ceas care îşi face loc, dibaci, printre coarnele măreţe ale cerbului. Totul pe un iscusit basorelief din lemn. (**I. P.**)

■ Marţi, 7 august, delegaţia comună a Fondului Monetar Internaţional, a Comisiei Europene şi a Băncii Mondiale şi-a arătat îngrijorarea în legătură cu impactul actualei instabilităţi politice asupra economiei româneşti. Dar nu-i bai, la Palatul Cotroceni au primit asigurări de la Crin Antonescu: „Sînt sigur că ştiţi totul despre amploarea acestei relaţii economice cu Guvernul; aici îl aveţi pe cel mai bun ministru de Finanţe, tatăl şi mama acestora... Eu sînt preşedintele în funcţie, preşedinte interimar într-o situaţie politică specială... Cred că putem vorbi despre o criză politică, dar prima mea afirmaţie este că această criză politică nu influenţează negocierea cu FMI, UE şi BM, pentru că Guvernul are un program politic, are angajamente şi viziune, iar criza politică – care sper să se termine pînă la finalul acestei luni – nu influenţează, nu afectează aceste discuţii". Ne-am liniştit cu toţii, da? (**P. M.**)

■ De cînd a început balamucul politic, constituţional, referendar şi etetera, pe toate site-urile şi la toate televiziunile se desfăşoară o sarabandă de declaraţii. Promovate, bineînţeles, cu tam-tam: „La ora H, Icsulescu va face o declaraţie". După care pe la televiziuni se adună cîţiva inşi care timp de o oră dezbat, descifrează, analizează „declaraţia lui Icsulescu". Întrerupţi, eventual, de niscaiva *breaking news:* „Igreculescu face o declaraţie ca răspuns la declaraţia lui Icsulescu, sîntem în direct...". Drept care am şi eu de făcut o declaraţie: nu mai suport cuvîntul „declaraţie". (**M. V.**)

■ Mega-pană de curent în India. O jumătate din teritoriul ţării rămîne, ore întregi, fără electricitate. 600 de milioane de oameni au trăit ca-n Evul Mediu. Subdezvoltare? Nici vorbă: tocmai industrializarea prea rapidă (economia le merge de duduie, ca să folosesc o expresie bine-cunoscută în România) a provocat căderile de curent. Se produce prea puţin faţă de cît se consumă. (**M. M.**)

■ La unul dintre buletinele meteo (majoritatea panicate în ultima vreme din cauza caniculei) am aflat că „arşiţa prezentă pe teritoriul României se datorează şi globalizării". O fi fost vorba de globalizarea economică, de management sau cea de software? Una peste alta, vestea m-a convins: jos globalizarea, că nu mai putem de cald! (**S. G.**)

© C. Tudor

■ Într-o librărie de pe litoral, un cuplu între două vîrste cere sfaturi. El: „Aveţi *3 S: Sănătoasă, Suplă, Satisfăcută* de Carmen Brumă?" Ea: „E fără *satisfăcută,* dragă..." El: „Atunci n-o cumpărăm!" Librăreasa: „Luaţi-o, dom'le, că are şi DVD, ceva învăţaţi oricum..." (**S. S.**)

■ O prietenă de-a mea şi-a făcut nişte calcule şi a ajuns la concluzia că, decît să meargă un weekend la Mamaia, mai bine se duce la Barcelona, că iese mai ieftin. (**M. C.**)

SE POARTĂ CIOCANUL INTERIMAR ÎN TIMPUL UNEI ECLIPSE? NICI VORBĂ: UTILIZATORII DE PAPUCI ÎL VENEREAZĂ PE CĂLĂTORUL DE CURSĂ LUNGĂ DIN STRĂINĂTATE

■ La una din întrecerile atletice tradiţionale de la Olimpiadă, reprezentanta României, Bianca Perie, n-a aruncat prea bine ciocanul. Mă gîndesc că putea fi şi invers. (**A. M.**)

■ Am observat că numele noului negociator-şef al FMI în relaţia cu România, olandezul Erik de Vrijer, este pronunţat de unii jurnalişti români pe nemţeşte, şi astfel rezultă că l-ar chema Fraier. Tot aşa l-o fi considerat şi preşedintele interimar, atunci cînd i-a spus că actuala criză politică din România nu va afecta şi economia. (**A. M.**)

■ Sîmbăta asta, dar în 1868, un astronom francez pe nume Pierre Jules César Janssen descoperea heliul în spectrul Soarelui în timpul unei eclipse. Şi acum rîdeţi! (**M. C.**)

■ Facebook a anunţat că 83 de milioane dintre utilizatorii săi sînt falşi. Facebook, această reţea de socializare a *Second Life!* (**M. C.**)

■ Am descoperit o nouă profesie: punătoare de papuci. Din plastic albastru, peste pantofi. Într-unul din spitalele bucureştene. Domnişoara care îndeplineşte funcţia în cauză e chiar amabilă şi te încalţă cu mîna ei. (**I. P.**)

■ Pentru cei dintre dvs. care au reuşit să nu semneze nici o petiţie în ultimele două luni, am o propunere: „Nu venirii Lady Gaga la Bucureşti!". A adunat aproape o mie de semnături şi 200 şi ceva de comentarii dintre cele mai delicioase. De pildă: „Ascultate de la coadă la cap, toate piesele ei transmit mesaje în care îl venerează pe Satan! În special «Poker Face» şi «Alejandro»!", „Să fim pragmatici – asta e, în fond Creştinul – ne punem pe rugăciune, lacrimă şi metanii (multe!), ca să funcţioneze Petiţia. Doamne ajută!", „Este o încercare de punere în umbră a marii sărbători Adormirea Maicii Domnului din 15 august. Maica Domnului este adevăratul model de vieţuire al femeilor romånce şi nu numai!", „Demonizata asta nu are ce căuta în România, ţară creştină ortodoxă. Cum să ne spurce pămîntul ăsta sfînt, în care sînt îngropaţi atîţia sfinţi, atîţia martiri?!". Dar şi: „Corect, să nu vină Lady Gaga. Mai vrem AC/DC!!!". (**L. V.**)

■ Pe drumul spre Arad, venind dinspre Bucureşti, există o sumedenie de hoteluri, moteluri sau pensiuni cu nume „paradiziace", Raiul, Paradisul, Edenul fiind, se pare, o sursă de inspiraţie la modă pentru patronii acestora. Totuşi, nu este foarte liniştitor pentru călătorul de cursă lungă să i se amintească la tot pasul că există şi varianta acelui „loc de odihnă mai bun". (**S. G.**)

■ La OTV: „România are trei preşedinţi: suspendatul Băsescu, interimarul Antonescu şi viitorul DD". Dacă tot am avut voievozi, domni şi regi străini, nu s-ar putea să ne aducem şi un preşedinte din străinătate!? (**M. C.**)

SE POARTĂ DISCUȚIILE DESPRE IDENTITATE? NICI VORBĂ: TEMPERATURA PRAGULUI NU LE PERMITE UNOR CLIENȚI GRĂBIȚI SĂ INTRE ÎN REPUBLICA FAPTEI

■ Ştiţi melodia aia de ne-a invadat casele şi urechile în ultimele două luni – „Eu vara nu dorm, nu am somn..."? Ideea a fost preluată şi de magazinul Flanco, al cărui recent catalog de produse se intitulează „Cu Flanco vara nu dormi". Nu ştiu ce faceţi voi, dar eu, cu toate discuţiile astea despre dormit, aş cam vrea să trag un pui de somn. (**P. M.**)

■ La Piaţa Sudului, ofertei anonime i-a luat locul oferta cu identitate: pe o tarabă, deasupra unor fructe de pădure, e un carton pe care scrie „Crysti are afine bune". (**D. S.**)

■ Dacă nu aveţi încredere în termometru, iată cum puteţi calcula temperatura de afară: număraţi de cîte ori ţîrîie un greier de cîmp într-un interval de 15 secunde, adăugaţi 40 la numărul ţîrîiturilor şi obţineţi temperatura aproximativă în grade Fahrenheit. Metoda aceasta are şi un nume – legea lui Dolbear – și datează din 1897. (**M. C.**)

■ La intrarea în toaleta unui restaurant din Mamaia, păzitoarea pragului nu le permite unor clienţi grăbiţi să intre: „De unde să ştiu eu că nu veniţi din afara restaurantului? Dacă sînteţi, de fapt, nişte turişti electorali?". (**S. S.**)

■ Săptămîna trecută, la Realitatea TV, am văzut o ştire despre Codruţ Marta care ba a fost prins, ba n-a fost prins în Republica Dominicană. Reamintind însă întreaga poveste a lui Codruţ Marta, reporterul a ţinut să precizeze că, în România, acesta „a fost arestat preventiv pentru 30 de zile, în lipsă". Probabil că în acest moment procurorii îl şi audiază, tot în lipsă. Şi n-ar fi de mirare să aflăm într-o zi, de la televiziunile noastre de ştiri, că a fost eliberat şi repus în funcţie, bineînţeles, tot în lipsă. (**A. M.**)

■ O ştire din presa franceză: o fetiţă braziliană de 9 ani a fost violată de tatăl vitreg şi a rămas însărcinată. Mama fetei şi echipa de medici care i-au făcut avortul au fost excomunicaţi. Autorul faptei, nu. „Violul e mai puţin grav decît avortul", a fost explicaţia lui Giovanni Battista, arhiepiscopul de Recife din nord-estul Braziliei. Trebuie să recunosc, ceva mai halucinant şi mai trist n-am citit de mult timp. (**A. M. S.**)

PUBLICITATE

Cel mai bun
JURNAL CULTURAL
luni - duminică, ora 21.00
TVR CULTURAL
www.facebook.com/TVRCultural

Biblioteca „ASTRA"
– SIBIU –

Biblioteca „ASTRA"
– SIBIU –

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale) DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEȘU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE ■ Anul **IX** ■ nr. **445** ■ 23-29 august 2012 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

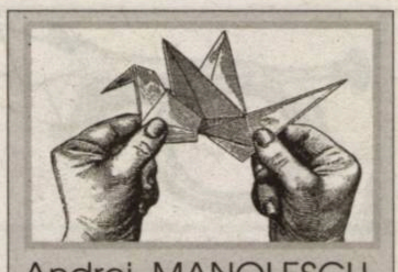

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie 8

ANDREI PLEȘU

„Ale tinereții valuri...“

pagina **3**

CATHERINE DURANDIN

„Și dacă visul lui Ion Iliescu ar deveni realitate?“

pagina **7**

PETER FRANK

„Se caută o strategie politică“

pagina **21**

De ce se bagă UE în trebile noastre interne?

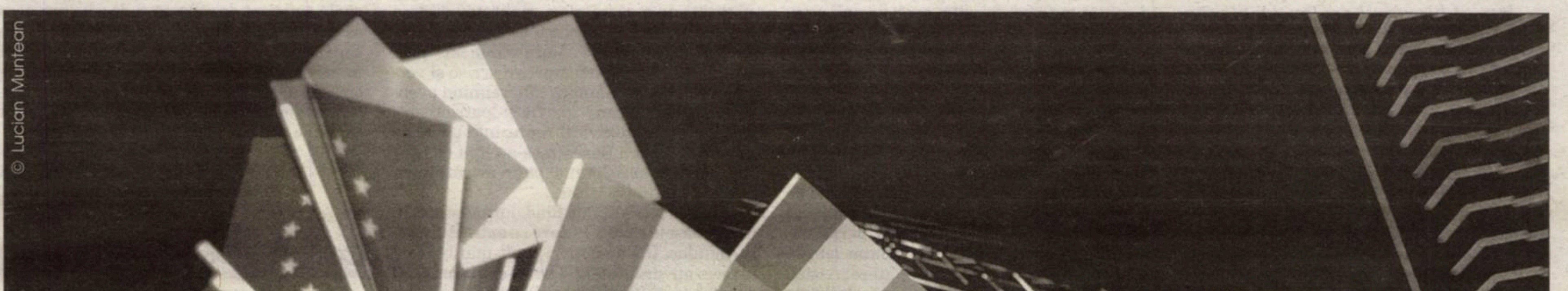

© Lucian Muntean

> *„Încă de cînd am ieșit în stradă, cînd aveam 17 ani, pentru a protesta împotriva dictaturii comuniste, am fost un pasionat democrat.“*
>
> *VICTOR PONTA, interviu pentru* Der Spiegel

5948489141669 34

Redacția DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 București ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

BIBLIOTECA ASTRA

Biblioteca ASTRA

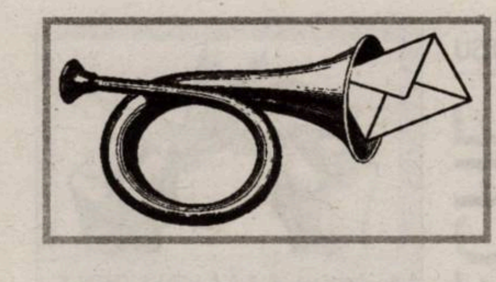

DILEMATICI DIN TOATE ȚĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
> *(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)*

AM ZÎMBIT LA...

Rugaminte legată de comentariile articolelor

Stimată Redacţie *Dilema veche,*

vă scriu acest e-mail pentru a vă ruga să permiteţi dezactivarea comentariilor din subsolurile articolelor pe care le publicaţi în versiunea plătită a site-ului.

Sper că înţeleg de ce există comentariile: pentru a ţine cititorii în contact, pentru a-i întoarce pe site şi pentru a discuta pe anumite teme propuse de către autorii articolelor. Regret însă fiecare dată cînd citesc un comentariu al unui articol. Acestea sînt într-atît de puternic îmbibate în răutate şi politizate, încît îmi doresc să mai am cîteva cafele şi ţigări la îndemînă pentru a petrece minute bune în care să uit efectele lecturii. Recunosc şi slăbiciunea mea de a citi comentariile. Sper de fiecare dată ca ele să continue articolul, să fie anexe de bun-simţ ale articolului publicat, dar pare că multe anexe sînt graffiti-uri nereuşite.

Sînt abonat al revistei dumneavoastră şi sînt dispus să plătesc mai mult pentru a nu mai putea să citesc comentariile, deoarece după unele comentarii precum cele postate la link-urile următoare

http://dilemaveche.ro/sectiune/situaiunea/articol/plagiocratie-dictatura

http://dilemaveche.ro/sectiune/tilcshow/articol/tara-mea-o-manea

nu mai simt nici o plăcere sau nevoie de a petrece timp pe site-ul *Dilemei*. Am ajuns să plătesc pentru ceva care uneori mă întristează, şi sînt dispus să plătesc şi mai mult pentru a întregi la loc plăcerea lecturii. Prefer ca tristeţea generată de lectură să o obţin de la autorii articolelor, şi nu de la comentatorii rău intenţionaţi. Vă declar sincer că îmi doresc (dacă se poate) ca *Dilema veche* online să fie cît mai apropiată de versiunea tipărită, unde la finalul articolelor nu apar comentariile cititorilor, iar atunci cînd doresc să discut un articol o fac îndreptîndu-mă spre cititori ai *Dilemei vechi* pe care îi cunosc, apreciez sau (anti-)simpatizez.

Deoarece am început să fiu nesigur dacă normalitatea pe care mi-am definit-o în timp şi pe care o trăiesc în particular mai este şi cea din mediul înconjurător, revista şi articolele dvs. mă liniştesc şi bucură. De aceea doresc să vă mulţumesc pentru *Dilema veche.*

Cu stimă,

Alexandru PALER

COBORÎTE DE SITE

Articolul lui Andrei Pleșu, „Despre gazetărie“

„Gazetărie...“ ziceți?!

Recunoaştem „evoluţia“ în viaţa socială – oricare dintre domeniile acesteia ne-ar reţine atenţia (!) – în sensul mişcării lucrurilor de la haos la ordine, de la dezordine şi confuzie la o formă de organizare cu reguli clare, reguli care să asigure stabilitate, normalite, siguranţă şi linişte. Cum ceva e menit mereu să nu meargă, în orice tip de societate – oricît am visa noi la una ideală (!) –, contradicţiile există, se acumulează, dospesc şi sporesc, iar schimbarea se produce, fie, cu „bună-cuviinţă“, printr-o revoluţie, fie, în afara legii şi de rea-credinţă, prin lovituri de palat/lovituri de stat – fie ele şi „lovituri de stat parlamentare“, adică „democratice...“, cum ar veni (!?). Revoluţiile sînt proprii naţiunilor civilizatoare, cu un curs normal al istoriei, iar loviturile de stat apar la naţiunile care, dintr-un motiv sau altul, rămîn mereu în urmă, iar o mereu pretinsă aliniere cu statele ce se află cu bune decenii/secole în faţă s-a produs, de fiecare dată, prin efortul de sincronizare (cf. E. Lovinescu), prin imitaţia formelor, în primul rînd; speranţa că va veni şi fondul, că acesta se va consolida în timp, s-a dovedit, în cele mai multe cazuri, deşartă; „adaptările“ au fost trase, întinse în toate părţile şi deformate, în cel mai „original“ mod, de interesele grupurilor ce şi-au disputat puterea, folosită, apoi, de unii, pentru a-şi chivernisi uriaşe averi şi pentru a şi le pune la adăpost prin legi promovate în acest scop de parlamentari năimiţi sau direct interesaţi.

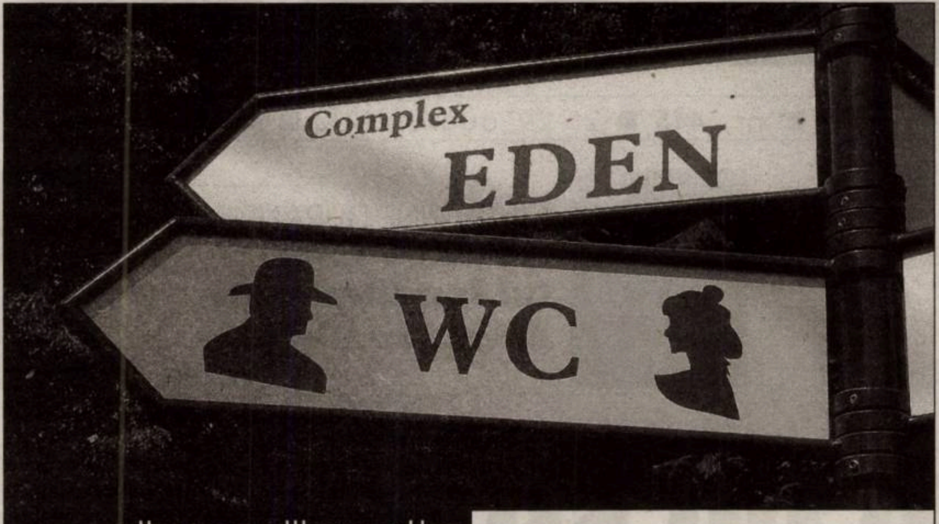

album dilematic Farkas Ernö

După lovitura de palat din decembrie ’89 şi execuţia Ceauşeştilor, bogătaşii regimului comunist – activul de partid PCR, securiştii, mulţi dintre turnători ş.a. – au acaparat puterea politică şi, printr-o imensă acţiune de manipulare a maselor, în care media a jucat un rol de prim-plan – au asigurat perpetuarea hiatusului care ne-a fragmentat istoria prin venirea comuniştilor la putere. Astfel, drumul nostru postdecembrist nu se leagă de România autentică a voievozilor întregitori de ţară şi chezaşi ai demnităţii naţionale şi individuale, ci de România victimă a unei ideologii promotoare a spiritului gregar, spirit copios cultivat de perpetuata „burghezie roşie“, neconvingător travestită în „socialişti“, „liberali“ (într-o parte a lor!) şi, din nefericire, nu numai...

Mă voi opri aici cu acest demers, considerînd că sursa reală a divizării şi radicalizării societăţii româneşti nu poate nicidecum să fie pusă în seama preşedintelui suspendat şi pe motiv că ar fi antagonizat categorii profesionale, sociale, de vîrstă... Realitatea, aşa cum e percepută de omul ocupat să-şi cîştige în mod cinstit „pîinea cea de toate zilele“, prin exercitarea unei profesii/meserii, ne arată în dl Băsescu un personaj politic cam din topor, prea adesea grosolan, care însă a avut curajul şi demnitatea de a nu sta deoparte, implicîndu-se în luarea unor decizii nepopulare, absolut necesare, însă, pentru ca ţara să nu se scufunde (!!!). „Burgheziei roşii“&presei aservite, cu cunoscuta-i vigilenţă şi iniţiativă proletară, cu neîntrecuta-i vocaţie populistă, i s-au servit astfel pe tavă posibilităţi de a răstălmăci realitatea şi de a converti necesităţi dictate de criză în „motive“ de suspendare. Vulnerabilizat, prin contribuţia unei părţi a presei scrise şi vorbite, cea evident năimită (!!!), reunind aventurieri pentru care „patrie“, „patriotism“, „responsabilitate civică“ reprezintă un fel de *„stupid fad“*, dlui Băsescu i s-au lipit cu uşurinţă, în faţa maselor mai puţin avizate, atributele ţapului ispăşitor...

Formatori de opinie fiind, jurnaliştilor, în numeroasele cazuri în care se substituie politicienilor, li s-ar potrivi mult mai bine să invoce nu dreptul la libera exprimare, ci dreptul la obligaţia faţă de exprimarea responsabilă! Ce trebuie să ai în cap pentru a susţine un plagiator în fruntea guvernului?... De ce dosare penale speri să scapi, cînd iei de bună retorica unui chiulangiu de profesie, aventurier fără scrupule, uzurpator pentru că nu a putut să cîştige, serv al unui, de-acum, autodovedit mogul, de vreme ce acesta, cu propriile-i buzişoare, prezenta încă de la-nceputul lunii mai filmul celor 60 de zile – cu punct de vîrf în fatidica săptămînă neagră – în care dl Băsescu va fi suspendat (!). Şi numai respectiva „prezicere“, aruncată pe piaţă de un nefiresc personaj cu pretenţii de om de televiziune, ar fi cazul să ne trezească... pe toţi să ne trezească; chiar şi pe cei ce s-au lăsat înşelaţi, crezînd că plecarea dlui Băsescu le va rezolva toate problemele. Pe aceştia se cuvine să-i întrebăm simplu dacă le place ce-a ieşit, dacă sînt liniştiţi în privinţa modului în care USL-ul se foloseşte de votul lor, încercînd să legitimeze un şir de acţiuni aflate la marginea legii...

Oricum, toţi aceştia sînt victime şi ale condeirilor, şi ale „guriştilor“, care, pretinzînd că „mănîncă politicieni pe pîine“, e posibil să sugereze că sînt deschişi spre negocierea unui preţ pentru a se întoarce cu 180 de grade, devenind binevoitori... Altfel cum ne-am putea explica devierile de la informarea corectă prin informare lacunară, prisosul unor subiecte în detrimentul altora, abordarea evenimentelor dintr-un unghi premeditat greşit, derapajul mediatic – alunecarea din factual în factoid/ipotetic, din concret în presupunere – şi, în sfîrşit, dezinformarea?...

adăugat de mihaisolu
la data de 13 august 2012

Despre articol

Nu mă mai uit la TV de mulţi ani, folosesc doar Internetul pentru informare. Cîţiva (sau mai mulţi) derbedei care apar la TV – nu e chiar o fatalitate. Badea şi Ciutacu au găştile lor de „admiratori“ care şi-ar fi găsit alte interese similare, în loc de a se uita la TV la ei. Derbedeii şi mîrlanii sînt o componentă a societăţii româneşti şi nu cred că de ieri sau de azi sau de cînd avem TV. Erau şi înainte, acum întreaga naţie poate să-i privească în toată splendoarea la TV.

Totuşi, avem încă o politică de tarabă, şi asta o resimte toată lumea, nu doar categoria menţionată; poate nu avem încă o societate civilă suficient de robustă şi de educată, care să acorde un feedback corespunzător şi din care să apară politicieni cu stil. Sînt optimist în privinţa asta, dar, raportată la o viaţă de om, schimbarea poate să dureze mult. Altminteri, schimburile de generaţii vor aduce tot timpul o energie nouă şi (cred) mai coezivă.

adăugat de sorinipopa
la data de 12 august 2012

COBORÎTE DE PE FACEBOOK

Să fim sinceri, nu prea mai avem jurnalişti de calitate. Mulţi dintre cei care se perindă la TV, de exemplu, par să fie nişte căţei dresaţi, gata să sfîşie pe oricine, la comanda primită. Asta se observă cînd o persoană criticată în trecut, după ce a trecut la alt partid, e bună, din întrebările puse, din gesturile făcute. Una e să fii incisiv, alta e să fii nesimţit, fără respect faţă de invitat; am observat că unii nici nu sînt lăsaţi să răspundă la întrebări, sînt întrerupţi în permanenţă, se încearcă să fie enervaţi, ca apoi să arate poporului „uite cum a vorbit politicianul x, ce a zis jurnalistului“.

Limbajul multora lasă de dorit, permit în emisiuni jigniri la adresa altor persoane, poate chiar ei le fac. Oricît îi blamăm pe americani, au totuşi nişte jurnalişti buni, nu neg că au scursurile lor, doar că la noi parcă scursurile sînt mai multe decît cei de calitate.

adăugat de aiurezcugratie
la data de 13 august 2012

Articolul lui Cristian Ghinea, „Despre consensul lui Băsescu și strigoiul lui Antonescu“

Observații de bun-simț

Dle Ghinea, mi-a făcut plăcere să vă citesc articolul. Tot ce spuneţi este rezultatul unei logici simple şi de bun-simţ, pe care, cu modestie, o împărtăşesc. Cu regret, sînt însă foarte pesimist că toate acestea se vor pune în practică. Sîntem totuşi în ţara lui Caragiale şi (încă) în sumbra epocă iliesciană, a luptei de clasă...

adăugat de Micu Dan la 10 august

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR ● Mircea VASILESCU (redactor-şef) ● Luiza VASILIU (editor conţinut web)

RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF
Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU ● Andrei PIPPIDI ● Oana STOICA ● Cătălin ŞTEFĂNESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU

CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Daniela POLIANSCHI

ABONAMENTE ŞI INFORMAŢII: Zirkon Media ● tel.: 0730.190.899, număr cu tarif normal în orice reţea telefonică, orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@zirkonmedia.ro

PUBLICITATE: Ionela DANA ● tel.: 0730.190.808 ● e-mail: ionela.dana@media-point.ro
DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Mircea CIOBOTARU
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Alin BENEA
DIRECTOR VÎNZĂRI: Mircea IONESCU

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de
Adevărul holding

Tiraj 12.200 ● Tipărit la Tipomedia Bucureşti

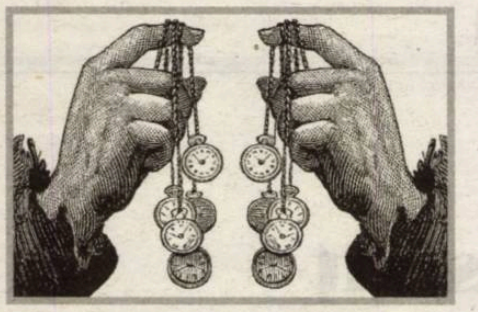

Andrei PLEŞU

nici aşa,
nici altminteri

„Aşa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici aşa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Ale tinereţii valuri...

În ultimii ani ai regimului Ceauşescu, cînd se introdusese „raţionalizarea“ unor alimente (dintre cele care încă se mai găseau), cînd se oprea, în plină iarnă, distribuţia gazelor şi se întrerupea des curentul electric, Corneliu Baba a găsit pentru toate aceste neajunsuri o explicaţie romantică… „Orice om – spunea el – rămîne marcat toată viaţa de cîteva experienţe ale tinereţii: parcul prin care s-a plimbat cu prima iubită, primul sărut, prima întîlnire cu marea, primul fum de ţigară etc. Ei bine, pentru Ceauşescu, plimbat de tînăr prin felurite puşcării, experienţele decisive sînt legate de viaţa în arest: mîncare porţionată, stingerea luminii la ore fixe, frigul celulei, traiul supravegheat. Prin urmare, pentru el, toate astea aveau nimbul duios, nostalgic, al amintirilor de tinereţe. Instinctiv, el voia să le recupereze, să le transforme în «normalitate» cotidiană, pentru toată lumea: universul concentraţionar funcţiona, în subconştientul său, ca model de societate.“

Mi-am amintit de „interpretarea“ lui Baba zilele trecute, cînd l-am văzut şi auzit pe Ion Iliescu revenind, somnambulic, la cîteva reflexe ale primilor săi ani de carieră politică. Unul dintre ele este lupta antifascistă. Pentru activistul comunist, duşmanul, superlativul negativităţii în orice domeniu este fascismul. Tot ce nu-i convine, tot ce-l irită, tot ce îl contrazice intră, automat, în perimetrul extremei-drepte. „Cine nu e cu noi e împotriva noastră!“ îi şopteşte, din viscere, pînă la adînci bătrîneţi, stafia lui Lenin. Piaţa Universităţii din 1990 era legionară, ancheta Parchetului prin satele care au raportat participări la vot de peste 200% e şi ea o manevră fascistă. Lui Ion Iliescu nu-i vine în minte, cînd vrea să înfiereze un abuz, teroarea colectivizării agriculturii, nu-i vin în minte zecile de mii de ţărani arestaţi în anii '50. Îi vin în minte Hitler şi Horia Sima. Înclin să cred că tot ei îi vin în minte cînd nevasta îi dă o ciorbă prea sărată, cînd află de plagiatul lui Ponta sau cînd nu plouă. Universul e o mare conspiraţie fascistă, pe care numai dictatura proletariatului o poate demasca. Un alt reflex al juneţii este zgîndărirea abilă a justiţiei „populare“. Dna Kövesi să facă bine să se prezinte dinaintea Parlamentului. Să dea, cum ar veni, socoteală „în faţa Marii Adunări Naţionale“, alcătuită din „ielita“ oamenilor muncii de la oraşe şi sate, muncitori, ţărani şi intelectuali devotaţi cauzei. Un alt reflex caracteristic este creditul nelimitat acordat partidului propriu şi membrilor lui. Partidul nu greşeşte! Şi nici cei aleşi de partid să ne conducă spre culmi de civilizaţie şi progres. În sfîrşit, dacă totuşi se fac „unele“ greşeli, vina e a adversarilor ideologici şi, să nu ne ferim să o spunem, a imperialismului în toate formele lui: imperialismul american în primul rînd, dar şi celelalte „camuflaje“ ale lui, botezate pompos NATO sau UE.

Îmi pare sincer rău să constat această întoarcere în timp a dlui Iliescu. De cîţiva ani, amîn să scriu o pagină de memorialistică despre modul în care l-am perceput în anii '90. Am altă imagine despre el decît mulţi dintre prietenii mei, blocaţi în schema „mîinilor pătate de sînge“, a mineriadei din vara lui 1990, a conspiraţiei kaghebiste şi a „duminicii orbului“ cînd candidatul FSN a cîştigat, chipurile, alegerile pe bază de „manipulare“. Azi e mai clar decît atunci că, de fapt, românii nu prea au avut de ales. Cu un Radu Câmpeanu care credea că putem reinstaura monarhia propunînd regelui să candideze la preşedinţie şi care declara, de curînd, că Vadim Tudor e un impozant lider politic de dreapta, n-am fi avut mult mai mult noroc. Şi nici cu simpaticul Ion Raţiu, paraşutat, ca un extraterestru, cu accent britanic şi papion, în plină rană postrevoluţionară. De bine, de rău, Iliescu s-a străduit să lucreze, atît cît a putut, împotriva lui însuşi. Nu credea în privatizare şi a îngăduit-o, era, mental, prizonier în „Tratatul de la Varşovia“, dar a făcut paşi spre Occident şi spre NATO, era „liber cugetător“, dar s-a acomodat cu deprinderile autohtone ale Bisericii. Pe scurt, altă soluţie n-am prea avut la îndemînă. În plus, a ştiut şi să-şi adjudece, de-a lungul mai multor ani, un electoral amplu şi fidel, dar şi să piardă – fără să încerce vreo „manipulare“ rentabilă – alegerile din 1996.

Nu se poate construi o carieră politică onorabilă
şi consistentă fără nici o idee,
în afara aceleia a demolării unui singur om.

E cu atît mai deprimantă căderea lui de-acum. Am crezut că experienţa lui politică, vîrsta, prestigiul din interiorul partidului său îl vor determina să intervină rectificator în balamucul guvernării actuale. Măcar niţel. Să-l înveţe, de pildă, pe bietul Ponta că arta de a guverna nu e arta de a zîmbi şmecher de dimineaţa pînă seara şi de a-i distra pe jurnalişti cu glumiţe de stadion. Sau să-i sugereze lui Crin Antonescu să nu mai spună în gura mare că „se teme de Departamentul de Stat“ al Statelor Unite. E o gogomănie nedemnă de un preşedinte, fie el şi interimar. Bosumflat pe Angela Merkel, pe Barroso şi, în fond, pe tot mapamondul, predicator al „neamestecului în treburile interne“, surescitat pînă la euforie de prezenţa sa pe culoarele Cotroceniului, Crin Antonescu reuşeşte să fie mai stînjenitor decît a reuşit să fie, în alte ocazii, fatidicul său adversar. Şi, apropo, nu se poate construi o carieră politică onorabilă şi consistentă fără nici o idee, în afara aceleia a demolării unui singur om.

Dar, din păcate, dl Iliescu nu poate depăşi psihologia „tovarăşului de nădejde“: se ocupă strict de greşelile celorlalţi. E mereu „treaz“, mereu „angajat“, mereu „combativ“, „în avangarda“ luptei ideologice. Dar de ce mă mir? Văd zilnic pe scena publică inşi de ambele sexe care stau sub pulpana lui, după ce, la începutul anilor '90 şi pe vremea lui Emil Constantinescu, îl considerau inamicul public numărul 1, demonul politichiei dîmboviţene, impardonabil şi nefrecventabil. Uniţi, „ca un singur om“ în jurul fostului FSN (cu un mic şi palid damf liberal), ei se ocupă zburdalnic de viitorul nostru. Au înţeles, în sfîrşit, de care parte e dreptatea.

19 august 2012

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Partea bună a părţii rele

Întregul balamuc politic din ultimele luni are şi părţile lui bune. Sigur, o asemenea afirmaţie poate suna cinic în condiţiile actuale, cînd democraţia şi statul de drept sînt puse sub semnul întrebării în România, cînd ţara e, practic, neguvernată – căci Guvernul e ocupat să-l dea jos definitiv pe Traian Băsescu – şi cînd doar manevrele BNR ţin leul să nu se prăbuşească.

Democraţia şi statul de drept scîrţie din toate încheieturile (căci despre asta este vorba, nu despre persoane numite Băsescu, Antonescu, Ponta sau altcumva), ceea ce e rău. Partea rea a întregii tevaturi este că nu ne ridicăm la standarde europene în materie de calitate a democraţiei. Dar partea rea are şi o parte bună. Partea bună e că îi putem constata limitele „în acţiune“ şi îi putem măsura efectele. Ne putem da seama, de pildă, cît e de bine că sîntem în Uniunea Europeană şi NATO. Dacă n-am fi fost, pînă acum s-ar fi ales praful de democraţia noastră şi am fi avut deja instaurat nu un regim autoritar (deocamdată), ci o ciorbă locală în care nu se respectă nici o lege sau în care legile, principiile şi Constituţia pot fi manevrate după cum hotărăşte grupul aflat la conducere. Dacă n-am fi în UE şi NATO, presa internaţională ne-ar privi ca pe o ţară îndepărtată cam ciudăţică, bună de pus la rubrica „alte ştiri“ şi gata. Iar bruma de societate civilă autentică şi serioasă din România ar fi sufocată de ONG-urile care ştiu să semneze la iuţeală convenţii cu guvernul, făcute din oameni „de încredere“ precum colonelul acela ridicol care ameninţă cu războiul civil.

Partea bună a lucrurilor se vede şi în felul cum gunoiul se încăpăţînează să nu stea sub preş, unde încearcă să-l ascundă interimarul nostru şi guvernul său. Degeaba spune dl Antonescu că americanii „nu au informaţii corecte despre situaţia din România“, degeaba încearcă dl Ponta să convingă poporul cu televizorul că opinia publică şi liderii politici din Occident sînt manipulaţi de Traian Băsescu. Sînt convins că ei chiar cred asta – pentru că atîta pot. Dar informaţia circulă liber, mişmaşurile nu mai pot fi ascunse în curtea din spate a partidului.

Partea rea este că Guvernul Ponta a gîndit un întreg plan de ordonanţe care urmau să „rezolve“ totul rapid. Partea bună a părţii rele este că, după primele Ordonanţe de Urgenţă care urmau să pună în practică un plan ce părea imbatabil, diverse grupări ale societăţii civile au reacţionat. Ba chiar înainte de a începe planul de suspendare a preşedintelui au fost reacţii faţă de modul abuziv de a schimba instituţiile: e vorba de ordonanţa ICR, care a declanşat proteste faţă de „stilul“ noii puteri. Cu problemele şi cu slăbiciunile ei, în cazurilimită societatea civilă se mişcă repede. Iar jucăria numită Facebook (şi mediile online în general) reprezintă un instrument eficient întrebuinţat. (Cu amendamentul că, de multe ori, pofta de reacţie şi protest rămîne la stadiul de *„join my cause“* pe Facebook.)

Partea bună a părţii rele e că da, sîntem într-un mare balamuc, dar măcar se mai limpezesc apele pe ici, pe colo, în părţile esenţiale. Bunăoară, un grup de intelectuali a trimis la Comisia Europeană o scrisoare în care afirmă că nu e chiar aşa de rău, că Guvernul Ponta respectă democraţia ş.a.m.d. Foarte bine. E dreptul lor. Bine au făcut. De mult era momentul ca PSD să-şi constituie – ca toate partidele de stînga europene – o mişcare intelectuală care să-l susţină şi pe care să poată miza. Acum poate conta pe semnatarii scrisorii în care Comisia Europeană este informată că în România e, totuşi, bine. Iar intelectualii respectivi trebuie să meargă în continuare, deschis şi pe faţă, pe drumul pe care l-au inaugurat: lucrurile vor fi mult mai clare în societatea noastră, vom putea dezbate deschis tot felul de teme ştiind dinainte cine cu cine „ţine“. În plus, pe lista de semnatari ai scrisorii „pro-guvern“ sînt şi unele personaje absolut remarcabile ale lumii culturale şi universitare: e un uriaş pas înainte faţă de vremea cînd Ion Iliescu oploşise pe lîngă partid tot felul de figuri „intelectuale“ cu totul nefrecventabile – de'alde Mihai Ungheanu, Dinu Săraru etc., etc.

Ne putem da seama, de pildă,
cît e de bine că sîntem în Uniunea Europeană şi NATO.

Partea bună a părţii rele este că, trezindu-se brusc în Opoziţie, PDL s-a mai dezmeticit un pic. Ce-i drept, partea rea e că acest „pic“ e foarte mic. S-a chinuit să ţină pasul cu tăvălugul pus în mişcare de USL şi de multe ori a fost pe fază, denunţînd abuzuri şi „deconstruind“ anumite elemente ale planului. Dar tot un partid nereformat este, care acum s-a regrupat de nevoie în jurul eternului „mare strateg“ Vasile Blaga, dar şi-a văzut limitele: caii mari din vremea guvernării s-au risipit. Dacă nu vrea să dispară cu totul, PDL trebuie să se reformeze serios.

Partea bună a bîlbîielilor de la referendum este că se anchetează fraudele. Poate că, dincolo de manipulările TV şi de declaraţiile politicienilor, destui cetăţeni obişnuiţi vor înţelege în sfîrşit că votul e un lucru serios şi nu se vinde pe 50 de lei sau cîteva pungi de orez. Forţa exemplului ar putea funcţiona, prin satele şi oraşele patriei noastre, mai bine decît propaganda de la televiziunile lui Voiculescu, dacă anchetele vor fi corecte şi duse la bun sfîrşit.

Partea cea mai bună a întregului balamuc este că, dacă vrem, ne putem vedea limitele, ne putem privi în oglindă: o societate imatură, cu un număr mare de cetăţeni uşor de păcălit cu televizorul (şi încă prin manevre de propagandă grobiană, nu prin cine ştie ce subtilităţi), cu o democraţie slabă, cu un fel de slăbiciune emoţională colectivă: lumea şi-a revărsat două nervozităţi, una pro şi alta contra Băsescu. Grija pentru valorile democraţiei agită mult mai puţin spiritele, raţiunea încă nu pare a fi o valoare în societatea românească. E adevărat, cu politicieni atît de iraţionali, ar fi şi greu. Dar – cum zic – există şi o parte bună în toate relele astea: se mai limpezesc lucrurile, avem ocazia de a ne face curăţenie generală. Dacă vrem, desigur.

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Tradiţii şi bun-simţ

Nu mă sparie atît de tare actuala zavéră politică românească. Îmi creează doar disconfort pentru că e zgomotoasă. Mă şi plictiseşte întrucîtva, la cît de previzibile au devenit reacţiile celor două tabere implicate în mod direct. De asemenea, mă roade pierderea imparţialităţii jurnalistice, vizibilă în cam tot peisajul media. Cine are mintea limpede şi oferă doar informaţie (nu judecăţi şi sentinţe partizane) e luat de fraier. Nu ar face audienţă. Conform aceluiaşi principiu, politicianul care îşi atacă adversarul cu eleganţă sau cu argumente (doar) de bun-simţ trebuie scos de la apariţii TV. E slab, e molîu, nu-i bun – aşa zice partidul!

Mai nou, despicăm firu'n patru pe teme ceva mai sofisticate, ţinînd de ambiguităţi scăpate în texte de lege. În sine, asta nu e rău. Într-un stat care se teme de lege, la lege se face apel cînd dai de necaz sau ai nelămuriri. Aşa învăţarăm noi că e într-un stat de drept. Ignorăm însă, mult prea uşor, alte ingrediente. Bunul-simţ, tradiţiile politice, legile nescrise.

Cînd am vizitat Philadelphia, nu am putut rata primul sediu al Congresului. Ghidul ne-a povestit o istorioară. Zice-se că una dintre cele mai importante zile din istoria Americii a fost (după cea a declarării independenţei) cea în care George Washington şi-a încheiat mandatele. Fusese primul preşedinte şi, încă din primul său discurs, afirmase că dorea „precedente bazate pe principii“. Carevasazică, după opt ani la conducerea tînărului stat, erou al independenţei şi excelent politician, respectat de întreaga clasă politică americană, Washington (fost ofiţer) a decis să părăsească puterea şi să o predea fostului său secund, John Adams.

Istoria recentă nu mai consemnase o predare paşnică a puterii. În Europa secolelor precedente, asemenea lucruri se petreceau doar după moartea sau încarcerarea predecesorului. Era o experienţă inedită să laşi conducerea statului unui alt ins, de bună-voie sau pentru că a avut mai multe voturi. De aceea, tensiunea a fost mare în sala Congresului cînd, în timpul ceremoniei, după prestarea jurămîntului, cînd George Washington urma să predea lui Adams funcţia de şef al statului, cei doi protagonişti au înţepenit, fiecare la locul său. Cîteva minute, congresmenii nu au ştiut la ce să se aştepte. Era în spiritul epocii (şi nu ar fi mirat pe nimeni) ca Washington să se răzgîndească, să organizeze o mică lovitură de forţă şi să descăpăţîneze cîţiva oponenţi. De fapt, era vorba doar de o bîlbîială de protocol. Adams aştepta, în semn de respect faţă de eroul independenţei. Washington arăta deferenţă preşedintelui în funcţie. Nici unul, nici celălalt nu voiau să facă primul pas, din dorinţa de a nu greşi în a crea precedentul. Era prima tranziţie paşnică în democraţia modernă. Cred că emoţia acelui moment s-a transmis din generaţie în generaţie, în societatea americană, pînă în zilele noastre. Au avut preşedinţi care şi-au dat demisia, au avut re-numărări de voturi şi apeluri către Curtea Supremă, au avut parte şi de poveşti cu rochiţe pătate care ar fi dus la suspendare pentru declaraţii mincinoase. De fiecare dată, şocul a fost puternic resimţit în societate. De fiecare dată, s-a mai adăugat un dram de experienţă politică.

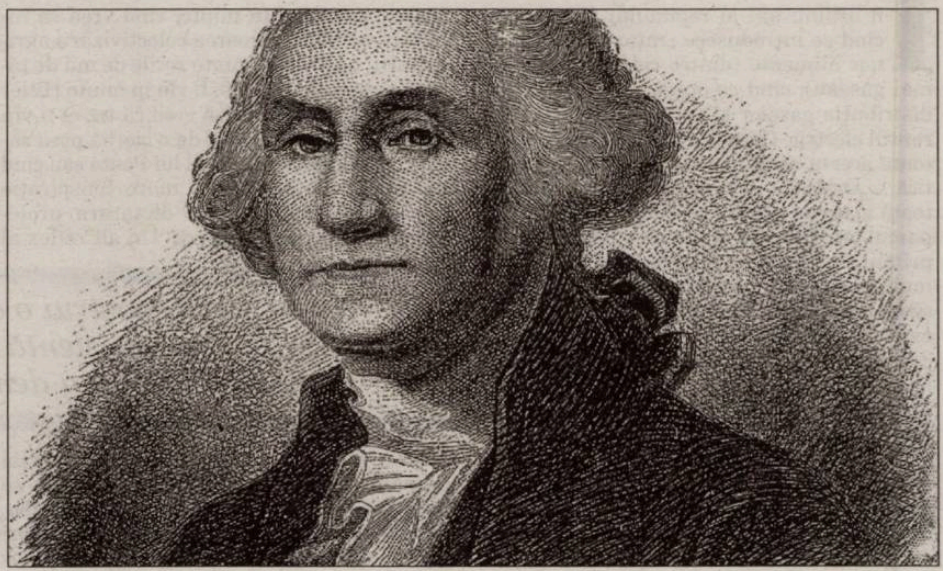

Îmi amintesc povestea ghidului din Philadelphia (habar n-am cît e de reală) de cîte ori aud că sistemul românesc de legi este imperfect şi interpretabil (de acord) şi că, vezi Doamne, de aia ne aflăm acum în plin scandal (aparent) interminabil. Aşa o fi. Numai că oricine ştie că Legea Perfectă nu există. De aceea au apărut avocaţii pe lume. Americanii ştiu asta foarte bine (nu degeaba au cei mai buni avocaţi din lume).

De aceea, nu cred că problemei actuale din România i se poate oferi o soluţie exclusiv juridică. Mai degrabă văd ieşirea din impas prin apelul la tradiţia politică şi la bunul-simţ al beligeranţilor. Primul ingredient ne cam lipseşte. Iată, 22 de ani nu par a fi suficienţi pentru a crea cutume puternice (dar acumulăm repede, bag de seamă). Cît priveşte elementul doi, nu ştiu ce să zic. Parcă v-aş lăsa pe dumneavoastră să judecaţi în ce măsură există pre la noi, p'aci.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

■ ■ ■

O expoziţie: „Saşii din Transilvania“

Sîmbătă, 25 august 2012, la ora 17,00, la Galeria de Artă Contemporană Turnul Fierarilor din Sighişoara va avea loc vernisajul expoziţiei cu tema „Saşii din Transilvania“. Expoziţia, realizată de artiştii Grazyna Myslinska, Slawomir Olzacki, Niculae Ardelean şi Lucian Muntean va include, pe lîngă fotografii, un documentar multimedia, lucrări de grafică, pictură şi instalaţie.

Expoziţia vine ca o continuare a proiectului „Saşii din Transilvania“, un proiect documentar cu caracter intercultural, social, antropologic şi de istorie orală. Proiectul, aflat în derulare, urmăreşte să prezinte, printre altele, poveştile saşilor din Transilvania, după 20 de ani de la plecarea lor masivă în Germania, dar şi o serie de fotoreportaje din satele săseşti din Transilvania, despre viaţa celor care au ales să rămînă în România. Tot în cadrul proiectului veţi putea afla povestea unor familii de saşi care au emigrat şi mărturiile lor despre cum s-au integrat ei în Germania – într-o serie de interviuri şi fotoreportaje.

O primă parte a acestui proiect a fost prezentată de către Lucian Muntean, în luna noiembrie 2011, la Varşovia, într-un eveniment organizat de Institutul Cultural Român din Varşovia în parteneriat cu Forumul Cultural Austriac din Varşovia, în programul „România Plurală“.

A doua parte a proiectului a fost expusă pe data de 25 mai 2012 la Galeria ArtXpert Fine Art Concept Store din Bucureşti, în paralel cu Noaptea Albă a Galeriilor, fiind o proiecţie multimedia audio-slideshow compusă dintr-o serie de fotoreportaje şi interviuri făcute în localitatea Viscri la „Întîlnirea anuală a saşilor de la Biertan“. De asemenea, au fost expuse, în premieră, o serie de *dangale* pentru vite (semne făcute cu fierul roşu pe pielea vitelor, pentru a le identifica).

Finalitatea acestui proiect va consta într-un album cu fotografii, un audiobook cu interviuri, un DVD multimedia şi o expoziţie de fotografie. Echipa internaţională de artişti este compusă din: Grazyna Myslinska (fotoreporter al agenţiei de presă Forum din Varşovia), care în ultimii doi ani a făcut mai multe călătorii de documentare şi fotoreportaje în Transilvania, şi Slawomir Olzacki, fotoreporter al aceleiaşi agenţii. Fotoreportajele despre saşii din Transilvania au fost publicate recent în revista *Polityki* din Polonia.

Din partea artiştilor români, sînt prezenţi în acest proiect Niculae Ardelean (cel care a făcut lucrări de restaurare a unor monumente funerare din Seleuş şi Viişoara), artist ceramist, dar şi pictor şi grafician, fiind membru al Asociaţiei Artiştilor Plastici Alma Mater Castrum Sex Sighişoara, şi Lucian Muntean, fotoreporter la Adevărul Holding, *Dilema veche* şi Modernism.ro. Începînd cu anul 2009, Lucian Muntean a iniţiat proiectul despre saşii din Transilvania, fotoreportajele sale fiind publicate în *Adevărul, Dilema veche, Regard* şi Modernism.ro şi expuse la ICR Varşovia şi la Festivalul PhotoEspaña Madrid, 2012.

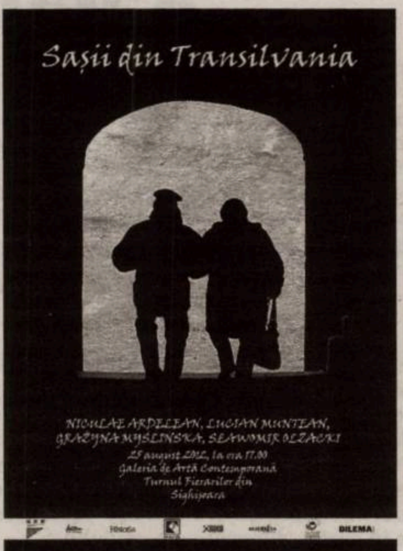
Sașii din Transilvania
NICULAE ARDELEAN, LUCIAN MUNTEAN,
GRAŻYNA MYSLINSKA, SLAWOMIR OLZACKI
25 august 2012, la ora 17.00
Galeria de Artă Contemporană
Turnul Fierarilor din
Sighișoara
DILEMA

Parteneri oficiali ai acestui eveniment sînt Institutul Cultural Român, Asociaţia Artiştilor Plastici Alma Mater Castrum Sex Sighişoara, Modernism.ro, Forum Polska Agencja Fotografow, Fotoklub Rzeczypospolitej Polskiej, *Historia, Dilema veche*, Muzeul de Artă Comparată Sîngeorz-Băi.

■ ■ ■

---

tolo sport

Rezultatele de la Londra 2012 n-au fost cu mult sub cele de la Beijing 2008, iar cu investiţiile în sport, cu infrastructura ş.cl. stăm la fel de prost ca în urmă cu 10-15 ani. Şi atunci, de ce se strigă că avem „cele mai slabe rezultate“?

Rezultatele au fost mai proaste la Londra ca la Beijing. La Beijing am fost pe locul 17, acum pe 27, în clasamentul pe medalii. Acest clasament ţine cont, în primul rînd, de medaliile de aur – două la Londra şi patru la Beijing. De ce ţine cont mai ales de aur, şi mi se pare corect că e aşa? Pentru că în esenţa competiţională a sportului există locul 1 şi restul. Chestia cu podiumul, cu medalii pentru 2 şi 3 a fost gîndită compensatoriu.

În afară de asta, la Beijing am luat aur la maraton, o probă de mare audienţă, acum am luat la tir. Fără să facem comparaţii între medalii, în general se acceptă că victoriile la atletism sau la nataţie – care sînt cele mai complexe sporturi ca număr de probe, cele mai concurenţiale prin numărul de ţări care practică sporturile respective şi cele mai audiate – sînt cele mai preţioase medalii.

Desigur, toate acestea sînt calcule nedrepte de imagine, pe care însă lumea sportului internaţional le face. Pentru fiecare dintre noi însă, medalia de aur a lui Alin Moldoveanu şi cea a Sandrei Izbaşa au o poveste unică. Şi fiecare medalie de argint şi de bronz spune o poveste. Să urmăreşti clasamentul pe medalii e un exerciţiu de progres naţional, dar să priveşti efortul acestor oameni e un progres interior. Îl prefer pe cel de-al doilea, chiar dacă e mai greu, atît de greu că nu-l atingi decît rareori.

Cătălin TOLONTAN

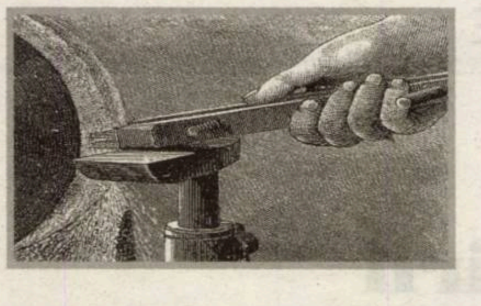

Ovidiu NAHOI

EU și UE

Sport şi urbanism într-un cartier muncitoresc

Ecourile participării româneşti la Jocurile Olimpice de la Londra vor mai dăinui multă vreme. Tehnicieni şi comentatori de specialitate vor avea de aici înainte timpul de a găsi răspuns la întrebarea dacă recolta de medalii, mai modestă decît în alte dăţi, reprezintă un eşec sau, din contră, un succes, în condiţiile lipsei politicilor sportive în ultimii ani. Într-adevăr, tot mai puţini copii se îndreaptă spre sport, în timp ce tot mai multe baze sportive au căzut pradă furiei imobiliare sau pur şi simplu s-au degradat iremediabil. Discuţia va continua, mai ales că preşedintele Comitetului Olimpic şi Sportiv Român, Octavian Morariu, a şi lansat un semnal de alarmă, cerînd aplicarea rapidă a unor noi politici pentru dezvoltarea sportului.

De oarecare vreme însă, autorităţile locale se implică, într-un anumit fel, în fenomenul sportiv. Ba chiar îşi fac titlu de glorie din noile arene pe care le finanţează, adeseori cu o generozitate ce naşte suspiciuni. La Bucureşti, la Cluj, la Ploieşti şi – de mai mult timp – la Piatra Neamţ, au apărut arene sportive noi, atractive pentru public. Iar promisiuni apar şi din alte părţi – primarii îşi dau seama, probabil, că asemenea investiţii vor contribui la realegerea lor, peste patru ani. Bani să fie, numai, la buget! Dincolo de aspectele de ordin financiar, care trebuie oricum lămurite, arenele intră în viaţa comunităţilor, prin evenimentele sportive sau concertele pe care le găzduiesc. Şi, lucru important, aduc un plus de valoare zonelor în care sînt construite. De altfel, modelul nu este nou. Polonia şi Ucraina au de cîştigat pe termen lung din investiţiile în infrastructura sportivă –şi nu numai – pentru ultimul Campionat European de Fotbal, iar stadionul şi satul olimpic de la Londra au fost anume construite într-unul dintre cartierele defavorizate ale capitalei britanice, tocmai pentru a ridica acea zonă din punct de vedere urbanistic.

Un asemenea proiect ar putea fi imaginat, la o scară mai redusă, şi în capitala României, în jurul celei mai vechi arene încă funcţionale din Bucureşti şi chiar din România, cel puţin la nivelui fotbalului din primele două ligi.

Stadionul Giuleşti a fost inaugurat la 10 iunie 1939, printr-o manifestare fastuoasă, în prezenţa regelui Carol al II-lea, a moştenitorului Tronului, Mihai şi a prinţului Paul al Greciei. Deşi arena era gata încă din 1938, s-a aşteptat un an pentru inaugurarea oficială, ocazionată de Jocurile Internaţionale Feroviare, găzduite de Bucureşti. Nu întîmplător: în 1939 se împlineau 70 de ani de la inaugurarea primei linii feroviare din România, Bucureşti-Giurgiu.

Proiectul stadionului feroviar se încadra în viziunea corporatistă a lui Carol al II-lea, în care clasa muncitoare juca un rol important – în mod sigur, şi pentru a o feri de influenţele bolşevice. Cu şase ani în urmă, cartierul care găzduia acum impresionanta festivitate – cu ceremonial militar, tineri în costume naţionale şi alte elemente de recuzită – era zguduit de mişcarea de protest a muncitorilor ceferişti. Şi este imposibil să nu facem o legătură între cele două evenimente. Investiţia în infrastructura sportivă şi culturală – clădirea Teatrului Giuleşti, din vecinătate, avea să fie ridicată după planurile arhitectului Horia Creangă – era un răspuns politic la acele evenimente. Un fel de *soft power avant la lettre*. Construcţia stadionului fusese programată să înceapă chiar în 1934, la doar un an de la grevele ceferiştilor, dar întîrzierea cu care s-au obţinut avizele urbanistice a făcut ca lucrările să debuteze de-abia în 1936, sub coordonarea arhitectului Gheorghe Dumitrescu. Planul era o copie la o scară ceva mai mică a stadionului Highbury din Londra, aparţinînd clubului Arsenal.

Cum stăm astăzi? Odată cu instaurarea comunismului, arena Giuleşti a fost – cum altfel? – naţionalizată. Stadionul aparţinea, de fapt, Asociaţiei Cultural-Sportive CFR, înfiinţată în iunie 1923 de către muncitorii feroviari „în localul Şcoalei din Calea Griviţei“, după cum se specifica în actul constitutiv, scris cu cerneală violet, cerneala CFR-ului. Atunci s-au pus, de fapt, bazele Clubului Sportiv CFR, devenit ulterior Rapid. Efectele naţionalizării durează pînă azi, arena aflîndu-se în continuare în proprietatea Ministerului Transporturilor. Soarta complexului sportiv, astăzi într-o stare avansată de uzură fizică şi morală, pare să fi intrat într-o fundătură. Firesc, Ministerul nu poate investi într-un mare proiect de modernizare, priorităţile lui fiind altele. Dar nici nu întreprinde ceva pentru a înapoia complexul, comunităţii, şi a atrage capitalul privat.

Un proiect pentru refacerea unui complex cultural-sportiv, cu stadionul şi teatrul, cărora li s-ar putea adăuga cîteva dotări moderne, ar fi un cîştig urbanistic important. În orice caz, mai important decît ridicarea unor impersonale blocuri din oţel şi sticlă, după ce, sub acţiunea nemiloasă a timpului, stadionul şi teatrul de pe Calea Giuleşti vor fi, inevitabil, demolate.

***Ovidiu Nahoi** este realizator de emisiuni la The Money Channel.*

■ ■ ■

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Vechi nelinişti melomane

În iunie 2007, publicam acest articol în Dilema veche. *Trei luni mai tîrziu, Luciano Pavarotti mergea la Cer. De ceea ce mi-era frică, n-am scăpat... Reaşez acest text aici, în memoria celui mai mare tenor al lumii, cu puţine zile înainte de a se împlini 5 ani de la plecarea lui.*

Aflu veşti sumbre despre Luciano Pavarotti, acum în vîrstă de 71 de ani. După intervenţia chirugicală pe care a trecut-o cu bine acum un an, marele tenor se reface greu la Pesaro, pe malul Adriaticii. La începutul lui iulie, fiica sa Giuliana ar fi scăpat presei o declaraţie: *Il grande* Luciano se simte rău, ştie că nu mai are mult de trăit, iar dorinţa lui cea mai mare este să-şi regăsească pacea în Cer, alături de părinţii săi, pe care i-a adorat mereu. Imediat, agentul tenorului a dezminţit totul. Giuliana Pavarotti s-a declarat şi ea „şocată“ de felul în care vorbele ei au fost răstălmăcite de presă. Tatăl ei, ni se spune în comunicate, a rîs copios citind ziarele care îl dădeau cu un picior în lumea cealaltă. Agentul tenorului a mai precizat că Pavarotti înregistrează un album de cîntece religioase, în oraşul său natal, Modena, şi că se odihneşte, între sesiunile de înregistrare, în vila sa de la Pesaro. Albumul o să apară pe piaţă în primăvara anului viitor. O umbră rece îmi acoperă sufletul... Cîntecele religioase, odihna prelungită şi dezminţirile mă întristează. Cred că toţi ştim ce înseamnă cancerul pancreatic...

Pur şi simplu, nu-mi pot reprezenta universul sonor al vieţii mele fără vocea lui Luciano Pavarotti. Ştiu, rămîn sute de discuri şi zeci de filme cu opere, arii sau cîntece care vor putea fi ascultate de-acum pînă la sfîrşitul lumii. Dar Pavarotti este un tenor de prezenţă. Vocea sa, unică în istoria cunoscută a muzicii, impresionează orice ureche omenească – asta este de domeniul evidenţei. Însă prezenţa sa pregnantă, sentimentul contemporaneităţii cu vocea lui, impresia că el cîntă pentru mine aici şi acum sînt elemente definitorii ale mitului Pavarotti, parte a Olimpului meu personal.

Pavarotti a fost, fără dubiu, figura centrală a operei la finele secolului XX. Secolul care a început cu Caruso s-a încheiat cu Pavarotti. A dus opera dincolo de limitele în care o modernitate deşucheată a constrîns-o. El cîntă impecabil şi se vinde la fel ca Madonna sau Michael Jackson, ceea ce, pentru o lume în care, cu cît cînţi mai prost şi te mişti mai smintit, ai succes mai mare, este o imensă performanţă. Pavarotti a contribuit enorm la întîrzierea căderii lumii în infernul acustic în care tobele bătute isteric, mîţîitele cu implanturi şi răguşiţii ne afundă implacabil. El a reamintit lumii asurzite de virtuţile binefăcătoare ale sunetului pur, de superbitatea vocii şi de splendoarea notei bine cîntate. El este iniţiatorul revoluţiei numite „cei trei tenori“, o operaţiune care a modificat lumea noastră nu doar din perspectiva managementului artistic, ci şi din perspectiva accesului consumatorului de muzică de masă spre înălţimile muzicii de operă. El este cel care a dus arii precum *„Nessun Dorma“* sau *canzoni* precum *„O sole mio...“* la popularitatea unui şlagăr mondial. Venind din operă, a cîntat cu Bono sau cu Sting şi lumea a înţeles clar că superstarurile muzicii pop sînt oaspeţii săi, onoraţi şi oleacă timoraţi, forţîndu-se să cînte cum pot la umbra gigantului. Într-o lume în dezordine, Pavarotti a pus lucrurile la punct, aşezînd pe fiecare acolo unde îi este locul, ca un criteriu ordonator. O lume întreagă, chiar dacă nu a ajuns la operă niciodată în viaţă, a priceput care este ierarhia.

Despre vocea sa se pot scrie cărţi întregi! Subliniez, rapid, doar recognoscibilitatea ei. Îl asculţi o dată şi nu-l uiţi o viaţă. Între marii cîntăreţi ai lumii, Pavarotti rămîne ca un mare atlet care a spulberat, uşor, toate recordurile şi a dus exprimarea în domeniul său cu decenii înainte, dezvăluind tuturor noi orizonturi. Un fel de Bob Beamon, un fel de Michael Jordan, un fel de Nadia Comăneci – un exemplar uman dotat de Dumnezeu cu însuşiri minunate, unice. Vocea sprintenă, uşurinţa strălucitoare a acutei, ştiinţa frazării şi a dicţiei, dobîndite cu anii şi ajunse, la începutul anilor ’90, la un rafinament absolut (ascultaţi cu atenţie cum pronunţă consoanele, de pildă!), sînt marca Pavarotti. El a dus „tenorita“ – boala de care suferă orice meloman care ajunge dependent de vocea de tenor – la inflamări nemaivăzute.

Capricios şi neastîmpărat, „fiţos“, mai ales în culmea carierei, dar urmărit mereu de un sentiment de recunoştinţă pentru cei de la care a învăţat, cum se vede rar la vedete de asemenea dimensiuni, Pavarotti a ştiut să fie stăpîn pe unicitatea lui. Era conştient de calitatea sa specială de foarte tînăr – marele Gigli, ascultîndu-l, l-a desemnat, zice-se, urmaşul său legitim încă din adolescenţă. Acum, caut urmaşul lui Pavarotti. Poate Juan Diego Florez...

Merită ştiut că multe debuturi în cariera lui Pavarotti sînt legate de soprana româncă Virginia Zeani. În 1963, cu Zeani, pe atunci Violeta supremă a Europei, Pavarotti a cîntat prima lui *Traviata,* într-un spectacol care a însemnat şi primul din afara Italiei al viitorului mare tenor. Se întîmpla la Belgrad. Doi ani mai tîrziu, la Amsterdam, tot cu Zeani, Pavarotti a debutat în *Lucia di Lamermoor*. Faima lui, însă, a început în America. Adus de Joan Sutherland peste Ocean, Pavarotti a uimit lumea la începutul anilor ’70. La Metropolitan, în debutul său cu „Fiica Regimentului“, cîntă pe fiecare dintre cei nouă *do* din arie cu o uşurinţă şi o brianţă care aruncă sala în delir colectiv. Acolo sus, Pavarotti face ce vrea cu vocea, şi noi, amuţiţi, asistăm la ceva ce seamănă cu un curcubeu care îşi schimbă culorile după cum vrea acest zeu. Cuplul Pavarotti – Sutherland devine, sub bagheta lui Richard Bonynge, o pagină imposibil de trecut cu vederea în orice istorie a operei, oricît de sumară ar fi. Înregistrările lor cu *Rigoletto* şi cu *Lucia*... sînt, după mine, imbatabile.

Sigur că fizicul l-a trădat în ultima vreme. O bună prietenă mi-a povestit că, acum vreo 10 ani, a văzut un spectacol cu *Tosca* la Met în care, cînd Cavaradossi este ciuruit de plutonul de execuţie la sfîrşitul operei, în loc să cadă secerat, Pavarotti s-a aşezat pe scenă încetişor, cu grijă, întîi pe-o parte, apoi pe spate. Ceea ce putea vocea lui, nu mai putea corpul său. Dar gloria lui e imensă, iar acest colţ de pagină nu este de-ajuns nici măcar pentru a aproxima importanţa acestui mare cîntăreţ.

Printre puţinele certitudini pe care le am, aceea că Pavarotti are asigurată cea mai glorioasă posteritate cu putinţă este de nezdruncinat. La fel, sînt sigur că destinul artistic al acestui mare om este deplin. A făcut tot ce unul dintre cei mai mari ar fi făcut şi încă multe altele, mai presus. Atunci, de ce mi-e frică?

P.S. din zilele noastre: Doamnă Andreea Ovanezian, vă confirm fără ezitare că David Foster Wallace *(„who unfortunately is deceased“*, cum bine precizaţi) este autorul romanelor *The Broom of the System* şi *Infinite Jest*. Asta nu l-a împiedicat, însă, nici pe Edgar W. Foster *(who unfortunately is deceased as well*, aşa cum v-am povestit) să le scrie şi el. *Do you get it? If not, take this hint:* cercetaţi cum au murit David Foster Wallace şi Edgar W. Foster. *Now, you get it?*

■ ■ ■

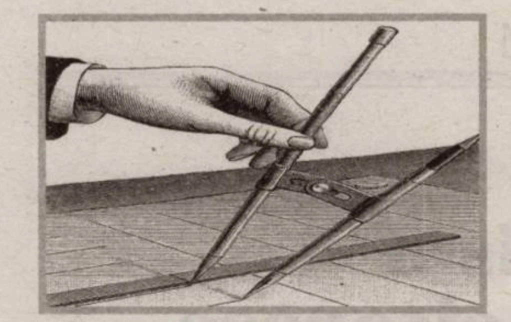

Andrei PIPPIDI

SOS București

Din ajunul Unirii

Istoria bucureșteană este prezentă aici nu numai de cîte ori e în primejdie o clădire veche – și aceste amenințări se înmulțesc –, ci și cînd se ivește cite o informație nouă despre acel trecut pe care, deși nu prea îndepărtat, l-am uitat cu totul.

Acum cîțiva ani, am avut norocul să descopăr la Biblioteca Națională a Franței, în Departamentul de Hărți și Planuri, care se afla atunci în rue de Richelieu la Paris, un plan inedit al orașului nostru: *Bukarest, capitale de la Valachie*. Data pe care i-am putut-o atribui, înainte de Unire și după 1852, fiindcă apare acolo Teatrul Național, ar fi 1858, ținînd seama de semnătura *Georges Ghika:* Iorgu Ghica era în acel an secretar de Stat al Țării Românești, numit în această funcție de către unchiul său Alexandru, fostul domnitor din 1834-1842 și caimacam pentru a asigura tranziția către alegerile care se pregăteau. Cimitirul Bellu, care va fi înființat în 1859, nu figurează pe plan.

Nu-i vorba de un plan de tipul celor din 1770 (rusesc), 1789 (Purcel) sau 1791 (Ernst), care să contureze parcelele. Sînt marcate principalele artere de circulație, ca pe harta lui F.J. Sulzer din 1781. Cel mai mult se aseamănă cu planul tipărit în 1842 care însoțește *Annuaire de la Principauté de Valachie,* atît ca întindere și conținut, cît și din cauza legendelor, ele fiind, ca și acolo, în limba franceză. Sînt indicate și formele de relief – dealuri, în partea de sud, cu izvoare și mlaștini. Limita de nord o formează cursul șerpuitor al Colentinei cu mănăstirea Plumbuita și cu palatul de la Ghica-Tei *(„superbe, avec jardin“).* Ieșirile din oraș sînt menționate, la Cotroceni, pentru drumul Craiovei, la Pantelimon, pentru al Brăilei, și spre nord Șoseaua, între șiruri de copaci, avînd în stînga o biserică (Mavrogheni) și cu explicația *„promenade publique“*. Dîmbovița traversează orașul, pe axul est-vest, de la Abator la noua grădină publică Scufa, la capătul Căii Plevnei (Podul de Pămînt), și într-una din buclele ei, unde se întîlnea cu Dîmbovicioara, este marcat ostrovul de la Dobroteasa.

Structura concentrică a Bucureștilor se compune din trei inele. Cel mai cuprinzător, care corespunde extinderii celei mai recente din acea vreme, se întinde de la Podul Mogoșoaiei, cu bariera din viitoarea Piață a Victoriei, și Tîrgul de Afară, pe Calea Moșilor, pentru a ajunge la extremitatea de sud la bariera Caliței (Calea Rahovei) și la mănăstirea Văcărești. De-a lungul malului drept al Dîmboviței, au fost notate progresele modernizării, o școală de înot și „Stadul Municipal“, acolo unde se află astăzi Arenele BNR. În interiorul aceluiași perimetru apar Statul Major și cazarma de pe Uranus, Mitropolia și Cîmpul lui Filaret (Parcul Carol de mai tîrziu). La nord de Dîmbovița găsim bisericile Sf. Visarion (la vest de ulița Herăstrău, ulterior Calea Dorobanți), Precupeții Vechi și Noi (cu o referire la distrugerea acelui cartier în incendiul din 1847), precum și Delea Nouă și Veche. Al doilea inel corespunde străzilor de astăzi Berzei – Buzești – General Manu – Povernei – Visarion – M. Eminescu, pînă în Dorobanți și mai departe pînă la actuala Cale a Moșilor, în apropiere de biserica Popa Soare, de unde pleacă strada Mîntuleasa, continuînd cu str. Popa Nan pînă la Călărași și Dudești. Ca repere în această zonă, biserica Sfinții Voievozi, Curtea Administrativă (care ocupa casele Ghica de pe Podul Mogoșoaiei), „Hotel de Valachie“ (fostul Han Roșu de pe ulița Franceză), bisericile Popa Petre, Icoanei, Pitar Moșului, Olari, Mântuleasa, Udricani și Olteni. Metohul Episcopiei Rîmnicului, pe al cărui loc se va ridica Ateneul, și palatul domnesc de pe Podul Mogoșoaiei sînt înscrise în următorul inel, al treilea. Acesta cuprinde bisericile Crețulescu și Sărindar, sediul Poliției, consulatul Rusiei, Sf. Spiridon, Sf. Vineri, Spitalul Brâncovenesc, Piața Mică, consulatul Franței, cel al Greciei, Teatrul Național cu hotelul din fața lui, Cazinoul și Colegiul Sf. Sava. Așadar, centrul, unde erau reunite unele instituții principale. Mai la nord se găseau Vama și cele două poște (rusească și românească).

© wikimedia commons

Documentul aduce și alte informații: o populație de 115.000 de locuitori, 12.000 de case, 302 biserici, patru hoteluri, două teatre, 55 de edificii publice, zece poduri peste Dîmbovița. Exactitatea acestor cifre furnizate de administrație este confirmată de semnătura lui Gheorghe M. Ghica. El locuia la acea dată în casa de pe malul Dîmboviței în care a fost apoi prefectura de Ilfov și care s-a păstrat pînă astăzi. Născut în 1830, ca fiu al marelui ban Mihail Ghica și al Catincăi Facà, a studiat în Germania, la Dresda, și s-a căsătorit cu Zoe, sora lui Gheorghe Gr. Cantacuzino. Chiar dacă nu el a desenat acest plan (probabil actualizat după harta din 1842, al cărei autor fusese unchiul său prin alianță, colonelul rus Vladimir de Blaremberg), lui i se datorează transmiterea sa la Paris prin ambasadorul Edouard Thouvenel, care era atunci implicat în susținerea cauzei unioniste și liberale.

***Andrei Pippidi** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea București.*

■ ■ ■

Anca BRĂTULEANU

SOS Provincia

Din nou la Mănești, Prahova

© A. Teodor

La scurtă vreme după ce am scris articolul despre castelul din Mănești, am primit un telefon de la Direcția de Cultură și Patrimoniu Prahova. Citiseră articolul și descoperiseră că, iată, un monument aflat în administrarea lor scăpase de sub controlul pe care instituția îl practică cu seriozitate. În urma apariției articolului, au trimis un inspector care s-a întors cu un raport detaliat. Altcineva, la sediul Direcției, scosese dosarul monumentului. Era clar că fusese o scăpare, mi-au spus, doar știm cu toții cît de bine sînt protejate în Prahova toate monumentele istorice. A avut deja loc o ședință a Direcției; au fost invitați primarul comunei și preotul care slujește în biserică, au venit de urgență prefectul și președintele Uniunii Restauratorilor din România. A rezultat limpede că lucrurile se petrecuseră rapid, fiindcă starea imobilului era bună cu cîteva luni înainte, cînd inspectorul își făcuse vizita anuală. S-au luat – conform reglementărilor în vigoare – deciziile destinate să protejeze tot ce se mai poate din ansamblul de la Mănești.

Proprietarul – cel care cu puțin timp în urmă recuperase castelul – a fost și el de față. Era îngrijorat, fusese plecat și lăsase totul pe mîna unui paznic. A renunțat la serviciile lui – poliția îl ancheteză deja, ca și pe șeful de post – și a angajat trei paznici care au fost trimiși la Mănești. Aveau un mandat care îi autoriza să oprească și să dea pe mîna autorităților pe oricine încerca să intre pe teritoriul păzit.

În paralel, o echipă formată din cei care făceau muncă, în folosul comunității, la Primărie a primit unelte și materiale pentru a completa gardul care înconjoară terenul. În două zile, gardul era gata.

Și tot în paralel, au fost luate măsurile legale care se impuneau într-un asemenea caz. O corespondență cu specialiștii din Direcția de Cultură și Patrimoniu a MCP a stabilit întocmirea unei documentații pentru intervenții de urgență. Un mic proiect, adică, făcut în scopul protejării ruinelor castelului și a celorlalte construcții a fost elaborat de un arhitect trimis de Uniunea Restauratorilor și plătit de Direcția Județeană. Fiindcă pe Lista Monumentelor Istorice figurează castelul Văcărescu-Callimachi, beciul de secol XVII, biserica, dar și anexele și parcul.

Proiectul a fost supus spre avizare Comisiei Monumentelor Istorice, convocată în ședință extraordinară. Membrii ei au făcut cîteva observații, pe care arhitectul le-a inclus în proiect și acesta a fost avizat.

S-a trecut apoi la lucru. Proprietarul a obținut de la bancă – conform legii – un împrumut cu dobîndă mică. Alți bani au venit din fondurile prefecturii destinate monumentelor istorice. A fost astfel plătită echipa care executa protecția construcțiilor, conform proiectului avizat. Primarul i-a chemat pe locuitorii comunei într-una din sălile școlii, preotul și-a chemat enoriașii și a venit cu ei; ca și cîțiva profesori însoțiți de elevi. Pentru toți, castelul cu anexele lui și parcul reprezintă o valoare inestimabilă, memoria locului ar avea de suferit prin dispariția lor. S-a făcut o listă cu cei care s-au oferit să ajute pe șantier, cîteva persoane au asigurat masa angajaților; elevii, împreună cu profesorul de botanică, au făcut o analiză a parcului și au pus la dispoziția specialiștilor un raport detaliat. Iar preotul a început să strîngă fonduri cu care comunitatea să participe la reparațiile urgente ale bisericii.

Astfel, întreg ansamblul a intrat în „stare de conservare“ și așteaptă deciziile proprietarului referitoare la restaurare. Intervenția de urgență a fost una de succes!

Îmboldită de lectura unui articol al lui Mircea Vasilescu, am inventat tot: nimic din toate astea nu s-au petrecut la Ploiești, Mănești sau București. Și totuși, mi-a făcut plăcere să mă gîndesc cum ar fi stat lucrurile într-o normalitate și o obișnuință de a nu privi patrimoniul ca pe o sursă de bani, materiale de construcție sau combustibil. Sau cu indiferență.

Cum ar fi stat lucrurile într-o normalitate și o obișnuință de a nu privi patrimoniul ca pe o sursă de bani.

***Anca Brătuleanu** este profesor la Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu“ din București.*

■ ■ ■

Catherine DURANDIN

Şi dacă visul lui Ion Iliescu ar deveni realitate?

Catherine Durandin

În numele „liniştii“

În mai 1990, pe baza celor două argumente privind revenirea la calm – „să fie linişte în ţară“ şi „fără violenţă“ –, după zilele însîngerate din decembrie 1989, o mare majoritate a cetăţenilor români l-a ales ca preşedinte pe Ion Iliescu. Această alegere avea un sens: traiectoria lui Ion Iliescu era în armonie cu ritmul istoriei din anii comunismului – ascensiunea socială, mînzul lui Ceauşescu, apoi distanţarea de Conducător din cauza fosilizării regimului şi pauperizării, apoi speranţa reconstrucţiei... urmînd linia lui Gorbaciov. Această traiectorie se explică, nu are nimic de dispreţuit, dar revenirea publică a omului care voia *perestroika à la Roumaine,* Ion Iliescu, în 2012, se înscrie într-un context diferit şi nelinişteşte profund.

Perestroika a eşuat: o putem regreta dezbătînd-o. Conform analizelor filozofului francez Claude Lefort, sfîrşitul comunismului nu a reglat problema pusă de comunism, aceea a justiţiei sociale. Douăzeci de ani mai tîrziu, în România, nu problema justiţiei sociale e în joc, ci voinţa clanurilor aliate de a ocupa prin orice mijloace – de la propagandă la ilegalitate –, însoţite de un discurs antieuropean şi antiamerican, toate spaţiile puterii. Tandemul PSD-PNL se scufundă ca o corabie beată. Nu ne rămîne decît să sperăm că brutalitatea cuvintelor nu se va concretiza în brutalitatea faptelor.

Acest tandem e un hibrid: cum poţi explica şi justifica o alianţă între PSD-ul lui Iliescu, Năstase, Ponta, Titus Corlăţean şi un Crin Antonescu, tot mai mediatizat din 2009 încoace? Cum să explici că intelectuali de renume, universitari serioşi susţin, prin intermediul unor scrisori adresate UE, un guvern care asociază un plagiator – Ponta în persoană – cu un Dan Şova a cărui ignoranţă e atît de mare (sau presupusă ca atare) încît abia acum descoperă, cu tulburare, soarta evreilor români sub regimul Antonescu? Şi Ponta, şi Şova sînt produse ale echipei Năstase...

Se prea poate ca vulgaritatea stilului lui Băsescu – care între timp a făcut şcoală şi probabil că a plăcut, din moment ce a fost imitată!!! –, şocul măsurilor de austeritate luate în 2010 care i-au afectat pe bugetari şi pe pensionari, finalizarea unui parteneriat spectaculos cu Statele Unite şi, mai ales, începutul unei adevărate activităţi a justiţiei prin Direcţia Naţională Anticorupţie au dus la o epuizare a populaţiei şi la respingerea preşedinţiei lui Băsescu. Nu trebuie să uităm că, în 2005 şi 2006, el a avut iniţiative importante privind denunţarea Shoah în România şi condamnarea crimelor comunismului. Aceste măsuri nu sînt doar simbolice, ele exprimă o schimbare politică şi culturală care îi deranjează pe unii: nu, Ion Antonescu nu a fost marele erou al României, ci marele şi fidelul aliat al lui Hitler. Aşa cum Franţa a avut şi ea, prin Petain, episodul ei de colaborare antisemită cu Berlinul!

Fără îndoială, noi, analiştii occidentali, nu ne-am dat seama că aceste măsuri afectau şi nelinişteau o societate a reţelelor şi a familiilor deranjate de faptul că ar fi putut pierde acumulările din anii lui Ceauşescu şi din epoca post-Ceauşescu.

În mai 1990 şi în 1991, Iliescu visa. În 2012, acţionează

Visul de a controla opinia publică l-a determinat să nu economisească mijloacele: i-a chemat pe minerii din Valea Jiului în iunie 1990 la Bucureşti, pentru a curăţa Piaţa Universităţii, unde se exprimau tineri şi mai puţin tineri democraţi, umanişti şi libertarieni. Şi a recidivat în septembrie 1991. „Intelectualii paraziţi“ – cunoaştem termenul, Ceauşescu îi chemase la ordine pe aceşti intelectuali în iulie 1971.

Nu înţelegem că studenţii care au crescut şi profesorii care au îmbătrînit se pot regăsi, în august 2012, împreună cu Crin Antonescu, pe aceeşi linie cu luările de poziţie ale lui Ion Iliescu: revizuirea listelor de la recensămînt, cu spijinul Institutului Naţional de Statistică, descoperirea unui număr de alegători care să justifice un cvorum de peste 50% pentru referendumul din 29 iulie şi să confirme suspendarea lui Traian Băsescu.

Crin Anonescu, la rîndul lui, ne zăpăceşte: la Timişoara, pe 15 iulie, se crede un John F. Kennedy al secolului XXI şi proclamă: *„Ich bin ein Berliner!“*. Doar o lună mai tîrziu, pe 13 august, iată-l atacînd acţiunea ambasadorului Statelor Unite la Bucureşti şi spunînd că Philip Gordon, asistentul lui Hillary Clinton, are informaţii eronate privind situaţia din România! Fantastică răsturnare, de data aceasta după modelul Putin: *Cotidianul* din 14 august publică lista ONG-urilor şi membrilor acestora care sînt autori de dezinformări şi legaţi de Washington. O asemenea lectură mă trimite, ca istoric, la toamna lui 1947, cînd încep primele arestări ale oamenilor politici liberali şi ţărănişti, acuzaţi de complot şi de înţelegeri cu Occidentul! Dar istoricul din mine se linişteşte: sîntem în 2012, România face parte din NATO, a primit baze americane, s-a angajat în Afganistan şi, din 2011, este parteneră în Anti Balistic Missile System.

Ce înseamnă atunci vorbele unui preşedinte interimar liberal? Cuvinte menite să mobilizeze un electorat naţionalist? Fără îndoială.

Dar...

Cuvintele au un sens şi Iliescu are un vis

Da, în 1994 România a semnat Parteneriatul pentru Pace. Da, a fost o candidată fără noroc în 1997 pentru integrarea în NATO, susţinută de preşedintele Chirac... Da, şi-a menţinut candidatura în 1999: la acea dată, la guvernare se aflau, sub conducerea preşedintelui Emil Constantinescu, personalităţi politice care, în 2012, îl susţin cu obstinaţie pe Crin cu declaraţiile sale antiamericane... Şi da, la *summit*-ul de la Praga din 2002 Bucureştiul a primit confirmare că aderarea i-a fost acceptată...

Dar, pe undeva, Ion Iliescu trebuie că e trist: în 1991, a fost singurul şef de stat dintre fostele „democraţii populare“ membre ale Pactului de la Varşovia care s-a grăbit să reînnoiască tratatul bilateral de asistenţă reciprocă exclusivă cu Moscova. Tratat semnat în 1948, reînnoit în 1970 şi pe care îl dorea reactivat. N-a mai avut timpul să finalizeze acest tratat, pentru că URSS s-a prăbuşit.

Acest episod n-ar trebui uitat! Iliescu avea o viziune a lumii postcomuniste care trecea prin legătura cu Moscova!

Aşa că vă propun să visaţi un vis urît: mîine Crin Antonescu şi Ponta, purtătorii de cuvînt ai lui Iliescu cel din 1990 şi chiar şi de după 2000, vor prezenta o vastă viziune geopolitică: alianţă cu Rusia şi Ucraina, axa de securitate Sevastopol-Constanţa, circuitul energetic South Stream... Listele conspiratorilor cu Occidentul sînt făcute, membrii ONG-urilor sînt suspecţi, Băsescu îi va lua locul lui Năstase în închisoare şi soarta lui va fi ca a Iuliei Timoşenko.

Numeroşi români vor lua drumul exilului şi vor fi şterşi de pe listele electorale. „Au venit americanii“ – au spus românii în 2007. Americanii vor pleca şi *Terminus Paradis* de Lucian Pintilie va fi un film interzis.

***Catherine Durandin** este istoric, profesoară la INALCO din Paris. Cărţi recente:* Que veut la Russie?, *Bourin Éditeur, 2010;* La mort des Ceausescu: la vérité sur un coup d'Etat communiste *(avec la participation de Guy Hoedts), Bourin Éditeur, 2009.*

■ ■ ■

---

aduse cu poşta

Numărătoare, ascultare, altă culoare

În metroul parizian, zilele trecute, un cetăţean în vîrstă, de culoare (menţiune trebuincioasă doar pentru culoarea locală), descria, pentru cine voia să le audă, experienţele sale în campaniile de vot franceze:

„azi e ziua mea, am 75 de ani: eu în viaţa mea nu am votat, dar de fiecare dată am stat la rînd; nu am votat nici pentru De Gaulle, nici pentru Mitterrand, nici pentru Royala (sic!). Îmi plăcea de ea, că era de stînga, aşa că am stat la rînd, dar nu am votat, am altele mai importante de făcut!“.

Cetăţeanul de care vorbesc nu preciza dacă a făcut coadă la vot în costum de baie. Dacă ar fi trăit în România, nu ar mai fi avut nevoie să îşi exprime opiniile în autobuz, putea rămîne acasă; ideile sale aveau şanse să ajungă oricum la cine trebuie prin ascultarea conversaţiile telefonice. În copilărie, numeam fenomenul acesta „postolache“: dacă rudele aveau o conversaţie cu tente politice, puneau o pernă pe telefon, pentru că „cine ştie dacă nea Nicu n-a pus un «postolache» în receptor“.

Coadă la vot în costum de baie.

Mă întreb cum s-ar fi simţit cetăţeanul extrovertit dacă, în momentul în care făcea cale întoarsă în faţa cabinei, opţinunea sa ar fi fost înregistrată automat în favoarea uniunii mişcărilor populiste (sau al capitanului Ubu), iar impozitul său, utilizat pentru cumpărarea de noi „postolache“.

În contrast cu simpaticul declamant, nu am avut nici măcar unde să stau la rînd, deoarece eram în Normandia. Alţii, ca şi mine, „au avut altceva mai important de făcut“ şi nu au ajuns la consulate. Cîţiva prieteni români din mediul academic au încercat să arate pe site-urile de socializare că totuşi ne pasă şi că opiniile de aici nu au întotdeauna culoarea care li se atribuie în general. Sper ca *Dilema veche* să poată reflecta acest policromatism.

Dacă facem economii la alte tehnologii avansate, poate că se va putea implementa ceva mai simplu: votul prin Internet.

cu drag, via www,

Paul VASOS

***Paul Vasos** este profesor la Universitatea Paris Descartes.*

■ ■ ■

---

anti nostalgia

Văcăreşti (V)

„În timpul sărbătorilor de sfîrşit de an 1986, razele soarelui la apus înroşeau încă paraclisul şi colonada lui şi o parte din biserică... În acele cîteva zile libere, veneau şi oameni ce-şi ascundeau aparatele de fotografiat sau filmat sub haină, şi, în taină, mai luau imagini. Cei care mergeau mai des, găseau din ce în ce mai puţine ziduri în picioare, biserica se reducea, arătînd cerului sfîşierea grea a trupului ei, cu ziduri trainice acum rupte, cu bolţi pe jumătate dărîmate, cu imagini de sfinţi trunchiate. În luna ianuarie 1987 nu mai rămăsese nimic pe acel loc! După cutremurul din 1977, Nicolae Ceauşescu şi-a atribuit misiunea de a crea un mare centru civic al oraşului Bucureşti delimitat de Casa Poporului. După vizita în China şi Coreea de Nord, în anii '80, descoperind realizările arhitectonice gigant ale dictaturii asiatice, dictatorul şi-a dorit ctitorii similare în România. Astfel, în 1985 a fost trimisă în cele două ţări o delegaţie de arhitecţi, ingineri, artişti plastici pentru a învăţa din realizările extrem-orientale. La întoarcere, arhitecţilor li s-a comandat amplasarea unei mari săli de sport. Au fost studiate mai multe variante, hotărîndu-se în final zona lacului Ciurel-Dîmboviţa. După foarte multe studii şi avizări la forul cel mai înalt, «arhitectul ţării» – Nicolae Ceauşescu – a hotărît renunţarea la sala de sport şi realizarea unei mari săli de congrese, dar cu amplasamentul pe locul Mînăstirii Văcăreşti. Au urmat studii şi multiple variante şi redimensionări din ce în ce mai grandioase, cu repetate avizări ale studiilor şi machetelor de către soţii Ceauşescu. În anul 1989 proiectul acestui «mamut» al Capitalei se numea «Centrul Consiliului Naţional al Democraţiei Muncitoreşti». (...) S-au cheltuit cca 530 de milioane lei în anul 1989 numai pentru turnarea fundaţiilor.“

În vol. col. *Bisericile osîndite de Ceauşescu, Bucureşti 1977-1989,*
Editura Anastasia, 1995
(v. şi nr. 420, 421, 424, 440-444)

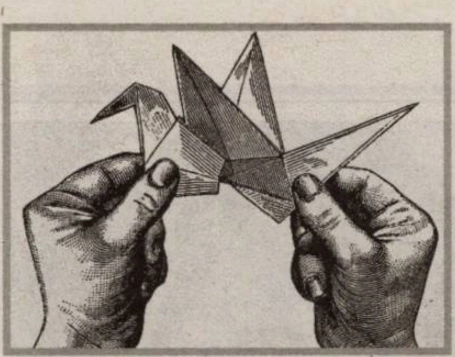

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Dăneasca

La început i-am auzit doar numele. Într-un an, prietenii mei de la bloc începuseră să-l folosească din ce în ce mai des. Era o colegă de-a lor, de clasă. Seara cînd ieşeam la joacă, toţi vorbeau despre ce mai spusese şi cum li se adresase ea în timpul orelor sau în pauze. Şi Dăneasca făcuse, Dăneasca dresese, Dăneasca în sus, Dăneasca în jos. Rezolvările ei de la orele de matematică erau aplaudate şi de profesor, compunerile ei la română erau cele mai frumoase, engleza ei o depăşea pe a tuturor celorlaţi. Într-o zi, m-am hotărît să-l chestionez pe Răzvan despre ceea ce se profila ca un adevărat fenomen. Ce fel de fată e Dăneasca asta, de pare că nici un băiat din clasa ei nu mai ştie altceva în afară de ea? Mi-a explicat că e o colegă foarte deşteaptă şi foarte specială. Ba, el chiar recunoaştea, cu mîna pe inimă, că e cea mai inteligentă din clasă. Cînd l-am întrebat dacă-i mişto, mi-a răspuns pe un ton exclamativ, dar ocolind un răspuns precis. După el, era o fată cu un şarm aparte. Ezita să spună însă, chiar cu toată gura, că ar fi frumoasă. „Lasă că o s-o cunoşti şi tu şi ai să vezi“, mi-a zis, „mai trece uneori pe la noi pe la bloc împreună cu soră-sa“. Eu învăţam la altă şcoală.

Prima oară, mi-au arătat-o după ce am trecut cu bicicletele pe lîngă un grup de fete. Răzvan mi-a spus atunci: „Ai văzut-o pe Dăneasca? Era acolo“. Eu n-am înţeles însă care dintre ele era iar din goana bicicletei nu mi se păruse că văd vreo făptură angelică, vreo figură irezistibilă, vreo prezenţă copleşitoare... „Era aia cu ochelari“, a mai zis Răzvan. Cuuum? Adică, poartă ochelari? Pe atunci, ochelarii erau un motiv de bancuri şi ironii, *aragaz cu patru ochi, bicicletă pe nas*... nicidecum un semn de distincţie, că de frumuseţe nici nu putea fi vorba. Eram complet derutat, dar am continuat să suport seară de seară discuţiile despre Dăneasca.

Într-o zi, în perioada în care vacanţa de vară bătea deja la uşă, treceam prin faţa şcolii, cînd, în sfîrşit, mi-au arătat-o mai de aproape. O fată slăbuţă, mai degrabă mică de statură, care purta ochelari cu rame argintii şi lentile destul de groase, din dosul cărora priveau doi ochi severi, intimidanţi. O căutătură severă, de profesoară rea, nu de fetiţă de clasa a opta. Ce dracu', mi-am zis în gînd, tot mai mirat. Am fost prezentaţi şi mi-a întins o mînă pe care, după zeci de ani, mi-o amintesc ca rece şi inexpresivă. Alături de ea şedea însă o făptură perfectă. O fată blondă cu părul lung şi ochi albaştri, cu rotunjimi plăcute şi care purta un tricou cu steagul Statelor Unite. Ca o majoretă din filmele americane. Am aflat că era sora mai mică a Dăneascăi, despre care, în ciuda înfăţişării, băieţii nu vorbeau aproape deloc. Era mereu în umbra surorii celei mari, atotstăpînitoarea sufletelor şi viselor băieţilor din şcoala ei. Paradoxul era cu atît mai mare, iar acea întîlnire cu faimoasa Dăneasca, departe de a mă lămuri, a avut darul să mă intrige şi mai tare. Pe atunci, nu eram în stare să pricep cum de-i vrăjea astfel şi cum de îi juca aşa pe toţi, pe degete. Fenomenul a mai durat cîteva luni, poate un an. Admiraţia băietanilor de atunci se transforma însă încetul cu încetul în altceva. La un moment dat, printre ei s-a stîrnit o controversă teoretică. Oare se poate considera că Dăneasca e o curvă, sau nu? Păi, nici nu se poate pune problema, ziceau unii, că doar la vîrsta ei nu s-a culcat cu vreun băiat. Da, dar se plimbase cu mai mulţi şi părea că i-ar vrea pe toţi, ziceau alţii. Apoi, a apărut o întrebare şi mai enigmatică pentru noi: a fi curvă înseamnă că e cu mai mulţi sau că o face pe bani? Discuţiile astea, tot mai aprinse, au degenerat în certuri şi chiar în bătăi. Unii încă o mai apărau cavalereşte, alţii deja o urau. Am aflat de la părinţi că unul dintre prietenii mei plîngea la propriu din cauza ei. Altul începuse s-o înjure cu pasiune, ori de cîte ori ne întîlneam. Continua să fie preocuparea majoră a tuturor. Eu rămîneam în continuare un spectator uimit. Aveam norocul să nu fiu în clasă şi nici măcar în şcoală cu ea, altfel poate că farmecele şi influenţele ei m-ar fi afectat şi pe mine. În orice caz, din afară, nu înţelegeam deloc toată acea nebunie. Îmi ziceam că prietenii mei sînt cu toţii miopi şi cu toţii îndrăgostiţi sau obsedaţi de-o mioapă nesuferită. Trebuiau să mai treacă anii pînă să descopăr că asemenea pasiuni nesănătoase sînt stîrnite nu de femei sau de bărbaţi frumoşi şi perfecţi, ba chiar că popularitatea pare să fie mai degrabă legată de defecte şi răutate.

O căutătură severă, de profesoară rea,
nu de fetiţă de clasa a opta.

■ ■ ■

ready made

„Mai era şi Manolache Costache Epureanu, fostul preşedinte al Constituantei de la 1866 şi fostul preşedinte al guvernului de la 1870, şeful «Cloşcei cu pui» [...].

Era unul dintre conservatorii culţi şi, tocmai fiindcă era cult, era de multe ori foarte reacţionar.

Ca toţi reacţionarii, avea adesea scânteieri democratice – sau, cum se spune astăzi, «populiste» [...].

Manolache Costache a fost omul care n-a aparţinut francamente nici trecutului, nici viitorului, dar a aparţinut incomplet şi viitorului şi trecutului. [...]

Acest «şovăism» politic l-a neutralizat, din care cauză figura lui, destul de interesantă în amănunte, n-o putem lega de nici o operă întreagă.“

Constantin Bacalbaşa,
Bucureştii de altădată, vol. III
(1885-1888), Editura Albatros, 2000

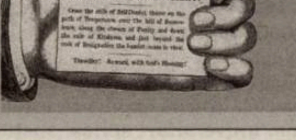
DIRECT ROAD
HAMLET OF CONTENTMENT.

PUBLICITATE

TRANSFORMĂ VACANȚA ÎNTR-O AVENTURĂ!
8 volume de aventură cu personaje celebre!
D'Artagnan
Aramis
Cei trei muschetari
Athos
Porthos
6,9 lei
ziar + carte
De marţi, 28 august
Cei trei muschetari
vol. 1 Alexandre Dumas
adevărul

PUBLICITATE

AUGUST ESTE LUNA FESTIVALULUI DE LA SALZBURG
VINERI, 31 AUGUST, 20:00
www.grandcinemadigiplex.ro
GRAND CINEMA DIGIPLEX
mayra.ro
cinemagia
DIVAHAIR
Studentie.ro
eVa.ro
DILEMA
Historia
DON GIOVANNI
MOZART
FESTIVALUL DE LA SALZBURG
Dirijor
Bertrand de Billy
Regizor
Claus Guth
Distribuţie
Christopher Maltman
Annette Dasch
Dorothea Röschmann
Erwin Schrott
Matthew Polenzani
RISING
major
UNITEL CLASSICA

Codrin Liviu CUŢITARU

Poveste cu vampiri

Citiţi, vă rog, următorul fragment, încercînd să vă păstraţi stăpînirea de sine. Baubaul din poveste e doar rodul imaginaţiei unei scriitoare americane contemporane, şi nu un individ real, aşa cum aţi putea crede: „Acum îl vedeam mai bine, deşi chipul îi era încă în umbră. Purta o cuşmă ascuţită verde cu auriu, pe care era prinsă deasupra frunţii o fibulă grea, cu o piatră preţioasă, şi o tunică din catifea aurie, cu umerii marcaţi şi cu un guler verde, înalt, sub bărbia masivă. Giuvaierul de pe frunte şi firele aurii din ţesătura gulerului străluceau în lumina focului. O mantie de blană albă îi învelea umerii, prinsă cu o broşă de argint, de forma unui dragon. (...) Gura – am remarcat – era închisă într-un zîmbet dur, rubinie şi uşor curbată sub mustaţa sîrmoasă, închisă la culoare. (...) Îşi îndreptă umerii, chiar mai orgolios, şi mă privi drept în faţă, în semiobscuritatea care ne despărţea. – Eu sînt Dracula, spuse el“. Pentru ca prezentările să fie complete, voi adăuga faptul că naratorul îngrozit al scenei este istoricul englez (trăitor în Statele Unite) Bartholomew Rossi. Alături de celebrul vampir valah, el e unul dintre protagoniştii best-seller-ului american *The Historian* (2005), tradus şi la noi, la RAO, cu titlul *Colecţionarul de istorie* (2006). Autoarea cărţii, Elizabeth Kostova, este o scriitoare cu studii la Universitatea Yale. A lucrat la acest roman de debut (de şapte sute de pagini format A4!) timp de zece ani, bucurîndu-se acum de celebritate internaţională. Ce-i drept, cartea e scrisă admirabil, cu naratori multipli, planuri epice şi cronologice intercalate, suprapuse şi interrelaţionate într-un mod impecabil. Kostova are stofă de prozatoare autentică. Motivul pentru care mă refer aici la volum vine însă dintr-un sentiment de alertă, declanşat mie de succesul constant (iată, şi în zilele noastre!) al temei vîrcolacului român în lume şi, cu precădere, în Statele Unite.

Kostova nu-i dispreţuieşte pe balcanici, dimpotrivă (e soţia unui bulgar, Kostov, numele ei de domnişoară fiind Johnson!). Pare foarte documentată vizavi de istoria şi geografia sud-estului european (inclusiv vizavi de istoria lui Vlad Ţepeş), nu spune prostii (ca faimosul iniţiator al mitului draculian, irlandezul victorian Abraham „Bram“ Stoker) şi, deşi îl construieşte pe voievodul valah (inevitabil!) cu atribute de monstru, ilustrîndu-l ca pe un „mort viu“, un „zombie“ în variantă răsăriteană, ea îl pune într-un context special. În cartea lui Kostova, Dracula a supravieţuit (ca vampir) cinci sute de ani, pentru a strînge cărţi (din toate epocile şi culturile). Îl răpeşte pe istoricul Rossi (din biroul său elegant, de universitar în America) tocmai din pasiune pentru lectură. El vrea un bibliotecar apt să-i catalogheze uriaşa colecţie de volume. Misiunea lui Rossi nu va fi una obişnuită: „Vei lucra cu unele dintre cele mai strălucite cărţi scrise vreodată. Multe dintre ele nu mai există nicăieri altundeva. Poate ştii (...) că numai circa unu la mie din întreaga literatură produsă în decursul mileniilor a supravieţuit pînă azi. Eu mi-am asumat sarcina de a mări, odată cu trecerea secolelor, acest procent“. Ca bonus, profesorului i se oferă şi fericirea supremă – nemurirea. Slujindu-l pe Vlad Dracul, el ar deveni, *volens-nolens*, un „mort viu“ pentru totdeauna. Dracula propune o mutaţie istoriografică, în cel mai autentic sens al termenului, *revoluţionară:* aceea de transferare a *timpul istoriei* către *timpul istoricului*. El vrea adevărul total în istoriografie, transformarea istoriei înseşi – pentru istoric – într-o realitate continuă,

imposibil de falsificat sau fragmentat. Astfel, Ţepeş rezolvă, printr-o muşcătură vampirică pe gîtul unui istoric excepţional, toate disperările, toate neputinţele filozofilor istoriei, de la Platon pînă la Hegel şi de la Husserl pînă la Hayden White, fiind, în ochii Kostovei, un veritabil „iluminat“.

Şi, totuşi, rămîne sentimentul meu de alertă în legătură cu „vampirul român“. De unde această obsesie a Apusului pentru „vîrcolaci“? Romanul de faţă, oricît de fin ar aborda „problema românească“ (vitejie, creştinism exemplar, lupte eroice cu otomanii, mîncare bună, ospitalitate, femei frumoase etc. etc.), nu-şi poate reprima nişte vechi stereotipuri occidentale: valahii sînt mari băutori de sînge uman, îşi străpung adesea morţii (suspecţi) cu ţăruşi în inimă, practică ritualuri vrăjitoreşti (similare practicilor *voodoo)* şi, în general, la prima vedere, sînt suficient de exotici. Auzind limba română, un distins intelectual turc (din roman) exclamă înspăimîntat: „Drakul! Drakul!“, iar o ţigancă, descoperind identitatea valahă a protagonistei, începe să o blesteme, numind-o „fiica lupilor“. Unor cadavre (muşcate de vampiri) li se pun căţei de usturoi în gură (după „moda valahă“) şi orice contact al personajelor cu spaţiul carpatin şi cu locuitorii lui este în prealabil protejat cu mirositorul aliment (americancele din carte îşi ascund căţei de usturoi în buzunarele rochiei, dorm cu odorizante căpăţîni sub pernă şi poartă mereu asupra lor crucifixe de argint, deşi, ironic, nu dau doi bani pe religie). Ce oferă, în continuare, consistenţă acestui mit ridicol? Ce ne împinge atît de intens spre postura grotescă de „vampiri“? Nu am un răspuns imediat, dar, privind adesea malignele ştiri autohtone, îmi vine să ţin puţin mujdei sub limbă. Ca să nu mai spun că, lovindu-mă involuntar de unii compatrioţi lombrosieni de pe stradă, strig, frecvent, oripilat, cu gesturi de primadonă afectată: „Drakul! Drakul!“.

***Codrin Liviu Cuţitaru** este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

PUBLICITATE

DEPOZIT PROMOȚIONAL ÎN LEI PE 3 LUNI

ALEGE DEPOZITUL CU DOBÂNDA CARE TE RELAXEAZĂ

Ofertă valabilă pentru depozitele constituite din fonduri noi începând cu data de 04.07.2012.
Suma maximă ce poate fi plasată în acest tip de depozit este de 200.000 lei pe client.

021 308 11 10 (toate rețelele)
*2111 (Vodafone, Orange)

www.millenniumbank.ro

Millennium bank

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Dle Pleşu, rog măriţi-mi leafa!

După cum probabil se ştie, noi, cei de la *Dilema veche*, sîntem plătiţi foarte bine. Eu, de exemplu, cu banii pe primele şase luni ale lui 2012 mi-am cumpărat un submarin galben – şi intenţionez ca din banii pe următoarele şase luni să-mi cumpăr un hotel pe nume California. Dar cred că sînt îndrituit la mai mult – drept care, dle Pleşu, în calitatea dvs. de director, rog luaţi în considerare o mărire a lefii mele. Iată de ce.

Că dacă nu, vă pîrăsc lu' Lady Gaga!

Am fost printre primii, poate chiar primul care am scris în această revistă despre Lady Gaga şi despre ce înseamnă ea în popcultura de azi (martoră mi-e colecţia, prin iulie anul trecut). Ba mai mult: am şi făcut-o personaj într-o carte (cea amintită mai jos, la finele acestui text). Chiar nu glumesc dacă voi spune că mie îmi place Lady Gaga: vocea ei e notabilă, pop-ul ei nu-i rău deloc, iar *star system*-ul din spatele ei mi se pare de proporţii istorice – măcar prin faptul că bate tot ce-au realizat în branşă Madonna şi Michael Jackson la un loc. Din acest motiv, n-am rămas indiferent cînd am aflat că Lady vine şi la Bucureşti. Din păcate, n-am putut să ajung la întîlnire: taman eram într-o partidă prelungită de pescuit prin Deltă (am dat ceva detalii săptămîna trecută), şi doar nu era să las peştii Dunării cu rîma-n bot. Oricum, nu cred că din cauza absenţei mele blonda ar fi leşinat – precum am auzit – pe scenă; desigur, dacă va fi cazul îi voi explica faptul că atunci cînd ai un submarin galben nu-ţi prea mai place asfaltul încins din Piaţa Constituţiei.

Am auzit deasemenea că au fost ceva critici legate de faptul că un minister de-al nostru ar fi dat 350.000 de euro pentru sprijinirea acestui concert. Iarăşi nu glumesc dacă voi spune că nu mi se pare deloc rău. În lumea de azi, promovarea costă; mi se pare important dacă această Lady a adus 15.000 de turişti la Bucureşti şi mai ştiu (şi ştiţi şi dvs., dle Pleşu) că nu miniştrii, de fapt, iau astfel de decizii, ci directorii şi experţii care în fapt gestionează ministerele.

Problema e alta: o amintesc pe Lady Gaga doar pentru a medita puţin asupra inegalităţii din lumea de azi. Într-o parte e prea mult, în altă parte e prea puţin. Ştiu că o nivelare, din acest punct de vedere, e imposibilă; mai ştiu că bună parte din tiraniile secolului trecut de aici s-au tras: din ambiţia de a lua de la cel care are pentru a da (cică!) celui ce-ar vrea să aibă şi el. Ştiu, dar nu mă pot împiedica să vă povestesc următoarea întîmplare. Într-o pauză de la pescuială, acum vreo săptămînă, numai ce-am tras eu submarinul pe dreapta, pe un mal al lacului Murighiol, pe undeva prin Tulcea şi, ce să vezi, se întîmplau să fie pe-acolo ruinele unei cetăţi. Cetatea se numeşte Halmyris (aşa i-au spus grecii antichităţii) şi vreme de vreo mie de ani prin acele locuri au locuit, pe rînd, ba greci, ba daci, iar mai apoi a fost fort pentru legiuni romane şi port la un golf al Dunării care între timp şi-a schimbat cursul. Pe scurt, cetatea a fost locuită pînă după anul 600 d.Ch., iar zidurile ei pot fi văzute şi azi, pe o cornişă de piatră aflată între Murighiol şi satul (parcă) Dunavăţ, învecinat. Cînd am ajuns noi la cetate (eram trei bipezi, plus vreo doi cîini, dar care nu veniseră cu noi), era o zi obişnuită din săptămînă, cu cer senin şi cu vînt foşnind prin trestii. Din loc în loc, în jurul cetăţii se află mici panouri, în engleză, cu diverse explicaţii arheologico-istorice; ba chiar un panou mai mare e pus şi la şoseaua judeţeană, în preajma cetăţii, atît cît să te anunţe că acolo-i ceva de vizitat. Dar în perimetru nu era nici un ghid – sau măcar un ghiduş mai mic, care să ne spună una şi-alta. Totuşi, logica mă-ndeamnă să cred că pe undeva pe-aproape vreun paznic trebuie să fi fost – altfel nu văd ce-ar fi căutat pe-acolo nişte cîini, la vreo 1500 de ani de cînd cetatea n-a mai produs resturi menajere.

Ei bine, şi din acest motiv nu m-am putut abţine să nu fac următorul calcul: se aude că Lady Gaga ar fi luat un milion de euro din România. Bravo ei. Totuşi, aceşti bani... dac-ar fi să plătim cu 500 de euro pe lună un ghid la un monument turistic greco-daco-roman... ar ajunge fix pentru vreo 2000 de luni... adică lejer pentru 166 de ani, dacă digitalul calculator de pe telefon nu mă minte.

Desigur, cineva s-ar putea întreba ce-are de-a face un concert al unui star mondial (în carne şi oase & ciuf blond) cu salariul unui ghid (inexistent).

Admit că nu e nici o legătură. Iar dvs., dle Pleşu, v-aţi putea întreba ce-au de-a face Lady Gaga şi ghidul fantomă cu mărirea mea de salariu. Ei bine, aici doream să vă aduc: de acum în 166 de ani Lady Gaga va fi o biată amintire, pe cînd cetatea Halmyris va fi tot acolo. Iar lîngă ea se va înălţa, mîndru şi luminos, hotelul meu din banii obţinuţi de la dvs.!

Adrian Cioroianu *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte publicată:* Epoca de aur a incertitudinii, *Editura Curtea Veche, 2011.*

PUBLICITATE

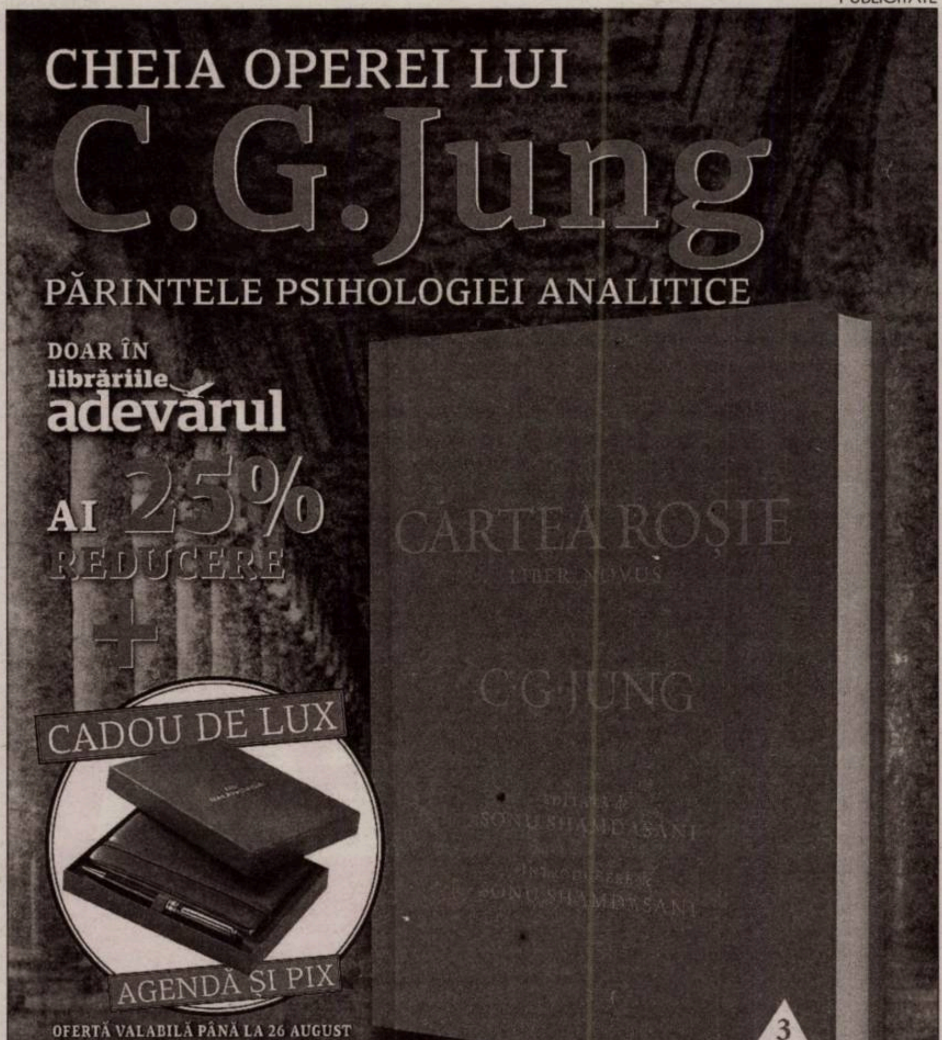

CHEIA OPEREI LUI
C.G.Jung
PĂRINTELE PSIHOLOGIEI ANALITICE
DOAR ÎN librăriile adevărul
AI 25% REDUCERE
+
CADOU DE LUX
AGENDĂ ŞI PIX
OFERTĂ VALABILĂ PÂNĂ LA 26 AUGUST
PREŢ SPECIAL 449 LEI + CADOU DE LUX
LIBRĂRIILE ADEVĂRUL
● Bucureşti: Bd. Magheru nr.18 tel. 0730.190.895 · Str. Doamnei nr. 27-29 tel. 0730.660.318 ● Braşov: Str. Michael Weis nr. 9 tel. 0758.114.837
● Cluj-Napoca: Str. Ion Raţiu nr. 2 tel. 0732.920.246 ● Craiova: Str. Împăratul Traian nr. 9 tel. 0751.046.849 ● Focşani: Bd. Independenţei nr. 34 tel. 0337-401692 ● Galaţi: Str. Brăilei nr. 169 tel. 0730.660.385 ● Iaşi: Str. Ştefan cel Mare şi Sfânt nr. 4 tel. 0730.190.864
● Timişoara: Str. F. Mercy nr. 3 tel. 0730.660.166 · Str. Alba Iulia nr. 1 tel. 0728.121.254

PUBLICITATE

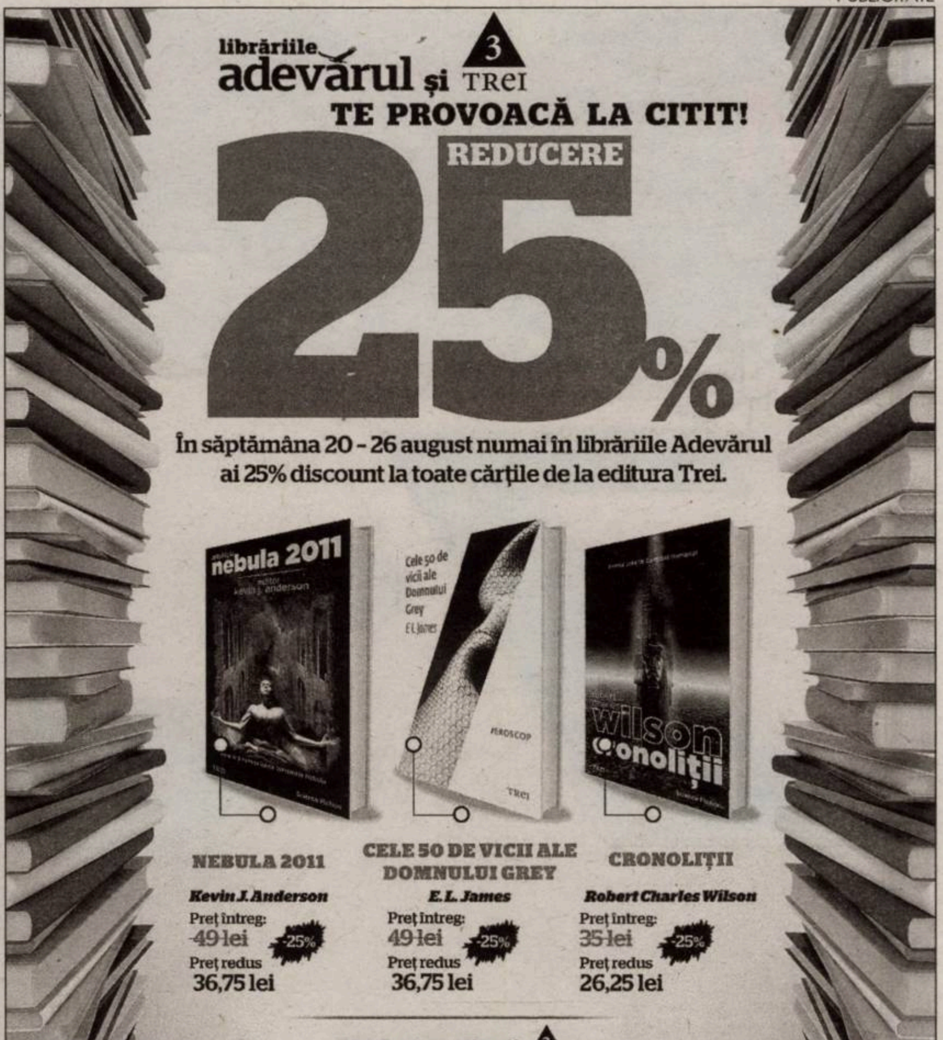

librăriile adevărul şi TREI
TE PROVOACĂ LA CITIT!
REDUCERE
25%
În săptămâna 20 - 26 august numai în librăriile Adevărul
ai 25% discount la toate cărţile de la editura Trei.
NEBULA 2011
Kevin J. Anderson
Preţ întreg: ~~49 lei~~ -25%
Preţ redus 36,75 lei
CELE 50 DE VICII ALE DOMNULUI GREY
E.L. James
Preţ întreg: ~~49 lei~~ -25%
Preţ redus 36,75 lei
CRONOLIŢII
Robert Charles Wilson
Preţ întreg: ~~35 lei~~ -25%
Preţ redus 26,25 lei
Săptămâna editurii TREI
LIBRĂRIILE ADEVĂRUL
● Bucureşti: Bd. Magheru nr.18 tel. 0730.190.895 · Str. Doamnei nr. 27-29 tel. 0730.660.318 ● Braşov: Str. Michael Weis nr. 9 tel. 0758.114.837
● Cluj-Napoca: Str. Ion Raţiu nr. 2 tel. 0732.920.246 ● Craiova: Str. Împăratul Traian nr. 9 tel. 0751.046.849
● Focşani: Bd. Independenţei nr. 34 tel. 0337-401692 ● Galaţi: Str. Brăilei nr. 169 tel. 0730.660.385 ● Iaşi: Str. Ştefan cel Mare şi Sfânt nr. 4 tel. 0730.190.864 ● Timişoara: Str. F. Mercy nr. 3 tel. 0730.660.166 · Str. Alba Iulia nr. 1 tel. 0728.121.254

STILURI & STILOURI

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți copiii să vină la tine

O țară fără copii

De cîteva luni încoace, România pare o țară formată numai din adulți cu drept de vot. Noi, cei care ne-am exercitat dreptul național la da sau nu, ne comportăm ca și cum patria ar aparține mereu numai timpului prezent, un timp prelungit inadmisibil cu bălăcăreli în jurul referendumului. Dar ne comportăm, de asemenea, ca și cum viitorul ne-ar aparține la nesfîrșit, ca și cum am fi singuri în țară, uitînd că există în preajma nostră martori tăcuți, dar nu mai puțin afectați de deciziile care se iau sau nu în aceste vremuri: copiii și adolescenții.

Căci cum altfel s-ar putea explica lipsa de măsură, de decență, de respect, de onoare, de responsabilitate care se lăbărțează pe zi ce trece în spațiul public românesc?

Noi, adulții din România, vorbim zilnic de amenințări cu lupte de stradă dacă nu ne este pe plac decizia unei instituții de stat, pe care tot noi am legitimat-o cu puterea supremă de a decide. Lîngă noi, copiii vor pricepe că strada, pe care azi își desenează șotronul, mîine poate deveni un loc de dat cu pietre în democrație.

Noi, adulții din România, schimbăm Legea Învățămîntului la fel de des și de iresponsabil pe cît ne schimbăm miniștrii Educației, fără noimă și fără răgaz, doar din țîfnă față de guvernarea celor care ni s-au opus. Copiii noștri fac de mici pași nesiguri în sistemul școlar, năuciți de fragilitatea, de vulnerabilitatea regulilor educației.

Noi, părinții lor, spunem minciuni seară de seară, întortochem adevărul sau mistificăm realitatea, transformînd miza confruntării, aceea a respectării statului de drept, într-una derizorie, a unui meci de fotbal, în care important este ce echipă cîștigă, și nu cauzele care ne mînă în joc. Adolescenții de lîngă noi vor pricepe curînd că guvernarea unei țări are ținte mărunte și proceduri meschine, care cuprind doar interese de partid. Că implicarea în viața societății se transformă în complicități de gașcă.

> *Strada, pe care azi își desenează șotronul, mîine poate deveni un loc de dat cu pietre în democrație.*

Noi, adulții din România, stîlcim legile de dragul supremației politice, ne încălcăm cuvîntul dat în fața partenerilor străini, hulim lumea civilizată, cu reguli democratice mai vechi și mai bine consolidate decît ale noastre. Tinerii noștri vor învăța curînd că Occidentul e bun doar dacă ne dă bani necondiționat, dacă oferă burse de studii sau locuri de muncă bine plătite. Și învață deja că legile țării au mai curînd rostul de a răzbuna înfrîngeri electorale sau de a întări succesul electoral, decît pe acela de a proteja de nedreptate oamenii și instituțiile.

Și, nu în ultimul rînd, noi, adulții din România, ne lăsăm guvernați, zi de zi, de corupție și impostură. Bombănim, doar, seară de seară, an de an, deceniu de deceniu, resemnați în fața promisiunilor deșarte, neputincioși în fața ilegalităților, pietrificați în postura de outsideri ai jocurilor politice care se fac și se desfac cu ajutorul voturilor noastre. Iar lîngă noi, generațiile mai tinere se familiarizează repede cu noile mijloace ale supraviețuirii: pilele, datul în spectacol cu audiență cît mai mare, fentarea legilor, emigrarea.

Noi, adulții din România, trăim într-un timp care nu curge, care n-adaugă nici un rid de înțelepciune, nici o grimasă de efort civilizator, nici o încruntare cu gîndul la vremurile de după noi. Trăim isteric sub fascinația unui „acum“, în care nu sînt prezente decît revendicările, nevoile, obsesiile și partizanatele noastre, dar din care copiii noștri sînt absenți.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

■ ■ ■

Iaromira POPOVICI

bazar

De ce la mare

De ce facem eforturi, cu toții, să ajungem, în fiecare an, măcar un weekend la mare? În primul rînd, pentru că ne-a intrat în instinct și știm că așa trebuie. De mici, părinții ne-au dus în vacanțe, în special la mare, pentru că aveam nevoie de aerul de acolo și de apa sărată.

Dar, pe lîngă nevoia asta, mergînd la mare cu familia, vară de vară, eram în rîndul lumii. Stăteam cu toții, la rînd, la hotel, eventual prin sindicate, pe vremea lui Ceaușescu; ne-am repezit iarăși cu toții, după ’89, spre paradisiacele *all inclusive*-uri din Grecia, Turcia sau chiar vecina Bulgarie.

Baudrillard vorbea despre obligativitatea distracției, și nu degeaba. În fiecare vară, familiile se reunesc, cu cățel, cu purcel, și-mbracă, pentru scurt timp, o altă identitate: cea estivală. Una voit mai liberă, dar nu total liberă. Care spune, răspicat: „Sînt aici să mă distrez. Arăt cît pot eu de bine, și de degajat, și am venit în această «stațiune» să bifez totul“.

Căci un alt rost al vacanțelor e cel de a bifa. Bifez purtarea anumitor veșminte, de la rochia de plajă decoltată și transparentă, pe care nu am ocazią s-o pun în altă parte, pînă la vizitarea „obiectivelor turistice“ care mă consacră ca pelerin.

În toate situațiile care sînt de bifat, fac poze (nu ați constatat că oamenii fac mai multe poze ca altădată?). Ceea ce înseamnă, pe scurt, cam un singur lucru: nu trăiesc strict în prezent, ci într-un mic viitor pe care-l am mereu cu mine – cel al poveștilor pe care le voi spune, despre vacanța mea, apropiaților. Mă voi lăuda cu dovezi: exact pozele în cauză.

De ce mai mergem la mare? Ca să scoatem la iveală, cu chiu, cu vai, ce-i drept, în majoritatea cazurilor, exemplarul uman fost falnic, actualmente prăbușit în mizeria vîrtejului cotidian: mai vulgar spus, „animalul“ din noi. Femeia ca o felină, care, cu pielea auriuciocolatie, în urma proaspătului bronz, umblă semeață pe malul mării sub privirile masculilor de pe cearșafuri; bărbatul cu mușchi de fier și coapse puternice, care iese victorios din valuri. Sau, în varianta mai balcanico-sindicalistă, doamna cu burtică (eufemistic spus) care duce găletușa plodului la umplut; ori domnul cu o imensă burtă și cu paharul de bere în mînă, care admiră linia orizontului. Indiferent de felul în care arată, și unii, și alții se simt cumva datori, la mare, să-și recupereze măcar de formă și temporar instinctele animalice pasive și să fie conștienți de trupul lor și de efectele acestuia (reale sau imaginare) asupra celorlalți.

Aceasta ar fi o... linie. Mai semnalăm o alta, oarecum contrară, stîrnită de necuprinsul acvatic: cea poetico-filozofică. Da, mergem la mare să recuperăm și poetul din noi (fie el doar unul de ștergar sau oracol), și filozoful (fie el doar unul de tip Tanța și Costel) așijderea. Avem nevoie de întinderi majore, de spații pe care nu le putem străbate așa, cu una-cu două. Pe care cu mintea puțin să le putem cuprinde și care să ne amintească de infinit. În fața lor, ne putem în sfîrșit simți mici și neînsemnați, ne putem aminti de nefericita (?) noastră condiție umană și de efemeritatea ei. Lăsăm deoparte, în fața talazurilor, problemele cotidiene și ne ridicăm așa, într-o doară, deasupra meschinelor înfruntări politice și a luptei pentru existență. Poate ne și îndrăgostim, aducînd pe o cale superioară (?) animalul despre care vorbeam.

Asta se poate face plimbîndu-te seara pe faleză, într-o rochie eventual albă, vaporoasă, ca să ți se observe bronzul recent. Sau pe malul mării, cu un vin în față, după ce ai făcut o baie nocturnă. Și după ce ai mîncat o porție de hamsii – peștele litoralului, se pare –, te-ai ciocnit cu mașinuțele sau te-ai învîrtit cu umbrelușele, ai plutit cu banana gonflabilă care apoi te răstoarnă, ai savurat kurtoși kolaci (cam singurii care se mai vînd pe plajă), ai fost la spectacolul cu urmașii lui Vasile Muraru și Nae Lăzărescu, ți-ai făcut portretul pe corso și ți-ai cumpărat un colier de melci.

Toate astea par să nu se schimbe niciodată. După ce le retrăiești, reglementar, în fiecare sezon, poți spune, cu mîna pe inimă, că iar ai fost, cu succes, la mare.

■ ■ ■

Selma IUSUF

legende urbane

Organic

Erau pe raftul cel mai de sus din magazin. Al naibii de scumpi pentru un pachet slăbănog de biscuiți. Cereale integrale și bucățele de măsline, dacă mă înțelegeți. Ingrediente crescute organic, măsline fericite. L-am luat, urmare a deselor pulsiuni de a mînca sănătos și prietenos cu mediul. Au un gust groaznic, oameni buni. În gură parcă mi-a explodat un sac de nisip. Grăunțele organice erau îngrozitor de prost legate între ele, n-aveau absolut nici un gust, de parcă biscuiții fuseseră făcuți de cineva care se amuza acum privindu-mi schimonoselile. Așa, de-al dracu’. Plus că mai și cîștigase bani pe spinarea mea semicostelivă, de dietistă.

Așa că am citit un pic despre obiceiurile de a consuma pîine, ale omenirii. Nu vă plictisesc acum, istoria e ușor de găsit și s-au scris mii de pagini care interpretează din toate unghiurile relația noastră cu pîinea. Vreau însă să recunosc cu umilință că mi-am dat seama că habar n-aveam de ce se numește pîinea graham-graham. Nu mi-am pus niciodată problema asta, iar dacă mi-am pus-o, nu m-am chinuit să caut și răspunsul.

Cu riscul de a vă spune lucruri pe care dumneavoastră deja le cunoașteți, am aflat că Graham a fost un reverend american pe la omieoptsute și ceva, propăvăduitor al mîncatului cît mai aproape de natură, aprig dușman al hranei procesate industrial și al cărnurilor. A făcut bani cutreierînd America și predicînd mîncatul sănătos. Pentru el, toate alimentele și băuturile procesate ar fi îndepărtat omul de vitalitatea organică a naturii. Sună cunoscut, știu. Îi înțeleg pe continuatorii săi moderni și deseori încerc să mă comport responsabil față de mine și față de natura care mă înconjoară atunci cînd mă hrănesc. (Fraza asta a sunat îngrozitor, dar trebuia scrisă.) N-am absolut nimic cu vegetarienii, veganii și alte categorii conexe. Ba, înțeleg în bună parte latura etică a comportamentului lor. Sînt o mare iubitoare de animale și am văzut, la rîndul meu, documentare îngrozitoare despre condițiile în care sînt ținute și omorîte bietele vaci, bieții porci.

Pe de altă parte, ce aș putea face eu, de aici, să protejez zonele umede din Amazon? Da, aș putea să cumpăr cafea cultivată responsabil – nu știu exact ce presupune asta. Aș putea să cumpăr ouă făcute de găini care aleargă liber pe pajiști. În afară de cutia de carton care-mi arată vietățile respective pe un cîmp verde, nu știu exact cine și cum controlează standardele pentru un ou fericit (metri pătrați liberi pe cap de găină, hrană fără antibiotice). Apropo de hrana fără antibiotice. Un coleg mi-a spulberat și mitul ăsta. Tatăl lui crește găini de carne în curte. Pînă le aduce măricele, să știți că le hrănește cu grăunțe speciale care mustesc de antibiotice. După aia le dă grăunțe naturale crescute în cîmpuri care mustesc de îngrășăminte.

Se spune că mîncarea organică, bio, costă mai mult. Fără să mă duc spre extreme, cred că te poți descurca destul de onorabil dacă știi cum să cumperi. Am văzut în supermarket niște roșii din România, frumușele și moderat de lemnoase. Imediat, afară pe trotuar, țăranii vindeau exact aceleași roșii. Dar mult mai scumpe. Lumea a învățat cum să exploateze nevoia unora de a mînca sănătos. De partea cealaltă, nimic mai enervant ca snobismul unora dintre profeții mîncatului natural și responsabil față de cultivatorii din Ghana, să zicem; aceiași profeți pregătesc pentru amicii lor subtile cine organice cu prețul cărora se poate cumpăra un sătuc din aceeași Ghană.

Prozelitismul anti-carne poate deveni violent. Am stat deunăzi la masă cu o cunoștință care m-a privit scîrbită mîncînd o salată cu pui. Mi-a povestit amarnica lor soartă și mi-a explicat chimic și biologic ce se petrece în pîntecele noastre de carnivori atunci cînd acolo fermentează o fleică. Mulțumesc. Dacă ceva mă va face să renunț cu totul la carne (se va întîmpla curînd), nu va fi în nici un caz meritul acestei agresiuni.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-șef la știri, radio Kiss FM și Magic FM.*

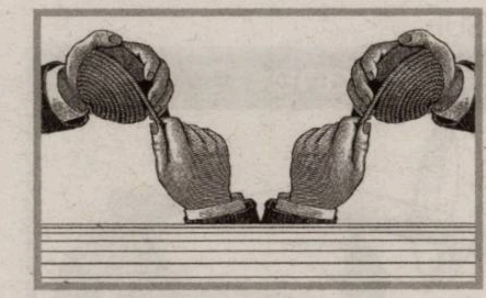

Cristian GHINEA

atitudini
mic-burgheze

Antisemiţi, feriţi-vă: Dan Şova regretă!

Proaspătul ministru Dan Şova regretă amarnic ce a spus despre Holocaust. Aduce în sprijin citate, trimite scrisori în disperare, îşi pune cenuşă în cap. „Nu, nu iau în calcul o demisie, pentru că modalitatea de îndreptare a unei greşeli este învăţarea şi nerepetarea ei, ceea ce eu am făcut“ a declarat el pentru RFI.

Iată-ne în faţa unui paradox interesant: un politician face declaraţii foarte stupide. După care face declaraţii pasionale de regret. Nu ni se întîmplă foarte des să primim regrete de la politicieni, deci consider că e important. Văzîndu-l aşa amărît şi pus pe regret, aud şi oameni de bună-credinţă zicînd: hai, dom'le, regretă băiatul, gata. Nu este chiar aşa.

Să zicem că „băiatul“ a suferit o transfigurare, a mers la Muzeul Holocaustului, a aflat ce şi cum şi acum îi pare rău. Eu nu cred versiunea asta – m-am convins că personajul este un mincinos patologic. El este omul care a declarat că deţine o înregistrare cu jurnalista Carmen Valică spunînd Comisiei Europene că judecătorii Curţii Constituţionale vor fi arestaţi. Nu există acea înregistrare, iar întrebarea jurnalistei, care a atras reacţia Comisiei, era cu totul alta. Tot Şova este omul care zicea că sigur participarea la referendum a fost de 52% şi a continuat să zică asta şi după ce Biroul Electoral Central spusese că a fost 46% şi că numărase 99% din secţiile de votare. Pur şi simplu, Dan Şova are o capacitate patologică de a minţi fără ruşine. Deci, îmi permit să nu cred că e sincer în regretele sale. Cred mai degrabă că s-a speriat de reacţii şi acum vrea să pice la pace cu contestatarii. Dar dincolo de această opinie a mea, să discutăm ca şi cum l-am crede, pentru că e o speţă interesantă. E important regretul lui Dan Şova pentru calitatea sa de membru al Guvernului României? Răspunsul meu este: nu.

Guvernul României e vreun ospiciu de recuperat minţi greşit setate?

Discuţia nu este despre evoluţia personalităţii lui Dan Şova. Cum evoluează gîndirea şovăniană o fi important pentru mama, soţia şi angajaţii săi. E o discuţie privată. Pe noi, restul, puţin ne interesează evoluţia sa spirituală. Discuţia este despre faptul că Şova ar trebui, sau n-ar trebui, să fie ministru. Cu alte cuvinte, dacă merită o a doua şansă. A greşit, regretă, dar merită a doua şansă? Nu.

■ Un politician de vîrstă medie spune public că nu au existat acele crime. Ce spune asta despre el? Că e capabil de două lucruri:

■ Prostie pură – înţeleasă ca lipsă de informaţie elementară (îl credem sau nu că nu ştia e altă discuţie, dar el aşa zice). Deci, omul se autodeclară prost, în sensul originar al cuvîntului: e unul dintre cei care nu ştiu nimic. E o foaie albă. Aş putea accepta lipsa de informaţie de la unul care termină şcoala generală, poate şi liceul – la cît dezinteres arată istoriografia oficioasă faţă de acest subiect. Dar cum poţi să fii un om de 40 de ani, cu valenţe de lider, şi să nu ai nici un fel de idee despre un asemenea episod? Adică Dan Şova a citit numai şi numai *Monitorul Oficial* la viaţa sa?

■ Prostia naţionalistă – acel sentiment care te face să crezi că neamul tău este urmaşul îngerilor pe pămînt, că neamul tău nu poate greşi în nici un caz, că alţii sînt de vină întotdeauna. Dan Şova nu doar că nu ştia (dacă îl credem) despre trenurile morţii de la Iaşi, dar, pe lîngă că nu ştia, a preferat imediat şi a susţinut public într-un mod agresiv varianta care îi convenea: românii nu au făcut nimic, dacă a fost ceva acolo, oricum nemţii sînt de vină. Păi, dacă punctul 1 este real şi nu ştia adevărul despre Holocaust, de unde ştia totuşi că reversul era adevărat? Dacă nu ştii, te declari incapabil să ai o opinie. Zici: dom'le, sînt prost, nu am informaţii, lăsaţi-mă să citesc şi mai vorbim. Şova nu a spus asta, a afirmat varianta cu NU. Pentru el, românii nu puteau comite aşa ceva. Repet, asta mergînd pe varianta pe care el ne-o serveşte: nu ştiam cum au stat lucrurile, am aflat şi regret. În neştiinţa sa primară, era totuşi sigur că inversul adevărului istoric trebuie să fie adevărat. Cu o asemenea minte nu prea ai ce să faci. E genul de creier care ştie tot, chiar atunci cînd nu ştie nimic, deci nu se va deschide nicicînd spre informaţii. Cum a aflat totuşi Dan Şova despre Holocaust? I-a ordonat şeful de partid. Şi acum a devenit expert pe subiect. În continuarea declaraţiei de la RFI se arată nici mai mult nici mai puţin decît (staţi jos!): „mai bine pregătit decît toţi politicienii din România în domeniu“. Omul nu are nici o urmă de simţ al ridicolului: cînd vrei să faci penitenţă, iei o pauză, nu devii expert într-un domeniu unde pînă mai ieri erai prostul satului.

Ce ne spun punctele 1 şi 2 despre Dan Şova? Pur şi simplu, omul arată o lipsă de judecată fenomenală. Nu doar că e o minte închisă, dar e şi o minte greşit setată în relaţia cu adevărul. Dan Şova e inapt pentru serviciul de ministru.

Regrete? Asta e problema sa personală. Aici vorbim despre ministrul Şova. A aparţine Guvernului României nu este un drept al omului. O a doua şansă? Aici nu vorbim despre recuperarea unui infractor care altfel ar putrezi în puşcărie. Acolo discuţia despre a doua şansă are sens. Vorbim dacă un om ar trebui să fie ministru sau nu. De ce a doua şansă? Guvernul României e vreun ospiciu de recuperat minţi greşit setate?

Vreţi un exemplu de judecată greşită? Exact ce anunţă Şova ca măsuri recuperatorii ar trebui să ne pună pe gînduri. Şova anunţă că:

■ va crea cursuri speciale la Institutul Social Democrat „Ovidiu Şincai“ privind Holocaustul.

■ va întări legislaţia privind antisemitismul şi negarea Holocaustului.

Cursurile sînt o idee foarte bună, la cîţi mici fascişti se învîrt pe la organizaţiile de tineret, toate partidele ar avea nevoie. Dar de ce la „Ovidiu Şincai“? Institutul acela este muribund, şef al board-ului este Adrian Năstase, iar director este Adrian Severin. Nici unul dintre ei nu se simte tocmai bine şi nu e capabil de mari acţiuni publice în ultima vreme. Şi nu am auzit să fi fost schimbaţi din funcţii. Mai mult chiar, angajaţii de la institut sînt implicaţi în ancheta DNA care îl priveşte pe Severin, se pare că omul deturna fonduri de la Parlamentul European ca să-şi plătească oamenii de acolo. Recapitulăm: o organizaţie cu şeful cel mare în puşcărie şi cu directorul compromis la nivel european şi sub anchetă, organizaţie ea însăşi implicată în scandalul financiar. Şi vine Dan Şova şi promite în stînga şi în dreapta că asta devine reduta anti-anti-semitismului din România. Nu v-am zis că e comic? Pariu că nu vom mai auzi despre cursurile alea?

Apoi, întărim o legislaţie care nu e oricum aplicată? Dacă era aplicată, Şova avea acum amendă penală şi nu era în Guvern. Avem vreo dovadă că legislaţia asta dată dracului privind negaţionismul şi antisemitismul funcţionează măcar? Eu sînt dintre cei convinşi că a) a nega Holocaustul e dovadă de tîmpenie şi că b) legile privind incriminarea discursului antisemit şi negaţionist sînt contraproductive. Am adus argumente săptămîna trecută în articolul despre libertatea de exprimare. Afirm punctele a) şi b) după ce am petrecut ceva timp gîndindu-mă la subiect, citind ce au scris alţii, urmărind dezbaterile. Am şi pentru a), şi pentru b) argumente şi ar trebui ca cineva să producă enorm de multe dovezi contrare ca să îmi schimbe aceste opinii. Admit că există argumente contrare de luat în seamă. Cred că e nevoie de un echilibru complicat între libertatea de exprimare şi alte principii. Şi mai cred că legiuitorii trebuie să cîntărească mult şi atent ce reguli propun şi votează (şi) în acest domeniu. Chiar dacă admit că libertatea de exprimare trebuie restrînsă (nu admit, dar să zicem...), intervenţia trebuie să fie clar redusă în timp şi cazuistică. Trebuie umblat cu un bisturiu foarte fin. Mai ales, ar trebui să ştim înainte de ce nu funcţionează legile pe care deja le avem, pentru că n-am văzut să fi scăzut antisemitismul după ce l-am incriminat noi. Asta aştept de la un ministru şi de la un parlamentar român.

Ce face ministrul Şova din poziţia sa de parlamentar care regretă? Umblă să opereze cu ranga: el a spus tîmpenia, el este acum campion al incriminării antisemitismului. Le arată el la antisemiţii ăştia, mama lor de pungaşi! Aşa brusc, de la infractor la poliţist-şef, fără timp de pauză, de meditaţie, de argumente. Şi noi ar trebui să-l luăm în serios? Pentru că Şova a spus o tîmpenie, în loc să-i dăm amendă îl punem în guvern şi schimbăm o lege?

*facebook.com/
Cristian.Ghinea.CRPE*

■ ■ ■

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

Măgăruşul la 10 lei de la Prichindel

În Neptun, la Prichindel e pustiul falimentului. Uite, o învîrtitoare-două ce-ţi mai dau senzaţii tari, uite două-trei locuri unde sfîrîie hamsia în ulei la 4 lei. Hei, uite, şi omul cu groaznice portrete din chihlimbar – cîtă materie aruncată aiurea pe geam! Şi uite şi două supermarketuri mici-mici şi transpirate, cu mărci de care nici dracu' n-a auzit. Aţi auzit de Muntenina? Eu am luat o sana de-asta la 1 litru. Lăcomie! Şi e densă ca un unt, îmi place, e atît de untoasă că mi-e frică să gîndesc cîte E-uri grase mi-or ieşi prin bască, pardon, casca de înotător. Dar pustiul groaznic al comerţului de altădată din Prichindelul neptunian este dat de un măgăruş. O piticanie cu trup tubular, măgăruş-pechinez. Era noapte şi nu vă puteţi închipui silueta acestei arătări. Patru picioare slabe ca grisina şi un trup umflat ca ridichea. Şi-un cap, şi-o coadă. Scăldat în luminile de la crucile bisericii din Neptun şi mînat cu şuturi în fund de un puştan cît puţa măgarului. N-am cuvinte să vă povestesc. Înainta zăpăug măgarul, că puştanul îşi găsise un titlu de glorie din a altoi animalul. Şi cum ioc clienţi, măgăruşul-pechinez se mişca deja din inerţia şuturilor. Da, mai era la faţa locului un măgar ceva mai mare şi strunit de-un tînăr, dar măgarul acesta nu se amesteca în pedeapsa pipernicitului. Şi mi-a venit o idee; să mă urc pe măgăruşul acesta drag, doar astfel îi pot opri suferinţa. Şi cînd să bag mîna în buzunar, am văzut că-s gras, umflat, că mă chinui să-mi bag mîna în buzunar ca să scot banii. Atunci mi-am zis că nu pot să-l fac pe măgăruş să sufere mai mult. Abia acum, scriind acest articol, îmi dau seama că puteam să-i plătesc puştiului ca să-l ţin pe loc pe măgăruş. Dar acum am scris, e prea tîrziu să întorc timpul înapoi.

dosar DILEMA VECHE
Coordonator: Cristian GHINEA

De ce se bagă UE în trebile noastre interne?

Texte şi opinii de:

- Bianca TOMA (jurnalistă)

„Cum s-a văzut criza prin ochii unui corespondent la Bruxelles“

- Gabriela CREŢU (fost europarlamentar PSD)

„Dublul standard şi jumătatea de măsură“

- Ciprian CIUCU (director de programe, CRPE)

„Spirala naţionalism – sărăcie e greu de oprit“

- Iulia BADEA-GUÉRITÉE (jurnalistă)

„România, bătaia de cap a Europei?“

argument

UE nu era pregătită să ne facă faţă. Se va pregăti?

Aşa cum Grecia şi criza financiară de acolo au provocat adoptarea pactului fiscal care ar trebui să disciplineze finanţele statelor din UE, tot la fel criza democratică din România ar putea adopta măsuri de integrare la nivel politic. Asta spune Suzana Dobre în interviul colectiv pe care îl publicăm în acest număr. Logica sa este bazată pe pericolul de contagiune: un stat din UE care ar da faliment ar atrage efecte asupra celorlalte, de aceea trebuie prevenită pe viitor o asemenea situaţie. Ce se întîmplă însă atunci cînd democraţia e pe cale să capoteze într-un stat membru? Suzana Dobre recunoaşte că pericolul de contagiune nu e la fel de evident ca în cazul crizelor financiare, deci s-ar putea ca sprijinul politic pentru o asemenea idee să nu fie nici el la fel de mare. Dar contagiunea se poate întîmpla. Dacă în România se încalcă regulile atît de brutal şi UE nu va putea face nimic, mîine s-ar putea ca în… să zicem… Slovacia să apară un tip care crede că poporul doreşte ca el să fie şef pe viaţă, poimîine un colonel Dogaru lituanian s-ar putea trezi că Dumnezeu i-a ordonat să preia conducerea. Cum ar fi o UE cu nişte Belarusuri la masă?

Adevărul e că la un moment dat UE ar fi fost oricum confruntată cu dilema asta, e oarecum în logica istorică. E ruşinos pentru noi că sîntem provocatorii acestei dileme, dar cumva era de aşteptat. Să ne gîndim puţin. În 1990 a început ceea ce Huntington numea „al treilea val al democratizării“. După vreo zece ani, valul a dat înapoi. A lăsat în urmă multe ţări democratizate, dar ne-a pus în faţa unei realităţi urîte: democraţia nu e ireversibilă, nici măcar în zilele noastre. În Rusia a capotat. De fapt, a capotat în toată fosta URSS, cu excepţia balticilor şi a Republicii Moldova. În Africa, experimentul democratic a prins doar parţial. În America Latină, marele val de speranţe se scufundă tot mai mult pe măsură ce colonelul pucist ales apoi de popor Chávez se clonează în tot mai mulţi socialişti locali. Reculul democratizării e un fapt. Să fie UE singura excepţie? Să fie UE un fel de seră unde plantele cresc viguros, indiferent ce se întîmplă afară? Asta e prezumţia sistemului: ca să înceapă măcar negocierile de aderare la UE, statele trebuie să îndeplinească nişte criterii politice (criteriile de la Copenhaga), deci să fie democraţii. Dacă le-au îndeplinit şi respectat pe perioada negocierilor, intră. Apoi? Apoi nimic. UE e un club al democraţiilor, nu? Bine, dar în toată lumea vedem cum se gîtuie democraţiile. În UE nu, niciodată. Asta credeam pînă acum, aşa au fost făcute regulile, aşa a fost gîndită UE: clubul ţărilor care au trecut peste genul acela de probleme. În realitate, democraţia se poate gîtui întotdeauna. România e doar ultimul şi cel mai grav exemplu. Ungaria lui Orban le-a dat frisoane şi a pregătit terenul. Dar să nu uităm că în aproape toate statele intrate în 2004 în UE au urmat după aderare crize politice şi au scăzut în clasamentele privind stabilitatea politică şi libertatea presei. Ca să nu mai zic că în Italia, Berlusconi acaparase media şi se războia cu justiţia (controlul pe presă şi pe justiţie – coincidenţă sau de acolo se defectează democraţia, aşa cum şiretul se desface natural cînd se slăbeşte fibra din capăt?).

UE are o problemă: democraţia poate da înapoi, chiar şi în interiorul UE. E de ajuns presiunea politică, pe care o exercită acum asupra României, sau va fi nevoie de mai mult? Trebuie să recunoaşteţi că e o dilemă interesantă. Dacă nu am fi noi în pricină, ar fi chiar amuzant de urmărit evoluţia. (**Cristian Ghinea**)

BARBURISME

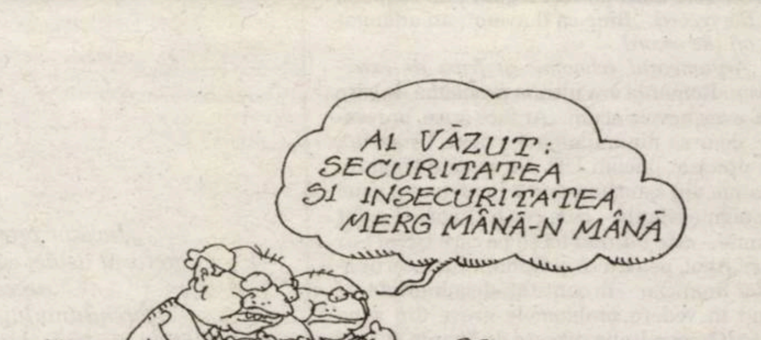
AI VĂZUT: SECURITATEA ŞI INSECURITATEA MERG MÂNĂ-N MÂNĂ

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Dar nu acum.
Emisiunea *Punerea pe gînduri* va fi reluată după 1 septembrie.

Bianca TOMA

Cum s-a văzut criza prin ochii unui corespondent la Bruxelles

De unde pînă unde are voie UE să se bage în treburile unui stat membru? Cum să nu ai voie să pui şef la DNA sau la Parchetul General? Cum să nu faci graţieri? Au mers prea departe – spun cei care folosesc argumentul suveranităţii naţionale în faţa „ingerinţelor“ Bruxelles-ului sau ale „jmecherului de Portugalia“, cum l-a descris Viorel Hrebenciuc pe José Barroso, preşedintele Comisiei Europene. De ce are însă Comisia dreptul să spună şi să pună presiune?

Primul argument – o precizare de formă: Bruxelles-ul nu a reacţionat rapid la scandalul politic de la Bucureşti. Ba chiar a făcut-o prudent şi de fiecare dată americanii i-au luat-o înainte. Istoria din spatele reacţiilor oficiale ale UE, un sistem funcţionăresc mastodont căruia i se reproşează des că acţionează greu în chestiuni mult mai importante (criza economică, zona euro, energie), arată că limbajul dur, ultimatum-ul, avertismentul nu sînt puncte forte ale executivului UE.

Argumentul legal. România a fost acceptată în 2007 în Uniunea Europeană cu menţinunea că pe capitolul Justiţie nu a demonstrat că reforma este „ireversibilă“ (aşa cum este aderarea la UE), motiv pentru care s-a trecut în Tratat o steluţă: Bine, intraţi în UE, dar justiţia rămîne sub monitorizarea noastră, iar noi vă spunem unde nu faceţi bine, cum trebuie să corectaţi. Acesta este Mecanismul pentru Cooperare şi Verificare (MCV). An de an, Comisia face cîte două rapoarte în care spune ce e bine şi ce nu. Am semnat în 2007, ne-am pus steagurile albastre cu stele galbene pe primării şi cămine culturale, am sărbătorit România în UE cu artificii şi am fost recompensaţi cu zeci de miliarde pe fonduri structurale (de care ne batem joc, cu succes, în continuare). Întrebarea: în baza a ce spune Bruxelles-ul României, pe un astfel de ton, ce şi cum să facă, a fost pusă, şi de jurnalişti, oficialilor CE. „MCV este baza perfect legală“, au răspuns *on the record*. „Bine că îl avem“, au adăugat ei, *off the record*.

Argumentul economic şi frica de extremism. România era ultima problemă de care UE avea nevoie acum. „Ar face orice, preventiv, doar să nu mai aibă o a doua Ungarie“, au precizat oficiali UE. De ce este Ungaria spaima din zona non-euro? Pentru că o nouă economie fragilă – cum cea a Ungariei a dat semne – este ultimul lucru pe care UE şi l-ar dori. Apoi, pentru că şi Budapesta a cerut ajutor financiar – în cantităţi deja limitate, avînd în vedere problemele grave din zona euro (Grecia, Italia urmate de Spania şi, mai nou, Cipru). În al treilea rînd, pentru că naţionalismul este o altă manifestare – jucată cu talent de Viktor Orbán – cu care UE are tot mai mari probleme cînd criza se adînceşte (Marea Britanie, Olanda, Finlanda, Cehia).

Argumentul dosarelor în negociere. În paralel, CE are nevoie de disciplină şi argumente în plină negociere cu statele UE pe dosare importante, pe care încearcă să le promoveze: noua guvernanţă Schengen şi banii pentru viitorul buget al UE – 2014-2020. Ambele sînt dosare-cheie, şi pentru România. Cum se poate duce Comisia să ceară bani, în plină criză, pentru politica de coeziune, în numele „reducerii diferenţelor de dezvoltare dintre regiunile Europei“ cu România cea săracă, nedemocrată şi incapabilă să consume corect pînă şi 10% din ce îi dă UE? Cum să ceară Comisia Europeană puteri pentru a decide cînd şi cît are voie un stat membru să-şi închidă graniţele, cînd vrea să lase frontierele de est ale UE pe mîna „corupţilor“ de la Bucureşti şi Sofia? În ambele situaţii, România a demonstrat Comisiei că nu are pe ce se baza.

Cronologia reacţiilor Bruxelles-ului şi scandalului de la Bucureşti arată cît, unde şi de ce au intervenit liderii UE.

Arestarea lui Adrian Năstase a fost urmărită de Bruxelles. La nivel oficial – detaşat, fără nici un comentariu public, deşi cererile au fost numeroase. Experţii secretariatului general al Comisiei Europene, unde se completa raportul pe justiţie multianual în privinţa României, erau extrem de atenţi la deciziile Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie – trecută la capitolul critici în raportul intermediar din februarie, odată cu scandalul de corupţie în care a fost implicată judecătoarea Gabriela Bârsan.

Cronologia reacţiilor Bruxelles-ului şi scandalului de la Bucureşti arată cît, unde şi de ce au intervenit liderii UE.

„Decizia Curţii de a amîna pînă pe 12 septembrie este ultima lovitură din lupta amară pentru putere dintre guvernul de stînga şi preşedintele de centru-dreapta. Conflictul a dat naştere unor temeri legate de democraţia practicată într-o ţară nou intrată în UE.“

Washington Post, 2 august

„Jucător prost, guvernul a declarat astăzi că participarea necesară validării referendumului (mai mult de 50%) putea fi obţinută dacă nu se aveau în vedere listele oficiale. […] În USL confuzia este totală. Crin Antonescu, care s-a ambiţionat în a-l înlocui pe Traian Băsescu, visează la septembrie. Mai prudent, ministrul Victor Ponta va respecta verdictul urnelor. Aceasta nu-l împiedică să convoace autorităţile locale în vederea actualizării listelor.“

Le Figaro, 6 august

Consiliul European din 28-29 iulie – cu „antrenamentul“ pentru participarea la cina informală din luna mai, unde deja conflictul Băsescu-Ponta anunţa episoade incendiare. Parlamentul României îi dă o hîrtie lui Ponta – nu un mandat – cum că el poate face şi drege în calitate de reprezentant al intereselor Guvernului la Bruxelles. Curtea Constituţională decide clar că e dreptul preşedintelui. Consiliul European a mai asistat la conflicte instituţionale pe scaunele de la masa reuniunii liderilor UE, iar oficialii instituţiei ne fac schiţa traseului diplomatic al acestor delegaţii naţionale. E o decizie naţională, noi punem un singur scaun, întrebaţi la Reprezentanţa Permanentă a statului membru la UE ce delegaţie vine. „Vă rugăm, *nu* ne întrebaţi nimic despre cine vine, cum vine. Nici noi nu ştim. Nu vrem să ne băgăm în asta. Vorbiţi cu Consiliul“, spuneau diplomaţi români.

Presiunile asupra diplomaţilor. La Bucureşti, taberele erau pe poziţii de luptă iar tăcerea şi blocajul Reprezentanţei aveau un motiv obiectiv. Orice ar fi spus s-ar fi interpretat. De ce? Şeful Reprezentanţei Permanente a României la UE, ambasadorul Mihnea Motoc (diplomat de carieră apreciat în Bruxelles), este soţul judecătoarei Iulia Motoc de la Curtea Constituţională care avea să decidă ce delegaţie are dreptul constituţional să reprezinte ţara. MAE era desigur părtinitor în această ecuaţie, motiv pentru care putea fi o sursă doar parţial utilă. Din nou, la Consiliul European: singura variantă de comunicare sînteţi voi.

Dacă unii diplomaţi ar vorbi...

Pe durata acelor zile, tensiunea şi presiunea Bucureştiului se vedeau pe faţa unui personaj-cheie: ambasadorul Mihnea Motoc. O scurtă descriere. Chiar şi în formă, Motoc e îngrozitor de puţin generos cu detaliile pe care un jurnalist ar vrea să le afle. Iar cînd (şi o face rar cu jurnaliştii) este, defilează cu un limbaj diplomatic pe care orice ziarist îl urăşte. Cu toată răbdarea pusă la încercare, în urmă cu jumătate de an i-am spus: „Bine, domnule ambasador. Am înţeles. Vorbim după pruni. Dar după pruni, mai la dreapta, sau mai la stînga?“. Pe parcursul acelor zile, Motoc devenise ca o umbră, cu faţa gri şi cearcăne. „Am crezut că face infarct. Nu l-am văzut niciodată aşa“, descrie un apropiat, funcţionar în instituţii europene, starea celui care în ultimii ani a reprezentat activ şi cu tact România în toate reuniunile europene, pe toate dosarele-cheie.

Ziua Consiliului – 28 iulie, ora 11,00, telefon la Consiliul European. „Încă nu ştim. Avem o singură delegaţie confirmată, cea de la Guvern. Am încercat pînă azi-noapte tîrziu să vedem dacă mai sînt schimbări. Credeţi că o să avem două?“ – aşa a sunat ultima discuţie cu Consiliul European, în timp ce Ponta ajunsese nervos la Bruxelles, iar oficialii de la Cotroceni ai preşedintelui nesuspendat aveau telefoanele închise. Jurnaliştii străini se amuzau. „Cîţi vin? Ha, nu ştiţi încă? Waau. Unu' o să stea în sală, altu' la meci, sau cum? (era semifinala Euro 2012 la fotbal Germania-Italia)“, îmi spune un jurnalist englez. Surse din ţară: Băsescu o să-l dea în judecată pe Ponta pentru uzurpare de calităţi oficiale. E clar. Nu mai vine.

Cronologia unei uzurpări de calităţi oficiale

Noaptea de 28 spre 29 iulie, printre scandalul plagiatului lui Ponta şi declaraţiile de la Bucureşti ale lui Băsescu apare Cronologia unei uzurpări (de calităţi oficiale) – cum a manipulat MAE corespondenţa României cu Bruxelles-ul pe reprezentarea la Consiliul European. Apar acuzaţii şi unele dovezi că delegaţia oficială trimisă de Cotroceni a fost „uitată“, „postdatată“ de MAE. În timp ce Ponta participă pentru prima dată la masa liderilor UE, ministrul de Externe, Andrei Marga, are rezervat un interviu în direct, la Antene, din studioul Consiliului. Vorbeşte vrute şi nevrute, pe sute de euro transmisia. Nimeni nu-l întreabă de corespondenţa publicată chiar la acel moment pe mai multe site-uri.

Marga se şterge de fond de ten şi… bate cîmpii

Să-l prindem pe Marga cînd iese din studio. Nici un „gardian“ al PR-ului Guvernului nu era prin zonă ca să-i explice şefului diplomaţiei româneşti că era cel mai prost moment din lume să accepte să vorbească, şi să-l sustragă inteligent din baricada de microfoane şi reportofoane. Era descoperit, nu avea de unde să ştie ce s-a discutat/publicat în ţară. Iese zîmbind ca un profesor bucuros că mai poate da o lecţie. Victimă sigură. Prima întrebare: „Aţi manipulat corespondenţa cu Consiliul European. De ce nu aţi trimis delegaţia Preşedinţiei la Bruxelles?“. Prestaţie catastrofală. Bîlbîieli şi bîjbîieli. Trece pe diateza reflexivă „nu s-a primit, nu s-a văzut“. E încolţit, total pe dinafară. Între orele lungi de aşteptare, să-l ai pe ministrul de Externe cu o astfel de prestaţie... nici că se putea mai bine. Jurnalistic vorbind.

„Ce dracu' face Bruxelles-ul?“

A trecut mai bine de o lună de cînd la Bucureşti scandalul politic a explodat. O decizie a Curţii Constituţionale fusese deja încălcată. Apar primele tensiuni şi presiuni asupra Curţii. Bruxelles-ul tace!

Planul suspendării preşedintelui. Cei şapte paşi sînt puşi riguros şi rapid în aplicare. În 24 de ore sînt schimbate puteri ale Curţii Constituţionale, Avocatul poporului şi, a doua zi dimineaţa, se trece la decapitarea şefilor celor două Camere ale Parlamentului. Suspendarea lui Băsescu devine o chestiune de cîteva ore.

3 iulie 2012. Prima reacţie, Ambasada SUA!!! „Ce dracu' face Bruxelles-ul? Chiar nu are nimic de spus? Uite de aia se duce naibii Europa“, îmi spune un editor după multe încercări de a obţine o reacţie a Comisiei Europene. Criticile americanilor erau un bun pretext. *„I know it's a big issue. We cannot take a decision over night as you may imagine*/Sîntem conştienţi că e important. Nu putem lua decizii peste noapte aşa cum, poate, vă imaginaţi“, îmi dă peste nas unul din oficialii UE. Liderii grupurilor politice din Parlamentul European făceau şi ei valuri: comunicate, Twitter, declaraţii în plen. Comisia să reacţioneze! Din clădirea Berlay-

DILEMA
De ce se bagă UE în trebile noastre interne?

mont a Comisiei, nimic. Deadline-urile de tipar se apropie. Ultima încercare. „Nu am altă opţiune decît să vă cer o poziţie oficială prin care să spuneţi: Nu comentăm!“. La scurt timp, apare pe Twitter declaraţia „politică“ a comisarului pentru justiţie Viviane Reding. Presa pro-USL scrie „Declaraţie politică. Părerea ei“. Presa cealaltă şi neutră: „Prima reacţie a unui oficial UE“.

Legendă pentru Dan Şova şi cei care mai cred că un comisar reacţionează la ce spune un jurnalist (vezi cazul Carmen Valica). Ulterior aveam să aflăm că pe 3 iulie, CCR atrăsese deja atenţia Comisiei Europene, în termeni extrem de serioşi, într-o scrisoare oficială, că atribuţiile şi deciziile ei fuseseră călcate în picioare, că au fost catalogaţi drept „o ruşine“, că s-au făcut declaraţii publice grave care îi intimidează pe judecători (vezi scrisoarea preşedintelui CCR, August Zegrean). Comisia de la Veneţia fusese sesizată. „Presiunile au fost foarte mari. Adică, deja ceruse Parlamentul, la nivel politic, o reacţie, erau numeroase scrisori. Era clar că va fi o poziţie“, a mai precizat, după raportul pe justiţie, un alt oficial important al Comisiei Europene.

Suspendarea lui Băsescu văzută de jurnaliştii străini

Pe 6 iulie Traian Băsescu este suspendat iar preşedintele Comisiei Europene, José Barroso, confirmă întîlnirea de la Bruxelles cu premierul României. Jurnaliştii străini caută să înţeleagă cît mai multe. „Îl vezi pe Ponta ca un fel de Orbán? Vorbim de un dictator?“ „Exclus“, primeşte răspunsul. „E mai curînd neexperimentat.“ Editorul englez nu se mulţumeşte. „Şi atunci, dacă nu îl vedeţi ca un dictator, cine e în spatele lui. Oamenii lui Năstase?“ Află despre planul suspendării şi paşii care deja sînt puşi în aplicare. *„What he's doing is absolutely outrageous and disgraceful*/Ceea ce face este absolut scandalos şi dezonorant“, comentează jurnalistul.

Vizita lui Ponta la Bruxelles

Premierul Victor Ponta vine la Bruxelles (10-12 iulie), iar la Bucureşti lasă să se înţeleagă că asigurările sale vor fi suficiente pentru a potoli feţele îngrijorate din capitalele europene. „Plec la Bruxelles ca să opresc dezinformările grosolane şi îngrozitoare legate de suspendarea lui Băsescu“, anunţa Ponta, hotărît. Nu doar că nu a reuşit, dar la o lună de la acest „angajament“ încă mai are de demonstrat. O întrebare-cheie trebuia să aibă răspuns de la Ponta: în baza cărei legi/reguli va fi organizat referendumul: OUG sau decizie CCR? Răspunsurile ar fi arătat presiunea fiecăruia din interlocutorii lui Ponta de la Bruxelles.

Schulz dă primul semn că Ponta e descoperit

Joseph Daul, preşedintele grupului PPE din Parlamentul European, anunţă că nu-l primeşte pe Ponta. „Ţăranul de Alsacia“ îi transmite că nu e binevenit. Ţara nu se conduce cu Ordonanţe de Urgenţă prin care se desfiinţează atribuţii constituţionale. Urmează întîlnirea cu Martin Schulz, neamţul social-democrat care conduce Parlamentul European. Se întîlnea pentru a doua oară cu Ponta în calitate de prim-ministru. Schulz îi oferise un cec în alb. „Victor e prietenul meu.“ „În Titus (Corlăţean – *n.n.)* am toată încrederea.“ Neamţul, care dăduse de toţi pereţii cu Adrian Severin în scandalul Mită contra amendamente şi s-a dezis de el în 48 de ore, să fie atît de legat la ochi? Un semnal că lucrurile s-au schimbat apare în *Le Monde,* înainte ca Schulz să plece la Paris (victoria lui Hollande în Franţa era, pentru socialiştii de la Bruxelles, semnul suprem că următorul deceniu politic va fi al lor). „Înlocuirile rapide care au avut loc în fruntea mai multor instituţii din România sînt cel puţin stupefiante. La fel ca şi tentativa, aparent structurată şi planificată, de demitere a preşedintelui Traian Băsescu. Este foarte dubios din punct de vedere politic, dar este legal.“ Schimbarea de ton e clară. Dar cît de îngrijorat e Schulz? „Nu am avut cea mai plăcută discuţie, dar pentru asta sînt prietenii“, recunoaşte şeful PE, care critică Ordonanţele de Urgenţă, în timp ce Ponta zîmbea forţat.

Referendumul pe OUG sau CCR? Bis!

Urmează Barroso, din biroul căruia Ponta iese mai tensionat decît de la Schulz. Urmăream doar să pun a treia oară întrebarea: Referendumul? OUG sau CCR? Presiunea fusese atît de mare că Ponta face singur precizările. Şi totuşi, încă o dată: „Ce va figura în *Monitorul Oficial* în dreptul referendumului? V-a întrebat Barroso despre *Monitorul Oficial?*“ Recunoaşte: „Da!“ (dar a dat asigurări că totul va fi în regulă). Această precizare arăta că discuţia a fost detaliată, că Barroso avea date şi că în mapă erau teme grele. „Ne arătaţi ce aveţi în mapă?“ Nu. Acesta este un *non paper,* în limbaj bruxellez. La Bucureşti, Şova continua să bată cîmpii: „Referendum în baza OUG“. Ori rămăsese cuplat la directivele anterioare, ori nu a urmărit nici un moment ce semnale veneau de la Bruxelles. În ambele cazuri, proastă sincronizare.

Lista celor 11 cerinţe şi rolul Curţii Constituţionale

Ce e în mapa lui Ponta? Van Rompuy a dat pe Twitter, după întîlnire, că este îngrijorat. Potrivit unor surse diplomatice, preşedintele Consiliului European l-ar fi aşteptat pe Ponta cu Tratatul UE pe masă. Era crucial să faci rost de hîrtia aia. În sfîrşit, cîteva explicaţii *off the record* după ce, vreme de cîteva zile, la brief-urile de presă ale Comisiei Europene, România era un subiect la fel de important ca şi criza economică. Ordonanţa legată de puterile CCR trebuie anulată. *Imediat.* Cea legată de referendum, la fel. Deciziile Curţii sînt supreme şi trebuie publicate în *Monitorul Oficial*. Nu mai folosiţi Ordonanţe de Urgenţă. Toate cerinţele sînt pe ton scurt, apăsat. Cerinţele Comisiei Europene care să garanteze funcţionarea *statului de drept* merg mai departe: un Avocat al poporului numit cu consensul tuturor partidelor politice. Nu mai criticaţi deciziile instanţelor şi puneţi sancţiuni pentru cei care o fac. Nu nominalizaţi Procuror General şi şef al DNA pe perioada preşedinţiei interimare. Nu faceţi graţieri în acelaşi interval. Demisia membrilor Guvernului şi ai Parlamentului cu probleme de integritate şi condamnări.

„Lovitură de stat deghizată, derivă democratică sau pur şi simplu joc de alternanţă la putere? România nelinişteşte Uniunea Europeană, care priveşte vigilent criza prelungită deja pe cîteva luni. Dincolo de procedura de destituire, se fac supoziţii la adresa intenţiilor noului guvern în legătură cu independenţa justiţiei, într-o ţară unde vechii demoni ai corupţiei nu sînt încă dispăruţi.“

Le Monde, *11 iulie*

„Înlănţuirea de evenimente din ultimele săptămîni – declară un oficial – a pus în pericol tot progresul obţinut în ultimii cinci ani în domeniul respectului la adresa legii şi al controalelor democratice şi independenţa sistemului judiciar din această ţară. Temeri similare la adresa statului de drept au fost exprimate şi dinspre Berlin, cîţiva parlamentari chiar discutînd despre posibilitatea de a suspenda dreptul României de a vota în cadrul UE. [...] Cel mai posibil rezultat în problema Schengen va fi deraierea totală. Acum poziţia Olandei pare să fi cîştigat simpatia Germaniei.“

The Economist, *10 iulie*

CCR are un rol-cheie într-un stat democratic

Şi cum să fie referendumul?, întreabă jurnaliştii legat de speculaţiile potrivit cărora ar putea dura o zi, două, trei. „Curtea Constituţională e cheia democraţiei într-un stat. Ce spune ea, aia e. Număr, cvorum, liste, date, cîte zile durează. CCR decide asupra acestor lucruri. Iar Comisia Europeană nu va recunoaşte alt rezultat decît cel validat de CCR, după ce se pronunţă pe toate procedurile şi detaliile tehnice“, precizează un important oficial al Comisiei. Bun, şi dacă Bucureştiul nu face ce trebuie? „Toate opţiunile sînt pe masă“, precizează sursa citată. În ordine... ce sancţiuni există în cazul României? – insistă jurnaliştii. „Aş spune, în ordine, MCV, *infringement* (ceea ce nu e cazul acum), articolul 7“, mai spune oficialul citat. El a descris articolul 7 din Tratatul UE, care prevede posibilitatea suspendării dreptului la vot al unui stat membru în cazul în care, în mod repetat, nu respectă valori fundamentale ale UE – enumerate la art. 2, ca „o armă în mîna statelor membre“.

Raportul pe justiţie: Nu aţi văzut varianta iniţială!

Urmează raportul pe justiţie sub MCV. Un raport pe cinci ani, după care existau variante ca el să se aplice într-o altă formă. Bucureştiul ar fi avut nevoie disperată de un raport bun. Mai ales pentru Schengen. Orice şansă a fost compromisă, iar România a primit cel mai dur raport pe justiţie de la aderare. „Nu aţi văzut forma iniţială. Era şi mai dur. Şi aşa a fost cel mai dur limbaj pe care l-am văzut“, a declarat un oficial european care a cercetat mai multe drafturi. Cele 11 cerinţe ale Comisiei Europene, toate legate de statul de drept şi independenţa justiţiei, au fost incluse în raport. Baza legală? „MCV“, spun clar oficialii UE. România va mai avea parte de o evaluare intermediară pînă la sfîrşitul anului.

„Ştii ce este mai grav? În Bruxelles, la Londra, la München nimeni nu stă să citească toate dedesubturile. Ce-a zis Antonescu, ce-a zis Băsescu. Ce le va rămîne ăstora de la UE în cap este România = corupţie, România probleme cu statul de drept. Nu vor analiza în detalii care şi mie îmi scapă. Asta va rămîne multă vreme ca etichetă. E bine? Nu e bine...“ – îmi spune un român plecat de mulţi ani din ţară şi care cunoaşte bine instituţiile europene.

Bianca Toma *este corespondentă la Bruxelles a ziarului* Adevărul.

■ ■ ■

Cronologie

3 iulie Ambasadorul SUA, Mark Gitenstein, spune că suspendarea preşedintelui Traian Băsescu în sine nu va afecta imaginea României, însă vor fi consecinţe serioase dacă va fi făcută într-un mod neconstituţional.

4 iulie ■ Comisarul european pentru Justiţie Viviane Reding se arată foarte îngrijorată de atacurile recente împotriva Curţii Constituţionale: „Pentru mine, un sistem juridic independent şi funcţional este o precondiţie pentru încrederea reciprocă acordată pe plan european“. ■ Liderul popularilor din Parlamentul European, Joseph Daul: „Sînt absolut indignat de ceea se întîmplă în România în acest moment, înlocuirea Avocatului Poporului, cererile de revocare a celor doi preşedinţi ai Senatului şi Camerei Deputaţilor şi planul de modificare a Legii Curţii Constituţionale şi înlocuirea a doi judecători sînt absolut uimitoare. Dacă acestea vor fi puse în practică, statutul democraţiei în România dă serioase motive de îngrijorare. Nici un stat membru al Uniunii Europene nu poate încălca astfel statul de drept şi toate principiile democratice.“

5 iulie ■ Alain Lamassoure şi Elmar Brok, preşedinţii unor comitele importante din Parlamentul European (Buget, respectiv Relaţii Externe), au cerut Comisiei Europene să urmărească atent evoluţia politică de la Bucureşti şi să prezinte un raport care ar putea conduce la suspendarea dreptului de vot al României în Consiliul UE. „Deciziile luate de Guvernul României în ultimele zile sînt foarte îngrijorătoare. Comisia Europeană trebuie să acţioneze imediat şi să pună România sub monitorizare.“ ■ Mark Gray, purtător de cuvînt al Comisiei Europene, a declarat că Raportul CE privitor la Justiţia din România va include referiri la evoluţiile politice recente care au legătură cu statul de drept şi independenţa sistemului judiciar. ■ Ambasadorul Marii Britanii, Martin Harris, a declarat că este important pentru România ca politicienii să menţină credibilitatea statului român pe pieţele financiare, să respecte Constituţia, instituţiile statului, deciziile instanţelor judecătoreşti, inclusiv ale Curţii Constituţionale. ■ Ministrul italian al Afacerilor Externe, Giulio Terzi, a declarat că autorităţile de la Roma urmăresc cu multă atenţie evoluţiile politice din România şi îşi doresc o clarificare cît mai rapidă, conformă cu procedurile constituţionale.

6 iulie Günther Krichbaum, preşedintele Comisiei de afaceri europene a Budenstag-ului îi cere preşedintelui Comisiei Europene să declanşeze procedura de *infringement* împotriva României şi suspendarea votului în Consiliul UE.

7 iulie Victoria Nuland – purtătoare de cuvînt a Departamentului de Stat SUA: „Sîntem preocupaţi de recentele evenimente din România, aliatul şi partenerul nostru în NATO, care ameninţă echilibrul democratic al puterilor şi submineąză instituţiile independente precum justiţia“.

„Nu sîntem patrioți în sensul acela, sîntem în sensul celălalt“

interviu colectiv cu Expert Forum

Expert Forum a fost printre cele mai active ONG-uri de cînd a început această criză politică. Au documentat faptele, au scris comunicate şi scrisori deschise, în română şi în engleză, pentru presa de afară şi pentru instituţiile europene. La cele mai multe dintre ele ne-am raliat şi noi, cei de la Centrul Român de Politici Europene, ca şi alte organizaţii. Au fost printre cei mai citaţi experţi din România, în publicaţii ca Financial Times, The Economist *sau* Le Monde. *Aşa că m-am gîndit să-i invit la un interviu colectiv, de fapt o discuţie amicală pe care am înregistrat-o. Deci, un interviu cu Expert Forum. Pe numele lor: Laura Ştefan, Otilia Nuţu, Suzana Dobre şi Sorin Ioniţă (***C. G.***)*

Vă consideraţi patrioţi?

Laura Ştefan: Da. Mă consider patrioată *(restul tac, sînt blocaţi de aşa întrebare –* n. C.G.).

Atît?

L.Ş.: Atît. Ce mai e de spus? Da, cred că e important să faci ce-i bine pentru ţara ta, nu neapărat ce-i bine pentru politicienii care o conduc. Cred că noi facem ceea ce trebuie. Şi da, cred că ne putem considera patrioţi. Dar nu acesta ar fi lucrul pe care l-aş scoate în evidenţă despre noi în aceste zile.

Dar care?

L.Ş.: Cred că în vremuri atît de tulburi, aşa cum sînt acestea de acum, două calităţi sînt importante: buna-credinţă şi curajul de a face ceea ce crezi că trebuie făcut. Şi cred că asta a definit oamenii care nu s-au temut să vorbească în aceste zile despre o lovitură de stat, despre încălcările brutale ale Constituţiei. Nu cred că am gîndit, sau eu cel puţin nu am gîndit, în termeni de patriotism, ci în termeni de ce ar trebui să facă un om care e de bună-credinţă şi vede ce se întîmplă, înţelege ce se întîmplă.

Nazismul românesc al lui Dogaru

Dar de ce credeţi că ajungem mereu la discuţia aceasta despre patriotism, trădare? În februarie anul acesta, cînd USL organiza acea dezbatere la Parlamentul European despre democraţia care e în pericol, PDL îi acuza de trădare şi lipsă de patriotism; şi acum, fix aceiaşi oameni au schimbat rolurile pe teme similare.

Sorin Ioniţă: Cărarea bătătorită din anii '80. Te duci mai uşor pe ea; adică vorbeşti despre patriotism şi lumea răspunde precum cîinele lui Pavlov. Sau aşa cred unii, dar vezi, sînt patriotisme şi patriotisme, şi aici trebuie distins un pic; patriotismul e înţeles de fiecare diferit. Una se înţelege prin patriotism în Estul Europei, în statele naţionale etnice, inventate din popoare de ţărani, şi altceva se înţelege în SUA, chiar şi în Franţa: un patriotism civic, un patriotism de principii. Poţi fi patriot în două feluri acum în Ungaria: poţi să faci ce trebuie pentru ţara ta pe termen lung sau poţi fi patriot într-un termen de secol XIX. Şi am zis Ungaria, dar şi România, Bulgaria, Slovacia, oriunde în regiune. Şi aici ar trebui să distingi. Cei care spun că nu sîntem patrioţi pot avea dreptate: nu sîntem patrioţi în sensul acela, sîntem în sensul celălalt.

L.Ş.: Adică nu băgăm mizeria sub preş, nu spunem că este bine cînd este rău, nu spunem că este corect, ci că este greşit. Asta nu înseamnă că este lipsă de patriotism în sensul crud al termenului, ci doar într-un mod foarte simplist de a privi lucrurile.

Otilia Nuţu: Iar la noi termenul de patriot a devenit şi foarte ruşinos, deoarece a fost asociat cu „nu ne vindem ţara“, „de ce intervin alţii în ceea ce facem noi“...

S.I.: Voi sînteţi şi mai tineri. Acest gen de patriotism a fost supraexploatat în anii '80. După aceea, a fost demonetizat. Sau nu a fost demonetizat pentru toată lumea, pentru tot poporul, dar cel puţin pentru o anumită elită educată era foarte ruşinos să începi cu patriotisme de-ale lui Ceaşcă.

Dar pentru ei e mereu mai simplu, şi cînd spun „ei“, mă refer la un grup foarte larg de demagogi, în care îi includ de la Vadim Tudor pînă la Crin Antonescu, pentru ei e foarte uşor să folosească acest cuvînt, pe cînd pentru oameni ca noi, şi mă includ şi pe mine în grupul vostru, fie nu ne pasă, fie ne gîndim la altceva, fie simţim nevoia unor diferenţieri, de tipul celor făcute de tine, Sorin.

S.I.: Anii '80 sînt foarte aproape şi au fost nişte ani foarte marcanţi. Patriotismul acela nu a murit şi este folosit astăzi, iar continuatorul, cred că exponentul cel mai bun nu mai este Vadim acum, ci colonelul Dogaru care o spune pe faţă. Ce se spunea în anii '80 este ce spune el astăzi. De fapt, genul acesta de patriotism anti-UE care vine din anii '80 este nazismul românesc, este naţional-socialismul românesc. Acum se încearcă resuscitarea lui, în opoziţie cu integrarea în UE.

Viitorul, acum trecut, ne-a dat dreptate

Vorbim despre nişte scrisori deschise şi despre nişte comunicate de presă care au circulat în engleză şi pe care le-am trimis la Bruxelles... Care a fost momentul care pe voi v-a făcut să apăsaţi pe butonul acesta?

L.Ş.: Noi am început să dăm comunicate chiar înainte de suspendarea preşedintelui şi am atras atenţia asupra abuzurilor care se petreceau la acel moment. Despre ICR, de exemplu. Şi am încercat să explicăm că este important şi cum conduci, nu doar să conduci. Şi că este important să respecţi nişte reguli, nu să calci totul în picioare. Nu doar să pui mîna pe nişte centre de putere, indiferent cum. Atunci vorbeam despre „fidesizarea“ României şi am fost admonestaţi, spunîndu-se că exagerăm. Viitorul, care acum este deja trecut, ne-a dat dreptate. Aş zice că pe alocuri este chiar mai rău decît ce s-a întîmplat în Ungaria: acolo Orbán măcar a schimbat Constituţia cînd ceva nu i-a plăcut. Noi nu o schimbăm, noi o călcăm în picioare, o tratăm ca şi cum nu ar exista. Acest lucru este foarte grav într-un stat ca România, care este o democraţie tînără şi unde, dacă nu respecţi Constituţia, nu ne mai rămîne nimic. De exemplu, cred că momentul în care Ponta s-a dus la Bruxelles, deşi exista o decizie a Curţii Constituţionale împotriva acestei reprezentări, a fost un moment foarte important, pentru că atunci Ponta a spus: „nu-mi pasă de decizia Curţii Constituţionale a lui Traian Băsescu, eu mă duc la Bruxelles“. Şi am spus la acel moment la radio că acesta este începutul unei anarhii, pentru că, atunci cînd premierul unei ţări spune că nu îi pasă de ce spune Curtea Constituţională, este extrem de grav. Eu nu cred că Ponta a realizat importanţa gestului său de la acel moment, a fost mai degrabă o chestiune de teribilism, dar ce s-a întîmplat ulterior ne-a arătat că USL calcă în picioare lucrurile foarte uşor.

Vă propun să privim relaţia lui Ponta, cel puţin declarativă, cu Curtea, astfel: avem momentul zero în care el spune că poporul e cu el şi că Traian Băsescu stă în doar cei cinci judecători de la Curtea Constituţională, momentul în care Crin Antonescu are nişte cuvinte foarte dure la adresa Curţii...

L.Ş.: Şi anunţă că îi dă afară.

Cînd Titus Corlăţean iniţiază procedura de demitere a doi judecători de acolo. După care intervin cei de la Bruxelles, critici foarte dure, întîlnirile absolut glaciale între Ponta şi Barroso. Momentul zero plus, deci: încep nişte declaraţii foarte cuminţi despre Curtea Constituţională. Practic, a ajuns un fel de mantră pe care o tot repetă „noi o să respectăm deciziile Curţii Constituţionale“. Vi se pare că acesta este un efect al intervenţiei UE?

L.Ş.: Mi se pare că trebuie să facem diferenţa: una este ce zice Ponta, una este ce face Ponta. Crin Antonescu, cu o zi înainte ca instanţa constituţională să dea decizia – care s-a dovedit a fi o amînare – le-a explicat judecătorilor cum că au de luat o decizie extrem de complicată şi că trebuie să se gîndească de şapte ori dacă 46 este mai mic decît 50, sau nu. Şi că poate ar fi bine să ia în calcul datele de la INS ş.a.m.d. Mie acest lucru mi se pare o ameninţare puţin voalată de la Antonescu. Ponta are o altă abordare: spune *the right thing* şi face altceva. Ceea ce fac aceşti oameni mi se pare iresponsabil.

Deci a avut sau nu efect intervenţia UE?

S.I.: O fi avut, dar nu uita că ei au devenit mai respectuoşi cu Curtea, în etapa a doua, după ce au blocat-o. Pînă să o blocheze, erau în plină ofensivă de tip fascistoid mai *soft*, în care te bazezi pe plebiscit ca să zici că noi avem conexiunea directă cu poporul. Acesta este discursul lui Mussolini. După ce au blocat Curtea, au devenit mai respectuoşi cu deciziile ei pentru că au căpătat timp. Pot face presiuni în acest interval. Dacă, de exemplu, Curtea ia decizia şi invalidează referendumul, o să vedeţi că nu va mai fi *soft* discursul, ci se vor întoarce la chestia cu poporul.

Suzana Dobre: Chestia asta legată de naţionalism mie mi se pare că se manifestă foarte clar în legătură cu UE. Adică în momentul în care tu zici că de ce se duce lumea să se plîngă la Înalta Poartă... Care Înaltă Poartă? Noi sîntem cetăţeni europeni. E ca şi cum ai zice că te duci să te plîngi la Parlamentul român. Nu există România separată de UE, nu e UE undeva în Vest, şi noi în altă lume.

S.I.: Asta pentru tine, dar pentru majoritate...

S.D.: Nu aşa ni s-a zis în 2007... că sîntem cetăţeni europeni? Păi, sîntem sau nu sîntem?

S.I.: Sîntem pînă ni se dau bani, dar în fibra noastră profundă sîntem cum vrem noi. Sîntem un popor non-etic. Cînd e aşa, iei de aici, cînd e altfel, iei din partea cealaltă.

Dar aţi urmărit cumva în Franţa cînd a fost scandalul cu expulzarea romilor, cînd aceeaşi Viviane Reding a avut o poziţie foarte dură care l-a enervat pe Sarkozy, au avut ceva similar cu obsesia intervenţiei străine sau au discutat concret cazul?

Vrem doar să muncim în UE, sau să şi fim europeni?

S.I.: În proporţie mai mică. Probabil că nu 60% din francezi cuplează la ideea de stat, aşa cum e la noi. Numai cei care votează cu Le Pen. Aceia cuplează. Poate 25% mai cuplează la asta şi cei de extremă stînga la tot felul de tîmpenii. E o diferenţă de proporţii.

În sondaje, încrederea în instituţiile UE deşi a scăzut faţă de cînd era la 70%, este totuşi la 55%, pe cînd instituţiile româneşti, cele politice, sînt la 15-20%. Numai Armata şi Biserica sar de 50%.

S.I.: Da, sîntem încă proeuropeni, dar Biserica e mai aproape de naţiune.

O.N.: Şi de fapt, încrederea în instituţiile europene este cauzată de lipsa de încredere în politicienii români, şi atunci îi substituie cu altceva. Dar, pe de altă parte, plînsul la Înalta Poartă este şi din cauză că, dacă se întîmpla ce s-a întîmplat la noi într-o ţară mult mai occidentalizată şi mai dezvoltată, poate lumea ar fi ieşit în stradă. Mai mulţi oameni ar înţelege că nu este doar un conflict între PDL şi USL, între partide, este vorba dacă sîntem în stare să respectăm nişte reguli care nu ţin nici măcar de ceea ce vrea marea majoritate, de nişte reguli elementare ale statului de drept.

S.I.: Tu vrei să ai un electorat cu valori postmaterialiste: cu valori, cu principii. Aceştia sînt 20-25% în România. Aceasta e dilema, de fapt. Restul vor în UE pentru subvenţii, dar UE să ne lase în pace.

L.Ş.: Bun, şi mi se pare că este treaba

Blitzkrieg-ul împotriva statului de drept continuă

Contrar declaraţiilor publice făcute de prim-ministru, legea Curţii Constituţionale a fost într-adevăr modificată prin Ordonanţă de Urgenţă, la data de 5 iulie, pentru a limita puterea Curţii Constituţionale de a se pronunţa cu privire la deciziile Parlamentului (...). Ordonanţa de Urgenţă a fost emisă prin încălcarea Constituţiei României, care în articolul 115, paragraf. 6, interzice Ordonanţe de Urgenţă pentru legi de modificare ale instituţiilor Statului Român, precum Gurtea Constituţională. Din dorinţa de a face demiterea preşedintelui mai uşoară, Guvernul a modificat şi legea referendumului, tot printr-o Ordonanţă de Urgenţă. Amendamentul elimină condiţia de valabilitate a referendumului: să voteze 50%+1 din cetăţenii înregistraţi pe listele de vot.

(continuare în pagina următoare)

DILEMA veche
De ce se bagă UE în trebile noastre interne?

noastră să ducem dezbaterea în spaţiul public. Nu e motiv de resemnare şi de tristeţe că unii vor doar să muncească în UE. Foarte bine. Dacă pentru ei aceasta este miza şi dacă pentru a-şi atinge scopul este nevoie ca România să respecte anumite reguli, atunci mi se pare că sîntem pe aceeaşi lungime de undă.

UE nu a fost pregătită pentru ţări neterminate din Balcani

Mulţi oameni nu se aşteptau la reacţia asta de la Bruxelles. Voi vă aşteptaţi?

S.I.: Nici noi nu ne aşteptam. Dar nici nu ne aşteptam ca realitatea din România să meargă atît de departe, încît să justifice reacţia. Şi o justifică. A fost o presiune politică, însă trădează şi o slăbiciune a UE pentru că nu a fost creată să rezolve acest gen de probleme în ţări neterminate din Europa şi Balcani. UE a fost creată să alinieze nişte politici între democraţii decente, în care lucrurile au o limită. Nu a fost creată pentru zone în care oamenii nu au o limită.

L.Ş.: De aceea vorbeşte ministrul de Externe german despre necesitatea de a inventa un mecanism care să reacţioneze atunci cînd statul de drept este călcat în picioare într-un stat membru. Noi îi forţăm să găsească nişte soluţii la nişte probleme care nu au existat pînă acum.

După cum Grecia a adus pactul fiscal,
România şi ţările din Balcani vor aduce Uniunea politică.

S.D.: După cum Grecia a adus pactul fiscal, România şi ţările din Balcani vor aduce Uniunea politică.

S.I.: Nu poţi veni să zici despre statul de drept dacă nu ai legitimitate. Şi asta înseamnă că ne facem confederaţie şi devenim judeţe, ţările din UE devin judeţe în confederaţie. Şi România este judeţul Teleorman *(toată lumea rîde* – n. C.G.)

L.Ş.: Ce vor face? La Bruxelles se vorbeşte despre aplicarea art. 7 *(prevede suspendarea dreptului de vot al ţării în Consiliul UE, cea mai mare sancţiune posibilă acum pentru un stat membru* – n. C.G.), cu dezinvoltura cu care discuţi că iei pîine cînd mergi acasă. Şi presa întreabă cum este posibil să se vorbească cu atîta dezinvoltură despre asta, deoarece ar fi prima dată, nu s-a mai aplicat niciodată această sancţiune. Iar răspunsul vine că este pentru prima dată cînd un stat face ce a făcut România. Deşi au avut exemplul Ungariei. Şi cu toate acestea, ceea ce facem noi este dincolo de asta. Şi nouă nu ne pasă. Întrebarea este cum faci să păstrezi o ţară căreia nu îi pasă de nimic din valorile pe care stă UE. Vrea bani şi atît. Aşa cum discutăm astăzi despre ieşirea Greciei din zona euro, o chestie la care nimeni nu se gîndea acum cîţiva ani, s-ar putea, din păcate, să generăm şi noi discuţii despre cum o ţară poate ieşi din UE.

...între penal şi nepenal

Să iasă, sau să fie dată afară?

L.Ş.: Să fie dată afară, desigur. Şi cred că acesta este motivul subliminal care ne-a împins să scriem scrisori cu o frecvenţă impresionantă lunile acestea. Săptămîna şi scrisoarea.

Ce anume s-ar putea întîmpla?

L.Ş.: Nu cred că este exclusă regîndirea tratatelor pentru a scăpa de problema unor astfel de ţări. Problema pentru UE este de două naturi: una, că îi pasă de o ţară membră UE, iar alta, mai gravă, este că dacă într-o ţară membră UE poţi avea o problemă ca în România, în oricare ţară membră UE poţi avea un comportament pe care tu nu-l poţi corecta. Iar într-o perioadă ca aceasta, se vor găsi destui. O să ne trezim mîine că monarhiile devin republici, republicile – monarhii, un Dogaru preşedinte în nu ştiu ce ţară europeană... Există un pericol foarte mare de contaminare, şi nu cred că UE îşi permite un astfel de focar de infecţie.

S.D.: Cum ar fi să îţi imaginezi Belarus în UE? Fă un exerciţiu de imaginaţie: ce ar însemna pentru Uniunea Europeană ca Belarus să fie stat membru? Ce înseamnă pentru credibilitatea UE? Pentru modul în care se ia decizia acolo, în interior, cu Belarus la masă. Nu zic că România este Belarus, dar în momentul în care apar tendinţe de încălcare a statului de drept, se pune problema: după cum s-a făcut pactul fiscal pentru că era un pericol de contaminare pentru toată lumea, ceva similar se va întîmpla şi aici. La partea politică este puţin mai subtil, dar asta nu înseamnă că nu există efecte şi asupra altor state membre.

Mi se pare că sînteţi prea pesimişti. Modul în care s-au disciplinat la nivel de discurs a fost şocant şi rapid.

O.N.: Pentru că nu îi costă nimic să vorbească. Se minte foarte mult. Vin la Bucureşti şi spun altceva decît au spus la Bruxelles.

S.I.: S-au disciplinat pentru că au reuşit să blocheze instituţiile. Dacă se deblochează, aş vrea să văd discursul după aceea, ca să mă conving că a funcţionat presiunea politică. Impresia mea e că s-au calmat după ce le-a ieşit prima etapă.

Imediat după intervenţia Bruxelles-ului au retras cererea de suspendare a celor doi judecători, au publicat în Monitorul Oficial *toate acele decizii pe care nu le publicaseră, chiar în noaptea cînd s-a întors Ponta de la Bruxelles au apărut toate. Avem deci exemple chiar hazlii de cum au început să execute ceea ce li s-a zis.*

S.I.: E o schimbare de discurs, dar trebuie să vedem şi faptele, înainte să zicem că a avut succes intervenţia. Probabil au funcţionat presiunile UE. E o întrebare interesantă. Îngrijorător e că nu trebuie să fie singurul mecanism care să impună limite. Ce este îngrijorător în România faţă de ţările din Vest este că nu ai o reacţie socială la nimic. Slăbiciunea societăţii civile, în sensul larg al termenului. Această slăbiciune poate avea însă şi o parte bună: în Ungaria, societatea civilă se rade în cap, se organizează mai uşor şi defilează în uniforme. Voluntar. Oamenii depun efort şi timp liber pentru o idee. Fasciştii noştri sînt puţin dezorganizaţi şi poporul nu cuplează la fascisme. Dar e îngrijorător că nu ai răspuns în probleme majore, precum aceasta cu încălcarea statului de drept, pentru că nu poţi să stai doar în politicile UE. Nu poţi pentru că politicienii fac acasă tot ceea ce vor ei. Zic una, fac alta. O să obosească şi UE. E un instrument rigid şi nerafinat – presiunea politică.

Mi-aduc aminte de o discuţie avută cu Laura, publicată tot în Dilema, *unde ziceam că, dacă te uiţi la tema cu anticorupţia, observi ceva. Cîte legi au trecut prin Parlament, cîte momente dramatice au fost, cîte dări înapoi, cîte declaraţii şi tentative din partea politicienilor. Dacă iei aşa fiecare moment mic în parte e descurajant. Dacă însă faci un bilanţ pe ultimii zece ani, diferenţa este imensă în ceea ce priveşte anticorupţia.*

S.I.: Deşi numai cu 20% din electorat ai reuşit să faci asta. Ai păcălit poporul făcînd aceste lucruri. Şi se mai răzbună şi poporul la un moment dat, măcar prin pasivitate.

Deci, poate pare descurajant fiecare moment, dar per total *presiunea va funcţiona?*

S.I.: Te referi la vara asta?

L.Ş.: Tocmai asta este: că vara aceasta nu este despre detalii, este despre faptul că presiunea UE prin Mecanismul de Cooperare şi Verificare a funcţionat ca un factor modernizator, a schimbat paradigma în care se pune discuţia astăzi, iar căderea lui Năstase a arătat că oricare poate să cadă. Moment în care lupta nu mai este între principii, între partide. Ci între penal şi nepenal.

S.I.: Clivajele au fost altfel pînă acum.

L.Ş.: Acum e vorba despre oameni care riscă să îşi piardă libertatea şi banii. Iar în partea cealaltă ai UE, cîţiva oameni politici OK şi cîţiva activişti care iarăşi vorbesc. În lupta asta nu e deloc evident cine cîştigă.

> *...Modificînd legea referendumului cu mai puţin de o lună înainte se încalcă standardele internaţionale impuse de către Comisia de la Veneţia şi încorporate în jurisprudenţa Curţii Constituţionale Române, care interzice orice modificare adusă cadrului electoral / referendumului, la mai puţin de un an înainte de scrutin. În plus, adoptarea Ordonanţei de Urgenţă este interzisă de către Constituţia României în aria drepturilor electorale în acelaşi articol 115, paragraf. 6. (...).*
>
> *Dorim să vă mulţumim pentru reacţia pe care Comisia Europeană a avut-o la adresa evenimentelor din România şi să vă rugăm să continuaţi să monitorizaţi evenimentele îndeaproape.*
>
> *(Fragment din a patra scrisoare trimisă către Comisia Europeană, iniţiată de către Expert Forum şi asumată de 11 ONG-uri, printre care Freedom House Romania, GDS, CRPE, APADOR CH, Agenţia de Monitorizare a Presei. Scrisoarea a devenit petiţie online semnată în 24 ore de 1000 persoane)*

Şi ajungem la scrisoarea deschisă a cîtorva zeci de doctori, profesori universitari, jurnalişti, care spuneau că noi, care ne plîngem la UE, am abuzat de acest instrument.

L.Ş.: Scrisoarea lui Stelian Tănase nu m-a impresionat. Şi nici că e semnată de profesori universitari, nici o surpriză. Sistemul universitar din România, în care se dă *copy-paste*. Atîta valorăm.

Sorin, ţi se pare un subiect?

S.I.: Este un subiect pentru că s-a întîmplat; acolo e o combinaţie de oameni şi motivaţii pe care nu o pot analiza. Ipocrizie, oameni de partid fără carnet, alţii poate chiar cred sincer în ce au scris.

Vorbim de oameni grei. Stelian Tănase, Cristian Pîrvulescu erau vocile democraţiei altădată.

S.I.: Tot ale democraţiei sînt şi acum, ale democraţiei de tip plebiscitar: sînge-naţiune-popor. S-a renunţat la valori.

S.D.: E complicat de spus de ce acei oameni au semnat. Unii cred că în momentul de faţă se restabileşte statul de drept. Cum ar fi Zoe Petre. Mi-este foarte greu să înţeleg cum se face selecţia faptelor de către aceşti oameni, ca să ajungă la astfel de concluzii. Este o discuţie legată de modul în care în România s-a format gîndirea critică la nivel de generaţii întregi.

L.Ş.: Asta pentru că experienţele lor cu diverşi oameni politici au fost neplăcute. Fiecare am avut experienţe cu diverşi oameni politici, nu toate roz, dar a pune experienţa ta mai presus de ceea ce ar trebui să vezi că se întîmplă în societate e o eroare.

Lista lui Barroso e doar un început

Cum vi se par cele 11 puncte din lista lui Barroso? Se termină povestea cu ele, sau e doar un început?

L.Ş.: E doar o listă de *damage control* (limitare a pagubelor). Barroso, văzînd că am luat-o razna, s-a aşezat la masă cu consilierii lui şi a zis: ce se poate întîmpla cel mai rău în România? Chestiuni identificate cu un potenţial de risc uriaş pe termen scurt. Asta nu e o reţetă de creştere. E o reţetă de nonimplozie. De aici s-a plecat cînd s-a dus Ponta la Bruxelles. Ponta a spus „da“, după aceea a venit la Bucureşti, a spus că nu a fost de acord cu nici un fel de listă, după aceea şi-a adus aminte că a fost, dar numai după ce lista a ieşit de la Comisia Europeană.

Deci acela a fost un document de urgenţă. Dacă se vor îndeplini cele scrise acolo, vor urma altele? Un fel de ţinere de mînă ca să ne întoarcem la normalitate?

L.Ş.: Sigur că da, dar abia ne ţinem de ce scrie acolo.

Eu încerc să înţeleg tehnica de intervenţie a UE. Deci, a fost un val de declaraţii. Un val de declaraţii va putea fi urmat de un altul, dar declaraţiile au o limită. Trebuie să trecem la altceva. Deocamdată avem doar acest document de la Barroso. Să ne poziţionăm într-un scenariu optimist. Am făcut ce scrie acolo şi Barroso în continuare are atenţia îndreptată spre România. Ce ar trebui să urmeze?

S.I.: Comisia ar răspunde şi ea în funcţie de ce se întîmplă aici. Aceea a fost o măsură reactivă. În funcţie de decizia Curţii şi cum se răspunde la ea… Asta este important. Că, între timp, fac unii cursuri de bună guvernare cu funcţionarii... E hazliu.

S.D.: La nivel european, ar trebui să dezvoltăm nişte mecanisme; mi-e greu să zic care ar fi în momentul de faţă, dar pe partea de anticorupţie încep să se mişte lucrurile – adică paşii făcuţi nu sînt importanţi, dar au început. Şi cred că şi pe partea politică trebuie să se mişte lucrurile. Şi văd că sînt nişte teme de făcut chiar la nivel european, la nivel instituţional şi legislativ. Acolo mi se pare că e o zonă care trebuie exploatată şi care s-ar aplica tuturor. Nu numai României, ci oricărei ţări care ajunge la marginea prăpastiei.

Mai scrieţi scrisori către UE?

L.Ş.: De fiecare dată cînd este nevoie.

a consemnat Cristian GHINEA

DILEMA VECHE
De ce se bagă UE în trebile noastre interne?

Gabriela CREȚU

Dublul standard și jumătatea de măsură

Observatorii politicii româneşti – nu comentatorii de ocazie – se găsesc în faţa unei permanente provocări: să pună ordine în cea mai desăvîrşită dezordine şi să explice în forme de înţeles, mai ales de neromâni, ceea ce este deseori inexplicabil. Situaţia le dă unora senzaţia inconfortabilă că nu am fi în rînd cu lumea, altora – sentimentul unicităţii. Greşesc în reacţii; nu şi în analiză.

Practicienii politicii nu greşesc analizele; nu le prea fac; unii acţionează la ordin, iar alţii acţionează la inspiraţie. Cînd sînt în pană de inspiraţie, acţionează, de asemenea; efectele le suportă cetăţenii. Inexistenţa planurilor, prime sau de rezervă, are însă o solidă justificare. Slăbiciunea gîndirii pe termen lung şi cu perspectivă largă este aproape trăsătura naţională; în plus, previziunile presupun un sistem cu constante şi variabile; cînd toate coordonatele sînt variabile, previziunea devine artă a ghicitului. Constantele societăţii se numesc instituţii; la noi, acestea sînt caragialeşti, adică sublime, dar prea dependente de interpretările creative şi acţiunile imprevizibile ale celor care trebuie să li se conformeze. În consecinţă, ce va urma concret scapă imaginaţiei; alte lucruri sînt măcar vizibile; vom începe cu ele.

Europa şi *european* au intrat în cursa pentru titlul de cel mai gol de conţinut cuvînt folosit în spaţiul public, alături de competitori redutabili precum *reformă* şi *modernizare*. Europa reprezintă ceea ce îşi imaginează, sau are interes fiecare; şi o mare necunoscută. Cît timp ne-am aflat în afară, *european* era ceva confuz, dar de bine; atributul întreţinea speranţa. După mai bine de cinci ani în Uniune, este la fel de confuz; nu mai este mereu de bine. Europa pare Înalta Poartă, la fel cum Statele Unite sînt „licuriciul cel mare“; preşedintele respins nu este singurul care o crede. Fără deosebire, o largă majoritate a politicienilor aşteaptă lumina de la Apus; la fel, pedepsele pentru reale, sau presupuse, purtări necuviincioase. Dacă există vreunul diferit, va fi acuzat imediat că doreşte ca lumina să vină de la Răsărit, în semn de înaltă trădare; orice conivenţă cu Estul, chiar şi întîmplătoare, reprezintă o vinovăţie, cea cu Vestul, un merit.

Acuzaţii şi acuzatorii îşi imaginează cu greu că reperele pot fi interioare, că ar trebui să ne raportăm la valorile asumate, practicile democratice acceptate şi interesele celor reprezentaţi, cetăţenii; că şi noi sîntem europeni – participanţi la decizia instituţiilor – pare exclus. Mai presus de orice, fiecare doreşte să ajungă, sau să rămînă la putere, după caz. Lipsa generalizată a culturii şi a exerciţiului democratic se observă şi e un risc; în cele din urmă, cînd unii acţionează în virtutea unor valori sau principii, o fac inabil, fără credinţă sau fără ştiinţă. Politicienii strigă astăzi, fiecare cît poate de tare, că democraţia este în pericol; raţiunile diferă. Cetăţeanul o ştia de mult; are zeci de argumente din experienţa sa cotidiană. Totuşi, strigătele îi sună fals.

Vocile sonore ale dreptei sînt lipsite de credibilitate pentru omul de rînd, căci şi-au arătat de prea multe ori, în public, inapetenţa pentru democraţie şi dispreţul faţă de mase. Implicarea politică le creşte stima de sine, dar nu şi suportul electoral; în mod firesc, elitele nu prind la „mase“; nefiresc este că invocă, împotriva adversarilor, principii pe care le-au denunţat drept semne de decădere socială. Egalitatea, atît de blamată de unii, reprezintă condiţia *sine qua non* a democraţiei; detaliul pare să le fi scăpat ori se bazează pe supoziţia eronată că masele nu fac comparaţii; ultimul sosit ar fi primul crezut. „Poporul“ nu are cultură adîncă, dar are vedere ascuţită; asocierea cu Traian Băsescu le este suficientă pentru a se lămuri asupra bunelor intenţii democratice. Cei care, fără pretenţii ideologice, s-au ocupat cu deturnarea banului public în buzunare private par ceva mai discreţi în apărarea democraţiei. Nu le serveşte; memoria maselor nu e atît de scurtă...

„Moţiunea de suspendare este bazată pe acuzaţiile conform cărora Băsescu a abuzat de puterea sa cît timp partidul său a fost la guvernare, dar viteza cu care Ponta îşi urmăreşte inamicii aduce aminte de exemplul recent al Paraguay-ului. Date fiind turbulenţele de anul trecut din Ungaria, liderii europeni nu pot fi încîntaţi că instituţiile democratice eşuează în alt stat membru european.“

Foreign Policy, *6 iulie*

„În timp ce criza politică din România se îndreaptă spre un teritoriu periculos, ar trebui să înţelegem ce este legal, ce este politic şi care este linia de demarcaţie dintre cele două. Politica de partid este un suport care poate genera multă pasiune din partea publicului, dar este perfect legală. Încercarea de încălcare a Constituţiei trece în teritoriul revoluţionar. Acţiunile Guvernului Ponta le combină pe cele două. […] Ponta şi aliaţii săi au fost atît de înverşunaţi în a îl îndepărta de la putere pe Băsescu, încît nu s-au oprit de la nimic pentru a face asta. Au schimbat legea referendumului pentru a-şi facilita demersul. […] Măsurile relative de asigurare încercate de Ponta pentru Bruxelles nu calmează pe nici unul dintre cei care l-au observat în ultima vreme. Se ştie că spune un lucru în străinătate şi altceva face acasă“.

Blog NY Times, *12 iulie*

Liberalii şi social-democraţii au avut numeroase ocazii să protesteze, să denunţe, să se opună, să nu lase lucrurile să se întîmple cum s-au întîmplat. Au făcut-o, dar nu destul, nu la timp şi, mai ales, nu au convins pe toţi cei dispuşi să fie convinşi că pot face un alt fel de politică şi aplica alt fel de politici. Exista aşteptare pentru un vot care să nu se mai dea pe principiul răului mai mic; societatea are nevoie de un proiect care să o unifice, în diversitatea ei, după cura prelungită de dezbinare la care a supus-o Traian Băsescu. Acest proiect se lasă aşteptat.

Aud deja strigătele de trădare, la amicii politici. Mă voi explica pe scurt. Traian Băsescu a fost preşedinte aproape opt ani. A jucat pe faţă, chiar dacă a folosit insistent şi armele secrete din dotarea statului; s-a declarat jucător şi a acţionat ca atare; neconstituţional. Era evident, pentru cei cu sensibilitate şi cultură democratică minime, că acest tip de comportament politic subminează construirea democraţiei. Aceasta se face cu cetăţeni titulari de drepturi şi obligaţii, valori şi principii, participare, instituţii funcţionale. Credinţa în conducătorul salvator face pandant cu frica, supunerea şi acţiunea la ordin, nu cu democraţia. România a mai trăit asta; o majoritate ar fi preferat să păstrăm din trecut flota şi să renunţăm la regimul personal şi autoritar; lucrurile s-au petrecut pe dos.

Orice conivenţă cu Estul, chiar şi întîmplătoare, reprezintă o vinovăţie, cea cu Vestul, un merit.

Ne-am reîntors la statul cvasi-poliţienesc; instituţii nealese şi nesupuse controlului democratic exercită şi controlează puterea prin pîrghii netransparente. Atacul concertat la adresa instituţiilor democratice şi-a atins ţinta; cea fundamentală, Parlamentul, trece printr-o profundă criză de credibilitate; partidele, la fel. Ascultatul telefoanelor, şantajul, frica de a vorbi, neîncrederea sînt generalizate. Nici un Watergate nu izbucneşte, totuşi... supravegherea şi înregistrările ilegale, publice şi private, îi mai scandalizează doar pe naivi.

Or, acest stat a apărut cu noi înăuntru; reacţia la instaurarea sa a fost intermitentă şi nu a făcut întotdeauna din cetăţean un aliat, pentru că nu i s-a explicat miza; la europeni, nu era confortabil să le expui specificul local. Încrezătorii invocă instituţiile independente create; ele ar fi semn de progres. Omit esenţialul; în ţara formelor fără fond, independenţa nu asigură nici corectitudinea acţiunii, nici dreptatea deciziei; competenţa profesională sau onestitatea morală a celor care ocupă funcţiile este neschimbată; faţă de alte influenţe, oculte sau transparente, deschiderea poate fi totală. Complicităţile nedemocratice şi neprofesionalismul unor instituţii independente nu sînt străine de situaţia actuală. După cetăţean, avem un preşedinte respins de aproape şapte milioane şi jumătate de oameni; după proceduri, este posibil să rămînă încă preşedinte. Cel care a votat se întreabă unde-i este locul în democraţia care este apărată împotriva lui; inclusiv de unii europeni. Raţiunile pentru demitere prisoseau, ştia el.

Ne-am reîntors la statul cvasi-poliţienesc.

Conform Constituţiei, preşedintele nu are atribuţii economice. Cu toate acestea, la Consiliul European a semnat – fără mandat, dezbatere publică sau studii privind impactul asupra ţării – două documente cu consecinţe grave – *Pactul europlus* şi *Compactul fiscal*. S-a legiferat astfel statutul de colonie pe care mulţi îl deplîng; destul de ipocrit, de altfel. Era preferabil să nu acţionăm ca o colonie, ratificînd cu unanimitate tratatele şi solicitînd, cu exces de zel, ca obligaţiile să ni se aplice în avans. Cetăţeanul habar nu are de asta. Nici un reprezentant vorbăreţ din instituţiile europene nu s-a simţit jenat de lipsa procesului democratic.

Poporul bun și poporul rău

22 iunie 2012, vineri seara. Paraguay. „Preşedinte săracilor“ este demis de Senat; un altul este numit în aceeaşi noapte, scurt, fără consultare populară; împricinatul nu a fost pe gustul bogaţilor; ceilalţi ies în stradă; *Mercosur* suspendă ţara din organizaţie; instituţiile europene abilitate sînt mute ca o lebădă. Cîteva zile mai tîrziu, vorbesc de o lovitură de stat... în România.

Nişte europeni laici şi republicani îi sprijină pe fundamentaliştii islamici şi pe regaliştii libieni într-un război civil care continuă; moartea lui Gaddafi a încheiat doar şirul relatărilor cotidiene de pe cîmpul de luptă. Scenariul este repetat în Siria; musulmanii moderaţi şi creştinii sirieni au ghinion; sînt în tabăra greşită. Fundamentaliştii islamici au iar lipici la europeni; este adevărat, atunci cînd servesc interesele în alte părţi; acasă, reprezintă inamicul public numărul 1, un fel de terorişti naturali...

Mario Monti şi Lucas Papademos au ajuns premieri peste noapte; italienii sau grecii nu i-au ales; au fost desemnaţi de unele instituţii europene. Voinţa politică diferită a cetăţeanului grec sau irlandez a fost testată repetat, pînă s-a schimbat sau a cedat... curat democratic!

Sensibilitatea unora sau logica altora sînt contrariate? Interesele capitalului corporatist nu sînt. Dublul standard a devenit regulă, din păcate, şi în politica europeană. În Parlamentul European se denunţă uneori situaţia; vocile sînt minoritare. Principiile democratice lipsesc... coerenţa, nu. Există „poporul“ bun, care apără interesele cui trebuie; nu contează ce face, are certificat democratic. Poporul rău este cel care vrea, cîteodată, să-şi apere propriile interese; el va fi ignorat. Cei şapte milioane şi jumătate se simt deja astfel...

Vina pentru asta nu o au însă instituţiile europene sau ambasadorul american; ea stă în slăbiciunea credinţei şi practicii noastre democratice, în eterna jumătate de măsură; sîntem sensibili la ce spun alţii şi executăm; aceştia ştiu care le sînt interesele; noi nu ştim să definim şi să apărăm propriul interes. Nu vorbesc de cel privat! Cel public ar trebui să aibă drept bază principiile şi valorile democratice europene; cetăţeanul votant zice că ele merită salvate, chiar dacă le-au încălcat şi folosit destui europeni, aici şi aiurea...

***Gabriela Creţu** a fost deputată în Parlamentul României (2004-2007) şi europarlamentară (2007-2009) din partea Partidului Social-Democrat.*

DILEMA
De ce se bagă UE în trebile noastre interne?

Ciprian CIUCU

Spirala naţionalism – sărăcie e greu de oprit

De ce birocraţii de la Bruxelles îşi bagă nasul în treburile noastre? Dar chiar aşa, de ce? „Cîinele moare de drum lung, iar prostul de grija altuia“ ne învaţă înţelepciunea populară. Ce treabă au ei, începînd cu preşedintele Comisiei Europne, comisarul european pe Justiţie, preşedintele Parlamentului European, preşedintele Consiliului European şi tot felul de preşedinţi şi de comisari din aceştia, să ne spună nouă ce să facem? Păi ce, noi le spunem lor ce să facă? Ce treabă au ei? Păi, toate astea se întîmplă pentru că sîntem o nenorocită de colonie balcanică. Ne-am vîndut ţara, iar lor le e frică să nu-şi piardă investiţiile făcute pe cîrca noastră. Nu avem conducători, ci avem slugi care-i servesc pe străini şi interesele lor. Păi, dacă am avea nişte conducători, români adevăraţi, care să lupte pentru popor, unde am fi noi astăzi!? Şi chiar aşa, „de fiecare dată prea ne speriem de Bruxelles, cine este Bruxelles-ul ăsta?“.

Mostra de discurs de mai sus, în care m-am bazat pe parafrază şi citat, este extrem de periculoasă. Acest discurs este periculos în general, dar este cu atît mai periculos cu cît îl întîlnim mai des la cele mai înalte niveluri ale statului: Preşedinţie, Guvern, Parlament. Cînd nu este practicat doar de politicieni needucaţi, prost informaţi sau, simplu spus, aerieni, este cu siguranţă rău intenţionat. Pentru că încearcă, în subsidiar, să inoculeze ideea că, da, am putea să continuăm un proiect de modernizare, propriu, original, fără ca Uniunea Europeană şi restul statelor membre să ne mai deranjeze. Nu, nu putem. În primul deceniu de după Revoluţie am încercat un proiect de modernizare, cunoscut sub numele de „reformă“, şi este în mare parte recunoscut ca fiind eşuat. Cel de-al doilea proiect de modernizare, „integrarea europeană“, a fost mult mai reuşit pentru că a presupus compatibilizarea legislaţiei naţionale, a procedurilor şi practicilor de guvernare cu cele din Uniunea Europeană, ceea ce a dat rezultate. A fost un proces ghidat, colaborativ, în care statul român a primit permanent asistenţă tehnică şi bani pentru a-şi moderniza instituţiile şi guvernarea locală şi centrală. Nu a fost perfect, dar a fost infinit mai eficient. Nu am suportat singuri costurile de tranzacţie specifice proiectelor de modernizare şi tranziţiilor, am avut un sprijin. Aderarea la UE a reprezentant o puternică recompensă pentru guvernele care trebuiau să elimine steguleţe şi să bifeze măsuri de modernizare. Europenizarea, ca proces şi model de dezvoltare, funcţionează, şi către ea tind statele care aşteaptă la uşa UE, fie că au invitaţie, fie că abia speră să primească invitaţie, cum este cazul Republicii Moldova, astăzi. Iar europenizarea este doar parţial un proces negociat. Se negociază doar termenele la care aquis-ul comunitar intră în vigoare pe diferitele sectoare, nu şi dacă intră în vigoare. Practic, Uniunea Europeană vine şi spune: aşa am făcut noi şi ne-a mers bine, aşa trebuie să faceţi şi voi, şi faceţi cum vă spunem noi şi vă va fi bine. Este apanajul celui care îşi permite să pună condiţii. Noi am solicitat aderarea, noi am visat să devenim membri, noi am transformat integrarea (proces permanent care continuă şi astăzi) în proiectul nostru de modernizare şi a fost bine, providenţial, că am avut această şansă.

Dar să revenim... de ce se bagă UE în treburile noastre?

Pentru că are dreptul şi datoria să o facă. Am decis semnînd Acordul de Asociere şi Tratatul Constituţional prin care am pus în comun (e mai corect decît a spune că am cedat) o parte din suveranitatea noastră cu restul statelor membre. Şi în acest scop am delegat instituţii pentru a veghea la respectarea tratatelor şi gestionarea în comun a suveranităţii. Iar liderii acestor instituţii asta fac, îşi fac treaba. Trebuie să recunosc că mă număr printre cei care au mai multă încredere în elitele şi tehnocraţii europeni, decît în politicienii naţionali. Iar eurobarometrele care ne-au cuprins şi pe noi au arătat, şi încă mai arată, că acesta este curentul principal în ceea priveşte opinia publică din România. Dar este oarecum impropriu să spunem că avem încredere în „politicieni europeni“. Îi ştim mai bine pe cîţiva care sînt şefi de state şi pe preşedinţii celor mai importante instituţii europene. Cînd spunem că avem încredere în europeni, spunem mai degrabă că avem încredere în *guvernanţa europeană*. Este acel tip de „guvernanţă fără guvern“ teoretizată în relaţiile internaţionale ca fiind non-ierarhică şi la care participă atît actori publici, cît şi privaţi, de la nivel central, regional sau local, din diferitele sectoare economice. În acest context, un guvern naţional nu este decît unul dintre actorii acestui proces de guvernanţă politică şi economică.

În gîlceava sa cu restul lumii, şi mai ales cu liderii europeni care nu-i cîntă în strună, Crin Antonescu greşeşte profund cînd personalizează. Ei sînt doar vîrful aisbergului, sînt ultima instanţă care trimite semnale atunci cînd lucrurile o iau razna într-un stat membru. Aşa se explică, într-o bună măsură, şi reacţia întîrziată a acestora. Cînd într-un stat membru se întîmplă derapaje periculoase, în afara standardului de democraţie şi libertate, de genul Jörg Haider în Austria, Viktor Orbán în Ungaria şi Crin Antonescu & Victor Ponta în România (observaţi cum aici nu se poate evita personalizarea), întregul angrenaj reacţionează. La Bruxelles, Strasbourg, prin restul capitalelor europene se vorbeşte prin birouri, prin comitete, la seminarii şi conferinţe, în universităţi, în cafenele şi peste tot pe unde oamenii se adună împreună, fiecare fiind o rotiţă a acestui angrenaj instituţional şi uman, unic în lume, pe care-l reprezintă Uniunea Europeană. Şi nu se vorbeşte de bine, se vorbeşte de rău. Prin poziţiile lor antieuropene, atît Crin Antonescu, cît şi Victor Ponta sînt priviţi cu mare neîncredere în Europa. Cu cît vor rămîne mai mult în fruntea ţării, cu atît ne vor face mai multe deservicii: nu ne mai pot ţine şi reprezenta agenda. Să sperăm că partidele lor vor găsi modalităţi de a-i înlocui.

Practic, nu avem alternativă de dezvoltare, la UE. Alternativa este să devenim o societate şi un stat precum Ucraina (statul cel mai comparabil din regiune cu România). Rusia, Turcia, Ţările Arabe nu pot fi modele pentru noi. Iar Elveţia sau Singapore sînt utopii, *wishful thinking*. Ca stat, ca naţiune, am da dovadă de o imbecilitate fără margini dacă ne-am îndepărta de proiectul european. Păcat că cei mai tineri nu au cunoscut sentimentul de a sta pe margine. Este dureros să observăm cum discursul naţionalist ia proporţii, cum oamenii sînt încă atraşi de el, cum este eficient, cum prinde. Evident, totul se va întoarce împotriva noastră, aşa cum se întîmplă întotdeauna cu statele care practică un astfel de tip de discurs. Spirala naţionalism – sărăcie este greu de oprit. Naţionalismul şi sărăcia se alimentează reciproc. Naţionalismul oferă imaginea idilică a statului independent şi puternic, mîndru sub soare şi nealiniat. Doar că noi nu vrem să fim mîndri şi singuri, izolaţi, vrem să muncim, să studiem, să trăim în Uniunea Europeană.

Ca stat, ca naţiune, am da dovadă de o imbecilitate fără margini dacă ne-am îndepărta de proiectul european.

„Curtea Constituţională a României s-a plîns de presiuni, inclusiv ameninţări cu moartea la adresa judecătorilor, într-un al doilea apel la organismele europene în timpul luptei pentru putere dintre guvern şi preşedinte. [...] Ponta a recunoscut că a adus critici la adresa unor decizii ale Curţii Constituţionale, dar a negat orice presiune.“

Financial Times, *7 august*

Cînd credem că reprezentanţii Guvernanţei Europene reacţionează pentru a-şi proteja investiţiile făcute aici sau pentru ca finanţările din fonduri structurale şi de coeziune să nu fi fost făcute în van, vedem doar o mică, foarte mică parte a adevărului. Ei sînt în primul rînd îngrijoraţi de propriul proiect, minunatul lor proiect politic, în care ne-au prins şi pe noi. Orice recul şi precedent retrograd ce se poate crea în continuarea, în forma aceasta, a construcţiei UE este ceea ce deranjează cu adevărat în Europa. Mai ales cînd astăzi, după recesiunea economică, vocile care cer o integrare şi mai profundă sînt şi mai puternice, şi mai numeroase.

Şi să nu uităm, noi avem nevoie de Uniunea Europeană, Uniunea are mai puţin nevoie de noi. Sînt capabili actualii noştri lideri politici să înţeleagă acest evident adevăr? Sau măcar le pasă?

***Ciprian Ciucu** este director de programe la Centrul Român de Politici Europene. (www.crpe.ro)*

■ ■ ■

Cronologie

7 iulie Secretarul General al Consiliului Europei, Thorbjrn Jagland, se declară îngrijorat de recentele evoluţii din România, în special de cele legate de suspendarea preşedintelui şi cere Comisiei de la Veneţia să analizeze dacă aceste acţiuni sînt compatibile cu statul de drept şi democraţia.

9 iulie Angela Merkel declară că statul de drept a fost încălcat „în mod inacceptabil“ în România, în timpul luptei pentru putere.

10 iulie Comisarul UE pentru Justiţie: „Criza din România este un mare pericol, putînd afecta integrarea deplină în UE“.

14 iulie România a intrat prea repede în Uniunea Europeană, este opinia fostului preşedinte al Parlamentului European, Hans Gert Pottering. „Dacă permitem ca aceste principii să fie încălcate, ignorăm legile pe baza cărora a fost creată Uniunea Europeană.“

30 iulie Hannes Swoboda, liderul socialiştilor europeni: „Referendumul din România nu poate fi validat. Lupta politică trebuie să înceteze. E în pericol poziţia ţării în UE“.

1 august Ambasada SUA la Bucureşti: „Curtea Constituţională trebuie lăsată să ia o decizie bazată pe principii, în mod independent, fără nici un amestec din afară. Este esenţial ca poporul român să aibă încredere că referendumul s-a desfăşurat în mod liber şi corect şi că regulile stabilite au fost aplicate“.

8 august ■ Viviane Reding: „Sînt de acord cu poziţia Comisiei de la Veneţia. Presiunile asupra CCR trebuie să înceteze. Este inadmisibil“. ■ Scrisoarea preşedintelui Comisiei de la Veneţia către ministrul Titus Corlăţean: reaminteşte că este foarte important ca forţele politice să se abţină de la orice acţiuni care ar putea reprezenta presiuni la adresa Curţii sau a judecătorilor acesteia.

9 august ■ Wilfried Martens, preşedinte PPE: „Criza politică provocată de USL afectează credibilitatea politică şi economică a României“. ■ Scrisoare a Preşedintelui Comisiei Manuel Barroso către premierul Victor Ponta: „Sînt profund îngrijorat în legătură cu ultimele evenimente legate de validarea referendumului de către Curtea Constituţională, în ciuda asigurărilor pe care mi le-aţi dat personal în contactele noastre anterioare“.

10 august SUA anunţă că va fi trimis un delegat oficial la Bucureşti pentru a purta discuţii cu autorităţile din România despre situaţia politică. Conform comunicatului remis de Departamentul de Stat, acesta le va transmite autorităţilor române îngrijorarea Statelor Unite faţă de acţiunile politice recente.

13 august Phillip Gordon, trimis special al Departamentului de Stat al SUA în România: „Ne pasă de democraţia din România şi facem tot ce se poate pentru a susţine statul de drept şi independenţa instituţiilor şi sîntem preocupaţi de această situaţie“.

(Cronologie şi selecţie din presa străină de Andrada Văsîi)

DILEMA
De ce se bagă UE în trebile noastre interne?

Iulia BADEA-GUÉRITÉE

România, bătaia de cap a Europei?

Odată pe an, vara, studiourile de televiziune franceză (europene?) îşi orientează dezbaterile şi preferinţele pentru invitaţi spre Est. Direcţia România. Punct terminus, Bucureşti. Practic, o perioadă fastă, aş zice, pentru ţară, dacă admitem că orice veste – proastă sau bună – este o formă de publicitate şi o manieră de a pune pe prima pagină a ziarelor şi în deschiderea emisiunilor de actualităţi fosta ţară a lui Nicolae Ceauşescu. Au fost, sistematic în ultimii ani, subiecte deloc onorabile şi care au cauzat o ploaie de tunete şi fulgere de la Bruxelles. Mai ales prin intermediul dezlănţuitei şi extrem de sincer dezinvoltei Viviane Reding. Comisarul pentru Justiţie (o fostă jurnalistă care îşi măsoară cuvintele, spre deosebire de ceea ce crede o parte a presei din România, şi care, pe deasupra, este considerată, alături de românul Dacian Cioloş, a fi unul dintre cei mai serioşi şi mai activi comisari) a pus Franţa la punct în urmă cu doi ani, în timpul mandatului lui Nicolas Sarkozy. Presa a tăcut mîlc pe atunci, Sarkozy s-a răţoit oficial, dar a făcut întocmai ceea ce i-a cerut Reding: o strategie, pe hîrtie, pe mai mulţi ani, de integrare a romilor şi de adaptare a legislaţiei pentru a trata problema aceasta ca pe una europeană, nu ca pe una franco-română.

Diferenţa şi destinul fac ca anul acesta roata să se întoarcă, practic, rămînînd teoretic însă pe aceeaşi axă: la ordinea zilei, pe lîngă criza economică şi financiară a zonei euro, care ţine toate primele pagini, criza politică din România ne-a dăruit o vară deloc plictisitoare. Se vorbeşte despre România cam peste tot în Europa, în lume, scop de brand de ţară atins, dar nu aşa cum voiam sau cum visam. Ci în termeni deloc elogioşi şi de neinvidiat, într-un asemenea hal încît pînă şi recenta campanie de expulzare a romilor din Franţa (ei da, este august, stînga a venit la putere la Paris, însă e aceeaşi Mărie, dar cu altă pălărie) a trecut pe un plan secund. Sîntem, sincer, „dă toată minunea“, cum ar spune o mamă iubitoare din Ardeal, privind la prostiile pe care le face fiul iubit. *Soap opera, foilleton à l'eau de rose, blitzkrieg*... epitetele curg, şi nu pe apa sîmbetei, ci pe firul *breaking news* care ţine site-urile de ştiri.

Pînă şi canalul de televiziune France 24, zilele trecute, cînd a invitat cîteva nume din spaţiul public francez să dezbată asupra crizei din România (erau de faţă şi Pierre Verluise, directorul site-ului diploweb.com, şi Radu Portocală, şi George-Frederick Jewsbury, istoric şi cercetător la Centrul de studii al lumii ruseşti, caucaziene şi central-europene din Paris, Corina Stratulat, analist politic la European Policy Centre din Bruxelles, Sorin Ioniţă, sussemnata), a pus emisiunea sub semnul unui titlu pe care l-am găsit *„funny“* pe moment: *„Brussels' new headache: does EU mean democracy?“* / „Noua bătaie de cap a Bruxelles-ului. Este echivalentă UE cu democraţia?“. Adevărul este că, obiectiv vorbind, România este bătaia de cap a Europei, de cînd a aderat, din 2007. Poate chiar cu cîţiva ani înainte, să zicem imediat după Revoluţia din 1989, cînd Occidentul a realizat mai multe adevăruri pe care le ignorase pînă atunci. Odată trecut extazul dispariţiei lui Nicolae Ceauşescu, europenii şi-au dat seama că, de fapt, românii nu numai că nu ştiu să profite de libertatea obţinută (vezi episodul cu minerii), dar că nici nu reuşesc să se lepede odată de un anume tip de balcanism, bizantinism, cult al intrigii şi al spălării rufelor murdare în public, adorare a maximei „să moară şi capra vecinului“, corupţie... Enumerarea este lungă şi se traduce prin cuvinte seci, gen „aderarea la spaţiul Schengen o să mai aştepte“, „monitorizarea continuă“, „justiţia nu este încă liberă“... Evident, toate aceste tare nu s-au născut azi şi nici nu au apărut goale în faţa oamenilor puternici de la Bruxelles din cauza Guvernului Victor Ponta. Întocmai ele existau şi dinainte, dar pînă în această vară a vrajbei noastre, Bruxelles a arătat cu degetul, a mustrat, dar nu a ridicat niciodată tonul. Nu a trimis la colţ, nu a admonestat sau pedepsit.

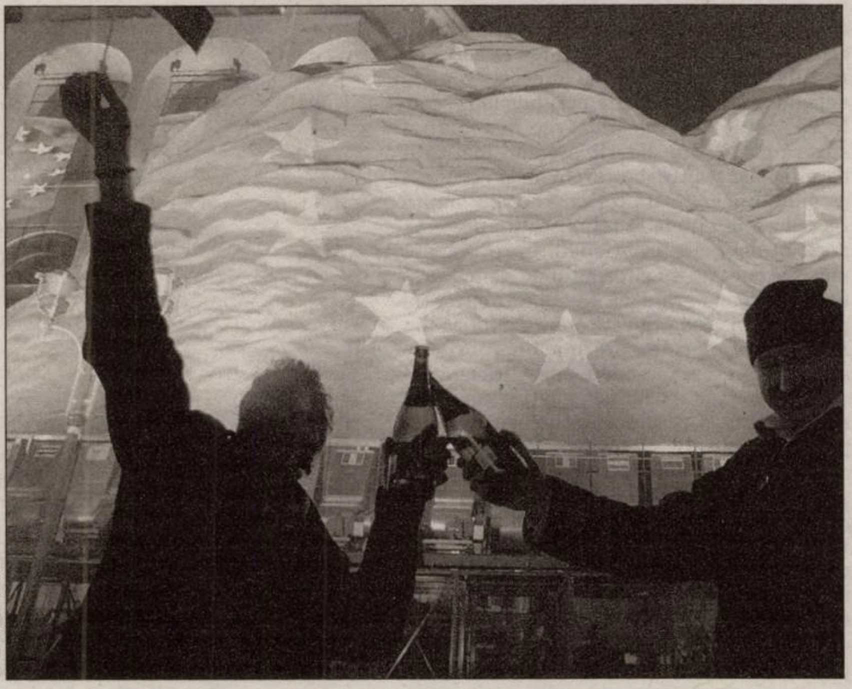
© L. Muntean

„Lupta pentru putere de la Bucureşti a reiniţiat dezbaterea asupra extinderii UE şi a adus la lumină controlul fostei elite comuniste. [...] venind după deraiajul prim-ministrului Victor Orbán cazul României a arătat că unele dintre statele din Est încă se mai luptă cu era comunistă. Arată că adoptarea a sute de pagini de legislaţie specifică UE nu pot transforma cultura politică peste noapte şi un progres democratic cîştigat cu greu poate fi pierdut foarte uşor. Criza de la Bucureşti a reiniţiat dezbaterea asupra deciziei politice de a integra România în UE, deşi reformele implementate de către aceasta erau mult în spatele celor care au aderat în 2004.“

Financial Times, *12 august*

Pînă în această vară a vrajbei noastre, Bruxelles a arătat cu degetul, a mustrat, dar nu a ridicat niciodată tonul.

De ce acum, de ce astfel?

Răspunsul este nu chiar atît de complicat, dar comportă mai multe faţete. Simbolic, România este pentru UE cam ceea ce este subiectul România pentru un tip de presă ca *Presseurop* sau *Courrier International*, cele două media cu sediul la Paris, care trec larg în revistă, prima şi în zece limbi străine, printre care româna, ce se întîmplă în Europa şi în lume. De fiecare dată cînd vorbesc despre România (sau Moldova) şi fac propuneri de articole (de tradus, de scurtat etc.), răspunsul este invariabil: nu este esenţial pentru noi, pe cine interesează?, chiar crezi că cititorul obişnuit va fi curios să citească ceva despre Curtea de Argeş sau Ion Luca Caragiale!? Ah, Dracula, iar? Ca idee, *Courrier International* nu a consacrat niciodată, în peste 20 de ani de existenţă, o copertă, României, iar la *Presseurop* articolele preluate din presa românofonă se numără pe degete. Este simplu, în ochii Vestului, România, deşi a şaptea ţară ca număr de locuitori din Uniunea Europeană, nu este o ţară care contează. Este statul în care fiecare dimineaţă este similară celeilalte, în care nu se întîmplă, din punct de vedere jurnalistic, nimic, o ţară care nu interesează. Este trist, este umilitor, ziaristul din mine sîngerează de fiecare dată cînd nemţii sau anglo-saxonii sau italienii sînt mai ascultaţi decît mine, şi urlă de bucurie cînd reuşeşte să vorbească despre România şi altfel decît despre romi. Acum însă, s-a umplut paharul. Ceea ce nimeni nu voia să vadă clar pînă acum este limpede ca lumina zilei şi toată lumea este şocată. România în UE? „Cea mai mare greşeală“, „aveau dreptate olandezii să opună veto intrării în Schengen“, „este adevărat că sînt doar ţigani pe acolo, şi la propriu, şi la figurat“ – scrie presa franceză şi nu numai.

Semiotic, deşi presa străină are tendinţa să confunde şi să compare politica şi gesturile lui Victor Ponta cu tizul din Ungaria, situaţia nu este similară, iar fulgerele azvîrlite din Olimp (pardon, Bruxelles) au fost pe măsură: Viktor Orbán a făcut lucruri deloc plăcute (legea privind subordonarea băncilor, botniţa la gura presei), sau a încercat să facă, dar respectînd întocmai litera legii. La Bucureşti, USL, cu vîrfurile de lance Ponta şi Crin Antonescu (preşedintele interimar), au făcut tot ceea ce au făcut crezînd că fac binele ţării (poate că au şi dreptate), dar încălcînd legea. Şi aici este marea diferenţă. Încălcînd atît legea, cît şi toate valorile europene, nerespectînd tratatele semnate şi, mai mult, jucînd nesportiv acelaşi dublu joc pe care îl joacă toate statele membre: la Bruxelles mieluşei, la Bucureşti zmei – scria un confrate din presa românească. Dublul discurs, atunci cînd te ştii vinovat, poate fi un joc extrem de periculos. Este întocmai ceea ce se întîmplă acum la Bucureşti. Jocul cu UE este aidoma unei căsătorii, cu acte şi la preot. Ai semnat pentru la bine şi la rău, accepţi în consecinţă tot ceea ce presupune o căsătorie normală: compromisuri, cedări, iertări, la pachet cu momentele de bucurie, extaz, tristeţe şi chiar durere. Or, România este acum pe cale să spună „căsătorie, căsătorie, dar cîtă vreme nu se ştie şi nimeni nu a văzut, de ce nu!?...“. Problema este că totul se vede mai devreme sau mai tîrziu, şi totul se plăteşte.

În fine, ceea ce deranjează cel mai mult, atît la Bruxelles cît şi presa europeană, este aspectul nesportiv al afacerii. Concret, din 2007 încoace cam toată lumea se aştepta la o maturizare rapidă a clasei politice româneşti, la o conştientizare a faptului că aderarea României în sine a fost un cadou care trebuia onorat. Or, la cinci ani după, politica se joacă fără reguli, ca la curtea sultanilor, cu un lot întreg de maziliri şi afaceri cu dame şi mulţi bani, un joc sordid de pocker ce nu mai are trecere într-o Uniune care este şi ea pe buza prăpastiei. Implozia bate la uşă, iar singura posibilitate de a o evita este un joc corect, *fair-play*. Misterioasele jocuri murdare ale României nu mai trec, iar Bruxelles s-a săturat, ca şi opinia publică românească, să tot aştepte naşterea unei generaţii noi de politicieni.

Ceea ce deranjează cel mai mult, atît la Bruxelles cît şi presa europeană, este aspectul nesportiv al afacerii.

La final, un gînd: contrareacţia oamenilor politici români ca şi a unei mari părţi a mass-media, la îngrijorările europene şi la dezaprobarea venită din presa europeană, este, a fost de burzuluire, de semeţie, de „ce mai vor ăştia, dom'ne?“. Problema este, încă o dată, că, atunci cînd cineva zice că nu e bine, poate fi trecut cu vederea. Dar cînd mai multe persoane, publicaţii, unele obiective, altele nu, dar la unison, şi de stînga, şi de dreapta, zic că nu e bine, poate că atitudinea firească ar fi de oprire, de analizare, de punere pe gînduri, de resetare a termenilor şi de restartare a procesului emoţional şi cognitiv.

Iulia Badea-Guéritée *este editor român la* Presseurop & Courrier International.

Horia DINULESCU

O biserică din Rîmnic sub domnia specialiștilor!

Au existat momente în ultima vreme cînd gîndeam că nu este posibil ca lucrurile să rămînă așa strîmbe cum au ajuns. Ceva trebuia să se întîmple! Au existat momente, și nu puține, cînd raza de speranță mi-era adusă nu de întrevederea vreunei vizibile ameliorări a situației, ci de certitudinea, la momentul respectiv, că „am ajuns la fundul sacului. De aici nu putem decît urca“... Și tot de atîtea ori am înțeles că mă înșelasem. Continuam să ne afundăm. Încep să cred că această zvîrcolire bolnavă ne-o putem trece senini în propriul cont; sîntem, probabil, principalii vinovați, primii care întorc privirea, primii care acceptă explicațiile simpliste ale celor responsabili cu argumentări documentate, primii care acceptă că altă cale nu exista iar compromisul cu aromă de compromitere a reprezentat întotdeauna o bună ieșire în caz de incendiu.

La toate cele de mai sus se adaugă aparent inexplicabila dificultate de a ne aduna laolaltă, de a simți cînd și cum să stăm unii lîngă alții întru folosul tuturor. Societatea civilă există deocamdată doar în discurs ori în vîrful pixului gazetăresc. Avem grupuri de inițiativă adunate cînd și cînd, necesare supape pentru eliberarea presiunii din sistem, însă conștiința apartenenței la o comunitate care să depășească limitele propriei ogrăzi nu pare să ne fi locuit vreodată.

Din perspectiva arhitectului, o posibilă explicație ar putea fi oferită chiar de modul în care ne raportăm la conceptul de monument. O căutare rapidă arată că *monument* își află originile etimologice în latinescul *monumentum* care avea înțelesul de *memorial*, *ceea ce aduce aminte*, dar și în *monere*, acesta din urmă fiind chiar mai grav ca sens – *a sfătui, a avertiza*. Or, cum poți cultiva și conștientiza o memorie colectivă, atîta vreme cît statutul monumentului (incluzîndu-l pe cel al propriei istorii) este unul mereu firav, nesigur, negociat de interese înguste, instituții amorțite și autorități obsedate de cîștigarea mercantilă a votului? Cum poți construi o ființă colectivă sănătoasă, cîtă vreme nu asculți *sfaturile* și nu iei în seamă *avertismentele?*

La limita vetrei istorice a vechiului Rîmnic, „orașul Domniei mele“ – după cum îl aflăm scris în hrisovul lui Mircea cel Bătrîn –, se găsește biserica cu hramul Sfîntu' Dumitru. O construcție discretă, albă, cu turn înalt, retrasă între cîțiva copaci înalți și o seamă de vechi pietre de mormînt săpate cu înscrisuri tocite de vreme. Tocmai această biserică timidă, care nu pare a stîrni vreun interes special, îl intriga pe Nicolae Iorga care nota în *Orașele Olteniei* (1925): „cu pridvorul său împărțit în trei, cu puternicul turn sprijinit pe acest pridvor unic, vorbește arhitectura sa de o vechime ce nu se poate desluși prin mărturii scrise“. La ce *unicitate* se va fi referit istoricul și la ce ne-*deslușire* a istoriei acestui lăcaș? Într-adevăr, sînt evidente aici cîteva trăsături cu totul nemaiîntîlnite în rîndul bisericilor ortodoxe din Rîmnic și, poate, din țară: deasupra intrării se înalță un masiv turn-clopotniță iar naosul, fără de abside laterale, este acoperit doar de o cupolă, la rîndu-i stingheră și parcă tîrziu adăugată structurii generale. Mai mult, absida altarului se prezintă într-o formă regăsită mai degrabă la bisericile catolice: un contur pentagonal evident atît la exterior, cît și la interior. Originile construcției nu se cunosc. Legenda vorbește de o veche capelă a teutonilor pe aceste locuri; alții o poziționează undeva în secolul al XV-lea, ajungînd să tot fie reparată de-a lungul timpului, ultima dată cîndva pe la începutul secolului al XIX-lea. Și totuși, de unde această formă atipică la biserica de lîngă vechea vatră a Rîmnicului?

Pavel Chihaia, în *Țara Românească între Bizanț și Occident* (Editura ExPonto, 2010), îi dedică un atent studiu și oferă o serie de explicații documentate asupra originii și devenirii sale. Așadar, la început, biserica va fi aparținut unui ordin catolic, posibil cel franciscan. Chiar dacă astăzi absenți, sașii se numărau printre locuitorii Rîmnicului încă de prin secolul al XIV-lea, astfel încît un lăcaș de cult care să le aparțină exista cu siguranță. Prin această origine catolică s-ar explica atît amplasarea turnului peste intrare, forma naosului ce mai tîrziu avea să fie acoperit de o cupolă ortodoxă, cît și închiderea poligonală a absidei altarului.

Ulterior, părăsită și ruinată parțial, ajunge ca pe la jumătatea secolului al XVII-lea să intre în posesia Bisericii Ortodoxe, care o și repară, redînd-o cultului. Cît despre vechimea sa, istoricul o așază cu certitudine înainte de anul 1530, fără a-i putea fixa însă o dată precisă. Este așadar posibil ca, măcar în parte, legenda care o lega de trecerea teutonilor prin aceste locuri să fi fost adevărată și să fi existat într-adevăr, în acest loc, o capelă încă și mai veche, poate și acum parțial cuprinsă în zidirea pe care o vedem.

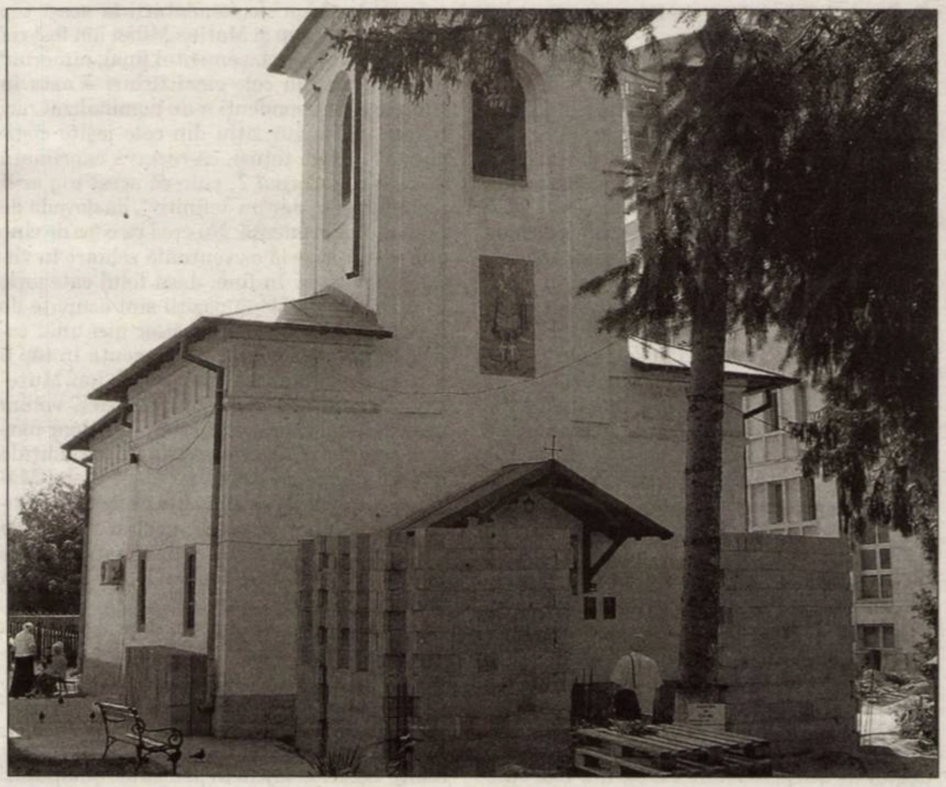

Acesta ar fi pe scurt istoricul bisericii cu turn peste intrare, din marginea vechii vetre a Rîmnicului. Un istoric încă deschis – un monument care intrigă, un monument care se dezvăluie cu reținere, departe de a fi pe deplin epuizat din punctul de vedere al cercetării...

Însă, în anul de grație 2012, s-a decis închiderea compozițională a lăcașului de cult, considerat acum numai bun pentru a primi „îmbunătățiri estetice“. Chiar în fața turnului intrării, lipit de acesta, s-a trecut la construirea unui pridvor închis, pauperă cutie din cărămidă îmbrăcată în polistiren. În anul de grație 2012, am ajuns să fim martorii „extinderii“ unui monument medieval de primă valoare locală și nu numai... Nu importă că întreaga structură ajunge să fie parazitată inutil, nu importă că i se alterează în mod evident silueta generală, nu importă toată istoria cu care-i sînt îmbibate zidurile, istorie pe care am rezumat-o mai sus – trebuia o „extindere“, s-a executat! A străbătut atîtea secole, a cunoscut ruina și apoi reparația pioasă, pentru a primi în cele din urmă măsura zilelor noastre! Sub iluzia unei intervenții ajutătoare, i s-a aplicat o grea și nemeritată lovitură...

Crede însă cineva că Rîmnicul Vîlcii este un oraș aflat în afara lumii!? Nici gînd. Crede cineva că această „extindere“ a unui monument medieval s-a înfăptuit cu driblarea instituțiilor, a legii și a regulamentelor?! Nici gînd: În Rîmnic există o Direcție Județeană pentru Cultură și Patrimoniu Național, care are specialiști angajați. În Rîmnic există un arhitect-șef care cîntărește lucrurile din postura de specialist și decide sau nu eliberarea certificatelor de urbanism și a autorizațiilor de construire. La nivelul regiunii există o Comisie a Monumentelor Istorice din care fac parte, cum altfel, tot specialiști. Peste tot specialiști gata să apere, la o adică, patrimoniul și valorile locale. Surprinzător, nici una dintre aceste structuri și nici unul dintre acești specialiști nu s-au opus. Dimpotrivă – au fost eliberate toate autorizațiile, avizele și certificatele!

Despre ce memorie colectivă mai putem vorbi
cînd oricine poate altera orice monumentum.

Și atunci, unde să căutăm responsabilii, dacă nu tot în rîndul specialiștilor, cîtă noimă mai poate avea termenul în acest context?

Să mai fi existat precedente în care monumentele să fi fost astfel alterate, cu o asemenea seninătate inconștientă, de chiar membri ai comunităților cărora le aparțin? Probabil într-un Ev Mediu cînd elemente de construcție extrase din vechile ruine erau remontate în zidiri noi. Nu se punea, însă, pe atunci problema importanței monumentului. Nici nu fusese articulat un asemenea concept...

S-au manifestat mai tîrziu la Curtea de Argeș intervențiile lui Lecomte du Noüy, elev al lui Viollet-le-Duc, intervenții care au eliminat construcțiile ce delimitau vechea incintă a mănăstirii și au vizat catedrala. Sub bagheta aceluiași restaurator, biserica Sf. Nicolae Domnesc din Iași, catedrala arhiepiscopală din Tîrgoviște și biserica domnească Sf. Dumitru din Craiova au fost dărîmate și apoi rezidite, pentru a corespunde unei invocate „corectitudini de stil“. Aceasta era filozofia școlii întemeiate de Viollet-le-Duc în perioada de pionierat a restaurării de arhitectură. Erau îngăduite intervenții radicale asupra monumentului; se ajungea pînă la a desface în întregime construcții medievale, pentru a le reconstrui așa cum ar fi fost corect din punct de vedere științific (potrivit propriei doctrine, desigur), chiar dacă nu se vor fi înfățișat astfel în nici o etapă a existenței lor. Trebuie făcută o observație: era vorba despre o anumită filozofie de lucru, o anumită argumentație științifică, cu toate criticile pe care le va fi primit ulterior. Era vorba despre o intenție căutînd împlinirea monumentului, o încercare de armonizare a imaginii prezentului cu o ipostază istorică ideală. Nu era nicidecum un demers indiferent, dimpotrivă. Poate tocmai implicarea personală și avîntul subiectiv, dincolo de rigoarea profesională, să fi pricinuit erorile imputate mai tîrziu.

În cazul bisericii din Rîmnic însă, avem de-a face cu o intervenție brutală asupra monumentului, fără a mai putea bănui nici grija pentru acesta, nici sfiala specialistului în fața pietrei vechi, nici documentarea riguroasă, nici vreo urmă de reținere de la a tăia în carnea unei zidiri seculare.

Mai aproape de zilele noastre, în perioada comunistă, Rîmnicul a fost unul dintre orașele puternic lovite urbanistic. Întreg centrul vechi a fost considerat nepotrivit, irecuperabil, ca atare ras de pe fața pămîntului și reclădit. Chiar și atunci bisericile din zona centrală, printre ele și Sf. Dumitru, au rămas pe locul lor. S-au construit blocuri în jurul lor, printre ele, ocolindu-le sau ascunzîndu-le, după caz. Dar au rămas pe loc, neatinse.

Astăzi, însă, în anul 2012, într-o lume mai bună, o lume în care competența demonstrează iar autoritatea dictează, le putem atinge cum și cît dorim...

Întrebarea revine: care specialiști? Aceia care lucrează, decid și avizează, fără a deschide măcar o carte? Aceia ziditi în certitudinea propriei păreri? Aceia care nu simt obligația refuzului îndreptățit, dacă propriul scaun le pare șubred? Aceia gata să accepte și să propună orice și oricum, dovedind cît de dispuși la compromisuri și cît de indiferenți la compromitere sînt?

Despre ce memorie colectivă mai putem vorbi cînd oricine poate altera orice *monumentum,* fără teama vreunei reacții de respingere, fără responsabilitatea apartenenței la o societate coagulată, cu repere și valori comun acceptate și protejate?

Se dovedește, o dată-n plus, că oricine poate virusa în orice fel istoria mărturisită (și) prin aceste monumente, fără ca organismul să mai fie capabil a produce anticorpi. Un organism vlăguit, suflînd sacadat, în stadiu terminal, cu greu agățîndu-se de viață. Singura soluție ar fi un tratament de șoc! Atunci cînd aceste monumente abuzate de barbaria indiferenței și a incompetenței vor fi deparazitate, atunci cînd „tumorile“ le vor fi desfăcute, ziua-n amiaza mare, cu barosul, în văzul cetății, să fie de învățătură, atunci cînd vor deveni mai întîi mărturie și abia apoi construcții, atunci cînd vom înțelege că valoarea nu este dată doar de suprafață, confort termic și calitatea tîmplăriei, abia atunci vom putea spera într-o posibilă însănătoșire. Atunci ne vom recăpăta memoria și vom cunoaște drumul...

august 2012

Horia Dinulescu *și-a luat doctoratul în Arhitectură cu teza* În căutarea modelului – rezonanța tradiției în arhitectura românească.

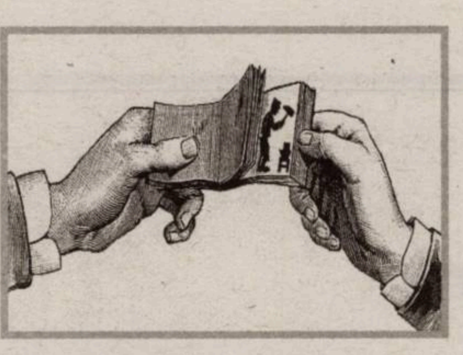

Marius CHIVU

feedbook

22 de ani de poezie

● *Corpul T*, revistă de literatură, nr. 2 / 2012, www.corpulT.ro.

Anul trecut, revista de literatură *Corpul T* – condusă de Alexandru Mușina și Andrei Bodiu și editată de Facultatea de Litere a Universității „Transilvania“ din Brașov împreună cu Editura Tracus Arte – a avut ideea unei anchete prin care să stabilească un posibil top 5 al romanelor românești apărute din 1990 pînă astăzi. 59 de recenzenți, cronicari și critici literari, universitari și redactori de reviste, inclusiv subsemnatul, au votat atunci astfel: 1) Trilogia *Orbitor* de Mircea Cărtărescu; 2) *Pupa Russa* de Gheorghe Crăciun; 3) *Simion liftnicul* de Petru Cimpoeșu; 4) *Rădăcina de bucsau* de O. Nimigean și 5) *Asediul Vienei* de Horia Ursu. Anul acesta, *Corpul T* a cerut criticilor să aleagă și cele mai bune cinci volume de poezie apărute după Revoluție. Dacă la ancheta dedicată romanului au fost nominalizate 75 de cărți, de data aceasta, cei 46 de critici literari și universitari, majoritatea din generațiile tinere, au nominalizat un total de 87 de volume avînd ca autori 54 de poeți. Ca și anul trecut, mi se par cam multe titluri nominalizate, dar, privind felul în care au fost distribuite voturile, topul se „rupe“ după primele poziții, sugerînd un consens firesc, deși destul de surprinzător. Ca să n-o mai lungesc, iată cele mai bune cinci volume de poezie ale ultimilor 22 de ani, așa cum au reieșit din voturile celor care au dat curs invitației revistei brașovene: 1) *Levantul* de Mircea Cărtărescu (97 pct.); 2) *Ieudul fără ieșire* de Ioan Es. Pop (96 pct.); 3) *Arta Popescu* de Cristian Popescu (52 pct.); 4) *cartea Alcool* de Ion Mureșan (50 pct.) și *Poemul care nu poate fi înțeles* de același Ion Mureșan (37 pct.).

Cîteva lucruri sînt deja subliniate în textul introductiv al anchetei: cu puține excepții, cărțile nominalizate aparțin poeților din generațiile anilor ’80-’90; o parte dintre autori revin și în acest top al poeziei, după ce au fost prezenți și la proză: Mircea Cărtărescu (cîștigătorul absolut al ambelor anchete), O. Nimigean, Simona Popescu, Caius Dobrescu, Daniel Bănulescu și Matei Vișniec; alți scriitori, destui, fiind prezenți, și de data aceasta, cu mai multe titluri. Înainte de a formula propriile comentarii la acest top (unde, apropo, eu și Marius Mihet am fost cei mai apropiați de clasamentul final, nimerind exact patru din cele cinci titluri – asta în timp ce alți repondenți n-au nominalizat nici măcar un singur titlu din cele ieșite cîștigătoare), cred, totuși, că rezerva exprimată de cei de la *Corpul T*, cum că acest top ar fi „semnificativ, dar nu definitiv“, dă dovadă de prea multă prudență. Nu cred că e loc de cine știe ce surprize la o eventuală reluare în viitor a anchetei. În fine, dacă felul categoric în care primele două poziții sînt ocupate de *Levant* și *Ieud* nu mai lasă loc nici unui comentariu, cred, totuși, că prezența în top 5 a celui de-al doilea volum al lui Ion Mureșan, *Poemul care nu poate fi înțeles*, volum ușor datat și care rezistă timpului doar parțial, este cam exagerată. Asta și în condițiile în care *Fugile postmoderne* ale Angelei Marinescu, de pildă, se află abia pe locul 11. Dacă ar fi adunat punctele pentru toate cele cinci cărți cu care este nominalizată, Angela Marinescu ar fi „sărit“ cîteva locuri bune. Cu mai multe cărți decît Angela Marinescu, adică cu șapte, este prezent doar Alexandru Mușina (las că *Budila – Express* a fost publicat în anii ’80, iar un alt titlu este, de fapt, o antologie), lucru la fel de surprinzător, explicabil doar prin entuziasmul geografic, precum prezența lui Caius Dobrescu cu mai multe titluri la ancheta dedicată romanului. De altfel, urmărind felul în care s-a votat, se poate constata, în cel puțin cîte un caz, faptul că printre criterii s-au numărat gradul de rudenie, apartenența citadină, generațională sau universitară. Mi se pare, așadar, că Angela Marinescu este marea nedreptățită a acestui top. Care, altfel, menționează cărți dintre cele mai speciale, unele inclasabile, precum *Hexachordos* și *Caragialeta* de Șerban Foarță, *Psalmii* lui Șt. Aug. Doinaș, *Malul albastru* și *Fața și suprafața* ale lui Gellu Naum (dar nu și *Calea Șearpelui), Infernala comedie* a lui Emil Brumaru, *Lucrări în verde* de Simona Popescu sau *Orice. Uverturi & reziduuri* de Sorin Gherguț, dar și volume mediocre precum *La masă cu Marx* de Matei Vișniec. Din cele 87 de cărți nominalizate, 15 sînt de debut (sper că am numărat corect), patru au fost publicate postum (aparținînd lui Gellu Naum, Marin Sorescu și Aurel Dumitrașcu), iar un volum este colectiv *(Pauză de respirație)*.

Lucruri interesante ne relevă acest top și în ceea ce-i privește pe douămiiștii care, cu excepțiile de rigoare, se situează la coada clasamentului, pierzînd net în fața maeștrilor. Alegînd exclusiv cărțile tinerilor, iată cum ar arăta un top 5 al generației 2000, în urma acestei anchete: 1) *Jucăria mortului* de Constantin Acosmei; 2) *Manifest anarhist și alte fracturi* de Marius Ianuș; 3) *Ursul din containăr – un film cu mine* de același Marius Ianuș; 4) *Un anotimp în Berceni* de Claudiu Komartin și 5) *Biografia litteraria* de Radu Vancu. Cum unii poeți sînt nominalizați și punctați pentru mai multe titluri, ordinea lor ar fi aceasta: Marius Ianuș, Constantin Acosmei, Radu Vancu, Claudiu Komartin și Dan Sociu. Am mai multe comentarii aici. În primul rînd, se confirmă statutul de cărți cult ale *Manifestului anarhist* și *Jucăriei mortului*, volum de debut ajuns recent la ediția a IV-a, constant revăzut și adăugit, astfel încît va putea aspira cîndva la statutul de opere complete; în timp ce Radu Vancu este cel mai nominalizat dintre tinerii poeți, cu patru cărți, părerea mea fiind că cea mai bună carte a sa este ultima, *Frînghia înflorită*, nenominalizată însă. Apoi, marii nedeptățiți la această categorie generaționistă sînt, în mod inexplicabil, Dan Sociu și Dan Coman, ca să nu spun că Teo Dună, spre exemplu, nici măcar nu e menționat. Probabil că lucrurile încă nu s-au decantat suficient, dar mie tot mi se par curioase aceste opțiuni. Fetele sînt prea puține pentru a încropi un clasament, așa că doar le trec numele celor menționate: Medeea Iancu, Crista Bilciu și Ruxandra Novac, toate cu volumele de debut, singurele, de altfel, publicate pînă acum. Alte nume, intens vehiculate în cadrul generației (precum Răzvan Țupa, Elena Vlădăreanu, Andra Rotaru sau Miruna Vlada, pentru a nu da decît aceste nume), nu primesc, de asemenea, nici măcar o nominalizare. Dar poate că e prea devreme.

În textul introductiv, revista *Corpul T* remarcă un lucru foarte trist: dintre poeții votați în top 10 doar trei-patru sînt prezenți și în manualele de literatură. Să ai așa poeți și să nu le vorbești adolescenților despre ei! Mare păcat!

■ ■ ■

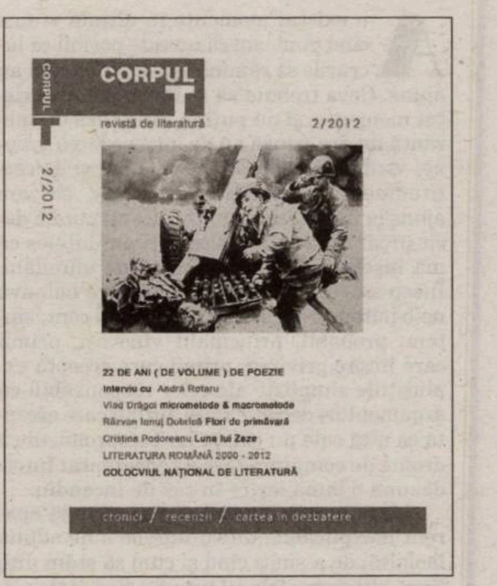

CORPUL T
revistă de literatură
2/2012

22 DE ANI (DE VOLUME) DE POEZIE
Interviu cu Andra Rotaru
Vlad Drăgoi micrometode & macrometode
Răzvan Ionuț Dubrică Flori de primăvară
Cristina Podoreanu Luna lui Zeze
LITERATURA ROMÂNĂ 2000 - 2012
COLOCVIUL NAȚIONAL DE LITERATURĂ

cronici / recenzii / cartea în dezbatere

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

Siri Hustvedt
O vară fără bărbați
POLIROM

● Siri Hustvedt, *O vară fără bărbați*, traducere din limba engleză de Veronica D. Niculescu, Colecția „Biblioteca Polirom“, Editura Polirom, 2012.

În 2011, cînd publica acest roman, Siri Hustvedt avea în spate 30 de ani de mariaj cu Paul Auster. Cuplu armonios, ani rodnici – toate bune și frumoase. Și totuși, romanul americancei povestește despre criza apărută, după exact 30 de ani de căsnicie, într-un cuplu în care el o anunță pe ea că simte nevoia unei „pauze terapeutice“ („pauza“ însemnînd, de fapt, o jună și nurlie franțuzoaică). Prin urmare, ficțiunea lui Siri Hustvedt tachinează întrucîtva realitatea, trecîndu-i pe la nas scenariul intelectualizat al unuia dintre cele mai clasice dezastre domestice. Iar autoarea zice, într-un interviu, că asta ar fi o „comedie feministă“.

N-am rîs, recunosc. Poate fiindcă, în genere, comedia umană nu te prea face să rîzi. Un zîmbet subțire, în varianta ușor amară, tot îți smulge însă – și cam asta pățești și aici, văzînd ce figuri pitorești (de oameni, de discurs, de gîndire) populează această poveste feminină despre singurătate, furie, dezamăgire, depresie și renaștere.

Povestitoarea e chiar protagonista – Mia cea abandonată după trei decenii de mariaj, poetă și universitară de felul ei –, care, pentru a-și regăsi echilibrul, se retrage în orășelul unde copilărise și unde acum, ca într-o panoplie, poate vedea feminitatea la toate vîrstele posibile (de la viclenele pubere cărora le ține niște cursuri de poezie, pînă la zăludele octogenare din „clubul“ mamei sale). Unele pagini te fac să te simți ca la o oră mai specială de dirigenție. Altele trec în eseu speculativ, iar altele celebrează nesfîrșita libertate a autoarei, stăpînă absolută peste povestea sa și, în consecință, ludică, orice-ar face.

Cea mai interesantă întrebare a Miei: „De ce, pe măsură ce îmbătrînesc, ființele se mai aventurează doar în ironie?“

PUBLICITATE

OLD IDEAS WORLD TOUR
LEONARD COHEN
LEONARD COHEN
22 SEPTEMBRIE 2012, 20.00
PIAȚA CONSTITUȚIEI, BUCUREȘTI
eventim
Bilete prin Rețeaua Eventim și online pe www.eventim.ro
magicfm soft music
PRESENTED BY AEG LIVE
PRIMATV
JURNALUL
ring
SAPTESERI
Forbes
FHM
Esquire
COSMOPOLITAN
CASA
DILEMA!
eva.ro
BEST MUSIC
iConcert.ro
metropotam.ro
OOPS

„Muzica uneşte toate ştiinţele“

– interviu cu Bob BROZMAN –

Chitaristul de blues Bob Brozman a cîntat în România, de-a lungul ultimilor ani, la Cluj, Bucureşti şi Constanţa, cu Nea Vasile şi cu Taraful de la Mîrşa... Numai vara aceasta a concertat în cadrul TIFF-ului şi la Muzeul Ţăranului Român. Cu siguranţă, va reveni.

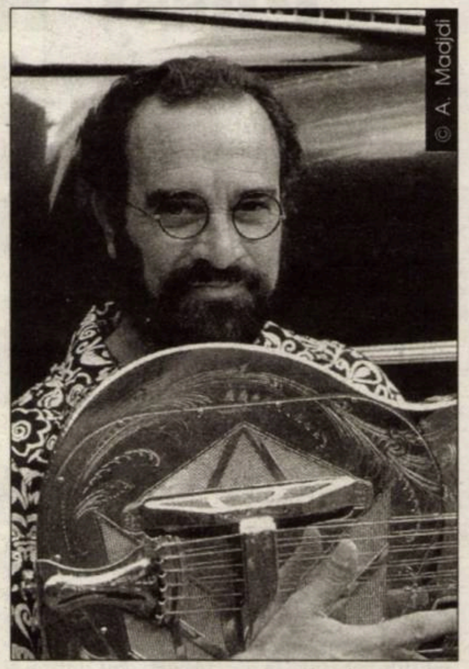

Am văzut documentarul Songs of the Volcano *pe care l-aţi filmat în Papua Noua Guinee, în 2003-2004. Spuneaţi acolo că este pentru prima oară cînd vă simţiţi foarte aproape de o realitate muzicală nealterată. Cînd ştiţi că participaţi la un astfel de fenomen?*

Se-ntîmplă aceasta poate şi datorită faptului că sînt nu doar muzician, ci şi un fel de antropolog al chitarei. De exemplu aici, în România, sînt la a treia vizită şi deja îi cunosc foarte bine pe cei din Taraful Mîrşa, pe Nea Vasile şi pe colegii săi, şi-mi place foarte mult să cînt cu ei, descoperind principiile muzicii lăutăreşti şi muzicieni extraordinari, la care am ajuns prin Hanno Hoefer. Am învăţat, din toate întîlnirile mele cu muzicieni din 65 de ţări, să ascult foarte repede şi cu mare atenţie, cu concentrare. În ultimele întîlniri cu Nea Vasile, mi-am dat seama că muzica românească este foarte complexă. Trebuie să fiu foarte atent, atît la ei, cît şi la felul în care mă percep ei pe mine. Ei verifică mereu dacă înţeleg. Ultima dată am cîntat vreo cinci-şase ore. Într-un moment de relaxare, eram cu chitara în mînă, iar ei îmi verificau posibilităţile teoretice, numind acorduri complexe, ca să vadă dacă reuşesc să le cînt, şi făceau toate astea în română. Aşa că – simultan – încercam să înţeleg româna şi să răspund provocărilor muzicale. Dar, muzica aceasta este foarte evoluată, foarte complexă, pe cînd ceea ce se-ntîmpla în Papua era de o cu totul altă factură.

> *Muzica mă duce în casele milionarilor, precum şi în casele celor mai săraci oameni din lume.*

Acesta este, după părerea mea, cel mai naiv, inocent loc de pe Pămînt. Chitara a ajuns acolo atît de recent, cu doar 20-30 de ani în urmă. Felul lor de a cînta mi s-a părut a fi cel mai apropiat de cîntecul păsărilor. Sunetul lor era parte din natură. Pentru a cînta muzică românească, trebuie să ştii şi să înţelegi felul în care acţionează această artă. Dar, cei din Papua Noua Guinee au trăit în neolitic pînă în 1930. Munca mea de antropolog al chitarei a fost să descopăr ce s-a întîmplat peste tot în lume în sistemul colonial, atunci cînd sistemul vestic reprezentat de instrumente şi idei a ajuns acolo, dar n-a fost complet sau deloc înţeles. Mare parte din muzica lăutărească românească este în patru timpi. În Papua nu există acest concept, al muzicii care urmează textul. Aşa că ceea ce auzim este o înşiruire de durate greu definibilă printr-o ritmică exactă, simetrică, nu există o structură ca în muzica vestică. Aşa se întîmplă, de altfel, şi în muzica indiană. Un muzician indian poate reproduce orice melodie după prima audiţie, dar dacă-i ceri să improvizeze armonic, n-o va putea face, pentru că nu face parte din limbajul lor muzical.

Cum înţelegeţi dumneavoastră această căutare etnomuzicologică şi cum reacţionează publicul la interpretarea pe care o daţi diferitelor limbaje muzicale?

Depinde foarte mult de muzicienii cu care lucrez. Printre ei, se numără Rene Lacaille (l'Île de la Réunion), Takashi Hirayasu (Japonia), Djeli Moussa Diawara (Guineea), Debashish Bhattacharya (India), care au, cu toţii, în comun faptul că sînt muzicieni maturi, foarte conştienţi de ceea ce cîntă, adînc înrădăcinaţi în propriile tradiţii, dar care sînt dispuşi şi curioşi să privească şi spre exterior. Proiectul desfăşurat în Papua Noua Guinee a avut funcţia de conservare, similar cu ceea ce face Hanno Hoefer aici, cu Nea Vasile.

Există, însă, două feluri de muzică: cea indigenă – neinfluenţată de influenţe exterioare, şi *world music* – care este, după definiţia mea, acel melanj dintre cultura vestică şi culturile tradiţionale. Timpurile moderne distrug însă mult din acest peisaj sonor şi cultural. În Africa, instrumentele tradiţionale sînt înlocuite de setul de tobe tradiţional folosit în rock, jazz etc. Nu cu mult timp în urmă, existau mult mai multe diferenţe decît asemănări între Nigeria şi Cameron, dar acum muzica lor se aplatizează prin utilizarea sintetizatoarelor, chitare electrice, tobe.

Nu-i poţi opri pe muzicieni să-şi dorească să meargă înainte. Ideea de tradiţie îmi pare o iluzie. Totul se mişcă. Cea mai bună muzică din fiecare tradiţie aparţine muzicienilor care vor să evolueze. Americanii şi, mai nou, europenii dezvoltă o falsă romantică nostalgie vizavi de bluesul şi jazzul original, care trebuie cîntate doar într-o manieră tradiţională, conservatoare. Dar ei uită că toţi marii bluesmani din anii '20-'30 au fost cei mai mari inovatori pentru că încercau să descopere un nou limbaj.

Aceasta mă duce cu gîndul la ceea ce se întîmplă chiar şi în România şi-mi pare foarte interesant. Patriarhul Nea Vasile este unul dintre ultimii din lumea lui, din generaţia lui. Ceea ce cîntă şi ştie el trebuie conservat. Colegii lui mai tineri – nepoţi, fii, vecini – cunosc bine acest fel de a cînta, dar sînt curioşi vizavi de ceea ce se cîntă nou. De aceea l-am luat în concert, cu mine, pe basistul grupului, Tiu Zaharia, un tînăr care dezvoltă o tehnică fascinantă, asemănătoare cu rock'n'roll-ul şi slapurile de bass din jazz. Viteza cu care face triolete este incredibilă. Contrabasul său cu trei corzi nu este un instrument foarte bun, nu e folosibil în concerte de muzică clasică, de exemplu, dar acest tînăr poate produce o atît de mare diversitate de tonuri!

Muzica nefabricată

Unde găsiţi muzică şi muzicieni care să-mplinească măcar o parte din criteriile dvs.?

Muzica mă duce în casele milionarilor, precum şi în casele celor mai săraci oameni din lume. Crede-mă, cea mai bogată muzică vine din ţările cele mai sărace, iar cea mai proastă, din cele mai bogate. Muzica de fabrică pe care o ascultăm la radio este produsă foarte ieftin; aceste concepte de *American Idol* distrug ceea ce trebuie să constituie munca actorilor şi a scriitorilor. Exista un post în casele de discuri care, pînă nu de mult, se ocupa în principal cu dezvoltarea şi sprijinirea artiştilor, dar fenomenul acesta este aproape pe ducă, ca discul de 45. Pentru că, îmi pare rău să o spun, *American Idol* determină ce va apărea pe disc.

Nu pot să nu remarc, însă, că lucrurile se dezvoltă şi într-un bine surprinzător. De cînd există fenomenul YouTube, s-a produs o librărie infinită, complet liberă şi anarhistă, iar eu sînt sigur că în fiecare generaţie vor exista 10 procente de populaţie care vor căuta altceva decît ceea ce le va pune la dispoziţie producţia de fabrică.

Muzica avea, în comunităţile tradiţionale, o funcţie bine definibilă social, avea o utilitate aproape practică în comunitate. Cum se mai face muzica utilă acum?

Această idee a muzicienilor şi a publicului este una modernă, vestică, europeană. Nici un sat primitiv nu are oameni care să spună că nu ştiu să cînte. Fiecare este muzician, muzica face parte din cotidian! Cînd apare scena, apare întregul sistem: patroni ai artelor, compozitori, afaceri, marea industrie etc. Cînd mergem într-un hotel, ne aşteptăm ca patul, duşul, toaleta să fie incluse în preţ; cei din generaţia mea se aşteaptă ca WiFi-ul să fie gratis. Oamenii de vîrsta mea, cînd aveau 15 ani, se aşteptau ca muzica să fie gratis, să nu trebuiască să plăteşti pentru ea. Acum, cînd iese un album, acesta va fi imediat disponibil pentru *download* pe Internet, aşadar marile case de discuri dau faliment şi sînt, de aceea, înspăimîntate. Aşa că, într-un anume sens, puterea se reîntoarce la oameni, la public. YouTube-ul mi-a adus un public tînăr, cei care caută ceea ce fac eu sînt chiar şi cu 40 de ani mai mici ca mine şi, cred că prin aceasta, încă îi sînt util eu, ca artist, lumii. Sînt foarte bucuros.

Cînd sînteţi pe scenă spuneţi: „Nu sînt nebun, sînt doar un om liber“. Cum aţi dezvoltat această personalitate, ce citiţi, cum ascultaţi muzica?

Am renunţat la ficţiune cu 40 de ani în urmă. Cred că, dacă n-aş fi fost muzician, aş fi fost un om de ştiinţă. Citesc cărţi de neurologie, istorie, cultură, lingvistică, antropologie, fizică. Trăiesc cu convingerea că muzica le uneşte pe toate. Dar, pentru că produc atîta muzică, nu consum atît de multă muzică în prezent. Şi, dacă o fac, ocolesc cu tot dinadinsul orice muzică contextuală, cu text în engleză, sînt sătul de stilul de cîntat american, cred că am avut parte destul de el în această viaţă a mea. Cînd se iveşte momentul, ascult muzică africană, am o colecţie mare de discuri 78 RPM [model de disc fabricat pînă în 1950], cu muzică din toate colţurile lumii, nimic modern. Uneori jurnaliştii mă întreabă ce artişti contemporani îmi plac, iar eu răspund că nu-i prea cunosc pe aceştia, sînt în afara interesului şi timpului meu.

Cred, de asemenea, că există două tipuri de muzicieni: unii care vor să demonstreze, iar alţii care sînt relaxaţi cu ei înşişi şi se bucură de muzică. Muzicieni ca Nea Vasile sînt minunaţi, trăiesc foarte greu, n-au condiţii, dar bucuria pe care o transmit este fantastică.

Varianta integrală a interviului poate fi citită pe dilemaveche.ro

a consemnat Maria BALABAŞ

■ ■ ■

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Cartea, destul de accesibilă, a unui mare fizian contemporan, părintele teoriei corzilor, Leonard Susskind, despre cele mai complexe şi mai greu de pătruns teorii privind cosmosul – *Peisajul cosmic* (traducere de Irinel Caprini, Editura Humanitas). Şi una mai uşurică, de vară, a unui jurnalist – Nick Redfern, despre *Conspiraţiile NASA* (traducere de Radu Timnea, Editura Trei). Două cărţi precum două părţi, ambele destul de întunecate, ale cosmosului. (Marius Chivu)

■ Terasa librăriei Humanitas Kretzulescu. Se poate citi, se poate bea ceva fierbinte sau ceva rece, se poate sta la taclale. Iar cînd e „Joia linguriţelor“ se adaugă tabiet de modă veche (cu dulceţuri), conversaţie uşoară, scriitori. În curînd o să mergem şi noi acolo, cu *Dilema* cu tot. Vă spunem din timp. (Mircea Vasilescu)

---

craii de burta veche

De mîncare, de mirare, prin Germania (II)

■ Mă mir că în Germania – patria Rieslingului şi a altor soiuri minunate – se bea atît de mult vin dulce. Pe rafturile magazinelor predomină etichetele „demisec“, „suav“, „demidulce“ şi „dulce“. Chiar şi vinurile seci au, aici, o anumită dulceaţă. Dacă, în alte ţări, limita maximă admisă de zahăr rezidual este de 4 grame la litru, pentru un vin sec, în Germania limita este de 9 grame, de peste două ori mai mare, pentru a contrabalansa, spun ei, aciditatea ridicată a vinurilor locului. Maliţioşi ca întotdeauna şi foarte mîndri de vinurile lor seci, vecinii austrieci numesc vinurile germane dulci *Gaumenschmeichler* / „linguşitoare de palat“ (al gurii, se înţelege) sau, mai pe şleau şi cu trimitere la eventualele efectele asupra băutoarelor, *Schenkelspreitzer* / „desfăcătoare de coapse“, „crăcănătoare“.

■ O librărie germană foarte populară categoriseşte titlurile sale într-un mod mai puţin obişnuit. Peretele de rafturi al unei încăperi e împărţit în trei mari coloane: *Erotik* („Literatură erotică“), *Große Gefühle* („Sentimente înalte“) şi *Wahre Geschichten* („Poveşti adevărate“). Altfel spus, eros, trăiri intense, dar şi o porţie sănătoasă de adevăr.

■ Văd, din goana trenului, pe malul Rinului, o pepinieră de pomi: şirurile de puieţi firavi, cu frunze verde-crud defilează sinuos prin faţa ferestrei. Plantaţi ordonat, unul lîngă altul, în rînduri lungi, paralele, pomii tineri îmi amintesc de cadeţii unei şcoli militare sau de elevii aşezaţi în bănci ai claselor primare. Nu degeaba, „pepinieră“ se spune, în germană, *Baumschule* / „şcoală de pomi“.

Amicul Dejun

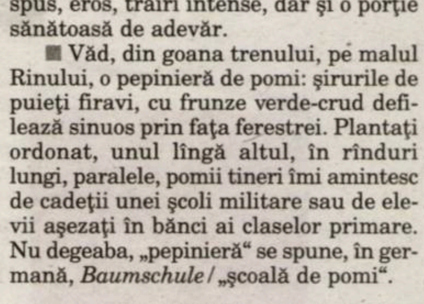

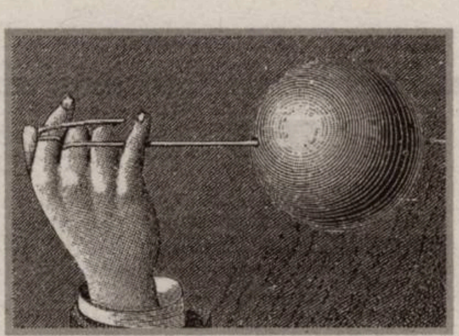

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Pussy Riot în țara lui Putin

■ Trei artiste cunoscute ca membre ale trupei Pussy Riot au fost condamnate de o instanță pentru „încălcarea ordinii publice“ și „ofensă adusă sentimentelor religioase“ la doi ani de închisoare cu executare. Nadejda Tolokonnikova, Ekaterina Samuțevici și Maria Alehina au interpretat în Catedrala moscovită Hristos Mîntuitorul „o rugăciune punk“ – a fost un soi de happening politico-religios, sau un protest la adresea patriarhului Kiril al Bisericii Ortodoxe Ruse, un susținător înfocat al președintelui Vladimir Putin. În această rugăciune-punk-protest, artistele cîntau-cereau tocmai eliminarea lui Putin; și în timpul procesului au îndrăznit să nici nu regrete faptele.

Dincolo de calitatea discutabilă a actului artistic – pe Internet circulă numeroase videoclipuri cu opera acestor artiste foarte active pe scena underground – e clar, mai ales în lumea occidentală, obișnuită cu valori precum libertatea de exprimare, că în această poveste nu e prea mult de condamnat. Și cum să condamni la tribunal un act artistic? În Rusia, unde disidenții vocali sînt intimidați sau chiar arestați frecvent, se poate (cazul cel mai recent: Garry Kasparov a fost de curînd arestat tocmai pentru că protesta în fața tribunalului unde erau judecate fetele de la Pussy Riot). Libertatea artistică e relativă – un privilegiu rezervat doar celor care cîntă după cum spune regimul. Care regim se disculpă de orice intruziune în proces arătînd că „asta-i legea“. O lege convenabilă, ușor de instrumentalizat politic, perfect aplicabilă pentru a elimina persoanele indezirabile.

Culmea (ipocriziei) e că tocmai Biserica Ortodoxă Rusă cere acum „iertarea“ condamnatelor: „Fără a avea dubii asupra legitimității deciziei Justiției, cerem autorităților statului să dea dovadă de clemență față de condamnate, în speranța că vor renunța la repetarea acestui gen de sacrilegiu“, se scrie într-un comunicat oficial al Bisericii.

Rusia se transformă, tot mai des, într-o altă țară – așa începea *Frankfurter Allgemeine Zeitung* relatarea de săptămîna trecută despre cazul Pussy Riot și condamnarea aberantă a artistelor. Se pare că au deschis televizoarele mai tîrziu: și prin această condamnare Rusia arată că rămîne aceeași țară dintotdeauna, una foarte departe de Europa. Se mai poate vorbi de stat de drept?

■ O excelentă analiză a regimului Putin și a dinamicii puterilor în Rusia se găsește în cartea *Omul fără chip. Incredibila ascensiune a lui Putin* de Masha Gessen (apărută la Editura Pandora M. astă-primăvară, chiar înainte de re-înscăunare). Biografiile de pînă acum sînt foarte asemănătoare ca ton și în ceea ce privește momentele acoperite. Informațiile cuprinse în aceste cărți sînt puține și vagi. Practic, există doar versiuni oficiale sau măcar agreate de Putin însuși. Masha Gessen, care citează și aceste biografii, a mers însă ceva mai departe, încercînd să ni-l arate pe Putin cel adevărat: a vorbit cu foști colegi sau doar cunoscuți de-ai președintelui, a scormonit prin arhive, a compilat declarații și interviuri. Totul pentru a creiona un portret autentic al puștiului sărac, născut într-o casă săracă din Leningradul distrus de război și ajuns, pentru a treia oară, președinte al Federației Ruse. Cum se explică această ascensiune formidabilă? În 1999, oamenii din spatele lui Boris Elțîn căutau un succesor pentru președintele aflat la final de mandat (și de carieră politică). „Oamenii din spate“ erau înalți funcționari (foști lideri politici sovietici), ofițeri și afaceriști influenți. Obiectivul: o schimbare democratică, dar una care să garanteze păstrarea privilegiilor cîștigate după căderea URSS. Ceea ce căutau era un lider puternic, dar obedient. Aveau nevoie de un candidat charismatic, credibil, dar manipulabil. L-au ales pe atunci încă tînărul Vladimir Putin, un fost spion KGB, un tip ambițios și bătăios, dispus să facă orice pentru a dobîndi o poziție de lider. Era candidatul ideal pentru ei și, după cum s-a dovedit, pentru majoritatea rușilor, care l-au votat văzînd în el un lider în același timp democratic și puternic. Sigur, despre acest trecut obscur s-a mai scris prin presa occidentală, dar niciodată aceste informații n-au fost atît de bine articulate într-un discurs critic ca acum, în această carte devenită aproape un fenomen. Dacă Putin se laudă în interviuri cu trecutul său de mare kgbist în slujba patriei, Masha Gessen scrie negru pe alb că de fapt n-a fost decît un soldățel mărunt, uitat într-un birou de legătură de la Dresda. Cînd Putin se laudă cu activismul democratic, Masha Gessen îi aduce aminte de Anna Politkovskaia, de înăbușirea manifestațiilor de protest, de alegerile trucate din statele federale. Cînd Putin se laudă că bate cu pumnul în masa liderilor lumii, Masha Gessen arată conjuncturile și interesele oligarhice din spatele fiecărei decizii...

■ ■ ■

PUBLICITATE

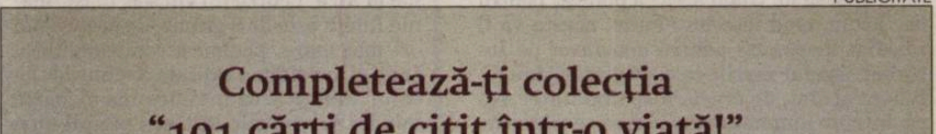

Completează-ți colecția
“101 cărți de citit într-o viață!”
Mai sunt 07 volume!
23 august
LOUISA MAY ALCOTT
FIICELE DOCTORULUI MARCH
VOL.II
10,99 lei
adevărul
BIBLIOTECA adevărul
librăriile adevărul
Cumpără online pe www.adevarulshop.ro

PUBLICITATE

Ediția a X-a aniversară
30 august – 2 septembrie, în fața Casei Poporului
EXPO AVENTURI
2012 LA PESCUIT ȘI VÂNĂTOARE
Cel mai mare târg de pescuit și vânătoare din România
Prinde cele mai multe scule de pescuit, cele mai bune oferte și cele mai importante mărci într-un singur loc!
Un eveniment organizat de Aventuri la pescuit, revista numărul 1 de pescuit din România.
www.expoaventuri.ro
Partener
Parteneri media

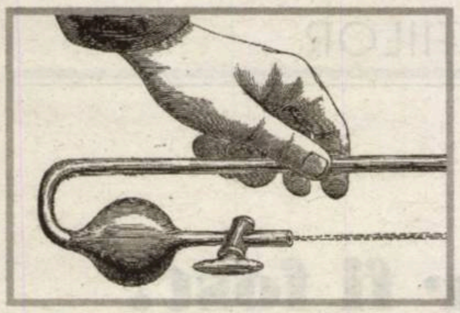

REGIMUL ARTELOR ȘI MUNIȚIILOR

Oana STOICA

rosencrantz & co

Din cuplu scapă cine poate

● Teatrul German de Stat din Timișoara, *CUPLUtoniu* de Neil LaBute, Regia: Radu-Alexandru Nica, Cu: Horia Săvescu, Silvia Török, Daniela Török, Alex Halka, Olga Török, Enikö Blénessy, Georg Peetz.

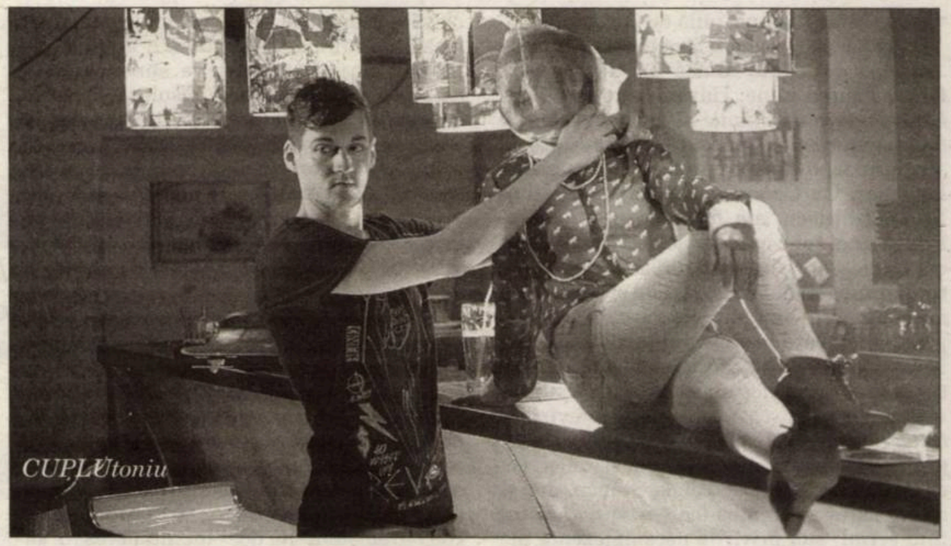
CUPLUtoniu

Teatrul de bar a luat amploare în ultimii ani, cel puţin în Bucureşti. Probabil dramaturgia se asociază bine cu alcoolul sau poate că dragostea de teatru e tot mai mare, prin urmare creşte şi nevoia de spaţii de joc, iar cluburile oferă în acelaşi timp şi scenă, şi public. Cert este că fenomenul se află în plină dezvoltare. Desigur, parte importantă din producţiile de cafe-teatru rămîn în zona entertainment-ului facil, dar există şi spectacole care depăşesc acest nivel, prin temă, atitudine socială sau valoarea scriiturii, mai rar prin estetică (spaţiile sînt foarte mici şi, prin urmare, neofertante pentru experimente vizuale).

Cînd însă un teatru „oficial", cu scenă proprie, produce un spectacol într-un club e clar că ceea ce-l împinge este o nevoie performativă pentru acest tip de spaţiu. Show-ul Teatrului German din Timişoara *CUPLUtoniu* se joacă după colţul instituţiei, în Al-Kimia, un bar ale cărui scaune au picioare umane (din toamnă se va muta în alt club). Acesta este primul lucru pe care îl observi. Apoi, pentru cine cunoaşte actorii, sînt uşor de recunoscut cîteva dintre vedetele teatrului, amestecate printre clienţii obişnuiţi. Stau la bar, beau cîte un cokteil şi discută. Îţi trece prin cap ideea teatrului care coboară în realitate sau a realităţii care invadează teatrul – depinde de unde priveşti –, idee pe care regizorul Radu-Alexandru Nica o dezvoltă în spectacol. Textul este format din trei scheciuri, un prolog scris de actori, împreună cu regizorul (dezvoltat în improvizaţiile din repetiţii), şi două piese scurte de Neil LaBute, *Furiile* şi *Marele război*. Fiecare episod are un final care depăşeşte convenţia clasică a teatrului. În prolog, doi tineri care se cunosc în mediul virtual au o primă întîlnire „reală" într-un bar, dar se pare (în literatura bună nimic nu e sigur) că el e criminal în serie, iar ea va fi următoarea victimă. Prin urmare, finalul rămîne deschis şi oferă multiple variante de asasinat, reuşite sau ratate. În piesa lui LaBute *Furiile,* un cuplu în descompunere are o ultimă discuţie în care se dau pe faţă motivele despărţirii. Din nou apare incertitudinea (a înceta să iubeşti este inimaginabil pentru celălalt, care devine paranoic). Sînt aceste motive reale sau nu? Cine minte, cine manipulează? Întrebarea este adresată direct spectatorilor care pot dezbate, împreună cu actorii, pe cine să creadă şi de ce. Ultima parte, *Marele război,* aduce şi ea un sfîrşit bizar. Actriţa îşi refuză, la un moment dat, personajul, pe motiv că e diabolic, iar partenerul de scenă este nevoit să se prezinte singur la finalul spectacolului. Teoretic, teatrul se termină acolo unde începe realitatea, dar o asemenea axiomă este riscantă în practică, unde cele două zone se pot întrepătrunde. Neil LaBute vorbeşte într-un interviu (fragment redat în excelentul caiet-program al spectacolului care are şi o formă ingenioasă, un set de suporturi de pahare) despre provocarea spectatorului şi spargerea celui de-al patrulea perete. Dramaturgul american – în vogă, datorită atît talentului de a identifica lucid dramele contemporane ale umanităţii, cît şi a scriiturii cinematografice, cu replici scurte, sclipitoare, mult umor şi răsturnări neaşteptate de perspectivă – mărturiseşte că „elimină cîteodată lucruri cu care publicul s-a obişnuit, ca, de exemplu, reverenţa de după reprezentaţie, pentru că vreau ca finalul să vorbească pentru sine". Acest lucru se întîmplă în *CUPLUtoniu* unde, practic, nu iese nimeni la aplauze, deşi, derutaţi, spectatorii încearcă timid să reacţioneze clasic. Deruta vine şi din faptul că scheciurile se termină invariabil cu *song&dance* (tandemul Vlaicu Golcea – muzică / Florin Fieroiu – coregrafie îşi face de cap cu umor, transferînd dramele din text într-un concert de club) şi că publicul este mutat în alt spaţiu pentru fiecare episod. Uneori, trecătorii care zăresc personajele în vitrina barului se opresc să privească. Este şi asta tot o intruziune a teatrului în realitate (sau invers). În urmă cu cîţiva ani, în *Sado Maso Blues Bar,* Gianina Cărbunariu construia un club în foaierul de la parter al Teatrului Foarte Mic, iar trecătorii prin Piaţa Rosetti din Bucureşti puteau privi spectacolul din vitrină.

Ideea teatrului care coboară în realitate.

Radu Nica mizează pe rolul barului ca spaţiu ideal de *a-* şi *de-* cuplare. Şi titlul show-ului – *CUPLUtoniu* – indică o scanare a cuplului, în special a dezagregării acestuia. Jocul de cuvinte care trimite la potenţialul distructiv al plutoniului (folosit la confecţionarea bombei atomice) se referă direct la text, căci toate cele trei poveşti privesc cupluri în disoluţie (chiar dacă în prolog este vorba despre o primă întîlnire între doi internauţi, se previzionează că aceasta ar fi şi ultima). În *Furiile,* cuplul trece însă în plan secund, lăsînd în prim-plan un personaj care vine din teatrul antic, într-o variantă caricaturală. Sora bărbatului, protectoarea acestuia la modul patologic, se dovedeşte a fi un monstru în hibernare (cu genele îngheţate), care, odată trezit, se dezlănţuie într-o lungă tiradă pătimaşă. Monologul ei cu blesteme şi ingenioase modalităţi de răzbunare, în care ura ţîşneşte purulent de niciunde, este transformat de Nica & Golcea & Fieroiu într-un *hit trash,* o formulă modernă de cor antic. Excelentă Olga Török în acest rol complicat (format dintr-o lungă tăcere şi un monolog virulent) pe care îl execută cu maximă economie de mijloace.

În *Marele război,* spaţiul se metamorfozează brusc şi devine un interior domestic, dar dezastrul afectiv e la fel de odios ca în *Furiile*. Problema principală a unui cuplu destrămat se rezolvă printr-un joc. Aici, LaBute exersează răsturnările de perspective. Nu şochează atît că părinţii decid custodia copiilor la şah, cît faptul că ambii îşi doresc să piardă. Dar LaBute nu se mulţumeşte cu atît şi scrie un monolog prin care dublează ipostaza interpretei: personaj (mama copiilor) şi actriţa care îl interpretează şi care, într-un moment de slăbiciune, refuză să îl mai joace. Rămas în convenţie, partenerul de scenă se prezintă singur la sfîrşit, deşi nu e foarte clar dacă spectacolul s-a terminat. Probabil de la acest final care sparge al patrulea perete (deşi e o păcăleală, căci ruperea convenţiei e prevăzută în text, deci este tot o convenţie), lui Radu Nica i-a venit ideea să prelungească în realitate şi celelalte episoade din spectacol.

CUPLUtoniu prezintă trei momente posibile de dizolvare a unei relaţii. Mai importantă decît sensurile spectacolului pare a fi însă relaxarea cu care Teatrul German şi-a părăsit scena pentru a-şi apropia un alt tip de public. E şi asta o formă de rupere a convenţiei.

Oana Stoica *este critic de teatru.*

PUBLICITATE

adevărul Shop.ro
Noul magazin universal
031 860 31 00
Luni-Vineri: 9.00 – 18.00
ÎMBOGĂȚEȘTE-ȚI cultura generală
Preț: 29,00 RON
COD INTERN: 978-973-62-9193-7
Preț: 24,90 RON
COD INTERN: 978-973-712-692-4
Preț: 29,98 RON
COD INTERN: 978-973-748-589-2
Preț: 29,90 RON
COD INTERN: 973-629-095-6
*Ofertă valabilă în limita stocului disponibil.

Ion Manta
TERRA SE DESTĂINUIE
100 CEI MAI MARI SCRIITORI AI LUMII
NICULESCU
Stele şi planete
JOHN MALONE
VERDICTUL TIMPULUI
DE LA JULES VERNE LA BILL GATES

galerii de artă

PUBLICITATE

Galeria de artă ANA
Expoziția Africană 16 - 25 august 2012
Tel. 021.231.1180; 0747.118.558
www.galleryana.com; antichitati.ana@gmail.com
Str. Ermil Pangratti nr. 25 (vizavi de TVR 1)

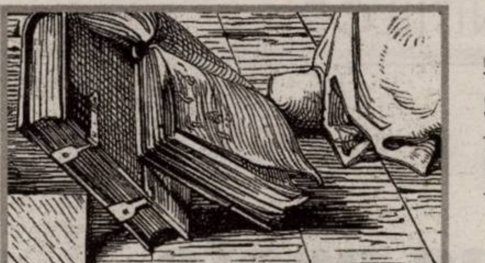

Simona SORA

biograffiti

Ce-ar fi fost dacă n-ar fi fost?

Dac-aş fi ajuns, pînă de curînd, în Cuba, aş fi regăsit, fără îndoială, măcar o parte din lumea lui Cabrera Infante. Pentru mine, Havana era aceea din *Habana para un infante difunto,* o geografie fantasmatică şi melancolică reconstituită de scriitorul meu cubanez preferat, în exilul său londonez. Cu *Cuba continuă* a tandemului Bumbuţ-Stancu, am făcut pasul spre realitatea unei zone mai ample decît capitala aceea unică, spre un colaj multicolor şi cu totul improbabil de tropice triste şi comunism dezolant. Un salt din literatură, aşadar, pentru a ateriza în supraliterarul unei lumi izolate, colorate butaforic, dar care – printr-un mecanism necunoscut altora – supravieţuieşte, se mişcă, evoluează imprevizibil. *Cuba continuă* este o Cubă fără sfîrşit, fotografiată neliniştitor de Bumbuţ şi (de)scrisă cu acribie şi talent de Elena Stancu, dar şi o ţară care se schimbă (care *continuă* ca un film serial) sub privirile necomplezente ale celor doi, evoluează de la un an la altul, rămînînd însă la fel de insolită.

Acest insolit nostalgic este, de altfel, principalul efect al fotoreportajului cu totul special din această carte-album. O lume exotică, mult prea vie pentru încremenirea ei semicentenară, este descrisă/fotografiată de pe poziţiile unor vechi cunoscători ai ei, unii care, în altă viaţă, sau poate prin gene recesive, au mai fost acolo. Căci atît Cosmin Bumbuţ (care vede, cum ştim din extraordinarele sale fotografii, cu un „ochi narativ“), cît şi Elena Stancu (care scrie cu „ochiul poliedric“ al reporterului de clasă) au mai fost acolo, cu mult înainte ca o călătorie în partea cealaltă a lumii să fie, practic, posibilă. Oricît de surprinzătoare este pentru ei acea lume insulară şi veselă, suprapunerea butaforiei comuniste – cu blocuri cenuşii, lozinci pictate naiv, pancarte, comitete, discursuri televizate, sărăcie, interdicţii ideologice – peste o natură luxuriantă este şi neliniştitoare. Şi oricît de mult încearcă cei doi să se situeze în afara ei – pentru a o reflecta cît mai clar –, ei ajung (la a nu ştiu cîta călătorie) să facă parte din această lume, să fie acolo într-un fel acasă, chiar dacă intervenţia lor (trimiţînd la „gurile Paradisului“ nu doar lucruri necesare supravieţuirii) a modificat-o oarecum.

Cuba comunistă e o lume a paradoxurilor greu digerabile pentru un outsider.

„Privirea monografică asupra cubanezilor“, despre care vorbeşte Mircea Vasilescu în introducere, este implicit şi o privire asupra lor înşişi – iar ce văd şi scriu, în feluri diferite, cei doi e şi o poveste despre sine –, o poveste cu final încă deschis, care răspunde la mai multe întrebări: Ce-ar fi fost dacă n-ar fi fost (revoluţia)? Ce-ai putea păţi cînd te întorci în propriul trecut netrăit pînă la capăt? Cum va arăta *„la isla bonita“* peste 20 de ani? Dar România?

O întîmplare halucinantă şi plină de acel umor negru pe care îl mai avem (mulţi) încă în sînge e cea din fragmentul „Mic dejun fără cafea“, în care e povestită o sechestrare voioasă în zori, cu o miză derizorie: „Auzim semnalul de pornire a trenului. Alergăm spre ieşire. În faţa noastră atîrnă un lacăt uriaş. Într-o fracţiune de secundă înţelegem că barmanul nu a fost să discute cu mecanicul, ci a mers să încuie poarta. Izbim disperaţi şi ne trec prin minte toate soluţiile posibile. Gardul are însă peste doi metri, aşa că nu avem cum să-l sărim. *«¡Abre la puerta!»,* răcnim. Omuleţul pare că nu înţelege ce vrem. Mecanicul a oprit şi ne strigă să ne grăbim. Femeia cu haine lălîi vine într-un final cu un mănunchi de chei. În spatele ei, omuleţul nervos ne face semn să ne ducem unde-om şti. Alergăm pînă la tren. Pasagerii ne întind mîinile şi ne ajută să urcăm. Trenul porneşte tîrşîit şi se clatină bătrîneşte pe şine“.

Cuba comunistă – sub un comunism care pare, văzut din afară, pitoresc şi vesel, dar care inevitabil ne aminteşte sutele de aberaţii devenite între timp legende urbane – e o lume a paradoxurilor greu digerabile pentru un outsider, dar care la faţa locului s-au transformat în adevărate reţete (şi reţele) de supravieţuire. Ca în ultima secvenţă din *Underground*-ul lui Kusturica, Cuba *libre y feliz* – cu *paladares* şi *casas particulares,* cu toaletele sale în care muşteriii primesc fişii din ziarul oficial, cu fotograful care a repetat o nuntă, pe banii lui, pentru că nu i-au ieşit pozele, cu sexul liber şi chitările pentru care nu se mai fabrică corzi – se îndepărtează, cu pitorescul ei vetust cu tot, de lumea reală. Frumoasa carte-album a celor doi români n-a făcut decît să arunce înspre ea una dintre ultimele punţi posibile.

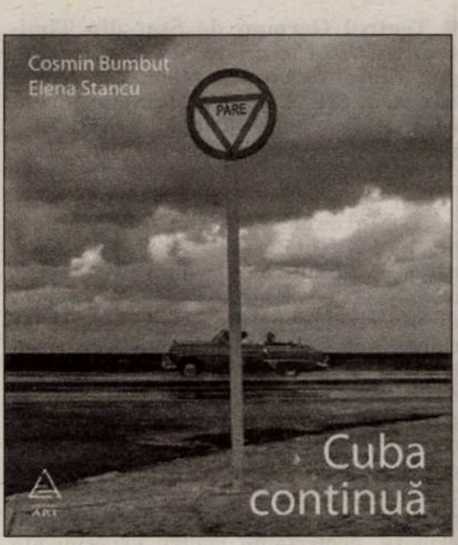

■ ■ ■

Aron BIRO

audio şi n-am cuvinte

O divă de avangardă

● **Neneh Cherry & The Thing, *The Cherry Thing,* Smalltown Supersound, 2012.**

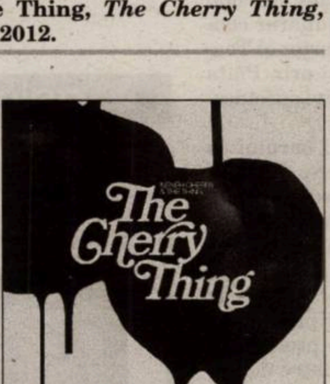

Şi uitasem că Neneh Cherry, regina hip hop-ului suedez, mai există (dar şi că hip hop-ul suedez a existat vreodată). Cariera i-a fost sporadică, puţine albume şi cîteva colaborări. În a doua categorie se înscrie şi albumul de faţă, născut din ambiţia jazzerilor de la The Thing de a o acompania pe fiica lui Don Cherry, cu vocea ei răspicată de negresă scandinavă, indecisă între punk, hip hop, soul sau jazz. Tocmai această indecizie face albumul interesant, incatalogabil, ciudat, original prin sound, dar nu şi prin compoziţii.

Născută în familie de jazzeri şi soră vitregă cu Eagle Eye Cherry, hippioată în prima tinereţe, punkeriţă în a doua, rapperiţă pe cînd începea să-şi facă un nume, învinsă la mustaţă de Milli Vanilli la prima ei nominalizare Grammy, recompensată totuşi mai tîrziu pentru superhitul nouăzecist „7 Seconds“, Neneh Cherry e o figură extrem de versatilă a muzicii scandinave, din păcate nu şi una harnică. Cea mai mare parte a celor 16 ani care au trecut de la ultimul său album au găsit-o în postură de invitată pe diverse albume brit pop. The Thing, mult mai tinerei, nu sînt totuşi născuţi ieri şi se află în plină ascendenţă. Obişnuiţi ai festivalurilor de jazz scandinav, s-au înfiinţat sub inspiraţia dată chiar de tatăl vitreg al lui Neneh Cherry, compozitorul de jazz Don Cherry. Colaborarea lor cu Neneh e probabil un vis împlinit pentru trioul scandinav ce-şi abandonează apucăturile free jazz pentru un album mai accesibil, cu structuri mai clare, menite să deservească vocea artistei, dar nicidecum un album comun. Comparaţia pe care o găsesc cea mai potrivită pentru soundul acestui material e cu trip hop-ul, dacă înlocuieşti instrumentaţia electro cu una de sax-jazz. Tonul vocal al lui Neneh Cherry, ceva mai răguşit decît pe vremuri, aduce adesea cu albumele de bătrîneţe ale lui Jarboe şi o promovează pe artistă în rîndul divelor de avangardă. Merituoşii membri The Thing sînt: Mats Gustafsson (saxofon), Haker Flaten (bass) şi Paal Nilssen-Love (tobe) şi le-aş acorda lor creditul pentru originalitatea ideii. Fără vocea lui Neneh Cherry însă, albumul nu ar suna atît de deosebit, cu impact atît de imediat. Singurul neajuns e că din spectaculoasa colaborare nu au ieşit suficiente compoziţii (doar „Cashback“ şi „Sudden Moment“, excelente şi cu atît mai frustrante pentru zgîrcenia colaborării). În rest, grupul se mulţumeşte să reconfigureze piese tributare lui Don Cherry („Golden Heart“), amicului său Ornette Coleman („What Reason Could I Give“), trupelor punk The Stooges („Dirt“) şi Suicide („Dream Baby Dream“), practicanţilor de pop ezoteric MF Doom („Accordion“) şi Martinei Topley-Bird („Too Tough to Die“). Oricum, selecţii neobişnuite culese din pop, jazz, hip hop şi rock, rearanjate într-o manieră puţin brută, fără extrapolări jazzy alambicate, încît albumul poate servi ca o relansare a lui Neneh Cherry în lumea pop şi în acelaşi timp să se alinieze moştenirii muzicale lăsate de tatăl său vitreg.

Diversitatea surselor preluate îi dă ocazia lui Neneh să exerseze numeroasele stiluri vocale pe care le-a încercat în indecisa ei carieră. Doamnă aşezată la casa ei, cu familie şi copii, artista revine să ne reamintească de vremurile în care cînta trip hop bristolez (înainte ca scena respectivă să existe), să reafirme că nu vede nici o incompatibilitate între punk şi hip hop (la urma urmei, două genuri social-declarative) şi să demonstreze că jazzul, în spiritul său autentic, e suficient de liberal, încît să poată îmbrăţişa toate acestea într-o manieră coerentă. Dacă MTV-ul mai are un dram de respect faţă de sine, albumul acesta ar trebui să dea măcar un hit care să-i permită lui Neneh Cherry să revină pe valul produs de „7 Seconds“.

***Aron Biro** este autorul blogului http://aronbiro.blogspot.com.*

■ ■ ■

ce mai spune

Iordache

Am scos un album numit *One Life Left*. Fiindcă nu m-a convins niciodată teoria postmodernistă potrivit căreia totul în artă a fost spus, şi tot ceea ce ne rămîne de făcut este să combinăm ceea ce au creat alţii, prefer să îl consider un album modern. De fapt, adversarii *copyright*-ului au dreptate într-o privinţă: orice muzică e un remix. Atîta doar că ei nu sînt în stare să facă acest remix fără calculator.

Multă lume a auzit sunete specifice anilor ’70 – poate că asta se datorează pachetelor de suflători unde cînt alături de trompetistul Petre Ionuţescu şi saxofonistul Lucian Nagy. Da, sunetele sînt de acolo, ca şi instrumentaţia. Muzica, nu. „ I Guess It’s Love“ sună ca un *jam session* postbelic în care aterizează, de nicăieri, un extraterestru cu generatorul său de obiecte sonore, aflate între muzică şi limbaj sintetic – rolul lui a fost jucat de claviaturistul Toni Kühn. „Peace“ conţine un *beat* electronic repetat în *loop* – atîta doar că nu e nici electronic, nici nu merge în buclă: basistul Uţu Pascu şi bateristul Tavi Scurtu cîntă pur şi simplu aceeaşi chestie, timp de vreo opt minute, cu mici variaţii, peste care plutesc acordurile lui Dan Alex Mitrofan.

Albumul a fost înregistrat în Timişoara, pe un aparat ADAT din anii ’80 – tehnologia de tranziţie între banda magnetică şi digitalul „pur“. Ar fi existat şi varianta înregistrării pe bandă, dar numai în Bucureşti, iar muzicienii, în afară de mine, sînt timişoreni. În plus, acolo am beneficiat de talentul de inginer de sunet al lui Uţu Pascu.

Albumul a fost produs atît pe CD, cît şi pe LP-uri de vinil – o serie de 100 de exemplare numerotate, produse în Franţa la Magnetic Mastering, una dintre puţinele firme europene de profil. CD-ul, ca format, nu mi-a fost niciodată simpatic. Nu am vreo nostalgie a vinilului, şi cu atît mai puţin a firului de praf sau a zgîrieturii care sună *vintage*. Mi se pare, pur şi simplu, cea mai bună tehnologie de reproducere audio inventată pînă acum, şi sper ca muzica s-o merite.

***Iordache** este muzician. Pe site-ul său www.iordache.ro găsiţi, printre altele, şi un videoclip al piesei „Suriname“ de pe cel mai recent album al său,* One life left.

Andrei GORZO

dilematograf

Un porno-purgatoriu

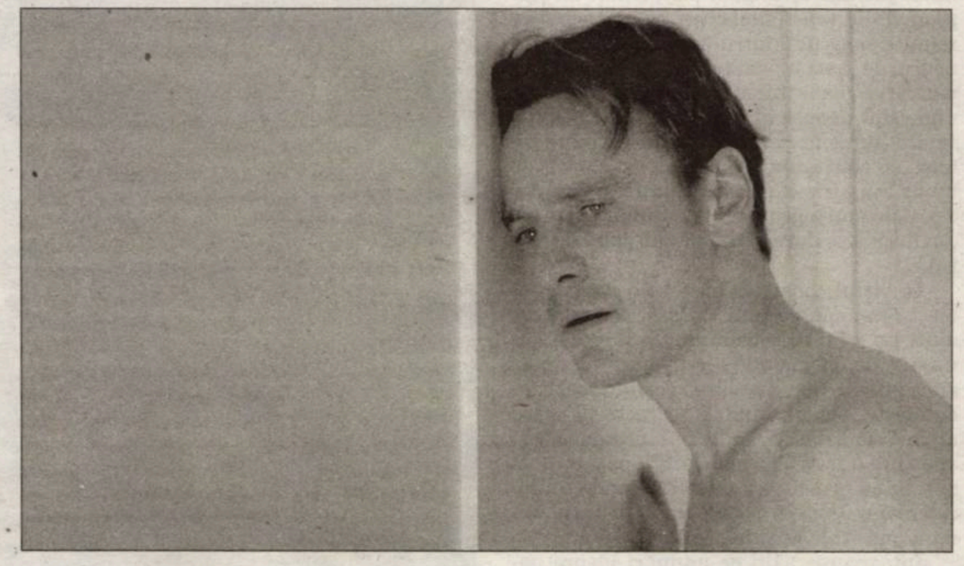

● ***Rușine / Shame* (Marea Britanie, 2011), de Steve McQueen.**

Lansat anul trecut la Festivalul de la Veneția, filmul *Rușine* – în care năravurile „rușinoașe“ ale unui erotoman (pornofilie, masturbare compulsivă, programări cu prostituate, vampirică hoinăreală nocturnă) sînt zugrăvite cu mare solemnitate – a făcut să se vorbească mult despre el (chiar și la noi, unde n-a avut parte decît de trei proiecții publice, sub sigla Festivalului B-EST, primele în martie și ultima – săptămîna trecută). Nu e de mirare: mai mult decît un caz patologic (deși le oferă destulă muniție spectatorilor care vor să se joace de-a psihanaliștii) și mai mult decît un *hollow man* reprezentativ pentru vremurile-lipsite-de-Dumnezeu-în-care-trăim (deși le oferă destulă muniție și editorialiștilor reacționari), protagonistul (jucat de excelentul actor germano-irlandez Michael Fassbender) e prezentat, pînă la urmă, ca un suflet ce se zvîrcolește în infern (sau poate în purgatoriu). Deși formalismul regiei lui Steve McQueen (nici o legătură cu marele actor) poate fi confundat, pînă la un punct, cu o privire clinică, ne-*judgemental,* povestea se dovedește a fi construită după o logică brutal-moralizatoare, a pedepsirii eroului cu vîrf și îndesat (e impotent tocmai cu fata la care ține, minimele lui puseuri de căldură umană față de o prostituată sînt respinse, iar lipsa lui totală de pietate familistă aproape că provoacă o tragedie), iar pentru cinefili devine clar, de timpuriu, hei-rupul lui McQueen în direcția unei drame spirituale de tip bressonian – eroul e pus să urce un fel de Golgota de carne, în vîrful căreia licărește o geană de mîntuire.

Conducînd acasă o colegă de birou (lucrează la o firmă newyorkeză), după o ieșire la restaurant (cu ocazia căreia a aflat că, spre deosebire de el, colega își dorește o viață de cuplu solidă), erotomanul (care altfel nu e lipsit de farmec, maniere sau atenție) îi mărturisește că și-ar fi dorit să trăiască viața unui muzician din anii '60; la care colega se zbîrlește de repulsie, invocînd „haosul“ epocii respective și citînd documentarul *Gimme Shelter* (despre sîngerosul anti-Woodstock care s-a dovedit a fi concertul Rolling Stones-ilor de la Altamont). E un moment-cheie, în care McQueen și co-scenarista Abi Morgan pun pe tapet una dintre temele lor: moștenirea anilor '60 (adică a revoluției sexuale). După cum nota aprobator, în aceste pagini, masterandul în teologie Alin Vara, filmul polemizează implicit cu această moștenire: de-acolo ar veni o parte din necazuri. (Așa o fi, dar în orice caz, în ceea ce privește cinematograful, tot de-acolo, din anii '60, mai exact de la Antonioni și Bergman, vin și clișeele tematice ale acestui film – alienarea omului contemporan ș.a.m.d. –, precum și elementele de bază ale idiomului stilistic în care filmul tratează despre ele.) Protagonistul are o soră (excelenta Carey Mulligan) a cărei patologie e calibrată scenaristic pentru maximum de contrast (dar și de complementaritate) cu a lui: stridentă, fragilă, incapabilă să se descurce singură, pe-atît de dependentă emoțional pe cît de sălbăticit e el, ea e acolo ca să-i amintească de sacralitatea familiei (deși există sugestii de incest în relația lor și, în spatele acestora, adică în copilărie, sugestii de abuzuri din partea altora: după cum spune ea, „nu sîntem oameni răi, ci doar venim dintr-un loc rău“).

McQueen nu e un Antonioni, și cu atît mai puțin un Bresson: la el, aparența de austeritate (cu înclinații geometrizante) a stilului – decorurile minimaliste și aseptice ale apartamentelor, tonurile livide în care e filmat orașul, lentele *fondu*-uri în negru, ocazionalele cadre foarte lungi (care, de pildă, într-o scenă de conversație, lasă să se adune timpii morți și ezitările stinghere), importanța acordată repetiției (adică rutinei) – aparența asta nu rezistă prea mult. De fapt, filmul e bombastic de-a binelea. Cu mult înainte de bufnitura melodramatică a unei tentative de suicid, dramaturgia ne tot bagă degetele în ochi: de la eșecul sexual al protagonistului, cu o fată cu care ar putea vorbi, se taie direct la succesul lui sexual cu o prostituată, și de acolo – direct la eșecul tentativei lui de a vorbi cu aceasta. Filmul culminează cu o questă erotică (întinsă pe o noapte și o dimineață) a cărei miză reală – mîntuirea prin răzbirea pînă la capătul nopții – ne e semnalizată tot mai emfatic: protagonistul se leagă de-o fată numai pentru a-l provoca pe prietenul acesteia să-l bată – deci autoflagelare; apoi coboară pînă în ultima bolgie din infernul sexului, bolgie plasată de regizor într-un club de gay; pentru ca de-acolo să se înalțe din nou, sub valuri de lumină aurorală și de muzică aproape religioasă, într-un *threesome* cu două femei, în timpul căruia se schimonosește ca un răstignit (și încă unul pe care l-a răstignit Mel Gibson).

■ ■ ■

PUBLICITATE

URSUS PREZINTA:

RED HOT CHILI PEPPERS

POWERED BY: vodafone

România

RECOMANDAT DE: ROCK Classic Rock

PRIMA TV

31 AUG 2012 | ARENA NATIONALA

BILETE: MYTICKET.RO / DIVERTA

PUBLICITATE

CONCURS adevărul

Câștigă o bursă de studii la Școala Tehnică Postliceală de Arta Teatrală și Cinematografică București în valoare de 2800 euro!

Trimite-ne un filmuleț de 3-5 minute cu subiect la alegere, realizat integral de către voi și ești înscris automat la extragerea finală.

Pentru a participa, accesează pagina de concurs de pe site-ul www.adevarul.ro

Detalii despre școală pe www.spatc.ro

Augustin IOAN

Retrofuturism: un exemplu standard

Vă propun o poveste cu spaţii sacre, din India. Arhitectul Sameep Padera (www.sp-arc.net) are, pentru weekendurile cînd iese din Mumbai, o fermă modestă la Wadeshwar, un sat de hinduşi la 70 km de metropola uriaşă. Probabil e o casă la ţară cu oleacă de curte. De cum s-a aşezat în sat, preoţii locului au venit să ceară donaţii pentru un templu dedicat lui Shiva. În buna tradiţie a arhitecţilor implicaţi, Padera răspunde că nu dă bani, dar contribuie cu proiectul şi cu timpul necesar spre a-l duce la îndeplinire. Locul e minunat, o întindere împădurită lîngă un lac. Banii sînt puţini însă, după cum e firea banilor. Este, în schimb, ceva piatră, donată de la o carieră locală. E şi ceva lemn. Ar trebui o sală, unde să se strîngă rugătorii, şi o incintă sacră, a zeului. Cum procedezi cînd nu ai nimic, decît o minte minunată şi o istorie a arhitecturii sacre la dispoziţie? Simplu. Sala de aşteptare, locul public al templului *(tree grove/assembly hall*, o numeşte autorul), va fi un luminiş instituit în pădure, orientat spre lac. Sfînta sfintelor, cum i-am spune noi, sau *cella* cu statuia zeului, e construită într-o formă tradiţională – dar doar ca geometrie de ansamblu – din piatra dăruită.

Arhitectul spune că a vrut să dea senzaţia că turnul acestei camere sacre a fost descoperit ruinat (i.e. vechi, preexistent, chiar, spune autorul; ca şi cînd ar descinde dintr-o mitologie a locului) şi a fost refăcut (nou, cum şi este). De unde şi titlul acestei poveşti, care trimite la un mod de a aborda arhitectura religioasă pe care l-am propus mai de mult chiar în această revistă şi, apoi, într-o carte omonimă *(Retrofuturism*, Paideia, 2010).

Atenţia absolută este dată intrării *(a threshold device*, o numeşte autorul), care este placată cu lemnul rezultat din *clearing* (din instituirea curţii templului-ca-luminiş). Intrarea, cum se face, e mai joasă de-un stat de om, pentru ca oamenii să facă nolens-volens gestul de a se pleca dinaintea zeului. Toată atenţia şi minuţiozitatea sînt acordate interiorului acestui cubicul sacru. Într-o nişă orientată – statuia zeului, dinaintea căreia sînt lumînări. În centrul planului pătrat – un *lingam* încolăcit de un şarpe metalic *yoni* (simboluri ale principiilor reunite, masculin-întru-feminin). *Lingam*-ul negru, de piatră, penetrînd *yoni* (sau sugrumat de el?) şade într-un vas de piatră cu apă, unde sînt depuse ofrande (flori). La statuie se ard miresme. Fum mirositor, lumină difuză şi claritatea sunetului de clopot de bronz, care sfîşie, parcă, atmosfera: sinestezie. Cele patru principii sînt reunite, iar apa din fîntînă se duce afară, pe sub zidul de piatră.

În vîrful construcţiei, este aşezat un obiect ceremonial numit *kalash*, care e făcut dintr-un aliaj metalic numit *ashtadhatu* (amestec de opt metale – aur, argint, cupru, zinc, plumb, fier, mercur şi cositor), cel care defineşte, pentru hinduşi, caracterul sacru al unei clădiri. Aici, *kalash*-ul încoronează şi apertura din vîrf, pe unde intră, puţină, cum şi trebuie într-un loc misterios unde nu încap mai mult de zece oameni în picioare, lumina naturală/zenitală. Atît.

Întoarcerea sălii de adunări înspre natură este un gest decisiv. Se spune că ontogeneza repetă filogeneza. Aici, arhitectul inversează relaţia: sala de adunări, cu coloanele sale, i-a sugerat de la bun început natura cu arborii săi, în felul în care – spune J. Baltrušaitis – pădurea a sugerat zidarilor viitoarelor catedrale europene arborescenţa gotică; sau în felul în care pridvorul bisericii restrînge, esenţializează şi ridică la rand simbolic curtea templului din Ierusalim.

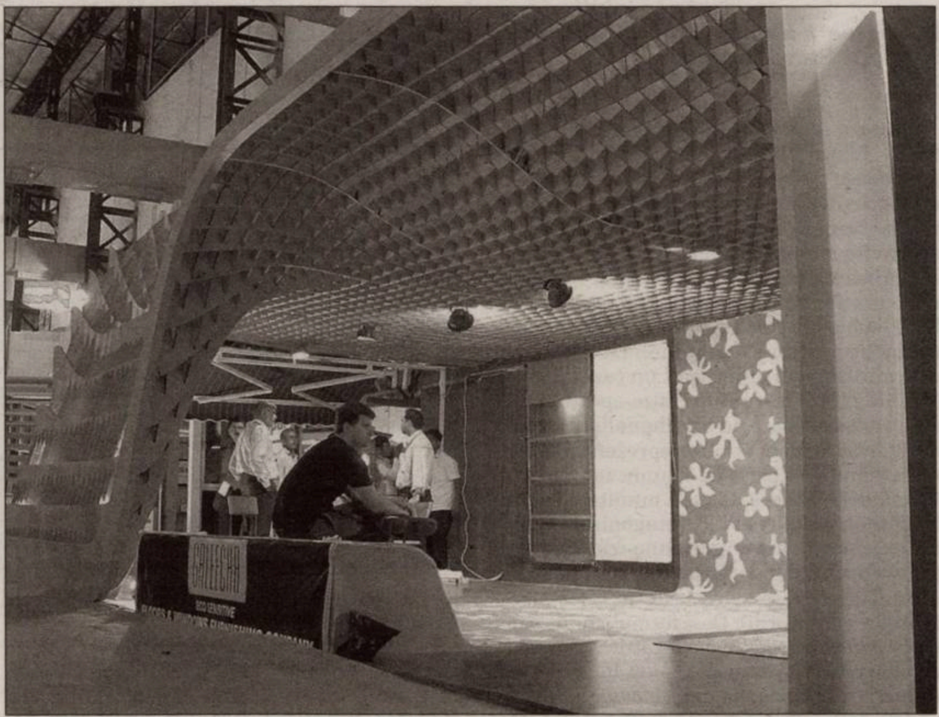

În vîrful construcţiei, este aşezat un obiect ceremonial numit kalash.

Devoluţie? Nu. În situaţii-limită, precum aceasta, arhitectura se restrînge la cele două aspecte vestigiale care sînt miezul ei tare: adăpostul (chiar şi pentru zeu) şi analogia cu natura, precum aceea de pe coperta tratatului Abatelui Laugier. În analogie, avem micile altare din peşteri, precum, la noi, la Zărneşti, unde s-a şi ctitorit Mănăstirea Sf. Parascheva: dacă trebuie, cerul chiar e cupolă, cea mai dramatică şi mai reală cu putinţă, iar locul de adunare al celor ce se roagă, oriunde ar fi acesta, e naos. Arhitectul Padora nu formulează altfel cînd spune că a proiectat „o cameră cu arborii drept ziduri şi cerul drept acoperiş“. În definitiv, şi Iisus a dat un răspuns la fel de direct la întrebarea unde ne strîngem spre a-l invoca: oriunde sînt doi strînşi în numele Lui, este şi El prezent. Dar să descriem niţel orice formă de spaţiu sacru religios, pentru a înţelege de ce acest mic templu este un studiu de caz perfect.

În mod evident, există două clase diferite de teritoriu natural pe care poate fi aşezat spaţiul sacru: a) locul vizibil diferit, în datele sale intrinseci excepţionale, de ceea ce este împrejurul său, care, aşadar, se prezintă pe sine dintru bun început ca fiind un loc ales ori „mîndru“ (Alberti). Aici, muntele şi lacul sînt grăitoare în sine; b) locul a cărui „contaminare“ cu sacru este invizibilă în mod curent şi evidentă doar pentru cei aleşi, cîtă vreme aparenţa lui naturală nu este diferită de ceea ce este împrejur. Acest tip de spaţiu sacru trebuie scos din ascundere, dez-văluit – aletheic – prin ritualuri inaugurale, de consacrare a locului, care să îl şi descrie fizic, să îl stabilizeze şi să îl prezinte în vizibil şi pentru restul comunităţii. Or, prin inventarea luminişului, arhitectul indian intensifică şi mai tare datele amplasamentului.

Cum aceasta? În trei feluri: 1) prin evidenţierea limitelor sale exterioare; 2) prin definirea centrului (omphalos, axă, arbore şal vieţiiţ, munte etc.); în fine, în formă concentrată; 3) prin folosirea ambelor procedee adineauri descrise. Aşezarea pe un astfel de teritoriu sacru sau sacralizat, consacrat, indiferent căreia dintre clasele descrise mai sus i-ar aparţine, presupune aşezarea rituală de markers pentru centru şi/sau limite, indiferent dacă acestea pre-există în chip natural sau nu. Cu alte cuvinte, caracterul de spaţiu sacru care rezultă din gestul aşezării în vederea locuirii este „blocat“ în vizibilitate prin aceste ritualuri de consacrare. Centrul, limitele şi geometria internă a teritoriului menit aşezării sînt astfel apropriate de către comunitatea care se aşază.

Acum, despre edificiu. Sf. Maxim Mărturisitorul vorbeşte despre un raport „vertical“ între spaţiile bisericii, unde hieration-ul (vechiul nume al altarului actual, pe atunci nedespărţit vizual – prin iconostas – de credincioşi) este cer pentru naos. Or, o asemenea descendenţă pe axa calitativă a spaţiului face din locul aşezării bisericii o proiecţie a cerului. Descompus în factori primi, templul – indiferent de denominaţia religioasă – conţine cel puţin următoarele componente: 1) teritoriul pe care îl ocupă cel ce se roagă (individ sau congregaţie); 2) un spaţiu public, interior sau exterior, devenit sacru prin „contaminarea“ sa cu prezenţa (numelui) respectivului (Dumne)zeu, în timpul ceremonialului de consacrare, de oferire, de jertfă; 3) un model transcendent (de pildă, templul din Ierusalimul ceresc), a cărui proiecţie, cît mai fidelă, templul de „jos“ este sau trebuie să aspire a fi; 4) un canal vertical de comunicare între „original“ şi „copie“, pe care ritualurile celebrate în orice templu sînt menite a-l ţine deschis (în cazul bisericii ortodoxe, acest canal este ochiul divin care inspectează din turla principală spaţiul sacru). Toate acestea sînt verificate, în cazul edificiului de faţă.

Pentru cine doreşte să ştie mai mult, trimit la revista *The Architectural Review* din septembrie 2010 (pp. 76-79), unde sînt toate fotografiile necesare contemplării unui proiect minion, bine executat, extrem de simplu. Pe copertă, ca şi pe website, găsiţi, la loc de cinste, micul templu din Wadeshwar.

Augustin Ioan *este arhitect şi profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu“ din Bucureşti.*

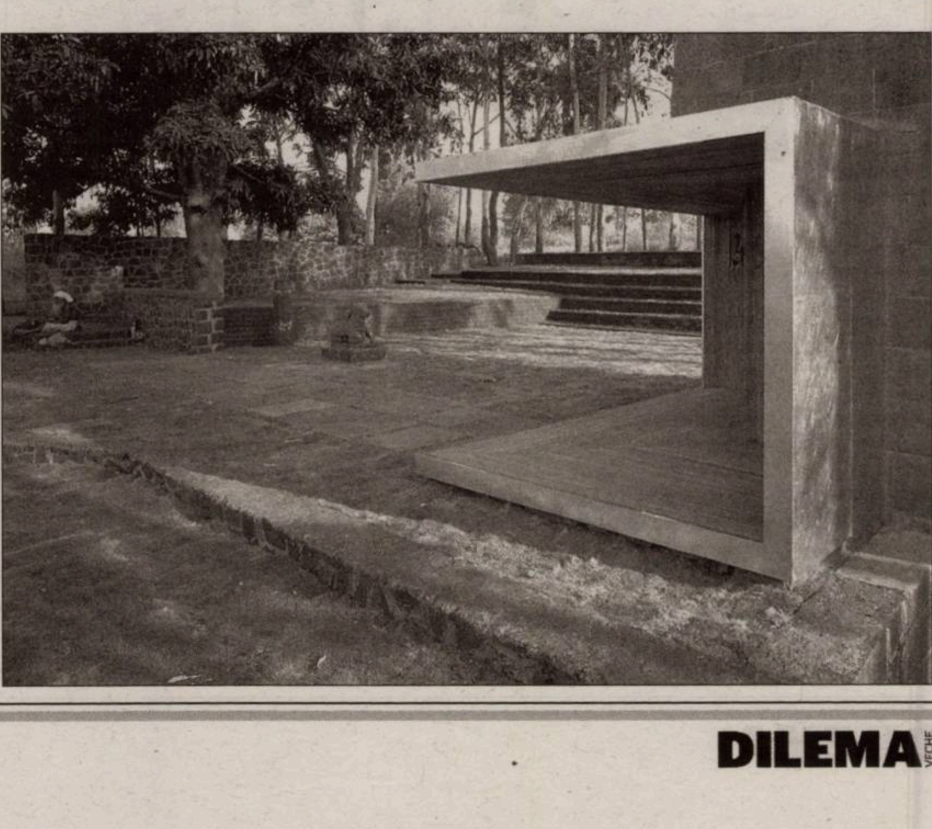

PUBLICITATE

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

Evenimente 2012
ICR PRAGA
(selecţie)

- România, ţară invitată de onoare la Târgul Internaţional „Lumea Cărţii"
- Expoziţia „Istoria benzii desenate în România", curator: Alexandru Ciubotariu
- Prezenţe româneşti la Festivalul Internaţional de Film de la Karlovy Vary
- Inaugurarea ciclului de expoziţii „Lucrări ale maeştrilor români în colecţii private din Cehia"

www.icr.ro/praga/

Peter FRANK

Se caută o strategie politică

La o simplă analiză a tonului discursurilor politice din ultimele săptămîni, e clar că nimeni nu mai ține cont în România – dacă a ținut vreodată – nici de bunsimț, nici de tact, nici de discurs mediatic. Poate nu ar strica puțină onoare și un pic de transparență, pentru că, nu pot să nu remarc, în cei peste 40 de ani de implicare mai mult sau mai puțin activă în politică, nu-mi amintesc o campanie politică națională mai ineptă, mai lipsită de profesionalism și mai greșit gîndită decît cea condusă de tabăra anti-USL, asta dacă putem vorbi cu adevărat de o tabără anti-USL

Nu trebuie să fi citit multe cărți (sau să fi dat un *copy & paste* din ele) ca să cunoști conceptele de bază pe care ar trebui să le conțină o strategie politică. Este de ajuns să cauți pe Google „citate politice pline de cinism“, de exemplu, și vei găsi o mulțime. Iată unul pe care îl consider potrivit în cazul de față: „În politică, doamnă, este nevoie de două lucruri: de prieteni, dar, mai presus de orice, de un dușman“, a declarat Brian Mulroney, fost prim-ministru al Canadei. Care este legătura dintre acest citat și ce se întîmplă în România? Tabăra USL aplică perfect acest principiu – și-a găsit un dușman și nu renunță pînă nu-l va anihila. Și cealaltă tabără? Care cealaltă tabără?

Surprinzător este faptul că, în tot acest timp, nu s-a întîmplat nimic nou. Am asistat la un banal exemplu de management al crizei, de care politica avea nevoie. Fie că vorbim de politică sau de mediul de afaceri, există strategii pentru majoritatea problemelor, una dintre ele fiind asumarea responsabilității. În rest, trebuie să respecți alte cîteva principii de bază. Dacă nu știi care sînt, le inventezi. Și dacă tabăra opusă atacă prima, reacționezi imediat și inventezi altă țintă. Cu alte cuvinte, te dai la o parte și-ți creezi un dușman. Cinic, e adevărat, dar eficient.

Dacă ceea ce s-a întîmplat a fost prea mult pentru o opoziție dezorganizată și confuză, aceasta ar fi putut adopta principiul Clinton: „Am făcut ceva rău, dar să lăsăm trecutul în urmă. Este timpul să privim înainte“. Sau: „Am făcut ceva cumplit, recunosc, dar să nu ne lăsăm influențați de trecut“. Oricare dintre aceste două declarații ar fi fost potrivite dacă dl Băsescu fi fost prins făcînd cu adevărat ceva nepermis, dar nu a fost cazul. În ciuda acuzațiilor care i-au fost aduse, problema nu a fost, de fapt, ce a făcut președintele, ci persoana în sine. Tot răul i-a fost pus la picioare. Băsescu a condus țara ani la rînd, timp în care au fost luate nenumărate măsuri de criză (printre care și adoptarea bugetelor de austeritate), care i-au afectat pe mulți oameni. Asta ca să nu mai vorbim de propriile probleme de imagine, care l-au transformat într-o victimă sigură. Să-l acuzi însă pentru restructurările bugetare la sugestia FMI a fost o tactică lamentabilă.

Să-l acuzi însă pentru restructurările bugetare la sugestia FMI a fost o tactică lamentabilă.

Cînd a început așadar atacul? Ce a făcut, de fapt, dl Băsescu? Ce măsuri a luat tabăra sa? Ce au făcut opozanții USL? L-au abandonat pe dl Băsescu, l-au lăsat singur, l-au transformat într-o țintă sigură. Nu au avut altă strategie decît să-l lase pe mîna opoziției. Nu se poate vorbi decît de o strategie extrem de prost gîndită sau, mai bine spus, de lipsa unei strategii.

USL nu putea dori mai mult decît să-l desființeze pe Băsescu atît ca om, dar și ca politician. Declarațiile sale zilnice au fost pentru USL o binecuvîntare. Nu conta că președintele atrăgea atenția asupra nerespectării Constituției, nu asta era problema, ci persoana în sine. Tehnica „atacă mesagerul pentru a discredita mesajul“ este greșită, dar eficientă.

Dl Băsescu a avut, la un moment dat, o strategie bună. A făcut apel la lege, dar nu a fost de ajuns. Românii nu s-au lăsat convinși de un document – pentru ei unul de neînțeles, cu prea multe concepte și cuvinte. Un slogan bine ales ar fi avut, poate, mai mult succes, dar pentru a-l face cunoscut este nevoie de mesageri care să nu fie ținta atacurilor taberei inamice. Nu la asta ar trebui să folosească un partid politic? Unde a fost armata, la nevoie? Unde au fost susținătorii săi politici, cînd a fost nevoie de ei? Să nu vii în apărarea dlui Băsescu a fost o mișcare politică total eronată.

Unde au fost, în tot acest timp, figurile publice, intelectualii, oamenii respectabili, erudiții, oamenii de afaceri? Le este tuturor teamă să nu fie în tabăra greșită, în acest moment istoric? Cum poate fi inutil apelul la respectarea Constituției și la nemodificarea acesteia de către niște oameni care s-au coalizat pentru a prelua puterea pentru un timp limitat?

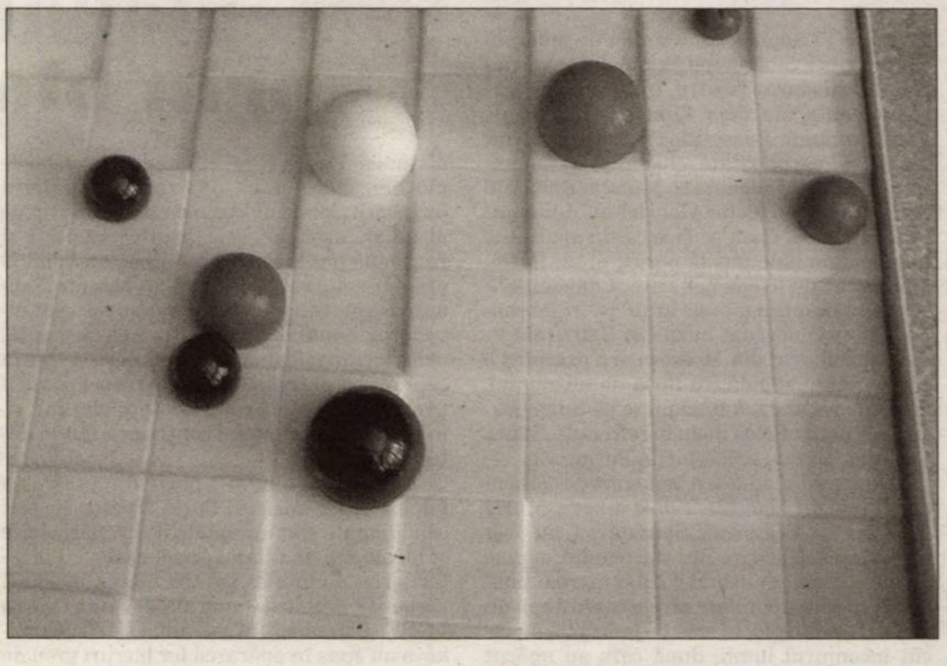

Am asistat la un banal exemplu de management al crizei, de care politica avea nevoie.

A fost pentru prima dată cînd mi-a părut cu adevărat rău pentru dl Băsescu – singur, doar cu moderatorul, într-un studio de televiziune, citind pagină după pagină dintr-un document semnat inclusiv de Victor Ponta, pledînd pentru desființarea DNA, făcînd apel la Curtea Constituțională și la multe alte instituții ale statului.

Mă așteptam să amintească în orice moment de faimosul Bob Dole, pe vremea cînd candida la președinția SUA alături de Bill Clinton și cînd nimănui, nici presei, nici americanilor, nici măcar politicienilor nu le-a păsat prea mult că opozantul său și-a organizat campania din bani murdari, ca să nu mai vorbim de dosarele confidențiale ale FBI, obținute ilegal în timpul mandatului lui Bill Clinton.

„Nu mai citiți lucrurile acestea! Nu vă mai uitați la televizor! Nu mai lăsați pe nimeni să ia decizii în locul vostru!“, susținea în 1996 senatorul Dole, un respectabil erou de război. „De ce nu luați atitudine?“ – același lucru am putea întreba și în ziua de azi.

În timp ce așteptam protestele de stradă împotriva nerespectării Constituției (cele care, evident, nu au mai fost organizate niciodată), mă întrebam care ar fi fost reacția oamenilor dacă Naționala de fotbal a României, de exemplu, ajungînd în Rusia, ar fi descoperit că rușii cîștigaseră deja Liga schimbînd cîteva reguli pentru a-și asigura victoria. S-ar fi strîns în Piața Victoriei doar cîteva zeci de oameni?

La început au fost semne timide de proteste spontane. Mai departe însă, politicienii le-au pus protestatarilor tricouri albe, făcîndu-i să pară din tabăra lor. Aparent nu și-au dat seama că cea mai înțeleaptă reacție ar fi fost să stea deoparte – au fost însă prea mîndri pentru a face asta. Dacă nu s-ar fi implicat, probabil că protestele s-ar fi intețit și s-ar fi transformat în adevărate mișcări de stradă, destul de puternice pentru a forța anumite schimbări. Dar nu a fost așa, protestele au fost anihilate. Pentru că dușmanul dușmanului meu îmi poate deveni prieten la nevoie, dar nu într-atît de prieten încît să-i dau un sărut, mai ales în public.

Și USL a făcut, evident, propriile greșeli. Ce bine ar fi fost să-și fi găsit timp pentru a cugeta asupra citatului filozofului german Theodor Adorno, care spunea: „Cel mai greu lucru într-o campanie politică este să cîștigi fără să dai vreo secundă de înțeles că nu meriți să cîștigi“. Sau poate că a făcut acest lucru și poate din acest motiv s-a și grăbit atît de tare la început. „Desființăm totul și înlocuim pe toată lumea. După asta, promitem să aranjăm totul la fel cum a fost.“ Dar tergiversările s-au succedat și, dacă nu în țară, în lume cel puțin Ponta s-a dovedit nedemn să cîștige.

În afara României, dușmanul USL nu părea să existe. Statele Unite și Europa nu sînt împotriva lui Băsescu, așa că lupta înverșunată din țară nu a atras atenția nimănui în mod special. În țară însă, dușmanul părea real, iar USL nu a pierdut deloc timpul – și-a cîștigat aliați, și-a pus la punct asaltul și l-a atacat pe președinte. A fost foarte simplu, mai ales prin susținerea unor oameni ca senatorul Dan Șova (ooops, ministrul pentru Relațiile cu Parlamentul), dispus să trîmbițeze la TV, în fiecare seară, orice absurditate i se dicta de către PSD pe Blackberry-ul său. În acest fel, nimeni nu a mai dat atenție seriei interminabile de momente jenante – acuzații de plagiat, CV-uri fictive, demisii din funcție etc.

Fie că vorbim de o strategie reală sau de absența unei strategii, tot ce s-a întîmplat în ultima vreme a devenit greu de digerat și spun asta fără a fi susținătorul vreunui partid în mod special. Îmi place doar să văd o luptă cinstită, ceea ce, din păcate, se întîmplă rar în România. Indiferent că vorbim de mediul de afaceri sau de politică, totul este urgent. A fi urgent înseamnă a fi important, și a fi mereu pe fugă înseamnă a fi ocupat. Și cu cît ești mai ocupat, cu atît mai mult înseamnă că muncești. Și dacă muncești îndeajuns de mult, de ce ar fi vina ta cînd ceva nu merge?

De ce a devenit atît de complicat să iei o pauză de cîteva ore, poate de o zi, să stai pur și simplu și să gîndești un plan. Să concepi o strategie. Să faci o listă lungă de întrebări și să găsești cîteva răspunsuri. Să-i pui pe toți în temă cu planurile tale și abia după aceea să ataci.

Așa ceva nu se poate întîmpla pentru că noroiul trebuie aruncat pe toți pereții și toată lumea trebuie să se murdărească. Iar cursa se ține doar pentru a vedea cine reușește să rămînă în picioare. Și uite-așa, jocul devine diavolesc de simplu. Transformă lupta în ceva cît mai real și mai dramatic. Cu cît mai multă acțiune, cu atît mai mulți spectatori. Cu cît totul se transformă din ce în ce mai mult într-o telenovelă, cu atît mai puțină atenție dăm la ceea ce contează cu adevărat.

Pînă la finalul jocului totul devine atît de captivant că toată lumea vrea să participe. Chiar și presa, incapabilă sau prea puțin dispusă să critice ceea ce îi este servit de politicieni. Cum altfel s-au putea explica reportajul de prost-gust despre „clovnul Constanței“ ajuns la vot acompaniat de un cîrd de gîsculițe, sau promo-ul lipsit de gust difuzat pe Realitatea TV, în care demiterea președintelui Băsescu era comparată cu o poveste hollywoodiană cu gladiatori, pirați, extratereștri, vrăjitori și alte personaje exuberante create pe calculator. Nici politicienii înșiși nu ar fi putut crea un portret mai josnic.

Este oare aceasta o reacție corectă la o problemă atît de gravă? Aceasta a fost miza? O luptă copilărească pe viață și pe moarte care urma să se termine pe 29 iulie asemeni unui serial de televiziune pe care îl urmărim mîncînd popcorn și așteptînd pauzele publicitare pentru a merge la toaletă? Așa pare să considere de cuviință editorul de știri al acestui post TV.

În final, dl Băsescu a fost salvat de o serie de factori asupra cărora mă îndoiesc că a avut vreun control: calendarul, vremea, dezgustul oamenilor și, în mod special, apatia. Nici măcar un asalt de amploarea celui la care am asistat nu a putut convinge mai mult de 4 din 10 votanți să meargă la vot pentru a-l demite pe președinte.

Să repeți și a doua oară aceeași tactică s-ar putea să fie mult mai complicat și de aceea trebuie găsite alte metode. Atacurile nesfîrșite și văicărelile politicienilor la TV seacă pe oricine de energie. Și-n plus, majoritatea dintre noi se află fie la munte, fie la mare sau, cel mai bine, se uită la Olimpiadă, poate singurul loc în care se știe foarte clar cine este „dușmanul“ cui. În sport, nimeni nu poate schimba regulile jocului, nici măcar temporar, pentru a cîștiga. Și, mai important decît orice, nimeni nu intră într-o cursă fără o strategie bine pusă la punct. Asta știe orice sportiv.

***Peter Frank** a lucrat în domeniul bancar, a fost reporter economic și senior editor de ziar în SUA. În prezent este consultant, profesor și scriitor și locuiește în București.*

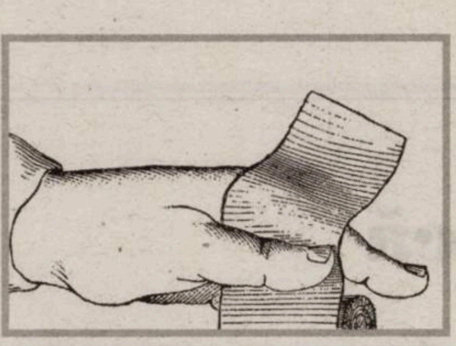

Iulian COMANESCU

oameni şi **etichete**

Pussy Riot: globalizarea prin blogalizare

Pe 17 august, un complet de judecată rus a condamnat la cîte doi ani de închisoare, pentru huliganism, trei componente ale deja faimosului grup de punk pe nume Pussy Riot. Vestea a stîrnit nu numai perplexitate, ci şi mişcări de protest, în lumea occidentală. Muzicieni ca Paul McCartney sau Peter Gabriel au dezavuat condamnarea. Cum se face că un aparat de propagandă bine pus la punct, al lui Putin, a provocat un asemenea curent de opinie?

Să reamintim faptele întîi: pe 21 februarie, Pussy Riot a dat buzna în Catedrala Iisus Mîntuitorul din Moscova şi a executat o performanţă rapidă (în lipsă de alt nume), de 40 de secunde, a unei piese pe nume *Rugăciune punk*. Piesa include refrenul: „Sfîntă Fecioară Maria, scapă-ne de Putin!“.

Spectacolul ad-hoc a fost oprit de oameni de ordine, iar Nadejda Tolokonikova, Maria Aliohina şi Ecaterina Samuţevici au fost băgate în închisoare preventivă din motive de huliganism. A urmat condamnarea. Imaginile cu cele trei tinere atrăgătoare după un geam de protecţie, în sala de judecată, au făcut înconjurul lumii, după care au apărut protestele. Despre completul de judecată s-a spus că e la ordinele lui Putin şi, referitor la el, a apărut chiar un termen rusesc, *khamsud,* pe care *Forbes* îl traduce cu aproximaţie prin „curte alcătuită din judecători necinstiţi“. Cei de trei ori doi ani de închisoare au şocat. Nu e ciudat că Putin a riscat o astfel de decizie? În cazul a trei victime sigure, în plus femei şi pe deasupra atrăgătoare, clemenţa ar fi putut, aparent, funcţiona mai bine.

Paul McCartney sau Peter Gabriel au dezavuat condamnarea.

Este, într-adevăr, ciudat, dar numai pentru orice persoană cu gîndire liberală şi posesoare a unor valori occidentale. Electoratul lui Putin nu e aşa. Un sondaj din iulie arată că 47% dintre ruşii chestionaţi considerau că acţiunea Pussy Riot atentează la valorile morale, chiar dacă 54% erau împotriva închisorii. Miza lui Putin e un anumit tip de alegător, uşor de şocat prin obscenităţi şi rugăciuni punk. Patriarhul Kiril, apropiat al preşedintelui rus, a condamnat neechivoc sfidarea celor trei fete, chiar dacă a adresat ulterior tribunalului o solicitare de clemenţă, pentru care a fost acuzat de ipocrizie. Iar la capitolul obscenitate, numele trupei poate fi tradus eufemistic prin „revolta vaginului“ şi, în plus, refrenul piesei conţine verbul „a defeca“ *(srat).*

Dar asta e numai o parte din problema fetelor şi din miza lui Putin. Toate cele trei condamnate sînt apropiate de grupări civice şi ideologice de filiaţie occidentală, cu idealuri greu de înţeles pentru marea masă. E vorba de gruparea anarhistă Voina, medii LGBT, feminism. Şi Aliohina, şi Tolokonikova au spus în apărarea lor lucruri greu de înţeles, gen: „ruşii trăiesc ca nişte automate“ sau „pasivitatea civică alimentată a marii majorităţi a populaţiei“. *Rugăciunea punk* conţine şi versuri ca: „Sfîntă Fecioară Maria, fă-te feministă!“.

Toate acestea au făcut ca ziarul britanic *The Telegraph,* publicaţie conservatoare, deci cu valori diferite de cele ale Pussy Riot, să numească trupa „snoabă, ca toate trupele punk“, chiar dacă a precizat imediat că ăsta „nu e un motiv pentru condamnare“.

E uşor de înţeles de ce calculul lui Putin a putut viza nu clemenţa, ci excesul punitiv. Un anumit tip de alegător rus a aplaudat, cu siguranţă, severitatea nejustificată. A făcut-o, public, însuşi ţarul cinematografiei ruse, Nikita Mihalkov, apropiat şi el al lui Putin. Putem spune atunci, paradoxal, „lovitură de imagine“?

Poate doar pe plan intern. Fiindcă sentinţa la doi ani de închisoare a mutat problema din catedrala Iisus Mîntuitorul pe YouTube. Problema s-a globalizat prin *blogalizare,* căpătînd vizibilitate pe bloguri. Pe YouTube (care e Web 2.0, chiar dacă nu blog), înregistrarea spectacolului de la altar se apropie de 930 de mii de vizionări. Relatările din presa occidentală au stîrnit mişcări de protest, chiar dacă restrînse numeric, în cîteva zeci de oraşe, printre care New York, Berlin, Paris, Bruxelles. Au urmat muzicienii occidentali celebri. Lui McCartney şi Peter Gabriel li se adaugă, previzibil, Madonna, Pete Townsend, Red Hot Chili Peppers şi mulţi alţii. Interesant e mai degrabă faptul că un personaj cu valori catolice solide, ca Bono, tace deocamdată. Dar problema se va transforma curînd într-una externă, serioasă, dacă nu a şi devenit aşa ceva.

De remarcat în întreaga poveste e că politica internă nu mai există, astăzi, ca atare, şi nu numai în cazul unor ţări de mîna a doua, ca România. Politicul e azi prin excelenţă extern şi global, iar lumea tinde către un anumit gen de uniformitate etică. Această tendinţă elimină extremele de gîndire, fiindcă în cazul Pussy Riot cu greu am putea vorbi de un conflict între tradiţionalism şi stînga contemporană. În condamnarea celor trei fete e prea puţin vorba de ortodoxie.

Iulian Comanescu *este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

trecerea prin reviste

LETTRE INTERNATIONALE, nr. 82, vara 2012

Un foarte consistent şi interesant interviu obţine jurnalistul şi scriitorul german Heinz-Norbert Jocks de la artistul plastic chinez Ai Weiwei care, arestat şi constrîns la domiciliu obligatoriu de către guvernul chinez, căruia a trebuit să-i plătească şi o amendă echivalentă cu 1,85 milioane de dolari (sumă colectată de la donatori prin Internet), a continuat să comunice cu lumea prin Internet:

„Care ţi-au fost experienţele în vremea cît ai stat închis? Am învăţat de ce anume se tem cel mai mult inşii autoritari. Le e frică de libera comunicare. De un tip de sensibilitate aflat în afara doctrinelor lor. Ei consideră drept infracţiune orice mod de exprimare care se referă nemijlocit la cerinţele omeneşti, numai pentru că nu este controlabil şi pentru că nu-l pot manipula în favoarea lor. De cînd am trăit experienţa spaţiului închis în chip de graniţă, ştiu de ce existenţa unui artist este atît de periculoasă pentru ei. De ce nu pot accepta activităţile mele. Eu nu fac decît să exprim liber tot ce-mi trece prin cap, o dată prin forme, altă dată prin fapte, dar mereu într-un cadru legal. De ce sînt nevoiţi să inventeze o acuzaţie falsă? De ce nu pot discuta cu mine deschis? De ce nu mi se spune de ce am fost arestat? De ce nu mă înştiinţează cînd voi fi pus în libertate? De ce le e teamă? Iată întrebările care-mi treceau prin cap...

Te consideri un artist politic? Nu, nu mă văd aşa. Întîi n-am fost decît artist. Apoi am devenit ceea ce se socoteşte a fi artist politic. Foarte straniu totul! Doar nu se zice «om de afaceri politic» sau «infirmieră politică», nu!? Un artist politic este, în ochii mei, unul care, băgînd de seamă că un coleg de-al lui a dispărut, întreabă măcar unde va fi ajuns acel om. Este o atitudine politică, nu-i aşa?! Cînd am dispărut eu, n-a întrebat mai nimeni de mine. Asemenea tipi nu sînt, cred eu, nici artişti, necum politici, ci inşi lipsiţi de valoare, nişte laşi fără conştiinţă. Vor să aibă parte de putere, să-şi vîndă scump lucrările...“ **(M. C.)**

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe **sticlă**

Să disperăm sau să sperăm?

Mai întîi au ajuns la mine ecourile. Apeluri disperate cum că dispare cultura de la TVR, iniţieri de petiţii online, chemări la mitinguri de protest. Eram plecat în concediu şi nu prea înţelegeam ce se întîmplase.

Apoi am aflat că lucrurile nu stau chiar aşa de dramatic cum erau prezentate în e-mail-urile care chemau la luptă pentru salvarea culturii de la TV. Într-adevăr, pe 10 august, Consiliul de administraţie al Televiziunii publice a hotărît ca posturile TVR Info şi TVR Cultural să-şi înceteze emisia. Dar asta nu e tot. În aceeaşi şedinţă a Consiliului de administraţie, s-a hotărît că TVR 2 se va numi TVR 2 Cultural şi că acest post va difuza *Jurnalul Cultural,* emisiuni muzicale, cu jazz sau muzică simfonică, filme de artă, spectacole de teatru, de operă sau de balet. Prin urmare, dispare un canal cultural, dar apare un altul. Pe de altă parte, în şedinţa din 10 august s-a decis, printre altele, că emisiunile culturale de la TVR 1, *Profesioniştii* şi *Garantat 100%,* vor rămîne în grilă şi, în plus, se va face un loc în această grilă şi filmului documentar. (În paranteză fie spus, în şedinţa respectivă s-a mai decis şi că *Ora de business* va trece pe TVR 1; emisiunea lui Moise Guran mi se pare una dintre cele mai bune care se pot vedea la televiziunile noastre şi merită cu prisosinţă o mai mare vizibilitate.)

Dacă aşa vor sta lucrurile, nu văd unde e tragedia.

TVR 2 a fost, într-o vreme, un canal care difuza multă cultură de calitate. Şi acum îmi amintesc cu nostalgie, de exemplu, de integrala filmelor lui Almodovar care s-a putut vedea într-o perioadă la TVR 2. În ultimii ani însă, acest canal, deşi avea şi cîteva emisiuni bune, părea că pluteşte într-o derivă de identitate. TVR 2 nu ar fi putut fi desfiinţat pentru că e prevăzut în mod expres în Legea 41/1994 de organizare şi funcţionare a TVR. Iată că acum sînt şanse să primească o identitate clară şi să capete coerenţă. Mai mult, TVR 2, ca brand, atrage o mai mare audienţă decît TVR Cultural, există un public mai numeros care e obişnuit să apese butonul telecomenzii pe TVR 2, aşa că pe acest post cultura ar putea avea de cîştigat din perspectiva vizibilităţii.

Cît despre TVR Cultural, aşa cum am scris de mai multe ori în cadrul rubricii de faţă, este un canal care a avut multe produse bune, dar încă şi mai multe proaste. În mod normal, ar fi trebuit reformat. Numai că în TVR e foarte greu să reformezi lucrurile. Vorbim de o instituţie cu o incredibilă inerţie şi unde contractul colectiv de muncă şi tot felul de structuri (sindicatul, Comisia de arbitraj) te împiedică să separi grîul de neghină. În TVR nu te poţi atinge de nici un angajat, oricît de slab pregătit sau de chiulangiu ar fi. Cum altfel nu poţi să dai afară, singura soluţie legală este să restrîngi activitatea. Aceasta trebuie să fie una dintre raţiunile desfiinţării TVR Cultural.

TVR 2 a fost, într-o vreme,
un canal care difuza multă cultură de calitate.

Pe de altă parte, pentru a reforma cu adevărat „treburile culturale“ din TVR nu e de ajuns să desfiinţezi un canal şi să recalibrezi un altul. Produsele vor fi furnizate de aceleaşi departamente sau redacţii (Redacţia Literatură Arte, Departamentul TVR Cinema, Redacţia Actualităţi Culturale) care ele însele trebuie reformate. Nu se va schimba nimic dacă TVR Cinema – departament creat cîndva pentru a realiza ecranizări sau spectacole de teatru TV – se va călca în continuare pe picioare cu Redacţia Literatură Arte, dacă la Actualităţi Culturale nu va creşte viteza de reacţie şi nu se va realiza o justă selecţie valorică a evenimentelor prezentate la *Jurnal,* dacă toate aceste structuri nu vor fi curăţate de mulţii angajaţi care trag mîţa de coadă sau care pur şi simplu nu fac altceva decît să-şi ridice, lunar, salariul.

Oricum, deocamdată avem doar nişte intenţii şi nişte promisiuni. Aşteptăm cu interes să vedem în ce direcţie vor merge lucrurile. Şi, pînă una-alta, decît să disperăm aprioric, mai bine să sperăm.

Stela GIURGEANU

Ce ne facem cu BAC-ul?

– *educaţia prin* coaching –

La începutul anului, o echipă de voluntari a demarat un proiect educaţional în cîteva licee din România, licee care în 2011 au avut rezultate slabe la BAC, promovabilitatea aici aflîndu-se undeva sub 20%. Acest proiect-pilot, care a fost lansat de către Asociaţia Roi şi Asociaţia Română pentru Coaching (în parteneriat cu alte organizaţii şi cu sprijinul Ministerului Educaţiei, Cercetării şi Inovaţiei), îşi propune să găsească soluţii, împreună cu cei implicaţi, la problemele cu care se confruntă întregul sistem educaţional, pornind nu de la reformarea sistemului, ci de la probleme despre care nimeni pînă acum nu a amintit. E vorba, pe scurt, despre lipsa de motivaţie, cea care duce de fapt la absenteism, la lipsa de disciplină şi la rezultatele foarte slabe, şi despre cum toate acestea îşi pot găsi soluţia printr-o metodă destul de inedită pentru România: coaching-*ul.*

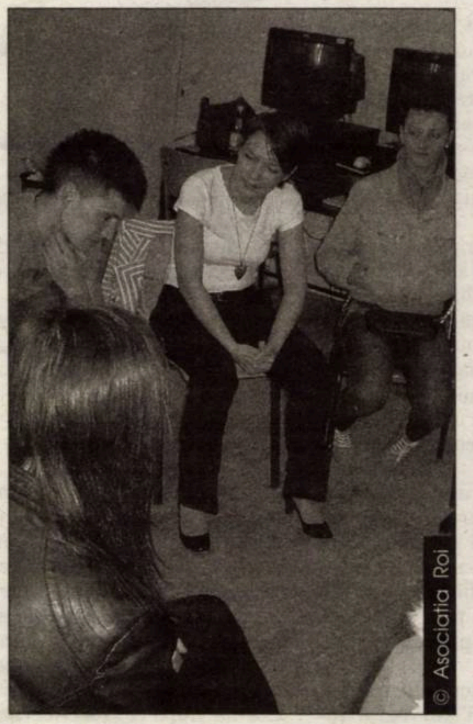

Elevi, cărora nimeni nu le-a acordat pînă acum o şansă, încep să conştientizeze potenţialul lor nebănuit.

De cîţiva ani încoace, BAC-ul a devenit acel subiect de îngrijorare naţională tratat într-un mod superficial, mai mult la nivel de bîrfă comunală care ridică „perlele“ elevilor la rang de ştire mass-media, care vede în profesori principalii vinovaţi, şi din care conducerile ministeriale se disculpă de fiecare dată, invocînd corectitudinea organizării, dar şi slaba pregătire a profesorilor, plusînd cu nepăsarea elevilor. Legat de BAC, în fiecare an se reia discuţia despre sistemul de învăţămînt, se încing (mai mult sau mai puţin) spiritele, după care mult aşteptata vacanţă de vară ne face pe toţi să uităm de „problema naţională“, pe motiv că oricum „nimic nu se schimbă“.

Cîte ceva despre coaching

Acum cîteva săptămîni am aflat de un proiect, o iniţiativă ambiţioasă a societăţii civile de a schimba pur şi simplu sistemul educaţional, dar nu de sus în jos, de la legi şi reforme (modificările de pînă acum s-au dovedit mai dezastruoase chiar decît dacă n-ar fi fost făcute niciodată), ci din interior, pornind de la cuvîntul-cheie al ecuaţiei: elevii. Este vorba de proiectul „Zburd – Educaţie prin coaching“ (www.zburd.ro).

„Ideea“ – îmi povesteşte **Simona David Crisbăşanu,** managerul proiectului, reprezentant al Asociaţiei Roi – „a pornit de la dorinţa de a găsi un proiect în domeniul educaţiei, în care să ne implicăm, cu şanse realiste de a schimba ceva. Erau multe iniţiative mici, dar nimic care să producă un impact semnificativ“.

Proiectul se bazează pe voluntariat şi se sprijină pe un proces de *coaching,* o metodă – aveam să aflu – folosită cu succes şi în străinătate. „De altfel, pentru metodologia pe care o folosim, beneficiem de ajutorul lui **Ernie Turner,** preşedintele Ledearship in International Management, un coach cu o experienţă de peste 30 de ani în lucrul cu organizaţiile internaţionale, în sectorul privat, dar şi în proiecte educaţionale“.

Întreb însă, pentru început – de ce coaching-ul? Căci, deşi termenul este de mult o cunoscută în străinătate, la noi abia a apărut, fiind cel mai adesea asociat cu lumea corporatistă. „În limba engleză există doi termeni: *training* şi *coaching,* iar lucrurile sînt foarte bine delimitate. În cadrul unei competenţe, există trei elemente: cunoştinţe, abilităţi şi atitudini. Trainer-ul se ocupă de primele două, iar de atitudini se ocupă coach-ul. Nu întîmplător termenul este preluat din sport, unde antrenorul dezvoltă talentul prin tehnică, disciplină şi încurajări. În acest segment, intervin componente de psihologie, fiind vorba de felul cum te priveşti pe tine însuţi şi cum te priveşti pe tine în raport cu lumea exterioară.“

Educaţia prin coaching s-ar traduce, foarte pe scurt, prin „lucrul în echipă“. „Am descoperit că una dintre problemele unui învăţămînt precar este faptul că profesorii, elevii, părinţii nu interacţionează, iar cînd o fac, se acuză reciproc.“ Iar aceasta este una dintre inovaţiile proiectului: coachii voluntari facilitează în primul rînd procesul prin care toţi cei implicaţi interacţionează la un nivel optim.

Costel Coravu, preşedintele Asociaţiei Române pentru Coaching şi coach la un liceu din Cîmpulung Muscel, prins în proiect, îmi spune că obiectivele acestui proiect nu se referă la „modificarea sistemului de învăţămînt prin schimbarea metodelor şi a procedurilor“. Coachii nu se adresează astfel tehnicilor şcolare sau metodelor de predare în sine, ci ne adresăm „atitudinii“. Se pleacă de la împămîntenita „nu avem nici o şansă, dacă statul nu face“ şi se ajunge la „totul este la îndemîna noastră“.

„Şcoala“ – îmi spune – „nu depinde numai de profesori. Ce facem noi, în primul rînd, este să-i ajutăm pe elevi să iasă din postura de victimă. Să-i facem să înţeleagă că nu sînt doar o rezultantă a celor din jurul lor. Ei cred că n-au nici un cuvînt de spus şi atunci se conformează acestui fals statut. Trebuie să conştientizeze însă că puterea este la ei. Că ei sînt cei care pot transforma mediul. Dacă azi sînt 2, mîine vor fi 4, poimîine 40. Observăm deja efectul de bulgăre de zăpadă. Fiind mai multe licee în proiect, putem să le şi dăm exemple pozitive, să-i ambiţionăm între ei.“

Noutatea

Liceele incluse în proiect se află în Braşov, Iaşi, Sibiu, Cîmpulung Muscel şi Bucureşti, iar majoritatea elevilor de aici provin din medii defavorizate, cu familii monoparentale, cu părinţi plecaţi în străinătate, sau chiar fără părinţi, iar după terminarea învăţămîntului obligatoriu, de 10 clase, par a fi condamnaţi să-şi înceapă viaţa de om mare, să se angajeze şi să se susţină financiar.

„Una dintre cauzele rezultatelor dezastruoase este neimplicarea părinţilor. Am primit replici de genul: eu n-am ce să-i fac, faceţi-i voi! Toţi se aşteaptă ca şcoala şi statul să le educe copilul“ – povesteşte, despre impactul simţit pe teren, Simona David Crisbăşanu.

Selecţia liceelor s-a făcut pe bază de aplicaţii. „Iniţial, am lansat această invitaţie către mai multe licee, spunînd că avem un proiect menit să-i ajute să-şi îmbunătăţească performanţele; le-am explicat că vom forma echipe la nivelul fiecărui liceu, echipe cu care vom lucra, pentru a le forma să lucreze cu restul elevilor interesaţi. Am primit mai multe aplicaţii, dintre care am ales însă doar acele licee care ni s-a părut că sînt determinate să realizeze această schimbare. Bineînţeles, puteam să ne adresăm şi liceelor mai bune, dar noi am vrut să demarăm acest proiect în primul rînd pentru cei care au o nevoie reală, cei care sînt mai motivaţi să-şi schimbe viitorul. Dacă te duci la un liceu cu promovabilitate de 90% şi îl ajuţi să urce la 100% nu e mare lucru, însă dacă ajuţi un liceu cu promovabilitate de 10% să urce la 50%, atunci ai dovada că proiectul este menit să facă o schimbare reală.“

Cel mai important criteriu pentru formarea unei asemenea echipe este „dorinţa de implicare“, iar din ea fac parte atît elevii, cît şi părinţii şi profesorii, elementul cel mai important fiind totuşi elevii. „La început, eram priviţi cu neîncredere, nu prea înţelegeau ce vrem să facem, toţi aşteptau de la noi soluţia magică“ – povesteşte Costel Coravu. „Metodologia de coaching de echipă, ca principiu, este simplă în sine, nu face nimic altceva decît să creeze conştientizarea – care este însă un lucru destul de greu de obţinut, dar, odată atins, deschide perspective de la care nu mai există cale de întoarcere.“

Aflu că prin discuţii se creează obiectivele dorite de fiecare grup în parte. Promovabilitate, disciplină, prezenţă la ore. „Elevii sînt cei care creează de fapt modul în care vor lucra, proiectele, metodele. Sînt întîlniri periodice în care ei îşi asumă obiectivele, iar noi îi ajutăm să conştientizeze, după o perioadă, ce anume a funcţionat, ce nu şi care ar fi următorii paşi pentru obţinerea acelor rezultate.“

Cît priveşte obiectivele, fiecare liceu are o situaţie particulară. Simona David Crisbăşanu, care este şi coach la Liceul de Mecanică Fină din Bucureşti, îmi povesteşte că, după selectarea echipei, s-au pus pe un tabel dorinţele, apoi priorităţile, după care „le-am transformat în obiective“.

Important este însă ca elevii înşişi să-şi dorească să facă anumiţi paşi, să atingă un anumit ţel. „Noi declanşăm mecanismul voinţei“ – îmi spune şi Costel Coravu – „pe urmă, treaba fiecăruia ce face cu acest atu. Dar atuul este ceva imens, cînd treci de mentalitatea de victimă.“

Mi se mai povesteşte că majoritatea elevilor prinşi în acest program şi-au asumat pînă acum imaginea exterioară despre ei, o imagine destul de negativă. Părinţii care nu se implică sau, mai mult, care ridică din umeri cînd află că cineva vrea să se implice, le dau primul sentiment, şi cel mai acut, de abandonare. „După cîteva sesiuni de coaching însă, au cerut să le aducem un consilier în carieră, ceea ce ne-a bucurat enorm, pentru că noi putem, avem aceste resurse, dar aşteptăm ca ei să ne ceară. Nu să le băgăm pe gît soluţii, dar să-i ajutăm să îşi găsească singuri drumul. Iar faptul că au cerut aşa ceva ne arată că metoda dă roade.“

După o sesiune de cîteva ore cu un consultant în carieră, după ce au făcut exerciţii de încredere, de descoperire a abilităţilor pe baza cărora să-şi aleagă o viitoare carieră, după ce au învăţat metode de a se prezenta la un interviu sau pregătirea unui CV, „feedback-ul a fost grozav. Una dintre reacţii a fost: dacă aveam noi aşa ceva la începutul liceului, de mult ne apucam de învăţat“.

Rotiţele au pornit. Elevi, cărora nimeni nu le-a acordat pînă acum o şansă, încep să conştientizeze potenţialul lor nebănuit. Ies din statutul de victimă, îşi dau seama că totul depinde de ei. Şi, deşi cei doi coachi, cu care am stat de vorbă, îmi spun că totul e la început de drum, fiind încă „mult de lucru în ceea ce priveşte implicarea profesorilor, a diriginţilor şi atragerea mai multor elevi şi părinţi în proiect“, iar drumul nu este deloc unul uşor, sistemul punînd încă multe obstacole, primele rezultate sînt mai mult decît încurajatoare: numărul din ce în ce mai mare al elevilor din clasele terminale care au început să se organizeze între ei, ca să se pregătească suplimentar pentru BAC, profesori, care în ciuda problemelor financiare şi a lipsurilor de tot felul, cînd îşi văd elevii ieşind din apatie şi dornici să înveţe, îşi redescoperă şi ei entuziasmul de a fi profesori, şi un sistem în care „în ciuda situaţiei dezastruoase, lucrurile au început să se mişte“.

© Asociaţia Roi
NOI VREM SĂ LUAM BACUL
LUAM BACUL!!!
DUNĂRE

ASTRA

Cu ochii-n 3,14

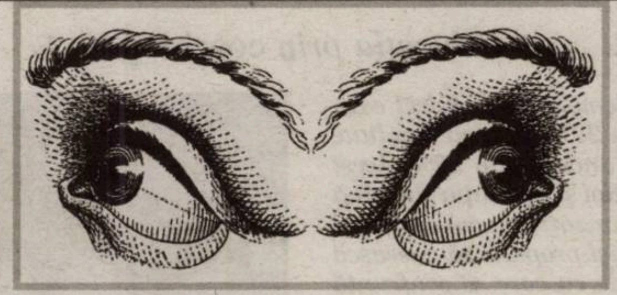

PESTE BUSTUL GOL S-A AȘTERNUT PRIMA IMPRESIE CU DIAGONALA DE 40% BLĂNIȚĂ

■ Peste frămîntările politice s-a așternut, preț de cîteva ore, tăcerea. Subiectul care a captat majoritatea televiziunilor a fost venirea „fenomenului muzical“ Lady Gaga. Am fost informați așadar, pas cu pas, despre tot ce a făcut de la descinderea sa din autobuz, unul „special“: a purtat ochelari de soare, părul îi era vopsit roșcat, s-a cazat, a mîncat, a băut și, mai mult, peste toate acestea, am aflat cu bucurie că „Lady Gaga a dormit în România“. Pe scurt, a făcut cam tot ce face un fenomen. (**S. G.**)

■ Pentru toți șoferii de pe drumurile patriei: nu mai trebuie să vă feriți doar de bătrînelele care vă sar în fața mașinii de te miri unde, de copiii care aleargă după cîte o minge rătăcită sau de bicicliștii care-și manifestă spiritul aventurier fix cînd e traficul mai intens… O nouă specie pare să fi apărut. Pe marginea drumului național de la Pitești la Slatina, într-o curbă periculoasă, un nene la bustul gol, mîndru tare și bronzat, flutura într-o mînă un băț lung de lemn, punctînd aerul în timp ce vorbea preocupat la telefonul mobil. (**P. M.**)

■ În mai, la Miami, un tip de 31 de ani a vrut să-l mănînce pe un vagabond care se încălzea la soare. S-a aruncat la el și i-a rupt nasul, apoi și-a înfipt dinții în obrazul lui. După ce și-a revenit, iar doctorii i-au refăcut o parte din față, bietul *homeless* le-a spus investigatorilor că în prima secundă, pînă să simtă durerea, i-a trecut prin cap că tînărul canibal era simpatic. Și se mai zice că prima impresie contează… (**S. S.**)

■ Un fapt relatat de *Daily Mail* a făcut înconjurul lumii: o româncă a fost arestată la Oslo, în Norvegia, după ce a ieșit dintr-un magazin cu un televizor color cu diagonala de 42 de inci (106,68 centimetri) între picioare. Femeia a reușit să care în acest fel televizorul pînă la o stație de autobuz din apropierea centrului comercial. Că avea niște mușchi puternici la picioare e cît se poate de clar. Dacă poliția norvegiană ar fi avut umor, ar fi grațiat-o pe româncă din simpatie, pentru performanța sa sportivă. (**A. M. S.**)

■ „Oficialii din Thailanda vor să implementeze un program de educație alimentară pentru călugării budiști, după ce un studiu recent a scos la iveală că aproape jumătate dintre ei sînt obezi, iar 40% din ei suferă de diabet sau hipertensiune arterială“, scrie *Gândul*. Asta se întîmplă pentru că oamenii le dau de mîncare călugărilor: „Ritualul începe în zori, cînd călugării ies pe străzi cu farfuriile și se roagă să primească mîncare pentru a supraviețui, iar localnicii le aduc mîncare gătită și dulciuri. În urma studiului realizat pe 246 de călugări, adepți ai mișcărilor Dhammayuttika Nikaya și Mahayana, din 11 provincii din Thailanda, reiese că 45% suferă de obezitate morbidă sau cronică, iar 40% sînt afectați de boli precum hipertensiune și diabet“, mai zice *Gândul*. Totuși, un program de educație alimentară mi se pare o idee fără șanse. Soluția e mai simplă: să se modernizeze și ei, să treacă de la luat mîncare la încasat bani fără chitanță, ca popii noștri. (**C. G.**)

■ Cînd ni se face pielea de găină se cheamă că avem o piloerecție. Fenomenul s-a păstrat de pe vremea strămoșilor noștri cu blăniță, cînd avea și un rol termoizolator. Uneori, zburlirea părului îi intimida și pe dușmani. În epoca noastră, după cum se poate constata pe propria piele, e caniculă și nici dușmanii nu mai sînt așa de ușor intimidabili. (**M. C.**)

SOLEMN, ULTIMUL CUC PĂTRAT DIN SPAȚIU ȘI-A DUS MÎNA DREAPTĂ LA HÎRTIA CARE A ÎNREGISTRAT UN MIC SCANDAL

■ Citez din articolul „Marinela Nițu, regele huilei și căpetenia haiducilor au trecut în revistă garda de onoare a Flotei Române (de Ziua Marinei – *n.m.)*“, apărut pe 14 august 2012 în *Evenimentul zilei:* „Cireașa de pe tort a fost pusă cînd marinarii militari, care ar fi trebuit să prezinte garda de onoare de pe faleza Cazinoului, au fost dirijați, pentru ca oaspeții să rămînă la umbra copertinei tribunei oficiale, să defileze chiar pe aleea din față. Solemn, șeful haiducilor și-a dus mîna dreaptă la inimă, la fel și Miron Cozma, după ce și-a eliberat-o din strînsoarea doamnei Marilena“. Astea cu toate că, anul trecut, regele și căpetenia „au venit însoțiți de mai mulți «revoluționari» și au boicotat festivitățile, amenințînd că-i dau în judecată pe Traian Băsescu și pe miniștrii de la Apărare și de Interne, acuzîndu-i de poliție politică. Deși Nicolae Mavrodin a leșinat lîngă duba jandarmeriei, amîndoi au fost umflați și amendați cu cîte 500 lei pentru instigare și tulburarea ordinii publice. În timpul iernii, căpetenia haiducilor s-a remarcat prin numeroasele mitinguri organizate împotriva lui Traian Băsescu, autorizate și susținute de Radu Mazăre“. Să treci de la scandal la onor n-a fost niciodată mai ușor. (**L. V.**)

■ Într-o perioadă în care la noi decizia CCR se tot lasă așteptată, englezii acționează ferm: un ONG a avut grijă ca ultimul cuc femelă, rănit și rămas în țară, să fie urcat într-o cursă British Airways cu destinația Italia, pentru a putea fi alături de ceilalți cuci care deja migraseră. (**A. M. S.**)

■ Cică fiecare centimetru pătrat de piele este populat cu 32 de milioane de bacterii, dar nu vă panicați: majoritatea sînt pașnice, nu vor nimic de la noi. (**M. C.**)

■ Joia asta se împlinesc 46 de ani de la realizarea primei fotografii a Pămîntului făcute din spațiu. (**M. C.**)

■ La Neptun, totuși, ceva s-a schimbat: doamna în vîrstă, tipică pentru postura ei în epoca apusă, care vorbea cu „mamă“ și-ți dădea hîrtia igienică în mînă, nu mai e de serviciu la toaleta de pe plaja din Neptun (mai spre Olimp): ea a fost înlocuită cu un sistem – plătești la bar, cui o fi, și hîrtia o găsești la locul ei… (**I. P.**)

■ O companie franceză a reușit să înregistreze marca „Anonymus“. Anonymus e un grup de hackeri și activiști Internet care luptă, printre altele, și pentru gratuitate & acces liber în rețea – deci împotriva drepturilor de autor. Firma care a înregistrat marca vinde acum tricouri cu logo-ul Anonymus. De ce nu rîdeți? (**M. M.**)

■ Bufetul „Cireșica“ din stațiunea Neptun a devenit celebru pe vremea lui Ceaușescu prin *mititeii* pe care-i vindea clienților. Localul în sine era un *mic* bufet din PFL. Astăzi localul e celebru pentru că în fiecare vară îl are drept client pe președintele Băsescu (vizita lui aduce presa și uneori provoacă și cîte un *mic* scandal). Localul s-a dezvoltat, are o grădină dichisită și un *mic* hotel. Seara cîntă acolo Mirabela Dauer, Gheorghe Gheorghiu sau Doru Tufiș și dansează o trupă de *mititele*. Meniul e cît se poate de variat, dar de pe listă lipsesc tocmai *micii* care l-au făcut celebru. Concluzia nu poate fi decît una: în România, cînd ajungi mare, întotdeauna uiți de *mici*. (**A. M.**)

LA O MARGINE DE DRUM PIRAMIDALĂ, O CETĂȚEANCĂ SPUNE CĂ NU S-A REFERIT, DE FAPT, LA O SERIE DE OBICEIURI VECHI

■ Pe șoseaua spre Giurgiu îmi sar în ochi două denumiri: la o margine de drum, Cimitirul Mierlari și, într-un sat, Terasa NATO. (**D. S.**)

■ Sporovăiesc cu un taximetrist despre situația politică la zi. La un moment dat, ne întrebăm: dom'le, dar ce-o face Vântu în pușcărie? Eu speculez: cred că-i învață pe colegi inginerii financiare. La care el zice: dom'le, cred că le face schemă piramidală pe salam: uită, bă, punem cîte o felie și la finalul săptămînii unul dintre noi ia un calup de salam. După care omul a sărit la un episod în care i-a cerut șpagă unul dintre doctorii implicați în cazul Năstase, dar n-am cum să verific, așa că vi-l dau ca zvon. (**C. G.**)

■ La radio, despre anchetele făcute de procuratură în legătură cu fraudele la vot. O cetățeancă spune că a fost deranjată de anchete, iar dacă va mai fi nevoie să voteze încă o dată demiterea lui Băsescu, „o să ieșim din nou cu buletinele toți, ba poate chiar mai mulți!“. Aferim! Păi, tocmai despre asta sînt anchetele, că au votat „chiar mai mulți“! (**M. V.**)

■ Un jurnalist spaniol a publicat în *El País* un articol deosebit de măgulitor despre București. Articolul, intitulat „Din micul Paris, Bucureștiul s-a transformat într-un oraș *cool*“, aduce numai laude Capitalei noastre, „unul dintre cele mai atractive orașe ale Europei“ – spune autorul –, asemănător Madridului și Berlinului. Mulțumim, înroșiți de atîtea laude, și sperăm că jurnalistul nu s-a referit, de fapt, la Budapesta. (**S. G.**)

■ Portalul *mashable* a publicat – folosind, desigur, inepuizabila sursă care a devenit Facebook-ul – o serie de obiceiuri, curiozități și coincidențe ale vieții de cuplu mărturisite, colaționate și comparate. Astfel, se pare că rupturile definitive se produc, cel mai adesea, sîmbăta sau duminica, în timp ce zilele în care partenerii calcă strîmb sînt mai… lucrătoare. Surprizele cele mai neplăcute sînt anunțate în 24 și 25 decembrie, deși vîrful despărțirilor e situat la începutul lunii aprilie. Sună a film american prost, poate de acolo și-au și luat cei care au răspuns modelele inconștiente. (**S. S.**)

■ De ceva vreme un soft ne tot atacă site-ul *Dilemei vechi* încercînd să posteze, printre altele, reclame la Gucci, Omega și Louis Vuitton. O luăm ca pe un compliment. (**M. C.**)

PUBLICITATE

DILEMATECA
SCRIERI • AUTORI • LECTURI
75

● Dosar: N. Steinhardt
● Interviu cu George Ardeleanu de Simona Sora
● Poemul din august: Angela Marinescu, *Lumina dimineții*
● Anchetă: Ce cărți să citim toamna asta?
● Avanpremieră: Don DeLillo, *Cosmopolis* (traducere din limba engleză de Veronica D. Niculescu)

Numai împreună cu *Dilema veche* din 30 august!

Biblioteca ASTRA SIBIU

Biblioteca „ASTRA"
SIBIU

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale) DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul IX ■ nr. 446 ■ 30 august – 5 septembrie 2012 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 4,90 lei

2 în 1

DILEMATECA
SCRIERI ● AUTORI ● LECTURI

Dilema veche + Dilemateca

ANDREI PLEŞU

„Note, stări, zile“

pagina 3

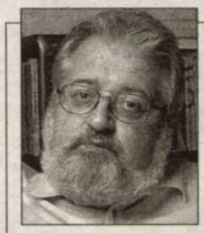

ANDREI PIPPIDI

„Chiar pe Calea Victoriei“

pagina 6

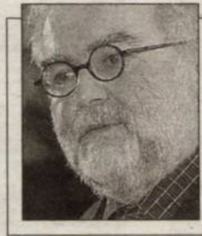

GEORGE BANU

„Muzeul Preşedintelui şi cadoul politic“

pagina 13

Bacul în carul cu fîn

© Lucian Muntean

„Liceu, cimitir al tinereţii mele“

G. BACOVIA

Redacţia DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 Bucureşti ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

Biblioteca Astra

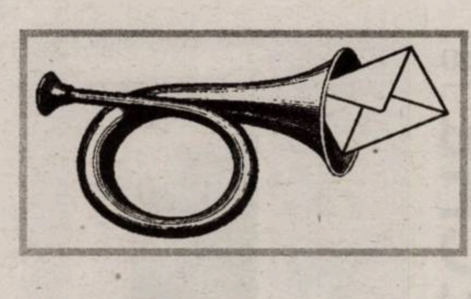

DILEMATICI DIN TOATE ȚĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

(WILLIAM FAULKNER – „LECȚIA DE CHIMIE“)

NR. 443

„Starea sportului“

În acel cros pe la cinci ani îmi amintesc cum încercam să mă ţin după tata şi după încă vreo doi vecini care alergau pe înserat pînă pe hulă şi-napoi. Hula e un deal pe care şi dacă îl urci la pas te face să transpiri. În fugă nu am mai încercat să-l urc de cînd aveam cinci ani. Tata a jucat fotbal la viaţa lui, a arbitrat apoi şi în final a şi antrenat echipa satului. Cînd la primul antrenament i-a pus să fugă cinci ture de teren drept încălzire, a ieşit cu scandal. „Da' de ce să fugim atîta? Noi venim de la lucru. Sîntem obosiţi. Am venit să jucăm fotbal, nu să fugim.“ I-a convins numai după ce i-a provocat: „Pe 50 de metri vă întrece şi fata mea“. Aveam 10 ani atunci şi mergeam la atletism. Nu am cîştigat întrecerea cu fotbaliştii satului, dar tata le-a dovedit că la 10 ani aveam mai multă rezistenţă şi viteză decît majoritatea fotbaliştilor din sat, băieţi mai mari decît mine cu 15-20 de ani.

La atletism am ajuns după ce un nene, care făcea pe managerul asociaţiei sportive locale, a venit la mama la serviciu şi, văzîndu-mă pe acolo, i-a spus să mă dea la atletism. M-am dus împreună cu Claudia, fata colegei de serviciu a mamei, amîndouă de-o vîrstă. Antrenoarea noastră era o femeie tînără, mică de înălţime, cu o voce firavă – domnişoara Corina. Am plăcut-o pe loc. Pe restul fetelor nu le cunoşteam. Eram numai fete, fără băieţi. Prima competiţie a mea a fost un cros la Aiud, pe un teren în afara oraşului, un drum de ţară, de pămînt bătătorit. Eram îmbrăcată în treningul meu şi am primit un număr de concurs pe care mi l-a prins domnişoara Corina cu un ac de siguranţă. Doar cinci fete de la noi aveau echipament. Pantaloni şi bluză ce se închidea cu fermoar, din foiţă de fîş albastru închis, cu o dungă roşie laterală. Fetele cu echipament erau cele mai bune, cele care se clasificau bine în competiţii. În timpul respectivului cros, am vrut să renunţ de vreo trei ori. În jurul meu lumea alerga şi mă depăşea, numai mie mi s-au înmuiat picioarele după primele sute de metri. Am început să plîng în timp ce încă mai puneam stîngul în faţa dreptului, aşa cum ar face un om dezorientat care nu vede nimic în faţă de lacrimile care-i curg pe obraz. Eram sigură că sînt ultima şi că văd melcii sărind din stînga şi din dreapta mea, din iarba de lîngă drum. Domnişoara antrenoare de pe margine încerca să mă încurajeze să nu renunţ, să merg pînă la capăt, chiar de ar fi să ies ultima. Pe marginea drumului, din loc în loc mai erau şi observatorii crosului care, dacă te opreai din alergat, îţi scriau numărul pe o foaie, ţi-l strigau şi-ţi spuneau să te opreşti că ai încheiat competiţia. Auzeam ca prin vis vorbele antrenoarei mele. Claudia, fata colegei de serviciu a mamei, cea care a venit la atletism şi s-a înscris odată cu mine, a încetinit ritmul şi a venit în spate lîngă mine. „Hai că poţi. Nu mai avem mult. Nu te lăsa!“ Şi pe porţiunile de drum unde era o curbă sau un tufiş mai mare, fără ţipenie de om prin jur, Claudia mă împingea de la spate, mă prindea de mînă şi mă trăgea după ea. Risca să fie eliminată din competiţie. Nu ştiu cît timp am ţinut-o aşa, dar ştiu exact momentul în care picioarele mele şi-au revenit, lacrimile mi s-au uscat pe faţă şi, împinsă de la spate şi încurajată de Claudia şi de domnişoara antrenoare, am început să alerg de una singură. Îmi amintesc fiindcă pentru prima dată mi se părea uşor să alerg, era o plăcere. Şi tot pentru prima dată, am simţit ceva în mine trezindu-se, înăbuşind neputinţa ce-mi încolăcea picioarele: orgoliul. Pe loc, m-am hotărît să şterg ruşinea de a fi plîns şi smiorcăit în public, făcînd-o de minune pe domnişoara antrenoare şi pe Claudia să piardă multe locuri din clasament. I-am făcut un semn Claudiei să o ia în faţă. Am încercat să mă ţin după ea. Am rezistat şi, după un timp, mi-am dat seama că ne apropiem de final, fiindcă mulţimea de părinţi, fraţi şi surori de pe margine creştea cu fiecare metru şi strigătele lor ne cuprindeau la fiecare curbă. Claudia s-a îndepărtat bine de mine, iar ultimele cuvinte pe care mi le-a adresat au fost: „Sprint pînă la final“. Şi am sprintat. Am ieşit pe locul 67 din 160 fete înscrise, un sfert din ele abandonînd. Claudia a intrat în primele 30 de locuri, deşi ştiu şi astăzi că ar fi intrat în primele 10, dacă nu ar fi trebuit să-mi fie mie babysitter.

La sfîrşitul crosului m-au întîmpinat domnişoara antrenoare şi restul colegelor. Fetele mă pupau, mă felicitau, mă strîngeau de mînă. Prima mea competiţie. Primul meu cros. Nu am abandonat. Bravo! Nu că nu aş fi vrut. De vreo cîteva ori chiar. Dar nu am fost lăsată. La final de cros, eu mă simţeam prost. Fiindcă eu ar fi trebuit să le felicit pe fete, pe cele care au terminat printre primele, în schimb eu primeam felicitările. Eu, cea mediocră, care de abia terminase cursa. De unde să ştiu că toate trecuseră prin aşa ceva, că toate au avut crosul lor, prima lor competiţie, în timpul căreia au vrut să abandoneze de nşpe mii de ori, dar nu au făcut-o. În momentul respectiv, oricum nu le credeam, puteau să îmi spună orice. Pentru mine ele erau acolo, sus, eu eram doar fata nouă care nu-şi putea închipui că şi ele au avut odată acelaşi start ca mine. Fata nouă şi plîngăcioasă care a vrut să abandoneze, dar nu a fost lăsată.

Acel cros a născut şi trezit multe în mine. Dincolo de sentimentul că aparţii unei echipe, că ai în jur persoane dispuse să stea după tine pînă îţi revii, să te împingă puţin, cînd nu mai vrei sau nu mai poţi sau nu mai recunoşti diferenţa dintre cele două, cînd ţi se strigă de pe margine să nu renunţi că nu mai e mult, chiar şi cînd mai ai mai mult de jumătate din drum de parcurs, dincolo de icnetele şi plînsetele de neputinţă care te cuprind de fiecare dată cînd îţi atingi o limită a corpului sau vreuna din cele care-ţi bîntuie prin cap libere şi nestingherite, şocate că le-ai găsit, sportul te face om.

Maria-Georgeta SABĂU

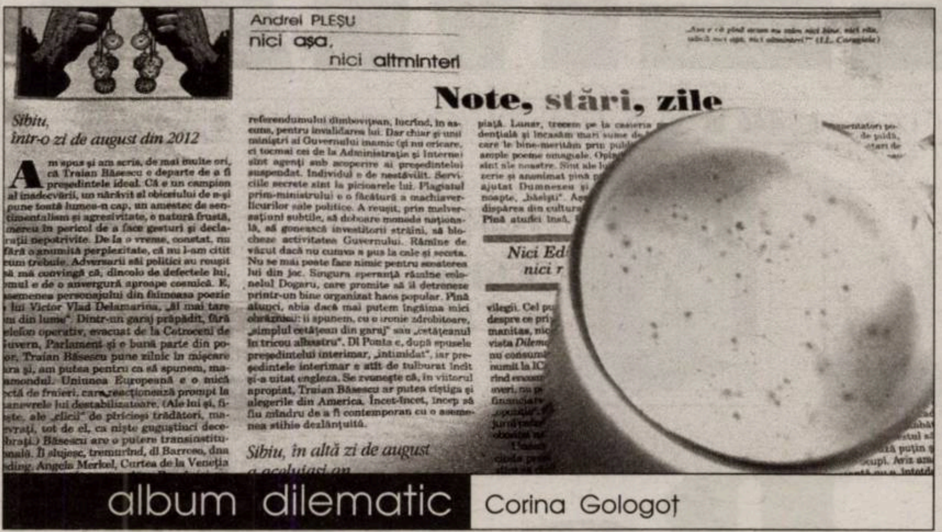

Andrei PLEȘU
nici așa,
nici altminteri

Note, stări, zile

Sibiu,
într-o zi de august din 2012

Sibiu, în altă zi de august

album dilematic | Corina Gologoț

NR. 444

„Plagiatul“

Cîteva cuvinte despre plagiat ca noţiune juridică

Plagiatul este tema de gîndire pe care o propune dl Marius Chivu pentru numărul 444/16-22 august 2012 al revistei *Dilema veche,* ce se întîmplă din punct de vedere juridic cu un „plagiator dovedit“ fiind una dintre întrebările pe care el le ridică. Pentru a răspunde la o astfel de întrebare e necesar să stabileşti mai întîi ce este, din punctul de vedere al legii, un plagiat.

Răspunzînd la întrebare, dl Eugen Vasiliu consideră („Deliciile plagiatului“) că plagiatul este definit de art. 141 „din lege“; dacă nu-i vorba nici de legea atracţiei universale, nici de cea a minimului efort, aş zice că autorul se referă la Legea 8/1996 privind dreptul de autor şi drepturile conexe, act normativ în care, la locul indicat, se poate citi: „Constituie infracţiune şi se pedepseşte cu închisoare de la 3 luni la 5 ani sau cu amendă de la 2500 lei la 50.000 lei fapta persoanei care îşi însuşeşte, fără drept, calitatea de autor al unei opere sau fapta persoanei care aduce la cunoştinţa publică o operă sub un alt nume decît acela decis de autor“. Cum spuneam, dl Vasiliu vede aici definiţia juridică a plagiatului; eu, pe de altă parte, văd o infracţiune care, dacă ar avea o denumire, s-ar chema *însuşirea fără drept a calităţii de autor al operei sau divulgarea operei sub alt nume decît acela decis de autorul ei* ori, mai suplu spus (deşi poate oarecum discutabil), *furt intelectual,* text care incriminează numai o anumită formă de plagiat (cea mai gravă) şi nu orice astfel de practică. Întrebarea este care din cele două puncte de vedere e mai rezonabil.

Mai întîi aş observa că, totuşi, există un text de lege care defineşte propriu-zis noţiunea juridică de plagiat (Legea 206/2004 privind buna conduită în cercetarea ştiinţifică, dezvoltarea tehnologică şi inovare), şi nu văd de n-ar fi mai corect să mergem direct la el decît să facem simple presupuneri: plagiatul este, conform art. 4(1) litera d) din sursa indicată, „expunerea într-o operă scrisă sau o comunicare orală, inclusiv în format electronic, a unor texte, expresii, idei, demonstraţii, date, ipoteze, teorii, rezultate ori metode ştiinţifice extrase din opere scrise, inclusiv în format electronic, ale altor autori, fără a menţiona acest lucru şi fără a face trimitere la sursele originale“. E adevărat că acest text pare a se referi doar la „cercetarea ştiinţifică“, dar el este, în tot cazul, mai bun decît o speculaţie.

În al doilea rînd, în aceeaşi lege (art. 2^1(2) al acesteia) se precizează că plagiatul, alături de alte fenomene, constituie o abatere de la normele de bună conduită descrise anterior în lege (şi care norme nu interesează acum) în măsura în care nu constituie infracţiune potrivit legii penale. De aici eu înţeleg că, dacă plagiatul e abatere doar cînd nu e infracţiune, atunci el nu poate fi doar infracţiune pentru că n-ar mai putea fi niciodată abatere.

În al treilea rînd, infracţiunea descrisă de art. 141 din Legea 8/1996 se referă la însuşirea ori divulgarea *operei,* nu doar a unor *fragmente* ale acesteia şi, de asemenea, nu văd cum s-ar putea merge, altfel decît pe calea analogiei, de la operă la părţi ale ei – dar analogia este un procedeu interzis în materie penală. Mai mult, bănuiesc că legiuitorul a considerat că este o infracţiune (şi nu o contravenţie sau doar un delict civil) acţiunea prin care, de exemplu, *Primus* ia întregul roman al lui *Secundus* şi îl prezintă ca fiind al său, tocmai pentru că pericolul social al unei astfel de conduite este suficient de crescut pentru a reclama incriminarea, spre deosebire de situaţia în care acelaşi *Primus* introduce în opera *sa* fragmente dintr-o altă operă ori din mai multe. Diferenţa de pericol la care este expusă valoarea denumită „proprietate intelectuală“ mie mi se pare evidentă: nu este, totuşi, la fel de greşit din punct de vedere juridic să iei 50 de pagini dintr-o carte şi să le pui în cartea ta de 200 de pagini pe cît este să iei o carte cu totul, să ştergi numele autorului şi să-l treci pe-al tău în loc; e adevărat că este greşit *de fiecare dată,* şi tocmai de aceea dreptul sancţionează *toate* formele de plagiat (pînă şi plagiatul de idei care, deşi nu-i o încălcare a dreptului de autor, este, cel puţin în domeniul cercetării ştiinţifice, o abatere specific sancţionabilă), numai că nu le sancţionează pe toate – cel puţin eu aşa înţeleg – prin mijloace de drept penal. Regula generală mie mi se pare cea formulată de art. 252 din Codul civil: creaţia ştiinţifică, cea literară, creaţia artistică ori cea tehnică sînt „valori intrinseci fiinţei umane“ („nici arborele care creşte pe cîmp nu aparţine atît de incontestabil stăpînului pămîntului“, spunea un francez din secolul al XVIII-lea, pe cît îmi aparţine mie acest text), dar nu orice încălcare a lor e ilicită *penal*.

În sfîrşit, ar trebui orice astfel de încălcare să fie? Asta mi se pare că afirmă dl Alexander Baumgarten („Valoarea politică a plagiatului“) cînd spune, foarte frumos de altfel, că „plagiatul este un delict împotriva statului“. Nu cred: eu nu cred că dacă v-aş spune acum că ataşantul vers „Spune-mi drept, ce chiloţi ai?“ îmi aparţine, ar trebui măcar să ne gîndim că aş merita o amendă *penală* sau că aş merita să-mi pierd *libertatea;* aş merita să-mi fie ruşine, să mă dea poetul Emil Brumaru în judecată şi, eventual, să pierd nişte bani – dar nu mai mult.

Eu cred că aceasta este, în mare, valoarea juridică a plagiatului.

Vlad SLĂVOIU
vlad.slavoiu@yahoo.com

DILEMA VECHE

REDACȚIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacție) ● Marius CHIVU ● Radu COSAȘU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-șef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR ● Mircea VASILESCU (redactor-șef) ● Luiza VASILIU (editor conținut web)

RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF
Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU ● Andrei PIPPIDI ● Oana STOICA ● Cătălin ȘTEFĂNESCU
Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU ● Sever VOINESCU

CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Daniela POLIANSCHI

ABONAMENTE ȘI INFORMAȚII: Zirkon Media ● tel.: 0730.190.899, număr cu tarif normal în orice rețea telefonică, orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@zirkonmedia.ro

PUBLICITATE: Ionela DANA ● tel.: 0730.190.808 ● e-mail: ionela.dana@media-point.ro
DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ȘTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Mircea CIOBOTARU
DIRECTOR DISTRIBUȚIE: Alin BENEA
DIRECTOR VÎNZĂRI: Mircea IONESCU

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de
Adevărul holding

Tiraj 12.150 ● Tipărit la Tipomedia București

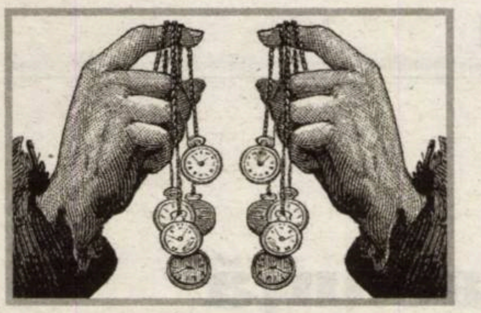

Andrei PLEŞU

nici **aşa**,
nici **altminteri**

„Aşa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici aşa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note, stări, zile

Vineri, 17 august 2012, Sibiu

Asta „la bloc“ e, desigur, o formă de *adăpostire*. Dar, omeneşte vorbind, „a locui“ e altceva decît a te adăposti. Şi nu mă gîndesc, pur şi simplu, la o nevoie firească de *personalizare,* adică la dorinţa legitimă de a-ţi alcătui un spaţiu vital în care să te recunoşti, care să poarte amprenta firii tale, a gusturilor, deprinderilor şi amintirilor proprii. E vorba de şansa de a nu-ţi împărţi intimitatea cu toţi vecinii, de a nu trebui să te acomodezi la ritmurile de viaţă ale unei colectivităţi difuze. E vorba, în fond, de dreptul de a avea acces, ori de cîte ori vrei, la singurătate, linişte şi discreţie.

Nici una din aceste exigenţe nu poate fi satisfăcută dacă stai la bloc. Depinzi, clipă de clipă, de o dihanie comunitară care decide, arbitrar, asupra orelor tale de somn, de lucru, de igienică izolare. Viaţa la bloc e corelativul „întovărăşirilor“ din anii ’50. E un mecanism al aglutinării forţate. Numai că nu ţi se iau doar proprietăţile materiale: ţi se colectivizează sufletul şi biografia. Afli mereu, vrei nu vrei, mai mult decît ai dori să afli despre vecinii tăi, după cum şi ei, la rîndul lor, află tot ce poftesc despre tine. Devii, inevitabil, martorul metabolismului zilnic al celor din jur: ştii cînd trag apa, ştii cînd fac duş, ştii cînd se ceartă cu partenerul (sau partenera), participi la urletele vesele sau patetice ale copiilor de pe scară, la lătratul nervos sau euforic al cîinilor „de apartament“, la sezoanele de împerechere ale pisicilor din zonă (dar şi ale semenilor cu care împarţi aceeaşi adresă). Asculţi aceeaşi muzică, chibiţezi aceleaşi meciuri, eşti părtaş la fierbinţi dispute politice. Cînd vii „acasă“, nu ai sentimentul că vii într-un loc *al tău*. Vii în locul unde eşti *cazat*. E un loc al *familiarităţii între necunoscuţi*. Dacă te uiţi pe geam, rişti să vezi, la mică distanţă, bigudiuri cordiale, furouri obosite, balcoane-debara, în care vechituri inclasabile stau alături de cîte o legătură de ceapă sau de butoiaşe prăfuite, amintind sau anunţînd chefuri care ţi-au stricat, sau o să-ţi strice, mai multe nopţi. E de la sine înţeles că vei ajunge să cunoşti în amănunt garderoba colocatarilor. Periodic, vezi fluturînd prin preajmă rufe de o mare varietate, puse la uscat cu o nonşalanţă aproape duioasă. Chestia cu „spălatul rufelor în familie“ e un moft. Vestimentaţia de clan e un bun comun, un stindard al bunei convieţuiri. La nevoie, vei învăţa noi sisteme de semnalizare. Cînd cei de deasupra, sau de dedesubt, la ore de noapte, sau cînd abia se crapă de ziuă, te aduc în prag de dambla cu felurite îndeletniciri zgomotoase, poţi să iei o mătură sau un pieptene gros şi să baţi dement în ţevile de la baie, care traversează, pe verticală, clădirea. Dacă ai noroc, zgomotele se vor potoli. Un timp…

Afli mereu, vrei nu vrei,
mai mult decît ai dori să afli despre vecinii tăi.

Să nu uităm şi dimensiunea ambientală a „cartierului de blocuri“. Construite în aşa fel încît să facă imposibilă funcţiunea *memoriei,* ele au, pe măsură ce le frecventezi, efectul unei temeinice spălări de creieri. Toate sînt la fel, toate par să combine stilistica vizuinei cu aceea a penitenciarului. Eşti ţintuit în materia astringentă a unui conglomerat uman din care nu poţi evada şi în care nu poţi supravieţui fără să-ţi amanetezi chipul. „Omul nou“ în *aceste* „furnale“ psihologice a fost forjat. Şi e foarte uşor de recunoscut cînd, în orele libere, iese pe stradă, la cîrciumă sau la iarbă verde. Invadează, contaminează, domină. Face parte din atmosfera în care ne mişcăm şi decide, suveran, asupra vieţii noastre publice şi private…

Luni, 27 august 2012, Bucureşti

Ştim cu toţii ce rol formidabil joacă, în lumea de azi, reclamele comerciale. Se cheltuie (şi se cîştigă) uriaşe sume de bani, se manipulează, eficient, piaţa, se umblă la „fineţuri“ subliminale, la fantezie, gesticulaţie provocatoare şi umor. Se dă, des, şi cu bîta-n baltă, se îngăduie trivialităţi de mahala, idioţenii preţioase, glumiţe de bodegă. Dar, oricum ar fi, a lucra în *„advertising“* a devenit semnul unei expertize „de elită“: o meserie „hoaţă“ şi lucrativă.

Ei bine, exasperat de ubicuitatea tenace a reclamelor de tot felul, mă întreb, tot mai des, în ce măsură subtilii ei campioni îşi pun problema dacă nu cumva zelul lor poate avea un efect contrar celui scontat. Nu ştiu alţii cum sînt, dar eu, cînd filmul pe care îl văd sau dezbaterea pe care o urmăresc sînt întrerupte de ample calupuri de propagandă comercială, cînd, grăbit să citesc un ziar pe Internet, sînt hărţuit, la fiecare intrare, de inserturi publicitare care au butonul de deschidere bine ascuns, sau nu-l au deloc, cînd, indiferent ce caut, capăt mai întîi, pînă la împăienjenirea ochilor, îmbrînceli vizuale în direcţia unor mărfuri care nu mă interesează, mă umplu de nervi. Aş spune chiar de ură. Şi, de fiecare dată, *jur* să nu cumpăr niciodată, dar *niciodată,* lucrurile care mi se bagă pe gît de marii „advertizeri“. Resping, consecvent, această obraznică tentativă de manipulare şi mi se pare o grosolănie ca, ori de cîte ori vreau să văd sau să citesc ceva care mă interesează, să trebuiască să traversez mai întîi parcele întregi de ingeniozităţi nătînge, hotărîte să mă transforme în client. Voi face o listă cu toate ofertele de care sînt năpădit. Le voi ocoli sistematic şi voi cere tuturor cunoştinţelor mele să facă la fel. Mă gîndesc chiar să vorbesc cu specialistul Dogaru, pentru un eventual protest în Piaţa Universităţii…

■ ■ ■

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

O ţară, două sisteme

Titlul – după cum v-aţi dat seama – este o preluare a sloganului folosit atunci cînd China a recuperat Hong Kong-ul capitalist de la britanici. Ca simplu cetăţean, mi se pare că ideea sloganului arată raţionalitate şi pragmatism. Şi mi-am amintit de el pe caniculă, într-o împrejurare banală, fără legătură cu China.

Mi s-a întîmplat în ultima vreme să am nevoie de niscaiva acareturi casnice şi gospodăreşti, başca oarece materiale de construcţie. Aşa că m-am dus 1) în magazine de specialitate aparţinînd unor lanţuri/reţele occidentale şi 2) în prăvălii/magazine/depozite româneşti (sau chinezeşti?...). Am fost mulţumit şi de unele, şi de celelalte. Dar am observat, în ele, două lumi diferite. Două sisteme, dacă preferaţi. La „occidentali“, cumperi marfa, ţi se facturează, ţi se dau tot felul de hîrtii şi ţidule. Dacă marfa e mai grea şi ai nevoie de transport la domiciliu, eşti îndrumat către „desk-ul“ de relaţii cu clienţii, unde – pe baza altor hîrtii şi ţidule – ţi se asigură transportul, gratuit sau contra cost (în funcţie de adresă, promoţii etc.). Aşa că semnezi contractul cu firma transportatoare (care îşi asumă obligaţia de a-ţi aduce marfa pînă la uşă şi numai pînă la uşă, îşi asumă riscuri pentru eventuale deteriorări – mă rog, în general *îşi asumă,* iar tu, simplu client, semnezi bucuros văzînd că cineva e dispus să-şi *asume* ceva). Totul e făcut după proceduri, încheiat la toţi nasturii, încliftat, garantat. Apoi, „băieţii“ de la firmă te sună pentru confirmare, iar în ziua şi la ora stabilite, vin frumuşel la uşă cu marfa şi cu procesul-verbal de predare-primire. Mai semnezi ceva şi te simţi în lumea civilizată, „occidentală“, făcută după reguli clare, predictibilă carevasăzică, şi care îţi asigură – s-o recunoaştem – un oarece confort interior: la cîte hîrtii ai semnat, nu poţi pentru ca să te aştepţi la vreo surpriză neplăcută, nu? Adică să-ţi aducă marfa aiurea sau cu defecte sau mai ştiu eu cum... Căci ai – conform contractului – nişte opţiuni „în caz de ceva“: returnezi marfa (dacă nu corespunde), îi reclami la „protecţia consumatorului“, dacă nu merge nici aşa, te adresezi unui avocat şi îi tîrăşti în justiţie. Dar asemenea cazuri sînt mai degrabă excepţii: firmele sînt serioase, şi-au „treinuit“ (parcă aşa se zice în româna nouă, nu?) angajaţii să fie amabili – şi chiar sînt! – şi să ştie clar că salariul lor depinde de satisfacţia clienţilor.

Dincolo, la „ai noştri“, e altfel. Intri în prăvălie (magazin, depozit, ce-o fi) şi te întîmpină un şef – şi el amabil, dar totodată cu o căutătură prudentă, pînă se lămureşte ce vrei. Tocmai e ocupat cu alt client, aşa că strigă la Nelu, aflat în capătul celălalt al stabilimentului: „Nelule, ia tu comanda lu’ domnu’“. Ceea ce Nelu execută imediat, după un „da, şefu’“ rostit cu glas mic, mai mult pentru sine. Îi spui lui Nelu ce-ţi trebuie, el notează totul pe un bileţel, adaugă preţurile, apoi se duce la „şefu’“ (şi, dacă eşti atent, îi observi în priviri o mică satisfacţie profesională). Şefu’ se uită repede pe bileţel, îi confirmă că a pus preţurile corect – „e bine, dă-i drumu’“ – şi te lasă cu Nelu, pe care-l întrebi: „Şi transportul? Se plăteşte separat?“. „Nu“ – zice Nelu – „îl cinstiţi pe şofer cînd vine cu marfa“. Laşi adresa şi pleci. Pe drum, îţi dai seama că n-ai nici o hîrtie „la mînă“ cum că ai comandat o marfă şi că urmează s-o primeşti la domiciliu „într-o oră jumaţe, cînd vin maşinile de pe teren“. Te încearcă, scurt, o întrebare neliniştitoare: „şi dacă nu vin sau nu vin la timp?“. Dar îţi trece repede: în definitiv, n-ai plătit nimic, căci şefu’ ţi-a spus clar că poţi plăti cînd vrei, „acum sau cînd primiţi marfa“, şi ai ales să plăteşti la primire. Iar peste o oră jumate fix te trezeşti cu Nelu la uşă – căci el de fapt era şoferul – şi se rezolvă totul: Nelu îţi duce marfa unde vrei (nu doar „pînă la uşă“, cum scria în contractele şi procesele-verbale de la marile reţele de magazine), mai face şi conversaţie cu tine sau îţi dă sfaturi utile („să fiţi atent cu adezivul, să-l ţineţi într-un loc uscat“). Aşa că plăteşti, îl cinsteşti – conform înţelegerii – şi el îţi lasă, cu un gest solemn, bileţelul cu marfa şi preţurile aferente, pe care găseşti un scris stîngaci, de elev care n-a luat bacul nici din prima, nici din a doua...

Unii vor reguli şi proceduri democratice,
iar alţii vor adaptabilitate.

Cam asta e mărunta poveste pe care o aveam de spus. Specialiştii n-au decît să facă studii şi sondaje despre „satisfacţia clientului“. Dar mă tem că, dacă le vor face serios, vor ajunge la concluzia „şi-şi“. Clientul a fost satisfăcut şi în varianta cu ţidule şi proceduri, şi în varianta bazată pe încredere şi pe „dat mîna cu şefu’, ceea ce înseamnă că ai perfectat afacerea“. Aaa, sigur: în primul caz statul şi-a încasat taxele, în al doilea – nu. Dar ambele cazuri funcţionează pentru că în România există o „economie de piaţă funcţională“, nu? Căci asta aşteptam noi de la UE înainte de aderare: să ne spună verde în faţă că avem o „economie de piaţă funcţională“! La un moment dat, ne-au spus-o. Se cheamă că o avem. Funcţionează. Chiar şi în vremuri de criză, cînd ni se anunţă – macroeconomic vorbind – falimente, mii de firme închise, mii de „Nelu“ rămaşi fără locuri de muncă. Plus creşterea cursului faţă de euro şi dolar. Mă întreb însă, ca simplu cetăţean, pornind de la cele două exemple nerelevante statistic, dar expresive în sine: nu cumva trăim în continuare „între două lumi“, aspirînd către ţidulele de tip occidental, dar mulţumiţi (şi) cu pertractările & tranzacţiile mai degrabă orientale şi tradiţionale, bazate pe o strîngere de mînă şi pe o încredere indicibilă şi inexprimabilă în tabele Excel şi procese-verbale cu clauze?

Dar adevărata întrebare este dacă nu cumva şi în materie de politică, stat de drept, democraţie, lucrurile stau la fel. Unii vor reguli şi proceduri democratice ca-n Occident – adică predictibile –, iar alţii vor adaptabilitate, vor „şi-şi“, vor să schimbe regulile de la caz la caz, vor să renunţe la serviciile preşedintelui la fel cum ar renunţa la Nelu, şoferul-cinstit cu bileţel, în cazul că n-ar ajunge cu marfa la timp şi „în mod corespunzător“. Las dilema pe seama specialiştilor, că de experţi şi strategii nu ne putem plînge...

■ ■ ■

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Naționalisme de vacanță

„Sorry, I don't speak Russian." Ah, ce plăcere îmi face să spun asta. Sînt pe jumătate ipocrit. E un fel de „sorry". Un sorry pe care nu am chef să îl explic la un hotel al vacanţelor middle class. E un sorry pentru Tarkovski, Tolstoi şi Dostoievski. Nu e nici un fel de părere de rău pentru proaspăt regăsitul naţionalism rusesc, altoit pe o agresivitate evidentă şi de prost gust. Am regăsit şi anul ăsta drept colegi într-ale turismului în Antalya aceiaşi ruşi de anul trecut: generaţiile Elţîn şi Putin. Primii au peste 100 de kilograme, năduşesc la greu şi beau non-stop. Ceilalţi sînt tunşi scurt, se îmbracă în tricouri cu tricolorul lor, au neveste care se gătesc pentru piscină ca şi cum ar merge la operă şi beau non-stop. Turcii încearcă să îşi simplifice viaţa. Cum nu e vorbitor de germană sau franceză trebuie să fie rus. Aşa că te gratulează cu un „dobr den", de îndată ce te aud că răspunzi cu „da" la o întrebare a nevestei. Iertat fie-mi primitivismul reacţiei. Iertate şi vulgatele de român mediu, dar, recunosc, toate cele mi se revoltă. Nu vreau să fiu confundat cu un rus, fie el moscovit ori, culmea, chiar sankt-petersburghez. Bănuiesc că este o limită a mea, simt că nu e în regulă, dar nu am ce face.

De june, beneficiind la începutul anilor '90 de educaţia menită a occidentaliza tînărul român de carieră, am aflat de pe la burse cum e aia cu şovinismul care este cîh, cu naţionalismele cretinoide, cu patriotismul care trebuie să se bazeze pe valori, nicidecum pe limbă, istorie comună, tradiţii sau poveşti despre bucătărie. Ani la rînd, am luat în rîs tembelismele vadimiene, pînă m-a pus omul pe o listă a „trădării naţionale", de care am fost tare mîndru. Colistenii erau unul şi unul. La fel de slab cu mintea l-am considerat, ani la rînd, pe alde Funar. În mare măsură, am aceleaşi păreri. Nu o să stau să mă cert cu vreun amic din Budapesta pe tema Trianonului. Mi s-ar părea culmea idioţeniei. Mai degrabă am combate pe legea (lor) a presei sau pe sistemul subvenţiilor directe la hectar ale Uniunii Europene. Sau chiar despre rostul existenţei Uniunii, în sine.

Pe măsura ce îmbătrînesc, descopăr, ruşinat, plăcerile vinovate ale incorectitudinii politice. Îmi face din ce în ce mai mare plăcere să spun poveşti picante despre obiceiurile englezilor, francezilor, nemţilor sau bulgarilor. Îmi dau perfect seama că risc enorm. Generalizările de orice fel sînt riscante. Există indivizi bine sau prost-crescuţi. Numai că, din ce în ce mai des, mă lovesc în moalele capului trăsnăi stupide tocmai de prin partea foştilor mei maeştri occidentali în ale corectitudinii. De exemplu, ferească Domnul ca, încurajat de efuziunile autocritice ale unui amic supus al Majestăţii Sale, să îi cînţi în strună. Eşti plesnit pe loc, ca un pigmeu ce eşti. Recent, amicul meu Tim, *chartered engineer*, om fain şi cu multă educaţie, ni se plîngea de calitatea show-ului de închidere a Olimpiadei. „Asta au găsit ei reprezentativ pentru cultura britanică? Alde Spice Girls lîngă National Health Service?" Împreună cu un amic comun (croat), am încercat să îl luăm peste picior: „Da, măi Tim, cum se poate ca, la istoria voastră, să aveţi un prim-ministru precum Cameron?" Pînă aici ne-a fost. El avea voie, noi – nu. „Necazul vostru este că noi, britanicii, scriem istoria.

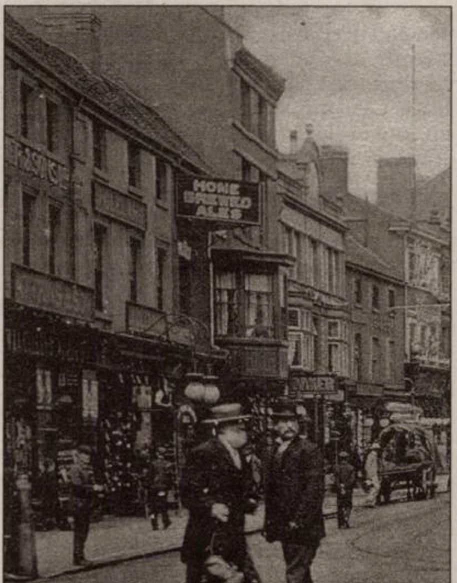

Aşa că o scriem cum ne place nouă, cum ne convine la un moment dat. Voi, naţiunile astea mici şi recente, sînteţi doar subiecţi, niciodată autori. Picaţi de rău sau de bine, în funcţie de cum vrem noi, scriitorii." Am înţeles mesajul, din prima. Eu, britanicul, am voie să îmi iau societatea în rîs. Am voie să fac seriale ca *Little Britain, Yes, Prime Minister, Mr. Bean* sau *Monty Python*. Voi, restul lumii, nu aveţi dreptul. Noi am fost imperiu, am avut Canada, Statele Unite şi Australia drept colonii. Voi, cine sînteţi?

Mă uit la Europa lui UE de acum şi recunosc des (din ce în ce mai des) păreri de tipul celei a lui Tim, printre rîndurile unor comunicate sofisticate, alambicate, pline de diplomaţie, la finele cîte unui summit. Analişti de varii naţii le traduc apoi, voluptuos, pre limba vulgului. Nici o diferenţă faţă de al meu semi-ipocrit şi păcătos refuz de a fi confundat cu un rus.

Gabriel Giurgiu *este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

■ ■ ■

ready made

„[Tabăra Verbiţa, 21 Septembrie 1877]

Am onoare a vă raporta că intendenţa nici astăzi n'a dat carne acestui corp. Oamenii sunt siliţi a mânca numai pâine. Rog binevoiţi a face cele legale. Trupa sufere.

Maior Ivanovici"

Documente privind istoria României. Războiul pentru independenţă, vol. VI (1 septembrie 1877 – 15 octombrie 1877), Editura Academiei Republicii Populare Române, 1953

PUBLICITATE

TRANSFORMĂ VACANȚA ÎNTR-O AVENTURĂ!
COLECȚIA ALEXANDRE DUMAS
Cei trei muschetari
Aventurile lui Sherlock Holmes
8 volume de aventură cu personaje celebre!
D'Artagnan
Aramis
Cei trei muschetari
Athos
Porthos
De marți, 4 septembrie
Cei trei muschetari vol. 2 Alexandre Dumas
6,9 lei
ziar + carte
adevărul

PUBLICITATE

Ediția a X-a aniversară
30 august – 2 septembrie, în fața Casei Poporului
EXPO AVENTURI
2012 LA PESCUIT ȘI VÂNĂTOARE
Cel mai mare târg de pescuit și vânătoare din România
Prinde cele mai multe scule de pescuit, cele mai bune oferte şi cele mai importante mărci într-un singur loc!
Un eveniment organizat de Aventuri la pescuit, revista numărul 1 de pescuit din România.
www.expoaventuri.ro
Partener
Parteneri media
CATAVENCII
gazeta
gsp.ro
PV TV
24-FUN

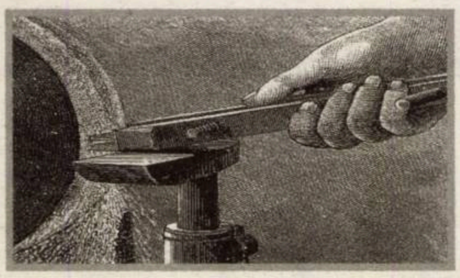

Ovidiu NAHOI

EU şi **UE**

România: monstrul de după draperia firescului

Orizontul pare luminos. După vreo două ore şi jumătate de codeli, Parlamentul – mai bine zis, grupul USL – a acceptat să asculte în plen citirea hotărîrii Curţii Constituţionale privind rezultatele referendumului din 29 iulie, ultimul pas procedural înainte de publicarea actului în *Monitorul Oficial* şi revenirea în funcţie a preşedintelui suspendat. Acesta a revenit la lucru marţi dimineaţa, fără declaraţii pompoase, însoţit doar de zgomotul sirenelor maşinilor de poliţie. Lucrurile par aduse în matca lor firească, în măsura în care debarcarea preşedintelui republicii prin proceduri excepţionale (fie ele cuprinse în litera Constituţiei) reprezintă, totuşi, un moment de ieşire din sfera de normalitate.

Poate că acest lucru să-i fi îngrijorat în cea mai mare măsură pe partenerii europeni, într-o perioadă a măsurilor economice costisitoare social, a indignării publice. Dacă procedura ar fi reuşit, sub presiunea unei opinii publice profund nemulţumite, atunci ce s-ar fi putut întîmpla în Grecia sau în Spania, unde încrederea în premierul Rajoy s-a prăbuşit? Ce s-ar fi putut întîmpla în Italia sau în alte state membre zguduite de criză?

Mulţi politicieni europeni au afirmat în ultimele săptămîni că situaţia din România ar fi mai gravă decît cea din Ungaria. A compara însă România cu Ungaria este, în bună măsură, o exagerare. În România nu a fost atacată libertatea presei, precum în Ungaria. Ba chiar, la un moment dat, preşedintele şi PDL au fost mai aproape de aceasta, atunci cînd presa a fost văzută ca ameninţare în proiectul Strategiei Naţionale de Apărare.

În România, fondurile private de pensii nu au fost naţionalizate, precum în Ungaria. Nici independenţa Băncii Naţionale nu a fost afectată, nici independenţa justiţiei. Poate, cine ştie, lucrurile ar fi putut merge în această direcţie, avînd în vedere anumite declaraţii înfierbîntate ale unor exponenţi ai USL – e doar o supoziţie –, dar măcar în România nu s-a produs ireparabilul, prin adoptarea unei Constituţii cu parfum de secol XIX, precum în Ungaria.

Nu orice mişcare cu aparenţă de legalitate poate fi permisă.

Se pare însă că precedentul unei debarcări prin metode excepţionale a unui lider european a produs la Bruxelles şi Berlin îngrijorări mai mari decît evoluţiile din Ungaria. Contagiunea trebuie că a fost considerată mai periculoasă în acest caz decît extravaganţele naţionaliste de la Budapesta. Pieţele pot debarca lideri, uneori chiar şi zîmbetele pe care şi le aruncă, în faţa jurnaliştilor, liderii german şi francez, cum s-a întîmplat în cazul Berlusconi. Procedurile politice excepţionale, nu.

Liderii USL ar trebui să mediteze la aceasta: nu orice mişcare cu aparenţă de legalitate poate fi permisă; ecuaţia europeană, în care România este cuprinsă, se dovedeşte cu mult mai complicată. Nici o decizie internă nu mai poate fi imaginată altfel decît în context european şi fără o minimă consultare a partenerilor. Sau fără ca aceştia să fie măcar preveniţi.

Liderii PDL şi preşedintele Băsescu ar trebui să se gîndească, la rîndul lor, că sprijinul puternic primit de la Bruxelles şi Berlin s-a bazat în bună parte pe un calcul de *realpolitik*. Mîine, calculul se va putea schimba, cu atît mai mult cu cît fermitatea (sau, ar spune unii, brutalitatea) cu care preşedintele Comisiei Europene a intervenit în lupta politică din România a dat de gîndit în alte state membre – din nou, teoria precedentului periculos.

Monştrii se ascund după draperia firescului. Legalitatea a fost instaurată la Bucureşti, dar o problemă nouă se arată. Demiterea preşedintelui a fost sprijinită de peste 7 milioane de oameni, adică majoritatea covîrşitoare a electoratului tradiţional activ (aproximativ 10-11 milioane, aşa cum o arată consultările electorale din ultimul deceniu şi jumătate). Pentru aceşti oameni, doar „intervenţia externă“ a făcut ca preşedintele Băsescu, văzut drept principal responsabil pentru situaţia dificilă pe care o traversează România, să fie reinstalat în post.

Iar aceasta poate resuscita multe sensibilităţi, cu precădere în rîndul generaţiilor de ò anumită vîrstă, care îşi mai amintesc ce a însemnat anul 1968 în lagărul socialist, cu aplicarea doctrinei brejneviste a „suveranităţii limitate“. Şi tocmai aceşti oameni au fost loviţi în cel mai înalt grad de măsurile de austeritate, trăind cu impresia că au fost puşi, în mod nedrept, să plătească factura crizei. Liderii USL – preşedintele interimar Crin Antonescu în special – au avut grijă să răsucească cuţitul în rană, atacînd public ba Bruxelles-ul, ba Berlinul, ba chiar Washington-ul. Izolaţionismul şi euroscepticismul rămîn teme numai bune pentru demagogi, pentru multă vreme de aici înainte.

Dincolo de asta, rămîne o criză în relaţia cu Europa, care trebuie gestionată – România are totuşi nevoie de un proiect european solid şi de o întărire a poziţiei sale la masa celor 27. Nu putem realiza nimic plîngîndu-ne că „sîntem o colonie“. Nu numai că nu este adevărat iar statutul nostru este egal cu capacitatea României de a juca în competiţia europeană. Este, în primul rînd, păgubos.

Ce va domina în relaţia României cu Europa? Frustrarea? Stîngăciile? Demagogia? Confiscarea în mîinile unui singur lider? Sau, dimpotrivă, deschiderea problematicii europene către societate, în urmărirea unui set comun de interese? Este o întrebare grea pentru liderii de la Bucureşti.

Desigur, rămîne criza coabitării, iar aici nu este vorba numai despre coabitarea între politicieni. Coabitarea preşedintelui cu milioanele de oameni care au votat împotriva sa este, de fapt, cea mai importantă.

***Ovidiu Nahoi** este realizator de emisiuni la The Money Channel.*

■ ■ ■

Joseph S. NYE

Primul termen al doctrinei Obama

Sondajele de opinie din Statele Unite indică o luptă foarte strînsă în campania prezidenţială din noiembrie. În timp ce preşedintele Obama îi impută adversarului său republican, Mitt Romney, o proastă gestionare a politicii externe, o creştere economică prea lentă şi o rată crescută a şomajului, Romney are de cîştigat de pe urma unor aspecte mult mai importante. Dar şi opozanţii lui Obama îi reproşează acestuia eşecul implementării schimbărilor pe care le-a promis acum patru ani în politica externă. Au ei dreptate?

Obama a venit la putere cînd economia SUA, dar şi cea mondială erau în plină criză financiară, cea mai violentă de la Marea Depresiune încoace. Aşadar, deşi mandatul de preşedinte al lui Obama a venit la pachet cu două războaie în plină desfăşurare, cu ameninţări de proliferare nucleară din partea Iranului şi a Coreei de Nord şi cu o nesfîrşită problemă teroristă Al-Qaeda, în primele luni la Casa Albă preşedintele s-a concentrat asupra crizei economice. Eforturile sale nu au fost pe deplin un succes, dar preşedintele a reuşit să preîntîmpine cele mai grave consecinţe.

Discursurile lui Obama din timpul campaniei prezidenţiale din 2008, dar şi din primele luni ale mandatului de preşedinte au fost foarte inspirate, atît din punct de vedere al retoricii, cît şi al obiectivelor expuse. La Praga, de exemplu, a ţinut un discurs în care şi-a exprimat clar dorinţa de a eradica ameninţarea nucleară; la Cairo, preşedintele a promis o nouă abordare a relaţiilor cu lumea musulmană, iar în discursul de la ceremonia de decernare a premiului Nobel pentru Pace a promis să „îndrepte istoria pe făgaşul justiţiei“.

Obama avea nevoie să-şi respecte promisiunea de a stabili o nouă direcţie în politica externă, jonglînd, în acelaşi timp, cu toate bilele negre lăsate de predecesorul său George W. Bush, pentru că ignorarea acestor probleme moştenite ar fi dus la o criză a mandatului său. Cu toate acestea însă, nu există nici un motiv clar pentru a-l considera pe Obama nerealist în stabilirea obiectivelor. Viziunea sa despre lume a fost creionată prin prisma faptului că şi-a petrecut o parte din adolescenţă în Indonezia şi că tatăl său era de origine africană.

Obama pare să aibă un plus faţă de contracandidatul său în ceea ce priveşte politica externă.

Într-o carte publicată recent de Brookings Institution, se spune că Obama a avut o „viziune activistă despre rolul său în istorie“, intenţia sa fiind aceea de a „reabilita imaginea Americii în lume, în special în lumea musulmană; de a retrage trupele americane din cele două războaie; de revizuire a relaţiilor ruso-americane ca un prim pas în eradicarea ameninţării nucleare; de dezvoltare a relaţiilor de cooperare între SUA şi China atît pe probleme regionale, cît şi globale şi de încheiere a păcii în Orientul Apropiat“. Cîte dintre aceste obiective au fost îndeplinite este însă greu precizat.

„Situaţii aparent neprevăzute l-au transformat pe Obama dintr-un posibil arhitect al ordinii mondiale într-un lider preocupat mai degrabă de reabilitarea relaţiilor cu alte state şi de managementul situaţiilor de criză, în mod special al crizei economice mondiale“, se mai precizează în carte.

Aceste situaţii neprevăzute au fost rezolvate cu jumătăţi de măsură, în mare parte din cauza naivităţii preşedintelui în abordarea unor probleme cum ar fi relaţiile cu Israelul, China şi Afganistanul. Obama însă şi-a îndreptat repede greşelile într-un mod practic – aşa cum s-a exprimat unul dintre susţinătorii săi, preşedintele este un „idealist pragmatic“.

Deşi Obama nu a renunţat la expresiile retorice folosite în abordarea unor subiecte cum ar fi schimbările climatice şi armele nucleare, în fapt pragmatismul său aminteşte de lideri politici ca Dwight Eisenhower şi George W. Bush. În ciuda insuficientei sale experienţe în afacerile externe, Obama a reacţionat cu promptitudine la o serie de probleme, fapt demonstrat de alegerea unor consilieri experimentaţi, de modul în care a controlat aceste situaţii şi, mai ales, de inteligenţa sa.

Nu se poate spune aşadar că acţiunile întreprinse de preşedinte nu au avut nici un efect. Obama a schimbat măsurile nepopulare impuse de Irak şi Afganistan, a adoptat tactici de luptă antiteroristă folosind forţe militare şi cibernetice la costuri mult mai reduse şi a îndreptat atenţia Americii către Asia, regiunea cu cea mai rapidă rată de creştere economică.

Contrastul dintre executarea lui Bin Laden şi intervenţia militară din Libia exprimă doctrina Obama. În primul caz, preşedintele a folosit imediat forţa militară, operaţiune care a implicat inclusiv un raid asupra teritoriului pakistanez. În cazul Libiei, unde afectarea intereselor naţionale americane nu era foarte clară, Obama a aşteptat pînă cînd Liga Arabă şi Naţiunile Unite au adoptat rezoluţiile care asigurau legitimitatea unei operaţiuni şi apoi a împărţit cu aliaţii NATO răspunderea pentru o operaţiune în forţă.

Efectele pe termen lung ale doctrinei Obama necesită mult timp pentru a se face simţite. Pe termen scurt însă, pe măsură ce se apropie alegerile prezidenţiale din noiembrie, Obama pare să aibă un plus faţă de contracandidatul său în ceea ce priveşte politica externă. Preşedintele nu a schimbat istoria în felul în care spera să o facă în campania de acum patru ani, dar abordarea sa pragmatică pare una de bun augur, mai ales că electoratul continuă să-şi pună semne de întrebare privind economia ţării.

***Jseph S. Nye** este profesor la Universitatea Harvard şi autor al cărţii* The Future of Power.

Copyright: Project Syndicate, 2012.
www.project-syndicate.org

traducere de Ruxandra TUDOR

■ ■ ■

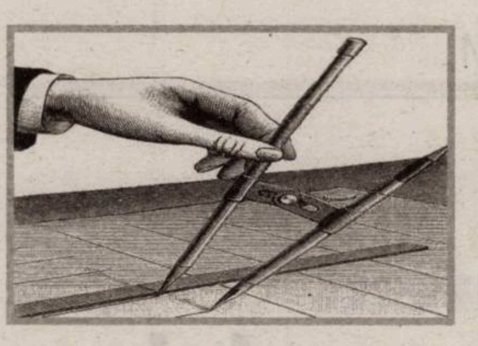

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Chiar pe Calea Victoriei

Pe Calea Victoriei creşte o pădurice. Între Policlinica nr. 1 cu plată şi clădirea de la colţ cu Bdul Dacia, casa Cesianu de pe vremuri, acum încuiată, adică fostul cazinou, după ce fusese „teatrul satiric-muzical «Constantin Tănase», iar mai demult, pînă la sinuciderea lui Killinger, legaţia Reich-ului. Statul german a recuperat casa, dar nu se grăbeşte să-i dea o destinaţie, fiindcă deţine de mulţi ani, pentru ambasadă, un sediu fără amintiri rele, în Parcul Filipescu. Lîngă biserica Sf. Nicolae Tabacu, Policlinica, fostă „a Academiei R.P.R.“, avînd un singur etaj şi, la parter, un şir de geamuri spre stradă, nu prezintă nici un interes, fiindcă nu s-a mai păstrat nimic din casa lui Barbu Catargiu (mai rămăsese o aripă în 1940). Un foarte mare teren viran se întinde astfel de-a lungul Căii Victoriei în dreptul numărului 129. Un paravan urît, acoperit de afişe jupuite, ascunde crîngul care a răsărit acolo de cînd se aşteaptă o nouă construcţie. Ultima, de prin anii ’70, adăpostea un birou de arhitectură al Ministerului Învăţămîntului. Dacă există un proiect de a construi, ar trebui să fie semnalat, dar o asemenea indicaţie lipseşte. Fără să se ţină seama de vecinătatea unor monumente istorice de o importanţă deosebită, chiar peste drum de Academie, e încă o dovadă a indiferenţei bucureştenilor faţă de oraşul lor.

Culmea este că aceeaşi neglijenţă
a fost arătată şi în trecut acestei zone din centru.

Culmea este că aceeaşi neglijenţă a fost arătată şi în trecut acestei zone din centru, unde, în anii 1924-1948, era un „institut de domnişoare“, adică pensionatul de fete C.C. Moteanu, la nr. 176, fost 190. Dacă nu mă înşel, e vorba de imobilul situat în fundul curţii, alături de casa Dimitrie Cesianu. Dar în clădirea vecină, din partea cealaltă, a fost altă şcoală, mult mai veche, care s-a demolat în 1935. Revoltat de distrugerea ei, N. Iorga a scris atunci în *Neamul Românesc* articolul „O casă care dispare“. Îl reproduc aici:

© L. Muntean

„S-a dărîmat în Calea Victoriei, spre a face loc nu ştiu cărui mare palat pentru oficiul de vînzare a produselor Monopolului Statului, aşa-zisul «Cam» – şi bănuiesc că în acelaşi stil «camic», ultra-modern, şi în proporţii babilonice, era să se ridice noua clădire – delicata zidire veche fără pretenţii care în timpul din urmă aparţinea Ministeriului de Finanţe, apoi s-a văzut că în budget nu se poate introduce suma necesară pentru a se face acest monument comercial şi la capătul discuţiei a rămas aşa că pe locul gropilor şi maldărelor de pietre să se samene brazde.

E aici, în povestea casei dărîmate cu atîta grabă, întrebuinţîndu-se cele mai noi metode, o întreagă icoană a trufiei şi lipsei de gust, a preocupării de realizări materiale şi a neînţelegerii pentru frumuseţa discretă, din zilele noastre.

Vechiul Pod al Mogoşoaii era mărgenit în partea de sus de case boiereşti, al căror caracter gospodăresc şi, în acelaşi timp, modest, cucernic, forma o plăcere pentru ochi. Ansamblul era unitar şi armonic. Străinul se simţea în altă ţară, dar într-una avînd rosturile ei. Liceul «Sfîntul Gheorghe», pe care l-am apucat eu acolo, şcoala lui Anghel Demetriescu, unde a predat şi Caragiale, făcea parte din el.

Acuma vechea arteră centrală e împărţită între cele dintîi hidoase zgîrie-nori, care au năvălit şi aici, şi între locurile virane, dintre care unul vinde lemne de ars.

O lume se duce, dar ce răsare în loc, aşa de hîd şi de pustiu – nu este o altă lume!“

Aşa-zisul CAM, Casa Autonomă a Monopolului, s-a construit totuşi, după planurile arhitectului Duiliu Marcu, în urma sistematizării care a suprimat casa Niculescu-Dorobanţu. Mai tîrziu a funcţionat acolo Comitetul de Stat al Planificării, iar astăzi, deşi declarat monument istoric, imobilul este părăsit, într-o tristă stare de degradare.

Cît despre Liceul „Sf. Gheorghe“, al cărui director era în 1885 inginerul Ştefan Hepites, fizician şi meteorolog, a avut printre dascălii din acea vreme intelectuali distinşi, ca Gr. Tocilescu, Ildebrand Frollo, Epaminonda Francudi sau D.C. Ollănescu.

***Andrei Pippidi** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Sorin Cristian SEMENIUC

SOS Provincia

Iaşi: mari şantiere descoperă mari vestigii arheologice

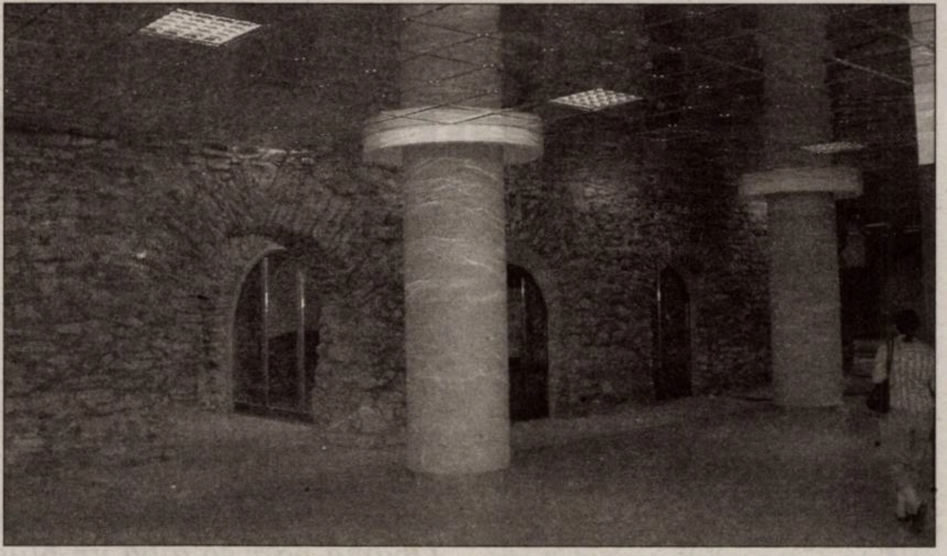

Ultimii cinci-şase ani au însemnat pentru municipiul Iaşi şi deschiderea unor şantiere de mari proporţii în zona centrală. Iniţiative private, ale autorităţilor centrale sau ale Primăriei, acestea au scos la lumină multe vestigii arheologice, cele mai vechi datînd din secolul al XV-lea. Era inevitabil, de vreme ce Iaşiul – un important centru politic, economic şi cultural – a fost, timp de cîteva sute de ani, capitala Moldovei. În ceea ce priveşte proiectele care au dus la descoperirea acestor mărturii ale trecutului, este vorba de un pasaj de pe strada Anastasie Panu, care face legătura între Hala Centrală şi Str. Sf. Lazăr, un altul care va direcţiona traficul pe sub intersecţia din zona Bdului Independenţei-Fundaţie-Păcurari, de renovarea Palatului Culturii şi de construirea unui ansamblu comercial de către un investitor privat, în spatele Palatului Culturii. Este de aşteptat ca în viitorul apropiat să apară şi alte descoperiri, zilele trecute fiind inaugurat un nou şantier, care va duce la închiderea definitivă a Bdului Ştefan cel Mare, unde se află Primăria şi Mitropolia.

Pasajul de la Hala Centrală, botezat Sf. Vineri (foto), după numele unei biserici care a existat în apropiere, a fost construit şi pe locul unui vechi han, datat în secolele XVII-XVIII. Includerea acestuia în proiect a întîrziat lucrările cu aproximativ trei ani şi a crescut fondurile investite de municipalitate, de la 4 milioane la 12,7 milioane de lei. În jurul zidurilor hanului, conservate în interiorul pasajului, au fost construite sedii care vor găzdui librării, cafenele, spaţii comerciale. Între arheologi şi municipalitate a existat în 2007 un conflict, primarul acuzîndu-i pe cei din urmă că au revenit asupra datării vestigiilor pentru a le păstra integral.

Ansamblul Palas, de lîngă Palatul Culturii, este amplasat parţial pe locul fostei gospodării a Curţii Domneşti. Investitorul a consolidat şi restaurat multe dintre vestigii, integrîndu-le în ansamblul comercial. Conform publicaţiei Primăriei Iaşi, instituţie care a pus la dispoziţie terenul pentru acest proiect, descoperirile sînt puse în valoare de către investitor în trei moduri: păstrate *in situ* şi marcate în pavajele din interiorul noilor construcţii, altele translate în grădina publică, iar pietrele şi alte obiecte concentrate într-un spaţiu de tip lapidarium. Anterior inaugurării Palas, un deputat ieşean şi-a exprimat îndoiala că acest lapidarium va mai fi amenajat. Printre cele mai importante descoperiri de aici se află fundaţiile grajdului domnesc, un fragment dintr-o roată hidraulică şi un chioşc cu havuz, toate datînd din vremea lui Vasile Lupu; fragmente din instalaţiile utilitare (conducte de apă din lemn şi din ceramică, de secol XVII – XVIII); porţiuni din piloţii de lemn care întăreau malurile iazului domnesc şi aveau şi rol de apărare.

Fundaţiile grajdului domnesc, un fragment
dintr-o roată hidraulică şi un chioşc cu havuz.

La subsolul Palatului Culturii, aflat în renovare din 2008, au fost descoperite schelete vechi de 600 de ani, ceea ce indică existenţa în acel loc a unui cimitir, precum şi fundaţii şi fragmente de ziduri din palatele de odinioară înălţate de Ştefan cel Mare, Petru Rareş, Vasile Lupu, Grigore Ghica şi Alexandru Moruzi.

Pasajul din zona Independenţei-Păcurari a scos la iveală vestigii cu o vechime de 200 de ani: un han, hrube şi o pivniţă care, susţin reprezentanţii municipalităţii, nu au valoare istorică şi vor fi demolate. O publicaţie din Iaşi a scris că arheologii au primit interdicţie de a vorbi cu presa despre descoperiri.

Se observă că deseori între investitori şi arheologi apar tensiuni în momentul descoperirii unor vestigii. Primii sînt presaţi de timp şi bani, ceilalţi au interesul de a păstra cît mai mult din ceea ce a lăsat trecutul. Societatea civilă are un rol extrem de important în această relaţie invariabil tensionată.

***Sorin Cristian Semeniuc** este doctorand al Universităţii „Al. I. Cuza“ din Iaşi.*

Dimitrios TRIANTAPHYLLOU

Criza democraţiei clientelare

În Grecia nu ajunge resetarea sistemului politic. Nu este nevoie doar de noi lideri, ci şi de noi cetăţeni.

© L. Muntean

Falimentul sistemului tradiţional de partide

PASOK şi Noua Democraţie sînt partide fondate în 1974, la sfîrşitul loviturii de stat. Grecia tocmai redevenise frecventabilă, reluîndu-şi parcursul european. De atunci, ambele partide au evoluat ca partide cu o logică organizaţională esenţial clientelară. Legitimitatea lor venea nu doar din faptul că erau partide democratice. Mecanismul legitimării era cu totul altul: promiteau joburi şi dădeau susţinătorilor locuri de muncă. Utilizau statul pentru a-şi recompensa susţinătorii politici. Cînd acest lucru a devenit nesustenabil – statul ajungînd supraîndatorat, iar sectorul public obez –, legitimitatea partidelor tradiţionale a început să se pulverizeze. Criza a fost doar un catalizator. Dacă eu îţi cer să-mi angajezi fiul şi tu nu mai poţi face asta, de ce să te mai susţin? Toată această „normalitate“, codificată de-a lungul deceniilor, a condus la dezvoltarea aşteptărilor că statul va avea cumva grijă de tine. Terminai universitatea aşteptîndu-te la un job asigurat în sectorul public – că mama şi tata se vor ocupa de acest lucru, fiind conectaţi la reţelele unuia sau altuia dintre partide. În timp, acest sistem a încetat să mai producă beneficii pentru clientelă.

Problema e că, în cele din urmă, pe fondul crizei datoriilor suverane, al falimentelor bancare, leadership-ul partidelor clientelare s-a dovedit complet nepregătit să răspundă unor astfel de provocări. Ei nu puteau să reseteze cultura care îi propulsase în acele poziţii. În acest sens, la presiunea Europei şi a creditorilor, liderii partidelor tradiţionale au declanşat reforme cosmetice, dar au menţinut *statu-quo*-ul.

Cred că modul în care elitele Europei integrate au evoluat în timp este acum contestat. Ele nu se mai bucură de respectul şi încrederea care în momentele fondatoare erau atribuite unui Robert Schuman sau Jean Monnet. Deşi se revendică de la părinţii fondatori şi de la valorile care au stat la baza Europei instituţionalizate, pare să existe o prăpastie între discursul elitelor de astăzi şi aşteptările electoratului. O prăpastie speculată din plin de partidele extremiste cu agendă anti-sistem. În cazul Greciei, nu văd cum se poate ieşi din această criză. Vorbim deseori de generaţii de sacrificiu. Probabil va trebui să vorbim şi de generaţii politice de sacrificiu. Este guvernul actual – format din lideri care sînt percepuţi drept managerii unui sistem clientelar – capabil să facă aceste reforme? Foarte probabil că nu. Curînd vom trece din nou printr-un moment electoral, cînd partidele tradiţionale vor fi înlocuite cu stînga radicală. Problema este că stînga radicală este şi mai puţin reformistă decît actualul guvern. Cred că trebuie să aşteptăm să se consume acest întreg ciclu politic, toate partidele să-şi piardă legitimitatea şi pe acest fond să apară noi lideri.

Dacă eu îţi cer să-mi angajezi fiul şi tu nu mai poţi face asta, de ce să te mai susţin?

Şomajul a ajuns deja la 22%. Dar aceştia sînt aproape exclusiv oameni din sectorul privat. Nimeni din sectorul public nu şi-a pierdut slujba; au suferit doar reduceri de salarii. Cum mai poate fi vorba de a se menţine un minimum de justiţie socială într-o astfel de societate? În cele din urmă, guvernul trebuie să îi reprezinte pe toţi cetăţenii, nu doar pe cei angajaţi în sectorul public.

Sistemul trebuie să se reinventeze

Nu este nevoie doar de noi lideri, ci şi de noi cetăţeni. Prin acest lucru înţeleg cetăţeni cu o nouă optică, care să conştientizeze că sistemul nu mai poate să opereze cu regulile vechi, să funcţioneze cu aceleaşi aşteptări. Din moment ce sistemul nu îmi poate asigura ce am nevoie, trebuie să mă apăr singur. Dacă ne uităm la începutul secolului al XX-lea vedem cum o mulţime de greci emigrează în SUA, Australia, Germania şi te întrebi cum de aceşti oameni au muncit din greu în fabrici pentru a le oferi copiilor lor o educaţie decentă – de medici, avocaţi. De ce grecii de astăzi nu pot face acelaşi lucru la ei în ţară? Pentru că grecului de astăzi i s-a dat doar opţiunea „îţi voi asigura eu slujba“, ceea ce l-a făcut să-şi piardă avantajul competitiv. Cetăţeanul grec trebuie să se reinventeze, să aibă alte aşteptări şi pe baza acestei cetăţenii reinventate să fie recrutaţi alţi lideri, care să devină produsul noilor aşteptări.

Nu este nevoie doar de noi lideri, ci şi de noi cetăţeni.

Opoziţia extremistă

Opoziţia este extrem de diversă. Dacă ne uităm la stînga radicală, Syriza – principalul partid de opoziţie –, vedem o serie de contradicţii în discursul său, din considerente structurale. Mişcarea este formată din 12 facţiuni diferite – o parte sînt marxişti, alţii comunişti pro-europeni ş.a.m.d. Mesajul este destul de incoerent, depinde pe cine asculţi. Nu trebuie să uitam că şi stînga radicală este un beneficiar al sistemului clientelar. Liderii lor provin din sindicate şi învăţămînt, segmente care au blocat orice încercare de reformă. Sînt oameni care cred în statul maximal. Ei nu vorbesc de o înlocuire a sistemului, ci doar de repararea celui vechi.

Mai există o opoziţie de dreapta, care a devenit vizibilă de curînd. Grecia a mai cunoscut mişcări de extremă dreaptă în perioadele sale de istorie întunecată – între 1937-1941, a avut o dictatură fascistă; între 1941-1944, a trăit ocupaţia nazistă; între 1967-1974, regimul coloneilor; plus războiul civil din anii '40, dintre stînga şi dreapta. După revenirea democraţiei şi crearea partidelor-umbrelă, Pasok şi Noua Democraţie, orice tendinţă ar fi existat a fost cooptată în interiorul partidelor tradiţionale. Acum, dreapta naţionalistă – Grecii Independenţi şi Golden Dawn – revine în forţă din afara sistemului, pe fondul crizei şi al decimării clasei de mijloc. Sînt partide care promovează o retorică antieuropeană, populistă, în care vinovat este întotdeauna străinul. Aproape 15-20% din electorat preferă acum să fie reprezentat de dreapta populistă, formată deopotrivă din naţionalişti şi fascişti.

Articol obţinut de la
Foreign Policy România

Dimitrios Triantaphyllou *este director al Centrului pentru Studii Internaţionale şi Europene de pe lîngă Kadir Has University din Turcia.*

© L. Muntean

Grecia după Fukuyama

Elitele clientelare văd statul ca pe un rezervor de recompense: „Clientelismul apare cînd partidele politice folosesc resursele publice şi, în special, birocraţiile guvernamentale ca mijloace de recompensare a susţinătorilor politici. Politicienii nu oferă politici publice pragmatice, ci împart beneficii. După 1974, cele două partide mainstream, PASOK şi Noua Democraţie, au căutat să cîştige puterea recompensîndu-şi susţinătorii politici cu joburi guvernamentale. La rîndul lor, puternicele sindicate din sectorul de stat au reuşit să obţină numiri pe viaţă pentru funcţionarii publici. Consecinţa? Fiecare rocadă periodică de putere, între cele două partide, a dus nu la concedierea lucrătorilor celuilalt partid, ci la expansiunea angajaţilor din sectorul public“.

Clientelismul presupune un contract nescris între electorat şi politicieni: „Într-un sistem clientelar există o practică informală a trasului la răspundere: politicianul trebuie să dea ceva înapoi susţinătorilor săi dacă vrea să rămînă la putere, chiar dacă acesta ar fi un beneficiu pur privat. Iar a da slujbe în sectorul public şi a direcţiona resurse către suporterii politici este legal în multe ţări“.

Clientelismul este o formă de mobilizare electorală: „Clientelismul este cea mai eficientă cale de a mobiliza electoratul sărac, needucat şi de a-l aduce la urne. Acestui electorat îi pasă mai puţin de politici pragmatice şi mai mult de obţinerea unui beneficiu personal imediat – o slujbă sau echivalentul unui porc de Crăciun“.

Francis FUKUYAMA,
pe blogul *The American Interest*

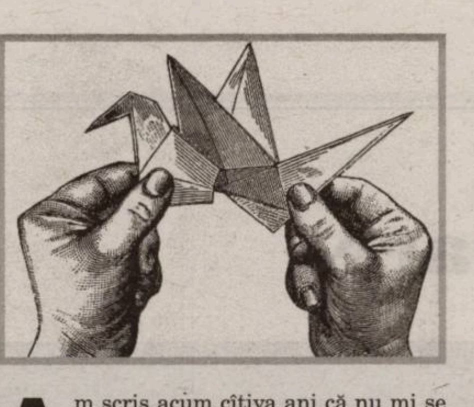

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Vecinii noştri, scoicile lor şi bucătarul acestora

Am scris acum cîţiva ani că nu mi se pare că între litoralul românesc şi cel bulgăresc ar fi diferenţe chiar aşa de mari pe cît se spune. Am primit o mulţime de critici. Astăzi aş face precizarea că depinde şi de unde priveşti lucrurile sau de unde vii. Adică, dacă ajungi pe litoralul bulgaro-român dinspre Grecia, dinspre muntele Olimp, de exemplu, nu poţi decît să constaţi o mare sărăcie şi o respingătoare urîţenie în ambele ţări. Dacă însă mergi la Balcic dinspre staţiunea Olimp a noastră (decăzută într-un hal inimaginabil), vei distinge unele nuanţe în favoarea bulgarilor. Nu vorbesc de castelul reginei Maria, cu ale sale grădini (care acum arată splendid, după ce în urmă cu vreo zece ani erau destul de părăginite), ci de mici amănunte care, însumate, aduc în cele din urmă Bulgaria în postura de principală destinaţie externă a românilor (statisticile anului trecut vorbesc despre 1,5 milioane de români care au călătorit în Bulgaria, cifră semnificativă, chiar dacă nu toţi au mers pe litoral sau au călătorit în calitate de turişti). E limpede că litoralul lor prosperă într-o foarte mare măsură prin atragerea românilor. Preţurile mai mici şi mîncarea mai bună sînt motive deja bine ştiute. Dincolo de asta, bulgarii ştiu să-şi pună în valoare marfa şi prin adoptarea unui comportament mai modest şi mai plăcut decît cel al negustorilor noştri.

La terasele din Balcic, de lîngă amintitul castel (de fapt un fel de conac destul de ciudat), construit de regina noastră în scurtul răstimp cît România a stăpînit Cadrilaterul, eşti întîmpinat cu „Bine aţi venit!“ şi cu steagul românesc afişat, fără nici o problemă, alături de cel bulgăresc. Poţi plăti direct în lei, chiar dacă la un curs ceva mai prost decît la casele de schimb. De asemenea, vei găsi o listă de meniu în româneşte. 90% dintre turişti sînt români iar, dacă ai vreo nelămurire (panourile indicatoare nu sînt tocmai acolo unde te-ai aştepta, ca şi la noi), vei găsi întotdeauna un român pe care să-l întrebi. Nu e o nenorocire nici dacă te rătăceşti prin zone mai puţin turistice, aşa cum mi s-a întîmplat în drum spre deja faimosul restaurant Dalboka, construit pe lîngă o mare „fermă“ de midii, în apropiere de capul Caliacra. După ce am orbecăit prin nişte cartiere mărginaşe ale Kavarnei, ne-am hotărît să-i întrebăm pe cîţiva bulgari adunaţi în jurul unor maşini. Auzind cuvîntul magic Dalboka, s-au sfătuit între ei cîteva secunde (părea cam greu să ne explice în bulgăreşte) şi, apoi, unul dintre ei – un nene rotunjor de vreo 60 de ani, aşa cum găseşti mulţi şi prin cartierele de blocuri ale oraşelor de la noi – s-a urcat în maşina lui, făcîndu-ne semn să-l urmăm. Ne-am ţinut după el preţ de cîţiva kilometri, pe un traseu destul de întortocheat, pînă la o intersecţie, unde s-a oprit. Acolo ne-a arătat drumul care ducea direct la Dalboka. M-am apropiat de el în ideea să-i dau ceva bani pentru efortul făcut. Văzîndu-mă în oglinda retrovizoare cu banii în mînă, a scos mîna pe geam agitînd-o: „Ne, ne, ne“. O făcuse doar din bucuria de a le arăta unor oaspeţi străini calea spre locul devenit atît de faimos în zonă.

Drumul cobora o faleză abruptă pînă spre malul mării. De-o parte şi de alta erau parcate sute de maşini cu numere de Bucureşti, Constanţa, Ilfov, Călăraşi, Buzău, Braşov, Prahova şi tot aşa. Mai erau şi cîteva maşini cu număr de Spania (pe care le bănuiai ca fiind tot ale unor români) şi alte cîteva cu număr bulgăresc.

Crescătoria de midii se află la cîteva sute de metri în largul mării, iar aspectul ei industrial te duce cu gîndul la o platformă petrolieră. A început să fie construită în 1993, iar în anii 2000 a beneficiat de fonduri SAPARD. Restaurantele de pe ţărm (sînt două) au un aspect simplu şi pitoresc. Am aşteptat vreo jumătate de oră pînă am prins o masă liberă şi încă vreo oră pînă cînd ni s-a adus comanda. Personalul şi bucătăria făceau faţă cu greu fluxului foarte mare de clienţi. Lista de meniu era însă impresionantă şi din ea n-am de gînd să pomenesc decît musacaua de midii, chiftelele de midii, sărmăluţele în foi de viţă cu midii, tocăniţa de midii cu prune, mere şi nuci, midiile la cuptor cu varză, cartofi şi ananas, rulada cu vinete şi midii, salata de melci de mare cu lămîie şi mărar sau midiile umplute cu caşcaval. Din păcate, mă văd nevoit să închei articolul aici pentru că, scriind cele de mai sus, m-a cuprins o foame irezistibilă şi trebuie să mă duc să-mi cumpăr ceva de mîncare...

■ ■ ■

---

un sport la Răsărit

Mister

De la o vreme, în fiecare toamnă trecem printr-un fel de ritual: la începerea cupelor europene sîntem plini de speranţe (chiar dacă doar pentru că, nu-i aşa, „balonul e rotund şi se poate întîmpla orice“), iar în prag de iarnă ne trezim cu un gust amar. Şi toamna asta balonul va fi rotund?

Pentru noi, balonul e oval. Nici o legătură cu rugby-ul. Ideea e că nu ştim niciodată încotro sare, e un mister. O ecuaţie complexă care ţine de gazoanele denivelate şi de la picioarele ieftine. Habar n-avem în freza cui sare. Mister. Cînd ieşim în Europa sîntem precum spaniolii debarcînd în Lumea Nouă, perfect pregătiţi pentru a fi răpuşi de boli necunoscute. Iarna ne prinde îngropaţi, cu frunze uscate bîntuind nebune printre morminte. Numai Steaua întinde an de an o mînă descărnată către fantoma din ’86. În rest, Europa e bună doar de dat nişte bănuţi. Nimeni nu se gîndeşte serios la ea, e o căpşunăreală de care ne-am săturat, vara e vreme de vacanţe, adică de absenţe. Vorba cuiva: la noi toamna europeană ţine pînă la sfîrşitul lui august. O stare perpetuată de lipsa rezultatelor, ceea ce trimite în subsoluri preliminare echipele noastre încă nerodate şi prost articulate. Iar pentru cele care merg în grupe, alt calvar. Le trebuie constantă – un blestem pe meleagurile astea. Şi uite aşa, primăvara noi nu răsărim. Dar nu-i nimic. Avem totuşi o enormă calitate. Uităm. De ce? Nu ştiu. Mister. Mister, explică-ne şi nouă de ce?

Radu NAUM

PUBLICITATE

AUGUST ESTE LUNA FESTIVALULUI DE LA SALZBURG
VINERI, 31 AUGUST, 20:00
www.grandcinemadigiplex.ro
GRAND CINEMA DIGIPLEX
mayra.ro cinemagia Sfeminin.ro DIVAHAIR Studentie.ro eVa.ro DILEMA! Historia
DON GIOVANNI
MOZART
FESTIVALUL DE LA SALZBURG
Dirijor Bertrand de Billy
Regizor Claus Guth
Distribuţie
Christopher Maltman
Annette Dasch
Dorothea Röschmann
Erwin Schrott
Matthew Polenzani
RISING
major
UNITEL CLASSICA

PUBLICITATE

librăriile adevărul şi EGMONT
TE PROVOACĂ LA CITIT!
REDUCERE
25%
În săptămâna 3 - 9 septembrie numai în librăriile Adevărul ai 25% discount la toate cărţile de la editura Egmont.

NUNTA REGALĂ A LUI BELLE
Preţ întreg: 23 lei
-25%
Preţ redus 17,25 lei

FULGER A TRECUT PE AICI. O CĂLĂTORIE PRIN LUMEA MAŞINILOR.
Preţ întreg: 32 lei
-25%
Preţ redus 24 lei

BARBIE. AŞ PUTEA SĂ FIU TOT CE ÎMI DORESC!
Preţ întreg: 10 lei
-25%
Preţ redus 7,5 lei

Săptămâna editurii EGMONT

LIBRĂRIILE ADEVĂRUL
• Bucureşti: Bd. Magheru nr.18 tel. 0730.190.895 · Str. Doamnei nr. 27-29 tel. 0730.660.318 • Braşov: Str. Michael Weis nr. 9 tel. 0758.114.837
• Cluj-Napoca: Str. Ion Raţiu nr. 2 tel. 0732.920.246 • Craiova: Str. Împăratul Traian nr. 9 tel. 0751.046.849
• Focşani: Bd. Independenţei nr. 34 tel. 0337-401692 • Galaţi: Str. Brăilei nr. 169 tel. 0730.660.385 • Iaşi: Str. Ştefan cel Mare şi Sfânt nr. 4 tel. 0730.190.864 • Timişoara: Str. F. Mercy nr. 3 tel. 0730.660.166 · Str. Alba Iulia nr. 1 tel. 0728.121.254

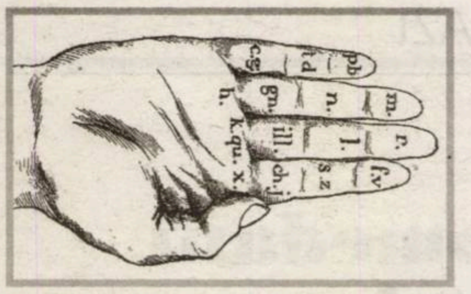

Codrin Liviu CUȚITARU

prezentul discontinuu

Jett şi corporatistul

Un amic m-a atenţionat că observaţiile mele caustice, făcute de-a lungul timpului, în articole, la adresa armatei de funcţionari ce parazitează încă sistemul social românesc, rămîn valabile strict pentru aparatul de stat, în spaţiul privat, profilul psihologic al amploaiatului revelînd trăsături diferite, „dobîndite“, cum ar veni, din experienţa regimului concurenţial. Prietenul respectiv are, fără îndoială, dreptate. Capitalismul autohton – atît cît a reuşit el să iasă la iveală în aceşti douăzeci şi trei de ani de „democraţie originală“ – a dat naştere, necondiţionat, unui nou individ social, aşa-zisul *manager* (al hîrtiilor) din mecanismul corporatist. Bineînţeles, nu toţi angajaţii marilor companii private (unii chiar cu atribuţii „manageriale“) intră în această categorie. Mulţi dintre lucrătorii „naţionalelor“ şi „internaţionalelor“ actuale sînt specialişti/profesionişti, făcîndu-şi munca în conformitate cu expertiza proprie şi în acord cu regulile necruţătoare ale pieţii. Printre ei mişună însă şi amintita faună funcţionărească de tip nou, un grup (eterogen ca pregătire) de mărunţi conţopişti – concentraţi doar pe micile avantaje ale *job*-ului plătit decent şi, evident, pe păstrarea poziţiei în chestiune un timp cît mai îndelungat.

Acest amploaiat postindustrial nu mai arată acreala echivalentului său de „la stat“, fiind, dimpotrivă, plin de solicitudine. Şi-a însuşit gestica şi limbajul „corporatist“, copleşindu-te cu şabloane şi clişee de *marketing*, în interiorul unei atitudini amabile, atent studiate. Problema apare în momentul în care discuţia dintre funcţionarul corporatist şi eventualul client iese – fie şi minimal – din eterna „grilă“ de desfăşurare a întîlnirilor de *public relations*. Într-o astfel de împrejurare, dacă dezvolţi curiozităţi exotice şi pui o întrebare ceva mai complexă, ieşită din „canonul“ măruntelor informaţii de propagandă („compania noastră vă oferă, la preţuri foarte mici, cele mai bune produse de...“, „numai la noi veţi găsi oferta cea mai atractivă pentru...“, „să ştiţi că, doar prin intermediul nostru, puteţi obţine cutare şi cutare...“ etc.), măruntul corporatist se va panica subit, începînd fie să transpire abundent, fie să se agite angoasat. Cei mai versaţi ori cu psihic rezistent la presiune te vor transfera/pasa abrupt către/la un superior competent, capabil să poarte discuţiile ceva mai natural, adică *şi* în afara stereotipurilor activităţii de promovare.

> *„Forţele răului vor veni prin* computer!“

Ceilalţi însă vor da un spectacol comportamental grotesc, demonstrînd, într-un mod nefericit pînă la urmă, incapacitatea omului de a suporta la infinit apăsarea de oţel a regulilor competiţiei. Îngrozit de pierderea slujbei, amploaiatul va cădea în paranoia. Te va bănui, fără drept de apel, că eşti, *incognito*, de pe la vreun serviciu de *audit* al companiei, şi că ai sosit acolo pentru a-i testa, pervers, abilităţile profesionale. Te va îmbrobodi cu fraze interminabile, fără cap şi fără coadă, aruncate la nimereală, pentru a creiona, în disperare de cauză, un tablou feeric al virtuţilor sale de „comunicare“. Ţu întrebi care ar fi utilitatea unei anumite proceduri birocratice (procedură ce ţi se pare redundantă), iar funcţionarul îţi răspunde că, în luna mai, instabilitatea meteo îl împiedică să fie îmbrăcat adecvat. Vrei lămuriri cu privire la politica financiară faţă de clienţi, pe termen lung, a companiei, iar amploaiatul, cu nod în gît, îţi spune că lumea s-a schimbat enorm în ultimii ani. În sfîrşit, ceri o prezentare mai în detaliu a cazurilor asemănătoare cu al tău, rezolvate/nerezolvate în trecut, iar insul zice că iarba nu mai e verde, începînd apoi să scîncească, discret, precum Jett.

Cum care Jett? Jett, cîinele (lup alsacian) la care, deşi nu era al meu, am ţinut cel mai mult în această viaţă. Aparţinea unor foarte buni prieteni de-ai mei (fraţi) şi ne-am apropiat pe parcursul lungilor plimbări făcute cu stăpînii lui (şi cu el), în adolescenţă, pe dealurile şi văile dulcelui tîrg ieşean. În primul lui an de existenţă, Jett se transformase într-un dulău respectabil, deşi comportamentul îi rămăsese încă, inevitabil, infantil. Avea mentalitate de pui în trup de cîine poliţist. Sărea, imens, cu labele pe tine şi te lingea temeinic, plin de afecţiune. Dacă unul dintre amicii mei pleca, pentru puţin timp, Jett intra în panică, privea, terifiat, în direcţia dispariţiei stăpînului şi scîncea gradual, pînă dădea într-un adevărat plîns isteric. Odată, am fost nevoit eu însumi să stau cu Jett, cîtă vreme cei doi stăpîni urmau să rezolve o problemă în incinta unei instituţii cu restricţii la cîini. Lupul a început să schelălăie ameninţător. Mai speriat, probabil, decît el şi fără a şti ce să fac cu exactitate, m-am aplecat şi am început să-l mîngîi pe spate, ordonîndu-i, în răstimpuri: „Şezi, Jett! Şezi, Jett! Şezi!“. În mintea cîinelui (care ştia comenzile de bază) s-a produs o suprapunere curioasă, ce m-a marcat pentru decenii. Pe de o parte, Jett se aşeza cuminte, respectînd ordinul şi fiind receptiv la mîngîieri, pe de alta, se ridica anxios, ţipînd după stăpîni, într-o succesiune grotescă, absolut deconcertantă, sînt convins, pentru morocănoşii trecători.

Mutatis mutandis, susţin aşadar că, încercînd să discuţi informal cu amploaiatul postmodern, rişti să declanşezi un fel de „sindrom Jett“. Deunăzi, descoperind că rezervarea pe care o făcusem la un important hotel din Iaşi nu apărea pe *site*, am mers, pentru clarificarea situaţiei, la *PR*-ul cu care vorbisem nu demult. În stare de şoc (la gîndul, pesemne, că întregul context va influenţa negativ statutul său în companie), individul a început să debiteze tot felul de enormităţi. Ba că *site*-ul este irelevant, ba că nici măcar nu aparţine hotelului. A strigat că era informatică se află în declin, după care, în stare de sevraj, cu mîinile ridicate în aer, a recurs la un schieunat semi-inteligibil, care mie mi-a sunat drept *riddikulus* (sau, dacă tot ne gîndim la Harry Potter, să fi fost oare *sonorus?)*. Retrăgîndu-mă, disperat, către uşa biroului, i-am ordonat cu fermitate: „Şezi, Jett! Şezi, Jett! Şezi!“. Omul se aşeza, după care sărea din nou în sus, răcnind înfiorător: „Forţele răului vor veni prin *computer!*“. Am ieşit precipitat, scuturîndu-mi, zgribulit, umerii.

Codrin Liviu Cuţitaru *este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

PUBLICITATE

INFORMAȚIA SE NAȘTE AICI
rfi
românia
MĂRTURII DESPRE LUME
AZERBAIDJAN
VINERI, ORA 13:30
Un program realizat de:
FRANCE 24
rfi
GoodPlanet.org

PUBLICITATE

Rezultatele proiectului PRACTeam

Facultatea de Științe Economice, Universitatea din Oradea în calitate de coordonator inter-regional, în parteneriat cu: Universitatea de Vest din Timișoara - Facultatea de Economie și de Administrare a Afacerilor și Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava - Facultatea de Științe Economice și Administrație Publică, în cadrul proiectului „Practica studenților economiști. Parteneriat inter-regional pe piața muncii între universități și mediul de afaceri" (acronim PRACTeam), proiect cofinanțat din Fondul Social European - „Investește în oameni!”, Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 - 2013; Axa prioritară 2 „Corelarea învățării pe tot parcursul vieții cu piața muncii"; Domeniul major de intervenție 2.1 „Tranziția de la școală la viața activă", Contract: POSDRU/90/2.1/S/64150, Valoarea totală a proiectului: 20.941.500 lei, perioada de implementare: 01.10.2010 - 30.09.2013, Manager de proiect - Prof. univ. dr. Anca DODESCU, anunță:

După aproape doi ani de la demararea activităților proiectului PRACTeam, dintre cele mai semnificative rezultate ale proiectului amintim:

- 2126 participanți la activități de instruire pentru facilitarea tranziției de la școală la viața activă;
- 1751 studenți economiști, nivel licență și master;
- 1751 fișe de practică personalizate pentru studenții și masteranzii economiști;
- 375 tutori de practică - angajați din întreprinderile gazdă de practică;
- 321 acorduri de parteneriat semnate cu organizații gazdă de practică din județele Bihor, Timiș și Suceava;
- 37 studenți economiști care au beneficiat de un stagiu de internship;
- 3 dispecerate de practică PRACTeam funcționale în cele trei universități partenere dotate cu aparatură și echipamente IT la dispoziția studenților economiști;
- 6 ghiduri de practică PRACTeam adresate studenților de la nivel de licență și masterat pentru efectuarea stagiului de practică publicate la Editura Universității din Oradea ;
- 1 ghid de orientare în carieră a studenților economiști PRACTeam;
- 1 manual al tutorelui de practică PRACTeam;
- 2 campanii de promovare PRACTeam în cele trei universități partenere;
- 2126 de ghiduri și manuale PRACTeam multiplicate și distribuite gratuit;
- 6 volume de prezentare a organizațiilor gazdă de practică PRACTeam și a studenților premianți în cadrul Galelor PRACTeam;
- 1 conferință de lansare a proiectului, organizată la nivel inter-regional și 2 conferințe de presă organizate la nivelul partenerilor;
- 6 gale PRACTeam la nivel teritorial, 2 Gale PRACTeam la nivel inter-regional, 2 concursuri la nivel inter-regional, 2 mese rotunde la nivel inter-regional, 84 de premii în bani; 6 premii la concursul „Idei de îmbunătățire a activității organizației gazdă a stagiilor de pregătire practică”, 6 focus grupuri, 6 workshopuri PRACTeam, 1 workshop, 1 platformă virtuală actualizată http://distance.iduoradea.ro/practeam ; 1 site proiect actualizat www.practeam.ro .

Pentru informații suplimentare: www.practeam.ro
Contact: contact@practeam.ro

IERI CU VEDERE SPRE AZI

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Obama şi zece mahomedani (nu prea) mititei

Nu e în intenţia mea de o oferi un pronostic referitor la cine va cîştiga preşedinţia Americii în noiembrie a.c.; competiţia pare a fi, în acest moment, strînsă (cu un uşor avantaj pentru preşedintele în funcţie, Barack Obama, faţă de contracandidatul Mitt Romney). E interesant de văzut cum se vor proiecta cei doi faţă de una dintre cele mai mari provocări geopolitice ale prezentului: redeşteptarea lumii arabe şi prefigurarea *Islamului politic* drept factor ce nu mai poate fi evitat.

La începutul Primăverii Arabe, în ianuarie 2011, SUA (ca şi noi toţi) au fost prinse nepregătite. La debutul mandatului său, în ianuarie 2009, Barack Obama dorise să impună un suflu nou în relaţiile Americii cu lumea islamică (preponderent arabă) – ceea ce părea a fi necesar, după administraţia lui G.W. Bush. Discursul pe care Obama l-a ţinut, pe 4 iunie 2009, la Universitatea din Cairo s-a dorit a fi istoric – şi a fost materializarea unei promisiuni pe care el o făcuse în campanie: de a se adresa lumii islamice la ea acasă (şi Egiptul chiar era, în acel moment, un stat-far al lumii arabe – mai ales că era condus de un preşedinte, Hosni Mubarak, cu a cărui administraţie SUA aveau relaţii privilegiate). *Un nou început* se numea discursul lui Obama de la Cairo şi, prin toate frazele sale, el relua o promisiune pe care noul preşedinte o făcuse, în numele SUA, încă de la inaugurare: aceea de a *întinde mîna tuturor celor ce descleştează pumnul* (cu trimitere la unele state-problemă, inclusiv islamice).

Realitatea din 2009, în lumea arabă, nu mai e similară cu cea din 2012. Pe scurt, iată zece din coordonatele politicii preşedintelui Obama la acest capitol: 1) el a încercat *resetarea* relaţiilor dintre lumea occidentală *(id est* americană) şi cea islamică, plecînd de la valorile comune (precum respectul fiecăruia pentru propria sa religie, valorizarea păcii şi a familiei etc.); 2) ca şi alţi preşedinţi anteriori, Obama s-a declarat şi el în favoarea existenţei unui stat palestinian, dar drumul pînă acolo rămîne complicat rău; 3) B. Obama a propus guvernului de la Tel Aviv suspendarea implantării de noi colonii în Cisiordania – ceea ce a condus la o relaţie mai curînd rece cu premierul israelian Benjamin Netanyahu; 4) la începutul lui mai 2011, uciderea lui Osama Bin Laden a fost considerată o victorie a Americii – şi a administraţiei Obama. Numai că, imediat, 5) au început polemicile referitoare la relaţiile dintre SUA şi Pakistan, mai ales după ce a devenit evident că administraţia Obama a încurajat atacurile (în Afganistan şi Pakistan) cu aparatele de luptă *drone* într-o măsură mai mare decît o făcuse predecesorul său Bush Jr.; 6) după începutul Primăverii Arabe, SUA au avut, cum spuneam, un start ezitant. Unii dintre liderii din regiune – precum libianul Muammar Gaddafi – erau inamici „clasici“ ai Americii (chiar dacă între timp se mai „cuminţiseră“); dar alţi lideri erau parteneri privilegiaţi – precum egipteanul Hosni Mubarak, văzut la Washington (şi în UE) drept un pilon al stabilităţii în regiune. Prin voinţa popoarelor lor, aceste regimuri au căzut ca un castel din cărţi de joc – aducînd necunoscute pentru noi toţi. Apoi, 7) în timpul mandatului lui B. Obama armata americană s-a retras din Irak (aşa cum el promisese), dar problemele de acolo persistă, iar atentatele sînt la ordinea zilei; la fel 8) în ceea ce priveşte Afganistanul, de unde trupele SUA ar trebui să se retragă în 2014 şi există temerea că retragerea va conduce în anii următori la declanşarea unui autentic război civil; în primele opt luni ale anului 2012, în Afganistan s-au înregistrat 40 de decese ale unor soldaţi occidentali numai de pe urma atacurilor (unele sinucigaşe) din partea unor soldaţi din trupe afgane presupus a fi aliate! Mai departe: 9) dosarul nuclear al Iranului e încă nesoluţionat – şi persistă încă posibilitatea ca în următorul trimestru Israelul (cu acord american?) să dea o lovitură aeropurtată asupra centralelor nucleare iraniene – ceea ce, probabil, va conduce la redefinirea rapidă a liniilor de forţă din Orientul Mijlociu. În fine, 10) ultimul (cronologic) pe listă e *dosarul sirian:* spre deosebire de Libia lui Gaddafi, administraţia SUA nu s-a implicat în mod direct în sabotarea liderului sirian Başar Al-Assad – deşi susţine deschis plecarea acestuia de la conducere. Din acest punct de vedere (vezi *The Economist,* 4 august a.c.), SUA şi alte state (cum ar fi Rusia lui Putin – care-l apără încă pe Al-Assad) au acelaşi interes prevalent: acela ca la conducerea noii Sirii, de după Al-Assad, să nu vină un guvern care să exporte o *ideologie a Jihadului* în ţările vecine (Irak, Iordania sau Liban).

... şi vizitele lui Mitt Romney

Ce face în ultimul timp Mitt Romney? A vizitat trei state: Marea Britanie, Polonia şi Israelul. Deşi „traducerea“ e clară, probabil că vom mai avea ocazia să discutăm despre el.

Adrian Cioroianu *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte publicată:* Epoca de aur a incertitudinii, *Editura Curtea Veche, 2011.*

■ ■ ■

aduse cu poşta

Jdanovisme, sofisme, autonomii...

La cina cea de largă audienţă a talk-show-urilor TV, intelectualul – dacă este, totuşi, invitat – se situează mai spre colţul mesei sau este pus să „ducă tava“. Nu doar în România, ci şi în Europa, intelectualul a devenit un fel de scorpion periculos. În fond, cine-şi poate permite azi inoculări de venin curativ (citeşte: gîndire autonomă)? Nu, în nici un caz oamenii „din televizor“, „formatorii de opinie“.

În ultimele săptămîni, blazată (dar ce scriu eu aici!? răvăşită) de informaţiile televizuale, m-am retras din faţa talk-show-urilor în cărţile bune. Implicit bune de pus pe rană în caz de sindrom de „inimă rea“. În aceste condiţii, am abordat studiul de sociologia artei apărut la începutul anilor '90 în Franţa şi reeditat anul acesta de către Editura ART, semnat de Pierre Bourdieu. Capabil să-i vexeze pe împătimiţii literaturii, care n-ar accepta în vecii vecilor o altă lectură decît estetică, executată asupra unui text literar, volumul *Regulile artei* aparţinînd lui Pierre Bourdieu acreditează lectura sociologică şi ivirea literaturii, nu din spuma mării, ci din confruntarea unor cîmpuri de putere socială. Pentru Bourdieu, literatura nu este un produs pur, adus de muze, ci un rezultat resentimentar faţă de cîmpul de putere economic ori politic.

Dacă prima jumătate a cărţii este consacrată mai cu seamă lecturii sociologice suprapuse peste literatura unui maestru precum Gustave Flaubert, reliefînd structurile de adîncime ale romanelor sale, partea a doua privilegiază cîmpurile simbolice în care evoluează trei tipuri de actanţi: politici, economici, culturali. Ultimii din serie sînt, desigur, şi cei mai ameninţaţi. Nutrind nostalgii inconştiente faţă de statutul de *taste makers* pe care au avut-o artiştii în boema franceză ori în vremea Afacerii Dreyfus, intelectualii europeni de azi se văd deposedaţi de influenţă socială.

A.A. Jdanov

Confruntaţi adesea cu dificultatea definirii termenului de „intelectual“ datorită proteismului său, Bourdieu ne vine în întîmpinare consolidînd ideea că un intelectual veritabil funcţionează pe principiile *autonomiei*. Ale autonomiei de gîndire, desigur. Deşi, după Afacerea Dreyfus, visul de autonomie al intelectualilor se... autonomizează, devenind literă de lege, în postmodernitate, intelectualul apare supus unor hărţuiri de către cîmpurile politice, mediatice, economice.

Bourdieu oferă exemple franceze, dar este lesne pentru orice cititor să înţeleagă că aceleaşi mecanisme acţionează asupra intelectualilor contemporani de aiurea. Cu formaţia sa de sociolog, Pierre Bourdieu constată slăbirea accentuată a cîmpului de putere intelectuală în faţa presiunilor societăţii contemporane. Astfel, un gînditor autonom este supus tuturor formelor „de dominaţie socială – acelea ale pieţei, ale modei, ale statului, ale politicii, ale jurnalismului“. Toate aceste influenţe-presiuni iau locul *doxografilor* de care vorbea odinioară Platon, ameninţînd obiectivitatea intelectuală.

Un „animal“ cînd bănuit, cînd bănuitor, intelectualul este (uşor?) ostracizat, pentru că face figură de nesupunere. Constrîns de factorii enumeraţi mai sus să se conformeze unui anume *„l'air du temps“*, intelectualul încă ar mai avea şanse la autonomie, dacă nu s-ar izola. În România s-a făcut mereu caz de lipsa de coeziune a intelectualităţii în caz de sau de. Iată că dezbinarea există şi „la ei“. Pare a decurge din însăşi vocaţia de autonomie a intelectualului. Sau se întoarce împotriva ei. Practic, un intelectual sadea este atît de supus propriei teorii şi libertăţi de opţiune, încît se autonomizează faţă de ceilalţi intelectuali înşişi. Bourdieu propune o soluţie: „Această luptă trebuie să fie una colectivă, deoarece eficacitatea puterilor ce se exercită asupra lor rezultă în mare parte din faptul că intelectualii le înfruntă dispersaţi şi concurîndu-se între ei. Dar şi deoarece încercările de mobilizare vor părea întotdeauna suspecte şi vor fi sortite eşecului atîta timp cît vor fi bănuite că slujesc luptele pentru leadership ale unui intelectual sau ale unui grup de intelectuali. Producătorii culturali nu-şi vor regăsi locul ce le revine în lumea socială decît dacă – sacrificînd, o dată pentru totdeauna, mitul «intelectualului organic», fără a cădea însă în mitologia complementară, aceea a mandarinului retras din toate – vor accepta să lucreze colectiv pentru apărarea propriilor interese...“

Sigur că primul atac faţă de o eventuală colaborare, pactizare a intelectualilor în faţa tehnocraţilor (politici, mediatici, economici) va consta în acuza de corporatism, prevede Bourdieu. Însă, în afara acestei forme posibile de „corporatism“, intelectualul va muri de inimă rea în deplină singurătate.

Anca GIURA

■ ■ ■

anti nostalgia

Văcăreşti (VI)

„Colectivul de arhitecţi din Institutul Proiect-Bucureşti, care a primit sarcina de a proiecta noul tribunal (cel existent pe Splai era considerat ca avînd un amplasament incomod în apropierea noului centru), începe o luptă inegală cu organele de partid, cu miniştrii implicaţi, cu municipalitatea şi alţi factori de decizie, pentru a salva monumentele şi incintele de la Văcăreşti. O vastă corespondenţă purtată între colectivul de proiectanţi, Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste, exponenţii puterii din Comitetul Executiv al Consiliului Popular al Municipiului Bucureşti, Ministerul de Justiţie conduce la prezentarea unor puncte de vedere diametral opuse. Proiectanţii, o parte din specialiştii Ministerului de Justiţie şi Procuraturii susţin variantele ce evită total sau parţial demolarea; primarul Gheorghe Pană şi mai ales prim-vicepreşedintele Primăriei, Dumitru Necşoiu, susţin orbeşte distrugerea monumentului, aşa cum primiseră indicaţia. Se elaborează 15 variante diferite de planuri, studii şi machete în care proiectanţii arhitecţi fac demersuri şi propuneri pentru a demonstra că este posibilă amplasarea unui nou tribunal în zona mănăstirii Văcăreşti, fără a fi necesară demolarea acesteia. O parte din echipa de arhitecţi ţine permanent legătura tainică, discretă, cu oameni neaserviţi dictatorului, din domeniul culturii, istoriei, arhitecturii. Printr-o extraordinar de riscantă solidaritate de idei şi de conştiinţă, demolarea impusă ca un capriciu criminal este întîrziată timp de doi ani. Printre arhitecţii implicaţi în acest act de răspundere morală faţă de istoria culturii noastre, au fost indivizi care s-au arătat revoltaţi de demersurile cinstite făcute pentru salvarea complexului feudal de la Văcăreşti.“

Gheorghe Leahu, *Bucureştiul dispărut,* ediţie îngrijită de Adriana Popescu, Editura Arta grafică, 1995
(v. şi nr. 420, 421, 424, 440-445)

Maria IORDĂNESCU

Iasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Noi generații de nostalgici

Cu cîteva zile în urmă, TVR 3 a difuzat piesa de teatru *Valiza cù fluturi*, a cărei premieră a avut loc în anii '70. Am încercat să ghicesc care a fost motivul pentru care telespectatorii au fost invitați să vadă această piesă. Subiectul? Unul tipic pentru anii fierbinți ai comunismului: un cuplu cu „origini nesănătoase“ și cu deprinderi „bolnave“ – el, sculptor, carevasăzică fără o ocupație serioasă, productivă, ea, o femeie obișnuită cu luxul și cu băutura – primește vizita unui tînăr idealist, comunist ilegalist, evident. Vizita are un final tragic, dar optimist: tînărul este omorît în beciurile securității, dar nici cuplul, descompus de otrava bogăției nemuncite, nu o duce mai bine. După o revoluție anticomunistă, petrecută abia cu două decenii în urmă, e greu de înțeles de ce subiectul descris mai sus ar avea audiență maximă. Calitatea piesei sau a interpretării? Jocul actorilor, altfel unii dintre cei mai respectabili, a fost strivit de replicile hîde, provenite parcă dintr-un manual de reeducare folosit în temnițele comuniste.

Nu e singura dată cînd stafia comunismului bîntuie nevolnică prin programele televiziunilor sau prin paginile ziarelor: foști securiști de anvergură sau activiști încrîncenați sînt chemați în calitate de experți ai marilor probleme social-economice cu care se confruntă țara. Mai apoi, din cînd în cînd, experți în sondaje de opinie ne comunică procentele amețitoare ale românilor nostalgici după vremurile construite de Ceaușescu. Pe marginea lor se nasc ore lungi de comentarii inepte, fals îngrijorate, care produc concluzii amuțitoare: ori că ideologia comunistă n-a fost chiar o pacoste, și-atunci românii au tot dreptul să-i regrete binefacerile, ori că poporul e, în majoritate, amnezic sau masochist. Să întrebi un român, victima istovită a crizei financiare, dacă regretă comunismul mi se pare inutil, indecent, lipsit de orice relevanță interpretativă: este ca și cum ai întreba un fost deținut, pe caniculă, dacă nu tînjește după răcoarea de la Jilava. (Bănuiesc că în Germania ruinată de cel de Al Doilea Război Mondial, au existat mii sau poate sute de mii de nemți – agresați, torturați, violați de armatele victorioase –, care tînjeau după vremurile în care al treilea Reich făcea să tremure jumătate de glob. Dar nimeni nu s-a gîndit să transforme vinovăția, neputința, cruzimea, iresponsabilitatea sau frustrările unui popor tîrît în război într-un subiect de maximă audiență.)

Joaca de-a comunistul bun și rău este periculoasă.

Joaca de-a comunistul bun și comunistul rău este periculoasă: la ea asistă mii de copii și tineri care nu știu altceva despre anii de după război decît ce le spunem noi. Că mii de români adulți mai duc încă dorul comunismului, încă nu mi se pare atît de grav. Dar că, prin felul în care facem încă, iresponsabil, propagandă comunistă în mass-media, îi transformăm pe copii și pe tineri în niște nostalgici ai unor vremuri de tristă amintire, pe care ei nu le-au trăit... asta da povară pentru viitorul țării. Dacă nu ne vom hotărî mai repede să punem punct spectacolului comunist, cu Pistruiatul și știri mondene din viața dictatorilor, cu activiști în rol de băieți buni și securiști pe post de experți vigilenți, vom avea în curînd o nouă generație, tînără, foarte tînără, care va dori să intre, de astă dată de bunăvoie, într-un sistem concentraționar, cu gîndul la falsele beneficii ale unei vieți asistate, controlate de stat. La urma urmei, scopul unei țări care a trecut printr-o revoluție anticomunistă ar trebui să fie acela de a risipi nostalgiile păguboase, și nu de a naște generații „libere“, îndrăgostite de tinerețea ilegalistă a părinților.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

Iaromira POPOVICI

bazar

Pește

– și alte acvatice –

Abia în ultimul timp, în perioada cînd a mea odraslă era mică, am conștientizat ideea de... pește. Ideea, precum și peștele în sine: medicul pediatru spunea să-i dăm pește măcar o dată pe săptămînă... Omega 3... etc.

Pentru mine, a cam fost o surpriză. Și o problemă, avînd în vedere că, în familia mea, peștele aproape nu exista ca aliment. Da, se mîncau șnițele și cartofi prăjiți, chifteluțe, supă cu găluști. Dar pește, aproape niciodată. Era un fel... *alien*.

Senzație întreținută și de o percepție greșită, probabil, în lumina propriilor frici, a poveștii lui Dickens „Osul de pește fermecat“: în mintea mea de atunci, o vedeam pe prințesă înecîndu-se cu osul de pește, așa cum mă înecasem eu cu unul, la una din foarte rarele mese festive din familia extinsă în care s-a „servit“ așa ceva – crap pare-mi-se. (Asta după ce un binevoitor din familie mi-a spus una din replicile deja clasice în ce privește peștele, și anume „Nu are decît oase mari, șira spinării, nu-ți fă probleme“.)

Așa că a trebuit să mă documentez despre pește și pești. Pe vremea lui Ceaușescu, cam singurul pe care-l știam, pane, de prin restaurante, era șalăul. Așa pane cum era, fără oase și fără personalitate, părea tot un fel de șnițel mai puțin savuros. Ceilalți pești erau stavrizii, cred, congelați, pe care-i fierbeam pentru rarele noastre pisici. Despre care știu un singur lucru: miroseau îngrozitor (deși alți oameni din vremea aceea ne-au certat că-i dăm mîțelor, pentru că sînt foarte buni și pentru oameni).

Peștii „posibili“ erau cei din conserve, care se puteau mînca, aveau oase aproape invizibile, și care, la petrecerile din adolescența mea, erau serviți sub formă de pastă; icrele, cîte se găseau; batogul afumat care, deși avea ceva oase, se putea mînca; guvizii de la 2 Mai, grămezi-grămezi, cu cartofi prăjiți; și peștii de plastic pe care Zîna Mării (unul din personajele vastei mitologii de familie de atunci) ni-i punea pe lampă mie și unei prietene, pe cînd stăteam în Mangalia.

În perioada de după '89 apăruseră păstrăvii. Care, din nefericire, mi-au confirmat imaginea mea despre pește, ca aliment: ceva care se mănîncă foarte greu, cu mari riscuri (oasele) și din care te alegi cu foarte puțin. Salvarea ihtioformă a fost tot o conservă, și anume cea de ton: în vremea aceea s-a descoperit că era bun la orice, de la salate cu porumb la spaghete.

Singurii pești, neconservați, din acea perioadă, pe care i-am acceptat, au fost hamsiile mici și uleioase din Prichindelul de la Neptun. La început de ani 2000 se mîncau după eforturile unei lungi cozi cu îmbrînciturі, pe un carton slinos, cu chiflă și mujdei.

Tot în anii 2000 am descoperit alte viețăți acvatice, situate în altă parte pe lanțul trofic, care m-au făcut să-mi schimb percepția asupra locuitorilor buni de mîncat ai apelor: fructele de mare, creveții și scoicile. Fără oase și gustoase, se puteau mînca aproape oricum.

Tîrziu, a apărut și în viața mea, cu greu, somonul. Și apoi, ca o încununare a ideii de pește fără oase, care seamănă cu o friptură de porc, tonul (neconservat).

Astea toate la oraș, în supermarketuri și restaurante. La mare, însă, au evoluat și acolo lucrurile: de cîțiva ani mergem la o terasă la 2 Mai, Dinamo, unde luăm pești mari, buni și nu foarte scumpi. Acolo mi-am făcut eu reinițierea în materie de mîncat pește: am înțeles, în sfîrșit, după ani, cum se pot scoate oasele fără eforturi care să-ți strice plăcerea. Și așa am putut mînca calcan, zargan și păstrugă, scăpînd cu viață după. Și chiar plăcîndu-mi.

Odată inițierea (ce-i drept tardivă) făcută, am început să am ochi și pentru alte locuri cu pește și fructe de mare de pe litoralul românesc. Nu am găsit nici unul care să se compare cu faimosul Dalboka din Bulgaria, unde poți mînca scoici cu aproape orice. Totuși, există cîteva – dar nu destule! – locuri posibile.

Unul dintre ele este Popasul pescarilor, din Olimp. Acolo, dacă scapi viu după ce treci calea ferată care e chiar înainte de restaurant, ai ocazia să înfuleci, chiar pe malul mării, scoici, melci și pești de toate felurile. Nu foarte ieftini, ce-i drept, dar e un început...

Selma IUSUF

legende urbane

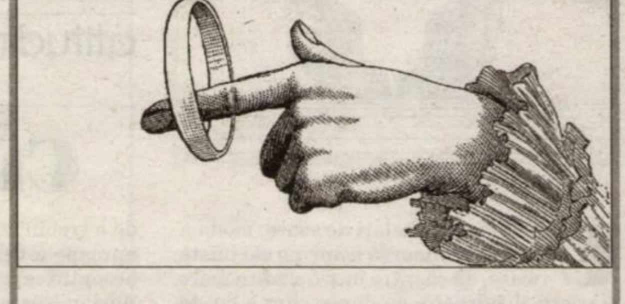

Dobrogea de plastic

„Aaa, vă cunosc de undeva“, zice femeia blondă, mustăcioasă și crăcănată. Zîmbește larg în direcția mea cu niște dinți prost faianțați. Ridică din sprîncenele subțirele desenate într-un tatuaj decolorat, albăstrui. Știam clar că nu are de unde să mă cunoască (nu făcusem nici o prostie la ea prin sat), dar am reacționat totuși într-o izmeneală de tută surprinsă și am îngăimat un „Eee, mă confundați, nu sînt vreo celebritate, blablabla...“ Evident, femeia cu picioare de fotbalist de imaș vorbea cu cineva care era fix în spatele meu. Acel cineva i se păruse cunoscut, parcă-l știa de undeva de la televizor, femeia era dezinvoltă și avea neîndoielnic obișnuința de a relaționa cu ceea ce îi părea a fi lume subțire.

I se spune „americanca“ prin sat. A stat pe acolo niște ani, și-a luat cetățenia, iar acum are o adevărată afacere prin satul prăfuit, unde marea se învecinează cu Dunărea. Are un rînd de case claie peste grămadă, în care închiriază camere lumii de la oraș plictisite de Vama Veche care, desigur, „s-a stricat“ și nu mai e ce-a fost odinioară.

În sat nu se ajunge greu; pînă la mare, da. Să tot fie pînă la plaja lungă cît vezi cu ochii la vreo șapte kilometri de drum făcut jumătate din niște plăci înguste de beton aruncate peste grindul mlăștinos, jumătate din nisip și pămînt bătut. Dacă nu ești atent, riști să rămîi împotmolit definitiv cu mașina pe acolo. Am aflat între timp că mai e unul prin sat care și-a făcut o meserie din a-i scoate pe bucureștenii nechibzuiți din smîrcuri. Are un tractor și un mobil, îl știe toată lumea ca pe un cal breaz. Plaja încă e ceea ce lumea își mai amintește a fi fost Vama acum mulți ani. Lungă, largă, îmbumbată de corturile Quechua din loc în loc, încă liberă și frumoasă. Nu e apă potabilă, nu e electricitate, nu e nici o casă. O singură cherhana adaptată oarecum nevoilor orășenești ale aventurierilor de-o vară sau de un weekend are în surdină un chillout și o saramură destul de bune.

Aici se poate vedea cel mai bizar amestec de oameni. Grupuri liniștite, femei și bărbați între două vîrste, care-și beau calm vinul sau berea, care vorbesc încet și se uită spre mare. Grupuri cu copii arși de soare, puștani și puștoaice dezghețate; Mara, Luca, Fraia și Ștef lăsați să zburde în nisip, departe de orele de pian. Grupuri de tineri cu iPhoane la care au legat o imitație de receptor de tip vechi din plastic roșu. Ardelence arse de soare cu fuste lungi, colorate și cu pene de pescăruș în păr. Lume venită să fie văzută într-un improbabil Porsche galben ca lămîia. Toate astea în cherhanaua unde WC-ul se înfundă la cîteva ore. Și totuși, dincolo de bune sau rele, acolo mai poți fi singur. Poți respira marea și mai poți sta într-o liniște țiuitoare.

Pare o buclă stranie de timp la numai cîțiva zeci de kilometri de o Constanță pe care am găsit-o murdară și prăbușită. Cartierele vechi ale vacanțelor mele se macină încet în ele însele. Case frumoase sînt mîncate de igrasie și de mucegai. Fațade pe care odinioară mi le aminteam zdravene scot prin ochii orbi ai ferestrelor crengi verzi de tufe insistente. Clădiri de un gust îndoielnic, cu un concept arhitectural precar zac neterminate, lipite de cîte o casă care abia mai respiră. La numai cîteva sute de metri depărtare, primarul orașului, băiatul de cartier perfect, se producea abulic într-una din paradele sale de cătun sărac sud-american. Privit de lume în șlapi și în chiloți care șleorpăia la înghețată.

Ca să ajungi în satul americancei mustăcioase, treci și prin Mamaia. Am văzut de pe geam cea mai deprimantă amestecătură de clădiri triste, rozulii. De hoteluri noi în care urlă kitsch-ul. De copii uzi la fund care urlă în Aquapark, de fete pe tocuri în căutare de Fratelli.

Dobrogea uscată, mărăcinoasă, cu garduri joase de piatră albă e greu de găsit. Cînd e găsită, e trasă în plastic. Cînd nu e găsită, se zbate în sărăcie cruntă și alcoolism. Toată lumea spune că o iubește, dar nu s-a găsit nimeni să se apropie cu blîndețe de ea.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-șef la știri, radio Kiss FM și Magic FM.*

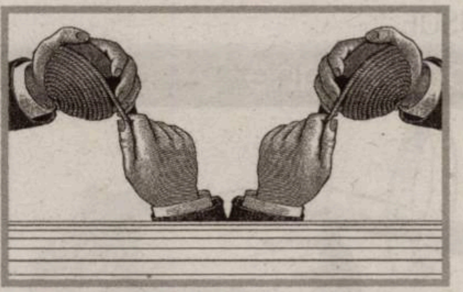

Cristian GHINEA

atitudini
mic-burgheze

Cum se răzbună Curtea pe noi?

Un domn cu ochelari de soare, moda anilor '70, întoarsă acum pe căi misterioase, dă să intre într-o clădire mare. Ziariştii îl întreabă pe domn cum e cu documentele de la guvern, oarecum aşa la grămadă, călcîndu-l pe picior, fără pic de consideraţie. După scena asta haotică, omul ar putea fi foarte bine un anchetat care iese de la DNA sau un fotomodel care iese din club şi e hărţuit de paparazzi. El le răspunde calm, dar întrebările nu sînt foarte multe şi nici prea deştepte, apoi dă să plece. Un reporter strigă după el: dar cum vă cheamă? Omul se întoarce, oarecum încurcat: Puskás îmi zice, Puskás.

Adică judecătorul constituţional Zoltán Puskás. În imaginea asta, care pluteşte între un interes vehement, dar pe termen scurt, şi o necunoaştere obraznică, se ascunde o metaforă despre o Curte Constituţională care a reuşit să enerveze şi să nemulţumească pe toată lumea. Iar aceasta e o imagine din registrul cît de cît decent. Altfel, după decizie, judecătoarea Aspazia Cojocaru apare vîrtej, se enervează pe reporteri, îi transmite celei de la Antena 3 că cine e Gâdea ăla de o critică pe ea, dă să plece, se întoarce cu mîinile în şolduri şi le mai trînteşte vreo două. Serios, e greu să-i respecţi. Dar dacă nu-i asculţi, e primejdios. Dincolo de Curte e hăul, haosul, anarhia. Acesta e un gînd raţional şi atît, să-i zicem: amar-raţional. Orice-ar fi, e ca ea, cum zice Curtea. Ca un medicament scîrbos pe care trebuie să-l iei totuşi, pentru că altfel e de rău. Dar cine poate să respecte un medicament urît mirositor?!

Normal că trebuie să avem aşteptări de la o asemenea instituţie. Dar, pe de altă parte, nu văd de ce ne mirăm. Ce anume din istoria noastră recentă ne îndreptăţeşte aceste aşteptări? Adevărul e că nu am făcut aproape nimic, noi, ca stat democratic, să cultivăm această instituţie aşa cum se cuvine. O instituţie se creşte greu, o instituţie se creşte ca o plantă, trebuie udată, plivită şi stropită cînd e nevoie, lăsate de capul ei cînd trebuie. Ca om căruia i-au murit toate muşcatele în arşiţa acestei veri (şi nu pentru că nu le-am udat, pare că, dimpotrivă, pentru că le-am udat prea mult), vă zic că nu-i de glumă cu lucrurile astea.

Ce greşeli am făcut noi, ca societate democratică, faţă de Curtea Constituţională? Una curentă e că-i cerem să fie ce nu poate să fie. Cînd vrei să zici ceva despre Curte, zici că e „politică“. Dar „politică“ aşa ca în vorba aceea că „zici politică şi tragi apa“. Normal că e politică, cum altfel ar putea să fie? Curtea e o instituţie politică, e corect. Dar aşa este jocul. Şi el nu e prost gîndit. Judecătorii au mandat de 9 ani, mai lung decît ciclurile electorale. Sînt numiţi de Preşedinte, de Cameră şi de Senat, nu toţi deodată, pe bucăţele. Deci, e o instituţie politică din categoria celor care ar trebui să asigure un echilibru între spectrele politice. Curtea a fost mereu politică şi va fi mereu politică (ideea de a da atribuţiile sale Înaltei Curţi de Justiţie e una proastă, dar nu am loc să dezvolt). În 2005, Traian Băsescu şi Monica Macovei au intrat în multe conflicte cu acea Curte, care fusese numită majoritar de Ion Iliescu şi de Parlamentul dominat de PSD. Acea Curte aproape a desfiinţat fostul PNA, de a trebuit reînfiinţat ca DNA. Acea Curte aproape a desfiinţat CNSAS. Acea Curte a acceptat excepţia ridicată de inculpatul Adrian Năstase la legea de înfiinţare a PNA, pe care premierul Năstase îşi asumase răspunderea în Parlament. Tot acea lege a împiedicat majoritatea PD-PNL să-l înlocuiască pe acelaşi Năstase de la Preşedinţia Camerei. Apoi, odată cu expirarea unor mandate, Băsescu a numit alţi judecători, apoi Parlamentul dominat de PDL-UNPR a numit alţii şi s-a ajuns la o majoritate acum favorabilă lui Băsescu. Acesta este jocul. Şi el asigură că nici o putere nouă nu poate face ce vrea, că există nişte reguli, chiar dacă uneori arbitrare. Şi aici ajung la adevărata problemă. Nu critic Curtea pentru că e politică, o critic pentru că nu ştie să iasă dintr-o logică îngust partizană. Dacă tot eşti numit acolo şi inamovibil, atunci ne-am aştepta să nu mai fi om de partid, să-ţi asumi nişte principii. Să urmezi nişte reguli şi o jurisprudenţă. Să impui respect, în ciuda faptului că eşti numit politic. Să ai o personalitate alta decît omul unui partid. De pildă, dacă Curtea a împiedicat o nouă majoritate să-l înlocuiască pe Adrian Năstase, atunci regula ar trebui să se aplice şi pentru Roberta Anastase într-un caz similar. Sau aştept de la judecători să motiveze de ce se schimbă regula, nu doar să dea o nouă decizie, de parcă cele vechi nu ar exista. Şi aici ajung la a doua greşeală pe care am făcut-o, noi ca democraţie, faţă de instituţia Curţii: am fost dezinteresaţi de numirile la Curte. Cum să apară personalităţi la Curte cînd modul de numire nu le invită acolo?

Partidele s-au obişnuit să trimită acolo diverşi parlamentari îmbătrîniţi care nu mai aveau loc pe liste. Apoi, numirea în sine nu presupune nici o procedură publică. La un moment dat, preşedintele Comisiei Juridice de la Cameră a avut ideea de a invita nişte ONG-uri la audierea candidaţilor pentru un mandat. Am fost acolo şi am scris în această rubrică. Audierea a fost o glumă. Şi, culmea, cea mai bună impresie mi-a făcut-o Valer Dorneanu – omul măcar avea nişte răspunsuri la el. Apoi, Comisia a recomandat numirea judecătorului Minea, preferat de PDL, care a şi fost votat de plen. Întrebările deputaţilor erau atît de fade, că nu aflam mai nimic despre ce credea candidatul pe chestiunile majore pe care e chemată Curtea să se pronunţe. Şi aceea a fost singura audiere publică de care ştiu. În rest, nimic. Auzim uneori că a mai fost numit cineva la Curte. Nu e, deci, de mirare că judecătorii nu impun respect prin carierele lor. În general, jurişti care au făcut ceva prin partide. Singura excepţie de acum este Iulia Motoc, care are totuşi o carieră internaţională în drept. Asta nu-i împiedică pe doctoranzi progresişti, dar mîrlani, cum e preferatul meu Ciprian Domnişoru, să facă haz pe Facebook că doamna ar fi blonda lui Băsescu de la Curte. Păi, ce? Nu poţi fi progresist şi sexist, care e problema?

Apoi, ne-am trezit brusc în 2012 să observăm ce importantă este Curtea. Altfel, era o instituţie cam ignorată, în care lumea se plictisea. Antonie Iorgovan, numit acolo după ce năşise Constituţia, s-a plictisit, a demisionat şi a reintrat în politică. În 2001, cînd PDSR (apoi PSD) se reîntorcea la putere şi Octav Cozmîncă dădea Ordonanţe pe bandă, ca să pună mîna pe instituţii, un domn Lucian Mihai a demisionat. Dacă n-aţi auzit de el nu e de ruşine. Dar el era atunci chiar preşedintele Curţii Constituţionale. Numit de Emil Constantinescu. Vine deci valul PDSR la putere şi preşedintele Curţii demisionează, lăsînd să se înţeleagă oarecare presiuni. În locul său e numit scurt şi fără discuţii soţul doamnei Stănoiu, atunci şefa Justiţiei. Retragerea bizară a lui Mihai nu a scandalizat aproape pe nimeni – alte vremuri –, deşi, pur şi simplu, instituţia fusese adusă la ordine, decis şi pe sub masă (fie USL nu are acum nişte Cozmîncă pentru a face lucrurile pe sub masă, fie s-a schimbat mediul instituţional-politic de au trebuit să concedieze aşa pe faţă Avocatul Poporului, în loc să-l facă demis cumva). Ce vreau să zic? Curtea era o gaură neagră: nu ştiam ce se întîmplă acolo, cum ajungeau oamenii acolo, cum plecau oamenii de acolo. Cum puterea îşi alinia Curtea prin metode obscure, nici nu era nevoie de ea să arbitreze, pentru că juca oricum cu cîştigătorii.

Dar, mai ales, Curtea a devenit importantă după schimbarea mandatului preşedintelui, din 2003. În 1996, în 2000 şi în 2004 am avut alegeri prezidenţiale şi parlamentare în acelaşi timp. Valurile de frustrare şi popularitate electorale schimbau preşedintele şi majoritatea parlamentară în acelaşi timp. Odată cu prelungirea mandatului preşedintelui la cinci ani, asta s-a stricat. Cele două instituţii alese direct – şeful statului şi legislativul – se lovesc. Şi vor continua să o facă. Odată creat precedentul, noile parlamente care se vor trezi cu un preşedinte de altă culoare îl vor suspenda şi vom trece des prin astfel de crize. Pe care Curtea ar trebui să le arbitreze. Doar că nu e pregătită pentru aşa ceva. Nimeni nu a pregătit-o. Nu a fost udată, cultivată, plivită, mîngîiată.

Partidele s-au obişnuit să trimită acolo diverşi parlamentari îmbătrîniţi.

Ne-am trezit brusc în 2012 să observăm ce importantă este Curtea.

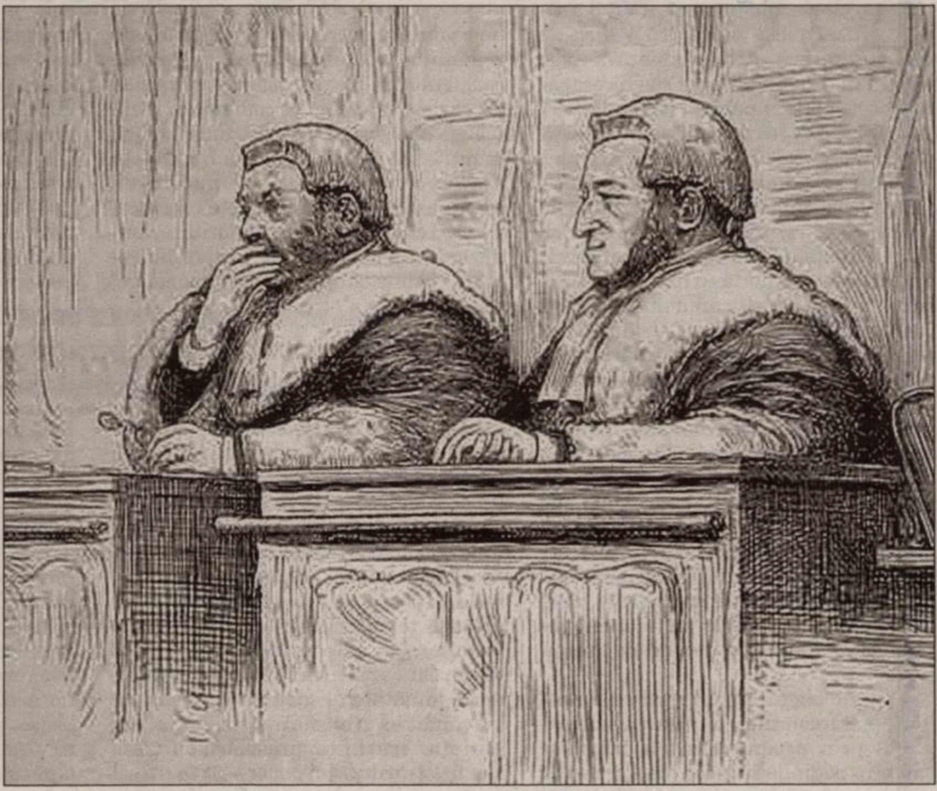

facebook.com/
Cristian.Ghinea.CRPE

■ ■ ■

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

Vedere de pe Litoral

Bomba este singura soluţie pentru Litoralul românesc. Nu văd alta. Construcţii de-a valma, construite pe gustul unor proprietari idiotizaţi de bani şi faimă, coşmelii cu pretenţii de trei stele, ruine, WC-uri de pe plajă transformate în hoteluri cu aer condiţionat, oameni pestriţi la maţe, de toată mîna, pe plajă, gunoaie peste tot, asediul vînzătorilor de porumb şi al anunţătorilor de spectacole, spectacole de 2 lei, inclusiv cele servite de Lidl, automobile de neam-prost ajungînd pe nisip, mîncare pentru omul de condiţie medie, proastă, furată, zgomot, un perpetuu zgomot, zgomotul meu e mai al dracului decît al tău, mofturi circăreşti de 3 lei, în care cel mai bine îmbrăcat este clovnul de la care cumperi baloane contorsioniste. Jeg, jeg, jeg şi un Mazăre ce promovează ruina Constanţei, fiţele de neam-prost într-un jeg de nedescris. Lipsa gospodarului. De la Năvodari la Vama Veche. Spaţiul hoţilor, unde dai lovitura şi fugi, fugi, fugi. Bomba, după ce scoţi oamenii, cîinii şi pisicile, bomba şi refacerea Litoralului cu forţa. Fiecare casă la locul ei, cu culoarea ei, cu gardul ei. Tăiat mîna ăluia care fură din fripturi şi vinde peştele la suta de grame. Tăiat limba ăluia care dă muzica la maximum. Aşa, acum să ne întindem pe cearceaf. Să ne bucurăm de soare, de val, de lună, de alge, de un peşte prins, de o explorare a fundului mării, de o plimbare cu banana.

dosar DILEMA VECHE

Coordonatori: Adina POPESCU și Ileana ZIRRA

Bacul în carul cu fîn

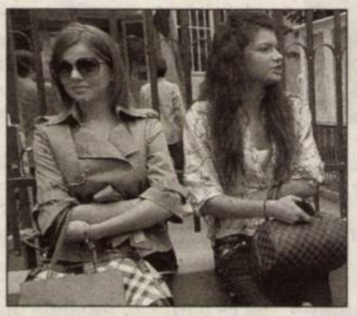

Texte și opinii de:

- Florin IONIȚĂ (profesor de limba și literatura română)

„Despre examene numai de bine“

- Liviu PAPADIMA (profesor la Facultatea de Litere, Universitatea București)

„Ce-i de făcut cu bacul?“

- Ariana-Stanca VĂCĂREȚU (profesoară de matematică)

„Un examen serios sau o școală serioasă?“

- …și elevi din clasele a XI-a și a XII-a care se pregătesc pentru bac

argument

De ce am copiat la bac?

Bacul nu a fost cel mai serios examen pe care l-am dat, însă cu siguranţă a fost cel mai stresant. Şi asta în special din cauza atitudinii profesorilor care de la începutul clasei a XII-a nu ne mai vorbeau despre nimic altceva decît despre bac (şi despre admitere, însă cumva în plan secund, pentru că deja nu mai era doar responsabilitatea lor...), iar în momentul în care predau, își luau un ton grav și ne atrăgeau atenţia: „Vedeţi că asta s-ar putea să vă pice la bac!“. Așadar, pentru mine, bacul devenise un soi de boală de care se moare. Credeţi-mă, şi acum am coşmaruri: visez că trebuie să merg din nou la şcoală, într-a XII-a, pentru că examenul pe care l-am dat acum 15 ani nu mai este valabil şi trebuie să-l dau din nou. Un psiholog ar spune că undeva, în subconştient, există un sentiment de culpabilizare legat de faptul că am copiat la bac şi că nu am reuşit să iau examenul prin forţe proprii. Şi, în fond, de ce am copiat? Era în 1997, o vreme cînd toată lumea copia, însă nu ăsta a fost motivul. În clasa a IX-a am nimerit la o clasă de real, într-un liceu de real, ignorîndu-mi cu bună ştiinţă toate înclinaţiile mele umaniste. Am dat o admitere cu adevărat serioasă şi „pe bune“, dar care nu m-a traumatizat în nici un fel. De ce nu m-am dus la uman? Pentru că la cele mai multe dintre liceele cu pretenţii, copiii cu notele cele mai bune la admitere intrau la real, iar clasele de uman se umpleau, de bine, de rău, cu cei care ajungeau acolo „prin alunecare“. Aşa că puteai întîlni aberaţii de genul: elevi buni la matematică, obligaţi să înveţe latină şi să „suporte“ 5-6 ore de română pe săptămînă, materie la care singura lor abilitate era să înveţe comentariile pe de rost, pentru că aveau o memorie bună.

Prima mea notă din liceu a fost ca un duş rece: un 4 la fizică. După un 3 în teză la mate am început să mă obişnuiesc. Nu a fost vina profului de mate, un profesor foarte bun de altfel, care, după ce am cîştigat un concurs de literatură, a început să mă scoată la tablă doar la exerciţii simple, ca să mă treacă clasa, nici a faptului că n-am învăţat sau nu m-am străduit destul. Pur şi simplu, matematica care se preda la liceu la clasele de real mă depăşea. În clasa a IX-a s-a produs o ruptură iremediabilă în ceea ce priveşte putinţa mea de a o înţelege şi n-am mai reuşit să recuperez nimic, aşa că m-am mulţumit doar să fac act de prezenţă la clasă. Aşadar, la bac, dacă n-aş fi copiat cifră cu cifră, rezultat cu rezultat, ştersătură cu ştersătură din lucrarea colegului meu din banca din faţă (lucrare pe care o ţinea, în mod intenţionat, înclinată într-o parte), n-aş fi reuşit probabil să iau nici măcar un 5. Aşa, am luat 9,90. Iar colegul, corigent la română, a luat 10, la proba scrisă, copiind cuvînt cu cuvînt din carte unde şi cînd s-a născut Mircea Eliade. Iar eu, care am încercat să fac o analiză decentă, pertinentă şi personală a prozei fantastice a lui Eliade, am luat 8. Cum să nu rămîi cu nişte frustrări după un astfel de examen?

Lucrurile s-au mai schimbat, însă nu în esenţa lor. În acest dosar, bacul e doar un pretext, căci de fapt vorbim despre aberaţiile unui sistem. (**Adina Popescu**)

BARBURISME

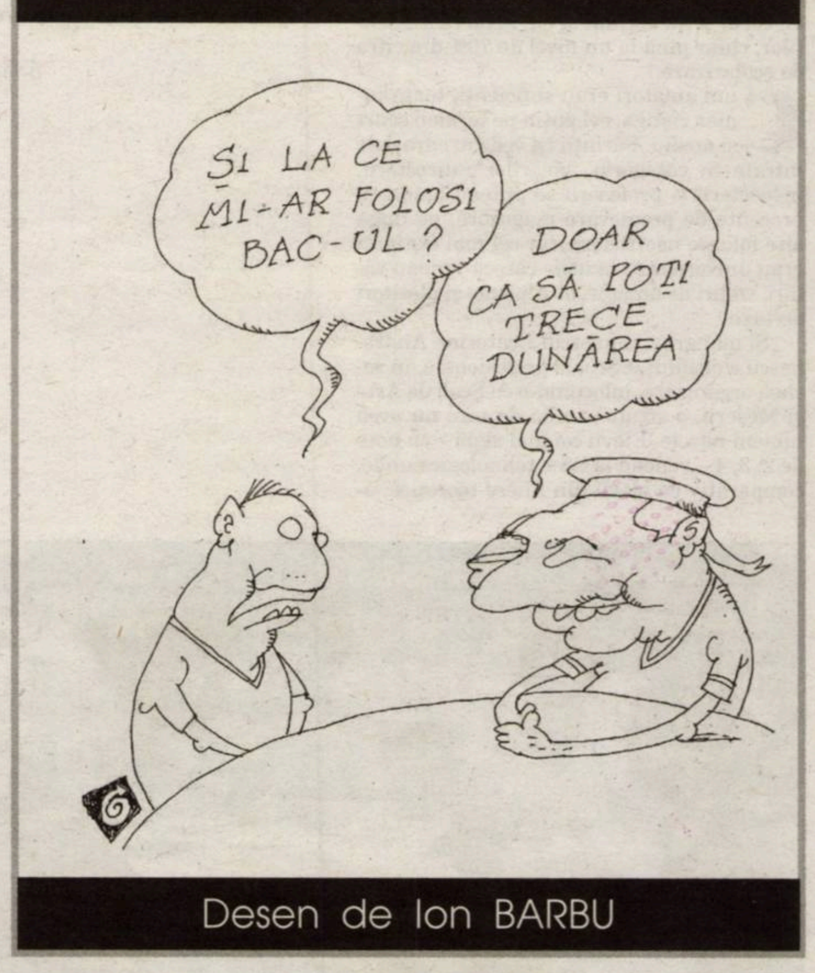

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Dar nu acum.
Emisiunea *Punerea pe gînduri*
va fi reluată după 1 septembrie.

BACUL ÎN CARUL CU FÎN

Ștefan VLASTON

Un examen fără relevanță

„Universitatea «Spiru Haret» şi alte universităţi controlează Ministerul Educaţiei şi Parlamentul României“ –

Mihail Hărdău, ex-ministru al Educaţiei

© L. Muntean

Totul a început în 1990, cu o cerere de diplome formidabilă. Liceale şi universitare. Diplome care-şi găseau valoare de întrebuinţare în piaţa muncii, încă dominată de stat, ca principal angajator. Inclusiv pentru cei deja angajaţi la stat, dar care îşi ridicau statutul profesional şi salarial cu ajutorul unor diplome de nimeni verificate.

Cum cererea creează ofertă, zis şi făcut. Cu sprijinul parlamentarilor şi al Ministerului Educaţiei, s-a dezvoltat în cîţiva ani o adevărată industrie, cunoscută sub sintagma „fabrici de diplome“, evaluată la aproximativ un miliard de euro pe an. Trecerea de la 125.000 de studenţi, în 1990, la 8-900.000, în zece ani, s-a făcut cu un rabat imens de calitate – profesorii, conferenţiarii, doctoratele nu se fac la comandă, în cîţiva ani. Dar fabricile de diplome, odată pornite, aduceau venituri fabuloase fondatorilor, mai ales că funcţionau în regim de instituţii de interes public, fără să plătească taxe şi impozite precum alte entităţi comerciale.

Odată cu trecerea anilor, şi „materia primă“ a fabricilor de diplome se reducea numeric.

De la început, mistificarea, fraudarea, ipocrizia organizării examenului de bacalaureat au fost esenţiale în această adevărată conspiraţie împotriva educaţiei. Viitorii cotizanţi ai fabricilor de diplome, private, dar şi de stat, nu trebuiau blocaţi într-un examen. (La un moment dat, universităţile de stat, invidioase pe cît de uşor se îmbogăţesc privaţii, au cerut şi au obţinut şi ele taxarea studenţilor, chiar pînă la un nivel de 70% din cifra de şcolarizare.)

Cum amatori erau suficienţi, toată lumea cîştiga, cel puţin pe termen scurt şi mediu. Părinţii îşi vedeau odraslele intrate în categoria „boierilor“, directorii, inspectorii şi profesorii se puteau lăuda cu procente de promovare magnifice, pe lîngă alte foloase neortodoxe, iar cei mai cîştigaţi erau universitarii la uşile cărora veneau valuri, valuri de amatori de diplome şi plătitori de taxe.

Trecerea de la 125.000 de studenţi, în 1990, la 8-900.000, în zece ani, s-a făcut cu un rabat imens de calitate.

„Educaţia nu măsoară cît de mult ai memorat sau cît de multe ştii, educaţia reprezintă capacitatea de a face diferenţa între lucrurile pe care le ştii şi cele pe care nu le ştii.“

ANATOLE FRANCE

Şi mai grav, ministrul Ecaterina Andronescu a desfiinţat Şcoala profesională, în vechea organizare, înlocuind-o cu Şcoli de Arte şi Meserii, o struţo-cămilă de care nu avea nimeni nevoie. Elevii cei mai slabi – cu note de 2, 3, 4 – veneau la licee tehnologice unde, comparativ cu elevii din filiere teoretice, aveau triple sarcini de învăţare: curriculumul general-teoretic, tehnic-teoretic şi cel de instruire practică. Bineînţeles că nu asimilau nimic temeinic, iar prima sacrificată a fost instruirea practică. Pe ruta progresivă, cu un an mai lungă, ajungeau tot la bacalaureat, îl luau şi pe acesta şi mergeau la universitate. Chiar dacă nu ştiau să scrie corect sau să facă minime calcule aritmetice.

Examenul de admitere la licee ar fi avut şansa să-i elimine pe acei elevi care nu aveau resursele specifice unui traseu educaţional conceptual-teoretic, pretenţios. A fost eliminat din aceleaşi considerente: drum întins şi fără piedici spre fabricile de diplome.

La faptul că productivitatea, competitivitatea, atractivitatea economiei depind esenţial de sistemele de educaţie şi formare profesională nu se gîndea nimeni dintre cei plătiţi s-o facă.

S-a ajuns la aberaţii de genul:

- Universitatea „Spiru Haret“ a avut, la un moment dat, 340.000 de studenţi înmatriculaţi, la 750 de profesori titulari.
- Aproape toţi absolvenţii unei serii de liceu se regăseau în învăţămîntul superior.
- La un liceu celebru din Mehedinţi, toţi elevii au obţinut la proba de educaţie fizică note de 10; n-a fost unul mai grăsuţ, într-o dispoziţie fizică proastă, nu s-a împiedicat nici unul la probele sportive.
- Tot judeţul Mehedinţi a avut următoarea evoluţie a procentului de promovare, în perioada 2010-2012: 99%, 82%, 27%, 53%, 30%. Halucinant, fiind vorba de zeci de mii de elevi, care nu se supun legilor statistice!

Mai aproape de realitate

Ministrul Daniel Funeriu a avut tăria să întrerupă cursul mistificării şi al ipocriziei, în organizarea examenului de bacalaureat. Ideea camerelor de supraveghere a avut un efect salutar, prin prisma ajungerii la procente de promovare apropiate de realitate: 45%, 16%, 44% sînt procentele la ultimele trei examene de bacalaureat. Miraculos e faptul că a găsit audienţă la cei 40.000 de profesori, inspectori, directori, participanţi la organizarea şi supravegherea examenelor de bacalaureat.

Diplomele nu-şi mai găsesc valoare de întrebuinţare în piaţa muncii, odată cu ieşirea statului ca principal angajator din această piaţă. Angajatorii privaţi nu se uită doar la diplome, fără interviu, probe de lucru, angajare de probă. Aşa se face că anul acesta nici măcar nu s-au înscris la examenul de bacalaureat toţi cei care aveau dreptul s-o facă. Nu-i mai ajută diplomele la obţinerea unui job bine plătit.

© L. Muntean

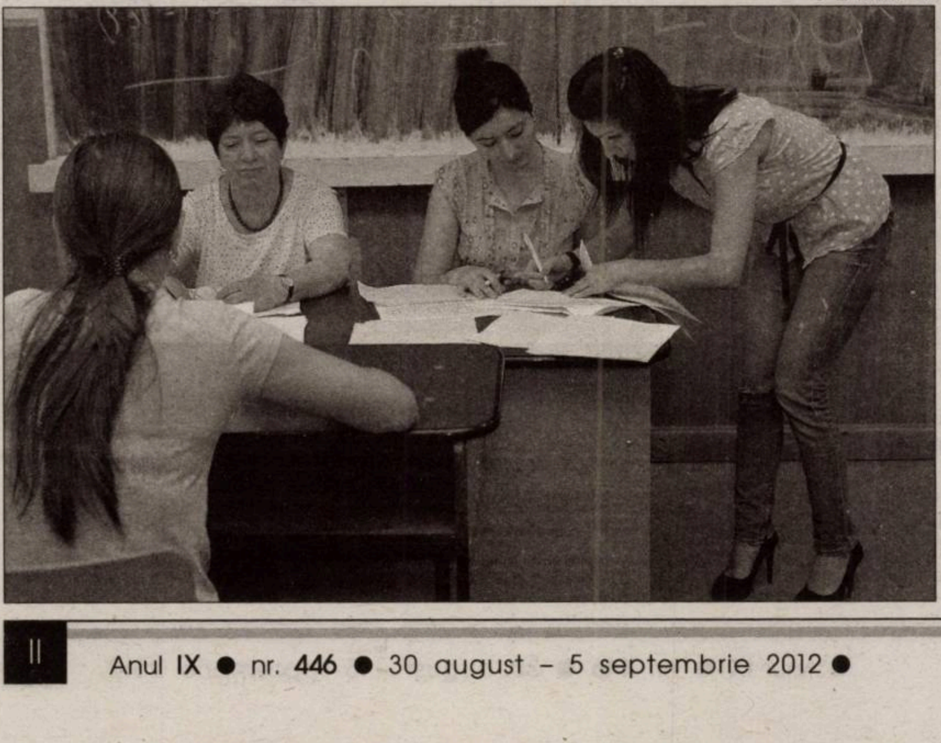

Ne apropiem de revenirea la paradigma „meseria brăţară de aur“, care să înlocuiască „diploma deschizătoare de uşi la angajare“. O spune şi piaţa muncii, în care raportul între joburi ce necesită studii superioare şi celelalte este 1/15.

Privind retrospectiv, cine este mai vinovat pentru evoluţia sistemelor de educaţie şi formare profesională?

În primul rînd, statul, guvernele, care au sacrificat interesele economiei naţionale pentru interesele private ale fabricilor de diplome. Trebuiau create multiple trasee educaţionale şi îndrumaţi tinerii, prin orientarea şcolară şi profesională, prin examene de admitere la licee, pe acele trasee congruente cu resursele, înclinaţiile, talentele fiecăruia.

În al doilea rînd, părinţii şi elevii, care s-au lăsat orbiţi de mirajul unei cariere profesionale de „boieri“, fără să se întrebe dacă au şi datele personale necesare. Aşa că, după ce obţineau diplomă după diplomă, cumpărate sau cu eforturi minime, se trezeau la 23-24 de ani, cu buzunarele burduşite de diplome, dar fără să ştie să facă ceva concret. Şi luau totul de la zero, după ce cheltuiseră şi ei şi statul resurse importante de bani şi timp.

În al treilea rînd, profesorii, directorii şi inspectorii, bucuroşi că educaţia este „locul unde nimeni nu dă socoteală de nimic“. Dăm acum socoteală cu toţii, ca naţie, cînd spectrul economic al Greciei ne suflă în ceafă.

Ce este de făcut?

Este necesară implementarea Legii Educaţiei Naţionale, completată cu lucruri care n-au fost prinse în lege: salarizarea după performanţă şi rezultatele muncii, evaluarea post-finanţare a resurselor financiare investite-evaluate de terţă parte, eventual din afara ţării, creşterea bugetului educaţiei doar după realizarea mecanismelor de verificare şi control a randamentului investirii banilor, fără de care aceştia dispar ca apa în nisip.

Poate că ar trebui să regîndim conceptul de cultură generală, obţinută într-un gimnaziu prelungit pînă la 16 ani, ca apoi să urmeze perioada de profesionalizare, în cadrul şcolilor profesionale, şi a filierei tehnologice (vocaţionale) a liceelor sau de preprofesionalizare, în cadrul filierei teoretice a liceelor.

În privinţa viitoarelor examene de bacalaureat există o soluţie simplă, dată de nivelul la care au ajuns aplicaţiile informatice, asemănătoare examenului de rezidenţiat de la medici. Candidaţii primesc teste-grilă personalizate, generate de aplicaţii informatice, în dimineaţa examenului, dintr-un bazin de teste standardizate, similare, dar nu identice. Astfel se opreşte fraudarea iar corectarea se face de asemenea informatizat. Cu excepţia examenelor de comunicare în limba română şi limbi străine.

Fără un efort de modernizare şi schimbare a paradigmei educaţionale nu vom reuşi să integrăm România în Uniunea Europeană, de la care ar fi trebuit să învăţăm deja că şcoala înseamnă a „învăţa să ştii, să faci, să fii, să trăim împreună“. Sîntem încă departe de acest deziderat.

Ştefan Vlaston *este profesor de matematică, preşedintele Asociaţiei pentru educaţie şi cercetare EDU CER, publicist.*

■ ■ ■

DILEMA
Bacul
în carul cu fîn

Liviu PAPADIMA

Ce-i de făcut cu bacul?

> *„Nu am permis niciodată*
> *ca şcoala să aibă de a face*
> *cu educaţia mea.“*
>
> MARK TWAIN

> *„Atunci cînd elevul*
> *e pregătit,*
> *apare şi învăţătorul.“*
>
> LAO TZU

Răspunsul cel mai simplu e: să-l desfiinţăm. Şi aşa dă multora bătaie de cap! Şi, la urma urmei, ce aduce bacul? Ia unor tineri dreptul de a învăţa mai departe?

Privit din unghiul ăsta, ne-am putea dispensa de el cu seninătate. S-ar putea să fie cîţiva care să protesteze, de pildă, pe motiv că fără o diplomă de bac nu ar putea să se înscrie la universităţi de peste hotare. N-are nimic. Există, de cîtăva vreme, un Bacalaureat Internaţional, pe care ar putea să-l absolve cei cu aspiraţii extravagante. S-ar putea să fie şi universităţi din ţară care să se simtă stînjenite de dispariţia acestei forme de triere a candidaţilor – deşi cele mai multe cred că se vor declara încîntate că-şi pot mări contingentele. Unele, după cum se ştie, au încercat deja să găsească tertipuri de a înmatricula studenţi fără bac, deşi legile actuale nu îngăduie sub nici o formă aşa ceva. Iar universităţilor năzuroase, care ar continua să susţină că bacul ar fi fost, totuşi, util, li se va replica să-şi facă ele propriile examene de selecţie, după cum doreşte fiecare. Soluţii ar fi la îndemînă, vasăzică, pentru a mulţumi, măcar în aparenţă, pe toată lumea. Şi nu m-aş mira deloc să înceapă la un moment dat o campanie vehementă „Jos bacul!“, atîta timp cît nu e clară şi convingătoare chestiunea rostului său.

S-o luăm, aşadar, băbeşte: la ce serveşte bacul?

Simplificînd un pic, de dragul limpezimii, ar fi două lucruri de luat în calcul: 1) Să verifice dacă absolvenţii de liceu şi-au făcut ca lumea treaba de-a lungul studiilor încheiate şi 2) Să verifice dacă liceele şi-au făcut ca lumea treaba în raport cu propriii absolvenţi.

Ce nevoie mai e de o verificare suplimentară, la nivel naţional, după ce absolvenţii au căpătat, în cei patru ani de liceu, sute de note cumulate la materiile studiate nu e greu de ghicit. Peste tot în lume, grilele de evaluare diferă de la o şcoală la alta, dacă nu chiar de la clasă la clasă sau de la profesor la profesor. În România, distanţa dintre exigenţa unora şi indulgenţa altora e, adeseori, astronomică. Şi, din păcate, nu e prăpăstioasă doar prin parcimonia sau largheţea cu care se dă un 10, ci, mult mai dramatic, prin felul în care se acordă un 5. Bacul este – mai bine zis, ar trebui să fie – testul prin care să te poţi compara nu doar cu colegii de clasă, ci cu colegii de generaţie cu care urmează să intri în competiţie în studiile universitare şi, mai apoi, pe piaţa muncii. Nu degeaba i se spunea, mai de mult, „examen de maturitate“. Este, în fond – iarăşi, la modul dezirabil – „ieşirea în lume“ a adolescentului.

Este însă corect să foloseşti bacul şi ca etalon pentru măsurarea eficienţei şcolilor care i-au format pe absolvenţii supuşi acestei testări? Aici lucrurile sînt ceva mai complicate. Ar fi nefiresc să se ceară, de pildă, unui liceu industrial dintr-o zonă periferică, cu populaţie şcolară majoritară din familii defavorizate, acelaşi „randament“ la bac cu un liceu teoretic de top, cu o selecţie drastică a candidaţilor la înscriere. Problema este însă că astfel de diferenţe, inevitabile, se cuantifică, de regulă, în „banda de sus“ a notării – intervalele 9-10, 8-9 etc. – pe cînd la noi privesc procentul de promovabilitate. Este, într-adevăr, deconcertant ca o şcoală întreagă să nu fi putut forma nici un absolvent care să treacă bacul.

Şi-acum, care-i „starea naţiunii“ în etapa actuală în privinţa bacului? Am asistat, în anii din urmă, la o „revoluţie“ care a stîrnit enormă agitaţie: măsurile de asigurare a unui bac cît de cît corect. Uluitoare a fost, întîi de toate, întîrzierea cu care s-a ajuns aici. După două decenii de reforme şi parareforme, iată, se acceptă ideea că ar trebui să avem un bac care să stopeze fraudele de tot felul: şpagă, copiat, întrajutorare etc. etc. Uluitoare au fost şi efectele acestei „reaşezări“ a bacului, prin proporţiile discrepanţelor dintre rezultatele anterioare şi cele actuale. Dar cele mai deconcertante au fost reacţiile publice, care persistă încă şi azi. Am auzit, de pildă, din partea unui ministru pasager al Educaţiei, promisiunea de a iniţia o dezbatere publică despre efectele nocive ale camerelor de luat vederi din sălile de examen asupra candidaţilor. Să-ţi crape mintea, nu alta! Camere de luat vederi sînt în bănci, în hipermarket-uri, în mall-uri, şi nimeni nu pare să se vaite că se simte stresat din cauza asta – e drept, n-am întrebat şi delapidatori, escroci, hoţi de bunuri sau de buzunare.

Mă simt oarecum jenat să irosesc vorbe pe asemenea parascovenii. Un lucru e limpede ca bună ziua: ori avem un bac corect, ori ne lăsăm păgubaşi. Un bac care nu verifică nimic, pentru că mai toţi trişează, e un nonsens!

Sîntem, aşa cum s-a mai spus, cu îndreptăţire, în anul 0 al bacului. Toată chestia e să nu rămînem înţepeniţi aici. Ce am constatat cu toţii e că, dacă bacul se desfăşoară, în linii mari, cum trebuie, apar diferenţe alarmante între ce ne închipuiam că au învăţat elevii şi ce arată ei a fi învăţat de fapt. Ce-i de făcut? Luat întîi la purecat, dinspre ambele capete, cauzele posibile ale acestui clivaj: sînt probele/subiectele de la bac adecvate „misiunii“ lor? Este rezolvarea lor relevantă pentru ce ar trebui să ştie – şi, mai ales, aşa cum tot zic programele, „să ştie să facă“ – absolvenţii de liceu? Sînt dezirabile uriaşele diferenţe dintre şcolile româneşti? Dacă nu, cum ar putea ele fi „temperate“, fără a trage în jos şcolile cu rezultate înalte? Cum se poate asigura, pe scară largă, o pregătire medie „sănătoasă“? Ş.a.m.d.

Pînă una-alta, există riscul major ca bacul să fie perceput – de tot mai mulţi elevi, părinţi, profesori, directori de şcoală – ca un soi de „bici al lui Dumnezeu“ şfichiuind pe deasupra întregului sistem de învăţămînt. Or, după umila mea părere, rostul învăţării nu ar trebui să fie acela al trecerii examenelor. La noi, probele naţionale, adesea precar şi chiar strîmb concepute – insaţiabilul apetit al evaluatorilor pentru „subiecte-capcană“, de pildă – fac ca teroarea pe care o seamănă să tragă întreaga instruire după ele. Iar ciclul gimnazial şi cel liceal să fie rebotezate în consecinţă: „pregătire pentru testarea naţională“ şi, respectiv, „pregătire pentru bac“.

***Liviu Papadima** este profesor la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti.*

■ ■ ■

Mihaela NICOLAE

Viziunea autorului

> *„Cei care educă copiii sînt*
> *demni de mai multă onoare*
> *decît cei care le dau viaţă;*
> *de aceea, pe lîngă viaţă, dăruiţi*
> *copiilor şi arta de a trăi bine,*
> *educîndu-i.“*
>
> ARISTOTEL

Nu sînt admise sublinieri pe lucrare. Ca să nu fie influenţată evaluarea. Mi-aş dori să „corectez“ o teză care să semene cu *Gîlceava Înţeleptului cu Lumea*. E interesant să citeşti o lucrare de bacalaureat aşa cum ai citi un roman – un text bine scris, construit după o anumită filozofie, reflectînd o personalitate interesant conturată. În setul meu de lucrări nu există aşa ceva. În schimb, mi-e dat să descifrez nişte rune; desenul din covor nu se vede nici din avion! Literele cad de-a valma pe foaie, unele neterminate, altele cocoşate, litere în plus, litere în minus, puse în cuvinte-gîndaci, kafkiene. Fără caligrafie, fără stil, fără logică. Şi simt imediat că orice metamorfoză e cu putinţă. Autorul e stîngaci, se vede limpede că n-a prea scris în ultimul timp, dar se strecoară printre cerinţe cu cîteva clişee. Trec cu privirea peste un „Demiurc“ şi peste enumerarea retezată a motivelor literare *(inimă, mînă, piele, ochi)* şi mi-e clar că Autorul e înspăimîntat de rîndurile pe care (crede el!) trebuie să le umple ca să ia nota 5.

De la primele enunţuri, sistemul meu de valori se face praf. Sistemele mele de alarmă lasă pe foaie multe-multe sublinieri cu roşu. „*O scrisoare pierdută* de Mihai Eminescu are 398 de versuri structurate în 97 de catrene bicentenare.“ De la Caragiale la Eminescu nu-i decît un pas. Cine-l face?!... Cine nu?!... Sînt convinsă că Autorul nu ştie că un catren are patru versuri, dar a făcut un efort să reţină termenul „bicentenar“, pentru orice eventualitate. „Luceafărul îi spune fetei să îi fie mireasă, că luna îi este mamă, soarele îi este tatăl, iar stelele îi sînt fraţi.“ Simt crunt nevoia de lămuriri şi le obţin: „Luceafărul este astru. Fata, deosebită“. Aha! Urmează duioşiile („Cătălina era o fată frumoasă, gingaşă, cu obrăjori roşii care ieşea la balcon...“) şi viziunile de apocalipsă Salman Rushdie: „Viziunea autorului este una ştiinţifico-fantastică deoarece acesta are o imaginaţie bogată, el copilărind la Ipoteşti împreună cu alţi scriitori“. Cu cine? Cu cine?... mă grăbesc să întreb – în gînd, să nu-i deranjez pe ceilalţi corectori din sală. Nu primesc răspuns direct, ceva-ceva se poate deduce din alt paragraf: „Ioan Slavici l-a aruncat pe poet într-un azil de nebuni, unde l-a şi găsit Veronica“. Vreau să-mi ridic ochii spre cer, dau însă numai de ochiul roşu al camerei de luat vederi. Căldură mare! Mă concentrez din nou asupra lucrării, oricum mi-e teamă să nu văd şi eu nevăzutele: „Luceafărul îi surprinde pe cei doi îndrăgostiţi sub un copac, în pădure, şi-şi dă seama de viclenia oamenilor şi că aceştia sînt efemeri“. E scris adînc! Autorul n-are îndoieli, aplică sistematic teoria formelor fără fond (june e, de nimeni nu depandă!), rătăcit cum e în beţia lui de cuvinte: „Eminescu s-a născut la 24 ianuarie 1950. «Luceafărul» a apărut în perioada interbelică în revista *Junimea*“. Mă gîndesc cum de se confundă datele astea, hai să dăm mînă cu mînă într-un talmeş-balmeş absurd – „Cătălin şi Cătălina se ştiau de demult, de unde şi versul «copil între copii»!“ Nu scap deloc de impresia că Autorul nu este vorbitor nativ de limba română: „Starea de nocturnă arată că Eminescu este cel mai mare poet al romanticului. Una este cînd eşti făcut pentru a face ceva anume şi alta este cînd eşti total pe dincolo“.

Pe foaia de examen, pasta de pix e o meduză sau un meduz. Se întinde ca o virgulă aterizată nereuşit între subiect şi predicat. „De ce s-a folosit cratima?“ Mai ştie cineva de ce?...

***Mihaela Nicolae** este profesoară de limba şi literatura română la Colegiul Naţional „Mihai Eminescu“ din Buzău.*

■ ■ ■

DILEMA VECHE
Bacul în carul cu fîn

Florin IONIȚĂ

Despre examene numai de bine

„Educația este un lucru admirabil, dar este bine să ne amintim din cînd în cînd că nimic nu merită cu adevărat să fie învățat.“

OSCAR WILDE

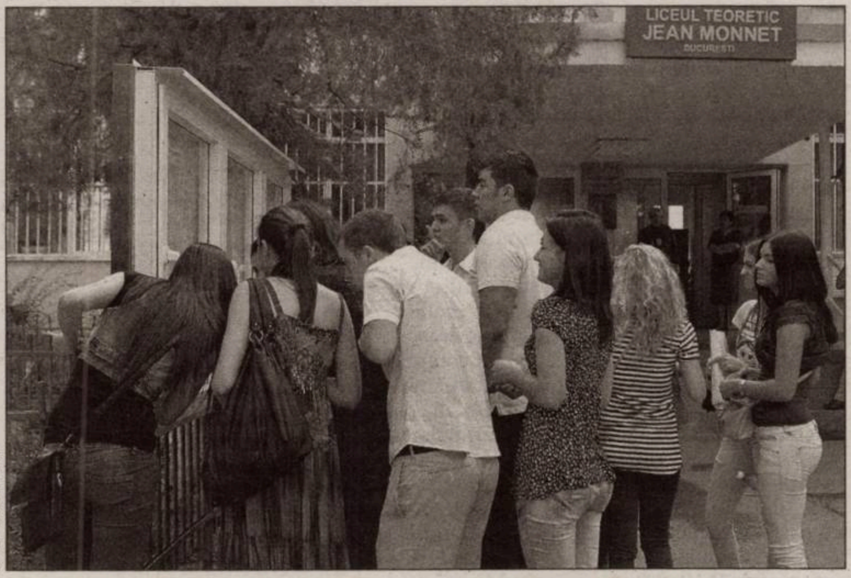

© L. Muntean

În general, se dau două explicații pentru rezultatele slabe de la bacalaureat: desele schimbări în proiectarea examenelor și dificultatea subiectelor. În rîndurile următoare, cu riscul de a îngroșa numărul și așa mare al celor ce au scris pe această temă, voi încerca să nuanțez puțin afirmațiile și, poate, să îndrept discuția și spre alte teritorii.

Prima explicație – și aici vorbesc din punctul de vedere al profesorului de română – este mai degrabă o legendă, cîtă vreme din anul 2003 structura probei este neschimbată: un număr de aplicații privind înțelegerea unui text literar, redactarea unui text în funcție de o cerință dată (scrisoare, argumentarea unei opinii etc.) și redactarea unui eseu structurat. Chiar și manualele pe care le folosesc azi elevii au fost scrise prin anii 2004-2005.

A doua cauză, cea referitoare la dificultatea subiectelor, este mai greu de probat, dar, dacă programa de examen și structura probei nu s-au modificat, este greu de susținut că gradul de dificultate a sporit într-atît încît să producă rezultatele actuale. Mai mult chiar, subiectele fiind elaborate an de an în conformitate cu aceeași programă, au devenit previzibile, fiind de fapt variațiuni ale cîtorva teme: caracterizarea unui personaj de roman (de tip obiectiv ori subiectiv, ante ori postbelic) sau de comedie (Caragiale, desigur), condiția țăranului ori a intelectualului, comentarea unui text liric simbolist (Bacovia, nu?) sau romantic (cine altul decît Eminescu?).

Au mai generat discuții și camerele de supraveghere din săli, care i-ar fi stresat pe elevi. Și totuși, sînt ani buni de cînd ele ne-au invadat viața. Se află în metrou, în autobuze și tramvaie, în magazine de tot felul, în discoteci, pe stradă, chiar și pe coridoarele multor școli, și nimeni nu păruse a fi deranjat pînă de curînd; de cele mai multe ori, nici nu le mai băgăm în seamă. Sau prezența jandarmilor, chiar dacă rolul lor este doar de a păstra ordinea în zonă și nimic mai mult. Nu au vreun amestec în desfășurarea examenelor. Și, la urma urmei, au fost prezenți, fără a stresa pe nimeni, și la concertul Lady Gaga, și la meciul Dinamo-Barcelona, și la manifestația de astă-vară de la MEC pentru susținerea... propoziției predicative.

Și atunci, care să fie cauza rezultatelor slabe din ultimii ani?

Una, e adevărat, mai puțin luată în seamă, este... aritmetica. Să ne amintim că pînă de curînd media la examen lua în calcul notele de la probele orale (care oscilau în general între 9 și 10) și de la cele patru probe scrise, între care, opțional, se număra și educația fizică. Desigur, nu toți candidații obțineau aici performanțe maxime, dar oricum ele erau de obicei superioare celor de la discipline precum geografia, istoria, chimia și altele de același calibru. Și atunci, prin însumarea unor note chiar și de 5 la disciplinele de bază cu notele mari de la probele orale și de la educație fizică se putea atinge și depăși relativ ușor fatidicul prag al mediei 6, necesar pentru obținerea diplomei. De trei ani însă, probele orale nu se mai finalizează prin note, ci prin calificative, iar probele scrise s-au redus la trei. Educația fizică a dispărut, încît un 5 la română (probă obligatorie), să zicem, trebuie acum compensat, în funcție de profil, cu cel puțin un 7 la matematică sau la fizică sau la chimie sau la filozofie... E mai dificil, să recunoaștem.

Chiar și manualele pe care le folosesc azi elevii au fost scrise prin anii 2004-2005.

Totuși, chiar dacă nu este de neglijat, modul de calcul al mediei rămîne doar un aspect. Cauza are rădăcini mai adînci. Să ne amintim adevăratele bătălii pe care le dau an de an părinții pentru înscrierea la anumite școli a copiilor de clasa întîi. Sau ce se întîmplă în clasa a VIII-a cînd elevii se luptă pentru fiecare sutime de punct, căci de multe ori aceasta face diferența între a „prinde o școală bună“ și a o rata. Or, de ce s-ar petrece toate acestea dacă școala, fiind obligatorie și gratuită, ar oferi șanse și condiții egale tuturor elevilor? Pentru că în realitate lucrurile nu stau așa.

Ce se întîmplă apoi în liceu? Nimeni, din cîte știu (și ce bine ar fi să mă înșel!), nu a încercat să facă vreo analiză care să treacă dincolo de cifre, pentru a afla cine sînt absolvenții cu rezultate slabe: din ce medii sociale provin, din ce familii, din ce regiuni, cărei etnii îi aparțin, cîți trăiesc în mediul urban și cîți în mediul rural, ce traseu liceal au urmat, ce profiluri, care au fost disciplinele școlare la care s-au obținut rezultate slabe. Nu poți remedia un eșec dacă nu-i cunoști cauzele. Singurul document care oferă unele repere în această direcție este raportul „Riscuri și inechități sociale în România“ elaborat în 2009 de Comisia Prezidențială pentru Analiza Riscurilor Sociale și Demografice. Ce aflăm de aici? Că 6 din cele 8 regiuni ale țării noastre se află printre cele 20 de regiuni europene cel mai puțin dezvoltate; că PIB-ul pe locuitor al Bucureștiului este de 2,2 ori mai mare decît media națională și de aproape 5 ori mai mare decît al județului Botoșani; că investițiile pe locuitor erau de 15 ori mai mari în București decît în Vaslui; că doar între o cincime și un sfert dintre gospodăriile rurale erau racordate la rețele de apă și canalizare, în vreme ce în urban sînt 90%; că proporția gospodăriilor care posedă un computer este de 13% în mediul rural, față de 41% la oraș, iar accesul la Internet este de 1,5% față de 23%; că doar 21% dintre copiii romi de 15-18 ani erau încă elevi, comparativ cu 75% dintre elevii de alte etnii. Și atunci poate crede cineva că la școala primară ori la gimnaziul din comuna X, ori la Grupul Școlar Agricol Y condițiile sînt comparabile cu cele de la Colegiul Național Z? Și nu mă refer aici la competența cadrelor didactice, cu nimic mai prejos la țară decît la oraș, și nici la dorința elevilor de a învăța, ci la ceea ce pot oferi familia, mediul, infrastructura școlară etc.

Sigur, astfel de cifre au în vedere situații de acum trei-patru ani. Dar ele pot oferi un reper pentru condițiile de viață și de învățătură ale multora dintre elevii care susțin azi examenul de bacalaureat. Căci adevărata măsură nu o dau cei vreo douăzeci de „olimpici“ (nici unul din mediul rural!) ai fiecărei generații, ci restul, cei două sute de mii de absolvenți.

În plus, desființarea, în 2009, a Școlilor de Arte și Meserii spre care se îndreptau mulți absolvenți de gimnaziu, o măsură aparent benefică, deoarece părea a oferi acces la un nivel superior de educație tuturor elevilor, a creat noi probleme. Să ne gîndim la opțiunile unei bune părți dintre acești copii: au terminat opt clase, iar legea îi obligă (și bine face) să mai învețe încă două, căci abia după împlinirea vîrstei de 16 ani se pot angaja. Vor urma așadar cursul inferior de liceu. La 16 ani însă, ei nu cunosc nici o meserie și în consecință nu-și vor găsi ușor un loc de muncă. Din depărtare răzbate însă cîntecul de sirenă al învățămîntului superior (particular?): mai stai doi ani în liceu, ia-ți o diplomă de bacalaureat, nu contează cum, și-al nostru ești. Om (cu studii superioare) te facem: tu plătești (taxe), noi îți livrăm marfa (diploma). Însă și în rîndul studenților se observă aceleași inegalități determinate de proveniența socială. Sporirea numărului de studenți poate reduce decalajele cantitative urban-rural, dar nu și pe cele calitative, căci elevii din medii defavorizate tind să acceseze facultăți și specializări cu un prestigiu mai redus, care asigură o integrare mai slabă pe piața muncii.

Soluții? S-ar găsi, dar rezultatele nu pot fi rapide. Nu este vorba de probe de examen mai ușoare. În fond, ce înseamnă „ușor“ într-un domeniu? Care este unitatea de măsură? E ușor ceea ce știi și, evident, este greu ceea ce nu știi! Mai mult, o exigență scăzută are toate șansele să ducă și la scăderea nivelului de pregătire pentru examen. Nici un bacalaureat diferențiat nu cred că poate fi încă luat în calcul, pentru că ar presupune atît programe școlare diferențiate care să fie aplicate de la începutul unui ciclu de învățămînt, cît și restricții în ceea ce privește un viitor traseu universitar, datorită certificării unor competențe diferite oferite de diplome diferite.

Pe termen lung este însă obligatorie finalizarea noului curriculum. Greu de spus totuși cînd se va produce și cît va dura apoi elaborarea programelor pe discipline și scrierea noilor manuale. Abia din acel moment va începe numărarea anilor la capătul cărora va exista un bacalaureat de tip nou. Vor fi cinci? Vor fi mai mulți?

Florin Ioniță *este profesor de limba și literatura română și de literatură universală la Colegiul Național „Iulia Hasdeu“ din București.*

© L. Muntean

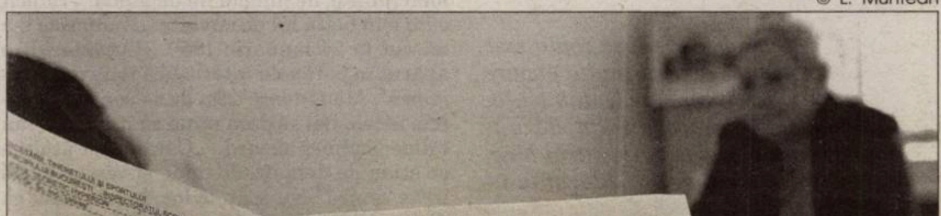

DILEMA veche
Bacul
în carul cu fîn

Ariana-Stanca VĂCĂREŢU

Un examen serios sau o şcoală serioasă?

În ultimii ani, examenul de bacalaureat a devenit o temă de mare interes. Mi se pare interesant cum un examen care se desfăşoară în România de aproape un secol – din cîte ştiu, examenul de bacalaureat a fost introdus în România de Dr. Constantin Angelescu, în anul 1925 – mai poate fi subiect de discuţie în diverse medii.

Părinţii mei au dat bacalaureatul la începutul anilor '50. Mama spunea că a fost un examen foarte serios – cu probe scrise şi probe orale, pe care le-a susţinut timp de o săptămînă. Comisia era din şcoală – dar ce conta?! Pe vremea aceea nici nu îndrăzneai să te gîndeşti că un profesor te-ar favoriza. Am întrebat-o ce anume făcea din acel examen de bacalaureat un examen serios. Răspunsul ei m-a pus pe gînduri: „Şcoala era serioasă, învăţam pentru fiecare oră, era de neconceput să merg la şcoală cu lecţia neînvăţată. Liceul era dificil de absolvit. Învăţam toate lecţiile, îmi făceam toate temele. Nu m-am pregătit special pentru bacalaureat – nu am avut de ce să o fac. Subiectele de examen erau din materia pe care o învăţasem foarte serios pe tot parcursul liceului. În ultima clasă de liceu am învăţat ceea ce ni se cerea la şcoală şi m-am pregătit pentru admiterea la facultate. Nu existau pe vremea aceea – sau nu ştiam eu – meditaţii, consultaţii şi tot felul de pregătiri suplimentare".

Pe vremea aceea nici nu îndrăzneai să te gîndeşti că un profesor te-ar favoriza.

Eu am dat examenul de bacalaureat la finalul anilor '70. Deja era o altă lume. Îmi amintesc că, pentru generaţia mea, examenul de bacalaureat era doar o formalitate. Subiectele erau „normale" – dacă erai un elev bun, nu aveai cum să nu iei cel puţin o notă mare, dacă nu chiar nota 10. Pe vremea aceea, stresul ne era provocat de examenul de admitere la facultate. De aceea, pregătirea noastră suplimentară era axată pe materiile din care susţineam probele examenului de admitere. La bac am avut două probe scrise: la limba şi literatura română şi la matematică, şi o probă orală: prezentarea lucrării de absolvire a liceului. Nu m-am pregătit în mod special pentru examenul de bacalaureat – citeam mult şi am citit şi cărţile scrise de autorii români studiaţi în şcoală –, dar nici nu am copiat şi nici nu am văzut pe nimeni copiind la examen.

Predau matematica la clase de liceu din anul 1991 şi toţi elevii mei au susţinut proba de matematică la examenul de bacalaureat. Am prins toate schimbările de după anul 1989, din sistemul de învăţămînt. Majoritatea facultăţilor au renunţat la probele scrise ale examenului de admitere, notele de la bacalaureat au înlocuit notele de la probele scrise ale admiterii. Examenul de bacalaureat a suferit mai multe schimbări – numărul probelor, disciplinele din care s-au susţinut probele, modul de supraveghere. Elevii, părinţii, profesorii au început să fie tot mai stresaţi de bacalaureat, dar asta nu i-a făcut pe elevi să înveţe constant şi susţinut, pe toată perioada celor patru sau cinci ani de liceu. Unii elevi au învăţat în clasa a XI-a sau a XII-a, alţii au învăţat o lună, o săptămînă sau o zi înainte de examen. Adăugînd şi contextul unei supravegheri mai serioase, desfinţarea claselor de şcoală profesională şi de ucenici coroborată cu existenţa rutei progresive a liceului, rezultatele nu m-au surprins. La un moment dat, a apărut suta de subiecte din care să se aleagă subiectul probei – şi acest fapt a condus, chiar şi la matematică, în unele situaţii, la memorarea rezolvărilor exerciţiilor – „cumplit meşteşug de tîmpenie", cum bine zicea Creangă.

„Scopul educaţiei este să-i pregătească pe tineri să se educe ei înşişi pe parcursul vieţii."

ROBERT MAYNARD HUTCHINS

„Sînt întotdeauna gata să învăţ, deşi nu sînt mereu dornic să primesc lecţii."

WINSTON CHURCHILL

În clasa a XII-a, toată energia mea şi a elevilor mei a fost canalizată spre pregătirea probei de matematică a examenului de bacalaureat. Nu sînt mulţumită deloc de ce am făcut, deşi media notelor la matematică (M1) obţinute de elevii mei la bacalaureat depăşeşte nota 9. Nu sînt mulţumită pentru că am cedat presiunii venite din partea elevilor; am renunţat, în foarte mare parte, la dezvoltarea raţionamentului şi a logicii matematice în favoarea studiului detaliat şi aprofundat al exerciţiilor şi problemelor tip bac. Tot ceea ce am construit temeinic, zic eu, în primii trei ani de liceu – noţiuni şi concepte înţelese bine, demonstraţii şi raţionamente riguroase, frumuseţea matematicii, bucuria rezolvării de probleme ne-rutiniere – a fost dat la o parte în favoarea unei abordări mecanice în învăţarea subiectelor. În ultima oră, mi-am cerut scuze elevilor; le-am spus că matematica este ceea ce am făcut împreună din clasa a IX-a şi pînă în clasa a XI-a. Matematica din clasa a XII-a a fost doar pregătire pentru bac. Oare asta vrea să fie bacalaureatul? Este normal să fie aşa?

După părerea mea, nici una dintre schimbările survenite în organizarea şi desfăşurarea bacalaureatului nu a fost o schimbare care să redea examenului seriozitatea din anii '50. Mă întrebam de ce nu pot considera un examen cu promovabilitate sub 50% un examen serios. Mi-am amintit de ceea ce spunea mama – „şcoala era serioasă... liceul era greu de absolvit".

***Ariana-Stanca Văcăreţu** este profesoară de matematică la Colegiul Naţional „Emil Racoviţă" din Cluj-Napoca, formatoare în cadrul mai multor programe pentru cadre didactice.*

■ ■ ■

Ana NANU

Un simplu exerciţiu de memorie

E bizar cum, după doisprezece ani petrecuţi la şcoală, învăţînd la atît de multe materii diferite, răscrucea de drumuri de la sfîrşitul liceului ne aduce faţă în faţă cu doar cîteva probe. Pînă la urmă n-ai ce-i face. Se ştie: bacalaureatul, un examen de temut pentru toate generaţiile forţate să-l dea, are menirea de a ne face tranziţia uşoară spre următorul pas. *Post factum,* toţi proaspeţii absolvenţi de liceu vor putea mărturisi că ceea ce ar fi trebuit să fie o etapă intermediară, care lansează o provocare setei lor de cunoaştere, se transformă într-o cauză de mare stres, tratată cu o solemnitate uneori disproporţionată.

În fiecare cuvînt scris pe foile tipizate se vădeşte efortul depus de către tinerele minţi pentru cunoaşterea materiei ce intră în programă. Toţi se îndreaptă cu emoţie spre sălile de clasă unde, pentru trei ore, vor trebui să aştearnă pe hîrtie, într-un mod obiectiv, variante prelucrate ale gîndurilor lor. Pe lîngă rigorile baremului, formele artificiale ale cunoştinţelor lor mai au un punct de reper: sensibilitatea corectorului. Nimic discutabil, nimic complex, nimic incert nu va ajunge pe paginile acelea – „nu are rost să te complici cu aşa ceva". Totul trebuie prezentat în nuanţe cît mai contrastante, ilustrat de fapte cît mai transparente. Prudenţa este la ordinea zilei, unindu-i în cuget şi în simţiri pe toţi elevii cu o abordare cît de cît pragmatică a acestui examen: cine vrea notă mare trebuie să-şi cuminţească gîndul şi să-şi astîmpere elanul.

Mai în glumă, mai în serios, paradigma s-a schimbat destul de mult de pe vremea vechiului regim. Parcursul unei cariere nu mai e de mult uşurat de o repartizare într-un loc sau altul – proaspeţii absolvenţi se află într-o cursă acerbă, în care stabilitatea nu le este adusă întotdeauna de abilitatea de a se încadra într-o normă, ci mai degrabă de cea de a ieşi din tipare. Creativitatea devine o floare din ce în ce mai rară, într-o lume modernă în care totul s-a spus deja, iar roata nu mai trebuie reinventată. Examenul de la sfîrşitul liceului întreţine iluzia periculoasă a unor cerinţe minime care, îndeplinite şi ele cu chiu, cu vai, sînt suficiente pentru a determina o avansare în plan social şi profesional. Tare mi-e că, în ciuda unei nevoi de corectitudine în testare, între „un cinci de milă" şi o „lucrare bună, dar neîncadrată în barem" nu vom creşte ambiţii şi inovaţii, ci dezamăgiri şi dezechilibre.

Eu nu doresc să mă îmbăt cu apă rece şi să mă umflu în pene pînă dau cu capul de pragul de sus, doar pentru că am luat o notă mare la bac. Nici nu spun că examenele noastre standardizate sînt mai bune sau mai rele ca ale altora – spun doar că se naşte, printre elevi şi profesori deopotrivă, o foame de a intra în limitele unui barem care ne impune criterii deseori devalorizate. Între ceea ce am învăţat eu cu destulă plăcere în patru ani de liceu şi ceea ce mi s-a cerut să redau la încununarea acestora cu un examen, se căsca un mare hău în care se pierd originalitatea, entuziasmul şi acea sclipire care te face să te simţi confortabil în cunoaştere.

„Citeşte nu pentru a contrazice, nici pentru a crede, ci pentru a cîntări şi a lua în considerare."

FRANCIS BACON

Pentru mine, bacalaureatul a fost un simplu exerciţiu de memorie, şi nimic mai mult. Nu exista nici măcar o fărîmă din personalitatea mea în cele douăzeci şi cinci de pagini pe care le-am scris. Dacă examenelor orale am reuşit să le dau o notă personală, pe cele scrise le-am abordat cu toată precizia de care am putut da dovadă. Mă bîntuie doar gîndul că, în viitor, cineva va dezgropa lucrările mele iar, fiindcă ştim cu toţii că *scripta manent*, impresia lor despre ceea ce am fost eu va fi una teribil de indiferentă – la fel de indiferentă pe cît scrierile mele vor fi lipsite de culoare. Şi cum nu mă simt confortabil ştiind că voi rămîne pentru eternitate în anonimat, ştiu că trebuie musai să scriu mai bine decît am făcut-o la examenul de bacalaureat. Sper doar ca acest an să nu mă fi schimbat într-atît încît să mă împiedice să fac asta.

***Ana Nanu** este o proaspătă absolventă a Colegiului Naţional Bilingv „George Coşbuc" din Bucureşti. Datorită cursurilor extraşcolare şi a notelor foarte bune, următorii ani îi va petrece la Londra, la King's College, studiind filozofie.*

■ ■ ■

DILEMA
Bacul
în carul cu fîn

Marilena ŞERBAN

M-am hotărît să devin prost

> *„Maturitatea este o dezamăgire amară pentru care nu există remediu – asta dacă nu considerăm rîsul ca fiind remediul universal.“*
>
> KURT VONNEGUT

Am evitat cîteva zile la rînd să scriu acest punct de vedere. Mi-am spus că nu e bine să transmit starea mea, mai ales că, nu-i aşa?, românii se încăpăţînează să vadă doar relele din jurul lor, nu oferă soluţii, iar un profesor trebuie să fie o persoană temperată şi raţională. Totuşi... sper să fie alte păreri care să echilibreze perspectiva.

De foarte multe ori, mi s-a spus că un tînăr profesor se cade să fie mai încrezător. În timp, am tradus „încrezător“ prin „ipocrit“, pentru că cel mai des m-am întîlnit cu această atitudine. În numele echilibrului şi al decenţei profesionale, să închid ochii şi să ascund gunoaiele sub preş, cu un optimism prost temperat. Dacă eşti tînăr, evident, nu ai experienţă, dar ai o energie care, o să vezi, se va consuma în timp. Confirm.

Există şi lucruri bune. Din păcate, eu, „tînără dăscăliţă“ scăldată succesiv de valurile reformei din învăţămînt, nu le mai văd. De cînd mă ştiu, mi-am dorit să fiu profesoară. Nu mi-a fost ruşine de acest vis pînă pe la 18 ani, cînd, înainte de admitere, un domn, afacerist, binevoitor, de altfel, a exclamat cu compătimire: „Hm! Litere? Ce-o să faci cu astea?“. Cum părinţii nu mi-au servit aceeaşi lecţie, am continuat să sper. Am terminat facultatea, am trecut prin absurdul examenelor de titularizare, de obţinere a gradelor didactice, veşnic surîzătoare, privind la steaua profesoratului. Nu înţelegeam cum unii dintre colegii şi prietenii mei alegeau să fie chelneri prin străinătate. Eu îmi iubeam ţara, gata să mă sacrific pentru progresul ei, îmi iubeam profesia, gata să fiu „dascălul“ de care avea nevoie ţara. Am fost: întîi, într-o şcoală în vîrf de deal, apoi, în buricul ţării, în Capitală – drum parcurs în vreo 12 ani, tot cu pletele alintate de vîntul reformei. Între timp, am învăţat bine ceva: să mănînc lămîi.

Scurt istoric pentru lămurirea cititorului:

Lămîia nr. 1 – Profesorul este o fiinţă care fabrică foi. Cu cît mai multe, cu atît mai inutile. Veşnic voluntar, el trebuie să fie plătit prost pentru eforturile şcolare şi deloc pentru cele extraşcolare, dat fiind că „dascălul“ se şi hrăneşte cu hrană spirituală, e mut şi ascultător, mereu atent la nevoile elevului şi ale societăţii pe care o „luminează“, imun la imperativul ratelor la bancă sau al taxelor către stat.

Lămîia nr. 2 – Profesorul care ţine la coloana vertebrală şi la regulamente este inflexibil, distruge destinul copiilor. Cînd telefonul sună, el ştie că sînt părinţi iubitori, „plecaţi în misiune cu preşedintele“, susţinători, anonimi sau nu, de la inspectorat sau minister şi, trăiască marele Caragiale!, loaza trece, leafa merge, toată lumea e mulţumită. *Implicarea părintelui în actul educaţional* se traduce, de cele mai multe ori, în presiuni asupra profesorului, care, riguros sau ticălos, e etichetat fără discriminare: de foame, pune note mici, să ia bani mari.

Lămîia nr. 3 – Dacă faci prea multe şi eşti entuziast, bate la ochi şi primeşti alte etichete: fie de ambiţios, urmăritor de funcţii, fie de ticălos, pentru că îi pui pe ceilalţi într-o lumină proastă, fie de materialist, fiindcă vrei bani ca şi cum ai avea nevoie de ei, fie de idealist – şi o să-ţi treacă. Performanţă şi progres în sistem? O glumă.

Lămîia nr. 4 – Emisiunea *Acces Direct*. Ora 17. Audienţă maximă, bani pe măsură, aşa cum nu o să am eu vreodată la cercul de lectură. Evident, fiindcă după ore, cînd trebuie să ne învingem somnul şi foamea, în braţe cu cîteva cărţi de la biblioteca şcolii sau cu xeroxuri – pentru că nu mai există dorinţa (sau putinţa) de a da bani pe cărţi – copiii nu află ce chiloţi are Tonciu, cum se numesc sînii Sânzianei şi cîţi bani cîştigă ei sau cum pot să ajungă miliardari peste noapte... Cui îi mai pasă că nu ia bacul?

Lămîia nr. 5 – Soluţia pentru a ridica rata succesului la bac pe care eu, profesoară tînără, lipsită de experienţă, pesimistă şi materialistă, nu am fost în stare să o găsesc a fost generată, la minut, de ministrul care mă reprezintă: ore suplimentare („vom găsi, cumva, resurse să le plătim“) pe care acelaşi profesor care nu a avut elevi la clasă în timpul anului, aceştia fiind plecaţi să facă ceva mai important, le va face cu aceiaşi elevi plecaţi să facă ceva mai important. Profesorii au venit din concediu, vor fi plătiţi „odată ca niciodată“, elevii nu au venit de la mare şi de prin cluburi. Surprinzătoare situaţie! La fel ca cea de a demasca haosul şi imoralitatea din sistem pe spinarea, şi ea tăbăcită de reformă, a copiilor supravegheaţi de camere. Lecţii despre cum să nu mai cîrcotesc, să fiu optimistă şi să găsesc soluţii viabile, fiabile la problemele întîmpinate...

Etc.

Cine e de vină că rata de succes la bacalaureat a scăzut dramatic? Eu. Marilena Şerban, profesoară, 33 de ani, 12 ani vechime în muncă, gradul I, master în didactică. Fiindcă, atunci cînd iau salariul sau sînt bolnavă sau mă ameninţă vreun părinte ori elev, mi-e teamă şi mă gîndesc că am greşit neplecînd, la 20 de ani, în străinătate, să fiu chelneriţă; fiindcă am abandonat lupta pentru valorile în care credeam; fiindcă m-am lăsat cuprinsă de greaţă şi m-am hotărît să devin proastă, oarbă, surdă, mută, clonă a lumii în care trăiesc. E varianta pe care, pînă acum, nu am încercat-o. Despre moralitate, numai de bine...

Marilena Şerban *este profesoară de limba şi literatura română la Liceul Greco-Catolic „Timotei Cipariu“ din Bucureşti.*

■ ■ ■

Ileana ZIRRA

De la abc la bac – și înapoi

> *„Nu are importanţă cît de mult înveţi pentru examen, ţi se va pune o întrebare din acea mică parte de materie pe care nu ai mai apucat să o mai înveţi.“*
>
> EDWARD A. MURPHY

De mai bine de două săptămîni încerc să aflu care este părerea generală asupra ultimului examen din învăţămîntul preuniversitar. Constat cu stupoare că mai nimeni nu este pe aceeaşi lungime de undă, cum e de observat din ancheta pe care-am pus-o cap la cap. Asta denotă că bacalaureatul este un subiect vag pentru cei mici, şi la fel de vag pînă şi pentru cei care mai au un pic şi or să dea nas în nas cu el. Bun, părerile pot fi împărţite, mai ales în ziua de azi, cînd cei ce dirijează sistemul nostru de învăţămînt încă nu s-au hotărît ce semnificaţie are bacalaureatul. Dar ştiu că o schimbare urmează să se facă în curînd. Cei din generaţia mea, generaţia 2014, nu ştiu încă ce formă va avea acest examen – ceea ce nu este în regulă. În schimb, diriginta mea, o persoană informată, care-şi are propriul sindicat, ne-a pus la curent la finalul clasei a X-a în legătură cu schimbarea care va să aibă loc; iar în penultima zi de şcoală am primit un formular de la Ministerul Educaţiei, în care eram întrebaţi dacă preferăm clasicele probe orale – două la număr – şi cele scrise – în număr de trei, dintre care una este la alegerea fiecărui elev, ori un examen dintr-o repriză, în care să avem întrebări din toate materiile – inclusiv din cele care nu se mai studiază, în ultimii doi ani de liceu, la profilurile umaniste.

Revenind la chestionar: întrebarea era aşa prost formulată încît deveneai confuz şi tot ce voiai să le spui era să nu mai schimbe nimic. Oricum, probabil nu vor lua în calcul acele chestionare, de-aia s-a şi neglijat distribuirea lor. Mai mult ca sigur este doar o scuză pentru a anunţa după aceea în mass-media că au adus la cunoştinţă posibila schimbare şi că au şi primit aprobarea „populaţiei“. Acest nou tip de bacalaureat aduce a SAT-urile *(Scholastic Aptitude Test)* care se ţin la americani. Acest examen este format din trei probe, în schimb: *Reading, Writing* şi *Mathematics* – ceea ce la noi s-ar da dintr-un singur foc. Dintr-un punct de vedere, acest tip de treaptă este bun, deoarece îl pregăteşte pe elev pentru orice tip de domeniu, dîndu-i mai multe variante de ocupaţii, dar în ceea ce priveşte gradul de dificultate, acesta este scăzut, mediocru. În schimb, în State, pentru a dovedi că eşti avansat, există în continuare admiteri şi şcoli de vară, precum şi internship-uri.

Pentru cei care îşi doresc să treacă în învăţămîntul superior fără să-şi facă griji de pile, şpăgi, camere de filmat şi alte treburi necurate, am o soluţie insuficient de satisfăcătoare: apucaţi-vă de învăţat baza din timp şi staţi pe turbo într-a XII-a. Dacă, spre exemplu, vreţi o notă de top la limbă şi literatura română, ţineţi minte dintr-a VIII-a sau dintr-a IX-a ce-i aia comedia, iar înainte de bac recitiţi *O scrisoare pierdută* şi *O noapte furtunoasă* şi asiguraţi-vă că puteţi puncta ceea ce a încercat profa de română să explice la oră. Cu toate că eu sînt un fan al descifratului la faţa locului, nici măcar la olimpiada de română nu îţi acceptă ideile de geniu parţial neînţeles şi interpretările unice; textele trebuie să fie aproximativ pe acelaşi tipar.

Aşadar, după ce îţi iei diploma de bacalaureat, nu te poţi considera matur în adevăratul sens al cuvîntului. Să te vezi cu certificatul în mînă şi admis la o facultate nu îţi defineşte decît locul în societate, dar te coci prin acumularea experienţelor personale. Din nefericire, meseria n-o poţi învăţa în şcoală, ci prin aplicaţii practice. Şi iată că ne aflăm în epoca voluntariatelor – pînă şi în ţara noastră au devenit la modă; sau poate mă învîrt eu în mediul propice –, iar acest lucru ajută enorm la migraţia creierelor. De altfel, acum aproximativ zece ani, începuse mania cu Centrele de Excelenţă (în română, matematică, chimie ş.a.m.d.). O parte sigur s-a desfiinţat, unele centre s-au transformat chiar în clase de olimpici, dar eu îmi permit să spun cu mîna pe inimă că unul din cele mai incitante asemenea locuri este încă activ. Centrul de Excelenţă în filozofie (C.E.X.) al lui Gabriel Săndoiu se ţine acum la Facultatea de Filozofie din Bucureşti, unde mi-am petrecut toată clasa a X-a, chit că în ultimele trei luni mergeam nemaifiind înscrisă, pentru că picasem un examen. Întîmplare care a avut loc doar pentru că eram ocupată să cunosc mulţi oameni minunaţi şi să lucrez pentru olimpiada de engleză. Dar şi anul acesta tot acolo mă găsiţi, eu sînt pregătită să dau iar toate examenele şi să pot vorbi liber despre epistemologie, să înţeleg glumele cu Kant şi să stăpînesc un limbaj logic, să mă pot exprima corect.

Ileana Zirra *este elevă în clasa a XI-a la Colegiul Naţional Biligv „George Coşbuc“ din Bucureşti şi unul dintre coordonatorii suplimentului pentru copii* Dilematix, *unde a început să scrie de la vîrsta de 12 ani.*

■ ■ ■

DILEMA
Bacul în carul cu fîn

Cu plus și cu minus

Am adresat cîteva întrebări comune despre bac Luminiței Medeșan – profesoară de limba și literatura română la Colegiul Național „George Coșbuc“ din Cluj-Napoca și lui Marcel Petrișan – profesor de matematică la Colegiul Național „B.P. Hasdeu“ din Buzău.

1) Cum s-a ajuns în doar cîțiva ani de la un examen de „rutină“, o simplă formalitate, la un examen „pe bune“?

2) Ce ar trebui făcut (din perspectiva dvs. de profesor) ca elevii să ia bacul doar cu cunoștințele acumulate la clasă? S-au transformat cei patru ani de liceu într-un soi de „pregătire“ pentru bac?

3) Mai este bacalauratul un examen al maturității?

4) Ce puteți spune despre programa pentru bac? Este prea încărcată? S-ar putea ea simplifica?

5) Cu ce ar trebui să plece „acasă“ (și mai departe, în lume) un tînăr de 18 ani, după patru ani de liceu?

© L. Muntean

Luminița MEDEȘAN

1. Aici e nevoie de puțină istorie. Pînă în 2010 existau și probe orale evaluate și notate, nota intrînd în calculul mediei. Proba orală era tot una de literatură, solicitînd ceva cunoștințe de conținut. Dar, într-adevăr, la oral, notele erau, în covîrșitoare majoritate, de 9 și de 10, chiar dacă apoi, la scris, discipolii luau 5. În 2010 și 2011 oralul s-a transformat într-o probă de competențe de comunicare în limba romînă, evaluate pe baza unei grile de descriptori de performanță cu niveluri de competență. Nemaifiind vorba de note, acest tip de evaluare nu mai intră în calculul mediei, dar trecerea prin fața comisiei, uneori pur formală (nu se poate pica), e o condiție obligatorie pentru participarea la probele scrise.

Caracterul formal de pînă mai ieri al probei scrise la limba și literatura română în cadrul bacalaureatului a fost consecința conjugării nefericite a doi factori: zelul transparenței totale privind posibilele variante de subiecte, în număr de 100, publicate pe site-ul Ministerului Educației (timp de trei ani, din 2007 pînă în 2009), cam cu cîteva luni înainte de examen, scopul declarat fiind acela de a da tuturor candidaților șansa de a se pregăti eficient și în deplină cunoștință de cauză. Al doilea factor a fost apariția rapidă pe piața auxiliarelor școlare a lucrărilor (nu le discut acum calitatea) cu rezolvarea integrală a variantelor propuse. Consecințele au constat în posibilitatea de a copia copios (au fost județe în care s-au găsit sute de lucrări identice, la virgulă), inițial direct din cărțile duse cumva, camuflat, în sălile de examen, firește, cu complicitatea supraveghetorilor. Apoi metodele s-au perfecționat și au apărut device-urile de tipul căștilor, al telefoanelor, ceasurilor... Frauda a ajuns atît de evidentă, încît în 2011 s-au instalat camerele de supraveghere în săli, ceea ce a dus la rezultatele catastrofale de anul trecut și din vara aceasta. Procentul de promovare de sub 50% arată cîți elevi s-au pregătit. Deci, bacul a ajuns un examen serios datorită unei măsuri administrative (unii o consideră chiar de tip polițienesc). Elevii care nu au promovat spun că au fost inhibați de ele... Să fim serioși! Sigur că este mai bine așa, deși, de cînd nu se mai poate copia ca în vremurile bune, nici nu se mai înscriu toți absolvenții la bacalauret, iar cei din promoțiile anterioare nici atît. Deocamdată, cel puțin formal, examenul e mai serios. Dar forma încă nu acoperă un fond.

2. La română, reforma curriculară a fost dintre cele mai spectaculoase și contestate. Mai ales la liceu, profesorul are o mare libertate în a propune texte și autori (obligatorii sînt doar cei 17 canonici) cu condiția însușirii conceptelor, a învățării speciilor și a exersării competențelor prevăzute. Evaluarea prin bacalaureat (proba scrisă) a cunoscut cîteva formate în ultimii zece ani. Acum eseul nu mai poate viza decît autorii canonici sau speciile obligatorii, cele trei subiecte (primul – pe un text la prima vedere, al doilea – un text argumentativ pornind de la un citat, al treilea – eseul) au cîte 30 de puncte fiecare. Astfel, în pragmatismul tot mai marcant al elevilor care văd (cei mai mulți) în școală doar un rău necesar, apare tot mai des întrebarea: asta se cere la bac? Dacă nu, de ce ne pierdem vremea cu...? În ultimii ani de liceu, profesorul de română devine profesor de bacalaureat, predă și evaluează ce se cere, neglijînd, uneori, teme sau capitole care e puțin probabil să devină subiecte ale eseului. Meditațiile sînt și rezultatul discrepanței între programă și evaluare. Apoi, mai sînt și cei care doresc o pregătire individuală, în care să aibă toată atenția și competența profesorului la dispoziția lor.

3. Într-o epocă în care filozofii culturii vorbesc de infantilizarea adulților, cum să vorbim de maturitate la 18 ani? Cînd speranța de viață nu depășea 50 de ani, majoratul era la 21!

4. Programa e bună, cuprinde competențe și conținuturi relevante, dar problema este ce subiecte se propun pe baza ei. O anecdotă spune că poți promova la bacalaureat cu vreo cinci-șase romane și cam tot atîtea poezii, plus două piese de teatru și o nuvelă...

5. Studiul limbii și literaturii române în școală e pus sub semnul comunicării. Nu e rău, dar concurată de dezbatere și argumentare, de nonliterar, literatura din programe e, fatal, mai puțină. Or, ea e purtătoare de mari valori, pe lîngă cea estetică. Înecată în concepte (ușor de evaluat, cum am arătat), literatura nu mai e atractivă. Numai noi știm ce eforturi facem să ne asigurăm că elevii citesc măcar acele cinci-șase romane. Nu mai rămîne timp pentru valoarea formativă, pentru discuțiile informale. Dar asta e o problemă veche, se plîngea și Călinescu în interbelic de lipsa timpului pentru a crea o reală motivație pentru lectură, tinerilor: „Ar trebui ca copiii aceștia să facă o baie bună de cultură, să stea de vorbă cu noi nesiliți, un an de zile, să citească lucruri de soi fără spaima notei“ (tabletă din anii ’30, *apud* Ioana Pârvulescu, *România literară* 35/2004). Dar asta ține de o gratuitate a actului pedagogic de neconceput în epoca noastră în care idealiștii sînt învinși pe toată linia de contabili. Ca să răspund direct, fostul elev ar trebui să plece în viață cu un set de valori și cu deprinderea de a citi. Un tînăr care citește se educă singur.

Marcel PETRIȘAN

1. Ani de-a rîndul s-a fraudat „la greu“ (exceptînd liceele de mare tradiție). Sistemul comunist raporta nu doar producții agricole uriașe (însă fictive), dar și rezultate grozave în învățămînt. Iar inerția sistemului este mare. Nu poate fi înfrîntă nici măcar de o „revoluție“ de tranziție prin neocomunism la pseudodemocrația populistă de azi. Ani de-a rîndul elevii au fost „ajutați“ la examen: supraveghetorii „închideau ochii“ cînd elevii comunicau între ei sau „se inspirau“ din diverse materiale, iar uneori li se scriau rezolvări parțiale pe tablă. Un experiment de introducere a testelor-grilă în 2003 a fost gîndit prost și a eșuat lamentabil. Elevii primeau spre rezolvare aceleași probleme și cheia de rezolvare se transmitea extrem de ușor de la cei foarte buni la ceilalți. Culmea fraudării a fost atinsă în anii 2008-2009, cînd s-au publicat subiectele (celebrele 100 de variante) pe Internet. Elevii nu aveau decît să copieze rezolvările (rezumat) publicate pe net și apoi „miniaturizate“. Examenul „pe bune“ din 2011 și 2012 a scos o parte din gunoiul de sub preș. Camerele video nu „prind“ chiar totul, corectarea lucrărilor nu este totdeauna obiectivă, iar examenele de „competențe“ la care condiția de promovare este „să te prezinți“ sînt de-a dreptul caraghioase.

2. În cursul celor patru ani de liceu, elevii studiază multe discipline care nu fac obiect de examen la bacalaureat. La matematică (profil real) se cere toată materia studiată, dar nu aș putea spune că promovarea bacului este unica preocupare a elevilor. Cei foarte buni se gîndesc la o continuare a studiilor și învață suplimentar pentru competițiile școlare. Un elev conștiincios (nu neapărat briliant), care are la clasă un profesor competent, poate promova bacul fără meditații. De altfel, sistemul de meditații ar fi de blamat în măsura în care elevii sînt obligați de către profesorul de la clasă să participe. O adaptare a gradului de dificultate a examenului la posibilitățile elevului mediu cred că ar îmbunătăți situația. Mă refer aici la o creștere a ponderii subiectelor mai ușoare, nu la eliminarea totală a celor de dificultate medie sau mare. O situație ideală în care toți să promoveze doar cu cunoștințele de la clasă nu cred că se va realiza prea curînd.

3. Este vorba desigur despre o „maturitate“ în gîndire. Parțial, bacul se poate spune că testează așa ceva. Din păcate, la matematică, accentul a început să se deplaseze de la probleme de raționament și creativitate spre exerciții de genul „să se calculeze“, ceea ce dăunează obiectivului propus. Această tendință este vizibilă mai ales la subiectele pentru testarea națională, ceea ce influențează negativ calitatea elevilor care intră în liceu.

4. Programa de examen este în concordanță cu programa parcursă în liceu. Eliminarea unor conținuturi predate ar fi dăunătoare. (Acele conținuturi ar fi neglijate la predare. Exact așa ceva se întîmplă la testarea națională. Elevii ajung la liceu fără să știe temeinic rezolvarea ecuației de gradul al II-lea, care a fost eliminată din programa de examen.) Programa a fost revizuită și s-a produs o oarecare simplificare.

5. În primul rînd, ar trebui să știe cum să învețe singur, să caute informațiile de care are nevoie și să fie capabil să se descurce în situații complexe, în care luarea unei decizii raționale poate fi esențială.

a consemnat Adina POPESCU

„Imaginația este mai importantă decît cunoașterea. Cunoașterea este limitată. Imaginația învăluie lumea.“

ALBERT EINSTEIN

„Nu zidurile fac o școală, ci spiritul ce domnește într-însa.“

FERDINARD I

„Predau pentru a învăța tineretul să citească viitorul.“

ROBERT FROST

O temă pentru acasă

ce cred elevii despre bac?

*Examenul de bacalaureat a devenit un subiect extrem de vag, care deja derutează generațiile elevilor de liceu, așadar am recurs la a cere informații și păreri privind schimbările actuale. Fiind inevitabil, s-a atins și subiectul promovabilității din ultimii doi ani. Ancheta pe care am pus-o cap la cap dezbate această problemă și caută să propună soluții. (**Ileana Zirra**)*

© L. Muntean

■ Obama a zis în discursul său inagural *„our schools fail too many“*. Oare de ce n-a zis *„Too many fail our schools“*? Fiindcă nu e cazul, probabil. La ei, SAT-urile, echivalentul bacului nostru, le-ar trece un elev român de clasa a X-a cu 650/800 (în mare parte, datorită capacității, nu cunoștințelor) și totuși Obama a pus problema sistemului de învățămînt. Deși nu sînt de acord că pentru Statele Unite aceasta e problema, cred însă că în România aici e „buba“.

În fiecare an de liceu studiem aproximativ 15 materii. După patru ani ești norocos, dacă, participînd la toate orele și cu note de 7-8, îți mai aduci aminte cîte ceva la limba română și uneori la matematică.

Aparent sistemul e menit ca – în ciuda faptului că te-a obligat să decizi, în mare, ce-i drept, pentru un domeniu – să te pregătească pentru orice posibilă ramură ai alege. Cum vine asta? Nu înțeleg.

Părerea mea e că dacă vrei să-i oferi într-adevăr „puștiului“ ocazia să facă o decizie, lasă-i mînă liberă pînă la capăt și anume dă-i o listă lungă și atractivă de materii din care să aleagă, însă nu-i permite mai mult de șase-șapte pe an. Dă-i timp liber și oportunitatea de a face sport, fiindcă dezvoltă caracterul și menține corpul sănătos. Arată-i cum să-i trateze pe cei ce au nevoie de ajutor și implică-l în proiecte de ajutor social și dezvoltarea comunității. Atunci sigur îți ia bacul și îi va face și lui plăcere să rămînă în mediul la a cărui dezvoltare a ajutat.

***Anathea Cora Cristea**, clasa a XII-a, Colegiul Național Bilingv „George Coșbuc“, București*

> *„Dacă toată lumea*
> *ar învăța carte, n-ar mai avea*
> *cine să ne tragă ciubotele.“*
>
> ION CREANGĂ

■ Fiecare an de liceu vine cu anumite provocări și naște noi așteptări, însă toate temerile se reunesc în același punct: clasa a XII-a, un an ce ar trebui dedicat muncii susținute, plin de greutăți, încununat de bacalaureat. Cu adevărat important, acest examen este privit aproape ca o necesitate, promovabilitatea fiind percepută, cel puțin la noi, ca un atribut firesc al elevilor de liceu; bacul trebuie luat, nu se poate altfel. Totuși, iată că de cîțiva ani rata de promovabilitate este cam firavă, înregistrînd o scădere bruscă – odată cu modificarea condițiilor de susținere a probelor.

În urma acestor rezultate s-a iscat un val de întrebări și frămîntări: „Ce se întîmplă cu elevii de liceu?“, „De ce astfel de rezultate, unde vom ajunge?“ ș.a.m.d.

Răspunsul la toate întrebările este însă destul de simplu, tocmai pentru că bacalaureatul trebuie, după cum ziceam, luat. Astfel, atunci cînd încă era posibil, un mult mai mare procent din absolvenții clasei a XII-a promovau examenul, căci „inspirația“ era mult mai ușor de găsit – fie în banca vecină, fie într-un profesor dornic să ajute ori în inima blîndă a profesoarei care, deși surprindea fițuica, nu o scotea întotdeauna din circulație (și pe elev din sala de examen), pentru că viitorul copilului putea fi năruit. Astăzi însă, mulțumită camerelor de luat vederi și penalizărilor mult mai serioase pentru profesorii care încalcă regulamentul, astfel de scenarii au loc cu mult mai greu. În aceste condiții, procentul mai sus menționat se explică mult mai ușor, avînd chiar un corespondent în anii trecuți: este procentul elevilor care au trecut examenul cu seriozitate, bazîndu-se pe munca proprie. De altfel, la o privire mai atentă, se poate observa și că rezultatele ce îi fac pe profesori să se înfioare și fac mass-media să vuiască nu se regăsesc în toate unitățile de învățămînt, căci colegiile și liceele de prestigiu, cele cunoscute drept licee unde se face carte, au în continuare o promovabilitate de peste 80-90%.

Nu cred că vreo schimbare în modul de desfășurare a examenului își are rostul. Sigur, un număr mai mare de absolvenți e de dorit, dar asta nu se poate obține decît în sălile de clasă, la ore. Cît despre modificarea structurii examenului și introducerea unei probe interdisciplinare, cred că o astfel de măsură nu poate fi în nici un caz luată acum. Poate în cîțiva ani, cînd și programa va fi fost revizuită și elevii avertizați din timp. Deocamdată însă, noi, elevii de liceu, ne pregătim deja pentru cele trei probe știute, care asigură, cred, evaluarea amănunțită necesară sistemului actual de învățămînt și sînt metoda potrivită pentru a ne dovedi capacitățile.

***Anisia Petcu**, clasa a XI-a, Colegiul Național „Sfîntul Sava“ din București*

> *„Educația*
> *este ceea ce rămîne*
> *după ce ai uitat*
> *tot ce ai învățat la școală.“*
>
> ALBERT EINSTEIN

■ Ca elevă în clasa a XI-a pot să spun că, pe de o parte, sînt dezamăgită de rezultatele slabe din ultimii ani de la examenul de bacalaureat, dar, pe de altă parte, mă bucur că nu mai au toți neaveniții șansa să meargă mai departe cu studiile.

Imediat ce au fost făcute publice rezultatele examenului, am observat că, în presă, toată lumea se înghesuie să dea vina ori pe elevi, ori pe profesori, ori pe părinți sau pe camerele de filmat din sălile de clasă. Probabil că acestea i-au intimidat pe cei mai slabi de inimă, tremurîndu-le astfel mîinile cînd voiau să-și scoată cîte o fițuică din mînecă sau casca din ureche. Mereu au fost discuții pe tema copiilor buni care, din cauza unei emotivități mai mari, clachează la examen. Însă și examenele acestea fac parte din „selecția naturală“, care asigură, într-un fel sau altul, mersul mai departe doar al indivizilor mai puternici. Părerea mea este că profesorii au început ușor-ușor să-și dea seama că viitorul țării se află în mîinile lor și că nu fac bine nimănui, pe termen lung, dacă acceptă în continuare darurile de la părinții la fel de inconștienți ca loazele lor.

***Beatrice Alexandra Prioteasa**, clasa a XI-a, Colegiul Național „I.L. Caragiale“, București*

■ Proaspăt eliberat de grijile Evaluării Naționale și azvîrlit direct în liceu, mi-a picat fisa că bacul este îngrijorător de aproape.

Fiind membru al unei veritabile generații de cobai (majoritatea schimbărilor din sistemul educațional afectîndu-mă direct), a trebuit (și trebuie) să reflectez mai mult asupra sistemului în sine.

Un aspect care mă îngrijorează este scăderea treptată a gradului de dificultate al examenelor, în ultimii ani. Sigur, nu este un lucru neapărat rău, dat fiind faptul că foarte puține dintre lucrurile ce se dau la examene îi ajută pe toți elevii, un viitor psiholog neavînd nevoie de foarte multă matematică. În schimb, notele au rămas în aceeași zonă. Acest lucru înseamnă o scădere a nivelului general de inteligență al tinerilor (ducîndu-mă cu gîndul la premisa filmului *Idiocracy*).

Am trăit asta văzînd subiectele de la Evaluarea Națională. În timp ce în urmă cu 10-15-20 de ani, un copil care lua peste 9,50 la examenul de matematică trebuia să fie în stare să rezolve probleme complexe de geometrie în spațiu cu corpuri rotunde, acum sînt necesare doar cîteva formule de bază și ceva bun-simț.

Îmi imaginez că la bac e la fel, dacă nu chiar mai grav, cu numărul de elevi care-l pică în creștere. Astfel îmi rămîne imaginea morbidă a unui nivel de inteligență în plonjon, urmat de un inevitabil colaps total.

***Tudor Rusan**, clasa a IX-a, Colegiul Național „Moise Nicoară“, Arad*

■ De ce pică elevii români bacalaureatul? Este evident, învățămîntul nu mai este ceea ce a fost odată. Profesorii nu mai sînt văzuți drept călăuze, ci ca obstacole! Obstacole cărora elevii le fac față cu ușurință, chiulind de la ore, neacordînd respectul cuvenit, subestimînd și folosind injurii, ba chiar apelînd la violență în cazurile extreme.

Nu o să spun niciodată faptul că subiectele de la bacalaureat sînt grele. Nu! Cine învață promovează. Depinde de elev, dar majoritatea nu se mai gîndește la viitor, atît timp cît are banul părinților.

De ce elevii nu își mai dau atît de mult interesul pentru acest examen al „maturitații“? Răspunsul este simplu, nu le pasă. Iată un exemplu: „De ce să mă strofoc eu cu școala, cînd eu oricum o să plec în Italia/Spania/etc. și o să iau bani frumoși acolo?“.

Bineînțeles, să nu generalizăm! Sînt elevi cărora le este frică de camerele de filmat amplasate în sălile de examen. Idee pe care eu o susțin cu putere avînd în vedere numărul mare de elevi care au copiat (uneori chiar de față cu profesorul sau ajutat de el). Se simt intimidați de camerele de filmat? De ce ai fi, dacă tu ai învățat? Corect, nu ai învățat!

***Teodora Vrabie**, clasa a XII-a, Colegiul Economic „Ion Ghica“, Bacău*

anchetă realizată de Ileana ZIRRA

■ ■ ■

Mai multe despre examenul de bacalaureat puteți citi în Dilema veche *– ediția online*

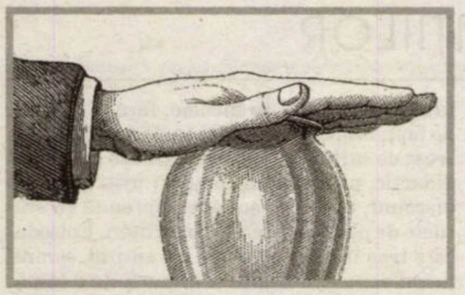

REGIMUL ARTELOR ȘI MUNIȚIILOR

George BANU

în afara **cadrului**

Muzeul Preşedintelui şi cadoul politic

N-am văzut muzeul lui Ceauşescu. Dar, de curînd, am intrat în Muzeul Preşedintelui... Jacques Chirac, undeva, într-un loc pierdut, în inima Corezului, acolo unde el şi-a făcut debutul şi unde, acum, fragilizat, s-a retras. Pe aici nu trece nimeni, doar cîţiva francezi rătăciţi se opresc în numele unui prestigiu „prezidenţial“ ce, progresiv, îşi pierde impactul. Clădirea, la Saran, la margine de sat, nu-i respectă nici dimensiunile, nici spiritul şi se impune ca un meteorit modern venit de niciunde, semnat de celebrul arhitect Willmotte. Pereţi de sticlă şi beton, verticale stricte se înalţă pe fondul unei vaste poieni frecventate de vacile reputate ale regiunii. Aici lucrurile nu se fac pe jumătate! Muzeul e un OVNI... dar identificat. Dedicat lui Chirac!

Cadoul prezidenţial a făcut o celebră victimă politică în anii '80. În vizită la preşedintele vasal Bokassa, autodeclarat „împărat“, Giscard d'Estaing a primit o cutie cu diamante nedeclarată ca dar oficial. În plină campanie electorală, „diamantele“, ca în *Cei trei muschetari*, au ieşit la iveală devenind sursa unui scandal mediatic care, în parte, a afectat tentativa lui Giscard de a-şi reînnoi mandatul. Diamantele dăruite i-au fost nefaste preşedintelui!

Chirac, prudent, pentru a evita asemenea inconveniente, şi-a făcut un muzeu. Adevărata cavernă a lui Ali Baba unde cînd kitsch-ul te surprinde prin lipsa-i de cenzură, cînd eleganţa unui obiect te invită să-l izolezi din masa generală. O asemenea aglomerare dezorganizată invită la o reflecţie auspra darului politic. Care-i e discursul?

Curentă e afirmarea de sine, ca ţară şi cultură. Dar variaţiile pot fi extreme. Prinţii arabi oferă palmieri, miniaturi în aur, covoare evocînd flagrant bogăţiile lor actuale şi totodată reactualizînd stereotipia Orientului Mijlociu din *O mie şi una de nopţi:* aici totul străluceşte şi se expune ca fiind scump, lux şi frivolitate financiară, risipă şi autosatisfacţie. Cadou fără secrete. E însă preferabil cadoul simplu şi idiot, semn afişat al unei identităţi naţionale reduse la un clişeu de Hollywood ca, de exemplu, darul lui Clinton ce comportă o cataramă de şerif şi cizme de cowboy. America Far West-ului! Daruri mediocre, fără inteligenţă, nici discurs. Daruri „formatate“ ca programele calculatorului. Privindu-le, îmi amintesc că, trecînd rapid prin Bucureşti, i s-a oferit un drapel al României revoluţionare cu stema decupată şi că apoi de la Casa Albă o telegramă mulţumea preşedintelui român pentru *„poncho“*-ul oferit. Cîtă „atenţie“ faţă de un dar! Evident, Clinton şi serviciile sale erau indiferente la acest protocol subtil.

> *Japonezii oferă uneori o frază.*
> *„Omul priveşte, masca vede.“*

Cadourilor arabe li se opun cele africane, modeste, naive – un joc de şah cu personaje locale, fotolii cu broderii pe care sînt înscrise numele lui Chirac sau al Franţei. Cadouri care întreţin „cultul personalităţii“ atît de frecvent în ţările agitate ale Africii – cred că în muzeul Ceauşescu ele se acumulau în vrafuri. Dar, printre asemenea orori, survin ici şi colo statui în lemn sau bronz care ar putea fi expuse în orice muzeu din lume. Cadourile dezvăluie două Africi, cea a servituţii politice, a fanfaronadei liderilor şi o alta opusă, cea a unei culturi originare, esenţială şi mitică. Schismă perceptibilă în Muzeul Preşedintelui!

Japonia l-a sedus pe Chirac, care şi-a multiplicat voiajele la Tokyo şi Kyoto, pînă într-atît încît s-a presupus că are acolo şi un cont secret în bancă, şi un fiu nelegitim. Cadourile Japoniei sînt omogene, ele camuflează modernitatea agresivă a industriei şi a expansiunii comerciale, pentru a privilegia splendoarea trecută a unei tradiţii încă vii: o mască de nô, gravuri antice, un actor de kabuki, luptători de sumo! Cadouri de promovare culturală, de afirmare de sine, cadouri emblematice, cadouri de curtoazie: oferim esenţa noastră! Tot aşa cum serviciile protocolare ale Élysée-ului pun la dispoziţie sticle de coniac vechi sau porţelanuri de Limoges şi tapiserii de Aubusson. Cadouri identitare. Dar ce surprinde e absenţa originalurilor, căci nu se oferă decît copii: tezaurul naţional nu se înstrăinează! Copia e un cadou-semn, un indiciu, şi nu un cadou-act, căci doar originalul confirmă o reală dorinţă de dar. Cînd i-am oferit unui mare actor japonez, Tamasaburo, o carte rară despre maestrul chinez Mei Lan fang, el a refuzat-o politicos: „Îţi mulţumesc, dar sacrificiul tău e prea mare“.

Cadoul politic e interesant cînd devine simbolic, cînd e consecinţa unei gîndiri şi rezultanta unei alegeri determinate de circumstanţe. Exemplu de neuitat: cu ocazia venirii lui Gorbaciov, Mitterrand, care îl stima, decide să-i ofere – idee splendidă! – cele două pistoale ale duelului în care Puşkin a fost ucis. Printr-un mister pe care-l ignor, ele se aflau la muzeul din Angers, uitate şi prăfuite, dar cînd s-a emis ipoteza darului, un cor de voci s-au revoltat: preşedintele spolia moştenirea ţării. Mitterrand a rămas intransigent. Şi tot el, ducîndu-se la Amsterdam, a invitat, drept cadou politic, genialul spectacol al lui Brook: *Tragedia lui Carmen*. Cadou imaterial, cadou ce-l porţi cu tine o viaţă. Japonezii oferă uneori o frază. „Omul priveşte, masca vede“ – acesta fu darul pe care mi l-a făcut un prieten de la Tokyo cu ocazia aniversării a douăzeci de ani de căsătorie!

În Muzeul Preşedintelui, descopăr că nimeni nu a oferit o carte. Doar turcii care au scos din arhivele statului o ediţie rară despre... *Costumul militar la Istanbul.* De aceea, poate, m-am oprit cu emoţie în faţa diplomei cehe, austeră şi elegant tipărită, semnată de Václav Havel. Unica prezenţă a literaturii. În schimb, arme, vase, păpuşi şi revolvere abundă. Cadouri comode, fără implicaţie, nici reflexie, cadouri de întreprindere „naţională“.

Uneori, cadoul, chiar politic, se motivează printr-o cunoaştere secretă a partenerului. El se adresează atunci nu funcţiei pe care o reprezintă, ci persoanei care o încarnează. Informat de pasiunea lui Chirac pentru artele primitive – „arte prime“, conform apelativului recent –, preşedintele unui land german îi dăruie nu o copie, ci o mică sculptură africană, veche şi originală. Cadou pentru un amator iniţiat, şi nu atît pentru un preşedinte invitat! Aceasta-mi aminteşte iniţiativa ambasadorului Vignal care, după Bucureşti, ajunsese la Buenos Aires. Fiind la curent cu ceea ce atunci era încă un secret strict supravegheat, existenţa lui Mazarine, fiica ilegitimă a lui Mitterrand, pasionată de călărie, el îi sugerează preşedintelui argentinian să ofere un armăsar pursînge cu ocazia vizitei la Paris. Se spune că Mitterrand, tată disimulat, ar fi avut ochii înlăcrimaţi. Cadou personalizat!

Piesa centrală a muzeului se detaşează de la intrare. Un imens peşte fosilă, aproape unic în lume, metaforă absolută a timpului conservat, a fost dăruit de preşedintele minusculelor insule Comore cu ocazia unei rapide audienţe la Élysée. Gest simbolic şi totodată gest semnificativ: generos, omul sărac oferă ce are mai bun! Niciodată bogatul, prudent şi selectiv. Peştele e cadoul politic ce atestă complexul unui înalt demnitar care, astfel, îşi exprimă satisfacţia nemărginită de a fi primit de preşedintele ţării, acela care, odinioară, îi colonizase insulele acum independente, dar nu încă e liberate de trecut. Fosila e o metaforă neprevăzută a unui destin naţional.

Copil fiind, tata mi-a povestit des istoria cadoului făcut preşedintelui Eisenhower de o delegaţie de politicieni români exilaţi în America: o mapă în piele cu două foi albe înăuntru. Ele semnificau destinul ţării pe care, sugerau ei, Washington-ul era invitat să-l scrie. Pagini rămase definitiv intacte. Cadou al unei speranţe nicicînd împlinite.

Emerson a consacrat un eseu cadourilor, din care lipseşte cadoul politic! Atunci el era camuflat, şi nu revelat în muzee!

***George Banu** este profesor de studii teatrale la Universitatea Sorbonne Nouvelle şi preşedinte de onoare al Asociaţiei Internaţionale a Criticilor de Teatru. A publicat, între altele,* Livada de vişini, teatrul nostru *(Editura Nemira, 2011).*

■ ■ ■

PUBLICITATE

Completează-ţi colecţia
“101 cărţi de citit într-o viaţă!”

Mai sunt 05 volume!

30 august
KENNETH GRAHAME
VÂNTUL PRIN SĂLCII

10,99 lei

BIBLIOTECA adevărul
librăriile adevărul
Cumpără online pe
www.adevarulshop.ro

Vântul prin sălcii
adevărul
Azi ai CARTE!
Mitică Popescu

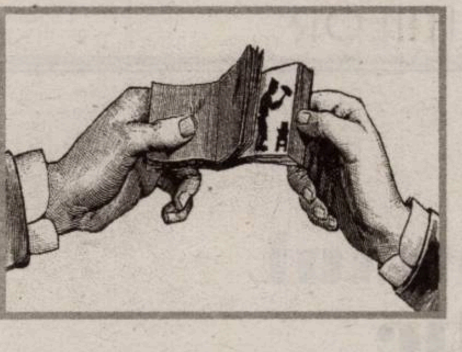

Marius CHIVU

feedbook

Înjură aici!

● un cristian, *Morţii Mă-tii*, Editura Casa de pariuri literare, 2012.

MORŢII MĂ-TII

„Dacă pînă la 30 de ani cunosc personal pe toţi scriitorii români pe care îi ai tu în bibliotecă, e bine? Dau la Litere, în şase luni îi caut pe fiecare, le iau interviuri şi gata. Fac un studio de înregistrări, nişte antologii video, albume foto doar cu cei importanţi. Într-un an îmi deschid o bibliotecă-bar, proiectez documentare, fac lansări, scot nişte ediţii sonore de carte. Crezi că s-ar spune că am făcut ceva în viaţă?“, asta îi spunea bibliotecarei, pe cînd era elev, şi nu se poate afirma că un cristian (Cristian Cosma pe numele adevărat) n-a făcut, deja, ceva în viaţă. Mai mult decît „un personaj literar auxiliar“, cum se autoprezintă, un cristian a fost agentul/managerul literar al fracturiştilor şi al celei care va fi numite generaţia 2000. Încă de pe vremea cînd era student bibliolog la Literele bucureştene, un cristian s-a remarcat prin inventivitatea, energia şi pasiunea cu care a iniţiat cîteva proiecte literare, încărcate astăzi, la un deceniu după, de o aură aproape legendară. A pus pe picioare o Bibliotecă de poezie; a tipărit (la xerox, fără ISBN) mai multe serii de carneţele de poezie distribuite gratuit („etc.“, „carmen“, „no name“), în care a publicat numeroşi tineri poeţi, viitori douămiişti, astăzi unii arhicunoscuţi, alţii pierduţi pe drum, dar şi poeţi din generaţii mai vechi (precum Angela Marinescu, Octavian Soviany sau Nora Iuga); a fost unul dintre cei care au pus bazele revistei *Fracturi*, a scos apoi o altă publicaţie, *Pana mea;* a fotografiat şi a filmat scriitori din mai toate generaţiile (susţinător al manifestelor şi protestelor antiestablishment ale tinerilor, a fost şi „prietenul bătrînilor“), le-a luat interviuri şi a făcut documentare despre ei, a coordonat o reţea de bloguri literare etc. Fracturiştii şi o parte din douămiişti îi datorează enorm lui un cristian care, în calitatea sa de organizator, editor şi promotor (independent, alternativ, underground, *avant la lettre* – orice termen i se poate aplica), a constribuit decisiv la conturarea unei noi generaţii de scriitori, creîndu-le premisele necesare publicării înainte, dar şi după debut. Cei care, ca şi mine, au absolvit Literele bucureştene, şi-l amintesc pe un cristian lipind afişe, distribuind broşuri de poezie, vînzînd reviste pe holurile facultăţii sau căminelor din Grozăveşti, ca un adevărat activist al literaturii. Nu un personaj literar auxiliar, ci esenţial – acest un cristian, premiat împreună cu Victor-Jalbă Şoimaru la Gala Industriei de Carte din România din acest an pentru Cea mai bună nouă editură – Casa de pariuri literare, editură care pare să fi pus monopol pe literatura tînără, în condiţiile în care editurile mari şi de renume dau semne clare de oboseală, de dezinteres şi chiar de abandon faţă de tinerii încă necunoscuţi sau/şi mai puţin profitabili dpdv financiar.

Pînă acum în slujba altora, un cristian debutează cu o carte cvasi-biografică, de mărturie personală, o confesiune ca o profesiune de credinţă, avînd şi caracterul unui manifest, dar şi al unui testament literar. Romanul *Morţii Mă-tii* vine, aşadar, să contureze portretul acestui personaj din umbra literaturii punîndu-i în scenă propriile umbre. Cum s-a remarcat deja, romanul este o carte a contrariilor: tristă, dramatică şi cu umor; morbidă, licenţioasă, protestatară şi sentimentală; minimalistă şi satirică, construind, de-a lungul celor cinci părţi ale sale, un *rollercoaster* narativ, un *Bildungsroman* compozit şi fragmentat al tînărului pasionat şi fascinat nu doar de cărţi, dar şi de ideea de carte. Ceea ce începe cu secvenţe din copilărie, decupaje cu scene, dialoguri şi personaje din familie şi din vecini, se termină, descriind un arc narativ, cu o satiră editorială. Cumva, cartea este ruptă în două, avînd în prima ei parte un tablou al copilăriei şi adolescenţei din comunism, cu scene domestice, de joacă şi de şcoală, pentru ca în partea secundă facultatea şi literatura să iau şi să ţină locul familiei tot mai subţiate de moarte. Judecate separat, faţa şi reversul acestei confesiuni-manifest – titlul „rezistă“ ca semnificaţie şi la propriu, descriptiv; şi la figurat, ca înjurătură; şi ca acronim: MM, adică (generaţia) 2000 – conţin destule episoade memorabile. Copilăria îl are în centru pe hîtrul bunic matern, cel mai bun prieten al băiatului poreclit Opel, pentru ca adolescenţa să fie marcată, în mod decisiv, de moartea tatălui relatată, dramatic, minut cu minut. Pierderea celor doi bărbaţi ai familiei (laolaltă cu moartea altor vecini şi tovarăşi de joacă) explică accentele de furie şi limbajul licenţios al relatării copilului, romanul fiind, de fapt, (şi) expresia pierderii inocenţei şi a revoltei împotriva fragilităţii şi mizeriei vieţii. „Uite ce e, nepoate, pe morţii mă-tii o să-i prinzi pe toţi. Nu-ţi bate capul de pe acum. E timp destul“, îi spune bunicul, la un moment dat, copilului pe care îl învaţă rîsul, dar şi protestul împotriva lumii, prin flatulaţie. Această dimensiune tragicomică a copilăriei şi adolescenţei este completată de grotescul şi absurditatea sistemului de învăţămînt din anii ’80 comunişti care le predă copiilor coduri de comportament etic pionieresc şi comentarii literare naţionaliste pline de clişee (la poezia lui Eminescu). Copilul creşte odată cu gaşca, împreună cu care se joacă de-a „Înjuratea“, vorbind în argou şi atentînd, ca veritabili rebeli puberi, împotriva ordinii unei lumi absurde, abjecte, haotice. Revoluţia, venită odată cu sfîrşitul copilăriei, face trecerea înspre o altă dimensiune dezmembrată, aceea de tranziţie, a lumii. Scenele de cămin studenţesc („viaţa în cămin e ca la cort“) sînt la fel de tari, şi ca limbaj, şi ca experienţă a promiscuităţii, mizeriei şi pierderilor, introducînd, prin scenele de facultate, personajele generaţiei fracturiste (Marius Ianuş, Ionuţ Chiva, Zvera Ion, Ruxandra Novac ş.cl.) încrezătoare în forţa purificatoare a poeziei („sîntem generaţia care ar fi putut aduce normalitatea“). Romanul se încheie, fără a închide, de fapt, nimic, cu experienţa de angajat la un trust de carte care comercializează în mediul didactic, pe sistemul comenzi prin poştă cu discount, manuale şcolare împreună cu statuete de plastic şi iconiţe cu scriitori. Episodul este tras în tuşele groase ale satirei, semnificînd aceeaşi întinare şi impuritate a lumii, inclusiv cea din preajma cărţilor şi literaturii.

Structural, un cristian este un prozator minimalist aplicînd fondului mizerabilist, dramatic şi întunecat al fracturiştilor discursul eterogen, precum şi schemele narative compozite şi fragmentare ale unor Sorin Stoica sau Călin Torsan (doi scriitori minimalişti al căror tragism n-a fost încă suficient remarcat). Motto-uri, liste, versuri şi colaje, afişe şi regulamente, compuneri şcolare şi citate *in extenso* intercalate propriei naraţiuni, desene şi scheme, toate aceste registre şi limbaje variate îşi găsesc locul în acest roman „fracturat“ în mod manifest ca o furibundă relatare a vieţii şi morţilor ei. Aşa cum bine s-a remarcat în cîteva rînduri (Paul Cernat a folosit o sintagmă foarte bună: „manifest al unui rebel sufletist“), limbajul violent, argotic, licenţios (deseori coprolalic şi scatologic), poate părea unora prea tare şi folosit în exces, dar are sens şi este justificat de revolta unui personaj ale cărui inocenţă şi afecţiune, faţă de familie şi lume, sînt strivite de fracturile vieţii şi societăţii. Multe lucruri pot fi reproşate romanului – neglijenţe, incoerenţe şi dezechilibre de tot felul, şi de construcţie şi stilistice, părţi inutile, căci formula *„anything goes“* e riscantă –, dar cartea are vervă şi ritm, e neconvenţională şi riscantă, degajînd sentimentul libertăţii unei generaţii încrezătoare în literatură, chiar dacă aceasta înseamnă inclusiv refuz şi eşec: „Este MM-ul o generaţie? E MM-ul o insulă a unor naufragiaţi literari? Sau e pur şi simplu o Multă Muie, cum spune chiar Ianuş? Contează? Pentru fiecare e ce înţelege, cît poate duce, ce poate suporta...“ Aşa şi cu cartea asta.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

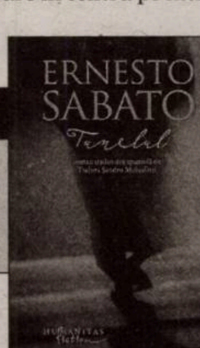

● Ernesto Sábato, *Tunelul*, traducere din limba spaniolă de Tudora Şandru Mehedinţi, Editura Humanitas Fiction, 2012.

Pe Sábato suprarealiştii l-au deturnat de la o carieră ştiinţifică – foarte probabil strălucită – în fizica nucleară. Aşa că în 1948, la 37 de ani, ex-fizicianul argentinian avea să debuteze ca romancier cu *Tunelul*, trecînd peste reticenţele iniţiale ale editorilor, nu mai puţin... suprarealiste. Impactul romanului în rîndul marilor prozatori europeni urma să-l consacre pe Sábato, de la bun început, ca un scriitor puternic şi tulburător. Autorul nu se va lăcomi. Proza lui are o combustie atît de intensă şi răvăşitoare încît, după alte două capodopere – *Despre eroi şi morminte* (1961) şi *Abaddón Exterminatorul* (1974) –, Sábato nu va mai publica nici un alt roman, chiar dacă din trăit se va opri mult mai tîrziu, la 100 de ani fără două luni.

La noi, *Tunelul* a apărut mai întîi în traducerea lui Darie Novăceanu (vreo două ediţii), după care s-a primenit cu această versiune nouă, a Tudorei Şandru Mehedinţi. Evident, povestea nu se schimbă, pictorul Juan Pablo Castel face ce-a făcut dintotdeauna: o omoară pe María Iribarne, singura fiinţă care i-ar fi putut înţelege luciditatea feroce, dezgustul faţă de lume, exasperarea, timiditatea turbată, iubirea contorsionată de o neîncredere metodică în toţi şi toate. Ceva diferit însă, subtil şi subteran, tot aduce această nouă traducere de la Humanitas: un nu-ştiu-ce care scoate în faţă forţa de seducţie a victimei, adică a personajului feminin. Altfel nu-mi explic de ce, de data asta, misterul melancolic în care se înfăşoară María Iribarne mi s-a părut mai puternic şi mai abisal decît toate frămîntările de damnat existenţialist ale pictorului. Şi de ce discuţia protagoniştilor la lumina cîtorva beţe de chibrit – cînd María face un labirint pînă şi din vîrsta ei – mi-a plăcut mai mult decît toată proza lui Eliade.

PUBLICITATE

LOCATION
TAKE
SCENE
SOUND
DATE
DIRECTOR
CAMERAMAN

CONCURS adevărul

Câştigă o bursă de studii la Şcoala Tehnică Postliceală de Arta Teatrală şi Cinematografică Bucureşti în valoare de 2800 euro!

Trimite-ne un filmuleţ de 3-5 minute cu subiect la alegere, realizat integral de către voi şi eşti înscris automat la extragerea finală.

Pentru a participa, accesează pagina de concurs de pe site-ul www. adevarul.ro

Detalii despre şcoală pe www.spatc.ro

Aron BIRO

Pulsul estetic al filmelor horror

Evenimentul de artivism monden FînFest şi-a găsit în acest an un competitor care a deviat traiectoria turistică a unei mici părţi din tineretul eco-hip de pe la noi. Sătui de prea mult zgomot pentru nimic (dacă e să dau crezare confesiunilor din vagonul care m-a dus încolo) şi de localnicii care nu se lasă salvaţi la Roşia Montană prin hip-hop şi rock alternativ, unii cortişti au preferat în acest an campingul de la Biertan, cu plusul de beneficiu de a vedea cîteva filme horror în cadrul Festivalului de film horror şi fantastic „Lună Plină“ (16-19 august) şi de a vizita un monument UNESCO.

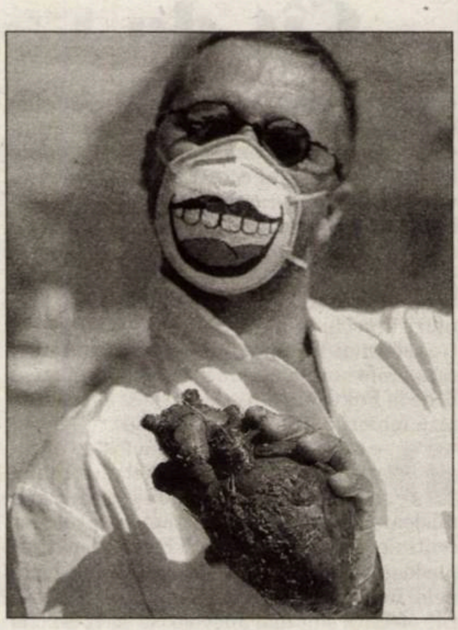

Obişnuiam să spun că sînt vreo zece inşi în România care ştiu ce vorbesc, cînd vorbesc despre horror. La ediţia pilot a festivalului de la Biertan am concluzionat că numărul a crescut între timp la vreo douăzeci (dintre care patru-cinci au fost, probabil, direct implicaţi în organizare). Publicul-nucleu al festivalului a fost alcătuit din aceşti indivizi împreună cu amicii lor, aduşi cu trenuri sau, pentru cei care doreau un plus de autenticitate şi o atmosferă de *Biertan Chainsaw Massacre,* cu Scooby-van-uri de drumeţie.

Deşi sătenii au fost suspect de primitori, nu ştiu să fi existat victime sau evenimente dubioase (dincolo de faptul că m-am cazat într-o casă rămasă pustie, în urma recentei treceri în nefiinţă a proprietăresei care mă privea în fiecare seară înainte de culcare, din tabloul ei de nuntă, datat 1940). Către finalul festivalului mi s-au alăturat şi cîţiva bucureşteni veniţi peste weekend să vadă „care e faza“, reiterînd ideea că au venit la o alternativă FînFest, şi nu pentru profilul evenimentului. Indignat, un amic fanatic al genului a propus să ne strecurăm noaptea în camping şi să desenăm cîte o cruce pe corturile impostorilor pe care îi observăm dormind sau hlizindu-se în timpul filmelor.

Pînă la urmă, terasa La Ţăruş, improvizată în preajma campingului, a fost un excelent teren de armistiţiu între cei care veniseră acolo şi cei care se nimeriseră acolo, iar în jur de ora 4 dimineaţa spiritul primului festival horror românesc s-a consolidat ca un melanj din cele trei ingrediente – un mănunchi de fani ai genului, niscaiva turişti curioşi care au decis să lase Roşia Montană să moară şi cîţiva localnici prietenoşi. Un meci de fotbal pe Stadionul Groazei din Biertan a pecetluit uniunea spirituală şi sper că a inspirat planuri pentru o viitoare ediţie, cu mai multe filme, cu mai multe toalete, cu pături (ori măcar vin) care să scutească publicul proiecţiilor *open air* din toiul nopţii de a se tîrî înfăşuraţi în saci de dormit, prin colbul satului, un simulacru involuntar de *zombie walk*.

Analiza SWOT a festivalului îmi arată următoarele:

■ **Puncte forte.** Selecţie excelentă în cel puţin două aspecte: caracterul internaţional (filme cubaneze, sud-africane, australiene, norvegiene, franceze etc.) şi relevanţa titlurilor, alese pe sprînceană de pasionaţi ai genului: *Kill List* (brit horror proletar), *Red State* (tribut Charles Manson adus de comediantul Kevin Smith), *The Dead* şi *Rammbock* (elegii zombie evocatoare ale peisajului politic românesc actual), *Sleep Tight* (modernizare a mitului Zburătorului), *Attack the Block* (un război al lumilor în comunităţile hip-hop şi stoner din Londra), *Juan of the Dead* (horror cubanez comunistoid). Concertul trupei Einuiea pe post de coloană sonoră la *Nosferatu* mi s-a părut mai potrivit decît acompaniamentele electro cu care ne-a obişnuit TIFF-ul clujean la filme mute. Evenimentele alternative – workshop, tîrg, expoziţie, meci de fotbal – idei excelente, dar timid implementate. Proiecţii la locaţii excelente, sunet şi imagine bune, gafe tehnice minimale.

■ **Puncte slabe.** Tot selecţia, în unele aspecte ale sale, a trădat caracterul pilot al acestei ediţii: o însemnată parte din program a fost completată cu reluări de la TIFF-ul clujean, cu filme clasice pe care dacă nu le ştiai deja pe de rost înseamnă că nu te interesau *(The Thing* – despre suspiciunile Războiului Rece, musicalul gay horror *The Rocky Horror Picture Show,* drama despre speculaţii imobiliare *Nosferatu)* şi cu un titlu infiltrat probabil pe ultima sută de metri – *The Tunnel* – cea mai neinspirată alegere din program (distribuirea sa gratuită prin torrent, chiar de către regizorul său, trebuia să fie un indiciu). Petrecerile, mai mult improvizate decît organizate. Nici un *zombie walk* profesionist, în ciuda insistenţelor rămase fără ecou ale subsemnatului – cînd vine vorba de sporturi, românii preferă fotbalul. Nici un concert, cu excepţia sus-pomenitului soundtrack live.

■ **Oportunităţi.** Excelentă opţiune de festival rural, cu o miză culturală autentică. Cu certitudine publicul mult prea urbanelor fest-uri de profil FrightFest sau Sitges ar găsi locaţia şi atmosfera de la Biertan o variaţiune fascinantă. Cu condiţia să audă de festival şi să se poată deplasa pînă acolo, adică la vreo 25 km distanţă de Sighişoara şi Mediaş.

■ **Ameninţări.** Transformarea într-o alternativă FînFest creează, ca şi la Roşia Montană, riscul ca misiunea şi viziunea originală să se dilueze în serbare cu bîlci şi politică. În ciuda faptului că numele Transilvaniei e legat de cel puţin două fenomene cult ale genului – *Dracula* şi *The Rocky Horror Picture Show* –, la noi nu există încă o cultură (generală) horror. Sînt totuşi semne că geist-ul genului cîştigă popularitate – în timpul şedinţei de suspendare a lui Traian Băsescu din iulie, senatorul Cezar Preda şi-a pipărat discursul cu referinţe la seria horror *Child's Play*.

Proiecţii la locaţii excelente,
sunet şi imagine bune, gafe tehnice minimale.

Un comentator al blogului meu mă întreba de ce fanii horror nu citesc studii de caz medicale ori documentaristică din vremuri de foamete şi război, sub pretextul că viaţa bate filmul iar oroare se găseşte îndestulător în realitate, deci care e rostul de a mai avea cinema ori literatură de gen. Pe de o parte, această poziţie e una din principalele cauze pentru care festivalul de la Biertan se întîmplă abia în anul 2012 şi România încă nu a propus un film horror (Cuba, Pakistan, Thailanda, Indonezia şi cîteva ţări africane ne-au luat-o înainte). Pe de altă parte, e ca şi cum i-ai recomanda unui admirator al peisajelor lui Ion Andreescu să mai pună mîna pe o carte de botanică.

Participanţii la Biertan au simţit pulsul estetic al fenomenului pe propria piele şi sper că vor evangheliza evenimentul cum se cuvine, în aşteptarea unei potenţiale aniversări de 40 de ani a *Exorcist*-ului, anul viitor.

***Aron Biro** este autorul blogului aronbiro.blogspot.com.*

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Audiobook-ul *Luni sau marţi* – şapte povestiri de Virginia Woolf în traducerea lui Mihai Miroiu şi în lectura Irinei Petrescu, la Humanitas Multimedia. Peste două ore de încîntătoare proză citită de o actriţă pe măsura scriitoarei! (Marius Chivu)

---

craii de burta veche

Nixtamal – demonul mexican

Cocoasa şi nebuloasa bucătărie mexicană… *tortilla, taco, nachos, fajita, burrito, tamal, quesadilla* – ce-s toate acestea? Din vaga mea experienţă bucureşteană, înţelesesem că mîncarea mexicană se reduce la o multitudine de rulouri şi cornete din cocă jilavă, umplute cu tocături, prăjeli şi sosuri de-a gata, mulse din ugere de gumă aninate deasupra tejghelei. În jur, recuzită pestriţă şi muzică săltăreaţă de măscărici voioşi cu burtă, mustăţi şi sombrero.

Bucătăria mexicană e mai bogată şi mai rafinată de atît. La o primă vedere, pare să semene cu cea autohtonă, prin folosirea abundentă a făinii, mălaiului, unturii de porc, brînzei, roşiilor, fasolei şi ardeilor. Lăsînd la o parte faptul că tocmai roşia, ardeiul iute şi porumbul, ingredientele care dau impresia familiarităţii, provin, de fapt, din Americi, abia felul în care mexicanii combină aromele şi folosesc anumite mirodenii, ierburi, fructe şi legume, de negăsit în alte părţi ale lumii, creează specificul bucătăriei lor. Nemaivorbind de varietatea nebună a ardeilor mai mult sau mai puţin iuţi, peste şaizeci de soiuri: *cascabel, guajillo, pasilla, árbol, serrano, jalapeño, pequin, chipotle* – pentru a numi doar cîţiva.

Pîinea este şi în Mexic un aliment de bază, chiar dacă sub o cu totul altă formă: *tortilla*. Fără nici o legătura cu sora ei spaniolă, *tortilla* mexicană e o pită subţire, rotundă, din făină de porumb (sau de grîu, în nordul ţării) coaptă rapid pe o plită încinsă *(comal)*. Nimic neobişnuit la prima vedere. Doar că făina mexicană de porumb nu e totuna cu mălaiul nostru. E un mălai obţinut din porumb *nixtamalizat*. *Nixtamalizarea* nu face parte din vocabularul industriei chimice recente, ci din cel străvechi aztec. Cu mii de ani în urmă, aztecii au descoperit un procedeu prin care, opărind boabele de porumb cu leşie din cenuşă sau cu lapte de var, reuşeau să le cojească mai uşor de pericarp şi obţineau o cocă *(masa)* mult mai mlădioasă, ductilă şi elastică (faţă de cea din mălai simplu, fărîmicioasă şi neprelucrabilă). Dar, cel mai important, prin *nixtamalizare,* conţinutul de proteine şi de niacină (vitamina B3) din porumb creştea considerabil, eliminînd astfel riscul îmbolnăvirii de pelagră – boala celor care se hrănesc excesiv şi unilateral cu porumb sau cu alte cereale. Inutil să mai spunem, la acea vreme nu exista nicăieri în lume conceptul de vitamină sau de proteină.

Unora le place să creadă că piramidele mayaşe, căpăţînile colosale olmece sau calendarele aztece sugerează o intervenţie supranaturală, divină sau extraterestră. Dar despre *nixtamalizare* ce părere aveţi?

Amicul Dejun

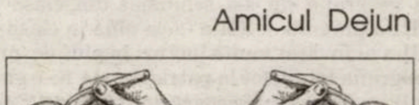

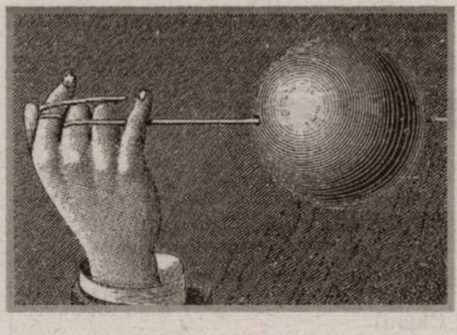

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Cît de verde e energia verde?

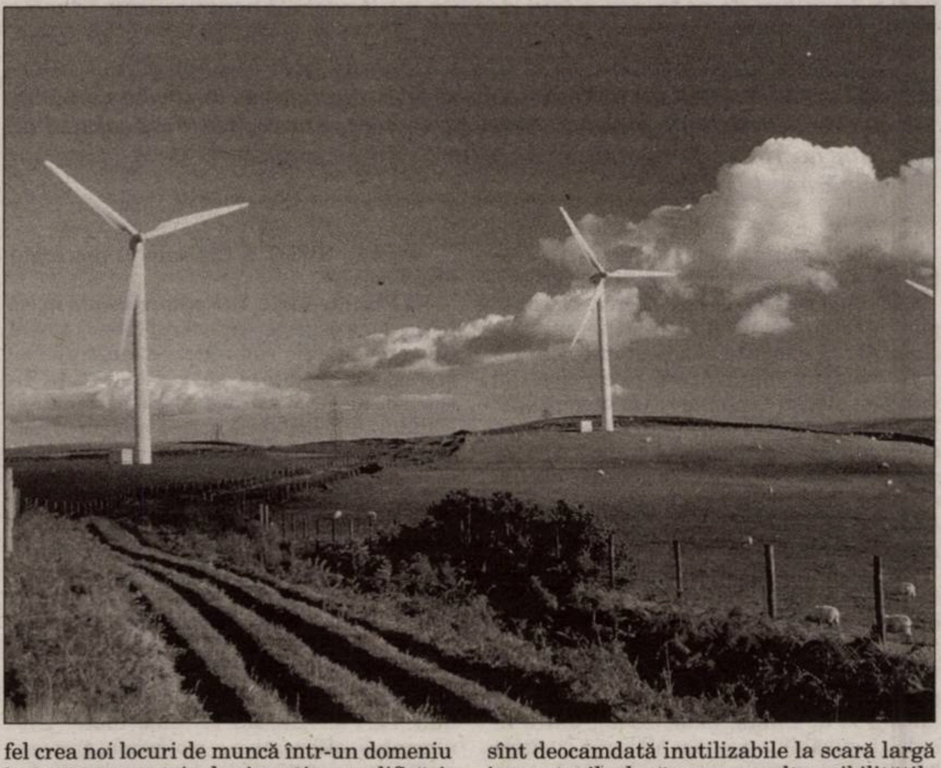

În optimiştii ani '90, rozul era o culoare la modă: think pink! Acum, e la modă verdele. Şi ni se atrage atenţia, mereu, că trebuie să fim şi să gîndim verde: case verzi, maşini verzi, hrană verde, energie verde – totul, absolut totul trebuie să fie verde. Acum vreun an, cînd, după cutremurul devastator din Japonia şi catastrofa nucleară de la Fukushima, Angela Merkel a anunţat că Germania va abandona „cît de curînd“ producţia de energie atomică, zeci de organizaţii civice şi ecologiste s-au grăbit să-i mulţumească şi să o încurajeze. Germania ar fi astfel prima ţară europeană care nu numai că nu va construi centrale noi, ci le va închide şi pe cele deja existente. A fost o decizie dificilă, căci o parte însemnată a energiei electrice consumate în ţară era produsă în centralele nucleare. Energia ieftină are însă şi un preţ: poluarea. Deşeurile rezultate în procesul de producţie sînt transportate la o uzină din Marea Britanie pentru a fi prelucrate şi aduse din nou înapoi în Germania, la Gorleben, spre a fi depozitate într-un „cimitir“ atomic subteran. „Trenul atomic“ – cum îl numesc activiştii ecologişti – a transportat deja, în cele cîteva decenii de cînd s-a semnat contractul respectiv, cîteva sute de tone de material radioactiv. Fiecare nou transport de deşeuri a fost întîmpinat cu proteste violente şi acte de sabotaj – guvernului imputîndu-i-se că pune în pericol sănătatea publică cu preţul obţinerii energiei electrice la un preţ convenabil. Şi asta, în condiţiile în care Germania – una dintre cele mai avansate economii europene – şi-ar putea permite să plătească preţul corect pentru energie... verde. Chestiunea economică a devenit subiect de dezbatere culturală. Anti-atomicii s-au infiltrat printre trupele rock, prin companiile de teatru, în cinematografie. Gorleben, altminteri un orăşel simpatic (pe vremuri era chiar destinaţie de vacanţă) s-a transformat în teatru de război, locul unei catastrofe nucleare iminente. Catastrofa reală de la Fukushima n-a făcut decît să alimenteze temerile (întemeiate sau nu).

Obsesia pentru mai mult verde pare, deocamdată,
nu doar lipsită de pragmatism, ci şi dăunătoare mediului.

De ce să riscăm? Acesta a fost şi argumentul cancelarei Merkel atunci cînd a anunţat abandonarea proiectelor nucleare noi şi închiderea treptată a tuturor centralelor în următorii ani. Ea şi-a construit pledoaria pornind de la rapoartele (şi sloganele) unor organizaţii ecologiste. Însă măsurile efective sînt mai anevoioase decît decizia politică. Guvernul a trebuit să admită că termenele impuse iniţial nu sînt realiste, că vor exista întîrzieri mai mari şi costuri suplimentare. O centrală nucleară nu se poate închide peste noapte, la fel cum şi pentru construirea altora, noi, va fi nevoie de timp şi de bani. Planul guvernului este să încurajeze construirea unor termocentrale de mare capacitate – ceea ce are sens, de vreme ce Germania dispune din plin de resursele naturale necesare (cărbune), şi, în plus, ar putea astfel crea noi locuri de muncă într-un domeniu în care nu e nevoie de cine ştie ce calificări. O componentă importantă a industriei germane ar putea fi astfel revitalizată. Însă nici aceste noi centrale – bazate, de fapt, pe o tehnologie mult mai veche – nu vor fi tocmai verzi; dimpotrivă, prin emisiile ridicate de dioxid de carbon ar putea fi încă şi mai dăunătoare mediului. Cît despre celelalte planuri – energie eoliană, solară etc. – acestea sînt deocamdată inutilizabile la scară largă iar costurile depăşesc cu mult posibilităţile de plată ale guvernului german. Obsesia pentru mai mult verde pare, deocamdată, nu doar lipsită de pragmatism, ci şi dăunătoare mediului. Din cîte se pare, preţurile energiei vor creşte cu cel puţin 30% în următorii zece ani.

■ ■ ■

Maria ZIRRA

Lupta cu morile de vînt

Recunosc, nu m-am dat niciodată în vînt după bacalaureatul românesc. Adevărul e că n-am depins în nici un fel de el la facultate, diploma de bac nu mi-a deschis căi nebănuite, iar în momentul cînd l-am dat, în 2006, mi s-a părut că nu reflecta aproape deloc cei patru ani de liceu. Anii de liceu aveau deliciile lor nebănuite, de olimpic naţional la engleză, erau înţesaţi cu ore petrecute învăţînd cu sîrg istorie universală şi citind tot soiul de ficţiune interesantă (mulţumiri doamnei Arachelian). După ce ţi se deschid orizonturile într-un liceu bun din Bucureşti, bacul, din contră, ţi le îngustează: proba de istorie descrie doar faptele de vitejie ale neamului (cele de ruşine sînt mereu camuflate de o retorică naţionalistă nesuferită); proba de mate e de dificultate medie (de ce am mai pătimit atît să iau 5-ul, dacă bacul îl trece oricine?); observi cu stupoare că geografia nu s-a schimbat din clasa a VIII-a pînă-ntr-a XII-a (deşi pînă în clasa a XII-a ai învăţat multe lucruri în plus despre geografia lumii, tot la patria mumă ne e gîndul); engleza e mai uşoară decît la First Certificate (la liceu dădeam Cambridge Advanced într-a XI-a şi făceam ore de bilingv cu profesori nativi), la franceză oral abia apuci să zici trei cuvinte că eşti expediat, iar examinatoarele se pun pe o bîrfă nemaipomenită despre inspectoare. Totuşi senzaţia pe care o ai cînd se termină examenul, e – vorba Adei Milea – „A trecut!? Nu se vede nimic!“.

O fi reforma învăţămîntului o luptă cu morile de vînt,
dar morile de vînt sînt totuşi o sursă de energie alternativă!

Mi-e greu să-mi închipui că experienţa mea e unică, că sînt cine ştie ce lumină intelectuală pogorîtă între muritori. Şi totuşi, de cînd ne păstoreşte ochiul magic al camerelor de supraveghere, acest examen mediocru ne arată, pe drept cuvînt, prăpastia dintre diferitele niveluri ale elevilor, eterogenitatea liceelor, lipsa de flexibilitate a sistemului şi minciuna despre excelenţă sistemică în care se scaldă şcoala românească. Principala problemă a examenului de bacalaureat e că e acelaşi pentru toată lumea. Nu vrem să recunoaştem, dar există discrepanţe majore între liceele din România, experienţa e diferită: calitatea profesorului, accesul la materiale, posibilitatea de activităţi extraşcolare diferă enorm de la un caz la altul, în ţara noastră. Toate aceste variabile fac din bacalaureat un examen ireal, reprezentant al unei iluzorii căi de mijloc, care nu indică decît că sistemul de evaluare naţional nu funcţionează cum trebuie. Colac peste pupăză, elevii au diverse nevoi, nu toţi vor să înveţe matematică complicată, nu toţi vor să stea în spatele clasei să lucreze plictisiţi în plus pentru că nivelul clasei e prea coborît; profilele de uman şi real nu permit suficiente opţionale, nu încurajează specializarea şi aprofundarea etc. Sistemul românesc de învăţămînt nu răspunde acestor nevoi, iar rata scăzută de promovabilitate la bac este un indicator clar al carenţelor respective.

După doi ani în Olanda, unde am dat cu nasul şi de rezultatele unui alt sistem, simt că plictiseala mea de la bac se datorează în primul rînd lipsei de flexibilitate a sistemului preuniversitar. La olandezi, la vîrsta de 12 ani, în urma unui test standardizat, a recomandărilor profesorilor şi a opţiunii părinţilor, elevii sînt sortaţi pe trei categorii de învăţămînt liceal: VMBO (pregătitor pentru şcoala vocaţională), HAVO (pregătitor pentru colegiu universitar de ştiinţe aplicate) şi VWO (pregătitor pentru studiul la universitate). Dacă se întîmplă ca un elev să fi fost selectat pentru cel mai de jos nivel, dar capacităţile lui să depăşească nivelul materiei predate, atunci el se poate transfera după un an, de exemplu de la VMBO la HAVO, apoi de la HAVO la VWO în următorul an, prin examene de diferenţe şi recomandarea profesorilor (astfel, oricine are aptitudini intelectuale ridicate poate merge la facultate). În primii doi ani de liceu, toţi elevii de la un anumit nivel urmează aceleaşi cursuri, dar în anul al treilea fiecare trebuie să aleagă un profil care, în cazul HAVO şi VWO, face parte din condiţiile de admitere la facultate. Acestea sînt interşanjabile în fiecare semestru, iar alegerea unui profil nu îi impiedică pe cei care vor să aleagă cursuri de la două sau trei profile diferite. La sfîrşitul liceului, la fiecare nivel se organizează un fel de bacaulaureat unde se dau probe de profil precum şi cîteva probe la alegere de la alte profile. La VWO sînt nouă examene, la HAVO sînt şase, iar la VMBO se dau doar patru probe. Examenul final (pondere de 20%), mediile din liceu şi un interviu stau la baza admiterii la facultate după profilul VWO şi HAVO. Astfel, criteriile de admitere la facultate sînt bazate pe evoluţia elevului din timpul liceului şi în ceea ce priveşte notele, dar şi cursurile urmate, precum şi pe un soi de bacalaureat de mai mare dificultate (la care nu rişti să te plictiseşti).

Astfel, cînd am ajuns în Olanda, am avut parte de o experienţă de o calitate extraordinară: cu alţi nouă colegi într-un an, cu toţii pasionaţi de teorie literară, cu cursuri extrem de solicitante intelectual, cu note mari primite pe merit şi prin sudoarea frunţii. Sînt convinsă că ceva asemănător s-ar putea face şi la noi, ne e clar multora că ceva e putred la sistemul de testare preuniversitar şi că diferenţele între facultate şi liceu sînt mult prea mari. O fi reforma învăţămîntului o luptă cu morile de vînt, dar morile de vînt sînt totuşi o sursă de energie alternativă!

Maria Zirra *a absolvit anul acesta un masterat de doi ani, în literatură comparată, la Universitatea din Utrecht, Olanda.*

■ ■ ■

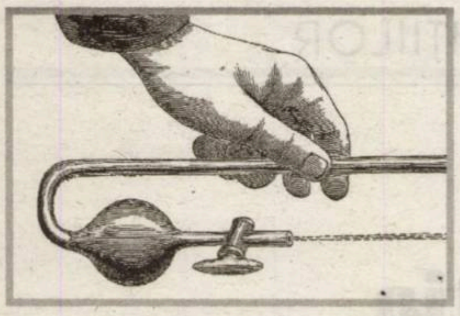

REGIMUL **ARTELOR** ŞI MUNIŢIILOR

Oana STOICA

rosencrantz & co

Teatrul comunităţii

O puştoaică devine conştientă de apartenenţa ei la etnia romă. Cîteva femei încearcă să oprească dispariţia Centrului cultural din cartierul lor. O doamnă în vîrstă vorbeşte despre iubirea tîrzie a tatălui ei imediat după Al Doilea Război Mondial. O unguroaică din Tîrgu-Mureş îşi sărbătoreşte ziua de naştere cu prieteni din Budapesta şi se trezeşte cu musafiri români la uşă. Dorin Tudoran este interogat de Securitate. Pentru soţia unui miner din Valea Jiului, utopia este că ar putea să se mute la Deva. O fetiţă este bătută de colegii de clasă pentru că aşa a făcut şi „doamna“. O femeie vrea să recupereze casa în care a copilărit, confiscată de stat. Un bătrîn încearcă să îşi salveze locuinţa care a fost retrocedată. Un tînăr cu deficienţe de auz îşi doreşte să devină dansator.

De cîţiva ani, mai mulţi artişti tineri deschid ochii din ce în ce mai mari spre realitatea socială.

Aparent, personajele nu au nici o legătură unele cu altele. În esenţă, aşa şi este. Ceea ce le face să aparţină aceluiaşi grup este calitatea de exponent al unei inflamaţii sociale. Un simptom de boală civică. Nu sînt poveştile unor oameni, ci ale unor comunităţi. Minerii, bătrînii, surzii, romii, locuitorii din cartierul Rahova (Bucureşti), oraşele multietnice, chiriaşii şi proprietarii caselor naţionalizate. Sînt şi simptome ale unor probleme la nivel naţional, precum sistemul de învăţămînt sau lustraţia. De cîţiva ani, mai mulţi artişti tineri deschid ochii din ce în ce mai mari spre realitatea socială şi îi identifică hibele. Apropierea de zona socială, iniţial timidă, a devenit una dintre direcţiile clare ale teatrului românesc contemporan. Asta în ciuda faptului că UNITER-ul continuă să o ignore, păstrînd premiile de specialitate în aria sigură a teatrului „oficial“. Teatrul comunităţii se dezvoltă, de regulă, în spaţii independente, cu finanţări de la AFCN sau sponsori (puţini), cu artişti tineri, în estetici austere care seamănă cu documentarul. Există diverse formule de spectacol, teatru-document sau intervenţie culturală.

În *Moses Stories* şi *Vîrsta obiectelor,* grupul tangaProject – Mihaela Michailov, Katia Pascariu, Paul Dunca, Alice Monica Marinescu, David Schwartz – a ales un format explicit de teatru-document. Rezidenţii Căminului de bătrîni „Moses Rosen“ şi-au scris poveştile personale în urma unui atelier de dramaturgie. Textele au fost citite de autori, aşezaţi pe scaune, fără vreun artificiu dramatic. Lipsa de teatralitate a permis însă explozia emoţională în varianta cea mai sinceră. Poveştile unor oameni care au traversat anii de cumpănă ai istoriei recente – Al Doilea Război Mondial, comunismul şi democraţia originală – se constituie într-o confesiune cutremurătoare. Unii se vindecă vorbind, alţii – ascultînd. Dincolo de emoţie, se recuperează astfel istoria vie, povestită direct de martori.

Tot o formulă de personaj care joacă în propria poveste abordează şi Bogdan Georgescu în *Fără sprijin,* un spectacol-mărturie despre dispariţia sediului laBomba – Centrul Comunitar pentru Educaţie şi Artă Activă din cartierul bucureştean Rahova. Trei dintre personaje au fost mutate din viaţă pe scenă, unde joacă într-un scenariu care recreează realitatea. Există deci o teatralitate care funcţionează în relaţie cu un document video ce redă momentul evacuării sediului laBomba. Teatrul intermediază realitatea fără a o ficţionaliza.

O altă formă de teatru al comunităţii presupune documentarea de tip investigaţie jurnalistică (interviuri, cercetare) din care se creează apoi un scenariu, mai mult sau mai puţin teatral. În *sub-Pămînt,* viaţa minerilor din Valea Jiului a constituit subiect de „observaţie cotidiană şi analiză critică“ pentru regizorul David Schwartz, dramaturgul Mihaela Michailov şi fotograful Vlad Petri. Spectacolul rezultat se construieşte din monoloagele unor personaje reale (unele rezultă din mai multe persoane) ale căror poveşti sînt dramatizate fără a fi alterate. Personajele sînt puse într-o scenografie creată ad-hoc din elemente de recuzită (o tablă pe care este scris numele şi un detaliu de spaţiu) şi sunete brute rezultate din lovirea obiectelor din scenă (un mod de a face muzică pe care regizorul David Schwartz l-a folosit şi în spectacolul său de debut *România, te pup!* pe textul lui Bogdan Georgescu). Rezultă un show care conţine o teatralitate ţinută în lesă, ca şi cum teatrul ar fi permanent tras de urechi de realitatea de la care a pornit. Aproximativ aceeaşi formulă apare şi în *Declar pe propria răspundere,* unde actriţa Alina Şerban este şi autoarea textului (un jurnal personal). Personajul real se joacă pe sine, folosind însă mijloace de expresie teatrală. Regizoarea Gianina Cărbunariu merge mai departe cu teatralizarea realităţii şi ficţionalizează documentarea unui subiect într-un scenariu. În *20/20*, personajele sînt tipologii extrase din interviurile realizate cu martorii conflictului româno-maghiar de la Tîrgu-Mureş (martie 1990). Scheletul personajelor este documentat, dar carnea lor este ficţiune. *X kilometri din Y milimetri* oferă variante de evoluţie a personajelor plecînd de la un „scenariu“ adevărat: stenograma interogării scriitorului Dorin Tudoran în ziua de 25 martie 1985. Textul oferă multiple interpretări, dar fiecare variantă ficţionalizează realitatea. Concluzia este că nu poţi reconstrui istoria ca pe un adevăr absolut, ci ca pe o multitudine de adevăruri individuale. Cele două spectacole rezultă din investigarea realităţii şi servesc ca pretext pentru discuţii cu publicul, dar se susţin şi ca show-uri independente de partea documentară.

Există diverse formule de spectacol, teatru-document sau intervenţie culturală.

VASILE ARNĂUTU
MINA ANINDASA
ORIZONT -200

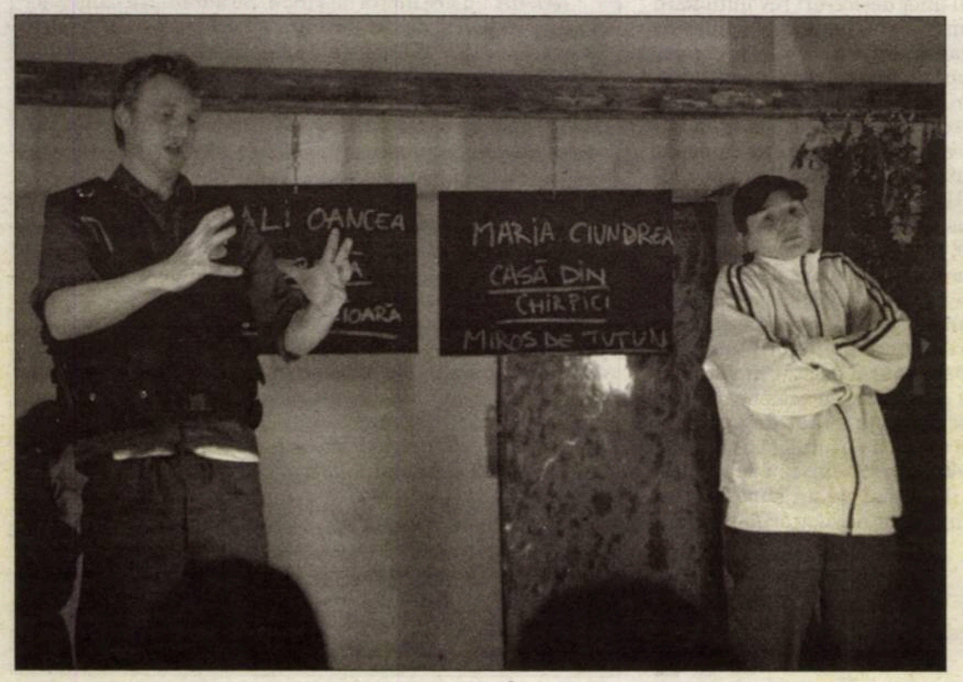

Deşi se porneşte de la documentare – situaţia caselor naţionalizate –, în *Faceţi loc!* se discută dependenţa, în primul rînd psihică, a omului de obiecte, în special de casă. Problema chiriaşilor şi a proprietarilor rămîne în plan secund, accentul se mută pe obişnuinţa de a ne defini ca personalitate prin ceea ce posedăm. În *Copii răi* sau *Zero decibeli,* punctul de plecare este o problemă a societăţii – degradarea sistemului de educaţie sau marginalizarea persoanelor cu deficienţe de auz –, dar textele sînt integral ficţiune. Nu mai e vorba de teatru-document, ci de scenarii pe teme sociale.

„Mantaua“ din care a apărut acest teatru interogativ este un spectacol care nu viza direct zona socială. *Stop the tempo!* al Gianinei Cărbunariu de la Teatrul Luni de la Green Hours (2003) a fost un show inovator la vremea lui, inclusiv estetic (scenografia era formată din trei lanterne care constituiau singura sursă de lumină). Tema – tineri care taie curentul în cluburi, decuplînd oamenii de la o realitate artificială – aducea a un Chuck Palahniuk mai blînd *(Fight Club),* deşi nu pe deplin paşnic. *Stop the tempo!* a fost o *ars dramatica* ce a anunţat noua dramaturgie.

***Oana Stoica** este critic de teatru.*

oferta de carte

PUBLICITATE

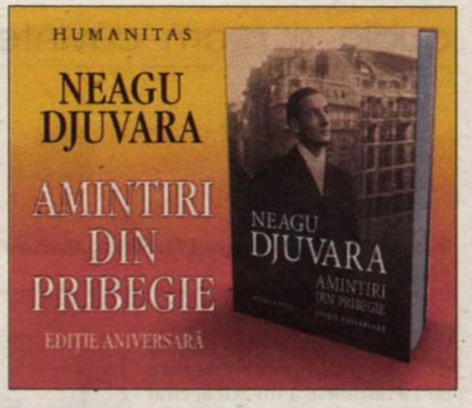

galerii de artă

PUBLICITATE

Galeria de artă ANA
Expoziţia Gil Nicolescu
27 august - 10 septembrie 2012

Tel. 021.231.1180; 0747.118.556
www.galleryana.com; antichitati.ana@gmail.com
Str. Ermil Pangratti nr. 25 (vizavi de TVR 1)

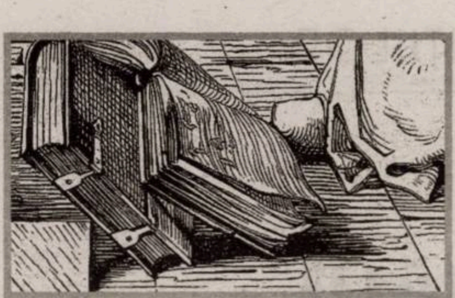

Simona SORA

biograffiti

Fuga din Elveţia

În prea îndelungata mea şedere în Elveţia romandă, am lucrat, după ce am rămas fără bursă, doar în două locuri. La început puteam lucra numai în vacanţele universitare, însă mai tîrziu, cînd a devenit evident că permisul de muncă nu avea alt scop decît acela de supravieţuire pe perioada studiilor, am putut să lucrez oricînd, să-mi fac singură programul. Am făcut, aşadar, pe instrumentista într-o incredibilă sală de operaţii helvetă, iar cînd n-am mai rezistat nici fizic, nici psihic cazarmei cantonale ce reglementa strict nu doar numărul de ţigări pe care le puteai fuma în cele 7 minute de pauză (căci pierdeai un minut şi jumătate de la sala de operaţii la fumoar şi alt minut şi jumătate să te întorci), dar şi gurile de apă pe care puteai (în funcţie de înălţime, greutate şi voinţă) să le ceri, m-am retras la un *home medicalisé* din centrul vechi al Fribourg-ului, undeva pe malul Sarinei, numit *Providence*.

Şi, într-adevăr, locul a fost providenţial în multe feluri. Acolo am înţeles mai bine ca oriunde care era situaţia străinilor în Elveţia. La universitate – mediu cosmopolit, de studii trilingve şi unde tonul era dat de profesorii-invitaţi francezi sau germani –, dar şi în spitalul cantonal, lucrurile stăteau oarecum altfel. La Providence însă aveam de-a face cu Elveţia profundă şi doar aici mi s-a spus în faţă (de către o elveţiancă ce-mi era oarecum subordonată) că ţara ei se va scufunda, cu siguranţă, dacă străinii nu vor fi descurajaţi să se mute acolo. Tot la Providence însă mi-am făcut singurii prieteni din perioada aceea, fără de care aş fi clacat mult mai repede. Cînd am plecat spre Bucureşti – singurul loc în care mi-am dorit vreodată să trăiesc –, colegii de la Providence mi-au organizat cea mai dementă petrecere cu putinţă, cu *tequila* şi *mariachis,* iar ca invitaţi – toţi pensionarii (de mult centenari) ai stabilimentului care, în plus, vorbeau, cei mai mulţi dintre ei, doar în dialectul helveto-nemţesc. Nu vă puteţi imagina (şi nici nu voi putea să descriu vreodată, căci, de cîte ori îmi amintesc, rîd cu lacrimi şi-mi piere orice chef de scris) demenţa expresionistă a acelei mese încărcate cu *fajitas, taco* şi *burritos* care trepida în ritmul – imprimat de pensionarii friburghezi în scaune rulante – unei *canción ranchera*. Ceva *à la* Chavela Vargas, sau poate era chiar Chavela, care a murit şi ea la 93 de ani, zilele trecute. Cineva le spusese că sînt înscrisă la departamentul de studii latino-americane de la universitate. Iar în capul mesei trona Madame Haas, unul dintre personajele incredibile ale acelui loc romanesc.

Madame Haas avea cel mai strict program cu putinţă. Trezirea la 6 punct, toaleta laborioasă, îmbăcatul cu dichis, lectura ziarului *Le Matin*. La 8 era în salon, mică şi proaspăt coafată, cu ochelari fără rame, lua micul-dejun sporovăind cu pensionarii resemnaţi ai azilului medicalizat Providence. La 9 se închidea pentru o oră în camera ei, iar la 10 pleca la capelă. La întoarcere, se oprea în vizită prin alte camere, împărţind bomboane cu vişine şi amînînd cu metodă momentul (13,00) în care prezenţa ei în capul mesei declanşa servirea prînzului. Urmau siesta, mesa de seară, plimbarea pe malul Sarinei, spre Gotheron şi cina – toate cu o exactitate de ceasornic elveţian tradiţional. Madame Haas fusese funcţionară la primăria din Fribourg, familia o internase la Providence spre 95 de ani, cînd bătrînei îi încolţise gîndul fugii. Nu plecase, dar făcea programe amănunţite, pe ore, minute şi secunde ale zilei D (de la *„départ“).* Mai întîi pe-aici prin Europa, apoi încetişor spre Rusia îndepărtată, poate pînă în Tibet, cu trenul, la *vagon lit,* cu însoţitor şi cît mai puţine bagaje. Acceptase, în final, instalarea la azil tot ca pe-o plecare.

Dacă voi cîştiga duminică potul cel mare la loterie, vrei să vii cu mine în Ticino?

Trecuseră de atunci vreo patru ani, se apropia centenarul, iar Madame Haas devenise neliniştită. Prelungea şederea în cameră, îşi primea medicamentele prin uşa abia întredeschisă, la masă era absentă. Într-o după-amiază m-a invitat, cu multe cuvinte, *chez soi*. Părea emoţionată în alt fel decît atunci cînd se întorcea de la mesa duminicală sau de pe malul Sarinei. Vizitele personale, relaţiile prieteneşti erau tacit nerecomandate la Providence, printre alte lucruri, frumos caligrafiate într-un contract pe care nu l-aş fi încălcat nici în vis. M-am dus totuşi, invocînd interesul profesional. Madame Haas era roşie, surescitată, cu ochii foarte limpezi şi mai sprintenă decît strănepoţii care o vizitau duminica. M-a luat direct: *Écoutez, ma fille,* dacă voi cîştiga duminică potul cel mare la loterie, vrei să vii cu mine în Ticino? Madame Haas era o persoană avută, după criteriile locului, stabilimentul de lux în care locuia era mai scump decît multe hoteluri din Ticino. „De ce în Ticino, Madame Hass?“ – am întrebat-o, uimită. „Cum, nu ştiţi – s-a lăsat ea să cadă în fotoliul de lectură adus din casa-i de altădată –, acolo au cel mai bun *room-service* din Elveţia!“ Avea nevoie de mine pentru supraveghere medicală şi mai ales pentru respectabilitate: o doamnă *fribourgeoise* nu călătorea singură.

Nu i-am promis nimic, deşi, dată fiind exactitatea ei organică (n-avea ceas şi nu întreba vreodată ora), nu m-aş fi mirat să umfle potul cel mare. Nu a ghicit numerele cîştigătoare, nici atunci, nici în săptămînile următoare. Fixasem, totuşi, ora plecării, hotelul unde aveam să stăm, camera pe colţ, la ultimul etaj, meniul pe care trebuia să-l cerem la *room-service*. Meniu de care-mi amintesc de cîte ori înnoptez într-un hotel susceptibil să aibă aşa ceva: *fajitas, taco* şi *burritos*. Sau măcar tequila *con* Chavela Vargas.

■ ■ ■

Paul BREAZU

audio şi n-am cuvinte

Retro-licious

● **Ariel Pink's Haunted Graffiti, *Mature Themes*, 2012, 4AD.**

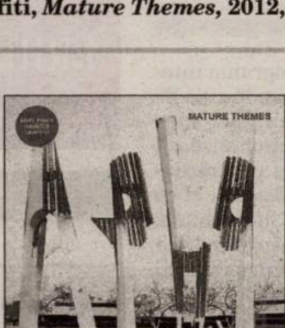

Să fi însemnat ceva pentru Ariel Marcus Rosenberg seara de 19 ianuarie a lui 2010, cînd a fost invitat să cînte în show-ul de televiziune *Late Night with Jimmy Fallon,* de pe NBC. Teribila „Round and Round“, primul *single* al albumului care urma să fie lansat peste cîteva luni, numit, cum altfel?!, *Before Today*. Sigur că în spate putea fi maşinăria de PR a unui *label*, britanicul 4AD, care astăzi are puterea să împingă ceea ce pe vremuri numeam indie pe posturile cu audienţe înfricoşătoare, dar faptul rămîne: Ariel Copilul Minune al lo-fi-ul, ajuns în momentul acela la 32 de ani, îşi vedea pletele blonde pe platoul unuia dintre cele mai urmărite programe de noapte de pe televizoarele din Statele Unite (şi nu numai). Visul american? Naiba ştie! Cu doar cîţiva ani mai devreme, tipul ăsta, crescut în exclusivistul Beverly Hills şi dotat cu patalamaua unei şcoli de arte, încă îşi compunea şi înregistra piesele în subsolul casei în care locuia, folosindu-se de sunetele corpului său pentru a emula, spre exemplu, răpăitul tobelor. *Before Today,* albumul pe care îl aminteam mai devreme, schimba însă aproape complet tabloul idilic al muzicianului care confundă dormitorul cu studioul de înregistrări. Faţă de *release*-urile anterioare – majoritatea dintre ele editate pe banale CD-R-uri şi vîndute la o tarabă în curtea şcolii –, acest LP venea cu un *sound* (mult mai) „matur“. Poţi descifra acele ghilimele astfel: farmecul indiscret al lo-fi-smului muzicii sale mai vechi şi reverbul acela infinit care-i înrăma ideal piesele fusese şters aproape complet de imperativele muncii într-un studio hi-fi profesionist, de propensiunile comerciale ale unei case de discuri care, oricît de indie s-ar îmbrăca, rămîne doar parte a unei afaceri cu un foarte pregnant iz corporatist. Cu toate astea, *BT* rezuma cum nu se poate mai bine talentul de muzician al lui Ariel Pink şi capacitatea sa de a surfa nonşalant şi excentric prin cîteva epoci sonore şi prin tot atîtea genuri muzicale. Parte a „generaţiei postistorice“, după numele pe care i l-a dat criticul englez Simon Reynolds, modelate de *shuffle*-ul perpetuu al unor posturi TV precum VH1, al unor super-platforme digitale precum YouTube-ul şi al unor *device*-uri revoluţionare precum iPod-ul, o generaţie pentru care timpul şi spaţiul sînt două concepte lipsite de relevanţă, artistul din Los Angeles a funcţionat mereu în acord cu un etos retroidist – titlul acestui text e apelativul pe care Ariel Pink însuşi l-a ataşat muzicii compuse de el – şi obscurantist, în care mai înotau nume precum James Ferraro sau John Maus, ca să dau doar numele cele mai cunoscute ale acestei bule. Cel mai nou album semnat de Ariel Pink's Haunted Graffiti, numele sub care e cunoscut grupul condus de Ariel Rosenberg, *Mature Themes,* editat de acelaşi 4AD, nu evadează din această formulă. Mai mult, se întoarce parţial – şi ironic, dacă mă gîndesc la titlul său – în era care l-a precedat pe *Before Today,* pentru a-şi extrage de acolo un aer de improvizaţie şi umor absurd care, chiar dacă uneori alunecă în infantilitate, sînt pur şi simplu fermecătoare. Dacă n-ar fi existat în viaţa lui Ariel Pink un moment care să culmineze cu acea noapte petrecută cu Jimmy Fallon, discul acesta cîntat de un artist de care au auzit doar prietenii săi ar fi putut fi găsit undeva pe o tarabă prăfuită, plină de ciudăţenii muzicale, din curtea unei şcoli americane, imprimat pe un suport cît se poate de banal. Din fericire, în epoca navigatorilor digitali asta nu se mai întîmplă.

***Paul Breazu** este jurnalist.*

■ ■ ■

---

trei întrebări pentru

Mihai SIBIANU

„TATAIA nu are limită de vîrstă“

Cum s-a dezvoltat revista TATAIA *vreme de 5 numere?*

N-am cum să spun că am avut un plan schiţat minuţios pe 5 ani. Am ştiut că *TATAIA* trebuie să fie un pic înaintea vremurilor şi ne-am opus vehement să gîndim conţinutul în funcţie de cum şi ce se vinde. În spatele revistei se află Asociaţia NOI FACEM BINE. Echipa de bază e destul de mică, sîntem patru oameni plus doi interni şi încă cîţiva *helpări* din cînd în cînd. Dar pînă acum au scris, desenat şi fotografiat în *TATAIA* peste 250 de oameni. Pe lîngă îndîrjirea noastră de a ţine o publicaţie tipărită pe vremurile astea, fără contribuţia acestor oameni nu s-ar fi construit nimic.

Cui se adresează revista?

TATAIA nu are limită de vîrstă. Se adresează oamenilor deschişi la nou şi oamenilor care nu au acces în altă parte la genul acesta de conţinut. Se adresează visătorilor, creatorilor, comentatorilor, expectatorilor şi nerăbdătorilor. Se adresează atît celor cărora le place să citească, cît şi celor care se mulţumesc să răsfoiască şi să privească. Se recomandă plimbarea lui *TATAIA* în vacanţă şi păstrarea revistei la capul patului.

Ce găsim în TATAIA *#5?*

Găsim o doză forte de misticism contemporan românesc *(mainly)*. De fapt, găsim un soi de vuiet de viziuni independente care gravitează în jurul ideii de umanitate şi societate umană dintr-o perspectivă universală. Se fac paşi curajoşi către o nouă paradigmă care, în termeni actuali, pot părea pure incursiuni SF. Sînt articole care propun noi abordări asupra implicării sociale, articole care ne introduc în alte dimensiuni ale realităţii şi multe lucrări literare şi vizuale care te transpun într-un univers paralel. Este încurajator că pentru #5 am primit pe tataia.net/trimitechestii cele mai multe şi cele mai bune materiale de pînă acum.

***Mihai Sibianu** este publisher / cofondator al revistei TATAIA. Mai multe la tataia.net.*

a consemnat Marius CHIVU

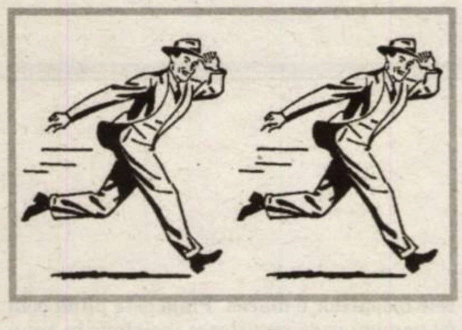

Andrei GORZO

dilematograf

Trei scurtmetraje românești

● *Hot Shorts* (România, 2012), de Cristina Jacob, Bogdan Mirică, Radu Potcoavă.

Contrar comunicatelor de presă ale distribuitorului (MediaPro), *Hot Shorts* nu e prima compilaţie de scurtmetraje româneşti (nelegate unul de altul nici prin subiect, nici prin semnătura unui anumit cineast) care se distribuie în circuitul nostru cinematografic extra-festivalier, ci cea de-a treia din ultimii 10 ani (fără a pune la socoteală cele două serii de *Amintiri din Epoca de Aur* produse de Cristian Mungiu). Sigur, cu cît mai des apar asemenea compilaţii, cu atît mai bine – şi asta chiar dacă, spre deosebire *5 succese mari pentru 5 filme mici* (grupaj distribuit în 2008 de Metropolis Film) şi de *Scurt-circuit* (grupaj – tot de cinci – distribuit în 2004 de Independenţa Film), *Hot Shorts* nu include (printre cele numai trei momente/schiţe/*short stories* cinematografice ale sale) nici un candidat plauzibil la clasicizare.

Prima producţie se cheamă *În film la Naşu'* şi e mai mult televiziune (comercial-românească) decît cinema: un scheci în care *anything goes* – o babă îmbrăcată într-un tricou cu Dinamo, un anume maior Doru care se dovedeşte a fi căţel, o sonerie de telefon cu manea, nişte pantaloni care se rup, în plan-detaliu, pe fundul lui Ion Săpdaru –, căci disperarea de a face lumea să rîdă e mare, iar resursele profesionale ale regizoarei-scenariste Cristina Jacob sînt mici. Cristi Iacob se agită monoton-zgomotos în rolul unui actor aşteptat la o filmare de-a lui Coppola şi reţinut la graniţa româno-moldovenească, în timp ce Diana Dumitrescu (în rolul însoţitoarei lui) chicoteşte non-stop, Ion Săpdaru (în rolul unui vameş) îi întreabă pe ea dacă vrea să guste din „perjele“ lui, iar pe el „cine coppola mea“ îşi închipuie că l-ar crede, iar Florin Călinescu (în rolul unui alt vameş) se răsfaţă imitîndu-l pe Brando şi lăudîndu-se că l-a întîlnit pe însuşi Florin Călinescu. Apariţia lui Coppola *himself* (contactat videotelefonic de Călinescu) e tichia de mărgăritar care încoronează această dramatizare ineptă a unei anecdote din istoria MediaPro Pictures.

Nici un candidat plauzibil la clasicizare.

Bora Bora al lui Bogdan Mirică e tot o anecdotă, istorisită într-o manieră tărăgănată, *wannabe hip* (copiată după cea a fraţilor Coen din unele dintre fabulele lor despre abisalitatea prostiei din America profundă), dar neaplicată nici pe departe cu destulă inteligenţă încît să justifice lăbărţarea la 32 de minute a unei materii epice foarte subţiri. Dacă filmul ar fi început abia cu ceea ce-i acum penultima lui secvenţă (cea în care un poliţist de ţară jucat tot de Săpdaru vine să-l umfle pe păgubosul pescar fără barcă Ion Ion, pentru că acesta, fără să ştie ce face, a lăsat un mafiot să planteze marijuana pe tarlaua lui), sau chiar cu ultima (în care poliţiştii dau foc la recoltă în faţa unei camere de televiziune şi, în cîteva minute, fumul li se urcă la cap atît lor, cît şi reporterilor), nu s-ar fi pierdut nimic valoros; tot ce-i pînă acolo – intenţionat-abulicele schimburi de replici dintre Ion Ion (Alexandru Potocean) şi soţie (Mirela Zeţa, care n-are ce juca), dintre Ion Ion şi mafiot, dintre Ion Ion şi un alt ţăran, cadrele cu pustietatea arsă de soare în mijlocul căreia trăieşte sau cu ploaia bătînd în barca lui abandonată – toate astea nu sînt mult mai mult decît umplutură cu (cel mult semi-justificate) pretenţii de stil. Şi, chiar şi hipsterizată printr-o doză de *stoner humor* (adică dintr-un umor specific conversaţiilor între oameni „fumaţi“), satira României „profunde“ rămîne banală şi *obvious:* poliţiştii şi reporteriţa (Ioana Flora) sînt caricaturizaţi în aceleaşi feluri ca în o mie de scenete TV (deşi Flora ridică un pic nivelul prin subtilitatea cu care-şi frazează transmisiunea în direct), iar pe fraierul arhetipal evident că nu putea să-l cheme decît Ion Ion (cum îl cheamă, de altfel, şi într-un alt film recent, *Medalia de onoare).*

În fine, *Tatăl meu e cel mai tare* al lui Radu Potcoavă e neorealism *hip-hop* sau *gangsta*-neorealism – povestea unui băiat de cartier care, la vîrsta de 13 ani, e deja în pericol de a o apuca pe un drum greşit (Alfred Wegeman proiectează bine ferocitatea cerută de rol), dar care învaţă să respecte alegerea tatălui său, fost *tough guy* (Gavril Pătru), de a trăi din muncă cinstită. Totuşi, posibilitatea consecvenţei într-o asemenea alegere, în lumea pe care ne-o arată filmul, rămîne sub semnul întrebării: atunci cînd tatăl intră în război, fără să-l fi căutat, cu un şmecher local, el e constrîns să se pună nu sub protecţia poliţiei (care în această lume e ca şi inexistentă), ci sub a unui mafiot mai mare (Valentin Popescu), care-i e dator pentru servicii mai vechi. În contrast total cu Cristina Jacob şi în contrast parţial cu Bogdan Mirică, Potcoavă ştie exact ce face: el face neorealismul mai comercial, mai de-acţiune şi cu lecţia de viaţă mai la vedere. Violenţa verbală nu e doar multă, ci şi aromatică, spaţiul cartierului e navigat cu o mînă sigură, iar actorii (în special Popescu) emană *serious nastiness.*

HOT SHORTS
ALEX POTOCEAN
ION SĂPDARU
BORA BORA
CRISTI IACOB
DIANA DUMITRESCU
FLORIN CĂLINESCU
în film la NAȘU
GAVRIL PĂTRU
DADDY RULZ
TATĂL MEU E CEL MAI TARE
ALFRED WEGEMAN

■ ■ ■

PUBLICITATE

OLD IDEAS WORLD TOUR
LEONARD COHEN
LEONARD COHEN
22 SEPTEMBRIE 2012, 20.00
PIAȚA CONSTITUȚIEI, BUCUREȘTI
eventim Bilete prin Rețeaua Eventim și online pe www.eventim.ro
magicfm PRESENTED BY AEG LIVE

PUBLICITATE

URSUS PREZINTA:
RED HOT CHILI PEPPERS
POWERED BY: vodafone
România
RECOMANDAT DE: ROCK FM
31 AUG 2012 | ARENA NATIONALA
BILETE: MYTICKET.RO / DIVERTA

Manuela BOGHIAN

Jurnal de Kosovo

Unde e trenul către Belgrad?

Începutul lui iulie. Cuptor. Sînt în trenul de noapte ce a plecat din Bucureşti către Timişoara. Călătoria ar trebui să dureze nouă ore, însă trenul rareori ajunge atunci cînd spune CFR că trebuie să ajungă. Am un pat îngust într-o cuşetă de şase persoane, unde sîntem însă doar trei. Aerul condiţionat îmi dă fiori reci. În loc de aşternuturi de bumbac, primim o lenjerie dintr-un material pe care nu ştiu să-l numesc. Doamna doctor cu care împart compartimentul îmi spune că e un fel de plastic de unică folosinţă care se utilizează în spital.

Cum ajung în Timişoara (cu jumătate de oră întîrziere), mă grăbesc să-mi iau un bilet către Belgrad. Mare mister şi trenul ăsta către Belgrad: la gara din Bucureşti mi s-a spus că nu mai circulă. „Ştiţi de ce?“ întreb dezamăgită. „Nu“, mi se răspunde scurt şi fără alte lămuriri. Dar cînd am sunat la gara din Timişoara, mi s-a răspuns cu grai bănăţean că sînt două trenuri, unul dimineaţa devreme şi unul după-amiază. Îmi cumpăr un bilet către Belgrad la cel de-al doilea, ca să aflu cu jumătate de oră înainte de plecare că trenul trece graniţa în Serbia, dar se opreşte în Vrsac, la vreo 70 de kilometri înainte de Belgrad, şi că pînă a doua zi dimineaţă nu prea ai cum să ajungi în Belgrad. Îmi iau indignată leii pe care i-am dat pe bilet şi mă duc în faţa gării să aştept probabil singurul mijloc de transport care leagă Timişoara de Belgrad – un microbuz condus de un şofer sîrb, care ştie suficientă engleză cît să-ţi spună preţul biletului. Două ţări vecine ale căror capitale sînt legate prin cale ferată, dar nu există nici un tren care să ducă oamenii dintr-o parte într-alta.

În Belgrad mă întîlnesc la gară cu Vladimir, prietenul meu ceh. De acolo plecăm către Kosovo, unde o să fie proiectat filmul lui Vladimir. Mergem în Prizren, la Dokufest, despre care se spune că e cel mai mare festival internaţional din Kosovo.

Odată ce primesc viza la graniţă, lucrurile încep să meargă bine. Am ajuns repede în Belgrad, l-am găsit pe Vladimir şi am pornit lin pe autostrada către sud. Peisaj idilic – verde, presărat pe ici pe colo cu case. Dormim o noapte în Nis, aproape de graniţa cu Kosovo. Recepţionera de la hostel nu înţelege de ce vrem să mergem acolo, dar ne linişteşte că, dacă nu sîntem sîrbi şi nu pronunţăm nici un cuvînt în sîrbă, o să fim în siguranţă.

Kosovo

Am plecat din Nis dis-de-dimineaţă. Oraş aglomerat, cu viaţă de noapte – chiar şi în timpul săptămînii –, suprafeţe largi de beton şi sticlă şi trafic haotic. Aveam acelaşi entuziasm ca şi atunci cînd am mers în Roşia Montană pentru prima oară. Urma să vizitez un loc despre care toată lumea a auzit de prin ziare, dar nu sînt atît de mulţi care ajung acolo. Pe drum îmi fac scenarii: oare o să vedem clădiri bombardate? Sîrbi răniţi? Separatişti înarmaţi? După ce ieşim din Nis, ne întoarcem în peisajul idilic sîrbesc, însă nu prea mai vedem maşini trecînd pe drum. Pare că noi sîntem singurii care se îndreaptă către Kosovo. La graniţă, un şir lung de tiruri. Nu ştiu de cîtă vreme stăteau acolo sau pe unde au ajuns, cert e că, în ultima oră, nu văzusem nici unul pe drum. Un poliţist ne face semn să trecem pe contrasens, ajungînd în faţa tirurilor. Încercăm să vorbim cu poliţiştii în engleză, ei ne răspund în sîrbă. Noroc că nu sînt multe de spus. Nu primim nici o viză la ieşirea din ţară.

Ajungem la poliţia kosovară. Toţi poliţiştii sînt tineri, arătoşi şi amabili – parcă am fi într-un film american. Trecem graniţa. O biserică bizantină în ruine. Cîteva case din cărămidă roşie. Dealuri împădurite. Vladimir întreabă „Unde sînt soldaţii şi tancurile?“. O plăcuţă de intrare în localitate cu două nume, al doilea e acoperit cu spray negru. Aflăm ulterior că primul nume e cel albanez, al doilea e sîrbesc. Mult moloz. Case din cărămidă roşie care se ridică din deşert, unele locuite, altele încă în şantier. Mulţi oameni în maşini, puţini pe străzi – o fi din cauza căldurii? Doar cîteva femei şi copii. 40 grade Celsius. Un alt semn de intrare în localitate, primul nume acoperit cu spray negru. Steaguri albaneze – vulturi negri cu două capete pe fond roşu. Doar clădiri noi. Un bărbat trage un cărucior cu scînduri vechi pline de cuie. Cîteva ghivece de flori. Ateliere de reparaţii auto.

Un semn cu fotografiatul interzis. Un cimitir cu pietre joase şi noi. Ruine. Bărbaţi în maşini sau stînd la umbră. Copaci tineri. Firme pe care scrie „California“, „Europa“, „Swiss Diamond“.

Ajungem în capitală – Pristina. Străzile sînt mai largi, pline cu maşini ce claxonează continuu. Nu găsim nici un indicator pentru centru. Farmacie, agenţie de turism, hoteluri, îmbrăcăminte, mîncare, avocatură, grafitti, postere, muzică, aur, bănci, oameni.

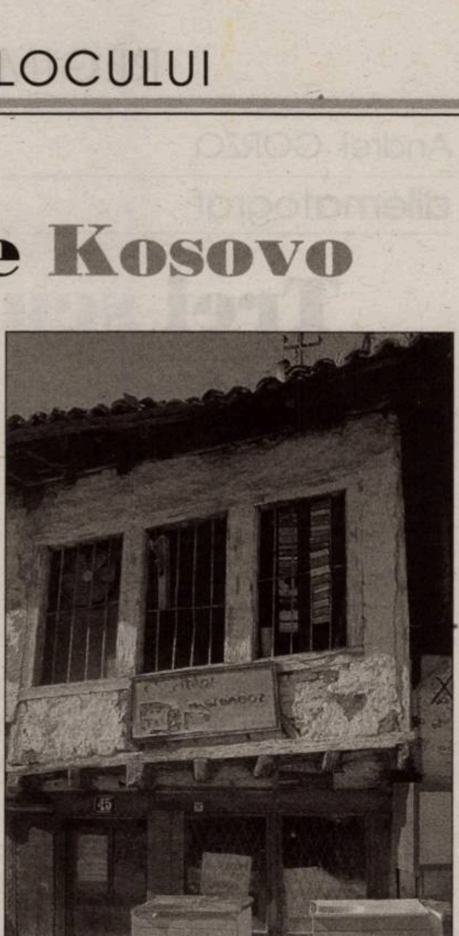

Viaţa în Kosovo pare să înceapă din Pristina – musulmani, mirosuri, costume populare de vînzare.

Viaţa în Kosovo pare să înceapă din Pristina. Mergem în piaţa de fructe şi legume – musulmani, mirosuri, costume populare de vînzare.

Ne întoarcem la drum, printre dealuri împădurite, monumente pentru eroi albanezi şi case din cărămidă roşie. Ajungem seara în Prizren, o oază de arhitectură veche la poalele munţilor, prin care trece un rîu răcoros. Deasupra rîului s-a construit un cinema în aer liber, o platformă de lemn montată pe stîlpi de fier şi un ecran de proiecţie, unde oamenii vin pe înserat să vadă filmele festivalului. Kosovarii sînt obişnuiţi cu străinii, chiar dacă majoritatea nu vorbesc o boabă de engleză.

A doua zi, mergem pe la amiază să găsim ceva de mîncare. Toată piaţa miroase a carne şi porumb la grătar. Ne oprim la un „restaurant familial“ unde orice fel vine însoţit de salată. Mîncarea e grasă şi gustoasă. În timp ce mîncăm, la ora 13,00, începe din văzduh să se audă un cînt oriental – e prima oară cînd aud chemarea la rugăciune a muezinilor. Eu rămîn gură-cască, dar toţi din jurul nostru continuă să mănînce carne, să-şi soarbă cafeaua şi să converseze ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Aveam să aud chemarea la rugăciune musulmană în fiecare zi. Oraşul e plin de moschei, iar de cinci ori pe zi bărbaţii musulmani sînt chemaţi la rugăciune.

După-masă am mers la film, într-un cinematograf mare, gol şi fără aer condiţionat, şi am văzut un documentar despre un regizor iranian aflat în arest la domiciliu – *This Is Not a Film* („Acesta nu este un film“). Povestea creşte, iar personajele devin din ce în ce mai interesante. În Iran e Anul Nou, iar pocniturile artificiilor acoperă zgomotul rebelilor.

Autostrada albaneză

Astăzi mergem în Albania. Nu e nici un film care să ne convingă că ar trebui să stăm pe scaunele din cinema în locul celor din maşină. Graniţa e la doar 16 kilometri de Prizren, iar marea – la trei ore de condus.

Într-o ţară despre care se spune că e una dintre dintre cele mai sărace din Europa, intrăm pe o autostradă ce taie triumfal un lanţ muntos. Din loc în loc, vedem case de piatră şi buncăre pentru lunetişti, nişte mingi uriaşe de beton armat, implantate în pămînt. Am auzit că sînt peste 700.000 de buncăre în toată Albania. Pe autostradă circulă maşini şi vaci. Mi se înfundă urechile din cauza presiunii atmosferice din munţi şi încep să casc. Intrăm într-un tunel lung de aproape 6 kilometri. Temperatura scade de la 43 de grade la 23. Trecem pe sub ventilatoare care arată ca turbinele de avion, şi lumini colorate. Cînd ieşim, ne loveşte soarele şi ne dor ochii. Dintr-odată, orizontul este plat – marea trebuie să fie aproape. Nu am văzut nicodată atîtea Mercedes-uri.

În mai puţin de trei ore am ajuns la mare. Este după-amiază. Trecem printr-un oraş unde pe partea dreaptă vezi munţii, iar pe stînga – case dărăpănate în spatele cărora se ridică semeţe blocuri colorate. Iar în spatele blocurilor e marea. Plaja este plină ochi cu oameni care ne privesc insistent în timp ce noi păşim precaut printre şezlonguri. *Where are you from?* („De unde sînteţi?“) aud din dreapta. Chiar aşa de diferiţi om fi? Ne întoarcem pe drum cu speranţa că o să găsim o altă plajă. Ajungem la ceea ce cred că a fost un teren militar, cu clădiri abandonate, înconjurate de sîrmă ghimpată. Doi oameni în uniformă ne dau indicaţii încotro să mergem. Ajungem la un golf cu nisip gri şi apă amar de sărată. De cealaltă parte a golfului se zăreşte Italia.

Vladimir crede că albanezii sînt ostili. Ne salută şi încearcă să intre în vorbă cu noi: *You like the beach? You don't like our beach?* („Vă place plaja? Nu vă place?“), dar noi trecem mai departe, cu privirea în pămînt.

E seară şi trebuie să ne întoarcem.

Raimunda şi Ergin

Din nou în Prizren. În seara asta am mers la cinematograful de pe rîu să văd cîteva scurtmetraje. Lîngă mine se aşază o fată cu părul creţ şi îmbrăcată în albastru şi începe să vorbească fără ca eu să pricep un cuvînt. Ne înţelegem pînă la urmă în engleză. Sînt fericită să am, în sfîrşit, cu cine să vorbesc. Scurtmetrajele rulează pe fundal, se aude spaniolă, nişte bătrîni, femei cu văl, noi vorbim despre Europa, despre facultate, despre tinereţe. Raimunda studiază dreptul în Pristina, dar nu-i place capitala. Ar vrea să rămînă în Prizren. „Oamenii ar trebui să facă totul cînd sînt tineri – şi să lucreze şi să-şi întemeieze o familie.“ Nu e de acord cu tinerii din Occident care vor mai întîi să aibă o carieră şi abia la 35 de ani se hotărăsc să aibă o familie. E prea tîrziu. Îi urez să le facă pe amîndouă.

Astăzi este ultima mea zi în Kosovo. După-amiază, am urcat sus la castel să înregistrez cîntările musulmane din tot oraşul. Acolo l-am întîlnit pe Ergin, care păzea singur cinematograful improvizat pentru festival. Ergin are 20 de ani şi este musulman, dar nu merge la moschee. Îi place muzica indie. E voluntar pentru Dokufest şi studiază regia în Pristina. Are o formaţie cu care cîntă cover-uri. Nu-i place Pristina, ar vrea să trăiască în Sarajevo, Bosnia. Mama sa e bosniacă, tatăl său e albanez. Îmi oferă ultima lui ţigară.

Îmi pare rău să plec acum, cînd abia am început să cunosc oameni.

Înapoi în România

Ne-am oprit la o benzinărie de pe autostradă, în apropiere de Belgrad.

Mi-e dor de Prizren. Hotelul liniştit şi pisica neastîmpărată, rugăciunile musulmane, mirosul de carne la grătar şi cei cîţiva oameni cu care am reuşit să vorbesc. Kosovo nu e aşa cum mi-am imaginat. Credeam că o să văd o ţară devastată de război. Prizren nu e aşa. Clădiri noi, clădiri vechi, clădiri dărăpănate. Mulţi albanezi şi mulţi turişti. Cei cîţiva soldaţi pe care i-am văzut zîmbeau şi dădeau mîna cu localnicii. Străzile sînt prea înguste pentru maşinile grăbite. Munţii se întind liniştiţi în depărtare. Sus, la castel, panorama este superbă. Nu vreau să mă întorc în Bucureşti, nu e nimic interesant acolo. Mă simt bine pe autostradă. Odată ce te-ai plictisit de urmărit modele de maşini şi plăcuţe de înmatriculare, nu mai e nimic să-ţi distragă atenţia. Autostrada goleşte totul de sens, călătoria diluează gîndurile şi alungă anxietăţile.

Manuela Boghian *este călător şi jurnalist ocazional. Adresa blogului ei e manube.wordpress.com. Filmul lui Vladimir Kovar se numeşte* Spojeni (Night Never End).

■ ■ ■

PUBLICITATE

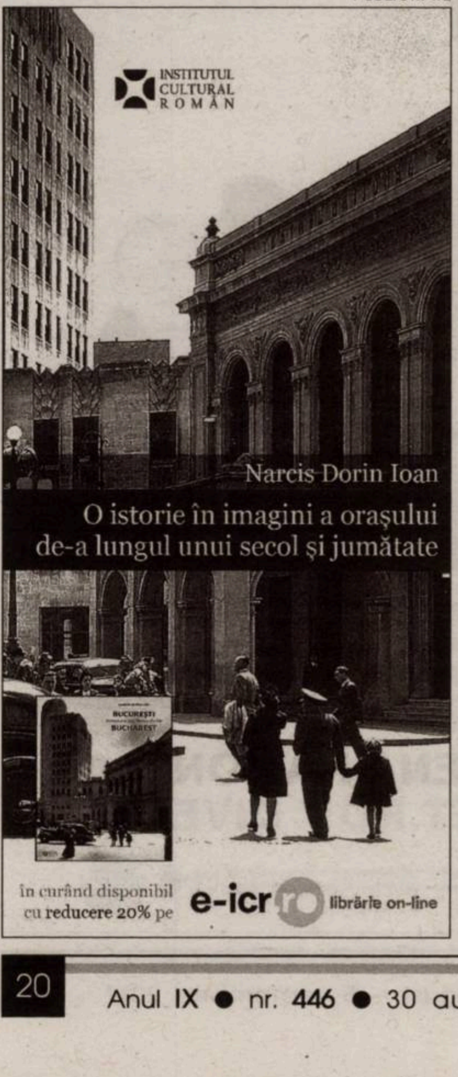

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

Narcis Dorin Ioan

O istorie în imagini a oraşului de-a lungul unui secol şi jumătate

în curînd disponibil cu reducere 20% pe e-icr.ro librărie on-line

Luiza VASILIU

Pukkelpop 2012

– sau cum am văzut 30 de concerte în 3 zile –

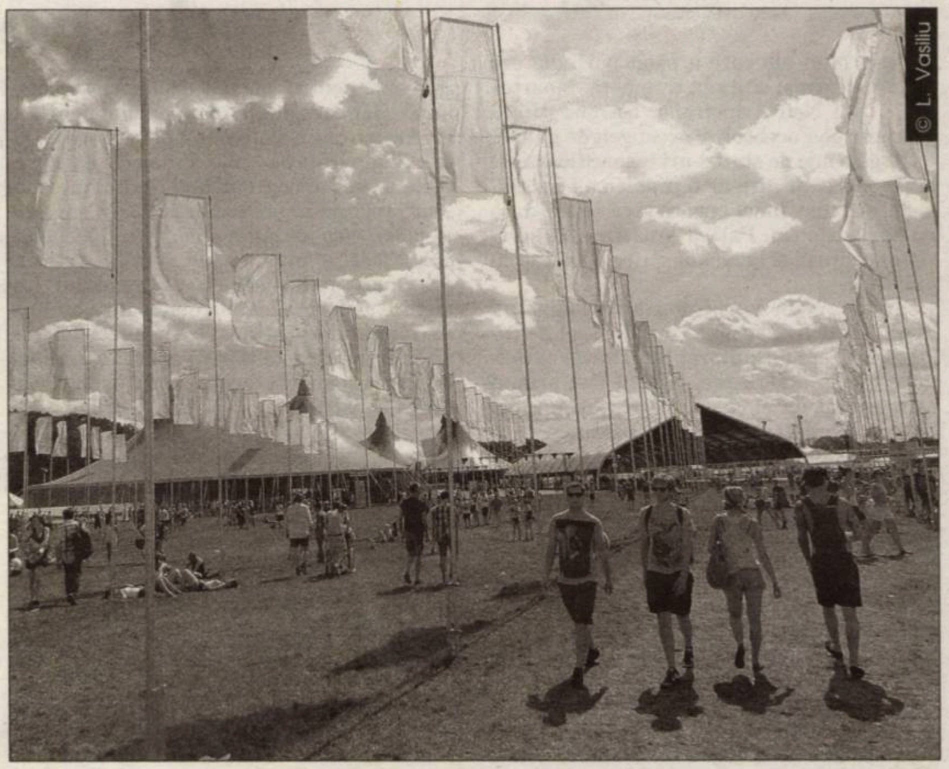
© L. Vasiliu

Pe 15 august 2012 am împlinit 28 de ani. Şi tot pe 15 august 2012 mi-am pus în rucsac două rochii şi-un tricou şi-am plecat la Pukkelpop, unul dintre cele mai mari festivaluri de muzică din Belgia (de fapt, al doilea după Werchter). La 28 de ani, m-am hotărît în sfîrşit să fac ceva ce puştanii din Olanda, Franţa, Germania fac de la 16 ani: merg cu cortul şi cu prietenii la o chermeză uriaşă de trei zile, unde dorm puţin, dansează, îşi fac de cap şi-şi văd trupele preferate. Veţi spune că pe la aproape-30-de-ani te-ai obişnuit prea mult cu deliciile confortului ca să te-ntorci la vacanţele dintr-a unşpea. Nici pe departe.

Ca să ajungi la Pukkelpop, trebuie să zbori pînă la Bruxelles, să iei autobuzul pînă la Gare du Midi, să iei trenul pînă în Hasselt, un orăşel din Flandra, şi de-acolo încă un autobuz pînă în satul Kiewit. Pare complicat, dar nu e. La 11 dimineaţa îi pui mîncare în două castroane pisicii din Bucureşti, la 9 seara eşti în campingul B, cît pe ce să leşini, pentru că e deja plin ochi şi nu ştii dacă mai apuci să-ţi pui cortul pe undeva. Ameţit de oboseală, mergi pe aleile dintre corturi pînă vezi două locuri libere, fix lîngă cel mai gălăgios grup din camping. Dar nu mai contează, e bun şi locul ăla. În timp ce montezi cortul, unul dintre puşti vine clătinîndu-se să te-ntrebe de unde eşti şi dacă poate să te-ajute cu ceva. Spui: „România“ şi face ochii mari: „Şi aţi venit tocmai de-acolo la festivalul ăsta? Mamăăă, ce tare...!“. Pui cortul, pui izoprenul şi sacul de dormit, pui rucsacul, tragi fermoarul şi te duci după jetoane şi nişte bere. 4 jetoane – 10 euro, 1 bere – 1 jeton, 3 l apă – 1 jeton, cartofi prăjiţi cu sos – 1 jeton jumate. Îţi faci socotelile pentru următoarele trei zile, nu-i nici rău, nu-i nici bine, dar o să supravieţuieşti (în camping mai e şi un autobuz Carrefour cu fructe, iaurturi, *pains au chocolat*, lapte). În jur, media de vîrstă pare să fie pe la 15 ani şi 3 luni. Dacă aşa o să fie şi la festival – îţi spui – ai dat de dracu.

„Şi aţi venit tocmai de-acolo la festivalul ăsta? Mamăăă, ce tare...!“

Joi, 16 august, prima zi

Opt scene cu cîte opt-nouă concerte şi aproape 70.000 de oameni pe zi. Şi eu, care voiam să văd trei sferturi din concertele de joi. N-am reuşit decît 11, adică mai mult decît văd în jumătate de an în Bucureşti. Mai întîi, White Rabbits, brooklynezi indie rock cu trei albume şi multă percuţie. La „Percussion Gun“, piesa lor cea mai cunoscută, zboară-n aer cele două seturi de tobe şi mă trezesc şi eu în sfîrşit, după o noapte în care am reuşit să dorm lemn şi-o dimineaţă în care n-am stat la coadă la duşuri decît vreo zece minute. Am în picioare nişte bocanci cu care pot să umblu prin praful dintre scene şi să calc bine-mersi peste paharele de plastic. N-am văzut niciodată atîtea pahare de plastic la un loc. Dar să nu anticipăm. E joi la prînz, lumea de-abia se-adună, nici la standurile de încărcat telefoane cozile nu-s foarte mari, e cald şi bine, îmi dau jetoanele pe apă şi bere şi mă gîndesc cum să fac să ajung la timp de la scena Club, la scena Castello, la scena Marquee. Îmi dau seama că o să fie imposibil să văd tot ce mi-am notat pe program; aşa că mă port ca la TIFF, unde la primele ediţii alergam de la un cinema la altul ca să văd şapte filme pe zi. După White Rabbits, fac o pauză scurtă cît să-mi încarc telefonul, în timp ce văd pe ecran mare vreo două piese de la Cloud Nothings. Nu sună rău, dar presimt c-o să fiu din ce în ce mai greu de impresionat pentru că line up-ul e gîndit aproape la milimetru, cu trupe care-i preocupă intens pe cronicarii de la *The Guardian, Uncut, Q, NME* etc. Pe Alt-J nu-i ştiu decît de cîteva luni, de cînd ascult în continuu albumul lor de debut, *An Awesome Wave*. Muzica lor sună proaspăt şi neliniştitor, pe la mijlocul drumului între electro şi folk psihedelic. Cu o săptămînă înainte de Pukkelpop, citisem în *The New York Times* o cronică de concert laudativă şi sintagma „o stilistică a ofuscării şi aluziei conspirative“. Pentru unii, Alt-J fac un pop pretenţios, pentru mine o muzică suficient de senzuală şi de plină de umor încît să dau boxele la maximum. Concertul a fost excelent, deşi plasat într-un cort ca o saună, fix în miezul după-amiezii.

La 14,30 a început Snoop Dogg, pe care ţineam morţiş să-l văd. Mai întîi pentru că mă binedispune teribil de fiecare dată cînd dau peste vreun clip de-al lui şi-apoi pentru că am visat, acum vreo două luni, că stăteam la aceeaşi terasă pe Lipscani. Pe Snoop Dogg (numele adevărat e Calvin Cordozar Broadus, Jr.) nu poţi să-l iei în serios, e mereu fumat, spune prostii şi are, ca orice hip-hopper veteran de pe coasta de Vest, mania grandorii (înainte să intre pe scenă, s-a auzit vreo două minute corul din *Carmina Burana)*. A făcut spectacol cum ştie el mai bine, cu domnişoare îmbrăcate-n poliţiste şi publicul care cînta absolut fiecare vers. Concertul lui a fost singurul la care pe ecranele imense din dreapta şi stînga scenei am văzut sînii fetelor din public. Se-ntîmpla aşa: cameramanii găseau o fată simpatică urcată pe umerii prietenului ei, ea se vedea pe ecran, începea să ţipe şi-şi ridica tricoul, în aplauzele a mii de oameni. A, şi am uitat de microfonul lui Snoop, care avea un ditamai scutul cu diamante, făcut pe mărimea mîinii lui. Cum ai putea să te superi vreodată pe aşa o comoară de om?

După Snoop, am sărit direct la The Horrors (vorba Liviei, amica mea, trupa cu cei mai urîţi băieţi din univers), Santigold (hiper-efervescentă), Django Django (concertul la care am dansat cel mai mult, după care am luat autograf de la basistul Jimmy, timid şi roşu-n obraji), Lianne La Havas (una dintre cele mai bune voci apărute în ultima vreme), Bjork (rece-conceptuală prima jumătate, tribal-dezlănţuită a doua), The Big Pink (nu cine ştie ce), Feist (delicată şi jucăuşă, exact aşa cum mă aşteptam) şi Mark Lanegan Band. Înainte de concert – era deja 1 noaptea –, o doamnă le-a zis băieţeilor ei de 6 şi 8 ani: „Uite-l!“ şi i-a făcut cu mîna unui bărbat blond care făcea probele de sunet la tobe. Bărbatul era chiar toboşarul lui Lanegan, adică responsabilul de mitraliera cu care începe „The Gravedigger's Song“ (pe la jumătatea concertului, unul dintre copii a adormit, aşa că au plecat înainte de final). Lanegan s-a ţinut cu ambele mîini de stativul microfonului şi-a cîntat răguşit şi apocaliptic, ca şi cum n-ar mai fi existat nimic pe lume în afară de disperările lui. La ora 2 noaptea, am mers jumătate de oră pe jos pînă în camping şi m-am prăbuşit în sacul de dormit, convinsă că am ajuns într-un loc unde trebuia să fiu de mult, un loc în care eşti făcut numai din muzica pe care-o asculţi şi asta e de ajuns.

Vineri, 17 august, a doua zi

O oră coadă la duşuri, de la 8 jumate la 9 jumate. Apoi cafea şi-un croissant, apoi autobuz pînă la festival. Mă duruseră tălpile şi-n somn de la atîta stat în picioare, aşa că hotărîsem să alerg mai puţin şi să stau mai mult la aceeaşi scenă. Am început uşurel, cu Zulu Winter, puţin cam prea timoraţi, şi-am continuat cu patru concerte în primul rînd la Marquee, ca să mă pot odihni sprijinită de gard în pauze şi să stau la umbră. Mai întîi The Walkmen, newyorkezi de-o eleganţă şi-o tristeţe devastatoare, cu vocea lui Hamilton Leithauser sfîşiindu-ţi inima cu uşurinţa cu care te-ar invita la o cafea. Concertul lor de la Pukkelpop se poate vedea integral pe YouTube şi vi-l recomand cu căldură. Nu ştiam cine-i Sam Sparro, tipul de după Walkmen, şi-am descoperit un James Brown alb cu muşchi şi mustaţă, la care toată lumea s-a pus pe dans, inclusiv fotografii şi bodyguarzii. La Band of Skulls, am făcut o pasiune pentru toboşar (Matt Hayward) şi-am dat din cap convingător, iar la Grandaddy, reuniţi după mulţi ani, am nimerit în mijlocul unui public preponderent masculin, nostalgic şi binişor trecut de *middle age crisis*. Publicul de la festival a fost pînă la urmă extrem de divers, mergînd de la grupuri de puştani pînă la familii cu copii şi bunici cu braţele pline de brăţări de pe la festivaluri. Îţi găseai locul foarte uşor la Pukkelpop, chiar dacă erai un tip de 30 de ani tîrîind după tine un urs gigantic de pluş, chiar dacă erai o sexagenară slăbănoagă cu tatuaje din cap pînă-n picioare, chiar dacă erai o moldoveancă entuziastă, convinsă că a ajuns în Disneyland-ul vieţii ei. Vinerea s-a terminat cu Likke Li, Stone Roses şi un plan pentru a doua zi.

Sîmbătă, 18 august, a treia zi

Planul era să prind cel mai bun loc în primul rînd din faţa scenei principale şi să stau acolo 12 ore pînă la Black Keys şi Foo Fighters. Mi-am zis că, dacă tot am bătut atîta drum pînă la festival, măcar ultima zi să fie-ntr-un mare stil. Pentru asta, la 11 fără 10 eram în faţa porţilor, la 11 intram şi la 11 şi cîteva minute eram deja în primul rînd, împrietenindu-mă cu Jena, viitoare asistentă medicală într-un spital din Belgia, care avea la ea o pancartă cu Foo Fighters şi multe sucuri de fructe. Au urmat cinci concerte (Balthazar, The Joy Formidable, The Cribs, All Time Low, The Shins) şi şapte ore de aşteptat (dintre care patru în cel mai puternic soare de vara asta), poante cu bodyguarzii, care au avut non-stop grijă de noi ca nişte fraţi mai mari şi mai tatuaţi. Pînă spre seară, lumea din primul rînd devenise o mică familie, bodyguarzii ne făceau poze, fotografii ne dădeau sucurile lor, noi împărţeam sendvişuri şi cremă solară, ne-ncurajam reciproc, ne entuziasmam în avans, eram în cea mai bună dintre toate lumile posibile (mai puţin leşinaţii care, ca la maraton, erau scoşi dintre noi şi duşi la punctul sanitar).

Pînă spre seară, lumea din primul rînd devenise o mică familie, bodyguarzii ne făceau poze.

La 18,35 au început The Hives, cei mai amuzanţi şi mai săriţi de pe fix rock'n'roll-eri pe care i-am văzut vreodată, iar eu am prins din zbor pana chitaristului. La 20,25 au apărut The Black Keys şi blues rock-ul lor exploziv, în spatele nostru se-adunaseră zeci de mii de oameni, ne era din ce în ce mai bine, ca şi cum am fi stat cocoţaţi pe botul unui avion supersonic, de unde se văd ca-n palmă munţii, rîurile, oceanele. La 22,25, au intrat pe scenă Dave Grohl şi Foo Fighters-ii lui şi am ştiut din primele secunde că o să fie cel mai extraordinar concert la care am fost în cei 28 de ani ai mei, genul de concert la care te loveşte o fericire inexplicabilă legată de lucrurile cele mai simple, cum ar fi faptul că eşti în viaţă, că respiri, că poţi să cînţi, că poţi să sari. Foo Fighters trebuia să cînte anul trecut la Pukkelpop, dar, cu cîteva ore înainte de-a ajunge la festival, au fost sunaţi şi li s-a spus că se anulează totul, o furtună foarte violentă a făcut ravagii, a dărîmat una dintre scene şi a omorît cinci oameni. Aşa că înainte de „These Days“, Dave Grohl a povestit toate astea şi a spus că dedică piesa celor care n-au putut fi acolo în seara aia şi a fost atît de înduioşător să vezi zeci de mii de oameni ţinîndu-se de mîini şi cîntînd *„One of these days the ground will drop out from beneath your feet / One of these days your heart will stop and play its final beat“*. Pentru că, de fapt, despre asta e vorba, despre ce faci pînă atunci cînd inima n-o să mai bată, despre cum ştii să alegi ce-i mai bun în viaţă, iar dacă un festival ca Pukkelpop-ul poate să te înveţe să faci asta, atunci e cu atît mai bine.

■ ■ ■

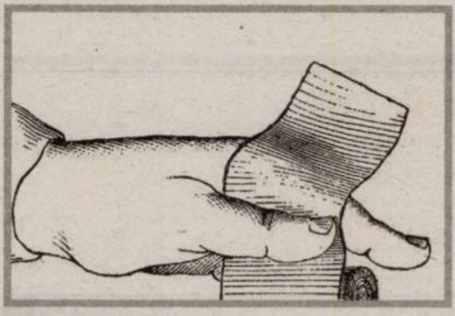

Iulian COMANESCU

oameni şi etichete

Trompetistul de pe Lună

Primul alb care a păşit pe Lună era negru şi cînta la trompetă. Moartea lui Neil Armstrong, astronautul, a provocat pe Facebook şi acest gen de glumă, pe lîngă o mie de status-uri respectuoase, de la revedere. Şi care-ar fi problema? Cu glumele, nici una: funcţionează şi ca epitaf, dacă nu sar peste cal. Partea proastă e că au existat confuzii şi la modul serios, în presa cu pretenţii.

Ironic, Neil Armstrong a fost luat nu drept Louis Armstrong, trompetistul de culoare, ci drept un cîntăreţ alb. Dintre outlet-urile media americane, NBC a fost primul care a aflat de moartea astronautului, petrecută sîmbătă, 25 august, pentru a titra greşit: „Neil Young (sic!), primul om care a păşit pe Lună, a murit". Muzicianul are 66 de ani şi e bine mersi, faţă de exploratorul spaţial, care avea 82. Iar eroarea e, pînă la urmă, scuzabilă de grabă. Rău e că, în rest, moartea lui Armstrong, desigur un pas uriaş pentru astronaut, a fost pentru omenirea din redacţii unul mic şi strîmb. Chiar şi cea americană a bifat evenimentul fără cine ştie ce zgomot. La televizor au rulat aceleaşi seriale sau reality show-uri. Conspiraţie?

Associated Press dă trei explicaţii mai cumsecade. Prima se referă la sîmbăta de la sfîrşitul lui august în care a murit Armstrong, cu alte cuvinte, cel mai prost moment din punctul de vedere al oamenilor disponibili în redacţii: weekend şi perioadă de concedii. A doua, la caracterul oarecum neaşteptat, chiar dacă nu subit, al decesului, care a însemnat că redacţiile nu apucaseră să îşi pregătească necrologurile. Şi, în fine, a treia ţine de discreţia lui Neil Armstrong, care a dat prea puţine interviuri după revenirea din misiunea cu Apollo 11, cea cu pasul pe Lună. Deci nu a existat „arhivă".

În lipsa interviurilor, Neil Armstrong nu e pomenit de prea multe ori pe site-urile cu citate de oameni celebri. Cîteva banalităţi spuse în timpul misiunii din iulie 1969 sau la conferinţa de presă dinaintea plecării spre Lună. Plus, e drept, arhicunoscutul „pas mic pentru om/salt uriaş pentru omenire". Dar ceva din felul de-a fi enigmatic al lui Armstrong s-a strecurat şi în faimosul citat. Sau a ieşit de-acolo. Fiindcă, se zice, acesta a omis articolul nehotărît dinaintea lui „om", rostind în acea zi de iulie, în engleză: *„A small step for man, a giant leap for mankind"*: fără „a" înaintea lui „man", ceea ce dădea „man" acelaşi sens cu al „mankind" („omenire"), deci făcea afirmaţia un nonsens. Astronautul a susţinut că a spus „a"-ul, dar, ulterior, pe această temă a apărut o întreagă polemică şi au fost făcute cel puţin două cercetări sofisticate, cu aparate, pornind de la înregistrare.

La acest gen de apatie a presei americane, cea autohtonă nu avea cum să strălucească. Ba dimpotrivă: cele două paragrafe referitoare la zborul pe Lună din succintul articol dedicat lui Armstrong pe Wikipedia în română au fost copiate ca atare de mai toate site-urile de informaţie, de la Stirileprotv.ro, la Antena3.ro şi Adevarul.ro. Şi, posibil, şi de corespondentele lor TV sau de hîrtie. Plagiat? Lucrurile nu sînt atît de grave ca în cazul lui Victor Ponta sau al Codruţei Kovesi, pentru că Wikipedia permite explicit preluarea articolelor sale, integral sau pe bucăţi, fără citarea sursei. Totuşi, ce pretenţii de originalitate şi reputaţie poţi avea făcînd asta? Desigur că niciunele; în schimb, poţi fi depunctat de Google, care penalizează conţinutul duplicat, considerat de proastă calitate/apanajul spammerilor. Şi, oricum, moral vorbind, faptul că Wikipedia acordă o permisiune nu îl scuteşte pe cel care preia de bunul-simţ jurnalistic, care spune că orice citat se atribuie, într-un text de presă.

Media noastră ar fi putut avea măcar impulsul de a prelua informaţii nu din succinta pagină Wikipedia în română, ci din echivalentul ei mult mai extins în limba engleză. Dar, sigur, asta ar fi însemnat un oarecare efort de traducere şi alcătuire a unor fraze proprii, într-un sistem în care se recompensează mai ales cantitatea de borhot jurnalistic produs sau, eventual, gunoiul tabloid. Publicul, se spune, exact asta vrea.

Sau asta crede media că vrea. Ca să vă lămuriţi, încercaţi o comparaţie între Barack Obama şi Neil Armstrong pe Google.com/Trends. Dacă vă uitaţi la ultima lună de rezultate, veţi vedea că volumul ştirilor despre astronaut îl depăşeşte doar cu 25% pe cel al ştirilor despre preşedinte, în sîmbăta decesului. În schimb, cel al căutărilor creşte, la astronaut, de vreo 60 de ori.

Asta nu înseamnă decît că interesul publicului a explodat, dar media nu a ştiut să-l satisfacă. Fiindcă cei care au căutat „Neil Armstrong" pe Internet nu au ajuns nicidecum pe Stirileprotv.ro sau Antena3.ro. Primul rezultat Google e originalul din Wikipedia.

***Iulian Comanescu** este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

■ ■ ■

trecerea prin reviste

● LE FIGARO
(11 august 2012)

Aflăm că revista *The New Yorker* a publicat de curînd o nuvelă inedită a lui Francis Scott Fitzgerald. Este vorba despre povestea unei femei care se ascunde într-o biserică pentru a fuma. Au trecut 66 de ani din 1936, data la care autorul *Marelui Gatsby* propusese celebrei reviste spre publicare această nuvelă intitulată *Thank You for the Light*. În epocă, cele patru pagini realiste şi fantastice în egală măsură au fost refuzate de redactorul-şef de la *The New Yorker*. Acesta şi-a justificat refuzul astfel: „Regretăm că nu putem accepta publicarea acestei nuvele a lui Fitzgerald. Ni se pare atît de ciudată şi de diferită faţă de genul prozei scurte cu care o asociem". Jurnalistul să fi fost şocat de ambiguitatea povestirii?, se întreabă jurnalista Adèle Smith.

În urmă cu cîteva luni, nepoata cea mică a scriitorului a găsit aceste pagini inedite, în timp ce tria arhiva bunicului său în scopul unei licitaţii care fusese stabilită.

În acest fel, revista *The New Yorker* a făcut dreptate peste timp, a reparat greşeala pe care a făcut-o în 1936, şi a publicat acum cele patru pagini semnate de Fitzgerald. Personajul principal al nuvelei este văduva Miss Hanson, o femeie frumoasă şi puţin fanată de 40 de ani, care fumează mult. Ţigările sînt una dintre puţinele ei plăceri. Dar ea îşi dă seama că, în Midwest, unde se mută, fumatul e prost văzut. Şi Miss Hanson nu vrea să ia în răspăr codurile sociale. Dar după o zi extenuantă, nu poate să-şi reprime dorinţa de a-şi aprinde o ţigară. Să fumeze într-un loc public sau pe o stradă era impardonabil, deci femeia se va refugia într-o biserică... Povestea se termină într-o notă comică, prin intervenţia divină a Fecioarei Maria.

Actualitatea poveştii lui Fitzgerald e cît se poate de evidentă. Iar după publicare, reacţiile cititorilor americani au fost foarte numeroase. (**A. M. S.**)

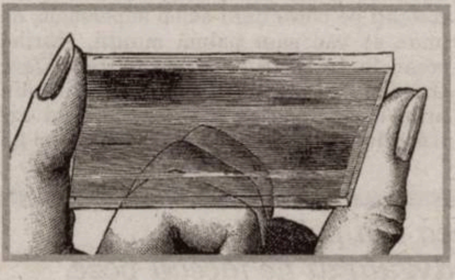

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Războaiele lor, spectacole pentru un popor necăjit

Mercenarii noştri sînt buni, oricît de răi ar fi în realitate şi oricîte mîrşăvii ar fi făcut. Cît sînt ai noştri, închidem ochii la toate lucrurile reprobabile la care s-au dedat – ba chiar îi apărăm la nevoie – şi beneficiem de serviciile pe care ni le aduc. În momentul în care trec însă în tabăra cealaltă, vedem dintr-o dată cît de ticăloşi sînt. Gestul trădării trebuie sancţionat, iar trădătorul, devenit acum inamic, discreditat şi anihilat prin orice mijloace. Algoritmul acesta este de înţeles în orice război sau cînd vorbim de trupe combatante, numai că atunci cînd se întîmplă pe tărîmul jurnalismului încetează să mai fie normal, justificabil. Să mai spun că jurnalistul ar trebui să fie un arbitru imparţial, neimplicat în nici o tabără beligerantă şi pus în slujba binelui public? Aş putea fi considerat un naiv. Astăzi foarte rar mai găseşti imparţialitate şi corectitudine în tagma jurnaliştilor români. De obicei, toate aceste lucruri sînt mimate – şi uneori chiar foarte prost.

Există însă unii care nici măcar nu se mai obosesc să le mimeze. Cei de la Antena 3, de exemplu. Ei nu trebuie să demonstreze că sînt jurnalişti, ci să-i arate permanent patronului că sînt nişte combatanţi eficienţi, care se luptă cu duşmanii lui. Din cîini de pază ai democraţiei, ei s-au transformat cu voioşie în pitbulli ai lui Dan Voiculescu.

Din cîini de pază ai democraţiei, ei s-au transformat cu voioşie în pitbulli ai lui Dan Voiculescu.

În ultima vreme, băieţii de la Antena 3 au fost asmuţiţi împotriva judecătoarei Aspazia Cojocaru, de la Curtea Constituţională. Ce-a făcut, să fie atacată? Ea este „cea care l-a salvat pe Traian Băsescu", cum ne spun cei de la Antena 3. Aşa stînd lucrurile, cîteva zile la rînd Mihai Gâdea şi-a început emisiunea promiţînd „dezvăluiri cutremurătoare despre doamna Aspazia Cojocaru", după care au urmat adevărate şedinţe de înfierare. „Dezvăluirile" fuseseră dezvăluite cu mult înainte: că, în 1976, Aspazia Cojocaru a fost implicată într-un dosar al unei filiere de falsificatori de la Facultatea de Drept, că unchiul şi soţul ei au primit chiar condamnări cu închisoarea pentru aşa ceva, şi, pe de altă parte, că a fost colaboratoare a Securităţii, cu numele de cod Ana. Lucrurile sînt ştiute şi chiar şi după Revoluţie au apărut de mai multe ori în presă.

Cît timp Aspazia Cojocaru a fost soldat disciplinat al PSD, care o adusese în postul de judecătoare la Curtea Constituţională, nimeni de la Antena 3 nu a părut deranjat de trecutul sulfuros al judecătoarei. Cum a ieşit din rînd, cum au tăbărît pe ea!... Oare nu trebuie să ne întrebăm, mai întîi de toate, cum de a fost propus un asemenea personaj pentru o înaltă şi plină de responsabilităţi funcţie a statului român? Pentru profesioniştii de la Antena 3, acest aspect al problemei nici măcar nu este luat în calcul.

Ba, mai mult, e de-a dreptul comic cum este invocat, la postul celui care a funcţionat într-o vreme cu numele de cod Felix, episodul colaborării Aspaziei Cojocaru cu Securitatea. Dacă atunci cînd se punea problema poliţiei politice pe care a făcut-o patronul său, Mihai Gâdea nu ştia cum să discrediteze mai eficient Consiliul Naţional de Studiere a Arhivelor Securităţii şi să ceară desfiinţarea lui, de data asta CNSAS-ul e bun şi deciziile lui sînt îmbrăţişate şi folosite ca arme în luptă.

Pe scurt, totul e făcut pe faţă la Antena 3, fără nici cea mai mică grijă de a camufla, măcar, demersurile sub o aparenţă de onorabilitate. Şi, deşi normele de bază ale jurnalismului sînt aruncate ostentativ la gunoi, postul are o foarte mare audienţă şi chiar fani. De ce? Pentru că, pur şi simplu, oamenii nu au nevoie de corectitudine. Duc o existenţă care i-a făcut să acumuleze o groază de frustrări, mai ales în ultima vreme, şi au nevoie să li se arate un ţap ispăşitor, care să fie pus la zid şi executat sistematic în fiecare seară. Prin asta, se mai răcoresc şi ei... Nu contează că vor rămîne cu problemele lor şi că domnii care le oferă acest spectacol nu fac altceva decît să profite din plin de ele.

■ ■ ■

Adina POPESCU

La final de sezon

– despre rămăşiţele zilelor de vacanţă –

În fiecare an, finalurile de august îmi produc o duioşie nejustificată. Dintr-odată ceva se schimbă iremediabil în lumea din jur, lumina e altfel, parcă şi sunetele au un alt ecou. Chiar dacă e cald, căldura nu mai are acelaşi miros. Oamenii încep să-şi revină din toropeală, însă gesturile şi mişcările lor au încă o lentoare ce-ţi aminteşte de Portugalia sau de o altă ţară fantastică din Sud. Te simţi cumva blînd şi paşnic, nu e timpul potrivit pentru a porni la un război, poate doar pentru a încheia armistiţii pe termene lungi, indecise. Ultimele zile din august, poate chiar şi primele din septembrie, pînă prin 15, însă nu mai mult, sînt de fapt o stare. Ceva se termină, ceva începe. Sînt acele zile în care, de pildă, îmi place să aţipesc după-amiaza, cu geamul deschis, înconjurată de zgomotele din spatele blocului – paşi, vrăbii, mătura femeii de serviciu, cărucioare pe roţi care se întorc de la piaţă, din cînd în cînd alarma unei maşini sau lătratul unui cîine, copiii ţipînd la fotbal, tusea bătrînului din apartamentul de alături care fumează la geam, apoi îşi scutură preşurile. Zgomote ce capătă un sens doar învăluite de soarele acela de sfîrşit de vară, cernut, topit, cristalizat, care te duce cu gîndul la o plajă aproape pustie, la un final de sezon.

Nu existau amînări, prelungiri,
„litoral pentru toţi“.

Vine o vreme, cea a pepenilor...

Sezonul se termina fix pe 15 septembrie, atunci cînd începea şcoala. Nu existau amînări, prelungiri, „litoral pentru toţi“, întîrziaţi pe şezlonguri, rătăciţi în „extrasezon“. Nu mergeai la mare cînd aveai chef, nu te urcai la 4 dimineaţa în maşină pentru că nu reuşeai să adormi, ca peste doar trei ore de condus să-ţi bei cafeaua pe plajă. La mare se mergea în mod organizat. În septembrie, mergeau doar nefericiţii care nu prinseseră bilete în iulie sau august. Sau pensionarii cu probleme cardiace, care n-aveau voie să-i bată soarele în cap. Pînă şi cei care aveau bilete după 15 august erau nemulţumiţi. Lume mai puţină şi mai abulică, distracţie mai pe sponci, mîncare mai proastă la restaurantul ce-ţi era repartizat. Şi tot personalul de pe litoral, care se uita la tine plictisit, de abia aştepta să pleci, să se termine odată şi cu tura asta. Chelnerii care îţi umflau nota – ultima ocazie să mai pună un ban deoparte pentru iarnă. După 15 septembrie, prin „salba de staţiuni“ sufla vîntul. Şandramale cu grilaje şi lacăte care nu se vor mai deschide decît în anul următor, pe 15 iunie. Mesele şi scaunele din tablă de la braserii puse unele peste altele, lăsate să ruginească şi să scîrţîie în legea lor. Terenurile de minigolf populate doar de cîini vagabonzi, printre care cei pierduţi sau uitaţi dinadins de către turiştii din vară. Hotelurile – Rubin, Diamant, Capitol, Mara, Florica, ce păreau bîntuite de tot felul de spirite aiuristice – cu pălării de soare şi colace la brîu, aceste Overlook de la malul mării. Am văzut o dată aşa ceva: un pustiu ca-n deşert, sfîrşitul lumii. Atunci cînd am aflat că există un hotel la Neptun, cu bază de tratament, care era deschis tot timpul anului şi existau oameni care ajungeau la mare în noiembrie sau februarie, mi-am zis că nu era adevărat, că era ceva SF şi că asta nu era marea noastră. „Adina, dar aceştia sînt oameni bolnavi!“, m-a lămurit mama. Aha, m-am liniştit – deci, la mare, în afara sezonului era un soi de azil.

Avem bilete din 18 în 30 august, la Venus. Sejurul clasic de 12 zile, ordine şi disciplină, în ritm de vacanţă. Ca să nu mai fiu bosumflată, vom sta la Raluca – hotelul visurilor mele, cel pe care în alţi ani îl vizitam doar ca „obiectiv turistic“, ca să-i văd pe copiii foarte blonzi din Polonia şi RDG – „bieţii de ei, nu pot sta la plajă mai mult de oră, că se ard repede!“. Şi ca să aud acele cuvinte într-o limbă stranie, necunoscută, care te fac să te simţi „în altă ţară“. La Raluca, nu prinzi bilete în iulie, uneori nici măcar în august sau septembrie. Ce are atît de special Raluca? E o construcţie rotundă, în mijloc are o curte interioară, cu fîntîniţă şi flori, are şi shop, nu că am merge noi la shop, dar contează. Iar seara se aprind luminile, fiecare etaj are becuri într-o altă culoare, etajul 1 e verde, etajul 2 – roşu şi tot aşa – e ceva de vis.

În cameră miroase a clor şi mucegai parcă mai rău ca în alţi ani. Şi a altceva, nedefinit. Mai multe trupuri insolate sau în curs de a se bronza s-au perindat pe aici, din iunie pînă acum, mai multe perechi de picioare, încălţate în şlapi plini de nisip, au lăsat urme pe mocheta vişinie. Duşul nu merge, doar ţîrîie. Tabloul cu reproducerea după Grigorescu e strîmb. Aşa ne trebuie dacă venim la mare la spartul tîrgului. Pe tablia patului sînt scrijelite două inscripţii: „Valy, 1984“ şi „Chuck Norris bate tot“.

Ne trezim devreme ca să mergem la plajă. Bate un vînt răcoros, cu iz de toamnă, îmi pun bluza de trening, soarele parcă nu mai are putere să încălzească, iarba de pe aleile dintre hoteluri a crescut înaltă, însă pare pîrjolită, aproape uscată, face faţă invaziei acelor melcuşori aproape translucizi care se prind de fire şi rămîn acolo ca nişte excrescenţe ciudate.

Totuşi miroase atît de puternic a mare şi nu e marea din iunie sau din iulie, e o mare supraîncălzită care aproape că s-a evaporat, mă întreb dacă o vom mai găsi acolo, aerul e încărcat de sare, de putoare de alge putrezite care s-au depus unele peste altele şi de alte rămăşiţe ale verii. E o mare coaptă, o mare pe ducă şi mirosul ăla mă obsedează şi astăzi, aş da orice să-l regăsesc iarna într-o conservă de macrou în suc propriu, în orice.

Aşa ne trebuie dacă venim la mare
la spartul tîrgului.

Plaja e parcă mai murdară, nisipul a căpătat o nuanţă gri, apa are un gust uşor acru. Mă gîndesc că e de la toţi acei turişti care au făcut pipi în apă înaintea noastră, dar îmi alung repede acest gînd, căci altfel nu voi mai face nici o baie pînă la finalul sejurului. E sezonul lubeniţelor, piersicile sînt pe sfîrşite. Bărbaţii – soţi, taţi, unchi sau bunici – ajung la plajă cocoşaţi de la căratul lubeniţelor pe care le-au ţinut peste noapte sub duş, în camera de hotel. De îndată ce se aşază pe cearceafuri, încep să le taie şi să le împartă. Toată plaja e plină de coji verzi şi de sîmburi, zeama dulce care se scurge de pe bărbii năclăieşte nisipul. Sînt familii cu patru-cinci copii, „sindicaliştii“ care vin la mare doar acum sau în septembrie. O familie din asta ocupă o jumătate de plajă. După ce se înfundă cu pepene şi se strigă unii pe alţii cu „măă“, „băă“ şi cu „hai!“, îşi strîng catrafusele ca să fie primii la masa de prînz.

Seara, toată lumea se plimbă, într-un mod organizat, de la un capăt la altul al staţiunii. Pentru că turiştii sînt deja mult mai puţini ca la începutul lunii, îţi dai seama că de fapt se învîrtesc în cerc, fără nici o noimă. Dinspre grădinile de vară se aude invariabil ceva trist – „Aoleu, se mărită Mona mea. Nu ştiu Doamne ce-i cu ea!“. De altfel, nimic nu-ţi dă o senzaţie mai apăsătoare de final de sezon decît grădinile de vară, cu doar patru-cinci mese, cîţiva muşterii la o halbă de bere stătută, un artist care cîntă fără să-l asculte nimeni, ca televizorul, frunzele care au început deja să cadă discret şi te ating în trecere, pe braţ sau pe umăr, ca o părere.

... şi vara se sfîrşeşte cu tăieţei cu zahăr

Odată, în ultimii ani de liceu, am fost la mare pe la începutul lui septembrie, cu unii care fugiseră de acasă. Eu nu fugisem, că n-aveam de ce, le spusesem alor mei că plec la mare trei zile, însă nu mi-au dat nici un ban, că cică fusesem destul la mare în vara aia. Aveau dreptate. Era în anii '90, încă nu exista Autostrada Soarelui, Vama Veche nu era pe hartă decît pentru cunoscători, sezonul încă se termina odată cu începerea şcolii, iar la finalul său, totul la mare era dezolant, dar înduioşător.

După drumul cu naşul, două fete şi un băiat, în gară la Constanţa, ne aştepta C., cu un pepene subraţ, fugit de acasă cu două zile mai devreme. Era cam hămesit, nu mîncase nimic în ziua aia, nu avea nici un chior, pepenele cică îl primise pe gratis de la un vînzător, dar eu cred că-l şterpelise. Am stat pe o bancă lîngă gară şi am mîncat pepenele cald, borşit. În jurul nostru erau munţi de pepeni, mai mulţi pepeni decît turişti, ultimii întîrziaţi se scurgeau spre hotelurile lor, cărîndu-şi bagajele, cam apatici.

Unde mergem? Hai la Mamaia, că-i mai aproape. Mamaia nu era pe-atunci de fiţe, era doar un soi de prelungire de vacanţă a Constanţei, de-un kitsch proletar de zile mari. Ne-am petrecut toată ziua pe plajă, făcînd nuştiucîte băi în mare, că erau ultimele şi să profităm. „Nu mai pupăm mare pînă la anu'!“, zicea S., celălalt băiat, fugit de-acasă cam de cînd intrase la liceu. A fost o zi frumoasă, cu un soare prietenos. Dar a venit seara şi a cam început să se lase frigul. Ne-am pus pe noi tot ce aveam. C. avea două hanorace şi două glugi, S. – o geacă de piele pentru care îl invidiam cu toţii. Am ales singura discotecă cu acces liber (şi în aer liber) din Mamaia şi am dansat pînă la epuizare, ca să nu dîrdîim de frig. *All that she wants is another baby, she is gone tomorrow*... şi acum cîteodată cînd mi-e frig, îmi răsună *Ace of Base* în urechi. Chiar şi la blues-uri am continuat să ţopăim, eu cu S., M. cu C. şi viceversa. Prietena mea şi C. păreau să înceapă să se cupleze, ceea ce nu prea îmi convenea, mai ales că mie nu-mi plăcea S. şi, în fond, eram cu toţii camarazi în aventura asta, în aceeaşi oală. Pe la două noaptea, discoteca s-a închis, din lipsă de muşterii. Nu mai rămăsese nimeni în afară de noi. Ce sfîşietoare tristeţe simţeam pe vremea aceea într-o discotecă, la ora închiderii! Clipeam des din pleoape de la luminile verzi şi albastre, privind ringul gol pînă cînd ochii începeau să ne lăcrimeze. Apoi, luminile se stingeau, muzica se transforma în linişte, iar bodyguarzii mai că nu ne luau de-o aripă: „Băieţii, hai acasă, nu pricepi că e gata?“. „Băieţii“ au luat-o spre plajă şi s-au adăpostit într-un pîlc de sălcii pitice unde au îndurat un frig crunt pînă-n zori, în unicul sac de dormit al lui S., cam soios (pentru că S. era fugit de mai multă vreme de-acasă avea cîteva lucruşoare utile în dotare). La un moment dat mi s-a părut că M. şi cu C. se cam bagă unul într-altul, dar m-am făcut că nu văd şi am adormit cu gîndul că a doua zi voi lua primul tren spre casă.

Însă primele raze călduţe şi plăcute ale soarelui de septembrie, care ne dezmorţeau oasele de homeleşi, mi-au schimbat planurile. Iar C. avea şi el un plan măreţ: tatăl lui (divorţat de mamă) se afla „în sejur“ la Mamaia, „cu o pipiţă“, aşa că s-a gîndit să-l caute şi să-i ceară nişte bani pentru o cazare şi o masă decentă. C. s-a dus în recunoaştere, noi l-am aşteptat pe plajă. S-a întors, însoţit de un bărbat bondoc şi cu burtă. C. avea o mutră de parcă îi muriseră toţi prietenii, adică noi. „Bă, eu cam trebe să mă car!“ „Mă, copii, părinţii voştri ştiu unde sînteţi?“ „Ştiu, domnu, numai C. era fugit!“, zice S. „Şi aveţi unde sta, aicea, la mare?“ „Da, avem... frate-miu e cu bilet la Costineşti!“, face şi M. Tatăl cu C. nu e foarte convins, dar în fond nu sîntem copiii lui, nu e treaba lui. Îl bagă pe C. într-un Audi şi dus a fost, sub privirile oarecum triste ale lui M.

Unde mergem? La Costineşti. „E plin de studenţi, poate ne lipim de careva!“, zice S. Luăm trenul, tot cu naşul, şi iată-ne la Costineşti. Multe terase sînt deja închise, însă într-adevăr sînt studenţi, ultima tură din septembrie. Ne tot holbăm la ei, poate recunoaştem pe cineva. Însă sînt doar repetenţii şi ăia cu note mici care au fugit de restanţe, la mare. Doar ăştia prind bilete în septembrie. Şi toţi beau bere din aia rece şi fără spumă, care abureşte paharul de plastic, şi mănîncă porumb fiert, şi ni se face o foame... şi o poftă! S. e însă plin de surprize. Are în rucsacul lui gigantic un mic aragaz cu butelie, două pungi de tăieţei şi zahăr. Mergem printre căsuţele de lemn unde nu mai e cazat nimeni, sînt deja închise cu lacăte. Ne aşezăm pe iarbă, S. umple oala cu apă de la cişmea (avea şi oală!). Fierbem tăieţeii şi îi mîncăm cu zahăr şi cu furnicile sau alte gîze care s-au mai nimerit prin oală. N-o să uit niciodată după-amiaza aceea: Costineştiul aproape pustiu, doar cîteva rîsete şi glasuri dinspre plajă, căsuţele părăsite şi ferecate, vîntul şi frunzele foşnind cumva veştede, şi noi, într-o împărăţie uitată a vacanţei care a fost, umplîndu-ne burţile cu tăieţei cu zahăr. S. face rost şi de cîteva ţigări, fumăm cu toţii în tăcere, rotocoale albastrui se ridică în aerul tomnatic de mare, încărcat de sare şi de miros de alge putrezite. Frumos.

Însă urmează o altă noapte. O bună bucată din ea, atîrnăm de porţile de la Ring (acea discotecă celebră din Costineşti), aşteptînd momentul în care accesul va deveni gratuit. Dansăm pe margine, ca proştii. Cînd intrarea e liberă, cei mai mulţi pleacă şi discoteca se închide. Îl văd pe băiatul care vindea casete în Romană, şi de care eram îndrăgostită pe vremea aceea, cu o fată de mînă şi încep să plîng. „Du-te le el şi cere-i nişte bani!“, propune S., insensibil la suferinţele mele. În cele din urmă, M. şi S. merg să doarmă pe plajă, însă acolo nu există nici măcar un pîlc protector de sălcii pitice, aşa că aleg să bîntui în continuare de una singură prin Costineşti, deprimată, înfrigurată şi nedormită. Spre dimineaţă îmi amintesc că era ziua mea. Sfîrşesc chircită pe scaunul unei terase, explicîndu-i chelnerului care făcea casa că azi e ziua mea, fac 17 ani, dacă vrea, pot să-i arăt şi buletinul, n-ar putea să mă împrumute cu nişte bani? N-are cum să-mi dea bani, însă îmi spune „La mulţi ani!“ şi îmi face cinste cu un pahar cu Garrone.

Beau Garrone, privesc răsăritul şi o plajă cu un nisip aproape gri, cu cîteva terase închise şi maldăre de scaune din plastic puse unele peste altele, cîţiva cîini care amuşină după mîncare şi peste toate se aude vocea vreunui student încă beat, din acela repetent sau restanţier, care a prins bilet la Costineşti pe final de sezon: „Costineşti!!!! P... să-mi beleşti!!!“.

Azi de dimineaţă, mă gîndeam să scriu ceva despre sistemul sanitar de la noi, dar cînd am ieşit pînă la butic, după ţigări, şi am simţit acel miros inconfundabil de sfîrşit de vară, m-a cuprins nu ştiu de ce duioşia. Şi cheful de a fugi la mare pentru trei zile, chiar dacă finalul de sezon nu mai e ce-a fost.

■ ■ ■

Cu ochii-n 3,14

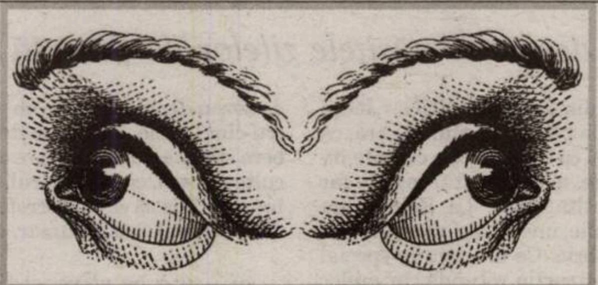

VĂ DAȚI SEAMA CĂ O FRUMUSEȚE AȘA ȘI-AȘA, PLIMBATĂ ÎNTR-O RECLAMĂ DISPERATĂ, TINDE S-O DETRONEZE PE MAMA FRAȚILOR NOȘTRI MAI LUNGI?

■ În marea şi bogata piaţă agroalimentară din Deva, un tarabagiu foarte brunet îi bate obrazul altuia şi îi strigă insinuant: „Dottore!“. Vă daţi seama că apelativul, aşa italienizat, dar şi pe româneşte, a ajuns un fel „Ba pe-a mătii“? (**S. S.**)

■ Rufus Wainwright s-a căsătorit joi, 23 august, în Montauk, statul New York, cu logodnicul lui, Jorn Weisbrodt, cu care are deja o fiică de un an, Viva Katherine Wainwright Cohen. Mama fiicei e Lorca Cohen, fiica lui Leonard-Famous-Blue-Raincoat-Cohen. La cum ştiu eu că e familia Wainwright, Viva o să scoată peste 20 de ani un album de-o frumuseţe cumplită şi o să se mărite cu nepotul lui Bob Dylan. (**L. V.**)

■ Cel mai mult şi mai mult am rîs săptămîna trecută la *Fakebook*-ul celor de la *Caţavencii*, cînd am citit următoarele: 1) „O veste bună pentru românii de toate vîrstele care dau examenul de bacalaureat în această sesiune. Zeci de autori au fost scoşi de pe lista cu lecturi obligatorii, după ce s-a constatat că sînt morţi“ şi 2) „Îndrăgitul interpret de muzică copulară Connect-R a anunţat astăzi lansarea unui nou hit din trilogia sa de patru piese dedicate anotimpurilor: «Eu toamna dorm aşa şi-aşa»“. (**P. M.**)

■ O fată de-abia majoră e plimbată într-un jeep decapotabil. E topless, dă din fund ca la samba şi împarte flyere. Prima dată am crezut că vrea să cheme lumea la referendum. Dar nu, de fapt, e ultima găselniţă pentru a atrage clienţii la discotecă. Pe flyer scrie „Strip-tease erotic burlesque“. (**M. M.**)

American
COLA
SC
ŢIGAN

© A. Dragu

■ Într-o reclamă stradală, o fată se uită curioasă într-o sticlă de suc: „Unde este pulpa?“. Dacă tot sîntem la lecţia de anatomie, aş vrea şi eu să-i întreb pe publicitari: unde le este capul? (**A. P.**)

■ Potrivit unui anunţ la mica publicitate, cineva caută „stăpîn pentru pechinez, 2-3 ani, negru, educat, într-o situaţie disperată, rămas orfan şi fără adăpost“. De fapt, problema asta cu „educat, într-o situaţie disperată“ se manifestă prin toată ţara. Nu ştiam însă că şi pechinezii… (**A. M.**)

■ În vara asta întrebarea „E cald?“ tinde s-o detroneze pe clasica „Ce mai faci?“. (**A. M. S.**)

■ Abia cu ocazia filmului recent intrat pe ecrane *Brave (Neînfricata,* regia Mark Andrews, Brenda Chapman) am descoperit soluţia de (re)conciliere între o mamă şi o fiică: mama să se transforme, un timp, într-o ursoaică… (**I. P.**)

■ O ştire, printre altele: „Ciuma ameninţă porcii din Republica Moldova“. Şi un comentariu, printre altele: „Jigodiile occidentale vor a omorî purcelaşii fraţilor noştri şi după aceea să le vîndă ei porci chimici“. Or fi sau n-or fi victime ale globalizării, însă bieţii purcelaşi m-au înduioşat. (**A. P.**)

■ Se pare că unghiile cresc mai repede la mîna cu care scrii şi la degetele mai lungi. De cînd cu tastaturile, mai contează asta? (**M. C.**)

SPRE DEOSEBIRE DE NOUTĂȚILE FUNEBRE, ȚARA ASTA ROMANTICĂ OSCILEAZĂ DE LA BOX LA BANC

■ Rechinii ucid în medie 10 oameni pe an, spre deosebire de meduze, care „ucid cam 100 de persoane în fiecare an, chiar dacă este mai puţin spectaculos să te pişte o meduză decît să te măcelărească un rechin“, a declarat Robert Calcagno, director general al Institutului Oceanografic din Monaco. Din punct de vedere statistic, rechinii sînt mai puţin periculoşi decît elefanţii, care „ucid 600 de persoane pe an“, scorpionii (5000 de morţi) sau şerpii (100.000), a adăugat Calcagno. Brusc, *Jaws* devine un film simpatic. (**L. V.**)

■ Printre noutăţile din Neptun: un cinema 7D (cîţi de „D“ or să mai apară?), o bicicletă de patru în loc de două persoane, mersul cu poneii pitici (să fie măgari?) şi două trupe de „mexicani“ cîntători şi performeri de spectacole pe stradă în loc de una (să se fi scindat?). (**I. P.**)

■ Nume de firme din Baia Mare: Hotel 2 Veveriţe, Pensiunea Floare de Colţi, Obama Café, Pompe Funebre Miazănoapte, Al Bundy Fashion şi Plăcinta XXL. (**M. C.**)

■ Pe firmă scrie negru pe galben: „Brutărie românească“. Ce găseşti înăuntru? Pîine germană, ciabatta şi baghetă. Normal, nu? Mai ştie cineva în ţara asta să facă „intermediară cu cartofi“? (**M. V.**)

■ În staţiunile de pe litoral, în ultimii ani, au apărut tot mai multe trăsuri pentru turişti, trase de cai arătoşi. O întoarcere în secolul al XIX-lea, printr-o plimbare cu o asemenea caleaşcă, poate fi o experienţă romantică. Cu condiţia ca ea să nu fie tulburată de conversaţiile birjarilor. Nu cu clienţii şi nici cu caii, ci cu prietenii, la telefonul mobil din secolul XXI. (**A. M.**)

■ Aflu de la PRO TV că „fiul lui Sharon Stone a rămas fără telefonul mobil într-un parc de distracţii din apropierea Capitalei“. Fiind alertată, Poliţia din Otopeni a şi demarat o anchetă, motivul fiind, bineînţeles, nu costul aparatului (care oscilează în presă de la 500 la 900 de euro), ci faptul că în memoria sa exista numărul de telefon al celebrei actriţe. Ar fi fost frumos ca, măcar la plecare, vedeta să primească din partea gazdelor un tricou pe care să scrie: „Şi mie mi s-a furat numărul în România“. (**S. G.**)

■ Iată ce scria pe FB un prieten care se află într-o călătorie în Thailanda: „Fix în ultima zi de olimpiadă au luat şi thailandezii singura medalie, una de argint, la box. N-am putut dormi de urletele care veneau dinspre Khaosan Road, credeam că a cîştigat. A doua zi aflu că a pierdut. Şi e erou naţional, azi era pe toate posturile TV, cu toată familia lui. Numai noi ne-am făcut de rîs, cu doar 9 medalii“. *No comment.* (**A. P.**)

■ Nu e banc, e ştire: se asfaltează Bulevardul Nisipoasa. (**M. V.**)

ÎNCĂ O DOVADĂ CĂ CEI CARE STRIGĂ ÎNTRUNA NU MAI POT VINDE INEVITABILUL

■ Cică dna ministru Ecaterina Andronescu ar fi spart nişte geamuri de la scara unui bloc în timp ce făcea manevre ca să-şi parcheze maşina. Încă o dovadă că dna Andronescu, atunci cînd trebuie să conducă, face ţăndări. (**M. V.**)

■ Regizorul Tony Scott (fratele mai mic al lui Ridley) s-a sinucis săptămîna trecută aruncîndu-se de pe podul „Vincent Thomas“ din L.A. Cei care, ca şi mine, i-au văzut filmele cînd erau mici (datorită lui *Top Gun,* vărul meu primar este acum unul dintre puţinii piloţi de vînătoare pe MiG din armata română) şi l-au îndrăgit şi mai tîrziu, ştiu că *„there'll be no more* True Romances“. (**M. C.**)

■ În troleibuz, cu bunica ei, o fetiţă veselă (de vreo trei ani). Muşcă dintr-un pateu şi strigă întruna: „Ge-ne-ro-zi-ta-te! Ge-ne-ro-zi-ta-te!“. (**D. S.**)

■ Începînd cu 30 august, nu se mai pot vinde pe eBay lucruri care ţin de vrăjitorie: formule magice, cărţi de tarot, cărţi de vrăji sau poţiuni miraculoase. Problemele sînt de ordin legal. E dificil, în fond, să reclami rambursarea banilor dacă „filtrul“ dragostei administrat fostului iubit n-a dat nici un rezultat. Cu recuzita magică şi cu discursul politicienilor mergi întotdeauna la risc. Dacă poţi să crezi, au efect. Dacă nu, nu. (**A. M. S.**)

■ Inevitabilul s-a produs. Oricît m-am opus şi am încercat să scap de el, Facebook-ul a decis pentru mine şi mi-a pus *timeline*. M-a „optimizat“, mi-a reorganizat informaţiile, pozele, prietenii, mi-a adăugat *life events* (orice o-nsemna şi asta), dar a păstrat veşnica, obsedanta întrebare „What's on your mind?“ (adică „La ce te gîndeşti?“). La toate şi la nimic. (**P. M.**)

PUBLICITATE

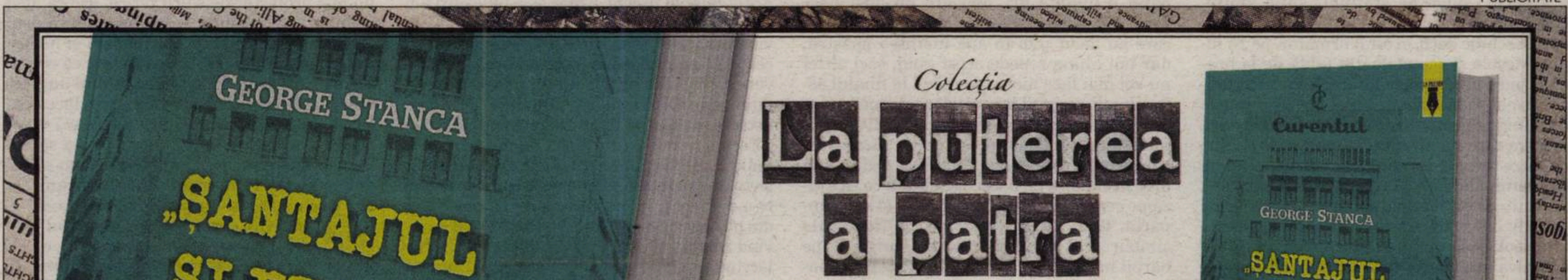

Colecția
La puterea a patra
Din 1 AUGUST
ÎN LIBRĂRIILE ADEVĂRUL ȘI
PE WWW.ADEVARULSHOP.RO.
ÎN CURÂND ȘI ÎN ALTE LOCAȚII.
editura Adevărul holding

Biblioteca „ASTRA“ – SIBIU

Biblioteca „ASTRA"
– SIBIU –

„Sînt vechi, domnule!" (I.L. Caragiale) DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEȘU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE ■ Anul IX ■ nr. **447** ■ 6-12 septembrie 2012 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

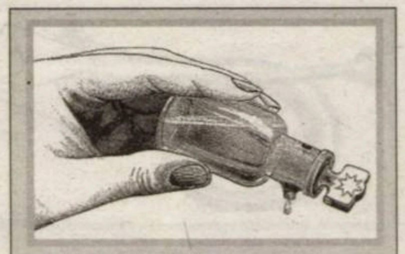

Rodica ZAFIU

cuvinte nepotrivite 9

ANDREI PLEȘU

„Cine-i de vină?"

pagina 3

OVIDIU NAHOI

„Nimic eroic în România"

pagina 5

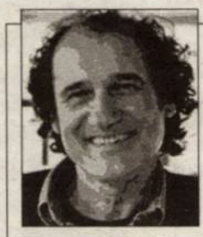

Interviu cu scriitorul

ALFONS CERVERA

pagina 21

Libertate, te iubim?

ABUS
Ricarda & Angie 18.06.10

© Alix Vrana

> *„Cei care renunță la libertatea majoră pentru a obține o bunăstare de moment nu merită nici libertate, nici bunăstare."*
>
> *BENJAMIN FRANKLIN*

Redacția DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 București ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

BIIa 08574

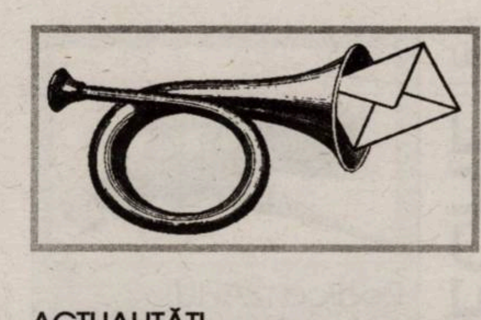

DILEMATICI DIN TOATE ȚĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

> „– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
> – Unde ai citit asta?
> – În toate cărțile bune..."
>
> (WILLIAM FAULKNER – „LECȚIA DE CHIMIE")

ACTUALITĂȚI

România la răscrucea propriei Istorii

Criza actuală din România nu este o criză politică care să se rezume la confruntarea între două partide politice. România se confruntă cu o criză sistemică. Alternativa nu se mai poate decide la nivelul partidelor clasice, pentru că ele se află într-un conflict prea puternic, care împovărează deciziile politice şi, drept consecinţă, nu oferă programe politice corespunzătoare cu necesităţile contextului mondial actual.

Poporul român se confruntă cu două provocări, ambele găsindu-şi originea în istoria naţională şi memoria individuală. Prima provocare constă în faptul că populaţia română, în procent de 75%, nu are o cultură democratică la care să se raporteze, pentru simplul fapt că acest procent al populaţiei are drept punct de referinţă, în funcţie de generaţie, regimul militar Antonescu sau regimul comunist. A doua provocare constă în faptul că, după Revoluţie, clasa politică din România, şi ea caracterizată printr-o absenţă de înrădăcinare a valorilor democratice şi capitaliste, a fost obligată să treacă *sui generis* la un regim nou, trasat pe modelul occidental. Sistemul, în ansamblul lui, nu şi-a putut găsi un punct de referinţă cu baze solide; adeseori, capitalismul s-a confundat cu consumerismul, iar politica a fost obligată să fie condusă pe termen scurt şi votată de populaţie într-o manieră încă prea volatilă.

Evident, pentru ca o cultură democratică să se înrădăcineze, trebuie timp, ori contextul economic şi social mondial nu-l oferă. Însă, o cultură capitalistă, bazată pe valorile acesteia, poate fi construită cu mult mai multă uşurinţă şi în mai puţin timp. Poate că astfel trebuie înţeleasă fraza lui Mitterand, *„donnons du temps au temps"*. Pentru ca pe viitor România să nu se mai confrunte cu şocuri sistemice, trebuie să-nceapă prin a-şi dezvolta sustenabilitatea economică. Într-un context de criză economică globală, într-un context mondial în care însăşi instituţia statală a devenit sau riscă să devină bancrută, este evident că numai o politică economică bazată pe efort, muncă şi inovaţie, proprie partidelor de dreapta, poate să conducă la ieşirea din criză. Statul *welfare*-ist a fost creat într-o manieră artificială, bazîndu-se pe ideea că datoria poate să fie mereu amînată. Această amînare, însă, nu poate depăşi termenul mediu, cînd economia mondială şi respectivele economii naţionale sînt în mare parte decorelate de capacitatea productivă reală.

România este un circuit deschis asimetric. Pe uşa de intrare, fluxul de investiţii profitabile economiei slăbeşte, iar pe uşa de ieşire, fluxul de lucrători calificaţi şi de capital creşte. Aşadar, gîndirea pe termen scurt trebuie înlocuită cu o viziune cuprinzătoare, dar mai ales trebuie să aibă o continuitate. Politicienii şi partidele care cîştigă majoritatea se schimbă, în funcţie de decizia poporului, însă interesul naţional este peren şi cere unitatea clasei guvernante. El nu se schimbă, numai mijloacele pentru îndeplinirea lui pot fi afectate în funcţie de fluctuaţia contextului naţional şi mondial. Mai mult decît atît, a se opri la simplul „interes naţional" nu este îndeajuns într-un context de globalizare. Interesul naţional trebuie văzut precum o rotiţă integrată într-un ceas, compus de alte interese naţionale. Aşadar, măsurile, strategiile şi proiectele luate de către un guvern, indiferent de culoarea lui politică, care se adeveresc a îndeplini interesul naţional într-o manieră armonioasă, nu trebuie puse pe o etajeră prăfuită de către următorul guvern. Din contră, ele trebuie duse pînă la capăt.

Sistemul a ajuns într-un punct mort, în care ambreierea nu se poate face fără susţinerea Uniunii Europene. Nu ne putem permite, ca ţară, să înotăm împotriva curentului european. Nu trebuie uitat că progresele în România s-au făcut clar vizibile odată cu aderarea ţării la Uniunea Europeană, numeroasele rapoarte ale Comisiei Europene pe tema justiţiei dovedind clar efortul României. La ora actuală, trebuie să evităm să intrăm într-un naţionalism care ar risca să ne sărăcească şi trebuie să acceptăm ajutorul Occidentului, şi să dezvoltăm partidele alternative, contribuind astfel la dezvoltarea durabilă a acestei ţări. Evident, nu ar fi prima dată în istoria României cînd s-ar căuta ajutorul peste hotare, aşa cum a negociat Ion Brătianu posibilitatea instalării pe tronul României a Prinţului Karl von Hohenzollern-Sigmaringen, ulterior devenind Prinţul Carol I al României. Miza finală a prezentei furtuni politice este ca România să reuşească curînd să iasă prin ea însăşi din scenariul eternei reîntoarceri Nietzsche-ene, rupînd astfel cercul repetitiv al propriei istorii. Mai mult decît oricînd, spusele lui Nicolae Iorga răsună ameninţător: „Istoria îşi bate joc de cei care nu o cunosc, repetîndu-se".

Alexandra DOBRA
alexandradobra7@gmail.com

BUCURESTI -
Dragostea
Mea

album dilematic Lucian Muntean

COBORÎTE DE PE SITE

Articolul lui Andrei Pleșu, „Note, stări, zile"

La bloc

Sînt un produs al sistemului locativ pe care îl descrie dl Pleşu, mai exact anii de recoltă 1962-1986. Aş adăuga telefonul, în sensul în care noi aveam unul, iar vecinii – nu. Presupun, pentru a cita din Orwell, că asta ne clasifica drept *upper lower class* (aristocraţia clasei de jos). Fără voie, dat fiind că oamenii cereau să-l folosească în caz de forţă majoră, am asistat la îndelungi conversaţii filozofice, legate de moarte, botez, nunţi şi chiar (pentru a cita un megieş mai năprasnic în exprimare) consideraţiuni universale de genul „băutura şi tutura *(sic!)* omoară milioane şi milioane de oameni" (era vorba de un fin, răpus înainte de vreme de o boală nemiloasă). Primele filme neorealiste le-am văzut la televizorul alb-negru şi am constatat, fără a avea atunci mintea şi priceperea pentru a face diferenţa, că a fi sărac în Italia postbelică semăna teribil cu realitatea unui cartier socialist. Desigur, aş fi preferat, ca orice om, să locuiesc într-un ansamblu arhitectonic ieşit din schiţele lui Gropius – era însă o clădire cu trei etaje, fără lift, cu acoperiş în „V" şi de o urîţenie conformă străzilor alăturate. Cînd s-au mutat părinţii mei acolo, de la stradă începeau lanuri de porumb şi floarea-soarelui pînă la ceea ce atunci se chema Combinatul Poligrafic Casa Scînteii. Mama a început să plîngă, iar acea plagă a urîţeniei şi uniformităţii cenuşii a fost o perpetuă sursă de depresie.

Fără a face apologia regimului, care ar fi fost însă alternativa? Primii trei ani din viaţă i-am petrecut într-un subsol, de unde ai mei au fost evacuaţi prin decizie judecătorească – presupun că proprietăreasa avea alte planuri sau se săturase de chiriaşi. Deci, la ce se putea atunci, a fost un fel de *upgrade,* cît de ilară ar părea noţiunea pentru tinerii de astăzi. Aveam colegi de clasă care locuiau în două camere (mama, tata, cei doi copii şi o bunică). Parte din cartier a fost populată cu cei evacuaţi din Groapa Floreasca, după ce acolo s-a făcut patinoar şi un spaţiu verde „arrmonizat" cu proximitatea faţă de Bulevardul Primăverii. Iar parte din personaje, trecute din *bidonville* la bloc, erau suficient de pitoreşti pentru a satisface un Márquez la conservă. Şi totuşi, aşa urît cum era, aşa de uniform, a fost copilăria mea şi a celor dimprejur.

adăugat de Aderca Andrei
la data de 31 august 2012

NR. 446

Articolul lui Ștefan Vlaston, „Un examen fără relevanță"

Domnule profesor,

Îmi permit să fac cîteva comentarii tocmai pentru că mi se pare că subiectul are relevanţă. Este foarte corect ceea ce spuneţi. Cantitatea şi calitatea nu se prea împacă. Acest lucru este valabil nu doar pentru universităţile private româneşti, ci şi pentru cele de stat care, pentru a atrage mai multe fonduri, au crescut numărul de studenţi. Puţine facultăţi mai recurg la o triere prin examen de admitere, pentru că nu prea mai au ce tria: nu se mai ocupă locurile, generos înmulţite, de altfel, în ultimii ani.

Un exemplu punctual de încurajare a submediocrităţii: tot pentru a maximiza profitul, se aprobă reexaminări fără limită, cu plată. Banii nu ajung la profesorii examinatori, ci la conducere. Astfel că, după mai multe reexaminări, profesorii sînt indirect împinşi să treacă, la examen, pe toată lumea. Cei care nu fac acest lucru sînt penalizaţi prin alte ore de examinări neplătite, cu studenţii cei mai slabi.

Universităţile au devenit un soi de SRL-uri interesate doar de profit. Studenţii care vor doar o diplomă şi nu caută neaparat să se aleagă cu ceva cunoştinţe sînt şi cei mai dispuşi să plătească. Ei sînt, astfel, cei mai buni clienţi ai universităţilor-SRL. Chiar dacă diploma singură nu valorează, de fapt, mare lucru, studenţii rareori îşi pun problema că poate nu li se potriveşte o anumită facultate, din moment ce trec examenele numai la limită.

Cei care au avut curajul să critice sistemul (o minoritate infimă) au fost marginalizaţi, fiind taxaţi ca denigratori, nebuni, anti-colegiali sau chiar ejectaţi din sistem.

Cei mai buni, pe de altă parte, pleacă din ţară şi reuşesc să performeze. Celor care rămîn li se spune (de către unii „observatori") să lupte – uşor de zis. Doar că a lupta cu un întreg sistem canceros nu e sigur că duce la ceva bun, în final. Pe urmă, nu oricine are vocaţie de martir. Unele boli sînt incurabile. Tot mai mult am impresia că ar trebui să plec din acest sistem bolnav, unde nu prea mai am la ce să sper...

adăugat de cmarcel
la data de 3 septembrie 2012

DILEMA VECHE

REDACȚIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacție) ● Marius CHIVU ● Radu COSAȘU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-șef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR ● Mircea VASILESCU (redactor-șef) ● Luiza VASILIU (editor conținut web)

RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF
Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU ● Andrei PIPPIDI ● Oana STOICA ● Cătălin ȘTEFĂNESCU
Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU ● Sever VOINESCU

CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Daniela POLIANSCHI

ABONAMENTE ȘI INFORMAȚII: Zirkon Media ● tel.: 0730.190.899, număr cu tarif normal în orice rețea telefonică, orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@zirkonmedia.ro

PUBLICITATE: Ionela DANA ● tel.: 0730.190.808 ● e-mail: ionela.dana@media-point.ro
DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ȘTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Mircea CIOBOTARU
DIRECTOR DISTRIBUȚIE: Alin BENEA
DIRECTOR VÎNZĂRI: Mircea IONESCU

Tiraj 11.150 ● Tipărit la Tipomedia București

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de
Adevărul holding

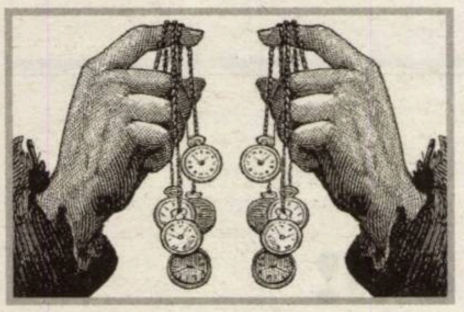

Andrei PLEŞU

nici aşa, nici altminteri

„Aşa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici aşa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Cine-i de vină?

Propun cititorilor încă un articol – mereu actual – de-acum cincisprezece ani. Dacă ţara nu se schimbă cu deceniile şi secolele, eu de ce să-mi schimb textele săptămînal?

În ianuarie 1871, o gazetă din Germania *(Augsburger Allgemeine Zeitung)* publica o scrisoare a regelui Carol I, pe care ziarele şi parlamentarii români au transformat-o în prilej de scandal. După aproape cinci ani de domnie, regele se plînge unui prieten de „puţinul folos“ pe care l-a putut aduce „acestei frumoase ţări“. „A cui este vina?“ – se întreabă Carol. „Nici a mea, nici a poporului în întregimea lui“ – sună răspunsul. Atunci a cui? Sistematizînd rapid ceea ce în textul regal se supune retoricii epistolare a momentului, vom găsi trei explicaţii posibile ale eşecului:

1) O caracteristică psihologică globală: românii sînt un popor „care nu vrea să fie condus şi totuşi nu e în stare să se conducă singur“. Semeţie, lipsă de disciplină interioară, haos. Stăm prost cu „heghemoniconul“! Trăim „neatîrnarea“ în tot echivocul ei: pe de o parte spirit independent, pe de alta volatilitate neguvernabilă.

2) O caracteristică istorică şi socială: între elite şi masse e o fractură nevindecabilă. Elitele sînt emancipate, „branşate“, gata să adopte ultima utopie la modă, massele sînt de un conservatorism îndărătnic. Cu alte cuvinte, elitele suferă de inadecvare, nu ţin cont de spiritul locului, iar massele se comportă reticent, resentimentar, impulsiv. Rezultatul e că elitele conducătoare obligă ţara „să treacă deodată şi fără mijlocire de la un regim despotic la cea mai liberală Constituţie, precum nu are nici un popor din Europa“. Massele însă „nu se pot lăuda cu virtuţile cetăţeneşti ce se cer pentru o formă de stat cvasirepublicană“.

3) O caracteristică politică: inflaţia „intrigilor de partid“. Fără comentarii.

E de observat că, în efortul său de a da un diagnostic crizei naţionale, regele Carol I nu umblă după cauze externe. Nu caută comploturi antiromâneşti, ghinioane geopolitice, fatalităţi istorice. Buba e, pentru el, înăuntru şi nu se va vindeca niciodată dacă o vom contempla mioritic, cu compătimirea de sine a victimei de profesie. De observat, de asemenea, că cei de care regele se teme cel mai mult sînt „ultraşoviniştii“, mereu dispuşi să-l judece ca „lipsit de iubire pentru ţară“. De observat, în sfîrşit, este că scrisoarea suveranului a enervat opinia publică. În Cameră, Nicolae Blaremberg a comentat-o agresiv, propunînd o moţiune cu care s-au solidarizat destui, ziarul *Românul* (evident!) a perorat, provocator, pe tema „domnului călcător de Constituţie“ şi „risipitor al averii publice“. (Vezi relatarea lui Titu Maiorescu, în *Istoria politică a României sub domnia lui Carol I.)* Acest tip de reacţie adaugă celor trei explicaţii ale eşecului autohton amintite mai sus o a patra: lipsa de caracter, dublată de demagogia virtuţii şi a patriotismului.

O caracteristică istorică şi socială: între elite şi masse e o fractură nevindecabilă.

Deunăzi, auzeam cîţiva reprezentanţi ai Guvernului recunoscînd că reforma merge prost. Unul din ei era excedat de duplicitatea sindicatelor: declară, toate, că vor restructurare, dar protestează vehement ori de cîte ori restructurarea se produce sau încearcă să se producă. Sîntem, deci, tot în „momentul Carol I“. Dar fără Carol I, fără Brătieni, fără Titu Maiorescu. Cine-i de vină?

Apărut în *Dilema*,
nr. 236, 1 august 1997

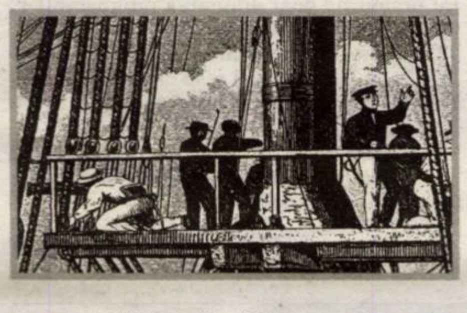

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

„Mîini curate“ în România?

Am citit pe site-ul Presseurop (care publică, în zece limbi, inclusiv română, tot ce e semnificativ în presa europeană) o analiză foarte interesantă despre relaţia dintre politică, justiţie şi corupţie în Cehia. Ştiu, o asemenea temă nu interesează pe mai nimeni în România, unde majoritatea publicului crede că lumea începe şi se sfîrşeşte cu Băsescu, Ponta şi Antonescu. De cînd a căzut comunismul, problemele din fostele „ţări vecine şi prietene“ nu ne mai interesează, deşi pot fi relevante pentru ce ni s-a întîmplat în tranziţie. Sau – dacă ne facem că ne interesează – le reducem la cîteva stereotipii: „ştim“ că ţările Europei Centrale au avansat mai repede decît noi, că în Cehia a existat Havel („de ce n-am avut şi noi un Havel?“...), că în Polonia nu se simte criza ori că – mai nou – Ungaria are probleme cu democraţia, ca şi noi. Cam atît. Problemele asemănătoare – care au nevoie de soluţii asemănătoare – sînt cu totul neglijate. Încerc, totuşi, să „pun accentul pe ceea ce ne leagă“ (cum ne cita adesea Radu Cosaşu în şedinţele de redacţie).

Articolul (publicat iniţial în cotidianul *Hospodářské Noviny)* se numeşte „Pe cînd o «Operaţiune Mîini curate»?“ şi este semnat de Maxmilián Strmiska, profesor de ştiinţe politice la Universitatea Masaryk din Brno. Ideea centrală este că, dacă în Republica Cehă clasa politică nu va reuşi să se reformeze din interior, este posibil să apară un caz precum acela care a zguduit Italia la începutul anilor '90: „Numărul din ce în ce mai mare de cazuri de clientelism dovedeşte că corupţia, deturnările de fonduri şi conflictele de interese nu sînt fenomene accidentale, ci mai degrabă incredibil de larg răspîndite şi structural înrădăcinate în ţară“. Cehia a avut parte de o suspendare a plăţilor din fonduri europene în februarie, din cauza fraudelor. Abia în august s-au reluat plăţile, dar între timp a avut loc arestarea unui fost guvernator regional (acuzat că ar fi luat mită pentru distribuirea preferenţială a banilor europeni), iar procuratura a declanşat mai multe anchete. Maxmilián Strmiska analizează Operaţiunea „Mîini curate“ din Italia şi e de părere că, atunci, „nu era vorba de orice fel de corupţie. Ci de o corupţie protejată, acoperită politic şi binecuvîntată de «pilonii democraţiei» (dar s-ar putea la fel de bine folosi expresia «pilonii unei oligarhii demagogice»), adică de principalele partide politice“. În demontarea întregului mecanism, justiţia a avut un rol-cheie – s-a vorbit chiar de o „Revoluţie a judecătorilor“. Investigaţiile jurnaliştilor şi reacţia favorabilă a opiniei publice au contat şi ele foarte mult. Dar – crede politologul ceh – justiţia italiană nu ar fi reuşit în cruciada ei anticorupţie „fără a avea aliaţi de încredere în poziţii suficient de puternice în structurile puterilor legislative şi executive“. Subiectul e, pînă la urmă, politic şi are nevoie de soluţii politice: „«Revoluţia judecătorilor» nu a putut oferi astfel de soluţii. Doar o «Revoluţie a oamenilor politici» are această putere, dar cu responsabili capabili de viziune pe termen lung, care se sinchisesc mai degrabă de interesul public decît să se integreze cît mai repede posibil într-o coaliţie neoficială de privilegiaţi“.

Eram în Italia în anii cînd, în urma Operaţiunii „Mîini curate“, vechiul sistem de partide politice s-a prăbuşit. Am urmărit cu atenţie cazul, am şi scris la vremea aceea în *Dilema* despre transformările politice survenite (inclusiv „naşterea“ lui Berlusconi ca om politic). Profesorul Maxmilián Strmiska pune accentele unde trebuie în legătură cu cazul italian. Iar asemănările (surprinzătoare, nu?) cu situaţia din România mi se par limpezi. Şi la noi este vorba de un sistem politic clientelar, care încurajează/tolerează corupţia; şi la noi, interesele economice şi vînătoarea de contracte preferenţiale pe bani publici (fie ei proveniţi de la statul român, fie de la UE) sînt transpartinice; şi la noi, corupţia a ajuns la stadiul de „sistem“, nu mai e vorba doar de „cazuri izolate“ care pot fi puse pe seama „naturii umane“, a unor *indivizi* fără prinţipuri şi fără morală, bla-bla. Dar, dacă în Italia anilor '90 investigaţiile jurnaliştilor au contribuit la dezvăluirea sistemului, la noi, astăzi, ele sînt mult mai palide. Şi – mai ales – lipseşte reacţia activă a opiniei publice. În Italia acelor ani au fost manifestaţii de stradă cu sute de mii de participanţi care protestau împotriva corupţiei. Magistraţii care conduceau ancheta „Mîini curate“ au fost susţinuţi de sindicate, de organizaţii civice, de opinia publică în general, dar şi de preşedintele Republicii de atunci, Oscar Luigi Scalfaro, care a solicitat o intervenţie directă la toate televiziunile italiene (întrerupînd transmisia unui meci din Cupa UEFA), tocmai pentru a se pronunţa, ferm, în favoarea legalităţii şi pentru a demasca încercarea unor politicieni de a bloca anchetele. La noi, manifestaţiile de stradă sînt lăsate pe seama colonelului Dogaru. Chiar dacă – în sondaje, pe Facebook, pe bloguri, pe forumurile ziarelor sau în taclalele la o bere – opinia publică se pronunţă împotriva corupţiei, în bună parte curentele de opinie sînt generate la televizor şi uşor de „întors“: a se vedea felul în care anchetele procurorilor despre fraudele de la referendum au fost masiv prezentate drept „anchete staliniste“ îndreptate „împotriva oamenilor simpli“.

Asemănarea majoră constă în „uzura“ politică şi morală a partidelor politice.

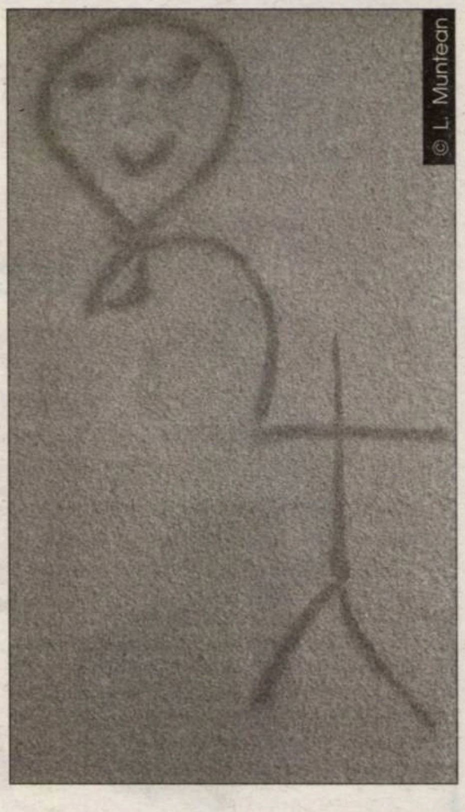

© L. Muntean

Dincolo de diferenţe, asemănarea majoră constă în „uzura“ politică şi morală a partidelor politice. Încercările de a fonda mişcări politice noi, curate, „altfel“ riscă să eşueze în jocurile bizantine ale politicii dîmboviţene: s-ar putea ca aceste noi mişcări să fie înghiţite (sub eticheta „alianţei de centru-dreapta“) de PDL & co. La stînga, considerîndu-se pe cai mari pentru că (încă) are cifre semnificative în sondaje, USL nu pare să vădească vreun chef de minimală reformă. Aşa încît, şi la noi, ar putea izbucni un scandal asemănător cu cel din Italia, care să ducă la prăbuşirea întregului sistem de partide. Aşa cum, după părerea lui Maxmilián Strmiska, s-ar putea întîmpla şi în Cehia. Diferenţa majoră faţă de Italia anilor '90 este că procurorii şi regulile statului de drept au acum un aliat puternic reprezentat de instituţiile europene. Deocamdată, tot pe ele trebuie să ne bazăm.

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Noi să fim sănătoşi!

Atunci cînd intru în pană de subiecte ivropene, intru pe o rămurică a preastufosului arbore-portal al Uniunii şi găsesc zona care îmi oferă rapid teme de reportaj. Mă refer la partea cu *„your voice“*. Acum, de exemplu, acolo sînt 36 de subiecte care aşteaptă opinii de la oricare dintre noi, cei aproape 500 de milioane de trăitori în cele state membre. Avem de toate pentru toţi, de la regimul legumelor şi fructelor comunitare, la animalele clonate care ar trebui sau nu să fie mîncate de către cetăţenii statelor membre, pînă la viitorul relaţiilor economice cu Statele Unite (generoasă temă, tocmai bună de pus la consult public general) sau chestiuni de mult mai larg interes, adică utilizarea, cu plată sau fără, a autostrăzilor. Rămurica asta de site este relativ nouă, are cîţiva anişori şi a apărut deoarece prea făceau mare tam-tam criticii Uniunii pe tema deficitului de democraţie, a lipsei de consultare publică şi implicare cetăţenească directă pe parcursul decizional alambicat ot Bruxelles.

Nu pot lua în glumă iniţiativa în sine. Foarte multe propuneri dintre cele postate au implicaţii financiare directe asupra unor întregi industrii sau ramuri economice. Bine mi-ar părea să găsesc cît mai multe păreri româneşti bine articulate. Este de presupus că vor fi mai puţini conaţionali interesaţi de propunerea de reglementare a fondurilor de risc şi mult mai mulţi cei care au (sau ar trebui să aibă) o opinie legată de schimbările politicilor comunitare în domeniul producţiei de fructe şi legume. Am făcut un mic exerciţiu şi am ajuns la concluzia că, dintre cele 36 de subiecte ale listei, românul mediu are un interes profesional direct în cam 30. Vă recomand, aşadar, o lectură (măcar în diagonală). Veţi găsi măcar un subiect care să vă întărîte întru a scrie o părere.

Una dintre temele care m-au făcut p(r)af a fost cea legată de viitorul cetăţeniei europene. Conştiincios, am navigat din link în link şi am ajuns pe o pagină care mă punea în temă. Enunţă, carevasăzică, problema. Pe colţ, un mic ecran tip YouTube. Dau click. O doamnă începe să vorbească. Nu ştiu cine e. Nu scrie nicăieri. Îmi dau seama că ar trebui să fie doamna Viviane Reding, comisarul pentru justiţie şi afaceri interne, în parohia căreia intră şi cestiunea cetăţeniei europene. Verific. Blondă, ochelari. Ea este. Dînsa îmi spune că se fac 20 de ani de cînd, la Maastricht, s-a introdus în circuitul politic global noţiunea „cetăţean european“. Dînsul (cetăţeanul european, adică) are nişte drepturi. Nu multe. Are dreptul să se mute în oricare alt stat membru, să apeleze la oricare dintre cele 27 de servicii consulare cînd e într-o ţară din afara UE, să aleagă şi să fie ales în Parlamentul European şi să facă petiţii spre aceeaşi organizaţie. Cam atît.

Cum îşi prezintă Comisia tema de gîndire, adică invitaţia la păreri cu privire la viitorul Uniunii? Simplu, pe înţelesul tuturor, prin exemple din viaţa de zi cu zi: cumpărăturile online, mutatul dintr-o ţară în alta şi înmatricularea maşinii în alt stat membru. Pînă aici, e pe linia „problemele mici duc la politici mari“. Numai că vine Întrebarea Finală, Cheia Consultării, Chestiunea Crucială: „Ce fel de Uniune Europeană doriţi să aveţi în 2020?“

© L. Muntean

Astăzi, în 2012, cetăţenii europeni nemţi şi danezi nu vor să-l (mai) ajute pe cetăţeanul european grec. Pe cel italian, poate. Cetăţeanul european francez ar dori să existe euro-obligaţiuni care să îl ajute, eventual, pe cetăţeanul european spaniol. Numai că vine cetăţeanul european britanic (scuzaţi expresia) şi strigă de peste Canal că nici vorbă de aşa ceva. Cetăţenii europeni olandezi ar vinde flori, bulbi şi utilaje pe o piaţă cît mai liberă, dar nu au de gînd să le acorde cetăţenilor europeni bulgari şi români permisiunea de a intra în spaţiul Schengen. De cîţiva ani, de cînd cu criza, toate reuniunile celor 27 de cetăţeni europeni – şefi de stat şi de guvern, numiţi Consiliu – s-au terminat în coadă de peşte, fără vreo decizie importantă, promiţînd doar amînarea promisiunilor.

Drept pentru care, singurul meu răspuns la întrebarea lansată de doamna Reding ar fi ceva de genul: „2020? Noi să fim sănătoşi!“. Altceva nu-mi trece prin cap.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

adevărul Shop.ro
Noul magazin universal
Fii primul care îşi face ghiozdanul!
Intră pe adevarulshop.ro/back-to-school
· Manuale
· Dicţionare
· Auxiliare şcolare
· Atlase
· Rechizite
· Ghiozdane
· IT
pentru
· Grădiniţă
· Şcoala primară
· Gimnaziu
· Liceu
Preţ: 19,90 RON
Preţ: 13,93 RON
COD INTERN: 973-571-574-0
Cumperi 5 şi primeşti un set de 3 rezerve cadou
Preţ: 10,47 RON
COD INTERN: PBL-FR7L
Preţ: 1.548,76 RON
COD INTERN: PSKCAE-00U005G5
031 860 31 00
Luni-Vineri: 9.00 – 18.00
*Ofertă valabilă până pe data de 15.09.2012, în limita stocului disponibil.

PUBLICITATE

Forbes România
Cine sunt românii care trăiesc în cel mai competitiv sistem din lume?
Citeşte în ediţia revistei Forbes România din 3 septembrie.
Businessul se scrie altfel.
www.forbes.ro | www.facebook.com/forbesromania

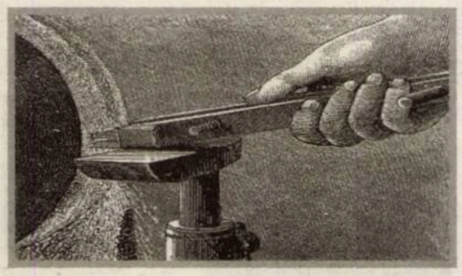

PE CE LUME TRĂIM

Ovidiu NAHOI

EU și UE

Nimic eroic în România

Mulți dintre cei care au comentat cu pasiune evenimentele petrecute în România în această vară – fie ei români sau străini – au căutat un resort ideologic. Ei au zugrăvit, pentru cititorii lor, o luptă între „bine“ și „rău“, între „Vest“ și „Est“, între „democrați“ și „comuniști“, între „corupți“ și „inocenți“. Să fie însă evenimentele din România o epopee? La o privire mai atentă, nu găsim mai nimic eroic.

Ca toate poveștile românești, și aceea a politicii este una întortocheată și aproape nimic nu este ceea ce pare a fi. Mulți dintre cei care alcătuiesc acum Parlamentul României au trecut prin două, trei sau chiar mai multe partide. Iar „transferul“ primarilor și al consilierilor locali dinspre partidele de opoziție către cele de guvernămînt reprezintă mai degrabă regula decît excepția, într-un sistem clientelar, în care „centrul“ poate dispune, în mod discreționar, de pîrghiile pentru finanțarea „periferiei“.

Cît despre partide... și aici deruta este la ea acasă. În anii din urmă, fiecare s-a combinat cu fiecare pentru a guverna și, în continuare, orice variantă rămîne la fel de posibilă. În pofida retoricii agresive, nimeni nu e nefrecventabil pentru nimeni. Nici măcar Dan Diaconescu.

Singurul reper politic în acest moment rămîne președintele Băsescu – politicienii pot fi ori cu el, ori împotriva lui. Problema este că de o parte și de alta nu se găsesc mereu aceiași politicieni.

Cît privește orientarea ideologică... și aici istoria e complicată. Dintre ele, doar PNL se poate lăuda cu o istorie îndelungată, de peste 150 de ani. Însă despre compromisurile făcute prin alianța cu PSD și (mai ales) cu PC, liberalismul trebuie căutat azi cu lumînarea în Partidul Liberal. Problema este că nici cei din celelalte partide nu pot ridica piatra.

Despre PSD se spune că ar fi continuatorul fostului partid comunist. Dar nu i s-ar putea reproșa aceasta și PDL-ului? Cele două partide provin din scindarea, în 1992, a Frontului Salvării Naționale (FSN), considerat de unii „copilul politic al Revoluției din decembrie 1989“, dar de foarte mulți – ați ghicit! – „continuatorul Partidului Comunist“. Adevărul este că mulți membri ai eșaloanelor doi și trei din Partidul Comunist și din Securitate s-au regăsit în FSN. Scindarea a avut la bază viziuni diferite ale celor două mari tabere, grupate în jurul lui Ion Iliescu, respectiv Petre Roman. Și, ca să respectăm adevărul istoric, „marca“ FSN – și emblema cu un singur trandafir – pe care o vedem astăzi pictată în portocaliu, a fost cîștigată atunci de Petre Roman, în timp ce Iliescu și ai lui și-au construit un partid de la zero. Și atunci, cine este „continuatorul“ cui?

Dar cît de reală este acuzația de a fi astăzi continuator al comunismului? În România anilor '80, aderarea la Partidul Comunist rămăsese, pentru extrem de puțini, o chestiune de convingere. Era, de fapt, o alegere pragmatică – doar membrii de partid puteau promova în carieră. Intelectuali care în vremuri „normale“ ar fi afișat cu totul alte convingeri, tehnocrați care altfel n-ar fi avut nici o treabă cu politica făceau acest pas, fără prea multe discuții și remușcări. Desigur, există și exemple strălucite de oameni care au refuzat „pactul“, cu toate consecințele. Dar, să recunoaștem, cei mai mulți au fost pragmatici.

Și cam același lucru se putea spune despre Securitate – opțiunea de a intra în rîndurile organizației era mai gravă decît aceea de a te înscrie în partid, dar oferea și avantaje materiale enorme. De altfel, tocmai securiștii au înțeles mai din timp avantajele și au gustat mai cu poftă din „fructul oprit“ al societății de consum decît muritorii de rînd. Și nu mai e un secret pentru nimeni faptul că tocmai structurile fostei Securități au beneficiat primele de deschiderea economică a anilor '90. Mai sînt ei astăzi „comuniști“, dacă au fost vreodată? Sau, la o adică, tocmai ei ar fi primii gata să apere, cu pieptul de aramă, „cuceririle revoluției“, libertatea, democrația și economia de piață?

Dacă ceva a rămas moștenire din acea perioadă – nu a fost ideologia în care nu mai credea aproape nimeni. Marx, Engels și Lenin fuseseră de mult aruncați la gunoi, iar Ceaușescu era de mult numai un subiect de bancuri. De fapt, din acele vremuri ne-a rămas pragmatismul vecin cu lipsa de scrupule, mai pronunțat, probabil, la cadrele tinere ale Partidului și ale Securității, decît la cele cu vechime.

Dar corupția și anticorupția? Sînt ele cu adevărat subiecte ale „cruciadelor“ de partid?

O anchetă a procurorilor, desfășurată în zilele acestea, s-ar fi putut transforma cu ușurință într-un scandal național, de nu ar fi fost umbrit de spectacolul de pe scena politică.

Fostul șef al Fiscului din perioada guvernării PDL, Sorin Blejnar, este acuzat de magistrați că ar fi coordonat o amplă rețea de evaziune fiscală și contrabandă. Șeful său de cabinet este dat dispărut (și există bănuieli că nici nu ar mai fi în viață), în timp ce soția acestuia trebuie să facă față acuzațiilor că ar fi organizat o vastă rețea de prostituție, cu ramificații internaționale. Un scandal monstru, ale cărui implicații politice sînt încă greu de bănuit.

Cert este că fostul premier Mihai-Răzvan Ungureanu a încercat, în scurtul său mandat de două luni, să-l îndepărteze cu totul din sistem pe șeful Fiscului, dar nu a reușit din cauza opoziției din interiorul PDL. Cum de asemenea rețele s-au putut constitui la umbra unui partid și a unui președinte implicați puternic în lupta împotriva corupției?

Rămîne de pomină cazul fostului ministru al Apărării, Gabriel Oprea, acuzat de Traian Băsescu de apartenență la „mafia personală a lui Adrian Năstase“ și, apoi, „reevaluat“ de același președinte, în cu totul alte împrejurări politice. Dincolo de culoarea ideologică, politicienii acuzați de corupție fie i se opun zgomotos lui Traian Băsescu, strigînd că li se ticluiesc dosare politice, fie țin aproape de acesta și păstrează discreția.

Nimic eroic, așadar, într-o țară dominată de pragmatism, în care ideologiile reprezintă vorbe goale iar convingerile politice se pot schimba de la o zi la alta.

***Ovidiu Nahoi** este realizator de emisiuni la The Money Channel.*

■ ■ ■

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Poporul? O vorbă de dînșii inventată...

Mă stupefiază ușurința cu care politicienii noștri rostesc cuvîntul „popor“. Sigur, omul politic – mai ales cel plasat fatalmente în paradigma caragialiană, așa cum e omul politic român – nu este deloc prudent din punct de vedere verbal. El este capabil să rostească enormități cu naturalețea cu care dumneata, cititorule, bei un pahar cu apă. El este capabil să rostogolească în avalanșe himalayene cuvinte imense cu firescul cu care dumneata, cititorule, te urci în tramvai. Știu prea bine toate aceste lucruri, așa că stupefacția mea nu vine de la folosirea abundentă a vocabulei, ci de la contextul în care ea este, cel mai adesea, pusă. De cele mai multe ori, omul politic vorbește despre popor fiind sigur că știe bine cum este și ce vrea acesta. De fapt, omul politic ne anunță ce vrea poporul. E portavocea lui. Auzi, mai mereu, gureși politici spunînd că poporul vrea cutare sau, dimpotrivă, poporul nu vrea cutare, că poporul crede sau nu crede, că face ceva sau nu va face în nici un caz altceva, poporul zice că, poporul ne cere să, poporul nu acceptă, poporul așteaptă să și tot așa. E uimitor pentru mine, așa cum spuneam, uimitor pînă la stupefacție, cît de buni cunoscători ai poporului sînt mai toți colegii mei din politică. Nu știu dacă e bine sau nu, dar eu folosesc acest cuvînt cu mare grijă, rar de tot și de fiecare dată cu un sentiment de incertitudine, fiind gata să admit că greșesc dacă preopinentul meu m-ar contrazice ferm.

Să luăm, de pildă, cazul referendumului recent încheiat. Vasăzică, un referendum care a plecat de la convingerea fermă a unor oameni politici că problema cea mai importantă a națiunii este Traian Băsescu nu a reușit să aducă la urne jumătate dintre cei înscriși pe listele electorale. Precizăm că referendumul a fost organizat de inițiatori: ei au stabilit cum se votează, cîți români sînt pe liste, unde se votează, programul secțiilor de votare, ei au adus oameni la vot, ei au gestionat secțiile de votare și toate celelalte. Rezultatul acestui referendum este comentat în fel și chip, dar ceea ce mă irită de-a dreptul este că nimeni nu vrea să înțeleagă ce a spus poporul în ansamblul său, deși toți sînt siguri că știu.

Pe liste, sînt înscrise 18.292.464 de persoane. Au votat 8.459.053. Deducem, simplu, că nu au venit la vot 9.833.411. Așadar, știm bine ce au avut de spus 8.459.053 de români despre demiterea lui Traian Băsescu: 7.403.836 au spus că sînt în favoarea demiterii, iar 943.375 au spus că sînt împotriva demiterii. Dar, totuși, nu se întreabă nimeni de ce au tăcut 9.833.411 români? Să spui că poporul a vrut să fie demis Traian Băsescu cînd mai bine de jumătate dintre electori au tăcut la întrebarea țipată patetic, răstit și alarmist de majoritatea parlamentară, de guvern și de cele mai importante structuri mediatice mi se pare mai mult decît o crimă, mi se pare o greșeală. Sigur că 7,4 milioane de oameni înseamnă foarte mult, știu și teoria după care contează cei care se exprimă, nu cei care tac (cu care pot fi de acord în cazul alegerilor parlamentare sau locale, dar nu în cazul referendumului – faptul că nimeni nu a explicat diferența enormă dintre alegeri și referendum și, mai mult, faptul că în multe discursuri și comentarii alegerile și rezultatele lor au fost amestecate cu referendumul și rezultatele sale denotă pură ignoranță și nimic mai mult, dar nu ne putem ghida după ignoranți la nesfîrșit). Totuși, cel mai consistent grup de români a tăcut la întrebarea pe care o vastă majoritate a politicienilor o consideră fundamentală, unica reală, cea de la care atîrnă, ca să zic așa, viitorul și prezentul, poate chiar și trecutul țărișoarei. De ce au tăcut? Iată, după opinia mea, cea mai interesantă speculație de făcut în privința acestui referendum. Dar, vai!, a cîta oară văd că gustul meu nu se armonizează cu gustul armatelor de făcători de *talk-shows* de pe la canalele României? Armatei de uslași de pe toate posturile i s-a părut că ajută mai mult cauzei dacă vorbește obsesiv despre cei 7,4 milioane și își ascunde pe cei 9,8 milioane. Greșesc, pentru că, dacă USL nu înțelege bine de ce au tăcut 9,8 milioane la întrebarea pe care ei o consideră crucială pentru România, nu vor avea cum să își îndeplinească obiectivul politic niciodată. În cazul celor 9,8 milioane de români care au refuzat să vină la vot, sînt convins că se pot distinge mai multe categorii. Sînt, desigur, cei complet dezinteresați de politică, cei care nu au pus vreodată piciorul într-o secție de votare și e foarte puțin probabil că o vor face vreodată. Sînt și cei care nu au venit pentru că au fost convinși de campania PDL să nu vină. Sigur, cei mai mulți dintre susținătorii lui Băsescu – oricîți erau – nu au venit la vot. Sînt și unii care nu au venit pentru că modul în care USL a acționat politic și guvernamental începînd cu 3 iulie le-a inspirat neîncredere. Mai sînt și cei care voiau să-l dea jos pe Băsescu, dar nu așa, ci cu o procedură în care ei să creadă. Știu și oameni care i se opuneau lui Băsescu, dar a fost mai tare dorința de a-i împiedica pe useliști să-și ducă la bun sfîrșit acest plan și atunci nu au mers nici ei la vot. În fine, cei 9,8 milioane sînt cei mai mulți și cei mai interesanți, ca tipologie și motivație. Un grup complex, eterogen, sofisticat și, mai ales, majoritar. Un popor în sine. Cine poate știi ce vrea acest popor? Sigur, senatorii Ghișe și Șova știu – ei sînt experți în popor. Dar noi, ceilalți, știm?

Un grup complex, eterogen, sofisticat și, mai ales, majoritar.

P.S. Am folosit datele oficiale, de la BEC. Speculațiile apărute după momentul votului, cum că, de fapt, nu mai sînt chiar 18.292.464 de persoane cu drept de vot în România pot face obiectul unui alt comentariu, eventual împreună cu speculațiile că nu au venit la vot chiar 8.459.053 de persoane, ci mai puțin – după unele surse cu mult mai puțin.

■ ■ ■

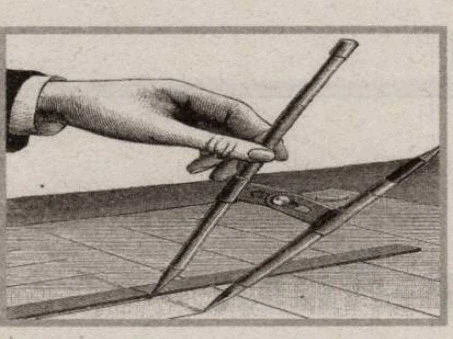

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Ferentari

© L. Muntean

Titlul acestei rubrici, „SOS Bucureşti“, a căpătat, pentru cei care o urmărešc de vreo şase ani, înţelesul unei rugăminţi ca să fie păstrate acele colţuri de oraş care mai amintesc de trecutul în care s-au născut. Urgenţa disperată a apelurilor pe care le citiţi în fiecare săptămînă se justifică prin amploarea acţiunii de demolare şi reconstrucţie prin care numeroase iniţiative particulare s-au apucat să transforme centrul Capitalei. În afară de semnalarea unor cazuri în care istoria locală, deşi anevoie de reconstituit, produce argumente pentru a cruţa casa condamnată, au apărut aici diverse mărturii uitate despre Bucureştii din ultimele două secole. Erau astfel evocate nu numai peisajul urban, ci condiţiile de trai, contrastul dintre ambiţiile modernizării şi primitivismul majorităţii locuitorilor. Dacă, în sfîrşit, s-a statornicit un echilibru care constituia personalitatea distinctă a oraşului – cînd? sîntem nevoiţi a ne opri la perioada interbelică –, în situaţia actuală zone şi clădiri caracteristice pentru acea identitate sînt pe cale de a dispărea. Dar nevoia de intervenţie, cînd o casă veche şi frumoasă e lăsată să piară din neglijenţa voită a proprietarilor, se simte şi cînd sărăcia duce la insule dezolante în cartiere defavorizate. Problema se pune acolo exact invers şi intervenţia ar trebui să vizeze lichidarea unor asemenea zone de mizerie concentrată şi integrarea locuitorilor în oraşul mai larg. Degradarea acelor cartiere nu se datorează vechimii, ele fiind relativ recente, ci standardului, redus din pornire, al locuinţelor, suprapopulării şi subdotării cu utilităţi domestice. Fără exagerări patetice, un SOS este, deci, îndreptăţit.

De aceea, astăzi va fi vorba de Aleea Livezilor. Tot ce urmează am aflat din lucrarea *Comunităţi ascunse. Ferentari,* coordonator Florin Botonogu, publicată la Editura Expert (Bucureşti, 2011). Îi sînt îndatorat domnului arhitect Cătălin Berescu, autorul capitolului care, în această carte de sociologie, a adus descrierea urbanistică a zonei şi informaţia despre condiţiile de locuire.

Ansamblul de 46 de blocuri cercetat sub numele de Aleea Livezilor se găseşte în sectorul 5, între Şoseaua Giurgiului şi Calea Rahovei, la sud de Prelungirea Ferentari, fiind aşadar situat în apropierea mahalalei Veseliei, care reprezintă un reper literar datorat piesei lui G.M. Zamfirescu *Domnişoara Nastasia*. Altă referinţă literară ar putea fi Bolintineanu, în versurile căruia, cu răsunet de tobă, intrau „ferentarii“ lui Mihai Viteazul (numele unor lăncieri cuirasaţi). Cartierul s-a dezvoltat „în spatele unui prim rînd de străzi scurte, tipice pentru mahalaua bucureşteană, cu locuinţe joase şi dense, amplasate pe loturi mici“. În anii 1970-1976, construirea blocurilor urmărea crearea unui cartier-dormitor pentru zona industrială învecinată, care astăzi este „aproape integral abandonată“. S-a creat, după 1989, un „slum“, adică un spaţiu de locuire invadat de nişte persoane fără drept de proprietate, cărora, în consecinţă, nu li se pot instala electricitate şi apă curentă. E o problemă legală obişnuită în Lumea a Treia. În loc să fie demolate – după un proiect dinainte de Revoluţie –, căminele părăsite de muncitori au fost ocupate, mai mult sau mai puţin abuziv, de către migranţi rurali, şomeri sau diverşi homleşi. Căutarea unor origini mai vechi pentru această populaţie poate numai să explice prezenţa majoritară a romilor: într-adevăr, se pare că locuitorii din Mahalaua Calicilor şi din Ţigănia Mitropoliei s-au scurs spre sud, pe măsură ce, în secolele XVIII-XIX, dezvoltarea oraşului îi împingea către periferie. Totuşi, e de reţinut faptul că peste jumătate din locuitori au declarat că sînt veniţi aici după anul 2000. Cei care au primit o locuinţă de la Primărie nu reprezintă decît 4%, tot atîţia fiind foşti chiriaşi ai statului care au fost evacuaţi din case retrocedate vechilor proprietari. Doar 10% veniseră din 1980-1990.

Un oraş trebuie să se dezvolte armonios, nu cu insule de lumea a treia.

Din punct de vedere economic, ca şi în privinţa nivelului de educaţie, se constată un amestec ciudat: aproape 30% dintre familii posedă un calculator cu Internet, dar gazele există în numai o şesime dintre gospodării. Încălzirea cu reşou electric sau cu aerotermă, ca fiind mai ieftină, este obişnuită în garsonierele confort 3 (concepute iniţial pentru nefamilişti), unde se înghesuie cîte trei (minimum) persoane. În schimb, televiziunea prin cablu este prezentă în 62,9% din cazurile luate în evidenţă! Garsonierele nu sînt singurul tip de locuinţă, există şi apartamente cu două camere. Blocurile sînt clădite din panouri prefabricate mari, pe modelul subsol + parter + 4 etaje. Aglomeraţia şi murdăria sînt de neînchipuit: „o treime dintre locuitori admit că aruncă gunoiul pe fereastră... ceilalţi îl duc lîngă bloc“. În aceste condiţii trăiesc aproximativ 100.000 de oameni. Din cauza ratei de criminalitate şi pentru a controla traficul de droguri, numărul poliţiştilor şi al jandarmilor, în Ferentari, este dublu faţă de celelalte cartiere din Bucureşti.

Reabilitarea acestui teritoriu dominat de mizerie şi inevitabila violenţă care însoţeşte mizeria ar trebui să fie pe agenda edililor noştri înainte de orice alt program ce urmăreşte „schimbarea la faţă“ a Capitalei. Un oraş trebuie să se dezvolte armonios, nu cu insule de lumea a treia pierdute în indiferenţa generală.

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Sorin Cristian SEMENIUC

SOS Provincia

Biserică din vremea lui Vasile Lupu, renovată din fonduri europene

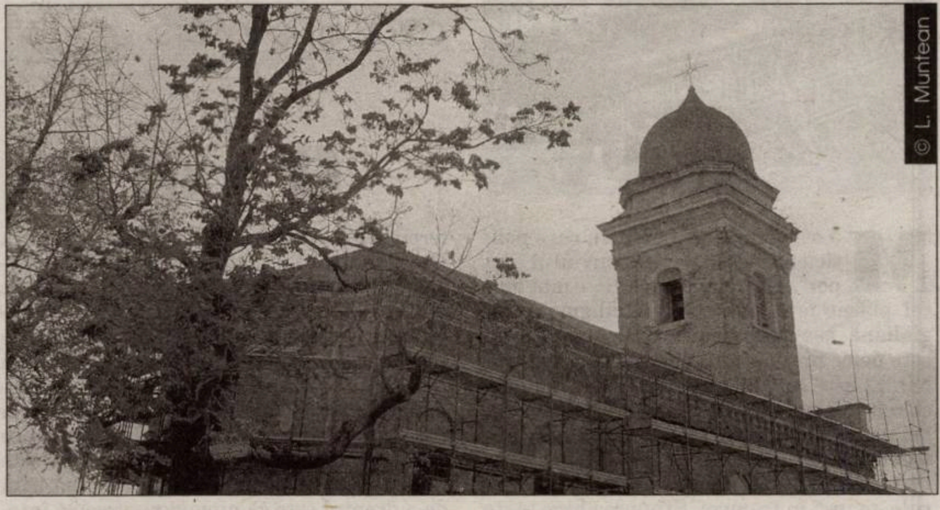

© L. Muntean

Trecutul şi prezentul şi-au dat mîna la Iaşi pentru a salva unul dintre cele mai importante monumente istorice din acest oraş, situat pe renumita stradă Lăpuşneanu. Este vorba de Biserica Banu, despre care se crede că este unul dintre cele mai vechi lăcaşe de cult din fosta capitală a Moldovei. Atestată documentar în 1638, pe vremea domnitorului Vasile Lupu, biserica are hramul Duminica Tuturor Sfinţilor. Numele-i vine de la unul dintre ctitori, „Savin Smucilă mare ban“, care a construit aici, mai tîrziu, o biserică din lemn.

A fost cunoscută multă vreme cu numele de Biserica Calicilor.

După ce a fost arsă în timpul unei invazii a cazacilor, a fost zidită din nou, în piatră, în 1800, cu banii comunităţii. Are trecut în pisanie şi numele arhitectului – „Hee. Leopold“. Conform cercetătorilor Ioan Caproşu şi Dan Bădărău, catapeteasma a fost realizată de Eustatie Altini, în 1802, în stil neoclasic, iar turnul are o configuraţie barocă specifică epocii, foarte răspîndită în Ţările Române. A fost cunoscută multă vreme cu numele de Biserica Calicilor, deoarece aici se rugau şi găseau ajutor cei nevoiaşi. La un moment dat, pentru a-şi finanţa activităţile, aşezămîntul a deţinut mai multe proprietăţi în imediata apropiere, cum ar fi un spaţiu în care funcţiona una dintre cele mai renumite berării din Iaşiul de început de secol XX – Bragadiru. Într-o parte a bisericii a existat pînă spre sfîrşitul secolului al XIX-lea un cimitir, deasupra căruia au fost construite actualul Colegiu Naţional şi terasa Corso. În ultimii două sute de ani nu a mai fost renovată din temelii, fiind afectată, în schimb, de vitregiile vremurilor, precum cutremurul din martie 1977.

Actualul paroh, Dumitru Merticariu, s-a luptat mult pentru a repara edificiul care ajunsese într-o stare avansată de degradare. În final, în 2009, a reuşit să semneze, prin mijlocirea Ministerului Dezvoltării şi Turismului, un contract finanţat din fonduri europene – mai precis, prin „Programul Operaţional regional 2007-2013, Axa prioritară 5: Dezvoltarea durabilă şi promovarea turismului“. Valoarea proiectului a fost de aproximativ 11 milioane de lei, din care contribuţia Uniunii Europene – 7,3 milioane de lei, cea a Guvernului României – 1,1 milioane de lei, iar cea proprie, a Bisericii – 2,5 milioane de lei. Conform proiectului, la subsolul bisericii au fost amenajate, printre altele, o sală de expoziţie şi o bibliotecă. Clădirea urmează a fi iluminată printr-un sistem special, în timp ce în partea de vest va fi construit un parc.

Nu se poate spune că investiţia n-a întîmpinat dificultăţi: Consiliul Judeţean Iaşi, care se angajase iniţial să depună proiectul, a dat înapoi, iar firma care l-a întocmit, după ce parohul a decis să-l depună singur, nu şi-a primit banii şi s-a adresat instanţei, ajungînd să execute silit biserica. Conform tăbliţei de la intrare, ziua-limită pentru lucrări a fost 22 august 2012, dar muncitorii mai trebăluiau la cîteva zile după această dată. Oricum, biserica arată acum aşa cum se cuvine.

Spirit deschis, parohul a binecuvîntat pentru biserica sa crearea unui cont de Facebook şi a unei pagini pe Wikipedia. Primul are peste 3300 de prieteni, conţine fotografii din timpul anilor de lucrări, dar şi un formular gata completat cu datele celor care vor să doneze 2% din impozitul pe venit. Tot aici sînt postate invitaţii de a semna tot felul de petiţii, cum ar fi cele pentru salvarea Institutului „Cantacuzino“, împotriva desfiinţării TVR Cultural sau pentru utilizarea banilor europeni în scopul renovării spitalelor din România. Nu se putea ca biserica să nu aibă şi un site, care însă va fi actualizat în viitorul apropiat, cel mai probabil după inaugurarea monumentului. Deocamdată, aici pot fi găsite cîteva informaţii utile, legate de renovare, precum şi numărul de telefon şi mail-ul bisericii.

Sorin Cristian Semeniuc *este doctorand al Universităţii „Al. I. Cuza“ din Iaşi.*

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Poetic trece ursul

După ce am fost deconspirat ca agent dublu, deopotrivă cripto-usl-ist și intelectual băsescian ipocrit, am spus piua la *Dilema* și am cerut azil politic în pădurile patriei. Ajunsesem (pentru a cîta oară?) la vorba lui Kundera: *la vie est ailleurs*, viața e puțintel în altă parte. Așa că am pornit să (mi-)o caut...

Și cum importantă e doar căutarea, am plecat spre Parîng și am ajuns în Secuime (parcă nicăieri nu se mănîncă mai bine!), am trecut printre ruinele unor vechi stațiuni balneare, dar am luat și o cafea pe esplanada superbului cazinou din Slănic Moldova, renovat și strălucind mîndru în soare, m-am oprit din cinci în cinci minute în fața unor case de țară fermecătoare de pe valea Uzului, bine întreținute sau frumos renovate, am petrecut cîteva ore în parcul superbului palat Ghika de lîngă Comănești, bine semnalat acum, dar la fel de părăsit, am trecut pe lîngă cartiere întregi de vile făloase de parveniți cu pretenții și m-am oprit, visător, în fața unor colțuri de rai, retrase de la drumul mare, unde mirosea a acasă de ți se umezeau ochii, am trecut, Dumnezeu știe cum, prin Merghindeal și Mărișel, rămase fidele tihnei ardelenești din denumirea lor, am tras pe la niște pensiuni răsărite pe unde nu te așteptai și unde am fost omenit de parcă acești oameni nu m-ar fi așteptat de cînd se știau ei decît pe mine, am ajuns și prin orășele de provincie unde niște edili locali ciudați făceau mai multă cultură într-o săptămînă decît unele dintre marile orașe în cîteva luni, am nimerit din greșeală și într-o vilă în cel mai curat stil Ludovic al XVII-lea (ca să spun așa...), unde amenajările interioare de un kitsch aristocratic fastuos erau menite să-i întîmpine pe baronii locului cu minunatele lor fetițe zburătoare, și nu pe mine, și am sfîrșit prin a mă aciua la coada unui lac de munte dincolo de care se mai aventura doar un drum forestier părăsit. Nu existau nici semnal de mobil, nici antene de televizor, doar un cioban falnic pe ATV și un fel de falanster de pensionari, oameni activi la viața lor, care își construiseră împreună cîteva căsuțe de lemn, gospodărindu-se în devălmășie cu ce aveau la îndemînă și bucurîndu-se de viață într-un mod la care cred că Adam și Eva mai visează încă și astăzi. Locuri și locuri, oameni și oameni, locuri pe care le sfințește – sau, dimpotrivă, le spurcă – omul. Oameni care au puterea și un soi de autonomie locală mai mare decît pot visa toți secuii la un loc și care, uneori, sfințesc locul peste care stăpînesc. Oameni pe care puterea nu-i ajută în nici un fel, dar care nici nu se luptă cu puterea, ci își văd de treaba lor și își trăiesc viața în ciuda a tot și toate. Total general, mult mai multă *viață* decît ți-ai putea imagina stînd în București și ascultînd știrile cum trec...

La vie est ailleurs,
viața e puțintel în altă parte.

La un moment dat, m-a dus gîndul, pe căi mai degrabă biografice decît bibliografice, la vremurile comunismului, cînd și eu am practicat, precum un soi de Monsieur Jourdain, ceea ce aveam să aflu mai tîrziu că se cheamă „rezistența prin cultură“, adăpostindu-mă adică de ploaia de afară într-un acasă naiv și hedonist al lucrului bine făcut – atît și cum putea el fi de bine făcut. Am avut – și mai am – rețineri față de acest termen, nu pentru că aș nega sau aș bagateliza în vreun fel această „rezistență“, ci în primul rînd deoarece termenul ca atare mi se pare că păcătuiește printr-un fel de monopol țîfnos, rezervînd această insularitate umană doar unei categorii de aleși. Or, atunci ca și acum, dincolo de natura (profund) diferită a contextelor depresive, oameni de toate categoriile și toate spețele (nu mulți, ce-i drept) și-au văzut – și își văd – de treaba lor, ieșind pe cît posibil de sub vremi, fideli unei religii a lucrului bine făcut – indiferent dacă acesta se cheamă cultură sau agricultură – și unei bucurii a vieții pur și simplu umane – indiferent dacă aceasta era una modestă sau avea ștaif axiologic. Este trist, ce-i drept, să recurgi și acum la o astfel de strategie existențială, dar este totuși bine că, orice am spune, posibilitățile actuale sînt incomparabil mai mari.

Cu aceste gînduri pro-active, cum se spune în noul limbaj de lemn, m-am întors la „civilizație“ și am luat-o înapoi spre căsuța mea de la Bușteni. Cînd am ajuns, pe înserat, am găsit ursul în curte. Sărise grațios (presupun) gardul jos de lemn (i-am găsit a doua zi dimineață urmele de gheare) și își vedea nestingherit de drum spre grădina vecinului. Nici n-a tresărit cînd m-a văzut agitîndu-mă și făcînd tărăboi ca să-l alung, confirmînd astfel întru totul proverbul care circulă pe seama sa. *Poetic trece ursul!* – mi-a trecut mie prin minte (heideggerienii știu de ce).

A doua zi m-am hotărît să-i urmez exemplul și m-am întors în Capitală.

***Vintilă Mihăilescu** este antropolog, profesor la Școala Națională de Științe Politice și Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrșitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

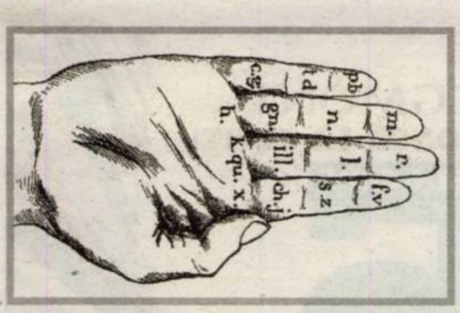

Codrin Liviu CUȚITARU

prezentul discontinuu

Cum ne raportăm la cunoaștere?

Într-un eseu faimos din secolul al XIX-lea, *Nature/Natura*, romanticul (transcendentalist) Ralph Waldo Emerson observă, la un moment dat, un lucru mai degrabă ciudat. Spune eseistul că omul cel mai apropiat de ideea cunoașterii totale este poetul. Da, știu, sînteți deja contrariați. Vă întrebați cum poate o natură esențialmente subiectivă, onirică, instabilă, precum cea poetică, să-și asume un exercițiu intelectual atît de complex și de elaborat – al obiectivării prin excelență –, pretinzîndu-se campioana eforturilor cognitive, derulate milenar de umanitate? S-ar crede că avem la mijloc o mică și arbitrară „solidaritate de castă“, știut fiind faptul că Emerson era, între atîtea altele, *și poet*. Mă grăbesc însă să descurajez o asemenea bănuială. Acest mare orator și – într-un anumit sens – mare filozof american, care a teoretizat, atît de stăruitor, impersonalitatea, susținînd că individul își va recăpăta spiritualitatea autentică, arhetipală, doar atunci cînd va reuși să iasă din personalitatea lui limitativă și va dezvolta abilitatea (nerestrictivă) de a contempla lucrurile „din afară“ („trans-personal“, adică „obiectiv“), nu va putea fi vreodată suspectat de afirmații gratuite sau „subiective“. Tocmai atitudinea *impersonală* – întemeiată pe intransigență și stoicism – l-a făcut celebru în epocă.

În definitiv, Emerson își explică afirmația cu ajutorul cîtorva argumente convingătoare. Foarte pe scurt, el constată că există diverse forme de intelectualitate, „prinse“ în strădania cognitivă, dar pe direcții diferite, specifice. Moralistul, de pildă, vrea să cunoască lumea, căutînd, prioritar, *virtutea*. În alt plan, filozoful e obsedat de *adevăr*. Teologul investighează *dumnezeirea*, în timp ce intelectualul generic devine sclavul *rațiunii*. Deși legitime și nobile prin ele însele, toate variantele de cunoaștere enumerate mai sus eșuează în cîte un ideal prea mare pentru înzestrările propriu-zise ale minții omenești. Și virtutea, și adevărul, și rațiunea, și Dumnezeu sînt finalitățile aspirațiilor noastre superioare și nicidecum scopuri de atins la nivelul cognitiv imediat, permis de natura umană. Între toți, poetul operează, în procesul cunoașterii, paradoxal, cu instrumentul cel mai adecvat, atît la capacitățile intelectului omenesc (limitat), cît și la natura obiectului de înțelegere/articulare ales. Ne referim la *imaginație* – folosită de poet în studiul *frumuseții*. Cu imaginația ne putem juca oricît, fără a suferi inhibiția teritoriilor interzise. În plus, flexibilitatea conceptului de frumusețe legitimează orice excurs, pe palierul său de reprezentare. Poetul se găsește, de aceea, prin specificitatea naturii lui, în plin spațiu al posibilității.

Indirect, Emerson dă aici o descriere potrivită a fenomenului numit de noi *cunoaștere*. Ce este, ultimativ, „cunoașterea“ pentru standardele – repet – limitative ale intelectului nostru? Probabil că un răspuns ar fi: construcție. Nu „cunoaștem“ efectiv realitatea, ci „construim“ ipoteze în jurul ei, ajutîndu-ne de singurul element cerebral de care putem beneficia la discreție – imaginația. Ne imaginăm, speculăm, presupunem, avînd impresia falsă că, în ansamblu, *noi cunoaștem*. Emitem păreri, fără a renunța, fie și pentru o clipă, la emfaza celor care au certitudini, ne scufundăm în speculativ cu voluptatea nefondată a marilor maeștri ai raționalității pure, absolute. Totuși, în pofida orgoliilor noastre, cunoașterea rămîne numai *construcție* – o construcție străbătută, în cel mai bun caz, de speranța finalizării, nu însă și de siguranța ei. Încă de la Socrate și Platon, efortul cognitiv e văzut ca o inițiere „în trepte“, și nu ca o „revelație“ instantanee (prizonierul din *Republica* – evadat din lanțuri – reface, în sens invers, un întreg „traseu“ al mistificării, minunîndu-se la fiecare nou „grad“ de cunoaștere, fără a ști ce va urma). Hermeneutica se dezvăluie ca o activitate „graduală“ și, aproape deloc, ca una „epifanică“.

Cu imaginația ne putem juca oricît,
fără a suferi inhibiția teritoriilor interzise.

După apriorismul kantian, conform căruia cunoașterea are o dimensiune intuitivă („imaginativă“, cum ar zice Emerson!), fenomenologi precum Edmund Husserl ori Maurice Merleau-Ponty au văzut în acțiunile cognitive adevărate „procese“ de construcție prin corijare. Primul vorbește despre nevoia „corectării“ permanente a poziției subiectului cunoscător față de obiectul cunoscut, pînă la atingerea unei viziuni cît mai complete (și, deci, „obiective“), pe cînd al doilea introduce noțiunea de „punere în perspectivă“ *(mise en perspective)*, metaforă ce rezumă aceeași necesitate de „gradualitate“ a percepției intelectuale pe parcursul efortului cognitiv. Rezultatul nu iese nici așa dintr-un inevitabil relativism, dar măcar ne apropie de ideea obiectivării. În consecință, nu încetez să fiu uimit de seninătatea afișată mereu de „oamenii certitudinilor“. Pentru ei nu există îndoială, lumea e făcută din granit inexpugnabil, cu toții trăiesc pe un teren al solidității eterne. Cu precădere în zona politică, siguranța se află la ea acasă. Conducătorii dau verdicte imuabile, viața lor nu trece decît prin faze de sfidătoare stabilitate, opiniile le sînt tari ca fierul și iuți ca oțelul. În sfera *leadership*-ului autohton, cunoașterea ajunge o chestiune de „stil“ și prea puțin una de „imaginație“. Dar și cei croiți astfel sînt, la urma urmelor, să admitem, niște poeți.

***Codrin Liviu Cuțitaru** este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universității din Iași (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Turişti întîrziaţi

Adăstam prin Viena deja de vreo zece zile şi tot amînam plecarea spre Parisul pe care urma să-l vizităm pentru prima oară în viaţă. În seara aceea hotărîserăm solemn că a doua zi vom pleca în sfîrşit, dar ne-am întins la un bridge care a durat pînă pe la 4 dimineaţa. A doua zi ne-am trezit tocmai pe la prînz, şi totuşi, consecvenţi hotărîrii luate, am plecat. Eram conştienţi că, în ciuda autostrăzilor occidentale şi cu toată maşina noastră mirobolantă de împrumut, nu aveam cum să ajungem pînă seara la Paris. De fapt, n-am ajuns decît pînă la Salzburg, unde, de la oficiul de informare turistică, ni s-a recomandat o pensiune din afara oraşului. O casă perfectă pe ale cărei geamuri mari se vedeau nişte dealuri verzi străbătute de ceţurile de după o ploaie destul de rece. Ne-am lăsat bagajele şi, seara tîrziu, ne-am dus să vedem oraşul. Din greşeală era să intrăm cu maşina în Germania. Din cauză că n-am văzut nici un vameş sau grănicer (noi fiind învăţaţi pe atunci cu vămuirile severe după nesfîrşite aşteptări), era să trecem graniţa. Pe vremea aceea, Austria nu era încă în spaţiul Schengen, iar viza noastră ne dădea dreptul la o singură intrare în acea zonă (din care Germania şi Franţa făceau parte). Bagajele ne-ar fi rămas în Austria şi, dacă ne-a fi întors după ele, riscam să ratăm Parisul. Noroc cu Emilia, care a văzut panoul mare şi verde pe care scria *Deutschland* şi mi-a strigat să opresc. Ce-am mai rîs atunci...

Dimineaţă, după un somn de puf, ne-am luat micul dejun sub privirile discretei noastre gazde salzburgheze. Brînzeturi fine, speck, pîine cu seminţe, lapte, miere şi suc de portocale, într-o marchiză rotundă cu un peisaj mirific. Am pornit apoi spre Germania, de data asta cu bună ştiinţă şi cu toate bagajele asupra noastră. Nu ne-am abţinut să mai dăm un tur prin Salzburg, să-l vedem şi pe lumină, şi, speram noi, pînă seara aveam să ajungem, în sfîrşit, la Paris. Numai că s-a nimerit să fie fatidica zi de întîi august, cînd toată Germania pleca în vacanţă şi autostrăzile erau pur şi simplu blocate. Pe lîngă lacul Chiemsee, am petrecut ore în şir, aşteptînd prosteşte deblocarea traficului. Coada de automobile se întindea cît vedeai cu ochii. Se puneau în mişcare doar din cînd în cînd şi doar pentru cel mult cîteva minute. Constatam că şi Occidentul îşi avea defectele lui. Cu prima ocazie, am încercat să ocolim pe drumuri lăturalnice, „să ne descurcăm“ cumva. N-am cîştigat nimic, doar că, la un moment dat, ne-am putut opri să mîncăm ceva la hanul unei mici localităţi – şniţel cu cartofi şi bere. Cum-necum, pînă seara tîrziu abia ajunsesem la Lindau, pe malul lacului Constanţa. Trebuia să înnoptăm acolo, dar nu găseam decît hoteluri pline şi, pe măsură ce trecea timpul, şansele să fim primiţi pe undeva scădeau. Cineva ne-a îndrumat pe o stradă în pantă, spunîndu-ne că la capătul ei vom găsi o pensiune, la „Frau Lisa“, unde cu siguranţă ar mai fi fost locuri, la un preţ rezonabil. Am înţeles şi că trebuia să insistăm cu soneria pentru că Frau Lisa, fiind în vîrstă, auzea mai greu.

Ajunşi în faţa pensiunii (care ne amintea de căsuţa de turtă dulce din povestea cu Hansel şi Gretel), am descoperit că trecuse deja de miezul-nopţii şi luminile erau stinse. Am sunat de cîteva ori, jenaţi. După secunde bune de suspans, am auzit ceva mişcare înăuntru. În mijlocul uşii de la intrare s-a deschis o ferestruică şi o voce ascuţită a întrebat ceva în germană. L-am împins în faţă pe Bogdan, că el mai ştia cît de cît limba. Proprietara întreba cine sîntem. „Ne scuzaţi, sîntem nişte turişti întîrziaţi“, i-a răspuns Bogdan. *„Woher kommst du?“*, a întrebat cucoana. „Mi se pare că ne întreabă de unde venim“, a zis Bogdan. *„Rumänien“*, am zis noi. *„Ach, Zigeuner!“*, a exclamat baba, închizînd brusc ferestruica. Ne-am uitat unii la alţii năuciţi. „Ce ne facem?“ *„Kein Zigeuner“*, am strigat ciocănind în uşă. Am tras-o pe Adriana în faţă să se vadă că ea era foarte blondă. Ferestruica s-a deschis din nou. Dindărătul ei ne sfredeleau doi ochi spălăciţi. Ne-a dat prin cap să arătăm spre maşina cu care venisem, din faţa porţii. Nu prea nouă, totuşi un Mercedes german. „Eee“, a făcut Frau Lisa, în sfîrşit impresionată, *„Ist es ein gutes Auto?“* *„Sehr gut, sher gut“*, am zis noi în cor. Atunci ne-a deschis uşa şi ne-a primit în hol scrutîndu-ne pe rînd, din cap pînă-n picioare. Ne-a spus că are două camere la mansardă, dar că preţul e mai mare fiindcă am venit tîrziu. Oricum, nu aveam de ales. În camerele mici şi curate am găsit pe noptieră cîte o carte pe care scria *Die Bibel*.

Dimineaţă am luat micul dejun într-o sală destul de încăpătoare, alături de un număr neaşteptat de mare de clienţi. Pe pereţi erau fotografii vechi cu militari îmbrăcaţi în uniformele germane pe care le ştiam din filmele de război. Am mîncat ochiuri şi cîrnaţi. Spre sfîrşit a apărut şi Frau Lisa, mult mai zîmbitoare. Să tot fi tot avut vreo 90 de ani, dacă nu şi mai bine. Ne-a întrebat cum am dormit şi dacă mai dorim ceva.

La plecare, am vrut să facem o poză – toţi patru în faţa pensiunii. L-am rugat pe micul bucătar durduliu, care se tot învîrtea pe-acolo, să ne fotografieze. Nu ştiu ce-o fi înţeles, cert e că a chemat-o şi pe proprietăreasă, care s-a aşezat împreună cu el, alături de noi. Voiau să ne pozăm cu ei, aşa că tot eu a trebuit să fac fotografia. Înainte să apăs pe buton însă, Frau Lisa a scos din buzunarul de la piept un batistoi enorm, alb, pe care a început să-l fluture în semn de adio. Abia ţinîndu-ne rîsul, ne-am suit în Mercedes-ul nostru cel mare şi cam vechi, care a pornit sub exclamaţiile admirative ale bucătarului, în timp ce Frau Lisa continua să-şi fluture batistoiul, mai făcîndu-se şi că-şi şterge cîte o lacrimă de pe obraz. Speram din nou ca, pînă seara, să reuşim să ajungem la Paris.

■ ■ ■

ready made

„Aşa era *dritul fetiei*, după care stăpînul lua o gloabă de la fiecare fată ce purcedea îngreunată, afară din căsătorie. Aici stăpînul îndatorea pre şerbii săi ca să bată apa din şanţurile ce-i încungiura castelul spre a împiedeca broaştele de a-i tulbura somnul; acolo, şerbul trebuia să primească la masa sa, în ziua nunţii sale, pre serjantul şi chiar pre cînele stăpînului său. În unele locuri, femeia care-şi bătea bărbatul trebuia să plătească o somă de bani stăpînului; în altele, însurăţeii trebuia să îndeplinească *datoria căsătorească* înaintea stăpînului, sau în apa unui rîu, sau în vîrful unui copaciu. Mai mulţi stăpîni îndatorea pre şerbi de a veni în anume zile să sărute încuietorile castelului, să dănţuiască o horă, să imiteze pre beţivi, să cînte un cîntec de ruşine, să lese să se tragă de nas ori de urechi, sau să îndeplinească vreo altă formalitate înjositoare.“

Mihail Kogălniceanu, „Sclăvie, vecinătate şi boieresc“, în *Tainele inimei. Scrieri alese*, Editura Minerva, 1973

PUBLICITATE

INFORMAŢIA SE NAŞTE AICI

rfi românia

MĂRTURII DESPRE LUME

AZERBAIDJAN

VINERI, ORA 13:30

Un program realizat de:

FRANCE 24

rfi

GoodPlanet.org

PUBLICITATE

librăriile adevărul şi EGMONT

TE PROVOACĂ LA CITIT!

REDUCERE 25%

În săptămâna 3 – 9 septembrie numai în librăriile Adevărul ai 25% discount la toate cărţile de la editura Egmont.

NUNTA REGALĂ A LUI BELLE

Preţ intreg: ~~23 lei~~ -25%

Preţ redus 17,25 lei

FULGER A TRECUT PE AICI. O CĂLĂTORIE PRIN LUMEA MAŞINILOR.

Preţ intreg: ~~32 lei~~ -25%

Preţ redus 24 lei

BARBIE. AŞ PUTEA SĂ FIU TOT CE ÎMI DORESC!

Preţ intreg: ~~10 lei~~ -25%

Preţ redus 7,5 lei

Săptămâna editurii EGMONT

LIBRĂRIILE ADEVĂRUL

● Bucureşti: Bd. Magheru nr.18 tel. 0730.190.895 - Str. Doamnei nr. 27-29 tel. 0730.660.318 ● Braşov: Str. Michael Weis nr. 9 tel. 0758.114.837
● Cluj-Napoca: Str. Ion Raţiu nr. 2 tel. 0732.920.246 ● Craiova: Str. Împăratul Traian nr. 9 tel. 0751.046.849
● Focşani: Bd. Independenţei nr. 34 tel. 0337-401692 ● Galaţi: Str. Brăilei nr. 169 tel. 0730.660.385 ● Iaşi: Str. Ştefan cel Mare şi Sfânt nr. 4 tel. 0730.190.864 ● Timişoara: Str. F. Mercy nr. 3 tel. 0730.660.166 - Str. Alba Iulia nr. 1 tel. 0728.121.254

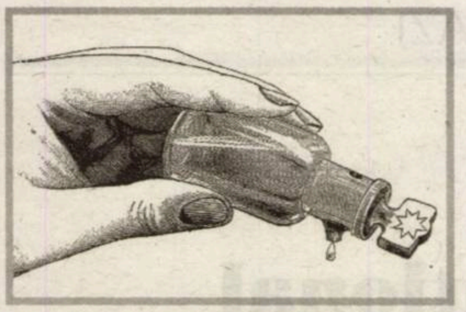

Rodica ZAFIU

cuvinte nepotrivite

Politruc

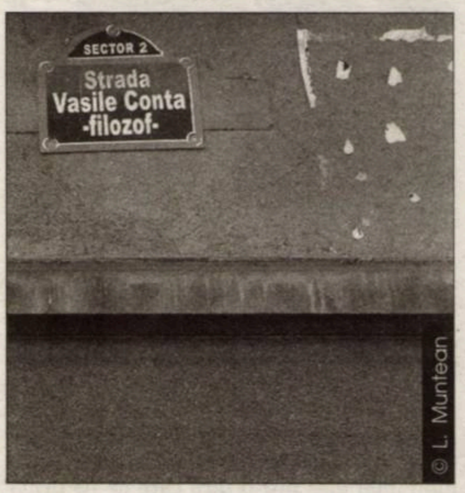

© L. Muntean

E greu de crezut, dar pînă de curînd termenul *politruc* apărea în dicţionarele noastre cu o definiţie neutră, deloc marcată stilistic. În ediţia care a fost transpusă online (1996/1998) şi care a devenit astfel extrem de cunoscută, DEX-ul cuprindea doar explicaţia „instructor, îndrumător politic în armata sovietică – Din rus. *politruk*". Dicţionarul relua definiţia din prima sa ediţie (1975) şi din dicţionarul academic (DLR, Litera P, partea a 4-a, 1980). În Florica Dimitrescu, *Dicţionar de cuvinte recente,* ediţia a doua (DCR2, 1997), *politrucul* este un „reprezentant al partidului comunist într-un domeniu, care veghează la respectarea aplicării întocmai a principiilor şi intereselor partidului", cuvîntul fiind ilustrat prin citate din presa de la începutul anilor '90. Între timp, *Noul dicţionar universal* (NDU, 2006) şi *Dicţionarul explicativ ilustrat* (DEXI, 2007) au inclus uzul depreciativ al termenului – „activist politic (în armată, în cultură etc.)" –, preluat şi de ultima ediţie din DEX (2009).

Pornind de la dicţionare, cineva ar putea presupune că termenul şi-a căpătat doar în ultima vreme conotaţiile peiorative. De fapt, timp de decenii, ipostaza sa oficială părea de-a dreptul subversivă, sau involuntar ironică, pentru că în discursul alternativ, predominant oral, mai toată lumea folosea cuvîntul doar ca epitet depreciativ. Evident, dicţionarele vremii nu-şi puteau asuma riscul de a atesta în scris încărcarea cu sensuri negative a unui cuvînt din sfera politicii comuniste.

Există totuşi o dovadă scrisă a vechimii sensului depreciativ al substantivului *politruc*, pe care Iorgu Iordan îl includea – alături de *bolşevic, culac, partinic, combinat* etc. – într-o notă la capitolul „Neologisme", în ediţia a doua a cărţii sale *Limba română actuală. O gramatică a „greşelilor"* (1948, p. 476). Într-o fascicula academică din 1949 – *Influenţe ruseşti asupra limbii române* –, tot Iordan explica mai pe larg sensul şi originea termenului: „prima denumire specială a activului militar-politic din armata de orice fel a Uniunii Sovietice (...). Cuvîntul rusesc este produsul combinării primelor silabe din cuvintele *politiceskii rukovoditel'*". În subsolul paginii, apărea o notă foarte interesantă, bazată pe o informaţie provenită de la Al. Graur: „La noi a fost utilizat exclusiv de către duşmanii comunismului".

Nu este vorba, aşadar, de o peiorativizare a termenului (format prin compunere prin abreviere, tipar la modă pe atunci şi pe care l-a parodiat Orwell prin *Newspeak),* ci de preluarea sa, de la bun început, cu valoare negativă. Nici nu e de mirare că în română *politruc* a devenit un termen peiorativ: dincolo de sensul său de bază, asociat cu o activitate profund antipatică (propaganda politică în armată), decisivă a fost forma cuvîntului. În română era inevitabilă reanalizarea sa ca o contaminare între *politic* şi *truc,* sau ca şi cum ar fi provenit din elementul de compunere *poli-* şi *truc*. Mai mult, finala în *-uc* evocă un sufix diminutival şi e caracteristică lexicului popular, adesea cu valoare depreciativă; în *Dicţionarul invers* (1957), *politruc* stă alături de *bălătruc, bulburuc, ghiumbruc, şmecheruc* etc.

Cuvîntul nu are o carieră internaţională: în forma *politruk* (transcriere din rusă) nu apare în dicţionarele de uz curent din spaţiul anglofon sau francofon, dar este evocat uneori în explicaţii enciclopedice (de exemplu în Wikipedia, varianta engleză, în articolul *political commissar).*

Istoria termenului e destul de clară; actualitatea sa a devenit, însă, copleşitoare. În ultima vreme, *politruc* e o acuzaţie omniprezentă: adresată membrilor cutărei comisii, politicienilor, judecătorilor, chiar înalţilor funcţionari europeni. Apariţia unui feminin fusese deja semnalată în DCR^2; diverse iritări faţă de femeile din viaţa publică reactualizează tot mai des forma *politrucă*. Există deja şi un adjectiv, folosit şi în contexte mai abstracte, de pildă cînd este vorba de condiţiile unei „subordonări *politruce* faţă de Senat" (www.romania-actualitati.ro).

Dintre cei care folosesc termenul, nu se osteneşte nimeni să-i precizeze sensul; ar fi şi greu. Nici nu e rezonabil, de altfel, să presupui că insultele ar avea un sens exact, bine delimitat; acestora li se pot descrie, cel mult, condiţiile şi contextele de folosire. Constatăm astfel că *politrucul* din discursul public actual este, de preferinţă, *decerebrat, frustrat, de doi bani, de duzină, mărunt, mic* – mai rar şi *sinistru*. Asociat în mod difuz cu sensul denotativ primar, deci cu totalitarismul, militarismul şi propaganda, *politruc* e folosit în două situaţii principale: pentru *politicieni*, cu implicită acuzaţie de mediocritate, lipsă de principii şi idealuri înalte (definind, deci, politicianul prin tot ce are prototipul său mai negativ), sau pentru inşi din afara jocului politic, suspectaţi că ar avea interese şi scopuri partizane. Abuzul acuzaţiilor de politrucie (derivat cu peste 1000 de atestări inventariate de Google) formulate chiar de politicieni e comic şi trist: presupune o depreciere accentuată a imaginarului politicii, asumat ca atare şi răspîndit tot mai mult prin vagul cuvintelor peiorative.

> *Ipostaza sa oficială părea de-a dreptul subversivă, sau involuntar ironică.*

***Rodica Zafiu** este prof. dr. la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti. A publicat, între altele, volumele* Limbaj şi politică *(Editura Universităţii Bucureşti, 2007) şi* 101 cuvinte argotice *(Editura Humanitas, colecţia „Viaţa cuvintelor", 2010).*

PUBLICITATE

IDIOMA
UNArte
square media

TE INVITĂ SĂ PARTICIPI LA

CONCURS
CARTE-OBIECT

10 SEPTEMBRIE - 29 OCTOMBRIE 2012

SUSŢINUT DE RADIO FRANCE INTERNATIONALE

CÂŞTIGĂTORII VOR FI ANUNŢAŢI ÎN CADRUL

CARTE cu ARTE

19 NOV. – 16 DEC. 2012
GALERIA UNIVERSITĂŢII NAŢIONALE DE ARTĂ

PENTRU DETALII ŞI CONDIŢII VIZITAŢI
www.asociatiaidioma.ro

PUBLICITATE

Cultura
CHILDHOOD
REMAINS AND HERITAGE
MUZEUL COPILĂRIEI
MUZEUL ŢĂRANULUI ROMAN
Kiseleff / 3
Descoperirea lumii,
acasă şi la şcoală
a patra sală din Muzeul Copilăriei
14 septembrie – 14 octombrie 2012
sala Irina Nicolau
www.muzeultaranuluiroman.ro
www.facebook.com/MuzeulCopilariei
ORGANIZATORI
PARTENERI
PARTENERI MEDIA
DILEMA

IERI CU VEDERE SPRE AZI

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Iris – un brand naţional

Din punctul meu de vedere, întrebarea acestui final de vară nu este de ce tace dl Traian Băsescu – pînă la tipărirea acestor rînduri cred că va şi grăi, oricum –, ci mai curînd de ce pleacă din muzică – şi de la Iris – Cristi Minculescu. În faţa unor contemporani trebuie să-ţi măsori bine cuvintele – orice laudă exagerată cade-n penibil, mai ales într-o ţară care de pe urma cultului personalităţii a suferit binişor.

Numai că eu sînt tare dispus să vorbesc despre Cristi Minculescu & Iris în cele mai frumoase cuvinte posibile. Ar suna banal dac-aş spune că sînt fanul lor – din fericire, sînt mii şi mii în ţara asta. Ar suna neprofesionist dacă le-aş judeca albumele – doar voi spune că *Iris I-II-III* (1984, 1987, 1988) îmi stîrnesc o nostalgie pe care n-o pot pune în cuvinte; şi doar opinez că „Strada ta“ sau „Floare de iris“ sună şi azi al naiba de bine, iar „Baby“ ar merita inclusă pe orice culegere de *power ballads* de nivel mondial. Ar suna bombastic dac-aş adăuga faptul că, atunci cînd au cîntat în deschidere la AC/DC sau Rolling Stones, cei onoraţi n-au fost gazdele, ci oaspeţii – dar asta cred şi, deci, asta spun. Am fost la cîteva spectacole Iris şi de fiece dată am fost entuziasmat (am şi scris aici despre un *show* de-al lor, prin 2002 sau 2003); am avut doar cîteva întîlniri private cu Cristi Minculescu şi, definitiv şi iremediabil, am fost cucerit de valoarea şi de modestia acestui om. Faptul că el pleacă de la Iris mi se pare cu mult mai important decît cine vine sau cine pleacă acum de la Cotroceni.

Întrebarea verii este nu e de ce tace Traian Băsescu, ci de ce va tăcea Cristi Minculescu.

Haideţi să punem povestea Iris într-un context istoric. Trupa lua naştere în 1977, iar Cristi M. prelua vocalul în 1980. Un concert de rock într-o sală din România de atunci era un manifest pentru libertate. Mai clar spus: trupele rock – nu numai Iris, ci toate meritoriile noastre trupe din anii '60-'80 – erau ceva mai mult decît nişte băieţi care cîntau la chitară, tobe sau sintetizatoare: erau *agenţi provocatori* ai unei descătuşări incompatibile cu etica regimului. Îmi dau seama că generaţiile cărora le sînt profesor înţeleg din ce în ce mai greu astfel de fraze – cum adică, o trupă rock să-ţi dea un *ersatz* de libertate politică? –, după cum nu vor înţelege ce însemna să stai la coadă pentru un disc de vinil, azi, într-o epocă a *download*-ării fără frontiere. Dar există şi o jumătate de pahar plin în acest decalaj între generaţii: sînt foarte mulţumit cînd, din an în an, o studentă sau un student îşi alege ca temă a lucrării de diplomă cîte un subiect legat de rock-ul românesc din acei ani.

Iris a fost o poveste de succes vreme de 35 de ani. Haideţi să vedem, sincer, ce alte poveşti de succes au mai dăinuit atît. Pe vremea primelor concerte ale trupei, Gerovitalul aducea valută forte în buget; litoralul primea mulţi nemţi sau polonezi (să nu le uităm nici pe suedeze – deşi unele dintre ele tot poloneze erau!); o uzină din Braşov făcea tractoare ieftine şi fiabile ai căror nostalgici i-am întîlnit eu însumi prin cîteva ţări ale Africii de Nord; cîmpurile ineficientei agriculturi socialiste aveau o reţea de irigaţii, care ne permitea să vindem roşii şi vinete în piaţa CAER, deşi la noi în piaţă nu le găseam; majoritatea românilor (şi majoritatea studenţilor) fuma ţigarete Carpaţi, cu acea aromă modestă, brută şi totuşi atît de virilă. Ce s-a întîmplat cu toate aceste branduri româneşti? Gerovitalul de azi e o marcă de creme – printre cele ieftine – din supermarket, pe litoral sînt mai mulţi cîini vagabonzi decît nemţi, tractoarele româneşti rămîn sublime chiar dacă lipsesc cu desăvîrşire, irigaţiile au fost jefuite şi au sfîrşit la fier vechi, roşiile şi vinetele din pieţe vin din Olanda sau Turcia, iar ţigaretele Carpaţi, pur şi simplu, au dispărut precum continentul Atlantida.

Iris au rezistat, totuşi. Fără fumuri şi fără fiţe, aceşti băieţi au trăit numai din muzică. N-au fost parte din cultura tabloidă care-i încîntă pe cei fără cultură, n-au făcut playback la paranghelii, n-au apărut zinoapte la TV şi nici n-au făcut compromisuri pentru a-şi schimba maşinile. Iar Cristi Minculescu tot cu „U“ Craiova ţine – deşi, cum spuneam, aceasta nu e singura lui calitate. Cu sau fără Cristi M., Iris merge mai departe. Într-o lume în care rock-ul e deja muzică cultă; într-o ţară în care o ediţie *Miss Bikini* are un buget mai mare decît un spectacol de la Teatrul Naţional; într-o mare de fani nostalgici pentru care vocea lui Minculescu va rămîne balsam şi reper.

Aşadar, o veste rea şi una bună. Cea rea, o ştiaţi: Cristi M. pleacă din muzică. Cea bună e că trupa *trenului fără naş* este deja un brand al României şi un capitol din nobila istorie culturală a acestei ţări.

Adrian Cioroianu *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte publicată:* Epoca de aur a incertitudinii, *Editura Curtea Veche, 2011.*

■ ■ ■

Florentin ŢUCA

Dreptul evanescent

Deplîng de ceva vreme, cu amărăciune şi ciudă, şubrezirea dreptului ca sistem de norme juridice, desconsiderarea dreptului ca ştiinţă socială, batjocorirea dreptului ca ordine statală. Trăim într-o ţară şi-ntr-o epocă în care dreptul pare că se dezarticulează şi se travesteşte într-un amalgam flasc precum ceasurile care curg ale lui Dalí. O plastilină gelatinoasă de care trag toţi analiştii şi interpreţii şi pe care o morfolesc metodic şi-o transformă-n versatile silogisme de cocoloaşe. Matematica regulilor juridice e amplasată mai nou într-un registru al aproximaţiilor şmechereşti, rigoarea devine facultativă, procedurile – prea formale şi prea constrîngătoare – se deshidratează şi par să se rezume la simple recomandări. Argumentul de drept, elaborat, serios şi pertinent, riscă să fie urgent taxat ca „tertip“, „chichiţă“ sau „chiţibuş avocăţesc“. Norma juridică însăşi pare descărnată de funcţia regulatorie şi redusă la o desuetă, plicticoasă şi cicălitoare tentativă de autoritate. Imperativul ei intră într-o stază de parşivă ebrietate, două cărări posibile, două realităţi paralele, merge şi-aşa, totu-i relativ. Croiala pozitivistă a întregului sistem pare cuprinsă de leşin, anesteziată de o vag proclamată judecată în echitate, metanormativă, expresia unui bun-simţ mai bun decît toate simţurile juridice la un loc şi decît toate legile scrise.

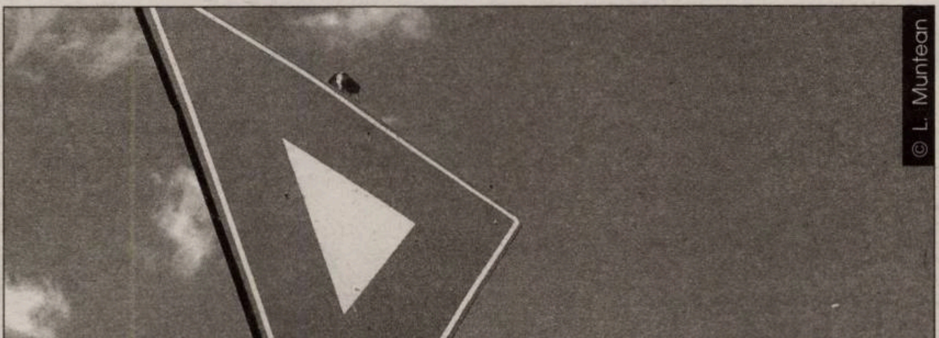

Spectatorii recurg debusolaţi la scandări despre lege şi stat de drept.

Spectatorii recurg debusolaţi la scandări despre lege şi stat de drept.

Legea pare însă să-şi fi prăpădit statutul de premisă principală a raţionamentelor juridice. Ea se află într-o criză identitară şi se vede adesea luată în tărbacă de aceia care nu acceptă sinonimia între ilegal şi ilicit şi care susţin teoria conform căreia o opţiune contrară legii poate fi, totuşi, legitimă sau justă. Din păcate, legea de azi se tînguie înăbuşită sub greutatea competenţelor analiştilor. Interpretarea ei autentică se silabiseşte în studiourile TV, case de toleranţă normativă şi depravate locuri de perversiuni hermeneutice. Aplicarea ei cade în sarcina unor judecători vinovaţi din start că poartă robe care nu-s colorate după gusturile editorialiştilor. Iar hotărîrile lor care nu ne convin trebuie că-s aberante sau comandate politic, după caz.

Cît despre stat de drept, a gîfîit şi el o vară-ntreagă. Ieri, abia dacă se mai putea apăra de sudalmele şi upercuturile unui formator de opinie, proaspăt descălecat din Maybach şi care îşi exhiba imunitatea de autodeclarat mafiot respectabil şi invincibil năvălind în platoul TV şi blestemînd legile care au făcut posibilă arestarea lui de-odinioară. Ori de ocările adresate de vărul maybachului unei judecătoare insuficient de smerită în faţa talentelor sale de patron de fotbalişti. Ori de presiunea unei majorităţi absolute de oameni în faţa unei minorităţi absolute de magistraţi...

Asuprit de atmosfera toridă a verii ce stă să se termine, dreptul nostru pare că se evaporă şi se descotoroseşte de propria-i substanţă. El devine un set de instrucţiuni în caz de avarie, predate de stewarzi şi stewardese unei audienţe dezinteresate şi-apoi ignorate în buzunarul scaunului din faţa noastră, lîngă punga pentru vomă.

3 septembrie 2012

Florentin Ţuca *este managing partner la casa de avocatură Ţuca Zbârcea & Asociaţii.*

■ ■ ■

anti nostalgia

Demersuri (III)

„În aceste zile ICRAL-Berceni, întreprindere aflată în directa subordine a Consiliului Popular Municipal Bucureşti, a început acţiuni de dezafectare şi demolare efectuate în ritm foarte rapid în cadrul incintei monumentului istoric de la Văcăreşti. Există temeri foarte serioase că, odată cu unele construcţii recente fără valoare istorică vor fi dărîmate obiective de mare importanţă cultural-artistică din această incintă. Ridicat în timpul domniei lui Nicolae Mavrocordat între anii 1716 şi 1722, valorosul complex monumental de la Văcăreşti a supravieţuit tuturor încercărilor prin care a trecut timp de aproape un sfert de mileniu. Clădirile din incintă – biserica, una din cele mai reprezentative creaţii ale vechii arhitecturi din Ţara Românească, de o excepţională valoare istorică şi artistică, turnurile celor două intrări, cuhniile, palatul domnesc, stăreţia, paraclisul cu colonade de pe latura răsăriteană şi o parte din chilii – (...) au o valoare de sinteză şi de simbol pentru întreaga noastră cultură. Un proiect de restaurare, alcătuit cu cîţiva ani în urmă, demonstrează însemnătatea majoră a întregului ansamblu arhitectonic, de tradiţie brâncovenească. În această situaţie, vă rugăm să binevoiţi a interveni urgent pentru sistarea operaţiilor de dărîmare şi pentru un consult al specialiştilor, în scopul preîntîmpinării distrugerii iremediabile a unor părţi din acest monument istoric şi de arhitectură, de o valoare inestimabilă, zestre culturală lăsată nouă de înaintaşi şi pe care avem datoria, la rîndul nostru, să o transmitem nevătămată generaţiilor următoare. (...)

[ss.] Prof. emerit dr. docent arh. Gr. Ionescu, Prof. univ. dr. Dinu C. Giurescu, dr. Răzvan Theodorescu

Bucureşti 14 decembrie 1984

Secţiei de Propagandă şi Presă a C.C.P.C.R., tov. Secretar Petru Enache“

În vol. Gheorghe Leahu, *Distrugerea Mănăstirii Văcăreşti,* Arta grafică, 1996
(v. şi nr. 420, 421, 424, 440-446)

STILURI & STILOURI

Maria IORDĂNESCU

Iasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Perle inutile

Momentul „perlelor de la bacalaureat“ este, în fiecare an, intens mediatizat și savurat de întreaga națiune: ziarele și televiziunile aloca spații largi formulărilor inepte, cu haz sau fără, găsite în lucrările elevilor. Tineri dezinhibați povestesc cum n-au învățat mai nimic peste vară, cum eșecul de la examen nu-i chiar o catastrofă. Cu cît își maschează mai bine jena în spatele unei aroganțe juvenile sau false voioșii, cu cît au răspunsuri mai obraznice sau mai îndărătnice, mai *cool,* cu atît sînt mai căutați de camerele de luat vederi.

Ar fi multe de spus în legătură cu acest moment „vesel“ descoperit de media românească: mai întîi, dacă tot sîntem pregătiți să exemplificăm cu ample citate eșecul învățămîntului românesc, de ce n-am scoate în evidență și micile lui succese? De ce, cu alte cuvinte, nu se semnalează și nu se publică și fragmente din lucrări remarcabile ale tinerilor care au trecut bacalaureatul cu succes? (Știu, au fost date în ziare și pe net fotografiile celor care au luat nota zece la examen. Dar portretele lor au fost afișate mai curînd ca ale unor ciudățenii, ca ale unor inși care n-au nimic de-a face cu „normalitatea românească“, aceea în care bacul e un eșec național. Sau, mai rău, tinerii de succes au fost invitați în studiourile de televiziune pe post de muniție împotriva opoziției responsabile de eșecul școlar.) Spectacolul oferit de niște tineri debusolați, cu gînduri confuze la viitorul îndepărtat, nelămuriți în fața standardelor care li se impun, nu este unul nici prea vesel, și nici prea mobilizator.

Nu folosesc corect mai mult ca perfectul?
Nu iau diploma.

Mai apoi, trebuie spus că, de bine, de rău, pentru perlele lor, elevii sînt sancționați. Există bareme de corectare și de trecere a examenului. N-au înțeles prea bine ce e cu Luceafărul și ce a vrut el de la Cătălina? Vor fi depunctați drastic. Nu folosesc corect mai mult ca perfectul? Nu iau diploma. De ce nu aplicăm sancțiuni echivalente tuturor acelora pentru care limba română este unul dintre instrumentele cu care își fac meseria: redactori, moderatori, politicieni, artiști, scriitori, guvernanți, analiști și comentatori? Or, aici, lucrurile stau mai curînd pe dos: nu știu să scrie corect numele unei burse sau să construiască o frază corectă cap-coadă? Îi facem miniștri. Stau prost cu interogația? Îi punem moderatori ai unor emisiuni în *prime time*. Au poticneli serioase în a descifra textul unei legi? Îi invităm des „pe sticlă“, pe post de comentatori politici.

Aud din ce în ce mai des în jurul meu reproșuri amare la adresa generației abia ieșite de pe băncile școlilor sau ale facultăților: în fața treptelor profesionale pe care le au de urcat sînt iritați, iresponsabili, neserioși, dar, mai ales, nepregătiți. Vor să ajungă degrabă, fără prea multe eforturi, și fără prea multe cunoștințe, în fruntea ierarhiei. Vor să fie manageri, șefi, imaginîndu-și că astfel de posturi oferă multe drepturi și doar firave responsabilități. Privesc către seniorii din firmă sau către angajatori nu ca la un model de urmat, ci ca la cineva mai norocos decît ei, care a reușit „să se descurce“ mai repede. Vocație, pasiune, interes, dorință de a învăța, toate sînt, pentru mulți dintre ei, anexe dispensabile în drumul spre succes. Și cred că undeva, pe parcursul acestor ani de interminabilă tranziție, am uitat să îi învățăm pe copiii și tinerii noștri să admire. Dar și să fie admirați, atunci cînd își fac bine treaba. Deocamdată nu au acces la „notorietate“ decît autorii de „perle“. Ratingul și bașcălia sînt mai importante decît educația.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

■ ■ ■

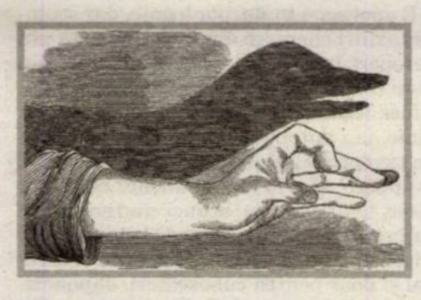

Iaromira POPOVICI

bazar

Ultimul Woody (Allen)

De foarte curînd, am avut plăcuta surpriză să constat că ultimul film al lui Woody Allen, *To Rome, with Love (Din dragoste pentru Roma)* rulează la Cinema Studio, în avanpremieră. Am alergat să-l văd, cu nerăbdare.

Și a fost o revelație. Mi-a plăcut cum nu mi-a mai plăcut demult un film de-al lui, de la *Match Point* (2005) încoace. Și pentru Roma, care întotdeauna va conta în sine. Dar și pentru Woody Allen însuși, care, după atîția ani și filme, a găsit – iarăși! – o altă cale de a vedea lumea și pe sine însuși.

Lume care, în ultimul timp, e, pentru Woody Allen, una la intersecție de culturi: cea americană cu cele europene. Bine-cunoscuta linie Henry James-iană, de „ciocnire“ a americanilor cu britanicii, în general, în defavoarea celor dintîi, e diversificată de inventivul-genial Woody. După mai slaba încercare franco-americană din precedentul *Midnight in Paris* (2011), întîlnirea italo-americană e memorabilă.

Și nu vorbesc aici doar de momentele extreme, precum cel în care mama italianului cu care urmează să se căsătorească fiica personajului lui Woody Allen din film scoate cuțitul la cuscrul ei, pentru că vrea să-i facă soțul faimos... Ci de cele... obișnuite, în care cuplul de părinți americani, Jerry (Woody Allen) și Phyllis (Judy Davis), se intersectează cu cei italieni, ai lui Michelangelo (viitorul soț al fetei lor).

Michelangelo (Flavio Parenti) – și numele alese sînt relevante – întrupează, în mare, valorile pe care socrul său american, Jerry, fost director de operă obișnuit să pună în scenă spectacole stupid-șocant avangardiste, nu le agreează: face avocatură *pro bono,* nu pune puterea banului și nici celebritatea pe primul loc, e de stînga, dar și conservator în privința valorilor familiale.

Jerry, alias Woody Allen, crede exact în valorile pe care le contestă ginerele său: în puterea banului și plăcerile pe care acesta le oferă, în celebritate văzută ca o maximă fructificare a potențialului cuiva, în dreapta politică și, altfel, în progres și inovație... Ciocnirea dintre cele două culturi și, în același timp, un soi de compromis între ele duce la geniala soluție a dușului, care se dovedește, în mod absurd și incredibil, că funcționează: Antonio (Fabio Armiliato), tatăl lui Michelangelo, antreprenor de pompe funebre, are o voce inegalabilă... sub duș și numai sub duș. Ca atare, Jerry organizează spectacole de operă în care acesta să poată cînta în mediul său favorabil – cabina de duș plasată oriunde. Culmea kitsch-ului experimentalist și cea a firescului converg în invențiile regizorului pensionat.

Hazul personajului crește prin faptul că Woody Allen, prin Jerry, pare a se ironiza pe sine. Prin schimbul de replica cu soția sa psihanalistă (impecabil jucată de Judy Davis), șabloanele „psihanalizei pentru toți“ sînt aruncate în aer, demitizate cu volubilitate. Volubilitate mult mai bine controlată decît în alte filme, care nu mai e nici pe departe delir verbal.

Ironizată, de altfel, alături de o altă „tactică“ Woody Allen-iană din alte filme: fluxul de aluzii culturale, contextualizate sau nu. Personajul Monica (fermecător interpretată de Ellen Page), maestră a unor asemenea aluzii, e ironizată de Jiminy Cricket-ul Alec Baldwin – înger și diavol, voce a conștiinței pentru mai naivul Jack (Jesse Eisenberg).

Povestea cea mai interesantă rămîne cea a lui Leopoldo Pisanello (Roberto Benigni), un cetățean obișnuit care se trezește, deodată, celebru, fără să facă nimic deosebit. După ce e urmărit de paparazzi și întrebat ce a mîncat la micul dejun sau cum s-a bărbierit, agreat de toate vedetele și invitat la evenimente, iese, brusc, din vizor. Altul e luat la rînd. Imaginea celebrității și analiza ei, și a absurdului ei, e perfect prinsă în „cazul Pisanello“.

Ca și în cel al lui Milly (Alessandra Mastronardi), din perspectiva cealaltă: a consumatorului naiv și entuziast, pentru care tot ce e celebru e fascinant.

Filmul are mult mai multe lucruri interesante de povestit decît ar încăpea în articolul ăsta. Prinde, în multe, esența vremurilor noastre, căznit globale și ahtiate după succes și aparențe.

■ ■ ■

Selma IUSUF

legende urbane

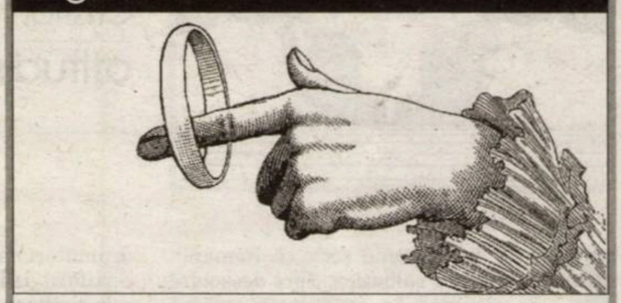

Pachețelul

Prima pe care am văzut-o ținea atîrnată de braț una din plăsuțele alea de hîrtie cu mînere de sforicică. De la Sephora. Din plăsuța destul de roasă de atîta purtare, se ițea creștetul unei sticle de apă minerală mică. A doua s-a urcat o stație mai încolo. Cu o plăsuță aproape identică, numai că pe ea scria The Body Shop. Dar la fel de folosită. Cînd a doua s-a așezat lîngă o a treia, care purta un obiect de hîrtie aproape identic, pe care scria Zara, m-am gîndit că asist la o conspirație a fetelor și femeilor cu plăsuțe de hîrtie roase.

Roasă de curiozitate, m-am uitat cît am putut de bine într-unul din recipientele astea de hîrtie. Era clar că doamnele își luaseră în ele pachețelul de mîncare „pentru la muncă“. Apă în sticle de jumate și ceva sendvișele, probabil învelite în șervețel și puse frumos într-o pungă de plastic; deslușeam forma ovală a feliilor de pîine.

Eu n-am mai avut șendvișel la mine din școala generală. Pe care am făcut-o în oribilii ani ’80, cînd nu se găsea mai nimic de mîncare. Toate mamele școlarilor se chinuiau îngrozitor să le pună ceva cît de cît decent în ghiozdane. Salamuri asudate de vară pline de zgîrci (după care acum tînjesc masochistic), pîinea unsă cu un unt apos, o frunză de salată, arareori un șnițel valoros – tot între două felii de pîine, o bucată de brînză, un măr... cam astea se puneau la pachet. Simt și acum în nări mirosul acelor sendvișuri desfăcute ca la armată în pauza mare, cînd ne dădea semnalul tovarășa învățătoare. Țin minte cum mirosea și ghiozdanul meu; a hîrtie de caiet și a salam cu măr. Țin minte cum, una dintre colegele mele – Lenuța pe numele ei – a venit într-o zi cu pește prăjit la pachet. Toată clasa s-a adunat în jurul ei, iar copiii cruzi strigau arătînd-o cu degetul murdar de cerneală: „Asta are pește! Asta are pește!“. Țin minte că mi-a fost teribil de milă de ea și am împărțit ostentativ, în ziua aceea, între noi două, pachetele aduse de acasă, în strigătele clasei. Din acea zi, Lenuța s-a oprit în fiecare dimineață în fața blocului meu și m-a strigat cu o vocișoară behăitoare „Sehelmaaa! Sehelmaaa!“ să mergem împreună la școală. A făcut-o pînă în clasa a VIII-a, cînd am ajuns la licee diferite.

La liceu, pachețelul n-a mai fost *cool*. Nu că mîncarea s-ar fi găsit acum pe toate drumurile. Nu se găsea. Dar eram deja mari, începeam să ne fardăm, să ascultăm nu știu ce muzici, să chiulim și să bem bere și cafea la Grădinița. Ei, cum să te mai duci cu pachet făcut de mama în geantă? Fetele cuminți încă aduceau sendvișuri. Erau oricum nevoite să le împartă – nu foarte bucuroase – cu toate loazele care veniseră cu mîinile în buzunare la ore.

În facultate, mai rău. Erau deja anii ’90, mîncare se găsea acum pe toate drumurile, dar cine să aibă treabă cu pachețelele? Ne hrăneam cu cafea și țigări. Ajungeam hămesită pe la cîte vreo colegă care stătea în cămin și-i mîncam cu mare poftă sărăcăcioasa supă de vegeta. Doamne, cît de bună mi se părea! Acasă, mama mă aștepta zadarnic cu masa.

Recunosc că mi se face dor din cînd în cînd să mănînc un sendviș luat la pachet. Ca în școala generală. Ca în excursie. Cu ouc fiert, al cărui miros umple vagonul de tren sau autocarul, cu șnițel, cu pîinea muiată de feliile de gogoșar sau de castraveți, cu șervețelul umed așijderea. Mi-e dor de gustul unui sendviș deja încălzit și moleșit, de gustul și mirosul nedelicate ale unor chiftele puse și ele, total neinspirat pentru străinii din jur, în același pachețel cu mîncare. De senzația de foame indusă doar de faptul că ai ieșit din mediul tău familiar, că ești pe drum și că trebuie să mănînci ceva ca să nu-ți fie foame. De sendvișurile copilăriei cu salam de vară zgîrcios și unt. De mirosul din ghiozdanul meu de școlar. De Lenuța care mă chema behăit să mergem la școală.

Dar dacă o să ajung vreodată să-mi iau pachețel la serviciu, vă jur că nu-l pun într-o pungă de hîrtie de la Sephora. O să îl ascund în geantă, să nu zică lumea că nu sînt *cool*.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-șef la știri, radio Kiss FM și Magic FM.*

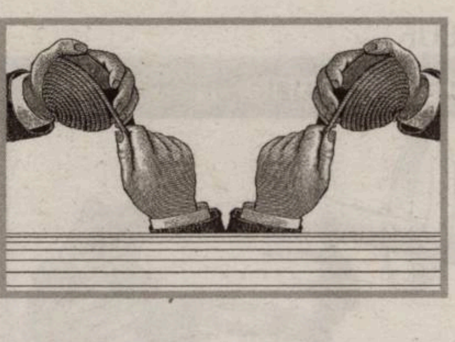

Cristian GHINEA

atitudini
mic-burgheze

Amintiri din sălbăticie

Presa din Japonia scrie că România este o ţară sălbatică. Spre deosebire de alte dăţi în care presa străină scrie de rău despre România, presa noastră nu a simţit nevoia să dea replici şi nici să ne apere onoarea naţională. De fapt, am avut cu toţii o reacţie de înghiţit ruşinea: o tînără japoneză a fost acostată ilegal în aeroport, dusă la un taxi ilegal şi apoi ucisă. Asta vine după ce alt japonez a fost ucis de cîini maidanezi. Să ne înţelegem: nu faptul că doi turişti străini mor la ani distanţă e în discuţie, accidente se mai întîmplă. Dar modul în care se întîmplă e înfiorător: cîini vagabonzi şi taxiuri la aeroport. Două eşecuri civilizaţionale ale noastre, ca ţară. Da, sîntem o ţară încă sălbatică, ce poţi să zici? Sălbatici sînt şi cei mai inimoşi dintre noi: iubitorii de cîini. Să laşi animale să trăiască amar în condiţii îngrozitoare de stradă este o formă de sălbăticie, chiar dacă e mai cu moaţe şi practicată de cocoane şi coconi cu pretenţii – e forma lor de sălbăticie.

Şi, în definitiv, ce se întîmplă cu japonezii ăştia? Pur şi simplu, vin cu un ADN al ordinii şi capotează rapid la un mediu al lipsei de reguli? Voi fi acuzat că speculez pe clişee etnice, dar să nu excludem varianta asta. Cînd eşti învăţat de mic că taximetristul e un tip la costum, cu mănuşi albe, care e gata să-şi facă harakiri dacă nu ştie o adresă, atunci te urci în orice maşină pe care scrie „taxi“, nu? Eşti un prost dacă faci asta în România, dar tu nu ştii asta, pentru că nimic din ce ai trăit pînă să ajungi într-o ţară sălbatică nu te-a pregătit pentru taximetriştii din ţările sălbatice. Am citit undeva că japonezii sînt singura civilizaţie care a avut arme de foc şi a renunţat la ele. Adică au venit portughezii la ei, le-au vîndut arme, au dezvoltat şi ei muschetele lor. Apoi, după ceva vreme, un shogun sau un împărat a decis că armele de foc nu sînt onorabile şi le-a interzis. Nu a fost singura tentativă din istoria umanităţii de a interzice armele de foc, dar a fost singura care a reuşit. Japonezilor le-au fost luate puştile de la gură şi ei s-au supus, atît de maniaci sînt cu regulile. Că după 200 de ani au regretat amarnic e altă poveste. Dar cînd au descoperit ce prostie făcuseră, tot disciplina lor i-a făcut să devină superputere regională într-o generaţie.

Amănunte de genul acesta pot fi triviale şi poate că nu spun nimic despre istorie şi popoare. Sau poate că sînt triviale, dar spun totuşi. Ce să fac şi eu acum, decît să meditez ca prostul la ideea că ţara al cărui patriot sînt e genul de ţară în care te agaţă cîte un individ pe aeroport? Unii păţesc urît, ca săraca japoneză; nenumăratele cazuri în care sînt doar tîlhăriţi la preţ se pierd în peisaj. Tot organizez evenimente şi conferinţe la Bucureşti cu CRPE şi e mereu aceeaşi şi aceeaşi problemă: nu poţi lăsa oamenii să vină singuri de la aeroport, nu ştii dacă vin sau dacă vin fără să fie jefuiţi – ceea ce te face pe tine ca gazdă să arăţi ca dracu'.

Da, sîntem o ţară încă sălbatică, ce poţi să zici?

De altfel, modul în care poţi ajunge de la aeroport în oraş este un indicator bun al civilizării. Un oraş civilizat e acela unde te iei după săgeţi pe care scrie „taxi“, te urci invariabil în primul dintre ele (dacă te urci în al doilea, din neatenţie, şoferul îşi cere scuze şi îţi spune că trebuie să mergi la colegul din faţă), toate taxiurile arată cam la fel, şoferul vorbeşte engleză măcar cît să înţeleagă unde mergi şi cursa costă la fel, indiferent de naţionalitatea ta. În cele mai multe oraşe civilizate se plăteşte la kilometru, în Washington au un sistem de zonare cu tarif fix. De multe ori, există îndrumători care te ghidează, şi ca un fel de certificat de încredere. Dar, mai ales, în oraşele civilizate e destul de comod să mergi cu transportul în comun, taxiul e pentru cînd eşti grăbit. La Bruxelles mergi cu autobuzul cu burduf de te lasă în spatele Comisiei. La Berlin sînt nişte oameni în uniformă care te întîmpină dacă pari că nu ştii pe unde să o iei: îţi dau o hartă gratuită a oraşului, te întreabă unde mergi şi îţi spun că fie iei autobuzul X de acolo, fie un taxi de dincolo, care ar trebui să coste cam la 35 de euro. Asta este standardul pentru un oraş care a depăşit pragul de civilizaţie: comod, pentru toate buzunarele, liniştit, predictibil, curat mic burghez.

Apoi, sub acest standard, vine imensa marjă de sub-civilitate. Şi aici este cheia. Dacă oraşele civilizate sînt cumva toate la fel, oraşele sub-civilizate reuşesc să fie aşa în moduri originale. Fiecare este sălbatic în mod propriu. Şi asta se întîmplă pentru că sistemul este croit înadins aşa. Nu zic că e o conspiraţie macro, este o conspiraţie a intereselor meschine şi, de cele mai multe ori, infracţionale. Gîndiţi-vă pentru cine sînt predictibile oraşele civilizate, cine are nevoie de ele aşa? Pentru străini.

Ei bine, oraşele sub-civilizate sînt predictibile şi uşor de folosit doar pentru localnici: dacă eşti din Bucureşti, din Chişinău, din Sofia, din Priştina, din Belgrad – atunci ştii unde găseşti taxiuri ieftine şi de încredere, însă dacă nu eşti din oraş, eşti material de jecmăneală. Au străinii vreun cuvînt de spus în modul în care sînt croite oraşele? Nu au. De aceea, oraşul civilizat cu adevărat e doar acela în care localnicii au ajuns la starea de spirit în care se gîndesc la cei care nu sînt localnici. Aici este buba şi de aceea spune drumul aeroport – oraş mai mult despre civilizaţie, mult mai mult decît chestii triviale ca bugete de transport, număr de autobuze sau ce linii de cale ferate/metrou există.

Cum găseşti taxi de încredere la Otopeni? Nu găseşti, trebuie să chemi din oraş. Vedeţi cum funcţionează sistemul? Eu ştiu cum merge treaba doar pentru Bucureşti, în rest sînt şi eu un străin bun de jecmănit în oraşele sub-civilizate din regiune. Şi m-am naturalizat cu sistemul de la Chişinău, unde merg des. Oraşele sub-civilizate sînt special croite fiecare altfel de interesele mărunte şi infracţionale, pentru că materialul de jecmănit trebuie să fie confuzat, ca să-l poţi jecmăni. E simplu.

Sînt oraşe aproape de pragul de civilizare – de pildă, Varşovia. Taxiurile, toate cam la fel, aşteaptă în linie, cineva te îndrumă spre ele. Pare cam ca la Berlin. Cu singura excepţie că pînă să ajungi la ele vin unii care te agaţă cu oferte. Semn că sistemul acesta civilizat are concurenţă subterană şi, deşi la Varşovia este timidă, tot există, e acolo, se luptă. La Chişinău e uşor pe dos, acolo civilizaţia se luptă să scoată capul: totul funcţionează doar pe modul agăţat din aeroport, doar că, de cîteva luni, au apărut nişte standuri ale unor firme de taximetrie din oraş, unde se pare că poţi comanda o maşină. Se pare – că eu între timp mi-am rezolvat problema, am vreo doi taximetrişti pe care îi anunţ cu o zi înainte că vin.

Cum e Bucureştiul? Ei bine, am meditat profund la problema asta – de vreo zece ani, de cînd tot zbor de pe Otopeni, tot observ fascinat cum barbaria noastră se luptă cu civilizaţia noastră. Bucureştiul de la Otopeni e prins între barbarie şi civilizaţie – aşa cum toată România se mişcă încet spre civilizaţie.

第十回全國酒類品評會
BEST JAPANESE SAKE

Şi cînd zic „încet“ vorbesc serios. Foaartee încet. Japonezii au fost capabili să treacă de la Evul Mediu la putere industrială în 40 de ani. Cam atît estimez eu că ne va trebui nouă să civilizăm transportul Otopeni – Bucureşti. Pentru că nu e o chestie de cumpărat autobuze sau de trecut o lege, ar fi fost simplu. Ţine de o atitudine pro-activă a autorităţii care ar trebui să impună ordinea, nu să se justifice de ce nu o poate face. Şi ţine de nişte cetăţeni care ceartă autoritatea că nu e proactivă, de dragul unor străini generici. Tocmai citesc două articole foarte bune, unul pe *HotNews*, altul în *Adevărul*, despre anchetele de după moartea japonezei. Aeroportul zice că nu are ce să le facă, poliţia zice că le dă amenzi, dar nu le plătesc şi revin, firma de securitate privată zice că ea doar sesizează. Etc. Fiecare omuleţ cu autoritate de la Otopeni ştie foarte exact de ce nu poate să-şi facă treaba. Prea exact. Îmi permit să nu-i cred. Prea seamănă a schemă de extorcat străinii. Ăştia ca mine, băştinaş cu ADN adaptat la mediu, ştim deja cum să ne descurcăm. Le-am încercat pe toate: trenul spre Gara de Nord, o vreme, pînă cînd mi-am dat seama că eram singurul român care mergea cu el (am început odată un eseu despre ce spune povestea trenului cu autobuze despre noi ca ţară şi despre politicile noastre publice, doar că mi-a fost lene să-l termin, ceea ce spune ceva despre mine). Cînd mai era altcineva cu mine în tren, erau de obicei străini, care citeau probabil pe site că există trenul şi credeau că e pe bune, deci veneau cu el.

Şi nu e că nu am încerca. Chiar încercăm. Chiar ne zbatem. De asta mă uit cu duioşie tristă la Otopeni, nu cu ură. E povestea unei zbateri, nu a unui eşec, e povestea unei modernizări care mănîncă viaţa generaţiei mele, fără a fi siguri că se va opri după generaţia mea. Anunţuri că e ilegal să acostezi pasageri avem, le aud mereu. Anunţuri şi afişe de cum să iei autobuzul sau trenul sau taxiul în mod legal avem. Avem şi două autobuze expres şi, dacă ştii să ajungi la ele, sînt chiar decente, „dacă“ spun pentru că nu pleacă din faţa ieşirii cum te-ai aştepta, ci de la subsol. De ce să fie simplu pentru japonezi să ajungă la autobuz? Şi oricum, autobuzele nu circulă noaptea, de ce ar avea nevoie un aeroport deschis 24 de ore de autobuze noaptea? E apoi saga taxiurilor legale, dar scumpe *vs* taxiuri chemate din oraş. De ce să pui la aeroport tariful din oraş, doar acolo vin străinii care trebuie jecmăniţi? Şi dacă o putem face legal, cu atît mai bine. Deci, eu, ca localnic, iau autobuzul de la subsol sau îmi chem taxi prin alte părţi, de obicei la Plecări. Nu e superb, aşa, la mod simbolic? Dacă eşti localnic, te-ai prins că, atunci cînd soseşti la Bucureşti, trebuie să iei taxi de la terminalul de Plecări, nu de la cel de Sosiri. Perfect raţional şi doar pentru cunoscători. Japonezilor, să vă văd eu că o pricepeţi pe asta, bă, extratereştrilor cu ADN sensibil, ţi-ai dracu' să fiţi, că ne faceţi ţara de rîs cu prostia voastră!

facebook.com/
Cristian.Ghinea.CRPE

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

Cauciuce

Eşti şofer? Ai rămas în pană. Eu în ultima vreme o păţesc des. Maşina trage, dar cauciuce mici de vară mi-au făcut festa. La fiecare bordură (că la Bucureşti urci borduri ca să parchezi) mi se dezumfla cauciucul. Pană. Mi-am dat jantele la frecat de rugină. Aceeaşi poveste. Mi-am luat gume noi (nu patru, două), şi tot pană. A venit vremea iernii. Gume iar mi-am luat şi am rezistat, dar tot cu pene. Bă, aşa ghinionist mai rar. M-am dus în marginea drumului şi mi-au dat cu lipici pe gume. Glume! M-am dus la vulcanizei cu firmă mare. Glume. Nu e lună în care să nu iasă o pană. Uite, la mare, mi-am luat două. Da, ştiu, mi-am lăsat gumele de iarnă şi vara, şi de-asta crapă. Posibil, dar şi cu glumele de vară aveam acelaşi efect. Am fost fericit de vulcanişti blînzi! M-au păcălit băgînd 4 atmosfere în gume ce nu permit 2-3. Am fost păcălit de muşchiuloşi arţăgoşi şi iarăşi gumele mi-am crăpat. A venit toamna acum. Şi scriu acest articol. Poate alung blestemul. Fugi, crăpare de la mine, fugi! Mă bucur că n-am sărit în aer cu 4 atmosfere în cauciuce, apoi calculez: 10 pene ori vreo 10 lei face 100, asta înseamnă că puteam lua cel puţin un cauciuc nou. Dar n-am avut niciodată banii ăştia toţi, aşa că degeaba gîndesc. Scriu, scriu şi depanez. Alung blestemul. Vine toamna. Răcoarea binecuvîntată face bine la mototoalele cauciuce. Să vie toamna. La iarnă iau alte cauciuce de iarnă: de iarnă. Că astea s-au tocit vara. Vai de capul meu, de cum gîndesc de prost, nu mă scapă nimeni. Vreau bani, salarii la timp, ca să pot să gîndesc mai prost, mai lacom!

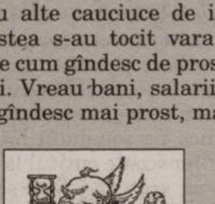

dosar DILEMA VECHE
Coordonatoare: Stela GIURGEANU

Libertate, te iubim?

Texte şi opinii de:

- Bogdan VOICU (sociolog)
„Poveşti despre libertate?“
- Vlad MIXICH (jurnalist)
„Cum am fost manipulaţi şi vara asta“
- CIPRIAN CIUCU (director de Programe la Centru Român de Politici Europene)
„Libertăţi care costă şi libertăţi care nu costă“
- Florin DEMIAN (manager)
„Sînt un om liber, atît cît se poate!“
- Doru IONESCU (realizator TV)
„Să dai speranţe generaţiei următoare“ – interviu

argument

Un examen de maturitate

Se învăţase prea bine, în vremurile comuniste, dicţionarul de interdicţii. Acele definiţii pe care fiecare trebuia să le cunoască pe de rost, ca pe un manual de supravieţuire.

Azi, dacă e să vorbim despre libertate, nu putem s-o facem fără să ne raportăm la „atunci“. Un atunci cînd mai toate începeau cu sintagma „nu ai voie“. De la lucruri care aveau o minimă logică în context la lucruri total absurde. De la „a critica politica“ la „a avea un balcon închis“, se dezvoltase în vremurile comuniste o întreagă cultură a interdicţiei. Ajungeai practic să nu mai ştii de fapt ce ai şi ce nu ai voie să faci, căci regulile se schimbau după bunul plac al autorităţilor.

De la acea interdicţie generalizată, ridicată la nivel de concept interiorizat, am trecut, aproape peste noapte, la libertatea în expansiune ce avea să survină în România după ’89. La început, debusolaţi, unii au ales să se refugieze totuşi în structuri opresive, în discursurile pe care le identificau drept pozitive, neconştientizîndu-le adevăratele intenţii, ci percepîndu-le mai degrabă ca pe ceva familiar, căci era singurul mod de trai pe care îl cunoşteau. Au devenit „nostalgicii“ comunismului, cei care au creat astfel primul paradox postrevoluţionar: în plină libertate, aveau dreptul de a alege un sistem care le restrîngea orice libertate.

Majoritatea însă a ales democraţia. Timizi, oamenii ieşeau de sub carapacea grea a comunismului, descoperind o lume cu totul nouă în care păşeau nesiguri, căci dacă acea cultură a interdicţiei o stăpîneau cu desăvîrşire, cultul libertăţii le era cu totul necunoscut.

Pe nesiguranţa acelora care îşi doreau libertatea mai mult ca orice, dar care nu cunoşteau nici măcar alfabetul conceptului, au marşat cei „şmecheri“, cei unşi cu alifia arivismului, de la vînzătorul de tarabă la politician, amîndoi şcoliţi pentru a se erija în „stăpînul clientului“. Au apărut de asemenea formatorii de opinie, care în numele libertăţii au pervertit noţiunea, invocînd democraţia ca scuză pentru abjecţii. Ideea că „prea multă libertate strică“ a început să se propage, dar nu pe un temei real, ci inoculîndu-se această falsă imagine despre ce înseamnă de fapt libertatea: fiecare face ce doreşte.

În timp, lucrurile au evoluat. S-a creat societatea civilă. Oamenii au început să înveţe, pas cu pas, ce înseamnă, de fapt, libertatea. Au urmat mai apoi generaţiile tinere şi, deşi pentru mulţi dintre cei născuţi după ’89 comunismul a devenit o discuţie la fel de răsuflată ca o teorie ştiinţifică despre dispariţia dinozaurilor, vorbim de oameni cărora cu greu le mai poţi lua dreptul la o viaţă normală.

Ce înseamnă azi libertatea, cum o înţelegem în acest context în care viaţa a devenit de neconceput fără graniţe deschise, cablu TV sau Internet? Am trecut, sau nu, acel examen de maturitate, în care miza nu este traiul călduţ, ci conştientizarea şi folosirea pe deplin a tuturor instrumentelor care ne garantează accesul la libertatea veritabilă şi la democraţie? **(Stela Giurgeanu)**

BARBURISME

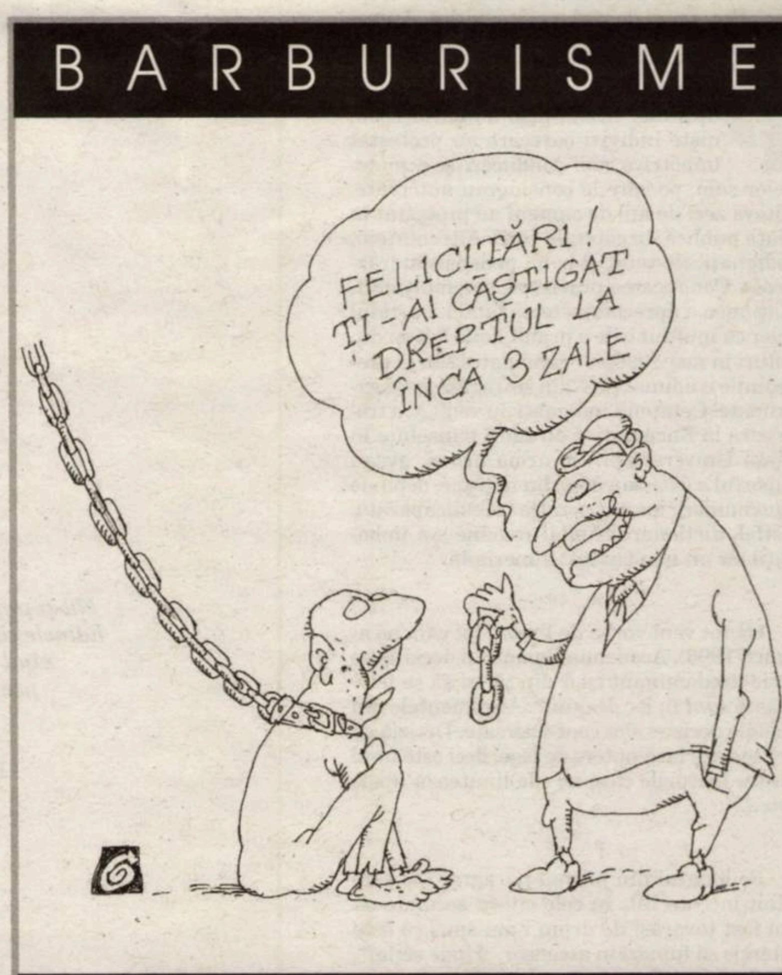
FELICITĂRI! ŢI-AI CÂŞTIGAT DREPTUL LA ÎNCĂ 3 ZALE

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

**Dar nu acum.
Emisiunea *Punerea pe gînduri*
va fi reluată după 15 septembrie.**

DILEMA
Libertate, te iubim?

Bogdan VOICU

Povești despre libertate?

Cu cîţiva ani în urmă, am avut ocazia de a fi tovarăş vremelnic de drum cu un tînăr. Era îmbrăcat prost, mirosea a transpiraţie şi fuma. Lui îi făceau plăcere toate aceste amănunte. Un om cu adevărat liber, pentru care nu conta dacă felul în care mirosea ar putea produce un disconfort celorlalţi. Important era că se simţea bine şi, mai ales, că se conformează normelor grupului din care face parte…

* * *

Asta cu conformarea la norme e o chestie importantă. Dacă nu faci la fel ca ceilalţi, uşor-uşor vei ocupa o poziţie marginală în grup. Faci la fel ca majoritatea, semeni cu comportamentele ei dominante, ai şanse mari să devii lider sau chiar liderul grupului.

* * *

În decembrie 1989, românii au devenit dintr-odată liberi. Au scăpat de orice constrîngere ideologică şi au decis să făurească o democraţie. Una originală – dacă ar fi să ne luăm după vrerea celui de-al doilea preşedinte al ţării, primul dintre ei care a fost ales prin voinţa populară. Interesant este că această libertate a fost obţinută şi printr-un gest nu tocmai cuşer. Fostul preşedinte al ţării, un dictator comunist, a fost judecat sumar şi condamnat, fiind executat practic pe loc. Tribunalul care îl judecase nu era însă tocmai legal constituit, neavînd căderea de a-i evalua faptele, că aşa scria în lege. Mai mult însă, nu avusese dreptul la un avocat pe care să şi-l aleagă. Individul era, ce e drept, o persoană subumană, şi asta a contat probabil în a se trece cu vederea faptul de a nu fi tratat ca persoană şi cetăţean cu drepturi. Era un soi de răzbunare istorică. Aproape nimeni nu şi-a bătut cu adevărat capul să vadă dacă dictatorului nu i s-au încălcat cumva libertăţile.

Puţin mai tîrziu, prin ianuarie 1990, nişte indivizi oarecare au protestat împotriva noii conduceri şi a metodelor sale, pe care le considerau autocrate. Cîteva zeci de mii de oameni au protestat în piaţa publică, în capitala ţării. Alţi cetăţeni, indignaţi, au venit şi le-au pedepsit îndrăzneala. Conducerea provizorie le-a mulţumit. Naţiunea a apreciat justeţea faptei. Partidul celor cu mulţumirile a primit două treimi din voturi în mai 1990, iar candidatul său la preşedinţie a adunat 85% din sufragiile valid exprimate. Cetăţenii indignaţi au venit şi a treia oară la Bucureşti şi au sădit panseluţe în Piaţa Universităţii. La urma urmei, aveau suportul a 67% sau 85% din naţiune, depinde cum numeri, iar democraţia trebuia apărată. Astfel, dicţionarul limbii române s-a îmbogăţit cu un nou cuvînt: mineriadă.

– * * * –

Că tot veni vorba de limbă, tot cam pe atunci (1993), Academia Română a decis să se scrie predominant cu *â* din „a“ şi să se folosească *sunt* în loc de „sînt“. Argumentele din spatele deciziei sînt controversate. Decizia cu pricina are însă putere de lege, deci este unul dintre lucrurile care ne (de)limitează libertatea.

* * *

Pe băiatul din primul paragraf l-am întîlnit într-un lift. În cele cîteva secunde cît am fost tovarăşi de drum i-am spus că este interzis să fumezi în ascensor. „Unde scrie?“, m-a întrebat. I-am arătat locul în care scria, un autocolant galben al celor de la Ascensorul SA, pe care îl regăseşti în multe blocuri din Bucureşti. „Şi ce dacă? De aia e lege, să fie încălcată.“

* * *

Aşa se petrecea şi în comunism, dar băiatul cu pricina nu avea de unde şti. Era născut prin 1988, dacă nu cumva chiar după '90. Amintirea rămăsese însă în memoria culturală comună. Cîndva faimosul „zicem ca ei, facem ca noi“ sau dubla morală – după cum elegant a numit fenomenul Katherine Verdery – era în fapt baza pentru încălcarea sistematică a unor legi strîmbe. El pare a fi rezistat schimbării de regim. La urma urmei, la ce e bună libertatea, dacă nu cumva la a te lăsa să faci ce vrei, neconstrîns de nimic şi de nimeni?

© L. Muntean

* * *

Cred că aşa au gîndit şi mulţi dintre cei care au decis că decizia Academiei, cea cu *â* din „a“ şi cu *sunt,* trebuie ignorată. Edituri care se recomandau drept mandatare ale cunoaşterii de calitate continuă să tipărească cu *î* din „i“. Ziare şi săptămînale au făcut la fel. Mă întreb ce înţeleg adolescenţii de astăzi din toată această poveste. De la cei ce se legitimează cu puterea cunoaşterii află că ortografia pe care o studiază în şcoală este o chestiune negociabilă şi că nu prea contează faptul că ar fi o lege care o reglementează. Oare cum s-or raporta mai apoi la şcoală? Dar la lege? Nu ştiu să răspund, chiar dacă am bănuieli în acest sens.

* * *

Sînt însă convins că băiatul din lift nu şi-a pus astfel de întrebări. El a crescut însă într-o societate în care oamenii sînt liberi. De exemplu, unii dintre ei sînt liberi să devină preşedinţi de mai mult decît două ori, încălcînd spiritul unei legi pe care ei înşişi au promulgat-o. Dar ce contează dacă majoritatea te susţine şi te alege, iar Curtea Constituţională nu are nimic de obiectat. Alţii se simt liberi să parcheze unde au chef sau să pretindă că locul din faţa casei e locul lor, chiar dacă e parte a domeniului public… Alţii se simt liberi să dea muzica la maximum şi să pună manele pentru tot cartierul. Alţii se simt liberi să fie ghiduşi, subminînd sistematic legitimitatea Parlamentului atunci cînd ocupă funcţia de preşedinte. Alţii se chinuie să schimbe regulile jocului după ce partida s-a jucat. În timpul acesta, mătuşi bogate lasă moşteniri neaşteptate; numărul de mătuşi, de nepoate şi nepoţi creşte exponenţial; legi complicate măresc libertatea unor pensionari celebri; ciobani importanţi sînt liberi să declare ce vor pe toate posturile de televiziune; a copia după alţii devine o modă; jurnaliştii construiesc ştirile pe surse (nu pe fapte verificabile, cum o cere legea); companii transnaţionale plătesc salarii la negru; totul este justificat de faptul că legile sînt oricum strîmbe şi sînt făcute pentru a fi încălcate. Şi tot în timpul acesta, inegalitatea de venit creşte peste nivelul oricărei ţări europene şi pare a se îndrepta către modelul american. Cel din America de Sud.

> *Nu-ţi pune niciodată hainele cele mai bune cînd ieşi să lupţi pentru libertate şi adevăr.“*
>
> HENRIK IBSEN

– * * * –

Soţia mea tocmai s-a întors de la o conferinţă care a avut loc la Buenos Aires. A mers şi la Montevideo. Îmi povesteşte că recepţionerii i-au sfătuit să nu iasă în nici un caz pe întuneric, li s-a spus să nu iasă în oraş cu bani la ei, să ia doar o copie după paşaport, să nu scoată, în nici un caz, la iveală aparate de fotografiat sau hărţi, care să sugereze că ar fi turişti. Din spusele recepţionerilor cu pricina, mai ales în Montevideo, dar şi în Buenos Aires, a fi turist e ca şi cum ai fi un soi de vînat. Mă gîndesc că „vînătorii“ locali, oameni liberi, au şi ei nevoie de un venit, şi aplică o lege simplă, cea a supravieţuirii. În rest, e democraţie, la fel ca în Roma antică: ai bani, te protejezi. Nu ai, eşti la dispoziţia celorlalţi. Sînt şi nişte legi. Ele sînt făcute ca să arate că ne gîndim la reguli. Altfel însă, dacă ai un om cu mintea limpede care să îşi dea seama că legea este eronată, nu e nici o problemă în a o aplica în mod diferit. Şi la noi, cei care l-au judecat pe Ceauşescu au făcut-o în numele respectării drepturilor omului. Cei care au decis că trebuie scris altfel decît a decis organul legiuitor în ce priveşte ortografia au invocat legitimitatea legată de calitatea intelectuală. Cei care au declanşat o campanie de discreditare a Parlamentului, garanţie a democraţiei, au invocat intenţia lor de a apăra democraţia şi legalitatea. Cei care vor să schimbe regulile jocului, după ce partida s-a încheiat, argumentează tot faptul că ei caută corectitudinea. Toţi aceştia au de partea lor faptul că deţin legitimitatea dată de bune intenţii, de cunoaştere, de injusteţea faptelor celorlalţi. Acest lucru le dă şi dreptul de a reevalua şi reinterpreta legea. Întîmplarea face că la momentul faptei s-au aflat sau se află în situaţia de a controla resursele, de a fi cei mai tari, practic intangibili. Acest lucru le conferă libertatea de a face orice. Inclusiv de a decide pentru ceilalţi. De exemplu, dacă ţi se pare că eşti animat de intenţii bune, că ai multă cunoaştere, şi se întîmplă să ai şi libertatea dată de controlul resurselor, atunci poţi liniştit să fii un arbitru-jucător. Este cît se poate de legitim.

* * *

Înainte de 1990, magazinele alimentare din Ploieşti se întreceau pe sine în a prezenta în mod atractiv mormane de borcane cu fasole bătută şi cîrnăciori, alături de tradiţionalele chips-uri de creveţi vietnameze. Mama mi-a spus de cîteva ori că ar prefera să nu aibă bani în buzunar, dar să aibă ce cumpăra. Ca şi în Roma antică, pe care tocmai am invocat-o, acum avem pîine şi circ. Ca şi atunci, avem libertate, dar impresia de ansamblu este că aceasta depinde indisolubil de cîţi muşchi şi bani ai, în timp ce legea se negociază altfel.

* * *

Modernitatea este clădită pe cîteva chestii elementare. Sociologia ne învaţă că una dintre ele se cheamă *„rule of law“* şi le permite indivizilor să fie liberi, dacă respectă acele constrîngeri impuse de lege. Constrîngerile cu pricina au rolul de a-i face pe oameni să nu încalce libertatea altora. Indiferent dacă se petrece prin litera tipărită a cărţilor şi revistelor, prin deciziile aberante ale administratorilor bunului public sau prin fumatul în lift, dispreţuirea repetată, ostentativă, a legii nu face altceva decît să legitimeze delegitimarea acesteia. Instituţia ce înlocuieşte treptat legea scrisă este cea a forţei, în care cel mai tare este vînător, iar cel mai slab devine vînat. Tot un fel de libertate – de tipul celei din Montevideo.

Bogdan Voicu *este sociolog, CEPS/Instead Luxembourg & ICCV Bucureşti.*

Vlad MIXICH

Cum am fost manipulaţi şi vara asta

Antena 3 este una dintre cele mai competente instituţii care funcţionează în prezent în România. Acuzaţia că cei care lucrează la televiziunea lui Dan Voiculescu spală creierele românilor este falsă. Românii nu sînt un trib de neanderthalieni infantili şi grabnic sugestionabili. Ci doar un popor la fel de susceptibil la propagandă precum altele, dar care are ghinionul să numere printre cele mai eficiente instituţii ale sale nu o universitate sau un minister, ci o televiziune specializată în propagandă. Dar care este reţeta eficienţei acestei instituţii şi de ce o bună parte dintre români se expun voluntar influenţei sale?

© L. Muntean

La Antena 3 găsim „specialişti în ştiri". Cel puţin asta ne spune sloganul de sub sigla celei mai urmărite televiziuni de ştiri din România. Dar specialiştii în ştiri sînt greu de identificat printre invitaţii frecvenţi ai emisiunii fanion a Antenei 3. Să fie Sorin Roşca Stănescu, fost colaborator al Securităţii, fost jurnalist, convertit acum în politician, un specialist în ştiri? Sau să fie Bogdan Chirieac – fost jurnalist, combinagiu şi afacerist cu statul? Sau mai degrabă Mugur Ciuvică... (deşi indicarea meseriei lui e o provocare serioasă şi pentru cei mai buni investigatori)? O certitudine este Mircea Badea: el admite că nu este jurnalist, deci nici specialist în ştiri. El face show.

Omisiunea este cea mai puternică sursă de distorsionare a adevărului.

Dar dacă la emisiunea lui Gâdea este aproape imposibil să găsim „specialişti în ştiri", putem identifica în componenţa din platou fiecare dintre cele trei tipuri de ghizi de opinie necesari influenţării maselor (Michel-Louis Rouquette, *Despre cunoaşterea maselor)*. Vom găsi „ghidul de opinie domestic": greu de reperat ca lider, foarte apropiat social de publicul căruia i se adresează, cu un discurs concentrat pe exemple practice, nu pe ideologie. Exemplu: profesoara grevistă, Cristina Anghel. Nelipsit este „ghidul de opinie intelectual": acesta ocupă o poziţie clară într-o ierarhie a cunoaşterii, este „în acelaşi timp asemănător şi diferit de cei care îl ascultă" şi furnizează argumente accesibile publicului larg printr-un limbaj simplu. Exemplu: analistul Bogdan Chirieac sau expertul Radu Tudor. În fine, dirijorul tuturor este „ghidul de opinie militant": cel care explică şi reformulează prin repetiţie intervenţiile tuturor celorlalţi, oferindu-i publicului cheia de interpretare a discursului principal din studio. Exemplu: chiar directorul Antenei 3, Mihai Gâdea.

Practica propagandei are în mijloc conceptul conflictului. Fără conflict, propaganda nu poate exista. Chiar şi atunci cînd un conflict real nu poate fi identificat, el este sugerat printr-un ton foarte ridicat şi o gesticulaţie expansivă. Toate aceste elemente de comunicare non-verbală pot fi identificate seară de seară în studioul Antenei 3. Dacă chirurgul operează cu bisturiul, profesioniştii propagandei taie în realitate cu ajutorul simplificării. Întotdeauna este simplificat şi expus doar un anumit aspect al realităţii, cel convenabil tezei de demonstrat. Tehnica este practicată şi de propagandiştii din cealaltă tabără, maeştrii rămînînd însă specialiştii Antenei 3.

Un exemplu-concret din trecutul recent: componenţa politică a Curţii Constituţionale. Printre judecătorii membri ai Curţii Constituţionale se numără atît foşti parlamentari ai PSD, cît şi ai PDL. Această apartenenţă politică a fost incriminată la Antena 3 doar în cazul judecătorilor proveniţi din tabăra adversă, biografia politică a celorlalţi fiind ignorată. Omisiunea este cea mai puternică sursă de distorsionare a adevărului, spune manualul propagandistului.

Alte distorsionări folosite frecvent de către profesioniştii dezinformării sînt promovarea excentricităţii şi favorizarea atacului şi agresivităţii. E uimitoare capacitatea specialiştilor Antenei 3 în a identifica şi promova personaje care întrunesc simultan aceste calităţi: „femeia cu tigaia" pe post de moderatoare, colonelul veteran făr' de război în cizme de lider revoluţionar şi chiar excentricul liberal, politicianul român care îşi mîngîie cel mai des sprîncenele, în rol de preşedinte interimar al României. „Aspectul cel mai grav al acestei promovări a atacului şi agresivităţii este că loveşte la rădăcina principiului oricărei convieţuiri civile: ascultarea şi celeilalte părţi" (Giovanni Sartori, *Homo videns)*. Adică principala acuză pusă pe seama duşmanilor.

Un surprinzător intermezzo etic. Propaganda practicată de o instituţie media precum Antena 3 are precedente şi în alte ţări. Italia berlusconiană este un exemplu apropiat, dar mai ales onorabila Britanie. Unul dintre englezii care au revoluţionat jurnalismul britanic la începutul secolului al XX-lea a fost proprietarul media lordul Northcliffe. Cu ajutorul propagandei deşănţate practicate în ziarele sale, Lloyd George a devenit prim-ministru, iar lordul a obţinut poziţia oficială de director al propagandei în timpului Primului Război Mondial. O funcţie care i-ar face fără îndoială plăcere şi lui Dan Voiculescu.

Un exemplu contemporan este Rupert Murdoch, cel care şi-a folosit imperiul media pentru a se alia cu politicieni care l-au ajutat ulterior în afaceri. În 1981, Margaret Thatcher a blocat o sesizare oficială care l-ar fi putut opri pe Murdoch să cumpere *The Times*. Ziarele lui Murdoch au susţinut-o în schimb pe Thatcher în perioada scandalului elicopterelor Westland, care ar fi putut să-i sfîrşească acesteia cariera. Păcatul comun în toate aceste cazuri este înşelarea propriului public: căci sub firma „specialişti în ştiri" se ascunde de fapt o eficientă echipă de propagandişti.

Iar publicul... Publicul nu este spălat pe creier. El ştie destul bine ce i se întîmplă. Dar asta nu îl deranjează, pentru că „rolul propagandei este mai degrabă acela de a confirma decît cel de a convinge" (Michel-Louis Rouquette, *Despre cunoaşterea maselor)*. Căci propaganda întăreşte identitatea unui grup şi îl mobilizează. Publicul Antenei 3 este acolo nu pentru a-şi forma opinia, ci pentru a o limpezi, cristaliza şi activa.

Mobilizarea maselor de electori (obiectiv central în politica modernă) necesită întotdeauna „un spectacol conceput pentru a-i capta şi ţine ocupată atenţia". Aici, scopul manipulării maselor se întîlneşte cu instrumentul perfect: televiziunea. Talk-show! Spectacol. Televiziunea este spectacol. „Doar că lumea reală nu e spectacol, iar cine o transformă astfel îi deformează problemele şi ne dezinformează asupra realităţii" (Giovanni Sartori, *Homo videns)*.

Acesta este motivul pentru care Mircea Badea este piesa centrală în maşinăria Antenei 3. El este omul care face spectacolul, iar plusul său de credibilitate provine din faptul că nu trebuie (spre deosebire de toţi ceilalţi) să simuleze că este „specialist în ştiri". Pentru el, informaţiile, faptele sînt irelevante, căci nu pe butonul logicii vrea să apese, ci pe acela al emoţiilor. „Poporul se află într-o stare de spirit atît de pronunţat feminină, încît opiniile şi actele sale sînt determinate mai mult de impresia produsă asupra simţurilor, decît de reflecţia pură", spunea un maestru al propagandei, Adolf Hitler. Mircea Badea îşi tratează publicul precum bărbatul necioplit, femeia. Acelaşi ton atoateştiutor şi superior, aceleaşi glume grosolane, maimuţăreli şi agresiuni verbale, aceeaşi defilare a muşchilor ca argument suprem. Ce mai... omul îşi ştie foarte bine meseria.

„Libertatea este dreptul de a nu minţi."

ALBERT CAMUS

Iar publicului îi place... Are spectacol, nu se plictiseşte şi nu-şi simte opiniile ameninţate de informaţii inconfortabile. Are impresia securităţii fără să ştie că principalul rol al propagandei este să-l mobilizeze. Să-l transforme, din public care aplaudă un spectacol, în masă de manevră care poate schimba viitorul unei ţări. „Manipularea conştientă şi inteligentă a maselor este un element important în societatea democratică", scria Edward Bernays, părintele propagandei politice şi nepotul lui Freud. „Cei care manipulează acest mecanism social nevăzut se constituie într-un guvern invizibil, care reprezintă adevărata putere conducătoare a unei ţări. În fiecare aspect zilnic al vieţii noastre sîntem dominaţi de un număr relativ redus de persoane, care trag acele sfori ce controlează mintea publicului."

***Vlad Mixich** este jurnalist.*

Raluca TEODOR

Instantanee de libertate

Cineva spunea că libertatea înseamnă să poţi fi tu însuţi fără să-ţi fie frică. În România, cred că de multe ori ne privăm singuri de propria libertate, autocenzurîndu-ne în funcţie de ce credem că este public acceptat sau nu. De ce? Poate pentru că nu avem o istorie recentă care să încurajeze libertatea individului, fără a uita în acelaşi timp de respectarea libertăţii celorlalţi, şi pentru că avem dificultăţi în a ieşi din propria zonă de confort în care sîntem închişi. Sigur, este aici un sens mai larg conferit noţiunii de libertate decît cel strict legat de libertăţile fundamentale. Privind lucrurile dintr-o astfel de perspectivă, mai largă, m-am simţit mai puţin liberă cînd, lucrînd pentru o instituţie publică, deşi vedeam soluţii de îmbunătăţire a proceselor, oportunităţi, sau consideram că pot acţiona cu mai mult profesionalism, n-am putut întotdeauna să le dau curs. Mă refer aici la faptul că, din varii motive, a trebuit să mă limitez la a nu face mai mult decît strict ceea ce se cerea. Totuşi, uneori, tocmai ieşind din zona de confort şi din cadrul cutumelor pe care lumea se temea să le pună sub semnul întrebării, am reuşit să dau curs anumitor iniţiative sau idei şi să mă simt cu adevărat liberă.

Din alte puncte de vedere, cred că sîntem mai liberi în România decît ne dăm seama şi uneori avem nevoie de experienţe în locuri mai puţin privilegiate pentru a conştientiza asta. Pe mine m-a marcat o întîmplare petrecută în Rusia, cu mulţi ani în urmă, dar totuşi după anul 2000. Participam la o conferinţă la Moscova şi, alături de cîţiva colegi, am hotărît să vizităm mausoleul lui Lenin. Era foarte frig pentru acea perioadă a anului, aşa că am băgat mîinile în buzunarul gecii. Am avut şi proasta inspiraţie de a face o glumă între noi şi am izbucnit în rîs. Imediat au apărut soldaţi cu puştile îndreptate spre noi care ne-au pus să scoatem mîinile din buzunare. Ne-a pierit, evident, zîmbetul, iar vizita noastră n-a mai durat mult. Am realizat atunci că eu în ţara mea rîd cînd vreau, glumele pe seama actualilor sau foştilor conducători nu sînt interzise şi nu sînt obligată să îmi ţin mîinile la vedere. Sper ca asta să nu se schimbe niciodată!

***Raluca Teodor** este Planning and Implementation Manager al campaniei „Diaspora Votes".*

Diana NEAGU

Dincolo de gard

Nu ştiu dacă majoritatea oamenilor funcţionează astfel, însă eu ţin foarte mult la libertatea mea, pe cînd cea a celorlalţi mă irită, uneori, nespus. Egoism sau spirit de conservare, vorbesc despre acea mulţumire cînd medicul te cheamă dintr-un oarecare motiv pe tine înaintea altora şi despre acea (de multe ori exprimată) încruntare şi întunecare a minţii cînd un altul este chemat, exact în aceleaşi circumstanţe, înaintea ta. Aceeaşi situaţie, schimbare radicală a perspectivei, oricît de drept, empatic şi de treabă am fi. Libertatea, social vorbind, ţine de două entităţi: propria persoană şi ceilalţi. Să le luăm pe rînd.

De ce ţin oamenii atît de mult la libertatea proprie?

Libertatea este socotită din principiu un echivalent al fericirii, oamenii nerezistînd la constrîngeri şi îngrădiri. Exemplul cel mai elocvent este închisoarea, spaţiu al închiderii fizice unde de obicei are loc eliberarea sufletului sau cel puţin o iluzie înlocuitoare a libertăţii, fie ea contrabandă, reverie, tunel săpat în pămînt sau putere asupra celorlalţi închişi. Omul are nevoie să se creadă (chiar dacă niciodată nu este pe deplin) liber, altfel totul este lipsit de speranţă şi sens.

Cu toate acestea, simt că libertatea în ziua de azi este supraestimată. Daniel Gilbert, faimos psiholog şi profesor la Universitatea Harvard din Statele Unite, demonstra că, dacă un om are prea multă libertate, tradusă practic în prea multe alternative, consecinţa nu este nici pe departe fericirea, ci... stresul. De fapt, cu cît mai puţine sînt opţiunile noastre şi mai precis drumul pe care trebuie să mergem, cu atît mai liniştiţi şi fericiţi sîntem. (Vă las pe dumneavoastră să vă gîndiţi la situaţia repartiţiilor comuniste *vs* alegerea carierei de către tinerii din ziua de azi.)

Se ajunge astfel la polul opus – şi anume libertatea ca echivalent al nefericirii. Din prea multă libertate, consider că ajungem uneori să luăm decizii proaste în ceea ce ne priveşte, ne creăm dependenţe, fugim în lume cît mai departe, visînd la un ocean atotcuprinzător pentru ca pe plaja lui să ne construim un ţarc şi să locuim acolo toată viaţa. În acest fel, libertatea nu există, se autodizolvă.

...contrabandă, reverie, tunel săpat în pămînt.

Apoi, de ce, în numele libertăţii proprii, preferăm să îi deranjăm pe ceilalţi?

Am senzaţia că uneori oamenii folosesc libertatea drept scuză pentru a-şi justifica unele acte egoiste, dar care intră în spiritul vremii: bunăoară, plecatul de acasă cît mai departe, fuga de responsabilitatea unei familii, huzureala pe o insulă pustie după ce 11 luni au muncit fără oprire, pentru un cont, dar fără a ţine cont de nimeni şi nimic...

Pînă la urmă, trebuie să accept chiar şi eu, nervoasă pe doamna care şi-a permis să intre peste rînd, că dacă îmi doresc libertate pentru mine, automat o voi resimţi şi pe cea a celorlalţi. Din nou mă întorc la Daniel Gilbert care afirma (în traducere aproximativă), în legătură cu libertatea de exprimare, că „Atunci cînd toate cuvintele pe care le auzim sînt drepte, bune şi adevărate, trebuie să ieşim din ţarc“.

Cred că mai există totuşi un fel de libertate care ar merge dincolo de „eu“ şi „ceilalţi“ sau, mai degrabă, le-ar cuprinde într-un fel simultan şi miraculos pe amîndouă. Unii o numesc libertatea minţii, a gîndului sau a sufletului nostru. Desigur, nu mă refer aici la libertatea gîndirii noastre de zi cu zi, pentru că ea este contaminată în mod evident, haotic şi irezistibil, de liste cu ce avem de făcut şi de mîncat, de hit-uri, cheltuieli, conversaţii imaginare cu şefii, personaje din filme şi meciuri.

E vorba despre libertatea adevărată a fiinţei noastre, despre care nu cunosc aproape nimic, dar căreia îi datorăm probabil totul. O avem indiferent unde şi cum sîntem, închişi sau deschişi, constrînşi sau eliberaţi, egoişti, altruişti, dependenţi sau autonomi. Dacă o descoperim, probabil nu ar mai trebui să fugim după cealaltă libertate, cea în numele căreia îi îngrădim pe ceilalţi.

***Diana Neagu** este psiholog şi profesor în Cluj-Napoca.*

■ ■ ■

Miruna ȚECHERĂ

Cum alegem?

„Opiniile sînt libere, dar nu şi obligatorii.“

I.L. CARAGIALE

Prima imagine care mi-a apărut de îndată ce am început să mă gîndesc la tema articolului:

Abia aşteptam să-mi iau fiul de la grădinţă după prima sa zi petrecută acolo şi să aflu cum s-a simţit, ce-a făcut. Odată intrată în curte, am dat cu ochii de o scenă incredibilă pentru mine. Un băieţel încerca să-i ia jucăria. Pentru că, fireşte, el nu dorea cîtuşi de puţin să renunţe la maşinuţă, puştiul începuse să-l lovească, iar fiu-meu îl ţinea la distanţă cu o mînă înfiptă în pieptul lui, în vreme ce în cealaltă strîngea straşnic jucăria cu pricina. Cînd am ajuns eu, se uita cum celălalt copil dădea pumni... în aer.

Deşi scena s-a petrecut cu destul de mulţi ani în urmă, mi-o amintesc şi azi foarte exact. M-a impresionat atunci soluţia ingenioasă prin care un copil de 3 ani a reuşit, simultan, să-şi păstreze obiectul dorit, să se apere şi să nu răspundă cu agresivitate la loviturile celuilalt. Reacţia lui a fost una spontană, dar reflecta nu mai puţin o alegere personală (ar fi putut la fel de bine să cedeze jucăria ori să se lupte pentru ea sau doar să plîngă pentru că alt copil a revendicat-o).

Odată cu atributul „personal/individual“ alături, orice termen dobîndeşte în mod pregnant şi inevitabil marca subiectivităţii. Sintagma „libertate personală“ îmi pare imposibil de descris în termeni general valabili. Deoarece e vorba, în cele din urmă, despre opţiuni particulare ale fiecăruia dintre noi. Opţiuni pe care le facem în funcţie de un anume context irepetabil, în funcţie de ceea ce sîntem la un anume moment, în mod irepetabil.

Pentru un copil mic care abia a învăţat să meargă, libertatea constă în a se mişca non-stop, în a explora spaţiul înconjurător şi a experimenta ce poate să facă pe măsură ce stăpîneşte din ce în ce mai bine abilităţile motrice proaspăt dezvoltate. Pentru un adolescent, libertatea se manifestă prin negarea în diferite grade a autorităţii părinteşti, prin exprimarea unei opoziţii faţă de ceea ce înseamnă sistem, prin revolta faţă de tot ceea ce este perceput ca fixînd limite. Enumerarea poate continua, cu menţiunea că, pe măsură ce înaintăm în vîrstă, aspectele libertăţii devin din ce în ce mai nuanţate şi din ce în ce mai... personale. Uneori.

N-am nicidecum pretenţia că ştiu ce reprezintă libertatea personală pentru alţi oameni, însă pentru mine este, în primul rînd, o stare care începe să-şi facă loc în viaţa mea cînd nu trăiesc orbeşte ori rutinat. Cînd am o opinie personală şi o exprim. Cînd îndrăznesc să fac sau să spun ceea ce simt ori cred. Cînd am curajul să spun „nu“ unei cereri care nu mi se potriveşte sau căreia nu-i pot face faţă. Cu alte cuvinte, cînd nu mai trăiesc fragmentat pe diferite paliere ce par să nu aibă legătură unele cu altele, cînd trăiesc în prezent, pas cu pas, fără să-mi imaginez că „acum“ e doar o pregătire sau repetiţie pentru ceva ce va urma în viitor. Fiindcă uneori pare că „a trăi cu adevărat este un fapt ce aparţine viitorului – după ce terminăm facultatea, după ce ne căsătorim, după ce cresc copiii sau, pentru unii, după ce încheiem terapia“ (Erving & Miriam Polster – *Gestalt Therapy Integrated)*.

„Am crescut şi vreau să aleg pentru mine.“

În schimb, nu sînt liberă absolut deloc atunci cînd copilul meu îmi spune, de exemplu, „Nu mai vreau să merg la cursul de arte marţiale“, iar eu mă pomenesc răspunzînd stupid – „Dar e foarte important să faci mişcare pentru că...“ şi înşir (mecanic) sumedenie de motive şi argumente. De ce nu sînt liberă în acel moment? Pur şi simplu pentru că, nefiind atentă la el, articulez un răspuns al cărui *pattern* este pre-înregistrat. Un *pattern* pe care eu însămi l-am auzit în propria copilărie de atîtea ori, încît mi s-a întipărit, şi acum îl livrez în mod aproape identic, cînd sînt prea obosită ori cu mintea brambura. Cînd lipsesc, adică, din relaţia cu copilul meu, lipsesc din viaţa mea care se petrece chiar atunci. Şi astfel, în loc să fiu curioasă ce anume îi displace, în loc să stau în mod real de vorbă cu el şi astfel să-l tratez ca pe o persoană care merită atenţie şi credit, îl expediez cu o atitudine artificială şi superioară: „Ştiu eu ce e mai bine pentru tine“. Partea cea mai proastă într-o asemenea situaţie este că, de fapt, îi transmit o atitudine despre cum să nu fie liber. Eu însămi nefiind cîtuşi de puţin liberă în acel moment. Apoi, pentru că nu-l ajut să înveţe să se exprime. Cînd eu însămi eram copil şi spuneam „nu vreau“ sau „nu-mi place“, nu ştiam prea clar de ce. „Nu vreau/nu-mi place“ era un fapt şi atît. Îmi imaginez acum că mi-aş fi dorit ca adultul din faţa mea să aibă răbdare, să vorbească cu mine, să mă ajute să găsesc cuvintele care mie îmi lipseau spre a dezvolta treptat acele propoziţii simple într-unele mai complexe. Şi, astfel, să aflu ce-mi doresc dincolo de ce nu-mi doresc. În cele din urmă, libertatea personală se construieşte. Se construieşte în relaţie şi prin relaţii. Mai întîi cu părinţii noştri, cu educatorii şi profesorii, apoi cu alte şi alte persoane pe care le întîlnim de-a lungul vieţii.

În concluzie, cred că ceea ce-mi spunea fiul meu prin „nu mai vreau să merg la arte marţiale“ nu se referea doar la activitatea în sine; mesajul lui (pe care încă nu-l poate pune în cuvinte, nefiind, deocamdată, clar nici pentru el) însemna „Am crescut şi vreau să aleg pentru mine“.

***Miruna Ţecheră** este psihoterapeut şi lucrează în practica privată.*

■ ■ ■

Florin DEMIAN

Sînt un om liber, atît cît se poate!

În 1989, la 6 ani, nu înţelegeam prea multe despre realităţile cotidiene, mai ales că trăiam în unul din oraşele vestice cu bune legături comerciale, atît cu Ungaria, cît şi cu Serbia. Totodată, coada la „două banane de persoană“ mi se părea chiar distractivă, mai ales că te puteai reaşeza la rînd odată ajuns la tejghea.

Nenea Lăzăruţ era unul dintre chiriaşii care locuiau în aceeaşi casă cu familia mea, fiind un om gigant şi blînd, cu poftă de viaţă, dar totodată aspru. Orice (îi) făceam, îşi păstra fie zîmbetul, fie seriozitatea, în funcţie de starea pe care o avea înaintea momentului întîlnirilor noastre. Faptul că era un om al clasei muncitoare, fiind şofer de basculantă la Drumuri şi Poduri, nu-l împiedica să asculte alături de tatăl meu – profesor de fizică prea puţin agreat de către inspectorul general de specialitate, din cauza lipsei simpatiilor comuniste –, cu regularitate aproape ceremonială, ecourile libertăţii occidentale la Radio Europa Liberă.

Aşa se face că, într-o zi de noiembrie 1989, venind mîndru nevoie mare de la şcoală (tocmai luasem primul 10 din lunga mea experienţă scolastică), am mers direct la Nenea Lăzăruţ, care avea o zi bună judecînd după zîmbetul mare afişat, l-am pupat pe obraji, după care i-am spus că am luat 10 şi, fără să-mi dau seama de unde a venit şi care e curiozitatea mea concretă legată de subiect, l-am întrebat: „Nenea Lăzăruţ, ce e aia Europa Liberă?“.

Nenea Lăzăruţ a înlemnit, apoi a albit ca varul şi cu o mină foarte serioasă şi voce tremurătoare mi-a spus: „Să nu mai vorbeşti cu nimeni despre asta!“. În seara acelei zile, am avut prima discuţie „serioasă“ tată-fiu, devenindu-mi foarte clar că Europa Liberă era ceva despre care un copil putea vorbi în şoaptă şi niciodată în afara familiei. Noroc de căderea comunismului; cine ştie cîte şoapte ar fi urmat.

Adolescența

Odată cu democraţia postdecembristă, au apărut şi neajunsurile materiale. Tatăl meu preda fizică la nivel gimnazial şi, deşi are studii superioare şi trăieşte la oraş de mai bine de 45 de ani, încă se considera ţăran. Mama trecuse, de la muncitor la o fabrică de orologerie falimentară, pe postul de numărător în cadrul Poştei Române.

Să tot fi fost prin 1997 cînd am asistat la una din puţinele reuniuni extinse de familie.

În plină vară, toţi membrii familiei stăteam în curtea casei şi vorbeam vrute şi nevrute. Bunicul stătea pe cel mai înalt scaun, patriarhal, şi, deşi tăcut, dirija din cîrjă discuţia. Forţat de noua orînduire, a plecat din satul natal, s-a luptat şi a reuşit să-i ţină pe ambii copii „în şcoli“.

Mai spre lăsatul serii, Unchiu' – fratele tatălui, principial de carieră şi puţin cam ameţit de pălincă, a început să vorbească despre politică. Nu mult a trecut pînă să se facă legătura între aceasta şi nivelul de trai, aflat în evidentă cădere liberă faţă de „Epoca de Aur“. În mijlocul discuţiei, care se dovedea a fi tot mai animată, tata a făcut o afirmaţie care i-a cam derutat pe toţi: „Nu înţeleg de ce statul nu îmi asigură mijloacele necesare ca să-mi întreţin familia, atît timp cît eu sînt cinstit şi îmi fac treaba cît mai bine!“. A urmat un apăsător moment de linişte, în esenţă aprobator, majoritatea celor prezenţi punîndu-şi, desigur cu variaţiuni pe temă, această întrebare în minte de cîţiva ani buni, răi cu visele şi ambiţiile lor.

Deşi făcînd mai degrabă obiectul retoricii, afirmaţia a primit o replică neaşteptată din partea fratelui mai mare.

– Frate, de ce nu te duci la muncă în Ungaria? Au nevoie de oameni în construcţii şi, după cum văd, te ţii bine!

– Cum aş putea să îmi las familia şi să plec în străinătate?

– Mda... Atunci de ce nu te orientezi spre o meserie care să-ţi aducă bani, nu ca în învăţămînt? (În tot acest timp, bunicul deja acaparat de discuţie a strîns bine cîrja şi a ridicat-o puţin în aer, aşteptînd...)

– Predau de peste 20 de ani fizică, e lucrul pe care ştiu să îl fac cel mai bine!

– Ia gîndeşte-te cîţi bani ai face dac-ai fi măcelar!

În acel moment, bunicul a curmat brusc discuţia, ridicînd cîrja şi făcînd un x, sau poate semnul crucii, în aer. I-a reproşat unchiului că a băut cam mult şi i-a recomandat să mănînce ceva... Seara s-a încheiat fără alte discuţii *sensibile*.

La scurt timp după momentul cu iz de mici şi pastramă, tata a început să cumpere revista *Idei de afaceri*. Cumpărase chiar şi numerele din urmă, în căutarea Ideii. Am avut multe discuţii cu el pe seama subiectelor prezentate, însă totul se încheia cu invariabila afirmaţie „Abia avem bani să trăim; de unde să fac rost de bani pentru afaceri?“. Încă predă fizică şi tot bine o face.

Bacalaureatul

După un an de muncă susţinută şi meditaţii, păşeam încrezător spre primul examen cu adevărat important din viaţa unui tînăr. Proba de matematică a fost momentul primului mare şoc din viaţa mea; atunci am aflat pentru prima dată *cum stau treburile*. Printre colegii de generaţie, aveam destul de mulţi copii proveniţi din familii cu o condiţie materială înfloritoare. Unul dintre ei, Titi, era relativ mai apropiat de cercul meu de prieteni şi se tot lăuda că nu a învăţat nimic, însă părinţii lui îi vor cumpăra bacul. L-am crezut un mincinos pînă în momentul cînd, înaintea probei de matematică, a venit în faţa clasei şi, foarte preocupat, a făcut pişu peste toată încrederea mea într-un sistem de valori onest cu şanse egale bazat pe muncă şi efort: „Vă rog mult, ce o să se întîmple aici, în timpul examenului, să nu spuneţi la nimeni!“. Unii dintre noi nu au înţeles decît după ce a început proba şi supraveghetorii mai aveau puţin şi se scuzau că ne deranjează. Titi a copiat chiar şi la Română oral. Acum e un mîndru continuator al afacerilor de familie.

> *„În viaţă sînt două lucruri bune: libertatea de opinii şi libertatea de acţiune. În Franţa ai libertatea de acţiune: poţi să faci ce-ţi trăsneşte prin cap şi nimănui nu-i pasă, însă de gîndit trebuie să gîndeşti ca toţi ceilalţi. În Germania trebuie să faci ce face toată lumea, însă ai voie să gîndeşti cum vrei. (...) În Anglia n-ai nici una, nici alta: te apasă ca nişte pietre de moară convenţiile sociale. Nu poţi să gîndeşti ce-ţi place şi nu poţi să faci ce-ţi place. Asta pentru că e o naţiune democratică. Şi mă tem că în America e şi mai rău.“*
>
> W. SOMERSET MAUGHAM

Călătoria în America și Creta

Odată cu ultima parte a facultăţii, am început să călătoresc prin lume. La prima ieşire din ţară, m-am oprit tocmai în SUA, în micul orăşel floridian Destin. Obiectivul declarat şi asumat era să cîştig cît mai mulţi bani. Astfel, timp de mai bine de trei luni, am fost un mîndru angajat la două lanţuri de fast food – unde făceam de toate – şi al unui restaurant de lux – unde spălam vase.

Paradoxal, a fost momentul din viaţa mea cînd m-am simţit cel mai dezorientat şi am pus cel mai puţin accentul pe valorile umane. În schimb, eram într-o continuă cursă contra cronometru după *cents, dimes, quarters şi dollars*. Nu aveam weekend, n-am vorbit cu familia sau prietena decît de trei ori în toată perioada. Important era să mai stau chiar şi un 10 minute în plus la lucru, însemnînd mai bine de un dolar în plus la salariu. Am refuzat chiar şi o vizită în superbul oraş New Orleans, cu cîteva săptămîni înaintea distrugerilor cauzate de uraganul Katrina. Calculul pe care-l făcusem era foarte simplu: „De ce să cheltui 300 de dolari cu excursia, cînd pot, în timpul acesta, să cîştig alţi 250 de dolari?“.

Totul s-a încheiat cînd, în ultima zi de lucru, a venit momentul bilanţului. Numărînd miile de dolari cîştigaţi, n-am avut nici cea mai mică tresărire de inimă... tocmai realizasem că nu voi mai fi vreodată un fan înrăit al zicalei „Scopul scuză mijloacele“.

După finalizarea facultăţii, am aplicat cu succes la un program de Master în cadrul unui institut de cercetare în Creta. Acolo am avut privilegiul să trăiesc într-un mediu internaţional, multicultural şi multireligios. Studenţii proveneau din mai bine de 25 de ţări, acoperind tot bazinul mediteraneean, Balcanii precum şi alte state. Mai bine de jumătate erau arabi. Pînă să ne cunoaştem, să socializăm şi să devenim chiar buni prieteni, mi-am dat seama că sînt prizonierul clişeelor media. Astfel, pentru mine fiecare arab reprezenta un potenţial terorist... Datorită celor doi ani, cît am fost în acel loc binecuvîntat, clişeele nu numai că au fost spulberate, ci, mai mult, am avut cea mai frumoasă poveste de dragoste de pînă acum, cu o „potenţial teroristă“. Rima i-a plăcut atît de mult mamei, încît a fost singura dată cînd m-a întrebat nu dacă, ci cînd intenţionez să mă însor cu ea...

În 2009 am intrat în programul „Schema Tinerilor Profesionişti – Young Professionals Scheme“. Programul presupunea o pregătire temeinică pe diferite tipuri de management, stagii de practică în ţară şi în străinătate, precum şi urmarea unui Master în Administraţie Publică la o universitate din străinătate. La finalizarea programului, urma să fiu plasat de către Agenţia Naţională a Funcţionarilor Publici pe o funcţie specifică de manager public. Pe perioada Masterului făcut la Londra, am locuit şase luni în chirie în aceeaşi casă cu 11 români veniţi la lucru. Bărbaţii lucrau în construcţii iar femeile în menaj. Toţi îşi doreau foarte mult să se reîntoarcă în ţară, însă nu mai erau dispuşi să împartă, cu cei rămaşi acasă, nivelul de trai evident mai slab din România. Chiar şi aşa, în speranţa acelei perioade mai bune, majoritatea banilor puşi de-o parte mergeau spre casa din România, construită de la zero. Tot acest episod mi s-a părut de o tristeţe apăsătoare. Această categorie de oameni – care, ani la rîndul, au salvat ţara de la colaps economic şi inflaţii generoase – trăieşte din speranţa reîntoarcerii şi, pe măsură ce se naşte o nouă generaţie, se rupe tot mai mult de ţara-mamă. Probabil în cîţiva zeci de ani vom avea multe case impunătoare pustii.

Astăzi

De mai bine de un an şi patru luni lucrez în administraţia publică centrală. Nu am fost plasat de către Agenţia Naţională a Funcţionarilor Publici, aşa cum ar fi trebuit, ci am fost angajat la iniţiativa şefului structurii unde lucrez, în urma unui interviu cu peste 20 de candidaţi. Fac ceea ce mi-am dorit şi (încă) sînt motivat să contribui la modernizarea administraţiei publice. De altfel, în scurtul timp de cînd lucrez am constatat suficienţi paşi spre înainte. Totuşi, cred că Max Weber ar fi în continuare mîndru de circuitele instituţionale din România. Pentru a putea să-mi iau o zi de concediu, am nevoie de cinci semnături!

În această expunere, am încercat să prezint aleatoriu, pornind de la experienţele mele, cîteva din chinurile facerii societăţii postdecembriste, folosind conflictul (fie el chiar interior) generat de folosirea unor faţete ale libertăţii în România. Fie că e vorba de libertatea de exprimare, de mişcare, de echitate sau de proces, e evident că acestea există în România şi sînt folosite pe post de cartuşe ale democraţiei autentice. Baiul e că, uneori, cartuşele sînt oarbe, nimerindu-şi ţinta, însă ratîndu-şi grosolan obiectivul.

După cîţiva ani de la Revoluţie, Nenea Lăzăruţ s-a mutat la casa lui, fapt care nu ne-a împiedicat să continuăm să ne vizităm ocazional. Tot neschimbat în starea lui zîmbitoare sau serioasă a rămas, dar cînd rîde, parcă o face mai cu poftă.

... Şi totuşi, Nene Lăzăruţ, ce e aia Europa Liberă?

***Florin Demian** este manager la Unitatea de Politici Publice, Ministerul Dezvoltării Regionale şi Turismului.*

DILEMA
Libertate, te iubim?

Ioana TRAISTĂ

Cum renovezi o societate?

Acum o lună eram în plin proces de renovare a apartamentului – ceea ce mi-a „furat“ multe momente de libertate și mi-a oferit altele în care am ținut cu dinții de ea. Pe lîngă faptul că te obligă să înveți lucruri de-ale casei, utile numai în cazul unei viitoare renovări, descoperi că renovarea unei case e similară cu procesul prin care trecem ca societate, procesul de renovare în sine avînd multe elemente care se raportează la viziunea pe termen lung despre care vorbim cînd dorim să o construim o societate. Cum așezi azi faianța va avea efecte în viitor: dacă nu a fost fixată bine, va cădea, dacă nu a fost aranjată cum am dorit, vom regreta mereu că n-am schimbat-o la timp. De obicei, pentru meșteri, varianta cea mai simplă e și cea mai bună, iar dacă n-ai informațiile necesare pentru a contracara fluxul de informații cu privire la bunele practici în poziționarea ușii de la intrare, te simți constrîns între dorința de a îmbina ușorul cu rapidul.

Uităm de multe ori că libertatea nu înseamnă numai lipsa unor efecte coercitive, ci și faptul că poate sîntem norocoși și nu ne lovim de ele în fiecare zi. Dacă am ieși mai des din cercul nostru de confort, ne-am da seama de momentele în care sîntem cu adevărat liberi. Mi-am imaginat că, dacă am făcut planuri pentru apartament și am alergat după materialele necesare, am libertatea să decid cum evoluează lucrurile și cum se transformă în ceea ce-mi doresc. Asta pînă în momentul în care am instalat aparatul de aer condiționat. Domnii care au venit să-l monteze mi-au creat o impresie extraordinară, la început. Și-au dat silința și l-au instalat fără să facă prea multe găuri în perete, fără să-i zgîrîie și fără să presupună că, dacă sînt femeie, nu pot răspunde afronturilor sau nu-i pot scoate frumos afară. Toate acestea se mai întîmplaseră înainte, dar mereu m-am simțit liberă și îndreptățită să răspund. Revenind la cei doi domni – mi-a plăcut că au fost profesioniști și și-au respectat munca. Spre final, situația s-a schimbat însă: i-am plătit și le-am lăsat o sumă puțin mai mare decît cea prevăzută – mi-au cerut să o dublez pentru că „numai acasă la mine și aici, la dumneavoastră, am făcut așa ceva“. Prin „așa ceva“ se referea la faptul că avusese o mai mare grijă cum îmi montează aparatul, că nu l-a pus de dragul de a bifa un nou client pe listă. Atunci nu m-am simțit liberă – eram din nou prinsă într-un sistem care profită de orice îi oferim, un sistem care validează munca de mîntuială și îi aplaudă pe oportuniști. Cu astfel de cazuri, nu este de mirare că nu avem gîndire pe termen lung, că nu construim temelii pentru mîine.

Am trăit aproape doi ani în Olanda, unde sistemul este atît de bine pus la punct încît erau momente în care mă speria – ca și cum aveam scenarii prestabilite pentru orice situație posibilă. În schimb, în România, deși momentele în care nu mă simt liberă vin mult mai pe nepregătite, știu că depinde de fiecare dintre noi să contribuim la această „renovare“ a societății.

***Ioana Traistă** este manager de comunicare la Fundația Pact.*

Luminița MANDACHE

Made in USA

> *„O libertate fără limite ucide orice libertate.“*
>
> BALZAC

De o săptămînă am ajuns în țara libertății, libertate scrisă cu majusculă: țara unde libertatea e protejată prin lege, precum un animal sălbatic, pe cale de dispariție. E o țară a libertăților domesticite cultural, dar procesate financiar și legislativ, țara în care bunăstarea personală – trecută prin libertate – se lovește cel mai adesea de lege. E țara unde libertatea rămîne un concept asimilat și inclus în lege, ca pretext pentru discursul politic. E țara unde libertatea de a te muta dintr-un stat în altul înseamnă și a te supune legilor fiecăruia. Cît privește libertatea privată, cea scrisă cu litere (mai) mici, se lovește și aici, la fel ca peste tot, de neputințele materiale ale vieții de zi cu zi.

Două cazuri de independență

...Pe Brianna am întîlnit-o în Arizona. Este o tînără de 19 ani care a început anul acesta studiile în inginerie spațială la aceeași universitate la care mă aflu și eu. Brianna este „o nomadă fără voie și fără știință“: a locuit în San Diego, Santa Barbara, San Francisco, Boston, iar anul acesta s-a mutat în Tucson, pentru că aici „a purtat-o serviciul mamei ei“. Îmi povestește că mama ei, de religie musulmană, a cîștigat un proces în fața unei familii de musulmani, pacienți la spitalul unde lucrează, care i-au imputat că „religia lor se pierde din cauza femeilor care își poartă vălul doar pe jumătate“. Brianna era mîndră de mama ei, luptătoare pentru drepturile lor.

... Într-o după-amiază, în sala de așteptare a administrației universității americane unde studiez și eu, întîlnesc două mame care au venit să plătească taxa anuală pentru copiii lor (mai precis, cîte 24.000 de dolari pe an pentru fiecare copil) – vorbeau cam amar și tare, ca și cum nu s-ar mai fi dus să-și prezinte cardul la biroul cu pricina. Copiii lor au însă dreptul și libertatea de a beneficia de educație într-un mediu democratic unde se pot exprima liber iar diploma, probabil, „le va garanta și un loc de muncă pe piața revigorată de după criză“.

Visul american al libertății este astfel încorporat în orice discurs: de la cel pe care îl asculți la radio dis-de-dimineață la ofertele din supermarket sau cel universitar, din campus. Pentru că „ești liber, poți alege“, poți încerca, poți reuși, poți munci și eventual poți ajunge „undeva“. Libertatea de aici este însă fictiv susținută de democrație iar în spatele ei stă fictiv meritocrația: dacă ești bun, reușești.

De altfel, într-un articol din 2005 din *The New Yorker*, „The social logic of Ivy League admissions“, sociologul și jurnalistul canadian Malcolm Gladwell demistifica mitul meritocrației ca emblemă universală a universităților de top. Citîndu-l pe sociologul Jerome Karabel, Malcolm povestește că, în anii '20, „crema intelectualilor de la Harvard“ și-a dat seama că cei mai competenți studenți erau evreii, care ocupau aproape 20% din locurile universității, eliminînd fără prea mari eforturi burghezia americană albă, avidă de diplome mărețe. Și-au dat atunci seama că e nevoie de o schimbare radicală, încercînd să limiteze meritocrația, să ofere un număr cît mai restrîns de burse studenților evrei. Măsurile au fost aspru criticate, iar strategiile de a limita accesul la educație n-au fost puse în practică; s-a ajuns însă la concluzia că definiția „meritului“ trebuie schimbată. Astăzi, profilul ideal este cel al tînărului care are un parcurs de viață interesant, povești de viață mai „relevante“ decît rezultatele de la SAT sau GRE. La asta se adaugă, în cazul Ivy League, statura atletică și predilecția pentru sport. Dacă ești așadar un bun atlet, ai încredere în tine și condiția fizică te ajută, reușești în viață, pentru că, da – o știm cu toții –, nu cei mai dotați intelectual ajung să fie și cei mai apreciați social și economic.

Libertatea cash

Revenind la discuția despre libertatea americană și reducînd-o drastic la cifre, în 2010 aproape jumătate (44%) dintre studenții de la universitatea mea apelaseră la acele *„student loans“* (împrumuturi bancare) pentru a-și putea plăti studiile. Situația s-ar putea să fie încă și mai neagră acum, în 2012, cînd bugetele s-au ascuțit dureros pe motiv de criză economică. Sînt datorii de zeci de mii de dolari, rambursabile mai apoi în zeci de ani de lucru. Există, ce-i drept, și finanțare din partea universităților, prioritari fiind studenții la programele de masterat sau doctorat care își pot aduce aportul la reducerea cheltuielilor universității prin poziții de asistent de proiect sau de curs. Însă prețul pentru a ajunge pe aceste poziții e uneori scump plătit: rezultatele anuale trebuie să fie maximale, ceea ce înseamnă că viața de după muncă nu prea mai există.

Fericirea în doze mici

Europa socialistă nu promite un vis american și poate nici superlative pe plan profesional la pachet, *bonus* al vreunei „universități de top 10“. Ca student la un program de master în Belgia, am înțeles însă că libertatea se prețuiește aici altfel și e plătită cu o altă monedă de schimb. Ești liber să rămîi în rînd și să-ți fie foarte bine cu un loc de muncă în administrație sau în mediul public. Abundența se caută în altă parte și nu e de negăsit. Ca student, ești liber să alegi și liber să fii independent.

La noi...

În România, înainte de '89 eram prea mică pentru a resimți „lipsa de libertate“, deși îmi doream să cunosc acel „afară“ despre care tot auzeam vorbindu-se. În 2007 am plecat la o școală de vară în Germania, moment care a marcat și startul pentru toate plecările care au urmat.

Acum, îmi petrec verile în România. Pentru mine e țara libertăților intime, a fericirii în doze mici și condensate, a simplității dintr-un sat dobrogean în care tătari pierduți de lume își duc caprele la păscut noaptea, fără nici o grijă, un sat în care ai libertatea de a lăsa ușile casei și poarta deschise în timpul zilei, libertatea de a te lungi după caise în copaci și de a te ghemui după roșiile care aproape ating pămîntul. Sînt libertățile „de la sat“, pe care orășenii nu le-au cunoscut probabil niciodată. O libertate mai pură cu greu ar putea fi descrisă.

Între „ironic“ și „hilar“ aș putea spune că avantajul cel mai mare al democrației de azi constă în șansa de a gusta diferite libertăți, trăite diferit, și în posibilitatea a alege pe cea care ne priește cel mai bine. Esențială pentru tinerii din România de azi e probabil libertatea de a-și alege locul după ce au gustat și au trăit, au experimentat și au încercat, de atîtea ori, alte variante; și de a decide mai apoi care e acea libertate care îi poate face fericiți. Perspectiva mea e limitată pentru că n-am trăit sau nu am conștientizat un moment sau un loc în care simpla libertate de mișcare sau exprimare să nu existe. Și mă duc acum cu gîndul la un film despre viața în Coreea de Nord – *A State of Mind* (Daniel Gordon, 2004), în care oamenii de rînd dau vina pe americani (generic) pentru gerul iernii. Poate că fericirea prin libertate se trăiește doar la extreme: cînd nu cunoști alt fel de a trăi și, deci, nu tînjești după o altă viață sau realitate, sau cînd ai trăit mai multe și ai infinite posibilități de a alege.

***Luminița Mandache** este doctorand în antropologie, Universitatea din Arizona.*

Ciprian CIUCU

Libertăți care costă și libertăți care nu costă

> *„Fiecare om vrea să fie liber în viață, dar toți fug de consecințele libertății lor."*
>
> MIRCEA ELIADE

În ceea ce mă priveşte, românii, ca restul cetăţenilor Uniunii Europene, sînt printre cei mai liberi oameni din lume. Citiţi *Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene* – este în limba română pe Internet şi conţine o mulţime de lucruri frumoase. Probabil că cei mai mulţi dintre români nu simt asta, deşi aşa este. Un drept cîştigat şi exersat este perceput ca natural, ceva firesc, tangibil. Şi chiar dacă există şi nu este exersat, tot ca firesc este simţit. Pentru că ne este la îndemînă şi garantat. Discuţia ar fi prea largă, dacă ne-am referi la toate drepturile cuprinse în *Cartă,* şi vă propun să o reducem la un drept din ce în ce mai exersat de români, mai ales după creşterea economică de după anul 2000 şi după ce ni s-au deschis graniţele Occidentului: dreptul la circulaţie. La art. 45 al *Cartei,* „Libertatea de circulaţie şi de şedere", se spune la aliniatul (1) că „orice cetăţean al Uniunii are dreptul de circulaţie şi de şedere liberă pe teritoriul statelor membre".

Este un drept extrem de important, deşi este din ce în ce mai subestimat. Iar subestimarea sa creşte cu fiecare nouă generaţie, care-l exersează ca şi cum ar fi acolo de cînd lumea. În Occident, doar un cetăţean senior, de peste 60 de ani, îşi mai aduce aminte cum arată un punct de trecere a frontierei între Italia şi Austria. La noi e suficient să ai peste 30 de ani să-ţi aduci aminte umilinţa pe care o implica obţinerea unei vize. Dacă am uitat sentimentul, e suficient să vrem sau să trebuiască să plecăm niţel mai departe, în America.

Ca oengist, intru des în contact cu tineri georgieni, armeni, ucraineni, cu tineri din Republica Moldova, care nu-şi pot planifica o vacanţă fără frica că nu vor primi viza Schengen. Îmi aduc aminte cînd, în 2010, vulcanul Eyjafjöll a generat panică în transportul aerian. Eram la un seminar la Varna şi cei mai mulţi care aveau drum de întoarcere prin spaţiul UE îşi făceau griji să nu întîrzie mai mult de cît era legal în ţări ale UE şi să fie trataţi ca infractori. Asta era grija lor, nu faptul că le va trece os prin os ca să ajungă de la Varna la Riga cu trenul şi microbuze de mîna a doua, cum era cazul unui rus fără cetăţenie letonă. Un amic Georgian era îngrijorat că, dacă va zbura la Viena pentru a ajunge la Tbilisi, nu va prinde avion spre casă şi ar sta prea mult, fără voie, în spaţiul comunitar, ceea ce i-ar putea aduce repercusiuni. Mi se păreau griji îndepărate, cumva ireale, ceva ce nu mă putea afecta pe mine – cetăţean european – niciodată.

Discuţia asta cu „cît de liberi sînt românii, ca cetăţeni europeni, de la teorie la practică" nu poate evita eterna dispută despre percepţia drepturilor şi libertăţilor în funcţie de clasica diviziune stînga – dreapta. Dreapta = libertate negativă, iar stînga = libertate pozitivă. Liberalii (dreapta) spun că libertatea negativă este cu totul suficientă – dacă un om are dreptul formal de a face ceva, atunci este treaba şi datoria lui să se ocupe şi să-şi creeze condiţiile pentru a-şi exercita acel drept. Socialiştii (stînga) spun că e aiurea să-i dai unui om un drept, fără să-i oferi condiţiile pentru a-şi exercita dreptul cu pricina. Adică e treaba statului, a societăţii, a cuiva (nu e întotdeauna clar a cui) să facă în aşa fel încît omul care are drepturile acelea formale să şi aibă acces efectiv la ele şi să şi le exercite. Iar aici începe eterna discuţie, fără de sfîrşit şi cu toate implicaţiile ei care au creat clivaje politice în societăţile democratice ale secolelor al XIX-lea, al XX-lea şi XXI, aşa cum avem astăzi inclusiv în Parlamentul European.

Pentru a simplifica discuţia, revin la dreptul ales de mine, cel cu libertatea de circulaţie. Ne bucurăm de el, formal, dacă putem. Cu alte cuvinte, dacă vreau să plec mîine la Paris, e treaba mea şi numai a mea cum fac asta, trebuie doar să respect legile comunitare şi ale ţărilor pe care le tranzitez. Am bani – iau avionul; nu am – plec cu autocarul sau cu „ia-mă nene" sau cum voi putea. Dacă costul în bani nu mi-l permit iar în termeni de efort este prea obositor, poate aleg să nu mai plec la Paris, ci la Budapesta sau la Căciulata sau să stau acasă. Aşa gîndesc liberalii şi e normal să fie aşa.

Pe de altă parte, socialiştii vin şi ne spun că toată lumea ar trebui să poată călători efectiv la Paris şi că statul ar trebui să subvenţioneze transportul cu avionul. Şi de aici începe interminabila discuţie cu *unde fixezi limitele.* Cu cît să subvenţionăm biletul? De cîte ori? De unde luăm banii? Cine să beneficieze de subvenţie? Ce facem atunci cînd toţi vor vrea bilete subvenţionate şi nu ne mai ajung banii!?

Probabil că deja vă întrebaţi ce-i cu raţionamentul ăsta şi ce vreau să demonstrez. O spun direct: vreau să combat cu tărie ideea şi sentimentul care s-au înrădăcinat printre noi, mai ales după 1 ianuarie 2007, că, dacă ne-au primit în rîndul lor, statele UE ne-ar datora ceva. (Doar faptul că am fost primiţi în club este onorant şi ne-a creat o mulţime de avantaje indirecte, pe care ar fi trebuit, dacă am fi fost mai deştepţi, să le fi fructificat mai bine.) Nu, nu ne datorează nimic în afară de a nu ne mai cere paşaportele la graniţă. Dacă vrem să călătorim şi să stăm să studiem, să vizităm, să trăim în UE, trebuie mai întîi să muncim suficient pentru ca singuri să ne creăm condiţiile pentru a călători şi a sta acolo. Iar asta este valabil pentru toate drepturile din *Carta* cu pricina, de care pomeneam la început şi care nu fac parte din categoria drepturilor omului, cele din *Declaraţia universală.*

Avem de-a face cu două tipuri de libertăţi: libertăţi a căror exercitare nu are costuri ataşate (cum ar fi libertatea de conştiinţă, dreptul de a nu fi torturat etc.) şi drepturi care costă (educaţie, sănătate, circulaţie etc.). Primele trebuie să fie absolute, nenegociabile, imediate. Celelalte au nevoie de limite minimale: educaţie liceală sau universitară, sănătate preventivă şi de urgenţă, călătorii pe speze proprii etc.

Ar trebui să o recunoaştem: am vrut în Uniune nu pentru că ne simţim nemaipomenit de europeni, ci pentru că acolo se trăieşte bine. Am crezut că, dacă intrăm acolo, e de datoria lor să ne facă să trăim ca ei. Să ne facă autostrăzi, şcoli, agricultură ca la ei. Ei au spus că ne dau bani pentru asta, dar trebuie să-i cheltuim după regulile pe care le folosesc ei, iar, ca să ni-i dea, banii ăştia trebuie să producă efecte care trebuie resimţite în calitatea vieţii. Banii trebuie cheltuiţi cu minte, planificat, respectînd principiile achiziţiilor publice (nediscriminarea, tratamentul egal, transparenţa, eficienţa utilizării fondurilor publice, asumarea răspunderii) şi cu integritate. Noi n-am făcut asta. Mai mult, nu ne-am respectat cuvîntul dat cînd am intrat în UE (n-am terminat cu corupţia şi mai apoi am atacat însăşi esenţa Uniunii Europene: domnia legii). Şi totuşi, în condiţiile acestea, tot noi ne întrebăm de ce simţim aceste drepturi ca fiind mai mult pe hîrtie (în teorie) şi le exercităm tot mai puţin (în practică).

***Ciprian Ciucu** este director de programe la Centrul Român pentru Politici Europene.*

Măriuca MORARIU

Un drum pentru bicicliști

Statistic, libertatea poate fi măsurată la fel ca orice altă variabilă, dacă e operaţionalizată decent. Putem, astfel, spune că avem un scor de 64 de puncte şi sîntem imediat după Bulgaria şi chiar înainte de Trinidad şi Tobago, după unul din zecile de indexuri internaţionale care ne arată ce ţări sînt cu adevărat libere, moderat de libere sau represive. Dar, substanţial, cum contorizăm cîtă libertate am pierdut sau am cîştigat de-a lungul timpului?

Eu n-am crescut în lumea dinainte de '89 decît prea puţin ca să pricep cît de sucit am trăit. Am gustat, însă, din tulburele anilor '90 şi mi-a luat ceva timp să înţeleg că, dacă înainte am fi stat la coadă pentru un dram de libertate, acum facem risipă de ea. Nu-i nevoie să-i invoci pe Rousseau, Burke sau Berlin ca să-ţi dai seama că libertatea pur şi simplu nu înseamnă nimic în lipsa unui sistem care să îi dea valoare, în lipsa unor virtuţi, deci.

Am locuit în oraşe în care bicicliştii aveau prioritate peste tot, nu doar în trafic. Era atît de năucitor, că m-am convertit instant. Deşi părea destul de periculos, codul nescris al bicicliştilor făcea ca sportul ăsta să fie simplu şi manierat. Politeţea traficului te făcea să-ţi pese prea puţin de celălalt. Fiecare în treaba lui, indiferenţi, numai să nu cumva să ne stricăm unul, altuia dispoziţia. Acelaşi principiu se aplica şi în cazul pietonilor, al barcagiilor, al fumătorilor de iarbă, al conaţionalilor în general.

Din contră, la români, libertatea e un drum pentru biciclete, care se sfîrşeşte brusc într-un stîlp de pe trotuar. Trăieşti cu iluzia că poţi merge mai departe, dar stîlpul, pietonii, nenea care a vopsit trotuarul, Primăria, lumea întreagă sînt împotriva ta. Jumătate din efortul pe care l-ai fi depus să construieşti ceva îl risipeşti luptîndu-te cu toţi cei care n-au făcut pista continuă şi nici nu vor s-o schimbe. Şi lupta asta poate deveni sufocantă. Ea depinde de felul în care ceilalţi îşi fac simţită prezenţa în spaţiul tău intim. Iar dacă invazia e constantă şi îţi lasă puţine spaţii de refugiu, te simţi încercuit. Nu de puţine ori mi s-a întîmplat asta aici. În ultimul an, cel puţin, m-am simţit copleşită de atîta libertate. A vorbelor gratuite, a gesturilor radicale, a comisiilor de etică, a deciziilor celor puţini, a protestelor celor mulţi. E atîta libertate în afară, încît n-a mai rămas aproape nimic înăuntru. Or, tocmai asta ne-ar lipsi ca să putem spune că am cîştigat în timp mai mult decît am lăsat pe drum.

Pentru mine, libertatea e un spaţiu al comuniunii care îţi oferă luxul retragerii. Să putem alege din cînd în cînd să nu fim animale politice şi să nu ne înghiţim gunoaiele unii, altora. Să alergăm cu bicicleta cot la cot, dar fără să ne îmbrîncim. Să putem fi penibili şi patetici în spaţiul nostru privat, fără să apărem la ziar a doua zi. În funcţie de cît de greu ne este să facem toate astea, putem să ne recalculăm scorul. Rezultatul ar fi că la indexul de libertate interioară stăm cu toţii destul de prost.

***Măriuca Morariu** este coordonatoare de proiecte la Junior Achievement România.*

„Să dai speranţe generaţiei următoare“

interviu cu Doru IONESCU, realizator TV

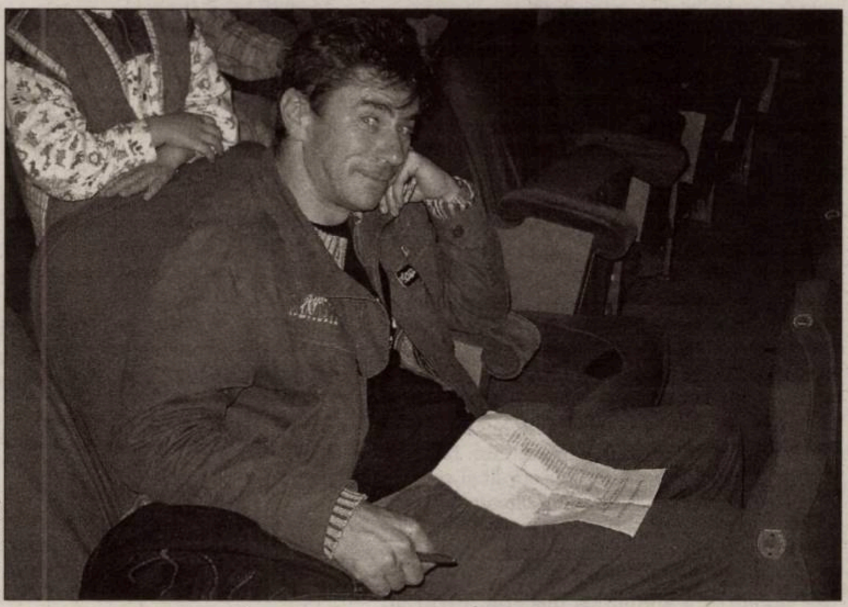

© R. Tămaş

Aş dori să discutăm, în primul rînd, despre cartea pe care o semnaţi, Club A – 42 de ani. Muzica tinereţii tale. *În acest volum reuşiţi să consemnaţi istoria legendarului club bucureştean, făcînd monografia trupelor care au concertat pe scena sa. Este vorba de o istorie a rock-ului românesc?*

Am încercat o primă „istorie“ (ca să vă citez, că ăsta-i cuvînt mare) în 2006 – cartea *Timpul chitarelor electrice,* care trecea prin evoluţia rock-ului şi folk-ului românesc din perspectiva arhivei TVR (aşa cum am pătruns eu în domeniu). Între timp, am primit corecturi, adăugiri, am mai săpat şi eu, şi am în manuscris un frumos volum de peste 1500 de pagini (atenţie, fără jazz). De sertar, sau poate, în viitor, de e-book... Club A a dorit o carte despre istoria (culturală a) aşezămîntului, prin urmare am tot scos şi am rezumat din volumul meu teoretic pînă am ajuns la 400 de pagini. Respectiv, artişti rock şi folk cu poveştile lor, scoţînd în evidenţă Club A. Multe capitole, aşadar, nu mai există (inclusiv cele consumate pînă în 1969, cînd a apărut clubul), unele din păcate foarte importante gen „Cornel Chiriac“!

S-ar putea spune despre dvs. că sînteţi un rocker „de profesie“? Dacă da, cînd v-aţi început „cariera“?

Cariera de rocker? Normal, cărînd scule şi făcînd culise la toate concertele care treceau prin Focşani, din ultimii ani ’70 încoace. La un moment dat, m-am împrietenit cu un fel de fan al teatrului şi al muzicii (Mihai Sarca – de o vîrstă cu părinţii mei – venea de la Rîmnicu Sărat), care mă băga prin spate şi cînd nu mai aveam bani, şi cînd eram curios să aflu vedetele în realitate. El tot completa albume-jurnal, cît se poate de documentate, cu fiecare dintre actorii de care se apropia. Acelea ar merita publicate, exact aşa cum au fost făcute atunci, scanat (alcătuia un fel de colaje de fotografii ş.a.m.d.).

Care au fost primele concerte la care aţi participat?

Încep cu frustrarea? Nu i-am văzut niciodată pe Phoenix şi Sfinx... punct. Dar am prins la Focşani diverse trupe nemţeşti şi mai cu seamă pe ai noştri – Pro Musica, Progresiv TM, Roşu şi Negru, Post Scriptum, Iris, Compact, Semnal M, Voltaj ş.a.m.d.

Nu aţi fost doar spectator. Povestiţi-ne despre trupa în care aţi cîntat.

Au fost mai multe – cea mai importantă din liceu se numea Epsilon, şi acum regret că s-a oprit, ne potriveam bine (în jurul componistului principal Marius Berilă, care ar fi găsit loc oriunde cu inspiraţia sa). Cît despre Bucureşti... la un moment, dat cîntam în trei deodată (în majoritatea la chitară, pentru că tobe să construieşti era complicat şi, dacă nu aveai un instrument bun, nu mai progresai)... pînă a apărut Crepuscul, care a şi urcat cît s-a putut atunci – premii la cele trei festivaluri la care am participat în ’88-’89. Atingeam subiecte de la dragoste (o baladă pe versuri de Esenin) pînă la Ştefan cel Mare (heavy metal adaptat de un textier foarte tare, aproape poet), în majoritate ideile venind de la basistul Bogdan Ivas, pentru mine un mic geniu, pînă astăzi. Doi dintre colegi au ajuns în componenţa cîştigătoare Timpuri Noi din anii ’90, apoi la alte trupe.

Revenind la volumul aniversar pe care l-aţi alcătuit despre Club A: vorbiţi de o perioadă de 42 de ani. 21 – înainte de Revoluţie, 21 – după. Cum au arătat anii de libertate autentică a Clubului? (Aţi scris că după ’89 Clubul şi-a păstrat cîteva dintre tradiţiile „de dinainte“. Despre ce tradiţii este vorba?)

Clubul avea seri tematice, să zic, dedicate muzicii tinere (rock, folk, jazz), dar şi filmului, teatrului, baletului, arhitecturii, chiar educaţiei politice ş.a.m.d. În anii ’70 se transformase practic într-o şcoală populară (...dar de elită, pentru că se discuta mai mult dinspre avangardă), pentru a se estompa în anii ’80, cînd a existat o anumită restrîngere a tuturor activităţilor, cum s-a întîmplat în toate sferele vieţii din România. Iar după micul haos postdecembrist, Club A şi-a păstrat de fapt aceleaşi lăudabile intenţii, pînă astăzi, în condiţiile unei vecinătăţi (şi contemporaneităţi) cu alte o sută de cluburi care nu articulează activităţi culturale. Atenţie, discutăm de patroni care trebuie să cîştige de pe urma sa, nu de case de cultură cu bani de la stat!

> *„Libertatea nu este dreptul de a face ce vrem, ci ceea ce se cuvine.“*
>
> Abraham Lincoln

Putem vorbi, raportîndu-ne la perioada de sub Ceauşescu, de o „rezistenţă prin muzica rock“?

Putem vorbi, ca în toate domeniile, de această rezistenţă, generic zisă „prin cultură“. Paranteză: de formaţie sînt inginer de Aeronave şi am ştiinţă de geniul tehnic al românilor... Dar de cînd am descoperit disponibilitatea lor specială pentru muzică, în arealul cultural în genere, mi-am orientat toată viaţa în paralel cu această idee, pe care nu pierd nici un prilej să o iterez. Rezistenţa prin rock şi folk a avut latent în sine o anumită excelenţă, acel geniu intrinsec al românilor în domeniu, dacă nu folosesc cuvinte prea mari... dar dvs. m-aţi provocat vorbind de istorie! O istorie apărută liber din anii ’50 în Occident, cînd la noi se mînca deja cu totul altceva. Mai mult, pletoşii şi bărboşii trimiteau automat prin imagine (aceea oglindită de culturnici) la margine (nu neapărat la una a societăţii civile), ca să nu mai pomenim de atmosfera marilor concerte, unde se simţea/presupunea că adunarea elementelor marginale poate duce la iniţierea şi propagarea instant(ă) a unei revolte. La un alt nivel, mai soft, adevărata rezistenţă apărea în texte, nu atît la rock, cît la folk; exemplele sînt numeroase şi le-am tratat de curînd în două episoade zise „Cîntece interzise“ ale emisiunii... *Rezistenţa prin cultură,* discutate în prealabil de Stejărel Olaru cu Stelian Tănase şi George Stanca! De altfel, în ultimii ani am tot căutat şi găsit dovezi de texte cenzurate (schimbate) sau interzise ca atare, citate în ambele cărţi. Separat, apar chiar volume – cazul lui Nicu Vladimir, scos la lumină de Editura Blumenthal, ori cel în lucru al lui Dorin Liviu Zaharia. În urmă cu vreo 15 ani, prietenul şi omologul meu de la radio, Nelu Stratone, a iniţiat un senzaţional spectacol zis *Revoluţia rece,* în care a arătat muşchii pieselor rock şi folk, adică textele, disociindu-le de melodii. Cele cu valenţe literare, destule!

Cum se manifesta libertatea culturală înainte de Revoluţie? Care erau „libertăţile“ pe care vi le permiteaţi? (Erau ele percepute ca fiind momente „de lux“?)

Exista pur şi simplu o altă lume, de care am fost atras de cînd mă ştiu. În 21 decembrie 1989 am pus pariu că Ceauşescu n-o să cadă, indiferent de grozăviile auzite la Radio Europa Liberă. Aveam 24 de ani, la şcoală fusesem eminent (dar pe educaţia comunistă) şi pur şi simplu nu credeam că traversasem o perioadă aşa de sumbră. Dinspre mine nu se văzuse decît viaţa de student cu aceste activităţi cvasiculturale de la care nu ne oprise nimeni, ba chiar fuseserăm încurajaţi. Bisericuţe... underground existaseră, de altfel, în toate zonele artistice. Aveam Cinemateca de la Casa Studenţilor (cinci ani acolo mă dusesem zilnic, nu doar pentru repetiţii), concertele pe alese de la toate cluburile şi casele de cultură (din care organizatorii scoteau bani frumoşi, aşadar din cultură!). Nu prea eram lăsaţi să... rupem scaunele, iar ca trupeţi rock aveam de dat seama, înainte de concert, asupra textelor pieselor ce urmau să fie cîntate. Teatrele erau pline, nemaivorbind de o adevărată societate boemă (de la berăriile bucureştene la malul mării şi tabere) din care ne alimentam. Repet perspectiva: noi, studenţii, ne-am permis acest... lux al bisericuţelor, am fost cîştigătorii, ceilalţi nu ştiu... De altfel, istoria muzicii noi în România s-a scris în marile centre universitare.

Vorbim de o libertate reală sau de o iluzie a ei?

Şi-şi! Aici e (nu-i aşa?) marea şi... vechea dilemă. Omul sfinţea locul, după caz. Erau culturnici intransigenţi, care citeau (şi acţionau) şi printre rîndurile ucazurilor lui Ceauşescu, dar existau, fără doar şi poate, atîţia oameni de bine, care au ajutat din umbră fenomenul rock & folk, atît cît au putut ei. Ideea era, văd eu acum, retrospectiv, să nu rupi lanţul. Dar nu vreau să generalizez; cîte bordeie, atîtea obiceie...

După Revoluţie, care a fost primul simbol al libertăţii reale la care aţi avut acces?

Hm, concertele în libertate. Deşi am fost la Polivalentă, în 9 decembrie 1989, la un show în care sala aia uriaşă stătea să explodeze, nu pot explica mai mult. Dar întîi şi întîi a fost sentimentul Revoluţiei în sine. M-am nimerit exact pe străduţele de pe lîngă Ateneu în momentul scandalului *princeps,* cînd cu demonstraţia din faţa Comitetului Central, la cîteva ore după acel pariu al meu... Oamenii fugeau rupînd lozincile şi strigînd, am rămas perplex. A doua zi, imediat după fuga lui Ceauşescu de pe acoperiş, eram în masele de manifestanţi din acelaşi loc şi, fără să-mi doresc să intru în C.C., m-am simţit împins în faţă, pur şi simplu se făcea cărare în faţa mea. De fapt, eram pletos şi lumea intuia că ăştia, rockerii, care nu semănau neam cu activiştii la ţinute solemne, trebuiau să iasă în faţă. Cu o seară înainte, la Inter, pierdusem un prieten, rocker şi el, basist parcă, coleg în Casa Studenţilor – Mihai Gîtlan – care a murit pentru libertate, aşadar un erou! „Vom muri şi vom fi liberi!“ a fost doar unul dintre sloganurile strigate atunci. Mai apoi, eu mi-am luat libertatea să renunţ la facultate înainte de licenţă, să fac o revistă de rock (în showbiz a fost mare vînzoleală ani de zile, complicat...), să părăsesc scena (după un ultim concert cu Crepuscul am repetat de cîteva ori cu Rond, trupa regretatului Cristi Paţurcă, tot din Casa Studenţilor, dar – cu tot respectul, prietenia şi susţinerea de atunci – nu m-am simţit în largul meu să cînt „Imnul golanilor“). Să poţi să dai speranţe trupelor tinere (ca şi tine), generaţiei următoare, e ceva mai presus de orice. Iar libertatea de a intra în hulita arhivă TVR, despre care şi astăzi se mai vorbeşte aiurea, o asemăn cu aceea a exploratorilor.

a consemnat Stela GIURGEANU

Dorel Dumitru CHIRIȚESCU

Democrație și prosperitate

De fiecare dată cînd vine vorba despre bani sau bogăție, îmi amintesc întîmplarea pe care mi-a povestit-o un amic, aflat pentru o lungă perioadă de timp la studii în Franța. În după-amiaza pe care amicul mi-o evoca, se întorsese mai devreme acasă, fiind una dintre acele zile mohorîte de toamnă în care orice oraș, oricît ar fi de frumos, respiră un aer apăsător, îndemnîndu-i pe oameni să stea mai degrabă în casă. Cînd să deschidă ușa garsonierei sale, a observat cum vecina sa, femeie între două vîrste, pariziancă get-beget, tocmai se pregătea să iasă în oraș. O salută protocolar, în timp ce se gîndea, firesc, unde se poate duce un om pe o asemenea vreme. Numai că imaginea cu vecina sa înotînd prin ploaie pe străzile pustii ale Parisului îi este întreruptă de un gest neașteptat al femeii. A lăsat cheile în ușa încă neînchisă a casei, și cu pași grăbiți, a coborît pînă în fața apartamentului din capătul scărilor. Ajunsă aici, s-a aplecat și, cu un gest firesc, a cules de pe jos o monedă de un euro care îi căzuse din geantă, în momentul în care a scos cheile. Revenind, vecina sa îi arată moneda buclucașă, cerîndu-și scuze din spatele unui zîmbet ușor stînjenit. Prietenul meu a intrat în casă dîndu-și seama că știa puține lucruri despre lumea în care trăia de atîta timp. Era genul de atitudine în fața banului pe care nu o înțelegea, venind din România, unde nu și-ar fi închipuit nici măcar un om foarte sărac într-o asemenea postură.

Și printr-o asemenea educație capitalismul a cîștigat lupta cu prosperitatea. Dar nu numai. Este vorba despre o istorie de mai multe sute de ani de cînd Occidentul se detașează în învingător. Este vorba despre o formulă magică, o legătură între democrație – libertate economică – prosperitate, pe fondul respectului față de lege. Această corelație se află de curînd în atenția economiștilor. Aș sublinia, pentru știința economică de la noi, contribuțiile teoretice coordonate de Cosmin Marinescu (*Libertate economică și prosperitate,* www.ecol.ro, *Instituții și prosperitate, de la etică la eficiență,* Editura Economică, București, 2004 sau *Economia de piață. Fundamentele instituționale ale prosperității,* Editura ASE, București, 2007). În *Libertate economică și prosperitate,* autorii vorbesc despre faptul că „în anul 1986, un grup de economiști s-au întîlnit în California pentru a contura bazele ideii că există o legătură între libertate economică și performanță economică“.

În lucrările amintite se enumeră un set de indicatori destul de complex – indicatori economici, sociali și politici – pe care țările care au trecut la democrație sau cele democratice în mod tradițional îl îndeplinesc, aflîndu-se net în fața unor alte sate ale lumii cu regimuri nedemocratice sau hibride. Este vorba despre venitul pe cap de locuitor, ritmul de creștere economică, nivelul șomajului, dezvoltarea umană, corupția, economia subterană și pacea. Omul occidental trăiește mai mult, mai bine și mai comod decît omul din oricare parte a globului. Este cea mai bună viață pe care a avut-o vreodată omul în istoria sa. Dacă în Evul Mediu întunecat durata medie de viață se afla între 30 și 40 de ani, azi speranța de viață ajunge, în funcție de țară, la 70-80 de ani. Practic, fiecare generație cîștigă cîțiva ani în plus de viață. Pentru noi, occidentalii, perioada de după pensionare reprezintă o a doua tinerețe, în care omul își poate pune în valoare pasiunile, construindu-și o viață plină, pe care alți oameni din alte părți ale lumii doar o visează. Omul liber în căutarea fericirii și a propriului destin – acesta este modelul lumii în care trăim noi.

De altfel, Marele Zid Chinezesc
stă mărturie pentru lipsa de vocație planetară.

De ce aici, și nu în altă parte, se întîmplă această minune? Iată o întrebare complexă la care mulți istorici, specialiști în cultură și civilizație au încercat să răspundă. Sînt mai multe avantaje care țin de moștenirea civilizațională, culturală și științifică a Greciei și a Romei antice, un spațiu geografic temperat, bogat în resurse naturale, moștenirea religioasă iudeo-creștină care nu interzice îmbogățirea și traiul prosper (deși poziția Bisericii creștine față de dobîndă, de exemplu, a ținut mult timp în loc dezvoltarea sistemului bancar și a băncilor). Descoperirea Americii și comerțul internațional au schimbat definitiv lumea noastră, pe fondul retragerii și izolării Chinei și a problemelor pe care în permanență le-a avut lumea arabă. Deși China a evoluat în parametrii unui spațiu civilizațional, în anul 1435 s-a întîmplat un fapt explicabil prin cultura și religia sa. O lege din acel an interzicea pur și simplu călătoriile și comerțul internațional. Din acel moment s-a impus definitiv ideea confucianistă a neîncrederii în negustori. China a înlăturat, cu prețul cunoscut și vizibil și azi, influența banilor asupra valorilor culturale. De altfel, Marele Zid Chinezesc, a cărui construcție a început din Antichitate, stă mărturie pentru lipsa de vocație planetară și pentru permanentele tendințe izolaționiste ale acestei civilizații. Dimpotrivă, capitalismul este o lume a expansiunii și a căutărilor, o lume a schimbului, a banului și a prosperității.

© L. Muntean

Discutînd despre România și despre noi, două întrebări îmi permit să enunț: putem fi parte a acestui pariu cîștigat? Poate fi țara noastră democratică și prosperă în același timp? Eu cred că da, este posibil. Avem toate atuurile pe care le enumeram mai sus, cu o singură excepție: tocmai credința în reușită. Există ceva revanșard, care vine din adîncurile comunismului românesc și care se vede și mai clar cu ocazia acestei crize politice, care tinde să capete accente grotești, chiar antinaționale, dacă ținem cont de interesele țării din acest moment. Ni se spune, iată, iarăși ca și în 1990, că am plecat pe un drum greșit și chiar cu o satisfacție cinică se induce ideea că sistemul democrației, al libertăților este de vină. Încep să-și facă, din nou, apariția patrioții de ocazie, care propagă izolaționismul și chiar antioccidentalismul, considerînd că problemele sînt ale noastre, și nu ale altora. Or, nu este adevărat, din moment ce avem contracte cu ei și ne-am luat angajamente (vezi apartenența la NATO și UE), problemele devin dintr-odată și ale lor. Izolaționismul și credința falsă că vom reuși întorcînd, politic și economic, spatele lumii civilizate pot duce la eșuarea definitivă a oricărui proiect românesc de societate. Pariul cu prosperitatea nu poate fi cîștigat în afara unui regim politic al libertății, stabilității și predictibilității. Celebrele bogății ale României nu au valoare decît prin recunoașterea lor într-un circuit internațional al valorilor. În lumea profund integrată în care trăim, nu contează atît resursele materiale și umane de care dispune o țară, cît potențialul de mobilizare a lor pentru a produce prosperitate, asigurînd satisfacție și nivel de trai în interiorul țării respective. Nu este de ajuns să ne privim dimineața în oglindă și să ne lăudăm singuri ce frumoși sîntem. Asta trebuie s-o verificăm și prin spusele altora. O vorbă înțeleaptă spune că nu trebuie să alergi după bani, ci să te așezi în calea lor. Sîntem, în acest moment, bine poziționați geopolitic și geoeconomic, prin meritul clasei politice de după Revoluție, și acestea sînt principalele avantaje de care trebuie să profităm.

În discuția despre prosperitate voi aduce un argument nou, și anume nivelul unui indicator în ultimele două decenii, un indicator care măsoară efortul productiv al unei economii într-o perioadă dată, de obicei un an, și care se numește Produsul Intern Brut (PIB). În cifre comparabile și evaluat într-o monedă stabilă, euro, acesta a fost, în miliarde de euro, după cum urmează: 1990 – 35,7; 1994 – 25,3; 1998 – 37,4; 2000 – 40,3; 2002 – 48,5; 2004 – 60,8; 2006 – 97,2; 2008 – 137,0; 2010 – 119,8. (Evoluția PIB, INS, *Ziarul Financiar* din 15.11.2011, www.zf.ro) Putem discuta, deci, despre mai mult decît o dublare a indicatorului în perioada luată în discuție. Acest lucru se produce, ca din întîmplare, mai ales după anul 2000, cînd România se orientează definitiv înspre structurile economice și de putere euroatlantice. Aș spune că faptul nu este întîmplător.

Încep să-și facă, din nou, apariția patrioții de ocazie,
care propagă izolaționismul.

Sigur, se pot spune multe. Că perioada s-a suprapus cu un *boom* al economiei mondiale. Că indicatorul nu este tocmai relevant, fiind prea sintetic sau nu știu cum, sau că noi nu avem încredere în statistică. Toate acestea rămîn simple discuții în jurul unei cifre care atestă cu certitudine că, înainte de criză, economia noastră era o economie deschisă, dinamică, conectată la economia europeană, mai ales, capabilă să producă și să distribuie prosperitate.

În condițiile continuării crizei politice pe care o parcurgem putem rata acest start. Democrația politică nu poate fi mimată. Nu putem minți pe nimeni. După 1990, nu am trecut la economia de piață pentru că așa era moda sau din oportunism, ci pur și simplu pentru că eram siderați de nivelul de teroare politică și de sărăcie economică în care ajunseserăm. Dacă pierdem pariul cu democrația, putem considera că am pierdut și pariul cu prosperitatea. Este timpul ca nevroza și îndoielile, de înțeles pînă la un punct pentru un stat tînăr, să ne părăsească. Pînă la urmă, nu sîntem și nu vom rămîne singuri.

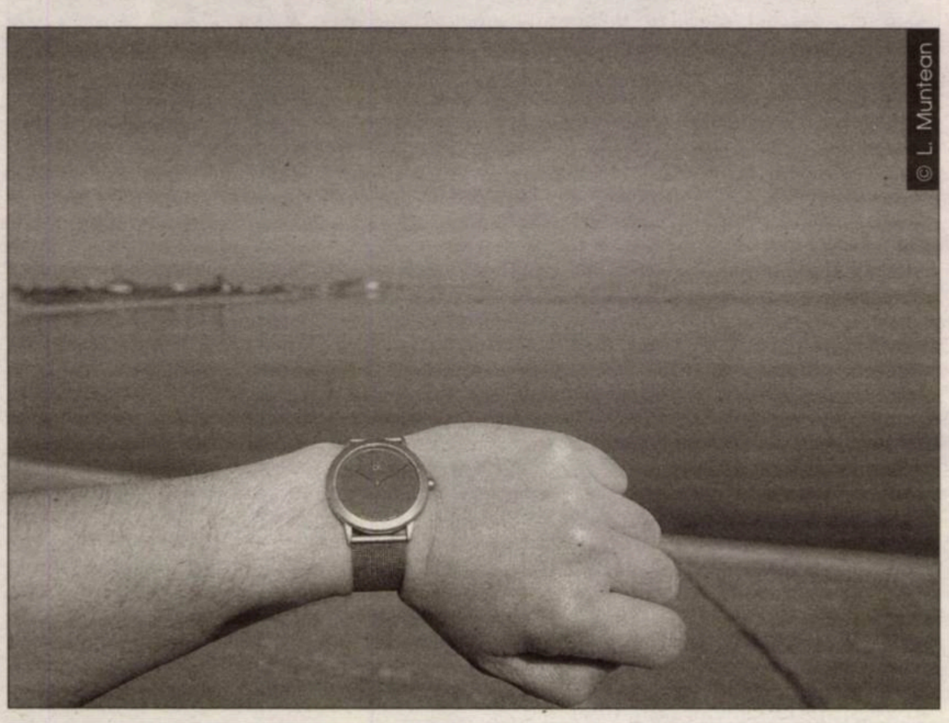
© L. Muntean

***Dorel Dumitru Chirițescu** este profesor de economie la Universitatea „Constantin Brâncuși“ din Tîrgu-Jiu. În 2010 a publicat cartea* A treia Romă. Despre capitalism, America și criza din 2007, *Editura Academică „Brâncuși“.*

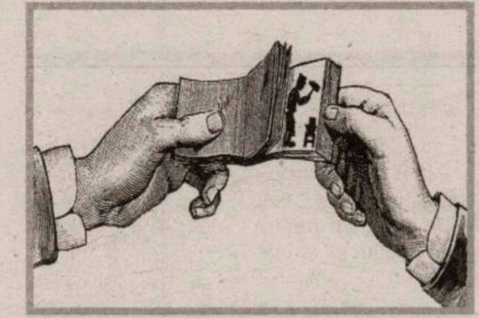

Marius CHIVU

feedbook

Decupajele memoriei

● Ovid. S. Crohmălniceanu, *Amintiri deghizate*, Ediţie îngrijită şi prefaţă de Ioana Pârvulescu, Editura Humanitas, 2012.

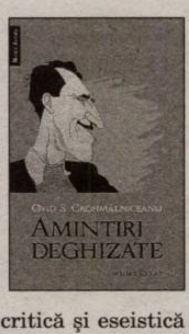

Bi(bli)ografia criticului Ov.S. Crohmălniceanu este plină de lumini şi umbre, de date şi evoluţii contradictorii. În deceniul stalinist, a fost, alături de Mihail Novicov, Silvian Iosifescu, Nicolae Moraru sau Ion Vitner, unul dintre cronicarii literari oficiali ai regimului dejist, semnatar al mai multor volume de critică şi eseistică literară programatică, culminînd cu volumul *Pentru realismul socialist* (1960), în care legitima estetic literatura de partid. La un moment dat a fost acuzat el însuşi de cosmopolitism şi deviaţionism, dar tot lui i s-au comandat, cîţiva ani mai tîrziu, studii de recuperare şi revalorificare ale unora dintre clasicii interbelici interzişi. Alonja intelectuală superioară faţă de ceilalţi corifei ai proletcultismului şi realismului socialist i-a permis, din fericire, oportunistului critic să se schimbe la faţă şi să scrie *Literatura română şi expresionismul* (1971) şi *Literatura română între cele două războaie mondiale* (1966-1975), două cărţi substanţiale şi esenţiale pentru cultura română, serioase, exacte şi curate, bine documentate, care rezistă şi astăzi. *Cinci prozatori în cinci feluri de lectură* (1984) este o altă carte de critică literară care dă dovada inteligenţei sale teoretice şi hermeneutice. Amator de romane poliţiste, prozatorul Ov.S. Crohmălniceanu a scris şi două volume de *Istorii insolite* (1980, 1986), devenite clasice ale literaturii fantastice de la noi şi a condus Cenaclul Junimea unde a fost naşul generaţiei '80, iniţiind şi prefaţînd celebra antologie de proză scurtă *Desant 83*. În 1990 a fost primul preşedinte al juriului Uniunii Scriitorilor, pentru ca în 1993 să se autoexileze la Berlin, unde a şi murit şapte ani mai tîrziu.

Amintirile deghizate – a căror primă ediţie a apărut în 1994 la Editura Nemira – sînt memoriile „alese“ ale acestui controversat personaj, căruia Ioana Pârvulescu îi face un excelent portret în prefaţa cărţii pe care o numeşte pertinent „istorie literară trăită“. De altfel, medalioanele memorialistice realizate aici de Ov.S. Crohmălniceanu sînt dedicate, în prima parte, clasicilor interbelici pe care criticul a avut ocazia să-i întîlnească pe cînd aceştia ajunseseră la bătrîneţe – Camil Petrescu, Arghezi, Ion Barbu, Hortensia Papadat-Bengescu, G. Călinescu şi Sadoveanu, dar treptat intră în scenă şi alţii, precum Nichifor Crainic, Victor Eftimiu, Paul Celan, Marin Preda, Ion Caraion sau optzeciştii. Remarcă foarte bine Ioana Pârvulescu faptul că prima parte a amintirilor poartă semnele discipolatului, pentru ca, pe măsură ce timpul trece, scriitorii evocaţi să fie egalii şi prietenii criticului, devenit în final mentorul optzeciştilor, şi că nici un scriitor nu iese diminuat din aceste amintiri. Apropiat de ei din admiraţie, bun cunoscător al operei fiecăruia, beneficiind şi de ochiul de prozator cu care-i urmăreşte cînd se află în preajma lor şi cu care acordă mare atenţie detaliilor, criticul-memoralist reuşeşte să le facă nişte portrete memorabile, pătrunzătoare, emoţionante, pline de umor, chiar şi atunci cînd vorbeşte despre defectele lor. Dincolo de latura umană pronunţată a acestor amintiri dominate de greutăţile bătrîneţii şi bolilor şi de umilinţele epocii, anecdotica este însă foarte importantă şi Ov.S. Crohmălniceanu îi acordă atenţie chiar şi atunci cînd nu este la prima mînă. De altfel, criticul îşi ia precauţii subliniind latura subiectivă şi capricioasă a memoriei şi felul în care experienţele au fost trăite conform unei „ecuaţii sufleteşti personale“ şi dă dovadă de prudenţă atunci cînd afirmă că a evitat să scrie despre cei în viaţă. Legat de acest aspect, la apariţia primei ediţii, i s-a reproşat tocmai faptul că amintirile „deghizează“ istoria, selectînd aspectele mai puţin deranjante, ignorînd şi ocolind marile probleme ale biografiilor unora dintre cei evocaţi sau ale epocii. Din acest punct de vedere, amintirile lui Ov.S. Crohmălniceanu rămîn „deghizate“ prin absenţa informaţiilor, explicaţiilor, datelor şi numelor care se opresc în punctul în care pentru istoricii literari sau politici ai perioadei ar fi început să capete cu adevărat însemnătate. Ov.S. Crohmălniceanu nu explică, nu face dezvăluiri, nu acuză, este un actor şi un martor resemnat al istoriei literare, care-şi stăpîneşte şi îndulceşte memoria pentru a nu face rău nimănui. Gesturile şi vorbele personajelor rememorării sale nu sînt puse în context, unele aspecte sînt ignorate, evitate, expediate sau minimalizate, unele nume sînt trecute sub tăcere, astfel încît aceste memorii apar ca nişte decupaje personale ce fac nereperabilă imaginea de ansamblu a unei epoci literare teribile marcate de procese, cenzură, interdicţii de tot felul. Vorbeşte doar despre „fatalul tribut adus vremii“ şi cu asta expediază culpe, vinovaţi, mecanisme pe care doar le lasă să se-nţeleagă. Fără bibliografie suplimentară, dimensiunea politică şi istorică a acestor amintiri literare nu se conturează suficient, sînt prea multe zone de indeterminare, iar decupajele memoriei lasă multe lucruri nespuse.

Din fericire, ceea ce pierd şi nu oferă prin această prudenţă ori seninătate, amintirile criticului compensează prin portretele, latura umană şi anecdotica despre care vorbeam mai sus. Din acest punct de vedere, paginile lui Ov.S. Crohmălniceanu sînt grozave. Aflăm, astfel, tot felul de *trivia* literare şi nu numai: Camil Petrescu a propus unor producători italieni ideea unui film despre viaţa lui Ştefan cel Mare; un elogiu în versuri al găinii scris de Arghezi, interpretat fiind ca o critică a scumpirii ouălor, a produs reproşuri la nivel ideologic: „Zi cu zi, îmi faci cadou, / Puică galbenă, un ou, / Şi nici n-ai avut habar / Că-mi laşi zilnic în cuibar, / Parcă lunecat din cer, / Dintr-o stea, un giuvaer“; Gerda Barbilian l-a silit pe Ceauşescu să revină asupra unui proiect de lege care interzicea deţinerea cîinilor în apartament; manuscrisul ultimului roman al Hortensiei Papadat-Bengescu, care mărturisea că nu l-a putut citi pe Proust, s-a pierdut (dar aflăm din nota de subsol a editurii că între timp s-a găsit şi tocmai se află sub tipar); Călinescu citise o povestire de-a lui Kafka în franceză şi-l impresionase; vicepreşedinte al Marii Adunări Naţionale, Sadoveanu se deplasa cu o gardă personală înarmată şi e posibil să fi făcut fatala congestie cerebrală de la o rădăcină de ginseng (de altfel, capitolul dedicat lui Sadoveanu, care conţine şi o splendidă rememorare a unei excursii cu bărcile în Deltă a scriitorilor în timpul căreia, cu pantalonii daţi jos şi rămas în chiloţi, G. Călinescu merge în picioarele goale prin nămol, mi se pare, de departe, cel mai reuşit literar); Tristan Tzara a vizitat România în 1947 şi s-a arătat „fascinat“ de numărul unic în 13 exemplare din scandaloasa revistă *Pula*, scos (la 1 octombrie 1931) de Paul Păun, Gherasim Luca, S. Perahim şi Aurel Baranga; Günther Grass a vizitat România comunistă cu ocazia unei expoziţii de carte; ca să cucerească o femeie, Paul Celan „s-a aşezat turceşte, la picioarele ei, dezbrăcat de cămaşă, ca un sclav“; interesat de hasidism, Nichifor Crainic l-a citit pe Martin Buber; Marin Preda a trebuit convins să citească *Ulise*, care se pare că i-a plăcut; romanul colectiv al desantiştilor, *Autobuzul cu însurăţei*, n-a mai fost publicat şi din cauză că Bedros Horasangian şi-a retras capitolul pentru că „se considera un scriitor independent“... Unele scene sînt foarte emoţionante, cum sînt cele în care Hortensia Papadat-Bengescu îl primeşte pe tînărul critic aşezată în umbră pentru a nu i se vedea chipul îmbătrînit sau cînd sînt consemnate ultimele vorbe şi gesturi de dinaintea morţii ale lui Camil Petrescu („Lăsaţi-mă să mor!“) sau G. Călinescu („plîngea în hohote, nu voia să moară“). O carte tristă, plină de umor, cu portretele oamenilor din spatele scriitorilor şi cu amintiri nepreţuite despre ei.

■ ■ ■

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● Eowyn Ivey, *Copila de zăpadă*, traducere din limba engleză de Veronica D. Niculescu, Colecţia „Biblioteca Polirom“, Editura Polirom, 2012.

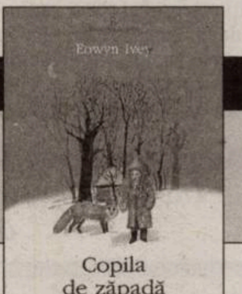

Ce ţi-e şi cu tehnica asta a bulgărelui de zăpadă! Creşti, creşti – vorba unui personaj al lui Marin Moraru – şi nu ştii ce creşti. Mai ales cînd peste boţul de zăpadă e suflată şi niscaiva magie melancolică de basm rusesc...

Cam pe-aici îşi face de lucru povestea acestui roman de debut al nord- (chiar foarte nord-) americancei Eowyn Ivey, recent apărut la el acasă, în Alaska, şi mintenaş tradus, iată, şi la noi. Protagonişti sînt Jack şi Mabel, un cuplu trecut de prima tinereţe şi care, în 1920, încearcă să ia viaţa de la capăt ca fermieri în nordul alaskian. Le e greu (vorba lui Hagi), le e gri şi plumburiu (vorba lui Bacovia), dar cînd dă prima ninsoare tot reuşesc să se copilărească un pic, cît să se zbenguiască prin curte şi să clădească o fetiţă de zăpadă drăgălaşă foc. Apoi fetiţa de zăpadă dispare, apoi apare din păduri o fetiţă în carne şi oase, însoţită de o vulpe, apoi Mabel îşi aminteşte de nişte vechi poveşti ruseşti pe această temă, cu un final invariabil trist. Misterioasa fetiţă din Alaska stă, aşadar, cu un picior în basm şi cu celălalt într-o natură de o stranie sălbăticie, „ocrotită şi neajutorată, violentă şi umilă, fremătînd în măreţia sa“. Copila trăieşte mareic: îşi face apariţia odată cu prima ninsoare şi dispare fără urmă la primele semne de împrimăvărare. Prezenţa ei stîrneşte fiori subtili şi răspîndeşte o mireasmă de „zăpadă proaspătă, ierburi de munte şi ramuri de mesteacăn“ sau, într-o altă variantă, de „rozmarin sălbatic, boabe de soc, urzici şi zăpadă proaspătă“.

O poveste tihnită, numai bună de citit vara. Un roman-frapieră în care votca rusească se brumează alături de spumosul demidulce hollywoodian. Ambele, după bere, sînt o plăcere.

PUBLICITATE

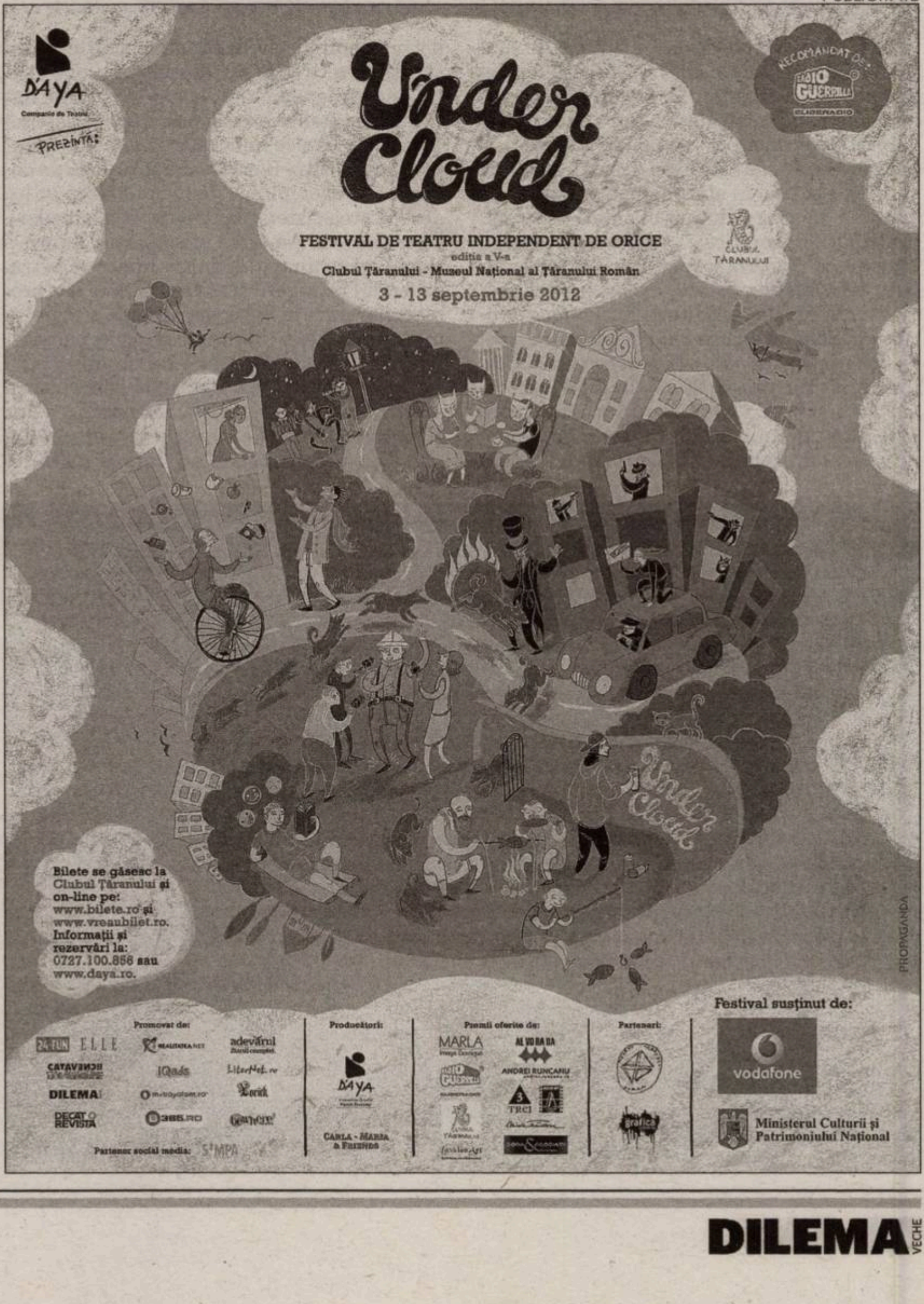

DAYA Companie de Teatru PREZINTĂ:
Under Cloud
FESTIVAL DE TEATRU INDEPENDENT DE ORICE
ediţia a V-a
Clubul Ţăranului - Muzeul Naţional al Ţăranului Român
3 - 13 septembrie 2012
Recomandat de: Radio Guerrilla
Bilete se găsesc la Clubul Ţăranului şi on-line pe: www.bilete.ro şi www.vreaubilet.ro. Informaţii şi rezervări la: 0727.100.858 sau www.daya.ro.
Promovat de: · Producători: CARLA - MARIA & FRIENDS · Premii oferite de: · Parteneri: · Partener social media:
Festival susţinut de: vodafone · Ministerul Culturii şi Patrimoniului Naţional

„Fiecare concert e o bătălie“

– interviu cu violonistul Liviu PRUNARU –

În 1990, violonistul Liviu Prunaru, pe atunci în vîrstă de 21 de ani şi student al Conservatorului bucureştean, pleca la un curs de vară în Elveţia. Din acel moment a fost doar o chestiune de timp pînă a ajuns un artist de talie internaţională: cursul de vară a continuat cu prelungirea statutului de student pentru mai mulţi ani. I-a avut profesori pe Alberto Lysy (cu care a cîntat pentru Papa Ioan Paul al II-lea Dublul concert de Bach) şi pe violonistul Yehudi Menuhin (fost elev al lui George Enescu). De şase ani este concert-maestrul celebrei orchestre Royal Concertgebouw Amsterdam. Cîntă cu o vioară Stradivarius care i-a fost oferită de orchestra din Amsterdam. Face nenumărate turnee solo în toate colţurile lumii (cînd m-am întîlnit cu el, tocmai se întorsese dintr-un turneu în Japonia) şi este profesor de vioară la Academia „Menuhin“ din Elveţia. În luna septembrie va începe în România a doua ediţie a Turneului „Duelul Viorilor“, alături de violonistul Gabriel Croitoru şi pianistul Horia Mihail. Printre atîtea activităţi, te întrebi cînd mai are timp şi de studiu? Aceasta a fost prima întrebare din interviul pe care i l-am luat în holul Ateneului din Bucureşti înaintea unui concert.

© C. Barbu

De fapt, eu studiez tot timpul. Şi acum, în timp ce vorbesc cu tine, studiez în minte un pasaj din Dvořák. Studiez şi mental, studiez şi cu partitură, şi cu vioara în mînă. Dar ţin foarte, foarte mult şi chiar predau această versiune a studiului: fără instrument. Totul a început acum mulţi ani, într-o seară, cînd alergam. În Argentina am făcut primul experiment, prin 1994, la prima mea călătorie acolo. Alergam prin pădure şi mă gîndeam că ar trebui să fac şi altceva în timpul ăsta. Şi atunci am început să-mi cînt fugi de Bach. A fost aproape imposibil la început. În acel moment mi-am dat seama cîte pasaje ştiu eu „din degete“, şi nu muzical. Pur şi simplu, îmi dispărea partitura, nu o mai vedeam. Şi mi-am spus „Eşti incomplet, băiatule, treci la studiu!“. Şi aşa am început acest studiu în paralel: studiul vizual, interior, fără instrument şi fără partitură, studiu pe care îl predau şi elevilor mei.

Studiu, activitate pedagogică, activitate solistică, lucrul cu orchestra… la un moment dat nu intervine rutina?

Nu, pentru că fug de rutină. Şi chiar şi cînd studiez, nu fac de două ori acelaşi program, cînd cînt, nu cînt de două ori la fel. De asta în vocabularul meu nu există cuvîntul plictiseală. Eu nu mă plictisesc niciodată. Chiar dacă nu am lîngă mine nici cărţi, nici partituri, nici vioara, nu mă plictisesc pentru că sînt mult prea multe lucruri la care mă gîndesc.

Presupun că la fel se întîmplă şi în lungile călătorii cu avionul dintr-o parte în alta a lumii. Chiar mă gîndeam ce reprezintă avionul astăzi în viaţa unui artist?

E una dintre casele mele. O casă provizorie. Petrec foarte mult timp în avion. Şi dacă la început era curiozitatea, excitaţia de a fi în aer, la un moment dat intervine oboseala, pentru că sînt nişte curse lungi. Plec din Amsterdam pînă în Argentina sau pînă în Japonia. De la un timp, am început să am probleme cu gîtul. Mă doare gîtul des cînd sînt în avion. Aşa că nu prea pot să dorm, ceea ce înseamnă că se întîmplă exact aşa cum ai presupus, studiez. La un moment dat chiar am inventat nişte permutaţii, cunoscute sub numele de Coloane în România şi reprezintă toate combinaţiile de 1, 2, 3, 4 ale degetelor. În acea cursă cu avionul eu am inventat permutaţiile duble. Aş spune că a fost o cursă prolifică.

Cum faceţi cînd intraţi pe scenă, e sala mare care freamătă, încărcată de electricitate, cum faceţi să nu vă lăsaţi copleşit?

Nu ştiu. Dar ştiu că nu contează de cîte ori urc pe scenă, pot să urc de mii de ori, şi să cînt aceeaşi piesă, acel impact cu publicul este unic. Fiecare ieşire pe scenă este o provocare şi un risc în acelaşi timp. Poate să fie extraordinar, aşa cum poate să fie şi o catastrofă. Şi asta nu ţine numai de noi şi de pregătire – pregătirea este relativă –, ţine pur şi simplu de acel moment, care e unic, închegarea acelor secunde dinaintea concertului. Să fii calm pe toate planurile, să găseşti acea linişte, să îi poţi da telefon lui Dvořák sau lui Bach sau lui Beethoven şi să fii pe aceeaşi lungime de undă cu ei. Trebuie să ştii să te detaşezi de tot şi să te duci acolo şi să dai tot ce ai mai bun. Fiecare concert e o bătălie.

Aţi adus bine aminte de bătălie, în luna septembrie veţi fi unul dintre duelişti în Turneul „Duelul Viorilor“, organizat de Radio România Cultural şi Asociaţia Culturală Accendo. Cu ce gînduri plecaţi anul acesta la duel?

Cu gîndul ca eu, violonistul Gabriel Croitoru şi pianistul Horia Mihail să ducem concertele pe care le avem de susţinut în zece oraşe din ţară pe cele mai înalte culmi. Tactica este că, oricît de rău ne-am simţi şi în oricît de proastă formă am fi, pentru public trebuie să sune tot extraordinar. Cu siguranţă la final ne va părea rău că s-a terminat, exact aşa a fost şi anul trecut.

Cît de greu este să alcătuiţi un repertoriu cu piese pentru două viori şi pian?

E cam greu. Nu-i foarte uşor să găsim piese. Pentru două viori se găsesc lucrări, dar pentru două viori şi pian e mai complicat. Aşa că anul acesta vor fi multe piese în premieră pe care eu şi colegii mei trebuie să le învăţăm. Vom cînta toţi trei o suită de Moskovski pe care nu a făcut-o nici unul dintre noi şi care e în premieră în România. Vom mai cînta şi sonata de Prokofiev pentru două viori şi vom începe cu sonata de Haendel. Apoi fiecare dintre noi îşi va prezenta programul. Nu vă voi dezvălui decît că am ales să cînt cîteva lucrări noi, pe care acum le învăţ, cu ajutorul cărora vreau să pun în evidenţă calităţile viorii mele. Am încercat să unesc virtuozitatea cu melodia, romantismul şi melancolia.

Acum patru ani aţi primit vioara Stradivarius – cu care veţi cînta în Turneul „Duelul Viorilor“ – de la orchestra din Amsterdam. Are 318 ani. Cu cît trece timpul peste o vioară, cu atît, se spune, este mai bună. Credeţi că acest instrument mai are vreun secret pe care să nu i-l fi descoperit încă?

Ştiţi că pînă să am acest Stradivarius am avut un Guarneri, timp de 16 ani. Abia după vreo 10, 12 ani pot să spun că ajunsesem să-l cunosc. Între timp, cu Stradivarius-ul lucrurile stau altfel, pentru că experienţa îşi spune cuvîntul: am ajuns să mă obişnuiesc mult mai repede cu instrumentele. E incomparabil. Diferenţa este că e mult mai lungă decît Guarneri. Este mult mai obositor să cînţi. Am noroc că am degetele lungi. Dacă Guarneri avea un sunet închis, cald, Stradivarius-ul are un sunet sclipitor, strălucitor, pe care eu îl asemui cu o lamă laser care trece prin tot. Vioara mea se dezvoltă pe fiecare an ce trece. În aceşti patru ani de cînd e cu mine, am încercat să intru prin cele mai ascunse colţuri ale ei; asta înseamnă că, după ce am stat şi am cîntat pe ea vreo trei ani cu aceeaşi configuraţie, am încercat să explorez mai mult. Aşa că am comandat tot felul de seturi de corzi. Şi am tot experimentat corzi mai moi, mai dure, cu sunet mai puternic, cu un spectru mai larg, iar în acest moment am o cu totul altă configuraţie a corzilor pe vioară decît cum era ea la început. Acum pot să spun că simt vioara. Dar mai am încă de explorat.

> *„…Să îi poţi da telefon lui Dvořák sau lui Bach sau lui Beethoven.“*

Care este primul gînd cu care intraţi pe scenă şi primul cu care plecaţi?

Această întrebare mă bîntuie de cîţiva ani buni. Şi chiar mă gîndesc că va fi parte din multe lecţii pe care le voi preda. După ce termin concertul e mai puţin important, asta depinde de gradul de exigenţă al fiecăruia, ce învăţăminte a tras, cum se simte… Majoritatea prietenilor mei erau consternaţi cînd vedeau ce scriam pe foi după concerte sau după concursuri în care luam primul loc: „Incapabil să cînţi!“, „Nu ştii nimic!“, „Foarte fals, de repetat!“. Dar asta pe mine mă face mai puternic, îmi permit să îmi spun astfel de lucruri pentru a fi din ce în ce mai bun. Cît priveşte gîndul cu care intru pe scenă, este un subiect la care încă lucrez.

a consemnat Adina DRAGOMIR

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Am făcut un top personal al celor mai bune cinci volume de povestiri citite de mine vara asta. Fără alte comentarii (va trebui să mergeţi pe mîna mea), arată aşa: 1) John Cheever, *Integrala prozei scurte* (Polirom); 2) Philip Roth, *La revedere, Columbus* (Polirom); 3) William Saroyan, *Nebunie în familie* (RAO); 4) Katherine Mansfield, *Garden Party* (Humanitas) şi 5) Truman Capote, *Integrala prozei scurte* (Polirom). Promit să revin cu un alt top de proză scurtă la sfîrşitul toamnei. (Marius Chivu)

■ Chiar dacă e ultimul turneu de Mare Slam din an şi chiar dacă e pe terminate, merită urmărit cum se vor încheia conturile între marii artişti ai tenisului actual, imperialul Federer, drăcescul Djokovici, inepuizabilul Murray, sîrguinciosul Ferer sau zdravănul Del Potro la US Open. Şi deloc mai puţin interesante sînt luptele pe care le vor da uluitoarea Serena, teribila Sharapova, ambiţioasa Azarenka sau vitalele Errani şi Vinci. (Andrei Manolescu)

craii de burta veche

De mîncare, de mirare, prin Germania (III)

■ În Domul Sf. Bartolomeu din Frankfurt, în transeptul nordic, se găseşte un basorelief din lemn pictat cu *Cina cea de taină*. În farfuria din mijlocul mesei se află nu peştele, ci un cîrnat. Poate chiar un sîngerete, dacă ne luăm după culoare. O adaptare candidă şi firească la bucătăria locului. Aş fi crezut că mi se năzare sau că am privirea păcătoasă, dacă n-aş fi ştiut de vitraliul din secolul al XVI-lea al catedralei *St. Maria zur Wiese* din Soest, în care Iisus şi cei doi doisprezece Apostoli se înfruptă cu jambon, pîine neagră, căpăţînă de porc, bere şi şnaps. Precum ţăranii din Westfalia.

■ Intru în baia uneia dintre vechile terase cu vin de mere din Sachsenhausen, în sudul Frankfurtului, şi întîlnesc un obiect sanitar pe care, deşi părea familiar, nu reuşesc să-l identific pe de-a întregul. Era un fel de chiuvetă dizgraţioasă, neobişnuit de înaltă, cu margini groase şi răsfrînte şi cu un sifon masiv, ca de closet. Îi dau tîrcoale, fără să mă pot decide dacă să fac în ea pipi (cerînd, mai înainte, un scăunel), să mă spăl pe mîini sau să scuip doar în ciudă şi să plec nedumerit. Aflu, în cele din urmă, că e vorba de o „chiuvetă de vomitat“ *(Speibecken* sau *Kotzbecken),* populară prin cîrciumile tradiţionale şi în sediile „frăţiilor“ studenţeşti germane. Accesoriul atît de asociat antichităţii romane, dar care nu exista ca atare *(vomitorium* fiind culoarul de acces al amfiteatrelor, nu un loc de vomitat), există cu adevărat în Germania recentă. Germanitatea Sfîntului Imperiu Roman mi se pare dintr-odată cu atît mai convingătoare.

Amicul Dejun

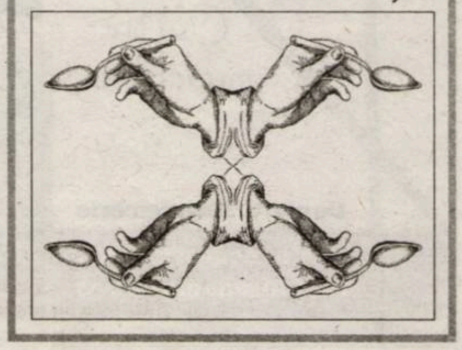

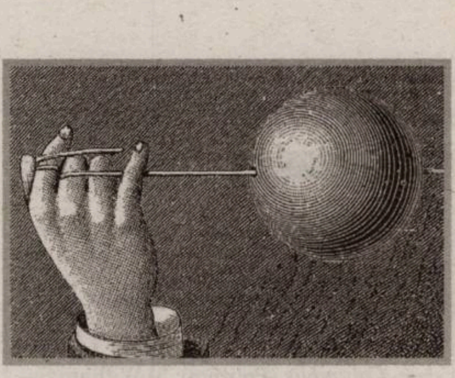

REGIMUL ARTELOR ȘI MUNIȚIILOR

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Concurență pentru Google

Anumite tendințe de concentrare își pierd din forță din cauza influenței tot mai scăzute – mai ales în rîndul tinerilor – a publicațiilor tipărite și a mediilor clasice (radio, TV). Problema accesului la informație se pune acum mai ales din perspectiva găsirii informației relevante pe Internet. Căci astăzi avem mai multă informație decît putem procesa. Pe Internet găsești ce vrei și ce nu vrei – problema e că cel mai adesea e același lucru peste tot. Nu pentru că n-ar exista alternative, ci pentru că sortarea informației se face de către motoare de căutare care au propriile interese (comerciale). Pe de altă parte, o cantitate enormă de „user generated content“ (conținut generat de utilizatori) complică încă și mai mult aceste căutări. YouTube, o companie aparținînd Google, prezintă milioane de filme – producții de amatori, dar și ale unor companii private sau televiziuni de stat. Dincolo de problema drepturilor de autor și de difuzare, se pune problema unde se regăsește consumatorul – și, mai ales, cetățeanul – în tot acest noian de informație? Căci, după cum spuneam, interesele companiei care furnizează rezultatele de căutare și cele ale consumatorului de media nu coincid întotdeauna.

O posibilă soluție ar fi crearea unei instituții de stat – un fel de „birou de informații online“ subvenționat, care să funcționeze pe baza unor criterii clare și care să fie controlat, precum televiziunea și radioul publice, de o comisie parlamentară. Propunerea îi aparține lui Hans Hege, jurist, director al unui post public TV și membru al unei comisii pentru concurență în domeniul mass-media. Pentru o asemenea abordare există chiar și un fundament juridic: Curtea Constituțională Federală (a Germaniei) a hotărît că o posibilă concentrare a mass-media poate fi contracarată prin măsuri ale statului astfel încît să se promoveze pluralismul și diversitatea opiniilor. Pentru că doar concurența nu ar fi o garanție a pluralismului: după fuziuni succesive, giganticele concerne media, care pot reprezenta interese politice sau economice mai mult sau mai puțin transparente, pot deveni tot mai puțin nuanțate în mesajele transmise; în loc să (se) exprime (pe) mai multe, ar putea cînta mereu aceeași melodie. Or, libertatea de exprimare garantată de constituțiile europene trebuie înțeleasă, în sens larg, prin pluralismul opiniilor.

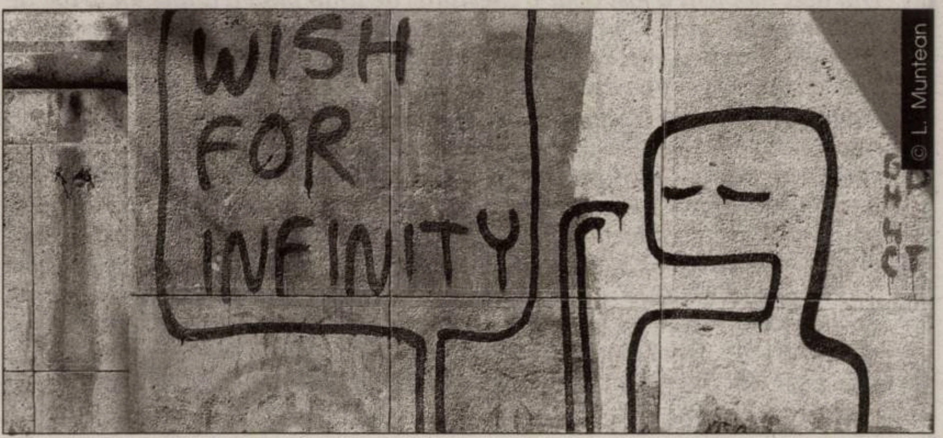
© L. Muntean

Chiar dacă motoarele de căutare se bazează pe algoritmi – părînd că acționează neutru – ele au o influență puternică în configurarea opiniei publice. De fapt, ele nu fac decît să întărească opiniile majoritare și descurajează curiozitatea de a le urmări pe cele minoritare sau mai puțin cunoscute. Misiunea politicilor și a reglementărilor din domeniul mass-media ar fi ca cetățenii să păstreze controlul asupra conținuturilor disponibile, să aibă în continuare acces liber la întreaga ofertă, în special la opiniile minoritare, care nu sînt vizibile în șirurile de căutări sortate după relevanță (după algoritmul Google, de pildă). Sistemele de căutare orientate comercial au însă și alte deficiențe, susține Hans Hege. De pildă, companii al căror plan de afaceri se bazează pe încasări din publicitate (cum sînt cele mai multe motoare de căutare) vor promova, din șirul de căutări, în special acele conținuturi media care ar putea susține produse comerciale ori servicii – și mai puțin materiale jurnalistice aprofundate ori analize. În fine, un al treilea pericol ar fi așa-numita „integrare pe verticală“: companiile care oferă propriile conținuturi și servicii media (Yahoo!, Google) au tot interesul să le promoveze în primul rînd pe acelea.

Ce înseamnă control legitim
și de unde începe subordonarea?

Însă nici un „goagăl“ public nu e tocmai o garanție, căci, prin forța lucrurilor, tot precum o companie (privată) ar ajunge să funcționeze pînă la urmă: de pildă, promovînd conținuturile produse de site-urile statului – adică informația oficială. De fapt, crede Hans Hege, cea mai bună soluție pentru păstrarea diversității informației e o combinație între concurența comercială și un control al statului în ceea ce privește interesele companiilor care oferă rezultatele căutărilor. Însă cît de constituțional ar fi acest control? Ce e înseamnă control legitim și de unde începe subordonarea?

Pînă la urmă, cea mai bună soluție e educația: dacă în era digitală informația e bunul cel mai de preț, atunci fiecare cetățean ar trebui să știe ce și cum să caute și, mai ales, să înțeleagă cine, cum și de ce produce informația.

■ ■ ■

PUBLICITATE

TRANSFORMĂ VACANȚA ÎNTR-O AVENTURĂ!

8 volume de aventură cu personaje celebre!

D'Artagnan
Aramis
Cei trei muschetari
Athos
Porthos

6,9 lei
ziar + carte

De marți, 11 septembrie
După douăzeci de ani
vol. 1 Alexandre Dumas
COLECȚIA ALEXANDRE DUMAS
Cei trei muschetari
Aventurile lui Sherlock Holmes
După douăzeci de ani
adevărul
Cel mai scump

PUBLICITATE

OLD IDEAS WORLD TOUR

LEONARD COHEN

LEONARD COHEN
22 SEPTEMBRIE 2012, 20.00
PIAȚA CONSTITUȚIEI, BUCUREȘTI
eventim Bilete prin Rețeaua Eventim și online pe www.eventim.ro

PRESENTED BY AEG LIVE
magicfm soft music
PRIMA TV
Jurnalul Național
ring
Șapte Seri
Forbes
FHM
Esquire
Cosmopolitan
CASA
National Geographic
DILEMA
eva.ro
Best Music
iConcert.ro

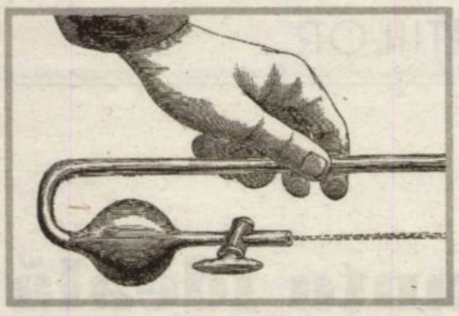

REGIMUL ARTELOR ŞI MUNIŢIILOR

Oana STOICA

rosencrantz & co

Portretul dramaturgului la tinereţe - Székely Csaba

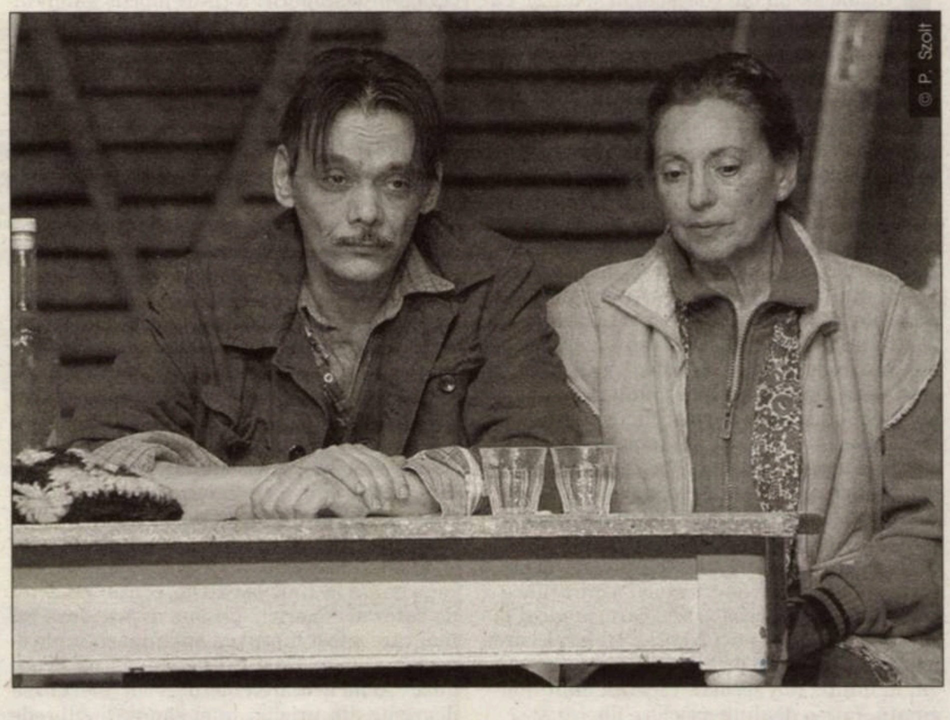

© P. Szolt

● **Székely Csaba, *Flori de mină, Beznă de mină.***

Una dintre cele mai importante apariţii în zona teatrului din România din ultimii doi ani este cea a dramaturgului Székely Csaba. Teatrul este un organism viu. Se modifică permanent, apar noi tendinţe, unele estetici se perimă sau cad în desuetudine. Tînăra generaţie experimentează noi formule, artiştii cu experienţă încearcă să se reinventeze. N-aş caracteriza fenomenul drept efervescent pe meleagurile mioritice, dar lucrurile se mişcă şi uneori scot la iveală adevărate comori.

Atenţia se mută de la individual la colectiv,
de la drama personală la viciul comun.

Pe Székely Csaba l-am descoperit în 2011 în „Programul de practică teatrală pentru regiunile de Vest şi Nord-Vest“ derulat de Teatrul 74 din Tîrgu-Mureş. A prezentat acolo *Flori de mină,* prima piesă dintr-o trilogie despre stingerea satelor transilvănene, cu tot cu dramele personale ale locuitorilor. În fapt, dramaturgul mureşean înregistrează un proces dureros de disoluţie socială, în care comunitatea s-a degradat şi viciat, iar fiinţa umană, pe fondul sărăcirii, şi-a pierdut demnitatea. În zonele miniere din Transilvania, închiderea minelor a generat un dezastru social. Oamenii şi-au pierdut locurile de muncă fără a avea alternativă. Puţini s-au „salvat“ plecînd la oraş (unde au avut parte de alte eşecuri). Cei care au rămas aşteaptă să se stingă odată cu satul. Sau se sinucid. În prima parte a trilogiei, *Flori de mină,* degradarea apare la nivel individual. Tragedia e personală, deşi Székely Csaba identifică un fenomen răspîndit în satele transilvănene, în special în cele maghiare: sinuciderea. Celebra tristeţe maghiară se concretizează în gesturi fatale, dar nu melodramatice. Există un firesc al alegerii morţii, acceptarea ca o soluţie „normală“ pentru nefericire. Asta nu înseamnă resemnare, ci sumbra interiorizare a unei degradări lente, conştiente, aproape asumate. „De cîte ori se întîmplă un nou caz (n. red. – de sinucidere) şi întreb: oare de ce a ales acea persoană să-şi pună capăt zilelor?, răspunsul sună aşa: s-a îmbătat, a scris o scrisoare că nu mai poate şi atît“. Răspunsul primit de Székely Csaba la minima sa investigaţie pentru scris (în satul mureşean al bunicilor) este dezarmant. Angoasele se trăiesc în tăcere şi se îneacă în alcool. În urmă cu cîţiva ani, statistica înregistra cea mai mare rată a sinuciderilor într-un sat maghiar din Transilvania, Zetea: 60% din numărul deceselor. Sinuciderea a devenit o „tradiţie“ generată de melancolia maghiară pe fondul sărăcirii accelerate a populaţiei. „IVÁN: Singura noastră tradiţie e să ne-m-bătăm muci, sărim la bătaie unu' la altu', apoi ieşim în pădure la furat lemne. Asta-i marea noastră tradiţie. (...) ILLÉS: Nu mergem la pădure doar ca să furăm. Din cînd în cînd ne mai şi spînzurăm acolo“ *(Flori de mină).* Aceasta este realitatea care stă la baza textelor lui Székely Csaba. Dramaturgul priveşte în jur cu atenţie, observă, nu judecă, nici nu compătimeşte, însă înţelege.

Beznă de mină, cea de-a doua parte a trilogiei, este mai dură decît prima. Atenţia se mută de la individual la colectiv, de la drama personală la viciul comun. Problemele se radicalizează. Corupţia şi naţionalismul contaminează tot, pînă la omul cel mai simplu. Nu e vorba de mafia pădurilor din secuime, ci de micile afaceri pentru profitul personal, „măfiuţa“ de la sat, furtul de uliţă. Plaga extinsă a corupţiei a ajuns să reprezinte normalul. Preocupaţi să supravieţuiască (în eterna speranţă a unui viitor mai bun, aşa cum o cere tradiţia cehoviană), personajele fură, mituiesc şi sînt mituite cu nonşalanţă. Alcoolul şi naţionalismul prost înţeles fac ravagii. Dacă ratarea duce la sinucidere, corupţia duce la crimă. Una e „normală“, alta e muşamalizată. Nici un efect nicăieri. Viaţa curge mai departe, nu grea şi minunată cum zice Cehov, ci amorală, sterilă şi nefericită. În piesele lui Székely Csaba nu e nici o urmă de speranţă.

Amărăciunea naşte
o poetică a înjurăturilor delirantă.

În ciuda tristeţii, personajele păstrează un umor sănătos. Amărăciunea naşte o poetică a înjurăturilor delirantă. „INCE: (...) Băga-mi-aş polonicul! E musai să-mi faci cafeaua aşa de fierbinte? Amestec la ea de o oră şi tot mă arde! IRINGÓ: Scuze că nu ţi-am turnat-o în ceşcuţe răcite. Şi nici spatele ăla de bou nu ţi l-am sprijinit cu periniţa! Vrei să-ţi sprijin spatele ăla de bou?!“ *(Beznă de mină).* Székely Csaba face o adevărată creaţie din limbaj. În asta constă, de fapt, talentul său impresionant, în replica acidă, consistentă în care, sub firescul dezarmant, se simt tone de tristeţi reprimate. Sînt cuvinte care „stau bine în gura actorului“. E cel mai greu lucru în dramaturgie – să faci textul „să alunece uşor pe gît“. Limbajul artificial sună fals pe scenă şi devine astfel piatră de moară pentru spectacol. Piesele au o structură fixă: un act, o cameră, cinci personaje. Tema (ratarea la ţară) şi atmofera sînt cehoviene (toată lumea vrea la „Moscova“, adică la oraş), personajele sînt „cărnoase“, vii, alcătuiesc credibil o comunitate (se transferă dintr-o piesă în alta). Dramaturgul evită tipologizarea, nu agreează deloc clişeele, nu pune etichete şi nu dă verdicte. Scriitura are şi forţă, şi subtilitate. Acuitatea cu care creează lumi în destrămare aminteşte de piesele sociale ale lui Martin McDonagh *(Regina frumuseţii din Leenane* şi *Trilogia Insulelor Aran: „The Cripple of Inishmaan“, „The Lieutenant of Inishmore“* şi *„The Banshees of Inisheer“),* dar, datorită structurii compacte, a lungimii reduse şi a inteligenţei replicii (ar fi un bun dialoghist pentru film), textele lui Székely Csaba sînt chiar mai bune decît cele ale dramaturgului irlandez. După *Flori de mină,* în care atacă sentimentul demnităţii maghiare (alcoolul şi sinuciderea nu sînt motive de mîndrie) şi *Beznă de mină,* în care vorbeşte despre corupţie şi naţionalism (conflicte interetnice), urmează ultima parte a trilogiei, în care protagonişti vor fi două personaje amintite în primele piese, preotul şi iubitul său. Aveţi grijă, Székely Csaba va scrie despre religie şi ipocrizie.

Deşi dramaturgul mureşean este o descoperire recentă a presei şi publicului de limbă română, el este bine-cunoscut în media de limbă maghiară din România şi în Ungaria (unde de cîţiva ani obţine burse şi premii). A cîştigat concursul BBC de dramaturgie cu un scenariu radiofonic, *Do You Like Banana, Comrades?,* care a fost montat apoi la Radioul britanic. Spectacolul *Flori de mină* montat la Studio Yorick din Tîrgu-Mureş a primit premii în România şi Ungaria (cel mai bun spectacol la Festivalul Naţional de Teatru din Pécs, din acest an). *Beznă de mină* a avut premiera tot la Studio Yorick, la sfîrşitul lunii august. Şi Székely Csaba nu se opreşte aici.

***Oana Stoica** este critic de teatru.*

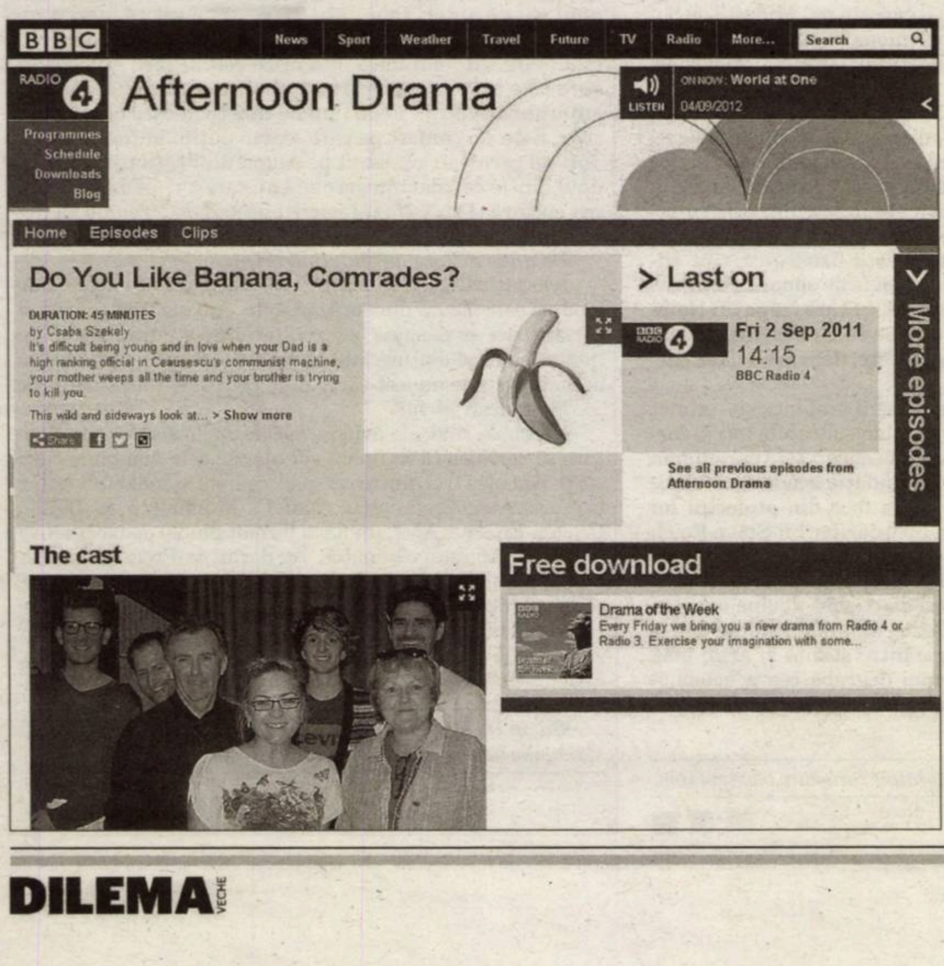

Do You Like Banana, Comrades?

DURATION: 45 MINUTES
by Csaba Szekely
It's difficult being young and in love when your Dad is a high ranking official in Ceausescu's communist machine, your mother weeps all the time and your brother is trying to kill you.
This wild and sideways look at... > Show more

> Last on

Fri 2 Sep 2011
14:15
BBC Radio 4

See all previous episodes from Afternoon Drama

The cast

Free download

Drama of the Week
Every Friday we bring you a new drama from Radio 4 or Radio 3. Exercise your imagination with some...

galerii de artă

PUBLICITATE

Galeria de artă ANA
Expoziţia Gil Nicolescu
27 august - 10 septembrie 2012
Tel. 021.231.1180; 0747.118.558
www.galleryana.com; antichitati.ana@gmail.com
Str. Ermil Pangratti nr. 25 (vizavi de TVR 1)

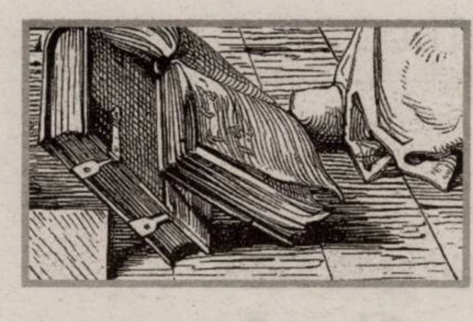

Simona SORA

biograffiti

Nouă momente din vacanța ideală

În adolescență visam cam așa vacanța ideală: să-mi iau rucsacul în spate și, cu un prieten, cel mult doi, să batem Europa la pas, uneori cu mașina, să ne oprim, dacă avem chef, în cîte-un tîrg, să rămînem acolo și să muncim cîteva săptămîni ca să putem pleca din nou. Să fim liberi de angajamente și termene, să trăim clipa și să ne mai întoarcem în cenușia Românie a anilor '80 doar dacă ne-am trezi dorindu-ne asta cu orice preț. Am și plecat apoi cu acest gînd, de cîteva ori, dar m-am trezit nu doar responsabilă, ci și dorindu-mi întoarcerea. M-am mulțumit apoi cu scurte vacanțe, iar între ele, cea din acest an – poate pentru că 2012 e un an de „nefăcute" pentru multă lume, nu trebuie să fii astrolog ca să pricepi asta – s-a apropiat cel mai mult de vacanța aia ideală din adolescență. Nici nu știu cum m-am trezit – cu unul, cel mult doi prieteni – bătînd lumea cu piciorul (și roata mașinii), oprindu-ne doar în orașele care ne plăceau, ne spuneau ceva sau, mă rog, unde comoditatea ne îndemnase să ne rezervăm camere la hotel. În definitiv, nu trebuie să încerci toate speluncile ca să-ți rezolvi aspirațiile adolescentine și nici să-ți mai cari rucsacul în spinare după ce s-a inventat trolerul care merge singur. Iată primele secvențe care-mi vin în minte, din această vacanță mult imaginată, într-o deplină asociere liberă:

■ Vaga demență retro-futuristă de la Ars Electronica din Linz: un muzeu al artelor electronice care, probabil, era futurist atunci cînd s-a construit, dar care a ajuns în cîțiva ani depășit chiar și în zona de robotică. M-am prăpădit de rîs cînd o simpatică operatoare specializată în partea oftalmologică a noilor descoperiri a ținut morțiș să-mi fotografieze globii oculari; nu i-am stricat demonstrația spunîndu-i că am trecut prin experiența asta acum cîțiva ani, la MedLife, în București;

Într-o duminică, spre seară, am văzut printre blocuri o piscină la firul ierbii.

■ Uluitoarea bibliotecă umanistă din Sélestat, una dintre cele mai vechi și mai bine păstrate din Franța, cuprinzînd nu doar vechiul fond al Școlii latine alsaciene, ci și biblioteca lui Beatus Rhenanus, prietenul lui Erasmus din Rotterdam: peste 500 de incunabule și nenumărate manuscrise. Am văzut acolo, dînd ușor la o parte draperiile de catifea roșie cu care erau acoperite vitrinele, *Lecționarul merovingian,* datînd din secolul VII, și faimoasa *Cosmographiae Introductio,* imprimată la 1507 la St-Dié, conținînd actul de botez al Americii. Ce m-a distrat însă cel mai tare a fost faptul că am nimerit acolo exact de ziua lui Beatus Rhenanus – pe 22 august –, cînd evocarea bietului om (mort prea devreme din pricina unei sănătăți șubrede care l-a făcut și să trăiască singur) urma să țină biblioteca deschisă toată noaptea. N-am nici o îndoială că noaptea cu pricina ar fi fost cel mai bun moment să vedem Sélestat-ul, deși unii cred că numai de Crăciun se întîmplă totul în acest oraș în care s-a inventat împodobirea bradului, sau poate de 1 martie, cînd se termină Carnavalul Nebunilor;

■ O oprire specială a fost la Gorze, în Lorena, unde se află parohia ortodoxă Béthanie, condusă de părintele Alphonse Goettmann, unul dintre discipolii cei mai constructivi ai „înțeleptului din Pădurea Neagră", Karlfried Dürckheim. Béthanie e un loc extraordinar care merită văzut și de către cei care-i știu pe Dürckheim și pe Goettmann (din cărțile lor, traduse și în românește, la Editura Herald), însă și de cei care vor pur și simplu liniște. În parcul de lîngă pădure, sub copacii dispuși circular, era liniște și pace, deși, în zilele în care-am ajuns noi acolo, Alphonse Goettmann și soția sa, Rachel, tocmai își deschiseră casa pentru un seminar dedicat operei lui Dürckheim;

■ „Mica Franță" de pe canalul navigabil din Strasbourg, cu podurile sale acoperite și cu vechile case medievale, azi nelocuite, părea mai degrabă o „mică Veneție" germanizată și reconstituită pe gustul cohortelor de turiști ce tocmai se extaziaseră la vederea orologiului astronomic de la Notre Dame și aplaudaseră copilărește bătaia Morții la fiecare sfert de oră. Era fatal, vorba lui Almodóvar, să vezi un grup de japonezi de toate vîrstele bătînd din palme copilărește cînd figurina sinistră se dădea, la propriu, de ceasul morții...

■ La Nancy am avut o surpriză gastronomică: sătulă de cărnăretul alsacian, am cerut o „salată vosgiană". Agilul Gilles, patronul bistroului – care ne-a scris și o dedicație pe nota de plată –, mi-a adus un platou de șuncă prăjită pe o felie subțire de salată. N-a fost rea, dar n-am mai putut mînca altceva pînă la Bordeaux;

■ În austerul Metz, într-o duminică, spre seară, am văzut printre blocuri (căci există blocuri și blocuri, așa cum există case și case) o piscină la firul ierbii, care se confunda cu gazonul și în care locatarii se fereau de caniculă;

■ *Via Pirenaica,* un drum alpin pe care pelerinii spre Santiago de Compostela îl făceau pe jos și care, din mașină, e fabulos și, fără îndoială, mult mai interesant decît acela clasic, prin La Jonquera, acum jalonat de păduri carbonizate, un peisaj postapocaliptic pentru uzul doritorilor de senzații tari;

■ Noaptea tîrziu, la Verona, ascultînd o arie din *Carmen,* pe o bancă din Piazza Brà, dincoace de Arena care se închisese cu mult timp înainte de a ajunge noi;

■ La intrarea în Moulins (un orășel pe care a rămas să-l vedem în altă viață), la un semafor, un brutar între două vîrste, cu o chelie ce strălucea printre baghete, își pusese în fața magazinului un anunț-giruetă care atrăgea atenția: „Brutarul e un tip formidabil. Intrați să vedeți de ce!".

■ ■ ■

Aron BIRO

audio și n-am cuvinte

Acusmonium

● **Van der Graaf Generator, *ALT*, Esoteric/Antenna, 2012.**

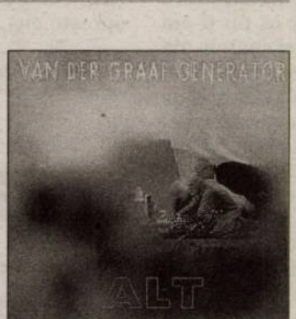

Reuniunea Van der Graaf Generator a dăinuit mai mult decît mă așteptam, mai ales că venea după peste 20 de ani de absență. Iată-i însă la al patrulea album de la reuniune, din păcate unul strict instrumental, deși Peter Hammill e încă în trupă. Poate tocmai asta e problema, grupul pare să se fi molipsit de la proiectele hammilliene mai obscurantiste, cu peisaje sonore și improvizații – nimic de pe acest album nu are legătură cu poezia math-rock de pe *A Grounding in Numbers,* de anul trecut, ori cu piesele pentru care trupa, și Hammill în excelența sa lirică, s-au făcut iubiți. Să fie vorba de paradoxul retro-prog pe care îl pomeneam în recenzia la Rush de acum cîteva săptămîni? Van der Graaf Generator e una din cele mai bătrînești și retro trupe din școala de prog rock britanic. Indiferent că provin din 1970 ori din 2010, piesele lor continuă să sune de parcă ar fi fost înregistrate și compuse în anii '60. Un material experimentalist ca albumul în discuție îi mai ajută să se reafirme ca trupă progresivă, însă poate e nițel cam tîrziu și aparențele sînt doar parțial salvate. Pe de o parte, cu tot anacronismul lor, Van der Graaf Generator nu trebuie să demonstreze nimic în Anul Domnului 2012. Pe de altă parte, regulile muzicii de improvizație și peisaj sonor sînt altele decît în tinerețea lui Hammill, de fapt s-au rescris cu fiecare nouă generație de procesor de sunet lansat pe piață, cu fiecare software upgrade, cu fiecare album Coil ori Neubauten. Tehnologia în 2012 e alta decît cea cu care Van der Graaf Generator au învățat să experimenteze, structurile și sculele cu care se lucrează sînt altele. Hammill continua însă să se joace cu jucăriile sale analogice, încearcă să scoale din morți pe Stockhausen și pe alți mari experimentaliști ai vremurilor în care era o nebunie să cînți așa ceva – vremuri ale experimentului pe lămpi, pline de virtute și viață muzicală, dar de mult apuse.

Albumul *ALT* sună, neîndoielnic, a album progresiv, însă sună de parcă a fost produs de un călător în timp (în viitor, mai exact). Un pic de coerență se găsește pe „Midnite or So" datorită temei preluate de la Thelonious Monk și, în general, albumul mai conține astfel de porțiuni, ceva mai muzicale, presărate pe ici, pe acolo, dar rarefiate și lipsite de cheag. Porțiunile ambientale nu par să aibă o arhitectură capabilă să profite de configurațiile Hi-Fi disponibile în zilele noastre, un uzual obiectiv al producătorilor contemporani de muzică de textură slab structurată. Genul acesta e menit, în 2012, să provoace interfața neuronală a ascultătorului prin intermediul unor instalații de sunet capabile să susțină provocarea. Sentimente, dar mai ales reacții fiziologice, sînt stimulate în ascultătorul-vizitator de peisaje sonore. Asta necesită oarecare opulență, agresivitate, cu care trupa lui Hammill nu a ținut pasul, mulțumindu-se cu o formă de scamatorie bazată pe trucuri cîndva inovatoare, dar care azi fac parte din manuale.

Fanii justifică albumul prin termeni pretențioși – „sunet acusmatic" (a cărui origine nu e clar identificabilă într-o sursă, într-un instrument) ori „musique concrete" (paradigma teoretică a sunetului acusmatic și fundația academică a muzicii moderne de peisaj sonor). Asta face din proiectul lui Hammill unul științific, în vîna abordărilor lui Steve Reich (dintre cei despre care am mai scris pe aici), ce prezintă interes mai degrabă pentru decompozitorii muzicali decît pentru ascultători, fie ei și elitiști ori dispuși să devină cobai ai unui experiment sonor. În concluzie, albumul rămîne manifestarea unui transfer tehnologic între știință și artă, însă știința pe care o reprezintă e mai degrabă cea a acusmoniumului din anii '70, decît cea a acusticii contemporane, puternic digitizate.

***Aron Biro** este autorul blogului http: / /aronbiro.blogspot.com.*

■ ■ ■

---

trei întrebări pentru

Mario DE MEZZO

10.000 de euro pentru cel mai bun roman

De ce acest Premiu Literar „Augustin Frățilă"?

Din trei motive. 1) Am plecat de la convingerea că promovarea literaturii românești este cea mai eficientă metodă de a ridica nivelul de conștientizare cu privire la citit. Oamenii au nevoie de valori cu care să se identifice, au nevoie să simtă mîndria de a aparține unui curent literar viu, unui val de autori talentați. 2) Ne-am dorit să oferim un premiu care să încurajeze orice autor, de la orice editură mai mare sau mai mică, din orice colț al țării. 10.000 de euro este un premiu care ar trebui, teoretic, să îi asigure autorului cel puțin nouă luni de liniște în care el să poată crea. Este un confort pe care foarte puțini autori îl au. 3) Toți cei care l-au cunoscut pe Augustin Frățilă știu că era unul dintre cei mai integri oameni, care a trăit prin și pentru cultură. Din punctul nostru de vedere, trebuie să devină un simbol.

De unde atîția bani în plină criză?

Asociația Casa de Cultură este un ONG și strîngerea de fonduri este făcută din surse private. Am abordat companii private care au pasiune pentru literatură și cultură și le-am invitat să ni se alăture într-o viziune. Cei care au crezut în această viziune au fost cuceriți de proiect și l-au susținut.

De ce acest juriu?

În primul rînd, am avut nevoie de un juriu de specialitate care să certifice că în finală vor ajunge cele mai bune cinci cărți. Am ales trei dintre cei mai credibili și mai buni critici literari: Alex Ștefănescu, Dan C. Mihăilescu și Daniel Cristea-Enache. Apoi, un juriu format din 20 de bloggeri va desemna romanul cîștigător. Ne dorim ca Premiul Literar „Augustin Frățilă" să fie acordat unei cărți foarte bine scrise, dar care să mai aibă o calitate: să fie și o carte care să prindă la publicul larg. Am dorit ca în grupul bloggerilor jurați să fie o dinamică foarte mare și totodată o diversitate, astfel încît cartea să reprezinte un public cît mai numeros.

***Mario De Mezzo** este președintele Asociației Casa de Cultură. Mai multe la www.acadecu.ro.*

a consemnat Marius CHIVU

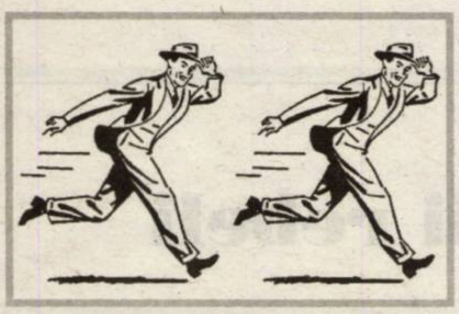

Andrei GORZO

dilematograf

Clasa muncitoare nu merge în paradis

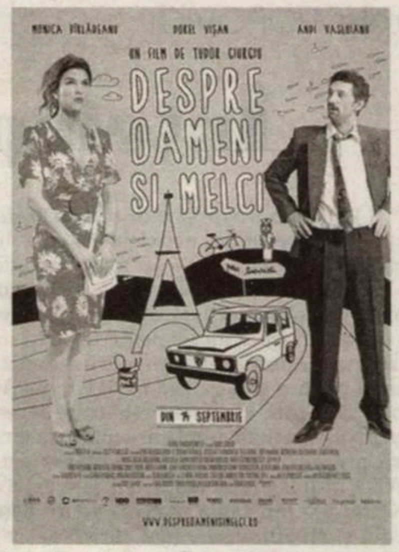

● *Despre oameni şi melci* **(România, 2012), de Tudor Giurgiu.**

Noul film al lui Tudor Giurgiu, *Despre oameni şi melci,* e o dramedie socială cu elemente de farsă populistă şi de rom-com, plasată în România anului 1992. Ca şi în *Senatorul melcilor* (1995) al lui Daneliuc sau în *Occident* (2002) al lui Mungiu, chipul-emblemă al Estului aflat la prima sa întîlnire cu Vestul îi aparţine lui Dorel Vişan – aici în rol de director al uzinei Aro din Cîmpulung Muscel, care tocmai urmează să fie cumpărată de nişte fabricanţi francezi, *père et fils* (Jean-François Stévenin şi Robinson Stévenin), de conserve de melci. Ca şi muncitorii de la Circul de Stat din *Ursul* (2011) al lui Dan Chişu, muncitorii de la Aro urzesc planuri năstruşnice de salvare a uzinei – s-o cumpere cu bani împrumutaţi de la sultanul din Brunei, sau cu bani cîştigaţi din donarea de spermă la o nou-apărută şi nemaipomenită clinică bucureşteană care plăteşte 50 de dolari pe recoltare; ca şi personajelor unei comedii din epocă precum *Asfalt Tango* (1996) a lui Nae Caranfil, capitalismul încă le mai apare plin de cîini cu covrigi în coadă. E poate un pic parşiv din partea lui Giurgiu că, pentru a scoate şi mai tare în evidenţă naivitatea acestei optici, inserează în film fragmente din reportajele dedicate de TVR, la vremea respectivă, primei vizite făcute de Michael Jackson în România – inclusiv la un orfelinat unde, după cum apucă să spună ştiriştii, înainte ca Giurgiu să le-o taie în mijlocul unei fraze, „dragostea lui Michael pentru copii a găsit aici un prilej de a se…“ Dar filmul lui Giurgiu reprezintă o apariţie oarecum aparte (şi poate chiar semnificativă) în peisajul cinematografiei româneşti, prin culorile calde (dar la fel de diferite de cele ale propagandei comuniste ca de cele ale *horror*-ului plebeianofob marca Pintilie) în care zugrăveşte clasa muncitoare. Odată ce muncitorii de la Aro se deplasează în masă la Bucureşti, ca să-şi vîndă sperma, hăhăiala de teatru de revistă întreţinută pînă atunci de Giurgiu (dar şi temperată în permanenţă de bunul lui gust), pe seama fantezistei lor campanii (muncitorii certîndu-se cu soţiile în faţa camerelor de televiziune sau cerîndu-şi scuze de la ele, în seara de dinaintea plecării, cu formule ca: „În seara asta nu pot, că lucrez pentru export.“) – hăhăiala asta lasă loc unei secvenţe neaşteptat de grave, în care intrepidul lider sindical (Andi Vasluianu) află de la o doctoriţă adevărul crud că spermatozoizii de proletar român (spre deosebire de cei de student danez) nu se numără printre cei mai ceruţi pe piaţa internaţională. Personajul lui Vasluianu e departe de a fi ceea ce înţelegea teoria realismului socialist printr-un „erou pozitiv“ (e un comiţător de adultere în serie), dar dumirirea lui că „nu vor să ne recolteze fiindcă sîntem muncitori“ (adică o specie inferioară) are patos şi demnitate (în timp ce o altă descoperire tîrzie îi echilibrează relaţia cu soţia într-o manieră satisfăcător de modernă). Un patos şi o demnitate care (alături de alte valori, cum ar fi camaraderia) nu erau chiar atît de uşor de reintrodus în reprezentările cinematografice ale unui clase sociale atît de intensiv idealizate înainte de 1989 şi atît de drastic coborîte după aceea, în filme ca *Prea tîrziu* (1996) al lui Pintilie, la rangul de subumanitate. Giurgiu şi scenaristul său, Ionuţ Teianu, nu sînt primii cineaşti care încearcă să le reintroducă (tot o încercare se poate considera că a fost şi recenta catastrofă a lui Dan Piţa, *Ceva bun de la viaţă),* dar o fac, poate, mai apăsat decît alţii, şi folosind cu isteţime o limbă cinematografică (cea a farsei) de largă circulaţie populară.

O tentativă lucidă de a face din cinema-ul românesc şi un cinema de masă.

Mineriada donatorilor de spermă nu constituie *focus*-ul unic al povestitorilor. Preliminariile ei se derulează în paralel cu dialogul intercultural antamat de Vişan şi de oaspeţii francezi (despre „escargoţi“ şi alte chestii drăguţe, dar deja zise) şi cu un *subplot* romanticomic (derivat din dialogul intercultural şi la rîndul său dulce) implicînd-o pe secretara personajului lui Vişan (o Monica Bîrlădeanu splendid retro-vulgarizată, cu cercei mari şi cîrlionţi roşii) alături de *le patron-fils*. Poate şi de-aceea, climaxul mineriadei pare să vină repede, dacă nu chiar prematur – e vorba despre episodul în care colectivul muncitoresc pleacă la Bucureşti, petrecut de Giurgiu cu acorduri de Dan Spătaru, după ce s-a strîns sub ghioaga falică a unei statui de domnitor, şi scandează „Gică! Gică!“, sub ferestrele clinicii în care sindicalistul e lovit mortal în iluziile lui. După care vine imediat şi deznodămîntul fericit. *Despre oameni şi melci* nu e o comedie spectaculos de *funny*, dar e una lucrată solid atît pe personaje (nuanţe, chestii), cît şi pe brizbizurile retro, şi mai ales una conciliant-incluzivă, la care, în principiu, nici o categorie de public – adică nici o clasă socială – n-ar avea de ce să se simtă subestimată sau neluată în calcul. Indiferent ce soartă comercială va avea, rămîne o tentativă lucidă de a face din cinema-ul românesc şi un cinema de masă – înţeles ca un liant între pături sociale. Ceea ce, la cît de dezbinată a ajuns societatea noastră, e o ambiţie cu nimic mai puţin nobilă, în felul ei, decît ambiţiile lui Cristi Puiu.

■ ■ ■

PUBLICITATE

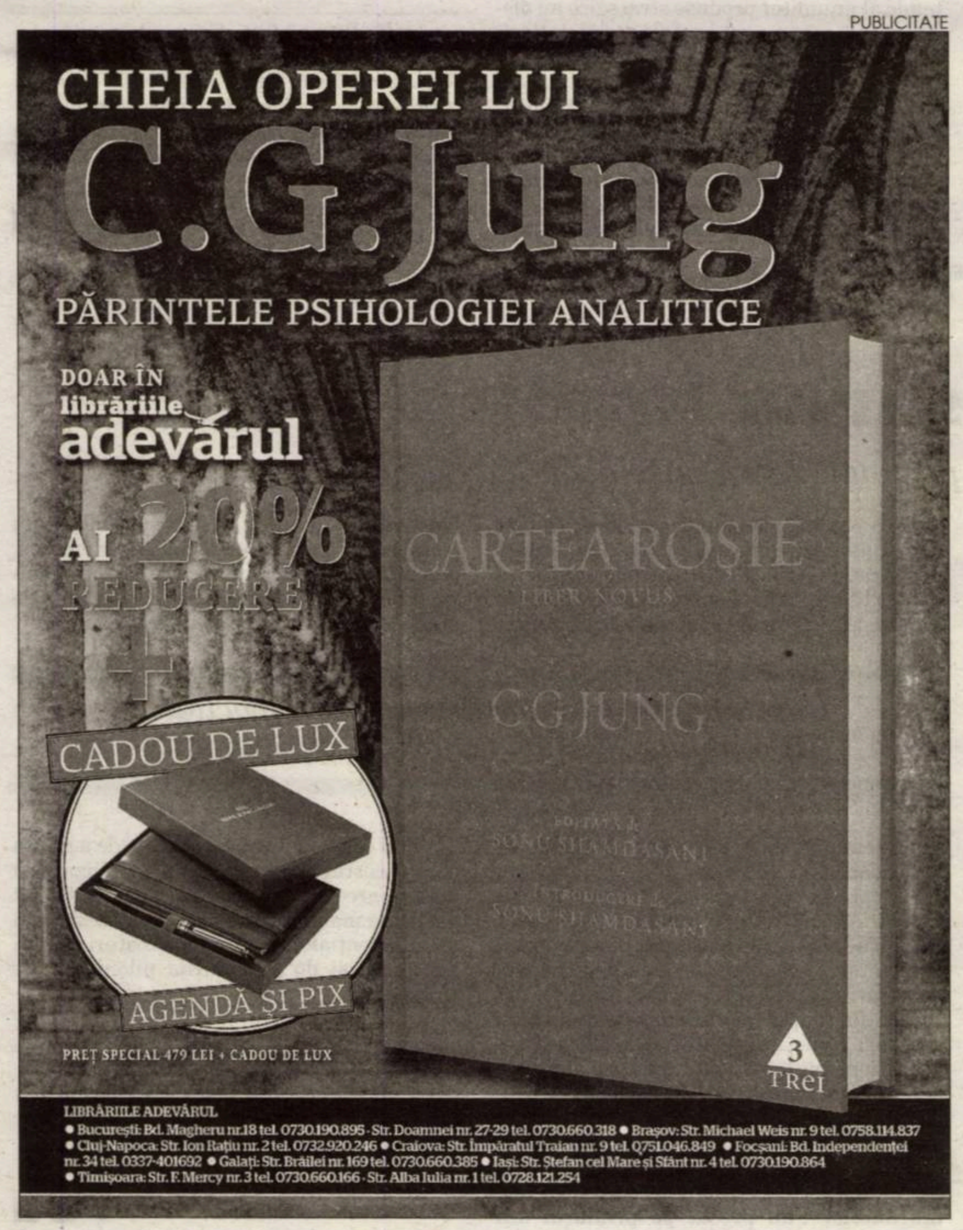
CHEIA OPEREI LUI
C.G. Jung
PĂRINTELE PSIHOLOGIEI ANALITICE
DOAR ÎN librăriile adevărul
AI 20% REDUCERE
+
CADOU DE LUX
AGENDĂ ȘI PIX
PREȚ SPECIAL 479 LEI • CADOU DE LUX
LIBRĂRIILE ADEVĂRUL
• București: Bd. Magheru nr. 18 tel. 0730.190.895 - Str. Doamnei nr. 27-29 tel. 0730.660.318 • Brașov: Str. Michael Weis nr. 9 tel. 0758.114.837
• Cluj-Napoca: Str. Ion Rațiu nr. 2 tel. 0732.920.246 • Craiova: Str. Împăratul Traian nr. 9 tel. 0751.046.849 • Focșani: Bd. Independenței nr. 34 tel. 0337-401692 • Galați: Str. Brăilei nr. 169 tel. 0730.660.385 • Iași: Str. Ștefan cel Mare și Sfânt nr. 4 tel. 0730.190.864
• Timișoara: Str. F. Mercy nr. 3 tel. 0730.660.166 - Str. Alba Iulia nr. 1 tel. 0728.121.254

PUBLICITATE

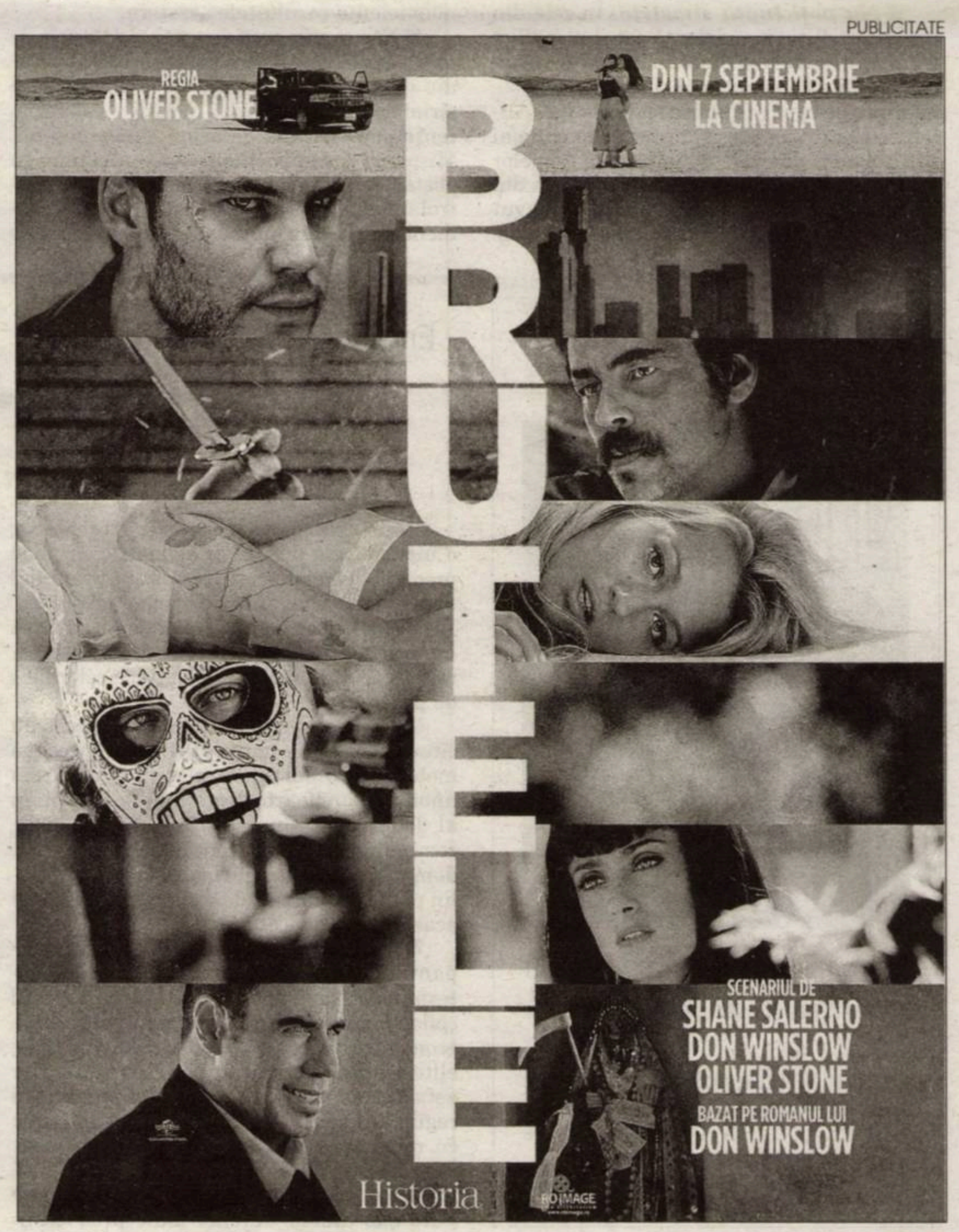
REGIA OLIVER STONE
DIN 7 SEPTEMBRIE LA CINEMA
BRUTELE
SCENARIUL DE SHANE SALERNO DON WINSLOW OLIVER STONE
BAZAT PE ROMANUL LUI DON WINSLOW
Historia
RO IMAGE

Srdja POPOVICI

Înţelepciuni sîrbeşti pentru noii rebeli

■ ***Violenţa naşte şi mai multă violenţă.*** Fiecare revoluţie nonviolentă este diferită în funcţie de *pattern*-uri etnice, religioase sau regionale. Un singur aspect rămîne constant: violenţa este sărutul morţii. Ea oferă regimului scuza ideală pentru a strivi mişcarea, sporeşte riscul escaladării, alienează opinia publică şi deraiază mesajul mişcării. Chiar mai rău, violenţa pregăteşte terenul pentru o eventuală implicare militară din afară, precum în cazul bombardării Serbiei de NATO, în 1999. Intervenţia militară externă, precum cea din Libia, rareori aduce democraţia şi stabilitatea – mai curînd sporeşte numărul victimelor civile inocente. De aceea, spre deosebire de revoltele populare, predominant nonviolente, din Tunisia, Egipt sau Yemen, chiar şi dacă luăm în calcul folosirea pe scară largă a violenţei de către Gaddafi împotriva propriilor cetăţeni, cazul libian prezintă cel mai rău exemplu cu putinţă de cum nu trebuie gestionate lucrurile, atît de către mişcările interne, care eşuează să respecte disciplina nonviolentă declanşînd războiul civil, cît şi de către comunitatea internaţională, care lansează o intervenţie militară. În ciuda faptului că milioane de iubitori de libertate sînt mîndri că 2011 a fost un an foarte prost pentru „băieţii răi“, asasinarea barbară a dictatorului libian în faţa camerelor ar trebui să ne reamintească de un adevăr banal – violenţa dă naştere la şi mai multă violenţă şi instabilitate.

Ce poate învăţa rezistenţa siriană atît de la luptele împotriva lui Gaddafi, cît şi de la căderea lui Miloşevici.

■ ***Nu poţi lupta simetric.*** În cele din urmă, revoluţia nonviolentă este un conflict asimetric, unde una dintre părţi nu are o opţiune militară (simetrică) şi alege să poarte bătăliile pe care are şanse să le cîştige. Altfel, care erau şansele protestatarilor chilieni sau polonezi din anii ’80 împotriva trupelor lui Pinochet sau a milionului de soldaţi din Armata Roşie? Nici una. Ce şanse ar fi avut o mînă de studenţi sîrbi să cîştige în faţa poliţiei şi armatei lui Miloşevici într-o încleştare militară convenţională? Foarte mici. Cît sens are să îi provoci pe dictatorii puternici, precum Pinochet sau Assad, pe cîmpul de luptă? Absolut nici unul. În plus, studiile arată că există de două ori mai multe şanse să cîştigi printr-o mişcare nonviolentă decît printr-o revoltă violentă.

■ ***Numărul contează.*** Puterea rezistenţei nonviolente stă în mobilizarea unui număr cît mai mare de oameni în jurul unei viziuni comune asupra zilei de mîine, în creionarea unei strategii comune, urmate de folosirea unor tactici nonviolente eficiente, menţinerea ofensivei şi a unei discipline nonviolente stricte împotriva adversarului. Dacă aceste principii de bază sînt executate cu succes, atunci schimbarea socială nonviolentă (mass-media preferă termenul de revoluţie) devine posibilă, oricît de dure ar fi condiţiile de pe cîmpul de luptă. Alături de unitate (o mare provocare pentru opoziţia siriană puternic divizată) şi planificare, menţinerea disciplinei nonviolente este unul dintre principiile-cheie ale succesului rezistenţei nonviolente. Odată violenţa dezlănţuită – ne arată istoria –, mişcările tind să-şi piardă susţinătorii, momentul ofensiv, iar scopul iniţial, al rezistenţei nonviolente, dispare. Pentru Belgradul anilor 2000, era crucial să arătăm că putem schimba guvernul într-o manieră civilizată, prin alegeri, şi să demonstrăm că putem să protejăm prin mijloace nonviolente rezultatele acestora.

■ ***Strategia anti-apartheid.*** Oricît de puţin evident ar părea, cel mai relevant studiu de caz pentru a înţelege cum conflictul sirian se poate termina pozitiv este rezistenţa sud-africană de acum cîteva decenii. Mişcarea anti-apartheid s-a confruntat cu obstacole similare: un guvern opresiv, controlat de minorităţi, pregătit să tragă în oamenii de culoare; un număr tot mai mare de contestatari antisistem, plus imensa greşeală de a renunţa la rezistenţa nonviolentă formînd „Lancea Africană“ – o gherilă militară, care a eşuat în întregime. Revenind la strategia lor nonviolentă, sud-africanii au construit pe ceea ce realizaseră: pe numărul celor ce fuseseră mobilizaţi. În momentul în care numărul celor care te urmează devine substanţial, mişcările strategice îşi escaladează gradual acţiunile, de la ceea ce Gene Sharp numeşte tacticile protestului şi ale persuasiunii, pînă la tactici de necooperare. În cazul Africii de Sud, grevele şi boicotul sistemic al anumitor produse strategice au oferit „paiul“ care a rupt spatele cămilei. Regimul de apartheid – perfect capabil să distrugă o forţă de gherilă prost înarmată şi antrenată – a fost izolat economic, fiind dependent de comerţul intern şi totodată vulnerabil la grevele şi boicoturile sistemice.

■ ***Dacă oamenii nu se supun, conducătorii nu pot conduce.*** Înţelegînd mecanismele obedienţei şi diversele raţiuni pentru care oamenii aleg să se supună (din obişnuinţă, de teamă, din interes, mergînd pînă la neputinţă sau fatalism), poţi să înveţi din reţetele pe care diverse mişcări, în istorie, le-au folosit pentru a transforma fiecare comportament individual: obişnuinţa – prin inovare, frica – prin umor, interesul personal – prin persuasiune, neputinţa – prin încurajare. Însă totul depinde de comunicarea cu o multitudine de audienţe. În istorie, mişcările care au reuşit s-au bazat pe strategii de comunicare eficiente.

Srdja Popovici *este director al Centre for Applied Nonviolent Action and Strategies (CANVAS). A fost unul dintre liderii grupului de rezistenţă „Otpor!“, care a contribuit la căderea regimului Slobodan Miloşevici. Predă un curs de introducere în strategia rezistenţei nonviolente la Universitatea Belgrad.*

■ ■ ■

Eşecuri de stat şi soluţii politice de la firul ierbii

FP
Foreign Policy
România
ÎN MINTEA GENERALULUI MLADICI
DE CE SE PRĂBUŞESC STATELE?

Focus România: Cum îl ajută Wesley Clark pe Victor Ponta ■ Cum împăcăm parteneriatele strategice cu Turcia şi Israel ■ De ce atâtea teze de doctorat plagiate ■ Clasamentul statelor eşuate pe 2012: De ce se (mai) prăbuşesc statele ■ Mişcări civice devenite politice: Şarmul piraţilor germani, cântecul greieraşilor italieni şi cum se ridică o Forţă Nouă în România ■ Remodelarea energetică a lumii: Ce schimbă explozia gazelor de şist din Statele Unite – dar în România? (Şi de ce resursele şi legile nu ne pot asigura o independenţă energetică.) ■ Criza democraţiei clientelare, nu doar greceşti – şi cum se iese din Eurozonă ■ Ce mai poate face un naţionalist la Belgrad – şi cum a devenit generalul Mladici criminal de război ■ Hillary Clinton, despre arta diplomaţiei în era Twitter.

FP România *nr. 29*
(iulie / august 2012)

PUBLICITATE

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

PAULA CRAIOVEANU

BUCUREŞTIUL VECHI ÎN DETALII
EXPOZIŢIE DE FOTOGRAFIE
VERNISAJ
LUNI, 17 SEPTEMBRIE 2012, ORA 19:00
INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN
ALEEA ALEXANDRU NR. 38

rfi DILEMAVECHE SAPTESERI Radio România Cultural

Erica CHENOWETH

Inversarea loialităţilor

– cum porţi un război nonviolent inteligent –

Rezistenţa nonviolentă este, în esenţa sa, o metodologie de război asimetric. În mod predictibil, dictatorii se bazează pe avantajul forţei brute pentru a-şi învinge adversarii. De aceea, insurgentul inteligent caută să lupte în terenul propriului avantaj comparativ – acela al mobilizării puterii celor fără de putere.

■ Campaniile nonviolente de succes au cîteva lucruri în comun. Mai întîi, reuşesc să mobilizeze o susţinere masivă din partea unor sectoare foarte diverse ale societăţii. În al doilea rînd, tind să-şi mixeze metodele, combinînd tactici ale concentrării (proteste, demonstraţii, mitinguri, ocupări ale spaţiului public) cu tactici ale dispersării (rămasul acasă, greve, boicoturi).

■ Nu în ultimul rînd, multe dintre campaniile nonviolente sînt capabile să determine o inversare a loialităţilor în rîndul „pilonilor de susţinere“ ai regimului: elite economice, birocraţia civilă, media oficială, elite academice, aparatul de securitate. Dar asta nu se întîmplă pentru că suporterii regimului încep să simpatizeze instantaneu cu rebeliunea neînarmată. La un moment dat, aceste elite ale regimului încep să înţeleagă că rezistenţa lor la schimbarea *statu-quo*-ului a devenit mult prea costisitoare – politic, economic şi social. În cele din urmă, rezistenţa nonviolentă nu cîştigă neapărat pentru că este legitimă în sine, ci pentru că regimul nu poate suporta costurile impuse asupra sa de o populaţie care refuză să se teamă şi care a început să spună colectiv „nu“.

■ Spre exemplu, grevele lucrătorilor din industria de petrol a Iranului l-au deposedat pe Şah de veniturile necesare, pentru a convinge elitele economice şi establishment-ul de securitate să-l sprijine mai departe. Activiştii din timpul mişcării americane pentru drepturi civile au învăţat cum să facă segregaţionismul costisitor pentru afacerile albilor. Refuzînd să părăsească la orele prînzului incintele restaurantelor din centrul oraşului Nashville care aplicau segregaţionismul, i-au determinat pe albi să nu le mai frecventeze. Pe acest fond, proprietarii restaurantelor l-au presat pe primarul din Nashville să renunţe la segregaţionism, nu pentru că ar fi susţinut populaţia de culoare, ci pentru a-şi salva afacerile. Aşadar, capitalul de presiune depinde de capacitatea de a impune costuri asupra *statu-quo*-ului.

Capitalul de presiune depinde de capacitatea de a impune costuri asupra statu-quo-*ului.*

■ În cele din urmă, abilitatea de a aplica aceste costuri depinde de o mobilizare şi participare societală cît mai extinsă. Cu cît participă mai mulţi oameni, cu atît este mai mare potenţialul de a impune costuri asupra regimului şi de a răsturna pilonii săi de susţinere.

Erica Chenoweth *este profesoară la Universitatea Wesleyan din Statele Unite şi autoare a volumului* Why Civil Resistance Works: The Strategic Logic of Nonviolent Conflict (2011).

■ ■ ■

„Scriitura e doar o parte din ceea ce ni se întîmplă“

– interviu cu Alfons CERVERA –

Scriitorul spaniol ***Alfons Cervera*** *este un nume cunoscut al literaturii spaniole actuale, avînd un real succes editorial prin publicarea tetralogiei* El color del crepúsculo, Maquis, La noche inmóvil, Aquel invierno. *Tema memoriei individuale sau colective, relaţionate cu Războiul civil spaniol, e întîlnită nu doar în romanele sale, ci şi în cronicile sale sau în dezbaterile pe care le lansează în Conferinţele internaţionale la care participă, în special în Franţa. Ultimul său roman,* Esas vidas *(2009), surprinde un moment personal din viaţa autorului, moartea mamei, încadrat de reflecţii despre scris, de un dialog intertextual continuu. În septembrie va lansa în Spania cel mai recent roman al său,* Tantas lágrimas han corrido desde entonces.

Alfons Cervera este un nume foarte cunoscut în Spania. Cu toate acestea, nici unul dintre romanele dumneavoastră nu este tradus în română. Aţi considerat vreodată posibilitatea de a vă promova romanele scrise în România?

Cînd scriem există o graniţă insurmontabilă, dar dragă, pe de altă parte, cel puţin în cazul meu, între sine şi ceea ce există în afara sa şi a scrisului său. Scriitorul este deja departe – ai spune că a dispărut – de ceea ce a scris într-o singurătate plenară. Textul se bucură acum de o autonomie absolută în vitrinele librăriilor. Lectura îşi construieşte o istorie personală fără ca nimeni şi nimic să-i poată controla independenţa. Acestea fiind spuse, niciodată nu mă interesează prea mult ce se întîmplă cu cărţile mele după ce ies de la tipar. Nu sînt – şi aşa sînt considerat în ţara mea – un scriitor de „vînzări“. Ştiu că volumele mele se vînd bine, că au cronici bune – de multe ori excelente – în mediile de comunicare şi revistele de specialitate. Însă acesta este un fapt care deja nu mă mai interesează. Eu scriu, iar ceea ce se întîmplă sau nu după este ceva ce eu nu pot controla. Şi aici intră şi discuţia despre traducerile în alte limbi. Aceasta mă copleşeşte. Public în Spania la o editură mică, de care mă simt legat nu doar din cauza unor motivaţii literare, ci mai degrabă afective. Începînd cu primul meu roman publicat în 1984, Montesinos a fost editura mea. Spun asta pentru că editura aceasta nu obişnuieşte să participe la marile Tîrguri internaţionale, unde se ţes strategiile de piaţă, printre care şi traducerile. Mie îmi este totuna, nu mă interesează foarte mult aceste tîrguri de orgolii şi afaceri. Dacă vreo ţară îşi doreşte romanele mele, să le publice. Nu e ca şi cum aş dispreţui această posibilitate, bineînţeles că nu. Sînt un autor care scrie de plăcere şi pentru ca oamenii să-l citească. Şi aceasta fără a deveni un showman al literaturii. Acolo unde se traduc romanele mele înseamnă că există un interes mai presus de legile pieţii literare. Şi dacă va veni momentul ca romanele mele să intereseze cititorii şi în România, ar fi pentru mine o satisfacţie enormă.

Despre ultimul roman publicat, Esas vidas, *aţi spus că „este cartea mea cea mai dificilă, pentru că eu cunosc personajele“. În ce măsură un autor poate obiectiva o experienţă personală prin scris?*

Obiectivitatea nu există în nici o scriitură. În *Tantas lágrimas han corrido desde entonces,* romanul pe care tocmai l-am terminat şi care va fi publicat în ultima săptămînă din septembrie în Spania, primele fraze explicative spun: „Personajele romanului sînt asta: fărîme mai mult sau mai puţin fragile ale celui care le imaginează. Paginile care urmează sînt pline de astfel de fărîme“. În ultimii ani am spus de multe ori că acum nu aş mai putea scrie *Maquis,* romanul care are ca subiect rezistenţa armată împotriva regimului franchist. Am scris şi am publicat romanul în 1997, a fost un real succes în Spania şi încă mai este în Franţa, şi în el totul era ficţiune, cu excepţia fondului istoric pentru a relaţiona evenimentele care reprezentau centrul romanului. Eu cunoşteam puţin, mai bine zis nimic, acea rezistenţă armată, protagoniştii săi. Au trecut 15 ani şi nici acum nu mă consider un specialist al istoriei războiului antifascist spaniol. De aceea spun că atunci cînd se cunosc mult prea îndeaproape personajele şi acţiunile pe care le săvîrşesc, posibilitatea de a „cădea în picioare“ din scriitura ta scade considerabil.

Romanele dvs. au un fond liric care le face inconfundabile. Cum se împacă lirismul cu noile tehnici romaneşti care au atît de mult succes astăzi?

Lirismul romanelor mele este una din caracteristicile care se precizează în toate locurile. Este ceva pe care îl fac intenţionat. Ştiu că este un pericol să recurgi la lirism – la poezie mai exact – cînd în fapt este o istorie care mai degrabă ar recurge la o proză dură, insuportabilă în unele cazuri. Am scris şi am publicat diferite cărţi de poezie acum cîţiva ani. Toată această poezie s-a reunit în volumul *Los cuerpos del delito.* Dar deja se împlinesc mai mult de douăzeci de ani de cînd nu am mai scris versuri. Mi-a rămas de atunci nucleul acesta de identitate pe care îl iubesc în poezie: ritmul, necesitatea ca scriitura şi lectura să fie acompaniate de muzică, o sonoritate care trebuie să urmeze drumul cel bun, fără a prevala excesiv în executarea ei nici suferinţa, nici vulgaritatea. Aş spune că romanele mele împlinesc această distanţă de mijloc pe care o putem întîlni în ceea ce Kafka numea a scrie ascultînd sunetul baltagului sau în ceea ce făcea Thomas Bernard, care îşi citea textele cîntînd la pian. Ambii scriitori, fiecare în adevărul lui literar şi în „ciudăţeniile“ personale, alături de insistenţa lui Faulkner de a construi o lume universală prin experienţa sa intimă, copleşitor de personală, formează acest triunghi amoros care pentru mine este literatura. Cît despre postmodernism, eu îmi urmez scrisul. Mă interesează anumite idei ale noii mişcări şi altele deloc; mai mult, pe unele le dispreţuiesc profund. Ştiu că romanele mele – aşa se spune – au de asemenea aspecte postmoderne, mai ales cînd se vorbeşte de structură, de modalitatea de aranjare a materialului narativ – însă nu împărtăşeşte ceea ce postmodernismul, în varianta sa cea mai promovată, are din spaţiul ideologic sau dintr-un cinism care în mod evident dăunează. Cînd aud sau citesc numele lui Michel Houellebecq, unul dintre noile modele ale reacţionarismului literar în Franţa, îmi vine să mă iau la bătaie cu el. Aş face asta uneori şi cu Cioran. Totuşi, între francez şi român există mari, insurmontabile diferenţe. În favoarea lui Cioran, bineînţeles.

Obiectivitatea nu există în nici o scriitură.

Numele Alfons Cervera este cunoscut de asemenea datorită tematicii memoriei care apare în centrul tetralogiei sale. Cum percepe publicul, mai ales tinerii care nu au trăit războiul civil, o astfel de literatură?

Întrebarea aceasta apare mereu cînd facem trimitere la romane care se referă la Războiul Civil spaniol, mai ales la romanele care apar în ultimii ani. Eu nu am trăit Războiul de Secesiune al Statelor Unite şi cu toate acestea western-urile lui John Ford, Howard Hawks şi atîţia alţii îmi par opere puternice, ajutîndu-ne pe cei care nu am trăit acele vremuri să le descoperim în detaliu. Acelaşi lucru l-am putea spune despre orice episod istoric care reprezintă o parte din identitatea unui loc şi a locuitorilor de atunci sau de acum. Timpurile de astăzi sînt cele ale folosirii şi irosirii, ale consumului capitalist radical, ceea ce nu ne permite să respirăm un moment şi să reflectăm asupra ceea ce ni se întîmplă. Eu nu am participat la Războiul Civil din Spania, însă ştiu că a fost o oroare, o injustiţie care a trecut peste valorile politice şi morale ale Republicii şi ale apărătorilor ei, derivînd într-una dintre cele mai dure dictaturi ale istoriei contemporane, întrecute cu siguranţă doar de nazism şi stalinism. Şi ştiu toate acestea pentru că a trăi ceva înseamnă şi a-l fi studiat, a fi ascultat martorii care cu adevărat au experimentat evenimentele în cauză. Cel mai grav aspect nu ar fi că tinerii din Spania nu se interesează de trecutul imediat şi de istorisirea lui. Ci faptul că în şcoli, în universităţi şi în cultură apare acest interes tot mai scăzut sau deloc. Franchismul, şi nu atît de mult Războiul Civil, persistă în structurile cele mai profunde ale democraţiei noastre, o democraţie care s-a născut slabă în perioada de tranziţie şi s-a şubrezit tot mai mult cu trecerea timpului. Dovada acestei şubreziri este criza pe care o trăim de cîţiva ani – nu doar o criză economică, ci o adevărată criză a democraţiei. Şi cred că asta se întîmplă în toate ţările care traversează o perioadă de criză astăzi, o criză care vrea să ne vîndă doar din punct de vedere economic, din păcate însă este mult mai mult de atît.

Deşi locuiţi într-o localitate mică din Spania, Gestalgar, departe de ochii presei şi de zgomotul capitalei, sînteţi prezent la colocviile şi conferinţele organizate în universităţile franceze şi uneori în cele germane. Consideraţi că un scriitor trebuie să fie o voce publică, să adopte o poziţie faţă de evenimentele sociale şi politice ale timpului său?

Bineînţeles că ar putea să se observe o contradicţie între ceea ce afirmam înainte despre izolarea de lumea literară, în termeni de promovare, şi prezenţa mea în colocviile internaţionale, mai ales franceze, şi în cîteva locuri din Germania, mai ales la Universitatea Konstanz, unde se studiază cîteva dintre romanele mele (precizez că nu sînt tradus în germană). Pe mine mă interesează într-un fel să am rolul scriitorului care îşi acompaniază cărţile pentru a se vinde mai bine. Nu îi înţeleg – mai mult îi dispreţuiesc profund – pe acei scriitori care se afirmă prin „independenţa“ lor şi se promovează numai pe sine ca scriitori şi opera lor, şi nu se prezintă ca oameni care trăiesc unde trăiesc, şi nu pe o insulă pustie. Ce se întîmplă priveşte pe toată lumea. Scriitura este doar o parte infimă din ce se întîmplă. Pe mine mă interesează mai mult ce se întîmplă în afara scriiturii decît ce e înăuntru. Şi de aceea, cînd particip la aceste congrese, ceea ce fac este de a ieşi din romanele mele şi de a intra în discuţia despre ceea ce se întîmplă în lume, de a denunţa public atrocităţile unui sistem care cu fiecare zi este mai inuman, nociv şi mai puţin egal în şanse pentru fiecare. Un scriitor nu este un alienat. Cel puţin, eu nu sînt. Nu ştiu dacă este bine sau rău, avînd în vedere timpurile cinice pe care le trăim. Şi aici cred că este locul în care între scris şi viaţă nu mai faci diferenţa. Şi ştiau foarte bine asta Jorge Semprún, Cesare Pavese, Sylvia Plath, Alejandra Pizarnik, Primo Levi şi atîţia alţii.

În romanul Esas vidas *scrieţi: „...spune Francisco Ayala că biografia unui scriitor este ceea ce a scris. Mai bine nu: tăcerile sale. Ceea ce nu s-a scris“. Ce înseamnă literatura tăcerii?*

Nu vreau să spun că realitatea trebuie să fie elementul exclusiv al scriiturii, ci că există persoane care doar văd, care doar se interesează cum să fugă într-un mod cinic de această realitate. Ceea ce spuneam anterior de Houellebecq, spre exemplu. În acest caz, aceşti scriitori spun mai mult prin ce tac decît prin ce scriu. Mă interesează mai mult motivele pentru care nu spun ceea ce tac. Alt exemplu memorabil, Borges. Şi-a petrecut viaţa fugind de realitate (pentru a nu vorbi de orbirea sa deloc metaforică în momentul apropierii de dictatura Argentinei din 1976 pînă în 1983) şi e clar că a realizat o operă literară de admirat (chiar dacă pe mine mă interesează mai puţin proza sa – cea mai apreciată de critici şi de lectori – şi mult mai mult poezia sa). Din punct de vedere strict al ficţiunii, există un loc unde să ne poziţionăm şi, odată cu noi, scriitura noastră. Şi de acolo să povestim. Să scrii obscurul dinăuntrul întunecimii, moartea, această lipsă nelimitată cere doar o formă de a scrie: din tăcere, tăcerea. Sînt multe nume-cheie pentru acest tip de scris. Dar eu mă opresc mereu la Paul Celan.

În afară de lumea literară, ce părere aveţi despre cinematografia actuală? Vă plac filmele?

Filmul – cel puţin cel spaniol – traversează acum o criză care ajunge să fie de netrecut. În Spania nu a existat niciodată, cel puţin aşa cred, o adevărată industrie cinematografică. Statul a practicat tot felul de protecţionisme. Una e ca acest protecţionism să anuleze individualităţile creatoare şi alta – să ajute ca filmele să ruleze fără nici cea mai mică formă de asfixiere. Puterea cinematografică stă în mîinile Statelor Unite. Mie îmi place mult filmul francez. Şi destul de mult şi filmul spaniol de azi, în ciuda dificultăţilor precizate. M-aş opri la *Le Havre* de Aki Kaurismäki, *Zăpezile de pe Kilimanjaro* de Robert Guédiguian (cineastul care mă interesează cel mai mult astăzi), *Midnight in Paris* de Woody Allen. Şi pentru a recomanda şi un film spaniol, avînd în vedere criza economică a ţării, *Madrid 1987,* al prietenului meu, un extraordinar regizor şi romancier, David Trueba. Şi dacă vorbim de România, merită să spun că filmul românesc al ultimilor ani are o mare importanţă în Spania şi cred că şi în Europa. Dau doar două titluri extraordinare: *4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile* de Cristian Mungiu şi *Moartea domnului Lăzărescu* de Cristi Puiu. Dar mai sînt şi altele foarte interesante.

Citiţi cărţi în format electronic?

Fac parte dintr-o generaţie care îşi asumă cu greu noile tehnologii. Recunosc utilitatea tehnologiei, aplicată şi industriei editoriale, şi culturii cititorului. Cu toate acestea, nu am nici Facebook, nici Twitter, nimic asemănător. Mă incomodează spaţiile unui exibiţionism public cu care nu sînt obişnuit. Dispun doar de o pagină personală de Internet. Şi da, am un dispozitiv de citit cărţi electronice. Îl folosesc doar în călătorii. Înainte, mereu plecam încărcat de cărţi. Acum plec doar cu cîteva şi cu cele electronice.

Ce sfat aţi da unui tînăr care îşi doreşte să ajungă scriitor?

Primul sfat: să citească mult, să nu scrie un singur rînd pînă cînd nu sînt sute de cărţi în capul său. Şi al doilea: să-şi aducă aminte ce spunea Juan Carlos Onetti (unul dintre autorii mei preferaţi) cu privire la scriitori. Spunea scriitorul uruguayan că sînt două tipuri de scriitori, cei care vor să fie scriitori şi cei care scriu. Lui (şi mie) îi plăceau cei din urmă. Să nu vrei să devii scriitor. Doar să scrii. Şi dacă se poate, scrisul să fie în fiecare zi mai bun decît cel din ziua precedentă.

a consemnat Anamaria BLĂNARU

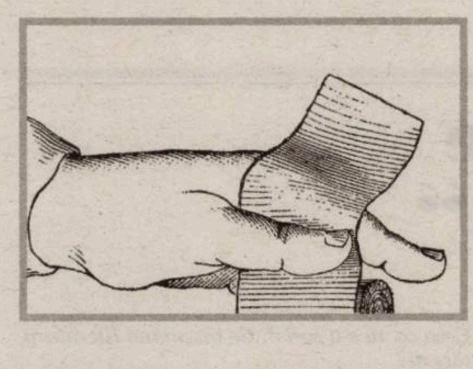

Iulian COMANESCU

oameni și **etichete**

Aoleu, s-a măritat EBa!...

Nunta Elenei Băsescu a devenit un eveniment național, într-un sezon de secetă, în care au scos capul cel mult buruienile mondene de la Capatos și Cancan TV, pseudocelebrități care își petrec viața mai degrabă la televizor decît pe-acasă ori la un ipotetic serviciu. Faptul că avem de-a face cu o fiică de președinte, pe deasupra și europarlamentar, a fost de ajuns pentru ca tabloidele și televiziunile să ia în brațe întreaga poveste. Dar cum și de ce s-a lăsat EBa îmbrățișată?

E adevărat, o imagine face cît o mie de cuvinte. Însă ea nu folosește nimic fără cuiul în care o agăți. În cazul nunții Elenei Băsescu, acest cui a fost virtual și s-a numit Twitter. De pe 30 august și pînă luni, la prînz, Elena Băsescu – sau *ghost writer*-ul acesteia – pusese pe @Elena_Basescu cam 35 de imagini de la căsătoria civilă, nuntă și petrecerea de la Snagov.

Ce înseamnă asta? Ca să înțelegeți cum funcționează lucrurile între celebrități și media, un tip ca Irinel Columbeanu a fost caracterizat drept *publicity freak* fiindcă a trimis la 20-30 de ziariști mesaje care anunțau evenimente ca o nuntă sau un botez. Se încadrează Elena Băsescu în aceeași categorie? Mai greu de spus, mai ales că există o circumstanță atenuantă: orice tînără femeie își dorește, cu atît mai mult cu cît e mai inocentă, ca de nunta ei să afle cît mai multă lume. Rochia de mireasă e făcută special pentru ca să fie văzută – o dată, dar bine. Iar rezervele de inocență ale Elenei Băsescu sînt greu de intuit pînă la capăt.

Mai clare sau mai cețoase, mai *glam* sau mai *de tabloid*, pozele EBei de pe Twitter au avut încărcătură factuală și au fost încadrate în timp și spațiu prin mesajele precise care le-au însoțit. Numai bune pentru reporteri. Deci, aici, a existat un anume grad de premeditare, mai ales că tot pe @Elena_Basescu găsim o trimitere la un comunicat de presă din 30 august, în care fiica președintelui și soțul ei, Bogdan Ionescu, dezmint lucruri ca prezența Serviciului de Protecție și Pază la petrecerea de la Snagov, dar dau detalii referitoare la nași sau prețul rochiei (4500 de euro) și, mai ales, spun că vor pune la dispoziția presei „cîteva fotografii și imagini video, care vor putea fi publicate și difuzate în mod liber“.

Nu mai e cazul s-o întoarcem pe toate fețele, Elenei Băsescu i-a plăcut să se vadă la TV și în tabloide. Muritorii de rînd au cîteva zeci de RON pentru anunțuri de mică publicitate ca să-și atingă astfel de scopuri, EBa are un tată președinte și un capital de celebritate dorobănțeană. Dincolo de bucuria inocentă, putem vorbi de o manevră de imagine premeditată? Și, oricum, dacă putem vorbi, ce-au obținut EBa și PDL din asta?

Prima întrebare nu prea are sens. După petrecerea de la Snagov, au apărut imagini video din abundență. Imaginile filmate arată alți invitați care filmează alte imagini și tot așa. Raportat la cei 600 sau 800 de nuntași, dorința exprimată de Elena Băsescu în comunicatul de presă – „vă adresăm rugămintea de a ne lăsa să ne bucurăm în liniște, alături de cei dragi, de acest eveniment“ – e ori ipocrită, ori, din nou, inocentă. Ori amîndouă. Cu alte cuvinte, problema familiei Băsescu nu a fost *dacă* să se vadă în presă cu nunta, ci *cum* să se vadă, odată ce a gîndit o ceremonie cu mai mult de 30 de intimi. Sau, în fine, odată ce nunta a fost imperios necesară într-un an electoral infect, plin de umori negative. De aici, manifestanții anti-Băsescu de la Primărie. Dar și altele.

Cine a avut răbdare să se uite la imaginile de la nuntă în weekendul 1-2 septembrie – de fapt, a fost mai greu să te adăpostești de bombardamentul televiziunilor și site-urilor mondene cu ele – a putut vedea o serie de lucruri prea puțin simpatice. În primul rînd, a fost propensiunea invitaților pentru muzica de periferie, zisă *populară,* acel gen alterat de horă, bătută și naiba mai știe ce ne mai distruge timpanele pe la toate nunțile de mahala din România. Elena Udrea, țopăind pe tocuri într-o astfel de horă, într-o rochie de culoarea numită prin piețe *siclam,* este imaginea definitorie a inadvertenței istorice și geografice în care trăim. Am mai văzut un domn scund, fără sacou, cu ochelari și privirea tulbure, lălăind exuberant și tropăind pe „Treceți, batalioane române, Carpații“, într-o ipostază la fel de definitorie, dar cutremurător-caragialescă, mai ales dacă ne gîndim că domnul cu pricina a fost vreo patru ani premierul României. Față de el, ceilalți domni, cu sacou și mai puțin agitați, au putut părea decenți. Faceți însă un exercițiu mental: cum ar fi arătat Angela Merkel, Tony Blair, Barack Obama și alții ca ei bătînd din palme pe marșuri, la o astfel de paranghelie? Sau, dacă nu, distribuiți-i în roluri pe Maniu, P.P. Carp, Titu Maiorescu, Ion I.C. Brătianu și alții. Are sens? Nu.

Asta presupunînd, desigur, că la casting nu participă USL-ul, care s-ar achita de roluri cu brio.

Presa, care în ultima vreme aspiră mai degrabă la un scăunel la masa aceea din spate a petrecerii – și, ca la Snagov, trăiește din firimiturile de pixeli aruncate de alți meseni mai cu vază – n-a făcut mare caz de toate acestea, fiindcă și ea mai urlă prin editoriale cîte-un abțiguit „Treceți batalioane române...“, de cîte-un 1 Decembrie, atunci cînd nu poartă tocuri de 12. Știrile și fragmentele video au fost date neutru, fără „Ce-ți mai place să...“, dar nimic nu a împiedicat tabloidele să numească invitații cu alinturile pe care nu ziarele, ci ei înșiși și le-au inventat, în vremurile de aur în care Dorobanțiul era ce e azi Centrul Vechi: EBa, Syda, Poponeț.

Nunta Elenei Băsescu a fost un balamuc opulent, pe care electoratul l-a resimțit ca atare și s-a frustrat. Și dacă e ceva care nu e frustrare în tot balamucul, e compasiunea pe care o resimți atunci cînd asiști la pornirea gregară, maslowiană, a unor inși răsăriți pe scena publică de nicăieri, plini de o forță ascensională și o rapacitate care, la scară istorică, înseamnă o fragilitate de neînchipuit.

***Iulian Comanescu** este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

■ ■ ■

trecerea prin reviste

● LE FIGARO
(28 august 2012)

Richard Millet, romancier recunoscut și editor la Gallimard, se află în centrul unei polemici violente, venite deopotrivă din partea presei scrise și a lumii literare. Motivul: publicarea simultană a două texte semnate de acesta: un pamflet intitulat *De l'antiracisme*, considerat ca fiind teroarea literară, și un eseu, *Langue fantôme,* urmat de *Éloge littéraire d'Anders Breivik,* nimeni altul decît teroristul norvegian condamnat la 21 de ani de închisoare în urma procesului de la Oslo.

Detractorii lui Millet îl acuză pe acesta de rasism și de denunțarea „ravagiilor multiculturalismului“ și de faptul că îi ia apărarea asasinului de la Utoya. Chiar înainte ca textele în cauză să apară în librării, *Le Nouvel Observateur* a vorbit despre ele ca despre o „carte abjectă“. *Le Monde,* de asemenea, a găzduit părerile mai multor scriitori cu privire la acest caz, printre care și pe cea a scriitorului marocan Tahar Ben Jelloun, care crede că Richard Millet pur și simplu „și-a pierdut capul“. Jean-Marie Laclavetine, de asemenea romancier și editor la aceeași editură ca și Millet, Gallimard, precizează că nu e pentru prima dată cînd Millet publică lucruri inacceptabile.

Pentru editorul lui Millet, Pierre-Guillaume de Roux, această polemică „este de un nivel foarte jos“. Poziția sa e clară: „E vorba despre unii care țin lecții, fără să-și dea măcar silința să citească operele incriminate“. Mai spune el: „Millet este un scriitor uriaș, iar rolul literaurii este să neliniștească, să deranjeze. Astăzi, așa-zișii apărători ai libertății vor să-i închidă gura lui Millet“.

Polemica legată de textele lui Millet continuă să aprindă spiritele în presa franceză. (**A. M. S.**)

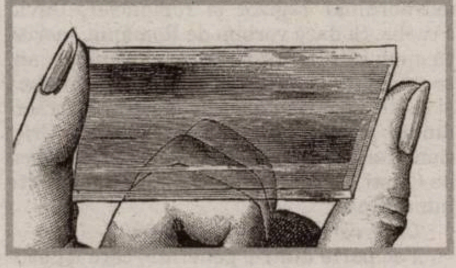

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe **sticlă**

Dușul periodic de limbă română corectă

Felicit Consiliul Național al Audiovizualului, ca de fiecare dată cînd dă publicității un nou raport al monitorizării privind calitatea limbii române la TV, realizat de cercetătorii Institutului de Lingvistică. Acest demers mi se pare mult mai important decît alte monitorizări inițiate de Consiliu, referitoare la emisiunile de divertisment sau la durata publicității. Felul cum se vorbește la televizor are o foarte mare putere de exemplu pentru publicul larg. Iar cum vorbim – așa și sîntem.

Este bine să li se aducă aminte periodic oamenilor de televiziune că nu e corect „vroiam“, ci „voiam“ („vroiam să te întreb“ – TVR Cultural; „despre asta vroiam să vorbim“ – Realitatea TV; „dacă vroiai să te răcorești“ – PRO TV), că folosirea *și*-ului parazitar după prepoziția *ca* este mai deranjantă decît o cacofonie („pe sine, ca și politician“ – Realitatea TV; „Ca și turist?“ – Antena 1; „Unde-ți dorești să ajungi ca și fotbalist?“ – PRO TV), că *pe*-ul e absolut necesar lîngă un *care* în acuzativ („măsurile care urmează să le ia“ – România TV; „mulți pacienți care-i aveți“ – B1 TV; „un alt aspect care voiam să-l discutăm“ – TVR 1), că ești un incult dacă pui un reflexiv pe lîngă verbele *a conversa*, *a risca, a concura, a merita* („Mădălin, eu mă risc...“ – Kanal D; „Vă conversați pe net“ – PRO TV; „Și se merită cîștigul?“ – Kanal D), că nu te exprimi îngrijit dacă folosești *a servi* în loc de *a mînca* sau *a debuta* în loc de *a începe,* ci dimpotrivă („toți cei o sută de copii au servit aceeași mîncare“ – PRO TV; „Cei de la Roxette nu pot servi bucatele tradiționale fără a gusta și din băutură“ – Kanal D; „procesul a debutat la ora 9,00“ – PRO TV), că nu e corect „servici“, ci „serviciu“ („Tînăra era îmbrăcată de servici“ – Realitatea TV), că *libertin* nu e același lucru cu *liber* („avînd o relație libertină, bazată mai mult pe prietenie“ – B1 TV), că atunci cînd vorbești despre stîrpirea căpușelor trebuie să folosești *dezinsecție,* nu *deratizare* („chiar dacă autoritățile deratizează spațiile verzi“ – Prima TV), că pleonasmul te face de rîs („au readus-o din nou la viață“ – PRO TV; „Poate e posibil să apară și grindina“ – Antena 3; „vremea se menține în continuare caldă“ – TVR 1) etc.

Posturile campioane la greșeli au fost OTV și Kanal D în luna mai, pentru ca în iunie cele două să fie devansate de Antena 3. Dacă la OTV te aștepți ca limba vorbită să fie de aceeași calitate cu jurnalismul practicat, adică îndoielnică, la un post cu pretenții, ca TVR Cultural, greșelile sînt cu atît mai grave. Unii vor spune că nu ne mai interesează TVR Cultural, pentru că oricum se va desființa în curînd. E adevărat, dar *Jurnalul cultural* și unele emisiuni vor trece la TVR 2, care va deveni, conform promisiunilor, noul canal cultural al televiziunii publice. Prin urmare, cei care vor continua să facă *Jurnalul cultural* nu ar fi rău să știe că „vroiam să te întreb“ nu are ce căuta în vorbirea lor, că „exemplu“, „examen“ și „exact“ nu se citesc cum se scriu, ci „egzemplu“, „egzamen“ și „egzact“, că atunci cînd ai un subiect multiplu e indicat să faci și acordul cu predicatul, deci nu e corect să spui „pe navă a fost amenajat un muzeu, un cinematograf și un magazin“. De asemenea, Stejărel Olaru, moderatorul emisiunii *Rezistența prin cultură* (care cred că va fi păstrată și trecută la TVR 2), nu ar fi rău să afle și el că nu trebuie să spună niciodată „vroiam să vă dau“.

*„Poate e posibil
să apară și grindina.“*

Din păcate, s-a ajuns să se vorbească foarte prost românește în ziua de astăzi. Asta denotă lipsă de respect față de tine însuși și – încă și mai grav – lipsă de respect față de această țară. Într-un mesaj postat recent pe Facebook, Crin Antonescu îl felicita pe ciclistul Carol-Eduard Novak, medaliat cu aur la Jocurile Paralimpice de la Londra, scriind că „românii sînt *mîndrii*“ de el. Nu ar fi rău să le amintim periodic și politicienilor că patriotismul pe care-l clamează nu face doi bani dacă-și bat joc de limba română.

■ ■ ■

Realitatea bate filmul

– interviu cu Alin TOMOZEI –

După organizarea unei vizionări a cîtorva filme ale tatălui meu, regizorul Slavomir Popovici, primesc, pe mail, un mesaj neaşteptat: acesta venea, nici mai mult, nici mai puţin, decît de la... urmaşul unui personaj din filmul Uzina *(realizat în 1963, un eseu cinematografic despre Uzina 1 Mai din Ploieşti). Domnul în cauză,* ***Alin Tomozei,*** *tînăr inginer la o multinaţională, este nepotul lui* ***Dimitrie Tomozei,*** *nimeni altul decît directorul Uzinei din film. La doi ani de la filmări, bunicul său a fost găsit mort în uzină. Circumstanţele morţii sale din 1965 nu sînt nici acum total elucidate. Nepotul se străduieşte să facă ce se mai poate pentru restabilirea adevărului.*

Cine era bunicul dumneavoastră?

La data morţii sale (din 11 decembrie 1965) deţinea funcţia de director general al Uzinei 1 Mai Ploieşti (actuală Upetrom 1 Mai Ploieşti), precum şi de deputat ales al aceluiaşi oraş.

Cum a ajuns director la Uzina 1 Mai Ploieşti?

La începutul anului 1958, bunicul primeşte funcţia de director tehnic al Uzinei 1 Mai Ploieşti, prin transfer de la Uzina Mecanică Cugir, se pare la propunerea lui Constantin Tuzu, care cunoştea corectitudinea, ambiţia, capabilitatea profesională şi spiritul organizatoric al bunicului (printre altele, şi un bun vorbitor al limbilor franceză, germană şi rusă). Constantin Tuzu deţinea în acea perioadă funcţia de ministru adjunct la Ministerul Metalurgiei şi Construcţiilor de Maşini.

Cum îi mergea Uzinei sub conducerea lui Dimitrie Tomozei?

Uzina 1 Mai cunoaşte, în acea perioadă, o dezvoltare rapidă, reuşind promovarea de noi produse de utilaj petrolier la un nivel calitativ şi de performanţă apreciat, permiţînd obţinerea de contracte comerciale şi de colaborare cu străinătatea (R.D. Germania, R. F. Germania, Franţa, Italia, Olanda, Belgia, Elveţia, Austria, China, Brazilia, Argentina, SUA, state din Africa etc.). De amintit faptul că, sub mandatul său de director tehnic, Uzina 1 Mai (devenită din anul 1961 Întreprinderea 1 Mai Ploieşti) obţine primul mare succes internaţional cu echipament de foraj – medalia de aur la Tîrgul Internaţional din Leipzig în anul 1964.

Am fost uluită să aflu că, la doi ani de la turnarea filmului, bunicul dvs. a fost găsit mort în incinta uzinei. Cum s-a întîmplat acest lucru?

În seara zilei de 11 decembrie 1965, în jurul orelor 20,00, bunicul este găsit mort (cu capul zdrobit), în incinta Uzinei 1 Mai Ploieşti, pe drumul de legătură dintre aceasta şi fosta Uzină Mecanică Unirea (tot o secţie a celei dintîi), la ieşirea de sub tunelul de beton al căii ferate. Datorită volumului mare de comenzi şi a perioadei scurte rămase pînă la sfîrşitul anului, Dimitrie Tomozei deprinsese obiceiul de a face vizite inopinate la schimbul doi, pentru a se asigura de bunul mers al producţiei. Vizitele aveau, în general, aceeaşi rută şi treceau, în final, prin tunelul mai sus amintit.

Înţeleg că a fost găsit mort sub un tractor, dar nu tractorul a fost cel care i-a cauzat moartea. S-a discutat despre sinucidere... Cauza adevărată a morţii lui a rămas un mister?

Înainte de a relata cîteva aspecte esenţiale privind modul cum s-a încercat închiderea cazului Tomozei, de către securitatea statului, vă voi prezenţa o întîmplare care, din punctul meu de vedere, are legătură cu moartea/uciderea bunicului. Cu o seară înainte, vineri 10.12.1965, acesta face o vizită la CAP Bucov. Scopul vizitei îl reprezenta potenţialul ajutor pe care Uzina îl putea acorda CAP-ului pentru a realiza anumite cazane necesare sistemului de încălzire a serelor. Ei sînt întîmpinaţi, pe lîngă preşedintele CAP-ului, şi de şeful Direcţiei regionale de Securitate Ploieşti, colonel Nicolae Dumitrescu, care se afla acolo de mai bine de o oră (venise singur, se pare pentru a-şi completă rezerva de băuturi alcoolice, de care era dependent, după spusele multora care l-au cunoscut). La o anumită perioadă de timp, colonelul Nicolae Dumitrescu (aflat într-o stare avansată de ebrietate) îl invită pe bunicul într-o cameră alăturată, laboratorul CAP-ului, unde are loc o discuţie de 10-15 minute, la început calmă, apoi din ce în ce mai violentă (se face remarcată şi vocea ridicată a bunicului). La puţin timp după aceasta, colonelul Nicolae Dumitrescu părăseşte clădirea CAP-lui. Interesantă este mărturia şoferului său, Mircea Nicolau, care declară că, odată suit în maşină, colonelul îi aduce injurii bunicului, încheind cu „....Îl aranjez eu şi pe ăsta!“. La mai puţin de 24 ore de la acest incident, Dimitrie Tomozei este descoperit mort în incinta Uzinei 1 Mai, în circumstanţele deja relatate anterior. Se pare că direcţia regională de securitate Ploieşti, prin colonelul Nicolae Dumitrescu, planificase minuţios eliminarea lui, dorind să acopere această crimă printr-un stupid accident de circulaţie.

De ce voiau să-l elimine?

O întrebare la care nu pot să răspund decît printr-o supoziţie, care cred că este cea mai plauzibilă... Deţinea informaţii care nu erau în beneficiul anumitor persoane din conducerea securităţii Ploieşti şi nu numai. Era cunoscut de ceva timp că bunicul urma să fie transferat la Ministerul Construcţiilor de Maşini într-o poziţie importantă, fapt îngrijorător pentru Nicolae Dumitrescu şi aghiotanţii săi (pleca din aria lor de supraveghere, se simţeau într-un fel descoperiţi). Ştiau că nu-l puteau compromite aşa uşor, protejat fiind chiar şi prin poziţia sa de deputat (avea o anumită imunitate), aşa că au recurs la metoda cea mai simplă – eliminarea fizică. Aşa-numitul accident de circulaţie este iniţial confirmat, în urma cercetărilor realizate la faţa locului, sub coordonarea procurorului Ion Mazăre, fiind ulterior stabilit că tractoristul Dumitru Geangu l-ar fi accidentat mortal (la acea oră circulaţia auto era aproape inexistentă, fiind singurul care a circulat cu tractorul pe sub tunel).

Cum a evoluat, în timp, ancheta?

Surpriza apare la mai puţin de şase luni de la incident, cînd Dumitru Geangu este eliberat din arest, printr-o ordonanţă de încetare a începerii procesului penal, motivîndu-se că, în baza cercetărilor, s-a conturat clar „voinţa lui Tomozei Dimitrie de a se sinucide“. Cunoscîndu-se „şi boala de care suferea, nevroza, fapt ce a putut să-l determine să ia această hotărîre“. Elegant şi cunoscut deja modul de închidere a unor astfel de cazuri... „Pionul“ folosit e eliberat (îşi îndeplinise chiar şi fără voia sa misiunea – chiar nu era vinovat de acest „accident“ mascat) şi... mortul este de vină. Moartea sa va naşte o stare de nelinişte, iritare şi mai ales confuzie în rîndul populaţiei ploieştene, devenind un subiect tabu ce capătă forme îngrijorătoare pentru cei implicaţi. Faptul că, la puţin timp după decesul bunicului, întreaga conducere a Direcţiei regionale de Securitate Ploieşti este schimbată/destituită, din ordinul Consiliului Securităţii Statului, subliniază într-un fel recunoaşterea vinovăţiei acesteia.

Acesta este momentul cînd Procuratura (eliberată de presiunea exercitată de vechea conducere a Securităţii Ploieşti) iniţiază primele cercetări obiective, încercînd să găsească un răspuns privind cauzele morţii bunicului. În dată de 28.12.1967, anchetatorul penal de securitate, maiorul Virgil Ionescu, va emite o notă cu concluzii, arătînd că varianta accidentului de circulaţie este aproape imposibilă.

Posibilitatea sinuciderii a mai fost luată în calcul?

Chiar şi posibilitatea sinuciderii este combătută, arătîndu-se, printre altele, că un om cu pregătirea şi caracterul său nu şi-ar fi ales ca loc de sinucidere tocmai curtea Uzinei în care lucra, date fiind şi situaţia materială bună, faptul că fusese promovat de curînd în cadrul Ministerului Construcţiilor de Maşini. Pe de altă parte, alegerea unei astfel de soluţii de sinucidere este puţin probabilă şi datorită vitezei reduse de deplasare a tractorului, ce ar fi permis ca victima să fi fost văzută oricînd de tractorist. Concluziile astfel finalizate determină Consiliul Securităţii Statului să ceară o expertiză medico-legală (Ordonanţă din 30.03.1968) ce se va realiza de către o comisie de specialişti. Aceştia analizează toate actele medicale emise pînă la acea dată şi reautopsiază cadavrul bunicului, care fusese între timp deshumat. Expertiza medico-legală demonstrează imposibilitatea ca acel tractor să fi fost sursa accidentului, arătînd că observaţiile medico-judiciare emise converg spre „o izbire, deosebit de violentă, a capului aşezat pe planul dur al şoselei, cu un corp cilindric netăios, greu... aceste izbituri fiind repetate de mai multe ori“.

S-a discutat despre Servicii secrete, române şi străine... Bunicul dvs. făcea parte dintr-un asemenea serviciu? Ştiu că a călătorit mult în străinătate într-o perioadă în care nu era uşor să o faci, că a avut afaceri cu întreprinderi de acolo...

Pentru a fi compromis şi pentru a justifica gestul unei posibile sinucideri, Dimitrie Tomozei a fost acuzat că ar fi fost spion industrial pentru Servicii secrete străine, că a fost depistat avînd conturi în Elveţia de sute de mii de dolari sau că şi-ar fi înscenat moartea ajutat fiind de nu ştiu ce servicii şi că ar fi fugit în America sau Australia.

Deplasările în străinătate nu se realizau în interes personal, el fiind angajat oficial de Ministerul Construcţiilor de Maşini şi/sau Comerţului Exterior să reprezinte Uzina 1 Mai Ploieşti în calitatea sa de director general şi specialist, la diversele expoziţii de profil, pentru contractarea utilajelor necesare Uzinii sau pentru stabilirea unor prime negocieri cu potenţiali clienţi. În general, din aceste delegaţii făceau parte şi alţi specialişti, agreaţi de Minister, însoţiţi fiind în permanenţă de securişti sub acoperire, deci este greu de presupus că îţi puteai permite realizarea unor aşa-zise „afaceri“ de interes personal... Era aproape imposibil.

Din documentele parvenite de la CNSAS (peste 2000 de pagini) nu reiese să fi fost colaborator al Securităţii, neexistînd nici măcar o propunere de recrutare din partea lor.

Raportările făcute după deplasările în străinătate erau strict tehnice. Ele se expediau către Ministerul de resort sau Maşini-Import (Întreprindere de Stat pentru Comerţul Exterior) singurele în măsură să analizeze, să gestioneze şi să aprobe viitoarele negocieri /contracte cu societăţile vizitate.

Modul cum Direcţia Regională de Securitate Ploieşti a gestionat acest caz, probînd încă din seara crimei intenţia vădită de a muşamaliza cazul şi de a stopa orice acţiune ce ar fi permis aflarea adevărului, mă determină să cred cu tărie într-o execuţie la comandă a bunicului.

Cum aţi reuşit să aflaţi adevărul în ce-l priveşte? Cum aţi obţinut documentele despre cazul lui?

În 2009 am avut privilegiul (după foarte mulţi ani de stăruinţe la CNSAS) să intru în posesia unei părţi însemnate din dosarele emise de Securitate. Cunoştinţele mele iniţiale privind cazul, coroborate de unele cercetări personale (discuţii cu foşti angajaţi ai Uzinei, cu foşti ofiţeri de securitate sau persoane ce l-au cunoscut personal) mi-au permis să „sustrag“ din acele dosare informaţiile pe care vi le-am relatat anterior (dosare în mare parte contrafăcute, menite să protejeze vechiul sistem de ororile săvîrşite... nu există în dosare nici o declaraţie a celui văzut de mulţi ca adevăratul vinovat – colonelul Nicolae Dumitrescu).

Alin Tomozei *e director de calitate la OMA Romania.*

---

a consemnat Iaromira POPOVICI

CA SĂ MAI DESTINDEM PUȚIN ATMOSFERA DE CULOAREA PĂMÎNTULUI, AR TREBUI CA STRADA SPERANȚEI SĂ NU INTRE DE DOUĂ ORI ÎN SLOGANUL UNEI ȚĂRI

■ Ca să mai destindem puţin atmosfera încărcată, ar trebui ca Institutul de Meteorologie să nu mai dea „coduri“ doar pentru extreme – adică vijelie ori caniculă. Ar trebui codificate într-un mod asemănător şi zilele în care vremea nu e nici prea-prea, nici foarte-foarte. Ce-aţi zice, de pildă, dacă aţi citi pe burtierele televiziunilor: „cod roşu de cer senin“ sau „cod portocaliu de dimineţi cu rouă“ sau „cod galben de adieri plăcute ale vîntului“? N-ar fi mişto? (**M. V.**)

■ În general, capul uman numără 100.000 de foliculi piloşi, dar asta depinde şi de culoarea părului. Astfel, roşcatele au numai 86.000 de foliculi, brunetele – 110.000, iar blondele – 146.000. Asta înseamnă că numărul de foliculi este direct proporţional cu cantitatea de distracţie de care ai parte? (**M. C.**)

■ Pe 6 septembrie 1522 s-a întors în Spania corabia „Victoria“ a lui Magellan, prima care a făcut ocolul Pămîntului. Ehe, cîte lucruri n-au mai făcut ocolul Pămîntului de atunci! Inclusiv texte din *Dilema veche*. (**M. C.**)

■ Ştiaţi că în Bucureşti strada Speranţei se întîlneşte cu strada Inocenţei? E oarecum ca-n viaţă. Frumos. (**A. P.**)

■ Aflată într-o vizită de lucru la o şcoală din Mehedinţi, Ecaterina Andronescu, proaspăt numită ministru al Educaţiei, a fost avertizată să nu intre în sălile de curs, întrucît acestea sînt infestate de purici. Totuşi, curajoasa Ecaterina a intrat. Ce dovadă mai clară că este un ministru care vrea să facă mulţi purici la locul de muncă? (**S. G.**)

■ Un taximetrist român a fost violat de o clientă. Nici nu ştiu ce m-a pus pe gînduri mai tare cînd am citit ştirea asta: titlul din tabloidul britanic *The Daily Mail* – „Sex-crazed Angelina Jolie lookalike «forces taxi driver to have sex with her at knifepoint twice» – then stabs him when he refuses a third go around“ („O tînără obsedată de sex, care seamănă cu Angelina Jolie, l-a ameninţat cu cuţitul pe taximetrist, «forţîndu-l să întreţină relaţii sexuale cu ea de două ori», apoi îl înjunghie cînd acesta refuză o a treia oară“) – sau faptul că întîmplarea a fost încadrată, de către Inspectoratul Teritorial de Muncă Tulcea, la categoria „eveniment soldat cu incapacitate temporară de muncă“... (**P. M.**)

■ Poster gigantic undeva în centrul oraşului Sibiu: „Totul despre păsărică şi barză“. Nu, nu e deviza unui club local de ornitologie, ci sloganul unei clinici private. De ginecologie, aţi ghicit. (**M. M.**)

■ N-am mai simţit de mult o aşa emoţie şi bucurie ca în momentul în care am mers de la Bucureşti la Ploieşti pe A3. După ani în care învăţasem pe de rost DN1, toate satele şi trecerile de pietoni şi mă întrebasem de cel puţin o sută de ori de ce s-ar numi o localitate Pucheni Moşneni, m-am pomenit pe o altă planetă sau – de ce nu? – pe un drum european. Am ajuns la Ploieşti în fix 33 de minute. Ce puţin le lipseşte, în anumite situaţii, cetăţenilor unei ţări ca să fie fericiţi! (**A. P.**)

Cu ochii-n 3,14

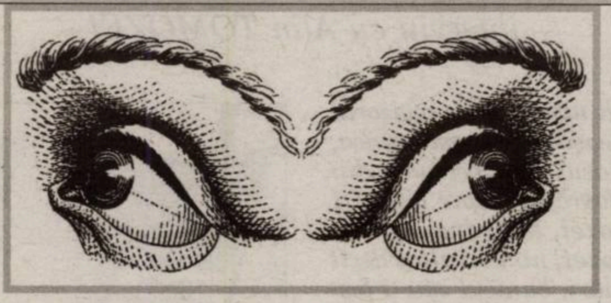

DACĂ PRIMEȘTI TOATE LUCRURILE GRĂBIT ȘI PRIVEȘTI ACELAȘI FILM, ÎNSEAMNĂ CĂ ZIUA A IEȘIT DIN GARANȚIE?

■ Mostră de umor corporatist auzită pe o plajă de nudişti: „Cum se numeşte un cioban căruia lupul i-a mîncat toate oile? – Oaierless“. Şi încă una: „Dacă primeşti, să nu citeşti. Dacă citeşti, să nu scrii. Dacă scrii, să nu semnezi. Dacă semnezi, să nu te miri“. (**M. M.**)

■ La Hotelul Ambasador din Mamaia, o doamnă trupeşă, la 60 de ani, din fosta RDG, îi face recepţionerului o mărturisire: „Venim aici că e ca-n anii ’70, la noi s-au schimbat toate lucrurile prea repede“. (**S. S.**)

■ Bătuse de mult de miezul nopţii cînd pe Calea Victoriei a trecut pe lîngă noi un cuplu grăbit. Ea i-a spus lui: „*Also*, peste cinci ani o să-mi apară primele riduri“. A sunat ca un haiku postmodern. (**A. M. S.**)

■ Inovaţiile în privinţa cinematografelor şi a plăcerilor legate de acestea continuă: la sala VIP, de la AFI Cotroceni, dacă plăteşti un bilet de 50 de lei, poţi bea şi mînca aproape oricît înainte (dar şi în timpul) filmului. După care priveşti acelaşi film tolănit pe nişte fotolii confortabile din piele ce-ţi oferă următoarea surpriză: dacă apeşi pe un buton, iese din ele o prelungire pe care-ţi poţi întinde picioarele. Aştept cu interes momentul sălilor cu piscină şi jacuzzi. (**I. P.**)

■ Dacă ceri un cub de gheaţă şi ţi se aduce o sferă înseamnă că vara s-a cam tocit? (**A. M. S.**)

■ Pe 25 august, Neil Armstrong s-a întors pe Lună. Zvonurile spun că a făcut *moonwalking* cu Michael Jackson de ziua lui, pe 29. (**M. C.**)

■ Am auzit la TV că o firmă nemţească le-a transmis celor de la Primăria Şomcuta că podul construit de ei acum o sută de ani a ieşit din garanţie şi nu îşi mai pot asuma nici o responsabilitate dacă e folosit în continuare. Vă daţi seama că, pentru majoritatea românilor, ştirea asta, deşi e în româneşte, e neinteligibilă? (**A. M. S.**)

ÎNTREBAREA SE TERMINĂ CU UN RĂZBOI ÎN DORMITOR

■ O ştire a făcut înconjurul globului. Cică femeile din opoziţia togoleză au lansat un apel către concetăţenele lor să declanşeze o aşa-numită „grevă a sexului“, adică să refuze să se culce cu bărbaţii lor timp de o săptămînă, pentru a-i determina pe aceştia să facă mai mult pentru demiterea preşedintelui Gnassingbe. Se vede treaba că togolezele n-au ajuns încă să-şi pună întrebarea „Ce are sula cu prefectura?“. (**A. M.**)

■ Mergînd aiurea pe stradă, constat că s-au înmulţit cerşetorii mai spălaţi şi cu poveste. Doamnele 60 plus, curăţele, care te abordează cu „Nu vă supăraţi...“ ori „Aveţi un minut...“. Îţi spun o istorie moderat de lungă, de obicei cu spitale sau trenuri, care se termină cu un cerşit discret, al unei sume mai mari. În zonele centrale. (**I. P.**)

■ Aflu de la ştiri că un tînăr englez care şi-a pierdut o mînă în Afganistan, primind în locul ei o proteză de ultimă generaţie, „se poate mîndri că este primul veteran bionic din Marea Britanie“. Despre mîndria de a fi ciuntit într-un război (fără de care mîndria de a inaugura noua rasă bionică pe pămîntul britanic n-ar fi existat) nu aflu nimic. (**D. S.**)

■ Într-un interviu recent, Slash a mărturisit că, pe cînd era puştan, şi-a surprins mama goală în dormitor cu David Bowie. V-ar plăcea să vă surprindeţi părinţii în compania nudă a vreunei celebrităţi? Cu cine? (**M. C.**)

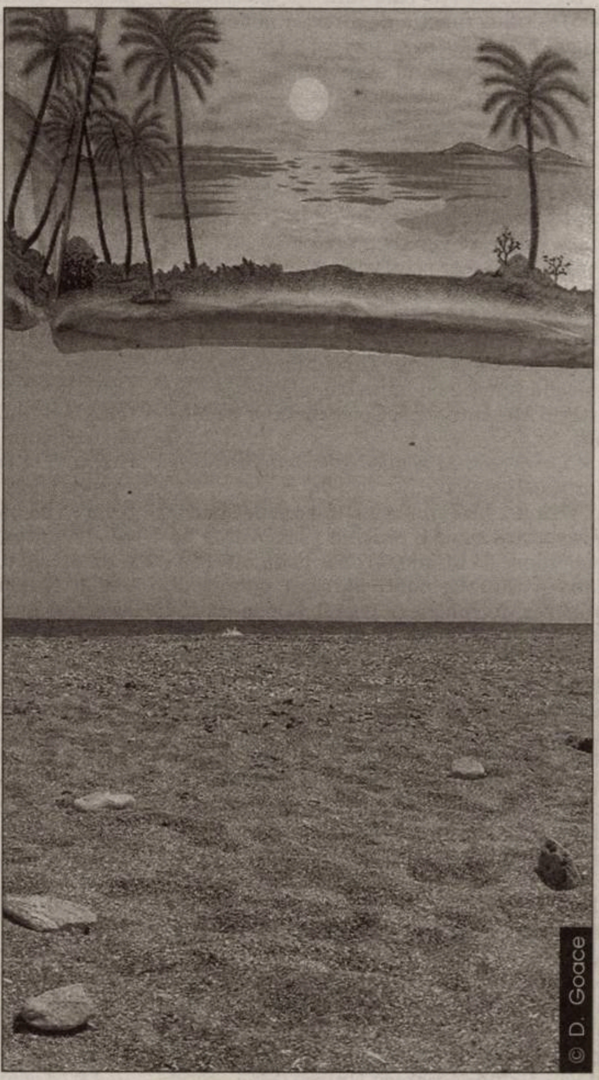

© D. Goace

PUBLICITATE

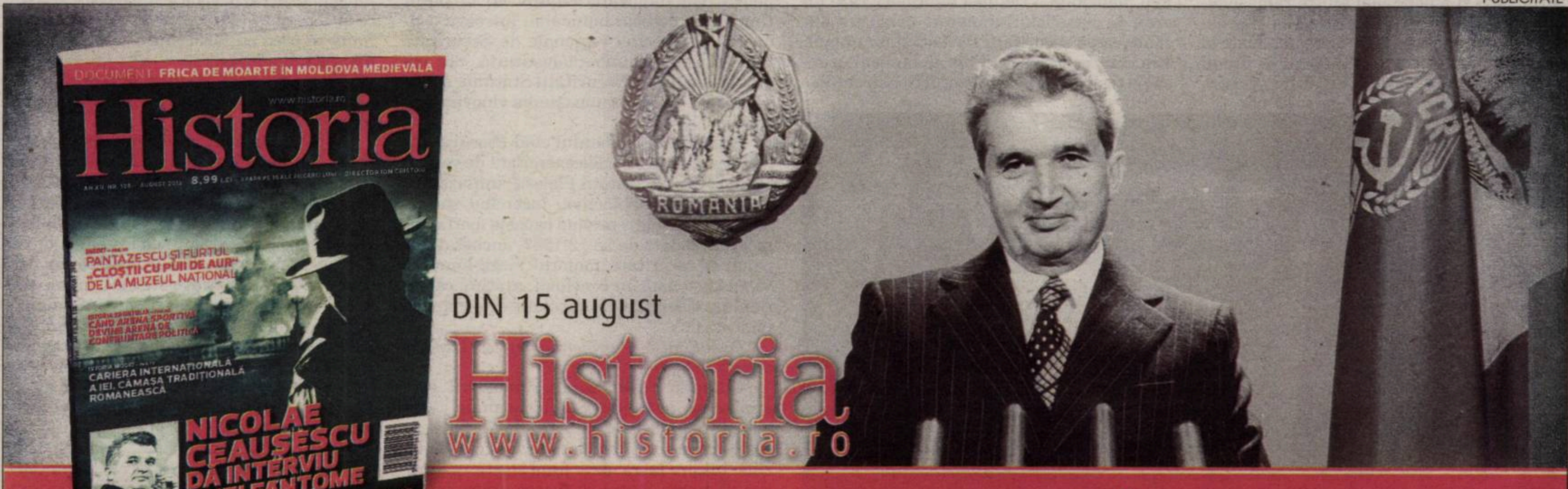
DOCUMENT FRICA DE MOARTE ÎN MOLDOVA MEDIEVALĂ
Historia
PANTAZESCU ȘI FURTUL „CLOȘTII CU PUII DE AUR" DE LA MUZEUL NAȚIONAL
CARIERA INTERNAȚIONALĂ A IEI, CĂMAȘA TRADIȚIONALĂ ROMÂNEASCĂ
NICOLAE CEAUȘESCU DĂ INTERVIU UNEI FANTOME
CĂLĂTORII ÎN ISTORIE: GRASSE, ORAȘUL PARFUMAT
ROMÂNIA
DIN 15 august
Historia
www.historia.ro
19 NOIEMBRIE 1973 - NICOLAE CEAUȘESCU DĂ INTERVIU UNEI "FANTOME"

Biblioteca „ASTRA"
SIBIU

Biblioteca „ASTRA"
– SIBIU –

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul IX ■ nr. 448 ■ 13-19 septembrie 2012 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

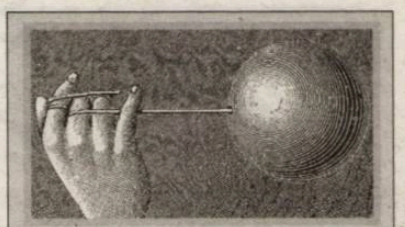

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar 16

ANDREI PLEŞU

„Naţional şi supranaţional“

pagina 3

RODICA ZAFIU

„O paria“

pagina 9

LILIANA NICOLAE

„La capătul geografiei...“

pagina 23

Îndepărtaţii (sau apropiaţii?) ani '90

ZONA LIBERA DE NEOCOMUNISM
A ROMANIEI
ARKING
CICLOP

© Vlad Columbeanu

„Noi sîntem cu voi! Voi sînteţi cu noi! Cine sînt ei?“

(ianuarie 1990)

Redacţia DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 Bucureşti ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

Biblioteca ASTRA

DILEMATICI DIN TOATE ȚĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

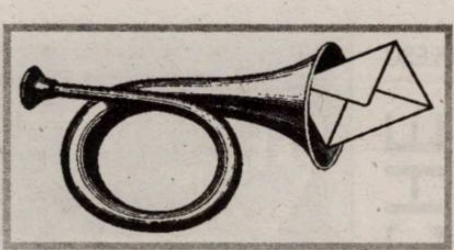

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

NR. 446

Articolul lui Matei Martin „Cît de verde e energia verde"

Stimate domnule Martin,

Cred că sintagma „energie verde“, subiectul articolului dumnevoastră, nu e folosită tocmai corespunzător, născînd, pe cale de consecinţă, dilema din titlu. Această sintagmă este, de fapt, o denumire „comercială“ a unei categorii de energii denumite, mai tehnic, „energii regenerabile“ şi care înglobează, ca surse: apa (din rîuri, lacuri, valurile mării, izvoarele geotermale etc.), vîntul, soarele, biomasa, biogazul ş.a. Acestea se deosebesc fundamental de sursele clasice (petrol, gaze, cărbune, uraniu) prin faptul că, aşa cum le arată şi numele, sînt, practic, inepuizabile, regenerîndu-se. Denumirea de „verde“ în nici un caz nu se poate aplica energiei produse prin utilizarea combustibililor fosili, indiferent cît de nouă este tehnologia de exploatare a acestora.

În ceea ce priveşte poluarea, energia „verde“ nu o exclude, chiar dacă, în cazul surselor regenerabile, aceasta nu apare aşa de vizibilă. Să ne gîndim doar că, în acest moment, prin programul de sprijinire a surselor regenerabile de energie, în România dispar, practic, îngropate în conducte, cursuri întregi de apă din rîuri, pe sute de kilometri, cu efecte pe care le vom resimţi, desigur, în timp.

Dar, cu toate inconvenienţele, inclusiv de preţ ridicat ca urmare a costurilor investiţionale mari, consider că energiile regenerabile rămîn singura opţiune valabilă pentru un viitor nu tocmai îndepărtat.

Cu stimă,

Adrian Cristescu
atcristescu@yahoo.com

Răspunsul lui Matei Martin:

Stimate domnule Cristescu, tot ce-am vrut să spun e că mai binele e duşmanul binelui. În cazul nostru, s-a dovedit că mai verdele e duşmanul verdelui. Ecologiştii au cerut abandonarea centralelor ecologice şi, tot din spirit ecologist, doamna Angela Merkel a anunţat că Germania se va „alimenta“ de la termocentrale pe bază de cărbune. Graba cu care s-au închis programele nucleare – a căror unică alternativă a rămas, deocamdată, energia obţinută de termocentrale pe bază de cărbuni – arată că nici măcar statele mari şi bogate nu-şi permit deocamdată să se bazeze exclusiv pe energii regenerabile.

COBORÎTE DE PE SITE

Nr. 447, articolul lui Sever Voinescu „Poporul? o vorbă de dînşii inventată"

Domnule Voinescu, observ că sînteţi interesat de statistici şi de numere, care nu sînt, totuşi, partea dumneavoastră de expertiză. Şi aţi socotit corect că sînt 9.833.411 de cetăţeni români care n-au participat la vot.

Dar acum să socotim un pic! Sînt vreo două milioane de români oficiali aflaţi prin Italia şi Spania, majoritatea cu treabă, chiar dacă o minoritate are alte scopuri. Relevant pentru interesul căpşunarilor este că în Italia s-au exprimat cam vreo 4000 de români la referendum! Mai sînt vreo 900.000 care s-au hotărît să-şi stabilească domiciliul în alte părţi. Să nu mai vorbim că între 20 şi 30% nu vin să voteze niciodată, fie că sînt prea săraci şi indiferenţi, majoritatea, fie că au impresia că, dacă votează sau nu, tot aia e! Între aceştia, se află şi cei 500.000 ale căror acte nu mai sînt în regulă şi oricum nu puteau vota. Dintre cei săraci şi neinteresaţi s-a produs experimentul de anul trecut al colegului Pinalti, care a reuşit să aducă la vot, prin mijloace specifice, şi din aceştia!

Aşa că dilema dvs. este rezolvată. La vot a participat cu mult mai mult de jumătate din electorat. Vă legănaţi într-o iluzie iluzorie. Şi sper ca Guvernul să perie listele permanente în aşa fel ca Parlamentul nostru generos să scadă cu vreo 75-100 de parlamentari, visul frumos al colegilor dvs. de partid şi al preşedintelui Traian Băsescu!

adăugat de joenegut
la 07 septembrie 2012

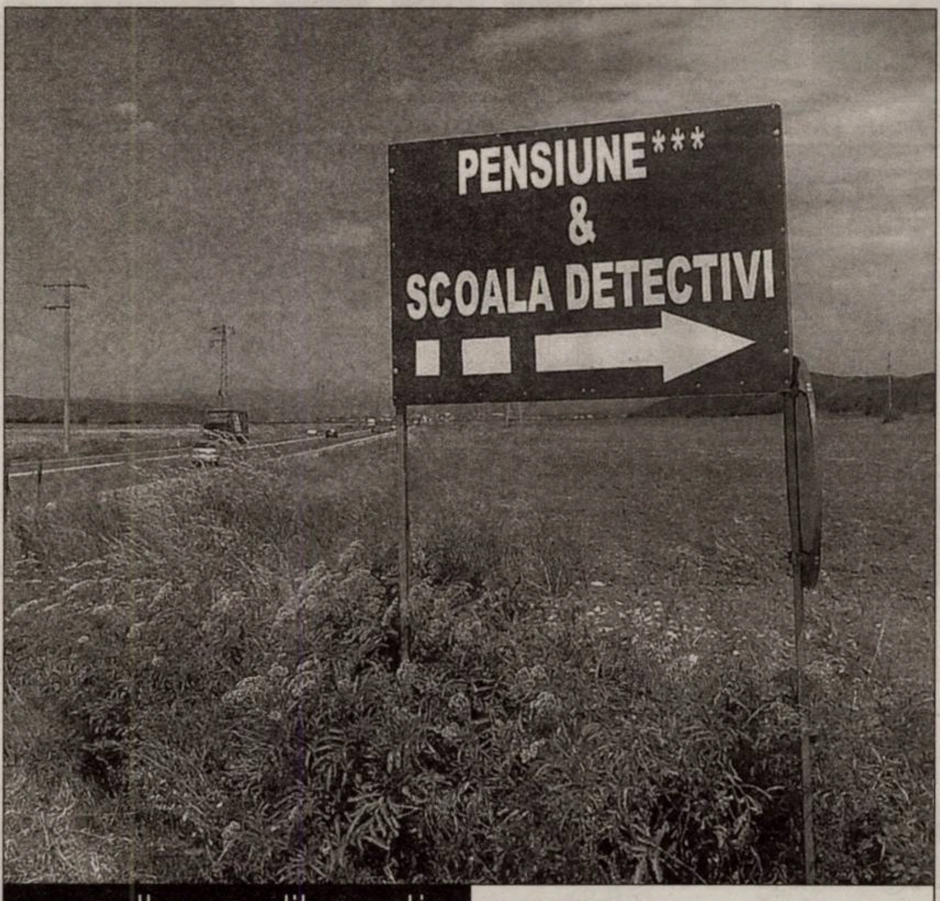

album dilematic Şerban Georgescu

Nr. 447, articolul Mariei Iordănescu „Perle inutile"

„Tinerii de azi nu mai sînt ca pe vremea noastră“ este o remarcă care revine inevitabil, probabil la fiecare generaţie. De exemplu, tinerii rockeri de altădată erau priviţi, de către cei maturi, ca nişte ciudaţi. Or, azi vedem bine că acei rockeri, deveniţi între timp adulţi, sînt, majoritatea, oameni serioşi. Simfonia a IX-a de Beethoven, opera *Carmen* de Bizet sau opera *Don Giovanni* a lui Mozart sînt doar cîteva exemple de manifestări artistice care au stîrnit, la lansare, reacţii critice vehemente deoarece nu erau compatibile cu bunul-simţ al vremii. Există riscul de a judeca ceva nou prin prisma unor valori vechi, deja stabilite. Ce ne facem însă dacă valorile însele evoluează în timp? De unde ştim cum vor evolua acestea în continuare, cum va evolua societatea umană? Personal, prefer valorile atemporale, ca, de exemplu, muzica lui Bach sau literatura clasicilor. De asta îmi e foarte greu să înţeleg succesul unei Lady Gaga. Dar nu pot să nu remarc că există un fenomen social de masă, explicabil poate printr-o potrivire între ceea ce oferă un artist şi anumite nevoi mai mult sau mai puţin obscure, venite parcă din inconştientul colectiv, care rezonează cu această „artă“ nouă şi o fac să aibă succes.

În particular, vremurile pe care le trăim sînt marcate de acest aşa-numit (post)modernism, ce aduce cu sine superficialitate, relativismul valorilor, decadenţă, haos, anarhie. Este posibil să fie şi asta o etapă necesară. În filozofia lui Ştefan Lupaşcu găsim o idee foarte interesantă: cînd un aspect se actualizează, opusul său se potenţează. Este de altfel şi esenţa filozofiilor orientale – principiile *yin* şi *yang* care se nasc unul din celălalt. Poate avem nevoie de anarhie – pentru a aprecia ordinea, de ducerea în derizoriu a valorilor – pentru a resimţi nevoia de reîntoarcere la rădăcini, de desfrîu – pentru a ni se face silă şi a reveni la cumpătare etc. Probabil că sisteme atît de complexe cum sînt cele sociale nu pot ajunge decît la echilibre dinamice, instabile. Oscilăm, sîntem mereu în căutarea noului, resimţind totodată nevoia de stabilitate.

Faptul de a fi auzit şi prin alte părţi mai civilizate lucruri oarecum similare despre noile generaţii mă face să mă gîndesc la un fenomen mai general, nu neapărat specific învăţămîntului românesc (care, de altfel, are destule probleme). Azi, copiii învaţă să surfeze pe Internet de mici, or, asta implică deja o formă de superficialitate. Au televizor cu sute de canale, deci nu mai au nevoie să facă efortul de a citi cărţi, nici măcar de a urmări un canal, ci doar de a zappa. Tendinţa de a minimiza efortul/costurile şi de a maximiza beneficiile/plăcerea este una adînc înscrisă în genele noastre. „Pot rezista la orice, în afara tentaţiilor“ spunea Oscar Wilde. Cum vor face faţă noile generaţii noilor tentaţii (de care vechile generaţii au fost scutite)? Nu îmi dau seama cît de mare este pericolul de a se ajunge la Idiocracy. Dar sînt optimist, pentru că întotdeauna a existat o minoritate de elite care s-a ridicat peste nivelul maselor rămase în „minime locale“, prizoniere ale tentaţiilor facile şi ale legii efortului minimal. Iar aceste elite au reprezentat de fapt salvarea maselor. În fine, care este rolul nostru, al celor din vechile generaţii, faţă de noile generaţii? Deja, dacă îi prevenim asupra unor pericole, cred că facem destul de mult. Decizia însă este a lor iar traiectoria viitoare a societăţii ei o vor da.

adăugat de cmarcel
la 06 septembrie 2012

Articolul lui Andrei Pleşu „Cine-i de vină"

Acum cîteva zile primesc un telefon de la un amic (dilematic vechi şi el...). Citez aproximativ:

„– *Bonjour, maître,* sînt trist şi nelămurit!

– De ce, monşer?

– S-a prostit de tot Pleşu!

–Vai de mine! Şi cum de ai ajuns la concluzia asta?

– N-ai citit ultimul articol (...din *Dilema veche)?*

– Ba da! Dar nu văd legătura.

– Cum, domnule? S-a apucat să facă paralele între Carol I şi Traian Băsescu! A dezgropat un articol vechi, numai ca să argumenteze teza lui TB cu poporul nemernic care nu îşi merită conducătorii providenţiali...“

Restul dialogului nu mai contează. Dar am avut revelaţia că articolul poate fi interpretat şi în această cheie.

Şi mi-am amintit de un vechi gag cu Bran şi hîrtia de muşte, de care oricît încerca, nu putea să scape. Nici cu stînga, nici cu dreapta, nici călcată în picioare, în nici un fel.

Cred că aşa a păţit şi dl Pleşu. Cîndva în existenţa d-sale, s-a atins de TB. Chiar şi acum, orice ar face, orice ar scrie, lumea tot o legătură cu Băsescu vede. Cred că dacă ar scrie o carte despre pasărea Dodo, niscaiva exegeţi tot ar găsi ceva trimiteri subliminale la numitul personaj.

Din păcate, am impresia că nu doar dl Pleşu suferă de acest sindrom. O bună parte dintre noi, ceilalţi, ne-am atins de hîrtia de muşte şi nu mai putem scăpa de ea.

adăugat de Popa Dinu Şerban
la 10 septembrie 2012

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR ● Mircea VASILESCU (redactor-şef) ● Luiza VASILIU (editor conţinut web)

RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF
Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU ● Andrei PIPPIDI ● Oana STOICA ● Cătălin ŞTEFĂNESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU

CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Daniela POLIANSCHI

ABONAMENTE ŞI INFORMAŢII: Zirkon Media ● tel.: 0730.190.899, număr cu tarif normal în orice reţea telefonică, orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@zirkonmedia.ro

PUBLICITATE: Ionela DANA ● tel.: 0730.190.808 ● e-mail: ionela.dana@media-point.ro
DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Mircea CIOBOTARU
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Alin BENEA
DIRECTOR VÎNZĂRI: Mircea IONESCU

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de
Adevărul holding

Tiraj 10.500 ● Tipărit la Tipomedia Bucureşti

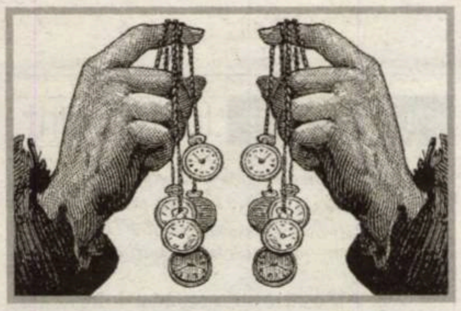

Andrei PLEȘU

nici așa,
nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Național și supranațional: o dilemă europeană

Joia trecută, *Süddeutsche Zeitung* a publicat textul unei conferințe susținute de curînd, la Potsdam, de scriitorul austriac Robert Menasse (laureat al mai multor prestigioase premii literare). Titlul conferinței este „Europa: numărătoarea inversă“. Argumentul conferențiarului este, în rezumat, următorul: un organism politic, născut, acum 60 de ani, pentru a consolida pacea și bunăstarea unei comunități istovite de două războaie mondiale, riscă să sucombe din cauza unei recrudescențe a naționalismului, ambalat într-o ipocrită ornamentică pro-europeană. În discuție este „modelul democrației naționale“ (un concept de secol XIX), care nu se mai potrivește cu orizonturile „supranaționale“ ale lumii de azi. Obsesia sau inerțiile naționalismului blochează construcția europeană și pun, astfel, în pericol generoasa utopie pe care au avut-o în minte cîțiva „părinți fondatori“ ca Jean Monnet sau Robert Schuman. În ce fel?

1) Totul a început (1952) cu un proiect *economic* („Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului“, urmată, în 1958, de „Comunitatea Economică Europeană“). Nu se poate contesta eficiența acestui proiect, dar el a lăsat în umbră componenta delicată, mai greu de omogenizat, a particularităților culturale. Într-un spirit care are, vrînd-nevrînd, un subton marxizant, tot ce ține de artă, idei, tradiții locale, limbă, patos identitar a fost tratat ca „supra-structură“, ca element secundar, ca anexă cochetă a unei retorici de protocol, ale cărei priorități sînt, totuși, altele. Neatent la dimensiunea emoțională a ideii europene, la forța de coagulare pe care o poate avea, în mod paradoxal, *diversitatea* umană, proiectul „întemeietorilor“ a fost deturnat spre un soi de perfecțiune rece, abstractă, fără suficientă putere de seducție: o „tehnică“, o soluție „administrativă“ și, în cele din urmă, o birocrație. În aceste condiții, „naționalul“ a rămas singurul refugiu al valorilor *trăite,* protectoare, dătătoare de unicitate.

Discursul patriotic e musai să adopte gesticulația izolării voinicești.

2) Dar chiar și în plan economic, lucrurile n-au mers, consecvent, pînă la capăt. Comisia Europeană a introdus uniunea monetară, dar – observă Robert Menasse – n-a dublat-o de o politică economică, financiară și fiscală *comună,* ceea ce explică, în bună măsură, eșecurile acute din unele țări membre. În eforturile ei de coerență, Comisia Europeană s-a văzut cenzurată de Consiliul European, alcătuit din cei 27 de șefi de stat și de guvern ai Uniunii. Comisia e, prin definiție, un guvern *supranațional,* în vreme ce Consiliul e o sumă de „interese *naționale*“. Iar între cele două se menține o abia camuflată, inhibitorie, tensiune.

3) Accentul nou, originaliatea punctului de vedere al scriitorului austriac rezultă însă dintr-o altă, subtilă, constatare. La ora actuală, naționalismul nu mai este întreținut de populismul previzibil al extremiștilor de dreapta, ci, surprinzător, de politicienii de „centru“, care s-au învățat să joace simultan (și schizofrenic) pe două fronturi: cînd se duc la Bruxelles se înghesuie să-și exprime solidaritatea continentală, fac tapaj de regulile comunitare, se înscriu, disciplinați și surîzători, în „trend“-ul dictat de instituțiile europene, pentru ca, de îndată ce se întorc acasă, să explice „poporului“ cum s-au luptat ei pentru „interesul național“, cum au reușit să evite „capcanele“ dezavantajoase în care au căzut alții, pe scurt, cum au păcălit funcționărimea bruxelleză, de dragul beneficiilor de trib și al „demnității“ locale. „Nu sîntem colonia nimănui!“, „Nu ne lăsăm călcați în picioare!“ „Să-și vază de trebile ei Europa!“ Cînd trebuie adoptată o legislație impopulară, se stabilește prompt că e vorba de un imperativ european, care a trebuit acceptat din rațiuni strategice. Europa e bună ca scuză, ca țap ispășitor, ca „ingerință“ fatală. Nu e nici măcar vorba de convingeri. Politicianul „național“ știe, pur și simplu, că a juca, cu glas tremurat și grimase bățoase, cartea anti-europeană e un fel garantat de a-și spori șansele electorale. Discursul patriotic e musai să adopte gesticulația izolării voinicești. La Bruxelles, el se transformă, fără efort – și fără rușine – în drăgălașe sesiuni de poze și pupături cosmopolite...

Nu am soluții de ieșire din dilema anunțată în titlu. Fără Europa nu se poate. Dar nici moartea entropică a națiunilor nu e posibilă sau dezirabilă. A găsi continuitatea, gracilă, dintre cele două direcții ar trebui să devină un proiect de reflexie prioritar. Și asta în timp ce, uneori, în Europa pare să fi început numărătoarea inversă.

■ ■ ■

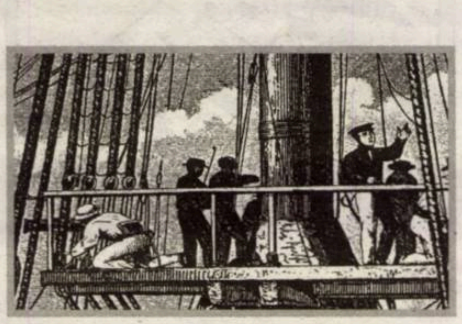

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Scepticisme româno-europene

Mario Monti, premierul Italiei, s-a întîlnit cu Herman Van Rompuy la Cernobbio, la un workshop, și i-a propus organizarea unui Consiliu European extraordinar pentru a discuta despre „fenomenul periculos“ reprezentat de „forțele care pot duce la dezintegrarea Europei“. Van Rompuy a acceptat pe loc: reuniunea se va ține – simbolic, nu? – la Roma, la Campidoglio, adică locul unde s-au semnat, în 1957, Tratatele europene. Dacă iei la rînd presa europeană care contează – și o poți face foarte rapid și ușor prin Presseurop – observi că există îngrijorări serioase privind soarta Uniunii. Și, mai ales, există perspective noi, care acum cîțiva ani – înainte de criză, în vremea euro-optimismului integraționist – n-ar fi fost posibile.

Bunăoară, editorialiști faimoși ori politicieni serioși se declară tot mai îngrijorați de mișcările populiste din diverse țări europene. *The Independent* publică un articol amplu despre partidul Zori Aurii din Grecia, care organizează, ziua în amiaza mare, expediții de „pedepsire“ a imigranților (iar pe homosexuali îi avertizează: „După imigranți, voi urmați!“), încurajat fiind și de declarațiile repetate ale ministrului de Interne privind „pericolul străinilor în Grecia“. Asumîndu-și „o figură retorică sleită“, *The Independent* face comparația cu nașterea nazismului: acum, cei mai mulți lideri europeni se fac că nu observă fascismul afișat de Zori Aurii, atîta timp cît Grecia își plătește datorille; așa cum „pînă în pragul celui de-Al Doilea Război Mondial, lucrul cel mai important pentru mulți lideri era ca Germania să-și achite datoriile“.

În *Süddeutsche Zeitung,* Martin Winter (corespondentul ziarului la Bruxelles) afirmă că „nu e momentul pentru mai multă Europă“: să așteptăm rezolvarea crizei și trecerea panicii și abia apoi să discutăm despre o mai mare integrare. Acum, popoarele tind să creadă mai degrabă în propria suveranitate, așa încît eventuala lor consultare cu privire la integrarea politică sau la un „stat federal european“ tinde să eșueze lamentabil, așa cum a eșuat în Franța și Olanda propunerea de Tratat constituțional (care nu prevedea nici pe departe atîta integrare...).

În *Corriere della Sera,* Massimo Franco, un cunoscut analist politic și fin cunoscător al Vaticanului, scrie despre „Un nou război al religiei“. Datoriile suverane ar fi, după unii, o caracteristică a statelor catolice din Sud, ceea ce conduce la divergențe cu Nordul protestant și disciplinat: „La baza «vinei» națiunilor îndatorate ar fi incapacitatea catolicismului de a se emancipa: un mod de a trăi, chiar înainte de o credință, care a trecut de la practica indulgențelor emise pentru iertarea păcatelor la o toleranță excesivă în materie de «păcate fiscale»“. Massimo Franco îl citează, de pildă, pe Stephan Richter, director la *The Globalist,* care crede că „excesul de catolicism afectează sănătatea fiscală a națiunilor, chiar și acum, în secolul XXI“. Fără statele catolice, „zona euro ar fi fost mai compactă, iar economia europeană ar fi avut mai puține dificultăți“. După opinia lui Massimo Franco, „dacă datoriile suverane reprezintă o vină care trebuie ispășită și pentru care iertarea nu mai este garantată, excomunicările și presupusele prevalențe geoeconomice și georeligioase amenință să trezească demoni care vor trage Europa înapoi nu doar cu cîțiva ani, ci cu cîteva decenii, cele mai întunecate“.

ZIUA PORȚILOR DESCHISE

© L. Muntean

„Europa a uitat scopul pentru care există.“

Andre Glucksmann, într-un interviu acordat revistei *Der Spiegel,* spune că „Europa a uitat scopul pentru care există“, că „dacă bătrînele națiuni ale Europei nu se unesc și nu conlucrează în crearea unui plan comun, ele vor pieri“ și prezice, în lipsa acestei conlucrări, o prăbușire: „Secolul XXI va fi secolul marilor continente, care vor avea opțiunea de a se înțelege și a înainta împreună sau nu. Dacă Europa nu conlucrează, va cădea în secolul al XIX-lea; apoi, toată activitatea noastră politică va fi bazată pe amintiri vechi: Europa, continentul nevoilor și al nostalgiei“. Situația în care se află UE, mai spune Glucksmann, este și „rezultatul eșecului intelectualilor“, căci „Europa este încă un teren de joc al ideilor, dar gîndirea este atît de fragmentată, atît de înfrînată de scrupule, încît se îndepărtează de miezul problemei“.

Sînt doar cîteva mostre din dezbaterea, mai degrabă sceptică, despre ce se întîmplă cu Europa. România face parte din Uniunea Europeană și e limpede că soarta ei este legată de soarta Uniunii. Totuși, în spațiul public românesc asemenea dezbateri sînt absente. „Nu fac rating.“ Evident, nici în alte țări nu au succes „de masă“, dar presa de calitate de acolo – aceea despre care Victor Ponta crede că e „aservită“ lui Traian Băsescu – le acordă spații consistente. România e cu o etapă istorică în urmă, iar în ultimele luni a regresat: după ce, ani la rînd, discuțiile despre UE erau centrate mai ales pe „fondurile europene“, acum a ieșit din nou la iveală discursul antioccidental. Persoane oficiale – din majoritatea parlamentară sau din guvern – vorbesc despre „amestecul Bruxelles-ului în treburile noastre“, iar Comisia Europeană e văzută ca „Înalta Poartă“. Dacă un asemenea discurs se amplifică, în curînd vom putea intra în categoria pentru care Mario Monti a solicitat un Consiliu European special la Roma: „forțele care pot duce la dezintegrarea Europei“.

■ ■ ■

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Meceveul bunului român

Pe vremea lui Ceauşescu am lucrat cîţiva ani ca ghid ONT. Aveam, carevasăzică, privilegiul imens de a putea intra în contact cu turiştii din Vest. De la început, atent la abilităţile lingvistice ale şoferului de autocar (nu ştiai niciodată care dintre ei este „supraveghetor“), le spuneam: „Mă numesc aşa şi pe dincolo, astăzi vom face împreună turul de Bucureşti, vă propun un joc. Dumneavoastră îmi adresaţi întrebări iar eu vă răspund sau nu. Ăsta-i jocul“. Turiştii rîdeau, în autocar atmosfera se destindea brusc. Toţi ştiau că se află într-o ţară comunistă, unde libertatea de expresie este o glumă proastă. Cît dura turul de oraş, le dădeam înainte cu istoria României, conform „vulgatei bunului român“ (conform definiţiei lui Horia-Roman Patapievici de mai tîrziu): de pază la porţile creştinătăţii, turcii care ne-au tot bumbăcit secole la rînd şi aşa mai departe. Era în mine un soi de orgoliu. Nu doream să se uite oamenii ăia la mine ca la un amărît de „biafrez european“, nemîncat, necitit, nedus la biserică. Ajunsesem pînă acolo încît găseam oarecare scuze şi pentru lipsurile vieţii de zi cu zi. „Am cumpărat industrii întregi de la voi pentru a ne dezvolta, acum trebuie să le plătim.“ Pe asta am zis-o pînă cînd am văzut că nu mai există biserica Sfînta Vineri. Din acea zi începînd, nu am mai avut chef să găsesc nici cea mai fragilă scuză regimului ăluia.

E linişte, adică se întîmplă prea puţin.

Azi mă enervează MCV-ul. Nu neapărat din acelaşi tip de orgoliu naţional. În principiu, ştim cu toţii, meceveul e o chestiune care vrea să asigure 25 de state membre că alte două au o justiţie eficientă, dreaptă, golită de corupţie. Ce să nu-ţi placă? În fond, oricare cetăţean îşi doreşte aşa ceva, din oricare ţară ar fi el. Din păcate, de la principii la practică, avem cale lungă. În primul rînd, cele patru obiective definite în documentul fondator sînt greu de măsurat. Fiecare raport de monitorizare reprezintă o evaluare, nu o măsurătoare. Are, aşadar, multă, multă subiectivitate într-însul. Rapoartele cu pricina nu pot face apel la cifre, date, statistici. Se referă la percepţii, opinii, imagine publică. Adică sînt mai degrabă politice decît tehnice.

Prin urmare, se poate lesne deduce o consecinţă neplăcută. Eşti simpatic din punct de vedere politic, ai cuvinte mai frumoase în raport. Nu eşti simpatic, nu te trecem clasa. De aceea, negocierea unor cuvinte şi expresii îţi poate îngusta marja de manevră din alte domenii. Nu cred că Uniunea Europeană ar fi o organizaţie de sfinţi în care păcătoasele de Bulgaria şi România au intrat din greşeală şi acum se chinuie să-şi ispăşească din păcatele originare. Performanţa tehnică nu are întotdeauna legătură cu aprecierea din evaluare. Cel mai evident exemplu este încăpăţînarea Olandei de a lega aderarea la Schengen de un raport meceve care nu avea, tehnic, relevanţă în cestiune.

Al doilea motiv care-mi face meceveul antipatic este prea-plinul de atenţie pe care-l capătă sistemul de servicii judiciare (ah, ce-mi place expresia asta, am scris-o cu năduf), în dauna altor domenii, cel puţin la fel de importante pentru viaţa românului din UE. E linişte pe frontul reformelor din sistemul politicii agricole comune, e linişte în politicile concurenţei, în cele de mediu şi aşa mai departe. E linişte, adică se întîmplă prea puţin. Sau, dacă se întîmplă, evenimentele trec mai degrabă neobservate. Ceea ce e profund dăunător. Oferă un spaţiu de manevră prea mare celor care (pe bună dreptate) îşi promovează interesele de grup – intern sau extern. Atenţia (controlul, carevasăzică) publicului nu se manifestă.

Mi-a plăcut iniţiativa Monicăi Macovei de a propune (acum cîtăva vreme) extinderea meceveurilor româno-bulgare spre toate statele membre. Un fel de introducere în tratatele comunitare, conform ipotezei plauzibile cum că nimeni nu-i perfect şi că un ochi de soacră bruxelleză face bine la sănătatea judiciară a oricui.

Numai că „vulgata bunului francez, italian, german, spaniol...“ zice clar: „Noi sîntem prea vechi în Uniunea asta pentru a accepta ca vreun comisar să-şi bage nasul în trebile noastre“. Altfel spus – noi întrebăm. Ei răspund sau nu. Ăsta-i jocul.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

---

un sport la Răsărit

Paralimpicii noştri sînt pe locul 47 în lume, la Jocurile de la Londra, iar fotbaliştii ocupă locul 57 în clasamentul FIFA pe naţiuni. Putem spune că fotbaliştii au deja un handicap?

Nu. Au o dizabilitate. N-are legătură cu corectitudinea exprimării, ci cu realitatea constatată. Spre deosebire de Eduard Novak, primul campion paralimpic al României, un Alex Chipciu are un mare dezavantaj şi deja o incapacitate originară de a obţine performanţă. Unui astfel de sportiv, care alunecă interior pe măsură ce creşte în exterior, mediul nu-i oferă decît şansa de a se rata, pe cînd unui ciclist pe care soarta îl scurtează de un picior i se naşte o altă perspectivă a împlinirii. Pentru un fotbalist există capcane la orice pas, pentru Novak pier toate şi rămîne ţelul. Un asemenea om e încurajat de multe persoane cu capul pe umeri, în vreme ce fotbalistul e asimiliat (de multe ori pe nedrept) cu un fiţos incapabil de ceva bun şi e, prin consecinţă, dispreţuit aprioric de mulţi dintre cei care i-ar fi realmente de folos în viaţă. Lui Eduard îi lipseşte laba piciorului drept. Chipciu suferă de absenţa unei lumi verticale. Ascultaţi cu atenţie un jucător cu mingea la picior şi veţi înţelege cît deşert e în jurul lui. De aceea fotbalistul e cel „dizabilitat“ în comparaţie cu un campion paralimpic. Lui îi e, cît poate părea de aberant, mai greu. Nu rîdeţi de el. Încercaţi să-l înţelegeţi. E o lume pentru toţi.

Radu NAUM

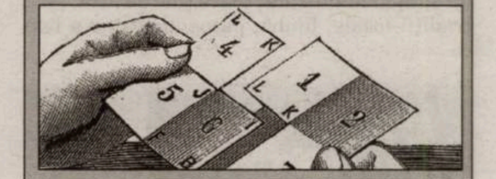

PUBLICITATE

Join the MIRACLE of ANIMATION
between the 5th and the 14th of October 2012
ANIM'EST INTERNATIONAL ANIMATION FILM FESTIVAL
CINEMA PATRIA • CINEMA STUDIO • CLUB CONTROL
www.animest.ro
Intelligently Distilled by TAZOVSKY

PUBLICITATE

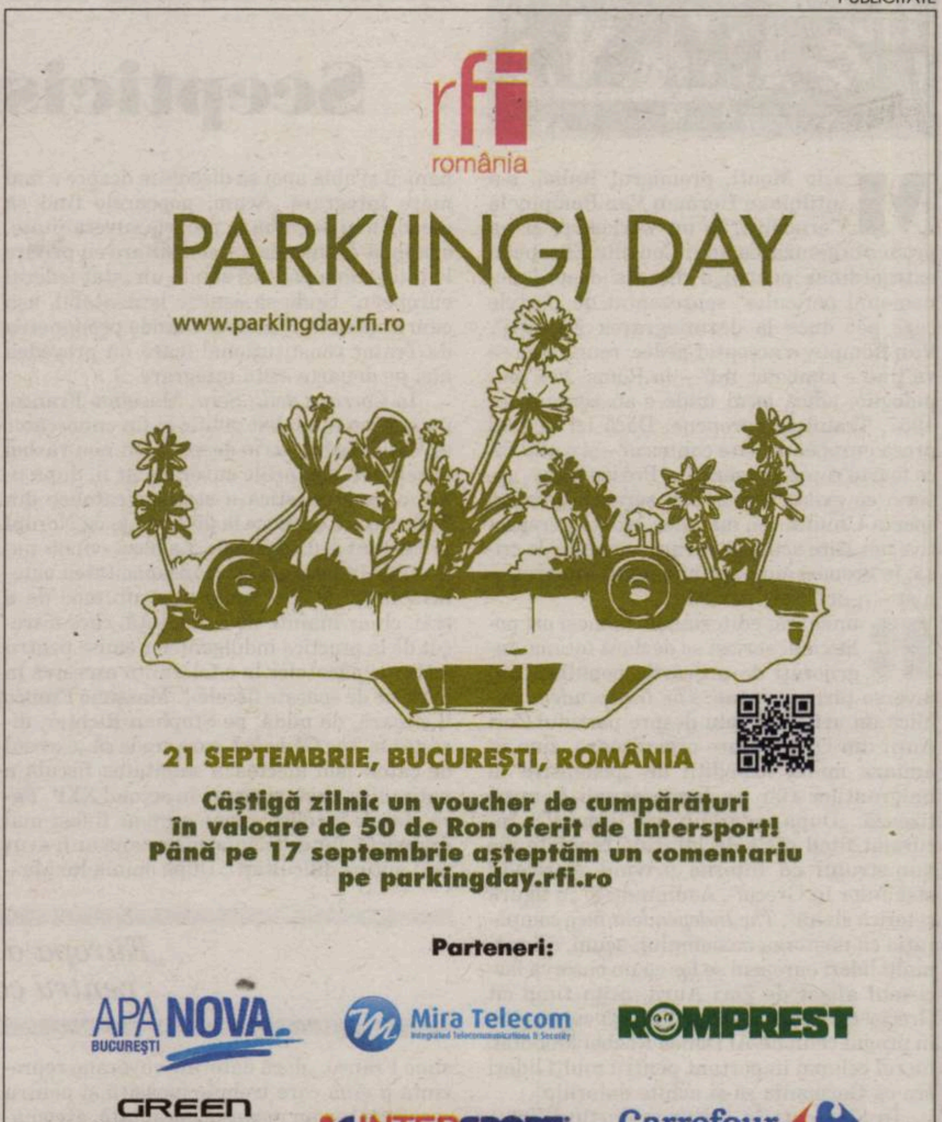

rfi românia
PARK(ING) DAY
www.parkingday.rfi.ro
21 SEPTEMBRIE, BUCUREŞTI, ROMÂNIA
Câştigă zilnic un voucher de cumpărături
în valoare de 50 de Ron oferit de Intersport!
Până pe 17 septembrie aşteptăm un comentariu
pe parkingday.rfi.ro
Parteneri:
APA NOVA BUCUREŞTI · Mira Telecom · ROMPREST · GREEN FACTORY RULOURI DE GAZON · INTERSPORT · Carrefour pentru o viaţă mai bună

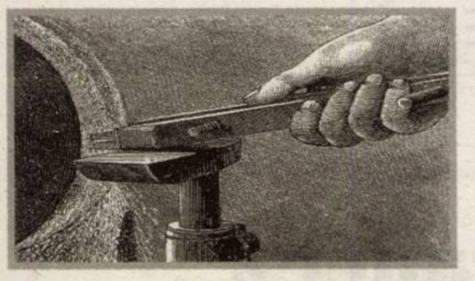

Ovidiu NAHOI

EU și UE

Un guvern euro-amator?

Oare cum or fi citit membrii Guvernului discursul președintelui Traian Băsescu rostit în fața diplomaților adunați la București pentru reuniunea anuală?

În „buna“ tradiție a bătăliei politice dintre Guvern și Președinție, ministrul Afacerilor Externe, Titus Corlățean, a răspuns imediat afirmației președintelui privind posibila instalare a unui sistem de comunicare directă cu ambasadele României, „pentru a evita situații care s-au petrecut în trecut“, cînd mesajele palatului Cotroceni au fost blocate pe parcurs.

Probabil că, la Palatul Victoria, oamenii citesc pe diagonală sau nu citesc deloc. Pentru că în discursul președintelui s-au strecurat, abil, cîteva capcane extrem de periculoase pentru Executiv. Să luăm doar trei pasaje din discursul președintelui.

Primul: „Mai avem un obiectiv, pe care eu l-am început, din păcate nu am avut șansa să particip la ultimul Consiliu, cerusem în Consiliul informal o trecere la utilizarea fondurilor din actualul exercițiu bugetar, de pe formula N+2 la formula N+3, adică extinderea perioadei de utilizare pînă la sfîrșitul lui 2016, și nu pînă la sfîrșitul lui 2015. Voi încerca să reiau acest subiect, dar vă rog și pe dvs. să aveți în vedere că România solicită extinderea perioadei de utilizare a banilor alocați pentru acest exercițiu bugetar pînă în 2016, și nu pînă în 2015“.

Al doilea: „Nu mai sîntem în situația în care susțineam neconectarea MCV de Schengen cu argumentul Tratatului“.

Și al treilea: „Sigur, nimeni nu a modificat obiectivul inițial fixat: 2015. Vom vedea că nu depinde numai de noi. Dar, pînă una, alta, trebuie să menținem acest obiectiv de a intra în zona euro în 2015“.

Să le privim pe rînd. Primul mesaj face o trimitere voalată la episodul de la sfîrșitul lui iunie, cînd premierul Ponta a forțat participarea la Consiliul European. Discuția privind reprezentarea României în instituțiile europene rămîne deschisă – nici Curtea Constituțională nu s-a pronunțat încă asupra legii adoptate de Parlament la finele sesiunii trecute.

Dar dincolo de toate acestea, președintele se pregătește să pună Guvernul într-o poziție defensivă. Șansele pentru a obține prelungirea cu un an a perioadei de utilizare a fondurilor europene sînt aproape nule. Și aceasta din cauză că statele net contributoare la bugetul Uniunii nu vor să audă de așa ceva.

În viziunea acestora, banii necheltuiți ar urma să capete cu totul alte destinații și în nici un caz să fie lăsați, pentru încă un an, la dispoziția celor care nu au fost în stare să-i cheltuiască. În plus, nici „prietenii coeziunii“ nu sînt foarte interesați de propunerea venită de la București. Aceasta ar fi doar în favoarea „codașelor“ România și Bulgaria și, pe de altă parte, ar conferi statelor fruntașe la capitolul absorbție obligații inutile față de statele donatoare, în negocierile privind viitorul buget.

Acum îi va fi foarte ușor președintelui să arunce vina pentru „eșec“ în curtea Guvernului. „Dacă nu aș fi fost împiedicat să particip la Consiliul European din iunie, poate că altul ar fi fost rezultatul“, va putea spune președintele. Și cine va putea să-l dezmintă?

A doua afirmație, privind aderarea la spațiul Schengen, deschide serios discuția privind felul în care se formează poziția României în dosare importante. Pînă acum, poziția României a fost una clară: respingem orice legătură între Mecanismul de Cooperare și Verificare (monitorizarea pe justiție) și dosarul Schengen.

S-a schimbat acum abordarea Bucureștiului? Acceptă acum România legătura dintre monitorizarea pe justiție și aderarea la spațiul comun fără frontiere?

Executivul nu a evaluat corect discursul prezidențial și nu a înțeles miza.

Grăbindu-se să sară pe „momeala“ firului direct cu ambasadele, ministrul Titus Corlățean a pierdut din vizor acest pasaj important din discursul președintelui. Întrebarea este cine comunică, de fapt, poziția oficială a României și mai ales cine participă la elaborarea acesteia.

Pînă ca Președinția și Guvernul, împreună cu Parlamentul, să cadă de acord, partenerii noștri au luat deja act de faptul că România acceptă acum ceea ce respingea ferm pînă mai ieri – o nouă piatră de piciorul României în dosarul Schengen, iar nereușita se va deconta, evident, tot în curtea Executivului.

A treia afirmație poate deschide discuția despre implicarea sectorului privat și a grupurilor de interese în formularea pozițiilor României pe arena europeană. Aderarea la euro în 2015 reprezintă astăzi un obiectiv formulat de președintele Băsescu personal și acceptat de fostul premier Emil Boc, urmat de Banca Națională în activitatea ei zilnică, privit cu rezerve de actualul guvern și cu scepticism în mediul financiar și de afaceri.

Redescoperirea obiectivului „euro 2015“ în discursul prezidențial din fața ambasadorilor nu a trezit însă nici un fel de reacție din partea Executivului. A fost ratată astfel ocazia declanșării unei debzateri adevărate, în care să fie implicate nu numai palatele Cotroceni și Victoria, dar și Parlamentul, mediul financiar și de afaceri. Și odată cu aceasta a fost ratată ocazia de a formula termene tangibile și obiective credibile, în fața opiniei publice locale și a partenerilor europeni.

Discursul președintelui în fața ambasadorilor a trecut, iar efectele capcanelor întinse, discret, de președinte, în curtea Guvernului se vor vedea în timp. Executivul nu a evaluat corect discursul prezidențial și nu a înțeles miza.

În definitiv, nu e de mirare, din moment ce liderii USL nu au găsit util să cadă de acord măcar asupra unei poziții comune față de declarațiile președintelui Comisiei Europene referitoare la România. Pe terenul european, Guvernul și USL continuă să joace amatoristic.

***Ovidiu Nahoi** este realizator de emisiuni la The Money Channel.*

■ ■ ■

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Scrisorile unui tînăr foarte vechi

Reîntoarcerea la antici este, întotdeauna, benefică. Este, cred, singura reîntoarcere care nu poate dăuna în nici un chip. Orice altă reîntoarcere ascunde pericole mari, orice s-ar spune și oricît de dragă este, din principiu, reîntoarcerea unui conservator ca mine. Acum, vremurile nu sînt ușoare. Astrologii spun că e o adevărată nebunie acolo sus, între astre, că planetele se înghesuie bezmetic în anumite case și lasă de izbeliște altele, iar firavele noastre trasee prin lume sînt tulburate de aceste căi implacabile ale corpurilor gigantice din depărtările de deasupra noastră. Ca să ne punem, cît de cît, la adăpost, sugerez lectura tihnită a scrisorilor unui Plinius, tuturor celor care se simt calamitați sau doar puțin anxioși zilele astea. Am mai sugerat asta cu oarecare vreme în urmă și, iată, mă încăpățînez să reiterez. Eu, unul, regăsesc în scrisorile lui Plinius cel Tînăr un fel de tihnă meditativă care îmi face bine și cred că ar face bine oricui, oricît ar fi de agitat zilele acestea, să se lase prins de tonul lin al observației, de ritmul plăcut al gîndirii acestui jurist roman care se așeza singur în tradiția intelectuală a lui Cicero, știind, însă, că nu va atinge niciodată performanțele mentorului asumat.

Într-un fragment epistolar, Plinius îi descrie unui prieten un lac din Etruria: „În timp ce străbăteam moșia, mi-a fost arătat în vale un lac numit Vadimo și mi s-a povestit totodată ceva de necrezut. Am ajuns acolo. Lacul are o formă perfect rotundă, asemănătoare cu a unei roți culcate la pămînt; nici un golf, nici un intrînd, totul este măsurat, simetric, săpat și tăiat parcă de o mînă măiastră. Culoarea apei este de un albastru mai deschis decît al mării și de un verde mai închis [...]. Nu este prea întins, dar îndeajuns pentru ca apele-i să fie agitate de vînt și umflate de valuri. Nici o corabie nu plutește pe apele lui sacre, doar cîțiva plauri înverziți de trestii și stuf și de tot ceea ce crește într-o baltă mai fecundă și chiar pe malul unui lac. Fiecare insulă are forma și dimensiunile ei, toate au malurile golașe fiindcă, izbindu-se fie de țărmul lacului, fie între ele, se netezesc prin eroziune unele pe altele. Toate au aceeași înălțime și aceeași greutate, căci sub apă se termină printr-o bază îngustă, ca o rădăcină, în formă de carenă, care poate fi văzută din toate părțile, căci ea este totodată și sub apă, și la suprafață. Uneori insulele se apropie și se unesc, dînd impresia unei singure întinderi de pămînt, alteori sînt despărțite de vînturile care bat în sensuri diferite, cîteodată cînd e liniște plutesc fiecare separat. Deseori, cele mai mici se unesc cu cele mai mari ca niște bărci de transport, deseori mari și mici se iau la întrecere ca într-un concurs de viteză; și iarăși împinse toate se opresc în același loc și formează o limbă de pămînt, descoperind și acoperind astfel lacul cînd într-o parte, cînd în alta și numai atunci cînd se adună toate în mijlocul lacului nu-i îngustează suprafața. Toți știu că turmele, în căutare de pășune, înaintează pe aceste insule ca pe malul lacului, fără să-și dea seama că insulele se mișcă, decît numai atunci cînd, depărtîndu-se de mal, ele se văd luate și duse și, înconjurate de apele lacului, se înspăimîntă. Apoi trec pe uscat acolo unde le-a dus vîntul, fără să-și dea seama că au pășit pe pămînt, așa cum nu și-au dat seama nici cînd au părăsit pămîntul. Tot acest lac își varsă apele într-un rîu care, după ce se vede cîtva timp, dispare într-o grotă și curge în adînc pe sub pămînt, luînd cu el și readucînd la suprafață tot ceea ce a primit înainte de a intra sub pămînt“.

Vă zic și eu,
încîntat de aceste fragmente: cu bine.

Și, în altă epistolă, un fragment care i-ar fi plăcut lui Cioran: „Zilele acestea boala unui prieten m-a făcut să-mi dau seama că niciodată nu sîntem mai buni decît atunci cînd sîntem bolnavi. Căci cine este ispitit de lăcomie sau de ambiție sau de pasiune cînd este bolnav? Nu este robul iubirii, nu rîvnește la onoruri, disprețuiește bogățiile și îi ajunge oricît de puțin ar avea, de vreme ce în curînd le va părăsi pe toate. Atunci își amintește că există zei, că el este om; nu mai invidiază pe nimeni, nu mai admiră pe nimeni, nu mai disprețuiește pe nimeni; nu mai dă atenție și nici nu-l mai interesează vorbele rele; se gîndește la băi și la izvoare. Aceasta este grija supremă, dorința supremă și, dacă îi e dat să scape de moarte, își alege pentru viitor o viață liniștită și retrasă, adică una lipsită de primejdii și fericită. Așa că, ceea ce filozofii încearcă să-i învețe pe alții cu vorbe multe și chiar în numeroase volume, eu pot să recomand pe scurt, și ție, și mie, și anume să continuăm să avem sănătatea pe care, atunci cînd sîntem bolnavi, recunoaștem că voim să o avem. Cu bine“.

În fine, tema fericirii nu putea lipsi din epistolele lui Plinius: „Fiecare vede altfel fericirea. Eu îl consider foarte fericit pe acela care se bucură cu anticipație de o faimă bună și care dăinuie și, fiind sigur de posteritate, trăiește gloria care va veni. Dacă nu aș avea în fața ochilor răsplata nemuririi, nimic nu mi-ar place mai mult decît tihna netulburată de nimeni. Căci eu socot că toți oamenii trebuie să se gîndească fie la nemurire, fie la condiția de muritor; primii trebuie să se străduiască, să se zbată pentru ea, ceilalți să stea liniștiți, să se destindă, să nu-și obosească viața scurtă prin strădanii inutile, cum văd că se întîmplă cu mulți care, înșelați de o aparență de activitate jalnică și deșartă, ajung să se disprețuiască pe ei înșiși. Îți spun ție ceea ce îmi spun și mie zilnic, pentru ca să nu mi-o mai spun nici mie, dacă tu nu ești de aceeași părere – totuși, n-ai să fii de altă părere tu, care reflectezi întotdeauna la ceva măreț și nepieritor. Cu bine“.

Vă zic și eu, încîntat de aceste fragmente: cu bine.

■ ■ ■

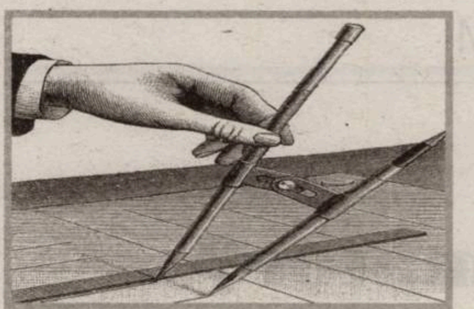

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Încă un ziarist francez la Bucureşti

După cum spuneam mai demult, există o carte care, la apariţia ei, acum mai bine de o sută de ani, a displăcut românilor fiindcă, despre tînăra lor ţară, aflată şi atunci pe drumul modernizării, a transmis în Occident o judecată pe care ei au socotit-o ingrată faţă de ospitalitatea arătată vizitatorului. *La Roumanie contemporaine*, de André Bellessort, s-a publicat la Paris în 1905 şi, oricît de rar ar fi astăzi acest volum, nu m-am lăsat pînă nu l-am găsit. Autorul se specializase în reportaje urmărind orizonturi extraeuropene (Ceylon, Singapore, Filipine, Chile sau Bolivia). I se oferea acum publicului francez imaginea ambiguă a unei societăţi care, de la Predeal la Sulina, trăia o dezvoltare cu două viteze: una, foarte rapidă, la nivelul clasei conducătoare, şi alta, extrem de lentă, care îngăduia observatorului să descopere moravuri ţărăneşti primitive. Introducerea, pe un ton într-adevăr jignitor, sublinia faptul că numai trei generaţii despărţeau umilinţele îndurate sub fanarioţi de România modernă, al cărei progres Bellessort îl compara cu situaţii văzute de el în America de Sud.

Experienţa călătoriei proprii venea în continuarea lecturilor, nu numai din Pompiliu Eliade şi Xenopol, ci din relatările unor străini care străbătuseră odinioară Principatele, pentru care I.I.C. Brătianu îi pusese la dispoziţie oaspetelui bogata sa bibliotecă. Intrarea în ţară, din Transilvania, l-a adus pe acesta la Sinaia, unde marile hoteluri şi vilele elegante i s-au părut miniatura unei Românii artificiale, de expoziţie. După doar (!) patru ore cu trenul, a pătruns în Gara de Nord, „mică, strîmtă şi scundă“ faţă de mărimea oraşului, care se întinde pe 3000 de hectare. Prima impresie a fost de orientalism: aglomerare haotică de mahalale, vizitiii lipoveni, „ţiganii pe jumătate goi, cinchiţi la răspîntii“... Înainte de a ajunge în centru, a constatat izolarea diferitelor cartiere după caracterul etnic al fiecăruia: al ruşilor, al armenilor, al evreilor, al bulgarilor, al grecilor (la care ar fi fost de adăugat şi al ungurilor). Nevoia de a instala instituţiile publice ale unei capitale a produs construcţii mîndre: CEC-ul, Palatul de Justiţie, Banca Naţională şi Poşta.

„Statul nostru nu e o monarhie, ci o birocraţie“.

Calea Victoriei, prelungită de Şoseaua Kiseleff, reprezintă influenţa franceză, ceea ce nu-l împiedică pe Bellessort să recunoască superficialitatea acestor aparenţe, create de o elită cheltuitoare peste posibilităţile ei reale şi înconjurată de o servitorime excesiv de numeroasă. Băcăniile de lux şi cofetăriile mereu pline, gustul pentru podoabe şi parfumuri, mulţimea trăsurilor cu care se răsfaţă indolenţa doamnelor – toate acestea dovedesc că s-au păstrat aici obiceiurile orientale. Pe ziaristul parizian îl interesa să vadă şi confruntarea dintre exemplul Franţei, covîrşitor în cultură, şi relaţiile politice privilegiate cu Germania, favorizate de rege. Concluzia e răutăcioasă, dar a rămas multă vreme adevărată: „Cred că românii se vor germaniza foarte greu, deoarece îi împiedică şi defectele lor şi, mai cu seamă, calităţile lor“.

Paginile despre Bucureşti sînt un caleidoscop din care privitorul caută să desprindă trăsăturile cele mai semnificative ale firii românului, aşa cum au modelat-o condiţiile sociale. De pildă, găseşte vrednic a fi menţionat „numărul incalculabil de sărbători“, zile de odihnă, deci „o religie excelentă pentru funcţionari“. De altfel, ortodoxia îi apare ca suspendată deasupra vieţii publice, aşa încît el notează că clerul nu se implică în lupta partidelor (asta în vremea cînd, în Franţa, guvernul Combes era aprig combătut de Vatican). Scena politică românească era ocupată de ciocnirile dintre liberali şi conservatori, dar Bellessort consideră că aceste conflicte erau cauzate mai curînd de interese personale decît de diferenţa programelor de guvernare. Consecinţa acestei situaţii se observă în presă: „Românii se înjură pentru a profita de sfînta libertate“ (a cuvîntului). Cînd e vorba de carierele pe care şi le aleg ei, cele trei preferate sînt: funcţionari, avocaţi, oameni politici (adesea ultimele două împreună). De aceea, călătorul întors din republicile sud-americane a putut aprecia cît de mult se asemăna ţara noastră (încă de atunci!) cu Argentina.

Interpretarea cea mai lucidă a împrejurărilor i-a fost dată de Petre Carp, cînd l-a vizitat la conacul său de la Ţibăneşti: „Statul nostru nu e o monarhie, ci o birocraţie“. Partidele şi-au creat cîte o clientelă birocratică, fiecare, ca să ţină locul clasei mijlocii care lipsea. Carp susţinea că evreii au rolul de a intra în acest vid social pentru a forma burghezia, fără de care nu se poate nici o modernizare. De aceea, ca o excepţie între boierii moldoveni, el refuza antisemitismul. Cît despre procesul de schimbare în rîndurile ţărănimii, Bellessort a remarcat superioritatea agriculturii devălmaşe în satele de moşneni şi, ţinînd seama de răscoalele din 1888-1900, a prevăzut ceea ce avea să urmeze în 1907. În acelaşi timp, nu lua în serios începuturile mişcării socialiste. „Românii – spune el – sînt incomparabili asimilatori.“

Marea operă a cultivării sentimentului naţional îi trezeşte repulsie, totuşi nu poate să nu se întrebe, la Bucureşti: unde este arhitectura românească? Activitatea lui Mincu nu răzbătuse încă, aşa că şi imaginea oraşului i se prezintă ca rezultat al imitării: „Printre toate aceste clădiri care înaintează pînă la marginea maidanului şi se opresc de parcă prăpastia falimentului li s-ar deschide la picioare, caut o casă, un acoperiş, un zid de arhitectură românească“. Oricum, la vîrsta de mai puţin de cincizeci de ani, Bucureşti este „un oraş ciudat, încă plin de discrepanţe, fără caracter precis, niţel pretenţios, niţel aiurit, dar vesel“.

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

■ ■ ■

Sergiu NISTOR

SOS Provincia

Fortul 13, Jilava

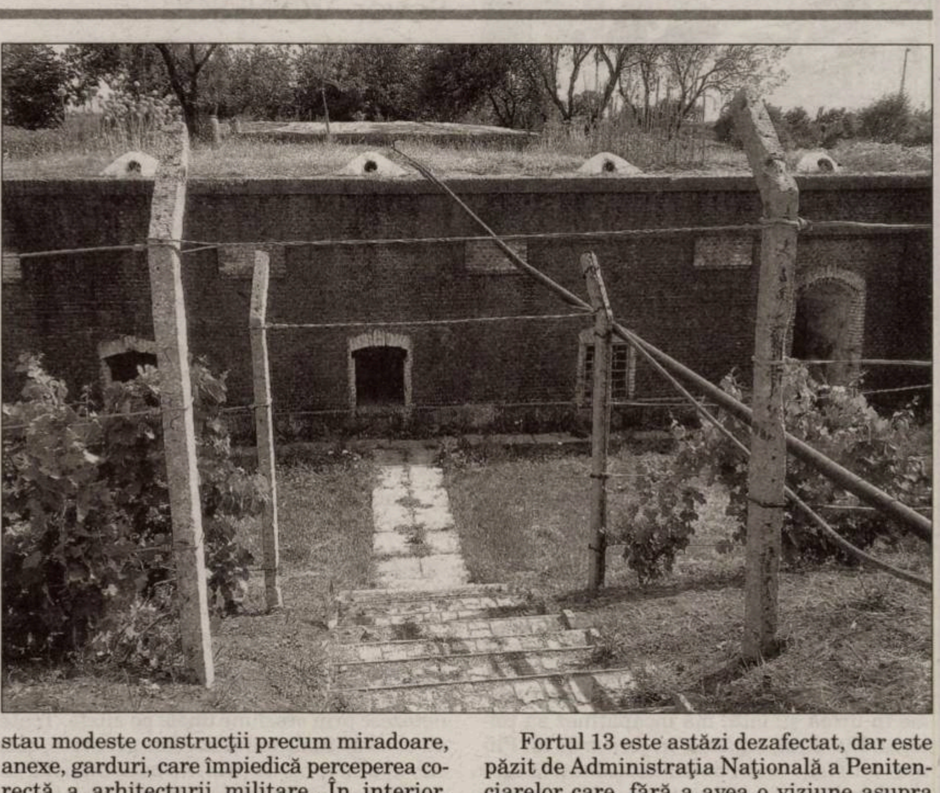

Am fost de curînd acolo. Un grup de studenţi din anul V al Facultăţii de Arhitectură din UAUIM făceau acolo practica de releveu, sub îndrumarea colegului meu Petru Mortu. Am avut parte de ghidajul doamnei Dana Cenuşă, o împătimită a locului, care încearcă de cîţiva ani – pe tema punerii în valoare a monumentului – să sensibilizeze persoane, personalităţi, instituţii şi autorităţi.

Ridicat (deşi termenul nu este chiar cel mai adecvat, dată fiind semiîngroparea construcţiilor în teren) pentru a fi un element al centurii de fortificaţii a Bucureştiului şi nefolosind nici măcar o dată scopurilor iniţiale, Fortul 13 este, pe rînd, puşcărie pentru ţăranii răsculaţi în 1907, deţinuţii de drept comun şi politici ai perioadei interbelice, loc al crimelor legionare din ianuarie 1941 şi al celor comuniste de după 1945. Procesul de dezafectare după cutremurul din 1977 este scurt şi dramatic punctat de folosirea sa în decembrie 1989.

Alături de structurile fortificate de sfîrşit de secol XIX stau modeste construcţii precum miradoare, anexe, garduri.

Toate aceste utilizări au adăugat o serie de clădiri, edicule, împrejmuiri şi modificări ale construcţiilor iniţiale, astăzi lipsite de orice echipament rămas din proiectul militar. Lipsei vreunei evocări a utilizării militare a Fortului 13 i se contrapune o destul de consistentă prezenţă a memoriei puşcăriei politice postbelice. În acest raport specific stă o primă dificultate a perceperii mesajelor sitului: în timp ce planul de ansamblu poate fi înţeles dacă îl priveşti ca pe o fortificaţie, parcurgerea spaţiilor care-l compun te trimite cu precădere către universul penitenciar.

În Reduit vezi dispoziţia specifică arhitecturii militare, dar geometria şi detaliul arhitectural, ca şi puţinul mobilier păstrat, vorbesc despre închisoarea politică unde s-a petrecut tragedia elitelor româneşti în secolul al XX-lea. Absenţa unei efective istorii militare în comparaţie cu „greutatea“ celei generate de perioada în care a funcţionat aici închisoarea – cărora li se adaugă asocierea suprarealistă a construcţiilor, mai noi sau mai vechi, cu grădinile de roşii şi micile ţarcuri de păsări – sporeşte dificultatea de percepere şi înţelegere a locului.

Pentru toate acestea, Fortul 13 Jilava este un excelent exemplu de monument istoric ale cărui conservare, restaurare şi punere în valoare nu se pot face fără a decela amănunţit valorile şi precisa lor poziţionare în substanţa eterogenă şi eteroclită a construcţiilor. Peste şi alături de structurile fortificate de sfîrşit de secol XIX stau modeste construcţii precum miradoare, anexe, garduri, care împiedică perceperea corectă a arhitecturii militare. În interior, straturile de vopsea deseori scrijelite de mîinile celor internaţi, ca şi compartimentările făcute pentru utilizarea eficientă a spaţiului penitenciar, acoperă, ascund sau chiar fac greu de înţeles funcţionalitatea iniţială a construcţiei.

Să presupunem că un administrator bine intenţionat ar profita de forţa de muncă a deţinuţilor închisorii actuale pentru a curăţa pereţii murdari ai Fortului şi a-i rezugrăvi, ştergînd urmele a douăzeci de ani de închisoare politică comunistă. Sau că, pentru a lăsa liberă perceperea porţilor, ar fi înlăturate miradoarele şi celelalte „echipamente“ specifice penitenciarului.

Fortul 13 este astăzi dezafectat, dar este păzit de Administraţia Naţională a Penitenciarelor care, fără a avea o viziune asupra viitorului acestui monument, e totuşi conştientă că este depozitara unei valori pentru care – aşa cum se spunea în perioada Revoluţiei Franceze – „naţiunea poate cere socoteala“. El nu riscă să fie vandalizat sau demolat (este clasat ca monument istoric iar administratorul ştie că acest lucru este interzis), ci riscă să fie insuficient analizat, iar restaurarea lui să fie necorespunzătoare.

Sergiu Nistor *este conferenţiar la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu“ din Bucureşti.*

■ ■ ■

TÎLC-SHOW

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Despre îndoială

Nu mai eram de oarecare vreme la curent cu ce se întîmplă prin țară. Eram singuri, fără televizor și fără Internet, și ne complăceam, liniștiți, în această imponderabilitate informațională. Cînd *studentul* ne-a făcut o vizită, l-am întrebat, după o vreme, *ce se mai aude?* A scos smartphone-ul și în cîteva minute ne-a prezentat realitatea. Aveam totuși cîteva îndoieli: da, dar, poate, nici chiar așa... El n-avea și se uita la noi respectuos, dar mirat. „De unde știi toate astea?“ – l-am întrebat eu, naiv. „Astea sînt informațiile la zi“ – a dat el din umeri. „Bine, bine, dar informațiile de la cine?“ – a mai întrebat, rezervată, soția mea. „Din rețea!“ – ne-a informat studentul, deja puțin excedat. Din rețea, din rețea, dar cineva le-a pus acolo, cineva le-a selectat, filtrat, poate cu un interes, poate cu o părtinire, poate neutru, dar incomplet, poate... Mă rog, nici o informație nu poate fi luată așa, ca atare, fără rezerve, fără o doză de îndoială critică, fără să o rumegi puțin. Studentul ne-a lăsat să perorăm, fiindu-i evident că sîntem niște bătrînei simpatici, dar anacronici, depășiți de tehnică. Telefonul lui era un oracol care nu se înșală niciodată, căci este de ultimă generație.

Am schimbat vorba și am discutat despre unele și altele, dar reveneam mereu la „rețea“. Ne gîndeam să mergem pe Drumul Regelui, dar vremea era schimbătoare, așa că aveam îndoieli. Studentul a deschis din nou globul de cristal și ne-a informat că peste trei zile o să fie frumos în zona respectivă. Ne-a dus gîndul la casa din București și ne-am întrebat și noi, ca omul, ce-o mai fi pe acasă. Studentul a deschis laptopul, a localizat poziția și ne-a informat că totul pare să fie în regulă, dar în fața casei a început o lucrare de la Apa Nova. La plecare, am mai zis, așa, într-o doară: „Ce noapte frumoasă!“. „La mine arată că sînt ceva nori“ – m-a corectat el. Toma necredinciosul, am ieșit pînă în curte și m-am uitat la cer. Era o noapte întunecată, fără lună, dar printre stele se puteau ghici cîțiva nori. Mă îndoisem degeaba...

> *Nivelul de „profunzime“ este aplatizat „în timp real“ de motoarele de căutare.*

Am mai stat multă vreme cu soția mea să comentăm cele petrecute. Siguranța senină a studentului ne evoca multe alte scene cu studenții noștri – și nu numai. „Știi ce îi lipsește acestei generații?“ – s-a întrebat retoric, la un moment dat, soția mea. „Îndoiala!...“

Am început apoi să filozofăm pe această temă, amintindu-ne cîte o întîmplare sau alta din experiența fiecăruia. Ne-au revenit în minte mai ales scene uneori hilare, cînd le prezentam studenților cîte o afirmație sau o întîmplare și le ceream să le interpretăm împreună, să ne îndoim adică sistematic și să vedem ce rămîne din „evidențele“ expuse. Majoritatea se blocau, neînțelegînd ce poate fi comentat la niște evidențe. O minoritate activă se apuca să „deconstruiască“ orice, convinși din principiu că totul e o minciună ce trebuie dată în vileag. Soția mea a venit apoi cu o carte (tradusă din engleză) pe care tocmai o citea și mi-a arătat un pasaj: „Vezi, e sensul prim al cuvîntului, cel pe care îl găsești pe primul rînd al dicționarului, dar în acest context este evident că are altă conotație. De multe ori am întîlnit acest gen de traducere pripită, în afara oricărui dubiu profilactic...“ M-am gîndit, la rîndul meu, la tirania bibliografică ce constituie norma indiscutabilă din lumea academică actuală și care face ca cea mai mare parte a unui articol să fie acoperită de citate și trimiteri menționate cu acribie. „Elimini îndoiala și te pui în siguranță!“ – am comentat eu. Dacă o sută de alți autori, aleși dintre *trendsetter*-ii academici, spun acest lucru înseamnă că nimeni nu se poate îndoi de ceea ce ai tu de spus. Și astfel, o groază de articole nu mai spun, de fapt, nimic nou, ci doar puțin altfel, întărind astfel doar certitudini plate, în loc să genereze îndoieli profunde. Surfing-ul, despre care ne-a avertizat deja McLuhan cu mulți ani înainte ca acesta să devină practică de zi cu zi a internauților de toate calibrele, a devenit mod de gîndire. El a înlocuit aprofundarea în „adîncime“ a cunoașterii cu extinderea ei „în suprafață“ – ne mai atrage atenția Alessandro Baricco. Nivelul de „profunzime“ este aplatizat „în timp real“ de motoarele de căutare, care îți afișează în prima, eventual și în a doua pagină din milioanele existente, tot ceea ce *merită* să știi. Trebuie să ai curiozități și îndoieli ieșite din comun pentru a căuta și pe a treia pagină, chiar dacă, poate, informația relevantă se află de-abia pe a zecea pagină. Dar și deja banalul televizor are efecte similare: este suficient să setezi canalul care gîndește ca tine, ca să ai confirmarea că realitatea este așa cum ți-o imaginezi tu și să fii scutit astfel de păcătoasele îndoieli. Și cum piața este generoasă cu fidelii săi, fiecare capătă astfel o sursă de evidențe pe gustul propriu; îndoiala este doar o cauză nesănătoasă de nesiguranță și frămîntări inutile.

Și am continuat astfel pînă tîrziu în noapte.

Dubito ergo cogito... Îndoiala constructivă și sistematică pe care modernitatea europeană a pus-o la bazele raționalității sale, ba chiar și la cele ale ființei umane în genere, începe să fie tot mai mult eliminată din reperele canonice ale gîndirii, fiind înlocuită cu o informație *ready made*, tehnicizată, mondializată și marketizată pentru liniștea consumatorului. Post-modernitatea a adus cu sine și *post-rațiunea*, instalată neîndoielnic în puterea extensivității sale fără precedent.

Personal, am însă unele îndoieli referitoare la această rețetă a fericirii...

***Vintilă Mihăilescu** este antropolog, profesor la Școala Națională de Științe Politice și Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrșitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

■ ■ ■

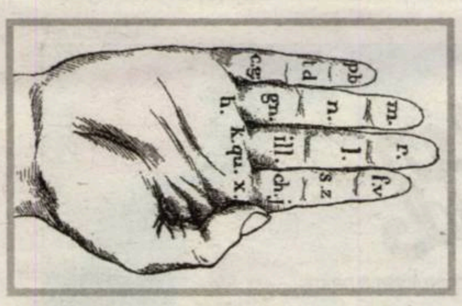

Codrin Liviu CUȚITARU

prezentul discontinuu

Despre naționalitatea legii

De cînd, pe lîngă profesiunea didactică, mi-am asumat și anumite responsabilități de administrație academică, mă confrunt, în mod constant, cu un tip de solicitare foarte curioasă. Prin intermediari binevoitori, prin viu grai sau chiar prin petiții foarte oficiale – cu numere de înregistrare și semnături pline de simț de răspundere –, diverși studenți, masteranzi ori doctoranzi îmi cer să închid ochii la unele rigori ale legilor noastre universitare, datorită condițiilor speciale în care respectivii se află la un moment dat. „Condițiile“ în cauză se leagă de presiunea altor legi – de regulă europene –, care vin în contradicție cu regulamentele autohtone sau, pur și simplu, de incongruența dintre programele educaționale de aici și cele din afară. Mai precis, tinerii studioși din România merg cu burse la Universități din UE și, în ciuda faptului că procesul Bologna a reușit să uniformizeze, pe scară largă, formulele de studiu de pe continent, se lovesc uneori de incompatibilități juridice și infrastructurale între instituția de proveniență și instituția gazdă. Cîteva cazuri concrete. Pentru a permite studenților români plecați în programe Erasmus ori CEPUS să-și susțină în timp util licențele/disertațiile, noi organizăm o sesiune extraordinară, de absolvire a studiilor, în luna septembrie (pe lîngă cea normală, din iunie). Din păcate, cîțiva dintre menționații bursieri întîmpină dificultăți la înscrierea chiar și la acest examen tardiv, de toamnă. Universitățile europene de unde se întorc au o structură a anului școlar diferită de a noastră și nu reușesc să elibereze situația școlară a studenților pînă la debutul lui septembrie. Fatal, conform legii românești, nu ai cum să te înscrii la examenul de licență/disertație fără situația școlară încheiată pe toți anii. Urmarea se subînțelege. O cerere frumos caligrafiată, cu următorul conținut: „Stimate domnule decan, vă rog să-mi aprobați prezentarea la examenul de licență din septembrie, în absența situației școlare din ultimul semestru. Precizez că, prin prevederile legii germane (franceze, italiene, portugheze, engleze, spaniole etc.), ea îmi va fi trimisă abia în octombrie“.

Alți tineri de-ai noștri, pe lîngă bursă, își găsesc, frecvent, de lucru în țările unde studiază temporar. O adeverință de student – de la Universitatea de origine, adică de la noi – le oferă facilități la angajare (în oficiile forțelor de muncă de prin Europa). Toate bune și frumoase, numai că protagoniștii au nevoie de astfel de adeverințe și atunci cînd se află între două programe de studiu (licență și masterat, de exemplu), așadar, cînd, *de facto*, ei *nu sînt studenți* ai Universității românești. Solicitarea: „Stimate domnule decan, vă rog să-mi aprobați eliberarea unei adeverințe de student al Facultății de Litere. Precizez că, în această vară, am absolvit secția de Engleză-Franceză, iar, la admiterea din toamnă, intenționez să mă înscriu la masteratul de Studii Americane. Adeverința îmi este extrem de necesară pentru scutirea de taxe a slujbei pe care o dețin în Anglia (Germania, Franța, Italia, Spania, Portugalia etc.), în conformitate cu legile locale. Vă mulțumesc anticipat!“ În sfîrșit, cîte un june bursier se arată impacientat în clipa echivalării notelor obținute în străinătate în acord cu disciplinele din programa românească, întrucît diverse subiecte nu coincid. Rugămintea: „Stimate domnule decan, vă rog să-mi aprobați echivalarea notei pe care am obținut-o în Franța (Anglia, Germania, Spania, Portugalia, Italia etc.) la *Literatura minorităților sexuale* cu nota pe care ar fi trebuit să o primesc, în România, la *Literatură victoriană*. Precizez că, la Universitatea unde am studiat pentru un semestru, nu există un curs de *Literatură victoriană*, iar legile franceze (engleze, germane, spaniole, italiene, portugheze etc.) nu permit schimbarea titulaturii unei discipline din planul de învățămînt.“

> *Nu m-am transformat – deocamdată cel puțin – într-un* law freak, *cum ar zice americanii.*

Sînt o persoană amabilă, vreau să fim bine înțeleși. Cred că legile sînt făcute pentru oameni, și nu invers. De cîte ori simt că *litera* unui regulament nedreptățește individul, mă arăt dispus să supralicitez *spiritul* acelei pravile, pentru a o umaniza și a o face utilă comunității. Nu m-am transformat – deocamdată cel puțin – într-un *law freak*, cum ar zice americanii. Încerc, pe cît posibil, să detensionez relația dintre om și hîrtie, fără a cădea în excesivă solidaritate cu vreuna dintre părți. Cu toate acestea, nu-mi pot reprima surprinderea în fața „mentalitarului“ din spatele solicitărilor descrise mai sus. Se pare că noi, românii, am dezvoltat, măcar de cînd ne plimbăm nestingheriți prin Europa, un dublu standard în raport cu legea. Dacă, treptat, ne-am convins că regulile apusene nu lasă loc concesiilor sordide, fiind, fără excepție, *obligatorii*, în egală măsură (probabil și după principiul vaselor comunicante), bănuim că prevederile codurilor noastre juridice pot deveni, invariabil, *facultative*. Mai mult, considerăm neclintirea de oțel a legii europene drept *un argument* de eludare sau flexibilizare a regulii românești! Pe plai mioritic, avem, aparent, impulsul de a provoca „fluidizarea“ regulamentelor, deoarece, ieșiți cîndva în lume, ne-am consumat complet doza de „obediență“ dinaintea autorității. După un post auster, ospățul pantagruelic, cu uitare de sine, ni se revelă în postura unei veritabile sarcini ontologice. Ca atare, mărturisesc aici deschis că nu e exclus să ajung, în viitorul apropiat, un decan rău. Am compulsia de a respecta *și* legea românească.

***Codrin Liviu Cuțitaru** este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universității din Iași (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

■ ■ ■

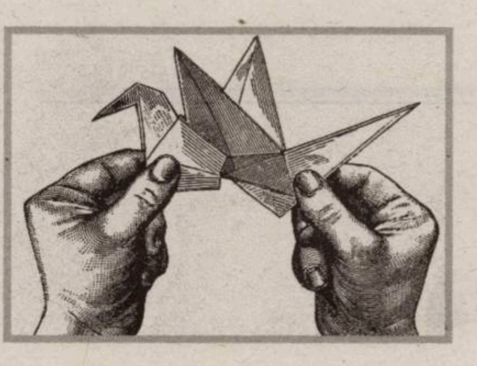

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Cum am ajuns într-o telenovelă

Mi-am adus aminte de lampa aceea gălbuie şi rotundă ca un castron, sub care stăteam pe scaunul de dentist, cînd eram în şcoala generală. Şi de dentista şcolii, care ţipa mereu la mine şi mă ameninţa pe ton înalt că mi-ar putea tăia limba cu freza. La fel le făcea şi colegilor. Pe atunci, aveam însă cabinet dentar în şcoală. Acum, plomba copilului costă 2 milioane la clinica asta privată. E drept, se lucrează în condiţii civilizate, fără nici o durere, iar după intervenţie omul poate să mănînce imediat, nu mai trebuie să treacă două ore. Zgomotul frezei rămîne totuşi la fel de neplăcut, mai ales cînd ştii că sfredeleşte măseluţele fragede ale unui copil.

Blonda din faţa mea exersează mişcarea picioarelor *à la* Sharon Stone. Fără adresă, doar aşa, dintr-un instinct de bază. Are o fustă roşie de o palmă şi nişte pantofi la fel de roşii cu tălpi şi tocuri, exagerate parcă de un caricaturist. Îşi plescăie guma cu multă convingere. Lîngă ea, prietena ei, roşcată, un fel de trestie unduitoare, cu o rochie vaporoasă, lungă pînă în pămînt, decoltată amplu la spate (de fapt, n-are spate), stă ca pe ghimpi. Probabil că moare de frică. Dintr-odată, mintea mea identifică exact cele două exemplare. Fără nici un dubiu, fac parte din specia destul de recent descrisă drept pipiţa de Dorobanţi. Şi au venit la dentist împreună. La fel cum, probabil, prin localurile de fiţe pe care le frecventează se duc împreună la toaletă, aşa, ca fetele. Apropo, un local dintr-ăsta e chiar cel de vizavi de clinică, acolo unde sînt mereu parcate numai maşini scumpe. Data trecută am văzut şi un Mustang decapotabil, de colecţie.

Sala noastră de aşteptare e plină de plante exotice. Pe măsuţă zac aceleaşi reviste glossy pe care le ştiu de-acum cîteva luni. Oare ce caut aici cu copilul? Păi, clinica e civilizată, chiar dacă unele asistente au ceva din aerul actriţelor de telenovele. Doctorii par a fi buni. Cu excepţia celei cu nume arăbesc de data trecută, cea care s-a mirat de unde vine durerea copilului, deşi a văzut caria mare de sus. A pus însă un fel de tampon gingival jos, ca să elimine nu ştiu ce variantă imaginară şi să ia nişte bani, fără altă bătaie de cap.

Roşcata e mută
şi albă la faţă de spaimă.

Uşa cabinetului de vizavi se deschide şi blonda & roşcata sar simultan, ca două arcuri. „Ce vă uitaţi aşa la mine?“, întreabă doctorul apărut în cadru. „Mie îmi e frică“, zice blonda, fîţîindu-şi genunchii, în timp ce trage cu disperare în jos de marginile fustei roşii. Roşcata e mută şi albă la faţă de spaimă. Parcă ar da să leşine. Cînd să intre, blonda o opreşte: „Stai, fată, puţin“. Scoate din poşetă un şerveţel. Îl duce la gură şi, cu o mişcare pe care o crede elegantă, expediază în el guma de mestecat. Îl răsuceşte apoi şi-i dă drumul în poşetă. Intră amîndouă în cabinet.

De afară se aude din nou vînzătorul ambulant de ziare, care se tînguie de durere. La venirea noastră, se învîrtea pe treptele de la intrare, ca un leu în cuşcă, cu un vraf de ziare gratuite pe mînă, şi urla: „Faceţi-mi, băăăăi, *silină*, că mă doare de nu mai pot“. O asistentă încercase să vorbească cu el. „Păi, nu ţi-a făcut o dată, domnu' doctor? Iar te doare?“ „Auuuuu, maică, măiculiţa meeeea“, zicea băiatul, în loc de răspuns. „Ăsta cred că-i şi psihic“, ne-a zis ea în timp ce ne primea înăuntru şi avea grijă să-i bareze, lui, trecerea, închizîndu-i uşa în faţă. „Stă aici de nu ştiu cînd, săracu' de el, ne sperie pacienţii. Ne pare rău. Vă rog să luaţi loc.“ Şi ne-am aşezat pe scaune, sub privirile amintitelor domnişoare.

Se aude soneria de la intrare. O asistentă deschide. Înăuntru apare un tip în bermude cu părul plin de gel. Are un tricou pe care scrie mare Tom Tailor. Sala de aşteptare se umple de miros de parfum. Nou-venitul vorbeşte în engleză. Asistenta, cu ochii lucind, încearcă să-l întrebe ceva, dar se încurcă. E primit imediat într-un cabinet.

La televizorul cocoţat aproape de tavan e o emisiune cu taximetristul din Tulcea devenit vedetă după ce a fost violat de o femeie. „Înjunghiat în cap“ şi bandajat, povesteşte întîmplarea. Las ochii în jos şi deschid la întîmplare una dintre revistele de pe masă. Din ea mă întîmpină zîmbetul lucios şi trist al lui Paul Lambrino. Vînzătorul de ziare de afară începe o nouă repriză de urlat. Stă aşezat pe trepte, cu capul între genunchi. De sub copertina terasei localului de vizavi ies aburi reci. Mă străfulgeră un gînd. Mă aflu într-o lume cu bogaţi şi săraci, plină de spectacol, emoţii şi durere. E lumea telenovelistică sud-americană.

■ ■ ■

ready made

„Profit de momentul când sunt aproape gol spre a scrie. Voi începe prin a-ţi spune, căci ştiu că tu ţii niţel la asta, că sunt căprar. Am galoane la mâneci şi la manta. Trebuie să fi făcut ceva rău ca să le merit. Acum 2 zile majorul m'a chemat. Mi-a spus că e foarte mulţămit de purtarea mea (trebuie să fi făcut ceva foarte rău). Îmi mulţămeşte de tot ce am făcut, de purtarea mea în avant-posturi, de tot ce i s'a raportat despre mine (adecă că n'am făcut nimica), spune că am meritat galoanele de căprar şi mă autoriză de a le pune imediat. Îţi repet că sunt foarte mulţămit de Dta etc... etc... Îi mulţămii la rândul meu şi mă întorsei trist şi pe gânduri la cortul meu, căutând a-mi aduce aminte ce crimă am putut face spre a merita galoane. Nu găsesc, dar trebuie să fi făcut ceva rău, prea mi-a mulţămit, prea m'a lăudat. Oare să fie adevăr că sunt soldat bun? Tot sper că n'am ajuns în acest grad de corupţiune.“

Documente privind istoria României. Războiul pentru independenţă, vol. VI (1 septembrie 1877 – 15 octombrie 1877), Editura Academiei Republicii Populare Române, 1953

PUBLICITATE

the cranberries

11 OCTOMBRIE 2012
ROMEXPO
PAVILIONUL CENTRAL
BILETE: EVENTIM.RO, MAGAZINELE GERMANOS, ORANGE, VODAFONE,
LIBRARIILE HUMANITAS, CARTURESTI SAU IN RATE
PRIN CARDAVANTAJ LA SEDIUL EVENTIM.
SPECTACOL ORGANIZAT DE: events

PUBLICITATE

D'AYA prezintă:
Under Cloud
FESTIVAL DE TEATRU INDEPENDENT DE ORICE
ediţia a V-a
Clubul Ţăranului - Muzeul Naţional al Ţăranului Român
3 - 13 septembrie 2012
Bilete se găsesc la Clubul Ţăranului şi on-line pe: www.bilete.ro şi www.vreaubilet.ro. Informaţii şi rezervări la: 0727.100.858 sau www.daya.ro.
Festival susţinut de: vodafone
Ministerul Culturii şi Patrimoniului Naţional

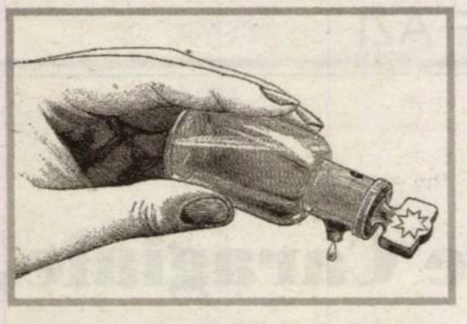

Rodica ZAFIU

cuvinte nepotrivite

O paria

Auzit mai deunăzi într-un interviu la un post de televiziune, femininul substantivului *paria* mi se păruse a fi un simplu accident, o neatenţie în rostire. O căutare pe Internet a fost de ajuns pentru a contrazice speranţele vane: forma are mii de atestări, prin care îşi manifestă din plin vitalitatea inocentă. De la o ştire jurnalistică (cu fotografie) preluată rapid de alte publicaţii – „Pictorialul care a făcut-o pe această actriţă *o paria* în ţara ei!“ *(Cancan,* 19.01.2012) – pînă la reportaje locale – „Fetiţa orfană bătută de colegi, tratată *ca o paria* de conducerea şcolii şi a inspectoratului“ *(Vocea Vîlcii,* 4.06.2012) –, femininul e cît se poate de prezent în limbajul presei şi cu atît mai mult pe bloguri şi în comentariile cititorilor: „sînteţi în situaţia *unei paria* politice“ (13.06.2012).

Forma etimologică, singura acceptată de dicţionare, e masculină: substantivul *paria* – de origine indiană (din tamilă), cum o indică şi sensul său denotativ, întemeiat istoric – a fost preluat în română din franceză. Prima sa atestare din *Dicţionarul limbii române* (DLR, Litera P) provine din traducerea lui Leon Asachi din Bernardin de Saint-Pierre, *Bordeiul indienesc,* publicată în 1821 la Iaşi. Cu sensul figurat – de „persoană sau colectivitate urgisită, dispreţuită, căreia nu i se recunoa?te nici un drept“ (DEX) – cuvîntul e folosit, în secolul al XIX-lea, de Ion Codru Drăguşanu, Gheorghe Bariţiu, Andrei Mureşanu, Eminescu etc. Nu se înregistrează nici o ezitare, nicio variaţie în forma cuvîntului: fiind vorba de un termen cultural modern, e întrebuinţat ca substantiv invariabil, iar încadrarea sa gramaticală (cînd nu se evită, prin recursul la structuri calificative: *e paria, ca paria, menit de paria)* e la genul masculin: „ca *un paria*“ (Eminescu), *„un paria* persecutat“ (Ibrăileanu). Termenul e masculin şi în franceză, ca şi în alte limbi în care a fost preluat. Există, e drept, o raţiune culturală pentru folosirea, rară, a unui feminin: apariţia la Paris, în 1838, a romanului, tradus în mai multe limbi, al feministei Flora Tristan: *Pérégrinations d'une paria (Călătoriile unei paria).*

Nu din această tradiţie literară se trage femininul românesc actual. În cazul nostru, esenţială e forma cuvîntului: terminaţiile în *-ă* sau *-a* se asociază în română, în mod prototipic, cu femininul; doar puţine cuvinte vechi *(popă, vodă, papă, tată...)* şi unele împrumuturi recente rămîn masculine. Prin sensul său negativ şi prin contrastul între formă (aparent feminină) şi încadrare gramaticală (masculină), *paria* tinde să intre în seria unor termeni peiorativi despre care a scris cu decenii în urmă Jacques Byck („Femininul peiorativ“, 1933): *lichea, haimana, mangafa* etc. E drept, sensul lui *paria* nu e tocmai negativ: atitudinea pe care o transmite, conotaţiile sale afective sînt mai curînd pozitive, asociate compătimirii şi indignării întru apărarea victimei.

> *După atîtea citate năucitoare,*
> *începem să ne obişnuim cu forma aberantă.*

Ce e mai tulburător în folosirile aberante actuale nu este producerea analogică a unei forme feminine, pentru „femeia în ipostază de *paria*“ (procedeu firesc, cu condiţia ca forma să fie acceptată în uz), ci convingerea multor vorbitori că substantivul este *numai* feminin. Că există o asemenea convingere se vede din folosirea cuvîntului cu sens abstract (oarecum similar cu „pacoste“, „plagă“) sau colectiv: „Pensionarii, priviţi *ca o paria* de sistemul capitalist“ (alternativaromaniei.com, 28.04.2011); „Oamenii ăştia năpăstuiţi au fost şi sînt umiliţi constant de România, începînd de la perioada comunistă cînd erau consideraţi *o paria* şi pînă în prezent“ (comentariu al unui cititor pe site-ul obiectivdevaslui.ro). Apare astfel şi clişeul *paria a societăţii:* „sîntem priviţi ca *o paria a societăţii*“ (petitieonline.ro), „«aceşti bolnavi nu mai sînt marginalizaţi, nu mai sînt *o paria a societăţii*», a remarcat dr. L.“ (newsbucovina.ro).

Un ultim pas în îndepărtarea de uzul corect e făcut atunci cînd femininul ajunge să fie folosit chiar dacă termenul se referă, concret, la bărbaţi: „un infractor mărunt cînd iese din pîrnaie este un proscris, o paria“ (comentariu pe site-ul nasul.tv); „era luat şi aruncat în 3 suliţi, dacă murea, era semn că a fost acceptat de Zamolxes, dacă nu murea devenea o paria şi era ales altul“ (dacia.org); „Regele Constantin a considerat că este important pentru copiii săi să fie primiţi la Curţile Regale ale Europei în ciuda faptului că el era o paria“ (istoriesi-destin.blogspot.ro).

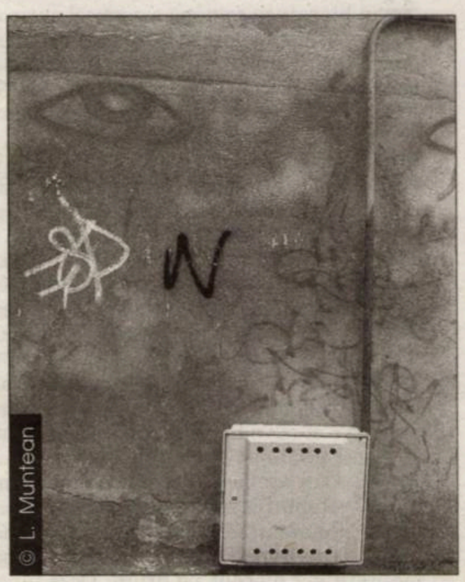
© L. Muntean

Partea mai proastă e că, după atîtea citate năucitoare, începem să ne obişnuim cu forma aberantă.

Rodica Zafiu *este prof. dr. la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti. A publicat, între altele, volumele* Limbaj şi politică *(Editura Universităţii Bucureşti, 2007) şi* 101 cuvinte argotice *(Editura Humanitas, colecţia „Viaţa cuvintelor“, 2010).*

■ ■ ■

PUBLICITATE

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Programul Operaţional Sectorial
"Creşterea Competitivităţii Economice"
2007-2013

Bucureşti, 31.08.2012

Comunicat de presă

Cinci Săptămâni în Balon

Prin implementarea proiectului **„Dezvoltarea spaţiului cultural virtual Cărtureşti”**
comunitatea cărtureşti.ro – librăria online **www.carturesti.ro**
are cea mai variată ofertă de produse culturale

Programul Operaţional Sectorial **„Creşterea Competitivităţii Economice”** -co-finanţat prin
FONDUL EUROPEAN DE DEZVOLTARE REGIONALĂ „Investiţii pentru viitorul dumneavoastră”

Detalii suplimentare puteţi obţine de la
Nume persoană contact Anca Dănilă, Funcţie: PR Cărtureşti,
Tel. 0732003059, Fax: 032.425.1480, e-mail: info@carturesti.ro

PUBLICITATE

SAMSUNG
Tab 2
Tableta care ține pasul cu familia ta
What's New
The Orange Cat
SAMSUNG
Total Multimedia Hub
Android™ 4.0 Ice Cream Sandwich
Samsung
GALAXY Tab 2
10.1

© 2012 Samsung Electronics Co. Ltd.
Aplicațiile pot solicita taxe suplimentare. Imaginile de pe ecran sunt cu titlu de prezentare. Aspectul tabletei poate varia.
Google, Android și alte mărci sunt mărci înregistrate ale Google Inc.
Pentru mai multe informații, intră pe http://samsung.com/galaxytab2

Cele mai frumoase momente sunt cele petrecute în familie.
Bucurați-vă împreună de filmele, muzica, poveştile şi jocurile cele mai noi direct pe ecranul tabletei, cu Total Multimedia Hub sau vizionați pozele din vacanță cu ajutorul AllShare Play. Descoperă cum tehnologia Samsung redefineşte distracția în familie.

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Legătura directă dintre Caragiale, orgasm şi breaking news

În literatura română există cel puţin două exemple notorii despre ce înseamnă citirea unui ziar. Există, la Caragiale, ziarul citit – în *noaptea furtunoasă* – de Nae Ipingescu şi Jupîn Dumitrache, după cum există ziarul citit, în *Moromeţii* lui Preda, de frecventatorii Poienii lui Iocan. În ambele cazuri e mai mult decît o simplă citire – ziarele sînt comentate, sensurile răzbat prin gura personajelor hilar sau haotic, cinic sau încărcate de suspiciuni. Textul se confundă cu metatextul situaţiei, nu ştirea influenţează omul, ci omul dă contur ştirii şi – una peste alta – între ce scrie la gazetă şi ce discută „cititorii“ e o distanţă ca de la cer la pămînt. Ziarele nu-s citite, ci sînt interpretate; ochiul lectorului (şi mai ales mintea sa) găseşte acolo ce vrea el să vadă, şi nu ce a scris distantul şi veşnic necunoscutul autor.

Pe un asemenea teren, fie-mi permis să spun că era practic imposibil ca în România să avem o televiziune „normală“ – cu atît mai mult cu cît definiţia normalităţii s-a pierdut pe drum. De-a lungul anilor, am avut ocazia (probabil ca şi dvs.) să văd programe de televiziune prin mai multe ţări – mă refer aici îndeosebi la canalele de ştiri. În Statele Unite e cel mai clar: jumătate de program este televiziune, jumătate este reclame – vezi, bunăoară, excelenta *GPS* a lui Fareed Zakaria de pe CNN (care fu suspendată pentru un plagiat al lui FZ! –, dar sper să revină). Cu siguranţă afli cîte ceva, dar numai cu preţul de a înghiţi pauze comerciale duium. Americanii au inventat noţiunea de *breaking news,* dar o folosesc cu măsură – ea şi doar ea poate să dea peste cap programarea reclamelor. În Franţa, *talk-show*-rile sînt dueluri *á la Dumas,* cărora le lipseşte doar spada, iar ştirile sînt comentate mereu cu o ironie subînţeleasă – mesajul de subtext ar fi „am mai văzut noi de-astea“. Francezii abhoră ideea de *breaking news* şi o folosesc cu parcimonie. În Canada, sau în Elveţia, sau în ţările europene nordice, te poţi plictisi lejer cu televizorul aprins pe ştiri, pentru că în cea mai mare parte a anului ai senzaţia că nu se întîmplă nimic. Abia aici *b.n.*-ul funcţionează: trebuie să cadă Turnurile gemene sau trebuie ca Anders Breivik să vîneze oameni pe o insulă pentru ca liniaritatea programului să fie spartă într-adevăr. Cam prin asta aş defini eu „normalitatea“.

Abuz de breaking news – *scuzaţi rima!*

Ei bine, probabil că nu există în toată lumea televiziune mai îmbibată de *breaking news*-uri decît la noi. O zi fără patru-cinci *b.n.*-uri se cheamă că a trecut degeaba. Întreruperea spectaculoasă de program, care ar trebui să fie orgasmul în materie de televiziune, la noi este un permanent preludiu, în care – de cele mai multe ori – nu se finalizează nimic: pentru că trei sferturi din ştirile care au produs *b.n.* nici nu mai sînt urmărite pînă la capăt. La noi aproape orice poate fi *breaking news:* dacă un fotbalist îşi rupe o mînă; dacă un tramvai loveşte un camion ce transporta folii de plastic; dacă un *cineva* zice că lui i se pare că vine toamna etc. Deşi avem profesionişti excelenţi în TV – cei mai mulţi dintre ei nu apar pe sticlă –, nici măcar ei nu mai pot controla această inflaţie, pentru că lansarea unui *b.n.* se face doar în logica licitaţiilor: tot ce contează este cine oferă primul suma mai mare. Oamenii din televiziuni stau cu ochii unii pe alţii, primesc în mare cam aceleaşi informaţii şi competiţia se rezumă la cine intuieşte mai repede potenţialul de *b.n.* al unei ştiri. Şi, din acest motiv, se supralicitează constant.

Efectul benefic al afacerii este că, privind la TV, ai impresia că în România mereu se întîmplă cîte ceva, că nu vei ajunge în veci să te plictiseşti (ceea ce poate e adevărat, sau poate nu). Efectul pervers, însă – pentru că există şi el –, e acela că, prin abuz de *breaking news,* cam toate ştirile sînt nivelate. Ori sînt toate banale, ori sînt toate spectaculoase. Drogul a creat dependenţă – deci aşteptăm numai spectaculozităţi. Între Helmuth Duckadam operat de urgenţă la Constanţa şi un autocar cu români deraiat cu victime prin Franţa nu mai este decît o diferenţă de *dacă şi cîţi oameni au murit* – în rest, pe ecran, ele sparg programul identic. În plus, remarcaţi că această abundenţă de *b.n.*-uri are şi un subtext uşor morbid – de regulă, cum se ştie, *b.n.*-urile aduc veşti proaste. Exact aerul fatalist din Poiana lui Iocan: indiferent ce spune ziarul, ştii de la bun început că nu va fi bine.

Dar cel mai vizionar a fost, încă odată, Caragiale. La un moment dat, citind ziarul, Nae Ipingescu spune „Stai să vezi: acum vine un *ce* şi mai tare“ (aceasta e chiar definiţia *breaking news*-ului!); la care Jupîn Dumitrache (care sîntem noi toţi), după ce se dumireşte (cică!) despre ce-i vorba, spune adînc: „Dă-i înainte, că-mi place“.

Deci, vor mai fi.

Adrian Cioroianu *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte publicată:* Epoca de aur a incertitudinii, *Editura Curtea Veche, 2011.*

Peter SINGER

etica vieţii

Adevărata tragedie a avortului

Unei adolescente însărcinate din Republica Dominicană, care suferea de leucemie, i-au fost amînate şedinţele de chimioterapie pentru că tratamentul i-ar fi putut provoca un avort spontan, încălcîndu-se, în acest fel, legile anti-avort ale ţării. În final, după discuţii între medicii curanţi, avocaţii şi familia fetei, tratamentul cu citostatice a fost început, nu înainte însă ca acest episod să atragă din nou atenţia asupra legilor aspre anti-avort din multe ţări în curs de dezvoltare.

Despre avort s-a vorbit îndelung în mass-media din ţările dezvoltate, în special în Statele Unite, unde republicanii s-au declarat opozanţi ai avortului pentru a-şi atrage cît mai multe voturi. Recent însă, staff-ul de campaniei al preşedintelui Obama a contraatacat, dînd publicităţii un spot în care o tînără spune că „este înfricoşător să fii femeie în timpurile acestea“, aluzie la contracandidatul preşedintelui american, Mitt Romney, care s-a declarat un susţinător al ideii ca avortul să fie în afara legii.

Nu la fel de multă atenţie atrage însă numărul uriaş de avorturi din ţările în curs de dezvoltare. Deşi majoritatea ţărilor din Africa şi America Latină au legi care interzic întreruperile de sarcină aproape indiferent de situaţie, acestea nu reuşesc să prevină rata mare de avorturi.

În Africa, de exemplu, se înregistrează 29 de avorturi la 1000 de femei, iar în America Latină – 32, comparativ cu Europa de Vest, unde avortul este permis în cele mai multe cazuri şi unde numărul de avorturi nu trece de 12 la 1000 de femei. Din rezultatele unui studiu recent al Organizaţiei Mondiale a Sănătăţii, avorturile făcute în condiţii precare duc anual la moartea a 47.000 de femei, cele mai multe decese fiind înregistrate în ţările în curs de dezvoltare. În plus, 5 milioane de femei rămîn anual cu traume ireparabile.

Pentru oameni şi pentru viitorul acestei planete, cifrele de mai sus sînt o tragedie. Luna trecută, la Summit-ul londonez pentru planificare familială găzduit de Departamentul pentru dezvoltare internaţională al guvernului britanic şi de Fundaţia „Bill Gates“, s-au luat angajamente ferme pentru reducerea numărului de femei care duc lipsă de ajutor în prevenirea sarcinilor nedorite la doar 120 de milioane pînă în 2020.

Publicaţia oficială a Vaticanului a criticat-o pe Melinda Gates, ale cărei eforturi pentru organizarea şi finanţarea acestui proiect se estimează că vor duce la scăderea cu aproximativ 3 milioane a cazurilor de moarte infantilă şi cu 50 de milioane a numărului de avorturi. S-ar fi putut crede că romano-catolicii vor privi cu alţi ochi aceste estimări. (Însăşi Melinda Gates este o catolică practicantă care a văzut ce se poate întîmpla cînd o femeie nu are cu ce să-şi hrănească copilul sau cînd rămîne cu sechele pe viaţă în urma unui avort.)

Interzicerea avortului le împinge pe multe femei sărace să apeleze la metode improprii pentru a scăpa de sarcinile nedorite. În Africa de Sud, în urma legalizării avorturilor în 1998, procentul de decese survenite în urma întreruperilor de sarcină a scăzut cu pînă la 91%, iar lansarea pe piaţă a unor medicamente menite să provoace avorturi au transformat această procedură într-o intervenţie relativ sigură şi ieftină.

Opozanţii avortului vor spune însă că avortul ucide o fiinţă umană, lucru greu de combătut, cel puţin dacă prin „fiinţă umană“ ne referim la un „membru al speciei *Homo sapiens*“.

La fel de adevărat este faptul că nu putem invoca „dreptul unei femei de a alege“ pentru a evita argumentul etic al statutului moral al fetusului. Dacă fetusul ar fi privit ca oricare altă fiinţă vie şi ar avea aceleaşi drepturi, ar fi greu de stabilit dacă dreptul de a alege al unei gravide include şi dreptul de a ucide fetusul, doar cu excepţia, poate, a situaţiei în care sarcina pune în pericol viaţa femeii.

A face parte din specia *Homo sapiens* nu este de ajuns pentru a-i da unei fiinţe dreptul la viaţă, după cum nici termeni ca raţiune sau conştiinţă nu-i conferă unui fetus o mai mare protecţie decît, să spunem, unei vaci, mai ales că fetusul are capacităţi mentale inferioare celor ale bovinelor. Cu toate acestea însă, manifestanţii care protestează în faţa clinicilor în care se fac avorturi n-au fost văzuţi niciodată protestînd şi în faţa abatoarelor.

Nimeni nu ar trebui să ucidă nici o fiinţă cu conştiinţă, care vrea să trăiască, împotriva voinţei acesteia, deoarece ar fi o încălcare gravă a autonomiei acestei fiinţe. De ce însă potenţialul unei fiinţe vii de a dobîndi conştiinţă ar trebui privit ca un argument pentru a nu-i întrerupe cursul vieţii înainte ca aceasta să fie capabilă să raţionalizeze?

Nu sîntem obligaţi să permitem tuturor fiinţelor care, la un moment dat, vor avea conştiinţă să ajungă să realizeze acest potenţial. Dacă se ajunge la un conflict între presupusele interese ale unei fiinţe care poate dobîndi, dar încă nu are conştiinţă şi siguranţa unei femei, ar trebui să-i dăm cîştig de cauză femeii, fără excepţie.

Peter Singer *este profesor de bioetică la Universitatea Princeton. Printre cărţile sale se numără* Animal Liberation, Practical Ethics, Rethinking Life and Death *şi* The Life You Can Save.

Copyright: Project Syndicate, 2012.
www.project-syndicate.org

traducere de Ruxandra TUDOR

anti nostalgia

Demersuri (IV)

„Tovarăşe Preşedinte*,

Sub loviturile buldozărelor cade în clipa de faţă monumentul feudal cel mai formidabil din toată Ţara Românească, unic în lume şi neîntrecut! Bolţile susţinute de seriile de coloane, cele mai monumentale şi rafinat sculptate care au existat vreodată, valoroase atît prin ele însele cît şi prin înşiruirea lor în trei planuri succesive, nu mai există nicăieri. Sînt fala ţărei noastre şi ne reprezintă trecutul glorios, în strînsă legătură cu continuitatea zilelor de azi.

Opriţi demolarea Văcăreştilor cît mai e timp!

Numai Dumneavoastră o mai puteţi! Cei ce vă vor răul şi să vă desprindă de popor, atît pentru ziua de azi, cît şi pentru Istoria viitoare a neamului nostru, au dus faptele până acolo unde au ajuns acuma, anume în detrimentul Dumneavoastră, al renumelui ce v-aţi creat şi al amintirei faimei poporului român!!

În numele tuturor arhitecţilor ţărei şi al poporului român, fac apel înfiorat la Domnia Voastră, suplicîndu-vă:

Apăraţi Văcăreştii!!!

Arhitect H. Delavrancea-Gibory
21/XII/1984“

---

* Protest adresat lui Nicolae Ceauşescu

În vol. Gheorghe Leahu,
Distrugerea Mănăstirii Văcăreşti,
Arta grafică, 1996
(v. şi nr. 420, 421, 424, 440-447)

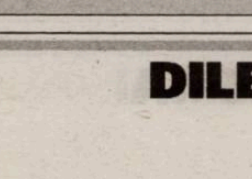

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Supărarea maturilor

Un jurnalist e supărat foc pe tinerii patriei, mulți, care au eșuat la examenul de bacalaureat. În editorialul său afirmă că generațiile ieșite azi de pe băncile liceelor sînt viitorul rău al patriei: o generație fără cultură, care nu dă doi bani pe matematică și literatură, care spune că n-a avut timp să învețe fiindcă a vrut să se distreze este o generație aflată neîncetat în proximitatea răului și, deci, vulnerabilă la derapaje. Jurnalistul spune că nițică muzică sau istorie, un vers auzit cîndva sau o carte răsfoită întîmplător pot ține la depărtare violența, xenofobia, rasismul etc. În comunism, cultura, în afara celei propagandistice, a jucat un rol esențial în rezistența față de opresiune, mai spune jurnalistul.

La o primă vedere, felul în care își face simțită prezența generația tînără în societatea noastră pare a-i da dreptate: chiulul, eșecurile masive la examene, aplecarea către superficial și vulgar, indiferența față de norme și valori, goana după cîștiguri facile, exprimarea dezarticulată, toate sînt de natură să producă îngrijorare cu privire la viitorul patriei.

Ar fi totuși de făcut cîteva observații: 1) S-ar spune deci că noi, maturii de azi, cei săltați de patruzeci de ani, sîntem cei care am citit mult în comunism. Oricum, mai mult decît o fac liceenii de azi. Dar tot noi sîntem prezenți cu miile în parlament, în ministere, în funcții de conducere ale companiilor de stat, televiziuni sau partide. Nu tinerii cu bacalaureatul neluat. Și nu mi se pare că dăm dovadă de cine știe ce finețuri comportamentale, de mari atașamente pentru valori morale sau rafinamente culturale. Dimpotrivă: pe scena publică se învîrt tot felul de oameni așa-zis citiți sau, chipurile, mari amatori de muzică bună, și totuși corupți, anchetați penal, mincinoși, violenți. 2) Tinerii nu dau doi bani pe cultură? Hai să vedem cîți bani dă societatea pe ea. Știu nenumărați tineri cultivați, cu doctorate în străinătate, care mor de foame în România. Avem nenumărate exemple de oameni de cultură batjocoriți în *prime time* sau pe forumuri și n-am văzut vreun jurnalist sau vreun analist care să renunțe la rating și să cenzureze comentariile jignitoare sau să refuze apariția la televizor în compania personajelor penale. Afaceri veroase trec cu buldozerul peste monumente și opere de artă. Limba română este biciuită nemilos peste tot în spațiul public, iar exemplele pot continua. 3) E adevărat: cultura înmoaie răul. Dar nu cred că e suficient să le oferi tinerilor Beethoven, dacă nu le oferi și norme și reguli, școli de bună calitate, legi bine respectate, spitale bine utilate, modele valorificate. Problema tinerilor care au picat bacul nu este pur și simplu aceea că nu știu cine este Eminescu. Ci că după 12 ani de școală nu știu să facă mai nimic. Și că habar n-au cum arată propriul viitor. Nu (numai) *Amintirile din copilărie* îi vor împiedica să facă rău. Ci și perspectiva unui loc stabil în societate, cîștigat printr-o meserie practicată profesionist, încrederea în autoritatea morală și legală a statului și a conducătorilor lui, respectarea riguroasă a legii. 4) Nu cred că în țările occidentale majoritatea covîrșitoare a tinerilor ascultă Mozart la micul dejun. Dar măcar acolo Mozart este apărat de atacurile ignare ale celor care nu au auzit de el.

> *Limba română este biciuită nemilos peste tot în spațiul public.*

Articolul meu nu este o invitație la resemnare în fața derapajelor generației tinere. Dimpotrivă. Dar nu le putem imputa lor totul, cîtă vreme noi înșine sîntem în derivă.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

■ ■ ■

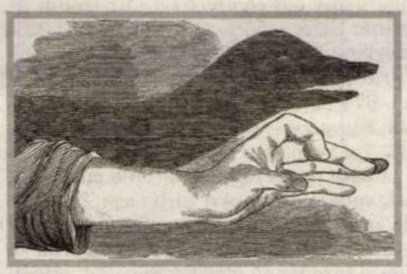

Iaromira POPOVICI

bazar

Consum parizian

Evident, Parisul nu se reduce, nici pe departe, la consum. Nu-mi voi permite, în cele ce urmează, să... caracterizez în vreun fel Parisul: îmi dau seama că mă depășește. Ci doar să semnalez mici accente consumiste întîlnite în scurta-mi incursiune pariziană.

Indiscutabil – și deja un loc comun – că rafinamentul e una dintre trăsăturile consumului parizian. Orice ți se oferă, de la o clătită la un platou cu stridii, are stil. Și oricine ți-l oferă se străduiește să o facă într-un mod cît mai profesionist.

De pildă, personalul hotelului la care stăm: membrii staff-ului de aici fac eforturi, vizibile, ca ai lor clienți să fie mulțumiți. Hotelul nu e extraordinar, dar noua directoare încearcă să facă din „ograda“ ei una altfel decît celelalte. A avut ea o găselniță – sînt sigură că departe de a fi unică: un *open bar* deschis toată ziua, în holul hotelului, cu gustări, cafea și ceai. Pentru ca atunci cînd clienții hotelului sosesc, obosiți și posibil înfometați, din peregrinările lor turistice, să se poată așeza într-un loc plăcut și să-și refacă forțele.

Gustările nu sînt cine știe ce, dar sînt multe și frumos aranjate, iar ceaiul și cafeaua sînt bune. Aranjamentul și intenția contează: la fel, la micul dejun, care obișnuit se desfășoară într-o sală destul de mică, personalul s-a străduit să asorteze coloristic locul: dungile roz, galbene și verzi (în culori gen bezea sau marker) de pe șervetele prezente pe mese sînt asortate cu un trandafir fals, aflat într-un bol cu nisip fals. Iar în mijlocul peretelui, deasupra locului unde se pun untul și cerealele, designerii au lăsat o piatră mare, pur și simplu. Nu pot spune că dă rău...

În alte locuri, mai specializate, preocuparea pentru mica perfecțiune și pentru binele clientului e mai vădită. La Le Paradis du Fruit, unde se mănîncă și se beau amestecuri formidabile de fructe și legume (uneori și cu pește și creveți), ai o mai clară perspectivă asupra amănuntului care contează: aranjamentele lor, fie ele din avocado și fasole verde, fie din frișcă, mango, kiwi, căpșuni și înghețată făcută la fața locului sînt impecabile. Iar chelnerul care ne servea era foarte serios. Avea un aer aproape intelectual în modul în care lua în serios tot ce făcea: nu zîmbea, nu făcea poante, nu se „dădea“ profesionist. Pur și simplu, asculta atent și-și nota sîrguincios tot. Se vedea pe el că face eforturi să-și îndeplinească treaba corect și exact.

Eforturi pe care le-am observat și la amploiați din diverse alte domenii: în ciuda ritmului nu prea alert în care își făceau treaba, aveau o bunăvoință și o bună-credință în a o face. O deontologie profesională în orice, fie că era vorba de conducerea unui taxi sau de vînzarea unor bilete de cinema. Nu eficiența mi s-a părut că primează (exista și aceasta pe undeva), ci micul perfecționism aplicat. Băiatul de la cinema a stat nu știu cît (atît de mult încît eram gata să pierdem filmul) să ne explice toate reducerile posibile, să calculeze restul corect.

Ceva asemănător se întîmplă cu taximetriștii – departe de a fi toți simpatici, măcar e ceva ce nu fac pentru că își permit să n-o facă: nu te întreabă unde mergi, precum mulți dintre cei români. Din deontologie profesională, desigur, dar și din simplul motiv că, atunci cînd vin la comandă, se taxează și drumul pînă în locul unde se face comanda, și atunci orice cursă, oricît de scurtă, nu e motiv de lamentare, ci contează.

Cînd diverșii funcționari greșesc, nu prea se enervează, ci sînt supărați că au greșit. Cînd oamenii așteaptă, la diverse cozi, în trafic, la poștă sau la supermarket, rămîn calmi, nu se enervează. Considerînd, probabil, că așa trebuie, așa le e dat. Fiind mai mulțumiți de viața lor și mai puțin revoltați ca idee.

Nu toate lucrurile sînt roze, în Paris. De pildă, pe Champs-Élysées, la multele terase din stradă, e destulă mizerie, pe sub mese, care nu mai poate fi stăpînită. Și nu toți chelnerii sînt amabili. Și totuși, chiar și cei mai scîrboși dintre ei își fac treaba corect.

Pe scurt, e vorba de un consum profesionalist și de o deontologie a celor angajați în meandrele lui, care, la noi, încă nu s-a instituționalizat.

■ ■ ■

Selma IUSUF

legende urbane

Ceva de groază

Mi-au plăcut întotdeauna poveștile cu fantome. Îmi amintesc de una dintre povestirile lui Oscar Wilde, pe care am citit-o și răscitit-o în copilărie, pînă la memorare deplină. „Fantoma din Canterville“ îi zicea și-și găsise locul într-o antologie de proză englezească. Îmi părea rău de bietul Sir Simon, respectabil spectru britanic care ajunsese să fie ciuca bătăilor unor preadolescenți americani. Să ajungi să ți se recomande pragmatic să-ți ungi cu ulei lanțurile din care ar trebui să zornăi lugubru sau să aluneci nedemn pe marmeladă cu poalele giulgiului de fantomă în cap, mai mare umilința!

Fascinația pentru groaznic și îngrozitor a fost însă alimentată nu de episoadele astea rare și neserioase, ci de Edgar Allan Poe, de filme și de fotografii. De povestirile din fața blocului, care prelucrau în imaginație de copil diverse legende urbane. Țin minte și acum povestea uneia dintre prietenele de la bloc. Cu mare imaginație fata, nu neg, dar și cu cîțiva ani mai mare decît picimea care o asculta cu gura căscată, Nela ne-a povestit despre propria ei fantomă de acasă. Te-ai fi așteptat ca fantomele astea să se manifeste mai ales prin castele și conace victoriene pline de cotloane... ei, nu, fantoma Nelei bîntuia betoanele blocului comunist în care locuiam cu toții. Ne-a ținut într-un suspans teribil povestind cum înainte de apariția strigoiului simțea așaaa, o gheară rece pe gît, cum i se împăienjenea privirea și cum, în punctul culminant în care o umbră omenească neagră și urît mirositoare apărea între cele două fotolii din sufragerie, ea leșina numaidecît. Noi, ăștia mai micii, strînși unii în alții în asfințitul spre înnoptare al serii de vară, ne udam literalmente chiloții de frică. Se mai povesteau la bloc și diverse alte istorii cu morți-vii îngropați și dezgropați apoi sub privirile îngrozite ale asistenței, care privea un semischelet contorsionat și chinuit. O versiune de la țară a eroinei lui Poe dezgropată, încremenită într-un urlet mut. Vulgar, ar zice Aldous Huxley, dar de efect.

Așa se face că țin minte și acum unul dintre primele două coșmaruri conștiente din copilărie. Primul l-am avut se pare pe la 3-4 ani, după ce tata mă dusese să văd desenul animat cu Pinocchio. A fost o noapte de chin, din care m-am trezit în urlete. Mă văzusem, precum Pinocchio, în burta balenei, fără putință de scăpare. De atunci pînă spre adolescența mare am dormit cu o lumină aprinsă la capul patului. În al doilea coșmar conștient al copilăriei, un lup îngrozitor, cu blana uleioasă, îmi călărea tricicleta proaspăt cumpărată.

Nici ditamai omul fiind nu m-am potolit. Am înghițit pe nerăsuflate cărți și filme. De la clasicul *Carrie* cu Sissy Spacek pînă la groteștile horror-uri japoneze pline de valurile de păr negru ale eroinelor cu fețe albe de kabuki. *Exorcistul* – care de fiecare dată mă căpiază de frică. Similar, povestea lui Emily Rose, pe care am urmărit-o crispată și închizînd literalmente ochii în momentele de insuportabilă groază. Cu varianta germană, mult mai umană (și mai înfricoșătoare), dar și cu varianta americănească, mai spectaculoasă. Nu reacționez defel la monștri închipuiți, sînge, viermi sau păpușele. Grotescul ascuns în ceea ce pare firesc, supranaturalul din cotidianul banal, posibilitatea nefirescului lugubru în imediata vecinătate – asta mă sperie.

Maturitatea nu a alterat plăcerea cu care gust poveștile astea. Dovada – o întîmplare recentă. Prietena mea îmi aduce un magnet de la Cîmpina (da, dintre toate locurile). Magnetul, nu știu cine l-o fi conceput, înfățișează păpușa Iuliei Hasdeu. Ceva mai lugubru n-am văzut. Sigur, asociam probabil păpușica aia cu stăpîna ei tristă. Cu fața albă, cu părul negru corb, într-o rochiță albă dantelată. O punem pe frigider între zecile de alți magneți. Ne vedem de ale noastre, ca să constatăm că păpușica aia oribilă a migrat din locul unde o lipisem! Am urlat amîndouă, sincer îngrozite. Nu vă spun care dintre noi a mutat-o. Vă spun doar că ne-am întors o fracțiune de secundă în pură copilărie.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-șef la știri, radio Kiss FM și Magic FM.*

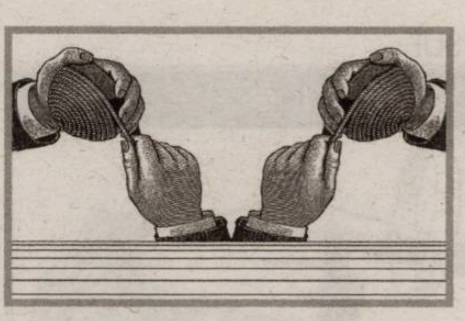

O, TEMPORA!...

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Sîntem pacifiști, pro-Obama și generoși, dar să ne-ajute Dumnezeu!

■ Dacă ar putea vota în alegerile americane, 63% dintre români l-ar vota pe Barack Obama. 30% spun că nu știu cu cine ar vota și doar 6% l-ar vota pe Mitt Romney. 63% nu a mai avut nimeni în România de la Ion Iliescu încoace... și asta pe vremea cînd Antena 3 era singurul post TV și se numea Televiziunea Română Liberă. Dar acesta nu e singurul motiv de ridicat sprînceana la întrebarea respectivă. Chiar cu acest covîrșitor 63%, românii tot sînt printre europenii la care Obama are cel mai mic apel. Primii sînt francezii, care l-ar vota 89%, apoi urmează nemții (87%) și portughezii (85%). Cele mai mici procente le-ar lua în Polonia – 40% și în Rusia (27%), dar în aceste țări majoritatea spune că nu are o opinie și doar 16% l-ar vota pe Romney în Polonia și 12% în Rusia. E interesant totuși că Romney, care vrea o politică mai dură față de Rusia, scoate în Franța 2% și 12% în Rusia.

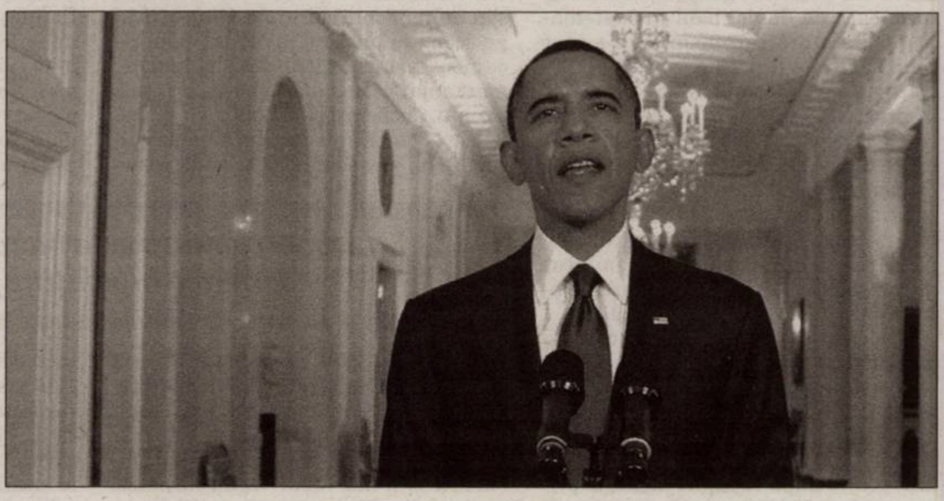

■ Ca și anul trecut, German Marshall Fund m-a invitat să vorbesc la lansarea în România a sondajului anual Transatlantic Trends și mi-a oferit posibilitatea în avans să extrag cifrele cele mai interesante pentru publicul român. Sondajul se face anual pe eșantioane reprezentative din Statele Unite și din 12 țări europene, la care în acest an s-a adăugat pentru prima dată și Rusia. Deci, mă uit la tabele, le măsor și caut explicații. Și deși îmi închipuiam că Obama l-ar bate pe Romney la simpatia europenilor, nu îmi imaginam asemenea scoruri. Mai ales că sondajele din America îi dau apropiați pe cei doi competitori. Deși Obama va cîștiga probabil la limită alegerile din America, susținerea sa în Europa a rămas aproape intactă. Dacă mă uit la notele de anul trecut, constat că trendul de vot pentru Obama *vs* Romney urmează aproape la indigo ratele de simpatie pentru Obama *vs* Bush, aceleași țări (Franța, Germania) cu o extremă simpatie pentru Obama, urmate cam la 10 procente distanță de Marea Britanie, apoi o susținere ceva mai moderată în România și una chiar mai mică în Polonia.

Moscova rămîne un colos militar cu o putere soft aproape de zero.

■ Îmi mai sare în ochi o întrebare ascunsă undeva spre încheierea sondajului. Oamenii sînt întrebați dacă sînt sau nu de acord cu enunțul: „În anumite condiții, războiul este necesar pentru a se face dreptate“ *(to obtain justice)*. Mă gîndesc ce aș răspunde eu la întrebarea asta și nu găsesc argumentele logice pentru care aș spune „nu sînt de acord“. Întrebarea este destul de largă, condiționează războiul. A fi de acord cu opusul ar însemna că războiul nu e legitim niciodată, indiferent de condiții. Nici cu Hitler? Nici dacă țara îți este invadată? Asta echivalează cu un pacifism extrem și irațional. Și totuși, să vedem diferențele peste Atlantic... 74% dintre americani spun că sînt de acord cu enunțul. Sună logic și normal. Vestea șocantă vine din această parte a Oceanului. Singura națiune europeană unde enunțul adună o majoritate este Marea Britanie – 64% și apoi urmează Olanda la 48%. Numai 30% dintre francezi sînt de acord că în anumite condiții războiul este legitim, numai 32% dintre germani, 38% dintre suedezi și 25% dintre italieni. Dar știți care națiune din Europa, dintre cele sondate, are cel mai mic procent? Românii – 23%. Turcii spun acest lucru în procent de 35, iar la ruși – 30. Regula de bază la comentat sondaje e să nu te cerți cu poporul respondent, dar eu nu văd rostul acestei reguli, așa că îmi permit să-i suspectez de ipocrizie în masă pe turci și pe ruși. Totuși, turcii au un guvern foarte popular și acest guvern duce un război dur contra insurgenței kurde. Bon, poate că turcii au dreptate să ducă acest război, dar iată o dovadă în care propriul război este legitim în anumite condiții, nu? Tot Ankara a chemat la o intervenție împotriva regimului Assad din Siria (și ar fi binevenită o asemenea intervenție), deci iată încă o circumstanță care ar face războiul legitim. În ce-i privește pe ruși, ei tocmai l-au reales pe Vladimir Putin, cel care a pornit un război împotriva Georgiei, pentru a-i proteja pe deținătorii de pașapoarte rusești de acolo. Deci, de unde atîta pacifism extrem la ruși și la turci?

■ Există o serie de întrebări de genul „Este de dorit ca Statele Unite/UE/Rusia să exercite leadership în afacerile globale?“. 82% dintre americani zic că e de dorit ca SUA să facă asta, și la fel 62% dintre britanici, 60% dintre germani, 56% dintre francezi și 57% dintre români. De unde înțeleg că națiuni foarte pacifiste, ca francezii și românii, doresc pace cu orice preț, dar să fie americanii implicați, un fel de înțelegere tacită: noi sîntem niște îngerași pacifiști, dar la o adică ne apără americanii ăia militariști. Dorința ca UE să exercite un rol global duce la niște procente de sar din grafice: 86% în Germania, 73% în Italia, 69% în România, 78% în Bulgaria. Numai rușii nu vor ca UE să exercite leadership global – doar 37%. Și, în mod bizar, turcii – 29%.

■ În cazul SUA și UE, procentele merg cam în aceleași direcții și intern, și extern, adică și americanii vor ca ei să exercite leadership global, și ceilalți vor ca americanii să facă asta, și la fel la europeni. Însă la ruși, situația e taman pe dos. 68% dintre ruși vor ca țara lor să fie lider global. Foarte frumos gînd. Problema e că ceilalți nu prea vor să fie conduși de ruși: în Franța vor doar 26%, în Germania 33%, în Suedia 24%, în România 23%, în Turcia 16% și în Polonia 13%. Singura țară în care o majoritate spune că Rusia trebuie să aibă leadership global este Rusia însăși. Interesant că și 45% dintre americani spun asta. Probabil că întrebarea asta a sunat celor din America la modul „vreți să mai asume și Rusia niște responsabilități prin lume?“, iar la Varșovia a sunat la modul „vreți iar cu Rusia?“. Moscova rămîne un colos militar cu o putere soft aproape de zero. Mai există o serie de întrebări care sună așa: „Aveți o opinie favorabilă față de Rusia/SUA/UE/China etc?“. De acolo vezi că rata de simpatie generală față de Rusia este ceva mai mare decît procentele de mai sus. Chiar și țările cu o opinie favorabilă despre Rusia (ca Bulgaria) nu obțin majorități care să dorească o Rusie mai implicată global. Simplific puțin lucrurile, dar eu văd așa: oamenilor nu le plac cei puternici, dar dată fiind situația: pe americani nu îi simpatizăm neapărat, dar îi vrem implicați, pe ruși – că îi simpatizăm sau nu e mai puțin important – sigur nu îi vrem puternici, și nici implicați.

■ „Imaginați-vă că toate opțiunile nonmilitare au fost testate și singura opțiune rămasă pentru a preveni Iranul să obțină arme nucleare este forța militară. În aceste condiții ar trebui folosită forța sau ar trebui să se accepte ca Iranul să obțină arme nucleare?“ Dură întrebare, nu? Țări unde se obțin majorități pentru intervenție sînt SUA – 57%, Spania – 54%, Portugalia – 61% și Franța – 60% (asta nu o înțeleg deloc: 6 din 10 francezi zic că ar trebui intervenit militar în Iran dacă se epuizează alte opțiuni, dar numai 3 din 10 zic că în anumite condiții războiul e necesar). În rest, oamenii sînt reticenți pentru intervenție, numai 17% în Rusia și 30% în Polonia (uite că se înțeleg și ei pe o chestiune). E drept că aici rata de non-răspuns e foarte mare, adică nici nu avem majorități care spun că nu ar trebui intervenit, pare că oamenii fug mai degrabă de această întrebare, de parcă un răspuns le-ar aduce o responsabilitate pentru niște evenimente la care nici nu vor să se gîndească.

■ Și două întrebări cu răspunsuri de-a dreptul frustrante. Prima: „Potrivit ONU, membrii comunității internaționale, inclusiv țara dumneavoastră, au responsabilitatea de a proteja civilii din alte țări față de acțiuni de violență, inclusiv violența comisă de propriile guverne. Spuneți-ne dacă sînteți de acord cu această responsabilitate“. Cei mai mulți sprijinitori ai acestei responsabilități de a proteja (o doctrină care în engleză are și un acronim de zici că-i virus informatic: R2P, de la *responsibility to protect)* se găsesc în Suedia – 81%, Franța – 76%, Portugalia – 75%, Italia – 72%. Dar sînt majorități lejere și în România – 64%, Bulgaria – 62%, Germania – 66%. Numai turcii, rușii și polonezii cad sub 50%, dar cu puțin. Deci, oamenii zic că da, e frumos din partea noastră să nu-i lăsăm pe coplanetarii din alte țări să fie măcelăriți, nici măcar de propriile guverne.

■ După care, perverșii de sociologi care au gîndit sondajul se trezesc să testeze această dorință angelică a oamenilor de a-și proteja semenii, deci îi întreabă: „S-a vorbit în ultima vreme despre dezirabilitatea unei intervenții în Siria, unde guvernul a folosit forța militară pentru a suprima mișcarea de opoziție care lupta împotriva sa. În această situație, ce ar trebui să facă țara dumneavoastră?“. Pam-pam, acum să vedem! Vi le zic sec. Opțiunile: „țara mea ar trebui să nu se bage“ *(stay out completely)* / ar trebui să intervină: SUA – 55% să nu se bage / 35% să intervină; Turcia – 57 / 32; Bulgaria – 69 / 15; Franța 50 / 45; Germania – 63 / 32; Polonia – 67 / 19; România – 68 / 20; Suedia – 48 / 44; Slovacia – 70 / 11, Marea Britanie – 59 / 33. Tot respectul pentru francezi și suedezi, la care numerele se apropie cît de cît. În rest, vedem că, dacă e vorba așa, în general, la nivel de principiu, oamenii vor să-i protejeze pe cei abuzați, dar cînd e vorba să se bage și țara lor să facă treaba asta, atunci nu, mulțumim frumos, nu mai vrem. Pe principiul: sîntem generoși, dar să-i ajute Dumnezeu!

facebook.com/ Cristian.Ghinea.CRPE

■ ■ ■

Eugen ISTODOR

negustori și mușterii

Aeroportul Otopeni – crimă cu premeditare

Sîmbătă iată-mă în Otopeni. Nu-i așa, cartea de vizită a unei națiuni. La ieșire te așteaptă gușații, matahale de taximetriști cu prețuri ucigașe. Sticla de apă plată este 7 lei, în condițiile în care mai mult de 2 lei nu-i la orice butic. Euro are un preț de plîngi, la furat. Parcarea mașinii pe oră este 6 lei, față de un leu și jumătate în oraș. Poliția, bodiguarzii nu văd, nu e treaba lor. În această indiferență ipocrită, o japoneză a fost ucisă. Crima aceasta, orice mi s-ar spune, a fost cu premeditare. Crimă potrivită de ani de zile, învelită în nesimțire la niveluri înalte, spre a face legi strîmbe. Detaliile trădează șacalii la pîndă după sînge nevinovat. În orice aeroport al lumii poți avea încredere în taxiuri, în România, la Otopeni – nu! Nimeni și nimic nu avertizează jaful. Conspirația vinovată a aeroportului. Mai mult, acum low costuri și costuri exagerate pentru servicii s-au unit. Cozi demențiale se adună la îmbarcare. Nici o problemă, cozile de ore să-ți predai bagajul sînt datorate lipsei de ghișee. Or fi avioane zeci-sute, dar dacă nu-s destule ghișee de preluat bagajele, destule ghișee de verificat actele, degeaba. Otopeniul cel cenușiu. Nu mai vorbesc de scosul mașinii din parcare. Automatele, făcute de UTI, nu-ți dau rest. Unde s-a pomenit așa ceva? Mă întreb dacă patronul Urdăreanu mănîncă somon din restul amărîților de la Otopeni, dacă-și cumpără hîrtie igienică parfumată din restul aparatelor mereu defecte din Otopeni. România este o țară stricată. Bine ați venit în toiul ospitalității, cu ce vă servim, cu ce tip de furăciune?

dosar DILEMA VECHE
Coordonatoare: Ana Maria SANDU

Îndepărtaţii (sau apropiaţii?) ani '90

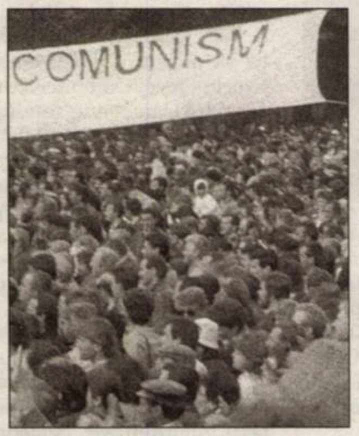

Texte şi opinii de:

- Anca GRĂDINARIU (scenaristă şi jurnalistă)
„A lu' Coposu"
- Andrei UJICĂ (regizor)
„Despre limitele remake-ului"
- Andrei CREŢULESCU (critic de film)
„Supercomedie superacţiune-SF"
- Şerban ALEXANDRESCU (creative director)
„«Mai trage o dată», scrie pe loz"
- Marin MĂLAICU-HONDRARI (scriitor)
„Obsedantul deceniu"

argument

Nebunii ani '90

DILEMA
VECHE
Îndepărtaţii
(sau apropiaţii?) ani
'90

În vara lui 1989 intrasem la liceu, la o clasă de filologie-istorie. În decembrie, cînd a venit Revoluţia, în afară de uniformă, garderoba mea mai cuprindea cîteva piese de rezistenţă: o pereche de reiaţi negri, modificaţi dintr-o pereche de pantaloni bărbăteşti, un pulover tricotat, mai lunguţ şi cu un model floral, o pereche de cizme roşii, din piele adevărată, îmblănite, pentru care stătusem la o coadă infernală şi fusesem pe punctul de a fi linşată. A urmat vacanţa de iarnă. Atunci s-a întîmplat ceva miraculos. Ne-au crescut aripi, ni s-au transformat nu doar minţile, ci şi corpurile. Şi totul în trei săptămîni. Deveniseră mai puternice, mai curajoase. Am plîns de bucurie şi de frică, am sperat în libertate aşa cum numai la 15 ani poţi s-o faci, am trăit în cîteva zile cît alţii n-au şansa într-o viaţă.

Îmbrăcată aşa, şi cu mintea înfierbîntată de elanuri revoluţionare, am inaugurat nebunii ani '90.

Am simţit şi mărirea, şi decăderea lor. Viaţa de studentă mi-am petrecut-o în a doua jumătate a deceniului. Primul meu Bucureşti a fost unul în tranziţie. Pestriţ, amestecat, cu un aer de butic aglomerat. L-am descoperit treptat şi mi-a devenit din ce în ce mai drag. Cămine mizere, sărăcie acasă, pachete niciodată îndestulătoare, telefoane cu fise şi cu cartelă, libertate fără margini. În anii ăştia am visat, ne-am îndrăgostit, am protestat, am crezut că totul se poate şi că stă doar în puterea noastră să schimbăm lumea.

Nu cred că am reuşit, dar asta nu mai contează.

Numărul de acum vine din dorinţa de a măsura distanţele. Ne-am îndepărtat suficient? Sau sîntem mai aproape decît ne-am fi imaginat? Retrăim periodic nişte situaţii?

Textele adunate aici funcţionează ca un puzzle ciudat. Sînt sentimentale şi dure în egală măsură. Nu e o vizită fără tensiuni, din contră. Anii '90 nu sînt pe post de bătrînă doamnă, ci de tînăr rebel, pe care nici o generaţie nu reuşeşte să-l înţeleagă pe de-a-ntregul.

Pe lîngă mulţumirile adresate celor care au acceptat invitaţia de a-şi aminti cum şi-au petrecut anii '90 şi unde se află ei astăzi în istoria mare şi cea personală, o să mai spun că în alegerea temei au contat mult: documentarul lui Laurenţiu Calciu, *După Revoluţie*, cartea Domniţei Ştefănescu, *11 ani din istoria României (decembrie 1989-decembrie 2000. O cronologie a evenimentelor)* şi emoţionantele fotografii ale lui Vlad Columbeanu, pe care le-am descoperit în expoziţia *22/22*, organizată, la începutul anului, la Muzeul Ţăranului Român. Aveţi ocazia să vedeţi cîteva în acest număr.

De asemenea, zilele acestea, intră pe ecrane tragicomedia *Despre oameni şi melci*, a cărei poveste e plasată în aceeaşi perioadă de tranziţie.

Altfel spus, fără toate aceste coincidenţe, probabil că nu mi-aş fi propus să vă provoc să daţi un răspuns la incomoda şi actuala întrebare: Îndepărtaţii sau apropiaţii ani '90? (**Ana Maria Sandu**)

BARBURISME

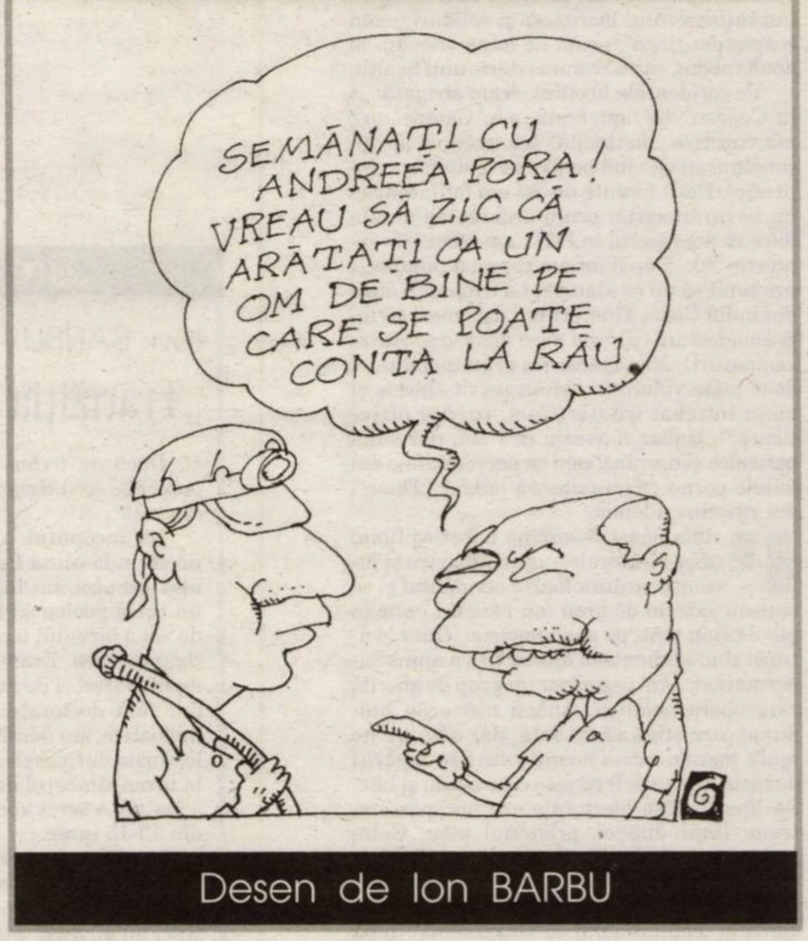
SEMĂNAŢI CU ANDREEA PORA! VREAU SĂ ZIC CĂ ARĂTAŢI CA UN OM DE BINE PE CARE SE POATE CONTA LA RĂU.

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Dar nu acum.
Emisiunea *Punerea pe gînduri*
va fi reluată după 15 septembrie.

Anca GRĂDINARIU

A lu' Coposu

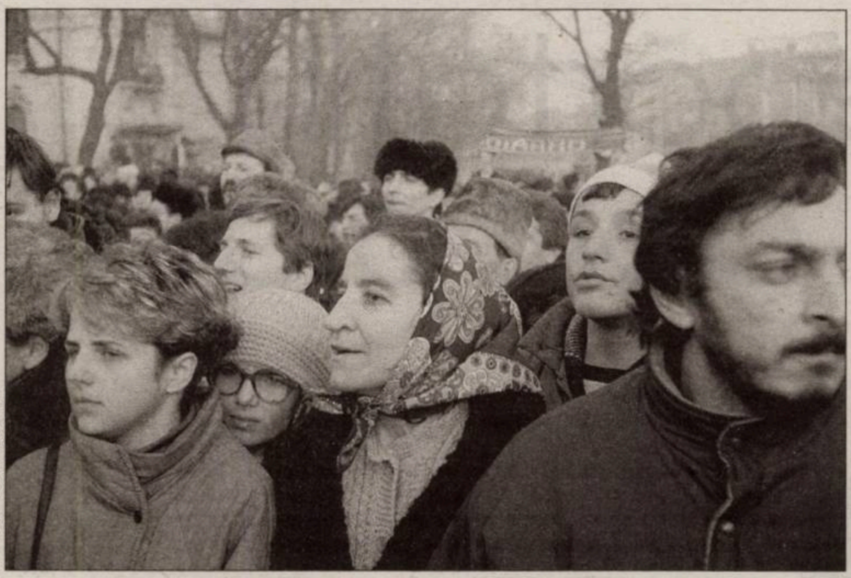

© Vlad Columbeanu

28 ianuarie '90 – miting în Piața Victoriei

La început, a fost muzica. Bubuitoare, asurzitoare. Chitara dementă a lui Angus de la AC/DC răbufnea, vijelioasă, din difuzoarele care, „înainte“, ne chemau la careu pentru acțiuni pionierești. Acum, rock-ul înlocuise sunetul enervant al clopoțelului și întrerupea discursul profesorilor. Asta a fost prima noastră victorie: n-aveam de gînd să-i mai lăsăm să ne răpească pauza. Preț de-o clipă, totul părea posibil și balanța se întorsese în favoarea celor năpăstuiți. Debordam de hormoni și de energie revoluționară, iar sentimentul de putere pe care îl căpătam atunci cînd alungam din clasă un profesor de socialism științific detestat era de-a dreptul euforic. Se întîmpla imediat după Revoluție, în '90: mă pregătisem pentru o societate și mă trezisem, peste an, în alta. Toate planurile de viitor se făcuseră țăndări: eram în clasa a XI-a și nu știam ce vreau să fiu. Știam, în schimb, ce *nu* vreau să fiu: fesenistă. Pentru mine și încă doi colegi, Iliescu nu era decît un bătrîn bolșevic. Doar că în clasă eram 39. Și mai locuiam și în Iași, unde sentimentele copleșitoare erau dragostea necondiționată pentru tătuca Ilici și aversiunea viscerală contra dușmanilor poporului – partidele istorice, adică. După 12 ianuarie, golul creat de dispariția furiei anticeaușiste mocnite a fost rapid umplut de ura fățișă împotriva țărăniștilor și a liberalilor, noii demoni care „ne vindeau țara“. Noi, cei din opoziția măruntă, ne scrijeleam băncile cu slogane cu anti-FSN, atrăgîndu-ne antipatia profesoarelor care își trimiteau elevii să le cumpere *România Mare* (cum la ziare erau cozi enorme, ei profitau de prilej și chiuleau toată ora) și care se răzbunau pentru incorectitudinea noastră politică lăsîndu-ne corijenți... Dar nu prea ne păsa, oricum nimeni nu învăța. Fie matematică, fie română, profesorii abandonaseră manualele și predau, încinși, doar politică. Derapajul fusese abrupt: după ce, în urmă cu o lună, ne îmbrățișaserăm, lăcrimoși și solidari, c-am scăpat de „tiran“, acum ne împărțiserăm în două tabere, ca să răcnim isteric unii la alții.

Pe coridoarele liceului, eram strigată: „a lu' Coposu“. De fapt, eram „a lu' Câmpeanu“; mă cucerise „distincția“ lui (cred că sprîncenele erau de vină pentru această falsă impresie). Dacă înainte de '89 mă fofilasem să nu devin utecistă, acum ardeam de nerăbdare să mă înscriu în PNL; am făcut-o în ianuarie '90, și apoi mi-am convins familia și prietenii să mi se alăture. La o măsuță mică din holul Casei Tineretului, doi tineri strîngeau adeziuni (pagina avea doar vreo cîteva semnături). Nici măcar nu erau membri, ci doar niște voluntari. M-au privit chiorîș și m-au întrebat iritați: „Cum, tu vrei privatizare?“. Habar n-aveam ce-i aia, dar suna periculos și murdar, cam ca perversiunile din foițele porno ce inundaseră orașul. „Daaa“, am răspuns anemic.

Prima noastră sarcină a fost să lipim afișe electorale – erau albastre și lucioase, arătau foarte occidental și se rupeau extrem de greu (au rezistat eroic în ploaie și în vînt, pe ușa magaziei, chiar și atunci cînd alimentara din cartier a ajuns supermarket). Am organizat un grup de gherilă care opera noaptea. Amicii mei erau huidume care știau să se bată, dar asta nu ne ajuta mereu: într-o noapte, am fost fugăriți de niște huidume feseniste care aveau și bîte. Să lipești afișe electorale era un sport extrem. Împreună cu prietenul meu, Gelu, strîngeam adeziuni în fața sediului PNL, pe muzica unui minuscul casetofon de mașină. În *Flacăra Iașului* (fost ziar comunist reconvertit la „capitalismul cu față umană“ după o *mea culpa* patetică) s-a scris că încercăm să ademenim tineretul cu muzică vestică (și cu banii „agenturilor“, firește). Politica se făcea pe viață și pe moarte: pe 13 iunie, o haită de vreo 300 de cetățeni indignați a vrut să ia sediul pe sus și să ne ciomăgească pînă la sînge, pe motiv că sîntem „a lu' Coposu, ăla care a lenevit 17 ani în pușcărie, pe banii noștri!“. De atunci, nu prea mă mai miră nici o cugetare politică, oricît de aberantă: fie albul cît de alb, unii sînt în stare să-l spurce doar ca să-și justifice negura din cap. În zadar le-am explicat că „noi sîntem ai lu' Câmpeanu“, geamurile au început să cadă. Am abandonat integritatea politică și am ieșit pe ușa din dos.

„Ce vor PNȚ și PNL?
– Un os de ros, liberali
și țărăniști, puneți mîna
și munciți!“

IANUARIE 1990

„Prindeți-i, omorîți-i!“

La aproape fiecare sfîrșit de săptămînă, luam trenul pînă în București, mîncam un covrig în gară și apoi plecam la demonstrații. Urlam pînă la epuizare și mă întorceam acasă. Nu știu ce intrase în mine: uitasem complet că primii 17 ani din viață mi-i petrecusem sub forma unei moldovence timide, șușotinde, conformiste. Era ceva în aer care accelera transformarea; Moldova ieșise de sub proverbialul drob de sare și se bătea acum cu pietre. În Piața Universității m-am dus cu exaltare revoluționară și speranțe hipiote. Am ajuns acolo pe la final, cît să prind discursul lui Marian Munteanu și retragerea Ligii Studenților. Dezamăgire: cea mai depravată chestie a fost dormitul claie peste grămadă într-un cort. N-am primit droguri, ci cîteva pătrățele de ciocolată, atunci cînd simțeam că leșin de foame. La Televiziune, am sperat că vor pune tunurile cu apă pe noi, așa că ne-am învelit buletinele în plastic. Degeaba. Am plecat la țanc, pînă să apuce minerii să-mi scoată adrenalina din cap. Am prins un compartiment plin cu figuri dubioase (eram în „trenul foamei“), dar asta nu ne-a descurajat, pe Gelu și pe mine, să afișăm, insolenți, insignele cu „Golan“. Un „om de bine“, cu figură de securist coclit, ne tot trăgea de limbă. Enervat că îl sfidam, a început să se agite și să întărîte lumea din compartiment pe noi: „Ăștia doi vagabonzi vor să împartă manifeste!“. Nu știu cum am reușit să străbatem un hol plin cu oameni furibunzi care ne trăgeau de păr și de haine, încercînd să ne linșeze. „Prindeți-i, omorîți-i!“ Cred și acum că există un Dumnezeu al revoluționarilor. Am sărit din tren. Noroc că stătea pe loc, în gară la Tecuci. Nu aveam nici un ban, ci doar un prieten care făcea armata acolo și cu solda lui am reușit să ne întoarcem acasă.

Această mișcare browniană nu era tot timpul fără direcție – am fost la Timișoara, împreună cu alți peneliști, ca să ducem dosarul cu semnături pentru Proclamație. Cum nici banii lui Coposu, nici cei ai lui Câmpeanu sau Rațiu nu ajunseseră pînă la noi, a trebuit să luăm personalul. Am făcut, cred, vreo 20 de ore, totuși timpul a trecut lejer, într-un nor voios de idealism și miros de șorici afumat. Am fost cazați într-un cămin, în locul unor studenți plecați în vacanță, și am constatat că proverbiala corectitudine ardelenească nu e un mit – nici un vestiar nu era încuiat. Nu știau, săracii, cît de flămînzi sînt moldovenii. Am găsit cașcaval și dulceață și am lăsat în loc un bilet cu scuze, pe care l-am semnat cu „Jos Iliescu!“. În Piață, a fost sublim. Mai mult... nu prea îmi amintesc. Niciodată suflete cu ambiții mai pure n-au consumat vodcă mai proastă. Dar știu că nu ne mai simțeam stigmatizați. În Moldova, eram huliți că sîntem cu opoziția, în București – că venim dintr-un județ „roșu“. La examenul de admitere la facultate, un important regizor de film m-a întrebat de unde sînt și apoi s-a răstit la mine: „Voi ăștia care ați votat cu Iliescu!“. Vremurile erau primitive și violente, fără zonă de refugiu. Dar, spre deosebire de azi, aveam sentimentul că nu poate să fie decît mai bine. Poate că atunci eram tînără, acum – foarte obosită și fără carnet de partid. Idealismul a trecut. Iliescu a rămas. Măcar de s-ar auzi o chitară anarhistă, și nu o manea sordidă.

***Anca Grădinariu** este scenaristă și jurnalistă.*

---

trei întrebări pentru

Ion BARBU

„Tranziția e la o distanță de maximum 500 de metri“

Dacă ar trebui să-i povestiți unui puști cîte ceva despre anii '90, cum i-ați descrie?

La începutul anilor '90 încă mai prestam la Mina Petrila. Pînă la duminica orbului am încercat împreună cu un coleg geolog să schimbăm opțiunea de vot a biroului topo-geo în care ne cîștigam pîinea. Eram cu toții vreo 15 oameni, posesori de diplome universitare, dar fără doctorate. Am încercat toate mijloacele, am folosit toate argumentele, lecturile, farmecele personale, dar pînă la urmă zîmbetul de 24 cm al Iliescului a învins. A venit apoi celebra mineriadă din 13-15 iunie.

Întorși acasă, minerii au început să-i alerge pe intelectuali și prin curtea minei, cu motivația că ei, minerii, muncesc, nu gîndesc. Maratonul a durat cîteva zile, pînă la sfîrșitul lunii, cînd cineva trebuia să le calculeze și salariile.

Acestea au fost mărite de Miron Cozma, *via* Ion Iliescu, pentru adevăratul spirit civic dovedit la București și nu se aplicau acelora care n-au fost la plantat panseluțe în Piața Universității. Loviți la buzunar, adică în chiar ființa noastră, am pus imediat bazele sindicatului „Demnitatea“, care număra 253 de cotizanți, personal TESA, și care era singura formă de opoziție la Luceafăr, regele Soare de pe cerul Văii Jiului.

După un an de lupte prin varii tribunale, epuizînd și arzînd toate etapele, am constatat că, la sfîrșitul proceselor, pierdute toate, am mai rămas patru oameni cu demnitatea la purtător. Cu ea-n raniță, am semnat în 48 de ore trecerea mea în presa scrisă. *România liberă* îmi oferea jumătatea salariului de la Mina Petrila, plus (mai bine zis minus) că de-acum înainte trebuia să-mi plătesc curentul și să-mi iau adio de la sporul de noapte.

Puțin mai dezvoltat aș putea povesti toate astea unui copil. Așadar, lăsați copiii să vină la mine!

Din Valea Jiului cum se vede acea perioadă? Vi se pare că „tranziția“ e la o distanță de ani-lumină sau, din contră, de cîteva clipe?

În anii mineriadelor, la Petrila trona în topul celor 40 de crîșme celebra „HIGH LIFE“. Azi, această instituție a fost detronată de „Number One“. Așadar, tranziția către o lume mai bună, aici în Valea Jiului, nu este la o distanță de ani lumină, ci de maximum 500 de metri.

Cum vedeați în anii '90 viitorul?

Citeam în acei ani *Schimbarea la față a României* și visam la schimbarea la spate a Petrilei. Avea Ion D. Sîrbu o sintagmă care se potrivea foarte bine situației: „cur vopsit cu poezie“. Pod peste ani, trecutul, prezentul și viitorul primar al Petrilei se pregătesc să transforme localitatea în groapa de gunoi a patru județe limitrofe. Date fiind ambițiile și interesele sale nelimitate, sperăm ca Petrila să devină – cît de curînd – Capitala Gunoiului Românesc. Cum s-ar zice: Viitorul miroase bine!

a consemnat Ana Maria SANDU

Andrei UJICĂ

Despre limitele remake-ului

„Parcă nu mai există presă,
există mafioţi.“
ASPAZIA COJOCARU

Să ne aducem aminte că A Doua Republică Română şi-a făcut intrarea în scenă printr-o inovaţie mediatică. Oameni revoltaţi au pătruns, la 22 decembrie 1989, în sediul Televiziunii, ocupînd imaginea publică. Impulsul firesc al mulţimii a fost să-l îndepărteze în efigie pe cel care o acaparase, reducînd programul postului naţional la două ore pe zi pentru a economisi energie şi cerînd ca, dintre acestea, una şi jumătate să fie umplute cu propaganda dedicată persoanei sau, cum se spunea pe atunci, epocii sale. Această combinaţie de avariţie şi narcisism avea să-i fie fatală.

O conjuncţie între cinema şi televiziune,
şi un gen inexistent pînă atunci – „filmul istoric live“.

Ce a urmat a fost o conjuncţie între cinema şi televiziune, inaugurînd un gen inexistent pînă atunci – „filmul istoric live“. Transmis de TVR în premieră absolută pe tot mapamondul, el a bătut recorduri de audienţă, terminînd pe primul loc în ranking-ul mondial al anului. Putem afirma cu certitudine că succesul de public al acestui film seminal al Noului Val Românesc nu va mai putea fi egalat niciodată. În ciuda inovaţiei formale, a avut o structură clasică, fiind construit în trei acte: 1) mişcare de stradă, 2) lovitură de stat şi, în fine, 3) condamnarea principalilor vinovaţi (într-un proces care sfida cele mai elementare reguli de procedură juridică), pe baza unor capete de acuzare pe cît de grave, pe atît de vagi, cum ar fi: înalta trădare, subminarea economiei naţionale etc. Început ca o mişcare spontană – un fel de Dogma '90, să spunem –, filmul de care vorbim a suferit, pe perioada desfăşurării sale, atît intervenţiile lui Sergiu Nicolaescu, care a contribuit cu elemente de „B movie“, cît şi cele ale unor obscuri indivizi din interstiţiile TVR-ului şi ale instituţiilor sale călăuzitoare, care, folosindu-se şi de experienţa personalului postului, au preluat pas cu pas regia.

Odată încheiată această, să-i spunem, „înregistrare-transmisie“ sau, dacă vreţi, filmare pentru o unică proiecţie, cele două mijloace de comunicare şi-au revenit în matcă. Cinematograful a intrat într-o fază de căutare din care zece ani mai tîrziu se va naşte Noul Val Românesc, iar Televiziunea a revenit la ale ei, încercînd să-şi reia rolul de organ de informare în masă.

Aşa a apărut o altă inovaţie mediatică autohtonă:
balkan-polit-trash-tv-ul.

În peisajul mediatic românesc, lucrurile însă s-au accelerat. A început o serie de exerciţii de imaginare euforică a presei libere. Gazetari utecişti, unii dintre ei în mod indubitabil cu „condei“, alergau cu ochii sticlind prin oraş, repetînd întruna „sexul vinde“. Mînaţi, desigur, de dorinţa arzătoare de a reînvia tradiţia presei autohtone interbelice, jurau pe reţeta acesteia: pamflet + senzaţional = succes. În confuzia de valori inerentă oricărei tranziţii, şi-au făcut apariţia şi figuri noi: de la traducători de filme pe videocasete, care se prezentau portarilor diverselor posturi de televiziune drept critici, fiind lăsaţi apoi să intre direct în platou fără ca nimeni „să-i legitimeze“, pînă la scriitori de SF cu minţile de nedescîlcit, rămaşi după Revoluţie cu o verbozitate cronică suficientă, se pare, pentru a obţine de cîteva ori la rînd titlul de „Jurnalistul anului“. Şi tot aşa.

Fără îndoială că neşansa tranziţiei, văzută din această perspectivă, a fost explozia trendului neo-bulevardier în anii '90, în lume. Ca orice modă, el a fost asimilat instantaneu şi a anihilat procesul de consolidare a unei prese independente, de opinie, în România.

În Televiziune, lucrurile nu s-au întîmplat altfel. În timp ce TVR-ul a continuat să facă ceea ce ştia mai bine, adică propagandă, schimbîndu-i doar semnul ideologic şi înlocuind *Letopiseţul* cu *Memorialul durerii*, Adrian Sârbu a importat la PRO TV formatele comerciale. Resimţite ca „un vînt de libertate“, acestea s-au răspîndit asemenea unui incendiu de pădure pe timp de arşiţă. Noi posturi de televiziune au răsărit ca ciupercile, începînd să emită programe fără restricţie de limită în jos pentru prostul-gust. Prin ele şi-au făcut apariţia personaje de tipul Gigi Becali, Silviu Prigoană, Mitică Dragomir, urmaţi de cuplul Columbeanu şi de un şir nesfîrşit dintr-aceştia, care în curînd se vor constitui într-un soi de protipendadă cu fundu-n sus a ţării. Ei sînt cei care pun acum stăpînire pe imaginea publică. Nu doar din punct de vedere cultural este alarmant ca o figură precum Becali să devină ani la rînd cea mai mediatizată persoană a unei ţări. Într-o altă epocă a presei, să spunem în anii '60, toate aceste specimene ar fi făcut subiectul unui singur reportaj, provocînd un îngrozit amuzament naţional, după care ar fi reintrat în anonimat.

În fine, n-a mai trecut multă vreme pînă cînd s-a produs următoarea fuziune, aceea dintre presa politică şi cea de bulevard, în cazul nostru numită, mai propriu, de mahala. „Jurnalia română“ s-a lăsat cumpărată aproape în integralitate de cîţiva indivizi reprezentativi pentru tipul de om de succes al tranziţiei, ieşiţi direct din creuzetul în care s-au amestecat bişniţari-cu-activişti-şi-securişti, a căror avere de sorginte infracţională avea nevoie de corupţie netulburată. Întrebaţi de ce lucrează pentru ei, oamenii noştri de presă răspund mai întotdeauna că i-a impresionat cultura poetică a dlui Vîntu, acelaşi lucru fiind valabil şi pentru autoritatea profesorală a dlui Voiculescu, bineînţeles. Noii patroni, pe de altă parte, doreau doar să exercite influenţă politică. Cunoscînd încă din tinereţe importanţa propagandei şi umplîndu-se de adrenalină la gîndul potenţialului manipulator al calomniei de mahala, au investit bani în înfiinţarea unor televiziuni de ştiri. Aşa a apărut o altă inovaţie mediatică autohtonă: balkan-polit-trash-tv-ul.

Lucrurile au escaladat în ultimii ani, cînd o parte, nu prea mare de altfel, a justiţiei române a început să dea semne de independenţă. Cu somnul furat la gîndul că li s-ar putea periclita întregul proiect al vieţii şi realizînd brusc, „pe propria piele“, ce vrea să zică dictonul „libertatea e mai uşor de cucerit decît de păstrat“, stăpînii acestor posturi de televiziune, împreună cu confraţii lor din politică, au avut o idee. În disperare şi, în acelaşi timp, în necunoştinţă de cauză, s-au decis să producă un remake al „filmului istoric live“, de la care am pornit. Un fel de *După 20 de ani*, ca să-l numim aşa. Structura scenariului a fost respectată întocmai. Aceleaşi trei acte: 1) mişcare de stradă, 2) lovitură de stat şi, în fine, 3) ameninţarea adversarilor, în plină criză de idei, cu acelaşi tip de punere sub acuzare: înaltă trădare, subminarea economiei naţionale etc.

Acuma desigur, nişte posturi de nişă, oricît s-ar isteriza, nu pot avea efectul unei televiziuni naţionale fără concurenţă, cum era TVR-ul în 1989. Ca atare, n-au ieşit în stradă decît cîteva sute de oameni, care, oricît de aproape ar fi fost filmaţi, nu dădeau impresia unor mase în clocot. Apoi lovitura de stat a trebuit a fi făcută fără tancuri şi elicoptere, ci doar cu nişte traseişti parlamentari şi prin cîteva Ordonanţe de Urgenţă. Acest aspect birocratic a îngreunat mult ritmul filmului. Şi, în cele din urmă, acuzaţiile sforăitoare aruncate în vînt au iscat mai mult rîsul tîrgului decît fiorii de gheaţă ai originalului.

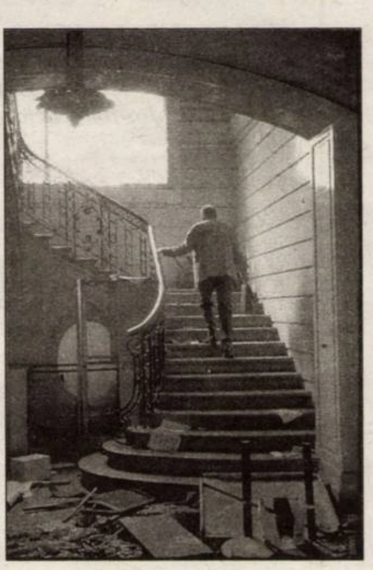

© Vlad Columbeanu

„Ţineţi minte cinci cuvinte:
e la fel ca înainte!“

FEBRUARIE 1990

Singura estimare corectă a fost că remake-ul trebuia scos pe piaţă în timpul verii. Nu se poate nega faptul că, din cînd în cînd, se obţine în acest fel un anumit succes de sezon. În rest, legile pieţei spun că o astfel de producţie ajunge, în medie, la o treime din încasările originalului. Asta nu i-a împiedicat însă niciodată pe producători să fie convinşi că ei „o să facă mai bine“. Pe cît de mare le e încrederea, pe-atît de mare le e, mai întotdeauna, şi dezamăgirea.

Motivele limitelor remake-ului sînt de găsit, întîi de toate, în schimbarea de generaţie. De aceea eşuează de obicei în ambele direcţii. Publicul vechi, la început curios, este pînă la urmă dezamăgit, rămînînd fidel originalului, iar cel tînăr se arată deranjat de balastul din altă epocă, resimţindu-l ca pe un corp străin.

Pînă la un punct, remake-ul are însă un anumit efect asupra publicului iniţial. De aici şi spaima viscerală, în săptămînile din urmă, a atîtor oameni păţiţi în tinereţe, care începuseră să vorbească de „planul genial al puciului“, zărindu-i deja pe „cei patru cavaleri ai apocalipsei“ în oraş. Cînd colo, n-am avut de-a face decît cu fiascoul uzual al unui remake. În ciuda faptului că producţia a fost pusă pe picioare de aceiaşi indivizi obscuri din aparatul de propagandă, care au coordonat şi mişcările TVR-ului la primul film, rezultatul nu a fost cel scontat. Sau poate tocmai de aceea. Vechii regizori au îmbătrînit cu mintea-n altă lume. Unica lor idee la noua punere în scenă, anume de a distribui în rolurile principale actori tineri, nu a fost de ajuns. Noii protagonişti, bieţi aspiranţi la celebritate, cărora li s-a spus că nimic nu poate da greş, s-au dovedit a fi doar nişte băieţi de provincie cu vise prea mari, incapabili să poarte de unii singuri povara unei producţii de anvergură internaţională. Rezultatul a fost cel firesc, filmul a realizat, cu chiu, cu vai, 30+% din reţeta de casă a originalului. În ciuda mijloacelor puse la dispoziţie, prin mobilizarea tuturor resurselor posturilor de televiziune implicate şi ale instituţiilor conectate, cu toată presiunea făcută asupra actorilor, care s-au ostenit din greu şi şi-au radicalizat din mers stilul de joc, pînă ce au ajuns să interpreteze un soi de balkan-junk-performance continuu, nu s-a putut atinge pragul de 50% din totalul vechiului public, atît cît ar fi permis măcar acoperirea costurilor de producţie.

Televiziunea ca mediu istoric a devenit anacronică. Cei care mai mizează pe ea ca instrument politic îşi vor irosi banii şi procentele electorale în mod vertiginos. Filmul live al istoriei s-a mutat între timp pe reţelele de socializare, redevenind acolo un protocol. Paralel cu dezalfabetizarea televizuală, are loc un proces de hiperalfabetizare pe reţelele virtuale.

Aşa cum le scriam prietenilor, acum cîteva zile, pe Facebook: „Chiar dacă încă nu se vede, epoca trash-tv-ului e pe sfîrşite. Se apropie vremea în care dl Voiculescu o să-şi pună Gâdea să-l biciuiască pe Mircea Badea în Piaţa Universităţii şi o să trebuiască să plătească nişte gură-cască să se uite“.

© Vlad Columbeanu

14 iunie '90 –
sediul PNŢ la o zi
după trecerea minerilor

***Andrei Ujică** este regizor. Cel mai recent film al său este* Autobiografia lui Nicolae Ceauşescu.

Marin MĂLAICU-HONDRARI

Obsedantul deceniu

Jorge Luis Borges spune că nu putem avea amintiri exacte, că nu facem altceva decît să reluăm ultima imagine a amintirilor la care ne-am gîndit. Dar nu mă interesează exactitatea şi nici măcar veridicitatea cînd vine vorba despre amintirile mele. Ele, distorsionate sau nu de memorie, mă fac să cred că am un trecut, dincolo de orice statistici oficiale, şi asta îmi dă o curioasă încredere că lucrurile au sens, că nu sînt singur cu desăvîrşire, că am ceva de a face cu tînărul din anii '90. Dar tot ele, amintirile *(puternice ca nişte tauri,* zice Angela Marinescu), mă fac uneori să cred că nimic nu are sens, că nu am prea mult de-a face cu tînărul care eram atunci, că sînt umilitor de singur. Aşa că acum, chiar acum cînd scriu aceste rînduri, cred că orice poveste despre trecut e o poveste despre singurătate.

Înainte de anii '90 şi pînă prin 1991, în casa părinţilor mei, în camera care dădea la stradă, era un magazin de pîine. Aşa se face că, la Revoluţie şi în primele zile din ianuarie, camera în care se afla un televizor alb-negru Diamant 75 a fost plină de oameni care veneau să-şi cumpere pîine şi, cu un drum, aflau şi ce se mai întîmpla în ţară. Astfel am asistat la primele divergenţe politice, divergenţe care pe mine nu prea mă interesau. Aveam 19 ani, tocmai trăisem o revoluţie de secol XIX, adică de un romantism desăvîrşit, scăldată în sînge, în eroism şi în poezie. Credeam că lucrurile vor merge de la sine mult mai bine, credeam că se deschiseseră nişte porţi, deşi nu prea ştiam înspre ce dădeau acele porţi. Eram plin de visuri, plin de speranţe şi cam atît. Nu mă bazam pe nimic, mergeam orbeşte, de fapt, aşteptam orbeşte. Citeam şi scriam pe rupte. Aveam convingerea că a fi poet înseamnă a vedea lucrurile într-un anumit fel, a vieţui poetic. Nu ştiam nimic despre publicare, nu ştiam ce înseamnă să ai o carte în librării. Am făcut armata, am fost şomer, am plecat din casa părinţilor mei, fără să ştiu că urma să schimb destul de multe locuinţe în mai puţin de şapte ani. Trăiam în apartamente sordide, dar mintea mea era *o vizuină luminată* şi totul se petrecea în *irealitatea imediată*. Ceva mai mult de un an am locuit într-o cameră din Hotelul Hebe, împlinindu-mi astfel unul dintre cele mai nebuneşti visuri din adolescenţa mea, un vis *literar:* acela de a trăi într-un hotel. Eram sărac lipit, dar locuiam într-un hotel. Aveam (şi am) cei mai buni prieteni din lume: John Florin Partene şi Dan Coman. Continuam să nu am nici o carte publicată, dar credeam în poezie mai mult ca oricînd. I-am cunoscut pe Mihai Ursachi, pe Iustin Panţa, pe Angela Marinescu, pe Ion Mureşan. Pe măsură ce idealurile Revoluţiei din 1989 erau îndepărtate de Iliescu & Co. (citeşte Iliescu & Tov.), pe măsură ce anii '90 păreau că vor rămîne pentru mine drept cei mai *cumpliţi* sau *îngrozitori* ani ai vieţii mele, mă scufundam tot mai mult în cetitul cărţilor, mă refugiam în munca la o carte iluzorie. Entuziasmul politic îmi dispăruse de mult, călcat de cizmele minerilor. Fraternitatea din iarna '89-'90 nu mai era posibilă, şi nici ingenuitatea. Entuziasmul care acoperise atunci lipsa noastră crasă de cultură democratică se dusese de rîpă.

Apoi am plecat în Spania, am luat distanţă faţă de lumea literară (căreia nici nu-i aparţineam) şi de jalnicele lupte pentru putere duse de o mînă de politicieni (mereu aceiaşi, de parcă poporul român ar avea numai mîna stîngă). Dar să nu credeţi că-mi păsa *cu adevărat* din pricina asta. Îmi vedeam de viaţa mea, încercam să înţeleg ce se întîmplă cu mine (poporul, masele sînt detestabile), aşa cum încerc şi în ziua de azi, cînd hârca bolşevică a lui Ion Iliescu a mai produs doi avortoni. Am fost şi sper să rămîn exact aşa cum era Hemingway la Paris: *foarte sărac şi foarte fericit*.

„Libertate! Timişoara!
Cinste lor, eroilor!, Jos Iliescu!,
Jos Chiţac!,
Jos nomenclatura!“

APRILIE 1990

Marin Mălaicu-Hondrari *este scriitor.*

„Ani cu un grad mare de aşteptare“

interviu cu medicul Costin COMĂNESCU

Cum v-a prins anul '90?

Aveam 36 de ani şi eram doctor la Balaciu, o comună aflată la 80 de km de Bucureşti. Locul era celebru pentru IAS-ul care avea multe steaguri şi premii pentru exportul de berbecuţi în lumea arabă. A rămas şi azi o comună frumoasă. Am făcut naveta zilnic, în trei. Şi, în toţi anii de dinainte de '89, în drum spre Balaciu, puneam ţara la cale şi ne gîndeam că la un moment dat regimul o să pice, dar nu realizam ce o să se întîmple după, căci ne imaginam că prostia şi nesăbuinţa celor doi atît de mult au distrus ţara şi sistemul sanitar, încît nu ştiam cum o să fie. Cînd a căzut regimul Ceauşescu, am fost cu toţii foarte entuziasmaţi şi am crezut copilăreşte, evident, că lucrurile se vor transforma şi se vor schimba foarte repede. Noi am fost în miezul evenimentelor, am făcut Revoluţia nu la Slobozia, cum a spus Dinescu, ci la ţară, la Balaciu, un pic mai aproape de Bucureşti. De atunci ar fi trebuit să ne dăm seama că românii sînt foarte conservatori. În sat au bătut clopotele şi tot tinerii, cîţi mai erau în sat, au ieşit, restul oamenilor au stat deoparte, reţinuţi, să vadă ce se întîmplă.

Am privit apoi cu entuziasm alegerile din '90. Culmea e că toţi prietenii cu care vorbisem îl votaseră pe Raţiu, dar a ieşit Iliescu. Am avut parte de un început furtunos şi de o dezamăgire mare.

Aţi avut mirajul Occidentului?

Am ieşit din ţară prima dată după '90. Tatăl meu vitreg fusese deţinut politic, şi înainte de Revoluţie nici nu s-ar fi pus problema. Prima călătorie am făcut-o în Germania.

Apoi am început să mă gîndesc la o plecare definitivă, iar momentul cu căderea lui Gorbaciov, cînd mi-am zis că n-o să mai accept încă o dată o răsturnare de situaţie, m-a făcut să mă hotărăsc. Pot să zic că am fost printre puţinii care au plecat şi s-au întors foarte repede. Am plecat în '92 în Canada, o dată – vreo cinci luni şi a doua oară – vreo trei luni. Aveam 38 de ani şi mi-am dat seama că era prea tîrziu să încep medicina de la zero. Nici un fel de diplome nu erau recunoscute. Mai exista posibilitatea să merg în Nord, pe banchiză, unde am înţeles cum stau lucrurile cînd un medic neamţ, care fusese acolo, m-a întrebat dacă ştiu să trag cu puşca. Nu pentru că ar fi fost vorba despre cazuri medicale periculoase, ci pentru că trebuia să te deplasezi la eschimoşi, cu un avion mic, împreună cu un asistent, care era şi pilot, de obicei. Iar avioanele astea se mai şi defectau din cînd în cînd. Şi dacă erai nevoit să aterizezi pe o banchiză, fără o puşcă, erai pierdut, căci nu ştiai cine va ajunge primul: un salvator sau un urs alb. Între Balaciu de România şi ursul alb, am ales Balaciu. Canada e o ţară „socialistă şi rece“ – după cum zice un prieten de-al meu. M-am adaptat foarte greu şi la climă, dar mai ales la factorul social. Sufeream că nu aveam un grup cu care să împărtăşesc păreri, opinii. Chiar şi aici lumea începuse să se stratifice, dar puteai măcar să stai de vorbă, să comunici. Acolo lucrurile erau foarte clare, mai mult telefonic puteai să porţi o conversaţie. Am preferat o reîntoarcere, deşi nimeni nu se aştepta. A fost o experienţă. Dacă n-aş fi avut-o, aş fi rămas întotdeauna cu regretul acesta.

Reîntorcîndu-mă, după toate aşteptările, mi-am dat seama că lucrurile, politic şi profesional, se schimbaseră, de fapt, foarte puţin.

În anii '90 mă aflam într-o triplă postură: aveam cabinet la ţară; pe de altă parte, venise Convenţia Democratică la putere şi, fiind simpatizant, un prieten mi-a propus să vin să lucrez şi la Primăria generală, la un departament de sănătate. Sigur, o idee frumoasă, dar care s-a pierdut atunci, dar reapare acum, cu City Hall-ul. Şi începusem să profesez şi la o clinică particulară din Bucureşti.

Din ce a venit compensaţia?

Compensaţia venea din efervescenţa culturală a acelei perioade: Grupul de Dialog Social, cărţile pe care începuserăm să le recuperăm. Apăruseră, la Humanitas, Cioran, Eliade. S-a publicat *Jurnalul fericirii,* care ne-a marcat pe toţi, *Dumnezeu s-a născut în exil, Fenomenul Piteşti, O zi din viaţa lui Ivan Denisovici* a lui Aleksandr Soljeniţîn şi atîtea altele.

Nu pot să las deoparte nici pasiunea mea pentru filme. În perioada aceea începuserăm să renunţăm la casete. După Cinematecă, redescopeream filmul pe ecran. Fellini încă trăia, la fel Bergman, şi Antonioni. În anii '90 l-am descoperit pe Lars von Trier cu *Europa*.

Cum credeţi că ar fi arătat lucrurile dacă rezultatul primelor alegeri libere şi clasa politică ar fi fost altfel?

Am făcut parte dintre membrii fondatori ai Partidului Liberal Aripa tînără, dar cum am intrat, aşa am şi ieşit, pentru că nu am acceptat trecerea lor la guvernare alături de FSN.

Toţi am crezut că Piaţa Universităţii va schimba ceva, dar toată ţara a fost de cealaltă parte.

Dacă ieşea Raţiu, sigur că ar fi schimbat lucrurile. Era un om de afaceri, care a zis că trebuie tăiată brusc coada căţelului şi că trebuie să ne ocupăm de infrastructură. În vremea aceea, noi nu ştiam ce e aia infrastructură.

Şi cea mai mare schimbare ar fi fost dacă ar fi venit atunci regele Mihai. Sînt monarhist. Sînt sigur că altfel ar fi arătat ţara.

Era un personaj, Dan Amedeo Lăzărescu, liberal şi mason, profesor de istorie, şi pe el l-am auzit, la o emisiune a lui Iosif Sava, spunînd: istoria n-o fac masele, ci anumiţi oameni. Anii '90 au fost cu un grad mare de aşteptare. Şi ziceam tot timpul, dacă eram mai tineri la Revoluţie... Deşi cei din Vest ziceau tot timpul, vedeţi, că voi sînteţi generaţia care trebuie să vină la putere. În altă ţară, probabil că aşa ar fi fost. S-a pierdut un moment.

„Dacă Dumnezeu ne-ajută,
noi votăm fără valută!,
Iliescu nu ceda, muncitorii
toţi te vrea!“

APRILIE 1990

a consemnat Ana Maria SANDU

Şerban ALEXANDRESCU

„Mai trage o dată“, scrie pe loz

Coloanele procentelor obţinute de Iliescu urcau pe ecranul televizorului Olt lent, dar sigur. Şi eu, şi toţi colegii mei eram muţi. Nu se poate, nu se poate, nu se poate, nu se poate. Coloanele contracandidaţilor nici nu începeau bine să urce, că se şi opreau. Judeţ după judeţ, cam acelaşi lucru: lenta tumescenţă primitiv-electronică a soft-ului televiziunii române libere ne zicea că fie e vorba de o fraudă masivă, fie nu înţelegem nimic, dar absolut nimic din ţara care ne înconjoară.

Stupoarea tăcută e întreruptă de unul dintre noi, care se ridică de pe patul pe care stăteam cu toţii şi începe să-şi toarne încet berea din mînă pe spatele televizorului, prin fantele capacului negru care ascunde maţele aparatului. Nu e ca în filme, nu explodează nimic, nu sar scîntei. Popularitatea lui Iliescu învinge pentru o vreme chiar şi inevitabilitatea scurtcircuitului. Coloana procentelor lui urcă, chiar şi după ce televizorul a băut aproape toată sticla de bere, făcîndu-ne în ciudă, arătîndu-ne că FSN-ul e imun şi indestructibil, pentru că dragostea românilor pentru el este multă şi mare.

În cele din urmă, imaginea pîlpîie şi se stinge, pe tăcute, fără nici un pocnet sau sfîrîit. Nimeni din încăpere nu vorbeşte, tăcem toţi, berea nu mai are nici un gust sau sens. Bere dată de mine, pentru că, după 20 mai, duminica orbului, vine 21 mai, Constantin şi Elena, ziua mea – deşi nu mă cheamă Costică, ci Şerban. Aşa mi-am început „viaţa capitalistă“ şi asta mi-e cea mai puternică amintire din anii '90: această imagine cu televizorul beat care se încăpăţînează să-mi spună că tot ce cred sau cred că ştiu despre ţara şi poporul meu e idealizat şi, probabil, greşit.

De atunci şi pînă astăzi, semiobsesiv, încerc să înţeleg cine sîntem, de fapt, cine mă înconjoară cu adevărat, de ce, de unde şi pînă unde şi, mai ales, pînă cînd. Uneori se întîmplă ceva deosebit şi avem senzaţia că pînă aici, pînă acum, dar întotdeauna apare ceva nou care ne anunţă că sîntem departe de a ne fi încheiat călătoria iniţiatică.

Nu avem nevoie de încă un somn de 20 de ani, ci de o terapie de 20 de ani.

Tot soiul de evenimente – mai ales electorale (pentru că atunci grăieşte în cor întreg poporul) – ne dau iluzia că, gata, ne-am scos, dar apoi alte evenimente – mai ales electorale – ne spun că nu e deloc aşa. Sociologii dau năvală pe cifre ca mecanicii la un stand de Formula 1 şi ne explică şi de ce s-a întîmplat ceea ce s-a întîmplat. Dar înţelegerea cu mintea nu ne face să ne simţim mai bine, pentru că nu înţelegem şi cu inima ce se întîmplă, de fapt, cu noi.

Stoenescu îţi explică, Djuvara îţi explică, Boia îţi explică, tu înţelegi ce-ţi explică, dar tot nu te simţi cît de cît bine şi împăcat în pielea ta românească. Chiar dacă înţelegi ce eşti, nu-ţi place ce înţelegi; inima îţi concediază mintea şi începi să speri din nou că poate sîntem altceva decît sîntem.

Iar acum, că au trecut şi cei douăzeci de ani prescrişi de Brucan, sîntem mai confuzi ca niciodată: „OK, am aşteptat să treacă două decenii şi tot nu sîntem bine. Cît mai trebuie să aşteptăm?“. Reflex de copil, care crede că e ca în basme – dormi bolnav 20 de ani în turnuleţ, după care te trezeşti şi eşti sănătostun. Doar că după cei 20 de ani de capitalism de cumetrie ne-am sculat tot bolnăviori.

Am ajuns cumva în acelaşi punct; am parcurs o buclă, am urcat un etaj, dar, dacă ne uităm în jos, printre balustrade, sîntem exact deasupra aceluiaşi loc. Am dansat prost comunismul, am schimbat muzica, am dansat prost şi capitalismul, şi acum nu mai ştim ce să le cerem lăutarilor să ne cînte.

Dar probabil că nu e de la cîntec, ci de la dansator. De aceea, cred că ar trebui, eliberaţi de aşteptarea brucaniană, să ne dăm seama că – pentru a ne reveni – nu avem nevoie de încă un somn de 20 de ani, ci de o terapie de 20 de ani. Nu ştiu cum bagi un popor întreg în psihoterapie, cînd în ţara asta e greu şi la nivel individual, dar nu strică să încercăm să ne gîndim. În mod evident, ne-am făcut nişte damblale în anii ăştia, ne-am îmbrăcat la mall, ne-am făcut PFA-uri şi creastă de Beckham, ne-am luat maşini în leasing şi laptopuri din drepturi de autor, ne-am jucat cu creditele şi cu vacanţele în Halkidiki. Dar esenţa personajului nostru colectiv e, totuşi, aceeaşi, revelată brutal şi – pentru unii – surprinzător, de evenimentele acestei veri.

În acest iulie au reapărut de sub covor cam toate subspeciile considerate extincte post-anii '90: *loser*-ul veninos, „drogatul“ dependent de banii statului, protocronistul dacic, iubitorul de linişte, gospodina cu cord comunist, securistul ne-securist, dar securist, psihoticul care scrie la poşta redacţiei (între timp nu mai există redacţie, aşa că scrie *comment*-uri pe net), intelectualul desprins de realitate, populistul de dreapta, omul care nu ţine cu nimeni, dar îi urăşte de moarte pe ăştia, organizatorul de proteste în civil, stîngistul cu barbă, care crede că comunismul a fost o idee prost aplicată, omul care a pierdut la Caritas (de data asta falimentat de crahul imobiliar), omul care le spune tuturor că o să emigreze, cumpărătorul de parai etc. Toţi răspund din nou prezent la apel în acest august 2012. Sîntem cam aceiaşi în ţara asta – între timp procopsiţi cu doar două mici „diferenţe“ faţă de acum 20 de ani: avem mai puţine iluzii şi mai puţină speranţă.

Dar, fundamental, şi tot ca atunci, sîntem o ţară profund divizată şi poate pentru prima dată conştientă de prăpastia dintre România A şi România B (cum se spunea la loturile naţionale de handbal, cînd eram mic). Dintre ţara care speculează pe Forex şi ţara care se cacă ţinîndu-se de băţ. Dintre ţara care îşi dă votul pe un litru de ulei şi ţara care votează „pe contra“ de 20 de ani. Dintre ţara care vrea „alocaţia“ şi ţara care face „alocaţia“. Nu, nu sîntem un popor, sîntem, de fapt, două, cam cum am fost întotdeauna. Cu interese şi valori profund divergente. Sîntem ca o căruţă fără căruţaş, la care am înhămat un cal şi un bou, care vor fiecare să ajungă în altă parte.

Într-o lume în care ne obişnuiserăm că există divizări Est-Vest, Nord-Sud sau, mai nou, „PIIGS“ *vs* „restul“, va trebui să mai adăugam una, despre care nu ne-a spus nimeni că există, dar pe care, dacă o ignorăm, va trebui să trăim încă o buclă inutilă de 20 de ani. În caz că nu mă credeţi, aşteptaţi încă puţin, pînă în decembrie, şi veţi retrăi – de data asta pe un televizor color şi cu o grafică mult mai spectaculoasă – „amintirea“ mea din 1990. Aceleaşi procente, cam în aceleaşi judeţe, la pachet cu aceeaşi stupoare şi cu aceleaşi întrebări despre noi.

Dar acum măcar ştim de ce nu ne iese; şi ştim şi că singura şansă este să intrăm în terapia care să facă un singur popor din două tipuri de populaţii care coabitează în acelaşi teritoriu. Dar cum şi în cazul terapiei obişnuite e de datoria celui mai „luminat“ să iniţieze procesul şi să se ţină de el, la fel e şi acum. Unificarea nu va fi iniţiată de România care se cacă în groapă şi vrea alocaţia. Cealaltă Românie e responsabilă de declanşarea acestui proces. Care va fi lung, frustrant, pe alocuri scîrbos, dar singura garanţie că vom putea trăi vreodată altfel decît pînă acum, în această ţară schizoidă.

Pentru asta miza trebuie să fie pe educaţie şi pe comunicare. „Ploaia de bani“, pe care oricum n-o avem la îndemînă ca instrument pe criza asta, nu rezolvă mare lucru, cum tocmai am văzut cu ocazia paradisului „creditelor cu buletinul“. Deşi toată lumea crede că odată cu prosperitatea totul se rezolvă de la sine, nu e deloc aşa.

Dacă putem să îi creştem altfel pe cei care vin şi să ajungem – în sfîrşit – răbdători şi adecvaţi, la urechilor celor de peste şanţ, peste 20 de ani poate vom înceta să scriem iar articole în care să ne referim din nou la profeţia brucaniană şi la senzaţia de *déjà-vu* trist care ne încearcă din patru în patru cincinale.

Dar pentru asta avem nevoie de mult mai mult decît de o sporire a procentului din PIB alocat educaţiei. Am senzaţia că e, poate, mai important pentru România ce fel de seriale „de uz intern“ vor intra în producţie în studiourile MediaPro în următorii cinci ani decît cine vor fi următorii trei miniştri ai Educaţiei.

© Vlad Columbeanu

aprilie-mai '90 –
Piaţa Universităţii

„Studenţilor – sînge!
Minerilor – mulţumiri!
Nu cu bîte şi topoare,
noi venim cu o floare!“

13 IUNIE 1990

***Şerban Alexandrescu** este asociat în agenţia de publicitate Headvertising.*

■ ■ ■

trei întrebări pentru

Lia PERJOVSCHI

„În '90 plecam, acum ne întoarcem“

Dacă într-un muzeu personal ar trebui să reconstituiţi anii '90, ce obiecte, imagini şi cuvinte aţi pune?

Cuvinte: Revoluţie, proteste, Piaţa Universităţii, mineri, marşuri şi mitinguri pentru o societate democrată, dezbateri, străini, jurnalişti, atelier, Europa.

Imagini: Revoluţia, Piaţa Universităţii, mineri, atelierul (posterul cu activităţi), apartamentul din Rahova.

Obiecte: fragmente cu înregistrările audio şi video.

În demersul dumneavoastră artistic, arhivarea, investigarea, recuperarea informaţiei artistice (care a lipsit pînă în 1990) sînt elemente importante. În ce relaţie sînteţi cu istoria recentă şi cît de important e ca ea să fie documentată artistic?

Cred că este important să arhivăm (la zi), dar responsabil, selectiv... eu continui „înregistrarea“.

Care e amintirea cea mai puternică pe care o aveţi din anii '90?

Minerii, oamenii loviţi... Mi se face rău de fiecare dată cînd văd acele imagini.

De un timp, aud tot mai des în jur oameni care fac comparaţii între climatul social şi politic din acea perioadă şi cel de acum. Cum vă raportaţi la acea perioadă; vi se pare îndepărtată sau apropiată?

Nu-i deloc acelaşi lucru, în '90 am protestat pentru că neocomuniştii (fosta nomenclatură şi securitate) au furat Revoluţia, am luptat pentru ca televiziunea să fie liberă, adevărul despre Revoluţie, instituţii şi practici democrate; acum eram în procesul de democratizare (da, cu probleme, în plină criză) şi ne-am trezit cu o lovitură de stat (sper că nu ne întoarcem la dictatură). În '90 plecam, acum ne întoarcem.

a consemnat
Ana Maria SANDU

Andrei CREȚULESCU

Supercomedie superacțiune-SF

Am impresia că SF-ul din titlu ar trebui cumva redefinit... Bere Kaiser la cutie, cumpărată de la (acum defunctul) UNIC pe dolari!? Casete audio înregistrate (la comandă au ba) și vîndute în pasaj la Universitate sau în Romană, la coloane!? Asociații și asocieri, brosseri, depeșari și metaliști, planuri și contraplanuri, invazia Coca-Cola, Pyramide și Efes – începuturile anilor '90 în România ar merita un soi de *Larousse* numai al lor. Hmm... Pînă sună cei de la editură, profit să-mi amintesc de boom-ul meu nouăzecist favorit.

Cei mici sper că au fost puși la curent – în anii '80, dacă erai sătul de reluări cenzurate sau premiere socialiste, puteai încerca să te pui la curent cu noile tendințe din cinema-ul capitalist prin intermediul casetei video (LOL, LMFAO, da, știm, cunoaștem). Caseta asta video nu venea așa, de nicăieri – niște domni, să le zicem securiști sau fotbaliști sau orice alți „iști“, aduceau de peste hotare pornoșaguri, kung-fu-isme etc. la kilogram (vorba unui hîtru, se mai strecura și un *Sophie's Choice* printre ele), le dădeau frumos la tradus (românul s-a născut delicat) și apoi începeau să circule. Nu mulți erau privilegiații posesori de minune supremă – citește player și televizor color – dar, uneori, să zicem o dată pe săptămînă (românul s-a născut altruist), privilegiații sus-pomeniți „dădeau video“. Ceea ce însemna că tu, cel care, printr-un fericit concurs de împrejurări, te trezeai invitat, aveai misiunea, deloc ușoară, de a face rost de marfă. Proaspătă, dacă se poate. Și urmau cîteva zile de întins antene, conversat în șoaptă, vizite inopinate și întîlniri mai mult sau mai puțin clandestine, la colț de stradă, într-o lumină chioară, unde schimbai pungi de plastic cu indivizi la fel de febrili ca tine, care priveau din cînd în cînd peste umăr. Un pornache german și *Top Gun* pentru *Dirty Dancing*, *Vînătorul de cerbi* contra *A fost o dată în America*, trei cu karate pentru *Scarface* și tot așa – unele dintre casete luceau, altele abia se mai țineau, dar (românul s-a născut grijuliu) „o derulezi, băi, Vasile, nu uiți, da?“. În seara cea mare, te trezeai cu *Șoferul de taxi*, urmat de un Bruce Lee (să zicem *Jocul morții)*, apoi de *Flashdance* și, pentru a încheia în forță, *Mad Max*. Totul se înghițea nemestecat (românul s-a născut înfometat), se fuma șerpește și se făceau planuri pentru sîmbăta viitoare: „Faci rost de *Orașul fantomă...?*“.

„74 e aici?“ „Nu s-a întors încă“

Ei, românul s-a născut întreprinzător. Cei pe care plecarea domnului Ceaușescu și sosirea domnului Iliescu i-au prins cu casete video în brațe, s-au hotărît să le pună la bătaie, aproximativ legal. În sensul că acum nu trebuia să te mai ascunzi de nimeni – iar legea drepturilor de autor nu dădea semne că va sosi prea curînd. Închirierile de casete se făceau mai din casă, mai din garaj, care cum se nimerise (inclusiv ghereta din fața de la Eva, proaspăt demolată, a închiriat o vreme casete) – unele erau promovate mai agresiv, altele mai curat, cele mai multe se promovau singure, din gură-n gură. Matrițele erau trase de pe originale (musai englezești sau australiene – francezii erau în Secam, yankeii – în NTSC, videoplayerele multisistem erau încă rare), iar filmele mai noi veneau ori pe filieră suedeză (deci subtitrate), ori pe filieră germană (deci dublate deja în nemțește). Cum casetele aveau cîte trei ore, puteai înghesui două comedii de 90 de minute, sau un film mai lung care primea în completare un episod de serial cu David Hasselhoff. Caseta se închiria pentru 24 de ore – fiecare zi de întîrziere se penaliza, nederularea (anumite obiceiuri nu se schimbă) așijderea. În catalogul de închirieri erau trecute titlul, anul și genul – cît mai bombastic, cît mai caraghios. Dacă erai client serios, puteai să faci rezervare – mi-aduc aminte că am vînat *Die Hard*-urile săptămîni bune pînă am reușit să pun mîna pe ele, se închiriau ca pîinea caldă. La centrul meu favorit, pe fosta Snagov, totul era extrem de curat și ordonat – urcai scările, te așezai pe un scaun, omul din spatele biroului îți întindea catalogul (scris la mașină, doar noutățile fierbinți erau adăugate cu pixul), îl studiai atent și, din cînd în cînd, întrebai „74 e aici?“ „Nu s-a întors încă“, răspundea omul tău, după ce cerceta un tabel uriaș întins pe masă. Mai tîrziu m-am prins cum și în ce fel nota, așa că mă uitam singur să văd ce e și ce nu. „Dar 146?“ „Hehe, nici poveste, cum vine, cum se dă din nou, greu de prins“... Îți mușcai buzele și continuai: „Nici 24?!?“ „Ba da, ăsta e aici, nu prea-l ia nimeni.“ O, ce veste minunată! Se ridica tacticos, pufnea, deschidea o ușă, dispărea pentru cîteva minute, apoi se întorcea cu caseta, verifica să fie derulată (cum altfel?), apoi lua banii, ți-o întindea și dădea din cap cu aerul unui popă care tocmai te-a absolvit de toate cele: „Mergi în pace, fiule!“. Iar tu coborai, ținînd comoara la piept, privind cu sfruntare în ochii următorului client, care încerca în van să ghicească titlul tău.

Nu toți întreprinzătorii erau așa de pedanți – în colțul străzii mele apăruse un nou centru, deci m-am înființat să degust. „Aveți asta, aveți ailaltă?“ Cucoana mînca semințe și n-avea habar de nimic. „Vezi în catalog!“ Văd în catalog – un film cu James Woods și Michael J. Fox, trecut la noutăți, titlul suna dubios. „Păi, l-am văzut acum un an“, zic. „Nu se poate, e nou-nouț, ieri a venit“, zice. Accept, plătesc, plec. Acasă – nervi. Bineînțeles că era același film *(The Hard Way)*, acum dublat în germană și cu titlu schimbat! Din nou pentru cei mici – Internetul era un vis, Maltin și Katz erau aproximativ intangibili, greu carevasăzică să verifici date, titluri, distribuții. Motiv pentru care mi-am făcut singur un caiet în care notam tot – simptomatic mi se pare că în primele pagini filmele erau consemnate doar cu titlu, an, regie, doi-trei actori, iar la ultimele (hélas, caietul n-a ținut decît cinci ani) notasem inclusiv muzica, imaginea și studioul!

© Vlad Columbeanu

13 iulie '90

„Somn ușor, somn ușor,
ați votat un dictator!
Voi ați fost minerii!“

AUGUST 1990

Ultimul centru pe care l-am frecventat se afla pe Carol – cucoana de acolo era tare mîndră să aibă drept client un cronicar (în 1995 începusem să public primele texte), așa că mă ținea de vorbă, îmi punea titluri deoparte și mă prezenta tuturor, de parcă scriam cel puțin la *Variety*. I-am rămas fidel pînă prin '98 – afacerea nu prea mai mergea, era supărată că Transglobal (primul distribuitor oficial VHS din România) impunea și casetele originale (prima pe care am cumpărat-o a fost *El Mariachi)*, „provider-ul“ ei o cam lăsa cu ochii în soare... Mie nici că-mi păsa: trecusem de etapa în care mă mulțumeam să împrumut filme, acum trebuia să le am – așa că mă împrietenisem cu „provider-ul“, care-mi copia filme de pe matrițe, înainte să le dea la dublat. Am continuat să colecționez ca disperatul – apoi au apărut DVD-urile și disperarea s-a întețit, mi-e frică să aflu ce se va întîmpla post-BluRay... Astăzi Internetul duduie de filme, două click-uri și cel mai obscur Jodorowski îți aterizează în computer. Dar – sînt nevoit să recunosc (de fapt, chiar îmi face plăcere) – vremurile cînd alergam după casete video, zgomotul aparatului, mirosul de bandă încinsă, într-un fel, îmi lipsesc.

Mda, românul s-a născut nostalgic.

***Andrei Crețulescu** este critic de film și director artistic al Festivalurilor București și Lună Plină.*

Anca FRONESCU

Aha, deci așa arată Occidentul!

Cînd zic anii '90 primele lucruri care îmi vin în minte sînt anii de liceu – terminați la fix jumătatea lor; mineriadele – pe la începutul liceului; prima plecare în străinătate (cu școala) chiar de ziua mea, cînd împlineam 13 ani. Atunci am dat nas în nas cu curățenia abracadabrantă (eu așa mi-o aduc aminte) din gara din Viena și Salzburg și sentimentul acela de: „aha, deci așa arată Occidentul: curat, lucios, miroase a bomboane pe peste tot și oamenii zîmbesc suspect de mult și vesel“. În timpul primei călătorii în străinătate „a avut loc Piața Universității“, în spatele casei copilăriei, și a murit cea mai dulce și gingașă „nanny“ din lume, Nata, cea care îmi povestea despre lumi îndepărtate și călătorii cu vaporul. La cîțiva ani după, la jumătatea anilor '90, nu făcusem încă 18 ani, am dat nas în nas cu spitalele românești, sistemul medical românesc și a murit tata după o operație pe cord deschis „extrem de reușită“. Doctorul (căruia ai mei i-au dat toți gologanii pe care-i aveau puși deoparte) a liniștit-o pe mama spunîndu-i „da' ce voiați, doamnă, avea totuși 67 de ani?!“ În seara morții lui, în biserica Kretzulescu mi-am șoptit că trebuie să fac cumva să merg să văd ce e cu lumea asta prin Occident, că poate acolo oamenii și „sistemul“ (măcar cel medical și educațional) sînt un pic mai blajini, dacă nu mai normali. Naiv poate, stupid chiar?

La 18 ani am plecat cu autocarul, cu un urs în brațe, să studiez... afară. Tema plecării o auzisem mereu, crescusem cumva cu ea. Asta era prin anii '80. Însă în anii '90 știu că mă surprindea că tema rămăsese totuși actuală, iar să o aud și acum, azi și aici, la fel de acerb trăită, mă întristează de-a dreptul. Ce îmi mai aduc aminte din anii '90 e freamătul speranței, forfota și euforia schimbării, agitația, bucuria trăirii șansei spre mai bine, mai normal, mai frumos. Nu știu dacă toate astea sînt neapărat legate de vîrsta pe care o aveam atunci și de seninătatea cu care trăiești anumite episoade în adolescență.

Au trecut aproape 20 de ani de cînd am plecat. Am rămas însă conectată cît am putut de mult la realitatea lumii de aici, ba chiar în ultimii ani am încercat să mă implic concret în mici proiecte și vise legate de realitatea lui acasă. Mă întristez foarte tare cînd îmi dau seama că și acum întîlnesc tineri (parcă prea mulți), și nu numai, care se văd „salvați“ doar prin plecare, cînd văd la fiecare pas teama și grija lui mîine, groaza că trăim într-o țară care a luat-o razna. Parcă în anii '90 nu întîlneam acea teamă atît de acut simțită. Acum o miros și o pipăi la tot pasul. Sau cînd îmi dau seama că și eu sînt străfulgerată de realizarea faptului că nu mai am unde să mă întorc, că acasă s-a schimbat sau că nu va fi să fie nicicum așa cum am crezut că are șansa să fie: un pic mai normal. Iar anii '90 par departe, cu tot cu euforia și speranța lor.

***Anca Fronescu** este traducătoare. A inițiat* languages4literature*, o platformă prin care vrea să promoveze cultura românească în străinătate.*

Marius CHIVU

Un portbagaj de bani

elegie pentru Caritas

Totul a început cu lambriurile de pe hol, mochetele persane din bucătărie şi gresia din baia lu' tanti Suzana. Deşi locuia pe altă scară a blocului, era cea mai bună prietenă a mamei şi stăteau toată ziua la taclale, bînd cafele, croşetînd milieuri, povestindu-şi episoadele ratate din telenovele, bîrfindu-şi bărbaţii sau lăudîndu-se cu copiii, premianţi la şcoală. Amîndouă erau croitorese, mama era mai talentată, dar tanti Suzana avea o maşină de cusut mai bună, aşa că, uneori, mama lucra la maşina ei în schimbul unor ponturi despre arta tighelitului sau a croielii pantalonilor bărbăteşti. Şi eu, şi băieţii lu' tanti Suzana purtam pantaloni şi cămăşi făcute acasă de mamele noastre. La fel şi tata sau nea Costică, soţul lu' tanti Suzana, care erau angajaţi amîndoi la Oltchim şi lucraseră împreună, înainte de '89, la un complex petrochimic în Basrah, Irak. Diferenţa esenţială între familiile noastre era că tanti Suzana avea o soră la Cluj, pe cînd a tatei era la Sibiu. Ei bine, sora din Cluj o convinsese pe tanti Suzana să-i trimită bani să-i depună la Caritas, un fel de bancă de unde, după trei luni, puteai ridica de opt ori suma depusă. Tata şi mama însă erau prudenţi, chit că şi sora tatei de la Sibiu îi sunase să le vorbească despre Caritas, unde şi ei depuseseră nişte bani, convinşi de o verişoară, fireşte, tot de la Cluj. „Să vedem ce-o mai fi“, a zis tata, căruia nu-i prea venea să depună nişte bani în cine ştie ce bancă şi pe numele altcuiva.

Timpul a trecut şi mama s-a-ntors într-o zi acasă schimbată la faţă. Fusese pe la tanti Suzana care, cu banii luaţi, prin sora ei, de la Caritas, pusese lambriuri în hol, mochete persane în bucătărie (unde noi aveam linoleum) şi gresie în baie (unde noi aveam preşuri). După ce-l trimisese pe tata în Turcia cu rulmenţi după covoare (care deveniseră mîndria apartamentului), mama voia acum să pună faianţă şi gresie măcar în baie. Munca de lămurire a tatei n-a durat cine ştie cît, căci, între timp, şi sora lui de la Sibiu a luat o primă tranşă de bani, iar regula că la Caritas nu pot depune decît clujenii căzuse. Acum, orice cetăţean român îşi putea înmulţi banii. Era suficient să ai o sumă minimă de 20.000 de lei şi să te duci cu ei la Cluj. Şi s-a dus.

Cînd s-a întors, tata era cel schimbat la faţă. „L-am văzut pe Florin Piersic încărcînd bani cu sacoşa în portbagaju' maşinii“, a exclamat el de cum a intrat pe uşă, „Trebuie să facem rost de mai mulţi. Săptămîna viitoare mă duc iar.“ Singurul care-i putea împrumuta o sumă de bani apreciabilă era bunicu', numai că bunicu' îi dăduse deja toate economiile de la CEC unchiului meu, care depusese la SAFI. Aşa că tata l-a întrebat ce valori mai are şi, în cele din urmă, l-a convins pe bunicul să vîndă mînzatul la abator şi să-i dea lui banii, urmînd să împartă profitul: „Nu pot fi amîndouă păcăleli. Măcar de la unii să luăm, şi oameni sîntem!“. Şi tata s-a dus din nou la Cluj, de data asta cu o sacoşă de bani.

„FSN –
pîinea noastră unde e?
Deşteaptă-te, române,
pînă nu e prea tîrziu!“

NOIEMBRIE 1990

Şi a început aşteptarea. Tata încercuise pe un calendar, aşezat sub geamul măsuţei din sufragerie, ziua în care urma să ridice primii bani, aduna şi readuna sumele de pe chitanţele prinse în bolduri, înmulţea şi reînmulţea, iar ochii îi sclipeau cînd calculatorul de buzunar îi afişa suma finală. Urma să aducem de la Cluj banii cu portbagajul. Urma să fim bogaţi. Ce gresie şi faianţă în baie, ne puteam cumpăra o maşină nouă! Mama se gîndea că am putea pune gresie şi-n bucătărie, iar asta ar fi bătut mochetele lu' tanti Suzana, doar de-ar trece mai repede săptămînile!

Cu doar trei săptămîni pînă la primul termen, Caritas a căzut. Au mai trecut nişte ani pînă ne-am pus gresie şi faianţă în baie, dar bunicul a fost, pînă la urmă, cel mai păgubit, căci nici afacerea SAFI n-a ţinut. A fost supărat şi pe unchiul meu, şi pe tata, dar apoi unchiul meu l-a convins că de data asta cîştigul e la sigur, totul e garantat de stat, bunicul a vîndut un colţ de pădure şi banii au fost depuşi la FNI. Tata mai are şi acum, într-un sertar, chitanţele de la Caritas. Hîrtia s-a îngălbenit, iar boldurile au ruginit.

■ ■ ■

„A le fotografia a fost mult mai uşor decît a le trăi“

interviu cu fotograful Vlad COLUMBEANU

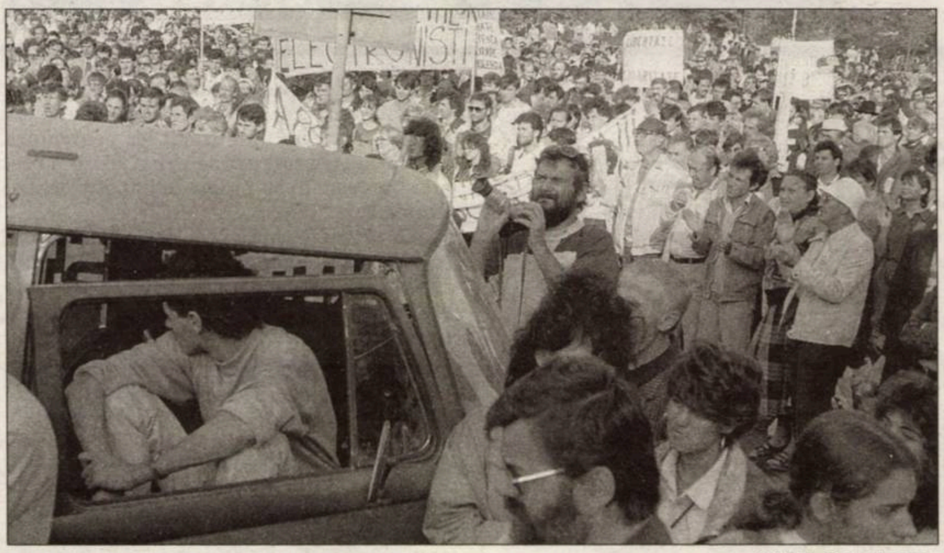

© Vlad Columbeanu

octombrie '90 –
Piaţa Operei

Aţi surprins pe film evenimentele şi stările de pe străzile Bucureştiului, începînd cu data de 21 decembrie 1989 şi pînă în octombrie 1990. Pentru toţi cei care le-au trăit, acele momente sînt greu de descris. Cum a fost pentru dumneavoastră, nu doar să le trăiţi, dar să le şi fotografiaţi?

A le fotografia a fost mult mai uşor decît a le trăi. Cu excepţia zilelor „Revoluţiei“ din decembrie '89 şi a Mineriadei din 13 iunie, cînd trebuia să-ţi asumi nişte riscuri reale pentru a face fotografii pe străzile Bucureştiului. A fost o epocă plină de emoţii, simţeam că facem istorie şi foarte multă lume se simţea implicată în evenimentele politice şi sociale care au urmat „Revoluţiei“. Discuţiile, dezbaterile între oameni de opinii diferite, sau în presă, erau foarte pasionale, poate prea pasionale. Dar exista o excitaţie generală, publică, care cu timpul a devenit şi obositoare prin sterilitatea ei. Cel puţin eu aşa am resimţit-o. Dezgustat şi cu iluziile pierdute, după mineriada din iunie am plecat din ţară pentru mulţi ani.

În ce fel vă raportaţi astăzi la acea epocă (anii '90)? Cel care vede lumea şi prin obiectiv o înţelege mai bine?

Pînă în noiembrie 1990 am trecut printr-o perioadă de elan, de naivitate, speranţă şi dezgust (imediat după 13 iunie). Nu vreau deloc s-o idealizez, în comparaţie cu cea de astăzi care pare, însă, mult mai meschină, cinică şi individualistă. Nu poţi să nu resimţi cei aproape 23 de ani scurşi ca fiind în mare parte pierduţi de societatea română. Cred că marea problemă este clasa managerilor, fie ei politici sau din alte domenii de activitate (oricum, nimeni nu este apolitic). Dezinteresul lor faţă de binele public – o noţiune de altfel foarte puţin vehiculată în spaţiul public şi mediatic. Sînt mult prea oportunişti, îşi urmăresc propriile beneficii, şi nu pe cele ale instituţiilor pentru care lucrează. Pe de altă parte, regula jocului este foarte uşor ignorată, indiferent de domeniu, circumstanţă şi indiferent de nivelul de responsabilitate. Cred că aici se află cauza marilor noastre pierderi şi a ocaziilor ratate din istoria noastră recentă. Puterea deţinută permite prea des depăşirea propriului teritoriu de competenţă, de responsabilităţi. Iar cei care nu au nici o putere şi-o iau singuri – vedeţi ce se întîmplă cu cei care se ocupă de parcatul maşinilor în oraş, care pun stăpînire pe un spaţiu public şi, culmea, sînt toleraţi.

Nu sînt convins că cel care fotografiază ajunge automat, prin simpla exercitare a acestei îndeletniciri, să înţeleagă mai bine lumea. Sînt foarte multe feluri de a face fotografie, iar de cînd cu imaginea digitală, încă şi mai multe. O anumită abordare a fotografiei poate duce la o mai bună înţelegere, dar cred că şi aici ne confruntăm cu ceea ce este de interes larg, public sau, foarte restrîns, de „nişă“. Dar şi acestea sînt relevante pentru lumea în care trăim, constituind o parte, fie ea chiar şi foarte mică, a acesteia.

Care e momentul în care v-aţi dat seama că gestul dvs. nu e doar un act artistic, ci şi unul de consemnare istorică?

Superexcitat de, în sfîrşit, posibilitatea de a participa la o mişcare populară, publică, de răzvrătire împotriva celui şi a celor care ne umiliseră ani de zile, de a intra astfel în rîndul „lumii“ – vezi vecinii noştri din lagărul comunist care mişcaseră deja –, nici nu m-am gîndit vreo clipă la „fotogenia“ imaginilor pe care le-aş fi putut capta ieşind cu aparatul în stradă, imediat după ultimul miting al lui Ceauşescu.

Am vrut, ascunzîndu-mi aparatul sub paltonul pe care îl purtam, să înregistrez imagini care să mărturisească despre ce s-a petrecut, repet – în sfîrşit –, şi la Bucureşti. Eram şi manifestant-revoluţionar şi făceam şi pe fotoreporterul cu cele cîteva pelicule ruseşti amărîte pe care le păstram pentru ocazii mari. Pe piaţă filmele se găseau la fel de des ca, să zicem, brînza. Oamenii din jurul meu erau suspicioşi văzîndu-mă cînd scoteam aparatul la vedere – oare eram securist? Eu mă aşteptam să fiu interpelat de „oricine“, în orice moment. Am luat-o de la Piaţa Universităţii spre Romană pe Magheru. Începînd de la ora 13,30. Voiam să înregistrez astfel ceea ce eram convins că se va sfîrşi repede, fără să sper că a doua zi vom fi în stare să ne pupăm toţi pe stradă.

Încercam să fotografiez, să developez şi să găsesc un străin aflat în Bucureşti care să poată scoate peliculele din ţară pentru a fi, eventual, cunoscute, publicate afară.

Nu credeam că se poate schimba ceva în România, în două zile. Lăsam acasă pe masă un bilet unde scriam la ce oră şi unde mă duc pentru a putea, eventual, să fiu căutat în cazul în care nu mai apăream. Nu aveam telefon fix, singurul mijloc de comunicare la vremea aceea.

Dacă unele dintre imagini sînt apreciate şi pentru alte virtuţi decît cele documentare, atunci cu atît mai bine.

a consemnat Ana Maria SANDU

■ ■ ■

„Șuvițe, Carpați, ARO“

interviu cu Adriana RĂCĂȘAN

Pe 14 septembrie are loc premiera celui de-al doilea lungmetraj semnat de regizorul Tudor Giurgiu – Despre oameni şi melci. *Povestea este plasată în nebuneştii ani '90, aşa că am vrut să aflăm de la cineva implicat în departamentul de regie şi cel de scenografie cum au recreat atmosfera acelei epoci pe ecran.*

Ce făceaţi în 1990?

Abia împlinisem 7 ani şi intrasem în rîndul şcolarilor de clasa întîi. Era prima dată cînd aveam libertate totală, după ce fusesem crescută pînă atunci sub atenta supraveghere a celor două mătuşi nemţoaice ale mamei. Puteam să mă opresc pe unde voiam şi să casc gura. Magazinele începuseră să aibă firme luminoase şi nume pe care nu le mai auzisem niciodată. Fratele meu, cu patru ani mai mare, era în temă cu toate trendurile, aşa că nici eu nu am ratat nimic: colecţiile de timbre şi de cartoane cu fotbalişti, surprizele de la gumele Turbo, walkman-ul, casetele audio, adidaşii cu beculeţe şi gecile „cu muşchi“.

Ce să mai spun de escapadele în pauzele de recreaţie la magazinul din curtea şcolii pentru a savura un bine meritat suc TEC şi o ciocolată KISS. Cea mai tare experienţă a fost însă televiziunea prin cablu şi, pentru că stăteam ore în şir la televizor să ne uităm la toate desenele animate şi serialele posibile (aş enumera măcar *Sandy Bell, Ţestoasele Ninja, Sailor Moon, Captain Planet, Salvaţi de Clopoţel, Baywatch* sau *Dallas),* ni s-a pus cheie la sufragerie. Dar asta nu înseamnă că la nici două săptămîni de la eveniment nu am găsit-o.

A fost greu să găsiţi hainele, coafurile, elementele de scenografie care să vorbească despre perioada tranziţiei?

Un coleg de-al meu de la regie, implicat cu mai mult timp în urmă în producţie, a alcătuit un document cu foarte multe referinţe ale anilor '90, de la situaţia politică pînă la obiceiurile recreaţionale ale românilor din aceea perioadă (jocul de bingo, de exemplu), obiecte, coafuri, haine, aşa că tot ceea ce ne aminteam cu toţii era acum pus pe hîrtie şi a devenit un manual de studiu. De mare ajutor pentru documentare au fost şi vizionările de emisiuni televizate din perioada respectivă, precum imaginile cu vizita lui Michael Jackson la Bucureşti (care au fost ulterior folosite şi în montajul filmului) şi filme ca *Liceenii Rock'n'Roll*.

Dana Istrate, cea care s-a ocupat de costume, a făcut la un moment dat apel la toţi cei din echipă, să scoată de la naftalină blugii prespălaţi, fişurile şi bluzele înflorate, replicînd mereu: „E imposbil să nu mai aveţi aşa ceva pe-acasă...“ Tot ea a umblat prin ţară pe la mai multe talciocuri să achiziţioneze salopete pentru muncitorii ARO. Cifra de acoperit era impresionantă: costume pentru 350 de figuranţi.

Cele mai complexe momente de la filmare au fost legate de gestionarea acestui număr mare de figuranţi, completat de cel al actorilor, aproximativ 60, printr-un efort al echipei de regie şi producţie de numai zece suflete. După cum spunea şi Oana Giurgiu, producătorul filmului, fiecare cu durerea lui: unuia îi era foame, altuia sete, altul voia la baie, altul îşi uitase mobilul nu ştiu unde. În două cuvinte: amuzament maxim.

Coafurile şi machiajul au fost stabilite destul de repede. Sub baghetele doamnelor Dana Roşeanu şi Nina Ioniţă, Andi Vasluianu avea să întruchipeze personajul George cu chică şi mustaţă, Monica Bîrlădeanu o Manuelă aproape roşcată, dichisită, cu cîrlionţi, şuviţe şi breton, şi Dorel Vişan – un director pedant cu părul vopsit, pieptănat pe spate, care avea întotdeauna la el un pieptene, ca să repete procedeul ori de cîte ori simţea nevoia directorială de a face acest gest.

Scenă din filmul
Despre oameni şi melci

© Adi Marineci

Aveţi multe scene de interior şi multe obiecte de recuzită. Ne puteţi da nişte exemple de însemne ale anilor '90 pe care spectatorii le vor descoperi în film?

În ceea ce priveşte elementele de decor, am încercat să nu scăpăm din vedere nici un detaliu: de la felul cum arătau casele oamenilor după nivelul de trai al fiecăruia şi potrivit vîrstei personajelor respective, pînă la aşa-numita recuzită de joc, obiectele folosite de actori în timpul scenelor, care se văd uneori în detaliu. De exemplu: ţigările folosite pe-atunci (neapărat Carpaţi, Marlboro sau Assos), plasele cu ochiuri sau cele din plastic inscripţionate cu logourile firmelor mari de ţigări sau electronice, în care omul îşi lua la serviciu borcanul cu ciorbă sau sendvişul învelit în ziar, sticlele de bere Silva sau Haţeg sau apa minerală Harghita la sticlă.

Am avut de reconstituit mai multe decoruri, dintre care cele mai dragi mie au fost casa mamei Manuelei, acolo unde s-a aprins scînteia dragostei dintre tînărul investitor francez şi secretara sexy, şi casa directorului fabricii ARO, interpretat de Dorel Vişan.

A fost genul de casă încărcată a anilor '80, cu mobilier închis la culoare, vitrină plină ochi cu bibelouri, milieuri şi seturi ieftine de pahare sau cafea, tablouri în ulei, ceas cu cuc pe perete etc. La polul opus, casa directorului a fost gîndită ca o locuinţă ceva mai elegantă, dar totuşi atinsă de nevoia de kitsch a anilor respectivi, cu o doză temperată de opulenţă: uşă capitonată, aşternuturi aurii lucioase, veioze bibelou de porţelan, mobilier masiv din stejar etc.

Soacra mea, care a fost principalul furnizor de obiecte pentru acest film, a făcut conştiincios o listă lungă cu obiectele împrumutate, ca nu cumva să lipsească ceva la înapoiere, iar eu, cea care le-a selectat, am avut parte de ore în şir de povestiri despre fiecare în parte.

a consemnat Ana Maria SANDU

■ ■ ■

Alexandru GHEORGHIAȘ

Tunuri fără afet

Este absolut normal ca muzica să apuce pe drumul urmat de societate. Într-o lume bazată tot mai mult pe concentrarea capitalului, proiectele, inclusiv cele muzicale, se derulează din ce în ce mai repede, pentru ca rulajul să se producă în cicluri cît mai scurte şi mai dese. Automatizat. E doar o constatare, nu şi o acceptare a stării de fapt...

Am avut privilegiul de a trăi muzicile anilor '90 chiar acolo, în miezul lor încins. La Radio Contact. De la începuturile modeste, pe o frecvenţă din bandă est care se auzea doar prin Bucureşti, pînă la reţeaua naţională de la sfîrşit de mileniu. De la animatorul căruia i se spunea să nu introducă în program doar melodiile preferate şi care trebuia să pună single-urile difuzate într-o anumită ordine în cutie, pentru a nu fi repetate de cel care venea după el, pînă la foaia numită *playlist,* care te aştepta pe masa de mixaj şi pe care era trecut inclusiv locul unde trebuia să ai intervenţia. De la *mix*-urile efectuate pe *pick-up,* cu viniluri catifelate, şi de pe casete întoarse cu derulare rapidă pînă la *cue,* apoi scoase din *deck* şi potrivite cu degetul, pentru a porni corect, pînă la CD-ROM-ul care, odată introdus în calculator, te transforma în simplu executant.

Desigur, totul trebuie să evolueze. Să se automatizeze. Să fie eficient. Dar este valabilă această teorie economică în artă? În muzică? Producătorii care au împrumutat *sample*-uri din deceniile anterioare, pentru a broda în jurul lor diverse aranjamente simpliste, vor spune că tot ce s-a putut compune s-a compus şi că nu mai există loc pentru originalitate. Un pretext pentru a scuza, în cel mai bun caz, lipsa propriului apetit pentru expresie.

De aceea, începînd cu 1993, Mariah Carey şi-a clădit succesul pe teme preluate din repertoriul altor artişti, apărute în deceniile anterioare. De aceea, după excepţionalul material discografic de debut solo apărut în 1987, George Michael nu a mai ajuns niciodată la bogăţia albumului *Faith,* în ciuda contractului fabulos încheiat cu casa de discuri Columbia.

Bunăstarea este perfectă, însă în cazul artistului nu mai are darul de a-i stimula sinapsele imposibil de mapat ale creaţiei. Iar căutarea profitului cu orice preţ, a tunurilor pe termen scurt şi cu proiectile detonate cît mai departe, în teritorii virgine, nu produce decît o combustie şi mai rapidă a operei. Rămase fără afet. Fără bază.

Şi încă era bine, în acel ultim deceniu al mileniului trecut. Pentru că mai aveai cîte o temă interesantă, potenţial fredonabilă. Pentru că încă mai existau armonii vocale. Deoarece nu apăruse într-atît de virulent acest *house* impertinent. Lavabou de creiere. Dar, cine ştie, poate că aşa au gîndit şi părinţii copiilor care ascultau şi vedeau pentru prima dată The Beatles sau The Rolling Stones.

Încă era bine în acei ani '90, într-atît de îndepărtaţi acum, pentru că producătorii trăiseră la prima mînă experienţa originalului. Cel mai bun exemplu este (r)evoluţia lui Fatboy Slim. Puţini sunt cei care ştiu că artistul, pe numele său adevărat Norman Cook, a fost basist la The Housemartins, grupul din Hull care ajungea pe primul loc în topul britanic cu o piesă acapella – „Caravan of Love“. Şi tot el a dezvoltat un proiect interesant, „Beats International“, cu care a urcat din nou în fruntea ierarhiei muzicale din Marea Britanie. Tot cu un cover, revestimentat sonor. Ulterior, a explodat pe scena rave, luînd în siajul său nenumăraţi alţi DJ epigoni.

Voi încheia cu una dintre viziunile regretatului Ray Bradbury. Efectul fluture. Povestea este simplă şi se bazează pe existenţa tehnologiei care permitea excursiile în timp. Pentru a-i vîna pe cei mai feroce dintre dinozauri. T Rex. Însă doar acele specimene care oricum urmau să dispară, în mod natural, la scurt timp după răpunerea lor de către vajnicul plătitor, doritor de senzaţii tari. Tocmai pentru ca nimic să nu se schimbe în progresia normală a Istoriei.

Într-una dintre aceste incursiuni, unul dintre clienţi se sperie şi calcă în afara potecii obligatorii. La întoarcere, în noroiul desprins de pe cizmă se află un fluture superb. Mort. Iar societatea acelui prezent paralel se schimbă. Nu neapărat în rău, ci mai degrabă în urît. Devine afonă. Agramată. Grobiană.

De aceea, trăiesc prezentul cu o viziune care nu-mi dă pace. Mă bîntuie, de-a dreptul. Nu se poate ca în anii '90 să nu fi existat măcar un producător care să nu fi pornit la vînătoare de muzici prin trecut. Şi să nu fi ucis, într-unul din aranjamentele sale, cel dintîi exemplar de *Lepidoptera Euterpe*.

***Alexandru Ghiorghiaş** este jurnalist.*

■ ■ ■

Peter K. WEHRLI

Catalogul românesc

– nouăzeci de numere din „Catalogul cu de toate“ –

Peter K. Wehrli *este un artist complet şi un împătimit călător. S-a născut în 1939 la Zürich şi a studiat Istoria Artelor în oraşul natal şi la Paris. A făcut numeroase călătorii în Sahara şi pe Coasta Piraţilor. În 1972-1973, a făcut un sejur în America de Sud (Insulele Falkland) şi în cele trei Guyane. Este coautor al antologiei* Dieses Buch ist gratis *(„Această carte e pe gratis“), oferită gratuit pe străzi, în pieţe, trenuri şi cîrciumi. În calitate de cineast, a realizat filme-portret cu Marcel Iancu, Eugène Ionesco, Andy Warhol, Robert Rauschenberg, Max Frisch, Jean Tinguely. Vicepreşedinte al Centrului Cultural Euro-brazilian „Julia Mann“ în Paraty, Rio de Janeiro, Brazilia. Este membru în Colegiul director al revistei literare* Orte*. De mai bine de 40 de ani, principala sa preocupare este desăvîrşirea opului* Katalog von Allem *(„Catalogul cu de toate“), care stă la dispoziţia abonaţilor şi în livrări individuale, pe cale electronică. Alte cărţi publicate:* Zelluloid Paradies *(„Paradisul de celuloid“), nuvela* Tingeltangel *şi volumul* De fapt Xurumbambo*, cuprinzînd texte din trei decenii.* Cu Wehrli cutreierînd prin anul 2005 *e un calendar în care secvenţele din „Catalogul cu de toate“ sînt inserate exact la data cînd s-au întîmplat.*

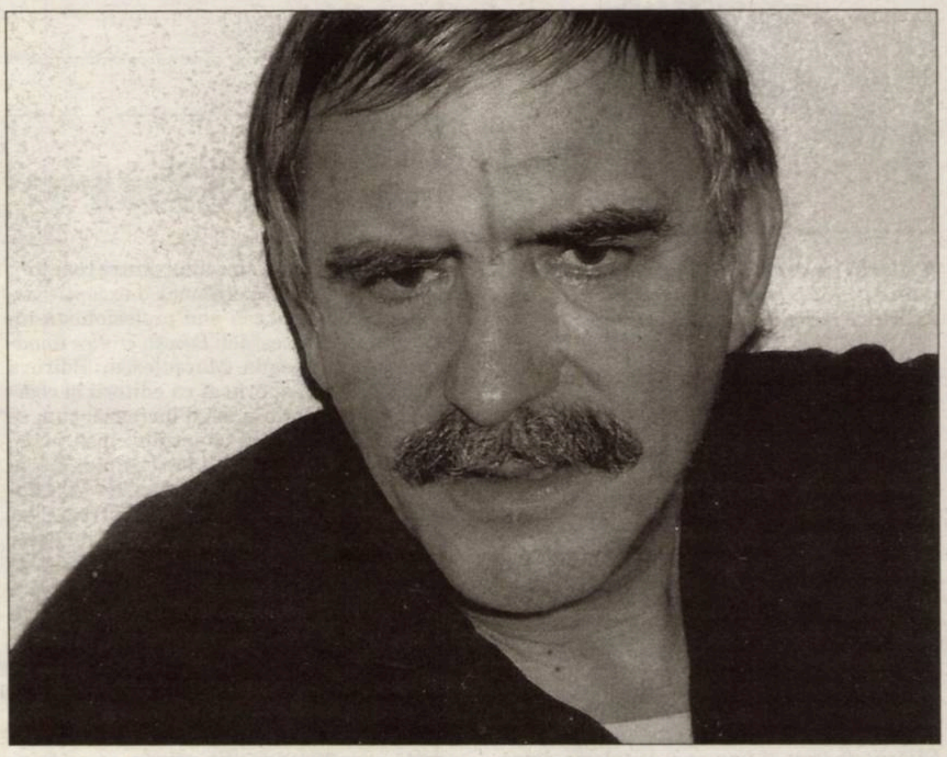

■ ***Sosirea.*** Secretul dorinţei mele arzătoare de a călători, setea după necunoscutul care mi se dezvăluie, în sfîrşit, în timpul zborului spre Bucureşti, cînd observ că sosirea în această ţară nouă mă transpune în starea cînd trăieşti totul pentru prima oară, exact ca în copilărie.

■ ***Constatarea.*** Constatarea indubitabilă, după fiecare sosire, că acolo unde multe lucruri sînt altfel, totul trebuie să fie altfel.

„Raţiunea care instaurează o dictatură e raţiunea cea mai impură.“

Şi concluzia ulterioară că nici nu e nevoie de prea multe, ajunge să fie ceva.

■ ***Atribuţia principală.*** Oraşul pe care l-am părăsit după primul meu sejur în 1993 şi locul de parcare unde am poposit, din nou, în 2008, acest loc de parcare de mărimea unui oraş, ceea ce e azi Bucureştiul, un loc de parcare, îndopat pînă la refuz, unde circulaţia nu mai pare a constitui principala atribuţie a autoturismelor.

■ ***Amabilitatea.*** „Bună ziua“, cu care pietonii din Bucureşti îşi încep răspunsul cînd îi întrebi de o stradă, şi „Cu plăcere“, formula folosită cînd le mulţumeşti pentru informaţie, înainte de a se despărţi de tine cu un amabil „La revedere“.

„Cel mai bine mă simt totdeauna acolo unde tocmai mă aflu“.

Şi decepţia amară care mă cuprinde cînd observ că toate aceste amabilităţi, în loc să se manifeste în viaţa cotidiană, desfăşurată pe stradă, nu se găsesc decît în lecţiile din manualul de învăţare a limbii române. *(n.t.* – La Frankfurt, în 2010, vrînd să aflu ce autobuz mă ducea la vestita „Buchmesse“, unde-mi lansam romanul *Sexagenara şi tînărul,* proaspăt apărut în Germania, m-am adresat unei doamne pe stradă: „Vă rog, n-aţi putea să-mi...“ – m-a lăsat cu fraza neterminată, răspunzîndu-mi tăios: „Nu dau bani la cerşetori!“.)

■ ***Iarna.*** Apropierea Basarabiei mă încolţeşte din toate părţile în sejurul meu bucureştean şi, de aceea, îi dă acestuia un colorit de capăt al timpului, de aventură atemporală, senzaţie cunoscută de mine din evocarea lui Dinah Hinz a acelor ierni basarabene, cînd bunica ei trebuia să dea foc la perdea fiindcă acest foc era singura posibilitate de a goni lupii care-şi pironeau privirile în odaie şi, cu labele sprijinite de marginea ferestrei, îşi pîndeau prada.

(n.t. – Nu ştiu de ce nu pot să-mi opresc acum întrebarea: „Ce e de preferat, să mori sfîşiat de lupi sau mistuit de flăcări?“.)

■ ***Vremea.*** Să-mi scot din cap că mai există şi vreme pe lume, o încercare nefericită de a face posibilă ameliorarea acestei zile geroase de decembrie bucureştean, pe care am abandonat-o cînd am ajuns la concluzia că absenţa vremii nu face lumea mai bună.

■ ***Cunoştinţa.*** Vladimir, cunoştinţa mea din primul sejur petrecut în 1993, căruia – fiindcă nu l-am mai recunoscut după 15 ani – i-am spus: „Te-ai schimbat“, la care replica lui convingătoare nu s-a lăsat aşteptată: „Eu? Absolut deloc! Dorinţele mele au rămas aceleaşi ca atunci“.

■ ***Raţiunea.*** Aplombul cu care accentuez cînd vine vorba despre dictaturi – chiar şi despre aceea pe care au trăit-o românii –, că singura dictatură sub care aş fi dispus să trăiesc ar fi dictatura raţiunii, şi cît de repede se volatilizează încă înainte de a-mi încheia fraza, fiindcă observ că raţiunea care instaurează o dictatură e raţiunea cea mai impură.

(n.t. – Şi naziştii susţineau că aplică o dictatură a raţiunii. Ce bine că gîndul îşi trage prompt autorul de mînecă!)

■ ***Schimbarea piciorului de sprijin.*** Nenumăratele mele încercări de a-mi schimba poziţia în faţa tabloului lui Pîrvu Mutu, păşind cînd înainte, cînd înapoi, schimbîndu-mi piciorul de sprijin, întinzîndu-mă, ghemuindu-mă, aplecîndu-mă, îndreptîndu-mă, toate tentativele mele rămînînd la fel de inutile ca şi datul la o parte, fiindcă iluminatul muzeului Cotroceni era atît de ingenios conceput, încît, din orice poziţie posibilă, umbra mea cădea întreagă pe suprafaţa tabloului, acoperindu-l.

■ ***Aparenţă.*** Bucăţile de tencuială şi stucatura căzută pe trotuar în jurul caselor cu etaj, vopsite preponderent în ocru, în care s-a ascuns fiinţa adevărată a Bucureştiului, şi această aparenţă de doliu şi decadenţă iese la iveală mult mai pregnant cînd scriu, în loc de „tencuiala cade“, „casele îşi lasă tencuiala să cadă“.

■ ***Preludiul bucuriei.*** Fericirea pe care o cred mai deplină în dorinţa atingerii ei, fiindcă această fericire, cînd va fi aici, nu poate să atingă sublimul care precede sosirea ei aşteptată.

■ ***Arta.*** Privirea speriată, în oglinda sălii vechiului restaurant Capşa, cu bănuiala îndoielnică, oare cu cît m-ar îmbătrîni imaginea mea din oglindă, dacă oglinda ar lua-o cu adevărat înainte...

Şi zîmbetul meu cînd recunosc că întrebarea asta cu siguranţă nu mi-aş pune-o niciodată, dacă Franz Kafka nu m-ar fi convins într-atît că arta ar fi o oglindă care o ia înainte ca un ceas.

■ ***Plural.*** „Am multe amintiri din Bucureşti“, formularea pe care am schimbat-o cînd am simţit că pluralul scos în evidenţă trezeşte, în mod surprinzător, mult mai puţine amintiri decît singularul deghizat în „Îmi amintesc ceva“.

■ ***Binele.*** Sfîrşitul terifiant al tuturor lucrurilor vrea să-mi pară doar finalul binelui şi, în mod paradoxal, îmi vine în minte doar la auzul proverbului arhicunoscut: „Totul e bine cînd se sfîrşeşte cu bine!“.

■ ***Fericirea.*** Cea mai importantă premisă pentru fericire, pe care o citez acum, la sfîrşit, după trei luni petrecute în Bucureşti, ca răspuns la întrebarea „Cît de bine m-aş fi simţit în Bucureşti?“, iat-o: „Cel mai bine mă simt totdeauna acolo unde tocmai mă aflu“.

(n.t. – „Les grands esprits se recontrent“, parcă-l aud pe Mircea Cărtărescu răspunzînd, într-un interviu, la aceeaşi întrebare.)

traducere din limba germană
de Nora IUGA

■ ■ ■

PUBLICITATE

Două cuptoare într-unul singur!

Cuptorul Prezio

(BQ2Q7G) de la Samsung se remarcă prin design-ul premium, în care sticla lucioasă de culoare neagră focalizează atenţia privitorului asupra noului panou de comandă Full Touch dominat de afişajul LED de mari dimensiuni. 25 de minute felul principal, 20 de minute desertul. În total... 25 de minute pentru a pregăti cina! Pentru că nu este nevoie decât de un singur cuptor pentru a pregăti, în acelaşi timp, două feluri de mâncare delicioase, fara a amesteca mirosurile. Cuptorul premium Prezio dispune de două compartimente ce pot fi programate individual, cu setări de temperatură diferite pentru fiecare, cu ajutorul funcţiei Dual Cooking. Cele două compartimente sunt perfect izolate, astfel încât mirosurile şi aromele nu se vor amesteca, iar tu vei putea găti în acelaşi timp bunătăţile pentru prânzul în familie, de la friptura cu garnitură, la prăjitura cu ciocolată. În plus, capacitatea generoasă de 65l a cuptorului permite prepararea unor porţii cu adevărat bogate, pentru o masă copioasă alături de toţi cei dragi.
Pentru ca tu să te poţi bucura în continuare de mai mult timp petrecut cu familia, cuptorul Prezio te scuteşte şi de grija curăţeniei de după masă. Modelul dispune de funcţia de curăţare pirolitică, prin intermediul căreia depunerile rezultate în urma gătitului sunt arse în interiorul cuptorului la o temperatură de 500 de grade Celsius şi se curăţă foarte uşor după fiecare folosire.

Cuptorul Prezio (BQ2Q7G)

Marius CHIVU

feedbook

Alarmă falsă

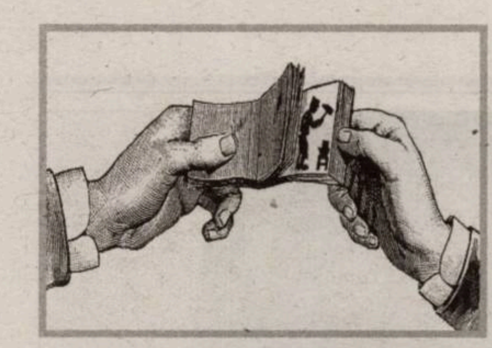

● *Alertă de grad zero în proza scurtă românească actuală*, **coord. Igor Ursenco, Editura Herg Benet, 2011.**

Cum sînt un mare fan al povestirii, în ultimii ani am citit aproape toate antologiile de proză scurtă de la noi. Şi pe cele generaliste (*Ochelarii de fum*. Antologie de proză contemporană, Asociaţia Scriitorilor din Bucureşti & Editura Cartex, 2011) sau al căror criteriu era geografic (*Antologia prozei scurte transilvane actuale*, 2 vol., coord. Ovidiu Pecican, Editura Limes, 2010), şi pe cele dedicate cîte unui gen (*Bookătăria de texte şi imagini*. Antologie de poveşti ilustrate pentru copii, coord. Florin Bican, Clubul Ilustratorilor & Faber Studio, 2009; *Steampunk. A doua revoluţie,* coord. Adrian Crăciun, Editura Millennium Books, 2011; *Romania Noir*. Antologie de povestiri mystery & thriller, coord. George Arion şi Bogdan Hrib, Crime Scene Publishing, 2011; *Venus,* Povestiri erotice science fiction, coord. Antuza Genescu, Eagle Publishing House, 2011; *Dincolo de noapte. 12 feţe ale goticului,* coord. Oliviu Crâznic, Editura Millennium Books, 2012; plus celelalte cîteva antologii Millennium de fantasy şi science fiction). Deşi toate denotă pasiunea şi efortul celor care le-au editat (Ovidiu Pecican, spre exemplu, a coordonat nu mai puţin de 91 de autori şi un volum de texte ce a depăşit o mie de pagini) şi în fiecare am găsit cîte ceva de citit, impresia generală este, şi îmi pare rău că o spun, dezastruoasă. Nu ştim să facem antologii! Cum am spus şi cu altă ocazie, în ultimii ani s-au tradus şi la noi cîteva volume de proză scurtă extraordinare (celebrele antologii *Granta – Cei mai buni tineri romancieri britanici,* Editura Curtea Veche, 2006 şi *Cei mai buni tineri romancieri americani,* Editura Leda, 2009; sau *From Russia with Love,* Editura ART, 2009), volume care excelează deopotrivă prin relevanţa, stricteţea şi claritatea criteriilor de selecţie şi prin calitatea textelor, dar acestea nu par să fi fost luate ca model. (Deşi pot fi suspectat de subiectivitate întrucît sînt unul dintre coautori, trebuie, totuşi, să menţionez o excepţie notabilă, de departe cea mai profesionistă întreprindere de acest fel: *Poveşti erotice româneşti,* coord. Magda Mărculescu, Editura TREI, 2007). E-adevărat că editorii şi coordonatorii acestor antologii lucrează, cum se spune, cu materialul clientului, însă nu se poate spune că, în ciuda interesului redus al pieţei de carte pentru proza scurtă, ar fi lipsit traducerile din maeştri. Dimpotrivă. Numai anul trecut şi în lunile scurse din acest an s-au tradus volume de povestiri scrise de (ordinea e aleatorie) Hemingway, Vonnegut, Capote, Fitzgerald, Saroyan, Cheever, Bellow, Nabokov, Bukowski, Roth, Borges, Bolano, Beckett, Moravia, Mansfield, Joyce, Barnes, McEwan, Oz, Bernhard Schlink, Muriel Spark, Isaac Babel ş.a. Cu toate astea, foarte mulţi scriitori români de proză scurtă par să nu-i fi citit, oricum să nu fi învăţat nimic despre arta povestirii, de la ei. Nici măcar de la Cristian Teodorescu, Răzvan Petrescu, Lucian Dan Teodorovici, Mircea Cărtărescu sau T.O. Bobe, ca să dau şi cîteva exemple de povestitori foarte buni de la noi care au publicat în ultimii ani volume de proză scurtă.

Aceeaşi impresie de lipsă de criterii şi de simţ al valorii, din partea antologatorului, şi de conştiinţă precară a genului scurt, din partea majorităţii antologaţilor, am avut-o din plin citind, cu ceva întîrziere, şi *Alertă de grad zero*... (pretenţios titlu, apropo!). Semnele rele vin chiar devreme, căci coordonatorul Igor Ursenco, îmbătat cu jargonul structuralist, semnează o prefaţă ilizibilă: „...mai profitabil mi s-a părut să verific cum «funcţionează» în practică structura «teroristă» a sensului: adică sabotarea, sistematică şi metodică – a unei hermeneutici interioare prestabilite – prin «violarea» securităţii semantice; mai exact, capacitatea semnificaţiei de a se plasa «peste» intenţionalitatea discursului auctorial, de a o împinge din condiţia de repaos mental etc. etc.“ Antologia, care adună în total 55 de scriitori, se deschide cu seniorul Cornel Nistea (n. 1939) şi se închide cu mezinul Andrei Răcăşan (n. 1993). Întrucît criteriul selecţiei autorilor nu e formulat în absurda prefaţă, dar cum pe pagina de gardă apare menţiunea că proiectul a fost realizat cu sprijinul Consiliului Judeţean Maramureş, şi cum predomină scriitori ardeleni obscuri (care au şi alte ocupaţii/specializări: hidrologi, laminorişti, medici alternativi, jurişti, bioinformaticieni etc.), nu-mi rămîne decît să speculez că acest volum a pornit de la ideea unei antologii locale. Volumul însă s-a „deschis“, probabil, şi din necesităţi de legitimare valorică, şi scriitorilor din alte zone şi/sau (mult mai) cunoscuţi, în rol de *guest star*-uri. Pe lîngă nume precum Diana Adamek, Liviu Antonesei, Ruxandra Cesereanu, Carmen Firan, Emilian Galaicu-Păun, Bedros Horasangian, Cosmin Perţa sau Robert Şerban, pe cei mai mulţi dintre autorii prezenţi aici eu i-am întîlnit pentru prima dată. Este, probabil, vina mea, căci din micile prezentări reiese că toţi, dar absolut toţi, au publicat cel puţin o carte (unele chiar „de impact“), s-au exersat în mai multe genuri, au acasă manuscrise nepublicate încă, scriu sau conduc reviste, site-uri şi asociaţii, au primit numeroase distincţii, medalii şi premii, au fost traduşi în cîteva limbi.

Toată această experienţă şi toate aceste recunoaşteri ale autorilor nu ajută însă volumul, din ale cărui 55 de povestiri doar vreo cinci merită citite, şi-alea pentru că sînt cît de cît simpatice, nu că ar reprezenta cine ştie ce reuşită. De altfel, povestirile semnate de Diana Adamek, Liviu Antonesei sau Adrian Buzdugan le citisem în propriile lor cărţi; ale lui Robert Şerban (o schiţă cu final neaşteptat) şi Emilian Galaicu-Păun (cea mai bine scrisă povestire din volum) au fost însă surprize plăcute. Gheorghe Schwartz scrie o schiţă harmsiană, Şerban Tomşa, una buzzatiană, Ştefan Bolea scrie punkish în genul unor Luca Dinulescu sau Alex Tocilescu, iar Horia Gârbea face un fel de parodie la „Scrisoarea a III-a“, şocantă prin mediocritate. O bună parte din povestiri însă, nu că nu sînt antologabile (chiar cînd au subiecte serioase: ocupaţia nazistă, exterminarea evreilor, integrarea ţiganilor, moartea şi sinuciderea), dar nici măcar nu se califică drept proze. Sînt doar nişte compuneri debil filozofice/fantastice, horror-uri şi politisme pastişate după filme, biografisme şi experimentalisme răsuflate, transcrieri de conversaţii pe messenger ori însăilări de clişee şi de fraze inepte stilistic – autorilor respectivi ar trebui să li se interzică să mai scrie vreodată, spre binele potenţialilor cititori! Iată nişte exemple de fraze dăunătoare celor obişnuiţi cu literatura (sau, în cel mai bun caz, involuntar comice), fraze şi replici adunate de ici, de colo (cîte una de autor) de-a lungul celor 400 de pagini: „În inerţia picajului, am pierdut orice urmă de cognizanţă“, „Scîrba, cutremurul, jilăveala intrate în oase pînă la măduvă, se zbat şi caută o breşă spre suflet (halal promovare!)“, „Am devenit suspicios pe tendinţa mea de a trage concluzii pripite din toate celea, dar nu am închis ecluzele pentru nişte efuziuni“, „N-o s-o uit niciodată pe Zina, cum mi-a luat penisul în gură...“, „Te rog să schimbi mirosul hamburgerilor“, „Mă întreb şi acum dacă nu cumva este un păcat faptul că mi-am făcut de atîtea ori nevoile în împărăţia morţilor“, „Fierbînd de mînie, strînsei maxilarele şi, cu cheia franceză în aer, am asasiné în acea noapte saturniană şase sute de biliboi, în afară de vitele băştinaşe“, „Matei scutură din cap, însă vocea peremptorie îşi continua peroraţia“, „În genere, încă din somnul matinal, începeam să aud prematur seismele nocturne dublate de fisuri, cum croncăne sub greutate“, „După ce cioara învingătoare şi-a luat zborul, a treia cioară s-a apropiat de cioara înfrîntă, care stătea prăbuşită pe spate ca un mort“...

O alertă de grad zero pentru (mai) nimic!

■ ■ ■

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Chloe Aridjis,** ***Cartea norilor,*** **traducere din limba engleză de Ioana Pricop, Colecţia „Strada Ficţiunii“, Editura ALLFA, 2012.**

Romanele de debut pe bază de nori nu sînt deloc suflare de vînt. Stéphane Audeguy a debutat, de pildă, în 2005 cu *Teoria norilor* şi a făcut-o atît de bine încît a sedus cohorte de cititori de varii clase şi gusturi, başca juriile cîtorva premii literare. În 2009 e rîndul londonezei Chloe Aridjis să debuteze cu această *Cartea norilor,* roman nu mai puţin risipitor în poezia lui delicată şi tristă, şi nu mai puţin alchimic în jocul său de umbre şi ceţuri.

Teoria norilor acoperea destine din epoci diverse şi din diferite colţuri de lume; *Cartea norilor* vorbeşte despre Berlinul anului 2007 şi despre solitudinea unei tinere mexicance care încearcă să-şi inventeze aici un rost. Fata e chinuită de duminicile însingurate şi de ceasurile pustii, de luminile din noaptea oraşului şi de privirile iscoditoare ale vecinilor, de zgomotele din apartamentele nelocuite şi de rigorile mult prea milităreşti ale locului. Pe de altă parte, aceeaşi fată are un ochi bine exersat în contemplări melancolice, un simţ imbatabil al straniului şi pitorescului underground, plus ursita de a-şi colora singurătatea cu spaţii dintre cele mai bizare (inclusiv din catacombele oraşului) şi cu personaje interesante ale „cetăţii“ (un bătrîn istoric berlinez, o nătîngă zîmbitoare dintr-o staţie de tramvai, un june meteorolog deprins în general cu metaforele, iar în particular „cu ceţurile timpului şi toată confuzia care le înconjoară“).

Morala: precum în cer, aşa şi în Berlin. Oraşul se reformulează neîncetat, se răstălmăceşte, se reorientează, regrupează şi restratifică întocmai ca norii de pe cer. Cîtă meteorologie, atîta joc al istoriei şi tot atîta spectacol al omenescului, cu pestriţele lui solitudini.

PUBLICITATE

IDIOMA UNArte square■media

TE INVITĂ SĂ PARTICIPI LA

CONCURS CARTE-OBIECT

10 SEPTEMBRIE - 29 OCTOMBRIE 2012

SUSŢINUT DE RADIO FRANCE INTERNATIONALE

CÂŞTIGĂTORII VOR FI ANUNŢAŢI ÎN CADRUL

CARTE cu ARTE

19 NOV. – 16 DEC. 2012

GALERIA UNIVERSITĂŢII NAŢIONALE DE ARTĂ

PENTRU DETALII ŞI CONDIŢII VIZITAŢI

www.asociatiaidioma.ro

Despre bucuria călătoriei

– interviu cu Cella EFTIMESCU –

Cum funcționează organizația Earthwatch?

Earthwatch Institute este o organizație mondială de voluntariat, care a luat ființă în Statele Unite în urmă cu mai bine de 40 de ani, pornind de la o idee minunat de simplă: orice cercetare științifică de teren are nevoie de o cantitate însemnată de muncă relativ necalificată. Astfel, organizația susține temele de cercetare pe care le consideră valoroase în domenii legate de științele pămîntului, cu forță de muncă prin participarea voluntarilor. Voluntarii, oameni de toate profesiile și vîrstele, iau parte la expedițiile organizate de Earthwatch în cele mai diverse locuri de pe planetă, participînd la culegerea și organizarea de date hidrologice și climatologice, la săpături arheologice sau la observațiile asupra plantelor și animalelor, la multe alte activități necesare muncii de cercetare în teren.

Sînteți de profesie inginer. Lucrați în domeniul consultanței financiare. Ce v-a determinat să deveniți voluntar?

Sînt curioasă și voluntară din fire. Cred că Earthwatch reușește, prin modul său de funcționare, să-mi satisfacă plăcerea de a cunoaște și a călători. Și apoi a mai fost ceva – nevoia de evadare din stereotipiile mediului „civilizat“, senzația de aventură pe care destinațiile și domeniile de cercetare pe care le propune Earthwartch ți-o dau. Reflexul de a răspunde asaltului cupidității înconjurătoare, cu altruism.

De ce ați ales, dintre toate ofertele Earthwatch, tocmai acea misiune din Insula Paștelui?

Cred că enigmele legate de civilizația dispărută de pe această insulă izolată din Pacific aprind imaginația oricui. Nu fac excepție. Dar dincolo de asta mi s-a părut nemaipomenit de incitantă tema de cercetare – studierea unor tehnici agricole *sui generis* – grădinăritul cu bolovani. Asta și pentru că punea sub semnul întrebării ipoteza ecocidului, atît de elocvent prezentată de geograful Jared Diamond în cartea sa *Collapse*.

Care a fost, mai exact, misiunea dumneavoastră în Insula Paștelui?

Tema de cercetare propusă de trei arheologi și sprijinită de Earthwatch pornește de la descoperirea unor aglomerări neaccidentale de bolovani de lavă pe suprafața acestei insule vulcanice. La o cercetare mai atentă, cercetătorii au stabilit că pascuanii, confruntați cu degradarea condițiilor agricole, urmare a defrișării totale a insulei, au inventat tehnici de cultivare a plantelor adaptate noilor condiții, folosind singura resursă la îndemînă, bolovanii de lavă vulcanică. Astfel, au „produs“ bolovani de diferite dimensiuni, pe care i-au folosit la crearea unor grădini luînd în calcul însoleierea, expunerea la vînt, calitatea solului. Bolovanii erau utilizați la protejarea plantelor de vînt, la menținerea umidității solului (roca vulcanică reține apa), la reducerea temperaturii solului și, nu în ultimul rînd, la fertilizarea lui (lava conține elemente nutritive importante). Au putut fi identificate pînă în prezent mai multe tipuri de grădini care folosesc bolovani de lavă de anumite dimensiuni în structurile agricole.

Echipa de voluntari din care am făcut parte a participat la observații și excavații arheologice într-o zonă situată în centrul insulei Vaitea. Observațiile erau îndreptate spre determinarea tipologiei grădinilor, săpăturile urmărind recoltarea de probe de obsidian sau cărbune, cu ajutorul cărora să se poată data așezările pentru a afla perioada de utilizare a acestor tehnici agricole. Am amplasat șase stații meteo autonome în diferite locuri de pe insulă, pentru a putea colecta date legate de condițiile climatice și a le corela cu situarea diferitelor tipuri de grădini. Pe lîngă aceasta, am participat la plantarea a sute de plante pentru fixarea solului extrem de erodat al insulei, în curs fiind o acțiune de salvare la propriu a insulei, acțiune ce are și scop educativ. Atît de obișnuiți să trăiască pe o insulă golașă, pascuanii nu au „conștiința“ unei insule verzi.

Ce reprezintă Moai?

Moai – aceste statui uriașe, emblema Insulei Paștelui – au fost creați în cadrul unui cult al strămoșilor. Sînt încă nenumărate enigme legate de: semnificația lor, de felul în care au fost transportați și amplasați pe platformele ceremoniale-Ahu, mulți dintre ei cîntărind zeci de tone (pascuanii nu cunoșteau roata și nici nu aveau animale de povară), de ce a fost abandonat atît de violent cultul la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, mulți moai fiind doborîți.

Ce ne puteți spune despre locuitorii insulei? Cum se trăiește în acest teritoriu chilian?

Se estimează că, din cei patru-cinci mii de locuitori actuali, mai puțin de jumătate sînt descendenți ai populației originare Rapanui (numele insulei în limba pascuană). Restul sînt în majoritate chilieni (insula trecînd în 1888 în stăpînirea statului chilian). Descendența polineziană, contestată de Thor Heyerdahl, care a susținut originea continentală a băștinașilor, întreprinzînd faimoasa expediție Kon Tiki în sprijinul teoriei sale, pare evidentă călătorului actual – de la colierele de frangipani cu care sînt întîmpinați turiștii pe aeroport și florile de tiare din părul femeilor, la tenul localnicilor și nasul ușor acvilin cu nări largi, la muzica și sonoritățile limbii cu silabe repetate și puține consoane.

Locul are ritmul, parfumul și relaxarea insulelor din Pacific. Aici totul este adus cu avionul sau vaporul, de la pîine, carne și vin la televizoare, mobilă sau materiale de construcții. Hanga Roa, singura așezare, are, cum altfel, Internet café-uri, discotecă și nenumărate magazine de suveniruri, unde se vînd mai ales artefacte aduse din restul Polineziei.

Există și în România misiuni Earthwatch?

Nu știu să existe în prezent. În anii 2005-2006 a existat o misiune Earthwatch, condusă de profesorul Zahariade, și care avea ca obiect studierea fortului roman Halmiris (în apropiere de Dunavăț, în județul Tulcea). Totuși, trebuie spus că primul earthwatch-er român a fost domnul Cristian Lascu, care a participat la misiuni sprijinite de organizație și care păstrează o amintire frumoasă a acestor colaborări.

Cum ați documentat această călătorie?

Întotdeauna, înrolarea într-o expediție presupune primirea din partea Earthwatch a unui material de pregătire care conține de la detalii practice și de călătorie la o bibliografie care te introduce în subiectul cercetării și te familiarizează cu locul. Și cum Insula Paștelui e un subiect care a făcut să curgă multă cerneală, mai ales după redescoperirea insulei de către europeni, prin savuroasele scrieri ale lui Heyerdahl, bibliografia a fost pe măsură. Au constituit, pentru mine, lecturi edificante foarte bine scrisele cărți ale lui Bahn & Flenley, *Easter Island Earth Island* și relatarea lui Katherine Routledge – intrepida englezoaică care a făcut o imensă muncă de înregistrare a patrimoniului cultural pascuan, la începutul secolului XX. Și, bineînțeles, materialele celor trei cercetători titulari de proiect Christopher Stevenson, Sonia Haoa și Thegn Ladefoged.

> *Aici totul este adus cu avionul sau vaporul, de la pîine, carne și vin la televizoare, mobilă sau materiale de construcții.*

Ce ați reținut în carte din această aventură?

Cartea cuprinde povestea a trei dintre expedițiile la care am participat; Specii invazive în Galapagos, apele pierdute ale Mongoliei Interioare și Cultura Rapa Nui și mai are și cîteva instantanee din drumul parcurs spre sau la înapoiere din aceste locuri. Capitolul despre Insula Paștelui conține, pe lîngă un fel de jurnal, ce consemnează activitățile la care am luat parte în cadrul expediției și impresiile călătorului modern asupra unui loc care în mintea multora probabil are o aura de atemporalitate, prin depărtare și legendele ce îi sînt atribuite.

Ce ați vrut să transmiteți cu această carte?

Cartea împărtășește în primul rînd bucuria călătoriei. Sper însă ca ea să-i convingă pe cît mai mulți să nu rămînă indiferenți la frumusețea, misterele și problemele lumii în care trăim. Și pentru că voluntariatul este și despre partajarea unor valori, mi-aș dori ca ea să fie o pledoarie elocventă pentru efortul conjugat în teme cu adevărat importante. Iar pentru cei ca mine, care au rămas cu vise de întreprinderi temerare din copilărie, să le inspire curajul de a se înrola în expediții dincolo de vîrstă și profesie.

***Cella Eftimescu** este exploratoare. A publicat cartea* Voluntar în Insula Paștelui, *Editura Corint, 2012.*

a consemnat Matei MARTIN

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Cinci motive pentru a viziona noua comedie a lui Woody Allen, *To Rome with Love*: pentru că, după o pauză de șase ani și cinci filme, revine pe platou ca actor; pentru Penélope Cruz în rol de prostituată / Roberto Benigni în rol de megastar TV; pentru trimiterile parodice la filmele clasice italiene; pentru că, în sfîrșit, dușul devine o temă centrală și, nu în ultimul rînd, pentru melancolia lui Ozymandias. (Marius Chivu)

■ Dracula Bass Festival, 14-17 septembrie, la Green Hours și Sala Radio, cu: Jack Bruce, Anthony Jackson, Dominique Di Piazza, Mats Eilertsen, Arild Andersen, Decebal Bădilă, Dixie Krauser, Pedro Negrescu ș.a. Nu doar că DBF e primul eveniment din lume dedicat exclusiv basului și contrabasului, dar se întîmplă chiar sub nasul nostru și îi are ca invitați pe unii dintre greii instrumentului. Aveți la dispoziție 5 minute ca să vă hotărîți care e basistul dvs. preferat, după care vă luați bilete și ne vedem la Festival. Mai multe informații: draculabass.ro (Luiza Vasiliu)

---

craii de burta veche

De mîncare, de mirare, prin Germania (IV)

■ Priveliștea halbelor goale dintr-o berărie. La ora închiderii, valurile de bere se retrag și lasă în urmă o întindere de halbe pe care spuma imprimă pete uscate sau pufoase, pelicule irizate, dîre fine, ca de nisip, bulgări afînați, ca norii: contururi, volume și figuri cu mult mai expresive decît zațul rămas în ceștile de cafea. Ținînd seama de cîtă bere se bea în Germania și de faptul că ghicitul în materii diafane și volatile – ca fumul (capnomanție) sau ca norii de pe cer (nefelomanție) – se practică deja, mă miră cum de nu s-a inventat pînă acum ghicitul în spumă (de bere). Dacă ar exista, s-ar chema *afromanție*. Unde *afrós* (în greacă) vine de la „spumă“, nu de la „bere“; ca în „Afrodita“.

■ Din mîncărurile locului: *Himmel und Erde*/Cer și pămînt. Felul care amintește de prima zi a creației e alcătuit dintr-un morman de piure de cartofi și un sîngerete prăjit, pus deasupra. Cum cerul e deasupra pămîntului, putem presupune că sîngeretele e cerul, și cartoful, pămîntul. Se poate înțelege de ce acesta din urmă, numit în germană și *Erdapfel* / „măr de pămînt“ (vezi și *pomme de terre*), este, în ciuda aparenței pufoase și aurii a piureului, teluric. Dar în ce constă caracterul celest al cîrnatului?

■ Pe cerul cenușiu al Germaniei zboară stoluri de papagali verzi. Și nu sînt păsări migratoare. Papagalul afro-indian *Psittacula krameri* s-a naturalizat, în urmă cu cîteva zeci de ani, în sud-vestul Germaniei. Nimeni nu știe cum a ajuns aici. Legendele vorbesc de furtuni puternice, de păsări evadate din vitrinele sparte ale magazinelor sau din coliviile grădinilor zoologice. Seară de seară, cete de papagali asaltează în ciripit asurzitor platanii de pe malul Rinului, în căutarea unui culcuș. Iarna, cînd copacii sînt desfrunziți, penajul verde intens al păsărilor se vede cel mai frumos.

Amicul Dejun

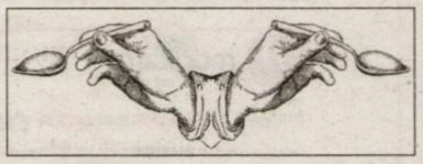

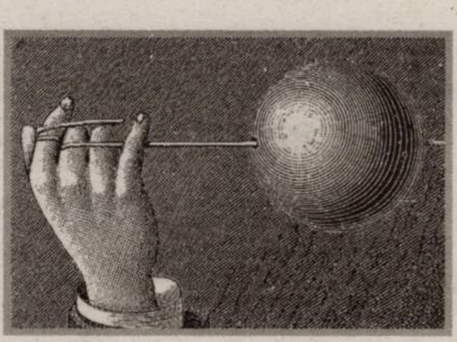

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Educație culturală

Aurélie Filippetti

François Hollande se confruntă cu o dramatică scădere în sondaje. După valul de entuziasm ce a urmat alegerii sale ca președinte al Franței, au apărut și primele deziluzii. Criza financiară a erodat puternic programele sociale – noul guvern, care a promis măsuri rapide, concrete, viabile – nu a știut să dea un răspuns pe măsură. Criza economică nu s-a transformat (încă) în criză politică, dar entuziasmul începutului a fost deja înlocuit cu pesimismul de dinaintea alegerilor. Aproape toți miniștri vorbesc despre tăieri de fonduri, despre creșteri ale taxelor, despre dificila echilibrare a bugetelor de venituri și cheltuieli. Singura optimistă pare să fie Aurélie Filippetti – ministrul Culturii și Comunicării. Într-un interviu recent oferit ziarului *Le Monde,* Filippetti încearcă să încurajeze artiștii și personalul tehnic din instituțiile de cultură, cei pe care candidatul Hollande îi avertizase, în timpul campaniei, că vor fi puternic afectați de reducerile bugetare. Din cîte se pare, sectorul cultural a devenit între timp dacă nu o prioritate, atunci măcar un domeniu privilegiat. N-am mai văzut niciodată atîta optimism în împrejurări atît de nasoale: „Ceea ce m-a surprins a fost amploarea disperării. Artiști, profesioniști din domeniul culturii, oameni pasionați, excelent pregătiți, se vedeau confruntați cu o criză de identitate. Atacurile repetate la adresa unui ministru considerat prea costisitor – «numai ștrasuri și paiete» –, ori inutil, ori care poate fi sacrificat în perioadă de criză, au reușit, pînă la urmă, să marcheze spiritele. Așa a început să se dezvolte un sentiment de îngrijorare generală sau de nesiguranță. Miza esențială pentru mine este să arăt că cultura e un fel de *hard-disk* al politicii din punctul de vedere al cetățeniei și al economiei. Nu va exista redresare productivă fără o redresare creativă. Cultura face din Franța o țară atrăgătoare. Arta înseamnă muncă; cultura înseamnă locuri de muncă" – a spus Filippetti.

În Franța, bugetul Ministerului Culturii se situează constant sub 1% din PIB – o cifră relativ mică în comparație cu media europeană. Însă sursele (diversificate) de venit asigură ministerului pînă la 7,5 miliarde de euro pe an. Și tot e puțin – de vreme ce socialiștii s-au angajat ca pînă la sfîrșitul mandatului (2017) să obțină cel puțin 1% din PIB pentru cultură. Măsurile sînt însă ezitante – căci pentru următorul exercițiu bugetar se anunță o scădere cu 3% a bugetului pentru cultură: este prima din ultimii zece ani! „Traversăm o criză economică de-o gravitate incredibilă. Toată lumea trebuie să contribuie într-un fel sau altul" – admite Filippetti.

Și cum rămîne cu excepția culturală? Cum rămîne cu principiul subvenționării culturii pentru a-i asigura existența? „Excepția culturală nu înseamnă că domeniul culturii va fi exceptat de la eforturile de reducere a cheltuielilor" – a explicat Filippetti. În schimb, s-a reușit menținerea mecanismelor de excepție culturală, cum ar fi fondurile pentru cinema; sau TVA pentru carte redusă (5,5%). În plus, ministerul a reușit să evite tăieri de fonduri în cadrul programelor de formare și predare – ba chiar vor exista posturi noi în școlile controlate de minister. Dacă tinerii sînt într-adevăr o prioritate a guvernării – așa cum a promis în campania electorală François Hollande – atunci trebuie să promiți că vei dezvolta o nouă generație de creatori. În fine, s-a menținut și bugetul pentru spectacole și arte plastice din 2012. De fapt, dacă la această tăiere „benignă" trebuia avut în vedere ceva, atunci, cu siguranță, trebuia avut grijă ca sprijinul pentru creație să nu fie diminuat. Exact asta i-a reușit doamnei ministru, care a preferat să reducă din banii alocați pentru niște proiecte viitoare și încă incerte. Problema în cazul unui stat precum Franța, care dispune de fonduri (mai mult decît) suficiente pentru a-și asigura creația și diplomația culturală, nu se pune însă din această perspectivă simplistă a finanțării ori nu a unor instituții, cît din prisma sensului acestui sprijin. Filippetti nu mai e de acord cu finanțarea cîtă vreme nu există, din partea populației, o participare reală la viața culturală a țării. Intenția ei e să sprijine consumul de cultură și accesul la evenimente – motiv pentru care a și lansat o reflecție pe această temă. Unul dintre primele proiecte: educația artistică în școli. Numai pentru asta, ministerul și-a propus să aloce în jur de zece milioane de euro. Poate că investind acum masiv în educație se vor putea reduce, în viitor, și cheltuielile pentru sprijinul culturii.

> *„Excepția culturală nu înseamnă că domeniul culturii va fi exceptat de la eforturile de reducere ale cheltuielilor."*

■ ■ ■

PUBLICITATE

OLD IDEAS WORLD TOUR
LEONARD COHEN
LEONARD COHEN
22 SEPTEMBRIE 2012, 20.00
PIAȚA CONSTITUȚIEI, BUCUREȘTI
Bilete prin Rețeaua Eventim și online pe www.eventim.ro
PRESENTED BY AEG LIVE

PUBLICITATE

Cultura
CHILDHOOD
REMAINS AND HERITAGE
MUZEUL COPILĂRIEI
Descoperirea lumii,
acasă și la școală
a patra sală din Muzeul Copilăriei
14 septembrie – 14 octombrie 2012
sala Irina Nicolau
Kiseleff / 3
www.muzeultaranuluiroman.ro
www.facebook.com/MuzeulCopilariei

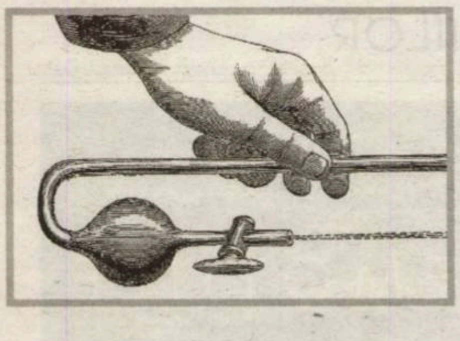

REGIMUL ARTELOR ȘI MUNIȚIILOR

Oana STOICA

rosencrantz & co

Rolul scaunului în arta actorului

– cum ne-au bătut ungurii la Mangalia –

● Gala Tînărului Actor HOP, ediţia a XV-a, 29 august – 1 septembrie, Mangalia 2012.

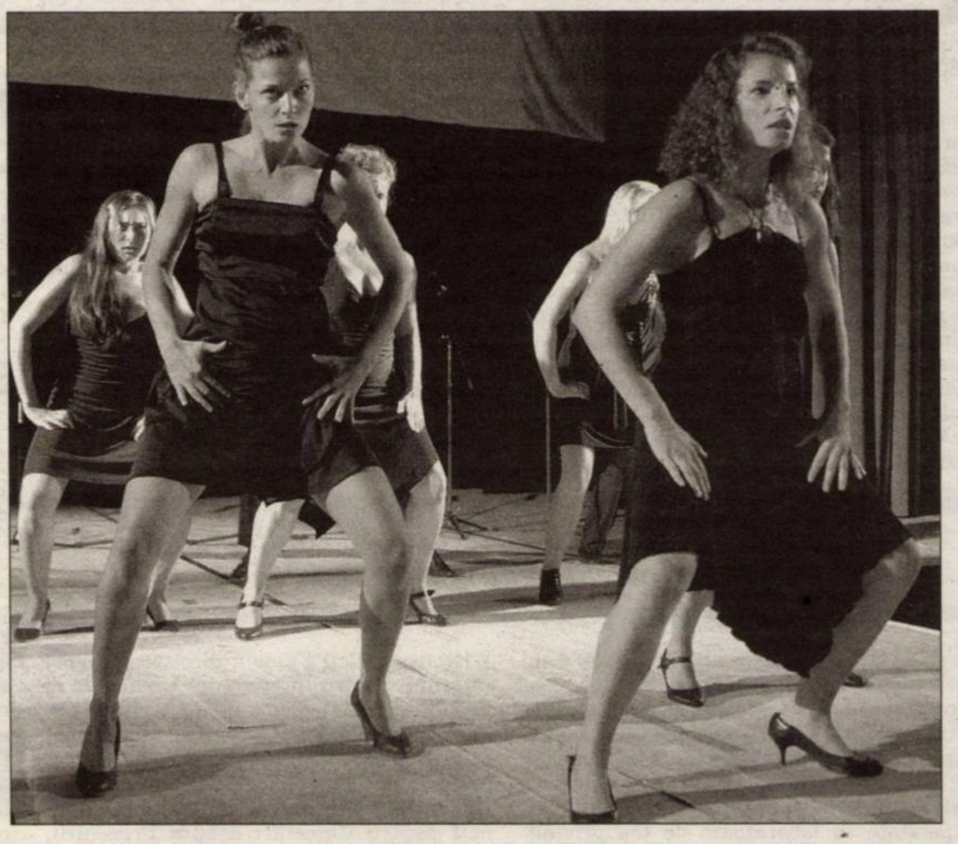

Scaunul. Asta pare să fi fost tema ediţiei din acest an a Galei Hop de la Mangalia. Tînărul actor, cu obrăznicia tinereţii sale, a considerat că cea mai potrivită metodă pentru a-şi demonstra calităţile (asta presupune un concurs de actorie) este să stea pe scaun şi să spună un text. Poate fi o formulă viabilă (în spectacolul *Hoţii* de la Teatrul 74 din Tîrgu-Mureş, trei actori stau pe scaune şi spun o poveste timp de două ore), dacă textul e bun, se construieşte un personaj (sau mai multe), există dinamică, energie, charismă, se face dovada unor calităţi tehnice etc. Tînărul actor a preferat însă varianta minimalistă (de fapt, leneşă) de a sta pur şi simplu pe un scaun (cum s-ar zice – „doar şed, nu şi cujet") şi a turui un text, de cele mai multe ori prost sau nepotrivit pentru cel care îl spune, pe un ton monoton, cu o dicţie defectuoasă şi fără impostaţie (cei mai mulţi concurenţi nu s-au auzit nici din prima jumătate a sălii). Efort minim, rezultat zero.

Pe o scenă mare, într-o sală cu acustică proastă, voci nelucrate au mormăit ceva în surdină.

Am notat numeroase impresii legate de evoluţia fiecărui candidat, dar cînd le-am citit, mi-am dat seama că ele se repetă. „text liber prost ales. nu are dicţie. se grăbeşte. monoton. plicticos. fără construcţie. nu se aude! nu are forţă. previzibil. static." Gala Hop ar trebui să fie un prilej pentru ca universităţile de teatru să-şi expună „produsele" şi să-şi compare metodele de lucru. Cu actori provenind de la aproape toate facultăţile din ţară, anul acesta chiar ne-am putut face o idee despre cum arată şcoala românească de teatru. Şi nu arată prea bine. Problemele tinerilor actori se pot restrînge la două: lipsa tehnicii şi incapacitatea de a gîndi un text (inclusiv de a-l alege astfel încît să fie „folositor" pentru sine). Pe o scenă mare, într-o sală cu acustică proastă, voci nelucrate au mormăit ceva în surdină. Şoapta timbrată pare un concept necunoscut. De amplitudine vocală nici nu poate fi vorba. Cea care a dat clasă la acest capitol a fost actriţa Dorina Lazăr, directoarea Teatrului Odeon, care, la ceremonia decernării premiilor, a vorbit din sală, fără microfon. A fost auzită, desigur, pînă în ultimul rînd. E bizar însă cum candidaţii din ultimele zile nu au identificat această problemă la cei care au concurat primii, nu şi-au adaptat vocea la sală şi au perpetuat deficienţa vocală. Li s-a întîmplat chiar şi premiantelor Loredana Cosovanu (Premiul pentru cea mai bună actriţă, secţiunea individual, pentru rolul din *Crize* de Mihai Ignat) şi Sabrina Iaşchevici (Marele Premiu „Ştefan Iordache" pentru rolul Willie din *O, ce zile frumoase!* de Samuel Beckett) să nu se audă.

Cît despre texte, cele de la proba liber aleasă au demonstrat cu vîrf şi îndesat că nu există nici un criteriu după care să se fi orientat concurenţii. Texte fără poveste, prost scrise (unii au riscat neinspirat şi şi-au scris singuri textul), fragmente care, scoase din context, pierdeau înţelesul, filozofii nedramatice (deşi atîţia ani s-a blamat proba impusă la care era obligatoriu un text ales de organizatori, de regulă nedramatic). Nici la proba impusă situaţia nu a fost mai bună. Din acest an, s-a renunţat la textul unic care trebuia prezentat de fiecare concurent (deşi asta făcea diferenţa), în favoarea monoloagelor din piese clasice. Nici acesta nu a fost un impuls prea puternic pentru tinerii actori care – surpriză! – şi-au adus scaunul şi au turuit textul. Nimic interesant. Poate doar Andrei Chiran (Premiul pentru cel mai bun actor, secţiunea individual, pentru rolul Alan în *Equus* de Peter Shaffer) a pus textul clasic *(Cei doi tineri din Verona)* într-un context credibil (personajul pescuieşte). Oricum, dezastrul a fost confirmat de Dorina Lazăr, care ar fi trebuit să ofere un premiu pentru cea mai bună tiradă pe un text clasic şi nu a avut cui.

Deşi anul acesta concurenţii au fost mai numeroşi decît de obicei, preselecţia a fost inutilă.

Deşi anul acesta concurenţii au fost mai numeroşi decît de obicei, preselecţia a fost inutilă. Au trecut de primul juriu, la secţiunea individual (Mihai Dinvale, Silviu Jicman, Marius Zarafescu), prea mulţi actori care nu aveau nimic de spus sau de arătat, cu opţiuni dubioase la proba liberă *(Vlaicu Vodă* de Alexandru Davila), deficienţe majore de tehnică, lipsă totală de dinamică şi nuanţe etc. În această situaţie dificilă, juriul final (Radu Afrim, Florin Fieroiu, Radu Macrinici, Virginia Mirea, Marius Rizea) a ales ce a putut. Loredana Cosovanu şi Andrei Chiran au obţinut premiile la individual datorită unor construcţii valabile pe text. Cîştigătoarea Marelui Premiu, Sabrina Iaşchevici, este o actriţă care a avut norocul să joace (la teatrele din Ploieşti, Brăila, în spaţii independente) şi experienţa ei se vede în acurateţea cu care a construit nuanţat o partitură dificilă (personajul este imobilizat, prin urmare poate folosi doar vocea şi mimica). Simona Arsu a cîştigat Premiul special al juriului cu Groparul din *Noaptea bufonului* (mişcare, voce, mimică bune, aptitudini muzicale, umor) pe care îl împarte cu Alexandru Nagy pentru Domnul cu baston din *Buzunarul cu pîine* de Matei Vişniec (un tînăr actor cu experienţă – joacă din liceu – şi cu inteligenţă scenică).

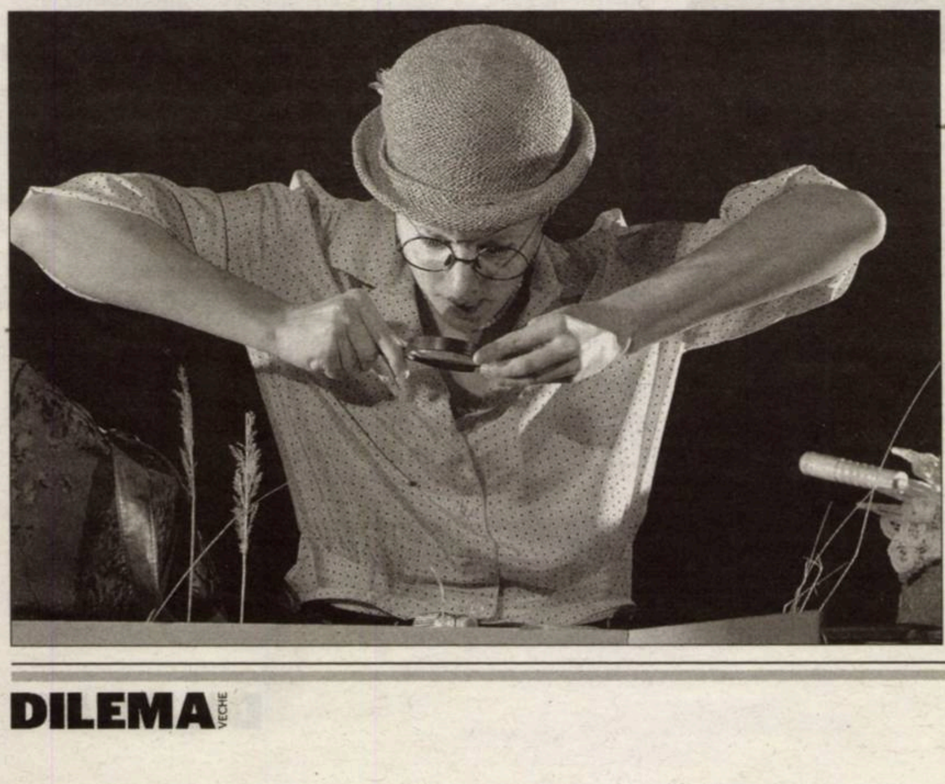

Zece unguri (măricei) sînt cei care au înţeles ce li se cere în acest concurs. Cîştigătorii Premiului pentru cea mai bună trupă de actori – secţiunea grup, studenţii clujeni de la linia maghiară a Universităţii „Babeş-Bolyai" au prezentat spectacolul *Zece,* scris şi regizat de ei înşişi. Cei zece actori maghiari (de fapt, doar nouă, dar pînă şi absenţa uneia dintre colege au ştiut să o acopere cu umor) au făcut o prezentare ca la carte a calităţilor lor artistice şi a tehnicii de care dispun. Spectacolul trece în revistă mai multe formule de teatru (non-verbal, animaţie, music hall etc.), atent lucrate, cu umor şi energie, permiţînd astfel actorilor să îşi prezinte abilităţile. Ági Ábrahám, Krisztina Bíró, Noémi Daróczi, Éva Imre, Csaba Marosán, Bence Molnár, Rita Sigmond, Emese Simó, Zsolt Vatány au demonstrat că se poate: dicţie, impostaţie, mişcare, aptitudini muzicale, dinamică, construcţie dramatică. Chiar şi să capteze atenţia spectatorului... cu o pauză lungă. Jos pălăria în faţa profesorului lor, József Biró (actorul Teatrului Maghiar de Stat din Cluj), care a ştiut cum să îi pregătească. Un profesor bun se cunoaşte după studenţii săi. Energia lor a fost recompensată nu numai cu premiul la secţiunea grup, ci şi cu cel al publicului şi cu unul adhoc, venit din partea Dorinei Lazăr (din nou amintită), care, în lipsă de recitatori clasici buni şi refuzînd să revină cu banii de premiu la Bucureşti, i-a invitat „pe colegii unguri la crîşmă". Poate că acesta a fost, de fapt, cel mai mare premiu pe care ungurii l-au cîştigat la Mangalia.

***Oana Stoica** este critic de teatru.*

galerii de artă

PUBLICITATE

Galeria de artă ANA

Expoziţia ION MURARIU
11 septembrie - 30 septembrie 2012

Tel. 021.231.1180; 0747.118.558
www.galleryana.com;
antichitati.ana@gmail.com
Str. Ermil Pangratti nr. 25
(vizavi de TVR 1)

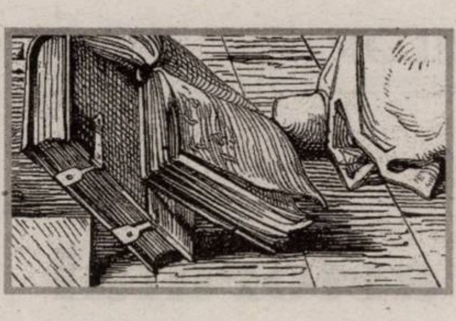

REGIMUL ARTELOR ŞI MUNIŢIILOR

Simona SORA

biograffiti

„Gentle Bridges"

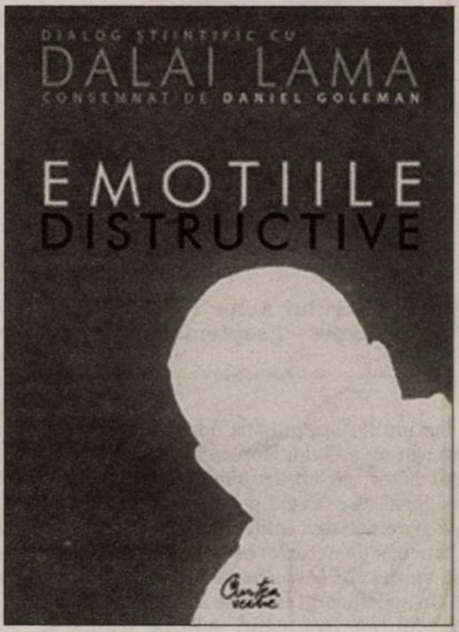

Cea mai interesantă carte pe care am citit-o în ultima vreme a fost, fără îndoială, un dialog despre emoţiile distructive, consemnat de Daniel Goleman în 2000, între Dalai Lama şi mai mulţi oameni de ştiinţă occidentali. Numită chiar aşa, *Emoţiile distructive. Cum le putem depăşi?*, cartea (tradusă recent şi în româneşte, la Editura Curtea Veche) adună laolaltă – într-o succesiune narativă cu incursiuni în biografiile şi parcursurile intelectuale ale mai multor oameni excepţionali – convorbirile despre emoţiile perturbatoare, ale lui Dalai Lama cu diferiţi psihologi, neurologi, specialişti de prim rang în teoriile educaţiei. Aceste întîlniri ale liderului spiritual tibetan cu oameni de ştiinţă occidentali au început din 1987, iar ele s-au desfăşurat de-a lungul timpului sau în SUA, la Institutul pentru Minte şi Viaţă din Colorado, sau la reşedinţa lui Dalai Lama din India. Iar urmările au fost pe cît de remarcabile, pe atît de subtile: s-au scris cărţi despre dialogul între ştiinţele creierului şi psihologia budistă, despre legătura între meditaţie şi sănătatea mentală, despre explorarea conştiinţei în somn, vise şi moarte, despre compasiune şi noua fizică, despre natura materiei şi natura vieţii; s-au făcut experienţe în laboratoare de top privind neuroelasticitatea minţii; s-au desfăşurat ample proiecte de antrenare a minţii şi conştientizare a perturbărilor emoţionale. Şi, mai ales, s-au stabilit relaţii omeneşti durabile între uimitoarea fiinţă care-i cel de-al paisprezecelea Dalai Lama, Tenzin Gyatso, liderul budismului tibetan, şi aceşti savanţi occidentali care, cu timpul, i-au devenit prieteni.

La această a opta întîlnire din martie 2000, despre emoţiile distructive, coordonatorul ştiinţific a fost Daniel Goleman, autorul cunoscutului volum *Inteligenţa emoţională*, iar partea filozofică a dialogurilor a fost coordonată de Alan Wallace, autorul mai multor volume despre viziunea budistă asupa minţii. Prezenţa unor specialişti de primă mărime în profesiile lor, deschişi sau cel puţin respectuoşi faţă de viziunile budismului tibetan (precum Richard Davidson, directorul Laboratorului pentru Neurologia Afectelor de la Universitatea Wisconsin; Paul Ekman, director al Laboratorului pentru Interacţiuni Umane de la Facultatea de Medicină a Universităţii California din San Francisco; Owen Flanagan, şeful Departamentului de Filozofie, dar şi profesor de neurobiologie la Universitatea Duke; Mark Greenberg, şeful Catedrei Bennett pentru Cercetări asupra Prevenirii, Universitatea de Stat Pennsylvania), a garantat nu doar nivelul acestor convorbiri, ci şi portanţa lor practică. Armonizarea perspectivelor occidentală şi orientală a fost, chiar şi în cazul acestor discuţii, una progresivă, primele întîlniri nefiind scutite de neînţelegeri şi interpretări grăbite. A opta întîlnire de la Dharamsala a fost una cu totul aparte şi pentru că imediat după încheierea ei – şi înainte să apară cartea-martor (pe care o putem citi acum şi în româneşte) – s-a petrecut oroarea de la 11 septembrie 2001. Sau pentru că, în acelaşi an, a murit unul dintre iniţiatorii acestor convorbiri, imunologul Francisco Varela, autorul unei cărţi fundamentale despre dialogul între ştiinţă şi religie, *Gentle Bridges (Punţi ale blîndeţii)*, cel pe care Dalai Lama îl numea „fratele meu spiritual".

> *„...persoana care meditează asupra compasiunii este beneficiarul nemijlocit al acesteia".*

N-am intenţia să rezum sau să parafrazez intensul dialog între aceşti savanţi ai profesiilor lor şi Dalai Lama. El e atît de incitant, de profund omenesc şi de accesibil oricui interesat (rolul lui Daniel Goleman, care e nu doar profesor la Harvard, ci şi nominalizat la Premiul Pulizer pentru jurnalism ştiinţific, fiind esenţial), încît realmente nu poţi lăsa din mînă cartea. E ca un roman de mistere în care „marele mister" este funcţionarea propriei minţi în vîrtejul celor 84.000 de emoţii negative. Iar „micile mistere" sînt nu doar devoalate, analizate, explicate, ci şi urmărite în laborator. Nu întîmplător, dialogul propriu-zis este precedat de descrierea unui experiment – „Un călugăr lamaist în laborator" – în care un occidental convertit la budism (numit lama Öser, pentru protejarea intimităţii sale) este urmărit în timpul meditaţiei, într-unul dintre cele mai performante laboratoare de fiziologia creierului din America. Experimentul a adus, se pare, descoperiri fără precedent în „neuroanatomia compasiunii": meditaţia şi antrenarea minţii în direcţia „bunăvoinţei iubitoare" provoca în creierul subiectului reacţii măsurabile şi aducea persoanei care făcea acest exerciţiu un beneficiu imens. Călugărul lamaist confirmase, în laborator, pentru uzul scepticilor de serviciu, ideea enunţată de Dalai Lama cu un an înainte, la Dharamsala: „...persoana care meditează asupra compasiunii este beneficiarul nemijlocit al acesteia". Nu e nirvana, dar e deja mai mult decît au putut aduce multe dintre antidepresivele secolului trecut.

■ ■ ■

Paul BREAZU

audio şi n-am cuvinte

Claustrofobic

● **Animal Collective, *Centipede Hz*, Domino Records.**

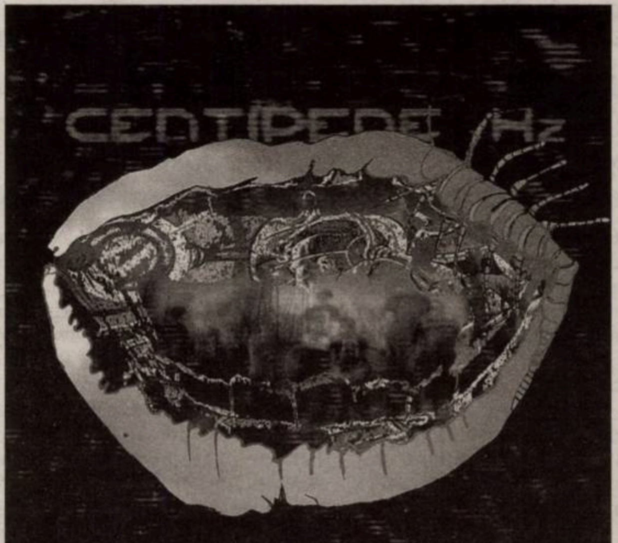

În ultima decadă, odată cu explozia Internetului ca platformă interactivă de *social media*, muzica, împreună cu toate ataşurile ei de natură culturală şi/sau consumeristă, a intrat într-o nouă epocă. Odată cu această transformare, o trupă relativ obscură s-a ridicat într-un fel sau altul deasupra celorlalte, reuşind să-şi construiască, graţie acestor noi instrumente şi canale ale distribuţiei de informaţie, un spaţiu în care noţiuni precum mainstream şi underground au încetat să mai existe, fiind capabil să primească hoarde fervente de aderenţi, numiţi astăzi *followers*. Numele ei e Animal Collective, a plecat din Baltimore pentru a se reloca în New York şi pentru a produce, în anii 2007 şi 2009, două albume – *Strawberry Jam* şi *Merriweather Post Pavilion* – care, deşi parţial diferite, au moşit naşterea unei nişe muzicale în interiorul disolutivului indie rock. Vorbesc aici despre *neo-psychedelia*, un subgen care topeşte experimentalismele electronice recente şi fetişul pentru rock & folk-ul psihedelic al anilor '60 (The Beach Boys e o referinţă recurentă pentru toţi aceşti neo-hipioţi), de care s-au lipit în ultima vreme cohorte aproape nesfîrşite de artişti.

La trei ani de la apariţia celui mai aclamat album al lor, amintitul *Merriweather Post Pavilion*, Animal Collective recidivează cu un nou opus, al zecelea dintr-o carieră care debuta discografic în 2000, (pre-)dispus să agite apele în marea de admiratori şi detractori ai trupei americane. Şi pe bună dreptate. Pentru că, dacă precedentele două LP-uri semnate AC, cu toată fascinaţia lor pentru experimentele sonore, reuşeau să păşească pe un teren virgin, fertil şi sigur, acest nou disc aruncă în aer drumul pe care Panda Bear & Co. mergeau către el. *Centipede Hz* dinamitează acea aură cvasipopistă, deci accesibilă, pe care o căpătase muzica cvartetului, pentru a se reîntoarce parţial în preistoria lui, pe vremea unor cacofonice, dar la final seducătoare *Danse Matanee* sau *Sung Tongs*. Noul-vechiul *sound* al trupei se poate circumscrie cu uşurinţă unui singur cuvînt: claustrofobie. O claustrofobie supraîncărcată cu fragmente de sunete ale căror surse sînt inepuizabile, din care vocea lătrată a lui David Michael Portner, pe numele lui de scenă Avey Tare, se zbate, uneori cu prea mult efort, să iasă afară, să spargă barierele impenetrabile între care AC şi-a setat noile producţii. Pe vremuri, lucrul acesta imprima farmec pieselor compuse de membrii acestui grup. Astăzi, însă, lipsite de acea inocenţă jovială care le dădea tonul şi în jurul căreia orbita întreaga lor muzică, cad greu. Poate că ăsta e, de fapt, şi păcatul acestui foarte proaspăt album – cu cîteva excepţii („Today's Supernatural", „Applesauce", „Wide Eyed", o piesă pe care se aude din nou chitara lui Josh „Deakin" Gibb, şi „Pulleys" printre ele), cîntecele de pe el nu pot respira, par a se suprapune încontinuu, creînd efectul unei redundanţe imposibil de digerat în comparaţie cu construcţiile ornamentate impecabil cu care Animal Collective îşi servise fanii în ultimii ani.

***Paul Breazu** este jurnalist.*

■ ■ ■

---

trei întrebări pentru

Zoltán ANDRÁS

Chef & inspiraţie

Care au fost creşterile şi descreşterile trupei în aceşti ani?

Noi ne calculăm longevitatea nu atît în numărul de albume – destul de mare şi el, cît mai ales în numărul de ani – 19 se fac anul acesta, numărul de concerte – mii, şi în numărul de membri care s-au tot schimbat în acest timp. Descreşterile au fost aduse de destin, prin venirea şi plecarea oamenilor, dar, bineînţeles, creşterile pentru noi au fost în faimă, în numărul de fani, în experienţele frumoase, în colaborările rodnice...

Este acest album nou, Haos.ro, *o continuare sau o direcţie nouă?*

Primul album al Sarmalelor Reci, *Ţara te vrea prost*, a apărut în 1995. Aducea ceva absolut nou: o anumită vervă, o anumită energie, o atitudine faţă de societate, faţă de politică, dar şi o poetică specială, un *sound* special. La fel şi *Aurolac* sau *Răpirea din serai*... Tocmai în acest spirit, *Haos.ro* este, mai mult sau mai puţin, o continuare a albumelor anterioare, un album pe care l-am creat poate după multe suferinţe, dar şi cu multă bucurie, cu mult chef şi multă inspiraţie. Credem că este unul dintre cele mai bune albume ale noastre.

Dintre toate schimbările din industria muzicală actuală ce te enervează mai mult?

Diluarea conţinutului muzical şi compromisul comercial. Diluarea ia diverse forme, de la repetări mascate ale unor teme valoroase create în trecut, pînă la mecanizarea muzicii... Cred că ceea ce este deranjant în industria muzicală, în esenţă, este încercarea producătorilor de a arunca pe piaţă artişti-marionete, produse contrafăcute, fetiţe şi băieţei care „nu dansează decît o vară" şi pe care apoi îi înlocuiesc uşor cu noi produse identice, deşi aparent diferite.

***Zoltán András** este vocalistul trupei Sarmalele Reci. Mai multe la sarmalelereci.ro.*

a consemnat Marius CHIVU

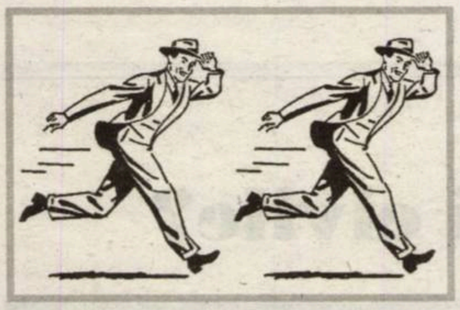

Andrei GORZO

dilematograf

Legende ale toamnei

● ***În afara legii / Lawless* (SUA, 2012), de John Hillcoat; *Din dragoste pentru Roma / To Rome with Love* (SUA, 2012), de Woody Allen.**

Deşi e plasat în sudul SUA şi în era Prohibiţiei, noul film al lui John Hillcoat, *Lawless,* e uşor de recunoscut (la fel de uşor ca filmul lui din 2005, *The Proposition,* care era plasat în Australia) drept un western. Cei buni sînt trei fraţi, Forrest (Tom Hardy), Howard (Jason Clarke) şi Jack (Shia LaBeouf), băieţi de la ţară, fabricanţi şi contrabandişti de alcool, prezentaţi ca nişte mici întreprinzători onorabili. Cel rău e un om al legii de la oraş (Guy Pearce), fandosit (papion, mănuşi albe) şi corupt (iniţial nu vrea să-i oprească pe fraţi, ci doar să-i taxeze). Evidenta lui homosexualitate reprimată, manifestată exclusiv ca sadism, contrastează cu heterosexualitatea lui Forrest şi a lui Jack – ţărănesc-pudică în cazul unuia, tinerescstîngace în cazul celuilalt (mîndruţele lor, jucate de Jessica Chastain şi de Mia Wasikowska, sînt obligate să preia iniţiativa), curată la amîndoi. Complexitatea psihologică şi morală nu se numără printre obiectivele acestui film, care e conceput de Hillcoat (şi de muzicianul Nick Cave, care a scris scenariul) în cu totul alte registre – al baladescului, al legendarului, al iconicului monumental, al picarescului semifabulos. Puternicul, taciturnul şi ruşinosul (cu femeile) Forrest e un semizeu în toată regula – faptul că, după toate aparenţele, nu poate fi ucis (cu gîtul tăiat şi cusut la loc, arată ca monstrul lui Frankenstein), devine un laitmotiv comic. Alcoolul fraţilor e şi el fabulos – îl folosesc ca să-şi repornească maşina atunci cînd rămîn fără benzină. În pofida unor asemenea tuşe (şi în pofida joacei ocazional spirituale a lui Cave, ca scenarist şi compozitor, cu idiomul regional, respectiv cu tradiţia muzicală *hillbilly),* componenta picarescă a filmului e prea rarefiată ca să-i confere mult haz. Nu numai că între feciorii cei curaţi la inimă (trei fraţi, ca într-un basm) şi perversul lor inamic nu mai e aproape nimeni (cu excepţia femeilor care-i domesticesc, a unor evanghelişti văzuţi de la distanţă şi a unui gangster din Chicago, jucat de Gary Oldman, care-şi face o intrare iconică bătîndu-se pedestru contra unui automobil, sub un soare de *magic hour),* dar isprăvile fraţilor, mai mult decît mitizate, sînt de-a dreptul îmbălsămate într-o lumină bucolică, ba „de regim“, ba filtrată, şi în trimiteri scenografice sau compoziţionale la marii fotografi ai epocii – pe scurt, într-un estetism fastidios, perfect academic, incomparabil mai puţin inventiv decît al unui Arthur Penn (din *Bonnie şi Clyde),* al unui Sergio Leone (din *A fost odată în America)* sau chiar al unui Brian De Palma (din *Incoruptibilii).* În rolul celui mai mic şi mai slab dintre fraţi, LaBeouf conferă un pic de prospeţime unui itinerar iniţiatic stas (din slab devine puternic, după rătăcirile de rigoare), însă principala sursă de dinamism a filmului – şi principala contrapondere la estetismul său mumificant – e violenţa sa escaladantă: inamicul fraţilor primeşte la pachet testiculele unor oameni de-ai săi şi le trimite în schimb corpul acoperit cu smoală şi fulgi, dar încă viu, al unui om de-al lor – orori imaginate cu rafinament şi consolidate cu alte orori, a căror natură (de pildă, natura tranzacţiei dintre personajul negativ şi o prostituată întrezărită plîngînd în camera lui de hotel) sîntem încurajaţi, cu şi mai mult rafinament, să ne-o imaginăm singuri.

Orori imaginate cu rafinament şi consolidate cu alte orori.

SÉLECTION OFFICIELLE
COMPÉTITION
FESTIVAL DE CANNES
SHIA LaBEOUF
TOM HARDY

Pe scurt despre noul Woody Allen. Recomandat entuziast, săptămîna trecută, de Iaromira Popovici, filmul e încropit din patru poveşti ale căror acţiuni se petrec la Roma (nu simultan, căci n-au cum – duratele lor variind între o zi şi cîteva săptămîni –, deşi Allen le deapănă în paralel, agravînd aspectul de încropeală) şi care ori ar mai fi cerut o mînă, două, de vopsea, ca să devină prezentabile (la standardele lui Allen), ori s-ar fi cerut închise într-un sertar, aşa cum se cuvine procedat (pentru păstrarea aceloraşi standarde) cu ideile de mîna a doua şi a treia. Premiul pentru ideea cea mai de mîna a doua-treia şi pentru execuţia cea mai mecanică îi revine episodului cu Roberto Benigni – o reprezentare absurdistă, dar şi foarte literalistă, a mecanismului prin care massmedia transformă fiinţe neexcepţionale în vedete şi tabieturi banale în ştiri de senzaţie. Neinventiv e şi episodul farsesc inspirat de *Şeicul alb* al lui Fellini – ca şi acolo (minus poezia şi patosul), fidelitatea unui proaspăt cuplu conjugal venit din provincie e pusă la grea încercare de ispitele metropolei (printre care Penélope Cruz în postura sută la sută stereotipă a unei prostituate vesele). Mai lucrat pe nuanţe e episodul cu Alec Baldwin în rolul unui arhitect care asistă de pe margine (ca un spirit al experienţei) la greşeala pe care e pe cale s-o facă un coleg mai tînăr (dacă nu cumva e tot el, cel din urmă cu 30 de ani), îndrăgostindu-se de o închipuită (Ellen Page). În fine, Woody însuşi apare în rolul unui regizor de operă, animînd un pic, cu agitaţia lui – la descoperirea unui mare tenor care însă nu poate cînta decît sub duş –, drumul celui de-al patrulea episod către o rezolvare comică vizual, dar şi vizibilă de la o poştă.

■ ■ ■

PUBLICITATE

librăriile adevărul şi CORINT JUNIOR www.grupulcorint.ro
TE PROVOACĂ LA CITIT!
REDUCERE 25%
În săptămâna 17 - 23 septembrie numai în librăriile Adevărul ai 25% discount la toate cărţile de la editura CORINT JUNIOR.
TARA DUNCAN Fantomele din altă lume Sophie Audouin-Mamikonian Preţ întreg: 44,9 lei -25% Preţ redus 33,68 lei
TUNELE Roderick Gordon & Brian Williams Preţ întreg: 44,9 lei -25% Preţ redus 33,68 lei
GENERALA Cei mai naşpa ani din viaţa mea James Patterson şi Chris Tebbetts Preţ întreg: 29,9 lei -25% Preţ redus 22,43 lei
Săptămâna editurii CORINT JUNIOR www.grupulcorint.ro
LIBRĂRIILE ADEVĂRUL
• Bucureşti: Bd. Magheru nr. 18 tel. 0730.190.895 - Str. Doamnei nr. 27-29 tel. 0730.660.318 • Braşov: Str. Michael Weis nr. 9 tel. 0758.114.837 • Cluj-Napoca: Str. Ion Raţiu nr. 2 tel. 0732.920.246 • Craiova: Str. Împăratul Traian nr. 9 tel. 0751.046.849 • Focşani: Bd. Independenţei nr. 34 tel. 0337-401692 • Galaţi: Str. Domnească, nr. 24 tel. 0730.660.385 • Iaşi: Str. Ştefan cel Mare şi Sfânt nr. 4 tel. 0730.190.864 • Timişoara: Str. F. Mercy nr. 3 tel. 0730.660.166 - Str. Alba Iulia nr. 1 tel. 0728.121.254

PUBLICITATE

Completează-ţi colecţia "101 cărţi de citit într-o viaţă!"
Mai sunt 04 volume!
13 septembrie SHERWOOD ANDERSON WINESBURG, OHIO
10,99 lei
adevărul Azi ai CARTE!
BIBLIOTECA adevărul librăriile adevărul Cumpără online pe www.adevarulshop.ro

Stela GIURGEANU

Cine hotărăşte soarta societăţii civile?

În ultima vreme s-a vorbit din ce în ce mai mult despre banii europeni şi POSDRU, titrîndu-se cu litere de-o şchioapă că, din nou, „şi-au bătut joc“ de fondurile nerambursabile destinate dezvoltării societăţii româneşti. Despre ce este vorba şi „cine“ şi-a bătut joc de „cine“? Pe de o parte, sînt voci care acuză lipsa de interes a unor ONG-uri care ar fi derulat „proiecte nefondate“. Altele acuză statul român de rea-voinţă, neimplicare şi lipsă de transparenţă. Una peste alta, deocamdată proiectele POSDRU sînt blocate şi, în prezent, din cauza auditului trimis de Comisia Europeană la Autoritatea de Management, cea responsabilă cu validarea şi intermedierea fondurilor, orice plată este sistată. Ce s-a întîmplat şi ce se va întîmpla în continuare cu cele aproximativ 840 de ONG-uri implicate în acest program, majoritatea aflîndu-se în prezent în pragul dizolvării şi al falimentului?

„Sstatul omoară societatea civilă.“

Cîte ceva despre POSDRU

În primul rînd, vorbind despre POSDRU (Programul Operaţional Sectorial pentru Dezvoltarea Resurselor Umane), vorbim despre programul aprobat şi finanţat de către Comisia Europeană în 2007, prin care se urmăreşte „dezvoltarea capitalului uman şi creşterea competitivităţii prin corelarea nivelului educaţiei cu cerinţele pieţei muncii“. Altfel spus, proiectele prinse în acest program vizează îmbunătăţirea sistemului educaţional, promovarea culturii antreprenoriale, facilitarea accesului tinerilor, a şomerilor sau a grupurilor defavorizate la piaţa muncii, modernizarea pieţei muncii, promovarea reinserţiei persoanelor inactive pe piaţa muncii.

Finanţarea proiectelor se face din Fondul Social European, traseul banilor către beneficiari (35% dintre aceştia fiind reprezentaţi de către organizaţiile neguvernamentale, care au semnat în calitate de beneficiar principal de finanţare, plus un număr semnificativ de organizaţii partenere în diverse proiecte) trecînd prin Autoritatea de Management a Ministerului Muncii, Familiei şi Protecţiei Sociale care, după ce validează costurile efectuate în proiecte, face cerere de rambursare a banilor investiţi către UE, document care se poate întocmi numai după ce AMPOSDRU face la rîndul său plăţi către beneficiari.

Totuşi, întîrzierea plăţilor rămîne o constantă în proiectele finanţate din POSDRU, acutizîndu-se la începutul acestei veri, cînd Comisia Europeană a trimis un audit la Autoritatea de Management. În urma acestuia, statul român nu a mai avut dreptul de a solicita UE rambursarea banilor cheltuiţi la nivel naţional în proiecte, păstrînd însă obligaţia de a efectua plăţi către beneficiari. Obligaţia nu a fost însă onorată, fapt ce a dus spre pragul falimentului majoritatea asociaţiilor şi a fundaţiilor care au înaintat bani în proiecte POSDRU.

© L. Muntean

Guvernamental vs non-guvernamental

La conferinţa de presă care a avut loc pe 3 septembrie, organizată de către Ministerul Muncii, Familiei şi Protecţiei Sociale, împreună cu Autoritatea de Management POSDRU, miza declaraţiei transmise de către ministrul Mariana Câmpeanu a fost mai degrabă un blam la adresa fostei guvernări. „Sîntem în prezent în situaţia de a remedia în două luni ceea ce s-a stricat în doi ani şi jumătate din incompetenţă sau, înclin să cred, rea-voinţă. Sînt revoltată că România nu a putut beneficia de aceşti bani“ – a declarat **Mariana Câmpeanu.** S-a menţionat de asemenea că una dintre cele mai mari probleme identificate la nivelul Autorităţii de Management a fost faptul că „în perioada 2010-2011, pentru aproximativ 1700 de proiecte, cu valoare aproximativă de peste 200 de milioane de euro, s-au făcut finanţări din bugetul de stat, însă nu s-au transmis mai departe cereri de rambursare ale sumelor plătite către Comisia Europeană“.

Pe de altă parte, directorul general al AMPOSDRU, **Cristian Ababei,** a ţinut să precizeze faptul că programul „nu se anulează şi nu se închide. În momentul de faţă am ajuns la zi cu plăţile de finanţare naţională şi de TVA şi facem eforturi de a efectua plăţile de la bugetul de stat, plăţi aferente finanţărilor naţionale“.

E esenţială regîndirea sistemului de evaluare a proiectelor.

De partea non-guvernamentală, **Ionuţ Sibian,** directorul FDSC (Fundaţia pentru Dezvoltarea Societăţii Civile), acuză lipsa de profesionalism din sistem. „Statul român, în clipa aceasta, prin sistemul de management al Fondurilor Structurale, pune în pericol o investiţie făcută timp de 20 de ani, de către finanţatori externi, în dezvoltarea societăţii civile. Sînt organizaţii cu renume, nevoite să întrerupă proiecte deosebit de importante din această cauză, proiecte care se adresează persoanelor vulnerabile şi marginalizate, pe care statul, odată cu criza economică, refuză să le mai susţină. Sînt organizaţii care au fost nevoite să trimită acasă profesori şi specialişti în educaţie care lucrau cu mii de copii din zone defavorizate. Alte organizaţii, care au creat locuri de muncă pentru persoane vulnerabile sau cu dizabilităţi severe, se află şi ele în situaţie de a închide întreprinderile sociale sau atelierele protejate. Modalitatea de gestionare a fondurilor europene din ultimii ani nu face decît să şubrezească sustenabilitatea societăţii civile. În felul acesta, statul omoară societatea civilă.“

Despre auditul european trimis la Autoritatea de Management, Ionuţ Sibian declară că au fost sesizate nereguli, însă ele pot fi remediate de către noua conducere a Autorităţii de Management şi a Ministerului Muncii, astfel încît programul să nu fie suspendat. În acest moment însă, „AM nu mai trimite cereri de rambursare către UE, iar Ministerul de Finanţe nu a pus la dispoziţie AM-ului resursele financiare pentru a acoperi sumele necesare pentru rambursări către beneficiari, pînă la reluarea plăţilor de la Bruxelles. Practic, s-a blocat tot sistemul“.

În opinia sa, pentru deblocarea acestui sistem, trebuie găsite, în primul rînd, surse alternative de plată a datoriilor, iar, în al doilea rînd, se impune regîndirea întregului sistem de valori ca „zonă depolitizată“ şi cu oameni cu expertiză pe programe de finanţare. „Cît timp în funcţiile de management ale fondurilor europene vom avea membri de partid sau numiri politice fără experienţă în managementul acestor fonduri, nu vom avea performanţă. Trebuie îmbunătăţit sistemul de monitorizare, asta presupunînd să se facă mai multe vizite la faţa locului şi să fie încadrate mai multe proiecte în clase de risc potrivite fiecăruia (pînă în iunie, majoritatea fiind considerate «fără risc», iar din iunie căpătînd brusc «grad de risc ridicat»). De asemenea, e esenţială regîndirea sistemului de evaluare a proiectelor, pentru a nu mai fi finanţate entităţi, inclusiv ONG-uri, care nu au experienţa necesară derulării unor astfel de proiecte, sau proiecte care n-au indicatori palpabili, merg mai mult pe informare, instruire, puţine avînd ca rezultat final angajarea pe piaţa muncii. În definitiv, Fondul Social European are ca obiectiv crearea de oportunităţi pentru creşterea gradului de ocupare în statele membre şi incluziunea pe piaţa muncii a persoanelor din rîndul grupurilor vulnerabile sau cu potenţial de a fi excluse din piaţa muncii.“ Reprezentanţii societăţii civile cer Autorităţii de Management mai multă transparenţă şi consultare cu beneficiarii.

Ce înseamnă acest blocaj?

Practic, pentru continuarea proiectelor, majoritatea ONG-urilor sînt în prezent nevoite să facă eforturi financiare proprii spre a face faţă deficitului financiar. Aflu că mulţi sînt de altfel în situaţia de a-şi vinde aparatura sau alte bunuri personale, sau chiar sediile, pentru a rezista. „FDSC-ul a derulat cu succes un proiect în parteneriat cu Ministerul Educaţiei, terminat de un an, în care am investit 150 de mii de euro. Pînă în prezent nu am primit nici o rambursare. Cu Ministerul Educaţiei blocajul a fost încă de la început. Justifică prin faptul că nu au oameni care să se ocupe de cereri.“

Fără resursele cuvenite, ONG-urile rezistă deocamdată prin fonduri proprii, reducînd la minimum activităţile. „Dar aici intrăm într-un cerc vicios. Organizaţiile au proiecte care necesită cel puţin încă un an de implementare, or, dacă cer suspendarea timp de şase luni, sînt toate şansele să nu îndeplinească toţi indicatorii ceruţi.“

În prezent se aşteaptă. Nu se ştie pînă cînd. „Am fost la întîlniri cu ministrul Muncii“ – povesteşte Ionuţ Sibian –, „întîlniri cu reprezentanţi ai Autorităţii de Management, cu reprezentantul prim-ministrului în acest domeniu... În urma discuţiilor, am primit asigurări că în două luni se va debloca sistemul. Discuţia a avut însă loc în luna iunie. Dacă Ministerul de Finanţe nu alocă urgent sumele necesare pentru rambursări pînă cînd plăţile vor fi reluate de către Comisia Europeană, mă tem că multe ONG-uri nu vor mai apuca sfîrşitul anului. Pentru a evita pe viitor astfel de situaţii, e nevoie urgent de a aduce oameni competenţi în Autorităţile de Management şi de a depolitiza sistemul. De asemenea, este necesară, din 2013, crearea unui fond de rezervă la Ministerul de Finanţe, care să susţină rambursările către beneficiari, în momentul în care programele sînt blocate de la Bruxelles pentru nereguli.“

■ ■ ■

PUBLICITATE

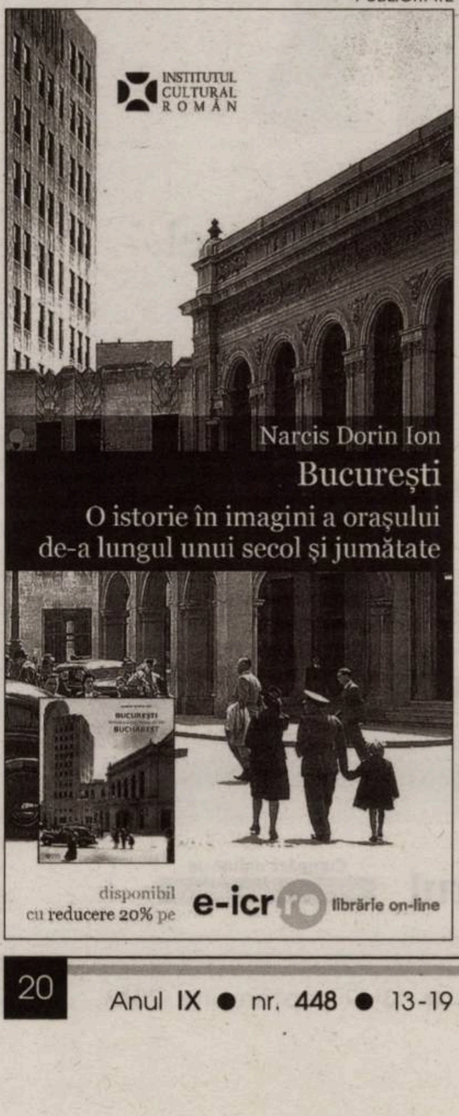
INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN
Narcis Dorin Ion
București
O istorie în imagini a orașului de-a lungul unui secol și jumătate
disponibil cu reducere 20% pe e-icr librărie on-line

Ce se întîmplă cu ONG-urile?

În spatele discursurilor oficiale despre blocarea Programului Operațional Sectorial pentru Dezvoltarea Resurselor Umane – POSDRU, survenită în urma auditului pe care Comisia Europeană l-a trimis la Autoritatea de Management a Guvernului României, stă realitatea de la firul ierbii: beneficiarii direcți – ONG-uri, fundații și asociații non-guvernamentale – se văd obligați, într-o primă fază, să amîne sau să întrerupă programele destinate categoriilor vulnerabile, urmînd ca, la rîndul lor, dacă situația nu va fi remediată cît mai repede, iar statul român nu va găsi bani pentru rambursările financiare, să dispară, intrînd în faliment. Pentru o mai bună cunoaștere a greutăților prin care trece în prezent societatea civilă din România, am adresat cîteva întrebări reprezentanților acesteia.
1) Care sînt proiectele ce au avut de suferit în urma blocajului produs de auditul Comisiei Europene?
2) Care credeți că vor fi efectele acestor blocaje?
3) Ce resurse aveți la dispoziție pentru a ieși din acest impas?

© L. Muntean

Salvați Copiii

(Organizație neguvernamentală care, din 1990, militează activ pentru drepturile și protecția copilului din România.)

1) Proiectele afectate sînt cele care au depus cereri de rambursare conform Acordului de parteneriat și nu au primit rambursările în termenul de 45 de zile. În cazul proiectelor derulate de „Salvați Copiii“ au fost înregistrate întîrzieri de peste 12 luni în efectuarea plăților pentru Cererile de rambursare și de peste 17 luni în efectuarea plăților TVA-ului aferent cheltuielilor eligibile. De asemenea, suferă proiectele care desfășoară activități zilnice, de oferire de servicii directe – grădinițe estivale pentru copiii romi, programe tip „Școală după Școală“ pentru copiii din medii vulnerabile, sărace, programe tip „A doua șansă“ pentru copiii care muncesc, ce oferă suport material pentru grupurile vulnerabile și au angajați specialiști (educatori, mediatori școlari romi), pe termen lung, și trebuie remunerați lunar. Vorbim și de proiecte care au început derularea activităților și sînt obligate să le suspende din lipsa fondurilor, dar și de proiecte care au fost încheiate cu mai mult de un an în urmă; pentru acestea s-au primit diverse solicitări privind diferite raportări și documente și au fost auditate de diverse echipe, cu raport pozitiv; banii însă nu s-au rambursat.

Pe termen lung,
vorbim de suspendări de proiecte.

2) Blocajele vor duce la imposibilitatea de a derula proiecte finanțate din fonduri structurale, în special strategice. Activitățile proiectelor nu vor mai putea fi desfășurate așa cum au fost prevăzute în cererea de finanțare. Indicatorii nu vor putea fi atinși. Imaginea organizațiilor ce implementează proiecte FSE va avea de suferit, multe fiind nevoite să suspende proiectele. În ceea ce-i privește pe specialiștii angajați, o parte dintre ei au renunțat la vechile locuri de muncă pentru a se alătura proiectelor, iar după întîrzierea plăților, aceștia s-au văzut în situația de a deveni șomeri; „Salvați Copiii“ putea fi dată în judecată de către acești angajați și plăti pagubele legale. În cazul Proiectului „COREI“ implementat de către „Salvați Copiii“, pentru cei peste 2500 de copii pe an din grupul-țintă (categorii sărace, romi) și pentru familiile acestora, serviciile au fost întrerupte (nemaiavînd personal angajat), ei fiind în situația de risc de abandon școlar sau de a nu putea să beneficieze de drepturile prevăzute prin lege, deoarece au început, cu ajutorul specialiștilor din proiect, demersuri de natură juridică, pe care nu le mai pot continua. Efectele blocajelor pot merge pînă la falimentul organizațiilor mai mici sau al celor care au contactat credite pentru continuarea proiectelor. „Salvați Copiii“ a suspendat, pe o perioadă de trei luni, apoi pentru încă cîteva luni, proiectul care-i integra școlar pe cei 2500 de copii pe anul 2012 și pe alți 2500 pe 2013 (vorbim de 5000 de copii din categoria celor care trăiesc sub pragul sărăciei) și a închis contractele a 120 de specialiști din domeniu. Un alt efect este creșterea neîncrederii în instituțiile statului care administrează aceste fonduri; totodată, volumul de muncă și energie investit în audiențe, telefoane, raportări, documente duce la nemulțumirea personalului care lucrează în aceste proiecte.

3) În vederea continuării activităților proiectelor, organizația a avansat fonduri din resurse proprii. Din cauza sumelor foarte mari avansate și a întîrzierilor înregistrate în rambursarea cheltuielilor, susținerea proiectelor structurale din fonduri proprii devine riscantă, mai ales cînd vorbim de proiecte strategice. În prima fază a întîrzierii plăților, pentru a nu bloca activitățile, personalul a făcut voluntariat, dar, deoarece plățile nu s-au mai reluat, personalul a fost nevoit să-și caute de lucru sau să intre în șomaj. Nu sînt resurse suficiente pentru a ieși din impas, termenul de rambursare este extrem de lung, și ne vedem nevoiți să suspendăm proiectele, să nu ne mai ocupăm de persoanele vulnerabile. Oricum, celor din ministere pare că nu le pasă.

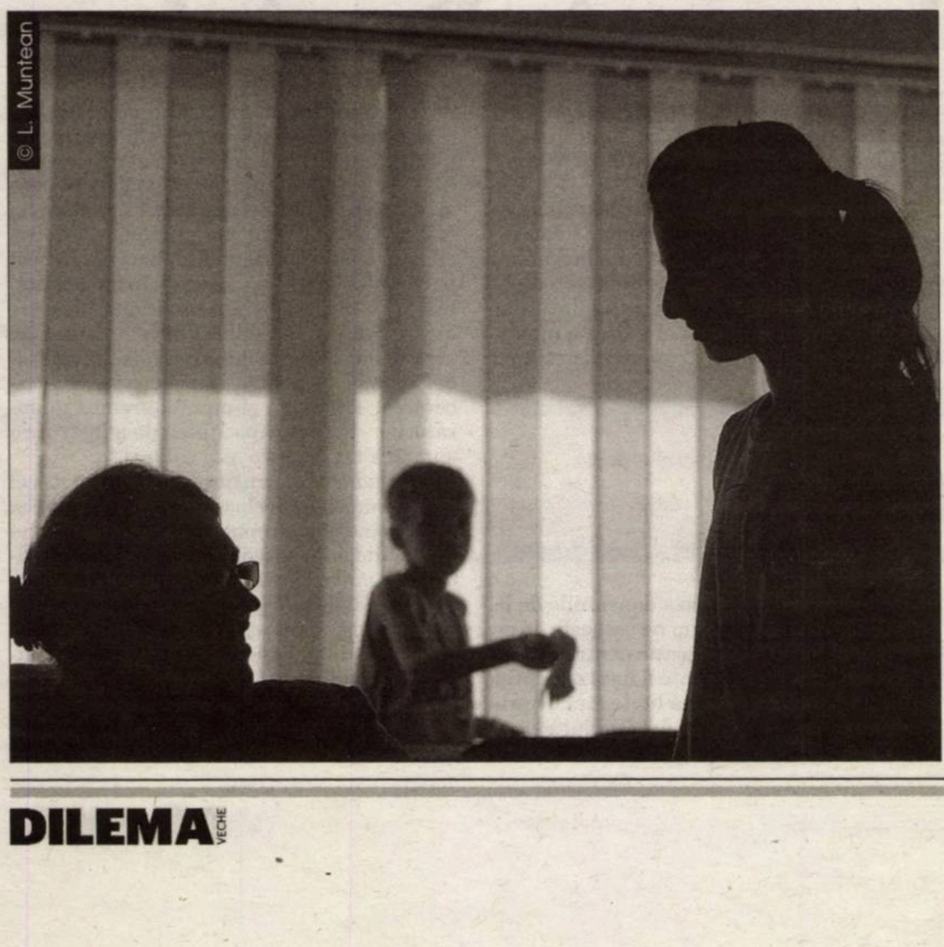
© L. Muntean

Pentru Voi

(Organizație neguvernamentală înființată în 1996, care oferă servicii comunitare în parteneriat cu Consiliul Local și Primăria Municipiului Timișoara, militînd pentru drepturile persoanelor cu dizabilități de dezvoltare. Misiunea ei – „creșterea calității vieții pentru persoanele cu dizabilități de dezvoltare“, iar filozofia de bază – „incluziunea: toți oamenii sînt egali și trebuie respectați și valorizați“.)

1) Timp de trei ani, am derulat un proiect finanțat de POSDRU. Este vorba de „Economia socială: o șansă pentru persoanele cu dizabilități intelectuale“. Dintre principalele rezultate atinse prin acest proiect amintim: construirea Centrului de zi „Orizonturi Noi“, destinat celor 30 de adulți cu dizabilități intelectuale, înființarea unui nou serviciu la domiciliu pentru adulți cu dizabilități intelectuale, care are în prezent 23 de beneficiari, dezvoltarea de 45 de noi parteneriate între companii și instituții și Unitatea protejată „Pentru Voi“, angajarea, pe piața liberă a muncii, a 16 persoane cu dizabilități intelectuale și a 20 de persoane cu dizabilități intelectuale în Unitatea protejată „Pentru Voi“, instruirea a 357 de persoane, prin seminarii, cursuri, training-uri, vizite de studiu pe teme de economie socială, participarea a 140 de persoane cu dizabilități intelectuale la zece școli de vară; 141 de participanți la cele trei conferințe naționale pentru persoane cu dizabilități intelectuale, peste 200 de participări ale unor specialiști în domeniu la două conferințe naționale (cu participare internațională) pe teme de economie socială, elaborarea și distribuirea a 600 de exemplare din „Manualul serviciilor sociale comunitare pentru adulți cu dizabilități intelectuale“, distribuirea a 1000 de afișe și 5000 de pliante în mijloacele de transport în comun din nouă județe (Regiunea Vest și Sud-Vest), activități permanente de lobby și advocacy pentru îmbunătățirea legislației în domeniul economiei sociale și a incluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități intelectuale. Proiectul s-a încheiat, am atins toate rezultatele propuse, toți indicatorii fiind îndepliniți, dar, din păcate, nu am primit ultimele două rambursări, pentru care am depus cereri în data de 30 aprilie, respectiv 31 iulie. Avem de primit aproximativ 200.000 de euro de la AMPOSDRU.

2) Din cauză că nu am primit acești bani, pe care noi i-am investit din alte resurse pentru a putea derula Proiectul „POSDRU“, sîntem acum în pericol de a nu ne mai putea continua activitățile permanente, și anume furnizarea serviciilor sociale pentru beneficiarii noștri. Avem facturi neachitate, care au depășit termenul scadent, și nu le putem onora deoarece nu primim rambursările. În aceeași situație ne aflăm cu plata salariilor personalului.

3) Singura resursă plauzibilă este un împrumut bancar, fapt care va implica costuri suplimentare.

Reper 21

(Misiunea Asociației are ca scop promovarea Dezvoltării durabile și Responsabilitatea Socială a Companiilor. Destinatarii proiectelor sînt firmele și organizațiile în raport cu activitățile acestora.)

1) Din moment ce blocajul plăților durează de cîtva timp, pentru unii beneficiari chiar din iarnă, practic toate proiectele finanțate de AMPOSDRU au avut de suferit, indiferent de cash-flow-ul avut sau de nivelul de pre-finanțare pe care l-am primit.

2) Efectele blocajului? Într-o primă instanță – o reducere a nivelului și a calității activităților și a rezultatelor, adică ceea ce se numește „strategie de plutire“, adoptată pînă cînd se epuizează resursele financiare. Ulterior, inevitabil, se va trece la disponibilizări și/sau reduceri ale normelor de lucru la un nivel minim. În anumite cazuri, pentru evitarea concedierilor, se vor adopta concedii fără plată. Bineînțeles, lipsa resurselor financiare va atrage întîrzieri de plăți către furnizori, ceea ce va avea pronunțate efecte economice indirecte, fără a mai vorbi de contribuțiile și impozitele la bugetul de stat, care vor fi și ele afectate. Pe termen lung, vorbim de suspendări de proiecte – singura variantă ce le rămîne beneficiarilor POSDRU, în lipsa imposibilității rezilierii contractelor (fapt care atrage după sine rambursarea sumelor primite pînă în acel moment).

3) Ca să ieșim din acest impas ne bazăm pe resursele financiare proprii (cu care am creditat deja masiv asociația) și pe o echipă de oameni încrezători și (încă) motivați.

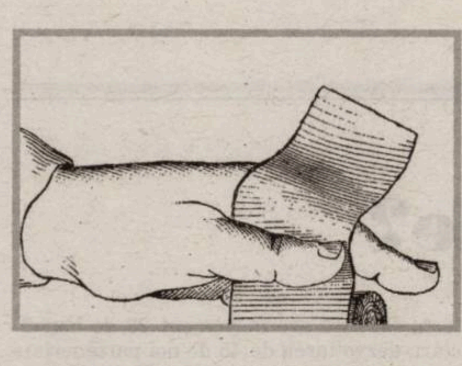

MASS-COMEDIA

Iulian COMANESCU

oameni şi etichete

Simptomaticul domn Prigoană

Despre Silviu Prigoană am mai scris anul trecut, de Sărbători, cînd se transformase în Moş Crăciun mutant, verde, ca să transmită la TV mesajul de sărbători al Rosal-ului, în spoturi publicitare. Între timp, energicul om de afaceri a pierdut ruşinos, cu 16,5%, la alegerile pentru Primăria Bucureştiului, iar luni şi-a dat demisia din PDL. Ce s-a întîmplat cu mutantul verde cu barbă albă, care dansa la televizor? Şi-a pierdut aplombul?

Dincolo de numeroasele caraghioslîcuri şi de business-ul mamă, de salubritate, lui Prigoană i se atribuie trei invenţii despre care am mai vorbit. DVD playerul E-Boda a fost printre primele astfel de maşinării care au inclus facilitatea de redare a fişierelor divx, altfel spus, a filmelor de 1 CD, piratate de pe Internet. Etno şi Taraf TV, un business care a însumat peste 2,6 milioane de euro în 2011, sînt o poveste antiintelectualistă, dar care atestă o mostră de curaj de business balcanic. Mai precis, o poveste care a crescut firesc, împotriva curentului prooccidental, pe apetitul bazal pentru manele şi para-manele al poporului. În fine, tot Prigoană a fost pionierul unei formule TV care a devenit cea mai în vogă în 2012: televiziunea zisă de ştiri – de fapt, de vorbe – care bate, în zilele cu mult balamuc politic, ideea clasică de televiziune comercială (asta se întîmplă, de fapt, atunci cînd Antena 3 anunţă că a depăşit PRO TV). Se ştie că prima televiziune românească de acest tip a fost Realitatea TV, fondată de Prigoană şi care a dat naştere unui întreg segment prin 2004-2005, prin apariţia N24 şi a Antenei 3. Astăzi, televiziunile româneşti de acest fel sînt în jur de zece, în funcţie de cum le socoteşti.

Sună impunător. Dar e şi respectabil? Pînă la urmă, care e contribuţia lui Silviu Prigoană la istoria mondială a televiziunii? Sau măcar la cea autohtonă? Lucrurile s-au discutat şi răsdiscutat; fiindcă vremea indignării a trecut, să spunem doar că e vorba de un gen de televiziune care îi aduce în platou pe politicieni şi îi lasă să se certe, cu un moderator proptit pe scaun ca mortu-n geam. Lista de politicieni vine de la partide, dintre care cel puţin unu guvernează şi găseşte diferite bugete prin ministere precum cel al Turismului, special inventat ca să cheltuiască bani cu ceva numit imaginea ţării. Din ecuaţia pe care am mai descris-o nu are cum lipsi un al treilea termen: publicul, care, de altfel, vine în măsură din ce în ce mai mare pe aceste posturi. Şi care – s-a convins toată lumea la prezidenţialele din 2009 – votează în funcţie de ce vede pe acele posturi.

Nu sună grozav deloc, idealist vorbind. A fost, însă, aşa ceva în intenţia lui Prigoană, la începuturi? E cunoscută mantra din acei ani a patronului Rosal, care cerea obsesiv angajaţilor – şi se lăuda prin lume cu – „un CNN românesc“. Dar, în paralel, Realitatea TV era numită „căsuţa poştală a PSD“. Sau, în termenii nu foarte eleganţi ai lui Robert Turcescu (pe blog): „Printr-o şmecherie care nici în ziua de azi nu mi-e foarte clară, Silviu Prigoană acceptase să dea Realitatea TV oamenilor lui Năstase, iar Dan Andronic era responsabil cu ridicarea audienţei foarte mici la acea vreme a «televiziunii gunoierului»“. Aşa zicea Turcescu prin 2010, cu precizarea că, în vremurile respective, Dan Andronic îi dăduse voie să facă un talk-show independent (sic) în *primetime*-ul Realităţii: cel care l-a impus – cu bilele.

Dar care-o fi fost „şmecheria“ din 2003, cea care încă „nu-i era clară“ lui Turcescu, şapte ani mai tîrziu? Instrumentele de monitorizare erau destul de puţine pe atunci, dar, în calitate de contemporan al celor menţionaţi, mă încumet la un pariu cu oricine vrea: la Realitatea TV a acelor ani găseai o cantitate imensă de primari de sector şi de oraş, desigur PSD, fiindcă aia era puterea. Silviu Prigoană avea, în paralel, afaceri de salubritate cu aceleaşi Primării de sector, la fel cum, ulterior, ca senator PDL, a avut de-a face contractual cu Primăria colegului de partid Liviu Negoiţă. Şi alte Primării, de bună seamă. Sigur, în 2009, Prigoană nu mai avea decît Etno TV şi Taraf TV, aşa încît lumea s-a putut doar mira de apariţia lui Traian Băsescu la Văru' Săndel. Realitatea o vînduse în 2004, fiindcă – după propriile declaraţii – „îl costa prea mult“.

Bun, veţi zice, şi ce-are Prigoană din 2004 cu cel din 2012? Ce putem afla despre demisia de luni, scotocind prin biografia fondatorului Rosal, de acum opt ani? Iată: cumpărătorul din 2004, Sorin Ovidiu Vîntu, şi-a asumat cumpărătura doar vreo doi ani mai tîrziu. FNI era încă proaspăt, şi Vîntu – mult mai demonizat chiar decît azi, cînd e la puşcărie. Aşa a trecut neobservată o suprapunere calendaristică: momentul în care Prigoană renunţa la Realitatea TV era unul şi acelaşi cu zilele în care PSD-ul pierdea majoritatea Primăriilor importante la Alianţa D.A., lucru care prefigura schimbarea de putere din decembrie 2012. E vorba de Primăriile care fac contracte cu firmele de salubrizare. Singur pe baricade, Neculai Onţanu – azi dracu' mai ştie prin ce partid, dar încă primar la acelaşi sector – continua să apară pe post, cu tot felul de acţiuni de binefacere.

Explicaţia scorului redus obţinut de Prigoană la alegerile pentru Primărie rămîne să fie găsită. S-a vorbit de „non-combat“ şi „blatul PDL cu Oprescu“, şi, probabil, e un lucru despre care nu vom mai auzi niciodată nimic. Dar, în orice caz, demisia din PDL a lui Prigoană nu e semnul oboselii sau al înfrîngerii: plin de resurse, businessman-ul-politician-saltimbanc e mult mai „meteosensibil“ decît alţii, iar plecarea lui e un simptom referitor la traiectoria, din lunile care urmează, a PDL. Prigoană-fiul, Honorius, s-a înscris zilele trecute în PNL. Prigoană-tatăl, demisionar, joacă de decenii în tabăra cîştigătoare.

***Iulian Comanescu** este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

■ ■ ■

trecerea prin reviste

● COURRIER INTERNATIONAL (8 august 2012)

Publicaţia franţuzească preia un articol din *Los Angeles Times*, intitulat „Micile biblioteci care favorizează mari relaţii“. E vorba despre o iniţiativă lansată în 2009 de Little Free Library, care le permite locuitorilor unui cartier să schimbe cărţi între ei şi să stabilească, astfel, legături reale. Iniţiativa a avut succes şi a fost promovată şi în alte locuri.

Jonathan Beggs căuta un mod simplu de a schimba cărţi cu vecinii săi. A construit din panouri de fibre de sticlă şi din lemn o bibliotecă de mărimea unei case de păpuşi, pe care a pus-o la intrarea locuinţei sale. În spatele unei uşiţe roşii se ascundeau trei etajere cu cărţi de Joyce Carol Oates, Tony Hillerman, James Michener. Pe panoul aşezat deasupra căsuţei a scris: „Luaţi o carte şi lăsaţi în loc una sau două!“. Într-un an şi jumătate de existenţă, micro-biblioteca gratuită a lui Beggs, căsuţa cu cărţi din Los Angeles, a devenit mai mult decît un loc de schimb. Ea le-a permis străinilor să devină amici şi a transformat un cartier impersonal într-o adevărată comunitate. A devenit inima unui minioraş, în care oamenii se adună să vorbească despre Sherlock Holmes, despre dezvoltarea durabilă sau despre genealogie. „Am cunoscut în primele trei săptămîni mai mulţi vecini decît în trei ani“, spune Jonathan Beggs, în vîrstă de 76 de ani.

Aşa cum subliniază Dana Cuff, profesoară la UCLA, oamenilor le place să facă să circule cărţile lor preferate, pentru că asta le serveşte în a stabili un contact uman real, într-o epocă în care comunicarea se face prin SMS sau prin Facebook. „Să faci să circule un lucru care ne e foarte drag e ca şi cum ia-i da roşii unui vecin care ţi-a împrumutat zahăr“, mai crede Dana Cuff. (**A. M. S.**)

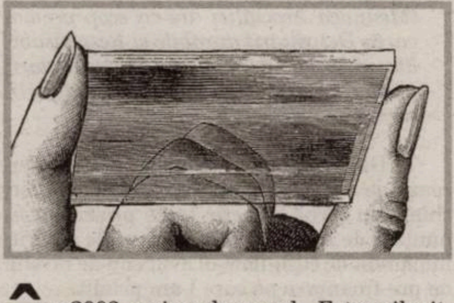

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Cum să ai succes în România

În 2003, scriam despre el: „Este spilcuit, frumuşel şi are un zîmbet atît de dulce, încît îţi vine să-l întinzi pe pîine, cu unt, în loc de miere. Dacă l-ar mai fi prins, cu siguranţă bunică-mea s-ar fi înnebunit după el. Numai că, în afară de faptul că ar fi putut face deliciul bunicuţelor, Mihai Gâdea de la Realitatea TV nu prea are multe motive să se afle *în centrul atenţiei*. Ca moderator de talk-show, este aproape o catastrofă: vorbeşte lent şi-şi formulează ideile destul de greu, pune întrebări prea lungi şi multiple, încît invitatul nu mai ştie la ce să răspundă, îşi întrerupe interlocutorul cînd ţi-e lumea mai dragă să dea glas cîte unui panseu personal, este «prevăzător» şi ancilar cu cei puternici etc. Dar nu despre acest Mihai Gâdea vom vorbi în cele ce urmează – el este, deocamdată, doar un tînăr de viitor (cum se spune pe la noi).“ Pe vremea aceea făcea un talk-show la Realitatea TV intitulat *În centrul atenţiei*, dar nu la el mă refeream, în principal, în textul meu.

Un an mai tîrziu, în 2004, revenea în atenţia rubricii de faţă (tot aşa, nu chiar în centru, ci laolaltă cu alţii): „Băiatul acesta avea toate datele să fie luat în vizor de tovarăşi şi făcut un om de-al lor încă de pe vremea emisiunii de la Realitatea TV, *În centrul atenţiei*. Săracu' îşi dădea toată silinţa. Era băiatul bun, gata oricînd să facă plecăciuni adînci şi să zîmbească slugarnic în faţa stăpînilor. Stăpînii l-au remarcat şi i-au dat o pîine: l-au angajat la Antena 1. (...) Mihai Gâdea este doar un aprig cîine de pază al ogradei lui Dan Voiculescu şi al Antenei 1. Dă *Observatorul* un material despre manualele alternative şi despre «scandalosul» roman al lui Ovidiu Verdeş? Face şi el o emisiune în care îi înfierează cu mînie proletară, stalinist, pe cei «vinovaţi». Vor unii un Parlament curat şi îl pun în discuţie, printre alţii, pe stăpînul Dan Voiculescu? Sare să latre la ei şi face o emisiune despre aşa-zişii «fluturaşi otrăviţi». Din păcate pentru el, are un lătrat de pechinez care vrea să imite un saint-bernard. Şi, în dorinţa de a-şi umfla cît mai convingător muşchii, face gafe peste gafe.“

Un lătrat de pechinez
care vrea să imite
un saint-bernard.

Anii au trecut, iar eforturile omului au fost răsplătite prin ungerea lui ca director la Antena 2 şi apoi la Antena 3. Rubrica aceasta îl răsplătea şi ea, în 2011, cu un text întreg dedicat lui, intitulat „Aprigul gudurător“: „Mihai Gâdea a rămas, profesional, la acelaşi nivel ca în urmă cu şase-şapte ani, cînd realiza emisiunile de la Realitatea, numai că acum ne vorbeşte de pe cu totul alte poziţii. Explicaţia pentru ascensiunea lui fulminantă poate fi dată de faptul că e un mercenar dispus să lupte fără de prihană împotriva inamicilor patronului Voiculescu. Dar această explicaţie nu este de ajuns, fiindcă lătrăi sînt destui pe la Antena 3 şi doar el e pus director. Cu ocazia împlinirii a celor şase ani de existenţă a Antenei 3 şi a show-ului montat pe post în acea zi, mi s-a relevat întreaga hartă a carierei lui Mihai Gâdea.“ Era vorba despre celebra emisiune-omagiu, cu un film-omagiu dedicat patronului Dan Voiculescu. Şi încheiam acel text: „Pe scurt, asistăm la fericita întîlnire dintre petec şi sac, adică dintre lingău şi cel care se înnebuneşte după osanale. Mihai Gâdea este făcut pentru Dan Voiculescu şi viceversa. Trăim, ca şi-nainte, vremea gudurătorilor, în care capacitatea de a lustrui cu sîrg ţine loc de orice alte calităţi.“

Şi o *addenda:* emisiunea moderată de cel care a rămas la acelaşi nivel profesional ca atunci cînd şi-a început cariera a fost în luna august lider de audienţă în topul talk-show-urilor. *Sinteza zilei* a fost urmărită, în medie, de 534.000 de telespectatori, la nivel urban. Asta nu mai spune ceva despre Mihai Gîdea şi stăpînii lui, ci despre calitatea şi exigenţele publicului.

■ ■ ■

Liliana NICOLAE

La capătul geografiei, unde poţi să cazi în mare

La Sfîntu Gheorghe, viaţa are alt ritm. Drumul de peste patru ore cu vaporul, de la Tulcea, te pregăteşte pentru ritmul ăsta. Te simţi de-al locului, de cum pui piciorul pe drumul nisipos care leagă debarcaderul de sat.

Printre cei care se pregătesc să coboare de pe Catamaran, un bărbat încă tînăr, cu o mustaţă scurtă, îşi face loc printre călătorii amestecaţi: turişti şi localnici. Trage după el două geamantane şi o fetiţă blondă, de 4-5 ani, îmbrăcată în roz. O mică Barbie!

Jean Trofimov a plecat din Sfîntu Gheorghe în urmă cu nouă ani, în Spania, să muncească. A plecat mai întîi singur, iar după o vreme s-au dus şi soţia, şi fiica lui cea mare. Între timp, în Spania, li s-a mai născut un copil. Micuţa Barbie – de care vă spuneam. Spanioloaica familiei!

Jean a văzut încă de pe vapor portul cel nou, cîteva pensiuni moderne, care nu erau acum nouă ani, cîrciuma veche... Nici nu mai ştie cum se cheamă cîrciuma asta! Că i-au spus în fel şi chip, de-a lungul timpului: ba La măgarul tăvălit, La toana pierdută, Răţoiul ostenit sau Pescarul obosit. Cine ştie cum or mai fi botezat-o? Jean îşi aminteşte, însă, că de fiecare dată cînd se întorceau de pe mare sau de pe Dunăre, pescarii sau marinarii din sat se opreau la cîrciuma aceea mică, cu cîteva mese din lemn. Acum, trage adînc în piept aerul de acasă. Speră să simtă miros de mare. Dar încă nu. Miroase, însă, a baltă. A peşte. Şi a praf. Pînă şi despre soare poate să spună că e „soarele de acasă“. Cu geamantanele şi fetiţa după el, caută vreun chip cunoscut printre localnicii strînşi la debarcader.

Jean locuieşte în unul din cele două blocuri cu două etaje din Sfîntu Gheorghe. Chiar lîngă debarcader. De la geam vede Dunărea, iar dacă se urcă pe bloc, vede şi marea. Blocurile au fost construite la Sfîntu Gheorghe – un sat de pescari, unde drumurile sînt acoperite cu nisip iar casele cu stuf – dintr-o prostie. Ceauşescu mergea frecvent la Uzlina, unde avea o vilă de protocol. Iar cînd se ducea acolo, trecea şi prin Sfîntu Gheorghe. Odată, i-a venit ideea că pe solul nisipos de lîngă plajă ar putea să crească porumb şi le-a cerut celor de la Ocolul silvic din zonă să cultive. Localnicii îşi amintesc că au crescut nişte porumbi de o jumătate de metru, cu nişte ştiuleţi mici, cu o formă ciudată. Aşa că experimentul nu a ţinut prea mult. În alt an, însă, le-a spus turiştilor aliniaţi să-l primească cu aplauze şi flori – neştiind că-s turişti! – dacă nu vor să le contruiască blocuri în sat. Turiştii au zis... da, şi în scurt timp au apărut blocurile. Cu două etaje, căci solul nisipos nu suporta mai mult! (În zilele cînd venea Ceauşescu, turiştii nu aveau voie să meargă la plajă, aşa că erau mobilizaţi în locul unde ateriza elicopterul. Poveştile localnicilor spun că localnicii obişnuiau să îngroape în nisip glastrele cu flori, pe traseul tovarăşului.)

Aşadar, în unul dintre aceste blocuri locuieşte Jean Trofimov. Bărbatul a fost, ca şi tatăl lui, marinar. De cînd se ştie, ieşea cu tatăl lui pe Dunăre sau pe mare, cu cuterul. O navă mică, de lemn, cu un singur catarg. Tatăl său îi dăduse un nume ucrainean: Buival. La fel ca zona de pescuit situată în partea stîngă a vărsării Dunării în Marea Neagră, adică chiar în faţa plajei din Sf. Gheorghe.

Odată, cînd avea 11 ani, a fost împreună cu tatăl lui la Sulina, iar de acolo, la întoarcere, Jean a condus pentru prima dată cuterul pe mare. Şi a făcut-o singur, pentru că ceilalţi doi marinari cu experienţă, de pe vas, au tras un pui de somn. Cînd s-au trezit, aproape ajunseseră la Sf. Gheorghe. Jean a fost foarte mîndru de isprava lui, aşa că a urmat Liceul de Marină, apoi a făcut armata la marină. A devenit scafandru, apoi marinar. Pînă să plece în Spania, a lucrat ofiţer de punte fluvială. Dar a fost şi pe Dunăre, şi pe mare. Nici acum nu poate să spună ce l-a învăţat marea. „Poate nu ştiu eu să spun, să-mi găsesc cuvintele. E un lucru care se trăieşte, nu se povesteşte. Poate că pe mare e bine să-ţi asculţi instinctul. Marea ne place, dar ne şi înfricoşează. Impune respect. Una e să vii la mare, să te relaxezi, şi alta e să trăieşti pe mare. Sau cu marea la poartă, cum sîntem noi aici. Culmea, deşi Dunărea trece pe lîngă sat, pentru noi, pericolul nu vine dinspre Dunăre, ci dinspre mare. În '79, marea a înaintat şi a venit pînă în sat. Toţi localnicii stăteau cu bărcile legate la poartă.“

Aici, pentru oameni sînt mai importante legile de pe apă, decît cele de pe uscat.

Uneori, iarna, se aude un vuiet puternic dinspre mare. E furtună, undeva în larg. Nu e familie în Sfîntu care să nu aibă pe cineva înecat în mare. Acum cîteva luni, preotul satului a plecat cu barca pe mare şi nu s-a mai întors. La puţin timp, a luat foc şi biserica din sat.

Anul trecut, însă, ca niciodată, marea a îngheţat. Puteai să mergi liniştit în larg, pe gheaţa groasă, mai bine de 50 de metri. Soacra lui Jean, împreună cu cîteva femei, a făcut cu mîna de acolo, din larg, şi a pus poza pe Facebook. Femeia, Ecaterina Susciuc, e ucraineancă. A trăit toată viaţa la Sfîntu, cu aceeaşi dragoste, dar şi cu aceeaşi înfricoşare faţă de mare. Îşi aminteşte că în iernile grele, cînd bat vînturile puternice, dinspre mare se aud valurile ca nişte urlete. Iar de pe bloc, marea se vede de-a dreptul neagră. Poate tocmai de aceea, de cînd se ştiu, localnicii cîntă despre mare. Soacra lui Jean cîntă în corul de femei al comunei. Unele cîntece le ştie de la tatăl ei, care era pescar. Îşi aminteşte că venea uneori acasă cu un sac plin de icre negre. Parcă vede şi acum masa plină cu bobiţele mici, ca nişte mărgele, copiii strînşi în jurul mesei... „Cîteodată nu ne ajungea pîinea la cîte icre aveam!“ Alteori, pe masă se zbătea cîte un monstru cu mustăţi şi solzi mari cît nasturii de la haina pe care Ecaterina o purta la şcoală.

Acum, pescarii din Sfîntu Gheorghe se plîng că de-abia mai prind peşte „pentru consum“ sau pentru turişti. În ochii lor, toate normele, europene sau nu, care ar trebui să protejeze Delta, par mai degrabă că le încurcă vieţile! Înainte să plece în Spania, Jean Trofimov a lucrat pentru o cherhana, dar lucrurile începuseră să nu mai meargă. În Spania a plecat mai întîi singur, pentru cîteva luni, iar acestea s-au transformat cît ai zice „peşte“ în aproape un deceniu. Peştele spaniolilor nu e ca al nostru. Nici marea lor nu e ca a noastră! S-ar întoarce oricînd acasă, dacă ar vedea că lucrurile se îndreaptă. După nouă ani, venit în vacanţă, Jean vede satul un pic schimbat. Parcă-i mai modernizat! „Cum? E şi pizzerie la Sf. Gheorghe?! Pe-asta n-o ştiam!“

Turiştii nu se trezesc chiar cu noaptea în cap. Iar primul trocarici (un tractor care trage după el două remorci) pleacă spre plajă pe la 8 dimineaţa. Cu noaptea în cap, însă, pe uliţele satului se aude huruitul unui alt tractor. Trage după el o cisternă plină cu apă. Primăria udă nisipul, ca să nu-l ridice vîntul. Da, şi azi bate vîntul la Sf. Gheorghe! Ăsta e unul dintre lucrurile care nu-i plac Victoriei Pătrăşchioiu. Dar nu are încotro! Aici vîntul bate 90% din an. Cînd a venit prima dată la Sf. Gheorghe, acum 40 de ani, Victoria Pătrăşchioiu de-abia terminase facultatea şi era o tînără profesoară de română. Nu ştia nici că aici o să bată vîntul tot anul, nici că în sat nu era lumină, nici apă, nici că majoritatea localnicilor vorbesc ucraineana. „Ştiam doar că Sf. Gheorghe e la capătul geografiei, că aici se termină harta şi putem cădea în mare.“ Cu toate astea, a vrut ea să ia repartiţia, undeva, la mare. Credea că e o altă lume. „Aşa şi e! Altă lume, alte legi... Aici, pentru oameni sînt mai importante legile de pe apă, decît cele de pe uscat. Pe uscat, timpul parcă stă pe loc. Viaţa se trăieşte atît de încet... la Sf. Gheorghe! Pentru că oamenii trăiesc, de fapt, pe apă.“

În anii '70, în sat era lumină doar patru ore pe zi. Iar apa se vindea în nişte butoaie din metal de 200 de litri şi era adusă direct din Dunăre. Un butoi costa 6 lei. Cu timpul, s-a construit o mică uzină de apă şi au apărut pompe pe străzi. Apoi, fiecare şi-a tras în curte conductele, dar apa era tot cu program. Lucrurile s-au schimbat de-abia în urmă cu şase-şapte ani, cînd, cu nişte fonduri externe, s-a schimbat întreaga reţea, şi este apă la robinet toată ziua. Asta a făcut ca localnicii să-şi cumpere maşini de spălat automate şi mulţi şi-au construit băi în casă.

Mai tîrziu, după '90, în sat a venit şi lumina. Prin stîlpii de pe dig, de la Sulina... De-abia atunci, oamenii şi-au cumpărat televizoare! Aşa se face că, la Sf. Gheorghe, Revoluţia nu a fost văzută la televizor. Victoria Pătrăşchioiu îşi aminteşte culoarea locală pe care o avea comunismul acolo, la gura Dunării. „Nouă, profesoarelor, ne ceruseră primarul şi vicele să purtăm uniformă. Erau nişte halate negre şi lungi, încheiate în nasturi. Arătam ca nişte ciori la catedră! Cînd s-a auzit în sat de Revoluţie, o doamnă casieră de la Piscicola s-a gîndit să facem şi noi o revoluţie. S-a dus la cămin, a găsit nişte cărţi roşii de-ale lui Ceauşescu, le-a trîntit în mijlocul satului şi le-a dat foc. Apoi, s-a făcut o şedinţă la Căminul Cultural, şi un pescar a zis că fiul lui «a murit pe front». De fapt, flăcăul era bine-mersi în armată, nu murise. Dar cei care conduceau şedinţa au zis «Iată că şi comuna noastră aduce jertfe pe altarul libertăţii!». A fost cam penibil!... Dar, vedeţi dvs., la noi, toate evenimentele ajung... aşa, ca valurile Dunării. Din ce în ce mai mici! Oricum, lumea a fost fericită că am scăpat de Ceauşescu. Deşi, unii îl mai regretă şi acum. Eu nu pot să cred! Pînă şi cleştii de rufe se dădeau pe raţie. 17 pentru o familie! Era culmea raţionalizării! Şi la peşte erau restricţii foarte mari. Ce mă uluia era tăcerea localnicilor. Nimeni nu protesta!“

Victoria Pătrăşchioiu stă vizavi de şcoală. A ieşit la pensie, dar nu poate sta acasă, să audă cînd se sună de intrare sau de ieşire. Aşa că predă în continuare. Dar acum e vacanţă! La intrarea în şcoală este arborat steagul albastru cu steluţe, al Uniunii Europene. Elevii sînt plecaţi într-o tabără internaţională. Au fost în Germania, în Austria, în Ungaria, la tot felul de schimburi de experienţă. Copiii pleacă. Văd lumea. Poate or să plece şi să înveţe sau să muncească în străinătate. Cine ştie?

În curtea profesoarei de română se aude clinchetul unui fluier de vînt. Pisica aproape a adormit cu poveştile despre comunism. Aflu că doamna Pătrăşchioiu are şi o broască ţestoasă de Florida, cu tîmplele roşii. Şi doi cîini! Unul mare şi unul mic. Cu toată dragostea pentru mare, însă, profesoara a trăit în ultimii 40 de ani cu un puternic sentiment de gulag. De loc de unde nu poţi pleca atunci cînd vrei. Pentru că nu ai cu ce. Vapoarele sînt mai dese vara, pentru turişti. În rest, pleacă din Sf. Gheorghe lunea, miercurea şi vinerea, şi se întorc marţea, joia şi sîmbăta.

Sentimentul dispare însă, în faţa mării, toamna. „Atunci e cel mai frumos. Plaja e pustie. Marea e liniştită. Iar valurile aduc tot felul de scoici şi lemne de diferite forme. Odată, Dunărea scosese un copac din rădăcină şi-l aruncase în mare. L-am văzut la vreo 50 de metri în larg, în picioare. Era o imagine fantastică: un copac întreg... plutea pe mare!“

© A. Baranga

***Liliana Nicolae** este jurnalistă la Radio România Actualităţi.*

Varianta audio a reportajului poate fi ascultată la: www.romania-actualitati.ro/cum_au_ajuns_comunismul_si_ue_la_sf_gheorghe-43477

Cu ochii-n 3,14

CEI DE PE O LINIE MOARTĂ (CHIAR CU OCHII ÎNCHIŞI) SE DECLARĂ MULŢUMIŢI DE ULTIMUL VIITOR

■ Cei de la *Huffington Post* au încropit o listă cu cărţile care te fac să arăţi *hot* dacă le citeşti în locurile publice. Iată cîteva: *The Big Sleep* de Raymond Chandler, *Povestirile* lui Hemingway, *Insuportabila uşurătate a fiinţei* de Kundera, *Just Kids* de Patti Smith şi *The Wind-Up Bird Chronicle* de Haruki Murakami. Ce aţi pune pe o asemenea listă a cărţilor româneşti? (**M. C.**)

■ În drumul său de la Paris la Istanbul, faimosul tren Orient Express, care traversează şi România, a întîrziat în gara de la Sinaia 45 de minute. O fi din cauza faptului că e un tren „de plăcere", aşa că a ajunge undeva la timp nu mai contează, sau l-o fi tras CFR-ul pe o linie moartă, undeva în cîmp, pe la Crivina, ca să treacă un marfar? (**A. P.**)

■ La Paris constat că se poartă cerşitul cu animale: cu cîini şi pisici. Stăpînii lor nu spun nimic, stau doar sobri cu animalul în braţe şi cu plăcuţa alături. Uneori chiar cu ochii închişi. Mă gîndesc că, în România, genul ăsta de cerşit nu ar merge: animalele cerşesc singure, de mult, pe lîngă oameni… (**I. P.**)

■ Citesc în *Adevărul* că „80% din români se declară mulţumiţi de aspectul lor fizic", conform unui studiu realizat de ISA Center. Popor de oameni frumoşi şi mulţumiţi, n-ai ce-i face. Dar – ca să lămurim definitiv problemele noastre identitare, naţionale şi eţetera – nu face nimeni un studiu despre cît de deştepţi se cred românii? (**M. V.**)

■ Ultimul *update* neaoş al numelor scriitorilor ruşi, autori printre altele ai *Viţelului de aur*, a circulat pe net şi e memorabil: „Ilfov şi Petrov". (**A. M. S.**)

■ Pornind de la rezultatele slabe de la bac, ministrul Educaţiei doreşte o nouă modificare a Legii Educaţiei: adică de anul viitor să intre în scenă, pe lîngă bacul naţional, fratele mai „prostănac", bacul profesional. Oare peste încă doi ani, dacă nici măsura asta nu ridică cifra de promovaţi, vom avea şi un bac neprofesional? (**S. G.**)

DE CE? PENTRU A-ŞI CREŞTE MORALA ÎN SPAŢIU, ASTFEL ÎNCÎT SĂ PIERDEM NIŞTE BĂNUŢI

■ Compania chineză GooPhone vrea să dea Apple în judecată dacă iPhone 5 va fi pus la vînzare în China, anunţă *Adevărul*. De ce? Chinezii au meşterit deja o copie ieftină a iPhone 5 şi au lansat-o pe piaţă înaintea acestuia. Acum, ei susţin că i5 este originalul, iar iPhone 5 este copia. Mi se pare un argument extrem de original. (**M. M.**)

■ Ciclistul Lance Armstrong, cel căruia i-au fost retrase toate cele şapte titluri din Turul Franţei pe motiv de dopaj, a fost acuzat că, pentru a-şi creşte performanţele fizice, ar fi luat printre alte substanţe şi *eritropoetină*. Căutînd ce înseamnă această *eritropoetină*, am aflat că este un *hormon nativ*. Şi atunci mi-a devenit clar că Lance Armstrong a greşit luînd substanţa cu care se dopează poeţii. Şi deja mă tem ca omul să nu fi luat şi vreun *hormon narativ* (ca, de exemplu, *eritroromanina)*. (**A. M.**)

■ Într-un interviu recent, Paulo Coelho a declarat că, la vîrsta de 16 ani, părinţii l-au internat într-un spital de psihiatrie, unde a fost ţinut în cămaşă de forţă şi unde a urmat un tratament cu electroşocuri. Morala acestei istorii: electroşocurile administrate în adolescenţă cauzează impotenţă narativă. (**M. C.**)

■ La cîteva ore după moartea lui Neil Armstrong, au apărut în presă gafe cît o rotaţie completă a Pămîntului în jurul Soarelui. De pildă: site-ul *NBC News* a fost primul care a anunţat vestea morţii cosmonautului american, doar că l-a confundat cu Neil Young; *Huffington Post*, ediţia franceză, a ilustrat articolul „Cine a fost Neil Armstrong?" cu o fotografie a lui Buzz Aldrin, colegul lui de misiune, în timp ce nenumărate publicaţii din lume au folosit celebra fotografie a primului om pe Lună crezînd că respectivul era Armstrong (în realitate, aia e o poză pe care Armstrong i-a făcut-o lui Aldrin, pentru că el a ţinut aparatul foto în cele două ore şi jumătate de plimbare pe Lună), iar *The Telegraph* a anunţat pe Twitter că a murit Neil Armstrong, „prima femeie americană în spaţiu, care le-a demonstrat fetiţelor din întreaga lume că şi ele pot fi eroine". Despre cum a ajuns Lance Armstrong pe Lună, nici n-are rost să mai vorbim. (**L. V.**)

■ Cecilia Giménez, o pictoriţă spaniolă octogenară, şi-a asumat recent restaurarea unei picturi din secolul trecut a lui Elías García Martínez, un *Ecce Homo* aflat într-o biserică din Borja, un *pueblo* de lîngă Zaragoza. Femeia a restaurat-o astfel încît figura lui Iisus a devenit de nerecunoscut, iar povestea şi ilustraţiile *înainte* şi *după* au provocat un scandal aproape naţional. Aberaţia e atît de mare, încît compania Ryanair organizează excursii tematice la Borja, iar biletul de avion din orice punct al Spaniei costă doar 12 euro. O fi avînd Cecilia Giménez acţiuni la Ryanair? (**S. S.**)

■ Toamna se numără... reclamele de pe Facebook. După ce o vară întreagă n-am dormit, revenim, de multe ori fără chef, la birou şi începem să pierdem timpul pe net, poticnindu-ne, la fiecare click, de „oferte de nerefuzat", sfîrşite cu imperativul „Comandă acum!". Începem cu „Scapă de burtă! Acum poţi avea o siluetă de invidiat. Dă jos pînă la 9 kg/lună, fără efort", apoi ne alegem „Rochii office. Modele decente şi elegante, ideale pentru birou", dar nu uităm nici de „Ochelari pentru condus. Îţi asigură vizibilitate perfectă în orice condiţii". Bani să fie! (**P. M.**)

■ „Mai pe româneşte, în fiecare an mai punem nişte bănuţi, care de fapt nu se întîmplă nimic cu ei, decît că ajung la nişte firme şi toată lumea e fericită, dar în realitate nu termini niciodată dacă nu consideri acel proiect într-adevăr important." Aţi înţeles ceva? Este dintr-un discurs al premierului României. Şi nu e vorba de scoaterea din context, e pur şi simplu o chestiune legată de exprimare. Sau de frazare. (**A. P.**)

MARGINEA SISTEMULUI POATE FI UN LOC LINIŞTIT

■ Savanţii se aşteptau ca satelitul Voyager 1, lansat acum 35 de ani şi aflat acum la 18,2 miliarde de kilometri distanţă de Pămînt, să ajungă dintr-o clipă în alta la marginea sistemului solar. Ei bine, noile date arată că nu e nici măcar pe aproape. Se pare că sîntem cu muuult mai mici decît ne imaginam. (**M. C.**)

■ Piaţa (Sudului, de exemplu) poate fi un spaţiu al surprizelor, adesea lingvistice. Aici privirea va întîlni împerecheri bizare de cuvinte, cum e asta: „burtă vită prefiartă". (**D. S.**)

■ Din *The Telegraph* aflăm de ce Mark Thompson, directorul general al BBC, nu vrea ca statuia lui George Orwell (pentru care şi jurnaliştii postului au strîns 60.000 de lire) să fie instalată chiar în faţa birourilor BBC: scriitorul ar fi fost „prea de stînga". Mai trebuie spus că Orwell a fost jurnalist politic la BBC în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, înainte de a se consacra scrisului. Acum, BBC şi consiliul municipal caută un alt loc apropiat pentru amplasarea statuii. Poate o vor pune… puţin mai la dreapta. (**A. M. S.**)

■ *Homeless*-ii parizieni *(les sans-abri)* sînt o lume paralelă tolerată tacit: pe unul l-am văzut bărbierindu-se liniştit pe o bancă, în timp ce oamenii treceau pe lîngă el; cel de lîngă hotelul nostru are un pat care i se păstrează ziua, pe pragul unei case. (**I. P.**)

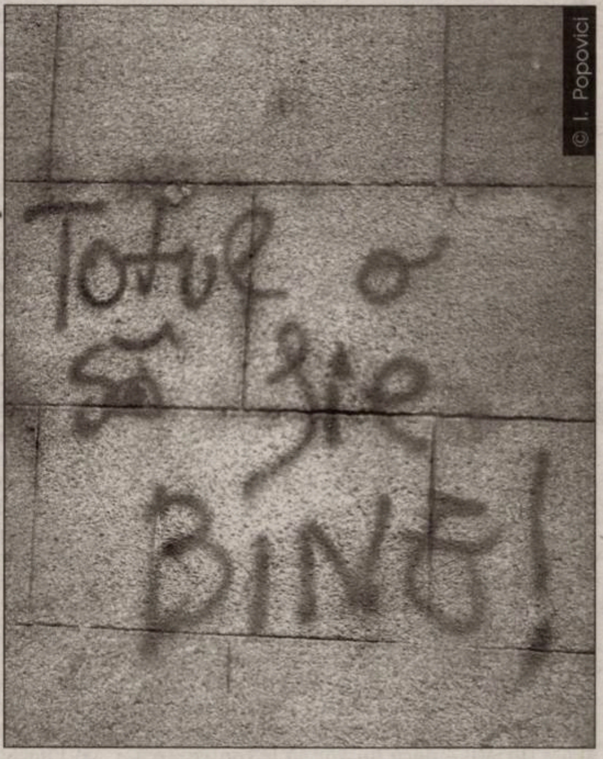

© I. Popovici

PUBLICITATE

StatusQuo
ROCK FM Classic Rock
17 OCTOMBRIE | SALA PALATULUI
BILETE: MYTICKET.RO / DIVERTA
ORGANIZAT DE: EMAGIC
RECOMANDAT DE: DILEMA VECHE

Biblioteca „ASTRA"
– SIBIU –

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)
DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEȘU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE ■ Anul IX ■ nr. **449** ■ 20-26 septembrie 2012 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

Cezar PAUL-BĂDESCU

Cultura pe sticlă 22

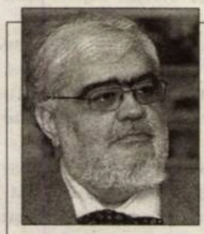

ANDREI PLEȘU

„Note, stări, zile“

pagina 3

ANCA MANOLESCU

„Jocul de-a demonizarea“

pagina 13

Interviu cu actorul
ADRIAN TITIENI

pagina 15

Revizuirea Constituției

Pe ici, pe colo sau deloc?

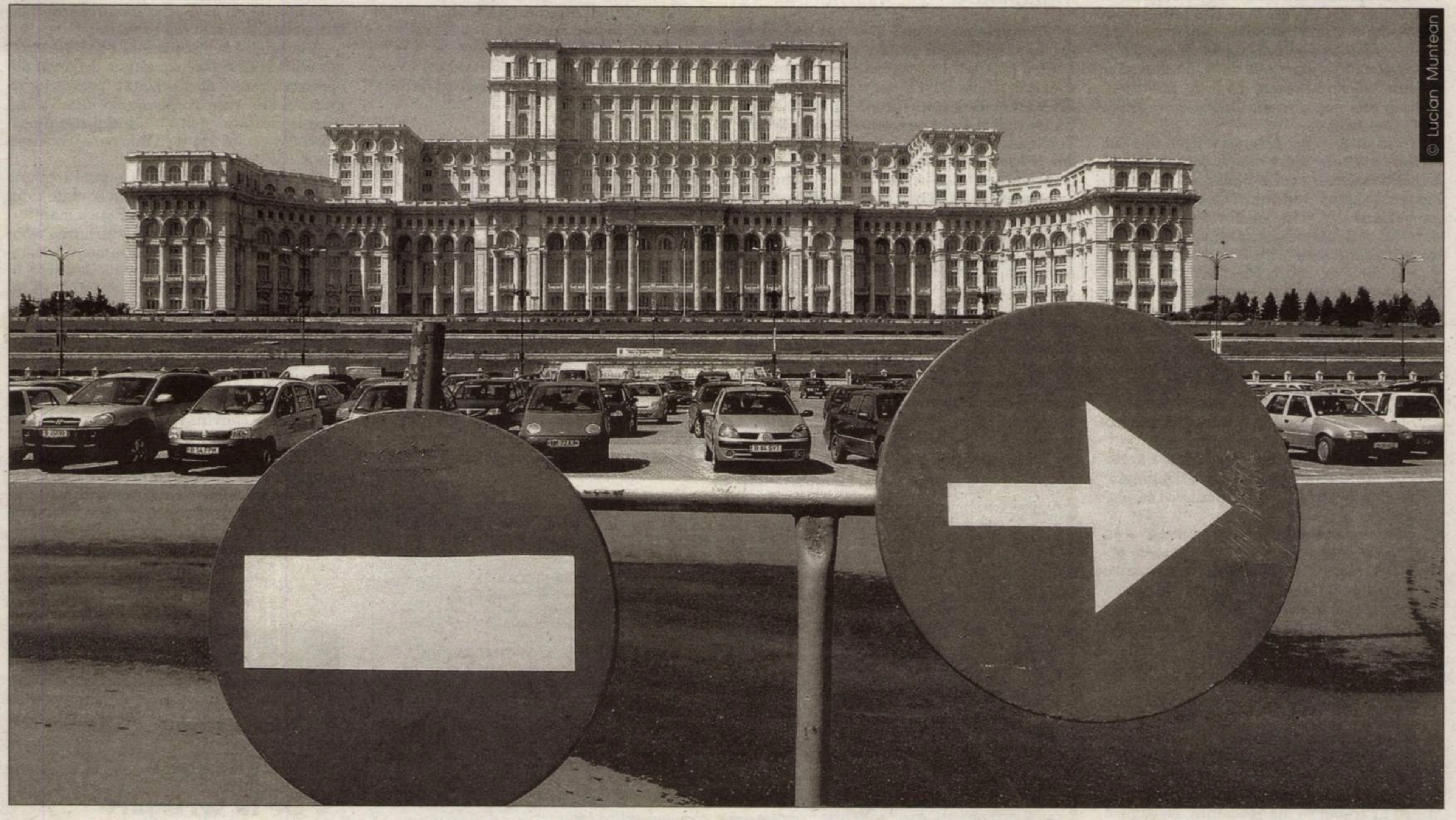

© Lucian Muntean

> *„Ori să se revizuiască, primesc! Dar să nu se schimbe nimica; ori să nu se revizuiască, primesc! dar atunci să se schimbe pe ici pe colo, și anume în punctele… esențiale… Din această dilemă nu puteți ieși…“*
>
> *I.L. CARAGIALE – „O SCRISOARE PIERDUTĂ“*

5948489141669 38

Redacția DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 București ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

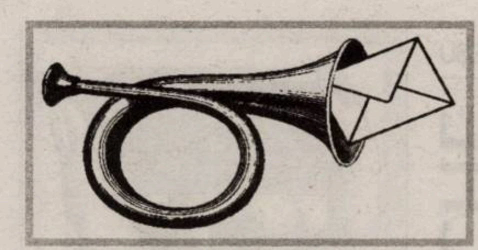

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
> *(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)*

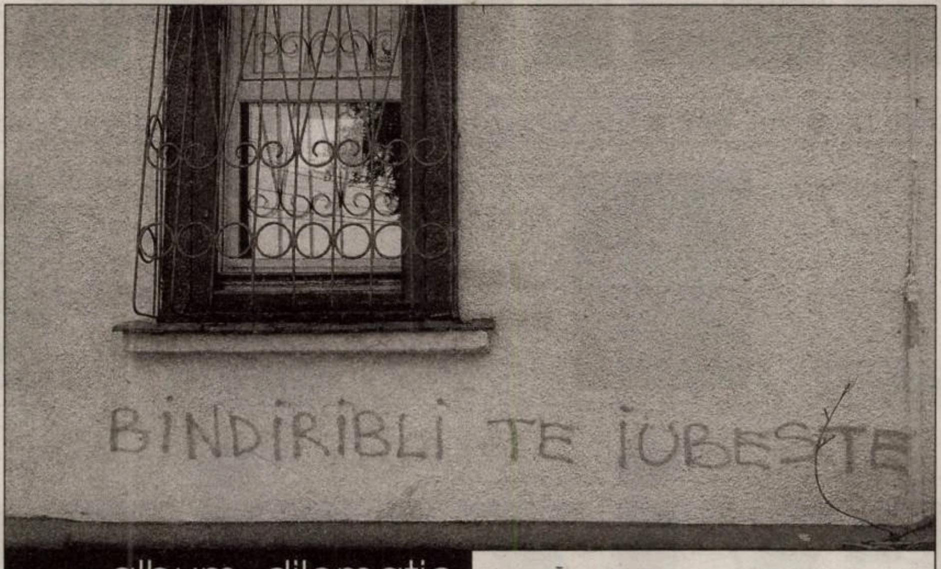

album dilematic Camelia Tudor

ACTUALITĂŢI

Prezumţia de mediocritate

Dacă se-ntîmplă să bănuim că ajungem „carne de tun“ într-o societate consumistă decadentă, ne-am putea lămuri încercînd – de exemplu – să cronometrăm rubricile de sport de la TV şi să comparăm minutele alocate can-can-urilor din fotbal (şi nu atît fotbalului în sine) cu cele alocate altor sporturi, poate la fel de notabile ca expresie a înnobilării umane prin mişcare şi performanţă. (Însă de-ar fi ăsta singurul „turnesol“...)

Cînd ziua văd în jur atîtea publicaţii de scandal, sau cînd acelaşi lucru mă covîrşeşte la televizor înspre seară, mă cuprinde un fel de spaimă: „Ăştia sîntem? Chiar aşa vrem să fim?“.

Se spune că responsabilii din mass-media decid ce conţinut să difuzeze pe bază de sondaje demografice, de studii de piaţă. Comprehensive şi clare.

Hm! Chiar aşa înclinăm noi graficele!?

Sau doar îşi dau cu presupusul cei care participă la goana după „rating“ că aşa este „publicul-ţintă majoritar“? Sau doar simt ei că aspectele murdare atrag ochiul? Nemaicontînd că telespectatorul/cititorul va ajunge rapid, hrănindu-se cu ele, să creadă că aşa este de fapt realitatea, că aşa-i va fi toată viaţa. Cumva chiar adaptîndu-i-se inconştient.

Studii sociologice? Sau speculaţii psihice?

Recunosc! Şi ochiul meu e atras de imaginea unui picior dezgolit. Dar nu mă încîntă deloc faptul că mi se exploatează aşa intens slăbiciunea. Las la o parte aspectul că nici ei nu sînt prea grozavi dacă recurg la soluţii aşa de simple. Cum am lăsat deoparte aspectul – mult mai profund – că un emitent mass-media nu poate fi *extrem de comercial* pe termen lung: e *tactic* să dai poporului „circ şi pîine“, dar nu-i foarte *strategic*, pentru că în timp acel popor va involuta şi te va trage şi pe tine în jos.

Cînd uită ce pondere formativă implică (vrînd-nevrînd), mass-media concurenţială se joacă de fapt la cutia Pandorei. Dacă azi, pentru a cîştiga un pumn de consumatori, „operatorul 1 de mass-media“ afişează un sîn dezvelit, mîine concurentul său va afişa trei (ca-n „Total Recall“). Poimîine – dezamăgit de sondajele de rating (fie reale, fie imaginate cvasi-managerial) – operatorul 1 (sau alt operator încins în hora consumistă) va mai dezgoli un funduleţ, ceva. Se vor abţine apoi ceilalţi să treacă la „next level“? O spirală afurisită, „explicînd“ excese ficţionale şi chiar reale. O „cursă“ ce ameninţă cu angoasa „ultimului nivel“. Ce vom vedea în final? Cînd deja execuţiile în direct au fost experimentate pe Net? Unde se vor opri...

Oare pe ce planetă e televiziunea aceea care prezintă minuţele frecvente cu imagini de pomi înfloriţi? Da!? Şi Japonia pe ce planetă e?

Dar – revenind la „market survey“ – eu cred că ei *(bishop*-ii şahului mass-media actual) doar speculează. Iar de folosesc cumva şi studii demografice, le înclină şi viciază cu presupuneri degradante. Ignorînd rolul educativ pe care îl au fără să şi-l dorească. (Prin 1995 se pornea la noi o televiziune comercială puternică, dar care nu avea facilitatea de teletext pentru că „studiile de piaţă, ale americanilor“ (după cum se spunea atunci) revelaseră aspectul că românii nu au nevoie de aşa ceva. Nu sînt sociolog, dar chestiunea aceea îmi punea ceva semne de întrebare...)

Prezumţia de prezumţie. Bănuiala mea că bănuiala lor nu ne ajută. Dacă sînt singurul, atunci ar trebui să mă resemnez. Dacă însă presupun că nu-s singurul alarmat de goana în jos a societăţii, atunci prezumez deductiv că mai sînt şi alte reacţii. Care bănuim că vor conta cînd devin o „minimă majoritate“ (constituind vectori sociali semnificativi), sau cînd o ceva-mai-mare majoritate va boicota în mod tacit. Schimbînd canalul. Dedicîndu-se altor preocupări.

Mircea BĂDUŢ

COBORÎTE DE PE SITE

Nr. 447, articolul lui Vlad Mixich, „Cum am fost manipulaţi şi vara asta“

Manipulare

Bănuiesc că Antena 3 a fost aleasă ca prim exemplu doar pentru că începe cu A. Pentru că, dacă trecem la litera B, unde de exemplu găsim B1 TV, teoria este similară. Nu îl avem pe pastorul (după diplomă) Mihai Gâdea, dar îl avem pe colonelul (fost) Robert Turcescu, nu îl mai avem pe Bogdan Chireac, dar îl avem pe maestrul schimbător de tabere Ion Cristoiu – cu mîna sa de jurnalism de mare clasă, nu îl mai avem pe Mugur Ciuvică decît rar, cînd se mai face rotaţia invitaţilor pentru a nu supăra CNA), dar îl avem des pe consultantul politic plătit Dan Andronic. Iar seara, ca să fie aceeaşi reţetă completă, îl avem pe Radu Banciu, mai puţin spumos şi imprevizibil decît Mircea Badea, dar la fel de orientat în glumiţele lui (doar că, de data asta, în sensul de la dreapta spre stînga). Un singur dezavantaj au: bazinul mai redus de personaje, care aduce o mai mare previzibilitate în ceea ce spun.

Aşadar, aşteptăm şi partea a doua a analizei lui Vlad Mixich, la fel de interesantă! Manipularea nu se face doar de cîte o tabără, este un fenomen general în media de azi. Se ajunge la o previzibilitate a ceea ce şi cum se va comenta un lucru pe un anumit post, încît descoperi cu sete setul de canale Discovery sau mulţumeşti firmei de cablu că a mai introdus un post din seria celor care difuzează filme clasice.

Doar că trebuie să privim cu amîndoi ochii deschişi şi astfel vom evita să ne lăsăm manipulaţi, fie chiar şi de un articol a cărui prima parte deja a apărut. O aşteptăm pe cea de-a doua, care să aducă o urmă de echilibru în analiza presărată cu citate (şi treaba asta cu citarea din surse reputate, în corpul unui text cu anumită tentă, este tot o formă de manipulare).

adăugat de Ionescu Crina
la 17 septembrie 2012

Articolul lui Cristian Ghinea: „Nu sîntem patrioţi în sensul acela, sîntem în sensul celălalt“

Analogie, la o scară mult mai mică

Chestiunea aceasta cu patriotismul şi cu „trădătorii“ care denigrează ţara mă izbeşte prin asemănarea cu ceea ce observ în mediul universitar în care se întîmplă să mă aflu de vreo zece ani. De pildă: a critica conducerea se cheamă a denigra instituţia, a acuza un abuz al unui şef către superiorul lui ierarhic se chemă a te plînge la porţi înalte, a-ţi face munca didactică la minim dublată de o activitate de pseudocercetare, dar a te implica serios în probleme administrativ-birocratice se cheamă a servi instituţia la modul cel mai înalt, a demasca o ilegalitate în presă se cheamă a da din casă, a avea opinii critice faţă de un şef se cheamă a fluiera în biserică, a demasca un plagiat se cheamă atac la persoană, a fi diferit faţă de marea majoritate se cheamă a fi nebun etc.

Acum cîţiva ani, la o conferinţă, domnul profesor Mircea Miclea vorbea despre o masă majoritară de impostură, care se înmulţeşte asexuat (un impostor aduce lîngă el un altul şi mai mare) şi care este strîns unită prin legi ale mediocrităţii. O fi exagerat?

Acum văd mai bine analogia: ceea ce se întîmplă la un nivel se regăseşte şi mai jos. Recunosc tehnici similare, poate se studiau înainte de ’89 pe la Securitate. Trebuie să ne documentăm mai bine.

În orice caz, cred că aceste tehnici de destabilizare a celor care acuză nedreptatea (bazate în fond pe clişee şi pe proasta educaţie comunisto-securistă) trebuie demascate pentru că majoritatea chiar le iau în serios. Dar dacă şi la şcolile înalte situaţia e cam tot la fel, ce să mai speri!?

adăugat de cmarcel
la 25 august 2012

ADUSE CU POŞTA

A informa/a crea confuzie

În toiul atîtor probleme importante şi stringente pentru ţară, îmi permit, iată, să intervin cu o problemă care face parte din atît de rîvnita normalitate. Ei bine, trebuind să fie, probabil, în ton cu ceea ce s-a făcut în Bucureşti unde Aeroportul Otopeni a devenit „Henri Conadă“, cei din Timişoara l-au plasat pe frontispiciul aeroportului local pe bănăţeanul Traian Vuia, renumit precursor al aeronauticii mondiale. Toate ar fi fost bune dacă aceştia nu ar fi uitat menirea informaţiei, aceea de a nu crea confuzie.

Am asistat la o scenă nu lipsită de umor, dar plină şi de ridicol: un străin, debarcat din aeronava proaspăt aterizată, încerca îngrijorat să afle cum poate ajunge din Traian Vuia (localitate găsită în ghidul său de călătorie la 80 de km de Timişoara) în Timişoara.

Încercările de a-i aduce la gînduri bune pe mai-marii aeroportului s-au izbit de zidul care le înconjoară „creaţia“. Este o manifestare tipică de prostie prin deturnarea semnificaţiei unor reguli, situaţie pe care colaboratorul dvs. Sever Voinescu a descris-o în paginile revistei: „Incapabil (prostul) să înţeleagă de ce trebuie să facă sau să nu facă ceva în contextul respectiv, el ia mereu lucrurile drept ceea ce nu sînt, dă explicaţii anapoda şi se aşteaptă la alte efecte decît cele normale. El crede că aşa trebuie să fie şi, deşi lucrează împotriva adevăratului sens al lucrurilor, e convins că ajută la dezvoltarea acestora“.

Dar comportamentul acestora este molipsitor: primarii localităţilor noastre înlocuiesc clasicele indicatoare cu denumirile localităţilor de la intrarea acestora cu tot felul de „eschibiţii“ artistice care pierd din vedere tocmai scopul principal, acela de a informa.

Traian-Constantin NOVAC

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Anxietăţi**
- **Singurătate**
- **De la scrisoare la e-mail**
- **Propaganda**

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU Ruxandra TUDOR ● Mircea VASILESCU (redactor-şef) ● Luiza VASILIU (editor conţinut web)

RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU ● Andrei PIPPIDI ● Oana STOICA ● Cătălin ŞTEFĂNESCU Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU

CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Daniela POLIANSCHI

ABONAMENTE ŞI INFORMAŢII: Zirkon Media ● tel.: 0730.190.899, număr cu tarif normal în orice reţea telefonică, orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@zirkonmedia.ro

PUBLICITATE: Ionela DANA ● tel.: 0730.190.808 ● e-mail: ionela.dana@media-point.ro
DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Mircea CIOBOTARU
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Alin BENEA
DIRECTOR VÎNZĂRI: Mircea IONESCU

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de Adevărul holding

Tiraj 12.000 ● Tipărit la Tipomedia Bucureşti

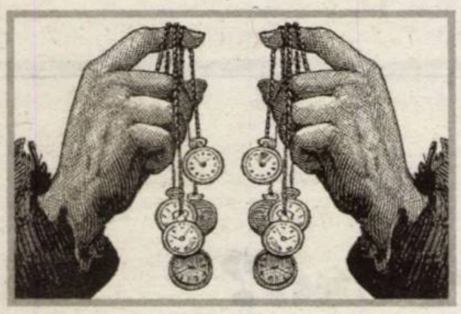

SITUAŢIUNEA

Andrei PLEŞU

nici **aşa**,
nici **altminteri**

„Aşa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici aşa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note, stări, zile

3 aprilie 2012, Bucureşti

„Răul“, în sensul lui „tare“ *(le Mal, das Böse, the Evil)*, e cvasi-absent din religiozitatea vetero-testamentară (vezi David Taylor, *Theological Thoughts about Evil*, în David Parkin (ed.), „The Anthropology of Evil“, Blackwell, 1985, p. 27). Cuvîntul ebraic e *„ra“*, cu sensul: „fără valoare“, „inutil“ şi, prin extensie, „care nu e bun“ (adică e *„bad“*), „urît“, sau chiar „trist“. *Encyclopedia Judaica* nu are nici un articol pentru „Evil“! Explicaţia acestei absenţe este monoteismul riguros, care nu poate lăsa loc unui principiu opus lui Dumnezeu-Unul.

Gîndul la rău
este una din speciile răului.

Pe de altă parte, conştiinţa existenţei unui rău *activ*, născător de vătămare şi frică, greu de explicat în termeni raţionali, nu era străină experienţei ebraice. Ea se rezolva însă în termenii unui *animism* oarecum folcloric (ca şi în spaţiul – încă şi mai riguros monoteist – al islamului, care admite prezenţa unor fiinţe spirituale – *jinn*, potenţial malefice).

7 aprilie 2012, Bucureşti

Sensul „slab“ al răului ar putea fi una dintre soluţiile „practice“ ale problemei. Adesea, răul se amplifică nu prin el însuşi, ci prin dramatizarea lui nevrotică. Îl proiectăm în absolut, îl transformăm în obsesie, îl luăm în serios ca pe o instanţă terorizantă, inconturnabilă. Dacă am reuşi să-l minimalizăm, să-l trecem în registrul ebraicului *„ra“* (= fără valoare, inutil), am fi, poate, mai apăraţi şi mai puternici. Diavolului nu-i place să fie luat peste picior, diminuat, marginalizat. Reacţionează prost la dispreţ, ironie şi umor. Evident, există riscul ca un asemenea tratament să ducă la scăderea vigilenţei morale, la relativism existenţial, la înceţoşarea reperelor. Dar un risc nu mai puţin grav este şi permanentizarea sentimentului de a fi mereu hăituit, ameninţat, de a sta, cu fiecare gest, sub privirea necruţătoare a unui cenzor sumbru, de natură să te infantilizeze.

Răul nu trebuie monumentalizat, nu trebuie transformat într-un interlocutor de fiecare clipă. Singura *prezenţă* însoţitoare cu adevărat legitimă, singurul partener de destin trebuie să rămînă *binele*. Sentimentul vinovăţiei trebuie asumat, dar nu oblojit pînă la suprimarea speranţei. Culpa trebuie mărturisită, dar nu arborată ca stigmat. Răul lumii trebuie perceput cu luciditate, dar nu trebuie lăsat să se infiltreze în fibra, în chimia ei intimă, transformînd totul în penumbră.

Gîndul la rău este una din speciile răului, poate cea mai subtilă şi mai toxică.

Adaos, 13 septembrie 2012, Bucureşti

Recitesc nota de mai sus şi mă mir de alura ei tonică şi oarecum romanţioasă. Uşor de spus! Să nu te gîndeşti la rău, să nu ţii minte răul. Dar, din păcate, răul nu e un inconsistent fum toxic, pe care îl poţi evacua cu o simplă mişcare a mîinii şi cu o gură suplimentară de oxigen. Răul are *corp*, are „agenţi“ ubicui. El se hrăneşte, e drept, din atenţia pe care i-o acordăm, dar are rezerve proprii de relansare: e eficace, contaminant, bine instalat în lumescul lumii. E suficient să inventariem diversitatea barocă a ticăloşiei umane. Iată, de pildă, o listă a lui Petru Creţia, desemnînd atributele care circumscriu, în limba română, portretul ticălosului: om de nimic, secătură, hahaleră, farfară, trepăduş, ţuţăr, ţucălar, sforar, pişicher, javră, jigodie, găinar, pezevenghi, pungaş, potlogar, lepădătură, pramatie, lichea, nelegiuit, om „al dracului“ etc. S-ar putea adăuga: abject, canalie, scîrbavnic, mişel, nemernic, perfid, tîrîtură, lepră. Ce amplu material antropologic! Ca să nu mai vorbim de „vremuri ticăloase“, „veac de tină“ (Eminescu), „era ticăloşilor“ (Marin Preda). Cum să faci faţă unui asemenea torent de „nuanţe“? Cum să te prefaci că nu le vezi, că răul nu e decît „lipsa (placidă) a binelui“?

■ ■ ■

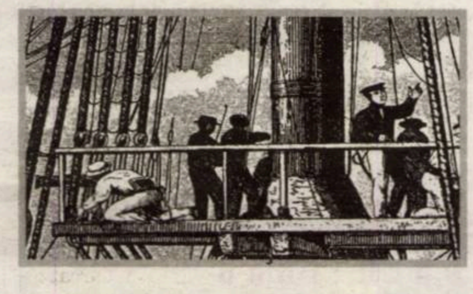

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Înţelepţii cu togă şi cetăţenii

Eric Maurice, redactor-şef la Presseurop.eu, scrie în editorialul său de săptămîna trecută despre „O Germanie după moda americană“ şi consideră că evenimentul cel mai important pe plan european a fost – chiar în săptămîna în care preşedintele Comisiei Europene a prezentat „starea Uniunii“ – decizia Curţii Constituţionale a Germaniei în legătură cu fondul european de stabilitate: „Se spunea că fără *Ja*-ul judecătorilor din Karlsruhe, nici Grecia, nici Spania şi nici Italia nu vor putea fi salvate. Adică soarta eventuală a cel puţin 117 milioane de europeni depindea de decizia a 8 judecători dintr-altă ţară decît a lor, în virtutea unui proces de care majoritatea dintre ei n-are habar“. Asta se întîmplă – crede Eric Maurice – din cauza unei schimbări „în situaţia Germaniei, în modul său de funcţionare şi în relaţia ei cu lumea“. O schimbare „americană“, pentru că „aşa cum acţiunea sau inacţiunea americanilor a avut deseori consecinţe asupra mersului lumii, Europa de astăzi trăieşte în mare parte după programul stabilit la Berlin“.

Într-adevăr, toată Europa a aşteptat cu sufletul la gură hotărîrea judecătorilor de la Karlsruhe, iar după ce lumea a răsuflat uşurată – căci da, au stabilit judecătorii, mecanismul european e compatibil cu Constituţia germană –, presa a comentat în fel şi chip, fără să ocolească termeni precum „decizie istorică“ ori „salvatoare pentru UE“. Preşedintele Comisiei Europene şi-a făcut şi el curaj, îndemnîndu-ne „să nu ocolim cuvintele mari“, şi a propus o „federaţie a statelor-naţiune“. Cuvîntul „mare“ în acest caz ar trebui să fie „federaţie“ – pe care nu numai că nu-l ocolim, dar el este prezent în dezbaterile despre viitorul UE, de ani buni. Numai că, într-un prezent mai degrabă mic (dacă nu chiar meschin), dominat de criză şi de tot felul de poticniri decizionale, cuvintele mari cad mai degrabă în gol, iar combinaţia între discursurile naţionale şi cele europeniste ale politicienilor scîrţîie tot mai tare. E complicat să-i explici, acum, şomerului grec ori spaniolului care protestează în piaţă cum funcţionează Curtea Constituţională a Germaniei şi de ce locurile lor de muncă trebuie să depindă de opt înţelepţi îmbrăcaţi în togă care ştiu pe dinafară Constituţia germană. Dimpotrivă. Peisajul public european pare tot mai dominat de discursuri izolaţioniste şi nostalgii după suveranitatea naţională de altădată. Nu pentru că ar fi neapărat mai bună, dar e mai comodă şi mai uşor de înţeles. Încrederea în euro – singurul obiect palpabil şi uşor de purtat cu sine dintre toate elementele care alcătuiesc „zestrea comună europeană“ – scade în multe ţări, nu fără „ajutorul“ unor forţe politice populiste care flutură pe la nasul alegătorilor ideea revenirii la monedele naţionale. Încrederea în instituţiile europene e nici prea-prea, nici foarte-foarte. E adevărat că UE este o construcţie a elitelor politice, dar s-a ajuns la un stadiu de evoluţie în care trebuie întrebaţi/convinşi şi cetăţenii asupra drumului de urmat în continuare. Iar alegătorii au demonstrat în mai multe cazuri – de exemplu, respingerea primului Tratat constituţional de către francezi şi olandezi – că se pot opune „istoricei construcţii“. Or, e foarte complicat să-i convingi acum pe cetăţeni că soluţia pentru depăşirea crizei (şi ea istorică!) este mai multă integrare, cînd reflexul dominant este pasul înapoi către o situaţie – cu suveranitate şi monede naţionale – care parcă nu crea crize atît de mari. De ani buni şi cu fonduri consistente, Comisia Europeană se străduieşte să-i convingă pe cetăţeni că e mai bine împreună, că au drepturi şi avantaje în calitate de cetăţeni (şi de consumatori!) europeni. Nu prea i-a ieşit. Acum, ar trebui să-i convingă nu doar că e nevoie de mai multă integrare şi de renunţări suplimentare la elemente de suveranitate naţională, ci şi că în acest proces se poate întîmpla, uneori, ca pentru ei să decidă cancelarul german ori judecătorii Curţii Constituţionale de la Karlsruhe. Sau, mă rog, că deciziile dintr-o ţară pot avea efect asupra vieţii cetăţenilor din celelalte ţări.

Paris 2389 km
Londra 2570 km
Viena 1085 km
Praga 1369 km

© L. Muntean

Germania îşi asumă tot mai mult
rolul de lider european.

Aşa încît, deşi sînt în general de acord cu argumentaţia lui Eric Maurice, adaug că – totuşi – Germania e departe de a se schimba „după moda americană“. Şi chiar dacă va reuşi – simplificînd, ar trebui să le ofere celorlalte ţări, pe plan economic, ceea ce, la o adică, le oferă americanii pe plan strategic şi militar: protecţie – va fi o schimbare greu de digerat. Aşa cum în Grecia renasc – spontan sau cu ajutorul unor propagandişti interesaţi – amintiri despre Germania nazistă, temeri de eventuala putere prea mare pot reapărea oriunde în Europa. Deşi, pe de altă parte, e *un fapt* că Germania îşi asumă tot mai mult rolul de lider european. După cum e *un fapt* că, în cazul unei decizii nefavorabile a Curţii de la Karlsruhe, fondul european de stabilitate (născut atît de greu) s-ar fi dus pe apa sîmbetei. Dar perspectivele ideologice, amintirile istorice, stereotipiile şi prejudecăţile culturale sînt, la europeni, mai puternice decît faptele şi mecanismele prin care cetăţenii greci, italieni, spanioli sînt ajutaţi de la Bruxelles *via* Berlin (sau invers) pentru că statele lor sînt pe cale de a da faliment. „Cămaşa e mai aproape ca haina“ – zice un proverb. Chiar dacă îşi dau seama că guvernele naţionale au fost iresponsabile şi au împins ţara pe buza prăpastiei, la o adică, mulţi cetăţeni ar prefera să fie lăsaţi cu „iresponsabilii lor naţionali“ decît să se supună unor decizii luate în nişte locuri pe care, în ciuda Uniunii şi a liberei circulaţii, le percep în continuare ca fiind „în străinătate“...

■ ■ ■

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Istoric grăit-a Barroso?

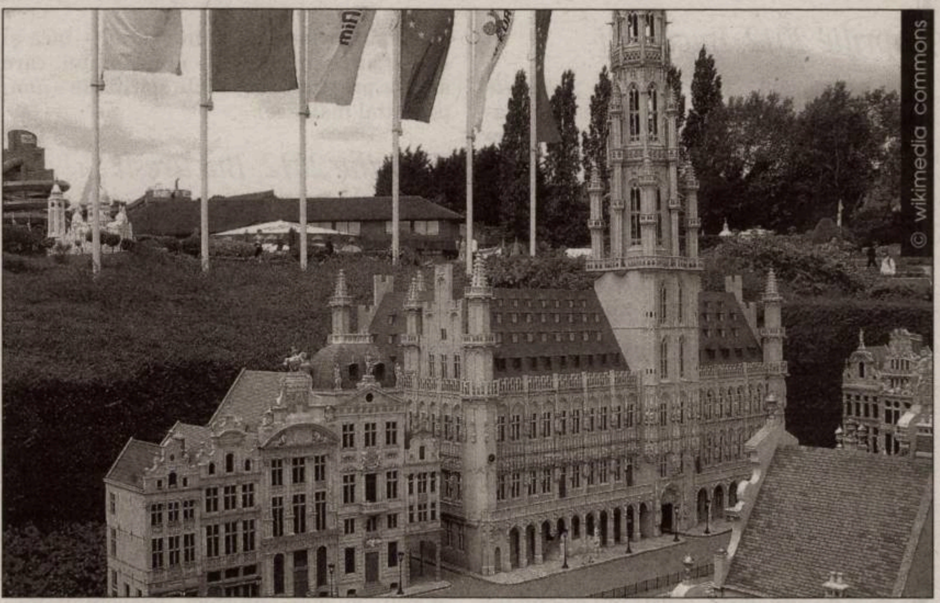

© wikimedia commons

Discursul despre starea Uniunii Europene, ţinut în faţa Parlamentului European pe 12 septembrie, s-a dorit a fi unul istoric. Va fi, cu siguranţă, ţinut la arhiva de aur a videotecii Comisiei, lîngă cele ale lui Schuman, Adenauer sau Monet. Criteriul de căutare va fi ceva de genul „Viitorul Uniunii“ sau „Viziunea europeană“. Google (căci prin americanul Google se găsesc documente relevante din arhiva europeană) va indica, printre altele, spiciul recent, plin de nerv, al portughezului Barroso.

E bun. Cuvinte mari, potrivite, pline de miez. Expresii pe înţelesul tuturor. Diagnostice directe. Ba chiar şi cîteva fraze bune de folosit într-o culegere de citate. Bun. Am felicitat în gînd echipa de foşti colegi (adică foşti ziarişti) care s-a ocupat de aranjarea frazelor rostite de preşedintele Comisiei Europene.

Aşadar: criza a apărut din cauza „practicilor iresponsabile din sectorul financiar, a politicilor bugetare nesustenabile şi a lipsei de competitivitate economică a unor state membre“. Poţi combate? Aş... Apoi, vine rîndul soluţiilor. Carevasăzică, globalizarea vine, vine, vine peste noi. Statele membre, fiecare în parte, nu pot face faţă provocărilor din partea unor ţări precum China sau Statele Unite. Aşadar, numai toţi împreună putem reuşi. Chichirezul este în „toţi împreună“. Cît de mult „toţi“ (adică, toţi înseamnă cîţi?) şi cît de „împreună“? Vine omul şi explică. „Toţi“ înseamnă chiar toţi, adică toţi 27. „Împreună“ e chiar laolaltă, adică o Federaţie Europeană. Fe-de-ra-ţi-e! A zis-o. A rostit-o. A insistat... A promis chiar că va veni cu o propunere de modificare a Tratatelor (of, of, of...) pentru ca Fe-de-ra-ţi-a să devină realitate. Dacă nici ăsta nu e discurs istoric, atunci care să mai fie? Vine, carevasăzică, ditai şeful Comisiei Europene în faţa ditai Parlamentului European şi zice „Federaţie Europeană“ şi scapă nebătut! Ăsta, da, e un moment istoric! Laudă firmei de badigarzi locali care, deşi nu a fost în stare să oprească vreo trei jafuri în incinta din Bruxelles a PE, acum a reuşit să păstreze ordinea. Nu-i vorbă, Strasbourg-ul nu e chiar Hong Kong, să se ia parlamentarii la bătaie din orice, dar la aşa discurs istoric, orice era posibil.

Ce m-a apucat să nu iau în serios seriosul spici al comisarului-şef? Păi, în primul rînd, faptul că de aici, din ţara lui Caragiale, nu se cade să iei prea în serios asemenea discursuri prea-pline de viziuni pre termen lung. Apoi, din simpla citire a organigramei (adică, a intereselor) bruxelleze. Cine e domnul rostitor de discursuri istorice, prea-tare-chemătoare la federaţii de state? Păi, exact şeful singurei instituţii europene care are la interes aşa ceva: Comisia. De cînd se ştie, numita organizaţie este singura interesată în a dezvolta multe, foarte multe, cît mai multe politici comune. Unde se duse să îşi prezinte chemarea la mai mare unitate şi la mai multe politici comune? În Parlamentul European. Măcar acolo, unii dintre aleşi sînt pe potriva ideii federative. Dovada este că, după cum am scris mai sus, spiciul nu a fost întrerupt de rîsete zgomotoase. Necazul e că şefii Uniunii nu sînt în Parlament. Ei sînt alţii. Ei sînt în Consiliu. Adică în adunarea aia de şefi de state şi de guverne unde ne reprezintă fie Ponta, fie Băsescu. Ne-om hotărî noi pînă la urmă. Aşadar, domnul Barroso nu s-a dus în Consiliu să folosească acel cuvînt magic, „Fe-de-ra-ţi-e“. Păi, nu ar fi avut curajul. Consiliul reprezintă interesele statelor membre. Iar statele membre, în ciuda avîntului de a face istorie al domnului Barroso, îşi văd de treabă, adică de interesele proprii. Adică, fiecare cu ale lui. Nu cu ale tuturor. Nu cu „toţi împreună“, decît dacă negociem atent care „toţi“ şi cît de „împreună“.

Vreţi dovada locală a faptului că „istoricul discurs“ nu e nicidecum istoric? Cu numai o zi înainte, Traian Băsescu solicitase ca politicile europene să devină subiect bi-partizan în România! Cînd a mai cerut el aşa ceva? Rar eveniment. Altfel spus, european să fie, fe-de-ra-ţi-e chiar, numai că fiecare stat trebuie să tragă pentru el, la nivel naţional. Curat „toţi împreună“, coane Fănică.

Gabriel Giurgiu *este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

■ ■ ■

PUBLICITATE

Join the MIRACLE of ANIMATION
between the 5th and the 14th of October 2012
ANIM'EST INTERNATIONAL ANIMATION FILM FESTIVAL
CINEMA PATRIA • CINEMA STUDIO • CLUB CONTROL
www.animest.ro
Intelligently Distilled by TAZOVSKY
Organizat de: ESTEWEST
Cu sprijinul: MEDIA EUROPE LOVES CINEMA
Parteneri instituţionali: ARCUB
Parteneri: SONY make.believe F64 noumax HUB Bucharest SENIOR INTERACTIVE
Maşina oficială:
Bilete prin: ticketfan
Recomandat de: RADIO GUERRILLA
Parteneri media: COCOR adevărul ring ONE DILEMA CATAVENCII 24 FUN bewhere! VICE
Parteneri media online: cinemagia 220.ro MEDIAFAX PORT.ro Studentie.ro FEEDER.ro IQads

PUBLICITATE

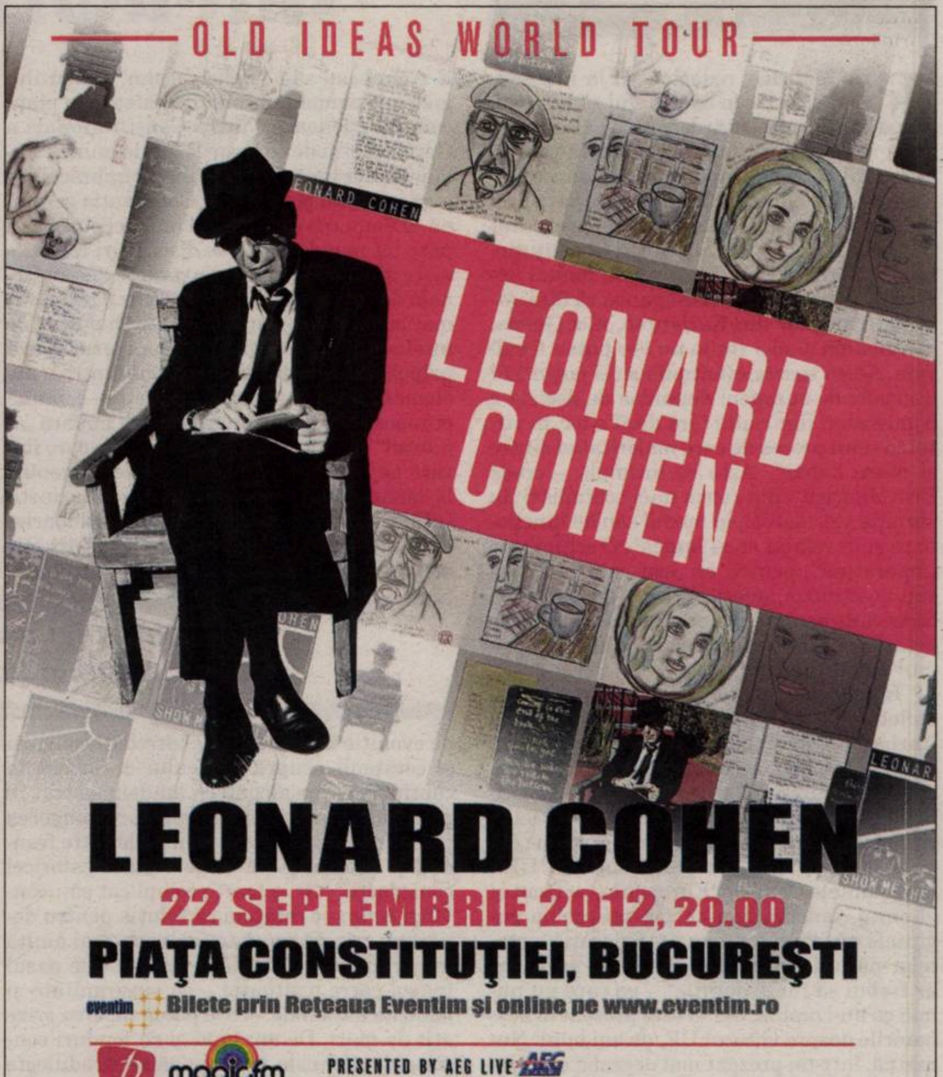

OLD IDEAS WORLD TOUR
LEONARD COHEN
LEONARD COHEN
22 SEPTEMBRIE 2012, 20.00
PIAŢA CONSTITUŢIEI, BUCUREŞTI
eventim Bilete prin Reţeaua Eventim şi online pe www.eventim.ro
magicfm soft music
PRESENTED BY AEG LIVE AEG
PRIMA TV JURNALUL ring ŞAPTESERI Forbes FHM Esquire COSMOPOLITAN CASA
DILEMA eva.ro REALITATEA.NET BEST MUSIC 220.ro iConcert.ro

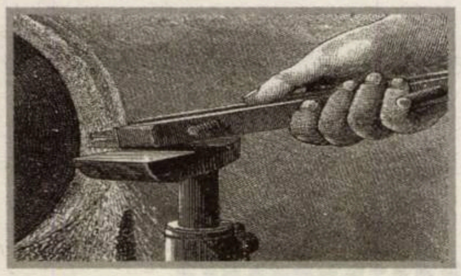

Ovidiu NAHOI

EU şi UE

Eşti tare? Hai să ne batem în Europa!

Privită de la Bucureşti, Uniunea bancară pare o chestiune îndepărtată, un prilej pentru o discuţie teoretică, de perspectivă, la un reuşit seminar dintr-un hotel şic. Dar ne înşelăm. Subiectul arde. Este vorba despre felul în care România îşi susţine acum interesele la masa negocierilor europene.

La începutul săptămînii, Polonia a anunţat că respinge formula actuală a Uniunii bancare, propusă de Bruxelles. Polonia vrea pur şi simplu să se asigure că statele din afara zonei euro se vor găsi pe picior de egalitate cu cei 17 membri ai eurozonei, în cadrul sistemului bancar european. Aşa cum se prezintă lucrurile acum – deşi forma concretă a Uniunii bancare încă face obiectul discuţiilor –, statele non-euro nu vor avea drept de vot în viitorul Consiliu de supervizare al BCE.

Dar, pentru că majoritatea băncilor care acţionează în zona non-euro (la noi, aproape toate) au sediile centrale în eurozonă, ele vor fi controlate de BCE. Cu alte cuvinte, accepţi controlul pe teritoriul tău, dar nu stai la masa deciziilor în autoritatea care controlează.

Nu este pentru prima dată cînd Polonia cere să participe la marile decizii din eurozonă. În perioada cînd a deţinut preşedinţia Consiliului (a doua parte a anului trecut), Polonia a cerut să participe la reuniunile eurogrupului. După o primă participare prin teleconferinţă, a renunţat să-şi mai susţină cererea, arătînd că unele state au fost reticente, iar Varşovia nu doreşte să tulbure echilibrul din interiorul eurogrupului. O victorie foarte mică, dar, cel puţin, o deschidere a discuţiei privind statutul membrilor non-euro ai Uniunii. Paşii mărunţi contează mult în afacerile europene.

România are nevoie de o poziţie unică.

Dar care este poziţia României? Aflat în vizită la Bruxelles, la sfîrşitul săptămînii trecute, preşedintele Băsescu şi-a declarat întreaga susţinere pentru Uniunea bancară, afirmînd că propunerea este în interesul României. Dar ce a reprezentat această declaraţie? Poziţia României sau o abordare personală? Întrebarea este importantă, în actualul context politic de la Bucureşti. Nu este clar în ce măsură asigurările date de liderul român preşedinţilor Comisiei Europene şi Consiliului European vor fi însuşite şi de Executiv.

Secretarul de stat Claudiu Doltu, prezent la reuniunea Consiliului ECOFIN de la Nicosia, a susţinut că Uniunea bancară ar trebui să ia în considerare drepturile şi obligaţiile tuturor statelor membre, indiferent că fac parte sau nu din zona euro.

O poziţie care se apropie mai curînd de Varşovia, decît de cea a Palatului Cotroceni. Mai mult, în conferinţa de presă, premierul Ponta a întărit ideea că România este gata să participe la Uniunea bancară, dar numai în condiţiile primirii dreptului de vot în organismul de supraveghere al BCE. Aşadar, de partea Poloniei!

Dar ce se va întîmpla dacă preşedintele Băsescu va merge la Consiliul European şi va susţine necondiţionat Uniunea bancară, în timp ce Guvernul de la Bucureşti va continua să pună condiţii? Cu siguranţă, partenerii noştri ar rămîne perplecşi, deşi nu ar fi pentru prima dată.

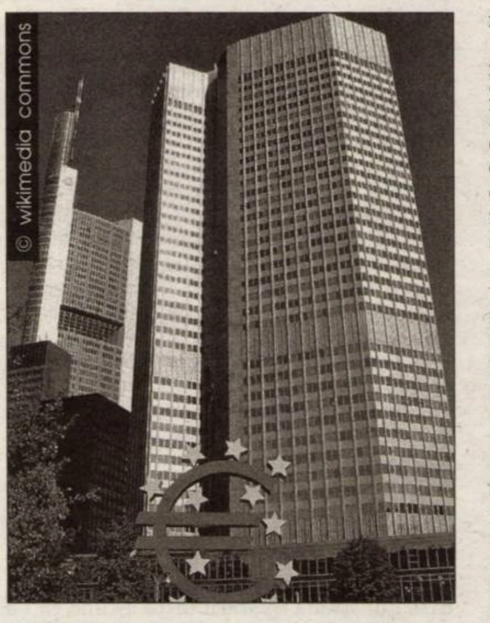

© wikimedia commons

Problema ar fi o scădere dramatică a credibilităţii şi a puterii de negociere a României. Bucureştiul ar deveni un partener neserios, cu care nimeni nu va dori să aibă de-a face.

Situaţia trebuie clarificată aici. Şi încă repede. Pur şi simplu, România nu-şi poate permite un preşedinte şi un premier cu poziţii opuse în marile dosare europene.

Se vorbeşte despre „coabitare“ şi mulţi ar putea fi mulţumiţi că protagoniştii războiului politic se abţin, deocamdată, de la acte violente. Mai bine un război rece, decît unul în care părţile apasă pe butonul nuclear. „Coabitarea“ nu înseamnă însă ca liderii să stea pur şi simplu spate în spate şi să-şi urmeze fiecare propria agendă.

România are nevoie de o poziţie unică la masa negocierilor europene. Pînă în mai 2012, lucrurile erau simple: preşedintele Băsescu pur şi simplu confiscase afacerile europene şi poziţia pe care el o formula era considerată cea a României. Guvernul executa, Parlamentul nu avea nimic împotrivă, iar de grupurile sectoriale interesate nu se sinchisea nimeni.

Lucrurile s-au schimbat întrucîtva după trecerea moţiunii de cenzură, în sensul că şeful noului guvern, Victor Ponta, a încercat să smulgă violent afacerile europene din mîinile preşedintelui. De aici, prima criză majoră dintre palate, înainte de Consiliul European din 28-29 iunie, cu urmările cunoscute.

Dar participarea la Consiliul European este mai mult decît o simplă chestiune de prestigiu, un prilej pentru liderul român de a da declaraţii cu voce gravă, după cina cu liderii europeni. Nu este un trofeu de toartele căruia să tragă preşedintele şi premierul. Şi în nici un caz o compensaţie pentru lipsa de vizibilitate globală a liderilor de la Bucureşti. Este mai degrabă sfîrşitul unei munci plictisitoare, în care, înainte de a formula o poziţie, trebuie puse de acord grupurile interesate din societate, forţele politice, Parlamentul şi Guvernul. Eventual, după o mediere realizată de însuşi preşedintele ţării – după cum scrie şi în Constituţie.

Aceasta ar însemna, cu adevărat, coabitarea în folosul ţării. E atît de simplu, dar atît de mult pentru liderii de la Bucureşti!

***Ovidiu Nahoi** este realizator de emisiuni la The Money Channel.*

■ ■ ■

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Din vechi carnete, neputinţe

■ Ana Ahmatova, abia trecută de 70 de ani, lui Iosif Brodski, abia trecut de 20 de ani: „Noi doi sîntem singurii care ştim absolut toate rimele din limba rusă“. Cam aşa se intră în poezie pe uşa din faţă.

■ Nu-mi pot ierta lipsa talentului poetic. Nu găsesc nici o explicaţie plauzibilă faptului că nu pot scrie poezii. Prin urmare, incapacitatea mea de a fi poet este de neiertat.

■ Îl ascult pe Matei Călinescu vorbind despre intraductibilitatea lui Eminescu. Ironizează puţin tema, ironizînd direct acel naţionalism tîmp care proclamă cu ţîfnă fatalistă imposibilitatea *lor, acolo,* de a înţelege ce valoare divină avem *noi, aici*. Totuşi, teza intraductibilităţii poeziei este un truism care ţine, deja, de vulgata literaturii. Ştie oricine: traducerile poeziilor deteriorează ţesutul lor intim, perceptibil doar celor care au acces direct la intimitatea, temperatura, gustul şi mirosul limbii în care a scris poetul. Dar, nu mă pot opri să constat că există cel puţin o consecinţă fericită a barierei idiomatice pe care pare că o ridică, parcă în apărare, orice gînd poetic: trebuie să-i credem pe cuvînt pe nativii fiecărei limbi cînd ne spun că un poet „de-al lor“ e cu adevărat mare. Nu vorbesc, de pildă, nici rusă, nici germană, nici chineză. Citesc poeţii mari ai acestor limbi, în traducere. Îmi plac, dar mi-e greu să simt acel sunet interior unic pe care îl poartă în sine o operă poetică copleşitoare ori un vers, un singur vers, genial. Nu se poate *auzi* marca marelui poet în traducere. Versul marelui poet este intrinsec limbii în care scrie, într-o asemenea măsură, încît echilibrul său alchimic impresionează pe loc pe cunoscătorul limbii sale, dar nu poate fi niciodată redat pe de-a-ntregul în altă limbă. Sincer, nu pricep care este picătura de *divin* la Puşkin sau la Schiller sau la Li Bai. Totuşi, ei sînt dintre cei mai mari. În limbile lor, ei sînt ce este Eminescu pentru noi. Bănuiesc că Eminescu, tradus în rusă, germană sau chineză, nu spune acelor cititori mai mult decît îmi spun mie aceşti poeţi – adică nu prea mult. De aceea, nu avem altă soluţie decît să avem încredere unii în ceilalţi. Noi – să avem încredere în ce spun ruşii despre Puşkin, nemţii despre Schiller sau chinezii despre Li Bai. Şi ei – să aibă încredere în ce spunem noi despre Eminescu. Această ipoteză a încrederii reciproce, menită să învingă Babelul însuşi, îmi place enorm. Ea este cea mai mare victorie a poeziei.

Incapacitatea mea de a fi poet este de neiertat.

■ Întreabă-mă care sînt poeţii pe care i-aş lua cu mine pe o insulă pustie. Ştii întrebarea asta: unul sau trei sau cinci sau zece sau cincizeci sau o sută de poeţi pe care i-aş lua cu mine pe o insulă pustie. Nu mai mulţi, nu mai puţini. Hai, întreabă-mă, dacă vrei să-ţi întorc spatele cu dispreţ.

■ Aseară, cînd a început frigul, am vrut să scriu o poezie, dragă maestre. Am alungat toate din odaie, m-am aşezat la masă, m-am învelit în lînă, am lăsat o lampă aprinsă, am aprins o ţigară şi am turnat votcă. Apoi, am aşteptat să văd ce se întîmplă. Ceţuri... Spre dimineaţă, cu ochii grei de somn, am deschis cartea şi am copiat, forţînd cea mai frumoasă caligrafie de care eram în stare, o poezie care îmi plăcea, pe atunci, foarte mult. Cred că era Nichita Stănescu. Sau, poate, nu. Poate era Dimov: „Treceau orele, treceau norii, treceau mamelucii, / Iar eu am visat azi-noapte că mi-am pierdut papucii.../ Deşi ştiam încă din leneşa tinereţe / Că naraţiunea, ironia, imaginile glumeţe / N-au ce căuta în cadenţe: / Că poezia ţine de esenţe. / Eu însă, elev fiind, ca toţi năucii, / Îmi pierdusem – pe coridoare ori în săli – papucii / Şi-i căutam, deşi era ora de fizică, / Deşi acuzat eram că nu mă dedau la metafizică, / De către ceilalţi versificatori din urbe, / Ci că tot umblam prin scaieţi, grohotişuri şi turbe“.

■ Pe la 20 de ani am fost sigur că nu pot scrie poezii pentru că am o dificultate reală să asimilez cu intensă regularitate cantităţi de alcool. Mă îmbăt foarte repede şi apoi, imediat şi prelungit într-o inerţie greţoasă, mă simt rău. Groaznic. Îmi crapă capul, stomacul mi se răsuceşte în mici spasme de vomă, nu mai pot ridica ochii, frisonez rece. Eram – şi în bună măsură mai sînt – victima clişeului romantic care spune că poeţii cei adevăraţi sînt excesivi şi incurabili în privinţa alcoolului, că au sufletul zvîrcolit şi imaginaţia aprinsă de un soi de damnaţiune incendiatoare de care nu pot scăpa, care îi consumă, în cele din urmă. Ard jalnic, de vii, ca Nessus, ori ca Hercul, înveninat de haina-i. În fine, e un foc care nu poate fi stins cu toate apele mării, e un vis care mistuie. Am ajuns la concluzia că toate astea sînt, în cele din urmă, date biologice. Poate chiar genetice. Ca nişte aptitudini. Le ai sau nu, din naştere. Cînd am înţeles definitiv că nu le posed, am înţeles definitiv că nu pot scrie poezie. Am şezut pe marginea patului, am plîns şi apoi am plecat mai departe. Punct.

(2011, ianuarie)

■ ■ ■

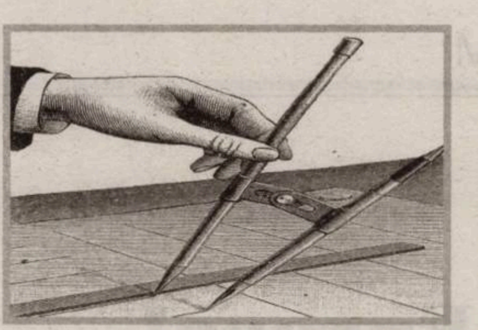

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Alte glasuri, alte încăperi

Două camere ticsite de cărţi în Drumul Taberei, ca o citadelă singuratică, dar nebiruită. Este locuinţa soţilor Radu şi Eugenia Greceanu. După vreo şase volume în care a cules mărturii inegale, dar adeseori interesante, despre vechiul Bucureşti, dna Victoria Dragu Dimitriu, convertită la credinţa, împărtăşită acum de tot mai mulţi, că trecutul încă vizibil al oraşului nostru merită cruţat, a făcut descoperirea izvorului incomparabil de informaţii pe care-l reprezintă această pereche de personalităţi curioase şi foarte complexe. Rezultatul este *Povestea unei familii din Bucureşti, Grecenii* (Editura Vremea, 2012), o carte pe care acel public acuzat că e plămădit din nostalgii şi resentimente o primeşte zilele astea cu entuziasm. Se va înţelege imediat de ce sentimentele declarate acolo corespund convingerilor mele, dacă voi cita din dialogul asistat şi transcris de dna Dimitriu aceste cuvinte: „Ţie îţi place mult să vorbeşti despre case. Mie îmi plac poveştile de viaţă ale oamenilor“.

Aşa se face că, pe de o parte, cititorii sînt introduşi în lumea boierimii româneşti, cît şi cum supravieţuia de-a lungul secolului pe care l-am lăsat în urmă, iar pe de alta se relatează amănunţit şi pasionat eforturile depuse de la război pînă în zilele noastre pentru a apăra monumentele istorice. Despre amîndouă subiectele, o sumedenie de documente au fost adunate aici. Amintirile domnului şi ale doamnei Greceanu au o sinceritate şi o vitalitate care le conferă şi o calitate literară – în orice caz, se citesc ca un roman. Născut în 1915, Radu Scarlat Greceanu, dintr-un neam boieresc din Moldova şi, după mamă, strănepot al lui Ion Ghica, s-a format ca istoric şi arhivist şi a publicat contribuţii erudite. În această existenţă hărăzită studiului, a intervenit brutal experienţa frontului şi a prizonieratului în Rusia, de unde s-a întors în 1948, pentru a ajunge apoi, din 1952, cînd a fost dat afară de la Arhivele Statului, traducător tehnic la Institutul de Proiectări Forestiere. O notorietate mai mare este aceea pe care Eugenia Greceanu a dobîndit-o între arhitecţi, fiind eleva lui Grigore Ionescu şi a lui Richard Bordenache, specializată în domeniul restaurării monumentelor. Cercetările domniei sale cu privire la Herăşti şi Cotmeana, precum şi lucrările esenţiale despre Piteşti şi Botoşani constituie o operă ce nu se poate ocoli. Totuşi, această carieră n-a fost nici ea fără lupte (de exemplu, episodul faimosului doctorat din 1974), nu numai din cauza persecuţiei politice pe care i-o atrăgea originea soţului, ci şi a unui caracter colţuros, pe care mulţi l-am găsit insuportabil.

Se împletesc astfel memoriile celor doi. Un capitol datorat dlui Greceanu îmbogăţeşte şi chiar corectează ceea ce am scris despre casa din strada Spătarului 13. Ştiind că i-a aparţinut unui Dimitrie Ion Ghica, diplomat, am crezut că acela era ministrul de Externe din 1931-1932, fiu al generalului Iancu Ghica, deci nepot al ultimului domn al Moldovei. În realitate, era vorba de un personaj din ramura munteană, omonimul fiu al scriitorului şi omului politic Ion Ghica: el s-a născut în 1848 şi a murit în 1914. A fost ministru al României la Atena şi l-a tradus pe Herodot (îmbelşugate şi savante note cu care comentează textul dovedesc o cultură excepţională; îşi făcuse studiile în Anglia victoriană). Casa a fost construită în 1899-1902, autorul proiectului fiind inginerul Ion D. Ghica pentru tatăl său. Păstrez pentru alt prilej discuţia unei însemnări în latineşte a lui Dimitrie Ghica pe o carte a socrului său Constantin A. Creţulescu, un manual de istorie a culturii universale, primul redactat de un român. Confuzia dintre cei doi Dimitrie a fost îndreptăţită de semnătura arhitectului Ernest Doneaud, înscrisă pe zidul clădirii. O eventuală explicaţie ar fi că, după un incendiu din 1945, casa ar fi fost refăcută... Oricum, la începutul iernii trecute, mi s-a semnalat că se pregătea demolarea ei şi îmi vine să cred că protestul meu a îndepărtat pericolul. Dl Radu Greceanu, care s-a născut acolo, are fotografii din timpul construcţiei, în urmă cu 112 ani. Ghiculeştii au plecat după Primul Război Mondial, iar în vremea mai nouă clădirea era ocupată de Policlinica „Ana Aslan“. Mutate din casă în casă, arhiva şi biblioteca familiei au fost risipite – „o tragedie cumplită“. Paginile despre conacul de la Miclăuşeni ori despre mănăstirea Antim urmăresc rădăcinile, individuale sau colective, ale unor pierderi la fel de dramatice.

Legea Monumentelor,
prolixă şi confuză.

Relatarea complementară a dnei Greceanu pune în lumină împrejurările în care asemenea distrugeri n-au mai întîmpinat rezistenţa care ar fi fost normală. A văzut tot şi, de cîte ori ia cuvîntul, este pentru a-i trece în revistă pe oamenii care au avut o situaţie oficială în domeniul monumentelor sau care, prin munca lor, au izbutit şi fără această situaţie să creeze lucruri de valoare. Celor din urmă li se recunoaşte calitatea profesională şi umană: Horia Teodoru, Ştefan şi Ion Balş, Paul Emil Miclescu, Virgil şi Liana Bilciurescu. Dintre oamenii de ispravă care au jucat un rol important, se pune temeiul pe Pompiliu Macovei. Vasile Drăguţ nu există decît pentru a fi blestemat. Dacă relaţiile personale au fost bune, părtinirea acţionează în sens contrar: oricine i-a cunoscut va fi surprins să-i găsească judecaţi favorabil pe Florian Georgescu, Radu Constantinescu sau Al. Simion Ştefan, figuri de tristă amintire. E şi mai lungă lista altora, condamnaţi pe nedrept, dar nu e aici locul pentru a restabili adevărul cu privire la fiecare victimă. Unde, în schimb, trebuie să mă declar de acord cu dna Greceanu este legat de Legea Monumentelor, pe care are dreptate să o critice ca prolixă şi confuză. Lipsa unei legislaţii timp de zece ani (1990-2000) şi inaplicarea ei în cursul deceniului următor poartă vina dezastrului la care sîntem martori neputincioşi.

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

■ ■ ■

Anca BRĂTULEANU

SOS Provincia

Un palat dispărut de două ori la Măgureni, Prahova

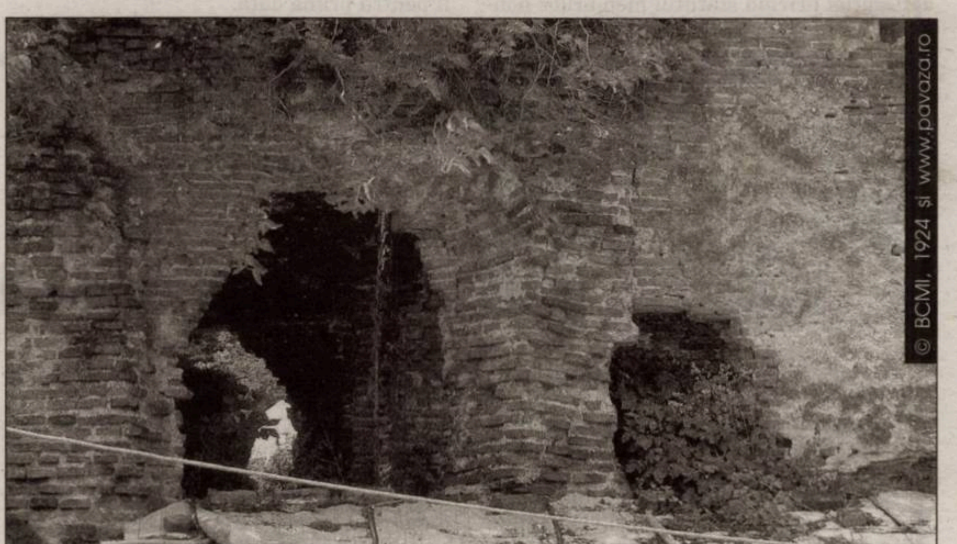

© BCMI, 1924 şi www.pavaza.ro

În 1910, timp de aproape două luni, Virgil Drăghiceanu a condus săpătura arheologică de la Măgureni, Prahova. Este, probabil, cea mai senzaţională operaţie de (re)descoperire a unei reşedinţe boiereşti din secolul al XVII-lea. Pentru că, despre asta este vorba: despre casa (sau palatul) ridicată – în anii 1667-1671 – de către Drăghici, unul dintre fiii celebrului postelnic Constantin Cantacuzino.

De-a lungul timpului, palatul a fost reşedinţa ramurii Măgureanu a familiei Cantacuzino şi a rămas astfel pînă în 1839, cînd un cutremur a pus capăt existenţei sale. Ruinele au fost încetul cu încetul acoperite de pămînt şi, în 1910, un deal indica locul unde se aflase construcţia principală a reşedinţei. Asupra lui s-a concentrat echipa condusă de Virgil Drăghiceanu şi de colonelul Nicolae Grigore Cantacuzino, strănepot de frate al ultimului Cantacuzin care locuise palatul. Ceea ce au descoperit era fabulos: pivniţa, parterul şi o parte a etajului au fost dezvelite atunci; multe dintre ziduri purtau încă luxoasa şi strălucitoarea decoraţie iniţială, aşa cum se păstrau ancadramentele şi coloanele sculptate în piatră, toate datînd din secolul al XVII-lea. Un inventar de obiecte găsite în săpătură completează articolul excelent publicat de Drăghiceanu în 1924 în *Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice*. Fotografiile care însoţesc articolul, ca şi reconstituirea planurilor palatului ne pun în faţa unei reşedinţe neobişnuite pentru epocă şi al cărei model nu a mai fost reluat. Din acest punct de vedere, nimic nou: perioada este cea în care marii boieri îşi ridică ansambluri rezidenţiale – curţi – pe moşiile pe care le stăpînesc. Cum numărul lor e mare, este de presupus că meşterii şi modelele provin din zone diferite, fapt demonstrat de diversitatea formelor adoptate în aceeaşi perioadă de o reşedinţă sau alta: clădirile de la Herăşti sînt diferite de cele de la Strehaia sau de cele de la Filipeştii de Tîrg – pentru a da doar cîteva exemple.

O punere în valoare
a „ruinelor ruinelor“.

În ceea ce priveşte palatul de la Măgureni, acesta era ridicat deasupra unei mari pivniţe ale cărei bolţi vor face şcoală o bună bucată de vreme; spaţiul locuibil este rezolvat aici pe două niveluri legate între ele printr-o scară interioară; încăperile celor două niveluri sînt grupate în jurul unei ample încăperi centrale. Prezenţa unui turn încununat cu o loggie sau un foişor, bolţile utilizate ca unică formă de acoperire a tuturor spaţiilor casei – toate acestea situează edificiul de la Măgureni în fruntea construcţiilor civile ale epocii. Cît despre sursa de inspiraţie, dacă Virgil Drăghiceanu vorbeşte despre adaptarea unui model turcesc, mult timp după, Corina Nicolescu comentează planurile ca provenind din Bizanţul tîrziu, chiar dacă pe filieră turcă. (Cartea ei – *Case, conace şi palate vechi româneşti,* Bucureşti, 1979 – este, de altfel, un reper în analiza arhitecturii rezidenţiale.)

Revenind la acţiunea din 1910, ea a fost reuşită doar pînă la un punct. Pentru că, după dezvelirea ruinelor – atît de elocvente pentru clădire –, acestea nu par să fi fost puse în siguranţă. Astăzi descoperim că doar o parte a turnului se mai păstrează şi că el sprijină – sau este sprijinit de – case ale sătenilor sau anexe ale acestora, multe construite cu cărămida „recuperată“ din zidurile palatului. Astfel că singurul spaţiu încă intact, cel al pivniţelor, avînd acces prin turn, nu poate fi nici el văzut. Şi nu mă aştept deloc la o schimbare în bine a situaţiei, care ar însemna o punere în valoare a „ruinelor ruinelor“ sau a ceea ce a mai rămas din descoperirea lui Virgil Drăghiceanu.

O reuşită memorabilă dublată de o uriaşă pierdere – aşa aş descrie eu intervenţia din 1910.

Anca Brătuleanu *este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu“ din Bucureşti.*

■ ■ ■

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Grammar nazi și liberalizarea limbii

– ...de *grammar nazi!* îmi aruncă printre dinți tipul, la ieșirea din sală.

Mă văzui, muică, și nazist! Da, știu, nu e chiar nazist de-*ăla,* dar nici bine nu sună.

Venise la o contestație și i-am arătat răspunsurile la întrebări.

– Da, și? s-a mirat el.

– Nu se înțelege nimic. Trebuia să vorbești despre X.

– Păi, asta am vrut să spun și eu! a început el să se enerveze.

– Oi fi vrut tu, dar nu ți-a ieșit, am încercat eu să mă calmez.

– Și ce, n-ați înțeles? nu s-a mai putut el abține.

– Ceva-ceva am înțeles eu. Dar acesta este un examen la care contează ceea ce *spui,* nu ceea ce *ai vrea* să spui. Uite ce e, dacă mergi la un doctor și te operează de pancreas în loc de prostată, că e cam tot p-acolo și începe tot cu „p", s-ar putea să ai o problemă. Așa e și aici. Dacă eu te întreb de politici publice și tu îmi povestești ce crezi tu că e politica, ai o problemă.

Nu, nu fusese vorba despre gramatică, am renunțat de mult să scad nota pentru așa ceva. Pur și simplu ceream să nu confunde geometria cu geologia și pe ambele cu Geo Bogza. Și aceasta nu la un chat pe forum, ci la un examen de anul III. *So what!?*

Nu era primul și nici singurul. După ce a ieșit, am stat deci o vreme și m-am gîndit. Și am continuat să mă gîndesc și acasă la această ostilitate crescîndă față de limbă. „E un fel de intimitate gramaticală... E intimitatea *mea* gramaticală, ce te bagi în ea?" – realizează, ascultîndu-mi perorațiile, soția mea. E un fel de liberalizare a limbii, de privatizare chiar – merg eu mai departe.

Limba este, prin esența sa, principalul *bun comun* după aer, este prin definiție *spațiul public* al ființei umane. Scrisul a fost însă totdeauna – acolo unde a existat – o distincție și o ierarhie de putere. Între colectiv și individual a fost deci totdeauna o tensiune, o luptă. Lupta pentru discurs – cu sau fără Foucault.

Această luptă începe de undeva de jos. Așa cum fiecare proprietar de casă își mai extinde puțin domeniul privat ciupind din cel public, punîndu-și, de pildă, mașina *lui,* pe trotuarul *lui* din fața casei *sale* sau vopsindu-și partea *lui* de bloc cum vrea *el,* tot astfel fiecare vorbitor de limbă se simte îndreptățit să intervină în vorbirea *lui*. Spațiul public românesc se îmbogățește astfel în fiecare săptămînă cu noi și noi „succesuri" ale limbii. Pentru tot mai mulți, prescripțiile lingvistice contează tot mai puțin: cine mai e și DEX-ul ăsta, ca să-mi spună mie cum să vorbesc la mine acasă? Pe de altă parte, crește corespunzător și numărul vînătorilor de erori, care scot DEX-ul și își înfierează din vîrful verbului inamicul public. Dacă ar face-o doar de dragul limbii, ar fi perfect îndreptățiți, dar de multe ori e și o doză greu digerabilă de paradă: să vorbești corect românește devine astfel mai mult o probă publică de sînge albastru decît una privată de bun-simț.

Casta vorbitorilor de
lingua franca manageriensis.

La alt nivel, piața își impune și ea punctul de vedere asupra statului. *Limba națională* e o chestie de primăvara națiunilor, acum trăim în societăți post-naționale și într-o economie mondializată de piață. Deci corporațiile, băncile și celelalte organisme transnaționale își elaborează propriile limbaje oligarhic trans-naționale. În timpul comunismului li se spunea „limbaj de lemn", acum e vorba despre *expert language*. Dacă vrei să ai acces la ele, completezi matale un *template* codificat în termeni ezoterici, din care nu înțelegi nimic, dar te străduiești să înveți, căci altfel rămîi pe dinafară. Și dacă tot nu te duce capul, au apărut și servicii specializate de transpunere din româna veche în *corporate Romanian*. Casta vorbitorilor de *lingua franca manageriensis* va decide apoi asupra sorții tale de neo-barbar ce se bîlbîie într-un idiom de neînțeles.

Noroc că există însă Internetul și noile tehno-limbaje aducătoare de *power to the people*. Aici vorbim cum vrem noi, în afara – și în ciuda – tiraniei cumulate a statului și a pieței. De la mail-uri și sms-uri la chat și webboard, interlocutorii și-au creat coduri și reguli distincte, adaptate mediilor respective de comunicare. Dacă vrei să intri în joc, trebuie să știi regulile jocului, așa că le înveți. A intra într-un chatroom cu DEX-ul sub braț este nu doar inutil, ci de-a dreptul deplasat. Problema nu este însă aici, ci în transferul ilegal al acestor „reguli ale jocului" dintr-un mediu de comunicare în altul. Simplificarea și schematizarea tehno-limbajului nu afectează cu nimic o bîrfă mică, dar face imposibilă o idee mare. Dar această obsesie a „ideilor mari" nu este decît o altă tiranie (elitistă) a autorităților. De aici și pînă la legitimarea acestui limbaj simplificat (perfect funcțional altminteri) ca fiind *adevăratul* limbaj și forma *normativă* de gîndire nu mai este decît un pas. Elitismului habotnic, ironizat ca *grammar nazi,* îi corespunde astfel o tiranie a *democrației Y2*.

Ceea ce au în comun toate aceste cripto-limbaje este faptul că sînt – sau se consideră – auto-suficiente; ele ascund în aceeași măsură în care dezvăluie, asigurînd comunicarea pentru inițiați și excluzîndu-i pe ceilalți. Fiecare este (și) un fel de limbaj secret, ce creează o intimitate individuală sau colectivă refuzată *outsider*-ilor: ești înăuntru, cu noi, sau rămîi în afară. De la individul agramat la uriașele colectivități meta-gramaticale, ideologia comună este un soi de libertarianism lingvistic, adică un cult al controlului minim al *autorităților* lingvistice: statul minimal al limbii, libertatea de inițiativă a individului...

„Doar că atunci ele nu mai pot fi traduse..." – îmi șoptește filoloaga mea de soție. S-ar părea că are dreptate.

***Vintilă Mihăilescu** este antropolog, profesor la Școala Națională de Științe Politice și Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrșitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

■ ■ ■

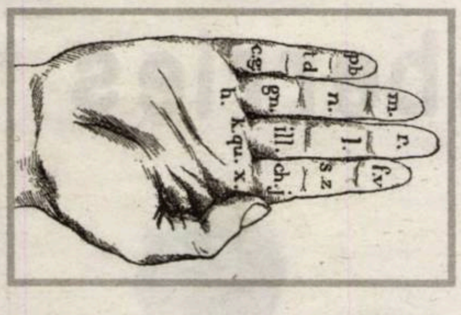

Codrin Liviu CUȚITARU

prezentul discontinuu

Dreptul autorului

Se vorbește peste tot, în societatea românească, despre plagiat. „Marea trăncăneală" a compromis însă la noi, ca de obicei, un fenomen extrem de periculos. Am „atenuat", în lungi conversații, delictul, uitînd fondul problemei. Avem o lege a dreptului de autor; există, de asemenea, reglementări explicite în privința furtului intelectual de orice natură, reglementări acordate la rigorile sistemului euro-american, dar, în practică, nu sîntem prea impresionați de acest tip de fraudă. Toată lumea fură aici – se spune – la scară mare, și de aceea hoțul intelectual pare, prin contrast, cel mai benign dintre infractori. El măcar *expropriază,* ne asigură înțelepții „liniștii sociale", pe un palier abstract, cel al *gîndirii,* și, să recunoaștem, nimeni nu moare dintr-un astfel de motiv. Nu dă în cap, nu ucide, nu face scandal. Insul-copiator se strecoară doar, silențios, în mecanica inofensivă a efortului *copy and paste*. De aceea, plagiatorul român a și dezvoltat o suspectă imunitate „morală" în fața acuzațiilor de furt. N-a „furat", ci, eventual, a „preluat", a „tradus", s-a „intersectat" din/cu alții, *a căzut* în mreaja Spiritului Universal. *A suferit* influența faimosului *saeculum* predicat de Tacit. Mințile strălucitoare *se întîlnesc,* nu-i așa, în idei. Creierele excepționale raționează întotdeauna *identic*. Așa s-au născut, în societatea românească, cele mai neașteptate scuze pentru plagiat. Vă mai amintiți, probabil, de domnul doctor Beuran – fost ministru al Sănătății – care spunea, cu ani în urmă, acuzat fiind de plagiat, cu cărțile pe masă, cum se zice, că a primit acordul unor edituri occidentale să „reproducă", în România, lucrările unor specialiști în chirurgie, occidentali. Cu numele... domniei sale pe copertă, desigur. Obrăznicia rămîne arma prin excelență a hoțului intelectual autohton. Deși neocrotit de lege, el stă în continuare ghemuit, nestingherit, în carapacea derutei discursului public. Dacă e zgîndărit, iese la atac cu insolență, exploatînd decența celorlalți, așa cum, în fond, a făcut și atunci cînd a luat, fără menajamente, munca și creația altcuiva. Ne situăm, din nou, în acest caz, într-un paradox mioritic. O realitate tenebroasă este, constant, relativizată, „îndulcită" chiar, prin silogisme dubioase.

Cele mai neașteptate scuze
pentru plagiat.

Cel mai disprețuit personaj, în ecuația de mai sus, mi se pare a fi autorul jefuit. La el, pînă și criticii înverșunați ai actului de plagiat se gîndesc foarte puțin. Drepturile sale sînt încălcate, în general, de toată lumea. Pe parcursul scandalului propriu-zis, declanșat în asemenea circumstanțe, cel mai frecvent, respectiva victimă nici nu există. Întreaga analiză e canalizată spre etică, impostură, carierism și ipocrizie. Toate, fără excepție, legate de gestul plagiatorului. Sentimentele celui „violat" intelectual, starea lui de frustrare legitimă nu mai contează. Spectacolul polemicii publice îl exclude aproape complet. Cine nu mă crede, să asculte cu atenție următoarea întîmplare, petrecută nu de mult, în patria noastră, și povestită mie de un americanist important, demn de toată credibilitatea. Cunoscutul profesor bucureștean și distins anglist Adrian Nicolescu a descoperit într-o bună zi, din întîmplare, în vitrina unei librării din Capitală, propria carte – *Keep Up Your English / Să învățăm englezește* – editată în condiții foarte bune. Pentru necunoscători, voi preciza faptul că volumul în discuție este un manual de bază al studenților de limbă engleză, el constituind o temelie lingvistică pentru multe generații de învățăcei. Dl Nicolescu, surprins de descoperire (bineînțeles că omul nu fusese solicitat în vreun fel să-și dea acordul pentru republicarea cărții sale), află adresa editurii, merge la director și zice, probabil cu oarecare nesiguranță (determinată de șoc): „Eu sînt Adrian Nicolescu, autorul cărții pe care tocmai ați tipărit-o!". „Nu mai spune, coane", replică *boss*-ul în stil de politician dîmbovițean. „Mata știi cîți Adrieni Nicolești sînt în țara asta? Demonstrează că ești chiar Adrian Nicolescu ăla care a scris cartea și după aia să vii la mine cu pretenții." În fața incredibilei atitudini manifestate de exemplarul speciei *copy and paste,* profesorul a avut o sumbră revelație (confirmată, ulterior, și de juriști): într-un eventual proces cu editura, probele lui ar fi fost vagi, ducînd, dacă nu la pierderea propriu-zisă a disputei, cu siguranță la tergiversări juridice, costisitoare și epuizante (editura care a publicat prima variantă a textului nu mai există, redactorii ei sînt dispăruți ori bătrîni și bolnavi, iar vechile contracte s-au pierdut, chiar și manuscrisul original fiind distrus sau rătăcit printr-o arhivă). Ca atare, victimei nu i-a rămas decît să se retragă umilită într-un colț și să lase obrăznicia să zburde în voie. Adrian Nicolescu al anilor 2000, „debutat" fără scrupule de un grup infracțional, l-a privit cu superioritate pe Adrian Nicolescu al anilor '60, „captiv", în ediții roase de vreme și uz didactic, pe rafturile bibliotecilor universitare. „Cum îți permiți, profesore", i-a strigat el din vitrina librăriei, „să crezi că am fi *unul și același?* Auzi, domnule, blasfemie!"

Concluzia? Iat-o: deseori sînt bucuros că mă cheamă Cuțitaru.

***Codrin Liviu Cuțitaru** este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universității din Iași (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

■ ■ ■

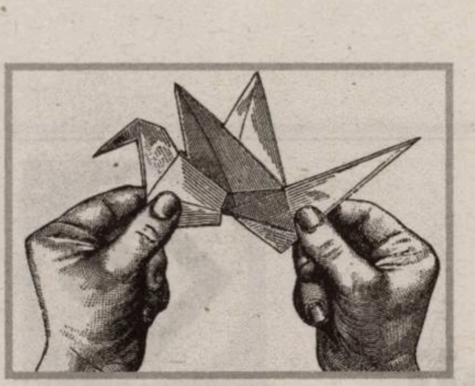

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

La colțul străzii

După ce vizitasem mai toate marile obiective turistice faimoase din Londra și pe deasupra și muzeele de prim rang gen British Museum, Modern Tate, National Gallery, Tower of London sau chiar unele mai puțin celebre, ca Wallace Collection, într-o zi m-am hotărît să dau o raită și pe la un muzeu dintr-un cartier apropiat mie, dar mai depărtat de centru: Kenwood House. Un fel de conac aflat într-un parc mare și verde. Știam că înăuntru există o colecție importantă de picturi, dar percepînd muzeul ca pe unul mai „de cartier", mă așteptam la străluciri locale de genul Gainsborough, Turner, Reynolds ori Constable. Și, într-adevăr, corifeii picturii engleze și britanice te întîmpinau în număr mare, de pe pereții tapetați ai liniștitei case. Pe lîngă ei însă, oarecum discret, te surprindeau și alții. Dintr-un autoportret mai de la bătrînețe, undeva dincolo de tine și cu un fel de înțelepciune blîndă, privea însuși Rembrandt. Poate una din cele mai cunoscute imagini ale lui. Am tras aer în piept, gîndindu-mă că dacă dedesubt scrie Rembrandt, atunci nu avea cum să nu fie originalul. Tot acolo era și *Cîntăreața la chitară* a misteriosului Vermeer, adică una dintre cele foarte puține (37) picturi care au rămas de la el. Cele două tablouri de Van Dyck m-au prins deja pregătit. Înțelesesem deja cum venea povestea cu conacul de la periferie. Casa și colecția au fost donate publicului britanic de către irlandezul Edward Guinness, conte de Iveagh și om de afaceri (director al companiei Guinness și membru al familiei de la care ne vine berea cu acest nume). La sfîrșitul secolului trecut, Edward Guinness a fost cel care a donat banii necesari înființării Institutului Lister (după modelul Institutului Pasteur din Franța, care fusese inaugurat cu cîțiva ani mai devreme).

Cultură mare în cartiere și provincii mici.

Cu o altă ocazie, în trecere fiind prin Cambridge, după ce am vizitat ce era de vizitat prin celebrele sale universități, m-am gîndit să nu ocolesc nici „micul" muzeu de artă cu nume de fițe al orașului, avînd în minte Muzeul „Nicolae Grigorescu" din orășelul meu natal. Așadar, Muzeul Fitzwilliam. Ei bine, înăuntru aveam să fiu din nou întîmpinat de maestrul Rembrandt cu al său *Portret de om în costum militar*. Mai departe, aveam să descopăr cîțiva reprezentanți ai Școlii flamande, adică nu mai puțin decît Brueghelii (cei bătrîni), Rubens (omniprezentul) sau Van Dyck, după care am trecut repede prin Școala italiană cu Veronese, Titian și Tintoretto, pentru ca în cele din urmă să fiu copleșit de mai toți impresioniștii, neo și postimpresioniștii cunoscuți, de la Pissaro, Monet și Degas, pînă la Seurat, Gauguin și Van Gogh (cu un peisaj de toamnă), așa că atunci cînd am trecut pe lîngă sculpturile lui Rodin, eram deja plin. Am aflat că Richard Fitzwilliams întemeietorul acestui muzeu „de provincie", a fost și el un viconte dintr-o veche familie irlandeză, care printre altele a contribuit la dezvoltarea orașului Dublin.

Aflat în orașul Chichester din sudul Angliei, am intrat în catedrala din centru. Acolo era un mare vitraliu, extrem de viu colorat, făcut de Chagall. Occidentul ăsta e ceva mai consistent decît ne-am fi închipuit, iar una din caracteristicile lui democratice pare să fie răspîndirea culturii mari prin cartiere și provincii mici.

După o lungă ședere la Londra și după ce văzusem tot ce v-am povestit, am auzit că n-ar fi rău să arunc o privire și prin palatul de la colțul străzii unde lucram, la Somerset House, un imobil impresionant pe lîngă care trecusem, de altfel, de nenumărate ori. Am intrat, în aripa în care se află colecția Courtauld. Și aveam să-i întîlnesc din nou acolo pe toți impresioniștii și chiar pe Van Gogh în celebrul autoportret cu urechea bandajată. Iarăși m-am întrebat dacă e chiar originalul și apoi m-am convins că da. Mai erau acolo și foarte multe lucrări de Cezanne și ultima mare pictură a lui Édouard Manet *(Bar la Folies-Bergèret)*.

Întemeietorul colecției, Samuel Courtland, a fost un industriaș britanic care a trăit pînă la jumătatea secolului trecut, nepot al unui celebru magnat al textilelor.

În fine, cînd am trecut Oceanul, după ce am înghițit pictură cu lopata, pînă la saturație, la Metropolitan Museum, am descoperit în plin Manhattan ceea ce se numește Frick Collection. Un mic palat, o oază liniștită și plină de verdeață în mijlocul forfotitorului oraș care nu doarme. Ei bine, mi s-a spus că Frick ăsta a adunat nu foarte multe tablouri, alese unul și unul, nu atît pe criteriul celebrității autorilor, cît pe acela al valorii fiecărei lucrări. Adică lucrări de mîna întîi ale unor autori cu nume mai puțin cunoscute. Aveam să constat însă că, printre pictorii ăștia mai puțin celebri (în măsura în care Hans Holbein n-ar fi așa de celebru), erau și alții. Și să încep din nou cu Rembrandt. Și cu un alt Vermeer. Nu mai vorbesc de Piero della Francesca, El Greco, Degas sau Goya. Dincolo de asta, delicate porțelanuri chinezești și mobilă franțuzească de secol XVIII.

Henry Clay Frick a fost un industriaș american (a murit în 1919) care se ocupa cu fabricarea oțelului. Se spune că a fost printre cei mai urîți oameni din Statele Unite, pentru comportamentul lui fără scrupule în afaceri. Iar eu am devenit un fan al muzeelor „mici". Sînt cîteva și prin București.

■ ■ ■

ready made

„O! cum îmi aduc aminte, și cum sînt silit să mă spovedesc că sînt foarte greșit. Căci eu nu numai nu am făcut nici un bine, cît de mic, patriii, spre mulțumire căci au hrănit, au îmbogățit, au cinstit pe părinții miei, moși și strămoși, ci, de la cea dintîi dregătorie și pînă la cea din urmă, n-am contenit luînd luări neprăvilnicite de la acest norod care nu-ș are nici hrana din toate zilele."

Dinicu Golescu,
Însemnare a călătoriii mele,
Editura Minerva, 1977

PUBLICITATE

INFORMAȚIA
SE NAȘTE
AICI

rfi
românia
MĂRTURII DESPRE LUME
AZERBAIDJAN
VINERI, ORA 13:30
Un program realizat de:
GoodPlanet.org

PUBLICITATE

the cranberries

11 OCTOMBRIE 2012
ROMEXPO
PAVILIONUL CENTRAL
BILETE: EVENTIM.RO, MAGAZINELE GERMANOS, ORANGE, VODAFONE,
LIBRARIILE HUMANITAS, CARTURESTI SAU IN RATE
PRIN CARDAVANTAJ LA SEDIUL EVENTIM.
SPECTACOL ORGANIZAT DE: events

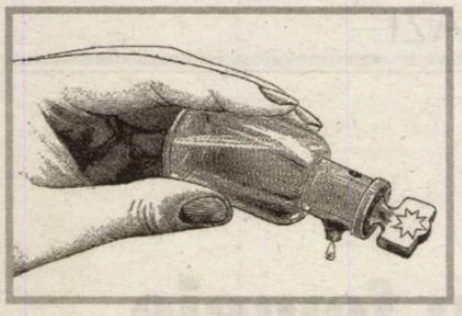

Rodica ZAFIU

cuvinte nepotrivite

Incendiar

Inflaţia de cuvinte-semnal într-o presă care nu se teme de ridicol, pentru că trebuie să atragă cu orice preţ privirea cititorului sau a telespectatorului, produce enervări inutile. Observatorul detaşat poate însă urmări diversele tendinţe şi mode, perioadele în care un clişeu apare, domină mass-media şi apoi intră în declin, concurat puternic de altele asemenea lui. Aşa par să se petreacă lucrurile cu termenul *senzaţional*, pe care îl înlocuiesc tot mai des, în pagini de tabloid, pe site-uri sau pe ecranele televizoarelor, adjectivul *şocant* şi – parcă tot mai des – *incendiar*. Adjectivul *incendiar* însoţeşte denumirea evenimentului sau a mesajului – „*concert incendiar* la Mamaia! Artistul a înnebunit romancele“ *(Click!*, 17.09.2012); „Un nou *document INCENDIAR*. Dovadă că Diaspora este exclusă de pe listele permanente“ (antena3.ro, 15.08.2012) –, dar cuvîntul se foloseşte deja şi adverbial, ca semnal pentru un titlu aflat în disperată căutare de audienţă: „*INCENDIAR!* Jackeline Arroyo fentează soarele cu dinţi!“ (realitatea.net, 3.09. 2012).

Recursul la cuvîntul cu sens hiperbolic e la fel simplist ca abuzul de majuscule şi ca introducerea informaţiilor reduse la minimum, subordonate cu totul imaginii, prin interjecţii de apel: „*Uite* cum a fost a DOUA ROCHIE de MIREASĂ a DELIEI!“ *(Libertatea*, 17.09. 2012); „Sharon Stone, în stare naturală. *Uite* cum arată diva fără machiaj“ (rtv.net, 17.09.2012); „*Ia uite* unde au făcut nunta!“ (click.ro, 29.08.2012); „*Ia uite*-l şi pe Ponta cum se uită la meci cu omologii lui!“ *(Kamikaze*, 15.08.2012 – exemplu parodic).

Adjectivul şi substantivul *incendiar* – cu sensuri mai ales din franceză *(incendiaire)*, cu formă modelată după latină *(incendiarius)* – apărea în dicţionarul lui Laurian şi Massim (1876) cu definiţia „care *incendie*, aprinde, dă foc; care causă incendiu; subst. incendiariu, autoriu voluntariu de un incendiu sau de alte rele; turburătoriu, agitatoriu“ (am adaptat parţial ortografia, păstrînd finalele de cuvînt). Peste o jumătate de secol, în dicţionarul academic al lui Puşcariu, explicaţia era: „care dă (de bună voie) foc unei clădiri etc.; autor al unui incendiu; mai ales fig. turburător al ordinei publice; cf. agitator“ *(Dicţionarul limbii române*, 1934). În presa de senzaţie din zilele noastre, adjectivul *incendiar* are o anume specializare semantică, diferită oarecum de cea din dicţionarele curente – „care provoacă (sau poate provoca) un incendiu“; (figurat) „care aţâţă, îndeamnă la acţiuni violente“ (DEX). Imaginile, filmele, videoclipurile *incendiare* sînt de obicei cele cu o notă puternic „aţîţătoare“, provocatoare prin elemente lor erotice. Alături de acest sens (dar nu neapărat pornind de la el), se dezvoltă cel pur şi simplu intensiv: „producător de uimire, răscolitor“. Însoţind cuvinte ca *show, spectacol, concert, party*, adjectivul *incendiar* e întrucîtva ambiguu: poate trimite fie la notele erotice ale evenimentului, fie la efectele sale asupra publicului şi a participanţilor. Oricum, dacă definiţia de dicţionar a cuvîntului *incendiar* pare să indice o conotaţie negativă, uzul actual e cît se poate de pozitiv: negativul devine, ca de obicei, mijloc de întărire, aşa că un spectacol *incendiar* e unul *frumos foc*.

Moda publicistică a *incendiarului* se răspîndeşte rapid (nu întîmplător am indicat mai sus datele de apariţie ale exemplelor), fiind prezentă acum nu doar în tabloide, în presa de scandal, ci şi în gazetăria sportivă („Gigi Becali, *dezvăluiri incendiare* despre blaturile Stelei“, enational.ro; „*Dezvăluiri incendiare* despre cum se fac echipele în Liga I“, prosport.ro; „Dumitru Dragomir, *declaraţii incendiare* în scandalul gazonului de pe arena naţională“, realitatea.net) şi în cea politică: „Noi *documente incendiare* arată că listele electorale sînt greşite“ (antena3.ro).

Clişeele sînt uneori remotivate glumeţ: sub titlul „Weekend «*incendiar*» pentru pompierii dâmboviţeni“ (dîmboviţeanul.com) se vorbeşte chiar de stingerea unor incendii. Sînt şi semne că *incendiar* a început să se uzeze, aşa că e nevoie să fie întărit: „documentare *incredibile* şi *incendiare*“ (nasul.ro).

Negativul devine mijloc de întărire.

***Rodica Zafiu** este prof. dr. la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti. A publicat, între altele, volumele* Limbaj şi politică *(Editura Universităţii Bucureşti, 2007) şi* 101 cuvinte argotice *(Editura Humanitas, colecţia „Viaţa cuvintelor“, 2010).*

---

tolo sport

Turla din apă

Acum trei ani, cînd Piţurcă a plecat de la Naţională, suporterii au răsuflat uşuraţi. Astăzi, Piţurcă e din nou la Naţională, iar suporterii sînt plini de speranţe. Cum vine asta?

În fotbal, sportul unde valoarea unui antrenor se măsoară în funcţie de ultimul său rezultat, evaluarea fanilor ţine de hidrologie. Anotimpurile în care debitul râurilor se ţine semeţ îi fac pe suporteri să fie la fel. Exigenţa lor este direct proporţională cu entuziasmul crainicului de la emisiunea *Cotele apelor Dunării*. Paranteză. Cum de a rămas emisiunea nepolitizată?!! A se lua măsuri.

Revenim. Dacă sînt rezultate, la „Naţională“ sau la cluburi, Piţurcă nu e mare scofală şi el e tratat ca un antrenor limitat cum sînt mii în Europa şi, probabil, zeci în România. În schimb, cînd apele scad, cînd se pierd calificări la Mondiale şi la Europene, bretonul încăpăţînat al lui Piţurcă reapare deasupra apelor mîloase ca un vestigiu al unor vremuri mai bune. El e bun pe vreme de secetă, cînd nu-ţi mai pasă de design-ul jocului şi tot ceea ce-ţi doreşti e să strîngi puncte şi să te califici. Piţurcă mai are un avantaj de termen lung în memoria oamenilor. În acest flux şi reflux petrecut pe rîuri mici, Victor Piţurcă şi-a păstrat intactă pasiunea deloc charismatică, dar autentică.

Într-un fotbal de măscărici, el afişează temperamentul posomorît şi intratabil al omului care îşi face şi îşi apără meseria. Din cînd în cînd, la cîte un colţ de preliminarii, cînd apele scad, îi zăreşti zidul pe care-l pune între el şi oameni, dar şi între sportul pe care-l iubeşte şi toţi patronii sau şefii de cluburi care cred că fotbalul ţipat şi busculat e soluţia. Nu e.

Cătălin TOLONTAN

PUBLICITATE

Dezbaterile Historia

Tema dezbaterii:
La film, sub comunişti!

Vă aşteptăm joi, 20 septembrie, ora 18:45 în Librăria Adevărul din str. Doamnei, nr. 27-29

Invitaţi:
Irina Margareta Nistor, critic de film
Tudor Caranfil, critic de film, realizator de emisiuni TV cu subiecte cinefile şi istoric de film român,
Mircea Diaconu, actor şi profesor la Institutul de Teatru I.L. Caragiale
Ion Cristoiu, director editorial revista Historia

Moderator:
Ion M. Ioniţă, redactor şef revista Historia şi revista Foreign Policy

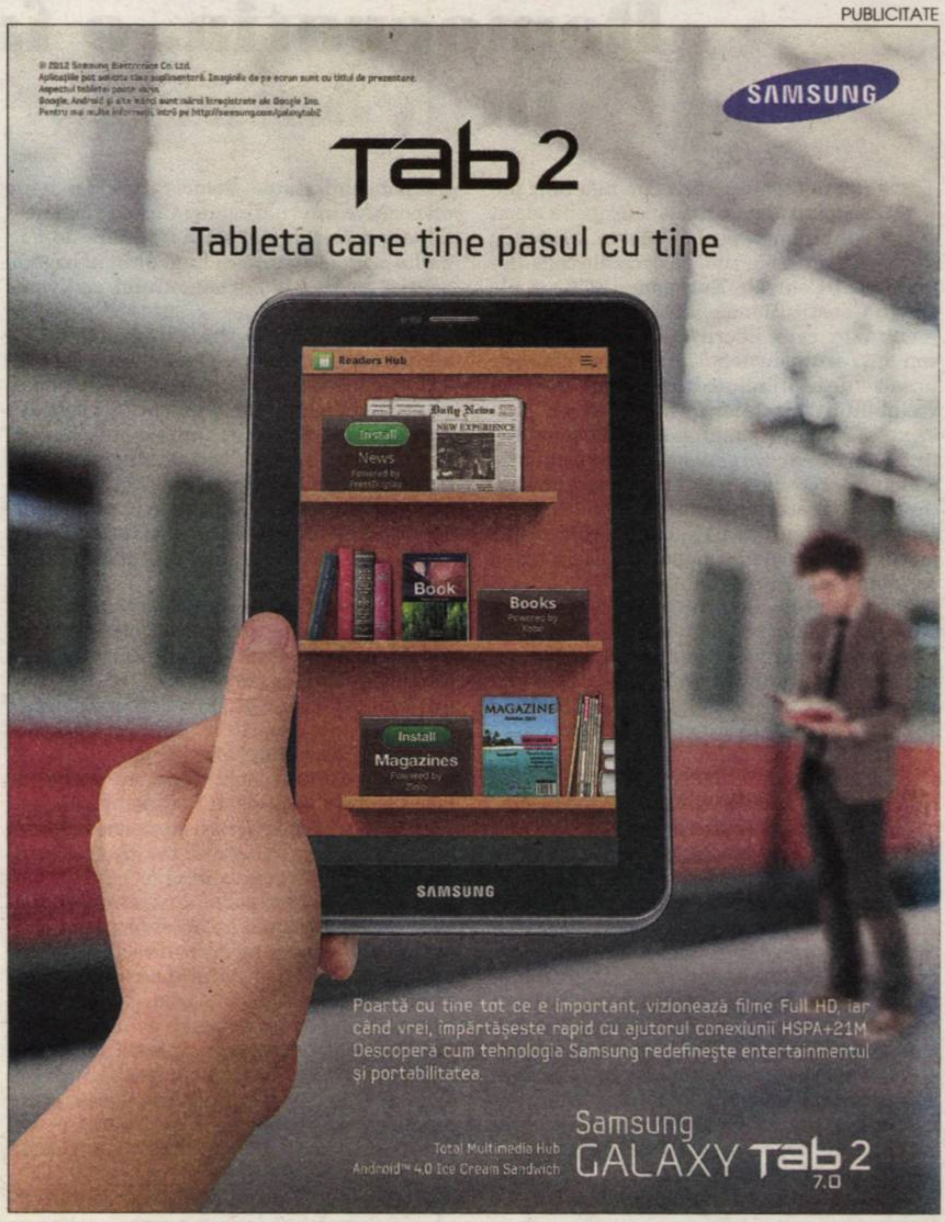

PUBLICITATE

SAMSUNG

Tab 2
Tableta care ţine pasul cu tine

Poartă cu tine tot ce e important, vizionează filme Full HD, iar cînd vrei, împărtăşeşte rapid cu ajutorul conexiunii HSPA+21M. Descoperă cum tehnologia Samsung redefineşte entertainmentul şi portabilitatea.

Total Multimedia Hub
Android™ 4.0 Ice Cream Sandwich
Samsung GALAXY Tab 2 7.0

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Adevărul despre ce vedem la o femeie

Doamnelor şi domnişoarelor, acest articol este menit să clarifice odată pentru totdeauna o dilemă mai veche decît Istoria: ce anume vede un bărbat cînd priveşte o femeie. Am citit mii de volume, am consultat pe toţi iniţiaţii marilor religii ale lumii, am recapitulat opera tuturor marilor filozofi ai ultimilor 2500 de ani, am căutat-o şi pe dna Tatoiu (noroc că n-am găsit-o), şi iată la ce concluzie am ajuns: una pe care aproape mi-e şi teamă să v-o zic. Poate că toată magia iubirii – pe care stă clădită o bună parte din cultura speciei umane – se va topi în mintea dvs. Poate că veţi vedea, de mîine, viaţa în altă lumină – nu neapărat mai strălucitoare. Să vă spun...? Să nu vă spun...? Hai să vă spun, dacă tot am apucat să scriu acest prim paragraf.

Da, este adevărat că un bărbat, cînd priveşte o femeie, se uită la sîni, la şolduri, la gură şi la coama părului. Şi nu de ieri, de azi. Nu de pe vremea lui Burebista şi nici măcar de pe vremea lui Tuthankamon. Ci de cîteva bune sute de mii de ani – cel puţin.

De fapt, ochiul bărbatului este pur şi simplu programat să tragă ocheade acolo unde v-am zis, atunci cînd în radar îi intră un feminin. Şi de-ar vrea să se abţină, dar glasul speciei din el îi comandă: *Priveşte! Priveşte!* Aşa încît, doamnelor şi domnişoarelor, nu mai fiţi supărate pe bărbatul de lîngă dvs. E clar că ochii lui cam zburdă. Mai bine v-aţi consola cu o consecinţă logică a ceea ce deja v-am spus: în afara bărbatului dvs., mai există mulţi alţi bărbaţi care vă privesc pe dvs. şi vă măsoară la fel. Pe de altă parte, nici nu vă simţiţi jignite sau agresate atunci cînd surprindeţi privirea unui bărbat străin asupra-vă. Săracul, să ştiţi că n-are de ales. El poate ar fi cuminte – dar glasul speciei... cum spuneam... ordonă: *Priveşte! Priveşte!*

De ce o privim mai sus de coapse şi la sîni

Şi iată explicaţia. O iau cum se cuvine, de jos în sus: un bărbat priveşte şoldurile unei femei pentru că, de-a lungul ultimelor multe sute de mii de ani, s-a strîns în mintea lui informaţia subliminală că o femeie cu un bazin lărguţ şi cu un mijloc subţire este tocmai coaptă pentru a avea copii. După ce înregistrează conformaţia bazinului, privirea sărmanului mascul sare direct la sîni. Repet: el poate că n-ar vrea, dar privirea, a naiba, sare singură. Iată de ce sare: informaţia genetică spune că nişte sîni fermi sînt cei mai buni pentru alăptatul viitorului bebe (pe vremea primilor bipezi încă nu se comercializa Milupa). După ce zăboveşte cît zăboveşte asupra sînilor, privirea bărbatului urcă direct – unde credeţi? – la gura dvs. De fapt, e impropriu spus „la gură". Bărbatul nu vă admiră nici zîmbetul, nici gropiţele din obraji şi nici buzele frumos rujate. Nici să nu vă imaginaţi că vă caută acidul hialuronic din boticul dvs. de răţuşcă! Nu. Bărbatul e programat de mama evoluţie să privească direct la dentiţia dvs.: pentru că ştie, iarăşi subliminal, că o femeie cu dinţi buni va putea să mestece în propria ei gură, vreme de luni şi luni, mîncarea pentru bebeluş, după ce acesta va fi înţărcat.

În fine, după ce priveşte la toate acestea, bărbatul are nevoie de o confirmare ultimă – şi atunci vă admiră podoaba capilară. În ciuda impresiei create prin clişeele cinematografice sau foto-erotice din ultimul secol, bărbatul este, totuşi, mai atras de brunete decît de blonde – din simplu motiv că blondele au apărut ceva mai recent pe scara evoluţiei. Ideea de fertilitate feminină, în subconştientul masculului, e legată de femeia brunetă (vă dau un pont: puneţi în camera de lucru a bărbatului dvs. un poster sugestiv cu Monica Bellucci la tinereţe şi veţi înţelege repede ce vreau să spun!). Cu sute de mii de ani în urmă, vopselele de păr nu se inventaseră, dar primele fire de păr alb la femele tot între 20 şi 30 de ani apăreau – doar că la acea vîrstă aveai şanse bune să fii deja bunică. Regina Cleopatra din vechime, Liz Taylor sau Sophia Loren din zilele noastre au tustrele ceva în comun: cu toate îşi vopseau părul (negru) ca să pară mai tinere. Revin: aşadar, masculul care vede o coamă neagră la femeie (mai bine spus, un păr fără fire albe) ştie instantaneu că sînt mari şanse ca – şi acum privim iarăşi în jos – femeia din faţa lui să aibă o dentiţie bună, să aibă sînii fermi iar bazinul să fie tocmai bun pentru o sarcină.

Vedeţi ce simplu este?

Şi să vă mai spun un secret: şi femeile, cînd se uită una la alta, cam tot asta au în subconştient. Desigur că, între timp, au mai apărut pantofii, genţile şi cerceii. Dar prima scrutare a femeii la altă femeie se duce tot spre ce v-am spus eu. Dacă mă credeţi, nu mai insist. Dacă nu mă credeţi, doamnelor şi domnişoarelor, n-aveţi decît să aşteptaţi pînă cînd fiul dvs. vă va aduce în casă şi vă va prezenta emoţionat prima lui prietenă.

Îmi veţi da dreptate.

***Adrian Cioroianu** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte publicată:* Epoca de aur a incertitudinii, *Editura Curtea Veche, 2011.*

■ ■ ■

Antoine VAUCHEZ

Democraţia, o faţadă în trompe l'œil?

Cum putem să exprimăm mai bine paradoxul democraţiei europene decît subliniind faptul că soarta acesteia a depins, în ultimele zile, de deciziile consiliului Băncii Centrale Europene (BCE) şi ale Curţii Constituţionale a Germaniei? În momentul în care liderii politici europeni – convinşi acum de neputinţa lor sau chiar de lipsa lor de legitimitate în cîştigarea „bătăliei credibilităţii" statelor în faţa pieţelor – acceptă să renunţe la marginea lor de manevră în favoarea unor organisme „independente" şi a unor proceduri de sancţiuni automatice (faimosul Tratat de stabilitate), judecătorii (naţionali şi europeni) şi bancherii centrali joacă deci rolurile principale în conducerea cotidiană a afacerilor europene.

Şi mai mult, printr-un fel de inversare simbolică, de acum înainte „independenţii" sînt cei care ocupă terenul dezbaterilor referitoare la viitorul Uniunii politice, întinzîndu-şi cîmpul de intervenţie cu mult peste simpla legitimitate funcţională care reiese din mandatul lor iniţial. Astfel, de la apărarea „stabilităţii preţurilor", liderii BCE au trecut repede la revendicări privind „reformele structurale" (piaţa muncii, moderarea salarială etc.), pentru ca, de curînd, să intre în miezul discuţiilor despre arhitectura viitoarei Uniuni politice... Atunci cînd nu este vorba chiar de participarea la redactarea viitoarelor tratate, după cum se întîmplă la ora actuală cu misiunea încredinţată grupului numit „al celor patru înţelepţi" (preşedinţii respectivi ai Consiliului European, Comisiei, Eurogrupului şi al... BCE). Ironie supremă, aceşti „independenţi" nu mai ezită să atragă atenţia statelor asupra obligaţiunilor lor democratice: preşedintele Bundesbank, Jens Weidmann, precum şi cel al BCE, Mario Draghi, au afirmat, cu mai multe ocazii, necesitatea menţinerii unui anume loc pentru „responsabiliatatea democratică" în noile dispozitive internaţionale; Curtea Constituţională a Germaniei nu a fost oare de mai multe ori considerată ca fiind ultimul bastion pentru apărarea Parlamentului naţional? Şi aşa mai departe...

Toate conduc, în cele din urmă, la evidenţierea – în ciuda a două decenii de consolidare voluntaristă a puterilor Parlamentului European – marii precarităţi a legitimităţii democratice în Uniune şi la instaurarea durabilă a instituţiilor din sfera apoliticului: tribunale, bănci centrale, agenţii sau autorităţi etc... Lanţul de împuterniciri care duce de la puterile democratic alese la instituţiile „independente" continuă astfel să se întindă.

Drept pentru care este dificil să-ţi însuşeşti siguranţa de sine a unuia precum José Manuel Barroso, care încă mai susţinea, în iunie, cu ocazia summit-ului G20, că „Europa nu are nici o lecţie de democraţie de primit" din partea ţărilor în curs de dezvoltare. Oricine doreşte „să reorienteze drumul construcţiei europene" ar face mai bine să plece de la constatarea, mai realistă, a unei democraţii europene în formă de *peau de chagrin,* [aluzie la titlul romanului lui Balzac, devenit sintagmă care desemnează tot ceea ce se reduce inexorabil pe măsură ce este folosit]. Din acest moment, simpla introducere a alegerii directe a preşedintelui Comisiei – cuvîntul de ordine al diplomaţiei germane – nu poate fi suficientă pentru a conferi un nou elan democratic sistemului politic european. Aceasta s-ar putea chiar dovedi a fi o nouă himeră europeană dacă ar fi însoţită – după cum doresc aprig conservatorii germani – de acordarea de noi puteri în favoarea Băncii Centrale şi a Curţii de Justiţie.

Refacerea Uniunii politice ar trebui, de fapt, înainte de toate, să treacă prin inventarea unor noi forme de legături democratice cu aceste instituţii „independente". Fără îndoială că nu mai este vremea de a limita sfera lor de competenţă, ci mai degrabă de a regîndi cei doi stîlpi pe care s-a bazat pînă acum autoritatea lor: o anumită idee a independenţei lor, concepută ca o distanţare a intereselor implicate, pe de o parte, şi o anume pretenţie la obiectivitatea ştiinţifică a diagnosticelor şi a verdictelor lor, pe de altă parte. În ceea ce priveşte primul punct, introducerea unei forme de reprezentare a partenerilor sociali şi a minorităţilor politice ar permite asigurarea unei „independenţe" veritabile, evitînd astfel ca aceste noi spaţii ale politicii europene să fie acaparate de către un grup, o tabără sau o ideologie. Acest pluralism este singurul capabil să deschidă controversele indisociabil tehnice şi politice care vor lărgi sfera dezbaterilor dincolo de cercul unic al economiştilor sau al juriştilor: este cel de-al doilea punct. Pentru că, deocamdată, controlează în continuare numirile membrilor acestor instituţii, guvernele mai au încă posibilitatea de a deschide aceste cutii negre; este singura condiţie pentru ca instituţiile democratice europene – începînd cu Parlamentul European – să nu devină simple faţade în *trompe l'œil.*

***Antoine Vauchez** (1972) este profesor universitar. Doctor în Ştiinţe Politice, el este director de cercetare la CNRS (Centrul Naţional pentru Cercetare Ştiinţifică) şi cercetător pe lîngă Centrul European pentru Sociologie şi Ştiinţe Politice (CESSP).*

text preluat din Presseurop.eu

■ ■ ■

---

anti nostalgia

Filă de calendar

26 ianuarie 1985

[r] „Apel către Generalul doctor Ilie Ceauşescu!

Dumneavoastră ţineţi în mînă soarta istoriei Neamului Românesc salvînd dela pieire cel mai preţios şi neîntrecut monument al epocei feudale MĂNĂSTIREA VĂCĂREŞTI.

Inimile şi speranţele tuturor se îndreaptă prin mine cu o rugă fierbinte către marele patriot Ilie Ceauşescu, apăraţi-o, păstraţi-o ca mărturie în viitor pentru continuitatea drumului către care ne îndreptăm şi azi!!!

Arhitect H. Delavrancea-Gibory"

---

*Fratele dictatorului

* * *

[v] „(...) Am avut ocazia fericită ca în decursul activităţii mele să primesc indicaţii direct de la tovarăşul Nicolae Ceauşescu care, cu o grijă permanentă pentru viitor, acordă o mare atenţie nivelului de acurateţe a construcţiilor, a expresiei arhitecturale. (...) Este un moment de mare însemnătate, de referinţă, acela al aşezării Bucureştiului pe temeliile sale de tradiţie şi istorie şi al înălţării sale ca o urbe modernă demnă de epoca ce îl defineşte «Epoca Ceauşescu».

În această zi aniversară, fie-ne îngăduit să ne unim gîndurile cu cele ale întregului nostru popor, urînd din inimă iubitului conducător al ţării ani mulţi şi sănătoşi, spre binele şi prestigiul României.

Paul Focşa, arhitect-şef al
municipiului Bucureşti"

„Omagiul nostru primului architect al ţării", *România liberă,* 26 ian. 1985; în vol. Gheorghe Leahu, *Distrugerea Mănăstirii Văcăreşti,* Arta grafică, 1996 (v. şi nr. 420, 421, 424, 440-448)

Maria IORDĂNESCU

Iasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Păcatele manualului de religie

Prin felul în care sînt construite, manualele de religie ar trebui să nască nemulţumiri mai curînd în rîndul credincioşilor decît al ateilor: limbajul prăfuit, discursul anost, dădăceala obosită şi poveştile ameninţătoare îl pun pe gînduri pînă şi pe cel mai harnic şi devotat enoriaş care-şi înscrie copilul la cursurile de religie. Paginile manualelor le dezvăluie copiilor o lume colorată doar în alb şi negru: alb, desigur, pentru credincioşii fervenţi care au locul asigurat în Rai, şi negru pentru păcătoşi, ameninţaţi cu flăcările Iadului.

Nu e loc de reflecţie, de dezbatere interioară, de îndoială, de participare personală, de creativitate: spaţiul în care li se cere tinerilor învăţăcei să se mişte este unul maniheist: de-o parte, fapta bună şi promisiunea unei vieţi veşnice, de partea cealaltă, fapta rea şi chinurile eterne. Totul, dar absolut totul are, în viziunea autorilor de manuale de religie, explicaţii simple şi etichete de neînlocuit: bolile sînt semne ale păcatului, iar vindecarea este răsplata pentru rugăciunile fierbinţi, cutremurele şi incendiile sînt semne ale supărării divine, ritualul ortodox duminical nu este o cale, ci o agendă obligatorie pentru oricine simte creştineşte. Prin manualele propuse, Biserica Română pare grăbită să-şi impună mai curînd autoritatea fizică, decît cea spirituală, morală. (De fapt, mai toate acţiunile Patriarhiei par a fi confiscate de acelaşi scop: se trasează reguli pentru dimensiunile şi forma lumînărilor, pentru locurile unde pot fi curăţate odăjdiile, pentru cimitirele pe care le pot alege credincioşii pentru odihna veşnică, pentru producţia de cruci şi icoane. Se cheltuiesc, pentru construirea unei catedrale, bani mulţi, foarte mulţi, din bugetele locale, fără să fie consultat vreun contribuabil. Agitaţia Bisericii în vremuri de criză pentru salvarea propriului patrimoniu riscă să fie contraproductivă: va avea bani, dar mai puţini credincioşi luminaţi care s-o urmeze.)

Ignoranţă
şi încrîncenare.

La fel de contraproductiv este şi mesajul Bisericii reflectat în manuale. Copiii sînt chemaţi pe calea credinţei cu două argumente la fel de puţin seducătoare: fericirea de după moarte şi teama de pedeapsa eternă. Cred că manualele de religie ar putea căpăta nişte culori mai tonice, mai atrăgătoare: credinţa ar trebui, poate, să vorbească mai curînd despre bucurie şi iertare, îngăduinţă şi nădejde, decît despre fărădelege şi moarte. În numele credinţei s-au construit şi capodopere de arhitectură şi instituţii de învăţămînt şi şcoli de artă, nu numai ruguri şi cazane cu smoală. Parabolele lui Isus nu trebuie să devină un regulament strict de ordine interioară, ci un prilej de meditaţie. Ritualurile ortodoxe nu ar trebui descrise ca un soi de pentatlon la sfîrşitul căruia primeşti medalia de aur a unui campion al credinţei, ci ca un răgaz pentru a te pune în ordine cu tine şi cu ceilalţi. În orice caz, astfel construit, manualul de religie n-ar mai deveni, aşa de uşor, ţinta protestelor liber cugetătorilor din întrega ţară. Din păcate, răspunsul Patriarhiei la criticile aduse manualelor nu este unul dătător de speranţe: duşmanul credinţei nu este ateul comunist protestatar (care va refuza, oricum ar arăta manualul, înscrierea copilului său la ora de religie). Ci ignoranţa. Şi încrîncenarea, lipsa de imaginaţie şi umorul. Toate regăsite din plin în manualul de religie existent pe piaţă.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

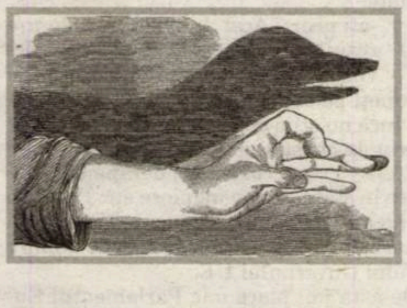

Iaromira POPOVICI

bazar

Disneyland şi curajul

Nu e, nici pe departe, prima dată cînd merg la Disneyland-ul din Paris. Ce-i drept, am ajuns acolo doar adultă fiind, cu al meu copil – deşi am visat să vizitez parcul (cel american pe atunci) cam de pe cînd aveam vreo 11 ani şi un prieten proaspăt emigrat în SUA mi-a trimis o poză cu el şi vulpoiul şi cotoiul din *Pinocchio* pe fundalul unui foc de artificii.

Pe vremea lui Ceauşescu nu am putut ajunge, dar am putut, precum atîţia alţi copii din generaţia mea, să mă uit la desenele animate cu Mickey, Donald, Goofy, Chip şi Dale de la televiziunea naţională comunistă; am putut vedea mai toate filmele de lungmetraj Disney din perioada respectivă, gen *Albă ca Zăpada, Cartea junglei, Pisicile aristocrate, Doamna şi vagabondul;* ba chiar mi-am putut cumpăra revistele *Disneyland* şi *Mickey Mouse* de la chioşcul de ziare de pe Şoseaua Giurgiului, unde locuiam atunci, dînd o mică şpagă vînzătorului, ca să ni le oprească.

Tot citind reviste şi văzînd filme Disney, într-o perioadă în care orice consumam se lipea de mintea-mi fragedă, mi-am însuşit, vrînd-nevrînd, morala lor: şi astăzi mai cred – puţin – că Prinţesa, după multe necazuri şi aventuri, adică după ce şi-a luat porţia de nefericire, rămîne cu Prinţul, drept răsplată pentru ce a îndurat.

Bineînţeles, după ce au mai trecut anii, mi-am dat seama că nu e chiar aşa în *real life* (desigur, nici animalele nu sînt pufoase şi nu cîntă, virtutea nu e – neapărat – răsplătită şi nici mamele vitrege pedepsite). Dar ceva tot mi-a rămas din mentalitatea Disney, pe care, într-o oarecare măsură, o împărtăşesc şi azi: un simţ al miraculosului şi al-orice-posibilului în variantă kitsch dulce.

Tîrziu, în copilăria mică a copilului propriu, am descoperit parcurile Disneyland. Kitsch-ul idilic despre care tocmai vorbeam l-am regăsit în special în Fantasyland, parcul principal – dacă-i pot spune aşa – al stabilimentului ridicat în 1992 pe lîngă Paris (în Marne-la-Vallée). Acolo te sui într-un trenuleţ şi ajungi în diverse „lumi“: cea a Albei ca Zăpada, a lui Peter Pan, a Piraţilor din Caraibe. Culmea lumilor kitsch este *It's a small world* (E o lume mică) – un soi de pacea-ntre popoare şi globalizare în varianta idilico-populistă: un cor de păpuşi în costume şi aranjamente internaţionale, cîntînd melodia cu acelaşi nume.

Situat în top 5 al atracţiilor parcului, *It's a small world* e un fel de chintesenţă a Disneyland-ului fără partea lui simpatică, salvatoare: şi anume animalele, cu latura lor umoristică. Idilismul exagerat al păpuşilor şi al melodiei suave, dar repetitive adaugă şi o nuanţă *creepy* fenomenului.

Nuanţă *creepy,* voit *horror,* pe care o au şi roller coaster-ele de acolo. Cînd vorbeam, în titlu, de curaj, la ele mă refeream: te supui, de bunăvoie, unei torturi în limite permise. Care, pe deasupra, mai trebuie să fie şi plăcută.

Roller coastere-le cultivă plăcerea postmodernă: un amestec de senzaţii tari în limitele suportabilităţii omeneşti. M-am dat, odată, păcălită de fiul meu, care mi-a spus că-i floare la ureche, în Space Mountain, cred. Cînd a pornit, am avut senzaţia că-mi ies din corp (eu eram undeva în urmă şi corpul meu înainte în vagonet) şi că văd stele verzi, la propriu. Am închis ochii şi m-am simţit, timp de, nu ştiu, vreo trei-patru minute, în... haos.

Anul acesta m-am dat în Big Thunder Mountain şi în Tower of Terror. Tortura a fost mai mică şi plăcerea mai mare (nici unul nu te dă peste cap, e vorba, într-unul, de căderi în gol care mi s-au părut plăcute, şi în altul – de viraje bruşte şi zgomote puternice, care nu mă impresionează), dar îmi păstrez părerea – e vorba de o minitortură asumată: înainte de a intra în liftul din Tower of Terror m-am simţit ca înaintea unei proceduri medicale, o endoscopie, de pildă.

Aşa cum realitatea neplăcută o percepem, filtrată, de la televizor, tot aşa „probele de foc“, altă dată direct iniţiatice, ne sînt acum oferite în variantă soft, ambalate într-un înveliş *fun*. Ne mîndrim cu un curaj de şi în joacă. Care, asociat cu idilismul Disney, face din noi cetăţeni pregătiţi ai lumii entertainment-ului şi ai viselor facile.

Selma IUSUF

legende urbane

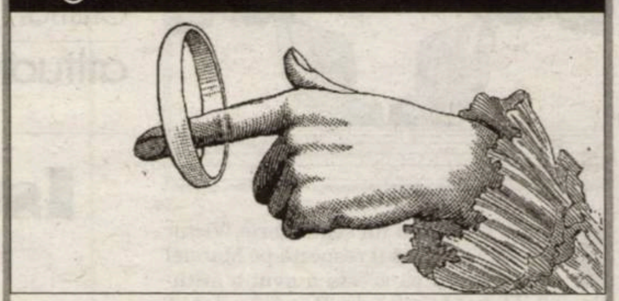

Aere, grade, nervi

„Ai văzut, Simono, s-a întors prinţesul din concediu. Să vezi tu dacă n-o să avem iar trei sute de milioane de grade în birou...“ Discuţia are loc în liftul clădirii înalte de sticlă, cu şapte etaje. La fiecare etaj s-a instalat cîte o companie care ori face soft-uri, ori curierat, ori ceva PR şi ceva audituri; o clădire care înghite în fiecare dimineaţă, pe la opt şi nouă, sute de salariaţi cărora ne-am obişnuit să le spunem corporatişti.

Am aşteptat să vină toamna asta frumoasă şi răcoroasă ca să vă spun povestea mică, insipidă, banală, dar care scutură de fiecare dată zdravăn nervii tuturor într-un birou, într-o asemenea clădire.

E, aşadar, încă vară adîncă. Cele două domnişoare care îl bîrfesc pe prinţes au rochii strîmte, cu bretele, iar platformele din picioare să le ducă pe la vreun metru optzeci. Abia le ajung la subsoară şi trag cu sîrg cu urechea. În fond, nici nu aveam de ales, eram în acelaşi lift care ne luneca onctuos spre ultimele etaje. „Fată, m-a omorît! Curg apele de pe noi şi el, nu, că i-au îngheţat mîinile. Auzi, da' l-a luat tare Cristinica – e în trei luni acum asta – că nu se poate, că ne coacem aicea şi că ce naiba de...“ Şi aici, din păcate, au coborît, uşile au fîşîit şi au glisat definitiv în spatele lor iar eu, monstruos pitic trăgător cu urechea, am rămas tînjind după ce o fi zis Cristinica despre prinţes. I-o fi zis că ce fel de bărbat o mai fi şi el de se plînge mai rău ca o domnişoară, i-o fi zis că n-o interesează, că ea e însărcinată şi să facă bine să lase aerul aşa cum e, i-o fi zis că uite ce iad e afară şi că măcar aici să stea civilizat şi netranspiraţi? Habar n-am. Ştiu însă că toată discuţia se învîrtea în jurul unui singur buton amărît, un buton care reglează aerul condiţionat în vastele spaţii comune de birouri. Căci în filozofia spaţiilor prietenoase, toţi cu unul, unul cu toţi, arta compromisului se sfîrşeşte în acest buton.

Diferenţa de reglaj – două grade în plus sau în minus – poate căpia de-a binelea o grămadă de oameni aparent sănătoşi la cap. Două grade în sus sau în jos pot da naştere la cele mai răutăcioase consideraţiuni legate de seamănul tău cu care împarţi excel-urile. Dacă e prea frig şi rămîne frig pentru că stăpînul butoanelor e din întîmplare un personaj durduliu, nu vreţi să ştiţi cîte gînduri otrăvite îi blagoslovesc: „şuncile alea care, normal, îi ţin de cald“, genele grăsane moştenite de la părinţi, tonele de presupuse şaorme pe care şi le îndeasă în pîntece, insensibilitatea sau de-a dreptul nesimţirea. Dacă e prea cald şi rămîne cald iar stăpîna butoanelor e din întîmplare vreo domnişoară mai sfrijită, nu vreţi să ştiţi cîte gînduri otrăvite îi blagoslovesc „oasele alea de Olive“, mimozenia, ba chiar o poftă de mîncare nevolnică – „asta şi dacă mănîncă o căpşună dă la raţe“ –, ba chiar şantajul emoţional despre care se spune că îl practică faţă de nişte colegi mai predispuşi spre concesii.

De cele mai multe ori însă, e vorba de grupuri de presiune, mai degrabă decît de personaje izolate. Dacă numărul înfriguraţilor e mai mare, ăia în dezavantaj numeric n-au decît să meargă la baie să-şi dea cu ceva apă pe faţă sau să-şi facă vînt cu post-it-urile. Invers – dacă încălziţii sînt mai mulţi, tabăra înfriguraţilor să-şi scoată cîte un pulovăraş adus de acasă şi să facă bine să îl pună pe umeri. Dacă taberele sînt egale, nu vreţi să ştiţi cîtă lume învîrte de butonul ăla de nu mai ştie omul dacă în fond e cald sau rece în birou. Vîjjj, linişte, vîjjj, linişte, aer pornit, aer oprit, un război al nervilor care nu are cum să se sfîrşească în nici un fel de armistiţiu. Bunăvoinţa colegială se opreşte aici. Simpatia se opreşte aici. Socializarea amabilă la o ţigară, tot aici. Colegul simpatic care împarte like-uri pe Facebook ca Dumnezeu o să ignore total proaspătul tău album cu poze din Grecia: „Acolo nu ţi-era cald, fir-ai al naibii!“.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

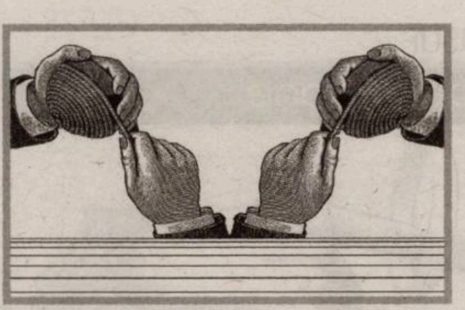

O, TEMPORA!...

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Istoria viitoarei lovituri de stat parlamentare

– un fel de –

Pe la începutul lui septembrie, Victor Ponta zicea că îl respectă pe Manuel Barroso şi că acesta a avut o atitudine echilibrată în criza din România, dar că Viviane Reding, comisara pentru justiţie, nu a avut o atitudine echilibrată pentru că e în campanie electorală: îi vrea scaunul lui Barroso. Reding a replicat că nici vorbă, că, dacă ar fi după ea, Barroso ar mai trebui să aibă un mandat.

Bon, pînă aici nimic neobişnuit. Poate doar încă o dovadă de lipsă de perspicacitate la premierul român: dacă eşti convins că Barroso e în proces de pensionare şi că Reding i-ar putea urma, de ce să încerci să-l periezi pe viitorul fost şi să-l enervezi pe posibilul succesor, care e logica?

Barroso se retrage (ar fi fără precedent un al treilea mandat), postul va fi liber. Reding este vehiculată ca o posibilitate. Din partea popularilor a mai apărut tot ca posibilitate şi premierul polonez Donald Tusk. Din partea socialiştilor este vehiculat actualul preşedinte al Parlamentului European, germanul Martin Schulz. În Parlament se fac speculaţii intense şi se poartă negocieri feroce. Staţi puţin, luaţi o pauză! Parlamentul? Cum adică? Ce-are a face Parlamentul cu alegerea preşedintelui Comisiei?

În acelaşi articol de pe EurActiv.ro din 4 septembrie, în care îi răspundea lui Ponta, spre final, Reding mai zicea ceva. Citat exact: „Reding a declarat pentru EurActiv că ea crede că preşedintele Comisiei ar trebui să fie ales direct de către Parlamentul European, care reprezintă toţi cetăţenii UE“. Pam-pam!

Deci, cum a ajuns Parlamentul să (vrea să) îl aleagă el pe preşedintele Comisiei? Păi, nu mai ţinem minte cum a fost ales Barroso? Au intrat şefii de state/guverne din UE într-o cameră, s-au certat vreo zece ore, Blair şi tipul din Spania l-au băgat la colţ pe Chirac şi în final au ieşit şi au zis: stimaţi cetăţeni europeni, ăsta e preşedintele Comisiei! Da, cam aşa cum e ales Papa: intră unii într-o încăpere şi nu ies de acolo pînă nu se înţeleg asupra unui papă nou. Singura deosebire ar fi că, în loc de cardinali, aici intră politicieni aleşi de popoarele lor.

Deci, ce s-a întîmplat de la prima alegere a lui Barroso pînă acum? Cum am ajuns să discutăm o alegere a preşedintelui Comisiei de către Parlament? Nu e puţin lucru. Asta e chiar esenţa unui sistem parlamentar: sînt alegeri, partidul care le cîştigă propune un şef al Guvernului şi Parlamentul îl votează. Că se numeşte premier ca în Marea Britanie sau cancelar ca în Germania, omul este ales de Parlament după alegeri şi puterea sa rezultă din configuraţia parlamentară dată de acestea. Deci, ce vor Reding şi alţii: alegeri europarlamentare în 2014, grupul politic care le cîştigă îl propune pe şeful Comisiei şi Parlamentul îl votează. Ups, adică UE va fi un sistem parlamentar? Cînd naiba s-a întîmplat asta? Dacă ar fi să vorbim ca la Bucureşti, asta e o adevărată lovitură de stat parlamentară: Parlamentul European îşi arogă puteri pe care nu i le-a acordat nimeni.

Da, doar că, spre deosebire de cel de la Bucureşti, o face elegant, încet, cu răbdare şi cu Constituţia/Tratatul pe masă. Nu ştiu cum să scriu povestea asta astfel încît să vă conving că e fascinantă. Serios vorbesc, este chiar fascinantă. Dar fiind o poveste despre articole din tratate, care se întinde pe zeci de ani şi nimeni nu e nici suspendat, nici împuşcat, e greu să conving lumea că e o poveste fascinantă. Uitaţi cum facem: daţi-mi zece minute din viaţă pentru povestea asta, aşa gratis, doar pentru că aveţi încredere în mine! OK? Mulţumesc.

Deci, cum se alegere preşedintele Comisiei (PC)?

■ 1958 – Tratatul de la Roma înfiinţează ceea ce urma să devină mult mai încolo UE. PC este ales prin unanimitate de Consiliu, adică de şefii guvernelor naţionale. Aşa începe tradiţia alegerii PC ca pe papă: intră unii şi nu ies de acolo... Ba chiar, e mai greu ca la papă, aici e nevoie de unanimitate. Bon, dar ce face Parlamentul European? Nu face mare lucru, era mai degrabă aşa o adunare tristă, fără puteri, fără nimic (şi nici nu se numea PE pe atunci). Şi a stat aşa cîteva zeci de ani.

■ 1979 – se introduc alegeri directe pentru Parlamentul European. Adică popoarele îi aleg. Acum avem oameni cu legitimitate, care vor şi ei ceva putere. Şi de aici începe revoluţia sau lovitura de stat parlamentară (loviluţia parlamentară??). Care se întinde pe zeci de ani şi probabil va continua. În termeni mai serioşi să o numim: ridicarea PE la rangul de parlament adevărat. Şi care este prima atribuţie a unui parlament adevărat într-un sistem parlamentar? Exact, aceea de a-l numi pe şeful Executivului. Îl numeşte PE pe PC? Nici pe departe.

Parlamentul european cîştigă aproape întotdeauna.

■ 1993 – Tratatul de la Maastricht schimbă procedura: PC este numit tot prin unanimitate de Consiliu, dar şi cu consultarea Parlamentului. Atît? Adică după 35 de ani de la Roma şi 14 ani după alegerea directă, tot ce a obţinut Parlamentul e o consultare? Scandalos, nu-i aşa? Aşa au crezut şi eurodeputaţii: doar ne consultă şi atît?! Însă guvernele naţionale considerau că oricum le-au dat prea mult: noi îl numim de zeci de ani pe PC, ce mai vor şi ăştia acum? Unii s-au enervat de-a dreptul: UE e o uniune de state, noi reprezentăm statele, noi îl numim pe PC şi punct. Hai, dom'le, i-au împăcat alţii, e doar o consultare, îi băgăm şi pe ei în seamă, dar facem ca noi.

Aşa să fie. Ce înseamnă „consultare“? Şi aici intervine unul dintre acele momente în care parlamentarii europeni lasă deoparte diferenţele politice şi intră în război instituţional cu Consiliul. S-au adunat ei şi au votat un regulament intern. A rezultat aşa-numita „Regulă 32“, care zice sec: „Dacă votul în Parlament pentru persoana nominalizată de Consiliu este negativ, preşedintele (Parlamentului) va cere guvernelor retragerea nominalizării şi trimiterea unei alte nominalizări“. Haideţi să desluşim. Deci, Consiliul propune pe cineva şi apoi consultă Parlamentul. În capul Consiliului consultarea asta e apă de ploaie. Însă prin Regula 32 Parlamentul transformă consultarea în drept de veto: dacă noi îl votăm negativ pe ăla de îl propuneţi voi, atunci voi sînteţi obligaţi să numiţi pe altul.

Pe povestea asta s-a declanşat apoi un fel de minirăzboi, Parlamentul a amînat să voteze bugetul UE, chestii de uzură, aşa, la nervi. Cum Parlamentul European are mereu mai mult timp şi răbdare decît şefii de guverne din Consiliu, de obicei cîştigă războaiele de uzură. Aşa l-a cîştigat şi pe acesta.

■ Tratatul de la Amsterdam – se spune clar şi în scris că persoana numită de Consiliu ca PC „trebuie aprobată de Parlamentul European“. Caz închis: consultarea de la Maastricht a devenit la Amsterdam drept de veto în mod oficial, prin tratat. Ah, şi cu cîtă plăcere şi-a folosit Parlamentul noua putere. Ce l-a mai perpelit pe săracul Barroso la prima nominalizare, ce i-a mai jucat în picioare pe comisari la audieri, zeci de ani de frustrări parlamentare s-au văzut atunci.

Bon, totuşi nu Parlamentul îl numeşte pe PC. Guvernele naţionale îl numesc, PE doar îl acceptă (sau nu). Deci, PE e pe jumătate cît un parlament normal în chestiunea asta, nu-i aşa? Da, aşa e, aveţi dreptate. Dar la asta asistăm acum: Parlamentul a declanşat războiul instituţional pentru a prelua şi cealaltă jumătate. Ţineţi minte cum a fost după Maastricht, era în tratat „consultare“, iar PE a folosit asta ca să pună piciorul în uşă şi a obţinut un drept de veto. Acum avem un alt picior în uşă.

■ Tratatul de la Lisabona – procedura în sine a rămas aceeaşi: Consiliul nominalizează, PE îl aprobă. Dar a mai apărut o propoziţie: „Luînd în considerare rezultatul alegerilor europene şi după consultări temeinice *(appropiate)*, Consiliul nominalizează...“. Uitaţi-vă bine la fraza asta. Pare inofensivă, dar de fapt e un uriaş picior în uşă. Şi dincolo de uşă e transformarea UE într-un sistem parlamentar.

Deci, din 1958 încoace Consiliul şi numai Consiliul face nominalizarea. Cum o face? Cum vor muşchii lui. De fapt, cum se înţeleg şefii de guverne naţionale (de la Tratatul de la Nisa încoace s-a renunţat la unanimitate şi acum e nevoie de majoritate calificată, ceea ce a schimbat masiv dinamica deciziei în Consiliul însuşi). Dar în Lisabona apare un mic schepsis: nominalizarea trebuie făcută „luînd în considerare rezultatul alegerilor europene“. Cum adică? Păi, Consiliul zice: dom'le, le luăm în considerare, aşa, la modul general, dar numim pe cine vrem noi. Nţz, zice Parlamentul, staţi puţin: trebuie luat în considerare ce votează cetăţenii europeni – corect? Şi pe cine aleg cetăţenii europeni? Pe noi, pe Parlament – corect? Deci, voi trebuie să nominalizaţi pe cine vă zicem noi, pentru că noi reieşim din rezultatul alegerilor europene – corect? Sîc-sîc!

Şi nu e că vă zic eu aşa din burtă nişte interpretări. Ce vă zic e bazat pe o moţiune a PE. Imediat după intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona, PE a trecut o rezoluţie care practic zice cum trebuie interpretat tratatul. Adică aşa cum pe vremuri au făcut din consultare drept de veto prin Regula 32. Acum, la 7 mai 2009 au trecut o chestie care se numeşte absolut plicticos „Rezoluţia Parlamentului European privind impactul Tratatului de la Lisabona asupra dezvoltărilor echilibrelor instituţionale ale Uniunii Europene“. Şi ce zice rezoluţia? Că înainte de desemnarea PC, Consiliul trebuie să se consulte cu grupurile politice din PE şi că alegerile europene trebuie să aibă „un rol primordial“ în alegerea persoanei desemnate.

V-aţi prins? Acel „luînd în considerare rezultatul alegerilor“ din tratat devine „un rol primordial“. Adică voi propuneţi pe cine vă spunem noi să propuneţi. Încă nu ştim cum vor reacţiona şefii de guverne la chestia asta, pare că sînt prinşi cu altele – crize economice, derapaje democratice în state euro-bananiere etc. Poate că încă nu au aflat, dar Parlamentul European tocmai le fură din farfurie decizia de numire a şefului Guvernului UE.

De asta îmi place mie Parlamentul European – că toată lumea îl subevaluează, dar el cîştigă aproape întotdeauna. Aşa, încet şi cu răbdare.

facebook.com/
Cristian.Ghinea.CRPE

■ ■ ■

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

Titi papagalistul

E în Piaţa Norilor. „Vrei să-ţi stea pe deşt, să stea pe umăr, să vorbească? Iei băiat tînăr. Vrei să-ţi facă pui, să ai baftă, să faci bani? Ia pereche. Te învăţ cum se face cu toţi. Sînt de 30 de ani în branşa asta. Sînt Titi papagalistul.“ În braţe cu o ceafă de porc, un kil de cartofi şi castraveţi-ardei gras-roşii de-alea prunişoare, casc gura la cuşca papagalilor lui Titi. Stă deoparte, că-s razii tari ale poliţiştilor, dar şi că aşa pare viaţa lui mai discretă. Papagalii, nişte pigmei într-o cuşcă, iau forma lui, sînt în cuşcă şapte-opt Titişori ciripind şi zbenguindu-se nervoşi. Papagalii arătau starea nevrotică a lui Titi în carne şi oase. Titi mi-a recitat poezia lui, alegere între pragmatism şi idealism, între Putere şi visare, pe nemîncate, pe neobosite, cu soarele în cruce. O singurătate a papagalistului, o dîră a certitudinii că el, cel ce ştie ambele alternative, de fapt nu s-a îmbogăţit niciodată, dar nici n-a visat vreodată odată cu papagalii lui. M-apucase răutatea. La 20 de lei papagalul visător, la „negociabil“ perechea fătătoare. Păsărarul acesta mi se părea că nu-şi mişca decît o uriaşă singurătate între papagali şi că nicicînd nu vorbea cu ei, nu-i mîngîia, nu-i alinta. Apoi, cu ceafa de porc în mînă, l-am privit mai bine şi-l vedeam pierdut în lumea lui papagalistă, în care păsările îi aduceau bucurie şi nu l-ar fi lăsat la greu. Mi-era foame, mi-era dor de o salată de castraveţi cu ardei gras, şi roşii, şi ulei, şi ceapă. Cum făcea bunicul meu, în serile de septembrie.

dosar DILEMA VECHE
Coordonator: Matei MARTIN

Revizuirea Constituţiei

Pe ici, pe colo sau deloc?

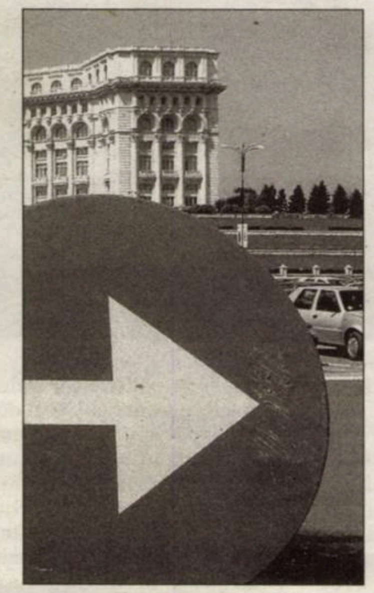

Texte şi opinii de:

- Ciprian CIUCU (coordonator de programe, Centrul Român pentru Politici Europene)
  „Despre forţa şi neputinţa cuvîntului scris“
- Laurenţiu DIACONU-COLINTINEANU (jurnalist)
  „Visul (constituţional) american“
- Ioan STANOMIR (profesor la Facultatea de Ştiinţe Politice, Universitatea Bucureşti)
  „Criza politică: o problemă de design instituţional“
- Victoria STOICIU (coordonator al platformei CriticAtac)
  „Statul social în România: cît de mult ne ajută Constituţia?“
- Ruxandra IVAN (lector univ. Facultatea de Ştiinţe Politice, Universitatea Bucureşti)
  „Totul sau nimic“
- Victor PONTA (prim-ministru)
  „Dorim ca instituţiile politice să aibă atribuţii mai clare“ – interviu
- Cristian PREDA (eurodeputat, grupul PPE)
  „Pledoarie pentru un regim nou“ – interviu

argument

Constituţie şi circ

DILEMA VECHE
Revizuirea Constituţiei
Pe ici, pe colo sau deloc?

În ultimele trei luni, cuvîntul „Constituţie“ a fost pronunţat de nenumărate ori. În criza care a urmat la scurt timp după preluarea guvernării de către USL, oameni politici de toate culorile au început să facă exerciţii hermeneutice pe marginea actului fundamental. Articole aparent clare erau citite şi răscitite la televizor, supuse unor îndelungi şi obositoare analize, interpretate în fel şi chip. Care e rolul preşedintelui şi ce atribuţii are premierul? Cine e şeful statului? Cine reprezintă România în politica externă? Fiecare partid politic a livrat propria versiune, iar cînd Curtea Constituţională a fost chemată să arbitreze, i s-a reproşat că verdictele sînt oricum politizate. În ultimele trei luni s-a dat Constituţie şi circ.

Nu e neapărat ceva nou. Au mai existat dispute Constituţionale în istoria ultimilor douăzeci de ani. Probabil că aceste polemici constituţionale sînt semnul unei democraţii sănătoase. Polemica – fie ea şi constituţională – nu are de ce să fie amendată. În democraţie ne putem îndoi pînă şi de actul fundamental care garantează democraţia. Însă nu conţinutul articolelor a constituit miza disputei de astă-vară, ci aplicarea lor – de unde şi gravitatea crizei. Să fie vina celor care au „proiectat“ Constituţia că nu au reuşit să anticipeze toate contradicţiile, că nu au prevăzut posibilele conflicte între instituţii, că nu au putut inventa mecanisme funcţionale de cooperare? Să fie de vină lipsa de experienţă democratică a politicienilor care se văd incapabili să lucreze împreună cînd sînt în tabere diferite?

Pînă una-alta, avem (cel puţin) un proiect de reformă a Constituţiei. Preşedintele Traian Băsescu a anunţat că doreşte un Parlament unicameral cu cel mult 300 de aleşi şi reducerea mandatului preşedintelui la patru ani. Premierul Victor Ponta a anunţat şi el, recent, că vrea să iniţieze o reformă a Constituţiei – dar nu a oferit prea multe indicii cu privire la viziunea sa. Şi dinspre societatea civilă au venit cîteva propuneri. Înainte ca o nouă Constituţie să fie adoptată, e nevoie de o dezbatere publică serioasă. Exact asta ne propunem şi noi în acest dosar. (**Matei Martin**)

BARBURISME

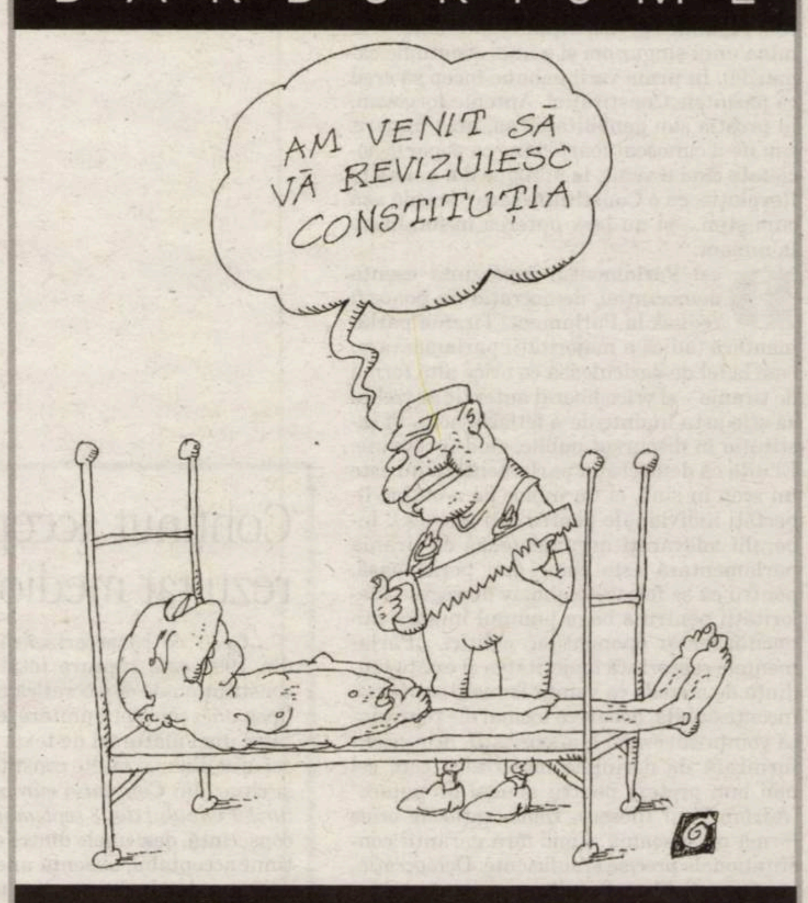
AM VENIT SĂ VĂ REVIZUIESC CONSTITUŢIA

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 20 septembrie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Laurenţiu Diaconu-Colintineanu.

Ciprian CIUCU

Despre forța și neputința cuvîntului scris

După incredibila vară politică la care am asistat stupefiat, discuţia despre o nouă Constituţie mi se pare uşor prematură. Nu pentru că nu ar fi necesară, ci pentru că un nou proiect constituţional nu pare realizabil în contextul în care prima grijă a principalelor forţe politice este să-şi desfiinţeze adversarii. Criza politică de anul acesta m-a făcut cu mult mai atent la importanţa cuvîntului scris decît am fost pînă acum. Într-o democraţie profund conflictuală, aşa cum este a noastră, consensul pare extrem de îndepărtat. Cîteodată pare chiar dubios, căci ne-am învăţat ca politicienii noştri să fie consensuali numai la rele (cînd îşi oferă avantaje sau cînd vor să îngrădească o acţiune a justiţiei asupra unuia de-al lor).

© L. Muntean

Cuvîntul scris trebuie să fie lege; dar vara ce-a trecut tocmai ne-a arătat că nu este suficient. Trebuie să ai mult mai multe cuvinte scrise care să apere cuvîntul scris. Problema este că uneori, datorită beţiei de cuvinte scrise dintr-un document (lege etc.), nu mai înţelegem esenţa a ceea ce ar trebui să exprime cuvîntul scris. Şi, mai rău, printre cuvintele care exprimă principii frumose şi necesare, se infiltrează cuvinte menite să uzurpe înseşi principiile. Sînt meşteşugit formulate, precis şi intenţionat introduse. Polisemantice, avem impresia că au fost inserate din lipsă de inspiraţie sau din precipitare avocăţească.

Spun toate astea pentru că acum, cînd Constituţia şi legile ce i se subsumează sînt folosite drept armă şi scut, îmi este frică de ce ar putea să iasă dintr-un nou proiect constituţional. Sînt unii (printre care mă număram şi eu) care vor o separare clară, fără echivoc, în ceea ce priveşte împărţirea atribuţiilor din cadrul Executivului compus din Guvern şi preşedinte. Tot aceştia militează pentru a clarifica o dată pentru todeauna de unde vine puterea Executivului: de la Parlament – şi atunci ne facem republică parlamentară (unde partidele sînt la putere) – sau direct de la oameni – caz în care ne facem republică prezidenţială (unde sîntem la mîna unui singur om şi a unei eventuale camarile). În urma verii nebune încep să cred că părintele Constituţiei, Antonie Iorgovan, în prostia sau genialitatea sa, ne-a nimerit sau ne-a cunoscut foarte bine ca popor şi societate cînd a venit, la aproape doi ani de la Revoluţie, cu o Constituţie care o scaldă aşa cum ştim... şi nu lasă puterea în totalitate la nimeni.

Deşi Parlamentul reprezintă esenţa democraţiei, democraţia nu poate fi redusă la Parlament. Tirania parlamentară (adică a majorităţii parlamentare) este la fel de periculoasă ca orice altă formă de tiranie – şi orice liberal autentic ar trebui să ştie asta înainte de a fetişiza această instituţie în discursul public, cînd îi convine. Ei uită că democraţia parlamentară nu este un scop în sine, ci un mijloc de a obţine libertăţi individuale pentru toţi (Hayek). Liberalii adevăraţi argumentează că tirania parlamentară este chiar mai periculoasă, pentru că se foloseşte abuziv de regula majorităţii pentru a băga pumnul în gură minorităţilor şi oponenţilor politici. „Parlamentele reprezintă majoritatea şi există tendinţa de a crede că voinţa lor este supremă, incontestabilă, deoarece tocmai ele reprezintă voinţa suverană a majorităţii. *Acoperirea* furnizată de dorinţele majorităţii este cel mai bun pretext pentru abuzul de putere“ (Adrian-Paul Iliescu). Democraţia de orice formă nu înseamă nimic fără garanţii constituţionale precise şi suficiente. Democraţia, pentru a fi liberală (alta mai bună nu cunoaştem), este dependentă de Constituţie.

Aici se îndreaptă principala mea grijă după istorica vară a anului 2012: după alegerile locale, USL-ul a început să viseze la posibilitatea obţinerii (sau formării), după alegerile parlamentare programate în iarnă, a unei aşa-numite majorităţi constituţionale care să-i permită modificarea Legii Fundamentale. Aşa cum a reuşit Viktor Orban în Ungaria. Aşa a reapărut tema acum în spaţiul public şi de aceea vorbim despre necesitatea unui nou proiect constituţional. Plus că şi PDL are în propriul program de guvernare ca obiectiv modificarea Constituţiei.

Revizuirea Constituţiei are nişte limite procedurale (art. 150). Tot mulţumită lui Antonie Iorgovan şi celor care au lucrat la proiectul iniţial de Constituţie. Să propunem schimbări trebuie să ne strîngem vreo 500.000 sau să se adune un sfert de deputaţi şi un sfert de senatori. Mai poate fi modificată şi la propunerea preşedintelui, dacă i-o cere Guvernul. Pînă aici pare floare la ureche, dacă ai şi Preşedinţia, şi Guvernul.

Deşi Parlamentul reprezintă esenţa democraţiei, democraţia nu poate fi redusă la Parlament.

Noroc că la următorul articol e nevoie de două treimi din senatori şi deputaţi (separat) sau de trei pătrimi dintre ei (reuniţi) dacă nu se înţeleg pe noul proiect de Constituţie. Ceea ce este mai greu.

Spuneam că politicienii se luptă folosind Constituţia drept bîtă sau apărătoare după cum le foloseşte şi în funcţie de cîtă putere au acumulat în alegeri. De aici şi implicarea tot mai frecventă şi providenţială a Curţii Constituţionale. E greu de crezut că principalele forţe politice vor cădea de acord pe un proiect de Constituţie. E de aşteptat ca fiecare să-şi trimită cei mai mari şi mai tari jurişti constituţionalişti pentru a negocia la sînge fiecare virgulă. Bătaia nu ar fi pe valori sau principii, ci pe articole care fixează limitele transferului de putere. Fiecare ar încerca să-şi consolideze poziţia în funcţie de *statu quo*-ul la care negociază, uitînd că roata se poate întoarce cu fiecare ciclu electoral.

Discuţia este oricum prematură pentru că cele două forţe oponente nu şi-au făcut publice proiectele constituţionale, ci doar (voalat) poziţiile: USL doreşte un stat în care atribuţiile preşedintelui să fie mult limitate (probabil republică parlamentară) şi ştim că PDL-ul doreşte punerea în practică a rezultatelor referendumului din 2009 pentru a avea Parlament unicameral şi maximum 300 de parlamentari. Victor Ponta a declarat în iulie 2012 că nu susţine varianta cu 300 de parlamentari.

Probabil că 2013, anul anunţat de USL pentru o reformă constituţională, nu ar fi un an tocmai bun pentru a repune pe poziţii solide temeliile democraţiei noastre. Bine ar fi să avem un proiect de Constituţie întors pe toate părţile şi negociat literă cu literă de toate forţele politice, cu atenţie pentru a nu se strecura nici o portiţă prin care să iasă democraţia şi să intre tirania. O Constituţie impusă prin forţă parlamentară de o singură forţă politică ne-ar duce pe drumul pe care deja a apucat-o şi Ungaria, şi acel drum nu arată deloc bine. Nici o Constituţie nu este perfectă, dar nouă ne trebuie una blindată, care să blindeze statul de drept.

Politologii, juriştii constituţionalişti, chiar şi experţii în relaţii internaţionale au avut un an bun. Politicul le-a oferit un adevărat experiment, la scară naţională, pe care l-au urmărit desfăşurîndu-se în direct. Acest experiment ar trebui pus în *curricula* facultăţilor de ştiinţe politice şi studiat ca atare, detaşat, fără pasiune politică, pentru că studenţii vor înţelege mult mai bine importanţa legilor şi a Constituţiei. Şi vor înţelege şi că cuvintele filozofilor liberali nu sînt fără acoperire.

***Ciprian Ciucu** este director de programe la Centrul Român pentru Politici Europene.*

Conţinut acceptabil, rezultat mediocru

„Ceea ce caracterizează Constituţia din 1991 este ruptura totală cu tradiţia constituţională democratică românească şi lipsa unei concepţii unitare, ea fiind rezultatul unei alăturări de texte luate în mod separat din mai multe constituţii europene şi chiar din *Convenţia europeană a Drepturilor Omului din 3 septembrie 1953* şi, în consecinţă, deşi unele dintre ele au un conţinut acceptabil, absenţa unei legături coerente a dus la un rezultat mediocru.

Ignorînd complet tradiţia constituţională românească, deşi aceasta fusese verificată pe parcursul a mai mult de şapte decenii, Constituţia din 1991 nu reproduce absolut nici un articol din Constituţiunea din 29 martie 1923. În schimb, reproduce texte întregi din Constituţia franceză din 4 octombrie 1958, veche de numai trei decenii, şi se inspiră, în special în ceea ce priveşte prerogativele Preşedintelui României, din Constituţia Republicii Socialiste România din 21 august 1965.

În general, Constituţia, încă de la prima vedere, se observă că are un aer eclectic şi abstract, iar textele împrumutate nu sînt aprofundate; din această cauză se trimite frecvent la legi organice, care urmează să completeze textul constituţional. (...)

De multe ori, trimiterea la o lege organică nu se face pentru reglementarea în detaliu a organizării şi funcţionării unei instituţii constituţionale bine definite, ci chiar pentru fundamentarea şi structurarea ei, ceea ce înseamnă nu numai delegarea unor prerogative constituţionale legiuitorului ordinar, dar şi stimularea acestuia să inventeze instituţii noi, inexistente anterior. (...)“

după „Analiza conţinutului Constituţiei din 1991“ în *Istoria constituţională a României. 1859-1991*, de Eleodor Focşeneanu (Editura Humanitas, 1998)

DILEMA VECHE
Revizuirea Constituției
Pe ici, pe colo sau deloc!

Ioan STANOMIR

Criza politică: o problemă de design instituțional

Constituția României își datorează originea unui moment politic special, a cărui natură și-a pus amprenta pe design-ul ei instituțional. Adunarea constituantă care a dezbătut textul Legii Fundamentale era dominată, cu o majoritate de două treimi dintre mandate, de o mișcare politică, Frontul Salvării Naționale, de unde și absența unui real dialog între majoritate și opoziție, în cadrul operei de inginerie constituțională. La 1991, Constituția noastră întruchipa proiectul politic al partidului-stat dirijat de Ion Iliescu. Simbolic, în anul 2003, cînd se realizează singura revizuire de pînă acum a Legii Fundamentale, un alt partid continuator al Frontului, condus de această dată de Adrian Năstase, gestionează opera de amendare a textului.

Modelul pentru care a optat Constituția României a fost descris ca fiind unul inspirat de Legea Fundamentală a celei de-a V-a republici franceze de la 1958 și 1962. În realitate, design-ul românesc se abate semnificativ de la principiile constituționale franceze, iar ceea ce s-a născut la 1991 și 2003 este un tipar semiprezidențial ambiguu și instabil, care nu oferă soluții de gestionare a crizelor ce decurg din coabitarea la nivelul puterii executive. Profilul instituției prezidențiale nu se suprapune peste cel al instituției similare din Franța, iar comparațiile dintre cele două regimuri constituționale sînt irelevante, de la un punct încolo.

În același timp, ceea ce face construcția constituțională din România instabilă în momente de criză este absența unor răspunsuri la cîteva interogații fundamentale. În ce mod se poate elimina confruntarea dintre președinte, parlament și guvern, în circumstanțele unei coabitări ce degenerează, prin dizolvarea Camerelor? Soluția Constituției noastre, evident impracticabilă, elimină oportunitatea reprezentată de alegerile parlamentare anticipate. În mod simetric, Constituția României oferă Camerelor un instrument cu potențial de subminare a echilibrului constituțional, respectiv suspendarea din funcție a șefului de stat. Recursul la această procedură, astfel cum indică și evoluțiile din iulie 2012, este de natură să accentueze o tensiune și așa dificil de gestionat.

Se poate spune că actuala Constituție nu propune o cale de ieșire din fundătura reprezentată de paroxismul confruntărilor dintre președinte și Guvern. Și aceasta cu atît mai mult cu cît această înfruntare dintre prim-ministru și președinte implică, natural, Camerele. Din sînul Parlamentului, Guvernul își extrage legitimitatea ce îi permite să atace poziția deținută de președinte. Ordonanțele de Urgență, de care actualul Cabinet a uzat dincolo de limitele prudenței politice, transformă guvernul în deținător al prerogativelor executive și legislative, simultan.

În măsura în care actuala criză, de o gravitate fără precedent, va fi depășită, o regîndire a cadrului constituțional se impune cu necesitate. Și poate că unica alternativă la perpetuarea și exacerbarea conflictelor este curajul de a miza pe virtuțile unei noi Constituții, care să refondeze republica și să acorde cetățenilor capacitatea de control asupra elitei lor politice.

***Ioan Stanomir** este profesor la Facultatea de Științe Politice, Universitatea București, specialist în drept constituțional. Cea mai recentă carte, publicată împreună cu Radu Carp:* Limitele Constituției. Despre guvernare, politică și cetățenie în România, *Editura C.H. Beck, 2008.*

■ ■ ■

Laurențiu DIACONU-COLINTINEANU

Visul (constituțional) american

Este oarecum ironic ca cineva să-mi spulbere un mit despre SUA tocmai în casa în care a crescut Katharine Graham, prima femeie care a deținut un mare cotidian american, miticul *The Washington Post*. În fastul unei încăperi ce poartă semnătura arhitectului John Russell Pope aflu că, în anul 1786, statul federal american dădea faliment la fiecare scadență a unei datorii. Congresul putea tipări bani, dar banii erau inutili. Legislativul se putea eventual împrumuta, dar nu putea înapoia sumele. George Washington rezuma problema astfel: *„no money“*. Visul republicii americane era în pericol. Statul federal avea nevoie de o nouă formă de organizare. Așa s-a născut Constituția americană, la data de 17 septembrie 1787. Susținătorii Legii Fundamentale argumentau că „imbecilitatea“ guvernului central trebuie să înceteze.

Constituția americană are 7 articole și 27 de amendamente adoptate de la semnare pînă în prezent. Textele sînt scurte și clare. Inițial, întreaga Constituție a fost redactată pe doar patru pagini și numără exact 4618 cuvinte – cu tot cu numele celor 38 de semnatari. Amendamentele însumează 2082 de cuvinte. Deducem că americanii cunosc legea lor fundamentală pe de rost, mai ales că materia n-ar fi greu de asimilat. Concluzia nici c-ar putea fi mai greșită – îmi spune dr. Eusebio Mujal-León, profesor la Georgetown University: „95% dintre americani cunosc primul amendament. Despre restul Constituției nu știu nimic!“. De ce? „Pentru că nu-i interesează.“ Și de ce nu-i interesează?

Răspunsul se găsește într-una din trăsăturile caracteristice ale societății americane: individualismul. Exact individualismul explică interesul enorm pe care îl suscită primul amendament la Constituția americană. El se referă la garantarea libertăților fundamentale ale individului: cea de expresie, cea de asociere și cea a religiei. Cetățeanul american relaționează cu Legea Fundamentală exclusiv în privința drepturilor pe care le are. Surprinzător, în afara libertății de expresie și de adunare, pe care le cunoaștem și noi foarte bine, cea a religiei este definitorie în SUA (țară cu peste 5000 de confesiuni și fără o religie oficială). Ea reprezintă, practic, definiția sferei private a individului, pe care statul nu are voie să o încalce. Faptul că mulți dintre coloniștii britanici erau, de fapt, disidenți religioși a dat naștere discursului libertății în societatea americană.

Lipsa interesului populației pentru Constituție în ansamblul ei a provocat o tendință de „deconstituționalizare“ a discursului public în SUA. De la mijlocul secolului al XIX-lea încoace, ponderea referirilor explicite la Legea Fundamentală într-o mie de cuvinte rostite de politicieni a scăzut dramatic. În 1840 existau 25 de referiri la mia de cuvinte, în 2000 acestea erau mai puține de 5, conform datelor compilate de profesorul Andrew Busch în cartea intitulată *The Constitution on the Campaign Trail: The Surprising Political Career of America's Founding Document* („Constituția în campanie electorală. Surprinzătoarea carieră politică a Legii Fundamentale americane“). Astăzi, în plină campanie electorală pentru alegerile prezidențiale din noiembrie, singurele referiri la Constituție vizează al doilea amendament (dreptul de a purta arme) și cele legate de libertatea avortului (sau dreptul statului de a-l interzice). Busch a analizat și campaniile pentru nominalizarea candidatului la prezidențiale. De-a lungul secolului al XX-lea, atît la democrați, cît și la republicani a cîștigat acea persoană care a avut cele mai puține referiri la Constituție, în discursurile publice.

În 1937, jurnalistul Max Lerner scria într-un editorial din *The New York Post* despre Constituție că „americanii au căutat o modalitate de a venera idealurile lor revoluționare, fără a le urma“. De-a lungul carierei, Lerner a fost criticat pentru cinismul său, dar datele din sondaje îi susțin teoria și astăzi. În 1998, de exemplu, 83% dintre americani credeau că școlile trebuie să-i învețe pe copii să aprecieze libertățile garantate de Constituție. Nimic altceva. În ciuda venerației americanilor pentru Legea lor Fundamentală, probleme structurale de constituționalitate nu își fac loc în preocupările lor. Chestiuni legate de economie, război și pace sau securitate socială nu sînt privite în contextul documentului semnat la Philadelphia, dar domină agenda publică. Din 1939 încoace, Institutul Gallup realizează un sondaj anual cu o singură întrebare: „Care este cea mai importantă problemă cu care se confruntă națiunea?“. În 1984, mai puțin de 1% răspundeau „libertăți individuale“. În 1984, 1% indica chestiuni precum rugăciunea în școli sau avortul. 2% vorbeau despre controlul armelor în 2000, iar abuzul de putere centralizată nu interesa decît 1% din populație în 2004. Lipsa perspectivei constituționale asupra problemelor importante a făcut posibilă, de exemplu, susținerea actualei reforme în Sănătate („Obamacare“) de către judecătorii Curții Supreme. Nimeni în societate nu s-a întrebat dacă este constituțional ca administrația centrală să îl oblige pe cetățean să se asigure medical. „Curtea Supremă reflectă mai degrabă opinia societății decît textul scris al legii“, îmi explică profesorul Mujal-León.

Nici grupurile de interese americane nu au Constituția în prim-plan. Există în SUA peste 55.000 de organizații de *lobby*. Numărul celor care se ocupă strict de probleme constituționale este sub 20, iar acestea nu au în vizor decît drepturile și libertățile prevăzute în primul și, cu o pondere mult mai mică, în al doilea amendament. Așa se explică, de exemplu, cum a fost posibilă adoptarea amendamentului al XVI-lea, care prevede legitimitatea impozitului federal pe venit. În spiritul Constituției din 1787, dreptul la proprietate este garantat, or, proprietatea include și venitul cîștigat. În America zilelor noastre, discursul constituțional este atrofiat și, cînd Constituția apare totuși pe agendă, dezbaterea e foarte limitată. Esența Legii Fundamentale a fost uitată.

Profesorul Mujal-León oftează și îmi spune descumpănit: „Avem libertăți, dar nu sîntem liberi“. Eu mă uit strîmb la el și mă gîndesc la Constituția României. Cine vorbește despre ea? Niște politicieni care o interpretează după bunul plac și, cînd nu le convine, se apucă de atacuri la adresa Curții Constituționale. Niște judecători care o interpretează după sprijinul pe care l-au primit ca să ajungă în funcție și care nu trebuie să-și respecte propriile verdicte ca valoare de precedent. Îl întreb pe profesorul Mujal-León dacă în America se ia o decizie la Curtea Supremă cu 5 voturi la 4. *„Of course“*, doar Curtea Supremă e și ea politizată, „dar, după secole de existență și de reflectare a opiniei societății, nu a politicienilor, Curtea și-a cîștigat respectul oamenilor“. În grădina somptuoasei case din Washington, fac paralelă între legi fundamentale, sisteme politice și societăți. Americanii n-or fi liberi, după cum spune profesorul, dar mi-aș dori ca românii să știe care le sînt libertățile constituționale. Mi-ar plăcea să văd măcar atrofiatul discurs despre drepturi, în loc să văd ecrane umplute de coperți de Constituție, dar golite de conținutul Legii.

***Laurențiu Diaconu-Colintineanu** este jurnalist la RFI România și documentarist independent.*

■ ■ ■

„Dorim ca instituțiile politice să aibă atribuții mai clare“

interviu cu prim-ministrul Victor PONTA

La referendumul din octombrie 2009, o largă majoritate a cetăţenilor acestei ţări şi-au exprimat acordul pentru un parlament unicameral şi pentru reducerea numărului de parlamentari. Cînd şi cum se vor aplica aceste măsuri?

Am susţinut şi noi, constant, nevoia reducerii numărului de parlamentari. Chiar eu şi domnul Antonescu am iniţiat o lege privind reducerea numărului de parlamentari la aproximativ 300, fapt care se putea realiza foarte simplu. Această lege a fost respinsă de fosta putere, care a blocat şi reformarea sistemului de vot. Cele două sînt legate: din nefericire, din cauza acestui blocaj, n-a mai fost timp pentru impunerea unui nou sistem de vot şi a unui număr redus de parlamentari, după preluarea guvernării. Ţineţi minte, am vrut să propunem o reformă electorală rapidă, dar ea a fost blocată la Curtea Constituţională, pentru că se realiza cu prea puţin timp înainte de momentul electoral. Imediat după alegeri, vom relua discuţia şi, în mod sigur, vom adopta legea privind reducerea numărului de parlamentari. Şi, evident, vom demara discuţia privind reforma Constituţiei.

Aţi afirmat recent că unul dintre obiectivele importante pentru 2013 este reforma Constituţiei. De ce e nevoie de o reformă a regimului politic?

Crizele politice din ultima vreme ne-au arătat ce se întîmplă cînd anumite prevederi constituţionale sînt forţate sau interpretate dincolo de spiritul lor. Tentaţia preşedintelui de a prelua atribuţii executive care nu-i sînt clar desemnate, de a se implica în activitatea altor puteri, de a boicota activitatea altor puteri este una din cauzele blocajelor din ultimii ani. Evident, acesta este unul dintre motive – mai sînt şi altele. Au trecut zece ani de la ultima revizuire şi, între timp, am devenit ţară membră a Uniunii Europene. A unei Uniuni Europene în schimbare, care se pregăteşte şi ea pentru un nou tratat în viitor. Trebuie să pregătim instituţiile pentru provocările pe care le vom avea.

Ce anume face ca relaţia dintre preşedinte şi premier să fie atît de tensionată? E o problemă constituţională?

Înainte de prezenţa la Cotroceni a domnului Traian Băsescu, aş fi spus sincer că nu este neapărat o problemă constituţională. Pentru că, pînă la domnia sa, conflictele dintre instituţii erau mult mai puţin intense şi mult mai puţin persistente în timp. Erau excepţia, şi nu regula. Acum, de fapt de opt ani deja, conflictele sînt regula. Ceea ce nu e normal. Principala cauză este dată de modul în care preşedintele a ales să interpreteze cadrul pe care i-l oferă Constituţia, redefinind rolul şi statutul gîndit de constituţionalişti pentru preşedintele României. Noi vrem să modificăm Constituţia pentru viitor, iar o parte din noile reguli, probabil, se va aplica după ce Traian Băsescu nu va mai fi preşedinte. Dar măcar, în acest fel, vom putea proteja România de un nou „regim Băsescu“, limitînd posibilitatea ca o instituţie să îşi depăşească atît de mult atribuţiile, forţînd întreg sistemul politic.

În ce constă reforma pe care vreţi s-o iniţiaţi?

Nu cred că este nici momentul şi nici cadrul oportun pentru ca această dezbatere să înceapă. Avem deja o comisie care lucrează la un proiect de revizuire şi doresc ca aceasta să îşi finalizeze activitatea înainte de a începe să prezint public elemente din acest proiect. Un lucru este însă cert – dorim ca instituţiile politice să aibă atribuţii mai clare, care să permită mai puţin suprapuneri de roluri şi care să limiteze pe cît mai mult riscul ca instituţiile-cheie să boicoteze sau să submineze instituţional activitatea altor instituţii. Ne trebuie un mecanism autentic de tip *checks and balances*, dar unul care să fie mai clar şi mai uşor de înţeles de către români.

Ce rol va avea preşedintele în noua ordine pe care o propuneţi?

Daţi-mi voie ca la această întrebare să răspund doar după ce proiectul USL de revizuire a Constituţiei se va finaliza.

Sînteţi dispus să negociaţi liniile majore ale acestei reforme cu toate partidele parlamentare?

Categoric, da! Nu putem repeta greşelile fostei puteri de a impune reforme cu forţa, fără dezbatere în Parlament, cu ţinerea parlamentarilor în bănci. Avem nevoie de dezbatere largă, în Parlament, dar şi în restul societăţii. O reformă constituţională trebuie să fie, înainte de orice, înţeleasă de oameni şi acceptată de oameni. Deci, da, vrem discuţii şi un acord larg pe liniile generale ale reformei constituţionale, după alegeri.

Ce rol va avea societatea civilă în această dezbatere?

Cred că ar trebui să aibă un rol mai important decît partidele, pentru că societatea civilă este cea chemată să dea soluţiile, alături de partide. Pînă la urmă, interesele politice pot deturna sensul unei reforme constituţionale. Iar societatea civilă, prin presiunea ei, poate ajuta la păstrarea unei utilităţi sociale majore. Deci, da, cred că e nevoie de o implicare a societăţii civile. Aştept soluţiile venite din mediul academic, din zona profesorilor în Drept, din zona constituţionaliştilor şi a celor care activează în spaţiul public. Soluţiile lor vor face revizuirea Constituţiei mai bună.

Ce aţi învăţat în ultimele săptămîni, după tentativa (eşuată) de a-l demite pe preşedintele în funcţie?

> *Pînă la urmă, interesele politice pot deturna sensul unei reforme constituţionale.*

Pentru mine, ca şi pentru USL, referendumul a fost un succes. De ce? Pentru că românii au venit în număr foarte mare la vot şi au confirmat prin votul lor ceea ce am spus şi noi de foarte mult timp. Şi anume, că domnul preşedinte Băsescu nu mai poate continua să conducă România în acest fel. 7,5 milioane de români i-au spus să plece. Este votul cel mai însemnat dat pentru sau, mai corect, împotriva unei persoane, în ultimii 20 de ani. Chiar nu exagerez, verificaţi acest lucru. Pînă acum, o spuneam doar noi, o vedeam în sondaje. Acum, prin acest referendum, presiunea acestui vot a transmis un semnal.

Faptul că preşedintele Băsescu a ales să nu ţină cont de el, să se agaţe de nişte reguli inventate şi impuse de el, să rămînă preşedinte la „masa verde“, deja asta este altă poveste. Da, preşedintele a rămas în funcţie. Dar sentinţa dată de români e clară, iar executarea sa a fost doar amînată. Altfel, din subiectul mai larg al acestei campanii, avem cu siguranţă multe lucruri de învăţat. Şi veţi vedea, în perioada următoare, că guvernarea pe care o conduc a învăţat foarte bine ce are de făcut.

Cum vedeţi în viitor această coabitare?

Noi nu încercăm să uzurpăm rolul preşedintelui şi sperăm că nici el nu va mai uzurpa rolul Executivului. Instituţional, nu vom pune piedici instituţiei prezidenţiale. Avem, ca ţară, cîteva interese comune, şi trebuie să lucrăm convergent pentru a rezolva aceste interese comune – Schengen, absorbţia fondurilor europene, MCV, parteneriatele strategice, direcţia occidentală a României. Personal, nu am aşteptări pozitive – ştiu că domnul Băsescu nu se va schimba şi va rămîne sursa zero a tuturor conflictelor politice majore din România. Dar voi încerca, pe cît posibil, să blochez ca acest lucru să devină o piedică în funcţionarea eficientă a Guvernului pe care îl conduc.

Aţi anunţat recent că doriţi să iniţiaţi şi o reformă administrativ-teritorială. Ce componente ale acestei reforme vor trebui incluse în Constituţie?

Cu siguranţă, această reformă trebuie să fie inclusă în proiectul de revizuire. Am vorbit de noi elemente – regiunea, ca unitate administrativ-teritorială – care vor trebui să devină parte din cadrul constituţional. Detaliile le vom clarifica. Ştiţi, de bună seamă, că avem drept sursă de inspiraţie modelul francez, iar acesta este unul funcţional. Intenţia mea e ca procesul de descentralizare să nu continue haotic, ci în paralel cu o strategie coerentă de dezvoltare regională. Nu e suficient să lăsăm la dispoziţia aleşilor locali mai multe resurse – e nevoie şi de instrumente de a folosi acele resurse pentru proiecte utile dezvoltării calităţii vieţii. Ideea principală este ca, într-un interval rezonabil de timp, fiecare regiune să poată să ofere cetăţenilor săi toate serviciile necesare unei vieţi decente – o universitate de prestigiu, spitale dotate la standarde europene, un aeroport internaţional, o reţea de drumuri, o infrastructură sportivă şi culturală de top etc. În prezent, dezvoltarea regională e dezechilibrată şi inechitabilă, ceea ce face ca multe regiuni să fie condamnate la subdezvoltare. Un proiect corect va oferi şanse mai multe tuturor şi va ajuta la creşterea calităţii vieţii, în mod echilibrat.

***Victor Ponta** este prim-ministrul României şi liderul Uniunii Social-Liberale (USL).*

a consemnat Matei MARTIN

„Consecvent ideii de respectare a votului electoratului şi principiilor Constituţiei îmi permit să vă reamintesc faptul că prin Referendumul din noiembrie 2009 electoratul a votat pentru Parlament Unicameral şi maxim 300 de membri ai Parlamentului. Acest subiect cu propuneri adecvate l-am ridicat şi în cadrul consultărilor care au avut loc la Palatul Cotroceni în data de 6 februarie 2012. Din păcate, propunerea mea cu privire la revizuirea Constituţiei pentru implementarea rezultatului referendumului din noiembrie 2009 a rămas până astăzi fără un răspuns oficial din partea partidului dumneavoastră.

Avînd în vedere credinţa mea că organele colective de conducere ale partidelor sînt cele care trebuie antrenate în deciziile importante pentru ţară, vă adresez rugămintea respectoasă de a supune Congresului Extraordinar al partidului pe care îl conduceţi următoarele propuneri avînd ca obiectiv respectarea votului românilor:

1. Participarea parlamentarilor partidului dumneavoastră la procesul de revizuire a Constituţiei pentru punerea acesteia în acord cu rezultatul referendumului din noiembrie 2009 (parlament unicameral, 300 parlamentari);
2. Revizuirea ar trebui să includă şi reducerea mandatului Preşedintelui României la patru ani astfel încît alegerile parlamentare şi prezidenţiale să se desfăşoare simultan;
3. Lucrările pentru adoptarea legii de revizuire a Constituţiei ar trebui să se desfăşoare astfel încît legea de revizuire a Constituţiei să fie supusă referendumului cu ocazia alegerilor locale.

În cazul în care veţi accepta revizuirea Constituţiei aşa cum ea a fost cerută prin referendumul din noiembrie 2009, dar şi propunerea mea de reducere a mandatului preşedintelui la 4 ani, vă garantez că în timp util voi demisiona din funcţia de preşedinte al României, astfel încît alegerile legislative din noiembrie 2012 să se desfăşoare simultan cu alegerile prezidenţiale.

Consider că o astfel de abordare este în măsură a da oamenilor politici ocazia să respecte înscrisul constituţional de la art. 2 din Constituţia României care precizează dreptul de exercitare a suveranităţii naţionale a poporului român prin referendum.

În acelaşi timp, apreciez că revenirea la mandatul de patru ani pentru Preşedintele României este necesară în perspectiva consolidării deplinei democraţii.“

(Scrisoare adresată de preşedintele României, Traian Băsescu, preşedinţilor formaţiunilor PSD, PNL şi PC în 6 aprilie 2012)

DILEMA
Revizuirea Constituţiei

Pledoarie pentru un regim nou

interviu cu eurodeputatul Cristian PREDA

Se vorbeşte, tot mai des în ultima vreme, despre regimul politic din România: ba că e parlamentar, ba că e semiprezidenţial ori prezidenţial. Din perspectiva ştiinţelor politice, cum caracterizaţi actualul regim?

A răspuns la întrebare un savant italian, Giovanni Sartori, care considera că regimul românesc a fost construit împrumutînd elemente din regimurile parlamentare, dar şi din cele semiprezidenţiale. Sînt, de pildă, tipice pentru regimul parlamentar votul de învestitură pentru Guvern şi responsabilitatea Cabinetului în faţa Camerelor. E, pe de altă parte, tipică pentru un regim semiprezidenţial alegerea şefului statului de către cetăţeni, nu de către parlamentari, sau în cadrul unui colegiu electoral special. Teza mea e că, fiind eclectic *de jure*, regimul are momente în care – *de facto* – funcţionează într-o logică parlamentară, marginalizîndu-l pe preşedinte; dar şi altele în care preşedintele domină Parlamentul pentru că domină majoritatea. Ion Iliescu în 1992-1996, Emil Constantinescu pe cînd premier era Victor Ciorbea, ca şi Traian Băsescu în vremea lui Emil Boc au fost, de fapt, şefii majorităţii.

„Eu sînt centrist şi, mai ales după experienţa acumulată la Parlamentul European, cultiv cu insistenţă moderaţia.“

Există, mai ales în rîndul actualei puteri, un curent de opinie favorabil reducerii prerogativelor preşedintelui. Argumentul celor care susţin parlamentarismul este că o majoritate de voci reprezentative ar fi mai legitimă în comparaţie cu voinţa unui singur om. Cum vedeţi acest raport între putere politică şi legitimitate?

Discuţia despre raportul dintre unu şi multiplu în politică e foarte veche: Aristotel o pomeneşte prima dată cînd deosebeşte monarhia de regimurile în care mai mulţi exercită autoritatea. Lumea modernă a inventat forma reprezentativă a politicii şi a cazat-o şi în republici, dar şi în monarhii. Mai mult decît atît, există derive monarhice ale republicilor. Nu e vorba aici doar de state africane, ci şi de cazuri europene. Despre Mitterrand s-a spus de multe ori că a inserat monarhia în democraţie. Pe scurt: legitimitatea poate fi viciată şi-n republici. Dar acesta nu e un argument în favoarea parlamentarizării obligatorii a regimului.

Ce anume face ca relaţia dintre preşedinte şi premier să fie atît de tensionată? E o problemă constituţională?

Eclectismul nu e bun.

Unul e ales de cetăţeni, celălalt e votat de deputaţi după ce e desemnat de preşedinte. La revizuirea din 2003, s-a introdus un articol care spune că preşedintele nu-l poate demite pe premier. S-a pornit de la o intenţie bună, aceea de a evita momente de blocaj, precum cel din decembrie 1999, cînd a fost îndepărtat Radu Vasile. S-a creat însă o constrîngere formală apăsătoare pentru regim. Mai ales că premierul nu poate dizolva Camerele, cum se întîmplă într-un regim parlamentar! Doi premieri au dirijat, în schimb, majoritatea împotriva preşedintelui, folosind mecanismul suspendării. Dar nici un preşedinte nu a orientat o majoritate împotriva unui premier, cînd nu l-a mai plăcut. Nu e timpul pierdut...

Care au fost momentele critice în relaţia premier-preşedinte în istoria recentă?

E mai uşor să vedem ce premieri nu au avut relaţii tensionate cu preşedintele. Cred că primul a fost Nicolae Văcăroiu, al doilea – Mugur Isărescu, al treilea – Emil Boc, iar ultimul – Mihai Răzvan Ungureanu. În schimb, Petre Roman a fost în război cu Iliescu, Victor Ciorbea şi Radu Vasile s-au luptat, unul după celălalt, cu Emil Constantinescu, Adrian Năstase a avut conflictele sale, ce-i drept mocnite, cu Ion Iliescu, iar Traian Băsescu s-a certat şi cu Călin Popescu-Tăriceanu, şi cu Victor Ponta. Scorul e 6 la 4.

Ce lipseşte în regimul actual pentru o coabitare paşnică între un premier şi un preşedinte de orientări politice diferite?

Ar fi multe de spus, dar mă mulţumesc să observ că întreaga cultură publică e traversată de conflict. Cuvîntul „compromis“ e cvasiabsent din discursuri. La Parlamentul European, acesta e, în schimb, cel mai important termen din vocabularul aleşilor. La Strasbourg şi la Bruxelles, diferenţele sînt respectate, iar limitele neînţelegerilor sînt trasate după lungi discuţii de detaliu. Paradoxul e că, la Bucureşti, actorii politici sînt mult mai puţin diferenţiaţi decît în Parlamentul European, dar cad rareori de acord! De ce? Pentru că lipseşte ceva despre care a scris pe larg Aurelian Crăiuţu, şi anume moderaţia. Eu sînt centrist şi, mai ales după experienţa acumulată la Parlamentul European, cultiv cu insistenţă moderaţia. Mi se pare că demnitatea umană nu poate fi afirmată de voci radicale.

Preşedintele Traian Băsescu a propus recent o reformă a Constituţiei. Printre altele, e vorba de reducerea numărului de parlamentari, de parlament unicameral, de reducerea mandatului prezidenţial la patru ani (aşa cum a mai fost). Care ar fi avantajele – şi dezavantajele – acestor modificări constituţionale?

Nu sînt de acord cu trecerea la unicameral, am şi votat contra acestei propuneri la referendumul din 2009. Cred însă că o diminuare a numărului total de parlamentari se poate face, dar mai ales că e nevoie de o diferenţiere clară a celor două Camere, atît din punct de vedere al felului în care sînt alese, cît şi prin funcţiile lor. Lungirea mandatului prezidenţial a adus deocamdată un plus de conflict. Există azi suficientă experienţă pentru a face o Constituţie mai bună. Ne trebuie – cred eu – mecanisme pentru a avea un plus de stabilitate. De pildă, dacă s-ar opta pentru un regim parlamentar, eu aş introduce neapărat moţiunea de cenzură „constructivă“, ca-n Germania. Ea presupune ca, atunci cînd vrei să dărîmi un guvern, să indici şi cine e înlocuitorul.

Şi care ar trebui să fie diferenţele între cele două Camere?

Una i-ar putea reprezenta pe cetăţeni, iar a doua – regiunile istorice. Prima ar putea fi aleasă într-un scrutin majoritar în circumscripţii cu un loc, a doua – potrivit unei logici proporţionale, pentru a include interesele colective ale unor entităţi de mari dimensiuni. Funcţional vorbind, prima cameră ar avea rolul de a controla Guvernul, în vreme ce a doua ar articula proiectele de interes general, pornind de la negocierea inteligentă a intereselor fiecărei regiuni. S-ar putea de altfel reveni şi la sistemul pe care l-a avut România prin Constituţia de la 1866, în care putea fi dizolvată o singură Cameră.

Aţi vorbit despre „moţiune constructivă“. Cum anume credeţi că va funcţiona un asemenea mecanism în condiţiile unei situaţii de (aproape) egalitate, şi cum va funcţiona dacă va exista o majoritate solidă în Cameră?

Moţiunea constructivă asigură – cum spuneam – stabilitate, pentru că descurajează încercările de a slăbi un guvern atunci cînd nu ai un înlocuitor care să se bucure de multă credibilitate publică. Partidele ar fi stimulate să caute din vreme candidaţi serioşi pentru a conduce guvernul. Sigur că atunci cînd o majoritate solidă e controlată de un lider autoritar şi credibil, moţiunea constructivă e pusă în cămară. Iar cînd nu ai această situaţie bună, eşti obligat să cauţi soluţii. Moţiunea constructivă are valoare acolo unde fragmentarea spectrului politic e mai mare decît e în acest moment la noi. Însă eu aş încuraja liberalizarea cîmpului politic, eliminînd condiţia ca un partid să aibă 25 de mii de membri fondatori şi eliminînd şi pragul electoral pentru Camera inferioară, păstrîndu-l doar pentru Camera superioară, unde ar fi nevoie de o decantare a marilor tendinţe la nivel regional.

La referendumul din 2009, majoritatea a fost de acord cu reducerea numărului de parlamentari. Ce lipseşte pentru a pune în practică acest deziderat?

Nici un partid nu înghite cu uşurinţă diminuarea numărului total de aleşi. Sacrificiul a fost evitat sub pretextul că referendumul a fost doar consultativ, nu obligatoriu. Ar fi bine ca majoritatea care se formează după alegerile viitoare să îi adune pe cei care vor o reformă constituţională.

Credeţi că aceste modificări ale Constituţiei pot fi negociate cu partidele parlamentare?

O negociere presupune existenţa mai multor variante distincte. Deocamdată, doar Băsescu a spus clar ce anume are în vedere cînd vorbeşte despre revizuire. Ponta a promis că va face asta abia în 2013. Eu pledez pentru un regim nou. Cîrpeala celui de azi nu ne va ajuta.

Există, în democraţiile europene, modele de Constituţie din care România s-ar putea inspira?

Personal, admir Constituţia celei de-a V-a Republici franceze. Spre deosebire de regimul nostru, în Franţa preşedintele poate dizolva Adunarea. Deşi şeful statului are astfel o mare putere, coabitările din Franţa au fost decente. În acelaşi timp, nu pot să nu văd cît de stabile sînt regimuri parlamentare precum cel german. În alte locuri, acolo unde existenţa mai multor clivaje transformă parlamentul într-un mozaic, e mai multă instabilitate. În orice caz, nu va trebui să mai amestecăm lucrurile, împrumutînd elemente din mai multe regimuri. În 1991, cînd Adunarea constituţională şi-a încheiat lucrările, mulţi dintre cei care trudiseră la noul regim erau mîndri că textul la care s-a ajuns avea împrumuturi din multe ţări. Eclectismul nu e bun.

Sînteţi profesor la Facultatea de Ştiinţe Politice. În ce măsură vă foloseşte experienţa academică în politică?

Un coleg de-al meu de la Universitatea Liberă din Bruxelles, care a intrat în politică şi e azi ministru în guvernul federal, a ţinut în facultatea unde preda de mulţi ani o conferinţă în care a explicat – spre stupefacţia studenţilor! – că ştiinţa politică nu-i e de nici un ajutor în acţiunea sa practică. Eu aş nuanţa. Cărţile acoperă o largă gamă de situaţii: fie că e vorba despre partide şi logica lor de funcţionare, fie că e vorba despre guvernare şi complicaţiile ei, studiile de ştiinţe politice care analizează experienţa îţi spun esenţialul. Politica înseamnă însă şi altceva: emoţii şi ambiţii, pasiuni ori interese pe care nici un studiu nu le-a redus la o formulă de calcul. Aici e mai importantă viaţa activă decît cea contemplativă.

Cristian Preda *este din 1992 profesor la Facultatea de Ştiinţe Politice, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte publicată:* Rumânii fericiţi. Vot şi putere de la 1831 pînă în prezent *(Editura Polirom, 2011). Este deputat european din 2009.*

a consemnat Matei MARTIN

DILEMA
Revizuirea Constituţiei
Pe ici, pe colo sau deloc?

Ruxandra IVAN

Totul sau nimic

Dacă m-ar întreba cineva ce ar trebui schimbat la Constituţia României, aş ezita, ca orice intelectual care se respectă (şi prin urmare nu poate răspunde clar la nici o întrebare), între două variante extreme: „nimic“ sau „totul“. Nu sînt o adeptă a unor mici schimbări pe ici, pe colo (şi anume în punctele esenţiale), deoarece, de cele mai multe ori, acest tip de revizuire este circumstanţială şi oferă soluţii temporare la anumite probleme ivite pe parcursul funcţionării instituţiilor democratice. Cu alte cuvinte, o revizuire limitată nu ar face decît să peticească şi să pună vremelnice proptele unui sistem ale cărui lacune au fost mai mult decît evidente de-a lungul celor 21 de ani de existenţă a Constituţiei actuale.

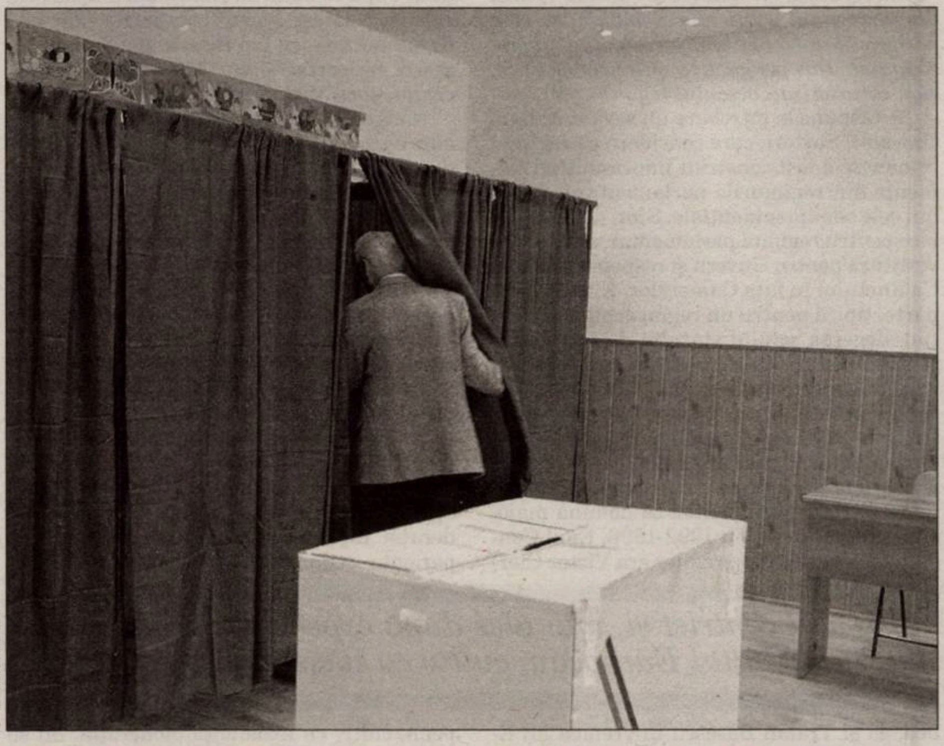
© L. Muntean

De ce sînt, totuşi, adepta uneia dintre cele două soluţii radicale propuse mai sus? Argumentul principal pentru a lăsa lucrurile aşa cum sînt este legat de problema stabilităţii legislative în România. Cu cît legile se modifică mai des, cu atît greutatea lor simbolică este mai mică, iar confuzia generată de aceste modificări duce la înstrăinarea cetăţeanului faţă de ideea însăşi de legalitate. Mai mult decît atît, momentul politic deosebit de tensionat în care ne aflăm nu promite degajarea unui consens constituţional atît de necesar pentru acceptarea noilor prevederi constituţionale şi pentru o redemarare pe baze mai stabile a faptului de a fi împreună într-o societate – am vrea noi! – democratică.

Există însă şi argumente în favoarea unei Constituţii cu totul noi. În primul rînd, ar trebui să ne întrebăm de ce ar fi necesară o schimbare a Constituţiei, aşa încît să fim siguri de la bun început că nu ne-am apucat degeaba. Răspunsul cel mai evident nu este dat neapărat de referendumul din 22 noiembrie 2009, prin care cetăţenii şi-au exprimat preferinţa pentru un Parlament unicameral şi reducerea numărului de parlamentari, ci de blocajele intervenite în funcţionarea instituţiilor statului din arhitectura constituţională existentă. Dacă ne gîndim că scopul unei Constituţii este organizarea puterilor în stat, prin atribuirea de competenţe specifice fiecărei instituţii, atunci vom fi obligaţi să recunoaştem că Legea noastră Fundamentală, în forma ei actuală, permite – ba chiar impune! – interpretări care să clarifice intenţia originară a legislatorului. Acesta este şi motivul pentru care rolul Curţii Constituţionale a devenit din ce în ce mai important, nu numai din punct de vedere juridic, ci, mai ales, din punct de vedere politic. Or, modalitatea de numire a judecătorilor Curţii creează un cerc vicios din care logica juridică nu se poate smulge pentru a prevala în faţa unei logici politice.

Dar cel mai important argument, din punctul nostru de vedere, este tocmai nevoia unei refondări radicale a unui minim de consens în societate. Lipsa acestui consens, pe care am amintit-o mai sus în contextul argumentelor împotriva modificării Constituţiei, s-ar putea dovedi *a contrario* tocmai motivul cel mai stringent pentru o încercare de a salva ce mai poate fi salvat din pacea socială pe care am dori-o instaurată în România. Consensul constituţional este esenţial pentru existenţa oricărei entităţi statale democratice şi el îndeplineşte nu doar un rol funcţional, acela de a stabili modul de organizare generală a puterii şi arhitectura instituţională cu repartizarea competenţelor între diferitele organe ale statului. El are mai ales o funcţie simbolică, aceea de a contura o identitate unui corp politic care recunoaşte în Legea Fundamentală baza contractului social ce îi leagă pe cetăţenii săi. Negocierea între forţele politice şi sociale active în ţara noastră ar putea, eventual, duce la o soluţie de echilibru care să constituie un nou moment fondator pentru coeziunea corpului politic.

Cu cît legile se modifică mai des,
cu atît greutatea lor simbolică este mai mică.

Aşadar, la întrebarea „De ce ar fi nevoie de o Constituţie cu totul nouă?“, răspunsurile ţin atît de un registru tehnico-juridic, de necesitatea remedierii blocajelor şi a ambiguităţilor generate de actualul text constituţional, cît şi de un registru simbolic – refondarea consensului social asupra valorilor fundamentale, creatoare de identitate statală.

© L. Muntean

Ce ar trebui să fie altfel într-un nou text fondator? Credem că este foarte necesară o separaţie mai clară a funcţiilor executive, legislative şi de reprezentare. Ne referim aici atît la nevoia de limitare a legiferării de către Guvern prin Ordonanţe de Urgenţă, o practică nedemocratică, din păcate mult prea răspîndită în politica românească, cît şi la precizarea competenţelor Guvernului şi ale preşedintelui. O astfel de separaţie ar clarifica problema tipului de regim – parlamentar sau prezidenţial. Aceasta este, în opinia noastră, una dintre cele mai importante opţiuni pe care cetăţenii României trebuie să le facă, deoarece situaţia actuală creează premisele unui exerciţiu personalizat al puterii în stat. Din cauza ambiguităţii textului constituţional, practica instituţională de după 1991 a consacrat importanţa personalităţii decidenţilor şi a relaţiilor informale dintre ocupanţii funcţiilor relevante în stat. Gradul de exercitare a funcţiei executive de către preşedinte a depins în prea mare măsură, pur şi simplu, de bunul plac al acestuia. Astfel, un preşedinte hotărît ca Traian Băsescu a putut transforma un regim parlamentar cu accente semiprezidenţialiste – cum fusese regimul politic românesc pînă în 2004 – într-un regim în care exercitarea unor funcţii executive de către instituţia prezidenţială este practică curentă. Acest lucru a fost posibil datorită construirii unui aparat birocratic subordonat instituţiei prezidenţiale, de care nu au dispus predecesorii actualului preşedinte. Mă refer aici la lucrul cu comisiile tematice, dar şi la multiplicarea departamentelor din subordinea preşedintelui. Acest lucru este foarte vizibil comparînd organigrama administraţiei prezidenţiale din 2012 cu cea din 2000, de exemplu. Este puţin probabil ca succesorii lui Traian Băsescu să renunţe de bunăvoie la prerogativele acumulate cu atîta trudă pe parcursul ultimilor opt ani, ceea ce va duce, în scurt timp, la o prezidenţializare *de facto* a regimului politic românesc. Or, dacă facem un survol comparativ al Constituţiilor altor state, vom găsi regimuri parlamentare în majoritatea statelor europene democratice, în timp ce Constituţiile ce stabilesc regimuri prezidenţiale sînt mai degrabă specifice unor regimuri autoritare, caracterizate de personalizarea puterii (şi deci de instituţii slabe) şi de relaţii de tip clan între membrii corpului politic. Poate că, în realitate, România nu este nici ea foarte departe de acest model, deşi discursul necondiţionat pro-occidental al elitelor sale ar părea să contrazică această ipoteză de lucru. Prăpastia dintre retorică şi realitate pare însă, din păcate, de netrecut.

***Ruxandra Ivan** este doctor în ştiinţe politice al Universităţii Libere din Bruxelles şi lector la Facultatea de Ştiinţe Politice, Universitatea Bucureşti. A publicat, printre altele,* La politique étrangère roumaine, *apărută la Editura Universităţii din Bruxelles, 2009.*

Victoria STOICIU

Statul social în România: cît de mult ne ajută Constituția?

Se vorbeşte, cu oareşce variaţii de intensitate, despre necesitatea schimbării Constituţiei. Discuţia durează de cîţiva ani buni şi este portretizată, de promotorii ideii, ca un soi de soluţie magică pentru rezolvarea disfuncţionalităţilor din sistem sau pentru îmbunătăţirea performanţelor instituţiilor democratice. Discuţiile despre menţinerea sub control riguros a deficitului bugetar sau cele despre statutul procurorilor se finalizează, aproape inevitabil, cu aceeaşi concluzie – schimbăm Constituţia. De parcă nici o ameliorare substanţială nu ar fi posibilă la noi fără schimbarea Legii Fundamentale. Şi totuşi, importanţa care se acordă Constituţiei este, cel puţin dintr-o anumită perspectivă, exagerată, iar obsesia revizuirii acesteia se înrădăcinează în acelaşi spirit care ne face să fim nişte fanatici ai procedurilor şi ai regulilor pe care nimeni nu le respectă. Ca şi cum finalitatea Legii ar consta în simpla sa elaborare, adoptarea reprezentînd un scop în sine.

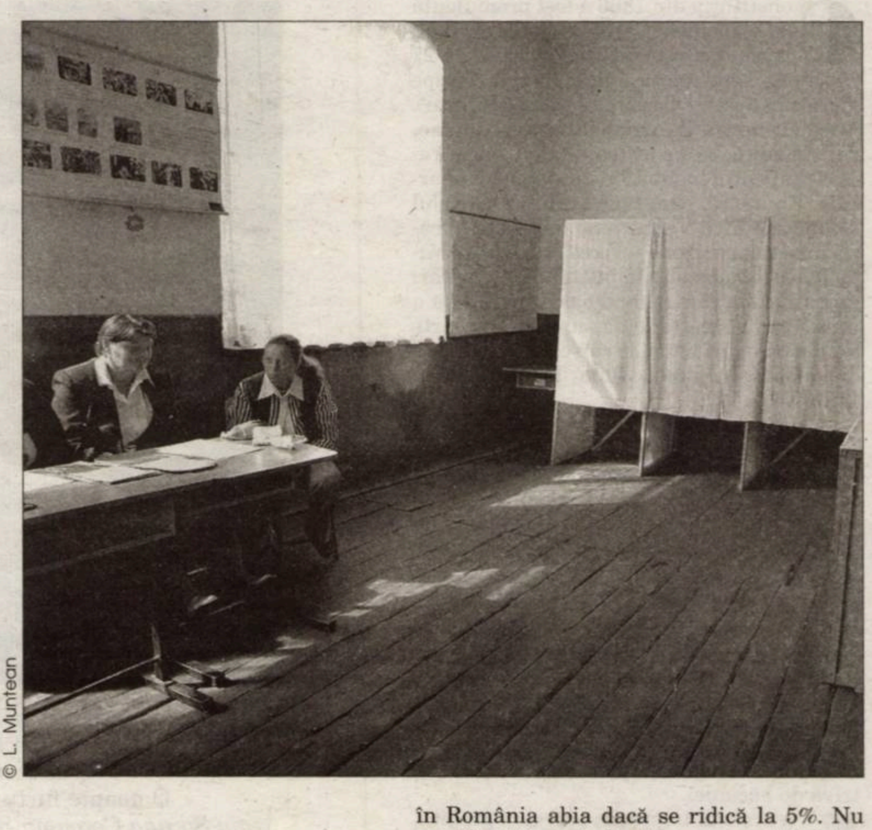

© L. Muntean

Care este, totuşi, impactul actului fundamental asupra arhitecturii politice şi instituţionale a unei ţări? Mare, desigur, chiar enorm, pentru că Legea Fundamentală defineşte relaţiile dintre diferitele puteri şi instituţii ale statului, precum şi raporturile dintre individ şi stat. Cu toate acestea, dacă unele aspecte constituţionale influenţează arhitectura instituţională într-un mod lipsit de echivoc – de exemplu, republică *vs* monarhie – în alte zone, litera Constituţiei este importantă, dar nu categorică. În multe domenii, mai ales cînd vine vorba despre drepturi şi obligaţii, Legea Fundamentală are caracter prescriptiv şi stipulează mai degrabă principii de urmat care ar trebui să stea la baza legilor organice sau a politicilor publice, decît reguli ferme de joc. De exemplu, în ceea ce priveşte drepturile sociale – dreptul la educaţie, dreptul la sănătate sau la protecţie socială –, impactul pe care îl au prevederile constituţionale asupra formei concrete în care sînt aplicate aceste drepturi este mai degrabă limitat. De fapt, garanţia pe care ne-o oferă includerea acestor drepturi în Constituţie este aceea că, în actualul cadru constituţional, ele nu vor putea fi vreodată eliminate definitiv de către vreun guvern sau partid politic. În schimb, felul în care sînt stipulate în Constituţie nu spune nimic despre modalitatea în care ele sînt transpuse în practică, aceasta variind radical de la ţară la ţară, în pofida unor formulări constituţionale similare.

La fel ca majoritatea Constituţiilor din statele membre ale UE, şi Constituţia României proclamă caracterul social al statului român. Şi totuşi, ţara noastră alocă – conform datelor Eurostat – maximum 15% din PIB pentru protecţie socială, ceea ce ne clasează pe ultima poziţie în rîndul statelor din UE. Cu toate acestea, şi România, care cheltuie atît de puţin, şi Spania sau Franţa, care alocă mult mai mult, sînt considerate, în baza prevederilor constituţionale, state sociale. Doar că în cazul României caracterul social reprezintă mai degrabă o filozofie asumată implicit de legiuitori şi de guvernanţi, decît o realitate empirică.

Care este realitatea din spatele proclamatului stat social în România şi cum se corelează aceasta cu imperativele constituţionale?

Spre exemplu, articolul 47 din Constituţia României prevede că statul „este obligat să ia măsuri de dezvoltare economică şi de protecţie socială, de natură să asigure cetăţenilor un nivel de trai decent“. Termenul „obligat“ este unul puternic normativ; cu toate acestea, este foarte dificil, dacă nu chiar imposibil de demonstrat din punct de vedere legal că statul a luat sau nu măsurile prevăzute de Constituţie. Conform datelor Ministerului Muncii, în anul 2009 – ultimul an pentru care sînt disponibile date referitoare la sărăcia absolută – nivelul acesteia în România era de 4,4%. În lipsa tuturor transferurilor sociale, rata acesteia s-ar fi ridicat la nici mai mult, nici mai puţin de 36,8%, respectiv 7,9 milioane de persoane sărace. Prin urmare, se poate deduce cu uşurinţă că statul a întreprins o serie de politici care au redus sărăcia absolută. Totuşi, diminuarea sărăciei absolute nu echivalează cu asigurarea unui „nivel de trai decent“ – aşa cum stipulează Constituţia. Cum rămîne cu cei aproximativ 30% dintre români care, conform datelor Eurostat, se confruntă cu privaţiuni materiale severe? În Spania – tot un stat social, conform Constituţiei –, acest procent este de doar 4% (iar media la nivelul UE 27 e de 8%). Şi cum se achită statul de obligaţia constituţională de a întreprinde măsuri economice care să garanteze un trai decent, cînd 19% dintre angajaţii din România reprezintă ceea ce se cheamă *working poor*, adică salariaţi care trăiesc în sărăcie? Acest procent este într-o uşoară creştere şi ne situează, de departe, pe primul loc din Europa. Pe locurile 2 şi 3 se situează Grecia (14%) şi Spania (13%), ale căror constituţii însă diferă destul de mult în privinţa caracterului social: Legea Fundamentală spaniolă e mult mai generoasă sub acest aspect decît cea greacă şi conţine un articol special (art. 40), similar cu cel românesc, care prevede obligativitatea statului de a lua măsuri care să asigure angajarea deplină *(full employement)* şi progresul social şi economic. Ca să nu mai punem la socoteală faptul că, în Ungaria, un stat a cărui Constituţie recent adoptată este recunoscută prin caracterul său conservator şi antisocial, procentul de *working poor* e de doar 5%, iar rata celor afectaţi de privaţiuni materiale severe e de 21%!

Prin urmare, caracterul social al statului, stipulat în Constituţie, nu se traduce automat într-un fapt empiric nici în România, nici în alte state. Poate cel mai bun exemplu care ilustrează impactul complex pe care îl au drepturile constituţionale asupra configuraţiei sistemului social este dreptul constituţional la sănătate. În Franţa, acest drept este garantat, laolaltă cu dreptul la odihnă şi securitate materială, în articolul 11 din Preambulul Constituţiei din 1948, inclus de către Curtea Constituţională în „blocul constituţional“ supus controlului său abia în 1971! Constituţia României are şi ea un articol special (art. 37), care garantează dreptul la ocrotirea sănătăţii şi obligativitatea statului de a lua măsuri pentru asigurarea sănătăţii publice. Suplimentar, în articolul 47, se stipulează dreptul la „asistenţă medicală în unităţile sanitare de stat“. În mod vizibil, garanţiile pe care le oferă statul român prin intermediul Constituţiei în privinţa asigurării sănătăţii sînt mai ample, mai precise şi cel puţin la fel de generoase ca cele din Franţa. Cu toate acestea, Franţa are unul dintre cele mai performante şi accesibile sisteme de sănătate din întreaga lume, în timp ce România este codaşa Europei. În 2003, România avea a doua rată de îmbolnăvire cu tuberculoză din întreaga Europă şi Asie Centrală. Speranţa de viaţă în Franţa este cea mai mare din UE, iar speranţa de viaţă din România – cea mai scăzută. Cheltuielile pentru sănătate reprezintă 11,2% din PIB în Franţa (locul 1 în UE), iar în România abia dacă se ridică la 5%. Nu există nici un indicator comparabil între performanţa sistemului de sănătate francez şi cel românesc – sistemul francez este printre cele mai bune din Europa şi din lume, iar cel românesc – printre cele mai slabe. Şi asta în pofida unor prevederi constituţionale care în România sînt garantate într-un mod mai exhaustiv decît cele din Franţa.

Nu există nici o dovadă convingătoare că design-ul constituţional al unei ţări influenţează performanţa sistemelor sociale. Acest lucru se datorează, desigur, faptului că în Constituţie drepturile sociale sînt doar enumerate şi garantate, legislaţia secundară fiind cea care reglementează aplicarea lor. Cu siguranţă, impactul prevederilor constituţionale este mai mare asupra raporturilor inter-instituţionale, reglementate mult mai precis în Constituţie, dar acest impact se reflectă întotdeauna în design-ul instituţional, şi nu în performanţele de ansamblu ale sistemului. Cu alte cuvinte, nu există nici o garanţie şi nici o dovadă că doar schimbînd Constituţia vom obţine mai mult stat de drept, mai multă democraţie sau mai multă stabilitate politică. Ştiinţele politice nu oferă evidenţe cum că republicile parlamentare, de exemplu, au performanţe democratice mai mari decît cele prezidenţiale, sau că un legislativ unicameral este corelat în vreun fel cu un nivel mai mare de democratizare sau transparenţă. Modificarea Constituţiei, în cazul nostru, reprezintă un debuşeu politic şi electoral care ne împiedică să vedem lucrurile aşa cum sînt: şi anume, faptul că performanţa unui sistem, fie el social sau politic, depinde doar într-o oarecare măsură de prevederile din Legea Fundamentală, exact la fel cum reuşita unei reforme nu constă în adoptarea unei legislaţii bune. Secretul şi marea dificultate constau în aplicare, în ceea ce se cheamă *enforcement* şi în disponibilitatea elitei conducătoare de a urma spiritul legii, şi nu doar litera ei. Nu putem avea un stat cu adevărat social, nici un sistem de sănătate mai bun şi nici un sistem mai democratic doar întărind prevederile constituţionale în această privinţă. Altfel spus, decît să schimbăm legile şi Constituţia, mai bine le-am respecta.

***Victoria Stoiciu** este coordonator al platformei CriticAtac (www.criticatac.ro).*

Cosmin CIOTLOŞ

Revista presei

astăzi: Vocea Patriotului Naţionale

Constituţia din 1866 a fost promulgată de principele Carol la 1 iulie. O dată laică. Aşa cum nu e deloc cea de 15/27 răpciune, septembrie adică, în care începe gloriosul destin al „sfintei Constituţiuni“. Dacă nu cumva Caragiale a extras-o din aerul timpului, ca pe atîtea altele („angel radios“, „silenţiu lugubru“) – sintagma îi aparţine. Ea apare, cum bine ştim, în articolul semnat de Rică Venturiano în gazeta al cărei june colaborator e – *Vocea Patriotului Naţionale*. Compus sub impulsul unei exaltări nejustificate, căci în fond e doar o prefaţă a unui nou op, acesta le dă, cum iarăşi foarte bine ştim, mari bătăi de cap celor doi cititori de serviciu ai piesei, Jupîn Dumitrache şi Ipingescu.

Celebrul episod, făcînd parte din scena a patra a primului act din *O noapte furtunoasă*, e adeseori citat drept monument de inadecvare. Se face mult haz de el, superior şi cumva indistinct. Despre articol, se spune îndeobşte că e confuz. Probabil că şi e. Dar asta, în principiu, i-ar exonera pe Dumitrache şi pe Ipingescu de orice răspundere interpretativă. Cum să înţelegi corect un text care e, dintru-nceput, fără înţeles? Numai că, în pofida logicii sănătoase şi în spiritul comediei, un ridicol gros îi pîndeşte şi pe aceştia. Sînt la fel de originali în felul cum citesc pe cît e Venturiano în scris. Ca urmare, studentul în drept, cherestegiul şi ipistatul se fac deopotrivă de băcănie.

La această impresie, oarecum grăbită, contribuie fără îndoială şi decupajul scenic. În lectura lui Ipingescu, punctată de frecventele glose orale ale celuilalt, articolul e atît de fragmentat, încît lipsa lui de coerenţă nu-i poate fi imputată numai autorului său. Cu tot cu reluări savante, cu tot cu explicitări, cele cîteva rînduri (căci la atît se reduce zisa prefaţă) sînt împărţite în nu mai puţin de şapte reprize, întinzîndu-se, în ediţia tip Pléiade de la Univers Enciclopedic, pe trei pagini.

Îmi asum lipsa de umor de a le pune, didactic, cap la cap. Rezultatul e departe de a fi un *cadavre exquis*. Frazele duc, toate, undeva:

„Democraţiunea romană, sau mai bine zis ţinta Democraţiunii romane este de a persuada pe cetăţeni, că nimeni nu trebuie a mînca de la datoriile ce ne impun solemnaminte pactul nostru fundamentale, sfînta Constituţiune, şi mai ales cei din masa poporului. A mînca poporul mai ales este o greşală neiertată, ba putem zice chiar o crimă. Nu! Orice s-ar zice şi orice s-ar face, cu toate zbieretele reacţiunii, ce se zvîrcoleşte sub dispreţul strivitor al opiniunii publice; cu toate urletele acelora ce cu neruşinare se intitulează sistematici opozanţi. Nu! în van! noi am spus-o şi o mai spune: situaţiunea României nu se va putea chiarifica; ceva mai mult, nu vom putea intra pe calea viritabilelui progres, pînă ce nu vom avea un sufragiu universale. Am zis şi subsemnez! R. Vent... studinte în drept şi publicist.“

Octavian Cotescu şi Mitică Popescu în spectacolul de teatru TV O noapte furtunoasă, *regia Sorana Coroamă Stanca, 1984*

Rică, un liberal pursînge

Curăţat de efectele de montaj, exact aşa se prezintă articolul. Să recunoaştem că e mai puţin caraghios decît ne-am fi aşteptat. Şi mai puţin neclar. Teza lui e limpede şi, pentru vremea aceea, evoluată. Rică e un liberal pursînge. (Nu întîmplător a fost indicată ca posibilă sursă publicistica lui C.A. Rosetti.) Vrea din toată inima, în preajma lui 1878, vot universal. (De nu cumva şi obligatoriu.) Ce e echivoc aici?

Altminteri, articolul are şi defecte. Nu capitale, însă. Cele mai multe ar fi putut fi reparate tacit la corectură. De pildă, în chiar începutul său, un anacolut pe care gazetarul îl drege doar parţial, cît să păstreze autenticitatea alegră a ideaţiei („Democraţiunea romană, sau mai bine zis ţinta Democraţiunii romane este de a...“); sau uşoara confuzie de moduri verbale („greşală neiertată“ în loc de „greşală de neiertat“); sau, presărate mai încolo, neologismele, în special de provenienţă italiană, care induc întregului un regim ortografic lax („a persuada“, „solemnaminte“, „pactul fundamentale“, „chiarifica“, „viritabilelui progres“). Acestuia din urmă i se datorează cele cîteva, puţine, dar *îngrozitoare* prin consecinţe, *greşeli de tipar*. Ameţiţi, probabil de abundenţa unor cuvinte necunoscute lor, culegătorii din tipografie (oameni şi ei, cum o dovedeşte personajul din *Repausul dominical)* lasă diacriticele în voia lor. Aşa se face că avem, pe de-o parte, venită de nicăieri, „Democraţiunea romană“ (în loc de mai plauzibila „Democraţiunea română“), iar, pe de altă parte, „a mînca de la datoriile“ (autohtonizat abil în locul italienescului „a *manca* de la datoriile“).

Cu acestea, părăsindu-l pe Rică Venturiano, intrăm într-o discuţie despre cei doi admiratori fervenţi ai săi, Jupîn Dumitrache şi Ipingescu. De care, ţin să avertizez, mă voi apropia cu nesmintita lipsă de umor pe care-am exersat-o şi pînă acum. Dacă sînt locuitori ai mahalalei – cum se precizează chiar în deschiderea *Nopţii furtunoase* – nu înseamnă că sînt, numaidecît, şi mahalagii. Îi animă o bosă a prestigiului social, după cum îi încîntă practicarea cîtorva ritualuri metropolitane. În fond, mersul la Union nu-l deranjează hotărîtor pe Dumitrache pînă cînd nu simte în aerul de acolo ameninţarea adulterului. Pe deasupra, acelaşi Dumitrache ţine să citească şi, cum vedem, să comenteze presa. Ca negustor şi căpitan în garda civică ce se află, îşi insuflă responsabilităţi. Trebuie să fie informat. E niţel snob, desigur, dar un snob pozitiv. Faţă de el, Ipingescu e un *wannabe*.

Am văzut că, decupat, articolul din *Vocea Patriotului Naţionale* poate nedumeri în mod obiectiv. De ce nu le-am concede acest drept şi celor doi? În plus, lectura lor, eronată cum e, are o sumedenie de circumstanţe atenuante. Cum textul le pune probleme de sens („e scris adînc“), ei aplică empiric o procedură care, intelectual, e de fapt perfect licită. Nu altfel recomandă teoreticienii să se decodeze poemele cu irizări ermetice aparţinînd manierismului istoric sau modernismului. Algoritmul e clar. Se izolează principalele sfere semantice, se construieşte, apoi, un scenariu simplist, dar plauzibil, pe care, în sfîrşit, imaginaţia critică a fiecăruia îl poate încărca suplimentar după plac. Gongora sau, mai aproape de noi, Ion Barbu se numără printre marii beneficiari ai acestei metode.

Dacă ne gîndim bine, nici Rică nu iese tocmai prejudiciat. Grila în care pledoaria lui e citită de perechea Dumitrache-Ipingescu îl transformă pînă la urmă într-un erou. El denunţă, în viziunea lor, necinstea clasei politice în termeni elementari, uzînd de metafore trofice. Poporul e, desigur, devorat de conducători. (La fel cum altundeva, tot la Caragiale, acelaşi popor suveran era supus unor acte de vampirism.) Prosperitatea e gîndită gastronomic. Masa bucatelor e acaparată doar de unii ş.a.m.d. Stereotipurile acestea difuz resentimentare sînt persistente şi ţin de o viziune primitivă a relaţiilor de putere.

Explicaţia lui Ipingescu nu e cu totul străină de anumite formulări din textul lui Rică Venturiano. „A mînca“ – lecţiunea greşită de care pomeneam mai sus face pandant cu „masa poporului“. Totul se lămureşte rapid: „Ba nu-i adînc deloc. Nu pricepi? Vezi cum vine vorba lui: să nu mai mănînce nimeni din sudoarea bunăoară a unuia ca mine şi ca dumneata, care sîntem din popor; adică să şază numai poporul la masă, că el e stăpîn“. Ceva mai încolo, „sufrágiul“, pronunţat cu o deplasare de accent, le confirmă definitiv celor doi justeţea interpretării („sufragíu“ însemnînd cîndva un fel de ospătar). Alegoria lor e incompletă, dar consistentă.

Stereotipurile acestea difuz resentimentare sînt persistente şi ţin de o viziune primitivă a relaţiilor de putere.

Nu avea să facă asta însuşi Caragiale peste aproape două decenii? Aflat în gara din Ploieşti, în restaurantul prietenului Dobrogeanu-Gherea (care tocmai dezosa o pulpă de vită), acesta descria sistemul filozofic kantian în termenii cei mai accesibili cu putinţă. „Pulpa de vită reprezintă natura, lucrul în sine. Cuţitul lui Gherea reprezintă spiritul nostru“ – scria dramaturgul amuzat în *Epoca*, la numai cîteva zile după eveniment (5 iulie 1897).

Şi, pe deasupra, nu de o asemenea lectură, pios alegorică, avea nevoie un articol aproape hagiografic, întemeiat pe „sfînta Constituţiune“?

Eugen Apostol, Corneliu-Dan Borcia, Gheorghe Dănilă, Constantin Ghenescu în O noapte furtunoasă, *regia Alexandru Dabija, Teatrul Tineretului din Piatra Neamţ, 1979*

***Cosmin Ciotloş** este critic literar.*

Anca MANOLESCU

Jocul de-a demonizarea

– *filmul* Inocenţa musulmanilor *şi manipulările extremiste ale religiilor* –

الأمّة الإسلاميّة لن تتسامح
مع من يسيء إلى مقدساتها

© Commmons Wikimedia

Acum cîţiva ani, caricaturile profetului Muhammad publicate de un ziar danez au avut parte de o furioasă mediatizare în ţările musulmane. Au stîrnit proteste furibunde, condamnări ale Occidentului, demonstraţii, agresivitate. Acelaşi lucru se întîmplă astăzi cu filmul *Inocenţa musulmanilor,* produs de astă dată de un cetăţean al SUA cu o identitate vagă, dacă nu mistificată, şi cu porniri etnico-religioase grobe. În momentul cînd scriu (14 septembrie 2012), ziarele îl indică pe un nebulos israelo-american Sam Bacile (sau Bassiel) care ar fi legat sau totuna cu un creştin copt, Nakoula Basseley Nakoula, condamnat în 2010 la 21 de luni de închisoare pentru escrocherie bancară. Un personaj obscur şi suspect pentru un filmuleţ ieftin, cu o ideologie primară. Ca şi caricaturile, filmul e o grosolănie golănească la adresa islamului. Extrasul de promovare începe cu o scenă din Egiptul de azi, în care musulmani îi agresează pe creştinii copţi, în pofida unei poliţii prezente, dar ineficace. Restul e o versiune în cheie ofensatoare a vieţii Profetului, înfăţişat ca un tiran, campion al violenţei şi al tuturor viciilor. Se pare că filmul a fost proiectat o singură dată într-o sală de cinematograf din California. După o jumătate de oră de la începerea proiecţiei, nu se vînduse nici un bilet. Nici extrasul de anunţ al filmului, plasat de YouTube, n-a prea avut efect în Occident. Lucrurile s-au schimbat însă odată cu difuzarea sa pe acelaşi YouTube, într-o traducere egipteană anonimă. Site-ul a avut în scurt timp un milion de vizitări. A urmat inflamarea presei din ţările musulmane, iar apoi izbucnirea violenţelor: mişcări de stradă în Egipt, Libia, Yemen, Tunis, Sudan, Kenya, Liban, moartea la Benghazi a ambasadorul SUA în Libia şi a altor trei funcţionari americani.

„Orice fundamentalism falsifică istoria."

Între timp, poliţiştii patrulează protector în jurul casei producătorului extremist. Căci, potrivit regulilor democraţiei, libertatea de expresie trebuie respectată, asigurată, apărată. Dar a fi cetăţean al unei democraţii nu înseamnă doar să te bucuri de libertatea de expresie. Înseamnă şi să asumi „responsabilitatea de expresie". Or, personajul cu pricina se piteşte sub o identitate vagă, se simte apărat de aparatul de securitate publică. În interviurile pe care le-a dat unor publicaţii americane, declară că „regretă" uciderile şi violenţele, făcînd totuşi recomandarea ca ambasadele americane să fie mai bine apărate pe viitor. În sfîrşit, culmea deriziunii, susţine că filmul nu intenţiona decît „să apere o idee". A vrut „să atragă atenţia" asupra situaţiei grave a copţilor creştini, o minoritate de veche tradiţie în Egipt, aflată sub presiune musulmană. Şi şi-a ales limbajul cel mai potrivit: violenţa de expresie, una de joasă speţă. De fapt, ideea sa directoare, ca şi a altor extremişti, e aceea că a te bucura de libertăţi, în democraţie, e totuna cu a călca în picioare valorile celorlalţi, a-i umple de murdării, a promova ura, a demoniza o întreagă religie.

Cum era de aşteptat, producătorul americano-copt şi-a găsit o mulţime de parteneri bine antrenaţi în acest joc de ping-pong al violenţei şi al extremismului etnico-religios. Grupările islamiste radicale declară doar şi ele că Occidentul e „marele Satan", ameninţarea apocaliptică la adresa valorilor musulmane. Între cele două extremisme se joacă aceeaşi minge, pe care şi-o aruncă de la unul la celălalt cu semn schimbat, spre hrănirea reciprocă a violenţei: diabolizarea unei societăţi contra diabolizării unei religii. Elucubraţia unui individ sau a unor grupuri restrînse din Occident e numai bună pentru extremiştii musulmani. O flutură ca dovadă a unei agresiuni organizate de întregul Occident la adresa islamului. Fanatismul grupărilor islamiste e numai bun pentru extremiştii creştini sau pentru xenofobii occidentali. Îl flutură ca dovadă a ferocităţii islamului, a incapacităţii sale intrinseci de a lucra cu modernitatea.

De ambele părţi, ideologia extremistă şi tehnicile de interpretare sînt aceleaşi. Cel diferit e catalogat drept „adversar" împotriva căruia e de luptat. Iar în acest scop, un aspect din devenirea istorică a „adversarului" e absolutizat, fiind identificat cu esenţa religiei/ civilizaţiei sale. În cazul filmului despre care vorbim, tensiunile între majoritatea musulmană şi minoritatea coptă sînt înfăţişate ca represiune violentă şi sînt suprapuse pe momentul originar al islamului. Ni se prezintă imaginea unei religii care, din origine, prin însuşi fondatorul ei, e o (pseudo)religie a violenţei şi a viciilor. La rîndul lor, extremiştii musulmani intrepretează libertăţile occidentale drept ispite dizolvante pentru credinţă şi laicitatea drept agresor al religiei. Esenţa modernităţii constă, pentru ei, în caracterul său antireligios, dacă nu cumva „antimusulman". E tocmai bună, aşadar, pentru diabolizare, pentru plasarea ei în osînda veşnică.

De o parte, ca şi de alta, extremiştii văd (sau se prefac că văd) istoria în situaţia ei finală, „eschatologică", împărţită deja în grîu şi neghină, în oi şi capre. Evenimentele mărunte şi mari ale istoriei, cu toată încărcătura lor de contradicţie şi relativitate, cu întrepătrunderea unor poziţii diferite, ei le clasează scurt în două rubrici judiciare: cei drepţi şi vinovaţii. Iar în acest tablou – care şterge diferenţa de nivel între curgerea istoriei şi clarificarea sa finală – ideologii extremişti sînt, desigur, „cei drepţi" şi totodată „judecătorii". Ei, nu Dumnezeu decid că situaţia copţilor nu trebuie negociată politic, ci rezolvată prin condamnarea definitivă a islamului. Ei, nu Dumnezeu, decid că femeia care nu poartă văl calcă islamul şi trebuie ucisă. În formularea lui Mohammed Arkoun – musulman şi critic universitar al ideologizării religiilor – extremiştilor religioşi nu le pasă cîtuşi de puţin de manifestarea lui Dumnezeu în istorie. Ei se îndeletnicesc, dimpotrivă, cu „transcendentalizarea istoriei", operaţie care „prin manipulări ideologice ale textelor revelate" le transformă ideologia de luptă în „adevăr intangibil, sacru, înzestrat cu puterea de a-şi sacraliza aderenţii" (vezi, de pildă, intervenţia lui Arkoun la colocviul *La liberté religieuse dans le judaïsme, le christianisme et l'islam,* Paris, 1981, pp. 109-125).

În Occidentul obişnuit cu diversitatea culturală, cu libertatea (uneori iresponsabilă) de expresie, precum şi cu religia devenită chestiune privată sau de grup confesional, penibilul filmuleţ nu a stîrnit interes. În schimb, în ţările musulmane, islamul nu e doar credinţă care irigă întreaga viaţă socioculturală. Pentru foarte mulţi, el a devenit unicul loc de sens, de apărare, de recurs împotriva precarităţii economice şi a confuziei politice. Aşa încît orice atac, oricît de grosolan şi neînsemnat, la adresa islamului, stîrneşte indignare masivă, pe care mişcările extremiste se pricep să o canalizeze în favoarea ideologiei lor. Totuşi, nici Occidentul nu rămîne indiferent faţă de jignirea unei religii. Şi nici lumea musulmană nu e omogen manipulabilă de către extremişti. Secretarul de stat american H. Clinton a calificat filmul drept „scîrbos" şi ofensator, subliniind – pentru un public neobişnuit cu regulile democraţiei americane – că administraţia SUA nu are nimic de-a face cu realizarea lui. Dar, mai ales vizita papei Benedict al XVI-lea în Liban (14-16 septembrie), unde i-a întîlnit fratern şi pe şefii diferitelor comunităţi musulmane, poate fi un moment de luciditate pentru raportul între religii şi instrumentările lor extremiste. Papa nu a condamnat numai filmul în cauză. A caracterizat „orice fundamentalism drept o falsificare a religiei", afirmînd că revine Bisericii şi religiilor sarcina unei „autopurificări", a „luminării şi educării conştiinţelor" pentru a se ajunge „la dialog, la reconciliere şi la pace" (cf. *Le Monde,* 14 sept.). El a pledat pentru convivialitatea religiilor, pentru o civilizaţie de simbioză în Orientul Apropiat (cf. *Le Figaro,* 15 sept.).

Pe de altă parte, reporterul TV5 la Tunis vorbea despre dezolarea studenţilor tunisieni, pentru care violenţa mişcărilor de protest „sînt dovada că li s-a furat revoluţia". Pe forumul cotidianului algerian *El Watan* din 14 sept., o mulţime de intervenţii condamnau aceste violenţe şi ideologia care le stîrneşte. Neînsemnatul film a stîrnit o furtună internaţională. Dar în această furtună, se pot auzi şi voci ale bunului-simţ religios, şi voci ale speranţei; se poate cîştiga şi ceva luciditate împotriva manipulărilor extremiste ale religiilor.

Anca Manolescu *este cercetător în domeniul antropologiei religioase şi doctor în filozofie. Cele mai recente cărţi publicate sînt* Nicolas de Cues ou l'autre modernité *(L'Harmattan, 2010) şi* Stilul religiei în modernitatea tîrzie, *Polirom, 2011.*

■ ■ ■

PUBLICITATE

SAMSUNG
Mai mult decât spectaculos
Volume
21
Channel
11
Interactiv
Televizorul viitorului e acum, aici.
Motion control
Voice control
Face recognition
Samsung
SMART TV

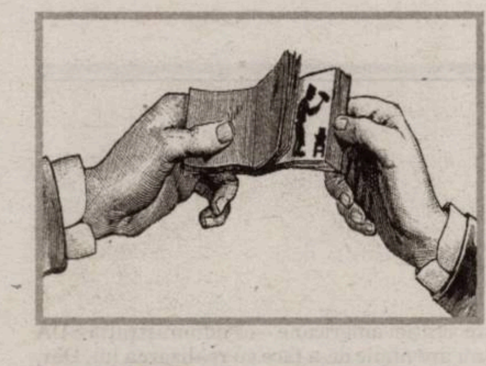

Marius CHIVU

feedbook

Învață să scrii!

● **Nina Munteanu, *Manual de scriere creativă. Scriitorul de ficțiune. Fă-te publicat! Apucă-te de scris!* traducere de Costi Gurgu, Editura Paralela 45, 2011.**

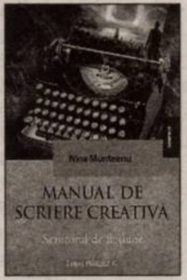

Scrierea creativă este o disciplină, din cîte-mi dau eu seama, fără prea mare trecere în mediul scriitoricesc, dar și editorial de la noi unde se crede, adesea, fie că scrisul este un talent nativ, fie că e o artă care se fură de la maeștri, oricum nu se poate preda la școală ca pe-o materie de rînd. Din fericire, în tot mai multe universități există astfel de cursuri și mă aștept ca pe viitor să existe și contribuții românești, mai ales că foarte mulți scriitori de la noi predau în facultăți și ar putea, la un moment dat, să alcătuiască manuale sau ghiduri de scriere creativă (asta dacă nu cumva astfel de cărți/cursuri au început să apară deja pe la edituri academice). Și cred cu toată convingerea că este nevoie de aceste ghiduri și cursuri și la noi, unde foarte mulți scriitori (și din toate generațiile) au probleme cu scrisul (stilistice sau de construcție), probleme care ar putea fi ușor evitate de către viitorii prozatori sau corijate la cei deja formați care nu beneficiază, în general, de serviciile unor redactori de carte cu adevărat profesioniști pe mîna cărora să se lase, atunci cînd e cazul, cu încredere. (În paranteză fie spus, rămîne un secret pentru mine, și o mare sursă de dezamăgire, de ce marile edituri de la noi nu investesc în formarea unor astfel de redactori, dat fiind că masteratele de gen de la noi sînt foarte puține și nu toate eficiente; contractul nescris dintre editor, scriitor și cititor fiind acesta: editura face tot ce trebuie pentru ca o carte să ajungă la potențialii ei cititori în cea mai bună traducere/redactare posibilă.) Oricum, scrierea creativă rămîne o disciplină cu dus și-ntors și este privită în continuare dacă nu cu prejudecăți, oricum cu prudență, chiar și în Occident, unde este de multe decenii o disciplină academică în toată regula, cu masterate și departamente dedicate exclusiv. Într-un interviu publicat la începutul lunii trecute în *Observator cultural*, prozatorul Andrew Cowan, autor al unui astfel de ghid literar și actualul director al masterului de scriere creativă de la University of East Anglia, probabil cel mai bine cotat master de gen din lume, oricum primul (Ian McEwan, Kazuo Ishiguro sau Anne Enright au trecut pe acolo), spune că însuși Malcolm Bradbury (a nu se confunda nici cu Ray Bradbury, nici cu Malcolm Lowry), cel care a inițiat programul în anii '70 și a predat scriere creativă vreme de peste două decenii, mărturisea că încă nu se lămurise el însuși dacă scrisul este, la urma urmei, ceva ce se poate preda cu adevărat. „Ceea ce poate face un curs bun de scriere creativă“, spune însă Andrew Cowan în interviul acordat lui Nadine Vlădescu, „este să accelereze dezvoltarea unui tînăr care este deja un scriitor promițător“. Rămîne însă deschisă problema alegerii celui care să conducă un astfel de program: ar trebui să fie un maestru, un scriitor consacrat sau e suficient un profesor cu experiență? Conform aceluiași Andrew Cowan, important este să nu fie dogmatic sau programatic: „În domeniul scrierii creative a insista ca un profesor să fie un autor de succes este un lucru destul de controversat… De fapt, e important să fi experimentat eșecul pe cît este să te fi bucurat de succes. Cineva care este familiarizat cu eșecul și care a găsit soluții la încercările eșuate din trecut, cineva care s-a luat la trîntă cu limba și forma și pînă la urmă a învins, care a reuțit să transforme limbajul în ceva eficient, ei bine, acea persoană a făcut deja o călătorie care a echipat-o cu cele necesare unui profesor al scrisului“.

Familiarizată cu eșecul pare să fie și Nina Munteanu, scriitoare canadiană de origine română (află mai multe la ninamunteanu.com), autoare de literatură science-fiction, care predă cursuri de științele mediului înconjurător la universitate, dar care organizează și ateliere de scriere creativă pentru scriitorii începători. Exceptînd *Sertarele cu ficțiune,* manualul de scriere creativă al Simonei Constantinovici (Bastion, 2009), pe care nu l-am citit, și *Gramatica Fanteziei. Introducere în arta de a născoci povești* de Gianny Rodari, alte ghiduri de acest fel în limba română nu am găsit, nici în librării, nici pe Internet. Există, desigur, destule eseuri în traducere despre arta scrisului din care poți învăța, indirect, foarte multe: *Scrisorile către un tînăr romancier* de Mario Vargas Llosa (Humanitas), *Confesiunile unui tînăr romancier* de Umberto Eco (Polirom) sau *Cum se ameliorează operele ratate* de Pierre Bayard (ART), poate chiar și *Romancierul naiv și sentimental* de Orhan Pamuk (Polirom) sau alte titluri de naratologie, de la Barthes la Toma Pavel, dar dacă ar trebui să fac două recomandări în acest sens, aș zice, fără să stau mult pe gînduri, *Bilanț* de Somerset Maugham (Nemira), dar mai ales – și o să strîmbați din nas degeaba – *Misterul regelui. Despre scris* de Stephen King (Nemira), pur și simplu cea mai bună carte despre arta scrisului, disponibilă în acest moment în limba română. Carte pe care Nina Munteanu, spre exemplu, nu pare s-o cunoască (în ediția americană, firește) sau, cel puțin, n-o citează. Ar fi meritat, dat fiind că manualul ei de scriere creativă este oricum mai mult o compilație din multe alte manuale și ghiduri de gen. Dacă ar fi să aduc un reproș consistent acestei cărți este tocmai lipsa de originalitate (originalitatea ținînd, în acest caz, de personalitatea scriitorului și de experiența personală). Nina Munteanu dă suficiente exemple din propriile cărți, dar, în general, îi citează pe alții și reproduce ce a auzit ea însăși pe la cursurile de scriere creativă la care a participat. S-ar putea spune că este mai degrabă o colportoare de trucuri, reguli și sfaturi de scriere creativă.

Dincolo de toate acestea, manualul ei, plin de lucruri evidente, stereotipe sau de bun-simț, poate fi util scriitorilor începători și, dacă stau bine și mă gîndesc, nu doar lor, căci mulți scriitorii români au mari probleme cînd vine vorba de documentare, personaje, dialog ori sintaxă. Nina Munteanu se adresează în special celor care vor să scrie science fiction, dar regulile funcționează dincolo de gen. (Tot în paranteză fie spus, scriitorii români de science fiction scriu îngrozitor și ei ar fi primii care ar trebui să citească astfel de manuale.) Multe merită reținute din cartea Ninei Munteanu, cum ar fi preocuparea pentru documentare, sfaturile pentru un dialog bun (folosirea sugestiilor, evitarea explicațiilor, a vorbirii întrerupe, a adverbelor etc.) sau pentru o stilistică simplă și îngrijită (folosirea verbelor active, a tropilor, a lungimii frazelor și paragrafelor etc.), importanța revizuirii și a rescrierii, a relației cu editorii ș.a.m.d. Aproape tot ce spune Nina Munteanu e corect, dar pentru o mai bună înțelegere s-ar fi cuvenit mai multe exemple, și din cărți/autori mai cunoscuți, de preferință din clasici. Exemplele pe care le dă sînt destul de obscure, iar cînd folosește propria literatură își face deservicii. Fragmentul despre cum ar trebui să arate o scenă bună de sex, desprins parcă din Sandra Brown, este, de fapt, contraexemplul perfect: „Buzele lui aproape se atinseră de ale ei: «Întotdeauna obțin ceea ce vreau.» «Ei bine, obișnuiește-te cu prima ta dezamăgire», zise ea inhalînd mirosul iute și uleios al transpirației lui, puțin amețită de faptul că o și enerva, dar o și fermeca în același timp. El se sprijini de ea, trezindu-i în suflet o durere. «Nu!», șopti ea răgușit. Era deja udă“. Din acest punct de vedere, al exemplificărilor, manualul Ninei Munteanu este deficitar și, ironia sorții, mai beneficiază și de o traducere foarte neglijentă: „cover story“ tradus „poveste de copertă“, „romance“ tradus „romanță“, „literary convention“ înseamnă, în context, simpozion, nu „convenție literară“ (care e cu totul și cu totul altceva), iar titlul piesei lui Arthur Miller nu este nicidecum „Moartea unui vînzător“. Dacă însă citiți în engleză, vă recomand manualele lui Jurgen Wolff.

■ ■ ■

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

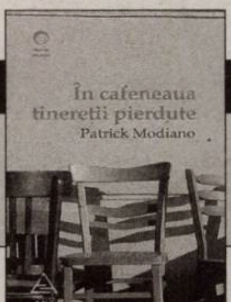

● **Patrick Modiano, *În cafeneaua tinereții pierdute*, traducere din limba franceză de Constantin Abăluță, Editura ART, 2012.**

Cine mai are azi în minte (stră)vechiul cîntecel al lui Salvatore Adamo, „Au café du temps perdu“, va intra gata încălzit în jocul de nostalgii și evanescențe al romanului lui Patrick Modiano. Rememorări melancolice ale boemei pariziene de început de ani '60, cu figuri deopotrivă pitorești și stranii, și cu o poezie misterioasă a căutărilor (sau rătăcirilor) de tot felul – cam din așa ceva își țese vrăjile *În cafeneaua tinereții pierdute*, cartea din 2007 a unui Modiano la fel de sexagenar ca și colegul său de generație Adamo.

În centrul poveștii se află un loc (cafeneaua Le Condé, din Cartierul Latin) și un personaj – tînăra Louki (cum au botezat-o „condé“-iștii), prezență delicată și fascinantă, alcătuită din gesturi domoale și grațioase, surîs imperceptibil, timiditate, tăceri și o incredibilă rezistență la băutură. Ea trece pragul cafenelei într-o seară de octombrie, devine o fidelă îndrăgită a locului și preferata patroanei, apoi dispare fără urmă, așa cum se pare că ar cam obișnui personajele acestui scriitor preocupat, în general, de dispariții și absențe. Despre Louki vor povesti patru voci distincte: un student la Școala de Mine (fermecat de fată), un detectiv particular (angajat de soțul tinerei să o găsească), apoi fata însăși (rememorînd o adolescență a evadărilor nocturne), iar în final, amantul ei, scriitor aspirant, sensibil la strania magie a străzilor pariziene.

Un mister delicat e întreținut de toate aceste personaje. Ele nu ezită, la o adică, să-și inventeze propria identitate, iar rememorările lor adaugă uneori inflexiunii sentimentale un discret fior mistic. În rest, vorba detectivului particular, din cea mai frumoasă propoziție a romanului: „Trăim la cheremul anumitor tăceri“.

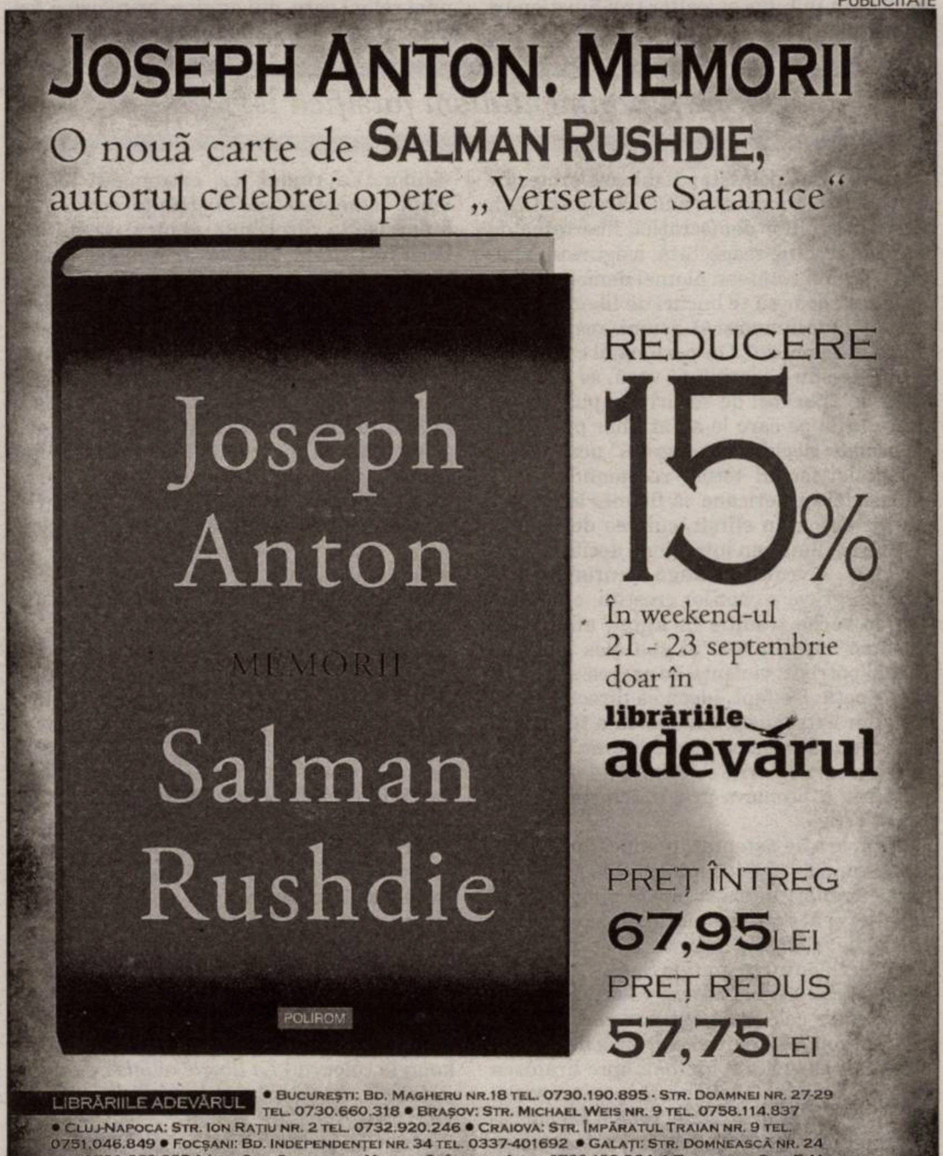
PUBLICITATE

JOSEPH ANTON. MEMORII

O nouă carte de SALMAN RUSHDIE,
autorul celebrei opere „Versetele Satanice“

REDUCERE
15%
În weekend-ul
21 - 23 septembrie
doar în
librăriile adevărul

PREȚ ÎNTREG
67,95 LEI
PREȚ REDUS
57,75 LEI

LIBRĂRIILE ADEVĂRUL ● BUCUREȘTI: BD. MAGHERU NR.18 TEL. 0730.190.895 · STR. DOAMNEI NR. 27-29 TEL. 0730.660.318 ● BRAȘOV: STR. MICHAEL WEIS NR. 9 TEL. 0758.114.837 ● CLUJ-NAPOCA: STR. ION RAȚIU NR. 2 TEL. 0732.920.246 ● CRAIOVA: STR. ÎMPĂRATUL TRAIAN NR. 9 TEL. 0751.046.849 ● FOCȘANI: BD. INDEPENDENȚEI NR. 34 TEL. 0337-401692 ● GALAȚI: STR. DOMNEASCĂ NR. 24 TEL. 0730.660.385 ● IAȘI: STR. ȘTEFAN CEL MARE ȘI SFÂNT NR. 4 TEL. 0730.190.864 ● TIMIȘOARA: STR. F. MERCY NR. 3 TEL. 0730.660.166 · STR. ALBA IULIA NR.1 TEL. 0728.121.254

„Secretul e să fii foarte atent la realitatea înconjurătoare“

– interviu cu actorul şi profesorul Adrian TITIENI –

E genul de actor care atrage atenţia întîi printr-un fel aparte de căldură, ca apoi să te cucerească şi să mergi cu el pînă la capăt, indiferent ce personaj joacă. L-am văzut în roluri mai mici sau mai mari şi în toate filmele semnate de Adrian Sitaru. În Domestic, *cel mai nou lungmetraj al lui Sitaru, ne vom reîntîlni cu Adrian Titieni, care joacă alături de Ioana Flora, Clara Vodă, Gigi Ifrim.*

Predaţi de mulţi ani la Universitatea Naţională de Artă Teatrală şi Cinematografică „I.L. Caragiale“ din Bucureşti. Acum sînteţi şi rector. Boom-ul în ultimul deceniu al filmului românesc a influenţat în vreun fel şcoala românească de film?

Vreau să cred că boom-ul cinematografic a influenţat toată viaţa noastră socială şi artistică. În universitate (cu cele două ramuri ale sale, filmul şi teatrul) există o emulaţie, atît printre studenţi, cît şi printre profesori, căci cinematografia românească a devenit un ambasador vizibil pentru cultura noastră. Aceşti oameni entuziaşti (regizori, operatori, scenografi, scenarişti şi actori), care provin în mare parte din şcoala noastră, au fost legitimaţi de foruri internaţionale, de necontestat. Pentru profesioniştii noştri, Europa şi mapamondul au devenit o scenă de desfăşurare a acţiunii. Nu mai sîntem o Românie mică în care să excelăm între noi.

Fericita întîlnire e cu Adrian Sitaru.

Pe lîngă cariera didactică, aveţi o carieră actoricească în teatru şi film. Sînt abordări diferite sau complementare?

E o dezbatere lungă. Fără îndoială că există diferenţe între teatru şi film. Teatrul se întîmplă aici şi acum cu toată doza de încărcătură a prezentului. La film, lucrurile stau puţin altfel. Surprinzi clipa de inspiraţie. Dar dincolo de acest aspect, şcoala românească de film a crescut datorită unor regizori generoşi, inteligenţi, care au ştiut să spună un mare nu, care au încercat altfel. Şi asta a creat mici animozităţi, a pus stop unor deprinderi şi acum avem oameni care au înţeles fenomenul şi încearcă să-l propage. A face film în stilul actual nu e un lucru simplu. Şcoala americană de film e departe de noi. Am avut film bun, reprezentativ, dar abordat într-o anumită cheie.

N-aş vrea să supăr pe nimeni, dar cred că, odată cu Cristi Puiu, relaţia actorului cu ceea ce înseamnă cinematografie, film, s-a schimbat în bine. Sigur că există foarte multe concluzii şi un folclor nenecesar în legătură cu estetica minimalistă. Nu e vorba despre asta, ci despre o abordare care să poată transfera convenţia într-o realitate psihologică credibilă. Cu alte cuvinte, există diferenţe între şcoala de teatru şi cea de film, încercăm să creăm cadrul formal pentru actoria de teatru şi cea de film. Şi sperăm că o să avem şi profesioniştii care să ne ajute să facem aceste lucruri.

Care a fost primul dumneavoastră rol în cinema? Ce vă amintiţi din această experienţă?

Pas în doi, Dan Piţa, 1984. Rolul Dodo. Era realmente primul meu film şi întîlneam personalitatea unui regizor de care doar auzisem. Eram coleg cu actori mari, a fost un tip de experienţă „prima dată“. Şi despre aceste experienţe nu ştii cît de corect le poţi evalua. Am stat la filmare mult mai multe zile decît am filmat, se formase o echipă, încercam să fiu la înălţimea aşteptărilor, nu prea aveam busolă. A fost interesant, am amintiri puternice şi vii şi acum, după aproape 30 de ani. Am colaborat foarte bine cu colegii mei, cu Dan Piţa, dar era altfel. Nici măcar n-aş putea spune cum se califică acest „altfel“, pentru că percepeam o lume cu mintea unui tînăr de 20 de ani, fără nici un fel de criterii profesionale, pur şi simplu eram aruncat în această apă care se numea film. Fericirea a fost că, totuşi, Dan Piţa făcea filme altfel, eram într-o altă ecuaţie decît ce însemna film ideologic, pe linie. El a fost un regizor care întotdeauna a încercat să pună dincolo de aparenţe esenţe pe care şi le dorea a fi percepute de către receptor.

Ce aţi învăţat de la aceste întîlniri?

Fiecare întîlnire e esenţială. Şi poate chiar întîlnirea cu acelaşi om în condiţii şi circumstanţe diferite te mai învaţă ceva în măsura în care eşti dispus să faci asta, şi eu sînt. Fericita întîlnire e cu Adrian Sitaru. El e un regizor care, din perspectiva bunului-simţ, a normalităţii, a raţionalităţii, lucrează impecabil cu actorul. Îţi creează o atmosferă unde libertatea (şi nu neapărat libertinajul) tău de creaţie în sens e respectată. E o adevărată bucurie să lucrez cu el.

Sigur că ecuaţia cea mai delicată între actor şi regizor e că trebuie să te laşi cu toată încrederea pe mîna lui. Fiind înăuntru, nu ai reper, şi atunci regizorul e cel care îţi spune pînă aici, asta da, asta nu. Nu de puţine ori se întîmplă ca instinctul tău, „inspiraţia“ ta să te ducă pe un drum cu totul şi cu totul greşit şi atunci regizorul te temperează. Pentru mine, întîlnirea cu Sitaru e specială pentru că el îţi lasă libertatea de a veni cu soluţiile tale creative la ceea ce el a gîndit aprioric. Dacă punem în ecuaţie tot ceea ce înseamnă reprezentare, imaginaţie, fantezie a regizorului pe care actorul trebuie s-o întruchipeze, e grav. Dacă îi laşi şi actorului dreptul de a participa la actul tău de creaţie e interesant. Şi cred că aici ar fi juxta relaţie dintre regizor şi actor. Colaborare, cooperare, discuţie cu argumente şi încercări sub semnul aceleiaşi idei, pentru că şi celălalt contează (şi mă gîndesc la actor). Şi contează în ecuaţia unei confortabile relaţii de a fi creativ.

V-am văzut în toate filmele lui Adrian Sitaru (lungmetraje şi scurtmetraje). În 2012, aţi cîştigat Premiul pentru cel mai bun actor într-ul rol secundar la Gala Premiilor Gopo pentru rolul din filmul Din dragoste cu cele mai bune intenţii. *O să vă reîntîlnim şi în* Domestic *anul acesta. Sînteţi un fel de actor fetiş pentru acest regizor. Mai daţi probe, sau deja scrie scenariile cu gîndul la dvs.?*

Nu ştiu ce ar trebui să răspund. Probe n-am mai dat. E plăcut, e măgulitor, sper să rămînem în aceeaşi ecuaţie. În afară de situaţia cînd nu mă pot regăsi printre caracterele filmelor pe care el le gîndeşte.

Ce fel de rol faceţi în Domestic? *Seamănă cu cel din scurtmetrajul* Colivia?

Relaţiile noastre umane pot fi într-un fel sau altul concertate de relaţiile cu animăluţele pe care le avem în jurul nostru. Despre rol pot să spun că e altceva decît cel pe care îl fac în scurtmetrajul *Colivia*. E şi altă distribuţie. Nu mă simt la fel de confortabil aşa cum eram cu rolul din *Colivia,* dar sper că nu mă compromit.

Bănuiesc că studenţii vă întreabă care sînt secretele unui bun actor? Aveţi un îndreptar după care vă ghidaţi?

Orice fel de experienţă de viaţă trebuie întîmpinată cu prezenţă şi atenţie. Şi nimeni nu poate fi în locul tău, oricîte sfaturi ai cere. Secretul în această profesie e să fii foarte atent la realitatea înconjurătoare. Dacă eşti închis, nereceptiv, obsedat şi cu un punct de concentare la ceea ce vrei să demonstrezi, nu-ţi iese. Sau poate să-ţi iasă, dar e ca diferenţa dintre două mere: unul e ceară curată, celălalt, chiar dacă are un viermişor, se poate mînca. Nu ştiu dacă e un secret, dar ştiinţa de a te pune în concret, aici şi acum, e foarte importantă. De multe ori uităm acest amănunt şi sîntem fiecare cu monologul său. Eu în asta cred: că adevărul meu e în celălalt şi lumea nu trebuie să fie atentă la mine, ci eu să fiu atent la lume. Dificultatea mare e că această profesie se derulează sub incidenţa atenţiei celorlalţi. E cumva inhibant să ştii că tot ce faci va fi judecat, analizat, criticat. Toţi vrem să ne păstrăm condiţia de oameni deştepţi, frumoşi, cu o *minima moralia* asumată. Obsesiva idee că fac ceva pentru ca cel de acolo să-mi recunoască aşa-zisele merite pe care de multe ori nu le am, e grav. Actorul asta face – dacă reuşeşte să schimbe povestea şi să rezolve chestiunile care apar în imediat, acolo, în faţa camerei se vede bine.

Vreau să cred că sînt ghid pentru studenţii mei, în sensul în care pot să-i fac să evite drumurile închise sau eşecurile nenecesare.

a consemnat Ana Maria SANDU

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Cartea-album a arhitectului Jan Gehl, un fel de filozof al *Oraşelor pentru oameni* (traducere de Silvia Gugu, Igloo Media, 2012), deşi lectura e copleşitoare descoperind, pagină după pagină, cît de nelocuibile şi nefuncţionale sînt oraşele noastre, de-a dreptul ostile vieţii omeneşti prin lipsa pieţelor, a trotuarelor şi a spaţiilor verzi, prin zgomot şi poluare, prea multe maşini, clădiri înghesuite etc. O carte din care fiecare candidat la primării ar trebui, de-acum încolo, să dea examen înainte de a-şi depune candidatura. (Marius Chivu)

■ A venit dansu-n oraş! Şi, odată cu el, şi restul artelor performative. Între 15 septembrie şi 21 octombrie, are loc în Bucureşti cea de-a şaptea ediţie a eXplore dance festival, ocazie cu care se va deschide WASP, un nou centru dedicat dansului contemporan, experimentelor vizuale, teatrului underground. Timp de o lună, aveţi de ales între zeci de spectacole şi performance-uri care-o să vă pună sîngele în mişcare. Biletul e 10 lei pentru un spectacol şi 15 lei pentru o zi întreagă, iar programul complet e aici: http://4culture.ro/index.php?/edf/program-2012/ „Dance, dance, otherwise...“ ştiţi dvs. continuarea. (Luiza Vasiliu)

---

craii de burta veche

De mîncare, de mirare, prin Germania (V)

■ Aigner Korbinian (1885-1966) a fost un preot catolic bavarez şi un pomolog pasionat. Oponent al regimului naţional-socialist, i-a luat apărarea lui Georg Elser, autorul atentatului eşuat împotriva lui Hitler, din 8 noiembrie 1939, şi refuza, se spune, să boteze copii cu numele „Adolf“. Korbinian este în cele din urmă arestat şi închis în lagărul de concentrare de la Dachau. Ca membru marcant al bisericii catolice, nu a putut fi „eliminat“, dar a fost condamnat la muncă silnică în pomicultură, domeniu său preferat. „Preotul merelor“, cum i se mai spunea, a reuşit să planteze printre barăcile din lagăr noi altoiuri de măr, pe care le-a botezat KZ-1, KZ-2, KZ-3 etc. KZ de la *Konzentrationslager* / lagăr de concentrare. Tot în timpul detenţiei, a desenat peste 900 de schiţe, cu tot atîtea soiuri de mere, expuse în parte, anul acesta, la cea de-a 13-a ediţie *documenta,* în Kassel. Soiul KZ-3 sau „mărul Korbinian“ se mai cultivă, sub acelaşi nume, şi astăzi.

■ Senectute vitală germană. Într-un restaurant, la o masă, un cuplu dichisit, pe la 70 de ani; ea i se adresează lui: „mă gîndeam să-i fi invitat şi pe Meyeri, dar mi-era teamă că o să ne întindem iarăşi la băut, pînă dimineaţa“.

■ Din gama „se întîmplă şi la case mai mari“: în anii '60-'70 ai Germaniei de Vest – cînd boom-ul economic, legislaţia precară şi rechinii imobiliari au dus la demolarea fără scrupule a nenumărate imobile istorice, la desfiinţarea de spaţii verzi şi la construcţia haotică de monştri din beton şi sticlă – umbla vorba: „demolăm singuri, acum, mai mult decît au distrus în război bombardamentele Aliaţilor.“

■ Chemat să repare conexiunea de Internet, administratorul casei, neamţ get-beget, scoate modemul din priză, îl bagă apoi la loc şi-mi spune cu obidă, vizibil jenat de neajunsul tehnic: „Germania, deh, nimic nu merge cum trebuie!“.

Amicul Dejun

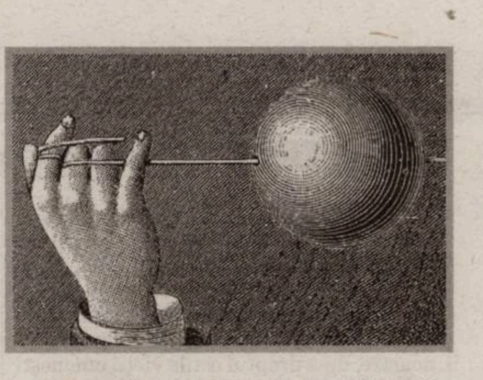

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Dreptul de a fi eutanasiat

■ Acum cîteva luni, un deţinut dintr-o închisoare belgiană a fost eutanasiat la cerere. Omul fusese condamnat la o pedeapsă cu detenţie îndelungată. Suferind, bolnav de o boală incurabilă, el a solicitat în repetate rînduri dreptul de a-i fi curmate suferinţele şi de a muri cu demnitate. În cele din urmă, după ce mai multe comisii au constatat că în acest caz sînt îndeplinite toate condiţiile legale, cererea condamnatului a fost aprobată şi executată. Penitenciarul a făcut public acest caz de abia recent – şi a stîrnit noi dezbateri pe marginea legii care le permite belgienilor să renunţe la viaţă. E un subiect sensibil, tratat cu pasiune de mediile europene. Dacă toate resursele de asistenţă pentru viaţă s-au epuizat, trebuie să existe măcar opţiunea morţii asistate – spun bolnavii şi susţinătorii liberalizării eutanasiei. Pe de altă parte, cei care se împotrivesc legalizării acestui gest extrem susţin că statul, prin politicile sale de îngrijire medicală, e obligat să facă totul pentru a-şi ţine în viaţă cetăţenii – neîndeplinirea acestei atribuţii esenţiale ar fi deci o formă de abdicare, o responsabilitate mult prea grea pentru societate în întregul ei.

Cazul condamnatului belgian pune însă şi alte probleme, dincolo de „etica vieţii“. Are dreptul un om privat de libertate să facă această alegere? Şi, dacă numeroasele comisii care au avizat hotărîrea condamnatului au greşit, mai poate fi folosit cazul drept precedent? Şi, oricum, nu este această eutanasie un soi de „scutire“ de pedeapsă, o formă de eliberare a celui condamnat? Boala şi „moartea frumoasă“ sînt oare pedepse suficient de grave pentru a compensa faptele comise? Disputa e extrem de vie şi de actuală, căci s-a aflat că un alt condamnat bolnav incurabil, închis deja de 27 de ani pentru două crime, a solicitat eutanasia. Comisiile care l-au vizitat pînă acum susţin că şi acesta întruneşte toate condiţiile pentru a primi dreptul de a fi eutanasiat.

Ambele cazuri sînt urmărite cu atenţie din Franţa şi din Germania, state în care moartea asistată nu e legalizată. Organizaţii civice şi religioase, se află într-o permanentă confruntare pe marginea dreptului de a trăi şi/sau de a muri. După Olanda, Belgia a fost al doilea stat din lume care a legalizat eutanasia (în mai 2002). Între timp, ambele state şi, mai nou, şi Elveţia, au adus nenumărate amendamente legislaţiei, astfel încît recursul la eutanasie să fie mai simplu. În Belgia au fost înregistrate anul trecut 1133 de cazuri de eutanasie: un pic peste 1% din numărul total al deceselor din această ţară o reprezintă eutanasia. Numărul celor care au recurs la moarte asistată a fost în continuă creştere peste tot în ţările în care s-a legalizat eutanasia; astfel încît cei care se opun eutanasiei condamnă acest „turism mortuar“.

„Turism mortuar“

■ Dezbaterea actuală cu privire la dreptul de a muri – de fapt, la dreptul de a recurge la sinuciderea asistată sau la eutanasie – ajunge la argumente paradoxale. Pe de o parte, nu face decît să deplaseze, într-o manieră asumată sau nu, vechea opoziţie dintre păgîni şi credincioşi, care aruncau, după bunul plac, aceleaşi argumente: frumuseţea (sau eroismul), onoarea (sau demnitatea) şi suveranitatea (sau libertatea) oamenilor – pentru unii, a lui Dumnezeu – pentru ceilalţi. Pe de altă parte, mizele chestiunii depăşesc capacităţile acestor instrumente de judecată. Pierre Zaoui, profesor de filozofie la Universitatea Paris VII-Diderot, specialist în opera lui Spinoza, autor, printre altele, al unei cărţi intitulate *La traversée des catastrophes* (Seuil, 2010), e de părere că e momentul să se limpezească apele, să se facă distincţia între sinucidere şi eutanasie. Într-un articol din *Le Monde*, profesorul explică şi de ce. Eutanasia ar fi adus o transformare radicală a modelului morţii. Modelul suicidului, din Antichitate la romantici, este „moartea frumoasă“ *(kalos thanatos)*, adică moartea eroică pe cîmpul de luptă. Sinuciderea e un mod de a evita o moarte groaznică, în acest fel de a muri există o frumuseţe incomparabilă, cvasi-divină, cvasi-eternă a corpului care se prăbuşeşte în glorie. Empedocle aruncîndu-se în Etna sau Seneca tăindu-şi venele înainte să fie prins de oamenii lui Nero – cîteva exemple pe care le dă Zaoui. În schimb, modelul „morţii fericite“ sau „blînde“ *(eu-thanatos)* este boala, adică suferinţa, handicapul, absenţa teribilă a frumuseţii şi dorinţa omului – lipsită de glorie – de a pune capăt tuturor acestora. Nu-i o moarte ruşinoasă, dar nici glorioasă nu e.

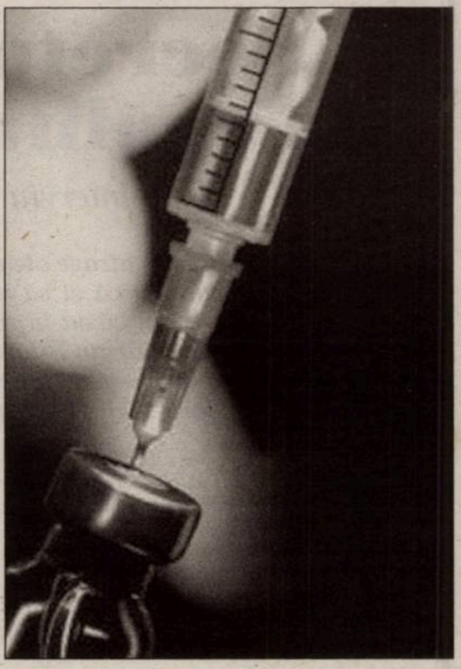

Tocmai acest nou model schimbă totul, spune Zaoui. E vorba de a lăsa ce e frumos de partea vieţii şi celor sănătoşi. Nu cauţi onoarea universală prin moarte, ci eviţi dezonoarea unei vieţi care nu are nimic cu universalul şi a cărei valoare nu poate fi judecată decît de fiecare, în particular. Altfel spus, societăţile care autorizează eutanasia (fără s-o glorifice) sînt poate mai respectuoase în ceea ce priveşte valoarea vieţii decît cele care o interzic; pentru că ele respectă viaţa nu ca pe o valoare universală, ci ca pe un bun concret – ceea ce presupune inclusiv faptul că, uneori, poate avea însuşiri bune, alteori poate fi crudă, dureroasă.

■ ■ ■

PUBLICITATE

Totul are o explicaţie
ŞTIINŢA & TEHNICA
Ne-am întors pe MARTE!
NR.18
8,8 LEI
CINE CITEŞTE CUNOAŞTE
www.stiintasitehnica.com
facebook.com/stiintasitehnica

PUBLICITATE

Cultura
CHILDHOOD REMAINS AND HERITAGE
MUZEUL COPILĂRIEI
Descoperirea lumii, acasă şi la şcoală
MUZEUL ŢĂRANULUI ROMÂN
Kiseleff / 3
a patra sală din Muzeul Copilăriei
14 septembrie – 14 octombrie 2012
sala Irina Nicolau
www.muzeultaranuluiroman.ro
www.facebook.com/MuzeulCopilariei
ORGANIZATORI
PARTENERI
PARTENERI MEDIA
DILEMA

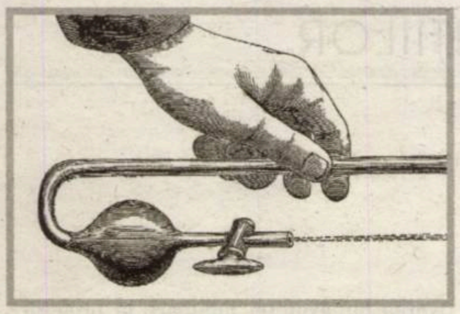

Oana STOICA

rosencrantz & co

Green Hours „în centrul atenţiei“

● ***În centrul atenţiei*. 5 monoloage după Neil LaBute; cu: Sorin Poamă, Ilinca Hărnuţ, Mihaela Sîrbu; Teatrul Luni de la Green Hours.**

Neil LaBute este unul dintre cei mai jucaţi autori dramatici în România. Îl suspectez că îi depăşeşte pe Shakespeare şi Cehov ca număr de montări. Desigur, spectacolele cu piesele dramaturgului american se găsesc, de regulă, prin cotloanele teatrului independent. Arareori ele sînt considerate texte pretabile la scenele oficiale (au „riscat“ cu LaBute Teatrul „Tony Bulandra“ Tîrgovişte – *Helter Skelter* în regia lui Cristi Juncu, Teatrul Naţional „Radu Stanca“ Sibiu, secţia germană – *Some girls,* Teatrul German de Stat din Timişoara – *CUPLUtoniu,* ultimele două regizate de Radu-Alexandru Nica). Absenţa lui LaBute (şi a altor dramaturgi) din teatrele de stat are legătură cu teama de scriitura contemporană şi conservatorismul comod care domină încă scenele oficiale. De partea cealaltă, independenţii sînt atraşi de LaBute ca albinele de miere. Actorii, mai ales cei tineri, vor să joace şi să se afirme, iar LaBute este exact scriitorul de care au nevoie. Textele lui „se spun“ singure. Temele, extrase atent din realitatea urbană, vizează relaţiile interumane cu toată monstruozitatea lor cotidiană. Dramaturgul ştie să spună poveşti, să surprindă prin răsturnarea naraţiunii, să creeze finaluri „nefinalizate“ (care se opresc în mijlocul suspansului). Replica e ironică, rapidă, sclipitoare. Tentaţia actorilor de a juca LaBute pentru că „se scot“ – şi asta e adevărat – e mare. Rateurile sînt puţine, iar reuşitele – de neuitat (cele mai vechi – *Bash. O trilogie contemporană* şi *The Shape of Things,* regia Vlad Massaci la Teatrul Act sau mai nou – *XXL,* regia Cristi Juncu, tot la Act).

Anonimii urbani
şi dramele lor neînsemnate.

Cu cinci monoloage (lui LaBute îi place să scrie teatru scurt) reunite sub titlul *În centrul atenţiei,* trei actori au creat la Teatrul Luni un spectacol tip stand up despre anonimii urbani şi dramele lor neînsemnate. Desigur, Neil LaBute nu e noul Dostoievski. Personajele lui calcă graniţa ridicolului. Confesiunile lor sînt banale – un tînăr gay încearcă să se integreze la noul job, un bărbat este părăsit de nevastă (Sorin Poamă), o studentă are o relaţie cu profesorul ei căsătorit, o mamă singură este abandonată de iubitul ei (Ilinca Hărnuţ), soţia unui militar este anunţată că soţul ei a murit în Irak (Mihaela Sîrbu). Drame personale cotidiene. Nici măcar tragedia văduvei nu e neobişnuită. Lumea a devenit autistă la astfel de poveşti. Dar măiestria lui LaBute constă în faptul că lucrurile nu se opresc aici, ele nu sînt niciodată ceea ce par a fi. Fiecare poveste are o direcţie pe care o schimbă brusc. Tînărul gay care debutează stîngaci în stand up comedy este un introvertit care vrea să se adapteze într-un nou oraş. Adevărat sau fals? A făcut această mărturisire într-un moment de vulnerabilitate pe care o neagă apoi, speriat de propria sinceritate, sau a manipulat spectatorii cu o poveste lacrimogenă ca să epateze în prima sa seară ca actor? Sorin Poamă ţine cu precizie chirurgicală suspansul, refuzînd un final explicit (la fel face şi în monologul soţului părăsit). Aici este miza acestor texte, în crearea dubiului. Personajele au două feţe şi spectatorul nu poate şti care este cea reală. Ilinca Hărnuţ face nişte schimbări de situaţie mai puţin spectaculoase. Personajele sînt bine construite (femei rănite, părăsite de iubiţi), dar devin confuze în final, cînd se răsuceşte situaţia. Cel mai captivant episod este cel al văduvei militarului din Irak, pentru că implică două personaje – unul de ficţiune şi unul aparent real. Monologul despre terorism al văduvei unui militar american este reflectat pe dos în discursul halucinant al actriţei care interpretează personajul, scoasă din minţi de obsesia unui fan pentru ea. Este joaca preferată a lui LaBute, aceea de a-şi pune actorii să-şi conteste personajele (a făcut-o şi în *Marele război,* unul dintre episoadele spectacolului timişorean a lui Radu Nica – *CUPLUtoniu)* sau să le prelungească nebunia. Mihaela Sîrbu păstrează convenţia pentru ambele personaje, le „joacă“. Demenţa ar fi şi mai mare dacă personajul actriţei ar fi interpretat hiperrealist astfel încît să pară că aceasta chiar abandonează spectacolul, lansîndu-se într-o dispută dubioasă cu un spectator. Dar Green Hours e locul în care poţi încerca orice, poţi chiar schimba un spectacol din mers.

Green-ul este
un icon al independenţilor.

Clubul din Calea Victoriei, cu tot cu teatru, s-a aflat în centrul atenţiei în această vară din cauza unor probleme fiscale care au culminat cu reţinerea pentru 24 de ore a lui Voicu Rădescu (mama, tatăl, unchiul şi mătuşa Green-ului – vorba prinţului danez). Dincolo de disputele economico-juridice pe care trebuie să le rezolve autorităţile, se află în joc (unul mai mult sau mai puţin legal) soarta unui spaţiu emblematic pentru teatrul românesc. Green-ul este un icon al independenţilor. Este locul în care orice artist a putut să încerce. Ai o idee – se face la Green. Ai un spectacol – se joacă la Green. Ai un text – se montează la Green. Asta atunci cînd nu ai bani de producţie sau nu te primeşte nimeni altcineva. Şi, mai ales, cînd vrei să fii liber. La Green a fost debutul bucureştean al lui Radu Afrim (cu Ada Milea şi Nici Mihoc în *No Mom's Land).* La Green s-au produs *Sex, Drugs & Rock'n'Roll* cu Florin Piersic jr. (care a adus primul premiu UNITER pentru un teatru independent), *Stop the Tempo!* de Gianina Cărbunariu, din care se trage toată noua dramaturgie socială, spectacolele despre bubele purulente ale societăţii contemporane: *Copii răi* (sistemul de învăţămînt), *Declar pe propria răspundere* (asumarea identităţii rome), *Faceţi loc!* (situaţia caselor naţionalizate). Aici au debutat Peca (dramaturgul Ştefan Peca) şi Lia (dramaturgul Lia Bugnar) şi tot aici continuă să li se monteze piesele. Green-ul a lansat un nou tip de actor, pe Otto von Otterle, terrierul pentru care Lia Bugnar a scris două piese – *Oase pentru Otto* şi *Fir'mituri*. În stilul său eclectic, fără obsesia de a urma o direcţie anume (dimpotrivă), Green-ul (Voicu) a dat libertate teatrului. Din această dezordine conceptuală au ieşit uneori spectacole-reper pentru noua dramă, care ar fi fost dificil de produs în altă parte, chiar dacă în ultimii ani au apărut numeroase spaţii de joc în cluburi (orientate aproape exclusiv spre spectacole comerciale). Identitatea teatrală a Green-ului s-a păstrat intactă la 18 ani de la deschidere (cînd se juca doar lunea, de unde şi numele teatrului).

Concluzia e una singură şi a apărut pe Facebook: Green Hours *is in a relationship and it's complicated.*

***Oana Stoica** este critic de teatru.*

galerii de artă

PUBLICITATE

Galeria de artă ANA

Expoziţia ION MURARIU
11 septembrie - 30 septembrie 2012

Tel. 021.231.1180; 0747.118.558
www.galleryana.com;
antichitati.ana@gmail.com
Str. Ermil Pangratti nr. 25
(vizavi de TVR 1)

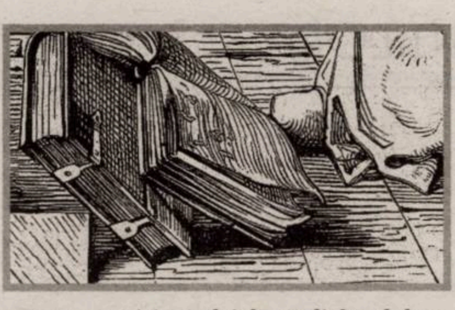

Simona SORA

biograffiti

Ore

N-am nici o îndoială că dialogul de acum zece ani cu Dalai Lama (consemnat de Daniel Goleman), apărut recent şi în româneşte sub titlul *Emoţiile distructive,* a avut deja succesul meritat. Toate aceste întîlniri (cea de faţă fiind a opta) au avut un public mult mai variat decît acela deschis unor experienţe exotice popularizate. Ele au adunat laolaltă nu doar oameni de ştiinţă de prim rang în disciplinele lor, ci şi un anumit tip de savanţi care, pornind de la o microspecializare (cum a fost, în cazul unicului Francisco Varela, studierea ochiului de albină) au ajuns la o (necesară) cultură umanistă sau la o (dobîndită) deschidere spre acea zonă a lucrurilor imposibil de verificat în laborator pentru că, pur şi simplu, nu ţin de partea fizică a fiinţei. Această deschidere a fost însă, la toate întrunirile Institutului pentru Minte şi Viaţă, limita asumată. Nici Dalai Lama, nici alţi practicanţi ai budismului tibetan nu au discutat, în aceste întîlniri neconfesionale, propriile convingeri spirituale. Nici nu era cazul, tocmai pentru că discuţiile de aici vizau o umanitate generică, universală, împărtăşind un bun-simţ comun greu de atins, cum s-a dovedit în atîtea alte împrejurări.

Care a fost însă utilitatea practică a acestor întîlniri mai degrabă laice, deşi provocate de liderul spiritual tibetan? Intenţiile sale vizau, desigur, o reducere a suferinţei şi a ignoranţei în general. Din punct de vedere practic, multe dintre experimentele discutate la Dharamsala şi confirmate apoi în laboratoarele unor universităţi americane au permis finanţarea de programe destinate copiilor, adolescenţilor şi adulţilor perturbaţi emoţional. Fără îndoială, lista emoţiilor distructive din tratatele budiste nu se suprapune peste cea a psihologiei occidentale, dar cele „20 de perturbări mintale derivate“ sînt instructive pentru oricine: mînia (cu derivatele sale: furia, resentimentul, duşmănia, invidia/gelozia, cruzimea); ataşamentul (zgîrcenia, vanitatea, excitaţia, ascunderea propriilor vicii, obtuzitatea); ignoranţa (credinţa oarbă, trîndăvia spirituală, neglijenţa, lipsa introspecţiei); ignoranţa + ataşamentul (lăudăroşenia, înşelăciunea, neruşinarea, lipsa de respect pentru alţii, lipsa de conştiinciozitate, zăpăceala). Cum pot fi aceste perturbări combătute? Prin antidoturile lor: bunăvoinţa, răbdarea şi toleranţa, prin compasiune, iar practic, printr-o regulă de aur, recomandată şi de Dalai Lama: să te pui în locul celuilalt. Ironicilor, băşcălioşilor, dar şi scepticilor care au încercat totul, li se dă chiar şi un interval practic de modificare a propriului creier.

Cruzimea e mai rea decît incultura.

10.000 de ore

În cît timp, de pildă, învaţă cineva foarte bine să cînte la un instrument, combătîndu-şi astfel *lenevia,* perturbare pornită dintr-o lipsă de respect pentru propriul talent? Răspunsul neurologilor e încurajator: „...în rîndul violoniştilor de nivel mondial, toţi au exersat de-a lungul vieţii lor un total echivalent cu aproximativ 10.000 de ore pînă să fie acceptaţi la o academie de muzică. Cei de pe nivelul imediat următor au exersat în medie 7500 de ore“. Un calcul simplu ne-ar putea spune cîte ceva despre timpul, dar şi intensitatea, atenţia, răbdarea necesare în orice profesie pentru a ajunge la performanţă. Fără îndoială, esenţiali sînt şi alţi factori – îndrumătorii, educaţia, motivaţia personală –, dar nu poţi ajunge nici măcar la autonomie într-o profesie fără regula celor 10.000 de ore. Mă gîndesc ce utilă ar fi o regulă de acest fel pentru debutul în scrisul public: n-ai voie să publici nimic (nici un articol) pînă n-ai citit măcar 10.000 de ore. Pe unii i-ar pune, poate, pe gînduri.

40 de ore

Cruzimea e mai rea totuşi decît incultura sau impostura. Iar analizarea acestei perturbări perpetuate din generaţie în generaţie a fost, pentru oamenii de ştiinţă prezenţi la această întîlnire, o urgenţă. „40 de ore pentru compasiune“ a devenit astfel intervalul acordat, se pare, pentru a-i face pe unii gardieni din închisorile nord-americane să fie mai miloşi cu deţinuţii. Curios e însă că acelaşi interval minim a fost propus (de către psihologul Mark Greenberg, directorul Centrului de Cercetări asupra Prevenirii de la Universitatea din Pennsylvania) pentru „cultivarea bunăvoinţei iubitoare la profesori, astfel încît aceştia să devină mai atenţi cu elevii lor“. Inutil să adaug că rezultatele – după doar o săptămînă de conştientizare – au fost palpabile.

14 ore

În cazul celor care n-au 40 de ore pentru ei înşişi (şi pentru meseria lor), s-ar putea face totuşi ceva în mai puţin timp? – s-au întrebat aceşti savanţi, motivaţi mai ales de descoperirile recente. Se pare că a existat un experiment (coordonat de Richard Davidson, directorul Laboratorului pentru Neurologia Afectelor de la Universitatea Wisconsin, şi Jon Kabat-Zinn de la Universitatea din Massachusetts) cu angajaţii unei mari corporaţii americane, cărora li s-a cerut să facă o şedinţă de meditaţie pe zi. După încheierea acestui experiment – şedinţele de meditaţie nu au depăşit, însumate, 14 ore –, participanţilor li s-a făcut un vaccin antigripal. Rezultatul imunologic a fost spectaculos: „...subiecţii din grupul de meditaţie au avut o reacţie imunitară mai puternică la vaccinul împotriva gripei – imunitatea lor crescuse prin comparaţie cu cei din grupul de control. Acesta era reversul efectului stresului asupra reacţiei la vaccin şi arăta că meditaţia poate spori semnificativ eficienţa vaccinului“.

Cine nu-şi găseşte cîteva ore nici pentru aşa ceva ar putea, în doar cîteva minute, răsfoi această carte, în fond, de cultură generală. Dacă nu, nu.

■ ■ ■

Aron BIRO

audio şi n-am cuvinte

Un menestrel mîhnit

● **Ian Anderson, *Thick as a Brick* 2, Chrysalis/EMI Records, 2012.**

www.StCleve.com
JETHRO TULL
IAN ANDERSON
TAAB2
LOCAL NEWS

Cu flautul său şi elementele folk, Ian Anderson s-a asigurat de la bun început că muzica sa nu va putea fi judecată în contextul evoluţionismului prog rock pe care îl acuzam, în unele cronici anterioare, că ar pricinui un sound prea retro la unele trupe (în general la clasici). Dacă astfel de acuzaţii pot fi uşor fundamentate pe textura instrumentelor electronice şi pe finisajul producţiei, flautul lui Anderson se eschivează de la astfel de judecăţi. Dacă bateria şi chitara (electronică) din 1970 sună cu totul altfel în 2012 (măcar din raţiuni de evoluţie tehnologică, dacă nu de paradigmă), flautul lui Anderson nu sună semnificativ diferit faţă de acum 50 de ani, şi probabil nici faţă de cel cu care au fost vrăjiţi copiii din Hamelin acu' 500 de ani. Albume ca *Thick as a Brick,* care se folosesc extensiv de instrumente analogice (tubă, vioară ş.a.m.d.), reuşesc astfel să sune fără vîrstă. Folosindu-se de acest truc, Jethro Tull şi Ian Anderson au ieşit din cursa înarmării cu fel de fel de extensii hardware şi software a rockului progresiv. Aleargă pe propria pistă, pe care concurenţa e neglijabilă – ceva mai în spate îi zăresc pe Ritchie Blackmore (în încarnarea sa celtic rock) şi pe Skyclad, iar cu două ture de teren în urmă gîfîie un pîlc de trupe de folk rock viking, încă în curs de maturizare. Nimic care să pună în pericol supremaţia britanicilor în ce priveşte această îmbinare de (foarte) nou şi (foarte) vechi, de înţelepciune (lirică şi muzicală) populară mixată cu intelectualism postmodern.

Piesa-album *Thick as a Brick* împlineşte 40 de ani. La vremea sa a fost prezentată drept o transpunere muzicală a poemului unui (fictiv) copil-geniu, Gerald Bostock. Astăzi, cu *Thick as a Brick 2,* Ian Anderson se pune în papucii unui Gerlad Bostock cu 40 mai bătrîn, încercînd să închipuie cîteva posibile destine ale acestuia, răsfirate din felul în care vedea el viaţa pe albumul şaptezecist. Pe rînd, Bostock e prezentat drept soldat în Afganistan, boschetar gay, bancher, predicator şi proletar, oferindu-i lui Anderson pretext pentru comentarii social-culturale la adresa mersului actual al lumii occidentale. Cu alte cuvinte, noul disc e o extensie mai degrabă la metaconceptul lui *Thick as a Brick,* decît la albumul în sine.

Lumea pare în general nemulţumită că Anderson, destul de leneş cu trupa sa de bază, s-a atins de materialul şi conceptul *Thick as a Brick,* beatificat în istoria rockului. Nemulţumirea pare să vină cu precădere din faptul că e un album solo, în loc să fie un album Jethro Tull cu Martin Barre la corzi, aşa cum sperau în deşert fanii. În ce priveşte calitatea materialului, nu am prea auzit plîngeri decît de la cei pentru care Anderson e un măscărici crescut în umbra muzicii lui Barre. Opinie pe care o găsesc cel puţin extremistă. Fiecare album al lui Anderson e un eveniment în contextul nişei al cărei rege s-a instaurat. *Person*a sa de menestrel britanic, cu sclipiri de nebunie autistă la problemele contemporaneităţii, se îmbină aici în racorduri perfecte cu cea de poet rocker mîhnit, care are totuşi unele chestii de spus cu privire la societatea modernă. E un album unde melodia are întîietate în detrimentul experimentelor de succes modest cu care Anderson şi colegii săi şi-au încercat mîna în anii de pe urmă. Este, totuşi, un album solo, ceea ce înseamnă că muzica nu are plinătatea de efort colectiv pe care a avut-o discul din '72. Mizînd pe contrast, Martin Barre a anunţat o reiterare a energiei Jethro Tull originale într-un format lipsit de clapele şi înfloriturile pe care s-a clădit identitatea solo a lui Anderson. Aştept să văd un rezultat consistent al acestei promisiuni.

Thick as a Brick 2 vine cu un DVD care ne oferă unele detalii privind colaborarea lui Ian Anderson cu Steve Wilson (Porcupine Tree), responsabil cu producţia albumului şi cu un remix 5.1 al materialului. Acest detaliu tehnic e de natură să sugereze că nici Jethro Tull, nici Ian Anderson n-au sunat vreodată atît de bine.

Aron Biro *este autorul blogului aronbiro.blogspot.com.*

■ ■ ■

---

trei întrebări pentru

Oana BOCA

Frumuseţe pentru cărţi

Proiectul „Cele mai frumoase cărţi din România“ este organizat de Asociaţia pentru Performanţă şi Cultură în parteneriat cu Uniunea Editorilor şi Headsome Communication. Concursul naţional de design de carte, o conferinţă dedicată profesioniştilor din domeniu, susţinută de una dintre cele mai importante specialiste ale momentului, Uta Schneider, şi două expoziţii – acestea sînt cele trei componente ale proiectului.

Cît de dispuse sînt editurile să investească în ilustraţie de autor şi în design original?

În general, foarte puţin. Aşa cum promovarea este percepută ca auxiliară funcţiilor importante într-o editură românească, design-ul de carte trebuie şi el să fie bun, ieftin şi făcut la urgenţă. Editurile care investesc cei mai mulţi bani în design sînt cele care cumpără coperta originală. Nu sînt o excepţie cazurile în care design-ul este făcut de artişti foarte buni, care execută, în medie, trei-patru coperte săptămînal (cu variantele aferente), încercînd să găsească imagini gratuite sau să-şi „doneze“ propriile lucrări editurilor care-i angajează.

Există pe piaţa de carte de la noi suficient de multe volume într-adevăr frumoase pentru a avea competiţie?

Desigur. Personal, sînt fascinată de faptul că în 2012, al patrulea an de criză, se înfiinţează o editură precum Baroque Books and Arts, care pune accentul pe aspectul cărţilor sale, ceea ce merge cumva împotriva curentului general. Dar nu doar alcătuirea unui top al celor mai frumoase cărţi reprezintă misiunea proiectului nostru. Scopul este în primul rînd acela de a iniţia o dezbatere profesionistă pe tema design-ului de carte.

Cum vor fi răsplătiţi cîştigătorii acestui concurs?

Dintre cărţile nominalizate, juriul va acorda trei distincţii şi un premiu de încurajare pentru tinerii graficieni. În plus, cărţile finaliste vor fi expuse la Tîrgul de Carte de la Frankfurt, apoi, la finalul lunii octombrie, la Bucureşti – ceea ce, din punctul nostru de vedere, constituie o „recompensă“ care ar trebui să-l bucure pe orice grafician de carte.

Oana Boca *este managing partner al agenţiei Headsome Communication.*

a consemnat matei MARTIN

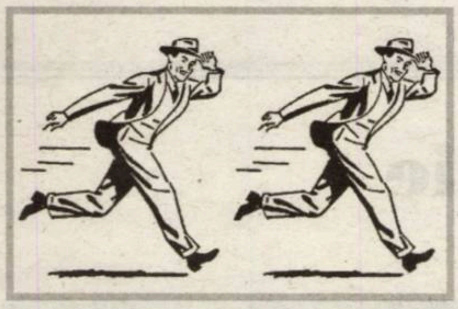

Andrei GORZO

dilematograf

De la gentleman la brută

● *Hotelul Marigold / The Best Exotic Marigold Hotel* (UK, 2011), de John Madden; *Brutele / Savages* (SUA, 2012), de Oliver Stone.

THE BEST EXOTIC
MARIGOLD
HOTEL
A NEW COMEDY FROM THE DIRECTOR OF SHAKESPEARE IN LOVE

DIRECTED BY OLIVER STONE
SAV

Nerecomandabil cinefililor, ci, eventual, anglofililor (şi, dintre aceştia, mai mult stereotipofililor), *Hotelul Marigold* e un picnic cu mari lorzi şi *dames* ale actoriei, în care ni se povesteşte despre efectul benefic al soarelui indian asupra sîngelui rece de *senior citizen* britanic. Personajele: mai mulţi pensionari din clasa de mijloc, unii dintre ei strîmtoraţi financiar, care află de un hotel din Jaipur, destinat anume „celor bătrîni şi frumoşi". Judi Dench joacă rolul unei proaspete văduve care în ultimii 40 de ani n-a făcut niciodată nimic pe cont propriu. Încă şi mai provincială e hîrca jucată de Maggie Smith, care iniţial refuză orice mîncare căreia nu-i poate pronunţa numele. Bill Nighy e un exfuncţionar flegmatic şi profund nefericit în căsnicie, care se simte tot mai atras de compania văduvei, deşi bineînţeles că nu i-ar face avansuri – relaţia e toată numai gentileţe (proverbialele *tea & sympathy)* şi stoicism (proverbiala *stiff upper lip)*. La fel de cumsecade e şi ex-magistratul gay (Tom Wilkinson) venit în căutarea primului său iubit; îl găseşte om însurat, dar nici vorbă s-o pună de vreun *Brokeback Mountain* – regimul e de *tea and sympathy* şi iar *tea and sympathy*. *The Best Exotic Marigold Hotel* e cultură nici „înaltă", nici „plebee", ci medie (cu aferentele conotaţii de conformism), şi nu neapărat cinematografică – e o experienţă mai mult turistică şi încă şi mai mult teatrală, o variantă „updatată" (clişeele sînt din acelea moderne – „viaţa începe după 60 de ani" ş.a.m.d.) a genului de teatru pe care-l scria acum 70 de ani un Terrence Rattigan. Ar fi fost binevenit şi un strop de Noël Coward – umorul filmului, atîta cît e, e în bună parte din acela decrepit-revuistic (glume cu Viagra, cu personajele dînd fuga la baie după ce-au gustat din mîncărurile locale sau cu mame indiene descoperind „cetăţence senioare" în paturile fiilor lor şi trăgînd concluzii greşite). Şi, chiar şi aşa decrepit cum e, nu e destul – domină demonstraţiile de bunătate (hîrca jucată de Smith se transformă în zîna bună a unei indiene de castă inferioară) şi cugetările coelhiste (majoritatea gîngurite muzical, în *voice-over*, de Judi Dench).

Nici el un film tocmai bun, *Savages* (tradus la noi *Brutele)* al lui Oliver Stone spune povestea unui război între două reţele de traficanţi de droguri – nişte californieni şi nişte mexicani. Nişte sălbatici în ochii mexicanilor, californienii sînt o fată (Blake Lively) şi doi băieţi (Aaron Johnson & Taylor Kitsch) neo-hippioţi, care-şi investesc o parte din profituri în cauze nobile dintre cele mai *trendy* şi trăiesc într-un perfect armonios *ménage à trois*, deşi, ca şi alte perechi de personaje masculine ale lui Stone (începînd cu sergenţii din *Plutonul)*, cei doi băieţi personifică unul pacea, celălalt războiul, unul spiritul, celălalt materia etc. Banda mexicană e mai tradiţională (deci, în ochii californienilor, sălbatică) în multe privinţe, dar nu chiar în toate – dacă braţul ei înarmat este unul cît se poate de păros, de murdar-masculin (Benicio Del Toro), creierul e o femeie (Salma Hayek cu o perucă de Cleopatra). Din păcate, investiţia acestui film în cauza emancipării femeii îşi dovedeşte repede inconsistenţa: răpită de mexicani, fericita *threesome*-istă îşi petrece restul filmului aşteptînd să fie salvată de devotaţii ei „Război" şi „Pace", în timp ce temuta şefă de cartel devine tot mai greu de luat în serios, în parte din cauza slăbiciunii ei telenovelistice pentru propria fiică înstrăinată şi în parte din cauza englezei speedy-gonzaleziene – cu cîte o *„puta madre"* din loc în loc – vorbite de mexicanii din acest film chiar şi atunci cînd sînt numai ei între ei. Ca personaje, „Război" e monoton-războinic şi „Pace" – monoton-pacifist, iar interpreţii lor nu sînt cine ştie ce ca prezenţe; sînt mîncaţi de vii de un Del Tero atît de răsfăţat de atenţia regizorului (în timp ce găseşte noi şi noi moduri de a emana slinoşenie), încît aproape că transformă filmul în spectacolul său personal de *grand guignol*. Singurul coleg de distribuţie care-i mai ţine piept (deşi apare mult mai rar) e John Travolta în rolul unui poliţist (chel) care lucrează pentru toată lumea. Ei doi şi meniul generic de şantaje, înscenări, trădări, torturi etc. fac să treacă timpul, dar cinefilii care încă mai aşteaptă de la Stone să mai realizeze ceva considerabil (ultima dată cînd a făcut-o, cu *Natural Born Killers*, era acum aproape 20 de ani) vor continua să aştepte. Singurele elemente de-aici care mai amintesc de perioada lui ambiţioasă sînt unele ticuri stilistice (cadrele înclinate, ocazionala ţîşnitură de imagerie alb-negru sau supraexpusă sau virată într-o singură culoare) şi unele rămăşiţe de utopism (pe bază de droguri şi sex) de om al anilor '60. Apropo, filmul se termină de două ori – o dată în *guignol* total şi o dată în fericire generală, dar parţial ironică.

PUBLICITATE

Completează-ţi colecţia
"101 cărţi de citit într-o viaţă!"

Mai sunt 03 volume!

20 septembrie
THOMAS DE QUIENCEY
CONFESIUNILE UNUI OPIOMAN
ENGLEZ

10,99 lei

BIBLIOTECA adevărul
librăriile adevărul
Cumpără online pe www.adevarulshop.ro
Confesiunile unui opioman englez
adevărul
Azi ai CARTE!

PUBLICITATE

librăriile adevărul şi CORINT JUNIOR www.grupulcorint.ro
TE PROVOACĂ LA CITIT!
REDUCERE
25%
În săptămâna 17 - 23 septembrie numai în librăriile Adevărul
ai 25% discount la toate cărţile de la editura CORINT JUNIOR.

TARA DUNCAN
Fantomele din altă lume
Sophie Audouin-Mamikonian
Preţ intreg: ~~44,9 lei~~ -25%
Preţ redus 33,68 lei

TUNELE
Roderick Gordon & Brian Williams
Preţ intreg: ~~44,9 lei~~ -25%
Preţ redus 33,68 lei

GENERALA
Cei mai naşpa ani din viaţa mea
James Patterson şi Chris Tebbetts
Preţ intreg: ~~29,9 lei~~ -25%
Preţ redus 22,43 lei

Săptămâna editurii CORINT JUNIOR www.grupulcorint.ro

LIBRĂRIILE ADEVĂRUL
• Bucureşti: Bd. Magheru nr.18 tel. 0730.190.895 - Str. Doamnei nr. 27-29 tel. 0730.660.318 • Braşov: Str. Michael Weis nr. 9 tel. 0758.114.837
• Cluj-Napoca: Str. Ion Raţiu nr. 2 tel. 0732.920.246 • Craiova: Str. Împăratul Traian nr. 9 tel. 0751.046.849
• Focşani: Bd. Independenţei nr. 34 tel. 0337-401692 • Galaţi: Str. Domnească, nr. 24 tel. 0730.660.385 • Iaşi: Str. Ştefan cel Mare şi Sfânt nr. 4 tel. 0730.190.864 • Timişoara: Str. F. Mercy nr. 3 tel. 0730.660.156 - Str. Alba Iulia nr. 1 tel. 0728.121.254

Daniel I. IANCU

Naţionalism fără civilizaţie

– Ţebea 2012 –

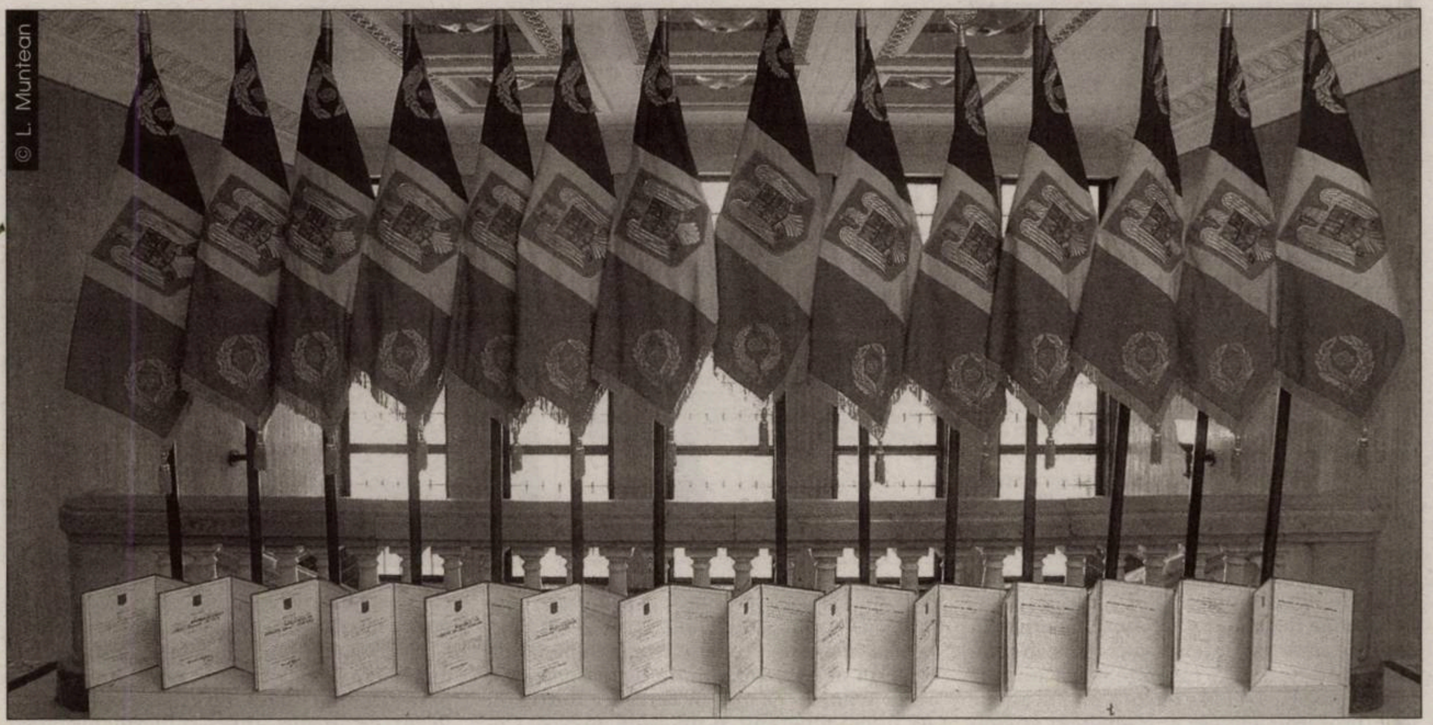

© L. Muntean

Trăim într-o lume ruptă total de realitate. Sărbătorim, aniversăm, comemorăm. Nu contează evenimentul. Straie naţionale, discursuri searbede copiate de pe net, morgă cît cuprinde, sute (dacă nu mii) de coroane depuse. Industria pompelor funebre la români e în floare, căci se perpetuează odată cu gargara politică. Unii o să zică că sînt eu rău intenţionat, că vreau să le iau românilor bucuria sărbătorilor naţional-cîmpeneşti sau cîmpenesc-naţionale. Zică ce-or vrea, părerea mea e că aceste prostii ar trebui interzise pînă în momentul în care reuşim să ne civilizăm. Sau măcar să creăm impresia că ne-am civilizat. Pînă atunci, vreau să se admită doar o sobră depunere de coroane, şi atît. Fără mici, bere, discursuri politice şi defilări imberbe de ciocli politici. Din păcate, presa n-ar mai avea atunci despre ce relata elogios. Am urmărit, nu prea atent, ce s-a scris despre „serbările naţionale“ de la Ţebea de anul acesta şi nimic din ce-am trăit eu nu a fost expus.

Dar să luăm pe rînd mărgelele din şirul nemulţumirilor mele. Drumul spre „Ţebea 2012“, din orice direcţie ai veni, e catastrofal. Pe vremea lui Avram Iancu, cărările erau mai bune, cotiturile – mai sigure (pe atunci hoţii erau hoţi, nu se dedau la prostii), şi căruţele îşi acordau prioritate una alteia. Acum gropile fac o maşină normală să meargă mai încet decît o căruţă, iar autovehiculele (mai ales ălea oficiale, ai căror pasageri, de obicei autointitulaţi „reprezentanţi ai poporului“, se grăbesc tot timpul) nu respectă nici o regulă de circulaţie. Că, dacă nu au girofar, au hîrtie plasticată cu „liberă trecere“, iar miliţienii trecuţi în Poliţie fac mătănii cînd văd aşa ceva. Ăia care ştiu să citească.

Să trecem mai departe. Coroanele. Sute. Să nu zic mii. Fiecare costînd milioane de lei vechi. Nu fac calcule, dar cred că o brumă de bun-simţ ar arăta că banii daţi serviciilor de pompe funebre ar putea servi la altceva. Cel puţin în contextul actual. Credeţi că putem lăsa ceva în urma noastră prin depunerea asta cretină de coroane? Crucile lui Avram Iancu, ale tribunilor de acolo, ale tuturor celor din micul cimitir de ţară de la Ţebea se distrug. Cu cele cîteva zeci-sute de milioane de lei vechi se puteau reface. Poate sînt eu tîmpit, dar cred că mai bine ar da bani pentru restaurarea unui mormînt, decît pentru o coroană pe care se cacă ciorile a doua zi, chiar dacă scrie pe ea „Vadim“. După cum ştiţi, ciorile nu ştiu. Să citească. Cu banii cheltuiţi pe kitsch-urile de coroane cu flori „proaspete“ de plastic se restaura tot cimitirul de la Ţebea.

Oamenii s-au fotografiat cu Vadim.

Apoi morga. Oameni înţepaţi în fund şi îmbrăcaţi în negru. Purtînd respectivele coroane. De fapt, mergînd în urma coroanelor purtate de alţii. Singurul care nu a fost în negru era Vadim, dar tot înţepat în fund se mişca şi, culmea tupeului, la un moment dat şi-a scos pieptănul să se pieptene, în timp ce o televiziune transmitea în direct sau înregistra. Oamenii s-au fotografiat cu el. Eu m-aş fi fotografiat cu mormîntul lui Avram Iancu, dar n-am avut loc de Vadim şi de pieptănul lui. Şi de adoratorii lui...

Participarea. Aici e aici. Primării, instituţii, Consilii Judeţene s-au scobit la greu în nas şi în bugetul public să facă rost de bani pentru coroane, participări, protocol şi fasole cu cîrnaţi, să deie la flămînzii ce-l ascultau pe Iancu. Nicolae Furdui Iancu. Mă rog, şi pe alţii. Pe care nu-i cheamă Iancu. Jumătate de ţară a fost la „Ţebea 2012“. Bineînţeles, prin reprezentanţii ei. Corturile oficialităţilor au fost, ca de obicei, separate de corturile oamenilor de rînd. Acolo cică masa e masă, buda e budă, cinstea e cinste, patriotismul-patriotism. Din păcate, oamenii de rînd nu cunosc lucrurile astea. Şi nici reprezentanţii oamenilor de rînd nu cunosc problemele celor pe care îi reprezintă şi pentru care se străduiesc să ofere circ, că pîine nu se prea găseşte.

Căci mizeria e cruntă la asemenea manifestări. În două zile, am reuşit să mănînc o singură dată. Mai precis sîmbăta dimineaţă, cînd lumea era puţină. Apoi am renunţat la mîncare. La nevoile fiziologice „mici“ (cum li se mai zice), n-am putut. Să faci pişu numai de două ori pe zi e un chin. Dar să faci de mai multe ori pişu la Ţebea e moarte curată. Cică, potrivit Jandarmeriei Române, în 2012 au fost 15.000 de oameni. Toţi cu nevoile lor. Mai mari sau mai mici. În locul rezervat nevoilor, se găseau cam zece bude. De ălea de la ţară. „Turceşti“, cum ar veni. Calculaţi voi cîţi participanţi revin pe cap de budă. Fără apă. Că-i secetă. Aici îi includem şi pe oamenii care făceau micii, grătarele, virşlii. Care şi ei, fiind oameni, mergeau la budă, dar nu bag mîna-n foc că aveau apă cu ce se spăla după eveniment. Aşa că n-am mîncat. Nici la budă nu m-am dus că mi-era că leşin. Puteai intra în acel viespar al mirosurilor numai dacă îţi ţineai respiraţia, sau aveai pişcătoare de haine să ţi-o pui pe nas. În rest, nu cred să se fi încumetat cineva.

Noi vrem televizor.

Oamenii ţării au mers altundeva. La şcoală presupun. Aaaa, nu la şcoală, scuze! La budele de la şcoală! Dar aş fi vrut să-i văd pe cei şapte miniştri, europarlamentarii (în frunte cu omul în costum alb), pe şefii de CJ-uri, prefecţi şi subprefecţi, deputaţi şi senatori, preşedinţi de filiale partinice, cum merg să-şi facă nevoile în budele comunale, apoi să se ducă la loc la masă să se ospăteze. Este inadmisibil să declami poporului sus şi tare şi vizibil că patriotismul e totul, să-l îmbeţi la tarabe jegoase şi apoi să-l trimiţi la bude înfundate şi fără apă. Şi, în cele din urmă, să bifezi totul ca pe o reuşită electorală. Memoria lui Avram Iancu nu se cinsteşte prin discursuri, coroane, fasole cu cîrnaţi sau mii de oameni bulucindu-se în bude infecte. Memoria unui om, care a făcut cît a putut el pentru neamul lui, s-ar putea cinsti prin decenţă, prin civilizaţie, prin bun-simţ. Din păcate, ne lipsesc aceste lucruri. Noi vrem televizor, vrem apariţii, vrem aplauze din palme unsuroase de grăsime şi necesităţi...

Ştiţi ce mă doare? Că lumea preferă să asculte discursuri tîmpite, citite de politicieni şi copiate de pe net, sau să citească pliante cretine făcute tot la comanda acestora, şi tot de pe net, decît să răsfoiască, spre exemplu, o carte, cel puţin cinstită, ca *Avram Iancu* de Silviu Dragomir.

La naţionalism deşănţat sîntem buni. Din păcate, la capitolul civilizaţie stăm prost.

***Daniel I. Iancu** este muzeograf la Muzeul Civilizaţiei Dacice şi Romane Deva şi doctorand al Universităţii din Alba Iulia.*

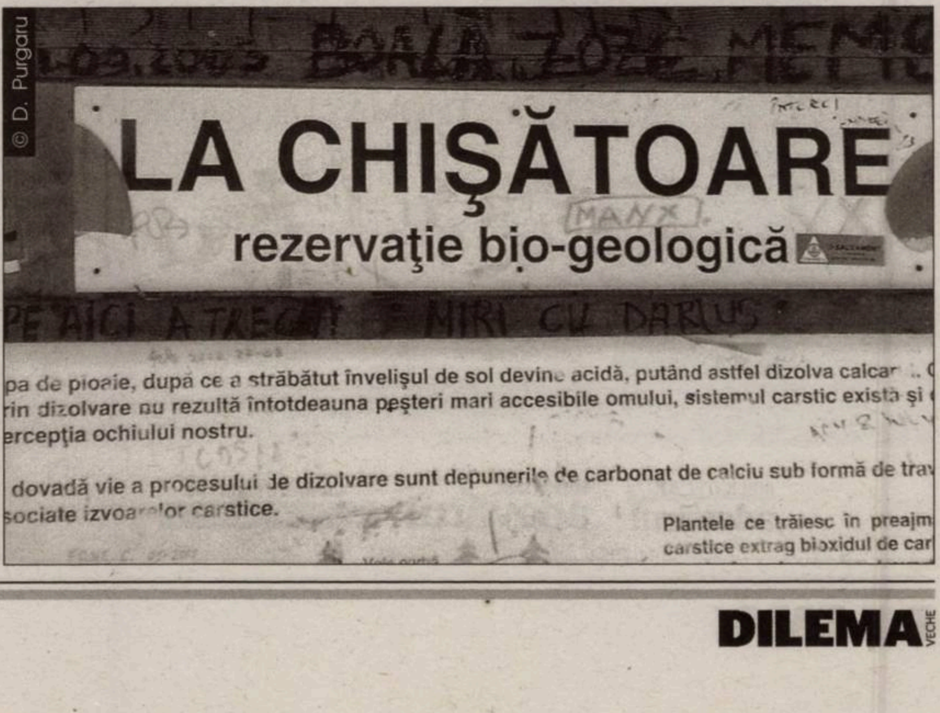

© D. Purgaru

BOALA ZOZE MEMO
LA CHIŞĂTOARE
rezervaţie bio-geologică
MANX
PE AICI A TRECUT MIRI CU DARIUS
pa de ploaie, după ce a străbătut învelişul de sol devine acidă, putând astfel dizolva calcar
rin dizolvare nu rezultă întotdeauna peşteri mari accesibile omului, sistemul carstic există şi
ercepţia ochiului nostru.
dovadă vie a procesului de dizolvare sunt depunerile de carbonat de calciu sub formă de tra
sociate izvoarelor carstice.
Plantele ce trăiesc în preajm
carstice extrag bioxidul de car

PUBLICITATE

George Georgescu
125 de ani de la naştere
Joi, 4 octombrie, ora 19.00 – Ateneul Român
Vineri, 5 octombrie, ora 19.00 – Ateneul Român
Orchestra simfonică şi corul Filarmonicii „George Enescu"
Dirijor: HORIA ALEXANDRESCU
Beethoven
Fantezia pentru pian, cor şi orchestră
Solist: VALENTIN GHEORGHIU
Simfonia nr. 9
Dirijorul corului: IOSIF ION PRUNNER
Vineri, 26 Octombrie, ora 19.00 – Sala Radio
Orchestra Naţională Radio
Dirijor: CRISTIAN MANDEAL
Solistă: MIHAELA MARTIN - vioară
J. Brahms: Variaţiuni pe o temă de Haydn, op. 56a
W. A. Mozart: Concertul nr. 5 pentru vioară şi orchestră în la major, KV 219
M. Reger: Variaţiuni şi Fugă pe o temă de Mozart, op. 132
Muzicale
TVR
Parteneri media DILEMA ŞAPTESERI

Octavian COMAN

Bîlciul de convenție

„Partidul Democrat practică viața în păcat!“, strigă încrîncenat bărbatul. „Vor comunismul!“ Cu fruntea străbătută de o venă umflată în formă de șarpe, Steve Widdows își ține discursul apocaliptic în fața microfonului. Slăbiciunea ascetică, griul posac al hainelor și capul aplecat sînt completate din cînd în cînd de ridicarea mîinii și strîngerea pumnului, ca și cum ar avea o lămîie în mînă pe care ar vrea să o lase fără zeamă dintr-o singură mișcare.

„Democrați degenerați!“, „Nu e progres social, este depravare!!!“, zbiară din nou. Cum scena pe care se află bărbatul are forma unei trambuline, îmi dă impresia că stă să se arunce în brațele admirative ale susținătorilor. Baiul e că, dacă ar sări de pe scenă, ar cădea doar în brațele mele. Dacă ar schimba sensul saltului, singurii care l-ar prinde ar fi băieții de la sonorizare. Doar noi și un imens teren gol, cam cît un stadion de fotbal, îi sîntem alături lui Steve Widdows. Steve vorbește de-a dreptul în van, căci nici eu, dar nici sunetiștii de la așa-numita „Platformă a discursurilor“ nu vrem să ne pocăim. Singura formă de efervescență la înflăcărarea omului care predică unui teren pustiu este generată de trecerea curenților de vînt peste sacii de plastic de pe niște coșuri de gunoi. La expirarea timpului alocat discursului, unul dintre sunetiști îl întreabă pe Steve Widdows:

„Viața fără insigne
nu merită trăită.“

– Vreți și cealaltă jumătate de oră? (Nu s-a prezentat următorul vorbitor înscris pe listă.)

– Da. Mărire Domnului!

Sodomia, acuzațiile de comunism și Apocalipsa nu se vînd bine în timpul unei convenții a Partidului Democrat din Statele Unite. De aceea nu a avut succes Platforma discursurilor înființată de către autoritățile din orașul Charlotte pentru a permite libera exprimare a oricărui doritor. Așa că, acaparat de predicatori solitari, locul libertății de exprimare a rămas liber în cele trei zile ale convenției democraților.

La convenție este desemnat oficial candidatul partidului la funcția de președinte al Statelor Unite. Zeci de mii de democrați sau simpatizanți s-au strîns anul acesta între 4 și 6 septembrie, în orașul Charlotte, din statul Carolina de Nord, pentru a-l susține pe Barack Obama în cursa pentru un nou mandat la Casa Albă.

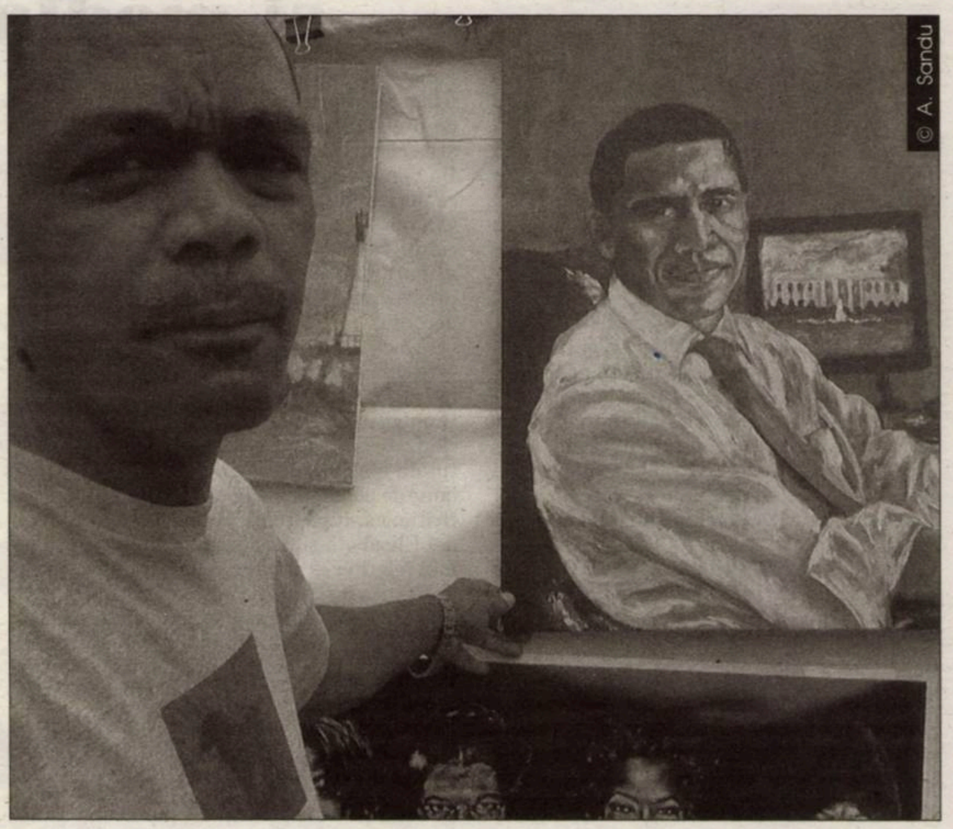
© A. Sandu

Cu excepția locului bîntuit de viziunile apocaliptice ale pastorilor de pripas, tot centrul orașului este un furnicar. Charlotte, al doilea centru financiar al Statelor Unite după New York, posedă un buchet de zgîrie-nori. Trotuarele de la temelia clădirilor uriașe sînt arhipline cu delegați și comercianți ambulanți. La vînzare: insigne, tricouri, fotografii și capul de plastic al lui Obama. Nu a fost uitată nici păpușa-mănușă Obama, care prinde viață prin mișcarea degetelor.

„Cumpărați patru insigne, a cincea e gratis!“, strigă o domnișoară. „Viața fără insigne nu merită trăită“, filozofează mai încolo un ciudat cu pleata vopsită roz și care ține în mînă un panou plin de lozinci de prins în piept.

Printre mesele cu Obama în toate formele apare la un moment dat Iisus. Coborît parcă din *Biblia în imagini pentru copii*, Iisus are părul și barba de-un alb odihnitor. Se sprijină cu mîna stîngă de o ditamai crucea maro, înaltă de vreo doi metri. Straiele îi sînt ca acum două mii de ani, cu excepția bermudelor, care sînt ca acum. În mîna dreaptă afișează două plăci de lemn pe care sînt scrise cele zece porunci. Bărbatul celest e tăcut. Nu strigă nimic. Nu oprește pe nimeni. Își plimbă doar privirea către trecătorii care se uită la el, lăsîndu-i să înțeleagă că nu e bine să fii de acord cu avortul sau homosexualitatea. Nu la fel de blînzi sînt alți trimiși ai cerurilor, care la colțuri de stradă zbiară în portavoce că iadul îi așteaptă pe democrați.

Ponei gratis
pentru toți americanii!

„Încă patru ani! Încă patru ani“, scandează membrii fanfarei de negri la finalul recitalului stradal. Curioșii strînși în jurul lor și animați de ritmul melodiei care tocmai s-a încheiat, repetă și ei: „Încă patru ani! Încă patru ani!“. Patru ani pentru Obama, firește. În găleata pe care e lipit numele grupului, Brass Connection, se aruncă dolarii. Încurajați de reacția publicului, cei opt muzicieni, care cu părul lor bombat și sîrmos arată ca familia Jackson, încep din nou să sufle în tromboane și trompete.

© A. Sandu

Cu adevărat devotat cultului personalității este Andrew Nichols. Un afro-american din New York care-și vinde picturile cu familia președintelui. Îmi prezintă una dintre ele, făcută în 2008. Obama are mînecile suflecate, iar brațele stahanoviste îi ies astfel în evidență. Așezat pe scaun, uitîndu-se direct la noi, cei din fața operei de artă, președintele își ține cu mîinile genunchiul ridicat al unui picior. E într-o poziție, să-i spunem, „post-muncă de învingător“. Pe biroul din spatele lui Barack Obama, artistul a pictat un monitor și un mouse. Monitorul afișează imaginea Casei Albe. Calculatorul e un simbol al faptului că în campania din urmă cu patru ani reprezentantul Partidului Democrat a folosit foarte mult Internetul, îmi explică pictorul.

De ce ține atît de mult la Obama? „E un om bun, în general.“ Atît de bun încît Andrew Nichols crede că Barack Obama ar fi președinte și pe gratis, dacă ar fi nevoit să o facă.

Nici Michelle Obama nu a scăpat de adorația artistului. Capul ei e la loc de cinste, adică prima, într-o pictură cu un șirag de alte capete de femei de culoare *cool*, cum ar fi Oprah Winfrey.

Ce nu știu să fi avut Ceaușescu, dar are Obama, e o statuie gigantică din nisip. Înaltă de vreo trei metri și lată de vreo cinci, cu o greutate de 15 tone, ea a fost ridicată în Charlotte special pentru convenție. Scopul? Cum altfel decît comercial. Nu se vinde statuia, ci destinația scrisă în pieptul președintelui care rîde cu gura pînă la urechile din nisip. E vorba de o stațiune de la malul Oceanului Atlantic, iar monstruozitatea din Charlotte ar trebui să-i atragă pe turiști la plajă. Obama din nisip mai are și alte avantaje – după cum îmi povestește Nora Battle, purtător de cuvînt al biroului de promovare al localității Myrtle Beach. E reciclabil, iar dacă se strică, e ușor de reparat. Așa au făcut cînd i-a căzut un braț din cauza ploii. Într-o oră l-au pus la loc.

Miile de simpatizanți ai democraților nu știu că printre puhoaiele de oameni din centrul orașului se află și un alt candidat la președinție. Ținuta lui nici nu te-ar face să te gîndești că are astfel de pretenții. O cizmă lungă de cauciuc, neagră, întoarsă cu talpa în sus și trasă astfel pe cap este modul în care se face remarcat Vermin Supreme, adică, în traducere, Parazitul Suprem. În Charlotte l-am văzut amestecat printre protestatarii din mișcarea Occupy. Cu barba mare și grizonantă, are imaginea unui vrăjitor din *Harry Potter*. Principala sa promisiune pentru a-i convinge pe alegători să-l voteze președinte: ponei gratis pentru toți americanii! E o strategie care va ajuta la crearea de numeroase locuri de muncă, în opinia lui Vermin. Mai are în minte și mutații genetice, astfel încît să fie create maimuțe cu aripi care să se comporte ca Zîna Măseluță. „Dinți puternici pentru o Americă puternică“, spune unul dintre sloganurile sale de campanie.

Se arată încrezător că are destui susținători. Despre cine ar fi vorba? „Ciudații.“

Din tot spectacolul cu ocazia Convenției Naționale a Democraților nu puteau lipsi polițiștii dansatori. Patru agenți din statul Georgia aduși în Charlotte pentru a ajuta la dirijarea traficului au hotărît că sarcina pe care au primit-o e cam plictistoare. Așa că și-au pus la treabă creativitatea și au început *traffic jammin'*. Fluierul din dotare e suflat în diferite ritmuri. Polițiștii aleargă după mașini sau pietoni, se așază în genunchi în fața doamnelor care trec strada, dau din șolduri și din mîini ca niște dansatori de breakdance. Intersecția în care lucrează a devenit astfel un punct de atracție. Căpitanul Samuel Smith, cel care conduce trupa de polițiști-vedete, îmi mărturisește că au ajuns în situația să nu mai știe dacă pietonii strînși la trecere așteaptă cu adevărat să aibă liber pentru a traversa strada sau sînt atît de mulți doar pentru că vor să facă poze și să se uite.

A! Și să știți că predicatorul de care v-am spus la început că vorbea unui teren gol a decis pînă la urmă să meargă și el într-o zonă mai aglomerată în care să-și verse oful.

***Octavian Coman** este jurnalist.*

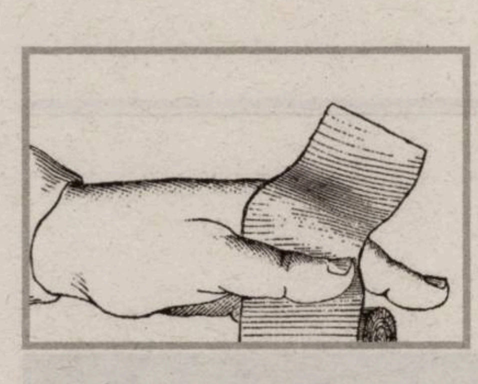

Iulian COMANESCU

oameni și **etichete**

Sînii Ducesei și media globală

Fotografiile topless ale lui Kate Middleton, Ducesă de Cambridge, publicate săptămîna trecută în revista franceză *Closer*, sînt un scandal, dar şi subiectul unei poveşti relevante cu privire la modul cum funcţionează media globală în 2012.

Previzibil, publicarea pozelor decoltate cu cea care ar putea deveni la un moment dat regina Marii Britanii a provocat replica tranşantă a Casei de Windsor, care şi-a exprimat intenţia de a da în judecată revista *Closer*. Mai puţin banală e însă reacţia violentă a presei britanice. Revista franţuzească poartă un nume în engleză pentru că este licenţa unui puternic titlu britanic cu acelaşi nume, editat de Bauer Media, care nu numai că nu a publicat fotografiile, dar s-a şi distanţat, printr-o declaraţie a editorului. Bauer – care, apropo, are operaţiuni şi în România, în colaborare cu Ringier, prin *TV Mania, TV Satelit* şi *Bravo* – a postat pe propriul site din Marea Britanie un comunicat de presă care condamnă ceea ce a făcut revista din Franţa: „În calitate de proprietari ai brandului *Closer* şi editori ai revistei *Closer* (din UK – *n.a.),* ne-am plîns în cei mai categorici termeni la licenţiatul *Closer* Franţa“.

Am putea spune deci că presa mondială e şocată şi că există, totuşi, o doză de decenţă şi morală chiar în ceea ce tipăresc publicaţiile de scandal? La prima vedere, pare că da. Alte ziare din Marea Britanie au avut şi ele reacţii apăsat critice. *Daily Mirror* consideră *Closer*-Franţa recidivistă *(„serial offender“)*, din cauza unui material publicat anterior, în care revista franceză susţinea că Ducesa Kate ar fi pierdut o sarcină. *Daily Mail* spune şi el: „Fără remuşcări... iar *Closer*-Franţa are tupeul de a pretinde că are şi alte fotografii care încalcă dreptul la intimitate“.

Aşa cum bănuiţi, blamul deontologic vine din faptul că fotografiile nesocotesc dreptul la viaţa privată. După toate probabilităţile, au fost realizate cu un teleobiectiv puternic, pe cînd Kate Middleton şi Prinţul William îşi petreceau cîteva zile de răgaz la Château d'Autet, o proprietate privată aflată la 100 de kilometri de Marsilia. Singura publicaţie care a făcut excepţie de la embargoul autoasumat de presa britanică, *Irish Daily Star*, s-a ales şi ea cu un blam furibund din partea colegilor. Ba mai mult, mogulul Richard Desmond, care deţine un grup media ce include *OK!* sau Channel 5, a anunţat retragerea din parteneriatul cu Independent News & Media, care asigura publicarea *Irish Daily Star*. Din nou: presa, chiar şi cea indecentă, e pînă la urmă decentă?

Dacă da, e curios, fiindcă Marea Britanie este cunoscută drept ţara cu cele mai rele tabloide. Să ne amintim însă de ceea ce s-a întîmplat în 1997, la moartea prinţesei Diana, cînd *paparazzi* au fost blamaţi pentru accidentul de maşină. Şi ne gîndim la cotele foarte bune de popularitate la care a ajuns Monarhia Britanică după Jubileul de Diamant al reginei Elisabeta şi nu numai. E limpede că blamul referitor la publicarea fotografiilor topless în Franţa e singura reacţie oportună pentru presa britanică. Iar cele mai violente critici au venit din partea unui tabloid şi a unui mid-market (ziar cu poziţionare intermediară între quality şi bulevardier), *The Mirror* şi *Daily Mail*. Presa serioasă, de la *The Telegraph* la *The Guardian*, a evitat epitetele şi a preferat detaliile factuale.

Printre acestea se află unul pe punctul de a deveni poveste principală: publicaţia italiană *Chi* are 200 de fotografii de la Château d'Autet şi anunţa publicarea unui „Special“ de 24 de pagini, cu aproximativ 50 dintre ele. Cu alte cuvinte, cu cît tipografia e mai departe de Londra, cu atît editorul e mai puţin sensibil la reticenţele publicului britanic. Fiindcă francezii sau italienii nu le au. Nici măcar ceea ce făcuse *Closer* nu stîrnise un val de blam în Franţa. Ba mai mult, *Closer*-Franţa e soră vitregă cu revista britanică de unde are numele şi formula jurnalistică, dar vară bună cu *Chi* din Italia, cea care amenința/se lăuda cu noi fotografii-şoc. Licenţa *Closer* de pe continent a fost cumpărată de la Bauer de Mondadori, grup media achiziţionat de Silvio Berlusconi la sfîrşitul anilor '90 şi condus de fiica acestuia, Marina Berlusconi. Raportat la toate aceste relaţii de rudenie, publicarea în Franţa sună ca un *teaser* la ceea ce italienii de la *Chi* ar trebui să fi făcut deja în momentul în care dumneavoastră, cititorii, aveţi acest articol în faţă. *Chi* e girată editorial de un personaj ciudat, dar proeminent în media italiană, pe nume Alfonso Signorini. La origine profesor de latină, acesta a promovat deja pe pagina I de săptămîna trecută întreaga poveste, cu titlul: „Scandal la curte. Regina e goală!“, pentru a argumenta decizia de publicare pe Twitter: „Fotografiile nu sînt nici ofensatoare, nici de prost-gust, nu sînt morbide şi nu lezează demnitatea nimănui. (...) Dacă n-aş sesiza valoarea jurnalistică, aş face mai bine să vînd sparanghel în piaţă“.

În întreaga poveste, Signorini pare cel mai onest, deşi cinic. În plus, indignarea e o socoteală bună pentru tabloide – vezi *The Mirror* şi *The Mail*. Ea se manifestă de regulă împotriva celor bogaţi şi celebri, care, nu-i aşa?, sînt oameni ca noi, deci nu-şi merită privilegiile. Dar, mai nou, în hiper-realitatea în care ne-am cufundat, victima poate fi nu numai superstarul sau capul încoronat, ci şi colegul de presă. Care, la fel ca toţi actorii din piesă, a adoptat poziţii perfect oportune prin raport la propriul public.

Din care se vede că şi acesta, publicul, are importanţa lui în întreaga mizanscenă. Presa contemporană, tot mai neserioasă, seamănă cu arenele sîngeroase ale Imperiului, în care combatanţii se înfruntau calculat, cu tot bagajul de arme, trucuri şi artificii de imagine. Pe undeva însă, vinovăţia mediei este suma nevinovatelor şi pasagerelor curiozităţi ale fiecărui cititor sau telespectator, care face legea pe dos decît în basme: dacă nu s-ar povesti, n-ar fi.

Iulian Comanescu *este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

■ ■ ■

---

trecerea prin reviste

● TELEGRAPH.CO.UK, septembrie 2012

The Telegraph şi-a pus întrebarea cum rezistă scriitorii, atunci cînd scriu, tentaţiilor surfing-ului pe Internet şi semnalelor e-mail-urilor nou-venite. Acum doi ani, Jonathan Franzen a mărturisit că o bună parte din romanul său *Corecţii* a scris-o purtînd căşti pe urechi pentru a nu fi deranjat: „Mă îndoiesc că cineva cu o conexiune de Internet poate scrie ficţiune bună“. Alţi scriitori, precum Zadie Smith, Nick Hornby, Naomi Klein, Ned Beauman sau Dave Eggers, au mărturisit publicaţiei că folosesc aplicaţii precum Freedom sau SelfControl, care pot fi configurate să blocheze temporar sau selectiv conexiunea la Internet. Prozatorul Ned Beauman, al cărui al doilea roman, *The Teleportation Accident*, a fost nominalizat anul acesta pentru Man Booker Prize, spune că documentarea pe Internet face parte din metoda lui de a scrie ficţiune, site-uri precum OED, Flickr, YouTube sau Wikipedia creîndu-i însă serioase probleme de concentrare şi de rupere a ritmului de scris: „Urăsc Internetul şi, pe măsură ce îmbătrînesc, îl doresc tot mai puţin în viaţa mea. Este un lucru bun faptul că îţi oferă o asemenea cantitate de informaţii pe gratis, dar Internetul ne activează cele mai rele instincte“. Pe de altă parte însă, lui Will Self, al cărui roman *Umbrella* este de asemenea nominalizat pentru Man Booker Prize din acest an, aceasta i se pare o falsă problemă: „Îmi pare rău, dar totul este absolut ridicol. Opreşte computerul. Scrie de mînă. Ce atîta patetism!?“. Will Self, care va fi prezent în această toamnă la Festivalul Internaţional de Literatură din Bucureşti, se descrie ca pe un „imigrant digital“: „Mă simt copleşit de distracţiile din media digitală şi caut acel nivel de claritate şi simplitate pe care maşina de scris mi-l poate oferi“. Susan Greenfield, neurocercetător la Oxford University, explicînd gradul ridicat de adaptabilitate al creierului uman la mediul tehnologic, punctează retoric: „Dacă cineva de o asemenea inteligenţă, creativitate şi originalitate precum Zadie Smith are nevoie de instrumente speciale pentru a se ţine departe de Internet, ce speranţă putem avea pentru un adolescent de 15 ani?“. **(M. C.)**

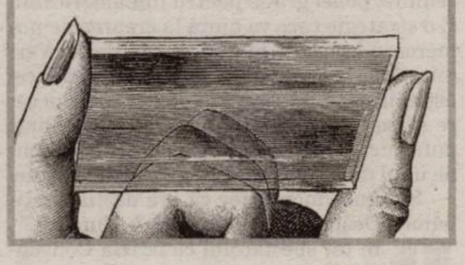

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe **sticlă**

Cum este luminat poporul român

Evenimentul televizual al săptămînii trecute a fost unul trist: încetarea emisiei postului TVR Cultural, pe 15 septembrie, la ora 23,59. Cum era şi normal într-o rubrică numită „Cultura pe sticlă“, despre acest canal am scris cel mai mult aici. L-am criticat deseori, pentru că mă interesa ca lucrurile să se îndrepte şi meargă bine la TVR Cultural, dar am şi lăudat destule producţii ale postului. Oricum, chiar cu minusurile pe care le avea, era o bună alternativă la invazia de prost-gust şi de nonvaloare de la televiziunile noastre.

În momentul în care s-a anunţat desfiinţarea acestui canal, conducerea televiziunii publice ne-a liniştit spunîndu-ne că „misiunea TVR Cultural va fi preluată de TVR 2 Cultural“. Deocamdată, TVR Cultural nu mai există, iar TVR 2 are aceleaşi programe ca înainte şi nu a preluat nimic de la postul desfiinţat. Deci cultura a fost, pur şi simplu, concediată. (Poate că ni se va spune să avem puţintică răbdare, pînă ce TVR 2 se va aşeza pe noul făgaş. OK, dar în cazul acesta, de ce nu s-a avut aceeaşi puţintică răbdare cu desfiinţarea TVR Cultural? Ar fi fost un bun semnal ca dispariţia acestui canal să coincidă cu lansarea celuilalt. Oare cei aflaţi astăzi în posturi de decizie nu mai sînt deloc interesaţi să ofere publicului şi semnale bune? Sînt chiar atît de siguri de capitalul de imagine pe care-l au?)

În altă ordine de idei, ştiţi care este cel dintîi analist al ţării, chemat să lumineze poporul ca un bun învăţător? Vă gîndiţi la vreo minte enciclopedică, la cineva în stare să descurce problemele cu care ne confruntăm sau măcar la un personaj inteligent şi charismatic? Nicidecum! Conform unei monitorizări realizate de mediaTRUST şi dată publicităţii de blogul Pagina de media, „analistul“ cu cele mai multe apariţii la TV în luna august a fost Mugur Ciuvică. El a avut nici mai mult, nici mai puţin decît 32 de apariţii pe micul ecran (într-o lună cu 31 de zile), pe posturile Antena 3 şi România TV. Nu ştim ce studii are, ce a făcut în viaţa lui, ca să poată da lecţii, nu ştim nici măcar ce e cu acel fantomatic Grup de Investigaţii Politice, al cărui director se laudă că este. Cine îl recomandă, totuşi? Desigur, vocea şi talentul lui. El este omul care ştie să interpreteze cel mai bine „Două rîndunici“, chiar dacă sînt patru – două mari, şi două mici.

TV CULTURAL
REVIZIE TEHNICĂ

Pe locul 2, în topul realizat de mediaTRUST, cu cei mai mediatizaţi analişti din luna august, se află Bogdan Chirieac, care a fost invitat de 27 de ori să-şi dea cu părerea în studiourile televiziunilor. Cel mai des a apărut la România TV. Acum ceva vreme, Bogdan Chirieac a fost implicat în cîteva scandaluri, după ce au ieşit la lumină afacerile pe care le făcea cu serviciile speciale şi cazurile de şantaj la care se preta. În urma acestor episoade, Clubul Român de Presă recomanda ca Bogdan Chirieac să nu mai fie considerat jurnalist. Iată însă că jurnaliştii de la România TV nu se sinchisesc de astfel de fleacuri şi-i dau posibilitatea omului să ne împărtăşească sistematic din ştiinţa lui. Poate astfel va învăţa şi „prostimea“ ce înseamnă să faci afaceri de succes. Ce ne-am mai putea dori? Poate un *reality show,* cum e cel intitulat „Prodanca şi Reghe“? N-ar fi o idee rea! S-ar putea numi „Chirieac şi Roşca Stănescu“.

Ce educaţie, ce cultură, ce post de televiziune care să se ocupe cu aşa ceva? Prostii, nu avem nevoie! În România de astăzi numai *loserii* se ţin de învăţătură şi se îndeletnicesc cu treburi culturale. Cei care au cu adevărat succes sînt şmecherii şi oportuniştii, iar aceştia trebuie daţi de exemplu poporului. Seară de seară. Cu asemenea faruri călăuzitoare, cu siguranţă vom găsi drumul cel bun.

■ ■ ■

Stela GIURGEANU

Schimbarea la faţă

Despre mersul societăţii româneşti se vorbeşte, şi azi, în termenii unei lipse acute de viziune pe termen lung. Ne caracterizează, adică, mai mult lejeritatea unor rezultate imediate şi efemere, şi nu răbdarea şi perseverenţa unei gîndiri de durată, a unor proiecte desfăşurate temeinic – ce e drept, fără prea multe satisfacţii în prezentul apropiat. Pe de o parte, vorbim de o nerăbdare, acumulată de prea multă vreme, de „viaţă bună“ care ne dă ghes să ne grăbim, să „cîrpim“ problemele, pe de alta, de inerţia proverbialului „dacă statul nu dă...“. În cele mai multe cazuri „ne facem“ că facem, lăsăm pe altădată şi, de la an la an, ne tînguim că „la noi niciodată nu se va face nimic temeinic“. Pentru că, nu-i aşa, ridicatul din umeri şi abandonarea înspre fatalism se află la îndemîna oricui. Monotonia acestei mentalităţi este însă spartă, pe alocuri, de proiecte inedite ale societăţii civile. Unul dintre acestea aparţine Fundaţiei PACT şi se numeşte „Învăţare, Participare, Încredere“.

Sătenii învaţă să scrie proiecte.

Despre Fundaţia PACT (Parteneriat pentru Acţiune Comunitară şi Transformare, fundatiapact.ro) aveam să aflu că este o organizaţie neguvernamentală înfiinţată cu şase ani în urmă, mai precis în luna martie 2006, care desfăşoară proiecte caracterizate, foarte pe scurt, prin „sprijinirea şi dezvoltarea societăţii civile“. Bineînţeles, în România sînt multe organizaţii care desfăşoară astfel de proiecte, însă proiectele Fundaţiei PACT mi-au atras atenţia prin ineditul lor. Mai precis, prin puterea lor de a transforma nu doar o stare de fapt, ci mentalităţi.

Cum reuşesc şi care este acel motor ce pune în mişcare greoaia şi înţepenita maşinărie a mentalităţilor unei naţiuni? **Ruxandra Sasu,** directorul executiv al Fundaţiei, îmi spune dintru-nceput că una dintre direcţiile strategice ale programelor este „crearea unor structuri de societate civilă, organizaţii comunitare la nivelul comunităţilor mici“, organizaţii menite să contribuie mai apoi la „dezvoltarea comunităţii prin parteneriate cu actorii de dezvoltare de la nivel local şi regional, pentru a căpăta abilităţi în realizarea de acţiuni şi proiecte pentru comunitatea lor“. Altfel spus, e vorba de oameni care ajung să înveţe că societatea în care trăiesc nu este plină doar de probleme, ci şi de soluţii.

„Programul «Învăţare, Participare, Încredere» e un program pentru cetăţenii de la nivel local, prin care aceştia învaţă să se organizeze. Nevoia de la care a pornit acest program a venit din partea de sud a ţării, unde, conform unor cercetări, societatea civilă e încă slab reprezentată, mai ales la nivel de comunităţi rurale şi urbane mici. Ca să schimbăm acest lucru ne-am gîndit să creăm un program care să-i stimuleze pe cetăţeni să se asocieze, să dezvolte capacitatea de a face ceva pentru comunitatea lor, fără să mai aştepte ajutorul statului. Bineînţeles, sînt îndemnaţi să lucreze şi cu instituţiile statului, ca parteneri, să acceseze acel drum, care pentru mulţi este unul necunoscut – drumul către Primărie.“

Cum înveţi să ceri

Despre impactul pe care l-a simţit mergînd în teren, Ruxandra Sasu povesteşte că în România „oamenii nu ştiu încă să ceară ceea ce îşi doresc. Ca să-i ajutăm să înveţe cum, de la cine şi ce să ceară, prin proiectele pe care le susţinem creăm practic acele nuclee de societate civilă menite să-i scoată din amorţeală. Şi în orice comunitate întîlnim oameni cu iniţiativă, cu puterea de a-i mobiliza pe cei din jur şi care realizează ce îşi propun“.

Programul desfăşurat are o metodologie complexă, oferind, pe lîngă instruire, consultanţă, facilitare comunitară şi mici susţineri financiare, toate acestea fiind componente ale procesului de învăţare. „Dacă te duci într-o comunitate mică şi îi întrebi pe oameni: ce nevoi aveţi? – majoritatea le înşiră pe toate, dintr-o suflare. Dar atît. Se opresc la enumerarea lor. Noi încercăm să-i ajutăm să treacă mai departe, să analize nodul problemelor, căci sursa odată identificată, soluţia e şi ea în apropiere.“

Întreb ce se întîmplă dacă „soluţia“ nu ţine neapărat de voinţa comunitară. Ce se întîmplă, de exemplu, cînd problema principală este lipsa locurilor de muncă?

„Chiar şi acest lucru poate avea o rezolvare locală. Poţi face o întreprindere socială, sau poţi deschide o afacere în comunitate... mai poţi aduce un partener, cum ar fi Agenţia Judeţeană pentru Ocuparea Forţei de Muncă, care să organizeze cursuri de formare pentru oamenii din comunitate, astfel încît să le crească şansele de angajare. Oamenii trebuie să vadă în orice mijloc, pe care îl pot accesa, o potenţială resursă valorificabilă.“

Găsirea resurselor este a doua etapă a programului. Oamenii învaţă practic cum să scrie un proiect pentru a obţine finanţări. Desemnarea unei echipe, alcătuirea unui calendar, ordonarea fiecărui pas, astfel încît să poată convinge un potenţial finanţator de soliditatea proiectului – toate acestea sînt vitale pentru parcurgerea drumului teoriei către practică. „După ce învaţă cum să alcătuiască un proiect, oamenii trec la concret: punerea planului în mişcare, fie că e vorba de un proiect de mini-infrastructură (un drum care devine impracticabil cînd plouă), fie un loc de joacă pentru copii sau săparea unei fîntîni.“

Ca o paranteză, venind vorba de săparea unei fîntîni, aflu că nu este chiar atît de simplu cum ar părea ideea în sine: în primul rînd, trebuie să ştii de unde obţii autorizaţii; apoi să găseşti specialişti pentru calitatea apei, care să-ţi dea aviz pentru adîncimea optimă; apoi oameni care se pricep să sape o fîntînă, în anumite condiţii – iar toate acestea cer, bineînţeles, implicare, timp şi bani.

Oameni şi destine

Sînt antreprenori locali. Profesori. Chiar şomeri. Tineri, bătrîni, femei casnice – oamenii „simpli“ care pînă mai ieri se confundau cu masa celor ce ridicau din umeri; azi, stimulaţi de ideea că au oportunităţi reale să schimbe ceva la ei în comunitate, devin „nuclee de societate civilă“.

Maria Hulea este profesoră de biologie la o şcoală din Arcani, o comună din Judeţul Gorj. Cum în comuna unde locuieşte exista o biserică veche, clădire de patrimoniu, pe care autorităţile o lăsaseră în paragină pe motiv că „sînt probleme mai importante de rezolvat“, profesoara s-a ambiţionat, a început să caute în comunitate susţinători ai ideii, după care a înfiinţat un ONG şi, de-a lungul mai multor ani, a reuşit să adune fondurile necesare pentru reabilitarea clădirii. Astăzi biserica e restaurată pe deplin, devenind chiar obiectiv turistic.

Într-o altă comunitate, în comuna Dorobanţu din Judeţul Călăraşi, aflu de un alt caz: comunitatea de romi nu avea acces la sursa de apă potabilă. Cele două fîntîni publice se aflau la mare depărtare, drept pentru care romii mergeau să ia zilnic apă din fîntînile gospodăriilor românilor din zonă – ceea ce se transforma, încet, dar sigur, într-o problemă comunitară. Auzind de programul Fundaţiei PACT, un grup condus de doi prieteni, din etnii diferite, un rom şi un român, au luat iniţiativă şi au întocmit un proiect pentru săparea unui puţ pentru comunitatea de romi. „Au găsit singuri resursele necesare, au găsit o firmă care le-a lucrat mai ieftin, iar localnicii au săpat, au cărat, femeile se organizau cu mîncarea, a fost un proiect în care toată comunitatea a participat“ – îmi povesteşte Ruxandra Sasu. Aflu că între timp locul respectiv a devenit chiar şi loc de socializare.

Un alt exemplu – un ONG din comuna Călineşti, Judeţul Argeş, „Fiii Satului Vrăneşti“. Aici oamenii aveau o sursă de apă naturală, însă nevalorificată. Adică ţîşnea, pur şi simplu, dintr-o ţeavă, risipindu-se, căci localnicii nu o puteau folosi din cauza condiţiilor insalubre. Din nou, cîţiva localnici s-au mobilizat, au întocmit un proiect şi, pe lîngă fondurile puse la dispoziţie de către Fundaţia PACT, au reuşit să strîngă, de la fiecare localnic, prin donaţii mici, de trei ori suma respectivă. Mi se spune că, astăzi, acolo e un adevărat loc de sărbătoare, oamenii au construit pînă şi un foişor, cu ştergare tradiţionale, gard, băncuţe. Meşterii din sat au cioplit gardul, iar femeile au ţesut ştergarele. Gîndindu-se iniţial doar să amenajeze locul pentru ca lumea să poată folosi apa, au mers mai departe, încropindu-şi un spaţiu pitoresc unde să se adune seara.

Exemplele continuă şi, aflîndu-le poveştile, te întrebi ce poţiune magică a provocat totuşi această schimbare la faţă. „Noi doar le arătăm oamenilor care le sînt opţiunile, lăsîndu-i pe ei să decidă cum le folosesc, nu tragem niciodată de ei. Dar, după cum vedeţi, este de ajuns doar un imbold ca oamenii să se mobilizeze. Transformarea la faţă? Multe dintre organizaţiile înfiinţate acum cîţiva ani în cadrul programului nostru nu numai că sînt încă active, dar au şi crescut foarte mult. Vă mai dau doar un exemplu: o organizaţie din Teleorman, care a pornit de la un grup de femei şi de la un proiect pentru copiii din sat, a ajuns în prezent la nivelul de dezvoltare al Fundaţiei PACT, dau consultanţă autorităţilor publice, gestionează un centru local de resurse de informare pentru localnici, acordă consultanţă juridică pentru cetăţeni.“

Dezvoltarea comunitară îl transformă pe individ, oamenii se schimbă radical pe parcurs, din timizi, neîncrezători şi umili, devin oameni care ştiu să stea pe picioarele lor, care îşi cunosc drepturile şi, probabil, cel mai important, conştientizează că viaţa lor le este plină de şanse. „Pentru o schimbare majoră la nivelul unei comunităţi largi, trebuie însă să treacă ani buni, însă cînd vezi, la firul ierbii, cum destinele unor oameni se transformă – asta te motivează cel mai mult.“

■ ■ ■

Cu ochii-n 3,14

PRIETENII MILIONARILOR IZOLAŢI TREBUIE SĂ CONSTRUIASCĂ PROFILURI FALSE CÎND E VORBA SĂ-ŢI TAIE CALEA

■ Diverşi prieteni de pe Facebook anunţă în gura mare că vor să scape de toţi „prietenii“ care le postează anunţuri tîmpite pe *wall,* care îi invită să subscrie la fel de fel de cauze sau care au alte opţiuni politice. Dacă s-ar aplica, nimeni n-ar mai avea nici un prieten. Ar fi minunat: fiecare ar posta pentru sine. Ce poate fi mai frumos decît să dai *like* la propriile comentarii? (**M. M.**)

■ Am descoperit un site de matrimoniale tipic pentru România îmbogăţiţilor peste noapte, a lui Moni şi Iri: clubulmilionarilor.ro. Aici, dacă eşti bărbat „de succes“ şi plăteşti un abonament lunar, poţi întîlni o femeie „frumoasă“. „Clubul milionarilor este singurul site de dating care îţi garantează un raport de minim 10 femei la un bărbat.“ Doar că n-au precizat şi despre ce fel de raport este vorba. (**A. P.**)

■ „Înainte, cînd navigaţia înceta în toamnă şi nu existau drumuri de fier, oamenii, fiind izolaţi, îşi făceau provizii de alimente sărate pentru iarnă şi, cînd venea primăvara, erau treziţi la o viaţă nouă cu totul proaspătă. Azi, spărgătoarele de gheaţă şi căile ferate au egalizat anotimpurile şi există flori, fructe şi legume tot anul.“ August Strindberg scria asta în romanul *Singur*. Era vara lui 1903. (**M. C.**)

■ Sir Graham Watson, liderul liberalilor din Parlamentul European: „Europarlamentarii români trebuie să fie mai inteligenţi cînd e vorba de relaţii publice“. *No, Sir,* europarlamentarii români trebuie să fie mai inteligenţi în general… (**M. V.**)

■ În logica iubirii şi respectului mai mari faţă de automobile decît faţă de oameni, Primăria Bucureştiului vrea să construiască pasaje auto în zona bulevardelor Kiseleff-Prezan-Aviatorilor, renunţînd la trotuare, piste de biciclete şi bucăţi din parcurile Kiseleff şi Herăstrău. În viitor vom locui cu toţii într-o parcare gigant cu pasaje şi poduri suspendate, iar pieţele, trotuarele şi spaţiile verzi vor fi înghesuite toate în balcoane. (**M. C.**)

■ Frumoase, dar periculoase. Data viitoare cînd daţi peste profilul de Facebook al unei femei irezistibile necunoscute, gîndiţi-vă de două ori înainte de a o adăuga în lista de prieteni şi a vă confesa ei. Conform FoxNews.com, se pare că talibanii folosesc profiluri false, cu imagini ale unor fete drăguţe, pentru a afla informaţii militare secrete. Domnişoarele respective se împrietenesc şi vorbesc cu soldaţii, pentru a strînge informaţii despre diverse operaţiuni secrete desfăşurate de către trupele australiene şi de coaliţie. În plus, nu ajută nici faptul că soldaţii au prea multă încredere în setările de confidenţialitate ale site-ului, dezvăluind, astfel, nume, grade militare sau locaţii. Bună şi interconectivitatea asta, dar cu nişte limite. Altfel, reţelele de socializare pot dăuna. Grav. (**P. M.**)

■ Teroarea cîinilor stradali continuă, chiar în zone centrale. Acesteia i se adaugă, însă, cea a potăilor cvasi-stradale: ca nişte dulăi ai groazei, acestea zac la pîndă în curţile lor. Cînd treci pe lîngă ele, hop pe stradă să-ţi taie calea, prin deschizătura lor specială din gard. Noroc cu un mijloc aş zice tradiţional de intimidare: urlatul la ei, mai tare decît lătratul… Se pare că (încă) mai funcţionează. (**I. P.**)

SĂ ÎNŢELEGEM CĂ, DUPĂ O ÎNTREBARE LANSATĂ ÎN APELE RÎULUI, AUTORUL STRĂBATE MIZERIA CU AJUTORUL NOILOR TEHNOLOGII?

■ Crin Antonescu despre Traian Băsescu: „E şi mai epavă, după referendum“. Să înţelegem că, după interimat, Crin Antonescu e pe val? (**M. V.**)

■ Din limbajul corporatist, o întrebare care mi-a părut de-a dreptul injurioasă, deşi îmbrăcată, la prima vedere, într-o formulă politicoasă: „Vrei să-ţi dau feedback pe obiective?“. N-am prea ştiut ce să răspund. (**S. G.**)

■ O ştire potrivit căreia patru universităţi din România se află (şi anul acesta) în clasamentul mondial „QS World University Rankings“ a fost lansată în mass-media românească în două moduri diferite. În vreme ce HotNews titrează „Patru universităţi din România sînt incluse în Top 700 mondial“, *România liberă* scrie cu litere de-o şchioapă: „EXCLUSIV. Nici o universitate românească în primele 600“. Noi, la *Dilema veche,* tragem concluzia, EXCLUSIVĂ evident, că universităţile cu pricina sînt clasate între locurile 600 şi 700. (**A. M.**)

■ Din *National Geographic* aflu că, în acest moment, în România mai trăiesc în sălbăticie fix 5 zimbri. Tot e bine. Din asprete, singurul peşte a cărui denumire internaţională este cea în limba română – *Romanichthys valsanicola,* nu se ştie dacă mai există vreun exemplar. Din cauza construcţiei barajului de la Vidraru, acum zece ani mai rămăseseră în apele rîului Vîlsan vreo 15 bucăţi. (**M. C.**)

■ Scriitorul Philip Roth a găsit pe Wikipedia o eroare în textul consacrat romanului său *Pata umană*. A încercat să-l modifice. Un administrator i-a răspuns: „Nu sînteţi o sursă credibilă“. „Înţelegem punctul dvs. de vedere, potrivit căruia autorul are autoritate asupra operei sale, dar noi avem nevoie de surse suplimentare“. Omul s-a enervat şi a publicat o lungă scrisoare deschisă către Wikipedia în *The New Yorker*. Între timp, se pare că incidentul s-a rezolvat. Regulile au devenit atît de stricte încît adevărul devine imposibil de demonstrat. (**A. M. S.**)

■ Sîngele străbate, în fiecare zi, pînă la 96.000 de kilometri prin vasele sangvine din corp. E ca şi cum ar călători zilnic în jurul Pămîntului. (**M. C.**)

■ Ministrul francez de Interne a zis că Franţa nu poate primi *„toute la misère du monde“,* iar o bună parte a presei române a tradus prin „mizeria lumii“. RFI România a tradus (corect) „sărăcia lumii“ şi a declanşat comentarii, reproşuri, opinii. Pofta românească de dat cu părerea nu poate fi stăvilită nici măcar prin simpla consultare a unui dicţionar. (**M. V.**)

■ Prim-ministrul Dmitri Medvedev este îngrijorat de înşelăciunile în universităţile din Rusia şi îi încurajează pe studenţi să nu plagieze. Ba mai mult, i-a îndemnat pe profesori să verifice originalitatea lucrărilor cu ajutorul noilor tehnologii. Mi se pare o atitudine corectă: cine copiază cu ajutorul lui Google, tot prin Google o să fie prins. Alo, domnul Ponta, s-a înţeles? (**M. M.**)

LA CEREREA CLIENŢILOR, UN MINI-INDIVID ELIMINĂ HAOSUL EVIDENT

■ N-aveţi idee ce dorinţe vi se pot îndeplini într-o piaţă bucureşteană! Printre morcovi, varză, cartofi, ceapă şi roşii, pe o tarabă în Piaţa Crîngaşi, un anunţ scris cu carioca pe un carton: „La cererea clienţilor, acum avem şi tratament anti-bronşic“. (**S. G.**)

■ Într-un mini-market de cartier, o casieriţă îi împărtăşea unei colege problemele amoroase ale unui cuplu: „Păi, între ei nu mai era de mult nici un pic de chimie, acum nu mai e nici anatomie“. Dacă nici chimie nu era şi nici anatomie nu mai e… măcar matematică o fi? (**S. G.**)

■ A doua oară cînd m-am dus să văd *To Rome with Love,* am nimerit lîngă un individ care vorbea cu filmul: „A-nnebunit moşul!“ (lui Woody Allen), „A-nnebunit ginerică!“ (lui Jesse Eisenberg), „A-nnebunit lupul!“ (lui Roberto Benigni). După douăzeci de minute, m-am mutat cu vreo două rînduri mai jos, pentru că, da, aţi ghicit. Înnebunisem. (**L. V.**)

■ Aş avea ce scrie la „3,14“ tot anul viitor numai notînd denumirile diferitelor articole de la IKEA: „Gunstig şervet masă“, „abajurul inspirat din fustiţa unei balerine şi iluminat cu ajutorul tehnologiei LED“, „Boholmen, cuvă pentru spălat“ (lighean, pe româneşte) sau îndemnurile intim-familiare: „Nu uita de tine!“, „Elimină haosul din baie“ „Conversaţia e cel mai bun aperitiv“. Săptămîna trecută m-a cucerit însă „Erktorp, perna de dormit pe spate“. N-aveţi una şi pentru dormitul pe burtă? (**S. S.**)

■ Fiindcă e toamnă şi e vremea culesului, am mai dat o raită prin livezile cu nume de firme româneşti ca să adun roadele coapte. Pentru astăzi (urmînd ca în numărul viitor să vin cu încă un sac), recolta din Popeşti Leordeni şi Făgăraş: Etc International SRL, Sugestiv SRL, As Plastic Impex SRL, Aprozarul Verde SRL, Pentagon Electric SRL, Evident SRL, Fiziomed Roşculeţ SRL, Dezmembrări Auto Lupo SRL, Cerbu Muzic SRL, Prezident Medical SRL, Fabrica De Carne Manciuc SRL, Vulturu Carmelit SRL, Corbu Carmelit SRL, Şoimu Carmelit SRL, Sine Nomine SRL, Insula Energiei SRL, Aplomb Impex SRL, Expert Paratrăsnet SRL, Cartof De Făgăraş Grup De Producători SRL, Accent Alpin SRL, Trei Iubiri SRL, Market La Bubu SRL, Eternity Impex SRL, Fun Business Împreună SRL, Terifiant Prod SRL, Rezistenţa Online SRL, Hacienda Blueberry Hălmeag SRL, Uriaşii Veseli SRL, Maghernița SRL, La Săracu Tata SRL. (**D. S.**)

PUBLICITATE

StatusQuo
ROCK FM
Classic Rock
17 OCTOMBRIE | SALA PALATULUI
BILETE: MYTICKET.RO / DIVERTA
ORGANIZAT DE:
EMAGIC
RECOMANDAT DE:
DILEMA VECHE

Biblioteca „ASTRA"
– SIBIU –

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul **IX** ■ nr. **450** ■ 27 septembrie – 3 octombrie 2012 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 4,90 lei

2 în 1

DILEMATECA
SCRIERI • AUTORI • LECTURI

Dilema veche + Dilemateca

ANDREI PLEŞU

„Yehuda Elkana“

pagina 3

SEVER VOINESCU

„România, povestea rusă“

pagina 5

RODICA ZAFIU

„Ciocoi“

pagina 9

Anxietatea

Viaţa cu drobul de sare

© Andrei Pungovschi

> *„N-am nevoie să fac sport. Anxietatea mea are acelaşi efect ca aerobicul.“*
>
> *WOODY ALLEN*

Redacţia DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 Bucureşti ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

DILEMATICI DIN TOATE ȚĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

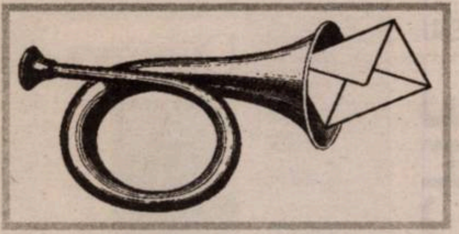

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărțile bune...“*
>
> *(WILLIAM FAULKNER – „LECȚIA DE CHIMIE“)*

ACTUALITĂȚI

Călător prin Athos

„Anul acesta vei merge în Athos! Te vei întoarce de acolo schimbat!“ Erau vorbele unui bătrîn călugar pe care am avut ocazia să-l cunosc la sfîrșitul anului trecut într-un moment greu al vieții. „Părinte, poate merită să plec în cîteva săptămîni?“ „Nu, nu... îți voi spune eu cînd trebuie să mergi!“ Și s-a întîmplat mult mai tîrziu, în toamna acestui an.

Cum poate vedea un specialist al lumii financiare un loc precum muntele Athos? În obsesia lui informațională, printre puținele referințe anterioare, culese undeva pe la finalul lui 2008, despre un trader pe Wall Street, bulgar de origine, fost angajat al lui Bear Stearns, care brusc ia decizia de a îmbrăca haina monahală athonită. Ce schimbare!

Și iată-l cu privirea ațintită pe vîrful Athon (2033 m) în debarcaderul din Quaranopoli, capătul lumii „moderne“. Avea în față șase zile pentru a pătrunde și a cunoaște o lume absolut nouă. Ce-ar fi putut să schimbe această „experiență“ într-un suflet aproape perfect adaptat și integrat lumii moderne? Poate că vorbele bătrînului călugăr nu erau decît un foarte subtil mesaj psihologic...

Nici nu știu cum au trecut acele zile. Firesc, am început cu statisticile: cîteva zeci de mănăstiri, sute de schituri, multe sfinte moaște, obiecte de cult extrem de valoroase, o istorie umană de aproape 2000 de ani, în care constat plăcut impresionat o prezență „românească“ extrem de activă. Trebuie să recunosc, totuși, că în primele două zile am avut un ușor disconfort de adaptare. Duceam lipsa unor vicii din lumea urbană. Trebuia să mă adaptez cît de cît unui mod de viață atît de auster. Mesele extrem de simple specifice zilelor de post, spațiile de „odihnă“ atît de banale, abordarea asupra vieții a celor cîțiva interlocutori ai mei atît de aspri în vorbă și viziune, învăluită într-o asceză profundă și atît de mistică, comparativ cu universul meu interior, clădit cu atîta „pasiune“ în acești mulți ani de existență „contemporană“, dar mai ales magia și misterul revelat de acele locuri în care privirea îmi „patina“ în permananță către vîrful Athon, închipuindu-mi pe acei bătrîni asceți desăvîrșiți cu barbă albă, trăind într-o rugăciune continuă în peșterile și grotele din înălțimile sfîntului munte.

Mănăstirea Marea Lavra, Schitul Prodromu, mănăstirea Sf. Pavel, Dionisiu, Iviron, Stavronichita, Pantocrator, Schitul Dimitrie Lacu... moaștele Sfîntului Ioan Botezătorul, ale Sfîntului Apostol Matei, ale Sfîntului Arhidiacon Ștefan, moaștele Sfinților Ierarhi Ioan Gură de Aur, Grigorie Teologul și Modest al Ierusalimului, foarte multe icoane făcătoare de minuni, brîul Maicii Domnului, singurul obiect al sfintei Născătoare de Dumnezeu, care se mai păstrează și astăzi... Biblia lui Ștefan Cantacuzino din 1688, Noul Testament de la Belgrad din 1648... acestea fiind o parte din minunile acestui munte... atîtea istorii despre religie, asceți și înainte bine văzători...

... Acele dimineți ale slujbelor liturgice începute la 3,00-4,00 dimineața în toate locașurile umane ale muntelui, în care noaptea lua o forma nefirească în contrast cu aburul luminos al rugăciunii, Athosul meritîndu-și pe bună dreptate statutul de „muntele universal al rugăciunii ortodoxe“... ce sentiment de apartenență și bucurie că m-am născut și eu cu același crez!

Dar și mai ales sufletul meu!... Cît de „amarnică“ mi-a fost propria experiență din ultimii ani. Cît de mizer mi-am trăit existența tinereții! Cît de departe sînt valorile noastre întipărite de o societate aparent binevoitoare, dar atît de obeză; cît de ușor definim răul în bine, dar nu identificăm definiția viceversei; cît de fragilă este barca moralei sufletului nostru; cît de ușor ne scufundăm în patimile umane, începînd cu egoismul, mîndria și terminînd cu vicii care ne condamnă definitiv existența. Și nici măcar nu mai realizăm marile lacăte cu care ne întemnițăm, conștienți sau inconștienți, propriul suflet și de nu, poate, și pe al celor de lîngă noi!

Oare mai sîntem capabili să identificăm adevăratele valori umane? De fapt, cum mai definim conceptul de valoare? Valorea societății sau valorea sufletului? Dar oare cele două nu sînt într-o stare de mare contradicție? Sîntem astăzi martorii unei crize a „materialismului“ uman sau mai degrabă asistăm la o criză de morală a sufletului?

Abia acum am înțeles cît de importantă este fiecare secundă din viața noastră! Acolo, pe muntele Athos, mi-am pus cele mai multe întrebări despre viață. Despre propria-mi viață. Și nu regret... Regret doar că trebuia să o fac acum mulți ani... De ce? Pentru că am văzut în mine un om urît. Și încă cît de urît! Pentru prima dată l-am văzut cu adevărat, zîmbindu-mi cinic și parțial satisfăcut. Nu știu dacă voi reuși să-l schimb în fărîma de viață de care sper să mai am parte, pe acest om urît din mine... Însă un lucru a devenit foarte cert: muntele Athos este și în sufletul nostru. Oare cît de des ne facem timp să călătorim acolo?

L. P.

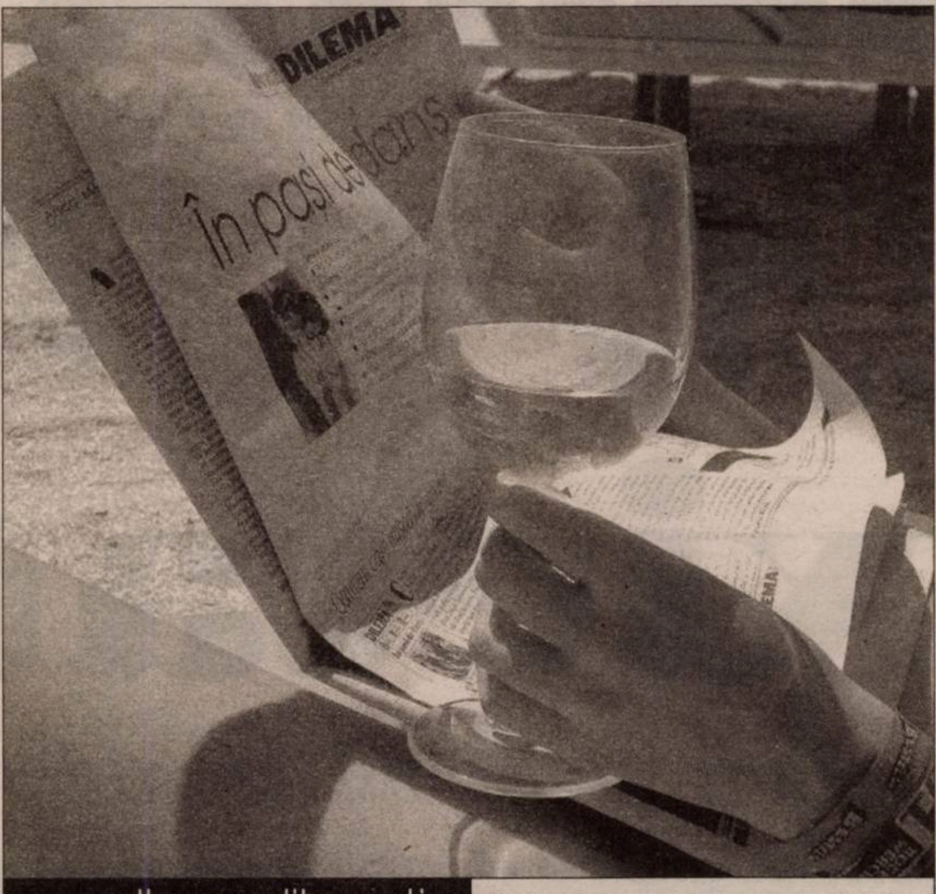

album dilematic Alida Mocanu

Din cutia Pandorei: prezumția de mediocritate

Dacă se-ntîmplă să bănuim că ajungem „carne de tun“ într-o societate consumistă decadentă, ne-am putea lămuri încercînd – de exemplu – să cronometrăm rubricile de sport de la TV și să comparăm minutele alocate cancanurilor din fotbal (și nu atît fotbalului în sine) cu cele alocate altor sporturi, poate la fel de notabile ca expresie a înnobilării umane prin mișcare și performanță. (Însă de-ar fi ăsta singurul „turnesol“...)

Cînd ziua văd în jur atîtea publicații de scandal sau cînd același lucru mă covîrșește la televizor înspre seară, mă cuprinde un fel de spaimă: „Ăștia sîntem? Chiar așa vrem să fim?“.

Se spune că responsabilii din mass-media decid ce conținut să difuzeze pe bază de sondaje demografice, de studii de piață. Comprehensive și clare. Hm! Chiar așa înclinăm noi graficele!? Sau doar își dau cu presupusul cei care participă la goana după „rating“ că așa este „publicul țintă majoritar“? Sau doar simt ei că aspectele murdare atrag ochiul? Nemaicontînd că telespectatorul/cititorul va ajunge rapid, hrănindu-se cu ele, să creadă că așa este de fapt realitatea, că așa-i va fi toată viața. Cumva chiar adaptîndu-i-se inconștient. Studii sociologice? Sau speculații psihice?

Recunosc! Și ochiul meu e atras de imaginea unui picior dezgolit. Dar nu mă încîntă deloc faptul că mi se exploatează așa intens slăbiciunea. Las la o parte aspectul că nici ei nu sînt prea grozavi dacă recurg la soluții așa de simple. Cum am lăsat deoparte aspectul – mult mai profund – că un emitent mass-media nu poate fi *extrem de comercial* pe termen lung: e *tactic* să-i dai poporului „circ și pîine“, dar nu-i foarte *strategic*, pentru că în timp acel popor va involua și te va trage și pe tine în jos. Cînd uită ce pondere formativă implică (vrînd-nevrînd), mass-media concurențială se joacă de fapt la cutia Pandorei. Dacă azi, pentru a cîștiga un pumn de consumatori, „operatorul 1 de mass-media“ afișează un sîn dezvelit, mîine concurentul său va afișa trei (ca-n *Total Recall*). Poimîine – dezamăgit de sondajele de rating (fie reale, fie imaginate cvasi-managerial) – operatorul 1 (sau alt operator încins în hora consumistă) va mai dezgoli un funduleț, ceva. Se vor abține apoi ceilalți să treacă la *„next level“*? O spirală afurisită, „explicînd“ excese ficționale și chiar reale. O „cursă“ ce amenință cu angoasa „ultimului nivel“. Ce vom vedea în final? Cînd deja execuțiile în direct au fost experimentate pe net? Unde se vor opri?...

Oare pe ce planetă e televiziunea aceea care prezintă minuțele frecvente cu imagini de pomi înfloriți? Da!? Și Japonia pe ce planetă e?

Dar – revenind la *market survey* – eu cred că ei (*bishop*-ii șahului mass-media actual) doar speculează. Iar de folosesc cumva și studii demografice, le înclină și viciază cu presupuneri degradante. Ignorînd rolul educativ pe care îl au fără să și-l dorească. (Prin 1995 se pornea la noi o televiziune comercială puternică, dar care nu avea facilitatea de teletext pentru că „studiile de piață, ale americanilor“ (după cum se spunea atunci) revelaseră aspectul că românii nu au nevoie de așa ceva. Nu sînt sociolog, dar chestiunea aceea îmi punea ceva semne de întrebare...)

Prezumția de prezumție. Bănuiala mea e că bănuiala lor nu ne ajută. Dacă sînt singurul, atunci ar trebui să mă resemnez. Dacă însă presupun că nu-s singurul alarmat de goana în jos a societății, atunci prezumez deductiv că mai sînt și alte reacții. Care bănuim că vor conta cînd devin o „minimă majoritate“ (constituind vectori sociali semnificativi) sau cînd o ceva-mai-mare majoritate va boicota în mod tacit. Schimbînd canalul. Dedicîndu-se altor preocupări.

Mircea BĂDUȚ
mirceabadut@yahoo.com

DILEMA VECHE

REDACȚIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacție) ● Marius CHIVU ● Radu COSAȘU Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-șef adjunct) ● Matei MARTIN Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU Ruxandra TUDOR ● Mircea VASILESCU (redactor-șef) ● Luiza VASILIU (editor conținut web)

RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Iulian COMANESCU Claudiu CONSTANTINESCU ● Codrin Liviu CUȚITARU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU Andrei PIPPIDI ● Oana STOICA ● Cătălin ȘTEFĂNESCU ● Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU Sever VOINESCU ● Rodica ZAFIU

CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Daniela POLIANSCHI

ABONAMENTE ȘI INFORMAȚII: Zirkon Media ● tel.: 0730.190.899, număr cu tarif normal în orice rețea telefonică, orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@zirkonmedia.ro
PUBLICITATE: Ionela DANA ● tel.: 0730.190.808 ● e-mail: ionela.dana@media-point.ro
DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ȘTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Mircea CIOBOTARU
DIRECTOR DISTRIBUȚIE: Alin BENEA
DIRECTOR VÎNZĂRI: Mircea IONESCU

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de Adevărul holding

Tiraj 12.000 ● Tipărit la Tipomedia București

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Singurătate**
- **De la scrisoare la e-mail**
- **Propaganda**
- **Eroii**
- **Președintele**
- **Meseria de spion**

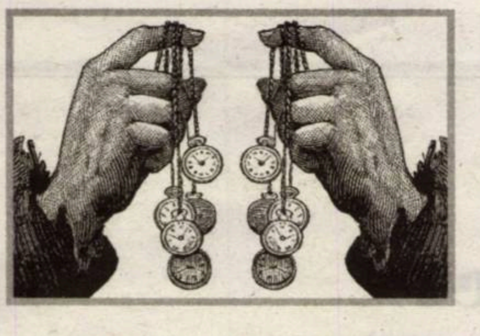

Andrei PLEŞU

nici aşa, nici altminteri

„Aşa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici aşa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Yehuda Elkana

Era de o perfectă autenticitate şi de o onestitate fără fisură.

Aflu că pe 21 septembrie a murit, la Ierusalim, Yehuda Elkana. Ştiam că e foarte bolnav, dar mă bizuiam pe firea lui tonică, pe surîsul lui deopotrivă cordial şi ironic, pe umorul lui, pentru a refuza ideea unui deznodămînt precipitat. Nu acceptase formulele convenţionale de tratament şi îşi invitase prietenii să nu-i facă vizite consolatoare... Construia, asiduu, noi proiecte de reformă universitară şi, o bună bucată de vreme, continua să ofere mese excelente: era un bucătar împătimit, robust şi exotic, mereu bucuros de oaspeţi. (L-am întrebat, odată, ce sfaturi mi-ar da, dacă aş vrea să mă apuc şi eu de gătit. Mi-a răspuns prompt: 1) Nu găti decît ceea ce îţi place să mănînci tu însuţi şi 2) Găteşte abundent, în cantităţi mari. Asta intensifică gustul şi demontează fandoseala porţiilor „delicate“.)

Îmi dau seama că, în România, numele lui Yehuda nu spune mai nimic. Vestea cea rea am aflat-o prin Sorin Antohi, unul dintre puţinii lui colaboratori şi prieteni români. Yehuda ştia însă mai multe despre noi, decît ştim noi despre el. Ca rector (vreme de nouă ani) al Universităţii Central-Europene (CEU) de la Budapesta avusese mulţi studenţi din spaţiul românesc şi îi preţuia. În 1993, a fost unul dintre cei cîţiva universitari occidentali dispuşi să încurajeze constituirea unui Institut de Studii Avansate la Bucureşti *(New Europe College)*. Avea vocaţie de ctitor, o spectaculoasă imaginaţie instituţională şi o neconvenţională capacitate de a credita proiecte cu miză improbabilă. Era mereu şi pentru (aproape) oricine disponibil, ştia să asculte, să pună întrebări neaşteptate şi revelatoare. Iubea dialogul şi îşi făcuse o conduită din a accepta, fără prejudecăţi şi fără crispări dogmatice, contradicţiile fertile ale oamenilor şi ideilor *(Embracing contradictions* – sună titlul uneia din contribuţiile sale ştiinţifice).

Avusese o viaţă cu totul neobişnuită. S-a născut în fosta Iugoslavie, în 1934, din părinţi evrei de limbă maghiară. Împreună cu ei, la vîrsta de 10 ani, a fost trimis la Auschwitz. A scăpat în mod miraculos, după cîţiva ani de muncă forţată. A emigrat, după război, în Israel, a făcut studii de filozofia ştiinţei la Universitatea Brandeis (doctorat în 1968 despre „emergenţa conceptului de energie“), a fost director, vreme de 25 de ani, al Institutului Van Leer din Ierusalim, cercetător asociat la Stanford, Oxford şi Berlin, profesor la Harvard şi Zürich. E cofondator şi editor al revistei *Science in Context*. S-a distins prin impozante lucrări de antropologia cunoaşterii, organizarea cognitivă şi politică a ştiinţei, reforma curriculară a instituţiilor de învăţămînt (îi va apărea, postum, o lucrare intitulată *Universitatea secolului 21)*.

Yehuda Elkana era pretutindeni acasă. Ţinea, fireşte, la ţara neamului său şi conta pe viitorul ei, dar nu se sfia să avertizeze, curajos, asupra unor posibile derapaje ale politicii israelite. În această privinţă, era departe de conformitatea facilă a sloganurilor obişnuite. Îl irita o anumită formă de naţionalism evreiesc (cum îl irita *orice* formă de naţionalism), era de părere că democraţia nu funcţionează optim în limitele unui stat bazat pe religie şi nu socotea benefică manipularea *politică* a Holocaustului (el, care fusese una din victimile lui directe). Credea, mai curînd, că a face din această tragedie unică o „filozofie de viaţă“ poate avea consecinţe dezastruoase pentru sufletul colectiv al evreităţii. Ea trebuie să rămînă, în Israel, o temă a dezbaterii *fiecăruia,* dar nu o ideologie de stat. În schimb, în restul lumii şi mai ales în Germania, Holocaustul trebuie să fie, dimpotrivă, o temă a dezbaterii *publice,* un permanent exerciţiu de memorie asumată. Cu asemenea convingeri, Yehuda nu putea fi – şi nu voia să fie – un interlocutor comod pentru nici o tabără. Era de o perfectă autenticitate şi de o onestitate fără fisură.

M-a frapat, întotdeauna, iradierea vitală a prezenţei lui, fondul de bună-dispoziţie al discursului şi al comportamentului lui. Se simţea bine în pielea proprie şi în împestriţarea lumii. L-am întrebat, la un moment dat, care e secretul acestei reuşite. A zîmbit şi mi-a spus: „N-am decît un singur secret: credinţa sinceră că 95 la sută din ceea ce ni se întîmplă nu trebuie luat prea în serios...“

Odihnească-se în pace!

■ ■ ■

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Pacostea fondurilor europene

Din cauza fraudelor şi a gestiunii proaste, banii sînt pur şi simplu blocaţi.

Ani la rînd, atît înainte, cît şi după aderarea la UE, *fondurile europene* au reprezentat un subiect major în spaţiul public românesc. Nu subiect de dezbatere, ci subiect de consens: toată lumea era convinsă că banii de la UE ne vor ajuta să ne modernizăm şi să recuperăm decalajul faţă de alte ţări. Ani la rînd, discuţia despre fondurile europene a fost – cum ar zice specialiştii în marketing – „aspiraţională“: în 2007, cînd se vorbea despre cele 20 de miliarde care ar urma să poposească în săraca noastră ţărişoară, se umplea cerul patriei de vise, iar pămîntul ei se acoperea de autostrăzi, pensiuni turistice, roade ale agriculturii capitaliste, făbricuţe şi ateliere (IMM-uri, adică) şi alte minuni cotidiene. ONG-urile visau şi ele că îşi vor putea face programele pe bani adevăraţi şi siguri. Şi mulţi. Politicienii de toate culorile şi-au cîrpit discursurile electorale cu promisiuni că vor atrage mai multe fonduri europene pentru localitate ori pentru ţărişoară. (Unii au şi reuşit – există primari care chiar se pot lăuda cu asta.) În fine, dacă ne uităm prin presa anilor din urmă, observăm că, în felul de a vorbi/scrie despre cele 20 de miliarde, exista o mare încărcătură emoţională: mulţi oameni îşi puseseră speranţele şi aspiraţiile în aceşti bani.

S-a ales praful de aspiraţiile noastre. De cîtva timp, cînd vine vorba de fonduri europene – la televizor, la radio sau în ziare – se toacă abundent „rata scăzută de absorbţie“ şi se dau explicaţii tehnice, iar întrebarea cu iz lenininst „ce-i de făcut?“ nu mai are nici un rost. Mai nou, se preconizează crearea unui minister special pentru administrarea fondurilor europene. Adică o recentralizare; om vedea, dar mi se pare o mare sărăcie de idei manageriale: cînd ceva nu merge în România, cineva strigă din peisaj „să se facă un minister“ sau „să se dea o lege“. Cam atît. Un parlamentar interbelic lansase o vorbă care a rămas celebră: „vrei să îngropi o chestiune, mai fă o comisiune“. Dacă în ceasul al doisprezecelea se inventează un minister consacrat cheltuirii banilor europeni, îi urez succes, dar nu cred că va reuşi mai mult decît au făcut pînă acum diversele entităţi şi autorităţi care se ocupa de administrarea banilor. S-au dat tot felul de explicaţii mai mult sau mai puţin tehnice şi detaliate, s-au tot căutat vinovaţi – de la administraţia proastă pînă la corupţie. Am putea găsi şi explicaţii mai consistente, care să vadă lucrurile „mai de sus“. Una ar fi birocraţia enormă cauzată de „prezumţia de vinovăţie“: premisa e că omu' prin natura lui vrea să fure, aşa că autorităţile se blindează cu „măsuri“ care să preîntîmpine această tendinţă. Prin asta, nu face decît să complice viaţa oamenilor cinstiţi, căci fraude tot apar. A doua ar fi politizarea a tot ce mişcă-n ţara asta: fiecare guvern/partid ajuns la putere schimbă oameni în administraţie, mai modifică proceduri, are clienţi pe care vrea să îi satisfacă şi în acelaşi timp vrea să-i şunteze pe clienţii adversarilor politici. În fine, o a treia explicaţie ar fi decalajul de modernitate al statului român: chestia asta cu accesarea unor fonduri puse la dispoziţie de UE e bună şi eficientă pentru statele modernizate, compatibile cu mecanismele complicate ale Uniunii; în statele cu o administraţie dominată de reflexe premoderne (ca să nu zic feudale), fluxul banilor se blochează sau e deturnat. Sau, pur şi simplu, nu există o masă critică de oameni şi administratori publici care să *înţeleagă* care-i treaba cu banii europeni (a se vedea şi cazurile Italiei şi Greciei, de pildă).

© wikimedia commons

Problema s-a complicat însă şi mai mult prin suspendarea plăţilor pentru unele programe cu fonduri structurale. Din cauza fraudelor şi a gestiunii proaste, banii sînt pur şi simplu blocaţi. Sute de firme şi ONG-uri sînt în situaţia de a nu mai putea funcţiona: programele sînt începute şi nu mai au bani să le continue dacă nu li se decontează cheltuielile. E adevărat că unii au furat. E adevărat că multe proiecte sînt de mîntuială sau nimeresc cu oiştea-n gard (cineva îmi spunea, de pildă, că într-un judeţ s-au făcut, pe bani POSDRU, cursuri de calificare pentru frizeri cu sute de participanţi; judeţul cu pricina *n-are nevoie* de sute de frizeri). Dar ideea de a bloca *toţi* banii pentru programele respective e stupidă, e un sistem punitiv lipsit de orice sens: dacă unii au furat banii europeni, suspendăm plăţile pentru toată lumea şi, astfel, îi lovim la grămadă şi pe cei cinstiţi. În logica asta, ar trebui ca, dat fiind că unii şoferi se urcă băuţi la volan şi provoacă accidente de circulaţie, să fie interzis mersul cu maşina pentru toată lumea, inclusiv pentru băutorii de ceai de plante.

Să recapitulăm: am pierdut bani pentru că n-am fost în stare să propunem destule proiecte (polonezii au consumat tot, pînă la ultimul cent, şi încă mai au proiecte); pierdem bani pentru că unele programe sînt momentan blocate şi, pînă se va găsi o soluţie, firmele şi ONG-urile care au proiecte s-ar putea să pună lacătul pe uşă. Dar se pierde enorm şi în felul în care oamenii percep fondurile europene: privite iniţial ca o fericire şi o bună ocazie de a ne dezvolta, acum au devenit o pacoste. Nu numai pentru că birocraţia e mare, nu numai pentru că se tot schimbă regulile şi procedurile (ceea ce înseamnă bătaie de cap, eforturi administrative şi altele), dar şi pentru că multe organizaţii care au proiecte cu bani europeni îşi blesteamă acum zilele: ar fi putut, eventual, să-şi vadă de treabă la o scară mai mică, fără fonduri UE, dar măcar nu dădeau faliment. Iar eşecul absorbţiei celor 20 de miliarde (plus uriaşele poticneli pe parcurs) va conduce la creşterea curentului eurosceptic în România şi a atitudinilor anti-UE. Asta ne trebuia, la numai cinci ani de la mult dorita aderare?

■ ■ ■

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Mai multă. Ce?

Da, dezbaterea e în toi. Vrem să schimbăm din temelii Uniunea Europeană. Aşa ne-a spus domnul Barroso, colegul şef al Comisiei (şedinţele Comisiei sînt „colegiale“ – aşa se numesc, dar domnul Barroso este şef, aşadar domnia sa ar fi un fel de coleg şef). Carevasăzică, în plenul Parlamentului European, spiciul său de acum cîteva zile descria viziunea unei federaţii de state suverane, prevestind „mai multă Europă“.

Colegul şef al Comisiei înţelege „mai multă Comisie Europeană“ atunci cînd spune „mai multă Europă“. Comisia este depozitarul competenţelor tehnice menite a adînci integrarea statelor membre. Comisia îşi doreşte, de la înfiinţare, cît mai multe reglementări comune tuturor şi visează la un buget propriu. În fapt, singura politică europeană cu adevărat comună este cea agricolă. Cele fiscale, sociale, de pensii, pentru educaţie sau chiar de mediu rămîn la îndemîna statelor membre, în grade mai mari sau mai mici ale deciziei naţionale. Aşa că, atunci cînd grăieşte despre integrarea politicilor fiscale (adică impozite structurate cam la fel în toată Uniunea), colegul şef se gîndeşte la un rol mai mare al Comisiei în triunghiul de putere de la Bruxelles.

Care a fost reacţia parlamentarilor? Firească. Ei au zis aşa: „Domnule Barroso, federaţie de state suverane aveţi deja, trebuie să mergem spre o Europă a cetăţenilor, mai democratică“. La Bruxelles, „mai multă democraţie“ se traduce prin „mai mult Parlament European“. Instituţia cu pricina duce de multă vreme o luptă cruntă de gherilă pentru a controla cît mai multe dintre deciziile Consiliului şi ale Comisiei. Tratatul de la Lisabona le-a dat multă satisfacţie europarlamentarilor, deoarece i-a băgat în seamă (se numeşte co-decizie) în cam toate chestiunile decizionale ale Uniunii. Poziţia „mai multă democraţie, adică mai mult Parlament“ nu prea are contestatari între deputaţii europeni, oricare le-ar fi familia politică. Toţi sînt într-un dulce consens. Pînă acum, avem un soi de „mai multă Europă“ dar condiţionată de „mai multă democraţie“. Adică „mai multă Comisie“ dacă ea împarte puterea şi vom avea şi „mai mult Parlament“.

© wikimedia commons

Ce lipseşte? Evident, virtutea fundamentală a Uniunii Europene: diversitatea! Nu ne lăudăm noi cu faimosul „Unitate în diversitate“? Eh, cine e responsabilul pentru menţinerea diversităţii? Evident, Consiliul. Adică exact cei 27 de şefi de stat şi de guvern. Ei răspund de apărarea intereselor naţionale. La cum e gîndită construcţia comunitară în acest moment, definită prin tratatele fondatoare, adevăraţii şefi (oamenii cu decizia, carevasăzică) sînt ei, cei 27. Ei îl numesc pe colegul şef, în urma unor complicate (şi netransparente) negocieri de culise. Aşadar, intenţiile „mai multă Europă“ şi „mai multă democraţie“ trebuie să fie aprobate de responsabilii cu „mai multă diversitate“. Dacă ei nu vor dori să cedeze din influenţă şi putere Parlamentului şi Comisiei, situaţiunea va fi delicată. În fapt, tratatele fondatoare ar trebui oricum modificate. Numai că (ne amintim de cînd cu zavera „Lisabona“) orice astfel de schimbare presupune ani de negocieri, muncă, referendumuri şi avize naţionale. Greu. Foarte greu.

În plus, pentru ca fandaxia să fie completă, printre rîndurile discursurilor bruxelleze se citeşte o altă dandana: pe lîngă „unitate în diversitate“ apare nuanţa „diversitate în diversitate“. Altfel spus, nu toţi cei din Consiliu ar fi îndrituiţi să îşi dea cu părerea, în mod egal, asupra chestiunilor comunitare. Cei din euro-land rîvnesc la un cuvînt mai greu (de fapt, *cu mult* mai greu, căci mai greu e şi acum) în tot ceea ce priveşte viitorul comun. Ceilalţi, cei din non-euro-land, crîcnesc. Nu li se pare normal ca deciziile care îi vor afecta serios să fie luate fără ei. Gîndiţi-vă măcar la sectorul bancar, menit a intra în reglementări comune în tot spaţiul unional. Vă închipuiţi măcar o secundă City-ul londonez acceptînd reglementări croite la Bruxelles fără consultarea şi deplina reflectare a intereselor sale specifice?

Deocamdată, nu îmi dau seama dacă vom avea „mai multă Europă“, „mai multă democraţie“ sau „mai multă diversitate“. Poate va ieşi ceva cu cîte puţin din fiecare. „Mai multă…“ va fi oricum. Cu siguranţă.

Gabriel Giurgiu *este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

■ ■ ■

PUBLICITATE

INFORMAŢIA SE NAŞTE AICI
rfi românia
MĂRTURII DESPRE LUME
AZERBAIDJAN
VINERI, ORA 13:30
Un program realizat de:
FRANCE 24
rfi
GoodPlanet.org

PUBLICITATE

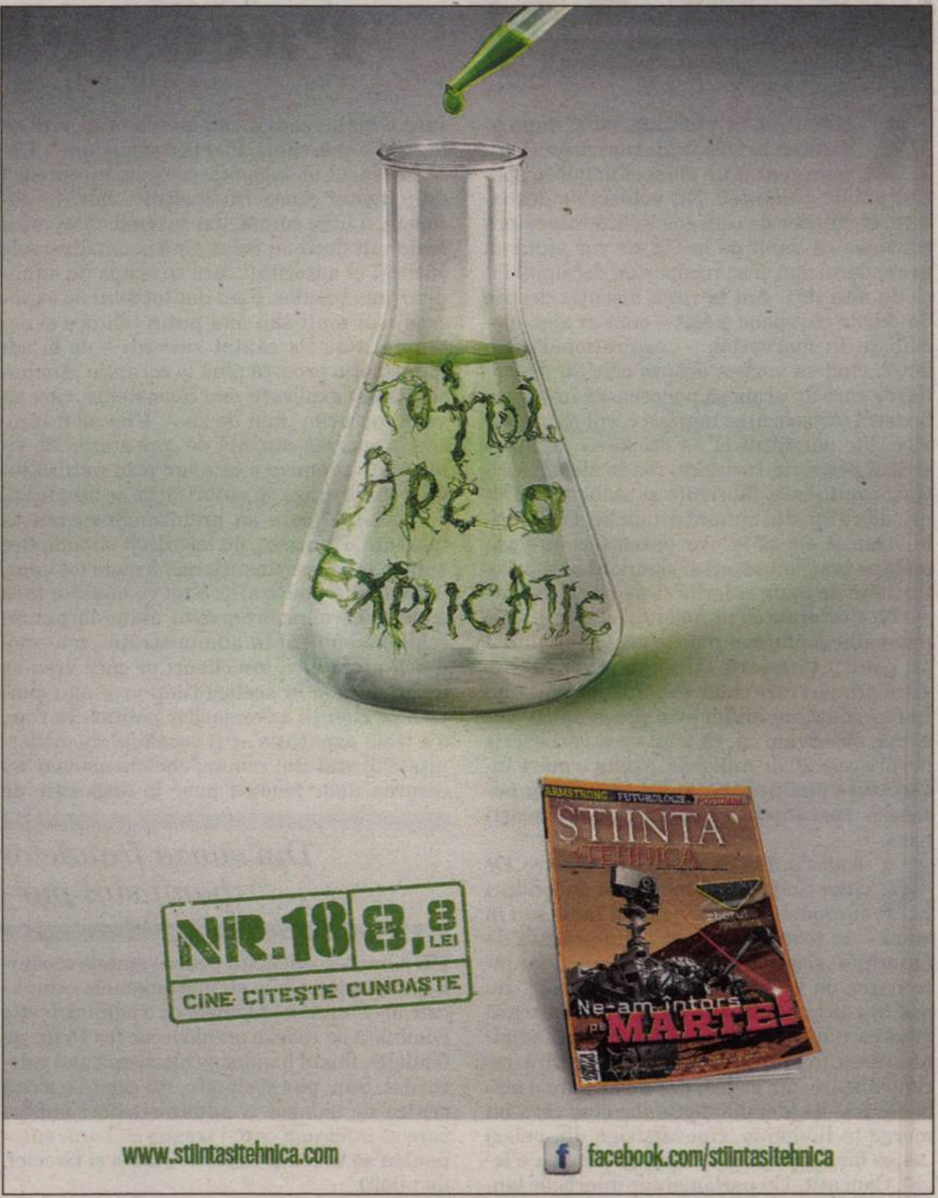

Sever VOINESCU

axa dus-întors

România, povestea rusă

De douăzeci de ani, prin zgomotul politicii româneşti răzbate, constant, o tînguire după Rusia. O practică oameni de la stînga, probabil din nostalgie, dar şi oameni de la dreapta, probabil din „pragmatism“. Nu cred că există guvernare de după 1990 care să nu fi avut în proiect fie normalizarea relaţiilor cu Rusia, fie relansarea relaţiilor cu Rusia. Nu cred să fi fost discuţie serioasă despre economia românească după 1990 să nu se fi evocat, drept potenţial benefic, elementul rus, fie ca investiţii în România, fie ca piaţă de desfacere pentru produse româneşti – de cele mai multe ori, discuţiile economice despre Rusia se refereau la dependenţa României de importul de gaze.

De curînd, Victor Ponta a verbalizat din nou dorul de Rusia, spunînd din suflet, ca pe o confesiune (da, chiar aşa a spus, că e o mărturisire!) că şi-ar fi dorit pentru Oltchim un investitor rus. Că tipul admiră China, Cuba şi Rusia ştiam, aşadar nu mă surprinde că actualul premier doreşte sporirea prezenţei ruseşti în România. Nu prea îl auzi să suspine după americani sau după nemţi, dar după ruşi şi chinezi suspină, vorba poetului, cum se suspină.

Mai plastic vorbind, o relaţie dintre un mascul supergreu şi un ţînc uşurel.

Take Ionescu

© wikimedia commons

Adevărul este că, de cînd a apărut statul modern român, nu am reuşit să găsim în nici un moment al istoriei noastre tonul corect al relaţiei cu Rusia, astfel încît să avem încredere unii în alţii şi să clădim împreună ceva în beneficiu mutual. Cauza principală este obiectivă. Relaţia dintre România şi Rusia este o relaţie dramatic asimetrică, între o putere planetară şi o ţară cu profil regional, deseori fragilă. Mai plastic vorbind, o relaţie dintre un mascul supergreu şi un ţînc uşurel. Evident, dinamica relaţiei e dată de cel mai puternic. Rusia a decis mereu cum e relaţia cu România şi România a reacţionat. Niciodată România nu a dat tonul relaţiei şi, avînd în vedere diferenţa de statură, nici nu ar fi avut cum să-l dea. România poate, cel mult, să-şi dorescă o anume relaţie cu Rusia, dar nu poate să o impună. Sigur, România a reacţionat în timp mai bine sau mai rău, mai inspirat sau mai neinspirat. La rîndul ei, Rusia a avut momente în care a fost clară în ce vrea şi altele în care a părut un pic dezinteresată de România (mai ales cînd alte puncte fierbinţi ale lumii angajau atenţia rusă) sau contradictorie – uneori a fost agresivă, de cele mai multe ori autoritară, alteori calmă, rarisim absentă. Dinspre noi, am reacţionat, tradiţional, în două feluri – ambele propuse şi susţinute de mari miniştri de Externe români în timpi istorici diferiţi.

Asumînd toate riscurile care rezultă din simplificare, aş spune că, reacţionînd, România a construit pentru relaţia cu Kremlinul două paradigme alternative. Prima a fost relaţia *prin alianţe*. Imediat după Marea Unire, Take Ionescu a evaluat situaţia României ca fiind cea a unei ţări proaspăt reîntregite pe seama vecinilor care au, de aceea, porniri revizioniste şi interese în general ostile. Prin urmare, a clădit Mica Înţelegere ca garanţie de securitate pentru noul stat român. În iunie 1921, a adus România alături de Cehoslovacia şi Iugoslavia într-o alianţă şi a militant pentru extinderea Înţelegerii şi către Grecia şi Polonia. Cum se ştie, Înţelegerea avea şi girul cîtorva mari puteri – Franţa şi Marea Britanie în primul rînd. În viziunea lui Take Ionescu, politica noastră faţă de Rusia proaspăt sovietizată şi extrem de nervoasă încă de pe atunci trebuia să fie o politică a întregii noastre alianţe faţă de Rusia. Take a rămas puţină vreme ministru după încheierea Micii Antante. În decembrie 1921 a plecat din fruntea diplomaţiei noastre ademenit de Rege spre o iluzorie construcţie politică, în ianuarie 1922 a suferit o devastatoare (psihologic vorbind) înfrîngere politică în Parlament şi, în iunie 1922, a trecut la cele veşnice. Astfel, nu ne este foarte clar dacă, în viziunea lui, exprimarea politicii noastre externe faţă de Rusia trebuia subsumată celei a alianţei sau, dimpotrivă, ea urma a fi formulată la Bucureşti şi susţinerea trebuia ulterior obţinută prin negocieri. În termenii de azi, nu e clar cît de integrate trebuiau să fie politicile ţărilor din Înţelegere faţă de Rusia. Pe de-o parte, Take Ionescu era un vizionar şi e posibil ca el să fi dorit o integrare cît mai densă. Pe de altă parte, Take Ionescu era un patriot ireductibil şi e foarte posibil să nu fi gîndit mai mult decît o afirmare a interesului naţional cu susţinere obţinută din partea aliaţilor. Nu vom şti niciodată. În orice caz, Take Ionescu a fost primul om politic român care a înţeles că România este prea mică pentru o bună şi sigură relaţie cu Rusia şi că trebuie să dezvolte o relaţie cu marele urs din interiorul unei alianţe.

Titulescu, un adept al „securităţii colective“, este cel care a consolidat şi dezvoltat Mica Antantă.

Nicolae Titulescu

© wikimedia commons

A doua paradigmă a fost relaţia *prin noi înşine*. Într-un discurs de mare forţă rostit în Parlament în a doua parte a anilor ’30, Grigore Gafencu spunea că paradigma lui Take Ionescu s-a dovedit a fi nefuncţională, pentru că niciodată aliaţii României, oricare ar fi, nu vor putea avea o politică unitară faţă de Rusia, fiecare preferînd o cale specială, bilaterală, a cărei temperatură să fie determinată de interese proprii şi de nimic altceva. Prin urmare, spunea Gafencu, România trebuie să dezvolte o politică proprie faţă de Rusia. De fapt, Gafencu încerca să dea sens experienţei lui Titulescu, deşi în discurs se referă mai mult la Take. Nicolae Titulescu a fost un fidel urmaş al lui Take Ionescu nu doar în ceea ce priveşte spiritul conservator şi funcţia de la Externe, dar şi în ceea ce priveşte viziunea asupra securităţii României. Titulescu, un adept al „securităţii colective“, este cel care a consolidat şi dezvoltat Mica Antantă şi a replicat-o în alte aranjamente similare de securitate încheiate pe axa Balcanilor. Ei bine, tocmai Titulescu, takist altfel, schimbă paradigma relaţiilor cu Rusia şi încearcă să poziţioneze România ca un actor de sine stătător în relaţie cu Rusia sovietică, ba chiar cu rol de mijlocitor faţă de alţii. Titulescu urmează fidel acest proiect în timpul ultimului său mandat în fruntea Externelor (1932 – 1936) şi eşuează, după unii, lamentabil. Titulescu nu a reuşit să ducă relaţiile cu Sovietele acolo unde a dorit din diferite cauze, unele imputabile lui, altele lui Litvinov – omologul sovietic – şi cele mai multe conjuncturii. Fapt este că, după eşecul acesta, din patriotul exemplar care devenise în urma procesului optanţilor, Nicolae Titulescu a devenit pentru mediul politic românesc o figură controversată, cu patriotismul şi caracterul chestionate insolent de toată lumea. A urmat, se ştie, exilul.

Matricea stabilită de Take Ionescu pe de-o parte şi de Titulescu-Gafencu pe de altă parte a funcţionat mereu. Şi azi, *prin alianţe* nu prea merge, iar *prin noi înşine* nu merge deloc. Dacă socotim că Al Doilea Război şi ocupaţia sovietică de după au fost situaţii excepţionale care reproduc un tip de relaţie bilaterală pe care nu o mai vrem niciodată repetată, vedem apoi un Ceauşescu care încearcă ceva *prin noi înşine* şi pe mai toţi liderii post-Ceauşescu care încearcă *prin aliaţi*. Astăzi putem spune că Take Ionescu avea dreptate: ca să avem un cuvînt puternic în faţa Rusiei, ne trebuie aliaţi importanţi, aşa că UE şi NATO sînt cele mai bune căi prin care să ne exprimăm în relaţia cu Rusia. Dar şi Gafencu avea dreptate. UE e departe de a avea o politică comună faţă de Rusia (nu are nici măcar o politică externă comună!) şi, o spun în bună cunoştinţă de cauză, nici NATO nu e chiar monolitic cînd e vorba de Rusia. Iar jocul rusesc, extrem de abil altfel, este exact acela de a împiedica o atare coeziune atît la nivel UE, cît şi la nivel NATO. Priviţi, doar, cît de abili sînt ruşii în privinţa aceasta. Cultivă excelente relaţii bilaterale cu diverse ţări importante din NATO şi UE, precum Italia, Franţa ori Germania, dar relaţiile rămîn reci cu organizaţiile ca atare. În ceea ce ne priveşte, cred că vom căuta încă multă vreme modalitatea cea mai avantajoasă şi sigură pentru noi de a avea o relaţie benefică cu Rusia. Atîta doar, să nu lăsăm tema pe mîna lui Victor Ponta. E prea importantă, prea serioasă şi prea subtilă ca acest prim-ministru să se joace cu ea.

■ ■ ■

---

anti nostalgia

Apel

„Către Uniunea Arhitecţilor din R.S.R.

(...) am constatat că în intervalul 04.12.84 – 07.01.85 se efectuaseră o serie întreagă de lucrări de demolare, în special în incinta principală originală ridicată în prima parte a secolului XVIII (respectiv 1716-1730). Astfel au fost demolate în ultimele zile ale lunii decembrie 1984 cele două turle ale pridvorului bisericii care reprezintă cel mai important monument al arhitecturii brâncoveneşti din Ţara Românească. S-au demolat deasemeni chiliile cu bolţile de cărămidă originală din secolul XVIII de pe partea stîngă a incintei principale, alăturat Palatului Domnesc. Demolările respective au fost efectuate cu puternice mijloace mecanizate, buldozere, tractoare cu şenile etc., turlele fiind dislocate cu cabluri de oţel, fără a se lua măcar măsuri de protejare sau conservare a frescelor originale. Considerînd că problema dezafectării prin demolare parţială sau totală a complexului feudal Văcăreşti, cu valoarea sa inestimabilă de monumet de arhitectură şi cultură de primă mărime a poporului nostru, este o problemă fără precedent, în experienţa noastră, că ea implică aspectul eticii profesionale şi a răspunderii patriotice faţă de breaslă, în cel mai înalt grad, apelăm la Biroul şi Conducerea Uniunii Arhitecţilor pentru a face demersurile necesare pînă nu este prea tîrziu, pentru salvarea acestui monument.

Anexăm copie după memoriul pe care l-am trimis: Tov. Primvicepreşedinte al CE-CPMB Dumitru Necşoiu, Tov. Vicepreşedinte al CE-CPMB ing. Nicolae Iordache, Tov. Arhitect-şef al Municipiului Bucureşti Arh. Paul Focşa.

08.01.85

[ss.] Arh. Gh. Leahu, Arh. N. Pruncu, Arh. M. Secăşeanu, Arh. D. Geleleţu“

în vol. Gheorghe Leahu,
Distrugerea Mănăstirii Văcăreşti,
Arta grafică, 1996
(v. şi nr. 420, 421, 424, 440-449)

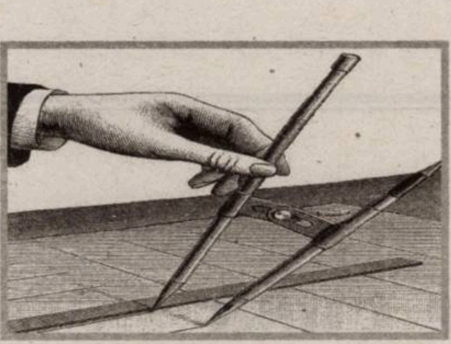

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Cadou de lux

Nu ştiu cît de mulţi turişti străini au plecat din România luînd cu ei, aşa cum ar fi meritat, acest album cu dublă semnătură (Paula Craioveanu şi Ramona Mănescu), care se cheamă *Portretul unui oraş. Bucureşti*. Sînt doi ani de cînd a apărut, dar nu l-am văzut în circulaţie şi e păcat. Am avut şi eu ocazia de a urmări îndeaproape cum se alcătuieşte un asemenea album, cînd mi s-a cerut să însoţesc cu un comentariu istoric culegerea de fotografii a domnului Dinescu, *Farmecul discret al Bucureştilor,* pe care a publicat-o în 2009 Institutul Cultural Român. Fireşte, nu-mi trece prin minte să compar cele două cărţi, dar amintesc această plăcută experienţă pentru a îndreptăţi semnalarea lucrării pe care de curînd am căpătat-o.

O răsfoiesc cu bucuria cu care aş pătrunde într-o seră cu flori rare. Chiar dacă introducerea nu este tradusă corect în englezeşte – ce am avut şi eu de lucru pentru a da textului meu, îndelung şlefuit în româneşte, forma engleză cuvenită! –, calitatea fotografiilor şi a culorilor, alegerea şi rînduiala subiectelor mi se par desăvîrşite. Nu e chiar un portret, cum spune titlul, în orice caz nu unul al oraşului de astăzi – numai o singură pagină arată o casă în ruină, cu ferestrele deschise spre cerul liber –, ci parcă medalionul unei străbunici cu veşminte şi podoabe măiestrite.

Începînd cu cele mai vechi – casa Melik, hanul lui Manuk, casele de negustori din Şerban-Vodă şi din Şelari –, se perindă clădiri în piatra şi în lemnul cărora s-a întipărit mîndria unor averi tinere. De la Mincu, tovarăşii sau elevii lui, formele şi ornamentaţia, imitate după monumente chiar de ei restaurate, vor fi preluate în stilul „naţional" care, însă, – doar sîntem în jurul lui 1900! – le alătură elemente Beaux-Arts. Acestea erau aduse de arhitecţii străini care găsiseră aici debuşee. Astfel, o comparaţie foarte potrivită arată că, la şcoala de lîngă biserica Mavrogheni, nu mai ştii dacă e o operă a lui Mincu sau a lui Giulio Magni. Cîte o fotografie ca aceea a uşii de la Şcoala Centrală de Fete atrage atenţia asupra unor detalii de feronerie, de obicei nebăgate în seamă, şi asupra lemnului mîngîiat de soare. Revelatoare sînt şi imaginile care, de la o clădire la alta, urmăresc particularităţi îndrăgite de acelaşi arhitect, de pildă Cristofi Cerchez sau Petre Antonescu (exemplele sînt chiar din acelaşi an: 1907 vila Minovici – 1908 casa I.I.C. Brătianu). Frumoasa casă în stil romantic francez de pe strada Corbeni este pusă în valoare prin comparaţia cu cadrele de ferestre de la Şcoala de Poduri şi Şosele, pe care Lecomte du Noüy şi Cassien-Bernard o construiseră cu doar cîţiva ani înainte. Statui alegorice, cariatide şi atlanţi erau şi ele nelipsite la acea vreme. La Ateneu îşi are locul un medalion de mozaic, chipul lui Carol I care fusese acoperit timp de 20 de ani; mi-aduc aminte că, atunci cînd a fost dezvelit, o mulţime de bătrînei fericiţi, trecînd pe acolo, îşi trăgeau picioarele ca să-l vadă bine, fără a îndrăzni totuşi să se oprească. Zeci de mascheroane, între care, măcar ici şi colo, nu e interzis a bănui portrete după natură, sînt un element caracteristic al decoraţiei faţadelor. Cîteodată, arhitecţii francezi sau colegii lor români şcoliţi la Paris se jucau să aplice la Bucureşti modele ilustre: Ministerul Agriculturii şi Domeniilor, construit de Louis Blanc, are colţuri care seamănă cu Chaumont, iar casa Cerchez din Calea Victoriei, dărîmată în 1977, era şi ea inspirată de castelele de pe Valea Loarei. Din aceeaşi generaţie, sînt bine reprezentaţi D. Maimarolu, căruia i se datorează Cercul Militar şi palatul care a adăpostit, din 1907, Camera Deputaţilor, apoi, din 1948, Marea Adunare Naţională, căreia i-a succedat acum Sfîntul Sinod, şi Ion D. Berindei, ale cărui numeroase lucrări, reprezentative pentru academismul francez, reţin amintiri ale rococo-ului, ca la palatul Cantacuzino.

În Bucureştii care au fost contrastau clădirile impunătoare cu mahalaua sărăcăcioasă.

Am ţinut în mînă, pe vremuri, un caiet de desene din tinereţe ale lui Paul Smărăndescu, printre care erau lipite ilustrate cu Opera din Paris sau alte monumente care se imitau şi la Berlin sau Praga.

Sînt două lucruri care lipsesc din reconstituirea trecutului, fără de care înţelegerea realităţii nu e întreagă. Mai întîi, în Bucureştii care au fost contrastau clădirile impunătoare cu mahalaua sărăcăcioasă. Această dihotomie este evidenţiată de toţi martorii străini. Ba chiar unul dintre ei, Bellessort, era uimit şi indispus să constate că, în imitarea zeloasă a Oraşului occidental, românii exagerează cu luxul architectural pentru închisori (Cîmpina, Doftana!) şi pentru şcoli (Liceul Sfinţii Petru şi Pavel de la Ploieşti). În al doilea rînd, spectacolul Capitalei şi al altor centre mari era îmbogăţit de parcuri publice întinse şi de grădini în jurul fiecărei case particulare. Acestea sînt absente şi ele din viziunea autoarelor. Ceea ce au năzuit ele a fost să ofere „o călăuză în Bucureştiul de ieri". Ni se anunţă o continuare, din perioada interbelică pînă în prezent, şi un alt album închinat bisericilor din Capitală. Să le dorim succes!

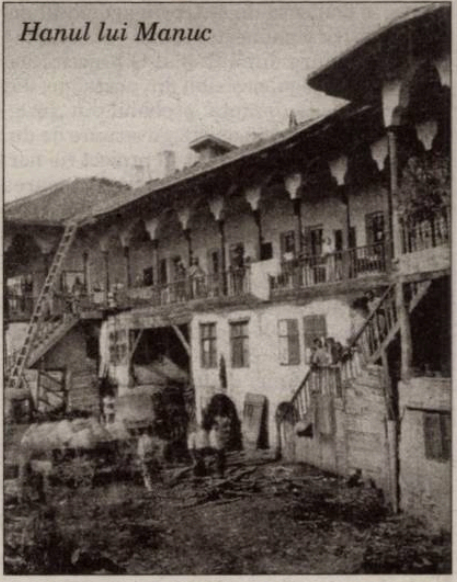

Hanul lui Manuc

***Andrei Pippidi** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

■ ■ ■

Sorin Cristian SEMENIUC

SOS Provincia

Mărirea şi decăderea Hanului Trei Sarmale

Un loc pitoresc din Iaşi, reper pentru cei care trec prin cartierul Bucium, Hanul Trei Sarmale a ajuns astăzi o ruină. Burlane fracturate, geamuri din care nu au mai rămas decît colţuri hîde şi ascuţite de sticlă, pereţi scorojiţi – sînt doar cîteva dintre „hainele" care ascund probabilul haos din interior, posibil lăcaş pentru boschetari. În trecut, impunătoarea, dar plăcuta clădire n-a avut nici pe departe o soartă atît de crudă.

Un obiectiv care ar fi putut deveni o atracţie turistică şi nu numai a dispărut.

„Alt local de petrecere, la care obicinuiau părinţii noştri să meargă în zilele de sărbători, cînd se săturau de aerul închis al oraşului, era crîşma numită «la Trei Sarmale», situată pe şoseaua Socolei, peste drum de Grădina Domnească", povestea, în 1913, N.A. Bogdan *(Oraşul Iaşi. Monografie istorică şi socială, ilustrată,* Ed. Tehnopress, 1997-2004, p. 465). Ieşenii erau atraşi şi de vinurile de soi care se păstrau reci în pivniţele adînci ale hanului, ca şi de „meşteşugul deosebit cu care pregătea mîncările o crîşmăreasă din vremuri" (idem, *ibidem).* Construit în secolul al XVII-lea, despre numele hanului se spune că vine de la faptul că oricine intra aici era omenit cu trei sarmale.

După ce a trecut prin mîinile mai multor proprietari, hanul a ajuns în secolul al XVIII-lea în custodia Mănăstirii Socola, care l-a pierdut după secularizarea averilor mănăstireşti. Noul proprietar, Primăria Iaşi, l-a stăpînit aproape 30 de ani, vînzîndu-l apoi unei persoane fizice. După alţi 27 de ani, hanul a fost cumpărat de fraţii Dumitru şi Teodor Luca, care l-au renovat şi l-au modernizat. Ca multe alte clădiri, şi aceasta a fost naţionalizată de comunişti, unul dintre fraţii Luca fiind condamnat la închisoare.

Inclus în patrimoniul Oficiului Naţional de Turism, hanul a avut un traseu sinuos, după 1989. A fost transferat unei societăţi de stat cu obiect de activitate în domeniul turistic, firma deţinînd mai multe imobile în judeţul Iaşi, iar în 1999 a fost concesionat, pentru doi ani, unei firme private, deschiderea adunînd întreaga protipendadă a Iaşiului, în frunte cu prefectul în funcţie. Planurile patronului acestei societăţi de a-şi aduce clienţii cu caleşti, de a le oferi copiilor specialităţi denumite „Disputele lui Tom şi Jerry" sau „Puterea lui Popeye Marinarul" şi, în final, de a cumpăra imobilul s-au năruit, pînă la urmă, şi hanul s-a întors la vechiul proprietar. Cîţiva ani mai tîrziu, societatea de turism s-a privatizat, pachetul majoritar de acţiuni fiind cumpărat de unul dintre cei mai bogaţi oameni de afaceri din Iaşi. În paralel însă, în noile condiţii postrevoluţionare, urmaşii fraţilor Luca au depus acţiuni în instanţă pentru restituirea proprietăţii confiscate abuziv. Zece ani de procese s-au terminat prin victoria urmaşilor, deşi omul de afaceri a negat faptul că aceştia ar avea dreptate în revendicarea clădirii, pe motiv că aceasta a fost dărîmată complet şi ridicată de la zero de comunişti. El nu a închis subiectul, între părţi mai avînd loc şi astăzi un proces prin care fostul proprietar cere despăgubiri. Cel mai trist rezultat al acestei tevaturi a fost acela că hanul a stat închis şi s-a degradat continuu. Un obiectiv care ar fi putut deveni o atracţie turistică şi nu numai a dispărut.

Nici vorbă de lucrurile care l-au făcut celebru – scrînciob, popice, lăutari, umbrele maiestuoşilor copaci din jur. Nici vorbă de vreo plachetă care să le amintească muşteriilor postrevoluţionari de faptul că aici şi-au ostoit setea Vasile Alecsandri, Ion Creangă, Mihai Eminescu sau Păstorel Teodoreanu, unii amintind hanul în operele lor. Una dintre cele mai preţioase imagini ale sale, aşa cum a existat spre sfîrşitul secolului al XIX-lea, a fost surprinsă de pictorul Emanoil Bardasare, într-un tablou din 1883, aflat acum în patrimoniul Complexului Naţional Muzeal Moldova.

Trei Sarmale

***Sorin Cristian Semeniuc** este doctorand al Universităţii „Al.I. Cuza" din Iaşi.*

■ ■ ■

Vintilă MIHĂILESCU

…@hai-hui.ro

Familia, politica şi românii

– Un recent sondaj IRES arată că din iarna trecută pînă în prezent interesul românilor pentru politică a crecut cu 14 procente.

– Curios, eu vin de la prezentarea unui sondaj în care interesul pentru politică este de departe pe ultimul loc şi în scădere...

– !?

Este genul de confuzii ce se nasc şi se răspîndesc public dintr-o lectură „pe diagonală“ a sondajelor. M-am dus aşadar la sondajul IRES, unde întrebarea era următoarea: „Pe dumneavoastră vă interesează ceea ce se întîmplă în politica românească?“. Rezultatele arătau într-adevăr o creştere de la 40% în decembrie 2011 la 54% în prezent. Mult, foarte mult... Am revenit şi la ancheta CCSB, comandată de *Antene* şi prezentată zilele trecute la *Clubul Ţăranului*. Acolo, întrebarea era de cu totul altă natură: „Cît de importante sînt pentru dumneavoastră următoarele lucruri?“. În dreptul politicii, gradul de importanţă era de 15%. Altă gîscă în altă traistă... Cineva poate să fie interesat de ce se mai întîmplă în politica ţării fără ca Politica să aibă foarte mare importanţă în ansamblul vieţii sale.

Ancheta CCSB, vizînd „valorile“ actuale ale românilor, spune însă lucruri mult mai interesante decît această simplă diferenţă de perspectivă. Pornind de la această poziţie a politicii în viaţa românilor, mult mai semnificativ decît locul în top al politicii este tensiunea evidentă dintre *familie* şi *politic:* dintr-o listă de 28 de „lucruri“ considerate a fi mai mult sau mai puţin importante în viaţă, familia se află detaşat pe primul loc, iar politica, la fel de detaşat, pe ultimul. Mai facem un pas şi constatăm că primele cinci locuri se referă la spaţiul domestic, în timp ce ultimele lucruri ca importanţă ţin de spaţiul public, în orice caz de unul *extra muros,* ca să spunem aşa: călătorii, afaceri, distracţii, politică. Mergînd şi mai departe, la întrebări cu alegeri impuse, constatăm că familia este preferată prietenilor, copiii sînt mai importanţi decît timpul liber personal, o viaţă liniştită este mai importantă decît una intensă etc.

Am fi tentaţi, probabil, să spunem simplu că aşa-i românu', familist, cam tradiţionalist şi patriarhal carevasăzică. Nu sînt convins că este (doar) asta. Această investire preferenţială în familie merge mînă în mînă şi îşi capătă adevărata semnificaţie doar în complementaritatea sa cu relativa dezimplicare, afectivă şi axiologică, din sfera publică – în primul rînd politică, dar şi economică. Iar distanţa dintre cele două sfere pare să se adîncească. Această *tensiune* este deci edificatoare, şi nu *locul* în sine al „familismului“. S-ar părea deci că spaţiul domestic (re)devine unul de rezistenţă socială, un soi de mecanism de apărare, de „refugiu în codru“ din calea năvălitorilor. O strategie nu foarte combativă, şi cu atît mai puţin „civică“, dar îndelung validată în vremuri de restrişte.

Sondajul CCSB ne oferă şi alte teme de reflecţie. O întrebare simplă şi ingenioasă îi întreabă astfel pe români ce dorinţe i-ar cere peştişorului de aur să le îndeplinească. În mod nesurprinzător, pe primul loc se află „sănătatea“, 15% punînd-o pe primul loc şi 55% menţionînd-o printre cele trei dorinţe. Nesurprinzător, căci sănătatea apare constant în sondaje pe primele locuri ale preocupărilor, şi chiar ale „valorilor“ românilor, ea constituind o „marcă distinctivă“ a societăţii noastre în context european: sănătatea este o problemă personală importantă pentru 27% dintre concetăţenii noştri, faţă de 7% în ţările din Sud şi 16% pe ansamblul UE. Mai mult, la nivelul tineretului, această tendinţă apare şi mai pronunţată.

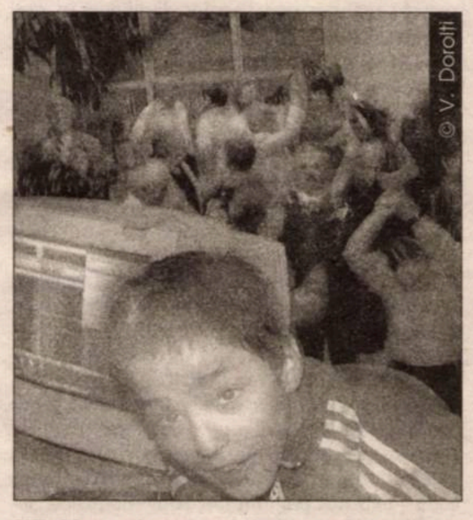

Am mai discutat acest aspect şi cu alte ocazii, aşa că nu voi reveni aici cu detalii. Constanţa şi amploarea acestei preocupări dau însă de gîndit şi dincolo de „tradiţionalismul ţăranului român“. Sănătatea este una dintre cele mai „personalizate“ şi „încorporate“ probleme umane, iar grija/îngrijorarea legată de aceasta este, la rîndul ei, una cît se poate de individuală. Doar că individul român se simte mai degrabă neputincios în această privinţă şi trăieşte cu impresia dominantă că i se poate întîmpla orice, fără ca el să poată face ceva (spre deosebire de semenul său occidental, convins că poate interveni cu succes în sănătatea sa). Este posibil astfel ca această obsesie naţională a sănătăţii, în relativă creştere statistică, să traducă şi un soi de somatizare, de frică resimţită în propriul corp în faţa unei vieţi sociale în care „ţi se poate întîmpla orice fără ca să poţi face ceva“. Altfel spus, cam mulţi români nu prea se simt bine în pielea lor...

Un ultim aspect pe care l-aş evoca aici ţine de o dimensiune explicită a societăţilor moderne – numite de unii şi „societăţi de risc“: problema asumării riscului. Astfel, la întrebarea „ce preferaţi, un loc de muncă sigur, dar mai prost plătit sau unul mai bine plătit, dar nesigur“, 70% dintre respondenţii la chestionarul CCSB au ales prima variantă – adică exact acelaşi procent de cînd această întrebare a apărut în sondajele din România. Dimpotrivă, procentul celor care cred că „e mai bine să ai două prăjituri mîine decît una astăzi“ pare să fie în creştere (54% faţă de aproximativ 20% în urmă cu 10-15 ani). În mod total surprinzător, pentru 90% dintre români *competiţia este un lucru bun*. Cu o condiţie însă: *statul să asigure locuri de muncă pentru toţi cei care vor să muncească*. Risc, risc, dar să ştim şi noi...

Rezultă astfel un soi de „complex al melcului“: putem ieşi în spaţiul public, dar dacă ştim că, la o adică, ne putem refugia în siguranţa domestică; ne interesează spectacolul politic, dar îl urmărim de acasă; putem să riscăm, dar cu o plasă de siguranţă; putem chiar să migrăm, dar nu ne uităm, de regulă, cochilia protectoare. Doar nesiguranţa sănătăţii ne urmăreşte chiar şi acasă...

***Vintilă Mihăilescu** este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

■ ■ ■

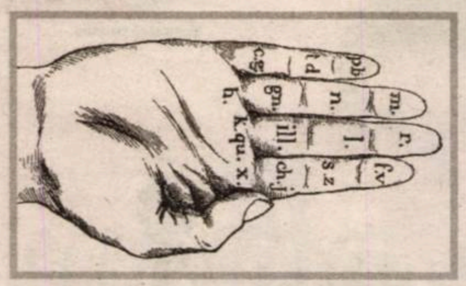

Codrin Liviu CUŢITARU

prezentul discontinuu

Brînză de vită

În copilărie, la un moment dat, apăruse în gaşca noastră de decreţei „fără număr“ un băiat pistruiat care avea o compulsie curioasă, cum să-i zic, de ordin „lingvistic“. Folosea cuvinte superspecializate sau măcar neobişnuite, în contexte fie banale, fie improprii, declanşînd celorlalţi puşti priviri stupefiate, cînd nu de-a dreptul senzaţii halucinante. Venind odată, de exemplu, de la piaţă, cu o plasă legănătoare pe lîngă picior şi întrebat fiind – „Ce-ai cumpărat acolo, măi Marceluş?“ –, omul răspunse senin, dar afectat, din vîrful buzelor: „Ceva *brînză de vită* pentru *maman!*“ *Vaca* i se păruse, neîndoios, prea ignară, „prea de la ţară“, vorba reclamei. Cu o altă ocazie, pus de tatăl lui *(papa)* să ude iarba din faţa blocului, micul retor ne-a informat scurt: „Termin de *umectat* peluza şi vin şi eu“ (în situaţie similară, spusese mai demult: „*Umidez* florile, băieţi! Nu vreţi să mă ajutaţi?“). Cei dintre noi care – evitînd, din comoditate, să consulte DEX-ul pentru a afla, de la sursă, legătura dintre acţiunea de *a uda* şi fenomenul de *a umecta / a umida* şi şi-au chestionat, naivi, părinţii asupra absconselor semnificaţii – au suportat, desigur, dureroase consecinţe. Oricum, Marceluş s-a consacrat, în amintirea colectivă, cumva *post-festum*. Ne-a atenţionat, într-o anume împrejurare, cu aer conspirativ, că a găsit în camera fratelui său mai mare o revistă „cu *coituri* trăsnet“, pe care ar vrea să ne-o arate pe înserat. Cu toţii am crezut că era vorba despre deltaplanorism, pasiunea majoră a respectivului frate, şi am dat dezinteresaţi din mîini, uimindu-l pe băieţelul pistruiat. Peste ani, cînd a început studiul anatomiei la şcoală, fiecare membru al găştii şi-a dorit să călătorească, în timp, cel puţin pe intervalul a cinci minute, pentru a-i administra o bumbăceală „trăsnet“ locvacelui Marceluş.

Preţiozitatea discursului, „neologismita“ sau chiar „barbarismita“, dacă-mi sînt permise nişte forţări lexicale în ton cu natura prezentului comentariu, nu constituie rarităţi în spaţiul „intelighenţiei“ româneşti actuale, trecute ori viitoare. Formîndu-mă într-o comunitate (suficient de extinsă şi diversificată) de specialişti în umanioare, am avut ocazia, de-a lungul vremii, să aud (şi să notez!) numeroase bizarerii lexicale. Am cunoscut inşi care – fermecaţi de un peisaj natural – au observat, cu vizibilă exaltare în glas, că se află dinaintea „unui decor *elizeic*“. Alţii – filologi cu state vechi, însă (şi) indivizi cu înclinaţii tehnice totodată – se bănuiau a fi într-o „stare de *filotehnie*“. Un coleg anglist, iritat de antiamericanismul francez, mi-a mărturisit, confidenţial, că „a ajuns *galofob*“. Un filozof autohton a precizat, de asemenea, „la un pahar de vorbă“, că „*ideogenia* atinge cote maxime, în cazul lui, întotdeauna, în zori. Altcineva, ultragiat de corupţia moldo-vlahă, afirma tăios că „România este o ţară a *intercesiunii,* unde mîna *forte* are caracter *exigibil*“. Nici Obama nu a scăpat de stilistica neologist-iconolatră aşa-zicînd. În 2008, după alegerile americane, un distins sociolog constata într-un *speech* universitar: „Avem, iată, primul *melanoderm* din istorie la preşedinţia Statelor Unite“. Băsescu era caracterizat drept „un monstru *venenifer*“, iar contraopinentul Antonescu drept „o paiaţă *rubilă*“. În sfîrşit, Ceauşescu ar fi fost „un lider *sanguinolent*“, în timp ce Ponta rămîne doar „un *tiron*“. Un editorialist îl suspecta pe Vadim Tudor de „*hlestacovism*“ (a se vedea personajul Hlestakov din *Revizorul* de Gogol, *n.m.)* şi se angaja să inventarieze minuţios toate etapele tranziţiei postcomuniste, de pe plaiul mioritic, „într-un monumental *diarium*“. Pe aceeaşi linie, feminismul contemporan este „o formă de *amazonomahie*“, discursul critic postmodern „*hialoid*“, în contrast cu cel modern – „preponderent, *ambetant*“. „*Celeritatea* (iuţeala, *n.m.)* tinerilor de azi“ creează premisele superficialităţii şi de aceea junii „merită, frecvent, *fustigaţii*“ (pedepse, *n.m.)*. Mulţi „*infereaz*ă“ că politica românească nu se află pe drumul cel bun şi propun, în consecinţă, ca reprezentanţii ei să intre în starea de „*galerieni*“ (condamnaţi, *n.m.)*.

Un coleg anglist, iritat de antiamericanismul francez, mi-a mărturisit, confidenţial, că „a ajuns galofob“.

Limbajul colorat cu neologisme sofisticate şi/sau barbarisme şocante ascunde, indubitabil, o fragilitate identitară. Conturul neconcludent al personalităţii determină, după principiul vaselor comunicante, snobismul lexical. E aici defularea tardivă a unui sine captiv – timp îndelungat – în ariergarda existenţei. Istoria (netrăită) se sublimează adesea în material discursiv, retorica îmbrăcînd astfel pestriţ (şi, ca atare, *bătător la ochi,* obiectivul real, fundamental, al vorbitorului „sofisticat“!) biografia cenuşie. Dacă pentru „retorul“ acestui tipar stilistic viaţa riscă să fie, integral, ternă, limba devine, în contrapartidă, ar admite chiar el, o „mare brînză“. Invariabil, *de vită*.

***Codrin Liviu Cuţitaru** este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

■ ■ ■

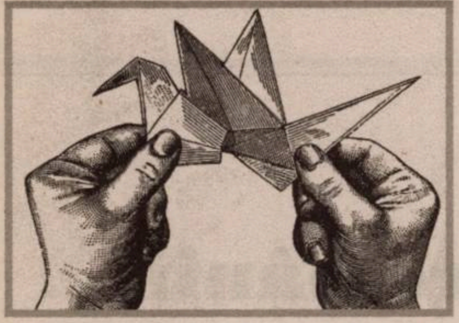

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Instanţa sforăia

Astăzi, Curtea Constituţională se află în luminile rampei. Decizile ei sînt întoarse pe toate feţele şi comentate, la fel ca şi biografiile sau opiniile celor nouă judecători ai săi. Ba, chiar, aceştia au început să facă „dezvăluiri“ în presă, din culisele instituţiei. Fac parte dintre cei care cred că există instituţii pe care un jurnalist nu trebuie să le defăimeze în principiu. Există instituţii indispensabile statului de drept, democraţiei şi, în general, unei societăţii civilizate. Bunăoară, Parlamentul sau, de ce nu, Biserica. Unul îi reprezintă pe cetăţeni şi e instituţia centrală a unei democraţii, din cealaltă fac parte toţi cei „îmbisericiţi“, adică botezaţi. E dreptul, dacă nu chiar obligaţia, unui jurnalist să-i critice pe parlamentarii sau chiar pe preoţii care nu-şi fac datoria aşa cum se cuvine. Se poate pune în discuţie chiar reformarea unor asemenea instituţii. Însă pentru că o eventuală desfiinţare e de neconceput (ar fi un dezastru inimaginabil), cred că nimeni nu ar trebui să „lucreze“ împotriva lor, ca instituţii, nici măcar dacă la un moment dat are dovezi că toţi oamenii care, temporar, le servesc ar fi infractori. Nefiind poate chiar la fel de importantă ca Parlamentul, ca să nu mai vorbim de Biserică, Curtea Constituţională face parte dintre instituţiile fără de care un stat de drept nu prea poate funcţiona. Deci, nici ea nu ar trebui subminată în principiu, ca instituţie. Acestea fiind zise, am să relatez totuşi o întîmplare de la Curtea Constituţională, fără să vreau să o defăimez ca instituţie sau să interferez cumva cu discuţiile politice actuale din jurul ei.

Era prin iarnă, acum mai bine de zece ani. Asociaţia Naţională a Investitorilor FNI (mai pe scurt – păgubiţii FNI) se afla în plină luptă pentru recuperarea banilor dispăruţi în mecanismul conceput de SOV. Lupta se dădea prin mitinguri şi procese iar, la un moment dat, procesele ajunseseră şi la Curtea Constituţională. Avocaţii păgubiţilor ridicaseră cîteva aşa-numite excepţii de neconstituţionalitate, care trebuiau judecate de această curte. În sala de judecată, în aripa dinspre sud a Casei Poporului, au intrat vreo 40 de reprezentanţi ai păgubiţilor, însoţiţi de cîţiva ziarişti şi cameramani. Acestora li s-a atras atenţia că n-au voie să filmeze sau să fotografieze în timpul procesului. Cînd au apărut magistraţii, în complet de şapte plus procurorul de şedinţă şi un magistrat asistent, toţi în robe roşii cu lavaliere albe, lumea s-a ridicat în picioare. Judecătorii şi-au luat locurile pe jilţurile din lemn sculptat tapiţate cu pluş grena, formînd un prezidiu solemn. Nu mai asistasem la un proces aşa impunător. După cîteva formalităţi de început, avocata păgubiţilor, Ana Diculescu Şova, distinsa mamă (vitregă) a actualului parlamentar PSD Dan Şova, a mers la bară, în faţa judecătorilor, şi şi-a început pledoaria. Din cîte îmi aduc aminte, a bătut monedă pe faptul că CEC-ul, instituţie de stat, garantase prin contract depunerile la FNI, iar după falimentul FNI, păgubiţii nu primiseră nimic înapoi de la CEC. Pe măsură ce se desfăşura în faţa celor şapte judecători, discursul ei devenea tot mai aprins, tot mai plin de patos, tot mai convingător. Clienţii ei din sală, păgubiţii, păreau din ce în ce mai impresionaţi. Nu la fel se arătau însă şi judecătorii. Unul dintre ei, cu păr alb şi o guşă groasă care-i unea pe dedesubt fălcile rotunde, a prins a moţăi cu bărbia în piept, în ciuda electrizantei pledoarii care se desfăşura la nici trei metri în faţa lui. Era un moment uşor kafkian. Doar că profesia de avocat îşi dezvăluia unul dintre cele mai ingrate şi umilitoare aspecte. Apărătoarea păgubiţilor trebuia să-şi continue pledoaria, chiar dacă o făcea în pustiu. Ba, parcă şi mai ambiţionată, ea a început a-şi pigmenta oratoria cu mişcări ample ale mîinilor şi cu înclinări ale corpului dintr-o parte în alta, asemeni unei cîntăreţe de operă. Guşile şi fălcile celui adormit păreau să-i răspundă prin tremurul produs de un uşor sforăit.

Un cameraman de lîngă mine a început să-l filmeze discret, de la şold, ferindu-se de privirile vigilente ale poliţistului din sală, ca Michael Douglas în *Sindromul chinezesc*. Nu ştiu de la ce televiziune era şi n-am văzut vreodată scena pe vreun post. Mi-amintesc însă că, după ce magistratul s-a trezit brusc, cu o emisie sonoră specifică celor speriaţi de propriul sforăit, vreo două scaune mai încolo a adormit un altul. Somnul dulce şi, în acest caz, nezgomotos, îi era mîngîiat de razele călduţe ale soarelui, care pătrundeau prin geamurile înalte, făcînd să sclipească firişoarele de praf din aer. La sfîrşitul şedinţei, un FNI-ist avea să cadă în genunchi în faţa instanţei, implorînd să se facă dreptate. De-o parte se manifesta (sau se mima) disperarea, de cealaltă parte se dezvăluia o somnolenţă justiţiară suverană. Se zvonea că oricum decizia era clară dinainte. Şi, într-adevăr, Curtea a respins excepţiile de neconstituţionalitate. FNI-ştii şi-au continuat procesul pe la alte tribunale. Iar judecătorii CCR or fi continuat să sforăie pe la alte procese. Nici unul dintre ei nu mai e în prezent la Curtea Constituţională şi poate că astăzi nu mai e posibil ce era în urmă cu zece ani.

■ ■ ■

---

un sport **la Răsărit**

Mic Copil

Ne-am chinuit cu Finlanda. Adicătelea, ce mai înseamnă Cupa Davis pentru noi?

Cu Năstase îndemnat cu vorbe dulci la greblat, Ţiriac – parcă din ce în ce mai înalt şi mai departe de noi, Hănescu – mut şi un Ungur care n-a fost român, nici vorbă de Cupa Davis, ci Decoşmar. Sîntem unde sîntem. Adică în Zona Euro-Africană, o minunată caracterizare nu numai a tenisului, ci a întregii noastre dragi patrii. Au fost cîteva tresăriri cinice, niscaiva vorbe la mişto în fata plasmelor, cînd sufla din greu un Crivoi asupra fileului de la Cluj. Acreală. E ca şi cum, după Nadia şi toată cohorta de zîne antigravitaţionale, am ajunge să ne luptăm aprig pentru titlul balcanic la gimnastică (să-mi muşc limba). Tenisul nostru e o sumă de SRL-uri constituite din cioburile vremurilor bune. De la Spîrlea încoace nu mai există tenis românesc, ci doar nume de familie pe un tablou cu iniţialele ţării între paranteze. Un sport care s-a infantilizat, cu certurile lui penibile, cu legende transformate în precupeţe. Tenisul de acum e mic Copil faţă de ceea ce admiram odată. OK, victoria smulsă cu forcepsul celor cinci seturi în faţa trimişilor lui Moş Crăciun e mai mult decît nimic. Atît că, în curînd, mai mult decît nimic nu va însemna mare lucru. Ce mai înseamnă Cupa Davis pentru noi? Dar noi, noi ce mai însemnăm pentru Cupa Davis?

Radu Naum

PUBLICITATE

Desfăşurarea activităţii de internship a studenţilor PRACTeam

Facultatea de Ştiinţe Economice, Universitatea din Oradea în calitate de coordonator inter-regional, în parteneriat cu: Universitatea de Vest din Timişoara - Facultatea de Economie şi de Administrare a Afacerilor şi Universitatea „Ştefan cel Mare" Suceava - Facultatea de Ştiinţe Economice şi Administraţie Publică, în cadrul proiectului „Practica studenţilor economişti. Parteneriat inter-regional pe piaţa muncii între universităţi şi mediul de afaceri" (acronim PRACTeam), proiect cofinanţat din Fondul Social European - „Investeşte în oameni!", Programul Operaţional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 - 2013; Axa prioritară 2 „Corelarea învăţării pe tot parcursul vieţii cu piaţa muncii"; Domeniul major de intervenţie 2.1 „Tranziţia de la şcoală la viaţa activă", Contract: POSDRU/90/2.1/S/64150, Valoarea totală a proiectului: 20.941.500 lei, Perioada de implementare: 01.10.2010 - 30.09.2013, Manager de proiect - Prof. univ. dr. Anca DODESCU, anunţă:
În luna septembrie 2012, 45 de studenţi economişti realizează stagii de internship în organizaţii gazdă din Oradea, Timişoara, Suceava, pe baza rezultatelor foarte bune obţinute la evaluarea stagiului de practică desfăşurat în perioada iunie - iulie 2012.

Studenţii beneficiari ai stagiilor de internship îşi desfăşoară activitatea pe baza unui program de internship particularizat, pe posturi din domeniul economic: contabil, funcţionar economic, recepţioner, referent de specialitate marketing, junior web designer, referent contabil, ofiţer credite, agent turism, şef staţie, asistent manager, specialist resurse umane, referent economist în comerţ şi marketing, asistent comercial, referent de specialitate în administratia publică, ofiţer bancar etc.

Activitatea de internship se desfăşoară în baza celor 30 de Acorduri de internship încheiate de partenerii proiectului PRACTeam cu organizaţii gazdă din Oradea, Timişoara şi Suceava.

Pentru informaţii suplimentare: www.practeam.ro
Contact: contact@practeam.ro

PUBLICITATE

TV5Monde sprijină
Săptămâna Gustului

ARTA DE A TRĂI «À LA FRANÇAISE» PE TV5MONDE

Epicerie fine

Noua emisiune de cultură gastronomică
Subtitrată în limba română

Epicerie fine în fiecare duminică la orele 14,00 prezentat de marele bucătar şef Guy Martin

Întalnirea cu cele mai bune filme francophone subtitrate în limba română
în fiecare duminică şi joi la orele 22,00

Subtitrate în limba română
de luni până vineri la orele 13,30

Thalassa
Călătorie în jurul lumii subtitrată în limba română
în fiecare sâmbătă la orele 19,30

TV5MONDE este disponibil pe cablu şi satelit în toată ţara
www.tv5monde.com

UN MONDE, DES MONDES,
TV5MONDE

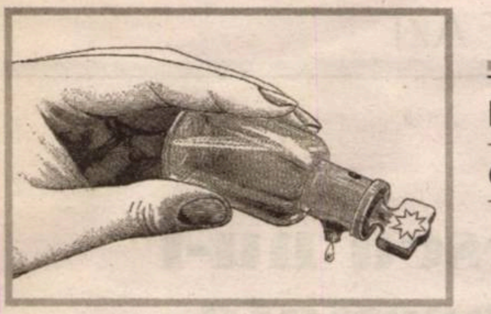

Rodica ZAFIU

cuvinte nepotrivite

Ciocoi

Asistăm, nu fără oarecare mirare, la revenirea în forță a cuvîntului *ciocoi* în discursul public românesc. E surprinzătoare vitalitatea unui termen peiorativ care părea să fi fost compromis de abuzul din anii '50 ai secolului trecut („în inimile lor creștea *ura față de ciocoi*", *Scînteia*, 21.12.1949). Brutalitatea soluțiilor epocii („Ia pe ciocoi ca hreanul și dă-l pe răzătoare") ar fi putut încărca termenul cu un bagaj ideologic stînjenitor. Nu pare să fie chiar așa: noi lozinci populiste înfierează ciocoii – „Războiul *anti-ciocoi* a început cu un succes" (partidul.poporului.ro); „Am eliberat 500 de localități de *ciocoi*" (declarație citată de hotnews.ro); „Vă rog să ne scuzați, domnilor *ciocoi*, că am cîștigat noi" (ziare-pe-net.ro); „noii *ciocoi* de la CNAS" (discurs în Camera Deputaților, 14.02.2012) etc.

E posibil ca revenirea în uz a termenului depreciativ să fie motivată cultural, prin ecouri din literatura secolului al XIX-lea, în primul rînd din romanul lui Filimon. Dacă nu textul, măcar titlul *Ciocoii vechi și noi* circulă (încă) în mediul școlar. Iar literatura transmite în acest caz o parte din discursul public al epocii. *Ciocoi* a fost un cuvînt extrem de prezent în dezbaterile politice pașoptiste: în *Memoriile* sale asupra Revoluției de la 1848, publicate în franceză (în 1851), Heliade Rădulescu decide să-l păstreze ca atare, încărcat de conotațiile pasiunii politice: *„les ciocoï veulent rappeler Bibesco"; „ces semences de l'enfer, tous les ciocoï dont le nom est synonyme de bec de Belzébuth"* etc.

Mai puțin cunoscută e evoluția semantică a cuvîntului, dinainte de transformarea sa într-o insultă politică. Dicționarul academic (*DA – Dicționarul limbii române*, Litera C, 1940) consemnează un sens vechi – „servitor domnesc", „slugă boierească", „fecior din casă" –, ilustrat de citate perfect neutre: „Feciorul, un *ciocoi* înalt, în frac și mănuși albe de bumbac, îmi deschise ușa" (V. A. Urechia). Între atribuțiile unui ciocoi putea intra și scrisul de cancelarie (de unde „slova *ciocoiască*", pomenită și de Ion Ghica). Același dicționar academic – care consideră că termenul a apărut în Muntenia și Moldova, fiind inițial necunoscut în Ardeal – trasează cu acuratețe o explicație sociolingvistică a schimbării semantice: *ciocoi* era eticheta unei categorii sociale intermediare, rău privite din ambele direcții – cu dispreț de nobilimea veche, cu ostilitate de cei mai săraci. Asociat tipologiei parvenitului, *ciocoiul* a devenit o etichetă socială și morală, teoretizată în continuare (de exemplu, de Rădulescu Motru la 1908, așa cum arăta Andrei Pleșu într-un articol din 2004, reluat recent, în *Dilema veche*, 442/2012).

Și etimologia cuvîntului e neclară: DEX, prudent, nu indică nici o soluție; Dicționarul *etimologic* al lui Cioränescu îl leagă, ca și DA, de femininul *cioacă* („specie de cioară"), printr-o explicație neconvingătoare („termenul de comparație a fost voracitatea pasării și a slugilor boierești"), nepotrivită cu istoria cuvîntului, al cărui sens depreciativ a apărut mai tîrziu. Adesea se face o legătură – explicabilă prin formă, nu și prin sens – cu *cioc* (*Noul dicționar universal*, 2006; DEXI, 2007). Mult mai probabilă – în concordanță cu utilizarea veche a cuvîntului, cu referirea la micii slujbași și cu răspîndirea balcanică a formelor – e ideea unei origini turcești, lansată cu multă vreme în urmă (de Roesler, Gaster ș.a.), dar neacceptată de dicționarele curente. Ioan C. Filitti, în *Frămîntările politice și sociale în principatele române de la 1821 la 1828* (1932), adoptă explicația prin turcă, considerînd că inițial *ciocoiul* era „cel mai mic slujbaș fiscal" *(ciocoi de județ)*: antipatia naturală față de agentul fiscal a celor fără mare avere și disprețul păturilor înalte pentru micii funcționari ar fi condus la evoluțiile semantice știute.

Laș și bas lingușitoriu cu cei potenți,
sau *mîndru și tiran neomenos și neîmblînzit cu cei mici.*

Între toate dicționarele vechi, cea mai surprinzătoare tratare a termenului mi se pare a fi aceea din *Glosarul* lui Laurian și Massim (1871). Articolul de dicționar e un veritabil pamflet; *ciocoiul* e descris ca: „om care unește în sine pre lingușitoriul cel mai vil și mai greţos față cu cei mai mari decît dînsul, dar care către cei mai mici ca el arată disprețul cel mai neomenos, trufia cea mai desfrînată și cruzimea cea mai brutală; care fără misericordie, fără frică de Dumnezeu, fără rușine de oameni și fără nici un sentiment de onoare și de demnitate omenească, stoarce și despoaie pre alții în folosul său (...)". Dicționarul oferă, cu pedanterie, un fel de explicații de uz: „ca să merite însă cineva acest nume, nu e de lipsă să unească în sine toate caracterele cîte noi am indicat și altele ce poate am scăpat din vedere: ajunge să fie în cineva unul sau două din caracterele tipului, ajunge să fie numai sau *laș și bas lingușitoriu cu cei potenți*, sau *mîndru și tiran neomenos și neîmblînzit cu cei mici*, sau *răpitoriu și despoiatoriu*, sau *trîntor ce se nutrește din sudoarea altora*" etc.

Chiar dacă retorica secolului al XIX-lea e mult mai onorabilă decît cea a propagandei comuniste, persistența lui *ciocoi*, mai ales în ipostaza sa de termen politic, ne poate crea o neplăcută senzație de inadecvare și anacronism.

***Rodica Zafiu** este prof. dr. la Facultatea de Litere, Universitatea București. A publicat, între altele, volumele* Limbaj și politică *(Editura Universității București, 2007) și* 101 cuvinte argotice *(Editura Humanitas, colecția „Viața cuvintelor", 2010).*

■ ■ ■

ready made

„Virusul Ossa a fost izolat de **Rodaniche** și colab. din sîngele unui individ febril, cu ocazia cercetărilor ecologice ale arbovirusurilor, întreprinse în 1961 în provincia Bocas del Toro (America Centrală).

Virusul este apoi izolat în Panama de la hamsterii sugari sentinelă."

Nicolae Drăgănescu,
Arbovirusuri, Editura Academiei
Republicii Socialiste România, 1970

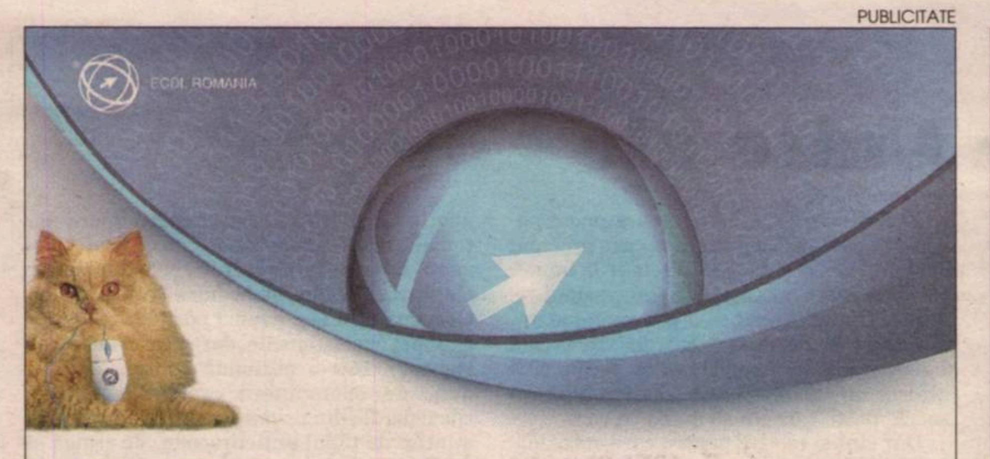

PUBLICITATE

ECDL ROMANIA

ECDL ROMANIA aniversează anul acesta un deceniu de la lansarea pe piața din România a standardului ECDL.

Permisul european de conducere a computerului (ECDL – European Computer Driving Licence) este cel mai răspândit program de certificare a competențelor digitale recunoscut la nivel internațional în 148 de țări și numără până în prezent peste 12 milioane de persoane înregistrate în program.

În 10 ani de activitate, ECDL ROMANIA a realizat cu succes o rețea de peste 700 de centre acreditate ECDL la nivel național, pentru a asigura tuturor oportunitatea de a-și dezvolta noi aptitudini digitale și de a-și dovedi abilitățile la un nivel recunoscut, de competență digitală.

Peste 200.000 de candidați s-au înscris în programul ECDL din România, s-au emis mai mult de 130.000 de certificări ECDL și s-au susținut în jur de 1 milion de examene.

Tineri – elevi sau studenți, funcționari publici sau angajați în companii își pot dovedi abilitățile IT prin intermediul certificării ECDL recunoscută pe toate continentele lumii.

ECDL ROMANIA mulțumeste tuturor partenerilor pentru susținerea și promovarea programelor ECDL la nivel național!

ECDL ROMANIA • Telefon: 021 316 99 22 • www.ecdl.org.ro

A NEW FLAVOUR OF SOUND
DA-E750
SAMSUNG

PUBLICITATE

SAMSUNG VACUUM TUBE AUDIO DOCK

Samsung îți prezintă primul sistem audio wireless cu dock dual și vaccum tube. Creat după o rețetă inovatoare care mixează cele mai fine ingrediente: claritatea amplificatorului digital cu sunetul bogat oferit de tuburile vidate. Rezultatul? O experiență auditivă care dă o nouă savoare muzicii.

Samsung GALAXY SIII Samsung GALAXY Note

Made for iPod iPhone iPad

IERI CU VEDERE SPRE AZI

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

De ce lui N. Ceauşescu nu-i plăceau benzile desenate

Din nefericire, răspunsul exact la întrebarea de mai sus l-ar putea da doar N. Ceauşescu – dar nu mai e cazul. Din fericire, putem şi noi intui cîte ceva din raţiunea acestei suspiciuni – cunoscînd cît de cît personajul şi mai ales cunoscînd banda desenată românească a acelor ani.

Pentru că situaţia e cu totul paradoxală. Pe de o parte, perioada cea mai bună pentru consumatorii de BD din România aceasta a fost: cea de la cumpăna anilor '60-'70. Revistele franţuzeşti pentru copii *Vaillant* (ulterior *Pif Gadget)* erau de vînzare la chioşcurile noastre de ziare – în virtutea faptului că erau editate de Partidul Comunist Francez –, iar autorii români de BD aveau la dispoziţie cel puţin trei reviste autohtone în care puteau publica: *Cutezătorii* (apărută în 1967, ca săptămînal, continuatoare a pînă atunci lunarului *Cravata roşie*, ex-*Scînteia pionierului)* şi revistele pentru copii mai mici *Luminiţa* şi *Arici-pogonici* (ultima avea să-şi schimbe apoi titlul în *Şoimii patriei)*. În anii despre care vorbim, *Cutezătorii* oferea săptămînal pînă la trei planşe de BD (povestiri istorice, *science fiction*, poliţiste etc.) de bună calitate, graţie unor autori comparabili cu cei din Occidentul vremii. În condiţiile în care revista (plus echivalentul în limba maghiară, numit *Jobarat)* atingea un tiraj de peste 300.000 de exemplare, un autor de BD publicat în *Cutezătorii* cîştiga între două şi patru mii de lei pe lună – ceea ce depăşea cu mult salariul unui inginer dintr-o fabrică a timpului. Aceasta a fost jumătatea plină a paharului. Cealaltă jumătate s-a golit tot în timpul lui N. Ceauşescu: spre sfîrşitul anilor '70, săptămînalul *Pif Gadget* sau lunarul *Rahan* pătrund tot mai greu şi mai rar în România (despre alte produse BD occidentale nici nu poate fi vorba), iar schimbarea cea mai dramatică are loc la nivelul revistelor autohtone – *Cutezătorii* îşi reduce numărul de pagini, drept care banda desenată va fi invariabil exilată pe ultima copertă a revistei.

(va urma),
să sperăm, şi în 2013

Culmea este că avem şi atestarea documentară a faptului că Ceauşescu nu pricepea nimic din BD (e limpede că nu citise aşa ceva în copilărie, iar în tinereţea lui *revoluţionară* nici atît). Cu ocazia unei şedinţe a secretariatului CC al PCR din 18 octombrie 1977, la punctul dedicat *propunerilor privind presa pentru preşcolari, şcolari şi pionieri*, Ceauşescu era intrigat de numele unei reviste ce urma să apară *(Ce e cu numele ăsta, Minitehnicus? E în limba latină?* – spune „geniul Carpaţilor". *Îi învăţăm pe copii de mici să nu-şi respecte propria limbă?)*, după care priveşte în răspăr paginile de BD şi spune: *Aţi păstrat toate caricaturile pe care le aveaţi şi înainte*. Acesta e adevărul: Ceauşescu credea că banda desenată e doar o înşiruire de caricaturi – şi nimic mai mult (în ianuarie 1990 revista *Cutezătorii* şi-a schimbat numele în *Universul copiilor* – dar moartea, peste cîţiva ani, a redactorului-şef Ovidiu Zotta, plus economia de piaţă în formare aveau să pună cruce publicaţiei).

În linii mari, acest amestec de nostalgie şi stupoare în legătură cu acele timpuri a fost unul dintre subiectele în jurul căruia s-a desfăşurat recent (21-23 septembrie a.c.) cel de-al XXII-lea Salon Internaţional al Benzii Desenate de la Constanţa. Ca de obicei, Alliance Française – Constanţa (directoare Aneta Puşcaşu) şi Muzeul de Artă din oraş (directoare Doina Păuleanu) au fost gazde perfecte şi susţinătoare empatice ale mişcării. Ambasada Franţei şi delegaţia Wallonie-Bruxelles la Bucureşti au fost şi ele alături de bedefili; cel care ne-a adunat încă odată a fost inimosul animator & istoric al BD-ului românesc Dodo Niţă. Şi aşa se face că soarele (de după cîteva zile cu nori) al Constanţei, precum şi multele pasiuni comune, au luminat temele în jurul cărora au brodat amintiri (şi/sau au expus planşe) Puiu Manu, Vintilă Mihăescu, Radu Marian, Şerban Andreescu (artişti-desenatori la fostele *Cutezătorii/Universul copiilor*), invitaţii Antonio Cossu (Belgia) şi Paul Laffont (Franţa), Marius Leştaru (scenarist), alături de artişti din noua generaţie a BD-ului naţional: Octav Ungureanu, Valentin Sava, Laurenţiu Butuc, Eduard Vişan sau Alex Talambă – ultimul, cu trei albume scoase în 2011-'12, dintre care unul (dedicat Primăverii arabe din Tunisia) la editura franceză specializată Casterman.

Ca un detaliu: veterani ai genului precum domnii Manu sau Mihăescu au găsit repede repere comune cu domnii, doamnele şi domnişoarele (unele/unii, abia trecute/trecuţi de 20 de ani) din peisaj. Cum am mai spus-o şi altădată, e ceva misterios în această bandă desenată: născîndu-se în copilărie, o asemenea pasiune – pentru foi desenate terminate de regulă cu un enigmatic *(va urma)* – prelungeşte pesemne tinereţea celor care-o gustă.

De i-ar fi plăcut BD-ul, cred că nici Ceauşescu nu sfîrşea ca o ţintă-piept blegită de gloanţe.

***Adrian Cioroianu** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte publicată:* Epoca de aur a incertitudinii, *Editura Curtea Veche, 2011.*

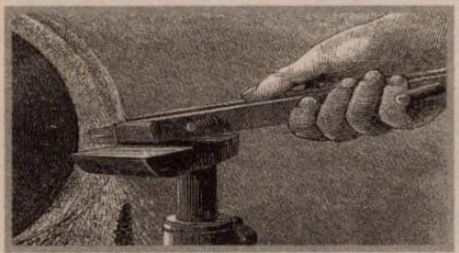

Ovidiu NAHOI

EU şi **UE**

Statele Unite ale Eutopiei

O zonă euro cu politici economice şi fiscale coordonate şi crearea unui Fond Monetar European. O zonă euro care se va extinde după un set clar de reguli şi, astfel, crearea unei noi categorii de state membre – cele candidate la zona euro. Printre acestea, cel mai probabil, se va număra şi România, aflată, iată în faţa unei noi „tranziţii".

O Europă cu politică externă şi de apărare comună, coordonată de un singur „Minister de Externe", care ar urma să preia responsabilităţile distribuite acum între diferite instituţii şi comisari. Plus o armată europeană, ca sprijin pentru noua politică.

Un preşedinte al Comisiei Europene cu adevărate atribuţii de prim-ministru, ales direct de către cetăţenii Uniunii şi cu dreptul de a-şi selecta singur echipa guvernamentală. O reformă a Parlamentului European, constînd în înfiinţarea unei „Camere a statelor membre", care va avea ca principală atribuţie legătura cu parlamentele naţionale. Şi tot la capitolul „întărire a democraţiei" – instrumente concrete de intervenţie a Comisiei în cazul derapajelor constatate în diferite state membre.

Aceasta ar fi, în linii mari, descrierea viitoarei federaţii a statelor europene, în viziunea a 11 miniştri de Externe constituiţi în aşa-numitul „grup al viitorului". Ei reprezintă 11 state membre, nu neapărat cele mai mari, dar printre cele mai influente: Austria, Belgia, Danemarca, Franţa, Germania, Italia, Luxemburg, Olanda, Polonia, Portugalia şi Spania. În paranteză fie spus, este notabilă prezenţa Poloniei ca unic reprezentant al „noii Europe" şi, bineînţeles, absenţa Marii Britanii.

Despre proiectul Europei Federale, descris de „cei 11" şi anticipat în discursul despre Starea Uniunii al preşedintelui Barroso, s-a scris şi s-a vorbit destul de mult în ultimele zile. Iar reacţia internă a fost stimulată şi de o dezbatere orgnizată de Reprezentanţa Comisiei Europene la Bucureşti.

Desigur, s-a discutat mult şi despre interesul specific al României în această construcţie. Trebuie să evităm crearea unei „Europe cu mai multe viteze", dar ideea constituirii unui grup de „state candidate la euro" chiar asta sugerează. Sîntem interesaţi într-o zonă euro mai puternică, dar aceasta presupune reguli mai stricte de acces şi o perioadă de preaderare mai îndelungată, probabil peste termenul invocat de preşedintele Băsescu, şi anume anul 2015.

Cît de actuală este, pînă la urmă, viziunea „celor 11"?

Dar cît de actuală este, pînă la urmă, viziunea „celor 11"? Desigur, proiectul Europei unite, pe principii federale, nu este nou. El a înflăcărat minţi vizionare încă din secolul al XIX-lea – ca să nu mergem pînă în negurile Evului Mediu ori chiar mai departe şi să luăm ca punct de pornire doar ideea Statelor Unite ale Europei, expusă de Victor Hugo la Congresul pacifist de la Paris din 1849.

Revenind la prezent, sîntem în momentul optim pentru relansarea unui asemenea proiect? Pe de o parte, una dintre lecţiile crizei euro este tocmai necesitatea unei mai puternice integrări, care nu poate fi concepută fără aspectul ei politic. Pînă şi de pe partea cealaltă a Canalului Mînecii, din eurosceptica Britanie, adîncirea integrării zonei euro este văzută ca obligatorie pentru depăşirea situaţiei.

Federaliştii au, aşadar, un argument puternic în buzunar, o pleaşcă la care probabil nici ei nu se aşteptau, în „vremurile bune", cînd euro părea puternic, iar entuziasmul extinderii Uniunii se ridica la cote maxime. Însă a vorbi atunci despre coordonare fiscală şi guvernanţă economică era ca şi cum ai fi încălcat un tabu străvechi. Exista o limită „sacră" peste care nu se putea trece.

Dar sînt şi motive pentru care entuziasmul federaliştilor ar trebui să fie mai potolit. În primul rînd, pentru că, e clar de pe acum, construcţia nu va cuprinde toate cele 27 de state membre de acum. Cel puţin în faza iniţială – şi nu se ştie cît de îndelungată ar putea fi –, această federaţie ar putea semăna mai degrabă cu un şvaiţer, cu găuri precum Cehia, Marea Britanie, poate Ungaria sau, de ce nu, Suedia sau Finlanda, asta ca să nu mai punem la socoteală cazul special al Greciei.

Apoi, ideea se va dovedi mai dificil de vîndut în statele membre decît îndeobşte se poate crede. Ultimele consultări populare privind o Constituţie Europeană – oricum, mult mai modestă ca aspiraţii decît Europa federală – a avut rezultatele cunoscute la referendumurile organizate în 2005, în Franţa şi Olanda. De ce am crede că, acum, într-o perioadă de criză şi de avînt al euroscepticismului, rezultatele vor fi altele?

În definitiv, cine ne aşteptăm să cîştige dezbaterea publică: ternii federalişti şi eurocraţi sau coloraţii suveranişti, gata să arunce toate relele crizei spre Bruxelles? Şi apoi, cine ne garantează că înşişi liderii naţionali „responsabili" nu vor sfîrşi prin a alege să apese pedala suveranităţii, din motive electorale? Vedem cît de dificilă este alegerea Germaniei în a-şi asuma poziţia de lider al Europei (cu cîştigurile, dar şi cu costurile de rigoare), într-o perioadă complicată din punct de vedere intern, care precede alegerile federale din primăvara lui 2013. Şi ne amintim de tonul antieuropean, de stînga şi de dreapta, care a însoţit campania prezidenţială franceză din această primăvară.

Desigur, europenii ar putea primi bine ideea unei Europe mai democratice, în care să aibă un cuvînt de spus în ce-i priveşte pe decidenţii enigmaticului „Bruxelles". Dar liderii naţionali care se adună din cînd în cînd în impersonala clădire „Justus Lipsius" şi care reprezintă chiar ei, în cel mai înalt grad, „Bruxelles"-ul, sînt primii care ar vrea să evite, cu orice preţ, consultarea populară.

Nu ei s-au îngrijit ca Tratatele să poată fi modificate, pe ici-pe colo, fără consultarea naţiunilor, tocmai pentru a evita accidente de tipul Olanda, Franţa şi, mai recent, Irlanda?

Ideea generoasă a „celor 11" va putea prinde viaţă doar atunci cînd liderii naţionali vor aduce viitorul Europei în inima dezbaterii naţionale şi vor evita tentaţiile electoraliste, chiar cu preţul pierderii puterii. Şi întrebarea este dacă nu cumva pentru aceasta va trebui să aşteptăm o altă generaţie de lideri. Pînă atunci, să vorbim mai degrabă despre „Statele Unite ale Eutopiei". Ar fi o discuţie frumoasă.

***Ovidiu Nahoi** este realizator de emisiuni la The Money Channel.*

Maria IORDĂNESCU

iasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Despre meserii, bucurii și plăceri

M-am întrebat deseori ce anume l-a transformat pe Luciano Pavarotti – și pe alții ca el – într-un mare artist. Talentul? Nu e suficient: la urma urmei, păstrînd proporțiile, și Costel Busuioc are talent și a eșuat, la scurt timp după debutul promițător, în spectacole de case de cultură comunale. Hărnicia? Nici cu asta nu cred că se rezolvă misterul succesului enorm pe care îl are artistul: știm o grămadă de „harnici proști“, vorba filozofului, care ratează drumul unei cariere cuviincioase fiindcă persistă în a-și cultiva virtuți inexistente. Șansa, norocul? Nu e obligatoriu: zeci de tineri care lasă cu gura căscată ample audiențe de telespectatori, în timpul sutelor de concursuri de tinere talente, rămîn anonimi o viață întreagă.

Bucurii de o viață.

Sigur, rețeta succesului avut de Luciano Pavarotti cuprinde talent, instrucție, hărnicie, șansă. Dar mai e ceva pe lîngă ele: bucuria, plăcerea, generozitatea, pasiunea cu care-și face „meseria“. În documentarele sau spectacolele care prezintă portrete de mari artiști sau inventatori, orchestre redutabile sau oameni de știință, ceea ce atrage irezistibil, ceea ce farmecă de la prima întîlnire este plăcerea cu care toți își fac treaba.

Îi înscriem pe copiii noștri la cele mai performante școli. Îi ducem la diverse cursuri extrașcolare. Îi îndemnăm cu rîvnă să acumuleze cît mai multe informații și deprinderi, să știe, să se descurce, să-și clădească un viitor. Iar rîvna noastră, ca și a lor, nu ne lasă deloc timp să răspundem cu adevărat la întrebarea „ce-mi doresc pentru copilul meu? Pur și simplu o meserie profitabilă? O carieră înfloritoare? Un nume onorabil? Sau, în plus, și înainte de toate, alegerea unei profesiuni care să-l facă fericit?“

Cred cu adevărat că ar trebui să cheltuim mai mult timp și energie nu numai pentru a descoperi talentul, a stimula hărnicia și a multiplica șansele copilului nostru. Ci și pentru a-l ajuta să găsească meseria pe care o va practica cu o plăcere autentică. Care îi va aduce bucurie. Căreia i se va dedica zilnic cu pasiune. Ale cărei rezultate vor depăși simpla satisfacție a profitului, sau a notorietății, pentru a-l face să uite de sine și să-i contamineze și pe alții de entuziasmul său. În perspectiva acestei bucurii, copilul nostru va învăța mai ușor, va admira cu mai multă intensitate autoritățile și competențele pe care și le-a ales drept model, va fi mai generos. În același timp, va fi mai modest în privința propriilor succese și mai respectuos cu succesele altora. Și, nu în ultimul rînd, bucuria de a practica o anumită meserie îl va ajuta să detecteze cu mai multă ușurință șansele, să le valorifice, să se distanțeze de tentații rispitoare, sterile.

Nu e vorba de a încuraja bucurii imediate, capricioase, rudimentare, „consumiste“. (Nu mă gîndesc să-i creez copilului meu impresia că munca, meseria practicată n-are haz dacă nu se confundă cu distracția, focul de artificii, victoria imediată.) Nici de a-l stimula pe cel mic să-și urmeze plăcerile de primă instanță, atracțiile facile, ale căror rezultate se consumă rapid, în mici accese de veselie. Ci de a crea organul pentru bucurii de durată, bucurii care să hrănească pe termen lung, bucurii de o viață. Bucurii care nu se frîng la primul eșec, la prima confruntare, la primul refuz. Iar una dintre aceste bucurii, dacă nu cea mai puternică dintre toate, e bucuria care ne locuiește pe toți, zi de zi, atunci cînd avem sentimentul că ne-am întîlnit vocația, ca ceea ce *trebuie* să facem coincide cu ceea ce *vrem* și cu ceea ce ne *place* să facem.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

Iaromira POPOVICI

bazar

În pădure

Multe dintre poveștile copilăriei noastre se petrec în păduri. Nu degeaba, dacă ar fi să-l ascultăm pe Vladimir Propp *(Morfologia basmului,* 1928), ci pentru că acolo se desfășurau inițierile băieților ajunși la adolescență... În niște spații ascunse, misterioase, precum în filmul *The Brothers Grimm* (2005, regia Terry Gilliam), în care pădurea colcăia de personaje și magii obscure, descrise într-o manieră naturalistă.

Hansel și Gretel dau de casa vrăjitoarei în pădure. Albă-ca-Zăpada în varianta Disney se pierde, noaptea, în pădurea în care fiecare copac pare o ființă ostilă, gata s-o înșface. Scufița Roșie dă de lup în aceeași pădure. Merida, din actualul film Disney *Brave* (2012, regia Mark Andrews, Brenda Chapman), tot în pădure se duce să-și regleze relațiile cu mama ei (desigur, conotațiile psihanalitice sînt nenumărate...).

În pădurea din Cumpătu mă jucam și eu cînd eram mică, dar și adolescentă. Ciudat, dar nu-i simțeam – în general – apăsarea și nici (explicit...) încărcătura metafizică. O luam... ca atare. Nu o interpretam, nu vedeam în ea un spațiu cu potențial de trecere, în relație cu transcendentul.

În cazul mării, vezi linia orizontului, vezi explicit contactul dintre ea și cer. Pădurea e un spațiu de trecere, dar, în special la vîrstele mai... ingenue, o tratezi ca atare fără să conștientizezi. Adolescenți fiind, ne refugiam, de cîte ori aveam ocazia, în pădure, unde jucam „fațea“, făceam focuri de tabără, drumeții sau, pur și simplu, stăteam.

Pădurea din Cumpătu era conform tipicului din orice pădure, din povești și nu numai: una de foioase, dar și de conifere, cu veșnicul drum întunecat care ducea, în cele din urmă, la clasica poiană. Poiană care nu era locul de întîlnire al zînelor, nici al ielelor, ci al militarilor care-și făceau stagiul și tragerile în zonă. Nu degeaba se numea, lipsită de poezie, Poligon.

În Poligon am dat printre primele șuturi într-o minge. În poiana cu scorbură, de lîngă Poligon (un copac retezat pînă la mai puțin de jumătate în care te puteai cocoța, intrînd pe-o parte și ieșind pe alta), m-am aventurat pentru prima dată într-un pom. Tot aici am făcut cele dintîi focuri, zise de tabără, la care am prăjit primele ciuperci, culese din pădure.

În jurul focurilor de tabără am trăit printre cele dintîi, să le spunem, idile. Sau inițieri mai mult sau mai puțin romantice adolescentine: dacă nu „prindeai“ un partener la focul de tabără, rămîneai de fraier(ă).

Și inițieri de alt tip: am învățat (noi, gașca de la Casa de Creație locală) să culegem și apoi să prăjim ciuperci din aceeași pădure. Am aflat de drumuri și poteci nebănuite, care duceau pe vîrfuri de care nu auziserăm pînă atunci. La care am reușit să ajungem.

Nu ne era frică de urși, lupi și mistreți. Erau niște fiare aproape mitice, despre care știam povești, dar pe care nu le văzusem ochi în ochi niciodată. Nu ne era neapărat frică de ele, intrau în mentalul colectiv, pluteau undeva prin lumile real-imaginare din preajmă, menținînd atmosfera mai interesantă.

Interesantă și uneori inițiatică și într-ale urii. Îmi amintesc, cu evidentă neplăcere, cum un grup de copii au aruncat, în Poligon, cu pietre într-una dintre fetițe, pentru că era grasă.

Tot prin pădure mai ajungeai într-o altă lume, pseudorurală, de unde se lua laptele. Un lapte curat, de vacă autentică. Din cătun. Cătunul era un loc secret, la care ajungeai trecînd un pîrîu, urcînd un deal și mergînd pe lîngă un releu și o pepinieră.

Azi, în locul cătunului sînt cartiere: de vile. În general, ale oamenilor din Capitală. Locul a fost, demult, descoperit.

Ca, de altfel, întreaga pădure. Prin ea, acum, odată ce treci de Poligon, se poate vedea pînă hăt, la linia de cale ferată din vale. Copacul cu scorbura a dispărut.

În poiană a apărut un hotel (despre care am mai scris), plin de animale împăiate pe pereții din hol. Acum, în pădure se poate bea o cafea, sau un vin, admirînd peisajul (dar și copacii tăiați).

Dintre animalele altădată mitice, s-a întrupat, real de astă dată, ursul. El e „fiul pădurii“ ce s-a săturat de sălbăticia și poveștile ei, și vine, ades, în civilizație, căutînd de mîncare. Și aducînd lucrurile în alt registru. Mai simplu.

Selma IUSUF

legende urbane

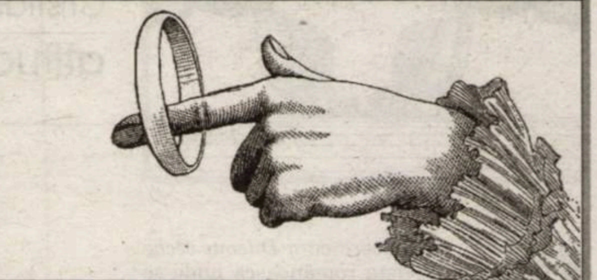

Bunica metalistă

Într-o familie oarecare, soțul își cumpără un telefon mobil mai performant. E interesat de gadget-urile astea noi și, cum apare ceva mai bun, pac, trebuie să-l încerce. Vechiul lui mobil ajunge la nevastă-sa care folosise pînă atunci tot un aparat de-al lui, căzut în dizgrație. Telefoanele lui vechi, la care pînă și nevastă-sa renunță, ajung la părinți sau la socri. Sînt ultimii la care ajunge invenția, ultimii la care ajunge licărul stins al tehnologiei. Pe vremea cînd soțul avea – să spunem – un Nokia E71, bătrînii încă mai aveau o paleașcă de Samsung din cel care se deschidea prin alunecare, neinteligent, dar pe care părinții îl găseau teribil de fancy. În lumea tehnologiilor, bunicii sînt în urmă cu vreo trei-patru ani; foarte, foarte mult la viteza cu care se mișcă acum lucrurile. Oricum, nici pe alea vechi nu știu să le folosească cum trebuie, apasă aiurea pe tot felul de butoane, dau peste cap setările și apoi se plîng că „s-a stricat“. Cînd se obișnuiesc cît de cît cu telefonul pe care-l aveau, dau buzna copiii care, cu fericirea aprinsă în ochi, le aduc ceva nou (mă rog, vechi): „Ia uite ce mișto e ăsta, uite ce poze face, ce ecran mare are, poți să intri și pe Internet (!!), dar trebuie să îți schimbi abonamentul...“ Totul pînă la Internet și alt abonament. Orice progres are o limită.

La fel cu televizoarele. După '90 își luaseră și părinții noștri – ca toată lumea – televizor color. Începuse frenezia. În sfîrșit, televizoarele astea erau la liber, pe toate drumurile. L-au folosit o grămadă de ani, pînă cînd a cedat și pînă cînd copiii le-au dat vechiul lor televizor – un Sony Trinitron, să spunem –, pentru că ei își luaseră deja unul din cele plate, ca tablourile, un LCD. La pachet cu televizorul de la copii a venit și măsuța pe care stătea. Părinții au renunțat la măsuța lor veche, plină de semnele creative ale puștilor de odinioară; în cea mai mare parte semne făcute cu ciocanul de șnițele sau cu roțile rigide ale unei mașinuțe de jucărie.

Tot spre bătrînețe au abandonat și vechea mașină de scris, o bijuterie țăcănitoare de prin anii '40 pentru care, pe vremea lui Ceaușescu, trebuiseră să ceară aprobare la miliție ca s-o poată folosi; așa trebuia să facă toată lumea. Au început să vină, tot de la copii, calculatoarele. Un 386, apoi un 486, 586 și așa mai departe, mașinării cu memorii monstruoase și cu trupuri din ce în ce mai mici și mai plate. Acum au un desktop și un laptop destul de OK, însă parcă la fel de misterioase ca în prima zi. Tatăl, care refuză să priceapă tainele netului, se întreba zilele trecute dacă își poate accesa mail-ul și de la laptop, pentru că el era obișnuit să-l deschidă numai de pe celălalt calculator. Deh. În plus, spre deosebire de cărțile și fișele de hîrtie pe care le ține organizate într-o ordine maniacală, la el pe calculator e un haos total. Zeci de fișiere disparate împrăștiate pe desktop, fotografii cu pisici pe care habar nu am de unde și mai ales cum le-o fi descărcat, fișiere cu tot felul de extensii ciudate, plus rețete descărcate de mamă de pe net, alandala, de îți vine să te iei cu mîinile de cap și să fugi urlînd. În copilărie te certau că ai camera vraiște și că ai lăsat patul nefăcut. E momentul, poate, să îți iei revanșa.

Casa părinților e un cimitir al tehnologiilor depășite. Se bucură oricum de fiecare și nu aruncă nimic. În momentul în care copiii le mai aduc cîte o „noutate“, telefonul, calculatorul sau televizorul cel vechi nu se aruncă. Doar încă funcționează! Ar fi păcat. Așa se face că sertarele sînt pline cu o istorie în mic a telefoniei mobile, un vis vintage de hipster – de la NEC-uri cu antenă pînă la Motorole vechi cu clapetă. Debaraua – plină de cutii.

Noroc că aceiași copii nu le dau și haine. Noroc că nici nu le vor. Așa va evita tatăl să plece la piață cu un tricou pe care scrie Slayer, așa va evita mama să-și pună la gît o eșarfă drăguțică cu model de frunze de marijuana luată cine știe cînd dintr-un tîrg cu chinezării din Amsterdam.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-șef la știri, radio Kiss FM și Magic FM.*

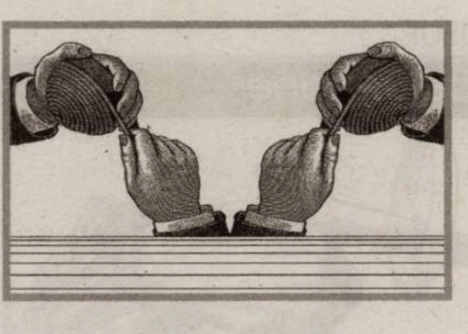

Cristian GHINEA

atitudini
mic-burgheze

Romi, educaţie, anticorupţie

– de unde începem cu mai multă Europă? –

Observ cu plăcere cum *Dilema veche* devine revista românească unde se pot dezbate la un nivel foarte bun chestiuni de politică europeană. Că e lipsa de apetenţă a restului presei pentru aceste teme, că e o atracţie specială spre această revistă a autorilor care pot gîndi dincolo de Oradea – nu ştiu. Cert este că prin Mircea Vasilescu, Ovidiu Nahoi, Gabriel Giurgiu, uneori şi Andrei Pleşu poţi urmări traseul unei dezbateri care se poartă pe tot continentul. Şi la care tindem să asistăm ca nişte copii care privesc conversaţia adulţilor, de parcă nu ne-ar privi. Evident, asta nu în *Dilema veche*.

Deci, consideraţi acest text încercarea mea de contribuţie şi integrare într-un dialog intelectual care se poartă natural în revista pe care tocmai o citiţi, de la rubrică la rubrică şi de la săptămînă la săptămînă. La ordinea zilei este tema: mai multă sau mai puţină Europă în urma crizei? Preşedintele Comisiei Manuel Barroso tocmai a ţinut discursul său despre starea Uniunii în faţa Parlamentului European. Barroso propune o Federaţie a statelor naţionale. După reacţiile din presă s-ar părea că asta se va întîmpla începînd de joia viitoare şi că presupune o schimbare majoră. De fapt, nu. În discursul lui Barroso se menţine aceeaşi logică funcţionalistă: uitaţi, oameni buni, avem problemele X şi Y, eu cred că le-am rezolva mai bine dacă am pune în comun atribuţii. Şi deşi sîntem de acord că ar fi mai bine să facem asta, ne lovim de un fel de blocaj mental, ne e frică de mai multă Europă. Eu zic să nu ne fie frică de aşa ceva. Cam asta a zis Barroso pe scurt. Iar ideea de Federaţie a statelor naţionale nu e nici exotică şi nici foarte diferită de ceea ce există acum.

În definitiv, ce este UE acum? Ei bine, la întrebarea asta nu avem un răspuns clar. Unii zic că e o doar o sumă complexă de tratate între nişte state. Literal vorbind, cam aşa şi este. Dar e ca şi cum ai zice că Platon sau Maica Tereza au fost o sumă complexă de legături între nişte celule. Literal vorbind, este adevărat, dar asta spune foarte puţin despre Platon şi Maica Tereza. Dar dacă e mai mult decît nişte tratate între nişte state, ce este? Vorba americanilor: dacă merge ca o raţă şi măcăne ca o raţă, atunci cel mai probabil că este o raţă. UE are legi de federaţie, instituţii de federaţie (Comisia, dar mai ales Parlamentul), are capacitatea specifică unei federaţii de aplicare a deciziilor peste capul statelor componente şi are chiar şi un nume de federaţie („Uniune“), deci cel mai probabil este deja o federaţie. Că e o federaţie mai specială e adevărat, dar federaţiile nu prea seamănă unele cu altele. Ba chiar federaţiile tind să nici nu semene cu ele însele la momente diferite în timp – luaţi de pildă federaţia americană care chiar cu aceeaşi Constituţie în vigoare s-a schimbat enorm faţă de cum era în urmă cu 200 de ani. Deci, UE este o federaţie. O federaţie între cine şi cine? Între nişte state naţionale. E contraintuitiv, dar Barroso a descris ceea ce avem deja şi ne-a îndemnat numai să nu ne fie frică de cuvinte. Avînd deja o federaţie de state naţionale, trebuie doar să o facem mai bună. Deci, nu e nici o schimbare de plan, ci doar mai şurubărim pe ici-pe colo.

Şi cum a ajuns chestia asta un fel de federaţie? Tocmai aici este schepsisul. UE asta de acum nu e un rezultat al unui plan de care s-a ţinut cineva. Adică, fondatorii aceia de acum 50-60 de ani (capetele mari de le-am făcut statui în Herăstrău) nu au fost nişte genii care au prevăzut că undeva prin 2012 continentul va avea nevoie de o Uniune Bancară. Chestii din astea se pot întîmpla numai în romane de Asimov (ciclul Fundaţiei), unde e posibil să faci din istorie matematică şi invers. În istoria reală, instituţiile sînt create să rezolve probleme apărute. Adică, tot şurubărim la Uniunea asta şi vedem noi ce iese. Aşa a fost pînă acum, aşa va fi şi în viitor.

Plecînd deci de la principiul funcţionalist – „mai multă Europă acolo unde e nevoie de aşa ceva“, noi românii ar trebui să răspundem la dilemă în funcţie de nevoile noastre. Mai multă Europă nu e un bine în sine, e mai bine dacă e nevoie. Avem noi românii nevoie de mai multă Europă? Evident că da. Ba chiar, problema noastră e că avem prea multă nevoie de mai multă Europă.

Cu alte cuvinte, avem atît de multe zone disfuncţionale în statul nostru naţional încît tindem (pe bună dreptate) să vrem politici federale europene în mai multe domenii decît sînt dispuşi ceilalţi europeni să pună la comun. Dumneavoastră observaţi că răspunsul natural al statului român cînd se confruntă cu o problemă grea e să zică: „să se ocupe UE“? Cu alte cuvinte, vrem mai multă Europă din instinct. Vrem mai multă Europă din disperare. Vrem mai multă Europă din bunăvoinţă amestecată cu neputinţă. Noi nu ştim, noi nu putem – dar vrem mai multă Europă, să se ocupe ea de chestia asta.

Atenţie, eu nu mă autoironizez acum, nu mă plîng că se întîmplă asta, doar constat. Constat că dilema naţional-federal se pune altfel pentru un român decît pentru un englez sau un suedez. Deci, haideţi să nu mai dezbatem de parcă am fi ca englezii sau ca suedezii, pentru că avem interese diferite faţă de ei. Interesul meu ca patriot român este ca statul român să poată lupta cu corupţia. Dacă statul român nu a fost în stare să lupte singur cu corupţia, atunci interesul meu ca patriot român este să chem UE să-şi bage nasul în treburile statului naţional român în ce priveşte corupţia. De aceea nu pot să empatizez în nici un fel cu supărarea „bunilor români“ Gabriel Giurgiu (în rubrica de acum două săptămîni), Traian Băsescu şi Victor Ponta în legătura cu Mecanismul de Cooperare şi Verificare pe justiţie. Că ne afectează prestigiul şi de ce să ne zică ei ce să facem. Domnule, dar funcţionează chestia asta? Uitaţi, am trecut de la o ţară coruptă fără corupţi la una unde în 2011 au fost condamnaţi pentru corupţie (staţi jos!) 1200 de oficiali. Deci, 1200 de oficiali români au fost găsiţi vinovaţi de corupţie de către judecători independenţi. Am predat la Humanitas o carte despre subiectul acesta, deci staţi pe-aproape că o să mai fac reclamă la ea.

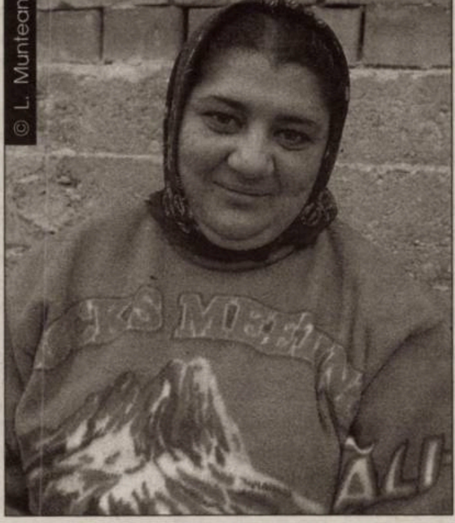

© L. Muntean

Prin 2008, România a cerut în mod răspicat o strategie a UE şi o agenţie europeană pentru romi.

Deci, funcţionează faza cu mai multă Europă în justiţia noastră? Da, clar. Recitesc ce mi-au zis nişte oameni din domeniu, chestii pe care le-am publicat în carte. Procurorul Lucian Papici de la DNA care a pornit cîteva cazuri celebre (Năstase, Voicu, Ridzi): „Este şi convingerea mea intimă că acest Mecanism trebuie păstrat, nu trebuie să renunţăm la el, din punctul meu de vedere a fost extrem de motivant pentru toţi oamenii implicaţi în aplicarea legii, mă refer aici la magistraţi. / *Deci aţi simţit în activitate că vă ajută Mecanismul ăsta?* / Absolut, este indiscutabil. Este un pas înainte, fără doar şi poate. Ochii aceia aţintiţi mereu – un fel de sabie a lui Damocles – asupra instituţiilor de aplicare a legii au fost de bun augur şi au dus la eficientizarea actului de justiţie“. Bon, deci avem un erou al justiţiei din România, un tip care îşi pune pielea la bătaie şi care bate orice procuror european la curaj şi la trimis înalţi oficiali la puşcărie pentru corupţie. Şi el îmi zice că MCV i-a fost de ajutor. La fel îmi spun Daniel Morar, Horia Georgescu de la ANI şi alţii din sistem – pur şi simplu fără vizitele regulate de la Comisie ar fi fost mătrăşiţi. Ăştia sînt oamenii care chiar fac ceva contra corupţiei din România, noi ăştialalţi dăm din clanţă sau facem politică. Deci, frustrarea românilor Giurgiu, Băsescu şi Ponta că de ce bagă UE mă lasă rece. În general, sentimentele şi frustrările trebuie exprimate în căsnicie sau la psiholog, nu în politică. A dus UE la o schimbare majoră în justiţia românească? Da. Atunci vreau mai multă Europă acolo. Fără sentimente şi fără frustrări – dacă merge, e de bine. Şi o vreau şi pentru greci, italieni, bulgari – şi alţii care au probleme. Dacă o vor şi suedezii – foarte bine, dacă nu o vor, îi înţeleg perfect – statul lor funcţionează în zona anticorupţie, de ce să le trimit eu Europa pe cap, dacă nu au problema mea?

În schimb, am o problemă cu prea puţină Europă în educaţia din România. Nu văd ce-am mai putea face în acea zonă noi singuri, ca stat naţional. Am avut un consens rar pe un pact pentru educaţie. Chestiunea este foarte sus pe agenda publică, nu se poate spune că e ignorată. Deci, ştim ce trebuie făcut şi ştim că e important să facem. Şi totuşi nu ne iese. Tocmai am citit un document foarte bun scris de Expert Forum („Contrareforma în educaţie?“ – autor Alexandru Ioan Căbuz). Se demonstrează acolo cum fiecare pas înainte e urmat de reflux. Nimic nu e stabil, nimic evaluat înainte de a fi schimbat. Nu regretăm aşa cumva că nu avem mai multă Europă în politicile de educaţie? Nu zic să ne facă Barroso legi, dar măcar un *peer-review* din cînd în cînd, să vină nişte experţi independenţi şi să zică: asta merge, asta nu merge, asta lăsaţi-o aşa. În definitiv, cam asta se întîmplă în justiţie, nimic mai mult. Nu UE ne bagă corupţi la puşcărie, UE doar ne pune în faţă o oglindă şi ne asigură o stabilitate a politicilor.

În schimb, avem o zonă de politici unde am vrea disperaţi mai multă Europă, dar ea nu se lasă deloc: integrarea romilor. Prin 2008, România a cerut în mod răspicat o strategie a UE şi o agenţie europeană pentru romi. Nu ne-a ieşit, UE nu are propriu-zis o politică pentru romi. Mai multe detalii a scris colega mea de la CRPE Nicoleta Scripcariu în „Doreşte Franţa cu adevărat o rezolvare europeană a problemei romilor?“ *(CRPE Policy Brief* nr. 17). Ce te faci cu o ţară care îţi trimite înapoi 7000 de romi şi în acelaşi timp vorbeşte ipocrit despre o politică europeană de integrare a romilor (adică: integraţi-i la voi acolo)? Apoi ministrul ei de Interne vine la Bucureşti să vadă el cum e problema şi promite să plătească pentru integrarea a fix 80 de familii de romi. Deci, o mare ţară europeană are probleme să integreze cîteva zeci de mii de romi, dar e sigură că România ar trebui să integreze rapid mai mult de un milion de romi. Şi plăteşte ea pentru 80 de familii, înţelegeţi? Şi premierul nostru, acela de o pune la locul ei pe comisăreasa Reding, îi zice ministrului francez: da, cum să nu! Deci, unde nu reuşim să avem mai multă Europă, uite că ne trezim cu mai multă Franţă pe capul nostru. Şi la faza asta nu ne-am simţit prea frustraţi, doar cînd se bagă UE peste corupţii noştri ne mîncăm unghiile de nervi.

facebook.com/
Cristian.Ghinea.CRPE

■ ■ ■

Eugen ISTODOR

negustori **şi muşterii**

1001 de nopţi la doi lei volumul

Cînd am ascultat „Lucy in the Sky with Diamonds“ nu mi-am dorit decît un lucru: Beatles-ul tot la mine în casă. Nu erau vremurile de aşa natură, nu m-am priceput, am uitat, l-am pizmuit în tăcere pe Ion Barbu care-l avea, apoi Luca, sistematic, l-a strîns. Ascult la Radio acum şi, rar, cîte-un disc. Cînd am citit pe sărite *1001 de nopţi,* mi-am dorit tot *1001 de nopţi* în dormitor. Nu le-am avut. De cîţiva ani, însă, uite-le, zeci de volume traduse, la chioşcuri. Erau prea scumpe, erau prea multe, erau prea în drum, eram prea fără chef, eram supărat, n-aveam bani. Uite că pe strada Doamnei, într-un anticariat, am găsit vreo cinci volume din *1001 de nopţi,* cu doi lei volumul, şi am luat cinci. Dar acum ce fac? Nu-s toate. Sînt ştirb. Şi alte volume nu-mi mai ies în cale. Nu ştiu de unde să le iau. Să mă întorc la anticariat, poate le mai aduc, să mă duc la buchiniştii din Piaţa Romană, le-or avea pe toate? Uite aşa vin sentimentele, trec. Mi-e greu. Aştept să-mi iasă-n cale iar. Mi-or ieşi? De ce pasiunea asta autoritară care îmi răpeşte viitorul, mă absoarbe? Vreau tot H&M cînd n-am leţcaie, dup-aia cînd am nu mai vreau nimic, mă doare-n cot. Iubesc *1001 de nopţi* mai mult decît orice cîrpă şi, cu toate astea, reflexele mele rumegătoare-cumpărătoare funcţionează compulsiv. Azi – da, mîine – nu. Superficial. Lipsit de constanţă. *1001 de nopţi* la doi lei volumul – ce minunat sună, dar ce ştirb arată în bibliotecă.

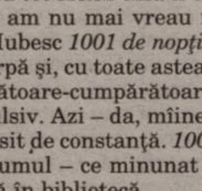

dosar DILEMA VECHE
Coordonatori: Luiza VASILIU, Cristian LUPȘA
Fotografii: Andrei PUNGOVSCHI

Anxietatea

Viața cu drobul de sare

Texte şi opinii de:

- Mircea CĂRTĂRESCU (scriitor)

„M-am luat pe mine însumi ca duhovnic şi psihanalist“ – interviu

- Mugur CIUMĂGEANU (psihoterapeut)

„Micuţa chinezoaică, psihoterapia şi anxietatea“

- Vlad STROESCU (psihiatru)

„Pastila de linişte“

- Bogdan IANCU (antropolog)

„În România, accesul la un psiholog este prohibitiv“ – interviu

argument

„Dar dacă…“

DILEMA VECHE

Anxietatea

Viaţa cu drobul de sare

Sînt cea mai puţin anxioasă persoană cu putinţă (de fapt, sînt mai mereu îngrijorător de binedispusă, probabil că la un moment dat o să mi se înfunde şi mie). Am însă destui prieteni care au trecut şi încă mai trec prin episoade anxioase, iar subiectul e teribil de actual, în condiţiile în care psihoterapia rămîne pentru majoritatea românilor un lux şi nici la capitolul „acceptare a problemei“ nu stăm mai bine. Mi s-a părut important să găzduim în paginile *Dilemei vechi* un dosar făcut în colaborare cu Cristian Lupşa – redactor-şef la *Decât o revistă,* şi cu Andrei Pungovschi, unul dintre cei mai talentaţi tineri fotografi de la noi. (**Luiza Vasiliu**)

Iată de ce:

Acum trei ani am citit în tren un articol fenomenal din *The New York Times Magazine* despre nişte cercetări care arată că temperamentul determină o parte din cine sîntem şi că anxietatea poate fi intuită încă din primele luni de viaţă, studiind cît de reactiv este bebeluşul la stimuli noi. Textul m-a atras şi pentru că oferea o explicaţie biologică pentru nişte tendinţe de retragere şi evitare pe care le-am simţit de cînd mă ştiu. Mai tîrziu, în 2011, am decis să aprofundez subiectul anxietăţii şi am aplicat împreună cu Andrei Pungovschi la bursa Rosalynn Carter pentru jurnalism pe probleme de sănătate mintală.

Mugur Ciumăgeanu, unul dintre autorii din acest dosar, ne-a spus că a trăi cu anxietate e ca-n povestea lui Creangă cu drobul de sare: aştepţi un rău de care eşti sigur că nu te va ocoli. Această teamă nejustificată poate crea o stare permanentă de îngrijorare, un „dar dacă…“ care ne poate aliena şi izola.

Definiţia cea mai simplă a anxietăţii e reacţia de frică la un pericol închipuit. Lupta, în schimb, e cît se poate de reală, iar pentru unii, debilitantă. Timp de un an am stat de vorbă cu oameni care ne-au spus poveştile anxietăţii lor, o tulburare pe care n-ai cum s-o tratezi ca pe o pneumonie, poţi doar să înveţi s-o temperezi şi s-o gestionezi.

În România, puţini îşi recunosc îngrijorările – fie că li se va întîmpla ceva rău, fie că tremură la ideea de a vorbi în public –, sau nu vorbesc despre ele, pentru că trăim într-o cultură în care stigma bolii mintale şi a mersului la terapie e încă prea puternică.

Criza economică şi viteza inovaţiilor tehnologice nu fac decît să crească riscul ca o teamă la foc mocnit să erupă într-o vîlvătaie. E indicat să ne scoatem anxietăţile la iveală, pentru a arăta că nu e nimic ruşinos în ele. (**Cristian Lupşa**)

După ce citiţi acest dosar, dacă aveţi poveşti pe care vreţi să le împărtăşiţi cu noi, vizitaţi dardaca.tumblr.com sau scrieţi-ne la cristi@decatorevista.ro.

BARBURISME

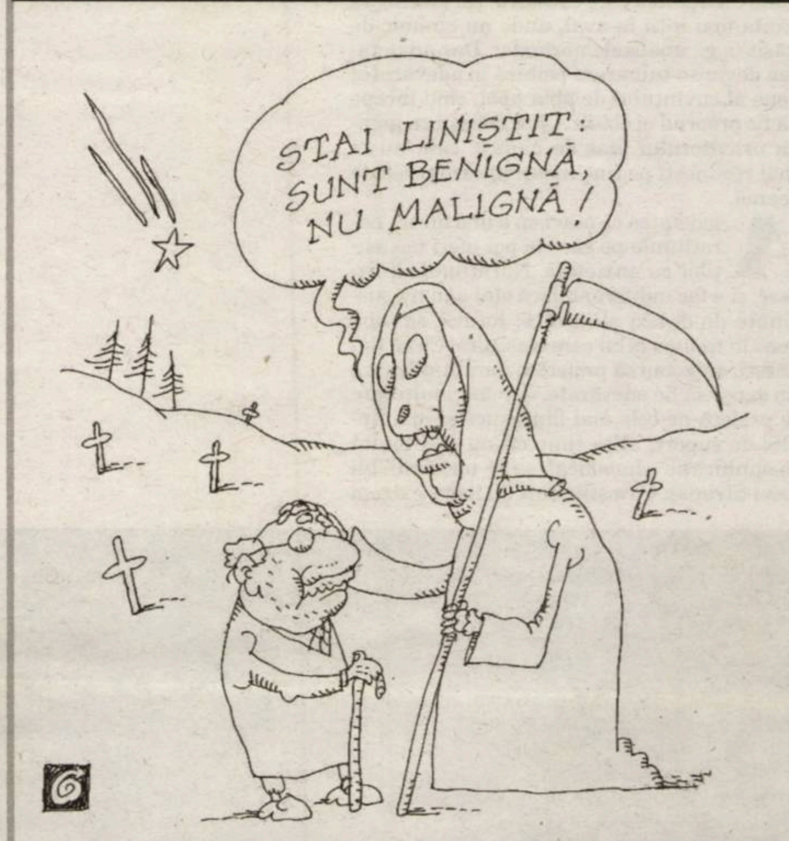
STAI LINIŞTIT: SUNT BENIGNĂ, NU MALIGNĂ!

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 27 septembrie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Laurenţiu Diaconu-Colintineanu.

Vlad STROESCU

Pastila de liniște

Psihiatrul, dincolo de narațiuni și filozofii

Există mister în jurul lucrurilor care se întîmplă în cabinetul unui psihiatru. Unii consideră că el poate fi din cînd în cînd bun, dar majoritatea e de acord că de cele mai multe ori este rău. Este rău pentru că, văzut din afară, cabinetul e un soi de purgatoriu, nu doar al nefericirii, ci şi al ruşinii. O dublă oglindă încadrează şi ecranează psihiatria: nu e neapărat adevărat că pacientul meu e marcat în ochii societăţii, ci mai curînd că cel ce ar putea veni la mine se vede pe el însuşi marcat pentru societate.

E unul dintre motivele pentru care persoana anxioasă vrea să fie urgent liniştită de psihiatru: „N-am luat-o razna, nu-i aşa, domnule doctor?“, sau să stabilească rapid limita etichetelor: „Să ştiţi că nu sînt nebun!“.

Căci da, anxiosul ajunge la psihiatru pentru că anxietatea însăşi este trăirea urgenţei.

Nu e o decizie uşoară: oricine poate fi victima anxietăţii, omul obişnuit, adaptat în societate, pentru care stigma nu are nici măcar sensul ei pervers. Dar după mai multe treceri pe la camere de gardă şi seturi de analize inexplicabil de normale, deşi cu puţin înainte credeai că te sufoci, că ai un infarct, că înnebuneşti, strîngi din dinţi şi accepţi sugestia de a merge şi la psihiatru. E o sugestie de trei ori lezantă, la început: pe lîngă teama de a fi marcat, ea ar implica neîncrederea în realitatea senzaţiilor tale şi, cel mai grav, teama că totuşi eşti nebun, sau rişti să fii în viitorul apropiat, deci meriţi din plin psihiatria.

Spinul din talpă e tocmai teama, nicidecum obiectul ei imaginat. Noi îi spunem „anxietate“, spre a o distinge de temerile cu obiect real. Anxietatea este teama fără obiect imediat, este modul fiziologic în care oamenii şi o bună parte din restul regnului animal fac faţă unui mediu ostil, atunci cînd un rău este probabil chiar înainte să fie numit. Cînd anxietatea este excesivă, cel afectat va căuta mai întîi în aval, unde nu e nimic de găsit (e.g., analizele normale). Dar anxietatea devine o tulburare psihică în adevăratul sens al cuvîntului de abia apoi, cînd începe să fie propriul ei obiect. Cînd trăieşti cu groaza următorului atac de panică, cînd nu te mai recunoşti pe tine însuţi în carapacea de teamă.

Anxietatea ca atavism e una dintre naraţiunile pe care le pot oferi pacienţilor cu anxietate. Naraţiunile liniştesc, şi o fac indiferent dacă sînt sau nu susţinute de dovezi ştiinţifice: totul e să aibă sens în mintea celui care o ascultă. Ca să fim oneşti, ar trebui să preferăm naraţiunile care au şanse să fie adevărate, dar sînt mulţi care le preferă pe cele mai fantastice şi mai lipsite de suport, atîta timp cît au mai multă „semnificaţie simbolică“ – în termenii lui Lévi-Strauss. Poveştile sînt un lucru extrem de puternic, însă psihiatrul nu se poate limita la o poveste, altfel nu şi-ar merita calitatea de medic. Reducţionist sau nu, în medicină naraţiunea se cheamă *placebo*.

> *„Nimic nu poate fi mai crud decît anxietatea de a trăi, de a trăi oricum şi în orice stare.“*
>
> GEORGE SANTAYANA

Or, împotriva anxietăţii, există remedii doar parţial explicate de placebo: medicamentele psihotrope. Ele aparţin aproape exclusiv psihiatriei (psihologii şi unii terapeuţi nu le pot prescrie) şi constituie adesea cel mai solid şi mai concret ajutor pe care îl putem oferi omului anxios, atunci cînd simpla încordare a voinţei, acel „prin mine însumi“ pe care pacientul îl invocă cu deznădejde progresivă, începe să se epuizeze.

Există în mod sigur un substrat genetic şi biochimic al anxietăţii, care nu le exclude şi nici nu e clar separat de cele psihosociale. Ştim multe despre el, deşi lucrurile nu sînt nici pe departe atît de clare pe cît ni le dorim. Ştim că putem exercita influenţe, de exemplu, asupra serotoninei din creier, pentru a ameliora anxietatea, dar asta nu înseamnă nicidecum că serotonina ar fi „hormonul fericirii“.

În momentul în care psihiatrul realizează că omul dinaintea lui ar beneficia şi de pe urma unui tratament medicamentos, începe un întreg dans simbolic. Cît nu ai ajuns la capătul funiei, prima reacţie va fi cea de respingere a oricărui tratament. Din cauza ideilor greşite („dă dependenţă“), a stigmatului şi a autostigmatului („dacă iau medicamente sînt oficial bolnav sau nebun“), din cauza neînţelegerii mecanismului de acţiune.

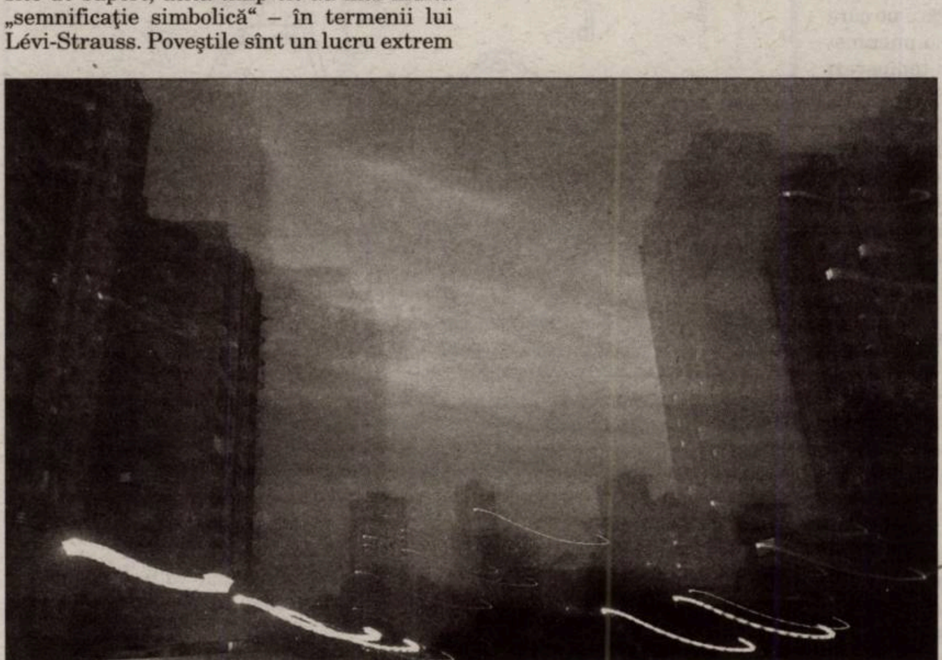

Psihiatrul trebuie să explice cumva şi că mecanismul de acţiune nu e complet cunoscut, şi că există o gaură neagră neuro-psihologică, între fizic şi minte, pe care nu încetăm să o explorăm, dar pe care încă nu o înţelegem. Trebuie însă s-o facă fără să pară un ignorant sau un cercetător care foloseşte pacientul pe post de cobai.

Parada imediată e „vreau ceva naturist“, urmată de „nu cred în medicamente“. Unii preferă să continue să caute obiectul temerii, să se reîntoarcă la nesfîrşitele analize scumpe, alţii vor să mai foreze puţin în filonul „voinţei“. Psihoterapia sună bine pe hîrtie, complementar farmacologiei sau de una singură, dar accesul majorităţii oamenilor la ea e destul de redus (ca timp, finanţe, disponibilitate).

Pasul următor este să explici că există două tipuri principale de medicamente împotriva anxietăţii. Anxioliticele ajută doar la nevoie, de exemplu cînd simţi că se instalează un atac de panică. Au efect rapid şi limitat în timp şi sînt preferate de pacienţi, nu doar datorită eficienţei imediate, ci şi, în mod inexplicabil, datorită unei mai bune reputaţii, deşi ele sînt cele mai periculoase, pentru că dau obişnuinţă şi, în cele din urmă, dependenţă, dacă sînt folosite sistematic. Clasa de medicamente cu adevărat eficace pe termen lung este cea a antidepresivelor. Ele nu ajută la nevoie şi nici de la început, dar se apropie mai mult de cauzele anxietăţii, pentru că, după un timp, pot fi întrerupte fără sindrom de sevraj şi fără revenire a simptomelor.

Desigur, datoria mea e să explic, nu să vînd. Pacientul este un om liber şi poate să-mi refuze intervenţia, fără nici o dilemă etică pentru mine. Anxietatea răpeşte, doar ea, discernămîntul şi responsabilitatea unui om faţă de propria viaţă. Eu pot propune o soluţie: cel din faţa mea se poate gîndi la ea, o poate folosi sau nu, după cum vrea. Nici măcar nu pot spune, precum colegii de alte specialităţi, că anxietatea este o boală şi atît, şi că are o cauză delimitată pe care o putem combate, cum stau lucrurile cu pneumonia, de exemplu.

Anxietatea înseamnă suferinţă, dar eticheta „anxietate“ nu se poate aplica corect unei categorii naturale, ci este doar atît: o etichetă care pune nişte idei în ordine, acolo unde dezordinea de idei este un inamic al sănătăţii mintale.

Sarcina psihiatrului de a prescrie medicamente e departe de a fi simplă. Psihofarmacologia clinică este una dintre cele mai dificile practici medicale. Dificultatea are mai multe ordine de mărime: mai întîi, psihicul nu este o maşină cu pîrghii ce pot fi acţionate, aşa cum îşi imaginau psihiatrii erei clasice. Herni Ey era probabil mult mai aproape de adevăr cînd vedea psihicul ca pe o arhitectură stratificată, dinamică, şi există întotdeauna nu doar o distanţă, ci şi o diferenţă de nivel de cunoaştere între cauze (mai mereu incomplet cunoscute) şi efecte: gînduri, sentimente, depresii, halucinaţii.

Corelaţii între mecanismul presupus al diverselor tipuri de medicamente şi felul în care ele pot combate lucrurile rele ce se petrec cu mintea noastră există, însă niciodată liniare, niciodată foarte evidente, dar prezente; or, aici totul depinde de simţul clinic al psihiatrului, care include adesea, spre deosebire de alte specialităţi, o latură profund subiectivă.

În al doilea rînd, nici unul dintre medicamente nu are un efect „pur“. Primele antidepresive, a căror eficacitate nu a fost deocamdată întrecută cu adevărat, erau „murdare“, neselective în acţiunile lor. Psihotropele nu sînt gloanţe, ci alice: nu nimereşti centrul ţintei, ci o arie mai largă pe ea. Un bun psihofarmacolog trebuie să transforme acest inconvenient în avantaj.

În al treilea, în afară de partea clinică, de discuţia cu pacientul şi cei apropiaţi lui, nu avem alte informaţii clare. În anxietate, nu există analize şi teste de laborator care să ne îndrume, aşa că adesea navigăm în întuneric. Din fericire, şansele de succes terapeutic sînt destul de mari, dar ideal este să reuşeşti de prima dată. Nici un medicament nu este neapărat mai eficace decît restul, statistic vorbind, dar statistica îşi pierde valoarea cînd vorbim despre o singură, unică persoană.

Pînă la urmă, de asta există psihiatria. Psihiatrul nu este cel ce curăţă societatea de elemente nedorite, nici un căutător al „abisurilor spiritului“, ci meseriaşul care ştie să interpreteze dovezile emise de ştiinţă, pentru a putea oferi ajutor atunci cînd e nevoie, un ajutor concret şi valoros, dincolo de naraţiuni şi filozofii.

Vlad Stroescu *este psihiatru specialist. A terminat medicina şi rezidenţiatul de psihiatrie în Bucureşti şi a practicat psihiatria de urgenţă, şase luni, la Spitalul general din Metz, Franţa. În ultimi doi ani, profesează într-o policlinică din Bucureşti şi îşi definitivează studiile doctorale în antropologie medicală.*

Adina POPESCU

Atunci cînd ai un alien în stomac

„Și... cum dormiți? Aveți probleme cu somnul?“ Mă gîndesc un pic. Parcă aș avea ceva probleme pe care de obicei mi le rezolv cu o pastiluță de Bien Dormir (cu melatonină) și, în fond, n-am dat 120 de lei ca să spun că dorm buștean. Abonamentele la clinicile private plătite de companii acoperă cele mai complexe, uneori inutile, consultații și investigații, însă nu și psihoterapia... de parcă angajații n-ar trebui ca în primul rînd să fie sănătoși la cap! „Cîteodată mă trezesc pe la 3-4 și nu mai pot să adorm“, răspund. Femeia din fața mea se înveselește brusc, de parcă tocmai i-aș fi dat o veste bună. E o tipă în jur de 40 de ani, plinuță, învăluită în șaluri, genul *flower power*, cu o atitudine voit nepăsătoare, cu accente feministe. Nu e chiar prietena cu care m-aș simți bine sporovăind la o cafea. „Așa, deci... hm!... cu somnul se rezolvă ușor! O să vă spun aceeași metodă care funcționează la toți pacienții mei...“ Să număr oi? Nu ține. Totuși, n-am venit la psihoterapeut pentru că mi se întîmplă o dată pe lună să mă trezesc în creierii nopții, atunci cînd cele mai pesimiste gînduri ți se îngrămădesc în cap, însă sînt politicoasă și o ascult. Îmi povestește o jumătate de oră, adică tot restul timpului care mai rămăsese din „ședința“ noastră, despre nu știu ce individ (nu dă nume, că-i confidențial...) care lucra la o multinațională, era angoasat din cauza muncii lui și nu dormea nopți în șir, pînă cînd l-a învățat ea ce să facă: să nu mai stea o secundă în pat, adică „la orizontală“, să se ridice și să se apuce să deretice prin casă, treburi mici, mărunțele. Desigur, în scurtă vreme „tratamentul“ a dat roade, iar individului au început în sfîrșit să-i pice ochii-n gură, în timp ce călca a cincizecea cămașă. Mie mi-a recomandat să curăț gresia și faianța, cu atenție sporită la detalii. Era cît p-aci s-o întrerup și să-i spun că nu somnul era marea mea Problemă, însă timpul a expirat. M-a condus zîmbitoare la ușă, fluturîndu-și șalurile, și mi-a promis c-o să-mi trimită pe mail niște psihoteste ca să-mi facă „un profil“. Și m-am trezit în stradă, în fața clinicii, extenuată, ca după o lungă și plicticoasă conversație în tren cu o persoană necunoscută. Am plătit un „bilet“ de 120 de lei, doar că nu călătorisem nicăieri. Nici măcar prin labirintul din interiorul meu, în care am simțit de atîtea ori că mă pierd și că nu există nici o ieșire.

Senzația de moarte iminentă este atît de acută
și de puternică, încît nu ai cum să i te împotrivești.

Cred că te naști cu o anumită doză de anxietate
și trebuie să fii de-a dreptul nesimțit ca să n-o recunoști.

De obicei, toți specialiștii – fie ei neurologi, psihologi, psihoterapeuți sau psihiatrii (i-am vizitat pe rînd pe toți) – te întreabă în primul rînd cînd a debutat „boala“ și dacă atunci ți s-a întîmplat ceva ieșit din comun (a se înțelege ceva nasol, respectiv șoc emoțional, traumă, despărțire de cineva drag etc.). La mine a debutat în timp ce spălam aragazul (treburi mici, mărunțele – vorba doamnei *flower power)* și nu mă gîndeam la absolut nimic, unul dintre acele rare momente în care capul îți este absolut gol. Dintr-odată am simțit că nu-mi mai ajunge aerul și că mă sufoc. M-am chinuit să respir, însă respiram haotic (mai tîrziu am învățat că o metodă bună este să respiri într-o pungă, ca să-ți reglezi cît de cît respirația) și mi-era clar că o să mor. Senzația de moarte iminentă este atît de acută și de puternică, încît nu ai cum să i te împotrivești, te lași pur și simplu dominat de ea. Am simțit cum creierul parcă mi-era strîns într-o menghină și cum mă decuplez de la realitate. Eram ca un computer căruia i se dă restart. Nu știi ce să faci în acele momente, iar atacurile de panică sînt atît de parșive, încît de fiecare dată se manifestă un pic altfel, parcă dinadins ca să te deruteze. Uneori simți că-ți pierzi mințile, alteori că leșini, cîteodată sînt simptome de infarct sau de atac cerebral. Atunci, cînd cu aragazul, am luat-o la fugă în papuci pe scările blocului și nu m-am mai oprit decît la Urgență. Pe drum, începeam să-mi revin, însă fiecare zgomot din jurul meu îl simțeam fizic, ca și cum cineva din creierul meu s-ar fi apucat să rașcheteze un parchet. La camera de gardă, după aproape o oră de așteptare, eram doar speriată și atît. Puls, tensiune, radiografie pulmonară, EKG..., iar în momentul în care am cerut insistent și o tomografie, doctorița care era de gardă mi-a aruncat un zîmbet îngăduitor și obosit. „Mergeți în hol, e acolo un tonomat de cafea, luați-vă un ceai... liniștiți-vă și duceți-vă acasă!“

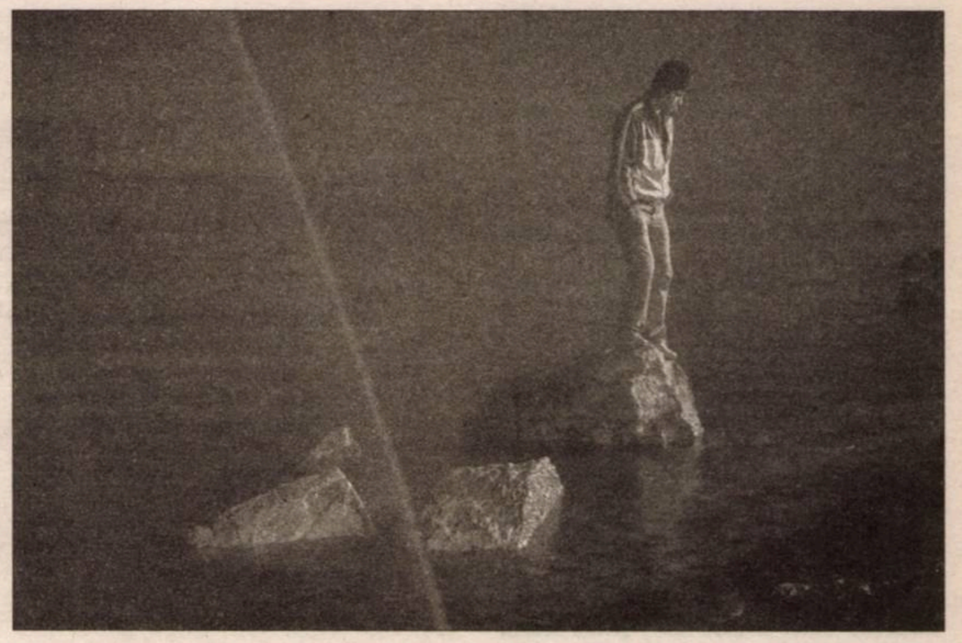

Însă înainte de primul atac de panică, am trăit multă vreme cu un *alien* în stomac. Era mai mereu acolo – o emoție ciudată și... vie, care tot scormonea gata oricînd să iasă într-un mod exploziv la suprafață. Uneori rîcîia atît de insistent, încît nu puteam să înghit nimic pînă seara tîrziu, cînd totul era învăluit în liniște, iar luminile blocului de vizavi începeau să se stingă. M-am tot gîndit la întrebarea specialiștilor – cu ce aș putea să asociez debutul „bolii“? Poate doar cu nemulțumirile și frustările firești din viața de zi cu zi, adică cu nimic. Am avut o copilărie fericită, părinți cu o căsnicie perfectă. Totuși, de mică am avut tot soiul de frici și de fobii. Cred că te naști cu o anumită doză de anxietate și trebuie să fii de-a dreptul nesimțit ca să n-o recunoști la un moment dat. Unii oameni își ignoră cu bună știință *alien*-ul din stomac. Alții, ca mine, îi acordă prea multă atenție și se reglează cumva pe Trist, ca un robinet defect care s-a înțepenit. Depinde de sensibilitatea și „imunitatea“ fiecăruia dintre noi.

Am renunțat treptat la ideea de terapie, căci în România nu oricine și-o poate permite și nici să calc noaptea batiste parcă nu mi se părea o soluție. Și tot treptat am început să accept ideea unei medicații care să-mi adoarmă *alien*-ul, măcar pentru o perioadă. Așa că m-am programat la un bun psihiatru care își avea cabinetul într-un oraș de provincie. A trebuit să aștept vreo două luni, timp în care atacurile de panică deveniseră recurente.

Cabinetul se afla într-un apartament de două camere dintr-un bloc socialist: în bucătărie stătea secretara, în fața unui computer, și vorbea la telefon ceva despre o mîncare de dovlecei, în sufragerie era sala de așteptare unde se înghesuiau vreo 12 suflete disperate, cu tot cu însoțitori, în dormitorul care avea ușa închisă probabil că se găsea doctorul, căci din cînd în cînd se auzea o voce care îl striga pe următorul pacient. Cînd am intrat, era o liniște tensionată, programările se decalaseră cu mai bine de jumătate de oră, așa că toți cei din sufragerie își aruncau priviri bănuitoare, căutînd un presupus vinovat. O doamnă bine, pe la 40 de ani, într-o haină de blană, rujată strident mi-a întins o listă cu programările. Mi-am dat seama că și-ar fi dorit ca numele meu să nu se afle acolo, însă era, la ora 18,30. Nu mai exista nici un scaun liber, un adolescent obez ocupa vreo două, așa că m-am așezat strategic, lîngă un cuier. Nimeni nu vorbea nimic, nici măcar în șoaptă, cîțiva oftau cu tristețe (cred că ăștia erau însoțitorii). Din cînd în cînd, cîte unul se auzea strigat și se repezea vioi spre dormitor. Atunci, în încăpere se năștea o mică rumoare și aș fi putut să jur că auzeam scrîșnete furioase din dinți, deși nici un pacient nu stătea înăuntru mai mult de zece minute – probabil că doctorul făcea doar mici ajustări medicației. N-am mai simțit nicăieri în altă parte o atmosferă mai încărcată și tocmai mă întrebam, lîngă cuierul meu, ce naiba caut eu acolo și că poate problemele mele sînt niște mofturi pe lîngă cele ale oamenilor de aici, cînd m-am auzit strigată din dormitor. Nici n-am apucat să pun mîna pe clanță, cînd doamna în haina de blană a băgat un umăr în față, mi-a dat un brînci și ne-am pomenit amîndouă de-a valma în cabinet. „Vă numiți Popescu?“, a întrebat-o sec doctorul. Mi-a aruncat o ultimă privire de-a dreptul ucigătoare și s-a retras pufnind. Cu doctorul am avut o plăcută conversație de aproape 45 de minute despre cărți, filme, sistem sanitar românesc, „moartea lui Lăzărescu“, despre anxietate în general, care are, totuși, ca fundament depresia și aceasta trebuie în primul rînd tratată, despre terapie *vs* medicație. Era exact genul de prieten cu care mi-aș fi dorit să stau ore în șir, sporovăind la o cafea, un intelectual fin, intuitiv, discret. La final, mi-am primit rețeta pentru antidepresive. „Cred că o să mă linșeze pacienții dvs. cînd o să ies din cabinet!“, am spus rîzînd, după ce m-am uitat la ceas. Însă doctorul era serios: „Lasă-i să aștepte! Face parte din tratament...“

„Nu am cine știe ce anxietăți.
Aș vrea eu. Aș fi cu mult mai
interesant.“

ROY LICHTENSTEIN

Pe stradă, mi-am dat seama că aveam o stare de spirit suspect de bună și că făcusem, de fapt... terapie. Și că, dacă aș avea ocazia să mă conversez cu un astfel de om, să zicem o dată pe săptămînă, aș avea mari șanse să-mi potolesc *alien*-ul din stomac definitiv. Anxietatea ține în primul rînd de nesiguranță, de aceea trebuie să cauți oameni care să-ți dea încredere, uneori chiar prin simpla lor prezență. Medicamentele le-am luat doar două săptămîni și după ce am avut parte de aproape toate dintre cele douăzeci și ceva de efecte secundare din prospect (mai lipsea probabil coma), m-am hotărît că n-aveam nevoie de ele. Poți trăi cu anxietate, chiar și cu atacuri de panică, dacă reușești să înțelegi ce ți se întîmplă și să comunici mai bine cu tine însuți.

DILEMA
Anxietatea

Mugur CIUMĂGEANU

Micuța chinezoaică, psihoterapia și anxietatea

Este personajul meu paratrăsnet. Ei îi povestesc despre cum şi-au complicat oamenii minţile, pentru că ea depozitează inocent o umanitate pe care o vom uita în curînd. Micuţa chinezoaică acţionează ignorînd o analiză de tip cauză-efect. Ea este curajoasă pentru că are temeri, şi nu anxietăţi. *Ea nu se conştientizează nevrotic*. Micuţei chinezoaice îi povestesc care este slujba mea, iar ea mă înţelege greu. Sau aproape deloc. Pentru că ea nu a aflat de anxietate. Pentru ea mă lupt eu uneori ca anxietatea să nu fie (re)inventată. E de ajuns să se teamă din cînd în cînd de tunet sau de un cîine. Dar nu mi-aş dori să-i fie ziua implodată de cancerul îngrijorărilor, de teama de judecata celorlalţi, de obositoarea tensiune dedicată atenţiei respiraţiei sau bătăilor inimii. De micuţa chinezoaică ascund textul de mai jos...

Anxietatea este pîinea mea. Anxietatea este dumicatul îmbucat cu glazură de coşmar, cu cereale, la micul dejun, cu aromă de *brunch*, pe farfuriuţă, în timpul pauzei de cafea, este un sfert din meniul de cină şi pe genericul filmului de seară de pe TCM. Anxietatea este cutia pe care nu vrem s-o deschidem, dar care e în permanenţă întredeschisă. Este copilul secolului al XX-lea şi veselul locatar al sufletelor noastre de secol XXI.

Anxietatea. Atacul de panică cu agorafobie. Anxietatea de sănătate. Anxietatea fobiilor simple. Anxietatea socială. Anxietatea din paranoia, anxietatea psihotică, anxietatea posttraumatică. Anxietatea obsesională. Angoasa. Anticiparea anxioasă. Anxietatea somatică. Îngrijorarea. Teroarea. Tot, tot. Anxietatea generalizată.

Cele de mai sus sînt pîinea mea. Pîinea atent clasificată a manualelor de psihiatrie, adusă la masa psihoterapiei. Psihanalistul care o priveşte din faşă, de cînd copilul este un boţ nediferenţiat care urlă după invulnerabilitate, rogersianul care o acceptă ca o pre-condiţie a creşterii, sistemicul care o vede iţindu-se ca un răspuns-contra-răspuns în familii. Anxietatea este fundalul pe care noi, psihoterapeuţii, ne pictăm, cu mai mult sau mai puţin talent, peisajele vindecării.

> *„Păşim în cercuri, atît de limitaţi de anxietăţile noastre încît nu mai putem distinge între adevăr şi minciună, între capriciul gangsterului şi cel mai pur dintre idealuri.“*
>
> INGRID BERGMAN

Dar anxietatea este şi coca pe care am pus-o la dospit creînd o aşteptare că omul modern nu se poate descurca singur, că este vulnerabil, că are nevoie de proptele pentru a face faţă adversităţii. Am inventat nume pentru anxietăţi, pentru ca apoi să venim cu soluţii incomplete – analize, interpretări, expuneri, meditaţii, relaxări. Şi, la o sută şi ceva de ani de la Sigmund Freud, pentru a-l parafraza, anxietatea a devenit calea regală pentru ca noi să le explicăm oamenilor că sînt slabi. Şi că este nevoie de psihoterapie pentru a-i întări.

Psihoterapia este duşmanul micuţei chinezoaice. Psihoterapia ne ţine departe de acea uimire inocentă în faţa realităţii care ne-ar face să acceptăm ameninţarea şi pericolul şi drobul de sare ca pe un dar, ca pe o hăinuţă verde de mătase artificială care ne învăluie scîrţîitor. Psihoterapia este încă un ecran pe care putem să vedem limitele umanităţii şi limitele progresului.

Pentru că micuţa chinezoaică nu are de unde să ştie, dar şi ea, şi eu, şi tu sîntem locuiţi de un dispozitiv care ne-a fost pus în corp pentru a semnaliza pericolul. Pentru că străstrăbunicuţii noştri erau fugăriţi de lupi şi de cumani şi de incendii. Iar dispozitivului mai nimeni nu-i reproşa rateurile, pentru că rolul lui era să ţină omul în viaţă, indiferent de cum se simţea omul. Dar jocul s-a schimbat. Pericolele azi sînt mai degrabă simbolice, ameninţările sînt cu ratele la casă, cu pierderea jobului sau cu critica oferită de anturaj că ai greşit asortarea garderobei. Dar dispozitivul dă aceleaşi semnale de pericol ca în faţa lupilor şi cumanilor.

Anxietatea, deci, aşa cum este ea o locuitoare a sufletelor noastre, este în mare măsură un efect nedorit al progresului social. Este restul pe care îl plătim pentru că am investit prea multe acţiuni în siguranţă şi în transferul de ameninţări din planul real în planul simbolic.

Să nu vă distraţi, deci, pe seama micuţei chinezoaice! Nu o să vă invit să faceţi drumul invers, spre inocenţă. Nu mai puteţi pentru că depindeţi prea mult de evul în care trăiţi. Iar eu sînt de-al vostru, vă înţeleg perfect. Nici eu nu mă pot întoarce în zona aceea de uimire asupra lumii, unde legăturile între evenimente sînt simple, unde înţelepciunea stă în nealterarea prin semnificare a lumii. Rămîn să vă aştept la cabinet, să discutăm despre nesiguranţă. Să analizăm lipsa de raţionalitate a majorităţii fricilor. Lipsa de smerenie cînd evaluăm pericolele. Egocentrismul nostru care ne pune pe un piedestal şubred, care ne face să părem mai vulnerabili decît sîntem.

Psihoterapia anxietăţii repară o lume care şi-a uitat axiologiile acasă. Oricît de mult am forţa limitele interpretării, oricît de mult am încerca să celebrăm umanitatea din noi, potenţialul nostru de creştere, nu facem nimic altceva decît să repetăm ca un laitmotiv faptul că omul e slab, că e speriat de ameninţări şi că are nevoie de umărul expert al unui psihoterapeut. Pentru că un psihoterapeut are texte, obiective şi soluţii, pe cînd mica chinezoaică nu are decît cîntecele stupide despre curaj şi fluturi.

***Mugur Ciumăgeanu** este psihoterapeut.*

■ ■ ■

Cristian LUPȘA

Terapie virtuală

Anxietatea socială, acel ghem pulsînd de frică de evaluare, de judecată sau de critică, poate fi domolit, dacă nu chiar îmblînzit, printr-un tratament administrat online. Asta e concluzia unui grup de cercetători şi psihologi asociaţi cu Departamentul de Psihologie Clinică şi Psihoterapie din cadrul Universităţii „Babeş-Bolyai“ din Cluj, care în ultimul an a studiat eficacitatea unei intervenţii virtuale de 9 săptămîni în vieţile a 76 de oameni care sufereau de diverse fobii sociale.

Rezultatele studiului iSofie, deşi preliminare, sînt încurajatoare. Dintre cei 36 de participanţi la prima rundă a studiului, aproximativ 20 au încheiat programul, înregistrînd o scădere semnificativă a simptomelor. Dacă, la începutul studiului, media de punctaj pe scara LSAS (Liebowitz Social Anxiety Scale) era 78 – anxietate socială severă –, la final media era de 44, aproape de anxietatea socială regăsită într-o bună parte a populaţiei.

„Programul funcţionează“ – spune Bogdan Tulbure, psihologul care a iniţiat proiectul ca parte a unei cercetări postdoctorale. „Raportat şi la alte studii, intervenţia a produs o stabilizare, dacă nu chiar o reducere a simptomatologiei.“

Tulbure a ales anxietatea socială pentru că are o prevalenţă ridicată în rîndul populaţiei. A suferi de fobie socială înseamnă să îţi fie frică să ţii un discurs în public, să fii evaluat, să-ţi exprimi opinia într-un grup sau chiar să mănînci în public. Deşi mulţi avem un disconfort în anumite momente sociale, diagnosticul de anxietate presupune o interferenţă mare cu viaţa cotidiană. „Dacă persoana respectivă are temeri că va fi evaluată negativ, sau că tuşeşte în public, sau că îi tremură mîna, dar totuşi ţine discursul, atunci nu poate fi diagnosticat“ – spune Tulbure. „Diagnosticul apare cînd îţi e atît de teamă că îţi va tremura mîna, încît nu te duci să ţii discursul, chiar dacă asta poate să însemne că pici examenul.“

> *„Reclama aceea a făcut ceea ce toate reclamele trebuie să facă: a creat anxietate vindecabilă prin cumpărare.“*
>
> DAVID FOSTER WALLACE

„Persoanele cu anxietate pot avea performanţe bune“ – adaugă el – „dar consumă mult mai multă energie. Trebuie să facă şi sarcina şi trebuie să-şi managerieze şi anxietatea“. Dacă trebuie să ţină un discurs, un anxios nu va lucra doar la conţinut şi livrare, ci şi la modurile în care îşi poate ascunde tremuratul sau transpiraţia.

iSofie s-a născut după ce Tulbure a aflat de o reţea internaţională de cercetare în intervenţii online, ISRII. Intervenţiile online, o adiţie recentă la practica terapeutică, sînt folosite pentru că sînt accesibile ca preţ, flexibile ca timp – poţi merge cînd vrei – şi păstrează anonimatul celor care se tem de stigma asociată cu mersul la terapie. (Studiile efectuate pînă acum spun că nu există diferenţe majore între eficienţa terapiei faţă în faţă şi a celei online.)

Tulbure a contactat o universitate din Suedia care e printre liderii acestui domeniu şi le-a propus o colaborare. Suedezii au acceptat şi i-au pus la dispoziţie platforma lor de intervenţie pe anxietate socială, de la manual (pe care l-a tradus din suedeză cu Google Translate), pînă la serverul pe care s-o găzduiască. Studiul a fost anunţat la începutul anului, Tulbure fiind uimit că s-au înscris 500 de oameni. Vreo 300 au completat toate testele, aproximativ 180 de întrebări, iar dintre aceştia 120 au fost intervievaţi telefonic. Au rămas 76, împărţiţi aleatoriu în două grupe: una a beneficiat de intervenţie în vară, a doua acum, în toamnă.

Programul are 9 module, cîte unul pe săptămînă, din care participanţii aflau, printre altele, despre simptome, gîndire negativă, strategii de depăşire a momentelor de anxietate. Pentru că interacţiunea e esenţială în terapia online, un grup de masteranzi la psihologie ofereau feedback şi păstrau legătura cu participanţii.

Din săptămîna 5, participanţii trebuiau să iasă din confortul conferit de Internet şi să se expună – una dintre cele mai comune metode de tratament ale anxietăţii. După ce şi-au făcut un top al experienţelor sociale pe care le evitau (întîlniri cu persoane de sex opus, vorbit la telefon, contrazis un şef), participanţii încercau să facă două-trei expuneri pe săptămînă, despre care povesteau apoi pe platformă. Unii au renunţat în acest punct, dar – spune Tulbure – cu cît au stat în program mai mult, cu atît simptomele s-au redus mai semnificativ. În ultimul modul au învăţat cum să continue expunerile şi exerciţiile şi să prevină recidivele. (Toţi participanţii vor fi retestaţi în 2013.)

Scopul proiectului a fost ca, după 9 săptămîni, anxietatea să nu mai interfereze cu viaţa subiecţilor. „Unii şi-au propus să nu mai fie deloc anxioşi“ – spune Tulbure. „Asta nu se poate. Dar să nu se mai consume cît să-şi deterioreze performanţa e posibil.“

Colegii din Suedia au fost impresionaţi de rezultatele echipei din Cluj, şi Tulbure spune că şi a doua grupă pare să înregistreze progrese similare. Pe viitor îşi doreşte să facă intervenţii online şi în cazul atacurilor de panică. Şi-ar dori să construiască o variantă originală a platformei iSofie, dar pentru asta are nevoie de fonduri. Iar strîngerea de fonduri, mai ales pentru tratarea unei tulburări pe care mulţi încă n-o conştientizează, nu are cum să nu producă puţină anxietate.

■ ■ ■

Povești despre o teamă nevăzută

Trei mărturii ale unor oameni care s-au confruntat – şi încă se mai confruntă – cu diverse tulburări de anxietate. Textele sînt fragmente editate din interviuri cu Cristian Lupşa şi Andrei Pungovschi. Variantele integrale vor fi publicate la sfîrşitul toamnei pe site-ul proiectului „Dar dacă“. Detalii pe dardaca.tumblr.com.

Gabriela TĂNĂSAN

Izolare

Mi-era din ce în ce mai greu să merg la serviciu. Mi-era extraordinar de teamă să merg singură pe stradă, nu ştiu exact de ce, dar mi-era teamă. Nu ştiam atunci de atacuri de panică – că probabil asta se întîmpla. După ce parcurgeam o parte din drum, aş fi vrut să mă ascund undeva, să nu văd pe nimeni şi nimeni să nu mă vadă.

De ce mi-era teamă nu ştiu, însă era o stare foarte greu de depăşit. Aveam dorinţa de a dispărea din peisaj. Totodată, cu cît încercam să depăşesc momentul, mi se părea că e din ce în ce mai greu. Transpiraţii puternice, nu suportam nici hainele, deşi era frig afară. Era în timpul iernii, oamenii umblau bine îmbrăcaţi. Aş fi vrut să arunc toate hainele... Nu ştiu. Poate era o nevoie de eliberare, de relaxare, de a arunca ceva greutăţi.

Viaţa mea cotidiană s-a schimbat foarte mult din cauza stărilor de anxietate. De la persoana sociabilă, volubilă, dinamică care eram, am ajuns să mă izolez. Singurii oameni pe care puteam să îi am şi să îi simt lîngă mine erau soţul şi copiii. Mi-era foarte greu să am pe altcineva lîngă mine, chiar şi dintre rude, pentru că nu înţelegeau.

Cu elevii în clasă mi-era destul de greu să-mi duc orele, să stau în faţa lor, să explic, să vorbesc cu ei. Pe de altă parte, în pauze mi-era foarte greu să merg în cancelarie, să socializez cu colegii. Încercam să-mi găsesc un refugiu, să stau izolată, aşa cum făceam acasă. Aveam impresia că, izolîndu-mă, îmi iau un pic de respiro, aşa, pentru mine, să mă odihnesc ca să fac faţă orei următoare. Discuţiile şi aglomeraţia mă oboseau şi puterea de concentrare şi răbdarea se diminuau.

Să merg pe stradă mi-era destul de greu.

Dacă să merg pe stradă mi-era destul de greu, cînd venea vorba să mai şi traversez strada era de-a dreptul îngrozitor. Am găsit soluţia să merg cît se poate de aproape de garduri sau de ziduri, care îmi confereau, sau cel puţin asta era impresia mea, protecţie. Cînd aveam de trecut strada, am găsit soluţia traversării în grup organizat, uneori aşteptînd să se adune una, două persoane la trecerea de pietoni. Ele îmi ofereau, fără să ştie, un sentiment de siguranţă.

Aveam 36-37 de ani pe atunci. Aveam şi copii şi-mi făceam tot soiul de scenarii, că mama lor este nebună, că ce o să le zică alţi copii la şcoală. Dar n-au avut nici o problemă.

Cel mai greu mi-a fost să accept că aveam o problemă. Că aveam o problemă mare, cu care trebuia să lupt. Este foarte greu să accepţi că ai probleme. Ştiu pe propria piele şi am văzut şi în spital – pentru că atunci cînd mă internam, cîteva săptămîni la rînd uneori, cunoşteam oameni care cu greu acceptau un astfel de diagnostic. După aceea se bazau în primul rînd pe tratamentul medicamentos. Îmi pare rău, nu ajunge aici. Aici nu ajunge.

E o problemă cu care – cum să spun – se poate negocia. Niciodată nu m-am gîndit în felul ăsta, dar acum aşa gîndesc. E o problemă cu care se poate negocia.

Prin 1996, specialistul cu care făceam terapie m-a rugat să mă ocup de ONG-ul pentru utilizatori de servicii de sănătate mintală pe care îl înfiinţase, şi aşa am început să-mi găsesc rolul. Am învăţat ce înseamnă un ONG, cum trebuie organizat, cum facem o strategie, tot ce ţine de administraţie; la capitolul ăsta se pare că am oareşce înclinaţie.

Am coordonat întîi programe locale, pînă am ajuns la programe naţionale, iar acum conduc o asociaţie europeană. Din anxioasa aia care voia să se bage în gaură de şarpe, am ajuns să organizez şi să conduc tot felul de proiecte şi întîlniri, ceea ce mi se pare un pas foarte mare.

Proiectele importante au ca scop principal să-i implice pe pacienţi în politicile de sănătate mintală. Trebuie să spunem cum vedem lucrurile din punctul nostru de vedere: ce ne place, ce nu ne place. Înţeleg că mulţi pacienţi din România nu îndrăznesc. Şi eu m-am temut. Dar încet, încet, am început să vorbesc despre experienţa mea la evenimente – întîi la seminarii, workshop-uri şi apoi la întîlniri tot mai importante. Am spus – sînt cutărică, sînt anxioasă, asta este. Trebuie să vorbim noi pentru noi, nu alţii pentru noi.

La început credeam că mai rău decît mi se întîmplă mie nu poate fi. Apoi am început să văd că sînt oameni care trec prin situaţii mult mai grele, pot să aibă probleme de sănătate mult mai mari. Asta mi-a adus un fel de convingere că trebuie să lupt şi că poate aş reuşi. Că au reuşit alţii să treacă prin greutăţi mult mai mari, nu numai probleme de sănătate. Au pierdut persoane dragi, le-a ars casa, ştiu eu ce s-a întîmplat.

Sigur că uneori problemele revin, mai ales cînd obosesc, iar acum că am Orizonturi, am reţeaua asta europeană, mă chinui şi eu colo şi colo. Dar mai luăm un pic de antidepresiv, anxiolitic şi somnifer o perioadă, şi apoi continuăm.

Copiilor nu cred că le-a fost vreodată ruşine. Dimpotrivă. După ce am avut, hai să zic, micile mele succese şi în planul ăsta organizaţional ei au fost şi încă sînt foarte mîndri de mine. Cu atîta bucurie şi în acelaşi timp mîndrie le povestesc prietenilor: uite cît călătoreşte mama, uite ce a făcut mama.

Cît despre soţ, nu ştiu, poate sînt subiectivă. O fi avut şi el momentele lui de greutate, că nu poate să îţi fie uşor avînd pe cineva alături care trece prin astfel de momente, dar, sincer, nu am simţit foarte tare un sprijin din partea lui.

Am învăţat că, indiferent cît de grea e situaţia, este aproape imposibil să nu găseşti o soluţie. Chiar dacă nu-i cea pe care ţi-o doreşti, dar e o soluţie. Nu rămîi înţepenit într-o situaţie. Trebuie să faci cît se poate de multă activitate care îţi face plăcere, îţi dă satisfacţii, sufleteşte în primul rînd. Asta te poate rupe din gîndurile şi din stările acelea şi te poate conduce la o viaţă, dacă nu exact ca cea pe care ai avut-o înainte, chiar foarte apropiată.

Gabriela Tănăsan *conduce Asociaţia Orizonturi din Cîmpulung Moldovenesc şi este preşedinta European Network of ex-Users and Survivors of Psychiatry, o asociaţie internaţională. La începutul anilor '90, după o serie de mutări, schimbări de locuri de muncă – de la catedra de chimie în fabrică şi înapoi – şi decese în familie, a început să sufere simptome de anxietate şi depresie.*

> *„Fiecare facultate şi virtute pe care le posed pot fi folosite drept un instrument cu care să mă îngrijorez pe mine însumi.“*
>
> MARK RUTHERFORD

D.

Panică

Despre mine ar spune cam toţi cei care mă privesc din afară că sînt un individ de succes: familie reuşită, situaţie financiară stabilă (deşi cu loc de mai bine). Pe scurt, cel despre care se spune că a reuşit mai multe decît colegii lui de liceu sau facultate. Dar, cum problemele nu iartă şi nu ocolesc pe nimeni, voi relata pe scurt experienţa care pe mine m-a făcut să-mi reconsider atitudinea faţă de viaţă.

Cadru general: Perioadă stresantă, probleme presante la firmă, clienţi din ce în ce mai puţini şi datorii parcă tot mai mari. Totul dublat de o lipsă de chef de viaţă şi de chef de muncă. Dorinţa nebună de a-ţi lua lumea în cap, de a-ţi închide telefoanele şi de a pleca măcar pentru cîteva săptămîni undeva departe la munte.

Situaţia de fapt: O durere în piept, lipsa de aer şi parcă amorţeli în mîini. Primul gînd care-ţi vine este: „E infarct! Oare chiar am încheiat socotelile cu lumea?“.

Dai repede un Google să cauţi informaţii despre durerea în piept şi lipsa de aer. Găseşti informaţii care mai de care mai alarmiste şi mai ambigue. Din toate reiese clar că treaba e nasoală, trebuie să ajungi urgent la spital. O frică de nedescris pune stăpînire pe întreaga ta fiinţă. Sentimentul morţii iminente te face să-ţi amplifici starea de rău.

Ai impresia că nu mai poţi respira. Decizi să pleci la spital: oare ar fi mai înţelept să iau un taxi sau pot să merg la volan? Dar dacă, Doamne fereşte, mori în taxi? În cele din urmă, te urci la volan, cu geamul larg deschis ca să ai mai mult aer, porneşti în goană către Urgenţe. Prin cap îţi trec cele mai

În România nu există multe cifre statistice despre tulburările mintale. Un studiu local, pe care îl citează şi autorităţile internaţionale, a fost publicat în 2009 şi se bazează pe o cercetare pe un eşantion de 2500 de oameni, efectuată în 2007. Conform cercetării, tulburările de anxietate sînt cele mai prevalente de-a lungul vieţii unui român, 6,9% ajungînd să sufere, la un moment dat, de una dintre ele. Cea mai frecventă e fobia specifică (de înălţime, de păianjeni etc.), urmată de fobia socială. Per total, 1 din 8 români îndeplineşte de-a lungul vieţii criterii de diagnostic pentru o boală mintală.

La nivel mondial, o lucrare din 2006 situa media prevalenţei anxietăţii la 16,6%, dar variaţia e mare. Alt studiu, din 2010, spune că 69 de milioane de europeni (dintre care 3 milioane de români) sufereau de anxietate, iar costurile (servicii medicale şi sociale, bani pierduţi din cauza lipsei de productivitate) erau de aproape 75 de miliarde de euro.

În SUA, majoritatea statisticilor spun că 1 din 5 americani suferă de o tulburare de anxietate.

DILEMA VECHE
Anxietatea

negre gînduri. Eşti aproape convins că ceva rău ţi se va întîmpla şi tot ce îţi doreşti este să ajungi la spital înainte de a deveni inconştient. Măcar, odată ajuns acolo, medicii te vor putea resuscita în caz că se întîmplă ceva. Nici măcar nu mai auzi muzica din maşină. Ai impresia că toate semafoarele au fost special montate pentru a fi o piedică în calea ta.

Ajungi în cele din urmă la Urgenţe şi, cu o ultimă suflare, îi spui individei de la triaj problema ta. Se uită plictisită la tine şi te întreabă stupid: „Vă ştiţi cardiac?“.

„Nu mă ştiu cardiac, dar vă spun sigur că e ceva grav, am toate simptomele necesare. Şi, credeţi-mă, nu sînt neica nimeni, am studii, am funcţie etc…“

„Cel mai probabil e o lipsă de calciu… Aşteptaţi vă rog, veţi fi strigat“, ţi se spune şi priveşti cu stupoare cum fişa ta e aruncată într-un teanc de vreo alte 7-8 fişe de pacienţi care aşteptau. Cum să aştepţi cînd tu nu eşti sigur că vei mai putea respira în următoarea secundă…

Iei o faţă de persoană serioasă şi cu probleme cel puţin la fel de grave şi începi să te uiţi în jur. Majoritatea celor de acolo care aşteptau să fie consultaţi sînt oameni în vîrstă. Nu e drept să ai probleme atît de grave la doar 33 de ani. Totuşi, ai fost sportiv, pe vremuri analizele erau aproape de perfecţiune. E drept, alimentaţia din ultimii ani şi-a spus cuvîntul, burta a început să crească, de fumat îţi tot spui că te laşi şi nu reuşeşti.

În sfîrşit, după aproximativ 15-20 de minute eşti strigat. Evident, totul a părut o eternitate. Parcă între timp te-a mai lăsat puţin durerea în piept, dar tot simţi o presiune toracică, iar de respirat o faci cu greu. Îi explici medicului situaţia, urmează o electrocardiogramă, plus o tensiune. Tensiunea cam mare e pusă pe seama faptului că eşti agitat, dar tu ştii sigur că e mare pentru că ţi s-a întîmplat ceva grav. Culmea, nici electrocardiograma nu a ieşit rea, ci perfect normală – spun medicii. „Nu aveţi nimic la inimă.“

Îţi prescrie o reţetă cu calciu şi magneziu, după care te invită pe un pat unde o asistentă vine să-ţi servească un cocktail intravenos energizant. După două-trei ore, eşti aproape ca nou. Durerea în piept aproape a trecut, de respirat respiri mai bine, singura care n-a trecut e teama aceea care îţi prevesteşte un pericol iminent.

„Pfiu!, am fost la un pas de moarte“, gîndeşti în timp ce urci în maşină şi te opreşti în prima farmacie pentru a-ţi cumpăra reţeta. Eventual mai adaugi pe listă şi alte medicamente despre care ai auzit că ar face bine la inimă. Să le ai în preajmă, pentru orice eventualitate.

⁂

Atacurile de panică au continuat, iar D. a decis să-şi facă toate analizele posibile la inimă, şi în spitale de stat, şi în clinici private. N-a găsit nimic, şi după un timp, a început să se gîndească că poate problemele lui nu erau de ordin fizic.

Tot ce îmi doream era un moment de linişte, un moment în care să pot respira normal şi să pot ieşi la o plimbare fără să simt că voi leşina. Evident, în toată această perioadă, Google era aliatul meu de nădejde. Îmi dădea toate diagnosticurile posibile şi cheia problemelor mele. Am aflat că sînt o mulţime de persoane în situaţia mea şi că e posibil să fiu depresiv, să fiu anxios, să sufăr de o anumită destructurare psihologică.

Cred că cel mai greu mi-a fost să mă obişnuiesc cu ideea că o cauză a stărilor mele ar fi, de fapt, probleme de natură psihică. Nu că n-aş fi acceptat terapia, pentru că mă consider o persoană deschisă la minte, dar în adîncul fiinţei mele trona ideea că, de fapt, am probleme de sănătate nedescoperite încă.

Munca mea de zi cu zi se dusese de rîpă, clienţii mei erau abandonaţi, iar firma o lăsasem în voia sorţii. Nu mi-aş fi închipuit niciodată că-mi doresc atît de mult să trăiesc.

Au urmat alte cîteva episoade de ajuns la Urgenţe şi de fiecare dată aveam impresia certă că sînt în pragul unui infarct sau că deja am suferit unul. Acum îmi dau seama că atacul de panică nu e un atac de cord şi îmi permit să rîd pe seama celor trăite.

A urmat apoi episodul antidepresivelor şi al pastilelor care să mă ajute să dorm. Evident, ceaiurile şi tratamentele naturiste care mi-au fost prescrise m-au ajutat exact cît o frecţie la un picior de lemn. După a nu ştiu cîta vizită la Unitatea de Primire Urgenţe, o doctoriţă, prietenă de familie, mi-a prescris o reţetă de Xanax. Iarăşi un search rapid pe Google şi aflu că e cheia tuturor problemelor de această natură şi citesc pe forumuri povestea atîtor persoane care au reuşit cu Xanax să depăşească aceste episoade. Partea nasoală e că – spuneau colegii de suferinţă de pe forumuri – Xanaxul provoacă dependenţă. Ce mai conta încă o dependenţă în plus, important era să-mi rezolv problema.

Dezamăgire însă – la mine Xanaxul nu a funcţionat. Ameliora puţin din stările de nelinişte permanentă, din starea de frică incontrolabilă, însă chestiunea respiraţiei îngreunate n-a reuşit să o trateze. aşa cum n-a reuşit să-mi trateze nici lipsa de obiectiv care mi se instalase puternic în minte şi care mă făcea să mă consider un ratat, un tip a cărui existenţă profesională şi personală se apropie de sfîrşit.

M-am apucat şi de sport. La recomandarea medicului cardiolog am evitat sporturile care necesită efort intens şi care astfel mi-ar fi putut afecta inima care se afla deja într-o mare suferinţă. Am început să merg în fiecare seară cîte 5-6 kilometri, într-un ritm mai alert.

Îmi impuneam să cred că nimic rău nu mi se întîmplă, că totul este doar în mintea mea, însă cînd totul mi se părea perfect, simţeam iarăşi că lumea se prăbuşeşte, că leşin şi că mă apucă durerile în piept. Coşmarul în toată această suferinţă era că atacurile de panică şi crizele mă apucau în momente aleatorii, aşa că nu puteam să-mi programez nimic, nu puteam să plec la drum de frică să nu mă apuce leşinul la volan. Ajunsesem pînă acolo încît, atunci cînd ieşeam la o cafea în oraş, alegeam locaţiile aflate în apropierea unui spital, pentru a fi aproape în caz că un „atac de cord“ îmi va da tîrcoale.

În cele din urmă, la sfatul unor prieteni şi al unor medici, m-am decis să merg la psiholog.

Tot ce îmi doream era un moment de linişte,
un moment în care să pot respira normal.

---

*Viaţa lui **D.** s-a schimbat acum doi ani, cînd a început să aibă atacuri de panică, pe care iniţial le credea probleme la inimă. După cîteva luni a început să meargă la terapie, învăţînd să-şi accepte şi să-şi gestioneze anxietatea. Încă nu doreşte să-şi dezvăluie identitatea, dar lucrează la o carte despre experienţa lui. Episoadele de aici sînt adaptate după blogul lui, jurnaldeanxios. wordpress .com.*

„Sîntem în plină vîrstă a anxietăţii.“

W.H. Auden

„Anxietatea este servitoarea ambiţiei contemporane.“

Alain de Botton

„Scepticismul este eleganţa anxietăţii.“

Emil Cioran

„Avem o sumedenie de anxietăţi, iar una o anulează adeseori pe cealaltă.“

Winston Churchill

Ioana PRÂNDUREL

Bariere

Cînd eram mică, mergeam şi de două ori pe zi în Cişmigiu, unde aveam gaşca mea de copii, şi mama avea gaşca ei de părinţi. Îi era însă teamă să nu iau boli şi, de pildă, voia foarte mult să mă spăl pe mîini, pînă la coate eventual, să mă spăl imediat cum ajungeam acasă. Să nu calc în frunze murdare. Să nu mă lovesc. Să nu bag în gură.

Un copil poate foarte simplu să capete comportamente de om anxios de la cei din jurul lui, comportamente pe care pur şi simplu le reproduce, le imită. Atunci nu-mi dădeam seama, dar acum văd.

Preluasem genul ăsta de comportament. Nu aveam curaj să le povestesc copiilor ce era la mine în familie, pentru că ai mei aveau tendinţa de a nu spune niciodată ce se întîmplă acasă. Erau foarte atenţi să îmi spună să nu povestesc copiilor că eu nu am tată, că lucrul ăsta s-ar putea să îmi aducă dezaprobare.

I-am spus însă prietenei mele cele mai bune de atunci, cu care aveam şi brăţara la fel. Şi apoi mi-am reproşat foarte mult că am spus şi ce-o să se întîmple, ce-o să se întîmple dacă o să se afle. Îmi imaginam tot felul de lucruri care mai de care mai dureroase, cum că mă vor arăta copiii cu degetul şi părinţii lor vor face la fel.

Cred că deprinderea asta de a face scenarii este o dovadă a anxietăţii. Şi cred că un om anxios ajunge să creeze cît mai multe scenarii, în aşa fel încît să aibă puterea de a se pune în gardă. Să preîntîmpine totul, să îşi clădească seturi de reacţii şi să se asigure că lucrurile sînt sub control.

Toată viaţa mea, cred eu după ce am analizat-o în trei ani de terapie, am încercat să găsesc inconştient scenariile de care aveam nevoie şi care mă puteau duce pe un drum corect, echilibrat, ferindu-mă foarte bine.

Pînă am terminat facultatea, n-am dat voie nici unui dubiu să iasă la suprafaţă. Pe atunci lucram la Connex şi am decis împreună cu prietenul meu să ne căsătorim. După un an de căsnicie, toată viaţa mea personală – pentru că cea profesională era pusă la punct, cu plan de carieră – a început să nu mai meargă bine. Nu ştiam ce era cu mine, dar nu mă mai simţeam deloc mulţumită. Şi tot atunci mi-am dat seama că aveam o grămadă de lucruri care erau semne de nelinişte, că-mi rodeam unghiile, că nu mă simţeam deloc sigură pe mine şi că făceam scenarii. Descopeream, de pildă, că mi-am construit existenţa încercînd să evit lucruri. Era o nebuloasă totală, din care nu mai înţelegeam ce vreau, ce mi s-a întîmplat, de ce mi s-a întîmplat, de ce nu am vrut alte lucruri, cum

DILEMA
Anxietatea

aş vrea să fie, cum ar trebui să fie.

Am divorţat, deşi ştiam că nu era soluţia care va rezolva totul, ci doar unul dintre lucrurile care nu erau în regulă. Viaţa mea profesională mergea foarte bine şi am făcut un efort în fiecare dimineaţă ca, în momentul în care ajung la birou, să las deoparte orice m-ar fi putut afecta. Şi în felul ăsta să duc mai departe o existenţă care va deveni ulterior echilibrată.

Timp de vreo trei ani de zile am continuat să perseverez în această separaţie, timp în care viaţa mea continua să fie o nebuloasă. Pentru că fusesem crescută să caut răspunsuri în cărţi, mi-am spus că există sigur oameni care au scris despre asta şi mi-am făcut o bibliotecă întreagă, dar care n-a reuşit să mă ajute cu multe, în afară de clarificarea unor teorii.

În 2008, prin octombrie, s-a întîmplat un lucru total neaşteptat pentru mine: am rămas fără job. Eram atunci la eMag şi am rămas fără job din cauza crizei. După perioada de nelinişte care a urmat, am decis prin vara lui 2009 să îmi caut un psiholog, pentru că nu-mi era bine, eram mereu tristă şi foarte închisă. Eram într-o ceaţă care mă agita incredibil. Te agită să nu vezi.

Am găsit un cabinet pe net, am făcut programare într-un moment în care eram total disperată şi m-am dus. Prima şedinţă a fost extrem de pusă la punct. I-am cerut terapeutei CV-ul şi i-am expus toate aşteptările mele, pentru că voiam să mă asigur că ştie îndeajuns de bine partea teoretică şi că are experienţă practică – să nu mai păţesc cum păţisem cu o doamnă psiholog care mă lăsa să plîng şi atît. A fost extrem de înţelegătoare. Mi-a povestit cum tratează ea cazurile de genul meu, care sînt paşii, de cîte şedinţe este nevoie pînă la a primi un feedback, să nu-i spun diagnostic, şi am fost foarte mulţumită.

Pur şi simplu, m-am lăsat pe mîinile ei. Mi-am dat seama că un autodidact nu se poate trata îndeajuns – nivelul meu de nelinişte, de anxietate, de stare depresivă nu mai putea fi tratat prin informarea asta proprie. După cîteva întîlniri la care stăteam cu perna în braţe, mi-a explicat că mă protejam, că mă simţeam în siguranţă cu perna aia, ca o platoşă.

La puţin timp după, mi-a recomandat psihoterapia de grup (psihodramă). Pui în scenă momente din viaţa ta, iar cînd ieşi din joc şi doar îi urmăreşti pe ceilalţi interpretînd, se întîmplă foarte multe declicuri. Îi înţelegi mai bine pe ceilalţi, îţi înţelegi ţie trăirile şi faci legături care ţin foarte mult de tine, pe care nu are nimeni altcineva cum să ţi le arate altfel. Doar în momentul în care am retrăit lucrurile şi m-am văzut pe mine în mijlocul lor, am putut să ies din ceaţă încet, încet.

Acum simt că am ieşit din ceaţă. Nu mai sufăr. Nu mai e neclar ce se întîmplă cu mine. Dacă sînt neliniştită, îmi dau seama imediat de ce. Am învăţat prin exerciţiu să-mi identific foarte bine stările şi să nu mă mai sperie stările de frică.

Merg şi azi la o terapie de grup cu oameni care povestesc şi ei la rîndul lor aşa cum o fac şi eu. Am văzut că sîntem foarte mulţi care trecem prin aceste stări de anxietate, că sîntem nişte oameni care funcţionăm în societate, că ne afectează de multe ori aceleaşi lucruri, că ne sperie aceleaşi lucruri, că ne fac să suferim, că avem lucruri în comun şi că nu doar mie îmi era teamă de ce trăiesc, că sînt şi alţii, şi asta ajută.

> *„Sursa anxietăţii se află în viitor. Dacă poţi să nu te gîndeşti la viitor, atunci poţi să uiţi de toate grijile tale.“*
>
> Milan Kundera

Ioana Prândurel, *30 de ani, a crescut într-o familie care a învăţat-o să fie precaută. Ani de-a rîndul, Ioana a construit bariere între viaţa personală şi cea profesională, pînă cînd, la un moment dat, şi-a dat seama că nu mai ştie cine e şi de ce crede ce crede sau de ce face ce face.*

■ ■ ■

În România, accesul la un psiholog este prohibitiv

un dialog cu antropologul Bogdan IANCU

E anxietatea o boală a societăţilor vestice, cu o tradiţie a capitalismului şi a tiraniei succesului?

Nu cred că singurele societăţi care generează anxietăţi sînt cele vestice, dar cred că „tirania succesului“ individual este o componentă culturală definitorie pentru capitalismul ultimelor decenii, generatoare de – să le spunem generic – anxietăţi şi uneori chiar de boli specifice în rîndul celor pe care literatura anglo-saxonă i-a indexat ca *white-collar proletariat* („proletariatul gulerelor albe“), angajaţi ai corporaţiilor şi nu numai. Tot în ultimele decenii, apariţia doctrinelor flexibilităţii a generat transformări ale rutinei muncii şi ale sensurilor de percepţie a timpului, pe scurt: indivizii au început să se confrunte din ce în ce mai mult cu impredictibilitatea şi instabilitatea.

Cum au influenţat cei 50 de ani de comunism felul în care înţelegem azi anxietatea şi o tratăm (sau nu)?

Ca să putem face o comparaţie, ar trebui să avem date despre anxietatea/anxietăţile (pentru a fi mai clar: mă raportez la anxietate ca la un fenomen în proximitatea angoasei) „specifice“ perioadei socialiste. Cred că ceea ce s-a schimbat cu adevărat într-un plan general este sursa acestor dezechilibre psihice şi modalităţile de tratare a lor. Polii în jurul cărora gravitează principalele transformări – dacă discutăm despre surse de anxietate – sînt munca şi consumul: *corporatizarea* şi flexibilizarea muncii, după *etatizarea* din perioada socialistă (teoretizată de Katherine Verdery) şi „tirania“ hiperconsumului, după economia de penurie. O descriere precisă o găsim în versurile lui Cheloo: „Cheltuim bani pe care nu i-am muncit încă / Cînd o să-i dăm înapoi n-o să ne mai ajungă“. Modalităţile de tratare par să se plaseze mai degrabă în zona opţiunilor extreme: unii – dacă îşi permit (a se citi: au reuşit să acumuleze destule resurse) – fac *downshifting,* iau piciorul de pe acceleraţie, descoperă natura, ecologia, ritmul lent; alţii apelează la noua vrăjitorie: *coaching,* dezvoltare personală, *landmark.* Cîţiva, mai puţini, apelează la psihiatri.

Care ar fi anxietăţile noastre?

Antropologul David Kideckel arată cum, într-o perioadă scurtă după dispariţia regimului socialist autohton, muncitorii din industrie „au devenit, din modele de excelenţă ale virtuţii socialiste, aproape nişte paria ai incertitudinilor postsocialiste“. Împărtăşesc, pe baza experienţelor de teren, ideea că unul dintre cei mai mari generatori de angoase se regăseşte în transformările aduse de dezindustrializare, prin instaurarea sentimentului de dezordine şi nesiguranţă dat, de exemplu, de descalificare-deprofesionalizare: o serie de competenţe achiziţionate uneori în mai multe decenii (componente definitorii ale status-ului) au devenit în foarte scurt timp inutile. Alte angoase vin din zona consumului alimentar, de la spaima de E-uri la consumul compulsiv şi efectele dramatice inevitabile.

Ai găsit în cercetările tale pe teren cazuri de persoane care sufereau în mod evident de anxietate, dar cărora nu le-ar fi trecut niciodată prin cap să meargă la psiholog?

Am întîlnit şi printre cunoscuţii mei inşi care păreau să sufere de anxietate şi care nu apelau la un psiholog. Asta pentru că, în România, accesul la un psiholog este, din cauza preţurilor, prohibitiv. Pe de altă parte, nu e chiar o evidenţă că trebuie să consulţi un medic pentru o „stare“; de obicei, din motive lesne de înţeles, românii evită să ajungă la orice fel de medic, nu numai la psiholog. A se vedea prezenţa excesivă a farmaciilor în peisajul urban autohton, semn al unei preferinţe pentru automedicamentaţie. Reversul medaliei – în societăţile vestice, difuzarea largă a DSM-ului (popularul dicţionar al tulburărilor mentale) a devenit nu numai o sursă de informare, ci şi una de autodiagnosticare şi de producere a unor tulburări în lanţ, apărute la interacţiunea cu piaţa medicamentelor psihotrope.

Tocmai am trecut printr-o vară foarte agitată din punct de vedere politic. Poate instabilitatea politică să provoace o formă de anxietate socială?

Poate, dar la noi nu (mai) e cazul. Cred că o excepţie interesantă a reprezentat-o „cazul Arafat“ din iarna trecută, cînd oamenii au ieşit în stradă pentru că simţeau că se fragilizează şi ultima redută a încrederii în sistemul medical românesc, cum era SMURD-ul.

Sînt oamenii de la ţară feriţi de anxietăţi sau le au şi ei pe ale lor?

Oamenii care trăiesc în spaţiul rural gestionează, probabil, un număr mai mic de surse de anxietate, dar asta şi pentru că zonele de interacţiune socială care le permit să se ventileze au rămas în mare parte intacte. Lungul drum al tranziţiei nu i-a ferit, totuşi, de o serie infinită de incertitudini, în măsura în care ţăranii au fost ţinta unor experimente sociale şi economice în cel mai bun caz fără noimă. Apariţia marilor exploataţii agricole, prin masificarea terenurilor deţinute de firme ce se bazează pe tehnologii care-i exclud pe localnici de la participarea la muncă, este un alt exemplu recent.

a consemnat Luiza VASILIU

■ ■ ■

> *„Cea mai mare parte din ceea ce noi numim personalitate este determinată de felul în care am ales să ne apărăm împotriva anxietăţii şi tristeţii.“*
>
> Alain de Botton

DILEMA
Anxietatea

ANXIETATEA

„M-am luat pe mine însumi ca duhovnic şi psihanalist“

interviu cu Mircea CĂRTĂRESCU

În jurnalul tău faci figura unui personaj deseori nemulţumit, deprimat, anxios... Dar aceea e o carte, iar eu te întreb aici, într-un interviu, dacă ai frici sau anxietăţi în viaţa personală şi/sau legate de scris, în faţa paginii albe, spre exemplu, sau după terminarea unei trilogii?

N-am ştiut pînă acum că fac figura asta în jurnalul meu, îmi pare rău pentru cititor, n-am avut intenţia să-l plictisesc cu problemele mele, ci dimpotrivă, să-l instruiesc şi să-l amuz... Nu ştiam nici că jurnalul meu nu e creditabil pentru că una sînt cărţile (chiar şi jurnalele intime) şi alta viaţa. Dacă textele nu cuprind adevărul, asemenea vieţii, atunci nici interviul ăsta nu-l va cuprinde, fiind şi el tot un text. Prin urmare, ai s-o scoţi cu greu la capăt cu mine! Mai ales că prefer discuţiile faţă-n faţă, nu culcat pe canapeaua psihanalistului, poziţie submisivă care nu-mi provoacă decît suspiciune.

Păi, hai să ficţionalizez în prelungirea cărţilor şi a jurnalului, de vreme ce n-am nici un alt adevăr de oferit, nici măcar mie însumi (ca să ştiu ce e cu mine, „ca să-mi înţeleg situaţia“, cum scria Kafka, trebuie să scriu, n-am nici o altă cale). Nu, nu sînt un ins anxios, nu-mi place nici cuvîntul ăsta, nici realitatea pe care-o denumeşte. Psihicul meu, pînă la proba contrarie, e remarcabil de puternic. Cu mult mai puternic, de fapt, decît mine însumi. E ca un djin pe care l-am eliberat cine ştie cînd din sticla lui şi care acum, deşi m-ar putea strivi oricînd ca pe-o muscă, mi se supune totuşi senin, fără să pot citi pe faţa lui de asiatic nemulţumire, ironie sau dispreţ. Am temeri normale, teama zilei de mîine, a infertilităţii artistice, teama de îmbătrînire, boli şi moarte. Dar ele intră în definiţia umanului, n-au nimic special. Şi nu mi-e teamă pentru mine în primul rînd, ci pentru cei pe care-i iubesc. Întotdeauna mi-am spus: decît să li se-ntîmple lor ceva, mai bine să mi se-ntîmple mie.

Scriai undeva că generaţia ta a plătit din plin, în ultimii ani, mizeria şi suferinţa trăite în anii ’80, iar altundeva spuneai că anii ’90 sînt cei mai mizerabili pe care i-ai trăit vreodată... Dacă ar trebui să compari aceste decenii, anii ’80, ’90 şi 2000, care ar fi diferenţele notabile, din perspectiva – şi folosesc cît mai generic cuvîntul – anxietăţilor tale sau ale celor din jurul tău?

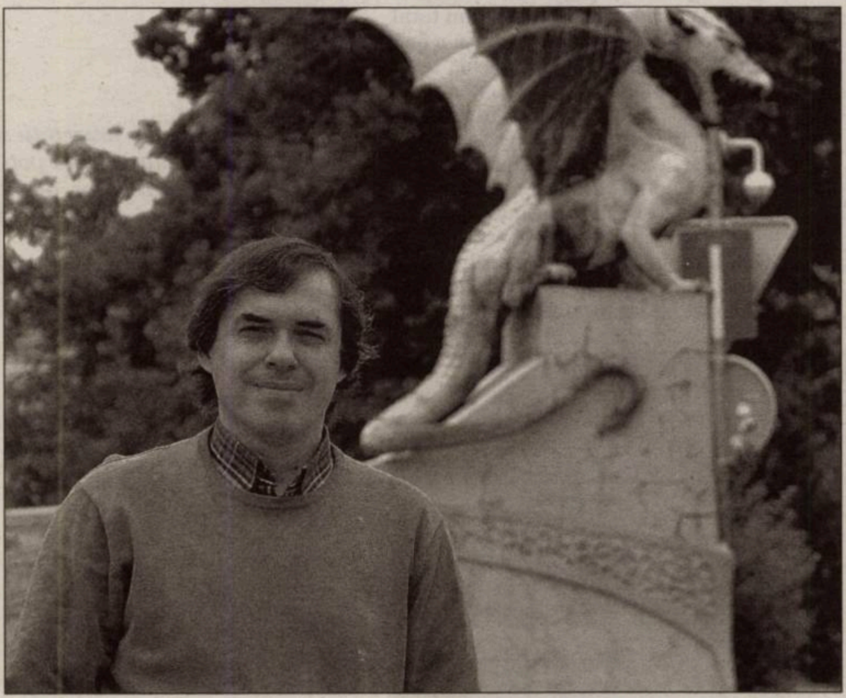

Da, generaţia mea e acum praf şi pulbere, mult înainte de vreme. Cei mai buni dintre noi s-au dus înainte să împlinească cincizeci de ani. Iar dintre cei care mai ţin steagul cît de cît, foarte puţini îl ţin sus şi ferm. Am pierdut legătura cu aproape toţi foştii mei colegi. Sentimentul că sîntem deja istorie e foarte straniu pentru mine. E ca şi cînd am trăi într-o fotografie sepia, decolorată de vreme, cu zimţişorii rupţi. Cînd ne vedem, nu mai putem comunica fiindcă ne desparte emulsia fotografică, depusă gros, ca o pojghiţă tare, pe pielea noastră. Nu ne putem reprima gîndul că nu mai sîntem, ci am fost. Că opera noastră e încheiată şi aerul pe care încă îl respirăm e un codicil al unei vieţi, de fapt, trecute şi ea.

Am trăit rău de cînd mă ştiu, născut în sărăcie, crescut pe beton, la diferite etaje, cum a dat Dumnezeu. Noroc că firea mea e nepăsătoare: de fapt, pot să trăiesc oricum.

Anul acesta, lui Mircea Cărtărescu i-au apărut, la Editura Humanitas, cărţile Levantul *(reeditare) şi* Ochiul căprui al dragostei noastre *şi este coautor al volumului colectiv* Intelectuali la cratiţă. Amintiri culinare şi 50 de reţete *(concepţie şi coordonare editorială – Ioana Pârvulescu).*

Am temeri normale, teama zilei de mîine, a infertilităţii artistice, teama de îmbătrînire, boli şi moarte.

ONE WAY
ONE WAY
STOP

Şi acum mănînc ce se nimereşte, dorm cînd apuc, rezist la cîteva nopţi nedormite-n şir... Nu prea am observat viaţa exterioară, am trăit (vorba ta) mai mult în cărţi. Totuşi, am rămas cu impresia de neşters a trei perioade negre în viaţa mea: foametea şi frigul şi umilinţa care-au culminat între 1983 şi 1989, tranziţia iliesciană din anii ’90 (cu Piaţa Universităţii, mineriadele, inflaţia galopantă, tirania majorităţii) şi această vară cumplită, iulie şi august 2012, cînd legile statului au fost strîmbate, lăbărţate şi îmbucătăţite ca plastilina de un grup de aventurieri fără conştiinţă. Sper să nu mai trec niciodată prin suferinţele pe care mi le-au provocat aceste epoci.

„Nu-mi place această societate“

Întorcîndu-ne la cărţi, au scriitorii vreun interes artistic să-şi cultive anxietăţile? Sînt ei mai predispuşi, le speculează ori le adîncesc prin scris?

Nu, n-au nici un interes. Îi recunoşti pe impostori după felul cum îşi zgîndăre, asemenea cerşetorilor, rănile ca să supureze mai departe. Să-ţi cultivi anxietăţile? Poate cineva crede cu adevărat că e posibil aşa ceva? Dacă nu eşti tu însuţi rana ta vie, dacă nu te identifici cu ea, orice altă rană autoprovocată nu e decît un *fake* care se cunoaşte imediat. De altfel, nu se scrie numai ca să-ţi exprimi angoasele (alt cuvînt urît), şi, pe de altă parte, nimeni nu e condamnat la literatură pe viaţă. De ce să scrii cînd nu simţi că trebuie să(-ţi) spui ceva? Un scriitor adevărat nu scrie cînd nu i se dă de scris, şi acceptă asta cu seninătate. Altfel, el devine tot ce poate fi mai rău: un fals proroc care spune vorbe de la el, nu de la cel care l-a trimis.

Regizorul Tim Burton spunea că n-ar face niciodată psihanaliză pentru că s-ar teme să nu-şi compromită creativitatea şi imaginaţia. Ţi-ai pus vreodată problema să mergi la un psiholog?

Vorba lui Salinger (n-o să citez textual): n-aş accepta ca psihanalist decît pe un tip de o imensă superioritate morală, un iluminat şi un profet. Aşa ceva nu cred că există în tagma *shrink*-uitorilor. Pînă una, alta, m-am luat pe mine însumi ca duhovnic şi psihanalist, măcar ştiu că discreţia e garantată. Scriu literatură tocmai ca să aflu ce e-n capul meu. Sau ce e de capul meu. Cînd aflu despre mine ceva ce încă nu ştiusem, sînt fericit cu săptămînile. Dar e din ce în ce mai greu. Adevărurile mari despre mine le-am spus deja şi nu pot inventa altele. Îmi rămîn însă detaliile, şi tot e de muncă.

Totuşi, tu cum îţi domoleşti/tratezi temerile? Ce ajută: familia, muzica, călătoriile, cititul, propriul scris?

Cum îţi spuneam, în cea mai mare parte a timpului sînt un om senin. Mă simt ca o insectă prinsă în chihlimbarul care i-a devenit destin. Ştiu că nu pot mişca nici un deget afară din soarta mea, care mă-nchistează în boaba de ambră, dar mă şi conservă. Nu mi-e teamă. Se va întîmpla tot ce trebuia să se-ntîmple.

Eu nu mă cred în primul rînd un scriitor, nici nu am legături cu comunitatea scriitorilor, nici nu folosesc cuvîntul. Azi, cînd un scriitor nu mai înseamnă nimic, nici dacă l-aş folosi, nu mi-ar servi la ceva. Mă cred în primul rînd un om trăitor pe pămînt, unul dintre foarte mulţi. În fiecare seară, înainte să adorm, mulţumesc pentru că mi s-a dat să văd lumea. Mă bucur enorm de toţi cei pe care-i iubesc, de soţia mea, de copiii mei, de părinţii mei, de prietenii mei. Mă bucur de muzica mea, de cărţile din biblioteca mea, de computerul meu, de casa mea plină de flori. Da, toate astea mă calmează, mă ajută să traversez locurile rele care îmi provoacă vertijuri.

Mărturiseai într-un interviu de-acum un an-doi că iei în calcul posibilitatea de a pleca din ţară, deşi pe atunci lucrurile nu o luaseră complet razna, ca în acest an... În ce măsură te afectează societatea românească actuală?

Nu-mi place această societate. Cum s-ar zice, iubesc poporul român, dar nu-mi place societatea românească! Fiindcă tot sîntem, încă, în anul Caragiale. După mamă, aş fi fost un Mitică (de altfel şi sînt, mă cheamă şi Dumitru în actul de botez, după bunicul meu, *great* Badislav), dar m-a salvat spiţa tatălui, din Banatul greoi şi serios. Îmi displac reaua-credinţă, şmecheria, egoismul, mitocănia, mărginirea, obtuzitatea celor din jur. Sîntem o lume încă needucată cum trebuie, şi asta e valabil de la vlădică la opincă.

Şi da, lumea asta m-a rănit adesea în ultimii ani, de cînd, ca jurnalist, mă confrunt cu ea (lasă că nici cu lumea literară nu mi-e ruşine: de treizeci de ani face acelaşi lucru). Faptul că sînt oameni care mă urăsc, care se exprimă despre mine cu injurii nereproductibile, fără ca măcar să-i cunosc sau să am vreo legătură cu ei, e pentru mine de neînţeles. Dacă voi părăsi vreodată definitiv România – unde altfel mă simt foarte bine – va fi numai din cauza lor, va fi numai împins de ei.

Sper că voi putea totuşi rămîne aici. România nu e un loc de dispreţuit. E un petec de pămînt la fel de bun ca oricare altul pentru cine vrea să stea liniştit şi să scrie.

a consemnat Marius CHIVU

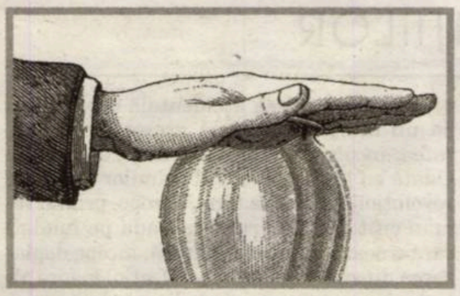

REGIMUL ARTELOR ŞI MUNIŢIILOR

George BANU

în afara **cadrului**

1917

– o expoziţie la Centre Pompidou Metz –

Nu puteam rata această expoziţie unică despre un an de cumpănă al lumii, *1917*... anul ce a schimbat faţa Europei şi apoi céa a planetei. La Metz, în noul local al Centrului Georges Pompidou, s-au reunit opere şi documente, s-au reamintit date şi conflicte. Francezii descopereau *1917*, eu îl ştiam căci îi port adînc însemnele de neuitat, însemnele Revoluţiei din Octombrie cînd Rusia s-a schimbat la faţă, cînd Palatul de Iarnă al ţarului a fost cucerit de bolşevici, cînd Lenin a devenit noul stăpîn, asemeni unui Lopahin ce se întrona pe a şasea parte din teritoriul lumii.

În trenul spre Metz, mi-am amintit o istorie semnificativă: la Zürich, tinerii avangardişti se reuneau în sălile Cabaretului Voltaire pentru a recita poeme, a cînta zgomotos, a trage cu gloanţe în aer şi a bea mult alcool. Primăria oraşului a decis să supravegheze localul şi a plasat în jur poliţişti în uniformă sau în civil. Ei vegheau şi protejau ordinea ameninţată de scandalagiii cabaretului. Însă, la numai cîteva case mai încolo, pe aceeaşi stradă, Lenin plănuia, complota şi organiza întruniri discrete fără ca forţele de securitate eleveţiene să-l suspecteze sau controleze. Nici o pază nu a fost instalată în faţa casei de unde ieşeau şi unde intrau tineri revoluţionari tăcuţi ce pregăteau schimbarea la faţă a lumii. Iată o imagine simbolică: de o parte agitaţia unui cabaret şi de alta muţenia unei conspiraţii. Poliţia s-a înşelat şi nu a evaluat just pericolele. Dar totodată e ceea ce expoziţia va demonstra: explozia avangardei şi cea a revoluţiei sînt contemporane. Fiecare în felul său a afectat radical şi arta, şi istoria. Poli indisociabili ai unei contradicţii ce va modifica destinul unui Occident complet perturbat de tulburările lui... *1917!*

Explozia avangardei şi cea a revoluţiei sînt contemporane.

1917 e totodată anul în care echilibrul forţelor în conflict va fi destabilizat, anul în care Statele Unite ale Americii se angajează de partea aliaţilor dînd o dimensiune mondială războiului, dar totodată demonstrînd că emigranţii care constituiau tînăra naţiune eteroclită de peste ocean nu rămîneau indiferenţi la soarta continentului părăsit. Expoziţia insistă asupra acestei mutaţii, desori uitată. Ea e importantă căci, pe de altă parte, azi e confirmată teoria amabasadorului Franţei la St. Petersburg, un nobil Paleolog, conform căreia Germania va facilita revenirea lui Lenin în Rusia, într-un vagon blindat ce a traversat Europa din Elveţia pînă în nord, cu preţul declanşării unui conflict interior şi retragerii imperiului ţarist din conflict. Lenin îşi va respecta angajamentele şi va semna pacea de la Brest-Litovsk care confirmă strategia germană. Rusia iese din război şi America intră. *1917* – an de răscruce!

Expoziţia interesează nu doar pe plan informativ, ci şi pentru întrebarea pe care o formulează: cum se poate face artă pe vreme de război? Cum să te situezi pe fond de dramă a distrugerii sau de încredere în perspectiva unei reconstrucţii? Varietatea răspunsurilor uimeşte prin caracterul său disparat demonstrînd cît de neprevăzută e relaţia ce se instaurează între istoria colectivă şi implicaţia subiectivă. Nici o majoritate nu se impune, opţiunile diferă şi descopăr că ele se definesc printr-un singur element care le e comun: excesul! Toate operele descriptive în sensul picturii de atelier şochează prin inadaptarea la tensiunea evenimentelor, prin supunerea la coduri vechi lipsite de impact, prin absenţa de rezonanţă. Opere vetuste la ceasul violent al unei distrugeri colective, opere care-mi amintesc această frază extraordinară din *Apocalips*: „Te vomit nu pentru că eşti rece sau cald, ci pentru ca eşti călduţ“. Şi eu, azi, văzîndu-le, resimt aceeaşi repulsie. Artă la adăpost, în sensul indiferenţei, artă fără risc, artă a protejării de sine.

În această expoziţie colosală, genială, pasionantă e opoziţia între două tendinţe extreme, polemice şi periculoase. Pe de o parte artiştii, îndeosebi nemţi, care de la Otto Dix la Kirchner şi alţii ne confruntă cu ororile războiului, într-o viziune infernală sau caricaturală ce desfigurează chipurile, întunecă paleta, cultivă strigătul, patetic şi schimonosit. Omul devine o pradă rănită pînă la sînge şi os sub impactul războiului. Noaptea cade peste o Europă traumatizată şi Germania îi e centrul tragic. Arta mărturiseşte, cu preţul durerii artiştilor, al sinuciderii morale, al grotescului insuportabil ceea ce politica a făcut din om: un animal sfîşiat. Artă a dezastrului!

Pe de altă parte se desenează un mod opus de a reacţiona, căci, de la Kandinsky la Léger sau Brâncuşi, avangarda pe care o personifică se prezintă ca o manieră de rezistenţă, ca un refuz de a capitula în faţa cataclismului. De astă dată, artistul se refugiază în culori şi forme furnizînd o lecţie de încredere în om pe fondul convingerii că, odată sfîrşit războiul, omul îşi va recîştiga demnitatea şi va asimila arta unei forme de salvare. Expoziţia ne invită să asimilăm această postură unei maniere nicidecum indiferentă la situaţia lumii, ci, dimpotrivă, la fel de intransigentă ca şi cealaltă, tragică, postura artiştilor ce decid să nu se resemnze, să nu admită distrugerea ca destin şi caută să degajeze un orizont de încredere, acela al reconstrucţiei posibile. Nici unul mai laş decît celălalt, nici unul mai curajos: nu contează alegerea, căci „artiştii excesului“ încarnează într-un mod extrem o opţiune apărată pînă la capăt ca semn al unei dorinţe de a nu se capitula. Confirmînd efectele războiului sau, dimpotrivă, refuzîndu-le.

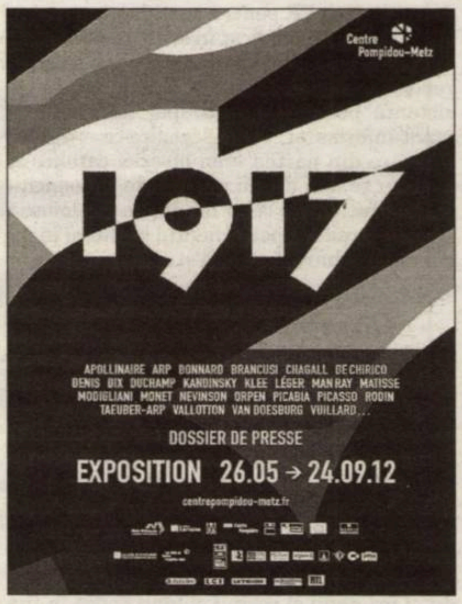

Centre Pompidou-Metz

1917

APOLLINAIRE ARP BONNARD BRANCUSI CHAGALL DE CHIRICO DENIS DIX DUCHAMP KANDINSKY KLEE LÉGER MAN RAY MATISSE MODIGLIANI MONET NEVINSON ORPEN PICABIA PICASSO RODIN TAEUBER-ARP VALLOTTON VAN DOESBURG VUILLARD...

DOSSIER DE PRESSE

EXPOSITION 26.05 → 24.09.12

centrepompidou-metz.fr

Surpriza acestei vizite provine din importanţa acordată „teatralităţii“. O teatralitate bazată pe practica permanentă a camuflajului – camuflaj de case, de oameni, de obiective militare. Din perspectiva unui asemenea exerciţiu şi nu din aceea unei simulări înşelătoare trebuie înţeles termenul de „teatru al războiului“, de „teatru al operaţiilor“, teatru ca mod de a organiza dialectica între ceea ce se vede şi ceea ce se ascunde. Din anii Primului Război Mondial provine expresia enigmatică des auzită în Franţa: „Pentru a trăi fericiţi, să trăim ascunşi“. Camuflajul protejează, camuflajul înşeală, camuflajul e o punere în scenă. Picasso spunea chiar, cu umorul său de nedepăşit, „dacă vrem să camuflăm un regmentam am putea să-i îmbrăcăm pe toţi în arlechini şi astfel nimeni nu-i va recunoaşte“. Şi, parcă răspunzînd acestei butade, expoziţia se încheie cu celebra, miraculoasa cortină a lui Picasso pentru spectacolul *Parade*. Cortina cu arlechin şi animale exotice, cortina ce nu e un fundal, cum ani de-a-rîndul am crezut toţi, ci un ecran luminos şi exaltant ce invită să uităm războiul, să regăsim divertismentul ludic ca o forma de uitare dar, alături, descoperim, dimpotrivă, extensia a ceea ce Duchamp numea *ready made*, obiecte expuse ca atare, concrete şi directe: obuze, gloanţe, puşti. Arlechinul şi cartuşul, iată alternativa lui... *1917*.

Aici îmi amintesc cărţile tinereţii: *Pădurea spînzuraţilor, Ultima noapte de dragoste, prima noapte de război, Întunecare*... Şi astfel între panorama europeană a dezastrului şi cea, la fel de dramatică, a României, dialogul dureros se leagă. Fiecare ţară, de la Polonia la Cehia sau Ungaria, îşi va avea mărturiile sale. Mărturiile acestor artişti care au trăit atunci, mai grav decît naufragiul ulterior al Titanicului, naufragiul Europei.

1917 – an al unei teribile rupturi între durere exasperată şi speranţa asumată, an în care, de fapt, începe acest „secol scurt“ care a fost secolul XX. El a debutat cu Revoluţia din 1917 şi s-a terminat cu eşecul ei confirmat în 1989!

1989 – iată motivul unei alte expoziţii posibile! O aştept.

***George Banu** este profesor de studii teatrale la Universitatea Sorbonne Nouvelle şi preşedinte de onoare al Asociaţiei Internaţionale a Criticilor de Teatru. A publicat, între altele,* Livada de vişini, teatrul nostru *(Editura Nemira, 2011).*

PUBLICITATE

SAMSUNG

Pregătit să surprinzi orice moment la viteza de 1/8000 dintr-o secundă.

NX20

Cu Samsung SMART CAMERA NX20.
20,3 megapixeli, obturator rapid de 1/8000 şi conexiune Wi-Fi încorporată.

Share life in perfect detail

EISA AWARD Best Product 2012-2013
ADVANCED COMPACT SYSTEM CAMERA
Samsung NX20

SHOOT WOW! SHARE NOW!

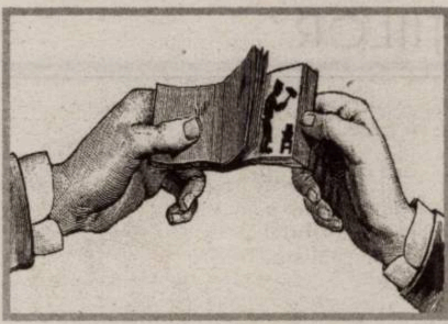

Marius CHIVU

feedbook

Un roman alunecos

● Radu Mareş, *Deplasarea spre roşu*, Editura Polirom, 2012.

În fizică, „deplasarea spre roşu“ denumeşte creşterea lungimii de undă cauzată de scăderea frecvenţei radiaţiei electromagnetice; în acest nou roman al lui Radu Mareş – publicat relativ repede după premiatul *Cînd ne vom întoarce* (2010) –, expresia este o metaforă a procesului psiho-sentimental de modificare a frecvenţei interioare prin care trece personajul principal. Acum că a fost cît de cît elucidat misterul acestui straniu titlu (mai puţin poetic, spre exemplu, decît *Zgomotul alb,* expresie împrumutată din fizica acusticii de Don DeLillo), ne putem ocupa liniştiţi de confesiunea lui Romi, profesor de franceză într-un oraş din Ardeal. Căci romanul este, de fapt, o lungă şi destul de neconvenţională confesiune, cu destule anticipări şi reveniri, despre care aflăm relativ tîrziu şi cui îi este adresată. Cum bine s-a remarcat deja, povestea avansează înşelător prin cîteva glisări şi abandonuri, căci, de-a lungul întregului proces confesiv, peisajul (sau cromatica naraţiunii, ca să rămîn în sfera termenilor metaforei din titlu) se schimbă de cîteva ori şi abia finalul oferă imaginea limpede a ceea ce înseamnă, în fond, „deplasarea spre roşu“ a personajului (proces care, apropo, poate avea loc chiar şi în spectrul invizibil al radiaţiilor).

În prima parte a cărţii, îl aflăm pe profesorul de franceză, ajuns colaborator al ziarului local, în preajma unui personaj energic şi charismatic ce-l convinge să scrie un reportaj despre renovarea unui vechi conac dintr-un sat şi transformarea lui într-un cămin pentru copiii orfani şi cu handicapuri uşoare. Sînt anii '90, România devenise atracţia horror a reportajelor străine despre „casele de copii ale lui Ceauşescu“, iar reportajul era menit să mai dreagă imaginea deplorabilă a ţării, să exprime recunoştinţa şi eventual să încurajeze ajutoarele din străinătate, dar şi să facă PR pentru partidul de opoziţie anticomunistă implicat în acest proiect umanitar. Romi se lasă cu greu convins să scrie reportajul, dar e nevoie şi de mai multă insistenţă pentru a se „ocupa“ (ca gazdă-amant-informator) de englezoaica ce venise cu ajutoare din partea unei biserici catolice şi care nu se mai dădea plecată de la conacul-cămin. Întîlnirea celor doi într-o zi ploioasă şi retragerea în apartamentul lui Romi în jurul unor pahare de vodcă şi al unui televizor cu sonorul luat este prima „deplasare“ a naraţiunii. Amîndoi sînt taciturni, introvertiţi, fără ţintă, încurcaţi în convenţiile sociale. Romi, despre care aflăm că soţia şi fiul lui (invizibilul interlocutor, destinatarul confesiunii) plecaseră în Germania, este un bărbat singur, retras, dezechilibat, nevrotic. Refuză realitatea/normalitatea/viaţa evitîndu-şi prietenii şi vecinii şi bînd vodcă în fiecare seară, pe întuneric, în propriul apartament, un spaţiu al memoriei ferecate, căci există camere unde nu mai intră. Încurajată de alcool şi de comportamentul inofensiv al profesorului de franceză, englezoaica îşi spune povestea plecatului de-acasă, a dependenţei de droguri, întîlnirea cu un preot catolic şi, în cele din urmă, implicarea în acţiunile umanitare în Estul postcomunist.

Cînd vine rîndul bărbatului să i se destăinuie are loc a treia schimbare de undă narativă în scrisoarea tatălui către îndepărtatul fiu şi introduce al treilea personaj al cărţii, Grete, violonistă la Operă în anii '80, viitoarea soţie şi mamă. Crescută împreună cu fratele ei geamăn, Hans, de nişte părinţi adoptivi, după ce părinţii lor naturali fuseseră, în mod misterios, ridicaţi de-acasă şi ucişi în perioada stalinistă, Grete este încă un personaj dezechilibrat, căci tace despre trecutul ce continuă s-o bîntuie. În preajma ei, orfană de mică, apoi părăsită de fratele geamăn care fugise din ţară, cîntînd fără pasiune şi refuzînd maternitatea, Romi se simte deopotrivă responsabil şi neajutorat: „Iluzia mea a fost că-mi revine s-o ajut pe femeia iubită şi s-o încerc s-o vindec de coşmarurile care ne înnebuneau pe amîndoi, iar terapia va trebui inventată de la zero. Chiar împotriva ei, ajunsesem să văd, pas cu pas, drumul prin pădurea întunecoasă al celor doi copii de care lumea «se descotorosise», lăsaţi să-şi afle singuri soluţia de supravieţuire. Buzunarul cu pietricele pentru a însemna drumul, păsărice vorbitoare care-i conduce, casa de turtă dulce...“ Numai că, în ciuda eforturilor *outsider*-ului Romi, drama modernă a lui Hans şi a lui Grete îşi urmează propriul curs. Fericirea domestică dintre Romi şi Grete (scena în care este conceput copilul lor este cea mai frumoasă şi mai intensă din carte şi, poate, cheia „deplasării“) nu exorcizează trecutul, care revine, cu toate necunoscutele şi ororile lui, odată cu ultima glisare a naraţiunii şi cu introducerea celui de-al patrulea personaj, Hans, reîntors în ţară în primăvara lui '90. Finalul confesiunii lui Romi către fiul său scoate în lumină, la propriu şi la figurat, trauma ce explică relaţia confesiune-uitare şi vină-vindecare, adică metafora schimbărilor dintre unde şi radiaţii din titlu.

În recenzia sa din *Suplimentul de cultură* intitulată „Nunta spagirică“, Bogdan-Alexandru Stănescu merge mult mai departe cu interpretarea romanului. În cheia nuntirii alchimice pe care el o dă cărţii (interpretare deopotrivă fascinantă şi justă), refuzul Gretei de a vorbi despre fratele ei geamăn şi de a avea copii au rolul unei premoniţii, iar concepţia şi naşterea accidentală a băiatului cu un intrus reprezintă greşeala, impuritatea, încălcarea unei interdicţii a creaţiei. Odată cu haosul social al primilor ani post-revoluţionari (acesta fiind, apropo, primul roman citit de mine cu mineriada pe fundal) care creează materia necesară, începe deplasarea dinspre nigredo (putrefactio) înspre albedo, înspre aurora simbolizată de reuniunea celor doi fraţi, de întîlnirea şi împlinirea lor în Operă – după cum interpretează Bogdan-Alexandru Stănescu. Romi este doar un înlocuitor în ecuaţia gemelarităţii creatoare şi, în cele din urmă, un martor, unul ales, dar care va rămîne marcat, smintit de sfinţenia / oroarea revelaţiei: „Descoperirea făcută de inocentul narator vine ca o împlinire a tuturor premoniţiilor aruncate în materia cărţii: nunta dintre *soror mystica* şi *frater mysticum,* pasul spre roşu, spre rubedo. Nunta alchimică are ca scop naşterea hermafroditului, a copilului divin.“ Lunga confesiune are loc, aşadar, între creatorul înlocuitor şi procreaţia accidentală, între intrus şi impur.

Scris foarte bine – limpede, fluent, îngrijit – de un prozator profesionist, construit pe mai multe piste, cu glisări şi deschideri narative, cu „deplasări“ de istorii, personaje şi sensuri, romanul ridică întrebări şi lasă loc mai multor interpretări, din care cele în cheie psihanalitică (avînd basmul fraţilor Grimm ca model simbolic) sau alchimică sînt cele mai atractive. Există şi scăderi care pot fi reproşate (umpluturi şi banalităţi, personaje fuşerite, inconsistente psihologic sau abandonate, vagul socio-politic optzecist şi localizările aproximative), dar la fel de bine ele pot fi justificate de însăşi natura şi convenţia confesiunii eterogene, de construcţia simbolică sau asumat înşelătoare, favorizînd pistele false, incongruente. Dincolo de toate astea însă (sau poate tocmai datorită lor), *Deplasarea spre roşu* rămîne probabil cel mai intrigant roman al anului.

Rămîne probabil cel mai intrigant roman al anului.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● Jean-Marie Blas de Roblès, *Muntele de la miezul nopţii*, traducere din limba franceză de Doru Mareş, Colecţia „Fiction Connection“, Editura Trei, 2012.

JEAN-MARIE BLAS DE ROBLÈS
muntele de la miezul nopţii
TREI

Algerian prin naştere, francez după aceea, filozof de formaţie, călător de vocaţie şi arheolog activ, Jean-Marie Blas de Roblès a rupt gura tîrgului planetar abia ca scriitor, în 2008, cu *Acolo unde tigrii sînt la ei acasă,* un roman masiv la care a meşterit nu mai puţin de un deceniu. Cartea respectivă, cu enigmele ei baroce şi cu ficţiunile ei erudite, umilea stilul Dan Brown şi rafina proza de mistere, încasînd vreo trei premii curat literare.

După numai doi ani, scriitorul revine cu *Muntele de la miezul nopţii,* dar succesul nu se mai repetă. De astă dată, povestea nu mai mizează pe amplitudini labirintice, ci preferă un soi de poezie melancolică, propunînd ca personaj un bătrîn solitar, straniu şi cumsecade, paznic de liceu iezuit în Lyon-ul anilor '80, pasionat în tăcere de religia Tibetului. Graţie mai tinerei Rose, care locuia în acelaşi imobil cu el, bătrînul ajunge să vadă pe viu Lhasa, după care, cu visul împlinit, se lasă să moară în timpul zborului de întoarcere, cînd avionul se afla deasupra Berlinului. Ultimele lui cuvinte – un secret pe care i-l mărturiseşte tinerei Rose – complică întrucîtva biografia personajului, dar nu într-atît încît să te ia cu ameţeală. Ameţitoare e abia continuarea aleasă de scriitor, prin care face ţăndări cam toate clişeele privitoare la literatura de mistere.

Romanul se încheie, practic, cu un soi de cercetare istorică asupra posibilităţii ca secretul mărturisit de bătrîn să fie adevărat, însă tocmai ancheta aceasta – demitizantă cu aplomb şi şarmant de lămuritoare – sporeşte misterul din jurul ciudatului bătrîn. Epica subţirică de pînă aici se învîrtoşează prin această investigaţie finală, frizînd dintr-o dată literatura senzaţională bună.

PUBLICITATE

IDIOMA UNArte square■media

TE INVITĂ SĂ PARTICIPI LA

CONCURS
CARTE-OBIECT

10 SEPTEMBRIE - 29 OCTOMBRIE 2012

SUSŢINUT DE RADIO FRANCE INTERNATIONALE

CÂŞTIGĂTORII VOR FI ANUNŢAŢI ÎN CADRUL

CARTE cu ARTE

19 NOV. – 16 DEC. 2012

GALERIA UNIVERSITĂŢII NAŢIONALE DE ARTĂ

PENTRU DETALII ŞI CONDIŢII VIZITAŢI

www.asociatiaidioma.ro

Maria BALABAŞ

bon de **audiţie**

Lăutari şi pinguini

Schimbări în suflet

● **Trei Parale, *Bazar II. Cîntări din veacul al XIX-lea*, Fundaţia „Alexandru Tzigara-Samurcaş“, 2012.**

trei
- parale -

O adevărată mişcare s-a creat în ultima vreme în jurul repertoriului lăutăresc, a cîntecelor de mahala, celebrînd culegerea lui Anton Pann *Spitalul Amorului*. La ediţia de anul acesta a Green Hours International Jazz Festival, nu mai puţin de trei proiecte româneşti s-au învîrtit în jurul acestui cîntător al dorului. Vlaicu Golcea, Marta Hristea şi Raul Kusak au lansat propria versiune a cîntecelor din *Spital* – o minuţioasă lucrătură stilistică şi de sound care dezvoltă excelent, cu sintetizatoare, ceea ce se cînta altădată la instrumente acustice. Trei Parale, însă, derulează filmul sonor şi afectiv pînă aproape de acel moment-timp în care astfel de cîntări erau obişnuinţă în zaiafeturile societăţii autohtone. Cobze, fluiere, dairea, o voce (Daniel Pop) cu inflexiuni orientale, un repertoriu ales cu ştiinţa căutării atente în arhive de Florin Iordan, un al doilea album Bazar într-o prezentare grafică fără cusur (Lila Passima).

Cîntările surprind „traseul «degradării» gradate a muzicilor orientale sau impregnate de orientalisme pe teritoriul românesc: de la curţile aristocratice către uliţele mahalalelor“ (din booklet). Destinul lor continuă datorită celor de la Trei Parale: din uitare înapoi în cotidian, în teatre, grădini, cluburi, festivaluri, nunţi, botezuri – cîntecele interpretate aproape de forma originară deschid porţile acelei percepţii pe care asfaltul şi comerţul muzical o înăbuşă. Veţi găsi în acest *Bazar II* cîntece culese de Dimitrie Vulpian sau cuprinse în culegerea *Musique orientale* publicată în 1834 de François Rouschitzki, cîntate de ţambalagii necunoscuţi sau de vechi lăutari celebri, o manea turcească de prin 1950, cîntece evreieşti şi, bineînţeles, cîteva cîntece de-ale *Spitalului Amorului*. Este un album care se ascultă cu uşurinţă, cu un pahar de vin alături, cu o ureche atentă la timbralitatea instrumentelor, la schimbările de ritm şi de melodică, iar cu alta atentă la schimbările din suflet. Caracteristică discului este şi alternanţa pieselor – instrumentale şi cu vers – lăsînd spaţiu ascultătorului pentru diferite niveluri de implicare emoţională. Nu poţi tot timpul să zîmbeşti, ca pentru versurile deocheate din „Pe mine ce m-a mîncat“ sau „Bate-o Sfîntu' de lupoaie“, Barbu Lăutaru e numai unu', iar povestea din „Cînd Toca la Radu Vodă“ se-mplineşte perpetuu veac după veac.

Prin *Bazar II*, al doilea album din discografia grupului, Trei Parale avansează în tot ceea ce înseamnă interpretare şi concept de album. Timpul va lucra, sînt sigură, doar în favoarea lor. Ascultaţi albumul şi, mai ales, mergeţi la concert sau, mai bine, chemaţi-i la nuntă!

Un pinguin universal

● **Ada Milea, *Apolodor in english*, A&A Records, 2011.**

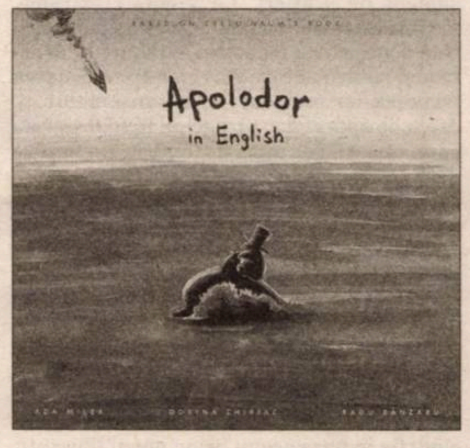

Apolodorul din 2011 seamănă foarte puţin cu cel din '79 şi, probabil, şi mai puţin cu primul Apolodor, cel din '59, al lui Gellu Naum. În primul rînd, din 2003, Apolodor a căpătat voce sau voci cît se poate de reale, aşa că renumele său de tenor a-nceput să traverseze şi sonor imaginarul nostru. Mai rămînea să capete acel glas care să-l ducă şi mai departe, şi-aceasta s-a petrecut anul trecut. Apolodor cîntă pe engleză şi pare foarte posibil ca el să ajungă un personaj pe înţelesul mult mai multor copii decît şi-ar fi imaginat creatorul său, departe hăt în comunism.

Personajul sonor Apolodor a fost modificat, şi Ada Milea, alături de Dorina Chiriac şi de Radu Pînzaru şi-au redefinit stilul interpretativ, renunţînd la o bună parte din ornamentica melodică, esenţializînd liniile cîntecelor, făcînd o şi mai mare economie de mijloace sonore şi de producţie. Au renunţat şi la tonul apăsat melancolic, poate mai specific balcanic. Apolodor poate acum să călătorească printre toate CD player-ele lumii (ceea ce poate fi mai mult decît pînă la Lună) şi să fie acceptat de un gust în perpetuă egalizare. Şi morala poveştii a fost modificată şi transformată pentru ca Apolodor să capete imaginea unui pinguin cu gesturi şi atitudini specifice generaţiilor urbane ale globalilor ani 2000. Aşadar, Apolodor mănîncă betel-ul transformat în lollipop. Nu se ştie dacă a mai deschis cu vocea-i clară/după un solo de chitară, primul concert de binefacere al secolului al XX-lea, în 1971, pentru Bangladesh. Gellu Naum, din epoca Ceauşescu, comentează destul de clar acel moment ajuns, probabil pe vinil, pînă-n România: „A fost acolo un delir“. Nu se mai ştie nici dacă are plete de rocker rebel. În schimb, îl preocupă graffiti-ul şi DJ-ul care, simbol al luxului desăvîrşit, îi învîrte doar lui, milionarul, piesele preferate. Te-ntrebi, oare, ce muzică asculta Apolodor, despre care ni se spune că era tenor? O combinaţie de Margareta Pîslaru cu Justin Bieber?!

Mi s-a părut că adie, prin Apolodorul din 2011, şi o uşoară critică anticapitalistă agăţată de expresia *„the most expensive air“* ataşată aceleiaşi stări de a fi milionar. Neintenţionată, mi se şopteşte. Altă adaptare specifică vremurilor şi năravurilor actuale priveşte povestea lui de dragoste cu maimuţica, retezată de nu-ul categoric al părinţilor mademoiselle-ei. Sentimental, Apolodor se reface rapid, avînd la îndemînă cîteva îndemnuri filozofico-morale de zen fast-food: *„Because love is not an addiction / And because life is not a fiction / They followed the interdiction“*. Şi a plecat Apolodor.

Oricît aş strîmba din nas, Apolodor îmi place şi l-aş da şi copiilor mei să-l asculte. Prefer, totuşi, varianta în română. Dacă ar fi să recomand această versiune, aş trimite-o pînă-n Uruguay şi aş face-o cu convingere (mai ales că i-au găsit acestei ţări una dintre cele mai fermecătoare melodicităţi onomatopeice). Sînt cîteva scene care îmi lasă „urechea-apă“, pentru că repetitismul şi formulele melodic-simple capătă o savoare extraordinară, iar tablourile minimalist construite imprimă cu claritate senzaţia locului în care ajunge Apolodor – chiar dacă acesta este îndepărtata Lună, motiv pentru o regresie sentimentală şi pentru unul dintre cele mai triste „mi-e dor, mi-e dor“ de pe album. Îmi fluturase prin minte ideea de folk suprarealist, dar cred că mai bine i se potriveşte cea de new children folklore.

Trei voci şi o chitară: un pinguin universal – cu talentul lor, cei trei fac emblematică povestea şi fiecare scenă în parte poate fi fredonată aici, dincolo, oriunde.

*Trei voci şi o chitară:
un pinguin universal.*

***Maria Balabaş** face parte din proiectul Avant'n'Gard. Mai multe pe myspace.com/ avantngard.*

■ ■ ■

© N. Ilfoveanu

DILEMA VECHE vă recomandă

■ În numărul din septembrie al *National Geographic*, un spectaculos fotoreportaj intitulat „Palate ţigăneşti“ semnează jurnalistul Tom O'Neill şi fotografii Karla Karla Gachet şi Ivan Kashinsky, care au mers acasă la romii din comuna Buzescu, Teleorman, au stat de vorbă cu ei şi le-au fotografiat dormitoarele şi living-urile din imperialele kastello. Fotoreportajul face deja înconjurul lumii prin cele cîteva zeci de milioane de exemplare ale *NG* distribuit în zeci de limbi. (Marius Chivu)

■ Luni, 1 octombrie, la Sala Radio, aveţi şansa de a-l vedea pe Jack DeJohnette, unul dintre cei mai importanţi toboşari de jazz din secolul XX. A cîntat cu Miles Davis, Keith Jarrett, Bill Evans, Sonny Rollins şi mulţi alţii, iar la Bucureşti vine în formulă de supergrup, alături de Rudresh Mahanthappa („Altosaxoponist of the Year“ în 2011), David Fiuczynski la chitară, George Colligan la pian şi clape şi Jerome Harris la chitară acustică bas. Mai multe informaţii, pe jazz.ro (Luiza Vasiliu)

craii de burta veche

De mîncare, de mirare, prin Germania (VI)

Hochheim am Main – un orăşel cu o faimă discretă. Biserica barocă Sf. Petru şi Pavel – cu acoperiş de ardezie, înălţată pe o colină între vii – domină peisajul şi se vede din depărtare, de pe şosea şi mai ales din trenurile care străbat regiunea. Istoria locului este legată, pe misterioase căi viticole, de lumea anglo-saxonă.

În 1788, cînd încă era diplomat la Paris, Thomas Jefferson pleacă pe urmele unui vin din Hochheim, vechi de 62 de ani, din care băuse în Frankfurt, şi descoperă astfel oraşul. Jefferson descrie viile cu tandreţe matematică şi ochi de contabil: „Rîndurile de vie sînt plantate la distanţe de un metru şi au doi metri înălţime. Via se fertilizează o dată la trei sau la patru ani. Din 1000 de butaşi se obţin 170-340 sticle de vin pe an“. La plecare, cumpără 100 de butaşi pe care îi ia mai întîi la Paris şi apoi, în 1789, cînd îşi încheie sejurul european, acasă, în America.

În 1840 Regina Victoria se căsătoreşte cu Prinţul Albert de Saxa-Coburg şi Gotha. Un bun prilej pentru a vizita Valea Rinului şi, mai ales, Hochheim-ul, în ale cărui vii pitoreşti zăbovea – se povesteşte – cu orele, privind în vale, spre rîul Main. Una dintre coline – „Königin-Victoria-Berg“ – îi poartă astăzi numele. Cuvîntul *hock*, care înseamnă în engleza britanică „vin alb de Rin“, vine tocmai de la „Hochheim“.

Mă aşez în Café Jenseits (Cafeneaua Lumea de dincolo), pe care parohia o organizează duminicile, lîngă biserică, şi comand un vin. Intru în vorbă cu un localnic; mă întreabă de unde sînt. Îi spun că din România. Mi-o întoarce deîndată, pe un ton de reproş camaraderesc: „Anglia trebuie să înţeleagă odată că viitorul nu mai e al statelor naţiune. Ori e în zona euro, cu monedă cu tot, ori nu“. Mi-a fost clar: în Hochheim, străinul e prin definiţie englez.

Amicul Dejun

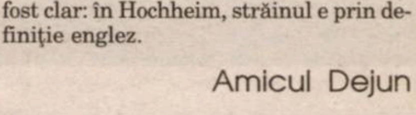

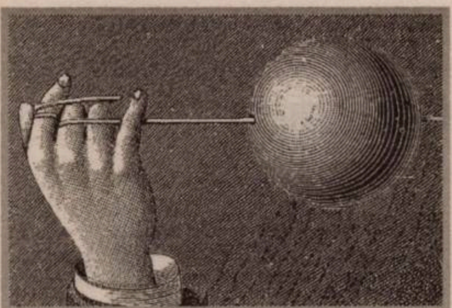

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Nu mai turnaţi islam pe foc!

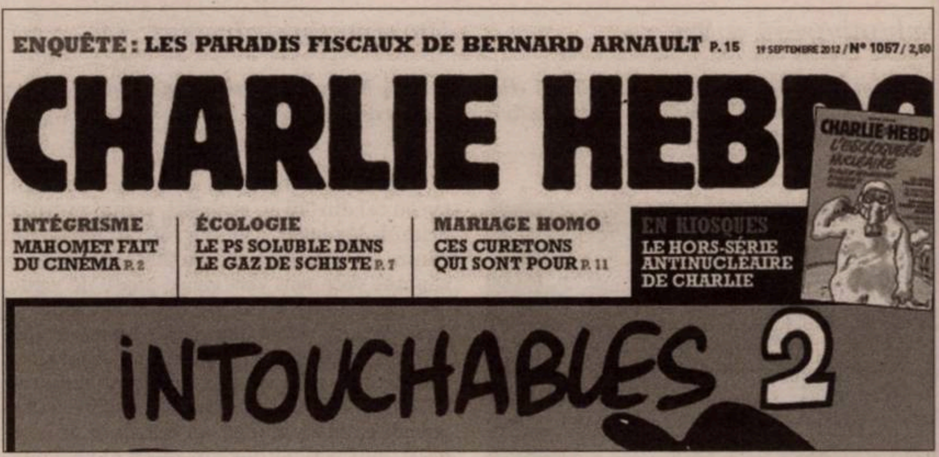

ENQUÊTE : LES PARADIS FISCAUX DE BERNARD ARNAULT P.15 19 SEPTEMBRE 2012 / N° 1057 / 2,50

CHARLIE HEBDO

INTÉGRISME
MAHOMET FAIT DU CINÉMA P.2

ÉCOLOGIE
LE PS SOLUBLE DANS LE GAZ DE SCHISTE P.7

MARIAGE HOMO
CES CURETONS QUI SONT POUR P.11

EN KIOSQUES
LE HORS-SÉRIE ANTINUCLÉAIRE DE CHARLIE

INTOUCHABLES 2

Pînă la urmă, în ciuda protestelor şi a avertismentelor, revista *Charlie Hebdo* a hotărît să publice acele caricaturi. Şi autorităţile, şi cititorii erau la curent cu planurile revistei. Unii i-au rugat, alţii i-au ameninţat să n-o facă. Dar caricaturile au apărut. Probabil că, după o vacanţă de vară lungă, în care tirajul a scăzut sensibil, redacţia s-a gîndit să mai înviroreze un pic publicul. Faptul că a anunţat din vreme ce urmează să publice e un indiciu că totul a fost premeditat. Dar asta contează mai puţin. Ceea ce contează e conţinutul. Pe copertă e un musulman în scaun cu rotile (ar putea fi chiar profetul Mohamed) împins de un evreu ortodox. În interior, alte cîteva desene satirice – unele dintre acestea înfăţişîndu-l nud pe profet. Pentru cine vede pentru prima dată genul acesta de caricaturi, poate părea amuzant. Însă asemenea desene au mai apărut în trecutul recent – şi aproape nimeni în Europa nu mai rîde cînd le vede. În schimb, provoacă agitaţie, stîrnesc ură, chiar furie printre musulmani. Exact aşa s-a întîmplat şi de data asta.

Avînd în vedere faptul că aceste caricaturi au fost publicate la puţin timp după o serie de atacuri asupra ambasadelor americane din Orientul Mijlociu – atacuri provocate de apariţia, pe YouTube, a filmului *The Innocence of Muslims* (un pseuddocumentar cu autor necunoscut), guvernul francez a decis să crească securitatea la unele ambasade franceze şi să închidă unele reprezentanţe, consulate, centre culturale şi şcoli în aproximativ douăzeci de ţări musulmane. În plus, s-a luat decizia protejării redacţiei *Charlie Hebdo* de către un detaşament de scutieri. La vremuri extreme, măsuri extreme. De fapt, situaţia nu e încurcată doar pentru redacţia săptămînalului satiric şi pentru autorităţi, ci pentru societatea franceză (şi occidentală) în ansamblul ei. Avem de apărat două principii fundamentale care, uneori, pot intra în conflict. De fiecare dată cînd se întîmplă asta, ies scîntei.

În cazul de faţă, ministrul de Externe Laurent Fabius a criticat decizia revistei, spunînd că în Franţa „există un principiu al libertăţii de exprimare care nu trebuie să fie subminat“. Însă în contextul actual, „avînd în vedere apariţia acelui film absurd“, în multe ţări musulmane oamenii sînt ar fi mînaţi de emoţii puternice. „Chiar vi se pare inteligent să turnaţi gaz pe foc?“ Inteligent sau nu, revista critică – şi satirizează – orice, oricînd, fix în baza acelui principiu al libertăţii de exprimare. „Publicăm săptămînal fel de fel de caricaturi, însă doar atunci cînd apare cîte una cu profetul Mohamed, sîntem acuzaţi de provocare“, i-ar fi răspuns redactorul-şef lui Laurent Fabius. Care, alături şi de alţi apropiaţi din guvern, a insistat şi pe „valori ale democraţiei occidentale“ precum libertatea religioasă şi toleranţa – principii care ar trebui promovate, nu încălcate. Dacă însă dreptul la libertate religioasă şi toleranţa sînt valori ale democraţiei occidentale, cum rămîne cu dreptul la libertate de exprimare? (Auto)cenzurarea acelor desene ori texte ce ar putea părea jignitoare la adresa islamului nu ar fi de fapt o formă de renunţare la un drept fundamental? Eu unul prefer excesul de caricaturi absenţei lor. Cu condiţia să fie inteligente!

Eu unul prefer excesul de caricaturi absenţei lor.
Cu condiţia să fie inteligente!

În Irlanda, mai multe persoane au fost anchetate pentru tentativă de omor: oamenii încercaseră să-l asasineze pe Lars Vilks, un caricaturist suedez care l-a desenat în 2007 pe profetul Mahomed cu corp de cîine în ziarul *Nerikes Allehanda*. Şi Kurt Westergaard, cel mai controversat dintre caricaturiştii ziarului danez *Jyllands-Posten*, a fost ameninţat cu moartea şi atacat după publicarea, în 2005, a unor desene controversate în care Mohamed apare purtînd pe cap un turban în chip de bombă. Aproape fiecare dintre ziarele occidentale care au preluat sau republicat desenele au fost ameninţate de grupări islamice. Iar anul trecut, redacţia săptămînalului satiric *Charlie Hebdo* a fost atacată cu o sticlă incendiară după publicarea unor caricaturi ale profetului. Tonul a fost dat în 2005; de atunci, se întîmplă mereu parcă după aceeaşi reţetă. După episodul danez şi cel suedez, a urmat cel francez, de anul trecut. Şi încă unul, 2012 *release*. E destul de clar că povestea asta e de fapt un serial de succes. Va urma?

PUBLICITATE

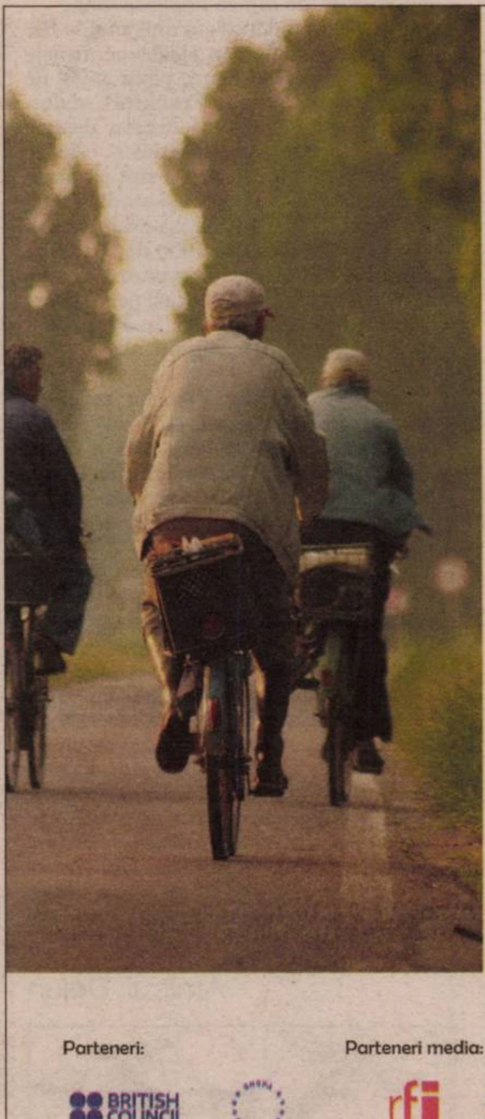

Conferinţa anuală a Societăţii
de Antropologie Socială şi Culturală

Transformations
of the State

28-30 septembrie 2012

Şcoala Naţională de Studii
Politice şi Administrative, Bucureşti

Invitat special:

Adam Drazin [University College London]

"The Smile on the Face of the Tiger:
Discourses of Materialism and Merit
in an Age of Migration"

Detalii despre temele conferinţei, program,
participanţi şi prezentări sunt disponibile pe
www.antropo.ro

Parteneri:

Parteneri media:

PUBLICITATE

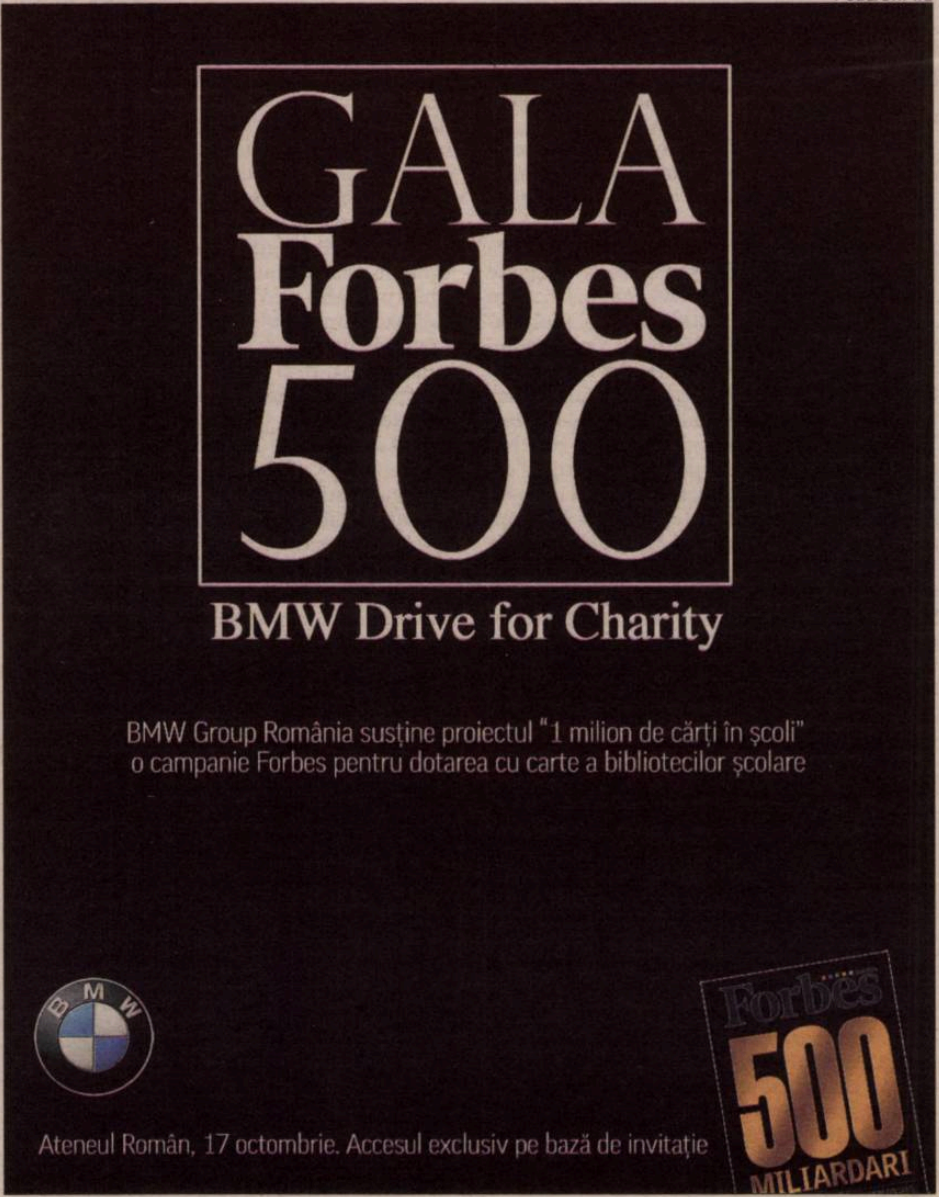

GALA
Forbes
500

BMW Drive for Charity

BMW Group România susţine proiectul "1 milion de cărţi în şcoli"
o campanie Forbes pentru dotarea cu carte a bibliotecilor şcolare

Ateneul Român, 17 octombrie. Accesul exclusiv pe bază de invitaţie

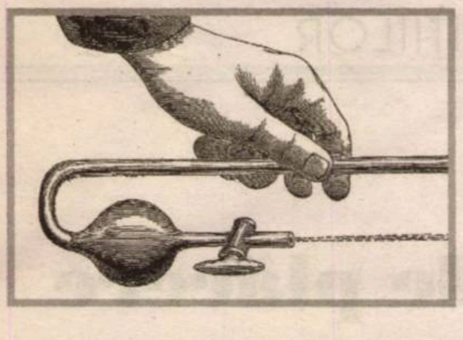

REGIMUL ARTELOR ȘI MUNIȚIILOR

Oana STOICA

rosencrantz & co

Joaca de-a Ada & Bobo povestită pentru cei care nu se joacă

● ***Insula (cu jucării)*** **de Gellu Naum; Ada Milea & Bobo Burlăcianu**

Duminică după-amiază, clubul de la Muzeul Ţăranului e plin de puştime, de la bebeluşi care dorm în cărucioare la copii de 7-8 ani. Cei mai mulţi sînt „grădinarii“ de 3-4 ani însoţiţi de părinţi. Fetele – majoritare – au cîrlionţi moţaţi cu grijă de mama şi „converşi“. Băieţii – puţini – stau stingheri pe margine, nu socializează nici măcar unul cu altul. Atîta femininate guralivă îi intimidează. Pe băncuţele din faţa scenei se înghesuie, cu scîncete şi reclamaţii, vreo zece fetiţe. La cele două capete, doi băieţei stau tăcuţi. Unul s-a aşezat cu spatele la scenă, urmărindu-şi cu interes vecinele. Ar vorbi cu ele, dar nici una nu îi dă atenţie. Pălăvrăgesc agitat şi din cînd în cînd strigă smiorcăit: „maamii“. Pe scenă intră Ada Milea şi Bobo Burlăcianu. „Aţi auzit de Robinson Crusoe?“ întreabă Ada. Puştimea încetează zarva ca să se gîndească serios. „Daaaa. Nuuuu.“ Ada îi linişteşte. „Bine, vă povestim noi.“

Un pic de suprarealism, cîteva picături de absurd, ceva umor, multe vise şi o tuşă de ironie.

Insula lui Gellu Naum este joaca lui Bobo cu pluşaţii: ursul-pirat Pierre, văcuţa-sirenă, bondarul (sau ce-o fi) Vineri, mieii şi alte chestii. Bobo e omul-poveste, joacă multiplu (toate personajele), mînuieşte blănoşii naiv-lasciv (văcuţa e sexy, iar piratul – un Don Juan stîngaci), construieşte spaţii de joc neaşteptate (sub t-shirt-ul pe care scrie „ship happens“) şi are capacitatea uimitoare de a-şi schimba vocea dacă poartă ochelari de soare *à la* John Lennon. Bobo povesteşte pentru fiecare copil ca şi cum ar face-o pentru băieţelul lui, Radu. „N-aş vrea să aflu / ce căuta la dumneata / nevasta mea.“ Vocea ursului e gravă, unicul lui ochi de pirat ar vrea să fie încruntat, dar cu atîta pufoşenie de blană e cam greu să pară ameninţător. „Te rog să-mi promiţi / c-o să-l eviţi / are un caracter de pirat / o să fug de la el imediat“, se smiorcăie văcuţa. „Cînd o să vii / o să putem vorbi“, dar puştimea zumzăie demult. „Te iubesc“, ţipă o fetiţă mînuind o păpuşă cu crinolină, apărută brusc de niciunde. „Te iubeeeeesc!“ Trebuie să sune mai tare ca Ada, Bobo şi piratul blănos cu voce groasă. „Dac-o să vii / din struguri îţi fac rujuri de buze“, îi promite Bobo-Robinson văcuţei, iar puştimea feminină se alintă încîntată. O moţată cîrlionţată a urcat pe marginea scenei şi după ea încă două fetiţe s-au aşezat pe jos, la picioarele Adei. Una trage de microfon, alta strigă ceva cu înflăcărare, cît poate de tare. Povestea asta s-a terminat. Începe imediat alta. „Maaaatei / vrea să bată toţi pereţii / să fure toţi băieţii / să mîzgălească vişine de la vecin.“ Rîsete chiţăite în cascadă. Şi alta. „Îl ştiţi pe Kovaliov care şi-a pierdut nasul?“ Ada se uită cu grijă la fetiţa care trage de cablu. „Asta nu se poate“ – susură peltic nişte bucle blonde – „curge sînge.“ „Ba se poate“, se înverşunează Ada. „E adevăraaaat“, piţigăie Bobo. „Kovaliov avea faţa netedă.“ Buclele blonde se miră neîncrezător. „Netedă ca un fund de tigaie.“ Sprîncenele se încruntă. „Netedă ca gresia din baie.“ Colţul gurii se ridică ghiduş. „Netedă ca o felie / de pîine unsă cu unt.“ Buclele blonde se zguduie de rîs. Bobo cîntă la/pe/cu nas(ul) (metodă verificată de spectatori, inclusiv de englezoaicele scrobite la Londra). Cîteva perechi de ochi se fac mari de tot. Cu Ada şi Bobo nu e de glumit. E de rîs în hohote şi de povestit.

După concert, cei mici vin să ceară autografe cu cd-urile în mînă, împinşi de la spate de părinţi. Trei fetiţe pozează pentru mama lor în chip de vedete, lîngă microfon. Băieţeii se retrag tăcuţi. O adolescentă le întinde, Adei şi lui Bobo, chitara la semnat. Urmează o pauză de patru ore. Seara e *Concert din Alcool*, pe versurile poetului Ion Mureşan (*Alcool* – cea mai bună carte de poezii în 2010, la Gala Tinerilor Scriitori).

„Behăială“, zice mustăcind Ada cea cu ochii albaştri. Taie tacticos frigăruile de berbecuţ. Şi Bobo mănîncă berbecuţ. Îmi trece rapid prin cap gîndul că astea sînt oile din *Insula*. E o empatie muzicalo-culinară. „Nu lucrez dacă nu îmi face plăcere.“ Mă priveşte ca şi cum s-ar scuza. Colaborarea cu Bobo Burlăcianu este cea mai inspirată de pînă acum, se potenţează reciproc, le place atît de mult să se joace: un pic de suprarealism, cîteva picături de absurd, ceva umor, multe vise şi o tuşă de ironie. Cu Ada şi Bobo rîzi pînă îţi înghiţi lacrimile.

● ***Alcool*** **de Ion Mureşan; Ada Milea & Bobo Burlăcianu**

La *Concertul din Alcool* s-a adunat alt fel de public, adult şi intelectual. „Aici la dumneavoastră / se plînge şi se fumează mi-nunat.“ Rîsete şi oftaturi aprobatoare. „Oricum, în cultura română se plînge mult.“ Rîsete aprobatoare. Din Ada şi Bobo curg tristeţi stinghere. Simţurile distorsionate de beţie nasc angoase înfricoşate. „Îmi vine să plîng / că aş putea înghiţi un îngeraş de pahar / că el ar putea fi foarte singur în mine.“ Lumea se unduieşte hipnotic în coşmaruri. „Mie în somn mi-au îngheţat mîinile / pentru că mie în somn mi-e foarte frig.“ Vocea Adei e gravă, dar figura parcă s-a îmblînzit. Bobo se tînguie melodramatic. Delirul înmoaie venele şi consoanele. Lumea devine ovală, alunecă pe sub fluturii pictaţi pe scaunele de lemn. „Dormi, puiul mamii, dormi.“

La bis, dau tîrcoale vechile personaje ale Adei – Ceauşescu, Rodica, Andreea, Apolodor, greierele şi furnica, bunicile bătăuşe din *Insula* (varianta în engleză) care se luptă cu beduinii. Publicul ştie versurile, ba chiar şi hmm-urile. Ada face jam session cu spectatorii. Cîntă în română şi în engleză „pentru un oaspete străin“. Expresia „mi-e dor“ se traduce în limba lui Shakespeare (de ce nu se spune niciodată limba lui Marlowe / Dickens / Orson Welles sau George Bernard Shaw?) printr-o lungă poveste care conţine arborele genealogic şi traumele emoţionale ale lui Apolodor. Nu ştiu dacă oaspetele străin a înţeles expresia, dar sigur are acum toate informaţiile despre psihologia pinguinului călător. Asta e magia Adei: îţi povesteşte una prin alta, răsuceşte cuvintele, dinamitează topica, amestecă frînturi de fraze, le lasă suspendate în aer şi te trezeşti rîzînd cu gura pînă la urechi.

La al treilea bis ar vrea să se oprească, dar publicul nu se dă dus. Încă unul, încă unul. După al cincilea, deşi aplauzele sînt insistente, face un semn cu mîna din culise. Seara se termină aici. „Eu mi-aş băga / graniţa-n raniţă / ţara în raniţă/ şi gata.“ Ada Milea e un brand. Păcat că nu e brandul de ţară.

■ ■ ■

© L. Pollak

© L. Pollak

PUBLICITATE

Forbes România

500 MILIARDARI

Află cum au mers afacerile celor mai bogaţi români.
În curând, doar în Forbes România 500 miliardari!

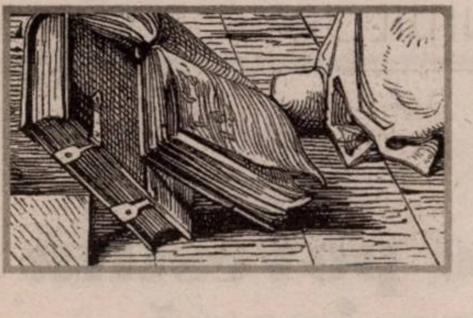

Simona SORA

biograffiti

Dracul gol și lectura de plăcere

Adevărul e că nu poţi înţelege pînă la capăt reculul hotărît al lui Dan C. Mihăilescu în faţa egoprozei mizerabiliste şi erotizate a vremurilor noastre pînă nu-i citeşti eseurile despre „trecut ca reumanizare“, cu hipnotica Românie interbelică, dar şi cu „anii decepţiei“. La fel, nu poţi înţelege, în amploarea sa, sfînta oroare de mail şi sms (însă nu şi de un site propriu, meseriaş eleborat) pînă nu-i citeşti empaticele eseuri despre eul din scrisorile eminesciene sau cele caragialiene. Între ele, lectura corespondenţei lui Caragiale – din volumul *I.L. Caragiale şi caligrafia plăcerii,* apărut recent la Editura Humanitas – este un subtil spectacol de sine cu idiosincrazii, mici (şi mari) plăceri, bonomii şi intransigenţe, o pledoarie fără leac pentru epistolarele altor vremi, dar şi o exorcizare (prin recitire) a „dracului gol“ prezent în orice scrisorică, răvăşel, bileţel de amor caragialian. Cu această neaşteptată împărţire între „dracul gol“ (din operă) şi „dracul scris“ (din viaţă) Dan C. Mihăilescu pigmentează teoreticaua textuală şi se situează de partea vieţii, a memorialisticii epistoliere, căutînd şi de astă dată adevărul vieţii, nu pe acela (nesigur, suprapus, oglindit) din operă.

Pentru Dan C. Mihăilescu (deghizat aici în psiho-critic de plăcere) „cheia camerei de taină a sufletului caragialian“ se află tocmai în colericele, dramaticele, (auto)ironicele sale epistole, citite cu o plăcere de-a dreptul gurmandă. Nu poţi – după ce-l „asculţi“ pe Dan C. Mihăilescu“ (căci tonul „omului care aduce cartea“ se insinuează printre rînduri) citind scrisorile (cu sublinieri, reluări, apăsări şi diagnostice memorabile) – să nu vezi în ele ce nu văzuseşi pînă acum şi să-i dai dreptate cititorului foarte implicat afectiv: „Trei ingrediente esenţiale pentru eul epistolar caragialian: 1) obsesia «umilităţii extracţiunii», pe care o împărtăşea cu Delavrancea, condiţia socială care l-a ţinut departe de bone, «cacao» şi studii universitare; 2) *mîndria* statutului de *mărunt* (umil) comediant, a autodidactului şcolit pe deplin la şcoala vieţii; 3) tainicul elan răzbunător al celui de prea multe ori ofensat, fluierat, minimalizat, frustrat de lumea celor hărăziţi cu «nazalele pariziene»“.

Cum să suporte Dan C. Mihăilescu e-mail-urile noastre practice (deşi răspunsurile sale electronice au o savoare epistolară *retro* deopotrivă interbelică şi de ani ’80) cînd caligrafia lui „Moş Virgulă“ (pe care Cioculescu făcea analize grafologice) îi provoacă şi azi frisoane de voluptate şi nostalgie: „Pornind de la exerciţiile grafice eminesciene, de la acele pagini pline de bucle şi volute baroce, ori de semnături rivalizînd cu capitelurile antice, mandalele indiene şi butaforia rococo, am ajuns la mania caragialiană a exactităţii, deopotrivă gramatical şi grafic, apoi la ritualul scriiturii din vechiul Egipt, ca şi la natura yoghină a scrisului din lumea indiană, arabă şi japoneză, unde se ajungea pînă la oprirea răsuflării în timpul trasării literelor sfinte“.

© R. Avram

Plăcerea cu care Dan C. Mihăilescu îl citeşte (şi-l citează) pe Caragiale este molipsitoare. Aşa-l citea, se spune, Lucian Raicu pe Gogol cînd scria *Gogol sau fantasticul banalităţii:* dimineaţa la birou, la masă cu Sonia Larian, cu voce tare, interpretîndu-l în faţa tuturor prietenilor veniţi în vizită. Lectura aceasta totală, un fel de locuire a operei, e mult mai „critică“ decît şi-ar putea imagina unii. Prin asumarea unui text, prin declamarea lui, prin lipirea lui de propria respiraţie (ca pe-o mantră), poţi sesiza rupturile de ritm, aglomerările stilistice sau, dimpotrivă, vidul, artificialitatea textului. Trăind un text în ritmul propriei tale vieţi, ajungi să faci din el ce a mai fost o singură dată, atunci cînd a fost scris. Fără îndoială, critica nu e doar atît, însă fără acest tip de citire-citare şi fără o *atenţie* susţinută, ea nu prea are sens. „Citarea“ vie, inteligentă, dinăuntrul operei are – în critică – tot atîta sens ca verdictul după care unii (mai ales începătorii) sînt înnebuniţi.

Pentru Dan C. Mihăilescu însă, plăcerea lecturii, „ştiinţa fericirii“ sînt cu adevărat importante, aşa cum erau, fără îndoială, şi pentru Caragiale. Polemic cu adepţii mizantropiei caragialiene, criticul caută, şi-n această chestiune, calea de mijloc: „Bagatelizarea constantei vitale care este, la Caragiale, ludicul devorator, în beneficiul mizantropiei, tulburărilor şi «turbărilor» de moment, mi se pare o practică exegetică la fel de discutabilă ca extrema ei, anume cea care postulează exclusiv jubilaţia histrionică. Pe scurt, e limpede că în polaritatea Ralea-Steinhardt, de-o parte, Pintilie-Iorgulescu, de cealaltă, mintea cuminte numai calea de centru trebuie s-o alegă. Şi s-o recomande»“.

Dan C. Mihăilescu găseşte aceeaşi plăcere în încruntările caragialiene (din atipicele scrisori „ardeleneşti“) sau în cîteva demenţiale scrisori berlineze, capodopera indiscutabilă fiind aceea în care i se povesteşte lui Alceu Urechia vizita lui Delavrancea la Berlin (şi care se încheie cu „Ne pupăm cu muci şi ne despărţim foarte lăcrimoşi“). În fond, se ştie, rîsul (cu măsură) şi cititul (de plăcere) pot evacua, la o adică, mulţi draci – „dracul gol“ şi „dracul scris“ *y compris.*

■ ■ ■

Paul BREAZU

audio și n-am cuvinte

Texturi

● **Coughy, *Coughy*, Local Records, 2012.**

În prima parte a compilaţiei – recenzate şi în această rubrică – editate în decembrie anul trecut de *label*-ul independent bucureştean Local Records, o piesă, numită „Precambrian“, făcea un pas în lateral, detaşîndu-se pe cont propriu de feliile estetice din care era compus *release*-ul amintit. Coughy, trupa care a produs acel cîntec pentru *Buzz.RO! 2011*, avea o istorie începută în 2009 şi un traseu în care şi-a propus, chiar de la începutul existenţei sale, să depăşească canoanele unei anume stilistici, folosindu-se de – citez din biografia formaţiei din Bucureşti –, „improvizaţie, spontaneitate, inspiraţie din surse culturale «obscure»“ pentru un *sound* care să „asocieze liber drone şi ritm, *noise* şi armonii, electronic şi analog, atmosferic şi psihedelic, pop şi experimental“. Sunetul manufacturat de duoul de muzicieni, trecut prin trupa The Amsterdams şi aflat, acum cîţiva ani, în primele rînduri ale ceremonialului de creştinare a unui nou val indie *made in Romania,* săpa o nişă foarte îngustă în pereţii muzicii electronice de aici, în care îşi găsea loc doar proiectul acesta.

Plutind undeva între cele două borne sonore ale scenei locale, scindate – îndeajuns de purist încît să nu comunice cu foarte multă empatie – între indie şi electronică, indietronica trupeţilor Coughy juca rolul unui animal ciudat în liliputana junglă muzicală a României underground. Aerul acela foarte particular în peisajul autohton se păstrează şi pe primul album al trupei, numit chiar *Coughy* şi lansat la începutul acestei toamne, prin insertul difuz de nostalgie – undeva („The Ocean Didn’t Get It)“, poţi auzi un *sample* din hit-ul şaizecist al Doinei Badea, „Cînta un matelot“; altundeva („Julio’s Best Friend“), fantoma bătrînului Julio Iglesias se topeşte într-un disco care se îndepărtează în *slow motion*; în altă parte (aceeaşi „Precambrian“), o piesă a Corinei Chiriac, „Valurile Dunării“, îşi primeşte omagiul şi porţia meritată de recontextualizare –, prin maniera *layer*-istă şi imersivă a construcţiei pieselor, amintind, uneori un pic prea puternic, de muzica unor tipi care îşi spun Panda Bear sau Eric

Copeland, prin efectul de multe ori seducător de accidental/spontaneitate pe care-l imprimă latura cvasi-experimentală a muzicii acestui duo, prin puterea narcotică pe care armoniile în *loop* o pot avea asupra celui care ascultă această muzică.

Privit ca un întreg, *Coughy* pare un album a cărui muzică e bine ascunsă în spatele unor filtre, ce îţi permit, din cînd în cînd, să ajungi la ea, să o dezgropi de sub pelicula fină de sensuri pe care cei doi muzicieni le construiesc în interminabilul lor balet cu laptop şi chitară. Fiecare piesă de pe album, fie că vorbesc aici de momentul de *noise* numit „Melted Black Cable“, fie de un pic prea reverenţioasa „Electric Swim“, poate fi citită în grile diferite, la fiecare ascultare, primul LP al trupei formate din Vlad Stoica şi Ovidiu Bejan reuşind, şi din acest motiv, să intre în spaţiul acela exclusivist al unui gen muzical – numiţi-l chillwave, dacă vreţi neapărat o etichetă – care cuplează accesibilitatea şi fragilitatea (indie-)pop-ului cu efectul magnetizant al reprizelor electronice. Chestie care îl face, repet, o pasăre rară în peisajul local.

***Paul Breazu** este jurnalist.*

■ ■ ■

---

trei întrebări pentru

Oltea ȘERBAN-PÂRÂU

Invitație la concert

Prima ediţie a Festivalului Internaţional al Orchestrelor Radio se desfăşoară în perioada 23-29 septembrie la Bucureşti. Avîndu-l director artistic pe renumitul pianist şi dirijor Christian Zacharias, festivalul organizat de Radio România ne dă întîlnire cu cîteva dintre cele mai importante orchestre radio şi cu artişti celebri precum mezzosoprana Ruxandra Donose sau violonistul Maxim Vengerov.

De ce un festival al orchestrelor radio?

Ideea este într-un fel firească, pentru că în sistemul european multe radiodifuziuni au încă orchestre proprii. Acum douăzeci de ani, toate radiourile publice aveau ansambluri muzicale. Astăzi există mai puţine orchestre radio, dar toate sînt de elită.

Cum se explică faptul că radiourile publice au şi orchestre?

Atunci cînd s-au înfiinţat radiourile publice, la începutul secolului XX, era mai eficient ca orchestrele să cînte în studiouri, iar concertele să se transmită în direct. Soluţii tehnice pentru a înregistra (şi redifuza) muzica erau mai complicate. La începutul anilor ’30, în România au apărut şi concertele publice ale orchestrei radio, pentru ca mai tîrziu să se contureze o stagiune proprie, în paralel cu programul de concerte radiofonice. În zilele noastre, rolurile s-au inversat. Cea mai mare parte a muzicii difuzate la radio este preînregistrată, aşa că orchestrele radio sînt mult mai active în plan concertistic. Multe radiouri europene au renunţat la a mai întreţine orchestrele, dar acolo unde sînt de foarte bun nivel – cum este, din fericire, cazul şi la noi – au rămas.

Ce poate face un post public de radio pentru a promova muzica clasică?

În această privinţă, etalonul este BBC. Postul britanic e modelul în materie de ştiri, dar şi în difuzarea muzicii clasice de calitate. În România, postul public e singurul care transmite muzică clasică. Sper că vom reuşi să ne seducem ascultătorii cu invitaţia la acest festival.

***Oltea Şerban-Pârâu** este redactor-şef al postului Radio România cultural şi director artistic al corurilor şi orchestrelor radio.*

a consemnat Matei MARTIN

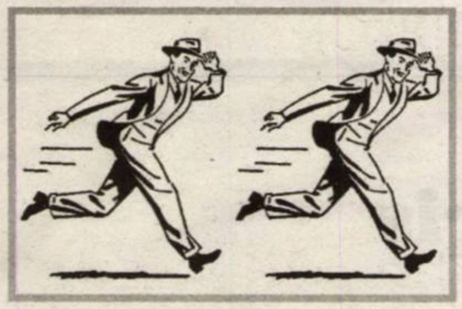

Andrei GORZO

dilematograf

B nu vine automat după A

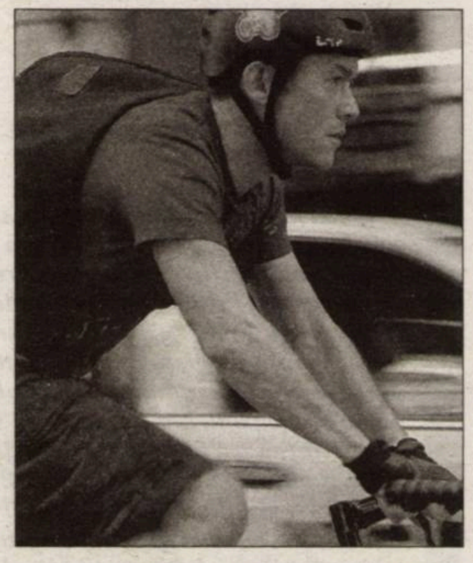

● ***Premium Rush* – *Cursă fără frîne* / *Premium Rush* (SUA, 2012), de David Koepp.**

În limba română, noțiunea de film de serie B e adesea folosită la paritate cu cea de film (american) prost, dar, în limbaj industrial, „seria B" desemnează, pur și simplu, o categorie de produse proiectate nu cu scopul de a sparge piața, ci doar cu acela de a o menține aprovizionată, iar memoria instituțională a criticii de film îi reține asocieri mai curînd pozitive. Așa-numita *„politique des auteurs"* lansată de *Cahiers du Cinéma* în anii '50 a fost un efort concertat de a aplica paradigma romantică a valorii estetice (cultul geniului, primatul autoexpresiei și al viziunii personale asupra lumii etc.) în cazul unor opere care pînă atunci trecuseră, în ochii intelighenției, drept cel mult superior-comerciale (opera unui Hitchcock sau a unui Howard Hawks), dacă nu chiar drept serie B din cea mai umilă (opera unui Samuel Fuller sau a unui Anthony Mann). Oarecum în paralel cu revoluționarii de la *Cahiers...*, dar *sui-generis,* criticul american Manny Farber juca la ambele capete ale spectrului estetic (capătul cel mai elitist fiind cinema-ul de avangardă, iar capătul cel mai plebeu fiind seria B), împotriva centrului. Centrul era, pentru Farber, teritoriul mastodonților sau al „elefanților albi", iar noțiunea lui peiorativă de „elefanți albi" cuprindea laolaltă *blockbuster*-uri (Christopher Nolan-ismele timpului său), filme de Oscar *(King's Speech*-urile timpului său) și *mainstream* festivalier (mai mult de trei sferturi, să zicem, din selecția unei ediții obișnuite de Cannes): pe scurt, filmele-eveniment, a căror înălțare deasupra masei filmelor de rînd tinde să fie luată de publicul generalist drept rezultat al unei selecții naturale, cînd, de fapt, cele mai multe dintre ele ies în față nu pentru că sînt mai bune, ci doar pentru că sînt mai bine poziționate, în virtutea unei combinații de forță economică (în scoaterea lor în față s-a investit serios) și spirit conformist. Susținînd în permanență că adevărata viață cinematografică e de găsit nu atît în centrul pieței, cît la capetele sau periferiile ei (la amîndouă – cea hiperrarefiată și cea lipsită de orice pretenții), Farber rămîne un model de critic stricător de joc, care-i irită pe spectatorii ocazionali (refuzînd să le satisfacă nevoia de a crede că puținele filme pe care au timp să le vadă sînt și cele care merită cel mai mult să fie văzute), și tocmai prin asta necesar.

Farber rămîne un model de critic stricător de joc.

În această tradiție se înscrie și recenta proclamație a ilustrului filmolog și blogger David Bordwell (o autoritate în comunitatea academică internațională a studiilor despre cinema, în special în domeniul analizei stilistice a filmelor) cum că proaspăt lansatul *Premium Rush,* care e prin excelență un *actioner* de serie B, scurt și fără pretenții, este și „unul dintre cele mai bune filme mainstream" ale anului, arătînd o mai bună stăpînire a meseriei (a narării cinematografice, a filmării și montării unei scene de acțiune etc.) decît arată un film-eveniment precum *Cavalerul negru: Legenda renaște.* Superlativul folosit de Bordwell iese în evidență, dar nu sare prea departe de nota dominantă a receptării jurnalistice de care a avut parte filmul în SUA, indiferent dacă ne uităm la *The New York Times* sau la *Village Voice;* de la Farber și de la *Cahiers...* încoace, criticii isteți au învățat să țină un ochi deschis pentru posibilele nestemate ascunse în *output*-ul hollywoodian de rutină. Ce-au văzut criticii în *Premium Rush?* Un film care e (aproape) de la un capăt la altul o cursă-urmărire și care, în comparație cu megaproducții ca *The Dark Knight, Spider-Man* sau *The Avengers,* pare aproape la fel de pur și de *low-tech,* la fel de lipsit de balast și de bombast dramaturgic, actoricesc sau video-acustic, ca scurtmetrajele pe care le realiza Mack Sennett, pe bandă rulantă, pe la 1912 (și din care Chaplin a învățat atîta meserie). Ubicuul actor Joseph Gordon-Levitt (acesta e cel de-al treilea film cu el lansat pe ecranele noastre în ultimele trei luni) joacă rolul unui biciclist angajat la o firmă de curierat din New York (prezentată succint ca o frăție hawksiană de frumoși nonconformiști de diverse rase), pe mîinile căruia ajunge un plic rîvnit (violent) și de altcineva (Michael Shannon). Motivația rîvnitorului (personajul negativ) e la fel de modestă ca pretențiile întregului film: tipul s-a îndatorat la mafia jocurilor de noroc. Pe lîngă Mazda lui și bicicleta eroului, în joc se mai prind, în diverse momente, alte trei biciclete – a prietenei eroului, a unui rival de-al acestuia și a unui polițist sennettian. Personalitatea fiecăruia e creionată din una, două linii – suficiente pentru niște personaje care se trag din desene animate (pe erou îl cheamă Wilee, ca pe coiotul din *Looney Tunes)* –, iar zigzagurile lor prin trafic nu par să fi fost bibilite semnificativ pe computer. N-aș merge atît de departe încît să recomand filmul cu toată gura (nimic din ce oferă nu e la fel de memorabil ca urmărirea cu biciclete din *Project A* al lui Jackie Chan), dar s-ar chema că nu-mi fac datoria dacă n-aș observa că cinema la fel de curat cum e cel de-aici (în felul lui) nu se se distribuie prea des în sălile noastre, fie ele de mall sau de artă.

■ ■ ■

PUBLICITATE

031 860 31 00
Luni-Vineri: 9,00 – 18.00
adevărul Shop.ro
Noul magazin universal
ORAR DE TOAMNĂ
Cărți
Vezi toată colecția William Faulkner cu până la **50% reducere**
Iscoada în țărână
Preț normal: 35,99 RON
Preț special: 28,80 RON
COD INTERN: 978-606-609-007-0
Preț normal: 45,00 RON
Preț special: 35,99 RON
COD INTERN: 978-973-576-64-67
Preț normal: 45,00 RON
Preț special: 35,99 RON
COD INTERN: 978-973-1032-924
Preț normal: 45,00 RON
Preț special: 35,99 RON
COD INTERN: 978-973-103-007-4
*Ofertă valabilă până pe data de 30.10.2012, în limita stocului disponibil.

PUBLICITATE

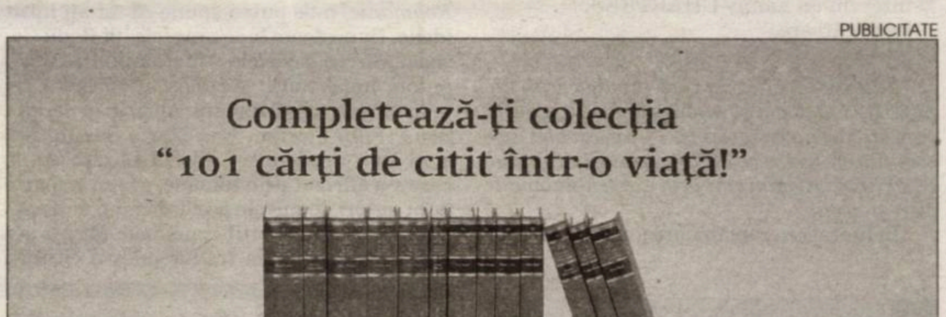

Completează-ți colecția
"101 cărți de citit într-o viață!"
Mai sunt 02 volume!
27 septembrie
THOMAS DE KEMPIS
URMAREA LUI HRISTOS
10,99 lei
BIBLIOTECA adevărul
librăriile adevărul
Cumpără online pe
www.adevarulshop.ro

România tradusă la Salonul cărţii de la Paris

În presa franceză, tăierile masive, în România, din bugetele culturii, au făcut oarece vîlvă. France Culture, ActuaLitté sau Livres Hebdo *au relatat cum Institutului Cultural Român, principal actor implicat în evenimentul România – ţară invitată la Salon du livre 2013, i se schimba şi misiunea culturală, i se reducea şi bugetul pe 2012. Nedumerirea Franţei nu e anecdotică, ci pragmatică – „S-au redus ambiţiile României de a participa ca ţară invitată la Salon du livre?“, se întreba, confuză, pe 27 august, revista* Livres Hebdo, *după tăierea bugetului ICR.*

În termeni de logistică, ţara invitată beneficiază la Salon du livre de un pavilion propriu de cel puţin 400 mp, dintre care peste jumătate pentru librărie, vînzare de carte în limba de origine şi în traducere. I se pun la dispoziţie patru scene pentru a propune un conţinut cultural specific şi divers. Greutatea simbolică şi de conţinut este dată de invitarea a 25 de autori din ţara respectivă, vedetele salonului, pilonii acestei prestigioase şezători literare. Miza României la Salon du livre 2013 rămîn însă traducerile în limba franceză, numărul şi calitatea lor. Partenerii francezi – Sindicatul naţional al editorilor şi ReedExpo – au afirmat-o de la bun început: „Institutul Cultural Român şi Centrul Naţional al Cărţii din România ar trebui să susţină puternic traducerile în franceză din autorii lor, pe lîngă fondurile atribuite de Centrul Naţional al Cărţii din Franţa“ – scria Livres Hebdo *în aprilie, drept comentariu la anunţul admiterii României ca ţară invitată. Ceea ce s-a început cu ani în urmă prin ICR şi CENNAC, prin Asociaţia traducătorilor de literatură română – ATLR, trebuia intensificat în ultimele luni pentru a profita eficient de uriaşa vitrină şi reflectoarele mediatice îndreptate spre România la ediţia din 2013 a Salonului cărţii de la Paris.*

Trei ingrediente sînt necesare ca un editor francez să publice (poate!) un autor român: e nevoie de lobby cultural, de gust şi de bani. Influenţa se exercită cu inteligenţă şi răbdare, în timp. ICR Paris a demonstrat-o concret, obţinînd rîvnitul statut „România – ţară invitată de onoare la Salon du livre 2013“. Stupefiant, echipa care a iniţiat acest eveniment tocmai a fost decapitată: Katia Dănilă, director, şi Simona Rădulescu, director adjunct, au fost înlocuite.

Cît despre gust, ştim că nu se prea discută: România propune, editorii francezi dispun.

Iar bani pentru cultură nu se găsesc niciodată îndeajuns. Tocmai de aceea banii se alocă, se suplimentează în astfel de cazuri, nu se reduc.

Olimpia Verger, directoarea Editurii franceze Des Syrtes, şi traducătoarea Fanny Chartres depun... mărturie.
*(**Cristina Hermeziu**)*

Fanny Chartes

„Pentru editorii francezi, posibilitatea unui ajutor financiar poate înclina balanţa în favoarea României“

▪ interviu cu Fanny CHARTRES, traducătoare

Editura l'Atelier du Gué a publicat în iunie 2012 antologia Nouvelles de Roumanie *pe care aţi îngrijit-o şi tradus-o. Cum aţi ales cele zece nuvele/cei zece autori, ştiut fiind faptul că scriitorii români sînt prin excelenţă romancieri şi poeţi...*

În literatura română predomină romanul şi poezia, a fost evident încă de la începuturile acestui proiect de volum de nuvele româneşti în franceză. Şi constatarea rămîne în continuare valabilă: în 2012, ceea ce s-a publicat au fost mai curînd romane şi poezie, fapt care răspunde profilului cititorului român, încă puţin atras de forme literare atipice. Şi totuşi, pentru antologia *Nouvelles de Roumanie,* n-aş putea spune că mi-au lipsit ideile. Cunoşteam bine nuvelele lui Radu Cosaşu, Mircea Nedelciu sau Răzvan Petrescu, autori importanţi, recunoscuţi printre cei mai buni nuvelişti români. Apoi, în generaţia nouă (Filip Florian, Ana Maria Sandu, Lucian Dan Teodorovici, Florin Lăzărescu...), care s-a afirmat prin romane, găsim şi foarte buni autori de nuvele pe care le-am descoperit după ce le-am citit romanele. Mi s-a părut important să le traduc pentru cititorii francezi pentru că transpare imediat în aceste nuvele talentul de prozator al autorilor. Selecţia a fost dificilă mai ales cînd a trebuit să aleg o singură nuvelă în cazul autorilor care au scris mult în acest gen, cum ar fi Gabriela Adameşteanu. Volumul ei *Dăruieşte-ţi o zi de vacanţă* este, după părerea mea, o operă magistrală, atît prin stil cît şi prin tematicile pe care le abordează. Am ezitat mult pînă să aleg „Neliniştea“/„L'Angoisse“, întratît celelalte mi se păreau la fel de bune.

Fără eforturile şi calitatea programelor ICR, în Franţa ar fi mai puţini autori români publicaţi.

Prin selecţia făcută, antologia Nouvelles de Roumanie *e un puzzle care conturează pînă la urmă un tot, un univers particular. Ce teme vi se pare că se degajează în mod special?*

E dificil să-i reuneşti pe cei zece autori sub o tematică de ansamblu, comună. Risc totuşi şi voi menţiona o temă care mi se pare că se conturează cu predilecţie: construcţia identităţii. Personajele din aceste nuvele evoluează în epoci diferite, în locuri diferite, la vîrste diferite, dar toate se construiesc odată cu firul poveştii. Fie că e vorba de Laura, contorsionista lui TO Bobe, de Masha, rusoaica stabilită la Bucureşti din nuvela Anei-Maria Sandu, sau de personajul lui Lucian Dan Teodorovici care parcurge kilometri întregi pentru a se (re)găsi... Toţi încep sau schimbă ceva în viaţa lor de bărbat sau de femeie. Un fel de căutare de sine în spaţiu fizic sau imaginar. Această construcţie identitară necesită eforturi şi presupune capacitatea de a îndura trăiri pe care autorii le transcriu diferit, fiecare în felul său. Iar dacă îţi este dat să trăieşti pentru o vreme în România, să-i cunoşti pe oameni, atunci poţi percepe la adevărata sa dimensiune sensul verbului „a îndura“. E, de altfel, cea de-a doua temă, secundă, comună autorilor acestor nuvele: eroul din „Strigătul“ de Laurenţiu Brătan îndură frigul, personajul feminin din nuvela Gabrielei Adameşteanu îndură angoasa bolii, a anunţului, a aşteptării...

În acest moment, lucraţi la traducerea romanului Deadline *de Adina Rosetti care va apărea la Mercure de France cu ocazia evenimentului România – ţara invitată de onoare la Salon du livre 2013. Aţi putea enumera cîteva puncte de convergenţă şi de divergenţă între maniera de a scrie a scriitorilor francezi şi cea a scriitorilor români, între universurile respective?*

Literatura franceză e mai eclectică în privinţa formelor literare, mai curajoasă aş spune – situaţia economică o permite. Editurile franceze îndrăznesc să publice forme hibride şi genuri mai aparte, autori ale căror texte nu sînt nici proză, nici poezie. De exemplu, un autor precum Denis Lachaud publică cărţi foarte diferite la mai multe edituri – romane la Actes Sud, texte scurte ilustrate de un artist contemporan la Chemin de Fer. Sînt şi în România autori care scriu acest gen de texte, dar piaţa editorială e de aşa natură încît ei nici nu le scot din sertar! Regret mult că se întîmplă aşa – pentru că formele noi întreţin bogăţia unei literaturi. În schimb, literatura română este mai eclectică la nivelul temelor, în timp ce autorii francezi au tendinţa să se limiteze la doar cîteva (familie, copilărie, bătrîneţe, poveşti de dragoste...). Altă diferenţă – poezia. În Franţa se publică foarte puţină poezie contemporană, pe cînd în România găseşti destule edituri bune care publică poeţi contemporani: Charmides, Casa de editura Max Blecher, Brumar, Tracus arte, Pandora M... Iar Sorin Gherguţ, Alexandru Muşina, Radu Vancu, George Nechita, Marius Chivu sînt doar cîţiva poeţi români cărora le datorez recent unele dintre cele mai frumoase emoţii ca cititoare şi ca traducătoare. Nu pot decît să deplîng faptul că în Franţa e un prea mare vid în domeniu.

Vi se pare că editurile franceze sînt acum mai deschise faţă de propunerile legate de autori români? Faptul că ICR a negociat participarea României ca ţară invitată de onoare în 2013 a influenţat această stare de fapt în vreun fel?

N-aş şti să vă spun dacă există o adevărată evoluţie în acest sens, pentru că activitatea mea de traducător pentru edituri nu atinge încă zece ani, dar mi-am dat foarte repede seama că a-l convinge pe un editor francez să publice un autor român necesită multă, multă energie şi o răbdare enormă. Fără eforturile şi calitatea programelor ICR este clar că în Franţa ar fi şi mai puţini autori români publicaţi. Toate cărţile apărute în Franţa, pe care le-am tradus eu, au fost publicate cu susţinerea Institutului Cultural Român. Chiar dacă editorii francezi se arătau foarte interesaţi de diversele texte pe care le propuneam, posibilitatea unui ajutor financiar era pentru ei un argument suplimentar de a opta pentru un proiect românesc între alte proiecte şi balanţa se înclina în favoarea mea. Semnalîndu-le de la început existenţa acestor programe de finanţare [TPS şi Publishing România] am făcut să crească şansele ca să se ajungă la publicare – e clar acest lucru. Invitarea României la viitorul Salon al cărţii de la Paris este o veste foarte bună pentru literatura română şi, dacă timpul şi mijloacele o permit, va fi o rampă de lansare şi pentru autorii români încă netraduşi în Franţa. Aici e toată miza: ca literatura română să ajungă să ocupe în Franţa locul pe care îl merită, aşa cum se întîmplă cu celelalte literaturi din Europa Centrală şi de Est.

Sita traducătorului şi foiţa de staniol

Care este cea mai mare provocare ca traducător de literatură română în franceză? Ce vi se pare cel mai greu în această meserie aflată la frontiera între două arte – a scrisului şi a înţelegerii intime a textului literar?

În ceea ce mă priveşte, Istoria cu majusculă, mi se pare una dintre cele mai frumoase provocări ale traducerii. Fie că e vorba despre antologia de nuvele publicate de editura l'Atelier du Gué sau de romanul pe care îl traduc acum *(Deadline* de Adina Rosetti), e nevoie de o muncă de documentare în ceea ce priveşte istoria României, chiar dacă istoria cu i mic e una contemporană şi nici n-are nimic de-a face cu genul istoric. Urmează un întreg proces de reflecţie asupra modalităţii de a traduce marea Istorie în mica istorie, cu discreţie şi eficacitate. Mă gîndesc de exemplu la micile detalii, la obiecte, produse sau mărci. Îmi amintesc de un frag-

PUBLICITATE

George Georgescu
125 de ani de la naştere

Joi, 4 octombrie, ora 19.00 – Ateneul Român
Vineri, 5 octombrie, ora 19.00 – Ateneul Român

Orchestra simfonică şi corul Filarmonicii „George Enescu“
Dirijor: HORIA ALEXANDRESCU
Beethoven
Fantezia pentru pian, cor şi orchestră
Solist: VALENTIN GHEORGHIU
Simfonia nr. 9
Dirijorul corului: IOSIF ION PRUNNER

Vineri, 26 Octombrie, ora 19.00 – Sala Radio

Orchestra Naţională Radio
Dirijor: CRISTIAN MANDEAL
Solistă: MIHAELA MARTIN - vioară

J. Brahms: Variaţiuni pe o temă de Haydn, op. 56a
W. A. Mozart: Concertul nr. 5 pentru vioară şi orchestră în la major, KV 219
M. Reger: Variaţiuni şi Fugă pe o temă de Mozart, op. 132

Organizatori:
Parteneri:
Parteneri media

ment din *L'Ecorchure (Din amintirile unui Chelbasan)* de Ana Maria Sandu unde era vorba despre o hîrtie de staniol pe care un personaj îndoielnic o folosea ca să-i atragă pe copii în garajul său. Pentru cititorii din Franţa, ar putea părea ciudat şi de neînţeles în context, pe cînd aici, în România, hîrtia de aluminiu e un simbol: este învelitoarea ciocolatei – produs atît de rar în comunism şi tocmai de aceea atît de dorit. Foiţa de staniol nu e doar un simplu ambalaj, e metonimia unei epoci de restricţii, frustrări şi suferinţe. Agnès Desarthe, care e scriitoare şi traducătoare, spune că traducătorul e „o sită, un filtru“. E o imagine care defineşte foarte bine misiunea noastră: prin intermediul traducătorului, autorul traversează spaţii, frontiere, textul său este filtrat de plasa traducătorului care nu trebuie să păstreze decît ceea ce merge, să elimine asperităţile, elementele nedorite care se pot strecura şi pot strica textul. Nu e uşor, dar e o muncă pasionantă şi care onorează.

Ce nu ştie publicul despre Fanny Chartres şi aţi vrea să ştie?

Că nu sînt doar traducătoare, ci şi cititoare cu normă întreagă – cele două ipostaze sînt de nedisociat, de altfel. Că am o soră, scriitoarea Marie Chartres, de care sînt foarte mîndră. Că ştiu să conjung în româneşte şi să aplic în toate limbile cîteva verbe importante: a avansa (fără încetare), a îndura (cîteodată), a rezista (întotdeauna), a crede (din plin).

Volumul **Nouvelles de Roumanie** *(l'Atelier du Gué, 2012, traducere de Fanny Chartres), cuprinde nuvele de: Gabriela Adameşteanu, Răzvan Petrescu, Lucian Dan Teodorovici, TO Bobe, Florin Lăzărescu, Ana Maria Sandu, Laurenţiu Bratan, Mircea Nedelciu, Filip Florian, Radu Cosaşu. Fanny Chartres a tradus, între altele, volumele* Din amintirile unui Chelbasan/ L'Ecorchure *de Ana Maria Sandu, publicat în 2010 de editura Chemin de Fer şi* Blues pentru cai verzi/ Blues pour chevaux verts *de Letiţia Ilea, publicat în 2012 de Le corridor bleu.*

„România n-a mai cunoscut în Franța o astfel de mediatizare, de la Revoluție“

■ interviu cu Olimpia VERGER,
directoarea Editurii Des Syrtes

Olimpia Verger

Cu ce argumente, pe ce criterii aţi ales să publicaţi, din oferta actuală a pieţei literare din România, romanul lui Varujan Vosganian Cartea şoaptelor, *volumul lui Radu Aldulescu* Amantul colivăresei *şi, nu în ultimul rînd,* Aşteptînd ceasul de apoi *al lui Dinu Pillat?*

Criteriile de alegere rămîn mereu aceleaşi: gustul noutăţii, al descoperirilor. Ideea este ca publicul francez să poată alege, pe de o parte, din ceea ce este reprezentativ în literatura română şi, pe de altă parte, să facă cunoştinţă cu opere diferite de ceea ce i se oferă pe piaţa locală. Cred că trebuie să avem încredere în publicul francez, care este curios şi generos. Cartea lui Dinu Pillat este în primul rînd o carte care are povestea sa proprie: considerată pierdută, procesul şi întemniţarea autorului, manipularea, regăsirea şi publicarea în română. Este, pe de altă parte, un subiect puţin cunoscut aici şi, în afara dimensiunii istorice, este un roman de *apprentissage,* cu mereu aceeaşi întrebare: ce am fi făcut noi în circumstanţe similare. Vosganian are o sensibilitate şi o universalitate prin istoria armenilor din România; în Franţa nimeni nu cunoaşte faptul că armenii au ajuns şi în România, că au suferit şi acolo de pe urma comuniştilor. Şi nu în ultimul rînd, este un fel de *madeleine* a lui Proust, o carte a amintirilor pe care putem să ni le apropriem cu uşurinţă.

„Trebuie să avem încredere în publicul francez, care este curios şi generos.“

Radu Aldulescu cu *Amantul colivăresei* a fost un adevărat şoc de lectură: a fost ca o lovitură, cu modul său de a scrie, cu stilul său original, mi se pare un fel de manual de supravieţuire sub comunism, dar nu numai, sub opresiune, oricare ar fi ea.

Bugetul ICR (implicit al CENNAC) a fost redus drastic în acest an. Ce incidenţă pe termen scurt şi pe termen lung credeţi că va avea acest lucru asupra publicărilor de traduceri din literatura română? Ce rol a jucat ICR în această privinţă în ultimii ani?

Ajutorul ICR este foarte important pentru orice editură; o traducere reprezintă un pariu şi un risc. Subvenţiile permit reducera riscului economic, permit multiplicarea proiectelor. Reducerea bugetului în mod inevitabil va face ca editurile să nu mai parieze pe literatura română, ceea ce ar fi un mare păcat. În ceea ce ne priveşte, am publicat mai multe romane traduse din limba română, care au fost susţinute de ICR, ceea ce ne-a permis să putem face un efort deosebit asupra bugetului publicitar. Astfel, cărţile au fost remarcate, premiate etc. Precizez că cele trei proiecte, Varujan Vosganian, Radu Aldulescu şi Dinu Pillat – care vor trebui finalizate pentru Salon du livre 2013, au participat la ultimele sesiuni de jurizare, obţinînd punctajul pentru a fi susţinute financiar de ICR.

Ce aşteptaţi de la Salon du livre 2013, unde România va fi ţara invitată de onoare, ştiut fiind faptul că sînteţi o cunoscătoare în profunzime a literaturii române, că editura Des Syrtes face eforturi în a o promova, avînd în acelaşi timp un catalog mai vast?

Salonul cărţii este o vitrină extraordinară. Toate privirile se vor orienta asupra literaturii române în acea perioadă. Nu ştiu dacă România a mai cunoscut o astfel de mediatizare aici, în Franţa, de la Revoluţie încoace. Este foarte important ca toată diversitatea şi calitatea literaturii române să fie prezentate. Pentru Syrtes va fi acelaşi lucru şi poate, modest, o recunoaştere a efortului de descoperire pe care îl facem de multă vreme deja.

Editura Des Syrtes *a publicat nume importante ale literaturii universale, precum Cinghiz Aitmatov, Gabriele D'Annunzio, Boris Pasternak, dar şi scriitori români – Paul Goma, Florina Ilis, Florin Lăzărescu şi Camil Petrescu. În 2010, romanul* Cruciada copiilor *de Florina Ilis, tradus în franceză de Marily le Nir şi publicat de editura Des Syrtes cu sprijin ICR, a fost distins cu premiul literar al revistei* Courrier International.

---

interviuri realizate
de Cristina HERMEZIU

■ ■ ■

PUBLICITATE

Join the
MIRACLE of ANIMATION
between the 5th and the 14th of October 2012
ANIM'EST INTERNATIONAL ANIMATION FILM FESTIVAL
CINEMA PATRIA • CINEMA STUDIO • CLUB CONTROL
www.animest.ro
anim'est
TAZOVSKY

PUBLICITATE

the cranberries
11 OCTOMBRIE 2012
ROMEXPO
PAVILIONUL CENTRAL
BILETE: EVENTIM.RO, MAGAZINELE GERMANOS, ORANGE, VODAFONE, LIBRARIILE HUMANITAS, CARTURESTI SAU IN RATE PRIN CARDAVANTAJ LA SEDIUL EVENTIM.
SPECTACOL ORGANIZAT DE:
events

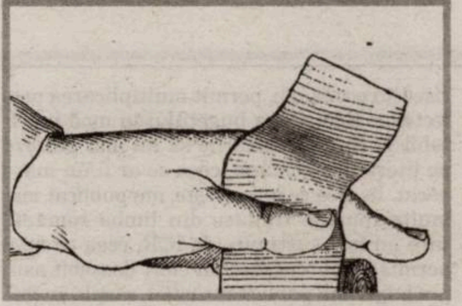

Iulian COMANESCU

oameni și **etichete**

Nenumăratele talente ale Gabrielei Firea

Gabriela Firea intră în politică. E genul de veste care ar provoca dezolare în rîndurile fanilor prezentatoarei, dacă s-ar ști exact care sînt aceștia. Dar, pînă la urmă, au dreptate acești fani, în ipoteza că există, să fie dezolați? Mai degrabă nu, fiindcă în cazul doamnei Firea politica e încununarea unui traseu de viață aventuros-polivalent-renascentist: faptul că stimata doamnă se pricepe la absolut orice va fi consfințit prin omologarea în activitatea care, în România, transformă incompetenții și veleitarii în pricepuți la toate.

Ceea ce, în cazul doamnei Firea, pare o convertire de la statutul de superstar (șomer) la cel de politician (potențial) nu e, în realitate, ceea ce pare, fiindcă altfel n-am fi zis că pare, ci că este. Gabriela Firea a mai cochetat cu astfel de lucruri pe la sfîrșitul anilor '90, prin Guvernul Isărescu. Era, e drept, consilier de comunicare/purtător de cuvînt. Dar dacă pare că avem de-a face cu prea multe aproximații pentru o vocație presantă, e bine să știți că bine-cunoscuta prezentatoare nu a fost numai prezentatoare, jurnalist și altele asemănătoare. O bază de date a proprietarilor de media și jurnaliștilor din România, Mediaindex.ro, ne spune că Gabriela Firea are o firmă de imobiliare, pe nume Tudor Imob Media SRL, ceea ce sună bine pentru o soție de primar de Voluntari, un loc unde afacerile cu terenuri și case n-au cum să nu meargă, cît de cît, chiar și pe criză. În trecut, aceeași bază de date o dădea pe aceeași vedetă întreprinzătoare patron la o firmă care producea ceva de felul ciorapilor, plus în diferite asocieri cu familia Voiculescu, pentru care prezentase nu numai emisiuni și jurnale la Antena 1 și Antena 3, ci făcuse și publicații geniale, astăzi dispărute, gen *Săptămîna financiară, Financiarul* sau *Felicia*.

Să ai emisiune pe Antena 3, jurnale pe Antena 1, plus vreo trei ziare și reviste de condus – ca să nu mai vorbim de imobiliare și ciorapi, fiindcă, în definitiv, Gabriela Firea s-ar putea să fie doar investitor în aceste afaceri – e o sarcină care l-ar fi cocoșat chiar și pe priceputul la toate Nicolae Ceaușescu. Sau pe un alt prezentator care, pe lîngă emisiuni la radio și TV, avea și firmă de producție, și trupă de rock, și un cotidian de condus: Robert Turcescu. E drept, mai toate vedetele românești au accese de multilateral-dezvoltare. Lucian Mîndruță s-a plimbat cu iahtul pînă a ajuns să vrea brizanți inclusiv pe platou, în acea piscină gonflabilă unde și-a oblăduit o vreme emisiunea și mai apoi pneumonia. Grigore Cartianu s-a făcut scriitor și, în ciuda impresionantei producții la hectar și a tirajelor vîndute, numai copacii pe care îi toacă degeaba îl iau în serios. Vizitată de demonul abstracționismului, Andreea Esca se apucase să picteze prin anii '90 un fel de fețe de masă, pe care Adrian Sîrbu i le-a și expus la Teatrul Național. În cele din urmă a renunțat și bine a făcut.

În general, băieții-vedetă dau tuturor sfaturi de sex, iar femeile-vedetă, sfaturi de frumusețe. Dar, cum spuneam, la capitolul comiții și comitete, pe Gabriela Firea n-o bate nici măcar Turcescu. Fiindcă la lista începută mai sus se adaugă și alte demnități. Proaspăta socialistă este, de exemplu, și poetă, cu vreo două-trei volume la activ. Și prozatoare, cu unul. Și dacă n-am uitat ceva, moțul de pe personalitatea prezentatoarei-realizatoarei-poetei-directoarei de revistă de business-de femei-*business-woman* îl reprezintă ceva numit *Trandafiri de la Moldova*. Dacă ar fi vorba de o florărie, ar fi un nume bun, dar în cazul doamnei Firea este vorba de un CD pe care aceasta s-a dat în stambă acum vreo doi-trei-patru ani, împreună cu Simona Gherghe, în cazul căreia, de altfel, asemenea apariții se potrivesc cu personajul de la *Acces direct*, care n-are nici un fel de veleități legate de afaceri și publicații de afaceri.

Cu senzația supărătoare că ne-a scăpat cu siguranță ceva din viața și activitatea Gabrielei Firea, mai ales că nici măcar Google nu reușește să păstreze nenumăratele talente ale acesteia (unde naiba o fi firma aia de ciorapi sau ceva asemănător?), vom încerca să fim curtenitori cu femeia, chiar și atunci cînd în ea se ascunde o scară de bloc de personaje, de la investitor în imobiliare la cîntăreață de muzică populară. Și să-i dăm chiar ei cuvîntul: „Pitbull-ul din mine / Ar vrea să nu se termine niciodată / Dezlegarea de-a sfîșia / Brațele unei existențe / Prea fragile / Pentru a lupta cu tristețea / Annei Karenina". Ei bine, da, versuri de Gabriela Firea. Le-am pescuit de pe site-ul unei reviste extatice și prietenoase cu persoanele publice de felul Gabrielei Firea, revistă care, desigur, se consideră și ea un *nec plus ultra* al bunului-gust și stilului. Să te vezi pitbull e o chestie destul de curajoasă în sine. Să și comunici această chestie celor din jur, fie și într-o poezie, e de-a dreptul titanic, beethovenian și pro(me)teic. Față de viața și uraganul realizărilor proaspetei doamne politician, pînă și un plagiat precum cel de care e suspectat Victor Ponta reprezintă o modalitate căznită, laborioasă, onestă chiar, de a-ți umple propriul CV, fiindcă, pînă la urmă, și atunci cînd copiezi scrii.

Și totuși: de ce-ai face din propria existență o listă de rufe de demnități, poziții profesionale, meserii și alte cascadorii care n-au decît un numitor comun, vizibilitatea? Probabil, trebuie ca undeva, la început, să fi avut foarte puține certitudini cu privire la propria persoană. Cu certitudinile e, totuși, la fel cum e cu banii: nu vin niciodată în cantitate optimă. După ce sînt prea puține, se fac brusc prea multe. Iar dacă puținătatea îl chinuiește pe posesor, multitudinea e o belea pentru cei din jur.

***Iulian Comanescu** este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

■ ■ ■

trecerea **prin reviste**

● L'EXPRESS (19 septembrie 2012)

De curînd a apărut și în traducere românească cea mai nouă carte a lui Salman Rushdie – *Joseph Anton. Memorii* (Editura Polirom, 2012).

L'Express publică un articol intitulat „5 lucruri de știut despre Fatwa contra lui Salman Rushdie", din care aflăm detalii despre condamnarea la moarte a scriitorului britanic de origine indiană. Iată, așadar, cele cinci momente importante ale acestei triste istorii:

Rushdie condamnat la moarte în 1989. În 1988, un deputat musulman al parlamentului din Delhi a interzis *Versetele satanice*. Cîteva luni mai tîrziu, șeful revoluției islamice iraniene, Rouhollah Khomeini, a publicat o Fatwa (decret religios), în care făcea apel la toți musulmanii să-l găsească și să-l omoare pe Rushdie. De atunci, scriitorul a trăit sub protecție și a fost nevoit să-și schimbe mereu domiciliul.

O autobiografie pentru a povesti calvarul în care a trăit. În această autobiografie, scrisă la persoana a treia, intitulată *Joseph Anton*, Rushdie revine la anii de coșmar care au urmat condamnării sale. Titlul cărții face referire la numele pe care și l-a ales pentru a-și proteja identitatea.

Autorul *Versetelor satanice* nu e binevenit în India. Pe 20 februarie 2012, scriitorul britanic a fost nevoit să-și anuleze participarea la Festivalul de Literatură din Jaipur, după ce a primit amenințări cu moartea de la militanții islamici.

Versetele satanice: o carte care n-ar putea fi publicată astăzi. Rushdie a declarat recent, într-un interviu BBC, că ar fi fost dificil să publice astăzi o carte care critică islamul, cum este aceasta. Pentru a-și susține cele spuse, scriitorul a vorbit despre decizia recentă a Channel 4, care a anulat proiecția privată a unui documentar despre istoria islamului, din motive de securitate.

Rushdie, mai amenințat ca oricînd? După turbulențele produse în lumea musulmană de difuzarea pe interne a filmului *The Innocence of Muslims*, mișcarea religioasă iraniană care a pus un premiu pe capul lui Rushdie a decis să-l mărească cu suma de 500.000 de dolari. (**A. M. S.**)

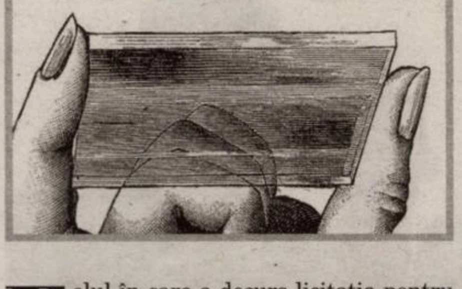

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe **sticlă**

Cine iese din televizor

Felul în care a decurs licitația pentru privatizarea Oltchim și faptul că ea a fost cîștigată de un individ care a venit cu aceleași strategii de prostire ca în cazul Elodia dovedesc încă o dată că monștrii creați de televiziune nu rămîn în televizor, ci, după o vreme, ies de acolo și ne invadează realitatea.

Mai întîi am rîs de Dan Diaconescu și de „televiziunea lui de garsonieră". Unii dintre noi se amuzau, alții se uitau la emisiunile lui din curiozitate, să vadă pînă unde se poate merge cu aberația. În timpul acesta, Dan Diaconescu cîștiga puncte: reușea să-i îmbrobodească pe cît mai mulți să creadă în ce spune, să-i devină adepți, să-i dea bănuțul pe SMS-uri cu răspunsuri la întrebări stupide și să-i acorde votul. Astfel, omul a strîns, încet-încet, o avere impresionantă și un capital electoral ce-l transformă la ora actuală într-o voce care contează pe scena politică românească. Ne distrăm pe seama promisiunilor lui gogonate, sîntem convinși că nu vor exista prea mulți care să creadă că, dacă va deveni el președinte, tuturor românilor li se vor șterge datoriile, ba chiar că fiecare va primi cîte 20.000 de euro? Ne putem distra, dar, în timpul acesta, tot mai mulți îl iau în serios și-i dau în cele din urmă votul.

La fel s-a întîmplat și cu privatizarea Oltchim. Cînd și-a anunțat participarea la licitație, mulți au zis că trebuie să fie o glumă proastă, o cacealma în stilul lui caracteristic. Numai că, dacă ne uităm mai atent la cacealmalele lui Dan Diaconescu, observăm că mai toate îi aduc un profit gras și, prin urmare, sînt cîștigătoare. Nimeni nu-și imagina că un caz de dispariție al unei nefericite poate fi construit mediatic în așa fel încît să stîrnească o întreagă isterie națională. Că n-o să mai poată dormi liniștit un popor întreg de grija Elodiei și că efective întregi de anchetatori vor scotoci tufișurile patriei. Că oamenii simpli vor urmări cu sufletul la gură întreaga telenovelă și că-și vor rupe din puținul lor să-i dea lui Dan Diaconescu, prin SMS-uri suprataxate. Că Ministerul de Interne va disloca fonduri importante pentru toată această poveste cu iz de manea.

Vi s-a părut fantasmagorică promisiunea lui Dan Diaconescu că „va reda fabrica poporului"?

Acum, la privatizarea Oltchim, vi s-a părut fantasmagorică promisiunea lui Dan Diaconescu că „va reda fabrica poporului"? Că va putea să preia el colosul industrial din Vîlcea, cu ajutorul subscripției prin SMS-uri venite din partea telespectatorilor OTV, invitați să dea cîte 5-10 lei? Că are în spate un misterios investitor care va rezolva toate problemele companiei? Iată că, pe baza incompetenței statului român, care a organizat o licitație parcă în bătaie de joc, Dan Diaconescu este la ora actuală marele cîștigător. (În paranteză fie spus, prestația televizată cu iz de OTV a șefului privatizării Oltchim, Remus Vulpescu, a dovedit cu prisosință că reprezentanții statului sînt de fapt din același film cu Dan Diaconescu.)

De multe ori sîntem convinși că aberațiile cultivate pe micul ecran rămîn acolo, doar pentru a le privi noi, că sticla ecranului e un geam securizat ca acela de la grădina zoologică, dincolo de care se află șerpii sau tarantulele. Sîntem, desigur, naivi. Acestea ne invadează viețile nu numai subtil, parazitîndu-ne mințile, dar iată că și în modul cel mai concret.

Conform unei monitorizări realizate de mediaTRUST, românul cu cele mai multe apariții în mass-media, în perioada 15 august-14 septembrie, a fost Gigi Becali (396 de apariții). El este un alt produs al televiziunii, a cărui prezență am ajuns s-o simțim cu asupra de măsură în viața reală. Ieșit de mult din televizor, Becali ne reprezintă strălucit în Parlamentul Europei.

De ce ne-am mai mira că treaba merge cum merge în țara asta, cînd circul ieftin și maneaua sînt singurele lucruri cu care se definesc cei care ies în față și singurele care le conferă succesul?

■ ■ ■

AFACERI ÎN VREMURI DE RĂZBOI ȘI DE PACE

Majnat KURBANOVA

Milana, o poveste adevărată din Cecenia

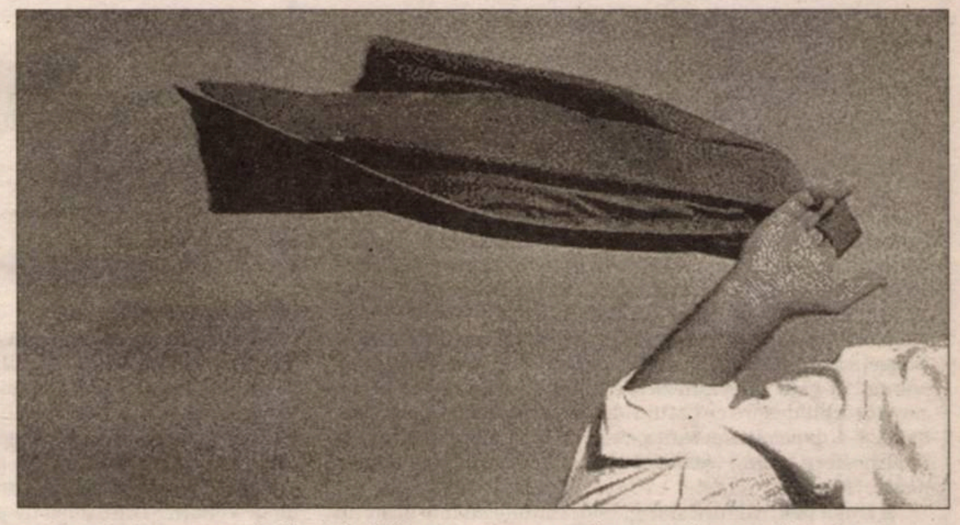

Cînd Milana era întrebată „Cu ce vă ocupați?“, răspundea, cu autoironie, „Sînt femeie de afaceri“. Proiectul său fusese o fermă de pui – în scurtul timp dintre războaie, femeia a închiriat o clădire mică care fusese bombardată, lîngă care a construit un fîneț și o magazie. În timpul zilei muncea pentru a avea grijă de pui, iar în timpul nopții construia singură, fără nici un ajutor, instalațiile sanitare: bugetul de care dispunea nu prevedea nici o sumă pentru astfel de cheltuieli, așa încît era nevoită să se descurce pe cont propriu. „Arăta exact ca o fermă obișnuită“, povestește Milana. „Deasupra fiecărui coteț pusesem cîte o lampă pentru ca puii să primească căldura de care aveau nevoie.“

Pentru a putea cumpăra grăunțele cu care își hrănea păsările, Milana și-a vîndut mașina. Cu banii primiți și-a cumpărat cele necesare pentru păsări, dar, la scurt timp, în toamna anului 1999, a izbucnit cel de-al doilea război cecen. Satul în care Milana își construise ferma a fost bombardat, motiv pentru care s-a refugiat în Ingusetia împreună cu puii săi, asemeni altor mii de oameni care fugeau din calea bombardamentelor cu tot cu animalele lor, cu aparate casnice și cu pui, chiar dacă nu la fel de mulți ca ai Milanei.

Președintele Ingusetiei a ținut un discurs la televizor, în care îi îndemna pe cetățenii republicii să nu cumpere de la refugiați toate nimicurile salvate din bombardamente, chiar dacă prețul cerut era unul foarte mic. Așa că nimeni nu a mai vrut să cumpere puii Milanei, dar femeia nu a lăsat toate aceste greutăți s-o descurajeze – cum altfel s-ar mai fi putut numi femeie de afaceri? După ce a reușit să vîndă și ultimul pui la un preț de nimic, Milana a început să lucreze la următorul proiect. În acel moment, în Ingusetia erau aproximativ 200.000 de refugiați care primeau ajutoare de la poliție: carne la conservă, care expira în 80 de zile, paste și pachete de făină care zăceau de ani de zile în depozitele de provizii și care erau pline de viermi.

Nici măcar copiii ceceni, care nu aveau ce mînca, nu se puteau atinge de ele de frica viermilor, așa că Milana a început să cumpere de la refugiați, la un preț foarte mic, toate aceste alimentele necomestibile. Le-a dus apoi la Mozdok, unde le-a revîndut locuitorilor din Osetia, pentru hrana animalelor.

Lucrurile nu mergeau, deci, așa rău pentru Milana, care a reușit să-și cumpere chiar și un BMW la mîna a doua. După nici o lună însă, mașina i-a fost furata chiar din fața casei pe care o închiriase în Ingusetia. În noaptea furtului, Milana urmărea finala FIFA World Cup cu gîndul la Oliver Kahn pentru că, spunea ea, „fotbaliștii și mașinile nemțești sînt cele mai bune din lume“, chiar dacă, după cum s-a dovedit, nu a avut prea mult noroc cu nici una dintre ele. Exaltată de finală, Milana a ieșit pe ușa casei și a descoperit că BMW-ul dispăruse. După două săptămîni de investigații pe cont propriu, Milana a descoperit cine era hoțul mașinii. „Nu că n-aș fi știut tot timpul cine a făcut asta“, a spus Milana. „Cît despre hoți – nu că n-ar fi știut vreodată că știu!“ Dacă cineva o întreba de ce nu a mers la poliție, Milana răspundea cu un zîmbet trist „pentru că mașina mi-a fost furată de poliție!“.

Între timp, autoritățile rusești au anunțat că viața revenise la normal în zona de război, așa că nu mai era nevoie ca oamenii să mai rămînă în taberele de refugiați. Unii dintre cei care veniseră din Cecenia au plecat de bunăvoie, alții au fost deportați din micile orașe de corturi.

Milana a plecat de bunăvoie: „Nu mai suportam să-i văd în fiecare zi pe cei care-mi furaseră mașina. Muncisem din greu pentru acel BMW, iar ei cred că pot veni pur și simplu să mi-l ia doar pentru că sînt refugiată și nu am drepturi. Doar pentru că sînt femeie!“.

După reîntoarcerea în Cecenia, Milana a început să lucreze la cel de-al treilea proiect antreprenorial. În vreme de război, nu numai oamenii au de suferit, ci și bunurile lor – pentru Milana a fost de ajuns să facă o plimbare scurtă prin Groznîi pentru a înțelege de ce anume era cel mai mult nevoie într-un oraș care își revenea după ani buni de război. A împrumutat apoi bani de la niște cunoștințe și a plecat într-o călătorie în Emiratele Arabe, de unde a adus televizoare, frigidere și aparate de radio – produsele de care era cel mai mult nevoie. Televizoare mici, alb-negru, care mergeau cu baterii, dar și aparate casnice uriașe, pentru care Milana a găsit cumpărători fără eforturi prea mari, astfel că, în scurt timp, afacerea cu aparate casnice aduse din Emirate s-a dovedit cel mai mare success antreprenorial al Milanei. După doi ani, cîștigase îndeajuns de mulți bani pentru a-și cumpăra un apartament mic și o mașină second-hand, dar mai ales pentru a investi în cel de-al patrulea și ultimul său proiect.

Proprietățile din capitala cecenă erau foarte ieftine, dar nici așa locuitorii nu părea interesați de vreo achiziție imobiliară. Milana însă a cumpărat parterul unui supermarket din centru, distrus în război, cîndva cel mai mare centru comercial din Caucazul de Nord, pentru că avea convingerea că, odată orașul refăcut, fiecare metru de teren din jurul acestui supermarket o să valoreze o avere. Și a avut dreptate, dar, după reconstrucția orașului și după ce proprietățile au început să fie redistribuite, parterul supermarketului în care Milana investise toți banii cîștigați din afacerea cu aparate casnice i-a fost luat.

În prezent, Milana este contabilă în serviciul administrativ cecen. Recunoaște că regretă afacerea cu televizoare, dar spune că nu s-ar mai întoarce deocamdată la proiecte antreprenoriale. „O să mai aștept o vreme. La un moment dat, o să-mi mai vină mie vreo idee de afacere. Dar nu aici, nu în Cecenia...“

Text preluat din
Osservatorio Balcani e Caucaso:
www.balcanicaucaso.org/eng/Regions-and-countries/Russia/A-true-story-from-Chechnya-Milana

---

Majnat Kurbanova *a fost corespondent pentru* Novaja Gazeta *de la începutul celui de-al doilea război cecen pînă în 2004. În reportajele sale, publicate și în ziare europene, a povestit viețile tuturor celor care au continuat să locuiască în capitala cecenă chiar și în timpul bombardamentelor. Din 2004, cînd a fost trimisă în exil, locuiește și lucrează în Germania.*

traducere de Ruxandra TUDOR

■ ■ ■

Adina POPESCU

La tarabă

La începutul anilor '90, oamenii se împărțeau în două categorii: cei cu spirit întreprinzător, care aveau curajul să înceapă o afacere, și ceilalți, care nu îndrăzneau să-și părăsească slujbele cu lefuri sigure de la stat și asistau la schimbările din jurul lor ca niște spectatori. Nu vorbim aici de marile afaceri și marile tunuri de atunci, ci de cetățenii obișnuiți, care și-au dat repede seama că în capitalism se pot scoate bani din nimic. E adevărat că cei mai mulți dintre ei aveau antecedente și ceva relații și se ocupau cu mici învîrteli și pe vremea cealaltă. Mulți ospătari și șefi de sală au devenit peste noapte proprietarii unor birturi, responsabilii cu aprovizionarea de prin întreprinderi, care știau de unde se pot procura carne, ouă și alte bunuri pe care le vindeau „pe sub mînă“ la suprapreț, au făcut în continuare comerț, de data aceasta în mod legal, înființîndu-și mici firme. Însă unul dintre cele mai interesante fenomene (care nici astăzi nu a dispărut cu desăvîșire) a fost cel al „afacerilor“ stradale, pe principiul cumperi ieftin și vinzi mai scump. Și pentru că nu exista nici o lege care să reglementeze acest fenomen, tarabagii au început să apară și să se înmulțească peste tot unde era cît de cît un vad comercial. De obicei, erau afaceri „de familie“ și nu presupuneau cine știe ce strategie sau cercetare a pieței, iar banii se făceau „cu cîrca“: mergeai zilnic, uneori chiar și pe jos, pînă „la angro“ (în București tocmai se deschisese complexul Europa, această Mecca a comercianților din anii '90), făceai „aprovizionarea“ cu marfă, eventual o aduceai pe strada ta și o vindeai la taraba din fața propriei tale locuințe. Cunosc un caz, dintr-un oraș din nordul Moldovei, în care doi frați au început cu o navetă de bere rece, pe trotuar, printre blocuri, iar acum sînt printre cei mai bogați oameni de afaceri din oraș; însă aceasta e o poveste „de succes“. Cei mai mulți dintre tarabagii acelor ani s-au ocupat cu comerțul o scurtă perioadă de timp, cît le-a mers, au strîns niște bani pentru zile negre, apoi au revenit la vechile ocupații. Afacerea unora a evoluat de la tarabă la butic non-stop, apoi la minimarket, însă cu timpul acestea au fost „înghițite“ de marile lanțuri de supermarket-uri și au fost sortite să dispară.

În blocul nostru de pe Calea Moșilor exista o astfel de familie de „afaceriști“, alcătuită din doi soți, amîndoi în jur de 40 de ani, și doi copii adolescenți. Taraba lor – o măsuță pliantă și un scăunel de pescar – era postată chiar la intrarea în scara de bloc și era „deschisă“ între orele 8 și 21. Vindeau gumă de mestecat – inclusiv din acelea cu surprize, bomboane „la bucată“, pufuleți, acadele, ciocolată, biscuiți turcești, sticksuri și grisine, mentosane, Bonibon – niște bombonele care imitau celebrele M&M, diferite sucuri la cutie de carton, cu pai. Concurența, adică cea mai apropiată tarabă, se afla pe trotuarul de vizavi. La colț, chiar în intersecție, se postase un individ cu un *van*, care vindea cu mare succes sucuri Tec – el deținea monopolul pe sucuri în întreg cartierul. Și mai era magazinul arabului, cu cafea și cu de toate, însă acolo era o coadă mai ceva ca la Alimentara, cînd se băga unt.

Calea Moșilor îmi părea altfel, mai colorată.

Așadar, în familia din blocul nostru sarcinile erau cu strictețe împărțite. Tatăl era șofer și conducea zilnic Dacia 1300 a familiei undeva în afara orașului, la depozitul cu marfă. Mama, probabil, era „creierul“ afacerii, căci ea decidea ce și cîtă marfă să aducă la tarabă, ea avea inițiativa de a testa piața cu produse noi (la un moment dat apăruseră timid pe tarabă și cîteva perechi de șosete). Și pentru că era plină de aur (turcesc), vecinii o bănuiau că are propria sa „afacere“ și că „face Turcia“. Băiatul, un vlăjgan de aproape doi metri, era responsabil cu căratul mărfii și îl puteai vedea aproape în fiecare zi cu cîte un sac de pufuleți în spate. Deși voluminos, sacul nu era greu, dar puștiul se cocîrja dinadins cînd îl aducea de la mașină la scara de bloc, ca să demonstreze cît de mult muncește. Iar fata, blondă, finuță, cu ochii verzi, stătea pe scăunelul de pescar și vindea la tarabă pentru că era frumușică și dădea bine la clienți. De multe ori, noi, ceilalți copii din bloc, stăteam cu ea ca să-i ținem de urît și probabil cu speranța ascunsă că vom mai căpăta pe gratis cîte o caramea din acelea „la bucată“, așa că mereu se forma un mic cîrd gălăgios care invada trotuarul din fața scării noastre. Îmi amintesc cît de plină de importanță mă simțeam atunci cînd vecina cea blondă urca pînă sus, la apartament, și mă lăsa pentru zece minute să stau la tarabă. Îi ocupam scăunelul de pescar și, printre toate acele fleacuri care erau de vînzare, Calea Moșilor îmi părea altfel, mai colorată.

Afacerea le-a mers un an sau doi, apoi taraba a dispărut ca și cum nici n-ar fi fost. Pentru că ne-am mutat din bloc, nu știu ce s-a întîmplat mai departe cu familia respectivă și dacă aventura lor comercială i-a ajutat într-adevăr la ceva. Am aflat doar că fata cea blondă s-a măritat cu un arab, însă asta e deja o altă poveste.

■ ■ ■

CA O COMPLETARE LA PLOI, DESTINUL FACE CA ORGANISMELE MODIFICATE ÎN GRĂDINA TRICOLORĂ SĂ SE PLICTISEASCĂ LA VENEȚIA

■ Ca o completare la două comentarii făcute aici în ultimele săptămîni de colegii mei: 1) dacă pe net a circulat varianta scriitorilor numiţi Ilfov şi Petrov, eu am auzit, într-o librărie, pe cineva întrebînd de cartea *Bouvard şi Pécuchard;* 2) seriei de gafe de identitate din presa internaţională în care au fost implicaţi, de curînd, atît ciclistul Lance Armstrong, cît şi cosmonautul Neil Armstrong i se adaugă şi gafa unei cunoscute reviste culturale de la noi care a vorbit despre ciclistul… Louis Armstrong. Care, probabil, s-a dopat în speranţa că-şi va face auzită trompeta în atmosfera lunară (unde, se ştie, sunetele nu prea se propagă). (**M. C.**)

■ După ploi, căldură şi frig, televiziunile au mai găsit un element al naturii dezlănţuit şi potrivnic cu care să inflameze spaimele românilor: ursul de Dîmboviţa. (**A. M. S.**)

■ După ce un urs a făcut-o de oaie omorînd un om, iar societatea românească a mai căpătat o temă de care pînă atunci nu părea să-i pese, însuşi ministrul Mediului le-a dat liber vînătorilor să-i facă felul ursului. Destinul face ca dreptul de a încărca puşcoacele să fie dat de cineva cu numele Plumb. Am transmis o ştire din eternitatea românească. Vă mulţumim pentru atenţie. (**M. V.**)

■ Probabil că, în mai puţin de 100 de ani, vom comunica doar prin prescurtări de cuvinte şi de expresii (în limba engleză, desigur!). Mi-am bătut capul vreo jumătate de oră ca să-mi dau seama ce-o fi însemnînd titlul unei secţiuni a ştirilor de pe Yahoo! – „omg“. Oare ce legătură or fi avînd organismele modificate genetic cu sînii Nicoletei Luciu? Pînă la urmă m-a lămurit cineva: era vorba de „oh, my god!“. Nu prea e de… lol! (**A. P.**)

■ Excelentă seria de interviuri realizate de Mihai Voinea şi Cristian Delcea cu junii deputaţi de la noi, speranţa schimbării în politica românească, noul val, tinerele talente. De pildă: *„Identificaţi nişte lucruri care trebuie schimbate.* V-am spus, asta cu şomerii. Trebuie să facem ceva. În localitatea Săpoca, unde, aţi văzut, s-a intrat şi în *Cartea Recordurilor* cu cea mai mare salată din lume… *A crescut în grădina unui cetăţean sau cum?* Nu, domnule, a fost preparată, salată de mîncat“ sau *„Ce pasiuni aveţi?* Citesc. *Care e ultima carte pe care aţi citit-o?* Pfuuu! Ultima carte, ultima carte… *(se gîndeşte)* Ultima carte… să ştii că anul ăsta n-am citit“ (din „Realizările celui mai tînăr parlamentar“, *Adevărul,* 19 septembrie 2012). Excelentă şi ucigătoare. (**L. V.**)

■ Într-unul dintre magazinele deschise pe Aeroportul Otopeni, am găsit zacuscă la 20 de euro borcanul şi turtă dulce la 10 euro bucata – ce-i drept, o bucată în formă de inimă tricoloră, pentru că, nu-i aşa, ce mai contează preţul cînd e vorba de patriotismul culinar? (**S. G.**)

■ În SUA a apărut un post TV pentru cîini. Cînd trebuie să-l lase acasă pentru mai multă vreme, ca să nu se plictisească, stăpînul poate să-şi pună căţelul în faţa televizorului, să se uite la serialul lui preferat de pe Dog TV. În curînd, cîinele se va certa cu cel mai bun prieten al său pe telecomandă. (**M. M.**)

Cu ochii-n 3,14

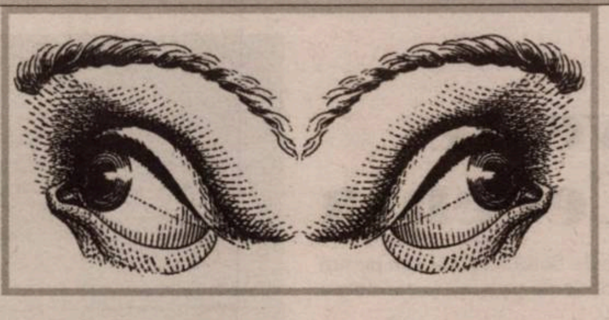

■ Un prieten se întorcea de la Festivalul de film de la Veneţia. A pierdut semnalul la telefon exact înainte de a se anunţa cîştigătorul Leului de Aur. A întrebat-o pe însoţitoarea de bord dacă pilotul are legătură cu pămîntul şi dacă ar putea să-l ajute cu această informaţie. Femeia s-a uitat întîi neîncrezătoare la el, după care s-a enervat de-a binelea. Vă imaginaţi că întrebarea legată de cîştigătorul de la Veneţia, transmisă de pilot turnului de control, ar fi bătut orice replică dintr-un film american prost? (**A. M. S.**)

SE PARE CĂ SPERANȚA DE ÎNLOCUIRE A FIBREI NAȚIONALE A REFĂCUT TRASEUL UNUI CORP

■ Citesc în *The Economist* că în Coreea de Sud s-au pus cote de reprezentare în diplomaţie pentru… bărbaţi. Da, se pare că la examene intră în diplomaţie prea multe femei, deci bărbaţii trebuie şi ei ajutaţi. Eu zic că e de bine. Îmi imaginez nişte diplomate sud-coreene brici la întîlniri cu sonatul ăla mic de e dictator în Coreea de Nord. Sau, şi mai bine, poate că următoarea generaţie de sonaţi Kim va avea numai femei şi ajunge şi Nordul să fie condus de o femeie. Am senzaţia că aşa s-ar rezolva mai repede problema. (**C. G.**)

■ Printr-un anunţ la mica publicitate cineva caută „loc de muncă ca agent pază, paznic, strungar paralel, oriunde în ţară. Am 56 de ani dar sînt perfect“. Ţi-am dat *beep* şi sînt voinic. Speranţa ar fi să găsească un angajator căruia să nu-i fie perfect perpendicular. (**A. M.**)

■ Iar au început lucrări de înlocuire a bordurilor peste tot în Bucureşti, chiar şi acolo unde nu e nevoie. Atîta deranj şi atîţia bani băgaţi în spart şi în reasfaltat trotuare! Or să pună ăştia borduri în jurul fiecărui copac… (**M. C.**)

■ Găsit pe Facebook, pe pagina „Academiei Naţionale de Ortodoxism Patriotic“. Genul ăla de text năucitor, atît de rupt de realitate, încît nu puteţi decît să citiţi şi să vă minunaţi. Iată o mostră: „Mare păcat înaintea lui Dumnezeu şi în faţa Neamului tău este să fii fată trecută de 25 de ani şi să fii nemăritată. Cei mai buni ani pentru naşterea de prunci sînt aproape pe terminate, iar tu ce ai făcut în timpul ăsta? Probabil ai plecat urechea la amăgirile străinilor, cu poveşti despre emanciparea femeii. Ţi-ai pierdut timpul prin facultăţi şi saloane de înfrumuseţare, sau ţi-ai căutat servici să te întreţii singură, în loc să te dăruieşti vieţii de familie aşa cum porunceşte Hristos. Ţi-ai făcut părul cu placa în loc să îmbrăţişezi năframa. Ţi-ai făcut unghiile şi te-ai epilat, arătînd dispreţ faţă de darurile frumuseţii naturale de la Dumnezeu. Ai umblat prin cluburi unde ai ascultat muzica străinistă care ţi-a răcit sufletul la profunzimea fibrei naţionale, care te cheamă neîncetat să aduci noi fii şi fiice în sînul Poporului Românesc. Doamne-fereşte, poate ai şi preacurvit folosind metode de contracepţie (care, dacă nu ştii, au fost inventate de Noua Ordine Mondială pentru depopularea planetei) […]“. (**P. M.**)

■ Veveriţa din *Ice Age,* în variantă Valea Prahovei, mi-a sărit în faţă: trecînd din brad în brad, a alergat după singura bucată de pîine – ce-i drept, mare! – din curtea în care ne aflam. A luat-o în bot şi ţuşti cu ea în înaltul bradului din faţă, după care a refăcut traseul iniţial. Să mai spună cineva că desenele animate nu sînt, cît de cît, reale… (**I. P.**)

■ Astăzi, joi, 27 septembrie, se împlinesc fix 107 ani de cînd Einstein a publicat eseul „Depinde inerţia unui corp de conţinutul lui de energie?“, care conţine celebra ecuaţie $E = mc^2$. Cine ştie care articol din acest număr al *Dilemei vechi* va face istorie! (**M. C.**)

CINEVA ESTE DE ACORD CA NIȘTE CĂRBUNI SĂ REPREZINTE VESEL EVOLUȚIA

■ Cea mai penibilă dintre imaginile transmise de diversele televiziuni pe 17 septembrie, la deschiderea anului şcolar, a fost cea cu primarul Mazăre vizitînd o şcoală din Constanţa, cu o cască de aviator interbelic pe chelie şi cu fetiţele de la grupa pregătitoare cîntîndu-i languroase melodia lui Michel Teló, învăţată, probabil, de la propriile lor învăţătoare: „Ai se eu te pego!“. Dacă cineva le-ar traduce (un fel de „Ai, ce ţi-aş face!“), tot ele ar sesiza Autoritatea pentru Protecţia Copilului. (**S. S.**)

■ Citesc pe Euractiv.ro: „Premierul român Victor Ponta i-ar fi spus preşedintelui Comisiei Europene, Jose Manuel Barroso, că este de acord ca Traian Băsescu să reprezinte România la următorul summit UE de la Bruxelles, scrie *Wall Street Journal* citînd surse europene“. Pupat toţi Piaţa Endependenţi. Doar că Piaţa Endependenţi s-a mutat la Bruxelles. (**M. V.**)

■ S-a descoperit zăpadă pe planeta Marte! Uraaa! Înseamnă că nu mai e nevoie decît de nişte cărbuni, de un morcov şi de-o mătură ca să facem marţieni de zăpadă. (**M. M.**)

■ Cele mai căutate cuvinte pe Google-ul românesc sînt *jocuri* şi *filme*. Un popor vesel! (**M. C.**)

■ Aşadar, continuarea recoltei anunţate în numărul trecut (pentru astăzi, nume de firme din Curtea de Argeş, Năvodari şi Caransebeş): Dinastia Mureşană SRL, Aventurin Acvamarin SRL, Puf Şi Lemn SRL, Preponderent SRL, Gospodarul Italian SRL, Sintetic Gemenii SRL, Casa Tinereţe Fără Bătrîneţe SRL, Pruncuşor Voinicel SRL, Crustaceii SRL, Ciao Bebe Mio SRL, Drumul Oaselor SRL, Bunicutzii Frech SRL, Castorul Ioanei SRL, Aroma Levănţica Blue SRL, Forme Magice SRL, Doar Noi Doi SRL, Sisters Luminiţa & Ana SRL, Ton Detectivul Tău SRL, Bani Buni SRL, Rusoaica SRL, Only Duda SRL, Evoluţia Construcţiilor Mecanizate SRL, Te Iubesc SRL, D.D.G. Urcătorii SRL, Concludent SRL, Vin Din Vie Tradiţional SRL, Solaris Gugulania SRL, Ciucă Autentic Accesorii SRL, Voi SRL, Şapte Din Şapte SRL, Structura Simion Nichita SRL, Parchet Pe Viaţă SRL, La Băieţii De Elită SRL. (**D. S.**)

PUBLICITATE

StatusQuo
ROCK FM
Classic Rock
17 OCTOMBRIE | SALA PALATULUI
BILETE: MYTICKET.RO / DIVERTA
ORGANIZAT DE:
EMAGIC
RECOMANDAT DE:
DILEMA VECHE

Biblioteca „ASTRA“
– SIBIU –

Biblioteca „ASTRA"
- SIBIU -

„Sînt vechi, domnule!" (I.L. Caragiale) • DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEȘU**

DILEMA VECHE

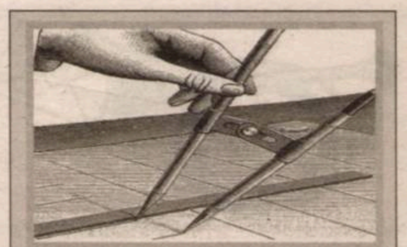

Andrei PIPPIDI

SOS București 6

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE ■ Anul **IX** ■ nr. **451** ■ 4-10 octombrie 2012 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

ANDREI PLEȘU

„Educație religioasă"

pagina **3**

MIRCEA VASILESCU

„O scurtă privire asupra dezastrului"

pagina **3**

Interviu cu regizorul

TUDOR GIURGIU

pagina **15**

Singur pe lume, singur acasă, cît de singur?

Buster Keaton

5948489141669 40

> *„Singurătatea nu te învață că ești singur, ci singurul."*
>
> *EMIL CIORAN*

Redacția DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 București ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

DILEMATICI DIN TOATE ȚĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

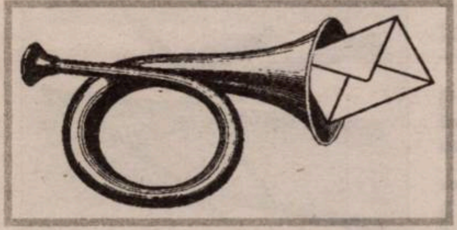

> „– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
> – Unde ai citit asta?
> – În toate cărţile bune...“
>
> (WILLIAM FAULKNER – „LECȚIA DE CHIMIE“)

DREPT LA REPLICĂ

Stimate domnule Eugen Istodor,

În legătură cu articolul dumneavoastră intitulat „Aeroportul Otopeni – Crimă cu premeditare“, publicat în ziarul *Dilema veche* din data de 13 septembrie, referitor la relaţia contractuală dintre UTI şi Aeroportul Internaţional „Henri Coandă“ pentru mentenanţa automatelor de parcare din incinta aeroportului, dorim să precizăm următoarele:

1) UTI asigură doar funcţionarea echipamentelor şi a tuturor componentelor la parametrii proiectaţi, prin verificări periodice.

2) Beneficiarul echipamentelor, AIHCB, deţine responsabilitatea totală în ceea ce priveşte alimentarea cu energie electrică a sistemului şi întreţinerea sistemului de alimentare, exploatarea şi operarea echipamentelor în conformitate cu normele de exploatare şi utilizare, precum şi materialele consumabile necesare exploatării şi operării (hîrtie, alimentare cu monede pentru rest etc.)

3) La semnalizarea oricărui defect al automatelor de plată a parcării de către Beneficiar, UTI intervine în termen de maximum 5 minute (în intervalul 07,30 – 19,30, de luni pînă duminică) sau în 15 minute de la semnalizarea incidentului (în afara acestui program), conform prevederilor contractuale.

4) Orice modificare a parametrilor software de configurare a echipamentelor se face cu acordul Beneficiarului, în baza unei solicitări scrise.

5) UTI nu exploatează resursele financiare rezultate în urma colectării taxelor de parcare de la Aeroportul Internaţional „Henri Coandă“ din Bucureşti şi nu este implicat sub nici o formă în maniera de utilizare a acestor resurse, aşa cum reiese din articolul publicat de dumneavoastră.

Luînd notă de aceste precizări, în virtutea adevărului şi a codului deontologic pe care aveţi obligaţia să-l respectaţi, vă rugăm să rectificaţi enunţurile eronate formulate, în articolul dumneavoastră, la adresa managementului UTI.

Totodată, dorim să menţionăm că sîntem dispuşi să vă oferim, pe viitor, toate informaţiile necesare pentru verificarea acurateţii surselor dumneavoastă şi, în mod special, pentru informarea corectă a cititorilor ziarului dumneavoastră, printre care ne numărăm.

Cu stimă,

Lucia URDĂREANU
Director Comunicare Corporatistă

(IN)ACTUALITĂȚI

O privire întîrziată. Romulus Vulpescu

Am în bibliotecă o carte de poezii cu un aspect puţin obişnuit. Pe coperta de culoare galben palid, este o ramă de imagini baroce, în sepia. Tot în sepia sînt tipărite versurile, iar titlurile poeziilor sînt în gri. Niciodată în negru. De la titlu pînă la numerele paginilor, totul alternează în sepia şi gri şi arată o deosebită atenţie pentru detaliul semnificativ. Din loc în loc, apare cîte o gravură, aparent fără legătură cu textele. Imaginile mitologice sînt ciudate în detalii, parcă se ascunde, în toate, o intenţie de zîmbet. Doi cai trag un car de luptă pe nori, un Cupidon levitează deasupra unui coif al cărui panaş este o veveriţă, cîteva bacante înaripate ameninţă cu şerpi în mîini un bărbat prăbuşit în fotoliu. Doar două sînt mai cuminţi, în ele pare a fi schiţată semnătura autorului. Într-una, un copil scrie aşezat lîngă o coloană grecească, în cealaltă, o fîntînă cu ciutură sugerează un acasă fără loc. Titlul cărţii scris cu caractere discret caligrafice este *Arte & Meserie,* anul apariţiei este 1979, autor Romulus Vulpescu. Potrivit unei note de pe foaia de capăt, coperta, prezentarea grafică, tehnoredactarea şi macheta îi aparţin.

Nici nu se putea altfel, din partea unui personaj atît de ilustru în rafinament artistic, ştiinţă de carte, umor autentic. Şi îmi dau seama că, într-o asemenea alternanţă de culori, sepia-gri, l-am purtat în minte pe Romulus Vulpescu, în acelaşi timp spectaculos contradictoriu şi perfect înfipt în solul prezentului său, niciodată strident sau fals. Glasul aspru, sinceritatea guturală, părul şi barba cam hirsute încîntau la fel cum fermecau cuvintele lui. I-am admirat nobleţea de monsieur, trăind înăuntrul limbii române, precum şi tot ceea ce expresivitatea sa clocotitoare a aşternut pe hîrtie, cu incandescenţă, şi apoi a solidificat. L-am iubit pentru cunoaşterea acelei limbi franceze care ieşea din marginile timpului şi i-am mulţumit pentru curajul de a-i traduce pe Villon şi pe Rabelais, care i se potriveau ca nimănui altcuiva.

Nu l-am cunoscut pe Romulus Vulpescu, l-am citit pe sărite şi l-am uitat, cu anii. Dar m-am împlinit de scrisul lui şi l-am gîndit ca pe un personaj jucat excepţional, mereu egal cu el însuşi, dar departe de a fi tern, suportîndu-şi cu naturaleţe decizia de a trăi în sinceritate. Fără false modestii, fără graţii artificiale, uzînd, demn şi cu fermitate, de cultură şi educaţie. Simt nevoia să notez cîteva din titlurile poeziilor din cartea amintită: „Atotcuvîntul“, „Raţiunea suficientă“, „Luxul logicii“, „Itinerar interior“, „Duminica de ieri“, „În fiecare zi“, „Ispita clipei“. Cuvinte cu sens, sensuri de cuvinte. Talentul s-a numit, în acest caz, har. Doamna Antoaneta Ralian, care l-a cunoscut, spune că, în anii cînd era activ – ce mult e de-atunci! –, cunoscătorii afirmau că traducerile lui Romulus Vulpescu din franceză pot fi citite şi înţelese numai cu ajutorul unui îndrumător lingvistic. Într-atît era un creator al limbii!

Romulus Vulpescu a murit. Îmbătrînind între munţi de cărţi. Nu am urmărit revistele literare şi nu ştiu de cîtă atenţie a beneficiat momentul. Am vrut doar să-mi amintesc de poetul Romulus Vulpescu, de talentul, demnitatea, cultura şi umorul lui. Şi să transcriu aici, cu voia dumneavoastră şi înspre gîndul dumneavoastră, o strofă din „Judecata de apoi“: „Nu mai creez, nu mai ucid: / Am învăţat să mor, în fine. / În jurul meu e-atîta vis... / Şi-n fiecare individ / – Pe care-n gînd l-am pus la zid – / N-am tras decît un glonţ: în mine“.

Cred că un om care îşi gîndeşte astfel relaţia cu ceilalţi este, deja, o conştiinţă.

Mihai IDU
idumihai@yahoo.com

album dilematic Camelia Tudor

COBORÎTE DE PE SITE

Articolul lui Vintilă Mihăilescu, „Familia, politica și românii“

Nimic prea surprinzător la un neam pasiv-mioritic, în care totul se leagă de undeva de sus, în sfere mult peste capetele pălmaşilor. Întreaga construcţie a istoriei româneşti s-a făcut de sus în jos. În folclorul nostru nu există conceptul de drept de breaslă sau de respect de tip burghez, ci doar de mămăligă care explodează doar dacă jugul apasă prea din-cale-afară. Tipică e declaraţia unui amic care afirma senin că nu s-a dus la vot pentru că „oricum nu conta“, după care tot el deplînge faptul că românul nu iese-n stradă să protesteze sau să-şi apere drepturile.

adăugat de Ionut Skrypnyk
la 1 octombrie

Articolul lui Cristian Ghinea, „Sîntem pacifiști, pro-Obama și generoși, dar să ne ajute Dumnezeu“

Oamenii au fost de acord cu enunţul în SUA şi Marea Britanie, dacă ne gîndim bine, ţări care practic nu au avut nici un război mondial pe propriul teritoriu. Chiar dacă au fost implicaţi, tancurile ruseşti nu s-au plimbat prin faţa Casei Albe şi nici pe lîngа Turnul Londrei (nu că n-ar fi avut chef...). Cred că există un fel de memorie colectivă formată din amintirile personale ale fiecăruia, bunăoară poveştile din familie despre cum e să ai ocupantul la masa ta şi să dormi cu bomba în curte. (Rezum, desigur.) Atunci, cum să justifici războiul chiar „pentru a se face dreptate“?! Cine zice cine ar avea dreptate?

adăugat de Anca Niţulescu
la 18 septembrie

N. red: SUA şi Marea Britanie nu au avut nici un război mondial pe propriul teritoriu? Să ne amintim, totuşi, de Pearl Harbor – atac direct al japonezilor pe teritoriul american ce a declanşat intrarea SUA în război; să ne amintim şi de nenumăratele raiduri & bombardamente ale Luftwaffe asupra Londrei – se întîmpla tot în cel de-Al Doilea Război Mondial. Şi, ca să ne întoarcem iar în SUA, să ne amintim şi de 11 septembrie, de acel atac fără precedent al Al Quaida pe teritoriu american care a declanşat ceea ce unii numesc „al treilea război mondial“.

DILEMA VECHE

REDACȚIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Patricia MIHAIL ● Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA
Dan STANCIU ● Ruxandra TUDOR ● Mircea VASILESCU (redactor-şef) ● Luiza VASILIU (editor conţinut web)

RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Iulian COMANESCU
Claudiu CONSTANTINESCU ● Codrin Liviu CUŢITARU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO
Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI ● Oana STOICA ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU ● Rodica ZAFIU

CAP LIMPEDE: Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Daniela POLIANSCHI

ABONAMENTE ŞI INFORMAŢII: Zirkon Media ● tel.: 0730.190.899, număr cu tarif normal în orice reţea telefonică, orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@zirkonmedia.ro
PUBLICITATE: Ionela DANA ● tel.: 0730.190.808 ● e-mail: ionela.dana@media-point.ro
DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Mircea CIOBOTARU
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Alin BENEA
DIRECTOR VÎNZĂRI: Mircea IONESCU

Tiraj 12.300 ● Tipărit la Tipomedia Bucureşti

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de
Adevărul holding

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **De la scrisoare la e-mail**
- **Propaganda**
- **Eroii**
- **Preşedintele**
- **Meseria de spion**

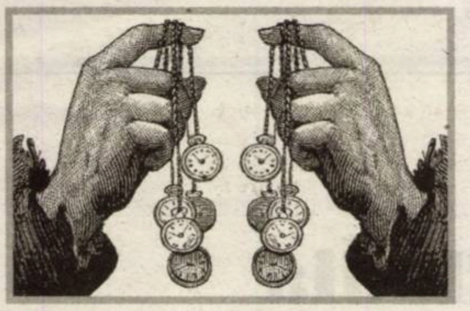

Andrei PLEȘU

nici **așa**,
nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Educația religioasă

***N. red.:** Dilema veche* va publica, la sfîrșitul lunii octombrie, un dosar intitulat „Ce îi învățăm pe copii despre Dumnezeu?“. Așa încît reluăm acest articol ca punct de plecare în realizarea dosarului. Îi rugăm pe cititori să ne trimită, pe adresa redacției sau pe pagina de Facebook, opiniile și poveștile lor despre felul în care se face educația religioasă în școli. Cele mai interesante texte vor fi publicate.

Pînă la un punct, educația religioasă se suprapune cu educația pur și simplu. Cu buna creștere. În noaptea Învierii, lucrul acesta se verifică an de an. Curțile bisericilor se umplu de tot soiul de inși care nu știu unde se află, nu știu ce se petrece în locul în care se află și nici cum trebuie să se poarte în împrejurarea cu pricina. Sînt simultan necatehizați și needucați. Te întrebi, inevitabil, de ce-au venit. Răspunsul e vădit: au venit să se distreze. Biserica e o versiune a discotecii. Atmosfera e cool, gașca e în formă, viața de noapte e super-viață! Nu-i vorbă că și publicul „obișnuit“ pare să fi uitat regulile minimale ale reculegerii. Se umblă de colo-colo, se dau semnale de regrupare către rudele sau prietenii de la alt capăt al curții, se vorbește, se împinge, se trăiește agitat, pragmatic, ca la gară sau ca la piață. (Trec peste precaritățile tehnice ale organizării, cu difuzoare șubrede, efecte de microfonie, fire răzlețe ale stației de amplificare etc.) Nu poți să nu te gîndești că toate acestea sînt, între altele, și efectul unei secularizări neinteligente, propagandistice, incapabile să-și evalueze matur efectele. Se vorbește cu atîta incult parapon despre religie, încît nu e de mirare că tot ce ține de sfera ei amenință să sucombe în barbarie comportamentală și ignoranță. E drept, nici slujitorii Bisericii nu par pregătiți să reacționeze adecvat. Învățămîntul religios e practicat, adesea, la un nivel inadmisibil, cu accente rudimentar apologetice, ridicol etniciste, străine de orice subtilitate, de orice grație teologală. Nevrednicia unor dascăli e la fel de vinovată de paloarea educației religioase ca și discursul laicizant la modă. E nevoie de o reformă tenace și profundă pentru ca studiul religiei să capete stil, bun-gust și gust bun.

A face din cultura religioasă o îndeletnicire facultativă e a le oferi o libertate riscantă.

Îmi e totuși imposibil să înțeleg pe ce se bizuie alergia unora la ideea însăși a unei educații religioase cuviincioase. Bine condusă, ea nu poate decît să consolideze educația pură și simplă, să-i dea anvergură și temei. Ce e rău și urît în marile texte sacre ale lumii? Ce tip de anestezie intelectuală te poate face să privești chiorîș spre *Upanișade* și spre *Coran*, spre *Canonul Buddhist* și spre *Biblie?* Ce specie de anestezie sufletească poate anula savoarea marilor mistici de pretutindeni? Cît trebuie să fii de simplificat lăuntric, ca să nu percepi amploarea nelumească a reflexiei teologice, a efortului ascetic, a aspirației ultime? Și cît de smintit trebuie să fii că să te simți atins în demnitatea rațiunii tale de vecinătatea lui Lao-tse, a lui Shankara, a Sfîntului Augustin, a Magistrului Eckhart, a lui Pascal, a lui Vasile cel Mare sau a lui Grigorie Palama? Mi se va spune că sînt mai „ecumenic“ decît o îngăduie rigoarea confesională și că educația religioasă autohtonă păcătuiește tocmai prin refuzul unei astfel de deschideri. Se poate. Dar, pe de altă parte, e perfect firesc să începi cu „preajma“ ta, să deschizi mai întîi ușa frecventată de aparținătorii lumii tale. E firesc să fii instruit mai întîi asupra ambianței în care te-ai născut, să-i pricepi metabolismul, istoria, rostul. Nevoia de a înțelege ce înseamnă slujba Învierii, la care participi din copilărie, e, pînă una-alta, mai acută decît nevoia de a înțelege ritualurile vedice. Evident, cei de altă confesiune trebuie să aibă libertatea de a opta. Pentru ceilalți însă, a face din cultura religioasă o îndeletnicire facultativă e a le oferi o libertate riscantă. Aud mereu că, prin educația religioasă din școală, se inculcă „victimelor“ o „ideologie“ gata făcută, pentru care nu li s-a dat șansa liberei alegeri. E un principiu pedagogic aiuritor. Dacă toți copiii ar fi invitați să aleagă „liber“ între școală și joacă, probabil că majoritatea ar alege joaca. Cum de nu se găsește nimeni care să protesteze că bieții elevi sînt obligați la o disciplină pe care n-au ales-o de bunăvoie? Faptul de a învăța ce înseamnă liturghie, împărtășanie, euharistie, agneț, spovedanie, icoană ș.a.m.d. nu duce necesarmente la prizonierat confesional, bigotism sau hirotonisire. E plină lumea de atei născuți în medii pioase. Ca să nu mai spun că, fără educație religioasă, nici ateu nu poți să fii cu adevărat: rămîi doar captivul unei iraționale idiosincrasii. Vrem libertate de opțiune? Atunci să proclamăm orice formă de învățămînt drept facultativă. Nu m-a întrebat nimeni dacă vreau să studiez, în liceu, chimia organică. De ce m-ar întreba dacă vreau să studiez religia? La această întrebare nu există decît un singur răspuns: spre deosebire de chimia organică, religia e un „opium“... S-o trecem atunci, pe urmele lui Marx, la studiul opiaceelor. Deocamdată, nu mi-e clar de ce studiul religiilor e o „intoxicare“ insidioasă, iar propaganda antireligioasă nu. De ce s-ar interzice copiilor dreptul la o instrucție completă, dreptul de a fi liberi în cunoștință de cauză și, mai ales, dreptul de a fi bine educați nu prin decret social, nu pe bază de etichetă convențională, ci prin participare la ordinea mai subtilă a lumii, pe care secularizarea o pune, arogant și ignar, între paranteze?

(apărut în Dilema veche, *nr. 220, 3 mai 2008)*

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

O scurtă privire asupra dezastrului

„Sfînt trup și hrană sieși,
Hagi rupea din el.“

Ion Barbu

Tocmai vorbisem în ziua aceea, în redacție, despre fenomenul numit *„foxification of the news“* (adică – simplu spus – aruncarea peste bord a neutralității știrilor în favoarea partizanatului și atitudinii, cum procedează, asumat, Fox News). Zapînd seara la televizor – ceea ce practic din ce în ce mai rar – dau peste o știre al cărei subiect era tocmai postul Fox News, dar nu pentru că „ideologizează știrile“. Pe scurt: pentru că a dat din greșeală, în direct, imagini cu un om care își punea capăt zilelor (după ce fusese urmărit de poliție), canalul a trebuit să-și ceară scuze.

O gafă, carevasăzică. În secvența preluată pe alte posturi (care nu și-au mai cerut scuze, că „era citat“...) se observă cum prezentatorul Shepard Smith, dîndu-și seama ce va urma, le spune colegilor din regie să „taie“ *(get off it, get off it)*, dar probabil că aceștia n-au apucat să apese pe butonul potrivit. Carevasăzică, să notăm: o gafă de transmisie a unui post TV a devenit „știre globală“, poposind pînă și în îndepărtata (de SUA) Românie. Adică o secvență care *n-ar fi trebuit să fie văzută* (și pentru care prezentatorul și-a cerut scuze cu lacrima în gît, promițînd că „nu se va mai întîmpla niciodată“) capătă o foarte, foarte mare audiență. Căutînd pe Google, vorba știriștilor, „mai multe amănunte“, găsesc un milionoptsuteșicevademii de referințe, printre care și un titlu în *The Guardian* (ediția online): „Fox News carries live video of man shooting himself after car chase“. Dau click: *The Guardian* e, ideologic, pe poziții diferite față de Fox News, așa că sînt curios să văd cum tratează cazul. În vreo cinci mii de semne, *The Guardian* povestește cu lux de amănunte secvența: un ins furase o mașină și era urmărit de poliție, iar urmărirea era transmisă *live* din elicopter. Mai adaugă *The Guardian* că, dacă Fox News a prezentat scuze, două site-uri foarte populare – BuzzFeed și Gawker – au ales să posteze secvența cu pricina. „It's news“, zice un tip de la BuzzFeed, „să iei o decizie în prezentarea unui asemenea caz tragic nu e ușor, așa că am pus o versiune editată și una integrală; avem încredere în judecata publicului“. Din relatarea asta, *The Guardian* a făcut și el ceva audiență, așa cum arăta, pe coloana din dreapta a ediției online, rubrica „Most Viewed“. Evident, audiența e din categoria *„Guardian reader“* – epitet care desemnează oameni cu vederi de centru-stînga, liberali, middle class educat carevasăzică. Opuși, carevasăzică, publicului conservator al televiziunii Fox News. În josul articolelor, sînt plasate două numere de telefon, unul din SUA și unul din UK, unde se poate suna pentru prevenirea sinuciderilor. Așa, ca să fie o oarecare acoperire social-caritabilă și să se vadă „grija față de om“. Adică față de audiență. „Incidentul a pus sub semnul întrebării fascinația de care se bucură în SUA canalele de știri care transmit urmăriri cu mașini.“ E singura frază prin care *The Guardian* pare să „ia distanță“ de chestiunea pe care, altminteri, o relatează cu lux de amănunte.

Faptul că „se dă o știre“ devine subiect de știre.

Dincolo de orice teorii și dezbateri despre „ce e știre“ și ce nu, dincolo de orice argumente de *business* și *management* care spun că ziarul/site-ul trebuie să facă audiență pentru a putea supraviețui, mă întreb dacă totuși nu avem, în acest caz, un semn de sminteală. A lumii și a presei. Bun, Fox News a făcut o gafă pentru că un tehnician n-a apăsat la timp pe buton. Dar e un fapt că există un public numeros dornic să zacă pe canapea și să se zgîie la cum poliția urmărește o mașină, așteptînd finalul inevitabil: ori fugarul dă cu mașina în stîlp, ori i se termină benzina și atunci poliția sare pe el cu pistoalele, ori se fac zob toți; dar tot cu dezastru se lasă! Dacă n-ar fi un asemenea public, nu s-ar povesti nimic. Și apoi, să zicem că asta e o „diferență culturală“ a publicului american, asta-i situația, așa e în „cultura“ lor: le place oamenilor să vadă în realitate ceea ce au văzut în nenumărate filme. Dar uite că globalizarea, sub pretextul informării despre o gafă comisă de marele post american Fox News, multiplică scena sinuciderii *live* în fața a milioane de perechi de ochi. Faptul că „se dă o știre“ devine subiect de știre: nu mai este vorba despre un om care și-a tras un glonț în cap, ci despre *o televiziune care a arătat* că un om și-a tras un glonț în cap. De multă vreme, presa se referă la ea însăși, ziarele scriu despre ce s-a dat ieri la televizor, televiziunea își face programe întregi din ce scriu ziarele și revistele, toată lumea „citează“ pe toată lumea, iar mass-media în ansamblu își construiește tot mai hotărît un profil autist la care „lumea reală“ ori se adaptează, ori sfîrșește prin a fi neglijată.

Să fim serioși: imagini șocante s-au mai dat (cu anunțul ipocrit „vă avertizăm că urmează imagini șocante“). Dar dilema morală dacă e bine și cuviincios să dai asemenea imagini în numele „informării publicului“ se pierde cu totul: scuzele prezentate rapid și fără echivoc de Fox News au fost între timp aproape uitate, „nu mai fac știre“. Acum, adevărata știre este că secvența incrimina(n)tă a fost urmărită de un public mult, mult mai numeros decît americanii care căscau gura, vineri după-masă, la scena urmăririi. Hrănindu-se din sine în numele audienței, mass-media contribuie decisiv la propria sinucidere. Transmisă, desigur, live și la scară globală.

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Edira, Edgar şi Elodia

Edira şi Edgar au dispărut! Exact ca Elodia au dispărut. Ei erau parte a unei Europe mai integrate, mai morale, mai sincrone cu vremurile astea capitaliste şi globale, în care pieţele financiare nu mai au răbdare să se ţină după guverne şi îşi fac de cap, urmărind profitul. Lacome, pieţele astea. Caută să facă bani, în loc să aştepte reglementări noi ale Comisiei Europene, care să le aducă pe calea cea bună şi morală. Statele membre se chinuie. Se chinuie tare statele membre. Să facă ordine pe piaţă, să nu mai lase băncile şi bursele să îşi mai facă de cap. Unele state membre se chinuie mai tare, altele mai puţin. De fapt, toate se chinuie, că e criză. Unele se chinuie să ajute Comisia să dea mai multe reglementări, să construiască mai mult agenţii de supraveghere, să ducă Uniunea spre integrare. Altele se chinuie să nu cumva...

Aşa şi cu Edira sau Edgar. Ei erau numele de cod ale unor mecanisme de salvare a băncilor cu probleme (la nivel european, integrat), respectiv a unui fond de garantare a depozitelor (tot la nivel european, integrat). Se chinuie statele membre să îl salveze pe euro. Aşa zic statele membre. Cam toate. De fapt, Edira şi Edgar au dispărut pentru că morala economică a Germaniei nu-i permite Europei să cauţioneze risipitorii şi leneşii. Aşa zice Germania. Doamna Merkel zice aşa. Domnia sa are alegeri în curînd. La dînsa în ţară are alegeri. Ba, pînă şi agenţia de supraveghere bancară integrat-europeană nu ar trebui să intre în funcţiune din ianuarie anul viitor. E prea serioasă problema pentru a ne grăbi. Aşa zice doamna Merkel. Din partea Germaniei. De partea Germaniei mai sînt încă două state. Membre. Finlanda şi Olanda. Toate trei vor să salveze euro. Pe euro vor să îl salveze, dar fără să provoace „riscul moral“ de a părea că sprijină risipitorii şi evazioniştii. Adică, pe greci, pe italieni sau pe spanioli. Nu îi lasă morala economică. Aşa că zic că vor să salveze Europa, dar se uită mai degrabă la cifrele naţionale: sondaje de opinie politică, deficite bugetare sau marje de profit bancar. La interesul naţional se uită, carevasăzică. Aşa că, din raţiuni naţional-electorale, i-au îndepărtat pe Edira şi pe Edgar. I-am dat „dispăruţi“. Scurtă carieră europeană au mai avut.

Aşadar, calea spre mai multă supraveghere, moralitate şi corectitudine economică în Europa este declarativ-urmată de toată lumea şi discret blocată pe parcurs, de cîţiva. În general, statele mari şi pline de bani, cu economii puternice şi contribuţii pe măsură la bugetul comun, zic că fac, dar nu prea fac ce zic. Nu pun Marea Britanie în această categorie. Englezii chiar fac ce zic, adică se opun. Nu de ieri de azi se opun englezii. Au destulă experienţă în jocul numit „sîntem în Europa, dar mai pe lîngă ea“. În categoria „salvăm interesul comun, dacă serveşte interesului nostru“ intră mai ales Germania, urmată în pluton de Olanda şi Finlanda.

De partea cealaltă, a doritorilor de mai multe reglementări comune, sînt ţările mai mici, mai degrabă receptori decît donatori pentru bugetul european. Aşa, ca România. Sau Bulgaria. Ţările mai nou-intrate. Cu adîncirea şi controlul sînt statele care zic că sărăciile adunate la un loc înseamnă, poate, ceva mai multă prosperitate. Excepţie e Cehia. Cehii nu prea se înghesuie înspre controale şi legi care să fie organizate de la Bruxelles. Aşa sînt ei. Noi, ceilalţi proaspăt membri, zicem că mutarea deciziei cotidiene spre Bruxelles ar fi un lucru bun. În ochii electoratului. Care nu mai are încredere în politicienii locali – că sînt corupţi, că sînt incompetenţi, că sînt leneşi. Rău e că, de cînd cu criza, nici „hiperexperţii fără de pată“ de la Comisie nu mai par atît de competenţi. Parcă scade euro-entuziasmul şi pe aici, pe la noile state membre. La noi, la bulgari, la unguri sau la baltici. Scade promisiunea prosperităţii comune fără de sfîrşit, scade şi entuziasmul pentru „clubul de elită ale cărui reguli se aplică, nu se discută“ (vă amintiţi şablonul, nu?).

© wikimedia commons

De ce am pus-o pe Elodia, celebra noastră dispărută, lîngă Edira şi Edgar, mult mai puţin faimoşii săi epigoni? Simplu. Toţi trei dispăruţii au construit procente. De audienţă populară.

__Gabriel Giurgiu__ este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.

PUBLICITATE

INFORMAȚIA SE NAȘTE AICI
rfi românia
MĂRTURII DESPRE LUME
AZERBAIDJAN
VINERI, ORA 13:30
Un program realizat de:
FRANCE 24
rfi
GoodPlanet.org

PUBLICITATE

ROCK FM
Classic Rock
STEVE VAI
WITH SPECIAL GUEST
BEVERLY McCLELLAN
PRIMA TV
1 NOIEMBRIE | SALA PALATULUI
BILETE: MYTICKET.RO / DIVERTA
vai.com
@stevevai
/stevevai
ORGANIZAT DE:
EMAGIC
24-FUN
ring
ioana
adevărul
CASA
DILEMA

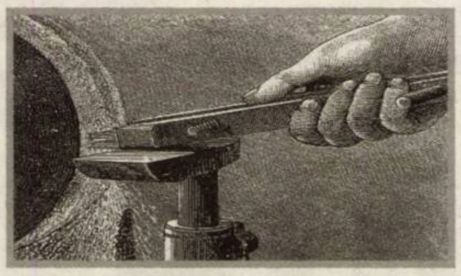

Ovidiu NAHOI

EU şi UE

Dan Diaconescu, de la înmormîntare la privatizare şi înapoi

O întrebare l-a chinuit rău pe românul TV în ultima săptămînă: are dl Diaconescu banii pentru Oltchim? O întrebare, evident, prost pusă. Nu ştim nici azi ce (sau cît) se afla în legendarii şapte saci, luaţi cu tam-tam de la bancă de către haiducul poporului, cam pe la chindie. Dar adevărata întrebare era, în realitate, cum de a fost posibil ca statul să se lase tîrît în penibila situaţie prin care a trecut în ultimele două săptămîni.

Cazul Oltchim ilustrează, cum nu se poate mai bine, incapacitatea oamenilor de stat de a dezvolta politici coerente. Circul dlui Diaconescu a fost doar reprezentaţia cea de pe urmă, un final, se poate spune, logic.

De cel puţin patru ani, compania din Rîmnicu Vîlcea se afundă în pierderi şi datorii. Lasă că nici pînă atunci situaţia nu era cu totul roză. În numele „menţinerii locurilor de muncă“, mai multe guverne, de la Văcăroiu la Radu Vasile şi Tăriceanu, s-au văzut nevoite să ajute compania, într-un fel sau altul. Fie că a fost ajutată să ia credite, fie că i s-au acordat ajutoare din partea statului, fie că s-au închis ochii atunci cînd factura de curent electric rămînea neplătită.

Guvernanţii au căutat, fiecare, să scape de bila fierbinte şi să o transmită următorilor, conform vechiului principiu „după noi, potopul“. A lipsit curajul restructurării activităţii, într-un moment în care era posibil. Nici autorităţile locale şi nici sindicatele nu au presat în această direcţie, deşi ar fi fost în interesul lor. Au preferat să se agaţe de ideea că Oltchim este „prea mare ca să cadă“ şi că „dl Roibu are relaţii bune cu toate partidele“, în loc să se gîndească la riscul enorm ca un oraş întreg (cel puţin) să depindă de o singură companie, de un singur mare flux tehnologic, pe o piaţă europeană şi globală de o tot mai pronunţată volatilitate. Nu e bine să ţii toate ouăle în acelaşi coş – Oltchim se putea transforma, la timpul potrivit şi cu costuri sociale oricum mai mici decît în prezent, într-o companie mai mică, dar mai dinamică şi mai adaptabilă.

Se pune apoi problema activităţilor oneroase din şi/sau din jurul companiei. Un subiect despre care toată lumea vorbeşte, dar despre care nimeni nu dă deocamdată amănunte. Nu e mare filozofie – un asemenea model, în care o companie a statului este sleită de puteri prin contracte dezavantajoase cu operatori privaţi, aflaţi în strînsă legătură fie cu conducerea societăţii, fie cu politicienii locali sau centrali („baronii“), fie chiar cu liderii de sindicat, reprezintă drumul sigur către pierzanie. Unii, puţini, rămîn cu uriaşele profituri încasate. O parte vor reuşi să şi le trasforme în afaceri profitabile, alţii vor pierde tot fiindcă se vor dovedi incapabili să supravieţuiască într-un mediu cu adevărat concurenţial – dar politicienii vor găsi, probabil, alte vaci de muls. Cei mai mulţi, însă – adică miile de angajaţi simpli, cei mai mulţi oameni bine calificaţi –, vor rămîne pe drumuri, întrebîndu-se dacă asta e democraţia.

Apă de ploaie.

Aţi văzut în ultimii ani pe cineva hotărît să oprească drumul companiei Oltchim către cimitir? Sindicatele au tăcut. Parlamentarii din judeţul Vîlcea n-au spus nici pîs. Comisiile pentru industrie din Camera Deputaţilor şi Senat, conduse astăzi de domnii Iulian Iancu (PSD), respectiv Varujan Vosganian (PNL), nu s-au obosit deloc să-i cheme la ordine pe miniştrii Economiei în legătură cu gestionarea companiei de stat Oltchim. Cel puţin în această privinţă, domnii Adriean Videanu, Ion Ariton, Lucian Bode şi Daniel Chiţoiu, ca să-i amintim doar pe ultimii patru miniştri, au avut parte de un somn liniştit. Parlamentul nu şi-a îndeplinit datoria fundamentală de apărător al interesului public.

Zilele trecute, la spartul tîrgului, directorul SRI, dl Dorin Lazăr Maior, a afirmat că instituţia pe care o conduce a furnizat, în timp, 190 de rapoarte cu privire la situaţia de la Oltchim. Foarte frumos! Atunci cum se face că Parchetele noastre, mult lăudatele şi mult reformatele noastre parchete, nu au deschis vreun dosar? Şefii guvernelor – şi am avut trei numai în anul 2012, adică domnii Boc, Ungureanu şi Ponta – au ştiut de situaţia de la Oltchim? Dar dl preşedinte Traian Băsescu a ştiut?

Există, bineînţeles, posibilitatea ca rapoartele furnizate de SRI să fi fost irelevante, apă de ploaie. Dar, atunci, cum se face că şeful instituţiei a fost menţinut în funcţie?

Şi mai e ceva: odată cu declaraţia directorului SRI, ne-am putut aminti că raportul anual al instituţiei nu a mai fost dezbătut în Parlament de vreo patru ani. Ce are de spus în legătură cu aceasta domnul Cezar Preda (PDL), un politician guraliv, dar care dă din colţ în colţ atunci cînd este vorba să exercite, în numele nostru, controlul public asupra SRI. Dumnealui ştia ceva despre cele 190 de rapoarte? Dar preşedinţii Camerelor parlamentare, doamna Anastase, domnul Geoană, domnul Blaga, dar şi mai noii numiţi, domnul Antonescu şi dl Zgonea, nu au nimic a-şi reproşa în legătură cu ţinerea sub covor a rapoartelor SRI? Poate că dezbaterea în Parlament a rapoartelor SRI ar fi pus pe agenda publică situaţia de la Oltchim cu cîţiva ani mai devreme, cînd găurile de astupat ar fi fost mai mici.

Circul domnului Diaconescu nu este decît consecinţa ultimă a unui şir întreg de inconsecvenţe, incompetenţe şi, mai mult ca sigur, complicităţi vinovate, care au dezarmat statul şi au lovit democraţia. Controlul democratic al Parlamentului asupra Executivului şi SRI nu a acţionat. Autorităţile locale şi parlamentarii nu şi-au îndeplinit rolul în apărarea interesului public, nici sindicatele nu au acţionat în apărarea angajaţilor. Preşedintele nu şi-a îndeplinit rolul de garant al funcţionării instituţiilor statului, iar şefii guvrnelor nu şi-au făcut cum trebuie datoria de gestionari ai intereselor statului.

Şi atunci, să nu ne mirăm că în această apă tulbure a democraţiei româneşti pescuieşte unul ca dl Dan Diaconescu. Specializat în transmiterea în direct a înmormîntărilor, patronul OTV ne-a oferit şi spectacolul mediatic al unei privatizări, în strînsă colaborare cu un stat debil. Acum, privatizarea a eşuat, iar dl Diaconescu se poate întoarce liniştit la înmormîntări. Urmează cea a democraţiei?

***Ovidiu Nahoi** este realizator de emisiuni la The Money Channel.*

■ ■ ■

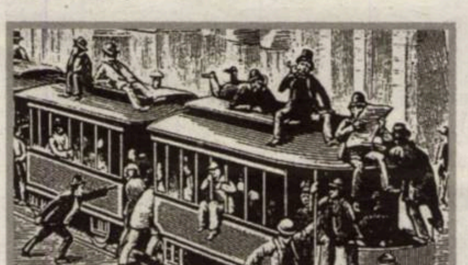

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Statul – ce fericire!

Există, deja, consistente studii despre legătura dintre mersul economiei şi fericirea personală, ca să putem trage o concluzie: creşterea economică nu duce neapărat la creşterea fericirii, dar căderea economică chiar duce la nefericire. Probabil că motivul principal pentru care lucrurile stau aşa este legat de sentimentul securităţii personale. Prăbuşirea economiei în care trăieşti te face să te simţi vulnerabil, ameninţat şi dezarmat – drumul spre anxietate e garantat. De aici, nefericirea. Dar creşterea economiei nu consolidează sentimentul de siguranţă personală. Plusul de siguranţă vine, mai ales, din interior, din realizările proprii, din ceea ce faci cu mîna ta. Nesiguranţa şi nefericirea vin, însă, dinspre ceilalţi, din exterior – ceilalţi sînt infernul, după cum zicea cineva.

Dacă sînteţi de acord cu toate acestea sau, măcar, cu cea mai mare parte a lor, şi dacă sînteţi dintre cei care cred că preocuparea de căpătîi a statului este bunul mers al economiei, vă invit să ne gîndim împreună la influenţa pe care statul o poate avea asupra fericirii sau nefericirii noastre. Văd, uşor, cum apare prima obiecţie: este fericirea individului o treabă politică? Într-un fel (în cel mai profund fel de a înţelege politica), da. Toată lumea ştie fraza din Declaraţia de Independenţă a Statelor Unite (1776), în care se enumeră, cu titlu de exemplu, cele trei „drepturi inalienabile“ ale oricărui om: viaţa, libertatea şi dreptul de a-şi urmări fericirea. Aparţinînd lui Jefferson, această idee are o origine disputată între experţi. Cei mai mulţi, cred că vine de la Locke, citînd pasaje din *Scrisoarea despre toleranţă, Al doilea tratat de guvernămînt şi Eseu asupra intelectului omenesc*. Alţii, dimpotrivă, că vine de la Leibniz (cu adevărat, dimpotrivă!). Se mai evocă, cu probe, influenţa directă a iluminiştilor scoţieni sau a juriştilor elveţieni (precum Jean-Jacques Burlamaqui, nedrept de puţin cunoscut şi recunoscut în România). Nu puţini sînt şi cei care cred că mai tînărul Jefferson a fost, de fapt, influenţat de mai vîrstnicul Benjamin Franklin, cînd a scris că înzestrarea de către Creator a oricărui om cu aceste „drepturi inalienabile“ este considerat un adevăr „evident de la sine“ de către semnatarii Declaraţiei. Ce vreau să spun este că teoria dreptului natural al oricui la căutarea fericirii circula prin cărţile şi minţile importante de la jumătatea secolului al XVIII-lea. Aşadar, ea nu e o invenţie americană, ci o idee aflată deja în circulaţie în spaţiul gîndirii politice europene. Americanii au avut, doar, curajul de a o scrie într-un document politic fondator, de mare influenţă peste secole – reamintesc că, pentru cei mai mulţi istorici şi politologi, dar şi jurnalişti, oameni politici ori pur şi simplu cetăţeni de peste Ocean, Declaraţia de Independenţă are forţă politică egală cu cea a Constituţiei.

Ne-ar trebui un guvern
care să nu ne facă să simţim că sîntem parte a istoriei.

Aşadar, statul are obligaţia de a-mi proteja exerciţiul dreptului la căutarea fericirii. Capcana utopiei este, pentru spiritele abrupte, la un pas. Poţi extinde uşor afirmaţia aceasta pînă la „statul are obligaţia de a-mi asigura fericirea“. Şi, iată, utopiile de tip comunist de unde vin. Dintr-o exagerare. Dintr-o eroare. Prin urmare, statul nu trebuie să-mi suprime dreptul de a alerga după fericirea mea, deci trebuie să se străduiască, pe cît posibil, să mă lase în pace, atîta vreme cît şi eu îi las pe ceilalţi, inclusiv pe el, în pace. De altfel, pe măsură ce îmbătrînesc, ajung tot mai des la concluzia că fericirea adevărată, reală, tangibilă chiar în asta constă: să fii lăsat în pace. Dacă fericirea poetică, visată şi imposibilă este să ni se întîmple ceva anume, ceva fantastic, ceva minunat, ceva paradisiac, fericirea realistă, pe care o putem dobîndi şi pentru care chiar merită să luptăm, este exact aceea de a nu ni se întîmpla nimic, nimic, nimic.

Prefaţa unei cărţi recente dedicate istoriei fericirii se deschide cu un citat din Hegel *(Prelegeri de Filozofia Istoriei)*: „Se poate contempla istoria din punctul de vedere al fericirii, dar istoria nu este solul în care fericirea creşte. Perioadele de fericire în istorie sînt exact paginile ei albe“. Cum nu am despre Hegel nici părerea pe care o avea Schopenhauer, nici părerea pe care o avea Popper, voi lua în serios spusele sale şi voi deduce că momentele pe care istoria nu catadicseşte să le consemneze, momentele cele mai neinteresante pentru istorie sînt chiar momentele de fericire. Aşadar, ne-ar trebui un guvern care să nu ne facă să simţim că sîntem parte a istoriei. Cum toate guvernele ne spun că fac o treabă istorică şi se străduiesc să rămînă în istorie, vă anunţ, dragii mei, că fericirea e foarte, foarte greu de atins. Recitind acest text constat, un pic nefericit, că e greu să spui despre fericire ceva ce să nu se ştie deja.

■ ■ ■

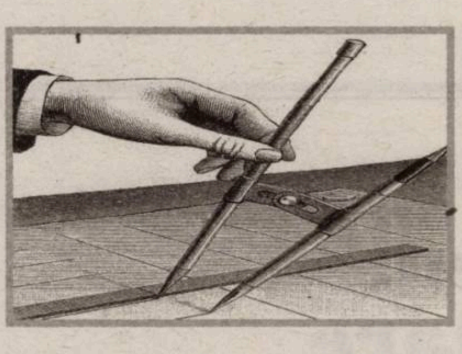

Andrei PIPPIDI

SOS București

Piața Romană. București km 1

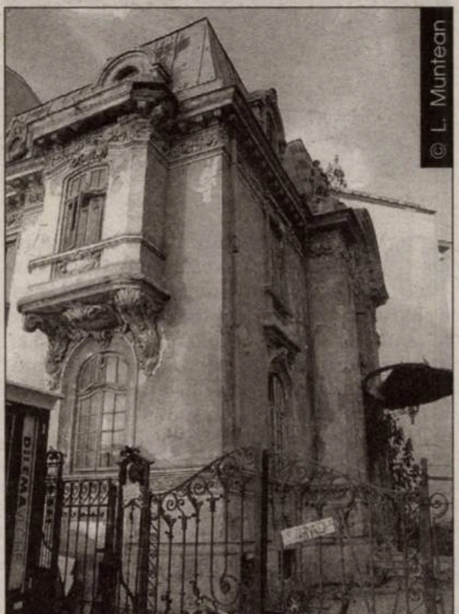
© L. Muntean

Sînt ispitit să spun că Bucureștiul este triplu. Ca o consecință a vîrstelor prin care a trecut, orașul, chiar dacă n-are inele care să-l divizeze, se împarte în trei mari zone. Ultima este cea care s-a dezvoltat cu repeziciune în ultimii douăzeci de ani. E firesc să fie așa: periferia se întinde, crește, va deveni poate autonomă; în orice caz, corespunde unor necesități care au apărut recent (China Town, de exemplu, sau, în altă direcție, Voluntari-Pipera), vilele noi, a căror prosperitate are nevoie de puzderia de restaurante din vecinătatea lor și care sînt nu numai rezultatul unor succese economice, ci și al unei ascensiuni politice. Este rezervația de lux (fără sanitizare, se zice) al acelei „clase de mijloc“ pe care Petre Roman o chema să se nască din cel dintîi an al noului regim. Ar fi apoi, apropiindu-ne de centru, periferia dinainte de 1989, adică blocurile din Vitan, Titan, Vatra Luminoasă sau Pantelimon, Militari și Drumul Taberei, dormitoare pentru oameni care, plecînd de dimineață la muncă, nu se mai întorc pînă seara. Nici ele n-au rămas cum erau: împestrițate de prăvălii, binecuvîntate de lăcașuri de cult, dintre care unul monumental, străjuiesc ieșirile spre hipermarket-urile care au împresurat Capitala. Dacă ar fi să recunoaștem centrul, atunci limita ar uni între ele vechile gări, fără a depăși spre nord centura de verdeață Herăstrău-Bordei. Este a spune că ne-am întors în timp sub Carol al II-lea.

Unde e inima acelui prim București? Piața Palatului a fost mutilată din 1935, apoi la bombardamente, și și-a pierdut importanța instituțională între un muzeu, o bibliotecă, două săli de concerte și un hotel. Proiectul care amenință să ascundă Ateneul și Cina printr-un bloc sau două va deforma și mai tare acest spațiu. Agitațiile politice au transferat vremelnic atenția asupra Pieței Universității în anii 1990, 1996, 2007 și 2012. Dar ce fel de piață e asta? E o răspîntie. Clădirea Teatrului Național, chiar după lucrările care sînt acum în curs, nu-i va spori frumusețea, și cu atît mai puțin parking-ul subteran la care se scormonește. Îmi vine să cred că singura piață din această parte a orașului care combină epoci și stiluri diferite într-o imagine relativ unitară este Piața Romană. Ceea ce-i dă unitatea sînt casele din jurul lui 1900, cu o continuare acceptabilă prin Academia de Studii Economice (1925-1927). Blocurile de la marginea sudică încadrează Bulevardul Magheru și, deși sînt tipice pentru concepția comunistă, ne-am obișnuit cu ele, colonada este chiar un reper pentru cartier. Statuia lui Lascăr Catargiu, care din 1907 era axul roții, a fost suprimată după vreo 50 de ani. Refăcută de curînd – fără nici un duh, sculptorul ei, Antonin Mercié, n-ar mai recunoaște-o –, a avansat către Piața Victoriei pentru a lăsa în locul ei troița care a apărut în memoria zilei de 22 decembrie 1989, cînd s-a tras asupra manifestanților. A doua zi dimineața, nu mai era nici o picătură de sînge pe asfaltul curățat cu hărnicie. Piața este o stea cu șase colțuri, fiindcă se întîlnesc aici trei bulevarde și două străzi secundare, care intră sau ies făcînd legătura cu alte puncte majore de comunicare. Și aici, ambițioasa noastră Primărie plănuiește mari lucrări subterane la nivelul metroului. De ele va fi vorba altădată.

Astăzi trebuie să amintesc cititorilor de o clădire despre care am mai scris de mai multe ori. S-a împlinit un an de cînd, la nr. 7 din Piața Romană, casa doctorului Ion Nanu-Muscel, construită imediat după vecina ei de la colțul cu str. M. Eminescu, care datează din 1902, a fost înscrisă pe Lista monumentelor istorice. Această măsură tardivă devenise neapărat necesară, avînd în vedere grava degradare, care prevestea demolarea. Așadar, în mijlocul unui ansamblu Belle Époque, care cuprinde clădiri de Mincu și Cegăneanu, prima fiind și ea într-o stare rușinoasă de paragină, într-un șir de case care se prelungește pe Lascăr Catargiu pînă la colțul cu Visarion, unde a fost de curînd completată distrugerea altei case de aceeași vîrstă și calitate, avem o operă valoroasă *muribundă*. Repet aici descrierea ei din iulie 2011: „o clădire cu parter înalt și etaj, mansardată, cu intrarea spre curte adăpostită de o marchiză și cu frontonul înconjurat de *putti*“. Între timp, deteriorarea a continuat, cu consimțămîntul proprietarului, care a refuzat oferta ASE de a cumpăra imobilul, preferînd, desigur, să aibă terenul liber, în vederea unei investiții grandioase. Se înțelege cît va cîștiga cine ar planta în această poziție strategică un turn de birouri și locuințe! Și cît ar pierde aspectul coerent al pieței, precum și eleganța desuetă a acestei case care a rezistat un secol...

Ceea ce a fost aspirație spre magnificență devine grotesc prin contrastul cu mizeria.

Ea este desfigurată de reclamele care, de la o vreme, s-au înfipt acolo în fața trecătorilor. Dar priveliștea oribilă este în spatele casei, așa cum se vede printre ostrețele unui gard, și el dărăpănat, din strada Stanislas Cihoski. Mormanele de gunoaie s-au adunat lîngă zidurile jupuite de tencuială. Ceea ce a fost aspirație spre magnificență devine grotesc prin contrastul cu mizeria. Ce se poate face pentru a reabilita unul din vestigiile notabile ale orașului pe care l-am pierdut și a păstra Romana ca singur centru coerent (încă) al Bucureștiului unu?

***Andrei Pippidi** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea București.*

Lucian VASILE

SOS Provincia

Teatrul cu masca de beton

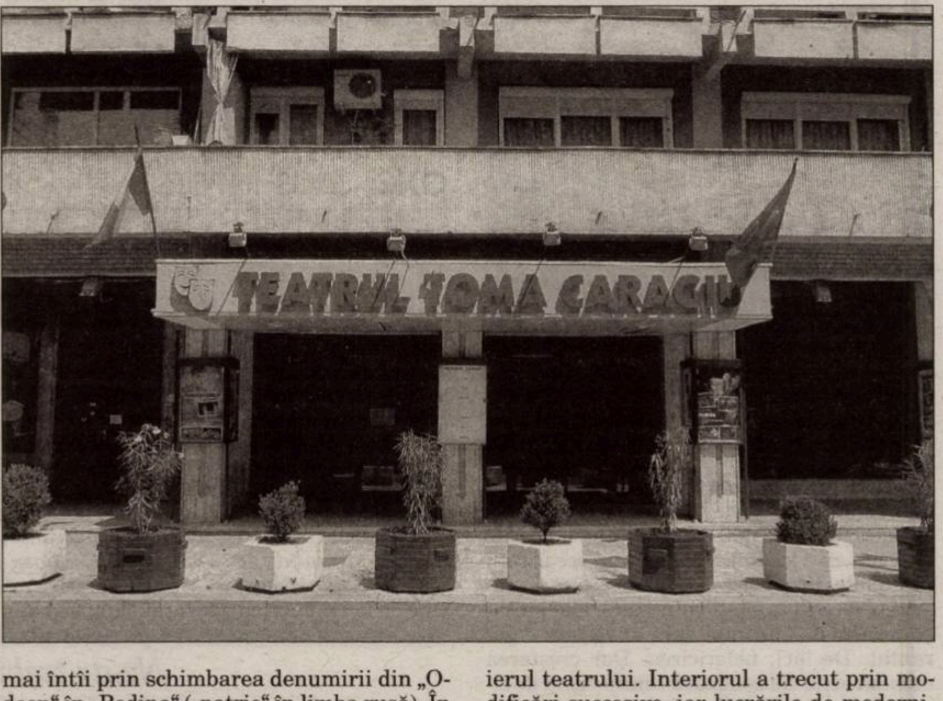

Supranumit cîndva „orașul aurului negru“, Ploieștiul și-a construit identitatea pe factorul industrial, în detrimentul aspectelor culturale. În timp ce orașe precum Caracal, Brăila sau Focșani se pot mîndri cu teatre locale găzduite de clădiri elegante, clasate ca monumente istorice, instituția similară din urbea Miței Baston funcționează într-o sală aflată la parterul unei construcții recente. Totuși, sala Teatrului Municipal „Toma Caragiu“ are aproape 90 de ani vechime, fiind un exemplu de înglobare a imobilului vechi într-un bloc comunist.

Ploieștiul avea cîteva săli de spectacol: Grivița (pe locul unde s-a ridicat în anii '30 actualul Tribunal), Modern (redenumit Progresul și demolat în 1978) sau Cooperativa (dispărută în urma sistematizării de după 4 martie 1977). Însă toate acestea erau considerate neîncăpătoare și fără dotările necesare unui teatru propriu-zis. Astfel a apărut inițiativa inginerului Ionescu-Boroaia de a investi în clădirea unui teatru-cinema modern. A cumpărat o parcelă lungă pe actuala stradă Toma Caragiu, proiectul fiind încredințat arhitectului Toma T. Socolescu, iar construcția a început în 1927. Ionescu-Boroaia avea însă să se retragă din afacere, investiția fiind preluată de Gheorghe Bogdan și Elias Haimsoh, care au urgentat lucrările, iar noua clădire a fost inaugurată pe 23 februarie 1928. Teatrul-cinematograf Odeon era o clădire care nu aducea cu stilul socolescian, ci – prin fațada sa simplificată – se apropia de liniile modernismului. Fiind ușor retras de la stradă, în fața imobilului se crea o mică piațetă unde erau trase trăsurile ori automobilele care aducea spectatorii. Dar principalul atu al Odeonului erau caracteristicile sale, de neegalat în Ploieștii de la acea vreme: capacitate de 550 de locuri, logii la etaj, sistem de ventilație, acustică excelentă și, cel mai important, o scenă încăpătoare de 20 de metri lățime și aproape 30 lungime.

Clădirile din jur au fost demolate și în locul lor s-a înălțat un bloc de locuințe.

Încă de la inaugurare, Odeonul a fost atît cinema, cît și teatru, activitățile alternînd în funcție de cerințe și de profitul pe care îl urmărea Solomon Profeta, cel care arendase sala. Aici aveau să aibă loc unele evenimente culturale semnificative în viața ploieșteană: proiecția primului film sonor, la începutul anilor '30, sau concertele lui George Enescu. Transformări au apărut imediat după război, mai întîi prin schimbarea denumirii din „Odeon“ în „Rodina“ („patrie“ în limba rusă). În 1950, odată cu naționalizarea clădirii, aceasta a fost încredințată teatrului municipal înființat cu un an înainte, devenind astfel exclusiv sală de teatru. Însă „redeschiderea“ oficială, în fața oficialităților locale și a lui Toma Caragiu, directorul teatrului, s-a consemnat abia în 1957, după ce capacitatea a fost mărită la 600 de locuri și s-a construit o anexă pentru recuzită.

Vechea clădire și-a păstrat aspectul pînă în 1978, când a fost implementat planul de sistematizare. Clădirile din jur au fost demolate și în locul lor s-a înălțat un bloc de locuințe. Piațeta și fațada vechiului Odeon au dispărut, iar sala a fost mascată de noua construcție la parterul căreia s-au amenajat intrarea, casieria și foaierul teatrului. Interiorul a trecut prin modificări succesive, iar lucrările de modernizare din anii 2000 au șters și ultimele decorațiuni interioare care mai aminteau de înfățișarea interbelică. Identitatea unei clădiri s-a pierdut de-a lungul timpului, nu din cauza bombardamentelor sau a cutremurelor, ci din cauza sistematizării comuniste și a modernizării postdecembriste. Dintr-un imobil elegant, actualul sediu al Teatrului „Toma Caragiu“ din Ploiești a fost transformat într-o simplă sală de spectacole anexată unui bloc de apartamente.

***Lucian Vasile** este autorul blogurilor www.AtunciSiAcum.blogspot.com și www.RepublicaPloiesti.net.*

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Nenea Anghelache c’est moi!

Masa rotundă despre „științele sociale și finanțatorii lor“, organizată de Corina Iosif la Conferința anuală a Societății de Antropologie, a pus în scenă o problemă care ar fi trebuit să aibă și la noi sute de dezbateri și zeci de volume bine documentate în spate. Nu are. „Cultura auditului“, care constituie contextul său mai larg, nu este însă (doar) o frustrare, mai mică sau mai mare, a cîtorva universitari visători, ci ne privește pe toți și de pretutindeni. Și nu este o simplă poveste de *îmi place / nu-mi place!*

Se poate vorbi însă, la modul serios, de o *cultură* a auditului?

Se pare că da. Iată și principalele argumente:

■ Are un *limbaj* sau, poate mai corect, un idiom instituționalizat de origine anglo-saxonă, pus în evidență și prin „serviciile de traducere“ ale „consultanților“ care, de la Bruxelles la București, sînt plătiți pentru a traduce gîndurile beneficiarilor în limbajul finanțatorilor.

■ Are un sét de *norme* de *„good practice“*, cu reguli de includere/excludere care derivă din ele și mijloace de control și sancțiune. Expresia lor palpabilă o constituie *template*-ul și acele „ritualuri de verificare“ despre care vorbește Power.

■ Fetișizarea *template*-ului exprimă și *ideologia* acestei culturi, ea plasînd încrederea în proceduri, nu în oameni: *in template we trust!*

■ În fine, tot acest eșafodaj se legitimează printr-un set de *valori* întemeiat într-un nou crez universalist: *accountability*. O societate democratică de piață trebuie să fie eficientă într-un mod transparent pentru toți, iar pentru aceasta trebuie să fie permanent măsurabilă în mod rațional. De fapt, obligația transparenței se mută de la stat la instituțiile pe care le finanțează. Ați auzit, de pildă, de POSDRU? Zilele trecute am semnat cele 12 biblioratfuri ale unui raport de etapă POSDRU, iar un coleg a căutat cu disperare codul la covrigi, fără de care nu puteam deconta bufetul unei conferințe. Nu am auzit încă ce a făcut statul cu banii angajați prin contract...

Prestigiul devine rating de fiecare zi, competența trebuie justificată cotidian.

Această „cultură“ are însă și niște particularități distinctive. În primul rînd, ea este, probabil, prima cultură *artificială*, și nu *organică*, fiind generată nu de viața socială a unei populații locale, ci de o elită birocratică trans-locală. De aici și tensiunile, și contradicțiile care se nasc între această nouă cultură imperial-oligarhică și culturile naționale. Este, de pildă, cazul excelent argumentat de către Corina Iosif, al instituției arhivei de folclor. Instrument etatist esențial al politicii și identității naționale, această instituție și forma sa aferentă de cunoaștere socială sînt finanțate în continuare de către stat, care le abandonează însă, de fapt, prins în obligațiile aderării asumate la cultura internațională a auditului.

Pentru multe țări postsocialiste, și în orice caz pentru România, această aderare la cultura auditului a fost salutară. Sistemul de învățămînt și cercetare ieșise și el delegitimat din comunism. Criteriile de evaluare transparentă elaborate în „lumea civilizată“ au fost, în acest context, instrumentul ideal de primenire a sistemului. A fost însă și ocazia, legitimă pînă la un punct, a unor academici de a folosi acest instrument (și) pentru propria promovare, devenind, din „simpli“ universitari, leaderi manageriali ai noului sistem. A fost un fel de *a doua trădare a cărturarilor*, indispensabilă în logica sistemului, care nu se putea instala fără sprijin din interior.

Dincolo de oportunități și oportunisme, cu ce ne-am ales? Încă nu realizăm cu adevărat, căci nu ne-am dat răgazul și interesul să ne gîndim la aceasta decît cînd și în măsura în care am fost afectați personal într-un mod sau altul. O minimă distanțare de umorile cotidiene ne face totuși să întrevedem cîteva constante.

În primul rînd, Universitatea nu mai este învestită cu *autoritate*, ci cu *utilitate* (de piață, cu „valoare de întrebuințare“, ca să spunem așa), și este direct condiționată de către aceasta. Autonomia sa este una de gestiune, în limitele finanțării direcționate care îi stabilește și prioritățile intelectuale. Mai mult decît atît, în condițiile în care universitatea nu este finanțată, de fapt, *de* Piață, ci doar *pentru* Piață, așa cum se întîmplă la noi, nu *nevoile*, ci *opiniile* de piață hotărăsc! În acest caz, nu atît racordarea la piață este, deci, problema, cît incapacitatea unei racordări strategice reale la aceasta.

Nu în ultimul rînd, universitarul (și, în general, intelectualul) este prins într-o multiplă marginalizare de catifea. Ca cetățean (încă) al unei națiuni, el se poate trezi într-o periferie și să fie apreciat (și remunerat) în conformitate cu „rangul“ acesteia. Este valabil mai ales pentru „umanioare“ și științe sociale, aplecate (încă) prioritar asupra propriilor națiuni: un bun specialist în Eminescu sau în obștea devălmașă va fi un marginal în lumea auditului. Mai departe, pentru a fi plătit trebuie să muncească pe gratis! De la publicații la *peer review*, munca profesorului nu este plătită (eventual plătește el!); astfel acumulezi însă „puncte“ pentru a fi „eligibil“ ca „manager“ în proiecte bine plătite. „Menirea pedagogică“ devine desuetă, iar educația centrată pe student – o simplă retorică legitimatoare, sau, eventual, o inițiativă privată. În fine, tot sistemul derivă din și se justifică prin *neîncredere instituționalizată*. Prestigiul devine rating de fiecare zi, competența trebuie justificată cotidian. Nimeni nu e mai presus de audit – ceea ce înseamnă însă și că fiecare trebuie să poată combate, permanent și în termeni de audit, prezumția nerostită de impostură. Sînt auditat, *ergo cogito*.

Nenea Anghelache, săracu’...

***Vintilă Mihăilescu** este antropolog, profesor la Școala Națională de Științe Politice și Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrșitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

■ ■ ■

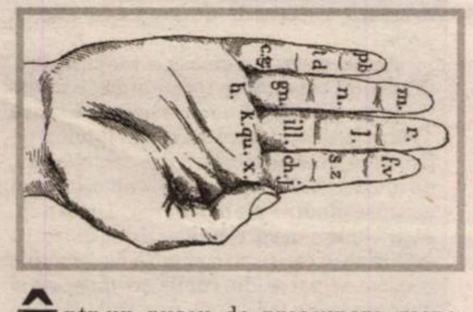

Codrin Liviu CUȚITARU

prezentul discontinuu

„Traduceri“ tehnice

Într-un puseu de preocupare gospodărească, mi-am achiziționat, zilele trecute, o mașină de înșurubat/deșurubat electrică, numită, oficial, „șurubelniță cu acumulatori BAS 48“. Un instrument de concepție nemțească, foarte util, nimic de zis. Parcurgerea instrucțiunilor în limba română (cele în engleză fiind, surprinzător, absente din pachetul tehnic!) s-a dovedit însă o aventură culturală și lingvistică, demnă de toată analiza. Nu știu cine realizează traducerile acestor manuale, dar, cu siguranță, e vorba despre niște oameni inventivi. Chiar prima frază din text (ulterioară unei apelații destul de confuze în sine: „Dragă client“) stîrnește emoții de construcție gramaticală, complet impredictibile atunci cînd iei simpaticul pistolet de strîns șuruburi în mînă: „Această șurubelniță cu acumulatori este construită *în conformitate normelor europene și normele germane* (sic) de securitate a aparatelor și produselor“. Erorile (virgula între subiect și predicat, dezacordurile flagrante, redactarea greșită a unor cuvinte românești ori inadecvarea terminologică) sînt atît de frecvente, încît nu ar avea nici un rost să le înșir aici. De altfel, să fim onești, nu ele tulbură neapărat în momentul în care citești recomandările de utilizare ale unui aparat. Exotismele – cum să le spun? – *culturale* ale traducerii (textului original?) constituie totuși un deliciu imposibil de trecut cu vederea. O descriere a iconografiei folosite în manual capătă, de pildă, în redactarea românească, un umor involuntar irezistibil: „Semne de avertizare generale, (sic) avertizează (sic) asupra pericolelor posibile pentru a le acorda atenție și evita (sic). Sînt reprezentate prin texte de avertizare (sic) sau *siombolului* (sic) care dacă nu sînt respectate pot duce la daune ale omului sau ale mașinii“. Răvășit de discursul *à la* Rică Venturiano, te manifești, prin urmare, se înțelege, cu toată toată prudența, încercînd să eviți, înțelept, buclucașele „daune“.

Închizi ochii și scuturi violent din cap.
Clipești des pentru dezmeticire.

Interesant, un alt avertisment inaugural menționează faptul că „această sculă electrică nu este destinată utilizării de către persoane cu capacități fizice, senzoriale sau mentale reduse“, deși tonul general al manualului pare să sugereze că, dimpotrivă, unealta în cauză tocmai lor li se adresează. Inserarea unei precauții de tipul următor nu arė cum să indice altceva: „Nu folosiți sculele electrice atunci cînd sînteți obosit sau sub influența drogurilor“. Întrucît, adaugă autorul/traducătorul, trebuie desigur „să fiți atenți *la ceea ce faci* (sic) și cu bun simț atunci cînd lucrați cu scula electrică“. Și în zonele marcate de oarece dramatism, tonul gîngav al recomandărilor stîrnește mai degrabă ilaritatea, și nu panica – așa cum s-ar dori în fond!: „La o folosire neadecvată a acumulatorului din el poate ieși un lichid. Evitați contactul cu acesta. Dacă se întîmplă un contact accidental spalați cu apă. Dacă lichidul intră în ochi luați în *considerat* (sic) ajutorul specializat al unui doctor“. La fel, precizările redundante reușesc să delecteze, mai curînd decît să avertizeze: „Încărcătorul servește la încărcatul acumulatorului de aceea este livrat cu un acumulator“ (sic). Suspendările textuale ilustrează, și ele, clipe de neuitat din interiorul pasionantei lecturi: „Efectele asupra sănătății, care rezultă din vibrațiile mînă-braț, în cazul în care aparatul este utilizat pentru o perioadă îndelungată, *incorect întreținute și păstrate*“ (sic, sic, sic..., sic).“ În sfîrșit, un asemenea paragraf poate fi ușor inclus printre „tipurile de ambiguitate“ din poetica modernă: „Dacă ați încărcat scurt aparatul și apăsați butonul *de indicatorul* (sic) bateriei, toate cele trei LED-urile (sic) se aprind în mod incorect. *Acesta este un comportament normal al bateriei și e o defecțiune* (siiiiic!!!). Pentru a obține o afișare corectă a stării de încărcare, lăsați aparatul să pornească scurt de cîteva ori și apoi testați din nou nivelul de încărcare. Apăsați butonul de *starea* (sic) de încărcare și pentru revizuire. O lumină verde/*galben* (sic)/roșie marchează gradul de încărcare înalt sau scăzut al bateriei“. Închizi ochii și scuturi violent din cap. Clipești des pentru dezmeticire. Năuceala determinată de rîndurile de mai sus te va face, fără îndoială, să te întrebi apoi dacă nu cumva ai citit acest manual sub influența drogurilor.

Am apreciat, cu precădere, tonul patern al sfaturilor din manual. De exemplu: „Dacă este dificil să înșurubați șurubul, scoateți șurubul și încercați să *pre-găuriți puțin mai mare și mai adînc* (sic). Gîndiți-vă, totuși, că trebuie să fie suficient material pentru ca *țurubul* (sic) să poată fi bine fixat!“ Ca atare, mi-am *pre-găurit puțin mai mare și mai adînc* în creieraș și am ajuns să înțeleg perfect toate instrucțiunile. Am dezvoltat un irepresibil entuziasm *înșurubator*. Nimic nu mă mai poate opri așadar. Nici măcar recomandările din manual, prevăzute cu „semne de avertizare“. LED-urile cerebrale îmi pîlpîie, pe luminile de avarie, într-un mod amenințător. Înfiletez înverșunat tot ce mișcă, datorită bravei mele șurubelnițe cu acumulatori BAS 48.

***Codrin Liviu Cuțitaru** este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universității din Iași (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

■ ■ ■

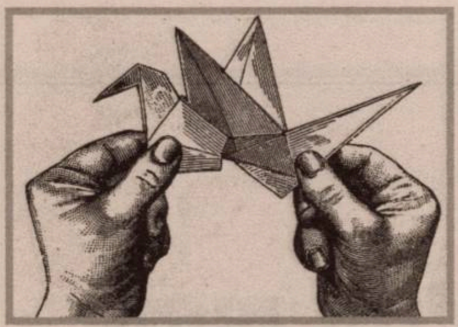

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Mațele de porc

Mai țineți minte cum se pleca în străinătate înainte de Revoluție? Cînd te înscriai la o excursie, trebuia să obții niște aprobări de la director și secretarul de partid, se făceau verificări și la securitate etc. Înainte de plecare, primeai pașaportul, pe care nu aveai dreptul să-l ții acasă.

Erau niște diferențe între excursiile organizate prin agenția de stat care era TAROM sau BTT (dacă erai student) și plecările în interes de serviciu, cu așa-numitul pașaport de serviciu. La plecare, aveai dreptul să iei cu tine o sumă limitată în lei, pe care puteai s-o schimbi în moneda țării de destinație (situația s-a inversat imediat după Revoluție, cînd erai lăsat să ieși din țară cu atît mai lesne cu cît făceai dovada că ai mai mulți bani și că te poți întreține în străinătate). Înainte de Revoluție, ideea era să nu depășești limitele, să nu te poți lăcomi la mărfurile occidentale și nici măcar la cele din magazinele țărilor comuniste surori. Ca atare, excursioniștii găseau tot felul de metode de a depăși această „porție“. Unii își ascundeau banii în diverse locuri în care credeau că nu vor fi căutați de vameși – în pantofi, în pălărie, prin cotloanele genților și geamantanelor, fiecare cu ingeniozitatea și cu norocul său. Alții cumpărau din România mărfuri despre care știau că se pot vinde bine în țara de destinație. Le vindeau acolo, iar cu banii obținuți cumpărau cîte ceva. Unii vindeau apoi în țară prețioasele mărfuri străine, făcînd profit. Sistemul funcționa încă de prin anii ’60 și a premers așa-numita „bișniță“, care a explodat, pur și simplu, după Revoluție.

Cineva mi-a povestit cum a pornit într-o excursie la Istanbul, în 1969. Aflase, nu mai știe cum, de la niște băieți deștepți și mult umblați prin străinătățuri, că, pe lîngă bine-cunoscutele creme Gerovital, în Turcia s-ar fi vîndut bine și mațele de porc uscate. Cît erau ei de musulmani și cu interdicție la carnea de porc (poate tocmai de aceea), turcii le prețuiau, cică, în mod special. Pe căi întortocheate și nu fără efort, povestitoarea a făcut rost, de la o măcelărie, de o cantitate impresionantă de mațe. Doar că nu erau uscate, ci cît se poate de umede și trăsnind de miros. A avut ideea ca pînă la plecare să le înșire pe sfoară, afară, în curte, că poate-poate se vor mai fi uscat în puținul timp rămas. N-a prea obținut efectul scontat, dar a reușit să se facă de baftă printre vecini din cauza mirosului care se simțea încă de la colțul străzii. În cele din urmă, ținîndu-se de nas, a împachetat bine mațele într-o pungă și le-a așezat la fundul unei genți mari. Deasupra a pus ceva de mîncare pentru drum și un chec. Spera că, astfel, eventualele mirosuri venite dinspre mațele de porc să se confunde cu ale celorlalte alimente și totul să treacă neobservat la vamă.

Cînd a ajuns însă la graniță, la Giurgiu, iar autocarul s-a oprit la control, ghinionul a făcut ca, din mulțimea de bagaje, vameșii să aleagă tocmai geanta cu pricina. Au tras-o deoparte întrebînd a cui e. După ceva ezitări, proprietara și-a recunoscut-o. „Ce aveți în ea, tovarășă?“ a întrebat vameșul. „Nu e nici o bombă – a zis ea –, dacă vreți să vedeți, deschideți-o.“ Vameșul a tras fermoarul și a dat peste chec. „E cîte ceva de mîncare“, a zis proprietara, sperînd că funcționarul nu va căuta și mai departe. „Păi, știți că nu aveți voie să scoateți produse alimentare peste graniță?“ – a întrebat acesta, în timp ce începea să pipăie punga de la fund și, probabil, să simtă oarece izuri neplăcute. „N-am știut, a zis ea, dar dacă-i așa, confiscați-le, și gata, asta e.“ Tot mai suspicios însă, vameșul a scos ciudata pungă și, ținînd-o în brațe, a întrebat: „Aici ce e?“. Proprietara a preferat să continue a-l înfrunta cu tupeu: „Dacă vă închipuiți că poate fi o bombă, nu aveți decît să deschideți și să vă uitați“. Omul a deschis și brusc s-a dat cîțiva pași înapoi de mirosul și scîrboșenia descoperite. „Ce, Dumnezeu, aveți, doamnă, aici?“. Nemaiputînd evita răspunsul, turista a izbucnit: „Mațe, tovarășe, mațe de porc“. „Dar ce, Doamne iartă-mă, faceți cu așa ceva?“ a întrebat vameșul, stupefiat. Femeia a început a înșira niște explicații de moment, cum că soțul ei avea niște rude în Bulgaria, ceea ce era adevărat, și că acestea erau foarte încîntate dacă verii mai înstăriți din România puteau să le aducă niște mațe de porc, așa încît să poată face cîrnați și în alt moment al anului decît în singura perioadă în care ei își permiteau să taie porcul, adică de Crăciun. Continuînd să se crucească, vameșul a chemat inspecția veterinară, explicîndu-i turistei că e obligat să rețină mațele. De pe o scară au început să coboare niște indivizi în halate albe, care s-au aplecat asupra scîrboșeniei din pungă. După o examinare sumară, au informat-o ceremonios că nu i-o mai pot restitui la întoarcere, pentru că sînt obligați să o incinereze. Femeia, care nu mai voia decît să scape mai repede de penibilul situației, a răsuflat ușurată, blestemînd ziua în care a acceptat să plece la drum cu așa ceva. „Și te gîndești, unde naiba am fi vîndut noi, în Turcia, drăcia aia? Îți dai seama, ce-o fi fost pe atunci în mintea noastră?“

■ ■ ■

Sistemul funcționa încă de prin anii ’60.

Dezmințire

Stimate domnule redactor-șef,
Dragi prieteni,

Fac apel la generozitatea domniilor voastre și la îndelunga noastră relație de colaborare, rugîndu-vă să publicați următoarea dezmințire:

În nr. 373 din 13 aprilie 2011 al *Dilemei vechi,* am publicat un articol despre întîlnirea avută la 26 martie cu publicul brașovean la Librăria Okian. Ceasul rău și buclucașa-mi predispoziție ludică m-au împuns evocativ către o afirmație risca(n)tă. Povesteam atît publicului din librărie, cît și cititorilor rubricii „Ce mi se-ntîmplă“, circumstanțele care m-au determinat ca, prin 1976-1977, să-mi adaug „C“-ul, adică inițiala paternă, la numele de gazetar. Pînă atunci, din 1969, cînd am debutat în revista *Pe-un picior de plai* a Liceului 39, semnasem simplu, Dan Mihăilescu, cîteva zeci de articole în presa studențească.

Memoria mi-a jucat o festă: aveam în fața ochilor o pagină a revistei brașovene *Astra* din 1977, cu niște versuri ceaușiste (rețineam eu) semnate Dan Mihăilescu, iar cineva mi-a spus că autorul este profesor de estetică la Brașov și că ar fi scris inclusiv despre simbolismul cromatic, adică exact unul dintre subiectele care mă preocupau și pe mine atunci, devenit capitol în volumul meu de debut din 1982, *Perspective eminesciene.* Firește că, după 35 de ani, nu am avut nici cea mai mică intenție de a fabula și, cu atît mai puțin, de a aduce cuiva vreo ofensă. Doar că, fiind frecvent întrebat, de-a lungul vremii, de ce m-am fandosit cu inițiala respectivă, am considerat oportun să dau explicația reală.

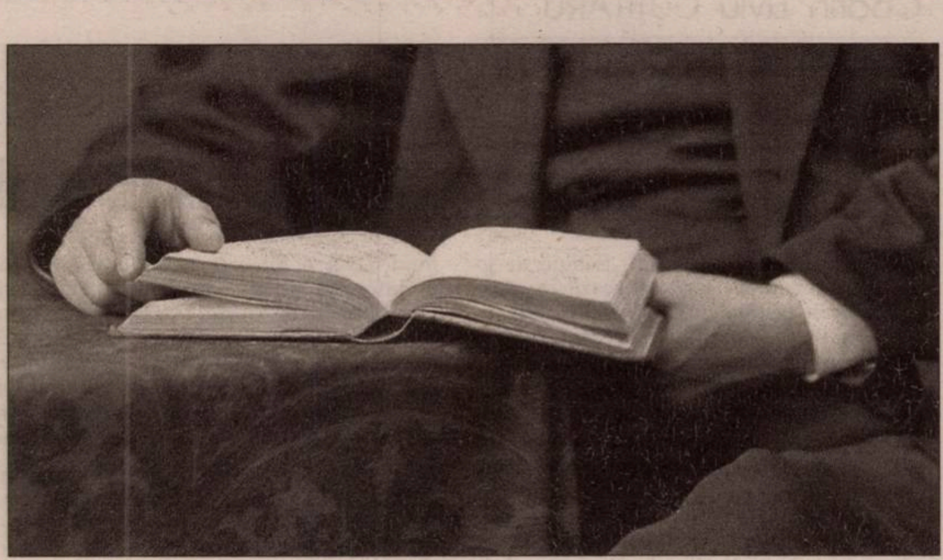

Ei bine, am greșit. În nr. 395 din 14 sept. 2011 al *Dilemei vechi,* a apărut o întîmpinare a „prof. dr. Dan Mihăilescu“ din Brașov, 82 de ani, „membru USR“, unde referințele cu pricina mi se taxau drept „scorniri“. Dl profesor nu a scris niciodată versuri ceaușiste pe prima pagină a *Astrei*. Bun, mi-am spus că, de vreme ce DM și-a văzut publicat cuvenitul drept la replică, DCM nu are de ce să continue „lupta“ cu amintirile de peste trei decenii.

DM, însă, a intentat proces, cerînd o mie de lei daune morale și dezmințire în presă. Un cititor amabil din Brașov s-a însărcinat să cutreiere prin colecția revistei (eu am refuzat să fac asta) și a găsit în nr. 2 din 1977 al publicației conduse pe atunci de Daniel Drăgan „numai“ relatarea unei dezbateri din sfera Festivalului „Cîntarea României“ organizată de Consiliul Județean al Culturii și Educației Socialiste și condusă de Dan Mihăilescu. Nefiind așadar vorba de versuri, articolul nu a constituit o dovadă convingătoare în ochii instanței, drept pentru care, deși Sentința civilă 11108 din 13 sept. 2012 a Judecătoriei Brașov (Dosar civil 33387/197/2011) mă scutește de plata celor zece milioane, mă obligă la dezmințirea de față: prof. dr. Dan Mihăilescu nu a scris „versuri ceaușiste pe prima pagină“ în *Astra* sau în altă parte. În același timp, țin să subliniez că formula „profesor local de estetică“ nu era un semn de „desconsiderare sau minimalizare“. Pur și simplu așa mi s-a spus pe atunci, că este vorba de un estetician brașovean.

În speranța că vom fi soluționat conflictul,

Vă mulțumesc pentru găzduire,

Dan C. MIHĂILESCU

■ ■ ■

tolo sport

Binele și răul sub lumina reflectoarelor

Cît de grav vi se pare fenomenul sloganurilor rasiste sau xenofobe la meciurile de fotbal (și la alte sporturi) în România?

O să încep răspunsul într-un stil de „om nou“, ceva între politician, oficial din fotbal și intelectual sictirit de presa murdară din România. Asta ca să vadă orice cititor dilematic cum i se întîmplă lucrurile unui jurnalist. Așadar, ce fel de întrebare e asta!?! Evident că mi se pare grav! Dar dumneavoastră vreți să întrebați, de fapt, dacă e extins fenomenul scandărilor rasiste în sportul românesc, nu dacă e grav. Sînteți superficiali voi, jurnaliștii! Și apoi urmează o lecție de dirigenție la adresa presei...

Acum, partea serioasă a răspunsului. Stadionul este, peste tot în lume, o materializare de o după-amiază sau de o seară a subconștientului colectiv. Sub lumina reflectoarelor se unduiesc spre cer, chemați de muzica tribunelor, toți șerpii celor mai ascunse gînduri ale oamenilor. Umbra însăși, Umbra despre care vorbesc maeștrii spirituali și care este compusă din emoțiile noastre negative, din rănile nevindecate și din ceea ce ne face să ne rușinăm, Umbra iese la iveală pe stadioane. În tensiunea mulțimii se strigă deseori vulgarități, uneori chemări la luptă și, destul de rar, îndemnuri rasiste. Destul de rar în România, față de media europeană. Nu înseamnă că e mai puțin grav că se întîmplă, ci înseamnă că, dacă vrem să fim corecți și eficienți, nu trebuie să supraevaluăm cantitatea, tocmai pentru a rămîne intransigenți în fața intensității răului.

În aceste condiții, cum mai pot susține că stadionul este, în România și în Anglia, Italia sau Franța, un epicentru de educație? Da, asta susțin. Pentru că, aproape de fiecare dată, cu o ritmicitate care te face să te gîndești la lupta internă a naturii umane, ceea ce rezultă după ce se recompun partea bună și Umbra este firea umană autentică, înspăimîntător de fragilă și grațios de caldă. E suficient pentru asta să aprinzi cîteva reflectoare.

Cătălin TOLONTAN

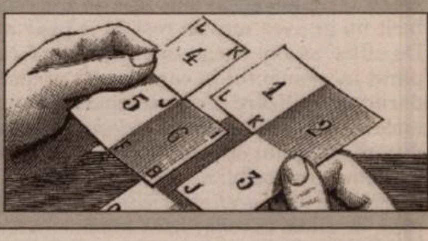

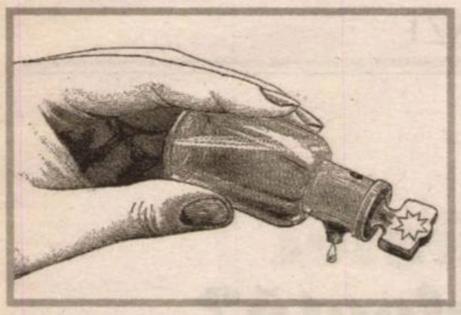

Rodica ZAFIU

cuvinte nepotrivite

Animale

Uneori, între definiţiile din dicţionarele noastre şi uzul curent al limbii e o prăpastie pe care pur şi simplu nu o vedem. Ruptura persistă fie prin ignorarea dicţionarelor (oamenii nu verifică sensurile cuvintelor cotidiene, de mare frecvenţă, pe care consideră că le ştiu deja foarte bine), fie prin ignorarea uzului: luînd drept literă de lege definiţia „oficială“, vorbitorii nici nu-şi mai dau seama de diferenţele dintre aceasta şi propria folosire a limbajului, care rămîne neconştientizată.

Un exemplu perfect pentru această situaţie îl reprezintă cuvîntul *animal*. Dicţionarele noastre curente se mulţumesc, de multe ori, să descrie sensul termenului ştiinţific: în DEX (ultima ediţie, 2010) *animalul* este „fiinţă organizată, uni- sau pluricelulară, înzestrată cu facultatea de a simţi şi de a se mişca“. E drept, se mai adaugă o completare, care ar corespunde unui sens „prin restrîngere“, dar care mai mult încurcă lucrurile, pentru că e o înşiruire de sinonime arhaice sau populare: „vietate, jivină, dobitoc“. DEXI (2007) urmează acelaşi model de explicaţie, separînd însă un subsens „fiară“ de unul definit ca „vietate, jivină, dobitoc“. Dicţionarele mai vechi nu acordau multă atenţie unui împrumut cult, atestat la 1800 şi care putea fi înţeles foarte bine de către ştiutorii de latină ori de franceză. Definiţiile erau deci cele „standard“: în 1871, în dicţionarul academic al lui Laurian şi Massim (care cuprindea, surpriză, şi derivatul *animăluţ*, scris, după normele latiniste, *animalutiu), animal* era „fiinţă organică cu putere de a simţi şi de a se mişca din loc cu spontaneitate“.

Or, e suficient să observăm folosirea cotidiană a limbii ca să constatăm că sensul ştiinţific (pentru care *animal* e un termen generic, complementar plantelor în acoperirea lumii vii) e încălcat foarte des de utilizarea restrînsă, în care *animalul* nu include păsările *(„Animale şi păsări“*, anunturi-agricole.ro; „cea mai artistică poză cu *animale sau păsări*“, facebook.com), nici peştii („puteţi descoperi spectaculoasa Deltă a Dunării: apă, grinduri, stuf, sălcii, *păsări, animale şi peşti*“, deltatour.ro; „apele sînt liniştite, fără *animale sau peşti* care ar putea ameninţa viaţa sau sănătatea turiştilor“, *roportal.ro),* nici insectele („muşcături de *animale sau insecte*“, sfatulmedicului.ro) etc. Anumite contexte ne-ar sugera că, după caz, *animalele* pot îngloba cel mult păsările, nu şi insectele: „invazii de *animale sau insecte*“ (avocatura.com). Oricum, uzul restrîns e curent în presă: „Mihai C. a imitat *animale şi păsări* şi s-a bîlbîit“ (protv.ro); „Ei spun în felul următor: «Dom'le, pădurea, *animalele şi peştii* îs bunuri de interes naţional!»“ (cotidianul.ro); „După *peşti* şi *păsări*, a venit rîndul *animalelor* – 200 de vaci moarte, în SUA“ (ziare.com). Disocierea se întîlneşte şi pe site-ul Ministerului Mediului, în diferite texte: „existînd riscul dispariţiei a numeroase specii de *plante, animale şi peşti“;* „Ghidul Eco-Cetăţeanului prezintă eco-instrucţiuni prin care putem să acţionăm în orice moment pentru reducerea poluării, evitarea risipei de resurse, pentru protecţia mediului împotriva schimbărilor climatice şi a dispariţiei speciilor de plante, *păsări, insecte, animale şi peşti*“ (mmediu.ro). În fine, chiar dicţionarele recurg la sensul „neoficial“ al lui *animal:* în definiţia adjectivului *palmat*, de exemplu, mai multe dicţionare (NODEX, MDN etc.) utilizează formula „despre picioarele unor *animale sau păsări*“.

Exemplele de mai sus sînt suficiente, cred, pentru a ne convinge că uzul curent al lui *animal* este dublu (generic şi particularizat), suprapunîndu-se doar în parte cu definirea ştiinţifică a regnului. Situaţia se explică destul de simplu: în lipsa unui termen curent pentru clasa *mamifer* (termen neintrat în uzul curent, ci resimţit ca strict ştiinţific), *animal* a ocupat căsuţa goală din limbajul cotidian, cu unul dintre sensurile sale. Ştiinţele cognitive pot aduce argumente suplimentare: mamiferele sînt animalele prototipice, faţă de care toate celelalte îşi marchează cumva diferenţa.

În ultimul deceniu, *Micul dicţionar academic* (MDA, volumul I, 2001) şi *Noul dicţionar universal* (NDU, 2006) au adăugat cuvîntului *animal* şi sensul „mamifer“. Situaţia nu e specifică limbii române: dicţionarele moderne din alte limbi au înregistrat sensul particular, chiar cu nuanţe interesante, care arată diferenţa dintre segmentarea ştiinţifică şi cea intuitivă a realităţii: în franceză, *animal* se foloseşte şi „pentru a desemna vietăţi oarecum mai mari *(d'une certaine taille),* în opoziţie cu insectele şi trăind în mediu terestru (în opoziţie cu păsările, peştii)“ *(Trésor de la langue française informatisé,* atilf.atilf.fr). În *Merriam-Webster, animal* are şi subsensurile „mammal“ şi „vertebrate“. Dicţionarele contemporane se dovedesc a fi tot mai conştiente de diferenţa dintre terminologia ştiinţifică şi uzul curent şi descriu tot mai mult a doua realitate. La noi, mai ales după obsesia ştiinţifică a deceniilor comuniste (cu definiţii lungi, greoaie, care încercau să acopere toate detaliile teoriei), actualizarea mai relaxată a definiţiilor din dicţionare e de abia la început.

Rodica Zafiu *este prof. dr. la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti. A publicat, între altele, volumele* Limbaj şi politică *(Editura Universităţii Bucureşti, 2007) şi* 101 cuvinte argotice *(Editura Humanitas, colecţia „Viaţa cuvintelor“, 2010).*

---

ready made

„Milostive stăpîne,

Supunîndu-mă poruncei măriei-tale, am ţinut o vorbărie la inaugurarea bronzului cubist şi tinichelelor ce reprezintă o păreche de pantaloni metalizaţi şi o redingotă de tablă arămie în care s-a încercat să se introducă ceva, dar pentru cel neprevenit este greu să gîcească ce; o fi un trup de om? Se prea poate, dar c-o fi Ioan Raţiu, asta-i mai greu de crezut. Nu cred să-l fi recunoscut fetele lui, prezente la ceremonie.“

Emil Racoviţă, în *Scrisori către Ioan Bianu*, vol. IV, Editura Minerva, 1978

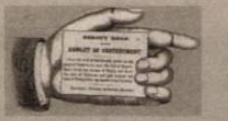

PUBLICITATE

OAMENII DIN COMUNITĂȚILE IZOLATE
AU NEVOIE DE SUPEREROI

Ajută Crucea Roșie să facă din flăcăi supereroi, prin înființarea de puncte de prim ajutor în comunitățile izolate. **Donează către Crucea Roșie Română**: **2 Euro** prin SMS* la numărul **8834;** **2 Euro** prin apel** la **0900 900 552; 5 Euro** prin apel** la **0900 900 550.**

www.crucearosie.ro

* Valabil în rețele Vodafone, Orange și Cosmote. Număr oferit gratuit. Nu se percepe TVA. ** Număr Romtelecom, oferit gratuit. Nu se percepe TVA.

PRIMUL AJUTOR CRUCEA ROȘIE

A ști sau a nu fi!

IERI CU VEDERE SPRE AZI

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Ce-i lipseşte României pentru a fi ţara perfectă?

Prolegomene pe marginea privatizării Oltchim.

Da, ştiu: nici n-aţi citit bine titlul şi deja credeţi că ştiţi răspunsul. Cei mai cinici dintre dvs. vor spune că-i lipsesc multe, iar cei mai optimişti mi-ar putea replica: ţara perfectă nu există. Şi totuşi, eu am un al treilea răspuns.

Ideea de la care plec este că România a trecut, în istoria ei, şi prin momente cu mult mai grele. De fapt, nu greutatea vremurilor apasă acum: nu sîntem în război şi nici sub vreo ocupaţie străină. Punctul istoric prin care trecem nu e critic – ci e mai curînd penibil. Repet: nu greutatea timpurilor ne apasă umerii, ci mai cu seamă caraghioslîcul lor. Prin natura profesiei, ştiu relativ bine istoria noastră modernă şi n-am întîlnit prin ea foarte mulţi îngeri. Şi Ion Brătianu a fost atacat la vremea lui (printre alţii, de Eminescu), la fel şi regii Carol I sau Ferdinand, la fel Ionel Brătianu sau Iuliu Maniu (ultimul, nu numai de către comunişti – ci şi de membri ai unor partide adverse altfel frecventabile) – aşa încît nu mă surprinde cerbicia acuzelor politice de azi. Acuzele monstruoase, fondate sau nu, fac parte din peisajul peren al politicii noastre – de vină aici poate fi latinitatea noastră exuberantă (şi în laude, şi în imprecaţii) sau faptul că, totuşi, sîntem mai aproape de Atena decît de Bruxelles. Problema însă e alta: pot admite că istoria curge într-un fel de spirală, în care nimic nu e cu totul nou – doar că am o vagă senzaţie că, pe spirele acesteia, noi coborîm, şi nu urcăm.

Drept care părerea mea este că ce-i lipseşte României pentru a fi o ţară perfectă azi este un om, un eveniment sau un tremur care să oprească această coborîre în derizoriu. Nimeni nu va aduce mana din cer, iar laptele şi mierea nu vor înlocui Mureşul şi Oltul. Nu vom avea lideri providenţiali. Momente grele vor mai fi – în viaţa noastră statală, ca şi a oricărui neam. Doar că ameninţarea în ochii mei e această constatare implacabilă că – aşa cum spunea titlul cărţii arhitectului Horaţiu Buzatu – în România de azi a venit circul şi nu mai pleacă.

Încerc să explic: pe la începutul anilor '90, student fiind, scriam la *Cotidianul* lui Ion Raţiu şi, într-o dimineaţă de primăvară, editoarea Doina Bâscă m-a trimis la o megaîntrunire ce avea loc la Sinaia, la Pelişor. Erau anii în care se vorbea cu lacrima-n gît despre privatizări şi despre investitori străini – iar adunarea de acolo, la care participa crema politicii şi finanţelor româneşti, avea ca scop analiza întîrzierii acestora. Mi-aduc aminte cum un onorabil economist ne spunea că mult e pînă ce vor veni la noi Coca-Cola şi Colgate-Palmolive, că pe urmă vor urma toţi. Şi adevărul este că au cam venit (unii au mai şi plecat). Azi, *privatizarea* şi *investitorul* nu mai sînt cuvinte magice – dar culmea este că nu mai sînt nici cuvinte banale. Printr-un lanţ de panarame de bîlci, ele tind să devină cuvinte peiorative.

În acele vremuri de re-început ale capitalismului românesc, persista impresia că statul nu-şi doreşte privatizarea – şi cred că aşa şi era. Azi, statul ar privatiza-o şi pe mămicuţa lui, dac-ar fi posibil – doar că ea pare a-şi fi abandonat copiii, după care a fugit prin lume cu un golan. Atunci, statul era încăpăţînat; azi, statul e impotent. *Bref:* statul pare a fi pur şi simplu incapabil să păstreze ceva – el nu mai poate gestiona nimic (nici măcar resturi ale industriei încă funcţionale), el nu mai poate oferi nici un fel de management şi nici un fel de speranţă. Imediat după Războiul de Independenţă, guvernul domnitorului Carol I- a reluat efortul (ceva mai vechi) pentru răscumpărarea şi naţionalizarea căilor ferate române (aflate în mîinile unui consorţiu de bancheri germani, din Silezia). Repet: era vorba de anii 1879-'80. Azi, la aproape 150 de ani, ne pregătim să privatizăm singura componentă a CFR-ului care se spune c-ar fi pe profit (CFR Marfă). Nu-s printre cei pricepuţi la economie, dar nu-mi pot reprima întrebarea: e oare normal? E oare în regulă să admitem că, *prin noi înşine*, nu mai sîntem capabili de nimic?

N-au apărut între timp semnele că acest stat ar fi fost contaminat de vreo boală extraterestră şi colectivă, care-l face paralitic şi bleg. România are bogăţii bănuite şi nebănuite, descoperite sau care urmează a ieşi la suprafaţă – deja a spune acest lucru e un clişeu, dar acesta e adevărul, în ciuda lamentaţiilor la modă. Numai că statul pur şi simplu se derobează. Statul vrea să scape de tot ce are – şi aproape oricum. Aşa se face că o întreprindere care, în cei mai negri ani ai comunismului, era lider european în domeniul ei, ajunge acum să fie obiect de tombolă între nişte clovni.

Cel sau cei, evenimente sau oameni, care vor opri această cădere în ridicol sînt tot ce-i lipseşte României pentru a fi o ţară perfectă – adică normală.

Adrian Cioroianu *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte publicată:* Epoca de aur a incertitudinii, *Editura Curtea Veche, 2011.*

■ ■ ■

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Despre calomnia „utilă“ pe la '48

Bătăliile politice sînt întotdeauna marcate de înfruntări „sîngeroase“, în care rareori se varsă sînge, dar deseori limbajul atinge culmile indecenţei. De altminteri, frumoasele foloase ale puterii şi necesitatea exacerbării masculinităţii obligă lumea bărbaţilor să se angajeze în lupta politică, iar adversitatea este, fără doar şi poate, o cale de progres (oricare ar fi el). Oamenii vremurilor paşoptiste nu precupeţesc nici un efort şi nici un moment pentru a se bălăcări, calomnia unii pe alţii. Odată taberele stabilite, consulatele ruseşti de la Iaşi şi Bucureşti, administraţia de la Sankt Petersburg, administraţia de la Ţarigrad (Istanbul), gazetele Europei, susţinătorii politici de la Paris sau Berlin sînt cu toţii invadaţi de memorii nesfîrşite, în care calomnia ocupa un loc principal.

Domnii şi boierii, oamenii politici ai acelor timpuri, descriu în termeni sumbri situaţia din ţară, uitînd, strategic, că fiecare dintre ei a contribuit în egală măsură la construirea unei vieţi politice dezagreabile. Desfiinţarea adversarului este o tactică generală. Celălalt nu are niciodată calităţi, celălalt nu poate fi decît un pericol eminent pentru biata modernitate ce se construieşte cu greu, celălalt nu poate reprezenta nicidecum o soluţie, o altă cale, o speranţă. Expertiza şi experienţa celorlalţi nu pot fi decît pietre de moară pentru evoluţia politică a bietelor noastre provincii, şi aşa înapoiate în raport cu luminoasa Europă. Cît despre caractere... aici sînt scoase de prin cufere mici amănunte din viaţa privată a fiecăruia, capabile să susţină meschinăria, avariţia, cupiditate, micimea, galantomia, prevaricaţiunea, vanitatea, ifosele, apetenţele spre lux şi multe altele care se vor vedea mai jos.

Nicolae Suţu, unul dintre cei mai importanţi dregători ai Moldovei, fiu de domn, cu o importantă educaţie, mai ales în domeniul ştiinţelor economice, nu prea are cuvinte de laudă cu privire la colegii şi amicii săi de generaţie. De-o vanitate fără margini, Nicolae Suţu îi încondeiază în memoriile sale pe toţi marii oameni politici ai Moldovei. Iată cum se apleacă cu furie literară asupra lui Theodor Balş : „om nul, inutil, fără nici un merit, neştiind nici să scrie, dar nici să vorbească vreo limbă străină, neavînd nici o opinie proprie, aruncîndu-se cu încăpăţînare în apărarea unor cauze efemere construite de alţii, adulator al puterii, se foloseşte de demnitatea sa doar pentru a-şi arăta epoleţii şi a suna din pinteni“. Or, Theodor Balş este marele hatman al Moldovei, un fel de ministru al Apărării de astăzi. Sau: chiar dacă recunoaşte oareşce calităţi la Costache Conachi, pentru o vreme şeful Departamentului de Justiţie (1834), nu se poate abţine să nu precizeze că mizeria din conacul boierului atinge culmile „abjecţiei“.

Dar dacă aceste caracterizări se ascund în paginile de memorii ale boierului vanitos, nu acelaşi lucru se poate spune despre calomniile politice utile menite a înnegri pagini şi pagini de memorii adresate diferitelor puteri străine. Pentru Mihai vodă Sturdza, întreaga opoziţie (şi mare parte dintre oamenii cu care a colaborat la un moment dat, înainte de a deveni opozanţi) nu este decît una incompetentă şi plină de toate defectele umane: logofătul Constantin Sturdza este „un om de o indolenţă şi de o incapacitate rar întîlnite, datorîndu-şi supravieţuirea surorii sale“, postelnicul Alexandru Mavrocordat este mai întîi de toate „plin de datorii“, astfel încît soţia, „un model de virtute“, s-a văzut obligată să-şi reclame zestre, apoi este „de o ignoranţă strigătoare la cer, mai ales că se crede poet, fără să ştie să scrie corect nici măcar o singură propoziţie în nici o limbă“, şi ce-ar mai fi de spus cînd declară peste tot că este „omul lùi Louis-Philippe“. Alexandru Rosetti se găseşte în aceeaşi stare de ruină financiară, căreia i se adaugă „o imoralitate şi o impertinenţă de netăgăduit“. Rămîne Constantin Balş, „fără casă, fără masă“, cu averea pierdută, dar aspirînd „la toate onorurile, la toate dregătoriile, extenuîndu-se şi luptînd din răsputeri să le obţină, fără a fi capabil să pună împreună două idei“ (3 noiembrie 1835).

În Valahia, lucrurile se învîrt în jurul aceloraşi cuvinte „utile“ ale calomniei. Într-un pamflet, care se vrea anonim, marele boier Iordache Golescu îl caracteriza pe adversarul său Ştefan Belu, ajuns prin diferite tertipuri mare dregător, ca: „om din cei proşti“, „om fără dă lege, fără omenire şi fără haractir“, „cel mai murdar otrep“ şi cel „mai spurcat vas“, demn de un „jidov“ ce ştie foarte bine cum să „stoarcă sudoarea omenească“.

Schimbaţi, vă rog, doar numele personajelor, păstraţi cuvintele, calomnia, adversitatea. Veţi descoperi că oamenii n-aveau cum să se schimbe prea mult, ştiind că parfumul puterii încă îmbată... şi nu cu apă rece...

Fragment dintr-o carte fără nume, care zace din primăvara trecută prin laboratoarele Editurii Humanitas.

Constanţa Vintilă-Ghiţulescu *este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga“ din Bucureşti. În 2012 i-a apărut la Humanitas cartea* În şalvari şi cu işlic. Biserică, sexualitate şi divorţ în Ţara Românească a secolului al XVIII-lea.

■ ■ ■

anti nostalgia

Ceasul cel rău

„(...) Ctitoria Mihai Vodă are o vechime de aproape 400 de ani, ridicată de Mihai Viteazul, care, prin fapta sa, simbolizează cele mai scumpe aspiraţii ale trecutului nostru. Monumentul este al doilea ca vechime în toată aria Capitalei. Are o importanţă esenţială pentru a înţelege evoluţia artei româneşti. Este un simbol al unităţii şi culturii naţionale. (...)

VĂCĂREŞTI şi MIHAI VODĂ – sînt mărturii de excepţie ale istoriei românilor. A le pierde înseamnă a anula o parte de seamă a propriului nostru trecut. În toate marile capitale ale Europei integrarea ansamblurilor arhitectonice ecleziastice în centrele civice, politico-administrative, a fost realizată cu maxime rezultate. Fiecare naţiune îşi dovedeşte menirea în lume numai prin creaţia sa. Cînd mărturiile acestei creaţii sînt înlăturate una cîte una identitatea naţiunii se pierde treptat. Generaţia actuală şi cele viitoare vor trăi în oraşe cu prea puţini martori ai istoriei poporului nostru, ai propriei lor istorii.

Într-o atare situaţie, pe temeiul prevederilor Legii pentru conservarea patrimoniului cultural naţional, adresăm, cu toată responsabilitatea, forurilor diriguitoare de Partid şi de Stat, un apel stăruitor ca acuma, în al 12-lea ceas, să fie luate măsurile necesare – întru totul posibile de altfel – pentru a se păstra, restaura şi integra ansamblurile de la MIHAI VODĂ şi VĂCĂREŞTI în cadrul arhitecturii noi a Capitalei. (...)

24 ianuarie 1985

Prof. univ. dr. Grigore Ionescu, Acad. Dionisie Pippidi, Prof. univ. dr. Vasile Drăguţ, Prof. univ. dr. Dinu C. Giurescu, Dr. Radu Popa, Dr. Răzvan Theodorescu, Conf. univ. arh. Aurelian Trişcu

Tovarăşului Petru Enache, Secretar al Comitetului Central al P.C.R.“

În vol. Gheorghe Leahu, *Distrugerea Mănăstirii Văcăreşti*, Arta grafică, 1996
(v. şi nr. 420, 421, 424, 440-450)

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Lecția despre responsabilitate

e-
ile
, pă-
le co-
ulților
onsabi-
mai noi?
îndatoriri,

pune, într-o primă instanță, că au atîta responsabilitate cîtă sînt învățați să aibă. Responsabilitatea este o atitudine care se dobîndește, în urma educației, și nu te naști cu ea. Ar trebui, deci, ca ea să fie mai întîi de toate o virtute a grupului din care face parte tînărul – familie, școală, societate –, mai apoi una care să-i fie cerută. (Știu, în familie, eforturile de a include responsabilitatea pe lista calităților obligatorii sînt, de cele mai multe ori, apreciabile. La nivel de societate însă stăm prost: de la celebrul „Am fost un dobitoc!“, țara n-a mai auzit alte forme, chiar și așa rudimentare, de asumat responsabilitatea.) Mai apoi, lecția despre responsabilitate este o lecție despre alegeri, fapte și consecințe, adaptare, integrare, și nu o simplă listă cu ce ai voie și ce nu. Aleg, de exemplu, să respect legile societății în care trăiesc nu pentru că m-am născut cu o genă a moralității. La baza alegerii mele stau diverse motivații: știu clar care sînt consecințele nerespectării lor și mă tem de ele; valorile morale cu care am fost educat; atașamentul față de modele benefice; standardele morale promovate de societate; dorința de a aparține unui grup social sau altul etc. Aleg să fiu părinte, sau profesor, afacerist, șef de departament, cetățean român sau emigrant, iar din alegerea mea decurge asumarea firească a drepturilor, dar și a răspunderilor pe care le am. Aleg în fiecare zi, și nu o dată pentru toată viața.

Au nevoie de explicații, înțelegere, reguli ferme...

Așa stînd lucrurile, lecția despre responsabilitate pare a fi o lecție atît de grea, încît s-ar cuveni să fie rezervată mai curînd adulților. Dar nu e așa: copiii pot învăța, încă din primii ani de viață, „regulile jocului“. Pot afla – și experimenta pe propria lor piele – efectele unor alegeri proaste sau ale unor renunțări benefice, condițiile unei negocieri cu victorii imediate sau ale unei acțiuni cu cîștiguri pe termen lung, conflictul dintre dorință și datorie etc. Pentru ca lecția să aibă succes, au nevoie de explicații, înțelegere, reguli ferme, consecvență, modele, disponibilitatea adulților de a negocia sau de a primi și alte puncte de vedere, dar și răbdare. De foarte multă răbdare, fiindcă lecția despre responsabilitate este greu de învățat la vîrste mici. De ce? Pentru că deciziile majore din viața copiilor, pînă la o anumită vîrstă, le iau adulții din jurul lor. Ei decid cînd și unde trebuie să meargă la școală, cît se joacă și cît dorm, cînd își fac temele și la ce oră trebuie să intre în casă. (Și e firesc să fie așa.) Copilul, în această postură, „încasează“ consecințele unor decizii pe care nu el le-a luat. Rolul adulților este tocmai acela de a-i oferi copilului, din timp, instrumente care-l vor ajuta să ia deciziile corecte pentru propria viață. De a-l pregăti nu pentru un rol de simplu executant al unui regulament de ordine interioară, ci al unui adult pregătit să aleagă singur între nenumăratele fațete ale răului și binelui cu care se întîlnește în viață.

Mă tem, însă, că întrebarea de la începutul articolului ascunde, de foarte multe ori, o nemulțumire: părinții sînt nemulțumiți de eforturile școlii în a impune disciplina, iar dascălii – de educația cu care copiii vin din familie. Dacă e așa, atunci am o nedumerire: cum poate lecția despre responsabilitate să înceapă cu o neasumare a responsabilității?

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

■ ■ ■

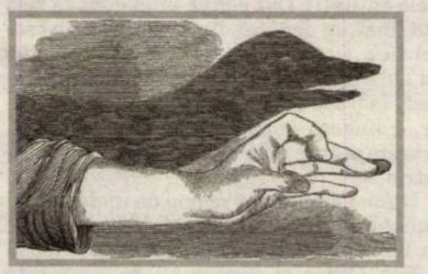

Iaromira POPOVICI

bazar

Feminism de toamnă

La începutul fiecărei toamne, aud, mereu, că e, printre altele, și momentul în care gospodinele fac zacuscă, suc de roșii și pun murături. Spun „aud“, pentru că în familia mea nu prea se întîmplau lucrurile astea, toamna fiind mai curînd strict legată de sfîrșitul vacanței și începerea școlii (și, eventual, de poezia frunzelor moarte).

Tocmai pentru că tradiția gospodărească cam lipsea din familia mea, atunci cînd auzeam, prin jur, de roșiile, ardeii și vinetele (printre altele) care se achiziționează, în cantități ce pe atunci păreau infinite, pentru zacuscă, totul îmi părea misterios: încă ceva accesibil doar inițiaților, la al cărui mister nu aveam șansa (și nici anvergura) să mă ridic vreodată.

Bonele copilului din diverse perioade făceau parte – cel puțin unele dintre ele – din categoria inițiatelor. Ele îmi vorbeau, printre altele, de borcane cu capacități nebănuite și forme extraordinare, ba chiar cu capac – *device*-uri care, cel puțin pe vremea lui Ceaușescu, erau o raritate accesibilă doar în anumite locuri privilegiate, precum piața Obor de atunci. Cu cît îmi povesteau mai mult despre tehnologia produselor gospodărești de toamnă, cu atît mă speriau mai tare. Și în loc să rup pisica și să mă apuc să le fac, cu ajutorul lor cel puțin, preferam să cumpăr zacuscă picantă sau clasică de la supermarket.

Urmarea, firească, a paragrafului de mai sus ar fi fost că toate ezitările au trecut și că acum le fac pe toate fluierînd, intrînd în rutina gospodinei *cool*. Din păcate, ceva atît de radical nu s-a întîmplat. Doar că, auzind o prietenă, cu aproape aceeași educație antigospodărească ca și mine, că, de fapt, nu e atît de complicat, m-am hotărît să „achiziționez“ (termen antipatic, cu pretenții eficiente) materie primă și să duc la bun sfîrșit procedura cu ajutorul actualei bone.

Preludiile procedurii au dus la reflecții. Mai ales pe fondul citirii unor studii feministe în care se vorbea de „hegemonie masculină“, patriarhat și practici rezistive la toate astea. Fond amestecat cu cel al gătitului de duminică – și acesta rar și în caz de absolută necesitate.

Gătitul s-a dovedit că poate ajunge la rezultate... satisfăcătoare, fără să știi, aparent, nimic. Sau, de fapt, acumulînd lucruri pe care le-ai mai văzut și auzit în timp: uitîndu-te, pe de o parte, la dna Steluța (actuala bonă) și la *Eat, Pray, Love (Mănîncă, roagă-te, iubește)* sau *Julie și Julia*, pe de alta, și bînd un pahar de vin roșu pe deasupra, nu știu cum se întîmplă, dar poți nimeri condimentele de pe legumele puse în tigaia magică sau de pe carnea aruncată pe grătar.

Gătitul devine rod al inspirației, dar și un fel de „text“ pe care îl pui în practică în viața reală. Cînd mai presari usturoi sau busuioc peste legumele sfîrîinde, ai și o „ideologie“ în spate: o vezi pe Julia Roberts din *Eat, Pray, Love* (film, altfel, nu foarte inspirat), uitîndu-se admirativ la farfuria cu spaghete și busuioc sau aranjîndu-și ouăle și anghinarea pe un platou.

În condițiile astea, parcă și teoriile rezistive feministe își pierd din încrîncenare: să gătești nu înseamnă neapărat să cedezi „hegemoniei masculine“, ci să-ți faci cheful. Nu mai e o rutină (atît timp cît nu ești obligată să o faci zilnic), ci un act cît de cît creativ, autoasumat.

Parcă nici să faci zacuscă nu mai pare atît de complicat (desigur, la nivel de deziderat, cel puțin). Iar „gospodina“ nu trebuie să apară neapărat precum cea dintr-un mai vechi număr al meu din *Dilema*, de prin anii ’90, și anume drept un soi de personaj opresiv, *trendsetter* în mod negativ și emițînd judecăți critice la adresa celor care nu sînt ca ea.

Poate fi doar o doamnă care-și face treaba (e drept că, în cazul ei, zilnică) cu profesionalism și plăcere, conștientă de poziția ei în relațiile dintre sexe. Și alegînd, de bunăvoie, și de dragul bucătăriei tradiționale, să facă o zacuscă, în loc s-o cumpere.

Desigur, toate astea le poate face numai cu ajutorul celor din jur, al membrilor familiei aparținînd patriarhatului (și nu numai). Și doar așa mă poate îndemna pe mine, care nu mă ridic încă la acest statut, să fac zacuscă.

■ ■ ■

Selma IUSUF

legende urbane

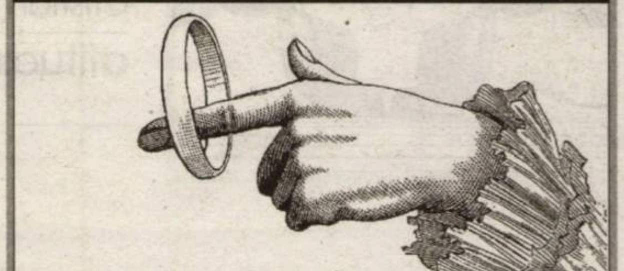

O zi la spital

„Totul a mers bine. Vedeți că i-am legat pietrele de mînă.“ Medicul se ține drept, dar pare obosit. Se întoarce și coboară scările. Capul rotund, cu părul alb, tuns foarte scurt i se mai vede cîteva secunde printre barele balustradei. Apoi dispare. Domnul cu care vorbise rămîne ușor descumpănit. „Dar cînd poate s-o vadă? O fi la terapie intensivă? Oare cînd o aduc în salon?“ Caută răspunsul, la întrebările nerostite, la ceilalți omușori îngrijorați care stau buluc pe scările care duc spre sălile de operații.

Spitalul e proaspăt renovat, însă o sală de așteptare pentru toți „aparținătorii“ care-și așteaptă rudele să iasă de sub cuțit n-a făcut nimeni. Așa că vreo șase-șapte persoane stau în permanență în capul acelor scări, cu fețele lipite de o ușă dublă de sticlă. Prin ea se vede un hol mare și iarăși niște uși, deasupra cărora stă scris „Bloc Operator“. În interior, un bodyguard cu față cumsecade, de om de la țară, stă pe un scaun cu coatele sprijinite de genunchi. Privirea lui e goală, sau obosită, sau tristă. Stă ca pe băncuța din fața gardului și se uită în pămînt. Din cînd în cînd, ridică privirea la semnele disperate ale celorlalți de dincolo de ușă. Se ridică și vine spre grămada de speriați. „Nu vă supărați, a ieșit doctorul cutare din operație? Unde e terapia intensivă? Îi duc pe aici?“ Și așa mai departe. Omul răspunde ce-o ști și el. Promite să bage capul pe culoarul de la operații să vadă de doctorul cutare. Se întoarce după aia și face un semn cu ambele mîini împreunate, le duce la ureche și apleacă ușor capul într-o parte: semnul universal al somnului. Vine mai aproape spre cel care întrebase: „Sînteți cu doamna aceea cu părul negru?“. „Da...“, zice neliniștit domnul. „Au scos-o, să știți. Doarme acuma. E bine, nu vă faceți griji“, mai spune bodyguard-ul, atins parțial de aura gravă a breslei medicilor.

Între timp, grupului de îngrijorați i se adaugă încă o doamnă care are pe cineva în operație. Doamna știe tot. Știe prețurile, știe mersul lucrurilor. E înconjurată rapid de restul oamenilor, care îi sorb fiecare cuvînt. „Îi scoate la terapie intensivă – zice –, e tot pe etajul ăsta.“ „Se fac vizite între trei jumate și patru jumate, apoi seara între șapte jumate și opt jumate.“ „Aicea, la terapie?“, întreabă un nedumerit. „Da, domnule, aicea. După aia îi duce la salon, depinde de ce zice și doctoru’. Da’ dumneavoastră pe cine aveți?“, întreabă doamna. „Soția“, zice nedumeritul. „Cu fierea.“ „Aaaa, dacă-i d-aia cu laser e simplu“, spune atotștiutoarea. „Țaca-paca și-a scăpat. La mine e mai grav. Unchiu’“, zice doamna coborînd ușor vocea. „Zic medicii că tumoarea i-a cuprins tot gîtul. Acuma îl operează. Cum o vrea Dumnezeu.“ Ceilalți o privesc de parcă ar fi, brusc, contagioasă.

La ușa de sticlă se iscă o ușoară comoție. Un domn în pijamale vărgate se apropie de grup; e întîmpinat de, pesemne, soție și fiică. „Ce faci, n-ai intrat?“ „Nu încă, mai are dom’ doctor ceva de făcut“, zice omul în pijamale. În mîna stîngă ține o pungă de plastic pe care scrie „*Thank you for shopping here*“. Din ea iese un dren, al cărui capăt i se pierde undeva sub cămașa pijamalei. În pungă e un alt recipient din plastic spitalicesc plin cu pipi.

După domnul în pijamale iese un brancadier cu o cutie de plastic dreptunghiulară, în care sînt cîteva borcănele. Se apropie de doamna atotștiutoare. „Uitați – zice – astea merg la laborator. Să coborîți să le ziceți dumneavoastră să se grăbească, că altfel vă țin două săptămîni cu analizele. Și dom’ doctor zice că ne grăbim.“ În borcănele, în văzul tuturor, cancerul unchiului e dezgolit indecent în lumina pustie a spitalului. „Da, mă duc“, zice ușor femeia. Domnul cu soția cu fierea se apropie de ea. Trebuie să întrebe. „Nu vă supărați – zice –, mi-a zis doctorul că i-a legat soției pietrele de mînă. Cum adică? Ce pietre?“. „Alea din fiere, zice femeia. I le leagă la mînă într-un tifon. O să vedeți cînd o coboară la salon. Că mulți vrea să le păstreze.“ Domnul dă din cap. Se retrage și se sprijină la loc de perete. Poate o coboară astăzi.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-șef la știri, radio Kiss FM și Magic FM.*

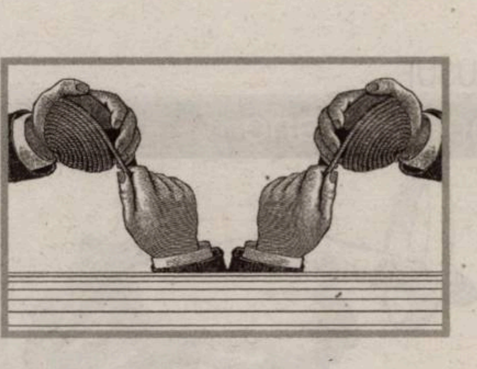

O, TEMPORA!...

Cristian GHINEA

atitudini
mic-burgheze

O singură naţiune, c

– note din Moldova și Transnistria –

■ Premierul s-a dus la Rîbniţa, s-a urcat în maşină, fără bodyguard, la fel şi Şevciuc, fără gardă de corp, şi au plecat amîndoi, nimeni nu ştie unde. Omul care zice asta e alert, aşa, de parcă ar povesti un film. Sincer să fiu, nu ştiu dacă scena s-a petrecut pe un pod sau nu, dar îmi place să-mi imaginez, aşa, ceva ca în filmele poliţiste: pe un pod, două coloane de maşini negre, cu doi tipi care se pupă pe obraz fix la mijlocul podului şi apoi dispar în pădure. Mai tîrziu, la sediul OSCE din Chişinău, pereţii sînt plini de fotografii mari, cu proiecte de cooperare şi cu imagini de la negocierile dintre moldoveni şi transnistreni. Într-una dintre ele, Filat şi Şevciuc stau pe o bancă, se uită unul la altul, se vede o apă în spatele lor, Şevciuc rîde ştrengăreşte, Filat zîmbeşte. Am crezut că apa e Nistrul şi că poate fi chiar întîlnirea de la pod, dar mai apoi mi s-a spus că nu, era un lac din Germania şi aceea era altă întîlnire.

■ Cam asta este atmosfera cu noile negocieri. Şevciuc de care vă zic este Evgheni, un tip care a surprins pe toată lumea cîştigînd alegerile din Transnistria de la finele anului trecut. Este, deci, aşa-zis preşedinte al aşa-numitei Republici Moldoveneşti Nistrene. Corect este ca, dacă eşti la Chişinău, să zici musai „aşa-zis“ şi „aşa-numitei“, altfel se va găsi cineva să-ţi atragă atenţia. Dacă eşti la Tiraspol, corect este să uiţi de ele, altfel se va găsi cineva să-ţi atragă atenţia.

■ Sînt două chestii cu adevărat profitabile în Transnistria: Sheriff şi vămile. Şevciuc a luat vămile, acum aşteptăm să vedem ce va face cu Sheriff. Asta ni se explică la Chişinău. Povestea din spate e cam aşa. Sheriff e o companie-mamut pentru Transnistria. Are fabrici, supermarket-uri, companie de cablu TV, televiziune şi echipă care joacă în campionatul Moldovei. Problema nu e că Sheriff are de toate, ci că e monopolistă cam în toate ariile în care are afaceri. Şi asigură cam jumătate din bugetul Transnistriei. Dar asta şi pentru că încasările la bugetul Transnistriei sînt ridicol de mici, (aşa-zisa) ţară avînd un deficit bugetar de 70%. Acoperit de Rusia. La un moment dat, Sheriff şi-a făcut şi partid. Condus de Şevciuc, care era angajat al Sheriff, fost poliţist economic. Partidul a avut succes, drept urmare Şevciuc a ajuns preşedinte al Sovietului Suprem, adică al (aşa-zisului) Parlament. De unde a încercat să limiteze puterile preşedintelui Igor Smirnov (aşa-zisului – de fapt, aţi înţeles ideea asta, de aici încolo se consideră implicită). Dar Smirnov n-a priceput de glumă şi le-a arătat misterioşilor proprietari ai companiei o pisică. Acum, e şi normal, dacă statul îţi acordă monopoluri, tot statul are ce pisici să-ţi arate. Moment în care Sheriff l-a scos pe bară pe Şevciuc, care a pierdut şi partidul, şi preşedinţia Sovietului. Asta a făcut din el – cum s-a exprimat un oficial de la Chişinău – un *„maverick underdog“*. Şi se zice că a căpătat o ură profundă faţă de Sheriff. La alegeri, Smirnov a căzut în dizgraţia Rusiei, care a pornit o campanie mediatică împotriva sa. Smirnov n-a intrat nici în turul doi, unde au concurat Şevciuc şi favoritul Rusiei, Kaminski, un tip anost şi văzut ca slab. Şi ştim că, în Est, cei slabi nu au şanse. Acum Şevciuc este preşedinte. Şi nu ar vrea să fie crezut slab. A luat vămile. Şi la Chişinău, şi la Tiraspol se aşteaptă asaltul asupra Sheriff. „Omul ştie cum funcţionează puterea aici şi ce trebuie să facă“, spune un analist de la Tiraspol. Care are numai cuvinte de laudă faţă de Sheriff. Este din tabăra politică Sheriff. El pariază că Sheriff va cîştiga lupta într-un fel sau altul. Eu pariez totuşi pe Şevciuc. În Est, politicul bate economicul aproape întotdeauna. Oricum, scenariul în care un preşedinte se consolidează pe căi democratice şi ţara aia se apropie de normalitate nu e fluturat de nimeni.

> *Problema nu e că Sheriff are de toate, ci că e monopolistă cam în toate ariile în care are afaceri.*

■ Cînd am fost data trecută în Transnistria, pe vremea lui Smirnov, transnistrenii nu aveau cum să vadă televiziuni din Moldova. Compania de cablu (Sheriff) nu transmitea decît canale din Rusia şi pe cele locale. Ba chiar, pentru că era mai ieftin, moldovenii din partea asta a Nistrului îşi făceau şi ei abonament tot la compania transnistreană. Ceva s-a schimbat de cînd cu Şevciuc. Televiziunea de ştiri Publika a intrat în Transnistria. Iar după o înţelegere Filat – Şevciuc, postul naţional Moldova 1 a intrat în grila de dincolo. 5000 de studenţi şi elevi transnistreni învaţă în fiecare an dincoace de rîu, beneficiind de burse de la stat. 1000 de oameni trec zilnic linia de demarcaţie. Astea sînt cifre aflate de la Biroul de Reintegrare (condus de un vice-prim-ministru care e şi negociatorul din partea Chişinăului). Altcineva spune că 30% dintre pacienţii spitalului municipal din Chişinău vin din Transnistria. Iar şoferul de taxi zice că se strică chestia cu nunţile – pînă curînd cine organiza nunţi mergea în Transnistria şi cumpăra băutură mai ieftină (sau cumpăra de la profesionişti care se ocupau cu adus băutură din Transnistria pentru nunţi). Dar acum a apărut o chestie (lege, ordin – nu ştie) cum că restaurantele şi sălile nu mai au voie să permită accesul cu băutură la nunţi dacă nu are timbrul de acciză moldovenesc. Astea toate ar trebui să răspundă la întrebarea: există contacte între cele două societăţi? Da, există neobişnuit de multe şi de extinse pentru o zonă de conflict îngheţat. În Cipru, pînă de curînd, grecii şi turcii nu aveau deloc contacte interumane, acum au apărut puncte de trecere. Nu ştiu cît le folosesc ciprioţii, cînd am fost la Nicosia punctul de trecere din oraş era ocupat de turişti doar. Cînd treci graniţa dintre Serbia şi Kosovo, schimbi plăcuţele la maşină. În Chişinău vezi maşini cu numere de Transnistria, şi cu steagul lor. Totuşi, Moldova nu permite folosirea acestor plăcuţe în exterior; în interior puteţi merge, dar afară ar însemna că vă recunoaştem internaţional – le-au spus transnistrenilor. Asta nu împiedică Ucraina să primească maşinile cu numere transnistrene.

■ Şi totuşi, contactele semnificative la nivel uman nu se traduc prin ceva schimbare politică. Pur şi simplu, societatea şi statul se ignoră reciproc. La Sovietul Suprem ne întîlnim cu nişte deputaţi. Cînd zic „ne“, mă refer la un grup de experţi din SUA, Ucraina, Polonia, Turcia şi Cipru (mulţumesc Fundaţiei Soros Moldova pentru o nouă oportunitate de a mă pune la curent cu problema transnistreană). Acum noi sîntem altă societate, ni se spune insistent. Vrem să fim buni vecini cu Moldova şi atît. Şi adevărul e că toate acele contacte între societăţi le arată ca vecine mai degrabă decît parte a unui întreg care se va reuni la un moment dat. În Moldova e un singur grup dominant, la noi sînt trei limbi oficiale: ucraineană, rusă şi moldovenească. Se repetă asta recurent, şi la Sovietul Suprem, şi la ONG-uri, şi la opoziţie, şi la guvern: noi sîntem multinaţionali, avem trei limbi oficiale. Şi totuşi, la Chişinău sînt două limbi omniprezente – româna şi rusa –, la Tiraspol e doar rusa. L-am rugat pe Andrei, translatorul, să-mi spună ce limbi vede pe stradă, în publicitate şi inscripţii (limba moldovenească oficială în Transnistria este cea scrisă cu alfabet chirilic şi mi-e greu să fac diferenţa între ea şi rusă). Nu a găsit decît în două locuri ceva scris în moldoveneasca-chirilică: pe clădirea Sovietului Suprem, inscripţia oficială, şi în Restaurantul „La Plăcinte“, care funcţionează în Moldova şi are o franciză la Tiraspol. În rest, numai rusă (ucraineană deloc). Tocmai citisem un raport despre focus grupuri cu oameni din Transnistria, care erau convinşi că la Chişinău nu ai voie să vorbeşti în rusă. Şi m-am amuzat amintindu-mi ce frustraţi sînt cei din România care ajung la Chişinău şi văd cîtă rusă (pe care nu o înţeleg) e în jurul lor. Deci, *de facto*, Republica Moldova este un stat bilingv (toate legile şi actele oficiale se traduc şi în rusă, pînă şi buletinele de identitate au rubricile în română şi rusă). Şi tot *de facto*, Transnistria este un stat rusesc. Dar în stilul sovietic în care evidenţa nu contează, ci doar ce scrie la cartea oficială. Oamenii îţi tot repetă chestia asta: Moldova este un stat naţional al românilor, noi sîntem un stat multinaţional. Unii prostănaci din Vest chiar cred chestia asta.

> *Aici sîntem pe principiul sovietic,*
> *toţi sîntem sovietici, nu contează naţionalitatea.*

■ Dintre deputaţii din faţa noastră, sînt patru scorţoşi, îmbrăcaţi la costume de şmecher, aşa, cam ca la Consiliul Local Vrancea, şi unul relaxat, cu ochelari trendy, bărbuţă nerasă şi uşor blond – ar putea trece de ONG-ist danez. Îl ştiu sigur de undeva, dar nu-mi vine acum. Vorbeşte cel mai mult şi ceilalţi îi permit respectuos să-i întrerupă. Ne spune că e sociolog de meserie şi că în Moldova se construieşte o naţiune etnică românească, pe cînd la ei se construieşte o naţiune civică. E bun, ştie conceptele. Dar, auziţi, îi zic
plîng ucrai
pe niciunde
că vrea să ra
nean de origi
aici sînt ucrain
neana, preferă să vo
Odessa, unde se vorbeşte mai
ucraineana. Ce vreţi acum, fiecare vorbeşte în limba în care se simte cel mai confortabil, aici sînt sîntem ca în Statele Unite ale Americii. Şi să ştiţi că, în 1991, voluntarii ucraineni au luptat din partea noastră. Ştiu, pentru că am luptat şi eu atunci. Şi totuşi, parcă e prea tînăr să fi luptat. Un coleg din Cipru insistă totuşi: dacă sînt trei naţiuni şi fiecare e egală, asta înseamnă că în Soviet aveţi tot cam aceleaşi proporţii, cam 30% ruşi şi, la fel, 30% moldoveni şi ucraineni, nu? Deputaţii sovietului simt că ăştia sînt dintre ăia care nu vor să priceapă cum e cu multiculturalismul transnistrean. Se arată iritaţi de întrebare. Unul dintre ei zice că asta e o ţară multietnică, societatea e foarte tolerantă. Da, da, bine, insistă cipriotul turc, am înţeles că sînteţi toleranţi, dar cum se face că ruşii domină? E doar aşa o coincidenţă că moldovenii şi ucrainenii sînt puţini la conducere? Omul cu ochelari fini se enervează: dom'le, noi nu împărţim oamenii pe categorii etnice. Mă gîndesc: păi, zi aşa, e o coincidenţă istorică – în fosta URSS şi prin jurul Rusiei actuale vorbim de structuri supranaţionale, *multiculti* de-a dreptul, dar coincidenţa istorică face ca ruşii să conducă mereu (şi unde nu conduc ei, nu se simt prea bine respectivele entităţi). Dar e prea inteligent să zică asta. Însă un deputat din dreapta sa nu este – el zice: aici sîntem pe principiul sovietic, toţi sîntem sovietici, nu contează naţionalitatea. Ia o atitudinea băţoasă: un singur popor, o singură patrie. Nu mai înţeleg dacă vorbeşte despre URSS sau tot despre Transnistria.

■ Apoi mi-am dat seama de unde îl ştiu: Dmitri Soin, lider al tineretului panslavist din Transnistria. Activitate politică intensă de mic. Ofiţer al serviciului de securitate transnistrean. Căutat de Interpol pentru crimă, a împuşcat pe cineva după o altercaţie în trafic.

facebook.com/
Cristian.Ghinea.CRPE

■ ■ ■

Eugen ISTODOR

negustori **și mușterii**

Despre prea marea putere a tehnologiei și a tinereții

M-am trezit cîntînd la un festival de biciclete. Bărbaţi sîntem noi, eu şi Gigi. Gurist şi acordeonist. Şi am început şi ne-am trezit că ni se taie microfoanele şi sîntem lăsaţi în beznă. Fără vină şi putere. Ticălosul fu un tînăr. În vîltoarea începutului de cîntare se recomandă şef *event* şi strecură mitocăneşte că-mi pleacă lumea. Dar destulă lume, cît o crîşmă se umplu, chiar două, rămase. Şi cîntarăm, io şi al meu ţigan drag. Dar altceva vreau eu să vorbesc. Despre tinereţe, despre funcţie, despre bani. Omul ăla avea de toate. Avea decizie, avea putere. N-avea toleranţă, n-avea răbdare. Înspăimîntător viitor. Omul era şi de la un greenoenge de ăsta. Deci bio, eco, ce-nseamnă tocmai grijă de aproape, plăcerea de a te conversa cu celălalt, mai prost, mai de două parale. Asta este tinereţea de azi? O călcare în picioare a omului de lîngă tine? Asta înseamnă să fii sponsor, şef de eveniment? După ce inviţi omul îl şutui? Şi ce era înaintea noastră, ce era după noi? Înaintea noastră în program? Glume subţiri. După noi? Decibeli. Dar, conform tînărului, asta se caută, asta este la modă. Rîsul ca prostul şi zgomotul. Norocul meu este că pajiştea plină de biciclişti a tăcut, a fost de partea mea, a rămas pînă la sfîrşit. Că stelele par a fi fost chiar mai multe pe cer şi ne-au luminat feţele. Şi că vocile şi organele erau tinere. Tinere, voluptate mai mare ca aceea seară n-am mai trăit. Să trăieşti şi, cum zicea nea Gigi: „Lasă-l, Ieogene, că tot noi i-om fi cînd io fi mai rău!“.

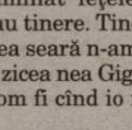

dosar DILEMA VECHE
Coordonatoare: Patricia MIHAIL

Singur pe lume, singur acasă, cît de singur?

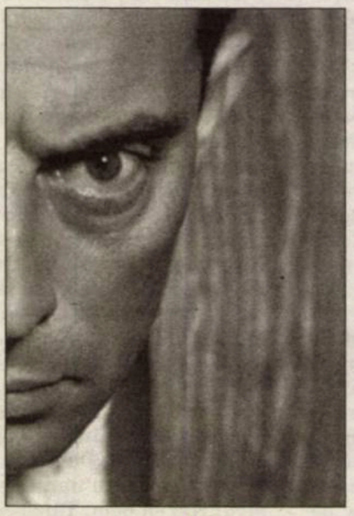

Texte şi opinii de:

- Radu TEODORESCU (medic psihiatru, Spitalul Clinic de Psihiatrie „Prof. Dr. Alexandru Obregia")
„(A)normalitatea singurătăţii“ – interviu
- Petre BARBU (scriitor)
„Cînd aveam aripi“
- Liliana NICOLAE (jurnalistă, Radio România Actualităţi)
„Vieţuitorul muntelui“
- Miruna ŢECHERĂ (psihoterapeut)
„Singurătatea multiplicată cu doi“
- Alida MOCANU (masterandă în Teoria şi Practica Editării, Universitatea Bucureşti)
„Singurătate în *prime time*“
- Alexandra MACHT (doctorandă în Psihologie Clinică, Universitatea din Edinburgh)
„Cînd te împrieteneşti cu străinul din tine“

argument

Ghidul solitarului

Stau singură, în faţa laptopului. Cursorul mouse-ului pîlpîie regulat, aşteptînd. Stau singură, ca în faţa unei coli albe de hîrtie, aşteptînd, la rîndu-mi, „să-mi vină inspiraţia“. Să se facă linişte, astfel încît să-mi aud vocea aia mică, din interior, care îmi şopteşte cuvintele ce compun acest text.

Stai singur şi nu te deranjează deloc, ba dimpotrivă. Ai nevoie de libertatea şi intimitatea pe care această singurătate ţi le oferă. Îţi place, adesea, să fii singur – cu gîndurile & cărţile & filmele tale, nestingherit de nimeni, învăluit în tăcerea protectoare a camerei tale. Să fii doar tu cu tine.

Dar nu poţi sta singur mereu. Adică poţi, dar o iei razna. Singurătatea (poate) naşte monştri, suferinţă, frică, nelinişte. Ai nevoie să comunici, să fii legat de cineva, cumva, să nu atîrni singur, al nimănui... Ştii că omul s-a născut şi va muri singur – ai tot auzit-o. Dar te încăpăţînezi să trăieşti *împreună* cu ceilalţi. Aşa că te înconjori de oamenii dragi. Ai nevoie să ştii că cineva se gîndeşte la tine, că îi pasă cuiva, că există măcar o persoană care ţi-ar sări în ajutor la orice oră, că cineva te iubeşte necondiţionat, aşa cum eşti tu, aşa cum zice în filmele ạlea uşurele, la care te uiţi cu un zîmbet plin de duioşie.

În dosarul de faţă s-au strîns mai multe singurătăţi – de la cea a scriitorului la cea a unui călugăr sihastru; de la cea a unei tinere care a schimbat ţara, fiind obligată să se recalibreze şi să-şi găsească locul în societatea britanică, la o altă tînără, care a stat aproape patru luni într-o casă „cu pereţi de sticlă“, fiind filmată 24 de ore din 24; de la cumplita singurătate în doi la cea manifestată în faţa unui ecran, oricare ar fi acesta.

Citiţi acest dosar – singuri sau cu prietenii – şi încercaţi, fie şi pentru cîteva zile, să schimbaţi banalul „Ce mai faci?“, cu care îi întîmpinaţi pe cei ce vă ies în cale, cu întrebarea „Cît de singur(ă) te simţi azi?“. Reacţiile şi răspunsurile acestora vă vor surprinde cu siguranţă. Iar asta e de bine. (**Patricia Mihail**)

B A R B U R I S M E

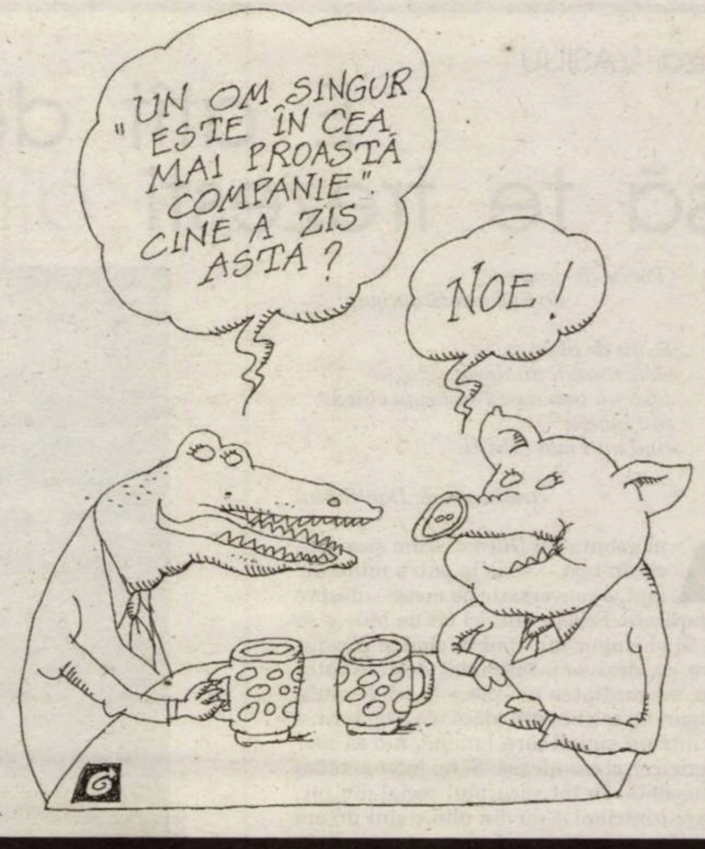
„UN OM SINGUR ESTE ÎN CEA MAI PROASTĂ COMPANIE". CINE A ZIS ASTA ?
NOE !

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 4 octombrie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Laurenţiu Diaconu-Colintineanu.

Petre BARBU

Cînd aveam aripi

Martie 2012, Bucureşti. Ies din sediul Editurii Cartea Românească şi îmi vine să zbor. Am semnat contractul, o să-mi apară o carte! Vreau să strig: am semnat, o să-mi apară o carte! Dar n-o să mă audă nimeni în urletul ăsta de motoare de pe Calea Victoriei. Pornesc agale spre Piaţa Victoriei, cu gîndul să iau metroul, să mă duc la redacţie – acolo e linişte – şi să strig: am semnat contractul! Trec prin faţa Bisericii Sfîntul Vasile cel Mare. Să-i dau nişte bani unei băbuţe, să aprind lumînări pentru ai mei, care s-au dus şi nu vor mai apuca să-mi citească această carte, să-i mulţumesc Domnului! Zbor! Parcă am semnat un contract cu Real Madrid! Trebuie să fac ceva deosebit. Dar ce să fac la 11,30, într-un Bucureşti care iese din iarnă? Să intru într-un bar, să beau o bere, ba nu!, un pahar cu vin, să-mi savurez victoria, să mă gîndesc la mine, numai la mine, cu emoţie. Nu la carte, numai la mine. E cam naşpa să beau singur, la ora asta! Niciodată n-am băut singur. Să beau cu cineva. Cu o femeie! Carmen e la farmacie, scoate pe bandă bonuri pe casa de marcat, ca de obicei, se luptă cu pacienţii isterizaţi de scumpirea medicamentelor; cu ce chef poate să zboare alături de mine, agăţată de cartea mea, în văzduh? Altă femeie din viaţa mea? Mă uit pe agenda contactelor din telefon – toate femeile sînt departe, n-are rost să le sun, ca un marţafoi care vrea să se laude. Au trecut vremurile. Mai bine să-mi sun prietenii, să strig, să acopăr motoarele de pe Calea Victorie: Lorine, lasă, dracului, creditele de nevoi personale de la CEC-ul tău din Motru, vino să bem la Bucureşti, am semnat contractul pentru o carte! Sigur ar fi venit în urmă cu 20 de ani. Acum e bancher „front-desk“. Dacă lasă baltă sucursala CEC, va fi concediat. Să-l sun pe Atila? E gomos, o să mă felicite rezervat, nu mă iartă pentru ce i-am făcut cîndva, nu are rost să-mi otrăvesc zborul cu amintiri. Pe Socolov? S-ar putea să fie beat la ora asta şi n-o să înţeleagă ce-i zic. Pe Stejaru? Alt gomos. M-am lămurit, n-am cu cine să beau! În fond, de ce trebuie să beau, să fac ceva acum, cînd am semnat pentru o nouă carte? Să am răbdare pînă va apărea în librării. Acum zbor. Cartea asta e suferinţa mea despre suferinţele altora. Pe ei ar trebui să-i anunţ.

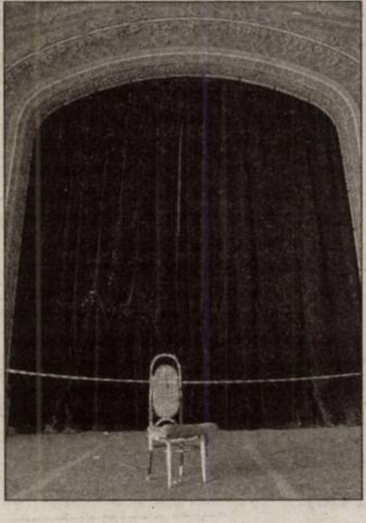
© L. Muntean

Ajung la redacţie. Îmi deschid e-mail-ul. Am cîteva mesaje, dar le dau *Delete*. Deschid o adresă. Adresa la care i-am scris în fiecare zi, vreme de patru ani, patru ani de suferinţe. Să-i scriu: „Anunţ-o pe mama că o să-mi apară o carte...“ Scriu degeaba, mesajul ăsta nu ajunge în ceruri. Închid e-mail-ul. Ce avem azi în sumar, ce dracu' să mai scriu la ziar?

Noiembrie 1988, Curtea de Argeş. Ies din chioşcul de ziare din spatele pieţei pustii. Se înserează. Deschid *Viaţa studenţească:* prima pagină – Ceauşescu, a doua pagină – Ceauşescu, a treia, a patra... În pagina 10: grupaj reportericesc despre vacanţa de vară ce-a trecut! Îmi descopăr numele sub un articol. E articolul meu, are titlul schimbat, dar ce contează!, e articolul meu, ultimul meu articol de student, îi sorb fiecare cuvînt, da, sînt cuvintele mele, mi-a apărut, în sfîrşit, îmi vine să chiui de bucurie, în sfîrşit, mi-a apărut! Nu e o capodoperă, dar e al meu. Îmi vine să alerg pe strada principală a oraşului amorţit, înfrigurat, întunecos. Pornesc spre cămin, dar ce să fac la cămin, că nu cunosc pe nimeni să-i arăt *Viaţa studenţească!* Îmi vine să opresc oamenii pe stradă, ştiţi cine sînt eu? Sînt autorul acestui articol din *Viaţa studenţească*, uitaţi aici, pagina 10, mi-au schimbat titlul, dar mi-a apărut aşa cum l-am scris, nu m-au cenzurat, nu sînt Blandiana sau Dinescu, nu e o capodoperă, citiţi-l acum, cît mai e lumină, nu-i aşa că are umor?

Fug la poştă, să dau telefon acasă, dar acasă nu avem telefon, tata are cererea depusă de cinci ani, degeaba! Să dau telefon la doamna Poşircaru, s-o cheme pe mama, să-i spun să cumpere *Viaţa studenţească* – mi-a apărut articolul, mamă!, ultimul meu articol de student, adio studenţie! Sînt de-o lună stagiar la fabrica de rîşniţe şi aspiratoare şi-mi vine să mă urc pe pereţi...

Îmi caut fise de trei lei pentru interurban, formez înfrigurat numărul în cabina telefonică din poştă – aici e cald, la mine în cameră e rece, foarte rece, şi la ora opt ne taie lumina în căminul de nefamilişti. Doamna Poşircaru nu răspunde. Peste jumătate de oră poşta se închide şi alt telefon interurban nu mai există în acest oraş în care nu cunosc pe nimeni, pe nimeni! Mai sun de trei ori, fără succes. Să trimit o telegramă? Telegrama are s-o sperie pe mama, numai morţii şi nou-născuţii sînt anunţaţi prin telegrame. Ies din poştă şi mă duc la Hotel Posada. Intru în restaurant, singura crîşmă din oraş care se închide la zece noaptea. Din întuneric, aud un glas: „Dom' inginer, haideţi aici, la masă!“. Îl recunosc: Tănăsescu, frezorul de la mine din secţie. Mă aşez la masa lui şi îi strîng mîna. Tănăsescu e vesel, o să bea cu mine, noul inginer din secţie. „Vă fac cinste cu o ţuică!“, se angajează frezorul cu glas tare, să-l audă toţi muşteriii. Ascund *Viaţa studenţească* în buzunarul jachetei. Azi îmi dă de băut cu martori, săptămîna viitoare o să-mi ceară o zi liberă şi n-o să pot să-l refuz. O să-i dau liber, că doar nu dau libere din buzunarul meu! Hai să bem, Tănăsescule!

***Petre Barbu** este scriitor. Cea mai recentă carte publicată:* Pînă la capătul liniei, *Editura Cartea Românească, 2012.*

Luiza VASILIU

E atît de bine să te trezeşti dimineaţa singur

„Poezie de dragoste“
de Richard Brautigan

E atît de bine
să te trezeşti dimineaţa singur
şi să nu trebuiască să-i spui cuiva
că-l iubeşti
cînd nu-l mai iubeşti.

(traducere de Dan Sociu)

© C. Moscu

Am debutat în *Dilema* acum şase ani, cu un text – scris la patru mîini (de fapt, o conversaţie pe mess) – despre singurătate. Scriam atunci cît de bine e să mai fii şi singur din cînd în cînd şi constat acum că, deşi s-au întîmplat destule între timp, singurătatea îmi place la fel de mult. Desigur, nu cea impusă (dacă mă băgaţi cinci zile într-un subsol fără lumină, n-o să mor de fericire), ci cea aleasă. Şi nu întotdeauna, ci cîteodată. În tot vacarmul social din jur, la care contribui şi eu din plin – sînt un om zgomotos, excesiv, împrăştiat –, o repliere în vastele apartamente interioare face mai mult bine decît o zi la spa. Pentru că atunci cînd eşti singur, nu-i mai eşti dator nimănui cu nimic, nu trebuie să faci figură frumoasă, nu trebuie nici măcar să mai ştii ce-nseamnă ridicolul şi de ce e recomandat să te fereşti de el. De-abia atunci devii stăpînul absolut al dimineţilor, al cafelelor, al chiuvetelor pline cu vase, al prafului, al ferestrei deschise noaptea, al patului în care poţi să dormi şi pe diagonală, al plimbărilor prin parc la ore improbabile, al emisiunilor tembele cu femei care vor să arate cu 20 de ani mai tinere, al urmăririlor prin casă cu pisica Matilda, ca şi cum aţi fi doi mafioţi pe străzile din Chicago.

Nu sînt singură prea des. Aşa că, dacă mi se întîmplă să prind o duminică dimineaţă numai şi numai a mea, fac dezastre. Nu mai răspund la telefon o vreme, nu mai intru pe Facebook, îmi văd de ale mele şi mă bucur că, măcar pentru cîteva ore, nu-mi mai suflă nimeni în ceafă. Şi nu, nu se cheamă mizantropie, se cheamă pauză, tocmai ca să evit ca, mai devreme sau mai tîrziu, să mă transform într-o acritură căreia nu-i mai convine nimic. Pînă la urmă, la asta e bună singurătatea – te salvează de mizantropie, te scoate dintre oameni şi te lasă să-ţi revii, ca să te întorci apoi cu forţe noi, să faci băi de mulţime din care să poţi ieşi teafăr şi nevătămat. Paul Auster scria la un moment dat (nu ştiu unde, pentru că-l citează Vila-Matas şi nu spune sursa): „Lucrul surprinzător e că începem să înţelegem relaţia noastră cu cei din jur de-abia atunci cînd sîntem singuri. Cu cît sîntem mai singuri şi cu cît ne scufundăm mai mult în singurătate, cu atît simţim mai puternic această relaţie“. Aşa că data viitoare cînd cineva încearcă să vă facă să vă simţiţi vinovat pentru că nu i-aţi răspuns la telefon o dimineaţă întreagă şi aţi vrut puţină linişte, să-i spuneţi că a fost pentru binele lui.

Cunosc o doamnă, o mare doamnă, văduvă de cîţiva ani, cu o minte brici, un simţ al umorului colosal şi o bibliotecă impresionantă, care a renunţat brusc să mai iasă din casă sau să mai primească vizite. Fără nici o explicaţie, fără nici o tristeţe. A ajuns la o vîrstă, mi-a spus, la care tot ce-şi doreşte e să fie lăsată în pace. Stă în apartamentul ei de pe Magheru şi trăieşte singură şi atît. I-am zis că cel mai tare mi-e frică să rămîn singură cînd o să am vîrsta ei. A rîs, mi-a mai pus un pahar de coniac şi am schimbat subiectul. N-am mai trecut de-atunci pe la ea, mi-a fost teamă să-i stric singurătatea.

Liliana NICOLAE

Vieţuitorul muntelui

Este un bărbat înalt, cu o barbă lungă, revărsată peste piept. Poartă haine mînăstireşti, negre, cu care mătură pămîntul. Uneori, ia un toiag şi-un cîine şi pleacă prin pădure. Caută ierburi. Sau, pur şi simplu, se bucură de o zi cu soare. Sau cu ploaie mocănească. Alteori, duminica mai ales, coboară în Braşov. Merge la Biserica Sf. Nicolae, la slujbă. Apoi, face cîteva cumpărături şi se întoarce acasă. Pentru el, „acasă“ înseamnă biserica mică din pădure. Un mic paraclis, un altar străjuit de o mică bibliotecă. Ca să intre, părintele trebuie să se aplece un pic.

Localnicii „de jos“ sau turiştii care au auzit de el spun că este pustnic. El se supără un pic, pentru că le-a zis de-atîtea ori să nu-i mai spună aşa! „Şi la ziar tot pustnic au scris că sînt. Nu, nu sînt pustnic. Sînt si-has-tru!“

Părintele spune clar, silabisind, măcar eu să înţeleg că, dacă era pustnic, nici nu stătea de vorbă cu mine! „Sînt un om care trăieşte în sihăstrie. Un vieţuitor al muntelui. Vieţuiesc şi eu cum pot. Fac rugăciuni, mai stau de vorbă cu oamenii care vin la mine, mă rog pentru ei, mai cobor şi în oraş... că aici nu se mai găseşte nimic de mîncare! Înainte erau ciobanii care treceau pe la pustnici şi le mai dădeau cîte o bucată de brînză! Acum, din cauza poluării, nici plante sau fructe nu se mai găsesc, ca înainte. Şi urşii, să ştiţi, tot de-aia coboară în oraş, pentru că n-au ce să mănînce în pădure!“

„Un loc cu izvor“

Părintele Onufrei trăieşte, de 19 ani, în pădurea de pe Masivul Postăvarul, lîngă Pîrtia Doamnei. După numele din buletin, pe părinte îl cheamă Ion Banyia. S-a născut la Cluj-Napoca, acum 59 de ani. Amintirile din copilărie sînt legate de Mînăstirea Nicula, unde se ducea frecvent cu mama lui. „Cred că acolo s-a născut dragostea pentru Dumnezeu!“, spune el.

Cînd a terminat armata, părinţii îi muriseră deja. Avea vreo 20 de ani. S-a urcat în tren şi a plecat. Aşa cum îl îndrumase duhovnicul lui, a început un pelerinaj pe la mînăstiri. A fost la Suceava, la Putna, iar într-un tîrziu a ajuns la Cernica, lîngă Bucureşti. Aici a rămas aproape 20 de ani. După Revoluţie însă, părintele Onufrei a plecat. Voia să găsească „un loc cu izvor“, lîngă izvor să facă o cruce, iar lîngă cruce o colibă. Aşa a ajuns în poiana în care trăieşte şi azi. La început, a stat într-o colibă. Îmi povesteşte că luni de zile a trăit cu leurdă, urzici, ciuperci şi ce mai găsea prin pădure. Avea şi-un cîine. Iar din cînd în cînd îl vizita un urs. Mereu acelaşi. Într-o zi, ursul nu a găsit pe nimeni la colibă, aşa că şi-a făcut de cap! A trîntit candela aprinsă, iar coliba a luat foc.

„Ce înseamnă, de fapt, singurătatea?
Să stai liniştit, să ai timp de rugăciune şi de muncă.“

Atunci, părintele s-a gîndit că e un semn şi că, probabil, e timpul să plece din pădure. Însă oamenii care-l cunoşteau deja l-au ajutat să rămînă. Cei de la Ocolul Silvic i-au trimis lemne şi încet-încet, acolo, în pădure, a construit o mică biserică. Ca o casă din poveşti. Cu acoperişul roşu şi flori la ferestre. Sub bisericuţă e şi o cameră cu un pat şi o plită pe care părintele găteşte.

Vremurile în care mînca doar ierburi s-au dus. Credincioşii din Braşov îi dau pomelnice sau acatiste să le citească, iar lîngă hîrtia pe care au scris numele viilor şi al morţilor pun şi un ban. Unii îl vizitează sus, la biserică. Şi nu vin niciodată cu mîna goală. „Oamenii ştiu că n-am salariu. Orice îmi aduc e binevenit!“ Majoritatea icoanelor de pe pereţi sînt tot de la credincioşi. Unii i-au adus un generator, iar un medic stomatolog din Bacău l-a invitat să-i repare dinţii pe gratis! Şi s-a dus. A fost foarte mirat cînd o măicuţă care a venit să-l viziteze i-a dat nici mai mult, nici mai puţin decît un telefon mobil. La început n-a vrut să-l ia, dar, în urma insistenţelor („Lasă, părinte! Poate ai nevoie, poate ţi se întîmplă ceva!...“), l-a luat!

Despre frică şi singurătate

Părintele Onufrei trăieşte acum în pădure, pe muntele Postăvarul, cu doi cîini, o pisică, cîteva găini şi – foarte neobişnuit pentru altitudinea de 1700 de metri – cîţiva porumbei. Iar ursul care a provocat incendiul la colibă continuă să-l viziteze, din cînd în cînd. La început însă, era singur cuc! Îmi spune că nu i-a fost frică niciodată. Nici de animale, nici de oameni. „M-am rugat de fiecare dată şi nu mi-a fost frică. Poţi să trăieşti singur şi în lume. Am cunoscut oameni care n-au fost căsătoriţi niciodată şi trăiesc în casa lor ca la mînăstire. Ce înseamnă, de fapt, singurătatea? Să stai liniştit, să ai timp de rugăciune şi de muncă. E adevărat că, în lume, oamenii se tem de singurătate. Pentru că nu se mai roagă. Şi nu se mai roagă pentru că nu mai au credinţă. Înainte, se rugau mai mult. Acum, unii mă întreabă: «Părinte, cum să mă rog?». Le spun: scurt şi din suflet. Şi acasă, şi la muncă, peste tot. Dar oamenii nu se roagă şi sigur că au teamă de singurătate, de întuneric, de animale...“

Părintele Onufrei vorbeşte blînd, cu o oarecare timiditate. Nu judecă şi nu ceartă pe nimeni. Dar e necăjit că oamenii trăiesc ca să cîştige bani şi că unii preoţi s-au îndepărtat de credincioşi. O sta el în vîrful muntelui, dar ştie că „jos“ s-au construit biserici şi mînăstiri luxoase, că unii preoţi au chiar magazine! „Dar noi nu judecăm pe nimeni. Nu avem voie. Sîntem mici. Singurul lucru pe care aş putea să-l reproşez e că preoţii nu sînt apropiaţi de oameni. Nu trebuie să facă totul pentru bani. M-au întrebat unii credincioşi de ce nu deschid cartea, aşa cum fac alţi preoţi. Dacă aş deschide cartea, cred că ar fi coadă prin pădure. Dar eu le spun că nu sînt ghicitor. Sînt rugător.“

Pentru bărbatul care trăieşte pe munte, singurătatea pare să fie chiar o cale spre fericire. Cu condiţia ca în viaţa ta să fie rugăciune şi rînduială. Rînduială – adică să nu faci nimic la voia întîmplării. Totul să fie organizat: casă, masă, rugăciune, duminica la biserică... Îşi aminteşte că tatăl lui se bărbierea doar sîmbăta seara, iar duminica lumea nu făcea nimic. Nici pîinea nu o tăiau, nici vasele nu le spălau...

Despre „ispitele“ din sibăstrie

Pentru părintele Onufrei, o zi în poiana de pe masivul Postăvarul începe pe la 5 dimineaţa. Mai întîi, dă de mîncare la animale. Pe la 7, citeşte pomelnicele. Caută lemne, face de mîncare. Prînzeşte. Mai citeşte ceva. Seara – vecernia. Apoi, se odihneşte pînă spre miezul nopţii, cînd începe utrenia – cea mai lungă şi mai complexă dintre slujbe – care ţine pînă pe la ora 3 dimineaţa.

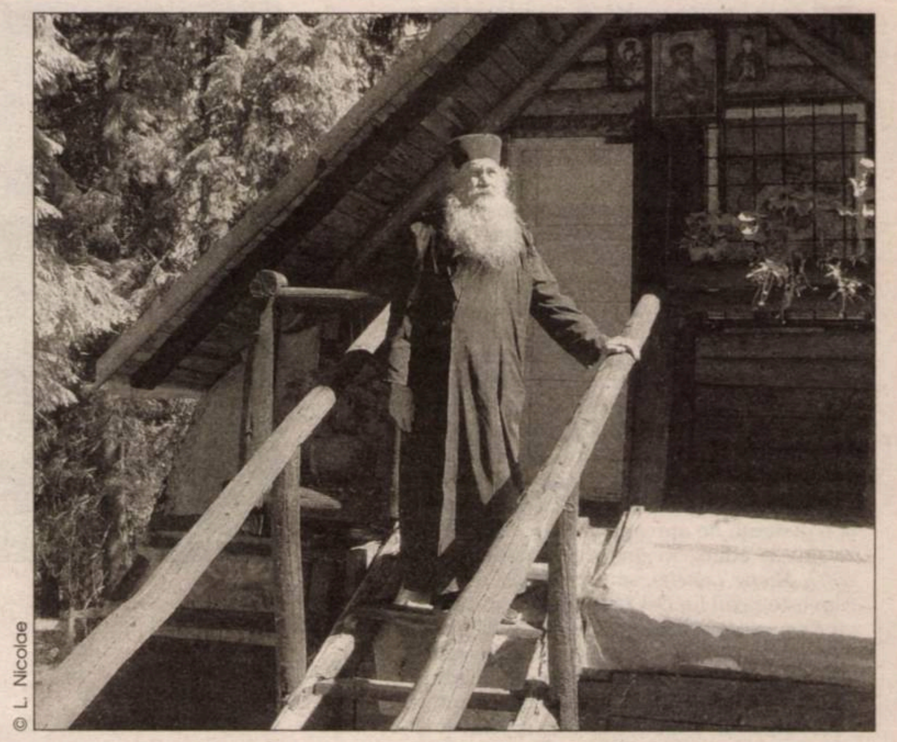
© L. Nicolae

Iarna trebuie să facă potecă prin zăpadă, pînă la lemne, dar şi către pîrtie. Coboară şi iarna la slujba de duminică! Coboară pe jos, pentru că telecabina începe să circule de-abia la opt iar el trebuie să ajungă în biserica din Braşov la nouă, cînd începe slujba. Într-o zi, pe cînd stătea încă la colibă, şi era iarnă, şi viscol, a auzit pe afară nişte voci. A ieşit şi a văzut doi turişti care încercau să ajungă la Hotelul Alpin, dar se rătăciseră. Erau turci. Nu ştiau o boabă româneşte. Ziceau tot timpul „Alpin! Alpin!“. Părintele i-a dus în coliba lui. Le-a dat cîte un ceai să se încălzească, apoi şi-a pus în picioare nişte bocanci bătuţi pe scînduri mai late decît schiurile, ca să nu se afunde în zăpadă, şi i-a scos pe turiştii rătăciţi la drumul bun. „La despărţire, turcii s-au aşezat în genunchi şi au început să ridice mîinile şi să se aplece. Am zis... lasă-i, că îi mulţumesc lui Dumnezeu! Că şi Allah tot Dumnezeu e! Ei s-au dus la hotel, au povestit despre mine şi aşa am apărut prima oară la ziar! Mi-au arătat salvamontiştii! Atunci m-am speriat. Am zis că o să vină lumea să mă caute. Dar n-a fost aşa!“

„Începi să ştii
ce e singurătatea
atunci cînd auzi
tăcerea lucrurilor.“

EMIL CIORAN

Oamenii au început să vină mult mai tîrziu. Dar părintele se speria, pentru că nu voia să i se strice liniştea. Şi acum – îmi spune – mulţi dintre cei care bat drumul pînă la el sînt mai mult curioşi decît credincioşi. Îi pun tot felul de întrebări... Că de ce n-a stat în lume? Că dacă a suferit după vreo fată? Că de ce nu s-a însurat?

Încerc să-i scuz pe curioşi şi îi spun părintelui că unii se gîndesc, probabil, că a pleca la mînăstire sau a alege să trăieşti pe munte poate fi mai uşor decît să stai „în lume“, să te lupţi cu toate problemele vieţii. Doar că, dacă nu ai încercat amîndouă variantele (viaţa în lume, dar şi pe cea departe de ea), n-ai de unde să ştii. Părintele spune însă că, uneori, în sihăstrie pot fi mai multe ispite. „Dacă n-ai rugăciune şi credinţă, nici nu poţi să stai aici. O ia mintea aiurea! Au mai încercat şi alţii, iar după două săptămîni nu te mai înţelegeai cu ei! E adevărat că şi în lume poţi s-o iei razna de griji. De aia trebuie să mergi la biserică, să ai un duhovnic. Că dacă n-ai pe nimeni, te pierzi. Dacă stai în pădure o noapte fără rugăciune te sperie liniştea, ţi se pare că auzi copacii vorbind, scîrţîie tot şi te gîndeşti la Baba Cloanţa din poveşti. Uneori nu poţi dormi. Vin şi te deranjează cele rele. Vise, tulburări, vedenii. Poţi chiar să paralizezi de frică. Eu cred că ispite au fost şi cînd mi-a luat foc coliba, şi cînd au vrut să mă dea afară din pădure, că aş fi fost prea aproape de pîrtie... dar cu rugăciune trec peste toate!“

„Solitudinea este cel mai
profund fapt al condiţiei umane.
Omul este unica fiinţă care ştie
că este singură.“

OCTAVIO PAZ

Mulţumim Jandarmeriei Montane din Braşov pentru sprijinul acordat în realizarea acestui reportaj.

***Liliana Nicolae** este jurnalistă la Radio România Actualităţi.*

Ileana BÎRSAN

Un veac de singurătate în cinema

La o privire rapidă peste istoria cinema-ului, tema singurătăţii, cu derivatele sale – de la autoizolare şi însingurare pînă la marginalizare şi alienare –, are nevoie de cel puţin o lucrare de doctorat pentru a putea nota cele mai importante filme şi cei mai însemnaţi autori care s-au oprit la ea. Odată cu anii '70, numărul filmelor în care singurătatea traversează povestea este într-o creştere uimitoare, graţie liberalismului cultural, a mişcărilor antisistem şi antirăzboi, a ascensiunii autorităţii informaţiei televizate şi, în fapt, a unei dezinhibări psihosociale generale (mai puţin în blocurile comuniste). Pînă atunci, filmele nu ating foarte profund subiectul; cel mai des, fac apel la adaptări cinematografice după mari romane sau se opresc la suprafaţa problemei, în poveşti originale. De pildă, anii '20 sînt dominaţi de personaje ludice şi duioase create de Charlie Chaplin sau Buster Keaton (pe care, la o distanţă de aproape un veac, Harmonie Korine îi aduce în amintire în filmul din 2007, *Mister Lonely)*, sau de tragice destine, cum este cazul lui *Der Letzte Mann*, din 1924, un *Kammerspielfilm* regizat de F.W. Murnau.

La fel de tragic, dar într-o altă schemă estetică şi culturală, filmul lui Akira Kurosawa din 1952, *Ikiru*, inspirat de povestirea lui Tolstoi *Moartea lui Ivan Ilici*, emoţionează iremediabil şi cutremură orice conştiinţă, tocmai pentru că însingurarea treptată şi definitivă nu mai are cale de întors, mai ales atunci cînd zilele sînt numărate. Cîntecul lui Kurosawa despre viaţă şi despre a trăi la momentul prezent apare ca temă şi în povestea lui Yasujirô Ozu, *Tôkyô monogatari* (1953). Un cuplu de părinţi îşi vizitează copiii şi nepoţii care nu au nici timp, nici chef de ei, prilej de meditaţie asupra morţii şi semnificaţiei momentelor de disperată singurătate.

Lupul singuratic şi marginalul şarmant

În anii '40-'50, John Steinbeck şi Tennessee Williams erau autorii care aduceau biografiile unor rătăciţi şi marginali pe marile ecrane şi, odată cu ei, cinema-ul american i-a descoperit pe James Dean, Marlon Brando şi Paul Newman, inventînd o tipologie masculină cu şcoală lungă. Individul împins de sistemul social sau de cutumele familiale, de accidente existenţiale sau de proximitatea inadecvată sau de rău augur a unor femei va deveni modelul marginalului şarmant şi puternic, ghinionistul cu suflet mare. Cealaltă natură a singurătăţii este cea autoimpusă, o autoizolare care are rădăcini fie într-un trecut sumbru şi misterios, fie într-o sastisire de zgomotul lumii – este modelul lupului singuratic.

Vertigo

Ultimul tip, în care Clint Eastwood excelează – de la genul western cu al său The Man With No Name, din *The Dollars Trilogy* (care şi el urmează iniţial modelul John Wayne) pînă la justiţiarul Harry Callahan (din seria de filme cu celebrul poliţist care încalcă toate regulile) – a fost cel mai folosit de-a lungul istoriei sufletelor de rebeli însinguraţi (şi amintesc doar de Steve McQueen în mai toate rolurile şi, mai nou, Ryan Gosling în *Drive* – un neo-noir reciclat şi stilat). În acelaşi ton, dar cu nuanţe de noir american, Jean Pierre Melville creează un personaj taciturn şi misterios odată cu *Le Samouraï* (1967), asasinul profesionist interpretat de Alain Delon, a cărui greşeală îi va fi fatală.

> *„Cinema-ul poate umple spaţiile goale din viaţa şi din singurătatea ta."*
>
> PEDRO ALMODÓVAR

> *„Muzica a fost inventată pentru a confirma singurătatea umană."*
>
> LAWRENCE DURRELL

În cinematografia americană, odată cu dizolvarea treptată a intimităţii şi a unei nevoi permanente de exteriorizare, exhibare şi demonstraţie, filmele capătă curajul şi răspund urgenţei de a articula şi a nuanţa atunci cînd vine vorba de disperarea şi suferinţa ale căror sursă este singurătatea. Aşa apar personaje ca Travis Bickle din *Taxi Driver* al lui Martin Scorsese, un însingurat cu intenţii bune, care face eforturi de adaptare, însă lumea nu poate rămîne aşa cum a găsit-o, ea trebuie reparată. Izolarea presupune un abandon, societatea nu-i mai acordă credit individului, iluzia că face parte din realitatea imediată şi că are justa măsură îi dă dreptul de a nu mai negocia nimic.

Cu aceeaşi notă de automarginalizare, într-un demers paranoic şi halucinant, personajul lui Gene Hackman din *The Conversation* al lui Francis Ford Coppola trece prin iadul neputinţei şi al suspiciunilor la fiecare colţ de stradă şi îl regăseşte în fiecare dintre apropiaţii săi.

Singurătate în doi

În cinema, iubirile imposibile îşi plîng eşecurile, nerăbdările sau melancolia în poveşti care încep cu „a fost odată ca niciodată". În mod cert, cele mai frumoase poveşti de dragoste nu au final fericit, pentru că cele mai mari iubiri sînt cele care nu există, care au fost sau cele la care visăm. Iar la acest capitol, filmul bate viaţa de departe. Una dintre cele mai frumoase poveşti de iubire din cinema se desfăşoară în *Vertigo*, regizat de Alfred Hitchcock – un film în care realitatea sau adevărul sînt noţiuni aproape absente, personajul lui James Stewart tînjeşte şi este copleşit de melancolie, şi în prezenţa, şi în absenţa iubitei, şi cînd o caută, şi cînd o recreează. Iluzia este fericirea şi, în acelaşi timp, suferinţa lui. Cu o umbră de asemănare cu filmul lui Hitchcock, în acest joc al melancoliei absenţei şi al inadecvării prezenţei, *Eternal Sunshine of the Spotless Mind*, regizat de Michel Gondry în 2004, are aura unui film aproape terapeutic atunci cînd vine vorba despre cupluri care-şi trăiesc singurătatea în doi. Aceeaşi aură de întîlnire privilegiată sau de accident cu accente epifanice au şi filmele lui Wong Kar Wai, în special *In the Mood for Love, Chungking Express* sau *Happy Together*, în care poveştile sînt, în fapt, fragmente de emoţii, cu gesturi făcute pe jumătate, cu stîngăcii şi bîjbîieli, cu frînturi de adevăr, şi care măsoară just durata şi intensitatea cu care parcurgi drumul de la imposibil la interzis şi înapoi, fiind parcă martorul unic al unui miracol. La fel de miraculoasă este realitatea construită de Rainer Werner Fassbinder, în *Angst essen Seele auf*, cu cea mai mare fineţe şi cu cea mai mare iubire pentru oameni, în care fericirea şi singurătatea pot încremeni cîteva minute pe ecran, dîndu-ţi impresia că asişti, în acelaşi timp, la cea mai emoţionantă scenă de amor şi la cea mai dramatică despărţire.

> *Fericirea şi singurătatea pot încremeni cîteva minute pe ecran.*

***Ileana Bîrsan** este editorul paginilor de film la revista* BeWhere.

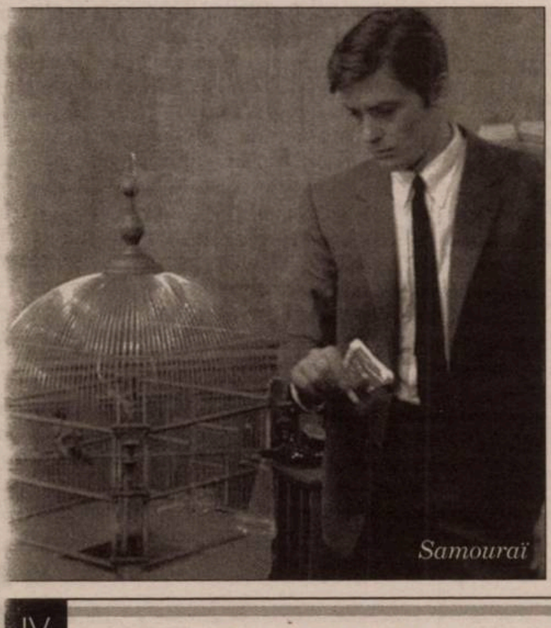

Samouraï

Marius CHIVU

Singurătatea – proba pe ficţiuni

Aş fi putut scrie cîte ceva despre singurătate ca temă literară, de la exilul lui Ovidiu, trecînd prin călătoria locativă a lui Xavier de Maistre şi trîndăveala unor Oblomov sau Marcel, naufragiul lui Robinson (ambele variante: Defoe şi Tournier) sau al lui Martin cel Avid, procesul/transformarea kafkiene şi funcţionăreala lui Barthelby, pînă la înstrăinarea lui Meursault sau divorţul lui Frank Bascombe... Mi-ar fi plăcut să vorbesc despre două romane româneşti care cred că surprind singurătatea într-un mod foarte special, ambele fiind scrise de doi autori încă foarte tineri: *Şi Hams şi Regretel* de Matei Florian şi *Mireasa cu şosete roşii* de Adela Greceanu...

Mi-ar fi plăcut să glosez pe marginea picturii unor Munch, De Chirico, Hopper sau Hockney (la Caspar David Friedrich nu mă pricep) sau să scriu despre solitudinea, izolarea şi absenţa din cîntecele de la Pink Floyd... Sau să vorbesc despre singurătatea personajelor din filmele lui Kim Ki-duk...

În tot acest timp însă, mintea mea căuta febril romane care au cuvîntul „singurătate" în titlu, cărţi pe care, cu puţin noroc, le puteţi găsi chiar azi în librării (plus cele online). Aşadar, în ordinea alfabetică a numelui autorilor, iată lista (incompletă, desigur): *Singur sub duş* de Dan Chişu (Editura Nemira), *Singurătatea vine pe Facebook* de Dan Mircea Cipariu (Editura Tracus Arte), *Fiecare moare singur* de Hans Fallada (Editura de Stat pentru Literatură şi Artă), *Singurătatea numerelor prime* de Paolo Giordano (Editura RAO), *Singur pe lume* de Hector Malot (Editura Adevărul), *Singurătatea matematicianului* de Solomon Marcus (Editura LiterNet), *Un veac de singurătate* de Gabriel García Márquez (Editura RAO), *Singurătatea şi diavolul milos* de Teodor Mazilu (Editura Curtea Veche), *Singurătatea, meseria mea* de Johnny Răducanu (Regent House Printing & Publishing), *Singurătatea alergătorului de cursă lungă* de Alan Sillitoe (traducere de Ciprian Şiulea, Editura Polirom) şi *Singur* de August Strindberg (Editura Polirom). Citiţi-le singuri!

Alida MOCANU

Singurătate în prime time

Să trăieşti 112 zile închis într-o casă cu „pereţi de sticlă", în prime time *la TV, te plasează într-o contradicţie căreia cu greu îi poţi face faţă: eşti mult prea singur şi, totuşi, niciodată singur.*

© L. Mureşan

În secolul XXI, paradoxul singurătăţii este acela că bîntuie cu nesaţ grila de divertisment a televiziunilor comerciale, iar izolarea socială îşi construieşte discursul în direct, de-o parte şi de alta a tubului catodic. Atunci cînd luminile se sting, tu, personajul celebru înconjurat de „glorie", îţi aminteşti de tine, omul din afara ecranului. Teama de a fi singur, spaima de a rămîne prizonierul propriilor gînduri, ameninţarea atroce a golului sufletesc – stigmatul omului modern –, anonimatul şi lipsa recunoaşterii profesionale, toate te-au împins, într-o zi, spre euforia hîdă a celebrităţii. Îţi doreai atît de mult să evadezi din liniştea odăii tale, încît credeai că unica scînteie de speranţă îşi croieşte drum în lumina reflectoarelor. Şi atunci ai decis, lacom şi naiv, să te azvîrli în bătaia punctelor de *rating*. Aşa am ajuns eu, în urmă cu nouă ani, la Big Brother România.

Credeam, asemeni altor 27.000 de tineri înscrişi în concurs, că televiziunea este un miracol menit să alunge orice angoasă, că mirajul ei va înlătura o viaţa anostă, lipsită de împliniri majore, că, în fine, a fi „ăla de la televizor" îmi va aduce, dacă nu nemurirea, măcar cele 15 minute de celebritate ale lui Andy Warhol.

Spaţiul tău intim se transformă în spaţiul comun al audienţei. Viaţa ta toată *e la televizor.*

Dar un *reality show* nu e un film. Iar singurătatea nu e subiectul unei drame cu Oscaruri în coadă; nu primeşte aplauze, nu declamă replici într-un scenariu cu final fericit. Actorul din sala de cinema se „leapădă" de rolul singurătăţii după ce a săvîrşit, cinematografic, actul disperării. Cortina cade, publicul ovaţionează, eroul părăseşte pelicula şi îşi continuă drumul vieţii. Rămîn în urmă povestea bine ticluită a unui personaj singur şi lacrimile unui public înduioşat de emoţia finalului. Big Brother însă nu naşte poveşti de Hollywood, nu primeşte globuri de aur şi nu are scenariu. Cei 12 concurenţi închişi în lumea Fratelui cel Mare nu interpretează (*nu* în mod pervers) un rol, pentru că trăirile unui personaj de *reality show* nu au corespondent credibil în făţărnicia măştilor de carnaval; nu poţi păcăli publicul la nesfîrşit! Desigur, te ascunzi, te transformi, retrăieşti în sincope orice sentiment uman cunoscut ţie, te împotriveşti naturalului, te joci cu tine şi închipuirile tale, dar nu uiţi o secundă că singura armă din acest joc eşti tu şi nimeni altul. De aici, probabil, neputinţa de a fi 100% real şi, implicit, singurătatea care te doboară.

Emisiunea nu are prospect, nici indicaţii terapeutice, motiv pentru care pătrunzi în universul Big Brother sănătos la trup şi minte şi te trezeşti „bolnav cu capul", conform unui diagnostic-etichetă oferit cu generozitate (şi inocenţă?) de către telespectatori. Nu-ţi dai seama nici cînd s-a-ntîmplat astă minune a medicinei şi nici dacă e grav. Dar ştii sigur că are legătură cu singurătatea pe care ai trăit-o din plin în timpul programului, la apogeul ei, ferecat între pereţii cu ochi şi urechi la tot pasul, în timp ce te căzneai să ţii firu-ntins (firul minţii, fireşte).

Eşti prins într-o cursă, filmat 24 de ore din 24, blocat în capcana *Doublethink* (Dublugîndit) din lumea distopică a lui Orwell: nu poţi încălca reguli, nu poţi face uz de propriile libertăţi, nu-ţi poţi susţine propriul adevăr fără a fi taxat. Cui să-i fi spus tot ce simţi sau gîndeşti? Să i te confesezi Fratelui cel Mare? Da, dar Fratele cel Mare, ochiul uriaş şi vocea groasă, aspră şi autoritară, ochiul ăla atotcuprinzător şi vocea aia imperativă reprezintă, de fapt, publicul. Şi atunci, confesiunea ar deveni cel mai eroic act de curaj, adică ceea ce i-ar lipsi suspectului pentru a fi pus sub acuzare. Faci un pact cu tine însuţi şi decizi că tăcerea te ajută, te protejează, te fereşte de dispreţul public. Te ascunzi sub plapumă, filmat în infraroşu, şi n-ai somn. Cineva mînuieşte capătul unei camere, o îndreaptă spre tine, şi nu poţi să nu te-ntrebi dacă acel om se simte la fel de singur; apoi te gîndeşti că nu-i un singur om, sînt mai mulţi, sînt zeci, sute chiar, e acolo o echipă de oameni şi toţi te urmăresc pe tine, toţi aşteaptă să ai o reacţie, să spui ceva, orice, să rîzi, să plîngi, să urli, să combaţi, să ieşi din coconul tău interior, să laşi să răzbată prin ecran tot universul tău lăuntric, ca pe-un soclu-n piaţa publică. Cauţi un om, nu o cameră fixată pe tine cu *zoom*, căruia să-i spui că ai un suflet de expus, dar te cuprinde o frică teribilă, pentru că ştii că un suflet expus în direct e o telenovelă mai kitsch decît puteţi duce – şi tu, şi familia ta lăsată afară. Alegi în cele din urmă să te-abţii, să-ţi frîngi din mers şirul gîndirii. Te-mpotmoleşti în demersul tău meschin de om care trebuie „să dea bine la TV", faci paşi anapoda, vrei să aşterni totul pe-o foaie, să răbufneşti în scris, dar – uitaseşi – n-ai nici foaie, nici instrument de scris, pentru că nu sînt permise.

Lipsa reperelor temporale (nu, nu e uşor să trăieşti fără ceas) te adînceşte şi mai mult într-o meditaţie măsurată doar în intensitatea trăirilor, niciodată în sticla unei clepsidre; e o meditaţie întreruptă de sarcinile zilnice (impuse de Big Brother), reluată spasmodic pe parcursul *zilei-fără-ore-şi-minute-şi-secunde-şi-fracţiuni-de-neant;* noaptea vine odată cu întunericul şi te întrebi, ironic, ca un orb într-o încăpere cu multe ferestre, dacă mai e mult pînă răsare soarele. În singurătatea asta a ta, clădeşti un roman imaginar, îţi povesteşti tu, scriitorul, ţie, cititorul, tot ce ai vrea să spui, să mărturiseşti; îţi faci spovedanii mental, urci şi cobori în tine pînă la epuizare, căutînd (ai uitat ce!). Clachezi, ai momente de patetism cras (televizat), izbucneşti în lacrimi sau jigneşti fără motiv, apoi rupi din rădăcină orice trăire naturală şi interpretezi un rol slab, jucat stîngaci, ca un figurant în plan secund, cu toate că ştii că drumul e greşit. Te-agăţi de ce ţi-a mai rămas uman, o infimă porţie de demnitate, şi avansezi spre final. Şi-n tot acest timp, milioane de ochi – dublate de milioane de voci – emit judecăţi în locul tău (despre tine şi împotriva sau în favoarea ta), îţi redeseneazā structura cognitivă, îţi fac radiografia personalităţii, te fac să renaşti, fac din tine un alt *tu*. Devii, fără ştirea ta, noul *tu* – personajul din *prime time*.

Big Brother *este un format de televiziune de tip* reality show, *iniţiat în 1999 de olandezul John De Mol, în cadrul căruia un grup de oameni trăiesc în captivitate, urmăriţi de camere video 24 de ore din 24. Izolarea concurenţilor este totală, aceştia neavînd acces la lumea exterioară, pe tot parcursul emisiunii. O dată la două săptămîni, duminica, un concurent părăseşte concursul, iar ultimul rămas în casă este desemnat – prin votul publicului – marele cîştigător. Formatul de televiziune a fost inspirat de romanul lui George Orwell,* 1984.

Tăcerea ta şi lipsa de manifestare a impulsurilor naturale devin discursul publicului din vîrful canapelei. Eşti în *Procesul* lui Kafka; te-ai transformat într-un personaj de roman, dezumanizat de faptele blamabile pe care nu-ţi aminteşti să le fi comis. Avansezi cu greu, ca-n *Parabola* lui Bruegel, te sprijini de ceilalţi concurenţi (şi ei la fel de „orbi") şi aştepţi să vină ziua de duminică, ziua interogatoriilor, ziua judecăţii. Ştii că eşti Josef K. şi că, asemeni lui, trăieşti în umbra propriilor îndoieli nespuse. E un tablou-circ, în *prime time*, triumful televiziunii asupra omului: Iată, dragă privitorule, omul, în toată splendoarea caraghioşeniei sale!

La polul opus, în contradicţie cu sentimentul singurătăţii, eşti bîntuit de lipsa intimităţii, acea intimitate firească a omului cu nevoi de tot felul. Spaţiul tău intim, invadat de ochii zecilor de camere de filmat, se transformă în spaţiul comun al audienţei. Viaţa ta *toată* e la televizor: acolo dormi, acolo mănînci, acolo slăbeşti sau te îngraşi, te îndrăgosteşti şi-apoi săruţi, tot acolo sforăi şi te speli pe dinţi, faci duş şi-ţi vopseşti părul, mergi la baie, strănuţi, oftezi şi te scarpini, visezi frumos sau ai coşmaruri, te doare capul, te dor toate, iei pastile, te prefaci că nu te dor ovarele (din jenă femeiască), fredonezi cîntece-nvechite în franceză sau te bucuri infantil că au sosit făina şi săpunul; te schimbi pe întuneric, te epilezi pe sub halat, tuşeşti în surdină şi te rogi la Dumnezeu pe-ascuns, să nu te vadă lumea.

Şi ţi-e un dor fără margini de liniştea ta de-acasă, de serile alea triste cînd îţi părea că eşti singur şi visai să fii difuzat în *prime time*. Acum eşti, şi nu-nţelegi de ce te mai simţi singur. Afli răspunsul tîrziu, după mulţi ani în care ai gravat în tine şanţuri de amintiri, retrospecţii care te fac să zîmbeşti, să te miri, să te-ntrebi. Apoi, realizezi că celebritatea nu a fost niciodată ceea ce pare. Pentru oameni ca tine, ea nu este altceva decît o mină antipersonal – îţi explodează sub picioare, lăsîndu-te infirm. Ideea este, în cele din urmă, să înveţi să urci muntele ăsta din faţa ta cu doar jumătate din tine, oricît de singur ai fi.

© L. Muntean

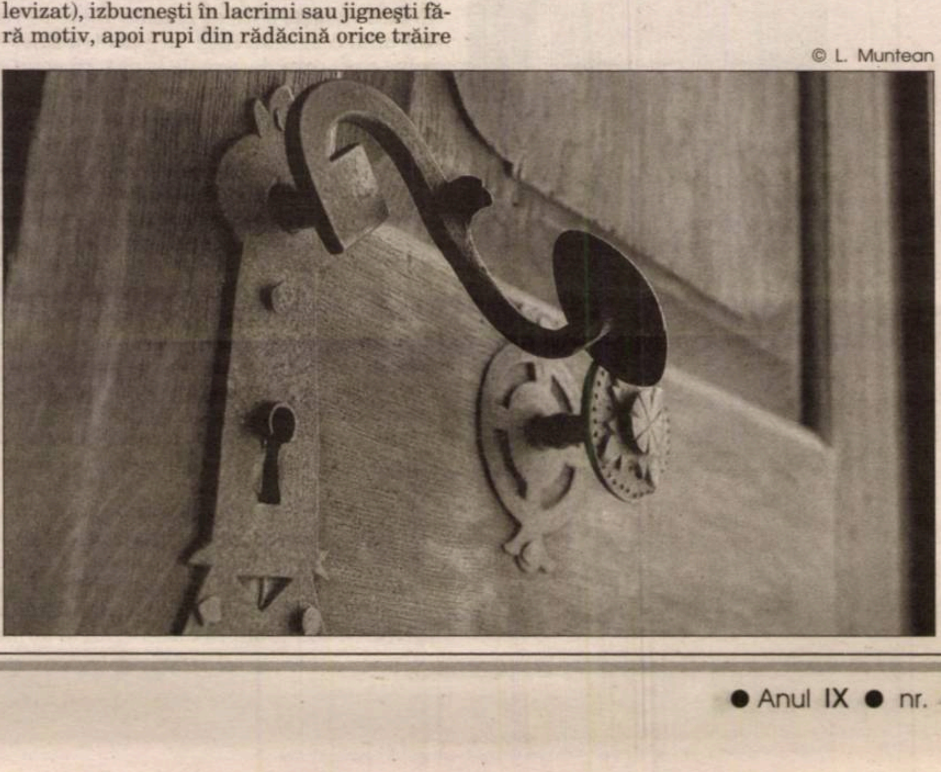

***Alida Mocanu** este absolventă a masteratului de Teoria şi Practica Editării din cadrul Facultăţii de Litere, Universitatea Bucureşti.*

Miruna ŢECHERĂ

Singurătatea multiplicată cu doi

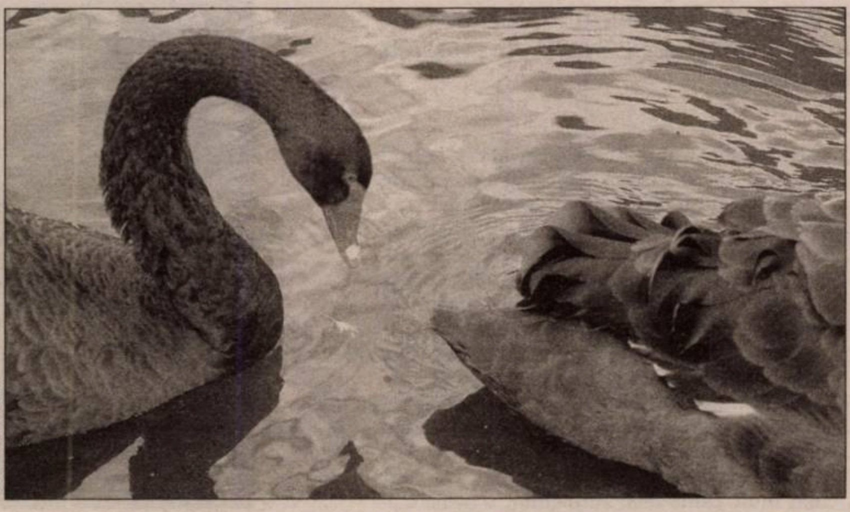
© L. Muntean

Tematica cuplului este extrem de complexă şi dificil de abordat de oriunde am privi-o. (Pentru o mai bună înţelegere a complicatelor resorturi care se află în spatele relaţiilor de cuplu, poate cea mai adecvată descriere a acestora o găsim într-un text al lui C.G. Jung – *Căsnicia ca relaţie psihologică.)* Alchimia presupusă de relaţia femeie-bărbat, modul de evoluţie al acesteia în timp, momentele de criză din relaţiile de lungă durată, soluţiile găsite de fiecare cuplu pentru depăşirea acestora sînt un mix între multiple elemente – dorinţă, voinţă, răbdare, implicare, toleranţă la diferenţe şi la rutină, o anume reciprocitate şi un efort comun de a face lucrurile să meargă.

* * *

Un cuplu avea o afacere de familie pentru care ambii parteneri lucrau împreună. La un moment dat, ea şi-a dorit să-şi încheie studiile. Deoarece aveau şi copii, nu a mai găsit timpul necesar de a se ocupa împreună cu soţul de afacerea lor. L-a lăsat singur pentru o vreme. El a găsit o altă femeie care se interesa despre cum merg lucrurile şi care, din cînd în cînd, îi mai dădea o mînă de ajutor. Pînă cînd soţia şi-a încheiat licenţa, cei doi aveau deja o relaţie. Soţii s-au despărţit.

Ne putem imagina că bărbatul din povestea de mai sus s-a simţit singur, odată ce soţia nu i-a mai fost alături şi la lucru.

Un alt cuplu a ajuns, treptat, după mai mulţi ani de căsătorie, să nu mai împartă decît responsabilităţile casei şi creşterea copiilor. El petrecea peste zece ore pe zi la lucru. Ea era singură cu cele zilnice. Singurele discuţii dintre ei erau strict administrative. Ea a vrut să se despartă, el – nu. Ea a întîlnit un alt bărbat şi a dorit să se despartă. Din nou, el s-a opus. Ea a rămas. Nimic nu s-a schimbat. El s-a îndrăgostit. Tot ea a hotărît să divorţeze. În final, el a fost de acord. S-au despărţit.

Ne putem imagina cum femeia din această poveste s-a simţit din ce în ce mai singură, într-un cuplu care nu mai era cuplu de mai multă vreme.

> *„Dacă îţi este teamă de singurătate, nu te căsători.“*
>
> ANTON CEHOV

Un alt cuplu trăieşte de peste 15 ani într-o stare de tensiune permanentă. De cele mai multe ori nu-şi vorbesc sau, atunci cînd o fac, se ceartă. Rar mai petrec timp împreună cu prieteni de familie şi atunci tensiunea pare să scadă, fără a dispărea cu totul. Cu mai mult timp în urmă, el a vrut să se despartă. Ea a plîns. Au rămas împreună. Ea regretă acum.

De asemenea, ne putem imagina cum cei doi au ajuns să se simtă singuri de multă vreme. Deşi nu au ştiut ce să facă cu aceasta şi cu relaţia lor, au ales să continue.

* * *

Trei poveşti diferite, cu oameni cu personalităţi, istorii de viaţă şi educaţii diferite. Şi totuşi, indiferent de opţiunile fiecăruia dintre cupluri, există elemente comune. Apariţia la un moment dat a unei însingurări. Trăite doar de unul sau de ambii parteneri, fie ea contextuală ori de fond, starea de singurătate şi-a făcut loc în existenţa lor. Fiecare dintre poveştile relatate conţine, dincolo de sintetizarea seacă la care am recurs, sumedenie de trăiri, de la tristeţe la nemulţumire, de la suferinţă la neîmplinire, de la o anume stare de armonie la dezamăgire, de la furie şi frustrare la indiferenţă şi apatie. Nici una dintre soluţiile cuplurilor de mai sus nu are însă în vedere confruntarea cu sentimentul de singurătate. În toate cazurile menţionate, starea este trăită, uneori recunoscută şi numită ca atare, dar niciodată gestionată cu adevărat. Pentru că responsabilitatea pentru singurătatea resimţită a fost, de fiecare dată, pusă pe seama partenerului. Pentru că ea/el nu face cutare lucru sau se comportă într-un anume fel. Fără un soi de autoreflexie, fără o încercare reală de refacere a contactului şi a comunicării. Atunci cînd şirul de acuze reciproce se propagă vertiginos, pînă cînd nimeni nu mai înţelege nimic, autoreflexia devine imposibilă. La fel de imposibilă devine, într-un asemenea context, şi o conştientizare a faptului că singurătatea este ceea ce trăim în interiorul nostru, o stare subiectivă care apare uneori dintr-o rupere a legăturii cu fiinţa noastră lăuntrică (ceea ce se întîmplă destul de frecvent în iureşul cotidian). Iar aceasta ni se poate întîmpla atît în interiorul, cît şi în afara cuplului. La fel cum o putem trăi cu parteneri diferiţi. În cele din urmă, singurătatea este o problemă individuală, a fiecăruia dintre noi, pe care o putem proiecta la nesfîrşit pe celălalt. Dacă nu-i găsim singuri (!) soluţia.

***Miruna Ţecheră** este psihoterapeut şi lucrează în practică privată.*

Patricia MIHAIL

Singurătatea e mereu la un click distanţă

Avem tot ce ne trebuie. Avem Internet – *„the world at our fingertips“*, cum ar veni. Sîntem online, multimedia, interconectaţi. Ne facem cumpărăturile pe net, ne alegem cărţi, aparate electronice sau haine, ne comandăm mîncare, ne rezervăm bilete de avion, facem tururi virtuale prin camere de hotel, ne plimbăm nestingheriţi pe străzile din Google Maps.

Toate întrebările, angoasele, problemele, singurătăţile noastre îşi găsesc rezolvarea şi răspunsul acolo. Nu trebuie decît să introducem un cuvînt în căsuţa magică a motorului de căutare şi... gata.

În aceste condiţii, ce ne-ar fi oprit să ne căutăm parteneri – de discuţie, de afaceri, de sex, de viaţă – prin aceleaşi mijloace? Nimic. Şi aşa au apărut site-urile de networking & socializare, respectiv cele de online dating.

În articolul „Looking for Someone“, apărut în *The New Yorker,* în iulie 2011, Nick Paumgarten scrie: „Site-urile de online dating, oricare ar fi motivele lor comerciale, pleacă de la premisa că trebuie să existe o cale mai bună. Acestea abordează misterul primar al atracţiei umane cu o mînă sistematică, aproape prometeică. Se bazează pe algoritmi, acele ecuaţii şi procese matematice care fac posibilă efectuarea unor realizări numerice dincolo de capacitatea creierului uman. Unele adaugă un strat suplimentar de proiecţie şi interpretare; aderă la o anumită teorie a compatibilităţii, care-şi trage rădăcinile din psihologie sau neurochimie sau codificare genetică, sau se definesc pe sine prin alţi indicatori, mai evidenţi, de similitudine, precum rasa, religia, înclinaţiile sexuale, simţul umorului sau gusturile muzicale. Acestea sînt cele care îţi permit, practic, să te uiţi pe profiluri la fel cum ai face cu nişte cutii de cereale aflate pe raftul unui magazin. Alţii aleg pentru tine; îţi aduc cinci cutii de cereale la uşă, îţi spun să alegi una, iar apoi se întorc la depozit cu celelalte patru. Sau ţi le lasă pe toate cinci“.

© P. Mihail

Simplu ca bună ziua. Pe principiul „are balta peşte“, nu trebuie decît să ne creăm un cont pe unul sau mai multe astfel de site-uri şi să pornim în căutarea a ceea ce avem nevoie, pentru a ne umple singurătăţile: prietenie, corespondenţă, sex, dragoste etc. „Avantajul clar al dating-ului online este că oferă un spaţiu mai întins de posibilităţi şi alegeri. În anumite privinţe, pentru masele de adulţi care îşi caută parteneri, pentru o noapte sau pentru o viaţă, a merge la întîlnire este o încercare de a aproxima viaţa de student – acel exces de cerere şi ofertă, de informaţie şi autentificare“, continuă Paumgarten.

Dar pînă la a ajunge la întîlnirea propriu-zisă trebuie să „cucerim“, prinzîndu-ne fiinţa într-o pagină de Internet, un profil care să fie, în primul rînd, pe placul nostru. După ce l-am construit, ne privim în acel profil ca într-o oglindă fermecată, care ne ascunde defectele, ridurile sau kilogramele în plus şi ne arată exact aşa cum vrem să fim – frumoşi, deştepţi, interesanţi, importanţi. „Profilul, precum cel de Facebook sau Myspace, constituie un mijloc de a proiecta, în lume, o versiune stilizată a sinelui. Într-un fel, *persona* online, cu lista sa de cărţi şi formaţii favorite, cu înşiruirea de valori esenţiale şi destinaţii turistice, reprezintă o modalitate mai ieftină şi mai directă de a semnala valoarea şi gusturile cuiva decît cele pe care oamenii le-au folosit de secole – pălării, bijuterii, parfumuri, tatuaje. Demonstrarea abilităţii şi înclinaţiei de a scrie bine este un echivalent aproximativ al unei apariţii într-un Mercedes negru“, mai spune Paumgarten.

Recomandîndu-se, fiecare în parte, drept „cel mai“ (complex, complet, cool, mare, minunat) site, în urma unei simple căutări pe Google dai peste zeci de site-uri matrimoniale româneşti, cu nume dintre cele mai diverse (sentimente.ro, cuplari.ro, placere.ro, matrimoniale.ro, e-dragoste.ro, ecupidon.ro, lipiciosii.ro, arta seductiei.ro, sexytop.ro, singur.ro, clubinterzis.ro, doarnoi2.com, singurei.ro etc.). Cel puţin în teorie, toată lumea ar trebuie să-şi poată găsi pe cineva şi să fie fericită.

De altfel, cînd ne simţim singuri – chiar şi dacă ne aflăm în mijlocul unui grup sau, dimpotrivă, sîntem cu o persoană semnificativă din viaţa noastră –, deschidem computerul, laptopul, tableta, smartphone-ul şi intrăm pe net, pe Facebook, mai postăm ceva pe *wall,* mai dăm un *like,* mai tragem cu ochiul la profilurile prietenilor prietenilor prietenilor...

Şi atunci tot singuri rămînem, dar măcar sîntem singuri în faţa unui ecran. Şi asta, cumva, ne ţine de urît.

Alexandra MACHT

Cînd te împrieteneşti cu străinul din tine

Am avut întotdeauna convingerea că nimeni nu îşi doreşte să trăiască singur. Sau, cel puţin, nu tot timpul. „Omul este un animal social“, spunea Aristotel, aducînd la nivel conştient un adevăr care electrifică pulsul existenţei umane. Ca şi cum nu ar fi fost îndeajuns, aceeaşi concepţie a cimentat baza viitoarelor preocupări majore din cadrul ştiinţelor sociale. Fiinţele umane au nevoie una de cealaltă pentru a se exprima, a munci, a comunica gînduri, a simţi şi, prin experienţe comune, a marca trecerea timpului, dînd astfel un sens vieţii.

Ca psiholog, am început pregătirea acestui articol cercetînd şi încercînd să găsesc diferenţe între termeni precum „solitudine“, „izolare“ şi „singurătate“. Cu toate acestea, dicţionarul de psihologie m-a dezamăgit puţin, deoarece, printre expresii tehnice ca „raţional-cognitiv“, „mecanism psihologic“ sau „schemă cognitivă“, nu am găsit nişte definiţii de bază pentru cele mai răspîndite sentimente umane. M-am trezit puţin pierdută şi uşor nesprijinită – o stare sufletească familiară mie, legată în mare parte de retrăirea sentimentului de singurătate.

„Dragonul roşu“

Am plecat din ţară la vîrsta de 21 de ani, sub un imbold romantic. Îndrăgostită fiind de prietenul meu german, am decis, după ce am absolvit universitatea, să îmi transform viaţa într-o aventură şi să încerc să îmi clădesc o casă departe de acasă, într-un teritoriu complet diferit de ceea ce cunoscusem pînă atunci. Obişnuită să încheg prietenii destul de repede, nu mă îngrijora foarte mult aspectul social al plecării mele, ci cel financiar – în principal obţinerea unui permis de muncă, pentru a nu fi o povară pentru familia mea, care îmi susţinea doza nebună de curaj. Din păcate, realitatea a fost mult mai banală decît mă aşteptam, iar odată ajunsă într-un oraş liniştit din Bavaria, printre orele petrecute la cursuri de limbă germană şi momentele pe care le petreceam împreună cu prietenul meu, m-am trezit într-o confruntare directă cu un nou aspect: singurătatea. O singurătate aparte: aceea de străină care lăsase familiarul în urmă. Practic, singurătatea mea a venit acompaniată de o linişte profundă, datorată faptului că nu cunoşteam nici limba, dar nici eticheta socială potrivită de abordare a oamenilor. Toate încercările mele de a cunoaşte oameni noi erau sortite eşecului. Mi-a fost greu la început să recunosc faptul că ceva indescriptibil, dar foarte pregnant mă făcea să mă trezesc, aproape zilnic, tristă. La cîteva luni după ce începuse acest nou capitol în viaţa mea, într-un moment de creativitate şi sinceritate i-am dat şi un nume: „dragonul roşu“. „Dragon“ – pentru că era un balaur pe care îmi venea greu să îl controlez, o povară puternică, iar „roşu“ – pentru că aducea cu el un sentiment de furie faţă de ceva ce simţeam, dar şi pentru că nu puteam retrăi aceea senzaţie de căldură care există între prieteni buni şi pe care o asociam cu culoarea roşie. Tot în acea perioadă, citisem despre Winston Churchill, primministrul englez care s-a luptat toată viaţa cu momente de melancolie şi depresie, aflînd cum a găsit o modalitate de a-şi stăpîni episoadele în care se scufunda, fără voia lui, într-o mare de tristeţe. Churchill îşi proiecta fricile într-un cîine mare, negru, pe care şi-l imagina stînd alături de el în clipele cînd era singur; şi, ironic, acest lucru nu era considerat un secret de stat. Pînă şi astăzi englezii glumesc dulce-amar pe seama lui Churchill şi a cîinelui său negru. Asemănător, în romanul lui Truman Capote *Mic dejun la Tifanny*, eroina sa Holly Golightly povesteşte, într-o scenă memorabilă prin gingăşia sa, cum suferă uneori de perioade de tristeţe pe care le numeşte *„the deep blues“*. Doar două exemple care indică faptul că există o continuitate remarcabilă între a fi singur şi a fi trist.

Singurătatea cheamă alături de ea şi mai multă singurătate.

Situaţia mea este una norocoasă, deoarece am avut un sprijin emoţional constant în prietenul meu. Dar deşi a fost aproape de mine fizic în tot acest timp, de multe ori, din cauza „dragonului roşu“, l-am simţit pe omul pe care îl consideram cel mai apropiat de mine ca fiind foarte departe, parcă exacerbîndu-mi astfel singură sentimentele de singurătate şi izolare. Probabil pentru că singurătatea cheamă alături de ea şi mai multă singurătate.

© A. Macht

„Contraşocul cultural“

Cînd am fost nevoită să părăsesc Germania pentru a-mi continua studiile în Scoţia, am trecut prin ceea ce prietena mea Vika – din perspectiva ei de studentă la sociologie – a descris ca „un contraşoc cultural“. Pe scurt, un şoc cultural are loc atunci cînd ajungi din ţara natală într-o altă ţară şi descrie perioada de acomodare pe acel teritoriu nou, iar un contraşoc se poate produce ori cînd te întorci în ţara de unde ai plecat iniţial ori cînd te muţi într-o ţară nouă, în cazul din urmă efectul fiind mai intens pe plan emoţional. Aşadar, treceam din nou printr-o perioadă în care mă simţeam pierdută şi mai ales confuză, deoarece „noul“, sub toate formele sale – marcat „britanic“ de această dată, şi nu „german“ –, se deschidea pe mai multe niveluri de înţelegere şi simţire, care trebuiau integrate treptat în experienţele mele anterioare. Am avut astfel nevoie de timp să fiu puţin singură, să exist în principal în capul meu, trăind într-un „balon“ de sentimente mixte (confuzie, entuziasm, uimire, şoc, frică). Deodată, am realizat că singurătatea descoperită nevoit în Germania era cea pe care o purtam cu mine de această dată în Scoţia. Navigam zilnic printre obstacole de comunicare izolante de fiecare dată cînd mă decideam să ies din acest balon. (Scoţienii răspund cu „Cheers“ la orice s-ar înţelege ca „Salut“, „Mulţumesc“, „Ce mai faci?“ sau „Te rog“, un fapt care continuă să mă irite şi să mă facă să zîmbesc în egală măsură.) Deşi aveam nevoie de puţină linişte, nu o căutam special. Şi cred că aici intervine diferenţa între a fi singur şi a te face nedisponibil; în primul caz, este un act complet neaşteptat, de multe ori rezultatul unor circumstanţe care nu ţin, neapărat, de acţiunile tale. În cel de-al doilea caz însă, este un act asumat, un moment de *„time-out“* personal, de reintegrare a ceea ce ai învăţat pînă atunci, ca să poţi continua.

> *„În adîncul fiinţei, cei tineri*
> *sînt mai singuri*
> *decît cei bătrîni.“*
>
> ANNE FRANK

Poate cel mai important lucru pe care l-am învăţat trăind în trei ţări diferite este că, deşi am fost tentată să mă identific ca romancă (şi într-o mare măsură voi fi întotdeauna produsul ţării şi al culturii în care am crescut), a fost esenţial să trec peste această identitate naţională şi să descoper omenescul din mine. Acest nivel uman de comunicare este protejat de orice prejudecăţi, tradiţii sau probleme de comunicare culturale. Cînd relaţionez cu un britanic sau cu un german, încerc să-i citesc omenia pe faţă, şi nu eticheta culturală, ignorînd tentaţia de a-mi forma opinii pline de clişee. Este de la sine înţeles că, de cele mai multe ori, creierul procesează cu viteza luminii datele istorice sau coordonatele geografice şi, astfel, trage concluzii pripite, iar acest lucru nu poate fi schimbat. Dar este necesar să încercăm să vedem dincolo de aceste „măsurători mintale“ în momentul în care interacţionăm cu cineva perceput ca „străin“ şi să devenim prieteni cu străinul din noi. În momentul în care această încercare se concretizează, sentimentul izolant de a avea de-a face cu un străin se topeşte într-un sentiment mult mai familiar, de empatie cu cineva pe care îl vei percepe ca mult mai asemănător ţie decît credeai la prima vedere. În cazul meu, acest exerciţiu m-a ajutat să îmi fac prieteni apropiaţi, în locuri neaşteptate, de cînd am început peregrinările mele europene, şi să învăţ treptat să îmi trimit la culcare neastîmpăratul „dragon roşu“ cu care mă luptasem în perioadele de deplină singurătate.

© A. Macht

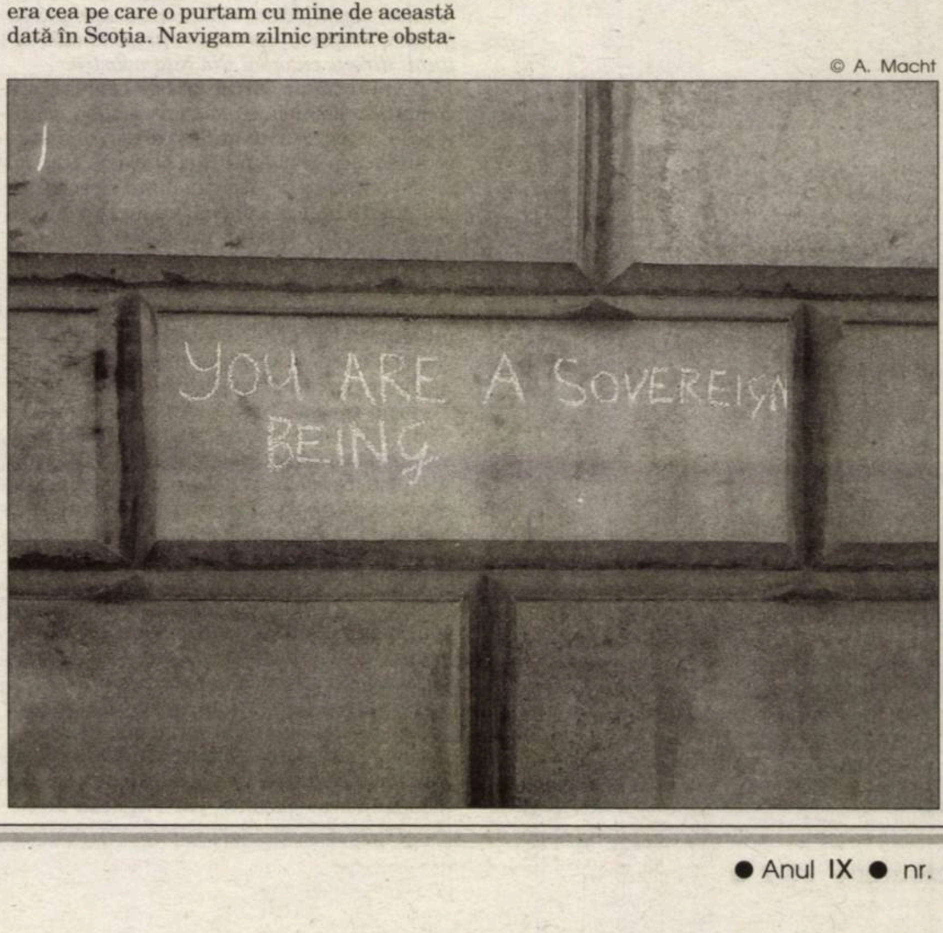

***Alexandra Macht** este doctorandă în Psihologie Clinică la Universitatea din Edinburgh.*

(A)normalitatea singurătății

interviu cu medicul psihiatru Radu TEODORESCU

Deseori, punem semnul egal – în mod incorect – între medicul psihiatru, psiholog, psihanalist şi psihoterapeut. Aş vrea să stabilim, pentru început, care sînt diferenţele dintre aceştia?

Văzut din interior, este radical diferit, dar, din nefericire, cred că 90% dintre oameni îi confundă. Psihiatrul urmează Facultatea de Medicină, după care se specializează în psihiatrie, deci în tulburări psihice, boli mintale, pentru tratarea cărora poate să administreze medicamente. Psihologul este specialistul care studiază funcţionarea normală a individului, dar şi funcţionarea lui anormală, se formează în a putea evalua o persoană, funcţiile şi personalitatea acesteia. Ambele profesii, după terminarea studiilor, deschid calea către o supraspecializare – psihoterapia. În cadrul psihoterapiei există mai multe orientări, iar psihanaliza este una dintre ele.

Prinşi în vîltoarea evenimentelor sociale, economice, personale, ne confruntăm zilnic cu diverşi „monştri“. Putem considera că singurătatea se manifestă, uneori, ca o boală?

În primul rînd, singurătatea şi, mai ales, conotaţia sa negativă implică, de fapt, o percepţie subiectivă, în principal dezagreabilă faţă de o anumită situaţie. Or, sînt oameni care trăiesc foarte bine în singurătate. Putem, la o adică, să încercăm să facem o distincţie între *singurătate* şi *solitudine*, şi atunci să considerăm că solitudinea este ceva dorit sau care ne aduce un beneficiu. E, poate, momentul în care reuşim să fim cu noi înşine, să ne gîndim cine sîntem, ce dorim, unde vrem să ne ducem, ce am făcut pînă acum, care sînt valorile noastre...

Atunci singurătatea apare drept necesară, naturală...

Problema este că, atunci cînd spuneţi „natural“, am putea să subînţelegem din asta că toţi oamenii au asemenea momente. Or, nu ştiu dacă e aşa (chiar dacă uneori ar fi bune astfel de momente de căutare de sine). Dacă ne referim la singurătate ca la o stare care nu e aleasă, ci – mai mult sau mai puţin – impusă, trăită extrem de neplăcut, atunci ea nu e o boală. Însă cred că societatea de tipul celei în care ne aflăm noi trăieşte un moment particular, în care presiunea cotidianului, imaginea dată de mass-media, de reclame, este cea a posibilităţii unei vieţi fericite, în care sîntem, de la început şi pînă la sfîrşit, tineri, sănătoşi, alergînd în costume de baie pe o plajă paradisiacă, spre nişte iaurturi cu 0% grăsimi. Şi atunci, faţă de acest canon – pentru că devine o normă –, orice abatere, orice comportament diferit este considerat aproape ca o patologie, e anormal, apare o psihiatrizare complet nenaturală a vieţii obişnuite. Astfel, oameni care altminteri ar fi trăit confortabil un anumit grad de însingurare consideră că este o problemă, pot suferi din cauza asta şi, în orice caz, le este foarte ruşine să admită că sînt singuri.

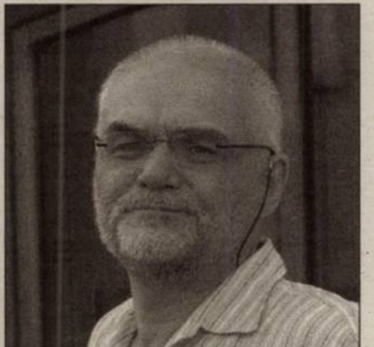

„Singurătatea exprimă
durerea de a fi singur,
iar solitudinea exprimă gloria
de a fi singur.“

PAUL TILLICH

„Trăim aşa cum visăm –
singuri...“

JOSEPH CONRAD

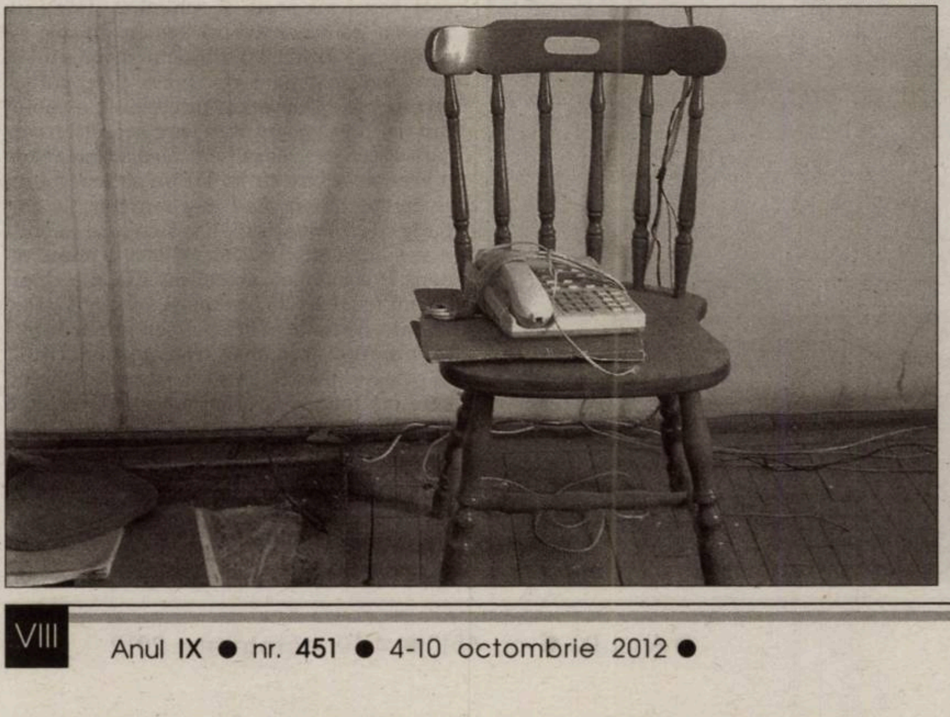

© L. Muntean

S-a constatat o diferenţă între felul în care percep singurătatea femeile şi bărbaţii?

Trebuie ţinut cont aici şi de sex: sînt studii americane care arată că a aparţine unei reţele de suport social – înţelegînd prin asta a avea un anumit număr de persoane care au statutul de confident – are un rol protector pentru echilibrul nostru psihologic. Sînt studii care arată că absenţa reţelei este un factor de depresie ca entitate patologică pentru femei; observaţia nu pare valabilă şi pentru bărbaţi. Pentru sănătatea somatică este un factor important; sînt studii care clasează singurătatea la acelaşi nivel cu fumatul şi alcoolul, considerîndu-l mai patogen decît obezitatea şi lipsa exerciţiului fizic.

Cum se schimbă aceste trăiri în funcţie de vîrstă?

Sînt momente de foarte mare singurătate în adolescenţă. Uneori sînt legate de anumite competenţe sociale. Alteori, poate să fie din cauza faptului că adolescentul aparţine unui grup minoritar, de exemplu homosexual. Un alt grup este constituit de oamenii care evoluează social fără dificultăţi: au o viaţă profesională, au o familie şi la un moment dat intervine divorţul; iar atunci, pe la 40-45 de ani, devin însinguraţi: bărbaţi şi femei, care îşi desfăşoară existenţa într-un cadru cunoscut şi restrîns, nu mai au timp şi nici posibilitatea de a întîlni pe cineva nou. Apoi este singurătatea bătrînului... Sînt singurătăţi trăite în registre diferite, în funcţie de vîrstă şi de sex.

În ce fel tehnologia schimbă viaţa individului, relaţiile interumane, noţiunea de singurătate, avînd în vedere că există multe reţele de socializare, avem mii de prieteni în listă...?

Auzind însuşi termenul care se foloseşte – „prieteni pe Facebook“ – mi se încreţeşte pielea pe mine. Prietenia reprezintă ceva emoţional pozitiv, securizant: foarte multă lume defineşte prietenul ca persoana care i-ar fi alături într-un moment de cumpănă. Acest tip de relaţie contribuie la echilibrul neurohormonal al unei persoane. Mai mult, sînt studii care arată că acest echilibru se stabileşte doar în prezenţa fizică a prietenului. Cu alte cuvinte, virtualul nu compensează realul. Probabil că pe unii tineri acest lucru îi miră şi consideră că virtualul are nişte virtuţi suplimentare, dar nu este deloc aşa.

Comunicăm foarte mult „online“, dar fragmentat, inegal. Nu se mai produce apropierea firească, treptată, care apare în urma interacţiunii directe cu omul din faţa noastră.

Faptul că am intrat atît de rapid în era computerelor îi face pe unii să aibă sentimentul că au foarte multe relaţii, deoarece comunică cu foarte multe persoane. Dar nu au exerciţiul social al contactului direct şi nu ştiu foarte bine ce să facă, nu au răbdare să construiască o relaţie, nu-şi dau seama că aceste lucruri trebuie clădite în timp, obţinute printr-un anumit efort; de aceea exista înainte noţiunea de „a face curte“, de exemplu. Acum lucrurile se desfăşoară cu o altă viteză, cu o notă de plată în suferinţă.

Practic, ardem etape care ar fi esenţiale în construirea unei relaţii reale...

Exact. Pentru că timpul îţi permite să te adaptezi la celălalt. Şi adaptarea este uşoară cînd eşti îndrăgostit. Nu o simţi ca pe un efort, ca pe o corvoadă, uneori nici nu-ţi dai seama că te adaptezi, pentru că motivarea este atît de mare, pentru că fascinaţia pe care celălalt o exercită asupra ta este atît de importantă, încît nimic nu pare sacrificiu, nimic nu pare greu şi eşti dispus să faci „totul“.

Să vorbim şi despre reversul monedei – însingurarea ca urmare a părăsirii...

Situaţiile sînt extrem de variate, dar nu întîmplător se foloseşte termenul de „doliu“ al unei relaţii. Este evident că separarea, abandonul, moartea uneia dintre persoanele semnificative – părinte, partener sau un copil (cînd este răsturnată ordinea biologică) –, toate au un efect devastator. La un moment dat, persoana găseşte suficiente resurse pentru a-şi recăpăta echilibrul, fără ca vreodată să poată uita de pierderea suferită.

Cum izvorăsc, din singurătate, viciile, dependenţele?

O persoană singură va sta în faţa televizorului, va bea, va fuma, va mînca prea mult... Ceilalţi ne stimulează să menţinem un anumit standard, un respect faţă de sine care în singurătate se poate pierde, iar în cazuri extreme descoperim oameni care acasă, lipsiţi de prezenţa celuilalt, mănîncă din cratiţă, beau direct din sticlă, nu menţin o igienă minimă. Apoi, intervin probleme la nivel intelectual, pentru că fiecare dintre noi, privind un film, citind o carte, urmărind evenimente politice, are impresia că a înţeles ceva. Confruntarea cu un alt punct de vedere este sanogenă, pentru că ne forţează să facem asocieri, să construim discursuri, să găsim argumente. În cazul singurătăţii, toată această parte esenţială dispare.

Cum se leagă singurătatea de depresie şi anxietate?

Singurătatea poate fi unul dintre factorii care favorizează apariţia unei patologii. În afară de studiul care arată că singurătatea este un factor important de vulnerabilitate pentru apariţia depresiei la femei, dispunem de numeroase alte date. Dacă ne gîndim la o persoană care a suferit o pierdere şi începe să facă atacuri de panică (o tulburare anxioasă extrem de chinuitoare), putem spune că factorul primar de stres este trauma. 50% din populaţie divorţează, dar 2-3% fac o depresie după un divorţ, restul – nu. Deci oamenii, trecînd prin acelaşi eveniment, au vulnerabilităţi diferite faţă de diverse patologii. Singurătatea poate să joace un rol, dar într-un context bogat de vulnerabilitate biologică şi de circumstanţe individuale, sociale, financiare.

În astfel de cazuri, oamenii apelează de multe ori la medicamente, dar e aceasta o soluţie, de fapt?

Am să vă dau un exemplu: cînd am terminat eu facultatea, eram obligaţi să mergem la ţară, iar un cuplu de prieteni apropiaţi s-a nimerit într-un sat de munte; ea a făcut o depresie şi a trebuit să ia medicamente, pentru că i se părea insuportabil să fie acolo, el a început să înveţe o limbă străină, să cultive tot felul de mirodenii...

E ceva ce ţine de atitudine – un fel de înţelepciune care vine odată cu vîrsta: acceptăm că sîntem muritori şi mergem mai departe. Sînt situaţii în care, din lipsă de timp, medicului i se cere să rezolve problema imediat şi atunci persoanei respective i se administrează un antidepresiv, un anxiolitic, eventual un hipnotic, un medicament de somn, iar aceasta se simte mai bine, mai repede decît dacă ar fi metabolizat natural suferinţa pe care o avea în momentul respectiv... Pentru unii este soluţia ideală. Problema este că la momentul acela dificil se ajunge ca urmare a unui anumit mod de a gîndi, a unui fel de a se comporta, poate a unor reacţii emoţionale excesive. Luînd doar medicamente, individul nu va explora cauzele şi, deci, nu va şti să le corecteze, ceea ce îi creează o fragilitate pentru viitor.

Varianta integrală a interviului
o găsiţi pe www.dilemaveche.ro.

Radu Teodorescu *este medic psihiatru la Spitalul Clinic de Psihiatrie „Prof. Dr. Alexandru Obregia“. De asemenea, este preşedintele Asociaţiei Române de Terapii Comportamentale şi Cognitive, precum şi al Asociaţiei de Psihiatrie Comunitară.*

a consemnat Patricia MIHAIL

■ ■ ■

„M-am bucurat să caut prin amintiri“

– interviu cu Tudor GIURGIU –

***Tudor Giurgiu** a regizat clipuri muzicale, documentare, scurtmetraje şi două filme de lungmetraj. Scenariul celui mai recent film al său,* Despre oameni şi melci, *îi aparţine lui Ionuţ Teianu, iar în rolurile principale joacă Andi Vasluianu, Monica Bîrlădeanu, Dorel Vişan, Jean-François Stévenin şi Robinson Stévenin. După prima săptămînă de proiecţii, filmul a adus în săli 27.000 de spectatori.*

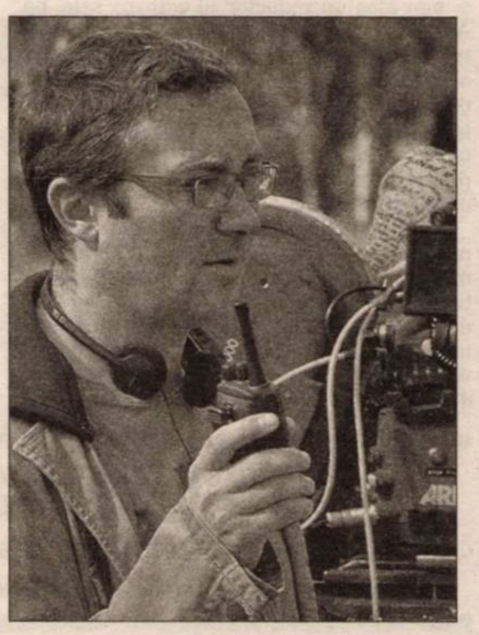

Dacă filmul dvs. de debut, Legături bolnăvicioase, *era o adaptare după romanul omonim al Ceciliei Ştefănescu, de data aceasta scenariul este semnat de Ionuţ Teianu...*

Da, Ionuţ Teianu este jurnalist, fost operator şi absolvent IATC, secţia Imagine, stabilit în Franţa, din 1990. De curînd, a început să fie preocupat de scrierea scenariilor. A citit mult pe tema aceasta şi a absolvit cursurile atelierului de scenarii din cadrul La Fémis (École Nationale Supérieure des Métiers de l'Image et du Son). Deşi eram amici, a fost o pură întîmplare să lucrăm împreună la acest proiect. Am primit un telefon din partea unui producător francez, care era extrem de entuziasmat de scenariu şi m-a rugat insistent să-l citesc, aşa că l-am citit cu mare interes, mi-a stîrnit rîsul de nenumărate ori, dar m-a şi pus pe gînduri. I-am spus apoi lui Ionuţ că nu sînt interesat doar să produc filmul, ci că aş vrea să-l şi regizez.

Ce amintiri aveţi despre România anilor '90 şi cu ce sentimente priviţi înapoi?

E perioada pe care o regret cel mai mult. În mod evident, o asociez anilor de studenţie şi perioadei cînd lucram multe videoclipuri muzicale la Atomic TV, aşa că nu am cum să fiu decît nostalgic, dar sînt convins că am trăit ani unici. Melanjul între haosul total existent pe stradă sau în instituţii, lipsa de reguli, idealismul şi naivitatea oamenilor, senzaţia că absolut totul se reconstruieşte de la zero, ei bine, toate astea nu se trăiesc de multe ori în viaţă. Nu mi-am propus niciodată să mă reîntorc deliberat în epocă cu gîndul unui film despre acei ani, dar, odată citit scenariul lui Ionuţ, m-am bucurat să caut prin amintiri şi să-mi aduc aminte de isteria naţională cauzată de sosirea lui Michael Jackson în România sau de mici ritualuri domestice, cum era faimoasa întîmpinare cu dulceaţă şi apă rece atunci cînd mergeai într-o vizită.

Aţi filmat Despre oameni şi melci *în doar 27 de zile. Avînd în vedere ritmul, la ce secvenţe a fost greu?*

Cel mai greu mi-a fost la secvenţele cu lume multă, filmate în fabrică, pentru că nu aveam la dispoziţie figuranţi profesionişti – erau muncitori din Tîrgovişte, care nu cunoşteau rigorile filmării, şi orice privire sau gest aiurea puteau strica momentele cînd Andi Vasluianu sau Dorel Vişan aveau nişte discursuri importante în film. În plus, am avut pe cap şi stresul lipsei celor 1000 de muncitori care erau absolut necesari pentru a da credibilitate secvenţelor, aşa că am filmat toate momentele cu un grup de 250-300 oameni pe care îi mutam de colo-colo, pentru a-i putea apoi multiplica în postproducţie, dînd astfel senzaţia că noi, de fapt, am avut o hală plină de oameni.

Cum aţi reconstituit maşinile ARO sau secvenţa cu scena de la Bingo?

A fost imposibil să refacem o hală plină de maşini ARO proaspăt ieşite din producţie, aşa că am fost nevoiţi să căutăm tot felul de aripi din ARO-uri vechi, care ulterior au fost vopsite, urcate pe un simulacru de bandă rulantă şi, cu multe alte păcăleli de decor şi recuzită, am încercat să nu ne facem de rîs. Cu Bingo-ul a fost ceva mai simplu, pentru că ştiam exact cum trebuia să arate locul şi, din fericire, încă mai poţi găsi în ţară saloane de bingo nealterate de trecerea timpului. Aveam în cap salonul unui restaurant din Hotel Petroşani, unde am jucat bingo în anii '90, sau Bingo-ul din Cluj, din fostul Cinematograf Timpuri Noi, unde pe vremuri fugeam de la şcoală să vedem filme cu cowboy şi indieni – un loc absolut fantastic unde, dacă intri, ai sentimentul că timpul a stat pe loc şi eşti, de fapt, în 1992. Finalmente, am improvizat Bingo-ul la etajul unui hotel din Amara, dar nu mi-a plăcut ce a ieşit, aşa că am decis să refilmăm în Tîrgovişte, într-un salon de bingo adevărat.

„Probabil hit-ul de spectatori al anului“

Muncitorul revoltat, superb interpretat de Andi Vasluianu, este departe de tipologia cu care ne obişnuise cinematografia românească înainte de 1989...

E adevărat, personajul lui Andi nu prea se regăseşte în vreun tipar sau şablon de erou vehiculat în filmele româneşti mai vechi sau mai noi. Am avut multe discuţii cu scenaristul despre cît de important e să păstrăm umanitatea şi demnitatea personajului principal, mai ales că el începe filmul ca un erou oarecum negativ – e un tip care-şi înşală nevasta. Pe parcurs însă, spectatorii descoperă un alt fel de George, un lider sindical preocupat de salvarea colegilor, a familiilor tuturor şi un tată foarte iubitor. Discuţia finală cu doctoriţa interpretată de Clara Vodă conţine acea linie de dialog care, recunosc, m-a emoţionat încă de la lectura textului: „Da' ce, muncitorii nu sînt şi ei oameni?“. Ţin minte şi acum că la filmare Andi m-a impresionat cît de bine şi măsurat a jucat această secvenţă. Emoţia mea de atunci se regăseşte în reacţiile spectatorilor de azi, care îmi spun că e o secvenţă minunată.

Povestea nu foarte veselă din film este îndulcită de idila franco-română. Cum aţi ales-o pe Monica Bîrlădeanu în rolul Manuelei?

Mulţi dintre spectatori ne-au spus că s-au distrat copios, dar în acelaşi timp au fost mişcaţi de poveste.

Monica a fost cea mai bună în urma casting-ului făcut. Există cîteodată preconcepţii cum că rolurile se iau pe ochi frumoşi sau pe alte criterii, dar nu cred în tipul ăsta de folclor. Monica e o actriţă profesionistă, serioasă, care nu concepe să vină la probe fără să ştie la perfecţie textul. Am repetat cele cîteva secvenţe în care trebuia să-i dea replica lui Andi, apoi le-am arătat probele şi colaboratorilor mei cei mai apropiaţi: Oana, producătorul filmului, Vivi Drăgan Vasile, operatorul, apoi scenaristului şi producătorului francez. Toţi au încercat să mă convingă că Monica e cea mai bună pentru rol, aşa că decizia mea nu a fost deloc grea. Mă bucur că Monica le arată scepticilor că e o actriţă 100% formată şi capabilă să joace partituri diferite, nuanţat şi cu multă sensibilitate.

Filmul a beneficiat de o promovare intensă, a fost lansat în marile oraşe din ţară, continuaţi caravana şi în oraşele mici unde nu există cinematografe. Cum a fost primit?

Excelent, pe măsura aşteptărilor. Am fost primiţi cu multă căldură, indiferent că am avut premiere la Iaşi, Tîrgu-Mureş sau Brăila. M-a impresionat mult publicul din grădina de vară a Teatrului Muzical „Nae Leonard“ din Galaţi, care ne-a aşteptat mai bine de jumătate de oră pînă am ajuns la premieră, i-am văzut bucurîndu-se de film şi de faptul că au, în fine, şansa să vadă un film românesc în aer liber în acelaşi timp cu „ţara“. Galaţiul e un fenomen bizar, e singurul oraş mare din România care, practic, nu mai are nici un cinematograf. Mulţi dintre spectatori ne-au spus că s-au distrat copios, dar în acelaşi timp au fost mişcaţi de poveste şi de tandreţea cu care ne-am apropiat de personaje.

Filmul Legături bolnăvicioase *a avut un succes de box office impresionant. Sînt şanse ca* Despre oameni şi melci *să aibă acelaşi destin?*

Este evident că va fi un film văzut de foarte multă lume, şi la fel de posibil să fie hit-ul de spectatori al anului. Dar mai e pînă la a aduna 100.000 spectatori în sală pentru un film românesc, pentru că o mare parte a publicului încă nu se lasă convins să meargă la producţii autohtone. Prejudecăţile sînt mari, sînt greu de combătut şi ţin de anii întregi cînd filmele româneşti erau de neprivit (cu doar cîteva notabile excepţii), de lipsa sălilor de cinema şi de dorinţa firească a publicului de a „consuma“ comedii mai mult sau mai puţin romantice, gen care nu prea a tentat mulţi regizori români. Bătălia mare o dai cu programatorii filmelor noastre din multiplex-uri, unde eşti obligat să performezi cel puţin la fel de bine ca filmele americane, care au însă bugete de marketing sensibil diferite şi un *buzz* pozitiv care vine cu mult înainte de lansare. Personal, nu depun armele şi cred că vor apărea tot mai multe filme româneşti la care publicul va veni în număr mare.

Dacă ar fi să faceţi un top 10 al melodiilor anilor '90, care ar fi acesta?

Într-o ordine absolut aleatorie, un mix (im)posibil de români şi străini ar fi: Vama Veche – „Nu am chef azi“, AB4 – „În hol“, Laura Stoica – „Un actor grăbit“, Angela Similea – „Să mori de dragoste rănită“, Holograf – „Ţi-am dat un inel“, Nirvana – „Smells Like Teen Spirit“, R.E.M. – „Losing My Religion“, Red Hot Chili Peppers – „Under The Bridge“, House of Pain – „Jump Around“, Radiohead – „Creep“.

a consemnat Roxana CĂLINESCU

■ ■ ■

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Dacă învăţaţi sau munciţi în şcoli, licee, teatre, edituri, galerii de artă, muzee, cinematografe, în institute sau la nivel ministerial şi simţiţi că vă este încălcată libertatea de expresie, sunaţi cu încredere la Linia Verde Anticenzură: 08008-CENZURA (0800-823.698, număr de telefon gratuit) sau intraţi pe site-ul www.anticenzura.ro, unde se vor înregistra toate mesajele cetăţenilor, fie ei artişti cenzuraţi sau simpli martori ai unui act de cenzură. Acestea vor fi incluse într-o instalaţie itinerantă ce va fi expusă în faţa instituţiilor culturale din România. (Marius Chivu)

■ Şi în toamna asta ne mutăm la cinematograf. Întîi la Anim'est, apoi la Filmele de la Cannes care vin la Bucureşti. În sfîrşit, o să putem să vedem şi noi filmul lui Cristian Mungiu, *După dealuri*. (Ana Maria Sandu)

■ Pentru că puţin prost gust n-a stricat niciodată nimănui, Anime'est ne-a pregătit sîmbătă, 5 octombrie, de la ora 23, la Cinema Patria, „The Night of the Animated Bad Taste“, o noapte cu filme şi filmuleţe incorecte politic, revoltătoare, *trash*, penibile, dubioase. Ca să strîmbăm din nas mai puţin şi să nu ne mai luăm întotdeauna aşa de tare în serios. (Luiza Vasiliu)

---

craii de burta veche

Două reţete franţuzeşti nemţeşti

■ **Supă de momiţe *à l'allemande***

Blanşaţi 4-5 momiţe de viţel. Uscaţi-le bine, tăiaţi-le în cubuleţe şi sotaţi-le rapid în unt. Asezonaţi cu sare şi cu piper. Scurgeţi surplusul de unt şi puneţi momiţele la fiert, într-un fond alb din supă de pasăre. Cînd începe să clocotească, trageţi vasul pe marginea cuptorului, îndepărtaţi spuma şi degresaţi bine supa. Lăsaţi-o apoi să fiarbă din nou, la foc mediu, trei sferturi de ceas. Înainte de a o servi, îngroşaţi supa cu două gălbenuşuri de ou amestecate cu două linguri de smîntînă grasă; adăugaţi o lingură de pătrunjel tocat şi 2 mîini de tăieţei opăriţi în *consommé*.

■ **Pipote de gîscă afumate *à l'allemande***

Garnitură: 12 popiete mici de vită, împănate şi glazurate; 4 buchetiere de varză murată călită în untură, cu cîrnaţi; 12 găluşte de măduvă; sos *demi-glace* şi hrean ras.

Preparare: Desăraţi în apă rece, vreme de 24 de ore, 2 pipote mai măricele de gîscă, afumate; schimbaţi frecvent apa. Scurgeţi apoi pipotele, curăţaţi-le de zgîrciuri şi înfăşuraţi-le într-o pînză. Puneţi-le la fiert împreună cu un cîrnat, cîteva legume, 2 pahare de vin alb şi miroasne. Cînd sînt gata, îndepărtaţi pînza şi tăiaţi-le în felii subţiri, pe care le reuniţi apoi, recreînd forma iniţială a pipotei. Puneţi o parte din varză în mijlocul unui platou oval şi aşezaţi pipotele deasupra; de jur-împrejur, aranjaţi pipotele şi găluştele în cîte două şiruri; capete platoului se închid cu restul de varză călită şi cu cîrnaţii tăiaţi felii puşi deasupra. Sosul *demi-glace* şi hreanul se servesc alături.

À l'allemande se referă la fondul alb, legat cu gălbenuşuri şi smîntînă, în prima reţetă, şi la varza murată călită, cu cărnărie afumat-sărată şi hrean, într-a doua.

Amicul Dejun

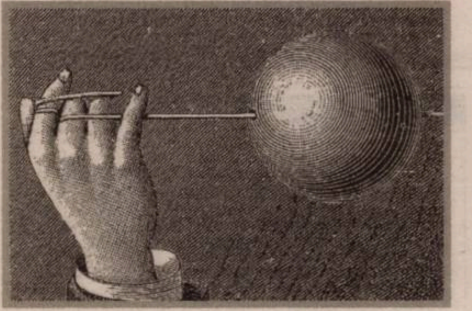

REGIMUL ARTELOR ȘI MUNIȚIILOR

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Premii literare suspecte?

O organizaţie pînă nu de mult necunoscută a anunţat recent iniţierea unui concurs literar. Asociaţia Casa de Cultură oferă premiul „Augustin Frăţilă“ pentru cel mai bun roman al anului 2011. Valoarea premiului: 10.000 de euro. Sînt acceptate la acest concurs romane publicate în anul trecut – înscrierile la concurs se fac în baza unui formular în care editorul şi autorul îşi dau acordul ca, în eventualitatea cîştigării premiului, cartea respectivă să fie republicată la Editura All (co-organizatoare a concursului) şi ca scriitorul să participe la o serie de evenimente de promovare. Un juriu format din profesionişti urmează să alcătuiască o „listă scurtă“ (cinci cărţi din cele aproape 60 înscrise). Apoi, 20 de blogări vor desemna cîştigătorul din cei cinci nominalizaţi. Premisele par bune: premiul e substanţial, dubla jurizare – profesionişti şi amatori – asigură o bună acoperire a tututor spectrelor, promovarea romanului cîştigător e, fireşte, de bun augur pentru autor. Obiectiv vorbind, mi se pare că sînt asigurate condiţii occidentale pe o piaţă literară încă prea balcanică.

Imediat au apărut însă reacţii negative. Că premiul e suspect. Că de ce 10.000 de euro? Că de ce să fie votat de blogări? Că de ce se cheamă „Augustin Frăţilă“? Cum au fost aleşi cei trei critici din „juriul de nominalizare“, cum au fost aleşi blogării din „juriul final“? Pentru toate aceste întrebări – pe care mi le-am pus şi eu, fireşte – am găsit răspunsuri chiar pe site-ul organizaţiei. Preşedintele Asociaţiei Casa de Cultură (şi CEO al Editurii All) Mario De Mezzo a vrut să omagieze cu acest premiu un autor şi mai ales un redactor al editurii sale, pe Augustin Frăţilă, plecat acum cîţiva ani dintre noi. A reuşit să strîngă din sponzorizări aceşti bani şi s-a gîndit să instituie acest premiu mai degrabă ca pe un fel de grant: autorul care-l va cîştiga va putea să-şi finanţeze următoarea carte, adică va putea trăi, aproape un an, doar pentru a scrie, fără grija unui job cotidian.

În Germania, de pildă, există sute de premii literare (nu exagerez deloc). Există premii date de asociaţiile profesionale (ale scriitorilor, ale editorilor & tipografilor); premii date comunităţii mai mari sau mai mici; premii oferite de librării; premii oferite de universităţi; premii oferite de cititorii (sau de redactorii) unui ziar; premii oferite de fundaţii culturale; premii LGBT; premii oferite de organizaţii cu varii obiecte de activitate pentru abordarea, în operă de ficţiune, a unei teme specifice; premii de gen, de specie etc. Unele poartă nume sonore ale literaturii germane de ieri sau de azi, altele sînt denumite după oameni mai puţini cunoscuţi, dar pe care organizaţiile respective vor să-i cultive. Toate se situează între 2000 şi 25.000 de euro. La o asemenea cantitate de premii e clar că şi juriile vor fi foarte... amestecate. În orice caz, în afara cîtorva trofee cu adevărat importante, nimeni nu vede în premiile literare o formă de consacrare. Şi nici cei care le oferă nu văd în actul premierii o formă de a-şi consolida propria autoritate.

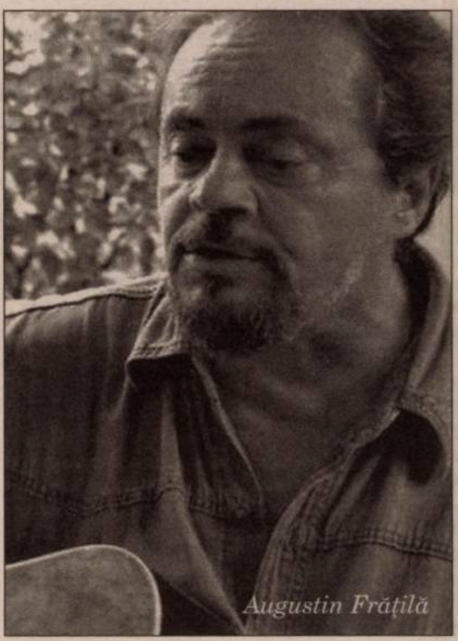

Augustin Frăţilă

> *„Mai e, fireşte, şi un anume resentiment al celor care văd că instituţiile altădată puternice, care ar fi trebuit să acorde asemenea premii, nu (mai) sînt în stare să obţină fondurile necesare.“*

De fapt, acesta e cuvîntul-cheie în conflictele legate de premiile literare de la noi: autoritatea. Cine le dă trebuie să fie „autorizat“ să le dea. Şi autoritatea o dau experienţa literară, apartenenţa la o instituţie, prestigiul personal etc. După ce decenii la rînd toate premiile literare au fost atribuite doar de instituţii prin jurii formate din atorităţi literare, e, poate, firesc ca un premiu oferit de o organizaţie necunoscută şi, mai ales, printr-un juriu final format din blogări anonimi să trezească suspiciuni. Pentru cei care s-au grăbit să-l critice, aproape că nici n-a mai contat că nominalizările se fac de către nişte „juraţi“ care au participat, pînă acum, şi la alte premii – din cele „autorizate“.

Altminteri, mai e, fireşte, şi un anume resentiment al celor care văd că instituţiile altădată puternice, care ar fi trebuit să acorde asemenea premii, nu (mai) sînt în stare să obţină fondurile necesare. Bine că s-a găsit o organizaţie care să acopere lacunele vechiului sistem. Dacă ar exista mai multe asemenea premii, nimeni nu le-ar mai considera suspecte.

Peste cîteva zile, juriul va face nominalizările. Fără să mă pronunţ asupra rezultatului, nu pot decît să privesc cu încredere. Deocamdată e doar un premiu oarecare. Dacă acest concurs se va ţine periodic, poate peste zece ani premiul „Augustin Frăţilă“ va deveni şi prestigios.

■ ■ ■

PUBLICITATE

Join the
MIRACLE of ANIMATION
between the 5th and the 14th of October 2012
Intelligently Distilled by
TAZOVSHY

ANIM'EST INTERNATIONAL ANIMATION FILM FESTIVAL
CINEMA PATRIA • CINEMA STUDIO • CLUB CONTROL
www.animest.ro

PUBLICITATE

IDIOMA UNArte square■media

TE INVITĂ SĂ PARTICIPI LA

CONCURS
CARTE-OBIECT

10 SEPTEMBRIE - 29 OCTOMBRIE 2012

SUSŢINUT DE RADIO FRANCE INTERNATIONALE

CÂŞTIGĂTORII VOR FI ANUNŢAŢI ÎN CADRUL

CARTE cu ARTE

19 NOV. – 16 DEC. 2012

GALERIA UNIVERSITĂŢII NAŢIONALE DE ARTĂ

PENTRU DETALII ŞI CONDIŢII VIZITAŢI

www.asociatiaidioma.ro

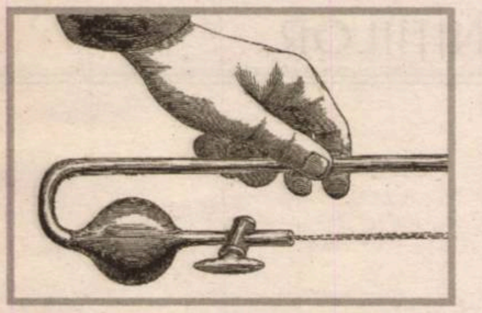

REGIMUL ARTELOR ŞI MUNIŢIILOR

Oana STOICA

rosencrantz & co

Marina Abramović este aici

● ***Marina Abramović. The Artist Is Present* de Matthew Akers; ZonaD – studio Paradis Serial.**

Ferestrele de la ZonaD (un spaţiu nou pentru cercetare în dans contemporan, deschis de Fundaţia „Gabriela Tudor“ cu sprijinul AFCN şi CNDB), de fapt nişte pereţi-uşi) dau într-o minusculă curte interioară, mărginită de un zid înalt. Dacă n-aş avea nici un strop de poezie (sau dacă aş avea foarte multă), aş zice că dau direct în zid. Priveliştea e de o frumuseţe incitantă. Ferestrele se deschid generos, pentru a ascunde un mister dincolo de peretele acoperit cu puţină iederă. Înăuntru, pe ecranul imens, Marina Abramović îşi citeşte Manifestul: „un artist nu trebuie să se transforme într-un idol“.

Marina e un *icon* al artei contemporane, „bunica performance-ului“, cum îşi spune cu ironie. O femeie frumoasă (în film are 64 de ani), nu după canoanele modelling-ului – deşi trupul ei longilin şi filiform ar putea întruni coordonatele imposibile ale designerilor –, ci după cele vechi, de la facerea lumii. Cu ochii mari, adînci, buzele senzualcărnoase şi nasul lung, Marina pare scoasă direct din „Cîntarea cîntărilor“. O femeie uimitoare, cu o charismă dezarmantă, obraznic de temerară (se descrie „neînfricată“). Filmul o urmăreşte într-un perioadă-cheie a existenţei – pregătirea pentru retrospectiva creaţiei sale performative la MoMA, centrul mondial al artei contemporane. Şase luni în care viaţa şi performance-ul au fost acelaşi lucru. Oricum, pentru Marina nu a existat niciodată o graniţă între ele. Unele dintre performance-urile ei au atins limite ale rezistenţei fizice sau i-au pus viaţa în pericol. În *Rhytm 0* (1974), lăsa la îndemîna spectatorilor 72 de obiecte, inofensive, dar şi unele periculoase: un topor, o răzătoare, lanţuri, un pistol. Corpul ei era la dispoziţia publicului care, cu ajutorul obiectelor, putea face ce vrea cu el, fără nici un fel de consecinţe. Libertatea antrenează energie, pozitivă sau negativă. Marina a fost tăiată, lovită, i s-a pus pistolul încărcat la tîmplă. Pe măsură ce trecea timpul, violenţa creştea. După şase ore, cînd s-a ridicat însîngerată, spectatorii au plecat în grabă, speriaţi de efectele propriilor acţiuni „şi de o posibilă confruntare“, zice Marina. „Cred că publicul te poate ucide. Fiecare om este un ucigaş profesionist“ (filmul lui Aki Kaurismäki, *Am angajat un ucigaş profesionist*, avea o concluzie exact pe dos). Lăsat să aleagă, omul se dovedeşte o fiinţă agresivă. Orgoliul nemăsurat al puterii asupra altuia. În aproape toate scenele „civile“, Marina poartă la gît o cruce, de dimensiuni mari, probabil un gablonţ. Simbol religios – cu ironie ori nu – sau o simplă podoabă? Manifestul Marinei: „Fiecare artist îşi creează propriile simboluri. Simbolurile alcătuiesc limbajul artistului. Limbajul trebuie tradus. Uneori, e dificil de găsit cheia“.

Libertatea antrenează energie,
pozitivă sau negativă.

În *Death Self (1976)*, doi performeri (Marina şi Ulay) se consumă unul pe altul. La propriu. Cu gurile sudate ca într-un erotic *french kiss*, cei doi se respiră pînă la sufocare. A durat 17 minute pînă cînd performerii au leşinat din cauza lipsei de oxigen. Obsedată de relaţiile interumane, Marina studiază modul în care influenţa unui om asupra altuia poate fi letală. Pînă şi în dragoste, celălalt îţi poate schimba viaţa, distrugînd-o. Oamenii pe care îi iubim ucid un pic (sau mai mult) din noi. Se amprentează pe noi. În urma unei relaţii, fiecare lasă o bucată din sine. Manifestul Marinei: „un artist trebuie să aibă un punct de vedere erotic asupra lumii“. Nu toate performance-urile sînt atît de cinice. În *Imponderabilia* (1977), Marina studia modul în care o relaţie poate fi distrusă de un al treilea. Doi performeri goi, femeie şi bărbat, stau în pragul unei uşi, la 20 de cm distanţă unul de altul. Publicul trebuie să treacă printre ei, confruntat direct, palpabil, cu nuditatea lor, prin urmare cu intimitatea lor. Să le distrugă, prin trecere, cuplul. Dar ei refuză să fie distruşi. Preferă să se apere prin nuditate, intimidînd. Manifestul Marinei: „un artist trebuie să fie erotic“.

Marina Abramović pregăteşte tineri artişti care vor relua vechile ei performance-uri la MoMA. Marina alege materiale pentru retrospectivă. Marina priveşte un magician. Marina taie avocado pentru salată. Marina îl revede pe Ulay (Uwe Laysiepen), bărbatul iubit, bărbatul pierdut. Împreună cu Ulay, Marina a fost totul. A trăit performance-urile şi a performat viaţa. Şi totul a fost dragoste. Dar Marina e un uragan. E prea mult din toate cele bune: e prea frumoasă, prea creativă, prea puternică. Ca în *Death Self*, ea îl absoarbe pe Ulay. E prea mult pentru el. „De ce te-ai despărţit de Marina, cea mai uimitoare femeie din lume?“ „M-am gîndit că meritam mai puţin.“ Manifestul Marinei: „un artist ar trebui să evite să se îndrăgostească de alt artist“. Dragostea a fost un performance. Şi despărţirea a fost unul. Marina şi Ulay au parcurs pe jos, în trei luni, Marele Zid Chinezesc, pornind fiecare din alt capăt, întîlnindu-se la mijloc, ca să îşi spună rămas bun. 2500 km de durere, pentru o trecere aproape tăcută unul pe lîngă altul. Exorcizarea suferinţei. Cînd iubeşti un om, călătoreşti spre el. Cînd te desparţi, treci pe lîngă el. Iubirea şi despărţirea au nevoie de timp. Manifestul Marinei: „un artist trebuie să sufere“.

Un autoportret.
Unii plîng. Alţii zîmbesc.
Alţii nu mai ştiu ce simt.

New York, MoMA, 2010, martie – mai. Cozi la intrare, bonuri de ordine. Reguli stricte, agenţi de pază. În rochiile ei lungi – albă, roşie, indigo –, închise pînă la gît, Marina pare o preoteasă. Nimic mistic, numai mister. Stă pe un scaun cu ochii plecaţi. Şapte ore pe zi, şase zile pe săptămînă, trei luni. Pe scaunul din faţa ei se aşază cîte un spectator (care a obţinut bon de ordine pentru care unii au dormit noaptea în faţa muzeului). Marina ridică ochii. Privirea ei e vie, nu scrutătoare, ci caldă, topeşte măştile, atinge sufletul, ca şi cum ar privi pentru prima oară în viaţă. Ca şi cum ţi-ar aduce aminte de ceva ce fiinţa ta a uitat demult. În celălalt, te găseşti pe tine. În celălalt, te cunoşti pe tine. În celălalt, te iubeşti pe tine. Ca şi cum s-ar recunoaşte în tine. Ca şi cum te-ai recunoaşte în ea. Un autoportret. Unii plîng. Alţii zîmbesc. Alţii nu mai ştiu ce simt. Marina priveşte fără întrerupere, zi după zi, deşi durerile de spate sînt îngrozitoare. La sfîrşitul zilei, se scurge de pe scaun ghemuită, în poziţie fetus, curbîndu-şi coloana vertebrală. Altfel, riscă să se accidenteze.

Şi într-o zi, cînd ridică privirea, îl vede. Ulay. Doi oameni se privesc în tăcere şi înţeleg tot ce nu-şi spun. Lacrimi fugite pe pielea pătată. Mîini care se strîng febril, peste masă, purtînd amintirea corpurilor care s-au ciocnit cîndva erotic. Manifestul Marinei: „artistul este un univers“.

***Oana Stoica** este critic de teatru.*

PUBLICITATE

the cranberries

11 OCTOMBRIE 2012
ROMEXPO
PAVILIONUL CENTRAL
BILETE: EVENTIM.RO, MAGAZINELE GERMANOS, ORANGE, VODAFONE, LIBRARIILE HUMANITAS, CARTURESTI
SAU IN RATE PRIN CARDAVANTAJ LA SEDIUL EVENTIM.
SPECTACOL ORGANIZAT DE: events

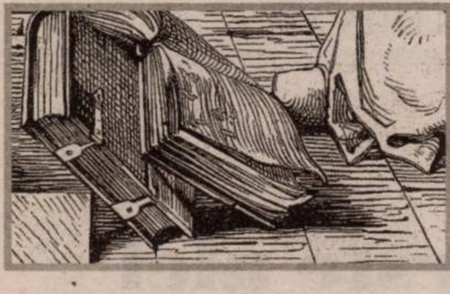

REGIMUL ARTELOR ŞI MUNIŢIILOR

Simona SORA

biograffiti

Dottore

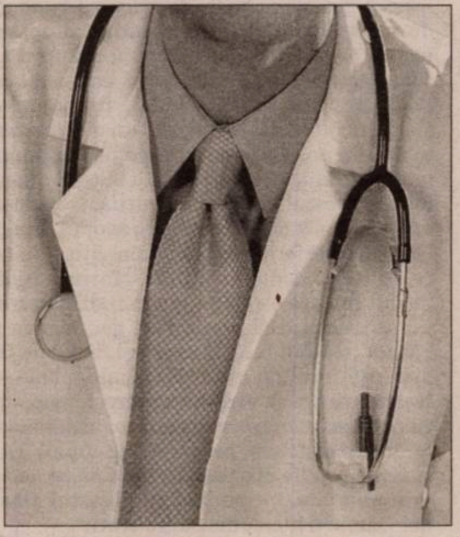

Maică-mea – care mă ţine la curent cu tot ce se întîmplă în vestul ţării, de la construirea autostrăzilor la dispariţia făinii şi uleiului din magazine şi de la forma neliniştitoare a norilor deasupra Cetăţii din Deva pînă la explozia preţurilor la gogoşari – mi-a povestit de curînd că tarabagiii din piaţă au început să-şi arunce unii altora, ca ultimă înjurătură, apelativul *Dottore!* Se ceartă, îţi împing gogonelele, îşi cheamă susţinătorii, vine poliţia pieţei, iar cînd lucrurile se inflamează, îi auzi: *Dottore!* – şuieră maică-mea la telefon, pe tonul inconfundabil al preşedintelui Băsescu, prins fără îndoială pe vremea căpitanului Corrado Cattani. Bine că n-ai făcut medicina! – mai zice maică-mea, pentru care doctori sînt doar medicii (chiar fără doctorat) şi pentru care doctoratul meu în litere e frecţie la picior de lemn – că rîdeau acum oamenii de tine... Doar dacă nu plecai şi tu dincolo ca... (şi-aici începe lungul pomelnic cu toţi cei plecaţi – colegi, rude, prieteni, cunoştinţe – e drept, cei mai mulţi medici).

Dincolo, colegii, rudele, prietenii şi toate cunoştinţele noastre care-au făcut medicină o duc fantastic, formidabil, uluitor, operează „cu lasere“ şi fac experimente în stare de imponderabilitate la NASA, sînt parteneri în cabinete cu tradiţie şi şi-au făcut, fără excepţie, case cu piscină şi garaj. Da' bine că tu n-ai făcut medicină – mai zice maică-mea, adunînd în jurul receptorului tot oxigenul din casă şi înghiţindu-l în trei trepte –, că te-ai fi întors sigur acasă şi-ar fi rîs lumea de tine, ţi-ar fi zis *dottore,* de parcă e uşor să fii doctor (şi-aici începe partea politică fermă a cuţiei, care se încheie întotdeauna brusc). Partea bună a lucrurilor e că maică-mea a renunţat, în cele din urmă, la visul ei de aur pentru mine: să fiu medic. Partea proastă e că, într-un punct al acestei lungi convorbiri monocorde (pe care am reluat-o din cele mai exotice colţuri ale lumii), maică-mea are dreptate: medicii au plecat cu sutele de mii şi pleacă de parcă aici a rămas (ca-n bancul celebru) o ţară nepopulată.

Migraţia medicilor în Occident a ajuns un fenomen de necontrolat, la fel de dramatic ca orientarea profesorilor buni spre zone mai „lucrative“ sau ca realierea Bisericii cu politicul. Şi, într-adevăr, mulţi dintre cei plecaţi de-aici (ştiu nenumărate cazuri din Cluj) ajung în scurt timp la vîrf în meseria lor, după ce ani de zile încercaseră să-şi găsească un loc de rezident într-un mare spital, să facă „mîna a doua“ pe lîngă un profesor, şi el cu clientela lui, să ajungă în vreo clinică particulară unde să se fixeze. N-au avut încotro şi au plecat – în fond, bine fac cei care nu reiau umilinţele, aşteptările inutile, depresiile celor care au tot aşteptat să se „autoregleze“ sistemul. Sistemul s-a autoreglat, dar fără ei. El a rămas – în medicină, ca în atîtea alte locuri – al celor care ştiu din faşă cum merg lucrurile, al celor cu spatele ţinut de-acasă, al carnasierilor.

Cînd ai de-a face cu sistemul medical din România, faci însă legătura rapid – ca maică-mea – cu acel *dottore,* aruncat subţire, printre dinţi şi cu ocheada piezişă... Dacă renunţi la sistemul clasic (pilă-aşteptare-plic) şi-ţi faci abonament la vreo clinică particulară, poţi avea destule momente de stupoare. *Bref,* ei se fac că ne consultă, noi ne facem că-i plătim. Un abonat are o serie de servicii *y compris,* dar dacă medicul e prea sus în topul clinicii (sau, Doamne fereşte, e universitar!) serviciile sale se plătesc separat şi la alt tarif. Uneori afli de la început, alteori nu; trebuie să pricepi din tăceri, din priviri pe fereastră, din trimiteri (evazive) spre alţi doctori, din rapiditatea consultaţiei sau din inutilitatea ei. Tot în clinicile particulare există o specie de doctori tineri foarte bine pregătiţi, brici în meseriile lor, care îşi fac mîna tot în perspectiva plecării. E şi asta o formă de autoreglare a sistemului: despre ei umblă vorba (şi chiar umblă, căci există o bursă a doctorilor buni, aşa cum există una a nenorocirilor ambulante!), ei ştiu să folosească aparatura de ultimă generaţie sau învaţă rapid, ca adolescenţii, să butoneze computerele ori smartphone-urile, de obicei gîndesc exact, pun diagnostice clare, uneori se consultă şi cu protectorii lor. Dacă-i prinzi în limbul paradisului (medical) occidental, poţi spune că ai avut noroc. N-au nici o compasiune, nu intră în amănunte, sînt grăbiţi, dar nu le pot avea nici ei pe toate...

Există însă şi o altă specie, jalnică, de *PR-Dottori* care îşi fac, de obicei, reclamă prin reviste de popularizare pentru naivi, iar despre ei nu e mare lucru de spus: se fixează pe lîngă vreo firmă de cosmeticale sau vitamine, se dau holişti sau homeopaţi, dar nu pot fi nici măcar internişti cumsecade, prescriu medicamente (care depăşesc salariul mediu în România) de la parteneri de afaceri. Iar ăştia, indiferent de vîrstă, nici nu pleacă *dincolo,* fiindcă au descoperit – acum şi aici – găina cu ouă de aur. Nu-şi ascultă pacienţii, nu-i diferenţiază, nu respectă minime reguli (de pildă, în homeopatie nu fac chestionarul clasic, dau medicamente „la litru“ din acelaşi preparat), nu răspund la întrebări, pentru că se plictisesc. *Dincolo* ar rămîne rapid pe drumuri.

Noroc cu excepţiile, cu ne-sistemicii, cu anti-sistemicii de care mai dai cînd şi cînd, prin cîte-un spital. Surpriza e însă din ce în ce mai mare cînd dai de vreunul, poţi face de-a dreptul un şoc...

Aron BIRO

audio şi n-am cuvinte

Hipsterism magic

● Maxence Cyrin, *The Fantasist*, Ekler'o'shock, 2012.

Maxence Cyrin
The Fantasist

Acum că hipsterii au devenit o nişă socio-culturală recunoscută, nu chiar partid, dar nici ONG, au început să apară în sînul comunităţii facţiunile, forţele civice, *trend re-setterii.* Am identificat la o privire superficială două direcţii de agregare: cei care se revendică de la Malcolm McDowell (mai exact, de la personajul său din *Portocala Mecanică)* şi cei care se revendică de la *Amélie.* Adică unii de inspiraţie britanică, ceilalţi – franţuzească, unii mai punk în spirit, ceilalţi – mai vintage şi mai inocenţi, unii care îşi propun să submineze sistemul săpînd cu mîinile goale temeliile conformismului, ceilalţi – prin metode mai creştineşti, întorcînd celălalt obraz în timp ce te îmbie cu croissante. Un important element comun e că toţi cei pe care i-am întîlnit gătesc – sau au prietene care o fac – excelente brioşe.

Cea de-a doua categorie constituie publicul pentru care Maxence Cyrin a conceput acest album, un melanj de post electro-rock (direcţia Magyar Posse), pian melancolic şi muzică de vin roşu. Epigonii lui McDowell nu vor găsi piese suficient de zvîcnite, însă fanii lui Jeunet vor fi satisfăcuţi. Nu e, totuşi, o derivare a coloanei sonore din *Amélie,* ci mai degrabă e ceea ce ar fi făcut Bon Iver dacă era responsabil pentru coloana sonoră din *Amélie.* În anii de aur ai lui Morricone, muzica de film avea această calitate – de a fi muzică, şi nu doar coloană sonoră –, iar asta pare să-l inspire pe Cyrin. Modernizarea pe care o aduce e doar de textură, totul în rest este melodie caldă de modă veche. Deşi instrumentale (cu o excepţie), piesele se încheagă într-un concept epic, cinematic, sugerat de titlurile pieselor: „Lumières Fantomes“, „Le Cercueil de Sarah“, „Nocturne“, „March of the Fantasist“. Sună puţin a *Fantoma de la Operă,* puţin a realism magic. Există hipsterism magic?

Rapsodul besançonez şi-a făcut un nume amestecînd muzica electronică cu formaţia sa de conservator. A devenit cunoscut prin prelucrări pianistice după hituri techno-pop, bunăoară după Aphex Twin sau Daft Punk. Ca orice hipster care se respectă, e un artivist, activ în modă şi felurite alte arte, nu doar în muzică. Iată că, după numeroase remix-uri, vine şi cu un album propriu, în care identitatea sa e mai presus de cea a muzicienilor săi favoriţi. Rezultatul e, dacă nu inovator, măcar plăcut la auz; şi, ceea ce contează pînă la urmă în zona asta, instigator de emoţii. Mă gîndesc uneori că poate pentru asta luptă hipsterii – pentru recuperarea dreptului la emoţie. De o vreme lucrez în lumea germană, unde emoţiile sînt considerate un concept comunist (iar francezii – comunişti get-beget). În cluburi, muzica e exclusiv techno, electro-body-music şi electro goth nemţesc. Săptămîna trecută am văzut un duel DJ-pian care suna de parcă îşi propusese să demonstreze supremaţia techno faţă de muzica făcută cu sudoarea inimii şi a palmei. Pînă la urmă, pianistul s-a dus să-şi ia o bere şi petrecerea s-a încins cu ceea ce ei numesc *live DJ set,* în uralele publicului surescitat de droguri recreative. Probabil Maxence Cyrin nu va concerta niciodată prin părţile astea. Muzica lui e caldă, dansabilă, consumabilă la orice vîrstă – muzică pop de cameră, zice un amic. Ascultînd-o, mă cuprinde dorul de barurile clujene în care se ascultă aşa ceva, unde poţi să bei ceai şi să mănînci brioşe, nu 2C-B, iar rochiile sînt înflorate, nu din latex negru.

Acu' vreun an am mers cu un amic în H&M să ne cumpărăm uniforme de hipsteri, aveam nevoie pentru o petrecere cu ţinută obligatorie. Vînzătoarea ne-a sfătuit că un element cheie al look-ului trebuie să fie ochelarii fără dioptrii. A avut dreptate, dioptriile au ocazionat o serie de conversaţii interesante, care au dus mai departe la aparatele de îndreptat dinţii (purtate de oameni cu dinţi perfecţi) şi, cine ştie, poate cîndva în viitor, aparate auditive false. Ceva mai recent, am văzut cyborgii aceia jucînd la Jocurile Paralimpice şi am început să mă gîndesc că ne îndreptăm spre o cultură pop a infirmităţii. Al cărei rezultat derivat ar putea fi, de ce nu, zgîndărirea apendicelui umanist pe cale să fie extirpat de noua ordine techno.

***Aron Biro** este autorul blogului aronbiro.blogspot.com.*

---

trei întrebări pentru

Vlad ILICEVICI

„Creşterea calitativă va fi evidentă la Anim'est 2012“

Festivalul Anim'est a ajuns la ediţia cu numărul 7. Iubitorii de filme de animaţie sînt mai numeroşi de la an la an. Ce le-aţi pregătit?

Ediţia a 7-a a Anim'est-ului va fi cea mai puternică de pînă acum. Am dublat numărul de invitaţi străini, pregătim cele mai tari două workshop-uri. Avem două studiouri mari invitate: Laika şi Pixar. Mark Shapiro de la Laika va povesti cum s-au facut *Coraline* şi *ParaNorman* şi va prezenta o parte dintre cele peste o mie de păpuşi create special pentru *ParaNorman*, filmul prezentat în deschiderea ediţiei de anul acesta. Daniel McCoy de la Pixar ne va introduce în culisele studiourilor Pixar, trecînd prin *Toy Story 2* şi *3*, *Monsters, Inc.*, *Finding Nemo* şi *Ratatouille*.

Cum arată festivalul în cifre?

312 filme de scurtmetraj, 23 de filme de lungmetraj, 150 de invitaţi, 107 voluntari.

Ce nu trebuie ratat?

De neratat anul acesta cred că sînt, în primul rînd, competiţiile internaţionale. Cele cinci filme din competiţia de lungmetraj sînt mult mai atractive pentru publicul larg decît ce am avut pînă acum. Iar competiţiile de scurtmetraj şi cea de film studenţesc, ambele internaţionale, au crescut mult în valoare faţă de anii trecuţi. Am crescut standardul şi am selectat mai puţine filme decît de obicei. Creşterea calitativă va fi evidentă la Anim'est 2012. În secţiunea în care publicul alege cel mai bun film, Animash, am adunat toate hit-urile (pe care nu le-am primit pentru competiţie) de anul acesta.

Nu în ultimul rînd, în închiderea Anim'est (13 octombrie), trupa olandeză Sonja & Band, va îmbina muzica cu animaţia, ambele produse *on set*, live, pe scena de la Cinema Patria.

***Vlad Ilicevici** este director executiv al Festivalului Internaţional de animaţie Anim'est, care se va desfăşura în perioada 5-14 octombrie la Bucureşti, 26-28 octombrie la Cluj-Napoca şi 1-4 noiembrie la Chişinău. Mai multe informaţii pe site-ul www.animest.ro.*

a consemnat Ana Maria SANDU

Andrei GORZO

dilematograf

Cyborg

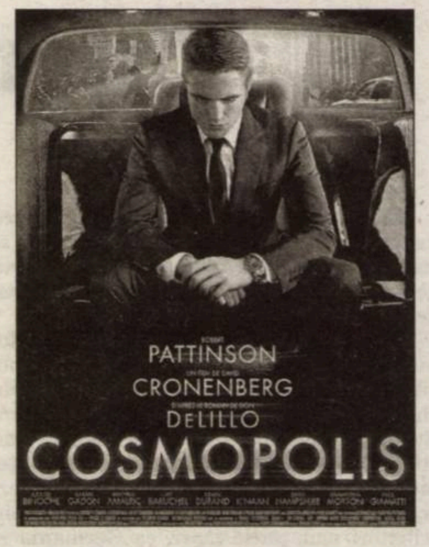

● *Cosmopolis* (Canada, 2012), de David Cronenberg.

Adaptat de David Cronenberg după romanul omonim (din 2003) al lui Don DeLillo, *Cosmopolis* (care nu va rula la noi, dar va fi proiectat în cadrul festivalului Les Films de Cannes à Bucarest) e o punere în scenă foarte stilizată a apocalipsei capitalismului. Schițat în două vorbe, arcul narativ sună cît se poate de clasic – un tînăr rechin financiar se autodezintegrează, mai mult sau mai puțin voluntar, pe durata a 24 de ore –, dar tratarea aduce mai mult a *performance art* decît a dramaturgie tradițională. Protagonistul își petrece o bună parte din timp în limuzina sa, care se degradează odată cu el – autodezintegrarea este aici și dezintegrare auto, tot așa cum, în *Crash* (1996) al lui Cronenberg (nici o legătură cu al lui Paul Haggis, din 2005), autoerotismul era o (și) mutație survenită erotismului în era coliziunilor pe autostradă. De la *Videodrome* (1983) la *eXistenZ* (1999), trecînd prin *Musca* (1986) și *Crash*, filmografia lui Cronenberg se constituie într-un inventar al posibilităților de hibridizare între biologie și tehnologie, iar *Cosmopolis* e, în parte, un portret al cybercapitalistului ca cyborg. Arborînd inițial o față de piatră și o ținută – costum negru și ochelari de soare – ca a agentului Smith din *Matrix*, protagonistul (Robert Pattinson) e una cu limuzina sa – în ea copulează și excretează, în ea își primește doctorul și diverșii consultanți pe domenii precum finanțele (Emily Hampshire), artele (Juliette Binoche) sau teoria postmodernității (Samantha Morton). Ca și în roman, aproape toate personajele (inclusiv bodyguard-ul) vorbesc în proză lirico-eseistică; sînt cu toții mici barzi baudrillarzi ai futuropolisului. Caracterul nenatural al vorbirii lor e potențat de sistemul de izolare fonică (sau „proustizare“, cum îi zice protagonistul) al limuzinei, dar designul de sunet al filmului e aproape la fel de epurat și în secvențele plasate în baruri sau pe străzi – în pofida faptului că acestea din urmă roiesc de demonstranți, de autoincendiatori și de profeți ai apocalipsei. Consultanta în probleme de teorie spune despre acțiunile acestora că sînt doar cópii, citate, teatru de stradă, iar regia lui Cronenberg susține această afirmație prin mizanscena apăsat teatrală de care au parte episoadele respective, prin suplimentul de artificialitate pe care li-l conferă faptul că se derulează dincolo de geamurile limuzinei insonorizate (ca niște fragmente de film pe un ecran sau ca fundalurile vizibil-false ale multor secvențe hitchcockiene plasate în mașini), prin distribuirea orașului Toronto în rolul orașului New York și prin ecourile marxiste, respectiv bakuniniste, prezente atît în lozincile demonstranților („O stafie bîntuie prin lume...“), cît și în reflecțiile cu voce tare ale protagonistului („Impulsul distructiv e un impuls creativ“).

Limuzina poate fi văzută foarte bine ca o metaforă a impulsului thanatic (sau, în formularea criticului J. Hoberman, ca o literalizare a noțiunii anglo-saxone de *death drive)* care-l mînă pe protagonist, în acea zi, să se deplaseze personal la o anumită frizerie din cartierul copilăriei sale (în timp ce-și pariază averea pe prăbușirea yuan-ului chinez), dar expediția lui e cu siguranță și o expediție în căutarea propriei autenticități pierdute. Frizerul, care obișnuia să-l tundă și pe tatăl lui, e o apariție cîtuși de puțin cyborgiană, cu mustață albă și chelie, iar cartierul în care locuiește pare uitat de timp (și, în mare parte, abandonat de oameni); pe drumul lui într-acolo, cyborgul dă cîteva semne de emoție – cele mai clare fiind lacrimile vărsate la vestea morții unui rapper. După cum observa criticul literar James Wood, romanul lui DeLillo, așa post-orice cum se vrea, are un miez sentimental-tradițional, după modelul unei nuvele precum *Trăiește clipa* a lui Saul Bellow, al cărei protagonist se ruina și el la bursă, tot pe durata unei singure zile, și în cele din urmă își salva umanitatea. Filmul lui Cronenberg operează mai degrabă la confluența altor două moșteniri literare, una mai nesentimentală ca alta: a lui Brecht și a lui Beckett. După atîtea strategii de distanțare emoțională a spectatorului, izbucnirea lăcrămoasă a protagonistului funcționează mai puțin ca un moment „uman“ și mai mult ca (încă) un moment de teatru al absurdului și al grotescului, ca episodul de mai devreme, în care protagonistul și una dintre consilierele lui se priveau în ochi unul pe altul, tot mai excitați, în timp ce el, poziționat în patru labe, se supunea unui control la prostată. Astea fiind zise, teatrul lui Cronenberg își cam epuizează ideile regizorale spectaculoase pînă la intrarea în ultimul act – un lung dialog între capitalist și „omul din subterană“ (Paul Giamatti). Iar unele dintre ideile – dintre conceptele – respective sînt și ele, în felul lor, de modă destul de veche, cum ar fi aceea de a-l portretiza pe capitalist nu doar ca cyborg, ci și ca vampir. Distribuirea lui Pattinson (cunoscut din seria *Twilight)* asigură prin ea însăși o bucată din acest subtext, care e întărit prin machiaj și prin scenografie – interiorul limuzinei nu sugerează doar o navă spațială, ci uneori și o criptă, ca și restaurantul pustiu în care vampirul se desparte de zombificata lui soție.

Teatrul lui Cronenberg își cam epuizează ideile regizorale spectaculoase pînă la intrarea în ultimul act.

■ ■ ■

Carmen POPESCU

Pe partea asta a dealului

– premiera pariziană a filmului După dealuri –

Joi, 27 septembrie, ultimul film al lui Cristian Mungiu, *După dealuri*, a fost prezentat în avanpremieră la Paris. La Cinéma des Cinéastes *(„le cinéma de ceux qui le font“* – anunța imaginea proiectată înainte de începerea filmului), Radu Mihăileanu a jucat rolul gazdei, primindu-i pe regizor și pe Cristina Flutur. Un adevărat eveniment pentru cinefili, în special, și pentru românii din Paris, în general. De altfel, căutînd cinematograful după ce am ieșit din metrou, un francez care ne-a auzit vorbind românește s-a oferit să ne arate unde este. De-a dreptul magic pentru cotidianul parizian. Discutînd cu el, am aflat că ar fi vrut să vadă filmul, dar cum nu a putut obține o invitație, a renunțat *(comme quoi:* au și cinefilii limitele lor...).

La cinema – o mulțime franco-română, cu invitații sau fără. Noi făceam parte din cea de-a doua categorie, iar biletele s-au terminat în fața noastră. Au urmat zece minute de așteptare nervoasă pentru a ști dacă, nevenind toți invitații, vor rămîne locuri libere *(comme quoi,* din nou: nu e suficient să fii invitat ca să te intereseze Mungiu). Așteptare care mi-a adus aminte de tactici de coadă bucureșteană de pe vremuri – surpriza fiind că cele mai bine antrenate erau cîteva june care, în mod evident, nu avuseseră cînd să practice respectivele cozi.

Sala – mare – era plină ochi, ceea ce nu vezi de obicei decît pentru blockbuster-uri. O adevărată plăcere să te gîndești că Mungiu bate – măcar pentru o seară, pentru că îmi imaginez că, atunci cînd va începe să ruleze în mod obișnuit, filmul va fi distribuit mai degrabă în sălile „art et essais“ – *Savages* al lui Oliver Stone, să zicem. (Nu că aș face vreo comparație, pentru că cele două filme au, în mare, publicuri diferite – am luat, aproape la întîmplare, o mare producție hollywoodiană care a avut avanpremiera tot săptămîna aceasta.)

Înainte de începerea filmului, am fost preveniți, cei care nu eram la curent, că proiecția durează două ore și jumătate. Cum că am risca să ne plictism, a lăsat să se înțeleagă Mungiu. Nu a fost nici o clipă cazul, și nu vorbesc doar pentru mine: pe toată durata filmului am simțit sala concentrată.

Nu-i de mirare că a fost așa – filmul este excepțional. De la partea tehnică pînă la subiect, sau poate ar fi trebuit să spun invers, căci nu e puțin lucru – așa cum a insistat Mihăileanu în timpul discuțiilor – să faci un film întreg din plan-secvențe. Fiecare scenă e construită meticulos, compusă cu o grijă care nu scapă nimic din vedere și care mi-a adus aminte de videourile lui Bill Viola. Scenă de scenă, imaginile se lasă analizate fiecare în parte, fiecare detaliu vorbește. Nu e nimic întîmplător nici în compunerea personajelor – poziționate în spațiul scenei pentru a da la iveală o țesătură nevăzută de tensiuni, afecte, rapoarte de forță – nici în felul în care sînt filmate. Camera se apropie de fața lor ca pentru a le scruta pe dinăuntru sau, dimpotrivă, le filmează din spate, lăsînd spectatorul să completeze partitura scenariului. Căci în justețea lor construită, imaginile au acel *punctum* de care vorbea Barthes, care te incită să intri în istoria de pe ecran. Astfel, filmarea personajului din spate nu spune mereu același lucru: spatele dirigintei care vine la biserica din deal pune personajul între paranteze, ca și cum ar exista și nu ar exista; spatele Alinei care, la rîndu-i, intră în biserică întrerupînd slujba e insuportabil – minute lungi nu vezi decît fețele uimite și înspăimîntate ale călugărițelor, sfîrșind prin a-ți închipui că ești chiar tu cel care îndrăznești să le ceri socoteală.

Detaliul poate părea, la o privire rapidă, anodin sau simplu amuzant. Pe peretele cabinetului doctorului care o îngrijește pe Alina la spital sînt trei imagini: (de la dreapta la stînga, căci așa le-am citit) Mona Lisa/o siluetă de tînără, scăldată – cum se spune – în lumina apusului pe malul mării/o icoană. Nu sînt doar trei simple reproduceri – în tripticul ieftin, de hîrtie lucioasă, expune, ca într-o schemă mnemotehnică, idealurile românului (dar oare numai ale lui?): arta (și nu oricare artă)/viața (vraja mării și curbele senzuale ale fetei)/divinul.

Cititul dincolo de imagini e un exercițiu la care te invită, de la bun început, la însăși cartografierea filmului. De o parte și de alta a dealurilor, aici și acolo (unde este aici, unde este acolo?), două lumi care aproape că nu se ating. Topografia aceasta îi permite lui Mungiu să trateze lumea mînăstirii într-un spațiu aparte, cu o logică diferită și cu reguli proprii. Dar și să facă un *clin d'oeil:* filmul se petrece pe o gură de rai, pe un picior de plai, spectatorul plonjează cu capul înainte în însuși orizontul mioritic. Ca în baladă, e vorba de peisaje bucolice, de fraternizare, de o lume mistică, de trădare, de sacrificiu.

Povestea e atît de puternică în toate amănuntele ei, încît nu are nici o clipă nevoie să dea lecții.

Dar ce mi s-a părut cel mai formidabil este felul complex în care este povestită istoria. (Și aici mă opresc și deschid o paranteză, pentru a adăuga că la justețea scenelor contribuie justețea actorilor, care izbîndesc performanța de a juca într-o gamă aproape minoră, ferindu-se să supraîncarce violența poveștii). Nimic nu e simplu, nimic nu e doar alb sau negru; filmul se abține să tranșeze, povestea e atît de puternică în toate amănuntele ei, încît nu are nici o clipă nevoie să dea lecții. Lucrurile sînt imbricate, binele cu răul se împletesc. Sigur, povestea e cutremurătoare, dar nu doar prin sfîrșitul ei, ci prin tot ceea ce duce acolo, direct sau indirect.

Dar tocmai aici e problema – din partea asta a dealului, de unde privesc, complexitatea lucrurilor îmi apare distinctă, compusă (cum am spus) cu finețe și atenție. Nu e vorba, bineînțeles, de o situare de geografii ierarhizante, căci îmi imaginez că aceeași complexitate va apărea la fel de limpede și spectatorului de acasă. Dar cum se va vedea de pe partea cealaltă a dealului? Mungiu ne spunea că subiectul filmului a stîrnit reacții puternice printre actori, cazuri de conștiință, ca pentru actrița care a cerut permisiunea duhovnicului său pentru a juca. *4 luni, 3 săptămîni, 2 zile* a fost chiuretat – dacă îmi pot permite să spun asta –, în anumite locuri conservatoare din Statele Unite, de scena fătului avortat. Cum se va vedea *După dealuri* de partea cealaltă a dealului? În lumea în care se imaginează catedrale supranormate, care să întreacă ctitoriile epocii de tristă amintire (parcă așa se spunea, și despre unele, și despre cealaltă), va avea filmul șansa să fie privit cu finețea și atenția cu care a fost construit?

■ ■ ■

Ce facem cu fondurile europene

– interviu cu Marian DOBRILĂ –

Vă ocupaţi de proiecte pentru obţinerea fondurilor europene. Deşi în ultima vreme se vorbeşte foarte mult despre acest subiect, mă gîndesc că încă multă lume îşi pune întrebarea de unde vin aceste fonduri, cine le dă.

Tot aşa cum există bugetul de stat al României, la care românii contribuie cu impozite iar o parte din bani revin înapoi prin cheltuieli publice, există şi bugetul Uniunii Europene, la care toate statele membre contribuie, iar banii vin înapoi în aceste state, diferenţiat faţă de contribuţii, pentru a dezvolta Uniunea ca un tot. Cei mai mari contributori sînt ţările mari, ca Germania şi Franţa. De aici apare şi discuţia că nu le mai convine să contribuie aşa de mult şi să primească aşa de puţin, în condiţiile în care la ora aceasta Uniunea stă sub un semn de întrebare.

Teoretic, ţările mai puţin dezvoltate ar trebui să primească mai mult.

Da, şi există chiar şi un criteriu. E vorba de regiunile de dezvoltare ale Europei care au sub 75% din PIB-ul european. În România, şapte regiuni din opt (cu excepţia zonei Bucureşti-Ilfov) sînt sub acest procent şi se încadrează în zona de ajutor. În 2007, chiar şi Bucureştiul era sub acest prag, dar acum a ajuns undeva aproape de media Uniunii.

În cazul României se vorbeşte mereu despre o absorbţie nu prea bună a acestor fonduri. Care sînt principalele obstacole?

Eu cred că impedimentul cel mai mare este lipsa capacităţii noastre instituţionale. Am fost puşi în faţa unui examen foarte mare – 30 de miliarde de euro –, cu o pregătire inadecvată. Fondurile anterioare aderării – SAPARD, PHARE – erau incomparabil mai mici. Absorbirea unei asemenea sume necesită, în primul rînd, o infrastructură instituţională puternică şi, în al doilea rînd, o strategie. Noi sîntem departe de ambele lucruri. Şi, dincolo de problema absorbirii acestor bani, apare şi întrebarea legată de impactul lor în propria economie. Adică, poţi absorbi bani mulţi, care să aibă un impact mic, şi poţi absorbi bani mai puţini, dar care să aibă un impact mare, în condiţiile în care ai o bună strategie.

Era un exemplu acum cîţiva ani. Cu fonduri europene identice, înainte de aderare, s-au construit două puncte de frontieră, la Cenad. Cel din partea ungurească era o clădire solidă de beton, cel românesc arăta ca o baracă.

Despre asta e vorba, şi nu numai. De exemplu, s-au construit pensiuni turistice în anumite zone, unde n-au venit turişti. Au dat faliment. Sau au fost investite milioane de euro în canalizări, apă şi drumuri comunale în zone unde nu s-au racordat decît cîţiva oameni. Impactul a fost total disproporţionat faţă de valoarea investiţiei.

În aprobarea acestor fonduri nu se ia în considerare şi eficienţa, utilitatea investiţiei?

Teoretic, da. Există indicatori care trebuie atinşi. Pe de altă parte însă, de multe ori persoanele care analizează aceste proiecte nu au competenţa necesară. Nu pot înţelege sau analiza un studiu de piaţă; de exemplu, dacă pensiunea respectivă va avea sau nu clienţi. Dacă nu este un om tehnic, nu poate înţelege cum canalizarea trebuie să meargă în jos, şi nu în sus. Această capacitate, această experienţă nu lipseşte chiar peste tot. De exemplu, la programul de dezvoltare rurală s-a întîmplat mai rar să se facă o canalizare în sus, pentru că acolo sînt oameni cu pregătire tehnică. La programele noi, cum ar fi POSCCE sau POSDRU, s-a greşit mult mai mult. Experţii au fost luaţi repede, au fost puţini şi volatili şi n-au reuşit să analizeze proiectele în mod corect.

Trei sferturi din fondurile europene sînt adresate instituţiilor statului, adică autorităţilor.

Trei sferturi din fondurile europene sînt adresate instituţiilor statului, adică autorităţilor, fie ele locale sau centrale, iar un sfert sînt pentru beneficiari privaţi.

E vorba de un raport planificat dinainte sau aşa se întîmplă în mod natural – statul să ia trei sferturi, pentru că e mai puternic?

Strategia României a cuprins multe investiţii în infrastructură. Patru miliarde în căi de transport, patru miliarde în proiecte de mediu – aproape integral bani ai statului. Aşa a fost construită strategia României şi este normal ca statul să ia mai mult decît privaţii. Foarte important e însă cum gestionează statul aceşti bani, fiindcă problema noastră de absorbţie a fondurilor vine de la stat, şi nu de la privaţi. Aceştia din urmă îşi vor absorbi integral fondurile europene, în vreme ce statul a absorbit pînă acum doar 15% din partea lui.

Aprobările pentru proiectele private sînt date tot prin instituţiile de stat?

Toate proiectele privaţilor trec prin instituţiile statului român. Toate cele 30 de miliarde fonduri de absorbit trec prin statul român. Nu se fac direct la Uniunea Europeană. Aceasta are un rol foarte restrîns, de audit, control, monitorizare. Iar toate proiectele sînt întîrziate cu anii de către aceste instituţii de stat. Deci, dacă vrei să te apuci ca privat să faci un proiect, trebuie să te gîndeşti cu trei-patru ani înainte.

În aceste condiţii, înseamnă că se poate deja estima destul de precis cîte fonduri vom reuşi să absorbim pînă la încheierea actualului ciclu bugetar al UE?

Aproximativ, se poate spune că, pentru agricultură, cele 10 miliarde vor fi absorbite integral pînă la sfîrşitul anului 2015, care este acel *n plus 2* (adică 2013 plus încă doi ani în care mai ai timp să implementezi proiectul). Nu spun însă că le vom absorbi şi în mod eficient. În ce priveşte cele 20 de miliarde de fonduri structurale, e o volatilitate foarte mare. Eu cred că în cazul cel mai optimist putem absorbi 75% din ele şi în cazul cel mai pesimist – doar 40-45%.

La stabilirea noului buget al UE se ţine cont de ce s-a absorbit anterior?

Capacitatea de absorbţie este doar unul dintre factorii de evaluare. La negocierea acordului de parteneriat, România se duce la Uniune şi spune că vrea bani pentru anumite priorităţi. Ţinînd cont de numărul de cetăţeni şi de forţa pe care o are în UE, va avea dreptul la o anumită cotă. De capacitatea anterioară de absorbţie se ţine cont doar într-un raport de 10-15 procente. Restul rezultă din ce prezentăm la Uniune despre ce vrem să facem, cît de credibil prezentăm aceste lucruri şi ce forţă politică avem ca să ne susţinem cererea.

Care sînt proiectele fără şanse de aprobare? Ce nu poţi face cu fonduri europene?

De la început, au fost excluse investiţiile din zona imobiliară şi aproape în totalitate cele în mijloace de transport. Mai sînt fonduri la care ţi se oferă posibilitatea teoretică de acces, eşti eligibil, dar nu poţi întruni un punctaj suficient de selecţie. Aşa era la un moment dat în agricultură, cînd exista un avantaj al producătorilor de cereale în faţa crescătorilor de animale. În general însă, domeniile în care s-au putut obţine cel mai uşor fonduri europene pentru privaţi au fost fermele vegetale şi animale (în funcţie de an), iniţiativele noi în mediul rural pe diferite forme de producţie şi investiţiile mici din industria uşoară.

Cine aprobă sau respinge asemenea finanţări cu fonduri europene?

În România sînt opt ministere, fiecare ocupîndu-se de domeniul său. Deci, statul. Uniunea Europeană are un cuvînt de spus doar la proiectele majore, care sînt definite ca fiind cele peste 50 de milioane de euro. După ştirea mea, genul acesta de proiecte reprezintă 3-5% din total. Sînt, în general, legate de infrastructură, mediu sau transport.

Respingerile pot fi reclamate la UE?

După părerea mea, şansele sînt nule. Dacă autoritatea română îţi respinge proiectul şi depui contestaţie, trebuie să urmezi cursul instanţei. Iar justiţia românească are o procedură pe care orice investitor care îşi face calcule preferă să nu o urmeze. Apoi, la Uniune există, teoretic, căi de atac. Ele s-au folosit foarte puţin şi eu nu ştiu să fi existat vreun succes. Pînă la urmă, deci, autorităţile române deţin pîinea şi cuţitul.

Aşa e peste tot? În fiecare ţară, autorităţile deţin controlul absolut în aprobarea acestor fonduri?

Pentru toate statele, UE are un rol la fel de restrîns, pentru că ar fi şi imposibil să facă atîtea lucruri. Dar cred că în multe ţări sistemul de justiţie este mult mai rapid şi mai eficient. În România poţi tergiversa cel puţin doi ani aproape orice proces. Or, după doi ani, investiţia nu-şi mai are rostul. Dacă cîştigi, de cel mai multe ori lipseşte obiectul, fondurile s-au terminat, ministerul a plecat...

În România poţi tergiversa cel puţin doi ani aproape orice proces.

Cum stăm faţă de alte ţări foste comuniste, în privinţa procentului de absorbţie?

La fondurile structurale sîntem ultimii. Dar nu neapărat într-un sens tragic. Eu estimez că avem o întîrziere de un an, un an şi jumătate, faţă de aceste ţări, adică sîntem probabil în urmă cu două miliarde de euro la fondurile structurale. Conform calendarului, anii 2013, 2014 şi 2015 sînt cei mai importanţi în procesul de absorbţie. Noi programaserăm în aceşti ani absorbirea a mai mult de jumătate din fondurile structurale la care avem dreptul. Deocamdată stăm rău, dar nu tragic. La agricultură e ceva mai bine, cu precizarea că există dubii asupra impactului pe care aceste fonduri le vor avea.

Care e genul de investiţii ineficiente din agricultură?

Cel mai mult s-au deturnat fonduri de la infrastructură rurală, unde beneficiare au fost Primăriile – măsura 322. Acolo a fost peste un miliard de euro şi toate lucrările au avut preţuri exagerate, studiile de fezabilitate au fost extrem de superficiale iar deciziile au fost politice, s-au aprobat proiecte în funcţie de culoarea politică. Cred că din acei bani puteau fi făcute de două ori mai multe lucrări cu o utilitate generală de cel puţin cinci ori mai mare. Un alt program care îmi ridică semne de întrebare este cel destinat irigaţiilor, care, în România, sînt critice. Acest program a fost amestecat, s-au dat bani

PUBLICITATE

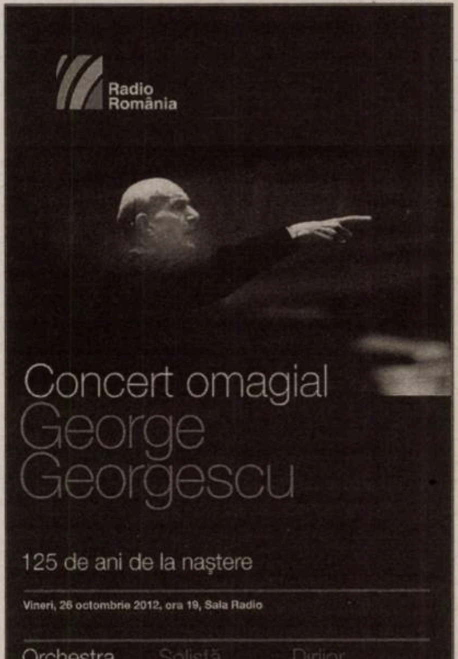

Radio România
Concert omagial George Georgescu
125 de ani de la naştere
Vineri, 26 octombrie 2012, ora 19, Sala Radio
Orchestra Naţională Radio
Solistă Mihaela Martin
Dirijor Cristian Mandeal
J. Brahms Variaţiuni pe o temă de Haydn, op. 56a
W. A. Mozart Concertul nr. 5 pentru vioară şi orchestră în la major, KV 219
M. Reger Variaţiuni şi Fugă pe o temă de Mozart, op. 132
Bilete.ro

© L. Muntean

Există şi o mulţime de poveşti de succes cu aceste fonduri europene.

şi pentru drumurile de exploatare agricolă, şi pentru cele forestiere, încercînd să se acopere cît mai mult. Şi investiţiile în materie de irigaţii propriu-zise au fost foarte mici, deşi banii erau destui. Şi cred că şi în agricultură, la măsura 121, cea pe care privaţii au accesat-o cel mai mult, a fost o greşeală că nu s-a încurajat destul producţia în segmentele unde importăm.

Care sînt motivele pentru care se resping proiecte?

80-90% sînt nişte motive de formă – cînd un document nu e întocmit cum trebuie, lipseşte ceva... Din punctul acesta de vedere, mecanismul e foarte viciat, pentru că ofiţerul care-l analizează ar trebui să treacă cu vederea unele erori sau să-i acorde beneficiarului şansa să le remedieze. Aici e o mare sursă de corupţie şi de ineficienţă. Avem cazuri în care proiecte foarte bune au fost respinse pentru că lipsea o ştampilă pe o pagină. Eu cred că ar trebui să ne concentrăm mai puţin pe formă şi mai mult pe priorităţi şi pe strategii. La noi, mecanismul acesta e total întîmplător şi subiectiv.

Apare şi o concurenţă evidentă pentru aceşti bani, te poţi gîndi că, dacă proiectul altcuiva se blochează, îşi rămîn ţie mai multe fonduri?

Da. Cel puţin la beneficiarii privaţi, dar şi la Primării, concurenţa a fost undeva între 4 la 1 şi 20 la 1, pentru fiecare euro disponibil. Asta înseamnă o concurenţă imensă, dar şi o proastă gîndire a acelui program, pentru că o astfel de competiţie nu foloseşte la nimic. Înseamnă că nu s-au stabilt priorităţi clare şi nu s-au direcţionat banii.

Paradoxal este că pe unele fonduri se dă o astfel de bătălie, în vreme ce în general ne plîngem că gradul absorbirii fondurilor e prea mic.

Da, dar cu o nuanţă. Particularii au absorbit fondurile în totalitate, sînt în grafic. La stat, fondurile s-au absorbit mult mai puţin, din cauza inerţiei beneficiarilor. Sîntem în situaţia interesantă în care o autoritate a statului analizează proiectul unei alte autorităţi a statului. Iar inerţia apare atît la cel care analizează, cît şi la cel care beneficiază. Statul nu-şi susţine propriul proiect la fel ca privatul. Chiar cînd i se aprobă, nu se apucă imediat de el sau îl abandonează. În plus, sînt proiecte a căror aprobare ţine de autorităţi de culori politice diferite şi atunci se blochează reciproc. Sînt multe cazuri de acest fel, la proiectele de mediu, de exemplu.

Din cîte ştiu, aveţi un procent mare de reuşită la proiectele pe care le faceţi dvs.

Da, am înfiinţat o firmă a cărei rată de reuşită este de 90% din proiectele depuse pe fonduri europene. Am făcut o selecţie foarte riguroasă a beneficiarilor nu doar pe criteriul proiectelor care se pot aproba, ci şi pe criteriul celor care se pot implementa. I-am privit cu ochiul dracului, cum se spune. Multora le-am recomandat să reducă valoarea proiectului sau să schimbe domeniul spre ceva unde aveau mai multă expertiză. Am şi refuzat să încheiem contracte de consultanţă, chiar dacă era atrăgător să cîştigi bani, indiferent de succesul proiectului. Avem o rată de implementare a proiectelor noastre de 80%, în condiţiile în care, la nivel naţional, rata este sub 20%.

Bănuiesc că aveaţi o mulţime de solicitări inadecvate. Cum arătau acestea?

Mulţi voiau să-şi facă hotel sau pensiune de foarte mari dimensiuni, fără să aibă experienţă în turism. Ştiau doar „că merge“. Erau unii care voiau să-şi facă o mare fermă de porci, în valoare de două milioane de euro, dar care cred că în viaţa lor văzuseră, doar întîmplător, cîţiva porci.

Românul cere mult, „ca să fie“ şi, dacă îi iese, „lasă că vedem noi pe urmă“?

Mulţi oameni se duc acolo unde sînt fonduri. Nu se uită la ce au nevoie şi la ce ştiu să facă. Şi vor să facă din prima afaceri de milioane de euro. Sînt firme cu cifre de afaceri de cîteva mii de euro, care depun proiecte în valoare de milioane de euro.

Ce-ar mai fi însă de spus este că aceste fonduri europene au un PR foarte prost. Situaţia lor a fost dramatizată intenţionat ca instrument politic. E adevărat că nu e o situaţie bună, dar nu e nici pe departe aşa de rea pe cît apare. Există şi o mulţime de poveşti de succes cu aceste fonduri europene. Sînt oameni care, pe baza lor, şi-au dus afacerile la nivele competitive în Europa. A apărut de exemplu, o mare fermă piscicolă care va acoperi consumul care va ajuta la scăderea importurilor; avem o fabrică de paste făinoase care vinde în 37 de ţări. Făcute din fonduri europene cu proiecte duse pînă la capăt. Dar despre acestea nu scrie nimeni, pentru că mesajul public este opus.

***Marian Dobrilă** este vicepreşedinte al Asociaţiei Consultanţilor din România pentru Accesarea Fondurilor Europene.*

---

a consemnat Andrei MANOLESCU

■ ■ ■

PUBLICITATE

Investitorii lipsesc din procesul global de reformă financiară

ACCA

Investitorii ar trebui plasaţi în centrul standardelor financiare şi contabile globale susţin într-un nou raport ACCA (Association of Chartered Certified Accountants) şi Grant Thornton. Totuşi, opiniile investitorilor cu privire la emiterea standardelor viitoare nu sunt luate în considerare.

De asemenea, modalitatea lipsită de vedere de ansamblu şi fragmentată în care sunt propuse soluţii la incertitudinea economică globală, precum şi lipsa de concentrare asupra investitorilor în cadrul procesului de reformă, prelungesc fragilitatea economică globală.

Raportul, intitulat „Amplasarea investitorilor în centrul sistemului financiar,"are la bază o serie de mese rotunde pentru investitori şi reprezentanţii investitorilor, care au avut loc în întreaga lume. Raportul propune şapte etape pentru îmbunătăţirea situaţiei.

Investitorii ar trebui plasaţi în centrul standardelor financiare şi contabile globale şi, cu toate acestea, opiniile lor nu sunt clar auzite spune Sue Almond, director tehnic al ACCA. "Opinia investitorilor nu este văzută ca un punct de referinţă în raport cu care să se stabilească priorităţi şi nici nu generează un program pentru o îmbunătăţire continuă a transparenţei, ori măsuri pentru a răspunde necesităţilor acţionarilor.

"Investitorii nu au întotdeauna o reprezentare unitară, iar opinia comunităţii investitorilor nu este neapărat omogenă, dar aceasta nu înseamnă că toate opiniile acestora ar trebui ignorate."

Există etape care pot fi parcurse pentru a îmbunătăţi această situaţie

1. **Stabilirea unei agende integrate de reformă având în vedere necesităţile investitorilor**. Investitorii îşi doresc să vadă standarde noi şi îmbunătăţite de contabilitate, audit şi guvernare corporativă, elaborate într-un mod mult mai integrat. Propunerile de reformă trebuie să fie bazate pe o înţelegere solidă a necesităţilor şi priorităţilor investitorilor.

2. **Continuarea elaborării de standarde consecvente la nivel global.** Consecvenţa globală este esenţială pentru investitorii cu portofolii globale. Investitorii doresc informaţii comparabile în situaţiile financiare şi aplicarea standardelor contabile şi de audit.

3. **Extinderea rapoartelor emise de companii.** Raportarea integrată este considerată ca reprezentând o oportunitate pentru umplerea unor breşe informaţionale. Alinierea strânsă în cadrul acesteia a gestionării riscului şi a performanţei ar putea conduce la sporirea încrederii investitorilor în capacitatea conducerii de a-şi îndeplini sarcinile în viitor.

4. **Adoptarea pe o scară cât mai largă a standardelor înalte de guvernare corporativă.** Adoptarea şi aplicarea cadrelor generale şi codurilor de guvernare corporativă este neuniformă la nivel global. O adoptare mai amplă este considerată valoroasă de către investitori. În unele regiuni, o guvernare corporativă îmbunătăţită a fost considerată ca având cea mai înaltă prioritate pentru a spori încrederea investitorilor.

5. **Extinderea certificării şi a rapoartelor auditorilor.** Există cerere pentru mai multe informaţii derivate din procesul de audit şi pentru orice probleme identificate, precum şi pentru informaţii privind eficacitatea conducerii unei companii şi a guvernării corporative. Investitorii ar fi dispuşi să plătească pentru un grad crescut de certificare dacă acesta ar aduce un plus de utilitate.

6. **Permiterea unei participări mai mari a investitorilor în stabilirea programului reformei şi în elaborarea noilor standarde.** Investitorii doresc să îşi sporească importanţa în raportul cu normalizatorii şi reglementatorii, pentru a se asigura că necesităţile lor au prioritate atunci când sunt dezbătute reformele sistemului de raportare financiară.

7. **Schimbul de opinii pentru încurajarea progresului.** Investitorii doresc să facă schimb de idei şi opinii între ei pentru a încuraja adoptarea pe scară largă a celor mai bune practici. De asemenea, ei susţin un dialog sporit cu profesia de audit pentru a îmbunătăţi cunoaşterea provocărilor cu care se confruntă fiecare parte.

"Mesele rotunde pentru investitori organizate de ACCA şi Grant Thornton oferă un punct de pornire pentru dezbateri viitoare" spune Steve Maslin, partener la Grant Thornton. "Investitorii doresc să exploreze noi abordări pentru elaborarea reformelor raportării financiare. Ei susţin conceptul unui proces mai integrat care scoate în evidenţă conexiunile dintre standarde şi reglementări de contabilitate, raportare, audit şi guvernare corporativă. Ei susţin pe deplin acordarea de prioritate necesităţilor lor, asigurându-se că orice propuneri de reformă încep printr-o analiză solidă şi prin cunoaşterea provocărilor cu care se confruntă şi cu domeniile care necesită cel mai urgent ameliorare."

ACCA îşi propune să exploreze modalităţi de facilitare a dezbaterilor viitoare şi îşi va continua eforturile de a aduce opiniile şi interesele investitorilor în prima linie a acestor dezbateri. Strategii, normalizatorii şi organismele profesionale, în aceeaşi măsură, trebuie să amplaseze necesităţile investitorilor în centrul programului de îmbunătăţire a profesiei contabile.

ACCA este organismul global pentru profesioniştii financiari şi încă de la fondare, în 1904, ACCA a urmărit în mod constant aceleaşi valori de bază: oportunitate, diversitate, inovaţie, integritate şi responsabilitate. ACCA consideră că profesioniştii financiari (contabili, auditori, etc), aduc valoare pentru economiile aflate în toate stadiile de dezvoltare şi încearcă să dezvolte competenţa profesiei şi să încurajeze adoptarea unor standarde globale.

Valorile ACCA sunt aliniate la nevoile angajatorilor din toate sectoarele, din dorinţa de a se asigura că, prin calificările oferite, sunt pregătiţi profesionişti financiari pentru mediul de afaceri.

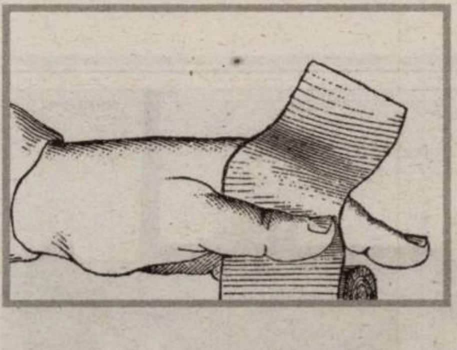

Iulian COMANESCU

oameni şi **etichete**

Ciocoii vechi şi noi

– *şi mai ales foarte noi* –

Ciocoii: sînt peste tot, mai ales de cînd i-a conjurat Dan Diaconescu. Distinsa lingvistă Rodica Zafiu a scris de curînd un articol revelator despre ei în *Dilema veche*. Totuşi, cum de s-au trezit ei, ca să ne bîntuie, tocmai acum, în 2012?

Rodica Zafiu dă o explicaţie precisă şi greu de contestat despre istoria cuvîntului. Iniţial, *ciocoi* însemna servitor sau slugă boierească, un soi de personaj secund, trăitor pe lîngă curtea potentatului, personaj care de la un punct încolo a căpătat conotaţii negative şi de putere/asuprire, de factor de decizie (negativă) în privinţa unor chestiuni care privesc ceva numit *popor*.

De un astfel de sens s-au legat Nicolae Filimon – cu celebrul *Ciocoii vechi şi noi* – şi, adaugă Rodica Zafiu, Heliade Rădulescu sau V. A. Urechia. E vorba de un fel de parveniţi, care au uzurpat, ca arendaşi sau din alte poziţii subalterne, autoritatea boierului.

Reintrat în circulaţie, pe limba lui Dan Diaconescu, cuvîntul pare a spune altceva: o specie nu doar omniprezentă, ci şi omnipotentă de asupritori, care tinde a se adăuga, în parnasul bizarilor zei ai corupţiei din România postrevoluţionară, *baronului local* sau *mogulului*.

Rodica Zafiu mai aminteşte cu folos de faptul că acelaşi *ciocoi* căpăta un sens asemănător cu cel de azi în *Scînteia* anilor '50, ca opresor generic şi reprezentant al burghezo-moşierismului, fără nuanţe şi grad de autoritate. De acolo – sau poate din titlul binecunoscut al romanului lui Filimon – l-a luat şeful OTV şi al PP-DD.

Totuşi, e ceva care scîrţiie aici: la Dan Diaconescu, şi în *Scînteia,* vorbim de asupritori discreţionari. În dicţionar şi istoria literaturii, e mai degrabă un intermediar al puterii, de felul celor care făceau ochi într-o ţesătură socială în acelaşi timp mai aşezată şi mai complicată. *Baronul local* stăpîneşte un teritoriu, iar *mogulul* – un business/o industrie. Peste ce e şef *ciocoiul?*

În lipsa altui domeniu, peste spaimele şi frustrarea *poporului*. E ciudat faptul că Dan Diaconescu l-a învestit – şi restul presei îl propagă ca atare – cu puteri nemăsurate, fiindcă ar trebui, încă o dată, să depindă de cineva. O primă explicaţie o găsim în însăşi biografia lui Dan Diaconescu. Acum cîţiva ani, fondatorul OTV şi al PP-DD perora vreme de cîteva nopţi, în eter, într-un serial intitulat *Jos labele de pe Televiziunea Poporului*, în care îşi povestea diferitele aventuri postrevoluţionare. În serialul respectiv – de la un capăt la altul o provocare la adresa CNA, cel care putea să-l interzică –, Diaconescu amintea, voalat, de diferite personaje sus puse, de care se lovise în toată cariera lui audiovizuală. Cîteva dintre ele puteau fi identificate prin foşti prim-miniştri şi preşedinţi ai României. Dar restul?

Restul erau ciocoi. O primă explicaţie, mulţumitoare, pentru cariera pe care o are azi cuvîntul e cercul de intermediari cu putere de decizie de care s-a lovit în propria ascensiune Dan Diaconescu. Important – şi periculos – acum, inventatorul OTV a avut de-a face cu destui *oameni de casă* (altă sintagmă preluată din literatura de manual şcolar, productiv, de presă) ai diferiţilor potentaţi. Dincolo de rezonanţa onomatopeic-aliterativă, de anii '50 şi de titlul lui Filimon, *ciocoii* au înviat în discursul lui Diaconescu şi în consistentele ecouri media ale acestei vorbiri, ca o frustrare din trecut şi o revanşă, acum, că Diaconescu se prosteşte pe toate posturile TV (aşa cum anticipam la începutul anului) cu mascarade de rang mai înalt, ca Oltchim.

Însă ei, *ciocoii,* nu s-ar fi propagat atît de bine dacă ar fi fost doar o obsesie personală a otevistului posesor azi de ambiţii mai înalte. Diaconescu ştie să construiască un discurs public foarte bine, ca pe o saga, cu desfăşurare în timp, răsturnări de situaţie spectaculoase şi deznodămînt. Pentru asta îţi trebuie o ureche fină faţă de supărările celor care aud acelaşi discurs. Probabil, publicul – şi electoratul – lui Diaconescu are aceeaşi problemă cu Diaconescu. El nu se întîlneşte nici cu Năstase, nici cu Iliescu, nici cu Ponta, şi nici cu Băsescu. Ci cu intermediarii acestora, de pe la administraţii financiare, poliţie şi de prin alte focare de infecţie socială – altfel spus, aparatul de stat. Într-o ţară în care *mogulii* şi *baronii locali* se consolidează tot mai mult, se creează, ca la sfîrşitul secolului al XIX-lea, necesitatea intermediarilor. Cumva, inadvertenţa la timpul prezent a părintelui Elodiei trasează un viitor, fiindcă altfel n-ar fi făcut atîta vîlvă.

Iulian Comanescu *este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

■ ■ ■

trecerea prin reviste

● LE FIGARO, 26 septembrie

Interviu cu Patrick Modiano în *Le Figaro,* publicat cu doar cîteva săptămîni înainte de lansarea noului său roman *L'Herbe des nuits* („Iarba nopţilor").

„Păreţi să vorbiţi cu mai multă uşurinţă despre dvs. decît la debut. Cum aşa?

La început am simţit scrisul ca pe-o constrîngere. E îngrozitor să te apuci de scris atît de tînăr, e dincolo de puterile tale, trebuie să ridici greutăţi mult prea mari şi nu eşti în stare s-o faci. Mi-am văzut recent primele manuscrise şi m-a frapat absenţa spaţiului, a respiraţiei. Asta era starea mea de spirit atunci, era ca o sufocare. Astăzi, tensiunea asta nu mai e chiar atît de puternică.

Aveţi sentimentul că aţi progresat?

Nu prea. Sentimentul de insatisfacţie după fiecare carte rămîne tot atît de viu. Multă vreme am avut acest vis: că nu mai trebuie să scriu, că m-am eliberat. Din păcate, nu m-am eliberat, trebuie să ar în continuare acelaşi petic de pămînt, cu sentimentul că niciodată n-am să reuşesc să termin. (...)

Cititorilor încă le place să vă confunde cu tînărul autor al romanului Rue des Boutiques Obscures *(„Strada dughenelor întunecoase"). Recent aţi împlinit 67 de ani. Ce înseamnă asta – să îmbătrîniţi?*

Aparţin unei generaţii între două epoci. Cînd mi-a apărut primul roman, autorii anilor '30 încă mai publicau. Aragon, Montherlant, Giono... S-a vorbit despre o revoluţie în ceea ce priveşte moravurile, însă adevărul e că moravurile au rămas destul de stricte. Mă gîndesc acum la profesoara aceea Gabrielle Russier, condamnată pentru o poveste de dragoste cu unul dintre elevii ei... Epoca aceea îmi pare acum foarte îndepărtată. Simenon spunea că personajele unui scriitor evoluează odată cu el, avînd mereu aceeaşi vîrstă cu el; nu e şi cazul meu, mi se pare că personajele mele sînt acum mai tinere decît mine, ele au vîrsta mea de pe vremuri... În tinereţe simţeam, în prezenţa oamenilor mai vîrstnici, un soi de acceleraţie a timpului – şi mă întreb de ce."
(M. M.)

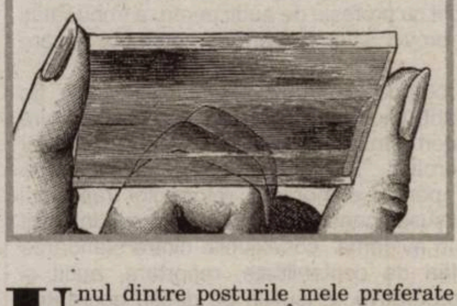

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe **sticlă**

Europenii şi americanii

Unul dintre posturile mele preferate este Viasat History. În situaţia în care nu am canalul ARTE – care, din păcate, nu a venit în România, aşa cum ni se promitea anul trecut –, Viasat History este postul cu cele mai multe programe culturale pe care mi-l oferă operatorul de cablu la care sînt abonat, RCS-RDS. Şi cînd spun asta nu mă gîndesc la faptul că oricum istoria înseamnă cultură, ci că la Viasat History pot vedea o mulţime de emisiuni dedicate artelor – de la arhitectură şi plastică la literatură, muzică sau film.

Acest post are, de exemplu, un excelent documentar despre Beethoven *(În căutarea lui Beethoven),* care-şi propune să afle cum a fost cu adevărat omul de dincolo de efigia romantică a artistului chinuit. De altfel, Viasat History are o întreagă serie dedicată compozitorilor: *Pe urmele lui Berlioz, Pe urmele lui Chopin, Pe urmele lui Bizet* etc. De asemenea, remarcabil e şi un documentar despre Van Gogh *(Vincent: Întreaga poveste),* în care se relatează despre lunile de nebunie ale pictorului sau despre fanatismele lui religioase, dar şi despre perioada în care a fost profesor sau pasionat lingvist. Mai există şi o serie dedicată impresioniştilor, unde scriitorul Waldemar Januszczak caută locurile pictate de ei (un inteligent pretext pentru a face critică de artă şi a călători din Indiile de Vest pînă la Paris sau Londra). Sau un serial, prezentat de acelaşi Waldemar Januszczak, despre barocul european. Sau un fascinant documentar despre catedralele gotice de la Sens, Canterbury, Chartres şi Köln *(Giganţii stilului gotic).* Sau filmele din seria *Cum a modelat arta lumea,* în care am putut vedea un foarte bun episod despre cum portretul politic şi reprezentările de propagandă din zilele noastre îşi au obîrşia, ca demers, într-un portret al lui Alexandru cel Mare sau într-o statuie a lui Octavian Augustus. La acestea se adaugă documentarele dedicate filmului, cum sînt *O sută de ani de Hollywood* şi *Vedete de cinema*. Subiecte diverse, domenii diverse, dar toate abordate în acelaşi stil dinamic şi inteligent. În plus, discursurile sînt foarte bine susţinute la nivelul imaginii – cu filmări în multe locuri din lume sau cu reconstituiri de tip docu-dramă. Desigur, toate acestea costă, însă cine a zis că o televiziune de calitate se face cu mijloace puţine?

Subiecte diverse, domenii diverse, dar toate abordate în acelaşi stil dinamic şi inteligent.

Dar ceea ce apreciez cel mai mult la documentarele de la Viasat History e felul cum este privită cultura. Ea nu e nici pe departe ceva la care să te prosternezi şi despre care să vorbeşti dîndu-ţi ochii peste cap cu patos. Valorile sînt valori, dar ele nu-i împing pe cei care le prezintă la Viasat History în deliruri mistico-poetice, iar oamenii îşi păstrează în orice moment un sănătos spirit critic.

Viasat History este deţinut de o firmă suedeză de media, dar transmite de la Londra, iar multe dintre documentarele prezentate pe post sînt făcute de BBC.

În grila de programe pe care mi-o oferă RCS-RDS, mai am un canal dedicat istoriei – unul american, care se numeşte simplu History Channel. Cîtă diferenţă între acesta şi cel european! Ce e istoria pentru americani? Vedem mai multe emisiuni în care nişte indivizi, în general supraponderali, caută prin toată America „antichităţi" şi-şi freacă palmele că au făcut o afacere bună achiziţionîndu-le, pentru a le revinde sau a le restaura (şi, desigur, a le revinde apoi). „Antichităţile" respective sînt pompe de benzină din anii '50, reclame cu Pepsi-Cola din anii '40, automobile vechi de 50 de ani etc. E adevărat, asemenea emisiuni sînt explicabile într-o perioadă de criză, cînd oamenii trebuie să fie încurajaţi să-şi valorifice vechiturile de prin şoproane, dar mă tem că nu asta e singura raţiune pentru care sînt ele difuzate.

Pe scurt, Viasat History şi History spun foarte multe despre europeni şi, respectiv, americani, despre cum văd ei lucrurile. Iar eu mă bucur că sînt european.

■ ■ ■

Noul Pegas

– interviu cu Andrei BOTESCU –

Să vă prezentaţi...

Sînt biciclist urban şi pasionat de reinventarea identităţii naţionale dintr-o perspectivă postmodernă.

Am 35 de ani, dar vîrsta psihologică la care am rămas blocat este 17-18. Mai precis, am aceleaşi obiceiuri – de a colinda locuri pitoreşti, de a experimenta situaţii neobişnuite şi de a cunoaşte oameni deosebiţi.

Din cînd în cînd, mă apucă plictiseala şi atunci încerc să construiesc ceva. Mai nou, am realizat că e mai interesant să reconstruieşti decît să o iei de la zero, pentru că ai şansa să coagulezi o comunitate în jurul proiectului.

Sînt de formaţie sociolog.

Sînteţi biciclist. De cînd?

Cred că în jurul vîrstei de 4 ani am învăţat să merg pe bicicletă. Am avut un Pegas verde cu şa lungă, dar am mers şi pe bicicletele părinţilor (o cursieră Sputnik, albastru-metalizat, şi o pliabilă portocalie).

Mersul pe bicicletă era activitatea cea mai plăcută din perioada copilăriei. Îmi amintesc cum colindam aleile din parcul Circului, dar şi cum de la Lizeanu, unde stăteam, am ajuns de cîteva ori pînă în Parcul Morarilor din Pantelimon, condus de patimile primei iubiri.

Mai tîrziu, în anii de facultate, am redescoperit plăcerea de a merge pe bicicletă în Suedia, care este una dintre grădinile raiului bicicliştilor, avînd o infrastructură ce ne face să ne întrebăm la cîţi ani distanţă sîntem de ei în România.

Cum v-a venit ideea să... reinventaţi Pegasul?

Versiunea cultă a poveştii este că Pegas a fost o bună platformă de a experimenta tot ce am învăţat despre identitate şi reprezentare socială. Aceste fundamente se pare că au acţionat la nivel subconştient, orientîndu-mi opţiunile antreprenoriale.

O versiune mai obiectivă porneşte de la o întîmplare nefericită, cînd mi-au fost furate nu una, ci două biciclete scumpe (a mea şi a prietenei), şi am decis să îmi cumpăr o bicicletă care să fie *cool* şi, totuşi, să nu atragă atenţia hoţilor. Am sunat la fabrică, la Tohan Zărneşti, şi mi-au spus că acolo nu se mai produc biciclete Pegas. Am continuat să caut la dealeri şi la persoane particulare stocuri vechi, în stare acceptabilă de funcţionare. Am descoperit că există o piaţă second hand foarte dezvoltată şi multe persoane care iubesc acest brand şi recondiţionează biciclete din pasiune. Cireaşa de pe tort a fost cînd am descoperit un articol în presă care spunea, negru pe alb, că la fabrica din Zărneşti nu mai există interes pentru fabricarea bicicletelor şi că brandul Pegas a expirat la OSIM. Cum norocul ţi-l dă Dumnezeu, dar nu ţi-l băgă în traistă, au urmat aproape doi ani de birocraţie, pînă cînd am înregistrat din nou brandul, şi încă doi ani pînă cînd am constituit echipa, ne-am documentat şi am ieşit cu primele modele.

Cum aţi caracteriza Pegasul? Era o bicicletă bună?

Pegasul a fost bicicleta copilăriei mai multor generaţii. Asta o face să fie specială. Dacă vrem să căutăm indicii obiective despre calitatea bicicletelor Pegas, putem observa că există foarte multe biciclete second hand care, cu o minimă recondiţionare, sînt funcţionale după 20 pînă la 40 de ani de la fabricare. Aşadar, cred că era o bicicletă „sănătoasă“, al cărei succes a depăşit graniţele României. Multe dintre ele au luat calea exportului. De curînd, am aflat o poveste picantă despre avîntul şi declinul Pegas-ului la export, dar nu garantez autenticitatea întîmplărilor. Se spune că Pegas a avut un succes deosebit pe piaţa din Austria prin anii '80 şi mulţi ţînci austrieci purtau între picioare „căluţul înaripat“. După cîţiva ani de dezvoltare, o întîmplare nefericită a pus capăt, poate pe nedrept, acestui succes: un băieţel austriac a avut un accident grav cu o bicicletă Pegas. În urmă acestui accident, a fost făcută o anchetă privind standardele de calitate a bicicletei pe care el a folosit-o. Nu a ieşit prea bine, iar presa austriacă a mediatizat intens cazul, ceea ce a dus la scăderea dramatică a vînzărilor. În spiritul socialismului ştiinţific, care ţinea foarte mult la imaginea ţării peste hotare, la noi s-a făcut o anchetă dură şi mai mulţi directori ai fabricii au intrat la zdup.

Pegasul a fost bicicleta copilăriei mai multor generaţii.

Cît de mult seamănă bicicletele pe care le-aţi făcut cu Pegasul de odinioară?

Noul Pegas are la bază mai multe idei care au rezultat în urma unui proces de documentare şi *brainstorming* al echipei noastre. În primul rînd, porneşte de la întrebarea „Cum ar fi arătat un model Pegas în 2012, dacă producţia nu s-ar fi întrerupt?“. Ultimul model de Pegas fabricat la Zărneşti a fost un BMX roz, aşa că mulţi dintre tradiţionaliştii care şi-ar fi dorit o copie a modelului de succes din anii '70 ar fi rămas surprinşi să afle că nimeni nu vrea reproduceri fidele şi că tehnologia şi aşteptările publicului evoluează. O a doua idee este că generaţia care a copilărit cu Pegas a crescut în înălţime şi greutate (unii chiar au 2 metri şi 120 de kg) şi că acum ne adresăm unui public între 25-45 de ani, şi nu unor copii (deşi Pegas este elixirul tinereţii sau acea mandala care te transpune instant la vîrsta de aur). Astfel că am înălţat Pegas-ul cu şa lungă de la roţi de 20' la roţi de 26'.

Aşadar, noul Pegas are un *look retro-cool*, păstrîndu-se elemente definitorii cum ar fi coarnele lungi, şaua lungă, anumite linii ale cadrului, pedale, frînă torpedo, etc., dar nu este o copie a vreunui model, ci, mai degrabă, un tablou postmodern al Pegas-ului filtrat prin evoluţia tehnologică a ultimilor 40 de ani şi prin creativitatea echipei noastre de design şi proiectare.

Ce aţi reuşit să faceţi pînă acum: cîte modele aţi produs, cîte aţi vîndut?

Am produs un singur concept, denumit Strada, cu variante pentru damă şi bărbat, şi o paletă de combinaţii de culori foarte diversificată.

Am produs iniţial aproximativ 600 de biciclete, din care mai avem la momentul actual puţin peste 100.

Nu a fost uşor, în condiţiile în care, datorită marjei mici de profit iniţiale, a trebuit să ne asumăm şi activitatea de retail. În loc să stăm şi să ne vedem doar de proiectare şi dezvoltare, am fost nevoiţi să facem şi marketing şi vînzări directe. Nu ne pare rău, pentru că în felul ăsta am avut un contact direct cu clienţii şi fanii noştri şi am înţeles mai bine ce îşi doresc oamenii de la noi.

Ce vă propuneţi pentru viitor?

Sezonul viitor ne propunem să scoatem cel puţin trei modele, printre care şi o pliabilă şi o cursieră urbană. Vrem să ieşim cu minimum 2000 de biciclete, pe care să le distribuim în toată ţara, dar şi în marile oraşe din Europa, unde am avut cereri şi chiar propuneri de colaborare.

Pegasul dvs. va fi produs la noi?

În momentul de faţă, ne-am asumat proiectarea produselor, respectiv a majorităţii pieselor care sînt folosite la modelul Strada, managementul producţiei şi asamblarea. Producţia efectivă s-a făcut în mare parte în Taiwan, ţară unde se produc anual 200 de milioane de biciclete. Sîntem în negocieri şi ne propunem ca, pe termen lung, să aducem cît mai multe operaţiuni la noi în ţară, mai ales că, în viziunea noastră, Europa de Est va deveni competitivă destul de curînd pentru astfel de iniţiative – datorită creşterii dolarului, a valutelor asiatice şi a pretenţiilor salariale din acea parte a lumii.

Este clar că acest lucru nu se poate produce peste noapte. Este un proces care implică evaluarea fiecărei operaţiuni şi acţiuni internalizate, în aşa fel încît clientul final să nu fie privat de vreun parametru de calitate al produsului. Unele abilităţi care ţin de specificul producţiei de biciclete s-au pierdut şi trebuie căutate alternative şi oameni cu experienţă în alte domenii, cum ar fi cel al producţiei de componente auto.

Există biciclete fabricate la noi, în momentul de faţă?

Nu există biciclete fabricate la noi. Există cîteva linii mari de asamblare în ţară, care preiau şi asamblează în mod mecanizat piese produse în general în China. În Europa sînt foarte puţine aşa-zise fabrici de biciclete, unde se sudează scheletul bicicletei, care este cadrul. În domeniul componentelor specializate, situaţia e puţin mai optimistă, dar şi acolo Asia e pe primul loc. Noi avem integrate pe biciclete anumite piese produse în Europa, cum ar fi butucul *single speed* cu frînă torpedo, care este făcut în Cehia şi care are o calitate bună şi un preţ competitiv. La versiunea cu 3 viteze totuşi, unde piesele folosite sînt mai complexe, butucul este Shimano şi este făcut în Japonia.

Cum se leagă BikeFest de povestea cu Pegasul? Ce v-aţi propus cu acest eveniment?

BikeFest este regalul manifestărilor bicicliste din Capitală. Ne-am propus să organizăm concursuri creative de personalizare a bicicletei şi să oferim o atmosferă retro-industrială comunistă a copilăriei generaţiei noastre – prin proiecţii de diafilme şi filme vechi pe televizoare alb negru.

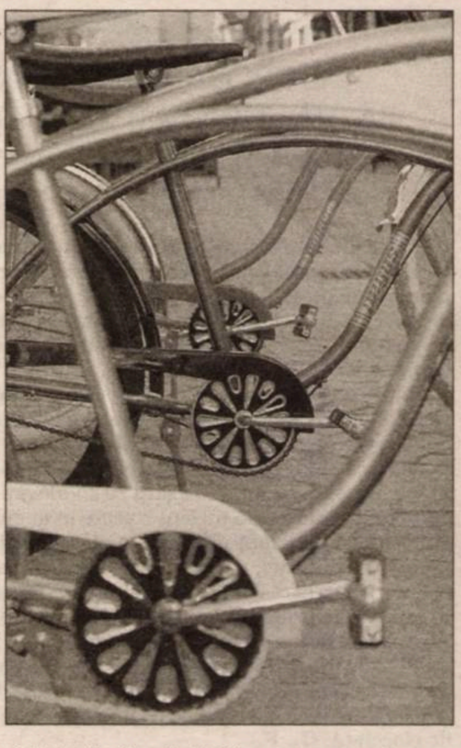

De asemenea, am oferit un *bike show*, care are ca temă istoria românească romanţată a culturii bicicletei.

Se poate vorbi de o comunitate a bicicliştilor în România? Cît de mare este, din cine este formată?

Există o comunitate în plină formare, care se bazează pe tineri între 20 şi 35 de ani. Aceştia au experimentat cultura urbană a marilor oraşe europene, unde bicicleta are un rol special. Este vorba de acea generaţie a hipsterilor într-o accepţiune elevată, pe care am auzit-o la un moment dat: „Acei oameni care sînt orientaţi către manufactură, ecologie, calitatea vieţii şi a experienţelor cotidiene şi se deosebesc de generaţia anterioară – «*achieverii*» orientaţi spre achiziţii – casă, maşină străină etc“.

Îşi poate, astăzi, oricine permite o bicicletă în România sau trebuie să ai un anumit... standing *pentru asta?*

Există, într-adevăr, o barieră materială reală pentru mulţi dintre cei care ar dori să îşi achiziţioneze o bicicletă. Ar fi nedrept să nu luăm în seamă protestele unor oameni care pur şi simplu nu îşi pot permite o bicicletă de calitate. Mai există şi o problemă cu percepţia pieţei, formată de supermarket-urile care oferă aşa-zise biciclete de consum la preţuri foarte mici, cu piese de slabă calitate – care creează disconfort încă de la achiziţionare. Multă lume încă nu înţelege că pentru a avea o bicicletă decentă trebuie să îşi asume un preţ pe măsura calităţii şi, de aceea, multe branduri consacrate ocolesc România, considerînd-o o piaţă imatură.

Una peste altă, există probleme reale la nivelul veniturilor, dar şi o percepţie deformată a unora care au puterea financiară de a achiziţiona o bicicletă sau un accesoriu de calitate, însă preferă să investească în alte simboluri ale statutului social, precum iPhone-ul sau BMW-ul.

Ce se poate face pentru încurajarea comunităţii de biciclişti, pentru mărirea ei?

Infrastructura este duşmanul nostru cel mai mare. Faptul că nu există piste decente aşezate pe şosea, că nu ai voie cu bicla la metrou, în tramvai sau în tren. Cei care îşi asumă acum riscurile mersului cotidian cu bicicleta sînt pionieri şi merită încurajaţi – pînă cînd vor deveni o masă critică. Aceasta, prin presiunea socială exercitată, va determina schimbări de strategie ale autorităţilor locale.

Andrei Botescu *este antreprenor la Atelierele Pegas.*

---

a consemnat Iaromira POPOVICI

Cu ochii-n 3,14

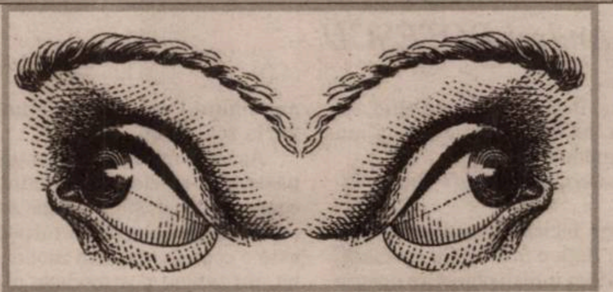

CE PROBABILITATE EXISTĂ SĂ VĂ ÎNTREBAŢI CE CONŢINE O JUMĂTATE DE POSESOR AL UNUI LAC INDUSTRIAL?

■ Ce probabilitate există să ţi se întîmple exact aşa: să treci prin dreptul Intrării Geneva (pe care o remarci pentru prima dată de cînd baţi cu piciorul Bucureştiul) şi singurul om pe care îl vezi pe această străduţă, într-o după-amiază de toamnă, să fie îmbrăcat într-un tricou cu steagul Elveţiei? (**A. M. S.**)

■ Dacă vă întrebaţi ce conţine pizza shaorma, vă zic eu: carne de pui, ceapă, salată de varză, castraveţi muraţi, sos de usturoi. Deci e cu de toate! (**A. P.**)

■ Dacă staţi, ca mine, cîte o jumătate de oră în faţa unui meniu de restaurant şi nu ştiţi ce să alegeţi, vă recomand cîteva combinaţii care nu sînt trecute în meniu: ficat de porc cu iasomie, ciocolată albă şi caviar, ciocolată şi conopidă, mango cu morcovi, căpşuni şi coriandru. În cazul în care chelnerul vă-ntreabă dacă vă simţiţi bine, să-i spuneţi că există la Cambridge un profesor de fizică, Sebastian Ahnert, care studiază „împerecherea alimentară“ şi identifică prin analize de laborator „reţele de arome“ pe baza compuşilor aromatici comuni. Sînt sigură că o să fie foarte impresionat şi o să vă aducă cît aţi zice peşte nişte ceapă călită în sos de ciocolată. (**L. V.**)

■ S-a lansat maşina care se conduce singură, creată de Google. În California s-a adoptat şi o lege care permite circulaţia ei pe drumurile publice, cu condiţia ca la volan să se afle un om, posesor al permisului de conducere, care să intervină în caz de nevoie. Asta e bine, pentru că dacă mergea singură-singură, cui i-ar mai fi zis poliţiştii „Actele la control“? (**M. V.**)

■ După trei decenii de foraje, o echipă rusească a atins suprafaţa unui lac subglacial uriaş din Antarctica. Aşa că nu vă mai panicaţi că se topeşte calota glaciară, de fapt pluteşte pe lacuri! (**M. C.**)

■ Din categoria „Ce mai inventează românii“: farfuria cîntătoare. La un concurs internaţional de design industrial, un român a prezentat farfuria inteligentă care transformă mîncarea în sunete. Fiecare preparat din farfurie primeşte cîte o „voce“, iar posesorul ei poate asculta, prin intermediul unui smartphone, sunetul salatei orientale sau pe cel al creveţilor. Mă întreb ce cîntă sarmalele cu mămăliguţă: „Deşteaptă-te, române!“ sau imnul naţional al Turciei? (**A. P.**)

SĂ FORMULEZI PALPITÎND UN POSIBIL MOD DE A FI PARTEA ÎNTUNECATĂ A INFORMAŢIEI E SEMN CĂ EŞTI PE CALE DE DISPARIŢIE, LA FEL FAC ŞI RAŢELE

■ Cică peştişorul de aur (din specia *carassius auratus auratus)* n-are prea multă minte. Cercetătorii au arătat că miticul peştişor are o memorie foarte scurtă – care acoperă exact trei secunde. Păi, în cazul ăsta, nici n-apuci bine să formulezi a treia dorinţă, că a şi uitat-o pe prima. Să mai credeţi în basme! (**M. M.**)

■ La Digi 24, un reporter vorbeşte despre „emoţiile statului“ în chestiunea privatizării Oltchim. Vă imaginaţi statul transpirînd, palpitînd, frîngîndu-şi mîinile? (**S. S.**)

■ Urşii nu au fost decît pionierii sălbăticiei venite peste noi. Ei sînt urmaţi de un posibil rîs (o femeie aproape octogenară a fost atacată în propria-i grădină de o pisică mai mare...) şi de lupi (care, în anumite zone din ţară, au dat iama în gospodăriile oamenilor). Explicaţii „ştiinţifice“ ale fenomenului încă nu am auzit. Să fie la mijloc foamea sau/şi mînia divină? (**I. P.**)

■ Dacă păstrezi suficient de mult hainele vechi în dulap, le vei descoperi într-o zi la standul *new collection* de la Zara/Bershka/Pull & Bear ş.cl. Acesta e cel mai ieftin mod de a fi la modă. Şi, bineînţeles, un indice al ritmului de îmbătrînire: spune-mi de cîte ori ţi-au revenit hainele la modă ca să-ţi spun cît de bătrîn ai ajuns! (**M. C.**)

■ Duminica aceasta se împlinesc 53 de ani de cînd a fost fotografiată pentru prima dată partea întunecată a Lunii. Fix 13 ani mai tîrziu, Pink Floyd înregistrau *Dark Side of the Moon*. (**M. C.**)

■ N-aş putea spune că-s mare microbistă, dar aflarea informaţiei conform căreia în Liga a II-a de fotbal există o echipă, din Valea Ciocanului, numită Damila Măciuca m-a înveselit cît pentru trei zile. (**P. M.**)

■ Uitaţi o chestie care nu e *cool* deloc: să te hlizeşti ca maimuţa cînd auzi un regionalism din Republica Moldova. Am înţeles ideea: se zice „supa de găină“, se zice apartament „cu o odaie“. Şi ce? Sînt nişte regionalisme şi spun ceva despre limba noastră comună. Să faci ca maimuţa că „hă-hă-hă, cum vorbesc ăştia“ e semn că eşti uşor retardat şi foarte provincial. (**C. G.**)

■ S-au înmulţit atacurile urşilor. După ce ni s-a spus că sînt pe cale de dispariţie, aflăm acum că, de fapt, pe unele domenii, sînt chiar prea numeroşi. Se vede că Adrian Năstase, fostul şef al Asociaţiei Vînătorilor şi Pescarilor Sportivi, n-a mai ieşit de mult pe teren. (**M. M.**)

Magazin
AGRO-ALIMENTAR
ieftinelo

© E. Farkas

■ Delfinii şi balenele dorm cu cîte o jumătate de creier pe rînd, ca să se poată ridica la suprafaţă şi să mai respire din cînd în cînd. La fel fac şi raţele, ca să păzească grupul în timp ce restul dorm buştean. Sînt convinsă că dacă Freud ar fi putut şi el să doarmă la fel, cu jumătate de creier ar fi visat şi cu cealaltă jumătate ar fi notat ce visează. Lucru care mi l-ar fi făcut, în sfîrşit, simpatic. (**L. V.**)

CE SE-NTÎMPLĂ CÎND SE COMBINĂ UN NOU TIP DE PIZZA CU POPORUL INFINIT?

■ Ce se-ntîmplă cînd se combină poezia cu anatomia şi cu limba spaniolă? Apar versuri precum cel auzit de o prietenă în timp ce trecea prin faţa unui restaurant „cu muzică live“: „Da' io te iubesc dă mor, c-acolo e corason!“. Pam-pam! (**P. M.**)

■ Telescopul spaţial Hubble a descoperit un nou tip de planetă, alcătuită în mare parte din apă şi avînd o atmosferă plină de aburi. Deci o planetă-saună! Scandinavii trebuie că sînt în al nouălea cer. (**M. C.**)

■ Într-o staţie de metrou din Frankfurt am descoperit culmea mîncatului *fast food:* automatul de pizza sau pizzomatul. (**S. G.**)

■ Am revăzut săptămîna trecută, pe HBO, pentru a nu ştiu cîta oară, *Autobiografia lui Nicolae Ceauşescu* de Andrei Ujică şi am căutat, în secvenţa „ieşirii“ lui Constantin Pîrvulescu la cel de-al XII-lea Congres al PCR de la Sala Palatului, un singur om care să nu aplaude şi să nu urle furibund: „Ceuşescu-reales, Ceauşescu-şi-poporul, Ceauşescu-Pace“. Am găsit unul singur: fotograful. (**S. S.**)

■ Înainte de a lua necesara pauză, ca să nu provoc o indigestie cititorului (voi reveni poate la iarnă sau la anul), cîteva nume de firme din Craiova, într-un evantai mai larg: Proinfluent SRL, Mot A Mot SRL, Emanuel Construieşte SRL, Cogito SRL, Zile Festive SRL, Never Die Trading SRL, Tipografia Rezon SRL, Dublu Dinuţ SRL, Ciclide Africane SRL, Colţ De Ţară SRL, Ambycii SRL, Ieftinica Alcom SRL, Mon Cher Prod Ind SRL, Primul Amanet SRL, Amicus Quo Vadis SRL, Micul Univers SRL, Cash & Love SRL, Moara Familiei Florescu SRL, Stilul Vechi SRL, Top Med Buna Vestire SRL, Galben SRL, Riposta Com SRL, Ultimul Romantic Impex SRL, Bybanu Amur SRL, Caracter Contabilitate SRL, Trei Crăciunei SRL, Compania De Anchete Şi Filaj SRL, Viaţa Eternă SRL, Miercuri SRL, Covrigul Ecologic SRL, Incredibil Ro Serv SRL, Cornul Abundenţei SRL, Lejer Com SRL, Dragu Şi Alţii SRL, Dodocel 89 Trans SRL, Evenimente De Aur SRL, Politică Şi Sport SRL, Ciupercenii Noi Sun Invest SRL, Egipteanul Valută SRL, La Casa Mierii SRL, Minotaur SRL, Grădina Din Rai SRL, Obsesie Impex SRL, Agro Titel Costel & Winter SRL, Mama Cozonacilor SRL, Blanc Albu SRL, Qualimetru SRL, Varianta 1 SRL, Servicii Funerare Infinit SRL, La Femme SRL, Siguranţă La Foc SRL, Eco Food Ciobăniţa SRL, Omul Din Lună SRL, Aproape Trans SRL, Inferno SRL, Ploaia De Parfum SRL, Şansă & Noroc Impex SRL, La Miţa Baston SRL, Incidente Stradale SRL, Fantoma M.C. Com SRL, Clinica De Roţi SRL, Casa Împăratului Sorin SRL, Indiferent SRL, Bătăiosu Cardiologie SRL, Aur Şi Bani SRL, Euroşurub SRL, Arta Peste Timp SRL, Centrul De Carne Irinel SRL, Santos Activităţi Funerare SRL, Blajinul Trismegiste SRL, Minunaţii Dulci SRL. (**D. S.**)

PUBLICITATE

StatusQuo
ROCK FM
Classic Rock
17 OCTOMBRIE | SALA PALATULUI
BILETE: MYTICKET.RO / DIVERTA
ORGANIZAT DE:
EMAGIC
RECOMANDAT DE:
DILEMA VECHE

Biblioteca „ASTRA“

Bib
– SIBIU –

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul IX ■ nr. **452** ■ 11-17 octombrie 2012 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

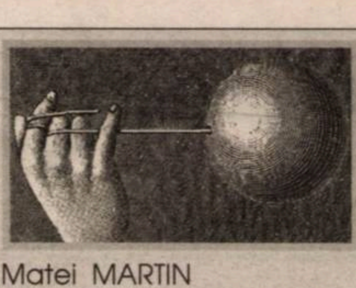

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar 16

ANDREI PLEŞU

„Note, stări, zile“

pagina 3

VALERIU NICOLAE

„Despre paranoia colectivă“

pagina 20

LUIZA VASILIU

„Puterea poveştilor“

pagina 23

De la scrisoare la e-mail

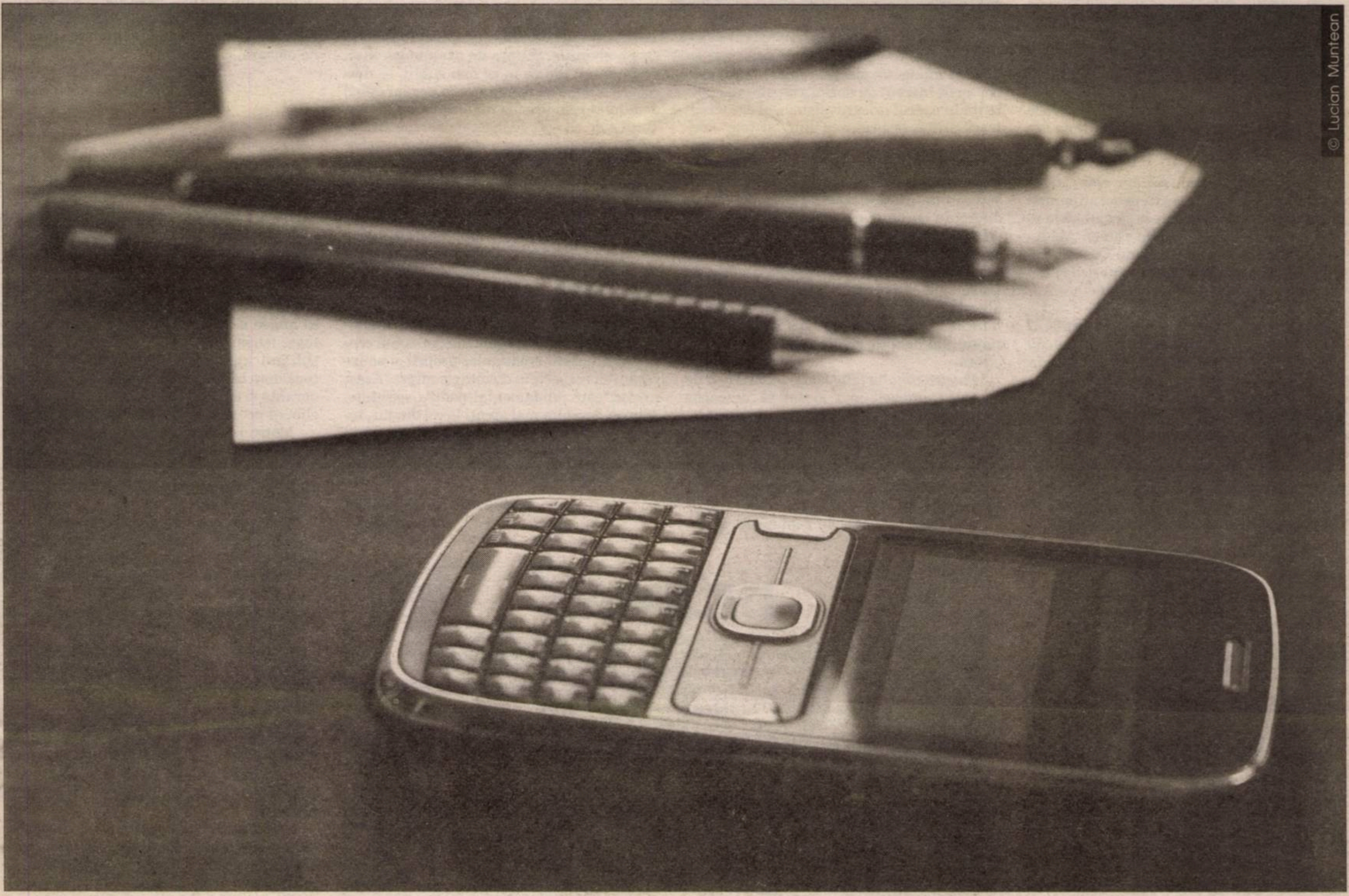

© Lucian Muntean

„Prietenia se hrăneşte din comunicare.“

MONTAIGNE

5 948489 141669 41

Redacţia DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 Bucureşti ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

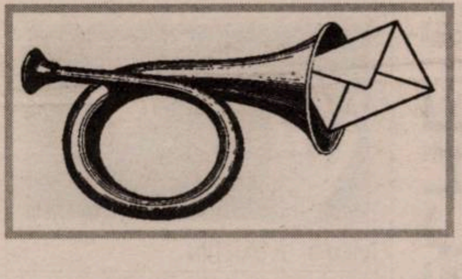

DILEMATICI DIN TOATE ȚĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărțile bune...“*
> *(WILLIAM FAULKNER – „LECȚIA DE CHIMIE“)*

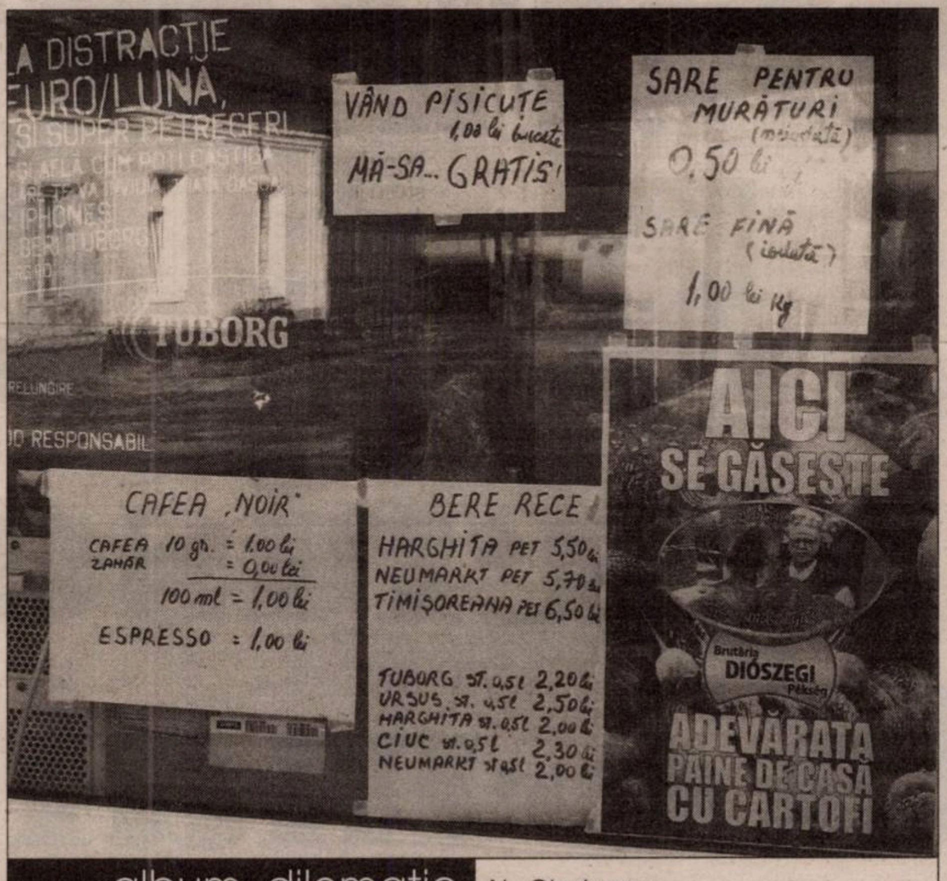

album dilematic N. Glodeanu

NR. 438

„Starea bucuriilor noastre“

„M-am enervat“

În lunga noastră „vară fierbinte“ am avut suficiente motive să-mi ies din fire, dar n-aș fi crezut că un pasaj din dosarul „Starea bucuriilor noastre“ o să mă enerveze din cale-afară: „Cred, în același timp, că există generații extrem de nefericite. I-aș zice o ierarhie a nefericirii, iar generația cea mai lovită e a celor în jur de 60 de ani, care la Revoluție aveau 35-40. Pentru că ei acum nici nu mai au treabă, nici nu mai au oportunități de plăcere și își interzic sistematic accesul la plăcere. Sînt foarte critici și nu mai au încredere în nimic“, spunea psihoterapeutul Mugur Ciumăgeanu.

Hodoronc-tronc! Aș putea să polemizez ore bune cu domnul psihoterapeut (inclusiv pe „utilitatea“ indusă, de ani buni, a acestei categorii profesionale!), dar mă limitez a spune că refuz să fiu încadrată în sus-menționata „generație“. În plus, o listă „exhaustivă“ a unei persoane de cca 60 de ani, căreia îi plac și îi produc bucurii următoarele: Turul Franței, furtunile, peisajele marine, telefoanele fiului meu, mirosul aparte al copilului mic, umorul englezesc, Meryl Streep, concertele de pian, jazzul, blues-ul, muzica „oldie“, pop-ul anilor ’70-’80 (cînd mai exista „melodie“), opera italiană, vișinii, zarzării, caișii înfloriți, culorile toamnei, efluviile de mirosuri din piețele de zarzavat, din primăvară pînă toamna tîrziu, parfumul dulce-amărui al garofițelor, precum și cel al tufănelelor, lavandei, vaniliei, tarhonului și busuiocului verde, aroma fragilor sălbatici, a pepenelui galben sau a ananasului, trufele de ciocolată, inconfundabilele fileuri de *anchois,* mîncarea „pitrocită“, gătită „bătrînește“.

Dacă cele de mai sus nu sînt „oportunități de plăcere“ pentru generațiile mai tinere de 60 de ani, le doresc să ajungă la această vîrstă și... mai vorbim atunci! (Mă întreb ce părere ar avea dl Radu Cosașu, căruia, personal, îi simt lipsa în rubricile dilematice și căruia îi doresc cele bune!)

Livia PETRESCU
Bd. Republicii nr. 47, ap. 59
Onești, jud. Bacău

Răspuns

Stimată doamnă Petrescu, de multe ori devenim niște statistici. Cea mai mare bucurie e, însă, atunci cînd le contrazicem. Cred că plăcerile adevărate n-au vîrstă...

Ana Maria SANDU

COBORÎTE DE PE SITE

Articolul lui Andrei Pleșu, „Educația religioasă“

Dilema veche *va publica, la sfîrșitul lunii octombrie, un dosar intitulat „Ce îi învățăm pe copii despre Dumnezeu?“. Așteptăm pe adresa redacției sau pe pagina de Facebook, opiniile și poveștile dvs. despre felul în care se face educația religioasă în școli.*

Religia universală

Sînt de acord că expunerea la gîndirea, trăirea subtilă a lumii este mai mult decît benefică, atîta vreme cît nu se limitează la o religie anume, nici măcar doar la cele mari. Nu cred că există un cuvînt care să o poată defini. Religia a devenit mult mai legată în înțeles ca sistem religios (care este pervertit inerent de dorința de putere, existentă în cadrul oricărui sistem, și care limitează prin însăși crearea unui „sistem“, a unei structuri, forme. Privind credințele universale asupra lumii subtile, există concepte unificatoare, modul în care sînt prezentate, verbalizate poate fi diferit, însă văd aceste diferențe ca pe mai multe fațete ale unui cristal; esența este aceeași. Arta este de a ști să vezi dincolo de ceea ce a fost introdus de sistemul religios. Există o esență a credinței universale care – dacă înveți să o percepi, dincolo de dogme – îți va produce o creștere interioară considerabilă. Va naște nu o toleranță față de alții, o înțelegere mai bună a altora.

Puterea mitului /The Power of the Myth de Joseph Campbell m-a ajutat să descopăr frumusețea acestei „diversități“ de perspective. Au urmat alte cărți, și m-am întors la cele precedente, inclusiv povești nemuritoare, pe care le-am descoperit ca fiind importante în cultura adultului, așa cum sînt importante în dezvoltarea copilului.

Am fost „educați“ de comunism că nu există o lume subtilă, iar această credință este o aberație. Știința de azi ajunge, însă, pe un teren din ce în ce mai subtil, se descoperă o lume cu legi din ce în ce mai dificil de înțeles prin prisma materialismului pur. Totul e de cît ești de legat de perspectiva aleasă asupra aceleiași lumi. Chiar și acest ateism crede în legi ale „naturii“. O natură nu foarte definită, care mai nou este percepută cu mai mult de patru dimensiuni (trei spațiale și, a patra, timpul), în care spațiul (pe care nimeni nu îl poate defini, ca și gîndurile) nu mai este continuu și are „rupturi“. În care particulele nu mai au poziții precise, ci probabilități. După cum vedem, cele două concepte nu sînt atît de opuse precum credeam.

Toate acestea sînt perspective; fundamental este, însă, să ieșim din *ego*-ismul centric al dreptății credințelor proprii și să învățăm să respectăm credințele altora. Acest respect este fundamental pentru societate. Atunci, devenim mai atenți la cei din jur, înțelegîndu-i mai mult și ieșind din universul solitar pe care ni-l creăm dominat de propriile dorințe și credințe.

adăugat de ileanagabriela
la 6 octombrie

Problemă eternă

Din păcate, această *dilemă* legată de includerea sau nu a religiei în programa școlară nici nu are o rezolvare simplă. Indiferent de alegerea făcută – includere sau excludere –, se vor găsi mereu oameni care să conteste la nesfîrșit opțiunea adoptată și, pînă la urmă, mai mult sau mai puțin impusă.

Fie că ne place sau nu, n-o să putem niciodată să cădem cu toții de acord nici măcar în ceea ce privește principiile oarecum fundamentale și relativ simple („să nu furi!“), darămite în ceea ce privește concepte abstracte și prin urmare cu o doză mare de subiectivism în ele.

Probabil că o nouă soluție ar fi înființarea de școli separate „atee“ și „religioase“ (cuvinte cam dure, știu), pentru că există țări unde acest lucru se practică. Pînă la urmă, însă, indiferent de soluția adoptată, copilul/elevul – care este de fapt subiectul discuției – devine în cazul cel mai fericit un soi de complement, pentru care părinții, societatea, guvernanții, statul, UE sau cine știe cine va decide dacă să învețe sau nu despre Biblie la școală. Sînt de acord că nu este loc și nici timp în programă pentru toate ultimele teorii legate de rolul proteinei Rab4 în hipertensiune, dar așa cum ni s-a spus ani în șir că ne tragem din maimuță... Poate că mai putem avea dreptul și la alte păreri – măcar cînd sîntem în școală, adicătelea în faza de „burete de cunoștințe“.

Ceea ce facem cu ele pe urmă (în viață), precum și cîtă crezare le dăm rămîn la latitudinea fiecăruia. Exact așa cum spunea dl Pleșu: dacă era după mine, nici eu n-am simțit nevoia să învăț despre muzică la școală. Cu toate astea, nu regret nici acum că cineva mi-a explicat pe îndelete diferența dintre fa major și si bemol. La urma urmei, și asta face parte din cultura generală.

Pentru mine, a ști mai multe înseamnă a decide în cunoștință de cauza: nu opțiunile ne omoară, ci lipsa lor.

adăugat de bluecollar
la 6 octombrie

Un dezacord

Rolul fundamental al religiei în educație e contestabil și mai mult dăunător, considerînd că postulatele inițiale ale acesteia sînt retrograde și contradictorii.

Încă din secolul I î.e.n, poetul Titus Lucretius Carus spunea, în *De Rerum Natura,* că lumea e compusă din materie și vid și că toate fenomenele pot fi înțelese ca fiind rezultatul unor cauze pur naturale. Epicur considera că religia s-a născut din frică și ignoranță și că înțelegerea lumii naturale i-ar elibera pe oameni din constrîngerea ei.

Motivele pentru care religia nu-și are loc în educația modernă – sau măcar ar trebui să fie facultativă – sînt surprinse și de Christopher Hitchens, care aducea următoarele contraargumente:

- Religia presupune comportamente nerezonabile și exagerate (circumcizia sau pedepsirea copiilor pentru păcatele părinților).
- Multe dintre cărțile religioase conțin fapte și istorii contradictorii.
- Religiile susțin adevăruri care nu pot fi distinse de superstiții sau basme.
- Învățăturile clerice presupun cutume de comportament (diete, posturi sau programe religioase) inadaptate cu perioada în care trăim.
- Morala și etica nu trebuie raportate la constrîngeri sintetice specifice unor cauzalități exterioare (noțiuni ca „rai“ și „iad“, „izbăvire“ sau „pierzanie“), ci intrinseci (conștiința morală e specifică dimensiunii ontologice).
- Richard Dawkins susține că ideologiile religioase sînt un set de idei și concepte care lucrează pentru a asigura perpetuarea și conservarea religiei înseși.

De aceea consider că religia nu are un loc în educația modernă.

adăugat de Vlad Rebreanu
la 5 octombrie

DILEMA VECHE

REDACȚIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacție) ● Marius CHIVU ● Radu COSAȘU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-șef adjunct) ● Matei MARTIN
Patricia MIHAIL ● Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA
Dan STANCIU ● Ruxandra TUDOR ● Mircea VASILESCU (redactor-șef) ● Luiza VASILIU (editor conținut web)

RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Iulian COMANESCU
Claudiu CONSTANTINESCU ● Codrin Liviu CUȚITARU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO
Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI ● Oana STOICA ● Cătălin ȘTEFĂNESCU ● Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU
Sever VOINESCU ● Rodica ZAFIU

CAP LIMPEDE: Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Daniela POLIANSCHI

ABONAMENTE ȘI INFORMAȚII: Zirkon Media ● tel.: 0730.190.899, număr cu tarif normal în orice rețea telefonică, orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@zirkonmedia.ro
PUBLICITATE: Ionela DANA ● tel.: 0730.190.808 ● e-mail: ionela.dana@media-point.ro
DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ȘTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Mircea CIOBOTARU
DIRECTOR DISTRIBUȚIE: Alin BENEA
DIRECTOR VÎNZĂRI: Mircea IONESCU

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de Adevărul holding

Tiraj 12.200 ● Tipărit la Tipomedia București

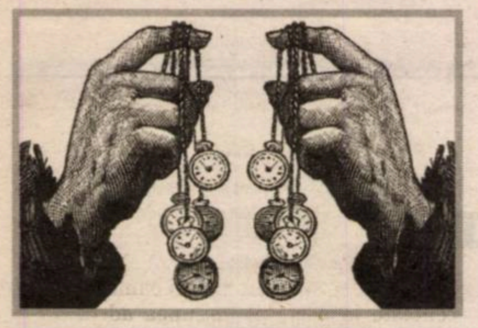

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note, stări, zile

1 octombrie 2012, Fundeni

În curînd, va apărea, la Editura Humanitas, o selecție din corespondența lui Caragiale, alcătuită, cu știuta sa virtuozitate, de Dan C. Mihăilescu. Transcriu, în avanpremieră, două sfaturi ale dramaturgului către Mihalache Dragomirescu, într-o scrisoare trimisă în 1906, de la Berlin. Un prim sfat e legat de înclinația destinatarului de a intra în politică: „Ești tînăr și voinic și curat: lasă pe contimpurani să-și dea meciuri de natațiune în mocirla putridă care se numește publicitatea actuală românească (...) tu rămîi pe mal“. Al doilea sfat e un îndemn spre cariera pedagogică: „...caută a scăpa cît poți tineretul de rătăcirea în care sistematic îl ține nenorocita noastră școală – criminala instituție de stat!“.

5 octombrie 2012, București

Cînd văd crocodili, sînt indignat pînă la blasfemie. Nici un animal nu mi se pare mai hidos, mai respingător, mai inutil. Sînt urîți și răi, lacomi și sîngeroși, o combinație terifiantă de tîrîre și atac. Cum să-i socotești o „creație“ a bunului Dumnezeu? Ce motivații subtile, ce criterii „stilistice“, ce calcule ambientale pot îndreptăți producerea unui asemenea monstru? Or, iată că o știre exotică vine să-mi dinamiteze idiosincrasia. Un pescar din Costa Rica, pe nume Chito, găsește un crocodil rănit la un ochi de glonțul unui vînător. I se face milă, îl îngrijește vreme de o jumătate de an cu tot soiul de medicamente, după care vrea să-l ducă înapoi, în mediul său de obîrșie. Crocodilul însă refuză. Se întoarce la salvatorul său și rămîne alături de el. Cei doi se împrietenesc, se joacă împreună, conviețuiesc tandru de-a lungul a douăzeci de ani, pînă la moartea crocodilului, care, între timp, capătă un nume (Pocho) și devine un membru răzgîiat al comunității gazdă. Carevasăzică, reptila are suflet. „Lacrimile“ de crocodil sînt adevărate! Hidoșenia are un „ce“ uman, o latență de afectivitate, care transformă ambalajul nefast în mister. Din acest moment înainte, întrebat dacă viața este sau nu frumoasă, voi ști ce să răspund: nu știu dacă e frumoasă, dar e plină de surprize și de un fermecător mister. E frumoasă ca un crocodil îndrăgostit...

7 octombrie 2012, București

Unul din cele mai amuzante spectacole obștești din ultima vreme (și, slavă Domnului, nu ducem lipsă de spectacole) este furia presei față de tăcerea lui Traian Băsescu. Învățați să aibă marfă abundentă de comentat, să monteze ample reprezentații „analitice“, să-l prindă cu ocaua mică, cu gura mare, cu „aroganțe“ neconstituționale și „vorbe grele“, o sumedenie de gazetari autohtoni au intrat în sevraj. Fac eforturi supraomenești, nu lipsite de un anumit haz involuntar, să ciupească fie și un crîmpei de frază, un gest cît de mărunt, sau măcar o împrejurare cît de cît publică: nunta fetei sau o sărbătoare marinărească la Constanța. Cînd și asemenea chilipiruri sînt epuizate, combatanților nu le rămîne decît să trăiască din amintiri: Referendumul, Parchetul, Angela Merkel etc. Se caută febril subiecte noi, se mai pune la cale cîte o bătută pe loc cu Crin Antonescu, se mai improvizează cîte ceva pe tema Oltchim, dar voioșia spumoasă de altădată pare pe veci pierdută. Încet-încet, va trebui să facem gazetărie și fără piperul de la Cotroceni, va trebui să regăsim gustul (anost) al „normalității“.

Pe de altă parte, nu mă pot abține să constat că noul tip de comportament al președintelui, mult mai adecvat funcției, și mai înțelept, ar fi fost o strategie infinit mai productivă – dacă ar fi fost adoptat de la bun început – decît promptitudinea „jucătoare“ a anilor trecuți, decît euforia zgîndăritoare a primului mandat. N-am fi ajuns unde sîntem dacă „primul“ Băsescu ar fi semănat mai mult cu cel de acum și dacă stilul său (depășit între timp) n-ar fi avut, pe scena politică, atîția imitatori fără vocație...

8 octombrie 2012, București

Din notele zilnice ale lui Camil Petrescu: „Nu mai am nici o perspectivă. Într-o țară în care oamenii sînt conduși de capriciul bestialității lor, nu poți spera nimic“ (28 iunie 1931).

■ ■ ■

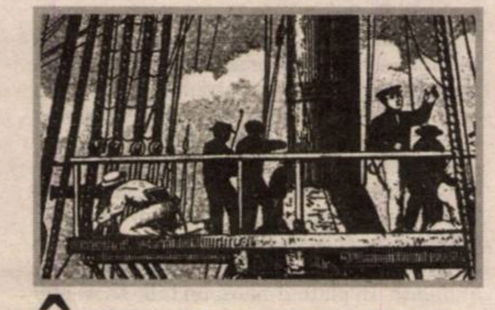

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

TVR: desființăm sau reformăm?

În definitiv, de ce-ar trebui să avem o televiziune publică? Doar pentru că există de mai bine de 50 de ani? Sau pentru că toate țările europene au așa ceva? Dacă tot a ajuns la o datorie atît de mare, n-ar fi mai ieftin s-o desființăm, să-i vindem activele și, din banii obținuți, să instalăm televiziuni de jucărie în toate școlile, ca să învețe elevii patriei cum se fac emisiuni? (Căci, dacă tot vrea dl Ponta să instaleze wireless în toate școlile din banii obținuți pe licențele de telefonie mobilă, de ce n-am extinde metoda?...)

TVR a ajuns, practic, într-un fel de „inexistență“, chiar dacă emite în continuare. Pentru un simplu cetățean, e greu de înțeles ce se întîmplă. TVR Info și TVR Cultural au fost închise. Audiența a scăzut și mai mult. S-a decis testarea angajaților pentru a stabili cine vor fi cei 872 care vor fi dați afară, dar deocamdată „examenul“ se amînă. Curtea Constituțională a declarat neconstituțională actuala conducere, dar conducerea funcționează bine mersi. Valentin Nicolau, membru în Consiliul de Administrație, a publicat o scrisoare devastatoare la adresa actualului președinte, Claudiu Săftoiu, numindu-l „groparul TVR“ – ceea ce arată că, oricît s-a străduit majoritatea USL să creeze un Consiliu „monolitic“ format din oameni obedienți, n-a reușit. Salariații au început să protesteze și au intrat chiar în greva foamei.

Cam astea sînt faptele. Comentariile sînt, evident, de toate felurile. Unii cred că toată tevatura e un plan bine pus la punct de diabolicul Dan Voiculescu pentru a scăpa de un concurent de pe piața audiovizualului și a-și ridica, astfel, Antenele: dacă TVR se prăbușește, unii angajați ar putea fi luați mai ieftin de trustul Intact (sau de altele), publicitatea s-ar duce tot într-acolo etc. Aș spune că acestea sînt mai degrabă niște consecințe – e greu de demonstrat că a croit cineva un astfel de plan, iar de teorii ale conspirației e plin în jurul nostru... Alții fac teorii liberale despre cum e cu piața și cu legitimitatea unei televiziuni la care toți cetățeni plătesc abonament, dar foarte puțini se uită. Ceea ce e foarte corect dacă sîntem consecvenți și aplicăm principiile pieței pînă la capăt. Dar ca să fim consecvenți ar trebui să punem în discuție, „la pachet“ cu raportul între costuri și audiență, și sistemul de numire a conducerii, care de ani întregi se face după algoritmul politic, nu după competență. Așa încît, după ce atîta vreme TVR nu a avut parte de un management eficient, e ridicol să aplici brusc și sever principiile pieței, decretînd că audiența trebuie să fie „farul călăuzitor“ în aplicarea reformei. De altfel, povestea asta cu audiența s-a tot manipulat de cîte ori a venit vorba de TVR (dar nu numai): cine a vrut să desființeze o emisiune (eventual neconvenabilă politic) sau să schimbe vreun șef, a invocat audiența slabă și gata; cine a vrut să mențină o emisiune slabă (dar convenabilă) sau vreun șef „prieten“, a invocat „interesul public“ și l-a „argumentat“ cu bla-bla-uri, chiar dacă audiența era slabă. Jocul ăsta la două capete a permis aproape orice manevră, după caz. Dar cu atît mai mult nu e în regulă să te uiți, azi, pe audiențele de săptămîna trecută și să faci pe reformatorul ori să comentezi sarcastic prin ziare cum e cu „politicile publice“ în materie de TV.

Societatea românească a ratat reforma postului public TV.

Pe de altă parte, e limpede că e nevoie de o reformă. Dar ea trebuia să înceapă de mult, prin revizuirea legii de funcționare și prin găsirea unei formule manageriale eficiente, care să plece de la un lucru clar, exprimat în diverse directive europene și validat de experiența din alte țări: televiziunea publică e necesară ca alternativă la televiziunile comerciale, pentru a echilibra spațiul public și pentru a produce/difuza conținuturi (educative, culturale, sociale, informative) care nu sînt acoperite de televiziunile orientate spre profit. E adevărat că toate televiziunile publice din Europa au avut de suferit după liberalizarea pieței TV, dar societățile serioase au avut dezbateri substanțiale despre rolul lor și au găsit soluții de adaptare. Noii corifei de ocazie ai libertății pieței nu trebuie să uite că reperul *mondial* în materie de TV este în continuare o televiziune publică: BBC. Societatea românească însă a ratat – ca și în alte domenii – și dezbaterea serioasă, și reforma postului public TV. (În schimb, Radioul public o duce bine: acolo oamenii și-au făcut treaba, SRR nu are pierderi financiare, iar programele sînt cum trebuie.) În încurcătura actuală, să vii cu „principii“ de piață după ce atîția ani totul a băltit e cel puțin neadecvat.

Ce-ar mai fi de făcut? În nici un caz cîrpeala pe care o face actuala (?) conducere. În comisiile de evaluare a angajaților au fost introduși politicieni și foști șefi ai TVR: adică vrei să pui totul „pe baze noi“ apelînd la unii dintre aceia care au contribuit la dezastru?... E complet stupid, nici nu merită discutat așa ceva. Și atunci? Atunci, nimic. O să se rezolve cumva bîlbîiala constituțională legată de Consiliul de Administrație, haosul va continua, datoriile vor fi rezolvate în vreun fel (s-a mai văzut asta la televiziunea publică italiană RAI, acum cîtăva vreme, cînd statul pur și simplu a „absorbit“ datoria), dar TVR tot nu va deveni ce trebuie. Nici măcar ca jucărie politică bună de folosit în campanie nu mai prezintă interes: acum, jocurile politice se fac la televiziuni private. Ar putea fi cu adevărat salvată și pusă pe picioare dacă ar lupta pentru ea propriii profesioniști; dar aceștia tac, așteaptă „să se aranjeze cumva“ – ați văzut vreuna dintre vedetele TVR luînd poziție publică pentru apărarea instituției?.... Sau dacă ar avea susținerea publicului, a „societății civile“ – în virtutea grijii pentru „interesul public“. Dar mai e preocupat cineva de interesul public, în afară de cîteva mici grupuri sau ONG-uri care își fac treaba, dar nu le mai dă aproape nimeni atenție?

Așa că s-o desființăm. Poporul se distrează destul cu televiziunile private, iar educația civică se face la televiziunile „de știri“ în compania unor mari trăncănitori ai neamului, care au opinii ferme despre orice. Iar dacă poporul e fericit și se distrează, ce ne mai trebuie?

■ ■ ■

Florentin ŢUCA

Sus, prea sus, Dumnezeu

© V. Doroţi

Despre „predarea religiei“ în şcoli s-a scris mult în ultima vreme, iar controversele pe subiect au fost extrem de înflăcărate. Nu am intenţia să fac un inventar al opiniilor în legătură cu această temă, ci doar să sugerez cîteva accente de plasat pe lista argumentelor împotriva orei de „educaţie religioasă“.

Într-un recent articol publicat pe Contributors, intitulat „Jos Dumnezeu!“ (contributors.ro, 1 octombrie), domnul Tudor Călin Zarojanu pledează ardent pentru religie ca „soră a limbii materne“ şi polemizează intens cu diverse bloguri care critică în termeni duri Biserica şi psihopedagogia ei. Articolul cu pricina a generat o aprinsă dezbatere printre cititori. Accept că protestele exprimate de criticii anonimi sînt, adesea, excesiv de acide şi persiflante, dar mă declar coechipier al acelora care au rezerve faţă de oportunitatea încadrării pedagogice a religiei în aceeaşi clasă cu literatura şi cu fizica.

Şi asta nu doar pentru că manualele de „educaţie creştină“ sînt de o calitate îndoielnică; nu numai pentru că unii „profesori de religie“ nu au harul pedagogic, competenţa profesională sau, uneori, profilul moral adecvat pentru a-i „instrui“ pe copii într-un asemenea domeniu; nu doar pentru că ameninţările cu iadul la adresa şcolarilor vinovaţi de păcatul de-a frecventa cinematograful duminica sună inchizitorial; nici măcar pentru că raiul şi iadul definite în asemenea şedinţe de şcolar spiritism nu seamănă cu... realitatea (aceea care-ar fi, de-ar fi să fie...). Nu, nu doar pentru aceste motive sînt împotriva cursurilor „de religie“ în şcoală. Cred că ar mai trebui avute în vedere şi altele care, într-o ordine logică, le precedă pe cele evocate.

În primul rînd, am dubii că religiozitatea în sine ar fi susceptibilă să facă obiectul unui curs didactic pentru copii (dacă vorbim de istoria religiilor sînt, evident, de altă părere). Divinitatea este prea sus, prea inefabilă şi prea intraductibilă în „manuale“. Credinţa în Dumnezeu este o opţiune mult prea intimă ca să fie „învăţată“ pentru extemporalul care ne aşteaptă după ora de biologie. În plus, ea nu este o sumă de certitudini şi teoreme universal valabile, ci un amalgam de „adevăruri“ personale şi de trăiri proprii susceptibile de multiple nuanţe: un elev ar putea foarte bine să se declare creştin credincios, dar să nu simtă că expresia evlaviei sale este, bunăoară, rugăciunea care precede masa de prînz. Poate fi el forţat să creadă în „veridicitatea“ acestui din urmă precept?

În al doilea rînd, dacă facem abstracţie de credinţă şi ne referim la ştiinţă, mi se pare că teologia (căci despre teologie este vorba) se ridică la un nivel de sofisticare prea înalt pentru a putea fi adaptată pentru şcolari fără riscul mistificărilor, abrevierilor nepotrivite sau simplificărilor blasfemătoare. Nu prea cred în ideea de „Biblie pentru copii“. Dacă acceptăm că scripturile sînt texte sacre, nu cumva ar trebui să le scutim de prescurtări răstălmăcitoare? Este oare un sofism să afirm că o atare adaptare ar fi comparabilă cu o reinterpretare a lui Beethoven „pentru copii“ şi o redesenare a lui Picasso „pe înţelesul tuturor“? Ştiu, vor exista multe obiecţii... Mi se va spune că trebuie început de undeva, că povestea lui Iisus este autentică şi că este fondatoare a unei religii planetare, că – aşa cum zicea domnul Andrei Pleşu cîndva (într-un context fără legătură cu religia ca materie de învăţămînt) – credinţa înseamnă, printre altele, şi-un permanent efort de studiu şi căutare (nu o aşteptare pasivă a revelaţiei divine), că elevii trebuie să primească măcar o brumă de informaţii pe subiect ş.a.m.d. De acord – însă „a primi informaţii“ despre religie e una, iar a fi „instruit“ prin predici la ora de curs liturghic e altceva. Din această perspectivă, contraargumentul invocat de susţinătorii bibliei ca material didactic întemeiat pe caracterul opţional al acestei discipline şcolare este falacios: dacă un copil care se declară credincios optează în favoarea frecventării orei de teologie infantilă, odată „înregimentat“, el nu mai poate ieşi din front pe motiv că nu împărtăşeşte, de exemplu, viziunea asupra raiului sau a iadului promovată de domnul părinte-profesor. În paranteză fie spus, promotorii religiei în şcoală riscă să piardă mai mult decît cîştigă: există posibilitatea ca şcolarii „enoriaşi“ să bată în retragere sau să treacă în tabăra ateilor, pe motiv că se simt contrariaţi sau chiar ofensaţi. Un exemplu e copilul meu, care a aruncat prosopul pentru că n-a primit răspuns convingător la întrebarea de ce Biserica ortodoxă le discriminează pe femei. Bună conexiune cu argumentul următor.

Credinţa este o opţiune mult prea intimă ca să fie „învăţată“ pentru extemporal.

În al treilea rînd, chiar de-am trece peste susţinerile de mai sus ca neîntemeiate şi am accepta că sentimentul religios ar putea fi, totuşi, „predat“ copiilor, cred că Biserica-instituţie nu este, deocamdată, capabilă să facă faţă unei asemenea cazne. Nu, nu e vorba doar de necesitatea unor bune manuale şi a unor pedagogi competenţi, ci e nevoie de un efort instituţional coerent şi adecvat provocărilor modernităţii. Înainte de a deveni un învăţător, forul bisericesc va trebui să demonstreze că e un învăţat. Va trebui să se redefinească, să-şi revizuiască cu înţelepciune paradigmele, să propună o programă şcolară inteligentă, adecvată dreptului contemporan (în special drepturile omului şi dreptul familiei) şi progreselor ştiinţifice (dacă putem sau nu vorbi de „adecvare“ – ăsta e un subiect separat, după cum separată e şi o eventuală temă a „corelării“ cu etica modernă). Pe urmă, înainte de a-şi exhiba statutul de mentor spiritual al tinerei generaţii, Biserica ar trebui, în acord cu propriile dogme, să doneze măcar un sfert din propriul patrimoniu unor şcoli, case de copii orfani ori unor spitale de pediatrie. Ar fi un bun şi coerent început... Apoi, să accepte în faţa şcolarului că el, elevul, nu e un păcătos dacă se îndrăgosteşte, iar părinţii acestuia nu vor fi înghiţiţi de flăcările iadului pentru că au divorţat. Indicii că Biserica e încremenită în secolul sau mileniul trecut sînt numeroase, şi nu insist. (Nu mă pot abţine, totuşi, să nu evoc un caz... Un simplu exemplu dintr-o mie: o emisiune pe postul TV Trinitas, antena pe care domnul Zarojanu, autorul articolului care a generat atîtea tsunami pe Contributors, o promova ca fiind un model de deschidere şi clericală înţelepciune. Aşadar, în direct, liturghie de seară, oră de smerită audienţă. În platoul-naos, un talk-show blagoslovic pe tema raportului dintre succesele medicinei actuale şi rigorile ecleziastice. În particular, tema predilectă de discuţie era ne/acceptarea de către Biserică a fertilizării in vitro – a femeilor, evident!, ptiu, drace!... O doamnă, supărată că nu are copii, sună să întrebe moderatorul-prea-fericit dacă ar putea recurge, pentru fertilizare, la metodele medicale moderne. Moderatorul sacerdot, ochi blajin-lăcrimoşi şi glas muribund, a zis, prea fericit, nu. Doamna, deloc fericită, a închis telefonul plîngînd.)

În fine, chiar dacă am accepta că religia trebuie „predată“ copiilor şi că, mai departe, Biserica poate să fie pedagogul potrivit, de ce să includem în programa şcolară doar codul religios, şi nu şi pe cel moral sau juridic? Pregătim elevii pentru o viaţă-cinci-stele-de-apoi, mult lapte şi miere de ţiganiadă, dar omitem să-i dotăm cu instrumentarul normativ necesar pentru preludiul unui asemenea orgasm post-mundan? De ce o astfel de discriminare?... Dacă tot îi vorbim şcolarului de virtutea smereniei, ca autentică valoare creştină, de ce nu promovăm şi demnitatea, ca virtute etică? Dacă tot îi cerem, cu temei, să întoarcă şi obrazul celălalt (în numele unei metaforice şi aspiraţionale pilde biblice), de ce să nu-l îndemnăm să fie şi curajos? Dacă tot „predăm“ semnificaţia Rusaliilor, de ce să nu-i explicăm instituţia juridică a substituţiei fideicomisare? Întreb şi eu, nu dau cu parul...

Mă opresc aici... Poate că (nu) o să ard în iad ca efect al acestui protest. Aşa să-mi ajute Dumnezeu?

Florentin Ţuca *este managing partner la Ţuca, Zbîrcea & Asociaţii.*

PUBLICITATE

ROCK FM
Classic Rock
STEVE VAI
WITH SPECIAL GUEST
BEVERLY McCLELLAN
PRIMA TV
1 NOIEMBRIE | SALA PALATULUI
BILETE: MYTICKET.RO / DIVERTA
vai.com
@stevevai
/stevevai
ORGANIZAT DE
EMAGIC
24-FUN
ring
Ioana
METALHEAD
adevărul
CASA
DILEMA
OOPS

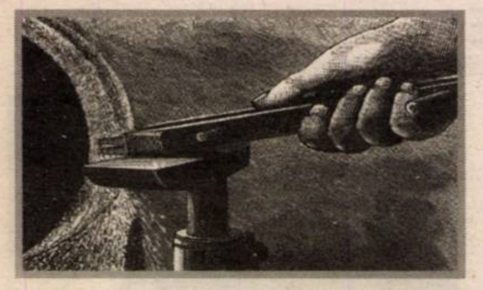

Ovidiu NAHOI

EU şi UE

Ce vrea Londra de la România, Bulgaria şi Europa?

Un semnal îngrijorător pentru România a venit în ultimele zile de pe „frontul“ reconstrucţiei europene – ca să folosim o expresie dragă altor vremuri.

Într-un interviu pentru *The Sunday Times*, ministrul britanic de Interne, Theresa May, a declarat că Londra ar putea introduce măsuri speciale pentru a bloca imigraţia din unele state membre UE. Doamna May susţine, nici mai mult, nici mai puţin, că directiva europeană privind libertatea de mişcare ar trebui revizuită. Cu alte cuvinte, ar trebui umblat la legislaţia prin care 500 de milioane de oameni au dreptul de a se deplasa liber pe teritoriul Uniunii Europene, în baza deţinerii cetăţeniei unui stat membru.

Presa britanică speculează că ar putea fi introduse vize pentru cetăţenii din unele ţări, printre care s-ar putea număra şi două membre ale Uniunii: România şi Bulgaria. Theresa May s-a declarat îngrijorată că extinderea Uniunii şi ridicarea restricţiilor pe piaţa muncii ar putea creşte considerabil numărul imigranţilor economici.

Asta era! Deocamdată, doar cetăţenii a două state din Uniunea Europeană mai sînt supuşi unui regim de restricţii pe piaţa muncii din unele state member: România şi Bulgaria, desigur. Nimic nou, în realitate. Mai mulţi politicieni din Nord şi Vest, inspiraţi, probabil, de tonul isteric al tabloidelor, începuseră să intre în trepidaţii şi înainte de 1 mai 2011. Atunci, cetăţenii statelor care au aderat în 2004 au primit şi ei liber la muncă în toată Uniunea.

Anunţatul val de polonezi, cehi, unguri, lituanieni şi aşa mai departe, care ar fi urmat să invadeze Insula şi să dea o lovitură de moarte sistemului ei social, nu s-a făcut simţit. Ziua de 2 mai 2011 s-a dovedit a fi la fel precum precedentele şi cele care aveau să urmeze. Dar dacă retorica se poate relua şi faţă de români şi bulgari, de ce nu?

Pînă mai ieri, ideea era vînturată de cîţiva eurosceptici din Parlamentul European, îndeosebi olandezi şi britanici. Cînd auzi asta din parte a europarlamentarului olandez Daniel van den Stoep sau a britanicului Nigel Farage, atunci nu trebuie să te miri. Pentru ei, România şi Bulgaria pur şi simplu nu trebuie să facă parte din Uniunea Europeană – un concept pe care ei oricum îl contestă. Astfel că orice măsură luată împotriva acestor două state, fie şi prin încălcarea Tratatelor, este justificată. Iată însă că acum vine şi rîndul reprezentantului unui guvern conservator, aliat, totuşi, cu partidul liberal, pro-european.

Românii şi bulgarii vor putea lucra fără restricţii în Uniunea Europeană începînd cu 1 ianuarie 2014. Conform Tratatelor de aderare, atunci expiră perioada maximă, de şapte ani, pe care vechile state membre o pot impune cetăţenilor celor două ţări în privinţa accesului pe piaţa muncii. Deşi a ratificat aceste tratate, Londra dă acum semne că ar vrea să se răzgîndească, iar presa britanică vorbeşte chiar despre reintroducerea vizelor pentru cetăţenii români şi bulgari.

Este posibilă revizuirea directivei privind libertatea de circulaţie?

Dar este posibilă revizuirea directivei privind libertatea de circulaţie? Practic, nu. Greu de imaginat că Parlamentul European va accepta vreodată să treacă o astfel de propunere. Curentul pro-european este de departe majoritar. Ce să mai spunem apoi despre Consiliul European – este suficient ca noi şi bulgarii să ne opunem. Dar nu vom fi singuri. Vom primi susţinere de la ceilalţi est-europeni, care, desigur, se vor teme că după români şi bulgari vor urma ei pe lista respinşilor. Şi este de aşteptat să avem şi susţinerea flancului sudic, îngrijorat la rîndu-i de tendinţele de divizare a Europei.

Logic vorbind, Londra nu are nici o şansa şi, desigur, ştie acest lucru. Retorica poate însă ajuta un guvern conservator aflat în gravă avarie în ce priveşte încrederea public. În plus, în acest moment, guvernul de la Londra lucrează la o revizuire strategică a relaţiei Marii Britanii cu UE, iar euroscepticii speră că aceasta va conduce renaţionalizarea unor competenţe cedate către Bruxelles. Controlul imigraţiei ar putea fi unul dintre acestea.

Întrebarea este dacă partenerii europeni vor accepta ca, „renaţionalizînd“ chestiunea imigraţiei şi primind dreptul de a suspenda unilateral dreptul de liberă circulaţie pentru unii cetăţeni ai Uniunii, Londra mai poate face parte din club.

Iar dacă un asemenea compromis va fi acceptat, pentru salvarea aparenţelor, atunci să ne aşteptăm la tot ce poate fi mai rău.

Ovidiu Nahoi *este realizator de emisiuni la The Money Channel.*

Robert SKIDELSY

Ţări mari, războaie mici

Preşedintele american Barack Obama a promis că va răzbuna asasinarea lui J. Christopher Stevens, fostul ambasador al Statelor Unite în Libia. Cum îşi propune să facă acest lucru este neclar – precedentele istorice nu prea sînt de folos.

În 1864, împăratul Abisiniei l-a luat ostatic pe consulul britanic, împreună cu cîţiva misionari, în capitala de atunci a ţării, Magdala. Trei ani mai tîrziu, împăratul Tewodros încă refuza să-i elibereze, iar britanicii au detaşat un corp expediţionar de 13.000 de trupe, 26.000 de vivandiere şi 44 de elefanţi.

În cartea sa *The Blue Nile,* Alan Moorehead descrie expediţia astfel: „Acţionează, de la început la sfîrşit, cu eticheta şi caracterul apăsător inevitabil al unui banchet victorian de stat, completat de discursuri interminabile“. Cu toate acestea, a fost o acţiune extraordinară. După o călătorie de trei luni prin munţi, britanicii au ajuns în Magdala, i-au eliberat pe ostatici şi au ars capitala pînă la temelii. Împăratul Tewodros s-a sinucis, britanicii s-au retras iar comandantul lor, locotenent-general Sir Robert Napier, a fost numit Baron Napier al Magdalei.

Marile puteri din zilele noastre s-au bazat pe metode asemănătoare, punctînd puternic prin vorbărie, împotriva adversarilor mici, dar cu rezultate mult mai puţin convingătoare. Statele Unite au trimis 50.000 de trupe în Vietnam în anii ’60, dar le-au retras înainte ca Vietnamul de Nord să ocupe Sudul în 1975. Ruşii au început să-şi retragă trupele din Afganistan în 1987, după ce nouă ani de lupte au eşuat să supună ţara.

Acum, 25 de ani mai tîrziu, aproximativ 10.000 de trupe NATO şi 500 de miliarde de dolari, majoritatea americane, se pregătesc să părăsească Afganistanul, în vreme ce talibanii controlează, încă, o mare parte din el. Între timp, SUA a retras 150.000 de trupe din Irak, după nouă ani de dezamăgiri.

Dovezile sînt clare: ţările mari pot pierde războaie mici. Aşadar, dacă utilizarea forţei masive eşuează, cum poate o ţară mare – care crede în faptul că interesele sale sau datoria morală îi impun să intervină în treburile unei ţări mici – să facă acest lucru cu succes?

Este îndoielnic faptul că strategia torturii şi a asasinării îşi poate atinge scopul pacifist.

Bătălia pentru Alger – splendidul film din 1966 al lui Gillo Pontecorvo – a clarificat dilema pentru puterea colonială ocupantă. Răzvrătirea Frontului de Eliberare Naţională (FEN) împotriva dominaţiei franceze din Algeria a început în 1954, prin asasinarea poliţiştilor. La început, francezii au răspuns prin metode tradiţionale – mai multă poliţie, interdicţii, lege marţială etc. –, dar insurgenţa s-a răspîndit printre atrocităţile crescînde de ambele părţi.

În 1957, francezii au trimis paraşutişti. Comandantul lor din film, colonelul Mathieu (personaj bazat pe generalul Jacques Massu), explică logica situaţiei din perspectiva franceză. Modalitatea de a înfrînge revolta nu era prin a-şi face duşmani din oameni, luînd măsuri opresive, dar „nefolositoare“, ci prin dărîmarea structurii de comandă a FEN. Eliminaţi asta iar rezultatul va fi o masă fără lideri.

Acest fapt a necesitat folosirea torturii pentru a-i identifica şi localiza pe lideri, urmată de capturarea şi asasinarea acestora. Tortura era ilegală, dar – după cum a explicat colonelul – „dacă vreţi ca Franţa să rămînă, trebuie să acceptaţi consecinţele“.

Colonelul Mathieu este eroul nerecunoscut al tradiţionalismului contrainsurgenţei curente, care necesită o prezenţă militară minimală în ţara-ţintă, formată în mare parte din servicii secrete precum CIA şi „forţe speciale“. Prin „extrădare“, un suspect capturat poate fi dat mai departe unui guvern prieten, pentru a fi torturat, iar, pe baza informaţiilor adunate astfel, pot fi întocmite „liste de ucis“.

Pentru uciderea lui Osama bin Laden, anul trecut, a fost nevoie de o echipă specială, spre a verifica succesul misiunii, dar, în mod normal, asasinatele sînt efectuate cu ajutorul dronelor – aeronave de atac fără echipaj, folosite în principiu pentru supraveghere, dar care pot fi înarmate cu proiectile comandate prin computer. Deloc surprinzător, SUA sînt principalul dezvoltator şi utilizator de astfel de avioane, avînd o flotă de 7500 de aeronave. Un număr estimat de 3000 de asasinate cu drone au avut loc – majoritatea în Pakistan, dar şi în Yemen şi în Somalia.

Cealaltă jumătate a strategiei de contrainsurgenţă constă în a cîştiga „inimile şi minţile“ populaţiile care sînt sensibile la propaganda teroristă. Americanii au făcut asta în Vietnam, aducînd bunuri de consum şi construind infrastructura. Fac acelaşi lucru în Irak şi în Afganistan. Se consideră că existenţa părţii civile a „construirii naţiunii“ va fi uşurată de absenţa mîinii de fier a trupelor militare străine.

Încercarea de a cuceri inimi şi minţi este, cu siguranţă, o îmbunătăţire, în comparaţie cu bombardamentele sau împuşcarea populaţiei locale. Dar noul mod de a purta acest „război asimetric“ ridică probleme etice şi legale incomode. Convenţia Naţiunilor Unite împotriva Torturii interzice, explicit, „tratamentele sau pedepsele crude, inumane sau degradante“, astfel că folosirea acestora trebuie să fie respinsă. De asemenea, asasinarea cu drone duce inevitabil la uciderea de civili nevinovaţi – însăşi crima care defineşte terorismul.

Chiar lăsînd deoparte chestiunile morale şi legale – ceea ce nu ar trebuie făcut de nimeni, niciodată –, este îndoielnic faptul că strategia torturii şi a asasinării îşi poate atinge scopul pacifist. Repetă greşeala făcută, în 1957, de Massu, care a presupus că se confruntă cu o organizaţie unită, cu o singură structură de comandă. Un calm relativ a fost restabilit în Alger, vreme de vreo doi ani după sosirea sa, dar apoi insurecţia a revenit, cu forţă intensificată, iar francezii au trebuit să părăsească ţara, în 1962.

În zilele noastre, comunitatea internaţională înţelege greşit, în mod similar, natura „războiului“ pe care îl duce. Nu există nici măcar o singură organizaţie teroristă mondială care să aibă un singur lider. Cît Al-Qaeda încă există, ea este ca o hidră căreia îi cresc noi capete, la fel de repede cum cele vechi îi sînt tăiate. Încercarea de a cîştiga „inimi şi minţi“ cu bunuri din Vest nu face decît să corupă şi, astfel, să discrediteze guvernele instalate de către cei care au intervenit. S-a întîmplat în Vietnam şi se întîmplă acum în Irak şi Afganistan.

Încet, dar inevitabil, ajungem la înţelegerea faptului că popoarele cu care ne luptăm vor moşteni, într-o mare măsură, ţările distruse pe care le lăsăm în urmă. Ei luptă, pînă la urmă, pentru dreptul naţiunilor lor de a se ocupa, mai corect sau mai greşit, de propriile treburi, în felul lor. Daţi vina pe Revoluţia Franceză pentru că ne-a lăsat moştenire ideea că o guvernare proprie este întotdeauna preferabilă unei guvernări bune.

Robert Skidelsky *este membru al Camerei Lorzilor din Marea Britanie şi profesor emerit de economie politică la Universitatea Warwick.*

Copyright: Project Syndicate, 2012
www.project-syndicate.org

traducere din limba engleză
de Patricia MIHAIL

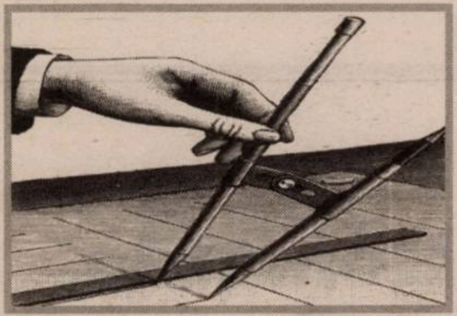

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Pe ce lume trăim?

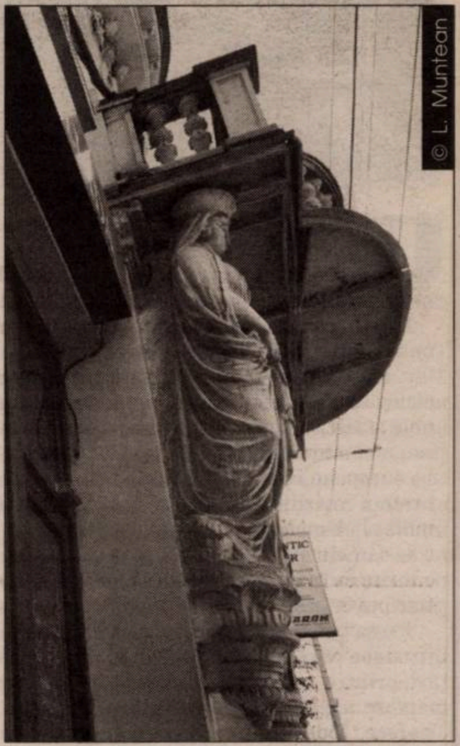
© L. Muntean

Inconştienţa celor care au întocmit lista oficializată din 2004 a monumentelor istorice din Bucureşti apare pe alocuri. Aşa că, în plimbările mele în căutare de subiecte, se întîmplă uneori, ca astăzi, să mă întreb cum a fost cu putinţă să fie trecute cu vederea clădiri a căror valoare era evidentă.

Situaţiile pe care trebuie să le semnalez imediat se găsesc pe Calea Victoriei – da! –, nu în cine ştie ce ungher mărginaş al oraşului. Nici nr. 210, nici nr. 147 n-au fost considerate vrednice de atenţie, deci nu figurează printre monumentele protejate de lege. Mă grăbesc să adaug că primul dintre aceste imobile s-a lipsit foarte bine de statutul privilegiat la care ar fi avut dreptul. Casa o cunoşteam de mult, dar n-o mai văzusem de cînd era cam obosită, de uzura firească la vîrsta ei. Acum, din nou tencuită, e o splendoare. Unul dintre exemplele de stil neoclasic care s-au mai păstrat ici-colo, cu intrarea între coloane prin culoarul de curte care se întinde în lungul casei, întoarce latura stîngă spre stradă peste mica grădină umbrită de un pom, pe care o ascunde gardul de fier forjat fiindcă a fost dublat cu tablă (urît obicei). Două ferestre destul de înalte încadrează uşa-fereastră din mijloc. Pe fronton, la o înălţime care nu lasă să se vadă data decît de la marginea trotuarului, stă scris cu stuc: 1805. CEA MAI VECHE CASĂ DATATĂ DIN ORAŞ? Eu ţineam minte că era 1865. Caut la Crutzescu, care spune şi el 1865. Să fi căutat cine a tencuit-o de curînd să o „învechească“? În 1943, cînd a scris Crutzescu, se vedea probabil clar. Sau cine s-a ridicat pe scară pînă acolo a desluşit o codiţă de cifră care se fărîmase? Oricum ar fi, frumuseţea clădirii e indiscutabilă şi, dacă ne gîndim că pe lîngă ea a trecut Vodă-Cuza, pe care trăsura îl ducea de la „Capul Podului“ spre palatul domnesc, este de negîndit să o lăsăm fără certificatul cuvenit. Din fericire, n-a avut nevoie de el. A cui a fost casa? Ca şi alteori, n-am documente. Dacă a fost într-adevăr clădită în 1865, aş presupune că a locuit aici Grigore C. Cantacuzino (1829-1903). După studii de drept la Paris, a fost magistrat, deputat, senator, efor al spitalelor şi, de două ori, director general al teatrelor. Sub direcţia sa, Teatrul Naţional a reprezentat pentru întîia oară *O scrisoare pierdută* şi *Fîntîna Blanduziei*. El însuşi a tradus mai multe piese de succes din repertoriul francez al epocii.

Acum nu se vede nimic,
în dosul porţilor de tablă închise.

Cu totul altfel se prezintă cazul celălalt. Chiar peste drum, pe stînga cum te îndrepţi spre Piaţa Victoriei, un enorm afiş de publicitate Armani acoperă nr. 147. Era casa bancherului Szöpkes, cu a cărui fiică a fost căsătorit diplomatul Radu N. Florescu, ministru al României în Statele Unite. Eleganţa edificiului era încă vizibilă prin anii ’60 ai secolului trecut, cînd era acolo o policlinică, avînd alături o farmacie. Aceasta mai rămăsese pînă în ultima vreme. Mi-e greu să-mi adun amintirile ca să descriu cele două corpuri de clădire, cu parter şi etaj, dar aş data-o dinainte de Primul Război Mondial. Acum nu se vede nimic, în dosul porţilor de tablă închise şi cu draperia de reclamă aşternută de sus pînă jos. Un afiş, cu data de 26 iunie 2012, invită publicul să transmită observaţii şi propuneri în vederea alcătuirii unui Plan Urbanistic de Detaliu. Se precizează că parcela respectivă are 832 mp, din care 557 suprafaţă construită. Urmează să se păstreze prima clădire, aflată în dreapta, unde era farmacia: va fi restaurată cu remodelarea mansardei, rezultatul final fiind subsol-parter-două etaje. Clădirea a doua, lungită în spate, este sortită dărîmării, pentru a fi înlocuită de un imobil 2 S + P + 3 E – 5 E r. Deci, se va săpa şi mai adînc în pămîntul ăsta ciuruit de furnicăreală, pentru încă un subsol. Deasupra parterului – trei etaje sau cinci retrase. Aşa interpretez anunţul, dar nu sînt sigur că am înţeles codul: nu cumva etajele în retragere se vor adăuga peste cele trei? Ca destinaţie – „locuinţe şi servicii“. Atîta cît am putut vedea ca prin gaura cheii, înăuntru a crescut o grădină sălbatică. În viitor, un gang de acces auto va pătrunde în curte, unde se va planta „verdeaţă pe dale“.

Eprea tîrziu pentru a adresa arhitectului-şef al Capitalei, pe calea reglementară, propuneri pentru PUD, deşi sper că citeşte cu regularitate această rubrică a *Dilemei vechi*. Iniţiatorii proiectului de la nr. 147 se numesc Alina Lăzărescu şi Abboud Walid. Imobilul nefiind înscris ca monument istoric, ei aveau libertatea de a se gîndi la împlîntarea unui bloc nou pe această latură a Căii Victoriei, pe care o concesie după alta o va face de nerecunoscut. Mă gîndesc totuşi că arhitecţii angajaţi de aceşti clienţi aveau obligaţia de a comanda unui expert un memoriu istoric. Aş fi curios să-l văd şi eu (apippidi@sar.org.ro).

Din toate părţile, semnale de alarmă arată că „modernizarea“ înaintează pas cu pas. Recent a fost iarăşi luat în discuţie proiectul, denunţat aici anul trecut, care condamnă la moarte nr. 16 din str. Christian Tell. Mă alătur solicitării de a declara *in extremis* monument istoric acea casă Ghika a cărei valoare arhitecturală şi de ambianţă ar fi îndreptăţit cu prisosinţă protejarea ei. Trăim o adevărată „revoluţie culturală“ demolatoare!

***Andrei Pippidi** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

■ ■ ■

Anca BRĂTULEANU

SOS Provincia

Colecţionarii de arhitectură

– Alexandru Bellu şi conacul de la Urlaţi, Prahova (I) –

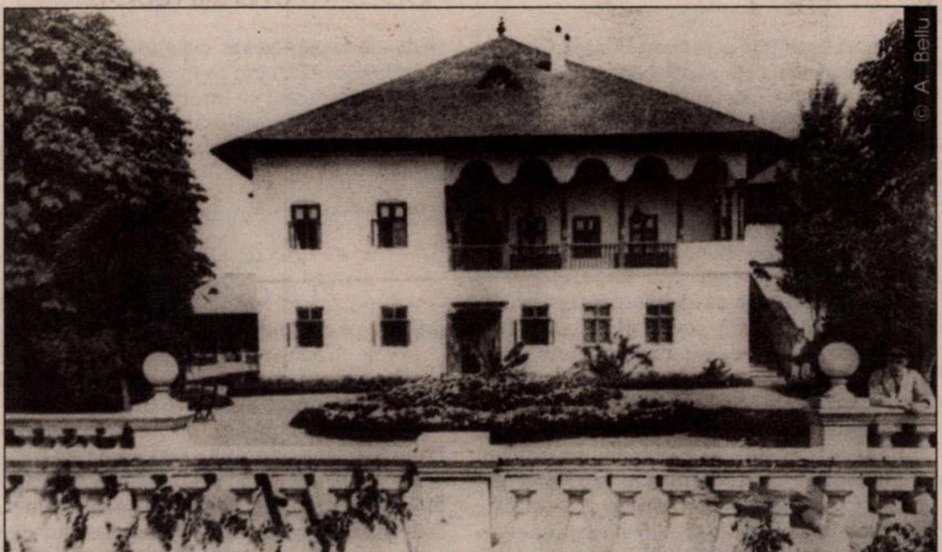
© A. Bellu

Contextul care a dat naştere „stilului neo-românesc“ la finele veacului al XIX-lea este îndeobşte cunoscut. Ceea ce numim „trezirea conştiinţei naţionale a românilor“ a condus la nevoia de definire a noţiunii de specific naţional. Arhitectura va fi unul dintre domeniile predilecte de desfăşurare ale acestei orientări.

Anunţată şi imperios cerută de Alexandru Odobescu încă din 1851 (Alexandru Odobescu, *Viitorul artelor în România,* conferinţă ţinută la Cercul românilor din Paris la 17 martie 1851), acţiunea de reconsiderare a valorilor arhitecturii tradiţionale se va materializa, la început, prin numeroase călătorii de „inventariere“, de „recunoaştere“, de identificare a ceea ce ar fi putut constitui esenţa arhitecturii şi a artei tradiţionale. Chiar dacă primele relatări sînt mai curînd descriptive, ele au meritul de a semnala şi aduce în interesul public existenţa unei arhitecturi tradiţionale, ca materializare a istoriei româneşti. De la Gheorghe Asachi şi Alexandru Pelimon la Cezar Bolliac, Ioan Slavici, Grigore Alexandrescu, la însuşi Alexandru Odobescu – cel care totodată alcătuieşte, în 1871, un chestionar trimis tuturor revizoratelor şcolare judeţene spre a consemna „antichităţile“ fiecărei localităţi în parte; de la Nicolae Iorga, Virgil Drăghiceanu, Victor Brătulescu la colonelul D. Papasoglu şi Al. Tzigara-Samurcaş, toţi vor face „călătorii de studii“ finalizate cu rapoarte sau scrieri date publicităţii. Mulţi dintre ei vor alcătui colecţii, publice sau particulare, conţinînd opere de artă descoperite cu aceste prilejuri, colecţii de fotografii şi desene ilustrînd edificii reprezentative pentru trecutul românesc. Nici unul dintre aceşti colecţionari de istorie românească ilustrată de arta edificării nu este arhitect. Ei sînt doar amatori cultivaţi, care vor determina şi susţine contextul ideatic de desfăşurare a orientării arhitecturale de la sfîrşitul veacului al XIX-lea şi începutul celui următor.

Nicolae Grigorescu este cel mai asiduu admirator
al lumii săteşti.

Nu insist asupra atmosferei culturale care a condus la realizările lui Ion Mincu şi ale urmaşilor săi întru gîndire arhitecturală. Aş observa doar că acelaşi ferment a produs şi stimulat o creaţie arhitecturală cel puţin pitorească, interesantă, promovată şi îndrumată îndeaproape de comanditari cuceriţi de ideea unui *„revival“* românesc.

Socotit a fi păstrătorul celor mai autentice valori morale şi culturale tradiţionale, satul românesc este şi el ţinta călătoriilor de documentare, obiect de studiu şi analiză, subiect de opere literare. Nu în ultimul rînd, satul devine sursă de inspiraţie pentru pictori şi fotografi. Printre aceştia, Nicolae Grigorescu este cel mai asiduu admirator al lumii săteşti, ale cărei aspecte le imortalizează adesea. De multe ori, alături de pictor şi împreună cu el, lucrează – transpunînd pe peliculă aceleaşi subiecte – fotograful Alexandru Bellu.

Provenind dintr-o familie de origine româno-macedoneană din oraşul Pella, Macedonia, ai cărei membri au venit în Valahia la sfîrşitul secolului al XVIII-lea, Alexandru Bellu s-a născut în Bucureşti în 1850. Cunoscut colecţionar de artă, el este totodată iniţiat în arta fotografică şi la curent cu cele mai moderne tehnici fotografice ale timpului său. Alexandru Bellu va fi, începînd din 1875, vreme de aproape 35 de ani, un neobosit fotograf. Interesul său s-a îndreptat – aşa cum arătam mai sus – către viaţa rurală, iar unul dintre subiectele predilecte a fost arhitectura sătească. A devenit astfel – şi prin fotografie – un remarcabil cunoscător al arhitecturii caselor ţărăneşti şi a curţilor boiereşti, „oglinda gustului şi a rostului neamului nostru“ (Ştefan Burcuş, *Arhitectura,* 1906).

***Anca Brătuleanu** este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu“ din Bucureşti.*

■ ■ ■

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Un comentariu

Comentariul postat de Raluca Neferu la pilula mea din numărul trecut merită un contra-comentariu. Iată ce ne spune dînsa:

„Întrebarea «Ce preferați, un loc de muncă sigur, dar mai prost plătit sau unul mai bine plătit, dar nesigur?» nu mi se pare în totalitate corectă. Sînt sigură că toți ar prefera ceva pe la mijloc sau eventual o echilibrare a riscului în familie (unul să cîștige mult și să aibă un job nesigur și altul să lucreze la stat). E adevărat însă că mai mulți oameni ca în România, care să prefere să cîștige puțin (a se citi foarte puțin), dar să aibă job sigur, și, foarte important, să aibă mult timp liber (să vină la 15-16 de la serviciu, să aibă vara liberă etc.) mai rar vezi în altă parte... principiul a te mulțumi cu puțin, a duce o viață modestă, dar liniștită, în contrast cu a duce o viață mai îndestulată, dar cu mai puțin timp liber și mai mult stres este bun în teorie. Numai că în Occident oamenii fac această alegere atunci cînd au un nivel de trai cel puțin decent și își permit anumite lucruri fără a se speti muncind. De ce aleg românii însă să aibă mult timp și bani doar atît cît să nu moară de foame (fără a putea ieși undeva sau a merge într-o *vacanță)* rămîne un *mister de nepătruns...*

Nu, nu este nici un mister aici! Dimpotrivă, lucrurile sînt cît se poate de clare dacă le privim în contextul social și istoric din care s-au născut."

Mai întîi însă două vorbe despre întrebarea în sine. Este o întrebare cu răspuns forțat, desigur, ceea ce elimină din start o serie de nuanțe intermediare posibile, dar evidențiază mai bine tendințele *semnificative*. Am fi putut adăuga, de pildă, varianta „să muncești cît mai puțin și să cîștigi cît mai mult" sau „să moștenești o avere de la mătușa Tamara". Vă asigur că majoritatea ar fi ales una dintre aceste soluții, ceea ce ar fi „demonstrat" statistic că românii sînt o societate de leneși. Doar că atunci chestionarul ar fi manipulat răspunsurile. Da, este adevărat, statistica poate „demonstra" orice, dar în aceeași măsură în care, de pildă, analizele biochimice pot fundamenta azi faptul că leușteanul este bun pentru sănătate iar mîine că are efecte secundare riscante. Nu este *minciună*, este doar *omisiune*, selectare părtinitoare a variabilelor. Cînd este intenționată, se cheamă manipulare. De vină nu sînt însă statistica, sociologia, medicina, ci de vină este *persoana* care le utilizează – dar și cea care nu știe să citească datele. Punct.

Trebuie să ne asumăm integral *țărănitatea.*

Despre „misterul" acestei tendințe majoritare acum.

Explicația trebuie căutată mai întîi și mai întîi în faptul esențial că sîntem o societate de sorginte țărănească și continuăm să fim pe departe cea mai mare populație rurală și agricolă din Europa. Din acest punct de vedere, comentariul adăugat de Ionut Skrypnyk este profund nedrept: „În folclorul nostru nu există conceptul de drept de breaslă sau de respect de tip burghez, ci doar de mămăligă care explodează doar dacă jugul apasă prea din-cale-afară" – spune dînsul. Păi, ce să caute breslele la țară și de unde spirit burghez fără burghezie? În plus, transpare aici o păcătoasă ambivalență față de țăran în general. Mitul național a patrimonializat țăranul festiv, cel al tradițiilor și sfintelor obiceiuri strămoșești. Țăranul de duminică este bun și trebuie salvat, țăranul din restul zilelor săptămînii este rău, este „băi, țărane!". Cam multă ipocrizie... Ne place sau nu, trebuie să ne asumăm *integral* țărănitatea.

În această lume țărănească, ethosul muncii este unul diferit. A argumentat-o de mult Ciajanov și, pe urmele lui, ciajanoviștii noștri, de la Madgearu la Vulcănescu. Pe scurt, raportul dintre *osteneală* (cît muncești) și *folos* (ce beneficiu aștepți de pe urma muncii tale) este unul diferit de „spiritul protestant" care a alimentat nașterea capitalismului occidental. *Osteneala* are în acest caz și o dimensiune morală, de *rost*, de *a fi* și nu doar de *a avea*, putînd fi rezumată mai degrabă prin termenul de *îndestulare* decît prin cel profund diferit de *bunăstare* și logica sa acumulativă. Ea are atît un prag inferior, sub care devii un „neisprăvit", chiar dacă munca respectivă este nerentabilă, cît și un prag superior, marcat de *folosul* suficient, dincolo de care devii un „hrăpăreț": trebuie să muncești pentru *îndestularea* gospodăriei, dar cu condiția să te oprești cînd ai *destul!* Un ideal în capitalism, acumularea este suspectă moral în societățile țărănești. Cît despre „vacanță", aceasta nu există în imaginarul țăranului, pentru simplul motiv că natura, care îl hrănește, nu-și ia niciodată concediu!

Vine apoi episodul comunist, care boicotează gospodăria. Aceasta rămîne însă o sursă importantă de venit și subzistență, iar în anii '80, fără mica economie domestică românii ar fi murit de foame. Era deci *rațional* să ai un serviciu care să-ți asigure necesarul de lichidități, dar cu condiția să nu-ți mănînce tot timpul, căci atunci nu ar mai fi avut cine și cînd să muncească în gospodărie. Vrînd să proletarizeze societatea, comunismul a creat de fapt o categorie amfibie de muncitori-gospodari, subcalificați, dar pricepuți la de toate.

În sfîrșit, postcomunismul i-a reîmproprietărit pe țărani, dar cu loturi de subzistență și fără nici o politică agricolă coerentă și consecventă. Pe de altă parte, a dezindustrializat orașele, producînd fluxul invers de migrație, de la orașe spre sate. Salvarea a devenit din nou gospodăria. Dar o salvare precară. Cine a putut și-a căutat deci de lucru în afară. Cine nu – visează și astăzi la un serviciu minim asigurat. Iar dintre cei care trăiesc la oraș, majoritatea sînt deja prea în vîrstă ca să ia în piept riscurile necunoscute ale unui serviciu nesigur, chiar dacă mai bine plătit. Tineretul urban educat gîndește, evident, altfel. El intră în cei 30% care își asumă riscurile și... visează la vacanțe.

***Vintilă Mihăilescu** este antropolog, profesor la Școala Națională de Științe Politice și Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrșitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

■ ■ ■

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și coate

„A violat o babă“

– din nou, despre barbarie –

Mă văd nevoit, de la bun început, să cer scuze pentru duritatea titlului. Pe de altă parte, în România, cuvintele astea se aud de atîtea ori pe zi, încît mulți dintre noi nici nu le mai băgăm în seamă. La fel de bine cum alții rîd sincer, cu poftă, la auzul acestui enunț. Nu-și fac nici o problemă, nu-și pun nici o întrebare, nu sînt deranjați nici măcar „muzical", la ureche, ci rîd din suflet, cînd aud așa ceva. Ba mai mult, găsesc o plăcere nebună în a lansa, deseori spre deliciul audienței, celebra replică: „Lasă, că i-a făcut un bine...". O replică vecină de gard cu alt șlagăr românesc atît de la modă, încît trecerea timpului nu lasă nici o urmă pe obrazul îmbujorat de plăcere al acestei vorbe de duh : „Femeia trebuie bătută și fără motiv. Știe ea de ce. Preventiv". La fel ca la dovada anterioară de „înțelepciune", și aici, audiența crapă de rîs, și încuviințează zgomotos profunzimea și relevanța absolută a acestei mostre de „spirit".

De fapt, „o babă", prin părțile noastre de țară europeană, civilizată, înseamnă ceva mai puțin decît o ființă umană. La fel și „un moș". Sînt două cuvinte care desemnează faptul că cineva și-a trăit traiul, și-a mîncat mălaiul, iar acum mai zăbovește pe aici, printre noi, și ne-ncurcă. Violul asupra unei „babe" nu e ceva chiar atît de grav. E doar o jumătate de act odios. Pentru că o „babă" nu mai are, pentru unii dintre blajinii noștri compatrioți, toate drepturile și calitățile unei ființe umane. Prin urmare, nici vina violatorului nu e cine știe ce. O fi fost beat, prostălăul, și mai degrabă rîdem de el pentru că a greșit adresa. În loc să meargă la „ceva rezonabil" sau la „ceva cît de cît", boul a nimerit la o „babă" și i-a făcut o bucurie. Urmează rîsete, hăhăială, mici picanterii care se transformă, cît se poate de natural, în bancuri porcoase, iar succesul serii e garantat. Violul în sine e privit în situațiile astea ca ceva ușor amuzant, chiar acceptabil în anumite circumstanțe.

Din tezaurul de civilizație contemporană românească, pe YouTube circulă o filmare cu „o babă nemulțumită de prestația violatorului". Victima, o femeie de șaizeci și ceva de ani, din mediul rural, relatează, cu amănunte, cum s-a petrecut scena. Ea însăși acceptă că n-a fost violată conform definiției, și spune că, dacă s-ar fi întîmplat așa, l-ar fi „dat dracu,' să nu mai treacă pe la poartă", și n-ar fi depus nici plîngere. Nu insist, nu cazul în sine ne interesează, ci felul de raportare al victimei la propria condiție. Spectaculoasă cu adevărat nu e depoziția femeii în cauză, ci asumarea cît se poate de explicită a condiției de semi-om, sau de ființă umană de rang doi. Lucru care demonstrează, dacă mai era nevoie, îngrozitor de trist, faptul că problema e una culturală, profundă, mult mai veche decît am fi dispuși mulți dintre noi să credem.

Una dintre dovezile cele mai crunte, exemplul imposibil de evitat într-o asemenea discuție e cel în care ne amintim de felul în care privim boala la persoanele vîrstnice. Nu ni se pare că e ceva la fel de grav, de trist, ca în cazul unei „ființe umane normale". Arbitrarul cu care sîntem deprinși să punem ordine în lucruri ne spune că o persoană în vîrstă nu mai merită un efort atît de mare pentru a fi ținută în viață. Imaginile din multe spitale de la noi spun îngrozitor de evident povestea acestui tip de gîndire. Undeva, în abisul felului de a gîndi descris mai sus, stă un soi de mentalitate de asediu. Un soi de fel de a fi care nu s-a desprins de presiunea războiului, a supraviețuirii. Dar e un fel de a fi împărțit, paradoxal, de ambele părți ale baricadei. Bătrînii gîndesc firesc în ordinea asta, pentru că au traversat războiul sau efectele proximității sale. Însă vîrstele active de ce fac la fel? Doar pentru că au crescut într-un anumit tip de educație? Sau poate pentru că au trăit într-o anumită *cultură* a educației?! Vîrstnicii sînt o marfă de care te poți dispensa, un balast. De la felul nostru de a gîndi, pînă la felul în care ne exprimăm, bătrînii sînt, de fapt, o categorie a condamnaților care ne enervează pentru că, uneori, nu acceptă sentința definitivă. Am văzut medici nervoși, mai că ar fi pocnit un bătrîn care a avut tupeul să meargă la un cabinet pentru că, în „idioțenia" lui, ar fi vrut să se trateze. Să mai trăiască.

Bătrînii sînt, de fapt,
o categorie a condamnaților.

Știu, contraexemplul cel mai dur care mi se poate da e pătura tristă, dar mai ales resentimentară, a pensionarilor din această țară, a bătrînilor care umplu sălile de așteptare, cu sau fără motiv, a șefilor de scară și de bloc, a răutății și îngustimii cu care unii se calcă în picioare la scoaterea moaștelor, sau la o coadă pentru un kil de făină, la ostilitatea generală – dacă o fi existînd așa ceva – a unei categorii de vîrstă. Ar fi enorm de răspuns aici. Dar cea mai bună soluție de a purta un asemenea subiect spre o zonă respirabilă e trimiterea la ceea ce e evident. Civilizarea și civilizația nu încep nici de la telefonul mobil pe care îl folosim, nici de la mașina pe care o conducem. Încep de la măsura în care ne vedem în fiecare, de la identificarea cu comunitatea, și de la nivelul de acceptare pe care îl oferim, pentru că ne dorim, firesc, să fim acceptați la rîndul nostru. Cîtă vreme ne vom încăpățîna să rămînem în cultura oamenilor dotați cu grade variabile de umanitate, vom trăi într-un ghetou al democrației, în care ne vom menține singuri, privind peste gard la „erorile" Occidentului.

***Cătălin Ștefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

■ ■ ■

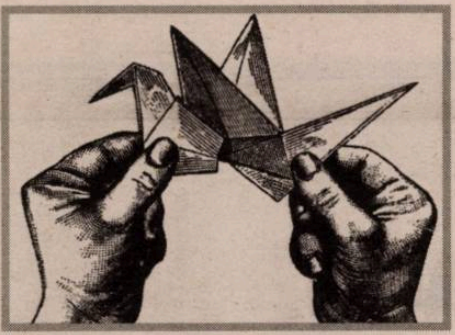

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Un duh gri

Dimineaţa, la prima oră, în ştirile Mediafax apăruse vestea că jurnaliştii români răpiţi în Irak au fost eliberaţi. Deşi foarte importantă, ştirea era formulată într-un fel destul de ambiguu. Sursele erau neclare şi nu mai ştiu dacă se făcea referire la Dan Diaconescu şi postul său de televiziune, cel care dăduse primul această veste. După vreo două ore de agitaţie prin redacţiile tuturor ziarelor, radiourilor şi televiziunilor de ştiri, nimic nu s-a confirmat iar din fluxul Mediafax ştirea a dispărut complet (în realitate, jurnaliştii aveau să rămînă în continuare răpiţi încă vreo şase săptămîni).

Cîteva zile mai tîrziu, patronul OTV era chemat la Consiliul Naţional al Audiovizualului să dea socoteală pentru ştirea falsă care pusese pe jar întreaga presă şi opinie publică. Împricinatul se înfiinţase, aparent timid, postîndu-şi statura firavă în faţa membrilor CNA. Aceştia erau aşezaţi în semicerc iar noi, jurnaliştii, priveam spectacolul de undeva din lateral. Omului i s-a explicat în mod oficial pentru ce fusese chemat. Difuzase o ştire neverificată şi care ulterior nu s-a confirmat.

În costumul veşnic gri, cu vagul său zîmbet nedefinit, cunoscutul personaj şi-a intrat în rolul obişnuit, întrebînd pe un ton placid şi uşor mirat de unde ştiu ei, membrii CNA, că jurnaliştii n-au fost într-adevăr eliberaţi. După un moment de perplexitate, cineva a încercat să-i explice că informaţiile existente la acea oră nu permiteau să se tragă o asemenea concluzie. El, însă, ştia mai bine, avea informaţii la care ei nu ajunseseră, jurnaliştii nu mai erau de mult în Irak, el avea chiar hîrtii de la Tarom (un zbor spre Bucureşti) pe care figurau numele celor trei, care deci veniseră, fuseseră aduşi (ulterior s-a dovedit că hîrtiile acelea erau doar rezervările pe care aceştia le făcuseră înainte de răpire), dar (vezi, Doamne!) lucrul acesta nu fusese făcut public din cine ştie ce motive politice obscure, avea el date certe de la un general român aflat foarte sus în ierarhiile militare, aşa dăduse şi ştirea, pe care a obţinut-o primul şi pe care pe urmă au preluat-o şi alţii – Mediafax, de exemplu, care e o agenţie foarte importantă, nu-i aşa...

„Deci n-aţi verificat
o ştire de o asemenea importanţă.“

După cîteva minute de asemenea turuială neîntreruptă, membrii CNA îl priveau deja ca hipnotizaţi. Unii dădeau semne că încep să se îndoiască de tot ceea ce crezuseră pînă atunci, alţii păreau căzuţi de-a dreptul într-o stare de tîmpire, complet fascinaţi de personajul pe care îl aveau în faţă. Om sau hologramă, trup în carne şi oase sau duh argintiu ieşit dintr-o oglindă?

Mai greu de impresionat, Răsvan Popescu l-a întrebat cum a verificat informaţia aflată de la acel general. Păi, cum s-o verifice, sursa era cît se poate de credibilă, nu era prima dată cînd omul acela le dădea informaţii foarte exacte, sursa fusese verificată de cel puţin trei ori înainte, aşa că informaţia era sigură. În acel moment, gazetar de-o viaţă, Emanuel Valeriu a exclamat: „Vezi, domnule, spune că a verificat sursa de trei ori“. La rîndul său, Răsvan Popescu şi-a pus mîinile în cap: „Păi, nu sursa trebuie verificată de trei ori, ci informaţia trebuie verificată din trei surse independente“. O stare de confuzie mai mult sau mai puţin mimată s-a împrăştiat printre membrii CNA. Însuşi preşedintele instituţiei, Ralu Filip, a zis la un moment dat că nu poţi sancţiona postul OTV pentru aşa ceva, fiindcă e ca şi cum a-i sancţiona o televiziune pentru că ar fi difuzat un buletin meteo neadeverit. Se intrase deja în zona nebulozităţii accentuate, punct în care, indignat, pianistul Dan Grigore s-a ridicat de la masă şi a părăsit sala.

În cele din urmă, Consiliul avea să decidă nesancţionarea OTV.

La încheierea şedinţei, am ieşit pe culoar cu reportofonul, după cel ce fusese audiat. S-a oprit calm şi zîmbitor. L-am întrebat cum de a difuzat o asemenea ştire fără s-o verifice. În faţa mea s-a pornit atunci din nou fascinantul automat de vorbe, cu soiul lui de logică internă aparent perfectă. Mi-a repetat ce spusese şi în faţa Consiliului, că era vorba de o sursă verificată, un înalt ofiţer român... ta-ra-ra şi ta-ra-ra. După vreun minut, l-am întrerupt: „Deci n-aţi verificat o ştire de o asemenea importanţă“. M-a privit mai lung, dar, după o clipă, a dat drumul aceluiaşi robinet de vorbe cu presiune egală, cum că, prin tenacitate şi profesionalism, ar fi reuşit să afle ştirea, ceea ce alţii n-au reuşit... şi aşa mai departe. „Cine v-a mai confirmat ştirea?“, l-am întrerupt eu din nou. Mi-a spus că era o ştire senzaţională pe care au preluat-o şi alte instituţii de presă importante, oare ele nu ştiu ce fac, lor cine le-o fi confirmat-o... ta-ra-ra şi ta-ra-ra. „Dumneavoastră cum aţi verificat ştirea asta înainte s-o difuzaţi?“, l-am oprit eu din nou, avînd în minte modelul unui fost jurnalist la BBC care, într-un interviu, a pus unui politician aceeaşi întrebare de 14 ori, în moduri uşor diferite. De fiecare dată, politicianul a ocolit răspunsul. Eu n-am ajuns la numărul 14 fiindcă, la a patra încercare, Dan Diaconescu mi-a spus că i se pare că nu se poate vorbi cu mine şi mi-a întors spatele. Cu trupul drept şi privirea atentă în jos, a coborît scările îndoindu-şi repede un genunchi după altul, pînă cînd a dispărut complet şi poate că, dacă n-aş fi avut înregistrarea de pe bandă, m-aş fi îndoit că întreaga scenă a existat.

▪ ▪ ▪

ready made

„Curînd după descoperirea proprietăţilor lui anestezice, cloroformul s'a răspîndit peste tot şi azi nu e om care să n'aibă idee de ce este o adormire cu cloroform.

Produsele cari se găsesc la noi în comerţ, sunt în ordinea vechimei lor, cloroformul german Schervung, şi acel francez, reputat mai superior, Dumontbiers. Azi se găsesc la noi fabricate locale, cari după practica mea personală, sunt superioare celor străine, cum e cloroformul Georgescu, în special, al lui Vasiliu, Manolescu, etc.“

Dr. Mihail Con, „Despre anestezia
sau adormirea în operaţiuni şi faceri“,
Higiena, Anul IV, No. 88,
1 Septembrie 1915

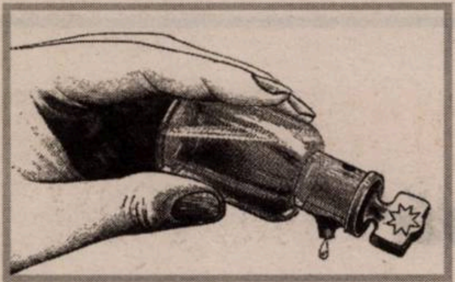

Rodica ZAFIU

cuvinte nepotrivite

În telefon

Nu e chiar modă lingvistică sau automatism contagios, dar nici simplă confuzie accidentală: tot mai des, riscăm să auzim invitaţia de *a rămîne în telefon*. Construcţia prepoziţională atipică a fost înregistrată de mai multe ori în ultimii ani, cu ocazia monitorizării unor posturi de televiziune: „Vă rog să rămîneţi *în telefon!*“; „Doar puţin să rămîneţi *în telefon* şi dumneavoastră!“; „aş vrea să vă rog să rămîneţi *în telefon*“ (OTV, 2007, 2010, 2011; exemple din rapoartele aflate pe site-ul www.cna.ro). S-ar putea crede că e o particularitate de limbaj individuală, a unor realizatori sau redactori de la un anumit post de televiziune, mai puţin frecventabil; totuşi, e foarte probabil ca prin intermediul emisiunilor de la OTV să-şi manifeste prezenţa registrul oral al limbajului necultivat şi diverse jargoane profesionale. Exemplele care se pot găsi pe Internet au surse variate, în relatări din bloguri şi forumuri, şi par legate de experienţa comunicării cu operatori telefonici: „Nu, nu, vă rog, *rămîneţi în telefon* un pic! Vreau să vă zic ceva“ (fatamosului.wordpress.com); „Bun, vă rog *rămîneţi în telefon* pînă găsesc swich-ul“ (ferdinica.weblog.ro); „Ea îmi zice să *rămîn în telefon,* ca să vorbească cu un superior“ (cristian83.wordpress.com); „Acelaşi meniu enervant, aceleaşi cuvinte, aceeaşi tanti care îmi spunea să *rămîn în telefon*“ (raperboy.ro); „dacă îţi pune muzică (apel în aşteptare), *rămîi în telefon* pînă te va prelua un operator care va vedea despre ce este vorba!“ (forum.softpedia.com). Toate construcţiile de mai sus depind, cum se vede, de verbul *a rămîne.*

Desigur, utilizarea prepoziţiilor e adesea idiomatică şi nu neapărat logică. Numai că, într-un context de tipul celui pe care îl discutăm, folosirea prepoziţiei *în* riscă să producă o nedorită concretizare a imaginii, cu efecte involuntar comice. Prepoziţia *în* exprimă, în majoritatea sensurilor sale, raporturi mai concrete decît *la,* iar telefonul e un obiect, în care se pot într-adevăr afla diferite componente. Originea construcţiei nu e clară: e posibil să fie vorba de o extindere, prin analogie şi automatism, a altor utilizări ale prepoziţiei *în*, de exemplu din formulele *a rămîne în legătură, a rămîne în contact* sau – cu adaos de precizie tehnică – *a vorbi* (sau *a urla) în telefon*. Nu ştiu cît s-ar putea specula asupra imaginarului dezvoltat de telefon: de la inventarea sa pînă azi, obiectul a devenit tot mai mic, dar funcţiile sale sînt tot mai numeroase şi mai diverse. Telefonul zilelor noastre este deja perceput ca o parte a reţelei informatice globale; poate de aceea intrarea sau rămînerea în spaţiul său nici nu le mai pare unora atît de ciudată.

În continuare, majoritatea vorbitorilor utilizează, în această situaţie, prepoziţia *la (a rămîne la telefon, a vorbi la telefon* etc.). Construcţia standard e însă concurată şi de o altă inovaţie relativ recentă: se rămîne nu numai *în,* ci şi *pe* telefon: „Rămîneţi *pe* telefon“; „Aşteaptă *pă* telefonul celălalt“ (OTV 2007, 2010); „a tot stat *pe* telefoane“ (Antena 1, 2012). Prezenţa lui *pe* nu e chiar o surpriză, dacă ţinem cont de sensul de relaţie al prepoziţiei, destul de abstract, ca şi de extinderea sa incontrolabilă în limba română actuală, mai ales în registrul (semi)colocvial şi în jargoanele profesionale (*discuţie pe buget, specialist pe finanţe, reporter pe Parlament* etc.).

Schimbarea de prepoziţie e o inovaţie nerecomandabilă, asociată unui cuvînt mai puţin nou decît s-ar crede, intrat de mult în construcţii stabile. E destul de surprinzătoare data primei atestări (înregistrate de *Dicţionarul limbii române,* DLR) a termenului *telefon:* aproape contemporană cu invenţia aparatului. Presa românească era bine conectată la actualitate: în 1875, apărea în revista *Familia* (nr. 11, 16/28 martie) un articol cu titlul „O nouă aplicaţiune a telegrafiei“, cu o ştire preluată din „diariul *Iron*“, despre „aparatul (...) care a fost numit *Telephon*“ (şi care nu era tocmai ceea ce ştim noi azi). În *România liberă* din 22 august 1885, un alt articol (preluat din *Journal des inventeurs)* prezenta „telefonul-profet“, care urma să vestească apropierea furtunii. În fine, ne putem aminti că în schiţele lui Caragiale telefonul e prezent într-o redacţie modernă *(Monopol),* intens utilizat de reporteri *(Ultima oră... :* „Mă duc *la telefon*“; „Mi s-a spus ceva *la telefon,* dar nu credeam...“) şi se insinuează, prin confuzie de nume, chiar într-*O cronică de Crăciun* („instituţia sfîntului episcop *Telefon*“).

Rodica Zafiu *este prof. dr. la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti. A publicat, între altele, volumele* Limbaj şi politică *(Editura Universităţii Bucureşti, 2007)* şi 101 cuvinte argotice *(Editura Humanitas, Colecţia „Viaţa cuvintelor“, 2010).*

▪ ▪ ▪

---

un sport la Răsărit

O lume tulburată de pumni

Ce e de înţeles din încăierarea generală a foştilor boxeri în jurul Federaţiei Române de Box (recent dezafiliată pe plan internaţional)?

Nu ştiu. Pe bune, habar n-am. Şi oricum, înainte de a înţelege ceva din boxul nostru ar trebui să pricepem de ce mai există încă boxul la Jocurile Olimpice. Inacceptabil. Sportul ăsta e un perpetuu scandal, un gang ai cărui şefi nu puteau intra într-o vreme în ţara gazdă a competiţiei cu cercuri, pe motiv că lor le trebuiau alte cercuri, la mîini. E o lume care nu mai gîndeste clar, tulburată definitiv de pumnii văzuţi şi nevăzuţi. Pe la noi, boxul e ca un gangster cu pamperşi, de vreme ce şefa sportului n-avea altceva mai bun de făcut decît să-l ţină zilnic de vorbă pe secretarul general al Federaţiei internaţionale pentru ca acesta să uite să excludă FRB din forul mondial. Ghiciţi ce? N-a uitat. „Au fost prea multe minciuni!“, a exclamat Carmen Tocala excedată. Nu. Pur şi simplu s-a băgat într-un subsol în care nu se mai ştie cine minte şi cine zice adevărul. Toţi au feţele întunecate şi dau senzaţia că le datorezi ceva. Corupţia e colosală la nivel mondial, e practic o cultură de întreprindere. Boxul şi-a vîndut sufletul de mult şi nu i-l mai dă nimeni înapoi, iar de la noi n-are nici o nădejde de tras. E un sport de un eroism tulburător, putrezit într-un sclavagism al intereselor. Aşa că încăierarea de la alegerile neţinute nu trebuie să mire. Boxul e Bute. Restul e joc de glezne.

Radu NAUM

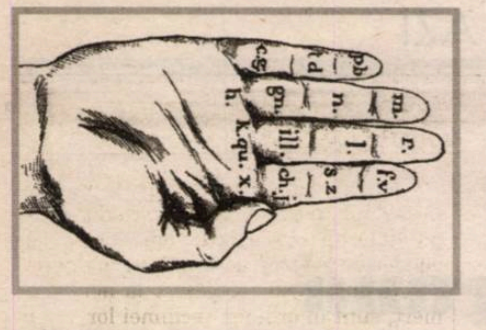

Codrin Liviu CUȚITARU

prezentul discontinuu

Un milițian la Globe Playhouse

JANDARMERIA

© L. Muntean

Prin toamna lui 1987, un bun amic de-al meu și-a luat permisul de conducere. Avea în jur de 19 ani (ca și mine, de altfel) și își trăia succesul cu intensitate maximă. Nu foarte mulți tineri conduceau mașini înainte de 1989, să ne amintim. Motivele variau – de la faptul că o Dacie constituia atunci un lux pentru o familie de români, pînă la dificultatea propriu-zisă a promovării examenului auto. Prietenul meu, M., se putea considera, de aceea, privilegiat. Avea calități remarcabile pentru condus, promovînd examenul cu brio, iar, în plus, deși nu-i cumpăraseră o mașină personală, părinții săi se dovedeau surprinzător de liberali, permițîndu-i să folosească vechiul autoturism al familiei ori de cîte ori își dorea. M. nu exagera cu solicitările, preferînd să circule mai ales în duminicile „fără soț“. În astfel de excursii „locale“ mă lua și pe mine, doar aspirant – în acele timpuri – la miraculosul „carnet“ de conducere.

Străzile erau pustii și cenușii, dar noi ne simțeam teribil de bine, întrucît circulam – neînsoțiți și după bunul nostru plac – cu mașina prin oraș. Într-o duminică noroioasă și întunecată (de noiembrie), pe cînd rulam liniștit pe Bulevardul Ștefan cel Mare, a răsărit un milițian rebegit, cu privire cruntă, de cercopitec înfuriat. Făcea semne disperate cu bastonul și fluiera de mama focului. Trebuie spus că, deși afișa semnele de începător, M. era atent, prudent și sigur la volan. Cum pe întreg bulevardul nu se afla țipenie de pieton sau mașină și cum prietenul meu condusese amețitor de corect, intervenția agitată a menționatului personaj ni s-a părut, din start, suspectă și de rău augur. M. a tras cuminte pe dreapta și a ieșit din autoturism. L-am însoțit. Milițianul a bîiguit ceva în vîrful buzelor, cu aroganță rudimentară. Am înțeles „Plutonier Costică“ ori ceva de genul acesta. După care a făcut o pauză studiată, menită să adîncească suspansul. În mod cert, sentimentul autorității îi dăduse busola identității peste cap și căzuse subit într-un histrionism grotesc. Probabil nu se aștepta ca din automobil să iasă doi „puțoi“ și, ca atare, instinctul lui de prădător înnăscut îi pompă, deodată masiv, sînge în vene.

„Permisul, buletinul și certificatul“,
a mîrîit scurt milițianul Costică.

„Permisul, buletinul și certificatul“, a mîrîit scurt milițianul Costică, dîndu-și puțin cascheta pe spate. „Da“, a răspuns M., scoțîndu-le prompt din torpedo. „Îmi puteți spune ce-am făcut?“, îndrăzni el apoi cu jumătate de gură. „Ce-i, băiatu', te grăbești?“, i-a sărit muștarul lui Costică. „O *să-ți zicem* și ce-ai făcut după controlul regulamentar.“ A început să citească documentele cu un interes neașteptat. Ai fi bănuit că descoperise acolo răspunsul la marile întrebări ale umanității și nu-și mai putea dezlipi ochii de ele. Într-un tîrziu, mormăi sumbru, cu privire sașie: „De ce-i înmatriculată pe numele N.I., iar tu ești M.I.?“. „Păi, evident, mașina aparține tatălui meu, și nu mie“, replică M. în pragul pierderii răbdării. „Îhî“, articulă neinteligibil Costică, părînd să nu înțeleagă prea bine precizarea. „Oamenii care *este* de obicei proprietari *este* și la volan“, ne împărtăși plutonierul, după cîteva clipe, din vasta sa experiență profesională. Apoi, intră brusc în „fondul problemei“: „De ce nu dai, bă, prioritate la trecerea de pietoni?“ „Cînd și cui n-am dat prioritate?“, se arătă M., pe bună dreptate, intrigat. „La bătrînel, bă, la bătrînel“, strigă Costică din adîncul ființei. „Care bătrînel?“, am întrebat eu și M., siderați, într-un glas. „Ce, bă, te faci că nu înțelegi? Bătrînelu' de la *Central,* care traversa, ți-l aduc martor acuș'!“ Fără să mai privească spre noi, plutonierul Costică scoase din buzunar, cu morgă sacerdotală, chitanțierul și procesele-verbale. Suflă în pix și, copleșit de gravitate, se așternu pe scris, părînd că nimic altceva în Univers nu l-ar mai fi putut interesa.

„Reținere de permis, cu suspendare pe trei luni, băiatu', și amendă contravențională de una sută lei.“ Atît eu, cît și M. asistam la „discuție“ stupefiați, de parcă omul nu ni s-ar fi adresat nouă. M-am uitat îngrijorat la amicul meu, neștiind exact ce ar mai fi fost de făcut. L-am văzut pe M. înroșindu-se din cauza frustrării și a furiei. Apoi, l-am observat liniștindu-se treptat, ca înaintea unui asalt final. Mi-am dat seama că *un lucru complet neobișnuit urma să se întîmple* pe bulevardul pustiu, în mohorîta după-amiază ceaușistă, de duminică de noiembrie. Cu un glas cavernos, pe care nu i-l mai auzisem înainte, M. a rostit rar și apăsat: „De fapt, doar pînă mîine dimineață îmi rețineți carnetul. Nu trei luni, așa cum vă amăgiți. Știți la fel de bine ca și mine *că nu am făcut nimic ilegal*. Imediat va afla și taică-meu care, pentru informația dumneavoastră, *este* inginerul N.I., director al X. și prieten bun cu colonelul C. (colonelul C. era, pe atunci, șeful Circulației în județul Iași, *n.m.)*. N-am vrut să-l implic, dar dumneavoastră mă obligați. Mîine, la prima oră, veți fi cu permisul, *în dinți,* în birou la domnul colonel și îmi veți prezenta și scuzele de rigoare“. Siguranța din vocea lui M. venea din faptul că nici măcar un detaliu al scenariului său nu mistifica ori exagera realitatea. Tatăl său era, într-adevăr, un reputat inginer ieșean care, întîmplător, se afla în cercul de amici al amintitului (temut) colonel. Dintr-odată, pe Bulevardul Ștefan cel Mare nu se mai auzi decît șuieratul vîntului de toamnă tîrzie.

L-am urmărit pe tov. Costică pe parcursul discursului lui M. și al minutelor de liniște de mormînt, care l-au succedat. Rămăsese cu ochii înfipți în procesul-verbal, pe care părea să mîzgălească ceva în neștire (cu siguranță, nu erau cuvinte ceea ce rotunjea acolo, absorbit, vajnicul milițian, întrucît mișcările mîinii deveniseră sacadate și smucite, ca într-o criză de epilepsie). „Scrisul“ ajunsese un fel de narcoză rapidă, menită să atenueze duritatea neverosimilului context. Ochii mei artistici – care, la acea vîrstă, abia se deschideau – au transfigurat instantaneu strada umedă și murdară într-o scenă shakespeariană, de la londonezul *Globe Playhouse,* unde *milițianul exterior* Costică, îmbrăcat hamletian și ținînd în mînă craniul (nu al lui Yorick, desigur, ci al propriei conștiințe, al *milițianului interior* Costică, cum ar veni) se întreba sub o presiune extraordinară: „Să-l scriu sau să nu-l scriu, frăție? Asta-i întrebarea!“. Milițianul interior răspundea: „Uăi, Costică, ai îmbulinat-o, dacă te cheamă la C. în birou, s-a terminat cu tine. Rupe numaidecît hîrtia și încearcă să-l îmbunezi pe băiet!“. Milițianul exterior se umfla însă din nou, fugitiv, în pene: „Și-atunci, unde mai *este* virtuțile și puterea Miliției, despre care ne-a vorbit tovarășu' secretar-general?“. Milițianul interior revenea: „Uăi, Costică, du-ti, uăi, și ti-mpușcă, cin' mai credi asemenea prostii?“. Milițianul exterior nu se lăsa: „Și mă ia ăsta așa de tîmpit, în mijlocul străzii?“. Milițianul interior: „Uăi, Costică, dragule, cam tîmpit ești tu din născare, nu mai are cin' să te ia. Rupe procesul-verbal imediat și taci molcom!“. Plutonierul ridică, după un timp îndelungat, privirea din hîrtii. Avea un aer de bovină hăituită. Spuse, cu o jovialitate contrafăcută, din care nu dispăruse totuși timbrul de mardeiaș de mahala: „Ci, uăi, băiatu', chiar ai crezut că-ți scriu proces-verbal (rupse demonstrativ fila din carnet)? Na-ți permisu' și cerificatu' și circulați, vă rog, circulați!“. Salută milităreşte și o șterse urgent către colțul bulevardului.

Din întîmplarea respectivă am tras o singură concluzie: milițienii reacționau/reacționează greu, în procesul comunicării, deoarece sînt excedați de monologurile interioare!

***Codrin Liviu Cuțitaru** este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universității din Iași (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

■ ■ ■

PUBLICITATE

Scapă de surprize la BAC!
Ia-ți din timp Permisul ECDL!

O strategie foarte bună pentru BAC este obținerea din timp a **certificatului ECDL** pentru a echivala proba competențelor digitale de la BAC. Vor fi mai puține probe și mai puține emoții.

Permisul european de conducere a computerului este cel mai răspândit standard de certificare a competențelor digitale recunoscut atât în Europa, cât și la nivel internațional în peste 148 de țări.

Căutați cel mai apropiat centru acreditat ECDL pe **www.ecdl.org.ro**

ECDL ROMANIA

ECDL ROMANIA, Calea Griviței nr. 8-10, etaj 6, București
Tel.: **021.316 99 22**; E-mail: **office@ecdl.org.ro**; **www.ecdl.org.ro**

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

Alicia și Mediterana

Am urmărit-o lung cu privirea atunci cînd a intrat în mare – gîndindu-mă, oarecum mîndru, că foarte probabil nu sînt singurul bărbat care o pîndește. A intrat în mare așa cum intră o pisică în casă, după o zi întreagă de pîndit la păsărici: cu un oarecare tremur al membrelor, cu spinarea dreaptă și cu opriri bruște, în care întorcea capul ușor, ca pentru a testa aerul. Călca pe vîrfuri peste pietrele de pe fundul apei și, privind-o, aproape simțeam răcoarea apei năpădindu-mă și pe mine.

Am mai atins-o o dată mîngîindu-i glezna dreaptă cînd prosopul cu care se ștergea a început să atîrne lung pe lîngă ea și să măture nisipul. M-am ridicat, i-am îndreptat prosopul și i-am spus că în opinia mea are nevoie urgentă de un duș la camera 303 (camera mea, adică). Mi-a zîmbit, mi-a trimis un sărut din vîrful buzelor și mi-a împins cu mîna umărul – adică s-o las în pace, cică.

Trecuserăm de miezul zilei și, în bătaia soarelui, aerul devenea cleios, plin de mirosul marin al buchetelor de alge aduse la țărm. În partea noastră de plajă, terenul era puțin înclinat. Pe latura dinspre vila Or'Tuicha vedeam un zid înalt de nici un metru, din pietre prinse grosier în ciment. Dincolo de el, cîțiva pini se ridicau ca niște lumînări verzi, și apoi începea peluza vilei, cu două-trei aspersoare ce susurau în semicercuri de apă ce se pierdeau în iarbă ca și cum nici n-ar fi fost.

De la zidul de pietre, malul de nisip cobora ușor spre mare – nu cred că era o diferență de nivel mai mare de un metru, astfel încît capul meu, cum stăteam întins pe pînza mea imensă de in, era sensibil mai sus decît tălpile mele. Această poziție îmi permitea să colind cu privirea de-a lungul și de-a latul plajei. I-am văzut pe toți cei care au venit și pe cei care se pregăteau să plece. Cei cîțiva părinți tineri care fuseseră printre noi și-au luat pe rînd copiii de mînă și au plecat spre mesele de fier de la restaurantul ce se ridica undeva în dreapta, la capătul unor scări. „Nu mi-e foame“ – spunea cîte unul dintre copii. „Ba ți-e foame, o să vezi“, îi spunea mămicăsa, în timp ce, în spatele lor, tatăl mergea fără să spună o vorbă (și, după privire, pot să pun pariu că nici lui nu-i era foame). Nu vedeam mai nimic din clădirea tavernei – ci doar niște palmieri în ghivece mari ce decorau intrarea în restaurant și firul ușor de fum care se ridica de la un grătar pe care, după miros, sfîrșeau rînduri-rînduri de ceva pești de apă sărată.

Undeva, mai departe, niște adolescenți jucau badminton, cu icnete de veselie. Perechile mixte erau prilej de mare flirt, stîngaci și pubertin. Priveam la trupurile lungi ale băieților și la trupurile mai pline ale Lolitelor și-mi spuneam că a lor e lumea – a celor care încă nu știu că e a lor. M-am uitat îndelung la persoanele singuratice – corpuri întinse pe cîte un stor de rafie, dintre cele pliabile și chinezești pe care ieri le văzusem de vînzare în mica piață din spatele vilei. Cele mai multe persoane singure întinse la soare erau femei între 25 și 40 de ani. *Multe* – e un fel de-a spune. Erau exact patru, pe o rază de cincizeci de metri. Fără să știe una de alta, fără să le pese uneia de celelalte. Privirea mea, baleindu-le în răstimp, era singurul lor numitor comun. Și probabil că nu mi-ar fi atras atenția dacă n-aș fi observat detaliul că, altfel, în aceeași rază, nu am găsit nici un bărbat care să se bronzeze solo. Sau poate era unul singur – dacă mă număram și pe mine. Eram eu singur acolo? Dacă da, atunci erau cinci femei. La acest gînd le-am abandonat pe cele patru și n-am mai fost atent la ele deloc.

În care e vorba despre o femeie
care intră și care iese din mare.

Cînd Alicia și-a mutat șezlongul drept pe bătaia soarelui, a făcut în așa fel încît talpa ei stîngă a stat lipită cîteva clipe bune de coapsa mea. Era caldă și ușor abrazivă – exact ce-mi plăcea mai mult în acel loc și în acel moment. I-am spus să mă lase pe mine să întorc scheletul de aluminiu – dar, pînă să termin, deja se întinsese la loc. Sub corpul ei, pînza plastificată a scos un suspin – nici măcar eu n-aș fi reacționat mai bine de-atît. Am întrebat-o dacă mai vrea ceva de la bar. „Nu“ – a spus. Am întrebat-o dacă i-e foame. A zis: „nici pomeneală“. Am întrebat-o dacă vrea ceva de citit – și am arătat către caietele din *Financial Times*-ul de sîmbăta trecută, pe care le stivuisem lîngă mine, cu o espadrilă de-a mea deasupra. A zis: „Da, aș vrea să ronțăi niște smochine, dar nu acum, ci mai încolo“.

Acest răspuns, pe care l-am tradus cu tot erotismul minții mele, m-a dat peste cap și mi-a golit mintea. M-am simțit din nou excitat, elastic și foarte ușor – așa cum mă trezisem de dimineață. Dac-aș fi încercat, aș fi străbătut în tumbe toată plaja – spre deliciul sigur al copiilor care nu voiau să meargă la masă.

(fragment din romanul Adulter cu smochine și pescăruși,
în curs de apariție în noiembrie a.c.)

***Adrian Cioroianu** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea București. Cea mai recentă carte publicată:* Epoca de aur a incertitudinii, *Editura Curtea Veche, 2011.*

■ ■ ■

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Cărțile de furat

În trecutul nostru mai îndepărtat, furtul cărților este o treabă obișnuită. O carte se fură pentru lectura ei, dar mai ales pentru valoarea ei. Nu este vorba aici de o valoare simbolică, ci de una cît se poate de palpabilă, de materială, de zornăitoare. O carte, în peisajul secolului al XVIII-lea, este un lucru rar, un lucru asociat cu Biserica, mănăstirea, uneori cu școala. Biblioteci „publice“, în sensul celor de astăzi, nu prea există, în timp ce bibliotecile private sînt și ele puține și se reduc la un număr infim de privilegiația ai lecturii și ai bunăstării. Manuscrisul penetrează mai degrabă diferitele medii, decît tipăritura; el fiind rodul muncii cîtorva scribi care, unii cu talent, alții cu mai puțin talent, adună ceea ce consideră important de cunoscut. Din acest motiv, cartea este un „raritet“ costisitor.

Nu puține sînt cazurile de popi, călugări, sau chiar laici, „plecați“ cu mineie, liturghiere, cazanii sau ohtoihuri sub sutană, sau surtuc, cărți transformate mai apoi în lucruri mai „terestre“ și mai „utile“. Cam la fel este răsplătită și munca unui iubitor de lectură, dornic să păstreze și să copieze „frumos“ și cu patos pagini și pagini de istorii de odinioară, pentru a fi văduvit apoi de valoroasa-i operă prin furt. De pildă, un oarecare Ștefan Șandru, citind în original Paul și Virginia, s-a apucat de traducere cu justificarea următoare: „văzînd frumoasa poveste a acestii mici cărți me-am pus ostenelile mele cele cu dragoste întru scrierea ei, scriindu-o în vremea cumplitei ciumi ce stăpînea la Iași, la anul 1829, noiemvrie 24, în sfînta mănăstire Slatina“. Or, ca Ștefan Șandru sînt mulți alții ce se ostenesc spre plăcerea lecturii. Dar este la fel de adevărat că sînt și mulți alții care apreciază mai puțin plăcerea lecturii și mai mult gustul banilor.

Pentru toți aceștia, proprietarii de „cultură“ se apără cum pot: blestemul. O întreagă artă a blestemului însoțește orice carte sau manuscris. „Această carte, Zăbava fandasii este scrisă de paharnicul Toader Jora și cini să va întîmpla să o înstrăineze prin ascundere, de furtișagu în vieață, neblagoslovit să să sfîrșească de Cel de Sus“, notează pe una dintre file autorul pe la 1786. Sau: „acest Hronograf, luîndu-l cineva să cetiască pă dînsul, de nu l-ar da înapoi, să fie blăstămat de domnul Dumnezeu, și de Preacurata sa Maică; cutremurul lui Cain să-l cuprinză și înger nemilostiv să aibă în zilile vieții lui de driapta lui și locul lui să fie cu Iuda. Și de mine încă să fie neiertat, în veci“, scrie un oarecare Costandin Veisa, diac în visteria lui Alexandru vodă Mavrocordat pe la 1785. Sau: „această carte este a dumnealui logofătului Gorovei și cine ar fura-o sau de găsitu a fi la cineva, de nu o va spune-o să fii în veci afurisit, cu tot neamul lui. Martie 26“. Aceste însemnări, destul de numeroase, susțin, de fapt, că furtul cărților este o practică, o practică foarte la îndemînă. Cărțile circulă nu numai pe filiere știute și prevăzute, ci și pe filiera unui furt calificat sau doar accidental. Și atunci, oamenii timpului își protejează micile comori de lecturi prin închiderea lor în spaimele morții blestemate. Bănuim că puțini vor fi fost impresionați de această judecată divină, și poate că la fel de puțini vor fi fost cei care vor fi citit, fie și în gînd, mînia proprietarului. Banii, sau simpla foame, vor fi fost mai aproape decît destinul unei biete cărți.

Aceste destine de altădată mă duc cu gîndul la eșecul unei inițiative lăudabile. Bookland și-a propus să ofere lectură, lectură la tot cartierul: cărți în metrou și autobuz, cărți ușoare, de vară, care să invite la lectură. Cărțile cu pricina n-au invitat, din păcate, la lectură, ci doar la furat. Acum, mie mi-e foarte greu să cred că acele cărți au fost furate de dragul lecturii, că acele cărți vor fi așteptînd cuminte pe etajeră să fie citite, de lectori pasionați, cu picioarele atîrnate într-un fotoliu comod, cu cafeaua alături și coșul de mere iradiind lumina toamnei. Inițiatorii, deși dezamăgiți, cred, naivi, că și furtul cărților este un semn bun, și, așadar, vor continua. Le urez succes, dar îi sfătuiesc mai bine să doteze o bibliotecă școlară sau sătească. Cel puțin acolo destinul unei cărți poate fi cunocut. Așa, ele vor fi ajuns prin cine știe ce sobe, focuri, tomberoane, canale, toalete sau pe tarabele anticarilor. Un om care prețuiește o carte, care are gustul lecturii, n-o fură niciodată, așa, din metrou, și din prima...

Focurile Iadului și singurătatea lui Cain.

Pot doar să sper că focurile Iadului și singurătatea lui Cain, inscripționate pe coperte, i-ar speria pe creștinii necredincioși ai umilului nostru secol.

***Constanța Vintilă-Ghițulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga“ din București. În 2012 i-a apărut la Humanitas cartea* În șalvari și cu işlic. Biserică, sexualitate și divorț în Țara Românească a secolului al XVIII-lea.

■ ■ ■

anti **nostalgia**

Simboluri și semnificații

„(...) Recent, în pictura murală a fost descoperită stema dublă a Țării Românești și a Moldovei. Așezată chiar în centrul monumentului, această stemă dublă atestă, în anii '20 ai secolului al XVIII-lea, legăturile organice dintre cele două Principate române, cît și ideea continuității statale. Recenta descoperire se adaugă celorlalte elemente de arhitectură, sculptură și pictură care fac din acest monument unul din cele mai importante în întreaga arie sud-est europeană. Distrugerea acestui monument înseamnă o pierdere ireparabilă pentru cultura românească, înseamnă o știrbire gravă adusă istoriei și identității noastre naționale. O astfel de distrugere apare cu atît mai inexplicabilă și de o extremă gravitate cu cît, în ultima perioadă, s-au înmulțit încercările de a se contesta identitatea națională a românilor și aportul lor la istoria europeană. Or, tocmai complexe arhitectonice de felul Văcăreștilor arată cu prisosință conștiința independenței, a continuității și a creației statale românești, într-o vreme în care restul popoarelor Europei de sud-est se aflau sub o dominație străină ce nu le permitea edificarea unor asemenea monumente reprezentative. Dată fiind răspunderea ce ne revine în mod imperativ ca istorici și istorici ai culturii românești, ca membri ai Comisiei Centrale de Stat a Patrimoniului Cultural Național, subsemnații vă adresăm un apel solemn de a se opri de îndată dărîmarea complexului arhitectonic de la Văcărești și de a se trece neîntîrziat la restaurarea întregului ansamblu. (...)

București, 21 octombrie 1985

Prof. univ. dr. Grigore Ionescu, Prof. univ. dr. Vasile Drăguț, Prof. univ. dr. Dinu C. Giurescu, Dr. Virgil Cândea, Dr. Răzvan Theodorescu

Tovarășului Petru Enache, Secretar al C. C. al P.C.R.“

În vol. Gheorghe Leahu, *Distrugerea Mănăstirii Văcărești*, Arta grafică, 1996
(v. și nr. 420, 421, 424, 440-451)

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Roluri de copii, plăceri de adulți

Un film, difuzat la ora 7 seara, pe unul dintre cele mai importante canale de televiziune: două familii petrec împreună Crăciunul, la o cabană. Copiii lor, cu vîrste cuprinse între 4 și 12 ani, devin peste noapte criminali în serie. Sînt prezentate, în detalii greu de privit, monstruoase, felul în care părinții mor, răpuși de mîinile însîngerate ale propriilor fii, torturile prin care trec, spaima în fața privirilor reci, ucigătoare, ale copiilor. Un băiețel de 4-5 ani este înfipt de propriul părinte în niște geamuri sparte. O fetiță de 10 ani își torturează mama rănită. Unul dintre tați este aruncat de copii între lamele unei mașini de curățat zăpada.

Sînt puși ore întregi „să dea bine“ în fața camerelor de filmat.

Este, evident, un film pentru adulți. Un film făcut pentru delectarea iubitorilor – maturi! – de thrillere, în care copiii joacă roluri de mici psihopați. Și nu e singurul exemplu în care copiii sînt puși să-i delecteze într-un mod inadmisibil pe adulți. Sînt nenumărate producții cinematografice în care copiii interpretează, lung și sfîșietor, roluri irespirabile: vampiri sau exorcizați, muribunzi cu fețe cianozate, înconjurați de aparate de resuscitare și de fețe dramatice, victime ale violurilor sau ale bătăilor adulților, sau abuzatori, la rîndul lor, ai celor mai slabi ca ei. Copiii povestesc, artistic, cum au fost chinuiți, cum, cînd și unde au fost mîngîiați erotic de cei mai mari, ce răni îngrozitoare le-au fost provocate, rostesc replici „înțelepte“, care dau fiori reci, despre moarte și viață. Toate, spun încă o dată, în filme rezervate adulților. Copiii actori învață de mici să „trăiască“, să interpreteze magistral experiențe crîncene, care, în viața de zi cu zi, dau coșmaruri oricărui părinte sănătos la cap. Copiii telespectatori sînt, în cel mai bun caz, invitați la culcare.

Sînt cazuri excepționale? Nici vorbă: copiii sînt puși, zilnic, să mănînce mezeluri, margarină sau sucuri, în reclame care să ne convingă pe noi, adulții, că sînt alimente benefice, să îngrijească mame bolnave, în publicitatea făcută medicamentelor, să alerge prin noroi, în cea făcută detergenților. Au fost difuzate nenumărate reportaje în care părinții își risipeau economiile de-o viață în goana de la o agenție de publicitate la alta, cu copiii pe post de viitoare vedete de televiziune. Copii care, dacă au „norocul“ să fie selecționați, sînt puși ore întregi „să dea bine“ în fața camerelor de filmat.

În vremea în care lucram într-o organizație de protecție a copiilor, un sponsor important a făcut o donație generoasă: cîteva aparate electrocasnice. Ne-a luat mult timp să-l convingem că, în schimbul lor, copiii nu sînt obligați să participe la lungi sesiuni foto, atîrnați de frigiderele cu pricina sau de cuptoarele cu microunde. În final, sponsorii au fost răsplătiți cu un spectacol de balet și colinde intepretat de beneficiarii minori.

Programele de la televizor sînt pline de spectacole ale copiilor, în care aceștia sînt îmbrăcați ca un pom de Crăciun, machiați ca niște cocote, puși să interpreteze languros melodii de dragoste și ură, pentru un zîmbet înduioșat de adult telespectator.

În această inflație de chipuri inocente folosite în scop comercial, campaniile umanitare, în care sînt prezentate destinele cu adevărat dramatice ale unor copii, abia de-și mai ating scopul.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

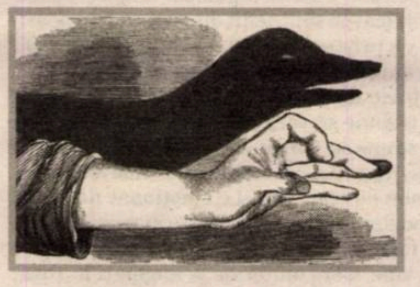

Iaromira POPOVICI

bazar

De ce (mai) ține trupa Taxi

Am fost, de curînd, la un concert al trupei Taxi la Sala Palatului. Nu știam prea multe despre formație, ci doar cîteva melodii, care îmi plăcuseră în anii '90. Preferata mea era (și mai este) „Comunitaru'“: „Castrați-mă, castrați-mă, / Sau, dacă vreți, eutanasiați-mă, / Pentru că ultima voastră problemă – e clar – / Sînt eu – cîinele comunitar“.

Nu spun că respectiva melodie ar fi genială, dar e simpatică și are un umor care, spre deosebire de majoritatea încercărilor în domeniu, nu e vulgar. „Sistemul bancar e unanim apreciat. / Politica e un nufăr imaculat. / Vaca dă läptic, găina oușor, / Numai eu nu mă încadrez în decor“, își continuă cîinele elegia. Nu excesiv de profund, dar... normal.

De altfel, cred că „normal“ e cuvîntul care caracterizează trupa Taxi. La prima vedere, pare o apreciere minoră. Dar, în societatea în care ne învîrtim, unde criteriile de toate felurile sînt brambura, „normalitatea“ devine, indiscutabil, o calitate. Cînd e însoțită și de puțin umor (eventual autoironie), e și mai binevenită.

Cred că tocmai normalitatea asta a fost cheia succesului remarcabil al concertului Taxi de la Sala Palatului (căci a fost, cu siguranță, un succes – lumea a tot aplaudat și au fost cel puțin trei bisuri). Membrii trupei nu erau nici îmbrăcați supersexy, nici ostentativi în vreun alt fel: erau în haine pe care oricare dintre spectatori le-ar fi purtat în viața de zi cu zi și s-ar fi simțit confortabil.

Dan Teodorescu, solistul, purta blugi și o cămașă albastră, precum și – ca de obicei – ochelari. Nu avea un *look* studiat: ci unul de cetățean puțin peste medie (dacă putem spune așa). Discursul lui către public era cald și conținea poante – nu toate geniale, dar nici unele vulgare. În opinia mea, era ideal pentru un public aparținînd unei clase de mijloc cu studii superioare și aspirații de viață civilizată.

De altfel, publicul chiar așa și arăta. M-am uitat în sală, în jurul meu, și mi-au plăcut oamenii pe care i-am văzut: nu păreau să aparțină nici unei „secte“, nici unei minigrupări cu denumiri avangardiste. Erau oameni din generația medie, mulți dintre ei, care făcuseră facultatea pe vremea lui Ceaușescu, eventual (pe cînd cel mai mare procent se îndrepta către Politehnică) și pe care e posibil să-i fi văzut, studentă fiind, pe la spectacolele lui Andrieș, Alifantis sau Mircea Vintilă de pe la „Preoteasa“ de atunci.

Textele cîntecelor formației par, și ele, să fi găsit o cale decentă: se referă la „realitățile momentului“, dar cu o ironie medie, și, în același timp, amestecîndu-le, agreabil, cu un alt subiect oricînd de interes: iubirea și sexul. De altfel, multe dintre cîntece sînt adresate femeilor: „Cînd ești stresantă, non-stop, / (și aberantă; non-stop, / și importantă; non-stop / Te iubesc non-stop! / Cînd fugi cu cardu', non-stop, / Ca leopardu'(...)“ („Non-stop“).

Aluziile la propensiunea către cheltuieli exagerate a doamnelor pare a fi, iarăși, un laitmotiv de succes. De aici pînă la criză nu e decît un pas: „E criză! / Nu te uita la mine ca pinguinu' la baliză, E criză! / Mai scoate foehnu', epilatoru' și placa de păr din priză, E criză! / Dacă nu te potolești, te duc la psihanaliză“ („E criză“).

Criza e văzută tot prin ochii feminini, într-o abordare soft, neîncrîncenată. Care nu ne face să ne sinucidem, nici să emigrăm neapărat, ci să facem haz de necaz și să ne adaptăm ironico-critic, de nevoie, dacă nu de bunăvoie: „E țara mea, e blocu' meu, e strada mea c-un singur bec, / E locu-n care viața-ntreagă vreau să îmi petrec. / E-adevărat, e-adevărat că sînt și prea bătrîn să plec“ („Strada mea cu-n singur bec“).

Soluția pe care Taxi o oferă problemelor... naționale e, de altfel, cît se poate de simplă: „Hai să ne băgăm cu toții / În niște frigidere mari, / Să ne congelăm / Pentru vreo sută de ani / și să-i așteptăm / Liniștiți p-americani. / Poa' să vină japonezii, / Poa' să vină și nemții / Să ne facă reforma, / Că noi nu avem pretenții. / Doar atît le vom cere: / Să nu ne uite-n frigidere“ („Criogenia salvează România!“).

Pe un rock decent, trupa Taxi demonstrează, în opinia mea, că poate exista, la noi, și o normală, și o liniștitoare linie de mijloc.

Selma IUSUF

legende urbane

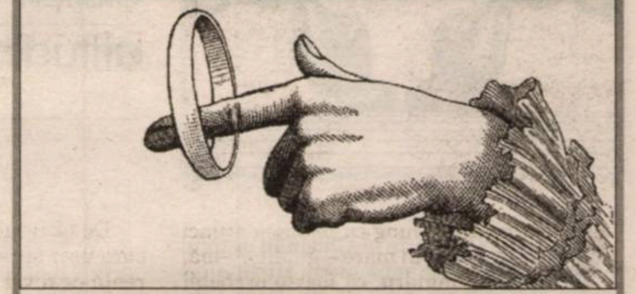

Moaște din copilărie

„Aaaaah! Doamne fereșteeeee!“ Îmi scutur mîna și o frec temeinic de turul blugilor. O bucată sfarogită de nuștiuce învelită într-un tifon la fel de dubios a zburat pînă în colțul celălalt al camerei. Mai bine întrebam de la bun început. Pentru că am pus mîna imediat pe acel plic îngălbenit. Avea în el ceva mai mult decît o banală scrisoare. Cum de nu-l văzusem pînă acum? Ce secrete ale părinților mei o ascunde? Soarele cade pieziș pe vechiul birou al tatălui meu, căruia îi inspectez periodic sertarele. Ditamai omul, am rămas cu reflexele copilăriei, cînd nimic nu scăpa nescotocit. Cînd nici un cadou de Crăciun luat cu cîteva luni înainte nu scăpa nedescoperit. Nici o fustă de-a mamei neprobată. Nici un pantof cu toc necălcat în mijlocul tălpii cu picioarele alea mici de copil. Nici un ruj neuns în jurul gurii și nici un fard strălucitor neașternut pe pleoape pînă sus, la sprîncene și uneori chiar dincolo de ele. Clovn de un metru și zece. Prințesă de meserie, uneori ducesă sau contesă. Artist al culorilor tari, fashionistă desăvîrșită a mînecilor bufante și a sclipiciului.

„E buricul tău“, îmi spune mama calm. Culege mațul mumificat de unde fusese aruncat și mi-l flutură în fața ochilor. „Vezi?“ Mă dau un pas în spate. E mic, nevolnic, maroniu și-i ghicesc în cutele împietrite microbi gata să fie activați. Bacterii. Fluide osificate. „E scîrbos“, zic, „de ce ai păstrat așa ceva?“ Mama tace. Învelește amintirea țeapănă a venirii mele pe lume la loc în tifonul primordial. O pune în plicul îngălbenit, plicul în sertarul biroului. „De ce l-ai păstrat?“, repet. „Te știu curățică și cu toate mințile în cap“, rîd eu. Rîde și ea. „Așa se făcea, măi“, zice. „E o amintire.“ „Păr ai?“ plusez. „Da, și de la tine și de la frati-tu“, zice. „Vrei să vezi? E atît de moale și fin“, zice. „Erați așa de mici și de frumoși.“ Glumește și nu glumește. Acum sîntem, desigur, mari, întinați, puritatea trupului e pentru totdeauna pierdută. Dinții s-au cariat și au fost umpluți cu pastă artificială la dentist, părul a fost vopsit de nenumărate ori, pielea s-a îngroșat, a căpătat felurite cicatrici. Plămînii hîrîie a tutun iar în biroul tatei zac prelungirile vechi ale trupurilor noastre de copii. Din vremea în care eram doar ai lor. Din vremea în care eram toată ziua acasă. Din vremea cînd părinții noștri erau tineri. „Să le arunci“, mai zic, înainte de a schimba discuția. „Lasă că le aruncați voi“, îmi spune mama zîmbind.

M-am întrebat dacă o mai exista obiceiul ăsta. Există. Citiți, vă rog: „mamici voi ce ați făcut cu buricuțul la bebe?? mi-a zis cineva că trebuie pus în pămînt la o floare sau un copăcel :) voi cum ați procedat? ms mult....“ Buricuțul la bebe? Mesajul e semnat de cineva care-și spune Alinutza. Mă aflu pe un forum de mămici. Nu știu altele cum or fi, dar din ăsta curge șerbet de diminutive din fiecare cuvînt și greșeli grosolane de gramatică. În fine, Alinutzei i s-a răspuns și așa am aflat că „buricuțul“ încă se mai păstrează. La fel și brățara de la maternitate, testul de sarcină și părul copilului de la botez și de la moț. Moațele, buricele, brățările se țin în cutii speciale sau în „Jurnalul primului an de viață“. De ce se păstrează? Mamele spun că vor să arate toate moaștele respective copilului, cînd se va face mare. Poate și la alții, dacă se nimeresc de față.

„Uite, mamă, buricul tău de cînd erai mititel.“ Cum reacționezi la așa ceva? Nu aveam memorie pe vremea aia, mamă. Pentru tine l-ai păstrat mamă, văd lumina duioasă din ochii tăi. Cred că te înțeleg, draga mea mamă, dar, te rog, nu-l arăta și la străini. Dacă stau să mă gîndesc, mamă, e de o mie de ori mai bine cu pozele alea clasice în fundul gol, pe pătură. Chestia asta organică, uscată mi se pare mult prea intimă, mamă.

Și să știți că tot de pe forumul ăla am aflat că unele mame se pregătesc să pună buricele și buclele copiilor în ghiozdănelele lor, în prima zi de școală.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-șef la știri, radio Kiss FM și Magic FM.*

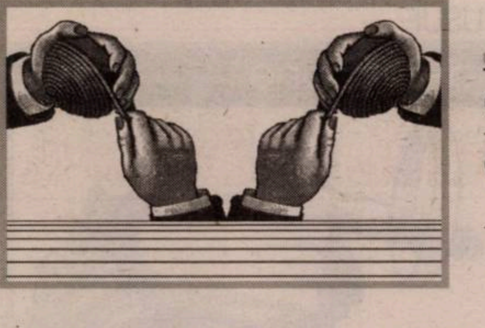

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

În paşi mici, spre raionul Dubăsari

■ Între un birou de la Chişinău şi unul de la Tiraspol se schimbă hîrtii. Hîrtii albe, simple, fără nici un antet pe ele. Doar semnături, fără funcţii, altele decît funcţia de „reprezentant politic“. De-o parte este Nina Ştanski, negociatoare şi ministră de Externe a Republicii Moldoveneşti Nistrene. De cealaltă parte Eugen Carpov, vicepremier pentru Reintegrare şi negociator-şef din partea Republicii Moldova. Protocolul acesta fără antete şi funcţii a fost îndelung negociat. Ministrul transnistrean nu putea să apară cu funcţia, pentru că asta însemna că Moldova ar recunoaşte că la Tiraspol există miniştri, deci un stat. Şi tot aşa. De fapt, cea mai mare parte a negocierilor de pînă acum au fost despre cum să se negocieze. Şi asta a început cu mulţi ani în urmă. În 2008 s-a întrerupt de tot orice negociere, apoi s-au reluat în 2010. La cererea Transnistriei, mai bine de un an s-a negociat tot despre cum să se negocieze, ca să nu negocieze propriu-zis pînă la alegerile prezidenţiale de la Tiraspol (iar negocierea despre cum să se negocieze nu e o chestie simplă; de pildă: de pe poziţii egale, de pe poziţii neegale? cu toate părţile garante egale?). Poziţii egale – nu vrea Chişinăul; toate părţile egale – nu vrea Rusia. Pentru că ar însemna să fie egală cu restul părţilor care garantează negocierile: Ucraina şi OSCE. Acesta este formatul 5 + 2, adică Moldova, Transnistria, Ucraina, OSCE, Rusia + UE şi SUA ca observatori. După ce nu s-au înţeles pe faza cu egalitatea părţilor implicate, s-au înţeles totuşi pe cea cu egalitatea garanţilor – motiv pentru care ruşii i-au băgat pe transnistreni în şedinţă, motiv pentru care acum spun că ei înţelegeau altceva prin chestia aia. În fine, acum negociază substanţa.

> *Nu e nici română, nici moldovenească, e limba de stat.*

■ Adică sînt trei coşuri de negociat: 1) Socio-economic; 2) Umanitar; 3) Rezolvarea politică şi chestiuni de securitate. Deocamdată se negociază 1 şi 2. Toată lumea se fereşte să ajungă la coşul 3, care înseamnă o soluţie de „rezolvare“. Ce înseamnă „rezolvare“? Aici e aici. La Chişinău înseamnă reunificare, la Tiraspol înseamnă separare.

■ Problema la noi la Chişinău este că prea multă lume se gîndeşte numai la un scenariu ideal de reunificare – ne spune un oficial moldovean. Asta înseamnă că pur şi simplu luăm Transnistria înapoi şi se împarte înapoi în raioanele sovietice care erau înainte, anulăm privatizările, desfiinţăm instituţiile lor şi o conducem de aici. Or, asta e nerealist. Pe lîngă acest scenariu mai există încă trei: a) soluţia bună (un stat viabil unificat, în care Transnistria păstrează atribuţii largi); b) situaţia *de facto* se prelungeşte; c) soluţia proastă (un stat unificat nefuncţional în care Transnistria poate bloca orientarea europeană a ţării). Găsesc descrierea excelentă. Şi în acelaşi timp ea duce la o analiză pesimistă. Publicul din Moldova nu e pregătit pentru un scenariu mai puţin decît cel ideal. În acelaşi timp, nu văd cum ar putea funcţiona „soluţia bună“ – indiferent de ce va scrie în documentul de reunificare, o regiune militarizată, cu o populaţie rusofilă ostilă şi cu Rusia în spate nu va putea fi integrată într-o Moldovă europeană. Deci, de fapt soluţiile posibile sînt b) şi c), adică *statu-quo*-ul sau blocarea drumului european de către Transnistria.

■ Şi adevărul este că cele două maluri se îndepărtează. Moldova adoptă harnică *acquis*-ul european. Este ceva sfîşietor în asta. Un stat fără promisiune de integrare şi-a propus de capul lui să se integreze în Europa. Dacă totul merge bine, la anul se vor termina negocierile pentru DCFTA (nu vreţi să ştiţi ce înseamnă acest acronim englezesc, sînt nişte cuvinte de îţi rupi dinţii în ele, vă zic doar că e un acord economic-comercial care ar integra *de facto* Moldova în piaţa unică europeană). Modelul DCFTA este preluat de la Ucraina; cînd a fost clar că UE nu e pregătită să accepte Ucraina, i s-a oferit această compensaţie – integrarea economică. Acordul cu Ucraina s-a blocat din motive de prostie politică a noului preşedinte de la Kiev. Acordul cu Moldova avansează rapid şi se speră să fie semnat anul viitor. Asta ar însemna o dilemă pentru Chişinău: ar trebui să controleze fabricile şi firmele din Transnistria, control de calitate, de provenienţă a mărfii etc. Cum să controlezi fabricile dintr-un teritoriu pe care nu îl controlezi? Dar dacă nu le controlează, fabricile din Transnistria nu vor putea exporta spre UE (acum o fac într-un alt regim comercial şi pe cotele Moldovei). Cîndva anul viitor, exporturile transnistrene spre UE vor fi sugrumate. Dar Tiraspolul nu vrea să audă de negocierile astea pentru DCFTA – cum să fie controlaţi de Chişinău? UE nu prea ştie cum să o rezolve, nu există plan B, dar Chişinăul e decis: intrăm în piaţa comună, chiar dacă lăsăm Transnistria deoparte. E doar un exemplu.

■ Timpul curge rapid, iar paşii negocierilor sînt prea mici. Strategia oficială – a UE, a Moldovei, chiar şi a Transnistriei într-un fel – este numită a „paşilor mărunţi“. Mărunţi de genul: deschidem un pod (unul reparat cu banii UE acum zece ani şi niciodată folosit), recunoaştem plăcuţele de înmatriculare din Transnistria, modernizăm o staţie de gunoaie de pe Nistru care stă să cadă. Sînt vreo 11 grupuri de lucru, pe domenii, oamenii se întîlnesc şi discută. Ce discută ei se mută apoi la negociatori. Cînd ăştia nu se înţeleg, intervin Filat şi Şevciuc, care joacă rolul de poliţişti buni. Dar, de fapt, puţine ajung la ei. Problema e că la fiecare discuţie tehnică, de acest tip, se ajunge rapid la statut. Adică în ce calitate reparăm noi staţia de gunoaie? Băi, nu o facem, că ar însemna că vă recunoaştem ca stat! Băi, nici noi nu o facem că asta ar însemna că intraţi voi în partea noastră a Nistrului şi ne încălcaţi suveranitatea! Cei de la organizaţiile internaţionale care intermediază sînt exasperaţi şi tot fac scheme prin care încearcă să demonstreze că o staţie de gunoaie e doar o staţie de gunoaie. Noi cunoaştem chestia asta cu paşii mici – îmi zice la o ţigară un expert din Ciprul de Nord. Şi noi avem grupuri de acest fel. Oamenii se ştiu, au devenit prieteni, se întîlnesc, mănîncă meze, beau şi se întorc acasă. De 30 şi mai bine de ani.

■ De fapt, să fim sinceri, nimeni nu vrea să rezolve chestia asta pentru că fiecare elită politică ar pierde – ne zice alt lucrător internaţional. Transnistrenii s-au obişnuit să aibă statul lor, să aibă afaceri, să facă trafic, de ce să devină raioane în Moldova? Moldovenii nu vor 300.000 de votanţi din Transnistria care au orientare spre est, ei vor să intre în UE, sînt obsedaţi de asta, nu acordă importanţă Transnistriei.

■ Nu-i adevărat că nu ne pasă despre Transnistria. Dar Rusia foloseşte Transnistria ca să ne împiedice orientarea spre UE – ripostează mai încolo un alt oficial moldovean. Iar Rusia supraestimează chestia asta, dacă ne mai presează mult, o lăsăm baltă şi ne concentrăm pe ce putem face. Integrarea europeană depinde de noi, asta cu Transnistria nu depinde de noi.

© wikimedia commons

■ Şi uite-aşa paşii mici devin minusculi. Cîtă vreme direcţia nu e stabilită, ba chiar e o mare ceartă pe direcţia direcţiei paşilor, paşii se vor micşora. Şi totuşi, UE insistă pe asta: paşi mici, negociaţi pînă cădeţi sub masă, dar negociaţi. Părerea mea este că Moldova are datoria să încerce, să arate UE că încearcă. Dar *statu-quo*-ul e cel mai probabil. Sau e măcar preferabil unor paşi care să ducă spre soluţia proastă.

■ Plecăm spre raionul Dubăsari, controlat de Chişinău. Sînt puţin confuz. Credeam că Dubăsariul e al Transnistriei. Da, oraşul Dubăsari, dar raionul Dubăsari are zece localităţi în stînga Nistrului şi a fost numit aşa special ca să arate că Moldova are pretenţii asupra oraşului. Ca să ajungi acolo e şi mai complicat decît sună. De la Tiraspol treci înapoi podul pe la Tighina, apoi mergi ce mergi, intri înapoi în Transnistria (pe la posturile armate unde deoparte stau moldovenii şi de o parte ruşii şi transnistrenii), treci înapoi Nistrul, mai treci de două posturi militare. Şi eşti în raionul Dubăsari – un raion compus din trei fîşii de teritoriu, care nu comunică direct între ele. Puţină lume ştie că aceste localităţi există şi că graniţa (sau linia administrativă) nu e exact pe rîu. Transnistria are Tighina de partea asta a Nistrului, iar Moldova are aceste localităţi, dincolo de Nistru. Aşa au rămas de la încetarea focului. Încurcătura asta va fi greu de descurcat în eventualitatea unei soluţii permanente.

■ Preşedintele raionului Dubăsari e o figură. Are un birou fabulos: un tablou mare cu Voronin care dă noroc cu Patriarhul Rusiei, o poză mică cu Filat undeva pe după nişte plante care inundă tot biroul, un cap din lemn al lui Ştefan cel Mare şi un buzdugan imens tot din lemn, un sistem de sunet şi o plasmă mare, nişte icoane tot mari. E de 20 de ani în funcţie – o perioadă a fost primar, cînd au desfiinţat ăia raionul în anii ’90 şi au făcut judeţe – apoi, cînd au revenit la raioane în 2003, l-au ales şef. Ca un făcut, am ajuns tocmai în ziua cînd Consiliul raional dominat de PCRM votase o rezoluţie: raionul Dubăsari cere Parlamentului să organizeze un referendum pentru aderarea Moldovei la Uniunea Vamală Rusia – Belarus. E o întreagă campanie a lui Voronin: talpa ţării să ceară orientarea spre Rusia, ne-am săturat de faza cu UE. Preşedintele nostru de raion e o bunătate de om însă, nu vede nimic rău în asta. Are şi un plan: fiţi atenţi, oricum UE are nişte probleme acum, cu euro, chestii d-ale lor, eu zic să intrăm în uniune cu ruşii zece ani, pînă atunci se drege UE şi apoi gata, intrăm în UE. Ce ziceţi? Să ştiţi că noi ţinem foarte mult la integrarea europeană şi la integritatea Moldovei, dar vrem şi cu Rusia. Mergem în sala de Consiliu, nu mai sînt decît consilierii PCRM (ceilalţi au refuzat să fie prezenţi la vot, nu înţeleg spiritul democratic) şi lucrătorii. Ei ar lucra bucuroşi cu transnistrenii, dar nu-i lasă Tiraspolul. Şeful de la asistenţă socială, fost poliţist. Cică au organizat un meci de fotbal amical cu miliţienii din oraşul Dubăsari, aşa, de prietenie. Cînd s-a aflat la Tiraspol, l-au dat afară pe comisarul de miliţie. Preşedintele de raion se scuză colegilor că „astăzi trebuie să vorbim în limba de stat“. Aşa i se spune la Chişinău, să nu superi pe nimeni, nu e nici română, nici moldovenească, e limba de stat. Omul e emoţionat de vizita experţilor străini. Îi înţelege şi pe ei cineva. El e foarte ataşat valorilor europene şi…şi… nu-i vine. Cere ajutor de la angajaţi în rusă. „Şi general umane“, îi zice o doamnă şefă peste şcoli. „Da, şi general umane“, se luminează la faţă.

facebook.com/
Cristian.Ghinea.CRPE

■ ■ ■

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

Există vreun cuvînt să definească

strugurele? Da, cuvîntul strugure. Mănînc ca prostul strugure cu pîine proaspătă. Există vreun cuvînt care să definească mărul? Da, cuvîntul măr. Muşc ca nebunul din măr. Ciorchinele şi rotundul sînt formele mele de a fi în astă toamnă. Sînt zdrobit de savorile acestor miracole. Nu ştiu explicaţii, eu am prieteni ai gustului. Nu vreau timp decît spre a tihni în vie, în livadă. Cine vrea drum s-o ia spre Voineşti, pe drumul Tîrgoviştei-Cîmpulung. Doamne, cum stau vieţi de mere acolo. Cine vrea alt drum s-o ia spre Medgidia sau spre Ploieşti, Doamne, cum stau atîrnate vieţile noastre acolo. Să striveşti, să muşti. Ce poate fi mai plăcut? Forme alungite, rotunjite, stăpînite de tine, strivind în cerul gurii strugure, muşcînd cu dinţii mărul. Nu ştiu dacă aveţi voluptăţi ca ale mele şi, pe drept şi rotund cuvînt, nici că-mi pasă. Din apă, soare şi sămînţă vin strugurele şi mărul pe lume, apă, soare şi sămînţă alunecă în trupul meu. Nu-mi place să mă fac strugure sau măr, că altfel nu aş mai mînca strugure şi măr. Nu vreau decît să fiu omul care le descoperă în fiecare toamnă cu voluptate. Cînd eram mic stăteam în vie şi mîncam cu pită din ţâst, cînd eram mai mare am căzut din cais, cînd eram baban am sărutat în vie şi mîncam cu pită din ţâst. Cînd aveam carnea tare m-am urcat în măr şi mîncam cu pită din ţâst. Cînd mi se înmoaie picioarele mănînc strugure şi măr şi nu mai mînc pită din ţâst.

P.S. Legat de dreptul la replică de la UTI. Doamnă UTI, ce vă mai place să n-aveţi suflet! Unde-i chinul nostru, vedeţi doar un contract. Felicitări!

dosar DILEMA VECHE
Coordonatoare: Iaromira POPOVICI

De la scrisoare la e-mail

Texte şi opinii de:

- Oana CHELARU-MURĂRUŞ (conf. univ. dr. la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti)
„Despre formele de adresare“
- Michel HUMBERT (responsabil marketing, La Poste)
„Un popas la Poşta franceză“
- Anca MANOLESCU (cercetător în domeniul antropologiei religioase şi dr. în filozofie)
„Bucate alese, instrumente de prestigiu“
- Vilma MINOR (specialist în comunicare)
„Cuvîntul care ne creează“
- Antoaneta TĂNĂSESCU (prof. univ. dr. la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti)
„Deschiderea plicului şi eul privat“ – interviu

argument

Cum ne mai scriem

DILEMA VECHE

De la scrisoare la e-mail

Am fost, cîndva, o mare iubitoare de scrisori. Pe vremea lui Ceauşescu, aveam rude în străinătate: ca atare, evident, ne scriam reciproc. Cea mai prolifică interlocutoare a mea a fost mama naşei mele, căreia pe atunci îi spuneam Oca. Ea a fost un soi de mătuşă-dădacă pentru mine. Cînd eram eu prin clasa a doua, a treia, a plecat, de tot, în Austria, unde avea o soră.

Ne-am scris aproape săptămînal, deşi Oca nu stătea prea strălucit la capitolul ortografie (fiind de origine germanică şi cu studii submedii). Dar asta nu a avut vreo importanţă: ortografia îndoielnică era compensată de stilul cald şi poveştile vii. Eu îi răspundeam în maniera „clasică“ a copiilor, cu lux de detalii şi cu desene. Dar şi cu multă dragoste.

Dragoste din care i-am scris, o perioadă aproape zilnic, şi iubitului meu din armată, pe cînd eram în primul an de facultate. Iarăşi, scriam tipic pentru o „tînără“ la prima iubire: puhoi de sentimente, amestecate cu relatări ale foarte interesantelor mele acţiuni zilnice. La care se adăugau poezii, căutate prin ce cărţi aveam în bibliotecă, şi frunze culese de prin parcuri... Vreo două luni am trăit în scrisori.

Astăzi, scriu foarte rar scrisori sau cărţi poştale. Răspund nu foarte conştiincios la mail-uri, fără mari pretenţii ori chefuri stilistice. Mă mai joc uneori în sms-uri, dar simt că m-am săturat şi de asta. Dacă am ceva de scris, îmi scriu mie, într-un soi de jurnal. Pe laptop.

Am vrut să văd dacă şi altora li se întîmplă la fel. Cît şi cînd mai scriu..., şi cu ce ocazii. Dacă o fac de drag sau de nevoie. Dacă scriu cel mai des într-un cadru formal, cînd au nevoie la birou, sau în intimitatea lor. Dacă s-au oprit asupra unor formule de adresare sau dacă îşi încep şi termină mesajele la întîmplare. Dacă instituţia poştei, la care mai stau la coadă din cînd în cînd pentru chestiuni mai pragmatice precum facturile, îşi mai păstrează ceva din relaţia cu scrisorile de altădată.

De asemenea, nu am putut să nu includ şi scrisorile din literatură (laică şi religioasă), mostre ale stilului epistolar. Stil pentru care de un real folos ne-a fost cartea Erotographos 50+1, *Scrisoarea de iubire, dragoste şi amor* (Ars Docendi, 2010), volum colectiv coordonat de prof. Antoaneta Tănăsescu. Căreia îi mulţumim pentru ajutorul acordat la realizarea acestui dosar. Grupaj care îşi propune, pînă la urmă, nicidecum să exalte, nostalgic, scrisul de mînă de odinioară, sau să-l conteste pe cel electronic de acum: ci, pur şi simplu, să vadă cum mai comunicăm în scris azi. (**Iaromira Popovici**)

BARBURISME

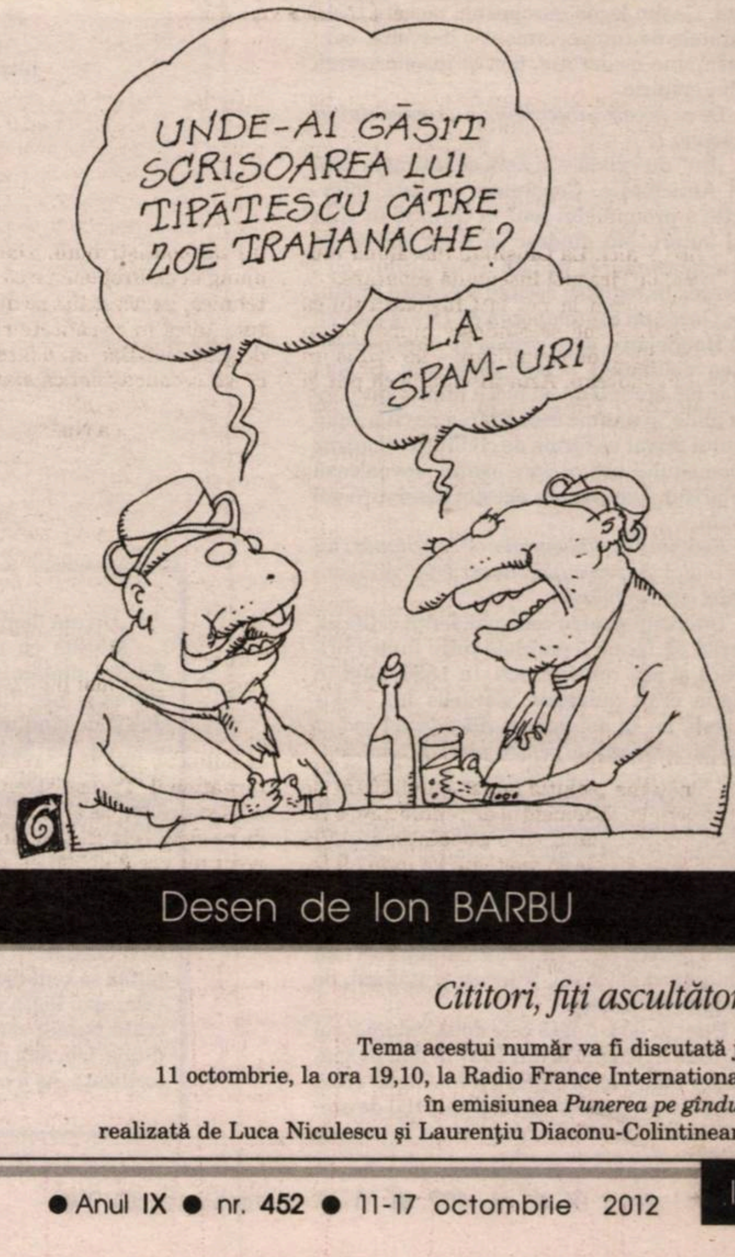
UNDE-AI GĂSIT SCRISOAREA LUI TIPĂTESCU CĂTRE ZOE TRAHANACHE?
LA SPAM-URI

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 11 octombrie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Laurenţiu Diaconu-Colintineanu.

DILEMA
De la scrisoare la e-mail

Deschiderea plicului și eul privat

interviu cu Antoaneta TĂNĂSESCU

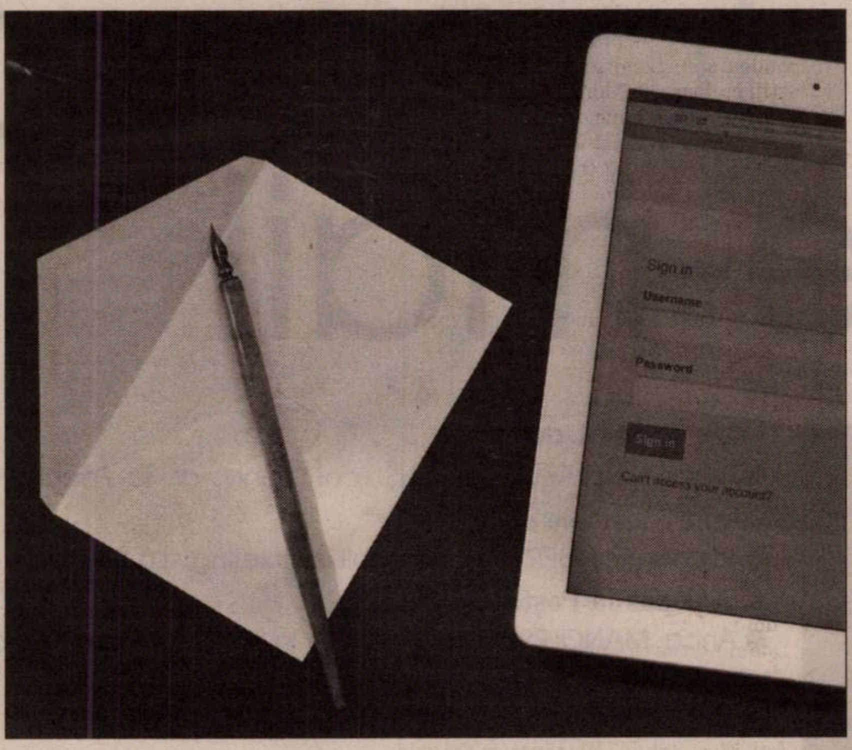

© L. Muntean

Cartea coordonată de dumneavoastră – Erotographos 50+1, Scrisoarea de iubire, dragoste şi amor *(Ars Docendi, 2010), un volum colectiv la care au contribuit 51 de persoane – este, după ştiinţa mea, singura dedicată exclusiv stilului epistolar din ultimul timp (şi nu numai…). Cum se explică absenţa interesului neaoş pentru studiul scrisorilor – literare sau nu?*

Aş vrea să pornim de la ultimele pagini ale cărţii, dedicate bibliografiei. Este prima bibliografie asupra stilului epistolar pe care o cunosc, şi am făcut-o destul de complicat, pentru că nu au existat surse. Ce demonstrează aceasta? Că din cele aproape 100 de titluri tipărite sau online, cele româneşti ocupă cam 10 poziţii. Şi atunci ne putem întreba: de ce această trecere în umbră, marginalizare a epistolarului în conştiinţa românească?

Poate din cauza asta mă gîndesc să facem un studiu de caz, punînd faţă în faţă experienţa românească şi cea britanică. Anii sînt 1890, cînd apar cele *Opt sau nouă sfaturi înţelepte pentru scrierea scrisorilor* redactate de Lewis Carroll *(Eight or Nine Wise Words About Letter-Writing,* Oxford, 1890). Este o lucrare de bătrîneţe şi aceste sfaturi înţelepte ale lui au fost foarte cunoscute de contemporani şi preluate de urmaşi.

Întrebarea este de ce sînt ele preocupate mai ales de viaţa externă a corespondenţei – francare, înregistrare – şi mult mai puţin de viaţa ei internă, de retorica ei. Fac o divagaţie: un unchi al meu, profesor universitar, un fel de mentor, mi-a arătat, la un moment dat, un registru gros, în care ţinea evidenţa scrisorilor trimise de el în diverse puncte ale lumii. Ceea ce mi s-a părut aberant. Iată că Lewis Carroll ne spune că e nevoie de aşa ceva, şi că viaţa exterioară a scrisorilor e la fel de importantă ca şi cea interioară. Comportamentul epistolar e văzut ca o formă specifică a comportamentului în genere. Găsim legea europeană, pe care toate tratatele de comportament o dezvoltă, care presupune moderaţie, tact şi insonorizarea eului empiric.

De ce această interdicţie a pronumelui la persoana I?

„Eu“ nu există – şi asta se întîmplă încă din Antichitate. Constatăm această interdicţie a pronumelui „eu“ la Quintilian şi la alţi autori. Mă gîndesc că e un adevăr în asta: neasumarea pe faţă a cuvîntului „eu“, trecerea în registru secund a acestui pronume. Oarecum contemporan cu Lewis Carroll era Baudelaire, care vorbea de impersonalitatea deliberată a poemelor sale. Şi aici chiar mă apropii de un lucru important pentru mine, şi anume ascunderea pe cît posibil a eului privat ca formă de civilitate. Contrar fenomenului actual care exaltă, devoalează eul privat. Dar asupra acestei observaţii voi reveni.

Revenind la bibliografie: de ce britanicii au fost mult mai preocupaţi de scrierea corespondenţei decît românii?

Interesul pentru corespondenţă e diferit. Merită să facem o paralelă între lumea britanică şi ceà românească. În 1890, cînd în Anglia erau publicate sfaturile lui Lewis Carroll, iar la noi apărea *Adevăratul cod al manierelor elegante pentru junii de orice condiţiune care coprinde: Regulele bunei cuviinţe ale frumoaselor purtări şi ale etichetei. Arta de a se face cineva plăcut în societate. Scrisori de amor şi cereri în căsătorie. Limbagiul florilor pentru amanţi. Felicitări pentru zilele onomastice. Poezii pentru declamaţiuni în societate. Cele mai frumoase versuri şi toastele alese pentru petreceri etc., etc.* întocmit după cei mai buni autori germani, francezi şi italiani, de Adolphe Steinberg.

Punem faţă-n faţă cele două volume: cel din 1890 în Anglia şi din 1897 la noi. În spatele lor stau lucruri diferite: în Anglia era o tradiţie a scrisorilor de cel puţin 100 de ani. În 1741 Samuel Richardson scrie, la cererea unor librari, *Scrisori către şi pentru prietenii deosebiţi la cele mai însemnate ocazii (Familiar Letters on Important Occasions),* o antologie de modele de scrisori. Din aceasta, scrisoarea nr. 138 a devenit sursa romanelor sale, *Clarissa* şi *Pamela,* care au avut un succes fulgerător şi au determinat crearea unui nou gen romanesc, romanul epistolar. Or, la 1890, asta era deja istorie în Anglia, oamenii nu se mai mirau de ce era scrisoarea şi ce voia ea.

În România, înainte de 1897 au fost doar cîteva titluri, majoritatea needitate imediat sau editate cu întîrziere, intrate în circuitul public mult mai tîrziu. La Sibiu, în 1803, *Învăţături foarte folositoare pentru facerea răvaşelor sau scrisoarelor, contractelor sau testamentelor;* apoi *Epistolarul* lui Timotei Cipariu, care va fi editat abia în 2005. Cam acelaşi lucru s-a întîmplat şi cu *Epistolariul românesc pentru facerea a tot feliul de scrisori ce sînt în viiaţa soţietăţii omeneşti, la multe întîmplări de lipsă,* de Constantin Diaconovici Loga, apărut în 1841, dar editat abia în 1979. Exemplul cel mai caracteristic este Mateiu Caragiale, *Codul epistolelor elegante,* care va fi tipărit abia în 1979.

Găsim astfel mai multe explicaţii obiective în legătură cu această întîrziere a interesului teoretic al românilor pentru corespondenţă şi scrisori. Se poate vorbi de o tendinţă a marginalizării, a trecerii experienţei româneşti într-un registru inferior.

Tot la englezi a apărut prima carte poştală, citesc în cartea dvs.: Sir Henry Cole, în preajma Crăciunului din 1843, s-a gîndit că e prea obositor să scrie acelaşi lucru de mai multe ori şi a multiplicat un desen cu Merry Christmas and a Happy New Year to You! *alături. Ce semnificaţie a avut acest lucru?*

Deschiderea plicului a fost un gest istoric. Marcel Proust observa cum cartea poştală impune un anume mod de a scrie: o lipsă de inhibiţie, dar şi posibilitatea de a vorbi despre eul privat, ocultată în retorica clasică încă din Antichitate. Avem de-a face cu o expunere, nu cu o ascundere.

Mail-ul pe care îl folosim astăzi vine în continuarea acestei deschideri a plicului, a vizibilităţii atît a expeditorului, cît şi a destinatarului. Specificitatea noului mod de corespondenţă tocmai în asta constă. Acesta se caracterizează, printre altele, prin apariţia abrevierilor lingvistivce şi emoţionale. Ele au intrat, de altfel, în a zecea ediţie Oxford din 2001. De asemenea, prin trecerea spre o construcţie paratactică, lineară. Se pierde posibilitatea digresiunilor, a acoladelor. Or, ele însemnau viaţă intelectuală. Scurtimea şi parataxa sînt forme ale comunicării rudimentare. Cu acestea nu putem merge decît 5 m în jurul temei, şi nu 5 km.

Are destinatarul mesajelor vreun rol în aceste transformări?

Părerea mea este că lărgirea cîmpului epistolar e determinată de lărgirea calităţii destinatarilor. Cîţi destinatari, atîtea forme de mesaj. Această adaptare a structurii retorice a mesajului în raport cu destinatarul este o formă de şmecherie? De slăbiciune?

Statutul destinatarului ocupă un loc important, aşa cum se întîmplă şi cu cel al cititorului în cazul literaturii (nu ştiu dacă la concurenţă cu autorul). Destinatarul ar defini noul tip de mesaj.

Care credeţi că poate fi limita acestor schimbări ale comunicării în scris?

Se ajunge pînă la nongramaticalitate şi antigramaticalitate. Unele mesaje actuale nu ţin seama de majusculă, nici de virgule, de liniuţe, nici chiar de semnele de întrebare.

Aceste derogări de la stilul înalt se întîmplă din ce în ce mai frecvent. Întrebarea e pînă unde pot ajunge?

„Civilizaţia care reînnoieşte sileşte societatea să părăsească din vechile forme de viaţă năzuinţele prea înalte. Cavalerul devine *le gentilhomme* francez din secolul al XVII-lea, care mai întreţine o colecţie de concepţii de clasă şi de onoare, dar care nu se mai pretinde un apărător al credinţei, un ocrotitor al celor slabi şi asupriţi. Tipul nobilului francez face loc celui al gentleman-ului, descendent şi el, în linie dreaptă, din vechiul cavaler, dar temperat şi rafinat. În cazul prefacerilor succesive ale idealului s-a desprins, de fiecare dată, cîte un înveliş care devenise minciună“, spune Johan Huizinga, în *Amurgul Evului Mediu.*

Încerc să răspund la întrebarea lui Huizinga, aplicată felului în care se scrie azi: care este învelişul de minciună? Cred că răspunsul ar fi supralicitarea eului personal. Dacă eu l-aş folosi, cei de faţă nu ar şti cine e în spatele lui: profesoara sau femeia care locuieşte în strada cutare la nr. cutare, cu tot ceea ce implică această biografie. De aici şi tentaţia de vulgarizare şi chiar de violenţă a discursului. Pe acest „eu“ l-aş pune în paranteză. S-ar ajunge la o comunicare impersonală, dar cu foarte multe nuanţe.

Toate acestea nu înseamnă că modul în care se scrie astăzi este inferior celui de altădată. Nu cred că trebuie să judecăm lucrurile în termeni de inferioritate/superioritate. Prefer să-l caracterizez prin cuvîntul salvator „altfel“.

„La poarta sufletului meu…
nu mai încearcă nimeni să mai
bată, căci cheia ai luat-o
şi uşa-i încuiată!“

http://felicitari.ele.ro

„Divină domnişoară,

Mi-este cu neputinţă să descriu flacăra simţămîntului ce-mi frămîntă întreaga mea fiinţă de cînd ne-am văzut şi de cînd mi-a fost dat a petrece o zi aşa de fericită în încîntătoarea d-tale apropiere. Oh, dă-mi voie să ţi-o declar în sfîrşit, cea mai frumoasă dintre frumoase: te iubesc, te ador!

D-ta, numai singură d-ta, poţi face din mine cel mai fericit muritor fiindcă numai în d-ta există întreaga fiinţă a mea. Oh! De mi-ar fi permis a spera că nici eu nu-ţi sînt indiferent, că voi putea să reuşesc a-mi cîştiga inima d-tale, apoi toată viaţa mea ar fi consacrată numai serviciului şi veneraţiei d-tale. Oh, aibi milă de inima mea cea torturată. Aş fi omul cel mai fericit dacă mi-ai arăta măcar o privire a ochiului d-tale celui ceresc, numai un cuvînt din buzele-ţi fermecătoare că nu refuzi amorul care, cu omnipotenţa-i divină, a încătuşat pentru de-a pururea în lanţurile-i de diamant pe

Al d-tale vecinic devotat, N. N.“

(Epistolariu românesc pentru facerea a tot feliul de scrisori ce sînt în viiaţa soţietăţii omeneşti, la multe întîmplări de lipsă, acum întîia oară lucrat de Constantin Diaconovici Loga, cap. XI, „Cereri în căsătorie şi declaraţiuni de amor în scris“, în Erotographos 50+1, *Scrisoarea de iubire, dragoste şi amor,* Ars Docendi, 2010)

Antoaneta Tănăsescu *este prof. univ. dr. la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti.*

a consemnat Iaromira POPOVICI

DILEMA
De la scrisoare la e-mail

Eugen ISTODOR

Scurtă istorie a literaturii române în epistole

Dragi cititoare, iubiţi cititori,

Cu alean în suflet şi multă rîvnă, iacătă-mă-s şi eu *scrittore* de epistole despre cea lume, mai puţin pieritoare decît a noastră. Mintea mea puţină nu m-ajută să fac speculaţiuni, dar vă promit o delectare sumară cu scrisorile ce-au trecut cu telegarii minţii printre noi. Nu cătaţi cusururi că este scrisul meu plin. Cătaţi delectare şi bună însoţire. Uite ce-am cules în acest florilegiu.

Scrisoarea cea dentîi e a lui Neacşu. Mai dragă însă mi-e a lui Neagoe Basarab către fi-su. Cum se cuvine. De iniţiere într-o lume urîcioasă:

„Deacii întîi să te îmbraci în dragostea lui Dumnezeu ca într-o platoşă. Aşa eşi cu veselie la boiarii tăi şi să nu te priceapă cumvaşi că-ţi iaste frică, sau să ţi să fie schimbat faţa, ci te arată lor vésel şi-ţi cheamă toţi sfétnicii tăi cei bătrîni, şi boiarii cei mari şi toată oastea ta, şi zi cătră dînşii cuvinte bune şi dulci ca acéste, grăind: «Iată, dragii miei boiari şi voi iubitele méle slugi, că veniră vrăjmaşii noştri asupra noastră, nefiindu-le lor noi nimic vinovaţi. Că cu toate cuvintele céle bune şi dulci noi i-am mîngîiat şi, de ai fi pohtit şi avuţie, le-am fi dat, şi cu smerenie încă ne-am smerit înaintea lor şi ne-am plecat, iar ei nu vrură să ia, nici cuvintele noastre céle blînde nu le-au băgat în seamă, nici avuţie, nici smerenie. Ce numai au venit acuma să ia capul mieu, şi încă nu numai capul mieu, ce şi capetele voastre ale tuturor. Deci eu pre voi nu voi să vă las, ci voi să-mi puiu capul pentru voi, că-mi iaste milă de voi.»“

Dar boierii nu înţeleg viaţa decît ca pe o voroavă. Şi uite ce păţi de la nişte scrisori viclene Milescu Spătarul, în *O samă de cuvinte* a lui Neculce:

„Era un boier, anume Neculai Milescul Spătariul, de la Vaslui de moşia lui, pre învăţat şi cărturar, şi ştie multe limbi: elineşte, sloveneşte, greceşte şi turceşte. Şi era mîndru şi bogat, şi umbla cu povodnici înainte domneşti, cu buzdugane şi cu paloşe, cu soltare tot sîrmă la cai. Şi lui Ştefăniţă-vodă îi era pre drag, şi-l ţine pre bine, şi tot la masă îl pune, şi să giuca în cărţi cu dînsul, şi la sfaturi, că era atunce grammatic la dînsul. Iar cînd au fost odată, nu s-au săturat de bine şi de cinstea ce ave la Ştefăniţă-vodă, ce-au şedzut şi au scris nişte cărţi viclene, şi le-au pus într-un băţu sfredelit, şi le-au trimis la Constantin-vodă cel Bătrîn Băsărabă în Ţara Leşască, ca să să rădice de acolo cu oşti, să vie să scoată pre Ştefăniţă-vodă din domnie. Iar Constantin-vodă n-au vrut să să apuce de acele lucruri ce-i scrie, ce s-au sculat şi au trimis băţul acel sfredelit cu «arţi cu tot» înapoi la Ştefăniţă-vodă, de le-au dat. Deci Ştefăniţă-vodă, cum au vădzut băţul cu cărţile, s-au pre mîniet şi l-au şi adus pre acel Nicolai Milescul înaintea lui, în casa ce mică, şi au pus pre călău de i-au tăiat nasul.“

Prin scrisorică nevinovată intră în scenă ditamai ciocoiul. Ta-su îi dă lui Dinu Păturică scrisoare către Tuzluc. Şi aşa se aciuează la sînul şarpelui Tuzluc balaurul Dinu, de-i fură şi iubită, şi avere, şi faimă, şi umbră. Oh, scrisoare, tu! Înălţare ai fost, decăderea şi-a făcut-o singur.

Hărnicie şi inginerie stau chezăşie în amintire. „Scrisorile“ lui Ghica către Alecsandri sînt dări de seamă lucide, patetice, melancolice, ironice despre veacul trăit. Iată îndemnul boierului Vasile către Prinţul Ghica:

„Dimineaţa îmi place să mă scol de cu noapte şi să găsesc cabinetul meu de lucru bine încălzit şi vesel luminat de un candelabru aprins. Ceaiul e gata pe masă; căţeii mei sar prin cameră cu mii de jocuri şi de dezmierdări, aşteptînd porţiile lor de zahăr; biroul mă cheamă lîngă el, arătîndu-mi călimara plină, condeiul zburdalnic, hîrtia albă. «La lucru!» îmi şopteşte un glas ce iese din tuspatru colţuri ale cabinetului şi cu plăcere ascult adeseori îndemnul său; încep prin corespondenţa cu Londra, cu Parisul, cu Bucureştii, cu Iaşii, cu Montpellier, chiar şi cu America; apoi mă apuc de vreo lucrare mai serioasă şi ziua trece făr-a băga de seamă dacă ninge şi dacă suflă crivăţul. Sînt zile în care... însă te văd zîmbind şi clătinînd din cap... sînt zile în care ies pe afară, învelit cu blana nr. 3, şi fac o primblare scurtă, de tot scurtă, pe cărările trase în omătul din grădină. Seara, cînd perdelele sunt trase, cad pe gînduri, privind la salamandrele din sobă. O melancolie adîncă pătrunde în sufletul meu pe cînd viscolul vîjîie prin horn; iar pentru ca s-o alung, adun cu mintea împrejuru-mi pe unii din contemporanii mei ce se bucură încă de viaţă şi răsfoim împreună albumul suvenirelor noastre...“

Dulcile fericiri din corespondenţă

De scociorăsc între creaţiile întîiului nostru poet n-aş alege *Scrisorile,* meşteşuguri de poezie, ci aş lua suferinţele şi dulcile fericiri din corespondenţa cu Veronica Micle.

Să fac o trecere în revistă a adresărilor celor doi porumbei:

„Doamna mea / Domnule!,Veronică / Mihail, draga mea Nică, Nicuţă / Emin drag, Îngerul meu blond / Negrişorule, Fetiţule / Minule, Mititica mea / Mititicule,

Moţi, Momoţelule / Băet iubit şi drăgălaş Momoţi, Miţule / Eminul meu iubit“

„Măi fată nebună şi drăgălaşă,

Pe cît de mititică eşti tu, pe atît de perfidă. Şi zi e pozitiv că eu te-nşel, că te uit, că-mi eşti dragă numai pe cît te văd cu ochii? Mînca-ţi-aş ochii tăi cei dulci, nebuno, dar te iubesc cu sufletul, dar nu ştiu nici ce să-ncep, nici ce să fac de dragul tău. Tu mă sfătuieşti să petrec, să mă folosesc de tinereţe şi alte asemenea mofturi nihiliste pe cari le citeşti în romanuri. Viaţa mea eşti tu, prin urmare nici un gînd nu-mi vine măcar să petrec cînd sunt fără tine. Nimeni nu mă vede nicăiri, duc o viaţă monotonă de pe-o zi pe alta. Tu zici că presimţi nenorociri. Nu mai presimţi, dragul meu suflet, nimic; ceea ce e pozitiv este că suferi de superexcitaţie nervoasă, care va înceta cînd vom fi împreună şi vom fi împreună. Ce dracu!“

Oh, simboliştii. O coincidenţă, o speculaţie, o floare ruginită a minţii mele: cine scrie cuvîntul „scrisoare“ soartă bună el nu are! Cu o singură excepţie: poetul sportiv ce-a fugit de acest meschin destin. Constant Cantilli din Otopeni, pasionat ciclist, fuge cu velocipedul lui pe distanţa Bucureşti-Braşov, însoţit de Macedonski. Cartea sa, în care povesteşte întîmplarea, are apendice o scrisoare a Maestrului său însoţitor. Dar uite-i pe ceilalţi: Ştefănescu Est? Magistrat, avocat, portărel-şef, orbeşte. Scrise un Eldorado cu salcîmi cu ciorchini mov de flori ce ştiu să spuie versuri miraculoase. „Mă duc cu gîndul, / Trăiesc cu gîndul / Visul de basm, / Scrisori pătate / Cu lacrimi turburi / Îmi vin d-acolo / Şi plîng mereu. / Cu buze albe / Sărut scrisoarea, / Oh, cine-mi scrie / Scrisori d-acolo? /...Sărut scrisoarea, / Cu buze albe, / Cu gura-ntinsă, / Cu gura-n spasm...“ Săulescu pomeneşte şi el cuvîntul „scrisoare“. Ce-a păţit? Ştiţi! E singurul poet care s-a prezentat voluntar în Primul Război Mondial. A fost străpuns de un glonte, în fruntea-i plină de poezie, lîngă Predeal:

„...Din corăbiile toate care merg acum, / Cine ştie care duce, către care drum, / Un logodnic, un părinte, o scrisoare doar... / Şi corăbiile, iată, peste zări dispar...“

Dimitrie Anghel ne-a lăsat şi o „Scrisoare“. „Poetului florilor“ întîi îi ia foc casa, apoi îi moare prietenul Iosif „sfîşietor de trist“. După un an, Anghel, care între timp se căsătorise cu fosta soţie a prietenului Iosif, se sinucide:

„Îţi scriu să ştii că toate-s aşa ca la plecare, / Că n-am clintit un lucru de două săptămîni, / Pe masă o mănuşă, zvîrlită la-ntîmplare, / Păstrează încă forma frumoasei tale mîini. / Aşa e-n casa noastră, iar cel ce ţi le scrie / E-aşa ursuz şi jalnic, încît mă-ntreb de-s eu, / Sau am murit ş-acuma trăiesc iar, cine ştie, / Şi nu-s decît un paznic bătrîn într-un muzeu...“

Oh, cine nu ştie ăst început?

„Cu toate că, în ajun chiar, îmi făgăduisem cu jurămînt să mă întorc devreme acasă, tocmai atunci mă întorsesem mai tîrziu: a doua zi spre amiazi.

Noaptea mă apuca în aşternut. Pierdusem răbojul timpului. Aş fi dormit înainte, dus, fără zgomotoasa sosire a unei scrisori pentru care trebuia neapărat să iscălesc de primire. Trezit din somn sînt mahmur, ursuz, ciufut. Nu iscălii. Mormăii numai să fiu lăsat în pace.

Aţipii iarăşi, dar pentru scurtă vreme. Sărăcia de epistolă se înfiinţă din nou, însoţită de cruda lumină a unei lămpi. Mişelul de poştaş găsise de cuviinţă să mă iscălească cu mîna lui. Nu-i fusei recunoscător.

Urăsc scrisorile. Nu ştiu să fi primit de cînd sînt decît una, de la bunul meu amic Uhry, care să-mi fi adus o veste fericită. Am groază de scrisori. Pe atunci le ardeam fără să le deschid.

Asta era soarta ce o aştepta şi pe noua sosită. Cunoscînd scrisul, ghicisem cuprinsul. Ştiam pe de rost nesărata plachie de sfaturi şi de dojane ce mi se slujea de-acasă cam la fiecare început de lună; sfaturi să purced cu bărbăţie pe calea muncii, dojane că nu mă mai înduplecam să purced odată. Şi, în coadă, nelipsita urare ca Dumnezeu să mă aibă în sfînta sa pază.

Amin! în halul însă în care mă găseam mi-ar fi fost peste putinţă să pornesc pe orice fel de cale. Nici în pat nu mă puteam mişca. Deşurubat de la încheieturi, cu şalele frînte, mi se părea că ajunsesem în stare de piftie. În mintea mea aburită miji frica să nu mă fi lovit damblaua.

Nu, dar în sfîrşit mă răzbise. De o lună, pe tăcute şi nerăsuflate, cu nădejde şi temei, o dusesem într-o băutură, un crailîc, un joc. În anii din urmă, fusesem greu încercat de împrejurări; mica mea luntre o bătuseră valuri mari. Mă apărasem prost şi, scîrbit de toate peste măsură, năzuisem să aflu într-o viaţă de stricăciune uitarea.

O luasem numai cam repede şi mă vedeam în curînd silit să depun armele. Mă lăsau puterile. În acea seară, eram în aşa hal de sfîrşeală că n-aş fi crezut să mă pot scula nici să fi luat casa foc. Dar deodată mă pomenii cu mine în mijlocul odăii, în picioare, uitîndu-mă speriat la ceasornic. Mi-adusesem aminte că eram poftit la masă de Pantazi.

Ce noroc că mă deşteptase; mare noroc! Privii acum cu recunoştinţă scrisoarea părintească; fără ea scăpam întîlnirea cu cel mai scump prieten.“

Scrisoarea mişelă ce ne trezeşte prietenul spre un nou crailîc, un nou joc. *Craii de Curtea Veche*.

Ta-su lui Mateiu are scrisorile-i vestite, boiereşti, de la Berlin, iar Creangă către Eminescu – pe cele ţărăneşti, de dor hulpav.

Dacă aş fi unul din acei autori care se respectă şi sînt foarte respectaţi, aş încheia povestirea mea astfel: „Au trecut mulţi ani la mijloc....“ Şi aş spune că destinul scrisorii astăzi „ascunde-n tainicele-i adîncuri stîncoase cine ştie cîte corăbii, zdrobite înainte de a fi ajuns la liman, de-a pururi pierdute!“

Dar... fiindcă nu sînt dintre acei autori, prefer să vă spun drept: după comunism şi tranziţie, nu ştiu ce s-a mai întîmplat cu eroina mea scrisoarea, dar cred că atîta cît v-am arătat-o în istoria mea cea mică delicii v-am dat.

„Renunţ la viaţă şi la lume,
Dar lasă-mă să fiu cu tine,
Renunţ la tot ce-i omenesc,
Dar lasă-mă să te iubesc.
Tu eşti viaţa pentru mine,
Renunţ la tot, dar nu la tine.“

http://felicitari.ele.ro

„În aceste zile, de Naşterea Mîntuitorului IISUS, zile pline de lumină şi clinchete de zurgălăi, vă doresc ca să aveţi parte de călăuzirea paşilor pe calea destinului, să vă ocrotească, să aveţi toată binecuvîntarea «Universului» şi ajutor deplin, în realizarea tuturor dorinţelor,
Mult noroc şi vise împlinite!“

http://felicitari.ele.ro

DILEMA VECHE
De la scrisoare la e-mail

Oana CHELARU-MURĂRUŞ

Despre formele de adresare

Este dificil, dacă nu chiar imposibil, să explici în cîteva fraze complexitatea problematicii legate de comunicarea scrisă şi de raporturile ei structurale cu discursul oral. O face însă Nichita Stănescu, în stilul său inconfundabil, într-una dintre sutele de reflecţii asupra limbajului uman, cuprinse într-un binecunoscut poem din volumul *Oul şi sfera* (1967): „... scrisul e un mod de a încetini gîndirea, / un mod primitiv de a înţelege, de a opri / mişcările gîndului“ (Nichita Stănescu, „Arta scrisului“). Pornesc de la definiţia poetică stănesciană nu pentru seducătorul ei efect stilistic, ci pentru că surprinde, în fond, o trăsătură esenţială a scrierii: lentoarea, caracterul elaborat, întemeiat pe norme cultural construite, opuse principial spontaneităţii naturale a gîndului şi a vorbirii. În vreme ce comunicarea orală actualizează gîndul cu o rapiditate care permite în mai mică măsură autocenzura vorbitorului, prin mecanisme neurolingvistice care se lasă încă cercetate, comunicarea scrisă developează gîndul, îl îmbogăţeşte, îl „înscenează“ sau îl cosmetizează, după caz, trecîndu-l totodată prin alambicurile convenţiilor stilistice sau culturale.

Nu vreau însă să reiterez aici bine-cunoscuta opoziţie dintre spontaneitatea, respectiv afectivitatea limbii vorbite şi caracterul de *artifex* al scrierii, opoziţie care a scindat disciplina stilisticii la începuturile sale, ci, dimpotrivă, să accentuez ideea că cea din urmă se grefează într-un fel sau altul pe corpul oralităţii, de care nu se poate debarasa deloc uneori. Exemplul cel mai convingător rămîne în acest sens textul epistolar, născut din nevoia de a perpetua dialogul la distanţă cu unul sau mai mulţi interlocutori. Într-o istorie a genului epistolar (Editori Laterza, 2008), Armando Petrucci trece în revistă formele diverse ale corespondenţei publice şi private începînd cu secolele VI-V î.Hr. şi pînă în epoca modernă, analizînd factorii complecşi de natură materială şi spirituală care au dus la emanciparea acestui tip de scriere: suportul şi instrumentele grafice, diversificarea tipurilor de literă, tradiţia scolastică, gradul de instrucţie a utilizatorilor, nevoia de comunicare socială, evoluţia normelor politeţii, emanciparea publicului feminin etc. Epistolografia românească, care începe cu celebra „Scrisoare a lui Neacşu din Cîmpulung“ (1521), se afirmă într-un moment de explozie a corespondenţei scrise la nivel european şi de impunere a limbilor vulgare în detrimentul latinei medievale, care îşi consumase epoca de glorie în secolele XI-XII.

Epistolele româneşti vechi (secolele XVI-XVIII), oficiale sau private, sînt probe vii ale coabitării limbii vorbite cu normele emergente ale scrisului către un destinatar. Sintaxa simplă, dominată de coordonare, presărată cu repetiţii şi reformulări, deseori redundante, lexicul de factură populară, insuficienta diferenţiere a registrelor oficial şi familiar sînt semne clare ale oralităţii, semnalate şi comentate de diverşi cercetători ai istoriei limbii.

„1000 să te iubească
100 să te dorească
10 să te vrea
1 să te ia“

http://felicitari.ele.ro

Din acest inventar nu pot, desigur, lipsi nici mărcile adresării directe către interlocutor, mărci ce se vor convenţionaliza treptat, odată cu evoluţia genului discursiv şi a normelor politeţii lingvistice. Îmi propun să zăbovesc, pentru început, numai asupra vechilor epistole oficiale (numite „scrisori de boieri, de negustori, de domni“ de Nicolae Iorga, întîiul editor al acestora), chiar dacă în acea epocă exista mai curînd o cvasiomogenitate stilistică între registrul epistolar privat şi cel oficial. Din motive istorice, politice, administrative şi chiar psihologice, scrisorile oficiale erau mai numeroase, în vreme ce corespondenţa privată, dincolo de sfera familiei, a început să prindă contur abia spre sfîrşitul secolului al XVIII-lea, dar mai ales în secolul următor, odată cu cristalizarea mentalităţii moderne. Scrisorile pe care şi le trimiteau reprezentanţii elitei medievale a vremii (cei puţini ştiutori de carte) conţineau numeroase formule reverenţioase de adresare (onorifice, titluri de respect), repetate cu insistenţă, care marcau puternic poziţia destinatarului în ierarhia socială şi asimetria relaţiei interpersonale. Acestea aparţineau unui repertoriu de convenţii specifice textului epistolar, cu circulaţie zonală sau mai larg europeană. Spicuiesc cîteva exemple: *Cinstite dumneata birău de Vaşelhe; Milostive şi luminate Doamne; Măriile Voastre, domni de cetate Bistriţii; Mîria ta, cinstite birîu Martine* ş.a. Vechile scrisori nu cuprindeau iniţial o formulă adresativă explicită, ci o urare făcută destinatarului, impusă de rigorile genului, secvenţă din care se vor desprinde treptat şi mărcile comunicării directe (vocativele): *Slujubă şi multă sinătate* (...) *dumitale, giupăne Gaşpar, birăul de Bistriţă, şi dumitale, giupăne Budachi Martin, şi tuturor priiatinilor noştri*. Din aglutinarea unor titluri de respect cu posesivele vecine (*domnia ta / voastră* etc.) vor apărea, în schimb, după un îndelungat proces de tranziţie şi numeroase fluctuaţii de formă, pronumele de politeţe moderne *(dumneata, dumneavoastră)*. În secolul al XVII-lea găsim încă aceste forme de trecere cu acord verbal la persoana a III-a singular (domnia voastră) ori a II-a singular (domnia ta), ca în exemplul următor: *Deaci pohtim pre dumneavostră să aibă leage la dumnieavostră cu direptulu* (...) *noi încă vom face printru voea dumiilorvostre*.

Abia în secolul al XIX-lea, pronumele de politeţe se ierarhizează *(dumneata – dumneavoastră)* şi îşi definitivează uzul gramatical după model francez *(dumneavoastră* asociat persoanei a II-a plural a verbului). Tot acum, formulele de adresare reverenţioase se desprind de vechile tipare medievale şi se europenizează, apelînd la adjective specializate care precedă substantivele în vocativ *(Onorabile / Stimabile / Stimate domn, Stimate domnule ministru, Domnule director* etc.), în concordanţă cu formulele de încheiere ale scrisorilor oficiale *(Vă rog să primiţi expresia înaltei mele consideraţiuni; Cu aleasă consideraţie; Cu stimă* etc.). Stilul formal – expresie a politeţii negative, care valorizează distanţa dintre interlocutori, potrivit binecunoscutei teorii a lui Brown şi Levinson (1987) – se consolidează pe parcursul secolului al XX-lea, dar mai ales în perioada interbelică, atît în corespondenţa oficială, cît şi în discursul parlamentar.

Aşa cum observă Rodica Zafiu (2001), perioada comunistă întrerupe brutal această tradiţie a reverenţiozităţii şi a eleganţei verbale în spaţiul public. Interzicerea vechilor termeni de adesare, înlocuirea lor cu alţii de import *(tovarăş)*, încărcaţi ideologic, supravieţuirea codului politeţii „burgheze“ exclusiv în medii private limitate, toate acestea introduc un hiatus ale cărui urmări le resimţim şi astăzi. Corespondenţa oficială a epocii comuniste reflectă şi ea această stare de fapt. Scrisorile se impersonalizează, iar formulele de adresare devin incolore sau sînt înlocuite de acuzativul sec al destinatarului *(Către Direcţia Fabricii Pionierul)*.

Declinul scrisorii clasice, publice sau private, continuă în era digitală. E-mail-ul, comparabil prin retorică şi dimensiuni mai curînd cu „bileţelul“ de odinioară, alungă din corespondenţă ornamentele stilistice şi, odată cu ele, diverse alte convenţii epistolare. Formele de adresare dispar deseori, fiind înlocuite frecvent prin formule de salut *(Bună ziua, bună seara)*. E probabil prea devreme ca să evaluăm ce am pierdut şi ce am cîştigat. Cu siguranţă am pierdut ceva din substanţa relaţiei interpersonale pe care termenii de adresare încearcă să o capteze, *iubite cetitoriule!*

***Oana Chelaru-Murăruş** este conferenţiar dr. la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti.*

■ ■ ■

Patricia MIHAIL

Prietenie adusă cu poşta

Pe Jelena am cunoscut-o acum mai bine de cinci ani, în Slovenia. Eram vreo 30 de tineri, majoritatea din foste ţări comuniste, şi ne petreceam două săptămîni în Maribor, la o şcoală de vară care se numea „Cosmopolitanism and The Global Community“. La început, fiecare dintre noi stătea mai mult cu cei din ţara lui. Părea mai simplu, mai natural şi nu necesita părăsirea zonei personale de confort. Treptat însă, aşa-zisele „bisericuţe“ şi-au schimbat componenţa, oamenii şi-au descoperit afinităţi, dar şi diferenţe (în mare parte culturale), iar discuţiile au început să se prelungească dincolo de sala de seminarii, în pauza de masă, apoi la o cafenea sau în parc...

Pe măsură ce grupurile se (re)compuneau, mi-am dat seama că mă apropiasem de Mirna şi de Jelena, două tinere din Zagreb. Cu cea din urmă împărtăşeam zodia, afecţiunea pentru limba şi cultura britanică şi plăcerea de a călători. Vorbeam ore în şir, într-o engleză asezonată cu cuvinte în română sau croată, rîzînd ori de cîte ori spuneam cîte un cuvînt care exista în ambele limbi. Înainte de reîntoarcerea în ţară, ne-am promis că ne vom revedea curînd şi am făcut schimb de adrese.

De atunci, cu precizie de ceas elveţian, primesc (şi trimit, la rîndu-mi) scrisori, felicitări, mesaje-n plic la fiecare aniversare, Crăciun, călătorie în altă ţară. Indiferent unde ne găsim în acel moment – pe Glob, precum şi în geografia propriei vieţi –, ne amintim una de cealaltă, punem mîna pe pix şi ne scriem. Comunicăm, ocazional, şi prin e-mail-uri sau mesaje pe Facebook, dar niciodată nu am întrerupt şirul de scrisori, lăsîndu-l să curgă lin, desfăşurîndu-se ca un fir călăuzitor pentru prietenia noastră prin corespondenţă.

E un mic ritual, dacă vreţi: găsirea cartolinei potrivite, lipirea timbrului, scrierea adresei, chiar lipsa de inspiraţie – cînd eşti în vacanţă şi singurele lucruri care îţi vin în minte sînt legate de vreme şi de ce frumos e oraşul în care te afli –, o ultimă privire aruncată spre a verifica dacă totul este în regulă, înainte de a o trimite... Ne-am înţeles însă, reciproc, bucuria de a cotrobăi în cutia poştală şi de a găsi acolo, printre facturi şi reclame volante, un plic venit de departe. Am înţeles plăcerea de a urca pe scări cu preţiosul plic şi de a descoperi în el fie şi cîteva cuvinte de la un om drag, care şi-a rupt cîteva minute din timpul său pentru a se gîndi la tine...

Anul acesta s-au împlinit cinci ani de cînd ne ştim, fără să ne mai fi văzut de la întîlnirea iniţială. În septembrie a venit şi plicul de la Jelena, care voia să-mi spună „La mulţi ani!“ şi că e musai să ne revedem, cît de curînd. Iar felicitarea începea chiar aşa: *„My dear friend / pen pal...“*

■ ■ ■

DILEMA
De la scrisoare la e-mail

Anca MANOLESCU

Bucate alese, instrumente de prestigiu

Grigore de Nyssa, teolog şi contemplativ înaripat din secolul al IV-lea, consemnează la un moment dat un eveniment epistolar. Înconjurat de apropiaţi, primeşte răspuns de la faimosul Libanios, mîndrie a Antiohiei şi a Răsăritului elen, maestru al cuvîntului convingător. Preţioasa misivă stîrneşte emoţia întregului grup. „Trecînd prin mîna tuturor, ea devenea comoara fiecăruia; unii şi-o întipăreau în minte, alţii pe tăbliţe“. A avea un răspuns de la Libanios însemna a fi preţuit în mediul cultivat al vremii, a participa la ceremonialul verbului ales. Pentru Grigore, ca şi pentru mai toţi intelectualii creştini ai secolului al IV-lea, cuvîntul creştin trebuia să aibă nu numai vibraţia Logosului, ci şi eleganţa, bine codificată, a elocvenţei tradiţionale. De altfel, cercurile de cărturari adunau necreştini şi creştini în jurul unei culturi comune, ale cărei dovezi o făceau cu toţii prin respectarea structurilor stabilite de discurs, prin meşteşugite referinţe literare, filozofice, istorice. Scrisorile contribuiau din plin la construirea acestor reţele intelectuale, în care un om ca Grigore se simţea îndreptăţit să fie membru.

Scrisorile aveau, desigur, căldura unei relaţii personale, dar trebuia să facă mai ales dovada unor oameni bine clădiţi, binecrescuţi, bine educaţi, capabili să participe la temele spiritului şi la deliciile lui, să-şi îndrume semenii, să aibă greutate în treburile publice. Ca şi în lumea greco-romană veche, stilul epistolar contribuia la prestigiul persoanei, arăta în ce măsură ştie ea să se încadreze cu eleganţă în exigenţele judecăţii juste, dar şi în ierarhiile cetăţii. Cuvîntul bine condus crea statut cultural şi social, proba autoritatea persoanei, ajuta la radiaţia ei publică. În secolul al X-lea, un erudit bizantin poseda o colecţie de scrisori model, un manual de stil epistolar care s-a păstrat într-un manuscris la Biblioteca Ambroziană din Milano. Pe lîngă tratatele atribuite lui Demetrios şi Libanios, sînt cuprinse aici piese ale unor autori antici şi creştini, florilegiu dintr-o tradiţie neîntreruptă în arta de a compune scrisori: Brutus, împăratul Iulian şi Apollonios din Tyana stau alături de Vasile cel Mare, Isidor din Pelusium şi Photius. Printre piesele colecţiei se află 46 de scrisori ale lui Firmus, episcop al Cezereei în vremea Sinodului de la Efes, necunoscut altfel decît prin aceste exemple epistolare. M.-A. Calvet-Sebasti şi P.-L. Gatier, care le-au editat în volumul 350 din *Sources chrétiennes,* fac observaţia că funcţia personajului îl recomandă şi ea pentru a figura printre modele. „Corespondenţa literar seducătoare a unui demnitar al Bisericii, a unui personaj de rang înalt deţine un loc de seamă într-un manual epistolar destinat elitelor sau viitoarelor elite ale clerului sau administraţiei“.

Un mod de respectuoasă prietenie faţă de logos
şi, pînă la urmă, faţă de Logosul însuşi.

În secolul al IV-lea, Grigore de Nazianz definise, pentru nepotul său Nicobul, calitatea scrisorii izbutite. Pe lîngă adecvare şi distincţie, ea trebuia să stîrnească plăcerea spiritului, să aibă duh, să dea bucurie literară. Scrisoarea trebuia să aibă concizie, limpezime şi graţie *(charis).* Iar cea din urmă – spune Grigore – se obţine cu condiţia ca „scrierea să nu fie seacă, neplăcută, fără farmec, fără podoabă nici îngrijire“. Erau de presărat în text sentenţe, citate şi aluzii literare, proverbe, glume, cifruri, dar totul cu măsură: dacă lipseau, autorul scrisorii ar fi trecut drept „bădăran“, dacă erau prea multe şi prea vădite, el ar fi trecut drept un „nesăţios“. Nu rare erau autoironia, măgulirea corespondentului, temperată cu un iz de zeflemea, şi mai ales prefăcutul dispreţ al autorului faţă de retorică, afirmaţia că este un neştiutor în ale cuvîntului ales, de îndată contrazisă de o dibace întorsătură literară. Grigore de Nyssa declară abrupt într-o misivă că „interesul faţă de literatura profană e dovada lipsei de grijă faţă de ştiinţele divine“. Dar ce plăcut i-a fost să primească „o scrisoare de la incomparabila Cultură“ a lui Libanios şi cu ce vorbe alese l-a înconjurat, rugîndu-l să-şi difuzeze arta, „să nu lase viaţa fără cuvînt“ elen! Două secole mai tîrziu, un demnitar african îl roagă pe Grigore cel Mare să-i trimită lucrarea sa *Moralia in Iov*. Papa îi răspunde cu meşteşugită modestie că, de vrea să se desfete cu bucate alese, trebuie să citească mai degrabă lucrările compatriotului său, Augustin. El, Grigore, nu are de oferit decît tărîţe, nu fruntea grîului (X, 16).

Cu toată priceperea sa, Augustin păţise totuşi un accident epistolar celebru. În 394, pe cînd era doar un proaspăt hermeneut al Scripturii, simplu preot în Hippo, el îi scrisese faimosului şi bătrînului Ieronim, cerîndu-i să-şi revizuiască interpretarea la Galateni 2, 11-14. Abia cînd „africanul“ a devenit episcop, i-a luat Ieronim în seamă observaţiile cu privire la munca sa de traducător şi exeget biblic. A trebuit atunci să-i dea răspunsuri, iar ele au fost – în ciuda formulelor de smerenie creştină schimbate între corespondenţi – subtil veninoase. Dar nu numai arţagul şi vanitatea venerabilului savant au fost de vină pentru încordata lor corespondenţă. Ci şi faptul că Augustin încălca un cod epistolar de ierarhie, expresie a unui raport intelectual şi social. El nu se adresase celuilalt ca unui maestru. Nesocotise modelul de relaţie epistolară profesor-învăţăcel, maestru-discipol, părinte-fiu (cf. Jennifer Ebbeler în volumul colectiv *Ancient Letters. Classical and Late Antique Epistolography,* Oxford University Press, 2007). Augustin şi-a refuzat astfel – spune J. Ebbeler – intrarea într-o largă „comunitate textuală“, în cercul de relaţii savante ale lui Ieronim. „Aminteşte-ţi de Dares şi Entellus“ *(Eneida* V, 362-484) l-a avertizat Ieronim la un moment dat, revendicîndu-şi astfel – epistolar şi livresc – autoritatea, căci mai vîrstnicul şi mai experimentatul Entellus l-a învins în luptă pe tînărul Dares care îndrăznise să-l provoace.

Dar, desigur, epistolarul creştin al Antichităţii tîrzii nu e doar o broderie pe canavaua culturii clasice. El poartă de la o comunitate la alta, de la un corespondent la altul sensul revelaţiei, mărturiile şi interpretările ei. Scrisorile au contribuit din plin la asimilarea evenimentului christic, la trecerea lui în viaţă interioară şi comunitară. Epistolele cuprinse în Noul Testament sînt mărturiile prime ale acestei asimilări, sînt articulare a revelaţiei cu tradiţia creştină. S-a spus că, în primele veacuri, creştinismul s-a construit construindu-şi literatura (Pierre Geoltrain, *Originile creştinismului).* Prin elanul cu care vesteau şi interpretau revelaţia, epistolele nou-testamentare au constituit comunitatea vastă – şi policromă – a Bisericii, au inspirat viaţa comunităţilor, le-au călăuzit cultura – de la cea spirituală la cea etică şi politică. Epistolele apostolice sînt asistente ale Logosului christic, teologie radiată din confruntarea intimă cu El.

Au existat apoi şi alte tipuri de scrisori cu adresă publică, îndreptate spre întreaga Biserică. Aşa erau scrisorile pascale, pe care patriarhul Alexandriei le trimitea în fiecare an întregului Egipt şi Bisericilor cu care se afla în comuniune. La Sinodul de la Niceea, în 325, i se dăduse Alexandriei – dată fiind calitatea sa de cetate savantă, inclusiv în domeniul astronomiei – misiunea de a anunţa data sărbătoririi Paştelor. Un Atanasie, un Teofil şi mai ales un Chiril au folosit scrisorile pascale nu doar pentru a vesti sărbătoarea şi a-i explica sensul, ci şi pentru expuneri teologice mai largi, pentru a combate ereziile, facţiunile adverse, duşmanii politici, pentru a-şi demonstra ortodoxia, pentru a cîştiga putere. În toate acestea, priceperea retorică nu le-a fost deloc nefolositoare. Cît despre Sfîntul Patrick, el nu are doar faima de a alunga şerpii, ci – potrivit lui Andrew Fear (în volumul *Ancient Letters...)* – şi înţelepciunea şarpelui, din prima parte a îndemnului christic. O dovedeşte *Scrisoarea* sa *către Coroticus*, unde sfîntul îl excomunică pe brigandul care, venind din Anglia, i-a atacat comunitatea irlandeză. Prin pasaje ce par că n-au nici un rost în economia expunerii, Patrick îşi afirmă autoritatea de apostol al irlandezilor, îi acuză aluziv pe ecleziasticii englezi că îi subminează misiunea, dă dovadă de subtilă artă retorică.

Dar poate că scrisorile de îndrumare spirituală sînt cele care se potrivesc cel mai bine cu rostul clasic al epistolei: întîlnire în distanţă şi totuşi intimă între corespondenţi, dialog cu sine şi cu celălalt. Pe deasupra, nu redau ele cel mai bine vibraţia sufletelor credincioase?

Pe la începutul secolului al VI-lea, un pustnic, deja faimos printre monahi pentru cît de mult înaintase pe calea liniştii (isihia), a consimţit să se stabilească într-o chilie din preajma mănăstirii conduse de părintele Seridos, în Gaza. De atunci, spre el s-au îndreptat nenumărate cereri de sfat cu privire la viaţa sufletului, la înaintarea în Christos. Pentru creştinii din întreaga regiune, Barsanuphios (Varsanufie) era „Marele Bătrîn“. Dar, deşi a devenit îndrumător sau părinte spiritual pentru nenumărate persoane, nici una dintre ele nu l-a văzut la faţă, nu i-a vorbit direct. Fie că erau din mînăstire, fie că veneau de departe, solicitanţii îşi puneau întrebările şi primeau răspuns prin scrisori consemnate de părintele Seridos. Îndrumările veneau, pe cale epistolară, din miezul tăcerii în care bătrînul pătrunsese: erau radiaţie a acestei tăceri lucide, luminoase. După ce părintele Seridos a murit, nimeni nu a mai auzit vreun cuvînt de la Barsanuphios, cuprins cu totul în liniştea lui Dumnezeu. Din această linişte lucidă, el răspunsese cu fineţe şi libertate spirituală, cîteodată cu umor, fiecărui corespondent, într-un stil direct, colocvial, nemeşteşugit. Dar nici măcar această tăcere nu refuză expresia aleasă, limbajul bine condus. Unui monah care îi scrie încifrat, folosindu-se de literele alfabetului, Barsanuphios îi dă răspunsuri la fel de enigmatice. În sfîrşit, îi trimite o meditaţie asupra literei *eta,* bazată pe simbolismul literelor, metodă ce avea curs nu numai în mediile iudaice din Antichitatea tîrzie. „Aici el dă dovadă de mare talent literar“, potrivit editorilor corespondenţei în volumele din *Sources chrétiennes*, F. Neyt şi P. de Nagelis-Noah. „Concepută ca o rugăciune, meditaţia cuprinde figuri retorice, succesive intensificări, o progresiune ascendentă care merge de la concret la abstract, simetrii, «refrene» aproape poetice.“

Scrisoarea a însemnat mereu o expresie a prieteniei, a intimităţii în distanţă. A scrie ales, a scrie adecvat, a scrie astfel încît să-ţi bucuri şi să-ţi hrăneşti corespondentul nu era, oare, şi acesta, un mod de respectuoasă prietenie faţă de *logos* şi, pînă la urmă, faţă de Logosul însuşi?

Anca Manolescu *este cercetător în domeniul antropologiei religioase şi doctor în filozofie. Cele mai recente cărţi publicate:* Nicolas de Cues ou l'autre modernité *(L'Harmattan, 2010) şi* Stilul religiei în modernitatea tîrzie, *Polirom, 2011.*

„Eu îţi doresc iubire, o viaţă minunată şi multă fericire. Să nu plîngi niciodată, să nu ştii de necaz. Să nu cunoşti durerea şi nici amărăciunea, să îi respecţi pe toţi, să te respecte lumea. Familia să-ţi fie frumoasă şi unită. Să nu ai vreun motiv să fii nemulţumită. Să-ţi fie portofelul mereu umplut cu bani, iar eu îţi urez un sincer: «La mulţi ani!»“

http://felicitari.ele.ro

DILEMA
De la scrisoare la e-mail

Un popas la Poşta franceză

interviu cu Michel HUMBERT, responsabil marketing, La Poste

S-a întîmplat să cunsoc un manager de poştă în Franţa. Şi cum cea dintîi instituţie pe care o asociem cu scrisorile e, evident, Poşta, l-am întrebat cîteva lucruri despre relaţia dintre cele două. Am vrut să văd cum stau lucrurile într-o (altă) ţară europeană. ***(I. P.)***

Ce presupune să fii manager de poştă în Franţa?

Funcţia de manager la Poşta franceză, „La Poste“, acoperă o gamă foarte largă de alte funcţii: pe lîngă cea tradiţională de director de oficiu poştal, aceştia pot avea ca atribuţii managementul centrelor industriale de triere sau distribuire a coletelor sau curierului (cu maşini de mare capacitate, complet automatizate), centrelor de profit din sectorul digital sau *e-commerce,* al echipelor care elaborează oferta de telefonie mobilă sau din domeniul bancar etc. Funcţia de director de oficiu poştal s-a transformat în profunzime în ultimii opt ani. Acesta mai are în atribuţii managementul consilierilor bancari şi al unui director adjunct care se ocupă de restul activităţilor. În mod practic, el dedică în jur de 60% din activitate părţii bancare.

Care sînt atribuţiile Poştei franceze în momentul de faţă?

Poşta franceză are obligaţia impusă de stat de a-şi păstra cele 17.000 de puncte de prezenţă pe teritoriu, însă această prezenţă poate evolua, oficiile poştale cu frecvenţă scăzută se pot transforma. Reţeaua de oficii poştale a devenit un canal de distribuire a celorlalte activităţi ale companiei: produse bancare, din domeniul curierului, al expedierii expres, coletăriei şi telefoniei mobile.

În ce măsură mai e legată Poşta de scrisori? Ce procent din activitatea ei acoperă expedierea şi distribuirea scrisorilor?

Mai puţin de jumătate din cifra de afaceri a firmei, aproximativ 10 miliarde de euro, provine din activitatea de distribuire a curierului. 90% din aceasta este reprezentată de curier emis de firme, în principal curier de gestiune (facturi, bonuri de comandă etc.) şi curier publicitar.

Profitul firmei vine, însă, din ce în ce mai puţin din zona curierului şi din ce în ce mai mult din zona coletăriei (inclusiv a filialelor europene), a expresului şi a activităţilor bancare. Este de subliniat că în fiecare an Groupe La Poste aduce mai multe sute de milioane de euro profit acţionarilor săi.

Îşi mai scriu oamenii scrisori, cărţi poştale? În ce măsură şi cu ce ocazii?

Curierul emis de particulari reprezintă în jur de 5% din volumul total. Este vorba, în majoritate, de scrisori trimise de la particulari către instituţii. Există o singură excepţie, prezentă mai ales în lumea anglo-saxonă: cărţile poştale trimise de sărbători sau la diferite ocazii se menţin foarte bine. În ultimii cinci ani asistăm la o integrare din ce în ce mai pronunţată a curierului cu canalele numerice. De exemplu, numărul de cărţi poştale cumpărate şi completate online, şi apoi imprimate şi distribuite, se dezvoltă extrem de rapid. De asemenea, curierul publicitar este din ce în ce mai frecvent integrat în campanii de marketing multicanal cu punţi de trecere de la un canal la altul. Pe un catalog publicitar apar din ce în ce mai des *tag*-coduri lîngă fotografiile articolelor. Acestea permit citirea de către destinatar cu un smartphone şi consultarea unei pagini explicative suplimentare sau cumpărarea articolului cu telefonul mobil.

Mai există factorul poştal – poştaşul, care livrează la domiciliu corespondenţa şi stabileşte o legătură personală cu „clienţii“ lui? S-a schimbat ceva din atribuţiile acestuia?

Distribuirea curierului şase zile pe săptămînă la toate domiciliile este o obligaţie impusă de stat. Factorul poştal are în continuare un rol social foarte important, mai ales în zonele rurale şi pe lîngă persoanele în vîrstă. Acest serviciu costă din ce în ce mai mult, căci volumul curierului scade în medie cu 3% pe an şi costurile de structură rămîn aceleaşi. De aceea, Poşta franceză a creat şi comercializează servicii suplimentare pe care le efectuează factorii poştali: instalarea receptoarelor de televiziune numerică sau a releveelelor de gaz sau electricitate etc.

Există scrisori fără destinatar real, trimise aiurea? V-aţi ocupat vreodată de acestea, aţi văzut ce conţin şi cui sînt adresate?

Scrisorile a căror adresă de destinaţie nu există sînt returnate expeditorului sau, dacă expeditorul nu şi-a scris adresa, sînt expediate la un centru unde, în condiţii foarte stricte, sînt deschise pentru identificarea expeditorului. Un salariat al Poştei nu are voie să deschidă nici o scrisoare (cu excepţia amintită) şi depune jurămînt la angajare în sensul acesta.

Vin scrisori către preşedinte? Dar către Moş Crăciun? Există vreun serviciu special care se ocupă de ele?

Preşedintele Franţei primeşte zilnic sute de scrisori, ele sînt însă din ce în ce mai mult sub formă de e-mail. Există un serviciu special, creat în 1962, la Libourne, dedicat copiilor care vor să îi scrie lui Moş Crăciun. Scrisorile pot fi trimise fără timbru, la adresa: Père Noël, 1, Chemin des Nuages, Pôle Nord. Începînd cu data de 22 noiembrie, serviciul Poştei franceze răspunde, fără excepţie, la aceste scrisori.

Mai contează estetica timbrului, a plicului, a scrisorii în general?

Există încă mii de pasionaţi de timbre, plicuri şi cărţi poştale. Poşta Franceză a creat o filială, Philaposte, care are în atribuţii emiterea de noi serii filatelice.

Salariaţii dvs. folosesc scrisul de mînă? În ce măsură?

Salariaţii poştei folosesc scrisul de mînă, mai mult sau mai puţin, în funcţie de postul pe care îl ocupă. O persoană care lucrează la ghişeu are foarte puţin ocazia să scrie de mînă în cadrul activităţilor profesionale.

Dar dvs. personal? Mai practicaţi scrisul de mînă, îl mai consideraţi necesar?

Personal, umplu cam şase-şapte caiete de 200 de pagini pe an. Notez absolut toate schimburile de informaţii esenţiale în construirea şi derularea unui proiect, note pe marginea lecturilor profesionale, sinteza oricărui schimb cu managerul meu. Cultura franceză este foarte orientată către scris, acesta fiind a doua etapă – din cele patru esenţiale, în activitatea profesională: a gîndi, a ordona în scris gîndurile, a le comunica, a le pune în practică.

a consemnat Iaromira POPOVICI

„Un ocean de sănătate,
Un munte de noroc,
Un camion cu bani,
Şi un sincer «La mulţi ani!»“

http://felicitari.ele.ro

Silvia CHIŢIMIA

Pana de gîscă şi suferinţele tînărului Google

Pradă unei frămîntări sufleteşti intense, tînărul Google se hotărăşte să scrie urgent o scrisoare, iubitei sale Y. Disperat, constată că i s-a defectat laptopul, telefonul mobil l-a uitat în nisipul de la Vama Veche şi de mult a trecut miezul nopţii, ca să mai poată deranja pe cineva. Cert este că trebuie să-i explice lui Y oboseala sa existenţială. Lehamitea de a fi exploatat, fără milă, de cititorul de astăzi care „a dat în boala superficialităţii, nevrînd să se lase convins prin nici un mijloc că ar fi cazul să cerceteze şi dincolo de scoarţa lucrurilor“, neştiind că „înţelepciunea e o vulpe, care după o lungă vînătoare, te mai sileşte să şi asuzi, ca să o dezgropi din vizuină“. (cf. Jonathan Swift, Predoslovie la *Povestea unui poloboc,* apărută în 1704). Caută cîteva coli de hîrtie şi se uită iritat după pana de gîscă. Nu o găsi! Dacă ar fi avut acum o gîscă la îndemînă, ar fi jumulit-o cu siguranţă! Fără să-i pese că strămoaşele ei au salvat Capitoliul. Uf… uite pana de gîscă. De fapt, e un biet pix cu pastă, al cărui capăt de plastic imită pana celebrelor furnizoare de *foie gras* din ograda Cocoşului galic. „Ce mă făceam dacă trebuia să scriu cu o pană de gîscă adevărată? Şi de unde cerneală şi călimară?“ se întrebă retoric Google. În epoca domniilor fanariote, se scria muind pana de gîscă în călimară, îşi aminteşte Google. Cuvîntul peniţă (mic obiect de metal ataşat pentru scris, la un condei) este un diminutiv de la *pană,* o *pană mică,* o *peniţă*. Tocul sau condeiul se putea confecţiona, odinioară, şi din *trestie* (în greceşte *Kalami);* de aici şi *călimară,* adică „vas în care se pune *kalami* (un condei de trestie)“. În 1871 – îşi aminteşte Google – chimistul german Günther Wagner, patronul unei fabrici de cerneală, şi-a folosit, nu gîsca, ci pelicanul din dotare (aflat pe blazonul familiei) pentru a denumi vestita marcă de cerneluri, Pelikan, care prin anii '20 se vindea în zeci de sortimente, de culori şi nuanţe de mare rafinament. Google aruncă nostalgic o privire spre imprimanta înţepenită şi-l trec fiorii, gîndindu-se că *cerneala* (din slavul *ciornaia* – „neagră“), această frumoasă dispărută, „Neagră… dar frumoasă ca şi sălaşurile din Chedar“, se află acum captivă în interiorul unui anonim cartuş de imprimantă. Google se trudeşte să scrie cea mai caligrafică scrisoare. Ehei, în Evul Mediu, scrisul era un meşteşug, nu un mijloc general de exprimare. Puteai plăti un pisar sau un grămătic public. E drept că ei se ocupau cu redactarea documentelor (în slavonă) de la cancelaria domnească, nu cu scrisori personale. Şi, oricum, ar fi fost multă bătaie de cap cu scrierea „slovelor cu cerdac“ adică a *cuvintelor slavoneşti,* botezate în acest chip original de E. Lovinescu. (Cum se vede, tînărul Google este un tip informat!) Mîna îi tremură uşor cînd începe să aştearnă pe hîrtie primele cuvinte către Y. Literele se rotunjesc tandru, lasă urme mîngîietoare, ca o briză de primăvară. În spatele lor, prinde contur nesigur, precum ceaţa în cupele nopţii, figura iubitei. Vocalele par să poarte ca un ecou, o şoaptă îndepărtată, vocea ei.

De fapt, finalul contează – îşi spune Google „N-am să mă sinucid din cauza superficialităţii cititorilor. Dragă Y, fugim împreună!“. Împătureşte scrisoarea, o pune în plic şi o strînge la piept. Simte că gestul e un act magic. Da, la origine, scrierea a fost un act magic. Simte cum ceva din fiinţa sa, curcubeul emoţiilor, pătrunde în chip subtil materia placidă a hîrtiei, aprinde cuvintele. Ia te uită, cu scrisorile trimise pe calculator nu se poate face magie – descoperă Google. Ce noroc că n-a mers laptopul! Se îmbrăcă grăbit şi dispăru în noapte, să-i lase scrisoarea iubitei sale, Yahoo.

Silvia Chiţimia *este doctor în etnologie şi scriitoare.*

Miruna ŢECHERĂ

Cu vin de Chile despre scrisori şi prietene

Aş putea să scriu acum despre bileţele (da, pe vremea mea scriam şi schimbam bileţele, fie ele de amor ori de împărtăşit/alungat plictiseala în timpul orelor de tehnologia materialelor, fie ele despre frămîntări sufleteşti sau doar altele în care jucam x şi 0). Aş putea să scriu despre SMS-uri sau schimburile pe mess, într-un limbaj pentru care, probabil, aş avea nevoie de un curs de iniţiere. Tot aşa cum aş putea să scriu despre faptul că sînt invidioasă pe viteza cu care tinerii tastează mesaje pe telefonul mobil sau despre melancolia ce se trezeşte cînd mă gîndesc la maşina de scris, cu zgomotul ei înfundat şi monoton pe masa din bucătărie. Şi despre scrisori de despărţire – în care spui tot ce n-ai apucat sau nu ai avut curaj – aş putea scrie. Dar am să aleg altceva...

Acum mai bine de un an, prietena mea Maria (care trăieşte la Londra) mi-a propus să ne scriem altfel decît pînă atunci. Şi anume, să renunţăm noi la comoditatea mail-ului în favoarea scrisorilor trimise cu poşta. Ideea mi-a surîs, mi s-a părut seducătoare chiar, mai ales k (!) pentru mine a scrie cu stiloul este o mare plăcere. În plus, faptul de a aştepta o scrisoare, de a mă uita în cutia de scrisori după un mesaj mai personal decît facturile lunare m-a făcut să fiu imediat de acord. Zis şi făcut. Doar că socoteala de acasă nu se potriveşte cu cea din tîrg, şi nu am reuşit să mă ţin de cuvînt. Şi aşa am continuat să ne scriem electronic, ceea ce, recunosc, are avantaje. Erau zile în care deschideam mail-ul cu sufletul la gură să văd dacă am primit ceva de la Maria. Uneori îi scriam şi, după ce apăsam tasta *send*, primeam o scrisoare nouă de la ea. Le scriam aproximativ în acelaşi timp,

Cu Irina (vinul din paharul meu şi din titlu are legătură cu ea) chiar am reuşit să ne scriem o vară întreagă. Ea, în Bucureşti pe caniculă, sosea de la spital şi se punea pe scris. Eu, la ţară, tot pe caniculă, scriam după-amiaza, cînd dormea fiul meu. Scriam şi una, şi cealaltă despre ce era în jurul nostru – aerul torid şi asfaltul înmuiat de căldură, despre cum fiumeu, de trei ani atunci, descoperea măgarul sau porcul sau aştepta seara vacile să se întoarcă de la păscut. Dar scriam şi despre senzaţii, emoţii, sentimente încercate în diferite situaţii, de la o prezentare la un congres, la cumpărarea de materiale pentru renovarea casei. Da, pentru o femeie chiar şi aceste întîmplări banale dau naştere unor trăiri extrem de variate şi nuanţate.

Cu Anca (care acum se află în Las Vegas) am o lungă istorie epistolară. Multă vreme ne-am scris zilnic, dimineaţa la cafea. Era felul nostru de a începe ziua. Mai întîi citeam scrisoarea primită, apoi scriam, la rîndul meu. La fel şi ea. Într-o noapte am visat-o, iar dimineaţa voiam să-i povestesc. Dar mai întîi am deschis scrisoarea de la ea. Îmi scria că m-a visat. Pare că ne-am întîlnit nu doar în spaţiul virtual al misivelor noastre matinale, ci şi în spaţiul oniric, poate mai puţin virtual decît cel tehnologic.

Fiecare dintre ele are, fireşte, stilul ei. Maria scrie cu mult patos atît despre planurile ei, cît şi despre depresiile sale. Irina este mai reflexivă şi mai descriptivă. Iar cu Anca trebuie să am multă răbdare; pînă cînd aflu ceva despre ea, tinde să relateze întîmplări despre ceilalţi. Dar dincolo de stilul fiecăreia, precum şi dincolo de conţinutul propriu-zis al schimburilor noastre în format electronic sau tradiţional, se află altceva. Şi despre acest altceva cred că sînt, de fapt, scrisorile.

> *„De Sfintele Sărbători îţi doresc să ai parte de tot ce ai şi mai vrei, de tot ce nu ai şi îţi doreşti, de tot ce îţi lipseşte şi nu ştii!*
> *Primeşte lumina în adîncul sufletului tău şi lasă bucuria să iasă la suprafaţă! La mulţi ani!“*
>
> http://felicitari.ele.ro

Este vorba despre o legătură vie care nu s-a pierdut pentru că nu ne vedem, pentru că nu mergem împreună la un spectacol, concert sau film ori măcar să bem un ceai sau o cola mică. Este vorba despre o relaţie care nu s-a întrerupt, despre o anume continuitate. Mai este vorba şi despre plăcerea de a ne afla în contact una cu cealaltă, chiar dacă ne despart foarte mulţi kilometri, despre dorinţa de a şti una de cealaltă, despre nevoia de a nu renunţa la acele relaţii în care avem încredere, dar şi despre nevoia de a ne putea spune orice, deoarece ştim că acest orice este primit, este auzit şi nu-l putem spune oricui. Ci doar celor mai bune prietene.

***Miruna Ţecheră** este psihoterapeut şi lucrează în practică privată.*

Vilma MINOR

Cuvîntul care ne creează

„*Verba volant, scripta manent*“, spunea senatorul Caius Titus referindu-se la importanţa comunicării scrise în relaţiile formale. Se pare că *„gentlemen's agreement“* era, încă de atunci, mai curînd dezirabil decît realist.

Fraza de mai sus a devenit regulă de aur în afaceri, politică, atît în interiorul organizaţiilor, cît şi în relaţia acestora cu angajaţii, publicul sau media. Cuvîntul scris a devenit atît de puternic, încît ne poate crea sau distruge imaginea publică.

Cu o astfel de miză şi cu concursul structurilor de organizare socială şi al mediilor de comunicare din ce în ce mai numeroase şi diverse, comunicarea scrisă formală a devenit şi foarte sofisticată. Atît de sofisticată, încît un necunoscător se poate „rătăci“ cu uşurinţă în noianul de formate create spre a servi diverselor scopuri. Dacă unele forme de comunicare scrisă ar trebui să fie cunoscute oricui (vezi felul în care se redactează o cerere, o declaraţie etc.), altele sînt, nu întîmplător, lăsate pe mîna specialiştilor.

Într-o lume a formelor, iniţial menite a da contur unei materii verbale mai puţin clar definite (căci, nu-i aşa, exerciţiul de a pune gîndurile şi vorbele pe hîrtie duce la clarificarea şi ordonarea lor, chiar şi pentru cei mai puţin talentaţi sau versaţi în exprimare), observ, însă, o preocupare prea mare pentru formă în detrimentul conţinutului. Şi cînd scriu „formă“, mă refer la... formular.

Obsesia începătorului care primeşte o temă de tipul „Scrie un comunicat de presă“ sau „Scrie o prezentare“ este întotdeauna legată de forma pe care ar trebui să o capete în final scriitura. Frica cea mai mare este aceea că „nu ştiu cum se scrie“. Pentru că ne-am născut într-o cultură obsedată de formă, de cuvintele „mari“ (care ar trebui să reflecte statutul nostru de om educat), de imagine (fie ea şi fără fond). Rezultatul este replicarea la nesfîrşit a unor „modele“, uneori de calitate îndoielnică sau cel puţin nepotrivite cu ceea ce avem, de fapt, de comunicat.

Printre cele mai amuzante sau plictisitoare exemple de comunicare formală pe care le-am întîlnit sînt cele „peticite“ pe cîte o bază anterioară. Prezentările cu capitole „standard“, în care se îndeasă cu forţa conţinut ce nu li se potriveşte, sînt printre exemplele cele mai des întîlnite. Scrisorile de intenţie generice, care nu conţin nimic interesant despre candidatul la un post şi sînt, în consecinţă, absolut inutile, constituie un alt exemplu. Contractele cu capitole întregi reieşite din „anevoiosul“ proces de editare *„cut & paste“*, rezultînd într-un amalgam ce nu mai are nici o legătură cu subiectul înţelegerii în cauză sînt încă o pildă (care, însă, nu mă mai amuză cînd mă gîndesc la orele petrecute în încercarea de a desluşi sensul şi rolul lor la momentul repectiv).

De fapt, care este soluţia? Care sînt cele cîteva reguli de aur ale comunicării scrise formale?

Fie că e vorba de comunicarea în interiorul unei instituţii, dinspre conducere spre angajaţi sau invers, fie că e vorba despre comunicarea externă (prin comunicate de presă, advertoriale sau diverse forme de publicitate), principiul de aur este eficienţa. Dacă ceea ce trebuie să comunici ia doar trei rînduri, atunci sub nici o formă nu trebuie să scrii trei pagini. Dacă vreun paragraf pare să nu aibă un rol clar în context, scoate-l. Dacă cel căruia i te adresezi este chinez şi nu cunoaşte limba, nu ezita să-ţi angajezi un traducător bun (şi un consultant care să te înveţe ce e considerat corect sau politicos în cultura dumnealui). Dacă încă nu-ţi este foarte clar ce ai de comunicat, aşteaptă pînă rezolvi această problemă. Dacă nu-ţi este clar scopul pentru care comunici... nu ai nevoie de comunicare în acest moment.

Eficienţă. Un cuvînt aspru pentru un concept de bun-simţ. Îi admirăm sau îi simpatizăm pe cei care sînt comunicatori nativi, pentru cîteva calităţi: înţelegem ce spun, exprimă ideile clar, au coerenţă în discurs, vorbesc şi scriu corect (!), se adresează „ pe limba noastră“ şi conform situaţiei sau raportului pe care îl au cu noi, ceea ce spun şi felul în care ne vorbesc li se potriveşte (ceea ce îi face credibili). Ah, şi nepreţuita naturaleţe cu care se exprimă.

Vă propun un exemplu care v-ar putea ajuta să reţineţi, prin asociere, cele cîteva reguli fundamentale ale comunicării. Exemplul este dat cu cea mai mare reverenţă faţă de subiect şi a fost ales doar pentru că este, probabil, unica referinţă comună nouă, tuturor.

Context: Membrii grupului trec printr-o perioadă de criză. Situaţia este delicată, încrederea în conducerea grupului este uşor slăbită, relaţiile personale şi de lucru sînt tensionate, ceea ce duce la un climat organizaţional neprielnic.

Grupul-ţintă/pubicul căruia i se adresează: Membrii organizaţiei la toate nivelele. Oameni simpli, tradiţionalişti; responsabili, copleşiţi de grija zilei de mîine. Pentru ei, nevoia de siguranţă este fundamentală; apartenenţa la grup este crucială pentru identitatea lor. Modeşti, nu aşteaptă răsplata imediată, însă au nevoie de reasigurare emoţională. De structură. Sînt capabili să facă mari sacrificii pentru Conducător, de la care aşteaptă, în schimb, protecţie şi îndrumare.

Obiectivul de comunicare: Redarea încrederii în organizaţie.

Strategie: Comunicarea clară şi simplă a noului regulament de ordine interioară. Comunicarea implicării personale a liderului în redactarea regulamentului.

Tactici de comunicare: Comunicare internă de tip memorandum.

Descriere: Material unic, ce prezintă simplu, concis, în limba auditorilor/cititorilor, cele zece reguli de ordine interioară. Tonul folosit este afirmativ, exprimînd siguranţă de sine, autoritar, fără să lase loc îndoielilor sau interpretărilor. Valorile transmise prin limbaj, formulare, suportul pe care este transmis mesajul sînt: siguranţa, statornicia, seriozitatea.

Execuţie: Imprimarea pe un material foarte durabil, solid, care să ajute la păstrarea mesajului timp îndelungat – preferabil piatra.

***Vilma Minor** este specialist în comunicare şi lucrează în publicitate.*

DILEMA veche
De la scrisoare la e-mail

Poezie și formule fixe

I-am întrebat pe cîțiva oameni (dar numai doamnele au răspuns), de vîrste (a doua şi a treia...) şi meserii diferite (în general din sfera celor intelectuale) cîte ceva despre obiceiurile lor legate de scris: atît cel de mînă, cît şi cel electronic; atît cel oficial, cît şi cel personal.

Mai scrieți de mînă, scrisori sau în general?

Nu. (**N. M.,** artist plastic, 40 de ani)

Nu, nu mai scriu, deoarece toţi prietenii şi toate cunoştinţele mele au adrese de e-mail şi aşa este mai rapidă comunicarea. (**Irina Pascu,** profesoară, 45 de ani)

Nu prea! Foarte rar, cînd trebuie să răspund la o scrisoare al cărei trimiţător nu are adresă de e-mail. (**Ioana Copaci,** pensionară, 71 de ani)

Scrisori – nu. Dar îmi ţin tot felul de carneţele şi agende îmi care-mi trec numere de telefon şi adrese, dar şi lucruri pe care le am de făcut în timpul săptămînii şi de care nu vreau să uit. Uneori mai ţin şi cîte un jurnal zilnic. Se întîmplă să mai scriu sub semnătură cîte o dedicaţie pe o carte tradusă de mine, pe care o fac cadou rudelor sau prietenilor. (**Ligia Caranfil,** bibliograf, 44 de ani)

Scrisori de mînă, adresate familiei sau prietenilor – mai deloc, cu excepţia cărţilor poştale; e-mail-ul e mai rapid. Pe de altă parte, trimit şi cer să mi se trimită cărţi poştale din toate colţurile lumii, de la prieteni şi rude. Fiind stabilită în Anglia, chiar am început să colecţionez vechi cărţi poştale, trimise din Europa de Est, „naufragiate“ în anticariatele englezeşti, pentru un proiect profesional. Mai trimit încă, familiei şi prietenilor, felicitări pentru zilele de naştere şi cărţi poştale de Crăciun, dar nu întotdeauna. (**Carmina Drace-Francis,** cercetătoare, 44 de ani, Liverpool, Anglia)

De mînă mai scriu, nu însă scrisori. Scriu la întîlniri, la discuţii, telegrafic, inginereşte, nu procesul-verbal, nici „minuta“ întîlnirii, scriu pentru mine. Nu scriu niciodată pe laptop, mi se pare nepoliticos şi cred că pierd mai mult din ceea ce comunică cel din faţa mea. (**Dana Drăgoiu,** ingineră, 52 de ani)

Care sînt formulele dvs. de adresare în scris?

Nu am formule. Mă adresez diferenţiat, în funcţie de corespondent. (**Ioana Copaci**)

Depinde de destinatar, dar, în general, acestea: „Dragă x“, „Bună ziua“, „Suflet drag“, „suflete“, „(Stimate/stimată) domnule/doamnă etc. (**Irina Pascu**)

În română: „Dragă...“, „Bună...“; în engleză: „Dear...“, „Hello...“ sau „Hi...“. (**Carmina Drace-Francis**)

Încep cu „Bună“, sau „Dragă“, depinde cui îi scriu. Termin cu „Mulţumesc“ dacă este cazul, „Pe curînd“, sau „Te pup“ dacă este cineva apropiat. (**N. M.**)

Depinde cui mă adresez, dar chiar dacă este o comunicare de afaceri, detest formulările excesiv de politicoase care mi se par pompoase, în special dacă nu-l cunosc şi nici nu l-am văzut vreodată pe omul respectiv. Cred că poţi fi politicos, punct; fără să sari calul. Încep cu „Bună ziua“ de cele mai multe ori, extrem de rar „Stimate/ă domn/doamnă“. Dacă sînt între prieteni, mă adresez exact ca şi cum le-aş vorbi. (**Dana Drăgoiu**)

În mesajele electronice folosesc aceleaşi formule de adresare ca în scrisorile pe care le scriam de mînă pe vremuri: ca introducere: „Dragă prietene/prietenă,“ „Dragă cutare“, „Dragă Domnule“, „Dragă Doamnă“, „Stimate domn“, „Stimată doamnă“, ca formule de final: „Cu cele mai bune gînduri“, „Salutări de la“, „A voastră“, „Cu prietenie“, „Cu profundă recunoştinţă,“ „Cu drag şi cu dor, a voastră Ligia.“ (**Ligia Caranfil**)

Cum vă scriaţi altădată scrisorile sau cărţile poştale?

La fel. (**Irina Pascu**)

Povesteam mai mult despre mine şi ce mi se părea important în jur. (**N. M.**)

Şi odinioară mă adresam diferit, cu adecvare la persoana cu care comunicam. Scriam în tot felul: şi sentimental, şi glumeţ, şi detaliat, şi telegrafic... (**Ioana Copaci**)

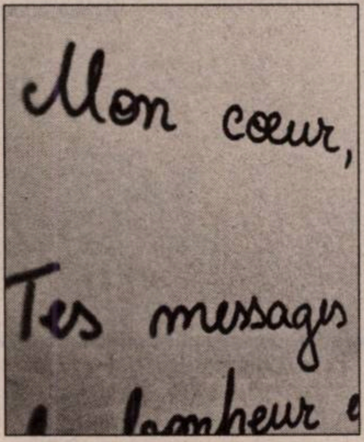

„16 iepuraşi.
8 se spionează... 5 sînt la somnic şi frumos visează...
2 mai albiori dau cadou la sărbători... Iar ultimul a citit: Paşte fericit!“

http://felicitari.ele.ro

Cu un efort voit de exprimare literară, cu epitete, descrieri, umor, chiar şi cu mici desene. Urmînd totuşi structura clasică: data şi locul de unde expediam corespondenţa, adresarea cu „Dragă“, „Dragii mei“, „Dragele mele“, conţinutul urmat de o formulă de încheiere: „Cu drag“, „Cu dor“, „Vă pup“, „Vă îmbrăţişez“. (**Carmina Drace-Francis**).

Formule de adresare nu aveam în scrisori, începeam direct. Altădată – adică în şcoală, liceu, facultate – scriam şi cărţi poştale, şi scrisori; le scriam cu emoţie, era un eveniment, un ritual. Erau cărţi poştale pentru bunici, cîţiva prieteni. Era *l'embarras du choix* în faţa stativelor colorate, îmi trebuia *acea* carte poştală sau „vedere“ – ce cuvînt, „vedere“... –, care să exprime locul în care eram şi ce simţeam eu acolo. Era concentrarea în cîteva cuvinte a tot ce aş fi vrut să scriu, spaţiul pe care puteai scrie era mic. Erau timbrul, cutia poştală şi întrebarea dacă va ajunge, dacă vor citi, dacă se vor bucura cu mine, pentru mine. Scrisorile erau către oameni speciali. Scrisorile erau suflet pe hîrtie, îmi erau necesare – să le primesc şi să le scriu. Era îndoiala cînd împătuream hîrtia: e ce am simţit, ce vreau să spun...? Aveam senzaţia că, dacă lipesc plicul, nu mai pot să-l rup şi să rescriu, aberant, evident, dar probabil venea din acest ritual, era doar o dată, fiecare scrisoare era unică, nu trebuia corectată pentru că ar fi fost, de fapt, alta. Cred însă că cel mai aşteptat moment era acelaal căutării în cutia de scrisori sau cel al venirii poştaşului; era o mare emoţie, pe vremea aceea puteai primi multe scrisori deodată, eu poate aşteptam una anume. Era înfrigurarea cu care citeam numele expeditorului, cu care recunoşteam scrisul; era nerăbdarea cu care sfîşiam plicul; cititul era alt ritual, citeam de mai multe ori, zîmbind, cu inima bătînd repede, cu mîinile tremurînd. (**Dana Drăgoiu**)

„S-a pierdut aşteptarea...“

Cum vă scrieţi mail-urile? Dar sms-urile?

În cazul mail-urilor, semnătura este o formulă fixă, automată, eventual fără numele de familie. Sms-urile le scriu foarte concis (chiar cu prescurtări/doar consoanele) cînd este urgent, cînd nu am timp, cînd fac şi altceva în acelaşi timp, scriu elaborat cînd mesajul trebuie să fie clar, folosesc cuvinte întregi, de cele mai multe ori. (**Irina Pascu**)

În cazul mail-urilor folosesc aceleaşi formule. În ce priveşte sms-urile – foarte scurt şi la obiect. Nu le folosesc decît strict pentru situaţia în care nu pot vorbi la telefon sau persoana care-l primeşte nu este de găsit. (**N. M.**)

Despre mail-uri am spus deja. Sms-uri nu-mi place să scriu. Cînd sînt obligată totuşi să scriu cîte un sms, caut să fiu cît mai concisă. Fac economie atît de bani, cît şi de timp, atît pentru mine, cît şi pentru destinatarul meu. (**Ligia Caranfil**)

În cazul e-mail-urilor personale, încerc să păstrez regulile minime ale corespondenţei tradiţionale. În ce priveşte stilul: amestec creativ româna cu engleza, comunic faptele esenţiale, uneori cu comentarii umoristice; pot scrie voit „dezlînat“, anapoda, neîngrijit, superrelaxat. Lipsa diacriticelor poate fi şi ea folosită stilistic (enormităţi de genul *tzara, tzuica*). (**Carmina Drace-Francis**)

„Bună ziua“ sau „Bună cutare“ sau direct, în funcţie de cui mă adresez şi de a cîta oară în ziua respectivă fac asta. Dar fiecare mail este unic ca formulă de adresare, e particularizat pentru acea persoană, nu folosesc expresii standard. Mă chinui să nu devin robot. În mail-uri sînt extrem de scurtă şi comunic exact ce am de spus, fără înflorituri.

Concis, cu poante, dar sper că nu am un stil „al meu“, nu ar fi ceva cu care să mă laud; nu cred că cineva poate fi identificat prin cum îşi scrie sms-urile... Îmi doresc să nu fiu identificată după sms-uri. (**Dana Drăgoiu**)

Neformal, pentru că eu comunic cu prieteni, şi, deci, la modul cel mai personal, iar cum prietenii mei sînt foarte diferiţi, şi modul de comunicare se schimbă mereu de la unul la altul.

Sms-urile au uneori au caracter de urgenţă şi sînt concise, alteori sînt expresia unui gînd instantaneu către cineva drag şi atunci sînt mai libere şi mai colorate, glumeţe sau tandre, amare sau voioase, după caz. (**Ioana Copaci**)

Credeţi că s-a pierdut ceva din... poezia scrisului, în noile formule de comunicare electronice?

Nu s-a pierdut nimic din poezia scrisului, dar mi se pare curios cum s-au diversificat astăzi uneltele de scris, cînd toată lumea preferă sms-urile şi mail-urile, tastatura computerelor şi laptopurilor. E curios cîtă grijă se acordă hîrtiei şi plicurilor destinate corespondenţei. Dacă te uiţi în librăriile noastre, ai să găseşti o mulţime de exemple: superbe mape de scrisori, minunate agende telefonice şi tot soiul de caiete şi caieţele de însemnări cu ştaif, viitoare jurnale intime de fetiţe răsfăţate. Ca să nu mai vorbim de marea varietate a cernelurilor, a stilourilor şi mai ales a pixurilor şi creioanelor. (**Ligia Caranfil**)

Da, s-a pierdut plăcerea exprimării şi a discursului elaborat. Nu mai au răbdare nici expeditorul şi nici destinatarul să deschidă plicul, să despăturească scrisoarea, să parcurgă pagini întregi de mărturisiri. Lumea nu se mai exprimă pe sine. Ceea ce a rămas este doar o iluzie a comunicării, a apropierii. (**Irina Pascu**)

Da. Sînt convinsă că s-a pierdut ceva din „poezia scrisului“. De n-ar fi decît urma grafologică atît de personală şi care de cele mai multe ori trădează starea nervoasă, starea sufletească a celui ce scrie. Impersonalitatea, neutralitatea scriiturii electronice se răsfrînge şi asupra stilului exprimării. Dar cînd nu eşti presat de timp şi vrei să te adresezi cu adevărat personal, se pot găsi şi pe calculator modalităţi de expresie personalizate pentru că, pînă la urmă, cuvintele contează, nu suportul pe care scrii. Iar cuvintele sînt atît de modelabile, pot căpăta o coloratură inepuizabilă! (**Ioana Copaci**)

Nu mai există „presiunea“ de a produce un text elaborat stilistic, cu o structură echilibrată, tradiţională. Comunicarea electronică este aproape instantanee, nu mai ai, de exemplu, emoţia de a deschide un plic găsit dimineaţa în căsuţa poştală, mai ales dacă are lipit pe el un timbru exotic. O pană de electricitate sau un virus în computer te pot lăsa în aer, izolat şi disperat...(**Carmina Drace-Francis**)

S-a pierdut tot. Tot ce aveam sau exprimam în scrisoare sau bileţel sau „vedere“. Tot. Nu e comunicare, este un fel de SOS. Ce emoţii să am cînd plouă cu mail-uri, scrisoarea era una pe lună... Ce ritual îndeplineşti cînd dai *ping*...? Cred că Romulus Vulpescu a spus că limba unui popor este un ca un organism viu, dacă primeşte prea multe lovituri, va muri. Toată această comunicare scurtă, cu prescurtări aberante, stupide, reprezintă lovituri de moarte date limbii române. Evident că am mobil, evident că scriu sms şi chat şi altele, dar n-am uitat să scriu corect.

Ştiu ce mă doare că s-a pierdut: aşteptarea. Aşteptarea scrisorii, a vederii, aşteptarea semnului. Acum totul este instantaneu; sigur că sînt şi avantaje, dar nu mai este un ritual. Aşa simt – că e strigăt de ajutor. (**Dana Drăgoiu**)

a consemnat Iaromira POPOVICI

Augustin IOAN

Tradiția tectonică

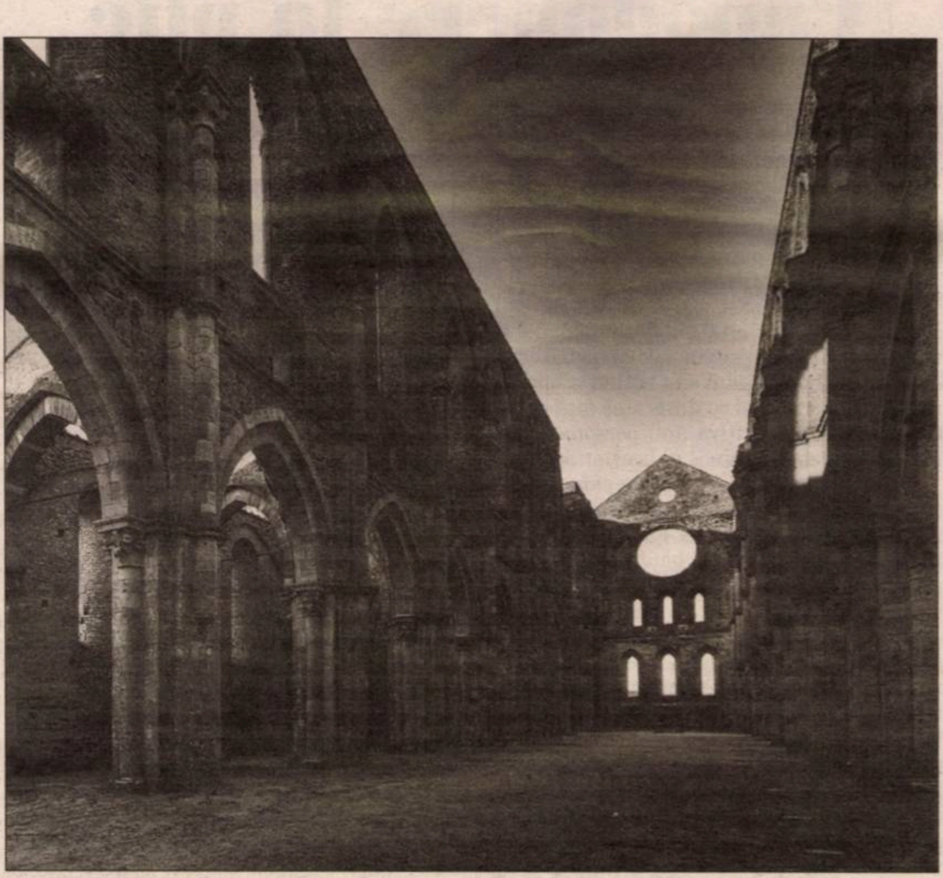

Tectonica este știința alcătuirii, a articulării prin edificare într-un ansamblu a unor lucruri altminteri disparate, astfel încît ele să dea seama despre distribuția corectă, armonioasă, a forțelor, a tensiunilor de pe pămînt. Arhitektonul este bătrînul, șeful echipei de tektoni, singurul care știe de la început cum va arăta clădirea, edificiul încă neterminat. Arhitectura a fost, pînă la postmodernism, mult mai conservatoare, mai întîrziată ca timp istoric de generare și de consumare a schimbării decît celelalte arte. Postmodernismul este singurul curent artistic care s-a născut din arhitectură, așadar, în cazul curentului postmodern, schimbarea, inovația, ruptura cu tradiția încep tocmai în arhitectură. Există deja suficientă literatură în marginea acestei teme; aș aminti aici doar introducerea lui Kenneth Frampton la cartea sa *Studies in Tectonic Culture* și textul lui Demetri Porphyrios „From Techne to Tectonics“.

Cuvîntul grecesc de la care se revendică tectonica este *tekton* (vb. *tektainomai):* tîmplar sau, prin extensie, artizan care lucrează un material dur, cu excepția – semnificativă – a metalului: metalurgistul, făurarul nu pot fi tekton, ei întîi supun duritatea prin foc, aproape lichefiind-o, și abia apoi prelucrează materialul. Constructorul însă este recuperat sub umbrela tîmplarului: cuvîntul grec care descrie meșteșugul zidirii pare a-și avea, la rîndul său, originile în sanscritul *taksan* („bardă, secure, topor“), care trimite la tîmplărie și la folosirea toporului. Architekton era așadar maestrul constructor, cel mai venerabil sau mai înțelept *(arché)* dintre ei. Lucrul cu etimologia a iscat în ultimele decenii o direcție în arhitectură pe care Frampton o plasează sub genericul unei definiții din 1982 dată tectonicii de A. H. Borbein: „Tectonica devine arta îmbinărilor“ (Frampton, 1995, 5). Această artă a aducerii întreolaltă, a articulării de subansambluri – cu autonomie funcțională și identitate formală proprie – în întregul este, de aceea, o „federație“ de obiecte care consimt să lucreze împreună. Prin urmare, tectonica este opusă acelei „autocrații“ a zidirii care presupune sedimentarea de straturi succesive de materie unde, între unitatea depusă (chirpic, cărămidă, bloc de piatră) și întreg nu mai există nivele intermediare de agregare. Efortul de descărcare a eforturilor în pămînt este unul colaborativ, care solicită nodul și încheietura, articulațiile așadar, mai mult decît masa, cîmpul de materie, cum e cazul în al doilea exemplu.

> *Postmodernismul este singurul curent artistic care s-a născut din arhitectură.*

Tectonica în sens maximal este chiar arhitectura. În sens modic însă este doar unul dintre cele două feluri consacrate istoric de a practica acest angajament cu materia în scopul oferirii de adăpost, cum spune unul dintre autorii cei mai frecventați de Frampton – l-am numit pe Heidegger. Ignoră Frampton aici, parcă, mai noua arhitectură efemeră *(disposable architecture)*, care nu constă nici în articulare, nici în sedimentare? Dar arhitectura parametrică, fabricată *file-to-factory?* Prin urmare – inferează autorul citat –, tectonica este un gest alcătuitor care nu vizează doar părți de clădire, ci și de lumi în genere, așa cum este cazul artei. Vorbind despre artă, trebuie numaidecît menționat un alt cuvînt grecesc: *techné,* circumscris ulterior de artă pe filiera meșteșugului măiestrit. Or, spusese altundeva în 1992 același Frampton, arhitectura nu este nici artă, nici tehnică – este (dar, mai ales, trebuie să rămînă) meșteșug artizanal, lucrare a mîinilor, angajament corporal nemediat cu materia.

Nu este incorect așadar să-i spunem atunci acestei arte sau acestui meșteșug arhitectonică, măcar atunci cînd ne referim la produsul minții și mîinilor meșterului constructor – avem încorporată în cuvînt așadar semnificația maximală a termenului, amintită mai sus. Îmi amintesc cum, în anii studenției mele, ni se atrăgea atenția să nu folosim cuvîntul arhitectonică, avîndu-l de preferat pe cel de arhitectură. Motivele, altele decît asemănarea cu alte limbi „de ginte latină însă“, vorba lui Caragiale, nu mi le mai amintesc. Dimpotrivă, argumente recente – pe care nu m-aș feri să le numesc mai degrabă derapaje interpretative – vin să pună în criză exact acest termen preferat: arhitectura. Potrivit lui David Farrell (1997), nici nu ar trebui să-i spunem acestei arte arhitectură ci, dimpotrivă, arhetictură, de vreme ce, crede autorul, originea termenului nu în tectonică este de aflat, ci în tiktein.

Cu siguranță însă – potrivit lui Frampton – trebuie să folosim cuvîntul arhitectonică cel puțin într-un caz aparte: atunci cînd ne referim la acel mod de a practica arhitectura centrat pe montare riguroasă de subansambluri care au o doză variabilă de complexitate a propriei alcătuiri și care își păstrează a anume doză de autonomie structurală, funcțională și estetică în ansamblul rezultat. Goticul, ca și high-tech-ul, este o astfel de arhitectonică, asemănătoare arhitecturii de lemn pe care și-o revendică drept strămoș și tustrele sînt în chip vădit opuse arhitecturii sedimentare, „geologice“ a romanicului, a cubismului, respectiv a vernacularului de pămînt nears, cărămidă sau piatră, care le precede – și inspiră – sosirea.

Ceea ce înseamnă probabil că, în fața acestei incertitudini semantice, poate bine ar fi să rămînem în proximitatea aceluia dintre termeni care îi semnalează cel mai lămurit originea și, în bună parte, dacă nu în totalitate, natura: acela de arhitectonică? În definitiv, există două argumente potrivnice acestei încăpățînări: primul ar fi acela că nu există propriu-zis nici un motiv, altul decît cutare moft al veșnicei „intrări în Europa“ – prin copierea aparențelor și ignorarea esențelor – pentru care ar trebui să fim solidari cu un termen doar pentru că el vine din franceză și al doilea argument este unul „democratic“: întrebat repede, omul obișnuit spune de îndată arhitectonică și nu arhitectură, semnalînd – poate – un soi de înțelepciune a remanenței: a adăsta în trena etimologiilor și a semnificațiilor timpurii poate fi, uneori, semnul unei înțelepciuni a păstrării de care „specialiștii“ tind să se lepede cu ușurătate.

Pornind de la caracterul finit și proprietățile formale ale materialelor de construcție (Porphyrios, 136), tectonica este o tehnică a articulării pieselor în ansambluri și a ansamblurilor în întreg, dar și o modalitate de a obține efecte vizuale din statica formelor (sau, cum le denumește autorul la p.136: stabilitate, unitate, echilibru, precum și variațiile și opusele acestora trei).

Arché – principiul, originarul și stră-vechimea – este surprins în chiar denumirea profesiunii. În raport cu etimologia profesiunii, arhitectonica este așadar felul – verificat în timp, scris cu esențe tari, în care articulăm unități elementare de materie sau subansamble între ele și pe acestea în raport cu un proiect aflat la un nivel superior de complexitate, astfel încît fiecare dintre aceste nivele de articulare, ca și întregul, să dea seama – dinamic și expresiv – de tensiunile multiple generate și compuse de transmiterea tensorilor ascensiunii (către cer) și ai gravitației (către pămînt).

***Augustin Ioan** este profesor la Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu“ din București.*

PUBLICITATE

Join the
MIRACLE of ANIMATION
between the 5th and the 14th of October 2012
anim'est
ANIM'EST INTERNATIONAL ANIMATION FILM FESTIVAL
CINEMA PATRIA • CINEMA STUDIO • CLUB CONTROL
www.animest.ro
TAZOVSKY
ESTE'VEST
SONY
MEDIA
Ogilvy
COCOR
adevărul
ring
ONE
DILEMA
cinemagia
MEDIAFAX
FEEDER.ro
IQads
VICE

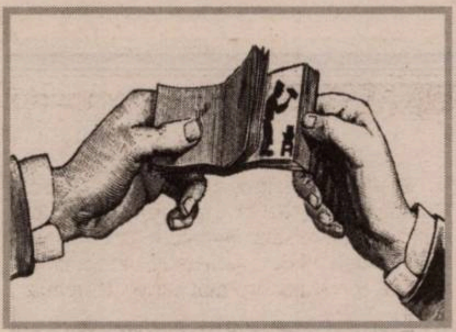

Marius CHIVU

feed**book**

Capodopere la plic

● Emil Brumaru, *Opere III. Cerşetorul de cafea,* prefaţă de Livius Ciocârlie, Editura Polirom, 2012.

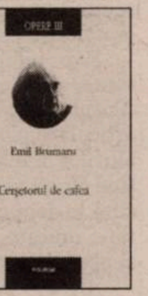

Cînd au fost publicate pentru prima dată *Scrisorile către Lucian Raicu* în 2004 (la puţină vreme după ce apăruseră în *România literară),* probabil puţini şi-au imaginat volumul total de scrisori pe care tînărul Emil Brumaru le-a trimis, de la Dolhasca, apoi de la Iaşi, celor cîţiva scriitori care-i cîştigaseră simpatia. 600 de pagini de epistole sînt o operă în sine şi, o spun din capul locului, una absolut extraordinară. Căci scrisorile lui Emil Brumaru, scrise între anii 1968-1981, sînt partea nevăzută a planetei sale poetice şi, deci, parte esenţială din ea.

Scrise, uneori, zilnic şi, de cele mai multe ori, fără a primi răspuns, epistolele alcătuiesc, de fapt, un adevărat jurnal afectiv şi esenţializat avînd drept destinatari cîţiva privilegiaţi, pe mai mult de jumătate dintre aceştia fără a-i cunoaşte personal sau pe care i-a întîlnit doar de cîteva ori: Lucian Raicu, Leonid Dimov, Radu Petrescu, Şerban Foarţă, Ilie Constantin, Alex. Ştefănescu, Florin Mugur (în ordinea din sumarul volumului, care nu este şi cea cronologică). De aceea este foarte interesant de urmărit cum, în paralel cu devenirea sa ca scriitor, dar şi în funcţie de destinatar, scrisorile lui Emil Brumaru se schimbă deopotrivă ca tonalitate, vervă şi tematică. Între scrisorile expediate lui Leonid Dimov în perioada 1968-1972 (pe cînd poetul de 30 de ani încă nu debutase şi locuia, ca medic şi alături de prima soţie, în Dolhasca) şi cele trimise, spre sfîrşitul anilor '70 şi în 1980, lui Lucian Raicu sau Florin Mugur (cînd poetul îşi publicase primele cărţi, locuia la Iaşi, izgonit din paradisul luminii de la Dolhasca, divorţase, devenise tată şi avea probleme de sănătate), între aceste două perioade epistolare se întîmplase chiar opera. Lui Leonid Dimov îi scrie un Emil Brumaru copilăros, ludic, voios, efervescent şi inspirat, preocupat de apariţiile sale în reviste şi de lumea literară, pe cînd scrisorile către Lucian Raicu sînt ale unui scriitor în hiatus, devenit mare cititor de literatură rusă, iar în cele expediate lui Florin Mugur găsim un Emil Brumaru nostalgic (după perioada în care putea scrie poezie) şi cam bolnav, consemnîndu-şi neputinţele creatoare (după şase cărţi de poezie ce-l consacraseră) laolaltă cu dezamăgirile şi tristeţile unui Iaşi provincial, cu neplăcerile divorţului şi partajului sau rutina gospodăritului singur, dar şi cu dragostea faţă de fetiţa lui de numai cîţiva ani, personajul cel mai vesel şi mai luminos al acestor scrisori.

Retras în micul său bîrlog/paradis domestic – precum Robinson pe insulă, personaj din care face un *alter-ego* simbolic – dominat de tabietul cafelei băute dintr-o cană de teracotă, urmat de cel al cititului şi al scrisului cu un pix Parker pe hîrtii poroase şi colorate, punctat de o anume rutină a gesturilor, obiectelor casnice şi zgomotelor străzii, Emil Brumaru îşi scrie şi trimite scrisorile la care, de obicei, nu primeşte răspuns, într-un ritual deopotrivă al singurătăţii şi prieteniei, al amintirilor şi fanteziei, al nostalgiei şi lamentaţiei, al reflecţiilor şi al excitaţiei simţurilor. Inutil să vorbesc despre calitatea literară a acestor scrisori pline de umor, fantezie şi senzualitate, nenumărate epistole sînt adevărate poeme în proză unde acest mare poet al luminii face, rînd pe rînd, figură de romantic, oniric, suprarealist, fantezist, evazionist şi chiar fetişist, pomologist sau, fireşte, lindicolog. M-aş opri mai degrabă la activitatea de cititor zi-lumină a poetului pasionat pînă la obsesie de literatura rusă, citind şi recitind necontenit, cu mare simţ al nuanţelor şi detaliilor, zeci de volume din „Dosto“ şi Tolstoi („Tolstoi şi Dostoievski sînt un autor cu două pseudonime“), Cehov, Turgheniev, Gogol, Proust („fraza lui capricioasă, dar exactă, fragilă, dar neîntreruptă ca o vastă coroană de mărar“), Eminescu, Blecher („Dumnezeul nostru neştiut!“), Radu Petrescu („s-ar putea ca jurnalul să fie opera lui capitală“), M.H. Simionescu, *1001 de nopţi,* opere complete ale clasicilor români, volume de critică literară, dar şi de bucate, cărţi de botanică sau manuale de popularizare a ştiinţei. De altfel, dincolo de nenumărate citate şi de sugestii de lectură formidabile („Ar trebui scris un studiu amplu, exhaustiv, despre toţi pereţii din marea literatură!“), comentariile din scrisorile trimise lui Lucian Raicu sînt de un farmec aparte: „Ce chiloţi o fi purtînd Nastasia Filippovna? Oare între Vera, fiica lui Lebedev, şi Mîşkin n-a existat nimic? Sînt indicii, stimate domn, sînt indicii! Ippolit se branla? Tot ce-i posibil, febra mică a tuberculoşilor dă o stare continuă de excitaţie şi el, săracul, se pare c-a murit virgin, cu gîndul la cracii Aglaiei! Ce s-o fi întîmplat, exact, între Rogojin şi Nastasa Filippovna, înainte ca acesta s-o penetreze, sub ţîţa stîngă, cu cuţitul? S-au futut ei, sau nu? Esenţial de ştiut, vă asigur, absolut esenţial!“. La un moment dat îi „scapă“ şi o reflecţie asupra propriei literaturi văzută uneori, în mod nedrept, minoră: „E minunat să priveşti o pietricică, un zid, un stîlp de lemn, un gard, crăpăturile unui perete văruit, o pată de păcură căzută pe suprafaţa unei mici bălţi, pe trotuar. Sînt nesfîrşite bucurii (după cum sînt *nesfîrşite primejdii,* vorba lui M.H.S.). De ce nu le-am gusta, nu le-am consuma? De ce ar trebui să fim mereu geniali, vizionari, poeţi majori, profunzi? Să fim aşa cum sîntem. Să ni se pară un dar ceresc o ceapă frumoasă, ovală, ceapă de apă. Să vină apoi un critic şi să spună: elogiul banalului! Banal să fie un dulap? Banal să fie mărarul? După cum nu am înţeles niciodată noţiunile abstracte, tot aşa cana, bulionul etc. mi s-au părut fragede enigme, ceva parcă stătea dincolo de ele. Dar nu pricepeam ce. Desfid pe oricine că ştie să-mi spună ce-i o cratiţă.“

Ce surprinde cu precădere astăzi, şi chiar înduioşează, în scrisorile lui Emil Brumaru este importanţa de altădată a criticilor în viaţa scriitorilor şi respectul faţă de ei; zbaterea şi dificultatea de a publica în reviste şi, mai ales, de a scoate cărţi la edituri; felul în care se citeau şi se ajutau scriitorii între ei; cum îşi trimiteau reviste şi cărţi prin poştă (căci nu se găseau prin librării); cum îşi luau interviuri prin scrisori de-a lungul unei corespondenţe de cîteva luni; ce le lipsea (cafeaua sau pasta de pix) etc. Dar dincolo de toate aceste mărci ale timpului (inclusiv cenzura căreia poetul îi face cu ochiul într-o scrisoare către Lucian Raicu), vreau să remarc în mod special nu doar dragostea cu care le scrie unor Dimov, Florin Mugur sau Şerban Foarţă („De ce nu ne-am cunoscut pînă acum? Dar noi ne cunoaştem, Şerbane! Numai că tu eşti cam scorţos cînd eşti treaz. Iar cînd eşti beat, sînt eu cretin!“), dar şi dragostea pe care o arată (pentru Mircea Dinescu, spre exemplu), o răspîndesc sau o impun scrisorile sale (către Radu Petrescu: „Foarţă trebuie iubit!“ sau către Alex. Ştefănescu: „Aş dori să-l iubiţi pe Radu Petrescu!“). Cum remarcă foarte bine în prefaţă Livius Ciocârlie, Emil Brumaru nu e nici megaloman, nici egocentric, e plin de iubire şi are un cult la fel de mare pentru prietenie, cît are pentru poezie. Aceste pagini sentimentale sînt la fel de emoţionante precum cele despre nesiguranţa şi neputinţa poeziei sau despre frica de boală şi de îmbătrînire, pasaje care aduc în scrisori tot umanul din spatele scrisului. În rest, mii de versuri risipite („sfîrîitul minuscul al luminii pe obiecte“, „comerţul clandestin de gesturi inconştiente“, „sufletul meu avid de zgomote mici“, „rîmele ca nişte sîrme degradate“, „un miros indescriptibil de depărtări de neatins“, „tristeţe umedă ca o ceaţă“, „scrumul cade, în movile mici, pe sînii ei talentaţi“, „ea ascultă cu pizda smerită“), sute de notaţii şi de intuiţii, de comentarii şi de formulări memorabile. Plus atîtea altele pe care nu mai am spaţiu să le discut, nici măcar să le remarc. Ce mai, scrisorile lui Emil Brumaru sînt o capodoperă!

■ ■ ■

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● Chuck Palahniuk, *Snuff,* traducere din limba engleză de Mihai Chirilov, Colecţia „Biblioteca Polirom“, Editura Polirom, 2012.

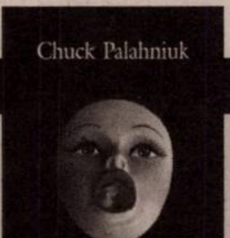

Culmea e că pare un roman scris în joacă. E porno, e cinic, e *trash,* e vag infernal – şi totuşi, are aşa o lejeritate sporovăitoare, o sprinteneală ludică în alternarea perspectivelor, plus un soi de plăcere pişicheră pentru caricatură şi farsă. Un roman incredibil de vioi şi de jucăuş, la cît de negru e, de fapt, în cerul gurii!

Ce avem în faţa ochilor este o sală de aşteptare, unde o „cireadă haotică de bărbaţi dezbrăcaţi“ freamătă ca o mare de tatuaje, cicatrice, eczeme, vergeturi, arsuri solare, pete de autobronzant, muşcături de ţînţari şi coşuri. Ce fac ei aici? Păi, mai ronţăie un chips sau o bomboană M&M, mai beau un suc şi mai povestesc una alta, aşteptîndu-şi rîndul să intre pe platoul de filmare unde o divă porno „lucrează“ la stabilirea unui nou record al sexului pe bandă rulantă: 600 de „contacte“, la foc automat.

Dintre personajele astfel reunite, patru au şi voce, firul poveştii torcîndu-se din cele patru partituri. Pe de o parte, e vorba de tînăra asistentă de producţie; pe de altă parte, e vorba de dl 600 (vechi actor de filme XXX, păstrat să încheie apoteotic seria celor 600 de „contacte“), dl 137 (fost actor într-un serial poliţist TV) şi dl 72 (un puşti de 19 ani). Dl 600 poartă la gît un medalion misterios, primit de la diva porno, dl 137 are un căţel de cîrpă acoperit cu false autografe de staruri ale cinema-ului, iar dl 72 are în mînă un buchet de trandafiri tot mai ofiliţi, iar la gît – o cruciuliţă neliniştitoare. Cît despre asistenta de producţie, aceasta are mătreaţă multă, un arţag profesionist, dar şi un secret mare cît casa, mai „tare“ decît toate legendele urbane care împănează romanul.

O carte cu deochi şi nerv parodic, într-o excelentă traducere semnată de Mihai Chirilov.

PUBLICITATE

IDIOMA UNArte square■media

TE INVITĂ SĂ PARTICIPI LA

CONCURS
CARTE-OBIECT

10 SEPTEMBRIE - 29 OCTOMBRIE 2012

SUSŢINUT DE RADIO FRANCE INTERNATIONALE

CÂŞTIGĂTORII VOR FI ANUNŢAŢI ÎN CADRUL

CARTE cu ARTE

19 NOV. – 16 DEC. 2012
GALERIA UNIVERSITĂŢII NAŢIONALE DE ARTĂ

PENTRU DETALII ŞI CONDIŢII VIZITAŢI
www.asociatiaidioma.ro

Daria GHIU

Curators' Network: despre artişti, curatori şi instituţii de artă

„Trebuie să ştii să faci *networking*" aud tot mai des în jurul meu, fie că o zic artiştii, curatorii, criticii de artă, galeriştii. Dacă nu ai ocazia să împărtăşeşti ceea ce gîndeşti, îţi tai radical din şanse. Pe scurt, dacă eşti artist tînăr, trebuie să poţi porni de undeva, să ţi se dea posibilitatea să discuţi ceea ce faci, să îţi verifici ideile şi proiectele artistice. Dacă eşti curator, trebuie să ai acea scurtătură şi poartă de intrare către artiştii tineri şi, în plus, să înţelegi cum funcţionează tipuri diferite de instituţii de artă din locuri diferite.

Curators' Network este o reţea europeană creată în noiembrie 2011 de către cinci organizaţii culturale din Europa: Hablar en Arte (Madrid), Studio of Young Artists Association (Budapesta), Foundation for Visual Arts (Cracovia), Muzeul Naţional Brukenthal (Sibiu), Kunsthalle Exnergasse (Viena). Simţind că există anumite prăpăstii în interiorul scenei de artă din Europa, reprezentanţi ai acestor organizaţii au gîndit o serie de întîlniri găzduite de fiecare dintre cele cinci centre. Întîlnirile presupun contactul curatorilor cu artişti tineri din zonă, cu alţi agenţi culturali, au loc discuţii şi prezentări şi un tur al spaţiilor de artă.

Între 18 şi 24 iunie, locul de întîlnire a fost Galeria de Artă Contemporană a Muzeului Brukenthal, în Sibiu. De fiecare dată, paşii sînt aceiaşi. Anca Mihuleţ, critic de artă şi curator al Galeriei de Artă Contemporană din 2006 şi pînă în prezent, a invitat la aceste discuţii un număr de curatori internaţionali, a stabilit un traseu al locurilor importante pentru artă în România, a lansat un apel public de proiecte. În urma unei jurizări locale, au fost selectaţi 20 de artişti români.

Artistul în acţiune

Privită de sus, sala Galeriei de Artă Contemporană arăta în timpul *Curators' Network* ca mecanismul unui ceas, ca o fabrică în miniatură: doi cîte doi – artist şi curator – stăteau de vorbă la mese instalate în galeria de la etajul unu. Discuţiile erau pe marginea proiectelor artistice pe care artiştii le prezentau şi aveau timp limitat: la cincisprezece minute o dată, fiecare curator se muta la un alt birou şi dialogul o lua de la capăt. E captivant să vezi ce e în mintea unui artist şi în cea a unui curator. Fiecare artist are modul lui de a-şi aborda lucrările. Fie apelează la o structură narativă şi se referă mai degrabă la practica sa de lucru, la modul în care şi-a construit proiectul respectiv, fie este teoretic şi riscă uneori să cadă în stereotipuri din care iese cu greu: îşi pune singur etichete, într-o încercare de obiectivare excesivă, îşi creează o „zonă sigură" din care iese cu greutate. Curatorii se apropie diferit de subiect: unii dintre ei îşi propun, înainte de toate, să stabilească contextul din care artistul provine, abia apoi vor să afle mai multe despre lucrările sale. Alţii vor să vadă imediat cît mai mult.

O fabrică în miniatură: doi cîte doi – artist şi curator – stăteau de vorbă la mese.

Artiştii mi-au spus că întîlnirile au funcţionat uneori ca un laborator în care reuşeşti să te desprinzi de propriile lucrări şi să le priveşti la microscop: răspunzi la întrebări imprevizibile, eşti surprins să fii asociat cu artişti de care nu ai auzit, primeşti sugestii tehnice, te identifici mai bine cu practica anumitor curatori, îţi asumi eventuale remarci critice.

Cincisprezece minute respectate cu rigoare erau o primă tatonare a terenului. Fiecare curator venea oficial în vizită în „ateliere mobile". „Îmi place mult cum lucrează artistele Alexandra Bodea şi Lea Rasovszky", îmi mărturiseşte Hilde de Bruijn (curator, Cobra Museum, Amstaelveen).

tranzit.ro: *responsabilitatea curatorială*

tranzit.ro, organizaţie non-guvernamentală de artă, s-a deschis în martie 2012 în România. Finanţată de ERSTE Foundation şi fiind al cincilea membru al tranzit.org – alături de Austria, Cehia, Ungaria şi Slovacia – tranzit.ro este înfiinţată de cinci membri şi are trei spaţii de expoziţie la Iaşi, Cluj şi Bucureşti, de care se ocupă Livia Pancu, respectiv Attila Tordai-S. şi Raluca Voinea. Despre tranzit.ro vom vorbi în viitor, în luna următoare, cînd spaţiul din Bucureşti va fi inaugurat. Dar această platformă a fost şi ea implicată prin Lia Perjovschi, membru tranzit.ro. Artista ne-a primit în atelierul său, mutat cu totul de la Bucureşti la Sibiu, şi a organizat o întîlnire intitulată „brainstorming nr.1/the responsible cultural agent", chiar în mijlocul Arhivei de Artă Contemporană – platformă pentru cercetare şi rezistenţă culturală, proiect pe care artista l-a dezvoltat din 1985 pînă în prezent. O discuţie despre problemele instituţiilor de artă contemporană, despre compromisuri, responsabilităţi şi motivaţiile actului curatorial. Toată seara mi-a amintit de un moment pe care îl ştiu doar din poveşti: întîlnirile din atelierul Liei, în curtea Universităţii Naţionale de Arte din Capitală, acea şcoală paralelă pentru unii studenţi.

Sibiu-Bucureşti-Cluj-Napoca

La Sibiu, Galeria de Artă Contemporană a funcţionat din 2007 încoace ca o platformă vie, coordonată de Liviana Dan şi Anca Mihuleţ, cu un accent pus deopotrivă pe expoziţii ale artiştilor consacraţi şi pe proiecte ale curatorilor tineri, fără experienţă. Să dai şansa unor tineri să lucreze cu un muzeu, să pariezi necondiţionat pe ei mi se pare o idee extraordinară pe care – de-obicei – nu mizează decît instituţiile puternice din Vest. Nu o instituţie fragilă care astfel îşi riscă şi mai mult poziţia pe care o are în muzeu.

De la Sibiu, din Galeria transformată pentru cîteva zile în atelier mobil, grupul de curatori şi manageri culturali a ajuns la Bucureşti, unde a cunoscut alte modele instituţionale de artă: Muzeul Naţional de Artă Contemporană, Bienala Bucureştiului, Salonul de Proiecte, Galeria comercială Anca Poteraşu. Iar la Cluj – cel de-al doilea important centru de artă, cu ieşire direct spre vest, ocolind Capitala – Fabrica de Pensule îţi oferă imaginea reconfortantă că un spaţiu cultural independent tip federaţie, plasat într-o clădire industrială, poate funcţiona bine de trei ani încoace.

Powerless or powerful?

Pe 28 septembrie, s-a încheiat la galeria din Sibiu ultima expoziţie din Secţiunea Curatorilor Tineri. Nu se ştie cum vor arăta programele curatoriale ale acestui spaţiu, de aici înainte. În iunie, expoziţia artistului Sorin Vreme nu a mai fost realizată aşa cum trebuia. Probleme instituţionale au făcut ca lucrurile să nu mai funcţioneze ca pînă acum. Anca Mihuleţ a oferit ca temă de discuţie în cadrul *Curators' Network* tocmai puterea/lipsa de putere a curatorului şi „demarcaţiile fine dintre deciziile administrative, presiunea instituţională, şi perspectivele curatoriale în contextul *display*-ului artei contemporane într-un muzeu clasic". O temă care depăşea situaţia de la Sibiu şi descria sistemul artei şi relaţiile dintre instituţii şi curatori, artişti, critici de artă.

Baza europeană de date

Următoarea întîlnire *Curators' Network* are loc în octombrie la Budapesta. În 2013 la Madrid se va organiza o expoziţie colectivă. În schimb pe website-ul http://www.curators-network.eu/database/ se găseşte o bază de date cu artişti şi agenţi culturali, actualizată constant, un instrument de lucru important.

Noi spaţii de artă, galerii de artă fragile, finanţări externe, discuţii cu artişti, despre responsabilităţi curatoriale, propuneri de colaborare – toate au trecut în viteză într-o săptămînă de întîlniri la capătul cărora toată lumea se simţea ca la finalul unei tabere de vară. Nu-mi dau bine seama de unde provine acest spirit, ceea ce ştiu e că un alt format de „tabără artistică" a avut loc în septembrie, atunci cînd Club Electroputere Craiova a realizat „Turul României în 7 zile". Un alt fel de atelier mobil. „Pentru cîteva zile am fost o comunitate internaţională" – spune Dan Perjovschi, artist invitat la *Curators' Network*. Acum mai mult ca oricînd întîlnirile faţă în faţă sînt necesare: în afara unei expoziţii, a unui vernisaj, prezenţa fizică, efectivă, artişti şi curatori laolaltă.

***Daria Ghiu** este critic de artă.*

■ ■ ■

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Mihail Şişkin, *Scrisorar* (Editura Curtea Veche, 2012), romanul unui tînăr scriitor comparat cu Nabokov, care trăieşte în Elveţia şi care scrie în rusă „aşa cum nimeni din Rusia nu mai scrie". (Simona Sora)

■ Cinci motive să vedeţi *The Expendables 2:* e mult mai bun decît primul; are foarte-foarte multe explozii (un cascador, de altfel, a şi murit în timpul filmărilor); Jean-Claude Van Damme joacă primul său rol negativ; Chuck Norris spune un banc cu el însuşi; iar Stallone şi Schwarzenegger se meta-tachinează. (Unde mai pui că afli răspunsul la întrebarea „Stallone îl bate pe Van Damme?".) (Marius Chivu)

■ Apărut de curînd, *Snuff* (Editura Polirom, 2012) e un nou roman 100% Palahniuk. Şi mai cinic, şi mai dement, şi mai provocator. O să vă spun doar că mobilul crimei e de data asta turnarea unui film porno în care o starletă îşi propune să bată un impresionant record mondial. Traducerea e semnată de un „palahniukian" adevărat, Mihai Chirilov. (Ana Maria Sandu)

craii de burta veche

Peștișori crocanți din pește sau pseudo-hamsii prăjite

鯷

tí (hamsie)

Curăţaţi de solzi şi eviscerați un peşte de mărime potrivită (hering, macrou sau crap), îndepărtaţi-i capul şi coada şi tăiaţi-l în fişii subţiri (peştişori). Maceraţi fişiile de peşte o jumătate de zi, într-un baiţ din soia, vin de orez, sare, ceapă şi ghimbir. Prăjiţi-le apoi în untură fierbinte, pînă se rumenesc şi devin crocante. Puneţi restul de baiţ la fiert. Opăriţi peştişorii prăjiţi în baiţul clocotit, cu puţin timp înainte de masă.

În lipsă de hamsii, imitaţia nu întîrzie să apară. Decupat cu schepsis, orice peşte poate fi hamsie.

Amicul Dejun

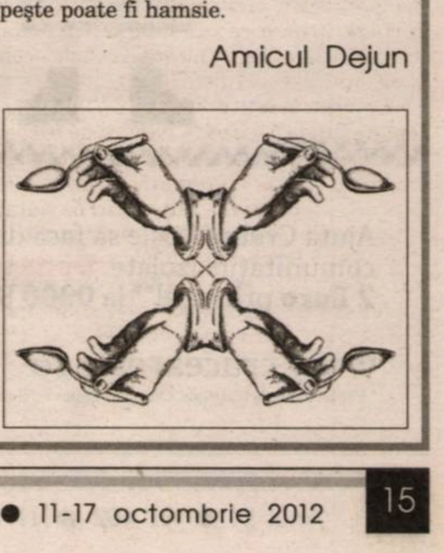

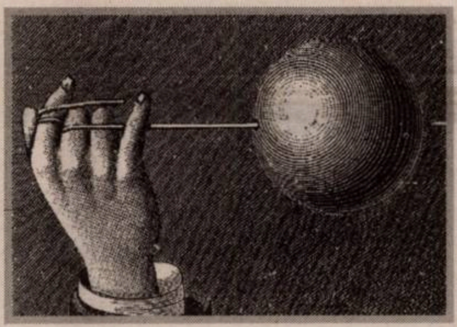

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Chinezării

La Institutul Cultural Român se schimbă directorii, se întrerup proiecte, se reduc bugete. „Sincronizarea“ ICR se face prin anularea vechilor programe şi adoptarea unor măsuri (33 la număr) „pentru consolidarea cunoaşterii prestigiului culturii române“. Modelul la care aspiră, din cîte se pare, ICR, este reţeaua Institutelor „Confucius“, pe care noul preşedinte, Andrei Marga, o cunoaşte foarte bine, de vreme ce a fost consultant pentru programele de dezvoltare. Institutele „Confucius“ – în număr de aproximativ 400 – funcţionează în special în marile centre universitare din lume. Scopul lor este în primul rînd să promoveze limba chineză, dar şi cultura; sau, mai bine zis, un anumit tip de cultură – cea oficială, de stat, confirmată, consacrată etc. În Occident, Institutele „Confucius“ au fost acceptate cu generozitate şi cu precauţie. O relaţie ipocrită care serveşte atît interesele Chinei, care iese din izolare, cît şi pe cele ale ţărilor occidentale, care se arată astfel deschise dialogului cu un stat rămas, în multe privinţe, cu mult în urmă.

Ce vînd, de fapt, Institutele „Confucius“? În primul rînd, limba chineză – cea mai răspîndită limbă de pe glob, cu 1,5 miliarde de vorbitori nativi şi probabil sute de mii de oameni care o folosesc ca limbă de comunicare în afaceri. În al doilea rînd, Institutele „Confucius“ s-au angajat să promoveze cultura chineză. Mizează în primul rînd pe cultura (stră)veche, mult mai accesibilă în Occident, unde este cunoscută prin importuri şi clişee, dar şi pentru că ce e vechi e mai puţin riscant; noua cultură oficială, impregnată ideologic, e imediat taxată drept „expirată“ în Occident. Aşa că nu ar avea nici o şansă să pătrundă cu adevărat pe piaţa culturală deschisă din Europa sau din America. Ceea ce exportă Institutele „Confucius“ e o imagine edulcorată a Chinei şi-un discurs triumfalist despre progres şi tehnologie. Cele două se articulează bine, dar e o reclamă mincinoasă. Căci, în realitate, în ciuda progreselor tehnologice, China nu prea poate intra în clubul marilor civilizaţii ale lumii contemporane. Deficitul democratic, nivelul de trai, izolarea relativă în plan extern fac din China o ţară lipsită de atractivitate – simpla cosmetizare prin intermediul unor Institute „Confucius“ nu poate repara aceste lacune. Unde mai pui că, pînă nu de mult, şi menţionarea marelui gînditor care dă acum numele Institutului de cultură era considerată un delict. Mai sînt, fireşte, şi alte contradicţii. De pildă, chiar anul acesta Institutul „Confucius“ a fost unul dintre coorganizatorii „Anului cultural al Chinei în Germania“. Au fost programate sute de evenimente în toate oraşele mari. Unul dintre programe – de literatură în spaţiul public – era menit să stîrnească un dialog între autorii chinezi şi publicul german. Pe străzile aglomerate sau în pieţe au fost instalate corturi acoperite cu stuf – un fel de ceainării – în care autorii chinezi au fost invitaţi să susţină lecturi şi conferinţe. Evident, autorii erau aleşi pe sprînceană de autorităţi. Cultură oficială şi-atît. Bineînţeles, la unele evenimente au venit nepoftiţi – spre surprinderea organizatorilor – şi diverşi artişti & intelectuali din diaspora; dialogul nu s-a mai produs, căci indezirabilii au fost repede daţi la o parte. Însă incidentele n-au trecut neobservate (de presă). Unde mai pui – culmea cinismului – că în vreme ce Institutele „Confucius“ montau de zor ceainării, chipurile tradiţionale prin oraşele germane, în China se luau măsuri pentru a mai rări aceste locuri de întîlnire: probabil că autorităţile se tem de spaţiile publice... Cam astea sînt contradicţiile Institutelor „Confucius“ atît de apreciate de domnul Marga. Din centre de *soft power*, aşa cum au fost proiectate, ele s-au transformat în poli de propagandă externă.

> *Ceea ce exportă Institutele Confucius*
> *e o imagine edulcorată a Chinei*
> *şi-un discurs triumfalist despre progres şi tehnologie.*

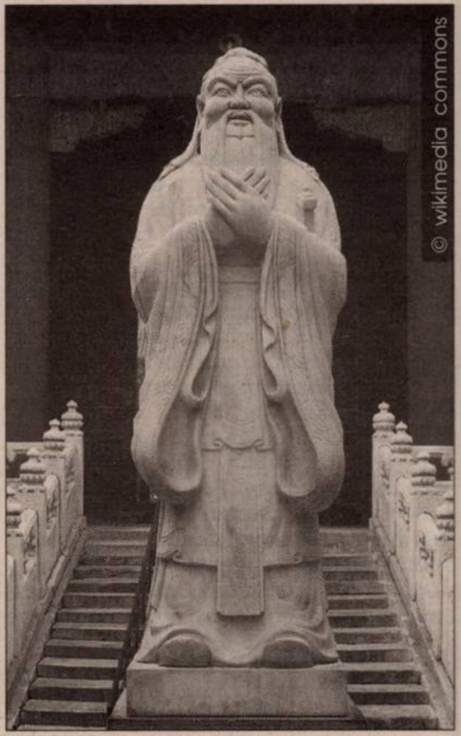

© wikimedia commons

Institutele „Confucius“ sînt active mai ales în domeniul universitar (şi de cercetare) – din cîte se pare, fac şi performanţă –, însă nici măcar la nivel academic nu există libertate totală; doar anumite discipline sînt acoperite, în timp ce altele sînt ocolite programatic. Cît de liber ar putea fi un institut cultural al unei ţări în care Internetul este parţial cenzurat? Ce credibilitate mai poate să aibă diplomaţia culturală a Chinei, care nu i-a permis laureatului premiului Nobel Liu Xiaobo să părăsească ţara şi să meargă la decernarea premiului? Politica de la Beijing e transferată astfel în fiecare mică instituţie din străinătate, doar că în exteriorul ţării totul e ambalat mai frumos şi poleit în chip de institut cultural. Acesta să fie modelul pentru diplomaţia culturală românească?

■ ■ ■

PUBLICITATE

OAMENII DIN COMUNITĂȚILE IZOLATE
AU NEVOIE DE SUPEREROI

Ajută Crucea Roșie să facă din flăcăi supereroi, prin înființarea de puncte de prim ajutor în comunitățile izolate. **Donează către Crucea Roșie Română: 2 Euro** prin SMS* la numărul **8834; 2 Euro** prin apel** la **0900 900 552; 5 Euro** prin apel** la **0900 900 550.**

www.crucearosie.ro

* Valabil în rețele Vodafone, Orange și Cosmote. Număr oferit gratuit. Nu se percepe TVA. ** Număr Romtelecom, oferit gratuit. Nu se percepe TVA.

PRIMUL AJUTOR CRUCEA ROȘIE

A ști sau a nu fi!

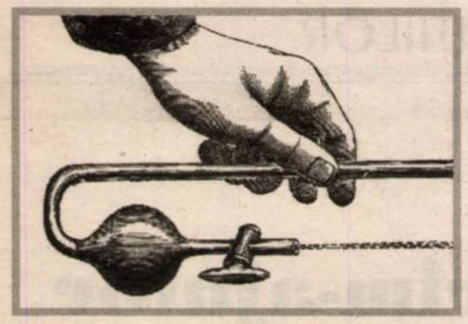

Oana STOICA

rosencrantz & co

Danseaza-mă!

● ***O istorie fizică;* de/cu: Iudith Ardeleanu, Marius Armaşu, Margareta Eschenazy, Simion Gyorgy, Fredy Kitaru, Nelly Naiman, Tudor Roman, Pompiliu Sterian, Eva Szemler Lendvay, Dorotheea Weissbuch.**

La muuulţi ani! E ziua Margaretei Eschenazy. Ascultă în picioare cum i se cîntă, emoţionată, uşor nesigură sau poate doar obosită. A dansat mai devreme în spectacolul *O istorie fizică*. Astăzi împlineşte 75 de ani şi a avut premieră. Locuieşte în Căminul „Amalia şi dr. Moses Rosen“ şi a participat la toate cele trei spectacole create pînă acum de un grup de tineri artişti. În primele două, a povestit despre ea. Acum şi-a dansat povestea. Cum juca şotronul. Cum dactilografia. Cum a fost fericită. Cum nu a mai fost. Zîmbeşte mereu şi are în permanenţă ochii în lacrimi. Ca un personaj cehovian. A fost translator de limbă rusă. Copilăria ei se leagă în mod misterios de Kazahstan şi de Rusia. Încă nu îi ştiu toată povestea ca să pot spune cum a ajuns acolo. Sau cum a ajuns aici.

> *„Dacă dragostea ar fi o culoare,*
> *ce culoare ar fi?“*

Uneori, imposibilul se întîmplă fizic. Echipa Vîrsta4 – Paul Dunca, Alice Monica Marinescu, Mihaela Michailov, Katia Pascariu, David Schwartz – lucrează din 2009 cu rezidenţii Căminului „Moses Rosen“: ateliere de scriere, fotografie, proiecţii de filme. Cele două spectacole de teatru – *Moses Stories* şi *Vîrsta obiectelor* –, create din poveştile reale ale bătrînilor, au devenit hit-uri. Istorie vie din istorii personale. Omul – arhivă a vremurilor. Un demers major în spaţiul teatral, de reconstituire a adevărurilor istorice (nu unul singur, obiectivat, ci multiple şi subiective), dar, mai ales, de memorizare a unor trasee identitare condamnate altfel la uitare sau ignorare. În cadrul *eXplore dance festival,* premiera celui de-al treilea spectacol din proiect a oferit o surpriză uriaşă. Accentul s-a mutat de la *a spune* la *a face* (o dorinţă mai veche a Iudithei Ardeleanu care cerea nu doar să povestească, ci să şi performeze). În ciuda oricăror scepticisme, *O istorie fizică* este un spectacol de... dans în care zece rezidenţi îşi coregrafiază existenţa. Artiştii invitaţi – coregrafele Carmen Coţofană, Mihaela Dancs, Mădălina Dan alături de muzicienii Valeriu Borcos şi Eduard Gabia de la trupa Karpov Not Kasparov şi de coordonatorul spectacolului, Paul Dunca – au creat un spaţiu de performare în care fiecare actant şi-a povestit viaţa prin mişcare. Istoria filtrată prin corp. Trupurile conţin memoria faptelor, amprenta timpului şi a timpurilor.

Tudor Roman dirijează o orchestră imaginară. El deschide spectacolul, el orchestrează poveştile. De obicei, e un pic agitat, vorbeşte unui interlocutor nevăzut, dar renunţă la toate ticurile pentru dirijat (cu atenţie şi energie, marcînd pasajele patetice). Nu e simplu, nu e ceva ce pur şi simplu poţi să nu mai faci, dar Tudor uită să facă, absorbit de muzică. La fel ca Fredy Kitaru şi Simion Gyorgy, şi ei rătăciţi puţin într-o lume doar a lor, dar care se trezesc brusc în spectacol, gata să respecte un scenariu creat după povestea lor, să se „interpreteze“, să fredoneze, să danseze. Amîndoi au probleme cu mersul, au cîte un picior mai scurt, însă asta nu se simte pe scenă. Lui Simi îi place grozav să danseze, o face şi înainte de începerea spectacolui. Picioarele inegale nu îl încurcă deloc, are ritm bun şi entuziasm. Zîmbeşte ghiduş, am senzaţia că flirtează cu cineva din public. Fredy se uită la prietena lui care îl susţine din sală. La sfîrşit, ea plînge emoţionată, iar el o ia tandru în braţe.

Marius Armaşu a jucat în toate spectacolele. Are mereu un chip trist, nu supărat, doar trist, ca şi cum o nefericire mare s-ar fi produs cîndva şi el a uitat să mai fie fericit. E tînăr, probabil cel mai tînăr dintre ei. Are un solo ca şi Margareta Eschenazy. Îşi coregrafiază viaţa: copil, adult, tristeţe. Mimează conştiincios, pare nesigur la un moment dat şi se uită la Mihaela Dancs care îi indică blînd un gest. Marius continuă sigur pe el. Şi trist.

Nelly Naiman, Iudith Ardeleanu şi Eva Szemler Lendvay sînt costumate elegant. Nelly, recent venită în cămin, poartă o rochie pepit, iar pe cap o bentiţă cu o floare mare, neagră şi dantelată. *Très chic*. Eva are o pălărie cochetă, neagră, cu bor întors care îi conferă un aer distins. Iudith e cea mai jucăuşă. Are o ţinută peruană, o pălărie de pai cu o eşarfă multicoloră înfăşurată în jurul calotei, ale cărei margini sînt aruncate neglijent peste umăr. Poartă o mască albă, de bal. „Dacă dragostea ar fi o culoare, ce culoare ar fi? – Roşu, mov, am uitat.“ „Dacă dragostea ar fi un dans, ce dans ar fi? Vals, tango, nu mai ştiu.“ Paul, Valeriu şi Eduard cîntă. Doamnele acompaniază cu instrumente. Nelly are un fel de maracas, Iudith – o chitară micuţă albă (sau o mandolină?), Eva – un bongo. Toate trei stau pe scaun, se deplasează greu sau deloc. Eva e într-un scaun cu rotile. Dar dansează cu mîinile şi cu zîmbetul.

Pompiliu Sterian şi Dorotheea Weissbuch au un duet de pantomimă şi dans. Îşi „povestesc“ unuia, altuia vieţile trecute. Ştiu să se asculte. La toţi se remarcă răbdarea pentru povestea celuilalt. Poate pentru că ştiu atît de bine că fiecare cuvînt sau gest e doar un semn pentru un sentiment care le-a ros cîndva sufletele. Şi sentimentele sînt încă, dincolo de semne. Dorotheea dansează bine. Îi place, simte ritmul şi are încă putere să îl menţină. Aici fiecare îşi învinge neputinţele, fizice şi psihice. Pompiliu e un veteran al spectacolelor. Mimează atent, cu precizie. E curtenitor cînd o invită pe Dorotheea la dans, deşi mîinile îi tremură (probabil, un început de Parkinson). În spectacol, rezidenţii şi-au depăşit limitele propriilor boli.

> *Îi place, simte ritmul şi are încă putere să îl menţină.*
> *Aici fiecare îşi învinge neputinţele, fizice şi psihice.*

La final, Valeriu cîntă un hit Mondial – „De va veni la tine vîntul“. Toţi dansează, publicul aplaudă. Laudele curg, ca şi lacrimile. „Dacă ne mai lăudaţi mult, ne cheamă la Hollywood.“ O voce ghiduşă din public. E Medi Dinu, fermecătoare într-un costum negru cu pantalon, cu un pulover mov în mînă şi un inel cu agată portocalie. Are 103 ani şi umor. O ştim din spectacolele anterioare, cele în care ne-au impresionat poveştile. Acum, ne-au impresionat oamenii, vulnerabilitatea lor.

Bertha Liebovich a murit cu două zile înainte de premieră. Bertha a jucat în primele spectacole. După moartea soţului, şi-a pierdut vederea şi TBC-ul osos a adus-o în baston. A devenit dependentă de cei din jur, întîi de vecinele de acasă, apoi de oamenii din cămin. Poveştile ei erau o continuă mulţumire celor care au avut grijă de ea. Nu putea citi, astfel că vorbea liber, după un scenariu prealabil. Uneori, nu se putea opri din mulţumit. „Sînt copiii mei“, spunea despre artiştii din echipa Vîrsta4. Nu vedea, mergea foarte greu, dar era acolo, în spectacol, gata să mulţumească. Bertha Liebovich (1924-2012). *Zihrono Livraha*.

***Oana Stoica** este critic de teatru.*

PUBLICITATE

DILEMA VECHE

DILEMATIX

De Halloween, fiţi vrăjitori pentru o zi!

De Halloween, Dilematix vă propune să vă imaginați că sunteți vrăjitori, însă doar pentru o zi. Așa că pregătiți-vă măturile, ascuțiți-vă creioanele fermecate și trimiteți-ne impresii și întâmplări din scurta voastră experiență de vrăjitori. Atenție! Doar cele mai originale texte vor fi publicate și premiate, așa că nu vă inspirați de la Harry Potter sau de la alți vrăjitori moderni.
Primim și rețete de vrăji personale, cu condiția ca efectelor lor să fie cât mai amuzante.
De asemenea, așteptăm să trimiteți recenzii ale ultimelor cărți citite, reportaje și interviuri cu personalități reale sau fictive.

Trimite-ți materialele pe adresa: **dilematix@gmail.com**, până pe 12 octombrie 2012

Notă: Se acceptă doar textele în format doc, docx, rtf, scrise cu diacritice și desene în format jpg sau pdf.

Pentru alte detalii, accesează www.dilemaveche.ro

Supliment realizat cu sprijinul

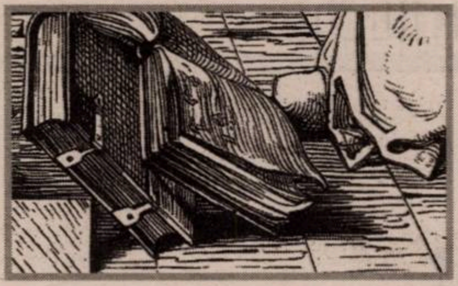

Simona SORA

biograffiti

Trusă nostalgică de prim-ajutor

O perucă roşcată din anii '70,
un stilou negru cu peniţă aurie...

Vă amintiţi, poate, cursul acela sfîşietor de yugo-nostalgie (din *Ministerul durerii* de Dubravka Ugresici) pe care o tînără emigrantă, profesoară de sîrbo-croată, îl ţine unor şi mai tineri compatrioţi, refugiaţi de război. Nu e mai mult decît o încercare de comunicare, dorinţa de a-i face pe acei cîţiva sîrbi, croaţi, bosniaci, muntenegreni ş.a. să pună laolaltă, în proletara „sacoşă de rafie cu dungi roşii, albe şi albastre" care-a oripilat Vestul, toate obiectele „yugo" pe care şi le mai amintesc. Rezultatul e însă uimitor, un fel de terapie de grup în care obiectele – neînsufleţite, însă investite cu funcţii noi (arheologice, spiritiste) – joacă, pe rînd, rol de paratrăsnet, de liant al grupului, de reînviere instantanee a trecutului pierdut. Conţinuturile acestor obiecte, adesea jenante şi obscure pentru alţii, sînt, pentru ei, ca bolboroselile unui „trib care rosteşte formule magice pentru a-şi invoca spiritele". Şi devin, cu timpul, un fel de conţinuturi sufleteşti care dau formă, după oribilul război, unei lumi pentru totdeauna dispărute: „lumea dispărută a şcolilor generale şi a liceelor yugoslave, idolii culturii pop din Yugoslavia, produse Yugo, alimente, băuturi, îmbrăcăminte, maşini, yugo-design, obiecte, sloganuri, personalităţi, sportivi, evenimente, mituri şi legende socialiste iugoslave, seriale de televiziune, benzi desenate, ziare, filme...".

Avem, fără îndoială, şi noi sacoşele noastre multicolore în care s-au adunat cosmoizii, ozn-urile, asteroizii altor vremuri, toate acele evocări (mai mult sau mai puţin) nostalgice din cărţi care-au făcut deja şcoală, sau doar din nenumărate experimente jurnalistice, la firul ierbii. Avem, în ultimii zece ani, mai ales reinventările recuzitei RSR-iste, în filme incredibile care ne-au liniştit cel puţin parţial cu privire la „retezarea fibrei creative", cum li s-au zis nenumăratelor noastre desincronizări deopotrivă cu trecutul nostru şi cu Occidentul. Pe lîngă toate astea, sînt convinsă că fiecare îşi are trusa personală (uneori nostalgică, alteori exasperantă) de prim-ajutor. La Dubravka Ugresici ea cuprindea mai multe obiecte Yugo combinate cu noua recuzită a industriei sado-maso din Amsterdam, în care lucrau mai mulţi „elevi". Truselele noastre – cu atît mai estompate cu cît trece timpul – sînt ca o capsulă care păstrează încă *aerul-de-atunci*. Recent, cînd Pepsi Cola a avut ideea să vîndă „gustul de altădată", aproape că n-ar mai fi trebuit să umple sticlele cu ceva. Gustul *acela* era încă bine păstrat în sticla „de pe vremuri", poate pe atunci ceva mai înaltă şi mai subţire ca azi.

Nu ştiu cum sînt trusele dvs. de prim-ajutor. A mea, după cîteva „emigrări definitive", după pierderi, împrumuturi şi raderi hotărîte, mai păstrează, printre altele:

■ o parte din colecţiile acelea (BPT, Clasicii literaturii universale, Globus) cu cărţi care nu vor mai putea fi reluate aşa niciodată şi pe care le datorăm unor oameni ce mai trăiesc încă printre noi şi cărora ar trebui să le fim măcar recunoscători...

■ o perucă roşcată din anii '70, cînd perucile erau în mare vogă. O duceam la coafor în locul maică-mii şi, pentru că suportul pe care stătea era prea greu pentru cei 6-7 ani ai mei, veneam cu ea pe cap, coafată, în hohotele întregului cartier. Am coafat „păruca", cum o numea coafeza noastră unguroaică, Onuş, pînă tîrziu, şi am recuperat-o ca pe-o formă de rezistenţă la ridicol.

■ un stilou negru cu peniţă aurie „de atunci", cu care scriu doar cînd sînt în impas, cînd nu se leagă absolut nimic. Atunci scot stiloul din penar, îl umplu cu cerneală chinezească, îl şterg cu sugativa şi lucrurile se dreg cumva.

■ o sticlă verde de sifon, despre care nu ştiu cum a ajuns la noi în cămară. Pe vremuri eram complet „antisifon", nu beam decît apă minerală Boholt, uneori Perla Harghitei sau Buziaş, pe care o alegeam ţinînd-o, minute bune, cu gura în jos, ca să vînăm depunerile.

■ cîteva dactilograme de samizdat, de pildă *Yoga. Nemurire şi libertate* de Mircea Eliade, pe care am cumpărat-o prin 1982 de la un tip formidabil din Cluj cu 200 de lei (o avere) şi de care mi-am adus aminte zilele trecute, cînd părinţii cîtorva colegi ai fiicămii (de la un prestigios liceu din Bucureşti) s-au revoltat că, printre cursurile opţionale, copiii aveau şi unul de „filozofie indiană". Stau şi mă întreb, pe bune, ce-o fi fost în capul meu de-atunci? „Căile libertăţii, tehnicile autonomiei, ascensiuni la cer", ca-n dactilograma asta A4 pe care-o prefer şi acum, deşi s-a subţiat şi s-a umplut de semne de bătrîneţe? Nţţţ, nici vorbă, pregăteam din vreme kit-ul de salvare pentru vremuri de secetă...

Dubravka Ugrešić
Ministerul durerii
POLIROM

■ ■ ■

Paul BREAZU

audio şi n-am cuvinte

Reîncălzirea Sarmalelor

● **Sarmalele Reci, *Haos.ro*, Gazeta Sporturilor, 2012.**

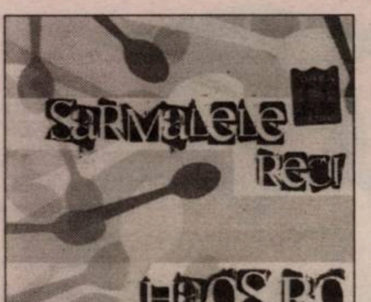

În obsedanţii ani ai tranziţiei pilotate cu gura pînă la urechi de Ion Iliescu, două formaţii româneşti reuşeau să deseneze cu succes avatarurile peisajului în care înotam pe vremea aceea: Timpuri Noi şi Sarmalele Reci. Dacă prima, venită pe lume în perioada în care acelaşi cetăţean Iliescu cădea aproape de tot în dizgraţia unui regim la înălţarea căruia pusese viguros umărul, avea destule antecedente în arta subversivităţii, cea de-a doua, înfiinţată în 1993, se urca din mers pe creasta valului provocat de Artan & Co, debutînd discografic doi ani mai tîrziu cu un album-dinamită numit *Ţara te vrea prost*, şi îşi continua propria epocă de aur cu încă patru albume, *Aurolac* (1996), *Răpirea din Serai* (1999), *Maniac* (2001) şi *Vaca* (2003), care închideau o absurdă piesă în cinci acte şi şapte ani pe care o jucam cu toţii. (Acelea erau vremurile în care găinile năşteau pui vii, politicienii îşi băgau amuzaţi sule în coaste, preşedintele se juca de-a hoţii şi vardiştii cu regele şi piesele acestor grupuri îşi făceau loc pe canalele comerciale.) Dincolo de bossa novele, jazz-rock-urile, blues-urile, ska-urile şi punk-urile care colorau copios (şi uneori haotic) muzica Sarmalelor Reci, de charisma & vocea versatilă a lui Zoltán András, de solourile creante ale lui Emil Viciu, de intervenţiile extravagante ale lui Mihai Iordache, textele scrise de Florin Dumitrescu, inventatorul şi componentul invizibil al trupei bucureştene, erau principala ei armă.

După *Vaca*, Sarmalele Reci s-au auzit din ce în ce mai puţin – Timpuri Noi deveniseră vechi prin 2001 –, pe măsură ce interesul nostru pentru trupele cu apetenţă sociopolitică începea şi el să se culce pe o ureche. Paradoxal, ne deşteptaserăm un pic şi nu mai aveam atîta nevoie de imnuri antisistem. Chiar dacă ţara ne voia în continuare proşti, asta era doar treaba ei. Noi ne vedeam impasibili de a noastră.

Apocalipticul an 2012 pare a fi cel în care devenim din nou atenţi. Şi poate că nu întîmplător acesta e momentul în care Sarmalele Reci se reactivează. Noul album de studio, cel de-al şaselea din discografia lor, are un titlu care nu mai trebuie explicat, este editat de un ziar de sport şi vorbeşte, prin textele bine ţintite ale aceluiaşi Florin Dumitrescu, despre efectele produse asupra noastră de o realitate care, acum ca şi atunci, patinează graţios şi ironic între frustrare („Vreau o viaţă"), acţiune directă („Cocktail Molotov") şi tragicomedie („L-au ucis pe Bulă"). Dacă acolo unde lucrurile au arătat mereu bine pentru SR – şi vorbesc aici despre efectul Dumitrescu asupra muzicii acestei formaţii – totul e în regulă, în partea cealaltă se simte o lipsă. Poate că e vorba de cea a lui Iordache. Pe *Haos.ro*, SR e o formaţie de punk care sună în mare parte rockist, cu toate încercările producătorului de a insera aluzii, unele explicite, precum *lead single*-ul „Cocktail Molotov", altele doar sugerate, la alte genuri muzicale.

Una peste alta, noul album al Sarmalelor Reci stă în picioare. Şi dacă o parte a muzicii comerciale fabricate în România şi aruncate pe FM-urile aceleiaşi complicate ţări ar suna precum cea a trupei lui András, am respira un pic mai uşor.

***Paul Breazu** este jurnalist.*

■ ■ ■

---

trei întrebări pentru

Csilla KATÓ

„Un festival la scară umană"

Astra Film a ajuns la ediţia a XII-a şi a devenit un popas obligatoriu pentru iubitorii de film documentar adevărat şi pentru cinefili. Cum se vede documentarul de la Sibiu?

Documentarul este acasă la Sibiu. Prin ritualurile festivalului, de 20 de ani de cînd am început, sînt puse sute de filme pe altarul ecranului, expuse să fie vizionate şi trăite, evident, la lumina discuţiilor şi a reflecţiilor. Cei care fac filme din toată lumea şi cei cărora le place documentarul simt că aici e un loc potrivit pentru a le vedea. În rest, se tot adună în arhiva noastră peste 5000 de filme.

Cum se poziţionează Astra în peisajul de festivaluri de film?

Există festivaluri care îşi fac reclamă aşa cum se scrie în cărţile de PR. Alţii cresc dintr-o conjunctură potrivită de facilităţi şi oameni potriviţi pentru a face lucrul acesta, altele rulează fonduri şi devin profitabile, iar alţii cresc şi devin tot mai mari pînă ajung nişte fabrici de proiecţii de filme cu garnitură de Q&A pe bandă rulantă. Sînt multe variante. Festivalul Astra Film s-a născut şi a crescut din curiozitatea primară de a vedea şi de a arăta filme bune şi de a discuta despre ele.

Care sînt atuurile acestui festival?

Am început şi am crescut propunîndu-ne să păstrăm măsura potrivită pentru aceste două preocupări iniţiale: proiecţii de film într-o anumită cantitate (care să se poată viziona în cîteva zile), urmate de discuţii, toate la scară umană. Începînd din faza de selecţie a filmelor şi continuînd pe toată durata festivalului, intrăm cu cei interesaţi într-un proces de încercare de a formula/reformula ce este, de fapt, cinema-ul adevărat, şi cum e de fapt lumea în care trăim. Se pare că aceasta este imaginea care s-a răspîndit despre Festivalul Astra Film, chiar şi în străinătate, prin cea mai puternică cale posibilă, cea de la om la om.

Iar entuziasmul şi fluxul de mii de copii care umplu sălile începînd de 2009 pentru Astra Film Junior, nu ştiu dacă se poate spune că e atu... E pur şi simplu o bucurie.

***Csilla Kató** este coordonatoarea selecţiei şi a Festivalului Astra Film, care va avea loc la Sibiu în perioada 15-21 octombrie. Mai multe informaţii pe site-ul festivalului: www.astrafilm.ro.*

a consemnat Ana Maria SANDU

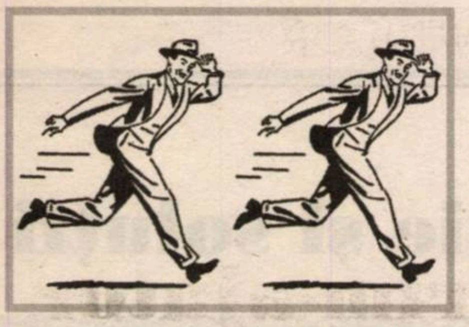

Andrei GORZO

dilematograf

Repetiţie daneză pentru Revoluţia Franceză

● *Afaceri regale / En kongelig affaere* **(Danemarca-Suedia-Cehia, 2012), de Nikolaj Arcel.**

Realizată de Nikolaj Arcel pentru casa de producţie a lui Lars von Trier, drama istorică daneză *Afaceri regale* e plasată la curtea regelui Christian al VII-lea, în anii 1770: o perioadă extraordinară, cînd regatul, condus din umbră, în spiritul ideilor iluministe, de medicul personal al lui Christian împreună cu regina Caroline Matilda, a adoptat o serie de legi radical democratice, antinobiliare şi anticlericale. Premiat anul acesta la Festivalul de la Berlin pentru Cel mai bun scenariu şi Cel mai bun actor (Mikkel Boe Følsgaard în rolul regelui), filmul compensează pentru convenţionalitatea sa stilistică prin respectabila sa ambiţie de a cosmetiza cît mai puţin cuplul reformisto-adulterin alcătuit de doctor (Mads Mikkelsen) şi de regină (Alicia Vikander). Cu alte cuvinte, după ce munceşte, cu uneltele romanţei istorice în stil hollywoodian, pentru a cîştiga adeziunea publicului la agenda amanţilor reformatori, filmul lui Arcel munceşte şi pentru a problematiza această adeziune; are un cap mult mai limpede şi mai nesentimental decît al unei romanţe în stil hollywoodian – o *Duchess*, o *Marie Antoinette*, un *King's Speech* – despre capete încoronate sau împerucheate.

De început începe ca o variantă nordică a lui *Marie Antoinette*, cu sosirea tinerei regine (din Anglia) în Danemarca şi cu profunda ei consternare la vederea bărbatului căruia i-a fost expediată – regele se comportă ca un strămoş al eroilor din *Idioţii* al lui von Trier (sau din *Jackass*). Aerul închis al vieţii ei se umple de-un vechi parfum de romanţă cinematografică odată cu intrarea în scenă a doctorului Struensee, al cărui autocontrol sugerează mari rezerve de pasiune şi a cărui imersiune în cărţile gînditorilor iluminişti (interzişi în regatul lui Christian) nu i-a diminuat abilităţile de călăreţ şi dansator. Uniţi în idealurile lor progresiste (înfrumuseţînd – totuşi – un pic datele puse la dispoziţie de istorici, realizatorii filmului o înzestrează pe Caroline Matilda cu o pasiune pentru idei egală cu a lui Struensee), amanţii încep să le implementeze prin intermediul infantilului Christian, făcîndu-l să înveţe pe dinafară texte de noi legi, încurajîndu-l să le propună în consiliul regatului (la deciziile căruia nu contribuise pînă atunci decît cu semnătura) şi prezentîndu-i asta ca pe un joc. Menajul celor trei se complică atunci cînd regina – care nu l-a mai primit de mult pe rege în dormitorul ei – rămîne însărcinată: nu mai e loc de sentimentalism – ca să-şi salveze nobilul proiect (şi, desigur, pielea), amanţii trebuie să gîndească pragmatic. În acelaşi timp, ei devin tot mai brutali în manipularea lui Christian – dacă rolul acestuia, în vechiul consiliu, era să semneze fără să comenteze, încet-încet, după abolirea consiliului, i se retrage şi acest privilegiu: Danemarca devine dictatura luminată a lui Struensee. Luminată numai pînă la un punct – după ce aboleşte cenzura, Struensee o reintroduce pentru a contracara transformarea relaţiilor sale cu regele şi regina într-un subiect de haz naţional. Un fel de repetiţie pentru Revoluţia Franceză, într-un alt climat şi într-un alt format – apropiat de acela de *one-man show* –, aventura politică a lui Struensee nu se poate sfîrşi decît fatal pentru el. Judecată după criterii de Hollywood, ea se mai sfîrşeşte şi destul de neeroic, cu luptătorul progresist cedînd sub tortură şi declarînd tot ce i se cere să declare (inclusiv că există Dumnezeu), ca să scape cu viaţă. Scenariştii au mai periat un pic imaginea istorică a lui Struensee (ignorînd legenda potrivit căreia el ar mai fi avut o amantă în afară de regină), însă au lăsat loc de ambiguitate în ceea ce priveşte motivele lui (pînă unde merg idealurile înalte şi de unde începe oportunismul?), iar jocul lui Mikkelsen e foarte interiorizat, neadmiţînd nici urmă de poză nobilă (de altfel, fizionomia lui nu e neapărat romantică). Realizatorii au făcut o treabă la fel de fină şi cu personajul regelui, dînd de înţeles, pe parcursul filmului, că infantilismul lui e cu totul altceva decît idioţenie, şi dînd acestui infantilism (cu sursa într-o rană psihică) tot mai multe valenţe de patos. De la un punct încolo, Christian intuieşte că e manipulat, dar refuză să accepte; sentimentele lui de prietenie pentru doctorul Struensee sînt la fel de vulnerabile ca ale unui băieţel pentru un tovarăş de joacă. E o marionetă lesne detracabilă şi o victimă sigură. În parametrii convenţionali în care e conceput (parametrii istoriografiei populare burghez-umaniste – istoria ca afacere a unor indivizi excepţionali, dar şi cu slăbiciuni tragice), acest film nu putea fi mai inteligent decît este.

■ ■ ■

De început începe ca o variantă nordică a lui Marie Antoinette.

MADS MIKKELSEN · ALICIA VIKANDER · MIKKEL BOE FØLSGAARD
A ROYAL AFFAIR

O doamnă la Cotroceni. Şi oraşele globale

Marea criză internă

■ Justiţia, o forţă a binelui?
■ Ponta = Orban?
■ Rinocerizarea intelectualilor. Care e adevărata dreaptă din România?

Preşedinta României

■ Cum ar trebui să arate şi de unde ar putea să apară?

Noile Înalte Porţi

■ Cît şi cum depindem de Bruxelles şi Washington?

Master FP

■ Cum se face şcoală la Sciences Po?

FP International

■ Ce a salvat stimulul lui Obama? Cine a defectat ONU?
De ce mint politicienii? Revelaţiile lui Salman Rushdie.
Planeta stîngiştilor – derivele ideologice ale revistelor din avioane

Indexul Oraşelor Globale

■ Cele mai dinamice oraşe ale anului 2025
(majoritatea sînt deja *made in China)*

Foreign Policy România,
nr. 30 (septembrie/octombrie 2012)

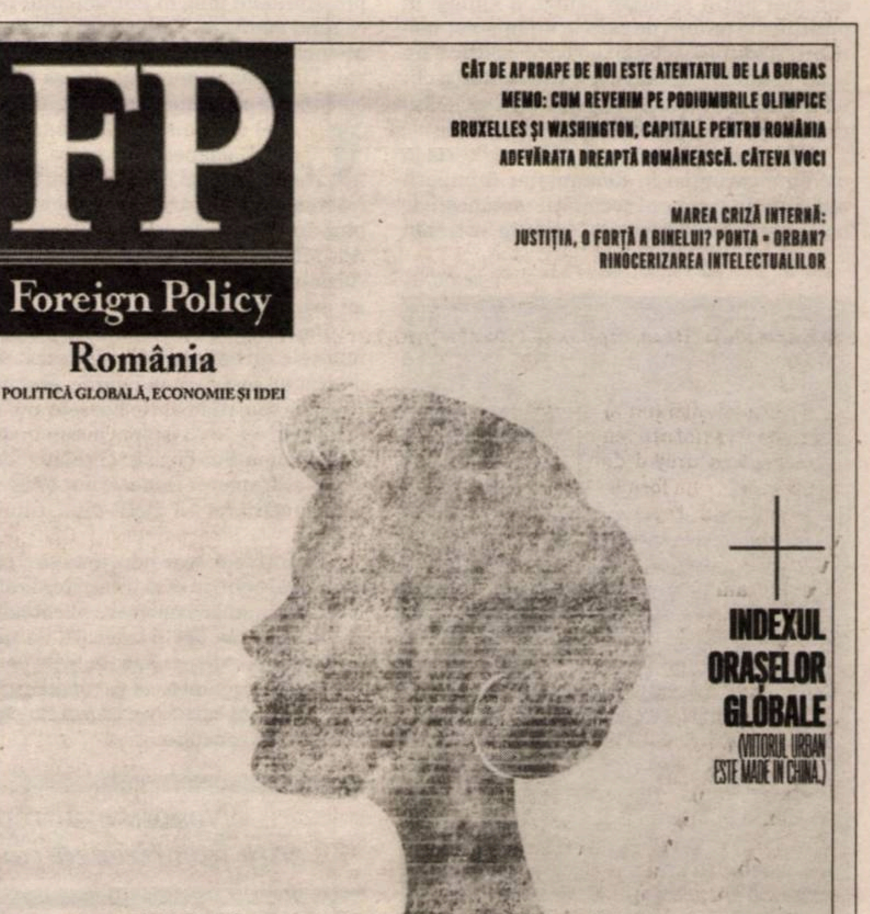

FP
Foreign Policy
România
POLITICĂ GLOBALĂ, ECONOMIE ŞI IDEI

CÂT DE APROAPE DE NOI ESTE ATENTATUL DE LA BURGAS
MEMO: CUM REVENIM PE PODIUMURILE OLIMPICE
BRUXELLES ŞI WASHINGTON, CAPITALE PENTRU ROMÂNIA
ADEVĂRATA DREAPTĂ ROMÂNEASCĂ. CÂTEVA VOCI

MAREA CRIZĂ INTERNĂ:
JUSTIŢIA, O FORŢĂ A BINELUI? PONTA = ORBAN?
RINOCERIZAREA INTELECTUALILOR

INDEXUL ORAŞELOR GLOBALE
(VIITORUL URBAN ESTE MADE IN CHINA)

CUM AR TREBUI SĂ ARATE ŞI DE UNDE AR PUTEA SĂ APARĂ
PREŞEDINTA ROMÂNIEI

„AŞ CANDIDA." „ESTE DEJA GĂSITĂ." „PRIMUL PARTID CARE VA FACE ACEASTĂ MIŞCARE, CU FEMEIA POTRIVITĂ, VA AVEA CÂŞTIG DE CAUZĂ." „APARIŢIA UNUI LIDER ADEVĂRAT – BĂRBAT SAU FEMEIE – VA VENI DIN AFARA CLASEI POLITICE." „ÎNTREBAREA E CINE AR SUSŢINE O ASTFEL DE CANDIDATURĂ."

SEPT.-OCT. 2012
PREŢ 8,9 LEI

Valeriu NICOLAE

Despre paranoia colectivă, corupţie şi soluţii

O bună parte a politicienilor români par sau sînt convinşi că au o menire mesianică – aceea de a scăpa România de corupţii din tabăra opusă. Mesajele transmise societăţii româneşti de către mass-media şi elitele politice şi intelectuale sînt, în acest moment, dezastruoase. Acestea justifică o abordare profund iresponsabilă, care cere perfecţiunea elitelor, în timp ce noi înşine sîntem absolviţi de orice fel de responsabilitate. Teorii care mai de care mai fantasmagorice prind din ce în ce mai mult la un public alienat şi duc la o ascensiune periculoasă a unor personaje fie dubioase, fie la limita schizofreniei, cum ar fi Dan Diaconescu, Gigi Becali sau Vadim Tudor.

Desigur, radicalizarea discursului este una ciclică, perioadele dinaintea alegerilor fiind cele mai critice. Din păcate, retorica devine din ce în ce mai vitriolică şi creşte riscul unei societăţi paranoice.

Cetăţenii par să fie mult mai interesaţi de mita electorală decît de păstrarea democraţiei.

Simptomele tipice ale paranoiei individuale sau colective sînt suspiciunea faţă de ceilalţi, dezvoltarea unor teorii ale conspiraţiei care justifică o construcţie imaginară a individului/grupului şi o apetenţă pentru ostilitate, atitudine neiertătoare sau capacitate redusă de introspecţie critică. *Bonus,* un simţ redus al umorului.

Paranoia colectivă împiedică posibilitatea progresului. Zdrobitoarea majoritate a politicienilor români şi a elitelor în funcţii de conducere a făcut compromisuri mai mult sau mai puţin serioase pentru a ajunge în poziţiile de putere pe care le au în acest moment. Calitatea clasei noastre politice nu poate fi fundamental diferită de calitatea elitelor intelectuale şi nici de calitatea societăţii româneşti în ansamblul ei.

Eliminarea bruscă sau chiar pe termen mediu a corupţiei în România ar fi imposibilă fără un colaps al societăţii româneşti. O bună parte din diplomele obţinute ar trebui anulate, zeci de mii de politicieni, profesori, judecători, avocaţi, funcţionari publici, doctori, directori, oameni de afaceri, jurnalişti, lideri ai societăţii civile ar trebui să fie concediaţi sau, mai mult, trimişi în puşcărie.

Minciunile, înşelăciunile, furturile sau nepotismele proprii sînt considerate scăpări, greşeli minore, interpretări răutăcioase sau ostile ale unor intenţii cinstite, compromisuri justificate sau greşeli care ar trebui iertate. Incapacitatea de a judeca echilibrat şi cît de cît obiectiv nu este restrînsă la clasa politică, ci este larg răspîndită în societatea românească. Diplome obţinute fraudulos, plagiate, soţii, copii sau alte rude promovate în funcţii nemeritate, mici sau mai mari furtişaguri, folosirea imorală şi adesea ilegală a poziţiilor obţinute pentru a cîştiga bani sau putere şi încurajarea mitei sînt mult mai puţin tolerate la politicieni decît propriile noastre „derapaje". De la taximetristul care nu are rest pînă la jurnalistul care „uită" să-şi declare o parte din venituri sau care cere/acceptă mită, toţi sîntem foarte exigenţi cu cei care ne conduc, atîta timp cît nu putem noi înşine să profităm de influenţa pe care o au aceştia. Argumente absurde ne sînt întotdeauna la îndemînă pentru a justifica o atitudine relaxată faţă de corupţia proprie şi una radicală cînd vine vorba de corupţia „celorlalţi".

1,000,000
ERICA
G85018750A
7
ATLANTA, GA
1,000,000
7
SERIES 2001
President
D40
1,000,000

Este imposibil ca liderii PDL-ului să perceapă ascensiunea politică ridicolă a fiicei preşedintelui pînă în Parlamentul European ca fiind meritată. Totuşi, atît Cristian Preda, Monica Macovei, Blaga, Boc sau Mihai-Răzvan Ungureanu au grijă fie să tacă, fie să sprijine nepotismul prezidenţial.

La fel de remarcabilă este şi ascensiunea Dacianei Sârbu care, în timpul în care tatăl ei era ministru în Guvernul Năstase, a avut parte de o explozie a carierei pînă în funcţia de secretar de stat. Nici Miron Mitrea, Ion Iliescu, Viorel Hrebenciuc, Adrian Năstase şi nici grupul de la Cluj nu au avut vreo reacţie.

Poziţiile neruşinat de bine plătite din comitetele directoare ale diverselor companii de stat au fost, în bună parte, ocupate de politicieni sau rude care, adesea, nu au nici o legătură cu activitatea acestor companii. Cazul domnului Bogdan Olteanu, fost preşedinte al Camerei Deputaţilor şi apoi numit vice-guvernator al BNR-ului, rămîne strident.

Discuţiile despre nepotism sînt rare în sînul clasei politice şi al intelectualităţii româneşti. Un număr important al elitelor politice şi intelectuale pot fi acuzate de nepotism. Nepotismul este prezent, în fapt, peste tot în societatea românească şi reprezintă un factor important care favorizează răspîndirea şi acceptarea corupţiei.

Nepotismul reprezintă un factor important care favorizează răspîndirea şi acceptarea corupţiei.

Un număr important de jurnalişti şi intelectuali au o influenţă semnificativă asupra politicii româneşti. Aceştia nu ezită să emită zilnic judecăţi de valoare dure şi indiscutabile despre societatea românească şi, în special, despre corupţia clasei politice. Marea lor majoritate sînt plătiţi de oameni mult mai corupţi decît cei pe care îi înfierează zilnic în ziare sau la televizor. Adesea, ziarele sau televiziunile unde aceştia predică o etică şi moralitate absolută a elitelor nu au nici o problemă în a primi bani de reclamă de la firme dubioase, în a promova prostituţia mascată, băuturi alcoolice sau alimente profund nesănătoase.

Havel scria că intelectualii ar trebui să prevadă şi să discute diversele ameninţări, orori sau catastrofe, iar politicianul ar trebui să îi asculte, să se gîndească la cum ar putea acestea să fie evitate şi să acţioneze în consecinţă. În acest moment, rolurile în societate sînt aproape inversate: intelectualii şi jurnaliştii caută soluţii politice, iar politicienii sînt preocupaţi în a discuta ameninţările şi ororile datorate adversarilor lor politici. Partea de acţiune este elegant ignorată de toată lumea.

Aceeaşi atitudine apare şi la cetăţeanul român care, teoretic, ar trebui să pună presiune pentru îmbunătăţirea sistemului democratic. Cetăţenii par să fie mult mai interesaţi de mita electorală decît de păstrarea democraţiei.

Există tendinţa absolut normală de a ne aplica standarde diferite, nouă şi apropiaţilor noştri (care să ne justifice imaginea bună sau foarte bună pe care o avem faţă de noi înşine), şi standarde mult mai dure, celorlalţi. În condiţii de stres, exagerarea lucrurilor pozitive (la noi) şi a celor negative (la adversar/inamic/oponent) duce la dispariţia dialogului şi la înlocuirea acestuia cu insulte. Experienţa personală, în general interpretată emoţional, şi nu logic, înlocuieşte argumentarea raţională. Emoţiile alimentează scandalurile care, la rîndul lor, cresc agresivitatea şi reacţiile impulsive – adesea distructive. Construcţia unor paradigme imaginare dihotomice, în care „noi" sîntem cei buni, iar „ei" sînt cei răi, este următorul pas şi calea sigură către paranoia colectivă.

Demonizarea şi autodemonizarea elitelor politice româneşti nu ajută la nimic în cazul de faţă, ci, din contră, intensifică spirala paranoică în care ne aflăm. Faptul că scandalul politic are cea mai mare audienţă în mass-media amplifică şi mai mult paranoia colectivă. Polarizarea şi partizanatul sînt urmări catastrofice care duc la accentuarea rupturii sociale. Poziţionarea intelectualilor neutri de o parte sau de alta a unei baricade imaginare, din dorinţa de a evita „răul mai mare", este un rezultat nefast, dar logic.

Tratamentele în cazul paranoiei, fie ea individuală sau colectivă, au rezultate foarte proaste, în special pentru că paranoicii refuză în general tratamentul.

Ca şi în cazul democraţiei, eliminarea corupţiei este o luptă continuă care trebuie „împinsă" de jos în sus. Atîta timp cît cetăţeanul român se plînge de corupţia sistemului, dar continuă să dea şpăgi şi caută să găsească „scurtături" pentru a obţine ceea ce are nevoie, lucrurile nu se vor schimba.

Există sute de exemple practice care să inspire soluţii.

Politicienii marcanţi ar trebui încurajaţi să îşi recunoască public greşelile şi să fie sprijiniţi în a crea un sistem care să elimine posibilitatea repetărilor aceloraşi greşeli pe care ei înşişi le-au făcut. Atît Ponta, Geoană, cît şi Băsescu au dat de înţeles de cîteva ori că ar fi dispuşi să o facă. Stabilirea unor norme legale clare care să prevină nepotismul/clanurile politice trebuie încurajată de societatea civilă. Renunţarea la discursul apocaliptic ar fi şi ea de ajutor, în ciuda scăderilor de audienţă.

România a făcut progrese mari în ultimii 20 de ani. Un fost prim-ministru este în închisoare pentru corupţie. Instituţiile statului au rămas cît de cît funcţionale, în ciuda unei veri deosebit de tensionate. Sîntem parte a Uniunii Europene şi o ţară cu un nivel mult mai bun de trai decît majoritatea statelor lumii. E clar că putem să ne rezolvăm problemele şi că avem susţinere externă pentru a o face. Singurul lucru care pare că ne lipseşte este motivaţia de a ne trata paranoia noastră colectivă.

***Valeriu Nicolae** este fondator şi preşedinte al Policy Center for Roma and Minorities.*

PUBLICITATE

Radio România
Concert omagial
George Georgescu
125 de ani de la naştere
Vineri, 26 octombrie 2012, ora 19, Sala Radio
Orchestra Naţională Radio
Mihaela Martin
Cristian Mandeal
J. Brahms
W. A. Mozart
M. Reger
bilete.ro

Dragoş Horia BUHOCIU

Urbanismul şi urbaniştii

– mic îndreptar de uz public –

> *„Cum mă, pe cine votăm? că nu sînt decît doi, nu?... ce, mai e unu'?... arhitectu', urbanistu'... ăla, păi ce treabă avem noi cu urbanistu'?"*
>
> *(Bucureşti, iunie 2012, conversaţie la telefon într-un taxi)*

În ultimii ani asistăm la o ofensivă sistematică îndreptată împotriva oraşelor României, dusă chiar de locuitorii acestora. Cauzele sale sînt multiple (capitalism sălbatic, legislaţie confuză, public needucat etc.), iar rezultatul – dureros: oraşele României îşi pierd din ce în ce mai mult din *caracterul urban,* o caracteristică definitorie a civilizaţiei europene contemporane. De fapt, standardele care măsoară calitatea vieţii urbane în România sînt comparabile cu cele din spaţiul ex-sovietic/Asia Centrală. Cu rare excepţii, nu există dezbateri cu participare publică semnificativă despre problemele fundamentale ale oraşului, în afară de punerea în discuţie a unor teme recurente, mai puţin strategice şi mai mult operaţionale, în sens pur administrativ (gropi, cîini comunitari, ţevi sparte). Domeniul de activitate al urbanismului se referă atunci la astfel de probleme?

La nivel global, urbanismul nu este încă standardizat de o manieră fermă, pentru că este o disciplină relativ nouă, care a fost acceptată în spaţiul public doar din prima jumătate a secolului al XX-lea. Printre altele, nu are nici o definiţie clară. Dacă alegem să-i credem pe clasici, putem spune că *urbanismul reprezintă arta şi ştiinţa de a construi oraşe* (sau, am spune astăzi, *comunităţi urbane).* Urbanismul are două ramuri principale: *proiectarea urbană,* „procesul de proiectare care dă formă oraşelor şi satelor, realizînd conexiuni între oameni şi locuri, mişcare şi formă urbană, natură şi ţesut construit" şi *planificarea urbană,* „procesul tehnic şi politic care se ocupă cu utilizarea terenurilor şi proiectarea mediului urban, pentru a ghida şi a asigura dezvoltarea ordonată a aşezărilor şi comunităţilor umane" (ambele definiţii sînt preluate de pe Wikipedia). Există şi discipline conexe, cum sînt *peisagistica* sau *planificarea teritorială,* care sînt indisolubil legate de urbanism. Toate aceste domenii de lucru sînt puse în practică de specialiştii cunoscuţi în mod generic drept *urbanişti*.

Pînă aici totul este clar, există deci o categorie profesională bine definită, formată din persoane care se preocupă în mod constant şi concret de oraşe – urbaniştii. Deşi această afirmaţie pare evidentă, realitatea curentă din România ne arată că lucrurile sînt foarte diferite. De fapt, cunoaşteţi vreun urbanist? Există urbanişti în mediul privat, în administraţie, la Primărie, la Prefectură, în alte instituţii publice? Aţi remarcat vreodată în media o poziţie publică pe un subiect actual, exprimată de un urbanist invitat în cadrul rubricii/emisiunii? Unde sînt, există, pînă la urmă, urbaniştii? Poate că, în final, e doar o legendă urbană...

În România comunistă sarcinile profesionale ale urbaniştilor erau îndeplinite în mod obişnuit de arhitecţi, care în epocă se intitulau specialişti în arhitectură şi *sistematizare*. Prima reglementare a urbanismului după 1989 a fost Legea 350/2001 privind amenajarea teritoriului şi urbanismul, modificată apoi prin acte legislative succesive. Pe lîngă noutatea termenului de *urbanist* în România, care a fost folosit în mod curent doar din anii '90, înţelegerea parţială a domeniului de către public se datorează faptului că urbanismul nu este neapărat o calificare directă, ci mai degrabă o *supra-specializare* prin care un arhitect, inginer, geograf, economist, sociolog etc. capătă competenţa de a lucra într-o echipă multidisciplinară de urbanism. Există însă şi urbanişti „puri" care, alături de arhitecţii specializaţi în urbanism, primesc competenţele necesare pentru a fi şefi de proiect de urbanism, de exemplu absolvenţii singurei Facultăţi de Urbanism din România, care funcţionează din 1997 în cadrul Universităţii de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu" din Bucureşti. Faptul că există în România o astfel de specializare universitară de nişă, rară în Europa de Est, este o oportunitate majoră pentru dezvoltarea viitoare a oraşelor noastre.

Legenda e reală,
urbaniştii există cu adevărat printre noi.

La momentul actual, anul de graţie 2012, există în media autohtonă o largă confuzie în ceea ce priveşte statutul profesional al urbaniştilor în societatea contemporană, care se traduce prin lipsa apelului direct la *specialişti,* în situaţii de interes public major (vezi cazul pasajului Basarab sau al turnului de lîngă Catedrala „Sf. Iosif"). Pe scurt, există două căi majore prin care o persoană interesată de urbanism poate dobîndi calificarea şi titlul de urbanist. Calea *profesională* (sau practică) presupune absolvirea unui master în urbanism şi, în unele cazuri, a unui stagiu de practică (doi ani), urmată de înscrierea în Registrul Urbaniştilor din România (RUR), singura instituţie care poate valida competenţe profesionale în urbanism. Ca gestionar al unui domeniu strategic de dezvoltare şi instituţie care acreditează specialişti, RUR funcţionează în subordinea Ministerului Dezvoltării Rurale şi Turismului. Calea *academică* (sau teoretică) presupune absolvirea unui doctorat în urbanism (patru ani), urmat de obicei de o carieră universitară şi/sau în cercetare. Trebuie spus că există în România o categorie semnificativă de urbanişti cu competenţe de nivel european, care sînt în acelaşi timp practicieni şi teoreticieni, altfel spus, membri RUR şi doctori în urbanism. O categorie aparte de „urbanişti" o constituie unii dintre angajaţii din administraţie, în departamente/direcţii/servicii de urbanism, fără competenţe în domeniu. Multe din aceste posturi sînt ocupate în mod nelegitim (dar legal) de persoane fără educaţie/formare clară de profil, iar din acest punct de vedere este simptomatic cazul arhitectului-şef, funcţie publică esenţială de urbanism.

Iată că legenda e reală, urbaniştii există cu adevărat printre noi şi îşi exercită profesia în modurile descrise mai sus, fie în sectorul public, fie în cel privat. Datorită faptului că deţin şi pot interpreta în mod pertinent date despre fenomenul urban, urbaniştii sînt solicitaţi şi consultaţi de politicieni cu prilejul constant reînnoit al alegerilor, pentru informaţii „tehnice" despre oraşe, dar sînt repede îndepărtaţi cînd este vorba de luat decizii. Nici societatea civilă nu manifestă o predilecţie deosebită pentru astfel de chestiuni, dezbaterile de urbanism din spaţiul public iniţiate de ONG-uri fiind deocamdată anemice şi pe teme punctuale, de interes local. Iar în ceea ce priveşte spiritul civic după 22 de ani de democraţie originală, pentru publicul larg din România, între oraşele României şi locuitorii lor pare să existe aceeaşi legătură ca cea dintre teatru şi literatură, după cum spunea Caragiale – adică nici una.

Dar despre felul în care urbanismul creşte calitatea vieţii, şi în plus: strategii, politici, programe şi proiecte, bune practici, instituţii (ne)funcţionale, într-un episod viitor.

***Dragoş Horia Buhociu** este arhitect, dr. în urbanism, asistent la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu" din Bucureşti. Cea mai recentă carte publicată:* Abordarea actuală a frontului la apă urban. Evoluţie contemporană şi direcţii majore, *Editura Universitară „Ion Mincu", Bucureşti, 2012.*

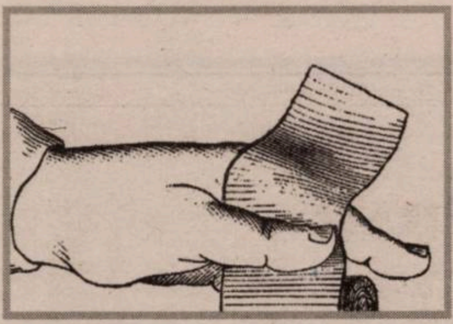

Iulian COMANESCU

oameni şi etichete

Sexul şi picioarele lui Putin

Vladimir Putin a primit cadou, din partea opoziţiei, Viagra şi o pereche de papuci, cu ocazia împlinirii a 60 de ani. Dacă n-ar fi restul, ar părea că politicianul se află în prag de pensie. Dar care rest? Sexul şi picioarele sînt cele două atribute definitiorii ale cultului putinian.

Duminică, 7 octombrie, celebrarea celor 60 de ani a demarat cu fast. *The Globe and Mail* relatează că susţinătorii preşedintelui au decorat un vîrf de munte de peste 4000 de metri din Osetia de Nord cu un portret al acestuia, în timp ce Tînăra Gardă, mişcarea de tineret care îl susţine pe Putin, a desfăşurat un banner omagial, pe un pod, undeva în sudul Rusiei, pentru a simboliza modul cum sărbătoritul a unit Asia cu Europa.

Generează ceva ce aduce a erezie orgiastică, eliberatoare.

Tot cu ocazia aniversării, un artist pe nume Aleksei Serghienko a deschis o expoziţie cu titlul „Omul cu cel mai bun suflet din lume“, iar într-o piaţă centrală din Moscova, acelaşi tineret susţinător a organizat un concurs sportiv – „Să facem totul pentru Putin“.

E Rusia o Coree de Nord? Pînă aici, da, mai ales că Putin şi-a făcut un obicei de a se oculta din propria aniversare, pe care, spun canalele media, o sărbătoreşte prin muncă – deci distant şi patern, într-o ţară în care productivitatea pe cap de locuitor nu e tocmai astronomică.

E drept, gesturile de iubire capătă un iz un pic nazist atunci cînd vine vorba de manifestările sportive (ce la locul lui e cuvîntul „manifestări“ în toată această montură, în loc de mai noul şi englezitul „evenimente“!...), date fiind asocierile încă-tînărului-bătrîn cu judo-ul, ca suplu şi treaz deţinător al unei centuri negre, într-o ţară care nu prea valorizează nici silueta (cel puţin la bărbaţi), nici trezia. Dar acestea sînt, la urma urmei, elemente clasice de cult al personalităţii. Lucrurile capătă o turnură apocaliptică cînd vine vorba de iubirea pe care fiicele Rusiei i-o dedică lui Putin. Tot *The Globe and Mail* spune că pe site-ul Tinerei Gărzi a apărut o imagine cu Putin în chip de mare cuceritor, înconjurat de tinere cu picioare lungi. Un institut sociologic moscovit, Centrul Levada, a realizat un sondaj conform căruia 20% dintre femeile ruse ar accepta imediat cererea în căsătorie a lui Putin. Alte 14% au susţinut că ar avea nevoie de timp de gîndire dacă li s-ar face o astfel de propunere, în timp ce restul de 66% nu au astfel de intenţii. 20% e puţin în sine, dar foarte mult raportat la excentrica propunere. Legat de care, apropo, sondajul funcţionează ca un *push poll*, adică induce o anumită sugestie în rîndurile populaţiei.

Dacă asta nu e destul, în 2011 Putin a primit cadou de ziua lui un calendar erotic-omagial realizat de 12 studente la jurnalism, iar luna aprilie a acestui calendar, pe nume Alisa Karceva, i-a făcut cadou în 2012 o pisică. Aparent, cuvîntul care defineşte animalul de companie are în context aceleaşi conotaţii cu anglo-americanul *pussy*, fiindcă *Red Hot Russia* preia comentarii de pe site-ul studentei, care se joacă cu respectiva ambiguitate.

Poate că exhibiţiile aspirantei la jurnalism ar fi fost pardonabile dacă o *colegă* de-a ei, Anna Politkovskaia, nu ar fi fost asasinată cu şase ani în urmă, fix de ziua aceluiaşi Vladimir Putin – lucru care a fost considerat tot un cadou făcut acestuia. Însă, în orice caz, din tot acest sos nu puteau lipsi imaginile iconice cu Putin călărind la bustul gol, realizate în august 2009 şi repuse în circulaţie. Iar soţia preşedintelui, Ludmila, lipseşte din peisajul public *à la* Nina Iliescu, pentru a întări disponibilitatea simbolică a preşedintelui.

Toate cele de mai sus evidenţiază clar o diferenţă între cultul lui Putin şi versiunile clasice ale aceleiaşi manii celebratorii. Tătucul pe stil vechi – fie el Stalin, Mao sau Ceauşescu – e în primul rînd, tautologic, tătuc, şi nu amant. De regulă, accesul la putere la o vîrstă matură şi oricare i-ar fi zbenguielile din viaţa privată (la un Mao au fost destule) – n-au fost exhibate în public. În regimurile totalitare, sexualitatea e tabu sau cel mult un mijloc pentru atingerea scopului de propăşire comună prin procreare. Or, Putin are, dincolo de omagiile din acest an, şi o sectă pe nume Biserica Învierii Rusiei, compusă din măicuţe care îl cred reîncarnarea Sfîntului Paul.

Însă regimurile totalitare au însemnat adesea sincretism cu religiile acceptate. Înapoi la componenta erotică, prin privarea de sexualitate înseamnă că dictatorul clasic e privat şi de corp, pe care, astfel, îl interzice la rîndul lui supuşilor. Devine hieratic, ca fotografiile de la Studioul Harcourt ale lui Barthes sau bustul fără picioare al Andreei Esca, care ne citeşte ştirile. Raportat la acest gen de dogmă, sexul şi picioarele lui Putin generează ceva ce aduce a erezie orgiastică, eliberatoare. Acest gen de erezie are toate şansele de a atrage adepţi într-o turmă care şi-a reprimat multă vreme instinctele. Dar, în acelaşi timp, conţine germenii propriei morţi rapide, ca toate cultele cu o componentă paroxistică, de la cathari la rock-and-roll.

***Iulian Comanescu** este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

trecerea prin reviste

● ORADETIMIS.RO,
6 octombrie

Poeta şi eseista Rodica Draghincescu a publicat zece cărţi în limba română, patru în germană şi opt în franceză. Trăieşte în Franţa de ani buni şi este editorul site-ului literar levurelitteraire.com. În interviul acordat lui Robert Şerban vorbeşte, printre altele, despre cum e să fii azi scriitor francez de origine română:

„Cînd află că sînt româncă, francezilor li se schimbă lumina ochilor şi plăcerea vorbei. Devin opaci, nu te mai văd, se chircesc în dialogul cu tine, se îndepărtează cu eleganţă. Din clipa cînd au aflat de unde vii, începi să te transformi, dacă nu în milogul lor, în ţinta ironiilor indirecte, gen «În ţările din Est, se trăieşte greu?!». Dacă eşti român, eşti ca blestemat, îţi trebuie descîntece, rugăciuni, lacrimi, dinţi buni pe care să-i strîngi, picioare bune de alergat, pumni noduroşi să baţi în uşile surzilor. Şi trebuie să le vorbeşti foarte, foarte bine limba, ca să le dai dovezi de integrare lingvistică, din cînd în cînd, să le dai replică, să te aperi, să-ţi aperi ţara cu argumente demne...

Sînt şi francezi cumsecade care nu-şi ascund bine jena, care ştiu să pareze geloziile, care pot să uite că, înainte de a te fi cunoscut pe tine, dispreţuiau naţia ta din cauză că mass-media franceză le-a arătat răul românesc. Trăind în Franţa de ceva vreme, mi-am dat seama că francezii preferă africanii, asiaticii, altor naţiuni europene. Cu ţările din Estul Europei au o problemă... Şi ştiu ei bine de ce! Prea mulţi intelectuali buni, prea multă mînă de lucru... De mă înşel, cer scuze! Eu nu sînt franţuzoaică decît prin adopţie sarkozy-ană, nu sînt rasistă, nu fac diferenţe defăimătoare, doar observ şi aud glume nesărate pe seama românilor, a polonezilor, a albanezilor, a bulgarilor, a blondelor cu picioare lungi din Rusia (de bărbaţii ruşi se tem). Pe unguri îi bîrfesc doar la capitolele bucătărie şi sociabilitate, şi, zău, nu ştiu de ce!“. **(M. C.)**

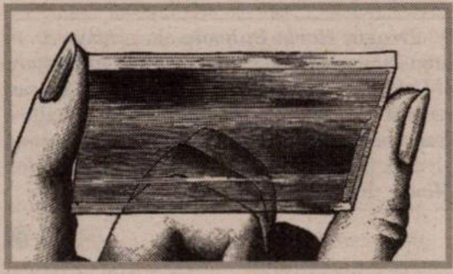

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Serialele de altădată, pe limba copiilor

Acum, dacă s-ar difuza pentru prima dată la vreunul din canalele TV, ar trece neobservate. Sau, în orice caz, nu ar avea un asemenea impact ca pe vremea aceea. Erau anii '70-'80, televiziunea lui Ceauşescu nu oferea mare lucru, aşa că serialele străine erau urmărite de o ţară întreagă, iar personajele şi situaţiile din ele se întipăreau în conştiinţa publică. Dacă, în plus, vorbim de cei care pe atunci erau copii (aşa cum este cazul meu), lucrurile căpătau dimensiuni încă şi mai mari şi ajungeau pînă la hiperbolizare.

În ziua de astăzi, cu siguranţă ni s-ar părea ridicol un Johnny Weismuller în rolul lui Tarzan, cu chica lui aranjată frumos şi corpul perfect epilat. Ca să nu mai vorbim de cît de ridicol ne-ar părea celebrul lui strigăt ca un *jodller*, pe care-l producea cu mîinile pîlnie la gură cînd ţi-era lumea mai dragă. Sau de trucajele puerile şi evidente, de film făcut în anii '30...

Pe-atunci, eram atît de nerăbdător să vină ora la care era programat serialul, încît încercam să fur startul, dînd limbile ceasului înainte. Apoi urmăream episodul cu sufletul la gură şi mi se părea că întotdeauna se termina mult prea repede. Pînă să vină sfîrşitul însă, încercam să reţin cît mai multe „faze tari“ sau replici, pe care să le povestesc a doua zi cu colegii la şcoală. Ai văzut cum s-a luptat cu leul sau cum a răpus crocodilul care se apropia ameninţător de Jane? Sau cum Tarzan şi Jane înotau pe sub apă, iar ea era dezbrăcată complet?!! (Pe-asta o rememoram înfioraţi.) Cît despre scena în care cei doi fac cunoştinţă, iar el se bate cu pumnul în piept şi zice „Tarzan“, apoi o loveşte pe ea în piept şi zice „Jane“, apoi iar pe el, apoi pe ea, şi tot aşa – era numai bună să fie încercată cu fetele. Acestea însă nu gustau niciodată poanta şi ne pîrau tovarăşei învăţătoare că le-am lovit cu pumnul în piept. Ce ştiau ele cum se comportă un bărbat adevărat?...

Tarzan şi Jane înotau pe sub apă.

Strigătul lui Tarzan era bun în pauze, în curtea şcolii, cînd vreunul dintre noi se trezea faţă-n faţă cu băieţii de la B, cu care ne aflam tot timpul în conflict, şi trebuia dat semnalul de adunare a „găştii“. Nu se dovedea prea eficient, pentru că în pauze era o hărmălaie de nedescris pe care nimeni n-o putea acoperi, dar noi încercam cu obstinaţie. Poate dacă ar fi fost Tarzan, cu vocea lui penetrantă, i-ar fi reuşit din prima.

Dacă, totuşi, adunam „gaşca“ (adică cîţiva băieţi din clasă puşi pe fapte mari), atunci începea acţiunea. Iar acţiunea se cerea susţinută de o muzică pe măsură. Ce putea fi mai potrivit pentru asta decît melodia de la genericul serialului *Mannix?* Ăla în care el aleargă, sare, se rostogoleşte şi scoate apoi pistolul – toate în acelaşi timp, pe un ecran împărţit în pătrate. Cine-şi mai aminteşte astăzi de *Mannix?* Eu îmi amintesc – şi aş putea să fredonez şi acum melodia aceea de la generic. Am cîntat-o de multe ori în pauze, la şcoală.

Columbo nu ne atrăgea, că nu aveam ce „faze“ povesti a doua zi, iar Kojak era celebru doar pentru chelie şi pentru acadea. Cînd a venit unul cu o acadea la şcoală, adusă de taică-său din străinătate, a fost pentru scurt timp vedetă. Altfel, cei tunşi chilug erau porecliţi Kojak (cu varianta Cocean) şi nimeni nu era fericit cu o asemenea poreclă.

Alte seriale de oameni mari stăteau la baza unor poezele pe care le spuneam cu un aer important. De exemplu, problematica din *Dallas* era sintetizată în zicerea „Oan, ciu, fri, Pamela vrea copii. Fri, for, fai, Bobby ce mai stai?“. Zicînd acestea, simţeam că avem şi noi acces la secretele părinţilor noştri. Serialul *Rădăcini* era destul de sumbru şi singura zicere memorabilă pe care a iscat-o era una cu prostii, în care Kunta Kinte rima cu „Magdalena, fii cuminte“.

Dar cel mai deprimant serial era *Linia maritimă Onedin*. Cînd auzeam melodia aceea de la generic (care cînd am cresut aveam să aflu că e un Haciaturian), ştiam că avea să urmeze ceva extrem de plictisitor, care în plus se combina cu starea de sfîrşeală de duminică după-amiaza. Lumea lui James Onedin şi a lui Elizabeth aparţinea în exclusivitate părinţilor, şi noi nu mai aveam acces la ea nici măcar prin intermediul poezioarelor.

Luiza VASILIU

Cinci povestitori de mare clasă

– conferinţele „The Power of Storytelling", Bucureşti, 5-6 octombrie 2012 –

Jacqui Banaszynski, Chris Jones şi Mike Sager

© T. Vintiloiu

Timp de cîteva zile, în Bucureşti a venit o cavalerie de jurnalişti americani. Spun „cavalerie", pentru că nu mi-i pot închipui venind altfel din America şi pînă în România decît pe cal. Jurnaliştii ca ei nu pot merge cu avionul sau cu vaporul transatlantic, veţi vedea mai încolo de ce. Exagerez, desigur, dar e de dragul poveştii. Povestea e şi motivul pentru care cei nouă reporteri, eseişti, producători americani au fost invitaţi să le vorbească participanţilor la cea de-a doua ediţie a Conferinţei de jurnalism narativ „The Power of Storytelling", organizată de energica echipă de la *Decât o revistă*. Jurnalismul narativ (sau „non-ficţiune literară", sau „jurnalism literar") este un gen hibrid care foloseşte mijloacele puse la dispoziţie de literatură pentru a aşeza în pagină informaţia, astfel încît ea să devină poveste, fără a compromite în vreun fel exactitatea datelor realităţii. În vreme ce în America există deja o tradiţie de zeci de ani, începută de jurnalişti-scriitori cum ar fi Tom Wolfe sau Hunter S. Thompson, şi promovată intens de publicaţii ca *Esquire* sau *The New Yorker*, în Europa lucrurile sînt de-abia la început. De aceea, cele două zile au fost o şansă pentru participanţi (mai puţini jurnalişti, mai mulţi PR, HR, CEO etc.) de a afla de la nişte maeştri ai genului care sînt mizele jurnalismului narativ, cum poţi scrie mai bine, care sînt condiţiile pentru ca o poveste să devină interesantă, cum îi ţii pe cititori aproape, cum se împacă subiectivitatea cu obiectivitatea, cum poate o istorie extrem de personală să facă diferenţa, cum spui povestea unei vieţi pe care n-ar fi aflat-o nimeni niciodată, dacă tu n-ai fi petrecut cîteva luni bune de documentare şi alte cîteva săptămîni ca să scrii un text despre asta. Nu ştiu cum aş putea scrie altfel despre o asemenea conferinţă decît povestind, aşa că ceea ce va urma e povestea zilei de vineri, 5 octombrie 2012, cînd în sala New York a Hotelului Pullman s-au întîmplat nişte lucruri care merită puse pe hîrtie şi date mai departe.

Jacqui Banaszynski

Jacqui a fost nominalizată la Pulitzer, categoria „reportaj internaţional," în 1986, pentru textele ei despre foametea din Etiopia (era prima oară cînd călătorea în afara Americii), iar doi ani mai tîrziu a cîştigat Pulitzerul pentru *„feature writing"*, pentru „AIDS in the Heartland", o serie de articole despre viaţa şi moartea unui cuplu de fermieri gay. Cu „AIDS in the Heartland", un subiect controversat în anii în care lumea de-abia începea să vorbească despre SIDA, Jacqui a ales să treacă dincolo de statistici şi cifre şi a petrecut cincisprezece luni în compania celor doi parteneri, pînă în ultimele lor clipe, spunînd apoi povestea lor cu onestitate, compasiune şi responsabilitate. Efectul acestui text asupra unei comunităţi care încă nu înţelegea ce i se întîmplă a fost extrem de puternic. Jacqui pare că ar fi în stare să reziste o săptămînă întreagă fără să doarmă şi e Knight Chairman in Editing la Missouri School of Journalism. La Bucureşti a vorbit despre nevoia noastră de poveşti şi despre datoria jurnalistului de a căuta aceste poveşti şi de a le spune apoi mai departe. Poveştile dau sens lumii din jur, ele fac ordine în noi şi ne apropie de ceilalţi. Cînd o asculţi pe Jacquie vorbind despre meseria ei, despre etica scrisului, despre anxietăţile şi singurătatea jurnalistului de cursă lungă, ţi se pare că ar trebui să se întîlnească cu redacţiile tuturor publicaţiilor din lume, să le spună şi lor că, dacă tot ne-am petrecut începuturile umanităţii scriind şi desenînd pe pietre, în peşteri, urmează de-acum să scriem pe stele, şi că munca unui jurnalist contează în măsura în care spune poveşti care trezesc amintiri, explică, răscolesc, răcoresc, amuză, pun în context, dau formă vieţilor noastre, pun lucrurile în mişcare. În finalul intervenţiei ei, Jacqui l-a citat pe Bruce Springsteen, care a ţinut în acest an o conferinţă la South by Southwest şi le-a spus aşa tinerilor muzicieni: „Deschideţi-vă urechile şi inimile. Nu vă luaţi prea în serios, şi luaţi-vă cît se poate de în serios. Nu vă faceţi griji. Muriţi de grijă. Aveţi o încredere de fier, dar îndoiţi-vă – asta vă ţine treji şi alerţi. (...) Şi, în fine, amintiţi-vă că *it's only rock'n'roll*".

> *„Nu vă luaţi prea în serios,*
> *şi luaţi-vă cît se poate de în serios."*

Chris Jones

Pe Chris îl văzusem cu cîteva zile înainte, cînd Evan Ratliff (de la *The Atavist* şi *Wire)* i-a luat un interviu pentru seria de podcast-uri pe care le face în colaborare cu Longform (http://longformpodcast.tumblr.com/). A cîştigat de două ori National Magazine Award for Feature Writing pentru „Home", istoria a trei astronauţi „naufragiaţi" pe Staţia spaţială internaţională în momentul exploziei navetei Columbia, şi pentru „The Things That Carried Him", povestea cumplit de emoţionantă a drumului către casă al trupului unui soldat american mort în Irak. Chris e *writer-at-large* (un fel de „scriitor pe larg") pentru *Esquire* şi e plătit ca să scrie cîte şase texte pe an. Texte pentru care se documentează luni întregi, texte neliniştitoare, puternice, texte care fac dreptate personajelor în jurul cărora sînt construite, texte vii, pe care nu te mai saturi să le citeşti. În timpul interviului de miercuri, am aflat cam de cît noroc ai nevoie ca să fii angajat la *Esquire,* cum trebuie să te îndrăgosteşti de personajele despre care scrii (magicianul Teller, de pildă), cum treaba jurnaliştilor e să afle secretele, felul în care s-au întîmplat lucrurile, funcţionarea naraţiunii reale, motivaţiile şi contextul ei, cum obiectivitatea e o iluzie, iar distanţa faţă de subiect – o prostie, cum cel mai bun lucru pe care poţi să-l faci e să te asiguri că povestea pe care o spui e 100% adevărată. Vineri, Chris a venit în sala New York a Hotelului Pullman în şlapi (murea de emoţie şi îi era teamă să nu transpire cît un ocean). Şi ne-a spus că i se întîmplă să aibă momente în care se întreabă de ce scrie, de ce nu salvează vieţi, mai bine, şi atunci îşi aduce aminte că oamenii vor să-şi spună povestea şi că uneori e suficient ca un text să facă să rîdă o persoană sau două pentru ca el să merite scris. E foarte simplu. De altfel, pe Chris Jones l-a apucat o criză cumplită de rîs în timpul conferinţei colegului lui de la *Esquire,* Mike Sager.

© T. Vintiloiu

Mike Sager

Sager e un rock star al jurnalismului („poetul *beat* al jurnalismului american", spune Walt Harrington), a lucrat pentru *Rolling Stone, Washington Post, GQ*. De 15 ani e *writer-at-large* pentru *Esquire*. A publicat texte despre heroinomani şi Marlon Brando, despre naziştii americani şi conflictul din Gaza, a scris cărţi, articolele lui au inspirat filme (aţi văzut *Boogie Nights?),* a cutreierat lumea în lung şi-n lat şi, în general, pare că nu îi e frică de nimic. Vorbeşte cu aceeaşi căldură ca Jacqui şi Chris, ca şi cum cel mai simplu lucru din lume ar fi să trăieşti o vreme cu o gaşcă de dealeri din Los Angeles, cu veterani expaţi din Thailanda, cu membrii Naţiunii Ariene din Chicago sau cu o familie de mormoni din Arizona. Asta face Mike: îşi alege povestea, merge acolo unde ea se întîmplă şi stă pînă cînd află cît mai multe, pînă cînd înţelege şi poate spune povestea mai departe. Textele lui fac uneori cît două romane bune la un loc şi reuşesc să transforme realitatea în cea mai bună ficţiune pe care aţi citit-o vreodată. La Bucureşti, Mike a vorbit despre „suspendarea neîncrederii" *(„suspending disbelief")*. În ficţiune, asta înseamnă să pui între paranteze lipsa de încredere în povestea pe care ţi-o spune scriitorul. În non-ficţiune, asta înseamnă – crede Sager – să pui între paranteze toate părerile preconcepute pe care le ai despre un personaj şi să-l laşi să vorbească, chiar dacă personajul respectiv e un impostor sau un criminal. Ca să poţi scrie despre el, trebuie să asculţi ce are de spus. Fosta soţie a lui Sager zicea despre Mike că ar fi în stare să scrie ceva drăguţ şi despre Hitler. „Normal – răspunde Sager – doar Ava îl iubea pe Hitler, nu?" Un text bun porneşte de la dorinţa de a te pune în pielea personajului tău. „Nu poţi şti ce crede de fapt un politician tembel, dacă ţipi la televizor cînd vorbeşte. Trebuie să-l asculţi ca să pricepi ce spune." În vacarmul mediatic de la noi, lecţia lui Mike pare că vine din altă lume.

Starlee Kine

Arată ca Wendy din *Peter Pan* şi pare că e cea mai bună prietenă a Mirandei July. Primul ei proiect a fost un documentar despre o vecină care era convinsă ca Starlee e traficantă de droguri, aşa că punea *post-it*-uri peste tot cu „În apartamentul 3 se vînd droguri". Cineva de la emisiunea *This American Life* a auzit povestea, i-a luat interviu lui Starlee, şi doi ani mai tîrziu a ajuns să lucreze pentru unul dintre cele mai celebre show-uri radio din America. M-a cucerit iremediabil cînd ne-a povestit că a înregistrat un material după ce s-a despărţit de iubitul ei şi, tot ascultînd piese triste despre despărţiri, s-a hotărît să scrie şi ea una care să-l aducă pe infam înapoi. Şi l-a sunat pe Phil Collins ca să-i ceară sfatul (puteţi asculta aici ce-a ieşit: http://www.thisamericanlife.org/radio-archives/episode/339/break-up/). Starlee are tot felul de metode de explorare a realităţii, iar realitatea ar trebui să-i fie etern recunoscătoare pentru energia şi năzbîtiile ei. La finalul conferinţei, Starlee ne-a dat adresa ei din Brooklyn, unde aşteaptă să-i trimitem ideea la care ţinem cel mai mult şi pe care vrem să i-o încredinţăm ei, ca să ştim că e în siguranţă, că n-o să zboare din mintea noastră şi n-o să se mai întoarcă niciodată.

Travis Fox

A primit primul premiu Emmy acordat unui producător de conţinut video pentru web. A lucrat la *Washington Post,* după care şi-a făcut propria firmă de producţie. Nevasta lui e din România, aşa că vorbeşte româna cu un accent delicios. La Bucureşti ne-a prezentat *Law and Disorder*, un documentar la care este coproducător şi care a fost nominalizat la Emmy. Povestea e destul de incredibilă: la cîteva zile după dezastrul uraganului Katrina, în debandada generală, poliţia a împuşcat oameni nevinovaţi, invocînd legea marţială. Documentarul porneşte de la mărturia unei mame care susţine că poliţia i-a împuşcat fiul, adună martori, descurcă firele (realizarea lui a durat trei ani) şi duce, în cele din urmă, la condamnarea poliţiştilor responsabili pentru crimă. E un exemplu perfect pentru puterea jurnalismului de a face dreptate.

Şi asta a fost doar prima zi. În cea de-a doua, au urmat încă patru povestitori la fel de extraordinari şi cîteva workshop-uri pentru cei puţini şi foarte norocoşi. Pentru mine, conferinţele „The Power of Storytelling" au fost o cură de vitamine administrată cu un zîmbet larg şi credinţa că, în ciuda a tot ce se întîmplă în jur, jurnalismul va avea întotdeauna de spus poveşti care să conteze.

■ ■ ■

Cu ochii-n 3,14

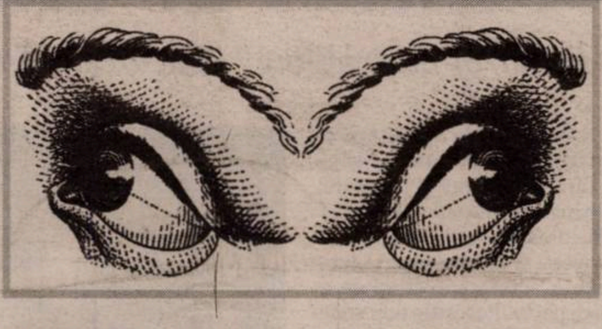

PROPUNERE: SĂ SIMPLIFICĂM ATACURILE ASUPRA UNOR INŞI NEPREGĂTIŢI DIN REŢEAUA SUCCESULUI

■ Propunere: dacă vom intra vreodată în zona euro (şi fiindcă avem antecedentul RON), propun ca moneda noastră să se cheme EURON – ca să se vadă că mai şi gîndim, nu doar muncim degeaba. (**D. S.**)

■ Deputaţii Mădălin Voicu şi Nicolae Păun au un proiect de lege prin care să-i amnistieze sau graţieze pe anumiţi condamnaţi. Între alţii, după mintea dlui Voicu, ar trebui eliberaţi şi cei care au avut activităţi intelectuale în timpul săvîrşirii pedepsei: şi-au dat doctoratul ori au scris cărţi. În logica asta, vin şi eu cu o întrebare: am doctoratul şi am publicat nişte cărţi; asta înseamnă că pot să fur şi n-o să fiu băgat la închisoare? Nu de alta, dar ca să scurtăm procesul şi să simplificăm procedura… (**M. V.**)

■ Din seria „Nici oamenii politici, nici urşii nu mai sînt ce-au fost". Deputatul UDMR Ştefan Béres, pe evz.ro, despre recentele atacuri ale urşilor: „Atacurile care au avut loc în habitatul natural al acestui animal, asupra oamenilor, sînt foarte greu de explicat din punct de vedere politic, deoarece este vorba despre o specie nouă, care nu ţine cont de perioadele politice încărcate". (**P. M.**)

■ Din ciclul „Unde dai şi unde crapă": *Adevărul* scrie că „Bac-ul dur a făcut praf piaţa imobiliară din Capitală". Pe scurt: chiriile pentru apartamente au atins cel mai mic nivel din ultimii ani, pentru că, fiind mai puţini absolvenţi de liceu, a scăzut numărul de studenţi, deci, implicit, şi cererea de apartamente cu chirie. Vestea bună e că avem o „economie de piaţă funcţională", din moment ce raportul dintre cerere şi ofertă e atît de „sensibil". Vestea proastă e mai veche: cu Bac-ul profesional şi cu toate celelalte sisteme de a da diplome unor inşi nepregătiţi (sau doctorate pe şest), onor Ministerul Educaţiei o să facă praf, pe termen mediu şi lung, şi altele, nu doar piaţa imobiliară. (**M. V.**)

■ Preşedintele ICR, Andrei Marga, a prezentat o listă cu „33 de măsuri pentru consolidarea cunoaşterii şi prestigiului culturii române". Lista cu „măsurile" e nemăsurat de… haioasă. La punctul 21 scrie aşa: „Se organizează seria de conferinţe «Democraţia ca formă de viaţă. Abordări româneşti în diferite institute culturale din reţeaua Institutului Cultural Român»". Nu pot să nu mă gîndesc, prin analogie, la conceptul de „democraţie originală" lansat, pe vremuri, de Ion Iliescu, aflat în cu totul altă tabără decît Andrei Marga. Acum sînt în aceeaşi barcă. Şi vor să exporte în institutele culturale din Occident acest super-produs: Democraţia *made in Romania*. Cumpără careva? (**M. M.**)

CASA MORTUARĂ
SC BOBOCUL

© E. Farkas

■ Pe yahoo.es, într-un amplu articol despre succesul fenomenal al supermarket-ului spaniol Mercadona, se enumeră cele cinci chei ale succesului: grija pentru femei şi copii şi crearea unor grădiniţe ataşate magazinelor, grija pentru cumpărători şi garantarea celui mai mic preţ din peninsulă, grija pentru salariaţi şi închiderea Mercadonei duminica. Cititorii site-ul adaugă cea de-a şasea cheie a succesului: plătirea unor vectori de imagine ca yahoo.es, pentru publicitate. Dacă nu cumva postarea era a vreunui fan de la Día, celălalt mare *supermercado*. (**S. S.**)

DUPĂ CE ŞI-A RATAT ORA, CEL MAI BUN PRIETEN AL UNORA DINTRE PICIOARE (DE-A DREPTUL FRUMOASE) S-A ENERVAT

■ După ce şi-a ratat suicidul, Adrian Năstase a cerut ca din cei doi ani de închisoare pe care-i are de ispăşit să i se taie cele şase zile în care a fost internat la Spitalul Floreasca. Un adevărat bărbat! (**M. C.**)

■ Luni, 1 octombrie, CD-ul (compact discul, adică) a împlinit 30 de ani. Deocamdată, cel mai bine vîndut CD din Anglia rămîne albumul *Gold* al celor de la ABBA, aşa că vă propun un *flash mob* casnic naţional: sîmbătă, 13 octombrie, la ora 11, să desprăfuim colecţia de CD-uri în timp ce dansăm pe „Super Trouper". Ce ziceţi? (**L. V.**)

■ Cel mai bun prieten al unora dintre oameni nu e neapărat cîinele, ci societatea de consum. Totul e să ai ceva bani şi să mergi la mall: dacă faci aşa, pe lîngă ce cumperi, sigur primeşti şi cadouri (semne de afecţiune sau, poate, de încartiruire…). De pildă, eu, una, cînd mi-am cumpărat un fond de ten, am primit pe deasupra un pachet cu dischete de demachiat, una bucată rimel mic şi cîteva tubuleţe colorate despre care încă nu ştiu la ce folosesc. Cînd mi-am luat bilet la film, am primit un DVD. Cînd am cumpărat un set de suluri de hîrtie igienică, a venit cu ele, gratis, şi unul de batiste, tot igienice. (**I. P.**)

■ „Şi românii sînt oameni", a declarat Andrei Marga. Vă spun sincer, am răsuflat uşurată. Îmi închipuiam cu totul altceva (coarne, cozi, urechi lungi, dungi, multe picioare) şi e bine că la conducerea Institutului Cultural Român a venit un patriot adevărat. (**L. V.**)

■ Pornind de la filmul *Quelques heures de printemps* al lui Stéphane Brizé, care tocmai a ieşit pe ecrane în Franţa, revista *Télérama* a făcut un clasament cu cele mai bulversante sinucideri din cinema. În fruntea clasamentului se află filmele: *Vertigo* (Alfred Hitchcock, 1958), *La Femme d'à côté* (François Truffaut, 1981) şi *La Grande Bouffe* (Marco Ferreri, 1973). Dacă am zice despre ele că sînt nişte sinucideri de-a dreptul frumoase, ar fi un păcat? (**A. M. S.**)

■ În ultimii doi ani, pe Calea Moşilor, în buricul tîrgului, s-au înmulţit în mod spectaculos cerşetorii. Într-o seară, un cuplu în jur de 60 de ani se relaxa pe bordura de la intrarea BCR în faţa unei sticle de spirt medicinal. El mi-a cerut un leu pentru pîine. „Nu-ţi dau, că bei spirt!", i-am răspuns. Moşul s-a enervat: „Aiurea! Eu nu beau… nevastă-mea bea spirt!". (**A. P.**)

APROAPE FĂRĂ COMENTARII, CEI DE LA SERVICIUL ANEMIC OFERĂ TRĂIRI ÎNCĂ NEAPRINSE

■ Din *Adevărul*, aproape fără comentarii. „Ieri, pe site-ul Institutului Cultural Român a fost publicat un comunicat intitulat «Decizie cu privire la participarea României ca invitat de onoare la Salon du Livre», semnat de preşedintele ICR, Andrei Marga. (…) «Din păcate, fosta conducere a Institutului Cultural Român a întîrziat pregătirea, iar deciziile privind lista autorilor ale căror volume se traduc pe cheltuiala institutului sînt discutabile (lista fiind prea puţin reprezentativă şi omiţînd scrieri şi autori importanţi)». (…) Iată ce ne-a declarat Tania Radu, fostă vicepreşedintă a ICR: „Programele de traduceri ale ICR se bazează pe opţiunile editorilor străini. În cazul special al lui Salon du Livre, lucrurile ţin şi mai mult de partea străină, de organizatori, decît la alte tîrguri la care ICR a participat. Întotdeauna – deci nu numai în cazul României – participarea la Salon du Livre în calitate de ţară invitată de onoare se face cu sprijinul Centre National du Livre. Acestui organism îi aparţine decizia finală. Scriitorii care sînt traduşi şi care se duc la tîrg sînt decişi de francezi". Nu cred că trebuie să căutăm vreun mister. Omul nu are hard suficient să priceapă, e un Moş Teacă. (**C. G.**)

■ Aviz paranoicilor, că nici nu ştiţi ce pierdeţi! Aţi observat că atunci cînd Dan Diaconescu era să cumpere Oltchim-ul, preşedinte al PP şi patron al OTV fiind el, şi-a scos sacii cu bani de la OTP? Oare ce-or avea de zis cei de la Serviciul Mondial de Organizare a Coincidenţelor (SMOC), acea infailibilă organizaţie descoperită de Radu Cosaşu? (**A. M.**)

■ Am format un număr de mobil şi mi-a răspuns o voce de femeie. „Ce familie căutaţi?", m-a întrebat. M-am blocat. Am reuşit să mai zic doar un anemic „Mă scuzaţi". Cum să-i fi explicat doamnei că întrebarea ei mi-a sunat atît de familiar şi, totuşi, atît de îndepărtat? (**A. M. S.**)

■ În Pasajul Operei din Viena, o toaletă inedită oferă trăiri fiziologice pe acorduri clasice, vals şi Mozart, cabinele fiind numerotate şi denumite loje. (**S. G.**)

■ Şerban Ionescu este pe moarte şi tot felul de asistente de la Spitalul Elias unde e internat dau detalii sordide despre starea actorului, reporteri de la Kanal D filmează pe culoare şi fotografiază lumînările încă neaprinse ale rudelor îndurerate care-i stau la căpătîi… România nu e un loc bun nici să mori! (**M. C.**)

PUBLICITATE

ROCK FM
Classic Rock
Status Quo
17 OCTOMBRIE | SALA PALATULUI
BILETE: MYTICKET.RO / DIVERTA
ORGANIZAT DE:
EMAGIC
RECOMANDAT DE:
DILEMA veche

Biblioteca ASTRA Sibiu

Biblioteca ASTRA
SIBIU

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale) DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul **IX** ■ nr. **453** ■ 18-24 octombrie 2012 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

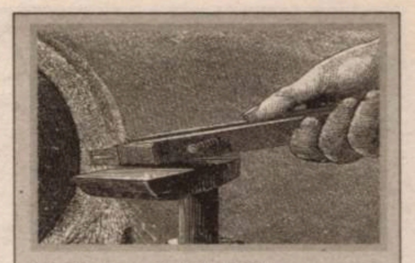

Ovidiu NAHOI

EU şi **UE** 5

ANDREI PLEŞU

„Patria şi mapamondul“

pagina **3**

CORINA ŞUTEU

Filme româneşti la New York

pagina **21**

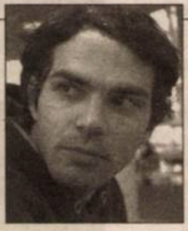

OCTAVIAN COMAN

„Puerto Rico“

pagina **23**

Propaganda

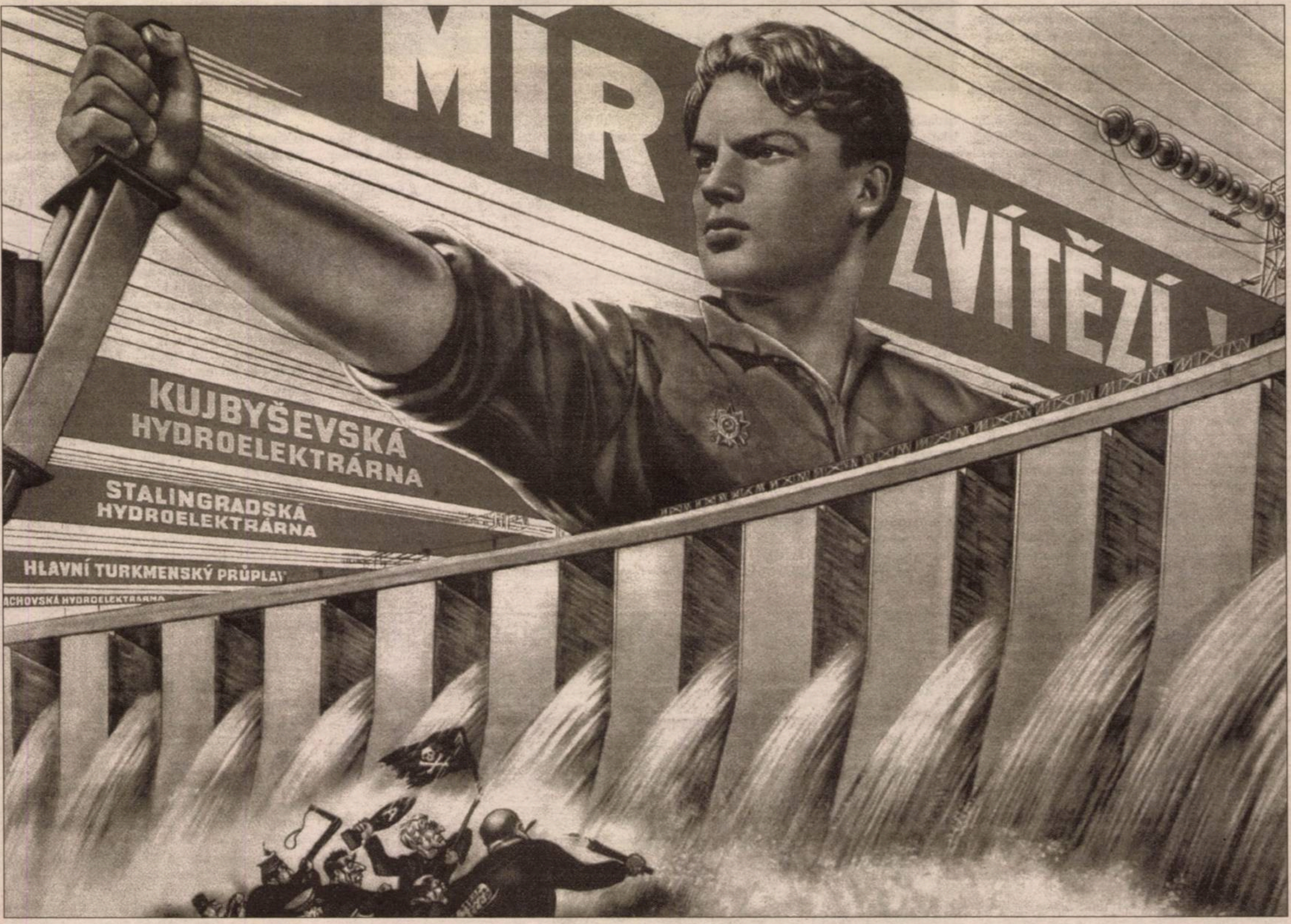
MIR
ZVÍTĚZÍ
KUJBYŠEVSKÁ HYDROELEKTRÁRNA
STALINGRADSKÁ HYDROELEKTRÁRNA
HLAVNÍ TURKMENSKÝ PRŮPLAV
ACHOVSKÁ HYDROELEKTRÁRNA

„Un nebun făgăduieşte şi-nţeleptul s-amăgeşte.“

ANTON PANN

Redacţia DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 Bucureşti ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
> *(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)*

DILEMA
Anxietatea

album dilematic Farkas Ernö

(IN)ACTUALITĂŢI

Livin' in Berlin

Culoar larg şi încăpător, pe margine scaune curate, îmbrăcate în material moale şi albastru. O doamnă amabilă cu voce de robot anunţă staţiile următoare, precum şi conexiunile cu alte linii. Confortabil metrou! Luaţi loc, vă rog, sperăm că de data asta v-aţi cumpărat bilet şi că ştiţi deja că figura cu *I don't speak German* nu mai are trecere de mult în faţa domnilor controlori care trăiesc de pe urma turiştilor curajoşi: un *I don't speak German* din partea dumneavoastră – o sumă suficient de consistentă în plus la salariul dumnealor. Suficient de consistentă încît să admită că *they don't speak English* şi să vă şi trîntească o amendă usturătoare şi copioasă. Dar, asta e, cine a spus vreodată că viaţa e uşoară?

După numai cîteva minute de la ocuparea scaunului confortabil, aud vocea unui domn care încearcă, într-o germană nereuşită şi caraghioasă, cu accent latin, să explice la telefon că va ajunge în cîteva minute... ce Dumnezeu, nu înţelegeţi, sînt deja în metrou, durează puţin (se înfurie), asteptaţi-mă acolo, fir-ar al dracului *(n.a.* – traducere aproximativă din limba germană). Se ridică în picioare, face semne disperate, îl strangulează imaginar cu pumnul în aer pe destinatarul apelului. Şi închide. Are, totuşi, multe staţii de mers pînă la punctul de întîlnire, îmi permit eu să judec după bătaia-i frenetică şi incontrolabilă din picior.

La staţia următoare apar turcii. Nici primii, nici ultimii din acest metrou. Gălăgioşi, extrovertiţi, mitocani. Pe uşa cealaltă, un alt grup, trei la număr. Mai deschişi la culoare decît turcii, dar nici chiar palizi, aş spune. Blugi, geacă de piele, suficient de descheiată încît să scoată la iveală un impecabil tricou alb. Adidas. Au intrat românii în scenă – am eu o vagă bănuială şi-mi las inima să scape un zîmbet şăgalnic pe sub mustăţi. Vorbesc tare (româneşte, da!), mănîncă seminţe şi ce fac?: scuipă pe jos, dom'le, asta fac! Globalizarea şi aspectele ei, îmi spun eu, fără să procesez prea mult ideea.

Între timp, observ că trenul a luat-o încet de tot. Tufărişurile nu mai zboară pe lîngă noi, graffiti-urile nu se mai transformă în învălmăşiri de imagini mişcate şi neclare, clădirile nu se mai lasă neobservate. De acum ai timp să priveşti totul pe îndelete: iarba în adevărata ei splendoare, podurile, bisericile şi turlele lor, posterele de pe stîlpi, arta urbană aşa cum e ea: vie, colorată şi multă. Dintr-odată, totul încetineşte. oamenii se mişcă greoi, robotic, în reluare. Turcii tac, românii nu mai scuipă. Privesc distrată interiorul metroului şi observ că pe un întreg rînd scaunele sînt ocupate doar din doi în doi: nemţii şi nevoia lor de spaţiu personal – remarc eu cu ochi critic, neratînd nici o ocazie de a-mi arăta dispreţul vizavi de mult disputata răceală germană. Dintr-odată, omul grăbit de mai devreme izbucneşte într-o italiană curată, zicînd ceva de-o *madonnă* şi de un oarecare *vaffanculo*. Dintr-o experienţă anterioară, ştiu deja: asta nu-i a bună! Se ridică în picioare, din nou semne disperate, din nou icniri de furie şi ură, asezonate cu o paletă largă de cuvinte înveninate de sorginte italiană. Mă aştept din clipă în clipă să spargă vreun geam, să înceapă să-i căsăpească pe pasageri, să intre peste şofer, şi recunosc că deja mi-e puţin frică, deşi nu-mi pot şterge zîmbetul larg şi uşor sadic de pe chip. Telefonul îi sună din nou: da, v-am spus că ajung imediat (pierde controlul total, ţipă), trenul ăstaaaa! Învălmăşeală de cuvinte în germană, italiană, bolboroseli indescifrabile demne de un monstru din adîncuri, bătăi din picior, pumni în uşă. Închide şi se calmează. Se aşază, dar continuă să vocifereze în italiană. Frica dispare.

În sfîrşit următoarea staţie. Staţie importantă! Lume multă, scaunele se ocupă – toate, de data asta. S-ar zice că spaţiile personale ale nemţilor nu au însemnătate în lumea trenurilor berlineze. Aşa vă trebuie! Dintre cei proaspăt aflaţi printre noi îl remarc pe unul cu gîtul bandajat în celofan. Deja ştiu ce înseamnă asta: un nou tatuaj. Altele i se iţesc de sub şosete, neidentificabile. Triunghiuri şi puncte încrustate, pentru eternitate, pe braţe. Libertatea şi aspectele ei. Lîngă el, un cuplu. Prost îmbrăcaţi, fără stil. Se ceartă încetişor, într-o limbă pe care n-o înţeleg. Polonă. El vorbeşte înfuriat, ea ascultă speriată şi clipeşte înţelegător, de parcă furia lui ar fi o boală care trebuie acceptată şi tratată cu grijă şi blîndeţe. Tipicul femeii est-europene. Îi răspunde şoptit, el ţipă şi mai tare. Iubirea şi aspectele ei.

Doamna cu voce de robot anunţă următoarea staţie: Treptower Park. *Gott sei dank!,* răcneşte prietenul meu latin cu felul său încîntător de a-i arăta recunoştinţă divinităţii. Uitasem de tine, omule nerăbdător, mulţumesc pentru toate momentele răsunătoare pe care le-am petrecut împreună pe această rută. Sper ca destinatarul apelului tău să te mai aştepte încă. La revedere.

Cobor şi eu la următoarea staţie. Din nou lume multă, grăbită şi colorată, megafoane care anunţă alte trenuri, conexiuni cu alte linii şi zeci de alte destinaţii posibile. În aer miroase a frunze uscate, a mîncare (turcească), a iarbă (din aia!), a ploaie şi a viaţă. Cu toate aspectele ei.

Alice POCNET
alicepocnet@yahoo.com

NR. 451 ŞI NR. 452

„Anxietatea“ şi „Singur acasă, singur pe lume, cît de singur?“

Ziua cînd am făcut cunoştinţă cu hăul

Era sîmbăta, o zi pe sfîrşit de toamnă. O toamnă blîndă ce încă nu se dădea bătută, o toamnă care îşi uitase rostul, acela de a pregăti lumea de trecerea de la călduţ la frig, o toamnă care uitase să mai plece, uitase să facă loc iernii.

Stăteam pe terasă la Paula şi soarele izbutea să mă încălzească prin singura bluză pe care o aveam pe mine. Via din jur era culeasă, frunzele ei ne ţineau umbră. La cîţiva metri de noi, un păr cu pere tomantice tîrzii ce atîrnau încă în copac ne făcea cu ochiul. Dacă nu căzuseră din copac era semn că nu erau chiar coapte. Ne uitam la perele mari aşa cum se uita vulpea la struguri înainte să-i declare acri. Pe masă aveam o prăjitură cu mere, făcută de mama Paulei, un pahar de suc şi nişte reviste pe care le răsfoiam încontinuu, fără să ne oprim să citim ceva din ele. Terminam una de răsfoit şi o luam de la capăt, răsfoind mai lent. Măream inconştient ritmul şi, cînd ajungeam la jumătatea revistei, ne opream puţin de parcă am fi dat peste ceva interesant de citit. Zăboveam cîteva secunde, ne aruncam ochii în stînga şi în dreapta paginii, apoi reluam răsfoitul. Lent şi concentrîndu-ne să găsim ceva demn de citit cu glas tare. Ajungeam la ultima pagină şi făceam schimb de reviste una cu cealaltă. Şi tot aşa. Răsfoitul era întrerupt cînd mîna dreaptă se îndrepta spre paharul cu suc pentru a alina gîtul uscat sau pentru a satisface papilele gustative cu o bucată de prăjitură sau la apariţia motanului care-şi cerşea prin miorlăit răsfiratul firelor din blana sa neagră.

„Tată! Taatăăă...“, i-a strigat Paula părintelui ei ca să îi mai aducă nişte reviste din casă. Sînt sigură că tatăl ei i-a îndeplinit dorinţa. N-am mai apucat să-l văd aducîndu-ne revistele sau să le mai răsfoiesc, căci m-am ridicat de pe scaun, am îngăimat ceva cum că ne vedem mîine şi am plecat. Nici motanul nu a apucat să sară din braţele mele, nici Paula – să mă întrebe ce am sau să îmi vadă faţa. Am luat-o pe stradă la vale, fără să mă uit în stînga, în dreapta, în jos sau în sus, ci drept înainte. Mergeam repede drept înainte. Unde? Oriunde. Habar n-am.

Pentru prima dată în viaţa mea vedeam şi simţeam hăul. Aveam impresia că totul din jurul meu e în reluare, că eu merg în reluare. Aşa că am iuţit pasul. Aproape fugeam acum. Degeaba, mie mi se părea că stau pe loc. Că gîndurile din capul meu declanşate de cuvîntul „tată“ rostit de Paula sînt de neoprit, că ele mă duc unde vor, că ele deţin controlul şi fac ce vor din mine, că pot încetini şi chiar opri timpul pentru a mă chinui, obosi şi tortura cu ideile lor aruncate de-a valma şi dintr-odată în capul meu. Şi toate culminau luînd forma unei întrebări: „Tu cui i-l mai spui?“.

Nu era prima dată cînd Paula îşi chema tatăl sau îl ruga să-i aducă ceva, cu mine de faţă. Nu era prima dată cînd cuvîntul „tată“ era rostit sau adresat cuiva din jurul meu, de cînd tatăl meu murise cu cîteva luni în urmă. „E doar un cuvînt. Un cuvînt pe care l-ai mai auzit de mii şi mii de ori înainte şi pe care o să-l mai auzi de foarte multe ori. Un simplu cuvînt, pe care-l ştii de aproape 18 ani şi pe care l-ai învăţat de la doi ani şi pe care l-ai rostit imediat după «ma-ma». Un cuvînt pe care l-ai folosit frecvent, rostit zilnic şi adresat cuiva timp de aproape 18 ani. Un cuvînt din fondul principal de cuvinte. Un cuvînt pe care trebuie să-l uiţi, că nu mai ai cui să-l adresezi. Să ţi-l scoţi din cap, din minte, din fondul tău principal de cuvinte! Un cuvînt ce nu-şi mai are rostul. Poţi face referiri la el, dar nimeni nu-ţi va răspunde cînd îl vei rosti. Cui i-l mai spui?“

Am făcut cunoştinţă într-o zi de toamnă cu hăul şi cu amicele lui: singurătatea şi anxietatea. „Sesam, deschide-te!“ a luat forma unui simplu, comun şi banal aruncat „Taatăăă...!“.

Nu mă bucur că l-am cunoscut, nici cum l-am cunoscut. Nici că îmi mai face vizite inopinate. Nici nu regret. Dar pot spune că pînă acum, la aproape 30 de ani, i-am supravieţuit.

P.S. Mulţumesc SMOC-ului (Serviciul Mondial de Organizare a Coincidenţelor) pentru cum a aranjat ca în *Dilema veche* după numărul cu „Anxietatea“ să fie numărul „Singur pe lume, singur acasă, cît de singur?“.

Maria-Georgeta SABĂU
mg.sabau@gmail.com

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Patricia MIHAIL ● Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA
Dan STANCIU ● Ruxandra TUDOR ● Mircea VASILESCU (redactor-şef) ● Luiza VASILIU (editor conţinut web)

RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Iulian COMANESCU
Claudiu CONSTANTINESCU ● Codrin Liviu CUŢITARU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO
Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI ● Oana STOICA ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU ● Rodica ZAFIU

CAP LIMPEDE: Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Daniela POLIANSCHI

ABONAMENTE ŞI INFORMAŢII: Zirkon Media ● tel.: 0730.190.899, număr cu tarif normal în orice reţea telefonică, orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@zirkonmedia.ro
PUBLICITATE: Ionela DANA ● tel.: 0730.190.808 ● e-mail: ionela.dana@media-point.ro
DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Mircea CIOBOTARU
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Alin BENEA
DIRECTOR VÎNZĂRI: Mircea IONESCU

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de
Adevărul holding

Tiraj 11.900 ● Tipărit la Tipomedia Bucureşti

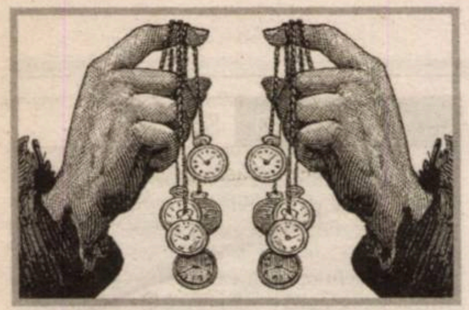

Andrei PLEȘU

nici **așa**,
nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Patria și mapamondul

Spre jumătatea anilor ’90, ministrul francez al Culturii, pe-atunci domnul Jacques Toubon, a făcut o vizită în România. Ambasadorul Franței a oferit, în onoarea înaltului oaspete, un dineu la care au fost invitați, așa cum se cuvenea, o sumedenie de reprezentanți ai culturii autohtone, începînd cu omologul dlui Toubon și continuînd cu artiști, academicieni, universitari din diferite domenii. După inevitabilele discursuri de protocol, românii s-au încălzit și au declanșat o animată conversațiune patriotică. Franceza lor nu era decît rareori bună, dar sentimentele erau generoase. Unul dintre comeseni a început, șugubăț, cu o întrebare legată de literatură (prefer să reproduc totul pe românește, spre a evita pitorescul gramaticii și al pronunției, prin care s-a ilustrat întreaga seară): „Domnule ministru, dacă-mi permiteți: cine a inventat teatrul absurdului?“. Înainte ca dl Toubon să poată risca un răspuns, interlocutorul s-a grăbit să-l pună în temă, cu o drăgălașă mîndrie: „Un român! Eugen Ionescu!“. „Ah, da, desigur! – s-a bucurat oaspetele. Pînă să ducă la gură un prim dumicat, el s-a văzut însă confruntat cu un nou atac: „Domnule ministru, v-aș întreba cine, după părerea dvs., a inventat sculptura modernă? N-o să credeți! Un român: Constantin Brâncuși“. „O, într-adevăr! Firește! Ce interesant!“ E momentul în care „partea științifică“ a mesei a simțit că pierde teren. O voce bine așezată, cu o nuanță de îngăduință paternă, a rostit întrebarea următoare, în ciuda neliniștii crescînde a francezilor, care trăgeau, tot mai trist, cu ochii spre bucate: „Mi-ați putea spune, domnule ministru, cum ați venit în România?“. Ministrul a încercat, mai întîi, să ia lucrurile în glumă. N-a mers! Chestiunea era serioasă. Drept care i s-a explicat de îndată (ca să nu apuce să facă vreo gafă): „Ați venit cu avionul. Or, nu știți, probabil, că aviația, prin oameni ca Aurel Vlaicu, Traian Vuia și Henri Coandă, este, ca să zicem așa, o afacere românească“. Domnului Toubon au început să-i tremure pleoapele. Prestigiul său de ministru al Culturii era pus la grea încercare. Ajunsese pe un teritoriu sacru, sursă a mai multor binefaceri tehnice și culturale, de care el și concetățenii săi profitau orbește, fără să știe cui le datorează. Pofta de mîncare se diminua vertiginos, făcînd loc unui amestec insolit de gratitudine și melancolie. Lucrurile n-au rămas însă aici. Cineva, de la alt colț al mesei, a ridicat „ștacheta exigenței“ la noi cote de altitudine: „Domnule ministru, v-ați gîndit vreodată cum mergeți?“. Euforia dîmbovițeană forța deja limitele – convenționale, desigur – ale politeții. În aer plutea un discret conflict diplomatic. Se ajunsese la oarecari intimități, născătoare de perplexitate. Ce să răspundă bietul ministru? Că nu știe cum merge? Că umblă ignar prin lume, fără să reflecteze la mecanismele subtile ale avansului în spațiu? În ochii oficialului francez, ca și în aceia ai ambasadorului, se întrevedea o vagă spaimă. Anticipau întrebarea fatală: *„Savé vu chi a envanté…* mersul?“ și auzeau deja răspunsul copleșitor: „un român!“. Nu erau departe de adevăr. Întrebătorul a explicat rapid că n-am putea merge dacă între corpul nostru și aerul din jur n-ar exista *frecare* și, printr-un salt scurt, a ajuns la problema transmiterii energiei prin lichide, solide și gaze, adică la tema *sonicității*. Or, *„chi a envanté…* sonicitatea? Un român: Gogu Constantinescu!“. Atmosfera devenise apăsătoare. Oaspeții străini se simțeau ca niște barbari ajunși în centrul lumii sau, dacă nu, într-o mică și veselă clinică psihiatrică. Cultura franceză? A se slăbi! Europa? O peninsulă a Valahiei! S-a trecut la felul principal pe fondul unei asistențe românești însuflețite de mîndrie națională și al unei asistențe franțuzești umilite. Asta pentru ca să știe ’mnealor, mă-nțelegi, cu cine au de-a face!

> „Chi a envanté… *sonicitatea?*
> *Un român: Gogu Constantinescu!“*

Privită dinspre zilele noastre, întîmplarea are ceva profetic: e preistoria Institutului Cultural Român, în varianta sa de ultimă oră.

■ ■ ■

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Războiul europeano-european

Premiul Nobel pentru pace acordat Uniunii Europene a stîrnit controverse. Am parcurs o bună parte a comentariilor din presa europeană pe această temă și m-am pierdut cu totul în peisaj tocmai din cauza „diversității opiniilor“. Nu spun că diversitatea nu e bună sau că aș fi vrut o bucurie unanimă și solemnă de-a lungul și de-a latul continentului. Dar *ce* și *cum* se spune despre acest premiu arată mai degrabă impasul Uniunii decît contribuția sa la pace și armonie.

Cel mai simpatic mi s-a părut titlul din *Libération:* „Uniunea Europeană ratează Premiul Nobel pentru economie“: cu un pic de maliție, spune că, de fapt, alta e problema UE în acest moment. *Süddeutsche Zeitung* se miră: „Uniunea Europeană a luat Premiul Nobel pentru pace? Această adunătură de state aflate mai mult sau mai puțin în faliment și în ceață, al căror proiect major, uniunea monetară, este în pragul exploziei? Este un exces din partea Comitetului norvegian, care trebuie să țină cont de faptul că deciziile sale vor fi luate în serios pe termen lung“. Dar, evident, ziarul german recunoaște că Uniunea a menținut pacea pe continentul european. Doar că „europenii nu sînt uniți în momentele decisive și sînt mai atașați intereselor naționale decît celor europene“. Cam la fel scrie și *La Tribune:* „popoarele rămîn atașate în continuare cadrului național, lucru demonstrat de reticența cetățenilor țărilor din nord, în frunte cu Germania, de a plăti pentru statele din sud“. În *La Stampa* accentul cade pe „consens“ și, chiar dacă integrarea cunoaște unele sincope, „meritele UE nu trebuie subevaluate“. Editorialul din *The Guardian* face comparația cu premiul pentru pace acordat în 2009 lui Barack Obama: „în esență, a fost premiat pentru că nu era George Bush“; acum, UE a primit premiul „pentru că nu e altceva“ și pentru a i se reaminti că problemele Europei de azi sînt mult mai mici decît cele „de dinainte de UE“. În schimb, ziarele britanice de centru-dreapta au scris că premiul e „păcăleală de 1 aprilie“ sau „o parodie“.

Politicienii au avut, și ei, reacții diverse. Fostul cancelar german Helmut Kohl a declarat că „e o decizie înțeleaptă și clarvăzătoare“. Euroscepticul președinte ceh Václav Klaus a spus că „e o glumă“. Lord Lamont consideră premiul „ridicol și absurd“, atîta timp cît „grecii manifestează îmbrăcați în naziști pe străzile Atenei“. Mai mulți politicieni din diverse țări au spus că acordarea premiului ar fi fost mai potrivită în urmă cu 20 de ani, nu acum. Alții au amintit de războaiele din fosta Iugoslavie – contraargumentînd astfel motivația principală a Comitetului Nobel, aceea că timp de 60 de ani pe continentul european a fost pace.

Paradoxal, controversele în jurul premiului au mai degrabă un efect pozitiv: reaprind dezbaterea identitară despre „ce este UE“. Pe site-urile ziarelor europene, fiecare articol despre premiu e urmat de sute de comentarii din partea cititorilor. *Pour une fois,* un subiect despre UE „face rating“ și aprinde spiritele. Asta nu e rău. Numai că mica dezbatere identitară riscă să fie scufundată în atmosfera generală de pesimism comunitar. Dinspre diverse țări ale continentului, vin vești proaste și mai degrabă anti-integraționiste. În Ungaria, o nouă lege va interzice cumpărarea terenurilor agricole de către străini. În Cehia, partidul comunist a cîștigat 20% la alegerile regionale și ar putea reveni la guvernare după alegerile parlamentare. (La moartea lui Havel, cînd în Parlament s-a păstrat un moment de reculegere, patru deputați ai partidului comunist au ieșit din sală.) În Marea Britanie, premierul Cameron insistă să facă un referendum despre „noul rol“ al țării sale în UE, fără să se refere la o eventuală ieșire din Uniune, dar secretarul său pentru educație spune că britanicii ar trebui să-și asume părăsirea UE pentru că „ar putea prospera singuri“, asemenea elvețienilor sau norvegienilor. Iar grecii au manifestat masiv împotriva doamnei Angela Merkel evocînd simbolurile naziste, ceea ce un editorialist și blogger francez, Jean Quatremer, numește „un act nedemn și imbecil“, pentru că grecii tocmai au trimis în Parlament, prin alegeri, o formațiune neonazistă.

> *„Uniunea Europeană ratează Premiul Nobel*
> *pentru economie“*

În acest balamuc vesel european, bineînțeles că argumentul Comitetului Nobel – 60 de ani de pace pe continent – e întru totul valabil. Dar e cam singurul. Un comentator scria pe Presseurop, nu fără ironie, că Nobelul pentru pace „e un premiu pentru întreaga carieră“ acordat unei Uniuni aflate în impas. Sigur, cetățenii uită ușor, iar criza economică provoacă reacții de refugiu în granițele naționale și în iluzia că „ne putem descurca mai bine singuri“. Nordicii nu mai vor să plătească pentru sudici, grecii își amintesc brusc că Germania are o datorie de război de 162 de miliarde, sondajele din diverse țări arată o creștere a euroscepticismului și o dorință împărtășită de tot mai mulți de a reveni la vechile monede naționale. E greu să-i pui pe oameni, în aceste împrejurări, să calculeze cît i-ar costa propriul trai dacă s-ar reveni nu doar la monedele naționale, dar și la taxele vamale între țările europene. Și la controalele la frontieră. E greu să le spui celor rămași fără loc de muncă în Franța, Spania sau Italia că, bunăoară, dacă industria auto și-ar concentra activitatea doar pe plan național, renunțînd la fabricile „delocalizate“ din alte țări europene sau de pe alte continente, atunci mașinile ar fi mai scumpe. În general, foarte multe lucruri au devenit greu de explicat și de înțeles rațional în timpul acestei crize producătoare mai cu seamă de stări emoționale negative.

© wikimedia commons

Și colective.

Aceste stări însă au legătură cu „clasa politică europeană“ și cu lipsa ei de orizont. Pînă la urmă, importanța Premiului Nobel pentru pace este aceea că le reamintește liderilor europeni faptul esențial: Europa unită e un proiect care a pornit din dorința de a instaura pacea. A reușit. Așa că ar fi păcat să continue – fără arme, ce-i drept; doar prin discursuri nepotrivite, politici contradictorii și lipsă de adecvare – războiul simbolic europeano-european.

■ ■ ■

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Luarăm Nobelul!

Dacă tot s-a discutat zilele astea despre cartea Alinei Mungiu-Pippidi, al cărei titlu incită la reflecţii asupra motivelor pentru care românii nu iau premiul Nobel, iaca dandana: toţi românii încasarăm rîvnita distincţie. O încasarăm în virtutea faptului că sîntem cetăţeni ai unui stat membru al Uniunii Europene, iar numita organizaţie a fost distinsă la categoria „pentru pace".

Reacţiile au fost interesante şi au acoperit toată gama: de la miştourile îngroşate ale euro-britanicilor-sceptici-prin-definiţie pînă la declaraţii entuziaste ale cîte unui şef de stat dintre cele 27, ale lui José Manuel Barroso sau ale cîte unui europarlamentar mai dedicat eurofederalismului. În general, cetăţenii statelor membre s-au dovedit nedemni de statutul lor suplimentar, acela de „cetăţeni europeni", dovedind însă mult spirit practic. Prin micile declaraţii difuzate de televiziuni în ziua nominalizării premiului, diverşi ingraţi de naţionalitate grecească, spaniolă, italiană sau portugheză au dat din umeri şi au mormăit printre dinţi diverse referiri la tichii de mărgăritar şi persoane atinse de calviţie.

Sînt nedrepţi toţi oamenii ăştia. Pentru „unitate în vremi de criză" nu ştiu dacă merita. Uniunea are însă dreptul deplin de a revendica recunoaşterea calităţii de aducător al păcii. Mormăitorii printre dinţi uită că bunicii lor, acum 70 de ani, se luau temeinic în cătarea armei pe coasta Normandiei, în sudul Italiei, în nordul Africii, în stepa Rusiei sau pe cerul Angliei. Între 1870 şi 1945, timp de 75 de ani (cam cît au trecut de la Al Doilea Război Mondial pînă azi), în trei războaie, milioane de francezi şi nemţi s-au măcelarit cu temeinicie patriotică, relativ inutil. Pe lîngă ei, au murit alte milioane de ruşi, englezi, unguri, italieni, austrieci, români, spanioli, bulgari. Apoi, a apărut Uniunea asta, a Cărbunelui şi Oţelului, cum s-a numit întîia oară (materiile prime pentru industria de armament, între altele). Veteranii ultimului război mondial s-au trezit mutaţi din tranşee în birouri, de o parte şi de alta a unor mese de negociere. Discutau tarife de import, norme de calitate a produselor, dimensiunea standard a laminatelor. S-au luat cu vorba, au găsit alte şi alte pretexte de negociere. Discuţiile în birouri confortabile erau mult mai plăcute decît săpatul de tranşee sau căratul camaradului muribund pînă la un spital de campanie. De la oţel şi cărbune s-au trezit că vorbesc şi despre agricultură, pentru că în anii '50 siguranţa alimentară era încă o problemă la nivel european. Apoi au venit şi alte ţări, organizaţia s-a extins, la fel şi subiectele de negociat. Generaţiile de birocraţi s-au primenit, veteranii de război au dat învăţătura lor înspre cei mai tineri: staţi mai bine aici, în Place Schuman, la aer condiţionat, decît pe colina Monte Cassino. Plictisiţi-vă. Plictiseala negocierii dimensiunii castravetelui calitatea întîi este de preferat fiorului naţionalist cu care am fost noi chemaţi la oaste.

Plictiseala negocierii dimensiunii castravetelui.

Apoi a venit 1989, Uniunea a adăugat oarecare cerinţe politice menite a asigura mersul democratic şi a primit, în scurt timp, ţările din est. Mai puţin pe cele din fosta Iugoslavie, dar vin şi ele în curînd să semneze Tratatul. S-au prins şi ele că e mai profitabil să participe la seminarii şi conferinţe semiinutile finanţate de varii axe prioritare, decît să se alerge cu arma în mînă, întru idioată primenire etnică, pe judeţe.

Da. Pacea europeană este cel mai mare succes al Uniunii. Au trecut generaţiile şi ni se pare că asta nu e mare scofală. Ne-am obişnuit cu ea, cu Pacea. Azi ne preocupă mult mai mult Prosperitatea. Economia. E de înţeles, în vremi de criză. Aici, Uniunea mai are încă de confirmat. Nu e de ajuns că a reuşit să facă o piaţă unică pentru jumătate de miliard de oameni. Vrem mai mult. Ni se pare că trăim un eşec şi că premiul pentru pace e un fel de glumă.

De aceea, aş îndrăzni să o provoc pe Alina Mungiu. Următoarea ei carte să caute să afle de ce nu va lua Europa Nobelul pentru Economie. La ora cînd scriu, respectiva distincţie nu s-a acordat încă. Aud că principalii doi favoriţi sînt americani. Amîndoi sînt americani. Nici o mirare.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

■ ■ ■

tolo sport

Desele schimbări de echipe, de colegi, de antrenori şi de metode de antrenament îi călesc sau îi zăpăcesc pe fotbalişti?

„Am schimbat antrenorul ca să provoc un şoc la echipă" – este fraza favorită a patronului român de club de fotbal. Dacă Adrian Porumboiu, unul dintre cei mai fertili gînditori aparţinînd acestei şcoli filozofice, şi-ar schimba şoferii de pe combine la fel de des ca antrenorii, afacerile sale ar avea de suferit. Slavă, Domnului! pentru agricultură şi pentru contribuţia sa la PIB, lucrurile nu stau aşa! Doar FC Vaslui agonizează an de an la porţile gloriei. Echipa are cele mai mari salarii din Liga 1; doar CFR Cluj a depăşit-o recent. Porumboiu plăteşte destui fotbalişti cu 20.000 şi chiar 30.000 de euro net pe lună, dar nu a cîştigat nici un trofeu. Altul decît cel de Vînturar şef. De fapt, campionatul românesc este el însuşi Vînturarul Suprem. Acum un an, cu 31 de schimbări de antrenori, Liga 1 din România a făcut atîtea permutări cît campionatele din Anglia, Spania, Italia şi Germania la un loc! În spatele entropiei stă concepţia că, de fapt, poţi schimba pe oricine pentru că, oricum, meseria ăluia nu contează – ce e aia profesie într-o lume deprofesionalizată, în care succesul nu califică, şi insuccesul nu penalizează? România arată aşa cum arată, nu o spun ca să mut discuţia de la sport –, şi din cauză că organizaţiile de reglementare pentru burse sînt conduse de clienţi politici, spitalele au manageri inventaţi, iar trusturile de presă sînt zăpăcite de oameni fără o istorie profesională şi, în general, nimeni nu pare că mai iubeşte ceea ce face. Înainte de a ne recalifica şi de a ne roti, poate că ar fi util să ne întrebăm dacă mai iubim ceea ce facem. Altfel nu facem decît să mutăm lipsa de iubire dintr-un loc în altul.

Cătălin TOLONTAN

PUBLICITATE

prezentat de
Raiffeisen BANK
Reuşim împreună.
e-on
Sub înaltul patronaj al Preşedintelui României
Bilete prin reţeaua eventim
www.sonoro.ro
SoNoRo
EDIŢIA 7 FESTIVAL
9-25 NOIEMBRIE 2012
love unlimited
9-25 NOIEMBRIE 2012
BUCUREŞTI. IAŞI. TIMIŞOARA. CLUJ
sponsor principal RomCapital Invest
parteneri principali ArCuB
Consiliul General al Municipiului Bucureşti
Primăria Municipiului Bucureşti
Ministerul Culturii şi Patrimoniului Naţional
maşina festivalului
sponsori upc
JTI
affichage
parteneri
illy
BoConcept
Transilvania Film
Kaliterm
Clinica Algor
firestarter
îndrăgit de DILEMA
parteneri media ONE GLAMOUR premium PLAYBOY
SAPTESERI
DECÂT O REVISTĂ
igloo
CULTURAL
REALITATEA.NET
LiterNet.ro
metropotam.ro
ACCENTE
TV

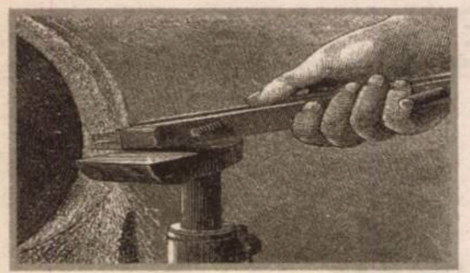

Ovidiu NAHOI

EU şi UE

Gigi Becali şi haznaua pragmatică

„Deoarece eram lovit în zona capului şi îmi curgea sînge, pentru a nu murdări maşina în care urma să mă sui să merg la Becali, am dorit să intru în portbagaj. A fost ideea mea şi asta ca să nu murdăresc maşina cu care urma să mergem." – Declaraţia unei victime din dosarul în care Gigi Becali şi bodyguarzii săi sînt judecaţi pentru sechestrare de persoane.

A te compromite în România este o întreprindere grea. Ai nevoie de multă imaginaţie şi tenacitate pentru asta. Dar chiar şi aşa, sînt şanse bune să obţii exact efectul contrar şi, în loc ca oamenii să treacă pe trotuarul celălalt cînd te zăresc pe stradă, să fii luat drept un pezevenghi simpatic, o licheluţă acceptabilă la masă şi distractivă la chef, precum Gore Pirgu, personajul lui Mateiu Caragiale din *Craii de Curtea Veche*. Unde mai pui că, pînă la sfîrşit, exact acest Pirgu – profitor, mincinos, codoş, ros de vicii – ajunge ministru şi stîlp al societăţii, patriot şi filantrop.

Cum, personal, fac parte dintr-o categorie a naivilor, gîndeam că există totuşi o limită inferioară, chiar şi pe acest teren mocirlos: aceea de a te înhăita cu Gigi Becali şi a apărea la OTV. Din nefericire, bărbaţii noştri politici au spart cu entuziasm şi această frontieră imaginară între ceea ce se poate în viaţa noastră publică – şi se pot multe! – şi ceea ce, în naivitatea mea, credeam că nu este îngăduit.

Studiul în care Tolea Ciumac îl băga – la propriu! – în tomberon pe Dan Diaconescu s-a dovedit a fi un loc călduţ pentru oameni politici serioşi – de la preşedintele Traian Băsescu la oponentul său, Crin Antonescu, asta ca să-i amintim pe cei mai importanţi. Băgat în „politica mare" de combinatorul Viorel Hrebenciuc, Gigi Becali s-a văzut repede cultivat la cel mai înalt nivel, ajungînd să spargă seminţe pe stadion şi apoi să se cinstească la un şpriţ cu însuşi Traian Băsescu, de care avea apoi să divorţeze cu strigături.

Şi iată-l pe gălăgiosul latifundiar, cu discursul său legionaroid, devenit între timp client al comisiilor antidiscriminare şi luat în vizor de UEFA pentru manifestaţiile rasiste de la meciurile Stelei, invitat pe covorul roşu (sau, mai curînd, verde) de Partidul Naţional Liberal.

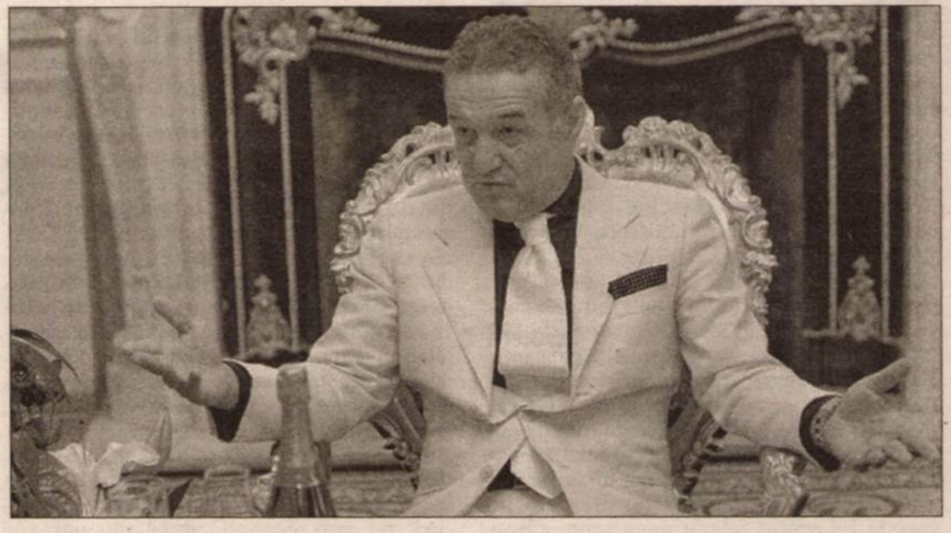

Partea şi mai rea în toată această poveste este că Europa, şi ea, ne oferă destule exemple proaste. În definitiv, cu ce sîntem noi mai prejos faţă de coaliţia liberal-conservatoare a lui Mark Rutte, care a guvernat Olanda pînă la alegerile din septembrie şi care nu s-a sfiit să se alieze cu Partidul Libertăţii, condus de Geert Wilders, naţionalist şi antieuropean? Pînă la urmă, între Wilders şi Becali rămîne doar o diferenţă de avere şi de stil, în care geografia şi istoria, pe care nu avem cum le schimba, îşi spun serios cuvîntul.

Cît despre liderul ungar Viktor Orban, inspirat de dreapta extremă în chestiunea naţională şi de stînga dură în practica economică, acesta continuă să fie primit cu aplauze în familia sa politică.

„Mai bine să fie în cort
şi să scuipe în afară decît invers."

Pentru PPE, limitarea libertăţilor presei, restrîngerea atribuţiilor Curţii Constituţionale şi a Băncii Naţionale, naţionalizarea unor companii sau provocările naţionaliste la adresa statelor învecinate sînt chestiuni pasabile, atîta timp cît autorul e unul de-al lor.

În timp ce bănuiala că unele dintre aceste lucruri ar putea să se petreacă sub o guvernare socialist-liberală, în ţara vecină numită România, reprezintă o ameninţare de moarte la adresa democraţiei, împotriva căreia trebuie luptat cu orice mijloace, pînă la ultima picătură de energie.

Asistăm, din păcate, nu doar în România, la o derută a valorilor în politică, la tot mai multe concesii populiste, motivate pragmatic. Voturile se numără, restul e istorie.

„Mai bine să fie în cort şi să scuipe în afară decît invers." A fost tot ce a avut de spus sir Graham Watson, liberal britanic, membru în Parlamentul European, despre racolarea lui Becali în PNL.

Cînd vezi că, în România, personaje precum Gigi Becali sau Dan Diaconescu devin frecventabile în plan politic, că sînt luate în calcul pentru rotunjirea unor scoruri electorale sau chiar ca viitori parteneri în coaliţii de guvernămînt, îţi vine, desigur, să te ţii de nas.

Problema este că, şi dacă ieşi în Europa, e bine să pui în bagaj un odorizant puternic. Sau, poate, neadaptaţii sîntem noi, cei care simţim în aer un miros de hazna, acolo unde politicieni „de top" încearcă doar gustul plăcut al pragmatismului?

***Ovidiu Nahoi** este realizator de emisiuni la The Money Channel.*

■ ■ ■

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Omul politic ştie

– gînd despre prostie –

Vin alegerile. Iar. Lung şi zbuciumat prilej. Ca întotdeauna, momentele de febră electorală scot în evidenţă, în tonuri groteşti, păcatele de grup sau individuale ale competitorilor. Poate că şi păcatele de grup ale alegătorilor, dar despre acestea vorbim altă dată. Mereu altă dată. În vremea alegerilor, mai mult ca oricînd, se văd defectele politicienilor, şi am avut mereu impresia că, de fiecare dată, unul a fost mai vizibil, mai proeminent decît toate celelalte. În pandant, de fiecare dată, ceva bun, util, constructiv s-a pierdut. Cusurul vedetă, defectul definitiv consacrat de alegeri se cronicizează mai apoi, în timp, şi capătă forme din ce în ce mai interesante, dar nu piere. Dimpotrivă, ceea ce s-a pierdut, cu ocazia clipelor electorale, dus a fost. Astfel, la alegerile din 1992 s-a văzut cel mai bine marca genetică a noii clase politice – comunismul – şi s-a pierdut definitiv speranţa. Au fost, cred, alegerile al căror efect îl trăim şi azi. Nici un an electoral ulterior nu a avut magnitudinea lui 1992. În 1996, alegerile au fost dominate de naivitate şi s-a pierdut definitiv inocenţa. Niciodată ca atunci poporul nu a mai fost dispus să-i creadă pe politicieni. La alegerile din 2000, dintre păcatele politice s-a ridicat şi a dănţuit frenetic demagogia. A pierit, jucată în picioare, responsabilitatea. Nimănui nu i-a păsat de cei care dovediseră responsabilitate, iar urnele au decis că aceştia trebuie scoşi din joc. La alegerile din 2004, vedeta păcatelor a fost corupţia şi s-au pierdut distincţiile ideologice semnificative. După 2004, percepţia populară că toate partidele sînt la fel s-a instalat definitiv în minţile oamenilor. Pentru 2008, vă voi lăsa pe dumneavoastră să observaţi ce păcat a dominat şi ce virtute a pierit – eu am participat şi am cîştigat acele alegeri, aşa că nu le pot vedea cu detaşarea necesară. Alegerile acestea, cred, arată mai clar decît toate celelalte prostia şi vor consacra definitiv moartea decenţei.

Politicianul român este impetuos şi agresiv căci,
în mintea lui, alegerile sînt bătălii.

Zilele trecute, alături de noi prieteni, am comentat dialogul platonician „Omul politic". Nu ştiu bine de ce – acest dialog nu e printre primele texte la care te gîndeşti cînd vine vorba despre gîndirea politică a lui Platon. Imediat, îţi vine în minte „Republica" sau „Scrisoarea a VII-a". Chiar şi „Criton" sau plicticosul „Legile" sînt mai la îndemînă celui rugat să sugereze o bibliografie politică platoniciană decît este „Omul politic", şi e nedrept. Confiscat de pachetul dialogic în care e pus, alături de „Sofistul" şi „Theitetos", „Omul politic" pare mai degrabă un dialog cu miză (epistemio)logică. Dar nu e deloc aşa. În plus, dialogul acesta e foarte relevant acum, căci „Omul politic" se ocupă de ceva ce e crucial pentru exerciţiul şi participarea politică în România de azi. Încercînd să răspundă întrebării „ce cunoştinţe trebuie să posede un om politic?", acest dialog platonician vrea, peste milenii, să salveze România de prostia clasei politice. Doar că România pare a nu avea chef să fie salvată şi, sigur, aproape nimeni nu are chef să citească Platon. Cum spuneam, păcatul vedetă al acestor alegeri este prostia. Se expune măreţ, dezinhibat, agresiv chiar. Prima formă în care se vede: omniscienţa. Politicienii noştri par a şti tot. Tot. În „Omul politic", personajul Străinul (despre care comentatorii spun că era un *alter ego* al lui Socrate) spune la un moment dat: „Fiecare dintre noi riscă să pară că ştie, ca în vis, toate cîte mai apoi, după ce s-a trezit, nu le mai ştie" (277 d). Politicianul român este impetuos şi agresiv căci, în mintea lui, alegerile sînt bătălii, iar campaniile sînt războaie, dar nu vă speriaţi, nu sînt atît de adrenalinici încît să meargă la turnir măcar; „războaiele", „luptele", „bătăliile" despre care vorbesc ei sînt, de fapt, bălăcăreli de ţaţă isterică, concurs de metafore injurioase, ofense verbale şi jigniri de la unul spre celălalt. Din vîrful acestei agresivităţi, el ştie. Visul certitudinii lui nu se sfîrşeşte, pentru că a reuşit performanţa incredibilă de a trage realitatea trezirii în visul lui, pînă acolo încît realitatea noastră a devenit visul lui. Visul în care „riscă să pară că ştie". Nonşalant, îşi asumă riscul. Iar plata pentru realizarea riscului, la o adică, e la noi.

În ceea ce priveşte dialogul „Omul politic", îi invit pe cei care mai au un pic de timp pentru propria minte, să-l (re)citească. Vor afla ce trebuie să fie în stare să facă un om politic înainte de a se îndrepta spre urne, pe 9 decembrie. Şi dacă mulţi vor fi aceştia, atunci mica mea profeţie – cum că prostia va domina ziua aceea – nu se va mai împlini. Şi un pic mai fericiţi vom fi.

■ ■ ■

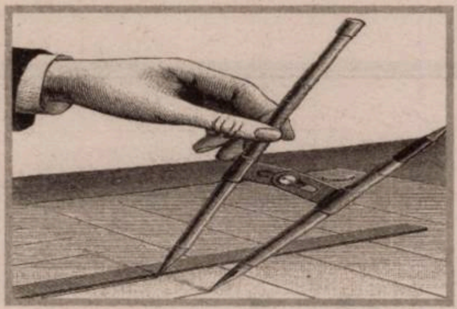

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Grijile Măriei sale

Ia să ne aducem noi aminte de Vodă-Caragea! Nu fiindcă n-am avea subiecte din viaţa contemporană a oraşului: ele se întîlnesc la tot pasul. O realitate incoerentă, în care, oricît de rare, se întîlnesc şi motive de satisfacţie, dar continuă ofensiva împotriva ultimelor vestigii ale vechiului oraş. De pildă, cine trece pe strada General Manu poate constata că pe dreapta, pe trotuarul Hotelului Minerva, se lucrează harnic la restaurarea a două case, dar, peste drum, casa lui Spiru Haret este în aceeaşi stare de părăsire şi degradare, deşi am semnalat de atîtea ori că e o ruşine să fie lăsată să cadă din picioare. Haret! Mai ţineţi minte cine a fost? O statuie de Jalea, la Universitate, stă mărturie a respectului pe care alte generaţii l-au purtat acestei amintiri, pe cînd noi dispreţuim casa în care a trăit. E adevărat că, avînd în vedere ce a ajuns şcoala românească, te doare să te gîndeşti la cel care a creat-o, cu încredere în viitor, acum un secol. Cel mai indignător eveniment bucureştean pe care ni l-a arătat televiziunea acum cîteva zile a fost împrăştierea cu jandarmii a unei manifestaţii la Hala Matache: Nicuşor Dan şi cei 40 sau 50 de reprezentanţi ai ONG-urilor care protestau contra demolării pe furiş şi a înlocuirii ei cu o pastişă au fost îmbrînciţi în dube, ca nişte răufăcători!

De ce atunci ne aducem aminte de Ioan Gheorghe Caragea, fanariotul care a domnit în Ţara Românească de la 1812 la 1818? Acum două sute de ani, el lua măsuri pentru a se repara străzile din Bucureşti: „fiindcă cele mai multe poduri de prin uliţele tîrgului şi a mahalalelor (bez podurile mari) sînt foarte stricate şi fiindcă de acum înainte, cînd se apropie iarna, urmează a începe şi ploi, cînd nu va fi podurile drese va pătimi norodul de obşte“. Cu alte cuvinte, mai pe înţelesul cui citeşte azi – atît la periferie, cît şi în centru, putrezeau buştenii cu care erau podite străzile şi acestea se înnămoleau, împiedicînd circulaţia. Apropierea iernii? Data acestui document arată prevederea domnitorului: 5 august... Cu reparaţiile erau însărcinaţi „împrejuraşii“, adică chiar locuitorii care-şi aveau prăvăliile şi casele înşirate de-a lungul acestor „poduri“. Iar dacă ei ar fi nesocotit datoria lor, şeful poliţiei („vel aga“) urma să-i silească „şi făr de voie a-şi drege podul“! Un an mai tîrziu, curăţirea şi întreţinerea străzilor redevine necesară şi, în iunie 1814, „pînă la viitoarea toamnă, cînd începe ploile şi noroaiele“, se interzice accesul pe Podul Mogoşoaiei al carelor încărcate cu lemne de foc, cherestea, fîn, butoaie sau orice alte poveri grele. Acestea, ca şi camioanele din ziua de azi, nu numai că ar fi stînjenit circulaţia, dar ar fi scufundat sub greutatea lor pavajul lemnos. Gunoaiele şi „alte murdalîcuri“ pe care oamenii, „după rău năravul lor“, nu se sfiau să le arunce afară din curtea lor, adică în mijlocul străzii, trebuiau măturate şi, în acest scop, altă poruncă domnească a organizat, cel puţin pentru Podul Mogoşoaiei, o echipă de 16 agenţi de curăţenie care „să aibă care cu boi, tîrnuri şi lopeţi“.

De obligaţia de a participa la asanare nu erau scutiţi nici boierii, nici mănăstirile, ai căror slujitori, cu carele de la moşii, ori cu căruţele lor, aveau de transportat gunoiul şi noroiul afară din oraş, măcar o dată pe săptămînă, în fiecare sîmbătă.

Afară, unde? O dispoziţie luată în 1816 căuta să oprească întinderea oraşului dincolo de hotarele fixate cu un deceniu mai devreme, deoarece, pentru a scăpa de dările la care erau impuşi în „intravilan“, bucureştenii „necontenit fac case... pînă în cît se apropie să ajungă la Colentina şi la Herăstrău“. Alte extremităţi atinse erau spre sud, la capătul lui Şerban-Vodă şi pe Podul Calicilor (sugestiv nume!), adică Rahova de astăzi. Aşadar, o tendinţă care s-a accentuat treptat pînă în epoca noastră era deja prezentă în dezvoltarea Capitalei.

În interiorul acestor hotare era un haos. Comunicarea era anevoioasă pe străzile sinuoase şi strîmte, pe care, cum spune un alt document, „şandramalele şi tarabele... ce au obicinuit de fac dinaintea prăvăliilor îngustează şi astupă lumina uliţelor“. De aceea, „abia rămîne loc de a trece omul cu piciorul“. Asemenea strîmtori erau chiar primejdioase, fiindcă acolo, de pildă lîngă biserica Enii, se petreceau „întîmplări de hoţie“. Vigilenţa justiţiei era însă vizibilă: în faţa puşcăriei de la Curtea Veche se mai puteau vedea criminali traşi în ţeapă. Ca să nu se închidă calea pietonilor sau a trăsurilor prin copăile cu zarzavaturi şi fructe pe care le aduceau ţăranii şi le întindeau în mijlocul drumului, s-au făcut atunci primele pieţe: două – una pe Şerban-Vodă şi alta pe Podul Mogoşoaiei, vînzătorii avînd de plătit chirie boierilor care erau proprietarii acelor locuri.

Viaţa de toate zilele a locuitorilor oraşului era expusă la două pericole. În primul rînd, inundaţiile Dîmboviţei („înnecăciuni“) cauzate de zăgazurile morilor. De aceste mori de la Radu-Vodă depindea producţia cotidiană a brutăriilor care avea nevoie de făină. Pentru a curăţi şi adînci albia rîului, domnitorul însuşi poruncea să fie pusă în funcţiune o dragă („o mihani“) aşa cum văzuse la Constantinopol. Cealaltă calamitate care putea apărea pe neaşteptate era incendiul („iangăn“) capabil să devoreze cu cea mai mare iuţeală construcţiile din lemn şi acoperişurile de şindrilă. Foişorul de Foc exista în 1815, şi el de lemn, înalt de 15 metri; dat fiind că putrezise, urma să fie refăcut, iar pînă atunci erau puşi doi oameni de pază zi şi noapte: unul în clopotniţa de la Sf. Gheorghe Nou şi altul jos la poartă, gata să alerge să cheme ajutor. Cheresteaua necesară reconstrucţiei trebuia şi ea păzită „pentru „a nu se fura“. Cît despre pompieri, aceştia erau 40 de salahori înarmaţi cu topoare, ca să dărîme cît mai repede casele incendiate. Ustensilele pe care locuitorii fiecărei clădiri urmau să le aibă, ca precauţie, erau o cange, un topor şi „o putină cu apă totdeauna plină“. La curtea domnească existau şase coşari însărcinaţi să întreţină sobele.

Controlul şantierelor publice îl asigurau un arhitect, care în 1816 se numea Hartler, şi un inginer, Ernest Mayer, al cărui contract din 1814 prevedea o leafă destul de mare.

De reţinut că problemele edilitare erau tratate cu atenţie de Divan, format dintr-o duzină de boieri, organ consultativ şi executiv totodată, dar decizia finală îi aparţinea personal domnului. Cînd Antonescu şi Ceauşescu vor trasa străzi şi vor lua hotărîri de demolare, ei se vor înscrie într-o tradiţie premodernă.

***Andrei Pippidi** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

■ ■ ■

Anca BRĂTULEANU

SOS Provincia

Colecţionarii de arhitectură

– Alexandru Bellu şi conacul de la Urlaţi, Prahova (II) –

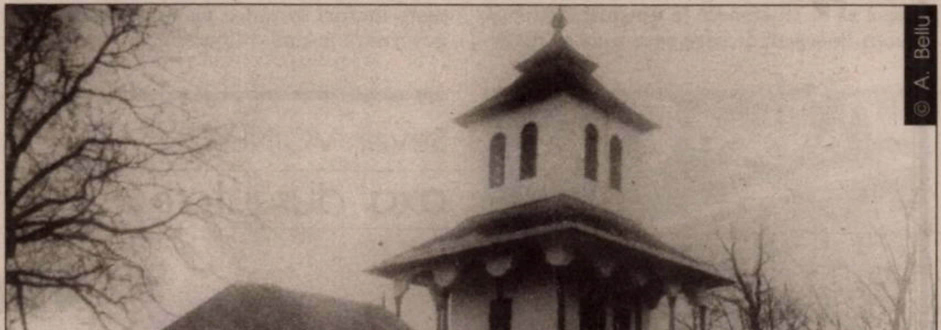

© A. Bellu

Alexandru Bellu este unul dintre cei care par a fi ajuns la convingerea că, în această epocă – de modernitate şi modernizare a vieţii, de adoptare a modelelor occidentale – revenirea la formele arhitecturii tradiţionale este nu numai posibilă, ci şi necesară, ca act determinant în manifestarea identităţii naţionale. În scurtă vreme, acest pasionat autodidact – devenit arhitect prin intermediul observaţiei minuţioase şi al ochiului priceput de colecţionar şi fotograf – are ideea ridicării unor construcţii care să ilustreze ceea ce el socotea a fi valoarea incontestabilă a arhitecturii româneşti.

Cutremurul din 1940 face ca astăzi să se păstreze doar turnul de poartă şi Arhondăria.

Astfel că, pe la 1880, cînd vrea să-şi stabilească reşedinţa de vară pe moşia sa de la Urlaţi, el îşi propune să alcătuiască un ansamblu asemănător cu curţile boiereşti ale veacurilor XVII-XVIII. El însuşi întocmeşte planul de ansamblu, ca şi planurile diferitelor construcţii. În acelaşi timp, în căutarea unui ajutor de nădejde, îl cunoaşte pe Barbu Bezdedeanu, meşter zidar din satul Bezdead, Dîmboviţa.

Ansamblul de la Urlaţi – cea mai importantă lucrare realizată de cei doi – este situat pe o zonă mai ridicată de teren, la marginea localităţii. Un *turn de poartă* cu foişor marchează şi astăzi intrarea aflată la baza colinei. De aici, o alee şerpuită conducea către platoul pe care se aflau mare parte a construcţiilor: reşedinţa principală (sau *casa mare)* cu parter şi etaj, cea care adăpostea şi mare parte a colecţiei lui Alexandru Bellu; *casa mică* sau *Arhondăria,* doar parter, situată în lateralul clădirii principale; *cuhnia.* Alte clădiri de mici dimensiuni, cu funcţiuni anexe, erau amplasate în cadrul incintei: *casa grădinarului, casa paznicului, sera, anexe gospodăreşti.* În faţa casei era amenajată o grădină, iar parcul înconjurător avea ca element decorativ o *culă.*

Organizarea generală a ansamblului, parcul, ca şi modul de distribuţie a încăperilor casei răspundeau unor funcţiuni specifice sfîrşitului de secol XIX. În acelaşi timp însă, arhitectura propusă este rodul interpretării unor elemente ale edificiilor tradiţionale. O notă aparte o dă folosirea unor elemente de decor din piatră sculptată provenite din ruinele unor construcţii ale veacurilor XVII-XVIII sau copiate după acestea. Ansamblul de la Urlaţi devine astfel o „colecţie de arhitectură“.

Cutremurul din 1940 face ca astăzi să se păstreze doar turnul de poartă şi Arhondăria, aflate, din fericire, într-o stare de bună conservare.

La vremea respectivă, rezultatele strădaniei lui Alexandru Bellu au întrunit numeroase aprecieri favorabile. Impactul produs în epocă trebuie să fi fost remarcabil, de vreme ce organizatorii participării româneşti la Expoziţia Universală de la Paris din 1900 au propus ca pavilionul ţării noastre să fie realizat după modelul casei lui Bellu de la Urlaţi. Deşi acest lucru nu s-a înfăptuit, pare limpede că pentru acele timpuri – marcate, cum arătam, de pătrunderea stilurilor occidentale –, arhitectura făcută de Alexandru Bellu reprezenta o demonstraţie convingătoare a potenţialului pe care revenirea la formele tradiţionale îl putea reprezenta.

Din perspectiva zilelor noastre, arhitectura propusă la Urlaţi este cu atît mai interesantă cu cît este proiectată şi executată de un „amator“. Mai mult, iniţiativa lui Alexandru Bellu premerge încercărilor profesioniştilor care – începînd cu arhitectul Ion Mincu şi cu realizarea de către acesta, în 1886, a casei Lahovary din Bucureşti – s-au îndreptat către reevaluarea arhitecturii tradiţionale. Fără exagerare, Alexandru Bellu poate fi socotit ca primul promotor al orientării cunoscute sub numele de „stil naţional“ sau „stil neo-românesc“.

***Anca Brătuleanu** este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu“ din Bucureşti.*

■ ■ ■

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Cuţofili şi javrofobi

În lume sînt peste 500 de milioane de cîini, dintre care aproximativ 80% sînt „maidanezi“. Este ceea ce spun statisticile. La noi, o evaluare optimistă apreciază la 50.000 numărul cîinilor străzii din Bucureşti şi la 10.000 numărul celor muşcaţi anul trecut de către aceştia.

Cîinii străzii nu sînt un „specific românesc“, ci o problemă generală şi perenă a tuturor marilor aglomeraţii urbane, doar că ea este gestionată diferit în diferite metropole. În Londra, de pildă, primele forme instituţionale de intervenţie au intrat în funcţiune cu mai bine de 150 de ani în urmă, cînd Battersea Dogs and Cats Home construieşte primele adăposturi pentru cîinii şi pisicile străzii, în 1860, iniţiază metode „umane“ de eutanasiere – în 1884, se opune vivisecţiei – în 1884 etc. În România, doar campaniile electorale repun problema pe tapet, periodic, şi o ascund sub preş după alegeri.

Ca peste tot, apariţia cîinilor pe străzile oraşului naşte imediat tensiuni între cetăţeni şi conflicte între aceştia şi stat, respectiv administraţiile locale. „Ce e de făcut?“ – se întreabă şi unii, şi alţii, dînd vina unii pe alţii. Din acest punct de vedere, cetăţenii se împart, dihotomic, în ceea ce o studentă de-a mea numea „cuţofili“ şi, la extrema cealaltă, ceea ce am putea numi „javrofobi“. La noi, aceştia din urmă sînt mult mai numeroşi şi mai vocali: „plăcerea mea este să dau cu maşina peste javre. ahahhahaha aşa aş da şi peste criminali şi zoofili, nu cred că ar fi păcat“ – se lăuda un forumist. „Era o babă la mine în bloc care avea grijă de nişte maidanezi, şi într-o seară cu nişte prieteni, i-am omorît javrele iar un cîine i l-am lăsat în faţa uşii. Am rîs două săptămîni“ – se laudă el. „La săpun cu javrele maidaneze!“ – îndemna un altul. „Javrele nu au ce căuta libere pe străzi“ – era de părere un al treilea. Şi, bineînţeles, şi maidanezii capătă imediat o culoare politică: „Dar de ce trebuie să le dau de mîncare ca să nu mă muşte? Asta seamănă a «taxă de protecţie», colorată boriţă USL-istă!“. Dincolo de aceste excese de agresivitate, o categorie mai rezervată pare să împărtăşească sentimente de genul următor: „Mă bucur pentru fiecare cîine individual, dar cîinii per total şi pe termen lung nu e o soluţie să îi hrăneşti, trebuie să îi duci undeva“. Iar acest „undeva“ este treaba statului. În sfîrşit, la extrema cealaltă, cuţofilii invocă „iubirea pentru animale şi gîndul că merită aceeaşi atenţie ca şi un om“ şi consideră că „şi cîinii sînt suflete“ şi că „numai Dumnezeu are dreptul să ia viaţa unei fiinţe“.

„Sîntem maidanezii Europei!“

Nici unii, nici alţii nu ştiu însă ce-i de făcut. Cetăţenii îşi apără, adesea, cîinii *lor*, totdeauna drăguţi şi neagresivi: „tata le dă drumul şi dimineaţa şi seara că au învăţat să se întoarcă înapoi şi le dă drumul pe stradă, aşa, şi vin înapoi, adică... el nu-i lasă de capul lor şi stau pe acolo...“

Dar se tem de cîinii *celorlalţi*, totdeauna periculoşi, exprimînd astfel o ambivalenţă greu de gestionat. Cu toţii consideră, în consecinţă, că e treaba statului să rezolve problema, „că d-aia plătim taxe!“. Doar puţini sînt de părere că „vinovaţi sîntem cu toţii, că nu facem nimic...“

Iar statul nu ştie nici el ce să facă. Deşi a semnat tot felul de convenţii, nu are nici un cadru legal, acceptat şi acceptabil, pentru a acţiona în mod coerent şi consecvent. Ca orice stat modern, se vede în situaţia de a garanta un spaţiu urban „modern“, adică ordonat, curat şi eficient. Trebuie, deci, să „cureţe“ oraşul de tot ceea ce impietează această ordine „civilizată“ – aşa cum ne-a promis şi Silviu Prigoană, de pildă, înainte de alegerile municipale din Bucureşti. Doar că unde nu e lege, funcţionează tocmeala, iar unde e tocmeală, cineva îşi va lua totdeauna partea leului, maidanezii devenind astfel o sursă de venituri în cel mai bun caz dubioase şi clientelare. Iar eşecul statului în această privinţă ne afectează pe toţi, nu numai în viaţa noastră cotidiană, ci şi în imaginea şi mîndria naţională: „maidanezi sîntem cu toţii, aşteptînd să ne adopteze UE!“ – se plînge un bucureştean. „Sîntem maidanezii Europei!“ – exclamă un altul. Sîntem, adică, *necivilizaţi*...

Dincolo de acest registru al politicilor urbane, sublime, dar care lipsesc cu desăvîrşire, lucrurile sînt, de fapt, şi mai complicate. România a semnat şi ea Declaraţia Universală a Drepturilor Animalelor. Sînt curios cîţi români ştiu însă acest lucru şi, mai ales, cîţi cunosc ce presupune aceasta. Şi nu vreau să mă gîndesc cîţi ar fi de acord dacă ar şti... Căci este vorba despre o adevărată „răsturnare copernicană“ a viziunii despre Om şi Lume. „Cîinii au aceleaşi *drepturi* de a trăi pe această planetă ca şi oamenii“ – afirmă o forumistă din Londra. Cîinii sînt însă doar o verigă în acest lanţ al extinderii drepturilor şi egalităţii, ansamblul vizînd, nici mai mult, nici mai puţin, decît *egalitatea dintre cultură şi natură*. După ce, începînd de prin secolul al XVI-lea, s-a impus (cu greu!) ideea de egalitate a tuturor oamenilor, dimpreună cu convingerea fermă în superioritatea Omului asupra Naturii, iată deci că se conturează o nouă luptă, vizînd anularea acestei ierarhii şi impunerea unei egalităţi extinse, care să cuprindă şi natura, în speţă animalele: din inferioare şi supuse Omului, acestea încep să fie considerate egale cu acesta.

Expresia „canină“ a acestei mutaţii poate fi ilustrată prin parcursul cîinelui din curtea ţăranului, trecînd prin apartamentul orăşeanului şi, mai recent, prin patul acestuia, pînă în cimitirul canin. Astfel, însăşi ideea de „unitate domestică“ se schimbă, ea incluzînd acum coabitarea om-animal: „poartă-te cu un cîine aşa cum te porţi cu un copil!“ – cerea, nu de mult, o mare asociaţie de protecţie a animalelor.

Semnatar al acestei carte, statul habar n-are ce să facă cu ea. Şi, ca să fim oneşti, cîţi dintre noi sîntem pregătiţi să o aplicăm?...

Vintilă Mihăilescu este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată: Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

■ ■ ■

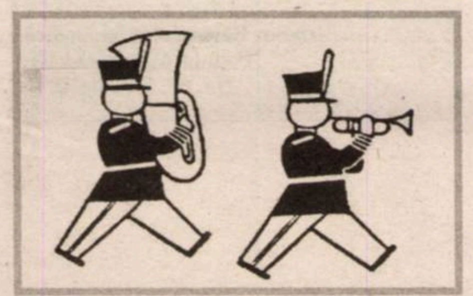

Cătălin ŞTEFĂNESCU

fără doar şi coate

Îmbulzeală. Sarmale. Moaşte

Trei cuvinte-cheie care se repetă de cîteva ori pe an, se încarcă de energie şi explodează în ştirile despre pelerinajul de Sfînta Parascheva. E drept, autorii ştirilor se întrec în muşchi hiperbolizanţi şi în generice dramatice care prefaţează poveştile despre eterna îmbulzeală. Dar au de ce. Îmbulzeala se petrece în fiecare an, e subiect sigur, nimic nu pare să-i ameninţe existenţa. An de an, pelerinii vin din toată ţara, umplu hotelurile, cei care nu prind locuri sau nu-şi permit să stea la un hotel dorm în parcuri, sub cerul liber, după care se îmbulzesc, se calcă în picioare, la sarmale şi la trecerea prin faţa moaştelor. Nimic nu pare să pună în pericol siguranţa acestui subiect de presă. Iar acesta e un fapt mai trist decît îmbulzeala însăşi.

Un prieten foarte drag – medic de mare valoare, nededulcit la dimensiunea industrială a meseriei – glumea într-o seară şi spunea că ar da lovitura, dacă ar putea expune, în sala de aşteptare a cabinetului său, nişte moaşte. Voia să spună, în felul ăsta, că nu contează nici calităţile lui profesionale, nici aparatura de mare performanţă pe care chiar ştie să o folosească, nici experienţa zecilor de ani petrecuţi în clinici din lumea civilizată. Dacă ar avea nişte moaşte în sala de aşteptare, succesul ar fi mai sigur decît mişcarea de rotaţie a planetei noastre în jurul soarelui. În cazul acesta, un om cinstit, cu calităţi excepţionale în meseria lui, glumea pe seama inevitabilului marketing ajuns şi în teritoriul sănătăţii. Spune-i unui bolnav că la doctorul cutare în cabinet se află unul dintre cele mai performante aparate din lume. Omul va da năvală, fără să aibă habar de felul în care cineva *ştie* să lucreze cu aparatul ăla. Dar prietenul meu se referea şi la credinţa nestrămutată a unora, care sînt convinşi că, fără să faci mare lucru, fără nici un efort, primeşti vindecare, fericire, grămezi de bani, un serviciu mai bun, doar dacă reuşeşti să atingi racla care adăposteşte moaştele. În această ordine a priorităţilor, mîntuirea pare să fie departe, la coada listei.

E limpede că racla cu moaşte poate fi ultima speranţă a unui om. E la fel de clar că între sutele de mii de pelerini care bat drumul pînă la Iaşi, sau pînă la toate locurile sfinte care găzduiesc moaşte şi icoane făcătoare de minuni, se află enorm de mulţi oameni necăjiţi, disperaţi, învinşi de nedreptăţi. Nu poţi să scoţi din calcul faptul că mulţi oameni loviţi de nenorociri, de necazuri cumplite se îndreaptă spre ultima speranţă, abandonînd orice formă de raţiune. Lucrul acesta e în natura fiecăruia dintre noi. Problema însă nu e doar la cei care se calcă în picioare, pentru a primi cîteva sarmale, sau pentru a atinge racla sfîntă. Necazul vine şi de la păstorii care înţeleg să-şi trateze comunităţile de credincioşi ca pe nişte turme. Înţelegerea la propriu a metaforei sau a parabolei e, dincolo de tîmpenie, şi un păcat crunt.

Un mesaj clar ar face adevărate minuni.

Mulţi vor defini ortodoxia însăşi prin felul în care credincioşii se calcă în picioare. E, în mod evident, o eroare. E ca şi cînd ai judeca medicina luîndu-i în calcul doar pe medicii şperţari şi impostori. Iar genul acesta de judecată care generalizează şi culpabilizează din start poate funcţiona pentru orice disciplină, pentru orice activitate de pe lumea asta. Însă, în cazul călăuzirii spirituale, lucrurile capătă o cu totul altă dimensiune. Sigur că şi aici încap răutatea şi prostia, sigur că bolile contemporaneităţii n-au cum să ocolească locurile sfinte, la fel de bine cum se păstrează valabilitatea unei vechi vorbe, atît de dure, care spune că „dracul se simte cel mai bine la mînăstire“. Evident, e o referinţă la spaţiile unde lupta cu ispita e cumplită. În cazul acesta, spaţiile respective sînt adevărate zone de război spiritual.

Însă nu despre aşa ceva e vorba, cînd apar în discuţie călcările în picioare, tulburătoarele îmbulzeli şi umilirea cumplită, fără nici o legătură cu umilitatea, cu smerenia. Lipsa de reacţie, de răspuns clar al Bisericii, în planul cel mai practic, e profund dezarmantă în acest caz. Dacă vezi că, de la an la an, îmbulzeala şi călcarea în picioare devin teme ale zilei, subiect de comentarii şi motive de tristeţe adîncă, de ce nu iei nişte măsuri elementare? Cine se aşteaptă la o imagine bună, cîtă vreme investiţia de vizibilitate se face în edificii ale mîntuirii neamului, iar neamul se calcă în picioare cu o asiduitate exasperantă? În teorie, Biserica e prima instanţă a educaţiei. Chiar dacă teoria aceasta suferă modificări dramatice, indiferent de meridianul pe care se discută acest subiect, aici e vorba de ceva mult mai simplu. Pare că cineva chiar vrea ca lucrurile să arate aşa. Ceea ce e profund inacceptabil. Pe bună dreptate, mulţi refuză genul acesta de suspiciune exagerată. Dar nu-ţi poţi opri nici mîhnirea, nici revolta, cînd vezi că aceste episoade, în loc să dispară, se înmulţesc.

Se poate comenta enorm şi se poate argumenta monstruous atunci cînd e vorba de Biserică, de criza religiei, de impasul spiritualităţii. Însă pînă la a ajunge acolo cu discuţia, *ordinea elementară* e un subiect infinit mai simplu decît pare. Biserica încă are o influenţă considerabilă asupra multor compatrioţi. Folosesc un barbarism, dar *managerierea* acestei situaţii practice nu e un lucru deloc imposibil. În loc de discursuri arhaice, suspendate într-o limbă neverosimilă, un mesaj clar ar face adevărate minuni. O diferenţă între lumea ritului şi un discurs practic, lămuritor, referitor la o situaţie extrem de palpabilă, ar sluji enorm. Ar arăta că există un interes adevărat şi pentru oameni, nu doar pentru pereţi şi instituţii.

***Cătălin Ştefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

■ ■ ■

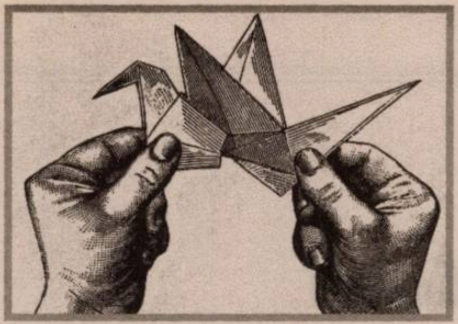

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Micile schimbări

Deşi par de cînd lumea, o mulţime dintre măruntele noastre obiceiuri cotidiene au fost în realitate modificate relativ recent, adică în ultimii douăzeci şi ceva de ani. Nu mă gîndesc neapărat la schimbările legate de progresele tehnologice, cum ar fi apariţia telefonului mobil sau a Internetului, ci la modificări de mentalitate şi de standard de viaţă.

Poate una dintre observaţiile care definesc cel mai bine ceea ce vreau să spun este că astăzi mulţi oameni nu mai beau apă de la robinet, ci doar cumpărată sub o formă sau alta de la magazin. Unii par chiar să fi uitat complet că înainte de 1989 (şi cîţiva ani după) sifonul ori apa minerală (care nu se găseau prea uşor) erau destinate în special sărbătorilor şi petrecerilor, iar actuala *apă plată,* îmbuteliată, nu exista nici măcar ca idee. Interesant este că schimbarea s-a produs în condiţiile în care nu există date că, în aceşti 20 de ani, apa de la robinet, pe care înainte toată lumea o bea, şi-ar fi schimbat în vreun fel caracteristicile (bune sau rele). Şi dacă tot vorbim de apă, e de observat că tot mai puţină lume face baie în cadă, iar din unele case construite în ultima vreme cada chiar lipseşte, înlocuită fiind de cabina de duş.

Tot aşa, să ne amintim cum gunoiul menajer se arunca direct în coşul sau găleata din bucătărie, care apoi erau răsturnate în burlanul de pe palier, în containerul din faţa blocului sau în pubela din faţa casei. Adică nu se foloseau pungile de plastic, care ştim că erau lucruri rare şi păstrate la mare preţ (mai ales dacă aveau şi vreo inscripţie). Conceptul de sac menajer nu exista. Astăzi, la piaţă, punga *(de un leu –* cum se numea odată) e oferită de vînzător. Atunci, dacă te trezeai la cumpărături fără pungă sau plasă putea însemna că ai bătut drumul degeaba (sigur, nu rareori se întîmpla să mergi degeaba chiar şi cu plasă, şi cu bani la tine).

La magazine nu exista nici măcar ideea ca vînzătorii să poarte mănuşi cînd puneau mîna pe produse alimentare, ca pîinea, de exemplu. Luau banii şi-ţi dădeau pîinea cu aceeaşi mînă şi nimeni n-avea nimic de zis (şi nici de gîndit). Astăzi, la intrarea şi la ieşirea din magazine oamenii şi vînzătorii se salută reciproc. În comunism, aşa ceva nu se întîmpla decît în comunităţile foarte mici, în care oamenii chiar se cunoşteau ca vecini sau din familie.

Tot mai rar vezi în zilele noastre pietoni care să treacă strada prin locuri nepermise sau cînd semaforul e roşu. Înainte de '89 disciplina asta se vedea cel mult prin oraşele ardelene. Bucureştenii traversau în general destul de haotic, iar cînd se nimereau prin Ardeal şi făceau tot aşa, cei care stăteau la stop (chiar cînd nu se vedea nici o maşină) îi priveau cu reproş. Una inversă ar fi că pe atunci epilatul pe picioare la femei nu era un obicei aproape general, aşa cum este astăzi, iar prin aceleaşi oraşe ardelene, pilozitatea peisajului de pe trotuare era destul de şocantă pentru un bucureştean. Nu mai vorbesc de mustăţi. În fine, într-o ordine apropiată de idei, ce femeie ar mai folosi astăzi vata *(quelle horreur!)*. Iar pe atunci erau perioade cînd pînă şi vata lipsea din farmacii (că doar acolo se găsea).

În anul de graţie 2012, bărbaţii nu-şi mai prea permit să ajungă la serviciu mirosind a alcool.

Parcă nu se mai întîmplă aşa des ca gospodinele să-şi pună aşternuturile pe fereastră, la aerisit, sau să-şi scuture pe geam cîrpele de praf, în capul trecătorilor şi al vecinilor de dedesubt. Nici bătutul covoarelor nu mai e tocmai la modă. De asemenea, nu mai e deloc *cool* să-ţi speli singur maşina pe stradă, în faţa blocului (în schimb, se practică pe scară largă sfinţitul automobilelor, de la motor şi habitaclu, pînă la portbagaj). Şi dacă am ajuns la capitolul mijloacelor de transport, de remarcat că s-a redus destul de mult obiceiul mersului „cu naşu" în tren (dar s-a redus şi numărul trenurilor).

Revenind la locuirea în aşa-numitele *cartiere-dormitor,* de remarcat e că în oraşele mari, cel puţin, au dispărut culturile de zarzavaturi din spaţiul verde din faţa blocului. În general, nimeni nu-şi mai permite azi să-i urecheze pe copiii altuia. Cînd eram copil, mi-aduc aminte că se mai întîmpla să o încasez de la cîte un vecin, dacă făceam o poznă. Atunci era doar ceva neplăcut, acum probabil că ar ieşi un adevărat scandal. Aş crede că şi obiceiul bătutului în ţeavă pentru vecinii de apartament care fac zgomote deranjante e practicat mai rar. Bătăile astea în ţeavă se făceau auzite şi cînd cineva dădea vreo petrecere neanunţată sau punea muzica mai tare. Apropo, pe vremea aia, mai ales în sud, petrecerile aveau nişte denumiri oarecum ciudate, precum *ceai* sau, mai tîrziu, *bairam*. Ardelenii le ziceau pur şi simplu *chef*. Astăzi, mi se spune, se foloseşte mai degrabă termenul de *party* iar tinerii nu mai merg la *discotecă*, ci în *club*.

Trebuie spus şi că, în anul de graţie 2012, bărbaţii nu-şi mai prea permit să ajungă la serviciu mirosind a alcool. Înainte de 1989, fenomenul era destul de frecvent (după cum povestea şi poetul Mircea Ivănescu în savuroasele sale convorbiri cu Gabriel Liiceanu).

Şi, de observat că, în general, orele de lucru s-au schimbat, s-au mutat tot mai tîrziu. Astăzi, puţine servicii mai încep ca pe vremea *dictaturii proletariatului,* la ora 7 sau 8. Pe atunci, programul *întreprinderilor* începea dis-de-dimineaţă.

Sigur, s-ar mai putea spune că sărutatul mîinii unei doamne pare acum ceva desuet, că nu se mai fumează oriunde, că ţigările se aprind cu bricheta şi rarism cu chibritul, că meşterii sînt la fel de proşti ca înainte, dar că acum măcar dau chitanţă pe materiale... şi or mai fi destule alte obiceiuri dintr-astea mărunţele care s-au schimbat, dar cred că grijile ar trebui să ni le facem din cauza celor neschimbate.

ready made

„D-l *Duiliu Zamfirescu,* a vorbit la Academia Română despre lucrarea *Visătorul de vise* a *M.S. Reginei Maria,* tradusă în româneşte din limba engleză.

În această scriere de mare preţ se găsesc adevărate comori de gândire şi de poezie încât citirea ei ne ridică spre frumuseţile cari numai unora le este dat să le prindă.

După Carmen Sylva, M.S. Regina Maria întruneşte toate rarele calităţi ale talentului literar.

D-l Duiliu Zamfirescu, mai arată, că Academia Română se simte fericită să aşeze pe fruntea M.S. Reginei Maria încununată de coroana regală şi coroana de lauri.

În urma acestei propuneri, Academia a ales pe M.S. Regina Maria membră de onoare, – pentru meritele Sale de poetă."

Albina, Revistă Enciclopedică
Populară, Anul XVIII,
No. 36, 7 Iunie 1915

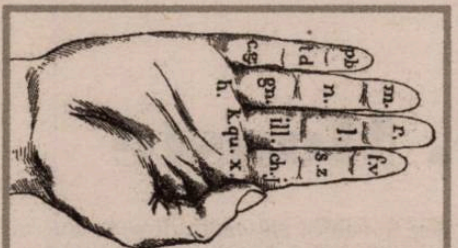

Codrin Liviu CUŢITARU

prezentul discontinuu

Despre discursul public

Mă preocupă, de mai multă vreme, ceea ce Andrei Pleşu numea, într-un editorial, „stricarea" progresivă a limbii române contemporane. Această preocupare a evoluat, recent, spre îngrijorare obsesională: sînt bîntuit de gîndul că degenerarea discursivă a ultimelor decenii de istorie românească ar putea altera, ultimativ, însuşi spiritul limbii noastre. Descopăr însă, revenind la publicistica tradiţională, că problema nu e deloc una „contemporană". Într-un articol din 1946 (din *Naţiunea,* I, 13, p. 1), cînd, într-adevăr, ideile începuseră să i se „alinieze" la rigorile „luptei de clasă", dar stilul îi rămăsese strălucitor, precum odinioară, G. Călinescu observă anomalii similare în limbajul gazetăresc şi politic al momentului. Articolul semnat de critic se intitulează „Furia de cuvinte" şi porneşte, se înţelege, de la faimosul concept al lui Maiorescu – *beţia de cuvine*. Spune Călinescu: „Cînd Titu Maiorescu punea în circulaţie malitioasa expresie *beţia de cuvinte* erau, se vede, alte vremuri. Viaţa noastră civică era încă plină de amenitate şi un Caţavencu ignora gramatica şi elementele economiei politice, dar dovedea o anumită gingăşie sufletească. Sînt unii care socotesc pe eroii lui Caragiale vulgari. Exagerare! Ei sînt numai nişte oameni uşuratici, superficiali şi în fond bonomi. Nu-ţi poţi închipui un Rică Venturiano mînuind pistoalele. Pentru Maiorescu *beţia de cuvinte* reprezenta o euforie blîndă, rezultată din verbigeraţie. Individul atins de această intemperanţă constituia un spectacol inofensiv şi înveselitor. Astfel erau (...) modelele lui Maiorescu – simpli agramaţi simpatici, nişte retori şi limbuţi cordiali". Situaţia pare să se fi schimbat în România anilor '40: „Azi, lucrurile stau altfel şi formula lui Maiorescu, fericită în planul literaturii, nu acoperă toată realitatea. Cuvîntul nu este numai un stupefiant, ci foarte adesea un excitant, stîrnind impulsurile agresive. El e prima jumătate a gestului. În seria zoologică, vorbei crunte îi corespunde urletul. Cînd felina din junglă a emis teribilul răcnet, ea a şi ridicat laba ţepoasă de gheare spre a izbi". Cu alţi termeni, violenţa de orice tip se anticipează prin violenţa de limbaj.

Caţavencu ignora gramatica şi elementele economiei politice, dar dovedea o anumită gingăşie sufletească.

Nu mă îndoiesc de faptul că, în zilele noastre, Călinescu ar fi, pur şi simplu, siderat. „Scurtcircuitarea" agresivă la care asistăm astăzi în limbă trădează o „scurtcircuitare" a raţionalităţii – întunecate, tot mai intens, de instinctualitatea primară. Din punctul nostru de vedere, nu doar lumea lui Maiorescu era una a „limbuţilor cordiali", ci şi, în linii mari, cea habitată de autorul *Istoriei literaturii române de la origini pînă în prezent*. Comparaţia, odată iniţiată, ar fi zdrobitoare. De la Maiorescu şi chiar Călinescu, limbajul public s-a deteriorat îngrijorător în societatea românească. În noul context, chestiunea nici nu mai pare una de educaţie sau de stil, aşa cum se crede îndeobşte, ci de-a dreptul una de conţinut. De structură intrinsecă, adică, a „vorbitorilor", a „emiţătorilor" aşa-zisului „discurs". Pe anumite paliere din politica şi jurnalistica autohtonă actuală, „furia" (devenită, vorba lui Călinescu, şi una „de cuvinte") funcţionează ca singură formulă viabilă de raportare la alteritate. Invectiva este aici nucleul oricărei comunicări, iar gramatica stîlcită – haina sa prin excelenţă. Greu de zis unde, cînd şi cum s-a produs o asemenea „glisare" dinspre raţional către pasionalul rudimentar. Cert e că, din brutalitate, aceşti noi „modelatori" de stil lingvistic şi conduită civică nu mai au cum să iasă, degradarea ajungînd, treptat, un mod de viaţă. În acelaşi articol, Călinescu descrie, foarte plastic şi cumva profetic, procesul, crezînd, cu un soi de naivitate (nespecifică totuşi lui: mă gîndesc, de aceea, că va fi observat el ceva-ceva şi în epoca interbelică!), lumea intervalului respectiv: „Furia de cuvinte e un fenomen nociv şi cu răsunet social. Întreţinută, ea distruge simţul estetic, care e moderatorul în luptă şi aţîţă fiara din om. (...) Furia de cuvinte răscoleşte în sufletele slabe şi mai ales tinere starea de ostilitate iraţională, de intoleranţă arogantă faţă de adversar şi are drept efect o insensibilitate dură la valorile umane". Aş folosi citatul de mai sus ca *motto* pentru orice documentar (de iniţiere culturală) dedicat României. Limbajul violent suprimă civilitatea şi, în ultimă instanţă, civilizaţia. Dincolo de el, se deschide, înspăimîntător, spaţiul „selectiv" al junglei darwiniene. În loc să întemeieze, cuvîntul – astfel folosit – împinge spre disoluţia comunitară ori, cel puţin, spre blocajul istoric. Mult-clamata „revenire la normalitate" trebuie să înceapă, de aceea, în chip necesar, cu o reconstrucţie a discursului public. Oricît de bizar ar suna ideea unora, istoria unui grup trece, inevitabil, prin limba vorbită de membrii săi standard.

Codrin Liviu Cuţitaru *este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

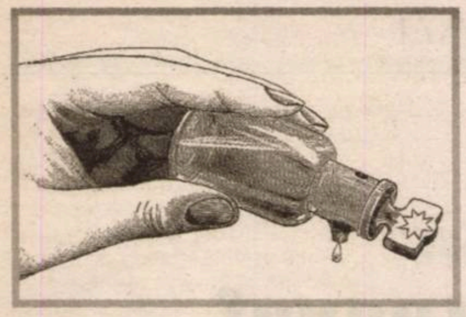

Rodica ZAFIU

cuvinte nepotrivite

Calorifer

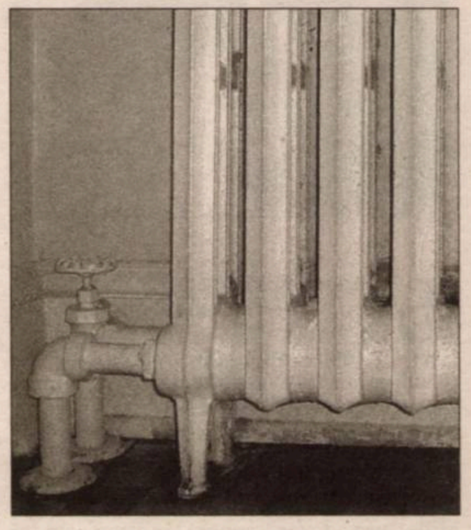

Succesul pe care l-a înregistrat în ultimele zile termenul *calorifer*, ca emblemă a noilor manii protocroniste, ne-a sugerat o sumară investigaţie asupra vechimii şi circulaţiei sale în limba română. Evident, istoria termenului nu are legătură cu istoria obiectului, lămurită în enciclopedii şi în istorii ale tehnicii. E totuşi interesant de verificat cît de vechi e termenul în română: preluat din franceză, aşa cum o indică toate dicţionarele noastre (din fr. *calorifère)*, poate şi din italiană (în care forma e *calorifero*, cu accent pe silaba antepenultimă).

În franceză, termenul desemna iniţial sistemul de încălzire, în ansamblul său, şi doar prin restrîngere obiectul individual din fiecare cameră. *Trésor de la langue française informatisé* (TLFi) ilustrează istoria cuvîntului prin citate din Balzac şi din corespondenţa lui Lamartine, indicîndu-i ca primă atestare anul 1807. Italiana l-a preluat, destul de rapid, din franceză, pe la 1839 (DELI, *Dizionario Etimologico Zanichelli)*. Şi în română termenul a pătruns mai repede decît ne-am fi închipuit: N.A. Ursu, în *Formarea terminologiei ştiinţifice româneşti*, l-a descoperit în *Propăşirea* din 1844; în Tiktin (ediţia Paul Miron) prima datare e chiar mai veche: în jurul lui 1832, în *Condica limbii rumâneşti* a lui Iordache Golescu. Pe nedrept ironizatul dicţionar academic al lui Laurian şi Massim (volumul I, 1871) furnizează informaţii lexicale bogate; li se poate reproşa autorilor cîte o formă latinizantă neimpusă în uz, dar conţinutul e corect; *calorifer* apare ca adjectiv – „care dă sau aduce calore, care transmite calore: *tub calorifer*“ – şi ca substantiv: „aparat prin care din un focariu calorific se transmite calorea în toate părţile unui edificiu: *calorifer cu vapore, cu apă, cu aer* etc.“. Interesant e că dicţionarul indică italiana ca primă sursă de împrumut, urmată de franceză – singura pe care au reţinut-o dicţionarele ulterioare, cam orbite de exclusivism francofon (e drept, accentuarea cuvîntului corespunde etimonului francez, dar putea fi şi influenţată de seria bogată de compuse cu *-fer*). În *Cel mai nou dicţionar de buzunar pentru tălmăcirea cuvintelor radicale* al lui Adolphe Steinberg, din 1887, pentru *calorifer* explicaţia era simplă: „care aduce căldură; sobă“.

> *Obiectul-calorifer păstrează în conştiinţa noastră colectivă mari resurse de ridicol.*

Dicţionarele actuale consemnează în continuare valoarea de adjectiv a lui *calorifer*, chiar dacă aceasta nu mai apare în uzul curent; o găsim totuşi în texte tehnice, mai ales în scrieri mai vechi. În *Enciclopedia română* a lui C. Diaconovich (Sibiu, 1900), în articolul „Încălzirea locuinţelor“, se vorbea despre combustibili şi „valoarea lor *caloriferă*“, ca şi despre „încălzirea prin *calorifere*“.

Prin sensul preluat odată cu termenul, *calorifer* desemna şi în română întregul sistem de încălzire: într-un raport din 1948 al Institutului Central de Statistică se prezenta, în urma recensămîntului, numărul de „clădiri *cu calorifer*“ *(Populaţia şi clădirile Municipiului Bucureşti în 1848)*; sensul particularizat a devenit însă dominant în uzul curent, concurînd termenul *radiator* şi diferenţiindu-se de acesta.

Istoria literară a *caloriferului* e asociată banalităţii cotidiene: nu întîmplător, cuvîntul apare în poezia lui Minulescu: în evocarea unui compartiment de tren, în care „fredona-n calorifer, / Sensibil ca o coardă sub arcuş / Un vag susur de samovar rusesc“ *(Strofe pentru toată lumea*, 1930). E prezent şi în revistele de avangardă („Maxy cel de astăzi şi-a ascuns flăcările orbitoare în calorifer“, *Unu*, 12, 1929) şi, desigur, în poezia optzecistă: în campania inventivă din ultimele zile, cineva a descoperit un citat din poezia lui Mircea Cărtărescu, în care M.C. apare, premonitoriu, alături de noul concept cultural.

Caloriferul din camerele-tip, standardizate şi dependente de sistemul încălzirii centrale, a fixat probabil în memoria colectivă cuvîntul şi imaginea. Frigul din locuinţe din anii '80 a produs numeroase bancuri despre caloriferele reci (în care culmea incendiului era produsă de uitarea pe calorifer a unui prosop ud, sau se imita mersul pe calorifer al unui şoricel care îşi scutura picioarele îngheţate). Proporţiile reacţiei ironice din ultimele zile, manifestate mai ales în spaţiul Internetului, se explică, în parte, prin banalitatea extremă a obiectului, în contrast comic cu obsesiile naţionaliste ale priorităţilor naţionale, ca şi printr-o depunere de resentiment colectiv. Se pare că obiectul-calorifer păstrează în conştiinţa noastră colectivă mari resurse de ridicol. În ultimele zile, i-a fost însă exploatată aproape în exclusivitate imaginea, obiectul devenind (metaforic) acordeon sau (metonimic) material pentru fotoliu; în montaje fotografice, a apărut purtat în braţe de statuia împăratului Traian sau aruncat în aer de tineri în extaz. Termenul nu a stimulat în egală măsură inventivitatea: s-au produs totuşi câteva jocuri de cuvinte (de exemplu: *ICR – Institutul Caloriferului Român*) şi derivatul *caloriferism* („un nou curent cultural: *caloriferismul*“, kmkz.ro).

***Rodica Zafiu** este prof. dr. la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti. A publicat, între altele, volumele* Limbaj şi politică *(Editura Universităţii Bucureşti, 2007) şi* 101 cuvinte argotice *(Editura Humanitas, colecţia „Viaţa cuvintelor“, 2010).*

■ ■ ■

PUBLICITATE

LUMEA BASMELOR
MÄRCHENWELTEN
O EXPOZIȚIE GOETHE-INSTITUT CU OCAZIA ANULUI GRIMM 2012
19.10.- 06.11.2012
Biblioteca Națională
Blvd. Unirii Nr. 22
Luni - Vineri
10:00 - 18:00
Atelier de povești: "Petrică și lupul"
Film: "Croitorașul cel viteaz"
Sâmbătă, 20.10
10:00 - 13:00
Cu sprijinul:
BIBLIOTECA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI
GOETHE INSTITUT
Parteneri:
BASTILIA
SPECTACULAR
DILEMATIX

PUBLICITATE

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Programul Operaţional Sectorial
"Creşterea Competitivităţii Economice"
2007-2013

Bucureşti, 31.08.2012

Comunicat de presă

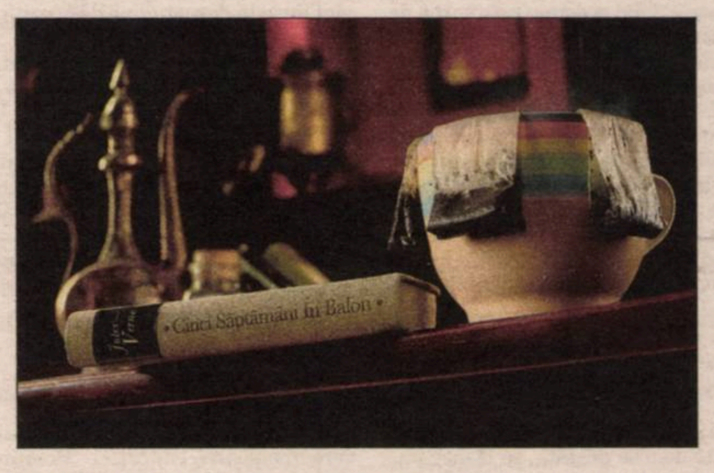

Prin implementarea proiectului **„Dezvoltarea spaţiului cultural virtual Cărtureşti"**
comunitatea cărtureşti.ro – librăria online **www.carturesti.ro**
are cea mai variată ofertă de produse culturale

Programul Operaţional Sectorial **„Creşterea Competitivităţii Economice"** -co-finanţat prin
FONDUL EUROPEAN DE DEZVOLTARE REGIONALĂ „Investiţii pentru viitorul dumneavoastră"

Detalii suplimentare puteţi obţine de la
Nume persoană contact Anca Dănilă, Funcţie: PR Cărtureşti,
Tel. 0732003059, Fax: 032.425.1480, e-mail: info@carturesti.ro

IERI CU VEDERE SPRE AZI

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Noua Cruciadă rulează la cinematograf

La capitolul „băieţi cu care nu e bine să te pui" preferatul meu, pînă mai ieri, era Bruce Willis – dat fiind că *Die Hard 2* (1990) rămîne, în mintea mea, un film de referinţă al genului. Dar iată ca Liam Neeson vine tare din urmă – şi, cînd spun *tare,* mă refer la o conotaţie pe care îndeobşte filmele de tip *shoot them all* nu o au. În filmul *Taken 2* (tradus la noi *Teroare la Istanbul),* Neeson, în rolul unui fost CIA-ist pe nume Mills, într-adevăr împuşcă (legitim) cam tot ce prinde. Dar problema chiar aceasta este – ce anume prinde el în bătaia pistolului? Răspuns: un clan de musulmani puşi pe rele.

Pentru ceea ce vreau să vă spun aici, nu contează dacă aţi văzut sau nu filmul. Probabil că o să-l vedeţi, cîndva. Nu contează nici dacă aţi văzut *Taken,* filmul de debut al seriei (din 2008): e suficient dacă vă voi spune că acolo, cu cîţiva ani în urmă aşadar, fiica adolescentă a ex-CIA-istului Mills/Neeson era răpită, la Paris, de o bandă de musulmani provenind din Albania, a căror intenţie mîrşavă este s-o livreze unui bordel specializat în virgine. Vă cam imaginaţi de ce era în stare Mills/Neeson pentru a-şi salva fata. Pe urmele lui, curge sîngele-n draci. Nu scapă unul viu din toată gaşca de proxeneţi.

Numai că proxenetul-şef din *Taken* are un tată în Albania, care jură răzbunare – şi aici începe *Taken 2*. Din toate punctele de vedere, noul film este perfect de incorect politic. Cred că şi chemarea papei Urban al II-lea, din 1095, la prima Cruciadă, avea un ton mai gingaş. N-o să vă povestesc pelicula aici. Ci doar vă sugerez o cheie de lectură atît de izbitoare şi de evidentă încît, cu sau fără voia regizorului & scenaristului, pare de-a dreptul geopolitică.

Prima chestie: pus faţă în faţă cu tatăl albanezo-musulman decis să se răzbune, iudeo-creştinul Mills/Neeson are din start un dezavantaj major: el are o singură fiică (şi încă una relativ zgubilitică, care nu pare a fi învăţat mare lucru din prima răpire), pe cînd albanezul are trei băieţi (dintre care, e drept, unul e mort) plus un întreg clan în spate. Relaţia creştinului cu propria fiică e una contorsionată: ca (aproape) orice occidental, el e divorţat, iar fata – deja un clişeu în industria cinematografică – încearcă să-i reapropie pe părinţi. Pe străzile şi prin gangurile unui oraş suprapopulat, în care se aud mai ales chemările la rugăciune ale muezinilor, occidentalul trebuie să-şi apere fiica şi fosta soţie – aceasta, în timp ce musulmanul pune o întreagă reţea de *killeri* pe urmele lor. Citiţi puţin datele demografice ale lumii occidentale *vs* lumea musulmană şi o să vedeţi – ce surpriză! – unde bate filmul.

A doua chestie: Turcia nu iese deloc bine din acest film, deşi peisajele oraşului Istanbul sînt superbe. Rezultă din tramă că poliţia turcă este coruptă (Mills/Neeson nici nu apelează la ea, ci doar se mulţumeşte să omoare un poliţist trădător şi să le tamponeze *n*-şpe maşini), după cum la fel de corupţi par a fi şi unii din personalul hotelului unde familia Mills abia trăsese. În mod (prea) evident, numitul Mills/Neeson nu are şi nu-şi găseşte nici un sprijin local în acest oraş – şi, pînă nu-şi înfige fiica în curtea ambasadei SUA (vedeţi filmul şi veţi înţelege ce vreau să zic), nu e deloc liniştit în ceea ce o priveşte.

Un film scandalos de geopolitic

A treia chestie: e drept că, pe hartă, Albania şi Turcia nu au o frontieră comună – doar că, în film, acest detaliu nu mai contează. Mafioţii albanezi musulmani trec de graniţa Turciei ca prin brînză – ba chiar, la o privire şi mai incorectă politic, cineva ar putea trage concluzia că ofiţerul turc de frontieră le dă drumul dintr-un fel de solidaritate islamică – deşi respectivii au nişte figuri într-atît de dubioase încît ele însele aproape că se cer, singure, la zdup. Cineva care stătea în cumpănă referitor la oportunitatea aderării Turciei la UE şi care vede, în acest film, cît de varză e graniţa turcă, s-ar putea să devină brusc euro/turco-sceptic.

În fine, al patrulea mesaj furnizat: musulmanul albanez rămîne, pînă în ultima clipă, un mincinos parşiv criminal ipocrit şi mîrşav. În climaxul filmului, occidentalul Mills/Neeson – care se cam săturase de cît sînge mahomedan cursese pe pereţi şi pe podele – îi propune şefului clanului să îngroape amîndoi securea războiului (deşi la fel de bine putea să-l şi omoare, pentru că avea motive berechet). Prins cu mîţa-n sac (şi neînarmat), albanezul admite să facă pace. Numai că, imediat ce occidentalul întoarce spatele, musulmanul dă să tragă. Chit că parşivul se alege cu gîtul rupt, probabil că vom avea şi un *Taken 3* – pentru că, nu uitaţi, tatăl albanez mai are încă doi fii în viaţă.

Rog pe oricare dintre dumneavoastră să-mi demonstreze că altul este mesajul filmului şi că doar mi s-a părut a vedea cele de mai sus.

Dacă poate.

***Adrian Cioroianu** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte publicată:* Epoca de aur a incertitudinii, *Editura Curtea Veche, 2011.*

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

„Dumnezeul e aci’... la colţ“

„O! Cine poate zice că aşa este plăcut dumnezeirii? În loc să să folosească obştea, să să îmbogăţească trei persoane călugăreşti, una de la Anadol, alta de la America, şi alta de la Bagdat. Şi măcar şi pămîntean, ce folos pot aduce patriii, cînd acestea (este vorba de veniturile mănăstireşti – *n.n.)* au ajuns să să vînză şi să să cumpere ca o marfă, făr' de a să mai păzi acele hotărîri *orînduieli de titor, ce s-au străduit şi au cheltuit spre folosul obştiii,* iar nu spre a sta călugării răstornaţi în colţurile odăilor, îmbrăcaţi în haine scumpe, cu şaluri de mult încinşi, şi fie măcar şi căldură, cu cîte doaă blane de miluri şi de samururi îmbrăcaţi, în desfrînări şi în desfătări petrecînd?" Observaţiile îi aparţin lui Dinicu Golescu, tulburat de experienţele sale prin lumea „civilizată", acolo unde tagma clericală, înainte de a se desfăta, se lăsase implicată în proiecte educative, acolo unde clerul are o solidă şi temeinică instrucţie. Or, această instrucţie a fost o cerinţă a primei noastre modernităţi, o necesitate a „deşteptării" celorlalţi. Iată ce spune acelaşi Dinicu Golescu: „vremea este, fraţilor, de a să da o bună orînduială, întîi la clirosul bisericesc, căci nesuferit lucru este de [a] vedea cinevaşi preoţi prin cîrciumi, îmbrăcaţi în cămăşi numai, şi cu opinci, cu carăle la tîrgul de afară, cu cherestele de vînzare, şi cărînd nisip şi cărămidă făr' de nici o ştiinţă de datoriile legii lui, şi făr' de nici o cunoştinţă de cuvioasele urmări".

„Preoţimea zace în întunericul cel mai gros.“

Implicarea Bisericii în construirea unor programe educative, pentru propriii slujitori, nu pentru ceilalţi, este destul de firavă şi a fost întotdeauna destul de anemică. Regulamentele Organice (1830/1831), avînd nevoie de preoţi în susţinerea proiectului modernizator, au oferit o serie de soluţii menite a stimula instrucţia. Rezultatele nu sînt prea grozave, căci, deşi legile fundamentale există pe hîrtie, pînă ajung să devină funcţionale sînt duse în desuetudine de opoziţii, tergiversări, sastiseli clericale.

Tot despre necesitatea acestei educaţii, rămasă totdeauna o prioritate, se preocupă şi mitropolitul Nifon, „patron" al Unirii din 1859 şi al primei monarhii. Copil sărac, ridicat din mahalaua Oţetarilor, ajuns mitropolit, după o importantă experienţă prin „administrarea" celor sfinte, Nicolae, călugărit Nifon, s-a străduit să dea un viitor clerului român, fondînd „Aşezămintele Nifon". Urmînd, probabil, exemplul mitropolitului Antim Ivireanu, Nifon testează întreaga-i avere în favoarea educaţiei. „Preoţimea noastră zace în întunericul cel mai gros, din care va putea ieşi numai dacă va începe să-şi simtă şi să-şi înţeleagă înalta sa chemare", justifică întemeierea Seminarului „Nifon", menit a forma clerul de care societatea avea atîta nevoie. La 1872, cînd se pun bazele acestui seminar, mitropolitului îi treceau prin faţa ochilor toate încercările nereuşite ale reformelor anterioare de construire a unui grup clerical instruit şi util norodului. Pentru acest norod înfiinţează un „Fond special pentru instrucţiunea şi formarea cetăţenilor folositori ţării" (1874), destinat, în principal, acordării de burse copiilor sărmani. Ca şi Antim Ivireanul, Nifon este ceea ce în epocă s-ar numi un „venetic". Tatăl său – un mic meşteşugar din Castoria – şi-a adus familia la Bucureşti, în mahalaua Oţetarilor, de unde n-a mai plecat. Ca şi Antim Ivireanul, grijile cele mari ale lui Nifon s-au legat de patria sa adoptivă pentru care a făcut mai mult decît un „patriot".

Gîndurile acestea m-au însoţit toată ziua de ieri, „turburată" fiind de supermarketul bisericesc „Cuvîntul Vieţii", deschis pe Podul Mogoşoaei, în Aşezămintele Nifon. Cu „sfinţirea" evenimentului prin participarea patriarhului. Citesc apoi justificarea halucinantă şi stupidă a unui reprezentat al BOR, care sună cam aşa: „Acest magazin era necesar ca să concentrăm micile magazine pe care le avem în oraş într-unul mai mare şi să ne încadrăm în testamentul Mitropolitului Nifon care a lăsat în documentele sau actele aşezămintelor Nifon, aşezăminte de care aparţine şi acest edificiu, ca el să fie folosit pentru educaţie creştină, pentru a forma duhovniceşte pe tineri şi pe adulţi".

Pentru mine „educaţie creştină" nu înseamnă un butic deschis la şosea cu candelabre şi sfeşnice, cu lumînări şi tămîie unde kitsch-ul este omniprezent. Şi nici nu mă dau în vînt după tipăriturile bisericeşti scrise în secolul XXI pentru oameni din secolul al XVII-lea. Nu pot să nu observ cum Biserica s-a ascuns, de-a lungul vremurilor, în aceeaşi nepăsare prosperă, ignorînd cu bună ştiinţă lumina învăţăturii. Le ce i-ar folosi, din moment ce oricum banul iese...

***Constanţa Vintilă-Ghiţulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din Bucureşti. În 2012 i-a apărut la Humanitas cartea* În şalvari şi cu işlic. Biserică, sexualitate şi divorţ în Ţara Românească a secolului al XVIII-lea.

anti nostalgia

Reversuri (I)

„Cu un tupeu pe care şi l-a menţinut consecvent şi după dispariţia «epocii de aur», C.V. Tudor combate* «agitaţia suspectă a unor publicaţii occidentale» privind demolările din Capitală. În contrast cu drama prin care trecea Bucureştiul, cu indignarea şi poziţia luată de oamenii de cultură din ţară (atît cît se putea), dar mai ales în contrast cu informaţiile exacte şi documentate ale opiniei internaţionale, Corneliu Vadim Tudor scria: «Hotărîrea conducerii de partid şi de stat de a construi un centru civic pe măsura imperativelor epocii pe care o trăim, a fost întîmpinată cu reală bucurie de locuitorii Capitalei». «Nu este nici un motiv de supărare ci dimpotrivă cetăţenii oraşului se mîndresc să participe în mod direct la o lucrare pe cît de nobilă, pe atît de utilă»... Mii de oameni scoşi din casele lor, drame, şocuri nervoase, sinucideri; acestea au fost consecinţele «realei bucurii» şi «mîndriei» cetăţenilor oraşului, despre care vorbeşte cu inegalabilul său «patriotism» perpetuat şi în zilele noastre, C.V. Tudor. (...) Culmea dezinformării şi neruşinării se află la sfîrşitul articolului: «Capitala României trăieşte acum cel mai frumos moment urbanistic din întreaga sa existenţă, iar bucuria locuitorilor săi nu poate fi adumbrită de nici o propagandă ostilă şi mincinoasă». (...)

«Cel mai frumos monument urbanistic» s-a soldat cu 22 de biserici distruse, translate sau mutilate, cu dispariţia unei cincimi din suprafaţa construită a vechiului Bucureşti, cu distrugerea Spitalului Brâncovenesc, a Halei Unirii, a Stadionului Republicii, a Muzeului Militar Central, a Arhivelor Statului, a Operetei, a Institutului Medico-Legal 'Mina Minovici' şi mai ales a inegalabilei mănăstiri Văcăreşti..."

---

* „Minciuna are picioare scurte", în *Săptămîna,* nr. 2/1986.

Gheorghe Leahu, în *vol. cit.*
(v. şi nr. 420, 421, 424, 440-452)

STILURI & STILOURI

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Ghiozdanul elevului şi raniţa soldatului

Temele pentru acasă şi ghiozdanul atîrnă în spinarea elevului român ca raniţa unui soldat plecat pe frontul unui război mondial. Tone de exerciţii şi de compuneri, zeci de caiete, manuale, culegeri, lecturi suplimentare pun viaţa de şcolar, dar şi de părinte de şcolar, sub semnul unei confruntări majore, pe viaţă şi pe moarte.

Văd dimineaţa nenumăraţi copii, abia ieşiţi dintre mormanele cu jucării de pe covoarele grădiniţelor, îndreptîndu-se către şcoală cu geamantane enorme cărate în spinări fragile, şi mă întreb pentru ce examen academic se pregătesc. În comparaţie cu ei, studenţii sau doctoranzii, care-şi ţin bibliografiile în laptopuri sau biblioteci, iar notiţele, pe cîteva foi volante, par a fi ajuns în paradisul şcolar.

Aud zilnic părinţi care povestesc cum proiectele de la serviciu, cu miză majoră pentru carierele lor, devin fleacuri pe lîngă orele petrecute cu cel mic în pregătirea temelor: zece probleme la matematică, un rezumat sau o caracterizare de personaj la română, cîteva bătălii la istorie şi o listă nesfîrşită de rîuri şi afluenţi la geografie, un *Past Perfect Tense* la engleză şi un *si conditionnel* la franceză – iată cam ce ar trebui să rezolve, într-o singură zi, şcolarul român. Mai mult decît atît, manualele par a nu mai fi de ajuns pentru o pregătire onorabilă: încă din clasa întîi, băncile sau birourile elevilor sînt pline de culegeri, ghiduri, teste destinate efortului suplimentar. La o aşa pregătire pentru şcoală, îţi spui că rezultatele la examenele de clasa a VIII-a sau a XII-a ar trebui să fie pe măsură. Şi nu sînt.

Temele pentru acasă şi-au pierdut, de cîţiva ani buni, rosturile pedagogice pentru care au fost înfiinţate: stimularea efortului propriu, dar şi a responsabilităţii pentru propria formare, consolidarea informaţiilor primite la clasă, dezvoltarea creativităţii şi încurajarea iniţiativelor. Pe lîngă toate astea, tema pentru acasă ar trebui să ofere părinţilor şi profesorilor o oglindă reală a evoluţiei şcolare a elevului. În fapt, temele învăţăcelului român sînt multe, haotice, ineficiente. Nu pun întrebări, nu nasc curiozităţi, nu îndeamnă la căutări, nu stîrnesc dorinţa de a găsi răspunsuri. Ocupă, doar, tot timpul extraşcolar al copilului. Toate temele pentru acasă ale elevilor de gimnaziu şi de liceu seamănă a pagini cu bastonaşe, gîndite mai curînd ca o pedeapsă, decît ca un exerciţiu binefăcător. În plus, părinţii au rareori ocazia să le controleze, fie din cauza serviciului, fie pentru că sînt depăşiţi de dificultatea lor. Dascălii stau şi ei prost cu verificarea „lecţiilor“, pentru că programa şcolară e – vorba filmului – „complexă şi are multe aspecte“, iar timpul de la clasă este scurt. Pentru un elev care nu ţine pasul, din motive obiective – precaritatea condiţiilor de studiu de acasă, lipsa părinţilor sau sprijinul unui adult –, tema pentru acasă devine o povară de nedus, pe care o abandonează, fiindcă ea nu mai e de mult gîndită ca o recuperare, ca un ajutor, ca un stimulent. E dată la grămadă – şi pentru cei care ştiu, şi pentru cei care nu ştiu sau nu pot. Elevul cu dificultăţi de învăţare nu are nici o şansă în şcoala românească: nu e timp, dar nu sînt nici resurse pentru recuperarea lui. (Într-o vizită la Oxford, am văzut un orar făcut special pentru studenţii dislexici. Dislexicii noştri, mulţi dintre ei, abia dacă termină opt clase, încovoiaţi de complexe de inferioritate.)

Aşa stînd lucrurile, studiul individual propus de şcoală are toate şansele să-şi rateze obiectivele. Un elev cu foarte multe teme pentru acasă nu este un elev mai bine pregătit, ci doar un elev mai obosit şi mai puţin cooperant.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

■ ■ ■

Iaromira POPOVICI

bazar

Cum se mai supravieţuieşte în cuplu

Filmul *Hope Springs* (David Frankel, 2012, cu Meryl Streep, Tommy Lee Jones, Steve Carell) e departe de a fi genial. Şi totuşi, l-am văzut de două ori: o parte din el, cel puţin, cea în care Kay, interpretată dincolo de aprecieri de Meryl Streep, îşi trăieşte discret, dar îngrozitor de nefericit singurătatea, e mai mult decît emoţionantă.

Povestea în sine e cît se poate de simplă: e veşnica istorie a unui cuplu foarte vechi, vechi de 30 de ani. Care, însă, nu devine tot mai bun, precum vinul, odată cu trecerea timpului. Ci tot mai inconsistent.

În ce constă „inconsistenţa“ (cuvînt plăcut, între pompos şi posibil, cu un grad ridicat de ambiguitate…)? Într-o formă fără fond, aparent singura ce s-a mai păstrat în vechea căsnicie. Cei doi dorm în camere separate, au obiceiuri paralele, abia dacă îşi mai vorbesc.

În rolul soţului interesat doar de emisiunile de golf şi de ziarul de dimineaţă, Tommy Lee Jones e mai mult decît potrivit: morocănos, apărîndu-şi vehement intimitatea, într-un mod uşor cabotin. Meryl Streep, pe de altă parte, are o singurătate diferită: impusă, fragilă, fără cine ştie ce tabieturi de care să se agaţe, dureroasă şi nefericită.

Combinaţia dintre cei doi e salvatoare pentru film, dar distrugătoare pentru personaje. Mai bine zis, pentru cel interpretat de Meryl Streep: Kay devine tot mai nemulţumită de *statu-quo*-ul unei căsătorii ca-n caricaturile despre căsătorii şi se hotărăşte să acţioneze.

Evident, numai o acţiune radicală poate zgudui o stare prelungită nesănătos. Kay încearcă s-o facă pe cont propriu, se străduieşte să-i sugereze lui Arnold că ar vrea să-i împărtăşească intimitatea. Dar eşuează, pentru că Arnold pare opac. Intimitatea pe care o ştie, în ultimii săi ani, este cea a solitudinii. Solitudinea lui pare, dacă nu confortabilă, măcar indiferentă, golită de conotaţii. Foarte diferită de a ei, aparent una suferindă.

Şi atunci Kay apelează la un ajutor specializat: un consilier marital renumit, dr. Feld, jucat de Steve Carell. De astă dată nu într-un comic debordant, ci într-unul melancolic, suportabil. Arnold e convins cu forţa să o urmeze pe Kay undeva, departe, conform programului de consiliere al dr. Feld.

Călătoria celor doi exploatează majoritatea stereotipurilor de *gender:* el se plînge mereu de cît de scumpe sînt toate, fără să sesizeze cine ştie ce din posibila poezie a lucrurilor. Ea încearcă să arate bine (deşi are îndoieli în legătura cu look-ul ei şi cu multe altele) şi să savureze, alături de el, locurile şi experienţele noi.

Jocul lui Meryl Streep, nesigur, cu o lipsă de fermitate a gesturilor, specifică celui nu total stăpîn pe situaţie, dar delicat, e fermecător, mai ales în contrast cu cel al Tommy Lee Jones, indiferent-iritat.

Întîlnirile cu doctorul duc, evident, la conştientizarea problemelor sexuale ale fiecăruia. Scena în care cei doi îşi mărturisesc fanteziile sexuale, posibil antologică, în stilul cărţii *Bărbaţii sînt de pe Marte, femeile de pe Venus* (Dr. John Gray): ea visează să-şi reînnoiască jurămintele pe malul oceanului, el – sex oral.

Încercările de apropiere generate de sfaturile doctorului sînt savuroase. Totul e gata să se termine cu *happy-end*, pînă în momentul în care Kay crede că a descoperit cheia lipsei lor de apropiere din ultimul timp: Arnold nu o mai place, lui nu îi place chipul ei. Momentul în care se întîmplă această pseudorevelaţie e emoţionant surprins.

Kay se hotărăşte să renunţe, pentru că momentul sus-pomenit e o confirmare a lipsei de posibilităţi împreună şi o infirmare a speranţei unei căsnicii adevărate, cum îşi doreşte ea. Jocul personajului feminin înfrînt, căruia i se prăbuşesc zgomotos speranţele, e aproape tragic (pe cît de tragic poate fi într-o… pînă la urmă, comedie romantică).

Şi totuşi, iarăşi sub ameninţarea forţei, prin nu ştiu ce mecanisme masculine complicate şi (aproape) de neînţeles pentru sufletul feminin, în Arnold se trezesc toate pasiunile şi sentimentele adormite (şi-n moarte, după cum se vede) şi totul se termină cu *happy-end*. Dînd o şansă şi cuplurilor vechi, de vîrstă mijlocie.

■ ■ ■

Selma IUSUF

legende urbane

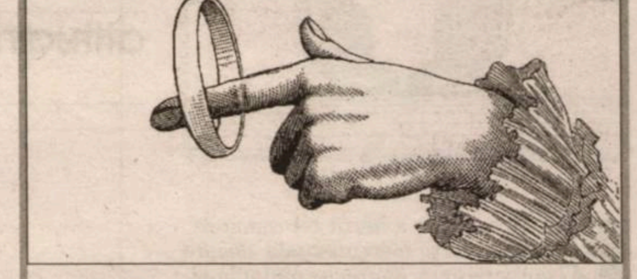

Te-am sunat la telefon

„Alejandro, Alejandroooo Ale-Alejandroooo, Fernandoooo tralalalaaa…“ Lady Gaga urlă din telefonul unei doamne cu o aparenţă mai de mamaie, aşa. Şi urlă, şi urlă, că mamaie îl aude greu, iar cînd îl aude, trebuie să-l caute îndelung într-o sacoşă uriaşă, cu de toate. Între timp, tot vagonul de metrou o ascultă pe Lady Gaga, mai că unii bîţîie din picior în ritmul muzicii. Lady Gaga, cu rochiile ei din fleici, cu tocurile pantofilor puse invers, fardată peste limitele bizarului, nu pare a fi o alegere pe care doamna respectivă s-o fi făcut-o conştient. O sonerie de telefon surprinzătoare. Dar, iarăşi, o fi primit şi ea telefonul de la nepoţi, cu tot cu soneria cu pricina.

Căci ai fi tentat să spui că omul îşi alege şi soneria de la telefon după chipul şi asemănarea sa. Aşa o fi. Am văzut domnişoare fragile din telefonul cărora ies nişte melodii de alean, duioase, să rupă inima ascultătorului. Pînă aici, totul părea a se îmbina perfect. Imaginea fetei şi soneria. Toată logica e ruptă însă în momentul în care posesoarea telefonului răspunde sec: „Ia zi, fă“. Mai sînt apoi soneriile alea apocaliptice, coruri întregi de femei îndurerate, ştiţi coloana sonoră din *Troia,* ăla cu Brad Pitt. Cred că doamna cu aşa sonerie e contabilă şi are principii. Văd, văd deja măreţia copleşitoare a unor şiruri de cifre, de balanţe şi de plăţi unduind epocal. Haioşii au sonerii cu orăcăit de broaşte, greieri, cucurigu – un întreg bestiar – sau sonerii cu o voce bărbătească repetînd obsesiv, cu un accent pe care nu reuşesc să-l aşez niciunde, „Scoală, băăăă!“. Sau cu gîngurit drăguţ de bebeluşi. Manelele, hip-hop, muzică de club, tot ce vrei şi ce nu vrei. O adevărată cultură a ring-tonurilor. Înţeleg că multe dintre ele sînt inspirate de diverşi comedianţi locali. De pildă, fanii unui domn Bendeac îşi pot descărca sonerii cu replici dintr-o emisiune a domnului respectiv. Emisiunea se numeşte *În puii mei*. Să ştiţi şi că multă lume descarcă lucrurile alea, ba chiar le comentează.

Dar ce v-ar spune, de pildă, un domn care are ca sonerie la telefon „Deşteaptă-te, române“? Că e patriot? Că-şi iubeşte ţara? Că nu-i plac ungurii? Nici turcii, nici ţiganii şi nici evreii? Că e o alegere cel puţin dubioasă pentru o sonerie de telefon? Păi, eu am cunoscut un domn care avea pe telefon soneria asta. Omul e instalator. Chiar înainte de a ni se prezenta, i-a sunat telefonul. Cu sonorul dat la maximum. L-am privit cît am putut eu de impasibil. Nu ştiu, e îngrozitor să-ţi vină să rîzi cînd auzi imnul ţării tale izbucnind hîrîit şi spart dintr-un celular? Dacă e, îmi recunosc vina. După aia omul s-a prezentat. Nelu. A venit să repare nişte tevi prin casă. Nelu e gras. Nu e genul ăla de gras haios, dezinvolt şi totuşi teribil de mobil în grăsimea sa, aşa cum am mai văzut. E un gras inflexibil. Un gras implacabil. Un gras cu conştiinţa de sine a grăsimii sale aşezate. Are o grăsime de patron de butic care-şi conduce cu mînă de fier aprovizionarea cu pufuleţi şi suc. Care îi tutuieşte pe toţi chelnerii, pe taximetrişti şi care le arde cîte o palmă după ceafă puştilor care vin la cerşit, atraşi ca molia de lumină de lanţul gros de la gît şi de ceasul mare şi auriu care-i sugrumă o încheietură, şi ea, serioasă. În timp ce schimbă nişte ţevi, afli cît de frumoasă e România şi cît de nasoală, în fond, Austria. Afli cît de necinstiţi sînt toţi, absolut toţi. Politicieni, funcţionari publici, medici, vînzătorii din supermarket, ţăranii de la piaţă. Afli cît de bine era pe vremea lui Ceauşescu şi cum au stricat ăştia tot ce a construit el. Afli cît de cinstit e Nelu. La final, după ce pleacă, afli că Nelu, cu statura sa suverană, cu principiile şi cu moralitatea lui beton, te-a înşelat privindu-te în ochi fără să clipească. Îl sun înapoi să-i cer explicaţii pe telefonul care-l zbîrnîie cu „Deşteaptă-te, române“. Normal că nu mai răspunde. Căci cel care trebuia să se deştepte nu era el, dragii mei, eu eram.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

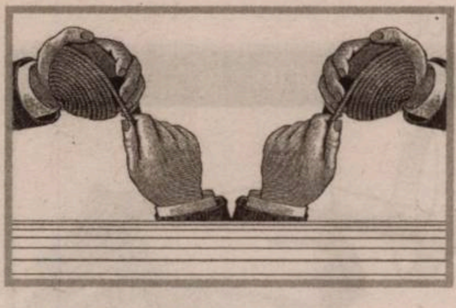

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Luăm și noi o pauză de la Revoluție?

Eric Hobsbawm a murit tot comunist. A scris cărți monumentale despre istoria recentă, dar nu l-a ajutat la nimic, omul a așteptat triumful Revoluției pînă în ultima clipă. A recunoscut crimele comunismului, dar i se părea că vede Sensul de dincolo de ele. A trăit în buna lume burgheză care l-a aclamat ca pe un mare istoric, dar îi prevedea sfîrșitul și înfrîngerea finală. Revoluția vine orice-ai face, doar trebuie să avem răbdare, e scris în tablele lui Marx, și cine sîntem noi, muritorii, să ne îndoim de ele? Așa cum rolul credinciosului nu e să pună la îndoială, ci să deslușească cuvîntul Domnului, rolul marxistului e să deslușească, în istoria mică, timpul Revoluției. E ceva duios în așteptarea asta, și stupid în același timp. Hobsbawm avea barem ceva anvergură. De asta l-a numit *The Economist*, în ferpar, „ultimul marxist interesant“. Deși îmi părea că în ultimii 20 de ani e interesant doar pentru că se încăpățîna să rămînă dogmatic. Era pe post de cîine vorbitor – dacă un cîine se apucă să vorbească, lumea se adună curioasă să-l asculte, doar că nu e atentă la ce zice, ci la faptul în sine că un cîine vorbește. Cam așa și cu Hobsbawm: uite, dom'le, scrie cărți de istorie, știți că e tot comunist?

Revoluția lui Marx va deveni o aplicație de iPhone care va strînge zeci de milioane de downloads.

Păstra ceva anvergură și pentru că nu ieșea zilnic să comenteze toate prostiile, s-a ferit să ajungă un Mugur Ciuvică al Revoluției. Marxiștii ăștia mici și plicticoși, gen Noam Chomsky et co, trăiesc extazul Revoluției finale anticapitaliste în medie cam de șapte ori pe ani, cu pauze de sărbători. Se adună unii la New York și proclamă sfîrșitul capitalismului global. „Să creăm o nouă lume“; „Să ne unim pentru schimbarea globală“; „Opriți mașinăria și creați o lume nouă“; „Democrația începe pe 15 octombrie“ – scrie pe pancarte. 15 octombrie trecut era chestia asta, că între timp și Revoluția aia s-a fîsîit. Dar a fost o perioadă mișto pentru revoluționarii-Ciuvică. Chomsky era în extaz, Žižek bolborosea voios. Tineretul înfrînge stihia. Obama nu s-a arătat la față (electoratul continuă să nu fie interesat de Revoluție), dar a arătat că a înțeles mesajul. După două luni de „Ocupați Planeta“, organizatorii erau enervați că tineretul revoluționar se cam îmbăta și urina pe unde apuca, presa de dreapta arăta căcați revoluționari împrăștiați neigienic prin zonă și presa de stînga s-a luat cu altele, bosumflată că Revoluția finală nu face rating decît în prima săptămînă. Ăsta este rezumatul mic-burghez asupra mișcării Occupy, care a produs o cantitate imensă de maculatură despre cum se sfîrșește lumea asta și începe epoca progresului.

Vai, domnule comunist, ce sclipitor sînteți, hi hi hi!

Și mă refer acum la Occupy aia a tinerilor răsfățați din Occidentul bogat, pentru că e o mare măgărie din partea lor să spună că fac parte din aceeași specie cu oamenii care au murit în Egipt, Libia sau Siria. Măcar și pentru că una e să te ia poliția lui Mubarak la bătaie cu bîte și la teste de virginitate în piață și alta e să iei tu poliția newyorkeză la reprize de scos limba și pus poze pe Facebook. E așa o diferență de context pe care numai nesimțiți narcisiști ar trece-o cu vederea.

Maculatura intelectuală despre Occupy a creat un fel de reflex pavlovian: de atunci încoace, orice agitație mai mare de 1000 de persoane oriunde în lume înseamnă că iar începe Revoluția. Se enervează spaniolii pe Papa de la Roma care e în vizită la ei – pac, Revoluția. Ies șomerii israelieni în stradă – pac-pac Revoluția. Ies studenții chilieni în stradă pentru dreptul la educație gratuită plătită de alții – pac-pac-pac Revoluția. În ce-i privește pe greci, ei au declanșat Revoluția finală de atîtea ori în ultimii doi ani, încît nemții se gîndesc că ultima soluție pentru ei ar fi o taxă pe revoluție, taxele pe muncă nu fac mare brînză.

Cînd Tea Party a scos un milion de oameni în stradă la Washington cerînd taxe mici concluzia a fost limpede: un milion de spălați pe creier retrograzi neoliberali și nasoi, niște extremiști și fasciști împuțiți, ăștia nu sînt poporul. Milionul a mers apoi la casele lui, că are de muncit ca să producă taxe, ca să aibă studenții de unde să ceară dreptul la educație gratis. Cînd Occupy a dus 50.000 de studenți într-un parc din New York și au proclamat sfîrșitul capitalismului, extazul a fost suprem: poporul a vorbit, noi sîntem 99%, națiunea s-a trezit, gata, le-a sosit ceasul. Chestia cu 99% a ajuns axiomă, de parcă s-a măsurat la milimetru și a ieșit la fix. Asta ar veni cam 30 de plătitori de taxe Tea Party per cap de student furajat din banii lor – și totuși studentul e 99% din popor, înțelegeți?

Cînd Tea Party a obosit și a fost acaparată de radicalii care au timp liber s-a dovedit în mod practic ceea ce intelectualitatea de stînga știuse teoretic de la bun început: mișcarea era una toxică. Cînd în parc au mai rămas 1000 de tineri a căror principală preocupare era să caute ziua toalete pentru a scăpa de berea acumulată la petrecerea de cu noapte, nu era nici un semn de fîsîială, Revoluția stă să izbucnească în restul planetei care urmează disciplinată exemplul. Un moment de deznădejde, dar trecător, a fost cînd tineretul progresist a uitat de Revoluție și a stat la coadă la iPhone 5, drept urmare presa a fost ocupată două săptămîni cu subiecte de genul aplicației X care arată roz pe ăsta și era verde pe cel vechi. Am așa o senzație că pînă la urmă Revoluția lui Marx va deveni o aplicație de iPhone care va strînge zeci de milioane de *downloads* și sute de milioane de *like*-uri pe Facebook.

Deci, la a doua privire surpriza că Hobsbawm a reușit să moară tot comunist nu mai e chiar așa o surpriză. Avantajul cînd ești de stînga, chiar și comunist, e că poți trăi o viață doar printre oameni care gîndesc la fel ca tine. Ai tovarăși de nădejde peste tot, prin mediul academic occidental, prin presa *mainstream*. Nu ești majoritar ca marxist, dar oricum poți face agenda, lumea te ia în serios, dezbate cu tine ca și cum ai fi normal la cap, te cocoloșește. Spui oamenilor că Revoluția e după colț și o să vadă ei burghezii pe dracu'. Iar burghezii ăia occidentali se hlizesc așa gingaș: vai, domnule comunist, ce sclipitor sînteți, hi hi hi!

„Dacă un talentat istoric ar fi rămas pînă la sfîrșit atașat proiectului național-socialist ar fi fost tratat cu aceeași venerație în clipa morții sale, în anul de grație 2012?“ – așa se întreabă Vladimir Tismăneanu într-un articol pe Contributors.ro. Ei, bineînțeles că nu. Nazismul și fascismul au rămas domeniile sonaților, izolați prin străfundurile net-ului. Și oricum, poți fi cît de liberal și democrat vrei, dacă un Cristian Pîrvulescu are chef, te poate face „fascist“, așa, scurt pe doi, fără să clipească, dar nu trebuie să o iei personal, ține de inerențele istoriei. În schimb, dacă ești comunist, marxist, progresist e OK. Acolo morții din istorie rămîn un accident, Marx nu a fost de vină cu nimic.

Ascultam recent o conferință ținută la LSE de un profesor de ceva, am și uitat cum îl chema, despre orașele moderne ca avangardă a luptei de clasă. Un mic burghez simpatic care făcea poante cu un public format din copii de burghezi și mic burghezi care plătesc salariul pe 15 ani al unui indian mediu pentru ca odraslele să poată studia acolo. Și adunarea dezbătea serios cum se pot organiza orașele în rețele revoluționare, pentru a răsturna capitalismul. Iaca așa. Era ceva mai degrabă tehnic, omul avea *know-how* în ceva și îl transmitea mai departe. Cam cum am fost eu recent în Muntenegru la o conferință a unor ONG-uri unde discutam cum te poți organiza în rețele ca să monitorizezi negocierile de aderare la UE.

Deci, la conferința de la LSE se discuta tehnic, chirurgical, fără filozofie inutilă: cum să sabotezi chestii, cum lupți cu poliția. Și mă gîndeam, ascultînd, că ăștia au *know-how* cam pe ce-au făcut Lenin, Pol Pot, Che Guevara: cucerești, omori dușmanii de clasă, îi bagi la pușcărie pe ăia de vor libertate și faci Revoluția. Nu? Cînd va veni Revoluția, noi ăștia de n-avem chef de ea vom fi împușcați, băgați la pușcărie sau puși la săpat canale. Dar nu trebuie să ne enervăm sau să o luăm personal, discutăm așa, tehnic, științific, doar Marx a făcut știință, nu?

Cum ar fi ca la o universitate mare să vină niște tipi care să schimbe *know-how* despre cum să organizezi coloanele de evrei în marș spre lagăr? Sau despre cum să aplici eficient legile rasiale? Și uite așa, după o oră și jumătate de hi-hi-hi anticapitalist, profesorul s-a dus la un pahar de vin cu colegii și învățăceii la lecțiile care îi vor propulsa în elita capitalistă a lumii, că nu degeaba plătesc părinții 15 salarii anuale indiene ca să le plătească taxa de studii. Dar, repet, nu trebuie să o luați personal, Revoluția e *cool*.

facebook.com/
Cristian.Ghinea.CRPE

■ ■ ■

Eugen ISTODOR

negustori și mușterii

Aveți bunătatea să vă treceți împreună. Om și legumă!

Năvăliți în piețe acum, luați cu asalt legumele! Năvăliți în piețe acum, luați cu asalt legumele! Vine, bre, gerul și nu-ți mai vine să scoți nasul în urît. Dar să ne înțelegem: nu vă opriți în piețele hibride. Mergeți în Sălăjan, în Rîmnicu Sărat, în Rahova, în Norilor, în Buzești, în Gorjului, astea-s din București, și-n Ploiești în Piața Centrală, atîta știu, ce vreau să spun este să mergeți în piețe adevărate, nu tîmpenii de oameni curați, unde ți se vînd pere de Chile ca fiind imbecile românești, unde cumperi roșii românești sanchi. Nu, bre, cum mă trezește din amorțire o ființă dragă, mergeți în piețe adevărate, unde morcovul e plin de pămînt, unde cartoful se bucură de lumina zilei, unde roșiile sînt cam pe sfîrșite, unde vînăta e grasă cît o vacă și dovlecelul – cît un ied, bucurați-vă de culori, desfătați-vă cu forme. Nu năvăliți ca taurii să terminați totul, plimbați piața, luați-o la pas de două-trei ori, vedeți legume și fructe, vedeți prețuri, cumpărați! N-aveți grabă. Este raiul trecătoarelor, eterna bucurie a zilelor ce trec pline pe lîngă tine. Nu e doar tîrguială, este o minune! Și abia în primăvară veți vedea așa ceva. Trei luni în care veți sta doar pe făsui, cartofi și conserve. Aoleu, puneți-vă conserve! Ceva, simbolic. O varză la borcan, o zacuscă. De ce să nu faceți, e atît de simplu, legumele își doresc să facă iarna cu voi, decît să se treacă în cine știe ce coș de gunoi. Ele oricum se duc, aveți bunătatea să vă treceți împreună. Om și legumă!

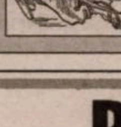

dosar DILEMA VECHE
Coordonator: Andrei MANOLESCU

Propaganda

Texte şi opinii de:

- Alina MUNGIU-PIPPIDI (politolog, profesor la Hertie School of Governance, Berlin)
„Nu avem destui cititori“ – interviu
- Vasile DÎNCU (sociolog, fost ministru al Informaţiilor Publice)
„Televizorul doar minte. Propaganda a murit!“
- Ioana AVĂDANI (director al Centrului pentru Jurnalism Independent)
„Instrumentalizarea mass-media“ – interviu
- Cristian VASILE (cercetător la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga“)
„Comunism şi reziduuri postdecembriste“
- Tudor Călin ZAROJANU (jurnalist şi scriitor)
„Anti-paganda“

argument

Tot înainte!

Vă supun atenţiei următoarea argumentaţie: toţi creştinii cred în Dumnezeu; toţi musulmanii cred în Dumnezeu; rezultă că toţi creştinii sînt musulmani. O recunoaşteţi? E una dintre tehnicile de manipulare prin care, în zilele noastre, sîntem adesea bombardaţi mediatic. Exemplul de falsă logică de mai sus este dat de Aaron Delwiche, specialist în propagandă şi profesor la Trinity University din Texas, autor al unui site intitulat Propaganda. A creat acest site, amintind că, în anii '30, în America funcţiona un Institut de Analiză a Propagandei. Adică, americanii au simţit încă de atunci, din 1937, (chiar dacă propaganda e probabil la fel de veche ca şi societatea umană) nevoia să studieze acest domeniu în mod sistematic, să explice şi să demonteze tehnicile de propagandă. Era o perioadă în care acest fenomen, dirijat de un Goebbels sau un Jdanov, avea să ducă direct la crimă.

După experienţele totalitariste ale secolului al XX-lea, termenul a căpătat o conotaţie negativă şi cu greu ar recunoaşte cineva astăzi că se ocupă cu propaganda politică. Cu toate acestea, unii observă că, pe măsură ce lumea începe să uite cum era şi cum se făcea propaganda în regimul totalitar, tehnicile ei par a fi tot mai mult reluate; că începem să fim din nou asaltaţi de acest fenomen; că presa românească e pe cale să redevină un simplu instrument al intereselor politice, chiar dacă acestea nu mai sînt ale unui singur partid; că rigizii crainici care apăreau la televizor lăudînd realizările comunismului s-ar fi multiplicat astăzi în nişte băieţi sprinţari şi moderni care, în esenţă, fac însă acelaşi lucru: mănîncă dezinvolt şi cu poftă exact ceea ce înaintaşii lor mîncau într-un mod mai impus şi mai impersonal.

Alţii consideră că, de fapt, odată cu diluarea ideologiilor partidelor, propaganda s-ar fi transformat în simplă minciună – pentru că nu poţi face propagandă atîta vreme cît sistemele de valori pe care partidele vor să le promoveze sînt incoerente. Dar e oare cazul să reabilităm ideea de propagandă şi e posibil să o folosim în scopuri benefice?

Însă chiar dacă astăzi nu e vorba de o propagandă clasică, ci doar de o serie de manipulări, minciuni, omisiuni, dezinformări şi intoxicări, toate făcute din anumite interese politice, religioase, comerciale, civice sau interlope, mijloacele prin care ele sînt servite publicului s-au multiplicat. Prin multele televiziuni, radiouri, ziare, site-uri şi reţele sociale, prin telefon sau prin abordare directă, sîntem supuşi zilnic unui atac informaţional interesat. E o cale pe care se merge înainte, cu tot mai puţine scrupule. Nu mai e un singur canal TV sau un singur difuzor în perete şi nici o singură sursă de propagandă. Pe vremuri se spunea că „minţi ca o gazetă comunistă“. Astăzi descoperim că marea minciună comunistă, care venea dintr-o singură direcţie, s-a spart într-o mulţime de minciuni mai mici care ne înconjoară. Cum ne apărăm? (**Andrei Manolescu**)

BARBURISME

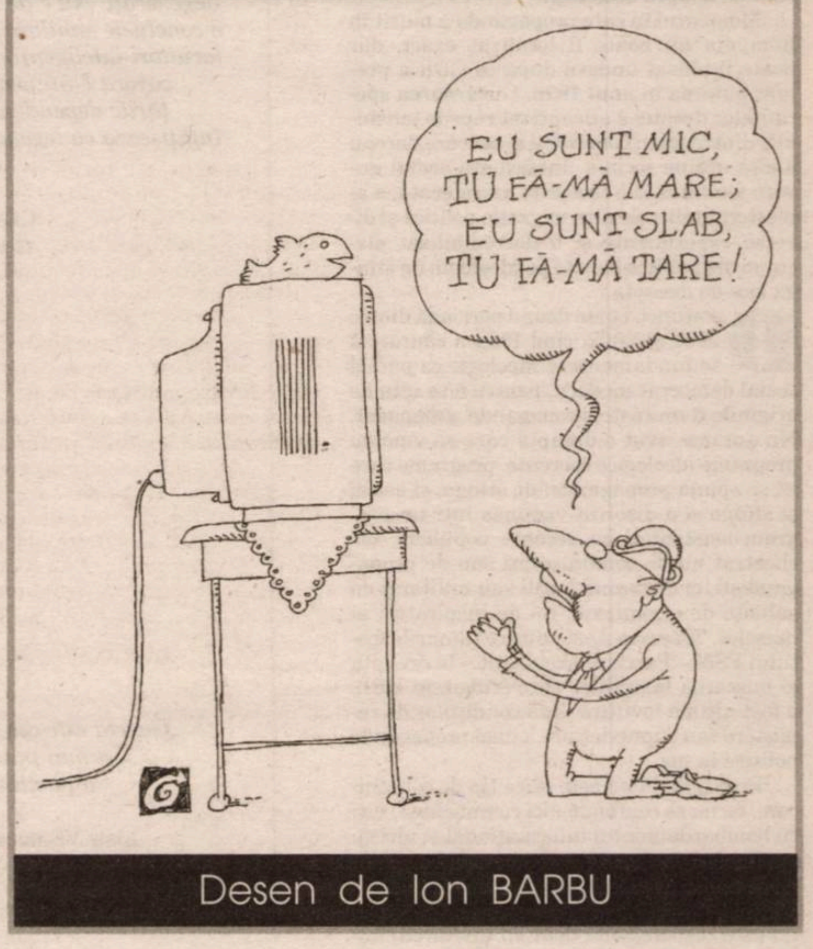

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 18 octombrie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Laurenţiu Diaconu-Colintineanu.

Vasile DÎNCU

Televizorul doar minte

propaganda a murit!

Propaganda a revenit destul de des în declaraţiile politicienilor din ultima vreme. Recent, Victor Ponta le-a spus miniştrilor într-o şedinţă, la debut, cînd ştia sigur că se înregistrează: „Vă rog pe toţi să demontaţi propaganda fascistă a PDL, că numai fasciştii şi comuniştii rescriau istoria“.

De partea cealaltă, Tismăneanu l-a etichetat pe Ponta ca „neghiob“ pentru că acesta a spus despre Cărtărescu şi Mihăieş că sînt propagandişti nazişti. Ponta a răspuns: „(...) eu doar am redat limbajul tipic propagandei naziste folosit de doi aşa-zişi intelectuali, nimic altceva. Sigur că domnul Tismăneanu, plătit şi pregătit să-i apere, a omis, în postarea sa, această realitate evidentă, atacîndu-mă tot pe mine cu aceleaşi expresii şi acelaşi dispreţ faţă de adevăr pe care, repet, îl puteţi găsi fie la propaganda lui Goebbels, fie la tovarăşii cu care domnia sa a mers la şcoală şi la chefuri de nomenclaturişti!“.

Evenimentul zilei anunţă că „Ponta acoperă găurile de la TVR prin suplimentarea fondurilor direct de la bugetul de stat. Astfel, liniştea la televiziunea publică este asigurată înaintea alegerilor parlamentare. În timp ce la TVR şi Radioul public s-au dat 26 de milioane de euro în plus, la Institutul Cultural Român s-au tăiat 4 milioane de euro“.

Exemple de genul acesta pot curge la infinit, căci cuvîntul a redevenit la modă mai ales după scandalul plagiatului şi suspendarea lui Traian Băsescu. Nu continuăm, pentru că ar fi inutil; oamenii folosesc cuvîntul propagandă fără să-l înţeleagă, doar din raţiuni de rezonanţă negativă. E adevărat, cînd spui propagandă, oamenii înţeleg că este vorba de manipulare sau de minciună. Dar nu este aşa; de fapt, în România propaganda a dispărut odată cu dispariţia oricărui proiect serios de societate sau poate odată cu dispariţia a două modele politice polare de viziune asupra societăţii.

Momentul în care propaganda a murit în România nu poate fi localizat exact, dar poate fi plasat undeva după ce CDR a preluat puterea în anul 1996. Guvernarea speranţelor dreptei a aneantizat repede tensiunea dintre foştii comunişti şi cei care doreau o altă ordine socială. Ineficienţa acelui guvern a condus la o societate amestecată, a amestecat taberele prin migraţie politică şi diverse experimente şi a decredibilizat discursurile politice bazate pe ideologia de stînga sau de dreapta.

De atunci, poate doar o perioadă dintre 2001 şi 2002, cînd PSD a căutat să se fundamenteze ideologic ca partid social democrat modern, pentru a se uita de originile comuniste, propaganda a dispărut. Nu am mai avut o dreaptă care să vină cu programe ideologice coerente, programe care să se opună propagandei de stînga, şi astfel şi stînga şi-a dizolvat viziunea într-un program asistenţial cu accente populiste, orchestrat nu de comunicatori sau de propagandişti, ci de baroni locali sau militanţi cu valenţe de organizare, nu de inspiratori ai maselor. Trecerea uneia dintre ramurile fostului FSN – Partidul Democrat – la dreapta şi mişcarea liberalilor spre stînga, în USL, a fost ultima lovitură dată condiţiilor de renaştere sau supravieţuire a unei propagande politice la noi.

Propagandă nu este orice tip de comunicare, ea nu se confundă nici cu minciuna, nici cu bombardamentul informaţional şi nici cu manipularea sau persuasiunea. Propaganda este un mediu de propagare, o putem defini mai bine prin noţiunea de cîmp din fizică. Ea nu este responsabilă doar cu invitarea, împingerea unor oameni să voteze idioţi sau dictatori, ci mai ales răspîndeşte o viziune, o reprezentare asupra lumii. Altfel spus, caută să transmită un tablou concret şi coerent asupra lumii, împănat cu valori, naraţiuni specifice sau ideologii. Este ceea ce Pierre Bourdieu numea violenţă simbolică, adică propagarea unui model de societate printr-o ideologie (dominantă, spune el) care este reiterată în toate manifestările media şi subordonată intereselor unor elite economice şi politice.

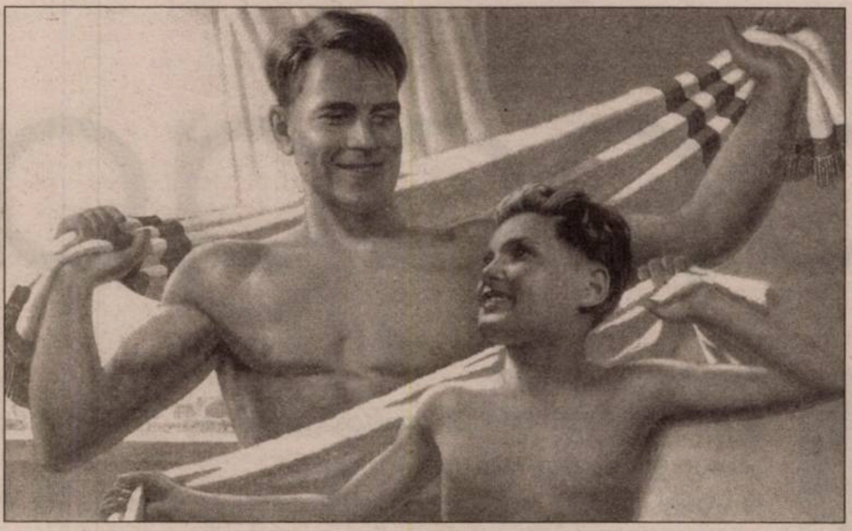

> *„Dacă un locuitor de pe Marte, neştiind nimic despre problemele de pe Pămînt, ar judeca diferite ţări pe baza descrierilor din revistele şi cărţile care apar acolo, ar ajunge neîndoielnic la concluzia că Răsăritul este locuit de fiinţe raţionale, care gîndesc limpede, iar Vestul, de pigmei şi degeneraţi. Nu e de mirare că la o concluzie similară ajung mulţi locuitori inteligenţi din Occident cărora Uniunea Sovietică şi ţările dependente de ea li se înfăţişează ca legendarele insule ale fericirii.“*
>
> CZESLAW MILOSZ, *Gîndirea captivă*

Propaganda se fundează pe o doctrină şi are reţete şi tehnici cunoscute încă din Antichitate (repetiţia, diabolizarea adversarului, mecanismul ţapului ispăşitor, simplificarea, orchestrarea şi multe altele). Nimeni nu recunoaşte că face propagandă; de două mii de ani, orice competitor acuză duşmanul de propagandă, despre el însuşi spune că doar informează sau face PR sau diplomaţie publică.

Dar, astăzi, propaganda a devenit o maşină de influenţă mediatică, s-a transformat într-o maşină care răspunde intereselor unor grupuri răspîndite prin partide şi unor reţele de militanţi politici care ocupă statul din patru în patru ani. Propaganda şi-a pierdut şi coerenţa din vremile trecute, fundamentul de valori şi ideologiile care aduceau o viziune, cît ar fi ea de parţială, asupra lumii.

Propaganda a murit în România şi din alte cauze, nu doar pentru că dinamica politică de la noi a mers spre degradarea discursului politic şi spre creşterea rolului pungilor cu produse în campania electorală. Unul dintre mecanismele propagandei, adică minciuna (chiar dacă nu este definitoriu pentru propagandă), nu este foarte uşor de folosit azi. Astăzi nu mai este atît de uşor de falsificat realitatea; chiar Goebbels le recomanda colegilor săi să mintă în propagandă doar atunci cînd este absolut necesar, deoarece capacitatea de informare a fiecărui individ şi accesul la surse fac ca propaganda să uzeze mai puţin de mecanisme de *disimulare,* de falsificare, ci mai degrabă de simulare sau stimulare a unor reacţii afective, emoţionale.

Politicianismul primitiv şi gregarismul partinic au pîrjolit totul, chiar şi condiţiile pentru propagandă.

> *„Gazeta este cea mai tăioasă şi mai puternică armă a partidului nostru.“*
>
> IOSIF VISARIONOVICI STALIN

O altă cauză este degradarea corpusului politic şi a selecţiei. Ca să folosim termenii lui Bourdieu, putem vorbi de o elită politică? Vorbim foarte des de clasă politică, poate datorită faptului că, în acest moment, politicienii români sînt de cea mai scăzută calitate intelectuală din istoria noastră. Aleşi pe criteriul loialităţii faţă de şef, nu pe cel al competenţei, politicienii de azi nu se pot folosi de mijloacele fine ale propagandei, înţeleasă în mod clasic. Propaganda uzează de îndoctrinare, uneori afectivă, a cetăţenilor, este un proces mai subtil, care înseamnă conformism, acceptarea unor modele, interiorizarea unor atitudini. Ea nu violentează, ci creează o ambianţă pentru a convinge şi a direcţiona discret opinia publică. Ea este şi acţiune deliberată asupra spiritelor, prin persuasiune şi campanii dirijate înspre a obţine consensul sau pentru a fabrica anumite opinii, girate de specialişti sau de instituţii, prin managementul percepţiilor, storytelling sau alte metode. Cine să folosească aceste metode? Nivelul politicienilor care cheltuie milioane pe consultanţi străini care implementează doar programe de PR politic şi marketing electoral este prea jos pentru a avea răbdare, continuitate şi proiect de a construi tradiţii politice. La noi totul e electoralism, grabă de a lua puterea şi a exploata rapid toate resursele ei, nimeni nu acceptă să cultive electoratul, intelectualii sînt folosiţi doar în campanie, apoi aruncaţi la gunoi. Este imposibilă reflecţia critică şi reflecţia politică, în general, în interiorul partidelor politice.

Propaganda este într-o relaţie ciudată cu nivelul de ignoranţă socială – contează cît este de mare nivelul ignoranţei la un moment dat. La un nivel de ignoranţă cultivat şi stimulat de două decenii este greu să mai poţi spera că vei putea veni cu programe de cultură politică şi civică, kilogramul de zahăr şi ulei este un argument mai bun decît ideologiile structurate ale propagandei.

Dar, odată cu moartea propagandei politice, a murit şi o formă de propagandă care este importantă pentru orice stat: *propaganda statului sau a naţiunii.* Propaganda pe care o orchestrează statul în interior este realizată prin mijloacele instituţionale şi are ca scop întărirea identităţii, consolidarea coeziunii sociale, creşterea încrederii sociale sau modernizarea mentalităţilor prin inculcarea unor valori ca toleranţa, responsabilitatea civică, echitatea şi multe altele. Propaganda statală poate fi asimilată educaţiei naţionale; statele puternice au programe serioase în acest sens. România este un stat aproape eşuat din acest punct de vedere. Sîntem într-o criză a valorilor şi într-o criză de identitate; românii ajunşi minoritari în Occident se adună greu în asociaţii şi, de regulă, se topesc în masa populaţiei, a doua generaţie de abia dacă mai înţelege limba română. Sîntem obsedaţi de programe cu brandul de ţară, dar am uitat să încercăm să-i convingem pe cetăţenii români asupra nevoii de solidaritate şi de coeziune socială, asupra respectării unui trecut aşa cum a fost el, şi asupra respectului valorilor, alături de nevoia de modernizare şi de efort comunitar. Uităm să ne promovăm valorile, iar statul este ocupat din patru în patru ani de alt partid, care se rezumă la a face selecţii după criterii partizane. Politrucii deveniţi responsabili ai statului contestă valorile culturale sau pe creatorii veritabili, judecîndu-i după sensibilităţile lor politice sau forţînd macularea unora, prin legarea lor la căruţa partidelor. Oamenii nu se nasc cetăţeni, ei trebuie formaţi printr-un sistem de propagandă asimilabil educaţiei, iar a răspunde propagandei naţionaliste exagerate din perioada ceauşistă cu lipsa oricărei preocupări serioase pentru construcţia unei identităţi colective este o eroare cu consecinţe grave pe termen lung.

În România, politicianismul primitiv şi gregarismul partinic au pîrjolit totul, chiar şi condiţiile pentru propagandă politică sau naţională. Imaginea unor posturi de televiziune agresive în transmiterea unui flux de mesaje politizate ne poate înşela – ele nu fac propagandă, ele doar mint cu neruşinare şi dezinformează.

Vasile Dîncu *este sociolog, a fost senator PSD şi ministru al Informaţiilor Publice între 2000 şi 2003.*

Tudor Călin ZAROJANU

Anti-paganda

„Ştiţi care e diferenţa dintre
Goebbels şi ăştia?
Goebbels avea cultură.“

(o doamnă de 71 de ani)

Despre care „ăştia“ e vorba, alegeţi dvs. Aproape la oricine v-aţi gîndi, n-o să greşiţi prea tare.

Este propaganda un rău în sine? Fireşte că nu. Conform dicţionarului, vorbim despre „Acţiune de răspîndire a unor idei care prezintă şi susţin o teorie, o concepţie, un partid politic etc., cu scopul de a convinge şi de a cîştiga adepţi“. Nu-i normal? Propaganda este pentru politicieni ceea ce e publicitatea pentru produse şi servicii.

Există propagandă în orice stat din lume? Fireşte că da. Ba încă, logic, avînd o dezvoltare liberă mult mai îndelungată, e mai extinsă, mai variată, mai persuasivă, mai puternică.

Şi, atunci, care e problema?

Prima problemă e mistificarea. Acţiunea „sub acoperire“. Mimarea independenţei.

O mică paranteză. Se face în mod curent confuzia între publicitatea gratuită şi publicitatea mascată, acuzate la grămadă. Dacă un canal de comunicare – mai ales unul privat – vrea să facă publicitate gratuită pentru ceva e treaba lui, sînt banii lui (pierduţi), e o decizie managerială ca oricare alta, care poate aduce beneficii pe altă cale. Cu o singură condiţie – valabilă şi în cazul publicităţii plătite: să nu fie mascată. Publicul să ştie că e reclamă, şi nu căderea sinceră în admiraţie a publicaţiei respective (a postului TV etc.).

Similar, un ziar de partid (nu vi se pare ciudat că nu mai există nici unul?; în anii '90 existau) este absolut stimabil, ca şi un post TV care – chiar fără să fie plătit de un partid – îşi declară oficial şi deschis simpatia pentru el şi prestează în consecinţă.

Din păcate, nu avem aşa ceva, ci canale mass-media care-şi clamează echidistanţa, dar lovesc constant într-un singur grup de partide şi politicieni. Vorbim, fireşte, despre independenţa politică, perfect posibilă, spre deosebire de cea economică, prin definiţie limitată: cum ar fi să ataci banca unde îţi ţii banii? Sau patronul. Sau partenerii de afaceri ai acestuia. N-ar fi vorba despre independenţă ori curaj, ci de tembelism.

Independenţa politică, în schimb, este posibilă şi ar trebui să fie regula, cîtă vreme – repet – canalul respectiv nu este în mod declarat angajat politic. De precizat că independenţa nu înseamnă neapărat ştiri seci şi plictiseală, nu exclude notele critice sau laudative, implicarea, pasiunea, indignarea sinceră, ironia sau umorul. Nuanţarea a făcut-o minunat Tia Şerbănescu, tot în anii '90: *România liberă* (ziarul în care scria la acea vreme) „este independentă, dar nu e indiferentă“.

Or, în realitatea curentă ce avem? Nici un jurnalist ori canal mass-media nu şi-a asumat deschis, printr-o declaraţie *(statement)*, susţinerea pentru o anumită parte a spectrului politic. Nu numai la nivel de partide, dar nici măcar la nivel de ideologie („Sîntem un ziar de dreapta“). Însă majoritatea îi atacă la greu doar pe unii.

În afară de a fi necinstită, această atitudine este – de la un punct încolo – frustrantă, mai ales că se extinde şi la nivelul publicului: eu, unul, n-am avut ocazia, vreme de 23 de ani, să stau de vorbă cu nici un simpatizant declarat al FSN (PDSR, PSD, USL), ci doar cu oameni care care spun „În nici un caz nu-mi place Iliescu (Ponta, Antonescu), dar nu pot să nu observ că Băsescu ăsta...“, după care urmează exclusiv critici la adresa actualului preşedinte şi a PDL. De partea cealaltă, da, cunosc destui „portocalii“ declaraţi, dar invers nu. E un fenomen ciudat, care ar merita studiat şi explicat.

A doua problemă a propagandei *„made in Romania“* e calitatea sa extrem de scăzută. Declarat sau nu, un post TV luptă la baionetă împotriva unui om politic, partid sau alianţă de partide; OK, trecem peste onestitate – dar măcar o face bine? Profesionist, credibil, inteligent, persuasiv, subtil, cu umor?

Aproape niciodată. Propaganda politică în România este grosolană. Nu cunoaşte nici un fel de limite de bun-simţ. Merge pînă acolo încît le atribuie politicienilor merite sau culpabilităţi legate de starea vremii sau criza economică mondială.

Atribuie politicienilor merite sau culpabilităţi legate de starea vremii sau criza economică mondială.

Logica de tip *„four legs good, two legs bad“* nu poate fi imputată clasei politice. E normal ca un partid să susţină că tot ceea ce proiectează, declară şi face el este bun, şi orice lucru care aparţine adversarilor e rău. Că ar putea s-o facă într-un mod elegant, că ar fi frumos ca, măcar din cînd în cînd, să spună „Ceea ce au făcut ceilalţi în privinţa asta nu era rău, dar noi avem un plan şi mai bun“ – asta ţine, mă tem, de specificul naţional. Sîntem ţara în care, în tribunele unui meci de fotbal, „Hai, Steaua!“ e înlocuit aproape cu totul de „Uă, Dinamo!“ (asta pe stil vechi, că pe stil nou expresiile nu pot fi reproduse). Dar, una peste alta, la nivelul atitudinii generale, de principiu, nu e şocant că discursurile politice sînt animate de prejudecăţi, de un exclusivism care împarte lumea în „buni“ şi „răi“, aşa cum, pe vremuri, scria pe tablă elevul de serviciu cînd lipsea profesorul.

Propaganda este jenantă cînd e practicată sub stindardul independenţei.

Şocant e că o face presa. La modul cel mai maniheist cu putinţă şi cu mijloacele cele mai rudimentare:

- împiedicînd să vorbească invitaţii din tabăra adversă, luîndu-i peste picior, întrerupîndu-i, punîndu-le întrebări în cascadă şi nelăsîndu-i să răspundă la ele, lăsîndu-i pe „ai noştri“ să-i jignească şi să le ia vorba din gură;
- distorsionînd declaraţiile, interpretîndu-le după bunul plac, scoţîndu-le din context;
- propagînd şi împămîntenind bîrfe nicicînd confirmate, pe principiul „se ştie că“;
- invocînd surse obscure şi, fireşte, anonime, sub pretextul protejării acestora;
- folosind construcţii de tipul „nu ştiu dacă e adevărat, dar am auzit că“ – după care poţi să spui absolut orice, doar ţi-ai exprimat îndoiala, nu?;
- dînd dimensiuni apocaliptice unor informaţii minore;
- şantajînd lacrimogen publicul, inclusiv prin fondul muzical;
- practicînd un populism deşănţat;

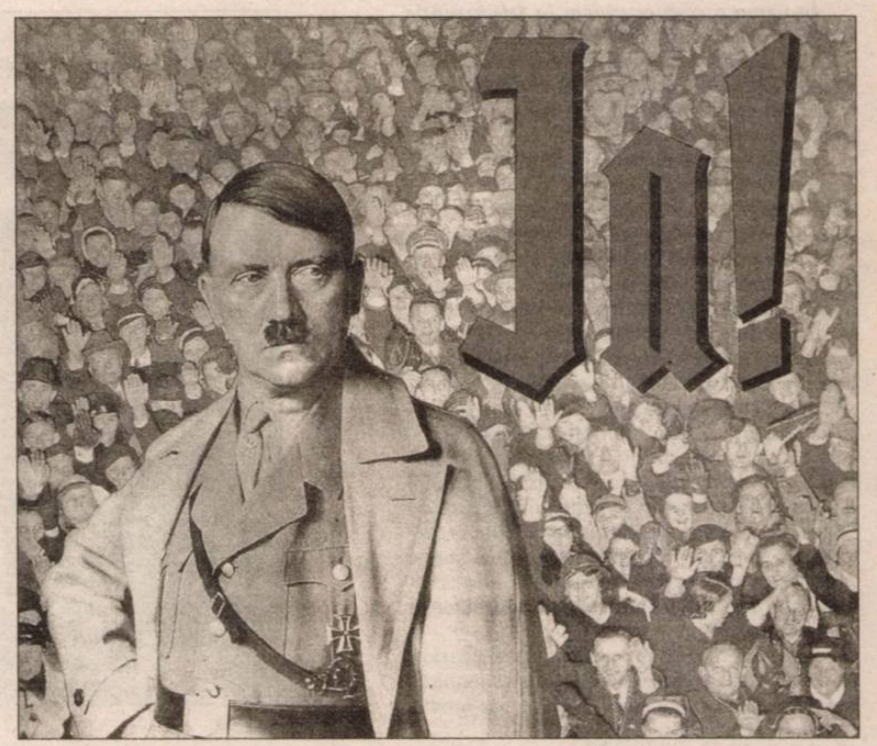

„Sarcina propagandei nu e să fie inteligentă, treaba ei e să conducă la succes.“

JOSEPH GOEBBELS,
ministrul propagandei publice
în regimul nazist

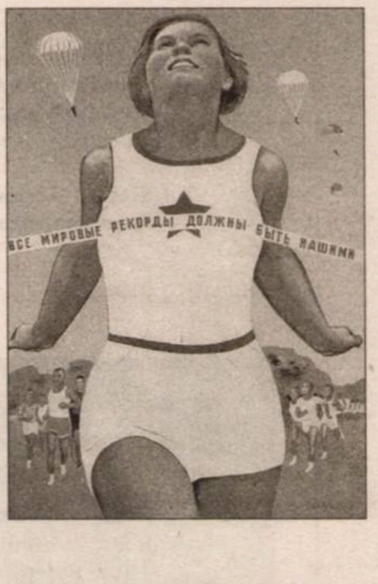
ВСЕ МИРОВЫЕ РЕКОРДЫ ДОЛЖНЫ БЫТЬ НАШИМИ

„Pe proşti răsplăteşte-i cu promisiuni.“

FRIEDRICH SCHILLER

- incitînd la proteste şi violenţă;
- inventînd, pur şi simplu.

Principiul suprem este „Calomniaţi, calomniaţi, tot va rămîne ceva“. Puţini oameni consideră că merită să-şi exercite dreptul la replică (mulţi fiind, pe bună dreptate, scîrbiţi de ideea de a avea orice fel de relaţie cu asemenea jurnalişti); dacă o fac – replica lor poate că e reprodusă, dar e şi comentată sarcastic-miştocar; nu toţi cei care au auzit calomnia ajung să afle despre răspunsul la ea; şi, peste toate, chiar dacă publicul ia cunoştinţă şi de acuzaţie, şi de apărare, funcţionează implacabil şi stupid convingerea că „fără foc nu iese fum“. „N-o fi chiar cum au zis ăia, dar ceva-ceva tot e adevărat, nu vorbeau ei chiar fără nici o bază!“ În realitate, ba da, fumul poate fi stîrnit artificial, în absenţa vreunei combustii, un „caz“ poate fi fals cap-coadă şi „ăia“ vorbesc deseori fără absolut nici o bază.

Bine, dar de ce? Foarte simplu: pentru bani şi alte interese (nu neapărat materiale), iar uneori (şi) dintr-o ură sinceră. Fireşte, toţi avem antipatii spontane, plus alte probleme personale, dar nimic nu-i dă unui ziarist dreptul să-şi transforme nevoile, frustrările, neîmplinirile, nemulţumirea de sine şi antipatiile în false subiecte de presă. Acasă, el are libertatea totală să-i spună nevestei sau unui amic „Nu pot să-l înghit pe Ionescu!“, în ziar sau în studioul TV acest sentiment nu are voie să transpară.

Fireşte, există şi jurnalişti echilibraţi, şi canale civilizate. Dar se cam pierd în masa de propagandişti.

Propaganda este, pe scurt, firească atunci cînd e făcută de un politician în favoarea sa, a colegilor, a partidului ori a aliaţilor; este normală şi cînd aparţine unui jurnalist sau organ de presă care s-a declarat deschis de partea cuiva; dar este cel puţin jenantă cînd e practicată sub stindardul independenţei.

Mai ales că, de regulă, nici măcar nu aduce argumente în favoarea cuiva sau a ceva (ideologie, proiect, program, idei, prestaţie, performanţe), ci numai acuzaţii isterice – uneori justificate în conţinut, aproape niciodată în formă – la adresa „ălora“. Din acest punct de vedere, nici nu-şi prea merită numele de propagandă, e mai degrabă o anti-pagandă.

Tudor Călin Zarojanu *este jurnalist şi scriitor.*

DILEMA
Propaganda

Instrumentalizarea mass-media

interviu cu Ioana AVĂDANI

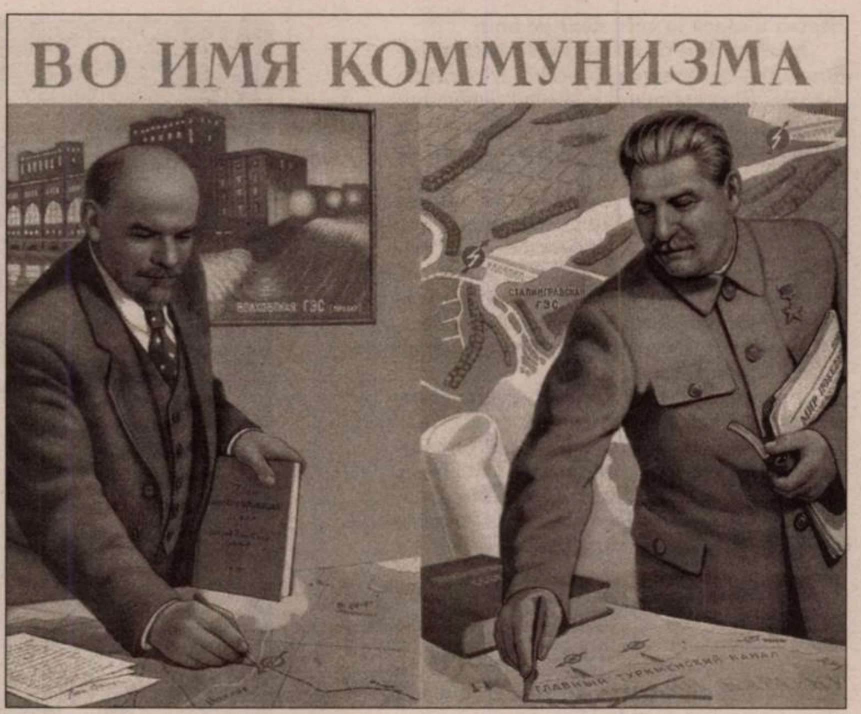

În urma a ceea ce vedem la televiziunile noastre „de știri" sau a ceea ce citim în ziarele noastre „quality", *e cazul să tragem concluzia că idealul unei prese imparțiale și profesioniste (care nici nu s-a născut bine) e pe cale să dispară?*

Ne putem plasa, de amorul jocului, în atitudinea catastrofică, de gen „Da' ce mai e cum a fost?", și să ne convingem că asistăm la sfîrșitul prea puțin glorios al presei românești, încă ne-dată bine în pîrg. Aș introduce doar o nuanță: sfîrșitul presei „așa cum o știm" – și aici putem intra în lungi filozofii despre ce mai este presă, mass-media și jurnalism în zilele noastre. Adică ale Internetului și mobilului... Că televiziunile noastre „de știri" și presa *„quality"* de la noi au definiții proprii ale jurnalismului de calitate – e de necontestat. Dar nu cred că jurnalismul este cel care va dispărea, ca atare, ci doar aceste canale mediatice care au abuzat de poziția lor de forță, de influența și de credibilitatea de care se bucurau necondiționat (ei, nici asta nu era tocmai bine...) și care au nesocotit dorința de informație și inteligența consumatorului.

În lume a apărut conceptul de „foxification of news". *Cît de puternică vi se pare pe plan global tendința de a transforma mass-media în instrument de propagandă?*

O simt – și în cercurile noastre profesionale (că și noi, ongiștii, tot se cheamă că avem anturaj profesional) poartă un nume mai tehnic: i se spune „instrumetalizarea mass-media". În esență, toată lumea este conștientă de influența pe care mass-media o au asupra publicului și își dorește să beneficieze de această influență. Se caută „instrumentalizarea mass-media" pentru cauze nobile, precum dezvoltarea durabilă și protecția mediului, sau pentru promovarea unor agende politice sau pentru cîștigarea unui avantaj comercial. Cei care urmăresc acest lucru uită (sau nu știu, sau se fac că uită) că influența mass-media s-a născut tocmai din libertatea lor de a-și stabili agenda, din a decide în interiorul redacțiilor ce se publică și ce nu, pornind de la interesul publicului. Și că instrumentalizarea (sau utilizarea mass-media în scopuri propagandistitice) va duce rapid la moartea lor.

Cum se pot apăra oamenii de propaganda politică sau de feluritele manipulări ce le sînt servite prin mass-media (care la noi, în ultimii ani, a devenit, mi se pare, extrem de rafinată și de eficientă în acest domeniu)?

Există un singur remediu eficace la manipulare: gîndirea critică, „citirea" cu discernămînt a unor surse încrucișate. Din păcate, nici gîndirea critică nu este la mare trecere în România, nici accesul la surse încrucișate nu face parte din obișnuințele noastre de consum mediatic. „Românul mediu" privește un singur jurnal de știri (cel în care își regăsește ideile, deci și confortul intelectual sau emoțional) și citește (dacă îl mai citește) un singur ziar. Soluție nu există decît pe termen lung: educație în competențe media *(media literacy,* cum i se spune) și educarea gîndirii critice, care ar trebui să fie, în opinia mea, coloana vertebrală a întregului sistem de educație.

„Niciodată nu se minte atît de mult ca înaintea unor alegeri, în timpul unui război sau după o vînătoare."

GEORGES CLEMENCEAU, prim-ministru francez

În primii ani de după Revoluție, mulți jurnaliști păreau să practice un partizanat din convingere; de la un moment dat însă, partizantul lor a devenit interesat și unii s-au transformat în adevărați propagandiști. Ce s-a întîmplat, de fapt?

La începutul anilor '90, se purta jurnalismul mesianic (vedeți, avem denumiri pentru orice). Acel tip de jurnalism în care jurnalistul făcea lumea mai bună prin scrierile sale (mai ales scrierile; televiziunea privată era la începuturile ei), fiind și anchetator, și judecător – și aspirînd și la postul de călău. Finele acelui deceniu i-a găsit pe jurnaliști polarizați și apropiați de taberele ideologice sau politice. La începutul anilor 2000, cînd presiunea politică asupra presei a devenit vizibilă și palpabilă, partizanatul a atins cote extrem de intense, astfel încît puteai liniștit să trăiești într-o realitate paralelă, dacă citeai doar oficiosul partidului tău. În mod paradoxal, relaxarea presiunii politice asupra mass-media i-a găsit pe jurnaliști nepregătiți să-și asume libertatea. Era mai simplu să „lupți" împotriva cuiva, decît să prezinți echilibrat situația și să inviți publicul să-și formeze singur opinia. La fel de drept este că nici publicul nu era pregătit pentru o astfel de ofertă mediatică și cerea verdicte. Campaniile electorale din 2008-2009 au „legalizat", într-un fel, partizanatele. Au fost campaniile electorale cu cele mai mari amenzi aplicate de CNA, iar televiziunile au acceptat să plătească amenzile, continuînd practicile sancționate. Ni s-a semnalizat, în felul acesta, că importantă nu este informarea corectă și onestă a publicului, ci promovarea agendei proprii. În opinia mea, acela este un punct de inflexiune în evoluția mass-media din România, momentul în care a devenit clar că media nu acționează în interesul publicului, ci al celor care iau decizii. Noi sîntem simple puncte de rating. Criza economică din anii care au urmat a accentuat această tendință de monetizare a politicii editoriale – a face bani din cedarea libertății editoriale –, așa că acum nu numai presiunea politicului apasă asupra presei, ci și (sau mai ales) cea economică.

Credeți că putem spera ca piața și concurența să regleze de la sine lucrurile, așa încît fenomenul partizanatului în presă să se diminueze – sau dimpotrivă?

Fenomenul partizanatului nu va dispărea, ci se va diversifica. Nu trebuie să mai gîndim în termeni de medii tradiționale – ziar, Radio, Televiziune, căci Internetul a schimbat și piața, și regulile jocului. Internetul îi permite fiecăruia dintre noi să consume produse înalt personalizate (ne putem agrega propriile „jurnale de știri", utilizînd surse și platforme diverse), care să răspundă unor interese extrem de înguste. În industrie se vorbește deja de „nișa de unu" – fiecare individ reprezintă o piață. În atari condiții, este evident că orice consumator se va duce către acele locuri care îi consolidează credințele și convingerile (mai degrabă decît în locurile unde și le simte criticate sau neacceptate). Ne vom expune singuri la „propagandă", cu drag. De aceea revin la soluția pe termen lung: educația. Dacă nu sîntem învățați să apreciem, să valorizăm confruntarea de idei, să reevaluăm chiar și lucrurile care ne plac, atunci bătălia e pierdută dinainte.

Agregarea „adevărului" – trebuie să se petreacă în mințile noastre.

Ce soluții are la ora actuală, în România, un jurnalist care vrea să-și facă profesia în mod corect?

Destul de puține – mai ales dacă vrea să și trăiască de pe urma exercitării acestei profesii. Din păcate, redacțiile au fost aprig lovite de criza economică și au rămas să funcționeze cu un număr redus de jurnaliști. Aceștia suportă imens presiunea timpului, trebuind să suplinească munca celor plecați. În atari condiții, calitatea muncii editoriale scade și tentația compromisului este, uneori, de neevitat. Și nu mă refer neapărat la compromisul moral, ci la cel profesional, în care lași să treacă materiale de slabă factură, pentru că nu ai timp sau putere sau resurse să le faci mai bine. Dar nu aș dori să generalizăm și să credem că toți jurnaliștii fac rabat de la calitate sau de la etică.

Ce șanse credeți că are un telespectator care urmărește, de pildă, Antena 3 și B1 TV, în paralel, să distingă informația corectă, să înțeleagă ceva care să-i fie de folos?

Îți trebuie nervi tari și mult timp la dispoziție ca să faci acest exercițiu – iar foloasele sînt mai degrabă teoretice. Ambele posturi utilizează accente emoționale, umorale, care fac apel la afect, nu la judecată critică. Noi îți dăm adevărul, ție nu-ți rămîne decît să te enervezi. Este – cum spuneam – extenuant să încerci să „te enervezi" cînd într-o parte, cînd în alta și apoi să faci media aritmetică. Dar să nu uităm că televiziunile își pierd treptat rolul de furnizor predominant de informație – Internetul este mai prompt și mai mobil. Televiziunilor le revine sarcina de a pune în context și de a aduce „opinie" – și fac asta, cum am spus, apelînd la afect. E o opțiune...

Pînă la urmă, la ce folosește presa imparțială?

„Presa imparțială" este un mit urban – ca și românul imparțial. Noi toți avem credințe și preferințe și acționăm – și în plan politic, și în plan profesional – în baza acestora. Jurnalistul este și el om, decizia editorială este un act subiectiv. Ceea ce trebuie să ne preocupe nu este imparțialitatea presei, ci onestitatea ei, modul în care ea își îndeplinește misiunea de agent al interesului public, furnizînd informație onestă, corectă, factuală, și opinie diversă, bazată pe fapte. Restul – agregarea „adevărului" – trebuie să se petreacă în mințile noastre. Dar ele se cer pregătite, antrenate pentru acest exercițiu. De aceea, eu nu cred că scăderea credibilității de care se bucură presa în România este un lucru eminamente rău. Trebuie doar completată cu elemente de tehnică profesională. Și ce anume face dintr-un material de presă un material „bun"? În condițiile în care cu toții suntem, virtual, generatori de conținut mediatic (loc rezervat anterior doar jurnaliștilor), trebuie să începem să gîndim „jurnalistic".

***Ioana Avădani** este director al Centrului pentru Jurnalism Independent.*

a consemnat Andrei MANOLESCU

Nu avem destui cititori

interviu cu Alina MUNGIU-PIPPIDI

Chiar dacă partidele nu mai au departamente sau „secţii“ de propagandă – pentru că acest termen are o conotaţie negativă –, de fapt, propaganda continuă să fie una dintre preocupările lor esenţiale. Există o limită între o propagandă normală, dacă-i putem spune aşa, şi o propagandă care poate fi înscrisă între lucrurile total negative?

Propaganda e în general un concept negativ. Există însă o propagandă mai puţin negativă, cea gri, în care îmbrobodeşti pe cineva – ca să mă exprim colocvial. Mai este şi cea neagră, în care truchezi, manipulezi, minţi şi defăimezi de-a dreptul. Una peste alta, aş observa că nu există nicăieri partide moderne care să mai aibă departamente care să se cheme de „propagandă“. Încet-încet, partidele şi-au externalizat vechea funcţie de propagandă din interiorul partidului şi au început să angajeze tot mai mult companii profesionale de PR, care cîştigă sume considerabile făcînd campanii sau promovînd mesajele partidelor între campanii. După părerea mea, în România în acest domeniu este o piaţă enormă, pentru că fiecare om politic, fără să-i pese de linia generală a partidului, îşi angajează propriii PR-işti şi face propriile înţelegeri cu diferite instituţii media, multora nepăsîndu-le că acel ziar le critică partidul, de vreme ce ei personal au un statut special. E, deci, o piaţă enormă de marketing politic în România, care funcţionează, în general, ca o piaţă de propagandă, cu o grijă minimală faţă de adevăr. E absolut normal ca partidele să-şi prezinte mesajele partizane, dar nu e normal ca lucrurile să capete o intensitate propagandistică în care să dispară orice legătură între fapte şi mesajele transmise. Impresionant este însă ciclul acesta istoric care s-a petrecut, pentru că în România, după '90, au fost foarte puternic penalizate organele media care făceau simplă propagandă de partid. Ziarele partidelor au dispărut în scurt timp, fostele publicaţii comuniste au trebuit să se reformeze pentru că lumea nu cumpăra propagandă şi a fost o perioadă foarte bună în care s-a ridicat o presă mai obiectivă. Acum însă, după părerea mea, situaţia e mai rea decît cea din anii '94-'95.

> *Situaţia e mai rea*
> *decît cea din anii '94-'95.*

Se spune, chiar şi în străinătate, despre cîte o declaraţie mai exagerată sau chiar extremistă a vreunui politician că a fost făcută în timpul campaniei electorale, ca un fel de scuză. E normal ca politician să-ţi permiţi mai mult în campania electorală, chiar să minţi?

Nu e normal să minţi niciodată. În ţări care au un electorat competent politic, adică educat şi atent, politicienii nu mint fiindcă, dacă sînt vreodată prinşi cu minciuna, cariera lor politică s-a terminat. În ţările care nu au un asemenea electorat, cum e şi cazul nostru, unde şi organele intermediare, cum e media, nu-şi fac datoria în a informa corect despre ce spun oamenii politici şi nu duc mesajul corect la toţi votanţii, minciuna în politică nu are nici un cost. Ca atare, acest comportament este destul de răspîndit.

> *În presa românească de informare*
> *nu mai există un model de business de succes.*

Mai nou, apare o altă formulă de a-ţi face propagandă. Aceea de a stîrni un scandal care aduce notorietate, iar notorietatea, fie ea şi negativă, pare să aducă, la rîndul ei, voturi. Mă gîndesc şi la povestea recentă cu Dan Diaconescu şi Oltchim. Să fie vorba de un nou mod de a substitui sau de a completa propaganda clasică?

Nu e deloc nou, să ne amintim că şi Corneliu Vadim Tudor l-a practicat foarte intens. Trebuie spus că politicianul care vrea să cîştige prin asemenea scandaluri riscă extraordinar de mult. Una este să faci audienţă de televiziune, şi cu totul alta este să cîştigi voturi. Oamenilor le place să fie stîrniţi la televiziune şi se uită mai ales la televiziunile conflictuale, nu la cele paşnice, unde te plictiseşti. Asta nu înseamnă însă că oamenilor le plac politicienii care provoacă, întreţin şi trăiesc din conflicte. Să nu uităm că Vadim Tudor, după marele scandal contra lui Băsescu în Parlament, la condamnarea comunismului, pentru prima dată nu a mai intrat cu partidul său în Parlament. În realitate, oamenii consideră că e foarte facil să faci circ şi nu vor aşa ceva. Circul este pentru televizor, nu e nici pentru Parlament, nici pentru Preşedinţie, nici pentru Guvern. Aş zice că aceia care încearcă acum lucrul acesta vor descoperi destul de repede ceea ce au descoperit şi predecesorii lor – că publicul încîntat de scandal este, de fapt, foarte limitat numeric.

Revenind la ce spuneaţi mai înainte – că lucrurile sînt mai rele acum decît în anii '90, din punct de vedere al propagandei partidelor şi al folosirii presei ca instrument de propagandă – credeţi că puteam la un moment dat să o luăm pe altă cale, mai bună? Vedeţi vreo cauză a acestei degradări?

Cînd mi-am scris teza de doctorat despre propagandă – care a apărut în varianta literară sub titlul *Românii după 1989* –, am analizat perioada '90-'95. La începutul ei, lucrurile stăteau, evident, foarte prost, deşi începuse să apară o presă liberă. Spre sfîrşit însă, lucrurile stăteau foarte bine, în sensul că tendinţa generală era spre obiectivare şi aspiraţia asta exista chiar la vechea presă comunistă (Cristian Tudor Popescu e cel mai bun exemplu), deci oameni de la ziare care aplaudaseră minerii şi care scriseseră ei înşişi texte în acest stil, dintr-odată deveniseră promotori ai libertăţii de expresie şi ai obiectivităţii. Din păcate, lucrurile s-au stricat foarte mult şi au început să se strice cam prin ultimii ani ai mandatului Constantinescu. Explicaţia este economică. După multă reflecţie, concluziile mele sînt că, deşi România este o ţară cu o populaţie mare, are două dezavantaje enorme. Primul este acela că oamenii au început să citească ziare foarte tîrziu şi noi avem o literatură academică foarte consistentă despre faptul că actuala cifră a oamenilor care citesc ziare depinde foarte mult de numărul celor alfabetizaţi la anul 1900. De ce? Pentru că atragerea oamenilor în această lectură de calitate *vs* alternative facile, precum Televiziunea sau, mai nou, Internetul, s-a făcut într-un anumit moment în care ziarele n-au avut competiţie. Şi aşa s-a construit un anumit public competent şi interesat de politică. E ceva din istorie care are efecte în contemporaneitate. Acest gen de public trebuie să ajungă la o anumită dimensiune ca să-ţi permită să ai un sistem media performant din punct de vedere economic. Vorbim de ceea ce economiştii numesc economie de scară, în care nu poţi să te înscrii dacă ai cîteva sute de cititori. Îţi trebuie o cifră mult mai mare. Problema în România e că această cifră a cititorilor şi, în consecinţă, reclama capabilă să susţină presa e foarte mică. Presa românească în marea ei majoritate este subperformantă economic şi trebuie subvenţionată. Şi o subvenţionează oamenii care au interese în politică şi care prin aceste subvenţii încearcă, de fapt, să facă trafic de influenţă sau să-şi facă influenţă politică. Deci, la ora asta, în presa românească de informare nu mai există un model de business de succes. Singurul model este cel al traficului de influenţă, adică eu, om de afaceri, sînt dispus să pierd bani cu o televiziune, dacă televiziunea respectivă va face propagandă – şi pozitivă, şi negativă (campaniile acestea de compromitere sau contra cuiva) –, din care eu să mă aleg cu ceva: contracte cu statul, imunitate judiciară sau diverse alte lucruri. Acest lucru s-a construit în ultimii şapte-opt ani tot mai mult, aşa încît, la ora aceasta, zonele de autonomie sînt cvasi-inexistente. Ne-ar trebui deci 500 de mii de cititori, nu mai mult, aşa cum sînt în Polonia. Dar nu avem atîţia.

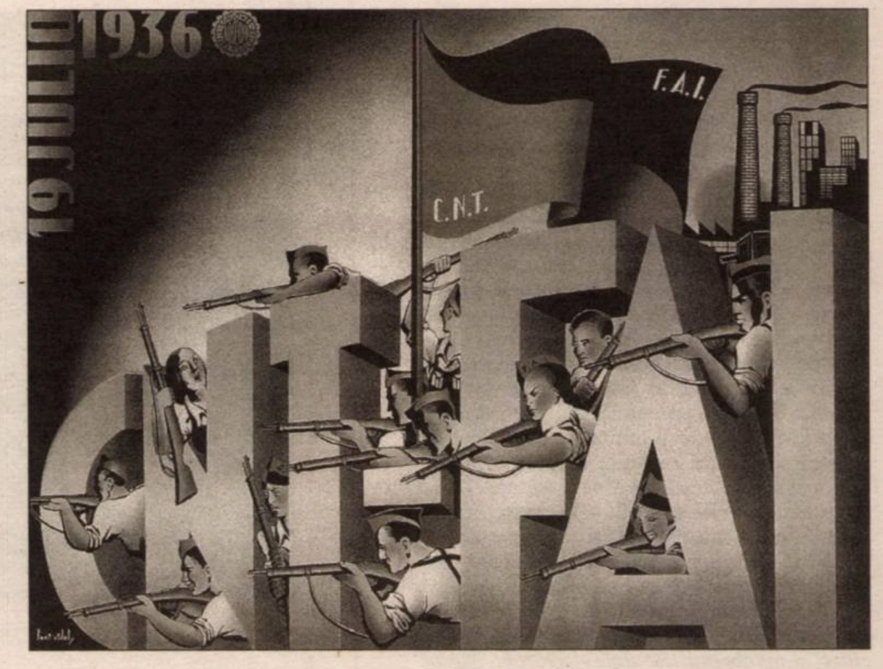

> *„Cu cît mai mare minciuna,*
> *cu atît mai multă lume*
> *o va crede.“*
>
> JOSEPH GOEBBELS,
> ministrul propagandei publice
> în regimul nazist

***Alina Mungiu-Pippidi** este politolog, preşedinte al Societăţii Academice din România, profesor la Hertie School of Governance din Berlin. În 1996 a publicat lucrarea* Românii după '89 – Istoria unei neînţelegeri, *în care analizează efectele propagandei comuniste în perioada de după căderea comunismului.*

---

a consemnat Andrei MANOLESCU

■ ■ ■

Potrivit unui celebru studiu american, „The Fine Art of Propaganda“, publicat de Alfred M. Lee şi Elisabeth B. Lee în anii '30, cele 7 tehnici clasice de propagandă ar fi următoarele:

1. **Etichetarea** *(name calling):* a pune unei idei, persoane sau produs o etichetă defavorabilă, aşa încît să fie respinse sau condamnate fără examinarea vreunei dovezi;
2. **Apelul la năzuinţe universale** *(glittering generality):* folosirea unor deziderate universal valabile, de tipul *justiţie socială*, *drepturile omului*, *patriotism* etc., pentru a stîrni răspunsuri favorabile;
3. **Transferul** (transfer): asocierea cu ceva care în general e respectat pentru a deplasa acest respect sau autoritate recunoscută către altceva sau altcineva pe care vrei să-l faci respectat.
4. **Recomandarea** (testimonial): folosirea unei persoane cunoscute sau respectate care să recomande sau să conteste ceva (tehnică obişnuită în reclame);
5. **Oamenii de bine** *(plain folks):* încercarea de a convinge publicul că o anumită idee sau un produs sînt bune, deoarece sînt pentru oamenii obişnuiţi şi cinstiţi;
6. **Măsluirea cărţilor** *(Card-stacking):* argumentarea prin care faptele sînt aranjate în aşa fel încît, în mod logic, pare că nu poate fi trasă decît o singură concluzie. Se omit cu grijă defecte ale produsului, persoanei sau ideii care se doresc a fi promovate;
7. **Alinierea** *(band wagoning):* a spune publicului că toţi ceilalţi membri ai comunităţii au aderat deja (la ceea ce se doreşte a fi promovat) şi că e preferabil să nu rămînă de căruţă.

DILEMA
Propaganda

Ciprian RUS

Înapoi la tradiţie

Ceea ce se întîmplă, oripilant pentru mulţi, în România mediatică a ultimilor cîţiva ani, mai cu seamă în ultimul, nu e, din păcate, vreo paranteză deviantă indusă de exacerbarea violenţei pe scena politică; e – grav şi plin de sens – tocmai restaurarea unei blestemate tradiţii.

Dacă vorbim despre propagandă şi media româneşti, nici măcar nu e nevoie să ducem fraza pînă la sfîrşit că am şi dat deja – minus cîteva nuanţe, importante, nu-i vorbă!, – definiţia ultimului secol din istoria presei noastre. Prinsă un deceniu în elanul idealist postrevoluţionar, apoi înghiţită, un alt deceniu, de extazul tabloidizant şi de goana după trafic şi rating, în fine, zdruncinată din temelii de o criză economică suprapusă peste propria-i criză de identitate, presa românească a ratat în repetate rînduri confruntarea critică a trecutului său. Şi astfel a ajuns, azi, de unde a pornit şi face ceea ce ştie cel mai bine: manipulare şi propagandă.

Dacă duminică ar avea loc alegeri generale, buletinele de vot ar putea avea, fără nici o problemă, imprimate în pătrăţele dedicate partidelor siglele unor televiziuni sau ziare, şi nu obişnuitele sigle electorale. Riscul ca vreun votant să greşească asocierea dintre USL, PDL sau PPDD şi instrumentele lor de propagandă e practic nul! Acesta e momentul anului 2012 în presa românească.

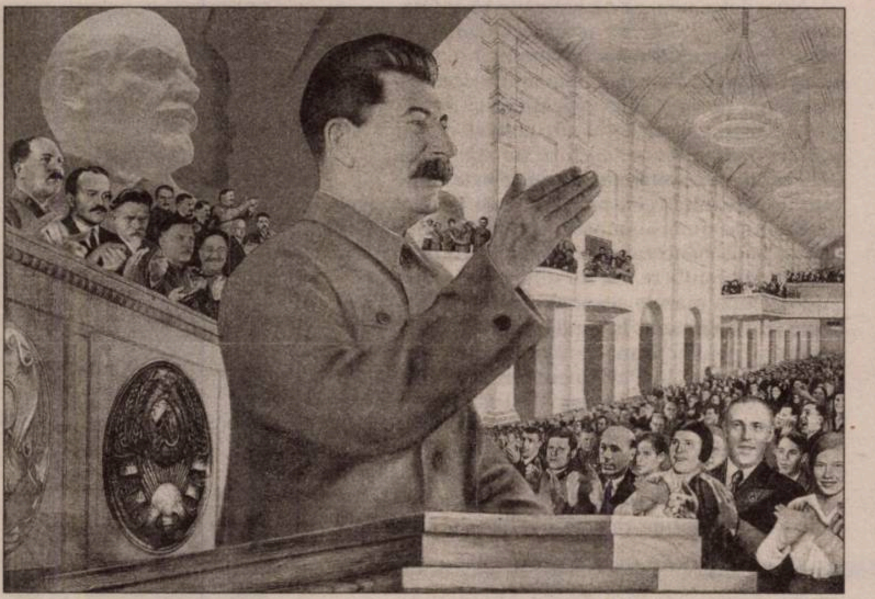

„Educaţia este o armă
ale cărei efecte depind de cine
o foloseşte şi de cel
pe care-l ţinteşte.“

IOSIF VISARIONOVICI STALIN

Demonstraţia, altminteri destul de facilă, a istoricei vocaţii propagandistice a presei româneşti nu e – şi nu trebuie să fie – o scuză pentru eşecul dureros şi cvasigeneralizat, azi, al unui mod de a face o presă altfel, care i-a inspirat şi încurajat pe mulţi dintre tinerii care au pus mîna pe pix şi tastatură după 1989, crezînd că se dedică celei mai frumoase meserii din lume. După cum nu ţine loc de scuză nici pentru cei care, destui şi ei, şi-au creat un nume respectat în breaslă, dar care, între timp, au intrat în jocul perfid al manipulării şi al propagandei, continuînd să se legitimeze drept jurnalişti. Realitatea istorică e, însă, că noua presă românească şi publicul său postrevoluţionar au pornit la drum, deopotrivă, avînd în urmă mai bine de jumătate de secol de practică, respectiv de consum de propagandă. La rigoare, deşi propovăduiau libertatea şi democraţia pentru o ţară sufocată de cea mai aberantă dintre dictaturile din Est, nici puţinelor repere româneşti ale presei occidentale din 1989, printre care Radio Europa Liberă, nu le lipsea întru totul tonul propagandistic...

Cercul închis precipitat prin revenirea discursului media la nivelul începutului anilor '90 lasă în afara sa o societate lipsită de unul dintre instrumentele esenţiale în educarea simţului civic şi a spiritului critic, iar pe dinăuntru un conglomerat jurnalistic bezmetic, fără identitate şi fără repere.

Lumea presei româneşti e prinsă, în momentul de faţă, între incapacitatea de a genera un business sustenabil şi nenumăratele oferte otrăvite apărute din partea unor grupuri de interese (trans)partinice, care i-au pus mereu în discuţie verticalitatea şi justeţea misiunii. La drept vorbind, presa noastră nu s-a descotorosit decît rareori – şi atunci punctual – de metehnele tradiţiei sale dezonorante. În spatele frumoaselor intenţii de profesionalizare a breslei şi a eforturilor de abordare a jurnalismului de calitate de la finele anilor '90 au stat cel mai adesea tentaţia cîştigului sau a compromisului, ca şi o tenebroasă reţea de afaceri şi de interese din care, abia acum, după ani de zile, începem să înţelegem cîte ceva. Vînzările pe sume spectaculoase ale cîtorva dintre brandurile media româneşti de succes către mari editori din străinătate au lăsat loc de speranţă, pentru scurtă vreme doar.

REPUBLICA POPULARA ROMANA
POSTA
55 BANI
TRAIASCA PRIETENIA ROMANO-SOVIETICA

*Propaganda
a ocupat întreg spectrul media.*

Puţinele trusturi internaţionale care şi-au asumat maturizarea şi profesionalizarea breslei, luîndu-şi pe cap investiţii în titluri de referinţă, quality, *cele mai expuse la o relaţie de uzură cu suspuşii din politica şi economia româneşti postdecembriste, au plătit scump această cutezanţă.*

Unii editori străini au suferit repetate şicanări, care au mers pînă la tăierea unor bugete de publicitate dinspre clienţi asociaţi cu zonele politice sau de afaceri care făceau obiectul unor bine-cunoscute investigaţii de presă. Alţii, prea puţin conectaţi la dedesubturile mediului local, au fost subminaţi din interior, editorial şi economic, de oameni care ştiau foarte bine ce fac. În fine, au fost torpilaţi de trusturile de presă gestionate de noii moguli români, care şi-au jucat averile fiecare după propria-i logică şi propriul interes, ambele aflate la polul opus a ceea ce înseamnă un business responsabil de presă. Urmarea: marile trusturi străine au migrat spre zona de presă facilă, spre tabloid şi glossy, abandonînd, în plină criză economică, dacă nu piaţa locală, cu siguranţă *asset*-urile *quality*. Întîmplător sau nu, eşecul încercărilor de rupere a presei româneşti de tradiţia sa antedecembristă coincide cu exagerarea fără precedent a grosolăniei şi arbitrariului în discursul media de la noi. Partizanatul a fost dus mult dincolo de apărarea legitimă a unor idei. Iar în timp ce unele televiziuni progresează continuu pînă la performanţe propagandistice greu de imaginat, darmite de depăşit, jurnalismul onest, făcut după toate regulile meseriei, regresează mereu, şi ca expunere, şi ca forţă, şi ca relevanţă. Propaganda a ocupat întreg spectrul media, de la nenumăratele televiziuni de ştiri pînă la cele de sport, înghiţind treptat şi ultimele bastioane din presa scrisă, abandonate de patronatele internaţionale. Ce a mai rămas e o taboidizare care doar ea, dusă pînă la îngreţoşare, poate concura de la egal la egal cu spectacolul degradant al discursului din talk-show-urile de la noi.

*Unii editori străini
au suferit repetate şicanări.*

Ce-i mai putem opune atunci, în 2012, realităţii fabricate în studiourile televiziunilor de propagandă din România? În vreme ce organismele de autoreglare din media au dispărut cu desăvîrşire ori şi-au pierdut orice urmă de autoritate (vezi Clubul Român de Presă), iar Consiliul Naţional al Audiovizualului duce o luptă oarbă şi ineficientă cu televiziunile, Asociaţia Profesioniştilor din Televiziune premiază pe bandă rulantă producţii şi emisiuni consacrate prin cinismul manipulator al realizatorilor lor, consacrînd obedienţa faţă de agende obscure şi lipsa de respect faţă de interesul public drept standarde profesionale.

Marea dramă aceasta e: nu doar că avem de-a face cu o propagandă generalizată şi deşănţată, dar ea trece drept mare jurnalism!

Execuţiile în public au devenit, azi, mostre de anchete grele, campaniile de spălare de imagine au devenit mostre de superreportaje, atacurile la persoană au devenit mostre de fină stilistică, iar ridicarea mingii la fileul interlocutorului – marcă înregistrată a marelui interviu. Pentru toţi ceilalţi, pentru cei care, riscînd să rămînă fără audienţă şi fără recunoaştere profesională, problematizează fiecare subiect, au dileme privind echilibrul opiniilor în materialele pe care le realizează, pornesc de la prezumţia de nevinovăţie, chiar dacă stau pe tomuri întregi de dosare incriminatoare, pentru toţi cei care în loc să se aboneze la dezvăluirile facile servite pe sub masă de diverse instituţii şi „servicii“ preferă să o ţină pe drumul lor, pentru toţi cei care nu au nici o problemă în a scrie azi despre greşelile unui suspus PDL-ist, iar apoi să critice acţiunile politice ale vreunui lider USL-ist, pentru toţi cei care se gîndesc înainte de toate la public, şi nu la patron sau la interpusul lui în redacţie, pentru toţi aceştia s-a inventat şi s-a cultivat în toţi aceşti ani o infamă etichetă: „Deontologule!“.

Sinonim cu inadecvarea şi credulitatea, cu frica şi lipsa de performanţă, sinonim cu traiul modest opus opulenţei celor ce trăiesc din „împrumuturi“ de sute de mii de euro ale mogulului pe care îl servesc, acest cuvînt – „Deontologule!“ – aruncat cu dispreţ din studiourile înfierbîntate ale televiziunilor de ştiri, spune totul despre starea actuală a jurnalismului din România.

***Ciprian Rus** este jurnalist şi analist media.*

PARTIDO COMUNISTA

DILEMA
Propaganda
MIR
ZVITEZ

Cristian VASILE

Comunism și reziduuri postdecembriste

„Armata Roşie stătea pe linia Vistulei. Intelectualii comunişti aveau prea mult de lucru pentru a se gîndi la nenorocirea oraşului. În primul rînd, să pornească tiparniţele. Cuvîntul este baza acestui sistem. Stăpînirea intelectului oferă baza guvernării ţării.“

CZESLAW MILOSZ,
Gîndirea captivă

Nu se poate spune că subiectul propagandei comuniste a fost ignorat de istoriografia postdecembristă. Sigur, era de dorit să se scrie mai mult şi mai bine, cu acoperirea adecvată a unor instituţii, practici şi epoci.

Propaganda promiscuităţii politice şi culturale

Dacă în primul deceniu comunist propaganda politică – care a stat sub semnul internaţionalismului proletar prosovietic şi al realismului socialist strivitor – a avut un impact îndoielnic, propaganda de la începutul anilor 1960 a fost mult mai penetrantă şi persuasivă: multora li s-a inoculat ideea că regimul comunist din ultimii ani ai lui Gheorghiu-Dej şi din timpurile lui N. Ceauşescu chiar a servit adevăratele valori naţionale. Astfel se face că şi azi mulţi români ignoră dimensiunea ideologică a „Declaraţiei din aprilie 1964“ şi a discursului ceauşist din 21 august 1968. Aserţiunea este confirmată de sondaje, barometre ş.a.m.d. În ceea ce priveşte palierul academic, ultima reflectare istoriografică a acestor proiecţii şi reprezentări ale noii „mitologii naţionale“ se vădeşte în lucrarea lui Larry Watts – *Fereşte-mă, Doamne, de prieteni*. Cartea – mediatizată în mod excesiv şi la Televiziunea naţională, lansată şi cu concursul unor instituţii precum Banca Naţională – îi transformă practic pe liderii de la Bucureşti în nişte eroi antisovietici, cu ignorarea sau neglijarea naturii regimului politic din România, a politicii interne, în general. După 1989 au fost chemate să susţină acest tip de naraţiune şi personaje importante din aparatul de partid. Cazul Paul Niculescu-Mizil mi se pare emblematic. În anumite momente, el a încetat să fie o sursă istorică, un simplu intervievat ale cărui mărturii sînt trecute prin filtru critic, fiind invocat (chiar în lucrări de istorie) drept argument al autorităţii (aşa cum se pare că – în cealaltă extremă – s-a petrecut cu Şerban Milcoveanu). O stranie promiscuitate sau o evoluţie logică, ţinînd cont de moravurile noastre şi precaritatea spiritului public? În aceste cazuri poate că nu este vorba despre o propagandă reziduală (comunistă), ci de *propaganda promiscuităţii politice şi culturale,* tot aşa cum nici primul an de regim Iliescu nu este un regim neocomunist, ci un pluralism sufocat inclusiv de existenţa omului nou, manipulabil.

Există şi un alt tip de raportare la trecut, care nu este rudimentar şi cere timp şi efort intelectual pentru a fi deconstruit. Această tendinţă este reprezentată de foşti activişti ai secţiilor ideologice ale Comitetului Central al Partidului Comunist; ei nu doresc sub nici un chip să îl salveze pe Ceauşescu sau pe acel Dej antisovietic, ba dimpotrivă. În schimb, vor să salveze marxismul, vor să îl scoată pe Marx din cadrele ideologiei şi propagandei totalitare: Marx nu trebuie cîtuşi de puţin asociat cu natura regimului politic din anii 1947–1989. Sub Dej a fost vorba de un regim *stalinist* – la care, de fapt, şi ei au pus umărul, ca rotiţe ale angrenajului politic. Ce s-a întîmplat după 1964–1965 stă mai degrabă sub semnul *naţionalismului*. Aparent paradoxal, pe acest teren al conceptualizării se întîlnesc istorici îndatoraţi naţional-stalinismului cu marxişti autentici: şi unii, şi alţii se străduie să scoată din uz *comunismul* ca etichetă pentru intervalul postbelic, înlocuindu-l fie cu sintagma „socialism totalitar“, fie cu „socialism real“. A-l accepta pe Marx drept teoretician social este una (realitate des întîlnită în ştiinţele socio-umane din Occident), iar a-l reabilita ca doctrinar este altceva. Cu atît mai straniu cu cît această operaţiune este dusă de cărturari care i-au pus pe acelaşi plan înainte de 1989 – fără vreo justificare chiar din perspectiva propriei argumentaţii de azi – pe Marx şi pe Lenin.

Faptul că nu avem o istorie cuprinzătoare a instituţiilor din comunism le-a permis unor foşti activişti să ocolească esenţa problemei atunci cînd au vorbit despre relaţiile dintre artă şi politică înainte de 1989: aceea că au servit organe parazitare, antidemocratice, dacă nu chiar totalitare.

***Cristian Vasile** este cercetător la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga“, a făcut parte din Comisia Prezidenţială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România. Cea mai recentă carte publicată:* Politicile culturale comuniste în timpul regimului Gheorghiu-Dej *(Humanitas, 2011).*

■ ■ ■

Claudia Mariela TRĂNCUŢĂ

Antidotul românesc

„Propaganda este acea branşă a minciunii care deseori înşală prietenii şi niciodată duşmanii.“

WALTER LIPPMANN,
jurnalist şi comentator
politic american

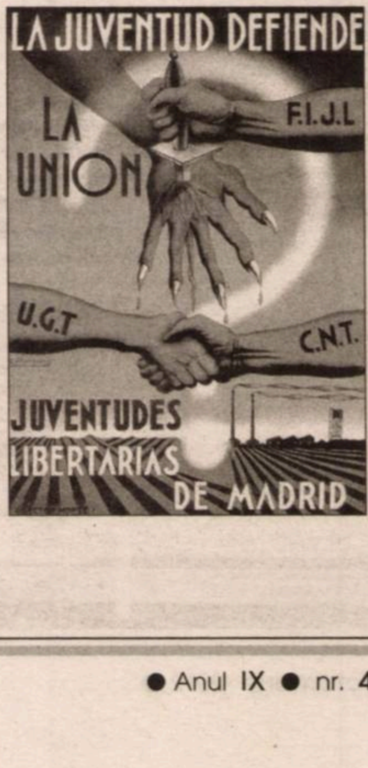

Privesc cu teamă spre luna decembrie. Ştiu de pe acum cum o să fie luna asta cu alegerile! Le-am trăit de 22 de ani, din 4 în 4 ani, o dată vara, o dată toamna, în satul meu. De data asta tot circul se va muta în decembrie. Cu mulţi ani în urmă aşteptam această lună. Venea să aştearnă linişte şi mister, să alunge griji şi să trezească speranţă. De cînd luna decembrie a devenit luna cadourilor, moşii şi crăciuniţele au asaltat-o şi au transformat-o în luna alergării spre supermarket, în luna promoţiilor de tot felul.

Îi va trimite la mama lor pe toţi cei care, din iulie pînă în decembrie, i-au spus vrute şi nevrute.

Cum s-au gîndit politicienii să toarne, peste propaganda comercială, propagandă politică?

Luna începe cu 1 decembrie. Peste scandaluri oltchimice se va intona imnul naţional, iar peste acuzaţii reciproce, vom întinde Hora Unirii.

Eroii altui veac vor sta la masă cu DD-ul. Din studiouri TV, candidaţii la parlamentare vor alerga să depună coroane. Unii – la Alba. Alţii – la Iaşi. Fiecare în colegiul său.

După această deschidere festivă va urma ultima săptămînă de campanie. „Săptămîna patimilor.“

Maşinile cu tineri îmbrăcaţi nu în tricourile partidelor, ci în şubele acestora, vor flutura steagurile dintre nămeţi.

„Priveşte cum urlă-n decembrie“ va deveni, probabil, refrenul acestei ierni.

Ce va înţelege omul votant din toate astea? Că fiecare cu ale lui!

Realizatorii de emisiuni vor să stai în faţa TV-ului. Să te uiţi, amuzat sau scîrbit, dar să te uiţi, la imaginile cu oameni de tot felul care susţin sus şi tare că ei sînt buni şi ceilalţi, răi. Realizatorii de spoturi publicitare cu bomboane şi beculeţe şi multe cărnuri vor dori să nu rămîi nepăsător la îndemnul „Nici o masă fără porci!“.

După ce lumea o să se sature de îndemnuri comerciale şi după ce-şi vor face şi plinul ideologic, vor ieşi afară.

Acolo vor fi ei. Candidaţii. O să le îngheţe nasul în pozele de pe stîlpi şi de pe garduri. Dar cel mai rău va fi pentru activiştii de pe maşinile electorale – că doar nu va striga nimeni pe la porţi pustii, cu gerul izbindu-l în faţă!

Cum spuneam, în casă va fi cutia neagră, plină de guri uriaşe ce vor propaga lozinci despre „dreptate“, „interes naţional“, „educaţie“, „sănătate“.

Afară vor fi ei. Cu maşinile. Înaintînd cu greu prin zăpadă, vor lăsa să curgă din difuzoare îndemnul cu votul pentru „bine“, „dreptate“, „interes naţional“.

Imaginile şi sunetele – televizate sau nu – nu vor ajunge la mintea românului. E din ce în ce mai greu. Nimeni nu mai crede. Frigul din casă, sărăcia, impozitele, sfîrşitul de an sînt ziduri în care se sparg mesajele propagandiştilor. Sînt antidotul românului la propagandă. Aceste ziduri şi un fel de a fi al românului, care lasă să treacă pe lîngă el vorbele, care expediază în proverbe („Vorba multă, sărăcia omului“) excesul de logoree.

Dacă omul de la ţară mai iese totuşi la vot o face pentru că opreşte maşina la poarta lui, îi mai dă o ţuică şi îl duce în centrul satului. Acolo e urna în care îşi aruncă votul pentru unul sau altul dintre domnii pe care i-a văzut pe gardul lui, dar pe care nu i-a întîlnit niciodată. Acolo e urna, dar sînt şi mulţi oameni pe care nu i–a văzut de mult, ocupat cu griji şi treburi. E o Poiană a lui Iocan, în care ţăranul s-a lăsat dus. Îşi va şterge cu dosul palmei chiciura de pe mustaţă. Va pufăi rar dintr-o ţigară împrumutată, în timp ce, privindu-l pe băiatul înalt, cărătorul, va răspunde la mesaj cu acel: „Mă, taică, de ce ai mai venit să mă iei pe mine de-acasă? Sînt bătrîn, nu văd unde să pun ştampila... Mai zi o dată unde-i ăla pe care zici că trebuie să-l ştampilez? Sus sau jos, pe hîrtia aia?“.

În aşteptarea lecţiei de vot, îşi va încălzi mîinile la aburii din pahar, atent să nu curgă pe candidaţi stropi de ţuică fiartă. Se va aşeza apoi pe o bancă de 25 de milioane apărută într-un parc de milioane înaintea altor alegeri. Obosit, îi va trimite la mama lor pe toţi cei care, din iulie pînă în decembrie, i-au spus vrute şi nevrute, lui, care era la strîns de fîn, lui, care a dat toată ziua la zăpadă.

Dacă le dă totuşi votul e pentru că l-au scos un pic la plimbare, e pentru că trebuie să iasă cineva şi domn.

Şi apoi, e mulţumit că se termină în sfîrşit cu pălăvrăgeala politică de la TV. Vine Crăciunul şi poate o dau ăştia pe Maria Ciobanu cu „Sanie cu zurgălăi“ sau pe băiatul ăla Fuego cu „Împodobeşte, mamă, bradul“. E mulţumit şi pentru că porcul i-a umplut frigiderul, că vinul e tocmai bun. Înţeapă la limbă. O curăţă de înjurături şi de opinii politice.

***Claudia Mariela Trăncuţă** este profesoară de istorie la Şcoala generală din Cartojani, judeţul Giurgiu.*

■ ■ ■

DILEMA
Propaganda

Florin DUMITRESCU

Agitprop pe Facebook

„Propaganda este o armă care se înmoaie – dacă o ţii prea mult în mînă, începe să se mişte ca un şarpe şi s-ar putea să te lovească.“

JEAN ANOUILH,
dramaturg francez

Afişul electoral e preistorie. Dezbaterea candidaţilor – Antichitate. Spotul electoral, închistat de reguli de difuzare cvasimedievale, şi-a trăit renaşterea odată cu Internetul şi moda campaniilor virale. Modernitatea este a candidaturilor-eveniment, care aţîţă ştirea: plimbi elefantul pe strada mare sau ridici un panou inept în piaţa prefecturii – gata, eşti pe toate canalele, te bîrfesc toţi forumiştii. În zilele noastre, viralitatea a trecut la nivelul superior: cel al reţelelor sociale, al site-urilor de *sharing*, al portalurilor de ştiri, toate supuse influenţei crescînde a bloggerilor, haterilor, postacilor şi – mai nou – a *hacktiviştilor*...

Să-i cadoriseşti pe alegători cu şepci, tricouri sau sacoşe (stimulente permise de lege) e mai mult decît înduplecarea bunăvoinţei. Este exploatarea consimţită a acestora, pe post de oameni-afiş, dispuşi să exhibe mesajul mai departe, spre alţi receptori. Dacă, printr-o minune, purtătorii de tricou ar putea oferi tricouri şi altora, iar acei alţii, la rîndul lor, altora..., efectul de propagare s-ar înteţi exponenţial. Această minune – care dă definiţia viralităţii – este posibilă pe Internet. Iar Facebook-ul pare a-i fi medium-ul ideal. Pe Facebook, mai dihai decît pe Twitter sau altele asemenea, toată lumea e receptivă, îngăduitoare şi, cel puţin la prima vedere, prietenoasă. Prietenii te recomandă altor prieteni; aprecierile unuia atrag mirările altuia etc.; totul pe un fond hedonist, relaxat, care permite însă şi activismul şic, şi implicarea socială *light*, fără stres, din tastatură... Poţi susţine cauze cu un click, poţi semna petiţii cu un *share*, poţi participa la donaţii fără să dai bani...

Facebook-ul e însă un instrument cu mai multe registre, nu uşor de stăpînit. La nivelul sutelor sau al miilor de relaţii, zisa prietenie e dublată de dorinţa de dominare, de influenţare, de înfeudare ideologică a celuilalt. Poţi fi cu adevărat prieten cu un postac de partid? Fie şi dacă din partea lui primeşti nu confidenţe sincere, ci tentative de racolare? Poate că da; cît timp mesajele rămîn suficient de frivole, uneori haioase, apreciate de anturaj, promovate de trend... Gigabiţii zilnici de caricaturi, montaje foto parodice, diatribe şi satire nu mai au de mult pretenţia de a disuada pe cineva. Ele sînt produse pentru a întreţine o atmosferă veselă, propice gîndirii libere, tonifiantă pentru spiritul critic; dar fatalmente partizană şi, în raport cu politicienii, fie mumă, fie ciumă.

S-a tot glosat despre ipocrizia termenilor *friend / friendship*. Debordează netul de pologhii despre cum nu poţi fi realmente prieten cu mii de inşi, dintre care abia cunoşti o parte... Dar *prieten* pe Facebook echivalează cu *tovarăş* în comunism. Specific Facebook-ului este un soi de *control prietenesc* din partea anturajului asupra individului, ceea ce (asemănător întrucît *controlului tovărăşesc* din dictatură) garantează conformismul faţă de opinia colectivului, a obştii online.

Acum doi ani, campania ROM Tricolor a demonstrat, în sfera comunicării comerciale, forţa de manipulare virală a Facebook-ului.

© L. Muntean

Or, aşa cum îţi destăinui senzaţia de moment, de ce nu ţi-ai împărtărşi şi intenţia de vot?

Participarea benevolă a anturajelor de facebookeri, declanşată printr-un abil *happening* mediatic, a adus zeci de mii de accesări ale site-ului de campanie, mii de postări şi nu mai puţin decît şase cauze online: o reacţie populară de proporţii împotriva deciziei de a schimba – nu compoziţia! –, ci doar ambalajul unei ciocolăţele; schimbare devoalată la final a fi o farsă, un hoax publicitar. „Închipuiţi-vă că toţi aceşti facebookeri au drept de vot“, îmi încheiam atunci analiza din *Dilema veche*.

Şi iată-ne la localele din 2012. În loc de ROM Tricolor – Nicuşor Dan. Iar în memoria afectivă a junelui facebooker bucureştean – campania lui Obama, cea în care o seamă de lideri de opinie s-au întrecut în a declara public, fără ocolişuri sau ascunzişuri, intenţia de a vota marele *Change*. La fix pentru Facebook, locul în care îţi expui emoţiile *live* şi toată lumea îţi dă *like*. Aici te poţi văicări, de pildă, că ai crampe intestinale după o supradoză de corcoduşe: vei primi pe dată sfaturi, compătimiri, tachinării... Or, aşa cum îţi destăinui senzaţia de moment, de ce nu ţi-ai împărtărşi şi intenţia de vot? E la îndemîna ta să lansezi un statement de independenţă, *coolness* şi fason obamian. Devii Bruce Springsteen pentru cinci minute!

Eşti un postac tocmit cu ora? Sau un spirit liber şi (autopretins) independent? Nu contează – viralitatea nivelează tot. „Şi eu votez cu Nicuşor Dan! – De ce votez cu Nicuşor Dan? – Nu pot vota cu Nicuşor că n-am încă buletin de Bucureşti, dar vă îndemn pe toţi...“ Şi iată cum temerarul ONG-ist din Făgăraş s-a trezit, după un *refresh* şi un *restart*, eroul exponenţial al proaspeţilor bucureşteni care îşi proiectează metropola de reşedinţă ca pe o rampă a propriei emancipări către o urbanitate cu fason vestic, în răspăr cu metehnele balcanice ale vechiului tîrg de văcari.

Dar stai! Votul e secret! Iar motivaţia lui, pentru fiecare alegător în parte, este intimă şi confidenţială. Democraţia, drepturile omului, garantarea şi protejarea liberei conştiinţe a fiecăruia dintre noi – nu sînt toate aceste principii fragilizate de noua cutumă de pe Facebook, resimţită deja ca obligaţie, de a-ţi etala opţiunea electorală?!

Deznodămîntul e cunoscut. Cei mai lucizi dintre „prieteni“ – care sperau să-şi impună un *whistleblower* în Consiliul Local – s-au văzut nevoiţi să... *whistle* a pagubă. Avalanşa online care i-a făcut pe agitatorii entuziaşti să spere într-un *Change* dîmboviţean s-a revelat un amăgitor efect viral.

Un test de laborator pentru următoarele campanii? Sau o învăţătură pentru responsabilii cu agitprop-ul viitorului? Dacă peste cîteva scrutinuri vom vota online, ne putem oare aştepta ca votul să fie mai impulsiv, mai capricios, determinat în mai mare măsură de fluxurile şi refluxurile de opinie ale mediului virtual? Vom ajunge să decidem destinele polis-ului în aceeaşi manieră în care accesăm o aplicaţie? Ăla, da, ar fi un *Change*...

***Florin Dumitrescu** este publicitar. Cea mai recentă carte publicată:* Marfă reîncărcată (volum colectiv de poezie), *Editura Brumar, 2011.*

■ ■ ■

Gilia CRĂCIUN

PR... nu PRopagandă

„Propaganda are o faimă proastă, dar sensul ei, de fapt, este răspîndirea cu ajutorul unui mediu (...) Este însămînţarea sinelui în conştiinţa altora.“

ELIZABETH DREW,
jurnalistă şi comentatoare
politică americană

Poate părea simplu pentru alţii, pentru mine e întotdeauna complicat: să explic cu ce mă ocup. Răspunsurile mele diferă de la interlocutor la interlocutor, dar numai în ceea ce priveşte terminologia folosită, pe care o adaptez în funcţie de audienţă (deh, deformaţie profesională). În esenţă însă, spun cam acelaşi lucru: ajut companiile şi managerii să comunice cu cei împreună cu care şi pentru care îşi desfăşoară activitatea, să stabilească relaţii de lungă durată cu aceştia, să-şi consolideze şi să-şi menţină reputaţia. Pe scurt: relaţii publice. Sau, folosind termenul internaţional deja încetăţenit şi în limbajul de afaceri de la noi – PR.

Aceste două iniţiale fac însă de multe ori să se ridice sprîncene. Cel mai adesea detectez reticenţă, cîteodată chiar adversitate, din partea jurnaliştilor. Ironic – avînd în vedere că am făcut parte cîndva din aceeaşi breaslă. Tocmai de aceea pot să înţeleg temerea lor de a nu fi manipulaţi, folosiţi ca unelte pentru propagandă. Ceea ce însă se ştie poate mai puţin e că probabil nu există profesionist în comunicare să nu se fi confruntat cu teama că într-o bună zi ar putea deveni el însuşi un instrument al propagandei şi al persuasiunii, cerîndu-i-se să promoveze ceva în care nu crede, sau, mai rău, de care se dezice.

Domeniul relaţiilor publice e prea complex însă ca să privim lucrurile în alb şi negru – o linie de demarcaţie clară între PR şi propagandă nu e întotdeauna lesne de trasat. Mai ales în societatea modernă, în care sîntem supuşi unui bombardament informatic prin care, de multe ori fără ştirea noastră, emoţiile şi chiar convingerile ne sînt manipulate prin folosirea unor cuvinte, simboluri sau imagini la care rezonăm inconştient. Vrem sau nu, propaganda face parte din viaţa noastră de zi cu zi. Cu toţii facem de bunăvoie propagandă pentru lucrurile pe care le iubim şi în care credem – ceea ce ne întoarce la sensurile originare ale cuvîntului, unde propagandă însemna propagarea credinţei.

În PR însă, epoca propagandei a apus de mult. Orice profesionist în comunicare ştie că mesajul care se opreşte la cel căruia îi este adresat nu valorează mai nimic. El trebuie să se întoarcă la noi îmbogăţit cu răspunsul destinatarului, astfel încît să înţelegem cum a fost primit, perceput şi cu ce efecte. Iar rolul nostru este să transmitem mai departe aceste informaţii organizaţiilor şi managerilor pe care îi reprezentăm, astfel încît interesele companiei şi dorinţele sau nevoile publicului să se întîlnească în acel punct ideal, în care se naşte – sau moare cîteodată – reputaţia companiei.

Aceasta este, pînă la urmă, menirea noastră, a profesioniştilor în comunicare: să veghem ca PR-ul să nu devieze de la misiunea sa de bază, de a crea relaţii de durată şi a construi şi apăra reputaţia, şi să nu se transforme în pură propagandă.

Aş vrea ca, atunci cînd sînt întrebată cu ce mă ocup şi răspund „lucrez în PR“, să pot spune: PR, de la Păstrarea Reputaţiei.

***Gilia Crăciun** este director pentru comunicare financiară la compania Grayling. A fost jurnalistă la BBC.*

■ ■ ■

Augustin IOAN

Cine era, cine (mai) este arhitectul?

Mai mult decît senior, maestru al echipei de meseriaşi capabili să ducă pînă la capăt această operaţiune, *arché-tekton*-ul era şi singurul capabil să propună – în faţa minţii sale şi în anticipaţia facerii, adică înspre viitorime – de la bun început şi pînă la sfîrşitul tuturor operaţiunilor asociate zidirii (i.e. punerii în operă) întregului edificiu. Dinaintea începutului, prin proiectare, şi pînă cînd, treptat ridicîndu-se, se vădeşte şi celorlalţi (deţinători, altminteri, ai unor secrete ale meşteşugului fiecăruia care îi face de neevitat în sectorul lor de expertiză), casa este întreagă şi teafără (doar) în mintea arhitectului. Vechimea sa fertilă în tainele profesiunii, autoritatea sa integratoare şi abilitatea de a opera cu principii, concepte şi reguli fundatoare de spaţiu îi permit *arche-tekton*-ului – în măsura în care posedă ingredientele de mai sus prin a) imersia în cultura profesiei, prin b) experienţă nemijlocită şi c) capacitatea de experimentare continuă în orizontul tradiţiei – să controleze viitorul. Casa este o predicţie realizată, iar arhitectul – un prezicător care, în plus, are la îndemînă toate mijloacele de a şi provoca viitorul pe care l-a invocat. Arhitectul este cel care actualizează potenţialul în care, deocamdată, aşteptînd inaugurarea, se află – localizată, incompletă – casa „lui“. Inutil să mai amintesc, prin proiectarea algoritmică, acest atribut proiectiv îi este luat arhitectului, care nu mai poate anticipa finalul, pentru că noţiunea însăşi de obiect final este suspendată: procesul tutelator nu ne mai oferă decît studii de etapă, potenţiale obiecte depinzînd, în morfologia lor, de criterii de performanţă în funcţie de care procesul se opreşte din iteraţia sa fără scară. Acelaşi proces poate produce o cutie de chibrituri sau un ambalaj pentru galaxii, în funcţie de criteriul impus; în sine, el e lipsit de scară şi cele două obiecte rezultate nu vor semănă unul cu celălalt!

Casa este o predicţie realizată,
iar arhitectul – un prezicător.

Încă un lucru, pesemne important, pe care studiul tectonicii ni-l spune, legat de originea arhitecturii: legătura dintre dulgherie şi arhitectură, pe care etimologia cuvîntului *tectonike* o invocă, din umbrele preistorice. Ca în curăţarea luminişurilor în vederea aşezării unei tabere sau a unei forme ceva mai permanente de localitate (vezi tema la Heidegger), dulgheria reprezintă o tradiţie originară a arhitecturii, care se află depusă în chiar inima acesteia. Din cît putem deduce din Biblie, nu doar Sf. Iosif, ci chiar Iisus însuşi va fi fost dulgher, cel puţin pînă la vîrsta de 30 de ani, cînd a început propăvăduirea.

În Transilvania, Horea era dulgher şi constructor de biserici de lemn, prin urmare un iniţiat în tainele a ceea ce astăzi numim masonerie operativă. În acelaşi sens, al tradiţiei dulghereşti a arhitecturii, se înscrie şi păstrarea cu obstinaţie a formelor arhitecturii de lemn în arhitectura mai tîrzie şi mai elevată, de piatră, a templelor greceşti antice: chiar dacă au rămas fără altă funcţie decît cea decorativă (şi, cel puţin pentru constructori, simbolică, a propriei tradiţii de breaslă), semnele lemnului trecut în piatră subzistă, aşa cum în Sfînta Sfintelor din templul lui Solomon a fost depus chivotul cu tablele legii. Dar şi reciproca era la dispoziţie celor precum Horea: circulaţia modelelor arhitecturii de zid spre cea de lemn, în cazul arhitecturii religioase – din Finlanda pînă puţin peste Carpaţi, în Vîlcea, pe axul nord-sudic al Europei este un fapt, în care dulgheria reabsoarbe în caracterul ei originar dezvoltări ale arhitecturii de zid (bolta, semicalote şi cupole, turlele multiple ale goticului central-european).

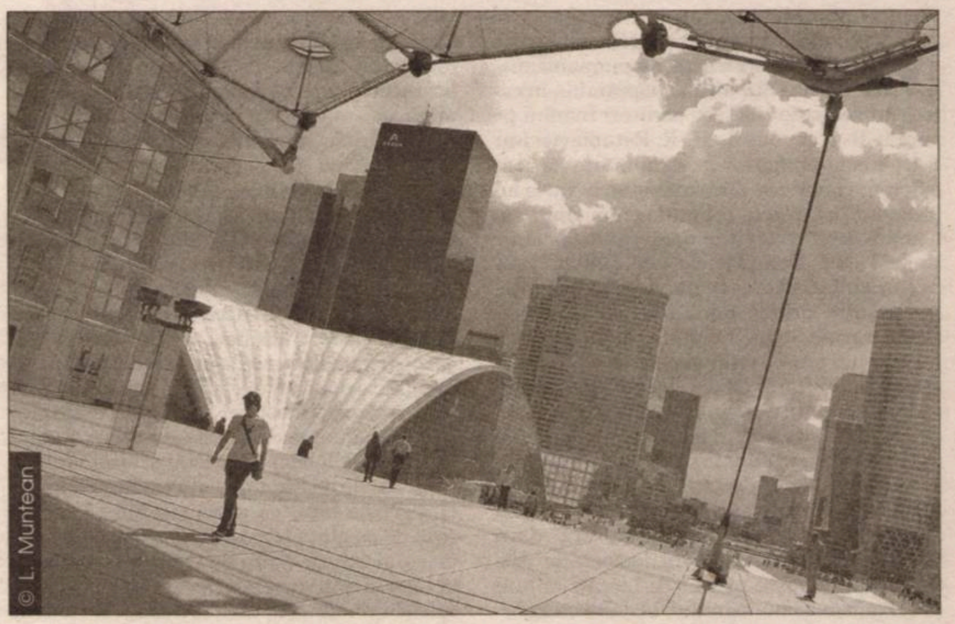
© L. Muntean

Tradiţia nu există decît ca proces viu. Resuscitarea unei tradiţii în moarte clinică sau mumificarea unei tradiţii se cheamă istori(ci)sm şi consecinţa lui este muzeificarea. Muzeificarea poate salva artefacte aparţinînd unei tradiţii, dar nu poate, singură, reactiva tradiţia însăşi. Sîntem martorii unui asemenea proces în patrie: deşi tradiţia rurală e moartă, muzica zisă populară abundă; deşi nimic din societatea care le-a creat nu mai subzistă decît în teatrul lui Caragiale, arhitectura eclectică, de sfîrşit de secol XIX, cea pentru edificarea căreia s-au dărîmat mănăstiri şi lăcaşuri de cult în centrul Capitalei, dar şi incinte de hanuri – adică exact felul de-a fi fondator al acestui loc de popas comercial pe drumul Stambulului – este celebrată şi păstrată la (mai) mare cinste.

Postmodernismul ne-a oferit asemenea exemple de istoricism, de la ideile Prinţului Charles din *A Vision of Britain* la arhitecţi apropiaţi acestuia (fraţii Krier), la Michael Graves sau Robert AM Stern. Or, tradiţia este afirmativă. Ea menţine deschis, prezent şi în tensiune ecartul dintre atunci şi acum. Tradiţia nu colapsează într-un trecut copiat care este opus prezentului. Tradiţia propune valori (garantate de trasmisiune) prezentului, nu i le opune acestuia.

Desigur, după modernitatea, atît de (aparent?) antitradiţională, au apărut din nou discuţii cu privire la tradiţie. Unii (precum, la noi, Ioan Andreescu, în *Tradiţii spirituale în arhitectura modernă)* descoperă că modernitatea a fost o formă de repoziţionare a Tradiţiei arhitecturale uitate, sub forma, şocantă, a unei noutăţi orbitoare. Alţii, precum cei implicaţi în făurirea unei catedrale patriarhale, cred că a proiecta ceva care arată vechi e sinonim cu o proiectare tradiţională. Parţial, găsim înţelegeri mai slabe ale tradiţiei în concepte mai noi, precum cel de genealogie (Foucault), paradigmă (Kuhn), *critical conventionalism* (Anderson). Păstrînd proporţiile cuvenite, şi eu am încercat să propun, chiar în paginile acestei reviste, conceptul de retrofuturism, ca definind o poziţie plauzibilă în raport cu tradiţia arhitectului de astăzi.

Nici unul dintre aceste concepte nu este, însă, fără rest superpozabil celui, mult mai – cum să spun? – tradiţional, de tradiţie. Drept dovadă stă chiar interesul generaţiilor contemporane, care sînt sătule de istori(ci)sm şi de calpe invocări ale unor tradiţii care, vai!, nu mai sînt (paradoxal, din cauza naţional-comunismului, care tocmai că inventa genealogii străvechi şi cel puţin discutabile poporului romîn), dar care, în acelaşi timp, îşi doresc să fie înfiate de (i.e. îşi asumă) o tradiţie ceva mai stabilă ca alternativă la cinismul amoral şi deşirat al prezentului.

***Augustin Ioan** este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu“.*

■ ■ ■

© L. Muntean

PUBLICITATE

Radio România
JOHN MAYALL
Invitat
HARRY TAVITIAN
© Marilyn Stringer
Sala Palatului
Duminica, 11 noiembrie 2012, ora 20:00
Biletele se gasesc pe www.bilete.ro si in oficiile Postei Romane semnalizate Bilete.ro, in reteaua eventim, pe www.eventim.ro, magazinele Germanos, Orange, Vodafone, Domo si la Sala Palatului
Producator
Parteneri

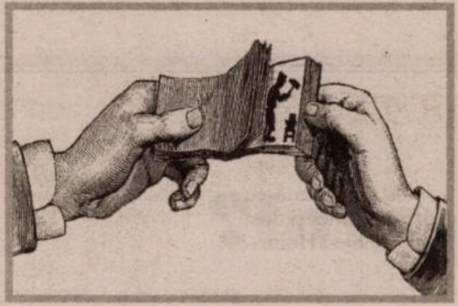

Marius CHIVU

feedbook

ICR am fost şi eu

Mi-a fost imposibil să scriu o recenzie şi să fac abstracţie de campania mediatică din ultima săptămînă în care s-au vehiculat liste cu scriitori români pe care ICR-ul condus de H.-R. Patapievici i-ar fi tradus şi promovat în străinătate pe considerente politice – dintre aceştia, numele lui Mircea Cărtărescu, cel mai sonor, fiind subiectul unui exerciţiu denigrator în sine. Radu Vancu, Radu Pavel Gheo, Iulian Tănase sau Mihaela Ursa au publicat pe blogurile lor, printre primii, două apeluri la solidaritate căruia le-au răspuns, după părerea mea, mult prea puţini alţi scriitori. Iată ce spune Radu Pavel Gheo: „Să nu amestecăm opţiunile politice cu valoarea literară. E un obicei prost, care nu duce la nimic bun. Nu mai trăim într-o dictatură, în care să cîntăm în acelaşi cor. Şi, pentru că nu trăim într-o dictatură, trebuie să renunţăm şi la procesele publice, şi la exerciţiile de ură, dacă vrem să ne dovedim spiritul democratic. Altfel rămînem nişte mankurţi blocaţi în anii naţionalism-comunismului, laolaltă cu informatorii şi profitorii de revoluţie mediatizaţi excesiv“.

Am scris şi cu altă ocazie că Mircea Cărtărescu este *primul* scriitor român care a avut o carieră internaţională după ’89, nominalizarea *Nostalgiei* în 1992 la Premiul Médicis, Premiul pentru cea mai bună carte străină şi Premiul Uniunii Latine fiind *primul* semn de recunoaştere europeană a unei cărţi scrise în limba română, şi că traducerile sale, începute *înainte* de existenţa ICR, au fost şi sînt în continuare *exclusiv* iniţiativele editorilor străini de la Gallimard, Denoël şi Albert Bonniers, printre cei mai mari din Europa. Deja tradusă complet în patru limbi (şi aflată în curs de traducere completă în alte cîteva), trilogia *Orbitor* i-a adus anul acesta la Berlin, alături de traducătorii Gerhardt Csejka şi Ferdinand Leopold, Premiul Internaţional pentru Literatură „Haus der Kulturen der Welt 2012“, al doilea premiu internaţional după cel din 2009 acordat de Uniunea Criticilor din Norvegia. Receptarea entuziastă a traducerilor sale în presa străină poate fi verificată cu cîteva click-uri, iar asta nu e ceva ce poate fi făcut de nici un institut cultural, indiferent cîţi bani ai statului ar putea cheltui – asta înseamnă, pur şi simplu, valoare. Cînd am fost invitat, anul trecut, de către editorul Lars Rydquist să scriu un eseu despre literatura română actuală, eseu care a fost publicat anul acesta în antologia editată de Academia Suedeză, *Det sköna med skönlitteraturen 2,* mi s-a sugerat să abordez neapărat opera lui Mircea Cărtărescu (la fel mi se ceruse şi cînd am scris pentru publicaţia italiană *Il Manifesto,* în 2009), scriitor român foarte cunoscut şi citit în Suedia. Cînd a apărut, antologia (repet, editată de Academia Suedeză, nu de ICR) avea pe copertă un colaj cu cărţile cîtorva scriitori, printre care se afla şi coperta ediţiei suedeze a *Orbitor*-ului. Acesta este doar un exemplu despre cum editorii străini au fost cei care şi-au exprimat şi impus interesul faţă de un autor român sau altul. ICR doar i-a asistat şi sprijinit prin programele de finanţări ale traducerilor, iar faptul că a lăsat ca piaţa străină să decidă ce ia de pe piaţa românească a fost cheia numărului atît de mare de traduceri realizate în ultimii ani, o premieră absolută în istoria culturii româneşti, care niciodată nu a avut asemenea vizibilitate în Occident.

Întorcîndu-mă la lista autorilor-băsişti-traduşi-pe-banii-statului-de-patapievici, primul lucru care-ţi sare în ochi e faptul că o parte dintre autori (Gabriela Adameşteanu sau Lucian Dan Teodorovici, spre exemplu) au scris în ultimii ani în mod constant *împotriva* lui Băsescu. Dar nu despre chestiunea politică vreau să scriu aici, ci despre faptul că H.-R. Patapievici n-a avut niciodată de-a face cu programele prin care s-au tradus scriitorii români: cînd n-au fost editorii străini, criticii români au făcut propuneri şi nominalizări. Am scris şi altădată cum în ultimii ani – şi eu, şi alţi colegi de critică literară – am participat la conferinţe şi sesiuni de comunicări, la dezbateri, la proiecte de traducere, la workshop-uri literare, la saloane şi tîrguri de carte, ICR creîndu-ne astfel oportunităţile de a promova literatura română în străinătate. Şi eu, şi colegii mei de critică literară am ţinut prelegeri despre cărţi, autori şi mişcări literare, am moderat şi am participat la dezbateri internaţionale despre literatură, am lansat cărţi şi autori în traducere, am alcătuit cataloage pentru saloane şi tîrguri de carte, am întîlnit editori străini, am ajutat la formarea tinerilor traducători, am scris despre literatura română în reviste străine şi am publicat în antologii critice din străinătate. Nu H.-R. Patapievici, ci noi, criticii literari, am făcut, spre exemplu, cataloagele cu autori pentru tîrgurile de carte. Solidari cu scriitorii de pe infama listă ar trebui să fim, aşadar, şi noi, criticii literari, care n-am avut drept criteriu convingerile politice ale scriitorilor, ci valoarea, succesul, reprezentabilitatea, specificitatea, adresabilitatea şi traductibilitatea cărţilor sau cota internaţională a autorilor selectaţi în fiecare an pentru a fi propuse/propuşi editorilor străini.

Cînd programul Translation and Publication Support (TPS) a propus editorilor străini o listă cu 20 de autori români (din care cinci decedaţi), juriul care a făcut acea listă a fost alcătuit din peste 10 critici literari din trei generaţii diferite. Primul catalog românesc pentru un tîrg de carte l-am făcut, în 2007, noi, cei de la *Dilemateca:* Simona Sora, Claudiu Constantinescu şi cu mine. (Iată-i pe scriitorii selectaţi atunci: Gabriela Adameşteanu, Radu Aldulescu, Teodor Baconsky, T.O. Bobe, Mircea Cărtărescu, Paul Cernat, Andrei Ungureanu, Ruxandra Cesereanu, Petru Cimpoeşu, Augustin Cupşa, Caius Dobrescu, Tatiana Dragomir, Vasile Ernu, Filip Florian, Matei Florian, Gabriela Gavril, Horia Gîrbea, Radu Pavel Gheo, Florina Ilis, Ioan Lăcustă, Florin Lăzărescu, Dan Lungu, Ion Manolescu, Luminiţa Marcu, Anca Maria Mosora, Radu Paraschivescu, Cezar-Paul Bădescu, Ioana Pârvulescu, Bogdan Popescu, Simona Popescu, Ana Maria Sandu, Răzvan Rădulescu, Adrian Sângeorzan, Ara Şeptilici, Alex. Leo Şerban şi Lucian Dan Teodorovici). Selecţia altor cataloage pentru alte tîrguri de carte a fost făcută, individual, de Simona Sora, Eugen Negrici sau Paul Cernat, spre exemplu, atunci cînd nu a fost realizată de înşişi traducătorii şi editorii străini. Eu, spre exemplu, sînt responsabil de două cataloage, cel pentru Tîrgul de Carte de la Torino de acum doi ani (atunci i-am selectat pe Radu Aldulescu, Filip Florian, Matei Florian, Florin Lăzărescu, Angela Marinescu, Cecilia Ştefănescu, Răzvan Rădulescu, Sorin Stoica, Stoian G. Bogdan, Cristian Teodorescu, Răzvan Petrescu, Radu Cosaşu, Varujan Vosganian, Ion Manolescu, Ana Maria Sandu şi Lucian Dan Teodorovici) şi cel pentru Tîrgul de carte de la Praga din acest an (iată şi lista autorilor selectaţi, de data aceasta în colaborare cu ICR şi Ministerul Culturii: Gabriela Adameşteanu, Ştefan Caraman, Ioana Baetica Morpurgo, Svetlana Cârstean, Mircea Cărtărescu, Ionuţ Chiva, Gabriel Chifu, Petru Cimpoeşu, Radu Cosaşu, Mircea Dinescu, Radu Pavel Gheo, Ioan Groşan, Florin Lăzărescu, Ion Mureşan, O. Nimigean, Răzvan Petrescu, Simona Popescu, Nicolae Prelipceanu, Răzvan Rădulescu, Adina Rosetti, Lucian Dan Teodorovici şi Cristian Teodorescu).

Prin urmare, dacă aceşti autori au fost sau vor fi vreodată traduşi este şi „vina“ mea şi nu mi se pare corect ca acest „merit“ să-i fie recunoscut şi imputat lui H.-R. Patapievici cu care, de pildă, eu n-am discutat *niciodată* despre literatura română! În aceste cazuri, ICR am fost şi eu! Şi nimic nu mi se pare mai firesc decît acest mic semn de solidaritate cu fosta conducere a ICR şi cu scriitorii, în frunte cu Mircea Cărtărescu, care acum sînt denigraţi în această mizerabilă campanie mediatică. În opinia mea, *toţi* scriitorii selectaţi sau incluşi vreodată în vreun program sau eveniment al ICR ar trebui acum să ia atitudine. Pentru că, aşa cum spunea şi Radu Pavel Gheo pe blogul său, această chestiune ne priveşte, de fapt, pe toţi.

■ ■ ■

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● Zeruya Shalev, *Fărîme de viaţă*, traducere din limba ebraică de Ioana Petridean, Colecţia „Biblioteca Polirom“, Editura Polirom, 2012.

Zeruya Shalev înseamnă două lucruri clare: o temă neabătut domestică (din zona conflictelor ce mocnesc în viaţa de familie) şi o scriitură invariabil hipnotizantă (vîscoasă, şerpuitoare, narcotică, mustind de tristeţi senzuale, şi nesfîrşit de înţelegătoare cu convulsiile bietului suflet omenesc). În primele trei romane ce i-au fost traduse la noi, calul de bătaie era expirarea relaţiilor de cuplu. Acum, în *Fărîme de viaţă,* e vorba mai ales despre relaţiile dintre părinţi şi copii – adică despre fisuri, rupturi, viclenii, înstrăinări, însingurări, remuşcări, neputinţe, nepriceperi, resentimente, dragoste, ură, comploturi urzite în numele iubirii şi sacrificiului etc.

Ideea de bază e limpede: numai mamă, tată, fiu sau fiică să nu fii! Povestea, în schimb, e mult mai complicată, coborînd în psihologia labirintică a personajelor, adunînd ca o tornadă vini nevinovate şi sentimente perpetuu instabile, dilematizînd cu pasiune şi descoperind semne de viaţă proaspătă în cele mai sufocante cotloane ale amărăciunii sau nefericirii.

Avem o octogenară (Hemda) care agonizează, un fiu (Avner) pe care ea l-a adorat şi o fiică (Dina) pe care a ignorat-o cu metodă, iar familiile celor trei personaje, cu blazările, revoltele şi restructurările lor, desenează o genealogie aproape poetică a dorinţei de a rămîne viu.

Altminteri, sîntem în Israel, „ţara asta care n-a fost destul de înţeleaptă să se facă iubită de propriii cetăţeni“, iar aceşti cîţiva „cetăţeni“ din romanul Zeruyei Shalev încearcă să-şi vadă de vieţile lor, aşa cum pot. Fiţi cu ochii mai ales pe Avner. El poate lucrurile cele mai frumoase, el face gesturile cele mai stranii, la el realismul e realmente fabulos.

PUBLICITATE

IDIOMA UNArte square■media

TE INVITĂ SĂ PARTICIPI LA

CONCURS CARTE-OBIECT

10 SEPTEMBRIE - 29 OCTOMBRIE 2012

SUSŢINUT DE RADIO FRANCE INTERNATIONALE

CÂŞTIGĂTORII VOR FI ANUNŢAŢI ÎN CADRUL

CARTE cu ARTE

19 NOV. – 16 DEC. 2012

GALERIA UNIVERSITĂŢII NAŢIONALE DE ARTĂ

PENTRU DETALII ŞI CONDIŢII VIZITAŢI

www.asociatiaidioma.ro

„Întotdeauna îmi apăr personajele“

– interviu cu actorul Bogdan DUMITRACHE –

Pe 5 noiembrie va avea loc la HBO premiera celui de-al doilea sezon al serialului În derivă, *în care o să ne reîntîlnim şi cu Bogdan Dumitrache. În 2013 o să-l vedem în filmul lui Călin Netzer,* Poziţia copilului, *şi în cel de-al treilea lungmetraj semnat de Corneliu Porumboiu –* Un interval de 9 minute *–, ale cărui filmări încep peste cîteva zile. E genul de actor empatic, care şi-ar scoate personajele la o bere şi le-ar sări în ajutor dacă ar avea probleme. Cînd mă gîndesc la el, primul cuvînt care îmi vine în minte e „autentic“.*

De la Trafic, *scurtmetrajul lui Cătălin Mitulescu, în care v-am văzut prima dată, au trecut nişte ani. În* Din dragoste cu cele mai bune intenţii *al lui Adrian Siţaru jucaţi rolul principal. Aveaţi nevoie de premiul de la Locarno din 2011 pentru interpretare masculină cîştigat pentru acest rol? A venit la momentul potrivit?*

Am terminat facultatea în 1999, după care, în 2010, am făcut două-trei roluri. Am avut cîteva apariţii în *Hîrtia va fi albastră*, *Moartea domnului Lăzărescu*, dar nu erau decît nişte apariţii, nici un rol suficient de consistent în care să arăt că şi eu sînt actor. Dar au venit aceşti trei ani în care am lucrat intens.

Premiul de la Locarno mi-a confirmat
că am şanse să reuşesc ca actor.

A fost un drum lung şi nu aşa constant. Aşa că aveam nevoie de acest premiu, de această confirmare. Cînd m-am suit pe scenă la Locarno să-l primesc, culmea e că n-am simţit extaz şi fericire, ci am simţit uşurare. Au fost zece ani în care cariera mea a avut hopuri şi pauze foarte lungi şi nu mai eram aşa de sigur de continuarea ei. Şi, atunci, acest premiu mi-a confirmat că pot să merg mai departe, că am şanse să reuşesc ca actor şi că pot să trăiesc din asta.

Aveţi o agenţie de casting (împreună cu Dragoş Bucur). V-a ajutat în vreun fel faptul că n-aţi jucat în aceşti ani, dar aţi rămas în branşă?

Agenţia de casting m-a ajutat foarte mult. Din mai multe puncte de vedere. În primul rînd, mi-a permis luxul de a-mi alege ce vreau să joc şi ce nu. Avînd agenţia, am putut trăi din asta. Apoi, eu sînt un actor care a evoluat, profesional vorbind, nejucînd. Nici un sportiv nu prea evoluează dacă nu se antrenează. Dar casting-ul pe mine m-a ajutat să evoluez. Văzîndu-i pe alţi actori cum dau probe, cum joacă, am luat de la fiecare ce mi-a plăcut şi m-am dezvoltat nejucînd.

Mai aveţi emoţii cînd mergeţi la un casting?

Am emoţii, un casting e un casting. Poţi să ai o zi bună sau o zi proastă. De exemplu, cînd am dat prima dată probe la *Din dragoste...* n-am luat casting-ul. Pur şi simplu am avut o zi proastă, n-am înţeles exact ce trebuia să fac pe acea secvenţă. Totuşi, acum sînt mai relaxat. M-au ajutat premiul acesta şi evoluţia mea din u!timul timp să fiu mai încrezător.

Ce înseamnă pentru dumneavoastră proiectul În derivă? *Aţi jucat în primul sezon şi o să vă revedem şi în al doilea. E diferit de ce aţi făcut în cinema?*

Faţă de cinema, un serial e diferit ca ritm de lucru, în primul rînd. E mult mai intens şi mai rapid, dar condiţiile de lucru şi calitatea produsului final, cînd vorbim de acest proiect HBO, e mult mai aproape de cinema. *În derivă* e un produs calitativ superior, de asta mi-am şi dorit să joc în el. Serialul acesta mi s-a părut şi foarte ofertant pentru un actor. Acelaşi set, prim-plan, prim-plan, dă-i şi joacă.

Evoluează Tudor, personajul pe care-l jucaţi? E în aceeaşi conjunctură? S-a schimbat ceva pentru dvs. de la primul sezon?

Cred că e o greşeală mare să confunzi rolul cu tine,
sau actorul cu personajul.

În cel de-al doilea sezon, cuplul Tudor-Ruxandra se desparte, iar personajul principal al terapiei este copilul lor, pe care cei doi părinţi îl vor însoţi.

În seria a doua s-a schimbat regizorul, am lucrat cu Constantin Popescu, cu care mai lucrasem la *Portretul luptătorului la tinereţe*. Şi de această dată am avut o colaborare bună. În seria a doua a serialului a mai intervenit rutina şi a trebuit să fac un efort să nu mă las într-un confortabil „îl ştiu deja pe Tudor“, aşa că am trecut la o nouă abordare a rolului. Cred că o să fie un sezon bun. Sînt sigur!

Mai toate rolurile dvs. de pînă acum sînt personaje cu mici sau mari drame. Cum le-aţi abordat? Aţi rezonat cu vreunul în mod special?

Cu toate personajele mele rezonez. Pun ceva din mine în ele şi ceva din ele vine şi se amestecă cu ceea ce vreau eu. Ca să fac credibil un personaj trebuie să-l filtrez prin personalitatea mea, să încerc să trăiesc acea dramă a personajului ca să văd cît de departe pot merge.

Experienţele de viaţă îl ajută pe un actor să înţeleagă mai bine sau să se ascundă mai bine în spatele personajului?

Cred că-l ajută. E important să-ţi poţi imagina o situaţie. Atunci cînd n-ai trecut niciodată prin acea situaţie, ai putea pierde măsura. Poţi să crezi că o reacţie firească ar fi să faci ceva, cînd, de fapt, nu e.

De exemplu, cînd am filmat pentru *Din dragoste cu cele mai bune intenţii*, am fost convins că, dacă eu aş fi pus în situaţia personajului, aş reacţiona la fel. Culmea e că apoi am fost pus în acea situaţie şi n-am reacţionat deloc aşa, ci dimpotrivă. Dar construcţia a pornit de la fapul că atunci cînd cineva apropiat se află în pericol, dai la o parte destul de multe lucruri – raţiune, logică – şi încerci să forţezi lucrurile într-o anumită direcţie, doar pentru a fi sigur că ai făcut tot ce trebuia să faci. Pe de altă parte, în *Portretul luptătorului la tinereţe* am jucat un *sniper* şi nu am omorît pe nimeni înainte ca să ştiu cum e. Cred că orice experienţă personală poate fi folosită în construcţia unui personaj, dar cred că e o greşeală mare să confunzi rolul cu tine, sau actorul cu personajul.

Rolurile de pînă acum mi se par de băieţi buni, dar cu momente de rătăcire. Mă gîndesc acum şi la Lecţia de box *– scurtmetrajul lui Alexandru Mavrodineanu. Vă doriţi să jucaţi şi alt gen de personaje?*

Culmea e că mi se pare că am jucat numai antipatici pînă acum şi aş vrea să trec şi în partea cealaltă... dar întotdeauna îmi apăr personajele şi încerc să le justific chiar dacă ele nu fac cele mai simpatice lucruri. Întotdeauna încerc să le umanizez, ca cel care le vede să înţeleagă de ce fac acele lucruri, uman vorbind. Întotdeauna îmi apăr personajele.

Filmul lui Călin Netzer e tot o dramă?

E tot o dramă, eroul ei principal nu e personajul meu, ci mama acestuia, jucată de Luminiţa Gheorghiu. E un film despre relaţia dintre mamă şi fiu, în cazul acesta mama fiind prea protectoare. În urma unui accident, fiul – care a încercat să se desprindă de ea – ajunge în aceeaşi poziţie a copilului neajutorat şi începe din nou să depindă de ea.

Începeţi în curînd filmările la Un interval de 9 minute *al lui Corneliu Porumboiu. Schimbaţi registrul?*

Şi aici joc un tip plin de întrebări şi căutări, însă mai raţional şi, deci, mai calm. Este un regizor aflat în timpul filmărilor, preocupat şi distant, fără să fie, însă, arogant sau isteric.

Nu aţi avut cel mai tipic traseu. Ce i-aţi spune unui actor aflat la început care se duce la primele casting-uri şi nu le ia?

Cred că am dat 1000 de casting-uri. Regula nu e că te duci şi dai o probă şi o şi ei. În general dai 20-30 de probe ca să iei una. Curaj! Cu hotărîre înainte!

a consemnat Ana Maria SANDU

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Împreună cu răvăşitorul text al Adrianei Babeţi despre dispariţia recentă a lui Michael Heim *(Suplimentul de cultură*, rubrica „Secretul Adrianei“) vă recomand şi una dintre cele mai frumoase cărţi publicate vreodată la „A treia Europă“ – *Un Babel fericit* (Polirom, 1999) de Michael Heim. (Simona Sora)

■ Dintre toate filmele de la Cannes care vin săptămîna asta la Bucureşti (http://filmedefestival.ro), vă recomand cu asupra de măsură *Beasts of the Southern Wild* (la Cinema Studio, vineri, 19 octombrie, ora 17, şi la „Elvira Popescu“ sîmbătă, 20 octombrie, tot de la ora 17), care a luat Marele Premiu la Sundance şi Caméra d'Or la Cannes şi despre care se zvoneşte că ar fi absolut magic, „un poem frumos şi ciudat despre copilărie şi inocenţă“. Deci, ne vedem la Cannes? (Luiza Vasiliu)

---

craii de burta veche

Supă groasă de ţipar galben prăjit

炒鱔和

chăo (prăjit) *shàn* (anghilă galbenă) *huo*

Fierbeţi într-un *court-bouillon* (zeamă de supă limpede, cu vin, mirodenii şi legume) două livre de anghile galbene. Despicaţi-le apoi pe lungime, de la cap la coadă, în trei fîşii prelungi, pe care le tăiaţi în bucăţi lungi de un deget.

Încingeţi patru uncii de grăsime şi prăjiţi bucăţile de anghilă cu puţină ceapă şi ghimbir tocate. Amestecaţi vreme de cinci minute. Adăugaţi apoi două uncii de vin galben de orez, acoperiţi şi lăsaţi să fiarbă lent cîteva momente. Stingeţi cu un bol de supă de pui şi cu două uncii de sos de soia, şi acoperiţi din nou vasul. Adăugaţi o priză de zahăr şi îngroşaţi supa cu o bucată de amidon de fasole. Amestecaţi din nou. Înainte să luaţi supa de pe foc, asiguraţi-vă că anghilele sînt bine făcute: carnea trebuie să fie moale cînd o apăsaţi cu degetul. Săraţi, după gust. Turnaţi totul într-o supieră, stropiţi cu o linguriţă de ulei de susan şi presăraţi deasupra un vîrf de linguriţă de cardamom pisat.

Semnul „huo“, de la sfîrşitul titlului, poate însemna, în funcţie de tonalitate – *huó* sau *huò*, „cald“/„moale“ (ca supa groasă din reţetă) sau „a amesteca“ (tot ca în supa din reţetă). Nu putem da greş cu nici una dintre variante.

Amicul Dejun

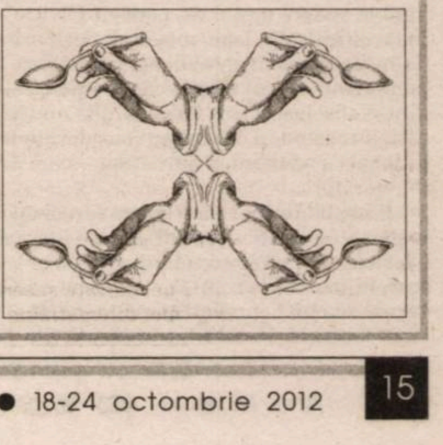

REGIMUL ARTELOR ȘI MUNIȚIILOR

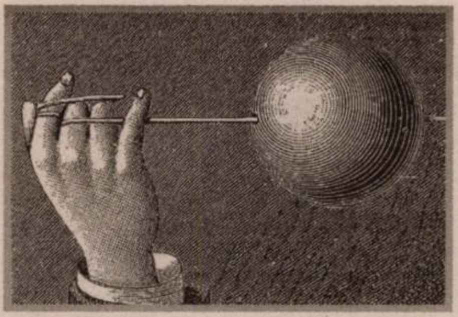

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

S-a dansat frumos. Dar unde-s cărţile?

După ce în anii trecuţi invitate de onoare ale Tîrgului de Carte de la Frankfurt au fost culturi mari, precum Argentina, China, Turcia sau India, anul acesta a venit rîndul Noii Zeelande să obţină acest statut. Programul ţării invitate este menit să atragă atenţia asupra unei ţări sau a unei culturi. Iar de această dată, programul naşte controverse încă înainte de a fi lansat. Ţara invitată e Noua Zeelandă. Iar guvernul acestei ţări şi-a propus să popularizeze la Frankfurt cultura şi limba indigene. Cele doar 70 de titluri noi traduse şi publicate anul acesta în Germania sînt grăitoare pentru vizibilitatea scăzută a acestei culturi. Există, desigur, şi cîţiva autori cunoscuţi în Germania şi în restul lumii (Katherine Mansfield, Janet Frame, Frank Sargeson, Patricia Grace), însă ei scriu în limba engleză, aşa că e oarecum normal ca şi cărţile lor să aibă vizibilitate internaţională. În schimb, din maori, limba indigenă, nu s-a tradus mai nimic. Iată cîteva impresii culese de prin presa germană, despre prezenţa ţării-invitate la *Buchmesse*:

■ Limba maori de abia şi-a „inventat“ forma scrisă, în ultimele cîteva decenii; nu are încă o ortografie clară – vorbitorii sînt mai numeroşi decît cei care ştiu s-o scrie, dar nici ei nu sînt mulţi, doar vreo 200.000. Producţia de carte în limba maori e extrem de scăzută. Cele mai multe cărţi scrise în această limbă sînt ghiduri de călătorie, mici monografii, cărţi de bucate. Literatura maori se rezumă la cîteva poveşti populare transcrise în „limba literară“ – transcrierea fiind în sine considerată muncă de creaţie (nu doar cercetare etnologică), de vreme ce povestitorii înşişi sînt nevoiţi să inventeze semne pentru a pune în cuvinte cele povestite de băştinaşi. Sună romantic, însă la Frankfurt oamenii sînt mai degrabă pragmatici. Dincolo de exotism, ce ar mai avea de oferit această ţară, pieţei internaţionale de carte? Şi, în definitiv, se poate vorbi de piaţă de carte dacă ne referim doar la această cultură maori, care încă mai rămîne de descoperit? Noua Zeelandă vrea să se afirme ca putere culturală şi literară, nu prin cărţile în engleză, ci prin această literatură încă nescrisă.

■ Cum e vorba de o cultură orală, nu s-au prezentat prea multe cărţi. Pavilionul semăna, dacă ar fi să dăm crezare descrierilor din presă, mai degrabă cu halele unui muzeu de istorie naturală. N-au lipsit nici ansamblurile folclorice. S-a dansat frumos. Dar unde-s cărţile?

Tolkien n-a fost niciodată în Noua Zeelandă. Iar peisajele de acolo sînt doar decor pentru filmul lui Jackson.

■ Literatura e marfă de import în Noua Zeelandă. Practic, la o carte scrisă de un autor local există cel puţin 12 alte cărţi scrise de „străini“. Prin prezenţa la Frankfurt, ministerul culturii speră să-i încurajeze pe autorii neozeelandezi să scrie mai mult (prin promisiunea promovării externe) şi să obţină eventual şi nişte cifre la „export“. Poate e o ambiţie cam mare...

■ „Comoara noastră nu se află sub picioare, ci între urechi“ – aşa a spus ministrul de externe al Noii Zeelande în discursul prin care a inagurat pavilionul principal al ţării invitate la Tîrgul de Carte. Aproape nimeni n-a înţeles ce vrea să zică – s-a presupus că e o eroare de traducere. Ministrul – de origine maori – îşi rostise discursul în engleză, o limbă pe care, se pare, n-o stăpînea prea bine. Translatorul – care nu ştia maori – a tradus în germană ce-a înţeles din engleza aproximativă. A fost suficient de amuzat cît să producă o ediţie specială, dedicată culturii maori, a revistei satirice *Titanic*.

■ Cel mai puternic element al brandului de ţară Noua Zeelandă e, se pare, filmul *Stăpînul inelelor* realizat de Peter Jackson după trilogia lui J.R.R. Tolkien. În 1999, cînd s-a turnat filmul, aproape o jumătate din populaţia activă a ţării a fost implicată într-un fel sau altul. Voluntari ai armatei au reparat drumurile, mii de oameni au făcut figuraţie, zeci de firme au realizat decoruri, costume şi alte servicii conexe pentru producţie. Filmul aduce statului în jur de trei miliarde de euro pe an. Milioane de oameni au văzut scenele filmate acolo şi identifică clişeistic verdele neozeelandez. Tolkien însuşi n-a fost niciodată în Noua Zeelandă. Iar peisajele de acolo sînt doar decor pentru filmul lui Jackson.

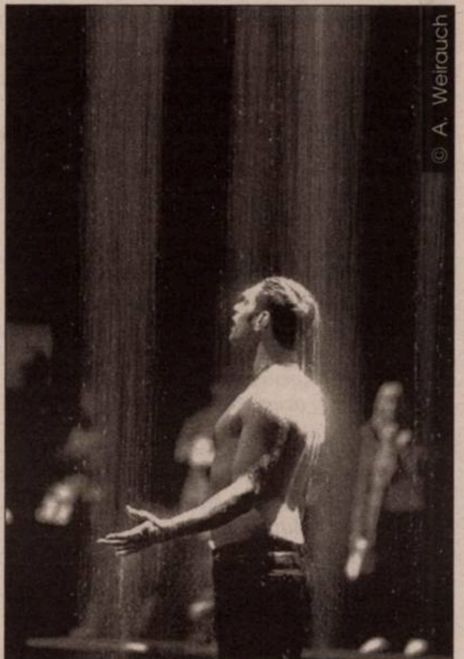

© A. Weirauch

■ Aşa marginală cum este, cultura maori a reuşit, totuşi, să atragă atenţia la Frankfurt. Dacă nu prin exotism sau cine ştie ce descoperiri literare, atunci măcar prin acest joc paradoxal al distanţelor şi proximităţii. Se pare că pe aeroportul din Wellington, capitala statului insular, e instalată o inscripţie mare: *„Welcome to Middle-Earth“*. Carevasăzică, aterizezi la marginea lumii, după nu ştiu cîte ore de zbor, şi eşti întîmpinat cu vestea că ai ajuns la buricul pămîntului. Plecînd de acolo, din acel centru al universului, probabil că neozeelandezilor li s-a părut că Frankfurt e un fel de periferie. O margine de lume centrală pentru piaţa de carte.

■ ■ ■

Peter SINGER

Dumnezeu şi femeia în Iran

Bunica mea a fost una dintre primele femei care au studiat matematica şi fizica la Universitatea din Viena. Cînd a absolvit, în 1905, universitatea i-a acordat cea mai mare distincţie existentă la acea dată, un inel gravat cu iniţialele împăratului. Dar, cum pînă atunci nici o femeie nu primise acest titlu de onoare, împăratul Franz Joseph a refuzat să-i dăruiască premiul.

După mai bine de un secol, în prezent am putea spune că am depăşit prejudecata cum că femeile nu pot accede în orice domeniu al studiilor superioare pe care şi l-ar dori. Şi tocmai în acest context ne perturbă ştirea că mai bine de 30 de universităţi din Iran au interzis accesul femeilor la peste 70 de cursuri, pornind de la inginerie, fizică nucleară sau automatică şi ajungînd la literatura engleză, arheologie şi afaceri. Potrivit avocatului iranian Shirin Ebadi, porta-vocea drepturilor umane şi deţinător al Premiului Nobel pentru pace, aceste restricţii fac parte din politica guvernamentală de a limita posibilităţile femeilor de a se desprinde de casă.

Interdicţiile poartă şi o notă de ironie avînd în vedere faptul că, potrivit UNESCO, în facultăţile din Iran, mai mult decît oriunde în lume, printre studenţi predomină femeile. Anul trecut statisticile arătau că 60% dintre absolvenţi sînt femei, multe dintre acestea reuşind în discipline considerate tradiţional ca aparţinînd bărbaţilor – cum ar fi ingineria.

Probabil tocmai succesul pe care îl au femeile în facultăţi – şi rolul pe care l-ar avea o femeie educată în societate, rol care ar contraveni teocraţiei iraniene – a făcut ca Guvernul să pună oprelişti acestei tendinţe. Acum, femei ca Noushin, o studentă din Esfahan care a povestit postului BBC cum şi-a dorit să devină inginer mecanic, sînt puse în imposibilitatea de a-şi atinge ţelurile, în ciuda notelor mari pe care le-au avut la admitere.

Unii consideră că ideea egalităţii dintre sexe reprezintă un punct de vedere particular şi că noi, vesticii, n-ar trebui să ne impunem valorile unor culturi diferite de a noastră. Este adevărat că textele islamice susţin în diferite rînduri superioritatea bărbaţilor. Dar acelaşi lucru îl găsim şi în textele iudaice sau creştine; iar dreptul la educaţie, fără discriminare, este garantat prin mai multe declaraţii şi convenţii internaţionale, cum ar fi chiar Declaraţia Universală a Drepturilor Umane, la care au aderat aproape toate ţările, inclusiv Iranul.

30 de universităţi din Iran au interzis accesul femeilor la peste 70 de cursuri.

Discriminarea femeilor este însă doar o parte a unui tipar mai larg al părtinirii la nivel oficial în Iran, un tipar din care fac parte şi cei care nu sînt nici musulmani, nici membrii ai uneia dintre cele trei minorităţi religioase recunoscute de către Constituţia Iranului: zoroastrianismul, iudaismul şi creştinismul. De exemplu, ca să te poţi înscrie la facultate, trebuie să-ţi declari apartenenţa religioasă la una dintre cele patru religii. Ateii, agnosticii sau membrii ai comunităţii Bahai din Iran nu sînt acceptaţi.

Imaginaţi-vă acum reacţia pe care aţi avea-o dacă cineva ar încerca să scuze discriminarea rasială, argumentînd că nu este bine să impui acest lucru unei culturi diferite. De fapt, am avut de-a face cu această „cultură“, timp de mai mulţi ani, în unele părţi ale Statelor Unite, cînd se presupunea că afro-americanii trebuie să călătorească în spatele autobuzelor, să meargă la şcoli diferite, la spitale şi chiar la universităţi separate. A fost „cultura“ apertheind-ului în Africa de Sud, care impunea oamenilor de culoare să trăiască separat de albi şi să aibă şanse reduse şi acces la o educaţie de slabă calitate. În alte cuvinte, era vorba de „cultura“ albilor care deţineau puterea în acele timpuri.

Acelaşi lucru se întîmplă în Iran. Conducătorii ţării sînt bărbaţi musulmani. Apelul liderului suprem, Ayatollah Ali Khamenei, în 2009, către „islamizarea“ universităţilor a condus la schimbarea cursurilor şi la înlocuirea unor academici de valoare de către figuri conservatoare. În urmă cu două luni, Khamenei a declarat că iranienii trebuie să revină la valorile tradiţionale şi să aibă mai mulţi copii – ceea ce, evident, are legătură mai mult cu stabilirea rolului femeii, decît cu importanţa natalităţii.

Sancţiunile internaţionale impuse în prezent Iranului se referă doar la împiedicarea regimului de a construi arme nucleare, fără a încerca să pună capăt discriminării femeilor şi celor pe motive religioase. Nu există boicoturi de anvergură în ceea ce priveşte universităţile din Iran, cum au existat de exemplu împotriva apertheid-ului din Africa de Sud. Pare că discriminarea sexuală şi religioasă nu este încă luată atît de în serios precum este discriminarea rasială sau etnică.

Probabil sîntem mai pregătiţi să acceptăm faptul că diferenţele biologice dintre bărbaţi şi femei sînt relevante pentru rolurile pe care le au în societate. Sînt multe diferenţe care nu ţin doar de natura fizică. Ar trebui să nu ne grăbim să tragem concluzia să dacă sînt mai mulţi bărbaţi ingineri decît femei, este vorba de o discriminare contra femeilor. Asta s-ar putea datora faptului că poate bărbaţii chiar îşi doresc mai mult decît femeile să devină ingineri.

Dar acest lucru e o cu totul altă poveste decît cea în care femeilor care vor să devină ingineri şi au calificările necesare li se ia dreptul de a urma această cale. Prin interzicerea explicită prin care femeile nu au voie să urmeze cursuri destinate doar bărbaţilor, Iranul face un pas indubitabil către discriminare rasială, care ar trebui condamnată la fel de ferm.

***Peter Singer** este profesor de bioetică la Universitatea Princeton. Printre cărţile sale se numără* Animal Liberation, Practical Ethics, Rethinking Life and Death *şi* The Life You Can Save.

traducere de Stela GIURGEANU

Copyright: Project Syndicate, 2012.

www.project-syndicate.org

■ ■ ■

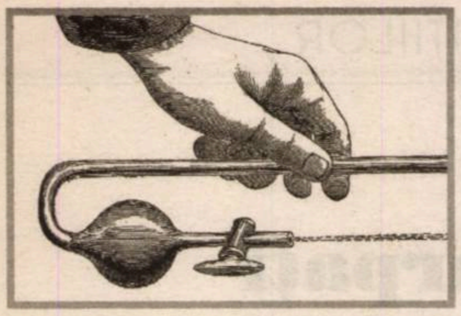

REGIMUL **ARTELOR** ȘI MUNIȚIILOR

Oana STOICA

rosencrantz & co

Închisoarea libertății

● *Contra democrației*, de Esteve Soler; regia: Alexandru Dabija; cu: Daniel Plier, Iulia – Maria Popa, Ali Deac, Emöke Boldizsár, Daniel Bucher, Wolfgang Kandler; Teatrul Național „Radu Stanca“, Sibiu, secția Germană.

Primul lucru la care m-am gîndit cînd am văzut *Contra democrației* au fost fotografiile lui Jan Saudek. Nici vorbă de pornografie în textul lui Esteve Soler sau în spectacolul lui Alexandru Dabija, dar viziunea deformat-grotescă a fotografului ceh asupra relațiilor interumane deviate (în special familiale) se aplică aici societății umane în întregul ei. Piesa dramaturgului catalan, care face parte dintr-o trilogie alături de *Contra progresului* și *Contra iubirii*, tratează bolile purulente ale democrației contemporane, cu tot cu puseele febrile care au dus la dezastre economico-sociale (actuala criză financiară precedată/urmată de revolte antisistem). Subiectul este cît se poate de actual în România, unde democrația se luptă cu acneea juvenilă și derapajele aferente (haosul politic din ultimii doi ani și implicațiile sale social-economice). Legătura cu Saudek este de natură estetică. Esteve Soler precizează că textul său cuprinde șapte piese de „Grand Guignol“ și oferă definiția: „Gen teatral de origine franceză, creat la sfîrșitul secolului al XIX-lea, care prin piese de scurtă durată, reflectă monstruozitatea epocii prin oroare și farsă suprarealistă“. Prin urmare, scriitura mizează pe un horror absurd care explorează demența unei societăți bolnave, viciate în structura sa fundamentală. Ce se observă în textul lui Soler (traducerea în limba germană: Charlotte Frei și în română: Luminița Voina-Răuț) este că maladia sistemului politic viciază viața personală. Boala este contaminantă, iar simptomele se remarcă, de fapt, în plan individual.

Subiectul este cît se poate de actual în România, unde democrația se luptă cu acneea juvenilă.

Spectacolul începe cu explicitarea acestei metafore. În primul scheci, doi soți sînt captivi într-un oraș-colonie (o pînză de păianjen, echivalentul unui sistem social depersonalizant care rejectează omul). În timp ce ei își exprimă speranța că viitorul lor copil va reumaniza orașul, soția naște un păianjen uriaș. Actualele victime ale unei urbanități maladive produc ființa adaptată perfect la o lume suprapopulată și uniformizată. Somnul politicii naște monștri.

În spectacolul sibian, scenografia este esențială. Dragoș Buhagiar a construit un cub alb, pe rotile, cu un perete deschis. Spațiul de joc, cu puține excepții, se limitează la interiorul cubului. Imaginea este austeră, dar permite jocuri suprarealiste. De exemplu, podeaua se ridică într-un plan înclinat pe care se balansează doi politicieni corupți care au distrus un oraș și vor să îl reconstruiască ca un... bordel. Sau pînza de păianjen în care sînt prinși cei doi soți este o cortină alb-negru pe care coboară hidos un miriapod uriaș. În spațiul extra-cub, Buhagiar intervine rar – de exemplu, cînd un personaj ține un discurs despre nonviolență, în timp ce își lovește repetat prietenul. Acesta din urmă este învelit într-un uriaș con de ziare, un fel de cornet de înghețată. Presa incită, manipulează și minte. Rezultatul constă în îndobitocirea publicului și manevrarea lui cu ușurință. Ceea ce se proclamă este reversul a ceea ce se face.

În episodul cu reconstrucția orașului, politicienii sînt cei care-i aleg pe cetățeni. Nu se votează un conducător pentru oraș, ci un oraș pentru conducători. Scheciul nu este însă o metaforă a regelui fără țară, ci un *story* grotesc-absurd despre politica bunului plac care o înlocuiește pe cea a bunului-simț. Povestea ridică la rang de apocalipsă urbană un eșec sentimental. Ironia este generată de afect („Mi-ai zis c-o să distrugi orașul, fiindcă n-ai chef să mai existe ceva care să-ți aducă aminte de mine!“ spune iubita politicianului), dar ideea arbitrariului care anulează contractul social seamănă prea mult cu realitatea politică românească a ultimilor ani ca să mai stîrnească rîsete.

Dabija a atenuat șocul unora dintre scheciurile horror, le-a îmblînzit, a patinat absurdul altora, a potolit oroarea voioasă a textului.

Există două povești-pilon pe care se sprijină spectacolul. Una este a femeii din Afganistan care se confruntă cu prejudecățile societății occidentale, dar și cu cele ale propriei culturi. Are perspectiva străinului, însă viziunea sa nu este obiectivă, căci intenția ei este una de integrare în societatea occidentală. Cartea pe care se joacă este cea a dialogului între două culturi care au fiecare extremele ei. Considerată în Occident un simbol al inegalității între sexe, burka (vălul care acoperă fața femeilor musulmane, mai puțin ochii) apare aici dintr-o perspectivă răsturnată, ca element cultural asumat benevol. „Nu ne simțim victimele ei. Voi vă simțiți victime cînd trebuie să vă plătiți ipoteca la casă? Pămîntul ar trebui să fie proprietatea tuturor...“ Cei care militează anti-burka devin astfel agresori. A forța o egalitate prost înțeleasă nu este dovadă de democrație, ci contrariul ei. Autoare a unei crime comise tot din cauza unei neînțelegeri culturale, femeia recunoaște un merit al democrației: va face închisoare pentru fapta ei, în timp ce acasă ar fi fost lapidată. Problema ei aici este nu păstrarea vieții, ci a identității. „Poate vă gîndiți că n-ar trebui să-mi fie acum gîndul la treaba asta, dar vă rog mult, cînd chemați poliția, rugați-i să nu-mi scoată burka. Vreau să rămîn eu însămi.“ Marea hibă a democrației identificată de ochiul străinului este impunerea sa cu forța (expresia „jandarm al lumii“, cu privire la America, are ironie, libertatea nu poate fi instaurată forțat). Soluția este comunicarea. „Poate că într-o bună zi, cînd o să ies din închisoare, o să pot vorbi cu voi în limba voastră, o să întrețin conversație cu voi. O conversație plăcută.“

A doua poveste fundamentală încheie spectacolul. Doi părinți își ucid copilul, pe care nu și l-au dorit, în ziua în care acesta devine major. La prima vedere, odioasa faptă voioasă *(Happy Birthday!)* este consecința egoismului cultivat ca stil de viață (care propovăduiește dezvoltarea personală, socială, profesională). Ideea este însă aceea că orice părinte își poate „ucide“ copilul, îi poate distruge/anihila personalitatea. În stilul „Grand Guignol“, părinții se fotografiază cu cadavrul din care vor face hamburgeri. În fond, consumismul ăsta democratic ne înghite pe toți.

Vizual, spectacolul pare un tablou suprarealist în mișcare. Dabija a atenuat șocul unora dintre scheciurile horror, le-a îmblînzit, a patinat absurdul altora, a potolit oroarea voioasă a textului. Pe de-o parte, asta a omogenizat spectacolul, i-a dat personalitate. Pe de altă parte, l-a grevat de culoare, l-a făcut mai „șters“. Ceea ce lipsește este cheia de citire, senzația fiind aceea că fiecare poate înțelege ce vrea.

Concluzia lui Esteve Soler este că politicul se radicalizează, devine independent de națiune, prin urmare nedemocratic. Soler se mulțumește să avertizeze asupra acestui lucru. Soluția poate veni doar din partea cetățenilor.

***Oana Stoica** este critic de teatru.*

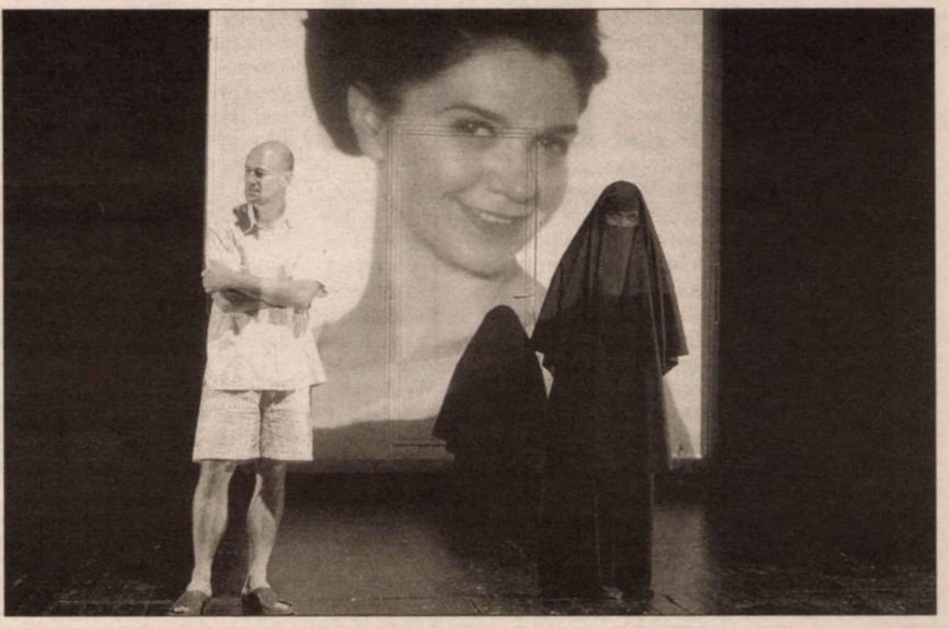

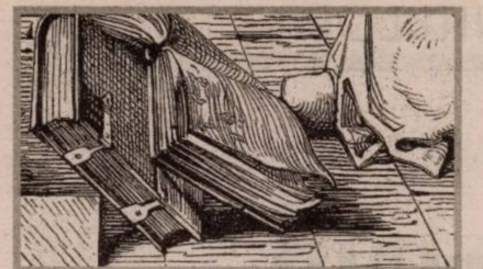

REGIMUL ARTELOR ȘI MUNIȚIILOR

Simona SORA

biograffiti

Don Quijote în Carpați

– o cronică spaniolă din secolul trecut la Visul *lui Mircea Cărtărescu –*

N-am văzut, din fericire, sinistra emisiunea de la Realitatea TV în care numele lui Mircea Cărtărescu a fost terfelit, iar cărţile lui – înjurate birjăreşte de oameni care nu pricep pe ce lume trăiesc, dar conduc, în România de azi, instituţii publice. Pot însă să-mi imaginez cîţi „confraţi“ au jubilat la această execuţie ineptă, mincinoasă şi, în fond, inutilă, întrucît nu a schimbat cu nimic faptul că Mircea Cărtărescu este azi nu doar cel mai important scriitor român în viaţă, ci şi unul dintre puţinii artişti europeni care au reuşit să modifice viziunea contemporanilor săi (cei care l-au citit) despre lume. Mă simt obligată să scriu aceste truisme deoarece *îmi e foarte ruşine* că lui Cărtărescu i se întîmplă *din nou* aceste lucruri sub ochii noştri. Şi pentru că, dincolo de literatură, Mircea Cărtărescu nu e doar „un om de o profundă cumsecădenie“ (cum scria Alina Mungiu-Pippidi în *De ce nu iau românii Premiul Nobel),* ci şi un om de o rară generozitate intelectuală, un scriitor care a susţinut şi recomandat (unor instituţii străine, *y compris* edituri) scriitori în care credea şi pe care îi predase (cu infailibilul său gust-miros-viziune) studenţilor de la Litere. Cărtărescu a făcut pentru literatura română din toate timpurile (inclusiv pentru cei care azi jubilează să-l vadă terfelit) mai mult decît vor face „instituţiile statului“ în următorii 100 de ani. Inclusiv i-a explicat, mai multor generaţii de studenţi la Litere, *pe şaizecişti, pe şaptezecişti, pe optzecişti, pe nouăzecişti şi pe douămiişti,* cu o fervoare şi cu o acuitate a amănuntului semnificativ pe care numai dragostea şi infinitezimala ştiinţă de literatură le pot da. Se ştie prea bine, Cărtărescu n-a avut nevoie să fie tradus prin ICR, dimpotrivă, a fost o onoare pentru ICR că a putut răspunde solicitării unor importante edituri străine, susţinînd astfel cîteva traduceri ale sale.

E poate semnificativ că, în Spania, Mercedes Monmany, o eseistă binecunoscută şi de mare influenţă, publica într-un număr din 1995 al revistei *ABC cultural* o elogioasă cronică la *El sueño (Visul),* reluată apoi în volumul *Don Quijote în Carpaţi* (1997, Huerga y Fierro Editores), în capitolul „Mozaicul centro-european“, alături de eseuri despre Arthur Schnitzler, Robert Musil, Elias Canetti, Gregor von Rezzori, Peter Esterházy, Slawomir Mroyek ş.a. Am tradus-o pentru dvs. şi fiindcă e una dintre primele cronici străine dintr-un enorm dosar european care a urmat şi pe care orice om care vorbeşte despre cărţile lui Mircea Cărtărescu ar trebui măcar să-l răsfoiască.

Mircea Cărtărescu în subteranele Bucureștilor

„A trecut mai bine de un deceniu de la declinul literaturii fantastice, de la momentul în care publicarea romanelor sau povestirilor fantastice a cunoscut o decădere nu doar în panorama noastră literară, ci mai ales în librării. Nu e prima dată cînd un gen literar iese subit din modă, s-a întîmplat şi ca romanul gotic să fie expediat de măria sa publicul cititor. Publicul este – cum se ştie – infidel, pe de o parte datorită imaturităţii sale constitutive, dar mai ales datorită isteţelor redirecţionări ale gustului său în funcţie de interesele pieţei de carte, zonă fundamental expansionistă. Şi iată, acum, ne aflăm din nou în faţa extraordinarei cărţi a unui tînăr şi actual maestru al genului. E vorba despre volumul de povestiri *Visul,* al scriitorului român Mircea Cărtărescu (Bucureşti, 1956), faimos în ţara sa ca poet. Această carte este prima sa operă narativă, publicată recent în ediţie completă, după nenumărate peripeţii.

Lucrul cel mai original şi mai ieşit din comun al stilului narativ al lui Cărtărescu este copleşitoarea sa forţă expresivă care porneşte, ca un curent teluric, dintr-o lume de un realism riguros şi scrupulos documentat al zilelor noastre, ca să ajungă la o serie de febrile întretăieri fantastice, extrase dintr-un peisaj nebulos, unde se amestecă în chip maladiv vise, imagini ale memoriei sau ale inconştientului, viziuni ezoterice şi siderale, nebunie şi schizofrenie, halucinaţii şi coşmaruri ale ororii. Extraordinar cititor şi analist al tenebrelor, Cărtărescu însuşi apare mereu transformat în substanţa cărţii, un narator-protagonist, la rîndul său scriitor şi profesor de literatură, care-şi lasă urmele moştenirilor şi devoţiunilor sale literare de-a lungul propriilor povestiri: de la prezenţa neliniştitoare a lui Kafka sau a lui Nerval, la Hoffmann, Lautréamont, Poe sau Novalis, la frumuseţea insuportabilă şi diabolică a îngerilor lui Rilke. Aproape inumane, spirite fragmentare, dizolvate în alte corpuri, aceste personaje suferă cu întreaga lor fiinţă de «sindromul kafkian», false recunoaşteri, senzaţii de *jamais-vu,* ce le tîrăsc spre catastrofă.

Trei povestiri din acest volum mi s-au părut excepţionale: «Ruletistul», «Gemenii» şi «Organistul». În prima dintre ele, un vagabond impenetrabil, o figură obscură, fără ancoră, rătăceşte pe străzile unui Bucureşti ocult şi fantasmatic – marele protagonist subteran al acestor povestiri cvasi-infernale –, reuşeşte să se preschimbe într-un personaj mitic ce învinge hazardul noapte după noapte, învinge pariul cu moartea în catacombele secrete ale oraşului. În cea mai bună povestire din volum, «Gemenii», Cărtărescu, fin cunoscător al psihanalizei, dezvăluie – aşa cum puţini au făcut-o pînă la el – acel amestec de durere extremă şi erotism chinuitor, de ferocitate monstruoasă a sentimentelor care fac parte adesea din iubirile adolescentine. «Organistul» este povestirea care ne poate îndemna spre paralele sumbre: dictatorul Ceauşescu, falsul arhitect care s-a dedicat frenetic demolării satelor şi cartierelor bucureştene, pare aici în culmea beţiei diabolice şi în pragul căderii definitive.“

* * *

O *revelaţie,* a adăugat Mercedes Monmany, la Institutul „Cervantes“ din Bucureşti, prin 2000, în plină lectură a primului volum din *Orbitor* şi cînd Mircea Cărtărescu era deja binecunoscut în peninsulă.

Aron BIRO

audio și n-am cuvinte

Deranjuri acute

● **Sidsel Endresen & Stian Westerhus, *Didymoi Dreams*, Rune Grammofon, 2012.**

Dacă acu ceva vreme mă foloseam de albumele lui Steve Reich sau de pulsaţiile electro ale lui Jan Bang pentru a indica exemple de muzică minimalistă, pentru acest material ar trebui să găsesc un adjectiv care să sugereze o categorie mai minimală decît minimalismul, o octavă alcătuită nu din note, ci din deranjuri acute ale stării fundamentale de linişte.

Sidsel Endresen a făcut destule pentru jazzul norvegian, încît să-şi permită albume precum acesta, pe care majoritatea îl vor asculta doar o dată, căci nu poate funcţiona ca muzică de fundal, iar concentrarea asupra materialului riscă să tulbure cogniţia de zi cu zi. Ducînd în direcţii extremiste experimente vocale testate de-a lungul vremii de diverse dive avant-garde, albumul *Didymoi Dreams* e un coşmar lynchian alcătuit din frînturi de cuvinte şi interjecţii acompaniate de o chitară utilizată împotriva naturii sale de Stian Westerhus (pomenit deja în această rubrică în contextul colaborărilor sale cu Nils Petter Molvaer, pe care îl bănuiesc că a înlesnit colaborarea protagoniştilor acestui album). În funcţie de categoria de droguri recreative cu care poate fi asociată, muzica poate fi cel mai des categorisită drept *upper* sau *downer.* În prima categorie intră trupele energizante, care pun sîngele în mişcare şi sînt asociate cu gama ecstasy/cola/cafea, pentru amatorii de senzaţii tari şi overclocking la procesor. *Downere*-le sînt mai degrabă pentru doritorii de senzaţii moi, dispuşi să-şi dezactiveze cînd şi cînd unele organe, deci se mulează mai degrabă pe gama marijuana/rădăcină de valeriană. Discul de faţă prezintă însă un soi de producţie sonoră ce se eschivează de la această dihotomie, fiind asociabilă mai degrabă halucinogenelor.

Unii recenzori asociază stilul vocal al lui Endresen cu scat-ul, şi probabil e cea mai apropiată formă de manifestare vocală structurată. Doar că Endresen a scos şi structura din scat. Un dram de structură vine totuşi din partea lui Westerhus, ceea ce face ca piesele (în sensul de bucăţi, nu de piese muzicale) să aibă oarecare identitate – avem „piesa pe care bocăne“, „piesa pe care scîrţîie“, „piesa pe care pîlpîie“ şi „piesa pe care nu se aude nici un instrument, decît dacă o treci printr-un software de procesare sonoră şi dai la maximum una dintre piste“. Chitara trecută prin fel.de fel de filtre are ceva din experimentele de filtrare live ale lui Bugge Wesseltoft (autor al unor excelente colaborări cu aceeaşi Endresen, mai digerabile decît materialul de faţă) şi oferă un acompaniament anorganic vocalizelor organice tulburătoare. Dacă Mike Patton ar fi o respectabilă doamnă de 60 de ani, probabil materialele sale cu Zorn sau cu Fantomas ar suna în genul acesta. Lătratul pattonian e îmbinat aici cu tînguiri de vrabie agonizînd, ori cuvinte articulate parcă de o inteligenţă artificială pe cale să înveţe limbajul uman. Westerhus foloseşte chitara la orice, numai la cîntat nu, oferind peisaje sonore sincopate, fragmente ciobite din soundul Coil, fără vreo preocupare de armonizare cu mesajul vocal. Materialul are origini într-o serie de concerte improvizaţioniste în care tînărul chitarist pe val şi venerabila divă jazz au dat frîu liber nu atît imaginaţiei, cît creierului în ansamblu, redus la funcţia sa de sursă de semnal.

Am avut în tinereţe o prietenă penticostală care nu s-a lăsat pînă nu m-a dus la o sesiune/ceremonie de vorbit în limbi – o experienţă cel puţin ciudată, relativ comună, dar despre care lumea nu prea vorbeşte. Primul contact poate fi şocant, agresiv, măcar intimidant, te face să te gîndeşti la definiţia lui Burroughs: *„Language is a virus from outer space“*. Uneori, virusul suferă mutaţii, iar albumul cuplului Endresen-Westerhus este o mostră rezultat al acestui fenomen. Sper să nu găsească vreodată extratereştrii această înregistrare şi să înţeleagă, Doamne, fereşte!, că e o formă reprezentativă de comunicare interumană.

***Aron Biro** este autorul blogului aronbiro.blogspot.com.*

---

trei întrebări pentru

Dumitru GORZO

„Aduc strada în artă“

Cum ai ajuns să faci graffiti în New Jersey?

În urmă cu aproximativ doi ani am fost contactat de către New Jersey Museum of Contemporary Art pentru a realiza un proiect destinat spaţiului exterior, străzii. Dintr-un număr de alternative, oraşul Red Bank a fost ales pentru a găzdui acest proiect intitulat *„Heads“*.

Despre ce „vorbeşti“ de data aceasta?

„Heads“ vine cumva în continuarea unui şir de proiecte care au început în Bucureşti undeva prin 2003 şi care se desfăşoară în spatiul exterior galeriei ori al muzeului clasic, adică în oraş, pe stradă. În zona culturii vizuale, dar nu numai, există multe voci care vorbesc de ceva vreme despre aducerea artei în stradă şi concep asta ca pe o formă de democratizare a artei. Privite din acest unghi, eu văd acţiunile de acest fel ca modalităţi de înlesnire a accesului la cultură. Intenţia mea nu este însă de a duce arta în stradă, ci de a aduce strada în artă. Cred că un număr de imagini cu o anume calitate pot marca un spaţiu în aşa fel încît acesta devine parte din lucrare.

Criticul american Marek Bartelik spune că, în aceşti ani, ai învăţat specificitatea publicului american; care ar fi acesta, prin comparaţie cu cel de aici?

Nu pot spune exact la ce s-a referit Marek Bartelik, nu ştiu care e specificitatea publicului american sau românesc. Nu fac artă pentru a acomoda aşteptările celor din jur. Poate se referă la schimbările prin care a trecut arta mea din momentul în care m-am mutat la New York, poate se referă la faptul că, dincolo de a comunica local – vezi gardul din strada Banului, ţăranii maramureşeni desenaţi realist în mărime naturală etc. –, în proiectul *„Heads“* apar, ca reprezentări fără apartenenţă geografică ori socială, imagini ale unor capete imposibile, prezentate ca reale, mai apropiate stărilor emoţionale decît observaţiei antropologice. Altfel, despre publicul american şi cel românesc – numai de bine, fiecare îşi are artiştii pe care-i merită. Sau nu.

***Dumitru Gorzo** este artist vizual. Imagini cu lucrările proiectului american „Heads“ (19 august – 15 octombrie) sînt disponibile pe dilemaveche.ro.*

a consemnat Marius CHIVU

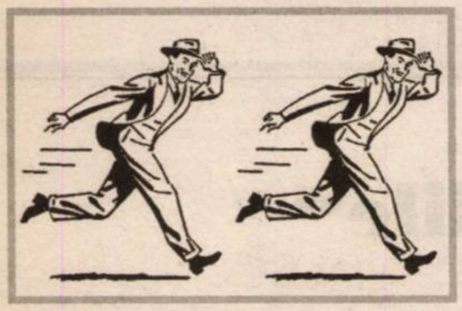

REGIMUL **ARTELOR** ȘI MUNIȚIILOR

Andrei GORZO

dilematograf

Despre *După dealuri* ca adaptare după literatură (I)

Am recenzat filmul *După dealuri* cu ocazia premierei lui internaţionale de la Cannes, referindu-mă la el, în prima frază a cronicii, ca la „extrem de chibzuita dramatizare (liberă) a lui Mungiu după cazul Tanacu“ – deci omiţînd să menţionez că, după cum scrie şi pe genericul filmului, e vorba despre o adaptare cinematografică după romanele nonficţionale ale Tatianei Niculescu Bran *(Spovedanie la Tanacu* şi *Cartea judecătorilor)*. Între timp, autoarea i-a acordat un interviu lui Marius Chivu, pentru *Dilemateca* (iulie 2012), în care, printre altele, îi corecta pe cronicarii de film care, la fel ca mine, nu acordaseră importanţa cuvenită acestui fapt: „Textul lui [Mungiu] nu are la bază cazul în sine, aşadar, ci versiunea mea asupra celor întîmplate. (…) Eu am reconstituit această poveste din mărturii directe de la toţi cei implicaţi – medici, poliţişti, prieteni, angajatori, acuzaţi, foşti colegi şi profesori ai victimei –, din scrisori, documente, fotografii, înregistrări video şi din voluminosul dosar penal al cazului. (…) Fără cele două romane, povestea din *După dealuri* n-ar fi existat“. Nimic mai adevărat decît această serie de afirmaţii. Scriitoarea profită însă de ocazie pentru a-l coborî un pic pe Mungiu, în timp ce se ridică pe sine. Ea vorbeşte despre un punct în care viziunea ei se desparte de a regizorului, acesta din urmă comentîndu-şi filmul, în unele interviuri (neidentificate cu precizie de Niculescu Bran) „ca pe o poveste despre dragoste, liberul arbitru şi constrîngerile religiei“. Scriitoarea sugerează că viziunea lui Mungiu ar fi, astfel, una relativ facilă, croită pe măsura prejudecăţilor unui „public anticlerical, cu vederi pro-gay eventual“, cum tinde să fie publicul filmelor de festival. În timp ce, în viziunea ei, relaţia celor două fete – cea care moare şi prietena acesteia – „nu este nici explicită, nici liberă, ci este condiţionată de trecutul lor comun, de abuzurile şi chinurile vieţii de orfelinat, de reflexele de fiinţe singure, speriate, cu identitate socială şi sexuală confuză; nu e vorba de două libertăţi care înfruntă, cu forţa dragostei, prejudecăţi religioase anacronice, ci de doi copii mari care încearcă disperaţi, în tot ceea ce fac, să-şi depăşească spaima de abandon“.

Scriitoarea profită însă de ocazie pentru a-l coborî un pic pe Mungiu, în timp ce se ridică pe sine.

Prima observaţie care se impune aici este că despre exact aceleaşi lucruri a vorbit şi Mungiu încă de la primele lui interviuri despre acest film. „Oamenii care sînt cu adevărat responsabili pentru ceea ce se întîmplă în viaţa acestor două fete nu apar în film“ – ar fi declarat Mungiu la Cannes, potrivit unei ştiri difuzate de Agerpres pe 20 mai. „Ele sînt rezultatul unui tip de educaţie ce a început încă de la vîrsta de 2-3 ani. În ziua în care au ieşit din orfelinat, ele dispuneau de un număr foarte redus de alegeri pe care puteau să le facă.“ Şi: „Toate filmele pe care le fac sînt în cele din urmă despre societate, sau despre felul în care societatea poate influenţa alegerile personajelor principale.“ A doua observaţie care se impune este una de principiu: la fel ca a oricărui alt artist, „viziunea lui Cristian Mungiu“, pe care Niculescu Bran o reconstituie (ca s-o amendeze) din declaraţiile lui de presă, nu e de căutat în primul rînd în asemenea declaraţii, ci chiar în opera de artă. În cronica mea de întîmpinare, pe care am scris-o înainte de a fi citit *Spovedanie la Tanacu,* am descris această viziune ca pe o *big picture* în care toate instituţiile datoare să ajute două nevoiaşe, cum sînt eroinele filmului – deci nu numai mănăstirea, ci şi orfelinatul, şi spitalul, şi poliţia – toate aceste instituţii (plus iniţiativele caritabile ale unor persoane particulare, cum e femeia supranumită, în film, „Mama Elena“) apar ca nişte încropeli precare. Mănăstirea nici măcar nu e neapărat cea mai rea dintre ele – în sensul că o vedem străduindu-se mai mult decît celelalte. În cazul Alinei (cum o cheamă în film pe victimă), se străduieşte prost, catastrofal de prost – fata moare în mîinile stareţului şi ale călugăriţelor –, dar din *big picture* reiese puternic (chiar mai puternic, aş spune – urmînd să argumentez săptămîna viitoare –, decît reiese din romanul Tatianei Niculescu Bran) că, odată ce fata se născuse acolo unde se născuse, şansele ei de a încăpea pe mîini mult mai bune decît ale lor erau foarte scăzute. Atît Niculescu Bran, cît şi Mungiu muncesc din greu pentru a face cît mai clare nu doar bunele intenţii ale tuturor indivizilor implicaţi în tragedie, ci şi condiţionările economice şi ideologice care, eventual asociate şi unor slăbiciuni imputabile naturii umane văzute *sub speciae aeternitatis*, încorsetează sau poluează aceste bune intenţii, le dezamorsează sau le reamorsează cu efect letal. Metodele prin care cei doi artişti aleg să facă vizibile aceste forţe se despart însă – poate nu chiar radical, dar considerabil, aş spune eu – în feluri ce corespund unor concepţii cu tradiţie despre diferenţa de specific dintre literatură şi cinema. Mai multe despre asta – săptămîna viitoare.

■ ■ ■

PUBLICITATE

Sala Radio

Radio România

Orchestra Naţională Radio

Vineri, 19 octombrie 2012, ora 19.00

Dirijor
VLAD CONTA
Solist
HORIA MIHAIL

Vieru: Concert pentru orchestră, op.12
Beethoven: Concertul nr. 3 în do minor pentru pian şi orchestră, op. 37

Musorgski – Ravel: *Tablouri dintr-o expoziţie*

PUBLICITATE

LA VEST DE EST / LA EST DE VEST
Festivalul Internaţional de Literatură Timişoara / Ediţia I

24-26 octombrie / ora 18.00
Muzeul de Artă (Palatul Baroc)

Slavenka Drakulić (Suedia / Croaţia)
Attila Bartis (Ungaria)
Adriana Babeţi
Cornel Ungureanu
Mircea Mihăieş
Richard Swartz (Suedia)
Jan Koneffke (Germania)
Viorel Marineasa
Vasile Ernu
Denisa Comănescu
Vladimir Arsenijević (Serbia)
Philip Ó Ceallaigh (Irlanda)
Daniela Raţiu
Tudor Creţu
Robert Şerban

„Nu pot face teatru decît deconstruind convenţiile“

– interviu cu Jerry KILLICK –

Este cunoscut publicului din România ca actor al importantei companii britanice Forced Entertainment, precum şi ca protagonist al unor creaţii semnate de Wim Vandekeybus, ca, de exemplu, filmul Monkey Sandwich *sau spectacolul* Booty Looting. *Spectatorii din Bucureşti l-au putut vedea pe Jerry Killick alături de artiştii din* Booty Looting, *prezentat în cadrul eXplore Dance and Performance Festival, organizat de Asociaţia 4Culture.*

Este a doua oară cînd jucaţi în România, aţi fost anul trecut la Timişoara, cu celebra companie Forced Entertainment...

Lucrez de mai bine de zece ani cu Forced Entertainment, iar acum, întrucît colaborez cu Wim Vandekeybus, am şansa de a reveni cu tipuri diferite de creaţie şi pot să prezint publicului contexte artistice diferite. Cînd faci lucruri distincte, realizezi că „a juca“ nu înseamnă numai o ipostază sau alta, iar aceasta poate fi într-adevăr o experienţă eliberatoare.

Este, de asemenea, a doua oară cînd publicul din Bucureşti vă poate vedea într-o creaţie a lui Wim Vandekeybus, prima oară a fost în urmă cu doi ani, tot la eXplore Dance Festival, dar atunci v-am putut vedea pe un ecran, pentru că jucaţi în filmul Monkey Sandwich *– parte din spectacolul omonim. Acum v-am putut vedea pe scenă în* Booty Looting, *cea mai recentă creaţie a lui Wim Vandekeybus... Atunci eraţi prezent în alt mod...*

Cele două experienţe sînt foarte diferite. În cazul filmului *Monkey Sandwich,* au fost zece zile de muncă intensă, dar rezultatul, produsul final este ceva cu care nu trebuie neapărat să trăiesc tot timpul. În ceea ce priveşte spectacolul *Booty Looting,* faptul că sîntem tot timpul „pe drum“ cu el ne dă şansa de a-l îmbunătăţi perpetuu. Avînd în vedere că spectacolul se repetă des, el ne pune în situaţia de a fi din ce în ce mai buni, iar pe mine personal mă ajută să descopăr lucruri noi, tot timpul. În cazul filmului, acest lucru nu e posibil, fiindcă nu mă mai pot întoarce în timp pentru a schimba ceva, nu poate fi modificat ceva ce e deja captiv în nişte cadre filmate. În cazul unui spectacol viu, poţi să revizitezi lumea care ia naştere din această repetiţie a actului artistic.

PUBLICITATE

Radio România
Concert omagial
George Georgescu
125 de ani de la naştere
Vineri, 26 octombrie 2012, ora 19, Sala Radio
Orchestra Naţională Radio
Solistă Mihaela Martin
Dirijor Cristian Mandeal
J. Brahms Variaţiuni pe o temă de Haydn, op. 56a
W. A. Mozart Concertul nr. 5 pentru vioară şi orchestră în la major, KV 219
M. Reger Variaţiuni şi Fugă pe o temă de Mozart, op. 132
Bilete.ro

Booty Looting *aruncă o lumină nouă asupra a ceea ce înseamnă a fi pe scenă, deconstruieşte ceea ce de obicei numim „natura teatrului“. În ce măsură este acest spectacol autobiografic şi cît de mult „jucaţi“ în contextul său?*

Trebuie să recunosc că nu pot face teatru în alt mod decît deconstruind convenţiile sau conştientizînd puternic faptul că interpretez în faţa oamenilor. Nu pot să joc dacă ignor că sînt acolo, prezent, că mă aflu în faţa spectatorilor, că exist realmente pentru că ei sînt prezenţi la rîndul lor, iar în condiţiile acestei prezenţe nu mă pot afla într-o lume fictivă şi complet paralelă, nu există nici o cutie neagră, nici un fel de al patrulea zid. Fiind conştient că sînt tot timpul în faţa lor, pot descoperi straturi de realitate care cresc din actul de a juca pentru oamenii pentru care mă aflu acolo.

Care este contribuţia dumneavoastră la acest spectacol, în planul creaţiei?

Cînd lucrezi la acest mod, în acest tip de spectacol (aici este inclus şi ceea ce fac dansatorii), trebuie să urmezi anumite instrucţiuni şi să duci la îndeplinire nişte sarcini pe care ţi le dă regizorul, să le urmezi într-un mod personal, aşadar există libertate şi contribuţie personală, dar în contextul indicaţiilor şi al sarcinilor primite, pe care le poţi aborda într-un mod care ţi se pare interesant. Sînt multe poveşti care plutesc în aer în spectacol, există o mitologie care ne conţine şi pot, desigur, reacţiona la toate acestea conform structurii mele proprii, dar în cadrul a ceea ce îmi transmite Wim. De exemplu, există acea poveste a regizorului de film Georges Clouzot. Nu am văzut nimic creat de el, dar am urmărit cu atenţie documentarul despre filmul pe care nu l-a terminat niciodată, *Infernul* – unul dintre subiectele importante din *Booty Looting*. Mi-a plăcut foarte mult, mi-a sugerat anumite idei, iar cînd a trebuit să relaţionez ceea ce am văzut în documentar cu ceea ce se petrece pe scenă, să creez un text şi să integrez în el personajul fictiv Birgit Walter, am intrat adînc în povestea lui Georges Clouzot şi de aici a răsărit forma comună a celor două poveşti. Există o întreagă mitologie în jurul produselor artistice şi de aceea unele filme cu statut de *making of* sînt mult mai interesante chiar decît filmele şi devin chiar mai relevante pentru această funcţie a mitologiei, mai ales cînd ele sînt despre filme care nu au fost terminate vreodată – precum *The Inferno* sau *Lost in La Mancha*. Prin ele în jurul creaţiei se construieşte o mitologie care ajunge să eclipseze însăşi creaţia.

Sînt momente în spectacol cînd vă retrageţi pe margine, dar rămîneţi, în acelaşi timp, în context. Ce fel de spectator sînteţi atunci cînd vă retrageţi astfel?

Este interesant de observant că în filme, de exemplu, poţi să dispari adesea, în sensul că te poţi afla în afara cadrului. Desigur, poţi să faci asta şi în teatru, există culise în care poţi sta atunci cînd nu e „momentul tău“, dar mie mi se pare că acest tip de dispariţie seamănă cu o înşelătorie. O întrebare se naşte din acest mod de a sta deoparte uneori în *Booty Looting:* cum trebuie să te comporţi cînd nu eşti implicat în ceea ce se întîmplă pe scenă, cînd nu eşti direct confruntat cu atenţia publicului? Cel mai simplu răspuns ar suna cam aşa: pur şi simplu priveşti. Da, privesc, pur şi simplu, şi direcţionez cît mai multă atenţie posibilă spre ceea ce văd. Nu e ca şi cum aş juca un personaj. Simpla prezenţă de privitor deja transformă ceea ce se petrece pe scenă.

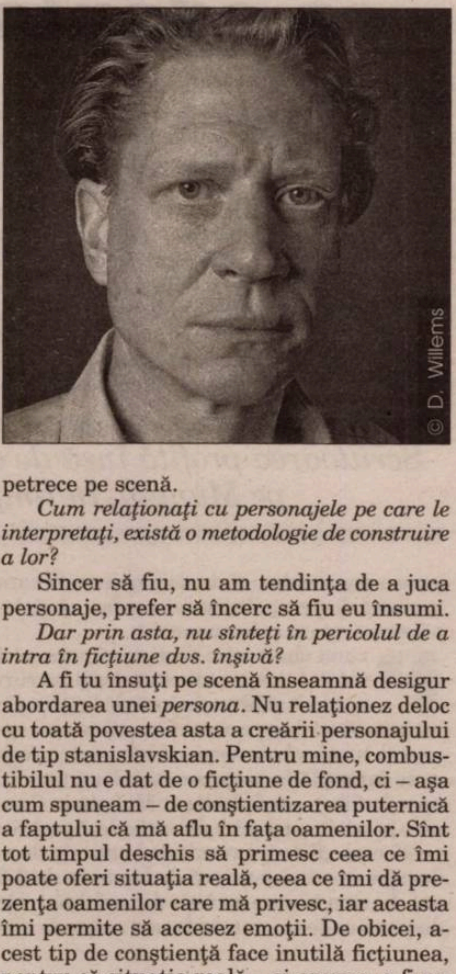
© D. Willems

Cum relaţionaţi cu personajele pe care le interpretaţi, există o metodologie de construire a lor?

Sincer să fiu, nu am tendinţa de a juca personaje, prefer să încerc să fiu eu însumi.

Dar prin asta, nu sînteţi în pericolul de a intra în ficţiune dvs. înşivă?

A fi tu însuţi pe scenă înseamnă desigur abordarea unei *persona*. Nu relaţionez deloc cu toată povestea asta a creării personajului de tip stanislavskian. Pentru mine, combustibilul nu e dat de o ficţiune de fond, ci – aşa cum spuneam – de conştientizarea puternică a faptului că mă aflu în faţa oamenilor. Sînt tot timpul deschis să primesc ceea ce îmi poate oferi situaţia reală, ceea ce îmi dă prezenţa oamenilor care mă privesc, iar aceasta îmi permite să accesez emoţii. De obicei, acest tip de conştienţă face inutilă ficţiunea, pentru că situaţia reală – şi anume, a fi un actor care se află în faţa spectatorilor, expunerea, vulnerabilitatea de a fi privit tot timpul – generează destulă încărcătură dramatică, destule situaţii extreme sau emoţii.

Există un moment în Monkey Sandwich *care mi-a fost redeşteptat în memorie de finalul spectacolului* Booty Looting: *momentul cînd regizorul îi cere unui actor „să o mănînce“ pe partenera de scenă, nu să joace, ci efectiv să o mănînce, iar asta generează revolta actorului care spune că toată viaţa lui a jucat, nu a fost ceea ce i s-a cerut... Furia de la finalul lui* Booty Looting *mi-a reamintit această scenă din film.*

Cred că această furie se află în inima oricărui actor, pentru că există în scenă zbaterea pentru ceva real, dar în acelaşi timp universul scenic este fictiv şi se creează astfel tensiunea dintre ceea ce actorul vrea să facă (să fie real!) şi faptul că e doar un actor pe o scenă, într-o situaţie care nu e reală, aşadar se confruntă cu o misiune imposibilă. Prin urmare, furia este rezultatul acestei frustrări cauzate de imposibilitatea actorului de a fi real – cînd el este, de fapt, trecut în ficţiune de contextul în care apare.

Aveţi mituri personale?

Desigur, de exemplu, poveştile din *Monkey Sandwich* – în care vorbesc de modul în care mi-am pierdut degetul – au la bază mituri personale...

Eu v-am văzut prima dată la Bruxelles, într-un spectacol intitulat The Investment, *un proiect pe care l-aţi construit împreună cu Davis Freeman. Ştiu că de curînd aţi lucrat cu Davis Freeman şi Kylie Walters la un alt proiect,* Expanding Energy...

Lucrez de multă vreme cu Davis şi am dezvoltat împreună o anumită strategie de spectacol în ultimii ani, în sensul creării unui substrat politic clar, pentru că nu credem în încriptarea mesajelor politice. În schimb, căutăm să estompăm graniţa dintre ironie şi seriozitate, pentru că nu ne place ca spectatorii să gîndească la modul: a, OK, acum sînt ironici, deci ar trebui să rîdem! Ne place ca ei să reflecteze asupra a ce e ironic sau nu. Ceea ce Kylie şi cu mine facem în *Expanding Energy* este să venim în faţa spectatorilor îmbrăcaţi elegant, în costume şi să le vorbim despre o temă precum energia, ca şi cum am fi experţi reali (ceea ce am ajuns să fim întru cîtva după atîta muncă de cercetare). Vorbim despre subiecte precum petrolul, gazele naturale sau producerea energiei ca despre lucruri benefice, nu vorbim deloc despre mediu, nu menţionăm factorii regenerabili decît în măsura în care îi eliminăm explicit din lista subiectelor discutate, pentru că nu au puterea de a ne acoperi necesarul de energie. Timp de o oră, ţinem acest discurs în faţa unui public de teatru. Îi dăm uneori mici indicii despre faptul că nu sîntem reali, dar în cea mai mare parte a timpului acţionăm ca nişte experţi adevăraţi. Mai sînt implicat într-un proiect cu Davis: *7 Promises,* care este jumătate acţiune, jumătate spectacol. Oferim vodcă tuturor celor care fac promisiuni selectate dintr-o listă sugerată de noi. Dar în primul rînd Davis şi cu mine ne asumăm anumite promisiuni pe care le respectăm, de exemplu, acum sînt în perioada în care respect promisiunea de a fi vegetarian timp de o lună. E un mod de a face ceva pentru mediul înconjurător, paşi mici care pot aduce anumite schimbări. De exemplu, dacă unii oameni nu mănîncă deloc carne o perioadă, asta contribuie la diminuarea efectelor poluării generate de industria de prelucrare a cărnii. Tot ce putem face este să investim încredere în aceşti oameni, să îi credem că îşi vor ţine promisiunile, nu îi supraveghem sub nici o formă.

De ce vodcă?

Pentru că producerea ei nu e atît de nocivă pentru mediu în raport cu efectele industriei cărnii, de exemplu. Aceasta din urmă e a doua în lume, în ierarhia nocivităţii. Pot să vă dau statistici credibile în acest sens, pentru fiecare tip de industrie.

> *Oferim vodcă tuturor celor care fac promisiuni selectate dintr-o listă sugerată de noi.*

Vorbind din nou despre persona, *chiar şi în viaţa reală, în cotidian, trebuie să ne-o asumăm...*

Da, desigur, dar ceea ce îmi place atît de mult la a fi actor e faptul că mă ajută să asum această *persona* pe scenă, fără să am nevoie să fac asta în altă parte, de aceea „rama“ aşezată în jurul contextului performativ are o funcţie foarte sănătoasă.

Vă regîndiţi adesea?

Acesta e un subiect legat strîns de faptul că actorii sînt fiinţe cu inimă tînără, ei rămîn cumva în zona copilăriei şi a adolescenţei...

În sensul acesta, e interesant faptul că spectacolul Booty Looting *se încheie cu dvs. jucîndu-vă cu un balon...*

Da, pentru că e clar că, după ce toată mitologia a fost eradicată, după ce toate poveştile au fost spuse, ceea ce îţi rămîne este acest lucru simplu, de bază, instinctul originar de copil...

Cum vi se pare Bucureştiul?

Foarte interesant, pentru că simt că acest oraş poate fi orice oraş, a fi aici înseamnă cumva a fi oriunde, iar limba este şi ea foarte interesantă, pare amalgam de nenumărate alte limbi. Bucureştiul dă senzaţia unui oraş real, a unui oraş în care oamenii trăiesc şi muncesc în realitate, nu ca în oraşele preponderant iconice, care păstrează aparenţa unor cutii drăguţe cu bomboane de ciocolată...

a consemnat Gina ŞERBĂNESCU

■ ■ ■

„Filmul românesc merită asta!“

– *interviu cu Corina ŞUTEU* –

În condiţiile modificărilor recente în structura şi misiunea Institutului Cultural Român şi a trecerii acestuia, sub preşedinţia lui Andrei Marga, în subordinea Senatului, echipa aflată la conducerea ICR New York şi-a dat demisia la mijlocul lunii septembrie. Toate proiectele pe care Corina Şuteu şi Oana Radu le aveau în pregătire au fost oprite, din lipsă de fonduri şi de susţinere „de la centru“. Printre ele, şi Festivalul Filmului Românesc de la New York, ajuns deja la a şaptea ediţie – o platformă excelentă de expunere a filmului românesc în America. Crezînd în continuare în necesitatea existenţei unui astfel de eveniment, Corina Şuteu, Oana Radu, Scott Foundas şi Mihai Chirilov au pus la cale „Making Waves“ (http://makingwaves2012.tumblr.com/), un festival care să-l continue pe primul şi care să fie finanţat exclusiv din surse private. Mai mult, au apelat la „crowd funding“, o modalitate prin care oricine crede în acest proiect poate contribui cu o sumă cît de mică la organizarea festivalului. Dacă iniţiatorii „Making Waves“ reuşesc să strîngă pînă la 9 noiembrie cei 20.000 de dolari de care mai au nevoie, atunci festivalul va fi primul mare eveniment din afara ţării organizat fără sprijinul financiar al statului român. Cu alte cuvinte, dacă statul nu vrea să susţină cinematografia românească (lucru valabil şi pentru literatură, arte performative etc.), atunci putem să ne descurcăm şi singuri.

© O. Muhammad, The New York Times

Cînd a început Festivalul Filmului Românesc de la New York şi care au fost highlight*-urile pînă acum?*

Festivalul Filmului Românesc de la New York a început în 2006. Evenimentul a fost una dintre primele iniţiative culturale pe care le-am avut în calitate de director al ICRNY şi povestea are farmecul ei, deoarece, făcînd o primă analiză a sălilor din New York adaptate festivalului, Tribeca ne-a apărut imediat ca o variantă ideală. Festivalul de film de la Tribeca era nou în New York, sala Tribeca Cinemas era plasată într-un cartier al York-ului care îşi cîştigase notorietatea pentru zonele artistice contemporane, iar cinematograful nu era prea mare ca spaţiu. Am aflat numele directorului de festival de atunci, Peter Scarlet, şi am văzut că tocmai fusese la Cluj, la TIFF. Cînd l-am întîlnit, mi-a povestit că era foarte încîntat, descoperise Clujul, TIFF-ul i se păruse extraordinar, cinematografia românească nouă îl atrăgea. Am petrecut două ore la el acasă, la o cafea, mi-a pus multe întrebări despre festivalul pe care doream să-l lansăm, mi-a mărturisit scepticismul lui legat de festivalurile naţionale organizate de institutele culturale europene, eu ştiam deja că doresc să îi propun lui Mihai Chirilov să fie director artistic, i-am spus cum aş vedea formatul festivalului la început, am vorbit cît se poate de entuziast şi de convingător – era însă deja luna iulie şi noi aveam nevoie de sală în decembrie, ceea ce pentru New York era o programare cam strînsă. La un moment dat, Scarlet m-a întrebat dacă am văzut filmul *Secvenţe* al lui Tatos, am vorbit amîndoi o vreme despre asta, apoi a zis: „OK, vă dau sala trei zile în decembrie“.

Aşa a început o nemaipomenită aventură în care TIFF-ul a fost un partener moral important, Peter Scarlet – un susţinător necondiţionat al filmului românesc, iar timpul a fost în favoarea noastră, alături de explozia de talent şi reuşita regizorilor de film din noul val.

Încă de la prima ediţie, sălile erau pline, o echipă minusculă de trei oameni de la ICRNY făcea totul, aveam atîtea de demonstrat... După cinci ani, *The New York Times* ne introducea în *„listings“* (agenda lor culturală), aveam cozi de 80 de persoane în medie care nu puteau intra la anumite filme, iar Film Society of Lincoln Center ne-a propus să mutăm festivalul acolo, ca parte a programării lor.

Anul trecut am avut peste 3000 de spectatori, şi toate ziarele importante din New York ne-au recomandat evenimentul.

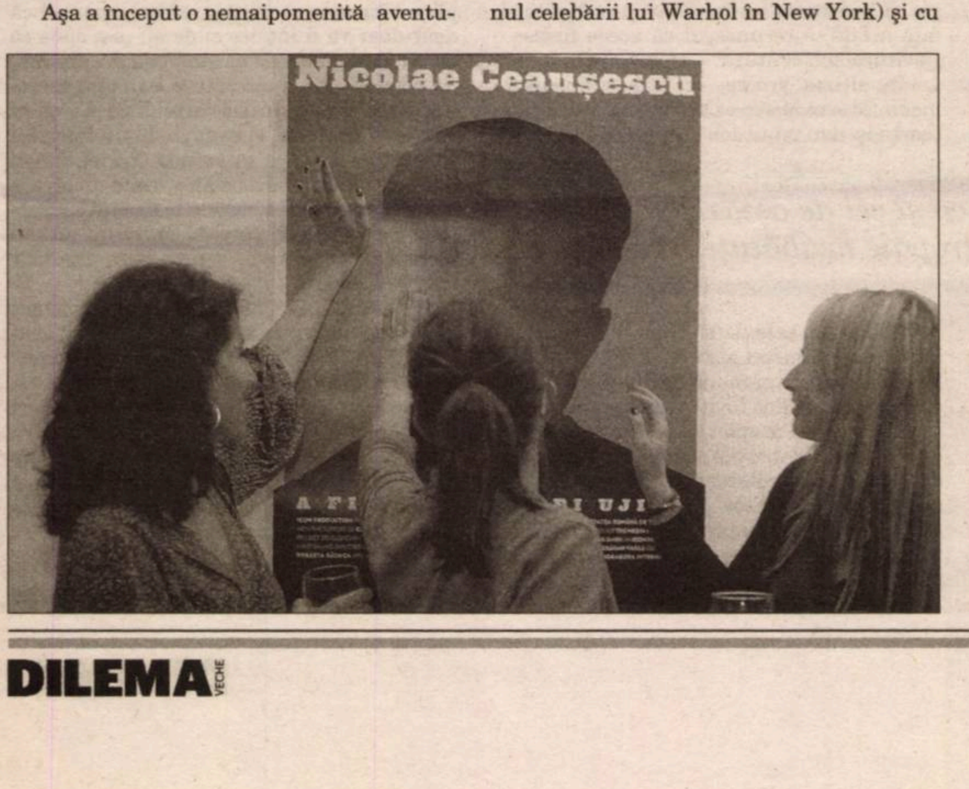

Fiecare dintre ediţii a avut propriul *highlight* – de la deschiderea primei serii cu filmul lui Cătălin Mitulescu, *Cum mi-am petrecut sfîrşitul lumii,* trecînd prin *A fost sau n-a fost* al lui Porumboiu, proiecţia filmului lui Cristian Mungiu *4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile* aflat în cursa pentru Golden Globes şi prezentat de Vlad Ivanov, şi pînă la proiecţii excepţionale cu *Pădurea Spînzuraţilor, Iacob* sau *D'ale carnavalului,* discuţii despre cinematografia românească în prezenţa inegalabilului Alex. Leo Şerban, nelipsit în fiecare an, afişul festivalului, dintre care cel mai drag îmi rămîne cel cu scena din *Aurora* – Viorel, interpretat de Cristi Puiu, cu puşca în mînă, colorat în tentă warholiană (era anul celebrării lui Warhol în New York) şi cu titlul ediţiei *A new beginning*... În fine, recitalul extraordinar al lui Victor Rebengiuc din *Inchizitorul,* premiera cu *Nunta mută* al lui Horaţiu Mălăele, în competiţie strînsă cu *Amintiri din Epoca de Aur* la premiul publicului (pînă la urmă a cîştigat, la distanţă mică, *Amintiri...),* filmele de ficţiune şi documentare ale lui Radu Gabrea, proiecţia de la *California Dreamin'* al lui Nemescu, în prezenţa lui Armand Assante şi Răzvan Vasilescu, publicaţia *AperiTIFF,* realizată atît de sclipitor de Mihai Chirilov. Nu m-aş mai opri din *„highlights“.*

Cred că amprenta cea mai importantă a evenimentului a fost aceea că şi-a cîştigat o viaţă în sine, prin echipa creativă care l-a construit, prin susţinerea publicului de aici, prin parteneri şi artişti. Scott Foundas şi Richard Pena de la Film Society of Lincoln Center ne-au propus să-l mutăm acolo fiindcă devenise un eveniment al New York-ului, iar acum dorim să-l continuăm fiindcă filmul românesc merită asta!

Care a fost reacţia publicului newyorkez şi a presei?

Anul trecut am avut peste 3000 de spectatori în cinci zile, iar acum doi ani toate ziarele importante din New York ne-au trecut evenimentul la rubrica de „recomandări“: *The New York Times, Village Voice, Time Out, The New Yorker*...

De ce vreţi să continuaţi acest festival, în condiţiile în care Institutul Cultural Român şi-a retras finanţarea?

Încă o dată, motivul principal este acela că filmul românesc de azi şi de ieri o merită. El nu are susţinerea pe care ar trebui să o aibă acasă, nu are instrumentele financiare şi administrative adaptate acestei susţineri, iar regizorii cuprinşi generic sub umbrela „noului val“ sînt cei care au încercat şi au şi reuşit, cu efort şi multă imaginaţie, să-şi creeze propriile instrumente de producţie şi de promovare. Din fericire, au avut enorm de mult succes în străinatate, însă acest succes n-a rezonat niciodată pe măsură, acasă. Din păcate. Nu este de mirare, cînd vedem ce prăbuşire inimaginabilă a politicii culturale externe are loc în aceste zile.

Festivalul de film de la New York e un eveniment deja aşteptat, fixat pe harta lunii decembrie în New York, un loc obţinut cu greu şi cu o credibilitate cîştigată faţă de parteneri foarte exigenţi.

A pierde asta ar fi fost echivalent cu a pierde una dintre ocaziile existente şi consolidate de prezenţa externă a cinematografiei româneşti în America, dar ar fi fost şi împotriva convingerii profesionale, pe care, din păcate, puţini o împărtăşim în România, aceea potrivit căreia timpul dedicat dezvoltării instituţionale în jurul şi în favoarea faptelor artistice de calitate nu trebuie să fie un timp pierdut, ci unul capitalizat. Din fericire, Oana Radu, Mihai Chirilov, în primul rînd, apoi Lincoln Center şi TIFF, regizorii de film ai noului val au fost imediat alături de această idee şi au legitimat această reconfigurare.

Meseria pe care o fac este una de vocaţie, nu doar de execuţie, şi anumite proiecte cresc organic fiindcă se produce o întîlnire fericită între o idee, capacitatea profesională de a o realiza, modul în care gîndeşti realizarea, oamenii care constituie echipa şi conţinutul despre care e vorba. Festivalul de film de la New York e exemplul ideal în acest sens. El nu e doar o înşiruire de filme prezentate aleatoriu în numele vreunor lozinci de promovare culturală. E o platformă gîndită cu un sens anume pentru relaţia româno-americană în domeniul filmului.

Iar „Making Waves“ va fi un alt festival, are o altă arhitectură, un alt fel de programare, o mai mare libertate de a construi evenimentul în sine, care va fi bazat integral pe fonduri independente, şi cu o mai mare atenţie acordată industriei de film, profesioniştilor, interacţiunii cu piaţa filmului.

O ultimă observaţie: Oana Radu şi cu mine ne-am asumat, începînd să organizăm acest festival independent, un enorm risc personal. Mihai Chirilov ne-a rămas alături. Ca peste tot, e necesar să fie oameni care sînt legaţi prin încredere, care îşi asumă riscuri individual şi colectiv şi care cred, mai ales, ca munca depusă are un sens, că ea duce către ceva „de dincolo de muncă“.

De cîţi bani e nevoie pentru ca „Making Waves“ să aibă loc şi cum putem participa la strîngerea de fonduri?

E nevoie de mulţi bani în această formulă independentă, fiindcă totul trebuie recalculat fără mijloacele puse la dispoziţie, înainte, de biroul ICRNY. În plus, ne aflăm la New York, unde costurile sînt foarte mari pentru servicii.

De asemenea, nu socotim contribuţiile „în natură“ ale Lincoln Center: săli, echipamente, personal, sau cele ale TIFF.

Din suma totală necesară, sperăm să obţinem 20.000 de dolari prin Kickstarter, o modalitate de *crowd funding* unde oricine poate participa cu orice sumă vrea – de accesat la *http://www.kickstarter.com/projects/romanianfilm/making-waves-2012-romanian-film-festival-at-lincol.*

a consemnat Luiza VASILIU

■ ■ ■

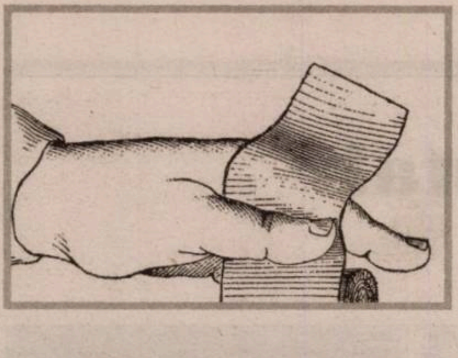

Iulian COMANESCU

oameni şi **etichete**

Dispărutul şi foarte prezentul Cristian Sima

Zilele trecute, cînd scandalul Sima a explodat, eram la Cannes, la MIPCOM, cel mai mare tîrg de entertainment TV din Europa. Cînd m-am întors în ţară, am descoperit cu o oarecare surpriză cum am contribuit la crearea unei poveşti colorate şi senzaţionale şi am început să mă întreb, ca alţii: ce e special în istoria brokerului dispărut în ceaţă de a creat o asemenea vîlvătaie media?

Pe cînd încercam în zadar să pun cap la cap tot felul de lucruri apărute în diferite surse şi să cos la un loc, într-o poveste cu sens, mai multele scrisori şi intervenţii pe care le-a avut cel dat dispărut după plecarea din ţară, instrumentele de monitorizare pe care le folosesc au început să îmi aducă trimiteri la un *ymterviu* (interviu pe Yahoo! Messenger) pe care îl făcusem în 2007, pe blog, chiar cu subiectul scandalului media. Sima spunea acolo, despre el şi alţi brokeri ca el: „Sîntem o gaşcă de şacali bine pregătiţi"; cum, probabil, în weekendul 13-14 octombrie, Sima a luat o pauză, diferite organizaţii de ştiri, gen B1 TV sau *Capital,* au săpat pe Internet pînă au ajuns la anticul *ymterviu* de pe Comanescu.ro.

Antreprenor.eu spune chiar că *ymterviul* l-a propulsat pe „haiducul pieţei de capital" în atenţia presei. Nu ştiu dacă poate fi interpretat ca lipsă de modestie sau onestitate – în definitiv, cine ar admite cu plăcere că a pus umărul la imaginea unui om care a fost acuzat că a fugit cu banii clienţilor? –, dar, într-adevăr, din cîte-mi amintesc, Cristian Sima era la vremea respectivă un personaj mult mai *low profile.* Iar eu aveam şi am un blog care vorbeşte cu jurnaliştii, deci – cum se zice – îi influenţează pe influenţatori. Pe Sima îl cunoscusem la HotNews, unde tocmai achiziţionase 10 procente, şi mi s-a părut un personaj colorat-extrovertit-enciclopedic, care ar merita o conversaţie.

În cursul acesteia, Sima a avut un mod aiuritor de a sări de la un lucru la altul, presărat cu tot felul de panseuri referitoare la bursă, economie, media şi altele. Mi-a fost foarte greu să-l stăpînesc şi să traduc ezotericele abrevieri bursiere în ceva înţeles de noi, ceilalţi. Deşi îşi instalase messengerul la instigarea mea şi nu cred că a avut vreodată o propensiune pentru acest tip de comunicare, Sima mitralia toate cele de mai sus cu o viteză aiuritoare şi nişte greşeli crîncene de ortografie. S-a şi supărat pe mine, după publicare, fiindcă nu-i corectasem totul, dar fusesem pur şi simplu excedat de cantitatea greşelilor.

Ulterior, Sima a început să apară pe HotNews.ro, cu articole şi chiar cu un pamflet în versuri (atrăgător, oricît de ciudat şi anacronic sună asta în 2008, 2009 sau 2010), apoi pe Realitatea TV, Money Channel şi multe altele. Ceea ce păţisem eu au păţit şi alţii, de la editorul web care prelua textul lui Sima pe un site, la moderatori experimentaţi şi, la nevoie, destul de agresivi, ca Radu Soviani. Dar, dincolo de fuga de idei, brokerul vorbea răspicat şi pertinent pe o piaţă în care limba de lemn şi ascunsul ţepelor sub covor se poartă de 20 de ani.

La cîteva luni după *ymterviu,* m-am întîlnit întîmplător cu Sima, printr-o cafenea din Dorobanţi (încă nu se inventase Centrul vechi). Omul stătea cu un laptop cu ecran mare în faţă, iar pe ecran clipoceau, hipnotic, tot felul de cifre colorate, pe fond negru, într-un fel de tablă sau tabel care era nu ştiu ce bursă externă sau unealtă de tranzacţionare. Sima era cocoşat deasupra indicilor şi săgeţilor ca o pisică asupra şoarecelui, mai dădea cîte un click, dar, chiar pe cînd făcea asta, a găsit destul timp ca să-mi mai înşire nişte minuni despre cum cîntase el cu Nicole Kidman la pian într-o seară, în Elveţia, despre cinematograful lui privat şi alte lucruri care nu ştiu dacă erau publice sau pentru publicare, dar, oricum, mi se păreau prea de tot ca să le public. Am plecat aiurit şi deocheat.

La tot ce am citit mai nou, presa tinde să ia de bun tot ce-i zice Sima. Însă, în miezul problemei, acesta pare să fi pierdut pe burse banii unor clienţi, pentru ca ulterior să fi *dispărut* cam neelegant, fie în Islanda, fie pe o insulă în Pacific (cele două variante îi aparţin). Brokerul s-a compromis prin această cascadorie, dar omul nu pare să aibă probleme legale şi, moral, nu i se poate imputa mai mult decît se vede.

Oamenii de afaceri şi brokerii autohtoni nu prea comunică. Şi nu neapărat fiindcă sînt rinoceri sau penali. Presa autohtonă scrie uneori despre macroeconomie şi companii, fără să priceapă cum se plăteşte un nenorocit de TVA şi, în consecinţă, e capabilă să-i crucifice imediat ce simte un iz conflictual.

Cam asta trăieşte în momentul de faţă şi Cristian Sima. Şi tocmai fiindcă media nu ne furnizează fapte, ci vorbe, nu îţi poţi da seama exact care este gradul lui de responsabilitate – fie ea legală, raportată la normele bursiere, sau general umană – pentru ceea ce s-a întîmplat. Problema lui Sima e că aceeaşi presă e alimentată cu acele vorbe permanent, iar cel care o alimentează e nimeni altul decît dispărutul, dar în acelaşi timp foarte prezentul Sima. Să ne gîndim ce s-ar fi întîmplat dacă Sima s-ar fi dat la fund cu totul, nu numai fizic: ştirea s-ar fi fumat după o zi sau două, chiar dacă un număr de *prieteni* ai lui Sima de pe burse s-ar fi chinuit s-o alimenteze cu detalii mai mult sau mai puţin gustoase. Viitorul de om de afaceri al lui Sima, atîta cît mai este, e invers proporţional cu cariera epistolară a aceluiaşi. Dacă nu vizează o poziţie de blogger sau analist economic într-una din redacţiile falite ale României, ar fi cazul să lase o vreme tastatura, pentru pian.

***Iulian Comanescu** este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

■ ■ ■

trecerea prin reviste

FRANKFURTER ALLGEMEINE ZEITUNG, 14 octombrie

Duminică s-a încheiat Tîrgul de Carte de la Frankfurt. Ca de obicei, a fost un succes. Dacă succes se poate numi că: editurile importante încă mai există; autorii încă mai scriu; oamenii încă mai citesc. Adevărul e că Buchmesse a devenit un eveniment plicticos – căci prea specializat, şi irelevant – căci prea autosuficient. *FAZ* publică un bilanţ subiectiv care spune totul despre atmosfera de acolo: „Tîrgul de la Frankfurt e un joc masochist. Evident, nimeni nu îndrăzneşte să o spună direct – dar aşa e. De îndată ce începe toamna, jurnaliştii culturali sînt cuprinşi de-o sensibilitate aparte, care nu poate fi explicată prin complexele şi nevrozele obişnuite de care suferă. Apogeul acestui joc – nici despre asta nu se vorbeşte – e că unul dintre ei va scrie o dare de seamă despre cele cinci zile ale tîrgului: în funcţie de preferinţe, un amestec de informaţii de specialitate despre evoluţiile de pe piaţa de carte, în care variabile precum «criza», «e-book» şi «numărul tot mai scăzut de cititori» sînt puse în relaţie cu o expresie de genul «trend ascendent», astfel încît să rezulte, în funcţie de opţiunea redacţiei, o perspectivă exhaustivă sau vioaie sau valabilă asupra ediţiei curente în care s-au remarcat femeile puternice ori autorii tineri şi sălbatici ori romanele cu cyborgi; bineînţeles, totul bine împănat cu aluzii la cine cu cine a dispărut în camera de hotel. Scenele şi misanscenele sînt cunoscute: hale cu design de OZN din anii '70, standuri sobre, vile burgheze, canapele pufoase, beţii crunte a căror principală caracteristică e că te fac să te gîndeşti la cele din trecut, care erau şi mai crunte. Săptămîna Tîrgului de Carte de la Frankfurt e construită precum un sketch autoreferenţial; doar oamenii din spatele măştilor se schimbă, deşi pînă şi asta e ceva care se întîmplă cam rar. Cu exact această stare de spirit vine şi jurnalistul cultural la Frankfurt: e sceptic în sinea lui, dar dă senzaţia că e *cool* şi plin de speranţă, că vine în căutarea unui sens." **(M. M.)**

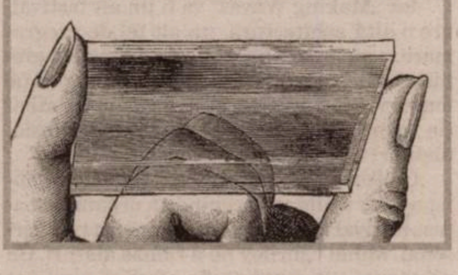

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe **sticlă**

Cînd literatura intră pe mîna ticăloşilor

Nu e nici prima, nici ultima dată cînd se întîmplă asta. Literatura este la liber şi, prin urmare, poate intra pe mîna oricui. Asta n-ar fi o problemă, pentru că, dacă e de calitate, ea e maleabilă şi poate vorbi pe limba fiecăruia. Fiind deschisă interpretărilor, îi poate spune oricui cîte ceva, se poate întrupa după chipul şi asemănarea cititorului. Problema apare cînd literatura este deturnată, cînd încetează să mai fie literatură şi e folosită în alte scopuri decît ca purtătoare de informaţie artistică. Asta se întîmplă din prostie, din ticăloşie sau din combinaţia celor două. Unii nu înţeleg rostul cărţilor pe lume, alţii *se fac* că nu-l înţeleg şi cu toţii se bucură cînd îi găsesc literaturii o utilizare pe măsura lor.

Cum spuneam, lucrul acesta s-a întîmplat şi se va întîmpla şi de acum încolo, pentru că lumea nu a dus niciodată lipsă de proşti şi de ticăloşi. Nu contează că de fiecare dată va fi cineva care va încerca să le explice cum e cu literatura şi că sînt într-o mare eroare. Nu asta îi interesează pe ei! Degeaba va veni un E. Lovinescu să le spună că nu e cazul să-l acuze pe Arghezi de pornografie, că „singura pornografie în artă este lipsa de talent". Rinocerii de ieri, ca şi cei de astăzi, vor continua să tropăie neabătuţi.

În momentul de faţă, cele mai multe televiziuni de la noi nu sînt nimic altceva decît nişte facţiuni beligerante. Singurul lor rost de a exista este să fie aruncate în luptă. Lupta politică şi, de fapt, pentru poziţiile de putere pe care le vizează stăpînii lor. Într-o astfel de situaţie, literatura (ca şi alte activităţi de pace) nu-şi are locul. Este însă folosită, cînd interesele o cer, ca armă. Am văzut asta de mai multe ori: şi cînd Ovidiu Verdeş era pus la zid pentru un fragment din romanul său *Muzici şi faze,* şi cînd Cristian Neagoe era atacat, ca reprezentant al ICR New York, pe baza unor texte literare publicate în revista culturală online *Tiuk!.* În paranteză fie spus, eu însumi am fost numit „scriitor onanist", de către un respectabil critic, într-o emisiune în care se vorbea despre volumul meu *Tinereţile lui Daniel Abagiu.* (Cînd m-am întîlnit după o vreme cu el, faţă-n faţă, a recunoscut că aceea fusese o „lovitură sub centură" – ironic, nu?)

Rinocerii de ieri, ca şi cei de astăzi,
vor continua să tropăie neabătuţi.

În ultima vreme, cel supus linşajului mediatic este Mircea Cărtărescu. De data aceasta îşi dau mîna două categorii: frustraţii, invidioşi pe talentul şi pe succesul lui (aceştia i-au purtat sîmbetele dintotdeauna lui Cărtărescu), şi mercenarii, cei care prin el urmăresc să dea lovituri cu manta. Din el să ricoşeze în Patapievici şi din Patapievici în Băsescu. Pentru mercenari, Cărtărescu e doar o „pagubă colaterală". Nu contează că este un mare scriitor şi una dintre valorile culturale ale acestei ţări. Cînd îl bombardează pe inamic, combatanţilor nu le pasă că distrug şi vestigii de civilizaţie şi de cultură.

Într-un recent text din *Evenimentul zilei,* Mircea Cărtărescu se apără în faţa mizeriilor cu care a fost împroşcat. Şi încearcă să explice lucrurile ca pentru proşti, sperînd că doar-doar va fi înţeles şi de ei: „s-a spus că eu, personal, am zis că «îmi bag p... în regina Angliei». Ei, n-am spus-o eu, ci un personaj odios al meu, într-o carte. E ca şi cînd ai spune că nu Iuda, ci evanghelistul Luca l-a sărutat pe Iisus ca să-l vîndă. La fel, lunga listă de citate «mizerabile» dintr-o carte a mea, de pe Internet, cuprinde de fapt spusele unor personaje cu care eu, autorul, nu mă identific, dimpotrivă, pentru care am doar scîrbă şi dispreţ".

Textul lui Cărtărescu mi s-a părut de-a dreptul sfîşietor. Sfîşietor, pentru că un om de valoarea lui este pus în situaţia să se explice în felul acesta, în faţa proştilor. Şi cu atît mai sfîşietor cu cît cei de la Antena 3, Realitatea TV, *Cotidianul* şi toţi ceilalţi care s-au încolonat în această campanie murdară nu sînt numai proşti, ci şi ticăloşi. Prin urmare, lor nici nu le pasă de explicaţiile lui.

■ ■ ■

Octavian COMAN

Puerto Rico

– țara care ar vrea și n-ar vrea să fie țară –

Roberto putea fi cu siguranță dublura actorului Sean Connery în rolul de tată al lui Indiana Jones. Seamănă foarte bine cu el. Fața nerasă, barba grizonantă și pălăria de explorator îl fac să pară din producția americană de aventură. Roberto Atienza ar fi putut însă ține locul lui Sean Connery în respectiva producție, cu o singură condiție. Să nu trebuiască să zică nimic. Să facă doar cascadoriile. Accentul spaniol al englezei sale l-ar trăda că e din alt film. Adică din filmul în care mi se pare că am intrat cînd am ajuns în ferma sa de cafea de pe insula Puerto Rico. În spaniolă, afacerii lui Roberto Atienza îi spune „Hacienda San Pedro“. Ferma e situată în centrul insulei, în inima a ceea ce e descris în ghiduri turistice drept cea mai autentică parte a acestei întinderi de pămînt din Marea Caraibelor. Aici, în centrul țării, printre munți acoperiți de păduri tropicale, se spune prin ghiduri că mai ai șansa să-i întîlnești pe adevărații țărani. Roberto Atienza îmi spune că a moștenit afacerea de la părinți, căci de vreo 80 de ani familia lui cultivă și procesează cafeaua pe această insulă-teritoriu american.

Turul fermei sale începe din casa de lemn transformată în cafenea-muzeu. În mirosul excitant de la cafeaua proaspăt măcinată și transformată în lichidul negru-maroniu din ceașcă, vizitatorii pot vedea o mică expoziție cu fotografii alb-negru cu ferme și fermieri de alădată, vechi rîșnițe sau un colț cu scaun-balansoar și măsuță pe care a îmbătrînit un set de cafea alături de o lumînare groasă.

În curtea fermei – niște hale mari cam ca șurile ardelenești, un lac, vegetație luxuriantă și iarbă din care te pișcă instant de picioare niște insecte minuscule de te scarpini vreo patru zile după aceea.

La locul de descărcare, realizez cu uimire că boabele de cafea abia culese au culoarea corcodușelor coapte, un amestec de galben cu roșu. Roberto Atienza îmi arată toate etapele de transformare. În funcție de calitatea cafelei, boabele trec prin modalități diferite de uscare. Apoi sînt prăjite și ambalate ademenitor. Cam jumătate din producție o exportă în SUA și Europa.

La întrebarea cum e situația în fermă anul acesta, Roberto îmi zice: „proastă“. Din cauza alegerilor și a campaniei electorale. La acest răspuns nu m-aș fi așteptat. Povestește că are mereu probleme în a găsi suficienți oameni care să-l ajute în perioada recoltării, pentru că, după cum spune fără ocolișuri, compatrioții săi nu vor să muncească. Ce-i mai greu anul acesta e că în data de 6 noiembrie, în perioada recoltei, în Puerto Rico au loc alegeri generale și un referendum, iar oamenii care în alte circumstanțe ar fi lucrat pentru Roberto sînt prinși în proiecte guvernamentale. Nici nu mai e nevoie să-l rog să îmi explice despre ce e vorba, pentru că situația o știu din România – lucrările publice apărute înainte de alegeri cu menirea de a cîștiga voturi.

În urma referendumului organizat în același timp cu alegerile de pe insulă, dacă se petrece vreo surpriză, există șanse ca pe harta politică să apară o nouă țară.

Puerto Rico a ajuns un teritoriu american în anul 1898, cînd, în urma războiului dintre Spania și Statele Unite, Spania a cedat insula americanilor. Din 1917, portoricanii au primit cetățenia americană. Cu toate acestea, Puerto Rico nu este stat american, situația sa este definită juridic drept „Commonwealth of Puerto Rico“. Moneda, apărarea sau relațiile externe ale teritoriului țin de Washington. Pentru chestiuni interne, portoricanii își aleg un guvernator și parlamentari într-un for legislativ bicameral.

În Congresul de la Washington teritoriul nu are decît un reprezentant fără drept de vot în luarea hotărîrilor de acolo. Portoricanii de pe insulă nu au nici dreptul să voteze în alegerile prezidențiale americane.

La referendumul din 6 noiembrie cetățenii vor trebui să răspundă la două întrebări. Prima – dacă vor să fie menținut sau nu actualul statut al teritoriului. În a doua parte, alegătorii ar trebui să bifeze ce opțiune cred că se potrivește cel mai bine pentru Puerto Rico: independența, să devină stat american alături de celelalte 50 deja existente sau asociere liberă cu SUA. Ultima propunere înseamnă un fel de independență, dar în cadrul unor termeni stabiliți între cele două națiuni. SUA are o astfel înțelegere, de exemplu, cu Insulele Marshall. Americanii le oferă diferite ajutoare militare și financiare, dar au controlul asupra politicilor militare și de securitate ale republicii.

În urma referendumului există șanse ca pe harta politică să apară o nouă țară.

Soluțiile ar trebui să fie destul de clare pentru locuitorii din Puerto Rico, dar totul e complicat în plus de realitățile politice și economice ale insulei. Cele trei partide tradiționale locale au viziuni diferite în privința răspunsurilor potrivite la plebisicit.

Liza Fernández Rodriguez are pe birou o statuie cu Hillary Clinton căreia i se balansează capul ca la cățeii artificiali puși la vedere în spatele mașinilor de prin anii ’90. Lîngă statuie e un medalion auriu cu Barack Obama. Liza Fernández Rodriguez e senatoare în parlamentul din Puerto Rico. Reprezintă Noul Partid Progresist (Partido Nuevo Progresista), iar pe soțul din fotografiile de pe pereți l-a cunoscut tot în parlament, căci și el e politician. Formațiunea, din care face parte și actualul guvernator al insulei, susține transformarea Puerto Rico într-un stat american.

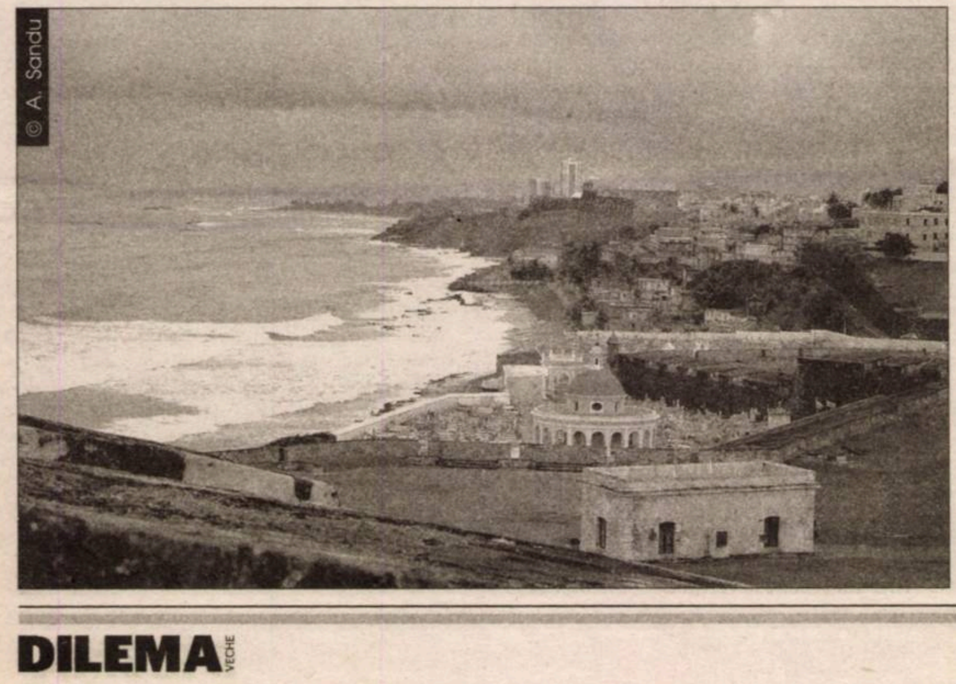
© A. Sandu

„Vrem să fim parte la luarea deciziilor,“ declară doamna Rodriguez. Nu le convine faptul că în Congresul american se iau hotărîri care îi afectează, dar nu pot să-și spună cuvîntul pentru că singurul reprezentant al insulei în legislativul american nu are drept de vot. O altă nemulțumire importantă este că, deși primesc destule fonduri de la guvernul federal, proporția nu este aceeași ca în cazul statelor americane.

În privința modului de organizare a referendumului, reprezentanta Noului Partid Progresist recunoaște că întrebările de pe buletinul de vot nu au fost gîndite prea bine, căci există șanse să se ajungă într-o situație alambicată. Majoritatea votanților să răspundă la prima întrebare că sînt fericiți cu actualul statut la insulei, dar la a doua opțiune să aleagă, să spunem, că vor independența Puerto Rico. Prin urmare, un mesaj cam sucit către Washington, unde inclusiv actualul președinte a declarat că este gata să accepte alegerile făcute de către portoricani.

De altfel, portoricanii au reușit un scor imprevizibil în privința referendumurilor. În 1998, la ultima consultare populară pe aceeași temă, deși localnicii aveau opțiuni similare cu cele din prezent, majoritatea, 50,3%, au bifat „nici una dintre opțiunile de deasupra“. „O rușine“ e ștampila pusă de Liza Fernández Rodriguez respectivului rezultat. Pe locul al doilea ca alegere a fost atunci statalitatea, cu 46,6% dintre opțiunile participanților, iar independența a obținut doar două procente.

Lecția a fost învățată de către autorități, fiindcă la actualul referendum nu mai există posibilitatea pentru alegători de a ștampila „nici una dintre opțiuni“. Și s-ar putea dovedi o alegere inspirată. Pe o stradă din capitala insulei, San Juan, l-am întrebat pe un trecător care va fi alegerea sa la referendum; Luis Burgo mi-a spus că nici una nu-i convine și a început să peroreze cum Statele Unite ar trebui de fapt să le dea teritorii, pentru că exploratorii spanioli au descoperit statul Florida plecînd din Puerto Rico și așa a ajuns America ce a ajuns.

Puerto Rico e una dintre destinațiile turistice ale americanilor. În plin sezon, adică din decembrie pînă în aprilie, americanii sătui de frigul de pe continent asaltează insula, atrași de peisajele exotice, plajele aurii și apa caldă și senină. Deci turismul joacă un rol important în economia teritoriului. Cu toate acestea, nu e suficient. Rata șomajului era în luna august de 13,5%, mai mare decît a oricărui stat american. Conform datelor făcute publice de Departamentul Muncii din Puerto Rico, 6 din 10 cetățeni – care ar putea munci – nu lucrează. După cum mi-a explicat Roberto Atienza, situația e generată de faptul că mulți oameni s-au obișnuit să trăiască din ajutoare sociale.

Rata criminalității din Puerto Rico e îngrijorătoare și ea, insula aflîndu-se pe traiectoria traficului de droguri. Datele Biroului Națiunilor Unite pentru Droguri și Crime arată că rata de omoruri în anul 2010 în Puerto Rico era de 26,2 la 100.000 de locuitori. Mexicul, cu vestitele sale carteluri mafiote, avea o rată de 18 la 100.000 de locuitori. România – 1,8. Pentru a feri zona turistică de infractori, la unele colțuri de stradă în San Juan stau polițiști. La fel și pe lîngă hoteluri. Toți poartă veste antiglonț peste uniformă. În astfel de condiții, se ridică mereu problema dacă insula ar putea supraviețui economic în cazul independenței.

© A. Sandu

Manuel Rodriguez Orellana, responsabil de relația cu America de Nord în cadrul Partidului pentru Independența Portoricană (Partido Independentista Puertorriqueño), se declară convins că da. Cealaltă ipoteză, că nu, „ar însemna că portoricanii sînt inferiori tuturor celorlalți oameni“, spune răspicat politicianul. E conștient însă că șansele ca oamenii să aleagă independența la actualul referendum sînt foarte mici, tocmai din cauza dependenței economice de Statele Unite. Pe termen lung – susține el –, aceasta e singura salvare pentru ambele țări, căci insula va deveni din ce în ce mai scumpă pentru plătitorii de taxe americani. Statalitatea ar fi, în ochii politicianului care susține independența, același lucru ca acum, dar „cu mai mulți birocrați în Washington“.

Recensămîntul din 2010 estima că în Puerto Rico trăiesc 3,7 milioane de oameni. În schimb, 4,6 milioane de portoricani se află în Statele Unite. Mai mulți decît pe insulă.

O realitate pe care membrii formațiunii Partidul Popular Democratic (Partido Popular Democratico – PPD) nu o ignoră. Ei nu-i uită însă nici pe cei care își doresc ieșirea din tendința de americanizare a teritoriului. Așa că încearcă să împace și capra, și varza, adică portoricanii să-și păstreze identitatea, dar și legăturile cu SUA. Ceea ce ar presupune – explică parlamentarul PPD Luis Vega Ramos – o relație îmbunătățită cu americanii, astfel încît să fie stabilite limitele intervenției Statelor Unite în Puerto Rico, iar guvernul local să aibă mai multe puteri pentru a asigura creșterea economică. Politicianul rezumă și atitudinea de zi cu zi a portoricanilor: „Vor să fie portoricani, dar să aibă pașaport american, (...) iar orice le afectează una dintre cele două situații o să le provoace nemulțumire“.

Dorința de a-și păstra identitatea hispanică mi-a fost dovedită parțial și de faptul că, în diferite situații, am dat peste portoricani care nu înțelegeau o boabă de engleză. Nu mă refer doar la oameni de pe stradă, ci și la funcționari din parlamentul local care nu pricepeau că eu caut un *„exit“* din clădire.

Reprezentantul fomațiunii din opoziție, Luis Vega Ramos, susține că referendumul din noiembrie este organizat de partidul guvernatorului doar ca acesta din urmă să își ascundă eșecurile din prezentul mandat. Timpul acestei consultări nu ar fi însă în prezent, mai crede dl Ramos. De aceea le cere simpatizanților să respingă referendumul, răspunzînd la prima întrebare de pe buletinul de vot că sînt mulțumiți cu statutul actual al insulei, dar la a doua opțiune să bifeze asociere liberă cu SUA. În consecință, rezultatul referendumului s-ar putea să fie din nou foarte ciudat.

Roberto Atienza – proprietarul fermei de cafea din inima insulei – crede însă că independența este cea mai bună alegere pentru Puerto Rico, dar nu *acum*, ci în perspectivă. „Acum nu sîntem pregătiți pentru nimic.“

***Octavian Coman** este jurnalist.*

LA SINGULAR ȘI LA PLURAL

Cu ochii-n 3,14

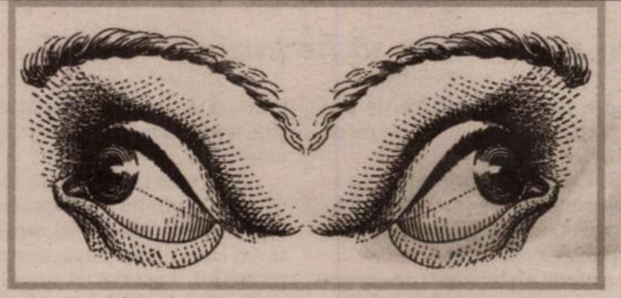

DACĂ AM REUȘI SĂ FACEM LOC LAUREATULUI LA GROAPA DE GUNOI, IDEEA DE „ȘANSĂ" AR OBȚINE PROBABIL UN SMOC ÎN VÎRFUL COZII

■ L-am întrebat pe un chinez în vîrstă de 60 de ani, care arăta de vreo 45, ce fac ei de se mențin atît de bine şi par atît de tineri. Mi-a răspuns că beau mult ceai (ceea ce ştiam deja) şi că „fac treaba mare în fiecare dimineaţă". Mi-a mai spus că el, cînd a venit în România, a fost foarte surprins cînd a aflat că se întîmplă ca românii „să nu facă treaba mare şi cîte cinci-şase zile". „Cum se poate aşa ceva?", m-a întrebat. Am ridicat din umeri: probabil că sîntem un popor constipat. Iar dacă am reuşi să facem treaba mare în mod disciplinat şi destoinic în fiecare dimineaţă, în cîţiva ani economia noastră ar merge la fel de bine ca aceea a Chinei. (**A. P.**)

■ Îmi asum riscul de-a sacrifica un „3,14" pe săptămînă de dragul domnului Andrei Marga. Care, în neobosita dumisale luptă pentru promovarea valorilor româneşti, a declarat miercuri, 10 octombrie, într-o emisiune de la Realitatea TV, următoarele: „Filmul a făcut paşi mari în România, muzica, arte plastice, fără dubii, trebuie să facem loc şi ştiinţelor şi tehnologiilor. Dau un exemplu, caloriferul este o invenţie transilvană, cîţi ştiu de asta? Calculul zborurilor cosmice, inventarea biospeologiei, sînt şi alte lucruri care trebuie etalate". Sînt absolut de acord. Îmi şi închipui titlurile din presa străină: „O excelentă expoziţie de calorifere la ICR New York" *(The New York Times)*, „Dracula şi caloriferul: o nouă perspectivă asupra istoriei ideilor" *(Frankfurter Allgemeine Zeitung)*, „Reşoul a murit, *vive le calorifère!*" *(Le Monde)*. (**L. V.**)

■ După ce a studiat diverse statistici (vîrsta, locul de naştere, sexul, ţara de origine, statutul marital, cu sau fără ochelari, posesor de barbă) referitoare la cei care au cîştigat Nobel-ul începînd din 1901, BBC a întocmit un portret-robot al laureatului. Rezultatul: pentru a avea şanse mai mari să cîştigaţi Nobelul trebuie să aveţi 62 de ani, să fiţi născut primăvara, să fiţi bărbat american, să fi studiat la Harvard, să fiţi căsătorit, să nu purtaţi ochelari şi să vă radeţi regulat. Restul depinde doar de dvs. (**A. M. S.**)

■ La emisiunea *X-Factor*, Cheloo – membru al juriului – e, uneori, crud, răutăcios, *politically incorrect*... Şi totuşi, există ceva în privirea lui, în felul în care vorbeşte, care nu are cum să nu-ţi smulgă un zîmbet, fie el şi vinovat: „Dansul tău e ca Apocalipsa după Hänsel şi Gretel"; „Dansezi ca o felină sufocată cu perna"; „Ai sărit în înălţime la groapa de gunoi"; „Vocea ta sună de parcă te-a epilat cineva cu forţa"; „Eu nu ştiu cît mai e premiul ăla la Loto, dar cred că e mai mare ca al nostru. Ai putea încerca să joci la Loto"... Pe de altă parte, nici participanţii nu se lasă mai prejos. Un concurent declara sus şi tare, înainte de a intra pe scenă: „Eu am o voce unicată, pe care nu orice gen de bărbat masculin o poate cînta". *Talent show*-urile – aceste izvoare nesecate de umor şi bună dispoziţie. (**P. M.**)

■ Noua găselniţă pentru nesfîrşita reformă în educaţie, Bac-ul profesional, pare a purta sindromul telecomenzii: nu-ţi plac emisiunile de cultură, dă pe divertisment. În apărarea promulgării legii, ministrul Educaţiei, Ecaterina Andronescu, aduce ideea de „şansă". Cum ar fi fost totuşi ca această şansă să se refere la o educaţie mai bună, şi nu să se manifeste întru deschiderea drumului către mediocritate? (**S. G.**)

■ Pentru rolul din filmul *The Expendables 2*, Sylvester Stallone l-a întrebat pe Chuck Norris dacă e dispus să spună unul dintre bancurile despre el însuşi care circulă pe Internet, astfel că soţia „Lupului singuratic" a ales unul dintr-un total de peste o jumătate de milion de bancuri listate aici: chucknorrisfacts.com şi aici: thechucknorrisfacts.com sau, dacă vreţi în franceză, aici: chucknorrisfacts.fr. Favoritul mea e acesta: „Chuck Norris nu citeşte cărţi; le fixează cu privirea pînă obţine toate informaţiile". (**M. C.**)

■ Cică în Marea Britanie e dat în urmărire un român care a furat un telefon şi a vorbit la el de 300.000 de euro. Ce-o fi avut atîta de vorbit?... Probabil că cea mai potrivită pedeapsă pentru el ar fi să tacă tot de 300.000 de euro. (**M. V.**)

■ Cineva a vrut să facă un bine şi a tuns toţi cîinii fără stăpîn de pe strada mea. Dulăii mari arată acum ca nişte pudeli: au rămas cu nişte coame groase şi cu un smoc în vîrful cozii. Se strîng seara în faţa măcelăriei şi îşi aşteaptă porţia. Arată fix ca-n desenele animate – dar latră ca-n filmele horror. (**M. M.**)

FRAȚILOR, CHIAR AM SCHIMBAT SEMNIFICAȚIA PERSOANELOR TEHNICE, NĂSCUTĂ DIN DEȘEURILE UNEI RUGĂCIUNI PENTRU VIITORIME?

■ Într-un hipermarket, casc gura la „fructe şi legume": cartofi albi din Olanda, pere din Spania, usturoi din China, mere din Polonia, rodii din Turcia. Fraţilor, pe la noi chiar nu mai creşte nimic? (**A. P.**)

■ Galeria imbecililor mondiali a primit recent în rîndurile ei un nou membru, pe rusul Vladimir Umanets, care s-a dus într-o sîmbătă la Tate şi a scrijelit pe un tablou de Rothko: „Vladimir Umanets '12 A Potential Piece of Yellowism". Vladimir şi-a explicat astfel creaţia: „Cu semnătura mea, această operă va fi mult mai valoroasă din punct de vedere artistic şi financiar, pentru că i-am schimbat semnificaţia. Dacă cineva o să-mi şteargă semnătura, o să fie cel mai mare ticălos". Să-i dea cineva un pahar cu apă şi să-l trimită înapoi la Putin, poate vrea să-şi lase semnătura şi pe cîteva portrete oficiale de la Kremlin. (**L. V.**)

■ Aflu dintr-un ziar că „un grup de inventatori români din Moldova noastră şi cea de peste Prut" a cîştigat o medalie de aur la Salonul Mondial de Invenţii şi Tehnologii Noi de la Sevastopol. Cercetătorii – se explică în articol – „au inventat un tratament miraculos prin care persoanelor cu calviţie le creşte părul în doar trei săptămîni!". Un adevărat miracol! Textul din gazetă e ilustrat şi cu portretul unuia dintre inventatori: un tip trecut binişor de cincizeci de ani, cu un zîmbet încrezător, care îşi poartă cu mîndrie chelia. (**M. M.**)

■ Jennifer Lopez şi-a amînat concertul programat la Bucureşti pentru data de 14 noiembrie. Cică nu i-ar fi plăcut condiţiile tehnice de la Sala Romexpo. Şi are perfectă dreptate, condiţiile de acolo sînt aproape la fel ca propriile ei prestaţii. (**A. M.**)

■ A murit zilele trecute, pe 8 octombrie, cea mai bătrînă femeie din lume, o georgiană de 132 de ani, născută pe 8 iulie 1880. O chema Antisa Jvichava şi se ţinea atît de bine încît ar fi meritat – la cîţi de 8 erau în destinul ei – să mai reziste pînă la 180 de ani. (**S. S.**)

■ Nişte albine din nord-estul Franţei s-au înfruptat ca spartele din deşeurile unei fabrici care produce bomboanele M&M's, iar mierea lor s-a albăstrit. Acum, apicultorii francezi sînt furioşi că nici un client nu doreşte să le cumpere mierea albastră. Francezii ăştia degeaba i-au dat pe Breton, Vian sau Éluard! *Aujourd'hui la terre est bleue comme le miel!* (**M. C.**)

■ Mănăstirea Curtea de Argeş a lansat o aplicaţie iPad pentru rugăciuni. Foarte bine. Aşteptăm şi aplicaţia pentru mătănii. (**M. V.**)

■ În cutia de scrisori, pliantul unui supermarket. Dintre oferte, una mi se pare tare şi o descarc, pentru viitorime, în pagina asta: „mici Get Beget". (**D. S.**)

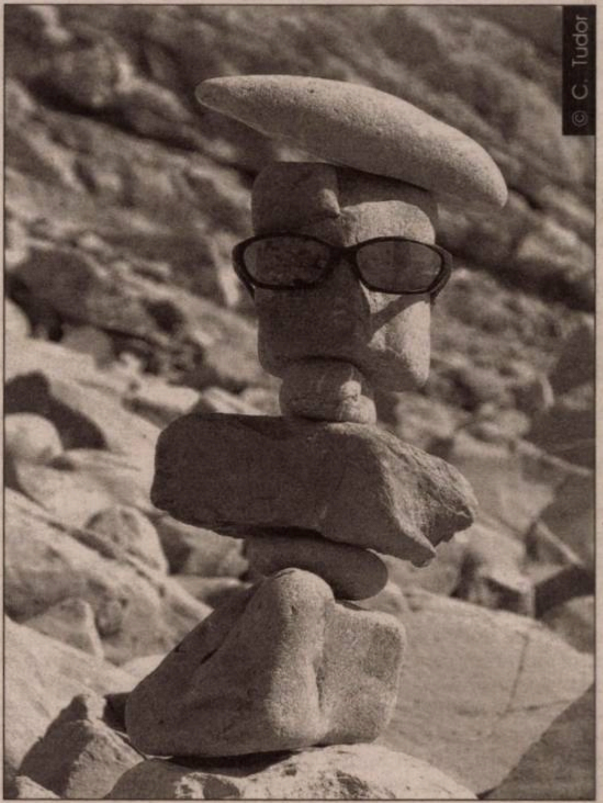
© C. Tudor

PUBLICITATE

DILEMATECA
SCRIERI • AUTORI • LECTURI
77

● Ancheta: Tabieturile criticilor literari
● Avanpremieră: Radu Paraschivescu
Astăzi este mîinele de care te-ai temut ieri
● Poemul din octombrie: Emil Brumaru, *Dragă Şerban*
● Dosar: Cui îi e frică de cărţile electronice?
● Interviu cu Enrique Vila-Matas de Luiza Vasiliu

Numai împreună cu *Dilema veche* din 25 octombrie!

Biblioteca „ASTRA" – SIBIU –

Biblioteca „ASTRA"
– SIBIU –

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)
DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul **IX** ■ nr. **454** ■ 25-31 octombrie 2012 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8+16 pagini ■ 4,90 lei

2 în 1

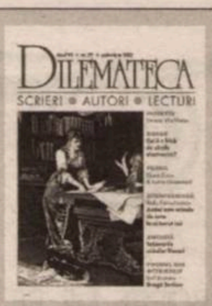

Dilema veche + Dilemateca

ANDREI PLEŞU
„Feluri de a nu înţelege parabolele“
pagina 3

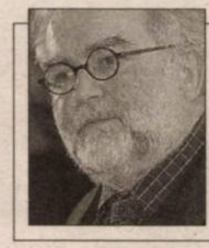

GEORGE BANU
„Fotografiile excesului“
pagina 13

SUPLIMENT
GRATUIT PENTRU COPII
DILEMATIX

Unde ni-s eroii?

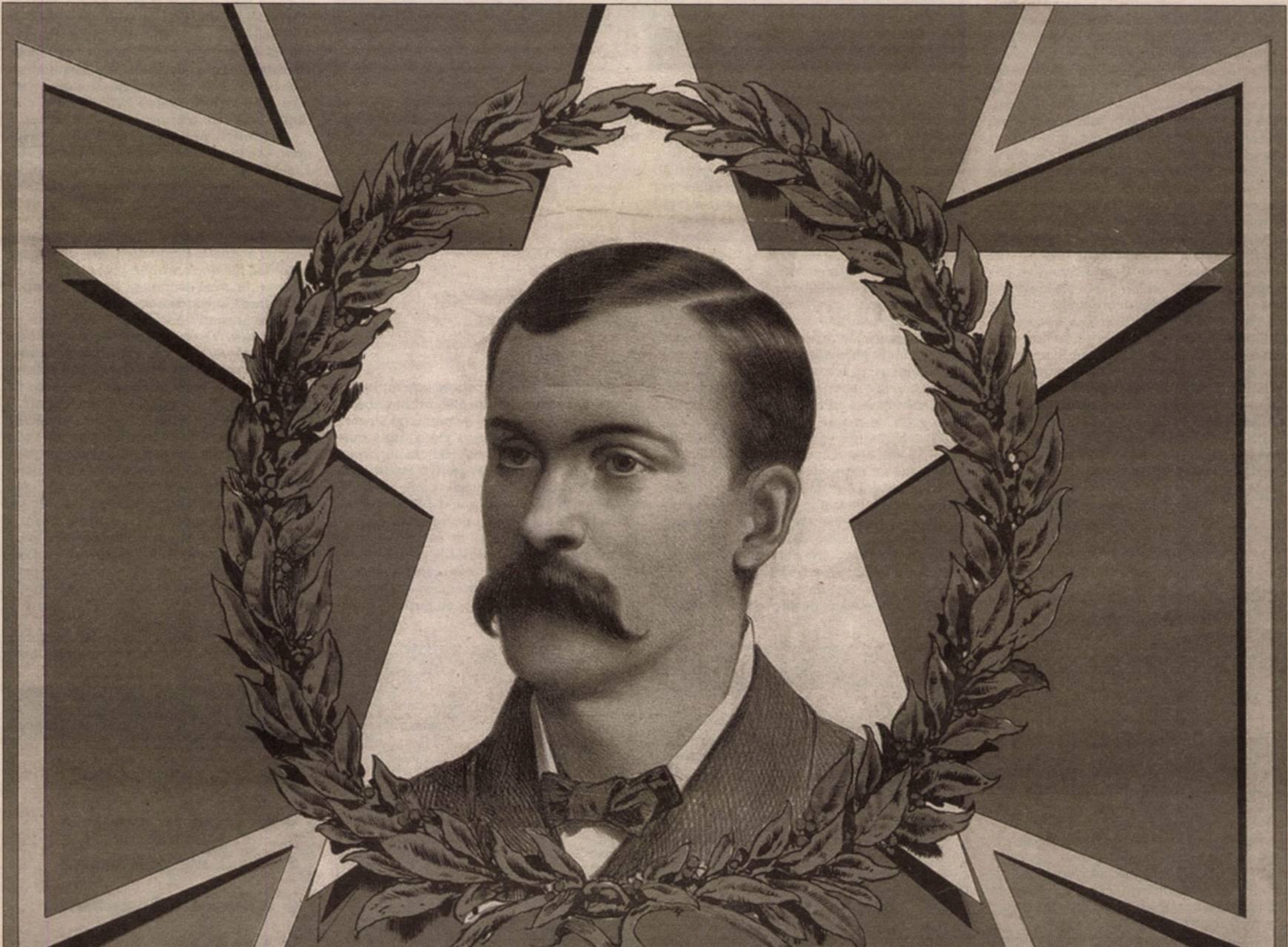

> *„Eroismul e singura modalitate de a deveni celebru cînd nu ai nici un talent.“*
>
> *PIERRE DESPROGES*

Redacţia DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 Bucureşti ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

DILEMATICI DIN TOATE ȚĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

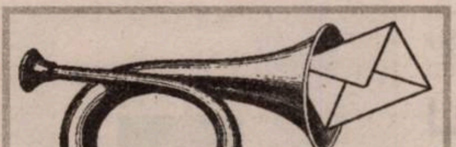

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

(WILLIAM FAULKNER – „LECȚIA DE CHIMIE“)

album dilematic Bogdan Tănase

COBORÎTE DE PE SITE

Articolul lui Andrei Pleșu, „Educația religioasă“

Criza valorilor și religia

O întrebare esenţială este *cum* să fie predată religia în şcoli. A nu preda deloc religia în şcoli este un caz particular, care face abstracţie de rolul religiilor în societate. *De ce* să fie predată religia în şcoli? Nu ştiu dacă comportarea nepotrivită la anumite evenimente religioase ţine mai ales de sentimentul religios. Mai degrabă mi se pare că ţine de gradul de educaţie, bună-cuviinţă, politeţe în general. De exemplu, poate că acei enoriaşi care se calcă în picioare ca să atingă relicvele sfinte sînt foarte credincioşi în sinea lor, dar asta nu îi împiedică să se îmbulzească. În altă ordine de idei, cred că problema mai generală este de fapt legată de criza valorilor. Postmodernismul vine cu relativizarea dusă la extrem, care pune în discuţie totul. Religiile sînt un ultim bastion al unor principii vechi, profunde, puternice, nu întotdeauna accesibile analizei raţionale – limitată chiar prin natura sa. De acord cu ecumenismul. De acord cu studiul religiilor dintr-o perspectivă detaşată, comparativă, mai degrabă filozofică. Ortodox sau nu, ateu sau credincios, un om cu o sensibilitate normală nu cred că poate să nu fie impresionat de personalitatea lui Isus, de gestul Său suprem care a schimbat faţa lumii promovînd Iubirea şi Iertarea. Despre asta cred că trebuie să li se vorbească copiilor. Şi despre exemplele şi pildele unor oameni sfinţi, despre exemple de umanitate ieşite din comun, despre nobleţea sufletului uman. Este o chestiune fundamentală de cultură. Cred în libertatea omului de a fi sensibil aşa cum simte el în faţa acestor mari exemple. Însă nu sînt convins că abordarea dogmatică este eficientă în contextul şcolar. Nu în ultimul rînd, dacă, referitor la religie, în familie există o anumită poziţie iar la şcoală o alta, rezultatul nu este favorabil copilului. În fine, problema religiei în şcoli este una foarte delicată. Este mult mai simplu de răspuns la întrebarea de ce nu există atractivitate pentru manualul de religie. Iar răspunsul a fost deja publicat chiar în *Dilema veche,* prin intermediul articolului doamnei Maria Iordănescu (http://dilemaveche.ro/sectiune/societate/articol/pacatele-manualului-rel...).

adăugat de cmarcel
la 08 octombrie 2012

Articolul lui Cătălin Ștefănescu, „«A violat o babă» – din nou, despre barbarie“

Nu doar o marfă...

Pentru societate – şi aici nu voi face o diferenţă marcantă între Est şi Vest – demenţa senilă este o experienţă relativ nouă. Creşterea speranţei de viaţă, din ce în ce mai accelerată în ultimii 40 de ani, ne lasă pe toţi bulversaţi: e nedrept să afirmaţi că generaţiile lucrătoare nu ştiu ce să înţeleagă din generaţia vîrstnică. Nici vîrstnicii nu prea ştiu ce să facă din ei înşişi, nu pentru că sînt resemnaţi sau marginalizaţi cultural, ci pentru că majoritatea nu au avut părinţi sau bunici care să fi trăit pînă la 80-90 de ani.

Vorbiţi despre barbarie şi despre faptul că ne uităm peste gard la erorile Occidentului; pentru România, în particular, acolo unde opţiunile pentru o îngrijire decentă a unui bătrîn în afara familiei sînt încă inexistente, v-aş întreba ce dovadă de umanitate poate oferi un adult care trebuie să îşi îngrijească şi părinţii, şi copiii.

Atunci cînd nu există nici o speranţă de ajutor, bătrînii devin o povară. Adesea, îngrijirea unui bătrîn înseamnă mai puţină atenţie dată unui copil, şi, prinşi în referinţe culturale care ne fac (pe toţi) datori, şi faţă de unii, şi faţă de ceilalţi, trebuie să alegem.

Nu mă refer la cruzime sau la bagatelizare, bineînţeles. Făceaţi doar referinţă la o anumită cultură a educaţiei. Pentru mine, deşi sînt foarte departe de a fi defetistă, cultura educaţiei pe care o menţionaţi mă face să îmi doresc să mor înainte de a deveni o povară; am învăţat asta din faptul că mama mea a trebuit să aleagă între mine şi mama ei, şi nimeni nu a avut de cîştigat. Bunica mea a murit – inevitabil – la 87 de ani. Mama a trăit mereu cu vinovăţia de a nu putea avea grija de mama ei atît cît era nevoie (24/7) şi că trebuit să o lase în grija mea. Aveam 12 ani, m-am descurcat cît de bine am putut, dar nu m-am descurcat foarte bine.

În puţinele clipe de luciditate care îi mai rămăseseră, bunica plîngea şi îşi cerea scuze că nu mai poate să se spele, că nu mai poate merge pînă la toaletă. Îşi cerea scuze de la mine, deşi nu ştia cine sînt; pentru ultimii cinci ani ai vieţii ei, a crezut mereu că sînt mama.

Ca să discutăm despre umanitate, ar trebui să existe un sistem de suport care să permită umanitatea pînă în ultimele momente.

adăugat de Zamfir Maria
la 12 octombrie 2012

Articolul lui Vintilă Mihăilescu, „Un comentariu“

Loc de muncă

Am avut ocazia să cunosc mai multe categorii de români care au emigrat în Canada. Sînt multe oportunităţi de muncă şi afaceri, dar fiecare îşi rostuieşte viaţa după cum vrea. Ideea de bază este că trebuie implicare, muncă serioasă, interes pentru studiu continuu. Te poţi angaja ospătar sau agent de vînzări şi trăieşti mai bine ca în România, dar nu poţi avea nici o perspectivă de promovare într-o altă clasă de salarizare. Poţi urma o nouă şcoală, facilităţile pentru studiu fiind deosebite. Te poţi implica într-o afacere, dacă apreciezi că ai căpătat ceva experienţă în domeniu. A te mulţumi cu puţinul pe care-l obţii fără un efort prea mare nu mi se pare o atitudine potrivită pentru un emigrant cu vîrsta sub 40 de ani. În mod cert, chinezii pe care i-am văzut pe acolo, cel puţin acum, se străduiesc să înveţe limba engleză, vor cu totul altceva, vor mai mult, cît se poate de mult. Atitudini şi atitudini...

adăugat de Mihalache Tudor
la 13 octombrie 2012

Articolul Mariei Iordănescu „Păcatele manualului de religie“

O provocare

Nu am avut ocazia să consult un manual de religie, dar din ceea ce scrieţi mi-a fost uşor să înţeleg. Da, manualele de religie suferă de aceleaşi metehne ca biserica (religia). Ele nu au cum să fie mai bune (mai moderne) ca cei care le alcătuiesc. Cărturarii, împreună cu toţi slujbaşii Bisericii Ortodoxe, sînt învechiţi. Nu sînt preocupaţi de modul cum sînt receptaţi de către elevi. Ei sînt încă adepţii sintagmei „Crede şi nu cerceta“. Dar asta (acum) nu se mai poate. Este nevoie de reforma profundă a Bisericii Ortodoxe, a învăţămîntului în general şi, în particular, a celui religios. Acestea sînt motivele pentru care nu sînt de acord cu introducerea religiei în şcoli. Sînt însă, ca şi dvs., destul de pesimistă. Nu ştiu cine şi cum ar putea să schimbe din temelii Biserica Ortodoxă, pentru că ea trebuie să fie prima reformată. Pentru asta este nevoie de minţi luminate şi îndrăzneţe, care să convingă că a sosit vremea altei viziuni despre Dumnezeu şi credinţă. Iată aici „o provocare“:

„Vă întreb *ex abrupto:* dacă aţi fi *superman,* sau baremi calu' năzdrăvan al lui Harap-Alb, ori lampa lu' Aladin, frecată bine, şi vi s-ar cere să desferecaţi *pecetluitele taine* ale *vieţii* în faţa ochilor genuini ai unor simpli cetăţeni – oşteni, pescari, teslari, vameşi, filisteni, mineri, discipoli, precupeţi, belferi, ingineri, complotişti etc. –, cum aţi proceda? Iar dacă teribila provocare vi s-ar fi lansat la anno domini 33 – e.g.! –, ce-aţi fi putut face? Eu zic că n-aţi fi fost mai potenţi ca Nazarineanu' însuşi! Iar acesta ştim ce păţi... *oops*. Vă mai întreb: ce credeţi, bre, *Iahve* ăl Mare, patronu' căprarilor lu' Israel, fuse oare mai explicit faţă de ciobanu-i Moise – în defularea *pecetluitelor taine* –, decît fu *Messia* faţă de pescaru-i Simon Petru?... Chiar dacă rabbi *Anna & Caiaffa* sau ceilalţi doctori şi docenţi talmudici n-or să vrea să-mi răspunză, crezându-mă prea mic pentru o aşa întrebare, eu însă cunosc răspunsu' din *Carte*... Docţii ar zice perpetuu *da...!* şi l-ar răstigni succesiv pe christ, inclusiv pe omologu' postmodern al acestuia, dacă – doamne fereşte – li s-ar (mai) oferi ocazia...! Ţineţi minte cinci cuvinte: cărturarii e tot canainte... *oops*...“ Continuarea cu „provocarea“ o găsiţi aici: http://planetaou.wordpress.com/

adăugat de ionescu steliana
la 16 octombrie 2012

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Meseria de spion**
- **Religia în școli**
- **Cei 7 ani de acasă**
- **România înapoiată**
- **Anarhia**
- **Disidenți**

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Patricia MIHAIL ● Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA
Dan STANCIU ● Mircea VASILESCU (redactor-şef) ● Luiza VASILIU (editor conţinut web)

RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Iulian COMANESCU
Claudiu CONSTANTINESCU ● Codrin Liviu CUŢITARU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO
Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI ● Oana STOICA ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU ● Rodica ZAFIU

CAP LIMPEDE: Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA

ABONAMENTE ŞI INFORMAŢII: Zirkon Media ● tel.: 0730.190.899, număr cu tarif normal în orice reţea telefonică, orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@zirkonmedia.ro
PUBLICITATE: Ionela DANA ● tel.: 0730.190.808 ● e-mail: ionela.dana@media-point.ro
DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Mircea CIOBOTARU
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Alin BENEA
DIRECTOR VÎNZĂRI: Mircea IONESCU

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de
Adevărul holding

Tiraj 11.950 ● Tipărit la Tipomedia Bucureşti

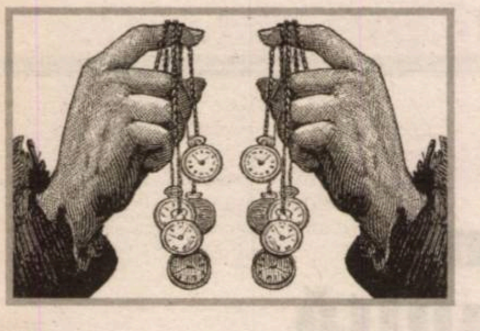

Andrei PLEȘU

nici **așa**,
nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Feluri de a nu înțelege parabolele

Unul dintre obstacolele greu de trecut în efortul de a înțelege parabolele lui Iisus este omiletica moralizant sentimentală, care dizolvă înțelesul lor grav și neconvențional într-o mică oră de dirigenție, într-o dădăceală duminicală. E un mod de a nu percepe dimensiunea cosmică, miraculoasă, tainică și, în fond, „scandaloasă“ a Întrupării. Actul kenotic al Fiului, dispus să treacă hotarul imaginabilului, pentru a asuma un corp omenesc, cu tot balastul lui, de dragul creaturii Sale, ar suna ridicol, dacă rezultatul acestui plonjon halucinant ar fi un compendiu de bună purtare, o sumă – previzibilă – de precepte cuminți. Nu e de crezut că Dumnezeu a venit pe pămînt ca să țină un duios discurs de mătușă cumsecade. Tipul acesta de derapaj nu se manifestă, firește, doar în lumea predicației răsăritene. Iată comentariul unui teolog american (Robert Farrar Capon), exasperat, și el, de platitudinea, de lipsa de anvergură a multor comentarii la Evanghelie: „Adesea, fie că sînt capete pătrate, fie din lipsa studiului, fie din cauza slabei pregătiri, fie din pură plictiseală, predicatorii aruncă fără grație de la amvon comorile Scripturii ca pe o grămadă de pești morți. Nici un pic de farmec în monologurile lor, nici o «intrigă», nici o tensiune, nici o intuiție a faptului că oficiul care le-a fost dat e tocmai acela de a administra o casă care nu seamănă cu nici o altă casă. Tot ce obțin e un soi de entuziasm monomaniacal pentru cele două-trei teme care sînt, întîmplător, pe măsura gustului lor bizar: focul iadului, să zicem, sau cursul scurt despre viziunea umanistă a iubirii, sau rețeta rapidă a spiritualității, sau o dăscăleală mediocru moralizantă privind buna purtare, despre care au decis de mult că e mai ușor de înghițit decît paradoxurile Evangheliei.(...).Trebuie să ne rugăm pentru predicatori. Fie ca Dumnezeu să aducă mai repede ziua în care ei vor fi stat suficient de mult în cămara castelului pentru a-și pierde nițeluș mințile dinaintea Cuvîntului și a se îmbăta cu bucurie de textul Scripturii“. (Eram foarte tînăr cînd Arhim. Benedict Ghiuș, în chilia sa de la Mitropolie, mi-a scris, pe un petic de hîrtie, o propoziție din Breviarul Latin cu un mesaj asemănător: *Laeti bibamus sobriam profusionem Spiritus* / „Să bem cu bucurie din sobra supraabundență a Spiritului“). În termeni asemănători vorbește și Nicolae Steinhardt: „Cele mai bune și mai frumoase simțăminte ori mai folositoare învățături sînt anihilate de tipizarea verbală, care-i simptom de lene, frică și uscăciune a inimii. Tot atît de dușmănoase sînt stilul pilduitor, edificator, onctuos, stilul emfatic, stilul grandilocvent sau deprinderea comodă de a reduce predica la repetarea pericopei evanghelice“.

Efortul de a scoate înțelesul textului din însăși substanța lui se lasă uzurpat de încercarea de a introduce în text un înțeles străin de intenția lui originară.

Dacă însă comentariul cuminte, sec sau dulceag, lăsat să se dizolve în retorica previzibilă a unui compendiu de etică, își ratează ținta, ne vom grăbi să adăugăm că nici exaltarea imaginației, „talentul“ literar și ingeniozitatea pură nu dau rezultate convenabile. André Gide își poate permite, firește, ca artist, să închipuie o versiune a „Parabolei Fiului Risipitor“ *(Le retour de l'enfant prodigue)* în care, alături de cei doi frați ai pasajului biblic, mai există un al treilea, cel mai tînăr, decis să răzbune eșecul celui întors acasă. El va pleca, la rîndul lui, iar „fiul risipitor“ îl va încuraja s-o facă: „Iei cu tine toate speranțele mele (...). Fie să nu te mai întorci niciodată“. Dar André Gide nu are pretenții de hermeneut. În schimb, există „specialiști“ a căror „îndrăzneală“ e cauționată de un cert prestigiu academic. Pentru Charles Hedrick, de pildă, parabolele sînt un fel de „ficțiuni“ cu valoare autonomă, expresii ale unei creativități mai curînd literare. Iisus, s-ar zice, e din familia lui Mallarmé. William R. Herzog preferă, dimpotrivă, să-i facă un portret de Che Guevara: un insurgent de stînga, procupat de soarta celor exploatați...

Viciile literalismului placid, ale inflamației literare sau ale zelului ideologic transformă, de multe ori, parabola în materia primă a unei divagații care pierde cu totul din vedere textul propriu-zis. *Exegeza* e înlocuită prin *eisegeză:* efortul de a scoate înțelesul textului din însăși substanța lui se lasă uzurpat de încercarea de a introduce în text un înțeles străin de intenția lui originară.

Fragment din ultimul capitol – „Critica Rațiunii Exegetice“ – al volumului Parabolele lui Iisus. Adevărul ca poveste, *în curs de apariție la Editura Humanitas.*

■ ■ ■

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Prohodul ziarelor

S-o luăm binișor, de la cîteva știri recente. *Newsweek* a anunțat oficial că în 2013 va închide ediția tipărită și va rămîne doar online. *The Telegraph* a scris despre *The Guardian* același lucru: în curînd va apărea doar online. (Patronul lui *The Guardian* a dezmințit – dar a făcut-o pe contul său de Twitter, adică o dezmințire cu jumătate de gură...) Aceste știri au făcut înconjurul globului, poposind pînă și în țărișoara noastră, ale cărei ocupațiuni mintale majoritare sînt de cu totul altă natură...

Alte știri. În SUA, de cîțiva ani încoace, cotidiene vechi, cu tradiție și prestigiu (din Boston, Chicago și alte orașe), au *rămas deja* doar cu varianta online, întrerupîndu-și glorioasa carieră de ziare tipărite. Pînă și marele *The New York Times* a anunțat de cîtva timp că s-ar putea ca din 2013 să renunțe la ediția tipărită. În Europa (iar aici intru în categoria „știri nebăgate în seamă“), mai precis în Franța, sora noastră mai mare, cele două mari ziare – *Le Monde* și *Le Figaro* – au lipsit de la chioșcuri în cîte-o zi, în vara asta, oferindu-le cititorilor – de nevoie – accesul deplin la varianta online. Cotidianul economic *La Tribune* apare doar online încă de la sfîrșitul lui ianuarie. În Grecia au dispărut ziare, dar nu le-a cîntat nimeni prohodul la nivel european sau planetar, căci avînd în vedere datoria enormă a Greciei și problemele conexe, cui îi mai pasă de niște amărîte de ziare? În țările nordice, în schimb, lucrurile sînt stabile; *Aftenposten* – principalul cotidian norvegian – face chiar planuri de dezvoltare, iar acum vreun an și ceva a lansat un nou supliment *tipărit*, eminamente cultural, cu apariție lunară, care s-a vîndut peste așteptări. În Germania, e așa și-așa: marile ziare încă nu au temeri, cele mai mici da, se dezbate problema, dar încă nu e „fatal“... Dacă ieșim din ograda lumii occidentale, descoperim că în India ori Brazilia (și alte state în plină ascensiune economică) există un *boom* al presei tipărite: vînzările au crescut considerabil în ultimii ani. Dar asta pentru că acolo are loc – pe repede-înainte – un proces prin care lumea occidentală a trecut de mult: accesul tot mai multor oameni la educație, deci și la citit presa.

Rezum: ajuns cuțit os. Ceea ce se discută, prezumă, prevestește, pregătește, de cîțiva ani, devine tot mai mult realitate. Cotidienele tipărite își trăiesc, în lumea occidentală, asfințitul. Pe ici-pe colo, și cîte-o revistă săptămînală (dar deocamdată mai degrabă ca excepție). Sigur, e la îndemînă să dai vina pe invazia Internetului – iar prezența lui pe noile dispozitive mobile nu face decît să grăbească trecerea presei pe suporturi electronice. Dar moartea lentă a ziarelor „așa-cum-le-știam“ a început de mult, dinainte de Web 2.0, de bloguri și rețele sociale. E surprinzător pentru mine cum de este uitat, în multe dezbateri care se străduiesc să explice de ce mor ziarele, marele dușman: televizorul. Acțiunea sa tenace de a transforma receptorul (de știri, de divertisment, de idei, de imagini) într-unul pasiv, care ia ce i se-dă, la pachet cu reclamele care-i întrerup șirul privirii & gîndirii, a început de mult și a creat efecte pe termen lung. E ușor să acuzi „tineretul din ziua de azi“ că nu mai cumpără presă tipărită, căci e tot timpul conectat la Internet; dar tineretul se conectează (și) pentru *a citi* niște „chestii“ care pînă mai ieri se numeau ziare, acum se numesc altcumva, dar cam tot aia sînt. În schimb, adulții ajunși la maturitate în Europa Occidentală sînt prima generație *trăită* cu telecomanda în mînă și cu ochii ațintiți pe oferta bogată de posturi TV *comerciale*. (Căci televiziunea a fost, în țările europene, doar *publică* pînă acum vreo două-trei decenii; liberalizarea – și, prin urmare, apariția posturilor comerciale – a avut loc abia prin anii '80.) E de meditat: cine „trădează“ cu adevărat ziarele? Generația celor de 20 de ani, care au crescut cu mouse-ul la îndemînă și li se pare natural să dea click în loc să meargă pînă la chioșc? Sau oamenii de 40-50 de ani, care s-au dezvățat treptat de ziare moțăind în fața televizorului, iar acum renunță la ele de tot?

Asemenea mici dileme și reflecții sînt valabile pentru țările occidentale, care au trăit firesc, natural, în succesiunea lor normală, toate vîrstele presei libere. În România, am ars etapele. Ba chiar le-am pîrlit cu fulgi cu tot. În două decenii, ne-am „conectat“ direct la vîrsta pe care o trăiesc SUA și Europa Occidentală. Ba chiar le-am luat-o înainte: ziarele noastre vor rămîne fără ediții tipărite *înaintea* celor din Vest. Nu vorbesc de tabloide (deși nici ele nu se mai vînd ca acum trei-patru ani), ci de așa-numitele ziare *„quality“:* cifrele lor de vînzări au început să coboare sub 20.000 de exemplare. Într-un an, o să le cîntăm prohodul, individual sau în grup. Parțial, e vina jurnaliștilor: n-au reușit să „țină“ publicul cîștigat în anii '90 spunînd povești interesante despre oameni și viețile lor ori investigînd o societate care, într-o aiuritoare tranziție fiind, îți oferă subiecte interesante la tot pasul. Parțial, e vina managerilor: s-au lăcomit, au crezut că ziarul e doar „un produs“ ca toate celelalte, vandabil prin marketing agresiv și prin studii care să arate „comportamentul consumatorului“. O fi, dar cititul presei presupune practici culturale și sociale pe care nu le-a studiat nimeni în România. Iar celor mai mulți manageri de presă nici nu le-a păsat de asta, deși aici e una dintre cheile problemei: dincolo de „comportamentul de consum“ – ca s-o simplificăm – ziarele apar pentru că niște oameni vor să *citească* ce scrie în ele; așa că trebuie răspuns la cîteva întrebări simple – ce, cum, cît, de ce citesc, ce discută cu nevasta ori cu prietenii la o bere despre ce au citit, în ce locuri citesc... (Sînt și altele mai nuanțate, sînt tone de studii despre asta în lumea occidentală; unele se potrivesc la realitatea românească, altele nu.) Problema e că, mutate online, ziarele încep să facă aceleași prostii pe care le-au făcut în ultima vreme și pe hîrtie: vor audiență cu orice preț. Ceea ce nu e rău în sine. Dar în loc să-și construiască răbdător o audiență, se zbat între trucuri ieftine, uitați-vă un pic la „tehnica“ titlurilor de pe site-urile ziarelor: „Cutărică a făcut nu-știu-ce. Click aici să aflați“. Click-urile fac audiență. Dar audiența ce face? În nici un caz nu aduce banii necesari pentru a ține ziarul/site-ul în viață.

Cotidienele tipărite își trăiesc, în lumea occidentală, asfințitul.

Dar va mai dura un pic pînă cînd ziarele online (sau cum se vor numi ele de aici înainte) vor conștientiza propriile probleme. Deocamdată, să ne pregătim să cîntăm prohodul cotidienelor tipărite. Doar n-o să fim în afara „lumii civilizate“, nu? Numai că „lumea civilizată“ a ajuns așa și datorită ziarelor pe care le-a inventat, crescut și ținut vreme de zeci și zeci de ani. Nu-i nimic, noi avem televiziuni. O să aflăm de acolo ce ni se întîmplă. Sau, mai bine zis: o să ni se întîmple ce aflăm de acolo.

■ ■ ■

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Bunul român şi Europa mai multă

Tare bine prinde cîte o polemică prietenească, uneori. Aşadar, îmi face mare plăcere să combat cu amicul Cristian Ghinea care, în articolul său „Romi, educaţie, anticorupţie“ din numărul 450 al *Dilemei vechi*, înşiră (conform titlului) trei domenii care au nevoie certă de mai multă reglementare/supraveghere europeană, în cazul României. Ironia este că nici unul dintre cele trei subiecte nu reprezintă materie de *acquis* comunitar. Altfel spus, degeaba am dori noi implicare europeană. Europa nu doreşte implicare europeană. Ceva mai riguros: statele membre nu intenţionează în nici un fel să implice reglementări ale Comisiei Europene în politicile respective: minorităţile, educaţia sau justiţia. Toate trei (pe lîngă multe altele) se menţin la nivelul de decizie al guvernelor naţionale, conform binecuvîntatului principiu al subsidiarităţii (acela care spune că decizia trebuie păstrată la cel mai „local“ nivel posibil, de dragul controlului public cît mai eficient).

Cel mai bun exemplu este exact cel al politicilor anticorupţie, atît de mult discutate în România. Degeaba zice doamna Macovei, chiar de la Bruxelles, că există prea multe tipuri de reglementări în cele 27 de state membre, privind, să zicem, conflictul de interese sau că măcar instituţiile comunitare ar putea să-şi facă un pic de curăţenie în propria ogradă. Recenta demisie (demitere, mai exact) a comisarului maltez pentru sănătate, John Dalli, pare a-i da dreptate doamnei Macovei: la Bruxelles, *lobby*-ul direct pare extrem de agresiv, în condiţiile în care procesul de decizie este mult prea puţin transparent în mult prea multe puncte ale mult prea complicatelor proceduri interne. Mai în glumă, mai în serios, aş zice că Europa are nevoie de mai multă Europă, în aproape aceeaşi măsură în care România ar avea nevoie de mai multă Europă. De aceea, m-aş considera mai degrabă „bunul european“ decît „bunul român“ în materia cu pricina.

Există, în opinia mea, măcar o zonă de reglementare în care consider că ne-ar trebui ceva mai puţină regulă europeană şi ceva mai multă decizie naţională: agricultura. Nu e un secret pentru nimeni: politica agricolă comună este singura cu adevărat „comună“, la nivelul întregii Uniuni. Există niveluri relativ standard pentru subvenţiile directe la hectar, există o politică clară, a preţurilor mari, în favoarea fermierului, valabile în toate cele 27 de state membre. Aş îndrăzni, însă, a crede că deciziile privind cultivarea unor soiuri obţinute cu ajutorul bio-tehnologiilor (nu vă lăsaţi păcăliţi de expresia folosită, e vorba despre odioasele organisme modificate genetic) ar trebui să fie luate strict la nivel naţional. Ar trebui, de exemplu, să lăsăm România să decidă aprobarea (sau nu) a cultivării de soia modificată genetic. Pentru cei care au lecturi incomplete de pe site-uri ecologiste: soia modificată genetic se dă de mîncare vacilor. *Ele* mănîncă furajul respectiv, nu oamenii. Cultivarea este (încă) interzisă în UE. Numai că fermierii europeni trebuie să-şi hrănească vacile cu amintitele boabe, altfel kilogramul de carne ar ajunge spre o sută de roni. Aşadar, soia-frankenstein este importată în cantităţi copioase de peste Ocean (din SUA, Argentina sau Brazilia). România ar putea cultiva, numai că nu are voie. Prin alte state membre nu se poate cultiva, pentru că nu îi ajută natura (umiditate, temperatură, sol, mofturi din astea). Aşadar, nu prea există interes la nivelul Uniunii, iar importatorii au un lobby (mult prea) puternic. Vorbim de miliarde de euro anual. Nu ar fi mai în interesul bunului european-român ca decizia să nu mai fie luată la Bruxelles, ci mai aproape de lanul cu soia, adică la Bucureşti? Măcar pînă cînd altă serie de şoricei temeinic îndopaţi 20 de ani cu aceleaşi boabe vor muri de scîrba meniului unic, în vreun institut de cercetări din Franţa.

© D. Călinescu

Mă angajez să-i ofer lui Cristian Ghinea şi alte exemple de politici în care României i-ar prinde bine ceva mai puţină Europă, numai că polemica este inegală: el are o pagină întreagă, eu numai jumătate. Care tocmai s-a terminat.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

ROCK FM Classic Rock
STEVE VAI
WITH SPECIAL GUEST BEVERLY McCLELLAN
1 NOIEMBRIE | SALA PALATULUI
BILETE: MYTICKET.RO / DIVERTA
vai.com @stevevai /stevevai
ORGANIZAT DE EMAGIC

PUBLICITATE

FESTIVALUL DE MUZICĂ VECHE
BUCUREŞTI 2012
24-28 octombrie
www.earlymusic.ro
eventim Biletele prin reţeaua Eventim.
www.eventim.ro
Parteneri
Sponsori
Co-producatori
Parteneri media
Institutul Cultural Român
Biserica Anglicană
AQUA Carpatica
ANTIQVA
rfi
SAPTE SERI
Historia
DILEMA
City COMPASS
elmiplant

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Note pariziene

■ La Grand Palais, pînă la jumătatea lui ianuarie, mare expoziție Hopper. Spun „mare“ pentru că adună peste 70 de lucrări ale pictorului american și – spun curatorii – asta înseamnă cea mai amplă retrospectivă Edward Hopper organizată vreodată în afara Americii. Parisul îl adoră pe Hopper: coada de la intrare este destul de mare la orice oră și în orice zi, se recomandă achiziționarea biletului de intrare de pe Internet cu cel puțin două săptămîni înainte și, oricum, chiar și în această situație, dacă pleci spre această expoziție e bine să fii pregătit pentru o așteptare lungă, deoarece sălile sînt aglomerate. Adică, să ai ceva de citit. Cînd am fost eu, în jurul meu, la coadă, o domnișoară citea *Republica* lui Platon, o doamnă citea *Insuportabila ușurătate a ființei* și un domn grizonant nu și-a scos ochii din ceva Camus. Revistele din mîinile altora erau, exclusiv, de artă (cele mai multe despre evenimentul la care așteptam să intrăm) și doar unul singur, izolat, desfăcea cuvinte încrucișate. Așadar, lecturi de performanță. Motivele adorației parizienilor pentru Hopper sînt la îndemînă. Mai întîi, reciprocitatea. Hopper s-a desăvîrșit ca artist în timpul unor lungi călătorii de studii la Paris, îi admira pe Manet și Degas și era unul din acei francofili în stare să recite pe dinafară Baudelaire și Verlaine. În al doilea rînd, Hopper este, astăzi, un star. Nu vreau neapărat să spun că parizienii sînt snobi, dar forța de atracție a unui pictor ale cărui lucrări se vînd cu prețuri în jurul a 20 de milioane de dolari bucata este semnificativă. Edward Hopper formează, alături de Mark Rothko (cu 20 de ani mai tînăr decît el) și de Jackson Pollock (cu 30 de ani mai tînăr), grupul celor mai cunoscuți pictori americani ai secolului trecut. Cel puțin în Europa, pentru că americanii o așază fără ezitare în aceeași elită a marilor maeștri moderni și pe Georgia O'Keeffe, cea care, cel mai devreme născută dintre ei, le va și supraviețui tuturor, grație unei longevități uimitoare. În explicarea imensului succes de public al retrospectivei nu aș exclude nici angoasa – o specialitate franțuzească de care s-a ocupat pe larg Hopper. Lucrările sale, ridicate în slăvi peste tot în ultimii 70 de ani, spun lucid povești ale singurătății fără leac – doza de melancolie e strivitoare, lumina este, întotdeauna, neiertătoare, iar personajele sînt inubliabile. Personajele din pînzele lui Hopper te urmăresc mult timp după ce le-ai văzut. Mulți au spus că sînt întruchipări ale solitudinii, că par a fi victimele modernității americane frenetice care subminează comunicarea interumană, dar curatorii acestei expoziții văd altceva. Pentru ei, personajele lui Hopper sînt figuri – e drept, izolate – ale rezistenței omului în fața acestui tsunami de inuman adus peste ei de modernitate. Înclin să cred că așa este, pentru că sub fiecare figură hopperiană se poate citi tensiunea unei încăpățînări ireductibile și nu-mi par, cu cîteva excepții notabile, oameni resemnați sau învinși. Oricum, dacă sînt victime sau eroi, numai fiecare privitor va decide în cele din urmă, căci, știm dintr-un poncif, arta e în ochiul celui care vede, și nu în pensula celui care pictează.

■ La Luvru, o expoziție îndelung așteptată aici – „Rafael. Ultimii ani“. Titlul mi se pare provocator, dat fiind că expoziția este dedicată unui artist care a trăit 37 de ani. Care „ultimii ani“ te-ai întreba, încercînd să-i distingi de „primii ani“. De fapt, expoziția se concentrează pe atelierul său. După 1508 (Rafael avea 25 de ani) artistul este chemat la Roma și primește prima sa mare comandă: renovarea apartamentelor Papei Iulian al II-lea. O treabă lungă, pe care o va continua și după ce comanditarul moare. Succesorul său, Leon al X-lea de Medici, este și el un admirator al lui Rafael. În final, după ce a lucrat 12 ani, Rafael nu va termina această redecorare, pentru că – așa cum spuneam – la 37 de ani va trece la cele veșnice în urma unui atac febril puternic, despre care Vasari ne spune, în celebra sa carte dedicată pictorilor, că a fost generat de o prea intensă dezordine erotică. În fine, alți biografi mai îngăduitori sau, poate, mai profunzi, pun moartea timpurie a lui Rafael pe seama epuizării: lucra enorm. Cam despre asta vorbește expoziția de la Luvru. În ultimii doi ani, la Florența, și pe toată perioadă, la Roma, Rafael a primit multe și felurite comenzi: portrete sau tablouri de inspirație religioasă sau picturi de biserici sau decorațiuni de interioare sau lucrări de arhitectură sau chiar de conservare a monumentelor mai vechi. Era un artist la modă, cu mare căutare, și chiar contemporanii săi, cu un uimitor simț al valorii eterne, știau că el e singurul demn să stea alături de „zeii“ Leonardo și Michelangelo. La rîndul lui, Rafael nu refuza nimic. Copleșit, a adus ucenici în atelierul său, alături de care a lucrat cot la cot. Cei mai cunoscuți: temperamentalul Giulio Romano și fidelul Gianfrancesco Penni. Expoziția de la Luvru le face, cumva, dreptate. Geniul exuberant al lui Rafael oculteaza, desigur, calitățile excepționale ale celor doi – dar secunzii au rolul și, mai ales, rostul lor. Uneori, Penni desenează studiile pentru o lucrare amplă pictată de Rafael. Alteori, Romano colorează ceva schițat de maestru, dar se întîmplă și invers: lucrări ale lui Romano sînt finisate, în detalii, de Rafael, care pare a-i face un serviciu discipolului. De asemenea, expoziția ne readuce în fața ochilor tema religioasă favorită a lui Rafael, Madonna cu Pruncul, temă pe care artistul a ilustrat-o de sute de ori într-o vreme în care nu se inventase psihanaliza de revistă glossy să aflăm că, astfel, autorul „mărturisește“ o relație complicată cu mama sa. Nu în ultimul rînd, ultima secțiune a expoziției cuprinde portrete. Aici, Rafael e unic. Geniu pur!

■ De cîte ori merg în Montmartre, am impresia că-mi scapă ceva. Locul este – se știe, foarte turistic – după ce, acum un veac, era cu totul boem. Adică, amărît și sărac. Îmi place mult, dar e ceva misterios aici. Mă tot întreb de ce oare calitatea pictorilor refugiați pe acest deal întrece cu mult calitatea scriitorilor ajunși aici. Dintre cei dintîi, pe Montmartre vor trăi, diferite perioade din viața lor, oameni precum Degas, Renoir, Van Gogh, Pissarro, Toulouse-Lautrec, Utrillo, Picasso sau Modigliani. Covîrșitoare listă. Dintre literați, cu excepția lui Apollinaire și Max Jacob (mai cunoscuți), trăiesc aici Carco, Courteline sau Mac Orlan. Cum de locul acesta a atras pictori de anvergura celor mai sus enumerați și scriitori de raft secund, dacă nu chiar de ignorat? Cu atît mai adînc misterul cu cît alte soiuri de artiști (de pildă, artiștii de cabaret) au populat și ei, cu numele cele mai importante ale epocii, dealul acesta. Ei bine, pe Montmartre – care este, vorba unui istoric local, balconul suspendat de unde oricînd un Rastignac poate sfida Parisul –, scriitorii nu au prea venit să trăiască. Au sfidat Parisul de prin alte colțuri ale sale, dar nu de pe proeminența aceasta.

■ Nu-mi mai place Houellebecq. Mă nemulțumește pînă la enervare. L-am iubit, l-am citit în extaz aproape, l-am ascultat fascinat la București. Acum, după ce am revăzut unele pagini din *Harta și teritoriul*, nu-mi mai place. E semn că mizantropia mea a crescut alarmant?

■ ■ ■

PUBLICITATE

UNIUNEA EUROPEANĂ
GUVERNUL ROMÂNIEI MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI PROTECȚIEI SOCIALE AMPOSDRU
Fondul Social European POSDRU 2007-2013
Instrumente Structurale 2007-2013
CNDIPT OIPOSDRU
UNIVERSITATEA DIN ORADEA, FACULTATEA DE ȘTIINȚE ECONOMICE

PRACTeam - în ultimul an de implementare

Facultatea de Științe Economice, Universitatea din Oradea în calitate de coordonator inter-regional, în parteneriat cu: Universitatea de Vest din Timișoara - Facultatea de Economie și de Administrare a Afacerilor și Universitatea „Ștefan cel Mare" Suceava - Facultatea de Științe Economice și Administrație Publică, în cadrul proiectului „Practica studenților economiști. Parteneriat inter-regional pe piața muncii între universități și mediul de afaceri" (acronim PRACTeam), proiect cofinanțat din Fondul Social European - „Investește în oameni!", Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 - 2013; Axa prioritară 2 „Corelarea învățării pe tot parcursul vieții cu piața muncii"; Domeniul major de intervenție 2.1 „Tranziția de la școală la viața activă", Contract: POSDRU/90/2.1/S/64150, Valoarea totală a proiectului: 20.941.500 lei, Perioada de implementare: 01.10.2010 - 30.09.2013, Manager de proiect - Prof. univ. dr. Anca DODESCU, **anunță ACTIVITĂȚILE PREVIZIONATE:**

În perioada octombrie 2012 - septembrie 2013 se vor implementa la nivelul celor trei parteneri ai proiectului activitățile prevăzute în ultimul an de implementare al proiectului. Principalele activități previzionate a se desfășura sunt:

1. Managementul proiectului, Administrarea proiectului, Raportare periodică și finală;
2. Achiziționarea materialelor și serviciilor, Demararea și umărirea procedurilor de achiziții;
3. Promovare și vizibilitate, Asigurarea vizibilității proiectului, Organizarea unei conferințe de diseminare a rezultatelor proiectului;
4. Crearea, organizarea și funcționarea PRACTeam Center;
5. Identificarea și selecția grupurilor țintă, Organizarea și desfășurarea Campaniei PRACTeam, Reînnoirea și încheierea de noi Acorduri de parteneriat, Planificarea și selecția grupurilor și subgrupurilor țintă;
6. Identificarea nevoilor, formarea tutorilor și pregătirea materialelor-suport pentru stagiile de pregătire practică, Workshop PRACTeam, Pregătirea activității de formare și formarea tutorilor pentru stagiile de pregătire practică a studenților, Documentarea și elaborarea Ghidului de practică al studentului;
7. Pregătirea și desfășurarea stagiilor de pregătire practică, Parcurgerea modulului de orientare și consiliere în carieră, Repartizarea studenților la unitățile de practică, Efectuarea stagiului de pregătire practică, Evaluarea studenților;
8. Gala PRACTeam;
9. Pregătirea și desfășurarea stagiilor de internship, Semnarea Acordurilor de parteneriat cu organizațiile care oferă programe de internship studenților, Realizarea de către studenți a stagiilor de internship.

Pentru informații suplimentare: www.practeam.ro
Contact: contact@practeam.ro

PRACTeam

PUBLICITATE

Căutăm 50 de traineri pentru Școala de bani!
Oferim acreditare CNFPA!

Fundația Noi Orizonturi Pentru TINERI și COMUNITATE

BCR Gândim la fel.

Învață-l ABC-ul financiar!

Intră în programul Trainerii de responsabilitate financiară și devino trainer acreditat CNFPA la Școala de Bani. Înveți lucruri noi și vei putea dezvolta propriul proiect de responsabilitate financiară pentru copii, tineri și/sau persoane defavorizate. Îi vei stimula să administreze banii într-un mod eficient, să facă economii și investiții responsabile.

Un proiect de educație financiară BCR și Fundația Noi Orizonturi.
Detalii pe www.scoaladebani.ro sau www.noi-orizonturi.ro.

ȘCOALA DE BANI

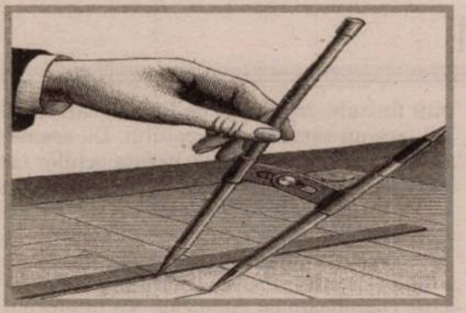

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Traian şi pasajul

Pentru cine nu ştie, deşi bunul-simţ al orăşeanului educat e de obicei suficient, existenţa unei probleme urbane şi, în consecinţă, obiectivul rezolvării ei se stabilesc prin procedeul maximizării bunăstării generale. Nu poţi niciodată mulţumi pe toată lumea, dar comunităţile urbane au proiecte care încearcă să aducă la un numitor comun bunăstarea cît mai multor grupuri şi să ofere anumite compensaţii grupurilor care rămîn pe dinafară. De exemplu, dacă vrei să evacuezi nişte oameni săraci pentru un proiect de dezvoltare care va aduce oraşului per ansamblu un beneficiu, din acel beneficiu încerci să le dai şi lor o compensaţie, nişte locuinţe sociale ieftine sau o despăgubire pentru evicţiune. Binele general nu e uşor de atins, dar Bucureşti nu e singura capitală din Europa, şi avem experienţa altora să ne îndrume pe calea cea bună.

Oricine este un observator constant al situaţiei din Piaţa Romană-Victoriei va spune astfel că problemele acestei zone, atît strategice, cît şi de prestigiu a oraşului, sînt următoarele: traficul excesiv pentru că în nici o altă capitală accesul Nord-Sud nu se face prin centrul oraşului vechi; poluarea rezultată în urma congestiei; lipsa oricăror spaţii de parcare, ceea ce limitează semnificativ potenţialul economic al zonei, unde firmele şi rezidenţii nu au nici un fel de soluţii şi abandonează treptat zona, cu tot ce rezultă de aici, imobile în vînzare de cîţiva ani, pe care nu are cine să le cumpere şi să le restaureze, în ciuda prestigiului ariei.

Proiectul propus de Primăria Bucureşti pare să fi identificat însă o singură problemă din toate acestea, şi anume încetineala traficului. Aceasta e relativă, căci adesea vezi poliţia îndemnîndu-i pe şoferi să depăşească viteza legală în oraş ca să fluidizeze traficul; noaptea au loc concursuri de motociclete pe tronsonul Victoriei-Romană, pe care un simplu radar fix în faţa Poliţiei Sector 1 le putea rezolva de mult. Dar, ce să mai vorbim, scopul declarat al politicii urbane privind această zonă pare să fie creşterea traficului cu circa 30-40% (rezultînd în poluarea corespunzătoare), în vederea căreia se vor cheltui optsprezece milioane (preţul de pornire, se ştie că pasajul Basarab a costat de douăzeci de ori mai mult decît iniţial prevăzut), pentru un pasaj pietonal în Piaţa Romană, astfel ca maşinile să nu mai oprească deloc în zonă şi să gonească voioase spre Universitate. Dacă această politică va continua, vom deveni singura capitală din Europa în care axul central va funcţiona ca un ring, din care pietonii vor fi excluşi (ca la Tunis). De ce, nu se ştie, că primarul Oprescu a reuşit să îşi facă aprobată autostrada suspendată, a cărei misiune credeam că era tocmai să ia traficul din centrul Bucureştiului şi să creeze un pasaj Nord-Sud în afara Centrului Istoric, presupus a avea valoare turistică, nu de centură. Pasajul nou din Romană nu va avea parcări deloc, dar zeci de spaţii comerciale. Cum vor fi aprovizionate, cînd în jur nu ai unde opri, darămite parca, cu ce vor ajunge clienţii la ele ş.a.m.d. – nu e prevăzut. Proiectul a fost expus publicului. Dacă publicul l-a şi văzut, nu ştiu, dar de obicei participarea e foarte slabă. Pe site-ul Primăriei au comentat doar patru oameni, iar planşele afişate public sînt de nedesluşit pentru cine nu e specialist. Aşa că desluşirile pe care le voi da nu sînt de prisos.

Interzicerea parcării pe trotuare nu are efect, fiindcă poliţia nu intervine decît rareori.

Transformările plănuite pentru suprafaţă, care vor da pieţei o nouă înfăţişare, trebuie despărţite de lucrările de adîncime, mult mai importante întrucît încearcă a ameliora circulaţia în zonă, a automobilelor şi chiar a pietonilor, care vor căpăta un pasaj direct între staţia RATB şi cea de metrou. Ca să reamintesc situaţia, această piaţă se deschide în şase direcţii. A început prin a se forma în partea de nord, cu bulevardul care o uneşte cu Piaţa Victoriei şi care se chema atunci, prin anii 1890-1900, al Colţei, şi cu strada Cometului, după cometa Halley, care poartă de vreo 60 de ani combativul nume de Căderea Bastiliei. Opera anilor următori, pînă la Primul Război Mondial, s-a desfăşurat în două direcţii prin legăturile cu două artere centrale: aceeaşi stradă Romană care pleca din Calea Victoriei ca să ajungă la Dorobanţi se numeşte acum Mihai Eminescu în partea a doua, de la piaţă la răspîntia unde fostul Hotel Dorobanţi a devenit Howard Johnson, şi s-a întins mai departe, pe cînd prima parte, după lărgirea care a îndreptat-o, se numeşte Prelungirea Dacia. Înspre centru, de la 1900, a apărut strada care trece pieziş prin spatele Pieţei Amzei, astăzi Mendeleev, după ce primul ei nume, N. Bălcescu, a fost transferat unui bulevard, corespunzător amplificării rolului istoric al personajului. În sfîrşit, ieşirea către sud, largă, a fost necesară pentru a descărca circulaţia: este actualul Bd Magheru, a cărui vîrstă mai tînără, din epoca interbelică, se vede după înălţimea mai îndrăzneaţă a clădirilor, dintre care, la început, a mai rămas numai, în dreapta, blocul construit de arhitectul Marcel Locar, cu faţada deasupra pieţei dărîmată la cutremur şi refăcută.

Centrul intersecţiei este infinit prea mic pentru numărul de maşini. Interzicerea parcării pe trotuare nu are efect, fiindcă poliţia nu intervine decît rareori, parcări nu există, iar parcarea pe carosabil de-a lungul trotuarelor nu mai lasă spaţiul necesar traficului. O soluţie alternativă faţă de cea susţinută de acest proiect, care suprimă stopurile la ieşirea din Lascăr Catargiu şi intrarea în Magheru, ar fi, pur şi simplu, reducerea numărului de maşini, prin reglementări pentru care există modele diferite (Londra – unde accesul în centru e pe plată, Atena – unde e permis accesul doar alternativ pe numere cu sau fără soţ etc.), sau mărirea spaţiului, prin parcări subterane sau supraterane (instalarea unor grătare metalice deasupra spaţiilor verzi, pe care s-ar urca maşinile în staţionare, ca la Berlin, pe Kurfürstendamm).

Pietonilor li se făgăduieşte o promenadă la 4 m mai sus decît nivelul metroului şi la 3 m sub pavaj. Scări circulare şi lifturi ar lega acest etaj suplimentar de celelalte două şi de toate străzile din jur. Deşi unii poate doresc să rămînă la suprafaţă, să respire un aer mai puţin poluat şi să se uite în jur în timp ce zăbovesc la stopuri sau se plimbă, privind acele frumoase case vechi care s-au mai păstrat. Cei din maşini vor fi însă privilegiaţi cu o privelişte nouă. Se zice că Primăria noastră a primit de la cea din Barcelona o statuie de plasat: una de Salvador Dalí (?). Cine va călări prin mijlocul Pieţei Romane? Tata Traian spaniolul. Pereche cu statuia de pe treptele Muzeului de Istorie!

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

■ ■ ■

Lucian VASILE

SOS Provincia

Casa timpului istoric

Muzeul Ceasului din Ploieşti – unica instituţie de acest fel din ţară – se află în centrul oraşului, într-un imobil declarat monument istoric. Timpul se scurge lent între pereţii săi, în sunetul mecanismelor vechi de sute de ani şi al melodiilor ce se aud la ore fixe din bătrînele orologii. Nimic nu mai aduce aminte de dinamismul şi de tumultul vremurilor în care această casă a avut alţi proprietari.

Odată cu trasarea sa între 1872-1883, avînd rolul de a lega Gara de Sud de centrul oraşului, Bulevardul Independenţei a atras elita locală care dorea să îşi construiască noi reşedinţe. Una dintre casele ce atrag atenţia este cea în stil neogotic ridicată de Luca Elefterescu, liderul conservatorilor prahoveni, fost deputat şi prefect al judeţului. Data construcţiei şi numele celui care a realizat planurile clădirii sînt incerte, cel mai probabil fiind opera unui arhitect sas din zona Braşovului, din penultima decadă a secolului al XIX-lea.

Întîlnirile culturale, petrecerile şi concertele de cameră au fost înlocuite cu întîlniri sobre de afaceri.

De casa lui Luca Elefterescu se leagă diferite evenimente culturale locale, precum acele *jours fixes*, care deveniseră noua modă după 1895. În aceste petreceri ale elitei ploieştene se organizau concerte de cameră şi se dansau valsuri la modă în acea epocă. Şi tot în salonul mare al acestui imobil s-a desfăşurat şi primul revelion din Ploieşti, la trecere dintre 1903 şi 1904.

După Primul Război Mondial, urmaşii fostului prefect i-au vîndut casa lui Thomas Masterson, un englez venit la Ploieşti pentru a lucra în industria petrolului. Ajunsese reprezentant al diferitelor societăţi petroliere şi director al rafinăriei Unirea. Întîlnirile culturale, petrecerile şi concertele de cameră au fost înlocuite cu întîlniri sobre de afaceri. Situaţia s-a schimbat însă în 1939, din cauza izbucnirii celui de-Al Doilea Război Mondial. Thomas Masterson era totuşi ofiţer al Armatei Regale Britanice şi, astfel, a început să pună la cale acţiuni de sabotaj împotriva aprovizionării Germaniei naziste cu petrol românesc. Venirea la guvernare a Generalului Antonescu şi a Mişcării Legionare a însemnat arestarea străinilor din ţările aliate, care lucrau în rafinăriile ploieştene, inclusiv a lui Thomas Masterson. În urma unor înţelegeri diplomatice, aceştia au fost expulzaţi fără a suferi neplăceri în timpul anchetelor şi fără a fi condamnaţi pentru spionaj ori sabotaj.

Ce s-a întîmplat cu casa britanicului? A fost pusă la dispoziţia generalului Alfred Gerstenberg, *herr protektor*-ul Ploieştilor între 1942-1944. Acesta se afla încă din 1939 la Bucureşti, ca ataşat militar Luftwaffe al Legaţiei Germane. Vechea casă Elefterescu avea să treacă uşor peste cutremurul din 1940 şi bombardamentele aliate din 1943-1944; în schimb, efemerul său locuitor avea să fie capturat pe 28 august 1944 şi eliberat din prizonieratul rusesc 11 ani mai tîrziu.

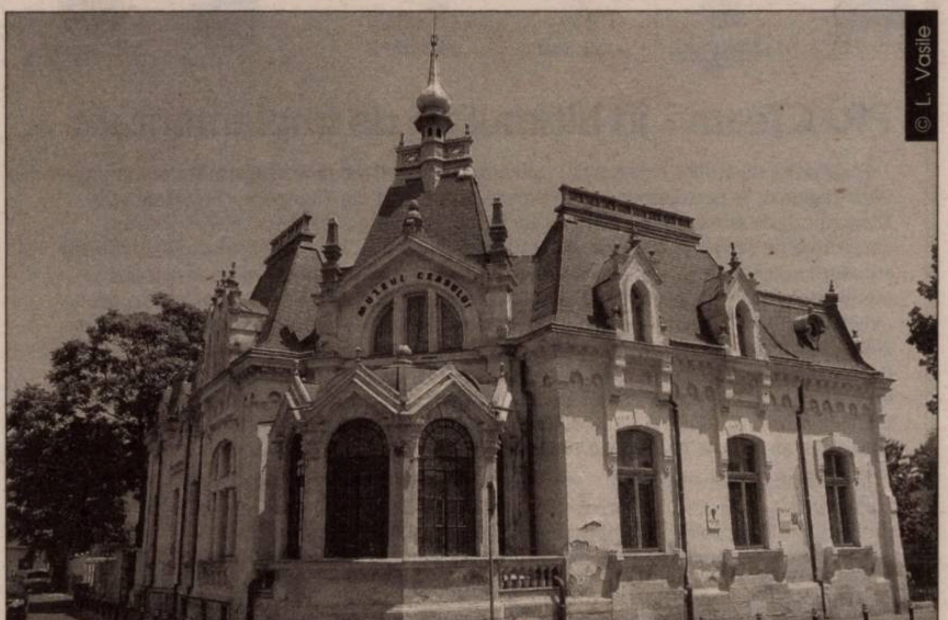

După venirea regimului comunist la putere, imobilul Luca Elefterescu a devenit sediu al diferitelor instituţii – spre exemplu, în 1949, Asociaţia Generală a Inginerilor din România s-a mutat în acest local. În 1963, profesorul Nicolae Simache a inaugurat expoziţia „Ceasul de-a lungul vremii“ într-un spaţiu amenajat în interiorul Palatului Culturii. În anii următori, colecţia s-a mărit, iar în urma insistenţelor lui Simache, s-a constituit un Muzeu al Ceasului, care din 1972 funcţionează în fosta casă a lui Luca Elefterescu.

Clădirea nu a mai fost renovată de cîteva decenii, iar în prezent apa a început să se infiltreze în pereţi. Dar acesta nu este un articol care să se termine într-o notă tristă. În 2011, Consiliul Judeţean Prahova a aprobat proiectul de restaurare şi consolidare a clădirii şi, totodată, modernizarea Muzeului Ceasului. O decizie îmbucurătoare, venită să păstreze memoria şi să redea eleganţa unei clădiri-simbol a oraşului Ploieşti.

Lucian Vasile *e iniţiator al proiectului RepublicaPloiesti.net.*

■ ■ ■

TÎLC-SHOW

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Ţara lui Gargantua

De data aceasta, italienii ne-au tăiat: cu ocazia Festivalului Ardeiului Gras, desfăşurat în oraşul italian Carmagnola, locuitorii au stabilit un nou record mondial, prin prepararea celei mai mari tocăniţe de legume din lume – ne anunţă presa. Nu a trecut însă nici o lună de cînd noi am fost cei care am stabilit recordul pentru cea mai mare salată de legume din lume. Aceasta a avut 19,05 tone şi a fost pregătită de peste 1100 de voluntari care au lucrat timp de 7 ore la prepararea salatei, avînd la dispoziţie 23 de tone de ingrediente (roşii, castraveţi, salata iceberg, ardei gras, morcovi, ceapă, măsline, ulei de măsline şi sare). Eu zic că tot românii sînt cei mai buni!

Dacă nu mă credeţi, iată şi o listă (selectivă) a recordurilor noastre *Guinness Book*. Începem, aşa cum se cuvine, cu cele sfinte:

■ Cel mai mare ou tradiţional din lume, realizat din fibră de sticlă, înalt de 7,25 m, cu diametrul de 4,6 m şi o greutate de 1,8 t, încondeiat cu motive tradiţionale şi instalat în centrul Sucevei cu binecuvîntarea unui sobor de preoţi, în frunte cu arhiepiscopul Sucevei şi Rădăuţilor, IPS Pimen Suceveanul. Pentru prieteni, acesta a rămas însă oul lui Flutur...

■ Tot în zonă, rădăuţenii au realizat cea mai mare pască din lume, punîndu-i în încurcătură pe reprezentanţii *Guinness Book*, căci pînă acum nimeni nu a mai încercat să omologheze o pască... Oricum, după îndelungi deliberări, aceasta a avut tradiţionala formă rotundă şi a fost binecuvîntată şi ea în prima zi de Paşti, cu spijinul aceluiaşi neobosit Flutur.

■ Cea mai mare colivă din lume, cîntărind 2,5 t, a fost pregătită la Orăştie pentru pomenirea regelui dac Decebal, de la a cărui moarte tocmai ce s-au împlinit 1900 de ani.

■ Nu putea să lipsească nici cea mai mare pîine „dintr-o singură bucată“ din lume. Realizată de brutari din Sfîntu Gheorghe la Romexpo, a fost sfinţită şi ea, bineînţeles, de către doi preoţi veniţi de la Patriarhie.

Putem trece acum la recorduri ceva mai lumeşti:

Recordurile noastre *alimentare sînt de echipă,*
recordurile lor *sînt individuale.*

■ Cel mai lung cîrnat afumat din lume, măsurînd 392 m, a fost omologat în Bucureşti sub înaltul patronaj al primarului general, domnul Oprescu.

■ Tot în Bucureşti a fost omologat şi cel mai greu tort cu frişcă şi fructe din lume, care a cîntărit 281 kg şi a fost preparat din 100 kg de frişcă, 1000 de ouă şi 40 kg de zahăr.

■ În 2009, la Campionatul Internaţional de Gătit din Capitală, a fost realizată şi cea mai mare omletă ţărănească din lume. La prepararea ei a lucrat o echipă de 20 de bucătari care au utilizat 30.000 de ouă, 400 kg de caşcaval, 15 kg de sare şi 3 de piper, o tonă şi jumătate de cartofi, 400 kg de şuncă, 200 l de ulei vegetal, 300 kg de legume, 30 kg de pătrunjel. Cu aceeaşi ocazie, a fost oferită publicului şi cea mai mare sarma din lume, care măsura 2,2 m.

■ La festivalul echivalent din Iaşi, bucătarii au bătut recordul mondial la tocana din carne de pui cu ciuperci.

■ La concurenţă cu Bucureştiul, 16 femei din Turda au realizat cea mai lungă împletitură de ceapă din lume. Aceasta a măsurat 134 m şi a fost confecţionată din ceapă roşie.

■ Tot la TurdaFest, conaţionalii noştri au realizat cel mai mare *kürtös kalács* din lume, măsurînd aproximativ 10 m.

■ Oşenii nu s-au lăsat nici ei mai prejos şi au înscris în cartea recordurilor cel mai mare balmoş din lume, cîntărind 510 kg (mă întreb însă ce altă naţiune s-o mai fi înscris în această competiţie?)

■ După ce a realizat cea mai mare ciorbă de burtă, cel mai mare borş de peşte şi cel mai lung muşchi de porc împletit în patru la grătar, Silvian Scornea tocmai ce candidează la cel mai mare borş de cocoş din lume.

Există însă şi subtext în toată această poveste. Primul lucru care îţi sare în ochi este faptul că această pasiune pentru recorduri este de natură să compenseze, parcă, efectele depresive ale topurilor în care România şi românii se află în poziţii – şi posturi – jalnice. Măcar la ceva să fim şi noi primii!... Şi atunci sîntem primii la ce ne pricepem mai bine: la mîncare.

Dar şi aici mai e ceva interesant. Există extrem de multe recorduri *Guinness Book* legate de mîncare, dar majoritatea sînt la ingurgitat (de la gîndaci la halbe de bere). Noi stăm de partea cealaltă a cratiţei. Altfel spus, *ei* mai mult consumă, *noi* mai degrabă gătim...

În sfîrşit, dacă mergem mai departe pe acest fir, realizăm că recordurile *noastre* alimentare sînt de echipă, recordurile *lor* sînt individuale, de „performanţă“ personală. Chiar şi în afara domeniului alimentar, noi mai avem cîteva recorduri ciudate, tot de echipă: cel mai mare număr de mirese furate, cel mai mare număr de Moşi Crăciun, cel mai mare număr de lampioane lansate în aer, cel mai mare curs de resuscitare cardio-respiratorie din lume etc. Recordurile de performanţă individuală sînt mult mai puţine: Nadia Comăneci, bineînţeles, cel mai tînar cîntăreţ de succes din lume (Cleopatra Stratan), mult mai puţin cunoscutul Ion Oncescu, cu cel mai mare număr de oameni învinşi la skandenberg – şi cam atît...

Să mai spună cineva că românii nu sînt o echipă! Echipa lui Gargantua...

***Vintilă Mihăilescu** este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

■ ■ ■

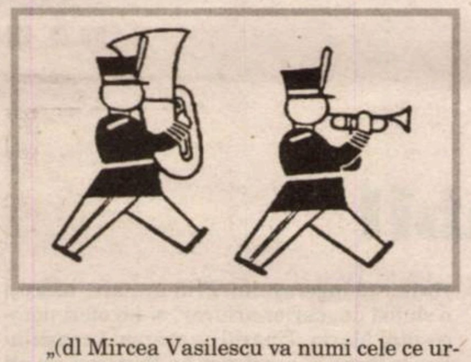

Cătălin ŞTEFĂNESCU

fără doar şi coate

Spitalul de campanie şi cofetăria

„(dl Mircea Vasilescu va numi cele ce urmează «sofism»)

Imaginaţi-vă, dle Cătălin ŞTEFĂNESCU, un spital de campanie care ar pune răniţilor exigenţa demnităţii: «te vindec («mîntuiesc» în greceşte), dar încetează să te aoleşti, nu te mai scăpa pe tine, intră şi tu în rîndul lumii, că ne faci de rîs».

Cam asta ar trebui să fie, după domniavoastră, vederea bisericii asupra «turmei». Ori vocaţia ei sînt, în *primul rînd,* cei fără demnitate, umilii, «pleava şi neghina» lumii. Şi nu sunt doar «clienţii» ci, alături de «păstori», şi *corpul* ei. Sfinţii, «evoluaţii», înduhovniciţii – sînt ai bisericii doar în *al doilea* rînd. Demnitatea de acest tip, *onorabilitatea,* nu intră (n-ar trebui să intre, că nu ştiu dacă mai este conştientă de asta) în socotelile Bisericii. Adică, chiar dacă pare straniu, Biserica îşi trage legitimitatea terestră din cei «neduşi la biserică» – nu din «credincioşii» bien endimanchés, şi cu atît mai puţin din «intelectuali». Raţiunea «spitalului de campanie» sînt amputaţii – nu atleţii. «Analiza» nu este suficientă pentru elucidarea unei astfel de probleme, atît timp cît *sensul* scapă analistului. Dincolo (mai sus) decît analiza intelectuală se află «la raison des choses», sinteza, faţă de care anecdota, accidentul pe care intelectul îl «analizează» poate avea altă direcţie. Lucrul trebuie gîndit din ambele direcţii, altfel «gîndim» degeaba.“

Am redat întocmai comentariul domnului Adrian Rusu, la articolul „Îmbulzeală. Sarmale. Moaşte“ pe care l-am scris în numărul trecut al revistei.

Mulţumindu-vă pentru mesaj, domnule Rusu, încerc să vă răspund, la fel de lipsit de certitudini, ca în momentul în care am scris articolul pe care îl comentaţi. Un articol care e foarte departe de „analiză“, aşa cum, fin-ironic, aţi considerat dumneavoastră. Şi, cu speranţa că aţi citit întregul articol, nu doar începutul şi sfîrşitul lui, îmi mai asum încă o dată riscul de a *scăpa sensul* şi de a pierde „la raison des choses“. Nu cred că ştiu ce e Biserica. Uneori, mi se pare că pot întrezări ce *nu ar trebui să fie*. În naivitatea mea, de om pornit pe cărările „gînditului“ degeaba, cred că Biserica nu are, totuşi, nimic împotriva actului de a gîndi, fie el şi în zadar. Şi sper că această instituţie nu se adresează doar „neduşilor la biserică“. Încă mai trag nădejde că aici e loc şi pentru „intelectuali“, şi pentru firoscoşi, fiţoşi, posesori de capacitate de sinteză, deştepţi şi proşti deopotrivă, bogaţi, săraci, credincioşi, necredincioşi, albi, negri, galbeni şi toţi cîţi or mai fi pe lumea asta. Nu cred că Biserica e, în primul rînd, pentru... cineva anume. Cred, fără să am pretenţia că ştiu, în faptul că se adresează, în egală măsură, tuturor. Altminteri, n-ar fi un „spital de campanie“. Nevoia de „spital“ nu ocoleşte pe nimeni, indiferent de gradul de iluminare a pacientului.

Raţiunea de a fi a cofetăriei sînt prăjiturile,
nu murăturile.

În deschiderea comentariului dumneavoastră, spuneţi că „domnul Mircea Vasilescu va numi cele ce urmează sofism“. Nu ştiu. Aşa o fi. Dar aş numi afirmaţia „Raţiunea «spitalului de campanie» sînt amputaţii – nu atleţii“, mai degrabă, un truism. E ca şi cînd ai spune că raţiunea cofetăriei sînt prăjiturile, nu murăturile. La vreme bună după Evul Mediu, mi se pare că îmbulzeala şi călcatul în picioare la distribuirea sarmalelor n-au nici o legătură cu mîntuirea. La fel de bine cum frecarea de racla sfîntă a cardului bancar sau a hainei unui candidat la o admitere nu înseamnă automat o sporire a contului sau o plasare pe lista de admişi. Cred, sper, că Biserica – orice va fi însemnînd acest lucru – nu încurajează, de fapt, aşa ceva. Mi s-ar părea cumplit de trist. Nu despre vreo formă de „onorabilitate“ e vorba aici, domnule Rusu. Nici despre bun-simţ, decenţă, băţoşenie, intelectualism, superficialitate sau profunzime. Ci despre confundarea smereniei cu umilirea, despre înţelegerea *la propriu* a parabolei, despre manipulare grosolană, în locul găzduirii rătăcitului, a omului disperat care caută ajutorul sau a celui care a descoperit că sensul vieţii sale e calea spre mîntuire.

Nu vreau să deschid nici o polemică, oricît ar fi ea de civilizată, nici să critic de la înălţimea vreunei pretenţii de certitudine şi, cu atît mai puţin, să intrăm într-un schimb de focuri retorice, uzînd de citate de prin Pateric sau din scrieri teologice. Am cădea într-un ridicol mai mare decît cel al (totuşi!) simpaticelor dispute tehnico-tactice din urma unui meci de fotbal. Pentru că nu în esenţa lucrurilor foarte serioase pe care le semnalaţi stă mîhnirea de la baza articolului de săptămîna trecută. Ci în ceva mult mai simplu. Într-o inevitabilă coajă a lucrurilor. O pojghiţă a aparenţei care, în mod paradoxal, produce diferenţă. Gestul prim. Minima întindere de mînă spre cei prăbuşiţi în praf. Nu călcaţii pe cap fac „corpul“ Bisericii, ci cei care, luaţi de mînă, pornesc, călăuziţi, pe calea care a fost încredinţată Bisericii. Nu pot să nu contrazic pe cineva, oricine va fi fiind, atunci cînd spune că e normal, e în firea lucrurilor şi a Bisericii să ne călcăm în picioare lîngă cazanul cu sarmale şi să frecăm cardul şi hainele de racla sfîntă. Biserica, cred, nu e o instituţie a umilirii celor care îi calcă pragul, ci a învăţării smereniei şi a călăuzirii pe drumul spre mîntuire. Nu despre „onorabilitate“ e vorba aici. Ci despre măsura lucrurilor.

Mi-e greu să înţeleg raţiunea de a fi a Bisericii, în felul acesta, al spitalului de campanie, cîtă vreme strălucirea lumească a instituţiei e atît de evidentă.

Raţiunea de a fi a cofetăriei sînt prăjiturile, nu murăturile.

***Cătălin Ştefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

■ ■ ■

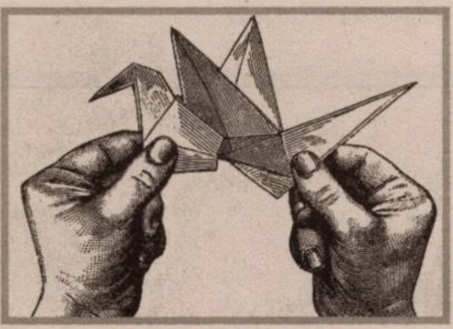

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Iluminați cu economie

O dată cu scurtarea zilei, unii jurnaliști au început să observe cum, de la o vreme, întîiul oraș al țării, cel al cărui PIB depășește o cincime din întregul României, se scufundă tot mai mult în beznă. Pe harta țării există un loc în care economia duduie și iluminatul public pîlpîie. Felinarele electrice nu sînt stinse doar pe străduțe uitate din cartiere mărginașe, ci chiar pe porțiuni întregi ale unor bulevarde importante, ca Ștefan cel Mare sau Calea Griviței. Dacă n-ar mai exista reclame luminoase sau vitrinele luminate ale unor magazine, întunericul ar fi aidoma celui din ultimii ani ai comunismului, în care populația orbecăia pe trotuare în căutarea unei alimentare în care s-a băgat ceva.

În 1992, primii primari aleși democratic în orașele mari descoperiseră că iluminatul public e una dintre cele mai la îndemînă măsuri. Se putea face relativ repede și ieftin iar, în plus, era ceva cît se poate de vizibil. Lumea putea aprecia imediat noua optică. Astfel, în special noii primari ai Convenției Democratice din orașele mari au făcut lumină, apărînd dintr-odată ei înșiși ca fiind mai luminați decît predecesorii lor numiți de guvern. După 20 de ani, se pare însă că administratorii Bucureștiului regăsesc drumul spre economia prin beznă.

Căutînd mai cu lumînarea, jurnaliștii de la HotNews au descoperit că răspunderea iluminatului public al Capitalei e împărțită între Primărie, fostul și actualul Consiliu General, companii private ca Enel sau Luxten; că pentru rezolvarea problemei, fiecare așteaptă ceva de la celălalt, într-o încrengătură specifică țărilor mai puțin luminate. Tot în acest specific, nu va fi de mirare dacă din pricina întunericului vom da cu capul în viitoarea autostradă suspendată.

Vechea tradiție a chioreniei.

În orice caz, cică pentru anul acesta, în bugetul local nu sînt prevăzuți destui bani pentru iluminatul public. În zilele noastre, e obiceiul să te hrănești cu iluzia că, de vreme ce am devenit parte din Uniunea Europeană, nu vom fi lăsați să recădem din nou în bezna istoriei. Dacă ne gîndim însă la regulamentul Comisiei Europene 244/2009 care pune în practică Directiva CE 2005/32, vom descoperi că nici de la Apus nu mai avem prea multe motive de optimism. E vorba de legea care a impus scoaterea treptată din circulație a becurilor mai puternice de 40 de wați. Anul 2012 consfințește încheierea acestei operațiuni de reducere a luminilor casnice la maximum 40 de wați pe întregul continent al lui Voltaire și Jean-Jacques Rousseau. Pe cît de neconvingătoare sînt argumentele economico-ecologiste invocate în sprijinul acestei măsuri, pe atît de clar este că o asemenea linie de gîndire, dacă va fi continuată, nu poate avea altă încheiere decît stingerea. Sigur, deocamdată unii vor cumpăra lămpi cu foarte multe becuri dintr-astea mici și vor ajunge pînă la urmă, cu costuri mai mari, la lumina puternică pe care și-o doresc. Alții vor reveni însă, fără prea mari regrete, la vechea tradiție a chioreniei care domina pînă nu de mult prin întreaga Românie. Se adaugă faptul că, în ultimii ani, prin țară, din cauza consumului tot mai mare de energie electrică (chiar și vara, cînd a început a se face simțită ponderea crescută a aparatelor de aer condiționat), vechile rețele, dimensionate după planurile „întunericiților“ tovarăși care ne-au condus, cedează din ce în ce mai des, provocînd întreruperi de curent. Și iată cum înapoierea asta a noastră tehnologică și administrativo-psihologică ajunge să aibă aceleași efecte cu progresele ecologice de prin Occident. Așadar, autoritățile române se pot simți încurajate, unite cu cele de la Bruxelles, să militeze orbește împotriva risipei și, implicit, împotriva unui tot mai mic segment de indivizi care se încăpățînează în a-și păstra proastele obiceiuri, precum cititul. Cu toate că luxul e unitatea de măsură a luminii, în curînd s-ar putea ca lumina să ajungă să dea măsura luxului public și individual.

■ ■ ■

---

un sport la Răsărit

Olandejii

Adică, după ce am pățit cu Olanda, să mai aflăm și că, în aceeași seară, Suedia a reușit să întoarcă un 0-4 cu Germania, în mai puțin de o repriză?

Eu am alt coșmar. Că destinul – sau efectul – ar fi trimis mingea lui Torje cîțiva milimetri mai jos sau mai la stînga, că ar fi intrat din bară în gol, sau din spatele lui Stekelenburg în gol, că ne-am fi bucurat ca nebunii, că ne-ar fi crescut pulsul, că ne-am fi văzut pe o plajă cu gagicile lui Mazăre în jurul gîtului, că am fi ieșit în Piața Universalității cu sărac, cu bogat, că ne-am fi făcut frați cu Satana ca să ajungem pe continentul lui Santana. Am coșmarul că ne-am fi bucurat ca proștii fix înainte să ne spînzure ăia de tabelă. Cum s-a întîmplat cu ungurii, care au deschis scorul pe care l-au închis cu patru lacăte olandezii. Sau cum s-a întîmplat cu turcii, care au dat primul gol la Budapesta și apoi li s-a stins lumina (din ochi). Las' că-i mai bine așa. Mai bine să credem că sîntem furați de arbitru decît de propriile iluzii. Nemții? La ei e ca în cazul Breivik. O entitate aproape perfectă naște cîteodată monștri. Cînd dai 4-0 și nu cîștigi meciul e ca atunci cînd ai patru milioane de euro și ajungi să trăiești într-un canal. Se poate. Dar viața n-are nici o vină.

Radu NAUM

4
R
1
L
K
5
J
6
2
B
J
3

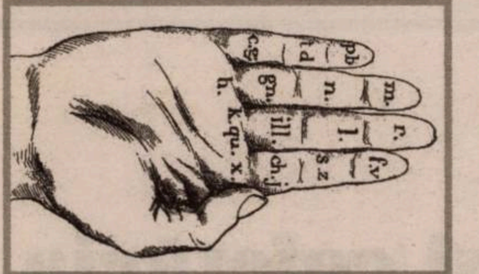

Codrin Liviu CUȚITARU

prezentul discontinuu

Îngerașul dizabil

Despre Mario lumea spunea, la unison, că ar fi un îngeraș. Cuminte, liniștit, cu ochi ușor exoftalmici, băiatul reușise, de mic, să cîștige iubirea tuturor. Afecțiunea generală se explica și prin intervenția unui sentiment firesc de compasiune, însă trebuie subliniat ferm că nu sentimentul în chestiune era cauza simpatiei colective, ci, preponderent, firea inocentă a protagonistului. V-ați dat seama, sînt convins, că tînărul Mario suferea de un anumit retard intelectual, vizibil în *facies*, gestică, exprimare și chiar în dinamica aparatului său locomotor. Ironia făcuse ca omul nostru să provină dintr-o familie de intelectuali străluciți. Nici unul din ei nu voia, de aceea, să accepte faptul că fiul lor cel mare ar fi avut „nevoi speciale“ și amîndoi se străduiră, măcar în spațiul public, să-și trateze copilul după standardele unei incontestabile normalități. Refuzau pînă și folosirea termenilor așa-zicînd „tehnici“, precum „dizabilitate“, „diferență“, „unicitate“ etc. Desigur, faptul nu s-ar fi putut petrece fără concursul și, cumva, aș zice, fără complicitatea comunității. Mario nu deținea „datele“ integrării obișnuite în sistemul social. Totuși, menționatul impuls de afecțiune pe care-l declanșa în alteritate a funcționat, necondiționat, drept panaceul ființării sale „normale“ în societate. Cu sprijinul profesorilor și al autorităților, adolescentul urmă școli de primă mînă, promovînd integral, nu numai din îngăduință, ci, repet, și din simpatie. Cînd insolitul elev zîmbea larg în fața ecuațiilor, monoamelor și polinoamelor, profesorul se înduioșa subit și îi dădea note de trecere. Pînă și colegii cinici îl scuteau pe Mario de răutățile lor, tolerîndu-l cu un fel de inefabilă discreție.

Tînărul Mario suferea
de un anumit retard intelectual.

Din aproape în aproape, tînărul trecu bacalaureatul la un liceu foarte bun, fiind însoțit de ovații la înmînarea diplomei (gălăgia îl năuci de-a dreptul și, în consecință, la coborîrea de pe podiumul de festivități, se împiedică și căzu rău de tot, stîrnind atît rumoare, cît și un val suplimentar de compasiune). După absolvire, părinții, tot mai încredințați de capacitatea fiului lor de *a trăi normal într-o lume normală* – lucru predicat insistent de noile ONG-uri de profil, unde se afiliaseră entuziast –, hotărîră că înscrierea la facultate constituia următorul pas obligatoriu. Nici prin cap nu le trecu ideea că o meserie bazată pe manualitate strictă i-ar putea oferi îngerașului un viitor sigur ori, dacă le-a trecut, o respinseseră cu vehemență. Mario va fi intelectual, asemenea înaintașilor lui remarcabili. Așadar, fu aleasă Istoria, domeniu pe care tatăl băiatului îl aprofundase, la rîndu-i, cu brio. Vechii amici se aflau încă pe baricade și cu toții se dădură peste cap pentru a facilita intrarea, în mecanismul academic, a simpaticului studios, devenit parcă și mai simpatic odată cu trecerea anilor (zîmbea contagios și aproape ziceai că te hipnotizează cu ochii lui mari, de un albastru șters). Încet-încet, noul student începu să se inițieze în istoria românilor și în cea universală. Mai apăreau incongruențe, dar colectivitatea universitară le trecea, generos, sub tăcere. Mario greșea uneori sălile de curs din Universitate, asistînd, cu figură senin-impenetrabilă, la prelegeri de geometrie sau fizică cuantică. Mai intra, din greșeală, în toaleta fetelor, mai adormea prin ghereta portarului și mai aducea cîte o mîță ori cîte un cîine pe la seminarul de Medievală. Detalii nesemnificative: oamenii continuau să-l iubească feroce. Povestea nu putea avea, ca atare, decît un singur deznodămînt. Așa cum Căpitanul Vere al lui Melville observă, cu lacrimi în ochi, înaintea execuției lui Billy Budd – „Billy este un înger, dar îngerul trebuie să moară!“ –, și Decanul Facultății de Istorie, într-o parafrază postmodernă, își spuse, la un moment dat, privind la Mario: „Mario este un îngeraș, iar îngerașul trebuie să-și primească diploma de licență!“. Și, într-adevăr, popularul tînăr o primi. La timpul cuvenit.

Ca proaspăt istoric, Mario zîmbi nevinovat părinților săi. O nouă etapă, plină de suspans, i se deschidea în viață. Tatăl înțelese rapid mesajul subliminal și făcu un gest care nu-i stătea în fire. Merse la un vechi coleg de facultate, ajuns directorul unui important serviciu arhivistic de stat, și-l rugă să-i angajeze copilul. Directorul (care îl cunoștea pe Mario din copilărie) se uită la vechiul său prieten, pentru o clipă doar, cu o expresie traversată de stupoare. Apoi simți cum inima i se înmoaie gradual. În mai puțin de un minut, era fleașcă, prăbușit în contemplarea mentală a chipului surîzător al îngerașului. Prin urmare, născoci o slujbă de „curier arhivar“ și i-o oferi norocosului Mario. Tînărul se prezentă conștiincios la lucru și, asemenea lui Bartleby, un alt personaj celebru de-al lui Melville, debută *ex abrupto* în muncă, stîrnind oarece aprehensiuni conducerii instituției. Sarcina lui era să transporte dosare de la un birou la altul, de la un departament la altul. Demersul (vioi) eșuă, din nefericire, încă din primele zile. Istoricul începător greși absolut toate destinațiile, creînd un haos fără precedent prin arhive. Directorul – exasperat – convocă o ședință de urgență cu tot *staff*-ul (și cu buclucașul curier de față) și spuse gîtuit de emoție: „Oameni buni, știu, colegul nostru are un vag handicap, dar, vă rog, să facem un gest nobil și să-l ajutăm! Sper că mă înțelegeți!“. Colegii priviră duios înspre Mario. Acestuia îi dispăruse însă zîmbetul proverbial, iar ochii, altădată blajini, aruncau acum văpăi crîncene. Cu pumnii strînși, bătînd din picioare pe loc, îi șuieră lugubru directorului: „Tu-tu mă-mă fa-faci pe-pe mi-mine ha-handicapat, băi? Mă-mă-ta e-e ha-handicapată!“. Inutil de precizat, au urmat procese, amenzi pentru discriminare, isterie, presă și, în final, demisia directorului. Pe postul rămas liber a candidat o singură persoană – pe care nimeni nu ar fi îndrăznit să o concureze sau să o conteste. E vorba, bineînțeles, de îngerașul dizabil. -

---

***Codrin Liviu Cuțitaru** este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universității din Iași (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

■ ■ ■

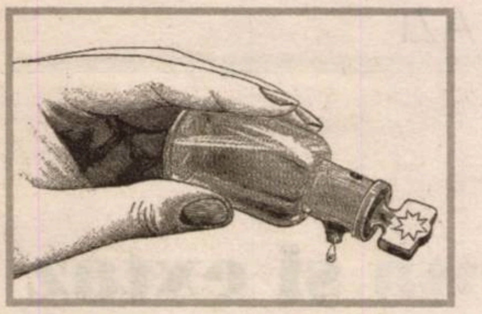

TÎLC-SHOW

Rodica ZAFIU

cuvinte nepotrivite

Criză aprofundată

Din cînd în cînd, în ştirile urmărite la televizor, citite pe net sau în paginile ziarelor se percepe cîte o notă stridentă: a apărut o nouă nepotrivire sau lărgire de sens, care îi poate produce ascultătorului sau cititorului un anume sentiment de nesiguranţă (se spune sau nu se spune aşa?). Schimbările semantice ridică, în lingvistica prescriptivă, probleme intelectuale şi morale: cititorul supărat şi cu convingeri ferme deschide dicţionarul (cel mai adesea, cu un click) şi constată nepotrivirea definiţiei cu uzul care i-a atras atenţia; specialistul (mai ales dacă, din spirit critic şi dubiu ştiinţific, nu are mare încredere în dicţionare) ştie însă că dinamica sensurilor e mai rapidă decît cea a structurilor gramaticale şi decît fixarea lexicografică şi se întreabă dacă nu cumva noua modificare semantică este, totuşi, acceptabilă.

Mi se par iritante, o spun de la început, folosirile actuale ale verbului *a aprofunda* în contexte în care s-ar potrivi perfect *a adînci* – „Lipsa de investiţii *aprofundează* criza“ (observator.ro); „Criza economică *aprofundează* sărăcia“ (viitorul.org) –, mai ales în formă reflexivă: „în UE criza *se aprofundează*“ (publika.md). În unele cazuri, nu s-ar potrivi nici măcar *a (se) adînci*, pentru a descrie amplificarea unei relaţii fiind preferabile alte verbe, de exemplu, *a (se) întări, a (se) extinde* etc.: „SAS şi CIA *aprofundează* cooperarea“ (traveltechnews.ro); „Liderul PES: referendumul *va aprofunda* legitimitatea democraţiei româneşti“ (dcnews.ro); „Cooperarea în domeniul energetic între Rusia şi România va continua şi *se va aprofunda*“ (ziarulfaclia.ro). Desigur, toate citatele de mai sus sînt perfect transparente: orice vorbitor face cu uşurinţă legătura între *a aprofunda* şi *profund*, înţelegînd despre ce e vorba în text. Singura problemă este că *profund* are în română un sens intensificator larg (pot fi *profunde* crizele, prieteniile, legăturile, nemulţumirile sau admiraţiile etc.), în vreme ce *a aprofunda* şi-a fixat, în uz şi în dicţionare, un sens foarte restrîns: „a cerceta profund, în amănunt o problemă“ (DEX).

Ca în multe alte cazuri, împrumutul unui termen din franceză, în secolul al XIX-lea, nu a însemnat preluarea tuturor sensurilor sale. Neologismul a intrat pe un teren deja ocupat de cuvinte mai vechi (în cazul nostru, de exemplu, de verbul *a adînci)*, atribuindu-i-se o semnificaţie mai restrînsă şi mai precisă. Limitarea s-a păstrat în uz şi a fost consemnată de dicţionare. Astăzi, prin traducerea sensurilor unor termeni internaţionali (calc semantic), fostele neologisme par să recupereze sensuri etimologice (din limba de origine) niciodată preluate sau de mult abandonate.

A aprofunda a fost împrumutat din franceză pe la mijlocul secolului al XIX-lea; dicţionarul academic *(Dicţionarul limbii române*, DA, Tomul I, A-B, 1913) îl ilustrează prin citate din Negruzzi, Hasdeu, Maiorescu şi îl defineşte ca „a pătrunde afund în cunoaşterea unui lucru, a cerceta adînc, a adînci (ceva) cu mintea“. În franceză, etimonul *approfondir* (şi în formă reflexivă) are, pe lîngă acest sens, şi alte accepţii şi utilizări: de la cea concretă („a mări, săpînd în adîncime“, la cea abstractă şi foarte largă: „a deveni mai adînc“ *(Trésor de la langue française informatisé*, TLFi).

Lărgirea de sens şi de construcţie a verbului *a aprofunda* ar putea avea mai multe explicaţii: nu e imposibil, mai întîi, ca legătura lexicală cu *profund* să fi condus, prin evoluţie internă, la o modificare semantică. Mai probabil e, totuşi, ca schimbarea să fi provenit din traduceri grăbite din franceză, în care echivalarea *approfondir – aprofunda* să se fi impus aproape automat, fără multă reflecţie; în fine, nu e exclusă nici echivalarea verbului *deepen* din engleză (limba din care se traduce masiv azi) cu *a aprofunda:* din comoditate, dar poate şi cu un pic de preţiozitate lingvistică (împingînd la alegerea termenului modern, mai „elegant“). Sînt destule argumente în favoarea explicaţiei prin influenţă franceză; găsim, de pildă, pe Internet, ştirile traduse alături de versiunea originară: titlul „Bing şi Facebook *aprofundează* un parteneriat“ poate fi astfel confruntat cu „Bing et Facebook veulent *approfondir* leur partenariat“ (iseom.com). Documentele europene oferă şi mai multe posibilităţi de verificare: titlul „UE îşi *aprofundează* legăturile cu ţările vecine şi susţine reformele acestora“ (europa.eu) are drept corespondent în franceză „L'Union européenne *approfondit* ses relations avec ses voisins et soutient leurs réformes“, iar în engleză – „EU *deepens* ties with its neighbours and supports their reforms“. Interesant e că opţiunile altor limbi au fost diferite (în italiană: *intensifica;* în spaniolă *estrecha)*, ceea ce ne poate conduce către o altă discuţie interesantă, asupra metaforelor cognitive în diferite limbi şi culturi. În română, relaţiile *se strîng, se extind* sau *se întăresc* (printr-o metaforă, să zicem, a sforii), în vreme ce săpatul în adîncime produce gropi şi şanţuri despărţitoare (*se adîncesc* mai ales rupturile, diferenţele, divergenţele).

Aş reveni la dubiul iniţial, păstrînd sentimentul de iritare: n-ar fi deloc imposibil (şi nici n-ar fi o dramă) ca verbul *a (se) aprofunda* să capete mai multe sensuri şi posibilităţi de combinare. Numai că, deocamdată, în ciuda exemplelor de mai sus (mult mai puţine decît uzurile „tradiţionale“), îmi place să cred că nu le-a căpătat.

***Rodica Zafiu** este prof. dr. la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti. A publicat, între altele, volumele* Limbaj şi politică *(Editura Universităţii Bucureşti, 2007) şi* 101 cuvinte argotice *(Editura Humanitas, colecţia „Viaţa cuvintelor“, 2010).*

■ ■ ■

ready made

„O actriţă în care trăieşte întreaga conţinoare a simţirei femeieşti şi pe care natura a predispus-o la espresiunea aceleia, e aşadar neapărat mai aproape de tenia artei, decît un bărbat, pe care-l zărim pe această treaptă a simţireĭ nemijlocite.“

M. Eminescu, *Articole şi traduceri*,
vol. I, Editura Minerva, 1974

PUBLICITATE

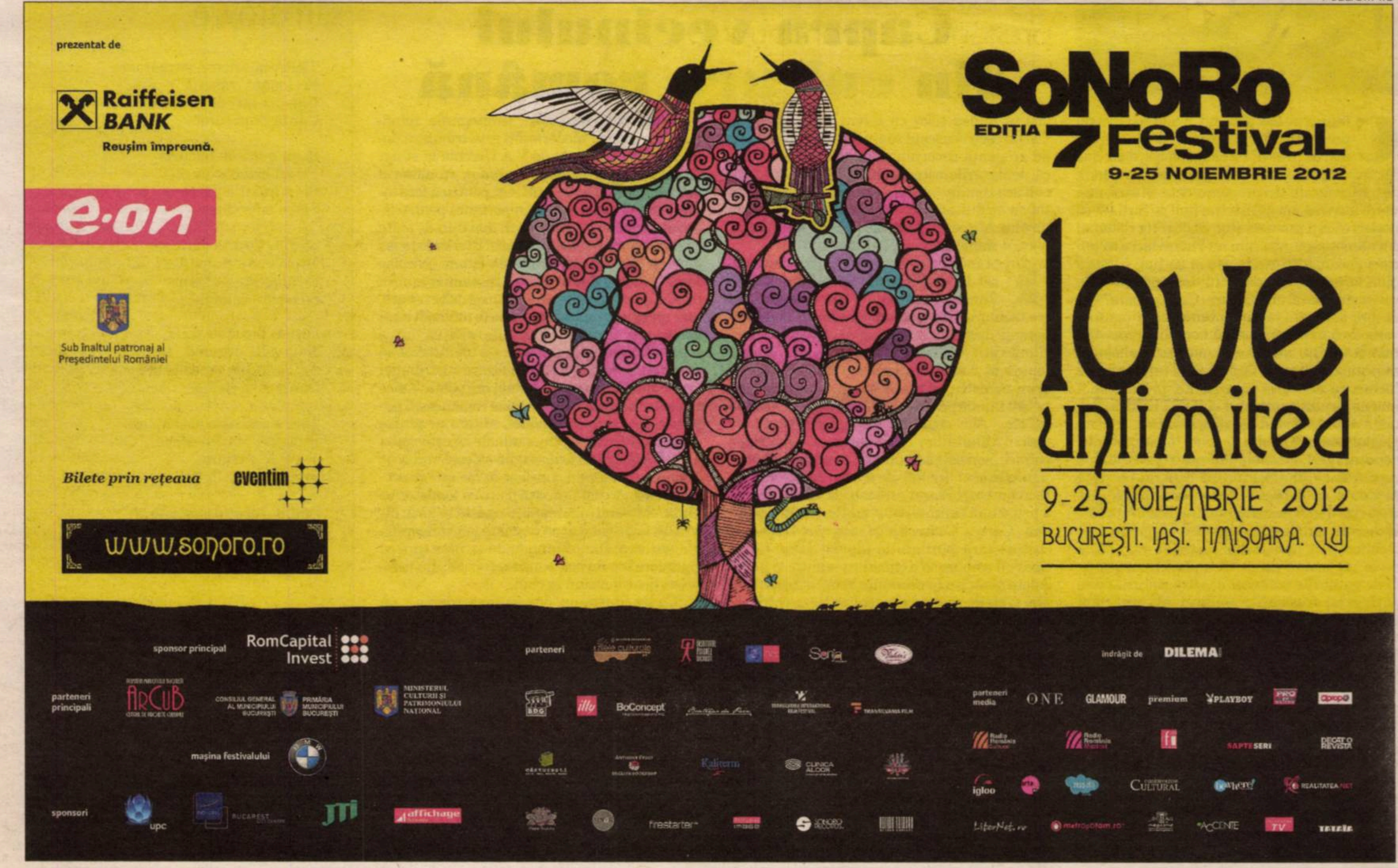

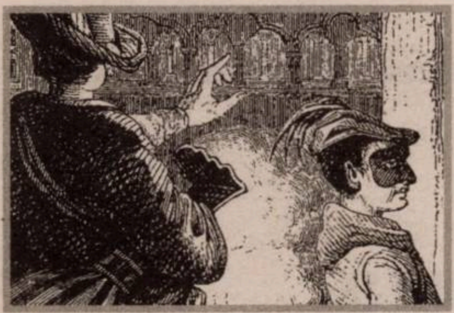

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Acum 94 de ani: umilinţă şi extaz

Povestea unui an paradoxal – 1918

Anul 1918 va rămîne, probabil în toată istoria neamului nostru, anul cel mai paradoxal. Cu greu se pot imagina, la distanţă de cîteva luni, atîtea evenimente şi stări mai contradictorii. Drumul de la agonia şi pînă la extazul unui întreg neam a avut nevoie de doar două trimestre.

Pe 5 martie acel an, la Buftea – lîngă Bucureşti –, România era obligată să semneze un tratat preliminar de pace cu Puterile Centrale, împotriva cărora luptase pînă atunci. România fiind considerată învinsă, condiţiile acestui tratat (impuse de ministrul de Externe de la Viena, Ottokar von Czernin) erau dure: urma să cedăm Dobrogea pînă la Dunăre în favoarea Bulgariei, iar pe linia Carpaţilor suportam rectificări de frontieră în beneficiul Austro-Ungariei. Cîteva săptămîni mai tîrziu, pe 27 martie 1918 (stil vechi) sau 9 aprilie (pe stil nou), provincia dintre Prut şi Nistru, prin reprezentanţii săi legitimi, vota în Sfatul Ţării de la Chişinău revenirea Basarabiei în graniţele României. După 106 ani de la anexarea acestei provincii de către Rusia ţarilor, Basarabia românească putea spera la un nou viitor.

Adevărul este că atît Germania, cît mai ales Austro-Ungaria, în acele momente, au fost încîntate de unirea Basarabiei cu România şi chiar au încurajat-o, prin declaraţiile lor publice. Cum se explică acest lucru? Cele două puteri sperau ca, extinzîndu-se spre Est şi unindu-se cu Basarabia, România să se consoleze şi să abandoneze gîndul pentru care intrase în Marele Război – acela de a recupera Transilvania. Pe 7 mai 1918, noul stat român, cu graniţele lărgite aşadar către Est, prin guvernul său, semna la Bucureşti un dezastruos tratat de pace cu Germania, Austro-Ungaria, Bulgaria şi Turcia (adică definitivarea tratatului preliminar de la Buftea, de mai sus). Armata română urma să fie demobilizată şi redusă la opt divizii însumînd circa 30.000 de soldaţi, Germania avea să aibă monopolul asupra petrolului, agriculturii şi silviculturii din România, 5.600 de km² de pe linia Carpaţilor urmau să fie cedaţi Austro-Ungariei, iar Dobrogea intra în componenţa Bulgariei vecine. Greu de imaginat umilinţă mai mare – şi, cu toate acestea, guvernele de la Berlin, Viena şi Sofia erau convinse că România o va accepta şi se va mulţumi cu recîştigarea Basarabiei.

În fapt, regele Ferdinand I-ul al României nu a contrasemnat niciodată acest tratat – drept care el rămîne un foarte interesant document istoric, dar, din punct de vedere juridic, a fost nul. Şansa României s-a jucat însă pe frontul de Vest al Primului Război Mondial – unde victoriile din luna august 1918 ale alianţei anglo-franco-americane vor împinge Puterile Centrale într-o teribilă criză.

În jurul României, istoria intra din nou în efervescenţă. De la Paris, prim-ministrul Franţei, Georges Clemenceau, a trimis un mesaj secret către regele Ferdinand al României şi către omul politic, fost şi viitor premier, Ion I.C. Brătianu: pe 22 octombrie 1918, Clemenceau le dezvăluia celor doi planurile de atac ale armatei franceze la Dunăre şi le sugera să profite de moment pentru a intra din nou în război, alături de Antantă. Este ceea ce România va face, peste două săptămîni: pe 6 noiembrie 1918 guvernul Marghiloman îşi dă demisia, iar regele îl însărcinează pe generalul Constantin Coandă să formeze o nouă echipă ministerială, a cărei sarcină urma să fie remobilizarea generală şi retrimiterea trupelor peste Carpaţi, în Transilvania. Două zile mai tîrziu, pe 8 noiembrie, divizia a 8-a a armatei române intra în Bucovina, pentru a pune capăt debandadei şi jafurilor făcute de soldaţii ucrainieni ce se întorceau de pe front în dezordine. Iar pe 9 noiembrie guvernul României adresa un ultimatum trupelor germano-austro-ungaro-bulgare ce se aflau pe teritoriul ţării, cerîndu-le să părăsească România în 24 de ore.

În noaptea de 10 spre 11 noiembrie 1918, România declara din nou război Puterilor Centrale, iar cursa pentru Transilvania începea iarăşi. De această dată, pentru prima oară în istoria recentă, statul român avea prima şansă.

Şi astfel s-a ajuns la Adunarea Naţională de la Alba Iulia, din 1 decembrie 1918, cînd 1228 de delegaţi, întruniţi în sala Caseinei din oraş, au decretat „unirea acelor români şi a tuturor teritoriilor locuite de dînşii cu România"; în afara sălii, pe un tăpşan numit *Cîmpul lui Horea*, 100.000 de participanţi – din toate colţurile Transilvaniei şi Banatului – aveau să aclame ore în şir la aflarea rezoluţiei de unire. *România Mare* lua naştere: cu Dobrogea şi cu Basarabia, cu Bucovina, cu (ulterior) parte din Banat şi cu Transilvania, noul stat român îşi extindea autoritatea asupra a 295.000 de km² şi unei populaţii totale de 16 milioane şi jumătate.

Nimic din toate acestea nu s-ar fi crezut posibile cu doar şase luni mai devreme.

***Adrian Cioroianu** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte publicată:* Epoca de aur a incertitudinii, *Editura Curtea Veche, 2011.*

■ ■ ■

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Capra vecinului din cultura română

Cultura pe aici pe la noi n-a fost şi nici nu prea este ceva important. Şi pînă la urmă, de ce ar fi? Pe aici pe la noi, doar cine nu vrea nu scrie cărţi şi nu editează compendii despre civilizaţii trecute şi prezente. Şi apoi, nu-i mare lucru să mîzgăleşti trei linii pe hîrtie şi să declari că eşti mare scriitor, că doar tot românul s-a născut poet. Aşa cum nu-i mare lucru să pui cinci documente cap la cap şi să ţipi, cu gura pînă la urechi, că „sistemul ticăloşit" nu-ţi recunoaşte adevărata valoare. Care valoare? Or, despre această „valoare", România a omis să vorbească în ultimele două decenii, promovînd miştocăreala, şmecheria, superficialitatea, minciuna, uşurinţa, fără să pară interesată de lucruri cu adevărat importante, precum ar fi munca, erudiţia, talentul şi iarăşi munca. Din toată această învălmăşeală a ieşit ce a ieşit: un plagiat sau mai multe plagiate, o normalitate, de altminteri, a sistemului nostru educativ, o producţie culturală şchioapă care nu reuşeşte niciodată să depăşească periferia, peste care tronează o invidie denigratoare incontestabilă. Habar nu am de ce ne este aşa de greu să ne recunoaştem, promovăm, susţinem valorile, şi de ce „să moară capra vecinului" tronează pe toate gardurile amărîtei noastre culturi, de ce putregaiul frustrărilor individuale este mai important decît bucuria unei reuşite?!

Nu mă număr printre lectorii scriitorului Mircea Cărtărescu. Am citit doar *Nostalgia* şi *De ce iubim femeile*, şi n-am reuşit, oricît m-am străduit (nu prea tare, recunosc!), să trec de primele pagini din *Orbitor*. Nu se potrivea cu gusturile mele de prin anii studenţiei, mai degrabă romantice, înclinate spre Emily Brontë şi William Thackeray decît spre J.D. Salinger. În schimb, l-am descoperit pe omul Cărtărescu, recent, citindu-i interviurile şi articolele de prin gazete, cu asiduitate chiar. Şi mi-a plăcut, devenind pentru mine un model de modestie, simplitate, bun-simţ. Ajuns sus, cît mai sus în lumea celor cu talent literar, Mircea Cărtărescu reuşeşte să nu se lase contaminat de aroganţa covorului roşu. Mare lucru! Aşa că denigrările astea josnice, atît de specifice culturii române, mă îndeamnă să mă îndrept, tot cu asiduitate, spre celelalte cărţi ale scriitorului Mircea Cărtărescu, care va rămîne, pentru mine, un model.

Tot în zona asta a denigrărilor am asistat la desfiinţarea istoricului Mihai-Răzvan Ungureanu. Am crezut o vreme (sau am vrut să cred) că istorici mai competenţi decît mine vor ieşi să corecteze minciunile atît de intens vehiculate, dar... am aşteptat în zadar. Pe vremea cînd debuta ca prim-ministru, se iţiseră colegi şi „prieteni" gata să-l tămîie pe istoricul, savantul, intelectualul etc... Acu' cînd, din întîmplările sorţii, istoricul Mihai-Răzvan Ungureanu a ales calea politicii, scrierile sale au fost acreditate ca fiind „maculatură". Înainte de a fi om politic, Mihai-Răzvan Ungureanu este istoric, un istoric de foarte bună calitate, cu erudiţie, intuiţie şi talent. Cartea *Convertire şi integrare religioase* susţine fără putinţă de tăgadă acest lucru. Doar că trebuie să o citeşti cu atenţie şi pe îndelete pentru a te pronunţa asupra calităţii ei. Mai trebuie să ştii ceva istorie, ceva chirilică, ceva germană, ceva engleză, să ai ceva lecturi pentru a descîlci toate acele principii care au dominat societatea românească de la începutul secolului al XIX-lea. Dar am vorbit despre toate acestea într-o recenzie a cărţii în *Studia Politica*, aşa cum Andrei Oişteanu a recenzat cartea în revista *22*. E adevărat că nu sînt cine ştie ce istoric, să se ţină cont de aprecierile mele, dar cînd este vorba de editare de documente şi de negarea oricărei contribuţii în acest sens, afirmaţiile făcute de nişte neaveniţi inculţi, la care, din păcate, mulţi dintre noi căscăm gura, închizîndu-ne minţile, lucrurile mi se par de-a dreptul tragice.

După cum bine ştiţi, istoriografia românească a primei modernităţi este tributară documentelor publicate de V.A Urechia la sfîrşit de secol XIX, în *Istoria românilor*, cu ajutorul studenţilor acelor vremuri. Or, pentru a face lumină într-o epocă atît de importantă pentru istoria românilor, trebuie să fii mai întîi de toate editor de documente şi mai apoi istoric. Asta fac de vreo 14 ani la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga", cunosc foarte bine ce înseamnă munca de editare de documente. O muncă deloc uşoară, care nu presupune nici pe departe mutarea unui document dintr-un fond de arhivă între copertele unei cărţi, aşa cum s-a tot încercat să se spună, în nebunia minimalizării contribuţiei istoricului Ungureanu, devenit om politic. Orice cercetare pe primă modernitate românească are nevoie de aceste documente, editate cu acribie de Mihai-Răzvan Ungureanu, fie că este vorba de *Arhondologia Moldovei*, fie că este vorba de o serie de catagrafii cuprinse în *Revista de istorie socială*. Această revistă îl are ca fondator pe Mihai-Răzvan Ungureanu, o revistă în jurul căreia s-a închegat o nouă tendinţă în istoriografia românească. Dar, confundîndu-se prea tare cu fondatorul ei, revista supravieţuieşte, din nefericire, doar din cînd în cînd.

Capra vecinului din cultura română nu este chiar aşa o vorbă în vînt. Şi nici măcar nu este de astăzi, că nu degeaba s-a exilat bietul Caragiale. Cum adică să recunoaştem că unii dintre noi mai fac şi lucruri bune, utile, frumoase, demne... păi, nu trebuie să fim toţi o apă şi-un pămînt?

***Constanţa Vintilă-Ghiţulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din Bucureşti. În 2012 i-a apărut la Humanitas cartea* În şalvari şi cu işlic. Biserică, sexualitate şi divorţ în Ţara Românească a secolului al XVIII-lea.

■ ■ ■

anti nostalgia

Ţara noastră-n sărbătoare

ŢARA noastră-n sărbătoare
Freamătă, răsună
Glasuri tari de muncitori
Cântă împreună.

Roşii maci de bucurie
Ne-au crescut în cale
Şi în inimi a pătruns
Slava zilei tale.

Stalin, ţara te slăveşte
Marele tău nume
Străluceşte neînvins
Soare peste lume.

Dîrz ostaşul sovietic
Ne-a adus lumină
Azi muncesc cu drag şi spor
Cîmpuri şi uzină.

Ţara noastră-n sărbătoare
Steaguri mari desface
Ţie ţi le dăruim
Stalin, steag de pace.

Stalin, ţara te slăveşte
Marele tău nume
Străluceşte neînvins,
Soare peste lume.

(Nina Cassian, în vol.
Patru decenii de agitaţie
şi propagandă, alcătuit
de Eugen Negrici,
Editura PRO, 1995)

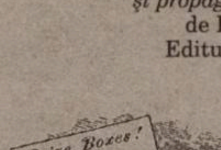

Maria IORDĂNESCU

lasă-ţi **copiii** să vină la **tine**

O televiziune bolnavă

Ideea unui filozof român, prezentată la oră de maximă audienţă, de a da în judecată CNA-ul la CEDO, a avut palide ecouri în mass-media noastră. Nici nu-i de mirare: Ce televiziune din România ar putea spune cu mîna pe inimă că îşi doreşte un CNA care să funcţioneze, punînd între televiziuni şi telespectatorii săi limitele legii, ale bunului-simţ, ale responsabilităţii? Care dintre realizatorii de programe, jurnaliştii, politicienii, analiştii sau vip-urile de azi ar fi de acord ca emisiunea la care participă să fie golită de calomnii, bîrfe, dezinformări, obscenităţi?

Televiziunea din România a devenit o curte a miracolelor, în care oameni cu biografii nefericite sau imorale au oricînd şi oricum posibilitatea să devină personaje cu largă audienţă. Relaţia noastră, a consumatorilor, cu telecomanda a devenit una pur emoţională: apăsăm pe butoane cu furie, deznădejde, curiozitate masochistă, groază, repulsie, indignare. Aruncăm cu ea cît colo, plini de dispreţ, o înşfăcăm cu nesaţ cînd ştim că e rost de scandal, ne bucurăm cînd activităţile zilnice reuşesc să ne rupă din mrejele ei, facem faţă cu greu sevrajului. Televiziunea noastră nu transmite emisiuni de informaţii sau divertisment. Ci nelinişti, temeri, ameninţări, veselii decerebrate, isterii, blesteme, înjurături. Televiziunea a devenit principalul demolator al tuturor valorilor din România: oameni şi instituţii de cultură, onoare, demnitate, istorie adevărată şi responsabilitate, toate pier ca secerate sub cuvîntul greu, murdar al televiziunii. Urîm ceea ce ne propun televiziunile să urîm şi adulăm „personalităţi“ de platou. Nu în ultimul rînd, televiziunea noastră a devenit inamicul numărul unu al tuturor părinţilor responsabili din această ţară. Cunosc nenumăraţi adulţi pentru care televizorul a devenit duşmanul obsesie. Fac orice ca să-şi ţină copiii departe de el: se ceartă cu bunicii mai îngăduitori cu tentaţiile, le concediază pe bone pentru că l-au lăsat pe cel mic la desene animate, cumpără CD-uri cu poveşti sau grăbesc ora de culcare.

Nelinişti, temeri, ameninţări, veselii decerebrate…

Şi mă gîndesc că lucrurile n-ar trebui să stea aşa: am văzut pe posturile străine de televiziune documentare de istorie sau artă, poveşti despre cavaleri sau regine, pictori sau muzicieni, documentare pentru care aş fi gata să-l plătesc pe fiul meu de clasa a V-a să le vadă ore în şir; am văzut emisiuni de educaţie sexuală numai bune de urmărit de adolescenţii noştri păgubiţi de informare corectă la şcoală sau acasă; talk-show-uri întreţinute de chipuri inteligente şi subiecte incitante; divertisment cu haz, bine ţinut în frîiele decenţei şi ale bunului-gust. În România, realizatorii de programe triviale – politice sau de divertisment – aduc pe tavă audienţele: „asta cere poporul, asta dăm“. Dar poporul nu înseamnă doar milionul de telespectatori pentru care se zbat toţi producătorii de dezmăţ televizat. Popor înseamnă şi sute de mii de copii inocenţi, zeci de mii de adolescenţi care au nevoie de modele, sute de tineri care-şi caută calea. Şi-apoi, statul e dator să-şi apere cetăţenii săi de calomnii, obscenităţi, prostituţie, dezinformare. Statul trebuie să aplice legea cenzurii acolo unde securitatea fizică şi emoţională a cetăţeanului său este pusă în pericol. (Căci ele sînt cu adevărat puse în pericol de emisiunile în care ura şi violenţa devin arme ale „libertăţii de exprimare“, în care nerespectarea legii este lege.)

Funcţionarea CNA-ului ar trebui să ne preocupe pe toţi: la urma urmei, ne dorim pentru copiii noştri o lume în care televizorul să nu fie mai mult decît ceea ce este, adică un instrument civilizat de informare şi divertisment, şi nu un drog care îmbolnăveşte inimi şi minţi.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

Iaromira POPOVICI

bazar

Mall (-ul meu) mai mic

Mall-ul din Vitan este deja… istoric. Deschis în 1999, e, din cîte ştiu, primul din Bucureşti. Pentru mine a fost (şi încă mai este) simbolul consumismului postrevoluţionar de la noi. Cînd s-a deschis, am dat năvală, împreună cu mulţi alţi concetăţeni, să văd ce-i cu acest bizar stabiliment. Care pe atunci mi se părea uriaş şi cît se poate de novator. Ca să nu mai vorbesc de partea de cinema, principala mea destinaţie acolo de altfel, care, în comparaţie cu minusculele cinematografe de cartier, era un… paradis. Unul destul de contestat, la momentul respectiv, din diverse cauze, care mai de care mai cîrcotaşe, precum: sunetul prea tare şi din prea multe părţi; preţul prea mare al biletelor şi al consumaţiei de la bufet.

Şi totuşi, nu mă puteam abţine să nu remarc, în aceeaşi indecent de comodă sală de cinema, alte cîteva bizarerii… pozitive: gaura, rotundă şi neagră, de lîngă scaun, unde puteai să-ţi pui paharul. Pahar pe care-l puteai cumpăra nu de la cofetăria din zonă, sub formă de sticlă, ca pe vremuri (asta în cazul în care aveai sticlă la schimb), ci chiar de la bufetul propriu (!) al cinema-ului. Sau faptul că pe bilete scria „dreapta“ sau „stînga“ în dreptul locurilor, indicaţii misterioase pe care le-am înţeles mult mai tîrziu, după îndelungate ciondăneli cu vecinii de rînd.

Toate astea au fost cîndva, pe la începutul anilor 2000, în copilăria… mică a copilului meu, pe cînd mergeam aproape zilnic la mall Vitan. Da, ştiu, citisem şi eu în studiile de cultură populară – mall-ul era, din diverse perspective, un loc al pierzaniei, care imita şi reconstruia protector şi restrictiv realitatea de afară. Un loc kitsch, un soi de Disneyland al *shopping*-ului amestecat cu *fast food*-ul şi cinema-ul. Pe scurt, un surogat de realitate nu prea elevat şi elitist.

Şi totuşi, continuam să mergem acolo, unde, pe sub cupola lui, ne îndeplineam cu religiozitatea consumatorilor înrăiţi, a celor care purced doar de dragul consumului, în căutare de plăceri mici şi inutile, acelaşi ritual: restaurantul Ruby Tuesday (şi acum mai vorbim „de-ale vieţii“ cu chelneriţele vechi de acolo, de parcă am fi rude), magazinul Totem (cu pisici exotice, din lemn), care acum s-a închis, librăria Diverta şi, evident, cinema-ul.

Toate astea sînt deja istorie: ele aparţin epocii de glorie a mall-ului Vitan, cea de început a anilor 2000, cînd nu exista concurenţă. Treptat, spre mijlocul anilor 2000, au început să apară altele mai mari. Şi poate (dar nu neapărat) mai frumoase, precum AFI Center Cotroceni.

AFI Center ne-a schimbat concepţia neaoşă de mall, apropiind-o mai evident de cele străine, americane (deşi acelea sînt şi mai mari…). Oricum, în comparaţie cu AFI, mall-ul din Vitan a căpătat, brusc, alte proporţii. A devenit mai intim, într-o oarecare măsură nostalgic. Treptat, cel puţin în ce mă priveşte, a căpătat o valoare afectivă.

Mai deunăzi, stînd, alături de mulţi alţi semeni ai mei de vîrstă medie, pe la ora prînzului, în respectivul mall, în faţa unei tăvi de mîncare chinezească tip *fast food*, am avut „profunda“ revelaţie a trecerii timpului care ne schimbă percepţiile.

Mi-a fost, deodată, cumva milă de mall-ul meu de altădată, devenit oarecum vulnerabil în faţa schimbărilor istoriei. Nu că n-ar avea în continuare şi el clienţii lui, nu că nu şi-ar fi extins aripile cu magazine bune, precum Zara sau H&M. Ci pur şi simplu fiindcă mi-am dat seama de relativitatea lui, într-o lume crudă şi grăbită, în care proporţiile se schimbă cam repede.

Aşa că am dat cîteva ture prin el, am văzut vreo două filme, mi-am cumpărat cîteva lucruri, reintrînd în fluxul aşa-zis normal al consumului. Sentimentul de familiaritate pe care mi l-au dat cîteva feţe de acolo, precum femeia de serviciu care strînge de pe mese şi un domn cu burtică, care părea să aibă aceleaşi trasee fără rost ca şi mine, m-au mai scos din melancolie. La fel şi cele două DVD-uri destul de bune pe care le-am primit cadou la film: pînă la urmă, şi lucrurile (mai) mici şi nu neapărat de ultimă oră, dar trainice, îşi pot avea locul lor.

Selma IUSUF

legende urbane

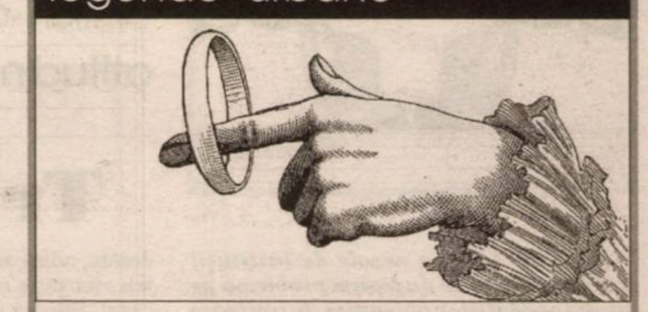

Minte-mă frumos

Povesteam deunăzi cu cineva despre Toscana şi Florenţa. Ca orice român mai mult sau mai puţin snob, care a ajuns să ofteze atins de frumuseţea deal-vale italienească, zimţată pe alocuri de chiparoşii întunecaţi, de orăşelele dichisite, mobilate pe dinafară ca în casă, mi-oi fi aţintit şi eu o privire vag goală într-un punct inexistent şi oi fi început să visez la vremurile acelea de vacanţă de acum cîţiva ani. Şi, dintr-odată, mi-am dat seama că mint. Că îl mint pe omul ăla povestindu-i cu pasiune ce mult mi-a plăcut Florenţa şi că mă mint pe mine locuind într-o amintire falsă, estompată, aurie, ca Toscana.

Căci, în acele zile, la Florenţa a fost infernal de cald. Iar adevărul e că primul contact cu oraşul ăsta fabulos a fost printr-o cafenea de lîngă gară, unde chelnerii ţineau toaleta încuiată şi unde primeai cheia după un test vizual agresiv. Că toaleta era şi ea infernală. Că n-am reuşit să văd mari muzee din cauza aglomeraţiei. Că în oraş, el însuşi un muzeu, stăteai la coadă să mergi pe stradă. Că mi-a fost foame şi n-am reuşit să mănînc nimic specific zonei, ci doar nişte sandvişuri banale. Că întotdeauna m-am întrebat unde naiba or fi locurile alea din călătoriile culinare ale lui Anthony Bourdain şi alţii ca el. Unde naiba se mănîncă tapir, arici, furnici, măruntaie şi unde naiba-s măcelarii ăia prietenoşi pe care-i găsesc băieţii ăştia?

Trecerea timpului şi autoiluzionarea rezolvă totul. O vacanţă mai degrabă mediocră va deveni sursa unor nostalgii şi visări cu ochii deschişi. Copilăritul vara, la ţară, unde la temelia vacanţei de şcolar stăteau mai degrabă lungile după-amieze plictisitoare, se va transforma într-un ev legendar cu bunici inuman de buni. Armata făcută la 18 ani sub comenzile unor plutonieri săraci cu duhul – izvor de amintiri duioase şi glume de dormitor repovestite de mii de ori. Negrul – mai degrabă alb. Nefericirea – mai degrabă uitată. Privaţiunile – mai degrabă transfigurate.

E omeneşte să fie aşa. Neplăcut e cînd realizezi brusc că eşti, de fapt, un mincinos. Cum mincinoasă m-am găsit, iarăşi, zilele trecute, cînd am avut o necontrolată răbufnire nervoasă din cauza unor vecini. Răbufnirea a fost în privat, să ne înţelegem, dar, orişicît, a fost o bună dovadă a propriei ipocrizii. Noii mei vecini sînt studenţi în anul întîi, abia veniţi la Bucureşti. Părinţii le-au închiriat o garsonieră şi, evident, pentru prima oară liberi, independenţi, în faţa unei vieţi noi, copiii ăia au chef de distracţie. Ascultă muzică. Nu tare, dar cît s-o aud (şi să nu-mi placă). Îşi invită noii colegi pe acasă. Rîd cu voci încă sparte, lasă lumina aprinsă pe scară şi uşa de jos, de la intrare, larg deschisă. Trîntesc vase. Toate adunate m-au făcut, cum ziceam, să răbufnesc. Şi m-am comportat exact ca un om îmbătrînit urît şi tipicar. O imagine îndelung construită, în care credeam cu sinceritate, s-a făcut cioburi pe podea. Păi, unde e toleranţa? Unde – înţelegerea, compasiunea, simţul umorului? Unde – tinereţea, *laissez faire*-ul de ocazie, simpatia? Păi, unde e adevărul şi cine sîntem? Cum poţi sări pentru nişte nimicuri ca o babă ieşită din minţi? De ce să te enervezi atît de tare pentru lucruri banale? Să intri degrabă în tabăra celor care urăsc cu pasiune numai pentru că, de pildă, la ora la care vrei tu să scoţi nişte bani, bancomatul e defect? Să ajungi aproape de apoplexie într-o dispută pe teme politice? Să-ţi vină să strîngi de gît pe cineva numai pentru că nu-i place scriitorul care-ţi place ţie?

Am avut de fapt o copilărie oarecare, nişte vacanţe mediocre, experienţe aşa şi aşa, ştim mai degrabă să urîm instantaneu decît să iubim cumpătat, dar am ştiut să împachetăm toate astea bine şi să le vindem ca pe nişte bunuri de preţ? Foarte posibil. Măcar să am nesăbuinţa ca la bătrîneţe să privesc spre un trecut învelit în staniol cu propriile mele mîini, colorat şi încununat cu o fundiţă. Să zic că a fost bine, deşi n-a prea fost. Timpul le rezolvă pe toate. Dar mai buni probabil că nu ne face.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

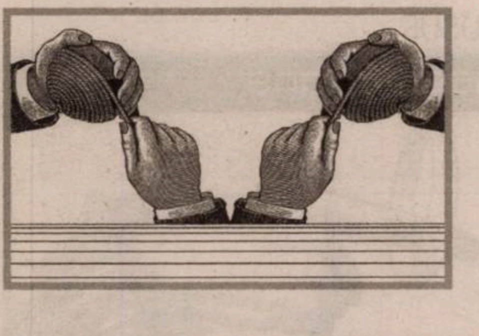

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Trei mituri despre anticorupţie

■ ***Mitul 1: Nu e nevoie de instituţii specializate, de ce nu lăsăm problema pe mîna instituţiilor obişnuite de aplicare a legii?*** Teoretic e posibil să fie aşa. Probabil că într-o ţară ca Suedia chiar aşa şi este. Dar nu e ca şi cînd am fi plecat la drum cu modelul DNA şi ANI fără să fi dat o şansă instituţiilor obişnuite, adică parchetului regulat, poliţiei şi fiscului. Dar nu a mers. Şi era de aşteptat că nu va merge. Corupţia – şi mai ales corupţia de nivel înalt – presupune riscuri pentru cariera oricui încearcă să înceapă aceste anchete. Pentru orice procuror e mai simplu să ancheteze un furt de găini decît un caz de corupţie, iar în final el este evaluat oricum în funcţie de numărul de cazuri reuşite, nu de complexitatea cazurilor. E drept că Daniel Morar l-a anchetat pe Gabriel Bivolaru, cînd era procuror la Cluj, mult înainte de apariţia PNA/DNA. Bivolaru era parlamentar PDSR (ulterior PSD), iar Adrian Năstase a condus personal atunci un grup masiv de parlamentari care au mers, în semn de solidaritate, la parchet cu Bivolaru cînd acesta a fost chemat la audieri. Bivolaru a fost condamnat în cele din urmă, dar a fost şi singurul parlamentar condamnat în perioada respectivă. Chiar şi încercarea timidă din 1996-2000 de a crea o secţie anti-corupţie la Parchetul General s-a terminat prost, pentru că procurorii nu au avut controlul pe cazuri, iar cînd PDSR a revenit la putere l-a numit pe Joiţa procuror general. Acesta i-a trimis pe toţi cei adunaţi la secţia specială înapoi de pe unde veniseră şi aşa s-a terminat totul. DNA este mult mai mult decît o sumă de procurori specializaţi – are propriul aparat tehnic, propriii experţi şi propriii poliţişti în subordine. Nu depinde de nici o altă instituţie, poate fi ajutată de alte instituţii – cum este SRI, care îi furnizează informaţii de unde pot pleca anumite cazuri (celebrul caz Voicu a plecat de la o sesizare SRI) –, dar nu depinde de ele. Conducerea DNA nu poate da vina pe alţii dacă nu performează. Şi, cum singurul obiect de activitate este marea corupţie, nu se poate eschiva, altfel eşecul va fi imediat vizibil. Exact aşa s-a întîmplat cu fosta conducere, în frunte cu Ioan Amarie: în scurt timp a devenit clar că nu e omul care trebuie acolo.

„Eu votez DNA“ nu se referă doar la DNA, ci la toate instituţiile care apropie România de un stat modern şi funcţional.

■ ***Mitul 2: Se face justiţie televizată.*** Adevărul este că se face mai degrabă televizarea apărării în instanţă. Adică autorii fenomenului sînt cei din televiziuni şi avocaţii apărării, nu procurorii. Nu reuşesc să înţeleg logica atunci cînd aud ziarişti vorbind despre justiţie televizată, cînd în mod evident ei sînt cei care decid agenda şi subiectele. Dar nu e presa de vină, nu asta sugerez, e normal ca aceste subiecte să stîrnească interesul, iar ziariştii să urmeze interesul public. Dar dacă tot o fac, nu e clar de ce se plîng în legătură cu fenomenul. Se discută mult despre cazurile de corupţie la televizor, cu asta putem fi de acord. Dar cine discută? Niciodată procurorii. În toate dezbaterile televizate, vedeţi avocaţi ai apărării sau analişti mai mult sau mai puţini independenţi (mai degrabă mai puţin decît mai mult). Explicaţia este simplă: procurorii nu au voie să facă asta. Există atît reguli interne, cît şi o decizie CEDO în care statul român a fost condamnat pentru că un oficial a afirmat că el crede că doi poliţişti acuzaţi de corupţie sînt vinovaţi. Culmea ironiei este că respectivii au fost ulterior condamnaţi de judecători, dar tot au cîştigat procesul la CEDO. Potrivit logicii judiciare româneşti, procurorul trebuie să acţioneze echidistant faţă de cel trimis în judecată, adică ar trebui să caute probe şi pentru vinovăţie şi pentru nevinovăţie, dacă e cazul. Ştiu că sună absurd, dar aşa este. E absurd să crezi că un procuror va trimite pe cineva în instanţă dacă are dubii asupra vinovăţiei, de ce ar face-o? Dar nu e ca în filmele americane, drept urmare, procurorii români nu pot afirma public ceva contra inculpatului pînă cînd nu există un verdict. Departamentul de comunicare al DNA dă comunicate de presă în care include strict informaţia procedurală, de genul: s-a declanşat urmărirea contra lui X sau Y a fost trimis în judecată. Nu are voie să includă în comunicări argumentele pentru care procurorul îl crede vinovat, ba chiar există o formulă standard la finalul fiecărui comunicat prin care procuratura aminteşte de prezumţia de nevinovăţie. Drept urmare, există o disproporţie de forţe între comunicatori: publicul poate afla argumentele acuzării doar cînd dosarul ajunge în instanţă şi doar dacă vreun ziarist are chef sau interes să caute în acel dosar. Dar, între timp, la televiziuni s-a discutat mult despre caz. Şi s-a discutat numai cu punctul de vedere al avocaţilor apărării sau al inculpaţilor înşişi, care nu au nici un fel de restricţie. Şi nici un fel de interes, evident, să spună şi de ce ar putea fi vinovaţi. De pildă, a devenit celebră informaţia vehiculată de apărarea lui Adrian Năstase că în „Trofeul Calităţii“ procurorii au convocat 900 de martori. Năstase a considerat asta o dovadă că dosarul este politizat şi a lansat sintagme care au prins în spaţiul public, de genul „sînt mai mulţi martori ca la Nürnberg“. De ce au chemat procurorii atîţia martori, care era rolul lor? Procurorii au dorit să demonstreze cîţi oameni erau informaţi despre schema de finanţare a campaniei: sute de funcţionari, patroni de firme ori simpli şoferi care transportau afişele. Cu toţii ştiau că lucrează pentru Adrian Năstase. Conform apărării, numai Adrian Năstase nu ştia că oamenii respectivi lucrează pentru el. Procurorii au vrut să demonteze acest argument, iar judecătorii s-au oprit la un moment cu audierea martorilor, pentru că au înţeles ideea. Dar în spaţiul public a fost prezentă doar partea de adevăr pe care a dorit inculpatul să o auzim. În alte cazuri, disproporţia este şi mai flagrantă. Dan Diaconescu a devenit în ochii publicului său o victimă a răutăţii procurorilor. Patronul de televiziune a organizat un linşaj mediatic contra procurorului de caz, care a şi făcut plîngere la CSM în acest sens. După lamentaţiile lui Diaconescu s-ar zice că statul român totalitar îl hărţuieşte neînduplecat. Fapt este că procurorul a înaintat cazul în instanţă în 2010, dar judecătorii nu au găsit timp nici pînă acum să înceapă procedura de judecată. S-ar putea ca Dan Diaconescu să intre în Parlament, pe post de victimă a abuzurilor justiţiei, fără ca procesul împotriva sa măcar să înceapă pînă în acel moment, şi asta nu din vina procurorilor DNA.

■ ***Mitul 3: DNA este o armă politică.*** Adevărul este că e bine să avem această îngrijorare. Instituţiile anti-corupţie pot fi nişte arme, ba chiar nişte arme redutabile. Dar singura metodă 100% sigură să preîntîmpinăm acest pericol ar fi să le desfiinţăm complet şi să nu mai investigăm corupţia deloc. Doar atunci vom fi absolut siguri că anti-corupţia nu e o armă politică. Dacă nu vrem aşa ceva, atunci trebuie să ne uităm la fapte şi să lăsăm paranoia deoparte. DNA are atît de multe cazuri trimise în instanţă, încît s-ar observa imediat dacă ar „vîna“ numai oameni de la opoziţie, şi nu este cazul. Din 10 primari de mari oraşe anchetaţi anul trecut, şase erau de la PDL, aflat atunci la putere. Daniel Morar explică în interviu că există un anumit ciclu de pregătire a dosarelor, care face ca la schimbarea puterii să ai pentru o perioadă mai mulţi inculpaţi de la foştii guvernanţi, apoi balanţa se echilibrează cu cei actuali. Explicaţia e simplă: corupţia se mişcă după putere, iar anti-corupţia se mişcă după corupţie. După venirea la putere la USL, e de aşteptat ca o perioadă să auzim de anchete tot împotriva unor oameni din PDL şi după cîteva luni să înceapă cu noua putere USL (dacă DNA va fi lăsat în pace, evident). Avînd atît de multe cazuri de la toate partidele, şi enervînd toate partidele, DNA este într-o poziţie confortabilă din acest punct de vedere.

Portrete în dialog
CRISTIAN GHINEA
Eu votez DNA!
De ce merită să apărăm instituţiile anti-corupţie
Interviuri cu
DANIEL MORAR
LIVIU PAPICI
NISTOR CĂLIN
HORIA GEORGESCU
LAURA ŞTEFAN
CRISTI DANILEŢ
HUMANITAS

Controlează Băsescu DNA-ul sau altcineva? Mulţi oameni cred asta, dar dovezile lipsesc. Putem discuta la nesfîrşit, dar, într-o dezbatere raţională, cei care acuză trebuie să facă dovada, nu invers. Nu avem nici dovada şi nici măcar declaraţii care ar putea să lase de bănuit aşa ceva. În mod paradoxal, după ce s-au plîns atîta de politizare, politicieni din USL au început să se laude cu activitatea DNA de cum au ajuns la putere. În prima sa conferinţă de presă ca preşedinte interimar al PNL, Daniel Chiţoiu s-a referit la cazul deschis de DNA contra şefilor din vămi, spunînd ei au dat drumul la dosare. Ar reieşi deci că acum DNA lucrează pentru Crin Antonescu, chiar din ziua în care a preluat mandatul interimar. Asta dacă am intra în logica strîmbă de campanie. Fapt este că Daniel Chiţoiu se împăunează pentru meritele altora. Eu sper că nici măcar susţinătorii USL nu aşteaptă ca noul guvern „să dea drumul“ la dosare. Nu guvernul dă drumul la dosare, guvernul şi politicienii în general trebuie să se abţină să intervină peste activitatea DNA. Asta e ce trebuie să aşteptăm de la ei şi nimic mai mult. De restul au grijă procurorii.

De ce votăm DNA? Ideea titlului acestui volum a plecat de la o demonstraţie. În criza politică ce a dus la suspendarea lui Traian Băsescu, miza mea şi a altora a fost apărarea instituţiilor. Deci am ieşit în stradă. Am făcut un afiş pe care am scris „Eu votez DNA“. A ajuns viral pe Internet, astfel încît şi alţi cetăţeni îngrijoraţi l-au retipărit şi au manifestat cu el. „Eu votez DNA“ nu se referă doar la DNA, ci la toate instituţiile care apropie România de un stat modern şi funcţional. DNA este doar cel mai spectaculos exemplu şi poate cel mai expus riscului de deturnare în perioada următoare. Veţi putea citi în această carte interviuri cu oameni cheie din aceste instituţii. Această carte este, pînă la urmă, un efort de a comunica concetăţenilor mei cît mai simplu motivele pentru care aceste instituţii sînt importante, motivele pentru care ar trebui să votăm cu toţii, indiferent de partid şi de opiniile zilei, cu DNA. Pentru că dacă vom asista din nou la „raderea“ unor instituţii, vom pierde iar nişte ani. Instituţiile sînt greu de construit şi uşor de distrus. Din motive lesne de înţeles, anul 2012 este anul cheie.

(fragment din volumul Eu votez DNA! – De ce merită să apărăm instituţiile anti-corupţie. *Tocmai a apărut la Editura Humanitas. Pe lîngă două eseuri scrise de mine despre politicile anticorupţie din România, cartea cuprinde interviuri cu procurori DNA şi alte personaje cheie din zona anti-corupţie. Pentru prima dată veţi cunoaşte oamenii din spatele dosarelor. Vă aşteptăm şi la lansarea volumului, în cadrul dezbaterii „Ce aşteptăm de la viitorul DNA?“, 31 octombrie, la GDS, ora 18)*

facebook.com/
Cristian.Ghinea.CRPE

■ ■ ■

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

Un pui, două raţe

Lucian mi-a adus de la el de-acasă, din Vîlcea, două raţe şi un pui. Dom'le, sînt hrăniţi numai cu lucruri naturale şi sînt plimbaţi. Mama mea îi creşte! Da, sînt plimbaţi. Nu ştiu cum vedeţi voi lucrurile, dar eu în vorba lui Lucian am încredere şi chiar mai mult de atît. Cum mi-a spus că peste o zi-două vin orătăniile, nu mai aveam răbdare. Mi s-a făcut poftă nebună. Şi-o întoarcere în copilărie s-a întîmplat, cum altfel? Vedeam voluptuoase bucate. Puiul făcut supă clară ş-apoi fript cu mămăligă şi usturoi. Nu băgaţi usturoi chinezesc, e păcat, omorîţi gustul puiului rumenit! Raţele tot supe sănătoase întîi, apoi varză călită cu raţă! Raţă pe varză spurcată cu mirodenii discrete. Nu omorîţi a doua oară raţa! Dar cîte zile am visat. Şi s-a întîmplat ca-n ziua în care Lucian mi-a adus orătăniile să fiu copleşit de întîmplări tîmpite. Şi Lucian mi-a zis: nu am unde să le găzduiesc. Am congelatorul plin! Şi nu puteam-nu puteam. Erau treburi orăşeneşti, fără sens, dar care căpătau monstruoasă umbră. Nu puteam fără să nu le rezolv. Oh, unde mai era puiul tăcănit de atîta usturoi? Unde mi-era răţuşca pe varză? Ş-ajung tîrziu în zi la Lucian. Era beznă şi nu nimeream strada lui din Drumul Taberei-Militari. Păsăretul aştepta, unde să mai plece? Unde să se mai plimbe? Şi iată-mă! Le iau şi le miros în coadă de au căpătat stricăciune. Şi noaptea aceea am băgat raţele la congelator, puiul a stat liber în frigider! A doua zi a fost infern! Şi puiul a intrat pe mîna lui tanti Steluţa, de-mi venea să plîng. Am intrat peste ea în bucătărie să văd ce-mi face puiul. Tanti Steluţa l-a executat binişor, dar dacă nu era făcut de mine, nelinişte şi panică am avut. Şi n-am avut mămăligă cu usturoi. A doua zi o raţă acelaşi destin a avut. Iarăşi nelinişte. Varza lui tanti Steluţa un pic cam moale. E varză verde încă, mi s-a părut că era prea fiartă, or raţa era deliciu, am furat la douăşpe noaptea un crac şi l-am mîncat. Rece, cu un gogoşar! Dar...

dosar DILEMA VECHE
Coordonator: Marius CHIVU

Unde ni-s eroii?

Texte şi opinii de:

- Şerban ANGHELESCU (etnolog, Muzeul Ţăranului Român)
„Scurt discurs despre eroi“
- Mugur CIUMĂGEANU (psihoterapeut)
„Bunici, eroi şi altruisme eXtreme“
- Radu Pavel GHEO (scriitor)
„Scurta mea listă de eroi locali“
- Mircea KIVU (sociolog)
„Toponimii“
- Alexandru MATEI (eseist)
„Pledoarie pentru un erou discret“
- Cătălina MICIU (blogger, gingergroup.ro)
„Aici sînt eroii dumneavoastră!“
- Dodo NIŢĂ (eseist)
„Supereroi de România“
- Florentina SÂMIHĂIAN (lector la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti)
„Peste vremi sau sub vremi. Eroii din manuale“

argument

Vîrstele eroilor

DILEMA VECHE
Unde ni-s eroii?

Să lămurim chestiunea din capul locului: basmele româneşti n-au supereroi. Harap Alb nu are nici o superputere, are doar un cal care îi face o favoare vorbindu-i şi dîndu-i sfaturi. Cît despre ciudaţii lui prieteni, fiecare are cîte o meteahnă care, în anumite circumstanţe, poate trece drept superputere. Noroc că sînt mulţi. Doar Greuceanu se poate da de trei ori peste cap pentru a se preface în albină. Superputere care, trebuie să recunoaşteţi, e mai mult un tertip, o formă de a refuza confruntarea. Dacă n-ar exista caii vorbitori, apa vie şi obiectele magice primite de la vrăjitoare sau alte animale năzdrăvane, zmeii ar muri de plictiseală, de sedentarism sau de obezitate, înfulecînd, din zori şi pînă-n seară, bucatele grase, foarte sărate sau foarte dulci gătite de fiicele împăraţilor.

Dacă basmele nu ne ajută, poate istoria ne oferă niscaiva eroi. Decebal s-a sinucis, Neacşu scria scrisori, domnitorii plăteau tribut otomanilor în ciuda răsunătoarelor victorii obţinute otrăvind fîntîni şi pîrjolind holde, Andrii Popa făcea negoţ cu fecioare (lucru pe care nici balada lui Alecsandri, nici cîntecul Phoenix-ilor nu-l spun), revoluţionarii aveau legături cu masoneria, Vasile Roată a fost erou, dar de ficţiune propagandistă, nu ştiu ce intelectual a fost informator sau avusese convingeri legionare, iar Rodion Cămătaru trebuia ajutat să dea cîte goluri era nevoie...

În afara anonimilor şi universalilor soldaţi căzuţi pe cîmpurile de luptă, care (mai) sînt adevăraţii eroi din imaginarul românesc? Şi, mai ales, de unde provin ei: din politică, din ştiinţă, din sport, din arte? Mai produce societatea românească noi eroi sau i-a descoperit pe cei pe care-i avea deja?

Multe (alte) întrebări am avut în cap înaintea acestui dosar dedicat eroilor de ieri şi de azi, chipurilor şi vîrstelor lor. Ce face un erou să fie erou? Şi, mai ales, de ce avem nevoie de eroi? (Pentru că avem nevoie de modele, veţi spune.) Cum se cinsteşte mai bine un erou: ridicîndu-i un monument, numind o stradă cu numele lui, introducîndu-l în manuale sau integrîndu-l culturii pop?

P.S. Ce-ai fi în stare să sacrifici pentru a deveni erou? (**Marius Chivu**)

B A R B U R I S M E

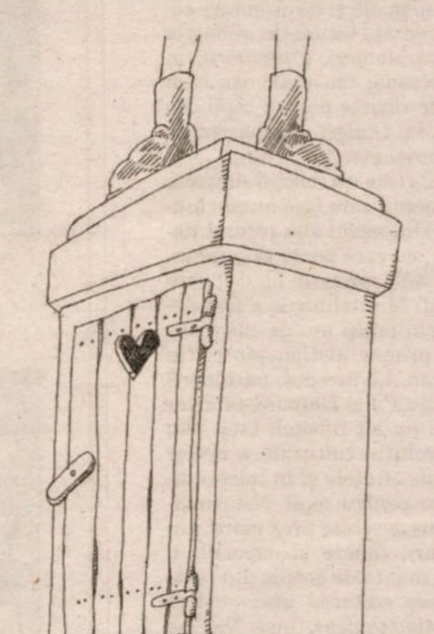

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 25 octombrie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Laurenţiu Diaconu-Colintineanu.

DILEMA VECHE
Unde ni-s eroii?

Dodo NIȚĂ

Supereroi de România

Într-o ţară în care, vreme de 25 de ani, au existat – la propriu – doar doi supereroi: el – preşedinte al RSR, secretar general al PCR, comandant suprem al forţelor armate, ea – academician, doctor, inginer, e greu de imaginat că ar fi putut fi permisă existenţa altor supereroi, chiar şi în paginile revistelor de benzi desenate.

Supereroul este un personaj cu puteri supraomeneşti şi care, în principiu, îşi foloseşte aceste puteri pentru a proteja oamenii obişnuiţi. Supereroii au cîteva trăsături specifice: puteri nemăsurate sau/şi echipamente sofisticate; un cod moral puternic; identitate secretă; costume care le ascund identitatea şi-i diferenţiază între ei; o echipă de personaje secundare care le pun mai bine în evidenţă superputerile; duşmani cu (pe) care să-şi exerseze superputerile; un cartier general unde să-şi oblojească rănile; o poveste (mai mult sau mai puţin) secretă, despre cum şi-au căpătat superputerile.

Primul supererou din lume, Superman, bineînţeles, a fost inventat în timpul crizei mondiale, economice şi morale din anii ’30 de către doi artişti evrei, unul canadian – Joe Shuster – şi celălalt american – Jerry Siegel; dar prima sa aventură desenată nu va apărea decît în 1938, în paginile revistei *Action Comics* a editurii D.C. De atunci pînă astăzi, Superman şi toţi emulii săi au creat noua mitologie americană. Nu şi românească. În România antebelică, singurul supererou a fost Păcală. Avea o singură putere excepţională: agerimea minţii lui, cu care reuşea să păcălească boierii, hoţii, lacomii, zgîrciţii şi pizmaşii. În primii 25 de ani de comunism, supereroii eram chiar noi, proletarii anonimi, dar, nerecunoscători, nu apreciam acest lucru. În fine, în anii ’70, singurii ani de liberalizare economică şi socială din vremea comunismului, a apărut şi un fel de supererou socialist, Minitehnicus. Culmea e că el a fost desenat de un autor francez, José Cabrero Arnal (de origine spaniolă şi de orientare comunistă), dar inventat, totuşi, în redacţia noii reviste pentru pionieri, *Cutezătorii*, în căutarea unui personaj mascotă, aşa cum aveau toate marile reviste pentru copii din spaţiul francofon, *Pif Gadget, Le Journal de Mickey, Tintin, Spirou* etc.

Minitehnicus este un roboţel simpatic şi omnipotent, care face numai fapte bune. Din nasul său rotund ţîşneşte o rază laser, cu care poate tăia metalele cele mai dure sau... prăji un hotdog pentru amicul său Pif. Minitehnicus a fost desenat vreme de mai mulţi ani de către viitorul arhitect şi primar al Constanţei (în 1990), Radu Marian. La început, partenerii săi de aventuri erau Pif şi Hercule, ulterior puştiul Tiristor şi un alt roboţel, Liţă. Din păcate, pseudorevoluţia culturală a acelor vremuri şi-a produs efectele şi în microuniversul publicaţiilor pentru copii. Notorietatea lui Minitehnicus devenise prea mare: numeroase concursuri, tabere şi expoziţii îi purtau numele în mai toate şcolile din ţară. Chiar se propusese editarea unei reviste tehnice numite *Minitehnicus*, însă Nicolae Ceauşescu personal s-a opus, pentru că numele Minitehnicus îi suna latineşte. Minitehnicus nu era un personaj de propagandă ideologică, iar organele de partid nu au apreciat acest lucru, aşa încît i s-a interzis apariţia. Numele său însă nu a fost uitat, devenind un fel un sinonim pentru „meşter priceput la toate“ (conform Mariei Bercea, în *Decît o revistă)*, iar ca dovadă stau astăzi mai multe mici firme de produse şi servicii tehnice, care se numesc „Minitehnicus SRL“.

La sfîrşitul anilor ’80, bine-cunoscutul autor BD Sandu Florea a fost expulzat din paginile revistelor pentru copii, pentru că depusese cerere de emigrare în Statele Unite, unde voia să-şi îndeplinească visul de a publica benzi desenate. Vreme de doi ani, el a trăit din pensia mamei sale şi a desenat aventurile unui supererou, Proteus, pe care să-l propună editurilor americane de profil, în momentul cînd va ajunge la New York. Aşa că, la schimbarea de regim din 1989, el avea deja pregătite cîteva zeci de planşe cu aventurile acestuia, material care a stat la baza editării primei reviste particulare de benzi desenate din România, *Carusel*, ai cărei patroni erau scriitorul Nicolae Frînculescu şi desenatorul însuşi. Gregory Proteus (numele său derivă din cuvîntul grecesc protos, care ar însemna „primul, primordial“) este un simplu fermier din Nevada. Asta pînă cînd, din ceruri, aterizează în curtea sa o frumoasă extraterestră, Faustina, de pe planeta Serpentia, şi-i dezvăluie faptul că în el s-a încarnat sufletul marelui preot Flavi şi, la pachet, toate superputerile acestuia: telepatia, invizibilitatea, telekinezia, teleportarea, controlul minţii altora etc. Aşa încît, *volens-nolens*, Proteus trebuie să plece pe planeta Serpentia pentru a o salva din ghearele „cefalopozilor zburători“ şi a „magotelor“ războinice. Proteus s-a bucurat de atît de mult succes la public, încît Sandu Florea a editat şi *comic-book*-ul *Proteus* (trei numere apărute, fiecare în cîte 15.000 de exemplare). Din păcate, cele două publicaţii, *Carusel* şi *Proteus*, şi-au încetat apariţia în 1992, cînd Sandu Florea a primit, în sfîrşit, viza de plecare definitivă în Statele Unite, iar Nicolae Frînculescu a emigrat şi el... în paradisul scriitorilor.

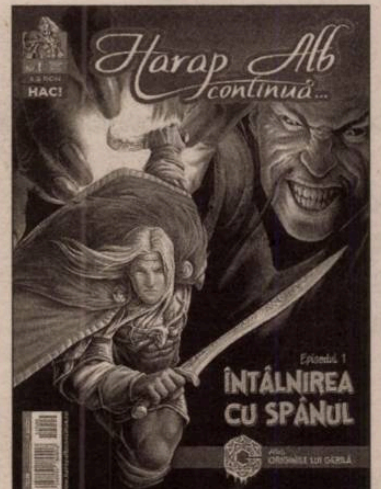
Harap Alb continuă...
HAC!
Episodul 1
ÎNTÂLNIREA CU SPÂNUL

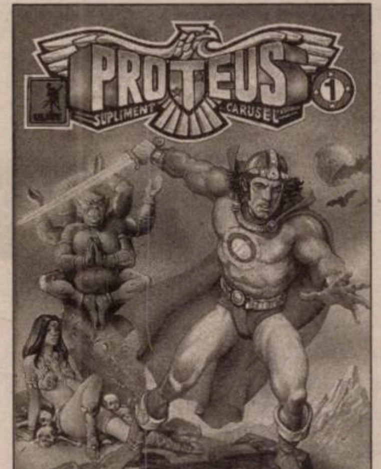

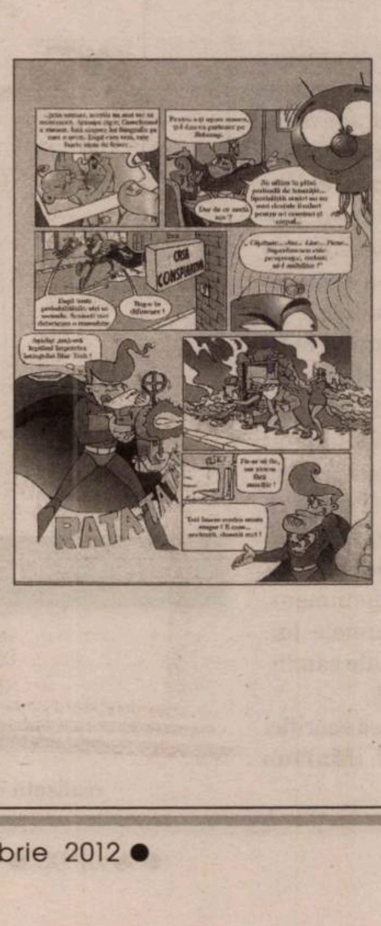

SuperIonescu vs *Super-Costel*

Următorul supererou, într-o ordine cronologică, se va naşte în România abia în 1996, în paginile noii reviste de benzi desenate *Quadrat*. SuperIonescu, desenat de Florin Bostan după un scenariu de Sorin Tudor şi colorat pe computer (o premieră în România acelor ani) de Radu Popovici, este „duşmanul Răului“, „ocrotitorul inocenţilor“, „spaima Antenielilor“ (nu, nu sînt cei la care vă gîndiţi, ci nişte „fiinţe extraterestre cu antene pe cap“), „descoperitorul Ciberispaţiului“ (adică „spaţiosul local în care specialiştii în cibernetică stau să bea bere), după cum este prezentat chiar de creatorii săi. Împreună cu colaboratorul său Robocap (de, în plină perioadă de tranziţie, specialiştii nu au mai avut fonduri să-i construiască şi corpul – sic!), SuperIonescu salvează Bucureştiul anului 2096 de invazia navetelor spaţiale... de bere, îl capturează pe răufăcătorul Cameleon care, evadat din penitenciarul interstelar Gherla-4, a furat salariile tuturor angajaţilor Poliţiei române şi, ca urmare, aceştia nu mai vor să muncească. Din păcate, inflaţia caracteristică economiei de tranziţie a ţării noastre a oprit apariţia revistei *Quadrat* după doar două numere.

Parcă geloşi pe bucureşteanul SuperIonescu, moldovenii de la Iaşi şi-au dorit şi ei un supererou. Şi l-au avut pe Costel. Super-Costel. Caricaturistul Lucian Amarii de la *Ziarul de Iaşi*, după un stagiu prin redacţii americane de vreo doi ani, l-a imaginat în 1998 pe Super-Costel, „Omul-motan“, care şi-a căpătat puterile superpisiceşti atunci cînd mîrtanul său Serioja l-a muşcat, pentru că l-a prins trişînd la poker. Şi-a dat seama că are aceste puteri cînd a început să se scarpine după ureche cu piciorul, iar pe stradă să întoarcă privirile după pisici. Printre numeroasele-i puteri se numără şi aceea de a se conversa, direct prin ecranul televizorului, cu... Amedeea Escu.

Costel are şi-un costum pe măsură: bască cu urechi de carton, mănuşi de sudură cu gheare, simbolul omului motan imprimat pe maiou şi o pereche de chiloţi roşii traşi peste pantaloni (exact ca Superman). El este înconjurat de o galerie de personaje secundare simpatice, care îi pun în valoare atît supranaturalul său şarm, cît mai ales puterile-i extraordinare: domnişoara Veta, iubirea sa secretă, tanti Varvara şi nenea Pandele, vecinii de bloc şi mai ales cei doi motani ai săi Serioja şi Arnold, adevăraţi Robini (atunci cînd nu se supără la partidele de poker pe care, cu puterile-i nemaivăzute, Costel le cîştigă întotdeauna).

Iar duşmani îi sînt, uneori, plutonierul Păstaie şi desenatorul însuşi, Jup (numele de cod al caricaturistului Lucian Amarii), împotriva căruia s-a revoltat de mai multe ori, ameninţîndu-l că-i părăseşte banda desenată. Ba chiar s-a răsculat odată şi le-a instigat şi pe celelalte personaje să redenumească banda desenată în care apărea săptămînal „Banda lui Costel“, sătul fiind de titlul „Banda lui Jup“, de parcă ce mare supererou e şi Jup ăsta. Bineînţeles, şi Super-Costel a salvat lumea, lumea din blocul în care locuieşte, de şoricelul meloman de la subsolul blocului sau de Confreria Pisicilor Negre, o organizaţie „mîtzonică“ secretă, condusă de marele serenissim Şmuckie şi care, la fel ca în bancurile cu Radio Erevan, nu voia s-o ucidă pe doamna Crudella, ci s-o salveze de nepoţii ei, care-i puseseră gînd rău, ca să-i moştenească averea. Aventurile desenate ale lui Costel îi farmecă pe cititorii *Ziarului de Iaşi* de peste 12 ani şi, de curînd, datorită Internetului (www.supercostel.ro), pe toţi pasionaţii de benzi desenate din ţară.

Harap Alb Continuă

În ţara lui Caragiale, era normal ca nici măcar supereroii din benzi desenate să nu fie (prea) luaţi în serios. România rămîne, din fericire, şi ţara lui Ion Creangă, iar basmul lui *Harap Alb* este unul dintre miturile fondatoare ale poporului nostru, imortalizat pe hîrtie de hîtrul povestitor, în a doua jumătate a secolul al XIX-lea. Personajul Harap Alb a supravieţuit tumultuosului secol XX, adaptîndu-se actualităţii prin piese de teatru, desene animate, un film artistic de lungmetraj *(De-aş fi Harap Alb,* cu Florin Piersic în rolul titular), un album de benzi desenate, *În lumea lui Harap Alb,* pentru care autorul său, Sandu Florea, a primit un premiu european la Congresul SF de la Stresa, Italia, şi chiar un cîntec interpretat în anii ’80 de Margareta Pîslaru (pe linia melodică de la Gingis Han). Era firesc, deci, ca în primul secol al celui de-al treilea mileniu, o nouă generaţie de tineri artişti să reinterpreteze basmul lui Harap Alb, folosind însă ingredientele artistice şi universul ideatic specifice vîrstei lor şi a cititorilor de astăzi.

Într-adevăr, consumatori de *comics*-uri şi filme americane, era imposibil ca ei să nu remarce similitudinile dintre companionii lui Harap Alb şi supereroii americani: Gerilă îngheaţă totul în jur cu răsuflarea sa, precum Iceman; Păsări-Lăţi-Lungilă se poate lungi pînă la cer, ca Plastic Man, iar Ochilă se descurcă mai bine cînd are ochiul închis, exact ca Daredevil. În ceea ce-l priveşte, Harap Alb nu are puteri supraomeneşti, dacă nu socotim iscuţimea minţii sale, dar conflictul cu Spînu este de acelaşi tip manihean (bine *vs* rău) aşa cum găsim în toate *comics*-urile americane. Asigurîndu-şi serviciile unui desenator de excepţie, avînd puteri artistice cu adevărat supranaturale, Andrei Moldovan, editorii noii reviste de benzi desenate *Harap Alb Continuă,* al cărui prim număr tocmai a apărut la sfîrşitul lui octombrie, se prezintă astăzi în faţa cititorilor români de *comics* şi, în general, a amatorilor de aventuri desenate, cu un nou produs, în egală măsură cultural şi de *entertainment:* Harap Alb *reloaded*.

A început, în sfîrşit, epoca supereroilor specifici autohtoni?

***Dodo Niţă** este autorul* Istoriei benzii desenate româneşti, *Vellant, 2010, şi al* Dicţionarului benzii desenate din România, *MJM, 2006. Ultima carte apărută,* Monografia Burschi, *Studis, 2011.*

DILEMA
Unde ni-s eroii?

Mugur CIUMĂGEANU

Bunici, eroi și altruisme eXtreme

Bunicul meu Şandor este eroul familiei noastre. El este cel care a luat poza lui Stalin din clasa în care era învăţător şi a înfipt-o în gard, în faţa unei audienţe stupefiate, exact de ziua tătucii. Pe cînd Stalin mai era bine mersi în viaţă. El este cel care a făcut tura închisorilor ardelene, de unde era „eliberat“ temporar pentru că agita prea mult oamenii în celule, spunîndu-le că vor veni americanii. Să ne salveze de comunism. Şandor a ajuns să fie atît de sistematic bătut cu săculeţi de nisip pe toată întinderea corpului, că pînă la urmă a murit. În libertate, lăsat să moară în braţele soţiei şi în faţa ochilor inocenţi ai mamei mele, care pe atunci avea 7 ani.

Un an mai tîrziu, bunica mea Margareta avea să moară de inimă rea, lăsînd în urmă doi copii pe mîna unor autorităţi comuniste iritate de insistenţa învăţătorului Şandor de a face pe eroul. Moment în care un alt erou al familiei noastre, mai puţin spectaculos, dar mult mai responsabil, a intrat pe scenă, unchiul Daniil, cel pe care eu l-am cunoscut ca bunic şi care a insistat pe lîngă Ghe.Ghe. Dej să-i adopte el pe cei doi nepoţi orfani (pe mama mea şi pe fratele ei). Daniil a obţinut o audienţă la tovarăş şi şi-a depus carnetul de partid în faţa lui Dej, spunînd că pentru el cei doi copii contează mai mult decît apartenenţa de partid. A obţinut adopţia celor doi nepoţi, hărăziţi altcumva cine ştie cărui orfelinat comunist, şi nu şi-a mai reclamat niciodată identitatea de membru de partid. Bunicul Daniil a fost tot învăţător, bun prieten al bunicului Şandor.

În al treilea episod, mulţi ani mai tîrziu, eu m-am născut într-o casă în care mi-am auzit toată viaţa mama bombănind că „nu mai avem nevoie de eroi“. O mamă paralizată de impulsivităţi, de reacţiile de contestare a autorităţii. Cu mama, avînd 18 ani, am făcut la braţ Revoluţia din Timişoara, în 1989. Atît de terorizată era că aş putea face ceva nebunesc (sau eroic), încît a rămas agăţată zile întregi de braţul meu. Să mă păzească. Pînă cînd, după Crăciun, braţul meu era cu totul o vînătaie, cu urmele fricii ei înfipte în carnea mea.

Pe bunicul Şandor l-aş aduce în discuţie, ca prototip a ceea ce probabil poate fi eroul. Încercînd să mă detaşez de sentimentalismul şi indignarea mea de nepot care nu l-a cunoscut niciodată. Bunicul Şandor este, din punctul meu de vedere, un X-altruist. Un altruist eXtrem, în alte cuvinte, cuvinte pe care le folosesc unii colegi de-ai mei pentru a încerca să facă o diferenţiere între psihopatie şi eroism (termenul este promovat înspre domeniul pop de către Andrea Kuszewski, ale cărei articole le puteţi găsi pe net la un click distanţă).

Teza fundamentală a X-altruismului, aplicată la familia mea, este următoarea: bunicul meu Şandor ar fi putut fi cu uşurinţă catalogat ca un antisocial, ca o personalitate tulburată, de către psihiatrie. Dar cîteva diferenţe de nuanţă l-au întors înspre partea cea virtuoasă, a binelui făcut celuilalt, sau a credinţei în binele făcut celuilalt. Contextul potrivnic l-a exprimat ca erou. Cel puţin în ochii noştri.

Ideea X-altruismului nu este una nouă. Majoritatea eroilor îşi extrag ceva de la Prometeu, marele *trickster*, cel care îi înşală pe zei pentru a duce focul oamenilor. Prometeu este un erou civilizator, un pungaş sublim care are energia, impulsivitatea şi curajul de a fura focul. Bănuind într-un colţ al minţii că pedeapsa va sosi. Ca şi bunicul Şandor, presupun, despre care ştiu că era perfect conştient că moartea va veni. Ideea de altruism extrem vine deci pe filiera în care există printre noi persoane care au o impulsivitate crescută combinată cu o mare empatie afişată şi cu capacitatea de a se energiza la extreme cînd este vorba de a uzurpa sau contesta autoritatea opresivă.

Într-un cuvînt deci – *adevăraţii eroi sînt nişte psihopaţi divini*. Mahatma Ghandi sau Dalai Lama sînt nişte intruşi în galeria care-i cuprinde de-a valma pe Avram Iancu, pe Malcolm X sau pe Sam Childers, predicatorul-mitralieră care a inspirat filmul cu acelaşi nume. Eroii au nevoie de un anumit tip de nebunie pentru a fractura ordinea lucrurilor, iar această nebunie vine dintr-o vitalitate foarte specială pe care o au (şi) escrocii, spărgătorii şi criminalii. Numai că direcţionarea morală a acestei vitalităţi nu este una autocentrată, ci una profund altruistă.

© M. Chivu

Sînt într-o dilemă, deci: ce i-aş putea spune bunicului Şandor – dacă ar fi fost mai potolit, mai obedient, poate l-aş fi cunoscut. M-a urmărit toată viaţa mea povestea ardorii lui, a felului în care se încăpăţîna să le spună tuturor despre comunism ca o poveste despre un cancer care va fi extirpat de pe trupul frumos al ţării lui iubite. Cu oarecare ruşine în glas, îmi vine să spun că efortul lui a fost inutil. Pe de altă parte, mă voi contrazice şi voi afirma că cei cîţiva ca el ne-au făcut să traversăm o jumătate de veac de comunism cu încredere că lucrurile s-ar putea schimba.

Nu ştiu dacă acestui bunic, în carne şi oase, i-ar fi plăcut paralelismul meu analitic cu psihopatia. Din interiorul eroului, lumea se simte altfel. Şi îl invidiez, pe de altă parte, pentru puritatea încăpăţînării lui. Pe care nu mi-a transmis-o pînă la capăt. Bunicul Şandor a fost, fără putinţă de tăgadă, un erou. Dacă i s-a păstrat un loc în cer, panteonul acela e o vecinătate care a colecţionat poveste tragică după poveste tragică, despre altruisme irosite sau celebrate. Şi în acel cer m-aş strecura să-i mulţumesc cu dojană bunicului Şandor pentru că a fost nebun. Nebun de eroism.

***Mugur Ciumăgeanu** este psihoterapeut.*

Mircea KIVU

Toponimii

Locuiesc de doisprezece ani pe strada Căpitan G. Încă de cînd m-am mutat, am încercat în zadar să aflu cine este cel a cărui memorie o împrospătez de cîte ori îmi declin adresa. Faptul că a fost un căpitan mă face să bănuiesc că îşi datorează imortalitatea unor eroice fapte de arme. Cînd? Cum? Ce fel de căpitan a fost? De cavalerie? De artilerie? De geniu? De intendenţă? De securitate? Mă opresc, puţin enervat. Cred că aş avea dreptul, în calitate de cetăţean, să mi se spună, atunci cînd mă mut pe o stradă, de ce se cheamă aşa. Poate nu-mi convine.

Cu ani în urmă, am stat în Drumul Taberei, pe Compozitorilor. Nu ştiu să fi stat vreun scriitor de note prin zonă, dar îmi plăcea numele (l-am văzut odată pe Moculescu prin zonă, dar se pare că avea o rudă îndepărtată pe-acolo). Mai ales că unii mă priveau invidioşi: „Aaa, te-ai mutat în Floreasca?“. A venit Revoluţia, cineva s-a gîndit că numele nu e reprezentativ, şi i-au zis Ion Mihalache. Mi-a plăcut, ţărăniştii mi-erau simpatici, am trecut uşor peste neplăcerile schimbării buletinului.

Lucrurile s-au complicat cînd în fruntea Primăriei a venit un ţărănist – Ciorbea. Probabil că şi-au zis – cum, dom'le, ditai fondatorul de partid, erou în Războiul de Reîntregire, ministru de atîtea ori, şi doar o stradă la capătul oraşului, care se şi înfundă în cimitirul Ghencea? L-au mutat pe Mihalache pe fostul bulevard 1 Mai (cică pe acolo ieşea el din Bucureşti cînd se ducea la nu ştiu ce moşie, spre Tîrgovişte). Da, dar 1 Mai este în continuare sărbătoare naţională (deşi cu iz socialist), n-o putem şterge din nomenclator. Aşa că i-au zis străzii mele 1 Mai, să fie toată lumea împăcată. Ca să nu ne enervăm prea tare că iar trebuie să ne schimbăm buletinele, au ridicat-o, cu ocazia asta, la rang de bulevard. N-am apucat să mă bucur de a avea apartament cu vedere la bulevard, căci m-am mutat curînd de acolo.

Constantin Dobrogeanu-Gherea a avut şi el o soartă ciudată. Bustul său de pe C.A. Rosetti a fost distrus în 1990; acum e refăcut. Numele autorului *Neoiobăgiei* îl purta o stradă din Băneasa, între un ţărănist şi-un comunist, adică între străzile Ion Ionescu de la Brad şi Teohari Georgescu (cum de s-a păstrat numele deviaţionistului de dreapta în nomenclatorul comunist e greu de explicat). Aici, edilii au fost radicali. Teohari Georgescu a dispărut, iar Dobrogeanu-Gherea a fost mutat în locul lui, mai spre Gîrlei. Socialistul este acum despărţit de ţărănist, cum era şi firesc, de – aţi ghicit – Someşul Rece.

La intrarea în cartierul Drumul Taberei există o intersecţie cunoscută de tot omul drept „Răzoare“, după numele uneia dintre străzile din preajmă. Cam rurală denumire, dar cu semnificaţii privind vechea geografie a oraşului (pînă prin anii '50, acesta se termina pe aici). Acum se numeşte Piaţa Danny Huwé, după numele ziaristului belgian care şi-a găsit sfîrşitul în acea zonă în zilele complicate din decembrie 1989. Dacă întrebaţi o sută de oameni care o străbat zilnic, toţi îţi vor răspunde „Răzoare“, deşi au trecut cincisprezece ani de la schimbarea denumirii.

© D. Perjovschi

Petrache Poenaru n-a inventat caloriferul, ci stiloul. După unele surse, a fost primul român care a călătorit cu trenul („douăzeci de trăsuri legate unele cu altele, încărcate cu 240 de persoane sînt trase deodată de o singură maşină cu aburi“). Motiv ce a părut suficient pentru a-i fi legat numele de o staţie de metrou. Staţia se numea Semănătoarea. Orice bucureştean cunoştea amplasarea, în acea zonă de pe malul Dîmboviţei, a unei mari fabrici de maşini agricole. Acum, fabrica e mult mai puţin întinsă, dar în spaţiul respectiv s-a construit un complex de clădiri de birouri, care poartă numele de Sema Parc, tocmai din respect pentru memoria colectivă. Nici una din firmele găzduite acolo nu produce stilouri.

Avea „Semănătoarea“ o rezonanţă comunistă? Ce să mai vorbim atunci de Stalingrad, bulevard (şi staţie de metrou) din Paris? Au vrut edilii să facă o meritată reverenţă prodigiosului savant? De ce nu s-au gîndit să-i amplaseze un bust într-unul din multele cartiere apărute în epoca ceauşistă, aproape complet lipsite de monumente? De exemplu, în Drumul Taberei, cartier în care nu există nici un monument, în afara unui ceas care de obicei nu merge? După care, în zona în care cetăţenii se vor fi obişnuit deja cu denumirea, n-ar fi fost nimic rău ca una din staţiile liniei de metrou care tocmai se construieşte să o preia – în felul ăsta, nimeni nu ar fi avut dubii.

Una peste alta, să se schimbe, primesc, dar să rămînă cum a fost.

***Mircea Kivu** este sociolog.*

Şerban ANGHELESCU

Scurt discurs despre eroi

Eroul vechilor ficţiuni epice e aristocrat, ucigaş eminent, poligam, posesor al unui tezaur adunat din prăzi şi daruri. Pînă în ziua de astăzi, virilitatea se măsoară în termeni asemănători, cu trăsături evident înmuiate. Adversarii, de pildă, nu sînt ucişi în luptă, sînt doar bătuţi. Tiparul descris nu-i include pe toţi eroii. Viitorul rege David păzea oile tatălui său cînd a fost ales de Dumnezeu rege al Israelului. Regele Saul, primul monarh al israeliţilor, era cel mai frumos tînăr din ţară şi „mai înalt decît tot poporul“. Corpul lui extraordinar, în absenţa unei naşteri ilustre sau a unei victorii militare, îl recomanda drept stăpîn absolut. În pofida locului ultim în familie, David, fiul cel mai mic al lui Iesei, îşi întrecea fraţii şi tatăl prin curaj şi forţă fizică: ucidea lei şi urşi cu mîinile goale. Înălţarea la rangul suprem în ambele cazuri nu ţinea de inteligenţă, ci de calităţile fizice excepţionale.

Eroul războinic nu suferă îndeobşte de complicaţii intelectuale. Nu e un reflexiv. Se defineşte prin actele sale, prin performanţe adesea miraculoase de ordin fizic. Arjuna este, probabil, unicul erou care primeşte din partea unui zeu învăţătura supremă a eliberării, cunoaşterea şi înţelegerea. Eroul războinic comunică cu divinităţi şi sfinţi care-i transmit secretele victoriei asupra vrăjmaşilor sau mijloacele de a ieşi din dificultăţi extreme, nicidecum nu e învăţat să triumfe asupra patimilor.

Acestea fiind spuse, să ne gîndim la eroii spaţiului românesc trăitori în basme, în cîntece epice şi în legendă, în realitatea anistorică a ficţiunii. Fără îndoială eroii dominanţi sînt, încă din copilăria noastră comună, Harap Alb şi enigmaticul anonim al *Tinereţii fără bătrîneţe*. Toma Alimoş, impus de manualele şcolare, haiduc suferind de singurătate implacabilă, îşi susţine „eroic“ maţele vărsate, dar nimic nu-l califică în clasa eroilor.

Plînsul îndîrjit al nenăscutului, refuzul stăruitor de a se naşte anunţă, în *Tinereţe fără bătrîneţe*, aspiraţia către condiţia divină, care nu cunoaşte suferinţa, bătrîneţea şi moartea. Plînsul fătului în pîntecele maică-sii se petrece parcă în vederea durerii de a fi muritor. Tinereţea veşnică nu e un cîştig inalienabil în basmul nostru. Ea ţine de un teritoriu strict, în afara căruia există bătrîneţea şi moartea, de un tărîm stăpînit de zîne şi păzit de fiarele pădurii. Fiarele şi zînele sînt aşezate în afara umanităţii. Eroul uman, acceptat cu bucurie într-un soi de paradis unde codrul înlocuieşte grădina, îşi pierde memoria, sursă a dorului, a dorinţei de întoarcere în umanitate. Învierea memoriei produce drumul spre moarte. Să ne gîndim că eroul de basm se întoarce cu regularitate acasă. Victoria lui înseamnă transferul în lumea noastră a fetelor răpite, dar şi al lucrurilor furate din lumea de dincolo. Învingătorul nu rămîne niciodată dincolo. Singular şi enigmatic se arată destinul celui care nu poate aduce acasă nemurirea şi se întoarce să descopere moartea. Creştineşte vorbind, nemurirea se cîştigă prin moarte. Drumul invers, de la nemurire la moarte, pare un eşec, mai ales că o absenţă mai lungă de acasă a eroului, o întîrziere în redescoperirea locurilor ruinate ale naşterii sale, ar fi dus la moartea morţii sale personale, deci la o nemurire indestructibilă.

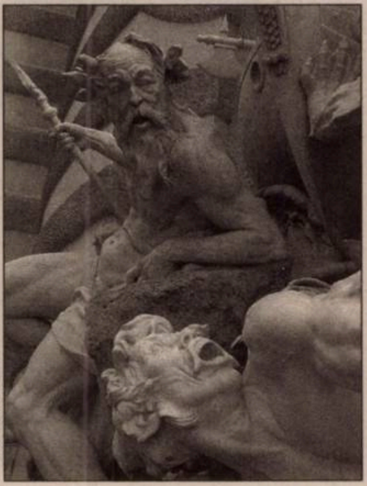

© M. Chivu

Cîntecele bătrîneşti, baladele pun în joc zeci de viteji cu o existenţă simplă în care actul proeminent este tăierea adversarului cu sabia. Voinicii sînt despicători prin excelenţă, trăiesc prin sabie. Cunoscuţi doar de folclorişti şi etnologi, ei rămîn în paginile colecţiilor fără să ajungă eroi naţionali. Gruia lui Novac este probabil singurul intrat în conştiinţa publică. Ţintele lui maritale, zîne sau fete sălbatice, aduc aminte de eroii clasici homerici şi biblici, aflaţi în relaţii familiare cu divinul, favoriţi ai zeilor sau ai Dumnezeului unic sau, dimpotrivă, pedepsiţi de nemuritori. Merită să cităm capacitatea enormă de ingestie a lui Gruia. În gura şi în pîntecele lui intră trei buţi cu vin, trei vaci belite şi trei cuptoare de pîine, soarbe vadra ca dintr-o gustare şi îmbucă o pită dintr-o înghiţitură.

Făptură înspăimîntătoare şi admirabilă, eroul e definit de excesele care îl scot din rînd. În anii socialismului funcţionează un mod al eroismului necunoscut pînă atunci. Sînt proclamaţi „eroi ai muncii socialiste“ cei care produc cantităţi imense de obiecte, „spărgătorii de normă“. Mama producătoare de copii în număr impresionant era declarată mamă eroină. Într-adevăr, eroul canonic este spărgător de normă, monstruos prin cantităţile enorme de mîncare şi băutură ingerate, prin numărul duşmanilor ucişi, prin sexualitate extraordinară. Vlad Ţepeş devine legendar prin cruzimea cu care pedepseşte chiar delicte minore, cum ar fi lenea unei neveste. Domnitorul îi ucide pe toţi cei care se abat de la normă, el însuşi fiind anormal prin aceasta. Erou militar şi politic, Ştefan cel Mare ucidea turci, zidea mînăstiri, iubea femeile. Poate părea o prezentare caricaturală, dar voievodul asistat în luptă de îngeri şi sfinţi este, fără îndoială, eroul complet, în care războinicul se întîlneşte cu sfîntul protector şi după moarte al României, iar în timpul vieţii în egală măsură curmător de vieţi şi constructor. Chiar mînia lui faimoasă este comparabilă cu *furor* al războinicilor romani, irlandezi şi islandezi. Mulţi români contestă sanctificarea lui Ştefan, invocînd nesaţul lui sexual; doar că domnitorul nu era sfînt prin asceză. Vărsător de sînge şi iubăreţ, asupra lui Ştefan stătea mereu o aripă preaînaltă.

Închei spunînd că emblemele neamului tratate cu religiozitate de manualele şcolare, de poeţi şi filozofi, sînt pînă azi un păstor fără nume, care-şi construieşte în colinde moartea dintru ale sale – fluier, glugă, lance – şi rămîne definitiv în afara societăţii umane, între cîini şi oi, „la marginea lumii“, un „străinel“, şi un meşter zidar, arhitect am spune astăzi, care nunteşte după moarte cu soţia lui: se preface în fîntînă „cu lacrimi sărate / de Caplea vărsate“. Nimic războinic în toate acestea; totuşi, ieşirea magnifică dintre oameni a ciobanului, proiectarea lui, fie între munţi şi stele, fie între oi şi cîini, în nici un fel într-un ţintirim printre consăteni, străinătatea ciobanului, este eroică, după cum şi meşterul care visează, se roagă producînd miracole, sacrifică, zboară şi izvorăşte din piatră este un erou.

***Şerban Anghelescu** este antropolog.*

Alexandru MATEI

Pledoarie pentru un erou discret

Chestiunea eroului în literatură e mai complicată. Ar trebui înjghebată o tipologie şi văzut în ce măsură Roland, Quasimodo, Candide şi Mersault sînt eroi. Se poate argumenta că, de la primul la ultimul, lucrurile s-au schimbat atît de mult încît nu mai vorbim deloc despre acelaşi lucru. Putem spune că eroul „s-a degradat“, dar şi că „s-a modernizat“, apoi putem introduce ipoteza unor cicluri: Evul Mediu revine în romantism, iar din romantism am ieşit foarte tîrziu, după cum se poate constata mai sus. Şi mai putem constata ceva: literatura, bunăoară, cea română inclusiv, nu ţine seamă prea mult de sincopa istorică 1948-1989. N-o face şi pentru că, după sfîrşitul terorii staliniste, globalizarea nu mai putea fi oprită, putea fi amînată. Se poate ca-n anii ’70 negativitatea devenise *cool* şi că Mîşkin e greu de reînviat altfel decît cu masca lui Mr. Bean. Eroul pozitiv ţine de un imaginar inocent, de un imaginar al solidarităţii, de un respect al sacrului – pe scurt, de nişte valori care nu mai sînt ale noastre, în măsura în care fiecare dintre noi am intrat într-un sistem cultural diferit de cel anterior lui 1989 (sau lui 1945, pentru europenii occidentali).

M-aş putea lansa în fel de fel de rămurele ale crengilor de argumente de mai sus, dar cred că nu am de ce. Mă tem că, pe de o parte, nevoia de erou există – măcar din partea consumatorilor de cultură de masă, adică mai noi toţi – şi că, pe de alta, eroul n-a dispărut din literatura română. N-aş putea să mă hazardez cu exemple nepotrivite şi nedrepte faţă de altele mai bune, dar cred că poezia românească de după 2000 este populată de eroi gustaţi de publicul amator de gen: „eul liric“ al lui Marius Ianuş, de pildă, este un „erou“, tras, desigur, în acelaşi registru grav-ironic fără de care evocarea eroică şi-a pierdut sensul.

Mai e ceva. După ce vechiul regim impusese o serie de eroi populari mai mult sau mai puţin credibili (şi fără să mai vorbim despre demonetizarea noţiunii odată cu cultul personalităţii instalat), „eroul“ a devenit o categorie imaginară foarte bine reprezentată de politica post-1989: regele Mihai I, Marian Munteanu, Corneliu Coposu, Ana Blandiana, dar şi (oficial „erou“) Vasile Milea, apoi atîţia martiri ai comunismului scoşi din uitare sau din spaţii memoriale familiale. Niciodată literatura nu însoţeşte evenimentul istoric. Ea apare mai încolo, cînd febra scade şi polen ficţional poate fi cules de pe plantele care au apucat să înflorească. Acest „mai încolo“ n-a confirmat deloc fervoarea eroică a primelor zeci de luni de după decembrie 1989. Libertatea nu-i măreaţă şi nu construieşte nimic cu heirup, aşa cum face constrîngerea. Distanţa dintre ideal şi viaţa cotidiană, dintre proiecţie şi apariţie e desigur responsabilă nu doar de retragerea discursului eroic din societate şi a aurei eroice din sensibilitate, dar tot ea, se spune, stă la baza ideii lui Flaubert de a scrie un roman despre nimic (şi a eroizării doamnei Emma). De aici, singurul erou posibil: revoltatul. Dar nici măcar el n-avea viaţă lungă, pentru că post-tranziţia se face simţită şi, odată cu ea, cotidianul curge mai repede, mai organizat, mai lucrativ, spre ceea ce nu se mai poate numi culme, ci întindere.

Altfel, cum DD ne salvează pe toate drumurile, mai abitir decît Superman, mă tem că eroul nici n-ar avea cum să trăiască altfel decît retras, discret, incognito sau chiar reclus.

O carte
Ernesto Sábato, Despre eroi şi morminte, *traducere de Aurel Covaci, Humanitas, 2003*

Un film
The Messenger, *regia Oren Moverman, 2009*

Un album
Toulouse Lautrec, Heroes, *A&A Records, 2011*

***Alexandru Matei** este eseist. Cea mai recentă carte publicată:* Mormîntul comunismului românesc, *IBU Publishing, 2011.*

---

versiunea integrală a textului pe www.dilemaveche.ro

Florentina SÂMIHĂIAN

Peste vremi sau sub vremi

eroii din manuale

Exerciţiul de a trece în revistă eroii din manuale e cît se poate de util. Mai ales pentru că putem reflecta astfel şi la ce se ascunde în spatele acestor figuri, oameni reali ori personaje de ficţiune. Iar ceea ce developează prezenţa lor în manuale este modul în care sînt construite şi vehiculate reperele valorice ale unei naţii, în funcţie de contextele istorice, ideologice, culturale existente la un moment dat.

Sursele mele de documentare au fost manuale de limba şi literatura română – reprezentative pentru trei perioade, interbelicul, începutul comunismului şi anii de după '90 –, aşa încît am avut în vedere ambele accepţii ale termenului de erou, atît pe cel de persoană care se distinge prin vitejie, curaj etc., cît şi pe cel de personaj principal al unei opere literare.

Eroi au fost...

Analizînd unul dintre manualele interbelice – *Manual de limba română, clasa III-a. Gimnazii şi licee de băieţi şi fete, şcoli normale, seminarii etc.*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1931, scris de Const. Botez şi G. Nedioglu – am identificat două tipuri de eroi: a) figuri istorice şi b) personaje literare, altele decît cele istorice.

Pentru prima categorie, a figurilor istorice, la strămoşi îi întîlnim pe **sciţi** (într-un text al lui A.D. Xenopol („în firea de azi a poporului român s-au putut infiltra şi picături din sîngele întîiului strat de popoare pe care s-a înălţat naţionalitatea română şi în sufletul ei pot încă răsuna acordurile sălbatice ce încîntau odată pe străbunii Sciţi"), pe **Traian** (într-un text ştiinţific, dar şi într-o imagine din *Columna lui Traian* – una dintre particularităţile acestui manual este că îi învaţă pe elevi cum să *citească* şi să interpreteze imagini de tot felul: obiecte de tezaur, basoreliefuri, monumente, fresce, ilustraţii, gravuri, picturi, fotografii) şi pe **Decebal** (în poezia lui Coşbuc „Decebal către popor"). Lista domnitorilor medievali evocaţi în manual este foarte bogată; îi amintesc doar pe cei care apar în mai multe texte sau imagini: **Mircea cel Bătrîn** (în *Scrisoarea III* şi într-o frescă de la Mînăstirea Cozia), **Ştefan cel Mare** (în portretul lui Gr. Ureche şi în celebra ilustraţie din *Evangheliarul de la Humor),* **Alexandru Lăpuşneanu** (în viziunea lui Ureche şi C. Negruzzi, dar şi în tabloul lui Teodor Aman), **Mihai Viteazul** (într-un fragment din Bălcescu, în *Cuvînt introductiv la cursul de istorie naţională* de M. Kogălniceanu şi într-o gravură a lui E. Sadeler), **Alexandru Ioan Cuza** (ca autor al mesajului de deschidere al primului parlament comun al Principatelor Unite şi al altor documente). Imaginea suveranilor României se conturează, alături de fotografii, din prezentări biografice, dar şi din documente scrise de ei, cu semnificaţie deosebită pentru contemporani. Astfel, **Carol I** este prezent în manual cu testamentul său din 1899 (în care apare celebra deviză *Totul pentru ţară, nimic pentru mine),* dar şi cu o scrisoare de condoleanţe adresată soţiei lui Vasile Alecsandri la stingerea din viaţă a poetului. **Ferdinand** apare într-o prezentare a lui Const. Kiriţescu, dar şi într-o scrisoare pe care i-o trimite **principelui Carol** cu ocazia majoratului. Între figurile revoluţionare apar **Tudor Vladimirescu** şi **Avram Iancu**.

Eroul colectiv reprezentativ este **oastea română care a luptat în Războiul de Independenţă** („Cîntec ostăşesc" de G. Coşbuc, „Odă ostaşilor români" de Vasile Alecsandri, „Lupta de la Rahova" de Alex. Odobescu, „Asaltul de la Smîrdan" de Titu Maiorescu şi două picturi ale lui Grigorescu).

Dintre personajele literare, altele decît cele istorice, îi amintim pe: **Lumînărică** (cerşetor pios, care şi-a închinat viaţa ajutorării celor săraci şi a bisericii) al lui C. Negruzzi, **călăraşul** lui Sadoveanu, **Moş Gheorghe** al lui Alex. Vlahuţă (un păzitor de vie în care autorul vede „toată mîndria neamului românesc"), **lăutarul** lui Şt. O. Iosif şi **semănătorii** lui Alecsandri, dar şi **Meşterul Manole,** care iese cumva din serie.

Valorile predominante vehiculate prin figurile eroice ale manualului sînt: mîndria pentru istoria neamului (pentru trecutul şi prezentul glorios), vitejia, sacrificiul, curajul, responsabilitatea, frumosul artistic. Manualul transmite aceste valori prin diferite tipuri de mesaje (texte ficţionale sau nonficţionale, imagini, compoziţii de tip epistolar sau documentar). Remarcăm echilibrul între atenţia acordată trecutului şi prezentului.

Eroii „obsedantului deceniu"

Mult mai diverse categorii de eroi propune manualul (unic, se-nţelege!) din 1950, – *Limba română. Manual unic pentru clasa a V-a elementară, Editura de Stat*. Autorii sînt necunoscuţi, foarte probabil un colectiv de profesori. (Între 1949 şi 1953, este o regulă ca identitatea autorilor să nu fie precizată, cf. Alina Pamfil, Ioana Tămîian, *Studiul limbii şi literaturii române în secolul XX. Paradigme didactice,* Casa Cărţii de Ştiinţă, Cluj-Napoca, 2005). Regăsim, dintre categoriile identificate în manualul interbelic, doar personaje literare, altele decît cele istorice. Descoperim, în plus, o serie inepuizabilă de figuri emblematice ale comunismului internaţional şi românesc. Eroii selectaţi în manual sînt descrişi chiar în textul care deschide manualul: „Muncitori şi ţărani, cărturari şi ostaşi, / Făurari de legi noi, de lumină şi spor." (*Cîntec pentru Republica Populară Română).*

Se conturează cîteva noi categorii de eroi: a) figuri internaţionale ale ideologiei comuniste; b) figuri reprezentative ale comunismului românesc; c) colectivităţi şi „eroi sovietici", secondaţi de cei naţionali.

Fondatorii comunismului au rezervate spaţii largi: **Marx şi Engels** (într-un text anonim despre prietenia dintre cei doi), **Stalin** (într-un text anonim, intitulat *Făgăduiala,* şi în *Cîntecul lui Stalin,* prelucrare de A. Toma; în numeroase fotografii şi ilustraţii presărate în manual), **Lenin** (într-o poezie de Radu Pădure, în *Povestiri despre Lenin* de Al. Dorohov şi în fotografii şi ilustraţii). Figurile autohtone reprezentative pentru promovarea ideologiei comuniste sînt: **Gh. Gheorgiu-Dej**, **Ana Pauker**, **Olga Bancic, Filimon Sîrbu, I. C. Frimu, Vasile Luca**. Colectivităţile eroice sînt: **ţăranii** implicaţi în colectivizare *(Să facem aici în sat viaţă nouă* de Petru Dumitriu) sau cei din colhozurile sovietice, între care unii se şi evidenţiază (**tractorista** Paşa Anghelina, personal aj Galinei Nicolaeva sau **ţăranca pălmaşă** devenită **propagandistă** într-un text de Elisabeta Luca); **ţăranii care-i demască pe chiaburi** *(În drum spre S.M.T.);* **comsomoliştii** care luptă împotriva cotropitorilor hitlerişti (fragment din *Tînăra gardă* de Alex. Fadeev); **muncitorii** din uzine (sudorul, de exemplu), **greviştii revoluţionari** precum **Vasile Roaită** („un erou al tineretului nostru", cum este prezentat în *Sună Sirena* de Petre Iosif; de fapt, un fals erou, aveam să aflăm noi mai tîrziu), **eroii muncii socialiste** *(Cum am devenit erou al muncii* de **Stahanov**, cel care „a reuşit să extragă într-o singură zi o cantitate de cărbune pe care n-o mai scosese niciun miner din lume pînă la el"); **pionierii** ş.a. E interesant de observat că şi unele inanimate suferă parcă un proces de *eroizare:* **uzina** – *Uzina vie* de Al. Sahia –, **furnalul** – fragment din *Aşa s-a călit oţelul* de N. Ostrovski –, **colhozul, canalul Dunăre-Marea Neagră**, dar şi **Constituţia stalinistă** („Cartea aceasta e scrisă de Stalin, / Popoarelor pururea li-i chezăşie, / Cartea frumoasă, cu soarele-asemeni, / Împrăştie razele-i de bucurie.").

Valoarea supremă proslăvită de manual este respectul şi admiraţia pentru eroul sovietic şi pentru ideologia comunistă. Colectivismul, ura faţă de burghezo-moşierime sînt doar accente asociate. Particularitatea manualului este prezenţa masivă a autorilor sovietici şi a unor autori români astăzi uitaţi (M. Breslaşu, Al. Sahia, Radu Pădure, Petre Iosif, Elisabeta Luca), care îi concurează pe scriitorii români canonici. Ideea de literatură este pervertită de ingerinţele ideologicului, manipularea ideologică fiind grosolană. Efortul autorilor manualului merge în direcţia ignorării valorilor trecutului şi a reconfigurării valorilor naţionale din perspectiva unui prezent imperativ.

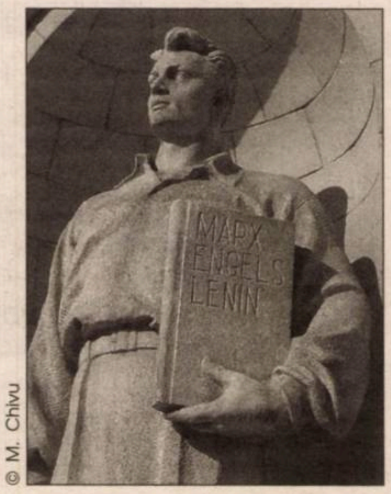

© M. Chivu

CENTRUL NAŢIONAL
DE STUDII
MIHAI EMINESCU
Memorialul IPOTEŞTI

© L. Muntean

Eroi sînt încă

Autorii primei generaţii de manuale de liceu de după 1990 n-au avut cum să evite eroii, pentru că în programa pentru clasa a IX-a aveau, între altele, şi tema *Exemple, modele, personalităţi*. O privire acoperitoare privind textele alese în manualele alternative pentru această temă apare în *Dicţionarul-antologie Mari teme literare,* coordonatori Florin Şindrilaru, Gheorghe Crăciun, Ramona Lapoviţă Jugureanu, vol. 2, Editura Paralela 45, 2000, oferind informaţii relevante pentru discuţia noastră.

Am identificat aici trei categorii de eroi: a) figuri istorice; b) personaje literare, altele decît cele istorice; c) personalităţi culturale.

În prima categorie apar **Ştefan cel Mare** (în *Fraţii Jderi)* şi **Mihai Viteazul** (într-un fragment din *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul)*. Între personajele literare, putem distinge prezenţe simbolice: **creatorul/ artistul de geniu/ poetul revoluţionar** (Meşterul Manole, Eminescu evocat de Caragiale în articolul „În Nirvana", Andrei Mureşanu din poemul lui Eminescu, arhitectul Ioanide din romanul lui Călinescu, dar şi Michelangelo, în *Agonie şi extaz* de Irving Stone, sau Doctor Faustus din romanul lui Thomas Mann); **preotul** care, prin puterea exemplului, reuşeşte să schimbe un sat *(Popa Tanda* de Slavici); **eroul mitic civilizator** *(Promoteu descătuşat* de Shelley); **omul confruntat cu moartea** *(Regele moare* de Eugen Ionescu); **maestrul spiritual**, măcinat de conflictul dintre idealitate şi realitate, dintre viaţa contemplativă şi cea activă (Knecht din *Jocul cu mărgele de sticlă* al lui Herman Hesse). Tema maestrului spiritual apare şi într-un text de graniţă, *Jurnalul de la Păltiniş* al lui Gabriel Liiceanu. Personalitatea evocată este Constantin Noica, „antrenorul de spirite" care le oferă discipolilor un model existenţial prin cultură, esenţial interogativ, în răspăr cu ideologia dominantă a epocii.

Observăm aici o mai mare asemănare cu categoriile de eroi din interbelic. Totuşi, apar şi diferenţe şi parcă o anumită nesiguranţă în asumarea unui nou model de erou. Figurile naţionale sau personajele din literatura autohtonă sînt aşezate în vecinătatea celor din literatura universală. Tipul de erou selectat este mai cu seamă creatorul şi îndrumătorul spiritual. Construite însă nuanţat, din lumini şi umbre, aceste figuri exemplare pun în discuţie exemplaritatea însăşi. Manualele alternative de după '90 promovează deschiderea spre alte culturi, spiritualitatea, respectul pentru figurile istorice importante, dar şi interogaţia privind valorile naţionale şi individuale.

În loc de concluzie, cîteva întrebări. Există eroi comuni ai celor trei perioade? Care sînt eroii noştri de azi? Ce valori reprezintă ei? De ce-i selectăm pe ei şi nu pe alţii? În ce direcţie încearcă şcoala să construiască valori astăzi?

***Florentina Sâmihăian** este lector dr. la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti, şi coordonează Colecţia „Cărţile mele" de la Editura ART.*

PUBLICITATE
Europa
ne priveşte
Cu Mihaela
Gherghişan şi
Ioana Haşu
într-un duplex
RFI-Parlamentul European.
Miercurea,
de la 13h30.
rfi
româniа

DILEMA
Unde ni-s eroii?

„Eroii au nevoie să nu fie uitaţi“

interviu cu colonelul dr. Marian POPESCU

Ce este un erou?

De-a lungul timpului, statutul de eroi îl primeau militarii căzuţi la datorie pe cîmpul de luptă. Aceştia se distingeau prin spirit de sacrificiu şi curaj excepţional. Chiar dacă au decedat în conflicte diferite – Războiul de Independenţă, Al Doilea Război Balcanic, Primul sau Al Doilea Război Mondial – toţi şi-au dat viaţa pentru cauze nobile sau drepte. De acelaşi statut se bucură şi militarii căzuţi în timpul misiunilor din teatrele de operaţii. În legea de funcţionare a Oficiului Naţional pentru Cultul Eroilor (ONCE), noţiunea de „erou“ este definită, indirect, de art. 2, astfel: „Mormintele de război sînt locurile de înhumare a persoanelor care au decedat în timpul şi din cauza conflictelor armate ca urmare a îndeplinirii unui serviciu comandat sau voluntar în interesul Statului ai căror cetăţeni au fost, precum şi alte locuri în care se păstrează rămăşiţele pămînteşti ale acestora“.

Pe site-ul Oficiului (www.once.ro) există liste cu morţi de război; sînt acestea actualizate cu cei căzuţi în conflicte recente din teatrele de operaţii din străinătate?

Ce este publicat pe site reprezintă o mică parte din rezultatul cercetărilor întreprinse de specialiştii instituţiei în fondurile arhivistice. Actualizăm permanent evidenţa mormintelor şi monumentele comemorative de război româneşti din ţară şi din străinătate. Spre exemplu, această evidenţă este structurată inclusiv pe categorii, în funcţie de natura lor (cimitire, parcele de onoare, mausolee, osuare, monumente, plăci comemorative etc.), iar pentru cele din străinătate ţinem evidenţa pe ţări şi în cadrul acestora pe localităţi şi regiuni, în ordine alfabetică.

Ca să vă faceţi o idee despre amploarea acestor evidenţe, ar trebui să ştiţi că militarii români morţi în războaie au fost înmormîntaţi pe teritoriul naţional a 31 de state din Europa şi Asia. Pînă acum au fost identificaţi aproximativ 133.000 de eroi români, decedaţi în timpul luptelor, în spitale sau în prizonierat, înmormîntaţi în cca 3000 de locuri de înhumare. Pe baza informaţiilor din fondurile arhivistice, a bibliografiei studiate şi a cercetărilor de tren, au fost identificate 208 opere comemorative de război ridicate în memoria eroilor români pe teritoriul a 16 state, în 187 de localităţi.

O tradiţie întreruptă 50 de ani

De pe site am aflat că anual au loc mai multe concursuri cu tema „Să nu ne uităm eroii“; cine participă şi după ce criterii sînt aleşi cîştigătorii?

ONCE şi-a propus, şi pînă în prezent a reuşit, să organizeze în fiecare an cîte trei-patru ediţii ale acestui concurs online, concurs cu tematică istorică şi, în special, din domeniul de activitate al instituţiei. Oficiul urmăreşte prin acest concurs, adresat tuturor celor pasionaţi de istorie, valorificarea, în plan educativ, a memoriei celor căzuţi pentru ţară, dar şi promovarea cultului eroilor, ca element de identitate naţională.

Ţin să menţionez că această activitate, aflată la ediţia a XXIV-a, se desfăşoară în baza Legii nr. 379/2003 privind regimul mormintelor şi operelor comemorative de război. Concursul se desfăşoară conform unui regulament postat pe site, care stabileşte clar modul de organizare, stabilirea cîştigătorilor, premiile oferite etc., iar în ceea ce priveşte participanţii, aceştia sînt, în general, persoane interesate de istoria României, elevi de la şcoli generale şi licee, profesori, colaboratori apropiaţi ai Oficiului.

De ce este recomandat să întreţinem cultul eroilor?

V-aş putea răspunde citînd unele personalităţi ale istoriografiei şi culturii româneşti. Nicolae Iorga afirma că „neamul devine etern prin cultul eroilor“, iar Mihail Kogălniceanu susţinea că „marile nădejdi ale unui popor nu înfloresc decît în argila sfintelor morminte ale eroilor; vai de popoarele care uită de ele!“.

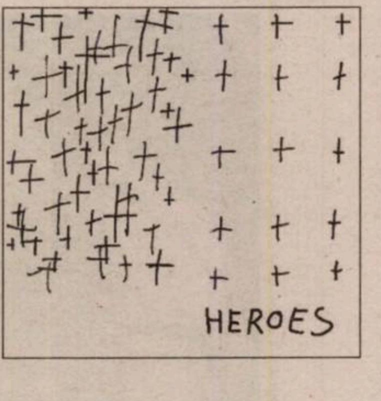

© D. Perjovschi

© M. Chivu

Simt însă nevoia unor completări pentru a face cunoscut faptul că România a fost una dintre primele ţări preocupate de cinstirea memoriei militarilor căzuţi în ţară şi în străinătate, precum şi de cea a militarilor străini înhumaţi aici. Cinstirea memoriei celor care şi-au jertfit viaţa pentru România, protejarea mormintelor din ţară şi din străinătate sînt datorii ale statului şi ale fiecărui cetăţean. Există, de asemenea, tradiţia de a respecta mormintele cetăţenilor căzuţi pe teritoriul ţării noastre, indiferent dacă ne-au fost aliaţi sau inamici.

Grozăvia dezastrului provocat de Primul Război Mondial a sensibilizat întreaga opinie publică mondială, inclusiv pe cea românească, comemorarea celor căzuţi (cca 300.000 de români morţi) fiind reglementată juridic, România fiind printre primele ţări unde s-a înfiinţat o instituţie specializată: în septembrie 1919, Societatea „Mormintele eroilor căzuţi în război“, sub înalta ocrotire a Reginei Maria şi prezidată de Patriarh. În 1927, prin Legea asupra regimului juridic al mormintelor de război, instituţia şi-a schimbat denumirea în Societatea „Cultul Eroilor“, pentru ca, în 1940, să se transforme în Aşezămîntul Naţional „Regina Maria“ pentru Cultul Eroilor, instituţie a statului. Societatea „Cultul Eroilor“ a reuşit atunci să amenajeze sute de cimitire şi monumente în majoritatea localităţilor României Mari.

În 1948 însă, Aşezămîntul a fost desfiinţat, iar comemorarea eroilor şi-a pierdut semnificaţia de pînă atunci. Începînd cu 1990, cultul veritabil al eroilor a renăscut. Prin înfiinţarea, în 2004, a ONCE, s-a creat cadrul juridic necesar reluării şi continuării tradiţiei în acest sensibil domeniu, tradiţie întreruptă vreme de 50 de ani.

Întreţinerea necropolelor de război

Ce poate face Oficiul pentru „mormintele în suferinţă“ ale eroilor?

În primul rînd, trage un semnal de alarmă, atunci cînd acestea sînt grav afectate, vandalizate sau, cum se întîmplă în cele mi multe cazuri, abandonate.

Legea ne permite să acţionăm pentru mormintele şi a monumentele comemorative de război româneşti şi străine de pe teritoriul ţării, mai ales prin colaborarea cu instituţiile publice şi cu autorităţile administraţiei publice locale, în a căror administrare sau proprietate se află şi care, la rîndul lor, au atribuţii privind menţinerea evidenţei, protejarea şi îngrijirea lor. În acest scop, Oficiul organizeză anual mai multe misiuni de inspecţie pentru a constata starea de conservare şi de întreţinere a monumentelor de război. Dacă se constată nereguli, întocmim adrese către administratorii acestora şi solicităm luarea măsurilor necesare pentru remedierea problemelor constatate şi aducerea acelor abiective comemorative la o formă demnă de memoria eroilor.

Pentru mormintele şi operele comemorative de război româneşti din străinătate, Oficiul îşi desfăşoară activitatea în cadrul unor acorduri bilaterale. Pînă acum, România a încheiat astfel de acorduri interguvernamentale cu Republica Federală Germania (Bonn, 1996), Federaţia Rusă (Bucureşti, 2005), Slovacia (Bratislava, 2006), Ungaria (Bucureşti, 2008), Slovenia (Ljubljana, 2011) şi Republica Moldova (Iaşi, 2012).

„Nu vărsaţi lacrămi pe mormintele eroilor.“

În ceea ce priveşte acordarea de fonduri pentru realizarea unor proiecte de reconstrucţie a cimitirelor şi monumentelor comemorative, Oficiul le finanţează cu precădere pe cele care privesc obiectivele româneşti din străinătate, iar pentru cele de pe teritoriul ţării se implică financiar în funcţie de importanţa şi de amploarea acestora, în conformitate cu prevederile legale referitoare la accesarea fondurilor nerambursabile.

Oficiul mai organizează tabere de voluntari?

Anii trecuţi, am organizat tabere de tineri voluntari pentru îngrijirea cimitirelor de onoare ale militarilor români înhumaţi în străinătate (în Slovacia la Zvolen şi în Ungaria la Ostffyasszonyfa), dar şi pentru îngrijirea cimitirelor româneşti şi străine de la noi (la Oradea, Lipova, Constanţa, Vlădeni, Timişul de Sus). În ultimii ani însă, din cauza restricţiilor financiare, Oficiul n-a mai putut desfăşura astfel de lucrări de curăţare, consolidare şi întreţinere a necropolelor de război. Poate în viitor, dacă vom avea şi sprijinul autorităţilor locale, vom putea relua organizarea taberelor de voluntari.

Ce alte tipuri de evenimente mai organizează Oficiul?

În general, activităţi comemorative şi cultural-ştiinţifice. Vă dau două exemple.

Ziua Eroilor, sărbătoare naţională, în cea de-a 40-a zi de la Sfintele Paşti, Ziua Înălţării Domnului Isus Hristos. Cu această ocazie au loc manifestări comemorative în Bucureşti, precum şi în toate municipiile-reşedinţă de judeţ, dar şi în străinătate unde există cimitire de onoare, opere comemorative sau necropole de război multinaţionale.

Apoi, organizăm anual cîte o sesiune de comunicări ştiinţifice cu tematică istorică care se bucură de participarea a numeroşi istorici şi specialişti. Toate materialele documentare susţinute şi prezentate în cadrul acestor sesiuni au fost publicate în cadrul a trei volume intitulate *Eroi şi morminte*.

Sînt eroii români suficient comemoraţi?

Eroii români şi nu numai, din ţară şi din străinătate, sînt comemoraţi. Dacă ţinem însă cont că aceşti eroi au făcut sacrificiul suprem pentru neam şi ţară, consider că ceea ce facem pentru cinstirea şi păstrarea memoriei lor nu va fi niciodată suficient. Majestatea sa Regina Maria spunea foarte frumos: „Nu vărsaţi lacrămi pe mormintele eroilor, ci mai curînd slăviţi-i în cîntece, aşa ca faima numelui lor să rămînă un ecou prin legenda veacurilor“.

De ce anume au nevoie eroii cel mai mult?

Eroii au nevoie să nu fie uitaţi, iar activităţile de cinstire a memoriei lor să aibă un caracter solemn şi comemorativ, nu unul superficial şi monden.

În prezent, nu ne mai confruntăm cu conflicte majore precum cele care au marcat istoria secolului XX, dar România s-a integrat, în ultimii ani, într-un sistem european şi transatlantic de garantare a siguranţei sale naţionale. Prin urmare, în contextul politicii internaţionale actuale, adecvate unui mediu globalizant, trebuie să ne recomandăm ca fiind români prin istoria şi eroii istoriei noastre. Istoria este cea care ne individualizează şi ne modelează conştiinţa identitară.

Colonel dr. ***Marian Popescu*** *este directorul Oficiului Naţional pentru Cultul Eroilor. Mai multe la www.once.ro.*

a consemnat Marius CHIVU

PUBLICITATE
Invitatul Dimineţii
Jurnalistul **Cosmin Ruscior** dă tonul actualităţii în fiecare dimineaţă.
Obiectiv şi echilibrat.
De luni până vineri, de la 9h20.
rfi românia

DILEMA VECHE
Unde ni-s eroii?

Cătălina MICIU

Aici sînt eroii dumneavoastră!

E duminică, puţin trecut de zece. Oraşul doarme, nici eu nu sînt tocmai plină de energie. E început de octombrie, dar soarele e apăsător încă şi pentru o secundă îmi pare rău că nu mi-am luat ochelarii. Cobor la metrou şi totul se mişcă parcă în ritm de vacanţă – toate chioşcurile sînt închise, pe peron abia sînt cîţiva oameni. În vagonul în care mă urc sînt doar vreo şase persoane, cu ochii prinşi de somn, probabil vin de la serviciul de noapte – paznici sau muncitori 24/48, cu barbă de trei zile şi mîinile pline de crăpături. De la Universitate, staţia mea, pînă la Eroii Revoluţiei, unde trebuie să cobor, sînt numai trei opriri. La Eroii Revoluţiei te dai jos fie pentru mall, fie pentru cimitir. Azi eu cobor pentru cimitir.

Nu e prima oară cînd intru în Cimitirul Eroilor Martiri din Decembrie 1989. În urmă cu trei ani am participat cu nişte prietene la un concurs de fotografie urbană – ni se dăduseră indicii şi noi trebuia să le găsim şi să le fotografiem. Atunci am ajuns la Monumentul Eroilor, l-am fotografiat, rugînd paznicii să ne lase, dar nu am cîştigat concursul – greşisem indiciul, total.

La metrou la Eroii Revoluţiei au construit rampă pentru cărucioare şi lift; micile magazine cu de toate sînt deschise, zona pare mult mai animată decît centrul de unde vin. Chiar dacă nu ai şti că aici se află cele două cimitire – al Eroilor şi Bellu – te prinzi repede: e plin de florărese şi de vînzătoare de lumînări. Şi toţi oamenii care ies de la metrou sau de printre maşini şi blocuri au flori în mînă. Cumpăr şi eu crizanteme, mi se pare ciudat să intru într-un cimitir fără flori. Cer două de la florăreasa durdulie cu părul strîns în coadă de cal. Sînt galbene, grase şi miros a toamnă şcolară. Plec, dar îmi dau seama că ar fi trebuit să o întreb de ce la morţi se aduc flori în număr par. (Citesc mai tîrziu pe Internet: „În popor se spune că florile în număr par aduc ghinion celor vii, dar că pentru morţi nu mai contează“.) Traversez strada; cu cît mă apropii de gardul cimitirului, din beton cu zăbrele de fier, cu atît se aude mai bine slujba de duminică. E 10,30 şi clopotele bat peste oraşul adormit şase minute fără oprire.

De cum intru în curtea Bisericii Eroilor văd străjuind aleea cîţiva bătrîni şi o mamă cu un copil. Cerşesc. Nu îmi cer nimic verbal, dar se uită lung după mine cum mă îndrept spre biserică. Miroase a tămîie şi a ceea ce va rămîne mereu în memoria mea drept mirosul „de sfînt“. (Citesc ulterior că în biserică se află moaştele Sfinţilor Mucenici Epictet şi Astion, „sfinţi tămăduitori şi făcători de minuni, care au suferit moarte martirică, între anii 283-303, în cetatea Halmyris, pe teritoriul Dobrogei de azi“ – www.crestinortodox.ro.) În partea dreaptă, pe o masă cu muşama colorată, o femeie cu batic taie pîinea în cubuleţe pentru anafură. În stînga, după un gemuleţ, se vînd lumînări lungi, galbene. Enoriaşii stau pe două rînduri – în dreapta bărbaţii, în stînga femeile; pe spatele unui bărbat scrie *Catch me if you can*. Se cîntă tînguit, ca şi cum cei din cor s-au dispersat printre enoriaşi, şi preotul are codiţă albită de vreme şi strînsă într-un fel de coc. Eu şi cele două crizanteme galbene ieşim, nu înainte să mă închin de trei ori.

Cimitirul se întinde în partea stîngă cum ies din biserică şi e tăiat în cruce de două alei – una care duce de la poartă spre monument, cealaltă care duce de la biserică şi care o întrepătrunde perpendicular pe prima. Soarele încălzeşte lespedele albe, nu e pic de umbră, dar pe marginea mormintelor sînt băncuţe. Nici una nu seamănă cu cealaltă, dar toate te îmbie să le încerci lemnul sau metalul uscat de ploi. Un paznic stă pe una dintre bănci, cu picioarele tolănite pe un scaun de bucătărie, şi vorbeşte la mobil. Un altul, mai în vîrstă, să tot aibă 45 de ani, cu tăieturi proaspete pe faţă de la lama de ras, se plimbă pe aleea principală care duce spre gardul masiv, din beton, al cimitirului Bellu. Îl întreb dacă ştie cîte morminte sînt. Are o voce hîrjîită. „100, 200, cine ştie. Vedeţi că scrie la monument acolo.“ Monumentul, neschimbat de acum trei ani de cînd am fost ultima oară, e o cruce masivă din marmură neagră; în spatele ei sînt plăcuţe cu nume aşezate în ordine alfabetică. E greu să le numeri şi oricum nu par mai mult de 200, pe cînd sigur sînt mai multe morminte. Identice, albe, masive, cu o coroană împletită pe un braţ al crucii. Construite pentru eroii căzuţi în timpul evenimentelor din decembrie '89. Mă plimb printre morminte, din stradă se aud tramvaie şi maşini, promoţii la spectacole cu tigri albi, aurii şi bengalezi. Ingineri, elevi, un rocker, personal din TVR, lăcătuşi, tehnicieni, şoferi, sportivi; şi Dan Iosif, unul dintre revoluţionarii care au apărut atunci la TVR, al cărui mormînt e separat de restul.

Mă frapează lipsa vizitatorilor. „Vin rar oamenii la ei, aproape niciodată“, mi se confesează paznicul. „În decembrie e mai aglomerat, începe pe 22 şi aşa o ţine pînă pe 25, au copiii îngropaţi aici.“ Într-adevăr, unele vîrste de pe crucile albe nu depăşesc 20 de ani. Fotografiile lor par rupte din filme din anii '80 – alb-negru, coafuri cu chică sau post-permanent. Prima înscripţie pe care îmi cad ochii notează „memoria reporterului... informaţii extrase din fapte văzute, auzite, unele ţi s-au ascuns, altele te pîndesc“ – Ioan Simion Pop, realizator TVR. Urmează altele care fac inima de mărimea unei inimi de pui – „A strigat *Jos comunismul* şi a oferit flori trupelor din faţa Sălii Dalles. [...] A primit 3 gloanţe mortale, avea 19 ani şi a fost prima victimă a revoluţiei din Bucureşti. I se spunea Micky Rockerul“; „Nu credeam să-nvăţ a muri vreodată“; „Vom muri, dar vom fi liberi“. Alb pe alb.

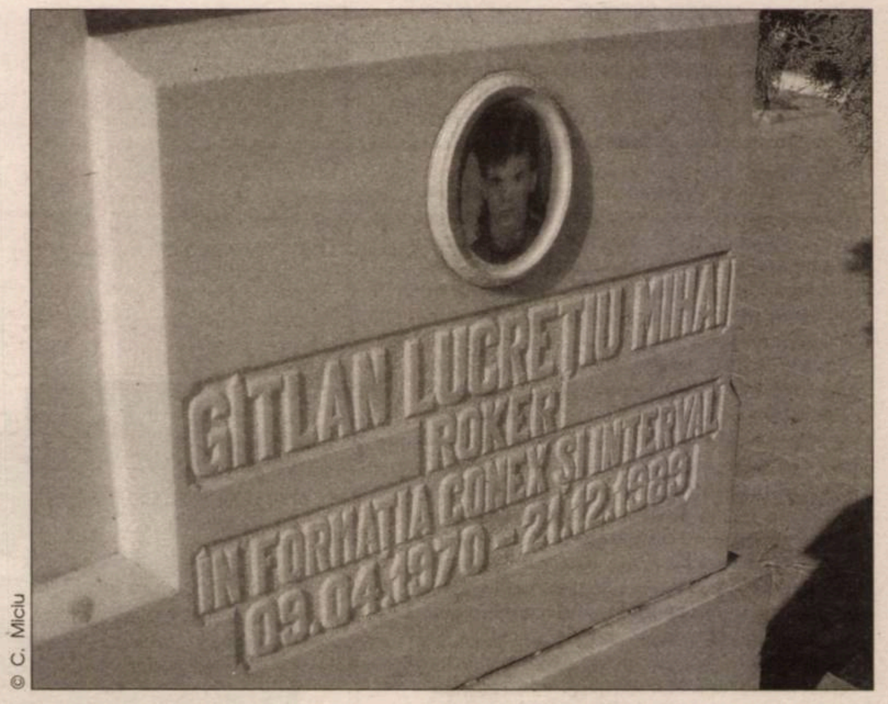

© C. Miciu

Mă plimb printre mormintele de marmură şi în mintea golită de orice îmi trece prin cap un vers dintr-o melodie a trupei Taxi. Parafrazez în cap instant – aici sînt eroii dumneavoastră! 382, pe numărate.

***Cătălina Miciu** scrie cronici culturale pe gingergroup.ro.*

■ ■ ■

Radu Pavel GHEO

Scurta mea listă de eroi locali

Greu cu eroii la un popor care, indiferent ce ar zice naţionaliştii aprigi, se caracterizează mai degrabă prin băşcălie şi care se închină la figura zeificată a lui Eminescu, dar îl nemureşte în viaţa de toate zilele pe I.L. Caragiale. Încerc să îmi imaginez un Superman român şi mă pufneşte rîsul; dar, e drept, Superman era un supererou şi poate că n-ar trebui să ridic ştacheta atît de sus. Şi nici să sar aşa, cu perfidie, de la realitate la ficţiune.

Mă gîndesc însă la miturile fondatoare şi la marile personaje ale istoriei autohtone şi îmi dau seama că le-am deconstruit atît de mult, încît nu-l pot vedea pe Ştefan cel Mare şi Sfînt decît ca pe un conducător mic şi agitat, repede stîrnitor de războaie, şi nici pe Mihai Viteazul altfel decît ca pe un cuceritor născut în ţara greşită, un războinic mult prea mare pentru o ţară atît de mică.

Pe mine m-a stricat excesul de propagandă patriotică din anii comunismului (şi destui alţii au păţit la fel). Cum apare un model eroic – nu neapărat românesc –, cum încerc să îi găsesc hibe, să îl demitizez, să îi deconstruiesc legenda. E aproape un reflex mental. Şi nu e bine, ştiu că nu e bine, dar nu mă pot abţine.

Totuşi au existat eroi români, eroi autentici, pe care i-am admirat o vreme. În gimnaziu m-a fascinat vreo lună figura Anei Ipătescu, femeia care s-a iţit dintr-o mare de bărbaţi dezorientaţi, a pus mîna pe pistoale şi a pornit la eliberarea revoluţionarilor români – cuvîntul „revoluţionar“ avea de pe atunci puterea de a mă însufleţi, iar o femeie revoluţionară îmi curenta imaginaţia preadolescentină. N-a ţinut mult, dar a fost ceva intens: şi astăzi, dacă trebuie să numesc doi-trei revoluţionari de la 1848, primii care îmi vin în minte sînt Bălcescu („de pe suta de lei“, spune românul băşcălios din mine) şi Ana Ipătescu.

Erou autentic, nedreptăţit şi totuşi puternic mi-a fost însă un fotbalist: Nicolae Dobrin. În copilărie eram microbist pasionat, chiar dacă pînă la 18 ani mi-am consumat complet pasiunea. Iar pe Dobrin l-am descoperit cînd am pus mîna pe o carte intitulată *Fotbalul e viaţa mea*, scrisă de jurnalistul Marius Popescu. Atunci am fost atît de impresionat de felul în care era construită povestea vieţii „Gîscanului“, încît şi acum cred că piteşteanul ar fi putut fi cel mai mare fotbalist al României şi că, dacă ar fi jucat în 1970 la Guadalajara, România ar fi ajuns măcar în semifinalele campionatului mondial. Da, se zice că bea mult, am auzit şi de faimoasa ţuică „Ochii lui Dobrin“ şi mai există şi Gică Hagi, dar tot degeaba: viaţa şi întîmplările fericite şi nefericite ale vieţii lui Dobrin, povestite de Marius Popescu, i-au asigurat un loc pe scurta mea listă de eroi locali.

Azi, dacă ar fi să numesc pe cineva, m-aş gîndi la regele Carol I, cel care a devenit român făcînd România. Aşa ceva chiar nu-i la îndemîna oricui.

***Radu Pavel Gheo** este scriitor. Ultima carte publicată, romanul* Noapte bună, copii!, *Polirom, 2010. Mai multe la gheoland.ro.*

■ ■ ■

DILEMA
Unde ni-s eroii?

Care sînt eroii dvs. români favoriți?

■ Şerban ALEXANDRESCU, publicitar

Carol I – cam tot ce a fost sănătos, aşezat, util, necesar a fost făcut pe vremea lui. A făcut ceva ce semăna a stat, cu posibilităţi de a deveni un stat „serios“. Că după el n-a mai ieşit, asta e altă discuţie, omul nu putea să trăiască etern.

Smaranda Brăescu – *apud* Wikipedia: „A fost prima femeie pilot din România, prima femeie paraşutist cu brevet din România, campioană europeană la paraşutism (1931) şi campioană mondială (în 1932, cu recordul de 7200 m la Sacramento, SUA). S-a născut în satul Hănţeşti. Între anii 1924-1928 a absolvit cursurile Academiei de Belle Arte din Bucureşti, secţia de Artă Decorativă şi Ceramică. La 5 iulie 1928 a executat primul salt cu paraşuta, de la înălţimea de 600 de metri. La 2 octombrie 1931 cîştigă titlul european la paraşutism, în urma unui salt de la înălţimea de 6000 de metri, depăşind şi recordul american de 5384 metri. În urma acestui succes a fost decorată cu Ordinul Virtutea Aeronautică – clasa Crucea de Aur. Proprietară a două avioane, un biplan de tip Pevuez şi un bimotor de tip Milles Hawk, cu cel de-al doilea, în 1932 a stabilit primul record de traversare a Mării Mediterane în 6 ore şi 10 minute, străbătînd distanţa de 1100 km, între Roma şi Tripoli. În acelaşi an 1932, la 19 mai, devine campioană mondială la paraşutism, în urma unui salt realizat cu o paraşută de construcţie românească, de la înălţimea de 7400 de metri, cu durata de 25 de minute. Acest record fiind depăşit cu doar cîţiva metri, abia peste 20 de ani. A fost unul din puţinii instructori de paraşutişti militari. A activat ca instructoare la Batalionul 1 de paraşutişti de la Băneasa. În timpul războiului a fost activă ca pilot în celebra Escadrilă Albă de avioane sanitare, pe frontul de Răsărit şi apoi pe frontul de Vest în Transilvania, Ungaria şi Cehoslovacia. Semnatară, alături de alte 11 personalităţi, a unui memoriu prin care se condamna falsificarea alegerilor din noiembrie 1946, document înaintat Comisiei Aliate de Control, de fapt, delegatului american, care l-a predat celui sovietic. A fost condamnată de comunişti la închisoare în contumacie, nefiind găsită în procesul «Sumanele negre» ca făcînd parte din Mişcarea Naţională de Rezistenţă. Ascunsă de oameni de suflet – prof. univ. Ion I. Gheorghiu din Iaşi şi preotul Matei Dumitru – nu a mai fost găsită niciodată. A fost căutată şi de oficialităţile sovietice pentru a face instrucţia soldaţilor sovietici. O versiune acceptată este că a decedat pe data de 2 februarie 1948. Potrivit cercetărilor întreprinse de prof. Neculai Staicu – dar încă neconfirmate – mormîntul ei s-ar afla în Cimitirul Central din Cluj, unde ar fi fost îngropată sub numele de Maria Popescu la o poziţie concesionată în anul 1970 unei alte persoane.“ Aşadar, ţărancă sadea, a făcut facultate (dar nu pe vremea comuniştilor), a doborît ce recorduri a vrut, a făcut războiul pe front, a militat împotriva comuniştilor cînd încă nu era aşa de clar ce-i cu ei, a făcut rezistenţă armată *hardcore* şi nici măcar n-au putut-o prinde… Ce fată! A, şi zbura în ie populară.

Mircea Lucescu – *zero to hero* bazat pe muncă, efort, ştiinţă (culmea), *true grit*, perseverenţă, sistem şi valori urmate cu obstinaţie; cînd toată lumea îţi explică că tot ce faci e prost şi n-ai nici o şansă tu îţi vezi de drumul tău, îţi găseşti un *super-sugar daddy* şi îţi faci damblaua la care ai visat o viaţă, *and then you're up there with the greats*.

Radu Cosaşu – mişto, fin, amuzant, cu măsură, spirit şi bun-simţ. Nu se mai fabrică aşa oameni!

■ Gianina CORONDAN, realizator emisiuni TV

Eroina copilăriei mele este **Nadia,** nu-i mai adaug şi numele, că ştiţi de cine povestesc. Tot ce încăpea în cutia numită televizor avea din partea mea un respect necondiţionat şi, cu toate astea, în jocurile mele de la ţară n-am imitat-o pe Ecaterina Teodoroiu, nici pe Veronica, nici măcar pe Pistruiatul. Doar pe Nadia încercam s-o ghicim, s-o descoperim, făceam campionate în care juriul era bunicul în triplă ipostază, de arbitru, antrenor şi comentator, şi fiecare încercam să o depăşim. Interesant e că ne puneam numele altor gimnaste de excepţie: Emilia Eberle, Daniela Silivaş, Simona Păuca şi, chiar dacă făceam roata dreaptă şi aterizam excelent de pe butucul numit bîrnă, nimeni nu îndrăznea să viseze că ar egala-o, nici măcar în joacă. Să fim la fel de performante era ţelul nostru, dar ştiam să ne tragem la o parte cu respect, fiindcă doar Nadia luase nota 10.

Pe de altă parte, îl descopăr şi redescopăr mereu uimită-intrigată-amuzată pe **Ion Luca Caragiale** şi îmi promit că voi determina pe cineva să facă un film biografic despre acest om. Sigur ar fi şi un erou de film nemaipomenit.

Iar cînd vine vorba de cineva care să încapă literalmente în semnificaţia profundă a cuvîntului „erou“, cel mai repede îmi vine în minte **Elisabeta Rizea,** încăpăţînata noastră ţărancă din Nucşoara, care n-a vrut să-şi închipuie viaţa „cu ruşii şi cu comuniştii“, cum n-au vrut – ce coincidenţă! – nici partizanii ascunşi în munţi pe care ea i-a ajutat ani de zile. Şi-a lăsat sănătatea prin închisori pentru un principiu, pentru nişte oameni în care credea şi, probabil, ca să avem şi noi pe cine enumera cînd Marius Chivu ne invită să dăm pentru *Dilema veche* nume de eroi români.

■ Adrian DESPOT, muzician, Viţa de Vie

Carol I, deşi neamţ, a fost un adevărat conducător român. **Emil Racoviţă,** pentru pionierat. **George Enescu,** pentru complexitatea personalităţii. **Leonard Doroftei,** pentru abnegaţie şi patriotism.

■ Mihai DOBRE, muzician, Şuie Paparude

Ion Ioanid, prin cartea sa *Închisoarea noastră cea de toate zilele,* m-a impresionat foarte mult. Aventurile rocamboleşti şi umorul negru m-au făcut să-l declar eroul meu preferat. Cînd am citit cartea, la începutul anilor '90, am aflat de acei români adevăraţi, în marea lor majoritate tineri, care au luat atitudine împotriva regimului comunist proaspăt instaurat. Cred, pe undeva, că odată cu acea carte de memorii şi-a făcut loc în mine pentru prima dată simţămîntul de patriotism şi naţionalism curat şi pur. Care, din păcate, s-a disipat pînă la dispariţie pînă în momentul de faţă. Oare de ce?

■ Bogdan DUMITRACHE, actor

Prof. dr. **Alexandru Pesamosca,** pentru dedicaţie. **Elisabeta Rizea,** pentru verticalitate. **Bulă,** pentru întreaga activitate.

■ Dumitru GORZO, artist vizual

Eu n-am eroi. Sînt lucid şi asta mă face să văd un om în complexitatea lui. Nu mă interesează secunda în care e grozav, în care poate să facă diferenţa. O fi acesta un elogiu adus mediocrităţii? Nicidecum, mediocritatea are secundele ei. Mai ales secunde. Admir destulă lume, pe unii în mod special, însă refuz a-i estetiza într-atît, încît să devină simboluri pentru uz personal. Există între indivizi aparent asemănători diferenţe de dimensiuni cosmice, dar asta-i fix treaba lor! Şi a *enlightenment*-ului de stînga.

■ Radu JUDE, regizor de film

Nu ştiu foarte bine cine a fost **Mircea Vulcănescu**. Acum mulţi ani am încercat să citesc *Dimensiunea românească a existenţei*, m-a plictisit şi am abandonat-o. Dar felul în care a murit acest om, sacrificîndu-se pentru a salva pe un altul, mă tulbură mai mult decît orice. Cred că asta e forma cea mai înaltă a eroismului. Sau chiar unica formă de eroism care-şi merită numele.

■ Cătălin RULEA, muzician, Toulouse Lautrec

Aastăzi am un singur erou în România: **Horia-Roman Patapievici.** Mai am şi eroi mai puţini populari care ţin de viaţa mea personală, însă m-am oprit asupra lui H.-R. Patapievici şi voi argumenta în cîteva cuvinte şi de ce. Eroii sînt acele personaje care, atunci cînd crezi că eşti copleşit, cînd simţi că nu se mai poate face nimic, apar şi-ţi arată că există forţe mai puternice decît tine, care nu sînt împotriva ta sau împotriva „binelui“. Tot aşa, viaţa culturală emergentă, frustrată de neputinţă, a avut nevoie de H.-R. Patapievici care a îmbrăcat mantia grea şi neagră a unor instituţii pentru a schimba ceva, pentru a ridica acea piatră despre care oamenii de rînd doar vorbeau. A îmbrăcat haina împovărătoare de erou ştiind că pe pămînt există kriptonită şi există Lex Luthor. Eu eram un pămîntean speriat şi disperat, cînd H.-R. Patapievici a venit să schimbe ICR-ul. Nu am ştiut nimic de acest lucru, nu mă interesa, încercam să supravieţuiesc. Dar ICR a apărut în viaţa mea culturală, l-am simţit ca pe o forţă a binelui şi de atunci am crezut în „bine“. Aşa s-a produs acest *rebranding* la nivelul unui muritor de pe planeta culturală. Nu voi intra în detalii, nu voi vorbi nici de Sorin Antohi, nici de Herta Müller, nici de citate sentenţioase din scrierile lui H.-R. Patapievici, nici de tatăl său, nici de tatăl Hertei Müller, nici de USL, nici de PSD, nici de Iliescu, nici de Băsescu, nici de „casete“ şi „dosare“, nici de prieteni de-ai mei care se pişă pe tot. Voi spune un singur lucru: toţi putem îmbrăca acum mantia, există un precedent. Şi cei care am cunoscut „binele“ îl vom recunoaşte indiferent de ce spun nişte „bieţi pămînteni“. Trăiască Armada Revoluţiei Culturale!

Trăiască Armada Revoluţiei Culturale!

■ Bogdan ŞERBAN, Radio Guerrilla

Una dintre zonele ignorate de mediile tradiţionale – nesusţinute instituţional, neîmpinse de la spate de playlist-erii radiourilor, necrescute artificial prin apariţii gratuite în pieţele oraşelor, şi care a reuşit, în ultimii 20 şi mai bine de ani, să se autocultive, autopromoveze şi autosusţine – este mişcarea muzicală alternativă din România. Orice puşti – care acum preferă să-şi sacrifice banii de ţoale pentru a-şi cumpăra o chitară, cu care să se îngroape apoi într-un beci/garaj insalubru sau oricare alţi patru pereţi, doar ca să-şi zdrăngănească investiţia, conştient fiind că putea alege oricare altă cale mai uşoară, mai la îndemînă, mai cum-e-toată-lumea, ştiind că există posibilitatea ca ceea ce iese din chitara/gura/mîinile lui să nu fie înghiţit/consumat de nimeni – acesta este eroul meu. Toţi eroii ăştia tăcuţi, dar zgomotoşi, au o superputere: se pot sustrage previzibilului, acesta fiind exact motivul pentru care rămîn surprinzători la nesfîrşit.

■ Dan PERJOVSCHI, artist vizual

Eroul necunoscut pentru că nu are nume. Orice român din politică, cultură, ştiinţă sau sport care stă vertical şi pe care nu-l poţi ignora, corupe sau deturna. **Tristan Tzara, Constantin Brâncuşi, Victor Brauner, Eugen Ionescu,** pentru că au plecat şi au ajuns. **Lena Constante,** pentru că nu s-a lăsat. **Elisabeta Rizea,** pentru că nu s-a lăsat. **Doina Cornea,** pentru că a stat în picioare cînd marii bărbaţi ai ţării erau toţi pe brînci. **Ana Blandiana** şi **Romulus Rusan** care au făcut un muzeu, şi nu o moşie.

anchetă realizată de Marius CHIVU

JACK WHITE
100
THE WHITE STRIPES
RARE TRACKS
ICON
Jazz

© L. Vasiliu

Playlist:

David Bowie – „Heroes“

John Lennon – „Working Class Hero“

Foo Fighters – „My Hero“

Queen – „The Hero“

Rush – „Nobody's Hero“

The Beach Boys – „Heroes and Villains“

Muse – „Knights of Cydonia“

Metallica – „Hero of the Day“

Megadeth – „Blood of Heroes“

Black Sabbath – „Zero The Hero“

Rise Against _ „Hero of War“

Marillion – „Market Square Heroes“

Dire Straits – „Local Hero“

U2 – „Hold Me, Thrill Me, Kiss Me, Kill Me“

The Cure – „I'm A Cult Hero“

The White Stripes – „I Fought Piranhas“

Status Quo – „In the Army Now“

■ ■ ■

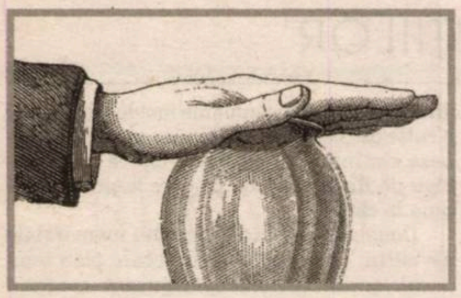

REGIMUL ARTELOR ŞI MUNIŢIILOR

George BANU

în afara **cadrului**

Fotografiile excesului

Invitat la Montréal pentru a preda la universitatea UQAM, descopăr expoziţia World Press Photo şi pătrund sceptic – sau mai degrabă îndoielnic – în sălile care o adăpostesc. La Paris, vecin cu unul dintre reputatele locuri ale expansiunii fotografice actuale – La Maison Européenne de la Photographie –, am ratat numeroase expoziţii, dar aici îmi interzic o asemenea neglijenţă. În schimb însă, nefiind pusă sub semnul unui artist şi al unei identităţi, această panoramă riscă, îmi spun, să fie doar o enumerare de imagini, o perspectivă generală fără direcţie, nici alegere. Dar tocmai această libertate mă şi seduce: să văd starea lumii graţie atîtor obiective rătăcitoare care îi captează actualitatea. De fapt, asta mă seduce – absenţa unei singure priviri şi varietatea privirilor reunite!

Pătrund în expoziţie însoţit de o prietenă scriitoare, Oana Cajal. Ne oprim în faţa fotografiei premiate a lui Samuel Aranda... O cunoşteam, o uitasem, mi-o reamintesc şi ştiu acuma că e pentru totdeauna. Expert în imagini de război, Aranda captează silueta unei femei în întregime ascunsă de burka ce, graţie unei fisuri minuscule decupate în această citadelă a obscurităţii, îi lasă vizibilă doar un centimetru din faţa disimulată. Femeia yemenită e o întrupare a acestui integrism radical care a contaminat lumea musulmană şi căruia îi confirmă autoritatea fără de concesii. Privind-o îndelung, eroina fotografiei mi se pare a fi personificarea modernă a Eriniilor, aceste fiinţe nocturne, care agită tragedia greacă – ele îl urmăresc pe Oreste pentru a-i interzice liniştea după matricidul celebru! Această femeie ţine în braţe un corp tînăr al cărui bust nu poartă nici un semn identitar, bust gol, bustul unui om între viaţă şi moarte, care-şi caută refugiul alături de protectoarea total camuflată. Două corpuri, unul afişînd puterea religiei, celălalt – tragedia istoriei. Ele constituie împreună echivalentul tulburător al acelei *Pietà* marmoreene a lui Michelangelo, pe care, de secole, o admirăm în basilica Sf. Petru. Aceeaşi puritate a gestului, aceeaşi durere reţinută, dar cîtă intensitate tragică produsă de diviziunea violentă între veşmîntul negru şi pielea imaculată a lui: o pasiune îi leagă, dar o societate îi separă. *Pietà* a zilelor noastre pe care, puţin mai tîrziu, o voi regăsi într-un ziar: în urma atrocităţilor din Alep, de astă dată, un tată îşi ţine copilul adolescent ucis pe genunchi. Epoca noastră poartă însemnul acestor *Pietà* care revin tragic.

Eroina fotografiei
mi se pare a fi personificarea modernă a Eriniilor.

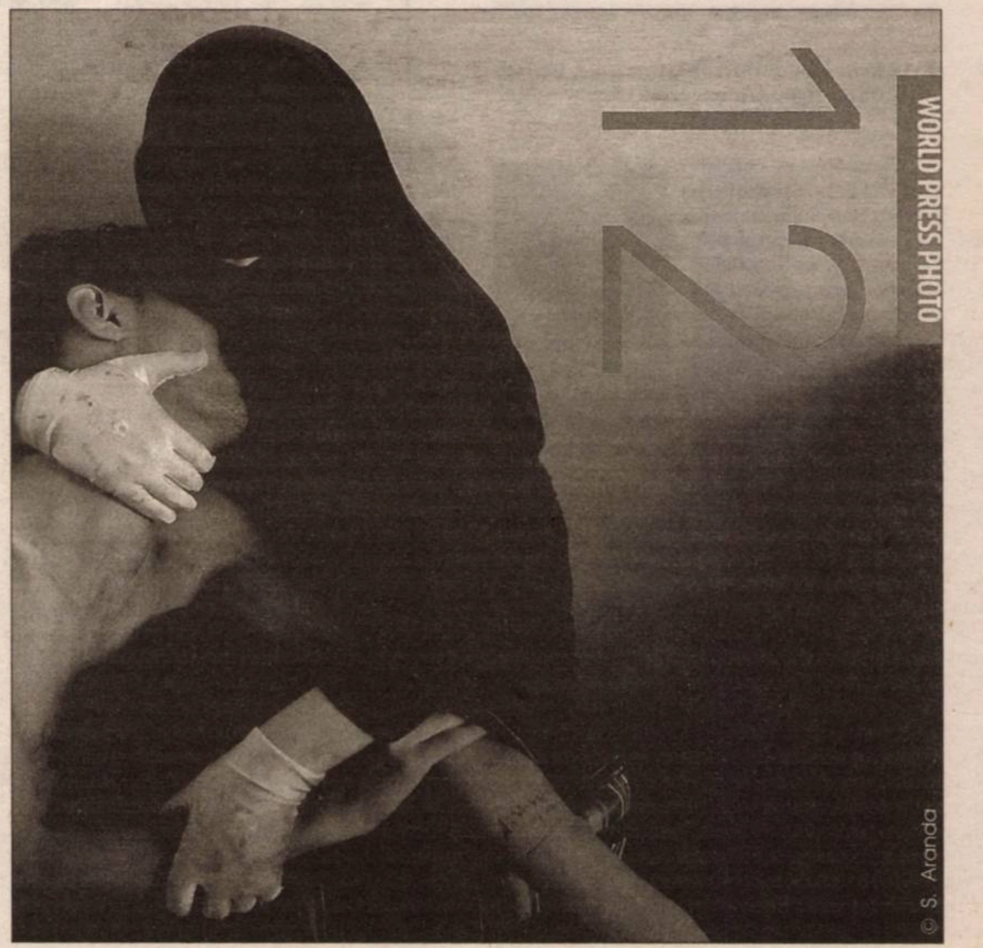

Avansez şi observ cum, fără încetare, două motive se impun: chipuri devastate de ură, voci urlînd al căror ţipăt mă asurzeşte în ciuda muţeniei fotografiilor, dezordine a corpurilor şi a spiritului pe fond de conflicte religioase mai degrabă decît politice, conflicte nutrite de o insuportabilă, oribilă energie vulcanică. Privesc cu oroare această aglomerare de chipuri ce-mi amintesc poemul lui Brecht care, privind venele umflate ale unui războinic, conchidea: „cît e de greu să faci rău". Celălalt motiv e acela al lacrimilor – lacrimile celor ce şi-au pierdut rudele în urma *tsunami*-ului sau casele în urma crizei, lacrimile durerii fără de ură, lacrimile resemnării. Ele, în tristeţea lor, mă consolează şi-mi restituie o imagine a omului strivit, martir al naturii sau al societăţii, dar om care nu şi-a abandonat... umanitatea. Ceea ce ura exclude, durererea prezervă! Între urlet şi lacrimi, nu pot să fiu decît alături de lacrimi!

Fotografiile izolate te invită să te opreşti şi să le citeşti ca pe nişte nuvele vizuale, flash-uri existenţiale. Ca acest clişeu al unui fotograf bosniac, Damir Sagolj. În penumbra căderii de seară apar, asemeni unor umbre, unele lîngă altele, blocuri total similare ce impun un motiv repetitiv cu atît mai neliniştitor cu cît zecile de ferestre identice, care evocă *Procesul* lui Kafka, rămîn toate în obscuritate. Doar undeva, în centru, se detaşează clar luminat portretul dictatorului corean Kim-il Sung: icoană politică!... Apariţia, asemenea unui miracol biblic, a „ghidului absolut", pare să confirme vechea replică a lui Hamlet că lumea „e ieşită din ţîţîni". Dar cine îşi asumă sarcina de a-i restitui ordinea? Ca şi în Kafka, nimeni. Versantul comic al unei izolări înrudite îl furnizează un fotograf rus: Alexandr Gronski. Tot printre blocuri, dar de astă dată în plină zi, vedem arbuştii ce au crescut în dezordine şi s-au înălţat pînă la primele etaje: adevărată oază nebănuită! Acolo, în centru, o femeie în floarea vîrstei, ce pare protejată de orice privire, dar nu şi de aceea a unui obiectiv indiscret, face plajă goală puşcă pe un cearşaf întins cu grijă. O privesc, o reprivesc şi imaginea aceasta de o sexualitate intensă îmi apare ca un echivalent al paradisului în mijlocul unui cartier socialist. Femeia e singură, liniştită şi, la adăpostul copacilor, a întors spatele lumii pe care o ignoră. Mă întreb dacă fericirea ei nu provine tocmai din această uitare. Ea îmi apare ca o posibilă salvare diurnă, în timp ce portretul dictatorului corean ca o permanentă ameninţare nocturnă... El supraveghează lumea, ea o uită şi astfel se protejează. Asemenea acestui soldat canadian care, în mijlocul Afganistanului, şi-a delimitat cu saci şi cartoane un adăpost unde îşi satisface pasiunea de percuţionist. Şi el, înconjurat de tobe, uită lumea graţie unei însingurări (fotograf David Goldman). Uneori, îndrăznind să fim singuri, ne salvăm!

Prefer nu fotografia abstractă, savant elaborată,
ci cea narativă, cu personaje şi situaţii.

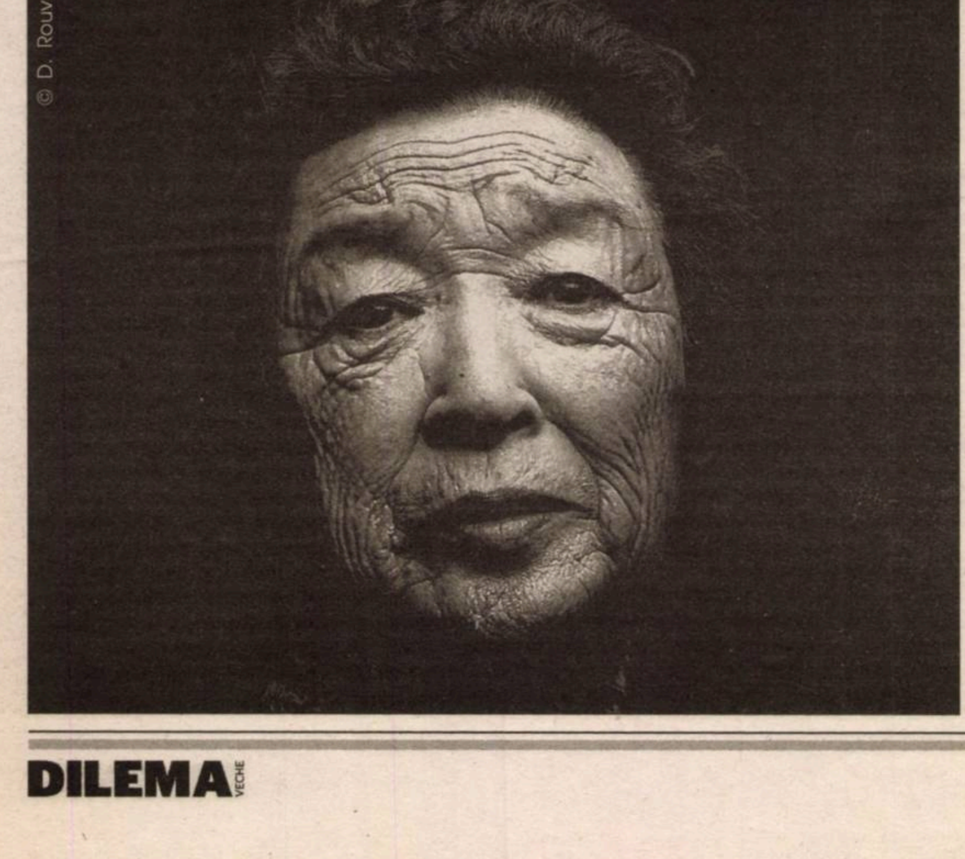

Inexpert în arta fotografiei, adopt privirea diletantului care recunoaşte lumea, dar totodată îşi exprimă dorinţa de a recunoaşte identităţi sau de a povesti istorii. De aceea prefer nu fotografia abstractă, savant elaborată, ci cea narativă, cu personaje şi situaţii. Ca aceea extraordinară, complexă a lui Paolo Woods: un studio de înregistrare cu toate instrumentele – consolă, căşti –, dar fără tehnicianul absent, unde, bizar, domneşte o frescă primitivă cu *Cina cea de taină* în timp ce în planul doi, în spatele sticlei protectoare, în faţa microfoanelor atent instalate, observăm o tînără călugăriţă africană. Privirea îi e luminoasă, pacificată, ochii îndreptaţi în sus: ea e imaginea împlinirii de sine. Cît aş vrea să-i aud vocea! Seara, acasă, cu gîndul la ea, ascult un Gospel!

Portrete, portrete, stereotipate sau schimonosite, dar niciodată îndrăgostite: lume fără iubire... Unul mă priveşte însă senin (fotograf Denis Rouvre). O bătrînă doamnă japoneză cu obrazul ridat ca pămîntul deşertului crăpat de atîta secetă: faţa ei – peisajul unei vieţi. Ochii îi sînt uscaţi, dar resemnaţi în faţa tragediei, căci e o supravieţuitoare a *tsunami*-ului. Totul atestă o linişte fără sentimente, nici lacrimi: doar seninătatea convine în faţa dezastrului. O pace adîncă, personală, o linişte... Vîrstnica doamnă îmi aminteşte figura unei eroine din celebrele filme ale lui Ozu. Eroinele sale cinematografice şi protagonista fotografică aparţin aceleiaşi familii. Dacă Ozu le-a relatat biografia ei, cine-i poate istorisi povestea? Ea e o enigmă şi de aceea nu ne puteam despărţi privirea de chipul său brăzdat de timp şi reconciliat cu soarta. Ea nu e o înfrîntă, ci o fiinţă ce se arată pacificată în faţa ororii care o depăşeşte şi pe care, zîmbind discret, o priveşte resemnată.

Totul e extrem aici, dar din acest voiaj agitat şi violent conchid, la ieşire, că ceea ce reţin sînt fotografiile excesului, fotografii care te invită să pătrunzi în inima lor pentru a inventa istorii sau dialoga cu fiinţe. Imagini ce produc o literatură personală, rezultat al dialogului între fotograf şi privitor. Fotografii dincolo de fotografii... Ele produc în noi o rezonanţă şi îmi amintesc de vorbele unui poem oriental: „în artă fiecare caută ceea ce îl face să răsune".

George Banu *este profesor de studii teatrale la Universitatea Sorbonne Nouvelle şi preşedinte de onoare al Asociaţiei Internaţionale a Criticilor de Teatru. A publicat, între altele,* Livada de vişini, teatrul nostru *(Editura Nemira, 2011).*

■ ■ ■

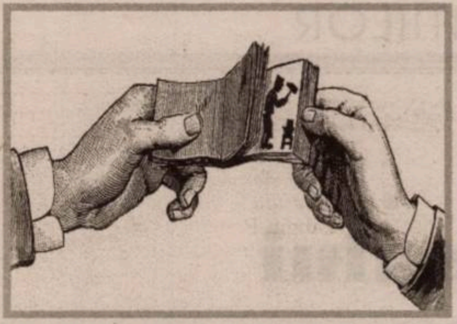

Marius CHIVU

feedbook

Cartuşe din copilărie

● Andrei Pogorilowski, *Cartuşe*, Editura Cartea Românească, 2012.

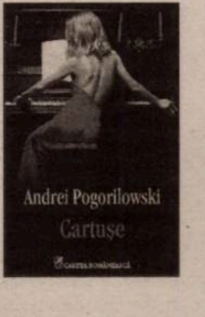

Cîştigător al concursului de debut al Editurii Cartea Românească de anul trecut, romanul teoreticianului Andrei Pogorilowski are un personaj relativ asemănător cu cel din romanul fostului violonist Radu Ţuculescu, *Femeile insomniacului*, roman apărut tot în acest an şi la aceeaşi editură. Dacă personajul lui Radu Ţuculescu, Timi, era un bărbat singur, interesant şi meticulos, bucătar pasionat, cu un cult al prieteniei şi cu mare trecere la femei, care poposesc în apartamentul lui, ordonat şi cu blues pe fundal, ca într-o oază de linişte ce le izolează, pentru o noapte măcar, de rutina, frustrările şi plictiseala propriilor vieţi; personajul lui Andrei Pogorilowski este un tînăr de 38 de ani, Vlad, un tip retras şi timid, care cîntă la pian şi trăieşte singur într-un apartament dezordonat de burlac, mai mult un loc de trecere pentru cele cîteva femei care au venit să rămînă, dar au plecat, mai devreme sau mai tîrziu, în căutarea propriilor vieţi. Şi singuraticul, dar mult mai experimentatul Timi, şi retrasul, timidul Vlad – doi bărbaţi culţi, bucătari şi melomani – au, la un moment dat, cîte o aventură sexuală ce implică ritualul gătitului, rolul de agent de seducţie al miresmelor cuptorului fiind apoi preluat de sunetele muzicii, de blues-ul la chitară, în cazul primului, de sonatele la pian, în cazul celui de-al doilea. (Timi luase şi el nişte lecţii de pian în copilărie, dar nu ajunsese pianist precum Vlad.) Chiar şi construcţia romanelor seamănă, avansînd în paralel pe două planuri temporale, punct – contrapunct, copilăria şi maturitatea celor doi bărbaţi (unul părăsit de tată, celălalt abandonat de mamă); dar, dincolo de umorul cu care scriu ambii prozatori, Andrei Pogorilowski este, stilistic vorbind, mai sofisticat – în genul lui Costache Olăreanu, aş zice, dar fără alonja meta-textual-livrescă a acestuia –, şi cu aceasta închei introducerea comparatistă.

Povestea de dragoste corporatistă a lui Vlad şi a colegei sale de birou, Andreea, avansează în paralel cu incursiunile în copilăria băiatului, dar ceea ce ar putea părea două desfăşurări fără prea mare legătură una cu alta îşi găsesc raţiunea în cele cîteva episoade care declanşează memoria involuntară sau – dacă e prea mult spus – tulburarea bărbatului de a retrăi anumite întîmplări şi senzaţii care l-au marcat în copilărie. Părăsită recent de iubitul ei pentru o puştoaică goth, Andreea trece printr-o perioadă de nesiguranţă identitară şi de vulnerabilitate sentimentală şi sexuală, în timp ce Vlad este doar un burlac placid ale cărui relaţii din trecut s-au datorat mai degrabă iniţiativei femeilor. Ea este o corporatistă care analizează relaţiile cu ajutorul tehnicii SWOT, iar el este un pianist care gîndeşte în structuri muzicale, astfel că momentul care declanşează dorinţa lui Vlad este, de fapt, un accident al memoriei involuntare: nu gustul unei madlene, ci mirosul de blană şi tutun al Andreei, care-i stîrneşte bărbatului rememorarea unui episod erotic din copilărie. De aici încolo, relaţia lor continuă să atingă, la fel de involuntar, şi alte puncte de contact ce declanşează irumperea sentimentală a trecutului în prezent, întreţinîndu-i deopotrivă interesul şi dorinţa lui Vlad, a cărui copilărie, lipsită de afecţiunea maternă, a fost însă plină de nebunii. Crescut într-o familie de protejaţi şi privilegiaţi ai sistemului comunist (tatăl era comisar sovietic cu studii la Moscova, iar mama – rusoaică, corespondentă a agenţiei de presă TASS, care, de altfel, îşi părăseşte familia după moartea lui Brejnev), Vlad a avut parte, mai întîi, de o educaţie aleasă, apoi, după moartea tatălui şi după căderea comunismului, de o avere, ascunsă, considerabilă. (Din acest punct de vedere, al copilăriei odraslei de nomenclaturist, romanul lui Andrei Pogorilowski deschide un drum.)

Lipsită de dragostea părinţilor, dar şi de griji materiale, copilăria lui Vlad este plină de episoade absolut hilare pe care Andrei Pogorilowski le povesteşte cu bun talent de umorist, dar şi cu meticulozitate de antropolog cultural, cînd, spre exemplu, descrie pasiunea copiilor pentru relaminarea capacelor de bere pe şina de tramvai sau cînd explică mecanismul pocnitorilor artizanale cu fosfor de la beţele de chibrit (episod care – demonul comparatist mă îndeamnă din nou să spun – aminteşte de situaţia din povestirea lui Liviu Antonesei, „Victimele inocente şi colaterale ale unui sîngeros război cu Rusia“ din volumul omonim apărut anul acesta la Polirom, unde e vorba tot de nişte arme confecţionate ad-hoc de nişte copii, şi tot în perioada comunistă). Întreţinută, aşadar, de mici coincidenţe cu senzaţii şi întîmplări din copilărie (spre exemplu, prezervativele alese de Andreea au gustul de altădată al dropsurilor pudrate cu cacao), relaţia lui Vlad cu Andreea avansează, cu strategii şi tachinări, cu stîngăcii şi intuiţii, cu diferenţe de temperament, educaţie şi dexteritate sexuală, într-un fel de joc de-a „Clavecinul bine temperat“ *vs* sexul cu perversiuni soft. Vlad este introdus în lumea reală a fanteziilor erotice de către Andreea, care-l substituie astfel, treptat, fostului iubit, aducînd în dormitul lui de burlac amator de pornografie tot felul de jocuri şi practici sexuale numite „Păianjenul şi musculiţa“, „Buciumul şi tulnicul“, „Oiţele pe derdeluş“ sau „Călătorul deshidratat din Sahara care descoperă oaza“. Andreea, care-şi făcuse ucenicia sexuală în dormitorul fostului iubit, se trezeşte acum în ipostaza de maestră corupătoare. Iată-i pe cei doi amanţi de poli opuşi pregătindu-se pentru un weekend împreună: „Andreea rămase să aleagă din magazinul cu vitrină opacă două sfori de *bondage* noi-nouţe, un set de prezervative asortate «all purposes» şi nite *butt-plug*-uri sub forma unor biluţe de granit, pe care le alesese cît mai mici [...] Vlad cumpărase piept de curcan, o salată iceberg mare, morcovi, lămîi şi seminţe de in. Contururile altei pungi trădau o mică extravaganţă compusă din două sticle de şampanie moldovenească şi o cutie de pişcoturi... Plănuise să o impresioneze cîntîndu-i la pian cele cîteva studii-tablou de Rachmaninov pe care le putea duce pînă la capăt“.

Două sînt episoadele absolut memorabile ale cărţii, cîte unul pentru fiecare plan temporal: scena erotică desfăşurată conform structurii sonatei (Vlad este, aici, un Gheorghidiu predînd în pat lecţii nu de istoria filozofiei, ci de teorie muzicală) şi fragmentul în care copiii se joacă în curtea Şcolii de la şosea aruncînd la ţintă cartuşele furate de Vlad din debaraua tatălui, în timpul organizării unui concurs interşcolar cu tema „Ceauşescu şi copiii“ – fragment de un haz nebun. De altfel, *Cartuşe* este un roman cît se poate de delectabil, scris impecabil, căci Andrei Pogorilowski are o eleganţă şi o siguranţă a sintaxei remarcabile, şi, din fericire, nu are absolut nimic din caracteristicile de „telenovelă“ cu care autorul însuşi şi-a descris, în mod ciudat, propria carte, care, respectă, cum spuneam, o anume structură muzicală (capitolele se numesc, de pildă, „Subiectul I“, „Contrasubiectul“, „Subiectul trei şi stretto“ etc.), iar stilul nu este cîtuşi de puţin sentimental sau melodramatic. Singura nedumerire stîrnită de lectura acestui roman este faptul că, deşi nu are nici măcar 200 de pagini, rămîne neterminat şi promite o continuare. Cînd? Ar fi fost de preferat să fie publicat integral, mai ales că nu are, totuşi, anvergura narativă a *Omului din Est* al lui Ioan Groşan, roman din care, la fel, a apărut deocamdată doar prima parte, şi nici independenţa epică din *Viaţa lui Kostas Venetis* şi *Arhivele de la Monte Negro*, romanele picareşti în serial ale lui Octavian Soviany, publicate la cîtiva ani distanţă. Astfel, deşi ar fi putut fi cel mai bun roman de debut în proză din ultimii ani de la Editura Cartea Românească, Andrei Pogorilowski îşi pune singur cartea în *standby*. Dar vom trăi şi vom citi. Deocamdată avem doar jumătate de roman.

■ ■ ■

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

●Don DeLillo, *Cosmopolis*, traducere din limba engleză de Veronica D. Niculescu, Colecţia „Biblioteca Polirom“, Editura Polirom, 2012.

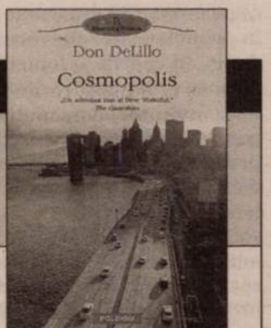

Te duci cu gîndul mai întîi la *Metropolis* (SF-ul din anii '20, apărut şi ca roman, şi ca film mut): oraş futurist, oameni blocaţi în relaţii neomeneşti, criză a societăţii viitorului etc. Era stranie povestea de acolo, dar nu exagerat – SF vintage, ce să-i faci! Opt decenii mai tîrziu însă – în 2003 –, apare acest *Cosmopolis* al lui Don DeLillo, un *Metropolis* de o stranietate mult mai ironică şi mai perversă, deşi, în esenţă, e vorba tot despre oameni blocaţi în relaţii neomeneşti, criză a societăţii viitorului etc. DeLillo e un postmodernist cu vechime, hîrşit în machiavelisme textuale, poate să facă orice, inclusiv să istorisească nişte ceasuri din viaţa New York-ului sub forma unei ficţiuni vag SF. Aici, partea de „anticipaţie“ priveşte nu atît „ciber-capitalul“ sau supertehnologiile pomenite în poveste (lucruri intrate pe trei sferturi în actualitate), cît psihozele pe care acestea le pot genera.

Prin urmare, ceea ce şochează în *Cosmopolis* este mai ales bizareria dialogurilor, fluxul lor nevrotic, cu suceli fulgerătoare şi spasme aforistice, însoţind adeseori gesturi perfect neaşteptate. E aici un nefiresc care intrigă şi în care simţi mocnind dezastre de toate calibrele. Iar ele se vor şi produce, într-un crescendo bine strunit. Trebuie să fii, într-adevăr, uns cu toate alifiile narative ca să obţii asemenea tensiuni povestind, în esenţă, drumul unui miliardar prin New York, către o veche frizerie din cartierul în care copilărise.

Recenta ecranizare a romanului, în regia lui David Cronenberg, a lăsat deoparte mai multe dintre scenele ciudate ale cărţii, aşa că ar fi mare păcat să vă mulţumiţi doar cu filmul. Un pic de poezie stranie nu strică niciodată. Mai ales că – vorba unui personaj – „viaţa e prea contemporană“.

PUBLICITATE

Enciclopedia ilustrată a copiilor

De luni, 22 octombrie!

1.Istoria lumii .... 22 octombrie
2. Natura............ 29 octombrie
3. Atlasul lumii .... 5 noiembrie
4. Ştiinţe. Universul............ 12 noiembrie
5. Animalele .... 19 noiembrie
6. Lumea şi oamenii ei .... 26 noiembrie
7. Tehnologii şi transporturi ..... 3 decembrie
8. Pământul............ 10 decembrie
9. Lumea vie .... 17 decembrie
10. Civilizaţiile antice .... 24 decembrie

14,99 lei
ZIAR+CARTE
adevărul
Istoria lumii
BIBLIOTECA adevărul
NUMAI CU ZIARUL
adevărul
Cel mai scump

Munca onestă, ambiţiile constructive, talentul şi inteligenţa

– interviu cu Alice GEORGESCU –

Vineri, 26 octombrie, începe Festivalul Naţional de Teatru. Ediţia de anul acesta propune o temă centrală, un „Focus“ – opera regizorală a lui Silviu Purcărete. Pe de altă parte, FNT stă sub semnul celor doi autori cărora UNESCO le-a dedicat anul 2012: dramaturgul suedez August Strindberg, comemorat la 100 de ani de la dispariţie, şi I.L. Caragiale, sărbătorit la 160 de ani de la naştere şi comemorat la 100 de ani de la dispariţie. E o ediţie aniversară, dar, în acelaşi timp, o ediţie săracă – poate cea mai săracă de cînd există acest festival.

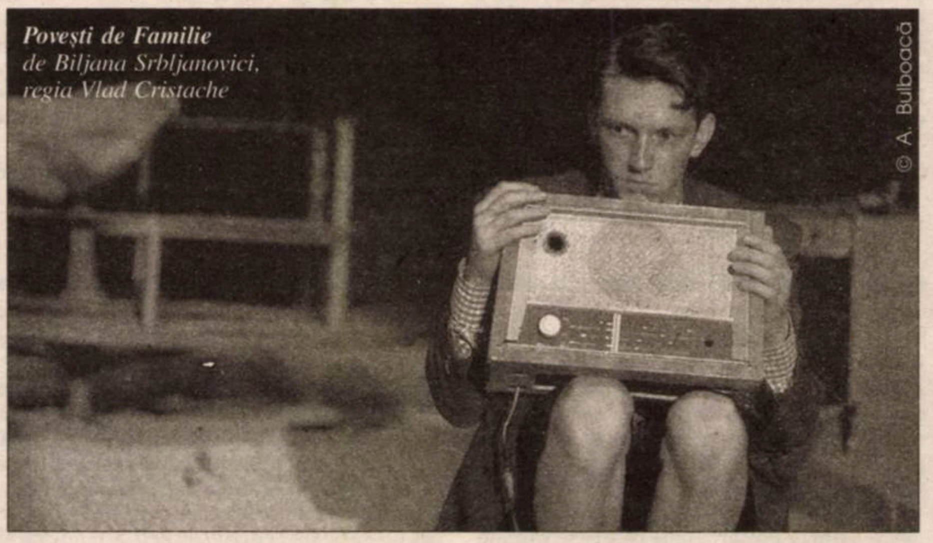
Poveşti de Familie de Biljana Srbljanovici, regia Vlad Cristache

© A. Bulboacă

Festivalul de anul acesta stă sub semnul crizei. Cum a afectat criza economică teatrele din România şi care sînt pierderile pentru FNT?

Felul în care fiecare teatru a fost afectat de criză este, desigur, mai greu de apreciat. Cum se spune, fiecare şi le ştie pe-ale sale, care nu sînt întotdeauna expuse în public. Din ceea ce s-a putut vedea „cu ochiul liber“, se pare că observaţia făcută de nu mai ştiu care mogul al modei – cum că, pe timp de criză, fustele se lungesc, în timp ce boom-ul economic se traduce prin (re)apariţia minijupei – se aplică şi la teatru: în ultima stagiune am văzut, parcă mai mult ca oricînd, spectacole „mari“, cu aparat scenic complicat, cu distribuţii numeroase, cu decoruri şi costume foarte elaborate. Interesant, nu? În privinţa festivalului, lucrurile sînt mai limpezi: fiindcă nu am avut destui bani, iar cei care sînt, au venit foarte tîrziu, musical-urile (care presupuneau mişcări de trupe – şi mai ales de orchestre – prea costisitoare) şi spectacolele invitate din străinătate au rămas în afara programului. Pentru unele, sincer vorbind, m-a durut sufletul.

Festivalul Naţional de Teatru presupune o selecţie a celor mai interesante producţii ale stagiunii trecute. Cum vi s-a părut această stagiune în comparaţie cu cele precedente?

Mai bogată şi mai variată. A crescut numărul de spectacole produse şi s-au diversificat – nu suficient, încă, în comparaţie cu ceea ce se petrece în alte spaţii, dar se pot observa schimbări în bine – şi formulele de spectacol, precum şi în mijloacele de expresie.

Care este structura acestei ediţii a FNT?

În linii mari, aceeaşi ca şi anul trecut. Există un „focus“ – dedicat, acum, regizorului Silviu Purcărete –, există două secţiuni „personalizate“, întrucît în anul 2012 UNESCO îi aniversează/comemorează pe doi mari oameni de teatru, I.L. Caragiale şi August Strindberg (care, ca să zic aşa, nu aveau de ce să lipsească din FNT – şi nu doar ca sărbătoriţi), apoi un calup consistent de spectacole foarte diverse, tematic şi stilistic („De toate pentru toţi“ l-am numit şi, efectiv, asta conţine: producţii pentru toate gusturile), un mic grupaj care atrage atenţia în mod special asupra performanţei actoriceşti individuale sau în colectiv restrîns şi o la fel de mică secţiune care găzduieşte spectacole ale unor artişti foarte tineri.

Din păcate, refrenul festivalului de anul acesta a fost unul foarte agasant: banii, banii, banii.

În fiecare an, selecţia spectacolelor din cadrul FNT provoacă polemici. Se vorbeşte, mereu, despre criterii vs *opţiuni subiective ale selecţionerului. Care au fost criteriile dumneavoastră?*

Criteriul cel mai important: să funcţioneze corect opţiunea subiectivă. Să nu resping vreun spectacol din cauză că nu mi-e simpatic autorul lui. Să nu las prejudecăţile, spaima de polemici şi contestări, umorile de moment să vorbească mai tare decît instinctul meu teatral – atîta cît este – şi simţul valorii, tot atîta cît... Să pun în evidenţă munca onestă (travaliul care nu se face deloc în ţara noastră – vorba lui Caţavencu), ambiţiile constructive şi, mai ales, talentul. Şi inteligenţa.

În ce măsură selecţia dvs. acoperă tendinţele importante din teatrul românesc?

Mi-e greu să spun. Sper că dă o idee despre aceste tendinţe, dincolo de aprinderile de moment, care se sting fără urmări.

Secţiunea „Focus“ îi este dedicată regizorului Silviu Purcărete. De ce?

Sigur, tentaţia este să răspund scurt: de ce nu? Mai lung: pentru că este un artist contemporan foarte important, foarte productiv (în ultima vreme şi în România – ceea ce nu s-a întîmplat mereu) şi pentru că unele dintre spectacolele lui îmi plac foarte mult. Şi – dacă mă iau după năvala asupra sălilor unde ele se joacă – nu numai mie.

Sîntem în Anul Caragiale, teatrul românesc celebrează 160 de ani de la naşterea marelui scriitor şi dramaturg. Cum se reflectă această aniversare în programul festivalului?

Prin spectacolele invitate, evident, şi printr-o serie de „evenimente conexe“ dintre care aş cita masa rotundă avînd ca invitaţi (sau invitate?) personalităţi din afara lumii teatrale, poftite să reflecteze asupra permanenţei lui Caragiale pe plaiul mioritic dincolo de epoci şi, din păcate, dincolo de eforturile noastre în sens contrar, şi conferinţa extraordinară a maestrului Radu Beligan despre acest subiect, deopotrivă tandru şi dureros.

Una dintre secţiunile festivalului se numeşte „Teatrul de mîine“. E vorba de spectacole ale creatorilor tineri, debutanţi. Cum aţi descrie aceste producţii?

Cu un singur cuvînt: bune. Dar, ca să nu fie masa prea săracă: interesante, responsabile, mature, emoţionante.

La această ediţie aţi renunţat la spectacolele invitate din străinătate. De ce?

Din păcate, refrenul festivalului de anul acesta a fost unul foarte agasant: banii, banii, banii. Şi faptul că puteam să-l fredonez, în pas cu globalizarea, pe celebra melodie „Money, money, money“ nu m-a consolat prea tare.

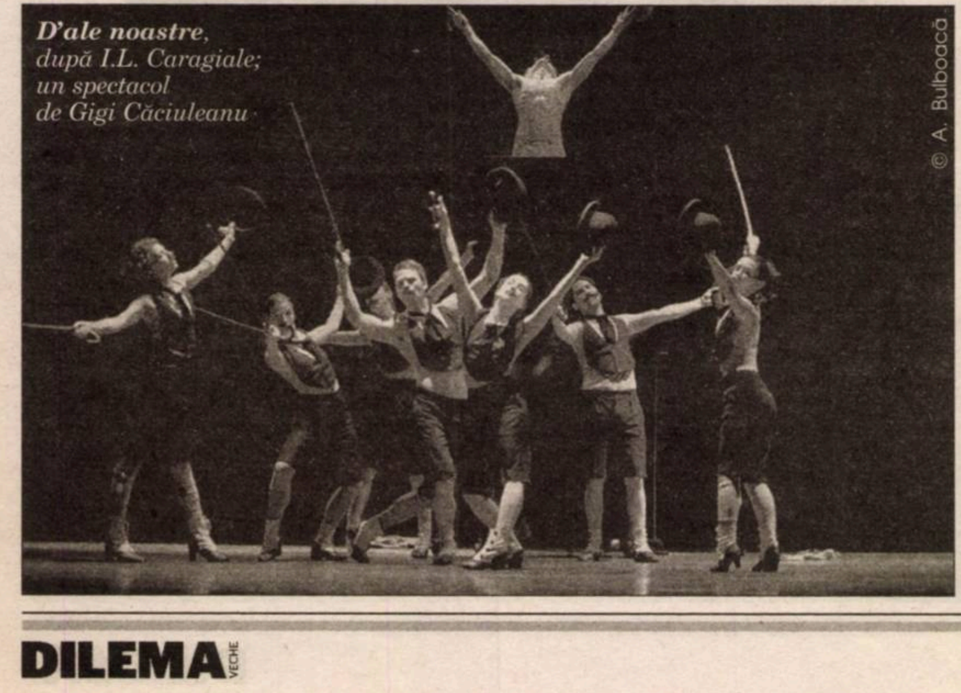
***D'ale noastre**, după I.L. Caragiale; un spectacol de Gigi Căciuleanu*

© A. Bulboacă

***Alice Georgescu** este critic de teatru, director artistic şi selecţioner unic al Festivalului Naţional de Teatru.*

a consemnat Matei MARTIN

DILEMA VECHE vă recomandă

■ *De ce nu iau românii premiul Nobel* de Alina Mungiu-Pippidi, o serie de treziri la realitate şi „injecţii de mîndrie naţională“ greu de încasat, dar irefutabile în ansamblul lor. De citit neapărat! (Simona Sora)

■ *Bărbatul absolut* de Oliver Kuhn (traducere de Matei Martin, Editura Baroque Books & Arts, 2012), enciclopedia tuturor cunoştinţelor necesare unui bărbat: de la cum să-ţi faci nodul de cravată la cum să traversezi o mlaştină; de la cum să dansezi vals la cum să te aperi de rechini; de la cum să decorezi un cappuccino cu inimioară la ce să faci dacă ai căzut pe şina de metrou; de la cum să înfeşi un beluş la cum să scapi dintr-o cămaşă de forţă etc., adică lucruri de zi cu zi. (Marius Chivu)

■ Cel mai recent roman al scriitoarei israeliene Zeruya Shalev, *Fărîme de viaţă,* apărut de curînd la Editura Polirom, e o cronică necruţătoare a relaţiilor dintre copii şi părinţi. Frica de bătrîneţe, senzaţia de dezertare şi de renunţare, golul lăsat de copiii care cresc şi se îndepărtează sînt de-a dreptul fizice. Cartea s-ar fi putut numi foarte bine şi „purificare“. (Ana Maria Sandu)

---

craii de burta veche

Carne „flori de prun“

梅花

méi huā (floare de prun)

Tăiaţi două livre de carne în felii subţiri. Decupaţi marginile fiecărei felii în formă de floare cu cinci petale. Înmuiaţi „florile“ obţinute în trei albuşuri de ou bătute şi prăjiţi-le în untură fierbinte. După ce s-au rumenit bine, scurgeţi-le de grăsime şi ţineţi-le deoparte.

Puneţi la fiert, în alt vas, o supă de pui, în care adăugaţi cîteva ciuperci, lamele din muguri de bambus şi jambon tăiat în cubuleţe. Cînd amestecul clocoteşte, adăugaţi „florile“ din carne, săraţi şi acoperiţi cu un capac. Daţi focul încet şi lăsaţi să fiarbă cît mai lent. Se mănîncă fierbinte.

Ce mîncăm, de fapt? Carne sau flori de prun? Ţinînd seama că nu se vorbeşte de felul cărnii, aceasta e doar materie primă, umplutură, pretext. Conţinutul e, aici, forma: florile de prun.

Amicul Dejun

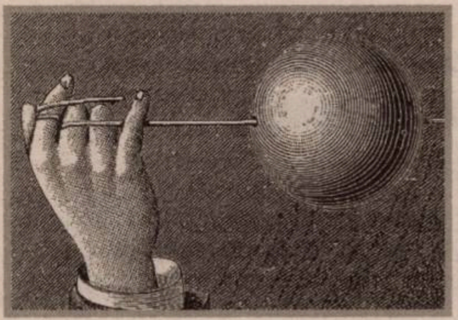

REGIMUL ARTELOR ȘI MUNIȚIILOR

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

La librărie ca la pediatrie

Publicul librăriilor se infantilizează. E o tendință nouă, descoperită în urma unui studiu realizat de *Buchreport,* o publicație specializată editată de Asociația Editorilor și Librarilor din Germania. Tendința – ilustrată de evoluțiile pieței de carte din ultimul deceniu, dar conceptualizată de-abia acum – poate fi depistată și în alte țări din Europa occidentală. E mai degrabă o chestiune culturală, chiar dacă realitățile sociale, politice și economice sînt esențiale în analiza fenomenului. Studiul se bazează, de fapt, pe ce (mai) citesc germanii. Și lista celor mai citite cărți din ultimii zece ani nu prea lasă loc de interpretare: best-seller de top sînt cărțile pentru copii. Această evoluție e atestată și de un al doilea calcul: primele 25 de titluri best-seller din Germania s-au vîndut în aproape 40 de milioane de exemplare (tiraj cumulat), adică, în medie, în aproape 1,6 milioane de exemplare per titlu. Demografia ne spune că populația Germaniei (ca a multor țări din Europa occidentală) îmbătrînește, că așa-numita piramidă a populației e tot mai diformă; studiile de piață realizate de sociologi ne arată că publicul tînăr e tot mai puțin interesat de lectură. Și totuși – cele mai vîndute cărți sînt cele pentru copii. Cum s-a ajuns aici?

E un paradox pe care *Buchreport* încearcă să-l explice. Întîi de toate, populația activă e, de fapt, cea mai puțin preocupată de cumpărat cărți și de citit: oamenii nu mai au timp să citească și caută alte modalități de a-și petrece timpul liber. Copiii și tinerii încă mai citesc – ei reacționează în primul rînd la recomandările profesorilor (la bibliografiile școlare) și la campaniile de media. Cei mai harnici la lectură sînt bătrînii – evident, pentru că au timp. Elevii și pensionarii ar fi categoriile sociale care fac lectoratul. O carte devine best-seller pentru că li se adresează – se arată în studiu. Partea bună a acestei analize e că oferă, în sfîrșit, o perspectivă asupra ceea ce își dorește publicul cititor. Partea proastă e că rezultatele nu coincid cu aspirațiile editorilor sau, mai precis, cu ambițiile acelor editori care își doresc să ofere literatură de calitate pentru un public cultivat.

Acest gen de literatură ar oferi un teren de integrare pentru cei inadaptați.

Printre cele 25 de cărți de top, primul loc e ocupat de seria aventurilor lui Harry Potter. Toate cele șase volume apar în acest clasament. Cele trei romane pentru tineret scrise de Cornelia Funke *(Inimă de cerneală, Sînge de cerneală* și *Moarte de cerneală)* se află și ele în top, urmate de două romane cu vampiri de Stephenie Meyer. Urmează trei titluri de Dan Brown – un autor care scrie, pe înțelesul oricui, un soi de docu-fiction pe teme complicate, polemice. De abia pe locul 9 apare și un roman adresat unui public cultivat – *Die Vermessung der Welt / Măsura lumii,* de Daniel Kehlmann –, acesta fiind însă considerat de critica literară o carte puțin reprezentativă pentru opera autorului, căci prea simplă.

Rowling și Funke sînt autoare cu un înalt nivel literar – consideră *Die Zeit* –, ar fi nedrept să punem succesul cărților lor pe seama unei tentații a comercialului sau a unei voite simplificări. În cărțile lor e vorba despre lumi și epoci fantastice, foarte diferite de cele în care trăim. Sînt niște basme contemporane, niște „povești de adormit copiii“, doar că sînt scrise cu inteligență și mai ales vîndute inteligent. Cei care le citesc o fac tocmai ca să evadeze din prezent, să trăiască, prin literatură, în niște lumi cu totul diferite de cea contemporană. Identificarea cu personajul? E o chestiune neesențială – a explicat un sociolog pentru *Die Zeit*. Cu adevărat importantă e identificarea cu fundalul poveștii, cu peisajul, cu atmosfera. Acest gen de literatură ar oferi un teren de integrare pentru cei inadaptați. Nu știu dacă e sociologic corect să tragi asemenea concluzii, însă, cu siguranță, premisele sînt corecte, de vreme ce tinerii și bătrînii reprezintă într-adevăr categorii în rîndul cărora se găsesc cei mai mulți inadaptați.

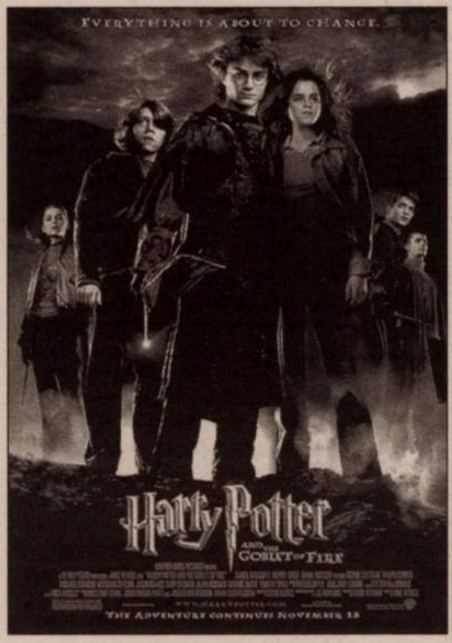
Everything is about to change.
Harry Potter
and the Goblet of Fire
The Adventure continues November 18

Dar oare poate oferi literatura și promisiunea unei integrări în societatea reală? *David Copperfield, Cuore, Mary Poppins* – ca să numesc doar cîteva dintre cărțile de succes pentru tineri, probabil best-seller și astăzi – nu furnizează rețete, la fel cum nu o fac nici romanele cu Harry Potter. Succesul celor din urmă e dat în primul de acel *hype* creat în jurul supereroului. Mecanismele acestei isterii infantile au fost bine înțelese de marile grupuri editoriale, care profită din plin.

■ ■ ■

PUBLICITATE

UNIUNEA EUROPEANĂ
GUVERNUL ROMÂNIEI
Programul Operațional Sectorial "Creșterea Competitivității Economice" 2007-2013

București, 31.08.2012

Comunicat de presă

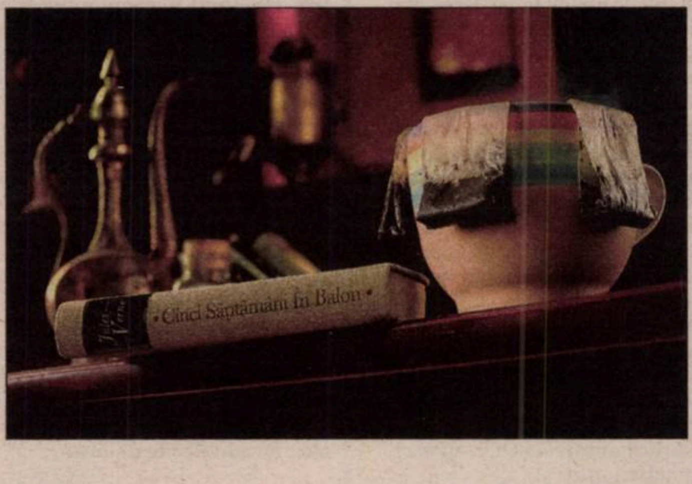

Prin implementarea proiectului **„Dezvoltarea spațiului cultural virtual Cărturești”**
comunitatea cărturești.ro – librăria online **www.carturesti.ro**
are cea mai variată ofertă de produse culturale

Programul Operațional Sectorial **„Creșterea Competitivității Economice”** -co-finanțat prin
FONDUL EUROPEAN DE DEZVOLTARE REGIONALĂ „Investiții pentru viitorul dumneavoastră”

Detalii suplimentare puteți obține de la
Nume persoană contact Anca Dănilă, Funcție: PR Cărturești,
Tel. 0732003059, Fax: 032.425.1480, e-mail: info@carturesti.ro

PUBLICITATE

FILM
EXT.
INT.
Historia
CINE A FOST FOTOGRAFUL LUI EMINESCU?
DIN 15 OCTOMBRIE
Historia
www.historia.ro
CINEMATECA BUCUREȘTEANĂ, LOCUL FILMELOR "INTERZISE" DE COMUNIȘTI

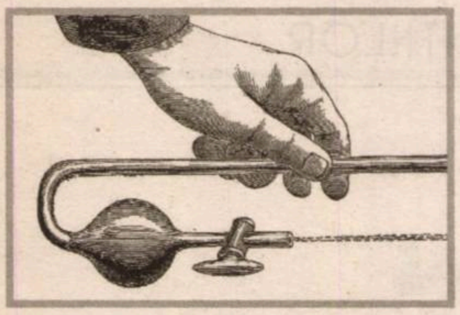

REGIMUL ARTELOR ȘI MUNIȚIILOR

Oana STOICA

rosencrantz & co

Un spectacol normal

● *Platonov*, de A.P. Cehov. Regia: Alexandru Dabija. Cu: Nicu Mihoc, Serenela Mureşan, Cristina Flutur, Ofelia Popii, Adrian Matioc, Marius Turdeanu; Teatrul Naţional „Radu Stanca“ Sibiu

Spectacolul *Platonov* în regia lui Alexandru Dabija este unul normal. Normalitatea lui variază însă în funcţie de reper. Într-un peisaj teatral profesionist, în căutare de limbaje/teme/estetici/interpretări noi, *Platonov* ar reprezenta normalul. Universul teatrul românesc este însă diferit de această situaţie ideală, este dominat de conservatorism, chiar rigiditate estetică, manierism, suficienţă, teribilism etc. În acest context, spectacolul lui Dabija este extra-ordinar, adică excede sferei normalului.

Punctul forte al *show*-ului sibian este coerenţa. Din piesa lungă, cu o structură arborescentă, oarecum dezlînată a lui Cehov (ca viaţa, incoerentă şi surprinzătoare), Dabija a făcut un scenariu cursiv despre un bărbat care se dezintegrează sub iubirea sufocantă a femeilor. Platonov este un anti-erou, un intelectual ratat, eşuat la ţară, adulat de femei ca singurul bărbat „valabil“ din împrejurimi, care şi-a dat seama că în nefericirea monotonă a stepei ruse, între iernile interminabile şi plictiseala de vară, femeile dezvoltă o doză suficientă de masochism încît să fie dependente de cea mai fragilă dintre speranţe, aceea că vor fi iubite. Dramele pulsatile, jucate de obicei melodramatic, în ciuda indicaţiilor explicite ale autorului care insista pe ideea că piesele sale sînt „comedii“, pierd la Dabija potenţialul lacrimogen. Rămîn fruste, comice, uneori penibile, dar nu derizorii. Se construiesc stanislavskian relaţii logice şi personaje durabile, oamenii sînt vii, suferinţa lor e reală, ca şi bucuria, ambele durează o clipă, uneori puţin mai mult.

Spectacolul se deschide cu o scenă memorabilă care parafrazează celebra replică a lui Cehov: „Dacă un pistol apare în primul act, acesta pînă la sfîrşit se va descărca“. „Pistolul“ lui Dabija este chiar cadavrul lui Platonov. Conversaţia banală cu care începe piesa, despre bani şi dragoste, purtată ca să întreţină plictiseala, are loc nu într-o zi oarecare, ci la un priveghi. Întins într-un dric decorat cu amoraşi vineţii, mortul pare a fi generalul Voiniţev, dar ceva e în neregulă în tabloul funerar. Plînse şi ofilite, o cohortă de femei îl veghează pe defunct. Printre ele sînt unele care, teoretic, nu pot fi acolo, întrucît nu există încă în economia piesei, precum Sofia Egorovna. Şi tot inexplicabil, scîncind de durere, Saşa stă pierdută lîngă dric. Aşadar, cine e mortul? Iată întrebarea al cărei răspuns răstoarnă spectacolul. Dabija pune o acţiune de final în scena de deschidere. Căci cadavrul jelit de adulatoare este al lui Platonov şi tronează ca elefantul în mijlocul plictisitoarei conversaţii de după-amiază. Acesta este subiectul!

Scenograful Dragoş Buhagiar a construit un spaţiu modular, pe sistemul matrioştilor. Camera de priveghi este strîmtă şi face să pară cu atît mai mare dricul cu amoraşi. Pereţii tapetaţi se dovedesc a fi nişte pînze mătăsoase care se deschid către un alt spaţiu, mărginit de voaluri albe în spatele cărora se ghiceşte un chioşc de vară şi un pian. Desigur, şi aceste voaluri vor dispărea, ba chiar spaţiul se va deschide generos şi lateral. De la o închidere completă a scenei (o cortină de voal negru filtrează lumina pîlpîietoare a unor lumînări şi funcţionează ca al patrulea perete în timpul intrării publicului) se ajunge la un spaţiu amplu cît stepa rusă, respirabil şi fluid. Vaporoase sînt şi rochiile din satin, drapate cu voaluri transparente. Texturile din decor sînt diferite. Pavajul (o mochetă) alternează cu podiumuri (dramele sînt expuse scenic) şi plafon de lemn. Scenografia potenţează eclectismul stilistic al textului. Dramele amoroase sînt fracturate de tăceri bergmaniene, lemnul este fluidizat de voal.

© P. Baila

Partitura doctorului este aproape mereu generoasă în piesele lui Cehov. Trileţki nu face excepţie.

Recunoscut ca unul dintre cei mai abili şi generoşi regizori în lucrul cu actorul, Dabija orchestrează în acest spectacol 18 partituri. Reuşita constă în omogenitatea valorică a interpretărilor. Nicu Mihoc face un Platonov cinic, răutăcios în bonomia lui, dar nevolnic. Un bărbat contemplativ, depăşit de propria inacţiune, a cărui reflexie este tînărul Voiniţev (Adrian Matioc). În fond, Sofia alege acelaşi tip de bărbat, astfel că, în scena finală, cei doi nu îşi vor disputa neapărat femeia, ci îşi vor măsura neputinţele. O sinusoidală a emoţiilor pe care Mihoc şi Matioc o ţes ca pe o dantelărie de lux. În primul ei rol în teatru după Palme d'Or, Cristina Flutur construieşte un personaj dominat de bunătate. Pînă şi dojenile ei sînt blînde. „Porcule“, îi spune lui Platonov, iar cuvîntul sună aproape ca un alint. Cînd el sărută ostentativ-pasional o altă femeie sub ochii ei, Saşa scînceşte ca un copil. E un tip de personaj complet diferit de cel pe care Cristina Flutur îl făcea în *Viaţa cu un idiot* – tot o soţie, dar una secătuită de dragoste, sufocată de prezenţa insuportabilă a soţului care o duce în pragul demenţei. Atuul Cristinei sînt ochii – mari, blînzi, senini sau în lacrimi. Generăleasa Anna Petrovna este o femeie inteligentă. Pe această caracteristică mizează Serenela Mureşan care creează un personaj de o senzualitate dominatoare, o Anna Magnani. Un alt tip de energie aduce Grekova pe care Cristina Ragos evită să o asemene prea mult cu şleampăta Nataşa din *Trei surori*, păstrîndu-i totuşi o stîngăcie agresivă care concentrează atenţia spectatorului. Cea mai puternică dintre femeile lui Platonov este Sofia, pe care Ofelia Popii o face aventuroasă şi explozivă (se aruncă de pe masă în braţele lui Voiniţev), dar lucidă. E singura dintre ele care poate reacţiona la inacţiunea fatală a lui Platonov. E singura care, în ciuda suferinţei, poate pune punct acestui joc mutilant.

Partitura doctorului este aproape mereu generoasă în piesele lui Cehov. Trileţki nu face excepţie. Beţiv, indolent şi probabil incompetent, doctorul suferă şi el de un blestem al lucidităţii, e bîntuit de aceeaşi neputinţă angoasantă ca şi Platonov. Marius Turdeanu face un personaj vulnerabil, cinic, care se salvează din melodramă, dar nu şi din tragedia pe care o presimte (o ameninţă intens pe Sofia cu degetul, deşi nu se întîmplase încă nimic).

Toată această simfonie fluidă de nefericiri şi voaluri este învăluită de muzica lui Vasili Şirli, insiduoasă, cuceritoare, dar nu dominatoare, ca un bun prieten, ca o iubită înţelegătoare (cu pasaje interpretate live la pian de Pali Vecsei).

Platonov este un spectacol de actori, de scenografie, de muzică, o demonstraţie de regie inteligentă. Este, în fond, doar un spectacol normal.

***Oana Stoica** este critic de teatru.*

© P. Baila

© P. Baila

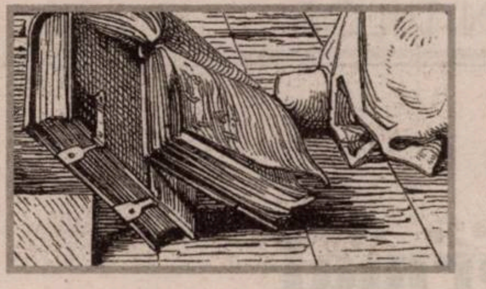

Simona SORA

biograffiti

Piața seducției

ALEXANDRU MUȘINA
nepotul lui dracula

N-aș putea băga mîna în foc că unul dintre cei trei autori ai satirei antișaizeciste din 1992, *Ghici cine trage în tine?* de Max Torpedo, ar fi fost Alexandru Mușina (ceilalți doi fiind, desigur, Andrei Bodiu și Caius Dobrescu). N-aș putea băga mîna în foc nici că Jolán Benedek (cu romanul ei din 1996, *Sufletelul Justinei)* ar fi, cum cred unii, Mușina *tout craché*. Și nici nu l-aș crede, pînă la capăt, pe profesorul de *creative writing* de la Brașov (singurul, după știința mea, la noi, cu rezultate reale) cînd pune blocajele scriitoricești pe seama conformismului, deși pot să-l înțeleg foarte bine atunci cînd scrie: „...simt nevoia să mă retrag, să fug undeva, să adopt, dacă nu se poate altfel, un heteronim. E *groaznic* ceea ce simt și văd, ceea ce-ar trebui să scriu. Dar nu vreau să-i sperii pe cei din jurul meu. Sînt un biet om care vrea să fie iubit, înțeles, stimat. Dar, în același timp, sînt vînător. Presiunea conformistă e teribilă, fiindcă nu e una depărtată, socială (gen cenzură), ci una imediată, amicală, familială...“

Pot să bag mîna în foc însă pentru ceva: dacă Alexandru Mușina ar fi vrut să facă, în *Nepotul lui Dracula,* un „roman de divertisment“, cum s-a spus, atunci ar fi scris, fără îndoială, unul care-ar fi bătut nu doar apocalipsele mayașe ale sfîrșitului de an 2012, nu doar danbrownismele și coelhoismele pieței străine de carte, ci și tenacele producții energetice și ozn-iste din Bucegi sau noile revelații ale dacomanilor de profesie. Dacă lui Alexandru Mușina i-ar fi dat prin cap să scrie doar o „satiră universitară“ (gen David Lodge), ar fi făcut o satiră atît de demențială (și cu toate cărțile, acelea din *Scrisorile unui fazan,* pe masă) încît toate Literele din țară s-ar fi comasat și apoi ar fi implodat de jenă și neputință... Iar dacă ar fi vrut să ne servească un horror postmodern, cu arta referinței la purtător, asta ar fi făcut și l-ar fi semnat, probabil, „Doamna Broscvary“.

Cu primul său roman, despre care s-au spus deja toate lucrurile cu putință, Alexandru Mușina a vrut, în primul rînd, să-și seducă cititorii. Și ce armă mai bună și-ar fi putut găsi un scriitor bîntuit de antropocentrism și de bestiare benigne – în epoca antilentorii, cînd nimeni nu stă mai mult de trei secunde să „probeze“ o carte? Rîsul, fără îndoială, butaforia bufă, onirismul de desen animat, ironia subțire și, mai ales, autoironia. O autoironie cît întreg romanul, căci personajul principal al acestei epopei eroi-comico-satirico-seducătoare nu e, cum s-ar putea crede, Florin Angelescu Dragolea (profesorul FAD), „asistent de literatură franceză *la noi* în facultate“*(s.m.)*, posesorul unui elocvent „șir de dinți fără nici o carie, doar ușor îngălbeniți de tutun, cu cei doi canini superiori ceva mai lungi decît normal, în gingiile roșii-roșii, ca ardeiul iute“. Protagonistul nu e nici măcar Fifi, vampirul redivivus, nepotul ultimului vampir autohton și moștenitorul coroanei (prea mari) a lui Negru-Vodă.

Personajul esențial (și seducătorul de profesie) este, în *Nepotul lui Dracula,* chiar povestitorul, naratorul pitit în amfiteatrul lui FAD și maimuțărindu-i cursul despre „semioza uitării și reamintirii la Proust“, încheiat invariabil caragialian cu *À bon entendeur, salut!* Naratorul pitit în lobul prefrontal (unde se află depozitată memoria) al lui Lulu, „fata șeicului“, și șoptindu-i acesteia referințe mateine; *raisonneur*-ul de la vestitul restaurant „Roata norocului“ din Brașov, unde se adună periodic, ca să pună la cale BING-BANG-ul intrării în carte, Consiliul Oamenilor Inteligenți (pe scurt, COI, cum altfel?). Este posesorul ochiului omnivăzător care descrie visele de mărire și reinstaurare în drepturi ale lui „Fifi Dracula Întîiul – voievod constituțional al Transilvaniei și rege aleatoriu al României“. Este urechea (prea) atotștiutoare care pîndește (cu fler de folclorist) limbajele semidoctelor hurii Bubu și Lulu, jargoanele profesionale împănate cu (niciodată prea multe) *diferanțe, saturări* și *experiențe revelatoare*. E povestitorul din interior care, peste capul personajelor sale și profitînd uneori de pitorescul dezlănțuit al acestora, reface dimensiuni nebănuite ale schimbului în natură, ale trocului universitar („sînge contra note“) într-o societate multiculturală, dar cu prințipuri... vampiristice.

Alexandru Mușina a vrut, în primul rînd, să-și seducă cititorii.

Și este, în cele din urmă, descendentul Nașului romantic Nicolo Cossiga, Teodor Cossiga, născut pe 4 iulie *(born on the 4th of July...)*, nu pe 1 iulie ca autorul *Nepotului lui Dracula*, dar tot „profesor de literatură comparată și folclor“, patron (de editură?) și negustor de flori, „deștept dar miștocară“ (sic!), cum îl „fișează“ securista facultății, dna Enikö Trăistaru – într-un cuvînt, păpușarul veselei apocalipse brașovene. El e cel care identifică locul, „la noi în facultate“, tonul lui – atunci cînd vorbește despre firescul vegan, despre demența derizorie a publicității sau despre programarea genetică a femeii pentru „miracolul suprem: copilul“, nu pentru lingvistică – aduce cu tonul din *Scrisorile unui fazan* sau cu acela din *Sinapse* („Comunismu-i ca viagra.“). Iar uneori este chiar tonul acela blazat-draconic din *Supraviețuirea prin ficțiune:* „Omul modern se plictisește. El nu așteaptă decît să fie sedus. Dar concurența e mare. Și-n creștere accentuată. Văicărelile unora că nu se mai citește au ceva de discurs de gigolo bătrîn, «depășit», care nu mai face față noilor oferte ale pieței seducției. Scriitorul e (și) un fel de domn șic, parfumat, pomădat, cu ticuri, care trebuie să concureze striperii seminuzi, lucind de transpirație și uleiuri, cu mușchii «lucrați» în sute de ore de body-building. «Publicul» e, potențial, același. Fiecare cu mijloacele și tehnicile lui!“ *À bon entendeur, salut!*

■ ■ ■

Paul BREAZU

audio și n-am cuvinte

Nocturnă

● The xx, *Coexist*, Young Turks, 2012

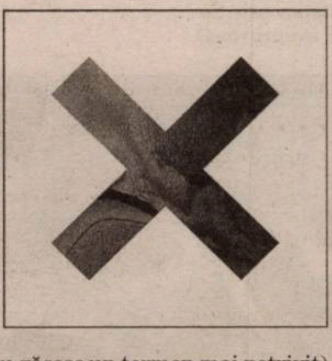

În august 2009, lucrurile stăteau astfel: tot ceea ce numisem *indie* pînă atunci se topea ușor-ușor într-o pastă în care cocoșeala și melancolia, două dintre invariabilele care i-au determinat și condiționat itinerariul, nu mai reușeau să spună mare lucru într-un peisaj eliberat din ce în ce mai mult de imperativele canalelor oficiale de diseminare. Trupele de pop alternativ (nu găsesc un termen mai potrivit) înarmate cu chitări își cam epuizaseră discursul și acum asistau neputincioase la agonia unui gen care, timp de un deceniu și jumătate, își tăiase partea leului în preferințele unui anumit tip de consumator de muzică. Cu siguranță și din acest motiv primul album al grupului londonez The xx a însemnat atît de mult în anul acela, în care Animal Collective și al lor de altfel excelent *Merriweather Post Pavilion* setau, cu o unanimitate înfricoșătoare, standardele muzicale ale noii ere sonore indie.

Pe *xx*, britanicii erau tot ceea ce nu putea/intenționa să fie formația lui Panda Bear: minimaliști – în siajul unei trupe pe care sfîrșitul anilor ’70 o scosese la suprafață de niciunde, Young Marble Giants, melodici în cel mai frust mod cu putință, distanți & accesibili în același timp, nocturni, intimiști, romantici și sexy. Fără a produce vreo revoluție sîngeroasă în muzică, acel album devenea *soundtrack*-ul unui moment special din istoria recentă a muzicii, împărțindu-se democratic între difuzoarele H&M-ului, preferințele juraților care acordă onorabilul Mercury Music Prize, *shuffle*-ul iPod-urilor hipsterilor, coloanele sonore ale noilor seriale TV sau ale spoturilor comerciale și orfanii indie-ului nouăzecisto-douămiist. Cumva, The xx reușea să șteargă jumătate din tușul ștampilei pe care criticul englez Simon Reynolds o aplica acum destulă vreme amintiților Young Marble Giants. „Muzica făcută de introvertiți pentru introvertiți“ devenea, prin efectele pe care debutul lor pe disc le-a produs, muzică făcută de introvertiți pentru toți extrovertiții acestor timpuri.

La trei ani de la acea întîmplare, The xx nu se aventurează foarte departe de teritoriul pe care s-a simțit în siguranță în 2009, chiar dacă pe *Coexist*, noul opus al acestui trio, muzica trupei lui Jamie Smith se întîlnește mai mult sau mai puțin subtil cu *groove*-ul. Spațialitatea aceea sonoră din vremea lui *xx* pare a fi invadată parțial de interacțiunea recentă a lui Jamie Smith cu muzica de dans – sub pseudonimul Jamie xx, Smith a remixat, printre altele, ultimul album al lui Gil Scott-Heron. *Beat*-uri frugale parazitează piese precum „Chained“, „Fiction“, „Reunion“ sau „Swept Away“, mușcînd felii subțiri din atmosfera rarefiată și noctambulică a orchestrațiilor de pe albumul anterior. Dincolo de asta, *Coexist* funcționează la același nivel cu *xx* – dialogurile vocale dintre Romy Madley-Croft și Oliver Sim sînt la fel de emoționante în povestea lor de(spre) dragoste, accentele acelei chitări atît de particulare colorează din cînd în cînd hipnoza tempourilor, care se mișcă cu o eleganță fantomatică, liniile de bas și ecoul unor percuții mai degrabă sugerate oferă un palid contrabalans unei muzici care reușește să-și păstreze – fie și cu mai multe compromisuri decît în trecut – sufletul.

Paul Breazu *este jurnalist.*

■ ■ ■

---

trei întrebări pentru

Xandra POPESCU

„*Șase pești mari* și caracterul absurd al speranței“

Semnați al doilea scenariu de scurtmetraj împreună cu Ștefan Constantinescu, după Family Dinner. *La sfîrșitul lui octombrie, au loc filmările. E important că veniți amîndoi din zona artelor vizuale?*

Poate că lucrînd în zona artelor vizuale îți acorzi mai multe libertăți decît cei care s-au format strict în zona filmului. Dar nu știu dacă e asta. Eu am un background și mai vechi în Științe politice...

Cu Șase pești mari *rămîneți în aceeași zonă a poveștilor de cuplu din* Cină în familie *și* Troleibuzul 92?

Șase pești mari face parte din aceeași serie de șapte scurtmetraje care prezintă cupluri în situații incomode. Filmul pune în discuție caracterul absurd al speranței. Povestea scenariului este dedicată memoriei artistei Ioana Nemeș, unul dintre cei mai cunoscuți artiști contemporani români din generația sa. Între 2005 și 2010 artista și-a întregistrat gîndurile și experiențele zilnice, făcînd apel la un set de indicatori: arbitrar, fizic, emoțional, intelectual, financiar. Astfel, fiecare zi a fost înregistrată cromatic într-un catalog al experiențelor sale cotidiene. La fel ca și Ioana Nemeș, Ann Sofi, protagonista din *Șase pești mari,* își înregistrează experiențele zilnice prin intermediul camerei.

Ați fost de curînd la Aristoteles Workshop și scurtmetrajul documentar a cărui regie o semnați, Pink Salon, *a atras atenția juriului. Ce a însemnat această experiență?*

La Aristoteles a fost intens. Am avut la dispoziție o lună să găsim subiectul, să venim cu un concept să filmăm și să edităm. Am lucrat cu trei fete din alte țări. *Pink Salon* spune povestea unui tînăr frizer metrosexual, care visează să evadeze din satul lui și să devină un *hairstylist* celebru. Miza mea a fost să construiesc o relație între subiect, anturajul său și cameră. Am petrecut mult timp cu tînărul frizer și apropiații săi. Cineva spunea că acest film este o bîlbîială între documentar și ficțiune. Este adevărat. Dar a fost o bîlbîială decisivă. Deși e documentar, protagoniștii își joacă în mod involuntar rolul. Mi-am dat seama în timpul filmărilor că prezența camerei devenise un *raison d’être* pentru ei și pentru noi.

a consemnat Ana Maria SANDU

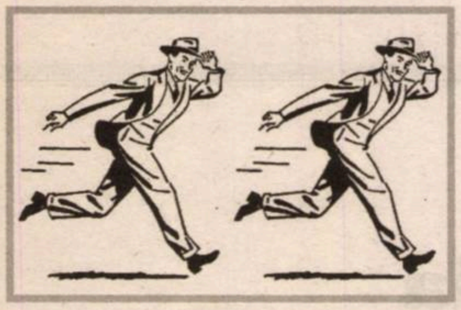

Andrei GORZO

dilematograf

Despre După dealuri ca adaptare după literatură (II)

Spovedanie la Tanacu e un roman-reportaj, a cărui autoare, Tatiana Niculescu Bran, animă, prin tehnici literare, o masă faptică acumulată exclusiv prin săpături jurnalistice asidue. Astfel, vocea ei auctorială trece adesea de la survolarea neutră a unei întregi biografii la mularea empatică pe gîndurile personajelor (stilul indirect liber). Tehnica ei nu e perfectă. De pildă, un paragraf dedicat muzicii preferate a eroinei (formaţia Enigma) începe prin a se mula pe subiectivitatea acesteia (pe asocierile născute în mintea ei la auzul unor melodii), pentru a se transforma, pe parcurs, într-o minicronică muzicală („[Cîntecul «Sadeness»] se voia a fi un fel de transcriere electronico-gregoriană a tristeţilor marchizului de Sade“); tranziţia e insuficient de fluidă. Într-un alt paragraf, în care e descrisă euforia post-exorcism a stareţului, proza scriitoarei se „contaminează“ progresiv de mîndria personajului (manifestîndu-se prin semne de exclamare), dar nu înainte de a-i fi diagnosticat din exterior firea ambiţioasă, prin invocarea unui clişeu despre psihologia bărbaţilor scunzi; nedemn în orice circumstanţe de o scriitoare subtilă ca Niculescu Bran, clişeul acela e cu atît mai nepotrivit ca preludiu al unei intrări delicate în pielea personajului. Dar asemenea poticneli survin rar într-un demers în care acribia documentaţiei jurnalistice şi ascuţimea analizei psiho-socio-economico-ideologice (a patologiilor individuale intrate în coliziune tragică la Tanacu) sînt consistent valorificate de imaginaţia literară a autoarei – adică de puterea ei de a se pune în situaţia şi în pielea fiecărui personaj.

Naraţiunea cinematografică are propriile metode de a se mula pe subiectivitatea personajelor. De exemplu, la citirea paginilor din carte care descriu „exorcizarea“ eroinei, descriere mulată pe starea ei de delir, e uşor de imaginat o transpunere cinematografică realizată prin tehnici impresioniste – distorsiuni ale imaginii şi ale sunetului, *flash*-uri, *blackout*-uri etc. Cristian Mungiu nu foloseşte asemenea tehnici. La fel ca în restul filmului *După dealuri* (şi la fel ca în *4, 3, 2)*, regia lui menţine o exterioritate perfectă în raport cu personajele, nepermiţîndu-i nici unuia dintre ele nici măcar un moment de subiectivitate optică (în care unghiul camerei să fie unghiul său de vedere). Această „etică a exteriorităţii“ – cum a numit-o André Bazin cînd a salutat-o, ca pe ceva nou, în filmele lui Rossellini – a fost impusă în cinema-ul românesc de către Cristi Puiu, prin filmele *Marfa şi banii* (unde, totuşi, nu era respectată perfect riguros) şi mai ales *Moartea domnului Lăzărescu* (pe care e evident că Mungiu l-a studiat înainte de a face *4, 3, 2)*. Bazin preţuia această „etică“ regizorală pentru capacitatea ei de a scoate în evidenţă implacabila *materialitate* a lumii şi caracterul *obiectiv-procesual* al evenimentelor – dimensiuni oarecum „blurate“ de tehnicile impresioniste în aderenţa lor la trăirea subiectiv-individuală. Scriam săptămîna trecută că atît Niculescu Bran, cît şi Mungiu muncesc din greu, fiecare cu uneltele sale, pentru a face clare – dincolo de bunele intenţii ale tuturor indivizilor implicaţi în tragedie – toate constricţiile de natură economică şi ideologică (eventual şi fundamental-umană) care fie slăbesc (în cazul unora dintre personaje), fie vrăjmăşeşc aceste bune intenţii, rezultînd în moartea unui om. Niculescu Bran plimbă în permanenţă *focus*-ul – îl tot mută din spaţiul mental al unui personaj în spaţiul mental al altuia şi dintr-o biografie în alta. (Introdusă în poveste către final, o doctoriţă are parte de o pagină de prezentare – fişă biografică plus gînduri redate în stil indirect liber.) Dimpotrivă, de la un capăt la altul al filmului, Mungiu nu mută niciodată *focus*-ul de pe prietena victimei – nu pune în scenă decît acţiuni la care aceasta asistă sau participă –, o altă rigoare (învăţată tot de la Puiu) adăugată la cea a exteriorităţii observaţionale. Faptul că sîntem făcuţi să ne petrecem tot timpul pe lîngă ea nu înseamnă că ni se facilitează accesul la lăuntrurile fiinţei ei; ca toate personajele din film, ea rămîne în primul rînd o epidermă şi un comportament (un fel de a-fi-în-lume). Dramaturgia e mai clasică decît la Puiu (mai ales cel din *Aurora)* – vorbele şi gesturile personajelor dau indicii psihologice mai multe şi mai clare; dar o anumită opacitate psihologică le rămîne (de pildă, firea ambiţioasă a stareţului e sugerată mai discret decît în carte). Şi ceea ce mai face acest stil de mizanscenă (pe care sînt tentat să-l numesc „materialist“) este să le pună pe picior de egalitate cu obiectele din jurul lor, cu încăperile în care trăiesc sau prin care circulă. Această estetică (sau „etică“) refuză să acorde vreo întîietate psihologiei asupra fiziologiei şi economiei; toate astea fac sistem. Încercînd să „recupereze“ ideologic arta lui Mungiu, teologul Teodor Baconschi scria în aceste pagini, la vremea lui *4, 3, 2*, că filmul este şi „o parabolă a pierderii lui Dumnezeu pe drumul dintre sacrificiu şi salvare“, dar adevărul este că posibilitatea existenţei unui Dumnezeu e pusă între paranteze în aceste filme dure. Există fiziologie. Există psihologie. Există economie şi ideologie. Şi atît.

■ ■ ■

PUBLICITATE

LA VEST DE EST / LA EST DE VEST
Festivalul Internaţional de Literatură Timişoara / Ediţia I

24-26 octombrie / ora 18.00
Muzeul de Artă (Palatul Baroc)

Slavenka Drakulić (Suedia / Croaţia)
Attila Bartis (Ungaria)
Adriana Babeţi
Cornel Ungureanu
Mircea Mihăieş
Richard Swartz (Suedia)
Jan Koneffke (Germania)
Viorel Marineasa
Vasile Ernu
Denisa Comănescu
Vladimir Arsenijević (Serbia)
Philip Ó Ceallaigh (Irlanda)
Daniela Raţiu
Tudor Creţu
Robert Şerban

PUBLICITATE

Cultura
CHILDHOOD
REMAINS AND HERITAGE
MUZEUL COPILĂRIEI

Relaţia cu lumea mare
a cincea sală din Muzeul Copilăriei
31 octombrie – 30 noiembrie 2012
sala Irina Nicolau

www.muzeultaranuluiroman.ro
www.facebook.com/MuzeulCopilariei

42
9
27
43
MUZEUL ŢĂRANULUI ROMÂN
Kiselefl / 3

Dorin PETRIȘOR   Daniel CREȚU

Diabolizarea ideologică a germanilor din România

Face parte deja din antrenamentul de bază al oricărui recenzor care se respectă şi, mai ales, îşi respectă cititorii că nu este lucru de şagă prezentarea succintă şi lizibilă a unei colecţii de eseuri şi studii istorice, cum este cel coordonat de universitarii sibieni Vasile Ciobanu, Flavius Solomon şi Sorin Radu *(Partide politice şi minorităţi naţionale din România în secolul XX*, volumul IV, coordonatori Vasile Ciobanu, Flavius Solomon şi Sorin Radu, Editura Kriterion, Cluj-Napoca, 2001, volum finanţat de Departamentul pentru Relaţii Interetnice al Guvernului României). Aceasta chiar dacă studiile sînt grupate în două mari secţiuni: „Minorităţile naţionale din România în perioada regimului comunist" şi „Discurs istoric, diplomaţie şi minorităţi etnice în Europa de Est (sfîrşitul secolului XIX – secolul XX)".

Cum spuneam, încercarea de a „reistorisi" toate aceste mici istorii, riguros documentate fiecare, în condiţiile economiei severe impuse de critica de întîmpinare nu doar că ar nedreptăţi în mod egal fiecare studiu component al prezentului volum, cît mai ales ar descumpăni eventualul cititor, frustrat printr-o informaţie prolixă, deci neconvingătoare. Astfel încît ne-am luat libertatea de a ne referi strict la studiile care privesc prigoana abătută asupra germanilor din România în perioada instalării regimului comunist. Aceasta din simplul motiv că problematica respectivă este mai puţin familiară publicului educat, dar nespecialist. În oglindă, holocaustul românesc a fost relativ amplu dezbătut în România ultimelor două decenii, despre prigoana suportată de minoritatea roma se scriu iarăşi studii consistente în ultimii ani, iar relaţiile cu maghiarii poartă pecetea ambivalenţei, cînd destinse, cînd încordate.

În cazul germanilor din România se disting cîteva particularităţi. În primul rînd, pînă în 1944 nu au existat animozităţi majore între români, ca populaţie majoritară, şi această minoritate etnică asumînd o *weltanschauung* de tip *„splendid isolation"*. Astfel, „ura de stat" propagată de aparatul comunist în România sfîrşitului anilor '40 a apărut oarecum *ex nihilo,* fiind circumstanţiată doar de ravagiile produse de nazism. Pentru prima dată în mitologia ideologică românească, o întreagă naţiune face obiectul „luptei de clasă" (cu antisemitismul interbelic lucrurile sînt ceva mai nuanţate, întrucît avea la bază o îndelungată tradiţie a intoleranţei religioase, răspîndite, de altfel, deşi la intensităţi diferite, pe tot cuprinsul Europei).

Germanii din România au fost consideraţi, în totalitatea lor, nazişti, deci culpabili, astfel că, în viziunea liderilor Frontului Plugarilor, condus de Petru Groza, şi ai Partidului Comunist, orice măsură punitivă îndreptată împotriva întregului grup etnic capătă valoare silogistică. „În februarie 1945, prin *Statutul naţionalităţilor minoritare* se fixau drepturile acestora şi egalitatea lor cu românii, dar germanii au fost excluşi în mod brutal de la beneficiile acestei legi, fiind socotiţi *in corpore* colaboratori cu inamicul, hitlerişti" (pag. 33, studiu care citează lucrarea *Germanii din România, 1944-1956. Documente,* de Hannelore Baier). De altfel, autorii studiului, Vasile Ciobanu şi Sorin Radu, citează, în aceeaşi pagină, din programul Frontului Naţional Democrat lansat la 24 septembrie 1944, la care a aderat şi Frontul Plugarilor, (program în care) se preconiza „confiscarea tuturor bunurilor nemţeşti. Arestarea hitleriştilor saşi şi şvabi şi confiscarea averilor lor". Apreciere cu atît mai uluitoare cu cît nici măcar sovieticii, inspiratorii acestei prigoane, nu au catalogat întrega populaţie a Germaniei ocupate drept „hitleristă" sau colaboraţionistă.

Explicaţia acestei atitudini, de o tectonică mai profundă, faţă de germanii din România anilor '40 este doar sugerată de autorii studiului. Culmea ironiei, acest tip de *„lumpenweltanschauung"* a fost anticipat cu două secole în urmă de un romantic german, Friedrich Schiller, cu drama sa *Wallenstein*. Miza prigonirii saşilor şi a şvabilor – deposedarea completă a acestora de prosperele lor ferme – era uneori deschis asumată de activiştii politici ai vremii. Un anume Ştefan Cleja, fruntaş al Frontului Plugarilor din judeţul Sibiu, recunoaşte fără prea multe scrupule că „noi am procedat la înfăptuirea legii de reformă agrară şi am expropriat aşa cum scrie la regulament, în întregime, pe toţi Saşii Hitlerişti, care au colaborat cu inamicul. Am expropriat în multe comune din acestea săseşti, *comune bogate* (subl. n.), comune care aveau cîte 400 de gospodării şi deabea cîte 80-100 sau maxim 200 de gospodării de plugari români" (pag. 35). Cum românii localnici nu erau în număr suficient pentru a ocupa toate proprietăţile confiscate de la saşi, acelaşi Cleja propune strămutarea altor români, din alte zone. Aceasta, în speranţa unei „soluţii finale", expulzarea tuturor saşilor în Germania, pe modelul brevetat de Cehoslovacia cu germanii sudeţi, model al cărui „export" în alte ţări cu regimuri de „democraţie populară" a fost refuzat de sovietici. „După unele estimări, la începutul anului 1947, la nivelul întregii ţări au fost expropriate 143.000 de familii germane, cu un total de 804.000 de iugăre (pag. 39)", deci, practic, întreaga naţiune germană din România a fost pauperizată sub pretexte ideologice. De un umor negru sînt propunerile aceloraşi activişti ai vremii de a fi amînată această confiscare totală pînă după „perioada însămînţărilor", pentru că cineva trebuia, în definitiv, să şi lucreze în acele prospere ferme, or, cine erau mai potriviţi decît proprietarii acestora?

Volumul urmăreşte nu doar prima fază, a brutalităţii primitive, adică confiscarea tuturor bunurilor germanilor din România, petrecută în perioada incipientă a regimului comunist, ci radiografiază convingător toate etapele „soluţiei finale" aplicate acestui grup etnic: deportarea la muncă forţată, diabolizarea lor, prin asumarea programat ideologică a falsei identităţi conceptuale „german egal nazist", şi, în a doua etapă a comunismul românesc, de după venirea la putere a lui Nicolae Ceauşescu, prin vînzarea saşilor şi şvabilor guvernului Republicii Federale Germane.

Mecanismul prin care întreaga naţiune germană din România a fost asimilată propagandistic naţional-socialismului a fost declanşat imediat după război, chiar înaintea instalării guvernului comunist Petru Groza. Astfel, volumul citează un „document trimis de către administraţia locală către conducerea Ministerului de Interne în 23 septembrie 1945 (...) în care se preciza că «nu există riscul de acuze de sentimente rasiale» în acest caz, din cauza colaborării cu nazismul a acestei minorităţi" (pag. 137). Corneliu Pintilescu, autorul studiului, dezvoltă consideraţiile asupra evoluţiei conceptului propagandistic „german egal nazist", devenit o constantă a ideologiei Securităţii pe tot parcursul existenţei acestei structuri represive. „Conceptul de «naţionalişti germani» a devenit astfel, la sfîrşitul anilor '40, unul din conceptele cadru pentru întreaga perioadă de funcţionare a Securităţii, prin prisma sa fiind percepuţi de către Securitate toţi membrii comunităţii germane din România, indiferent dacă avuseseră sau nu legături cu mişcarea nazistă" (pag. 137). Primul pas a constat în schimbarea, operată de Comitetul Central al PMR, în iulie 1948, a denumirii Serviciului „Naţionalităţi, Culte şi Secte" din cadrul Direcţiei I Informative a Securităţii, în „Naţionalişti, Culte şi Secte".

După deposedarea de bunuri
urmează deposedarea de imagine, ba chiar şi de trupuri,
a germanilor din România.

Pintilescu identifică în studiul său cîteva repere temporale în istoria prigonirii etnicilor germani din România de către regimul comunist: „anul 1945, deportarea în URSS; anii 1948-1949, întoarcerea în etape a populaţiei deportate în URSS; anul 1956, revoluţia din Ungaria şi începutul celui de-al doilea val de represiune în România; anii 1962-1964, eliberarea deţinuţilor politici şi creşterea importanţei activităţii informative în acţiunea de control asupra minorităţii germane şi nu numai; anul 1968, negocierea între reprezentanţii neoficiali ai RFG-ului şi ai statului român a emigrării în masă a minorităţii germane, în schimbul plăţii de către Republica Federală a unor sume de bani" (pag. 139).

A doua etapă, cea de după anii 1948-1949, ar fi trebuit să convingă conducerea comunistă că minoritatea germană era cea mai puţin periculoasă pentru stabilitatea regimului. „Regionala Braşov (a Securităţii, n.n) menţiona abuzurile unui Comitet Local al Frontului Plugarilor dintr-o comună din regiune, abuzuri ce accentuaseră starea de nemulţumire a populaţiei germane din localitate. Temerile legate de o nouă deportare explică într-un fel cazurile rare de opoziţie făţişă faţă de regimul comunist şi, în consecinţă, numărul redus de procese politice intentate membrilor minorităţii germane în această perioadă, comparativ cu populaţia majoritară sau cu alte minorităţi etnice" (pag. 139). Împrejurarea că, într-adevăr, o parte a germanilor din România a aderat la ideologia naţional-socialistă (cum s-a întîmplat, de altfel, şi cu o parte a românilor) le oferă liderilor comunişti prilejul de a-i acuza *in corpore*. „Faptul că participarea etnicilor germani la aceste formaţiuni de masă (în principal Grupul Etnic German, n.n) a avut adesea un caracter formal, fără activităţi politice concrete, nu a redus, în viziunea regimului, vinovăţia publică a acestor persoane, fixată deja în fişele lor personale" (pag. 141). Corneliu Pintilescu conchide de aici că regimul comunist din România a procedat doar la „denazificarea superficială", operată cu mijloacele propagandei, „spre deosebire de societatea germană din RFG care a trecut printr-o evaluare profundă a trecutului nazist în contextual dezbaterilor publice dintr-o societate liberală", în care doar culpa individuală este luată în calcul, similar procedurilor juridice veritabile.

Pînă la urmă, sancţionarea politică, morală sau juridică a aderenţilor la regimuri totalitare s-a făcut, în regimurile liberale care le-au succedat, strict individual şi întemeiată pe acţiuni concrete sau declaraţii publice precis identificabile. Regimul comunist, venit în consecuţia celor de extremă dreaptă (termen încetăţenit, însă nu mai puţin ilicit, întrucît doar mişcările de mase au generat totalitarisme, nu dreapta pedantă normativ şi susţinătoare a individualismului), a judecat „colaboraţionismul" fără a se mai „încurca" cu proceduri subsumate principiului prezumţiei de nevinovăţie. Simpla apartenenţă la grupul etnic german transforma automat, ideologic, persoana respectivă în nazist. Securitatea nu se împiedica nici măcar în propriile contradicţii cînd era vorba de catalogarea ideologică a etnicilor germani din România. De pildă, o caracterizare citată de autorul studiului enunţa că „susnumitul este un element care nu prezintă pericol pentru actualul regim întrucît din manifestările sale nu reiese să aibă ostilitate faţă de actuala conducere democratică". Sau, despre alt german: „Este un element fricos, nu se manifestă pe faţă *(sic!* – n.n.) contra regimului, îl preocupă educarea copiilor în spirit religios, cu priză la mase, foarte inteligent, singuratic, fără anturaj, se ocupă tot timpul de religie". Caracterizare care se încheia, cum altfel, că respectivul etnic german era „ostil regimului democrat" (pag. 141).

Însă nu doar foştii membrii ai Grupului Etnic German au fost asimilaţi de Securitate colaboraţioniştilor naţional-socialismului, ci chiar şi germanii din România născuţi după colapsul regimului nazist. Regimul comunist privea „nazismul" oricărui vorbitor nativ de germană ca pe un soi de mutaţie genetică. Astfel, Pintilescu citează „un bilanţ statistic al problemei «naţionaliştilor germani» din 1985 numit «Prevenirea acţiunilor cu caracter Naţional-Fascist întreprinse de elemente din rîndul Naţionalităţii conlocuitoare germane»" (pag. 147). Aceasta chiar dacă evidenţa populaţiei germane din România avea miză schimbată în anii '80, faţă de începuturile regimului comunist. În anii din urmă, deposedarea de bunuri a germanilor era aproape completă (unii îşi mai păstraseră încă mîndrele case specifice saşilor), deci regimul purcedea la ultima etapă: deposedarea lor de trupuri, prin vînzarea către RFG, cu preţuri stabilite în funcţie de „valoarea de piaţă" a acestora, mai precis de calificările dobîndite şi demonstrate în România („grilă" aplicată şi evreilor). Sub firave pretexte ideologice, statul român şi-a tîlhărit efectiv una din naţiunile sale. Timp de mai bine de o jumătate de secol.

■ ■ ■

PUBLICITATE

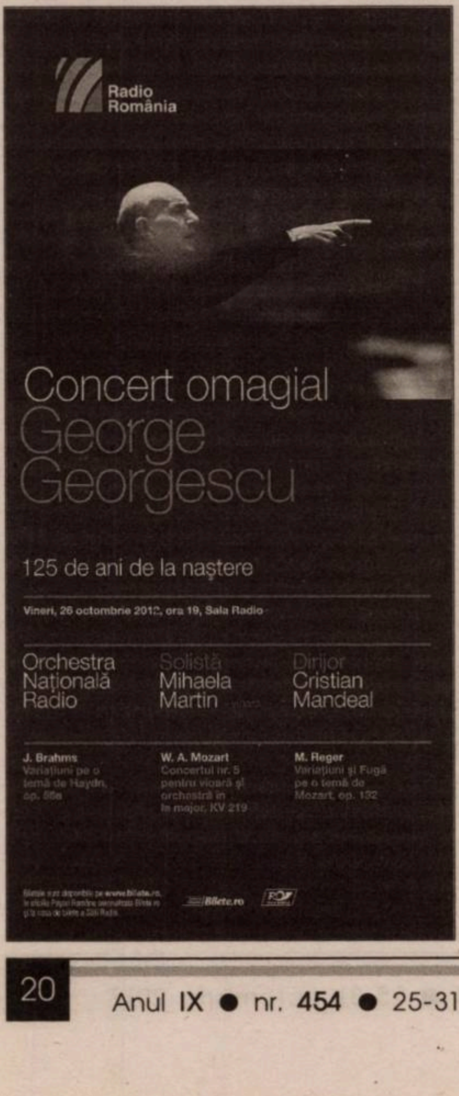
Radio România
Concert omagial
George Georgescu
125 de ani de la naştere
Vineri, 26 octombrie 2012, ora 19, Sala Radio
Orchestra Naţională Radio
Solistă Mihaela Martin
Dirijor Cristian Mandeal
J. Brahms Variaţiuni pe o temă de Haydn, op. 56a
W. A. Mozart Concertul nr. 5 pentru vioară şi orchestră în la major, KV 219
M. Reger Variaţiuni şi Fugă pe o temă de Mozart, op. 132
Bilete.ro

Patricia MIHAIL

Frumos e în octombrie la Sibiu

– Astra Film Festival 2012. Ediția a XII-a –

„Dacă tatăl tău nu-și mai amintește de tine înseamnă că încetează să mai fie tatăl tău?“ apăruse scris pe ecranul negru... Era cea de-a treia zi a Astra Film Festival 2012 – Festivalul Internațional de Film Documentar, care s-a desfășurat anul acesta între 15 și 21 octombrie –, ajunsesem de mai puțin de două ore într-un Sibiu vesel și însorit și deja mă refugiasem într-una dintre sălile de cinema.

Timp de aproape patru zile, am „locuit“ în filme. Intram în sala de cinema ca în propria casă, mă așezam mereu pe un loc ce devenise al meu, iar de acolo porneam, mai departe, în călătorii neînchipuite. Întîia dată am ajuns pînă departe, în America, plonjînd direct în filmul regizorului Rick Minnich...

„Dacă tatăl tău nu-și mai amintește de tine înseamnă că încetează să mai fie tatăl tău?“ se încăpățîna întrebarea de pe ecran. Curînd însă, a început să ni se desfășoare în fața ochilor *Forgetting Dad* – povestea stranie și misterioasă a amneziei subite și de neînțeles care l-a cuprins pe Richard, tatăl lui Minnich, la o săptămînă după un accident de mașină. Era 1990 și „Noul Richard“, după cum își spunea, îi luase locul definitiv „vechiului Richard“, lăsîndu-și întreaga familie bulversată și întristată. Prezentat în cadrul sesiunii de masterclass-uri „DocStories Marea Neagră“, *Forgetting Dad* este descris drept „un film între introspecție și investigație“, iar proiecția lui a fost urmată de un *open session* cu regizorul californian. În timpul discuției, menite să-i ajute pe tinerii regizori aspiranți, dar și să stabilească un dialog cu publicul, Minnich a susținut că a găsi *starea,* nivelul emoțional potrivit, tonul este aproape la fel de important ca stabilirea firului narativ, mai ales în cazul unor povești complexe. În același timp, el a mai subliniat și că „trebuie să-ți pui sub semnul întrebării propriul rol și importanța ta în film, întrucît fiecare film necesită un anumit timp de implicare“.

Cu fiecare film vizionat, am descoperit o altă modalitate de a filma/reda/privi realitatea de către un regizor.

Dar era doar primul film într-un lung șir de documentare, astfel că am părăsit America și am ajuns – poate dintr-o ironie a sorții – direct în Piața Tahrir din Cairo, unde, în filmul-mozaic *Back to the Square/Înapoi în piață,* regizorul Petr Lom a urmărit cinci personaje timp de un an, pornind de la izbucnirea revoltelor și terminînd cu neregulile și abuzurile accentuate parcă în Egiptul postrevoluționar.

A doua zi, mi-am reînceput drumeția cu forțe proaspete – i-am însoțit pe romii deportați în Transnistria, în perioada 1942-1945, în filmul *Adevărul despre Holocaust,* de Florin Cioabă; apoi, odată cu *Kerjäläiselukovà/Ajutînd-o pe Mihaela,* al Hannei Maylett, am ajuns prin Finlanda, unde o româncă de etnie romă, care a dat naștere unui copil într-o gară, ajunge subiect de reportaj, declanșînd apoi o adevărată confruntare între cerșetorii romi veniți din România și unii cetățeni finlandezi dornici să-i ajute.

După alte cîteva ore, am poposit în Spania, pe *La ultima calle/Ultima stradă* – unde locuitorii din La Barceloneta luptă pentru cartierul și pentru strada lor, numită Carrer dels Pescadors, împotriva tuturor celor care, din dorința de a marca profund turistic întreaga zonă, ridică imobile moderne cît ai zice „pește“, nefăcînd altceva decît să distrugă spiritul comunității și farmecul de odinioară al fostului *pueblo* aflat chiar pe marginea Mediteranei.

De la plajele din Barcelona am revenit în București, la bloc, odată cu filmul *Charges Communes/Cheltuieli comune.* În povești împletite iscusit, îi regăsim pe toți vecinii noștri – băgăreți sau retrași, guralivi și certăreți sau veșnic împăciuitori. Un film jovial, relaxat, dar cu cîteva momente de o tristețe sfîșietoare – mi-a rămas în minte cel în care o bătrînă, rememorînd anii comunismului, spunea: „Habar n-aveți ce înseamnă frica. Să-ți fie frică să scoți un cuvînt... Este prima dată cînd vorbesc despre asta; surorii mele și acum îi este frică...“

În miez de noapte, depărtîndu-mă de viața locatarilor din bloc, am dat peste tăcerea din Delta Dunării, descoperindu-i pe minunații cai sălbăticiți de la Letea, în documentarul *Gone Wild* al lui Dan Curean. Acesta a urmărit animalele vreme de cîtiva ani, realizînd apoi un film în care sălbăticia se îmbină cu maiestuozitatea, un film despre pierderea, dar și (re)căpătarea inocenței.

În următoarele zile am revenit însă la realitate: mai întîi am luat *Metro*-ul/*Metroul* tînărului regizor brazilian Guilherme Hoffman prin subteranele Parisului, fiind forțată să-i privesc pe oamenii întîlniți – simpli călători sau conductori de metrou, persoane fără adăpost sau muzicieni – și să le aflu poveștile, visurile, speranțele, decăderile.

Apoi am ajuns în inima Munților Apuseni, în *Roșia Montană, Dorf am Abgrund/Roșia Montană, un loc la marginea prăpastiei.* Proiecția a marcat premiera națională a filmului, avînd loc în prezența realizatorilor, dar și a unei părți dintre oamenii care se încăpățînează să-și apere casele, refuzînd să părăsească multcontroversatul loc. Genericul de final a curs în aplauze prelungite, fapt ce l-a determinat pe regizorul Fabian Daub să afirme: „Nici un alt film al meu nu a fost primit cu astfel de aplauze. Acest lucru dovedește, o dată în plus, că subiectul Roșia Montană este unul de actualitate și că oamenii vor să afle mai multe“. Obiectiv, fără să fie plictisitor; detașat, fără să fie rece, filmul este echilibrat în prezentarea perspectivelor diferite ale „părților“ implicate.

Înainte să mă întorc acasă, am mai făcut însă două opriri: prima a fost în Ucraina, chiar acolo unde a avut loc una dintre cele mai mari catastrofe nucleare ale timpurilor noastre. Filmul *Chernobyl Forever/Cernobîl pentru totdeauna,* de Alain de Halleux, vine ca un mod de a ne reaminti că, deși a trecut deja un sfert de veac de la acel dezastru, efectele și posibilele recidivări ale acestuia ne amenință încă.

După zeci de ore de proiecții, mi-am încheiat călătoria cu însuși cîștigătorul Marelui Premiu Astra de anul acesta: povestea de dragoste dintre Ilan Schickman, venit din Israel în Cambodgia, și iubita sa khmeră, relație urmărită de regizorul polonez Pawel Kloc în filmul *Phnom Penh Lullaby/Cîntec de leagăn din Phnom Penh,* pe care Kloc îl schițează rapid, în cîteva cuvinte, astfel: „Un bărbat întîlnește o femeie. Estul întîlnește Vestul. Limba apare ca barieră, nu ca unealtă. E un film despre dragostea care nu poate fi cîștigată, despre singurătate...“

© S. Marcovici

ASTRA FILM
15-21 OCTOMBRIE 2012

Cui îi (mai) pasă de filmul documentar?

Ei bine, dacă nu-i punem la socoteală pe cei peste 50.000 de spectatori (și 6000 de copii la secțiunea Astra Film Junior), există cel puțin doi oameni cărora le pasă mult; atît de mult încît, de aproape douăzeci de ani, organizează la Sibiu acest Festival Internațional de Film Documentar, aflat acum la cea de-a XII-a ediție și proaspăt devenit un eveniment anual. Dumitru Budrala (directorul și „sufletul“ festivalului) și Csilla Kató (directorul artistic al festivalului) au reușit să construiască un festival profesionist, cald, prietenos, nepretențios și, în același timp, un festival care și-a dobîndit recunoașterea internațională, prin calitatea filmelor alese spre a fi proiectate, dar și a invitaților (de la cei care susțin masterclass-uri la membrii juriului). Anul acesta, festivalul s-a concentrat mult pe teme ecologice și sociale, parcă într-o încercare de a ne atrage atenția asupra lumii în care trăim. De altfel, aproape fiecare film a fost urmat de „întrebări și răspunsuri“ (Q&A) cu realizatorul filmului, declanșînd un dialog viu cu publicul din sală.

Mai mult, cei care au trecut pe la festivalul de la Sibiu au avut parte și de concerte și expoziții precum „ReciclART“ sau cea de fotografie documentară, „Culoarea fînului: Țăranii din Maramureș“, semnată de americanca Kathleen Laraia McLaughlin.

Cu toate acestea, după cum recunoaște și Dumitru Budrala, în „Cuvîntul înainte“ din catalogul festivalului: „Într-adevăr, e greu de pornit și de «crescut» un festival de documentar, pentru că filmul documentar nu are, în ochii publicului larg, imaginea strălucitoare a vedetelor defilînd pe covorul roșu, în blitzurile fotografilor. Dar și documentarul își are vedetele lui...“

Esențial este să înțelegem că nu există o rețetă, ușor de urmat, în realizarea unui film documentar – cu fiecare film vizionat, am descoperit o altă modalitate de a filma/reda/privi realitatea de către un regizor. Fiecare și-a lăsat amprenta asupra filmului, astfel că documentarele au variat de la unele profund personale la altele realizate cu o obiectivitate aproape clinică. Unii, cu atenție și răbdare, nu intervin asupra poveștii, nu „grăbesc“ personajele, sînt neutri, neimplicați. Alții, dimpotrivă, devin prieteni cu protagoniștii, interacționează cu ei, ba chiar păstrează legătura și după terminarea filmărilor. Unii filmează vreme de trei, patru sau chiar peste zece ani, alții termină filmările în trei săptămîni. Pendulînd mereu între subiectiv și obiectiv, regizorii de film documentar ne poartă alături de ei în lumi diferite, explorînd, căutînd, întrebînd, observînd...

În final însă, mi s-au întipărit în minte cele spuse de Pawel Kloc, în timpul sesiunii de Q&A de după proiecție: „Ca regizor, trebuie să ai mare grijă cu realitatea, să fii atent să nu forțezi lucrurile, întrucît nu știi ce faci...“

■ ■ ■

Premiile Astra Film Festival 2012

Cu 1172 de filme, din 71 de țări, înscrise în preselecția festivalului la începutul anului, alegerea celor 65 de filme participante nu a fost deloc treabă ușoară. Încă și mai dificilă a fost însă desemnarea cîștigătorilor ediției din acest an, de către juriul format din Luciano Barisone (directorul Festivalului Internațional de Film Documentar din Elveția, Visions du Réel – Nyon, în 2000), Sorin Botoșeneanu (decan al Facultății de Film din Universitatea Națională de Artă Teatrală și Cinematografică „I.L. Caragiale“ din București), Hanka Kastelicová (producător executiv al departamentului „Film Documentar“ pentru HBO Europa), René Kubásek (directorul Centrului Ceh), Cristian Nițulescu (membru CA SRTV și consilier management TVR3, fost producător executiv la departamentul de știri al Societății Naționale de Televiziune), Christophe Pomez (consilier pe probleme de cinema și teatru al Ministerului Culturii din Franța, actualul director al Institutului Francez din România, filiala Cluj-Napoca), Cristi Puiu (regizor și scenarist) și Michael Stewart (antropolog și director al festivalului de film documentar Open City de la Londra). Totuși, după 300 de ore de proiecții în cele trei săli ale Casei de Cultură a Sindicatelor din Sibiu, sîmbătă, 20 octombrie 2012, juriul a anunțat acordarea următoarelor premii:

- Marele Premiu: *Phnom Penh Lullaby/Cîntec de leagăn din Phnom Penh* (Polonia, 2011), de Pawel Kloc;
- Premiul pentru Cel mai bun documentar, Competiția Internațională, oferit de HBO România: *Han tror han är bäst/Se crede cel mai bun* (Suedia, 2011), de Maria Kuhlberg;
- Premiul pentru Cel mai bun documentar, Competiția România: *Charges communes/Cheltuieli comune* (Belgia, 2012), de Anne Schiltz și Charlotte Grégoire;
- Premiul „Realități românești“: *Noosfera* (România, 2011), de Artchil Khetagouri și Ileana Stănculescu;
- Premiul pentru Cel mai bun documentar, Competiția Eco CinematogrAFF, oferit de Fundația pentru Parteneriat: *Gone Wild* (România, 2012), de Dan Curean;
- Premiul pentru Cel mai bun documentar, Competiția Student, *ex aequo: My Kosher Shifts/Schimburi cușer* (Marea Britanie, 2011), de Iris Zaki; *La Ultima Calle/Ultima stradă* (Germania, Spania, 2011), de Rasmus Sievers și Marina Monsonís;
- Premiul Special acordat documentarului românesc, oferit de revista *Formula As: Roșia Montană, Dorf am Abgrund/Roșia Montană, un loc la marginea prăpastiei* (Germania, România, 2012), de Fabian Daub.

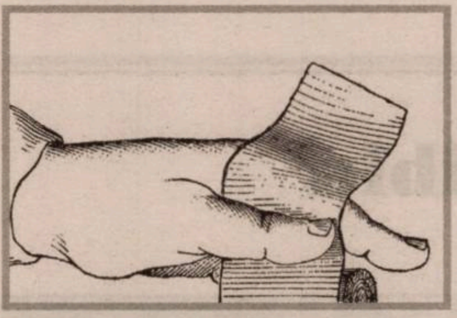

Iulian COMANESCU

oameni și **etichete**

De ce nu avem branduri personale

Dacă cumva i-ați făcut autorului acestui rînduri onoarea de a-i citi vreunul dintre articolele apărute pînă acum la „Oameni și etichete“, atunci știți că în această rubrică e vorba despre branduri personale, altfel spus, despre modul cum personaje cu diferite grade de notorietate își optimizează sau, dimpotrivă, își subminează propria carieră, prin prestația socială. Interesant e faptul că, de la un punct încolo, scena publică românească creează, într-un fel, impresia unei lumi închise, în care numărul indivizilor care merită examinați e relativ restrîns.

E drept că, de la o vreme, a început să se spună tot mai des „cutare este un brand“, dar exprimarea este improprie și îl înlocuiește pe mai puțin snobul „cutare este cineva“. Notorietatea simplă nu dă automat statutul de brand, fiindcă acesta nu poate avea decît sensul unei imagini care produce valoare, în primul rînd materială, împreună cu produsul (în cazul de față, om) căruia îi este asociat. În sensul în care a început să se vorbească despre el în anii '90, la Tom Peters, brandul personal este pe undeva opus celebrității pure și simple, fiindcă aceasta se obține oarecum de la sine, odată cu succesul artistic, sportiv, politic ș.a.m.d. Experții în branding personal teoretizează în schimb construcțiile de reputație din zona unor profesii și ocupații mai puțin vizibile, de la avocatură și medicină la top management, în general.

Or, aici lucrurile sînt destul de clare. România este țara cărților de vizită, a adreselor de e-mail și a CV-urilor fistichii, inovatoare în sensul rău al cuvîntului. Motivele țin, desigur, de o lipsă generală de simț practic și de orientare către eficiență, care duce și la atribute profesionale intrinseci mai reduse, și deci cu atît mai mult la neglijența în comunicarea proprie. În aproximația profesională în care trăim, mecanismele de omologare valorică și deci de ascensiune ierarhică sînt și ele discutabile. Au fost caracterizate de Sorin Adam Matei ca feudale, deci constînd într-un soi de consacrare-ungere pe postul/poziția socială respectivă, care vine după apartenența la o confrerie mai mult sau mai puțin vizibilă, dar fără componentă valorică.

Totuși, lipsa unei strategii de imagine personală nu înseamnă neapărat lipsa unei imagini. Sîntem, cum se spune, o nație colorată, care posedă pe alocuri un fel de preaplin de expresivitate brută, mergînd de la excesul de poze evazioniste (vacanță, petreceri) de pe Facebook la urlatul în telefonul mobil și soneria bizară, dar îndelung – și nu se știe de ce – căutată.

Alteori, mai ales în generațiile școlite pe vremea comunismului, lucrurile pot sta exact pe dos, adică mohorît. Să ne gîndim la faptul că, la emisiunile de divertisment în vogă pe posturile românești, concurenții din Republica Moldova sînt numeroși: peste Prut, școala și tradiția familială sînt impregnate de o anumită artisticitate. Acolo, a cînta acceptabil la un instrument sau din gură e probabil la fel de răspîndit ca a ști să folosești bine calculatorul. Prin contrast, lipsa de dotări, fantezie și veselie a învățămîntului românesc e vizibilă; peste tot, lucrurile stau mai degrabă ca-n Moldova: în țările occidentale, copiii învață încă de la școală să se exprime public, în dezbateri, joacă teatru în trupa liceului, tatonează jurnalismul în publicația de campus.

Pe lista de motive vin apoi două tipuri de scepticism. Unul ar putea fi numit scepticism ceaușist și se leagă de neîncrederea generală față de ceea ce promova, declarativ, partidul-stat, pe vremuri, cu un corespondent pe dos în realitate. E suficient să ne amintim de *Codul eticii și echității socialiste*, broșură tipărită în milioane de exemplare și de care se făcea destul caz. Morala reală a partidului era cu susu-n jos – parțial, dar bine rezumată în formula „Pile, Cunoștințe, Relații“, de la PCR. Reclama la produse, dar și promovarea personală au ceva dubios pe un asemenea fundal social.

În sfîrșit, chiar dacă brandul personal e, într-un sens, opus notorietății artistice, el este inspirat din mecanismele acesteia. Or, scena artistică a României e una săracă, avem puține vedete autentice. Muzica dance e mai puțin productivă decît acum 10-15 ani, fiindcă aceiași producători care scoteau 3rei Sud Est sau André, pe vremuri, trăiesc bine din CD-urile străine care au început să se vîndă la prețuri acceptabile la noi. Noul val al cinematografiei e mai degrabă un succes extern și estetic decît unul de public, ca dovadă faptul că pe coama lui se află mai degrabă regizorii decît actorii. Celebritățile literare sînt prea puține, și nu numai fiindcă se face puțină literatură, ci și fiindcă bugetele de marketing ale editurilor sînt aproape nule, ca să nu mai vorbim de salariile PR-ilor.

Așa cum spuneam și altădată, acest gen de carență duce la proliferarea a ceea ce a fost numit pseudocelebrități sau celebrități cu steroizi. Generate peste tot de tabloide și *reality show*-uri, acestea se văd mai bine și mai frecvent pe posturile TV românești, în lipsa monștrilor sacri ai literaturii sau cinematografiei – marii actori sînt, încă, cei care s-au afirmat în comunism –, a exponenților marcanți ai altor profesii. E clar că, în România, balamucul pe care îl faci în emisiunile de cancanuri – sau, mai nou, în talk-show-urile politice – rentează. De la Monica Tatoiu la Corneliu Vadim Tudor și de la Bianca Drăgușanu la Oana Zăvoranu, acest gen de oameni pare că mizează pe o carte proastă atunci cînd ocărăsc, își exhibă viața privată la TV, vorbesc despre orice, se așază pe oricare scaun al oricărei televiziuni. Însă, dacă ar fi așa, s-ar goli studiourile. Ce-i poate mîna pe ei în luptă? La analiștii de orice din platourile televiziunilor de știri pare verosimilă ideea că au de cîștigat de pe urma unei agende ascunse, cu care se presupune că influențează opinia publică. În schimb, e mai greu de știut cum convertesc circul pur și simplu în beneficii personale demi-mondenele și masculii-păuni din zona de scandal. Dacă nu cumva e vorba de transformarea din invitat în gazdă, care s-a petrecut în destule cazuri și tinde să sugereze că scandalul devine, pur și simplu, o meserie.

***Iulian Comanescu** este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

■ ■ ■

---

trecerea prin reviste

● LE NOUVEL OBSERVATEUR
(15 octombrie 2012)

Din *Le Nouvel Observateur* aflăm că un tribunal israelian a hotărît de curînd că arhivele lui Max Brod vor fi încredințate Bibliotecii Naționale a Israelului. Trebuie spus că în această arhivă se află, printre altele, ultimele manuscrise inedite ale lui Franz Kafka.

Ele au fost pînă acum în proprietatea Evei Hoffe, fiica Estherei Hoffe, secretara lui Max Brod, care le-a primit moștenire de la acesta. Înainte de a muri, în 2007, Esther Hoffe a vîndut cîteva dintre manuscrise, printre care *Procesul*, care a fost atunci achiziționat de Sotheby's pentru Germania, cu aproape două milioane de dolari.

Eva Hoffe a primi acum ordinul de a dona Bibliotecii Naționale miile de pagini de manuscrise care au fost găsite la ea, în apartamentul cu multe pisici în care trăiește, și pe cele păstrate în băncile israeliene și elvețiene. Avocatul său a anunțat că va face recurs.

Lucrurile sînt mai complicate, pentru că se poate declanșa și o a doua bătălie în acest război, cea în jurul manuscrisului *Procesul*, care se află acum în Germania, în arhivele Bibliotecii din Marbach. Iar în 2009, Israelul a făcut o cerere oficială prin care îi cerea Germaniei să returneze prețioasele foi. Răspunsul nemților a fost ferm: manuscrisul nu va părăsi această bibliotecă.

David Caviglioli, autorul acestui articolul, spune că cel mai frustrant în acest caz este faptul că în timp ce procesele nu se mai termină, nimeni nu află, de fapt, ce se află în această arhivă. Presa israeliană vorbește despre o corespondență între Brod și Kafka și de lecții de ebraică pe care acesta din urmă le-ar fi primit. Alții vorbesc despre desene, carnete și chiar despre manuscrisul original al povestirii *Pregătiri pentru o nuntă la țară*.

Toată situația pare de-a dreptul kafkiană. (**A. M. S.**)

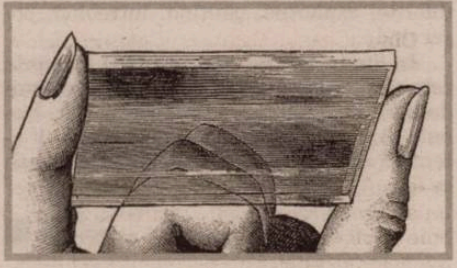

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe **sticlă**

Știți ce ratați?

Așa cum scriam și altă dată, televiziunile de la noi se întrec în a ne prezenta cît mai multe personaje din curtea miracolelor. Vedem varietăți ale femeii cu barbă, ale mahalagioacei care-și ridică în văzul lumii fustele sau ale piticului zglobiu – vedete, analiști sau politicieni. Oamenii serioși nu au ce căuta în această ciorbă. Domină stridența, diformul, văicăreala, agresivitatea, totul într-un vacarm de nedescris.

Conform unei analize mediaTRUST România citate de paginademedia.ro, liderul politic cel mai prezent în septembrie la televiziunile noastre a fost Aurelian Pavelescu, care a perorat în studiouri peste 13 ore. Cine-l vede măcar pentru cîteva minute nu poate să nu observe că Aurelian Pavelescu este perfect pentru rolul de precupeață. Aceste 13 ore au fost împărțite aproape în mod egal între B1 TV, Realitatea TV, Digi 24 și RTV (cu puține minute și la Antena 3). Pe locul 2 în acest top este Dan Diaconescu, cu 10 ore petrecute pe platouri, asta în situația în care monitorizarea nu a luat în calcul OTV. E adevărat, a fost povestea cu Oltchimul, dar asta nu face din Dan Diaconescu un personaj respectabil, nici măcar frecventabil. Dintre reprezentanții partidelor, se detașează în acest top Sorin Roșca Stănescu, informator de Securitate înainte de '89, după '89 combinator în afaceri dubioase, actualmente membru de vază al PNL. În luna septembrie, l-ați putut vedea pe Sorin Roșca Stănescu de 18 ori, la Realitatea TV și Antena 3, în calitate de analist informat și imparțial. La fel de imparțial, ca românul, este și Mugur Ciuvică, care cu siguranță nu a mai plecat acasă din studiourile televiziunilor, ci a dormit acolo. El deține recordul absolut: a apărut, într-o lună de 30 de zile, de 38 de ori.

Dacă te uiți la televizor, ai putea crede că trăim în țara lui Ciuvică, Roșca Stănescu, Pavelescu și Dan Diaconescu.

Dacă te uiți la televizor, ai putea crede că trăim în țara lui Ciuvică, Roșca Stănescu, Pavelescu și Dan Diaconescu. Ei fac și desfac, ei dau note, ei ne arată calea de urmat. Așa stînd lucrurile, e normal să nu-ți mai vină deloc să deschizi televizorul. Weekendul trecut, *Adevărul* a publicat un material realizat de Laurențiu Ungureanu și Mihai Mincan, cu diferite voci ale oamenilor care au renunțat să-l mai deschidă.

„De aproximativ un an și jumătate mi-am eliberat existența de televizor. «Nu mai privesc, nu mă privește.» După tot acest timp, nu pot să zic că îi simt lipsa absolut deloc... Se spune că atunci cînd nu mai ai un lucru poți să îți dai seama de adevărata lui valoare. Judecînd la rece, televizorul nu aducea nici o valoare în viața mea: o mare pierdere de timp cu emisiuni schizoide, știri manipulate politic, informații depreciate, promovare de nonvaloare și non-talent, filme difuzate și redifuzate de zeci și sute de ori etc.“ spune actorul Bogdan Bucătaru.

„La orele lor de «maximă audiență», eu beau cafea și mănînc biscuiți, spăl fuste de mătase, vorbesc cu soră-mea la telefon, topesc cașcaval peste ardei copți, fac masaj, mă documentez despre mărimile cămășilor masculine, le scriu prietenelor care îmi scriu și, în general, încerc să-mi mențin sănătatea mintală. Ceea ce vă dorim și dumneavoastră, pentru că nici nu știți ce ratați!“ spune jurnalista Liviana Rotaru.

„Oricum, sînt departe de a-i simți lipsa. Mă întreb cum de aveam înainte (și) timp să mă uit la televizor, deși nu am fost niciodată o împătimită. Acum, seara mergem la cinema (noi sîntem cei doi spectatori de la Cinema Europa...), citim, ne vedem cu prietenii, alergăm în parc. Plus că am luat o deprindere nouă: cumpărăm ziare. Am renunțat la televizor, dar îmi place să știu tot ce se întîmplă. Bineînțeles că stăm mai mult pe net“ spune economista Andreea Bucătaru. Printre altele, ea mărturisește că i-a venit ideea să renunțe la televizor din *Dilema veche*.

Cu riscul ca această rubrică să nu mai intereseze pe nimeni, m-aș bucura dacă tot mai mulți români i-ar urma exemplul. Televiziunile noastre merită cu prisosință asta. Iar noi între noi ne-am înțelege mult mai bine.

■ ■ ■

Stela GIURGEANU

Poveşti alsaciene

Pentru călătorul dornic, nu de turism, ci de inedit, Europa vestică – acea Europă „civilizată“, pe care o cunoştem inevitabil turistic şi care, în ciuda diferenţelor cultural-istorice, poartă deja patina uniformizării – rareori mai poate stîrni trăirea descoperirii. Dar tocmai în mijlocul acestei Europe „aşezate“ există locuri, „insule“ care, deşi turistice azi în mare parte, poartă în sine mai mult decît un simplu obiectiv de bifat, frumuseţea lor fiind dublată de o istorie grea, ale cărei complicaţii transced şi azi prezentul. Un asemenea loc este regiunea estică a Franţei, Alsacia.

Acasă la „Miss Liberty“

Deşi sălăşluieşte în portul Liberty Island din New York, dăruită Statelor Unite ale Americii de către Franţa, în 1886, pentru aniversarea celor 100 de ani de la Declaraţia de Independenţă, o replică a Statuii Libertăţii (sau, cum am aflat că i s-ar mai spune, „Miss Liberty“), cea care „salută călătorii veniţi pe pămînt american“, există şi în Franţa.

Colmar-ul, oraşul natal al sculptorului Frédéric Auguste Bartholdi, creatorul statuii-simbol, nu poate aşadar să nu îşi întîmpine şi el vizitatorii cu imaginea zeiţei, ce e drept, la scară redusă (căci dacă monumentul american are o înălţime de peste 90 de metri, replica sa de pe meleagurile alsaciene are o înălţime de doar 12 metri.) De altfel, pe străzile din Colmar, oraş alsacian prin excelenţă, turistul poate admira mai multe lucrări ale sculptorului francez, aproape fiecare străduţă din centrul vechi purtînd amprenta sa, fie sub forma statuilor, a fîntînilor sau clădirilor – cum ar fi împodobirea cu statui a ciudatei case denumite „Casa Capetelor“.

Dar revenind la Colmar şi la esenţa Alsaciei, ştiind cîte puţine despre istoria tumultoasă a regiunii, am reuşit să intru în vorbă cu un „adevărat alsacian“ – după cum s-a recomandat André, proprietarul unei dughene de mezeluri; peste tot în oraşul care este şi punctul de plecare al „Drumului vinului“ din Alsacia, gurmanzii sînt predispuşi la grele încercări culinare pe care le întind aceste ispititoare dughene mici şi ticsite cu delicatese.

„Alsacia a fost, din cele mai vechi timpuri, o minge de ping-pong într-un joc disputat permanent între Germania şi Franţa. Dacă după partajul Imperiului Carolingian (pe la mijlocul anilor 800) a fost atribuită Germaniei, regiunea a devenit franceză la mijlocul secolului al XVII-lea, în urma Tratatului de pace de la Westfalia“ – îmi povesteşte, spunîndu-mi că, de atunci, identitatea regiunii, şi implicit a locuitorilor din Alsacia, a devenit mai mult decît un melanj firesc al celor două culturi impuse deseori cu forţa, de către germani şi de francezi deopotrivă; a devenit un hibrid asemănător unui strugure altoit din vremuri străvechi ajuns în prezent un soi aparte, care poate creşte doar pe aceste meleaguri.

Un hibrid identitar

După aproape 200 de ani de dominaţie franceză, după ce, în timpul domniei lui Ludovic al XIV-lea, Alsacia fusese anexată Franţei, în urma Războiului franco-prusac, în 1870, regiunea este cucerită de Germania, dar recîştigată mai tîrziu de Franţa, în 1918. „Jocul“ transmutărilor identitare a continuat, cînd, în Al Doilea Război Mondial, Alsacia cade sub domniaţie nazistă (între 1940-1945), perioadă în care limba franceză este cu desăvîrşire interzisă. Sfîrşitul războiului a adus cu sine şi finalul paselor politice care au durat secole de-a rîndul, Alsacia revenind definitiv Franţei.

În aceste condiţii istorice, cum îţi poţi clădi o identitate culturală stabilă, după ce ani de-a rîndul ai fost pasat dintr-o parte în alta? „Şi nu era ca şi cum cei aflaţi la putere ne-ar fi lăsat în pace“ – povesteşte, în continuare, André. Aflu că, periodic, cu fiecare nouă administraţie, atît nemţii, cît şi francezii impuneau cu forţa propria cultură – şi vorbim aici de două culturi total diferite. Dar tocmai din aceste constrîngeri culturale a ieşit acest hibrid, un melanj cultural, un amestec care s-a manifestat atît prin limbaj (dialectul alsacian), cît şi în cultură.

Cum îţi poţi clădi o identitate culturală stabilă, după ce ani de-a rîndul ai fost pasat dintr-o parte în alta?

Dialectul alsacian are mai mult tendinţe germanice, asemănător germanei vorbite în Elveţia şi, deşi un studiu din 1999 arăta că este al doilea dialect major folosit în Franţa (peste jumătate de milion de vorbitori), declinul s-a produs brusc, fără o explicaţie reală. În prezent, conform unei alte statistici, doar unul din patru tineri mai cunosc acest dialect, folosindu-l rar şi doar în familie.

Am putea presupune, aşadar, dată fiind supremaţia limbii franceze, care cîştigă din ce în ce mai mult teren, că şi cultura va avea aceeaşi soartă, uitîndu-şi influenţele germanice? Cu greu – mi se răspunde –, avînd în vedere că secole de-a rîndul cele două culturi au crescut practic împreună. Iar dacă ar fi să-mi caracterizeze în doar două simboluri această rădăcină comună, André aminteşte de cei doi „R“: rigoare şi romantism.

© S. Giurgeanu

© S. Giurgeanu

Colmar-ul, la pas

Se spune despre multe locuri că sînt atît de frumoase încît par „vederi poştale“. Dacă e să vorbim în acest fel despre Colmar, oraşul poate fi considerat un întreg album de fotografii, mai ales centrul vechi, în care fiecare cotlon pare că „pozează“. Dar, deşi bibilit pînă în ultimul detaliu, nimic nu e forţat, totul arată a pură întîmplare. Am putea specula aici acea proverbială „rigoare“ nemţească peste care „romantismul“ franţuzesc a aruncat şmechereşte o vagă îndoială asupra ostentaţiei decoratorului. Ghivecele de flori, de exemplu, ghivece pe care le vezi atît la fiecare fereastră, cît şi pe străzi, sub forma unor imense răvare, poartă laolaltă atît flori de sezon, cît şi arbuşti viu coloraţi sau fire de stufăriş, brăduţi pitici alături de ciuperci decorative sau plante medicinale (mentă alături de crizanteme).

Magazinele sînt şi ele foarte dichisite, fie că e vorba de patiserii (pentru care Colmar-ul este, de altfel, renumit), de dughene de salamuri şi cîrnaţi unde găseşti delicatese de orice fel (de la cîrnaţi de porc la salamuri de măgar sau mistreţ), combinate cu condimente de zeci de feluri, trufe sau smochine, sau dughenele de brînzeturi – toate din producţie locală. Şi pentru că vorbim de producţia locală, nu trebuie uitată ceramica alsaciană, despre care am aflat că o poţi distinge pe cea tradiţională de cea modernă, cunoscînd culorile neaoşe: albastru închis, cărămiziu sau bej. Restul – după cum ne spunea un vînzător – sînt „nebunii moderniste“.

După ce reuşiţi să vă smulgeţi din caruselul viu şi colorat al magazinelor, oraşul îndeamnă la o promenadă pe străzile înguste şi şerpuitoare. Faţadele clădirilor sînt ornate cu bîrne de lemn, majoritatea celor din centrul vechi fiind clădite prin *fachwerg*, metodă prin care construcţia unei clădiri se bazează în special pe îmbinarea trunchiurilor grele de copaci şi a grinzilor, evitînd pe cît se poate folosirea pironilor sau a tehnicilor moderne de susţinere.

Casele de lemn se înşiră şi de-a lungul canalului care traversează Colmar-ul, un canal denumit „Mica Veneţie“, amenajat şi dotat chiar cu gondole, devenit în ultimii ani una dintre marile atracţii turistice ale oraşului. Am mîncat chiar la unul dintre restaurantele de pe canal, remarcînd, pentru prima oară, atitudinea chelnerilor. Amabili, dar reţinuţi, amicali, fără a fi totuşi din cale afară de prietenoşi. Cît despre mîncare, în afară de zecile de feluri de *foie gras* (de obicei *„homemade“)*, dacă ai un stomac generos poţi încerca tradiţionala *choucroute* (variantă a verzei călite româneşti), acompaniată de o porţie zdravănă de cartofi fierţi, cîrnaţi sau ciolan de porc; poţi de asemenea să comanzi *baeckeoffe* – un amestec de bucăţi de cartofi, ceapă, oaie, vită şi porc, toate marinate peste noapte în vin, şi gătite, la foc încet, a doua zi, în oale de ceramică. Dacă vrei ceva „mai uşor“, şi chiar dacă nu, trebuie neapărat să comanzi şi o *tarte flambée,* un blat subţire acoperit de smîntînă peste care se presară, tradiţional, bucăţele de praz şi şuncă – un fel de mîncare despre care aflu că nu a intrat în atenţia bucătarilor decît după anii 1960, după ce Europa fusese deja invadată de „nebunia pizzei“. Şi, nu în ultimul rînd, la capitolul „culinar“, dacă vreţi să gustaţi, în acelaşi fel de mîncare, îmbinarea perfectă a celor două culturi, trebuie neapărat să comandaţi supa de ceapă. A cărei reţetă, în afară de ceapă, nu are nimic de-a face cu cea franţuzească. În primul rînd, ceapa e murată, iar supa este condimentată din plin cu usturoi şi cu tarhon.

Un loc aparte

Cînd intri în Biserica Dominicană din Colmar, o capodoperă arhitecturală, cu vitraliile senzaţionale şi o boltă ireal de înaltă, sprijinită de stîlpi lungi şi subţiri, ai surpriza să fii blocat de un paravan înalt, un soi de culoar de pînză care se interpune între tine şi restul bisericii şi care se întinde de la uşă pînă spre peretele opus. Pentru acces, trebuie să plăteşti o taxă de aproximativ 5 euro. Semiobscuritatea care te obligă să bîjbîi puţin pînă traversezi culoarul nu face însă decît să sporească surpriza de dincolo: inima bisericii, ca un bulgăre de aur, se află la capătul unui lung şir de arcade: *Fecioara sub bolta de trandafiri*. Pictată de Martin Schongauer, în 1473, fascinează la prima vedere prin luminozitatea şi puterea culorilor vii, strălucire sporită propabil şi prin constrastul cu austeritatea şi întunecimea catedralei, dominate de stilul gotic. Pictura, asemenea întregii regiuni, nu a avut o istorie tocmai liniştită. Iniţial amplasată în Biserica Sfîntului Martin, a fost furată, în plină zi, în 1972, redescoperită – spun autorităţile – dintr-o „pură întîmplare“, cîţiva ani mai tîrziu, abandonată într-un atelier auto.

Emoţia cu care pleci, după lungi clipe petrecute în tăcere în faţa ei, face parte din acele mici momente de eternitate cu care rămîi de-a lungul vieţii.

Ca de altfel multe imagini ale oraşului alsacian, din care porneşti, mai departe, spre Germania, apoi spre Viena, urmînd ruta spre casă, trecînd prin acea Europă vestică, pe care cu greu o credeai capabilă să-ţi ofere mai mult decît normalitate şi turism.

■ ■ ■

LA SINGULAR ȘI LA PLURAL

NU VI S-A PĂRUT NICIODATĂ CĂ FORȚELE CĂLĂTORILOR-POVESTITORI, AFLATE LA O DISTANȚĂ DE CINCI MII DE ANI-LUMINĂ DE O DISTOPIE, SÎNT PRINTRE NOI?

■ Cercetătorii germani au demonstrat că abuzul de alcool micşorează creierului. Vestea bună e că acesta începe să-şi revină îndată ce consumatorul începe un proces de detoxifiere. Nu vi s-a părut niciodată că după cîteva beri vă simţiţi mai uşori? (**A. P.**)

■ Fostul lider al sîrbilor bosniaci, Radovan Karadjici, acuzat pentru crime de război, a declarat în faţa Tribunalului de la Haga că în loc să fie arestat ar trebui să fie recompensat pentru faptul că el, ca „om tolerant“ ce este, a căutat să facă pace în Bosnia şi a redus suferinţele populaţiei. În războiul de la mijlocul anilor '90, numai la Srebreniţa, forţele sîrbilor bosniaci au executat peste 7000 de oameni. E adevărat că, într-o formulare cinică, se poate spune că aceştia au fost scutiţi definitiv de orice suferinţe. Dar spre norocul sau nenorocul lui Karadjici, Tribunalul de la Haga nu-l poate achita în acelaşi mod de suferinţele vieţii. (**A. M.**)

■ În autocarul spre Sibiu, am (re)auzit trei dintre tradiţionalele ziceri-clişeu care asezonează deseori conversaţiile călătorilor-povestitori: 1) „moartea e plata păcatelor“, 2) „timpul le rezolvă pe toate“ şi – cea care conduce detaşat la număr de utilizări – 3) „totuşi… să ştiţi că era mai bine înainte“. (**P. M.**)

© M. Pleşu
16. Herbststraße
FLORIN SALAM
Ciorbă de burtă
Ciorbă de vacută
Sarmale cu mămăligă
Tochitură
Mititei
Ficăcei cu mămăligă

Cu ochii-n 3,14

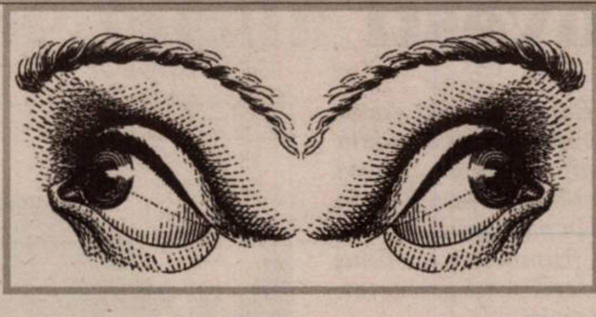

■ Înainte de a sări din stratosferă (de la 39 de kilometri altitudine) pe Pămînt şi a atinge viteza de 1342 km/oră, spărgînd, astfel, bariera sunetului într-o cădere liberă de peste patru minute („ca şi cum ai înota fără să simţi apa“, a descris el sentimentul), Felix Baumgartner a spus: „Ştiu că toată lumea mă priveşte acum. Mi-aş dori să vedeţi ceea ce văd eu. Uneori trebuie să te ridici foarte sus pentru a înţelege cît eşti de mic. Mă întorc acasă acum“. A doua zi era anunţată descoperirea unei planete aflate la o distanţă de cinci mii de ani-lumină, de şase ori mai mare decît Pămîntul şi care are patru sori diferiţi. Chiar că sîntem mici. E posibil chiar să nu existăm. (**M. C.**)

■ Victor Ponta, în discursul de pe Arena Naţională: „Mă gîndesc la cum va arăta România în 2019, cînd vom avea preşedinţia Uniunii Europene. Atunci, Crin Antonescu îşi va încheia primul mandat la Cotroceni“. Oare Ponta ştie ce-i aia o distopie? (**L. V.**)

■ Pe un stîlp de pe Bulevardul Dacia cineva a pus un anunţ: „Îl caut pe Dan (Vali?) (≈39 de ani?) pe care l-am cunoscut în august 1998 în discoteca Gringo din Costineşti. (targovisteirina@yahoo.com)“. Marile poveşti de dragoste sînt printre noi, dar uneori, din motive necunoscute, se rătăcesc protagoniştii. (**A. M. S.**)

ÎNAINTE SĂ SE TERMINE (CUM S-A STABILIT) PROPRIA INADECVARE, AM AFLAT CĂ AM GREȘIT SCAUNUL: SÎNT ULTIMUL CAP DE LOCUITOR

■ USL şi-a lansat candidaţii pe Arena Naţională, în cadrul unei ceremonii fastuoase. Au vorbit fel de fel de somităţi din partid, s-au făcut glumiţe pe seama adversarilor politici, s-au lansat ameninţări şi promisiuni. Delegaţi veniţi din toate judeţele s-au instalat în tribune ca să-i aplaude pe mai-marii partidului. Unii se plictiseau atît de tare încît căscau chiar şi cînd erau filmaţi; alţii aplaudau dezinteresaţi. În fine, încă înainte să se termine prezentarea candidaţilor, cei mai mulţi au plecat. A fost ca la un meci al naţionalei de fotbal: oamenii s-au dus să-i susţină deşi ştiau dinainte că-s perdanţi. (**M. M.**)

■ Deci, cu bac-ul profesional rămîne cum s-a stabilit. Propun să se introducă şi doctoratul profesional. (**M. V.**)

■ Din categoria „Nici o săptămînă fără Andrei Marga“, nu pot să nu remarc insistenţa cu care preşedintele ICR ţine să-şi dovedească propria inadecvare, repetînd ori de cîte ori are ocazia cîteva idei legate de promovarea literaturii: 1) „Trebuie să avem grijă şi de generaţia care se manifestă prin D.R. Popescu, Augustin Buzura, Nicolae Breban“ şi 2) „O astfel de carte *(Tînărul Eugen Ionescu,* de Eugen Simion, *n.m.*), la Paris, poate avea un mare succes. Am dat imediat dispoziţie să înceapă traducerea“. ICR, noul cămin cultural al pensionarilor literaturii române. (**L. V.**)

■ Încercînd să pricep mai bine cum se calculează preţul la gaze, am aflat de pe un site că el depinde de „puterea calorifică“ a gazelor, adică de calitatea lor. Şi am găsit şi un fel de „corespondenţă“ la titlul rubricii de faţă: în România calitatea gazelor e de 314 feluri. (**M. V.**)

■ Imediat după terminarea meciului România-Olanda, scor 1-4, antrenorul Victor Piţurcă a declarat următoarele: „Am pierdut la o diferenţă de trei goluri. Am dat un gol. Am primit patru goluri. Scorul a fost 1-4. Am pierdut trei puncte… Vom analiza meciul să vedem ce am greşit, dacă am greşit cu ceva, şi probabil că am greşit, dacă am primit patru goluri… La fotbal important e golul. Golul îţi aduce puncte. Noi n-am marcat. O echipă mare marchează… Nu ne interesa să batem Olanda, pe noi ne interesau punctele puse în joc.“ Piţurcă, un antrenor exact şi elocvent! (**M. C.**)

■ Oamenii şi fiarele se tot amestecă: deunăzi, într-un restaurant, la o masă afară, m-am dus la toaletă. Cînd m-am întors, pe scaunul meu stătea, tacticoasă, o pisică. (**I. P.**)

■ „Iubita mea, sînt ultimul poet balcanic: / Primeşti un decojitor mecanic!“ Nu, nu e unul din sloganurile Dedeman, este un distih scris de Emil Brumaru în 1978. (**M. C.**)

■ *New England Journal of Medicine* a stabilit o legătură directă între consumul de ciocolată pe cap de locuitor al unei ţări şi premiile Nobel pe care acea ţară le-a cîştigat de-a lungul timpului. Consumul de ciocolată e corelat cu cercetarea de înaltă calitate, a spus Eric Cornell, un fizician american care a luat Nobelul în 2001, pentru că acest consum ţine de bogăţia şi dezvoltarea unei ţări. Pe locul întîi sînt, desigur, elveţienii, urmaţi de suedezi şi danezi. Asta e, iată de ce nu iau românii Premiul Nobel: pentru că nu mănîncă destulă ciocolată! (**S. S.**)

O TÎNĂRĂ DORITOARE DE ZGOMOT POATE REGRETA SAU NU

■ O altă culme a spam-ului: nu doar că mi-am trimis mie însumi spam, dar în mesaj sînt o tînără *hot* doritoare de relaţii pe net şi am şi poze: un link către un site rusesc cu femei goale. Dacă primiţi de la mine aşa ceva, să nu vă plîngeţi apoi de ce găsiţi acolo. (**C. G.**)

■ Echipa naţională nu bate Olanda, dar bate *Vocea României*. La audienţă. De aceea, cei de la PRO TV au preferat să mute show-ul de marţi într-o altă zi ca să nu se suprapună cu meciul. Sincer, aş fi preferat muzică, nu zgomot mult pentru nimic. (**A. P.**)

■ Ultimele cuvinte ale lui Felix Baumgartner înainte să sară de la 39 km distanţă de Pămînt au fost: „I'm coming home“. Mai emoţionant de-atît nu se poate. Decît de la 40 km încolo. (**L. V.**)

■ O rugăminte ceva mai aparte a unui cerşetor de autobuz: „Vă rog frumos, îmi daţi şi mie zece mii pentr-o apă minerală? N-am ce mînca! Vă rog frumos, nu veţi regreta!“. (**D. S.**)

■ Cînd, de ziua ta, primeşti urări de „La mulţi ani“ din partea băncii la care ai un credit de „mulţi ani“, nu prea ştii dacă să te bucuri sau nu. (**S. G.**)

PUBLICITATE

JOHN MAYALL
Invitat HARRY TAVITIAN
© Marilyn Stringer
Radio România
Radio România Actualităţi
Radio România Muzical
Radio România Bucureşti fm
Radio România 3Net
DILEMA VECHE
CAŢAVENCII
adevărul Ziarul complet
OK!
zile şi nopţi
ŞAPTE SERI
muzica bună
iConcert.ro
LiterNet.ro
BEST MUSIC
SUNETE
OOPS
220.ro
cărtureşti
PORT.ro
Grand Hotel Continental
INFO MUSIC
Producator
PHOENIX
Sala Palatului
Duminica, 11 noiembrie 2012, ora 20:00
Biletele se gasesc pe www.bilete.ro si in oficiile Postei Romane semnalizate Bilete.ro, in reteaua eventim, pe www.eventim.ro, magazinele Germanos, Orange, Vodafone, Domo si la Sala Palatului

DILEMATIX

Pe o felie de pîine vrăjită

supliment pentru copii editat de **Dilema veche**

Într-una din nopțile trecute, zburătăceam sub clar de lună, cînd am auzit în spatele meu o voce croncănitoare:

– Aha! O bufniță! De cînd aveam nevoie de o bufniță tînără și credincioasă...

M-am întors. O vrăjitoare cît se poate de clasică, cu nas coroiat, negi pe nas, călare pe o mătură cît se poate de banală și plină de praf se holba la mine. Cred că, de fapt, mă studia.

– Bună seara, m-am bîlbîit eu. În primul rînd, nu sînt bufniță, sînt Dilematix! Pot să vă ajut cu ceva?

Încercam să fiu politicos, deși vrăjitoarea cam îmi dădea fiori.

– Nu mă interează ce specimen de bufniță ești, Dilematix, Trilematix sau cum ziceai. Vrei, nu vrei, vei intra în slujba mea. Îmi vei duce scrisorile dintr-o parte în alta, vei amesteca în ceaun în locul meu, te vei preface în pisică la nevoie, vei ține minte 1001 de descîntece și blesteme, în cazul în care eu le uit și îmi vei face masaj la spate! începu să turuie vrăjitoarea, scărpinîndu-și cel mai mare dintre negi cu o unghie lungă, dată cu ojă cu sclipici.

– Mă scuzați... chiar dacă aș fi o bufniță, deși nu sînt, mi-aș dori să fiu o bufniță liberă și independentă!

Vrăjitoarea începu să chicotească.

– N-ai de ales! Chiar acum voi face o vrajă de supunere necondiționată.

După aceea, n-am mai auzit decît niște incantații de tipul „Cîlț, gogîlț, oloi, gogoloi, vreau să am Dilematoi!“, am simțit o duhoare de șoarece mort și un gîdilat de pană de libelulă, am băut forțat o licoare cu gust de fursecuri rîncede și am început să amețesc. Cînd m-am trezit cu capul cît o baniță, de parcă aș fi băut un butoi cu bere eram în colivia aurită (n-are bani vrăjitoarea asta să-și permită una din aur adevărat!) în care mă aflu și acum. Așa că, am dat sfoară-n țară ca voi, copiii, să-mi trimiteți via porumbel călător-emailuitor toate poveștile cu vrăjitori pe care le știți, toate vrăjile și farmecele care m-ar putea ajuta să scap de aici.Trebuie să plec, vrăjitoarea mă cheamă să-i masez călcîiele!

Cînd un înger nu acordă prioritate

Este noaptea în care oamenii alungă spiritele rele... este Halloween-ul, sărbătoarea în care și spiritele rele se joacă cu noi. În ultimul moment, un e-mail a fost transmis tuturor demonilor din subteran: în acest an, cu toții vor sta liniștiți și nu vor mai fugări pe nimeni prin cimitire, subsoluri sau alte locuri întunecate.

– Cum dracu'? Acu', în ultimul moment... se miră unul împingînd biroul și scărpinîndu-se între coarnele mici și negre.

– Știu eu de ce – răspunse o voce groasă și hîrîită –, cred că șeful s-a îndrăgostit de îngerul acela cu care s-a accidentat în trafic. Mi-a spus Demonischivița că accidentul s-a petrecut pe traficul aerian al îngerilor și șeful a negociat fiindcă îngerul nu a acordat prioritate.

– Ia priviți ce scrie aici: fiecare ființă va deveni ceea ce își dorește pentru o seară... pe toate blestemele, confrați draci... eu n-am să stau cu mîinile între oase privind cum se bucură oamenii de seara mea!

Strigătele tuturor anunțau o revoltă, pînă cînd o ceață ciudată îi învălui... toți dădeau din gură, însă nici un sunet nu se mai auzea. Un nor cobora înspre ei și însuși Scaraoschi își făcu apariția, înconjurat de focuri. Imaginea lui tulbură toată adunarea. La un semn, distinsul domn făcu ca din focurile ce ardeau pe margine să iasă zeci de porumbei albi, iar pe spatele lui negru să crească repede două aripi albe, imense.

– Ceea ce trebuie să știi este că am semnat un armistițiu cu divizia aeriană a îngerilor, noi nu vom lua nici un suflet de Halloween, iar ei nu vor oferi nici un cadou de Crăciun, asta fiindcă mă chinuia rău de tot sărbătoarea aceea. Puteți vizita Pămîntul, dar nu aveți voie să vă băgați! Aceasta este seara în care oamenilor li se vor împlini dorințele! Și șeful dispăru în mod miraculos, astfel cum apăruse.

Fantome, draci, spirite, cu toții se ridicară la suprafața pămîntului și ceea ce au văzut i-a făcut să zîmbească... șeful lor era malefic de deștept. De unde să știe oamenii că deghizările lor aveau să-i transforme pe toți, pentru o seară, în ceea ce își doriseră să reprezinte?

De la pirați la vîrcolaci, de la bostani carnivori la vampiri și schelete, cu toții erau acolo... și ce disperare, cum se luptau cu toții... incendiile erau peste tot, se făceau alianțe între spînzurați umblători și pisici negre împotriva vrăjitoarelor. Cei cîțiva vînători de fantome fuseseră devorați de mult.

Spiritele rele se distrau copios, însă în Divizia îngerilor era disperare mare... mai rău de atît nu putea fi! Ceea ce inițial fusese o afacere bună pentru oameni, se transformase într-un dezastru, fără să mai pună la socoteală și Crăciunul. Demiterile se anunțau în lanț, însă trebuia căutată o soluție urgentă... cineva care să își dorească să salveze omenirea, înainte ca această seară să mai lase doar cîțiva oameni în viață.

Îngerii organizaseră chiar și un comitet de urgență și, privind prin geamul lumilor paralele, căutară pe cineva cu care să poată comunica. Găsiră un copil care își dorise să devină cel mai mare vrăjitor alb, iar acum se chinuia să găsească, într-o carte imensă, o poțiune care să facă lumea să revină la normal.

> *– Pagina 666, șopti un înger,*
> *iar cartea se deschise chiar în acel loc.*

– Pagina 666, șopti un înger, iar cartea se deschise chiar în acel loc.

„Poțiune magică urgentă:

– două șosete purtate cinci zile înmuiate în lapte;

– un ou de la Paști de trei ani cu puțin busuioc;

– trei purici înmuiați în zeama de usturoi.

Se toacă și se amestecă cu degetul și se înghit dintr-o sorbitură, fără a te ține de nas.“

Puștiul mai privi o dată scoarțele cărții vechi pe care o ținea în brațe, întrebîndu-se dacă nu cumva a nimerit o carte de bancuri antică.

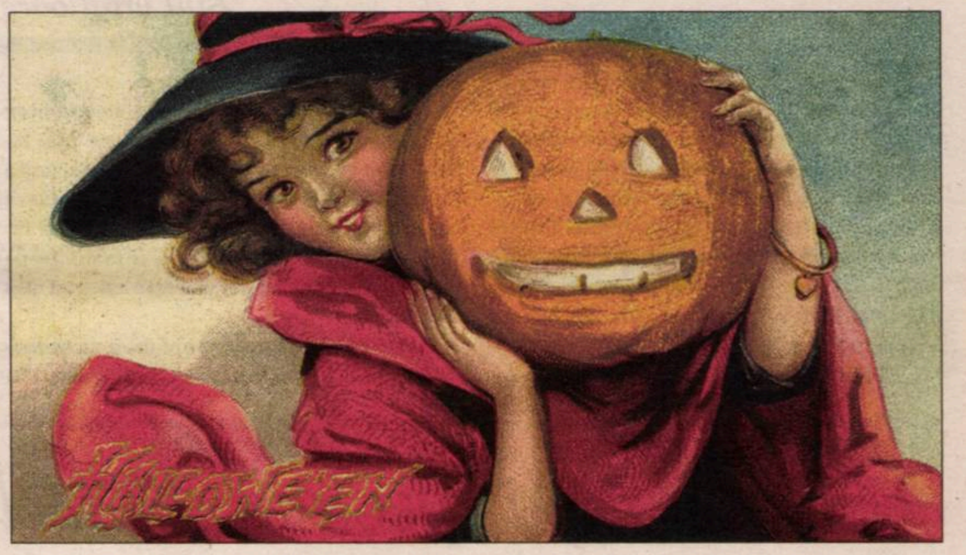

– Cine ar vrea să bea chestia aceasta?

O bubuitură în ușă îl făcu să uite de întrebări, căci tatăl lui era de ceva vreme un *zombie* care urla prin casă, în timp ce maică-sa, transformată în vrăjitoare, călărea cu chiu-cu vai o mătură, trecînd prin geamuri și țipînd cuvinte doar de ea știute. Noaptea aceasta nu era deloc relaxantă... Trebuia să-și salveze părinții, dar și prietenii care dăduseră deja foc mașinii din curte și se pregăteau să ia cu asalt casa, întrerupți din cînd în cînd de vîjîielile femeii care se dădea cu mătura.

Puștiul începu să amestece ingredientele și duhoarea se întinse în aer. Divizia îngerilor își dădu seama că mirosul urît o să-i atragă pe cei mici și negri, așa că se pregătiseră să facă o barieră care să-l protejeze pe micul vrăjitor. Ajunseră tocmai la timp, fiindcă însuși șeful demonilor își făcu apariția, încercînd să treacă de cercul magic și să încalce înțelegerea.

Micul vrăjitor privi în carte și începu să citească cu glas tare:

„Sebaceum epiderma e trio puriceum
Intrando del boca con allion sativum
La dove sax ando ego solitarium
Lysimachia por la dolce vita
Învîrte de cinci ori,
Și timpul dă-napoi
Înghite ce-i în țoi – hoi, hoi
Întoarce, răsucește și gura amuțește...“

Și toată lumea, chiar și dracii cu tot cu șeful lor rămaseră cu gura căscată.

Acum, sincer, puștiul era un amețit, căci după ce se învîrti de cinci ori, paharul cu lichidul prețios trecu prin momente grele, vărsîndu-se chiar în capul lui Scaraoschi și prelingîndu-se pe chelia lui roșie de supărare. Cîteva picături rătăcite ajunseră în gura lui căscată și înțepenită... și zeci de fluturi intrară în cameră, în timp ce petale de trandafiri curgeau din aer, acoperindu-l. Ceasurile se opriseră și apoi secundarul începu să o ia înapoi, în timp ce totul începu să se învîrtească în sensul invers al acelor de ceas.

Și ce credeți... timpul își reluă bătăile chiar în trafic, acolo unde un înger tocmai acorda prioritate de dreapta unui superbolid negru.

***Cristian DIACONU**, clasa a VIII-a, Școala nr. 12 Herăstrău, București*

Lavinia ne anunţă că pînă şi rutina noastră de zi cu zi reprezintă un miracol, deci ar trebui să fim mîndri de noi orice-ar fi. Alex ne povesteşte despre dinozauri care au chiar puteri magice, nu ca dinozaurii din poveştile pe care le citeam noi cînd eram cît un scaun de bar, dacă nu chiar cît un taburet.

Vrăji de toate zilele

De cînd ne naştem, Dumnezeu ne pune în mînă o baghetă magică. În mînă şi în minte. Este de ajuns să ne dorim ceva şi... magia începe. Sînt convinsă că pentru mulţi cuvîntul *magie* presupune lucruri fantastice, deosebite, nemaiîntîlnite, adică de neatins. În copilărie te îmbraci în haine strălucitoare, de vrăjitor, şi visezi cu ochii deschişi la ceea ce nu poţi face. Adulţii se gîndesc şi ei la „măriri“, în special materiale, la fel de fel de bunuri nu neapărat trebuincioase. Tot timpul ne dorim ceea ce nu avem. Dar e vreunul dintre noi vrăjitor? Poate da, poate nu. Cîteodată se îndeplinesc dorinţele, dar cel mai des viaţa te ţine în sala de aşteptare. Acestea sînt încercări. O vrajă reuşită îţi dă aripi şi te determină să îţi doreşti să poţi face mai multe. Un eşec te „trînteşte“ pentru un timp. Dar este important să te poţi ridica ca să continui.

Vrăjitoria înseamnă, pentru majoritatea, o baghetă fermecată, un hocus-pocus, un pocnet din degete sau o mişcare haioasă a nasului şi... gata, dorinţa a fost îndeplinită. Dar poate că vrăjile pornesc de la lucrurile simple (sau mai complicate) pe care le poţi realiza zi de zi. De obicei, acestea nu sînt observate, fiindcă vin de la sine. Orice magie presupune – nu-i aşa? – ceva deosebit, strălucitor, zgomotos. Dar mai bine vă povestesc cum am fost eu vrăjitoare pentru o zi...

Dimineaţa, după ce m-am trezit, am coborît la părinţii mei să-i salut. Feţele lor păreau îngrijorate, aşa că am decis să fac prima vrajă. Le-am servit două ceşti cu cafea fierbinte, alături de o glumă bună. M-au răsplătit cu un zîmbet. Vraja a mers! Am reuşit!

Următorul meu pas a fost spre Lucky, care este un ghem alb, pufos, cu doi năsturei strălucitori deasupra năsucului umed. Era supărată deoarece nu-şi putea lua jucăria preferată. Am ajutat-o să şi-o recupereze, ba chiar ne-am încins amîndouă la joacă. Şi vraja aceasta mi-a reuşit.

Obosită de atîta alergătură, m-am dus în camera mea. Era un dezastru. Nimic nu fusese aşezat la locul său. Aş fi vrut şi eu să pot pocni din degete şi toate să se ordoneze singure în sertare, dar n-ar fi mers. Mai bine le-am strîns eu, pe rînd, ca să le aranjez apoi cu multă grijă. În scurt timp, camera mea era impecabilă. Vraja aceasta m-a făcut fericită nu doar pe mine, ci mai ales pe mama. Cred că ea îşi doreşte cît mai des acest tip de vrajă.

După aceea, chiar mi-am dorit cu ardoare să fiu cea mai puternică vrăjitoare. Urmau temele. Aşezată la birou, cu tragere de inimă şi cu concentrare maximă, am reuşit să le rezolv pe toate. Verificarea lor o face un om greu de mulţumit: tata. Vrăjitoria mea atinge punctul maxim, cînd el iese zîmbind după verificarea caietelor. Iată că reuşisem şi azi.

Apoi a venit prînzul. Aveam musafiri. Am început să aranjez masa, lăsînd-o pe mama să pregătească bucatele. Mă străduiam ca totul să fie la locul lui. Paharele, tacîmurile, vesela străluceau în lumina soarelui. Alături de noi, la masă, i-am avut astăzi pe prietenii de-o viaţă ai părinţilor mei. Ştiam că ei îşi doresc de foarte mult timp o colecţie cu pozele lor comune. Ca să-mi menţin poziţia de vrăjitoare, în timp ce ei stăteau de vorbă, am reuşit să aşez cronologic cîteva fotografii într-un album frumos. Cînd l-am dăruit, după surpriza iniţială, pe chipurile lor a rămas doar bucurie şi-un strop de uimire.

– Cum? Încă nu ţi-ai dat seama?
Sînt vrăjitoare şi pot face orice.

După plecarea invitaţilor, am ajutat-o pe mama să strîngă masa şi am spălat vasele. Atunci am auzit întrebarea:

– Ce s-a întîmplat cu tine de eşti atît de harnică?

– Cum? Încă nu ţi-ai dat seama? Sînt vrăjitoare şi pot face orice.

Am urcat apoi la mine în cameră. Aveam de reluat cîteva conversaţii cu prietenii. Le-am povestit cîte lucruri am reuşit să realizez în pielea mea de vrăjitoare. Le-am sugerat şi lor să încerce. S-au mirat de faptul că nişte lucruri sau activităţi atît de banale pot fi considerate minuni. Nici nu mi-am dat seama că soarele a asfinţit. Seara se lăsase încet. După cină, am ieşit toată familia în curte. Am stat de vorbă, am comentat ziua, ne-am jucat cu Lucky, am adunat cîteva mere şi gutui şi am băut limonadă făcută de mine.

Este uşor să fii vrăjitor, nu-i aşa? Să faci totul cu uşurinţă şi seninătate. Să poţi scoate un zîmbet de pe feţele celor din jurul tău. Să poţi alina suferinţa, să ajuţi cînd cineva este într-un moment de cumpănă, să trăieşti fiecare clipă, numai cu gînduri bune.

Sînt convinsă că oricare dintre noi poate fi vrăjitor în orice zi din viaţa sa ori, mai bine, în toate zilele sale. Adorm cu gîndul că ar fi frumos să pot face şi mîine cît mai multe vrăji.

***Lavinia ZINCĂ,** clasa a VI-a, Şcoala Little London, Bucureşti*

Ziua Specială a Nivelului 6

Dimineaţa m-am trezit într-o movilă supraetajată şi am coborît încet pe dîmburile paralelipipedice de piatră. Purtam o mantie albastră cu o glugă lungă pînă la pămînt. În spate duceam un sac din piele de piton plin cu cărţi de creare a poţiunilor, fişe cu plante, un bloc mare plin de foi şi un recipient cu extracte naturale de pigmenţi florali.

Am ajuns lîngă un gard mare de lemn lîngă care erau mulţi dinozauri. Era grajdul de staţionare TBID (Transport Biped Intercomunal cu Dinozauri). Am deschis o portiţă şi un om cu o barbă lungă m-a chestionat:

– Numele şi autorizaţia de călărie...

– A-LEX, membru de Nivelul 6, Comunitatea Poţiunea (CP) din Mantia Vrăjită.

– Arătaţi-mi certificatul de absolvire a Nivelului 5.

I-am întins un pergament lucitor pe care scria cu cerneală roşie: „Se atestă faptul că membrul comunităţii A-LEX a absolvit Nivelul 5 din cele 12 nivele ale Comunităţii Poţiunea“.

Bărbosul mic de statură îmi smuci foaia din mînă şi, după ce o citi, mă conduse la un ankilozaur, singurul din specia sa din acel grajd.

– Acesta îţi va fi mijlocul de călătorie ruginită în spaţiu, spuse zîmbind Piticul Barbă-Cot.

Eu ştiu că ankilozaurii au o viteză care ar putea întrece doar un melc, în două ore. Mi-am pus sabia din blană de urs alb, m-am îmbarcat pe „armăsarul vitezoman“ şi am pornit la drum. Spre surprinderea mea, mergea destul de repede. Barbă-Cot se vede că ştia cu ce să-şi alimenteze dinozaurii.

Pe drumul fără benzi de circulaţie, l-am întîlnit pe Zafius, cel mai bun prieten al meu, căruia i se spune Zafo datorită pasiunii sale pentru zafotaurii miniaturali.

– Mă iei şi pe mine? mă întrebă Zafo.

L-am atenţionat pe dinozaur, care se apleacă şi Zafo reuşi astfel să se urce alături de mine, astfel că ne-am continuat drumul.

– Ştii că zafotaurii
preferă să mănînce iarbă albastră?

– Ştii că zafotaurii preferă să mănînce iarbă albastră? îmi spuse el şi continuă să-mi detalieze toate lucrurile pe care le ştia despre minunatele făpturi.

La un moment dat, ankilozaurul a pus frînă. Mi-am luat lucrurile şi l-am ajutat şi pe Zafo să coboare. Dinozaurul s-a întors singur la TBID. Ajunsesem la destinaţe. În faţa noastră plutea pe o stîncă o clădire pe care erau iniţialele CP.

– Au reparat clădirea! am strigat deodată.

Într-adevăr, înainte plutea mult mai jos şi nu avea aură. Am urcat scările de marmură alunecoasă, cu ghimpii speciali pe tălpi. Am intrat în curtea mare. Acolo erau aranjaţi în şir indian toţi membrii Comunităţii Poţiunea. Ne-am alăturat colegilor îmbrăcaţi în mantii sclipicioase. De acolo, după discursurile dedicate Zilei Speciale a Nivelului 6, unde s-au apreciat toate faptele noastre bune, ne-am îndreptat spre locul unde se ţin orele de purtare, în cadrul comunităţii noastre.

– Trebuie să fiţi cuminţi, să nu vă duelaţi cu baghetele şi să nu vă stropiţi cu poţiuni!

Da, acestea erau sfaturile doamnei Sfătuitor de la Nivelul 6. Erau sfaturi bune, deoarece nu o dată am ajuns să am pe mantie poţiuni urît mirositoare. După ora de bună purtare, aveam oră de poţiuni, unde trebuia să fim cei mai buni din comunitate. După ce au zăngănit clopotele, ne-am întors la ora de poţiuni.

– Ţi-ai făcut tema? m-a întrebat Zafo.

– Am avut temă?... am întrebat uimit.

Sfătuitorul de creare a poţiunilor intră în clasă.

– Temele la control!

Am primit pe foaia de marcaj un păianjen negru. La cinci păianjeni primeai un vîrcolac, iar la zece vîrcolaci ţi se luau drepturile de membru al Nivelului 6. Trebuia deci să fiu mai atent altă dată!

La finalul programului, ne-am întors la movilele noastre cu ankilozaurul lui Zafo.

– Pe mîine, Zafo!

De ce „pe mîine!“ dacă doar pentru o zi am mers la Comunitatea Poţiunea, am călătorit cu ankilozauri şi am urcat scări de marmură?

Dragă cititorule, cred că tu nu vezi în fiecare zi vrăjitori şi ankilozauri hoinărind... Mîine mă voi întîlni cu Zafo în cu totul alt loc şi vom merge la o şcoală cu o denumire cu multe iniţiale, fără scări de marmură şi fixată adînc în sol.

Reuniunea membrilor Nivelului 6 este doar o dată la un secol. Această zi a trecut neobservată de oamenii care nu au legătură cu vrăjitoria. De ce? Magie...

***Alexandru PINTEA,** clasa VI-a, C.N. „Emil Racoviţă“, Cluj-Napoca*

Cipariștii noștri ne scriu ca-ntotdeauna texte cu ființe de toate felurile. Vlad ne spune de Dragonul Lunii Pline, Radu scrie despre vrăji elementare de foc, apă, pămînt și aer. Ioana a reușit să ajungă în Evul Mediu, iar Marina s-a hotărît să devină Omul Invizibil ca să își evite dușmanul.

Povești vrăjitorești

– imaginate de copiii de la Liceul Greco-Catolic „Timotei Cipariu“ din București –

■ Astăzi este o zi specială pentru că am devenit vrăjitor. Am citit o carte de magie și am găsit o incantație care m-ar putea transforma în vrăjitor. Am rostit-o, m-am culcat și m-am trezit într-o cameră schimbată și îmbrăcat în haine ciudate.

În bibliotecă, în locul cărților mele lucioase și colorate, erau niște cărți groase, maro, jerpelite. În locul în care îmi țineam ficusul pitic, era un ghiveci cu o plantă cu frunze mov și ascuțite, cu tulpina și petalele roșii. Pe birou am văzut o mulțime de borcane cu lichide colorate și cozile unor șopîrle. Pe noptieră se afla un lanț cu cinci zale, fiecare avînd cîte o inițială: F (foc), A (apă), P (pămînt), L (lumină) și N (noapte).

Am ridicat lanțul, l-am privit de aproape și am încercat să mi-l pun la gît, însă era prea mic. Deodată, au apărut fascicule de lumină din fiecare inițială, iar lanțul mi s-a așezat pe mînă ca o brățară care îmi venea perfect.

Era sfîrșitul săptămînii și m-am gîndit să merg, ca de obicei, cu cîinele meu în parc. În curte, în locul cîinelui, am văzut un dragon mov care mă privea prietenos. Am mers cu el în parc, parcul fiind acum o întindere fără sfîrșit. Am rămas surprins să văd mulți oameni cu brățări similare și cu dragoni de toate culorile, care se antrenau trăgînd cu foc în niște ținte roșii care se stingeau și se refăceau prin magie.

– Foc! Trage! Atacă! i-am spus eu dragonului. Am văzut că s-au aprins inițialele „F“ (foc) și „N“ (noapte), iar dragonul meu a tras cu o bilă mov, urmată de un fulger albastru. Atît eu, cît și ceilalți am rămas uimiți cînd am văzut cum fulgerul dragonului meu a distrus ținta în totalitate. În locul ei a apărut o pancartă pe care scria: „Cîștigător nivelul 1“.

Dragonul meu, căruia m-am hotărît să-i spun Fulgerul Nopții, s-a aplecat, m-am urcat pe el și și-a deschis aripile, pe care nu le observasem înainte. Ne-am înălțat dincolo de nori, unde mai mulți copii se întreceau. Am încercat să intru și eu în cursă, dar Fulgerul Nopții parcă nu înțelegea ce vreau. Mi-am amintit de brățară, m-am uitat concentrat la inițiala „V“ (vînt) și o rafală de vînt l-a făcut să zboare cu o viteză uimitoare. Nu-mi era frică, deoarece era un dragon de talie mare și simțeam că mă pot baza pe el. Odată ce am început să zburăm, eram de neoprit și am cîștigat cursa și, de asemenea, nivelul 2.

Acest joc pe care îl jucam împreună cu Fulgerul Nopții era parcă un joc video 3D pe care îl mai jucasem înainte, dar la care nu am mai simțit ceea ce simțeam acum. Așteptam cu nerăbdare să joc și nivelul următor, dar am aflat că jocul va continua a doua zi.

Întors acasă, am intrat în camera mea, m-am întins pe pat și m-am concentrat pe inițiala „N“ (noapte), cu speranța că mă voi trezi tot vrăjitor.

Radu N. SOFICA, clasa a V-a

■ Odată, pe cînd mă plimbam prin pădure, am văzut o urmă verde-fosforescentă pe jos. M-am luat după ea și am ajuns la un bătrîn, care părea vrăjitor. Acesta îmi spuse:

– Apropie-te fără teamă, eu sînt vrăjitorul Dragonului Lunii Pline. Eram sigur că un tînăr curajos ca tine va veni aici. Îți încredințez bagheta dragonului și sper că această carte de magie te va ajuta în lupta cu Vrăjitoarea Bad’ Hex.

– Nu înțeleg nimic. Care Bad’ Hex? Care baghetă magică? Care carte?

– Of! Pe Tărîmul Magic X a venit această vrăjitoare care a preluat conducerea poporului de vrăjitori, cu scopul de a distruge celelalte Lumi Magice: Betursis, Carasan, Venturisium, Marsicus. Poporul n-a fost de acord, așa că pe răzvrătiți i-a transformat în stane de piatră, cu care a decorat aleile palatului ei. Dar trebuie să o lovești pe vrăjitoare cu vraja X de la pagina 123.

Deodată, m-am simțit învăluit de magie și teleportat în lumea Magic X. Totodată, am simțit în mînă bagheta și cartea. Acolo am văzut o caleașcă și în ea o vrăjitoare grasă, slută, verde la față, iar privirile-i pline de ură și de scîrbă aruncau fulgere arzătoare în jur: era chiar Vrăjitoarea Bad’ Hex. La vederea ei, m-am pitit într-un colț, dar apoi m-am deghizat cu ajutorul baghetei magice într-un servitor de-al vrăjitoarei și am ajuns la Palatul Întunecat.

La vederea statuilor omenești, mai bine zis elfești, am încremenit în fața lor. Plin de teamă am rostit magia de depietrificare:

– Depietrificatum omenus, vitalis energicum X!

Elfii depietrificați mi-au mulțumit și, după această întîmplare, m-am ales cu o uimitoare și puternic înarmată oaste formată din elfi și uriași magicieni.

Am făcut un plan cu care să o atac pe vrăjitoare și pe oamenii ei. Lupta s-a produs pe la ora 10 dimineața. Cuvintele magice șuierau din parte în parte. La un moment dat, m-am întîlnit chiar cu vrăjitoarea. La vederea ei, am rostit vraja învingătoare:

– Xum distructionum, anticus sirviniatus, refitus itirigum!

Pe loc, vrăjitoarea începu să se destrame ca o țesătură prost lucrată. Dar, în același timp, și eu m-am trezit în pădurea din care am plecat, fără baghetă și fără carte.

Vlad COTOROGEA, clasa a V-a

■ Într-o zi friguroasă de iarnă, bunica făcea prăjituri cu vanilie și ciocolată. Mirosea atît de bine, încît nu m-am mai putut abține și am încercat să iau și eu una, dar bunica m-a prins și m-a certat. Eram așa supărată... am început să mă gîndesc la acea prăjitură... deodată, prăjitura a început să plutească spre mine! M-am gîndit: „Oare pot mișca și alte lucruri? Oare sînt vrăjitoare?“.

Curioasă, am încercat să mișc și alte lucruri, iar cu multă voință am reușit să mișc carți, telefoane și animale de pluș. Apoi am descoperit că pot să creez lucruri și, absorbită de această putere, am creat mai întîi o încăpere enormă și am împodobit-o cu plante care în loc de frunze aveau fructe și în loc de fructe aveau frunze, pomi înalți ca niște zgîrie-nori, tufișuri mari și mici, un cer mov care își schimbă culoarea în fiecare zi a săptămînii. Și tot așa am început să-mi imaginez tot felul de lucruri, cum ar fi un cîine cu trei capete pe nume Cerber, a cărui stăpînă eram eu, și un sat cu creaturi carnivore cu un corp făcut dintr-un stîlp de culoarea roz cu pete albastre și dungi mov, pe nume Browni, care se pricep foarte bine la vînătoare și erau dușmanii creaturilor ierbivore cu cap de elefant, corp de păianjen și coadă de șarpe. Stăpîna acestor animale eram tot eu. Mai exact, eu eram stăpîna tuturor ființelor. Să nu uităm de caii înaripați care au corn argintiu, numai că nu au corpul precum ceilalți cai. Au un corp în formă de „C“ și au picioarele din față în partea de sus a corpului și picioarele din spate în partea de jos! Oh, să nu vă spun de puii făcuți dintr-o bilă uriașă cu milioane de pene, care pot zbura mai sus decît un avion și care au picioare lungi. Ei se numesc Globini – păsări atît de mari încît pot ridica un elefant.

Am uitat să vă spun de viețuitoarele marine, cum ar fi șerpii giganți de apă, zei mari cu trăsuri trase de cai pe nume Hippocampus, femeile foci și iepuri de mare.

Acum să trecem la mașinăriile pe care le-am creat după ce toate triburile de animale s-au dezvoltat: bărcile care răspîndeau flori subacvatice peste tot sau mașinile zburătoare care înprăștiau praf magic și cu ajutorul căruia creșteau flori multicolore.

La un moment dat, am auzit vocea mamei spunîndu-mi: „Ioana, trezește-te! Trebuie să mergi la școală!“. Atunci mi-am dat seama că totul a fost doar un vis frumos.

Ioana OLARIU, clasa a V-a

■ Mi s-a spus că dacă de ziua mea îmi pun o dorință și suflu în lumînări, dorința mi se va îndeplini. Fiind pasionată de cărțile de istorie și fantasy, mi-am dorit să pot și eu să trăiesc într-una din ele.

Cum am suflat în lumînări, am simțit că viața mea se va schimba, că, pentru o zi, va fi diferită. A doua zi dimineața, m-am uitat în oglindă, poate că mă transformasem în spiriduș sau într-o zînă, dar nu era nimic ciudat la înfățișarea mea. Am început să-mi scutur plapuma, iar cînd am dat la o parte perna, sub ea se aflau o carte veche și o baghetă.

Am deschis cartea. Era mîzgălită, ruptă și mîncată de carii. Era o carte cu vrăji și părea destul de ușor de folosit. Mi-am ridicat în aer dulapul, am aranjat cărțile în bibliotecă și chiar mi-am făcut ordine pe birou. După ce am răsfoit cartea trei ore și jumătate, am găsit o vrajă de teleportare, cu ajutorul căreia te poți transpune în orice carte, film sau desen animat dorești. A durat ceva să pot face bine vraja, dar dintr-a treisprezecea încercare am reușit să ajung într-un roman nemuritor, o carte a cărei acțiune nu moare niciodată.

Așa am ajuns într-un regat îndepărtat din Evul Mediu. Intrînd pe porțile lui, locuitorii m-au recunoscut drept prințesa pierdută și, cum nu m-am putut opune, am devenit conducătoarea regatului.

Zi de zi îi ajutam pe acei oameni care, la rîndul lor, și ei erau cumsecade cu mine. Trecea timpul, iar zilele s-au transformat în șapte ani.

Odată, din întîmplare, am găsit pe fundul dulapului un cufăr în care se aflau cartea de vrăji și bagheta pe care le-am primit de ziua mea. Uitasem complet unde mi-era locul. Pentru că în carte nu era o vrajă de inversare, am căutat toată după-amiaza în biblioteca regatului. Am rupt bucata de pergament pe care se afla vraja, mi-am scos bagheta și am rostit cuvintele.

În cîteva secunde eram în camera mea. De la bucătărie se aude vocea mamei:

– Vii să mă ajuți? Te strig de șapte minute!

Ioana MAFTEI, clasa a VIII-a

■ Toți credem că viața de vrăjitor e una incredibilă și fascinantă. Însă nu e așa deloc... Fiind vrăjitoare, te confrunți cu diferite probleme. Vă spun asta eu... vrăjitoarea DNA. O vrăjitoare începătoare, însă destul de eficace cînd vine vorba de dușmani. Sînt sigură că o să ziceți că am o viață plictisitoare pentru că mă duc de dimineață la școală și mă întorc seara, dar vă înșelați. Am o biografie încîntătoare.

La fel ca orice vrăjitoare, am și prieteni, și dușmani. O zi de-a mea e una insuportabilă. În fiecare dimineață, trebuie să-i văd fața dușmancei mele de moarte, Mervedesa, care este o combinație între vampir și vrăjitor, mai exact un vampot. Mi-ar plăcea la nebunie dacă aș putea să fac o vrajă de invizibilitate, ca să nu o mai poată vedea nimeni. Și cum azi la Cursul de Actorie am învățat o vrajă „Ala bala dile’mala, / Fă invizibilă persoana!“, nu prea am de gînd să mai stau cu mîinile în sîn. Așa că o să încerc să văd dacă funcționează cu Mervedesa. Recit vraja și... funcționează!!! Am reușit după atîta timp să o fac să tacă. Însă acum trebuie să mă gîndesc ce inventez atunci cînd lumea va întreba unde este... Simplu! Le pot spune că s-a transportat în altă dimensiune.

Sînt sigură că în momentul de față nu vreți să deveniți dușmanii mei. S-a înserat așa că vă urez „Noapte înfricoșătoare!“ și la cît mai multe vrăji!

P.S. Atenție!!! Această pagină se va autodistruge în 10 secunde!!!

Marina CAVAL, clasa a VIII-a

Nu oricine poate să ia soarele de rază şi să îl mute mai înspre răsărit pentru că uită cum trece vremea, dar vrăjitorul lui Teo poate să facă asta şi în acelaşi timp are şi un VrăjiCard şi îşi face singur cumpărăturile la Mega-i-Magiq. Iar Horia ne propune să ne transformăm în libelule pentru o zi. Şi de ce nu? Au aripi frumoase!

wizOZ

Era o zi normală de miercuri, iar eu mă aflam în drum spre şcoală. Pe o stradă cu case vechi, dau peste trei bătrîne posomorîte, care insistă să le ajut să ajungă acasă la ele. Pornind în urma lor, mă ameţea modul în care ele îmi spuneau să o iau la stînga, la dreapta, în spate, în sus. La un moment dat, nu mai puteam să îmi simt corpul, timpul trecea foarte repede, iar toată lumea parcă vorbea o limbă străină. Simţeam că ochii mi se închid...

Deodată, mă trezesc în faţa unui cazan plin cu un lichid verde, stînd pe jos, iar bătrînelele pe care le-am ajutat mai devreme sînt şi ele acolo. Mă forţează să beau o serie de băuturi care mai de care mai dezgustătoare şi, după ce termină cu mine, îmi zic, mai în glumă, mai în serios, că în ziua de Halloween voi avea şi eu puteri de vrăjitor. Întreb de ce eu, de ce doar pentru o zi? Nu primesc nici un răspuns. În schimb, nu apuc să mai zic ceva şi una dintre ele ia o tigaie de pe masă şi mă loveşte în cap.

Atrecut destul de mult timp de atunci şi m-am tot întrebat dacă a fost reală întîmplarea ori am înnebunit eu. Astăzi este ziua cea mare, e Halloween-ul. Voi afla cît de nebun sînt!!! Mă trezesc repede, deocamdată nimic neobişnuit nu s-a întîmplat.

Deodată, o mătură-majordom intră cu micul dejun, zîmbeşte larg (aţi mai văzut zîmbet de mătură?) şi mă serveşte respectuos:

– Poftiţi, domnule!

– Tu! Tu... tu vorbeşti?! întreb eu speriat.

– Da! Sînt mătura ta majordom!

Complet uimit, dar necrezîndu-mi ochilor, merg la baie să-mi dau cu apă pe ochi. Cînd să mă uit în oglindă, văd că nasul meu era gigantic şi plin de bube, exact ca al unui *vrăjitor*. Ştiu că trec printr-o perioadă mai complicată a vieţii, pubertatea, dar nici chiar aşa. Totuşi, mătura era reală, iar bubele prea mari! Deci, nu sînt nebun!

Mă uit la ceas şi realizez că am întîrziat mult la şcoală şi am pierdut autobuzul. Dar sînt vrăjitor! Aşa că am apucat soarele cu mîna şi l-am mutat mai spre dimineaţă, iar autobuzul... cine are nevoie de el, cînd ai ultimul model de mătură dotată cu mîner de nanofibră de carbon şi frînghii din coamă de unicorn, plus un mic compartiment cu pastă de dinţi şi apă de gură... în caz că e nevoie...

– Nu am nevoie de şcoală,
sînt un V... Vră... v... off!

Ajungînd la şcoală, realizez un lucru extrem de important... Cine mai are nevoie de şcoală, sînt vrăjitor!

Mă întorc repede acasă, mama se uită la mine mirată şi mă întreabă:

– Ce-i cu tine de te-ai întors aşa de repede de la şcoală?

– Nu am nevoie de şcoală, sînt un V... Vră... v... off! Tocmai mi-am dat seama că nu am voie să spun nimănui asta, aşa că am continuat propoziţia în alt mod: mi-am uitat ghiozdanul acasă!

Trebuia să mă duc altundeva să îmi petrec ziua... Pentru aşa o zi ar merge restaurantul orcilor, unde o să mănînc o supă de trol cu ficat de centaur.

Mă uit la ceas şi realizez că e deja ora 12, aşa că trebuie să aflu unde este sectorul vrăjitorilor. Oare unde eram cînd le-am ajutat pe bătrînele? AAAAha! Eram pe strada cu case vechi, mă duc acolo... Totul parcă era diferit... oameni îmbrăcaţi ca în secolul al XIX-lea, clădiri la fel de vechi, dar cu tencuiala proaspătă.

Cu un sentiment ciudat de *déjà-vu,* înţeleg că sectorul vrăjitoarelor e la stînga, dreapta, dreapta, stînga, dreapta, stînga, stînga, dreapta, dreapta, dreapta, jos, sus, jos, sus, în nori, peste nori, sub nori, lîngă nori, peste curcubeu, la dreapta după bulevardul spiriduşilor, la sud de sectorul zînelor şi... am sosit.

Peste tot, diferite vrăjitoare şi magazine. Magazinele cele mai mari erau: CAZAmbient „cazanul casei tale“, unde aveau cazane verzi, roşii, purpurii, roz cu fundiţe roz, albastre cu pete negre, mari, mici de 12 litri, ovale, rotunde, pătrate, în formă de lampă şi unul în formă de buburuză?... E la promoţie! Mega-i-Magiq, unde chiar au copite de cai verzi pe pereţi, aripi de Pegas invizibile şi, mai nou, You-go-fiber, iaurtul care dublează viteza, dacă ai mătură eco. Mai încolo, Maturarri, magazin roşu aprins de fiţe, mătura de cea mai mare viteză! Au mături hidrodinamice, aerodinamice, unicornodinamice şi de toate felurile. Mai ţineţi minte că am zis că am ultimul model? De fapt, acum 4 minute şi 32 de secunde a apărut ŞiMaiUltimulModel de mătură: Boogatti Maturon, care a întrecut modelul precedent cu 12 mm/s! *Trebuie să mi-l iau!* Acum!

Dar înainte să pun mîna pe VrăjiCard, văd, *văd!*, eMagic, raiul vrăjitoriilor cu comandă online şi plata în rate vrăjitoreşti. Acolo, locul e plin de mii şi mii de *device*-uri. Mă opresc cîteva clipe lîngă WII-zard, Consola vrăjitorilor, cu grafica mai bună ca în realitate, cu două baghete magice cu accelerometru şi bluetooth! Apropo de asta, să vă spun o poveste: prima oară cînd a apărut bluetooth pe piaţă, vrăjitorii au crezut că oamenii au descoperit magia şi o folosesc pe post de divertisment, atît de magic este! Doi paşi mai încolo, văd ultimul model de Telefon Vrăjitoresc, upgradat cu cele mai noi poţiuni de pe piaţă (cred că are şi cîteva de pe piaţa vrăjitoriei negre) şi cu bluetooth. Decid să arunc o privire la sistemul de operare WizOZ de pe el şi, imediat, sînt complet captivat. Mă joc în continuu, două, trei, patru ore!!! E tîrziu, bateria începe să se descarce, semn că mă joc de mai bine de 12 ore. Oare cît s-a făcut ceasul? Şi atunci îngheţ. Unde mi-s bubele de pe nas? Doar cîteva coşuri amărîte... Toată ziua mea ca vrăjitor am folosit-o jucîndu-mă pe wizOZ!

Doi bodyguarzi de la poliţia vrăjitorească mă iau pe sus şi ţîşnim în stradă. Sus, jos, sus, jos, dreapta, stînga, dreapta, stînga... Mă aruncă în faţa casei, cu măturonul după mine. Măcar atît! Apuc măturonul, îl încalec, dar... e o simplă mătură de plastic. Nuuu!!!

***Teo NEGUŢ**, clasa a VIII-a, Şcoala Europeană, Bucureşti*

Cînd oamenii erau libelule

Dacă aş fi vrăjitor pentru o zi, i-aş face pe oameni libelule, libelule care îşi trăiesc întreaga viaţă într-o zi. Libelule de toate culorile: verde crud, albastru indigo, roşu sîngeriu şi galben auriu. Libelule de toate mărimile: mici cît gămălia unui ac sau mari cît un deget arătător. Libelule cu aripi delicate şi fragile, străvezii, pudrate cu sclipici, şi cu ochi mari, sticloşi.

Libelulele mele vor uita să fie răutăcioase cu celelalte libelule, înţelegînd că timpul este prea scurt ca să-l irosească cu aşa ceva. Vor uita să fie nemulţumite de viaţa lor şi vor aprecia fiecare experienţă pe care o trăiesc. Vor uita să se poarte urît unele cu altele, nemeritînd să-şi petreacă timpul astfel. Vor uita să fie arogante, deoarece o viaţă petrecută însingurîndu-se de celelalte surate nu e una tocmai fericită. Vor uita să fie avare, bogăţia adunată peste zi neputînd să fie una impresionantă şi nici de folos în scurta lor viaţă. Vor uita să-şi neglijeze copiii-libelule, puţinele momente petrecute cu ei fiind nepreţuite. Vor uita să fie ursuze, preferînd o unică zi veselă şi senină, uneia posomorîte. Vor uita să fie preocupate de putere şi măreţie, înţelegînd că cel mai important lucru este fericirea din suflet. Vor uita să fie leneşe, deoarece, în cazul lor, nu există o zi de mîine pe care să laşi ce ai de făcut astăzi. Vor învăţa să se bucure de un răsărit sau de un apus de soare, care în lumea lor durează cît o eternitate. Vor învăţa să fie generoase, pentru că asta le va face să se simtă împlinite. Vor învăţa să fie pline de compasiune cu celelalte, încercînd să dea mereu o mînă de ajutor. Vor învăţa să se bucure de fiecare rază de soare şi adiere de vânt care le atinge aripile. Vor învăţa să fie înţelegătoare cu suratele lor, ştiind că fiecare dintre ele încearcă să-şi trăiască propria viaţă la maximum. Vor învăţa să-şi trăiască viaţa responsabil, ştiind că au la dispoziţie doar o zi şi că nu există o a doua şansă pentru ele. Vor învăţa să savureze fiecare mică bucurie pe care le-o va oferi fiecare moment al unei vieţi atît de scurte. Vor învăţa să fie mai înţelepte cînd iau decizii care pot afecta iremediabil viaţa lor sau cea, la fel de fragilă, a suratelor. Vor învăţa să aprecieze şi să înţeleagă fiecare situaţie trăită, iar experienţa acumulată se vor strădui să o transmită urmaşilor.

Voi rupe vraja
exact înainte de a se termina ziua.

Ce nu ştiu eu este dacă vor învăţa să aibă răbdare. Mă gîndesc că-i greu să ai răbdare, cînd tot timpul pe care îl ai în faţă nu este mai lung decît o zi. Mă gîndesc că e greu să-ţi faci timp pentru toţi cei la care ţii. Mă gîndesc că este greu să faci toate lucrurile pe care ţi le doreşti, acestea fiind parcă cu atît mai multe cu cît ai mai puţin timp la dispoziţie. Mă gîndesc că este greu să-ţi găseşti puţin timp măcar pentru o scurtă concluzie la finalul zilei. Mă mai gîndesc că toate cele de mai sus ar putea să le facă nefericite pe iubitele mele libelule şi nu am dorit asta nici o secundă. Aşa că o să rezolv problema ca un adevărat vrăjitor. Voi rupe vraja exact înainte de a se termina ziua. Oamenii vor avea timp astfel să reflecteze asupra vieţii lor şi asupra modului în care şi-o trăiesc, dar vor păstra în memorie pentru totdeauna amintirea fragilităţii ei, de pe vremea cînd erau libelule.

***Horia MURARU**, clasa a VI-a, şcoala Little London, Bucureşti*

Vrăjitorii și vrăjitoarele au o mare problemă de cîțiva ani: uită rețete, pentru că s-au modernizat, și-au transcris totul în calculator, dar acestea se strică destul de repede, așa că prietenii noștri de la Școala Europeană s-au gîndit să le dea o mînă de ajutor. Vă prezint rețete antice, dar și cîteva din cele mai noi invenții de pe piață!

La ora de poțiuni magice

■ Într-o dimineață caldă de vară, stăteam întinsă pe canapeaua din casa bunicilor. Mă plictiseam atît de tare, încît ignoram cîinele, Codiță, care îmi rodea pantofii. Nu aveam ce să fac. Prietenii mei locuiau în celălalt capăt al orașului, iar bunica nu putea să mă ducă pînă acolo, deoarece era prinsă în treburile gospodăriei, iar bunicul era plecat la pescuit. Atunci, bunica veni cu o idee:

– Haide, du-te să citești în bibliotecă!

– Avem o bibliotecă? am zis eu.

– Da. Cînd eram de vîrsta ta – mi-a zis bunica –, obișnuiam să îmi petrec timpul în bibliotecă. Așa că, hai, du-te! Vei avea mari surprize.

– Mulțumesc, bunico, de idee. Și am fugit, curioasă, la etaj. Acolo, m-am oprit în fața unei uși imense, cu modele aurii. „Asta e biblioteca!“, mi-am zis în sinea mea și am deschis ușa.

Era o cameră imensă, plină de cărți. Am văzut o carte cu o copertă roșie, din piele. Am ridicat-o și am citit titlul: *Răzbunarea dovlecilor și a fantomelor*. Entuziasmată, am început să o citesc. Cu cît mă apropiam de sfîrșit, cu atît era mai interesant. Nu știu de ce, dar mîinile și picioarele îmi tremurau îngrozitor, încît de-abia mai puteam să țin cartea în mînă.

Cînd eram pe cale să termin, pielea mi s-a făcut roșie și fierbinte. Cînd am citit și ultimul cuvînt, toată camera a fost invadată de o orbitoare lumină aurie. Am deschis din nou ochii și... nu mi-a venit să cred! Purtam o rochie sau, mai bine zis, o robă roz, o pălărie înaltă și țuguiată la capăt și niște cizme, tot roz.

M-am uitat în palmă. Era desenată o baghetă magică. Am deschis cartea la pagina 333 și am citit: „semnul vrăjitorilor era o baghetă desenată în palmă“. Eram o vrăjitoare?

M-am sprijinit ușor de masă, întrebîndu-mă ce să fac, cînd un curent magic m-a ridicat pe sus, ca pe o pană din pălăriile de vrăjitoare. M-am rostogolit de vreo trei ori, apoi mi-a răsărit în mînă, ca din senin, o baghetă, iar în sufragerie, o maimuță imensă de jucărie.

– Uau! Chiar mă pricep să fac vrăji. Ha, ha, ha! Ar trebui, totuși, să învăț niște vrăji mai serioase. Zis și făcut.

După îndelungi meditații, am ajuns la următoarea vrajă. Vă previn însă: Nu faceți asta acasă!

Vrajă de scîrboșenie

– cinci ochi de caracatiță bîntuită;

– șase moluște putrezite în sos de meduză friptă (pentru a face gustul mai sărat);

– un pahar cu vomă de fantomă de pește mort de o sută de ani;

– trei fire de păr de vîrcolac de pînă la un metru lungime, vopsite în verde (ca să nu fie gustul prea acru);

– zece oase de *zombie* subacvatic;

– patru capete de mătură învelite într-o pînză de păianjen (a se include și păianjenul, pentru ca poțiunea să fie albastră);

– sînge galben de schelet;

– intestine de fantomă;

– sudoare de monstru „Milono“.

Opțional

– compot de unghii de vrăjitoare, expirat de 90 de ani;

– douăzeci de degete – murătură cu sos picant (pentru miros).

Efect

Realizarea unei fantome cu miros de moarte, care știe să jongleze și să ardă gume de șters. E o experiență grozavă de vrăjitoare!

Ei! Ce părere aveți de prima mea vrajă?

Teodora NACEA

■ Dragi cititori, avînd în vedere că se apropie o mare sărbătoare (știți voi care), vă voi învăța să pregătiți o minunată rețetă. Vă asigur că a fost probată și că rezultatele sînt terifiante. Avem nevoie de: trei cazane de usturoi, șase linguri de zahăr, șase pahare cu lapte, o cană plină cu ceapă tăiată (cît de iute se poate), un kilogram de sare și, cel mai important, făină (integrală).

Totul trebuie amestecat, în sensul acelor de ceasornic, de 12 ori. După ce ați terminat, puneți 12 plicuri cu drojdie și lăsați 12 luni afară. Nu contează dacă plouă sau nu, dacă e soare sau nu.

După aceea, puneți amestecul într-un vas și adăugați 12 linguri de apă, punîndu-l apoi la congelator 12 ore.

Scoateți poțiunea și o dați prin blender. Compoziția va avea aspect cremos.

Efecte:

Dacă o mîncați în această stare, veți deveni un iepure cîntăreț, cu o chitară numai și numai din morcovi.

Dacă mai adăugați în blender 12 cazane de apă, veți găsi pantofii dvs. preferați, în frigider, lîngă ciorbă.

Compot de unghii de vrăjitoare, expirat de 90 de ani...

Dacă se întîmplă să nu vă funcționeze radioul și vreți să ascultați muzică, adăugați 12 borcane cu suc de roșii și mîncați întreaga poțiune. Veți începe imediat să cîntați melodia favorită.

ATENȚIE!

Dacă adăugați chiar și puțin în plus, veți avea: buline verzi pe mînă, ochii albaștri cu violet, două capete pictate cu roșu, galben și negru.

Dacă adăugați mult mai mult decît este nevoie, nu se va întîmpla nimic.

Trebuie, totuși, să mărturisesc că nu știu care este rostul acestei poțiuni, dar, dacă o veți încerca, vă garantez o distracție nemaivăzută.

Ah, am uitat să vă atenționez! Nu încercați acasă! Doar un vrăjitor adevărat ca mine ar putea!

Andreea POPESCU

■ Era o zi ploioasă de vară, cînd, cotrobăind prin podul casei, am găsit, pe fundul unei lăzi vechi, o carte cu un aspect cam ciudat. Am deschis-o, am citit primele rînduri și, deodată, m-am trezit îmbrăcată cu o robă ca de vrăjitoare, cu o pălărie și călare pe mătură.

M-am trezit în orașul ce am aflat mai tîrziu că se numește *Orașul Vrăjitorului*. Am întîlnit tot felul de vrăjitori și vrăjitoare, care mai de care mai ciudați. M-am bucurat cînd am găsit acadele, dar aveau gust de dovleac și formă de păianjen.

La un colț de stradă, o arătare striga:

– Veniți și înscrieți-vă la concursul de vrăji! Un dolar francochinelir biletul!

Am zis: de ce să nu încerc? M-am dus, m-am înscris și am întrebat:

– Ce trebuie să prezentăm?

– O vrajă uimitoare, incluzînd ingrediente și efecte, îmi spuse creatura ciudată.

Dar nu credeam că știu vreo vrajă. Cu toate acestea, am început să scriu. Iată rezultatul:

Rețeta:

– o pereche de picioare de broască putrezită;

– un fir de păr al colegei mele, Teodora;

– un cadavru și o ureche a trolului vrăjitoarei Diana, o altă colegă;

– un cap de trol;

– un dinte de capră și unul de șoarece;

– o oaie moartă și un deget – tot de la Teodora;

– o limbă de curcan posedat.

Eram emoționată. Am pus toate ingredientele într-o oală și am fugit la concurs. Eram prima. Prezentatorul m-a invitat în scenă. Am amestecat toate ingredientele, iar degustătorul de poțiuni a încercat-o. Pe loc s-a transformat într-un schelet cu cap de trol, cu un fir de păr în cap, niște picioare de broască, urechi ciudate, cu o mînă în formă de picior de vacă și una de oaie.

Cînd să ajung să iau premiul, m-am trezit înapoi acasă. A fost o experiență... vrăjitorească!

Ana-Maria CRISTEA

■ Într-o magică zi de iarnă, domnul Wigeli, profesor la Academia de Vrăjitori, mergea liniștit către academie.

– Bună dimineața, clasă! Astăzi vom învăța despre vraja de atenție în clasă.

– Dar cum se poate ca noi să facem o vrajă de atenție? zise un viitor vrăjitor.

– Dar am putea să adăugăm atenției noastre un plus. Nu-i așa?

– Da!!! Așa este, ziseră toți în cor.

– Deci, dragi elevi, vă rog să fiți atenți pentru a reuși această poțiune. Este nevoie ca fiecare să aibă cazanul pregătit.

– Dar eu nu îl am la mine, zise un elev distrat.

– Vei lucra cu Annia. Să începem: Mai întîi punem în cazan apă și săpun, apoi adăugăm atenție dozată la maximum. Ca să o facem comestibilă, turnăm un gram de praf magic și puțină cerneală. Punem la foc maximum trei minute și... gata! Am terminat poțiunea!

– Acum trebuie să o bem? întreabă unul mai temător.

– Desigur.

Așa a procedat domnul Wigeli pentru a-și face clasa să nu se mai joace pe sub bănci, cu pixurile și creioanele, rămînînd astfel, de atunci, mereu atenți.

Matei PĂSCUȚ

Au făcut vrăji pentru voi copiii din clasa a V-a de la Școala Europeană, București

Mara a vrut să schimbe o fabrica de amoniac într-o fabrică de ciocolată, acum că tot era în paragină. Sara nu citeşte etichetele de pe sticluţele misterioase pe care le găseşte şi suferă consecinţele. David e un vrăjitor modern cu mătură cu GPS şi telefon cu touchscreen.

Şvubelti-Şvup şi alţi vrăjitori

– inventate de copiii din clasa a V-a de la Şcoala „Hermann Oberth“, Voluntari –

■ Era o după-amiază frumoasă, cînd am decis, împreună cu părinţii şi sora mea, să plecăm la bunici, la Galaţi. Aşa că ne-am făcut bagajele şi ne-am urcat în maşină. De obicei, eu mă plictisesc de moarte în maşină, însă acum, ştiind că este ziua de Halloween, mă gîndeam la dulciurile pe care le voi primi după ce voi bate din uşă în uşă. Urma să mă deghizez într-un vrăjitor de excepţie. În portbagaj aveam pregătite hainele de Halloween şi culorile pentru faţă. De-abia aşteptam să bat la uşile vecinilor, să primesc dulciuri şi să le împart cu familia mea, mai ales cu sora mea mai mică, care se bucura nespus de tare cînd împărţeam dulciurile cu ea.

Am ajuns la mijlocul drumului, la Slobozia. Deodată, mi-am amintit de fabrica de amoniac care era în paragină. Mi s-a trezit dorinţa de a transforma acea fabrică într-una de ciocolată. Cînd am ajuns pe acea stradă, mi-am dorit acest lucru atît de tare, încît le-am zis părinţilor să oprească de-ndată maşina. M-am dat jos şi am simţit o putere extraordinară în mine. Îmi doream atît de tare să transform mormanul de fiare vechi, încît am ştiut dintr-odată că pot înlocui acea ruină cu o fabrică de *ciocolată!* Am luat un băţ în mînă, în loc de o baghetă magică, şi am început, ştiind cum fac vrăjitorii adevăraţi, să rostesc următoarele: „Abracadabra, unu, doi, trei, / Acum se transformă fabrica dărăpănată, / Într-o fabrică de ciocolată, hei!“.

Deodată, am simţit cum prin braţul meu a trecut un curent puternic, ca să explodeze în mîna mea. Băţul s-a transformat într-o frumoasă baghetă de magie mov. Şi-apoi a apărut, ca un castel, o neasemuită fabrică de ciocolată. Nu puteam să cred una ca asta, aşa că m-am frecat la ochi ca să fiu sigură. Era adevărat! Părinţilor mei şi surorii mele nu le venea să creadă.

– Nemaipomenit! strigară ei.

Am intrat cu toţii în fabrică şi am observat cu uimire că acolo erau deja oameni care lucrau. Munceau toţi la dulciurile pe care mă gîndeam să le împart copiilor săraci. Fiindcă, da, sînt mulţi copii care nu primesc ciocolată nici de sărbători.

Morala: Credeţi în ceea ce vă doriţi, pentru că se va împlini.

Mara Luigia ROPOTĂ

■ Într-o seară de noiembrie, cînd eram foarte răcită, am găsit în debara o sticlă de o formă aparte, cum nu mai văzusem niciodată. Pe ea scria „Atenţie! Efecte secundare: verzită, cap de rodie, vrăjitorită“ şi alte efecte secundare minore.

Fără a ţine cont de avertisment, am băut o gură din conţinutul sticlei misterioase şi am adormit pe loc. A doua zi de dimineaţă, cînd m-am trezit, eram toată verde. Am ridicat sticla de pe jos şi am mai citit o dată ce scria pe etichetă. Te pomeneşti că dădusem peste o poţiune magică? N-a trebuit să aştept prea mult răspunsul, fiindcă mi-am dat seama deodată că mi se decolora pielea. Ceva, de parcă ar fi crescut brusc forţa gravitaţională, mă trăgea tare în jos. Mai mult, nu era totul în regulă nici cu capul meu. Am dat să mi-l pipăi şi am simţit o suprafaţă lucioasă asemenea unei rodii. Asta ţineam eu pe umeri? O rodie uriaşă? De fapt, nu era aşa de rău. Ba chiar îmi plăcea, pentru prima oară puteam să fiu propria mea masă. Am vrut să iau puţin din rodie, dar n-am făcut decît să mă zgîrii, fiindcă reapăruse capul meu obişnuit. Eram puţin dezamăgită: oare rodia aceea fusese cît de cît gustoasă?

Cînd mă întrebam asta, apăru în spatele meu o capră zburătoare, un porcuşor pe nume Cocică şi o mătură din versuri. M-am îmbrăcat repede, l-am pus pe Cocică lîngă mine, după care am încălecat amîndoi pe versomătură. Nu mă îndoiam că eu eram vrăjitorul, iar Cocică mă însoţea ca învăţăcel. Unde să-l duc mai întîi? La cîţiva scriitori mari ai lumii, desigur.

Primul scriitor faimos pe care l-am întîlnit a fost Mark Twain, care tocmai lucra la o carte care-i dădea mari bătăi de cap. Îl amuzau băieţii despre care scria, aşa că urma să o intituleze: *Aventurile lui Tom Sawyer*. După ce am făcut cunoştinţă, am băut puţin ceai împreună. Cum nu voiam să-l deranjăm, ne-am luat destul de repede la revedere.

Am ajuns apoi, cît ai zice Cocică, la Cornelia Funke. Tocmai termina de ilustrat *Călăreţul dragonilor*. După ce ne-am împrietenit, ne-a invitat să mîncăm ştrudel cu mere. Normal că ucenicul meu, porcuşorul, a cerut porţie dublă. Dar cum doamna Funke se chinuia să deseneze şi coperta, n-am rămas prea mult nici aici. După ce i-a dat lui Cocică provizii pentru drum, eu i-am comandat versomăturii să ne ducă la Charles Dickens. La el era vară, deci era greu de înţeles cum de începuse să scrie *Poveste de Crăciun*. S-a întrerupt din lucru pentru noi şi ne-a primit cu braţele deschise. A vrut chiar să ne dăruiască un manuscris de-al lui. Cînd să-l luăm, bucuroşi nevoie mare, efectul secundar de vrăjitorită dispăru. Mătura din versuri împietri şi se sparse în bucăţi, odată cu gazda noastră. Eram din nou în camera mea.

– Ţi-a plăcut, Cocică? l-am întrebat pe porcuşorul care stătea lungit pe covor.

– Groh, groh! mi-a răspuns el.

Sara ZAPODEANU

■ Mă cheamă Lobodaro Oradobol, dar puteţi să-mi spuneţi, mai simplu, Lolo. Sînt cel mai lung din lumea asta, deoarece am 1,2 m. Deţin 20 de animale domestice, 44.444 de animale sălbatice şi 1 animal marim. Am dat 23 de doctorate marţiene, am studiat facultatea de vrăjitori şi am făcut cursuri pe Terra. Trăiesc doar un an, dar acel an al meu are 1.234.567.890 de luni. Locul meu e pe Marte. De fapt, locuiesc pe Marte, dar îmi fac vacanţele pe Pluto.

Vizitez Terra o dată pe lună, deoarece acolo e mai puţină populaţie şi e mai linişte şi mai plăcut. Mijlocul meu de transport este Lebăda Marţiană. Mànînc un cartof pe zi, fiindcă trebuie să rămîn slab. Preocuparea mea este salvarea oamenilor de moarte şi boli.

Ca oamenii tereştri să rămînă vii, au nevoie de medicamente marţiene simplificate. Or, asta numai cei ca mine pot să facă, fiindcă vrăjitorii tereştri nu ştiu decît să-i amuze pe copii. Medicamentele sînt trimise prin teleportare la Spitalul de urgenţă. Mă ajută un pămîntean numit Cristal Bărboiu. Culoarea mea preferată este violet-indigo. De pe planeta mea voi aduce 30.000 de roboţi marţieni care să le rezolve copiilor temele.

Poate ar mai trebui să ştiţi cîte ceva despre viaţa de pe Marte. Toţi marţienii au barba de 3 metri, ochi indigo, urechi de 50 de centimetri şi îşi închipuie că sînt înalţi ca brazii. Apele marţiene sînt indigo şi au 100 de grade. Pe Marte sînt numai cîmpii. Copacii au exact 150 de fructe. Marţienii sînt cei mai buni la calcule matematice. De obicei, marţienii călătoresc cu rachete de 60.000 de locuri. Limba pe care o folosesc se numeşte marţena. Marţienii trăiesc doar o zi marţiană. Cei mai mulţi marţieni studiază la facultatea de magie medicală.

Filip POPESCU

■ Dacă aş fi vrăjitor pentru o zi, m-ar chema Vrăj-Xtreme. Aş fi un vrăjitor bun care-i apără pe oamenii nevinovaţi şi distruge Răul..., mă gîndeam în timp ce mă îndreptam spre magazin să cumpăr de-ale gurii. Am intrat, am luat un coş şi am mers să caut iaurt, covrigei, unt, o prăjiturică Kinder, pîine şi alte bunătăţi.

Cînd am ajuns la standul cu pîine, am văzut uşa de la depozitul magazinului deschisă. De acolo a ieşit un om îmbrăcat în costum de vrăjitor. L-am întrebat:

– De ce sînteţi îmbrăcat în vrăjitor?

– Eu sînt un vrăjitor!

În mintea mea ziceam: „Şi vrei să te cred?“. Aşa că am plecat de acolo cu pas lent, uitînd complet de pîine. „Vrăjitorul“ s-a ţinut după mine explicîndu-mi teoria chibritului, cum că el, chipurile, este vrăjitor.

– Ai vrea să fii magician? a sfîrşit el prin a mă întreba.

– Cine n-ar vrea?

– Eu! M-am plictisit. N-ai vrea să facem schimb, adică eu să fiu tu şi tu să fii eu?

– Adică eu să fiu vrăjitor şi tu să fii om?

– Exact! Vrei? Te rog, aş dori să fiu şi eu, măcar pentru o zi, un cetăţean obişnuit.

– Bine, fie, dar nu prea cred că se poate una ca asta.

– Atunci, priveşte! Vei fi un vrăjitor bun care-i apără pe oamenii nevinovaţi şi vei distruge Răul.

– Sînt pregătit.

– Hocus-pocus! a spus devenind un om normal. Mi-a dat apoi o carte pe care scria ceva de genul acesta „?!$#@%7^* $%#* ^@$!?*&^%$#@“. Asta însemna: „Vrăjile cele mai cunoscute“. Am ştiut să citesc asta pentru că – ia te uită! – acum eram eu vrăjitor şi ştiam limba vrăjitorilor. După ce mi-a mai pus în mînă şi o mătură-motocicletă zburătoare, a fugit afară din magazin şi a ţipat în gura mare:

– Sînt un om normal! Iuhuuu!

Toţi s-au uitat ciudat la el. Pe expresiile feţelor lor se putea citi: „Ce-i şi cu nebunul ăsta?“.

Noroc că l-am ajutat eu, trăgîndu-l sus, pe mătura-motocicletă. Pe drumul spre casă l-am întrebat:

– De ce nu te-ai transformat singur în om?

– Din două motive. Primul motiv este că, fiind om, nu mai puteam să mă transform la loc în vrăjitor şi al doilea motiv este că această vrajă nu se poate face de unul singur, fiindcă la mijloc e un schimb, îmi răspunse el.

– Aha!

Cînd am ajuns acasă, mi-am dat seama că trebuie să plec repede la serviciu. Eu sînt om de afaceri şi nu pot întîrzia. Cînd să-mi iau la revedere de la fostul vrăjitor, l-am întrebat:

– Dar pe tine cum te cheamă?

– Şvubelti-Şvup, mi-a răspuns el.

– Pa, Şvubelti-Şvup! i-am strigat eu.

– Dar... unde te duci? m-a întrebat el.

– La serviciu, unde altundeva?

– Nu mai trebuie să te duci la serviciu, pentru că eşti vrăjitor şi există un capitol „Primeşte bani“ în cartea de vrăji pe care ţi-am dat-o.

– Fantastic! am exclamat eu.

Imediat am căutat capitolul cu pricina la pagina 5991, cum îmi spusese Şvubelti-Şvup. Am rostit vraja scrisă acolo şi, deodată, au apărut 3500 de dolari pe masa din sufragerie. Ce frumos, o zi complet liberă!

Am deschis uşa, mi-am luat mătura-motocicletă şi m-am dus să-mi cumpăr un televizor cu *touchscreen*. Apoi, fără să stau pe gînduri, mi-am vrăjit o casă cu tot cu grădină. Pe dinafară arăta ca oricare altă casă din cartier, dar pe dinăuntru părea un castel.

Cum se făcuse seară, din clipă în clipă puteam deveni iar om. M-am grăbit şi am făcut nişte vrăji ca nici un om să nu mai fie nefericit. Toţi adulţii aveau servicii frumoase şi erau bine plătiţi. De atunci, nu au mai existat oameni nefericiţi. Iar Şvubelti-Şvup, după ce-a redevenit vrăjitor, a continuat să vină din cînd în cînd pe la mine. Nu încetează să-mi povestească despre cît de bine s-a simţit în ziua lui de simplu om.

David ŞTAVILĂ

Cînd pe Matei îl lasă mama să stea la computer doar jumătate de oră, acesta transformă 30 de minute în şase ore. Ah, ce-aş vrea şi eu să pot lungi intervalele de timp! Broaşte, vrăji de trasformat oameni în şoricei, teme care se fac singure... Matei le avea pe toate!

Cînd transformi profii în broaşte

„Toţi cei cărora le plac filmele cu Harry Potter, serialul *Familia Addams,* cartea *Vrăjitoarele,* scrisă de Roald Dahl, sau orice e legat de vrăjitorie pot veni pe 7 octombrie în piaţa centrală pentru un anunţ privind o descoperire făcută de savantul Harold Sesenberg în legătură cu vrăjitoria.

P.S. Nu-i acceptăm pe cei pasionaţi de trucurile lui Houdini, David Copperfield sau orice e legat de iluzionism."

Ce aţi văzut mai sus a fost un anunţ dintr-un ziar pe care îl luasem doar fiindcă era gratis. Îmi place să citesc ziare, deci l-am citit pînă la acest anunţ. Apoi, mi-am zis: ce poate fi mai tare ca asta? Poate au găsit vreo vrăjitoare îngheţată sau chiar pe Merlin!

Oricum, îmi plăcea Harry Potter, familia Addams nu văzusem în viaţa mea, însă Roald Dahl era unul dintre scriitorii mei preferaţi, deci citisem *Vrăjitoarele* şi era destul de tare. Problema legată de iluzionism nu era valabilă şi pentru mine. Mă uitam pe YouTube la trucurile lui Copperfield şi îmi plăceau, dar asta nu însemna că eram pasionat de iluzionism. Deci, avînd încă o săptămînă la dispoziţie, mi-am anunţat colegii, iar majoritatea s-au arătat interesaţi. Prin urmare, pe 7 octombrie, dimineaţa, eram deja acolo. Se adunaseră mulţi oameni. Apoi, un pitic cocoşat şi chel veni pe podium. Îmi amintea foarte bine de un film cu Scooby-Doo, pe care-l văzusem la 7 ani. Tipu' vorbi despre faptul că timp de atîţia ani se crezuse că tot ce era legat de vrăjitorie era adevărat. Dar acum aproape nimeni nu credea şi era mirat să vadă atîţia spectatori. Apoi îl invită pe Sesenberg pe scenă şi, la cum i se adresa, se pare că era majordomul lui sau ceva de genu'. Ştiu că aceste chestii sînt de mult dispărute în România, dar la cum arăta savantul, ziceai că venea din secolul al XVII-lea. Adică favoriţii, monoclul, tot ce avea pe el arătau de parcă era un lord. Apoi începu să vorbească despre faptul că a descoperit o poţiune care măreşte pentru un timp limitat acea parte de 5% a creierului, pe care o folosim pînă la 20%. Asta era uimitor, dat fiind faptul că eram de patru ori mai inteligenţi. Însă nu era totul. Poţiunea nu putea trezi 15% din creier decît dacă era adăugată o concentraţie din altă poţiune, care seta acea parte pe un anumit lucru: magie, inteligenţă, noroc, puteri psihice etc. Deci, cum îi plăceau poveştile cu vrăjitoare, a lucrat patru ani la poţiunea vrăjitoarelor şi zece la cea a creşterii inteligenţei folosite. Însă poţiunea nu era neapărat despre vrăjitorie, ci ceva asemănător, reprezentînd faptul că puteai avea control psihic asupra unei persoane sau materializa un lucru în faţa ta detectînd automat unde eşti. De aceea fusese în toate ţările pentru a da *gratis* poţiunea asta pasionaţiilor de vrăjitorie. Mamă! Asta era uimitor. Dar faza cu iluzionismul era valabilă, întrucît creierul ar fi putut controla foarte puţin lucrul acesta care nu era legat de magie adevărată, deci în timp ce joci poker îţi poate cădea un pachet întreg de cărţi din mîneci, apoi formînd un castel din cărţi sau făcînd să dispară Statuia Libertăţii şi să apară în spate nişte oglinzi uriaşe (iluzia optică...). Oricum, unii au negat că ar avea pasiune pentru iluzionism doar pentru că era interesant să-ţi foloseşti o parte din restul creierului într-un scop anume. Dar asta e – dacă vor să ia bataie pentru că au trişat la poker, treaba lor! La sfîrşit, s-a împărţit poţiunea şi s-a precizat că orice cantitate, oricît de mare sau mică, face ca efectul să dureze 24 de ore. Mulţi au dat sticla pe gît înainte s-audă asta şi au regretat imediat. Eu m-am dus acasă şi am luat o picătură cu pipeta. N-am simţit nimic, deci am spus, gîndindu-mă la treizeci de cutii cu Pizza Hut: „Shazam!". Faza e că în faţă mi-au apărut alea treizeci de pizze europene mari cu blat pufos şi cutii de ketchup dulce. Frate, să stau o noapte întreagă treaz cu pizza, mîncînd cît vreau! Ce-mi mai trebuia? A, da, să urmăresc primele cinci sezoane din *M.A.S.H.* (un serial de pe PRO Cinema). Şi aşa mi-am petrecut toată noaptea, fericit că timp de o zi aveam să fac tot ce doream. De fapt, toată chestia asta era mai degrabă o joacă de-a duhul fermecat. Dar stai! Duhul putea să-şi transforme profesorii care dau teste fulger sau teste neanunţate în broaşte? He, he!

Şi puf!
O broască apare pe biroul profesorului.

E dimineaţă. Luni, marţi, miercuri, nu ştiu. Mă doare-n cot, pentru că deja le spun caietelor să se uite la calendar, apoi la orar şi să se ordoneze aşa cum trebuie în ghiozdan. Mănînc o pizza, şi rămîn astfel doar cinci, şi plec la şcoală după ce le fac invizibile pe restul şi le pun pe televizor. Afară, văd tot felul de oameni zburători şi mături roz-bonbon. Mai sînt copii care merg cu dinozauri adevăraţi la grădiniţă şi adolescenţi conducînd un Jaguar sau un Lamborghini cu trei sute la oră, băieţi care fac surf pe un val holografic – un haos atît de plăcut! Să faci tot ce doreşti. Cînd ajung la şcoală, zboară o mătură pe fereastra de la clasa mea, din altele ies balauri, tot felul de chestii. Mă gîndesc să mai fac şi eu puţină magie, şi-mi apare un iPhone 5 în buzunarul stîng, cu cele mai tari jocuri gratis, mai ales că sînt din viitor. Adică, totuşi, Assasin's Creed 7 3D sună supertare! În clasă, fetele le arată celorlalţi că au downloadate viitoarele cinci sezoane din *Pariu cu viaţa* sau se laudă că au cîştigat un loc în tabăra Lala Band. Băieţii vînd autografe originale cu Chuck Norris (sau clona lui) şi dau mîna cu Bruce Lee, deşi tipu' a murit acum cîţiva ani (se pare că a fost un inteligent care a călătorit în timp şi nu s-a gîndit să-l aducă şi pe Tupac) sau se uită la *Expendables 4*. Da, toată lumea e fericită. Dar sună clopoţelul, profa intră.

– Test fulger!

Parcă ar fi un nume: Test Fulger. Un nume de tiran, de dictator, poate chiar asemănător lui Hitler. Dar privirile pline de ură nu există azi. În locul lor, nişte feţe zîmbitoare o privesc pe profa, care se-ntreabă ce naiba e cu noi de zîmbim cînd dăm test fulger. Şi puf! O broască apare pe biroul profesorului. Imediat se aud mai multe orăcăituri din clasele alăturate, prin urmare, se pare că toată lumea încearcă trucul cu broasca. Toată ora, testul fulger fu înlocuit de o petrecere dată în toată şcoala, la care au participat, desigur, şi profii de treabă. Restul se duseseră în cancelarie şi ţinuseră o şedinţă orăcăită, fără nici un sens, deoarece poliţia nu ar fi crezut că cineva ar fi transformat un om în broască, iar cînd era toată nebunia cu balaurii şi dinozaurii, ei avură, printr-o coincidenţă (chiar aşa să fie?), pauza de cafea. De fapt, veniseră şi nişte protejaţi ai profesorilor, dar şi ei sfîrşiseră la fel, iar cînd o să ajungă acasă şi o să spună că au stat în corpuri-broaşte şase ore, se ştie deja ce o să răspundă părinţii:

– Lasă, dragă, că nu poate fi aşa de rău la şcoală! Auzi, colegii tăi să-ţi spună că arăţi ca o broască!

O parte din noi s-au dus vizavi de şcoală şi au luat nişte milkshake-uri, pentru că vînzătorul dădea totul gratis (îl ameninţase careva cu o poţiune pentru a transforma oamenii în şoareci), şi apoi făceau o plimbare în Copou. Totul era perfect. La 14,30 m-am întors acasă. Mama mi-a zis că am voie să stau pe laptop o jumătate de oră. Ei bine, am făcut ca şase ore pentru mine să fie jumătate de oră pentru restul lumii, şi nu degeaba mă întrebau colegii cum de-i băteam atît de repede cînd mă duelam cu ei pe Metin2. În timpul ăsta, pe calculatorul lui tata se scria eseul la română, pe birou stiloul se gîndea cum să rezolve problemele la algebră, iar în laptopul mamei deja se forwarda proiectul meu pentru a-l trimite pe adresa mea şi a şterge proiectul din calculatorul mamei, care făcea spaghete. Temele electronice fură printate şi se aşezară frumos în folii şi apoi în ghiozdan. Gata cu treburile! Mă joc încă vreo trei ore pe Xbox 720 şi termin un joc. Dar, deodată, sună alarma la telefon. Scria: mai ai cinci minute. Imediat mi-am dat seama că în cinci minute totul se va spulbera. Apoi mi-am amintit că mai aveam sticluţa. Am căutat-o peste tot, dar nu era nici urmă de ea. Şi chiar atunci mi-am amintit că puteam folosi magia. Dar sună telefonul.

– S-a terminat, omule!

Asta e. Mă aşez trist în pat. Nu tu petrecere, nu tu teme făcute singure, nimic. A fost prea scurt. Măcar a mai rămas pizza. Magia nu se pierduse la ea. Am luat cutiile şi le-am pus pe pat. Mă aşez pe pat şi iau o felie. Însă simt ceva sub capul meu, parcă făcut din sticlă. Dîndu-mi seama ce e, o iau de sub pernă, o pun pe masă şi mă sui din nou în pat, mîncînd cu plăcere felia de pizza. Afară e linişte. Se pare că sînt singurul care şi-a luat doza cu pipeta. Ceilalţi nu mai au. Problema este că mîine toţi vor vrea din ea. Trebuie să fiu atent să nu se observe că eu transform profii în broaşte.

Tudor Matei BĂRHĂLESCU, *clasa a VII-a, C.N. „Costache Negruzzi", Iaşi*

Andra e o vrăjitoare foarte amabilă, care se îndură de suratele ei fără inimă sau cu una otrăvită ca merele roşii din Albă-ca-Zăpada, le ajută să găsească calea cea dreaptă, pentru că e inutil să fii cel rău. Cred că ştiţi cu toţii bancurile cu peştişorul de aur, dar nici măcar Bulă nu s-a gîndit să aleagă să fie vrăjitor, ca Alexandru.

Rău cu rău, dar mai rău fără rău?

E ziua dinaintea Halloween-ului. M-am gîndit atît de mult la ce costum să-mi fac, încît nu mi-a mai rămas timp să mă pregătesc. Aşa că mă apuc să caut printre costumele mai vechi şi găsesc în fundul dulapului o mantie neagră, veche şi ruptă de vrăjitoare. Ciudat că pînă acum nu am observat-o! Oricum, plictisitor! Niciodată nu mi-au plăcut vrăjitoarele. Scot mantia şi încep să mă uit la ea. Are ceva interesant. Ceva ciudat. În dulap părea neagră, dar acum e verde! Mă duc mai aproape de geam şi încep să văd prin ea. Aha! O pun pe mine şi mi se pare mai grea decît înainte. De ce o fi aşa grea? O cercetez mai bine şi găsesc un buzunar secret. Caut în el şi dau peste o carte foarte mare şi grea. Cum o fi încăput acolo?

Încep să răsfoiesc cartea şi văd cîteva poze care mi se par foarte cunoscute. Aha! Sînt poze cu vrăjitorii despre care am citit sau pe care i-am văzut în filme de cînd eram mică. Da, da, ăia răi, care vor să strice tot! De ce îşi bagă ei mereu nasul unde nu le fierbe oala sau... mai bine zis... ceaunul? Niciodată nu mi-au plăcut şi cred că nici vouă. Mereu mi-am dorit să-i conving că nu poate ieşi nimic bun din răutăţile pe care le fac ei. Ideea e că sub fiecare poză e scris un nume şi e o înşiruire de cuvinte fără sens.

Mă uit mai atentă la poza unui bătrînel simpatic şi cam speriat – îl cunosc bine, e Vrăjitorul din Oz. Citesc cuvintele încîlcite de dedesubt. Atunci îmi dau seama cum de mantia îşi schimba culorile, cum a încăput cartea cea mare în buzunarul cel mic şi ce reprezenta acea înşiruire de cuvinte ciudate... Era o mantie fermecată de vrăjitor adevărat! Cum o fi ajuns în dulapul meu, nu am nici o idee.

Ideea e că mă trezesc în palatul verde al Vrăjitorului din Oz, care, de fapt, nici nu era vrăjitor adevărat, după cum ştim cu toţii. Mă uit cum Dorothy, omul de tinichea, sperietoarea şi leul se lasă păcăliţi pe rînd de moşuleţul mincinos. Cum era şi normal, nu am stat acolo degeaba, l-am luat pe omuleţ deoparte şi l-am certat cum mă ceartă pe mine mama cînd încerc să fraieresc pe cineva. Omul a început să rîdă şi a promis că nu se va mai repeta. Am ieşit din sală şi i-am lăsat pe toţi acolo încurcaţi. În timp ce mă depărtam, auzeam cum se ceartă. Sper că lucrurile s-au rezolvat într-un fel sau altul...

Mă trezesc că merg foarte hotărît înainte, dar îmi dau seama că nu ştiu unde mă duc. Atunci scot din nou cartea cea mare din buzunarul ciudat şi încerc să descifrez încă un mesaj dintre acelea fără sens. Mă opresc la poza vrăjitoarei din *Albă-ca-Zăpada*. Pe asta ţin neapărat să o întîlnesc şi să-i spun părerea mea. Rostesc cuvintele de sub imagine şi imediat sînt în faţa căsuţei piticilor, ascunsă într-o tufă. Nu seamănă deloc cu ce-mi imaginam eu cînd citeam povestea. E mai mare şi nu are nici un haz. Oricum, nu am venit aici ca să studiez designul casei, ci misiunea mea e să o conving pe vrăjitoare că, dacă eşti rea, povestea se termină prost pentru tine. Deci, de îndată ce apare vrăjitoarea, mă reped la ea, îi smulg coşul cu mere otrăvite din mînă şi îi spun pe un ton răstit:

– Ascultă, cucoană, amîndouă ştim că povestea asta nu se va termina bine, aşa că ce-ar fi să te ocupi tu de frumuseţea ta interioară, mai mult decît de imaginea din oglindă!? Găseşte-ţi şi tu o ocupaţie plăcută, cumpără-ţi o mătură şi un coif, fă-ţi nişte prietene potrivite şi îţi zic eu că lucrurile se vor aranja pentru tine. Plec fără să mă uit în urmă, crezînd că am fost convingătoare. Vom vedea...

Dar să trecem mai departe... Bucuroasă că am început bine ziua, scot cartea şi trec la următoarea imagine, cu speranţe mari. Vraja mă teleportează exact în căsuţa de turtă dulce a vrăjitoarei din *Hansel şi Gretel*. Toate minunăţiile de dulciuri din căsuţă îmi fac o poftă grozavă, dar nu am venit aici pentru a mă ghiftui. Am venit cu un scop.

Cum o văd pe baba cea rea, încep să strig la ea:

– Măi, babo, dacă ţi-e foame, ai aici o casă întreagă din turtă dulce. Profită de asta, crede-mă, eu nu am aşa ceva, dar asta nu mă face să mănînc copii!

O văd pe babă destul de speriată, aşa că plec cu gîndul că mă va asculta.

Observ că deja apune soarele, iar eu îmi lăsasem la urmă cea mai grea şi mai imposibilă misiune, să-l aduc pe drumul cel bun pe Cap-de-Mort, cel mai rău vrăjitor, vrăjitorul vrăjitorilor, însă îmi dau seama că nu îmi mai ajunge timpul. Ce păcat... îmi pregătisem un superdiscurs, nu aveam cum să ratez!

M-am întors acasă oarecum tristă, dar am avut puterea să mă uit măcar peste poveştile pe care am apucat să le schimb. Eram nerăbdătoare să văd efectul. Mărturisesc că am fost foarte dezamăgită. Cred că am făcut o mare prostie. Dorothy nu mai reuşeşte niciodată să se întoarcă acasă, iar visul ei se transformă într-un coşmar. Leul rămîne un fricos fără pereche, omul de tinichea nu reuşeşte să simtă nimic, omul de paie crede în continuare că nu are creier. Albă-ca-Zăpada trăieşte în pace şi linişte cu mama ei vitregă, care încearcă zadarnic să o înveţe cum se zboară pe mătură şi să o convingă să poarte coif. Superplictisitor! Hansel şi Gretel îşi trăiesc tot restul vieţii pierduţi în pădure, iar vrăjitoarea îşi mănîncă toată casa şi moare înainte de vreme, din cauza obezităţii. Acum mă gîndesc ce bine că nu am apucat să intervin şi în alte poveşti, nu vreau să mă gîndesc ce s-ar fi întîmplat cu Harry Potter...

Andra NEGUŢ, *clasa a IV-a, Şcoala Europeană, Bucureşti*

Vrăjitorie pe termen scurt

Salut, mă numesc Alexandru şi am trăit cea mai tare experienţă din toată viaţa mea de elev. Sînt mai mult ca sigur că şi pe voi v-au întrebat o grămadă de persoane ce vreţi să vă faceţi cînd veţi fi mari. Din punctul meu de vedere, aceasta este cea mai sîcîitoare întrebare pe care o poate pune cineva. Poate chiar mai enervantă decît: „Cum te cheamă, Alex?“. Ei bine, singura mea dorinţă este să ajung vrăjitor de talie mondială. Aş face orice pentru o singură zi din viaţa de vrăjitor. Ca să nu vă mai ţin în suspans, să vă spun ce mi s-a întîmplat. Eram la pescuit cu tata şi nu o să vă vină să credeţi că... am prins un peşte mare şi galben. În acelaşi moment, am auzit o voce sugrumată spunînd:

– Dacă mă, hîîîîîîîîî, pui în apă, îţi, hîîîîîîîîî, îndeplinesc o dorinţă, hîîîîîîîîîî.

Era peştele. *Vorbea!* L-am pus în apă, apoi m-a întrebat ce-mi doresc. În mintea mea s-a auzit un„ding, ding, ding“.

– Să fiu cel mai mare vrăjitor pentru o zi, am zis hotărît.

Apoi, pămîntul a început să se învîrtă cu mine. Am căzut într-un somn adînc. Cînd m-am trezit, eram la un fel de conferinţă de presă sau ceva de genul acesta.

– Care a fost ultima dumneavoastră vrajă făcută? s-a auzit o voce feminină.

– Aţi mai creat vreo vrajă în ultimul timp?

Eram faimos. M-am uitat la ceas şi era 6 dimineaţa (eu am o obsesie să mă uit la ceas, mai ales în ora de limba română). Am cerut să fie tăcere. În secunda numărul doi, toată lumea tăcea. Nu-mi venea să cred ce autoritate am asupra oamenilor. Am plecat din sala de conferinţă şi am mers acasă. Cînd am văzut unde locuiesc, era să leşin. Cred că aşa casă nu a existat niciodată. Avea cam 30 de etaje. Era imensă. Am intrat şi un vînt cald mi-a luat roba şi a pus-o în cuier. La etajul 25 era un cinema uriaş. M-am aşezat comod într-un scaun care făcea masaj, iar megatelevizorul s-a deschis cînd am scos bagheta din buzunar. Eram pe toate posturile din Wizlandia (ţara în care trăiam).

La 9 dimineaţa, am urcat la etajul 29 să iau micul dejun (am uitat să menţionez că am doar 12 ani). La bucătărie, mă aştepta un bol mare de lapte cu cereale şi plasma cu postul pentru ştiri, setat. Am mîncat micul dejun şi am mers la etajul 31 în camera de vrăji. Am deschis cartea de vrăji şi am exersat pînă la ora 12 fix, deoarece trebuia să mă teleportez la o emisiune la care fusesem invitat să particip.

În studio, prezentatorul mă aştepta. Cînd m-a văzut, parcă i s-a luminat faţa. Întîi a intrat el, apoi m-a invitat pe mine. Emisiunea a fost plictisitoare, deci nu o să vă încarc memoria cu tot ce s-a întîmplat. La ora 3,30 am mers acasă şi m-am relaxat în piscina de pe acoperiş. La 6 fix am intrat în biblioteca mea (mare cît o casă normală) şi am ales o carte. Am citit două capitole şi am căzut într-un somn adînc. Unde m-am trezit? Bineînţeles că pe scaunul de pescuit al tatei. Cînd am deschis ochii, el tocmai împacheta ca să plecăm. Atunci mi-am amintit că aveam doar o zi la dispoziţie, ca vrăjitor.

Dacă cineva vă întreabă ce vreţi să vă faceţi cînd veţi fi mari, răspundeţi în felul următor: „Cîinele moare de drum lung şi curiosul de grija altuia“.

Alexandru DOBRE, *clasa a VI-a, Şcoala Little London, Bucureşti*

Maria s-a întors din vacanţă şi ne scrie din nou. De data asta, despre generaţia iPhone 5 şi despre alte gadget-uri inutile care sînt extraordinar de populare în ziua de azi. Treburi vrăjitoreşti, ce să mai zic!

Hocus-pocus-internetus

Sincer, vrăjitoriile cu bagheta sînt destul de demodate. Acum există aplicaţii pe iPhone. Încep cu această afirmaţie pentru că nu vreau să credeţi că mă voi prezenta ca o mică vrăjitoare de modă veche. Două *like*-uri pe Facebook şi... ai şi transformat omu-n broască!

În fine, dacă aş fi eu vrăjitoare, sînt sigură că mi-aş alege un nume „de scenă“ de excepţie, aşa... cum ar fi Marya – Marea Extraordinară. Genial, nu? Şi cred cu stăruinţă că aş avea un animal de companie pe măsură: un ochi cu aripioare, care scuipă foc şi are colţi de vampir. Ştiţi voi, genul de *pet* care moare apărîndu-te.

Pentru început, m-aş lansa în marea lume a farmecelor cu o vrajă grozavă: aş transforma un Nokia 3120 în iPhone 5. Dacă pînă şi preoţii transmit slujba online, noi de ce să fim mai prejos în domeniul tehnologiei?

Poţiunea ar fi făurită după o reţetă de familie foaaaarte complicată:

– patru picioare de cea mai mare şi mai rară broască, broasca SIM;

– nouă inimi de cea mai phoenix pasăre phoenix, ecranus touche-us;

– douăzeci de degete de cal maro cu coapsa verde, dar nu orice deget; degetul butonus tastaturus.

Adăugăm apoi praf de praf de *search* pe Google şi, rostind vraja „hocus-pocus-internetus, pls, fă-mă mai deştept“, s-a şi înfăptuit vraja!

Ăsta, da, lucru măreţ! Probabil că, în 20 de minute, voi avea deja 1.000.000 de vizualizări pe YouTube, asta pentru că lumea mea merge cu 100 de mături fermecate putere. Voi aplica la o vrăji-facultate de prestigiu, la care voi fi clar acceptată şi unde voi învăţa arta cazanelor magice şi regula vrăjitorilor, unică şi fundamentală, bazată pe povestea „înfricoşătoare“ a lui Hansel şi Gretel, pe care am auzit-o de 1000 de ori, între noi fie vorba, cum că „să nu stai niciodată cu faţa la un cazan cu poţiuni de gradul şaisprezece şi cu spatele la vreo fetiţă nervoasă“.

Mi-e milă de cei care au picat la vrăji-BAC şi nu au învăţat această regulă. Nu vor mai avea timp să-l mai dea o dată.

Lăsînd la o parte păpuşile ucigaşe şi legendele cu Bloody Mary, lumea vrăjitorilor (desigur, varianta mea de lume) ar fi plină de uleiuri verzi şi apă de mucegai, de canguri zburători şi vaci cu conuri în loc de coarne. Pe scurt, lumea ar fi plină de... *eu!* Toate poţiunile, vrăjile şi puterile magice ar fi ale mele, iar eu aş fi, cum ar zice unii vampiri ţărănoi, *„boss de boss“*.

Din păcate, pînă să-mi pun eu amprenta pe tot şi toate şi să fiu omniprezentă, adicăăăăăă vrăjiprezentă, s-ar duce toată ziua asta minunată, în care mă pot regăsi în cărţile pe care mama le critică aspru. Voi rămîne şi..., mai bine aşa, o „hocus-pocus-fantezistă“, facebook-istă, interzisă.

Vă salut prieteni pe mături, ne vedem prin alte locuri!

***Maria NICOLAE,** clasa a VI-a, Liceul Greco-Catolic „Timotei-Cipariu“, Bucureşti*

PUBLICITATE

Expoziţia „Lumea basmelor – Märchenwelten“ la Biblioteca Naţională

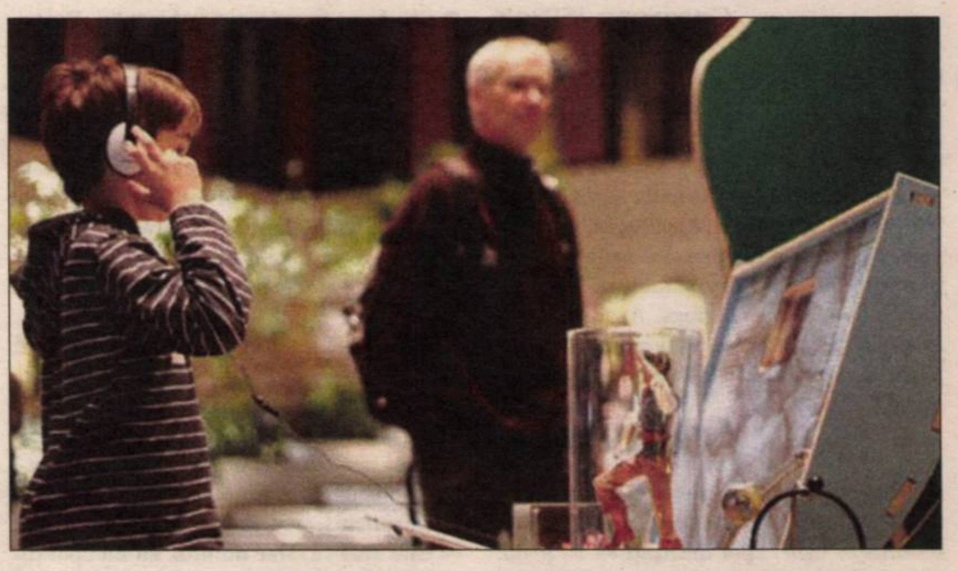

A fost odată, ca niciodată, a fost acum 200 de ani, pe vremea cînd fraţii Jacob şi Wilhelm Grimm adunau mai multe poveşti într-o carte intitulată *Kinder und Hausmärchen*. Aceasta este oficial data naşterii primei cărţi de poveşti, carte ce a fost tradusă în nu mai puţin de 160 de limbi şi care, din 2005, figurează în patrimoniul UNESCO. Fraţii Grimm şi cartea lor de poveşti, cu *Regele broscoi, Frumoasa adormită, Hänsel şi Gretel,* au încîntat mii de generaţii de copii din întreaga lume şi tocmai de aceea este considerată, după Biblia lui Martin Luther, cea mai cunoscută şi răspîndită operă literară de limbă germană.

Aşadar, la 200 de ani de la prima carte de poveşti a Fraţilor Grimm, în anul aniversar Grimm, la Biblioteca Naţională este organizată expoziţia „Lumea basmelor ¬ Märchenwelten“. Sala Ludotecă găzduieşte, pînă pe 6 noiembrie, această expoziţie itinerantă care, precum poveştile despre care vorbeşte, a ajuns din Europa în America, apoi în Africa şi America de Sud, pentru a se întoarce din nou în Europa, de astă dată la Bucureşti.

Organizat de Goethe-Institut, evenimentul îşi propune să îi atragă pe copiii de azi, pasionaţi mai degrabă de televizor şi jocuri video, către basmele clasice, către minunata lume a lecturii, într-o manieră interactivă şi amuzantă.

Expoziţia se adresează deopotrivă copiilor, cu vîrste cuprinse între 8 şi 15 ani, precum şi profesorilor de limba şi literatura română sau de limba germană, fiind bilingvă. Vizitatorii vor descoperi o pădure fantastică în care sînt prezentate principalele şapte teme din basmele Fraţilor Grimm: Eroina, Eroul, Răul, Animalele, Înfricoşătorul Grimm, Magia, Sarcini şi Probe. Fiecare dintre ele sînt prezentate astfel încît copiii să poată interacţiona cu exponatele, vizual, auditiv, pentru că pot asculta fragmente din poveşti, sau chiar pot scrie pe iPAD cîteva rînduri dintr-o poveste deja începută. De altfel, organizatorii şi-au propus ca, la finalul turneului, povestea aceasta compilată de copii din zeci de ţări, care reflectă lumea în care trăim, cu speranţe, temeri şi vise, să fie publicată.

Revenind la cele şapte teme, este interesant de văzut cum Eroinele din basmele Fraţilor Grimm, fie că vorbim de fetiţa cea curajoasă, de prinţesa frumoasă sau de baba înţeleaptă, sînt prezentate ca fiind foarte emancipate pentru perioada respectivă. Cu o pronunţată conştiinţă de sine şi cu mult curaj, Eroinele îşi iau soarta în mîini şi, ca nişte adevărate *self-made women,* depăşesc obstacole, ridicîndu-se mult deasupra statutului femeilor din secolul XIX.

Plecaţi de acolo zîmbind, cu speranţa că, la urma urmei, totul va fi bine şi veţi trăi fericiţi pînă la adînci bătrîneţi.

De altfel, sînt multe elemente menite să dovedească nu doar universalitatea basmelor Fraţilor Grimm, ci şi actualitatea lor. Cu imaginaţie şi spirit ludic, Mama Vitregă din *Albă-ca-zăpada* se reîncarnează, în viziunea organizatorilor, în personajul jucat de Meryl Streep în filmul *Diavolul se îmbracă de la Prada,* poţiunile magice sînt înlocuite cu cremele anti-rid, iar Prinţul cel Viteaz şi Curajos devine nimeni altul decît Luke Skywalker, din basmul modern Star Wars.

Cu siguranţă sînt multe lucruri interesante de descoperit la „Lumea basmelor – Märchenwelten“, de la locaţia impresionantă a noii clădiri a Bibliotecii, la mesajele atît de actuale ale poveştilor Fraţilor Grimm, dar cel mai mult vă veţi bucura să descoperiţi că plecaţi de acolo zîmbind, cu speranţa că, la urma urmei, totul va fi bine şi veţi trăi fericiţi pînă la adînci bătrîneţi. Pentru că acesta este mesajul simplu, emoţionant şi în care cu toţii avem nevoie să credem, că totul e posibil, aşa, ca în poveşti.

Cîntece, descîntece! Cine vrea să știe cum să slăbească, cum să scape de ghinion? Cui îi e frică de pisici turbate? Dacă aveți purici, dacă sînteți plictisiți, dacă sînteți supărați sau dacă v-a deocheat cineva, vă ajută buzăii să vă rezolvați problemele.

Descîntoteca – rețete care nu dau greș!

Copiilor de la clasa a VI-a chiar le place să scrie, mai ales că pot fi vrăjitori pentru o zi! S-au pus imediat pe descîntat cuvinte. Nu-mi rămîne decît să aleg un descîntec ce mi se potrivește și mie. Oare o fi existînd ceva care să mă împiedice să rîd cu lacrimi cînd le citesc minunățiile?!

Mihaela Nicolae,
C.N. „Mihai Eminescu", Buzău

■ Descîntec împotriva sughițului. Cîntă „Aleluia" de trei ori, apoi du-te la ZOO și dansează tangou cu un pinguin surd. Caută un trifoi cu șase foi și jumătate, după aceea găsește o vrăjitoare cu o mătură (cumpărată din piața de vizavi de școală). Nu te simți deja mai bine? Pune-ți haina în cuier și spune de 20 de ori: „Nu mai sughiț!". Apoi, cînd ai ocazia, aruncă haina și o pereche de ochelari la care ții, în Marea Neagră. Nu-i așa că nu mai sughiți?

Andrei Ștefan MIHALCEA

■ Descîntec împotriva puricilor. Dacă stai lîngă o pisică puricoasă, te poți molipsi și tu. Dacă deja ai luat purici, uite ce ai putea să faci: umple un butoi cu pudră antipurici, bagă-te în el și stai acolo trei zile. Dacă trece înseamnă că ai scăpat de purici. Dacă nu înseamnă că ai pojar.

Georgiana ȘERBAN

■ Descîntec împotriva plictiselii. Spuneți de trei ori „aventură", apoi dați foc la o cutie de chibrituri – faceți un scurtcircuit și aprindeți 90 de kg de artificii. Casa o să dispară. Părinții nu or să știe de unde să vă ia cînd vor veni de la serviciu. Apoi fugiți, cu un avion, pe muntele Everest. De acolo săriți cu parașuta într-o pădure, căutați un lup, luptați-vă cu el și veți învinge. Apoi vă puteți întoarce, pentru că părinții au uitat de explozie și, oricum, vor fi foarte fericiți să vă revadă!

Petruț HARALAMBIE

■ Descîntec împotriva pietricelelor din pantofi. Presărați sare de mare în pantofi și scuturați-i ușor, apoi încălțați-vă cu grijă. Treceți pe sub o scară, înainte și înapoi, dar aveți grijă să nu amețiți. După aceea, urcați-vă într-un copac și strigați cît vă țin plămînii: „Degețelul mic e mereu lovit!". De aici înainte veți fi apărat de un scut invizibil și nu veți mai avea niciodată pietricele în pantofi. Cu puțin noroc, veți fi ferit și de colțurile patului, ale scaunului, ale mesei, ale ușii...

Andreea LAZĂR

■ Descîntec împotriva căzăturilor. Uită-te într-un punct fix și toarnă-ți în cap un pahar cu apă. Mănîncă o prăjitură cu greieri și ține o frunză de pelin în gură, timp de un minut. Pune frunza într-o sticlă și dă-i drumul pe mare. Pune niște bani de aur într-un cufăr și îngroapă-l în nisip. Pune-ți hainele în cuier, pune-ți și piciorul în ghips. Apoi scrie pe ghips, cu roșu: „Nu o să mai cad!". În fine, pune-ți în păr o floare cu 100 de petale și vei fi mereu ferit de căzături.

Alexandra SĂFTOIU

■ Descîntec împotriva bătăii. Numără pînă la 100 din 10 în 10, ținînd în mîna stîngă o găină și în mîna dreaptă o jucărie. În permanență să-ți spui în gînd că nimeni nu te poate bate.

Emilian PLĂIAȘU

■ Descîntec împotriva ghinionului. Dacă spargi o oglindă se spune că ai ghinion șapte ani. Pentru a anula ghinionul trebuie să urmezi niște pași. Îmbracă-te în mov, aruncă hainele negre. Scrie pe o foiță „noroc" și pe alta „ghinion". Pe prima arunc-o în foc, pe a doua păstreaz-o într-un borcan, unde mai ai și o frunză de trifoi.

Beatrice MAFTEI

■ Descîntec împotriva plictiselii. Sapă o groapă sub un cireș, apoi pune acolo un joc de care te-ai plictisit deja. Astupă groapa și, timp de o lună, citește la umbra cireșului *Laleaua neagră*. Poți continua cu alte cărți ale lui Alexandre Dumas, pînă le termini pe toate.

Ionuț GROSU

■ Descîntec împotriva îngrășatului. Pentru început, încearcă să nu mai mănînci de la *fast food*. Mănîncă doar legume. Și nu după ora 6. Ca să vezi dacă chiar poți începe acest regim, ia o șaorma, un suc și o pungă de chips-uri, îngroapă-le în nisip și calcă peste ele. Fă toate acestea și ești gata de regim. Pentru a slăbi mai mult va trebui să te îmbraci în roșu, apoi du-te în fața unui taur. Lasă-l să te alerge pînă simți că ai scăpat de calorii.

Valentin ENE

■ Descîntec împotriva supărării. Respiri și inspiri, ca să te calmezi pe moment. Dacă cel care te-a supărat nu își cere iertare, nu-l bagi în seamă, în timp ce tu te gîndești la ceva frumos – cum ar fi că ai luat bacul sau că este ziua ta. Dar nu uita: să nu spui nimănui despre ceartă, o să-ți apară coșuri fiindcă ai pîrît.

Mihai NAE

■ Descîntec pentru a învăța mai bine. Dă-ți de zece ori cu cartea în cap, apoi ridic-o așa cum ai ridica o halteră de 100 de kg. După aceea, arunc-o pe geam și du-te în pijamale după ea. În cele din urmă, răsfoiește-o și o să fii sigur că ții minte tot ce e scris în cartea aceea.

Luca ILIE

■ Descîntec împotriva durerilor de măsele. Luați o bucată de carne, de preferat cît mai rece, și țineți-o strîns între dinți. Dacă nu vă trece înseamnă că e grav și trebuie să aplicați metoda x. Rugați-i pe părinți să vă ducă la plimbare cu mașina. Scoateți capul pe geam și deschideți gura. Nu-i așa că vă simțiți mai bine?

Bogdan NICULESCU

■ Descîntec împotriva notelor proaste. Găsește o frunză de ficus. Pune-o într-o cutie, alături de carnetul de note. Îngroapă cutia în grădină. Îmbracă-te în eschimos și fă dansul ploii. Ține o oaie în brațe în timp ce sari într-un picior. Poți să te îmbraci în costum de baie și să te scarpini cu o perie de sîrmă. În fine, învață toate lecțiile din cartea de română, dezgroapă cutia cu carnetul de note și, a doua zi, pune-o pe profesoara ta să te asculte.

Lidia AVRAMESCU

■ Descîntec împotriva ghinionului cu calculatoarele și a răului de mare. Bate din palme de cinci ori, apoi stai nemișcat, cu fața la mare, timp de trei minute. Apoi, urmărește răsăritul unei luni însîngerate. Dacă luna este galben-portocalie, pășește încrezător spre mare și așteaptă ca valul să te atingă. Ca toată șmecheria să meargă, trebuie, mai întîi, să distrugi un laptop – dă-i cu apă și cu săpun!

Ana Maria ILEA

■ Descîntec împotriva notelor mici. Pentru a lua numai note de 10 toată viața, trebuie să te duci, pe la sfîrșitul lunii decembrie, afară, îmbrăcat doar în tricou, pantaloni scurți și în sandale. Apoi, trebuie să scrii 3000 de cuvinte pe zăpadă.

Bianca OPRIȘANU

■ Descîntec împotriva supărării. Ține-te de nas zece secunde cu mîna stîngă, apoi spune de cinci ori „sînt bogat, îmi e de ajuns". În continuare, mergi 10 km pe jos fără să te oprești, bea pe drum o licoare din extract de broaște și sari peste zece gropi. Mai pune un inel pe degetul arătător, cînd e lună plină, fix la miezul nopții. Așteaptă apoi o lună, trei zile, patru ore și două secunde. Vei vedea că nu vei mai fi supărat toată viața.

Iulia VASILE

■ Descîntec împotriva minciunii. Pentru început, vopsește-ți mîinile cu albastru și unghiile cu roșu, apoi du-te pe un lac, în inima munților. Găsește acolo o floare de stîncă. Pisează petalele florii într-un bol, în care ai pus și șapte frunze dintr-un stejar de 300 de ani. Apoi aruncă acest amestec de la înălțime, exact deasupra orașului. Minciunile nu vor face față.

Maria Alexandra VASILE

■ Descîntec împotriva minciunii. Încearcă să te abții. Încearcă să dezvălui o parte din adevăr cîtorva prieteni. Îți recomand să fii sincer. Altfel va fi greu să te mai gîndești la viitor.

Vlad POPA

■ Descîntec împotriva notelor proaste. Rețeta e foarte simplă: două ouă sparte de calorifer, o lacrimă forțată, două linguri de singurătate acută, toate amestecate laolaltă cu ulei de tristețe. Vă duceți la fereastră și aruncați compoziția către prima pisică neagră pe care o vedeți.

Cosmina Andreea GRIGORE

■ Descîntec împotriva notelor proaste. Respiră adînc, lipește-ți caietul de română de cap – îți recomand să faci asta atunci cînd răsare soarele. Cumpără apoi un ciobănesc german, plimbă-te repede cu avionul, deghizat fiind într-un vrăjitor. Poartă mereu după tine o valiză în care vei ascunde, bineînțeles cățelul. Ar fi bine să deschizi fereastra avionului și să arunci afară tot ce ai prin buzunare. Cînd ajungi la destinație, dă-i drumul cîinelui, culege alge din mare și ține-le strîns în pumni, pînă cînd vine să te ia înapoi un elicopter pilotat de o pisică surdă. Cînd ajungi înapoi acasă, dezlipește-ți caietul de pe cap, apoi culcă-te liniștit: fii sigur că știi deja tot!

Sânziana POPA

■ Descîntec împotriva lenei. Stropește-te cu apă și spală-te bine pe față, apoi scrie de 50 de ori pe o foaie: „Nu trebuie să mai fiu leneș!". Gîndește-te că lenea din tine trebuie să dispară ca un lucru aruncat la gunoi. După aceea, aleargă de cinci ori în jurul casei și cîntă toate cîntecele pe care le știi.

Diana PLĂTICĂ

■ Descîntec împotriva pisicilor turbate. Pentru a nu te mai trezi cu pisicile turbate pe cap, trebuie să te trezești la 4 dimineața și două ore să mergi în jurul blocului, căutînd pisici pe care să le tragi de coadă. Ține minte: trebuie să ai o piatră de pe Lună pusă în pantaloni. Cîntă ceva, dar nu uita să spui cuvintele pe dos. Așa vei scăpa de pisicile din toată lumea.

Irina ZAHARIA

■ Descîntec împotriva ghinionului. Adunați trei castane, înainte de răsăritul soarelui, și puneți-le într-un bol cu apă sărată. Apa trebuie să fie de la refluxul Mării Negre și trebuie pusă într-o găleată ruginită. Puneți în apă și un bănuț. La miezul nopții, puneți bănuțul în buzunarul pantalonilor pe care îi veți purta a doua zi. Dimineață, aruncați apa din bol peste un cocoș. Apoi, o să cîntați la duș!

Bianca PODARU

■ Descîntec împotriva descîntecelor. Mai întîi, țineți respirația un minut, apoi respiră ca un cîine două minute, apoi duceți-vă la calculator, intrați pe Facebook și strigați „ancltebcneștic". Dacă ați parcurs toți pașii corect, vă puteți considera dezlegat de descîntece.

Vlad MILOȘ

primul telefon
nu se uită niciodată

oferta Júnior

ALCATEL
Hello Kitty
Sanrio License
NEED FOR SPEED THE RUN
Stockholm

Alcatel ONE TOUCH 918
Hello Kitty
49 euro

Orange Stockholm
Need for Speed
49 euro

+

abonamentul Fluture 7
7 euro/lună

jocul se schimbă cu Orange

www.orange.ro

today changes with orange™

TVA inclus; ofertă valabilă până la 22 noiembrie 2012, cu abonament pe 2 ani

Eu nu prea mă încred în anunţurile pe care le văd pe stradă întîmplător şi nu, n-am sunat în viaţa mea la un număr necunoscut. Dar Carmen a avut noroc şi nu a dat peste şarlatani, chiar a ajuns să salveze un oraş de vrăjitori. Iar Petre, cînd a văzut că e vrăjitor, s-a dus la mare şi s-a jucat cu puterile sale pînă a obosit.

Vrăjesc cu tine!

Bănuiesc că fiecare dintre voi, copii, şi-a dorit măcar o dată să fie vrăjitoare, spiriduş, elf de buzunar sau chiar renul lui Moş Crăciun. Spuneţi-mi voi că nu am dreptate! Ei, eu vă pot vinde un pont. Fiţi foarte atenţi la stîlpii de iluminat, la ziduri, la garduri, căci s-ar putea să găsiţi anunţuri trimise de primarul din Magichix şi lipite de către micuţele zîne pe care le-aţi putea confunda cu musculiţe sau gîzuliţe plictisitoare.

Dar, să vă spun mai bine despre scurta, dar minunata mea experienţă ca vrăjitoare.

Era o după-amiază de vară foarte, foarte călduroasă şi ieşisem afară să văd dacă vreunul dintre prietenii mei vrea să meargă în parc. Cînd să ies din scară, am observat un anunţ pe uşa blocului. L-am dezlipit şi, ca prin magie, un portal plin de culori vii şi obiecte fascinante s-a deschis în faţa mea. Am făcut un pas sfios în interiorul portalului şi, într-o clipă, am ajuns în curtea Primăriei din Magichix. Totul era fascinant; copacii creşteau invers, florile erau din cel mai fin marţipan şi mai toate casele aveau ca fundaţie... *acoperişul*. Mai mult, uitîndu-mă împrejur, am observat că toată lumea arăta diferit şi făcea vrăji de toate felurile. M-am uitat mai atent pe anunţ şi scria: „Se caută vrăjitoare pentru peştera Freaky Hole. Atenţie!!! Vrăjitoarea trebuie să fie începătoare, neîndemînatică şi amuzantă. Salariul: 30.000 din petalele Păpădiei de Smarald“.

Eram entuziasmată, fericită şi, în acelaşi timp, puţin speriată. Dar mi-am luat inima în dinţi şi m-am dus cu afişul la primar. Spre surprinderea mea, el era un om ca şi mine.

– Bună ziua, domnule primar!

– Pe toţi vrăjitorii! Un pui de om! Ce doreşti dumneata?

– Am venit în legătură cu anunţul, care era pus chiar pe blocul meu.

– Oooo, minunat!!! Te voi duce la Meridia, vrăjitoarea tuturor timpurilor.

Apoi, primarul şi-a fluturat mîna în faţă şi şi-a făcut apariţia acelaşi portal care mă adusese şi pe mine în Magichix. Însă s-a auzit un zgomot puternic, iar culorile portalului au dispărut ca prin minune.

– C-c-ce s-a întîmplat? De ce este bezna asta? am întrebat eu agitată.

– Probabil că au răcit dragonii din nou! a răspuns primarul liniştit.

– Şi cum o să ajungem la destinaţie?

Dar nici nu am apucat să spun toată propoziţia, că un dragon mic şi gălbui apăru în faţa noastră:

– Bună ziua, stimaţi călători! Eu vă voi salva din gheruţele portalului!

– Ăăăăăm... şi cine eşti tu? întreb eu amuzată.

– Sînt dragonul de rezervă pentru că sînt foarte, foarte micuţ pentru vîrsta mea!

În final, după cîteva peripeţii pe care nu mi le mai amintesc, am ajuns la marea vrăjitoare, Meridia.

– Hey! Vrăjesc cu tine! spuse ea entuziasmată.

Am rămas blocată pentru cîteva minute, dar, mai apoi, am înţeles că „Vrăjesc cu tine“ însemna, de fapt, „Bună ziua“.

– Şi eu vrăjesc cu tine!

– Tu trebuie să fii puiul de om care a găsit anunţul meu!

– Da, da! Eu sînt fata care a găsit anunţul!

După cîteva minute de conversaţie, primarul a trebuit să plece pentru că tot primea drago-mesaje despre gripa dragonilor.

– Am rămas noi două, scumpo! spuse Meridia zîmbind cu un colţ al gurii.

– Deci, cu ce trebuie să încep?

– Păăăii, ar fi o vrajă, ea se numeşte Vraja cu Lămîie şi doar un pămîntean o poate face.

– Amm... atunci de ce scria în anunţ că trebuie să fiu neîndemînatică?

– Pentru că nu am vrut să îl alarmez pe primar. Dar de cîteva zile încoace un spirit malefic se plimbă brambura pe aici.

– Mda. Păăăii... ai cam greşit persoana! Mie mi-e frică de spirite care umblă brambura. Şi apoi am dat să plec.

Dar Meridia m-a apucat strîns de mînă şi mi-a spus:

– Trebuie măcar să încerci! m-a încurajat ea.

Am stat pe gînduri cîteva clipe, apoi am spus:

– O voi face!

– Asta este minunat! Te voi duce la consiliul vrăjitoarelor pentru a te învăţa tot ce ştim.

Ajunsă la consiliul vrăjitoarelor, toate se minunară că acceptasem:

– Vai, mie, un pui de om... spuse o vrăjitoare grăsuţă şi rumenă în obraji.

– Oh, mai taci, Lidia! O să o sperii... spuse o altă vrăjitoare foarte slabă şi extrem de înaltă.

– Sfinte Merlin!!! Lidia, Serafima, *încetaţi!* Am adus-o aici pentru a face Vraja cu Lămîie, nu pentru a face o vrăji-transmisiune.

Aşadar, Lidia şi Serafima încetară imediat.

– Vrăjitoarelor, spuse Meridia, vreau să o învăţaţi tot ce ştiţi.

Apoi dispăru într-un nor de fum movaliu.

Vrăjitoarele îmi făcură turul fortăreţei lor şi acolo am văzut lucruri uluitoare: de la mături electrice şi ciuperci fermecate pînă la cărţi zburătoare.

– Deci, abia acum credem că te putem învăţa Vraja cu Lămîie, îmi spuse Lidia.

În acel moment, o altă vrăjitoare intră în cameră ca un tunet şi spuse:

– Annabelle a fost să strîngă ingredientele necesare vrăjii şi a fost luată de spirit.

– Devine din ce în ce mai puternic, trebuie să acţionăm repede, spuse Lidia, şi o chemă înapoi pe Meridia.

Meridia a hotărît să mă trimită pe mine după ingrediente:

– Ce trebuie să culeg şi de unde? am întrebat cu un tremur în glas.

– Din Pădurea celor o mie de stele, iar ingredientele sînt: Lămîie de copac, Floare acrişoară, Lămîie cosmică, Lămîie neagră de buştean şi o pană de papagal Royal din ţara Acriatus.

Reuşisem să găsesc tot ce-mi ceruseră, culegeam ultimul ingredient cînd, dintr-odată, apare spiritul şi mă ia pe sus.

Vrăjitoarele erau foarte, foarte îngrijorate şi, brusc, Meridia mă văzu în globul său de cristal, speriată, în ghearele spiritului. Trimise o întreagă armată de vrăjitoare, căpcăuni şi ciclopi să mă salveze, dar nici unul nu a reuşit să treacă în ţinuturile de dincolo.

Între timp, află şi primarul ce s-a întîmplat şi, după bunele preziceri ale Meridiei, s-a alarmat extrem de tare.

Eram legată de un perete magnetic sau magic, nu eram foarte sigură, însă aveam o presimţire foarte rea că mă va folosi pe post de momeală pentru a distruge tot ţinutul Magichix.

Dintr-odată, de undeva, aud vocea Meridiei, şi atunci mi-am zis că sigur a prins-o şi pe ea. Din nefericire, avusesem dreptate... Meridia era şi ea prizoniera spiritului malefic.

Apoi, am văzut ierburile strînse de mine şi un papagal Royal din ţara Acriatus. Mi-am adunat restul puterilor şi m-am întins după coşul plin cu ingrediente, am smuls o pană de la micuţul papagal apoi am amestecat poţiunea cu o viteză demnă de o vrăjitoare. Spiritul, atras de zgomotul meu, s-a întors brusc. Eu, fără să mă gîndesc prea mult, am aruncat poţiunea în direcţia lui şi a dispărut într-un fum negru înnecăcios. Odată cu el, au dispărut şi ţinuturile de dincolo. Eu am fost adusă înapoi în oraş de Meridia.

– Mulţumim că ne-ai salvat micuţul şi magicul nostru oraş! îmi spuse primarul cu un zîmbet larg pe buze.

– Mulţumim, micuţule pui de om! îmi spuseră toate vrăjitoarele în cor.

– La revedere şi nu vă voi uita niciodată! le-am spus eu cu lacrimi în glas.

Meridia făcu un semn larg cu bagheta ei magică şi portalul apăru din nou. Cum am venit, aşa am şi plecat, strîngînd în mînă un anunţ... dar cu mult mai multe învăţături şi noţiuni despre magie.

Cît despre viitor, voi putea reveni întotdeauna să îi ajut...

Carmen Elena FILIP, *clasa a V-a, Şcoala nr. 39, Bucureşti*

Hocus-pocus-preparatus

– Zzz fiuuu, zzz fiuuu!

– Piu piu piu!

Ce se întîmplă? Cine m-a trezit? Am întîrziat la şcoală? Stai un pic, e sîmbătă, mă gîndeam eu. M-am uitat în stînga şi am observat că Cipi, pasărea mea de pluş, e vie. Oare cum s-a întîmplat? Poate că visul meu din această noapte a fost adevărat.

În vis am întîlnit un vrăjitor cu părul alb ca neaua, cu mustăţile şi barba lungi pînă la podea şi cu nişte petice minunate de lumină în mîini. Peticele au venit înspre noi. Pe Cipi au transformat-o într-un pui de bufniţă, iar pe mine într-un vrăjitor. Numai într-un fel pot afla:

– *Hocus pocus preparatus pixus* scrieţi tema-n *datus!*

Ca prin minune pixurile au început să scrie.

– Vrăjitastic!!! Sînt vrăjitor şi am şi bufniţă!

În acel moment aveam o mie de dorinţe, dar ca să le îndeplinesc trebuia să fac o vrajă.

– *Mamus dormus, tatus dormus* pînă cînd spun eu stopus!

Prima dorinţă: să nu-mi mai fie foame.

– *Smolis trolis dolis colis, mîncareas aicis vrois!*

Ca prin minune, a apărut un meniu McDonald's în faţa mea aranjat pe farfurie. După ce am mîncat, m-am uitat suspect la farfurie şi s-a spălat singură.

Acum voiam la mare, să sar peste valurile înspumate. Aveam nevoie de o poţiune de teleportare, dar nu ştiam reţeta. Îmi trebuia o carte de Poţiuni pentru vrăjitori.

– *Vreaus cartus vrăjitorus!*

În faţa mea a apărut o carte minusculă. Am tras de ea şi s-a făcut mai mare. Am tras din nou şi s-a făcut gigantică. În acea carte gigantică erau peste un milion de poţiuni aşezate în ordine dezalfabetică, adică de la Z la A. În poţiunea de teleportare trebuia să pun: apă, făină, o pară, un fir de păr de cîine şi ingredientul secret, o pană. „Amestecaţi poţiunea cu pasiune!“ Exact asta am făcut şi mi-a ieşit o poţiune dulce-acrişoară. Am înghiţit poţiunea şi am simţit cum degetele mele se joacă în nisipul auriu lăsînd în urmă nişte urme plictisitoare. M-am gîndit să las nişte urme mai frumoase.

– *Desenatus frumosus degeţelus melus!*

Acum degetele mele lasă nişte urme minunate. Cînd am ajuns în apă un val m-a dat peste cap. De data asta am lăsat-o pe Cipi să facă vraja.

– Piu pip pim pim pum pam piu! Acum puteam să merg pe apă.

M-am mai jucat cu vrăjile şi, cînd luna a pus stăpînire pe culorile apusului, am ajuns acasă şi m-am culcat.

Petre Ioan CĂLIN, *clasa a IV-a, Şcoala nr. 195, Bucureşti*

Ar fi fost frumos să rămînă Mihai vrăjitor, dar îi era greu să accepte asta şi să nu se poată întoarce acasă. Apropo, sînt de acord cu Ştefan, şi eu mi-aş transforma cîţiva vecini în şoareci, pentru că se poartă urît cu mine.

Un Campionat de Vrăji şi alte întîmplări

Era noapte. O noapte friguroasă, cu lună plină. Învelit pînă-n gît, reciteam o carte, cînd un fîlfîit îmi atrase atenţia. Fereastra se deschise încet şi, ocolind draperia, se ivi un liliac imens, a cărui alură aducea un pic cu cea a unui hamster cu aripi. Liliacul mă măsură scurt din priviri şi se aşeză pe lustră. Înlemnisem. În momentele ce urmară nu se întîmplă nimic. Intuiam însă că nu era o vietate oarecare. În fond, ce liliac ar sta în lumina lămpii, aşa, solemn? În următoarea clipă, podeaua începu să vibreze şi, cu o bubuitură, camera dispăru. Sau, mai bine zis, eu am dispărut din cameră.

Timp de o clipă, o lumină orbitoare mă făcu să lăcrimez, pentru ca apoi să mă trezesc într-o bibliotecă imensă, întunecoasă. Probabil măsura mai mult chiar decît Pentagonul. În mod cert ceva ciudat se întîmpla şi am început să cred că nu mai eram în lumea noastră (fapt care mă cam speria, căci nu-mi prea surîdea ideea de a sfîrşi în stomacul vreunei vietăţi stranii).

Chiar în momentul în care gîndeam aceste lucruri, din cel mai întunecos colţ al bibliotecii apăru dintr-un nor de fum şi scîntei o creatură diformă. Creatura crescu, crescu şi crescu pînă ce deveni o uriaşă himeră care păşi spre mine semeaţă, cu paşi mari, şi se opri maiestuoasă, dar în acelaşi timp înfricoşătoare. Avea cap de leu şi coadă, însă avea şi pene, nişte pene argintii, orbitoare. După o clipă, himera începu să alerge spre mine, cu gura larg deschisă, răgînd feroce. Neavînd altă idee, am început să fug prin bibliotecă, încercînd să ies din clădire. M-am întors. Himera parcă intrase în pămînt. M-am ascuns în spatele unui raft, pentru a-mi trage un pic sufletul. În acel moment am auzit paşii apăsaţi ai himerei, care cerceta coridoarele. Mi-am ţinut respiraţia: îmi dăduse de urmă! Încercînd să scap, m-am trezit faţă în faţă cu inamicul. Tot ce am mai putut face a fost să murmur instinctiv: *„Disparius!“*.

În clipa următoare, fioroasa himeră ţipă şi se topi. Tot ce mai rămăsese din ea era doar o pană, pe care am băgat-o în buzunar, tulburat. Oare ce-o făcuse pe himeră să dispară? Cine ştie, poate cauza era incantaţia mea. Şi de ce o rostisem? Lucrurile acestea mă puneau pe gînduri.

Ca un răspuns la întrebările mele, pana zbură din buzunar şi începu să plutească în faţa ochilor mei. Apoi, se întîmplă poate cel mai misterios lucru din aceea zi. Pana se lungi, se ascuţi şi deveni o baghetă magică. Cu mîna tremurînd de emoţie, am luat bagheta. Era caldă şi mirosea a răşină şi a ceva inconfundabil, magic (mai tîrziu am aflat că era mirosul solzilor de dragon pe care îi conţinea bagheta). Întorcînd-o, am văzut un scris gravat. Am constatat dezamăgit că era o limbă necunoscută mie. Dar, ca prin minune, literele se aranjară şi am putut citi: „Vrăjitorului Mihai Ilaş“.

„Venitus aitus!“

Mîndru de mine, am ieşit din bibliotecă. Pe străduţele înguste, sute de oameni se înghesuiau, încercînd să ajungă acasă, să-şi vîndă marfa sau, dimpotrivă, să cumpere marfă. Am simţit miros de mîncare. Furişîndu-mă spre o casă, am privit peste pervazul ferestrei. Pe o masă era cea mai apetisantă plăcintă pe care o văzusem vreodată (mi-era şi foame!). M-am gîndit că era un moment bun ca să-mi testez puterile şi bagheta. Îndreptînd-o spre masă, am rostit: *„Venitus aitus!“*. Spre marea mea bucurie, plăcinta începu să leviteze încet spre mine. Eu nu mai puteam de poftă. Dar, chiar în momentul în care am apucat tava, proprietarul de drept mă văzu şi veni spre mine, ţipînd. În ultimul moment, am vrut să mă transform în căţel, dar, fiind cam neexperimentat, m-am transformat într-un purcel rozaliu, ca un dovlecel! Nervos şi neavînd altceva de făcut, am înşfăcat o bucată mare de plăcintă şi am fugit cu ea în gură. Din păcate, restul a rămas pe pervaz. Reuşind să scap de urmăritori, mi-am savurat în linişte plăcinta (care chiar a fost pe măsura aspectului), iar apoi am început să-mi mai exersez vrăjile, ca să nu se mai întîmple ce s-a întîmplat. Tot experimentînd, i-am zburat (din greşeală) pălăria de pe cap unui domn. Spre norocul meu, era cumsecade şi mi-a spus binevoitor:

– În loc să faci vrăji aici, ai putea participa la Campionatul de Vrăji. Oricine se poate înscrie. Vezi dealul acela? Imediat după ce treci de el vei vedea locul unde se desfăşoară. Mult noroc!

I-am mulţumit. M-am bucurat foarte tare cînd am auzit că nu sînt singurul vrăjitor de pe acele meleaguri. Traversînd dealul, m-am trezit în mijlocul unei forfote infernale. De jur împrejurul terenului de iarbă erau aranjate în formă de roată zeci de corturi multicolore, fiecare avînd cîte un steag în vîrf. M-am grăbit să mă înscriu. Eram cel mai mic participant din grupa mea de vîrstă, iar toţi adulţii mă priveau cam sceptic. După o oră de aşteptare (care a părut lungă cît o zi), o trîmbiţă a răsunat, iar noi ne-am ocupat poziţiile. Un trol (rău) a fost adus în lanţuri şi legat de un trunchi imens de copac. Fiecare trebuia să-i aplice cîte o pedeapsă trolului, demonstrîndu-şi priceperea în magie. Cei dinaintea mea erau mult mai experimentaţi decît mine şi au aplicat vrăji complicate (cum ar fi invocarea focului sau paralizarea temporară). Cînd mi-a venit rîndul, nu credeam că mai am vreo şansă să cîştig. Dintr-odată, un gînd mi-a străbătut mintea. Inspirînd adînc, am rostit:

„Trolule urît şi rău,
Tu ai făcut măcel
Şi-acesta e destinul tău:
Să te transformi în şoricel!“.

Îndată, trolul se transformă într-un şoarece gri, care se pierdu în iarbă. O clipă, nimeni nu zise nimic, dar apoi toţi (inclusiv vrăjitorii bătrîni şi scorţoşi) izbucniră în rîs şi începură să aplaude frenetic. Cred că nu mai are nimeni dubii că am cîştigat concursul, iar cel mai bătrîn dintre juraţi m-a invitat să învăţ la celebra sa şcoală de vrăji, şcoala Aderius, spunîndu-mi că am strofă de mare vrăjitor. Primul meu impuls a fost să accept, dar apoi mi-am adus aminte cît de dor mi-e de casă, aşa că am refuzat. Vrăjitorul a rămas îngîndurat şi mîhnirea i se citea pe faţă. Într-un tîrziu, mi-a spus:

– În acest caz, trebuie să-ţi iau toate puterile, pentru a nu şti nimeni ce ai văzut aici. Fără puteri nimeni nu te va crede. Urmă o pauză. Totuşi, mai gîndeşte-te: ar fi păcat să-ţi iroseşti puterile.

Văzînd însă că sînt de neclintit, îşi puse mîna grea pe capul meu. N-am simţit nimic, însă în clipa următoare eram secat de puteri! Chiar în acel moment, m-am regăsit la mine în cameră. Am întors capul. Am avut impresia că liliacul îmi face cu ochiul, parcă spunînd: „Ne mai vedem noi“. S-a desprins apoi greoi de pervaz şi a dispărut...

Vrăjitorul cel bătrîn uitase însă să-mi ia bagheta, care, pentru a nu fi recunoscută, s-a transformat într-un creion. Cu ajutorul ei am reuşit să vă scriu aceste rînduri. Singurul lucru pe care îl regret este faptul că nu am avut ocazia să zbor pe o mătură!

***Mihai ILAŞ**, Clasa a VII –a.*

Bagheta

Era o zi de toamnă. M-am trezit deodată din somn. M-am dus la bucătărie cu gîndul să-mi fac ceva de mîncare şi, pe hol, am zărit o mătură şi o baghetă de vrăjitor. M-am uitat uimit la ele şi m-am aplecat să le ridic. Dar, cînd le-am atins, între mătură şi baghetă s-a produs o scînteie. Am dat din umeri mirat, neştiind ce se întîmplă, şi mi-am continuat drumul spre bucătărie. Am deschis frigiderul să-mi iau un ou şi să-mi fac o omletă. În timp ce mîncam, am dat drumul la televizor şi prima ştire pe care am auzit-o a fost următoarea: „Aseară a ajuns pe Pămînt un vrăjitor care şi-a pierdut mătura şi bagheta în timp ce zbura, iar acum stă izolat şi fără puteri magice pe o insulă din Africa“.

Aha, deci mătura şi bagheta din holul meu nu erau de ici-de colo. M-am decis pe loc să-mi iau în serios rolul de vrăjitor şi să-mi îndeplinesc toate dorinţele. Ca să mă documentez şi mai bine, m-am dus în birou şi-am scos o carte pe care scria: „Ce să faci şi ce să spui cînd ai o baghetă sau o mătură magică“.

În primul capitol, se spunea că dacă găseşti o baghetă sau o mătură magică trebuie să ştii....... Astea nu sînt aşa de importante pentru cititor, aşa că o să trec peste ele.

Imediat ce am citit primul capitol, m-am gîndit să fac şi eu cîteva vrăji. Prima vrajă care mi-a venit în minte a fost să-l transform pe vecinul meu care mă enervează tot timpul într-un şoarece de cîmp pe care să-l ţin într-o cuşcă de hamsteri. Aşa se şi întîmplă şi, ca să fie răzbunarea şi mai cruntă, i-am băgat în cuşcă şi un şarpe flămînd.

A doua vrajă a fost să transform cărţile în vată pe băţ. A treia a fost să transform toate clădirile în prăjituri şi tot felul de dulciuri, dar la aceasta am renunţat pentru că, dacă toţi copiii vor începe să mănînce din clădiri, atunci ele se vor dărîma şi nu va fi deloc bine, vă spun eu.

După aceea, m-am gîndit să fac o călătorie pe Marte să văd extratereştrii şi să vorbesc cu ei şi să-i întreb de ce nu vor să vină pe Pămînt. În cîteva minute, eram pe Marte şi stăteam de vorbă cu nişte fiinţe ciudate:

– Bună, eu sînt Mihai, un locuitor al Pămîntului, şi vreau să vă întreb ce mai faceţi.

– Bună, eu sînt Rx34 şi ea e Roby008... Noi sîntem foarte prietenoşi cu străinii.

– Dar de ce nu vreţi să veniţi pe Pămînt?

– Pentru că ni se pare prea departe, şi voi, pămîntenii, sînteţi răi, iar nouă ne este frică de bombe şi pistoale.

După ce am mai schimbat cîteva impresii cu ei, mi-am luat rămas bun şi m-am hotărît să vizitez şi alte planete. Am părăsit planeta Marte cu gîndul că ar trebui să fim mai paşnici şi mai buni.

Următoarea călătorie am făcut-o pe Saturn. Pe Saturn m-a orbit frumuseţea inelelor de praf, iar eu, fără să-mi dau seama, mi-am scăpat bagheta în Univers. De atunci, au trecut 99 de zile şi încă mă mai plimb prin Sistemul Solar după baghetă. În fiecare zi mă uit spre Pămînt, la cît de frumos este. N-ar fi trebuit să plec niciodată de pe el.

***Ştefan NEMŢOI**, clasa a VI-a, Şcoala Little London, Bucureşti*

Cînd o să am 17 ani, o să fac un contract cu Leonard care o să mă ajute să dau cea mai tare petrecere din lume! Or să vină mai mulţi oameni ca la petrecerea Alexandrei, iar acelor vrăjitori care nu-mi sînt pe plac le voi turna lichid bleu în pălărie şi şerbet peste mătură.

Accidentul lui Leonardo

Într-o zi, pe tărîmul Negrix, un vrăjitor pe nume Leonardo nu ştia ce să vrăjească. O balenă cu trei capete, o elită de ciclopi, un titan cu mîini de robot sau o ţestoasă care scuipă flăcări pe nas? La asta se gîndea bătrînul vrăjitor Leonardo. Era ora 21,00 şi el încă nu vrăjise nimic. Dezamăgit şi trist, îşi părăsi laboratorul şi se-ndreptă spre camera lui. Era îngrijorat de faptul că a doua zi trebuia să predea noua lui vrajă şi el nu avea nimic de arătat. Era sigur că va fi dat afară. Dintr-odată, simţi că ceva ascuţit i-a intrat în talpă. Cînd ridică piciorul, văzu că era un cui amărît.

– Evrica! ţipă el de se auzi în tot castelul. Voi vrăji acest cui şi-l voi transforma într-un şoarece de laborator! Le voi arăta colegilor mei cum se face transfigurarea dintr-un obiect într-o vietate!

Se duse-n laboratorul său unde avea dulapuri pline de poţiuni, sertare cu cărţi de vrăji şi borcane cu gîndaci puşi la murat. Leonardo luă un bol mare de sticlă şi o carte cu titlul *Transfigurarea dintr-un obiect într-o vietate* de Armando Fenalli. Citi prima pagină şi începu să caute următoarele lucruri de care avea nevoie: 8 ochi de liliac, 5 gheare de dragon, 2 coarne de taur, 6 picioare de broască, 3 dinţi de rechin.

După ce puse toate materialele în vas, amestecă puţin şi picură un sfert din poţiunea închisă la culoare într-un păhărel. Mai departe scria: „Turnaţi cu grijă o picătură din poţiune pe obiectul respectiv şi se va transforma în vietatea pe care vreţi s-o obţineţi“.

Vrăjitorul Leonardo făcu exact cum scria-n carte. Cu cea mai mare grijă, turnă picătura pe cui. Dar, dintr-odată, laboratorul fu cuprins de ceaţă şi vrăjitorul Leonardo se trezi pe jos. Cînd se ridică, observă că era mai mic decît masa din laborator! Îşi dădu seama că avea mărimea unui şoarece. Speriat, nu ştia ce să facă. Brusc, îi veni o idee: dacă s-ar duce la marginea pădurii unde trăia într-o rulotă Sam, un bătrîn care-i era prieten bun?! Leonardo ieşi pe uşă, coborî scările foarte mari şi părăsi castelul pe sub poarta uriaşă. Afară începu să plouă şi de aceea folosi o frunză pe post de umbrelă.

– Am vrut să transform un cui într-un şoarece de laborator şi ceva n-a mers.

Parcurse vreo cinci kilometri pe cărările alunecoase, pînă la rulotă. Se strecură pe sub uşă şi îl văzu pe Sam stînd la masa lui şi citind.

– Sam, Sam! strigă Leonardo.

Dar bătrînul nu-l auzi.

– Sam, Sam! ţipă din nou, cît putu de tare.

– C-cine-i acolo? se bîlbîi Sam. Ş-şi d-de unde îmi ş-şti n-numele? E-eşti c-cumva un spirit c-care vrea s-să-mi f-facă rău?

– Nu, sînt eu, Leonardo! Cel mai bun prieten al tău!

– O, Doamne, credeam că eşti Marville!

– Dar Marville a murit acum zece ani, cînd l-am distrus cu vraja disperării, pentru că voia să-ţi facă rău, nu mai ţii minte?

– A, da, ai dreptate! Dar ce ţi s-a întîmplat?

– Am vrut să transform un cui într-un şoarece de laborator şi ceva n-a mers. Poţi să mă faci la loc din nou?

– Eşti nebun?! Eu nu sînt vrăjitor şi, în plus, dacă dau greş? Poate te voi face să dispari sau, mai rău, o să dispărem amîndoi!

– Calmează-te, o să-ţi dictez eu ce trebuie să pui în bolul ăla mare de sticlă.

– A! Aşa-i mai bine! De ce n-ai spus asta de la-nceput?!

– Nu mai trage de timp atît! Hai spre laboratorul meu!

Şi aşa se duseră amîndoi la castel – Sam cu umbrela în mînă şi Leonardo stînd pe umărul lui. Cînd au ajuns în camera de făcut vrăji, Sam făcu ochii cît cepele cînd văzu ordinea de acolo. Pe rafturi, erau înşirate sticluţe care conţineau tot felul de poţiuni colorate, cărţi aranjate de la mare la mic şi borcane cu insecte puse la murat.

– Sam, nu mai visa!

– Scuză-mă, ordinea ta mi-a plăcut foarte mult şiii..

– Bine, bine, acum caută cartea cu titlul *Accidente şi rezolvări* de Rafael Rabingo.

– De Rafa... cum?

– Nu contează, caută cartea! ţipă Leonardo în urechea lui Sam.

– OK, nu-mi mai zgîria timpanul! Uite-o aici!

Sam puse cartea pe masă şi o deschise la capitolul „Ce să faci cînd ţi s-a întîmplat un accident la transfigurarea dintr-un obiect într-o vietate“. Citi cu atenţie, luă materialele de care avea nevoie şi le vîrî în bolul mare de sticlă. Sam era foarte atent să nu facă vreo greşeală şi de aceea citi textul de trei ori înainte să pună lucrurile în bol.

– Acum e gata! spuse Sam, ştergîndu-şi sudoarea de pe frunte.

– Bine! În sfîrşit! Acum ia polonicul făcut din titan, ia o porţie de lichid bleu şi toarnă-l pe mine!

Sam luă polonicul, îl băgă în bol, scoase o mîzgă bleu şi o lăsă să se prelingă pe Leonardo. Dintr-odată, camera fu cuprinsă de fum, iar Leonardo începu să se zbată. Cînd se linişti, se afla pe jos, la dimensiunea lui naturală şi cu hainele ude. Ochii îi căzură pe ceas: era ora 6. Ce repede trecuse timpul!

– Mulţumesc, prietene! spuse Leonardo. Tocmai m-ai transformat la loc.

– Cu plăcere! Dar, Leonardo…

– Mi-am dat seama că am fost *vrăjitor pentru o zi!*

– Aşa e, Sam, aşa e.

Şi pe faţa lui Leonardo străluci un zîmbet.

– Înseamnă că mă vei ajuta la noua mea vrajă?

– Cu mare bucurie!

Şi amîndoi se gîndiră la o vrajă, ceva numai bun de prezentat altora, pînă cînd, unuia dintre ei, nu se ştie care, îi veni, în sfîrşit, o idee.

***Cristian MITREA**, clasa a V-a, Şcoala „Hermann Oberth“, Voluntari*

Ucenicul vrăjitor

Numele meu este Mia Dragomir, am 17 ani şi sînt vrăjitoare; adică acum nu mai sînt, dar am fost. De ce nu mai sînt? Ei bine, Consiliul a hotărît să-mi suspende puterile după ce... ăăă... după ce am dat petrecerea secolului, bineînţeles, cu ajutorul magiei. Cînd s-a aflat că eu fusesem cea care venise cu ideea, conducerea a decis că e mai bine (pentru ei, poate) să mă lase fără puteri pentru o perioadă nedefinită. Nedefinită?! Asta cît înseamnă? Un an, doi poate? Sigur n-aveam de gînd să aştept atîta. Am aflat că există cîteva lucruri pe care le pot face pentru a-mi reduce pedeapsa. Unii munceau în folosul comunităţii, adică rămîneau după ore şi curăţau campusul. Mda, nu prea mă înţeleg cu ordinea. Alţii îi ajutau pe cei mai mici să se antreneze. Dacă aş fi ştiut ce ţînc plîngăcios trebuie să antrenez, preferam să primesc băţul de strîns gunoaie.

Adrian Dimitrescu, membru al unei familii importante în lumea vrăjitorilor, este puştiul pe care mi l-au repartizat. Dacă aş fi primit un bănuţ de fiecare dată cînd am vrut să-l pocnesc, pînă acum îmi luam o mătură de cinci stele şi un WITCHphone. Copilul ăsta n-ar trebui lăsat să se plimbe liber prin campus.

Să revenim. Ca să scap mai repede de el, l-am pus să scrie despre o zi din viaţa lui de vrăjitor. Ne-am certat vreo zece minute, dar am făcut un pact. El îşi face tema şi nu mai comentează nimic două săptămîni, dacă scriu şi eu.

Dimineaţa nu mi-a plăcut niciodată, dar, de cînd nu mai am magia, o urăsc. Trebuie să mă spăl pe dinţi şi să îmi găsesc hainele singură. (Rectific, îl urăsc şi pe cel care a inventat şifonierul ăsta aşa mare.) Să zicem că peste asta trec, dar partea cu găsirea cărţilor pentru orele din acea zi e chiar enervantă. De unde ar trebui să ştiu eu unde sînt cărţile sau cîte sînt?... *Arta mînuirii baghetei, Istoria formulelor magice, Studiul poţiunilor...* Prea multe, deci prea greu de găsit. După ce e cît de cît gata cu rucsacul, îmi fac o cafea şi plec spre clădirea principală. (Internatele şi sala de mese sînt în jurul clădirii principale, locul unde se ţin orele.)

Stau la cursuri cam pînă la ora 14,00. Am noroc dacă începem cu ore ca „Reguli de zbor“ sau „Inventarea vrăjilor“. La prima pot să chiulesc, iar la a doua sînt cea mai bună din clasă. Cît de greu poate să fie să inventezi o amărîtă de vrajă?! Ieri l-am auzit pe Victor, colegul meu de bancă, spunînd: Un porc pe o cracă, zboară ca să se întoarcă. Şi creta de la tablă a început să plutească prin clasă. Prima mea vrajă a fost Piatră. Şi a funcţionat, cred. Piatra din faţa mea a sărit, deşi eu nu zisesem nimic de asta.

Masa de prînz durează aproape o oră. Pentru ceilalţi e un fel de pauză, dar pentru mine – nu. Nici pentru cei care au antrenori, ca Adrian. Acum vine partea cea mai grea. Mereu pleacă din sala de mese înainte să ajung eu. I-am găsit vreo două ascunzători pînă acum şi îl antrenez de trei săptămîni. E posibil?! Fuge cu prietenul lui, Mihai, şi încearcă să le facă farse copiilor mai mici ca ei. Dacă asta nu l-ar ajuta să repete ce îl învăţ eu, l-aş tîrî de urechi pînă la directoare. La sfîrşitul anului şcolar, Adrian va trebui să dea un examen şi, dacă îl ia, pedeapsa mea dispare, dar dacă nu, va trebui să mai suport musca asta cu două picioare încă un an.

După pauza de masă, avem ore de practică. Învăţăm cum să ne menţinem echilibrul pe mătură, în timp ce facem vrăji sau exersăm poţiuni. În mare parte, elevii vin la cursurile de după-amiază în număr mai mare decît cei care sînt prezenţi şi dimineaţa. Fie că la ora aia se trezesc, fie că orele astea sînt cele mai distractive.

Cînd terminăm ziua de şcoală, avem permisiunea să sporovăim prin campus sau să ne vizităm colegii care stau în alte internate. Eu, în schimb, trebuie să-mi petrec alte 120 de minute preţioase cu Adrian. Şi ce nazuri mai face! Partea bună e că pot să-i dau cîte teme vreau şi el e obligat să le facă, altfel... Nu ştiu sigur ce se întîmplă, dar pe el l-a speriat destul chestia cu „altfel...“ şi datul din deget.

În sfîrşit, puţin timp pentru mine! Mă rog, dacă scădem temele şi drumul pînă în cameră înseamnă cam de somn bun.

P.S. Adrian, dacă nu-ţi faci tema, îţi confisc şi cutia cu bomboane!

***Alexandra DINCĂ**, clasa a VIII-a, Liceul Greco-Catolic „Timotei Cipariu“, Bucureşti*

Ana ne povesteşte cum a dat peste o pisică siameză cînd s-a dus să îşi cumpere o baghetă. Dar pisica aceea era de mărimea unui om. Ei bine, asta aş vrea să văd şi eu! Vlad vrea să îi ajute pe copiii mai leneşi să ia note bune la şcoală şi ne propune o reţetă magică.

Vrăji pentru începători

Mîine este ziua mea. Chiar de Halloween. Ar trebui să fiu bucuroasă, doar că am răcit. Ceea ce mă exasperează nu e atît faptul că am răcit, cît faptul că am răcit acum. În loc să răcesc şi eu, ca tot omul, cînd dăm teze sau avem proiecte de făcut, ori cînd dăm proba de rezistenţă la sport, eu răcesc taman de ziua mea. Adio petrecere, adio suflat în lumînări, adio plimbare la mall! De aceea, stînd în pat şi sufîndu-mi de zor nasul, mi-am pus ca dorinţă de ziua mea să fiu şi eu vrăjitor, măcar pentru o zi, şi să fac tot ce-mi doresc. Bineînţeles că nu m-aşteptam la nimic spectaculos, doar toată lumea ştie că nu există zîne bune, care să-ţi îndeplinească dorinţele, ca lui Pinocchio. Aşa că am stins lumina şi am adormit.

M-am trezit a doua zi, înconjurată de jucăriile mele, numai că odaia mea părea schimbată. Arăta cu totul diferit, ca unul dintre decorurile unui film horror: nişte obiecte ciudate împrăştiate pe jos, o mătură atîrnată în cuier, o pisică neagră ghemuită într-un colţ. M-am gîndit că visez, dar, indiferent de cît m-am frecat la ochi, nu am reuşit să mă trezesc. Atunci, mi-am dat seama cu cea mai mare uimire că, poate, dorinţa mea ciudată chiar s-a îndeplinit.

M-am ridicat din pat, mi-am pus pe mine roba ciudată şi lungă de pe scaun şi pălăria ţuguiată, care nu-mi venea deloc. Chiar dacă eram cam speriată, mi-am zis că, din moment ce sînt vrăjitoare, pot face ce doresc. Inclusiv să mă întorc acasă, dacă nu-mi place aici. Deocamdată, am ieşit din camera mea şi am observat că mă aflam într-un fel de hotel al vrăjitorilor. La parter se afla un restaurant, al cărui chelner era un pudel morocănos care vorbea cu un accent franţuzesc ce mă călca pe nervi.

– Madmoiselle Octavia, doriţi meniul obişnuit?

– Fireşte, am răspuns eu încurcată, dar deloc surprinsă că mă cunoştea toată lumea (doar sîntem într-o lume magică!), sperînd ca meniul meu obişnuit să fie unul pentru oameni, nu pentru vrăjitori.

– Plătiţi acum sau mîncaţi pe datorie, ca şi ieri? m-a întrebat ironic pudelul nesuferit.

Aoleu, m-am gîndit eu, ce fel de lume magică e asta? Nu poate mînca omul fără să plătească? În basmele pe care le citisem, eroii nu plăteau niciodată masa. Am băgat mîna în buzunar, sperînd să găsesc ceva pe acolo, dar n-am găsit decît o scamă colorată şi un nasture rupt. Văzîndu-mi stînjeneala, pudelul, cu un aer arogant, mi-a aruncat sub nas ziarul local, deschis la rubrica „Oferte de muncă“. Am observat că erau o mulţime de cereri pentru vrăji, numai că eu nu ştiam cum să fac vrăjile. M-am gîndit că ar trebui să am o baghetă magică, aşa, ca Harry Potter, numai că eu nu găsisem nici una în camera mea. Noroc că mi-au căzut ochii pe un anunţ care dădea adresa unui magazin de închiriat baghete.

Am strănutat, transformîndu-l pe vînzător într-o libelulă.

M-am grăbit într-acolo, am intrat pe uşa colorată, observînd că la ghişeu stătea o pisică siameză, de mărimea unui om, care-şi pilea unghiile date cu ojă. Am cerut şi eu una dintre baghetele disponibile şi am închiriat-o pe datorie (cred că eram datoare la toată lumea pe aici!). Apoi m-am îndreptat spre adresa în care se spunea că e aşteptat un vrăjitor care să înlăture invazia unor sconşi urlători din castelul unui nobil. Cum am ajuns acolo, un trol valet m-a condus într-o cameră plină cu sconşi care ţipau unul la altul, întrebîndu-se fiecare de rubedenii. Am agitat bagheta în aer, m-am concentrat şi am rostit cuvintele magice „Hocus-pocus“. N-a mers. Am încercat „Abracadabra“. N-a mers. Am încercat apoi toate formulele magice de care îmi aduceam aminte, dar nici una n-a mers, aşa că trolul valet m-a dat afară. Eram foarte supărată, iar răceala mea nu-mi dădea deloc pace. În colţul străzii am observat un vînzător ambulant de plăcintuţe, care se uita zîmbitor la mine. Tentată de aroma îmbietoare a bunătăţilor, m-am apropiat şi, cînd să spun ceva, am strănutat, transformîndu-l pe vînzător într-o libelulă. Vai de mine – m-am gîndit eu –, ce jalnic vrăjitor mai sînt! Nu ştiu nici o vrajă, nu am puteri speciale, însă deţin un strănut magic. Mai rău de atîta nici că se putea. Văzîndu-mi faţa tristă, libelula s-a transformat la loc în om, spre marea mea uimire.

– Nu te speria, a zis vînzătorul de plăcintuţe. Am fost şi eu odată un tînăr vrăjitor, care nu-şi descoperise puterile. Ceea ce trebuie să ştii este că magia se află în tine, nu în alte obiecte sau formule magice. Trebuie doar să ai încredere că o vei găsi, zise el şi dispăru pe dată, cu plăcinte cu tot.

Eu tot nu mă simţeam în regulă, gîndindu-mă că viaţa de vrăjitor este mai crudă decît cea de elev şi că tare aş dori să mă întorc acasă, la temele mele. Chiar atunci, am auzit tot felul de strigăte de spaimă. Locuitorii oraşului fugeau de un val gigantic de jeleu roz, care îi împietrea pe toţi.

– Ce se întîmplă? l-am întrebat buimacă pe un pitic care se adăpostise sub podul lîngă care mă aflam.

– Vrăjitoarele rele au răspîndit valul de jeleu pe care-l vezi, ca răzbunare pentru că nu sînt niciodată invitate la turneul nostru de făcut dulceaţă, celebru în toată lumea magică.

– Păi, vrăjitorii unde sînt? am întrebat eu. Ei pot înlătura vraja malefică, nu?

– Tocmai azi, Justin Bieber a reuşit să pătrundă în lumea magică şi susţine un concert pe gratis, pentru toţi fanii vrăjitori. De aceea, au plecat cu toţii în Pădurea Mistică şi ne-au lăsat de izbelişte. Văd că tu ai rămas, salvează-ne, te rog!

Ce să fac? m-am întrebat eu. Cum să înlătur vraja? Nu ştiu nici o magie, nimic. Şi, culmea, nu-mi mai vine să strănut. Am încremenit de groază.

– Salvează-ne, te rog! implora piticul, în timp ce toate lucrurile împietreau în jurul nostru.

– Păi, nu ştiu să fac nimic! am ţipat eu exasperată. Nici măcar nu sînt din lumea voastră. (Grozavă zi mi-am găsit şi eu să devin vrăjitoare!)

Piticul se lăsă în genunchi şi începu să-şi facă rugăciunea. Cuvintele vînzătorului de plăcinte mi-au venit în gînd. Bun, dar cum să ajung la magia dinăuntrul meu? Eu nu sînt vrăjitoare! Piticul se uita la mine cu ochii mari, înţelegînd parcă ce mă frămîntă.

– Poate te pot şi eu ajuta, totuşi! Ştiu că, dacă spui cîteva versuri magice, care să te reprezinte, poţi să-ţi găseşti magia interioară.

Zis şi făcut. Dar ce versuri să fac eu? Atunci, am închis ochii, m-am concentrat şi m-am gîndit la toate lucrurile care contează pentru mine şi am rostit cu voce clară: „Foaie verde de fistic, am să scriu un acrostih; chiar dacă nu-s vrăjitor, vreau binele tuturor; sînt puternică şi ştiu că magia e ceva viu, ceva ce toţi pot avea, numai de-ar crede în ea“. Am deschis apoi ochii, dar vraja nu se risipise încă. Disperată, m-am gîndit la ce aş fi putut să greşesc, şi atunci mi-am amintit aroma delicioasă a plăcintuţelor de adineauri. Am strănutat puternic şi, deodată, valul de jeleu solid s-a transformat într-o mare de ciocolată, care ne-a stropit pe toţi cu mireasma ei vanilată. Eu eram ameţită de aroma ciocolatei, de bucuria reuşitei şi de răceală. Am simţit că leşin. M-am trezit apoi într-o cameră curată, iar la capul meu stăteau mai mulţi vrăjitori. Cel mai bătrîn dintre ei, în care l-am recunoscut pe vînzătorul de plăcinte, mi s-a adresat:

– Muţumim pentru ajutorul dat, vrăjitoareo de ocazie! Cu ce te-am putea răsplăti şi noi, în această zi magică de Halloween?

– Oricît mi-ar plăcea să scap de şcoală şi să fiu erou, mi-e dor de părinţii mei, de prieteni şi de colegi, ba chiar şi de profesorii mei. Mi-aş dori să mă întorc acasă.

– Cum doreşti. Cred că acum ţi-ai învăţat lecţia, zise bătrînul şi, făcînd un gest cu mîna, mă adormi la loc.

Cînd m-am trezit, mi-a fost teamă că sînt încă o vrăjitoare răcită şi datoare vîndută, dar am auzit imediat vocea caldă a mamei:

– La mulţi ani, leneşo! Trezeşte-te, avem o surpriză pentru tine!

Ana Octavia GEOROCEANU

Reţetă pentru a lua 10 la un test

Ingrediente:

- o jumătate de calculator de matematică;
- un sfert de glob geografic;
- zece manuale de şcoală;
- trei rigle;
- dorinţa de a învăţa;
- plăcerea de a veni la şcoală.

Cum se prepară:

Se introduc într-un vas calculatorul şi globul, iar după aceea se presară puţină dorinţă. Pachetul cu rigle se taie în bucăţi şi se adaugă peste aluat. Separat se bat manualele şi plăcerea pînă se obţine un aluat omogen. Amestecul obţinut se toarnă peste aluat şi se amestecă cu o lingură cu vîrf de cerneală. Cu ajutorul unei linguri speciale, cu inscripţia „nota 10“, se umplu caietele. Se pune la învăţat pentru o oră. Cînd se răcesc, se scot din caiete şi sînt gata de memorat.

***Ilie Vlad CONSTANTIN**, Şcoala nr. 39, Bucureşti*

Valentin ne povestește despre probele pe care trebuie să le treacă fiecare vrăjitor și cum să dai viață unei creaturi dacă vrei să iei premiul cel mare. Ileana ne spune, în schimb, despre sărbătorile de import și ce impact ar putea avea acestea asupra noastră. Și gata cu vrăjile! Vrăjilectură plăcută!

Ileana ZIRRA

Vrăjeli de sărbători

De cîțiva ani de zile, de cîțiva mai mulți ani de zile, sînt la modă sărbătorile de import pînă și la noi, precum Ziua Sfîntului Valentin, Ziua Sfîntului Patrick, *Thanksgiving* (tradus Ziua Recunoștinței) și, evident, *Halloween*-ul, cunoscut și sub denumirea de Sărbătoarea Tuturor Sfinților – o vrăjeală, că tot veni vorba de asta.

Cine nu-și dorește mai multe zile libere și motive minore să se bucuri de ocazionalul pahar de suc de portocale sau de ocazionalul vîrf de pahar de vin? Dar instaurarea fiecăreia dintre aceste sărbători externe trage după sine o consecință comună. Ceva ce nu este în interesul României ca țară unică. Poate că unii dintre talentații scriitori minori, cei mai măricei, probabil, au auzit de *Unitate în diversitate*, deviza Uniunii Europene. Sintagma asta are în vedere unificarea țărilor din Europa în plan administrativ și economic, dar nu și în plan cultural, religios și istoric, desigur. Adică, pe scurt, deviza aceasta cere ca țările europene din cadrul Uniunii să fie în relații bune, dar să nu își fure singure căciula, șutind intelectual: tradiții, literatură și artă. Din păcate, în Statele Unite ale Americii exact asta se întîmplă.

Ce e trist este că și noi adoptăm tradiții din afară, care nu se leagă absolut deloc de cultura noastră. Spre exemplu *Halloween*-ul, o tradiție veche – de cînd celții – irlandeză, care este un mare *hit* la americani: copiii se îmbracă pe cît pot de înfricoșător, se adună laolaltă și merg la un fel de colindat, unde cu cît cînți mai fioros și mai urît, cu atît primești mai multe bomboane. Toți se amuză de *zombies*, adică, românește spus, de cadavre pe două picioare, dar ce s-ar face dacă ar fi reali? Nu cred că s-ar bucura nimeni să fie urmărit de o monstruozitate care să vrea să îți devoreze creierul. Să fim serioși!

Iar Ziua Recunoștinței? Păi ce treabă avem noi cu o sărbătoare pur occidentală legată strict de întemeierea statului american? Sau Ziua Sfîntului Patrick? De ce să mă îmbrac în verde și să beau bere (sau Cola-Cola, pentru unii) de-o sărbătoare irlandeză sau cînd e *Oktoberfest*-ul nemțesc? De parcă noi n-am avea sfinții noștri și ocazii nenumărate să facem aceleași activități.

Acum, de ce-mi vine mie să arunc cu apă din ochi? Pentru că uite așa ne uniformizăm, uite așa devenim la fel ca ceilalți și nu mai sîntem unici! De-aia nu sînt eu de acord cu sărbătorile de import și cred că, dacă priviți și voi situația cam din același unghi, acum că mi-am expus argumentele, o să înțelegeți că nu sînt întocmai benefice.

De ce am eu nevoie de Ziua Sfîntului Valentin dacă am Dragobetele? Am Ziua Națională a României și Ziua Marii Uniri pe post de *Thanksgiving*. Și am și tradiții care nu seamănă cu nimic din afară: *Mărțișorul* de 1 martie, odată cu venirea primăverii! Ei, cine mai stă în timpul școlii să picteze mărțișoare în alte țări? Vă zic eu! Nimeni... în afară de popoarele slave...

Că tot veni vorba și de *Dragobete*, există și un avantaj al adoptării acestor sărbători de import. Cine știe? Ăla eu, ăla eu? Nu, nu distracția și zilele libere. Poate ați observat că tot de curînd se ia în considerare Dragobetele, despre care lumea cam uitase. Asta e o sărbătoare mai obscură pentru orașele mari, o sărbătoare tipic țărănească, ce a ieșit la suprafață după ani și ani de zile. Dragobetele este tot un fel de Mărțișor – lumea a uitat asta – și se mai cheamă și Vobritenie, fiind un rit slav vechi de aproape 200 de ani; de altfel, e considerată, cum ziceam și mai-nainte, echivalentul Sfîntului Valentin. Dacă nu am fi început să promovăm *St. Valentine's*, nu am fi dezgropat Dragobetele.

Odată cu adoptarea noilor tradiții care nu ne aparțin, parcă începem să ne mai interesăm și de ale noastre. Totuși există și acest avantaj al sărbătorilor de import pe care nu le agreez eu.

Deci și prin urmare, n-ar fi rău să ne oprim toți o secundă și să ne gîndim la consecințele luării în considerare a acestor sărbători care nu sînt la locul lor. Pe de-o parte, e rău că riscăm să nu ne mai deosebim de alte țări, iar pe de altă parte, e bine că ajungem să descoperim tradiții, e-adevărat, de speță mai joasă, dar proprii!

V-am cam indus în oroare, așa-i? Prea complicat, nu? Apăi, atunci, v-am lăsat!

Salutare și frăție,

Ce mai vrăjitorie!

Totul pe dos

Era o dimineață frumoasă de toamnă. Of, m-am săturat de poveștile care încep cu „Era o dimineață frumoasă de toamnă...“ sau „Era o dimineață frumoasă de vară...“. Obositoare replicile astea! Eu mă gîndeam de ce nimeni nu scrie „Era cam pe la prînz și ploua?“. Bine, hai să începem așa:

Era cam pe la prînz și ploua. Acum, voi credeți că o să continui spunînd lucruri asemănătoare cu „Era de Haloween“ sau „Era ziua în care toți morții învie...“. Nu, nu și iar nu! Foi peste foi și idei peste idei. Hai să facem totul pe dos, mie așa îmi place:

Era Sfîntul Valentin sau, cum îi spun eu, „ziua în care te cam plictisești“. La grădiniță, ce mai făceam felicitări pentru colega sau colegul de bancă, dar acum nu mai sînt de felicitări, așa că, ce să faci, e și ea o sărbătoare!

Reluînd: Era Sfîntul Valentin. Toate pisicile se adunau pe lîngă casă, de fapt, conacul (pentru că o locuință de 500 m^2 nu se poate numi casă) soților Mihail (ciudatul și ciudata Mihail). Mie, sincer să fiu, mi se par mai mult interesanți decît ciudați, dar umblă zvonuri cum că locuiesc în cartier de cîteva sute de ani – sînt, cum s-ar spune, mai bătrîni decît lumea și pămîntul! O dată la cinci sute de ani ei se duc la Congresul vrăjilor unite, care se ține pe fundul Pacificului, într-o bulă de aer de 200 de km^3. Aceasta din urmă are formă de amfiteatru. Pe fiecare loc era scris cîte un nume de vrăjitor și, pînă nu se așezau toți, spectacolul nu începea. Și așa, toți vrăjitorii – mai răi, mai buni, mai tineri sau mai bătrîni, din toate colțurile lumii – veneau și se întîlneau aici.

La concurs se susțineau trei probe, dar la început se cînta imnul vrăjițial al descurajării:

„La Mulți Ani cu ghinioane,
Să vă dea viață tot ce vrăjiți!
Zile urîte și supărare,
La Mulți Ani
Să vrăjiți!“

Prima probă: fiecare vrăjitor avea cîte o pădure și trebuia să găsească un animal care avea însemnat pe el mesajul „Întoarce-te la punctul de pornire!“.

Cei mai tineri au încercat vrăji de localizare GPS. Ăi mai bătrîni au folosit metoda rudimentară: au luat piatră cu piatră și insectă cu insectă. Doar patru băieți au găsit animalul, dar era un dragon de mlaștină care putea îngurgita zece tone dintr-o înghițitură. Ei și-au folosit puterile pentru a-l îmblînzi, iar după aceea l-au dus la cortul lor și a cîștigat fiecare cîte o ganteră de piatră dată cu vopsea, ca să pară că e de diamant.

A doua probă: mai rămăseseră douăzeci de vrăjitori în concurs. Ei trebuiau să modeleze un monstru și să-i dea viață. După un timp, au ieșit Frankensteini (Ce oameni! Nu au deloc imaginație!) și o bucată de gelatină vie (un clasic!). Sincer, mai bine Frankenstein decît un om cu picioare în loc de ochi și măsele uriașe în loc de picioare; așa că a cîștigat Frankenstein, iar creatorul era chiar domnul Mihail.

El chiar merita acel premiu, dar de data asta nu s-au mai cîștigat gantere, ci cărămizi (magice).

A treia probă: fiecare dintre cei cinci concurenți care rămăseseră trebuia să facă o poțiune, dar nu de dragoste sau moarte – astea sînt deja învechite –, ci unele mai moderne.

Și s-au pus pe treabă, fiecare cu cazanul sau eprubeta lui. Un domn făcuse o poțiune care-l transformase într-un braț puternic. Cîștigătorul crease o poțiune care te ajuta să îți amintești cel mai haios lucru care ți s-a întîmplat vreodată.

Congresul ajunse la sfîrșit. De-acum fiecare vrăjitor avea la dispoziție cinci sute de ani pentru a-și repeta vrăjile.

Sper că nu vă așteptați să fac nu știu ce final grandios! De fapt, mă gîndeam că nu v-a plăcut, așa că hai să reluăm:

Era cam pe la prînz și ploua...

***Valentin Daniel DUMITRU**, clasa a VI-a, Școala nr. 88, București*

DILEMATIX
supliment al revistei
Dilema veche nr. 454
25-31 octombrie 2012
Coordonator:
Adina POPESCU
Redactor colaborator:
Ileana ZIRRA,
clasa a XI-a, Colegiul Național
Bilingv „George Coșbuc“, București
Viniete: shutterstock
Secretar general de redacție:
Dana CĂLINESCU
Corectură:
Patricia MIHAIL
Ruxandra MIHĂILĂ
Prezentare grafică:
Dan STANCIU
Tehnoredactare:
Adrian DAMIAN
e-mail: dilematix@gmail.com

Biblioteca „ASTRA“ Sibiu

Biblioteca „ASTRA"
SIBIU

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale) DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEȘU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE ■ Anul IX ■ nr. 455 ■ 1-7 noiembrie 2012 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

Vintilă MIHĂILESCU

…@hai-hui.ro 7

ANDREI PLEȘU

„O problemă de cadre“

pagina 3

RODICA ZAFIU

„Gusturi netunate“

pagina 9

IULIAN COMANESCU

„Haterii în actualitate“

pagina 22

Ce-i învățăm pe copii despre Dumnezeu?

© Vasile Doroiti

„Mintea unui copil este ca o hîrtie albă pe care fiecare trecător lasă o urmă.“

(proverb chinezesc)

Redacția DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 București ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

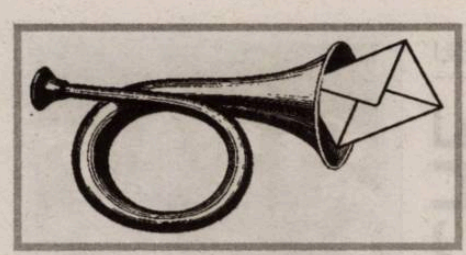

DILEMATICI DIN TOATE ȚĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
> *(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)*

MAGAZIN ALIMENTAR
SECOND HAND

album dilematic Adrian Dumitru

NR. 452

Articolul lui Andrei Pleşu, „Note, stări, zile“

Lupul şi maimuţa

În ciclul gimnazial am fost într-o excursie cu clasa la Grădina Zoologică din Sibiu. Era toamnă şi ploua. Pe cînd am ajuns la intrare, mai ploua mocăneşte. Ne-am alăturat fiecare bisericuţei din care făceam parte sau doream să facem parte şi am purces la vizitarea animalelor din ţarcuri. Două mituri mi s-au spulberat după vizita de atunci: cel al lupului mare şi rău care mănîncă fetiţe în drum spre bunicuţe şi mitul maimuţei hlizite şi proaste. Mituri conturate în capul meu datorită moralei unor povestiri citite sau a unor poveţe inoculate de către adulţii din jurul meu: „nu te du singură în pădure (opţional, în întuneric) că te papă lupu'“, „nu fi ca maimuţa, poartă-te ca omu' civilizat“ etc.

Lupul din Grădina Zoologică era de statura cîinelui meu din curte, nu-mi părea fioros, ci doar plouat, cu blana udă şi murdară de noroi, jigărit şi slab. Ochii afundaţi în orbite cerşeau mîncare, nu să stăm la 15 metri de el. Se învîrtea în cuşcă, pe cimentul ud, şi avea o privire de animal hăituit. I-am spus Monicăi, prietena mea: „Pariu că ăsta-i cîine? O fi intrat în cuşcă să se adăpostească de ploaie, l-au închis aici din greşeală şi acum ne spun nouă că-i lup“. Moni îmi arătă plăcuţa de pe gard, unde scria denumirea în latină şi dedesubt în română a lupului. Mai matură şi mai înţeleaptă decît mine (şi astăzi este), nu catadicsi să-mi răspundă verbal. M-a auzit un îngrijitor care cu un măturoi dădea apa din unele cuşti să se scurgă mai repede într-un şanţ. „E chiar lup, domnişoară. Se hrăneşte cu carne.“ „Şi cuţu meu mai mănâncă găini cîteodată.“ Îngrijitorul se uită lung la mine. Monica m-a tras de mînă, zicîndu-mi pe un ton ce nu lăsa loc de alte comentarii: „Termină cu prostiile!“. Am mai apucat să îi fac cu mîna la cuţu-cuţu lup şi ne-am postat în faţa următoarei cuşti.

Maimuţa n-arăta nici ea prea bine: udă şi ea, sărea de pe o bară pe alta în cuşca ei. La vederea copiilor care s-au strîns în faţa cuştii, s-a apropiat sărind pe bara din faţa grilajului. Ni s-a atras încă o dată atenţia să nu depăşim gardul de protecţie şi să nu dăm de mîncare animalelor. Aşa că nu ne-a rămas altceva de făcut decît să ne... maimuţărim. Şi, în faţa maimuţei, feţele noastre de copii au început a se schimonosi, hlizi, scoţînd sunete piţigăiate, trăgîndu-ne de urechi, cu limba scoasă, băgîndu-ne degete în nas, pişcîndu-ne de obraji, sărind într-un picior, bătînd din palme, poate-poate 'om scoate ceva reacţii din partea ei. Căci aceasta era marea dorinţă a fiecărui exhibiţionist dintre noi, ca vreun gest de-al nostru să o impresionează pe doamna maimuţă şi să ne imite. Dar în faţa mulţimii de instigatori, maimuţa şi-a păstrat calmul, respectul pentru propria-i specie şi demnitatea, ceea ce nu aş putea spune despre mine şi colegii mei de clasă. De acolo de sus, de pe bara ei, maimuţa asista mirată şi puţin crispată chiar la spectacolul oferit gratis de omuleţii de după gard. Pe drum înapoi, în autocar toţi ne lăudam că, de fapt, ea ne-a imitat: „ştii, atunci cînd şi-a dus mîna la cap, pe mine m-a imitat“... „şi atunci cînd şi-a atins nasul, pe mine“...

Maimuţa a fost vedeta de necontestat a excursiei. Conform compunerilor alcătuite după excursia la grădina zoologică şi citite în clasă, maimuţa a fost declarată oficial animalul preferat al tuturor. În compunerea mea şi eu am acordat rolul principal simpaticei maimuţe, dar faţă de restul colegilor care doar au enumerat celelalte animale văzute, eu am acordat un paragraf descrierii lupului jigărit ce mi-a inspirat mila şi pe care aş fi vrut să-l iau acasă, încheind compunerea cu o propoziţie în care susţineam încă o dată că s-a făcut o eroare şi că ce am văzut acolo era un cuţu-cuţu, nu un lup. Punîndu-mă la loc în bancă, am avut un *déjà-vu:* întîlnind privirea unor colegi, ea era identică cu cea a îngrijitorului cînd îi spusesem că şi cuţu-cuţu meu de acasă meu mai mănîncă găini cîteodată, iar Monica, în banca din spatele meu, îmi spuse pe un ton ce nu lăsa loc de alte comentarii: „Termină cu prostiile!“

Maria-Georgeta SABĂU
mg.sabau@gmail.com

NR. 451

Articolul lui Andrei Pleşu, „Educaţia religioasă“

Studierea religiilor şi îndoctrinarea religioasă

Dle Pleşu,

Problema pe care o ridicaţi dumneavoastră este de ordin moral, cel puţin aşa cum am înţeles sensurile articolului dvs. Ce vreau să aduc în discuţie este că ateismul cult, manifestat în ţările civilizate, este serios, respectuos şi logic, de o manieră aproape vulcaniană. Ceea ce descrieţi dvs. este doar ignoranţă, o slăbiciune a gîndirii de care suferă, deopotrivă, şi ateii, şi credincioşii.

Pentru că nu există o modalitate politicoasă de a-i spune cuiva că şi-a irosit sau că îşi iroseşte viaţa pe credinţa în zei, o să o spun de-a dreptul: multor oameni de cultură le scapă din vedere domenii complementare din jurul lor, cum ar fi matematica, fizica, chimia, naturalismul, evoluţia, straşnica şi eficienta morală precreştină... Într-un fel este explicabil, oameni de litere renumiţi în profunzimea analizei religiei nu au făcut, în accentele religioase ale filozofiei lor, conexiunea cu disciplinele umaniste şi realiste menţionate. Acelora le lipseşte o viziune largă, bazată pe plasarea în context mai larg a ideilor lor.

Oamenii de litere sînt, adesea, străini de chimie (chimismul complex al atomilor de carbon şi hidrogen a cărui consecinţă este materia vie), matematici superioare, fizică atomică şi astronomie (înţelegerea, descrierea şi predicţia universului macro şi micro) şi, astfel, ei înlocuiesc chimia cu alchimia, astronomia cu astrologia şi cunoştinţele lor despre cosmos se rezumă la idei vagi despre teoriile relativităţii, cum ar fi expresia încifrată $E=mc^2$...

Deopotrivă, omul locului, îngrădit fiind de tradiţiile ce separă (aproape geografic şi ireconciliabil) grupurile de populaţie, este zugrăvit în literatură ca privind lumea din jur prin prisma sumei de credinţe, superstiţii şi obiceiuri preluate şi perpetuate de la strămoşi. Forţa precedentului educativ nu se manifestă constructiv, ci mimetic, ceea ce duce, adesea, la confuzii şi chiar la monstruozităţi morale.

De exemplu, un caz de confuzie clasică în viaţa de zi cu zi: se zice că părintele Urs, român din Ucraina, a adoptat peste 400 de copii orfani, neavînd, la început, decît două braţe, dragoste şi multă credinţă în Dumnezeu. Acum este erou naţional în Ucraina şi este adulat de toţi (ucraineni, români, ruşi). Un munte de omenie, din dragoste de oameni şi de Dumnezeu. Întrebarea de bază ar fi: oare pentru faptele lui bune, chiar avea nevoie de Dumnezeu? Sînt atît de mulţi oameni care o fac din omenie, din umanism, din solidaritate, fără să aibă nevoie de ajutor de la zei. Fapta domnului Urs poate fi făcută, bine-mersi, de orice alt om binevoitor. Resurse se găsesc.

Cine poate da măcar un exemplu de vreo faptă bună care poate fi făcută *doar* de o persoană religioasă, pe care nu o poate face un nereligios? Eu, însă, pot exemplifica vreo cîteva fapte rele, imorale, pe care doar un religios le poate face mînat de litera cărţilor religioase, de credinţa în mîntuire şi în voia Domnului (asupra căreia speculează copios!).

Personal, nu am nevoie de superstiţii şi de credinţa în zei de tip „Big Brother“, ca să mă port corect cu ceilalţi. În plus, nu cred că un ateu şi-ar trîmbiţa o asemenea realizare, pentru că lui i s-ar părea ceva normal să-şi ajute semenul la nevoie. Domnul Urs va rămîne în istorie şi în memoria urmaşilor, în principal, pentru ajutorul dat semenilor lui şi mai puţin pentru credinţa lui în Dumnezeu, dacă o fi avînd...

Nu de alta, dar maica Tereza (altă mare escrocherie a secolului!) şi-a mărturisit necredinţa, în ultimele zile de viaţă şi, cu toate astea, papa a sanctificat-o pe motiv că, biata femeie, ar fi făcut niscai minuni, mai ales după moarte! Pe dl Urs credinţa în Dumnezeu, oricît de multă, l-a ajutat cu mai nimic, iar pe bieţii copii nici atît! Doar mîinile dlui Urs contează în această povestire. O mie de buze care se roagă nu fac cît două mîini care ajută.

Ce înseamnă „o educaţie religioasă bine condusă“? Problema studiului religiei în şcoala românească este chiar incompetenţa celor care îl promovează: se comportă stupid, complet ignoranţi la existenţa a încă 5999 de culte religioase în lume. Asta – şi e suficient ca să vedem îngustimea minţii politicienilor noştri. În şcoala românească se practică aceeaşi îndoctrinare religioasă creştină ca îndoctrinarea islamică în Orientul Mijlociu. Fiecare face abstracţie de existenţa celeilalte, ba chiar o condamnă, pe alocuri.

Cîtă stupizenie! Cîtă ignoranţă! Tot ce ţine de credinţă (de superstiţii, de mici obiceiuri locale, de admiterea unor percepte fără dovezi şi fără explicaţii) trebuie să rămînă o chestiune *strict personală*. Nu trebuie impusă nici la şcoală, nici acasă şi, mai ales, nu trebuie impusă copiilor!

Confuzia între „studierea religiilor“ şi „îndoctrinarea religioasă“ este baza curriculei specifice în România. Prima poate fi făcută cam din clasa a X-a încolo, cînd copilul e mai copt. A doua poate fi făcută doar în biserică sau acasă, ca pe vremea lui Nică a lu' Ioan a Petri, cînd copiii prindeau muşte cu ceaslovul în biserică (cam ăsta e nivelul de înţelegere a religiei, la vîrsta aia) iar la şcoală se ocupau de... învăţătură (aritmetică, citire, scriere, istorie). Toţi religioşii au impresia că ştiu cu exactitate cine le sînt zeii, ce vor aceştia de la ei şi de la lume, unde sălăşluiesc, de ce şi cu cine...

De ce mă simt atins în demnitatea raţiunii de vecinătatea lui, de exemplu, Blaise Pascal? Pentru că este un prolific filozof creştin, adică speculează savant şi complex, cu unelte laice, asupra voinţei unei entităţi atotputernice care nu poate trece din zona imaginarului în concret, cel puţin nu într-o cantitate măsurabilă, suficientă pentru a mişca măcar un fir de praf. Pariul propus de dumnealui suferă de obtuzitate şi generează idei de o imoralitate evidentă. „Pariul lui Pascal“ nu spune nimic despre situaţia în care eu nu cred în zei, în timp ei nici măcar nu au nici măcar bunul-simţ să existe ca să valideze celebrul pariu... Apoi, cum adică „nu pierd nimic dacă sînt credincios şi Dumnezeu nu există“? Nu pierd nimic, în afară de timp, bani, ocazii, distracţie, bucurie adevărată şi neumbrită de superstiţii „spirituale“. Din acest punct de vedere, religiile abrahamice sînt clădite pe teama că, undeva, cineva chiar ar putea fi fericit... Acest „pariu“ are valoare numai pentru cei religioşi pentru că porneşte chiar de la aserţiunea că Dumnezeu există şi ne priveşte în timp ce analizăm alternativele. Pe scurt, este o escrocherie cunoscută şi sub numele de „schema nigeriană“: deschide tu un cont de 500 de euro pe numele meu, ca eu să pot depune acolo două milioane de euro din care tu reţii 10%...

Albert GUILMONT
albert.guilmont@gmail.com

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Patricia MIHAIL ● Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA
Dan STANCIU ● Mircea VASILESCU (redactor-şef) ● Luiza VASILIU (editor conţinut web)

RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Iulian COMANESCU
Claudiu CONSTANTINESCU ● Codrin Liviu CUŢITARU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO
Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI ● Oana STOICA ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU ● Rodica ZAFIU

CAP LIMPEDE: Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA

ABONAMENTE ŞI INFORMAŢII: Zirkon Media ● tel.: 0730.190.899, număr cu tarif normal în orice reţea telefonică, orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@zirkonmedia.ro
PUBLICITATE: Ionela DANA ● tel.: 0730.190.808 ● e-mail: ionela.dana@media-point.ro
DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR FINANCIAR: Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Mircea CIOBOTARU
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Alin BENEA
DIRECTOR VÎNZĂRI: Mircea IONESCU

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de
Adevărul holding

Tiraj 12.000 ● Tipărit la Tipomedia Bucureşti

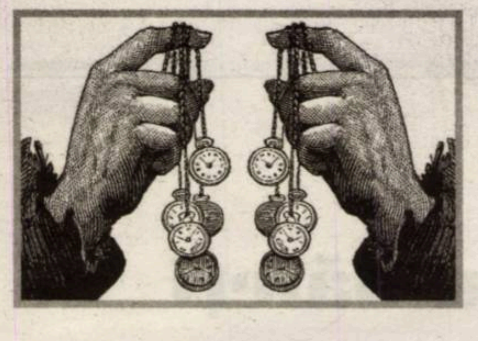

SITUAȚIUNEA

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)*

O problemă de cadre

„Jupîn Dumitrache:
...Toate le știe, îmi place...
Ipingescu: *Apoi dacă-i jurnalist...*“
(O noapte furtunoasă, Act II, Scena IX)

Eram gata să cred că avalanșa de jurnaliști și comentatori politici care iau azi cu asalt fotoliile parlamentare și mîine, poate, pe cele ministeriale e un fenomen nou. Dar am descoperit un text din 1997 care dovedește că, în România, repetiția e mama deșertăciunii. Vorba lui Creangă: „...ca în anul acesta, ca în anul trecut și ca de cînd sînt, niciodată n-am fost...“

Într-un anumit sens, alegerile din 1996 au fost cîștigate de *România liberă*. Nu dau acestei afirmații nici o conotație polemică. E un fapt. Pînă să stabilim dacă faptul în sine e benefic sau nu, trebuie să luăm notă de evidența lui și să-i cercetăm, lucid, justificările. Mai întîi să recapitulăm: purtătorul de cuvînt al Guvernului e domnul Eugen Șerbănescu, gazetar la *România liberă*. Tot din *staff*-ul originar al *României libere* a fost recoltată și doamna Gilda Lazăr pentru funcția de purtător de cuvînt al Ministerului de Externe. Șeful de cabinet al domnului Ion Diaconescu, președintele Camerei Deputaților, este doamna Roxana Badralexi, de *la România liberă*. Dan Praisz, de la același jurnal, e consilier guvernamental. La conducerea Serviciului Român de Informații a fost numit domnul Costin Georgescu, activ, încă din 1990, în echipa *României libere*, ca și domnul Cătălin Harnagea, devenit, de curînd, șef al Serviciului de Informații Externe. Amintim, în treacăt, că și domnul Băcanu, ca membru marcant al Alianței Civice, a avut și are de jucat un rol în trebile țării, chiar dacă nu ocupă o funcție anume. Un colaborator asiduu al aceleiași publicații, domnul Nicolae Prelipceanu, e și el consilier, undeva la vîrf. Iată, așadar, un inventar rapid, din care rezultă că *România liberă* a devenit, după alegeri, o adevărată pepinieră de cadre a noii guvernări.

Trebuie să recunoaștem
că guvernanții duc lipsă de oameni.

Situațiunea nu e banală. Nu e de imaginat ca guvernul Franței să absoarbă redacția de la *Le Monde*, sau ca serviciile secrete ale Angliei să fie încredințate celor de la *Times*. Originalitatea noastră e, iarăși, indiscutabilă. Ea se poate însă explica. În primul rînd, e limpede că alianța cîștigătoare s-a simțit obligată să-și recompenseze suporterii. Ne putem întreba, e drept, dacă într-un moment de criză națională și după șapte ani de luptă împotriva clientelatului politic e înțelept să-ți alegi colaboratorii după criterii care n-au neapărat de a face cu profesionalismul riguros. Dar, mă rog, asemenea „bonificații“ politice se acordă, într-un fel sau altul, pretutindeni. În al doilea rînd, trebuie să recunoaștem că guvernanții duc lipsă de oameni. Cei cincisprezece mii de reformatori competenți despre care ni se vorbea în timpul campaniei electorale au intrat deja în legendă, fără să fi trecut pe la cîrma țării. Fie că, în realitate, n-au fost încă identificați, fie că, solicitați, au refuzat să pună umărul, ei au lăsat loc liber pentru soluții mai mult sau mai puțin improvizate. În al treilea rînd, e de observat că mentalitatea noastră postrevoluționară – ilustrată și de guvernanți – atribuie jurnalistului, adică specialistului în *comentariu*, virtuțile *făptuitorului* optim. Nu putem decît să sperăm că lucrurile chiar așa stau, că diletanții vor învăța repede și bine să fie specialiști, că se poate alcătui echipa națională de fotbal din reprezentanții presei sportive. Miza e mare. Riscul e să descoperim că, asemenea junelui publicist Rică Venturiano, cei de la care așteptăm salvarea n-au decît calitatea de a fi „băieți buni, d-ai noștri“, pricepuți să combată reacțiunea. „Vorbește abitir, domnule. Ăsta e bun de dipotat“ – proclamă Jupîn Dumitrache, cu ochii la articlierul de la *Vocea patriotului naționale*. Și adaugă apoteotic: „Cum combate el, poate să ajungă și ministru“.

articol apărut în Dilema,
nr. 237, 8-14 august 1997

■ ■ ■

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Iar se ascute lupta de clasă?

După ce, la niște televiziuni, niscaiva „băieți deștepți“ și-au dat cu părerea, conform obiceiului, despre ce-ar trebui tradus în străinătate și cum, despre cărțile lui Mircea Cărtărescu și ale altora, despre „ICR ca filială SIE“, subiectele au fost preluate și „dezbătute“ pe bloguri, în ziare și în presa culturală. Circuitul e cel obișnuit în România, unde poporul și intelectualii se uită mult la televizor. Dar, în cazul de față, s-a ajuns la o aberație: unul ca Sorin Roșca-Stănescu, ocupat exclusiv cu „demascarea dictatorului Băsescu“ și cu propaganda, a ajuns să facă agenda dezbaterii culturale. Iar niște nepricepuți care n-au habar de-mersul pieței culturale taie și spînzură liste de autori care trebuie ori nu trebuie traduși, hotărăsc ce trebuie băgat pe gîtul editurilor străine și lămuresc poporul care-i treaba cu Nobelul. Pe urmele lor, sar în hora „dezbaterii“ oameni a căror competență culturală nu poate fi pusă la îndoială, dar care, de la o vreme, judecă totul doar în funcție de raportarea la Vodă și – cu o sofisticăraie demnă de o cauză mai bună – transpun totul în grila „intelectuali băsiști“ *vs* „intelectuali nebăsiști“.

Mircea Cărtărescu, Gabriel Liiceanu,
Patapievici ori Andrei Pleșu fac audiență.

În această sărăcie de idei, numai dezbatere nu poate ieși. De altfel, multe dintre textele pe care le-am citit nu au nimic de-a face cu schema obișnuită a dezbaterii – bazată pe argumente și contraargumente –, ci sînt doar consecințe ale dorinței autorilor lor de a se autoexprima: nu poți, mă-nțelegi, pentru ca să ratezi un subiect „gras“, tre' să vadă colegii (de generație, de grup, de „orientare“) că ai păreri și trebuie să-i pui la punct pe inamici. Așa încît, în unele desfășurări de opinii, se pornește de la una dintre cele două marote – că Mircea Cărtărescu e „susținătorul regimului Băsescu“ și/sau că „n-a luat premiul Nobel“, cu varianta „a eșuat din nou la Nobel“ – și se ajunge la un amestec aiuritor de false probleme. Asta cu „eșecul“ (da, chiar așa am citit în mai multe locuri, că „iar am avut un eșec cu Nobelul“) e o stupiditate amuzantă: în fiecare an, *toți* scriitorii (în afară de unul) „eșuează“ la Nobel, așa încît Cărtărescu al nostru e bine plasat printre „eșuați“. (E o altă discuție de ce aproape nimeni nu găsește cu cale să observe vestea bună: avem un scriitor foarte bine plasat nu neapărat în „lupta pentru Nobel“, ci în elita literaturii mondiale, în lista de „nume care contează“). Chestia cu „susținătorul“ e ridicolă: omul și-a exprimat opiniile despre un personaj politic, unele pot fi greșite sau proaste și cam asta e tot. S-a mai văzut și la alți intelectuali ori artiști de pe lume. Dar în cultura română nu e așa simplu, căci gîndirea otrăvită pe care o cultivă de atîta timp mulți comentatori TV e împărtășită (și chiar aprofundată...) în lumea culturală. I se impută scriitorului că a „beneficiat“ de bani publici pentru traduceri, iar de-aici fandacsia-i gata: e „vîndut“, a „prestat“ pentru regim, iar regimul l-a răsplătit. Că o așa năzbîtie e înțepenită în capul comentatorilor și moderatorilor neamului nu-i de mirare, căci ei sînt blocați în mecanismul „serviciu contra serviciu“ care domină politichia noastră. Dar că ea trece în niște minți care citesc și altceva decît știrile despre partide și parlamentari e descurajant. Manipulată în toate felurile, povestea cu banii pentru traducerea cărților în străinătate e dezarmant de simplă. Și în spatele ei există *fapte* și argumente concrete. Sigur, încet-încet, printre rînduri sau pe de-a dreptul, unii opinioniști culturali spun ce au pe suflet: de ce se traduce Cărtărescu și nu (și) alții, de ce atît de mult? Răspunsul se află în articolele din presa germană sau suedeză (sau din alte țări), care demonstrează că pe piața occidentală e o *cerere* de Cărtărescu. Dar criticii literari români care nu-l iubesc pe Băsescu și se uită la televizor ca să afle părerile lui Sorin Roșca-Stănescu despre literatură nu-i citesc pe confrații lor suedezi care scriu, de pildă, că *Orbitor* e cartea anului în Suedia. Nu sînt deloc preocupați nici de cifre și date concrete (cîte exemplare s-au vîndut, cîte articole s-au scris, în ce publicații străine etc.), căci asta le-ar distruge trei sferturi din legăturile sinuoase pe care le fac între scrisul lui Cărtărescu, „susținerea“ regimului, banii publici ș. cl. În plus, datele concrete strică toată povestea cu „intelectualii lui Băsescu“ și omoară în fașă lupta de clasă. Cine e enervat de „Elitele autoimpuse“ care au pus stăpînire pe scena culturală și nu-i lasă și pe alții să se manifeste se enervează și te tratează de populist cînd le pui în față cifre care arată că, bunăoară, Mircea Cărtărescu, Gabriel Liiceanu, Patapievici ori Andrei Pleșu *fac audiență*. Adică sînt capabili să comunice eficient tocmai cu „clasa de mijloc a spiritului“ a căror inexistență o deplîng unii pe baza unor speculații teoretice numai bune pentru a-i combate pe „intelectualii lui Băsescu“. În fapt, „clasa de mijloc“ este în plină formare și ascensiune în materie de „consumuri culturale“, iar dacă autorii numiți mai sus (și mulți alții, scriitori și artiști diverși) reușesc să atragă și să convingă un public numeros și diversificat e tocmai pentru că nu au o atitudine „elitistă“. Și comunică eficient – adică nu scriu, nu creează, nu „produc discurs“ doar pentru a obține admirația amicilor culturali, a „grupării“ sau a colegilor de breaslă. Dar e inutil să aduci, în „dezbaterea culturală“ din România, fapte, cifre și argumente, nu poți face față discursului emoțional (mînat de invidii, frustrări, enervări) și proastei tradiții a „grupărilor“ ireductibile. Cu alte cuvinte, nu poți face o discuție rațională cu cei care țin neapărat să reaprindă „lupta de clasă“. N-au decît. Dar e păcat că oameni de la care publicul – sau, dacă preferați, „clasa de mijloc a spiritului“ – așteaptă creații, idei, subiecte interesante și tratate inteligent se lasă duși pe urmele agendei stabilite pe la vreo două-trei posturi de televiziune de niște inși care-și dau cu părerea...

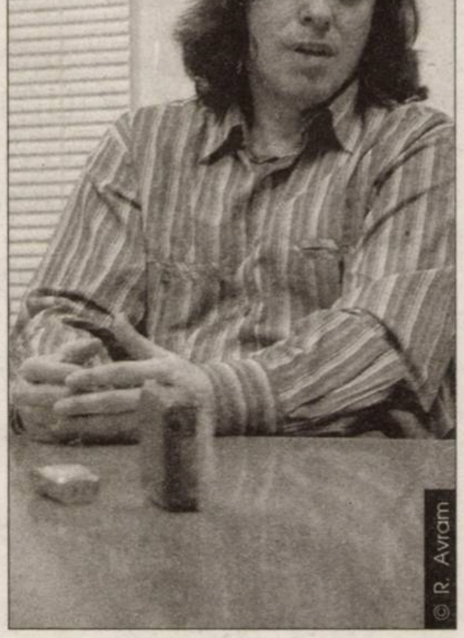

© R. Avram

■ ■ ■

PE CE **LUME** TRĂIM

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Flori, fete, filme sau băieți

Încerc să pricep care este rostul pe lume al subvenției europene. Eu așa știu: atunci cînd primăria anunță că subvenționează gigacaloria, lucrurile sînt clare – de la bugetul local se dau niște sume care trebuie să acopere o parte a costurilor, astfel încît pensionarii să își permită încălzirea casei. Subvenționată fiind, gigacaloria devine mai ieftină. Atunci cînd statul anunță o listă de medicamente compensate, e cam la fel: bugetul acoperă o parte a prețului de vînzare la raft, astfel încît tratamentele să coste cît mai puțin posibil. Cetățenii nevoiași au parte de medicamente ceva mai ieftine. Sau: primăria acoperă o parte a cheltuielilor regiei de transport public, astfel încît mai mulți cetățeni aleg să meargă cu metroul sau tramvaiul, întru confortul general al urbei. Ăsta ar fi principiul: subvenția înseamnă preț de vînzare mai mic, cu ajutorul banului public. Ei bine, nu și la Uniune.

Încep din agricultură, vin apoi și la cultură. Carevasăzică, subvenția la hectar. Știm: Uniunea dă niște bănuți fiecărui proprietar de teren, indiferent dacă lanul este cultivat sau nu. Așadar, fermierul (mai corect spus, proprietarul) capătă niște bani, fie că produce mîncare, fie că are grijă de o frumoasă pîrloagă. Consecința este că Uniunea are în prezent aproximativ 30 (treizeci) de milioane de hectare nelucrate. Urmarea firească este prețul mai mare al mîncării pe rafturile supermarketurilor europene. Evident, există un cîștigător: fermierul. Pe scurt, politica agricolă comună este o politică a prețurilor înalte. Iată cum subvenția respectivă duce prețurile în sus, nu în jos. Argumentul este menținerea în activitate a unor ferme de dimensiuni medii (mai degrabă mici pentru standardele globale de productivitate), în scopul păstrării diversității culinare, a calității produselor alimentare și a unei moșteniri culturale unice a spațiului european.

Numai pentru cultură este programul MEDIA. El este unul dintre cele mai degrabă mici. Pentru exercițiul bugetar 2014-2020, vorbim despre 1,8 miliarde de euro. Spre comparație, BBC-ul are un buget de cam 6 miliarde anual. MEDIA (și succesorul lui, Europa Creativă) își propune să susțină domeniile creației audiovizuale: producția de film documentar sau de ficțiune, distribuția, marketingul filmelor, trainingul de specialitate. Multe documentare românești (unele, remarcabile) au fost parțial finanțate de MEDIA. Uniunea dă ceva bani pentru ca niște produse relativ greu vandabile, fără o soartă comercială clară, dar de calitate artistică bună și foarte bună, să poată ajunge la public. Ceea ce sună bine pentru public, dar nu foarte bine pentru economiști.

Numai că fie-mea, de curînd, a fost sedusă de serialul de animație numit *Cățelușii din Pocketville*. Finanțat și el de programul MEDIA. Un serial drăguț, cam roz-bonbon pentru gustul meu, dar plin de mesaje pozitive, desenat cu grijă, cu un scenariu atent gîndit. În prima fază, m-am bucurat. Bani europeni bine folosiți. Bucuria a durat pînă am ajuns la supermarket și am văzut cît costă doi cățeluși din plastic, reprezentînd eroii serialului. 50 de lei pentru doi piticuți cît degetul, fără nici un chichirez. Singura lor calitate este că reprezintă personaje din amintitul serial. Îmi este foarte clar că marja de profit a firmei italienești Mondo TV (repet, receptor al unei subvenții din bani publici) este considerabilă. Mai ceva ca a concurenților de la Disney.

PROPRIETATE
PRIVATĂ
© A. Manolescu

În concluzie, am următoarea nedumerire: fondul MEDIA (sau oricare altă finanțare europeană) ar trebui orientat mai degrabă spre produse de calitate mare, cu destin comercial incert, întru susținerea unor standarde de calitate (cam ca în cazul agriculturii cu „specific“) sau spre filme sustenabile financiar, de largă audiență, aducătoare de profit? În acest ultim caz, de ce ar ajuta banul public un spor de profit unor proiecte care ar putea fi, în ultimă instanță, perfect „bancabile“? În plus, succesul de casă asigurat (și) de asistența într-ale marketingului, finanțată de Uniune, îmi aduce la raft produsele asociate, la prețuri umflate înfiorător. Ceea ce sună foarte bine pentru economiști, dar nu prea bine pentru public.

Iaca, la dilema asta n-am răspuns. Nici Uniunea nu cred că are.

Gabriel Giurgiu *este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

---

tolo sport

Retragerea lui Sever Voinescu

Nu cumva se întîmplă cam des ca victoriile să ne entuziasmeze pînă la a trece cu vederea orice greșeli, iar înfrîngerile să ne supere pînă la a nu mai recunoaște nici un fel de calități?

Reacționăm exagerat, e adevărat. Și unul dintre motive este faptul că, deseori, nu facem diferența dintre victorie și înfrîngere.

Ne comportăm de parcă nu hiperbola e principala problemă, ci confuzia. Confuzia pe care o practicăm în orice domeniu. Cu îngăduința cititorilor *Dilemei vechi*, în această săptămînă ies de pe harta sportului ca să dau un exemplu frapant pentru mine de inversare a victoriei și a înfrîngerii.

Cînd ziaristul Sever Voinescu a intrat în politică, multă lume a considerat că e deja o izbîndă, un soi de „victorie prin neprezentarea adversarului“, cum se spune în sport. Acum, cînd același tip, care nici nu s-a îmbogățit, nici nu a luat-o razna, ci, dimpotrivă, a rămas coerent cu sine, făcînd și spunînd lucruri în linie, părăsește scena politică, aceiași fani consideră povestea un eșec. Singurul favor pe care am putea să-l facem fostei tinere promisiuni este – nu-i așa? – să evităm să vorbim despre retragerea timpurie a golgheterului intelectual care a jucat un singur sezon parlamentar. Să nu-i consemnăm înfrîngerea, cum ar veni.

Am avut, de multe ori, opinii diferite de cele ale parlamentarului PD-L Sever Voinescu. Deputatul a făcut parte și din comisia Ridzi, unde și-a apărat colega atît cît a putut, încercînd, la o audiere, să mă încuie. Altfel, frumoasă încercare! L-am văzut, apoi, menajînd cauze în care personal nu credeam. Dar niciodată nu mi-l amintesc pe Sever Voinescu violent verbal, distructiv în sensul opiniilor și nici măcar nepoliticos în studioul televiziunilor, chiar și în momentele cînd se duela ca un muschetar rămas în izmene, înconjurat de patru sau cinci oameni ai Cardinalului Mazarin. A participat la lupte pe care le-a cîștigat cînd păreau pierdute și la meciuri în care știa dinainte că își cam lua mamă de bătaie, ca atunci cînd a făcut parte din minoritatea amuzantă a celor vreo două voturi la una dintre alegerile din partid. Poate că firea de fost baschetbalist talentat – am rămas uimit cînd cineva îmi povestea tocmai la Olimpiada de la Londra pățanii cu juniorul Voinescu pe terenul din Ploiești –, poate, așadar, că firea de sportiv l-a îmboldit să fie deopotrivă loial și singular. Are un orgoliu cît China, uneori pare superior, dar și-a pus mereu argumentele în slujba cauzei comune a colegilor săi. O fi observat cineva de la „portocalii“ aceste lucruri? Au rămas undeva în memoria celor alături de care a lucrat momentele de la alegerile din 2009, cînd Sever Voinescu ținea două conferințe de presă pe zi, deși știa că nu-l va difuza nimeni? L-a încurajat și i-a mulțumit cineva din PD-L la finalul încercării sale politice?

Se retrage din politică în avocatură. Uitîndu-mă pe tabela de marcaj nu văd scorul vreunei înfrîngeri, ci întrezăresc o afirmație care, în ceea ce mă privește, nu conține nici hiperbolă și nici confuzie: Traian Băsescu și PD-L nu au meritat un purtător de cuvînt de talia fostului baschetbalist încăpățînat Sever Voinescu.

Cătălin TOLONTAN

PUBLICITATE

Cultura
CHILDHOOD
REMAINS AND HERITAGE
MUZEUL COPILĂRIEI
Relația cu lumea mare
a cincea sală din Muzeul Copilăriei
31 octombrie – 30 noiembrie 2012
sala Irina Nicolau
www.muzeultaranuluiroman.ro
www.facebook.com/MuzeulCopilariei
Kiseleff / 3
ORGANIZATORI
PARTENERI
PARTENERI MEDIA
42
9
27
43
MUZEUL ȚĂRANULUI ROMAN

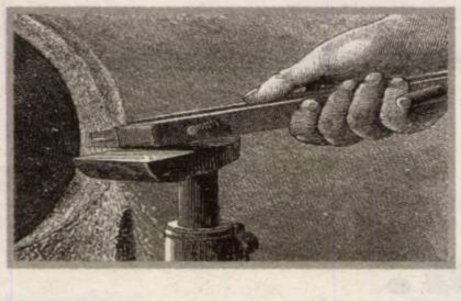

Ovidiu NAHOI

EU şi UE

Cu „naşul“ în Europa

Imaginile luate cu camera ascunsă din trenurile României se înghesuie pe ecranele televizorului. Nu ne uităm la o emisiune de investigaţii realizată de jurnalişti – am mai avut aşa ceva, cu mai mult sau mai puţin succes, servind mai mult sau mai puţin interesul public. De data aceasta, e altceva. Ni se arată rezultatul muncii procurorilor. Timp de cîteva luni, ei au supravegheat, în ascuns, reţeaua „naşilor“ CFR. O misiune, să recunoaştem, palpitantă. Acum, cei care au luat bani în loc să dea amenzi călătorilor fără bilete sînt luaţi la întrebări de aceia pe care reporterii îi numesc, pompos, „oamenii legii“. Se crede că nu mai puţin de o treime dintre călătorii care folosesc zilnic serviciile CFR merg, de fapt, cu „naşul“. O recunoaşte chiar directorul CFR, Ştefan Roşeanu.

Televiziunile de ştiri îşi întrerup brusc programele şi intră în regim de alertă. Un nou lot de controlori CFR este urcat în autocare şi dus spre audieri, la Braşov – programul staţiei noastre de televiziune este dat peste cap, în timp ce o colegă de redacţie, care se ocupă exact de investigaţii şi justiţie, se întreabă şi ne întreabă de ce respectivii angajaţi nu sînt duşi la audieri, pe ruta Bucureşti-Braşov, cu trenul, din moment ce tot au gratuitate pe liniile CFR. Nu avem un răspuns, altul decît că aşa arată, probabil, mai spectaculos.

În februarie 2011, televiziunile difuzau imagini de acelaşi fel, cu autocare pline de oameni duşi la audieri. Atunci, „beneficiarii“ de excursii forţate sub supravegherea atentă a poliţiştilor înarmaţi erau funcţionari vamali şi poliţişti de frontieră. România se afla în plină febră a dosarului Schengen şi o decizie favorabilă era aşteptată în luna martie. Partenerii noştri europeni, în frunte cu germanii şi francezii, erau însă îngrijoraţi. E adevărat, spuneau ei, că România a îndeplinit criteriile tehnice, că aparatura de supraveghere a frontierei externe a Uniunii este instalată şi funcţionează ceas, că manualele de utilizare şi procedurile sînt puse la punct pînă în cele mai mici detalii. Degeaba însă, dacă oamenii care trebuie să ia deciziile nu sînt în regulă. Sistemele sînt făcute pentru oameni de bună-credinţă. Cînd intervine reaua-credinţă din partea oamenilor organizaţi anume, nimic nu se mai poate face, cu toată tehnologia secolului XXI.

Aceste temeri ale partenerilor noştri fiind cunoscute la Bucureşti, s-a trecut la planul de creştere a recoltei la hectar. Operaţiunea „Frontiera“, căci aşa i s-a zis de către reporteri şi aşa i-a rămas numele, a debutat spectaculos, cu funcţionari ridicaţi cu toptanul direct de la locul de muncă. Şi lucrurile păreau a continua exploziv, atunci cînd, strînşi cu uşa, unii dintre lucrătorii de la frontieră începuseră a vorbi despre „Regină“ – un personaj misterios (sau o organizaţie?) care ar fi controlat întregul sistem al mitei. Desfăşurarea de forţe din România nu i-a impresionat însă pe reprezentanţii statelor sceptice în legătură cu aderarea noastră la Schengen. Ba chiar, amploarea operaţiunii „Frontiera“ pare să fi avut efect contrar celui aşteptat. Dacă atîţia funaţionari au fost arestaţi, înseamnă că am avut dreptate în criticile noastre şi că România are, într-adevăr, o mare problemă la frontieră, şi-au spus ei. Dosarul Schengen a rămas în suspensie – Olanda a făcut apoi opoziţie la soluţia de compromis a aderării „în trepte“, propusă de Franţa şi Germania (unii observatori de la Bruxelles speculează că Haga

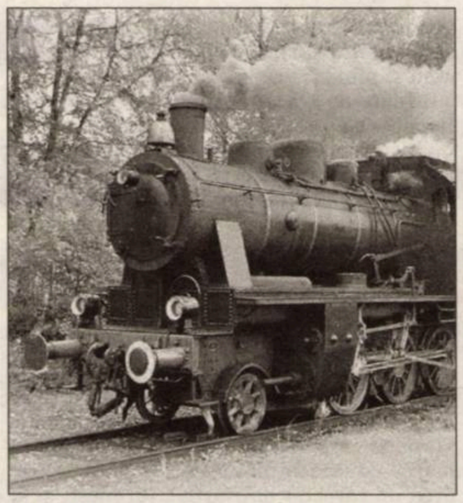

ar fi avut, totuşi, acceptul tacit al mai multor state membre pentru a bloca aderarea româno-bulgară). După care lucrurile aveau să se împotmolească de tot după criza politică din vară. Cu timpul, avîntul dosarului „Frontiera“ s-a potolit, pe măsură ce s-a tocit şi entuziasmul Schengen. Lung prilej de speculaţii şi de întrebări. Oare nu cumva investigaţia s-a pierdut precum apa în nisip, pe măsură ce lucrurile ameninţau să se apropie cumva de palatul „Reginei“? Şi de ce investigaţia nu a ajuns şi în Portul Constanţa, despre care în atîtea rînduri s-a spus public că ar reprezenta principala poartă de intrare a contrabandei şi unul dintre polii evaziunii? Pînă să aflăm explicaţiile, în redacţia noastră ne-am întrebat ce se întîmplă în momentul acesta nu la CFR, ci la frontierele României, unde cei mai mulţi dintre funcţionarii trecuţi prin anchete acum un an şi ceva s-au întors şi şi-au reluat activitatea. Lucrează ei precum o făceau înainte de februarie 2011? Sau, cine ştie, ancheta i-a speriat de moarte?

Dacă frontiera rămîne unul dintre marile eşecuri publice gestionate politic – şi ratarea succesivă a termenelor de aderare la Schengen stă mărturie – despre CFR putem spune că reprezintă imaginea vie a furtului transformat în sistem. De la strîngerea micilor „cotizaţii“ de la călătorii fără bilete pînă la marile tunuri pentru proiectele de infrastructură. Pare o întîmplare, dar nu este: în plin scandal mediatic al „naşilor“, CFR anunţă că nu mai are în stoc piese pentru a le înlocui pe cele furate de pe calea ferată. Din moment ce instituţia nu se poate apăra de furtul din interior, ba chiar l-a transformat în sistem, cum ne putem imagina că poate face faţă furtului din exterior? Altfel, „Naşul mare“, aflat în capul mesei, s-ar putea să aibă aceeaşi soartă cu a „Reginei“ şi să rămînă ascuns ochilor noştri. Vizibile vor rămîne, ca şi după focul de artificii din vămi, proprietăţile ce se învîrt după soare şi campaniile electorale din ce în ce mai generos alimentate cu mici, cîrnaţi, bere şi alte pomeni fără chitanţă.

Şi, în timp ce în Uniunea Europeană se pun în aplicare proiecte pentru magistrale feroviare de mare viteză, care să lege marile oraşe concurînd transportul aerian, România rămîne o provincie prăfuită. Unii am spune că am intrat în Europa fără bilet şi că, un timp, a mers cu naşul. Mai merge?

***Ovidiu Nahoi** este realizator de emisiuni la The Money Channel.*

■ ■ ■

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Un gînd despre generaţionism

Pînă acum cîţiva ani, mi se părea că generaţionismul este imposibil de susţinut din punct de vedere logic, dar că are, totuşi, o anume relevanţă. Să crezi că o întreagă generaţie, adică o mulţime de oameni născuţi cam în acelaşi timp, au trăsături comune tocmai de aceea şi, în consecinţă, pot fi comparaţi cu alţi oameni născuţi şi ei compact în timp, dar mai înainte sau mai tîrziu, mi s-a părut, mereu, un raţionament eronat, dar cîte raţionamente eronate nu se justifică, totuşi. Sigur că anul sau chiar epoca comună de naştere e un numitor comun mult prea mic între oameni pentru a-i face, chiar şi în mică măsură, asemănători. Gîndirea generaţionistă este contrazisă de bun-simţ: se vede bine cît de diferiţi sînt oamenii de aceeaşi vîrstă şi, mai mult, o analiză cît de cît coerentă duce imediat la concluzia că o generaţie nu e nici mai deşteaptă, nici mai proastă; nici mai cinstită, nici mai ticăloasă; nici mai frumoasă, nici mai urîtă decît alta. Atunci, de ce să mai gîndim în aceşti termeni? Mai mult, gîndirea generaţionistă este eronată logic, pentru că implică o generalizare fără temei substanţial, extinzînd o coincidenţă (naşterea relativ apropiată în timp a unor oameni) pînă la rangul unei trăsături caracteristice – ba chiar, cea mai importantă. Totuşi, oamenilor le place acest gen de abordare. De la comentariul politic la critica literară şi de la comentariul sportiv la analiza economică a crizei/crizelor nu cred că există discurs despre realitate care să nu fie, într-o măsură mai mică sau mai mare, generaţionist. Am fost şi eu sedus, nu o dată, de această gîndire. Am vorbit şi eu despre generaţia Mircea Eliade în umanioarele româneşti, despre şaizecişti şi optzecişti în poezie, despre generaţia lui Iliescu în politică, despre generaţia de aur în fotbal sau despre generaţia care a prins marea depresiune economică din anii '30. Lumea ca produs al generaţiei care se întîmplă să o domine la un moment dat şi istoria ca sumă a generaţiilor care, vorba poetului, secate se sting – ce perspectivă!

Şi totuşi, cînd a venit vorba despre mine, am simţit imediat cît de gravă şi nedreaptă este abordarea de acest tip. Că sînt plasat într-o generaţie care nu-mi place nu este un motiv suficient să refuz analiza din perspectiva ei. Dar că sînt plasat într-o generaţie care nu mă reprezintă şi, cu atît mai puţin, eu pe ea – acesta e un motiv de refuz! Nu sînt deloc prezumţios, nu cred că generaţia căreia îi sînt, în genere, repartizat e jos şi eu sînt sus – Doamne, fereşte! Dar cred că sînt altfel. Nu mă recunosc printre cei care au vîrsta mea şi, posibil, nici ei nu mă recunosc pe mine drept unul de-al lor. Generaţional, sînt lipit de oameni cu care nu am nimic în comun. Dimpotrivă, mă simt mult mai aproape de oameni mai în vîrstă decît mine, de oameni care sînt, înaintea mea, la două sau trei generaţii distanţă. Mă interesează mult mai mult cei care au murit decît cei care trăiesc, mă simt mult mai apropiat de cei care se vor naşte decît de cei care există, împreună cu mine, acum. Ce mă fac? Apoi, mai am o frustrare: aparţin, la nesfîrşit, „generaţiei tinere“. Şi azi, mulţi oameni mă opresc pe stradă şi mi se adresează cu „voi, tinerii...“. Sînt, mărturisesc acum, perplex. Nu mă mai simt deloc tînăr. Cînd, pînă acum zece ani, mi se spunea că sînt tînăr, nu simţeam vreun disconfort – eram tînăr, mă simţeam tînăr, ştiam că sînt tînăr. Acum, mi se pare că cei care mă văd tînăr fie au rămas cu poza mea, de acum zece ani, în minte, fie mă provoacă ironic sau, mai rău, sarcastic. În ceea ce mă priveşte, nu mă mai simt de mulţi ani ca parte a „tineretului“. În plus, cînd gîndirea generaţionistă a devenit oficială, au început nenorocirile. Reamintesc faptul că absolut toate dictaturile, fie că au început de la dreapta, fie că au început de la stînga, au exaltat tema iuventuţii. Tinerii trebuie să vină la putere, tinerii trebuie sprijiniţi, speranţa e în tineri – şi alte asemenea lucruri se găsesc peste tot în discursul tiranilor. Orice totalitarism se recomandă ca fiind noul absolut, misiunea unei generaţii noi, împlinirea într-o generaţie tînără a unei utopii, în general, deştul de vechi.

Nu mă recunosc
printre cei care au vîrsta mea.

Ceea ce aduce oamenii împreună nu este, neapărat, vîrsta. Sînt factori cu mult mai importanţi care generează solidaritate, precum formaţia profesională, lecturile comune, credinţele religioase sau părerile politice, admiraţia pentru ceva sau cineva anume, dar şi aversiunea faţă de ceva sau cineva anume. Pe aceste coordonate se grupează oamenii. Există, desigur, şi un instinct de apropiere a celor de aceeaşi vîrstă, dar îmi pare că acesta vine, mai degrabă, din biologic decît din social, pentru că substanţa lui vizează împerecherea şi perpetuarea.

A judeca pe cineva prin comparaţie cu generaţia este o aberaţie (adică, o defecţiune a sistemului gîndirii care duce la o imagine deformată). O asemenea judecată va sfîrşi prin a spune ce îl aseamănă şi ce îl diferenţiază pe acel om de cei care sînt de acelaşi leat şi, în final, nu vom afla mai nimic despre originalitatea sa raportată la o anumită linie spirituală sau intelectuală, la o anumită tradiţie şi la un anumit viitor. Relevanţa şi valoarea oricui se văd în verticalitate, privind în urma lui şi înaintea lui, şi nu în orizontal, privind la cei de aceeaşi vîrstă cu el.

■ ■ ■

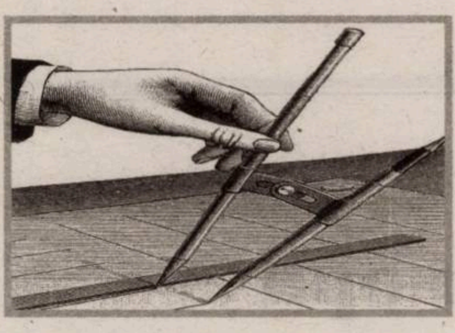

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

De ce dărîmăm?

Un nume pe care ar trebui să-l cunoască toată lumea este acela al marelui ziarist polonez Ryszard Kapuscińsk (1932-2007). Cărţile care au rămas de la el sînt mai mult decît reportaje, sînt extraordinare documentare despre Etiopia, Angola şi Iran, ţări pe care autorul le-a cercetat în momentele cele mai dramatice ale secolului trecut. Revoluţii şi războaie civile în mijlocul cărora a fost sînt explicate cititorului pe baza acestei experienţe. Despre Uniunea Sovietică a scris *Imperium*, unde investigaţia şi analiza cuprind o jumătate de secol: amintiri, pentru anii 1939-1967, şi reflectarea evenimentelor din 1989-1991 „văzute din zbor“, ca să ajungă la o ultimă privire asupra acestui spaţiu politic, revizitat în 1992-1993, sub titlul „urmarea continuă“. Din capitolul care relatează impresii din Armenia, după intrarea într-o nouă existenţă independentă, am ales o pagină care mi se pare evocatoare pentru ceea ce trăim şi noi astăzi:

„Aici, în faţa hotelului unde locuiesc, se demolează un vechi cartier din Erevan. Vechile case sînt doborîte, cu coloanele şi bolţile lor, cu chioşcurile, cu grădinile suspendate, cu peticele de flori şi straturile de zarzavat, cu pîraiele şi cascadele în miniatură, cu acoperişuri pe care se întind covoare de flori, cu gardurile acoperite de o viţă-de-vie stufoasă; se dărîmă scările de lemn, se distrug băncile de la piciorul zidurilor, se fac una cu pămîntul şoproane de lemn, coteţe de găini, portaluri şi porţi. Toate astea vor dispărea. Oamenii se uită la buldozere cum calcă peste acest peisaj sculptat de ani nenumăraţi, în locul căruia se vor înălţa cutii de beton prefabricate, privesc cum maşinile strivesc aceste străduţe paşnice, primitoare, pline de verdeaţă, şi potecile şi fundăturile, prefăcîndu-le într-un morman de gunoi. Oamenii stau şi plîng. Şi eu stau printre ei şi plîng.

Toate au trecut – Uniunea Sovietică şi Republica Sovietică Socialistă Armenia şi comunismul, dar mentalitatea obişnuită pentru care principalul este, înainte de toate, să distrugi cît poţi mai mult, această mentalitate a supravieţuit, ea n-a dispărut, ea prosperează“.

Cînd am fost şi eu la Erevan, am căutat în zadar vechile cartiere. Chiar trecînd de incinta de blocuri înalte care înconjoară hotelul monumental şi muzeele din centru, se desfăceau străzi lungi şi largi, mărginite de blocurile din epoca sovietică, însă, dincolo de aceste faleze cenuşii, am descoperit oamenii nevoiaşi care, la cîte un colţ, îşi întindeau marfa – o sărăcie orientală, dar care nu mai avea un caracter patriarhal, ţărănesc, şi se adăpostea în şandramale înjghebate pentru micul comerţ de tranziţie.

Mi-e foarte teamă că aceeaşi mentalitate distrugătoare există şi la Bucureşti, insuficient protejat de legi şi instituţii care ar trebui să apere patrimoniul, dar care acoperă formal o profundă indiferenţă. De exemplu, date cerute prin Legea Liberului Acces la Informaţii de tineri experţi SAR (Raluca Pop) arată că nu facem nici măcar minimum pentru a documenta legal situaţia monumentelor – fără de care devine problematică atragerea de fonduri europene din bugetul viitor 2014-2020 pentru salvgardarea zestrei istorice de monumente pe care Capitala o mai păstrează încă. Condiţia este îndeplinirea unor obligaţii care figurează în legea din 2001, dar datele arată că nici nu se cunoaşte exact situaţia a cărei remediere o aşteptăm.

Inventarierea monumentelor istorice este o atribuţie a direcţiilor judeţene pentru cultură, respectiv a municipiului Bucureşti. Conform legislaţiei, această inventariere ar trebui îndeplinită anual, iar datele reînnoite să fie deţinute de către Direcţia Patrimoniului Cultural din Ministerul Culturii şi Patrimoniului Naţional. De asemeni, legea prevede ca un funcţionar al acestei direcţii să redacteze pentru fiecare monument o obligaţie de folosinţă înmînată proprietarului, cu o copie păstrată la Minister. La Institutul Naţional al Patrimoniului, din 2004 pînă azi, au ajuns numai 357 de obligaţii din toată ţara, deşi lista oficială numără 30.108 monumente istorice şi situri arheologice.

Alte date, culese cu acelaşi prilej, se referă la baza cadastrală, adică la perimetrarea imobilului şi a zonei sale de protecţie, la regimul de proprietate – esenţial pentru a determina cui îi revine datoria conservării monumentului – şi chiar la starea de conservare. Pentru Bucureşti avem un total de 2590 de monumente la ora actuală (în 2004 fuseseră înregistrate 2627, diferenţa ar putea proveni din eroare, din declasări, care nu încetează, sau chiar din demolări ilegale). Baza cadastrală există pentru numai 62%. Cît priveşte starea de conservare, ea este, pur şi simplu, necunoscută la 2552! Adică la 98,53%... Cîte sînt în stare bună? 33! Bravo... În stare de precolaps? Doar 4! În stare mediocră? Nici una! Ei, aş! Probabil au intrat la „necunoscute“. Aş putea spune că ignorarea situaţiei pe teren – în Capitală, nu în Canada sau Indonezia! – dovedeşte o colosală nesimţire. N-o spun, cunoscînd numărul infim de funcţionari ai direcţiei din Minister la sarcinile cărora s-a adăugat mutarea Ministerului într-un alt sediu,

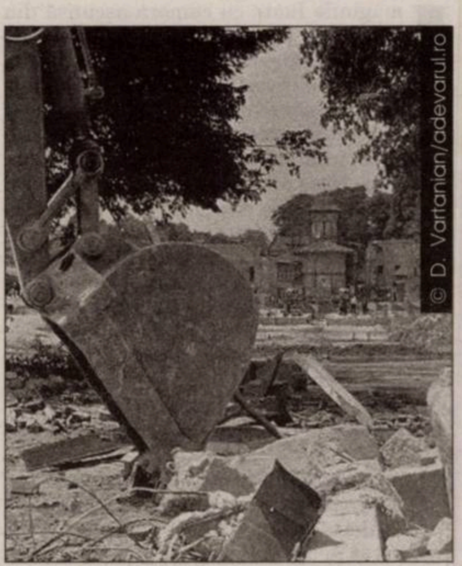

© D. Vartanian/adevarul.ro

cu o cantitate de dosare dintre care nu-mi vine să cred că nu s-au rătăcit cine ştie cîte. Iar problema regimului de proprietate, aşa de complexă, nu se prezintă nici ea mai clar: statul a păstrat numai 16 monumente (gen Academia Militară sau Casa Scînteii), 156 sînt private şi 2417 – cu proprietar necunoscut. Prin urmare, proprietate privată 6% şi anonimă 93%. Procente asemănătoare sînt şi în judeţele Iaşi, Cluj, Galaţi, Teleorman, Hunedoara etc.

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Anca BRĂTULEANU

SOS Provincia

Bumbeşti-Livezeni

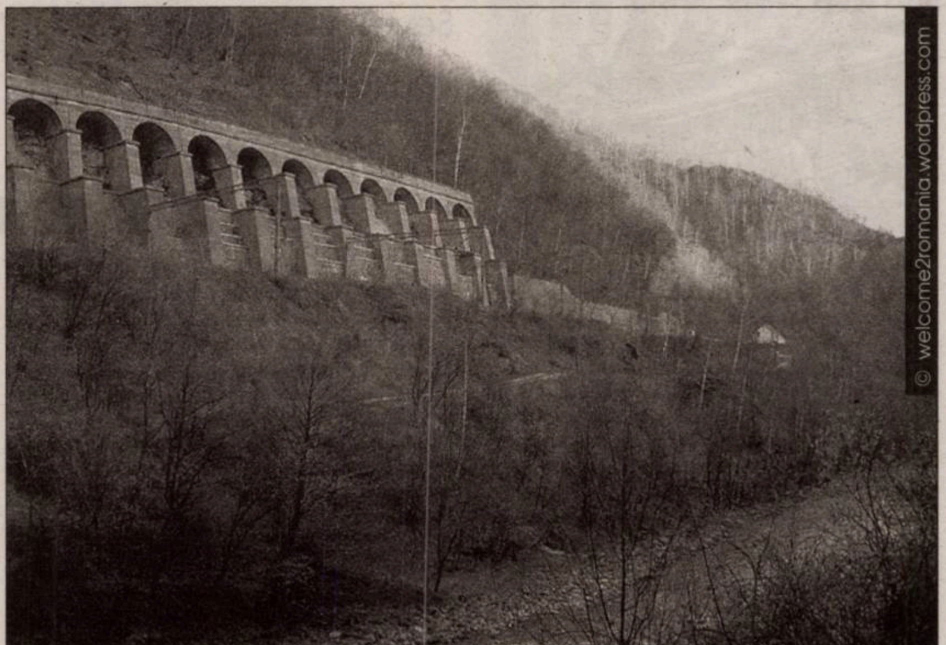

© welcome2romania.wordpress.com

Dînd o căutare pe Internet pentru Defileul Jiului, am găsit numeroase referiri la „Heirup, heirup, cad stînci de fier // în lupta dusă de brigadier“. Brigadierii erau cei aproape 28.000 de tineri care au lucrat în 1948, timp de şapte luni, la „Şantierul Naţional de Muncă nr. 1 «Gheorghe Gheorghiu-Dej»“. Şi au reuşit să încheie ultimul tronson al legăturii peste munte: drumul şi calea ferată dintre Bumbeşti şi Livezeni. Se pare că, pentru mulţi dintre noi, alăturarea celor două nume evocă doar acest eveniment.

Dar eu nu despre asta vreau să vorbesc, ci despre ceva care este în general trecut sub tăcere şi/sau necunoscut: spectaculozitatea traseului, obţinută prin aplicarea unui amplu şi excelent proiect ingineresc într-o natură şi ea spectaculoasă.

> *„Heirup, heirup, cad stînci de fier*
> *în lupta dusă de brigadier.“*

Povestea căii ferate este una neaşteptat de veche. Ea începe înainte de 1870, cînd autorităţile aflate de o parte şi de alta a Carpaţilor – Statul român şi Imperiul austro-ungar – îşi pun problema unei legături peste munte, în scopul valorificării resurselor din zona Petroşani. În 1870 se deschide linia Simeria-Petroşani, în 1877 – tronsonul Petroşani-Lupeni; în 1916 se încheie o parte a legăturii dintre Tg. Jiu şi zona minieră. Pînă în 1931, se fac studii, măsurători cartografice şi variante de traseu, în paralel cu executarea unor porţiuni de cale ferată, de-a lungul defileului; reînceput în 1937, şantierul continuă chiar şi în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Apoi lucrările avansează mai lent şi se încheie – cum am văzut – în 1948, cu cei 31 de km ai căii ferate dintre Bumbeşti şi Livezeni.

Dacă informaţiile de mai sus – extrase din D. Iordănescu, C. Georgescu, *Construcţii pentru transporturi în România*, Vol. I, Bucureşti: CCCF, 1986 – mi s-au părut relevante pentru efortul ingineresc pe care îl ilustrează, o vizită în defileu m-a cucerit cu totul.

Calea ferată şi şoseaua sînt ca două panglici care se suprapun, merg alăturat, trec una sub alta, se strecoară într-un aparent joc rezultat din adaptarea lor la defileul îngust. Urmărită de pe şosea, calea ferată dispare adesea în munte, îl traversează sau merge în tuneluri închise doar parţial în stîncă, susţinute de puternice ziduri şi arcaturi de sprijin – aşa-numitele viaducte de coastă –, traversează văi şi pîraie. Viaducte, poduri şi podeţe, pasaje, tuneluri se succed în mod neaşteptat şi creează, împreună cu natura înconjurătoare, un spectacol unic.

Sigur că ne-am fi aşteptat ca – măcar cei 31 de km dintre Bumbeşti şi Livezeni – să constituie unul dintre cele mai vizitate trasee turistice. Mici locuri de parcare ar fi putut să puncteze drumul, acolo unde priveliştea merită admirată mai îndelung. Explicaţii şi desene ale celor două căi – cea ferată şi cea auto – ar trebui să-i lămurească pe neavizaţi asupra faptului că străbat un traseu de excepţie şi să le dea minime informaţii. În plus, fiindcă în discuţie se află construcţii făcute din beton armat, cărămidă şi metal, acestea ar trebui întreţinute constant. Şi tot permanentă ar trebui să fie şi grija pentru vegetaţia înconjurătoare. Cu alte cuvinte, mă refer aici la ceea ce în termeni tehnici se numeşte întreţinerea şi punerea în valoare a traseului.

Fără exagerare, nu există multe locuri în lume atît de spectaculoase. Pe de o parte, un defileu cu imagine puternică, o natură „în forţă“, sălbatică; pe altă parte, drumul şi calea ferată, rezultate ale unei intervenţii umane de excepţie, la fel de spectaculoase ca mediul natural înconjurător. Împreună, ele alcătuiesc o remarcabilă „operă combinată a naturii şi a omului“ – cum se defineşte noţiunea de *peisaj cultural* în documentele UNESCO-ICOMOS. Un extraordinar şi dinamic *peisaj cultural românesc* pe care îl cunoaştem prea puţin şi pe care nu îl întreţinem, nu îl punem în valoare şi nu îl promovăm. Şi pe care îl vizităm extrem de rar!

Anca Brătuleanu *este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu“ din Bucureşti.*

TÎLC-SHOW

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Românul liber-schimbist

– Asta nu-i nimic! zîmbeşte colegul. Eu am participat la o şedinţă de Primărie, undeva într-o comună mai răsărită, care tocmai devenise oraş. Era şi deputatul X de faţă. Principalul subiect pe ordinea de zi era amendarea Legii administraţiei publice. Ei bine, în unanimitate, primarul şi toţi consilierii locali au votat pentru schimbarea Legii administraţiei publice.

– Cum aşa, păi, ei ce sînt, nu administraţie publică? se miră un coleg cu o logică desuetă.

– Tocmai asta era problema lor: nu erau de acord cu legea după care funcţionau, aşa că au votat cu toţii împotriva ei...

* * *

– Am vrut să mă apuc de comerţ stradal, ştii, cu rulote d-alea, ca în Occident. Cu mici, cîrnaţi, chestii d-astea, de le plac românilor... Ei bine, nu se poate! Adică se poate, dar pe lîngă o grămadă de aprobări şi de taxe, trebuie să ai la rulotă WC şi duş. Nemţii n-au. M-am interesat, am găsit un tip de rulotă care avea şi un mic WC şi un soi de duş, doar că la noi se cere ca duşul să aibă capacitatea de 1,5 m³ sau cam aşa ceva. Alea nemţeşti erau prea mici. Am găsit pe cineva la Primărie care a fost amabil, m-a ascultat şi a zis că e interesant, că o să meargă. Şi-mi zice:

– Trebuie să încercaţi, s-ar putea să cîştigaţi mai mult decît o să vă amendăm noi. Şi dacă merge, avem şi noi un motiv să schimbăm legea...

* * *

– O evidenţă simplă a schimbărilor reglementărilor în sistemul educaţiei ne spune un lucru alarmant, ne anunţă un coleg expert în domeniu. Din 1990 pînă în prezent, au avut loc mai multe modificări legislative decît de la înfiinţarea învăţămîntului public din România şi pînă în 1990.

* * *

Mă uit pe teza extrem de bine documentată a lui Bogdan Bucur. Se ocupă în principal de Şcoala Monografică a lui Dimitrie Gusti, dar în contextul şi din perspectiva manifestărilor politico-administrative ale vremii. Dintr-o anexă aflu că între 1925 şi 1940 cadrul legislativ al organizării administraţiei publice s-a schimbat de 34 de ori, adică aproximativ o dată la cinci luni. Meteahnă veche, deci, dinainte de comunism, greaua sa moştenire şi derutele tranziţiei... Şi mai aflu ceva interesant: prin deceniul doi al secolului trecut, adică în plină înflorire interbelică, procentajul reprezentat de funcţionarii publici în populaţia generală era, în România, de 3,4%. În Bulgaria vecină era de 2,2%. În ţări care funcţionau „nemţeşte“, el era de 0,42% (Germania) sau chiar 0,16% (Japonia). Cum să nu fie atunci liber-schimbist, vorba lui conu' Iancu, „prăpăditul de amploaiat“?...

Să schimbăm criteriile şi regulile moştenite de la comiţia anterioară.

* * *

Prins în diversele lanţuri ale slăbiciunilor, am ajuns de curînd şi într-o subcomisie academică. Denumirea e prea lungă ca să o mai o ţin minte. Primul lucru pe care l-au propus colegii mei de comiţie a fost să schimbăm criteriile şi regulile moştenite de la comiţia anterioară. Grea moştenire, monşer, cum altfel! Fiecare a propus deci cîte ceva, spre mai buna funcţionare a comisiei şi propăşirea neamului. Bineînţeles, mi-am dat şi eu cu părerea şi am propus vreo două modificări esenţiale. Şi uite aşa am devenit şi eu, peste noapte, liber-schimbist...

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Cătălin ŞTEFĂNESCU

fără doar şi coate

Ştire senzaţională!

Uluitor! Şocant! Dezvăluire paralizantă! S-a descoperit motivul rămînerii în urmă a României! În timp ce noi toţi ne chinuim să fim cetăţenii model ai Europei, un grup ocult face ravagii în economia naţională. Aceşti infractori înrăiţi, foarte bine organizaţi – ascunşi în dosul unor uniforme respectate, care îţi dau senzaţia de încredere, angajaţi la o companie naţională absolut exemplară, care oferă servicii mult peste media europeană – au fost, în sfîrşit, demascaţi. După ani de urmăriri, după riscante misiuni sub acoperire, priceputele noastre forţe de ordine au dat o lovitură de graţie cumplitei reţele. A fost ca într-un roman poliţist bine scris. Răufăcătorii erau exact ăia la care te aşteptai cel mai puţin. Cine s-ar fi gîndit, cine s-ar fi aşteptat vreodată să afle că legendarii *naşi*, minunaţii noştri controlori de bilete din trenuri luau şpăgi?

Vestea a căzut ca o bombă cu neutroni peste întreaga suflare de aici. Bine, poate că într-o ţară plină de corupţie, aşa cum se întîmplă prin alte părţi, ştirea asta n-ar fi fost cine ştie ce. Dar la noi, unde corupţia şi traficul de influenţă sînt amintiri vechi, triste şi dureroase, aflarea acestor fapte revoltătoare a produs un adevărat şoc în spaţiul public. Mulţi părinţi au fost nevoiţi să acopere urechile copiilor, în timp ce televizoarele urlau, deznădăjduite, cumplita veste. Au fost momente extrem de grele pentru părinţii de copii cu urechi mari, clăpăuge. Pentru cîteva familii mai numeroase, palmele nu au fost suficiente, în încercarea de a acoperi gingaşele pavilioane ale micuţilor, aşa că unii dintre ei au auzit îngrozitoarea veste. Mulţi compatrioţi cu vîrste foarte fragede au fost traumatizaţi. Se ştie bine cît de respectată e uniforma în cultura noastră. Asta ca să nu mai vorbim de cultul pentru Căile Ferate Române, o instituţie istorică, un reper în sistemul de valori ale spaţiului public de la noi.

Dar să nu ne pierdem cu firea.
În comparaţie cu alţii, încă stăm foarte bine.

Ştiu că multor români nu le vine să creadă. Dar aceste dezvăluiri necruţătoare arată, fără posibilitate de tăgadă, că *naşii* băgau bani în buzunar. Ba mai mult, că existau adevărate reţele, care cuprindeau chiar şi funcţionari însărcinaţi cu supracontrolul. E tulburător să afli aşa ceva. Iar raţionamentul năucitor care urmează e şi mai greu de suportat. Dacă *naşii* băgau bani în buzunar, şi e vorba de sume foarte mari, înseamnă că, la noi, există oameni care circulă fără bilet. Cine s-ar fi gîndit la aşa ceva, acum, la atîţia ani de cînd s-au închis aceste răni din memoria noastră colectivă?

Credeam că sîntem imuni, sau măcar bine apăraţi de ororile care vin dinspre Europa. Iată însă că naivitatea noastră îşi cere preţul acum. Am fost mult prea toleranţi şi creduli. Preocupaţi obsesiv cu păstrarea tradiţiilor noastre, cu conservarea minunatului mediu înconjurător, cu colectarea selectivă a gunoiului, cu dezvoltarea excelentelor noastre şcoli, atît de apreciate în toată lumea, luaţi de valul modernizării spitalelor noastre de vîrf, care provoacă atîta invidie în Europa, am crezut că sîntem la adăpost de pericolele venite dinspre partea occidentală a continentului. Ei bine, abia acum vedem preţul aderării. Abia acum descoperim cîtă dreptate aveau cîţiva patrioţi coborîţi din sorgintea noastră traco-getică, oameni cu viziune, care au avertizat din timp asupra necazurilor care ne păşteau. Şi cînd te gîndeşti că noi îi consideram tîmpiţi, ridicoli, rătăciţi prin debaralele istoriei.

Dar să nu ne pierdem cu firea. Să nu judecăm faptele astea sub imperiul şocului produs de ştirea care ne-a lovit atît de dur. În comparaţie cu alţii, încă stăm foarte bine. Să nu uităm că prin alte ţări încă mai există traseismul politic, traficul de influenţă, firmele care, în virtutea clientelismului politic, fac afaceri cu statul şi prejudiciază averea publică, absolvenţi de liceu care nu ştiu să scrie şi să citească, atîtea şi atîtea nenorociri pe care le vedem, uneori, la ştirile externe. Există încă ţări în care se măcelăreşte vînatul prin păduri, se omoară cu curent electric peştele de prin rîurile de munte sau din deltele fluviilor. Pare incredibil, dar mai există locuri în care unii se încăpăţînează să folosească cianurile în extracţia aurului. Ţi se zbîrleşte părul cînd auzi că în anumite state membre ale Uniunii Europene, tacit, dispreţuindu-se orice protest public, se dau aprobări de mediu pentru a distruge rîuri superbe, din munţi, cursuri de apă care se bagă în tuburi de ciment, pentru microcentrale, făcînd praf şi pulbere ecosisteme întregi. Pare foarte greu de acceptat aşa ceva, dar uite că încă mai există locuri unde se petrec asemenea fapte.

Aseară, am văzut la ştiri externe un reportaj dintr-o ţară europeană unde se fură şinele şi cablurile de la calea ferată. Tot de acolo, se relata despre nişte cetăţeni europeni care puneau capcane pentru urşi. Prindeau animalele şi le torturau ore întregi. Şi tot comunitatea de acolo era revoltată că ursul prins în capcană scăpase şi îl omorîse pe cel care îl chinuia. Dacă nu mă înşel, anul trecut am văzut un reportaj despre delta unui fluviu din aceeaşi ţară. Pescarii braconieri prinseseră un pelican şi îi tăiaseră ciocul. Îl mutilaseră pentru că le făcea concurenţă la prinderea peştelui. Au zis că de ce el e specie protejată şi ei nu? Adevărul e că ar putea să aibă şi ei dreptate. Cum să locuieşti în unul dintre cele mai frumoase locuri ale Europei şi să trăieşti abandonat în cea mai cruntă sărăcie? Dar, totuşi, cînd auzi toate grozăviile astea, nu poţi să nu te întrebi: Ce fel de oameni or trăi pe-acolo?

Cătălin Ştefănescu *este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

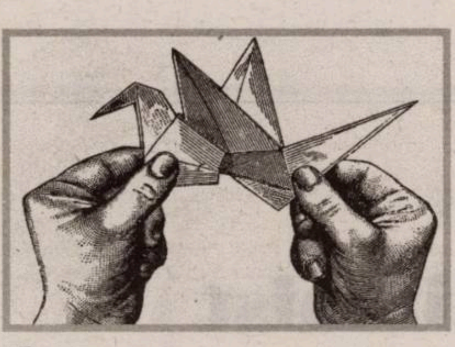

TÎLC-SHOW

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

„Cine te-a pus pe tine aici?“

În vara anului 1996, ne aflam în sudul Angliei, la Chichester, în vizită la o distinsă englezoaică în vîrstă de aproape 70 de ani, o persoană interesată de România unde, în tinereţe, petrecuse o bună perioadă de timp. Învăţase limba şi încă o ştia perfect. După ce am oripilat-o descriindu-i în amănunt situaţia din Bucureştiul acelui moment, cînd la putere era Guvernul Văcăroiu, rata inflaţiei depăşea 50%, corupţia era generalizată, băncile dădeau numai credite preferenţiale şi neperformante iar la tot pasul înfloreau mici şi mari escrocherii, discuţia a ajuns şi la problemele lor, mai exact, la eşecul căsniciei prinţului Charles cu lady Diana. Cei doi trăiau deja de vreo patru ani separaţi, pronunţarea divorţului era iminentă iar presa din toată lumea întorcea chestiunea pe toate părţile. Am comentat şi noi mult mediatizata situaţie, ca şi cum ar fi fost vorba despre nişte cunoscuţi sau nişte vecini de-ai noştri, încercînd să găsim cauze şi vinovăţii. Unii ţineau partea Dianei, alţii pe cea a prinţului Charles. La un moment dat, în focul discuţiei, cineva a întrebat într-o doară: „Dar regina?“. În clipa aceea, simpatica englezoaică s-a îmbăţoşat brusc şi pe un ton din care dintr-odată dispăruse orice urmă de umor, a exclamat: *„What's with the Queen? The Queen is OK“*. Am încetat imediat trăncăneala noastră uşuratică, realizînd că am călcat într-o zonă tabu.

Mai tîrziu, cînd lucram la BBC, am aflat că una din regulile de bază ale, probabil, celei mai prestigioase instituţii de presă din lume, este aceea că atunci cînd prelucrezi subiectul unei ştiri despre regină, n-ai voie să-i întrerupi vreo frază sau să-i micşorezi volumul vocii pentru a interveni pe deasupra cu traducerea. Procedeele radiofonice obişnuite nu se aplică şi în cazul reginei, ale cărei enunţuri trebuie să se audă clar de la cap la coadă. Şi nimănui nu-i trecea prin cap să comenteze o asemenea regulă (nici chiar cîrcotaşilor de români angajaţi ai acestei instituţii).

Atunci am înţeles că noului român republican îi lipseşte exact o asemenea limită. O instituţie, o funcţie, o persoană acceptată de toată lumea din convingere, din bun-simţ sau din educaţie, ca fiind reprezentativă şi simbolică pentru toţi. Un model, om şi el fireşte, dar pe care să nu ţi-l doreşti bîrfit sau vorbit de rău, fiindcă ştii ori intuieşti că terfelirea numelui său înseamnă automat şi terfelirea propriei tale demnităţi. Desigur, se poate spune că regina Angliei este un model de-a dreptul istoric. Dar şi vărul ei, regele Mihai, este un asemenea model care, după decenii de îndoctrinare comunistă şi antimonarhistă, după nenumărate şi perseverente încercări de compromitere, a rămas pentru unii şi a redevenit pentru alţii, prin demnitatea şi atitudinea sa, un simbol de necontestat.

La recenta sa aniversare, mare parte din lumea politică şi din presa românească nu a pierdut ocazia să se poziţioneze într-un fel sau altul faţă de persoana sa şi faţă de ideea monarhică în general. Unele declaraţii sau atitudini au fost cu adevărat la înălţimea momentului. Altele s-au înscris însă în neobosita cîrcoteală a tristei „republice podgorene“ româneşti, aceea care ne face să nu mai vedem nimic de sus, cu calm şi detaşare, care ne împinge să căutăm tot felul de dedesubturi şi cancanuri ieftine, să găsim defecte, vulnerabilităţi şi puncte criticabile, să descoperim pretutindeni numai interese necurate şi oameni ticăloşi (bineînţeles, cu excepţia propriei noastre persoane), să nu mai înţelegem şi nici să preţuim toleranţa, respectul, demnitatea, onoarea, decenţa, să nu mai apreciem rînduielile şi sărbătorile şi, în general, omul, în deplinătatea importanţei sale.

Bineînţeles, există o categorie de oameni care se consideră deştepţi, total liberi şi independenţi, care nu recunosc şi nu au nevoie de modele ori de simboluri, care nu se vor reprezentaţi de nimeni, considerîndu-se pe deplin suficienţi lor înşişi. E dreptul şi mîndria lor să fie aşa. Dar e un soi de ateism civic care dă rezultate în ţări cu cetăţeni extrem de raţionali, educaţi, înstăriţi şi în foarte mare măsură independenţi faţă de stat. La noi însă, aş observa că, de prea multe ori, genul ăsta de gîndire are ataşată o nuanţă ridicolă. Bîntuit inevitabil de spiritul caragialian, naşte adesea aprigi „susţinători ai ordinii în Republica Ploeştilor“.

Mulţi continuă să-şi dorească în fruntea ţării preşedinţi aleşi (sau nu) prin vot popular, cărora apoi, prin presă sau prin bancuri şi discuţii, să le poată zice eventual *nea Nicu, Ilici, Ţapu, Băse* ori, cine ştie... *Căcărău*. Important e, adică, să fie nişte indivizi, mai buni sau mai răi – puţin contează, dar pe care să-i perceapă ca fiind asemeni lor sau chiar mai jos, ridicaţi din „bobor“, şi pe care să-i poată vota (sau nu!?), dar în orice caz să-i poată apoi înjura (ba, chiar şi împuşca). Pare destul de limpede că sistemul acesta, care funcţionează prin alte părţi, la noi creează mai degrabă stări negative. Cînd nu uneşte întru revoltă, dezbină steril, consumînd de pomană energiile populare. Şi e poate cazul să găsim un alt model de raportare la propriile noastre limite şi la cei care ne conduc.

ready made

„Această *neagră* planetă, ca să ne fie permis a ne exprime astfeli, şi-a creat ca o specie de atmosferă, împresurînd cîte un brîu de spaţiu peste Carpaţi şi peste Dunăre, ba chiar şi peste gurele grandiosului fluviu: la nord o *neagră* Ungarie, la sud o *neagră* Bulgarie, la răsărit o Mare *Neagră*.

Şi să se observe bine un punt esenţial: nu toată Ungaria era *neagră,* ci numai Transilvania; nu toată Bulgaria era *neagră,* ci numai acea danubiană; nu tot Pontul era *negru,* ci numai ţărmul său nord-vestic; mai pe scurt, nu era *negru* decît ceea ce se apropia mai mult de *Neagra România.*“

B.P. Hasdeu,
Istoria critică a românilor,
Editura Minerva, 1984

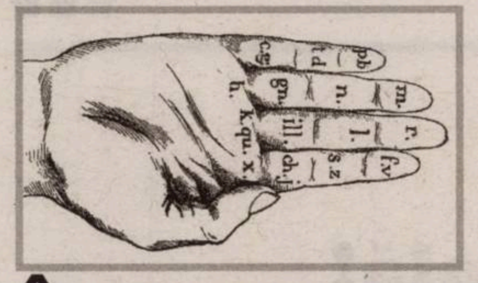

Codrin Liviu CUŢITARU

prezentul discontinuu

O nouă poveste doctorală

În urmă cu doi-trei ani, scriam – tot în *Dilema veche* („Poveste doctorală“) – despre păţaniile unui fost coleg (specialist în aeronautică) din timpul susţinerii tezei sale de doctorat. Vă amintiţi, probabil, omul nostru nu prea avea „aderenţă“ la realitatea protocoalelor academice româneşti şi, pe fondul unor coincidenţe suprarealiste, ajunsese să provoace o veritabilă comedie a erorilor în orele de agapă ce au succedat întrunirea universitară ca atare. Anii au trecut şi personajul în cauză a devenit mult mai pragmatic, încercînd să se raporteze la dinamica lucrurilor, într-un mod adecvat. Este posibil ca şi mariajul să-l fi adus, oarecum, cu picioarele pe pămînt. Totuşi, viaţa amicului meu luă, din nou, o turnură interesantă în momentul în care tînăra sa soţie (chimistă) se află în faţa trecerii propriului doctorat. Proaspăta familie decise că nici un detaliu al protocolului academic nu va fi, de data aceasta, ratat.

Amîndoi (doctor şi doctorandă) se implicară energic în organizare, descoperindu-şi, pas cu pas, nebănuite abilităţi administrative. Soţul se ocupă integral de cazarea oaspeţilor şi de restaurante, iar soţia alese să conducă ostilităţile pe frontul cumpărăturilor şi al diverselor ornamente. Fură rezervate camere (luxoase) la unul dintre cele mai şic hoteluri din Capitală. Mesele festive erau programate la localuri cu ştaif, iar meniurile urmau să fie „de cinci stele“. A fost angajată şi o importantă firmă de *catering* pentru protocolul de după susţinere, în interiorul căruia publicul să aibă ocazia să ciocnească o cupă de şampanie şi să ronţăie, eventual, o aripioară de pui picantă. În sfîrşit, doctoranda în chimie cumpără ea însăşi cantităţi masive de cafea, pateuri, saleuri şi baclavale, menite să îndestuleze comisia pe parcursul orelor de şedinţă academică. Lor li se adăugară frumoase buchete de flori, apă minerală, păhăruţe de plastic, ornamente prietenoase, precum şi cadouri selecte pentru fiecare membru al *board*-ului: cîte un stilou *Parker* de ultimă generaţie, prevăzut cu peniţă ascuţită, din aur pur.

Frumoase buchete de flori, apă minerală, păhăruţe de plastic...

Ziua marilor emoţii se apropie vertiginos. Prietenul meu îi aşteptă pe membrii comisiei la aeroport şi îi duse, pe rînd, la hotel. Ceva îi zicea însă că acţiunea nu debutase sub auspicii foarte faste. Avioanele din vestul ţării sosiseră cu întîrzieri de şapte-opt ore (din cauza unei ceţi persistente, abătute peste Aeroportul Băneasa), în timp ce cursa din est nici nu mai aterizase la Bucureşti, fiind deviată spre Constanţa. Astfel, pe profesorul de la Iaşi, eroul nostru îl pescui, zgribulit, de la Obor, unde îl abandonase un autocar pe la 3 dimineaţa. Soţia doctorandă se gîndise, pe de altă parte, să lase *Parker*-urile, frumos împachetate, pe paturile din camerele de hotel ale oaspeţilor (ca un fel de *welcome gift),* evitînd, în acest chip, situaţiile stînjenitoare din final, cînd ea ar fi trebuit să înmîneze referenţilor, direct, nişte cutiuţe suspecte.

Problema fu că unul dintre profesorii veniţi din Ardeal nu pricepuse mecanismul de deschidere a şmecherului ambalaj *Parker* şi, trăgînd de el, se tăie serios la patru degete de la mîna dreaptă. Sîngerînd destul de abundent, merse la colegul din camera alăturată, pentru ajutor. Ghinion însă! Cel de-al doilea profesor din vestul ţării era blocat în baie. Neacomodat cu *touchscreen*-urile de pe pereţii hotelului, bătrînul savant nu mai ştia pe ce să apese pentru a desfereca uşa toaletei (din fericire, celularul îi rămăsese în buzunar, aşa încît îşi sună nevasta la Cluj, rugînd-o să afle numărul de la recepţia hotelului unde stătea şi să alerteze personalul că a devenit prizonier în baia propriei camere). Ambii musafiri au fost salvaţi de *bellboys,* aşa încît, spre miezul nopţii, stăteau resemnaţi în paturile lor: unul cu mîna bandajată, pulsînd ca o inimă de fotbalist în cantonament, celălalt cu ochii şi urechile în stare de excitabilitate maximă, atent la fiecare sunet electronic ce s-ar fi auzit prin cameră şi la fiecare luminiţă ce ar fi străbătut pereţii întunecaţi.

Nici pe la casele membrilor bucureşteni ai comisiei situaţia nu era mai roz în seara respectivă. Îndrumătorul tezei avusese o ceartă epocală cu fiica adolescentă şi zăcea, insomniac, în aşternut, negru de furie, iar decanul Facultăţii (preşedintele comisiei), alergic la arahide, mîncase, pofticios, după cină, o prăjitură cu alune (fără să ştie conţinutul cremei), iar acum avea capul umflat ca un dovleac de *Halloween*. De aceea, a doua zi, la eveniment, profesorii din prezidiu, descompuşi, păreau descinşi dintr-o pînză Bosch. În timpul susţinerii, amicului meu îi sună, strident, mobilul şi a fost obligat să răspundă: îl apelau reprezentanţii firmei de *catering* (care nu ştiau la ce etaj să aducă mîncarea). Nu putuse nici măcar să iasă din sală, întrucît, neprevăzător, se aşezase la mijlocul băncii din faţă, ajungînd să fie încadrat, din amîndouă flancurile, de diverşi spectatori.

Nefericirea venea totuşi din faptul că băiatul de la *catering* nu prea avea semnal în clădire, aeronautul văzîndu-se obligat să strige, în plen, de mai multe ori – „La doi, pe stînga!“ –, pînă cînd decanul cu capul supradimensionat înşfăcă o prăjiturică de pe masă, cu cremă maro (prezumtiv de alune), şi i-o aruncă drept în faţă recalcitrantului participant. Ilaritatea s-a stopat brusc, acoperită fiind de răcnetul sfîşietor al profesorului de la Iaşi, care, neştiind să acţioneze recipientul cu cafea fierbinte, se împroşcă pe piept cu un jet consistent de lichid negru opărit. *En fin,* exact atunci, băiatul de la *catering* intră furtunos în amfiteatru şi se împiedică de pragul uriaş al uşii. Zeci de aripioare cu sos aterizară în poala îndrumătorului tezei, căruia faţa adolescentină a bietului amploaiat îi aminti subit de mina obraznică a fiicei sale. Fără să ezite, profesorul luă teza groasă de pe catedră, ca pe o armă, şi se năpusti asupra tînărului înecat în *ketchup* şi frişcă.

Rezultatul susţinerii e irelevant. Important rămîne faptul că, la scurtă vreme, soţia i-a intentat prietenului meu proces de divorţ.

***Codrin Liviu Cuţitaru** este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

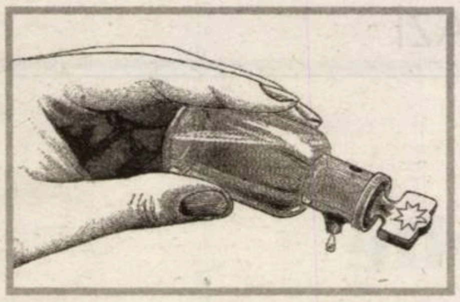

Rodica ZAFIU

cuvinte nepotrivite

„Gusturi netunate“

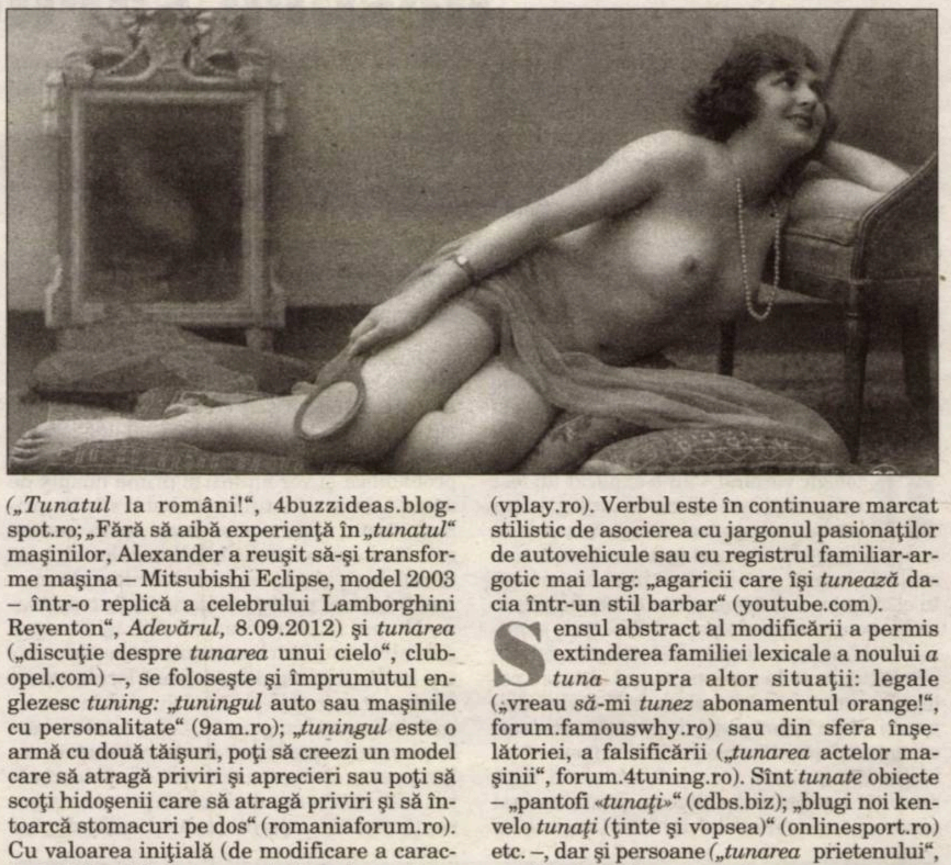

De cîţiva ani, adjectivul *tunat* îşi urmează o surprinzătoare şi îngrijorătoare ascensiune, extinzîndu-şi rapid sensurile şi utilizările. La început, erau *tunate* doar maşinile; după o vreme, printr-o metaforă ironică şi cam misogină, s-a vorbit despre *femei tunate*. Un clip recent ne asigură că un producător de alimente congelate oferă *gusturi netunate*. Bănuiesc că autorii respectivului mesaj publicitar şi-au propus să se adreseze unui public-ţintă restrîns (citadin, la curent cu moda lingvistică, cu argoul juvenil preluat şi răspîndit de tabloide) şi nu presupuneau că *tunat* ar fi deja un cuvînt general, înţeles de toată lumea. Cred că, dimpotrivă, pentru mulţi vorbitori cuvîntul este destul de derutant, trezind asocieri familiare, dar înşelătoare.

Tunat e participiul verbului *a tuna*, un împrumut recent din engleză. Verbul englezesc *tune* („a ajusta, a adapta etc.“, folosit în sens primar cu referire la sunet), cu participiul *tuned* şi derivatul-nume de acţiune *tuning* au fost preluate în română doar cu o parte din înţelesurile lor: cele legate de o modificare (cu scop de ajustare, îmbunătăţire) a vehiculelor, în primul rînd a maşinilor. Verbul a fost adaptat spontan, fără teama că ar provoca confuzii cu omonimul său vechi (moştenit din latină). E drept, există diferenţe de conjugare – în vreme ce verbul meteorologic *a tuna* nu primeşte sufixul *-ez* („acum *tună* şi fulgeră“), verbul tehnic e încadrat tiparului cu sufix: „Brabus *tunează* Mercedes-Benz“ (titlu, *Adevărul*, 13.09.2012) – şi de sintaxă: verbul meteorologic e intranzitiv, împrumutul recent are obligatoriu complement direct. Pe lîngă numele de acţiune formate de la noul verb – *tunatul* („*Tunatul* la români!“, 4buzzideas.blogspot.ro; „Fără să aibă experienţă în „*tunatul*“ maşinilor, Alexander a reuşit să-şi transforme maşina – Mitsubishi Eclipse, model 2003 – într-o replică a celebrului Lamborghini Reventon“, *Adevărul*, 8.09.2012) şi *tunarea* („discuţie despre *tunarea* unui cielo“, club-opel.com) –, se foloseşte şi împrumutul englezesc *tuning*: „*tuningul* auto sau maşinile cu personalitate“ (9am.ro); „*tuningul* este o armă cu două tăişuri, poţi să creezi un model care să atragă priviri şi aprecieri sau poţi să scoţi hidoşenii care să atragă priviri şi să întoarcă stomacuri pe dos“ (romaniaforum.ro). Cu valoarea iniţială (de modificare a caracteristicilor tehnice sau estetice ale unui vehicul), *tunarea* se aplică mai ales maşinilor, dar Internetul e plin de referiri la motociclete, biciclete sau chiar (glumeţ) căruţe *tunate* (vplay.ro). Verbul este în continuare marcat stilistic de asocierea cu jargonul pasionaţilor de autovehicule sau cu registrul familiar-argotic mai larg: „agaricii care îşi *tunează* dacia într-un stil barbar“ (youtube.com).

Sensul abstract al modificării a permis extinderea familiei lexicale a noului *a tuna* asupra altor situaţii: legale („vreau *să*-mi *tunez* abonamentul orange!“, forum.famouswhy.ro) sau din sfera înşelătoriei, a falsificării („*tunarea* actelor maşinii“, forum.4tuning.ro). Sînt *tunate* obiecte – „pantofi «*tunaţi*»“ (cdbs.biz); „blugi noi kenvelo *tunaţi* (ţinte şi vopsea)“ (onlinesport.ro) etc. –, dar şi persoane („*tunarea* prietenului“, unghiuri.wordpress.com).

A tuna este folosit cu intenţie de ridiculizare şi cu un sens inerent peiorativ cu referire la modificările produse (mai ales prin operaţii estetice) asupra aspectului fizic feminin; în acest caz, comparaţia cu o maşină nu e tocmai flatantă: „Băieţi, nu vă uitaţi după *femei tunate!*“ (muzica123.org); „Sînii «*tunaţi*» ai Vicăi sînt în mare pericol!“ (cancan.ro); „Ce *tunată* este Miss Chirurgie Estetică Italia!“ (click.ro); „nici *tunată* nu ai noroc în dragoste!“ (ibidem).

În sine, modificarea unui obiect poate fi conotată pozitiv (într-o viziune optimistă asupra progresului, a „luptei cu natura“, a originalităţii sau pur şi simplu într-o estetică manieristă, de preţuire a artificialului), dar şi negativ (într-o ideologie a superiorităţii naturalului şi a autenticului faţă de simulacru). Inovaţia publicitară se bazează pe ultimul set de valori, atunci cînd decide să vorbească despre „legume *netunate*“, „peşte *netunat*“ şi mai ales – la un nivel de abstracţie mai înalt, la mare distanţă faţă de utilizările originare – de „gusturi *netunate*“. Adjectivul cu prefix negativ devine un sinonim ad-hoc pentru *natural* (de altfel, pe site-ul respectivei firme, formulării româneşti „o lume aparte, un tărîm al gusturilor *netunate*“ îi corespunde, în engleză, mai banalul „a special world, a land of *pure* flavors“).

Extinderea semantică s-a produs, pe cît se pare, pe teren românesc. Asocierea nedorită cu verbul *a tuna* nu a fost pînă acum o stavilă în calea extinderilor expresive şi glumeţe: cred, totuşi, că va împiedica o instalare veritabilă a noii familii lexicale în limbă. E foarte posibil ca moda actuală să treacă, mai ales pentru că se manifestă în spaţiul prin definiţie instabil al limbajului familiar-argotic, iar *tunat* să se păstreze doar în jargonul tehnic.

Rodica Zafiu *este prof. dr. la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti. A publicat, între altele, volumele* Limbaj şi politică *(Editura Universităţii Bucureşti, 2007) şi* 101 cuvinte argotice *(Editura Humanitas, colecţia „Viaţa cuvintelor“, 2010).*

PUBLICITATE

UN DEPARTAMENT FINANCIAR ÎN FORMĂ

Mediul de afaceri actual ridică numeroase provocări iar departamentul financiar trebuie să fie bine pregătit pentru a le face față. La toate nivelurile. De aceea, ACCA oferă calificări internaționale atât pentru directorii financiari cât și pentru noii angajați. Astfel încât toți să poată contribui la o echipă de succes! În România Calificarea ACCA este recunoscută atât de Corpul Experților Contabili și Contabililor Autorizați cât și de Camera Auditorilor Financiari și ne mândrim cu aproape 5000 de membri și studenți.

ACCA

PREGĂTIȚI PENTRU A FI DIFERIȚI

AFLAȚI MAI MULTE DESPRE CELE MAI CERUTE CALIFICĂRI INTERNAȚIONALE ÎN DOMENIUL FINANCIAR CONTABIL

+4031 780 0012
info@ro.accaglobal.com
www.accaglobal.com

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Ce nu ştiu femeile despre sărut

Privind-o pe Alicia cum sta pe pat cu o mînă sub cap şi cum muşca din smochina movalie, mi-am spus că femeile nu-s deloc conştiente de importanţa pe care (totuşi!) bărbaţii o dau unui sărut – şi mai ales primului sărut din relaţia lor cu femeia care-i atrage într-un fel mai aparte.

Bărbaţii tineri, pînă foarte tîrziu, nu-s fiinţe *sărutătoare;* iar unii poate că nu devin niciodată (ceea ce face sărutul unui bărbat cu atît mai valoros – nu văd de ce femeile nu ar lua în calcul şi acest aspect!). Masculul prepuber are mai curînd o aversiune faţă de pupături, pe care le vede, oare de ce, ca pe un fel de atingere invazivă. De pe la cinci ani în sus, băieţeii se feresc chiar şi de săruturile propriilor lor mame; ca să nu mai spun că ipoteza ca vreunuia să-i treacă prin cap să-şi sărute colega de la grădiniţă ţine mai curînd de imaginarul publicitar al zilelor noastre decît de trăsăturile veritabile ale speciei. Notaţi, bunăoară, oroarea băieţeilor de a fi pupaţi de bunicile lor – deşi simt că bunicile îi iubesc cum probabil nu-i va mai iubi nimeni, deşi mai tîrziu vor pricepe că bunicile nu-s făcute să rămînă acolo pentru totdeauna.

Din motive hormonale probabil, ca şi dintr-un dat al speciei care face femela (în miza perpetuării) cu mult mai importantă decît masculul, majoritatea fetiţelor, de la vîrste foarte mici, îşi sărută păpuşile şi se pupă mai mult sau mai puţin în joacă între ele. Şi, deşi rareori o vor recunoaşte ulterior, unele tinere fac inclusiv exerciţii de sărutat în faţa oglinzii (nici una dintre femeile pe care le cunosc nu ar recunoaşte azi acest lucru; dar, de regulă, le dau de gol mamele, în măsura în care le-au surprins în copilărie ţuguindu-şi buzele şi făcînd pe protosenzualele în faţa vreunei oglinzi). Mi-aş dori ca, ceva mai jos, să nu uit a spune cum, la un moment dat, Alicia a început să-şi sărute mîinile, în faţa mea – şi, mai ales, de ce.

...şi poate că e mai bine că nu ştiu.

Biologic vorbind – mi-a explicat un fost coleg de liceu ajuns neurolog –, un bărbat nici nu trebuie să sărute de la o vîrstă fragedă. Tocmai pentru că mecanismul său e mai greoi, e mai bine să strîngă în el cît mai multă energie sau tensiune erotică – pentru ca mai apoi s-o elibereze, seminal vorbind, mai cu spor. Băieţeii care îşi pupă mătuşile pe la şase-şapte ani (spunea colegul), sau cei care în clasa a II-a sînt disperaţi să fie îmbrăţişaţi de învăţătoare, sau cei care îşi sărută vreo vecină congeneră pe la garduri ş.a.m.d. nu vor fi niciodată buni amanţi. La fete este altceva: poate tocmai pentru că universul lor de trăiri intime va conduce, cu presupusă obligativitate, la consumarea unor atingeri prin natura lor invazive, ele se pregătesc din vreme şi foarte tenace pentru acest rol care le va şlefui definitiv fertilitatea şi, cu cît flăcăruia lor se aprinde mai devreme, cu atît mai tîrziu se va stinge.

Cum spuneam, femeile nu-s foarte conştiente că, în aceste condiţii, bărbaţii sînt mai afectaţi decît s-ar crede de primul lor sărut schimbat cu o femeie care cu adevărat îi interesează. În cazul unei relaţii de durată, probabil că-şi vor aminti şi prima noapte de amor – dar e cu totul improbabil să uite primul sărut: unde s-a petrecut, cum anume sau cînd, gustul indicibil al buzelor ei, parfumul de pe gîtul ei şi toate stările ei din momentul acelei prime atingeri atît de trecătoare. Numai imaturii iremediabili îşi numără amantele sau fac clasamente între ele – dar toţi bărbaţii în regulă păstrează locul cuvenit pentru acea magie primă a gurii ei în *rendez vous* inaugural cu gura ta. Cifra totală a bărbaţilor care spun că ar da un miliard de dolari pentru o singură secundă din primul sărut este mai mare decît credeţi – şi cu siguranţă mai mare decît numărul miliardarilor la scară mondială (sau decît al celor care ar da o sută pentru retrăirea primei lor acuplări; aceştia chiar că sînt rari, dacă cumva trăieşte vreunul!). Ceea ce nu ştie femeia – şi poate că e mai bine – este că *doar* atunci un bărbat e sută la sută vulnerabil faţă de respectiva din faţa lui: doar în acea clipă, în care-i pîndeşti respiraţia şi măsori cu precizie atomică fiecare milimetru ce te desparte de latura sudică a feţei ei de femeie. Doar atunci, cînd umezeala şi căldura şi aroma cărnii ei despicate roz-roşiatice de mai sus de bărbie te plonjează într-o hipnoză dulce şi pasageră, care te face literalmente să-ţi pleci coloana vertebrală şi să înaintezi iremediabil tremurător către gura ei – unde te aşteaptă, spuneam, primul sărut. Din acea clipă, ADN-ul tău şi-al ei s-au înfrăţit – dar ceea ce simţi tu faţă de ea nu mai are de-a face nicidecum cu frăţietatea.

fragment din romanul Adulter cu smochine şi pescăruşi *(Curtea Veche Publishing), ce va fi lansat pe 24 noiembrie a.c. la Tîrgul Gaudeamus*

Adrian Cioroianu *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte publicată:* Epoca de aur a incertitudinii, *Editura Curtea Veche, 2011.*

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Despre Cotroceni

Înainte de a fi palat, Cotroceni a avut o lungă şi importantă istorie mai puţin cunoscută astăzi. Despre această istorie vorbeşte Mariana Lazăr în cartea ei *„Spre folosul acestei Sfinte Case“ Constituirea şi evoluţia domeniului mănăstirii Cotroceni (secolele XVII-XIX)*, carte apărută la Editura Istros, Brăila, 2012. Istoric şi cercetător la Muzeul Naţional Cotroceni, Mariana Lazăr foloseşte ca sursă principală de documentare arhivele strînse de-a lungul anilor în fondurile mănăstirii: catagrafii şi inventare, acte de donaţie şi documente de întărire, documente iconografice etc. Ctitorirea mănăstirii Cotroceni de către domnul Şerban Cantacuzino (1678-1688) se înscrie, după cum precizează autoarea, în primul capitol, în „cadrul mental al epocii“, o epocă dominată de războaie, epidemii şi multe, multe incertitudini. Ridicarea unei biserici sau a unei mănăstiri este un gest firesc pentru oamenii timpului trecut, nu numai pentru captarea bunăvoinţei divine, ci şi în mărturisirea unei recunoştinţe pentru un destin care ar fi putut fi altul fără protecţia divină. Opera de ctitorire a mănăstirii de la Cotroceni se înscrie în această logică de definire a „raporturilor speciale cu Dumnezeu“ într-un moment important pentru fiul de boier ajuns domn: „în prea multe şi nespuse nevoi şi primejdii în această nestătătoare lume şi noi căzînd... nu ne-am fi mîntuit, nici ne-am fi izbăvit de n-ar fi fost nouă dumnezeiasca providenţie, ajutor“. Or, vodă Cantacuzino avea de ce să-i mulţumească lui Dumnezeu, dacă cunoaştem povestea tinereţilor sale destul de „încercate“. Construcţia a început chiar din primul an de domnie pe moşia Cotroceni, sat care îi aparţinea (jumătate de sat) încă de pre vremea boieriei. „Fără să precupeţească nici o cheltuială“, cum scrie Anton Maria Del Chiaro, secretarul lui Constantin vodă Brâncoveanu, Şerban vodă va supraveghea personal ridicarea „somptuosului“ (termenul îi aparţine tot lui Del Chiaro) aşezămînt monastic, terminat destul de repede, în numai trei ani (1681). Mărturiile epocii vorbesc cu admiraţie despre bogăţia şi frumuseţea acestei ctitorii. La 1702, englezul Edmund Chishul scrie: „Zugrăveala, poleiala şi broderia ce o împodobesç sunt nespus de bogate şi picturile sunt atît de numeroase încît acoperă orice parte a bisericii, atît pe dinăuntru, cît şi pe partea dinafară a intrării“ (pridvorul).

Ca orice ctitorie domnească, mănăstirea Cotroceni este înzestrată de ctitor cu importante danii, astfel încît să-i asigure supravieţuirea peste veacuri (capitolul al II-lea). Mariana Lazăr vorbeşte despre un „act de donaţie de excepţie“ menit să impresioneze, şi care va fi însoţit, mai apoi, de o politică de achiziţii destul de „orientată“ spre moşiile din apropierea mănăstirii. Pînă la sfîrşitul domniei (şi implicit al vieţii), vodă Cantacuzino a donat mănăstirii Cotroceni 26 de proprietăţi: sate, moşii, vii, mori sau vaduri de moară, la care se adaugă prăvălii, pivniţe, hanuri (celebru fiind Hanul lui Şerban vodă); tot vodă confirmă sau obţine (de la diferiţii patriarhi ai Orientului) o serie de privilegii întărind autoritatea egumenului păstor.

Cartea Marianei Lazăr este foarte importantă pentru că, după părerea mea, reconstituirea domeniului de la mănăstirea Cotroceni pare mai degrabă un pretext pentru a reface, de fapt, maniera de funcţionare a unei mănăstiri de-a lungul a doua secole. Intrînd cu multă curiozitate şi acribie în spiritul acelor vremuri, autorul ne oferă informaţii esenţiale utile pentru scrierea istoriei sociale a acelei epoci. De pildă, practica împrumutului cu dobîndă, atît de blamată de către Biserica Catolică, este cît se poate de firească pentru Biserica Ortodoxă. Mănăstirea Cotroceni foloseşte această metodă spre a-şi spori veniturile, dovedindu-se uneori un foarte bun cămătar. Este de la sine înţeles că de calităţile administrative ale egumenilor depind buna „orînduială“ şi buna „chiverniseală“ a unei mănăstiri. Capitolele trei şi patru ne vorbesc cu foarte multă convingere şi mai ales cu susţinere documentară despre modalităţile de „sporire“ a unei averi deja constituite. Sînt, după părerea mea, capitolele cele mai importante ale cărţii, pentru că ne oferă detalii esenţiale în înţelegerea economiei vremii, cu explicarea diferitelor practici care astăzi au dispărut. Şi, dacă vrem să ştim mai multe, zăbovim asupra capitolului dedicat veniturilor şi cheltuielilor, regăsite mai apoi şi în anexele de documente. Aceste catagrafii reţin, dincolo de nevoile vieţii religioase, şi micile cheltuieli zilnice atît de necesare supravieţuirii. Se cumpăra fasole, ceapă, ulei, sare, măsline, miere, vin, dar şi cafea, piper sau caracatiţă.

Cartea este una indispensabilă pentru cunoaşterea istoriei sociale a epocii. Merită citite inclusiv notele prin care autoarea rezolvă (cu erudiţie) diferitele mituri care au tot circulat pe seama mănăstirii.

Constanţa Vintilă-Ghiţulescu *este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga“ din Bucureşti. În 2012 i-a apărut la Humanitas cartea* În şalvari şi cu işlic. Biserică, sexualitate şi divorţ în Ţara Românească a secolului al XVIII-lea.

---

anti nostalgia

„Mult stimate Domnule Preşedinte Nicolae Ceauşescu,

(...) Vă sîntem adînc recunoscători pentru atenţia şi grija Domniei Voastre faţă de străvechile locaşuri ale acestui neam – monumente istorice şi de artă – care împodobesc patrimoniul nostru cultural-naţional, mărturisind peste veacuri nepreţuita valoare a spiritualităţii româneşti. Ne mîndrim cu faptul că aproape nu există vatră sacră străbună pe care Domnia Voastră să nu o fi cercetat, adînc emoţionat de cultul strămoşilor al cărui urmaş în cuvînt şi faptă sînteţi, pecetluind în Cărţile de aur ale acestora înalte aprecieri faţă de trecutul şi tradiţiile neamului nostru. Pentru tot ceea ce aţi săvîrşit întru slăvirea gliei sfinte a înaintaşilor, pentru activitatea neobosită, înţelepciunea, abnegaţia şi geniul creator pe care le-aţi dăruit în slujirea poporului nostru, a ţării noastre şi a întregii omeniri, vă mulţumim cu nețărmurită recunoştinţă. Vă asigurăm totodată că Biserica Ortodoxă Română va continua să sprijine cu sporită rîvnă, prin ierarhii, preoţii şi toţi credincioşii ei, munca stăruitoare pe care întregul popor român sub înţelepciunea călăuzitoare a Domniei Voastre, o depune pentru zidirea unei vieţi tot mai fericite în Patria noastră şi pentru statornicirea unei păci trainice în întreaga lume.

Să vă bucuraţi de zile senine şi bogate în realizări, împreună cu tovarăşa de viaţă şi de muncă a Dumneavoastră, mult stimata doamnă academician Dr. Inginer Elena Ceauşescu, care alături de Dumneavoastră şi-a consacrat întreaga energie aceloraşi idealuri de slujire fără preget a intereselor poporului român, pentru propăşirea patriei noastre dragi, Republica Socialistă România. (...)

Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române“ [26 ianuarie 1988]

În *Mitropolia Ardealului. Revista oficială a Arhiepiscopiei Sibiului, Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului şi Clujului, Episcopiei Alba Iuliei şi Episcopiei Oradiei*, Anul XXXIII, nr. 1 (ian.-febr. 1988); tot aici şi lista completă a semnatarilor.

STILURI & STILOURI

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Portretul dascălului protestatar

În urmă cu doi ani, o învăţătoare a intrat în greva foamei pentru că drepturile salariale – ale ei şi ale tuturor colegilor de breaslă – i-au fost încălcate. Guvernanţii de atunci, ca de altfel toţi cei din perioada postdecembristă, au făcut promisiuni mari angajaţilor la stat, deşi semnele crizei internaţionale erau mai mult decît evidente. Dascălilor li s-a făgăduit majorarea salariilor cu 50%, făgăduinţă care a fost încălcată prompt prin reducerea salariilor cu 25%.

Ce s-a întîmplat mai apoi? Timp de 70 de zile, învăţătoarea şi-a pus viaţa în pericol pentru că o lege nu a fost respectată. A fost vizitată de miniştri, televiziuni, preoţi. A fost convinsă, pe ultima sută de metri între viaţă şi moarte, să renunţe la greva foamei. A devenit, mai apoi, invitată de onoare a emisiunilor de analiză economică, socială, politică, emisiuni în care era evident că nu expertiza doamnei în vreun domeniu din cele amintite era speculată, ci cearcănele ei şi suferinţa autentică de pe patul de spital. Acum, la doi ani după evenimente, învăţătoarea este invitată să participe la alegerile din decembrie, pentru un loc de senator în Parlamentul României. Protestul legitim, democratic a fost, astfel, convertit în biografie politică.

Protestele dascălilor în România nu sînt privite, din păcate, cu ochi prea buni de concetăţenii lor. Argumentele celor aflaţi pe margine sînt mai curînd de ordin subiectiv-idealist sau practic: „dascălii n-ar trebui să coboare în stradă“, „ţinuta lor civică ar trebui să fie superioară celorlalte categorii profesionale“, „ei ar trebui să fie nişte modele pentru copii“, „ce facem cu copiii în timpul grevei lor?“ etc. Dar dascălii sînt şi ei cetăţeni ai acestei ţări. Ca atare, dreptul lor de a protesta împotriva a ceea ce ei consideră o încălcare a drepturilor lor este unul perfect legitim. Modele pot fi pentru copii şi în postură de protestatari: statul şi politicienii nu trebuie lăsaţi s-o ia razna, să comită ilegalităţi, iar dascălii, responsabili cu educaţia naţiunii, pot fi cei mai sensibili la derapajele nedemocratice.

Protestatarul va deveni, probabil, senator.

Din păcate, eforturile dascălilor de a-şi obţine drepturile salariale sînt invers proporţionale cu eforturile aceloraşi de a căuta solidaritate în rîndul celor pentru care prestează servicii. Au salarii mici – este evident pentru oricine. Dar au şi şcoli insalubre, programe inadmisibile, miniştri incompetenţi, inspectori corupţi, manuale stătute, legi nestatornice, colegi necalificaţi. Iar împotriva lor nu protestează nimeni. Nicicînd, de douăzeci de ani încoace, protestele celor din învăţămînt n-au fost organizate împotriva modului în care sînt trataţi în şcoli copiii cu nevoi speciale, a felului stupid în care copiii mor din cauza neglijenţei adulţilor, a chinurilor prin care trebuie să treacă mii de copii care locuiesc la zeci de kilometri de şcoală etc. Cu alte cuvinte, din protestele dascălilor, educaţia din România nu are nimic de cîştigat.

Între timp, învăţătoarea care a dus protestul pînă aproape de limita supravieţuirii a devenit „grevista foamei care candidează la alegeri“. Revolta ei a ajuns, astfel, un subiect de tabloid şi un atu politic al celor care i-au făcut oferta „generoasă şi dezinteresată“ de a intra în Parlament. Protestatarul va deveni, probabil, senator. Şi ca senator, va încerca, probabil, să-i convingă pe foştii colegi dascăli că greva foamei nu este o soluţie pentru rezolvarea problemelor din învăţămînt. Ci, mai curînd, un abil început de carieră politică.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

■ ■ ■

Iaromira POPOVICI

bazar

On the run

– am, n-am treabă… –

După o perioadă de lucru asiduu acasă, mi-am dat seama că, dacă vrei să fii „în inima lucrurilor“ (în cazul în care respectiva expresie înseamnă, cu adevărat, ceva), trebuie să ieşi în lume. Să umbli, să te arăţi, să se vadă că exişti.

Cui (să te arăţi)? Evident, lumii. „Societăţii“, în caz că mai există conceptul, şi că se referă la vreo comunitate, omogenă. Aşa că mi-am făcut un program maraton, sau intensiv, şi multilateral, sau cum vreţi să-i spuneţi mai *corporate:* pe scurt, am ales vreo patru zile, în care am avut ceva timp, să umblu brambura prin oraş, non-stop (la evenimente şi nu numai).

Recunosc că a fost un experiment: am reiterat, la o complet altă vîrstă, cam ce făceam prin facultate zilnic, doar că mai organizat, şi cu diferenţa, esenţială, că pe vremea aceea se întîmplau mult mai puţine lucruri.

Pentru început, am răspuns cam la toate mail-urile oficiale, cu invitaţii la evenimente şi festivaluri. Din afară, pot părea interesante, dar, în mod concret, devin, de multe ori, apăsătoare. Am ales cît de multe festivaluri şi premiere am putut. Cît mai la zi.

Chestia cu „la zi“ e o veşnică problemă: e un deziderat, care împinge şi apasă de undeva din umbră, de multe ori cu agresivitate. Timpul e „chestia“ cu care trebuie să te lupţi zilnic, cu a cărui înaintare galopantă trebuie mereu să te străduieşti să ţii pasul. Pentru unii e uşor, pentru mine, una, recunosc că e greu: tind, de cîte ori am ocazia, să ies din timp. Să evadez în bucle ascunse, unde devii invizibil (problema e că, uneori, prea invizibil).

Cînd ieşi, de voie-de nevoie, din buclele astea, reintrarea în circuit ţi se pare un rol: o vezi, cumva ironic, de undeva dintr-un colţ. Aşa cum mi s-a întîmplat în cele cîteva zile despre care spuneam, mai sus, că le-am experimentat.

M-am întîlnit cu o prietenă, la masă, unde mi-a povestit de-ale ei. Totul a fost foarte bine, cu excepţia senzaţiei, în anumite momente, că mă aflu undeva deasupra lucrurilor. De acolo am alergat, ţanţoşă (pentru că aveam multe lucruri de rezolvat şi mă simţeam responsabil-importantă) spre un cinema, unde era un festival. Şi unde am reuşit (şi ce mîndră am fost de acest lucru) să-mi obţin o acreditare: eram şi eu în rîndul lumii, mai ales că foarte mulţi stăteau la coadă la bilete, şi era un loc unde se intra cu greu.

Pînă la festivalul în cauză, am reuşit, tot contra cronometru, să-mi cumpăr de mîncare şi să duc mîncarea acasă, *on the run* la propriu de astă dată. Dovedind, şi mie şi lumii nu se ştie cît de interesate, că-mi îndeplinesc cu succes şi rolurile feminine, gospodăreşti.

Am intrat la festival, am văzut filmul, m-a văzut lumea (?), marcîndu-mi, astfel, cît mi-a mai rămas din rolul intelectual şi social. Am ajuns destul de tîrziu acasă, cu mîncarea în traistă, dar şi cu o mai bună (mai conformă) imagine despre mine. A cărei întărire a continuat, cu succes, în zilele următore, cînd: m-am dus la o petrecere, unde am făcut faţă, în ciuda propriilor aşteptări, conversaţiilor cu oameni necunoscuţi (dovedind-mi, iarăşi, că sînt o femeie de lume); am făcut cîteva ture în jurul lacului Herăstrău cu nişte prietene, fiind duminică după-masă, şi ce putînd fi mai firesc?

A mai trecut o zi, şi nu ştiu cum s-a făcut, dar în dimineaţa următoare am ajuns fix la cimitirul Bellu pentru nişte acte legate de mormintele familiei. Am stat la coadă la ghişee, ascultînd cum oamenii îşi spuneau liniştiţi păsuri de genul: ştiţi, am înţeles cît mi-a donat, dar eu aş vrea să fie atît cît să mai încapă încă o persoană de-a latul.

După ce mi-am mulţumit şi eul administrativ, continuînd alergătura contra cronometru, am sfîrşit moţăind la unul dintre filmele în care se spunea mult *fuck* pe fondul discursurilor lui Obama. Moţăiala care, în mod cu totul ironic şi oximoronic, m-a trezit din goana timpului actual. Şi m-a aruncat înapoi în bucla celui fără început şi sfîrşit. Sub marea plapumă unde-şi găsesc adăpost cei care nu pot ţine pasul cu meandrele lui.

Totuşi, patru zile pot spune că am fost… *on the run,* indiferent dacă (şi cît) m-am aflat, de fapt, în treabă.

■ ■ ■

Selma IUSUF

legende urbane

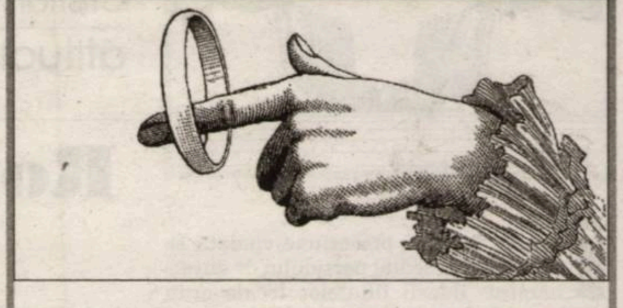

Petrecerea

Pare genul slujbaşului din straturile ierarhice de mijloc. Slujbaş la stat, cu ceva putere de decizie (sau cel puţin aşa dă a se înţelege) şi cu acces la îngerii de categoria întîi, ăia de lîngă stăpîn. Au întins o masă lungă, mare, pe o latură a încăperii care mai adăposteşte cîteva mese mai mici, de patru persoane, ocupate, de asemenea, de altă lume. Încăperea e destinată nefumătorilor; restaurantul respectiv mai are o cameră mult mai încăpătoare şi bine aerisită pentru fumători. Numai că pentru aceşti petrecăreţi s-a făcut o derogare. În camera pentru nefumători se fumează. Cei care au ales să mănînce acolo... ghinionul lor. Un cuplu de tineri, tăcuţi ca nişte şoricuţi, îndrăgostiţi în faza de tatonare cu nodul în gît, mai au puţin şi clachează în norii de fum. Emoţia primei întîlniri, urletele de la masa vecină, fumul gros; domnişoara cuminte din faţa băiatului cuminte pare pe punctul de a leşina jane austenian. Trandafirul alb pe care l-a primit stă lîngă o supă.

Funcţionarul respectiv e masculul alfa al lungii mese. E ziua nevestei unui amic, iar acest domn, să-i zicem domnul Ionescu, îşi bate des amicul pe spate şi o complimentează şi mai des pe doamna în cinstea căreia închină pahare strigînd de fiecare dată amuzat (ca prima oară) formula de noroc chinezească românizată: „Cam beeeei!!! Hahaha! Cam bei, cam bei, domnul meu. Şi dumneavoastră, frumoasă doamnă, sărut mînuşiţele, să vă trăiască englezoaica!“. Englezoaica e fiica sărbătoritei şi a amicului bătut pe spate. E şi ea la masă, face în Marea Britanie un fel de SNSPA. Are părul lung şi pare a fi prins de pe acolo un soi de înţelegere diferită a chestiunii multiculturalismului, altfel decît părinţii săi. Restul doamnelor de la masă, să fie trecute de 50 – la fel ca soţii lor –, rotofeie, bine aşezate în viaţă şi admiratoare ale domnului Ionescu, MC-ul aniversării.

Pe măsură ce petrecerea înaintează în miez, domnul Ionescu are idei. Vrea să iniţieze un comesean în arta mîncatului de creveţi nedecorticaţi. Căci domnul Ionescu ştie, pare a fi umblat prin lume, a făcut o Grecie, o Franţă, a mai mîncat prin localuri cu specific. „Hai, mă, mai ia nişte creveţi“, zice, „lasă că şi slana e bună, da' mai încearcă şi tu altceva. Uite, prinzi capul aşa şi tragi“. „Lasă-mă, măi, cu gîndacii tăi“, îi spune amicul. Domnul Ionescu se întoarce cu scaun cu tot spre masa la care stau alţi clienţi din local. „Să ne scuzaţi că ne-am întins aşa, dar ce să-i faci, e ziua doamnei şi aşa e românul, petrecăreţ...“ Are buzele lucioase de la creveţi. Străinii de la masă îl privesc impasibil.

Dă să mai zică ceva, dar vede că n-are cu cine. Se întoarce la comesenii lui şi-i dă înainte. Comandă feluri de mîncare. Din ce în ce mai roşu în obraji, e grizat pe punctul de a fi beat. Ia chelneriţele de talie. Strînge farfuriile şi tacîmurile folosite ca să facă loc pe masă, goleşte scrumiere una în alta, vrea să conducă doamne la toaletă. Face glume la care lumea de la masă hăuleşte a rîs. „Clientul nostru, plătitorul nostru“, zice, şi iar se rîde. La un moment dat pare că dă un telefon important. Se scoală de la masă după primele fraze pe care le serveşte totuşi publicului; ceva cu controale, nu se înţelege exact, pentru că după teaser-ul ăsta în cursul căruia masa petrecăreţilor tace respectuos, iese din încăpere. Se întoarce important şi la fel de agitat. „Păi, ce faceţi măi, asta e petrecere, hai noroc, cam beeeei!“ Ciocneşte paharul cu toată lumea, se întinde spre cel din capătul celălalt al mesei şi bagă burta în aperitive.

La un moment dat, se face beznă. Toată lumea încremeneşte cu furculiţele în gură. Vine tortul sărbătoritei. Se cîntă la mulţi ani-mulţi ani trăiască-cine să trăiască. Cei de la alte mese stau şi ei în întuneric şi se uită la faţa domnului Ionescu luminată de jos în sus de lumînărelele de pe prăjitură. Sigur că el e cel care ţine cel mai mult o notă baritonală la ultimul „La mulţi aaaaaaani“! Sărbătorita se emoţionează şi suflă firav. Se rîde. Se aprinde lumina.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

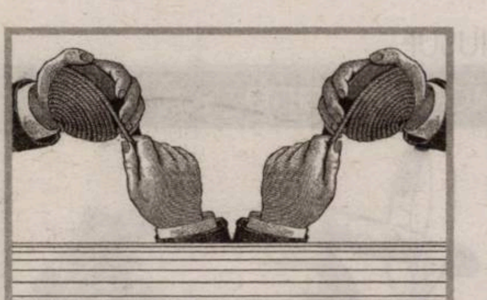

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

România a rupt contractul social cu elita sa politică

În iulie 2002, o procesiune ciudată se desfăşura la sediul partidului de guvernămînt: liderii filialelor locale erau plimbaţi prin faţa conducerii centrale pentru a da raportul. „PSD nu va oferi protecţie politică pentru nici un fel de acte de corupţie, pentru nimeni care este certat cu legea“, spunea Adrian Năstase atunci.

Ironia istoriei face ca, după exact zece ani de la această declaraţie, el însuşi să intre la închisoare pentru acuzaţii de corupţie. Dar să nu anticipăm. E încă iulie 2002, termenul de „baron local“ făcea carieră. Baronii locali trec umili prin faţa lui Adrian Năstase iar declaraţii ca aceasta de mai sus au produs senzaţie prin presă. Într-unul dintre acele momente în care speranţa pare să triumfe asupra experienţei, ziariştii au crezut, scurtă vreme, că se va întîmpla ceva, că Partidul va arunca nişte baroni în mîinile procurorilor, că se va da verde pentru anchete. Nu s-a întîmplat aşa ceva. De ce nu – ne explică tot Adrian Năstase, după cîţiva ani. În 2006, într-un interviu pentru *Evenimentul zilei*, fostul prim-ministru este întrebat de ce nu a dat atunci drumul la dosarele „marilor rechini“. Răspunde candid: „Pentru că n-am vrut, pentru că n-am vrut în perioada cît eram la guvernare să dezechilibrez guvernul sau echipele, sau guvernarea, sau economia, sau partidul, sau...“ (...)

Cu alte cuvinte, ideea asta de anticorupţie este una destabilizatoare, care încurcă bunul mers al lucrurilor. Convingerea lui Năstase nu este deloc singulară în România, şi nu mă refer acum doar la politicieni. Din păcate, trăim într-o cultură în care şpaga se mai numeşte şi „drept“. Dai „dreptul“ la poliţist ca să nu îţi ia carnetul, dai „dreptul“ la medic ca să te opereze, te duci cu „dreptul“ la Primărie ca să iei autorizaţie de construcţie sau, şi mai bine, construieşti fără autorizaţie şi, dacă vine vreun control, dai „dreptul“. Cuvîntul în sine m-a fascinat şi am mai scris despre el. Cum a ajuns şpaga să fie „un drept“? Ne-am obişnuit atît de mult cu corupţia încît o acceptăm social, o îmblînzim prin cuvinte ca să o facem suportabilă. Cînd bunica mea s-a îmbolnăvit, mama a vrut să dea şpaga de rigoare la medic. Medicul a refuzat, drept pentru care bunica s-a pus pe plîns: făi, mămică, eu o să mor, doctoraşul ştie că nu mai scap şi de asta n-a vrut să primească. Grav este că aşa am crezut cu toţii pe moment, abia cînd au venit rezultatele analizelor ne-am dat seama că bunica nimerise un doctor care nu primea „dreptul“. Cine să-l înţeleagă?

În acelaşi timp, ne plîngem mult de corupţie. Dar doar aşa, ca fenomen general. Oamenii care acceptă în mod natural să dea „dreptul“, pe unde se duc, îţi spun tot ei în faţă că nu e nimic de făcut, că toţi fură, că toţi sînt corupţi. Tratăm corupţia ca pe un fel de fenomen meteorologic: ni se întîmplă tuturor, nu depinde de noi, nu are autor cunoscut. Iar cînd avem în faţă oameni reali care ne cer şi iau şpagă, atunci aceştia au „dreptul“ să ia, circumstanţele devin explicabile.

Povestea se repetă aproape identic la nivel politic. Discursul politic este impregnat de tema corupţiei. Cînd însă vine vorba despre cazuri concrete, vehemenţa se înmoaie. Se găsesc mereu scuze. Sau corupţii nu pot fi decît de la alte partide. Pare că sîntem un popor care urăşte corupţia cu patimă, dar manifestă înţelegere pentru corupţii ca atare. Fenomenul „corupţie fără corupţi“, despre care am vorbit atît, este de fapt simptomul acestei stări de spirit: în ce priveşte corupţia, nu există ticăloşi, doar fatalitate.

În interviul cu Laura Ştefan publicat în acest volum facem un fel de mic recensămînt: cine sînt cei care susţin, de fapt, anticorupţia în România? La drept vorbind, nu foarte mulţi. ONG-uri, dar nici măcar ele toate, unele au fost mereu mai preocupate ca nu cumva să fie încălcate drepturile omului, decît de combaterea corupţiei. Presa – mai degrabă izolat. De fapt, cum au început să-şi facă treaba instituţiile anticorupţie, cum s-au pus tunurile mediatice pe ele. Cîtă vreme vorbea despre corupţie fără corupţi, presa era într-o poziţie comodă. Cînd au apărut marile cazuri, cu sentinţe, a trebuit inventată o nouă naraţiune: politizare, justiţie televizată.

Cine a susţinut totuşi politicile anticorupţie? Mai degrabă politicieni individuali, cîţiva experţi încăpăţînaţi, jurnalişti curajoşi, magistraţii (dar nici acolo nu a fost majoritate, nici nu era nevoie, din fericire). Şi Comisia Europeană, dar despre asta în subcapitolul imediat următor. A fost o luptă inegală. Tocmai de aceea, schimbarea de peisaj faţă de acum zece ani este totuşi spectaculoasă. Astăzi putem vorbi despre anticorupţie, avem despre ce să vorbim. Avem instituţii, avem cazuri, avem reguli.

Cum s-a întîmplat asta? Printr-o permanentă gherilă instituţională şi mediatică. Fiind o luptă de gherilă, nimic nu a fost sigur, nimic nu a fost lin şi nimic nu a fost stabil. Nu mai puţin de cinci proiecte de legi au încercat să castreze Agenţia Naţională de Integritate de cînd a devenit funcţională în 2008, interviul cu preşedintele ANI, Horia Georgescu, explică această saga. De fiecare dată, a fost nevoie de scandal public, de intervenţii de la Comisia Europeană, de returnări ale legilor de către preşedintele Traian Băsescu. A scăpat mereu la limită şi niciodată definitiv. Cum a devenit funcţional Parchetul Naţional Anticorupţie, cum i-a fost atacată la Curtea Constituţională legea de funcţionare – de către acelaşi Adrian Năstase care trecuse această lege cînd era şef al Guvernului. Motivul era că în Constituţie se spunea că parlamentarii pot fi anchetaţi numai de către Parchetul General. PNA avea rang de parchet general, dar nu era Parchetul General. O chichiţă genială despre care unii cred că fusese special pusă în lege de la bun început. Decizia Curţii a fost că PNA poate rămîne independent, dar nu mai are dreptul de a ancheta miniştri şi parlamentari. Daniel Morar spune, în interviul pe care îl veţi citi în carte, că acesta a fost cel mai greu moment trăit în fruntea instituţiei. Cînd legea s-a întors în Parlament, legislatorii ar fi fost bucuroşi să rămînă aşa: un PNA independent, un Daniel Morar cu titlu de procuror-general, dar fără putere să-i ancheteze pe parlamentari. Atunci s-a decis transformarea în Direcţia Naţională Anticorupţie (DNA), parte din Parchetul General, dar cu autonomie funcţională. Nu vreau să vă plictisesc cu amănunte, am încercat să rezum un caz foarte complicat. Şi doar pentru a înţelege atmosfera de gherilă despre care am vorbit anterior.

Imediat după aderarea din 2007 a venit, probabil, şi cel mai dificil moment dintre toate: crezîndu-se cu sacii în căruţă, politicienii au trecut la contramăsuri. Un bilanţ negru al acelui moment a fost făcut de procurorul belgian W. De Pauw, trimis ca expert independent angajat de Comisia Europeană să evalueze situaţia din România. Raportul său nu a fost publicat de către Comisie, rapoartele tehnice nu sînt de obicei publice, dar o ştire despre existenţa sa a apărut în *The Economist* şi raportul a fost obţinut de presă. După ce trece exasperat în revistă tergiversările legate de ANI sau cîteva Ordonanţe de Urgenţă care pur şi simplu schimbaseră traseul dosarelor instrumentate de DNA, procurorii trebuind să ia de la capăt sau să refacă dosarele, De Pauw trage o concluzie seacă, într-o singură frază: „În cazul în care capacităţile anticorupţie ale României continuă să se evapore în ritmul curent, în aproximativ şase luni România va fi înapoi unde se afla în 2003“. Titlul sub care a publicat revista britanică povestea poate fi tradus: „În plin proces de negare – Uniunea Europeană acceptă regresele privind corupţia din România“. Doar că nici procurorul belgian, nici ziariştii britanici nu aveau antrenamentul de gherilă al activiştilor şi experţilor români şi nici experienţa funcţionarilor de la Comisie care se ocupau deja de ani buni de România. Uniunea Europeană nu a acceptat; dimpotrivă, a intervenit energic, iar România nu s-a întors în 2003. Aşa cum nimic nu e cîştigat definitiv, nimic nici nu e pierdut definitiv în această hărţuială reciprocă de gherilă. Evident, asta pînă cînd nu va fi pierdut, sau cîştigat, definitiv.

CRISTIAN GHINEA
Eu votez DNA!
De ce merită să apărăm instituțiile anti-corupție
DANIEL MORAR
HORIA GEORGESCU
LAURA ȘTEFAN
HUMANITAS

Într-un fel pe care nu l-a bănuit, Adrian Năstase avea şi el dreptatea sa: anticorupţia afectează armonia unei societăţi. Anticorupţia nu este o chestiune drăguţă, nu s-ar putea face emisiuni duminicale pe acest subiect. Ecuaţia este simplă: pentru ca o politică anticorupţie să aibă succes, anumiţi oameni trebuie să meargă la puşcărie. Cultura politică modernă îndeamnă la moderaţie şi la consensualism. Societăţile mai puţin conflictuale (vedeţi Scandinavia) sînt mai bogate, mai stabile şi mai bine aşezate. Problema e că domeniul despre care vorbim aici nu prea poate funcţiona pe baze consensuale. Într-o ţară coruptă, nu poţi ajunge la un fel de pact cu corupţii, care să se ceară singuri la puşcărie.

Atunci, cum se poate întîmpla? Poate că termenul de „război civil“ este prea dur în context, dar în esenţă cam asta este: un război deschis între forţe care vor să aplice legea pentru toţi şi forţe care nu vor. Am asistat la ruperea unui contract social tacit. Un contract care funcţiona nu doar de pe vremea comunismului, ci chiar dinainte. Poate vi se pare că povestea asta cu corupţia e un fenomen recent, dar fapt este că niciodată în România nu au fost trimişi miniştri, prim-miniştri, magistraţi sau generali la puşcărie pentru corupţie. Elitele erau protejate. Acesta era pactul social. Care a fost alterat. Laura Ştefan spune chiar în conversaţia noastră că, într-un fel, înţelege contrareacţia politicienilor: aceşti oameni, cei mai mulţi dintre ei, în orice caz, nu şi-au dat niciodată acceptul pentru ruperea acestui pact. Schimbările au venit treptat, impuse extern, s-au trezit în faţa faptului împlinit. Dacă Adrian Năstase s-ar putea întoarce în timp ar mai înfiinţa PNA? Ar mai propune şi impune Parlamentului, prin asumare de răspundere, legile privind conflictele de interese, cum a făcut în 2003, la presiunea UE?

La asta asistăm în România, din ultimul deceniu, la un conflict civil provocat de ruperea pactului vechi cu elita politică: „noi nu sîntem niciodată anchetaţi“. Schimbarea radicală a sorţilor a venit după 2005. Monica Macovei a rupt acest pact, de aceea e atît de nepopulară printre politicienii din România. Traian Băsescu i-a ţinut spatele, nu ştim cît de sincer, dar a făcut-o. Macovei a profitat inteligent de un concurs de împrejurări în care România trebuia să intre în UE, ceea ce a afectat dramatic echilibrul intern. Dacă era vorba doar despre contextul intern, ar fi fost o bătălie fără şanse. Şi ajung astfel la Uniunea Europeană. Dar pînă atunci, o ultimă remarcă: am rupt pactul vechi, l-am înlocuit cu altul nou? Am făcut trecerea spre aplicarea acelui articol din Constituţie: „nimeni nu este mai presus de lege“? Încă nu, asta este miza acum.

(fragment din volumul
Eu votez DNA! – De ce merită să apărăm instituţiile anti-corupţie, *Humanitas, 2012.)*

facebook.com/
Cristian.Ghinea.CRPE

■ ■ ■

Eugen ISTODOR

negustori și mușterii

Sînt as în a nu-mi plăti datoriile la timp

Uit, n-am bani la date exacte. Creditul la bancă, electrica, întreţinerea, netul-teveul, mobilul. Apare noua factură şi eu n-am plătit-o pe cea veche. Aşa sînt. Există însă o exactitate a întîrzierii şi una a întîrzierii plăţii, o corectitudine în a plăti pînă la urmă. Şi orice ins care priveşte situaţia mea vede că aşa sînt. Săptămîna trecută, Vodafone mi-a stricat zilele. M-a hărţuit timp de trei zile. Ba, în a doua, m-a sunat dimineaţa la 9, la prînz la 12 şi după-masa. În cursul serii de două ori cu sms. Numai de-al dracului n-am răspuns. Vineri dimineaţa, la 9, din nou. Răspund acum. Şi nu începe operatorul lui peşte să-şi facă datoria scîrnavă, că îmi vine, dar îmi vine natural, nu m-am gîndit în nici un fel, n-am pregătit scena, îmi vine să-l înjur. Şi-l înjur! E la gura mea tot ce este bicisnic, cu coarne, răscrăcărat, gol, cristelniţă, de aia a mamei, de micuţa lui tata. Doamne, ce înjurături i-am tras mecanismului fără cap de la Vodafone. Şi i-am închis şi telefonul. Pe vremuri, întîrziam, îmi tăiau telefonul. Şi ştiam. Acum mă hărţuiesc realmente. Care-i scopul? O dată îi aminteşti omului, dar de atîtea ori? Ce imagine îşi omoară acest serviciu în ochii mei? Îl doare-n cot, are clienţi duium, nu? Mă calcă în picioare, asta-i atitudinea. Dumnezeu, oricît de mare-i, şi am auzit şi eu că e nemăsurat, te lasă în sarmaua ta, e îngăduitor. Elefantul, hipopotamul, la fel, vezi tu girafa, pe cît este ea pe cale de dispariţie, să te hăndrălească ca pe un hoţ? De ce ăştia care sînt mari ca firmă mă calcă în picioare? Eu nu vreau să ştiu de politică de servicii, vreau să aflu omul. Vodafone nu e Dumnezeu, dar nici om nu e. Ce face? Salvează caii din Letea? Hai, că mă rîd.

dosar DILEMA VECHE
Coordonator: Cristian GHINEA

Ce-i învățăm pe copii despre Dumnezeu?

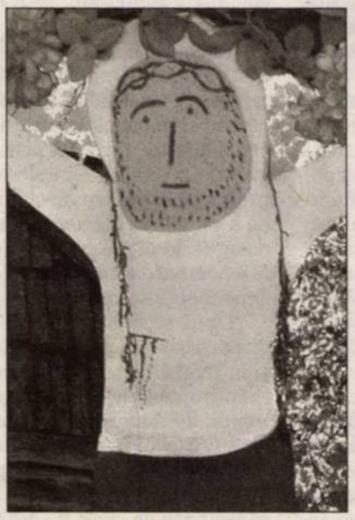

Texte şi opinii de:

- Georgiana ILIE (jurnalistă)

„Improvizaţii pe o lege confuză“

- Nicoleta MANTA (profesoară de religie)

„De ce se pune la colţul casei apă şi pîine cînd moare cineva?“ – interviu

- Dana ŞTEFAN (profesoară de religie)

„Probabil că ne-am pierde identitatea, precum Occidentul“ – interviu

- Gabriel MEMELIS (profesor de religie)

„Nu eliminarea, ci modificare în sensul unui format laic“

- Dumitrița STOICA (profesoară de limba română)

„Tatăl nostru“

- Toma PĂTRAŞCU (vicepreședinte, Asociația Secular Umanistă)

„Pentru ce s-a rugat fetiţa?“ – interviu

argument

Vorbind decent despre Dumnezeu și copii

După anunţul din revistă că urmează această temă, am primit o mulţime de reacţii din partea cititorilor. Semn că este o problemă care îi frămîntă. Şi nu doar că au fost multe reacţii, ci şi de o decenţă liniştitoare. Dumnezeu este o temă importantă, educaţia copiilor este altă temă importantă. Cînd le amesteci, rezultă de multe ori ceva exploziv. Oamenii se simt lesne furaţi, excluşi, înşelaţi, nedreptăţiţi de cealaltă tabără. Cum să-i creşti pe copii fără Dumnezeu? De ce să lăsăm Biserica să ne spele copiii pe creier? Spiritele se aprind.

Nu şi spiritele de la *Dilema veche*. Veţi găsi în paginile care urmează cîteva intervenţii de la oameni diverşi, dar cu toţii decenţi. Am fi putut gîndi altfel această temă, am fi putut căuta exemple extreme. Am ocolit aşa ceva, în mod special. Deşi diverse, deşi contradictorii, opiniile pe care le veţi citi rămîn mereu în marja decenţei: oameni care s-au gîndit la tema asta, s-au minunat şi au găsit răspunsuri. Contradictorii.

Două doamne profesoare de religie ne spun experienţele lor practice din lucrul cu copiii. Un domn profesor de religie ia distanţă faţă de poziţia oficială a Bisericii şi militează pentru un conţinut secular neutru al orelor de religie. Toma Pătraşcu crede că asistăm la o subordonare *de facto* a sistemului de educaţie de către Biserica Ortodoxă, care foloseşte bani publici pentru a-şi construi clientela de mîine. Dacă Apple ar face aşa ceva, am fi ultragiaţi, zice Pătraşcu. Vocile pro-Biserică nu pun problema în termeni comerciali, ci educaţionali. Biserica te face om cînd societatea eşuează – afirmă cititoarea noastră Alexandra Vrânceanu, care ne şi spune propria poveste a modului în care ora de religie a ajutat-o să treacă peste multele probleme ale unei vieţi încă tinere. Ora de religie, sau domnul profesor de religie prin harul său de educator?

De mai multe ori, pe parcursul acestor articole, apare în diferite forme această idee: cît de importanţi au devenit profesorii de religie în viaţa viitorilor cetăţeni ai României. Adevărul e că nu ştim mare lucru despre profesorii de religie. Doar că trebuie să aibă o aprobare din partea Bisericii, deci sînt educatori publici, dar şi misionari?

Cele două doamne profesoare de religie pe care Andrada Văsîi le-a intervievat par a fi dedicate muncii lor. Avem şi două voci de profesori critici faţă de modul în care este predată religia. Şi, pînă la urmă, avem experienţa personală a lui Toma Pătraşcu: şi-a retras copilul de la ora de religie, a fost uşor să facă asta. Dar a fost şi singurul părinte care a mers pînă la capăt, alţii doar s-au interesat de posibilitate. Pînă la urmă, lăsăm pe umerii profesorilor de religie o povară de care sîntem bucuroşi să scăpăm. Eu îi pun pîine pe masă şi îi plătesc lecţii de engleză, despre Dumnezeu şi morală să-l înveţe ăia de la şcoală că d-asta îi plătesc – asta pare a fi noua logică. Doar că de acolo poate să iasă un om întreg, cu sau fără Dumnezeu în suflet, sau poate să iasă un bigot intolerant – şi dumneavoastră, ca părinţi, s-ar putea să nu simţiţi la timp diferenţa.

Tema se încheie cu un articol emoţionant al Dianei Trăncuţă. Are 18 ani şi l-a găsit pe Dumnezeu. Dar nu la şcoală, acolo doar l-a tipărit pe coli, de pe Wikipedia. (**Cristian Ghinea**)

BARBURISME

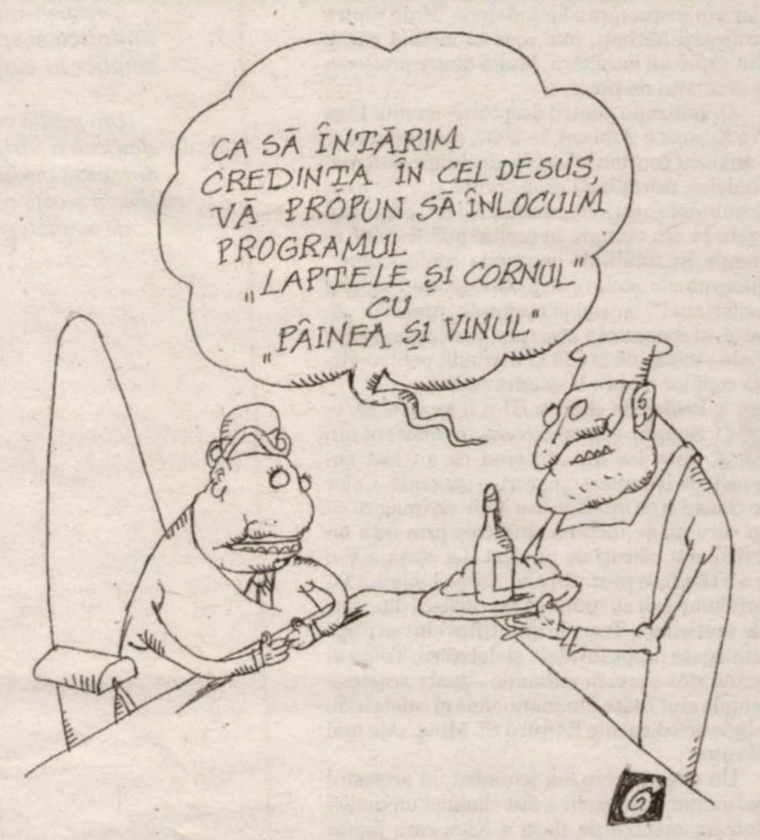
CA SĂ ÎNTĂRIM CREDINȚA ÎN CEL DE SUS, VĂ PROPUN SĂ ÎNLOCUIM PROGRAMUL „LAPTELE ŞI CORNUL" CU „PÂINEA ŞI VINUL"

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 1 noiembrie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Laurenţiu Diaconu-Colintineanu.

Georgiana ILIE

Improvizații pe o lege confuză

Dincolo de discuția despre utilitatea sau moralitatea predării religiei în școlile publice, dincolo de nuanțele conflictului religie-știință pe tema apariției universului, dincolo de realitatea discriminării religioase inerente înscrierii automate la orele de religie, avem în primul rînd un cadru legislativ abuziv și neclar. Și de aici pornesc toate problemele.

Disciplina școlară religie a apărut în 1995, în prima Lege a Învățămîntului de după Revoluție, după nenumărate lupte politice care au culminat cu o reclamație de neconstituționalitate semnată de un grup de parlamentari de stînga. Religia în confesiune proprie era obligatorie la ciclul primar, opțională la cel gimnazial și facultativă la liceu (liceul organiza cursul dacă existau cereri).

În 2001, însă, printr-un ordin al ministrului Educației de atunci (și de acum), Ecaterina Andronescu, ora de religie a devenit „opțional obligatoriu" la toate nivelurile, ceea ce însemna că materia trebuia aleasă dintr-un grup de opționale, nespecificate. În teorie, ca să nu facă religie, elevii trebuiau să o înlocuiască cu alt opțional. În practică, puține școli își permiteau să creeze și să ofere alte opționale, așa că elevii trebuia să urmeze cursul de religie confesională.

Ordinul ministrului a restrîns ilegal un drept din Legea Învățămîntului, care spunea că religia e facultativă, și a încălcat decizia Curții Constituționale din 1995 care spunea: „Religia nu trebuie înțeleasă ca disciplină obligatorie, obligativitatea constînd numai în introducerea acestei discipline în planurile de învățămînt". Situația a fost perpetuată și de următorii miniștri și poziția educației religioase s-a consolidat: au apărut mai multe școli de specialitate, manuale alternative, profesori de religie pregătiți anume.

Azi, profesorii de religie reprezintă peste 4% din corpul didactic din învățămîntul preuniversitar. Mulți sînt diriginți, unii sînt conducători de catedră (au în subordine profesori de socio-umane), unii sînt în conducerea școlilor și a inspectoratelor județene. Mulți dintre profesorii bărbați, mai ales în mediul rural, sînt și preoții localității. Multe dintre profesoare sînt soții de preot.

Organizația pentru drepturile omului Liga Pro Europa a publicat, în 2007, un studiu care a analizat conținutul orelor de religie și al manualelor, atitudinea profesorilor și a elevilor. Rezultatele arată că „manualele de religie utilizate la ora actuală în școlile publice sînt aproape în totalitate manuale confesionale", „programele școlare urmează și ele modelul confesional", iar unele manuale „prezintă păcatul, și consecința acestuia, pedeapsa, într-o cheie excesiv de crudă și morbidă pentru vîrsta copiilor cărora li se adresează".

Elevilor de clasa a III-a li se cere, de exemplu, să povestească un moment din viața lor în care cred că au fost pedepsiți de Dumnezeu pentru o greșeală. Celor de clasa I li se arată într-o serie de imagini că cei care nu se închină cînd trec prin fața bisericii sînt călcați de mașină. La clasa a V-a și a VII-a li se prezintă abordarea biblică a facerii lumii și li se spune să nu citească din „cărțile ereticilor". Teoriile științifice sînt explicit catalogate drept invalide și derizorii. Toate acestea sînt și azi în manuale – toate aceste exemple sînt luate din manualele și caietele de religie ortodoxă ale Editurii Sf. Mina, cele mai folosite.

Un singur lucru s-a schimbat, la protestul mai multor organizații: a fost eliminat un capitol dintr-un manual de clasa a XI-a, care jignea cultele protestante și le acuza de prozelitism.

Obligativitatea religiei e relativă cînd ești de altă confesiune decît cea majoritară. În unele școli se organizează ore pentru alte confesiuni doar dacă există o masă critică de elevi și un profesor acreditat. Uneori, aceste ore se fac la cererea părinților, alteori, la inițiativa conducerii școlii sau la cererea cultului. În alte cazuri, elevii aduc doar o adeverință de la îndrumătorul lor religios, iar notele sînt trecute în catalog de profesorul ortodox sau de diriginte. Dacă nu există în zona respectivă lăcaș de cult, copilul fie alege să vină la orele disponibile, fie renunță complet. Legea nu specifică.

Stimată Doamnă Ministru,

Vă adresăm această scrisoare pentru că sîntem părinți; avem prin Constituție și prin lege drepturi și responsabilități pentru creșterea copiilor noștri și sîntem profund îngrijorați din cauza modului de predare a religiei în școli. Vrem ca școala să ofere ceva mai bun copiilor noștri decît îndoctrinare religioasă și înregimentare forțată la ore de religie.

Vrem ca școala să-i învețe pe copiii noștri să devină buni cetățeni, care știu că au drepturi, dar au și responsabilități; să aibă inițiativă și spirit civic; să se implice în viața comunității.

(Din petiția online: „Scrisoare deschisă a părinților îngrijorați din cauza modului de predare a religiei în școala românească", 277 de semnături la 26 oct. 2012)

Și unde nu e regulă, e loc de abuzuri. Raportul Ligii Pro Europa enumeră cîteva cazuri de discriminare care au dus la luări de poziții publice ale cultelor neortodoxe, care s-au plîns la Ministerul Educației că inspectorate școlare județene din zone cu populație religioasă diversă și numeroasă au refuzat să organizeze cursuri în confesiunile respective sau să scoată la concurs posturi de profesori de religie neortodoxă. Ministerul a justificat situația făcînd referire la o adresă a ministrului Mihail Hărdău din 2005, care lăsa la latitudinea Inspectoratelor Județene să aprobe ore pentru grupe de minimum zece elevi: „Ministerul Educației a oferit elevilor aflați în număr mic în școli posibilitatea să studieze disciplina religie fie în școală, fie în spații puse la dispoziție de culte".

În 2010, odată cu intrarea în dezbatere publică a noului proiect de Lege a Educației, situația părea să se schimbe. Ministrul Educației de atunci, Daniel Funeriu, era educat în Franța, o țară laică în al cărei sistem de învățămînt este interzisă orice formă de educație religioasă, și deschisese discuția despre predarea religiei în școli încă dinainte de fi ministru. În septembrie 2009 făcea pe blogul personal o analiză a problemei – modelele europene *vs* cel românesc (menționează sistemul laic franțuzesc; predarea istoriei religiei în Germania – tot o dovadă a influenței Bisericii asupra statului, spune el; modelul polonez similar celui românesc), cultură generală *vs* îndoctrinare, „curriculum bazat pe competențe" *vs* revelație spirituală.

„99% din cei care au votat s-au gîndit la influențarea electoratului prin preoți."

„Eu nu am o opinie definitivă pe această temă", scria Funeriu. „Pentru a mă pronunța am nevoie de o înțelegere mai profundă și sistematică a relației românilor cu religia. Se poate astăzi discuta deschis, liniștit, rațional și cu respect reciproc despre acest subiect?" Spunea și că nu e de acord cu soluția găsită de sistemul de educație românesc, a obligativității, pentru că „duce, inevitabil, la o formă de stigmatizare", și că presiunile asupra politicienilor sînt foarte mari: „În gîndirea comună, un om politic care nu este apropiat de Biserică este un om politic fără șanse".

Propunerea de lege a reflectat dilemele pe care le avea Funeriu și a fost primită ca o invitație la dialog de asociațiile seculare, care promovează separația dintre Stat și Biserică: religia confesională rămînea în trunchiul comun de materii, adică disponibilă la toate nivelurile, dar putea fi înlocuită, la cererea părinților, cu istoria religiilor. Proiectul mai spunea și că elevul care a împlinit 16 ani are dreptul să ceară scutirea de la religie fără acordul părinților, pentru a respecta Legea Cultelor, care spune că îți poți schimba religia de la 16 ani.

La Camera Deputaților, Adriana Săftoiu, fost deputat PNL, a fost printre puținii care s-au opus păstrării religiei în trunchiul comun de materii. Reprezentanții Bisericii Ortodoxe Române, care au participat la ședințele în care s-a vorbit despre predarea religiei, „erau zid" – mi-a declarat Săftoiu – „și noi, cei care voiam să argumentăm, eram priviți ca niște anticriști". Mai tîrziu, la dezbaterea în plen, deputatul Marius Spînu, de la PDL, a susținut ca religia să se facă la cerere și spune că ar fi fost mai bine să se predea numai istoria religiilor, pentru că „liberul arbitru nu poate exista dacă nu știi ce alegi". Au fost mai mulți colegi din grupul parlamentar democrat-liberal care l-au susținut atunci.

Pe 28 aprilie 2010, patriarhul Daniel a trimis o scrisoare deschisă președintelui de atunci al Camerei Deputaților, Roberta Anastase, în care solicita eliminarea modificărilor făcute după consultarea cu societatea civilă și introducerea unei serii de amendamente făcute de Patriarhie. Concret, patriarhul cerea eliminarea celorlalte opțiuni (proiectul cuprindea acum istoria religiilor, istoria culturii și artelor sau alte cursuri utile în formarea comportamentului etic și social) pentru că „scade importanța orei de religie între celelalte discipline școlare și poate genera forme de abuz, oferind directorilor unităților școlare posibilitatea de a completa norma didactică, acolo unde este cazul, prin retragerea elevilor de la ora de religie".

Patriarhul mai cerea ceva: în noua sa formă, proiectul elimina obligația ca profesorii de religie să fie validați de cultele religioase de care aparțineau. Patriarhul a cerut reintroducerea acestei aprobări pentru că altfel se „restrînge posibilitatea cultelor de a-și elabora programele pentru disciplina religie" – adică de a putea decide asupra materiei și a metodologiei de predare. Mai mult de atît însă, ar fi însemnat ca profesorii de religie să fie independenți de culte.

După scrisoarea patriarhului, din lege au dispărut toate schimbările aduse la consultare și în comisiile parlamentare, de parcă nici nu se întîmplaseră. Religia a rămas în trunchiul comun de materii, obligatorie și cu scutire la cerere. Elevul trebuia să aibă 18 ani ca să poată cere scutirea singur – Legea Cultelor îl lăsa să-și schimbe religia la 16 ani, dar nu putea să renunțe de orele de religie pînă la 18. Celelalte opționale au dispărut. Profesorii au rămas legați de bunăvoința cultului lor. Pînă și specificația „în confesiunea proprie" a dispărut – elevii ar fi urmat să participe la orele de religie ortodoxă fără ca școala să mai aibă responsabilitatea de a organiza cursuri și pentru confesiunile minoritare.

În final, la insistențele seculariștilor, a fost reintrodusă mențiunea „în confesiunea proprie", care, dacă ar fi fost omisă, ar fi putut aduce acuzații de neconstituționalitate. Legea a trecut însă aproape integral în forma dorită de Patriarhie. Spînu își amintește că toți colegii de partid pe care credea că îi convinsese s-au răzgîndit. E un fel de simț al conservării preventiv – spune el – „99% din cei care au votat s-au gîndit la influențarea electoratului prin preoți".

Astfel, în Legea Educației Naționale care a intrat în vigoare la începutul lui 2011, religia este materie obligatorie, la care elevul este înscris automat, de la care nu se poate retrage decît dacă e major sau dacă părinții doresc acest lucru.

Anul 2012 a însemnat reîntoarcerea în fotoliul de ministru al Educației a Ecaterinei Andronescu, cea care a făcut posibilă obligativitatea religiei în școli și a redeschis dezbaterea publică. Totul a început cu o scrisoare deschisă a ASUR, semnată și de alte ONG-uri, care cerea rescrierea manualelor de religie pentru a reflecta valori moderne – toleranță, incluziune, nediscriminare – și pentru a nu transmite informații care contrazic teoriile științifice. La cîteva zile după scrisoare, ministrul s-a întîlnit cu patriarhul Daniel – ținînd însă să precizeze: „acest lucru nefiind un rezultat al inițiativei pe care a luat-o o organizație care spune pur și simplu ce crede".

Și problema pornește de la Legea Educației. E limpede că atunci cînd a fost făcută, nu a ținut cont de interesele unui grup semnificativ – 14% din populația țării nu este ortodoxă, conform Recensămîntului din 2011. E de asemenea limpede că implementarea ei este confuză și e la latitudinea conducerilor inspectoratelor și a școlilor și că standardele de calitate aplicate programei și predării religiei sînt diferite de cele ale celorlalte materii. Din cauza asta, Legea Învățămîntului este o sursă de probleme, în loc să fie un reper.

■ ■ ■

** Aceasta este o formă scurtată și adusă la zi a unui articol al aceluiași autor – „Lecția de religie" – din numărul 7.2 al trimestrialului independent* Decît o Revistă. ***Georgiana Ilie** este editor asociat la această publicație.*

DILEMA
Ce-i învăţăm pe copii despre Dumnezeu?

„De ce se pune la colțul casei apă și pîine cînd moare cineva?“

interviu cu Nicoleta MANTA, profesoară de religie, comuna Cornu de Jos

Ce înseamnă o politică educațională (în domeniul religiei) la țară? Ați avut cazuri de elevi care nu au dorit să participe la ore?

La ţară este mult mai uşor pentru că oamenii sînt mult mai îndreptaţi spre religie. Spre exemplu, chiar dacă am copii care sînt de altă confesiune, nu se arată deranjaţi de a participa la ora de religie. La un moment dat, chiar am şi uitat că sînt de altă confesiune, deoarece veneau tot timpul la religie. Părinţii mi-au spus că îşi doresc de la copilul lor să facă religia cu mine, am fost atentă să nu îl pun să se închine şi să nu îl îndepărtez.

Vin părinții să vă întrebe despre ce învață copiii lor la religie?

Faptă bună înseamnă să o ajuți pe mama, să duci farfuria după ce mănînci...

Este un pic mai complicat răspunsul la această întrebare. Îmi place să fiu alături de elevii mei, în sensul că, dacă după cîţiva ani vine cineva şi îmi spune „ştiţi, eu eram Popescu“, o să îmi amintesc de ei abia după ce îmi zic de prenume. I-am învăţat din clasa I să îmi zică cum le spune mama acasă: Georgică, Anuţa etc. şi părinţii vin şi discută mult cu mine, dar din toate punctele de vedere. Discuţiile nu se opresc la „ce le-ai predat?“. Peste ani aud voci în spate, de exemplu – „eu am al doilea copil pentru că i-aţi spus fetei mele la religie că este un păcat întreruperea de sarcină şi copilul a venit acasă, a pus întrebări şi mi-a zis că vrea o surioară“ etc. Aşa aud că, în timp, în general, copiii discută acasă cu părinţii despre ceea ce învaţă la religie. Mereu îi sfătuiesc că cei mai buni prieteni ai lor sînt părinţii. Orice se întîmplă la şcoală, ei să le povestească părinţilor. Tot ce fac la ore să le comunice şi lor. Vreau ca religia să fie o oră deconectantă. Nu o oră în program de care ei să fie speriaţi. Să existe un permanent dialog între mine şi ei. Le spun în mare despre ce vom discuta la o oră şi ei încep să ridice mînuţa să pună întrebări. Discutăm de la superstiţii, pe care le lămurim, pînă la probleme complexe. Se vede că la o vîrstă chiar fragedă gîndesc profund.

Ați observat superstiții din partea lor cînd au venit la oră? Dacă da, la ce se refereau acestea?

Da. Ei vin de acasă cu o grămadă de superstiţii pe care eu le lămuresc; de exemplu: de ce se pune la colţul casei apă şi pîine cînd moare cineva? De ce trebuie să mă dau trei paşi în urmă cînd văd pisica neagră? Eu la oră trebuie să-i lămuresc: că sînt superstiţii, că nu e bine, că nu are pisica nici o vină, că preotul în momentul în care îl întîlneşti îţi merge bine pentru că este om cu har de la Dumnezeu şi tot aşa. Le lămurim cît de cît.

Ce învață ei la religie? Cum să fie buni, sau despre religie în general?

În general, încerc să îi atrag să fie buni ortodocşi. Le spun că e bine să nu treacă o zi fără să faci o faptă bună – pe măsura puterii tale. Faptă bună înseamnă să o ajuţi pe mama, să duci farfuria după ce mănînci, să îţi faci şi tu o dată pe săptămînă patul sau să îi zici mamei că o iubeşti. Şi o rugăciune. Totul vine treptat, în funcţie de modul lor de înţelegere, deoarece şi cu clasele lucrezi diferenţiat, în funcţie de cît de receptivi sînt. La unele clase intri de drag, la altele încerci să îţi adaptezi discursul. Un permanent dialog, ca şi cu un sfătuitor. Să ştie că, atunci cînd au o problemă, pot veni la mine.

Cît de mult vă ajută manualele pe care le aveți la religie?

Nu avem manuale. Am venit în Cornu acum 12 ani, apăruseră nişte manuale şi, la doi ani după, ni s-a spus să nu mai mergem după acele manuale pentru că sînt depăşite. Copiii primeau manualele, dar i-am sfătuit să nu le mai care după ei în ghiozdane ca să nu le fie greu, deoarece aveam eu programa şi era o permanentă discuţie la ore: respectam programa, se face comandă de manuale... Este şi un manual-caiet cu foarte multe exerciţii. Mie îmi place să discut cu ei, ei îmi pun întrebări şi le spun că nu e grav dacă nu scriem mult, important este ce le rămîne lor în cap.

Să vorbim puțin despre binecuvîntarea pe care o primiți la sfîrșitul facultății. Aceasta vă este necesară pentru a preda. Cît de importantă este, din punct de vedere spiritual, pentru dumneavoastră?

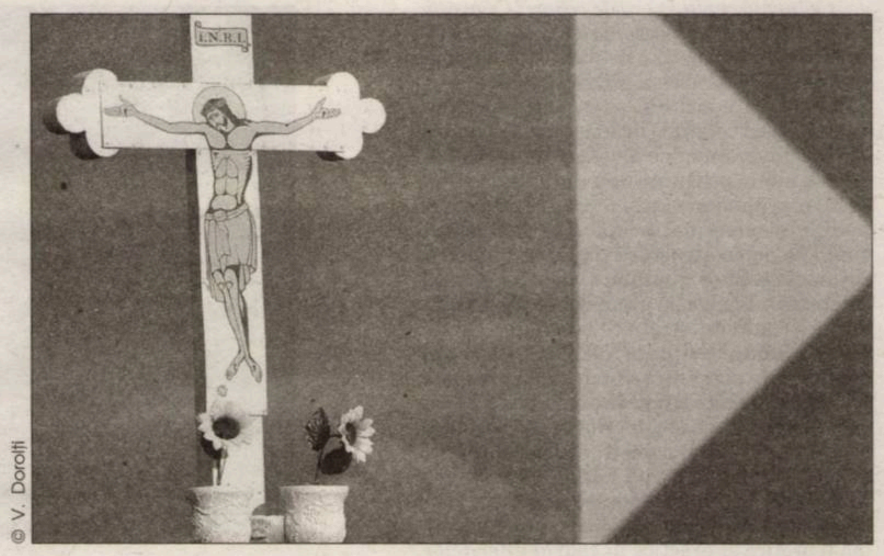
© V. Dorotti

Cînd am terminat, am avut nevoie de binecuvîntare. După examen. Este importantă, deoarece nu toţi fac teologia din dorinţa sufletească de a face teologia. Unii fac teologia ca să acumuleze nişte informaţii. Dacă ar ajunge la catedră, nu ar fi un adevărat îndrumător pentru elevi; ar fi un om care ar preda nişte însuşiri exacte. Cînd m-am dus acolo, după ce am depus cererea, mi s-au pus întrebări – un om realizează, cînd vorbeşte cu altcineva, ce hram poartă.

Deci nu toți cei care depun cerere primesc binecuvîntarea?

Da, poţi să nu o primeşti. Oricum, sistemul nu acceptă pe oricine. Trebuie să poţi fi şi un bun pedagog. Să discuţi cu copiii, să te poţi apropia de ei. Îmi aduc aminte de părinţii mei care se duceau la bunici şi cereau binecuvîntarea pentru plecatul la drum, pentru un examen, pentru lucrurile importante din viaţa lor. Cam aşa este: binecuvîntarea de la părinţi, de la părinţii spirituali – pentru că asta este preotul. Este necesară, deoarece trebuie să porneşti la drum cu dreptul.

a consemnat Andrada VĂSÎI

Alexandra VRÂNCEANU

Religia te face om atunci cînd societatea dă greș

Prieteni, distracţie, aplicaţii non-stop în căutarea unui job, nopţi pierdute în oraş şi multe filme şi muzică bună. Aceasta este viaţa mea! După cum vă puteţi da seama, nu sînt părinte, nici profesor şi aţi putea spune că nu am nici o treabă cu educaţia religioasă din şcoli, ba chiar aţi putea spune că este un subiect care nu mă priveşte din absolut nici un punct de vedere. Ei bine, nu sînt cea mai pioasă credincioasă, nici cea mai fidelă clientă a bisericii şi în nici un caz nu mă simt în măsură să dau vreun sfat în legătura cu religiozitatea mai profundă sau mai superficială a nimănui. Pot doar să-mi spun povestea şi opinia în legătura cu opţiunea de a păstra sau nu religia ca materie obligatorie în şcoli. Şi toate acestea din perspectiva cuiva care a terminat şcoala generală acum zece ani şi care a trecut prin 12 ani de religie obligatorie. Dacă în momentul de faţă am terminat două facultăţi şi un master, dacă am reuşit să trec peste moartea mamei mele cînd aveam doar 18 ani şi peste faptul că tatăl meu ne-a părăsit cînd încă nu apucasem să rostesc primele cuvinte, dacă ştiu să apreciez o carte şi o piesă bună de teatru, să spun o rugăciune seara înainte de culcare, să ofer scaunul în autobuz unei bătrînici, vă spun că toate acestea se datorează în primul şi în primul rînd religiei studiate în cei mai vulnerabili şi confuzi ani din viaţă şi, nu în ultimul rînd, profesorului de religie.

Orele de religie nu au constat nici o secundă într-o lecţie de îndoctrinare sau spălare de creier, înţeleg asta acum şi am înţeles-o şi atunci. Erau singurul moment în care mă relaxam, în care simţeam că învăţ ceva util şi singurul moment în care puteam să uit de problemele de acasă. Domnul profesor nu era doar dascălul nostru, nu era doar sfătuitorul nostru, nu era doar persoana care ne mustra, era mai mult decît atît. Era prietenul, confidentul, era o persoană pe care o admiram, o respectam şi ale cărui sfaturi le urmam cu sfinţenie. Era persoana de care eram sigură că nu mă judecă, orice i-aş zice, care ştiam că mă ajuta oricînd fără nici o urmă de egoism sau interes ascuns, dascălul care m-a făcut să înţeleg că oamenii sînt vulnerabili, şi asta nu e o ruşine.

Acum am 25 de ani, s-au petrecut foarte multe schimbări în viaţa mea, foarte multe evenimente, unele mai fericite şi mai norocoase, altele mai puţin. În decursul anilor, am avut zeci de profesori, unii mai pregătiţi şi mai profesionişti decît alţii, mai morali sau mai lipsiţi de scrupule, oricum de foarte puţini îmi amintesc şi cu şi mai puţini păstrez legătura. Singurul al cărui număr de telefon îl mai păstrez, singurul pe care îl mai vizitez din cînd în cînd la şcoală este doar domnul profesor de religie.

Acest articol nu este o pledoarie în favoarea religiei, nu este o lecţie de morală şi în nici un caz nu este o poveste dramatică. Este doar povestea unei experienţe pe care am simţit nevoia să o împărtăşesc în ideea că poate părinţii se vor gîndi de două ori atunci cînd spun că nu e nevoie de religie în şcoli şi că obligativitatea ei îngrădeşte liberul arbitru. Eu aş vrea să spun că tocmai lipsa religiei din şcoli îngrădeşte liberul arbitru..Datorită faptului că am avut şansa să aflu cine au fost Buddha, Mohamed, Brahman şi alte divinităţi, sînt acum capabilă să înţeleg şi să accept în jurul meu prieteni de toate religiile sau chiar oameni fără nici o convingere sau crez.

DILEMA
Ce-i învăţăm pe copii despre Dumnezeu?

„Probabil că ne-am pierde identitatea, precum Occidentul"

interviu cu Dana ŞTEFAN, profesoară de religie în oraşul Cîmpina

Ce învaţă copiii la ora de religie? Cum este un bun ortodox, sau despre religie în general?

Ţinînd cont de particularităţile vîrstei, programa la disciplina religie este adecvată pentru fiecare ciclu în parte (primar, gimnazial, liceal). Astfel, dacă în şcoala primară lecţiile din manual ne ajută să-L cunoaştem şi să-L iubim pe Dumnezeu ca fundament al desăvîrşirii umane, ca şi formarea de virtuţi morale şi creştine (acum este momentul cînd i se poate structura copilului cît de cît raţional ideea de divinitate, ca izvor a toate existente), în clasele gimnaziale se consolidează aceste cunoştinţe cu mai multe exemple din Sfînta Scriptură, educîndu-se astfel atitudini de acceptare, înţelegere şi respect faţă de cei de alte credinţe şi convingeri. Dacă ne referim la liceu, lucrurile aici sînt mai complexe. Vorbim, aşadar, de mari scriitori şi poeţi români creştini, folclor şi literatură religioasă, cronicari, aducem în atenţie cooperarea cu ceilalţi în rezolvarea unor probleme teoretice şi practice în cadrul diferitelor grupuri (alcool, droguri, prostituţie, care este poziţia Bisericii faţă de avort ş.a.m.d).

Cît de receptivi sînt copiii la ora de religie? Întîmpinaţi dificultăţi/preconcepţii în modul în care aceştia reacţionează la informaţiile primite?

Deoarece fac parte din categoria celor care predau de la grupa pregătitoare pînă în clasa a XII-a, am remarcat cît este de importantă vîrsta „materiei prime", ca să zic aşa, cît este de pur şi de nepervertit sufletul lor. Întotdeauna cei mai mici sînt mai deschişi, sînt avizi de poveşti, de jocuri; copiii gîndesc altfel decît adolescenţii şi decît adulţii, văd lumea din unghiuri diferite, percep altfel originea şi finalitatea existenţei. Copilul trăieşte misterele, supranaturalul, sufletul său este ca un lut pe care părintele, pedagogul îl modelează. De aceea, responsabilitatea care cade în mîinile noastre este imensă. La cei mici, orele se desfăşoară sub imperiul bucuriei, al jocului, al inocenţei. Abia prin clasa a VIII-a întrebările vin cascadă, mulţi caută tot felul de argumente pe Internet, discutăm despre descoperiri ale ştiinţei, au loc nenumărate dezbateri care se întind pe tot parcursul anilor de liceu.

Care este relaţia cu părinţii acestora? Se implică, încearcă să afle despre procesul educaţional care îi vizează pe copiii lor, în materie de religie?

Primii ani ai copilului sînt deosebit de importanţi pentru dezvoltarea ulterioară în ceea ce priveşte latura moral-religioasă. Cu cît sînt mai mici, cu atît părinţii sînt mai preocupaţi de copiii lor. Din fericire, eu am avut parte (şi am în continuare) de cei mai buni părinţi care s-au implicat în toate activităţile desfăşurate în cadrul orei de religie (serbări de Crăciun şi de Paşti, expoziţii tematice, spectacol de Dragobete, spectacole în scop caritabil etc.), iar lucrul acesta s-a întîmplat, de cele mai multe ori, fără să-i rog.

© V. Dorotti

Legea Educaţiei stipulează chiar obligativitatea predării religiei pe întreg parcursul învăţămîntului preuniversitar. Cu toate acestea, sînt voci care pledează pentru păstrarea unui caracter complet laic al educaţiei publice. Ce părere aveţi despre această atitudine?

Să mă refer la atitudinea politicienilor cărora oricum le este teamă să se angajeze serios în problemele societăţii româneşti, darămite în a lua decizii în ceea ce priveşte predarea religiei în şcoli, sau la aceste asociaţii civice care, din cînd în cînd, mai răbufnesc supărate din te miri ce motiv (că icoanele îi deranjează pe cei de alte confesiuni, pe atei în general, în procesul de învăţămînt)? Nu vreau să intru în polemică cu nimeni, dar cred că nu acesta este un motiv care să-l lezeze pe elev, să nu poată învăţa. Este bine ca educaţia religioasă să se fundamenteze pe principiul respectării valorilor fundamentale ale omului – respectarea drepturilor individuale, cultivarea toleranţei, libertatea religioasă şi de conştiinţă, dreptul fiecăruia de a crede sau nu, de a adera la o credinţă religioasă sau chiar de a-şi schimba convingerile religioase. Dar mi se pare că, pentru aceste asociaţii, să fii liber este o a unsprezecea poruncă, invocată de mulţi, din perspective diferite.

Sufletul copilului este ca un lut.

Religia este materie din trunchiul comun. Cu toate acestea, există posibilitatea de a nu alege această materie. Aţi avut cazuri de elevi care nu au dorit să participe?

Elevii care sînt de alte confesiuni nu participă, de regulă, la ore, deşi există nenumărate cazuri cînd doresc să rămînă şi acceptă chiar notarea în catalog, cînd ar putea, de pildă, să meargă la biblioteca şcolii să studieze altceva. Şi, ca o paranteză, colindele cu ocazia Naşterii Domnului sînt cîntate de către grupuri de colindători din care fac parte elevi de diferite confesiuni, semn că Dumnezeu este Acelaşi pentru toţi. Un Dumnezeu al bucuriei şi al nădejdii.

Din experienţa de pînă acum cam cît de multe informaţii au ei în momentul în care intră prima dată la ora dvs. de curs?

Răspunsul la această întrebare se leagă, cumva, de ideea anterioară. Elevii care împărtăşesc alte opinii, alte convingeri, vin de acasă, din familie, cu un bagaj de cunoştinţe religioase destul de temeinic, semn că acolo, în interiorul lor, Dumnezeu este pe buze, încă din fragedă pruncie. Lucrul acesta, din păcate, nu l-am simţit foarte tare la copiii care provin din familiile de religie creştin-ortodoxă.

Cum vedeţi sistemul educaţional optim în acest domeniu?

Una din verigile slabe pe care le observ cu amărăciune, an de an, este că nu avem manuale pe care Ministerul Educaţiei să le ofere gratuit, ca la toate celelalte materii. În fiecare an „cerşim" cîţiva lei de la elevi pentru a putea procura măcar auxiliarele, care sînt atît de uzuale. Deşi au trecut 23 de ani de la Revoluţia din Decembrie 1989, Biserica nu a semnat un Protocol cu statul în acest sens (Editura Sf. Mina de la Iaşi ar putea tipări manualele – cel puţin pînă la această oră ei sînt cei mai apropiaţi de programă – la care ar mai trebui umblat). Pe de altă parte, însă, cred că Biserica ar trebui să se implice în mai multe proiecte care să-i atragă pe copii, pe adolescenţi, pe tineri în general. Ca o concluzie, îndepărtarea religiei din societate nu este necesară şi n-ar fi nici uşoară, dacă cineva ar urmări acest lucru. Este greu de crezut că am mai putea fiinţa ca popor creştin, probabil că ne-am pierde identitatea, precum Occidentul.

a consemnat Andrada VĂSÎI

■ ■ ■

KOÓS Enikö

Biblia era o carte inepuizabilă

Pentru mine, religia, la început, a fost un basm. Bunicul meu, învăţător într-o comună transilvană, aproape în întregime de religie reformată (calvinistă) era şi cantorul bisericii (cînta la orgă) şi ţinea, din cînd în cînd, şi locul preotului, cînd acesta lipsea. Iar nouă, nepoţilor, ne povestea în fiecare seară cîte un episod din *Biblie*. Erau poveşti minunate, pe care, încet-încet, le-am învăţat pe de rost, dar niciodată nu ne-am plictisit de ele. Pentru noi, *Biblia* era o carte inepuizabilă. Nici urmă de dogmatism nu a fost în această educaţie „religioasă", totul a fost o joacă, chiar şi poveţele bunicului, cum că e un păcat să arunci pîinea sau să faci rău cuiva cu bună ştiinţă, erau sfaturi de bun-simţ, niciodată nu le-am perceput ca parte a unui set de interdicţii rigide. Abia mai tîrziu mi-am dat seama – cînd am mai citit cîte ceva şi despre celelalte religii (creştine şi nu numai) – că preponderenţa poveştilor din *Vechiul Testament,* liberul arbitru în privinţa opţiunilor etice, ca şi neacceptarea unui intermediar între credincios şi Dumnezeu, lucruri de la sine înţelese pentru mine, sînt rezultatul acestei educaţii aproape imperceptibile a bunicului, protestant convins pînă în măduva oaselor. La fel precum cultul muncii bine făcute, al disciplinei, al voinţei şi al răspunderii directe şi personale pentru faptele tale în faţa instanţei supreme. Poate e prea puţin, putem să-i reproşăm protestantismului o prea multă laicizare, preponderenţa laturii etice şi sociale, în detrimentul celei mistice, dar eu cred că nu ar fi rău dacă măcar atîta ar rezulta în urma orelor de religie din şcoală.

P.S. Un episod anecdotic apropo de „ciocnirea" religiilor. La noi, la reformaţi, pomul de Crăciun nu este adus nici de Moş Crăciun, nici de pruncul Isus (ca la catolici), ci de înger, îngerul care anunţă naşterea lui Cristos. Îmi amintesc şi acum că, în seara de Ajun, „auzeam" fîlfîitul aripilor. Soţul meu – ortodox după botez – întrebat de un copil cum arată cel care aduce darurile de Crăciun, a început să-i povestească cum că e un moşneag cu barbă albă, lungă, care merge încovoiat, iar copilul a izbucnit în hohote de rîs, şi-a închipuit un înger decrepit (ca al lui Márquez) care abia mai poate să dea din aripi. Fiecare cu poveştile cu care a fost crescut...

■ ■ ■

CE-I ÎNVĂȚĂM PE COPII DESPRE **DUMNEZEU**?

„Pentru ce s-a rugat fetița?“

interviu cu Toma PĂTRAȘCU, vicepreședinte, Asociația Secular Umanistă din România

Am citit un articol din 2011. Era o poveste a vieții dumneavoastră și a momentului în care ați decis să vă implicați. Spuneați acolo de cele două fete ale dvs., că vă gîndiți să le retrageți de la orele de religie. Sper că nu sînt indiscret dacă vă întreb: cum a rămas cu decizia aceasta?

Fata mea cea mare a început școala anul acesta și am retras-o de la religie.

Sînt probleme? Se simte ostracizată?

Nu. Cei de la școală au fost foarte cooperanți; nu a fost absolut nici un fel de problemă din punctul acesta de vedere. Am depus două hîrtii. O notificare pentru retragerea de la religie; nu este vorba de o cerere – atenție, vreau să insist: este vorba despre o notificare pe care o depui la școală...

Nu este ceva care trebuie aprobat de către cineva.

Corect, este o simplă notificare. Deci am depus această notificare la școală și suplimentar am depus o cerere prin care rugam ca ora de religie să fie plasată fie la începutul, fie la sfîrșitul programului. Au fost foarte înțelegători și ora de religie este pusă ultima.

Mai sînt și alți copii în situația aceasta?

Din cîte știu eu, nu. În clasă au fost mai mulți părinți care s-au interesat de cum se poate face acest lucru. Pînă la urmă, din cîte știu, nu și-au retras copiii de la oră. Problemele apar în altă zonă: am avut surpriza de a descoperi că manualul de religie de clasa I, pe care școala l-a pus la dispoziția copiilor, este unul dintre cele mai contestate manuale de religie – editat la Editura Sf. Mina.

Manualul despre care dvs. ați publicat diverse critici.

Am publicat și noi, dar acest manual a fost incriminat, de-a lungul timpului, de nenumărate asociații. Scandalul a pornit acum ani de zile, înainte ca asociația noastră să se înființeze. Noi ne-am înființat în 2010. Cred că prima punere pe tapet a problemei legate de acest manual s-a făcut în 2007 prin raportul editat de către Liga Pro Europa, manualul fiind din 2004 pe piață. Acest manual a fost reclamat pentru maniera barbară prin care înțelege să explice copiilor fenomenul religios – pur și simplu, ai pe o pagină ce înseamnă faptele rele, de exemplu acolo numărîndu-se dormitul pînă la ora 10, duminica. Discutăm despre descrieri grafice: poze, desene – o fetiță, în pat, care doarme la 10 dimineața și este încercuit ceasul ca să vezi că este 10 și scrie mare *duminică*, și alte păcate asemenea. Iar pe pagina cealaltă îți arată cum dă mașina peste tine, drept urmare a faptelor rele. Manualul acesta mai are multe alte probleme; de exemplu, îți povestește – iar foarte explicit – cum să te rogi ca să cîștigi la un examen sau la un concurs. Îți arată o fetiță cum se roagă dimineața gîndindu-se la concursul de șah, iar după aceea cîștigă. La sfîrșitul lecției ai o mică secțiune de evaluare cu întrebări: pentru ce s-a rugat fetița. În paranteză, ca să fie foarte clar ce trebuie să răspunzi, pentru a cîștiga la concursul de șah. I-a ascultat Dumnezeu rugămintea? Prima surpriză neplăcută a fost că acest manual este distribuit în școală, chiar în școala în care învață fata mea, nefiind problema legată strict de ea, să zicem, pentru că eu am retras-o de la ore, dar este vorba de ceilalți copii. Pînă la urmă, această acțiune nu este un război personal, nu este o vendetă personală. Doi la mînă, și mai interesant e că, în sfîrșit, după vreo opt ani de cînd a fost pus pe piață manualul și cel puțin cinci de cînd s-a făcut tămbălău pe conținutul lui, în sfîrșit în acest an manualul nu se mai regăsește în lista manualelor aprobate de către Ministerul Educației. Deși acest manual nu mai este aprobat pentru a fi studiat, el este distribuit în continuare copiilor iar, în momentul în care am ridicat această problemă, profesoara – încă o dată, foarte cooperantă, foarte înțelegătoare, foarte simpatică, deci nu am absolut nimic de reproșat celor din școală – mi-a explica faptul că ministerul nu a avut bani pentru achiziționarea noului manual aprobat.

Lucrurile nu ar trebui să depindă de profesor.

Multe intervenții publice și chiar și în scrisorile pe care le-am primit noi la redacție spun că foarte mult totul depinde de profesor.

Exact. Și aici apare o altă problemă a sistemului. Lucrurile nu ar trebui să depindă de profesor pentru că există o ierarhie a abuzurilor. În Constituție nu se spune că trebuie să studiezi 12 sau 13 ani, dacă luăm în considerare și clasa pregătitoare, nu se spune că trebuie studiat confesional; după Constituție vine Legea Educației. Legea din '95 spunea că învățămîntul religios este obligatoriu la ciclul primar, opțional în ciclul gimnazial și facultativ în cel liceal, iar obligativitatea din ciclul primar a fost eliminată printr-o decizie a Curții Constituționale, care a spus că nu se poate așa ceva și că obligativitatea trebuie înțeleasă ca obligația școlii de a oferi, în cadrul curriculei, această materie, nu de obligativitatea elevului de a o studia. Ulterior, legea din '95 a fost amendată în urma insistențelor Patriarhiei și există o carte publicată de Patriarhie cu sprijinul Guvernului în care se detaliază foarte frumos această istorie a soluției legislative a predării religiei în școli. Ulterior, a fost amendată Legea Educației și s-a trecut la includerea cursurilor de religie în toate cele trei cicluri. Apoi a apărut Legea Cultelor, care prevedea că nu poți fi profesor de religie dacă nu ai agrementul cultului. Deci în momentul de față avem niște profesori de religie plătiți din bani publici, angajați ai ministerului, dar care raportează cultului. Dacă nu ai acel agrement al cultului, așa-numita binecuvîntare, nu poți preda. Dacă îți pierzi binecuvîntarea, ești automat pus pe liber, deși tu ești un angajat al statului și ar trebui să ai niște drepturi legale.

În ce constă procedura de binecuvîntare?

A apărut în presă un articol acum un an sau doi. Un articol legat de așa-numita primire a binecuvîntării de către profesorul de religie, ceremonie care a avut loc în cadrul Inspectoratului școlar. Și imaginea este sugestivă *(îmi arată fotografia pe laptop* – n. C.G.). Într-o sală, la un prezidiu sînt mai mulți oficiali, oficialul de rang cel mai înalt și cel care oferea binecuvîntarea este un preot mai în vîrstă, flancat de reprezentanți ai Inspectoratului școlar; în fața preotului care stă jos este candidatul la binecuvîntare în picioare, prosternat. Aparent sărutînd foaia care îi dă binecuvîntarea, sau oricum foarte aproape cu capul de masă, în timp ce preotul îi ține părintește mîna în cap.

Deci asta e o ceremonie de binecuvîntare.

Această ceremonie ilustrează de fapt unde stă puterea în învățămîntul religios. Gîndiți-vă cum arată predarea efectivă la ore, în această situație. Revenind la ideea privind această ierarhie a dezastrului: trecînd de la Legea Educației ajungem la implementare. Programele sînt practic elaborate de către culte și doar avizate de Ministerul Educației. Programe care încep cu niște cuvinte pompoase și mari – își propun, de pildă, să dezvolte spiritul critic. După care, ce spune mai jos? Copilul trebuie să învețe că lumea a fost făcută de Dumnezeu. Unde e spiritul critic în chestia asta? Mai departe trecem la nivelul inspectoratelor. Inspectoratele școlare sînt într-o proporție importantă controlate de preoți. Profesorii de religie își fac un titlu de glorie din a aduce copiii la spovedanie, la sărbători religioase, la biserică. Se insistă pe faptul că profesorul de religie trebuie să dea note mari pentru că altfel copiii nu vor mai vrea să facă religie – și ne gîndim că acea notă de la religie influențează nota de admitere la liceu.

© V. Dorotți

„În documentul trimis către școli se enumeră principalele prevederi legale relevante: Constituția României, Legea Educației Naționale (Legea 1/2011) și Legea privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor (Legea 489/2006). În mod specific, ASUR dorește să atragă atenția atât părinților, cât și conducerii școlilor că înscrierea la cursurile de religie, indiferent de confesiune, se poate face, în mod legal doar cu acordul prealabil al părinților și/sau elevilor, exprimat în scris la începutul fiecărui an școlar (...). Să nu uităm: În România sînt 18.300 de biserici; doar 4700 de școli generale stau la dispoziția copiilor!“

(din comunicatul „Campanie de informare a școlilor privind condițiile de înscriere a elevilor la orele de religie“; Asociația Secular Umanistă din România, www.asur.ro)

Care ar trebui să fie alternativa? Să vedem cum ar arăta o oră de religie la clasa I din punctul de vedere al unui militant... să zic „secular“, „secularist“, care e termenul preferat?

Aș prefera să zic din partea unui cetățean interesat de o societate nediscriminatorie. În primul rînd, ar trebui ca la școală să se facă educație religioasă, nu îndoctrinare religioasă. În momentul de față, se face îndoctrinare religioasă. Copiilor ar trebui să li se povestească despre fenomenul religios din societate – e un fenomen important, nu poate fi băgat sub preș, trebuie discutat despre el, dar trebuie discutat de o manieră neutră și tratat critic.

Încerc să mă pun în situația oamenilor care predau această materie, care au interes personal pentru religie, o pasiune chiar. Cum arată opțiunea neutră de predare în acest caz? Cum ai alege între evoluționism și creaționism?

Poți să ai un interes în zona studierii religiilor, din punct de vedere sociologic, poți, din punct de vedere psihologic, interesul poate fi abordat din foarte multe unghiuri. Nu trebuie neapărat să fie un obsedat al teologiei. Creaționismul este un mit la fel cum grecii vorbeau de miturile lor despre cum a apărut lumea. Babilonienii povesteau că pămîntul este ca o tipsie care stă pe patru broaște țestoase. Evident că sînt niște lucruri care merită povestite. Dar nu are ce căuta în școală astfel de doctrină. Sînt liberi cei pentru care creaționismul nu este un mit să-și propovăduiască ideile la biserică.

V-a pus pe gînduri faptul că ați rămas singurul din clasă care și-a retras copilul? V-a spus asta ceva despre societate în general?

Da. Dar mă așteptam. Și este o reacție pe care o anticipam pentru că am auzit-o din multe alte zone. Mulți părinți care și-au retras copiii de la religie au întîlnit acest fenomen. De obicei, există o întîrziere. Majoritatea așteaptă să vadă ce se întîmplă. Le este frică și așteaptă să iasă cineva din pluton, să vadă ce se întîmplă, să vadă dacă îndrăznește. Ulterior, se ajunge la un fenomen de avalanșe, pînă într-acolo încît o clasă întreagă să vrea să se scoată de la ora de religie. Chiar de curînd îmi povestea cineva de o situație de acest fel. Pînă la urmă, nu au mai reușit să se mai scoată majoritatea de la ora de religie, pentru că profesoara de religie era chiar diriginta și a început cu amenințări ca să-i oblige să rămînă la oră. Discutăm de bani. Profesorul respectiv își pierdea banii. Și atunci se fac multe abuzuri.

a consemnat Cristian GHINEA

Varianta integrală a acestui interviu poate fi citită pe www.dilemaveche.ro.

PUBLICITATE

Europa ne privește

Cu **Mihaela Gherghișan** și **Ioana Hașu** într-un duplex RFI-Parlamentul European.

Miercurea, de la 13h30.

rfi
românia

DILEMA
Ce-i învăţăm pe copii despre Dumnezeu?

Gabriel MEMELIS

Nu eliminarea, ci modificarea în sensul unui format laic

o privire critică din partea unui profesor de religie

Nu trebuie să fii jurist ca să înţelegi, la o simplă analiză atentă, că legislaţia care reglementează predarea religiei ca disciplină de studiu în şcolile de stat din România suferă de profunde şi dureroase vicii: este contradictorie în sine şi antieuropeană, fixînd orei de religie un cadru confesionalist şi discriminatoriu.

Textul alineatului 1 al articolului 18 din Legea Educaţiei Naţionale nr. 1/2011 nu lasă loc altei interpretări: „Planurile-cadru ale învăţămîntului primar, gimnazial, liceal şi profesional includ religia ca disciplină şcolară, parte a trunchiului comun (i.e., disciplină de studiu obligatorie, *n.m., G.M.).* Elevilor aparţinînd cultelor recunoscute de stat, indiferent de numărul lor, li se asigură dreptul constituţional de a participa la ora de religie, *conform confesiunii proprii* (s.m., G.M.)“.

Aşa cum se poate lesne observa, acest text legiferează o confuzie nepermisă: aceea dintre învăţămîntul laic şi cel confesional. Afirmînd că elevii participă la ora de religie în şcolile publice „conform confesiunii proprii“, alineatul citat atribuie în mod explicit acestei ore – care se desfăşoară, aşadar, în cadrul învăţămîntului *laic,* sub toate formele lui – un statut strict confesionalizat. Spaţiul (şi timpul unei ore a) învăţămîntului public devine, conform acestei legi, unul în care religia ar trebui predată în mod diferenţiat elevilor împărţiţi după confesiuni. Implicit, conţinutului orei de religie i se anulează orice posibilă echidistanţă confesională, orice intenţie de generalitate şi deci de ştiinţificitate, calităţi indispensabile unei discipline predate în învăţămîntul laic; această oră de curs este aruncată, astfel, direct în arena diferenţelor (şi diferendelor) interconfesionale.

Ne aflăm, cu alte cuvinte, în situaţia în care însăşi Legea organică a învăţămîntului românesc aduce atingere gravă unuia dintre principiile fundamentale pe care s-a construit, practic, Europa modernă: principiul laicităţii statului (şi, implicit, al învăţămîntului de stat), principiu care impune separarea Bisericii de stat, neutralitatea religioasă şi confesională a instituţiilor statului.

Se cuvine aici o precizare importantă, pentru a elimina riscul unei înţelegeri greşite: „laicitatea“ nu înseamnă nici indiferentism religios, nici ateism militant sau adversitate între domeniul laic şi cel religios, ci doar distincţie ireductibilă şi neamestec reciproc între domeniul secular, aparţinînd cezarului, şi „cele ale lui Dumnezeu“ (cf. Luca 20, 25). Principiul laicităţii este – vreau să spun – întru totul conform cu Evanghelia (vezi şi Ioan 18, 36); aşa încît pledoaria pentru laicitate ne situează nu împotriva, ci în sensul şi în spiritul creştinismului, întrucît laicitatea este o vocaţie patentă a acestuia. Nici Iisus, nici apostolii Săi nu au folosit metoda anexării invazive a instituţiilor publice (inclusiv a şcolilor) pentru a-şi preda învăţăturile. Prin urmare, aş îndrăzni să spun că această confesionalizare a orei de religie prezente în spaţiul public al învăţămîntului preuniversitar aduce deservicii Bisericii Ortodoxe înseşi, reiterînd greşeala – din păcate cu o prea îndelungată carieră istorică începînd de la Constantin cel Mare – imixtiunii dintre domeniul laic şi cel religios, dintre spaţiul public şi cel privat. Nu vreau să intru aici într-o analiză teologică minuţioasă, dar trebuie să ne amintim că instituţionalizarea învăţăturilor lui Hristos – adresate întotdeauna numai unor persoane şi comunităţi *private,* care decid mai întîi *în mod liber* să-L asculte şi, eventual, să-L urmeze – în forma unei religii *ad usum populi,* transformarea Bisericii într-o instituţie de putere şi totodată de utilitate publică au dus, în timp, la erodarea creştinismului, nicidecum la întărirea lui. Or, ce este această amestecare a laicului cu religiosul, a publicului cu privatul, în perimetrul unei ore a învăţămîntului laic altceva decît o nouă formă de instituţionalizare a creştinismului?

Revenind la articolul 18, alineatul 2 încearcă să salveze – însă cu preţul unei grave erori logice şi juridice care face întregul articol nul de drept – ceea ce anulează alineatul precedent, şi anume libertatea de opţiune (a)religioasă a elevilor. Precis, textul spune că „la solicitarea scrisă a elevului major, respectiv a părinţilor sau a tutorelui legal instituit pentru elevul minor, elevul poate să nu frecventeze orele de religie“. Se ajunge astfel într-o contradicţie explicită cu alin. 1, în care religia era declarată „parte a trunchiului comun“, adică disciplină obligatorie. Ne găsim în situaţia – inconsistentă logic şi juridic – în care consecinţa *de facto* a prevederii de la alin. 2 poate desfiinţa statutul *de jure* al orei de religie, stipulat la alin. 1: în cazul – deloc exclus, dat fiind faptul că pentru depunerea şi aprobarea cererilor nu se impune nici o motivare sau restricţie – în care toţi părinţii/tutorii/elevii ar depune cerere de retragere, ora de religie ar dispărea, literalmente, din orar şi din trunchiul comun.

„Reprezentanţii Patriarhiei subliniază că, potrivit prevederilor constituţionale şi legale care reglementează statutul orei de religie în învăţămîntul public, şcoala nu este obligată să ceară acordul părinţilor pentru participarea copiilor la ora de religie (...). «Deoarece în mai multe şcoli din România reprezentanţii ASUR încearcă prin diferite metode crearea unei atmosfere ostile disciplinei religie şi intimidarea profesorilor de religie, Patriarhia Română solicită Ministerului Educaţiei, Cercetării, Tineretului şi Sportului să intervină pentru respectarea statutului disciplinei şi al profesorului de religie, conform legii»“.

(din articolul „Patriarhia: Asociaţia Secular Umanistă ameninţă directorii de şcoală, cerînd înscrierea la ora de religie pe baza de acord“; HotNews.ro; 27 septembrie 2012)

Însă chiar dacă nu ar conduce, în realitatea de fapt, la consecinţa extremă a dispariţiei orei de religie, aplicarea alin. 2 al art. 18 poate provoca grave disfuncţionalităţi în managementul intern al unităţilor de învăţămînt: direcţiunile acestora nu reuşesc decît cu greu să le ofere elevilor care renunţă la ora de religie – cu atît mai greu cu cît aceştia sînt mai numeroşi şi de la clase diferite – o activitate alternativă care să se desfăşoare în incinta şcolii, activitate care ar trebui să fie tot obligatorie, de vreme ce substituie o oră din trunchiul comun.

Şi atunci ne întrebăm: cum, totuşi, inspectoratele şcolare judeţene au mai titularizat pe catedre, de-a lungul timpului, în baza acestei legi, profesori de religie care pot rămîne oricînd fără ore şi fără catedre?! Ca să nu mai vorbim de situaţia de-a dreptul penibilă în care sînt puşi aceşti profesori ajunşi, de cele mai multe ori, la domnia bunului-plac al elevilor care – numai pentru simplul motiv de a-şi mai decongestiona orarul zilnic – renunţă fără remuşcări şi fără motivaţii serioase la ora de religie.

Ora de religie în şcolile publice din România a devenit, de facto, *o anexă catehetică a ortodoxismului.*

Situaţia de fapt a predării religiei în şcolile laice este încă şi mai gravă: în temeiul acestui articol de lege antieuropean şi invocînd majoritatea ei confesională în rîndurile populaţiei din România, Biserica Ortodoxă Română a confiscat, practic, mediul laic al învăţămîntului de stat, pentru a face ceea ce ar fi normal doar în cadrul comunităţilor sale parohiale sau, cel mult, al propriilor şcoli de teologie: anume, învăţămînt religios confesional. Desigur, BOR invocă aici majoritatea sa socială în rîndurile populaţiei din România. Însă, chiar admiţînd acest fapt şi trecînd peste problema dacă această „ortodoxie majoritară“ a populaţiei este reală sau mai degrabă una cutumiar asumată, formală în exerciţiu şi simplu declarativă la nivelul angajării, ne putem măcar întreba: invocarea majorităţii confesionale poate să anuleze principiul fundamental al laicităţii statului (şi învăţămîntului de stat)?

Ora de religie în şcolile publice din România a devenit, *de facto,* o anexă catehetică a ortodoxismului, ceea ce nu face deloc cinste ortodoxiei – proclamate, măcar prin denumire, păstrătoare a rectitudinii închinării şi implicit a învăţăturilor lui Hristos (printre care – ar fi normal, cum am văzut – şi a principiului laicităţii). Şi această anexare se întîmplă în timp ce elevii care aparţin altor confesiuni sînt expediaţi să participe la ora de religie în cadrul propriilor comunităţi confesionale, aşa cum este, de altfel, firesc şi legal pentru un învăţămînt laic. Dar ne putem întreba din nou: de ce nu se aplică această normalitate şi ortodoxismului, mai ales în condiţiile în care aceeaşi Lege a Educaţiei Naţionale prevede, la art. 7 alin. 1, că prozelitismul religios este interzis în şcolile de stat?

În fine, accentul confesionalist-ortodoxist al orei de religie din învăţămîntul public românesc este acutizat de programele şi manualele şcolare care au fost impuse elevilor, la insistenţele şi de către „specialiştii“ Patriarhiei Române şi pe care, din păcate, Ministerul de resort le girează în continuare. Aceste „suporturi de predare“ prezintă religia creştină într-o manieră ermetic închisă confesional, prozelitistă şi cu totul neştiinţifică, de Ev Mediu balcanic, calchiind practic conţinuturile unor programe şi manuale – ele însele anacronice – care încă se mai predau în şcolile teologice ortodoxe din România. Predarea religiei în această manieră şi după asemenea „surse“ nu poate avea – şi nu are în realitate – alt efect asupra elevilor decît îndoctrinarea prost disimulată, suprasaturaţia catehetică şi „dresajul“ ritual.

Există o ieşire din această situaţie? Protestele din ultimul timp, care s-au făcut auzite prin intermediul unor ONG-uri, arată că problema este reală şi că există o reacţie sănătoasă a corpului social. Din păcate, soluţiile propuse sînt fie prea punctuale – accentuînd excesiv rolul decizional al părinţilor asupra orei de religie sau schimbarea (mai degrabă cosmetizarea) unor manuale prea terifiante prin conţinut, fie pleacă de la premisa că, în cazul orei de religie, cea mai bună schimbare este eliminarea.

În ce mă priveşte, afirm că eliminarea orei de religie nu este nicidecum o soluţie; se impune doar modificarea cadrului legislativ şi didactic în care se desfăşoară această oră, în sensul aducerii lui la un *format laic*. Un enunţ de lege – care ar elimina contradicţia internă a celui actual şi ar integra principiul echidistanţei religioase şi confesionale a învăţămîntului într-un stat laic – ar comunica limpede că participarea elevilor la orele de religie nu este condiţionată de adeziunea lor religioasă, nici nu îşi propune să o determine, dacă ea nu există; că majoritatea sau minoritatea socială a unei confesiuni nu constituie un argument pentru discriminarea elevilor, nici pentru confesionalizarea orei de religie.

Mai mult, văd ca obligatorie şi schimbarea denumirii actuale a acestei ore, o denumire care – prin rezonanţa ei echivocă – contribuie în primul rînd la apariţia unor justificate suspiciuni de prozelitism mascat din partea părinţilor şi elevilor. Un nume ca „ştiinţa religiilor“, de pildă – care aparţine nomenclatorului disciplinelor academice pe plan european şi care declină explicit intenţia de a prezenta religiile într-un mod adaptat învăţămîntului laic – ar fi mult mai potrivit. Programele, metodele şi conţinuturile de predare s-ar adapta, la rîndul lor, acestei noi denumiri, expunînd religiile într-o manieră generală, ştiinţifică, interdisciplinară şi interreligioasă; ele ar da elevilor posibilitatea unui studiu obiectiv, relaxat şi „necolorat“ confesional al religiei.

Textul de faţă constituie substanţa unui memoriu pe care l-am adresat de curînd ministrului Educaţiei, memoriu în care am propus şi soluţii concrete pentru modificarea statutului juridic şi didactic al religiei în şcolile publice. Unele fragmente sînt preluate din articolul „Ora de religie, cui prodest?“, *publicat anterior în revista electronică* Oglindanet.

Gabriel Memelis *predă religie la Colegiul Naţional „Mihai Viteazul“ din Ploieşti.*

Dumitriţa STOICA

Tatăl nostru

E nevoie de substanţă culturală bine digerată ca să poţi preda religia unor elevi din era Televiziunii şi a Internetului.

Întîmplarea a făcut să asist cu cîţiva ani în urmă la o oră de religie, la una din primele clase de liceu, a IX-a sau a X-a. A început cu „Tatăl nostru". În picioare, elevii şi profesorul recitau rugăciunea, pe fundalul comenzilor, al loviturilor de minge şi al veseliei din curtea interioară, unde se desfăşura ora de educaţie fizică. La „Dă-ne nouă, astăzi, pîinea noastră cea de toate zilele", cred, uşa s-a deschis cu zgomot şi au intrat cîţiva întîrziaţi, cu braţele încărcate de Coca-Cola şi de chips-uri, cu feţe vag vinovate, umflate de rîsul înăbuşit cu greutate. S-au îndreptat în grabă spre băncile lor, condimentînd muzica monotonă a rugăciunii cu aceea dizarmonică a ambalajelor lucioase, a lichidului agitat din cutii, a paşilor repezi sau a unui scaun manevrat mai brutal decît era cazul.

Privită cu îngăduinţă creştină, întîmplarea ar putea să ne amuze. Grădina Domnului e mare şi-n ea încap şi stridenţele benigne, dacă nu se clinteşte nimic din credinţa şi din nădejdea noastră. Dar ce faci cînd ajungi la diferenţa fundamentală de atitudine şi de discurs? Într-o şcoală laică, elevul află, de la diverse discipline de studiu, că s-ar putea ca Dumnezeu să existe sau să nu existe, că pentru alţii poartă alt nume decît pentru noi, că unii vorbesc despre un construct cultural, dar pînă la urmă, oricum o fi, este vorba de o experienţă majoră, a fiecăruia dintre noi şi merită toată atenţia. Învaţă mai ales că are datoria şi libertatea să gîndească pe cont propriu şi să aleagă singur. Discursul laic, se ştie, este prin excelenţă interogativ; lucrează insistent cu ipoteze, cu argumente, cu dovezi cît de cît palpabile şi cu exerciţii la trapezul fără plasă de siguranţă al logicii. Am dobîndit fără să-mi dau seama, de-a lungul anilor, un fel de tic. Cînd un elev afirmă că nu ştiu ce imagine literară are cutare semnificaţie, îi spun că este preferabilă structura dubitativă a enunţului: *ar putea să aibă*. În schimb, toate manualele de religie îi spun categoric că Dumnezeu există. E nevoie de mai mult har al comunicării şi de mai multă cultură cînd îi vorbeşti unui tînăr despre Dumnezeu, decît atunci cînd îi explici teorema lui Pitagora. Ca să nu pui umărul la cacofonia obştească, la capătul căreia, în cel mai bun caz, se alege cu un scepticism iremediabil. „Înainte de toate celelalte, dascălul adevărat trebuie să aibă dragoste", citează un manual din Sfîntul Ioan Gură de Aur. Şi-apoi explică semnificaţia fragmentului (nu una posibilă, ci unica): „învăţătorii şi profesorii sînt ca nişte făclii pe care Dumnezeu le-a lăsat ca să lumineze tinerilor calea către viaţa veşnică". Să-mi îngăduie cinstiţii autori, pe care nu-i mai numesc, să nu-mi asum o asemenea misiune; mărturisesc că nu mă simt pregătită pentru aşa ceva. În plus, traseul meu profesional n-a inclus niciodată verificarea unei asemenea competenţe.

Cred că marea problemă nu e atît obligativitatea studierii religiei într-o şcoală, repet, laică, ci tipul de discurs practicat astăzi, la noi: dogmatic, primitiv, fără nuanţe, de o emfază uneori ridicolă. O disciplină orientată către naraţiunile exemplare ale creştinismului şi către morală ar fi binevenită. Poate şi bine primită, în măsura în care cultura fundamentelor mai înseamnă ceva în şcoală. Tendinţa vizibilă este, se pare, alta. Şcoala vinde de cîţiva ani iluzia comunicării facile, lipsite de conţinut. Am asistat, tot cu cîţiva ani în urmă, la o lecţie de literatură. Se discuta *Pădurea spînzuraţilor*. Profesorul a desenat un fel de peşte pe tablă şi i-a rugat pe elevi să aşeze personajele de la coadă spre cap, în funcţie de rolul lor mai mare sau mai mic în drama lui Bologa. Cum IQ-ul clasei era foarte ridicat, aceştia au reuşit să le pună cum trebuie, fără nici un ajutor, astfel încît pe capul peştelui trona la sfîrşit însuşi eroul. Cu alte cuvinte, înţeleseseră fără nici o complicaţie de istorie şi teorie literară esenţa morală a romanului (ce-şi face omul cu mîna lui... ca să nu invoc altă înţelepciune populară mai direct legată de peşte). Altceva nu s-a mai discutat. Nici măcar ordinea aranjării personajelor pe spinarea fiinţei desenate pe tablă. N-a mai fost timp, întrucît şi-au exprimat opinia cam toţi elevii (o clasă are, în medie, 30 de elevi). Comunicarea a atins punctul ei maxim. Au reuşit *toţi* să spună cîte ceva despre romanul lui Rebreanu. Mai contează ce au spus? Pe cine ar fi interesat, ca introducere, o sinteză a receptării literare, adecvată vîrstei ascultătorilor? În plus, era nevoie şi de un profesor în stare s-o facă, dar asta e altă poveste din acelaşi serial, însă, al ratării reformei în educaţie (care continuă).

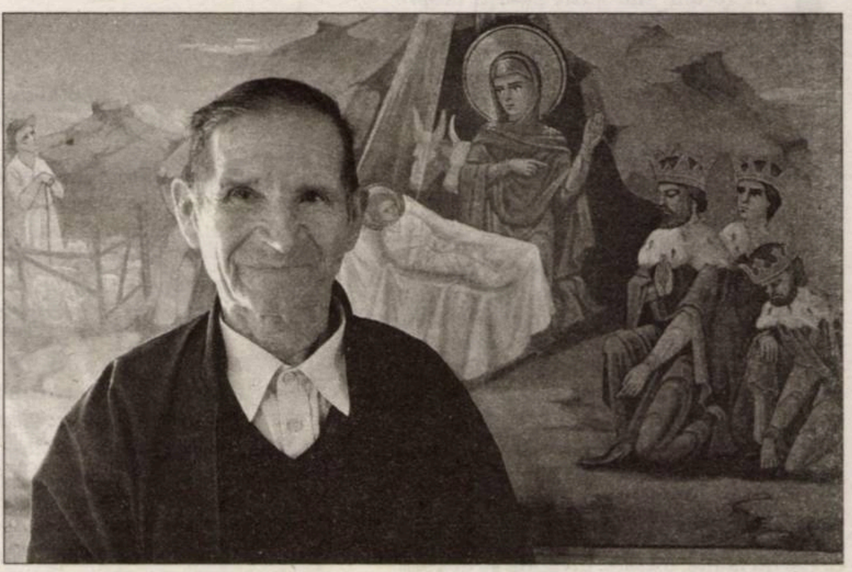
© V. Doroiţi

E nevoie de substanţă culturală bine digerată ca să poţi preda religia unor elevi din era Televiziunii şi a Internetului (marea cultură ajunge adesea la ei în forma divertismentului: desene animate, benzi desenate sau Mel Gibson!). Este nevoie, de asemenea, de un discurs deschis către dialog şi atent la polifonia ansamblului. Altfel, ceea ce în alt context şi cu alte instrumente ar putea căpăta consistenţa unei experienţe cruciale, în zgomotul şi în colbul şcolii va aluneca, adesea, în derizoriu şi în inadecvare.

***Dumitriţa Stoica** este profesoară de limba şi literatura română la Colegiul Naţional „Gheorghe Lazăr" din Bucureşti.*

■ ■ ■

Diana GRĂDINARU

Religia, ultima materie din catalog

N-am înţeles niciodată care sînt diferenţele între un elev care are media 7 la religie şi unul care are 10. E unul mai credincios decît celălalt, se duce mai des la Biserică, ştie mai multe despre Sfintele Taine sau absentează mai puţin?

Îmi amintesc că, în clasa a IV-a, profesorul de religie citea mai mereu cîte un ziar, pe care-l răsfoia cu zgomot la catedră. Nu ştiu să fi învăţat mare lucru de la el. Probabil nu eram singura, din moment ce, doi ani mai tîrziu, l-au înlocuit. Cît priveşte noua profesoară de religie, doamna Andrei, mi-o amintesc severă, la concurenţă aproape cu profesorul de matematică. Ţin minte că erau ore la care, dacă mă ştiam fără notă, simţeam frică din genunchi pînă-n tălpi şi-napoi. La un moment dat, a trebuit să învăţ Psalmul 50. L-am memorat mecanic, încercînd să-mi imaginez ceva cu „iartă-mă, pe mine, păcătosul!", avînd în minte imagini cu preacunoscutul Iisus al lui Zeffirelli.

Am început să înţeleg religia abia cînd am ajuns la liceu, unde profesoară era, de data asta, o preoteasă cu studii de teologie şi pedagogie. Era blîndeţea întruchipată. Abia cu ajutorul ei am priceput realmente religia ca dogmă şi am consolidat valorile insuflate de părinţii mei. Din punctul meu de vedere, în primii ani de şcoală, educaţia religioasă ar trebui să fie ca o prelungire a celor şapte ani de acasă. Ar trebui să confirme diferenţa dintre bine şi rău, dintre egoism şi altruism, să vorbească despre iubire şi despre frumosul din lume. Ar fi greu să dai note pe definiţia iubirii. Şi poate că religia, ca materie, nu ar trebui să includă calificative.

Mi se pare – şi din experienţa mea, şi din altele auzite – că profesorii de religie nu-şi fac meseria cu responsabilitatea pe care o implică o astfel de materie. Nu e matematică – să te înveţe să socoteşti, nu e abecedar – să te înveţe să scrii şi să citeşti. Dar ar trebui să te înveţe, înainte de toate, să fii om. Apoi să-ţi explice divinitatea creştină şi ce înseamnă religia în care, cu voie sau fără voie, ne-am dezmeticit botezaţi şi abia apoi să ia arătătorul şi harta şi să-ţi explice despre celelalte religii. Cu argumente şi toleranţă. Pentru că religia este, pînă la urmă, o chestiune de opţiune.

Adolescentul de 14 ani poate să distingă clar între religii, îşi poate forma o părere şi poate alege ce e mai potrivit pentru el. Am avut un coleg în liceu căruia îi plăcea să spună despre el că e ateu. Şi asta pentru că erau prea puţine explicaţii logice în raport cu ştiinţa. Profesorul nu trebuie să dea cu parul, nici să-l ameninţe pe copil cu nota 3 dacă nu ştie a 8-a poruncă din Decalog, dar trebuie să aibă argumentele la el. Pentru că întrebările, dorinţa de a înţelege sînt ca nişte filtre ale lumii în mintea adolescentului. Religia în şcoală ar trebui să contureze repere morale, să inoculeze idealul şi frumosul din lume, să transmită binele şi iubirea. Adică, într-un cuvînt, pe Dumnezeu.

■ ■ ■

Diana TRĂNCUȚĂ

Pe Dumnezeu nu L-am învățat la școală

Am 18 ani. Am auzit povești despre vremurile în care religia era interzisă în școli. Mi-au spus ai mei că ei L-au cunoscut pe Dumnezeu din rugăciunile bătrînilor, din icoanele pe care ei le ștergeau de praf în fiecare zi și în fața cărora îngenuncheau. Ei, bătrînii, nu credeau în altcineva, nu știau nimic despre doctrine sau ideologii, nu le era frică să-L iubească pe Dumnezeu. Făcuseră asta o viață întreagă. Eu nu știu cînd L-am cunoscut pe Dumnezeu. Ore de religie am avut de cînd am deschis Abecedarul. Acolo, la catedră, a fost mereu cineva care a vorbit frumos despre El. Din păcate însă, doar atît. În clasele primare, ne aminteam de Dumnezeu prin rugăciunile pe care le învățam pe de rost. Le recitam ca pe „Somnoroase păsărele“, repede, uitînd să respirăm, pentru că eram mici, emoționați și fricoși. Ne închinam la sfîrșit pentru că așa trebuia. Și ne așezam în bancă, răsuflînd ușurați că scăpasem de o așa corvoadă.

Școala generală a venit cu multă teorie, cu pagini multe, dictate, învățate pe de rost. „Sfînta Treime“, „valorile creștinului“, „Cele 7 Taine“ au rămas probabil titluri uitate în caiete de clasa a VI-a. Atunci contau însă pentru noi. Așa ne scoteam nota. Ironia e că, azi, profesorii se chinuie să ne învețe cum se-nvață. În schimb, noi am învățat de mici să fim papagali. Chiar și la religie...

Pe la 13 ani, țin minte că voiam să-L caut pe Dumnezeu în biserică. Și am început să merg din ce în ce mai des. Și mă rugam, probabil să-mi cumpere ai mei ceva. Sau să mă placă băiatul pe care-l plăceam. Mă rugam, crezînd că Dumnezeu e numai ochi și urechi, că își notează toate dorințele mele stupide. La școală mi se spusese că, dacă sînt ascultătoare, Dumnezeu mă ajută. Așteptam ajutorul, în naivitatea mea...

Învățasem la religie și despre post. Că e datoria oricărui creștin adevărat. Ne întrebau profesorii dacă țineam post, de Paști, de Crăciun, făcîndu-ne uneori să ne simțim vinovați în cazul în care răspundeam negativ. Eu țineam, uneori, o săptămînă, două. Mă abțineam de la dulciuri cu stoicism, iar ai mei mă invidiau. Eram mijlocitorul lor spre mîntuire. Am primit note de 10 pentru că profesorul ne vedea în noaptea de Înviere la biserică. Nu îndrăzneam să reacționăm în vreun fel. Eram prea rușinoși.

Adolescența a alungat însă practicanta din mine. Cînd ai vise îndrăznețe, cînd te îndrăgostești în fiecare zi, cînd crezi că ești buricul pămîntului, cu greu te mai gîndești la Dumnezeu. Cu adolescența, a venit și liceul, cu alte ore de religie, dar și cu mai multă energie, mai multă personalitate și infinit mai mult tupeu. Cu glasul blînd, cu privirea caldă, doamna profesoară se chinuia să ne vorbească despre Dumnezeu, pe un fundal zgomotos, destul de încărcat de nepăsare. La liceu însă, am făcut ceva nou. L-am tipărit pe Dumnezeu pe multe coli, după ce L-am scos rapid de pe Wikipedia. Așa ni se cerea. Și ne conformam. Nu că ne-am fi dorit să fim notați altfel.

Tot în liceu am început să împart preoții și creștinii pe categorii. Pentru că am văzut preoți coborînd din Mercedes. Creștini înjurîndu-se în mari îmbulzeli la sărbători importante. Pentru că am văzut născîndu-se afaceri în biserici. Probabil de-asta eu nu L-am cunoscut pe Dumnezeu la școală. Pentru că nu-i poți învăța despre Dumnezeu pe copiii sau pe adolecenții care văd astfel de lucruri în jur. Tu, ca profesor, oricît de blînd, de bun sau de calm ai fi, nu ai credibilitate. Oamenii, în general, au uitat că, deși rare, încă există suflete frumoase, care predică pe cărări de munte, care se roagă neîncetat, făcînd din preoție o vocație, și nu o meserie. Au uitat că există și creștini. Simpli și ascunși. Au uitat că există biserici mici, lipsite de termopane și de calorifere, unde cerul se unește cu pămîntul.

Dumnezeu nici nu se învață la școală. Orele de religie sînt cultură generală, atunci cînd profesorul are norocul să fie ascultat măcar de patru elevi. Patru elevi care vor ști ce e „Sfînta Treime“, ce sînt „valorile creștinului“ sau „Cele 7 Taine“. Vor ști mai mult decît ceilalți, dar cel mai probabil nu-L vor învăța pe Dumnezeu. Într-o lume mult prea pragmatică, într-o societate prea coruptă, prea săracă, prea grobiană, se vor întreba, în primul rînd, dacă Dumnezeu există. Mie una mi-e frică de neexistența lui Dumnezeu. Nu am un creier creat pentru știință. De-asta refuz să cred că totul în jurul meu e doar știință. Eu L-am cunoscut pe Dumnezeu în oameni care s-au ridicat, în copii care s-au născut, în mame care au dat și au iertat, în adolescenți, ca mine, care au luptat mai mult decît o voi face eu vreodată.

Și nu doar eu L-am cunoscut pe Dumnezeu.

Daniela e colega mea. Ne cunoaștem și ne-am înțeles bine încă din clasa a IX-a. Are un suflet mare, ambiție cît cuprinde, și deși a optat pentru profilul uman, are un creier priceput la toate, inclusiv la matematică sau fizică. De multe ori, am crezut că e un geniu. Pe lîngă toate astea, Daniela mai are și parapareză spastică. Sau, pe înțelesul tuturor, o deficiență locomotorie care nu-i permite să străbată distanțe mari sau să urce scările fără să fie ajutată. Părinții o aduc dimineața la școală, iar după ore o așteaptă întotdeauna un taxi. Așa s-a născut. Și cu toate astea, nu a fost marginalizată niciodată, pentru că e o fire prietenoasă, dar mai ales pentru că – spune ea – Dumnezeu i-a fost întotdeauna aproape.

L-am tipărit pe Dumnezeu pe multe coli, după ce L-am scos rapid de pe Wikipedia.

Daniela L-a cunoscut pe Dumnezeu mai întîi prin bunicii ei. Apoi, în școala generală, spre deosebire de mine, s-a apropiat și mai mult de El, la orele de religie, pentru că doamna ei profesoară le prezenta fiecare lecție cu entuziasm și organiza adeseori excursii cu tematică religioasă, la mănăstiri sau la locașuri de cult.

Dar tot greutățile au ajutat-o să conceapă altfel relația dintre ea și Dumnezeu. Problema ei a adus-o spre rugăciune, iar azi Daniela vorbește cu emoție despre Dumnezeu, spunînd că El este un sprijin continuu și o sursă de iubire necondiționată și mai ales de răspunsuri, atunci cînd nu le poți găsi nicăieri altundeva. Vara asta, de exemplu, a fost destul de dificilă pentru ea. A avut momente de rătăcire, pentru că știa că termină liceul și nu avea prea multe opțiuni pentru facultate. Atunci, deși pare imposibil pentru unii dintre noi, s-a rugat. Și într-o zi s-a hotărît: Limbi străine. Se gîndește că poate va avea șansa să lucreze de acasă, să facă traduceri și chiar să dea meditații. Apoi, tot vara asta, un reprezentat al unei firme mari, în căutare de distribuitori pentru produsele lor, i-a oferit un loc de muncă. Acum, în perioada liceului, dar și la facultate, și poate și după. A lucrat trei săptămîni, după care a hotărît că deocamdată bacul este o prioritate, mai ales că se poate întoarce oricînd.

Andra are un ușor regret pentru faptul că lumea face diferențe între Allah și Dumnezeu.

În ciuda tuturor, Daniela mai face un lucru care pe mine m-a uimit. Înoată. Acum trei ani, s-a născut în ea ambiția asta și de-atunci a tot căutat un antrenor bun și răbdător. Nu a primit însă ajutorul de care ar fi avut nevoie. Acum două luni, a auzit de un bazin de înot nou. Mama ei a primit o listă cu toți antrenorii și a ales întîmplător unul dintre ei. În două luni, deși la început ezita să intre în apă, Daniela a învățat două stiluri de înot: crawl și spate. Antrenorul ei i-a dat încredere și, cel mai important, a avut răbdare.

A trecut prin atîtea. Și spune că toate i s-au întîmplat exact cînd trebuia. E sigură că lui Dumnezeu îi datorează fiecare succes al ei, fiecare om bun pe care l-a întîlnit. Spune că oamenii nu-și dau seama că lucrurile care îi fac fericiți vin de Sus și că uneori răspunsurile pe care le căutăm întîrzie să apară. Dar ele vin întotdeauna, mai devreme sau mai tîrziu.

Andra, pe de altă parte, are o altă poveste. S-a născut, ca noi toți, creștin-ortodoxă. Familia ei nu i-a insuflat niciodată dragostea pentru Dumnezeu, școala – nici atît. A crezut întotdeauna în El, deși nu-L cunoștea prea bine. Acum vreo doi ani însă, Andra a început să-și pună întrebări. Spune că a devenit conștientă de propria moarte, dar și de trecerea timpului. Pentru cei mai sceptici dintre noi poate părea ciudat, dar s-a întrebat dacă religia ei este cea adevărată. Ea crede că nu e normal să ne închinăm la icoane și statui cînd una dintre porunci nu admite existența chipurilor cioplite. Nu înțelege nici de ce creștinismul este considerată o religie monoteistă, din moment ce există Sfînta Treime. Și nici cum poate un copil să se nască păcătos din cauza greșelilor primilor Părinți (Adam și Eva). Andra spune că răspunsurile pe care le-a primit, de la profesori sau de la preoți, nu au mulțumit-o. A continuat să caute și spune că a găsit răspunsurile în islam, o religie universală. Și s-a convertit, dintr-odată. În islam, fiecare persoană este responsabilă pentru greșelile sale, neexistînd păcatul strămoșesc. Nu există intermediari (sfinți, Fecioara Maria) între om și Dumnezeu. Musulman înseamnă supus lui Dumnezeu. Sau, în arabă, lui Allah. De altfel, Andra are un ușor regret pentru faptul că lumea face diferențe între Allah și Dumnezeu.

Acum, Andra crede, mai mult decît a făcut-o vreodată, în ceva. Se roagă de cinci ori pe zi, ține post, merge la moschee în fiecare vineri. Își acoperă capul de fiecare dată cînd iese din casă. Părinții ei au sprijinit-o, spre surprinderea sa, și i-au respectat decizia. Încă ia parte la orele de religie și spune că e chiar fericită cînd descoperă lucrurile pe care le au în comun cele două religii. Andra L-a cunoscut pe Dumnezeu altfel. Sau L-a cunoscut de două ori. De fiecare dată cînd își spune povestea, se luminează toată și pare că are o pace sufletească pe care mulți o caută, indiferent de religie. Pînă la urmă, acum se simte mai împlinită și mai împăcată cu ea decît a fost vreodată.

Îl învățăm singuri pe Dumnezeu. Cînd ne e cel mai greu, din păcate. Sau cînd ne e teamă. Ce ne învață ei despre Dumnezeu? Nu ne mai învață nimic. Sîntem învățați azi să materializăm totul. Profesorilor, preoților, oamenilor care mai cred încă, le e frică să le vorbească adolescenților despre Dumnezeu. Ignoranța poate, în fond, să devină batjocură. Și nu vor să fie batjocoriți. Nici nu merită.

■ ■ ■

Sînt 56.000 de preoți și 48.000 de medici în România.

Cîteva asemănări și deosebiri: preoții n-au salvat niciodată pe nimeni, însă toată lumea se roagă la ei și le acordă încredere. Medicii, în schimb, salvează în fiecare zi mii de oameni, însă toată lumea îi înjură. / În fiecare an, medicii buni pleacă în străinătate, de tot. Popii nu pleacă decît maxim într-o nouă biserică, construită peste drum. / În ultimele două decenii nu s-a făcut nici un nou spital mare. În schimb s-au închis multe mai mici. Numărul de biserici aproape s-a dublat. / Nu avem nici un mare centru de cercetare finanțat la nivel european. În schimb finanțăm o catedrală a neamului, la nivelul european din Evul Mediu. / Marii noștri intelectuali sînt bigoți. Unii practică chiar delirul mistic în cărțile lor. Nici unul nu apără știința. / În concluzie: rugați-vă să nu vă îmbolnăviți. Sau, dacă totuși o faceți, rugați-vă să muriți repede. Pentru deces cu zece popi, România e însă perfect pregătită. Și acum, ne pregătim să îi scutim de taxe. Firește, pe preoți, nu pe medici. Așa să ne ajute Crucea Roșie!

(Lucian Mîndruță a pus acest post pe pagina sa de Facebook la 25 septembrie. A adunat 2500 de like-uri, 499 de comentarii și 4500 de share-uri – probabil cea mai importantă furtună intelectuală pe Facebook-ul românesc. Textul a fost republicat de un ziar quality și un tabloid. Acum e republicat și de Dilema veche)

PUBLICITATE

Invitatul Dimineții

Jurnalistul **Cosmin Ruscior** dă tonul actualității în fiecare dimineață.

Obiectiv și echilibrat.

De luni până vineri, de la 9h20.

rfi românia

«...DIN POLUL PLUS»

Marius CIOBOTĂ

Exerciţii de răbdare

Lecţia răbdării, combinată indisociabil cu cea a speranţei, pare să fie vitală în programul ascensiunii noastre, pe orice plan ar fi vizată aceasta. Dar şi, în egală măsură, o temă consacrată în discursul sapienţial curent al celor care-ţi evaluează situaţia. Dispuşi să-ţi livreze sincer, din afară, axiologia pacienţei pe care ar trebui să o ilustrezi în conjuncturile ţesute de incomprehensibilul (con)curs al vieţii, prietenii, dar mai ales ne-prietenii (declaraţi sau nu) îţi şoptesc cu sfătoşenie condescendentă: „Răbdare! Trebuie să ai răbdare! Totul se va rezolva, dar în timp!“. Alţii, preocupaţi veros de propriile scheme subterane, îţi servesc, sub masca unei nobleţi ataraxice, cu aceeaşi recurenţă, povaţa despre răbdare, prevăzînd abil consecinţele amestecului tău în planurile lor. De fapt, dintre aceştia toţi, prea puţini sînt cei ale căror biografii, cunoscute îndeaproape (în sensul de *story*, nu de *history*, descris de Gérard Egan), pot proba topica respectivă la înălţimea etalată în vorbe. Şi la fel de puţini, rarisimi chiar, sînt cei care, prin conduita lor curentă, observabilă, asumă comportamental metabolismul răbdării autentice.

Fie că că îţi construieşti, cît de serios cu putinţă şi pe criterii meritocratice, o carieră, pe care o vrei performantă şi onorabilă, fie că acumulezi candid nădejdi în ameliorarea socio-economică a ţării tale (un proces labirintic şi de o lentoare exasperantă, în cazul României noastre), fie că aştepţi vremuri mai bune pentru tine, familia şi naţia ta, în toate ţi se pretinde o cvasiinfinită practică a răbdării. Chiar şi în gîndirea creştină *mîntuirea* vine la capătul unei răbdări de proporţii martirice, Iisus îndemnîndu-Şi apostolii să rabde „pînă la sfîrşit“ reacţiile ostile, represive chiar, ale multora dintre adresanţii mesajului evanghelic (Matei 10:22). În acelaşi sens, o altă sintagmă, poate mai rezonantă prin dramatismul devenit liric al istoriei din care descinde, complineşte accepţia biblică a temei: „răbdarea lui Iov“. Adică un spirit hiperrezistent, imun la deznădejde. Într-adevăr, dintr-o anumită perspectivă, *a răbda* înseamnă şi a *îndura*. Mai ales *a îndura*. Împrejurări nefavorabile, tergiversări ingrate ale existenţei, oameni, gînduri, neputinţe (proprii sau induse), răul din lume. Ce te faci, aşadar, cînd un concert inextricabil al realităţilor din afara ta te reprimă cu o forţă pe care, indiferent cum i-ai sta împotrivă, chiar eludînd-o, nu o poţi depăşi? Trebuie să o accepţi. Nu ai încotro. Îţi trebuie... răbdare. Dacă ai şansa unei fizionomii interioare cu înclinaţii stoice, vei asimila această virtute ca pe o *formă pasivă a curajului* (Petru Creţia), ca pe o rezistenţă activă, intim conectată, în baza unui calcul sacru al conştiinţei, la un ideal care întîrzie să se contureze. Şi îţi va fi, desigur, mai uşor. Dacă nu, îţi vei supune spiritul unei tensiuni cu efect coroziv pe care nu o vei stinge, poate, niciodată. Totul ţine, repet, de o poziţionare existenţială eliberatoare, rod al trudei de sine, dar şi al influenţelor paideice salvatoare pentru care nu poţi fi decît recunoscător semenilor de la care au venit la momentul oportun. Cred, aşadar, în virtuţile oţelitoare ale răbdării, nu şi în simulacrul ei, prezent fariseic în prea multe solicitudini consilieriste.

E bine, de pildă,
să ai răbdarea lucrului bine făcut.

Marea biruinţă prin răbdare se obţine cu puterea de a rămîne la fel de motivat şi încrezător ca la început, evitînd înrăirea sufletului sau ruina lăuntrică, efecte care uneori pot surveni chiar şi în lipsa unui gest vizibil care să anuleze „aşteptarea“ în care eşti nevoit să rezişti. În istorie sînt eroi care s-au impus prin răbdare şi eroi care au ajuns astfel prin impetuozitate şi reacţie imediată. Şi unii, şi alţii ne sînt modele. Pe de altă parte, absurdul răbdării survine odată cu invaliditatea finalităţii ei. Aştepţi, rabzi, înduri, îţi temperezi elanuri sufleteşti şi îţi înăbuşi gînduri creatoare, pe care, ştii sigur, actuala conjunctură nu-ţi va da posibilitatea să le valorifici, toate însă cu speranţa navigantă a unei izbînzi oricît de îndepărtate, dar realizabile. Aşadar, inexistenţa „limanului“ anulează valoarea consecvenţei tale ascetice. Iată de ce, pierzîndu-şi sensul, răbdarea în sine, doar ca exerciţiu automodelator, este psiho-extenuantă, sadică, iar în ultimă analiză absurdă.

Considerată de Schiller apanajul „sufletelor mari“, răbdarea, ca de altfel toate calităţile unui suflet, vine dintr-o lume parcă supraumană. Dintre toate trăsăturile unei fiinţe omeneşti admirabile, răbdarea este cea mai predispusă la teste de tot felul. Şi le trece pe toate cu un fel de obstinenţă senină care se hrăneşte dintr-o herculiană putere interioară şi din latenţa, fie ea cît de ascunsă, a reuşitei. Cu toate evidenţele militante împotrivă-i, răbdarea nu acceptă, nici în ruptul capului, condamnarea voinţei la eşec. Ea se aşterne, cu înţelepciune deloc resemnată, pe aşteptat. Bineînţeles, numai raportată la scopuri cinstite aşteptarea ei este meritorie. Răbdare poate avea, de pildă, şi un hoţ profesionist care aşteaptă luni şi chiar ani să cunoască perfect, pînă în detalii infinitezimale, ţinta viitoarei lui lovituri. Răbdare ţi se pretinde, bunăoară, în faţa semidoctismului oportunist care vînează (sau păstrează), cu o ingenioasă tactică a succesului, slujbe şcolare şi universitare de care depinde cultura ţării. Tonul grav pe care sînt anunţate reformele sistemului educaţional, inconturnabil şi esenţial oricărui chip decent al viitorului nostru, eşuează inapt. Tot în registrul răbdării imposibile, ţi se impune (şi societatea noastră este darnică în exemple) un răstimp inadmisibil (consecinţă a unor criterii selective discreţionare, aservite politic) pentru rezolvarea cazurilor flagrante de corupţie publică. Şi aşa (mult) mai departe. De aceea, reperul hermeneutic al virtuţii la care mă refer este unul pe cît de greu edificabil, pe atît de volatil. Nu ştii, practic, pe ce coordonate să îi stabileşti sensul. Să o glorifici sau să-i rezervi circumspecţie? Care-i este limita? Acel „pînă la sfîrşit“ al Mîntuitorului este, cu intenţie pedagogică, inexact tocmai pentru a fi paradoxal, aşa cum sună de altfel mai toate preceptele hristice. Prin urmare, aşa cum era de aşteptat, o considerabilă doză de subiectivitate intervine în opiniile ce privesc acest deziderat etic.

Există, totuşi, tipuri şi faţete ale răbdării. E bine, de pildă, să ai răbdarea lucrului bine făcut. Cultura profunzimii şi a seriozităţii întreprinderilor tale, indiferent de sfaturile *fast food* ale unora, este condiţia esenţială a perenităţii. Dacă, în genere, s-a dovedit că „timpul nu iartă nimic din ce a fost făcut fără el“, exigenţa autoimpusă a calităţii te transformă finalmente în propriul tău didact, după ce te lasă timp îndelungat să treci mai mai întîi examenul uceniciei atente şi dornice de perfecţiune. Precipitarea patologică în a obţine totul imediat nu este, în mod sigur, semnul unei bune întemeieri spirituale. Există, orice ar spune temerarii necopţi, o rînduială şi un ritm ale existenţei pe care nu e bine să le tulburi, ci să le respecţi şi, dacă poţi, să le asumi. Trebuie să ai, de asemenea, îngăduinţă în relaţiile cu semenii, evitînd a-i percepe după unele gesturi fugare sau după caracterizări indirecte. Persoana umană este mult mai mult decît scăderile sau imperfecţiunile ei. Dacă vei căuta, cu răbdare şi dragoste, aşa cum se spune că o face Creatorul (dornic de iubire, El nu se lasă „înşelat“ de faţa omului, care poate fi adesea conjuncturală, deci histrionică şi disjunctă de cuget, ci „caută“ la inima creaturii sale), vei descoperi etaje ale fiinţei lui personale care îl apropie mai mult de Bine şi de Frumos decît de opusul lor, chiar dacă acestuia din urmă îi aduce atît de des tributuri. De aceea, remarcabili sînt acei oameni care vor, ştiu şi pot să-şi cunoască semenii fără a-i cataloga pripit şi fără a-şi refuza astfel experienţa cea mai rodnică spiritualmente pe care o pot avea: comuniunea interpersonală. Există, apoi, răbdarea de a nu cîrti, de a nu te răzvrăti împotriva unei stări factuale presante, chiar dacă toate evidenţele te îndreptăţesc să „dai cu pumnul în masă“ şi să spui: „pînă aici!“. Atitudinea *fratelui* fiului risipitor din parabola noutestamentară este întrucîtva grăitoare pentru această direcţie de conduită. Se supune desăvîrşit poruncilor tatălui, dar nu-i poate răbda acestuia iubirea copleşitoare arătată fiului dispus la ispăşire totală. În loc să-l sensibilizeze, tabloul magnanimicei efuziuni părinteşti îl abrutizează şi, în consecinţă, se revoltă orgolios. Cuminţenia lui se dovedeşte infirmă şi mediocră! Mitul Fratelui, pilduitor proiectat filozofic de C. Noica, a proliferat în umanitatea noastră tipologii sinistre, de care ar trebui să ne ruşinăm şi care se cer exorcizate prin cultura fraternităţii de cea mai pură sorginte evanghelică. Tot în perimetrul discuţiei de faţă intră şi răbdarea *de sine*. Dacă a suporta cerbiciile etice ale celorlalţi constituie, parcă mai mult astăzi decît în trecut, un supliciu social, a *te* răbda devine o acută problemă de reflecţie şi conduită intrapersonală. Există, aici, din fericire, o premisă benefică. A ajunge să-ţi pui problema autorăbdării presupune parcurgerea unor etape notabile în cunoaşterea de sine. Ai ajuns să te cunoşti destul de bine pentru a-ţi identifica propriile porniri şi habitudini dezavuabile, înaintea efortului impus de responsabilitatea corijării lor. Iată considerentul principal pentru care înţelepciunea filocalică atribuie cunoaşterii de sine o valoare superioară chiar putinţei de a învia morţii sau de a vedea îngerii.

Cu toate acestea, am întîlnit puţini oameni pe care să îi admir pentru justeţea răbdării lor. Ceea ce nu înseamnă că ceilalţi „răbdători“ nu sînt de admirat, ci doar că eu nu i-am putut integra pleiadei mele valorice. Culpa îmi aparţine. Nu am avut, pesemne, *răbdarea* de a-i înţelege.

Marius Ciobotă *este doctor în Filologie al Universităţii Bucureşti.*

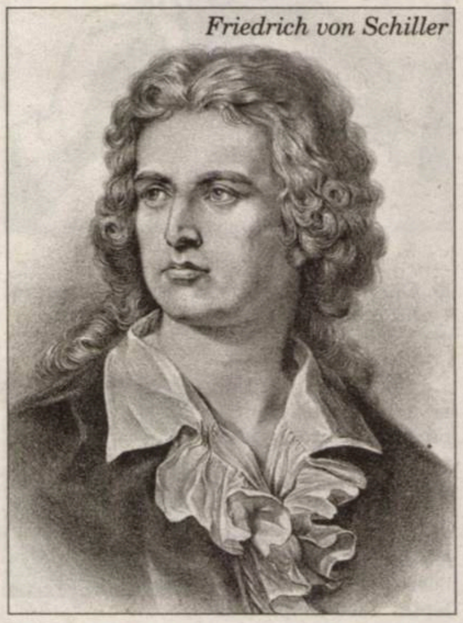
Friedrich von Schiller

PUBLICITATE

BĂTĂTURI URME
LĂSATE DE MEŞTEŞUGURI

▪ Ceainăria
CĂRTUREŞTI VERONA
1 – 28 noiembrie 2012

bataturisimestesuguri.wordpress.com

ASOCIAŢIA
CÂTE-N LUNĂ ŞI-N MANSARDĂ
Proiect cultural finanţat de
Administraţia Fondului Cultural Naţional
PARTENER PRINCIPAL
PARTENERI STRATEGICI
Fundaţia Pro Patrimonio
INSTITUT FRANÇAIS DE BUCAREST
PARTENERI MEDIA

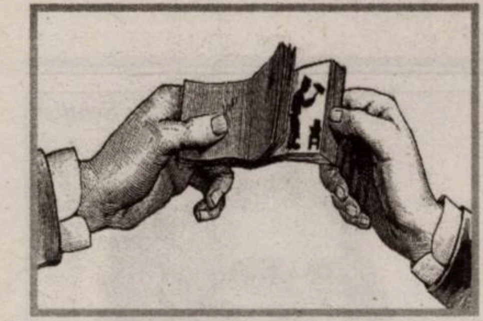

Marius CHIVU

feedbook

Cuba cotidiană

● Cosmin Bumbuț & Elena Stancu, *Cuba continuă*, Editura ART, 2012.

Cuba continuă

Dacă 2012 a fost un an foarte slab pentru proză (urmează tîrgul de carte unde vor mai fi lansate cîteva romane ce vor salva, poate, onoarea prozei), literatura de călătorie, în schimb, a cunoscut un *revival* neaşteptat. La o simplă evaluare, cărţile româneşti de călătorie ale ultimilor ani sînt puţine: *Cartea de la capătul lumii. Noua Caledonie: la un pas de paradis* de Ioan T. Morar (Polirom, 2007), *Prin praf şi vise* de Roxana Valea (RAO, 2008), *El Camino. 800 de kilometri pe jos* de Veronica Drăgoi (Miron, 2009), *Vînd kilometri* de Mihai Barbu (ART, 2010) şi, eventual, *Ultimul canibal. Jurnal de antropolog* de Hanna Bota (Cartea Românească, 2011). (În paranteză fie spus, nici editurile nu s-au înghesuit să-i traducă pe maeştrii reportajului şi literaturii de călătorie: Ryszard Kapuściński şi Bill Bryson au cîte o singură carte, la care mai putem adăuga *Călătorind Spre Babadag* de Andrzej Stasiuk şi *Ay, Cuba!* de Andrei Codrescu). Ai fi tentat să spui că nici în acest caz, al genului travel, nu avem tradiţie, în plus, jurnaliştii în stare să scrie ample reportaje cu valenţe literare sînt puţini (pentru că presa noastră e ca vai de ea), iar scriitorii români oricum nu scriu non-ficţiune, din lipsă de interes personal sau editorial, dar şi pentru că, de ce să n-o spunem, nu sînt în stare. Dacă însă ai curiozitatea să laşi deoparte exemplele clasice ale lui Dinicu Golescu, Nicolae Milescu (al cărui *Jurnal de călătorie în China* este o traducere după Martino Martini, apropo), Calistrat Hogaş sau Geo Bogza şi să cauţi ce cărţi de călătorie s-au mai scris la noi în ultimele două secole, vei fi uimit de numărul şi varietatea titlurilor. În interbelic, perioada în care aproape toţi scriitorii scriau reportaje de călătorie, a fost o explozie a cărţilor din genul travel, apoi, după anii '60, au continuat să apară încă şi mai multe titluri (la Editura Sport-Turism, mai ales), şi i-aş menţiona aici pe Ioan Grigorescu, Traia Filip, Mircea Noaghiu şi, mai ales, pe Ionel Coman, alpinistul care a scris nenumărate cărţi despre munţii şi expediţiile sale din toată lumea. Nu trebuie uitat, fireşte, hit-ul din 1977 al lui Romulus Rusan, *America ogarului cenuşiu*, poate cea mai celebră carte de călătorie din perioada postbelică. Revenind la ce s-a publicat anul acesta, numai Editura Humanitas a scos patru titluri: *Oare chiar m-am întors de la Athos?* de Dan C. Mihăilescu, *Ultimul tango la Buenos Aires* de Justina Irimia, *Namaste. Un roman de aventuri spirituale în India* de Sega şi, cu voia dvs., *Trei săptămîni în Himalaya*. La Editura Corint, Cella Eftimescu a publicat aventura ştiinţifică de a fi *Voluntar în Insula Paştelui*, iar la Editura Vellant, Alexandru Andrieş a povestit cum a fost *Cu mătuşa prin România*, mătuşă care, trăind în Australia, s-a hotărît să facă un tur al patriei cu nepotul muzician drept ghid.

După cum se vede, am inclus în genul travel (proteic şi încăpător prin definiţie) cărţi dintre cele mai variate: expediţii şi ascensiuni montane, excursii şi călătorii (spirituale), voluntariate şi experienţe cu substrat ştiinţific, scrise în forma reportajului, a jurnalului sau a romanului biografic. Nu e aici locul şi nici intenţia mea de a le analiza în specificitatea lor, nici de a le comenta valoarea literară (sînt, cum altfel, de toată mîna), mi s-a părut însă necesar să fac acest lung intro profitînd de cartea-album *Cuba continuă*, singulară în peisajul cultural/editorial românesc din mai multe motive. Întîmplarea face ca şi *Ay, Cuba!*, cartea deja menţionată a lui Andrei Codrescu şi apărută tot anul acesta, să fie semnată, de fapt, de doi autori: scriitorul de origine română şi fotograful David Graham; însă diferenţele sînt majore la ambele niveluri: acolo unde Andrei Codrescu scrie ca un prozator interesat de tot, Elena Stancu face reportaj orientat; iar în ceea ce priveşte imaginile, lucrurile stau taman invers – David Graham fotografiază ca un reporter, în timp ce Cosmin Bumbuţ este un autor în fotografie. De altfel, cele două titluri au fost editate/marchetate diferit: *Ay, Cuba!* este o carte (paperback) de „călătorie socio-erotică“ (conform subtitlului) cu poze, pe cînd *Cuba continuă* se prezintă ca un album fotografic cu reportaje narative şi/sau de atmosferă, astfel că, dacă sînteţi interesaţi de Cuba, cele două cărţi sînt perfect complementare. Cum despre arta fotografică a celebrului Cosmin Bumbuţ ar fi inutil să mă pronunţ, oricum nu am competenţe în domeniu – am doar admiraţie însoţită de exclamaţii de uimire; mă voi concentra, în schimb, pe textul scris de Elena Stancu, absolventă a filologiei bucureştene, actualmente redactor-şef adjunct la revista *Marie Claire*. De altfel, această combinaţie şi colaborare dintre artistul fotograf şi reporter dă singularitate şi valoare acestei cărţi-album şi, mai ales, inaugurează o formulă. Cei doi nu sînt interesaţi de politică, sînt însă fascinaţi de oameni şi de locuri. Politica (pentru că, inevitabil, vorbind despre Cuba-unul-din-ultimele-refugii-ale-comunismului, la asta ne gîndim în primul rînd) este aici prezentă doar prin inserturile din sloganurile de propagandă în contrapunct la imaginile şi frazele de atmosferă sau care surprind oameni comuni ducîndu-şi viaţa lor comună. Ochiul de jurnalist iscoditor al Elenei Stancu, vînînd detalii şi poveşti de viaţă de la cubanezii întîlniţi, înregistrează viaţa de zi cu zi, gesturile şi istoriile mici ale oamenilor prinşi în plasa Istoriei mari a unei dictaturi. Relatarea jurnalistei nu are nimic apăsător sau dramatic, nu e preocupată de senzaţionalul şi spectaculosul politic, nu urmăreşte să facă în mod direct dezvăluiri despre suferinţa deprivărilor şi a interdicţiilor de tot felul, ci surprinde umanul de dincolo de politic. Cosmin Bumbuţ şi Elena Stancu s-au dus în Cuba din curiozitate (care, între timp, s-a transformat în fascinaţie), poate chiar pentru a se lepăda de prejudecăţi, şi nu pentru a schimba lumea. *Cuba continuă* e o declaraţie de dragoste în cuvinte şi imagini, nu are o agendă. Or, această lipsă de interes pentru temele mari şi preocupare pentru (supra)vieţuirea cotidiană încarcă paginile, deopotrivă cu text şi cu fotografii, de o mare înţelegere a acelei lumi. Plaja, străzile, casele, localurile, cartierele, toate beneficiază de privirea şi simţul pentru detaliu al jurnalistei, care înregistrează mirosurile, zgomotele şi culorile cu mare acuitate. Elena Stancu ştie să pună acea lume în fraze, uneori lirice, alteori narative, să surprindă ritmul şi atmosfera din jur la fel de bine cum Cosmin Bumbuţ decupează decorul şi portretizează personajele. Care personaje sînt şoferi, măcelari, cîrciumari, mecanici de locomotivă, fermieri, crescători de cai sau de cocoşi pentru lupte, antrenori de baseball, fotografi amatori, muncitori, speculanţi, pescari, muzicanţi, poeţi, funcţionari sau revoluţionari. O lume săracă, asemănătoare cu cea românească din comunism (nu au voie să-şi taie vitele, produsele bune merg la export, unele „nu există, dar se găsesc“, benzina e scumpă, nu au voie să călătorească etc.), dar o lume fericită, care cîntă şi dansează tot timpul. Doar Carlito, prietenul celor doi, visează libertatea capitalismului, nu e singurul, dar e cel mai vehement critic al comunismului. Altfel, cei doi călători (care, la un moment dat, sînt pe cale să năşească acolo o fetiţă) întîlnesc tot felul de personaje şi istorii amuzante sau absurde, oricum memorabile: cineva taie un porc pe o terasă deasupra unei şcoli de balet, cineva a văzut *432*, un poet a scris versuri despre Galaţi, Slatina sau Baia Mare, altcineva ştie de Doroftei şi îşi aminteşte de Ceauşescu, într-un autobuz se întîlnesc cu Eliades Ochoa, prind la televizor un discurs în direct al lui Fidel Castro, cunosc pe cineva care l-a adăpostit pe Che Guevara, altcineva le povesteşte cum a ucis negri în războaiele din Africa din anii '70 ş.a.

O carte splendidă şi profund umană care vorbeşte despre Cuba şi cubanezi în cel mai onest şi adevărat mod.

■ ■ ■

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● Peter Hobbs, *În livadă, rîndunicile*, traducere din limba engleză de Mihaela Negrilă, Colecţia „Biblioteca Polirom“, Editura Polirom, 2012.

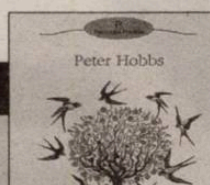

În 1997, britanicul Peter Hobbs era proaspăt absolvent de Oxford şi se pregătea pentru o carieră diplomatică în Orientul Mijlociu. Omul însă a ţinut să dea mai întîi o raită prin Pakistan – aşa, de amorul aclimatizării –, lucru ce avea să se termine prost, cu o boală grea, de care nu avea să scape decît după ani lungi de suferinţă şi solitudine. Pacientul englez s-a lăsat astfel de diplomaţie, iar în 2005 a debutat ca romancier.

În livadă, rîndunicile (2012) e al doilea roman al său şi intrigă cu graţie în cel puţin două privinţe. Mai întîi prin faptul că nu are nici o ezitare în a imagina o poveste pakistaneză a unui pakistanez din Pakistanul cel mai profund cu putinţă. Apoi pentru că povestea respectivă, de un absurd kafkian, refuză orice kafkianism al tonului, preferînd o seninătate, o limpezime şi o molcomeală de vechi poem oriental.

Concret, e vorba de o confesiune scrisă pe un caiet de şcoală, cu pixul, de un june simplu şi năpăstuit. El a făcut 15 ani de închisoare pentru vina de a se fi îndrăgostit, la 14 ani, de fiica unui nomenclaturist local. Torturat de gardieni din plictiseală, chinuit de alţi deţinuţi din pură plăcere, tînărul a renunţat să mai aştepte ceva, înţelegînd că fusese închis nu pentru a fi pedepsit, ci pentru a fi uitat. Apoi, într-o zi ca oricare alta, e eliberat – adică scos, fără nici o explicaţie, în faţa închisorii şi lăsat la marginea drumului. Se întoarce atunci în satul său, la livada de rodii unde se întîlnise cîndva cu aleasa inimii lui puşteşti şi, ca un ermit, aşterne pe hîrtie mărturia domoală a castei lui iubiri.

Degeaba intră în poveste şi războiul din Afganistan – romanul te scoate pe furiş de sub vremi, cîntîndu-ţi în ureche o muzică ce ar urca pînă şi un capăt de frînghie la cer.

PUBLICITATE

CELE MAI SPECTACULOASE POVEȘTI SUNT REALE!

FESTIVALUL DE FILM DOCUMENTAR
BUCUREȘTI DOCUART FEST 2012

docuart

ATENȚIE! CONSUMUL EXCESIV DE DOCUMENTARE DĂUNEAZĂ GRAV IGNORANȚEI!

VINO LA FESTIVALUL DOCUART CA SĂ DESCOPERI FILMELE ÎN CARE CASTINGUL ESTE PE BUNE!

CLUBUL ȚĂRANULUI,
15-17 NOIEMBRIE 2012

PARTENERI

„Cînd lucrezi cu noile tehnologii, eşti mereu în criză“

– interviu cu Romelo PERVOLOVICI, preşedintele fundaţiei META –

Fundaţia Culturală META organizează la Bucureşti, în perioada 11 octombrie – 11 noiembrie, Bienala Tinerilor Artişti. Ediţia din acest an, a cincea, se desfăşoară sub titlul „Overlapping Biennial“ şi are la origine un proiect curatorial de artă contextuală. Directorul bienalei, Radu Pervolovici, propune o viziune nouă în ceea ce priveşte abordarea unei expoziţii şi interacţiunea publicului cu lucrările de artă. Arta vizuală a devenit informaţie iar percepţia se poate realiza prin intermediul unui cod-matrice (QR-code) scanat cu ajutorul telefonului sau al tabletei.

Fiecare ediţie de pînă acum a Bienalei a avut o temă sau un slogan care dă o direcţie expunerii. Care e tema de acum?

Fiecare ediţie are istoria ei – şi curatorii au fost cei care au dat titlul. Anul acesta am plecat de la un proiect al grupului 2 META+ pe o problematică destul de contemporană despre ce se întîmplă cu arta în postmodernism. Arta nu se mai găseşte în muzee, a renunţat la a mai fi obiectuală. Am simţit această presiune a artei care începe să se transforme în informaţie. În momentul în care am lansat această propunere, am primit reacţii foarte bune din partea curatorilor invitaţi şi asta ne-a încurajat.

Ce înseamnă, de fapt, Bienala Tinerilor Artişti?

Noi încercăm, de fapt, să transformăm Bienala Tinerilor Artişti în Bienala de artă tînără. Cînd am început, acum zece ani, cu prima ediţie, am mers pe ideea că, dacă facem o bienală avînd în vedere situaţia economică, ne va fi mai uşor, că artiştii debutanţi, dar promiţători vor fi mai deschişi în a participa chiar şi în condiţii financiare modeste. Am constatat însă pe parcurs că sînt tot mai mulţi artişti din generaţii diferite interesaţi să expună în cadrul Bienalei. Anul acesta am vrut să schimbăm denumirea, dar am fost sfătuiţi de prieteni să-i păstrăm brandul.

> „Am simţit această presiune a artei care începe să se transforme în informaţie.“

Dincolo de mijloacele noi pe care le oferă, cum au influenţat noile tehnologii artele vizuale? Cum au influenţat estetica?

Şi aceasta e, pînă la urmă, o chestiune financiară. În momentul în care faci o pictură sau un desen, ai nevoie de nişte instrumente, uneori costisitoare. Pentru arta video, costurile sînt încă şi mai mari. Artiştii români îşi permit mai greu să plătească aceste costuri în ideea că, la un moment dat, cineva poate le va cumpăra o lucrare. Pe de altă parte, România nu e un mare centru tehnologic – aşa cum sînt Japonia sau Statele Unite ale Americii. Artiştii de aici sînt puşi într-o poziţie ciudată. Să zicem că ar cumpăra cele mai noi resurse tehnice disponibile pe piaţă. Ei bine, ceea ce şi-au permis, cu greu, să-şi cumpere acum, va deveni istorie peste un an. În lucrul cu noile tehnologii e nevoie de relaxare financiară – artiştii trebuie mereu să fie la zi cu instrumentele de lucru. Nu e ca o pictură care, precum vinul, cîştigă valoare pe măsură ce trece timpul. Cînd lucrezi cu noile tehnologii, eşti mereu în criză.

> „Trebuie să admitem că termenul «frumos» are, astăzi, conotaţii tot mai ciudate.“

Altminteri, ca să mă refer şi la a doua parte a întrebării, trebuie să admitem că termenul „frumos“ are, astăzi, conotaţii tot mai ciudate. Poate se mai întoarce din cînd în cînd, în discursul despre artă, după ce „s-a tras tare“ pe arta urîtului, însă, oricum, sensurile sînt diferite de cele la care ne-am aştepta. Pentru că şi contextul e diferit. Există un frumos, care nu mai e frumosul clasic, la care nu poţi să nu te raportezi. Însă cu estetica e o problemă foarte ciudată, căci artele vizuale au renunţat la estetică. Astăzi vorbim despre artă contextuală, despre artă socială. A intervenit discursul politic. Sînt alte criterii – treaba cu estetica e depăşită. Adesea nici măcar nu se lucrează cu imaginea. Uneori imaginea nu e esenţa lucrării. Astăzi se poate face, de pildă, sculptură în sunet. Am fost foarte surprins să văd că prin doar cîteva difuzoare se poate crea o ambianţă specială: simţi cum te loveşte sunetul.

Anul acesta, cei care vor vizita Bienala Tinerilor Artişti vor „vedea“ lucrările doar cu ajutorul telefoanelor mobile inteligente. Şi asta pentru că sînt expuse doar coduri QR. E o expunere mediată prin intermediul unui device. *Cît de pregătit e publicul?*

Am tot avut rezerve legate de această modalitate de expunere. Am auzit mereu acest reproş, că poate publicul nu e pregătit suficient. Am avut însă şocul să constat că, de fapt, vizitatorii sînt foarte pregătiţi. Nu se iese suficient în întîmpinarea lor. Or, o bienală a tinerilor artişti tocmai asta ar trebui să facă, să le iasă tinerilor în întîmpinare. Astăzi, tinerii stau mult pe Internet, sînt, în general, echipaţi cu toate gadget-urile contemporane, cunosc limba engleză – nu văd nici un motiv pentru care n-ar fi capabili să se descurce în expoziţie.

Cum aţi ales lucrările expuse la această ediţie a Bienalei?

Deşi conceptul curatorial ne aparţine nouă, celor de la 2 META+, nu apărem la Bienală în calitate de curatori. Am invitat zece curatori care, la rîndul lor, plecînd de la un slogan de-al nostru care spune că „Arta este mereu în altă parte“, au invitat, la rîndul lor, artişti.

Există o continuitate, un element comun care se regăseşte în toate în cele cinci bienale de pînă acum?

Tocmai l-am menţionat: Arta este mereu în altă parte, cum spunea avangarda. Şi bineînţeles că acest „în altă parte“ nu se referă la spaţiul de expunere. Şi pentru noi s-a creat tensiunea pentru următoarea ediţie şi aşteptăm cu nerăbdare să anunţăm unde va fi „în altă parte“ ediţia a VI-a.

Romelo Pervolovici *este artist şi curator. Este preşedinte al Fundaţiei Culturale META şi membru al grupului artistic 2 META+, alături de Maria Manolescu şi Radu Pervolovici. A iniţiat şi a condus primele patru ediţii ale Bienalei Tinerilor Artişti.*

---

a consemnat Matei MARTIN

■ ■ ■

DILEMA VECHE vă recomandă

■ *Maşina lumii* de Carlos Drummond de Andrade (trad. din portugheză de Dinu Flămând, Editura Humanitas, 2012) – o antologie edificatoare din poezia celui mai important poet modernist brazilian, autorul acelui poem care a împărţit Brazilia „în două categorii mentale“: „În mijlocul drumului era o piatră / era o piatră în mijlocul drumului / era o piatră / în mijlocul drumului era o piatră“. (Simona Şora)

■ Dacă sînteţi fani Led Zeppelin, atunci trebuie să mergeţi la cinema. La The Light Cinema, mai precis, pentru că pe 2, 3, 4, 8, 9, 11 noiembrie se proiectează *Celebration Day,* înregistrarea concertului de la Londra, din 2007 (intrat în *Cartea Recordurilor* pentru cea mai mare cerere de bilete din istoria muzicii), proaspăt lansat pe DVD şi în cinema-urile din toată lumea. Cred că e de neratat, mai ales pentru plăcerea de-a vedea nebunia de pe O2 pe ecran mare şi de-a dansa pe întuneric, în sala de cinema. (Luiza Vasiliu)

■ Luni, 5 noiembrie, la Silver Church, cultissima trupă Tuxedomoon va concerta pentru prima dată în România într-un show care va fi înregistrat audiovideo pentru un film şi un CD live. Dacă ştiţi „No Tears (A Montage of Accelerated Memory)“, „In Heaven“, „(Special Treatment For The) Family Man“ sau *The Ghost Sonata,* veţi fi sigur acolo; celorlalţi le spun că Tuxedomoon au compus „In A Manner of Speaking“, ceea ce cîntă Nouvelle Vague e doar un amărît de *cover*. Jazz-punk-art-rock pentru cele mai nonconformiste urechi ce deschid cele mai avangardiste minţi! (Marius Chivu)

---

craii de burta veche

Felii de rinichi prăjite

腰

yāo *(rinichi)*

月 ròu *(carne)* 女 nǚ *(femeie)* 覀 xī *(şold)*

Puneţi doi rinichi de porc într-o oală cu apă rece. Curăţaţi-i de pieliţe, tăiaţi-i în două pe lungime, îndepărtaţi partea grasă şi zgîrcioasă din mijloc, ştergeţi-i cu o cîrpă şi tăiaţi-i în felii subţiri, pe care le înmuiaţi din nou în apă rece, pentru a îndepărta urmele de sînge. Maceraţi feliile de rinichi o jumătate de oră, în vin galben de orez. Clătiţi-le apoi cu apă rece şi mai lăsaţi-le cîteva minute în apă caldă. Puneţi-le deoparte, pe o farfurie.

Încingeţi într-o tigaie 1/2 uncie de untură şi prăjiţi feliile de rinichi. Stingeţi cu o ceaşcă de supă de pui, 1/2 uncie de sos de soia şi adăugaţi 1/2 livră de creveţi uscaţi (rehidrataţi în prealabil, o jumătate de oră, în apă rece). Creveţii pot fi înlocuiţi cu 1/2 uncie de cepşoare tocate, cu două uncii de muguri de bambus sau cu şapte ciuperci parfumate *shiitake (xiang gu)*. Îngroşaţi sosul din tigaie cu puţin amidon de fasole şi o priză de zahăr dizolvate în apă; lăsaţi-l să scadă şi adăugaţi apoi o jumătate de pahar de oţet. Amestecaţi bine. Scoateţi feliile de rinichi pe un platou, presăraţi-le cu un căţel de usturoi tocat mărunt şi stropiţi-le cu puţin ulei de susan.

Semnul folosit aici pentru „rinichi“ *(yao)* e alcătuit din radicalul carne *(rou)* şi un semn compus din radicalii „femeie“ *(nü)* şi „şale/şold“ *(xi)*. Rinichii par, aşadar, organele sau părţile de carne spre care arată o femeie atunci cînd stă cu mîinile în şolduri.

Amicul Dejun

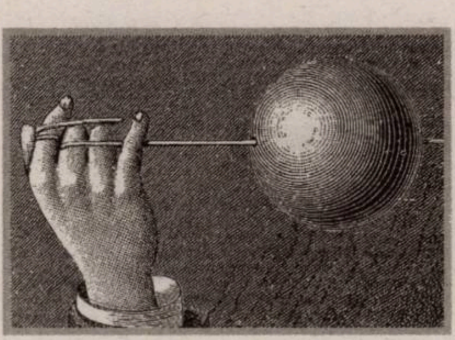

REGIMUL **ARTELOR** ŞI MUNIŢIILOR

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Cuvinte interzise

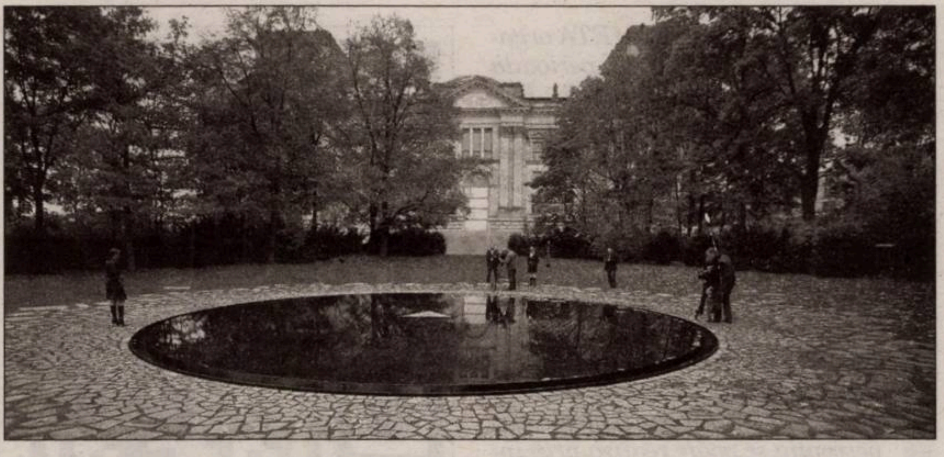

Cuvîntul „ţigan“ are o conotaţie depreciativă, peiorativă – susţin mai multe organizaţii care reprezintă etnia romă. Unele dintre ele au cerut Academiei să actualizeze în acest sens Dicţionarul Explicativ al Limbii Române (DEX) şi condamnă folosirea cuvîntului „ţigan“ în discursul public. De fapt, e mai degrabă o chestiune culturală decît una strict lingvistică – ea trebuie tratată în cercul mai larg, mai încăpător al ştiinţelor umaniste, nu doar de către filologi.

Avem voie, măcar în contextul onorant comemorativ, să vorbim despre „ţigani“? Putem pronunţa acest cuvînt de vreme ce a căpătat, cu timpul, o rezonanţă injurioasă?

Inaugurarea, la Berlin, a unui memorial al Holocaustului împotriva populaţiei sinti şi rome redeschide această veche controversă culturalo-lingvistică. Avem voie, măcar în contextul onorant comemorativ, să vorbim despre „ţigani“? Putem pronunţa acest cuvînt de vreme ce a căpătat, cu timpul, o rezonanţă injurioasă? – se întreabă *Die Welt*. Şi: „sînt victimele antiţigănismului naţional-socialist parte a Holocaustului, la fel cum au fost evreii?“ Interogaţii de acest tip au făcut ca înălţarea unui monument dedicat populaţiilor sinti şi rome lichidate de nazişti să dureze douăzeci de ani – căci atîţia au trecut de cînd guvernul federal a luat această hotărîre, menţionează cotidianul german. Vreme de două decenii s-a discutat despre ce se scrie şi ce nu se scrie pe monument, despre cum ar trebui să arate memorialul şi, mai ales, despre ce anume ar trebui să ne aducă aminte. Recenta inaugurare a memorialului de la Berlin a fost un prilej pentru istorici şi reprezentanţii etniei rome să critice politicile culturale ale Germaniei de pînă acum. Un editorial din *Frankfurter Allgemeine Zeitung* le aminteşte cititorilor că „e ruşinos pentru politicile memoriale germane faptul că de abia în 1982 s-a găsit un cancelar care să spună răspicat că moartea celor peste o sută de mii de ţigani în vremea naziştilor a fost urmarea unui genocid“, şi că „a mai fost nevoie de încă treizeci de ani pînă cînd acestor victime ale rasismului naţional-socialist să li se dedice un memorial“. Este sigur – scrie autorul articolului – că această întîrziere de neiertat se datorează discriminării în formă continuată.

Paradoxul e că nu a existat, de fapt, un dezacord la nivel politic pentru cinstirea acestor victime. A existat – tocmai din grija paroxistică de a nu discrimina – o polemică total aridă şi, pînă la urmă, inutilă, despre cuvintele ce ar trebui înscrise pe monument.

În limba germană, cuvîntul „Zigeuner“ desemnează atît o denumire generică a unei etnii (în care mai intră romii şi sinti), cît şi un grup etnic mai mic, o subdiviziune a populaţiei acestei etnii. Categoriile nu au fost definite foarte precis de antropologi & sociologi – motiv pentru care există şi atîtea confuzii. Romii săraci, provenind din Balcani, care au venit în valuri succesive în Germania de prin anii '90, sînt „Zigeuner“ – sau, cel puţin, aşa le zic nemţii pe stradă, cu sau fără conotaţie peiorativă. Cuvîntul „de import“ (din limbajul instituţiilor europene) „Roma“ e folosit mai rar; printre altele şi pentru că nu prea poate fi declinat în limba germană. „Sinti“ e o populaţie mai veche, astăzi pe cale de dispariţie – aşa că termenul care o denumeşte aproape că nu e folosit în limbajul curent.

Proiectul memorialului este semnat de un artist israelian, Dani Karavan. Monumentul, situat la Tiergarten, în imediata vecinătate a Reichstag-ului, e un bazin circular cu apă, placat cu piatră cenuşie. În mijlocul acestui bazin e o insulă mobilă pe care se găseşte o floare. În fiecare zi, insula se scufundă în adîncuri şi reapare, purtînd în locul florii ofilite de ieri o floare proaspătă. Adîncurile cenuşii ale bazinului simbolizează istoria neagră a nazismului, floarea reprezintă ciclul vieţii şi al morţii – o metaforă reuşită care ţine loc de orice discurs politic. Pe marginea bazinului e gravat un poem de Santino Spinelli, cantautor de origine romă: *„Eingefallenes Gesicht / erloschene Augen / kalte Lippen / Stille / ein zerrissenes Herz / ohne Atem / ohne Worte / keine Tränen.“* (Chipul încremenit / ochii stinşi / buzele reci / linişte / o inimă zdrobită / fără suflare / fără cuvinte / fără lacrimi“. Bine, măcar, că oamenii politici fără cuvinte au găsit forţa să construiască acest memorial.

■ ■ ■

PUBLICITATE

Flautul de aur
Ediţia a doua
Turneu extraordinar
6 - 17 noiembrie 2012
Ion Bogdan Ştefănescu flaut
Horia Mihail pian
Bacău Ateneu 6 noiembrie
Iaşi Sala Filarmonicii 7 noiembrie
Baia Mare Liceul de Artă 9 noiembrie
Cluj Napoca Academia de muzică 11 noiembrie
Târgu Mureş Sala Radio Târgu Mureş 13 noiembrie
Sibiu Sala Thalia 14 noiembrie
Chişinău Sala cu orgă 17 noiembrie

PUBLICITATE

Recomandat de: twin arts, HotNews.ro, adevărul Ziarul complet., DILEMA VECHE, Ambasada Japoniei
Primul concert în Bucureşti
10 Noiembrie, ora 21:00, Sala Radio
MOVE
Hiromi
The Trio Project
featuring
Anthony Jackson
& Simon Phillips
SPONSORI YAMAHA Terapia RANBAXY YOKOGAWA Yokogawa Europe B.V. HITACHI Inspire the Next Auditorium
Bilete în reţeaua Eventim (magazinele Germanos, Orange Shop, Vodafone, Domo, librăriile Cărtureşti şi Humanitas) şi online pe www.eventim.ro.

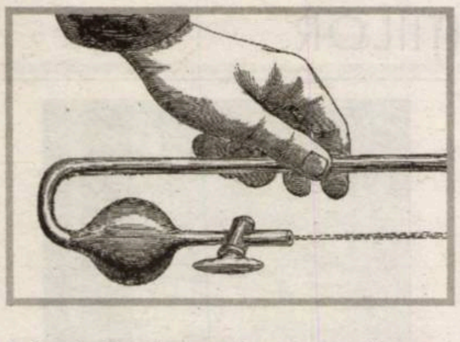

Oana STOICA

rosencrantz & co

eXplore Wim Vandekeybus

● *booty Looting*, regie, coregrafie, scenografie: Wim Vandekeybus; cu: Jerry Killick, Birgit Walter, Elena Fokina, Dymitry Szypura, Luke Jessop, Kip Johnson; muzică live: Elko Blijweert; fotografie în timp real: Danny Willems.

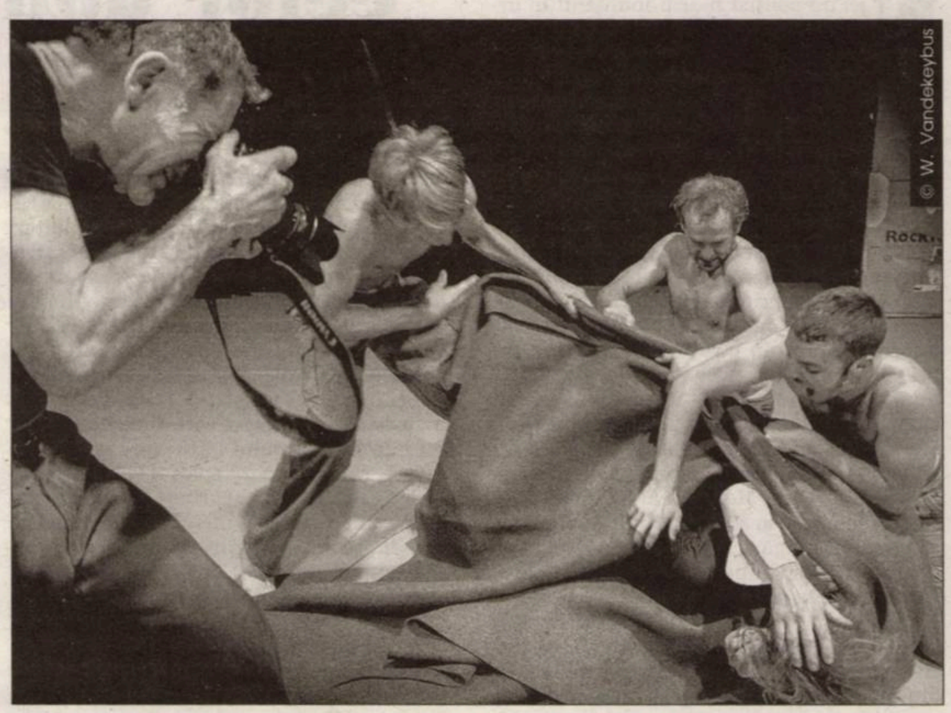

© W. Vandekeybus

> *În fond, fotografia transformă prezentul în trecut, îl consumă şi îl ficţionalizează.*

> *Momentul real şi ce păstrează memoria. Obiectiv şi subiectiv. Realitate şi distorsiune.*

Wim Vandekeybus este un fenomen. Luciditatea analitică a artistului flamand devine performativă într-o formulă complexă, vădit ironică. Cel mai recent spectacol, *booty Looting,* a fost prezentat în cadrul *eXplore dance festival* (15 septembrie – 21 octombrie 2012) care merită pentru acest lucru multe mulţumiri (tot *eXplore,* adică Andreea Căpitănescu, a adus, în 2010, pentru prima oară în România, un spectacol al lui Vandekeybus şi al companiei sale Ultima Vez, *Monkey Sandwich).* Spectacolul s-a jucat în noul spaţiu al *eXplore,* WASP (Working Art Space & Production) din Bucureşti. Într-o zonă cu clădiri industriale dezafectate, şantiere şi maidanezi (Timpuri Noi), show-ul lui Vandekeybus a adunat mai mulţi spectatori decît era fizic posibil (aproximativ 120) în fiecare dintre cele trei seri. Spaţiul s-a dovedit potrivit pentru performance-ul belgianului. Ceva din frusteţea locului a relaţionat bine cu acest show lucrat impulsiv, intuitiv, dar al cărui rezultat are rigoarea unei construcţii arhitecturale. *booty Looting* este un spectacol-puzzle în care dansul, teatrul, muzica şi fotografia sînt componente egale. Uimitor la Vandekeybus este că a gîndit că fotografia în timp real are potenţial performativ. Mai mult, el a pornit de la această idee. Ce surprinde o fotografie? Ce nu se poate fotografia? După un casting (ca pentru orice performer) de zece zile, a fost ales fotograful Danny Willems ale cărui instantanee imortalizează o secundă dintr-o situaţie scenică. În timp ce situaţia se consumă, fotografia proiectată pe un ecran o reconstruieşte din altă perspectivă, în altă viziune. În fond, fotografia transformă prezentul în trecut, îl consumă şi îl ficţionalizează. Privind fotografia, imaginaţia spectatorului reclădeşte subiectiv contextul iniţial, nu îl recreează mimetic.

Aparent, spectacolul lui Vandekeybus ar putea fi simplu de povestit: şase performeri interpretează diferite poveşti reale în timp ce sînt fotografiaţi. Exact de aici începe însă „minciuna" care complică show-ul pînă la saturaţie („unii spun că ar putea fi prea mult pentru un spectator obişnuit" – W.V., 13 octombrie, WASP). Poveştile sînt adevărate şi nu prea, personajele reale au biografii ficţionalizate, actorii devin personaje şi realitatea lor se accelerează în ficţiune. Tot ce începe ca adevărat se acumulează în exces şi dispare în imaginar. „Evoluţia e periculoasă dacă e prea rapidă. Prea multă senzualitate duce la pornografie. Prea multă informaţie face să fie dificil să fii diferit" – WV. De exemplu, în finalul spectacolului, frumuseţea Medeei/a vedetei care o joacă pe Medeea/actriţei care interpretează vedeta se descompune în hidoşenie, printr-un machiaj macabru.

Pe o structură de stand-up („talk-show" – W.V.) în care Jerry Killick este un *entertainer* care glisează prin memorie ca un evreu rătăcitor, *booty Looting* se concentrează asupra personalităţii vedetei de cinema Birgit Walter. Cu o carieră fabuloasă, această *femme fatale* rămîne în mentalul colectiv cu rolul Medeea. Dar ea joacă un rol sau Birgit Walter este chiar Medeea? Fascinat de această femeie, Jerry o recreează fanatic din memorie ca pe mit. Biografia ei devine fantastică, de exemplu, împrumută elemente din cea a lui Romy Schneider (pregătirea pentru un film care nu s-a mai făcut, în regia lui Clouzot). Lovitura de maestru este însă alta. Birgit Walter este actriţa care o interpretează pe Birgit Walter. Şi atunci, cine este personajul din spectacol?

Wim Vandekeybus analizează modul în care memoria trădează, influenţată de emoţie. Un personaj real, Birgit Walter este reconstruit din perspectiva unui fan, Jerry. Toate datele sînt amplificate, personajul devine mitologic, se ficţionalizează pînă la a fi de nerecunoscut. Memoria reconstruieşte biografia. La fel se întîmplă şi cu Joseph Beuys, unul dintre artiştii germani de avangardă care în spectacolul lui W.V. se prăbuşeşte cu un avion în Crimeea şi este salvat de tătari. Desigur, episodul nu există în viaţa reală a lui Beuys.

Prin urmare, Wim Vandekeybus ficţionalizează realitatea. „Jumătate din ceea ce spui trebuie să fie minciună, Jerry" – W.V. Ce e adevărat şi ce e fals? În ce mod memoria modifică lucrurile? Titlul spectacolului oferă şi el un indiciu în această direcţie: să înhaţi prada. Este exact ceea ce face fotograful – capturează momentul şi, prin asta, distorsionează memoria. Fotograful este creator de memorie pentru că el alege imaginea, perspectiva, personajele, poate omite ceva sau crea sensuri, relativizează realitatea. Vandekeybus oferă spectatorilor şansa de a vedea ce se întîmplă pe scenă şi, aproape în acelaşi timp, fotografia pe care Danny Willems o face acelei situaţii concrete. Momentul real şi ce păstrează memoria. Obiectiv şi subiectiv. Realitate şi distorsiune.

Spectacolul e ca un joc de domino. Tot ce se construieşte este deconstruit. Ca în *Meşterul Manole*. Oare chiar aşa este? Da şi nu. Vandekeybus spune că nu se poate dărîma tot căci astfel trebuie să reporneşti mereu de la zero. La fiecare deconstrucţie există o reacţie de la care se ridică următoarea construcţie. Arhitectură dramaturgică. „Gîndim mai mult decît dansăm" – W.V. În acest show, care a ridicat fotografia la rang de performance, există două feluri de a fotografia: direct, brut, în timpul acţiunii sau cu scenografie (panouri pictate), elaborat. Dar cele mai uimitoare fotografii nu le-a făcut Willems (mare fotograf şi o prezenţă scenică ludică, energetică, în ciuda celor 62 de ani pe care nu îi arată), ci copiatorul. Medeea îşi ucide copiii punîndu-le capul în scanner. Chipurile lor schimonosite sînt fotocopiate. Sunetul sec al scanner-ului marchează fiecare rictus al morţii. Fotografia ucide prezentul, îl execută.

Această relaţie construcţie-deconstrucţie se regăseşte şi în spectacolul belgienilor de la Needcompany, *Casa cerbilor* (prezentat în Festivalul Internaţional de Teatru de la Sibiu 2012), dar acolo nota predominantă era emoţia. În *booty Looting,* cheia este comicul inteligent. „Comicul trebuie zidit în ceva" – W.V. Şi Vandekeybus îl construieşte în fiecare scenă, ca un catalizator ori contrapunct.

Înaintea show-ului lui Vandekeybus a fost prezentat un altul, auster: *Exercise for Choreography of Attention „Point of no Return"* creat de Dalija Aćin Thelander şi Siniša Ilić. Unii spectatori au fost invitaţi să citească o carte, în timp ce ceilalţi îi priveau, apoi rolurile s-au inversat. Cartea prezintă construcţia unui performance, iar spectacolul pune problema ambivalenţei acestuia: cine este performerul – cel care citeşte sau cel care priveşte? Wim Vandekeybus reia ideea în *booty Looting*, amplificînd-o simfonic. Ca un arhitect al Turnului Babel.

Oana Stoica *este critic de teatru.*

PUBLICITATE

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Programul Operaţional Sectorial
"Creşterea Competitivităţii Economice"
2007-2013

Bucureşti, 31.08.2012

Comunicat de presă

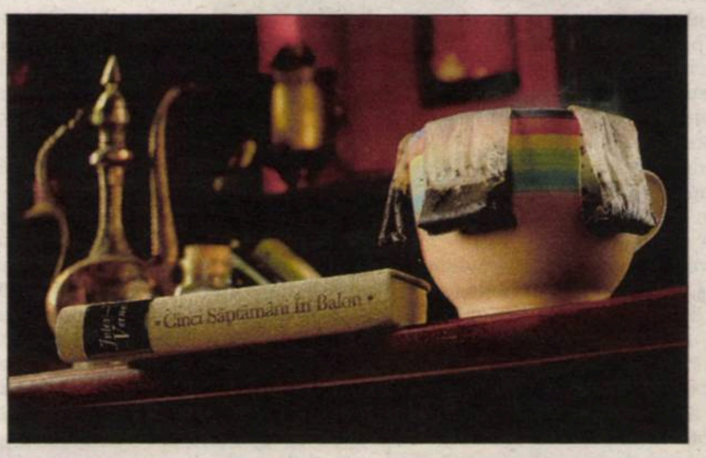

Prin implementarea proiectului **„Dezvoltarea spaţiului cultural virtual Cărtureşti"**
comunitatea cărtureşti.ro – librăria online **www.carturesti.ro**
are cea mai variată ofertă de produse culturale

Programul Operaţional Sectorial **„Creşterea Competitivităţii Economice"** -co-finanţat prin
FONDUL EUROPEAN DE DEZVOLTARE REGIONALĂ „Investiţii pentru viitorul dumneavoastră"

Detalii suplimentare puteţi obţine de la
Nume persoană contact Anca Dănilă, Funcţie: PR Cărtureşti,
Tel. 0732003059, Fax: 032.425.1480, e-mail: info@carturesti.ro

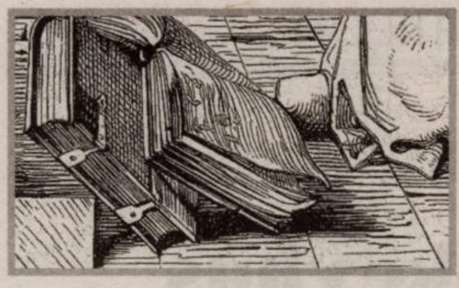

REGIMUL ARTELOR ŞI MUNIŢIILOR

Simona SORA

biograffiti

Meditaţia celor două steaguri

Nici un poliţist n-ar fi îndrăznit în urmă cu un an să bubuie cu pumnii şi picioarele într-o uşă din Hotel Universal la ora 6 dimineaţa. Pe atunci, în primii ani după 1990, studenţii din Universitate şi mai ales cei de la Litere care conduceau Liga erau lăsaţi în plata Domnului: puteau locui unde-şi găseau loc, fără vize şi fără mutaţii, puteau circula toată noaptea fără a fi controlaţi, puteau lipi afişe împotriva FSN-ului şi puteau urla pînă la epuizare în Piaţa Universităţii sau în propriul cămin, primit cadou. Abia după prima mineriadă – cînd şefii, dar şi pălmaşii Ligii au fost bătuţi crunt, batjocoriţi şi ţinuţi în puşcărie, la Jilava – poliţia şi-a regăsit vocaţia. Cam la trei săptămîni de la marele caft – cînd unii dintre locatari s-au potolit, alţii au plecat din ţară, iar cei care au putut au intrat în politică şi afaceri – poliţia venea în control, la primele ore ale dimineţii. Mergeau la fix, după ponturi colegiale, şi-şi făceau plinul, primind tot ce pica: bani, ţigări, alcool. Îl convocau şi pe domnu' Dincă, administratorul căminului Universal care-şi frîngea mîinile a neputinţă: Ce să fac eu, domne', îi zicea sectoristului, se adună ca şobolanii, noaptea, după ce io închid poarta, urcă pe geamuri şi prin curtea din spate. Ce să le fac? se văicărea, cu un aer neputincios, fostul recepţioner al tractirului socialist care-şi primise, fără greş, obolul şi pe cînd închiria cu ora fete venite de la ţară să fie servitoare la Bucureşti, dar şi acum cînd administra fostul hotel. Dacă îl priveai însă mai bine pe domnu' Dincă în timpul raidurilor matinale, vedeai cum îi străluceau ochii de maimuţă. Aşa, cu ajutorul poliţiei, afla cel mai repede şi de pe poziţii de forţă cum stăteau lucrurile cu adevărat pe moşia lui: cîţi locuiau în camerele mari de pe colţuri, cine cu cine şi-a schimbat mansarda cu balcon, cîţi ar trebui taxaţi dintre cei pe care nu-i mai văzuse vreodată în Universal. Ieşea în cîştig întotdeauna, chiar şi atunci cînd nu găseau decît vreun găinar de pe Covaci rămas *aici* după o beţie. Cu aerul lui pierdut şi cu spinarea încovoiată de greutatea întregului Universal, cu mirosul de ţigări amestecate şi vodcă proastă, cu privirile stinse şi rîsul gîlgîit din piept, domnu' Dincă era, de fapt, un strateg. Cine-l însoţea în biroul lui minuscul, străbătînd mai întîi culoarul îngust şi întunecos construit, în mod clar, mai tîrziu decît camera spre care ducea, putea vedea – în faţa biroului butucănos cu zeci de sertare, care ocupa tot spaţiul şi în care dispăreau ca prin farmec cartuşe de ţigări şi sticle cu coniac – o tablă metalică albă plină cu cifre, litere şi vagi figuri geometrice. O primise „de la ajutoare“ în primele zile după transformarea hotelului în cămin studenţesc şi o folosea – cu o intuiţie a mişcărilor subterane şi a surprinderii inamicului – ca un general de artilerie. Cînd privea tabla albă încărcată cu semne cabalistice, în mintea domnului Dincă se producea o mişcare sinusoidală care cuprindea, într-o singură moleculă încovrigată, întreg Hotelul Universal cu imensa pivniţă plină de cotloane în care îşi făcuseră cuiburi şobolanii cafenii, primul etaj cu camerele înalte, de petrecere, dar şi cu spălătoria, cel de-al doilea, identic, dar cu camerele vag renovate, la care dubla preţul din pornire, şi cel de-al treilea, cu mansarde şi balcoane sub acoperişul fierbinte, etajul plin de antene parabolice şi cu cîţiva stîlpi argintii care nu-şi schimbaseră culoarea de o sută de ani încoace şi despre care nimeni nu ştia la ce folosesc. Cînd privea tabla fosforescentă, domnu' Dincă ştia exact cum stau lucrurile în fiecare cameră din Universal: cît a dat fiecare, cine al cui e şi în ce an a ajuns, cînd pleacă unul şi vine altul, cînd se eliberează camera şi, mai ales, ce se va întîmpla cu camerele goale.

Căci existau, în Universal, cîteva camere închise, cîte una la fiecare etaj, care se deschideau cu o singură cheie. Cheia stătea mereu la administraţie, iar camerele minuscule erau construite exact deasupra biroului lui Dincă. După cîteva săptămîni de la cedarea istorică a Hotelului Universal, responsabilul din partea Ligii Studenţilor cu stabilimentul din Gabroveni, o fiinţă agilă, în pofida aspectului greoi şi care va face carieră mai tîrziu în serviciile secrete, îl somase pe Dincă să deschidă camerele goale. Trecu de uşa administraţiei, alunecînd într-o mîzgă roşiatică ce mirosea a carbid şi se îndreptă – tunînd, sau străduindu-se să tune cu o voce nazală şi spartă ce imita ecoul vocii generalului De Gaulle – spre camera luminată de la capătul culoarului. Ajuns în uşă, rămase cu privirea pironită pe tabla albă în care jucau desene complicate şi cifre divers colorate. În aerul toxic, pe care numai cineva bine antrenat îl putea respira, văzu un Dincă mic, pitit într-un colţ al cămăruţei, tremurînd epileptic din toate încheieturile, cu lacrimile şiroindu-i pe faţă. Istoria făcu înconjurul Universalului, Bazil cel agil povesti o bună perioadă cum Dincă se tîrîse afară din birou şi cum dispăruse pe poarta principală aproape fugind. Şi aşa, chestiunea cu camerele închise – la urma urmelor, ce se putea întîmpla în nişte coşmelii de doi pe doi? – fu uitată pentru un timp.

Cînd reapăru, domnu' Dincă era din nou stăpîn pe situaţia din Universal. Îl convocă nu doar pe responsabilul local din rezervaţia mansardată, dar şi pe doi dintre şefii mari ai Ligii, care, după închiderea balconului din Piaţa Universităţii şi după bătaia crîncenă aplicată de noii securişti deghizaţi în mineri, se potoliseră cu totul. Nu mai era mare lucru de făcut. Rămăseseră singuri şi cel mai simplu era, pînă una alta, să reactiveze o tehnică de pe vremea comunismului: subminarea din interior.

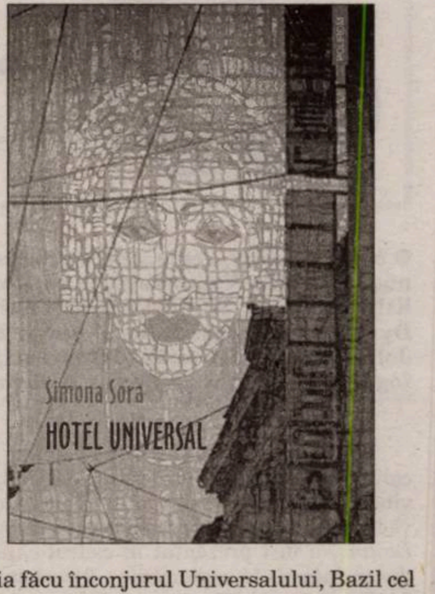

(fragment din romanul Hotel Universal, *în curs de apariţie la Editura Polirom)*

■ ■ ■

Aron BIRO

audio şi n-am cuvinte

Un efort lăudabil

● **Dead Can Dance, *Anastasis*, Play It Again Sam, 2012.**

DEAD CAN DANCE

The Serpent's Egg a fost una dintre primele casete pe care mi le-am cumpărat, la recomandarea rubricii muzicale din multidisciplinarul ziar *Jurnalul SF*, de la începutul anilor '90. Nu mai ţin minte cine ţinea rubrica, fusese introdusă cu menirea de a prezenta teme SF promovate prin muzică (gen *Ziggy Stardust* ori *2112)*, însă deviase destul de repede în a reflecta preferinţele personale ale rubricandului. Am trăit însă mereu frustrarea de a nu fi crescut odată cu Dead Can Dance. Am cumpărat majoritatea albumelor lor retroactiv, cînd trupa era deja un nume, mi-a fost recomandată mai mult decît am apucat să o recomand eu, n-am simţit bucuria de a o descoperi cînd nimeni nu auzise de ea şi de a o da mai departe. Dacă nu pun la socoteală concertul *Toward the Within*, interesul meu pentru trupă a fost contemporan doar cu albumul *Spiritchaser*, şi de acela am aflat fără să vreau, pe cînd eram convins că trupa nu mai exista. De fapt, chiar nu mai exista la momentul respectiv – Brendan Perry îşi începuse cariera solo, iar Lisa Gerrard începuse seria de coloane sonore (cu finalista la Oscar *Gladiator*, în colaborare cu Hans Zimmer).

În Anul Domnului 2012 avem, aşadar, un eveniment Dead Can Dance: *Anastasis* vine la 16 ani de la precedentul album şi se preconizează un mult aşteptat turneu mondial. Din păcate, ca şi în cazul „reformării“ Swans de acum doi ani, sună mai mult ca un proiect solo Brendan Perry, cu Lisa Gerrard invitată pe cîteva piese. Ceea ce nu e neapărat un lucru rău, albumele lui Perry au fost surprize deosebit de plăcute la vremea lor, însă jenează o anumită subţirime instrumentală a materialului, comparativ cu vremurile în care Dead Can Dance era o trupă în toată puterea cuvîntului, cu o impresionantă secţiune de percuţie etno şi o diversitate de idei dificil de cuprins cu doar două urechi. Deşi au folosit sintetizatorul încă de la debut, e pentru prima dată cînd se bazează pe el ca instrument surogat. Să dăm totuşi Cezarului ce e îi aparţine: Dead Can Dance cîntau world music pe cînd eticheta „world music“ nu se inventase. Apusul trupei, la finele anilor '90, se datorează, oficial, relaţiilor personale dintre cei doi protagonişti. Impresia mea a fost însă că în egală măsură a contat abuzul de evenimente world music (acompaniind ascensiunea sportului sau a culturii africane) şi discoficarea genului, provocată de remixişti ca Deep Forest ori Enigma. Venise o vreme în care Perry risca, şi nu cred că i-ar fi convenit, să fie comparat cu Harry Belafonte. Casa de discuri 4AD, care-i găzduise în acelaşi contingent cu Birthday Party şi Bauhaus, se vinde astăzi prin Bon Iver şi The National. Cîteva trupe (Vas, Arcana) au rămas fidele soundului etno-analogic al Dead Can Dance, dar n-au reuşit niciodată să depăşească statutul de locţiitori, aşa că revenirea grupului australian e binevenită măcar prin faptul că găseşte nişa pe care a creat-o încă slab reprezentată. Papucii de care s-au descălţat Dead Can Dance la finele anilor '90 au fost prea largi pentru cei care au dorit să-i încalţe. Nici măcar Gerrard şi Perry nu au încercat să-şi găsească reciproc înlocuitori.

Anastasis e un efort lăudabil în multe privinţe, dar sună totuşi ca un efort. Pe ici-pe colo se pot auzi frînturi din materialele solo ale lui Perry, rearanjate pentru a se potrivi în contextul noilor piese. Ambii protagonişti sună ca pe vremuri, cu voci inconfundabile, însă comoditatea cu care se bizuie pe sintetizatoarele perimate tehnic, în detrimentul instrumentaţiei autentice, nu are cum să nu-i dezamăgească pe fani. Aceiaşi fani vor găsi însă indulgenţa necesară, astfel încît să se bucure de material ca de o întîlnire de 20 de ani, de la care nu mai speri aventuri vibrante, ci te mulţumeşti cu bucuria revederii. Swans au lansat recent un nou album, mult mai consistent decît cel de relansare (cu care au testat dacă fanii îşi mai amintesc de ei). Să sperăm că Dead Can Dance vor urma o strategie similară.

Aron Biro *este autorul blogului aronbiro.blogspot.com.*

■ ■ ■

trei întrebări pentru

Adrian DESPOT

„Înfometaţi de muzică“

Te bucură sau te surprinde faptul că Viţa de Vie mai cîntă şi după 15 ani?

Mă surprinde şi mă bucură. Nu ne-am propus să ajungem pînă aici şi să realizăm toate aceste lucruri. Am primit tot ce ne-am dorit şi încă foarte mult peste. Am fost foarte norocoşi. Cred că în cazul nostru nu se aplică proverbul „Ai grijă ce îţi doreşti...“, ci mai degrabă „Unde dai şi unde crapă!“. Sîntem o anomalie a industriei muzicale.

S-au schimbat între timp motivaţiile voastre muzicale?

Am încercat să nu uităm nici o secundă motivele care ne-au împins iniţial către muzică şi să ne ghidăm mereu după ele. Sînt pure, constante şi nealterate. Atunci, în ziua întîi, nu exista dorinţa de a avea succes sau de a cîştiga mulţi bani. Stăteam la părinţi, nu aveam imagine de protejat, case de întreţinut sau copii de hrănit. Nu voiam decît să cîntăm şi să ne simţim bine cîntînd. Succesul a venit de la sine, banii – şi ei. La un moment dat, am realizat că pasiunea ne devenise meserie. Poate ar fi trebuit să schimbăm regulile jocului, însă am ales să facem muzică la fel ca-n prima zi, cu aceeaşi sinceritate, bucurie şi pasiune. Am lucrat tot timpul cu sufletul, nu cu mintea. *BusinessWise*, nu foarte înţelept, de multe ori am făcut foamea, însă cu toate astea sîntem aici de 15 ani, înfometaţi de muzică mai mult că niciodată.

Care ar fi cea mai mare pierdere şi cel mai mare cîştig al trupei după aceşti ani?

Ne-am pierdut inocenţa şi am cîrpit locul cu prejudecăţi. Asta este cea mai mare pierdere, atît ca oameni, cît şi ca muzicieni. Cei care ne cîntă versurile la fiecare concert sînt cel mai mare cîştig. Ei sînt dovada faptului că facem bine ceea ce facem şi motivul pentru care merită să mergem mai departe. De multe ori, afundaţi în depresii şi incertitudini, am fost la un pas de a abandona totul, însă ei ne-au scos de fiecare dată la suprafaţă. Lor le datorăm tot ceea ce înseamnă Viţa de Vie.

Viţa de Vie *se află într-un turneu prin ţară. Următorul concert (acustic) va avea loc sîmbătă, 3 noiembrie, la Casa de Cultură a Sindicatelor din Sibiu. Mai multe la eventim.ro.*

a consemnat Marius CHIVU

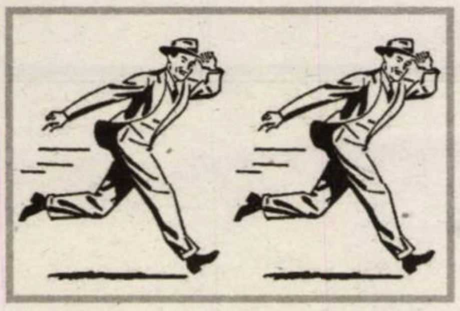

Andrei GORZO

dilematograf

Suleiman și Garrone

Alături de regizorul italian Matteo Garrone, regizorul și actorul Elia Suleiman – descris adesea de presă ca un Buster Keaton palestinian sau ca un Jacques Tati din Nazaret – a fost, anul acesta, invitat de onoare al Festivalului „Les Films de Cannes à Bucarest“. Plecat de tînăr din Israel, trăit mulţi ani la New York şi apoi la Paris, Suleiman s-a întors (nu de tot) în Nazaretul natal cu o viziune cinematografică extrem de cultivată – una care, după spusele lui, nu le-ar datora prea multe nici lui Keaton, nici lui Tati, ci mai degrabă unor scriitori şi gînditori ca John Berger, Edward Said şi Primo Levi. *Slapstick*-ul constituie, totuşi, principala formă în care îşi articulează atît identitatea de exilat (disociat de lumea la care, pe de altă parte, se tot întoarce), cît şi emoţiile sau ideile cu privire la sau inseparabile de condiţia de cetăţean palestinian al Israelului. E vorba despre genul de *slapstick* elevat în care acţiunea filmată este, uneori, mai puţin importantă (pentru obţinerea efectului comic) decît felul în care e pusă în cadru (în cazul de faţă, adesea fix şi adesea perfect perpendicular); de-aici comparaţiile cu Tati. Comparaţiile cu Buster Keaton se datorează fizionomiei şi ţinutei personajului jucat de Suleiman (şi identificat pe genericele de final ale filmelor cu iniţialele „E. S.“): mut şi impasibil, acesta dă un chip omenesc viziunii regizorale – e un *outsider* „de-al casei“, un „absent prezent“ (cum sună şi subtitlul celui mai recent lungmetraj al lui Suleiman – *The Time that Remains*, din 2009), capabil să vadă suprarealismul în ceea ce pentru localnici a devenit banalitate cotidiană. Pe scena marelui teatru al absurdului care este Israelul (lui Suleiman), E. S. evoluează ca un observator neimplicat, dar observaţia se împleteşte în fiecare film cu îndeplinirea unor îndatoriri filiale (atît în *The Time that Remains*, cît şi în filmul care îl precedă, *Intervenţie divină*, îi moare un părinte), iar uneori alunecă în visare cu ochii deschişi (cel mai spectaculos în acest sens e filmul din 2002, *Intervenţie divină*, cu ludicele, dar nu mai puţin provocatoarele sale fantezii teroriste). Cu alte cuvinte, arta lui Suleiman are şi o componentă de psihodramă (în primul lui lungmetraj, *Cronica unei dispariţii*, ea are şi o componentă de jurnal intim). De dramaturgia tradiţională încearcă, însă, să se ţină cît mai departe – chiar şi în *The Time that Remains*, care, fiind o saga de familie întinsă pe 60 de ani (de la fondarea statului Israel pînă în prezent), e, în mod inevitabil, un film mai legat narativ (pe calapodul clasic al unui *Bildungsroman* istoric) decît celelalte, deşi rămîne ferm-antipsihologic. Prin comparaţie, universul din *Intervenţie divină* (Nazaretul entropic pe care-l cartografiază Suleiman) nu-şi găseşte un centru (în persoana lui E. S. cel reîntors din exil) decît de la minutul 30 încolo; în măsura în care se poate vorbi şi înaintea acelui moment despre fire (sau măcar firişoare) narative, acestea nu se dezvoltă decît prin repetarea cu variaţiuni a unui număr de spaţii, acţiuni şi unghiuri de cameră. Pe scurt, Suleiman vorbeşte un idiom cinematografic foarte sofisticat, dar care în orice moment poate regăsi, pe durata unui gag (de exemplu, unul cu un tanc care urmăreşte, cu zgomotoase mişcări de turelă, fiecare pas al unui palestinian ce vorbeşte distrat la mobil, la cîţiva metri de ţeava sa), ceva din expresivitatea universal-accesibilă a marilor comedii mute.

> *O femeie şi un pitic homo care se dă drept hetero*
> *îşi dispută acelaşi bărbat.*

Aplicînd vechea distincţie pe care o foloseau criticii din „echipa de aur“ de la *Cahiers du Cinéma*, putem spune că, în timp ce Suleiman e un *auteur* în toată puterea cuvîntului, Matteo Garrone – celălalt invitat de onoare la „Les Films de Cannes à Bucarest“ – e doar un onorabil *metteur en scène*. În prima parte a deceniului trecut, prin filme ca *Il imbalsamatore* (2002) şi *Primo amore* (2004), el îşi crease o reputaţie festivalieră de „taxonomist neo-fassbinderian“ (apud *Village voice)* al genului de iubire care produce ştiri în tabloide. În primul film menţionat, o femeie şi un pitic homo care se dă drept hetero (şi care se ocupă cu împăierea animalelor) îşi dispută acelaşi bărbat mai mult frumos decît deştept (arma piticului o reprezintă banii; arma femeii – buzele ei îngroşate chirurgical). În cel de-al doilea film, un bărbat merge pînă în pînzele albe cu obsesia de a-şi face prietena să slăbească. De la asemenea studii de psihologie morbidă (executate în variante pastelate ale culorilor din tabloide) pe cîte două-trei personaje, Garrone avea să treacă, odată cu *Gomorra* (2008), la amplitudinea frescei (avînd ca subiect crima organizată) executate în stil exterior-observaţional. Noua lui reputaţie internaţională de neo-neorealist s-a consolidat, anul acesta, odată cu premiera canneză a filmului *Reality*, care la primul nivel e o dramă academic-neorealistă despre un om simplu care înnebuneşte aşteptînd să fie chemat la emisiunea *Big Brother*, iar la al doilea nivel (ceva mai provocator) e o parodie de parabolă religioasă, în care eroul, convins că se află în permanenţă sub supravegherea dumnezeului „Big Brother“, se aruncă frenetic într-o serie de fapte bune care-l aduc la sapă de lemn.

PUBLICITATE

tuxedomoon

LIVE

New Live Recordings project · Pledge now at www.pledgemusic.com/projects/tuxedomooninconcert

PLEDGE MUSIC

05 NOVEMBER 2012

THE SILVER CHURCH

BUCHAREST

presented by Liveland

DILEMA · zile nopţi · bewhere! · SAPTE SERI · VICE · BestMusic · iConcert.ro · Hype Street · metropotam.ro · URBAN.ro · orașul meu · METALHEAD · B365.RO · beatfactor.ro · INFO MUSIC · IQads

PUBLICITATE

Enciclopedia ilustrată a copiilor

14,99 lei ZIAR+CARTE

De luni, 5 noiembrie „Atlasul lumii"

Urmează „Ştiinţe. Univesul", luni, 12 noiembrie

BIBLIOTECA adevărul

NUMAI CU ZIARUL adevărul

„Vorbim de fragilitate, dar ce e dincolo de ea?“

– *interviu cu Mircea CANTOR* –

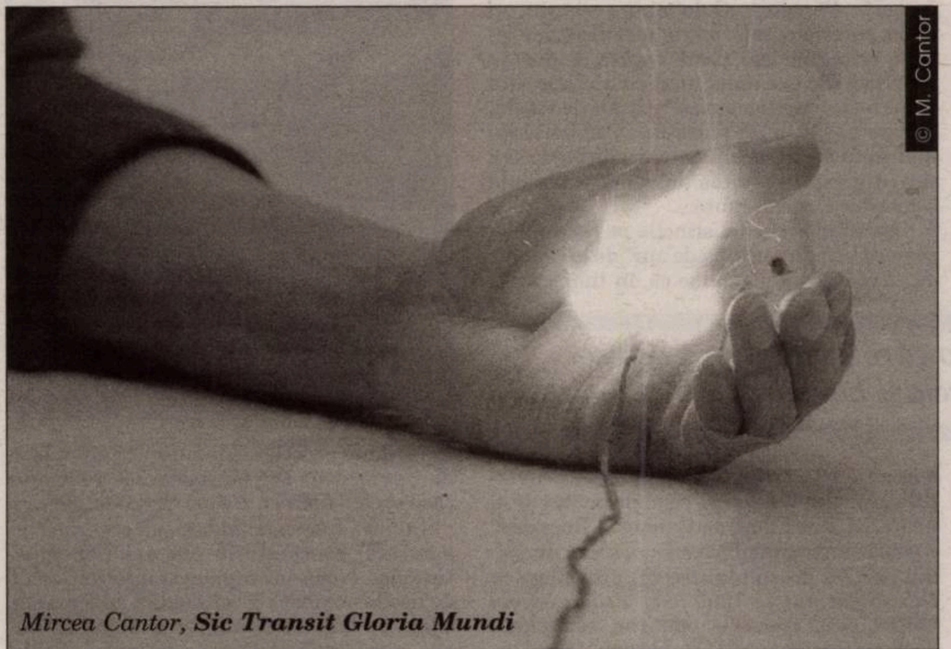

© M. Cantor

Mircea Cantor, ***Sic Transit Gloria Mundi***

E suprarealist şi se întîmplă în mijlocul Parisului, lîngă Luvru, în Grădinile Tuileries, pe o ploaie vioaie: instalaţia dumneavoastră reprezentînd o casă maramureşeană din lemn, în mărime naturală, tocmai este montată de un grup de meşteri, lucrători în lemn, veniţi din România. Se intitulează Prag resemnat. *De ce?*

Arată o stare a lucrurilor, în faţa cărora ne resemnăm, de parcă nu mai avem forţa să le rezistăm. Motivul principal, casa tradiţională românească, îl port în mine din 2007, de cînd tot umblu prin Maramureş: m-a impresionat acest *savoir faire* românesc, lucrul cu lemnul, inevitabil sînt lucruri care te influenţează. În realitate, sînt case pe ducă, pe care le cumpără străinii, le dezmembrează, iar în locul lor apar tot felul de palate. Motivul *funiei,* pe care l-am mai folosit pe poarta mea, e reprodus pe bisericile de lemn din Maramureş, dar nu numai acolo, ci şi în zona mea, în Bihor, erau *funii*. Simbolul trimite la un fel de unitate, de solidaritate şi de consolidare a unei comunităţi. Funia o întîlneşti, evident, şi la alte civilizaţii, culturi, începînd cu babilonienii, egiptenii, apoi culturile europene, şi vorbeşte de ceva care se leagă, se ţine împreună. Am luat motivul şi am vrut să-l duc mai departe. Am ambalat cu ea toată casa.

Aţi încins casa...

Exact, am încins-o, aşa cum te încingi la brîu cu o funie. Şi are şi dublă semnificaţie în româneşte. E o casă abandonată, dar e o casă frumoasă. E o frumuseţe tragică.

De ce e o casă abandonată? Aţi încins-o cu brîul, dar ea se destramă...

E pe cale să se destrame, ca tot mai multe modele care aveau o legitimitate socială. Azi nu mai contează să ai familie, contează să reuşeşti mai mult decît e reuşita de a avea o familie. Nu mai contează să ai familie, ci contează dacă eşti sau nu cunoscut. E un dezechilibru profund. În imaginea casei există un lucru puternic vizual. Cînd te gîndeşti la o casă, ai în minte un pătrat şi un triunghi. Ce adaugi la această imagine? Nu e doar o joacă. Există evident o notă etnografică, dar şi ceva care poate rezona, la nivel subconştient, cu anumite rădăcini pe care toţi le avem, indiferent de cultură.

La vernisajul de la Centrul Pompidou spuneaţi că expoziţia de acolo, urmare a premiului Marcel Duchamp în 2011, este portretul dvs. la 35 de ani. Fiecare lucrare include, artistic, obsesiile dvs. Ce vă nelinişteşte la 35 de ani?

Sînt de fapt preocupări şi sînt experimente. Nişte căutări care devin nelinişti, cum spuneţi, dar trebuie să aibă şi ceva *catharsis* în ele. Temele sînt legate de fragilitatea corpului, a vieţii, a acţiunilor noastre. Sînt lucruri legate de putere şi de relativitatea puterii – care azi e, mîine nu e. Arată şi preocuparea de a transcende dincolo de toate aspectele pe care le vedem. Vorbim de fragilitate, dar ce e dincolo de ea? Vorbim de gloanţe, dar ce e dincolo de violenţa care se exprimă prin ele? Viziunea mea e, pînă la urmă, în limbaj. E un proces de rafinare în arta vizuală. Limbajul verbal nu e atît de cizelat.

În lucrarea video Sic transit gloria mundi *asistăm la o ceremonie misterioasă: un cerc de femei îngenuncheate, cu palma întinsă, primesc din partea unei alte făpturi un fir căruia i se dă foc şi care arde într-o clipită. Fundalul sonor e dat de ritmul obsedant şi tensionat de toacă, cea de la mănăstirea Putna. E firul vieţii? Fragilitatea timpului care ni se dă şi forţa care stă în incandescenţa sa?*

Important e să glosăm cît vrem, pentru că sînt lucruri care ne ating pe fiecare în parte. Da, am plecat de la secvenţa adevărată, care există şi astăzi la Vatican, în care călugărul vine în faţa papei şi arde firul spunînd *„Sic transit gloria mundi“ (Aşa trece gloria lumii).* M-am întrebat ce-i cu acest gest care se întîmplă încă aidoma în secolul nostru. Am pornit de la el pentru că era vorba despre prima mea expoziţie la Roma, unde filmul a fost prezentat, pentru prima oară de altfel, la Muzeul Contemporan de Artă. Mi-am dat seama că există o altă condiţie a noastră ca oameni, care ne aminteşte în mod foarte direct de efemeritatea şi de trecerea acestei lumi – şi anume *cerşetorul*. O figură prezentă din Antichitate pînă astăzi în diferite contexte şi limbaje, literatură, pictură, în *Biblie,* e o figură centrală şi profundă. Ne arată condiţia noastră, a tuturor. Nu trebuie să stai cu mîna întinsă pe stradă cerşind, sau în faţa bisericii, ca să te numeşti cerşetor. Noi sîntem cerşetori din naştere, cerşim dragostea mamei, iubirea

Nu mai contează să ai familie,
ci contează dacă eşti sau nu cunoscut.

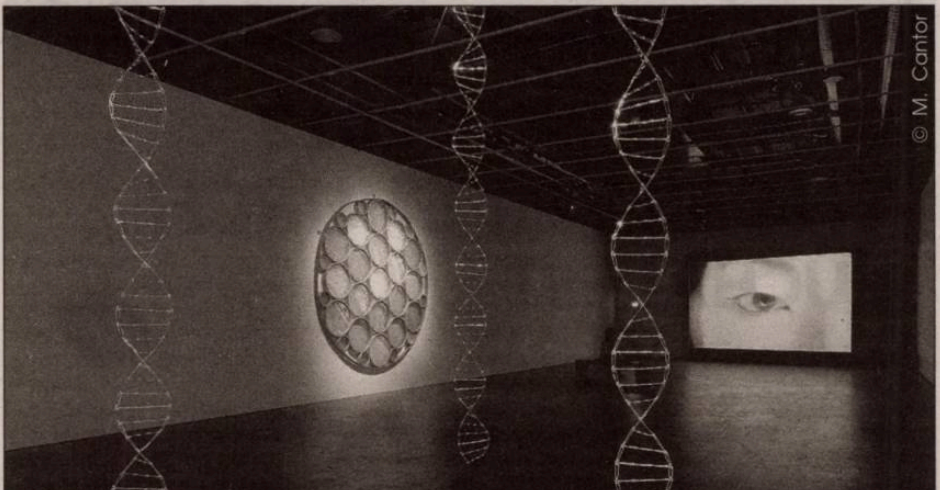

© M. Cantor

Mircea Cantor, ***Epic Fountain & Don't Judge***

Fundal de Franţa, contur de România

Mircea Cantor, portretul artistului la 35 de ani

Mircea Cantor nu mai are nevoie de România. România îl urmează însă, orice ar face el, artist al lumii, care, la 35 de ani, ascultă cu un zîmbet de adolescent victorios cum ministrul francez al Culturii, Aurélie Filippetti, îi mulţumeşte la vernisajul expoziţiei personale de la Centrul Pompidou că, în urmă cu 15 ani, a plecat din ţara sa şi a ales Franţa ca scenă de formare şi de exprimare artistică.

În Grădinile Tuileries s-a ridicat o casă tradiţională maramureşeană, încinsă cu un brîu sculptat direct în lemnul cald al pereţilor. Pentru Centrul Pompidou, unde expoziţia personală deschisă pînă în ianuarie 2013 e urmarea premiului Marcel Duchamp decernat în 2011, Mircea Cantor a imaginat o instalaţie uriaşă – o *rosace,* asamblată din site de cernut făina. Obiectul simplu, esenţial, luat cu sine din universul familial, e aşezat într-o configuraţie care îl arată desăvîrşit universal, cu încărcătură metafizică. Parabola poetică *Aşa trece gloria lumii* are drept fundal sonor toaca de la mănăstirea Putna. România i-a rămas atît de puternic în fiinţă încît se impune ca o fatalitate.

Mircea Cantor face parte dintre acei aleşi care-şi urmează rostul pe pămînt, oriunde, oricînd: acela de a *crea,* cu încăpăţînare, cu un soi de autism în faţa lumii care se dărîmă. Iar obiectele sale artistice, stranii poezii vizuale, sînt decantarea lumii în splendida ei destrămare. Mircea Cantor nu mai are nevoie de România, dar vibrează în continuare la toate maledicţiile acesteia, ca un seismograf calibrat pentru nelinişti, semnale de alarmă, nonsens. Pentru România de astăzi, autistă tocmai faţă de artişti, creatori care au ştiut să-i sublimeze dimensiunea universală – precum, între alţii, Mircea Cărtărescu –, internaţionalul Mircea Cantor, celebru şi modest, e cel mai frumos exemplu că identitatea românească nu poate fi o directivă a culturii de stat. Cel mai mare serviciu adus românilor care trăiesc în afara ţării (şi care s-ar afla, spune-se, în pericol de a-şi pierde identitatea românească!) ar fi ca instituţiile româneşti să fie lăsate să aibă competenţa necesară pentru a promova doar artă, artişti, scriitori de talent şi atît. O sită supranaţională cerne oricum zgura de aurul fin. Pe scena internaţională, la scara unei vieţi, sita e piaţa, gustul momentului, confruntarea cu valorile canonice. La scară de generaţii, sita e proba timpului. Degeaba o ciuruim nervos, ca să treacă mai mult, mai repede, tot.

O sită ciuruită e cea mai violentă imagine a eşecului – spune Mircea Cantor. (**C. H.**)

PUBLICITATE

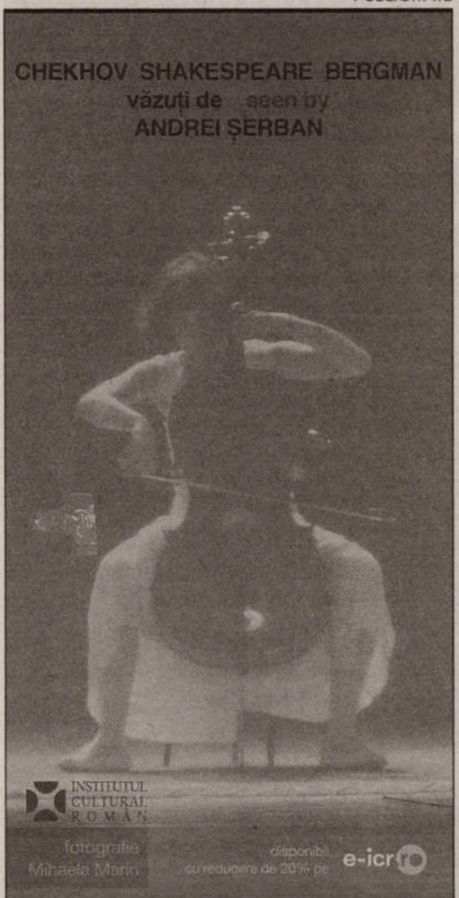

CHEKHOV SHAKESPEARE BERGMAN
văzuți de seen by
ANDREI ȘERBAN
INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN
fotografie Mihaela Marin
disponibil cu reducere de 20% pe
e-icr.ro

Nu-mi vine să cred că, după atîţia ani, reuşim fulgerător să facem paşi în urmă.

celor din jur, cerşim mîncare. Cînd ne e foame, urlăm – e o formă de a cerşi, în fond. Cînd apare prima dorinţă e o formă de a cerşi. Între a cere şi a cerşi diferenţa e de o muchie.

Există un personaj care nu pare să cerşească. Femeia din mijlocul cercului care împarte aţa-dinamită tuturor cerşetoarelor.

E pentru mine un contrast. Vanitatea, mîndria se află de partea celei care dă. Dar ce dă? Ceva care trece. Dă un fir pe care îl aprinde după aceea. Contrastul între umilinţa cerşetorului şi vanitatea celui care dă. Nu ştii dacă va fi primit darul. Ce ai în inima ta? Rămîne o deschidere.

Practic, între cei care cer şi cei care dau relaţia nu are loc. Toată viaţa cerem şi dăm, e un comerţ fără nici un profit? În filmul dvs. nu există o comunicare între a cere şi a da.

Nu vreau să soluţionez relaţia. Eu sînt acolo ca să pun probleme, să trag un semnal de alarmă. Miza este de a fi capabil să dau un răspuns vizual, artistic. Nici nu vreau să fie comunicare. Comunicarea e între tine şi film, se întîmplă în tine.

Într-o altă instalaţie, ca o mandală uriaşă, aţi folosit site de cernut, unele fiind găurite de gloanţe. Aţi plecat iarăşi de la un obiect esenţial, simplu, direct.

Sita e a cerne şi a discerne. Limba română are subtilităţi pe care obiectele mele artistice le poartă şi transcend. O sită găurită e însă ceva fatal. E imaginea fatalităţii. Sita e găurită prin natura ei de filtru. Cînd e ciuruită, e atît de violent, încît e un impas total. Verbul „a ciurui“ înseamnă „a distruge“.

În Epic Fountain *aţi închipuit trei coloane de o eleganţă luminoasă, torsade de trei metri, care respectă spirala ADN-ului. Cînd te apropii, constaţi că sînt formate din ace de siguranţă aurite, puse cap la cap. ADN-ul e obsesia dvs. fertilă...*

E pragul umanităţii. De aici vor merge toate, spre bine sau spre rău. Cînd începi să manipulezi genomul uman, al fiinţelor, lucrurile vor devia şi va fi fatal prin comparaţie cu ce ar putea fi benefic. Pentru că n-avem o disciplină interioară, o conştiinţă înaltă, care să ne permită să controlăm ca lucrurile să se îndrepte spre bine. Acul de gămălie m-a inspirat. Acul de siguranţă care ţine lucrurile împreună şi care e un obiect antic, străvechea fibulă reinventată în secolul al XIX-lea. Obsesia care domneşte azi este *Security*. Nu, n-avem nevoie de siguranţă. Noi avem nevoie de o libertate, una interioară pe care n-o avem şi pe care o defulăm în libertinisme.

Văd aici şi o metaforă a violării misterului care sîntem. Ne vrem cît mai previzibili.

Şi cît mai manipulabili. Să nu striveşti corola de minuni a lumii a lui Blaga. Da, eu pun aceste întrebări. E o responsabilitate morală a artistului să o facă.

În acest moment, în Franţa, România pare să aibă cea mai joasă cotă de imagine. Dvs., artist recunoscut, preţuit, premiat, o simţiţi?

O simt. Prin unele remarci mi se aduce aminte de această imagine dezastruoasă... În acelaşi timp, eu vin cu forţa mea artistică şi asta reuşeşte să transcendă aceste maledicţii politice.

În ce fel comentaţi dvs. aceste maledicţii?

Ce se întîmplă în România e halucinant. Reacţia mea este de stupefacţie: ciupeşte-mă ca să ştiu că nu visez. Nu-mi vine să cred că, după atîţia ani, reuşim fulgerător să facem paşi în urmă. OK, schimbi lucruri. Dar de ce te atingi de cele care funcţionează?

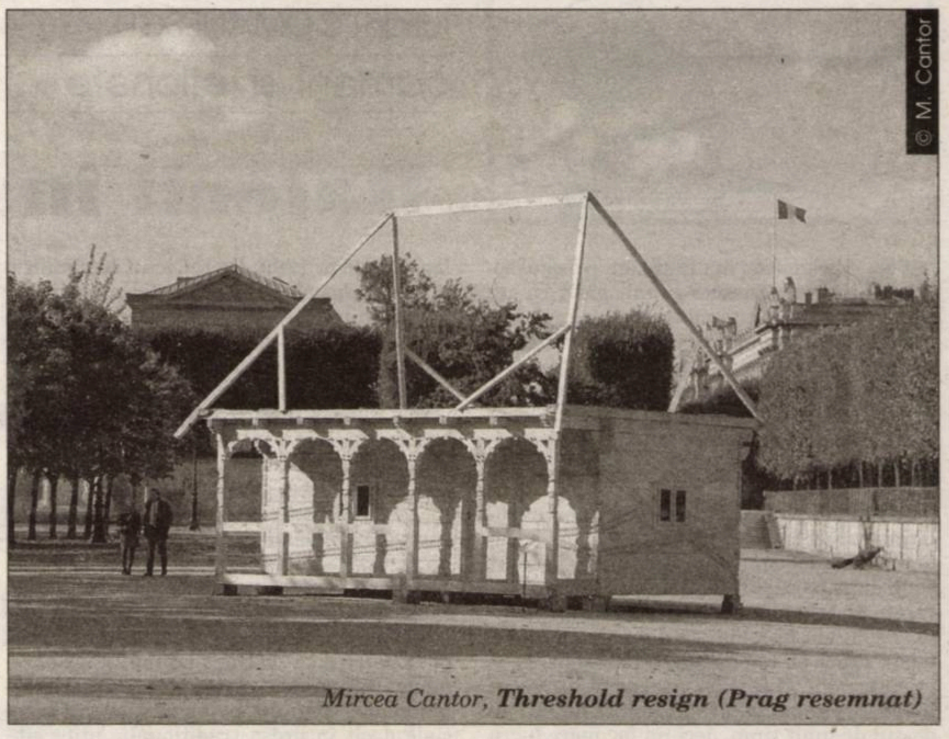

Mircea Cantor, **Threshold resign (Prag resemnat)**

Care vi se pare că este regresul cel mai vizibil din ultimele luni?

Felul în care în trei luni de zile s-a reuşit năruirea imaginii culturii române în străinătate, faţă de anii în care s-a încercat totuşi o construcţie. Vorbesc de imaginea prin cultură. În politică n-am avut niciodată o altfel de imagine. Chiar înainte de scandalul politic al acestei veri, în clişeele şi minţile franceze, România era un cuib nesigur, de oameni profitori, corupţie etc. Nu zic că în Franţa n-ar exista, dar ai şi partea cealaltă, a legalităţii, care e mai accentuată şi care contrabalansează. Dar pe teritoriul culturii asta e catastrofal. Cînd vezi că oameni precum Cristian Mungiu, Cristi Puiu, Andrei Şerban – oameni care se consideră a fi elita culturii române actuale – au luat poziţie fermă şi, în ciuda acestei poziţii, actuala conducere nu se autosesizează, asta arată rea-voinţă. Sînt cuvinte cu mult mai murdare care ar putea fi folosite, şi spun doar atît – e rea-voinţă. Dacă aceşti oameni, care au adus României – cultural vorbind – imaginea cea mai pozitivă, dacă aceşti oameni sînt nemulţumiţi de ceea ce se întîmplă, atunci întrebarea mea este: tu pe cine contezi, pe cine vrei să mulţumeşti?

a consemnat Cristina HERMEZIU

■ ■ ■

Preţ: 49,9 lei

Efectul facebook de David Kirkpatrick
Colecţia Portrete

Autorul combină tehnologia, statistica, economia, politica şi naraţiunea într-un stil accesibil. El pleacă de la istoria reţelei de socializare Facebook şi prezintă modul în care aceste reţele ne influenţează viaţa, făcând radiografia celei mai de succes afaceri specifice secolului XXI.

Preţ: 39 lei

Aurul nebunilor de Gillian Tett
Colecţia Anchete

Cum o echipă de tineri bancheri de la JP Morgan a revoluţionat lumea finanţelor, inventând produsul-miracol care anula riscul de neplată în cazul creditelor.

Cum a fost distrus acest vis de lăcomia băncilor concurente şi cum au sărit în aer toate pieţele financiare de pe planetă. În 2009, autoarea a câştigat pentru această carte premiul *Financial Book of the Year*.

Preţ: 25,9 lei

Mă dor strămoşii
de Patrice Van Eersel
Colecţia Ecologia Interioară

O colecţie de interviuri cu specialişti în psihogenealogie. Punctul de plecare al acestei noi orientări: o mare parte din nevrozele şi problemele cu care ne confruntăm se regăsesc în nevrozele şi problemele altor membri ai familiei.

Preţ: 24 lei

Cioran. Ejaculări mistice
de Stéphane Barsacq
Colecţia Portrete

O biografie atipică a lui Cioran care pune problema trecutului său legionar. În ce măsură cinismul său dizolvant şi auto-dizolvant, obsesia lui de a descifra masca iluzorie şi tragică a lumii în care trăia, nu este de fapt rezultatul negării de sine a unui om care a renunţat la trecutul său legionar?

Preţ: 39 lei

***Dumnezeu călătoreşte întotdeauna incognito* de Laurent Gounelle**
Colecţia Ecologia interioară

Scrisă ca un roman poliţist, această poveste a drumului către sine poate fi a oricăruia dintre noi.

Autorul ne aduce în atmosfera Parisului pe timp de vară şi ne face să ne întrebăm: cum ne-am putea depăşi inhibiţiile, temerile şi condiţionările pentru a părăsi un drum ce nu ne mai convine?!

Preţ: 35 lei

Cronici din San Francisco
de Armistead Maupin
Colecţia Romane

O incursiune în America anilor '70, *Cronici din San Francisco* prezintă episoade din viaţa locuitorilor oraşului care încearcă să îşi traiască liber pasiunile, iubirile şi diversele orientări sexuale. Primul opus dintr-o serie de 8 volume, tradusă în 11 limbi şi vândută în peste 6 milioane de exemplare.

Preţ: 37,9 lei

Maica Domnului anunţă Apocalipsa
de Pierre Jovanovic
Colecţia Anchete

O anchetă de fond asupra dereglărilor climatice, asupra apariţiilor majore ale Maicii Domnului şi a mesajelor de la Fatima.

Jovanovic demonstrează falsitatea declaraţiilor Vaticanului, făcute cu scopul de a evita panica în rândul credincioşilor.

Preţ: 37,9 lei

Blythe Masters, de Pierre Jovanovic
Colecţia Anchete

Blythe Masters, „cea mai puternică femeie de pe planetă, a inventat armele financiare de distrugere în masă“ *(The Guardian)*

O anchetă asupra persoanei din umbră de la JP Morgan care a dus la ruina băncilor, inventând *cesiunea riscului de insolvenţă*. Aflăm astfel cauzele dezastrului economic fără precedent prin care trecem şi ce ne rezervă viitorul.

www.philobia.ro

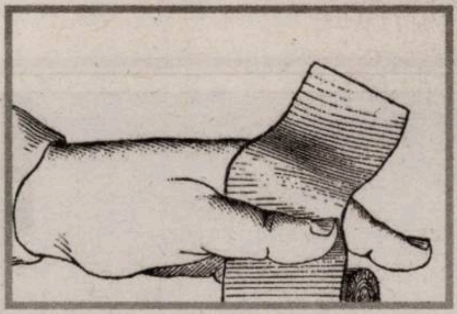

Iulian COMANESCU

oameni și **etichete**

Haterii în actualitate

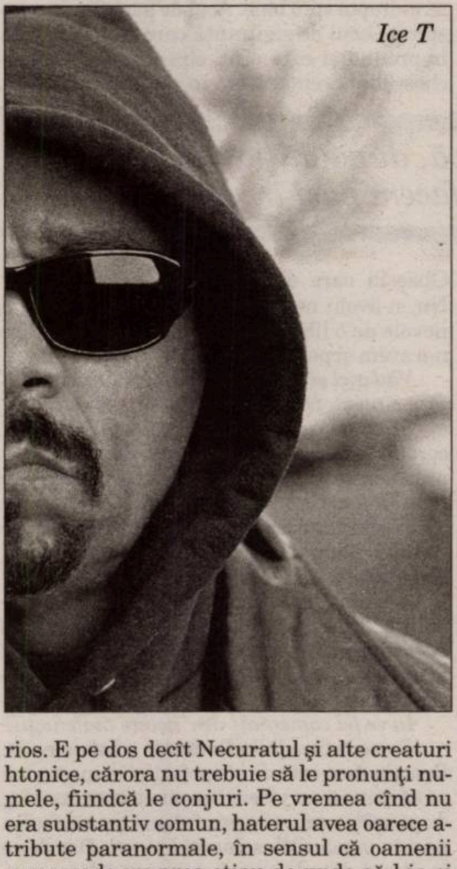

Ice T

Pe nesimțite, în ultimii ani peisajul social românesc s-a îmbogățit cu un nou personaj public, preluat sub formă de clișeu din engleză: haterul, cel-care-urăște. Specie nu foarte răspîndită, el a ajuns totuși la proeminență prin obiectele urei lui, de regulă personaje mai cunoscute decît el și care dispun de canale de comunicare publică, pe care eventual s-au referit la el.

Trebuie să încep prin a spune că subiectul a fost discutat de Liviu Mihaiu la Radio Guerrilla acum vreo săptămînă, la scurt timp după ce dădusem peste cuvînt cînd editasem un text al lui Ștefan Mako din *The Industry*. Liviu m-a luat ca din oală cu un telefon, exact pe tema asta, a haterilor, în emisiunea lui. O să citez neelegant din mine însumi, spunînd în primul rînd că haterii au destul de mult timp, deci nu fac mare lucru în viață, fiindcă altfel n-ar avea atenția și disponibilitatea necesare pentru a se preocupa de alții. În al doilea rînd, haterii prin vocație nu sînt o specie chiar atît de pernicioasă, deși probabil că i-ar dori pe toți cei din jur arșice. A urî pe toată lumea – și a o arăta public – scade bineînțeles greutatea a ceea ce spui despre fiecare. Dar, în plus, oamenii politici știu foarte bine – iar Traian Băsescu a aplicat multă vreme cu succes – faptul că dușmanii te poziționează. Atunci cînd ești în colimatorul a două-trei varietăți de astfel de plevușcă, te poți alege, curios, cu o reputație bună. Există, desigur, consumatori de gunoi verbal care s-ar putea să fie interesați de toate prostiile cîte se spun despre tine, dar în principiu nu aceștia contează; dimpotrivă, acest gen de balamuc îi catalizează în jurul tău pe cei decenți, chiar dacă tăcuți.

Dar, în fine, cînd s-au născut ei, haterii, și cum s-au răspîndit printre noi? Nu sînt o specie cu vechime nici în lumea anglo-saxonă. Dicționare academice, ca Merriam-Webster, nu înregistrează cuvîntul ca atare, dar eforturi colective gen Urbandictionary.com l-au consemnat prin 2003. Ultima sursă spune că haterul a apărut inițial în muzica rap, printre altele într-o piesă a lui Ice T de prin 1999. De reflectat la similitudinea cu *dușmanii mor,* ăia din manele.

Din hip hop, haterul a trecut natural în online. Aici, are, vorba altui cîntec, și cu ce: blogurile și forumurile sînt medii pe care poți intra și le poți folosi foarte ușor, pentru a exprima diferite lucruri, cum ar fi faptul că X sau Y e un idiot, care merită să moară în chinuri. De la un punct încolo, a fost clar că personajele cu acest gen de *Weltanschauung* se încadrează într-o categorie, pentru care s-a găsit și numele pe care îl discutăm.

Sursele de limbă engleză mai asociază cuvîntul și cu o expresie, *„haters gonna hate“*, în care hater e, cum se zice, subiect intern, adică ceva asemănător cu ceea ce se petrece cu „vremea vremuiește“, în română. Dar, în orice caz, în România, el e răspîndit mai degrabă pe bloguri și rețele sociale decît în presa tradițională, atîta cîtă mai e. Un *research* pe care l-am făcut cu o mașinărie disponibilă pe mediaIQ.ro arată că, în ultimele șase luni, haterul avea numai 289 de mențiuni pe site-uri de publicații și televiziuni naționale, față de 1179, pe platforme sociale (tweet-uri, comentarii de Facebook, forumuri). Comparativ, numele subsemnatului apare de 44 de ori în mass-media, față de 19 ori, în comentarii.

În română, haterul se ocupă, spun cîteva bloguri, de hatereală. Sau hătereală, fiindcă diacriticele sînt incerte pe Net. Se ține uneori de mînă cu hipsterul (în ideea că acesta detestă diferite lucruri, cum ar fi pe Fuego) sau troll-ul (care scoate userii de Net din minți, dar la modul dezinteresat, dacă se poate spune așa). Prin iulie, în acest an, *Academia Cațavencu* considera *haterul* un trend, lucru care spune destule și despre ceea ce se-ntîmplă în momentul de față în țară, unde varianta lipsită de *glam* a haterului e simpatizantul de partid. Nu de alta, dar vorbim de un simpatizant care se caracterizează mai ales prin ură, născută din convingerea că unul din cele două blocuri politice dominante ale momentului îl va duce de rîpă, deci e musai să-l voteze pe celălalt.

Cu haterul se întîmplă însă un lucru curios. E pe dos decît Necuratul și alte creaturi htonice, cărora nu trebuie să le pronunți numele, fiindcă le conjuri. Pe vremea cînd nu era substantiv comun, haterul avea oarece atribute paranormale, în sensul că oamenii cumsecade nu prea știau de unde să-l ia și cum să nu calce în petele de *hate* pe care acestea le lăsa în spațiul public. Atunci cînd a devenit categorie, ba chiar din import, a fost destul de clar că asta-i viața, *haters gonna hate*. Sau, cu o referință mai cultă, era pe cînd nu s-a numit, azi îl numim și nu e.

Iulian Comanescu *este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

■ ■ ■

---

trecerea prin reviste

● L'EXPRESS (25 octombrie 2012)

Aflăm din publicația franceză că editorii de presă (italieni, germani și francezi) sînt uniți pentru a obține bani de la motoarele de căutare și în special de la Google, pentru a putea finanța presa online. Astfel, au decis să-și intensifice acțiunile pentru a promova o dezvoltare perenă a presei și să impună o lege prin care motoarelor de căutare să li se perceapă o anumită taxă. Scopul urmărit este accentuarea competitivității presei digitale și asigurarea dreptului tuturor cetățenilor la accesul liber la informații de calitate. De aceea, editorii au decis să susțină proiectele legislative din domeniul proprietății intelectuale și se vor reuni la Roma în zilele următore să discute cum se poate regla această situație. Intenția, potrivit membrilor celor trei organizații reprezentative, este de a crea relații economice echilibrate între titularii de drept asupra conținutului informației și mediile tehnologice și vizează cel mai mare motor de căutare, Google. E clar că mediul digital cîștigă tot mai mult teren în defavoarea printului, iar editorii estimează că presa online din aceste trei țări, în acest moment al dezlănțuirii crizei, face posibil accesul la informațiile de interes general, atît de esențiale în vitalitatea democrațiilor. Forțați, așadar, de împrejurări, editorii italieni și francezi apelează la guvernele și parlamentarii lor să pună în practică măsuri indispensabile pentru a asigura o cît mai bună difuzare a informației în mediul virtual. Guvernul german a adoptat, la sfîrșitul lui august, un proiect de lege care prevede ca motoarelor de căutare să li se perceapă un comision care să ajungă la editorii de presă care o să-și dezvolte platformele online. Urmează inițiative similare în cazul editorilor italieni și francezi. (**A. M. S.**)

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe **sticlă**

Cum e poporul, și televizorul

Avem tendința să judecăm lumea după măsurile propriei noastre persoane. Așa cum sîntem și gîndim credem că sînt și gîndesc și cei din jurul nostru. Desigur, conștientizăm că oamenii sînt diferiți, chiar foarte diferiți, dar trebuie să facem un efort să și simțim asta. De cele mai multe ori, în virtutea inerției, avem impresia că toți ceilalți văd lumea înconjurătoare la fel cum o vedem și noi. Uităm că vezi, de fapt, ceea ce ești.

În fine, poate că nu e cazul să vorbesc despre „noi“ și să mă rezum la mine: eu așa funcționez. (Iată, chiar și folosirea abuzivă a lui „noi“ dă seama de asta.)

Așa stînd lucrurile, am scris de multe ori că televiziunile își bat joc de noi prin programele pe care ni le oferă, că ne tratează ca pe niște proști. Asta pentru că eu însumi mă simțeam insultat de nivelul precar al unor emisiuni, de manipulările vizibile de la o poștă, de personajele primitive care-mi erau date drept model la televizor și mă iluzionam că așa se simt și ceilalți telespectatori. Erau lucruri evidente pentru mine și nu stăteam să mă gîndesc că nu sînt la fel și pentru ceilalți.

Pentru mine, de exemplu, e evident că o televiziune ca Antena 3 nu e deloc credibilă, că singurul rost al celor de acolo e să-l sape încontinuu pe Băsescu, spre folosul patronului lor, Dan Voiculescu, și că nu deservirea interesului public îi animă pe ei. Rating-urile Antenei 3, care plasează această televiziune pe primele locuri în top, îmi arată că sînt foarte mulți care nu gîndesc deloc așa. Ba, mai mult, în discuții, unii vin cu argumentul „imbatabil“: *așa este, așa ziceau aseară la Antena 3!* La fel, Ion Rațiu împărțea, în primăvara lui '90, bani falși și droguri manifestanților din Piața Universității, pentru că așa scria în nu știu ce gazetă.

De asemenea, pentru mine e evident că B1 TV e tot un fel de Antena 3, dar cu semn schimbat. Faptul că nu are audiențe mari ține doar de erodarea popularității lui Băsescu. Altfel, are și acest post fanii lui. Lumea se împarte în alb și negru și cine nu e cu noi e împotriva noastră. Nu contează nuanțele, iar exercitarea spiritului critic nu poate însemna decît trădare. În România de astăzi, nu poți fi decît „băsist“ sau „anti-băsist“, doar pe aceste coordonate se agregă adevărul. Adevărul fiecărei tabere, desigur.

> *În România de astăzi, nu poți fi decît „băsist“ sau „anti-băsist“.*

Am constatat cît de diferit vedem realitatea și recent, cînd am citit comentariile din coada unei cronici la filmul *După dealuri* de Cristian Mungiu, din adevarul.ro. Mie mi s-a părut un film impresionant, care vorbește convingător despre o tragedie umană și despre niște realități din România de astăzi (lucruri care *chiar* s-au întîmplat). În comentariile de pe adevarul.ro, Cristian Mungiu era terfelit cu tot felul de cuvinte porcoase, pentru că a îndrăznit să vorbească în filmul lui despre niște fapte negative din România. Iată ce i-a enervat pe conaționalii noștri: „În America și nu numai sînt lucruri mult mai urîte și domn Mugiu-bulangiu nu le vede. Vede România cu ce e mai rău în ea. Poate ar trebui să vadă și să transmită ceea ce este bun și frumos. Așa ar fi un exemplu de educație pentru această nație.“ – am ales un comentariu mai *soft,* pentru că sînt multe altele ireproductibile.

Prin urmare, nu ne deranjează că unele televiziuni nu fac decît să ne asmută pe unii împotriva altora, prin orice mijloace, în primul rînd manipulîndu-ne. Nu ne deranjează că ne sînt oferite drept model figuri ca Gigi Becali sau nu știu ce prostituată din așa-zisul *show-biz*. Ne deranjează însă că Mungiu ne arată un fapt petrecut în România mileniului trei și-i reproșăm că nu vrea să educe nația.

Oamenii care gîndesc astfel sînt majoritari în România, deci aceasta este, de fapt, țara lor. Iar programele televiziunilor sînt construite după chipul și asemănarea celor mulți. Să le felicităm, deci, că și-au adecvat mesajul la mediu.

■ ■ ■

Marius CHIVU

Cum se plantează o pădure

– powered by *Tăşuleasa Social* –

Totul a început cu o simplă invitaţie şi, cum sînt cam îndărătnic şi destul de sceptic, ţin minte că a fost nevoie de ceva muncă de convingere ca să merg taman pînă la poalele muntelui Tăşuleasa, aproape de Pasul Tihuţa, acolo unde membrii asociaţiei, ajutaţi de cîţiva voluntari, au construit un campus pentru tinerii care, într-un avînt ecologic romantic, vor să salveze Mama natură de natura umană.

Între timp am locuit în acel campus ca o tabără de creaţie pentru cercetaşi, i-am cunoscut pe oamenii implicaţi cu pasiune şi talent în acest proiect, am văzut mii de voluntari muncind şi, mai nou, m-am alăturat acţiunilor lor schimbînd, precum în versurile proletcultiste de altădată, pixul cu sapa. Tăşuleasa Social este mai mult decît o poveste ong-istă de succes, este un basm real în care mii, zeci de mii de copii şi tineri harnici şi entuziaşti întind pădurilor o mînă de ajutor. În cei trei ani de cînd sînt „tăşulist“, am văzut proiectul crescînd şi ducînd la bun sfîrşit acţiuni tot mai îndrăzneţe şi mai importante (despre care *Dilema veche* a scris în mod constant); a devenit parte din viaţa mea şi din felul în care percep acum natura şi oamenii. În fiecare an aştept cu nerăbdare să fiu invitat la acţiunile lor, iar drumul nu mi se mai pare atît de lung. Pentru că acum, vorba cîntecului, *I'm a believer!*

Pentru că acum, vorba cîntecului,
I'm a believer!

Tăşuleasa Social. The Beginnings

Înfiinţată în 2001 în Bistriţa-Năsăud, Asociaţia Tăşuleasa Social – condusă de Alin Uhlmann-Uşeriu, un tip din genul celor discret-providenţiali, oricum unul dintre cei mai harnici, mai generoşi şi mai dedicaţi oameni pe care-i cunosc – a început prin a-i învăţa pe elevii de la liceele din zonă ce înseamnă şi de ce e important să fii voluntar. Asociaţia şi-a propus să schimbe mentalităţile tinerilor şi să-i implice în problemele de mediu de lîngă casele, satele, oraşele lor. Şi au făcut de toate în aceşti 11 ani: au oferit peste 100.000 de cadouri de Crăciun familiilor defavorizate social din Bistriţa-Năsăud, Bihor şi Mureş; au distribuit medicamente (în valoare de peste 1.000.000 de euro) pentru spitale, centre sociale şi aziluri de bătrîni; au participat la renovarea şi dotarea şcolilor şi a grădiniţelor rurale; au vaccinat copiii împotriva hepatitei; i-au ajutat pe sinistraţii inundaţiilor, dar, mai ales, au conştientizat comunităţile de efectul dezastruos al defrişărilor abuzive şi necontrolate şi al depozitării deşeurilor în natură, de importanţa reciclării, astfel că, în următorii ani, au desfăşurat ample acţiuni de împădurire, ecologizare şi programe de educaţie ecologică. Adică cam tot ceea ce statul nu e în stare să facă.

Rezultatele, în cifre, ale campaniei „Verde 003“, derulate la nivel naţional, sînt impresionante: cîteva mii de voluntari au adunat 70 de tone de gunoi de pe munţi, din păduri şi din albiile rîurilor, au curăţat 450 de kilometri de maluri de apă şi, pînă în prezent, au plantat peste 160.000 de puieţi. În urma programului „Paşaportul verde“, spre exemplu, aproape toţi localnicii din Poiana Negri, Lunca Ilvei şi judeţele Suceava şi Bistriţa-Năsăud reciclează plasticul. În cei 11 ani de activitate, asociaţia a implicat în acţiunile sale peste 11.000 de voluntari, dintre care 3500 au venit şi în campus, în taberele educative.

© M. Restea

Dar asta nu e totul, pentru că apropierea constantă de arte a transformat acest proiect de voluntariat într-un Tăşuleasca Social-Art Campus, unde se adună, an de an, tot mai mulţi lideri de opinie şi artişti: violonistul Alexandru Tomescu, pianistul Horia Mihail, trupa Urma şi Ada Milea vin şi le cîntă tinerilor voluntari; Marcel Iureş pune în scenă *one-man show*-uri; Cosmin Bumbuţ a fotografiat majoritatea acţiunilor, iar imaginile sale au ajuns expoziţii; lucrările caricaturistului Ion Barbu au personalizat decorul din campus; iar scriitorii Attila Bartis, Mircea Cărtărescu, Dan Coman, Ana Dragu, Marin Mălaicu-Hondrari, Florin Iaru, Dan Lungu şi Cecilia Ştefănescu, precum şi jurnaliştii Eugen Istodor, Radu Naum şi Cătălin Ştefănescu sau sportivul Ivan Patzaichin au vizitat campusul, au scris despre şi au participat la acţiunile asociaţiei.

Pedagogia pădurii

Momentul în care Tăşuleasa Social a devenit pentru mine familiarul „Tăşu“ s-a întîmplat anul trecut, cînd asociaţia şi voluntarii ei au plantat, săpat şi construit o pădure şi un lac ca o sala de clasă în aer liber unde ţi se predă tot ce trebuie ştiut despre pădure. Alături de (ceilalţi) copii m-am dat cu tiroliana peste lac, m-am învîrtit printr-un labirint construit în perimetrul celui mai gros copac din lume, apoi m-am plimbat şi de-a lungul celui mai înalt copac din lume reconstituit pe orizontală, am cîntat la un xilofon din lemn, am verificat momentele importante ale Istoriei cu fiecare inel al unui trunchi de stejar secular în secţiune, am învăţat ce trebuie făcut cînd te muşcă o viperă şi cum deosebeşti un molid de un brad, am sărit la groapa de nisip egalînd recordul vulpii sau am învăţat să cînt (vorba vine!) din frunză... şi multe altele.

„Pădurea Pedagogică“ se întinde pe o suprafaţă de trei hectare, conţine 34 de elemente practice care îi ajută pe tineri să înţeleagă relaţia apei cu oamenii şi pădurea, îi învaţă diferitele specii de copaci, rolul fiecărui animal în natură şi relaţia tuturor acestor elemente cu omul, îi învaţă la ce sînt bune lemnul şi apa sau cum pot fi folosite în mod responsabil, dar le vorbeşte şi despre energiile alternative produse de vînt, apă şi soare, precum şi despre cultura organizaţională, respectarea regulilor şi respectul faţă de mediu. Pînă acum, 1300 de copii şi tineri din Dorna Candrenilor, Vatra Dornei, Suceava, Bistriţa, Cluj, Bacău şi Bucureşti, dar şi din Germania, Turcia, Spania, Finlanda, Anglia, Franţa şi Olanda au făcut în „Pădurea Pedagogică“ training despre natură.

Tăşuleasa Social funcţionează
ca o şcoală alternativă despre natură.

© M. Restea

Anul acesta nu m-am mai dus la Tăşu să văd ce se mai face (ce-i drept, m-am mai dat o dată cu tiroliana peste lac), ci m-am dus să fac eu însumi ceva. În urmă cu două weekenduri, pe 20 octombrie, alături de scriitorii Dan Coman, Ana Dragu şi Dan Lungu, regizoarea Ivana Mladenovic, fotografii Mircea Reştea şi Andrei Dăscălescu (şi autor al unui documentar despre Tăşu), muzicienii Maria Răducanu, Pedro Negrescu şi formaţia Robin and The Backstabbers, plus alţi 400 de copii şi tineri voluntari din Bistriţa, Dorna Candrenilor, Vatra Dornei, Bucureşti şi Cluj, am ajuns cu toţii, dis-de-dimineaţă, pe un deal din Şieu Măgheruş (Bistriţa Năsăud), unde am plantat împreună 8000 de puieţi de stejar, paltin şi salcîm. După acest efort colectiv de împădurire, Maria Răducanu şi Pedro Negrescu, apoi şi Robin and The Backstabbers ne-au cîntat în aer liber, la poalele dealului, lîngă puieţii proaspăt plantaţi, sub un soare de toamnă aproape dogoritor. A fost cel mai frumos concert *open air ever*, continuat seara, în campusul Tăşu, la lumina focului de tabără.

Măcar în paranteză fie spus, împădurirea, precum şi celelalte proiecte au fost posibile datorită parteneriatului pe termen lung cu Coca-Cola HBC România; Don Lothrop, un investitor american privat, fiind celălalt important susţinător al asociaţiei. Ţin să spun asta pentru că doar 80% din banii de sponsorizări ajung la ONG-urile din ţară, iar legea sponsorizării este oricum atît de prost făcută, încît, dacă o echipă de fotbal îşi poate afişa sponsorul pe bannere, ONG-urilor li se interzice acest lucru. Laura Sgîrcitu, coordonator Responsabilitate Socială la Coca-Cola HBC România, a vorbit, la conferinţa de presă ţinută sub nişte copaci, despre „strategia de a crea nuclee de societate civilă responsabile“, iar Don Lothrop, îndrăgostit pînă peste cap de România („cel mai frumos din Europa“), s-a arătat entuziast de felul singular în care asociaţia „găseşte punctul comun prin care îi uneşte pe români“. Alin Uhlmann-Uşeriu, mintea & sufletul asociaţiei, a vorbit din nou despre comportamentul abuziv faţă de pădure – se estimează că după '89 au fost tăiate ilegal peste 40.000 de hectare –, despre faptul că amenda pentru o căruţă de copaci tăiaţi ilegal este mai întîi un avertisment, apoi o sumă echivalentă cu cea pentru nepurtarea centurii de siguranţă şi despre proiectul de lege care ar scădea vîrsta de tăiere a copacilor de la 120 la 80 de ani. Iar primarul din Dorna Candreni a sprijinit, ca şi în alte dăţi, acţiunea, 280 de copii voluntari provenind, de altfel, din comunitatea locală, căci, din fericire, Tăşuleasa Social funcţionează ca o şcoală alternativă despre natură, unde copiii din zonă (inclusiv ai hoţilor de lemne) sînt educaţi prin programele „Pădurii Pedagogice“ (cursurile durează pînă la şapte zile), unde sînt învăţaţi cum şi de ce e esenţial să coexiste cu copacii. În cifre, numai în ultimul an, 1300 de copii din toată ţara au participat la 25.000 de ore de training despre pădure.

Am devenit voluntar datorită oamenilor de la Tăşu, „acest SMURD ecologist“, după cum bine l-a descris Dan Lungu, tovarăşul meu de plantat salcîmi.

Pe dilemaveche.ro puteţi vedea o galerie foto de importanţă pentru istoria literaturii române: scriitorii Marius Chivu, Dan Coman, Ana Dragu şi Dan Lungu dînd cu sapa şi plantînd puieţi. Mai multe la tasuleasasocial.ro.

LA SINGULAR ȘI LA PLURAL

Cu ochii-n 3,14

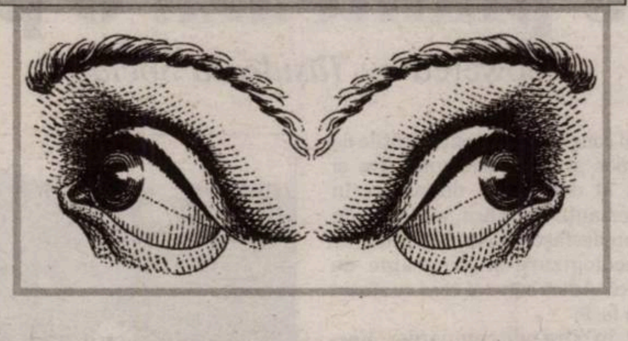

NU ȘTIAM CĂ REDUCEREA VITEZEI PENTRU A TRAVERSA MOMENTE RUȘINOASE NU PREA ARE NICI UN EFECT ASUPRA FETELOR NĂSCUTE LA 2 DIMINEAȚA

■ *„Aş dori să-i rog pe toţi prietenii mei, oriunde ar fi, să copieze şi să-mi distribuie starea timp de o oră şi să ofere un moment de sprijin pentru toţi cei care au probleme de familie, sănătate, loc de muncă, griji de orice fel şi care au nevoie să ştie că cineva este interesat de ei. Sper să văd starea pe «pereţii» tuturor prietenilor mei, ca sprijin moral!“* Nu ştiam că Facebook-ul a ajuns un soi de scrisoarea Sfîntului Anton, pe care o primeai prin poştă, pe vremuri, ca să o dai mai departe şi să-ţi meargă bine. Nebănuite sînt căile stării! (**A. P.**)

■ Primarul oraşului Paris vrea să propună noi reglementări cu privire la circulaţia auto. În viitorul apropiat, viteza maximă admisă va fi de 30 km/h. Deocamdată, proiectul e încă departe de a fi adoptat. Însă dezbaterea publică e încinsă. Cei mai vehemenţi sînt, fireşte, şoferii. Autorităţile au explicat că, de fapt, viteza medie de circulaţie la Paris e de 18 km/h: maşinile rulează mai mereu foarte încet, accelerează, preţ de cîteva secunde, pe culoarea verde, pînă la 50 km/h, apoi merg iarăşi încet, în coloană. Reducerea vitezei maxime de rulare nu ar mări timpii petrecuţi în trafic, dar ar reduce numărul accidentelor. Polemica e în toi şi mai mult ca sigur – dat fiind că e vorba de Paris – totul va culmina cu o grevă. O grevă a şoferilor – asta însemnînd că nici un şofer nu se mai urcă la volan. Sună promiţător. (**M. M.**)

■ Discuţie în trei despre inaugurarea podului de la Calafat-Vidin, prevăzută pentru mai 2013: „Sper ca împreună cu Boiko să fim aici în prima maşină pentru a traversa podul“, a spus Ponta. „Şi cu comisarul Hahn“, a punctat premierul Boiko Borisov. „Eu voi veni cu bicicleta“, a spus Hahn. (**L. V.**)

■ Am deschis radioul pe 25 octombrie dimineaţa, de ziua Armatei Române, şi m-au invadat nişte voci fornăitoare aparţinînd unor istorici militari. Ofiţeri. Eu nu pricep ce fel de meserie e asta. Cum adică „istoric militar“? Eşti militar sau eşti istoric? Ce fel de militar eşti? Te lupţi pînă la ultima picătură de sînge cu istoricii turci pentru a stabili cine a bătut la Podul Înalt? Şi ce fel de istoric eşti? Dacă scrii că armata română a avut multe momente ruşinoase eşti împuşcat ca defetist? Apropo, şi agitatul ăla de Mircea Dogaru, aripa paramilitară a USL, tot genul ăsta de ofiţer cu propaganda a fost. Şi ultima dilemă: există undeva vreo facultate care mai produce istorici din ăştia militari sau a fost doar o modă sovietică şi vom scăpa de ei pe cale naturală? (**C. G.**)

■ Se pare că Omega 3 nu mai este atît de benefică, în fapt, spun nişte cercetători americani, nu prea are nici un efect asupra organismului. Oare ce ni se pregăteşte pentru colecţia de toamnă-iarnă a panaceelor? (**S. G.**)

■ Observ, pe la rubricile meteo de la televiziuni, că a intrat în uz formula „sînt *n* grade *în termometre*“. Nu, fetelor (că altfel nu pot pentru ca să zic), gradele nu sînt în termometre, căci dacă ar fi, rubricile ce cu atîta graţie prezentaţi s-ar numi „Cum va fi vremea în termometre“. (**M. V.**)

■ Uma Thurman, protagonista din *Kill Bill,* a anunţat numele fiicei sale recent născute: Rosalind Arusha Arkadina Altalune Florence Thurman-Busson. Am zis eu că am fost discriminată atunci cînd, în secolul trecut, taică-meu a vrut să mă numească Ana-Maria Simona şi funcţionara de la ghişeu i-a spus că e prea mult. Parcă aş cere cuiva nişte daune… (**S. S.**)

■ Jurnaliştii de la *The New Yorke*r şi-au imaginat cum ar fi arătat postările lui Jean-Paul Sartre dacă ar fi avut un blog: „Sîmbătă, 11 iulie 1959, 2,07. M-am trezit singur la 2 dimineaţa. Trebuie să fie un Dumnezeu. Nu se poate să nu fie. Vreau să-mi fac un blog. Luni, 27 iulie 1959, 4,10. Am mîncat cu Merleau-Ponty în această după-amiază în Saint-Germain-des-Prés. Am fost mirat să aflu că el şi-a făcut un blog de fotografii şi sceptic pentru că mi-a povestit că toate fotografiile lui sînt identice: un pisoi singuratic se uită în gol în timp ce o ploaie infernală cade dintr-un cer vid… Îmi spune că a avut 16.000 de vizualizări într-o zi. Marţi, 10 noiembrie 1959, 12,05. Se împlineşte o lună de cînd n-am mai scris pe blog. N-am nici un chef să mă scuz. Dacă l-am făcut pentru mine însumi de ce sînt atît de afectat că numărul de vizualizări a scăzut atît de mult? Aceste impulsuri contradictorii – autocritica şi aprobarea celorlalţi – se anulează de la sine. E paradoxul esenţial al timpului nostru“. Nu ştiu dacă blog-ul lui Sartre ar fi avut un mare succes, dar *Greaţa* ar fi scris-o sigur şi în vremurile noastre. (**A. M. S.**)

PE LA CASELE ADULTE, NOSTALGIA SE MĂSOARĂ ÎN IDEI PE TERMINATE ȘI TRANSFERATE (CU TOT CU COȘ) DIN SECOLUL XXI LA TÎRGU JIU

■ Încercînd să accesez un site despre medicamente, primesc următorul mesaj, în loc de „This page cannot be displayed“: „Aţi ajuns la sfîrşitul Internetului! Dacă credeţi că aceasta e o eroare, nu este. Sînteţi aici, fiindcă aţi fost online prea mult şi/sau n-aţi avut nimic mai bun de făcut. (…). Acum stingeţi computerul şi mergeţi afară să vă jucaţi“. Iau mesajul în serios: închid computerul şi mă pregătesc să ies afară, dar vremea e urîtă şi ceilalţi copii sînt toţi pe la casele lor, pe net. Ce-ar trebui să fac?! (**A. P.**)

■ Cînd a fost anunţat că a primit Premiul Nobel pentru Medicină pe 2012, japonezul Shinya Yamanaka tocmai îşi repara maşina de spălat. Reprezentantul guvernului japonez care l-a anunţat că cercetările sale asupra reprogramării celulelor adulte au fost premiate a hotărît să-i facă încă un cadou: o nouă maşină de spălat. Măcar ca să-l consoleze pe medicul japonez că a împărţit premiul de un milion de euro cu un biolog britanic. (**S. S.**)

■ Sylvia Kristel, actriţa din seria *Emmanuelle,* a murit săptămîna trecută stîrnind nostalgia, cel puţin, a băieţilor din generaţia mea care, datorită ei, am aflat că există şi alte filme în afară de *Star Wars*. Eu şi verişorii mei am băut un pahar de vin în memoria personajului Emmanuelle, icoana adolescenţei noastre postdecembriste. Cum îmbătrînim! (**M. C.**)

■ Mai nou, totul se măsoară în porţii, inclusiv prosoapele. În toaleta unui restaurant ecologic sîntem sfătuiţi, într-un anunţ, să fim atenţi cît consumăm din porţia de prosop. Noroc că s-a dovedit destul de generoasă. (**I. P.**)

■ „Oile au rostul lor. Oaia este un animal minunat, nu degeaba, chiar şi în *Biblie,* Domnul însuşi este comparat cu oaia. Nu de oi se încurcă ideile. Hai să ne vedem, care avem idei, de idei, care avem oi, de oi şi să cîştigăm alegerile“, a spus Crin Antonescu, pe Realitatea TV, ca răspuns la declaraţiile făcute de Călin Popescu Tăriceanu referitoare la candidatura lui Gigi Becali pentru alegerile parlamentare pe listele USL. E drept, oile sînt tare minunate, mai ales cînd stau frumuşel în turmă, urmîndu-l ascultătoare pe lupul cel mare şi rău. (**P. M.**)

■ Pe vitrina unui *dealer* auto scria că, pe lîngă nu ştiu ce preţ promoţional, „se dă“ un plin de benzină cadou. Acum cîţiva ani, promoţiile parcă promiteau benzină pe un an sau chiar mai mult. „Căderea“ e din cauza crizei financiare sau pentru că petrolul e pe terminate? (**M. V.**)

■ Două dintre cele trei punkeriţe ale trupei Pussy Riot au fost găsite vinovate de „huliganism motivat de ură religioasă“ şi transferate, separat, în două închisori extrem de dure, foste colonii de prizonieri. Rusia, această superputere a lumii, vulnerabilă în faţa chitărilor a trei fete de douăzeci de ani! (**M. C.**)

■ La Piaţa Sudului, în geamul unei prăvălii, acest anunţ: „Pierdut broască ţestoasă cu tot cu coş, coşul de culoare alb cu albastru. Ofer recompensă substanţială“. (**D. S.**)

■ Săptămîna trecută s-a produs cea mai mare spargere a unui muzeu de artă din secolul XXI. Nişte hoţi au avut nevoie de doar cîteva minute pentru a sparge muzeul Kunsthal din Rotterdam de unde au furat şapte picturi de Gauguin, Matisse, Meyer de Haan, Picasso, Monet şi Lucian Freud în valoare de peste 300 de milioane de euro. Abia aştept filmul. (**M. C.**)

■ Rubrica „3,14 cu Andrei Marga“ continuă. Azi, despre inaugurarea Institutului Cultural Român, filiala Oltenia, de la Tîrgu Jiu. Gazeta *Pandurul* comentează: „Faptul că sediul ICR va fi la Tîrgu Jiu este strict legat de prietenia dintre şeful Institutului Cultural Român, Andrei Marga, şi preşedintele Senatului universităţii tîrgujiene, Adrian Gorun“. Şi eu care credeam că era legat de prietenia dintre Andrei Marga şi Constantin Brâncuşi. (**L. V.**)

PUBLICITATE

JOHN MAYALL
Invitat HARRY TAVITIAN
Producator PHOENIX

Sala Palatului

Duminica, 11 noiembrie 2012, ora 20:00

Biletele se gasesc pe www.bilete.ro si in oficiile Postei Romane semnalizate Bilete.ro, in reteaua eventim, pe www.eventim.ro, magazinele Germanos, Orange, Vodafone, Domo si la Sala Palatului

Biblioteca „ASTRA" SIBIU

Biblioteca „ASTRA"
- SIBIU -

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul IX ■ nr. 456 ■ 8-14 noiembrie 2012 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

Oana STOICA

rosencrantz & co 17

ANDREI PLEŞU

„Avantajele partizanatului“

pagina 3

IULIA BADEA-GUÉRITÉE

„Obiectivitatea, o dictatură a bunului-gust“

pagina 13

SoNoRo festival
love unlimited

Despre Festivalul SoNoRo

pagina 21

Meseria de spion

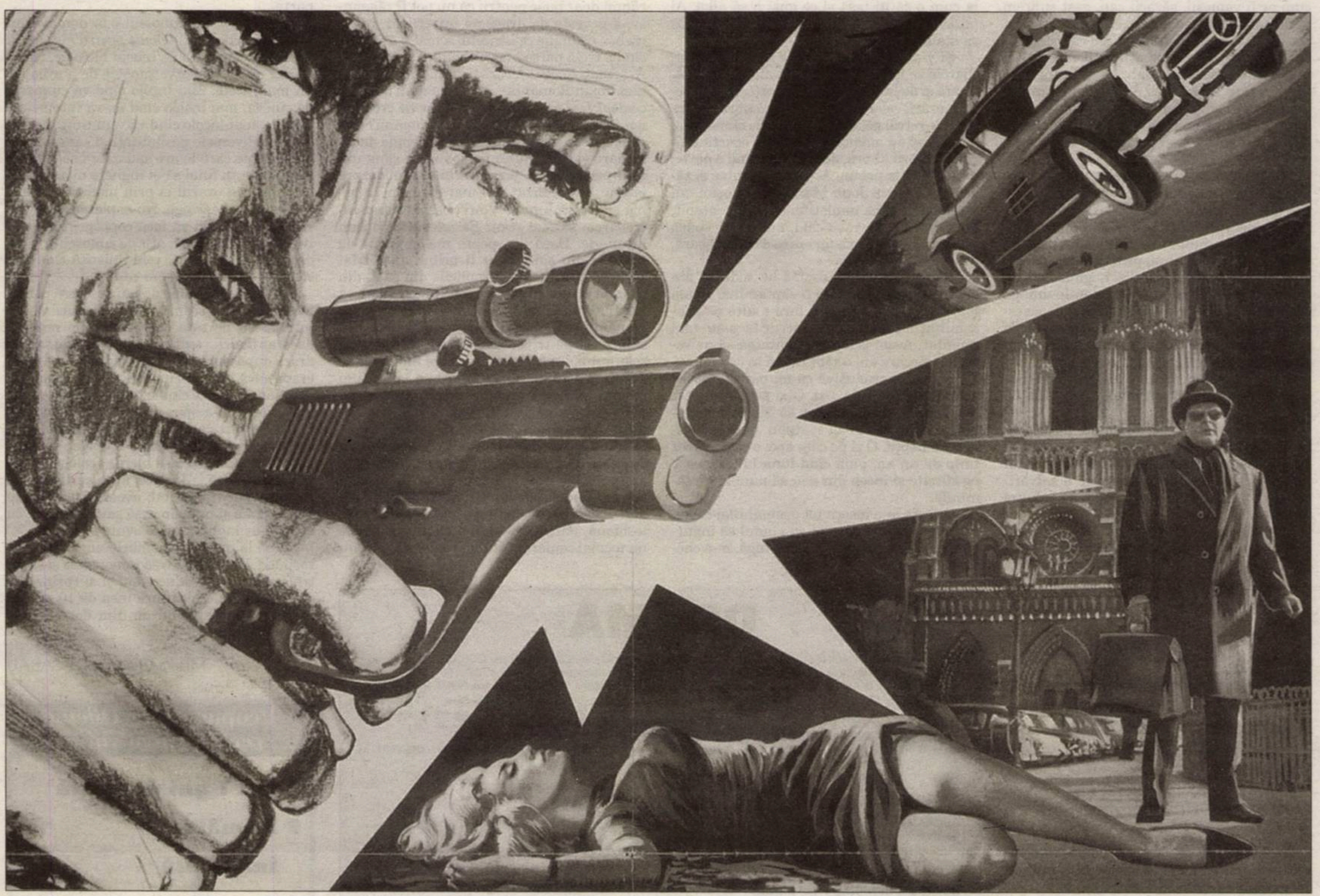

„Secretele sînt instrumente ascuţite / Şi trebuie ascunse de copii şi de cei făr’ de minte.“

JOHN DRYDEN

Redacţia DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 Bucureşti ● e-mail: dilema@satiricon.ro

DILEMATICI DIN TOATE ȚĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

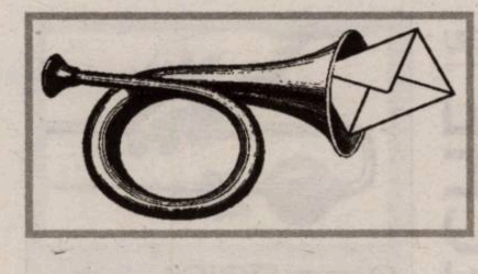

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărțile bune...“*
>
> *(WILLIAM FAULKNER – „LECȚIA DE CHIMIE“)*

album dilematic Răzvan Brăileanu

COBORÎTE DE PE SITE

Articolul lui Andrei Pleșu, „Feluri de a nu înțelege parabolele“

Domnule Pleşu, recunosc că, oricît de absurdă ar fi comparaţia dintre Iisus Hristos şi un insurgent de stînga sau oricît de greu digerabilă ar fi apropierea Sa de un profil uman protosocialist, trebuie să examinăm îndeaproape afirmaţia.

În fond, ce face Iisus Hristos? Intervine într-o societate unde ierarhiile erau prestabilite, unde fariseii revendicau monopolul asupra moralităţii şi o înţelegere superioară a lui Dumnezeu şi implicit invocau dreptul la judecată, unde existau *paria* asupra cărora societatea sau „autorităţile morale“ se pronunţaseră fără drept de apel, unde mercantilismul şi interesele meschine atinseseră cote atît de deranjante, încît comerţul se desfăşura chiar şi în Casa Domnului.

Intervenţia Lui, în schimb, nu poate fi nici pe departe privită dintr-un unghi conservator, întrucît Iisus nu validează *statu-quo*-ul, nu confirmă pretenţia unor lideri spirituali la un ascendent moral asupra celorlalţi. Mai mult, Mîntuitorul merge chiar în răspăr faţă de starea existentă şi nu ezită să frecventeze indivizi excluşi, stigmatizaţi – cum ar fi vameşii, săracii sau, gest suprem al disponibilităţii hristice, chiar acceptarea pocăinţei unei prostituate. Cred că tocmai această orientare către perifericii care au cel mai mult nevoie de salvare şi mîngîiere (deşi în faţa Divinităţii, în ultimă instanţă, toţi oamenii sînt egali) îi dă Mîntuitorului o alură de reformator care îşi începe lucrarea de jos, diseminîndu-şi învăţăturile celor simpli.

De asemenea, învăţătura sa iniţială pare mai plauzibil a se găsi în Evangheliile Gnostice (atît de insidios înlăturate), ideile transmise de acestea fiind mult mai în concordanţă cu restul acţiunilor sale: mîntuire prin cunoaştere şi revelaţie, nu prin credinţa oarbă.

Chiar în pilda cu grîul şi neghina, El recomandă amînarea judecăţii morale umane (în limitele în care această judecată depăşeşte competenţele juridice), iar acest lucru poate fi foarte uşor interpretat ca un îndemn spre toleranţă, un concept anacronic pentru acea perioadă, concept care nu avea să renască decît după apariţia primelor idei socialiste.

În concluzie, e lesne de înţeles de ce poate fi socotit mai degrabă un „om de stînga“ Iisus Hristos, întrucît el dă impresia unui „progresist“ a cărui misiune este a salvării omenirii prin sacrificiu, reformarea credinţei iudaice.

adăugat de Nita Mihai
la 26 octombrie 2012

NR. 454

Articolul Patriciei Mihail, „Frumos e în octombrie la Sibiu. Astra Film Festival 2012“

O aventură de zece ani

În fiecare an, în luna octombrie am o aventură. Doar una şi aceeaşi care continuă de zece ani încoace.

Cînd luna lui august e pe sfîrşite, eu încep să număr săptămînile. Ştiu că nu mai e mult. Încă o săptămînă, apoi încă una şi... Timpul trece greu cînd ştii ce te aşteaptă în viitor. Tot ce fac în luna lui septembrie rămîne în ceaţă. Nu-mi amintesc nimic şi nu fac nimic demn de a-mi aminti. E ca atunci cînd ai o prăjitură, a cărei reţetă o încerci prima dată, la cuptor. Orice faci în timpul în care ea se coace e irelevant. Te gîndeşti numai la cum o să îţi iasă şi ce gust o să aibă. Ai putea să speli vasele, dar tot la prăjitură îţi va sta capul.

Şi vine octombrie. Ceaţa se ridică încet, soarele se iţeşte. Căldura lui moale, încăpăţînată şi de-abia simţită dezmorţeşte firul rememorării celor zece ani de octombrie. Şi încep a le retrăi pe toate, sărindu-le cronologia, nerespectînd memoria tuturora, scurtînd firul derulării altora, doar enumerînd o parte, pînă ajung la prima. Acolo uit de mine şi zăbovesc. Acolo e John Marshall şi boşimanii lui-două destine împletite, ce s-au contopit, un pahar de vin roşu cald, multe întrebări, unele cu răspunsuri, un miros de scorţişoară, o decizie şi un drum.

La începuturile noastre ne vedeam din doi în doi ani, timp de o săptămînă. Eram mai tineri, mai săraci şi fără multe responsabilităţi. În zece ani lucrurile s-au mai nuanţat. Avem acum posibilitatea să ne vedem în fiecare an, o săptămînă în octombrie. Eu port vina exclusivă că nu pot să-i acord astăzi mai mult de o zi. O zi pe care încerc să o lungesc cît şi cum pot, să petrec în preajma *lui* de la răsăritul soarelui, pînă la întunericul nopţii. O zi pe care apoi o rememorez timp de un an, pînă cînd luna lui august e pe sfîrşite şi încep din nou să număr săptămînile.

O ceaţă m-a însoţit tot drumul Blaj-Sibiu. Nici n-am ajuns bine şi, cu gîndul să înghurgitez ceva şi să sorb o cafea pe fugă, m-a chemat să îmi facă cunoştinţă cu *ai lui*, cu cei pe care i-a adus anul acesta. Primul a fost *Scrisoare către tata* (Srdan Keca/ Serbia, UK): un fiu care, după moartea tatălui, încearcă să îşi răspundă unor întrebări, multe rămîn doar puse pentru că nu pot fi răspunse, o poveste de dragoste între*ruptă* de un război, o familie ce a încetat a mai fi o familie cînd a treia persoană, războiul, a intervenit. A urmat *Dacii-adevăruri tulburătoare* (Daniel Roxin/România): a fi sau a nu fi dac? De ce dac? Dar cine sînt dacii? Cine ne credem, noi, românii? Cine sîntem noi, românii? După cîteva minute cu prea multe semne de întrebare şi cam multe persoane cu rang militar perindate pe ecran vorbindu-mi despre istorie, am realizat că-l mai văzusem în urmă cu cîteva luni pe YouTube. Şi atunci întrebarea: să mai stau? Să mă ridic? E cam întuneric. Dacă ies, poate mă împiedic de treptele din sală. N-ar fi prima dată. Mai stau? Comentariile şi replicile din sală, din spatele şi din dreapta mea, m-au făcut să rămîn toate cele 60 de minute. Plus că, la un moment dat, datorită camerelor foto din sală puse pe tripod sau ţinute pe spătarul scaunului din faţă, camere care filmau ce se derula pe ecran, m-am simţit ca la un film piratat. Sentimentul de ilegalitate (astfel perceput de mine) dîndu-mi fiori şi crescîndu-mi adrenalina, am ales să rămîn.

S-a făcut ora prînzului. Cu o gogoaşă cu dulceaţă de căpşuni şi un lapte cu cacao l-am amînat. La timp pentru *Mese în familie* (Dana Budisavljevici/Croaţia): Dana le-a mărturisit părinţilor acum cîţiva ani că este lesbiană. Părinţii ei, deşi au avut o căsnicie nu tocmai conformă standardelor sociale, au reacţionat astfel: după o săptămînă de la mărturisire, tatăl o trimite pe Dana să stea cu mamă-sa, iar mama Danei speră şi astăzi că o să-i treacă. Dana mai are un frate, bolnăvicios de copil, cu probleme de sănătate şi ca adult. De ziua ei, Dana face un tort sub supravegherea mamei, care nu uită să-i spună, odată tortul realizat, că acum se poate mărita, şi îşi strînge familia la masă, sperînd să capete mult dorita acceptare a celor dragi.

În *Aici... adică acolo* (Laura Căpăţînă-Juller/România) le-am cunoscut pe Ani şi Sanda şi m-am îndrăgostit de ele, de cea mică în special. Ele sînt două surori din Maramureş, cu părinţi plecaţi la muncă în Spania. Ca-n poveste, ele cresc într-un an cît alţii-n zece. De la un anotimp la altul, fetele se schimbă fizic şi nu numai. Cu trei constante: întrebarea adresata părinţilor pe messenger „No, şi cînd vă-ntorceţi?“, casa ridicată cu banii din Spania de către tatăl fetelor, casă neterminată şi în acelaşi stadiu de mult timp, şi dorul fetelor de a mai fi o familie înainte să apuce să-şi ia zborul şi să-şi facă rostul lor în viaţă. Timpul e limitat, lucru ştiut de fete, nu tocmai conştientizat şi de părinţi.

Următorul film am vrut să îl revăd. Îl mai văzusem, într-o seară de joi, la TVR – *Piepturi goale şi buzunare pline* (Cornel Mihalache/România). Am rămas şi la întîlnirea cu realizatorul lui şi discuţiile de după. Filmul e despre Revoluţia din 1989, mai mult nebuloasa din decembrie 1989, ce s-a soldat cu crime, martiri, revoluţionari, terorişti. Unii au cruci la capul lor, restul au toţi certificate de revoluţionar în buzunare. Am plecat de acolo cu vorbele lu' moşu în cap: „Dreptatea-i numa-n ceruri!“. Am de gînd să îl întreb pe moşu cum rămîne cu „precum în cer aşa şi pe pămînt“. Cînd aflu, dau mai departe.

Pe înserat, am cunoscut-o pe domnişoara Marieke Schellart – *Ovule pentru mai tîrziu* (Olanda). Speriată de ceasul biologic, ea încearcă să îşi conserve şansele de a avea copii mai încolo. Mai încolo cînd va cunoaşte pe cineva, mai încolo cînd îşi va întemeia o familie, mai încolo cînd va veni timpul. Cercetează diversele posibilităţi şi şansele tehnologice pe care le are sau care i se oferă şi alege într-un final să-şi îngheţe nişte ovule, înmulţite în ovarul ei prin medicamente şi recoltate cu o seringă. Nu-şi pierde speranţa ca într-o bună zi să facă copii prin metoda tradiţională, banală, atît de cunoscută şi îndrăgită, dar se simte mai liniştită cînd ştie că are un plan B, *just in case*.

În faţa unei pulpe de pui cu varză călită, încercam să fac ordine printre gînduri: ce l-aş întreba eu pe tata despre familia noastră dacă-ar fi aici... sînt eu un pui de dac sau de drac, după cum mă blagoslovea buni cînd eram mică şi *prea* cuminte... nici mama nu reacţionează bine cînd îi trîntesc cîte o veste, dar şi mie mi-a spus după ce am făcut primul meu tort că acum mă pot mărita... Eu aş vrea să stau în Spania, Barcelona mai exact, n-aş prea vrea să lucrez acolo şi să trimit bani acasă... dacă aş avea certificat de revoluţionar (imposibil, aveam 7 ani) unde l-aş înrăma şi pune în casă sau ce-aş face cu el... Mi-aş îngheţa nişte ovule în caz că...?

Pînă la anul în octombrie am timp să le răspund. Dar mai ales să rememorez şi să retrăiesc tot ce-mi aduce nou şi surprinzător de fiecare dată, aventura mea de 10 ani încoace cu *el*, festivalul de film documentar Astra Film, Sibiu.

Maria-Georgeta SABĂU

DILEMA VECHE

REDACȚIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacție) ● Marius CHIVU ● Radu COSAȘU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-șef adjunct) ● Matei MARTIN
Patricia MIHAIL ● Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA
Dan STANCIU ● Mircea VASILESCU (redactor-șef) ● Luiza VASILIU (editor conținut web)

RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Iulian COMANESCU
Claudiu CONSTANTINESCU ● Codrin Liviu CUȚITARU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO
Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI ● Oana STOICA ● Cătălin ȘTEFĂNESCU ● Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU
Sever VOINESCU ● Rodica ZAFIU

CAP LIMPEDE: Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

ABONAMENTE ȘI INFORMAȚII: Zirkon Media ● tel.: 0730.190.899, număr cu tarif normal în orice rețea telefonică, orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@zirkonmedia.ro
PUBLICITATE: Ionela DANA ● tel.: 0730.190.808 ● e-mail: ionela.dana@redmd.ro
DIRECTOR PUBLICITATE: Costin VELICU ● e-mail: costin.velicu@redmd.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE
DIRECTOR EXECUTIV: Gabriela ENESCU
DIRECTOR DISTRIBUȚIE: Alin BENEA

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de
Adevărul holding

Tiraj 11.850 ● Tipărit la Tipomedia București

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Cei 7 ani de acasă**
- **România înapoiată**
- **Anarhia**
- **Disidenți**

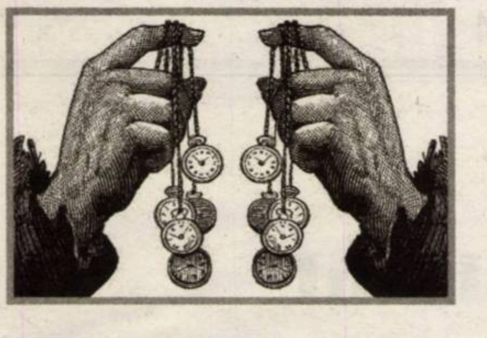

Andrei PLEŞU

nici **aşa**,
nici **altminteri**

„Aşa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici aşa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Avantajele partizanatului

Avantajul numărul unu, atunci cînd ai optat definitiv pentru o tabără sau alta, este că poţi lua o lungă pauză de gîndire. Nu mai trebuie să judeci, să iei notă de realitate, să faci evaluări calme ale „situaţiunii“. Ştii din capul locului cine sînt duşmanii, vinovaţii, băieţii răi. Ştii cine şi cum a greşit, ştii cine nu greşeşte niciodată, ştii cine trebuie urît (necondiţionat) şi cine trebuie iubit (necondiţionat). Ştii ce-ar trebui să facă guvernul, opoziţia, electoratul. Ştii că ştii şi că ceilalţi, cei care te contrazic, nu ştiu. Cu asemenea premise, orice prestaţie publică e gata făcută. Devii executantul aproape mecanic al unui program prestabilit. Nu ţi se cere, în fond, decît capacitatea de a nu te plictisi niciodată să ai dreptate. Trebuie să fii sigur de tine, tenace ca picătura chinezească, campion euforic al tuturor certitudinilor.

Ca deţinător al adevărului absolut, ai, oricînd, la îndemînă, criteriul după care poţi amenda derapajele tuturor. Chiar şi ale celor din propria tabără, dacă au mici (şi vinovate) accese de „obiectivitate“. Dacă, de pildă, un liberal sau mai mulţi sînt stînjeniţi de vecinătatea cu Gigi Becali, nu există nici un dubiu: respectivii sunt criptobăsişti, trădători, antinaţionali. Dacă ministrul de Externe amînă să semneze o decizie strîmbă a unui „coleg“ de administraţie culturală, insul s-a demascat: e agent infiltrat al Cotrocenilor. Dacă prim-ministrul, după tot soiul de (înnăscute) jocuri de picioare, declară, totuşi, că indiferent de divergenţe, relaţiile instituţionale cu preşedinţia trebuie să funcţioneze cît de cît normal, avem toate motivele să fim suspicioşi: dl prim-ministru se gudură, vrea o nouă nominalizare, e „împăciuitorist“. Dacă un vechi politician şi fost preşedinte se îndoieşte de expertiza şi experienţa şefului liberal, îl trecem la „băbăciuni“ şi ne întrebăm de ce s-a dat cu Băsescu. Cine se aventurează dincolo de convenţia cîtorva tabuuri capătă trăsături demonice. De fapt, există doar două opţiuni legitime pînă la capăt: Dan Voiculescu şi Crin Antonescu. Dacă şi acesta din urmă are mici spasme de indisciplină, rămîne în picioare doar cel dintîi. Dan Voiculescu nu beneficiază, pur şi simplu, de imunităţi infinite. E infailibil, inamovibil, un soi de Papă al tuturor cruciadelor. Nu-l concurează – cu cîteva nivele mai jos – decît Dan Diaconescu. Şi el îşi poate permite, nepedepsit, toate drăcoveniile: scandalul Oltchim, campanie electorală înainte de începutul legal al campaniei electorale, mită electorală la vedere etc.

Fapt e
că partizanatul rentează.

Din cauza unei neînduplecate împărţiri pe tabere, scena publică se umple de mistere. Secretara unui ambasador e pusă în fruntea unui Institut Cultural din străinătate. Vechea directoare, în apărarea căreia sare Adam Michnik, flancat de o sumedenie de intelectuali polonezi, e evacuată fără explicaţii. Lui Michnik i se răspunde că n-are decît să creadă ce vrea. „Alţii“ cred altfel. Directoarea Institutului Cultural de la Paris e şi ea înlocuită, în preziua unui mare salon de carte, la care România urmează să fie prezentă ca „invitat special“. Se cer justificări, se oferă argumente privind arbitrarul deciziei. Nici un răspuns. Cînd H.-R. Patapievici conducea ICR erau pline ziarele de mărimea arogantă a salariului său. Să înţelegem că noului preşedinte i s-a redus salariul? Sau că deschiderea (suprarealistă) a unor filiale ale ICR în ţară (cînd e vorba de o instituţie creată pentru exterior!) face parte dintr-un program de „economii“ bugetare? Şi astea nu sînt decît cîteva exemple, marginale, de „eficienţă“.

Fapt e că partizanatul rentează. Dacă te manifeşti guraliv şi fidel capeţi agreabile beneficii. Viaţa e scurtă. E păcat să nu bei o gură de zeamă de fotoliu, înainte de a te retrage (sau de a fi retras). Nici un preţ nu e prea mare cînd e vorba, mă-nţelegi, de „noi şi-ai noştri“. Marea reformă care se anunţă constă, de fapt, în înlocuirea lui „ia de la Băsescu!“ cu „ia de la Voiculescu!“. În rest, se dau mari lupte cu securitatea în studiourile de la Antena 3 (!), se organizează şezători în care corupţia de stînga-dreapta înfierează corupţia de dreapta-stînga şi se încurajează lupta de gherilă împotriva Statelor Unite şi a Uniunii Europene. Sîntem, carevasăzică, un popor mîndru! Ne dăm de ceasul morţii să fim invitaţi la o petrecere boierească, după care, odată aşezaţi la masă, vomităm demn în supă. Apoi, ne întoarcem la vatra noastră strămoşească şi ne batem, furioşi, cu Băsescu. Care, apropo (poate unii n-au aflat încă), nu mai candidează şi nu va mai candida la nici o funcţie. Dacă însă n-ai altă ţintă, nu se face să nu tragi în aia pe care o ai. Chiar dacă e pe cale să dispară dincolo de orizont.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Cine merge la Consiliul European

– ultimul episod? –

Premierul Victor Ponta iar vrea la Consiliul European. De data asta – o fi învăţat ceva din greşeli?... – s-a făcut cuminte şi cere voie, nu mai fură startul pentru a ajunge primul la Bruxelles, ca data trecută. A declarat că va cere oficial mandat din partea preşedintelui Traian Băsescu şi va informa Parlamentul. În ciuda aparenţelor de cooperare şi bună purtare, dacă privim la „stilul politic“ demonstrat pînă acum de Victor Ponta, probabil că asta nu e decît o şmecherie internă: dacă preşedintele va zice *nu*, Ponta şi ai săi vor putea o săptămînă-două să trîmbiţeze din nou la televizor că „Băsescu e dictator“ ş. cl. Iar preşedintele va spune *nu*, pentru că n-are nici un motiv să spună *da*. Deci, ceva marfă pentru campania electorală e asigurată.

Problema e alta. La Consiliul European din 22-23 noiembrie va fi vorba despre ceva foarte important: bugetul UE pentru 2014-2020. Se va „arvuni“, adică, o bună parte din viaţa noastră în următorii ani, se va negocia între state şi Comisia Europeană cine ce capătă. Va fi dur. Pentru asta, e nevoie de cineva care să aibă o oarecare experienţă şi o oarecare credibilitate în faţa celorlalţi şefi de state şi de guverne. Fiecare ţară se va strădui să obţină cît mai mult şi, în baletul complicat şi încrucişat al intereselor celor 27, trebuie să ştii pe ce lume te afli. Pe la începuturile sale ca preşedinte, nici Traian Băsescu nu prea ştia. A şi declarat o dată (deh, gafă!) că nu se simte bine în aceste deplasări la Consiliul European. Se şi vedea asta: era stîngaci, iar ceilalţi lideri nu prea îl băgau în seamă. Între timp, a învăţat ce are de făcut şi, în plus, a rămas „veteranul“ Consiliului, dat fiind că mulţi dintre ceilalţi şefi de state ori de guverne s-au schimbat între timp. Turbulenţele suspendării şi revenirii în funcţie i-au sporit capitalul de aprecieri din partea celorlalţi lideri politici: în primul rînd pentru că, omeneşte vorbind, orice lider politic nu poate decît să-l admire (sau măcar să-l invidieze) pe un coleg de-al lor care „nu se lasă“ şi găseşte forţa să revină, iar în al doilea rînd pentru că interimarul Crin Antonescu şi premierul Ponta au făcut-o de oaie în aşa hal încît politicienii europeni s-au lămurit că nu-i pot avea drept parteneri credibili. Unii au spus-o pe faţă, alţii mai cu fereală, alţii au tăcut diplomatic. Dar toată lumea s-a lămurit cine ce poate. În plus, Victor Ponta este în continuare acuzat de plagiat, chiar dacă dna Ecaterina Andronescu, după ce a spus că are nevoie de „determinare juridică“, a îngropat povestea. (Şi îngropată va rămîne, sînt gata să pariez.)

Victor Ponta este în continuare
acuzat de plagiat.

În aceste condiţii, chiar dacă o bună parte a negocierilor pe cifre şi aspecte concrete se poartă la niveluri mai mici, e important ca în „finală“ să avem un reprezentant care nu are atîtea tinichele de coadă şi pe care şefii statelor şi guvernelor europene să-l privească cu o anume încredere. De ce vrea, atunci, dl Ponta să meargă la Consiliul European, în afară de dorinţa de a-l zgîndări din nou pe Traian Băsescu? Nu ştie că n-are trecere în Europa? Posibil. Căci, la nivelul său politic, s-ar putea să trăiască cu impresia că şi în politica europeană „merge“ cu abureli, cu minciuni, cu mişto-uri – ca „la noi“, la Antena 3. Ştie şi nu-i pasă? Şi asta e posibil: e atît de mîndru de sine că l-a văzut mama depunînd jurămîntul ca premier, încît vrea să-l vadă şi poporul la televizor cum schimbă zîmbete şi strîngeri de mînă cu mai-marii Europei. Oricum ar fi, stăm prost. După ce am tras la căruţă atîţia ani pentru a intra în Uniunea Europeană şi – cu chiu, cu vai, împinşi de la spate – am reuşit, am ajuns într-o situaţie foarte proastă în raporturile cu UE. Nu numai că povestea cu „a şaptea ţară ca mărime“ a rămas doar o formulă retorică pentru a gîdila orgoliul naţional, dar: de visatele fonduri europene din exerciţiul bugetar 2007-2013 se cam alege praful, discursul antioccidental reînfloreşte (şi nu prin glasul lui Vadim Tudor, care între timp s-a cuminţit şi ia salariu de la Parlamentul European, ci prin al „liberalului“ Crin Antonescu), am ratat intrarea în Schengen, justiţia ne este în continuare monitorizată. Iar la Consiliul European care va discuta bugetul pe următorii ani se înghesuie să meargă premierul unei coaliţii care are mari dureri în cot faţă de UE.

De aici încolo, începe însă o altă problemă: numita coaliţie are toate şansele să cîştige alegerile cu un scor mare. Dacă va fi aşa înseamnă că durerile în cot faţă de UE vor deveni cronice. De ce majoritatea e tentată să voteze asemenea inşi (lasă că nici pe „partea cealaltă“, la dreapta, nu prea răsare soarele!...) e o discuţie pe care o lăsăm pe altădată. Deocamdată, să consemnăm faptele: Consiliul European – la care ne-am dorit atîta să fim reprezentaţi, ca să ne simţim şi noi „în rîndul lumii“ – a ajuns doar un subiect electoral intern. Iar apartenenţa la UE cade tot mai mult – printre guvernanţi – în derizoriu, pregătind temeinic adevărata resurecţie a discursului antioccidental în politica românească.

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Hipercontribuabilul

Aparent, ca locuitor al sectorului 3, sînt un tip mai fericit. Am mai scăpat de o factură. Nu mai există contracte individuale pentru colectarea gunoiului la noi în sector. Primăria va plăti de acum înainte serviciile de salubritate, din bugetul local. Aparent, e un aranjament convenabil pentru toată lumea. Noi, asociaţia de locatari, scăpăm de nişte bani de colectat în ritm trimestrial. Rosalul are siguranţa încasărilor. Primarul are prilej de umplut zona Unirii cu bannere în care ni se laudă cu o gratuitate suplimentară, oferită de administraţia-i înţeleaptă.

Să vedeţi cum am ajuns aici. S-a presupus că orice proprietar, locuitor al sectorului, încheie un contract de servicii de salubritate pe care îl plăteşte regulat. Se presupune că acel „oricare locuitor“ produce o anumită cantitate de gunoi de care trebuie să scape. Asta costă. Vine firma (în cazul ăsta, Rosalul), încheie un contract cu locuitorul şi îl scapă de gunoi. Aşa a mers cîţiva ani. La un moment dat, blocul meu a început să aibă probleme cu plăţile. Unii dintre locatari (vreo patru) nu au mai plătit întreţinerea, din varii motive. Căi de recuperare a restanţelor nu prea aveam. De unde avocat, de unde timp pentru hîrtii, somaţii, tribunal? Sîntem doar 12 familii în bloc. Au năvălit peste noi furnizorii. Prima victimă: gazele. Ne-am pus centrale proprii. A urmat apa. Am reeşalonat. A venit la rînd curentul din părţile comune. O vreme am avut beznă pe scară, apoi ne-am montat pe fiecare etaj cîte un bec cu senzor de mişcare. Cu liftul am rezolvat rapid: abonamentul este plătit de etajele de sus, iar factura este dedusă din plata întreţinerii. La un moment dat, a venit rîndul Rosalului. Nu au mai venit să ridice gunoiul din tomberoanele colective. Oricum, erau din ce în ce mai puţine, pentru că ni le-au tot furat. Ce a urmat? O mare grămadă de mizerie în faţa blocului, la colţul străzii, lîngă stîlp. Oamenii lăsau gunoiul acolo. Rosalul venea şi îl lua, că nu era să-l lase în stradă.

© A. Manolescu

Nu mi-a convenit situaţiunea. Se făcuse un ditai focarul de infecţie, apăruseră şi şobolanii. Era al naibii de neplăcut să ieşi din bloc într-o frumoasă zi de vară şi să nimereşti în plin miros pestilenţial, fiind nevoit să faci slalom printre resturi de tot felul. Aşa că am făcut un alt contract (limitat) cu Rosalul. Am ales doar cele cinci familii bunplatnice ale blocului, am încheiat un soi de „contract persoană fizică“ şi treaba a mers ceva vreme. Necazul e că restul locatarilor (adică aceia neincluşi în contract) lăsau mizeria tot în faţa blocului, tot la stîlp. După o vreme, să te ţii dandana. Prin iulie, îmi recunosc propriul sac de gunoi zăcînd deschis şi indecent revărsat, la stîlp, deşi îl dusesem în locul regulamentar, din curte, cu numai zece minute înainte. Aflu că administratorul, locuitor la parter, lua, rînd pe rînd, sacii de mizerie din tomberon şi îi muta în faţa blocului, la „general“. Motivul suna logic. Pe stradă, maşina Rosalului trece de două ori pe zi. La „abonament“ trecea, conform contractului, de două ori pe săptămînă. Două zile în plus în luna iulie înseamnă o duhoare suplimentară. Văzînd că avem tomberoanele goale, băieţii de la Rosal nici nu au mai oprit să ia „contractu“. Ridicau doar „stradalu“. Cînd a mai venit (prin septembrie) doamna Didi să îi plătesc serviciile, eram într-un film absurd. De ce să plătesc servicii de care nu beneficiez? Ce servicii să ne ofere, atîta vreme cît nu aveau gunoi de ridicat?

O lună mai tîrziu, primim o înştiinţare: primarul Negoiţă a decis ca serviciile de salubritate să fie gratuite. Eh, de fapt, nu chiar gratuite, pentru că vor fi plătite din taxele locale. Sincer, am răsuflat uşurat. Nu mai trebuie să adun banii de la vecini, la intervale regulate. Apoi, mi-am dat seama că noi, 12 familii din centrul vechi al Bucureştiului, nu am fost în stare să ne ţinem curat în ogradă. Să strîngem nenorocitul ăla de gunoi într-un loc ferit, să ne organizam într-un fel, să nu fim nevoiţi să dăm cu nasul în mormanul puturos, de cîte ori ieşim din casă. De fapt, acum sîntem chiar mulţumiţi că sîntem serviţi, în calitate de contribuabili. Plătim taxe, nu?

Sîntem hipercontribuabili, numai că am devenit hipocetăţeni.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

Florentin ŢUCA

Corespondenţă specială de la o conferinţă specială

Dublin este, într-adevăr, un oraş simpatic şi prietenos. Din păcate, l-am găsit bombardat: case peste care s-au prăbuşit propriile preţuri, bănci asediate de credite neperformante, străzi detonate de demonstraţii de protest. Nimic nu mai e cum a fost – plînge şi deplînge amicul meu irlandez, adăpostit de aceste bombardamente într-un *pint* de Guinness, negru ca zilele lui.

Mă doare să-l revăd la fel de necăjit. El a fost logodnicul Andreei, fosta mea asociată şi colegă, răpită de cancer acum trei ani. I-a fost alături, ani de zile, în iubire şi suferinţă, pînă-n ziua despărţirii, şi vă jur că n-am văzut în viaţa mea un om mai generos, mai autentic şi mai altruist. El a riscat şi şi-a sacrificat totul în numele iubirii, iubirea pentru ea.

În vremea spitalizării ei la Londra şi, apoi, la Paris, am vizitat-o în cîteva rînduri. El, invariabil, de gardă în trei schimburi, prezent nu la datorie, ci la iubire, martor muribund la căpătîi de muribund. Andreea se împuţina zi după zi şi, odată cu stingerea ei, murea şi el, torturat de neputinţă şi disperare, într-o îndelungată sinucidere. Îmi amintesc de o apăsătoare după-amiază londoneză. În barul hotelului unde eram cazat, eu şedeam la taclale împreună cu Andreea şi Sorin, în timp ce el prefera un loc mai retras şi discret, ca să ne lase să vorbim în linişte de-ale noastre, iar el să se lase măcinat în furie de-ale lui. Îi priveam din cînd în cînd privirea. Cînd nu era fixată melancolic şi avid asupra Andreei, privirea asta cădea în hăul lui interior. Aceea a fost ziua în care el mi-a spus că, potrivit medicilor, şansele de supravieţuire coborîseră sub 25%. Cînd i-am dat vestea şi lui Sorin, acesta s-a uitat la mine ca la un extraterestru şi mi-a zis răspicat: „Nu se poate, coane, ăştia-s nebuni, Andreea e o luptătoare...“

Săptămîna trecută, amicul meu irlandez mi-a fost ghid prin cetatea lui natală, devenită garnizoană permanentă: St. Stephen's Green – un superb parc în miniatură, Dublin Castle – fortăreaţă princiară şi-apoi guvernamentală, Guinness factory – castelul celei mai faimoase negrese irlandeze, Temple-Bar – cartierul boem şi templul petrecerilor nocturne, James Distillery – catedrala whisky-ului parfumat şi triplu distilat, Trinity College – faimoasa universitate, The Church – biserica transformată într-un pub slujind evlavios şi blasfemiator zeiţei Guinness. Prin toate locurile acelea trecuse, evident, şi Andreea şi, da, se minuna şi ea şi era aşa de veselă şi făcea glume şi, *man*, ea nu concepea că o să moară. De asta, *man*, eu nu i-am zis că o să moară pentru că ea era convinsă că, într-o bună zi, noi o să ne luăm o căsuţă pe malul mării, lîngă Dublin, pentru ca, în sfîrşit!, să trăim. Nu, *man*, n-am avut puterea să-i zic să-şi scrie testamentul, pentru că n-am vrut s-o mai tulbur şi cu cazna asta, o suferinţă în plus peste nenorocirea ei, iar unica mea preocupare din acele zile de coşmar a fost s-o liniştesc întruna şi să veghez ca ea să moară cu convingerea că n-o să moară niciodată.

În colţul pub-ului, o trupă folk cînta muzică irlandeză. Amicul meu privea în gol, prin ochii iubitei lui, evocate din propoziţie în propoziţie. Eu scrutam, prin berea neagră, ziua care stătea să se termine şi conferinţa care mă adusese în Irlanda, congresul avocaţilor lumii adunaţi să vorbească, iarăşi, despre drept şi drepturi, despre bani şi business, despre vorbe şi sloganuri. Conferinţa unde avocaţii lumii veniseră să jelească economia mondială şi zona euro, iminenţa prăbuşirii Spaniei, dificultăţile cu care se confruntă propriile birouri de avocatură în vremurile de restrişte, constrîngerile bugetare ale clienţilor şi alte belele şi blesteme. Bocete şi lacrimi de prohod cutremurau obrajii îmbujoraţi de coniacurile XO şi alte băuturi fine care le inundau petrecerile şi cocktailurile de pragmatică socializare şi decadent *glamour*. Tocmai despre aceste vaiete şi tînguiri ale confraţilor mei mondiali îmi propusesem iniţial să scriu, în speranţa că perspectiva lor asupra tornadelor economice recente ar putea să intereseze pe careva.

Văzînd însă Dublinul prin ochii amicului meu care l-a revăzut, cu mine, prin ochii Andreei, mi-am dat seama că există adesea momente care te năpădesc şi-n care-ţi vine să spui şi să urli că nu, conferinţa avocaţilor lumii n-ar trebui să intereseze pe nimeni. Ne culcăm şi ne sculăm, mulţi dintre noi, cu gîndul la job, la firmă, la contracte, la preţul acţiunilor şi situaţia burselor, la *business development* şi alte multe imperative bune de găvărit la conferinţe şi uităm că, de fapt, viaţa e, într-adevăr, în altă parte.

© wikimedia commons

La sfîrşitul serii, după ultima Guinness, amicul meu mi-a zis că acea zi era ziua lui de naştere. L-am îmbrăţişat cu oarecare stinghereală şi, după despărţire, în drum spre hotel, mă întrebam ce cadou l-ar putea bucura şi însenina pe acest om. Ideea mi-a venit într-una din zilele următoare, cînd am descoperit în arhiva personală un mesaj mai vechi din partea Andreei. Apoi, vizitînd distileria James, am dat de un butic care vindea whisky *limited edition* în sticle cu etichetă care putea fi personalizată şi i-am pregătit una cu o urare de la mulţi ani.

La despărţirea din aeroport, i le-am dat. Cînd a văzut mesajul Andreei şi urarea inscripţionată pe sticlă, *„Happy birthday, Barry Richardson!“*, Barry Richardson a început să plîngă.

***Florentin Ţuca** este managing partner la casa de avocatură Ţuca Zbârcea & Asociaţii.*

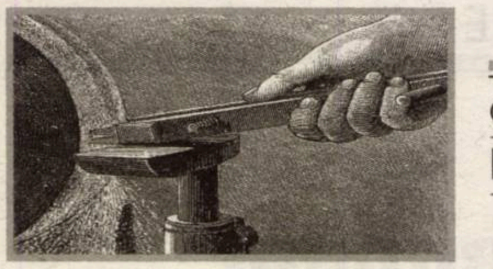

Ovidiu NAHOI

EU și UE

Frați europeni, brînza e pe bani!

Săptămîna trecută, Camera Comunelor îl punea pe premierul David Cameron într-o postură eufemistic spus delicată față de Uniunea Europeană, dar și față de partenerii de coaliție, liberalii euroentuziaști. O rezoluție propusă de grupul eurosceptic din partidul conservator și votată în chip cam oportunist de laburiștii din opoziție îi pretinde premierului britanic să voteze în Consiliul European pentru o reducere masivă, în termeni reali, a Bugetului european pentru 2014-2020. Oportunism laburist pentru că, sub guvernarea lor, Marea Britanie și-a dublat contribuția la bugetul comunitar – logica de opoziție a dictat însă altfel de această dată.

Rezoluția nu este obligatorie pentru premier, dar cariera sa politică ar putea fi grav afectată dacă ar cuteza să vină cu mîna goală de la Consiliul din 22-23 noiembrie.

După cum se știe, Uniunea este împărțită acum în două mari grupuri de interese, cînd vine vorba despre viitorul buget, negociat la sînge în aceste zile la Bruxelles și în marile capitale europene. De o parte se află statele net contributoare, cele bogate, care vor să dea bani mai puțini la viitorul buget (grupul „Friends of better spending"). Dincolo se afle statele beneficiare – autointitulate Prietenii Coeziunii („Friends of cohesion) – care vor menținerea propunerii de buget a Comisiei – 1033 de miliarde de euro. Statele membre cotizează, la bugetul Uniunii, cu puțin peste 1% din PIB. Deci, fiecare dă după cît produce. După care, unii primesc mai puțin decît dau, iar altora le revine mai mult. Astfel, cei mai săraci – state sau regiuni – sînt ajutați să se apropie măcar de nivelul celor bogați. Este principiul solidarității, care stă – sau ar trebui să stea – la baza Uniunii. Credeți că nu funcționează? Ba da, funcționează!

Cu toată perioada de criză – sau tocmai ajutată de reculul eurozonei –, România a reușit să recupereze puțin din diferența față de media europeană, în termeni de PIB/locuitor: 3 procente, în perioada 2010-2011. Alte state membre au progresat mai mult, ceea ce ne duce evident la întrebarea: unde am fi fost acum cu o rată a absorbției nu excelentă, dar măcar decentă?

Explicațiile acestei „nivelări" pot fi multe, dar în nici un caz acesta nu poate fi un argument împotriva politicii de coeziune. Dimpotrivă!

În plus, statele net contributoare nu ies în nici un caz în pierdere de pe urma redistribuirii de resurse. Un raport publicat la începutul anului de Ministerul polonez al Dezvoltării arăta că, pentru fiecare euro investit în politica de coeziune, Germania – un mare contributor la bugetul comun – realizează venituri de 1 euro și 25 de cenți, din exporturi în țări precum Polonia, Slovacia sau Ungaria. Mai putem adăuga aici beneficiile pieței unice, cîștigarea de piețe sigure de export, afluxul de forță de muncă înalt calificată și migrația creierelor dinspre Europa săracă spre cea bogată. Vom constata că extinderea – și odată cu ea politica de coeziune – nu a fost deloc o afacere rea pentru vechea Europă. Și atunci, de ce se luptă acum marile state donatoare să salveze cîteva zecimi de procent din PIB, din moment ce nu au de pierdut de pe urma contribuției lor europene? Din demagogie politică internă.

Criza a lovit puternic zona euro și în general Europa de Vest. Lasă că nici la noi, prin Est, n-a curs lapte și miere. Diferența este pe aici, sîntem obișnuiți cu necazurile, după anii grei de tranziție. Valabil pentru toți foștii vecini de baracă din lagărul comunist.

Pentru cetățeanul din Vest, contribuția la bugetul Uniunii apare deodată intolerabilă, scandaloasă. Aha, acolo se duc banii noștri, la birocrația de la Bruxelles și în buzunarele mafiilor din Est! Ajută la formarea acestei imagini și liderii partidelor extremiste, dar și tabloidele. Unul, din Marea Britanie, afirma recent că nu mai puțin de 30 de milioane de români și bulgari vor invada insula, exact la 1 ianuarie 2014, cînd se va liberaliza piața muncii! Cu alte cuvinte, noi cu toții, cu cățel și purcel, ne vom lăsa baltă căminele și vom lua primul avion sau feribot spre Britania, chiar în noaptea Revelionului, ca să fim siguri că punem primii piciorul pe tărîmul făgăduinței.

Chiar și politicianului occidental cu ștaif îi este mai ușor să se plieze pe această legendă urbană decît să le explice cetățenilor, cu calm, realitatea. Așa că, în plină fierbere a „renaționalizării" unor atribuții cedate către Bruxelles (oricum, foarte puține în cazul Marii Britanii), Parlamentul de la Londra îi cere premierului să taie din contribuția, și așa redusă, la bugetul comun – așa-numitul rabat britanic s-a ridicat la 3,5 miliarde de euro numai în 2011.

Suedia plusează și ea. După ce președinția cipriotă a propus o soluție de compromis, prin tăierea a 50 de miliarde din cele peste 1033 propuse de Comisie, nordicii au cerut o reducere de patru ori mai mare. O altă mare contributoare la buget, Franța, este, la rîndul ei, de acord cu reducerea bugetului. Dar în nici un caz de la Politica Agricolă, domeniu în care Franța este beneficiar net! Un egoism franțuzesc, dar care, să recunoaștem, nu ne vine nici nouă chiar rău, din moment ce absorbim 50% la dezvoltare rurală și numai 10% la coeziune.

Întrebarea este cum se vor putea împăca toate aceste interese egoiste, pînă la sfîrșitul anului, cînd se dorește găsirea unui compromis pentru exercițiul bugetar 2014-2020. Poate o cheie va fi găsită la summit-ul din 22-23 noiembrie. Asta, dacă acest Consiliu chiar se va ține, date fiind divergențele aparent ireconciliabile dintre membri. Prilej pentru noi jocuri de artificii în politicile interne.

***Ovidiu Nahoi** este realizator de emisiuni la The Money Channel.*

■ ■ ■

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Despre scrisorile Sf. Nicolae Velimirovici

Am dat peste scrisorile Sf. Nicolae Velimirovici (1881-1956) întîmplător, în pangarul unei cunoscute și frumoase mănăstiri bucureștene. Mă interesam de chestiunea celor cinci răni ale Mîntuitorului – temă vast abordată în Biserica Catolică și mai puțin în Biserica Ortodoxă – și am ajuns, din aproape în aproape, la acest extraordinar sfînt sîrb, el fiind unul dintre puținii autori ortodocși care au scris ceva pe subiectul care mă interesa atunci. Nicolae Velimirovici a fost unul dintre reperele fundamentale ale Bisericii Ortodoxe sîrbe în vremuri grele. Viața lui este, cu adevărat, extraordinară, iar ceea ce mi-a impus de la bun început, chiar la o privire rapidă asupra biografiei lui, a fost că atît fasciștii, cît și comuniștii l-au considerat un inamic și l-au prigonit. În vremea celui de-al Doilea Război Mondial, a ajuns să fie închis în lagărul de la Dachau, iar după al Doilea Război Mondial, în 1946, a luat calea exilului american. În teribilul secol XX, măsura decenței și a omeniei nu a putut fi alta decît refuzul, deopotrivă, al fascismului și comunismului. Oricine a acceptat cît de cît una, doar pentru a lupta cu cealaltă, a greșit la fel de mult ca aceia, nu puțini, care au îmbrățișat, cinic, și fascia și secera & ciocanul – fiecare la timpul ei. Nicolae Velimirovici a fost, sigur, un sfînt al secolului al XX-lea, adică un sfînt care a trecut cum trebuie prin provocările diavolești ale timpului său. A fost, de asemenea, un om foarte învățat, trecut prin școli europene înalte, pe care le-a absolvit cu titluri academice supreme. A scris mult, alert și, nu am nici o îndoială, inspirat de Duh. Dintre scrierile sale, Scrisorile cu care răspundea sutelor de credincioși în căutare de sens, dar și necredincioșilor în căutare de provocare sînt entuziasmante. La noi, din cîte știu, au apărut în două volume, intitulate *Răspunsuri la întrebări ale lumii de astăzi* cu subtitlul *Scrisori misionare*, la Editura Sofia.

Mai întîi, titlurile scrisorilor sînt mici capodopere în sine – titluri pentru care Gogol sau Cehov l-ar fi invidiat pe autor. Iată cîteva dintre ele: „Unui băcan despre măsura dreaptă", „Tinichigiului Stoimir P. despre litii", „Plugarului Nikola C. despre milostenia lăuntrică", „Boiangiului Liubisav I. despre ziua lui Dumnezeu", „Înaltului funcționar Voin V. despre trupul cel mort și vulturi", „Negustorului de vinuri S. despre fratele nefrate" sau „Precupețului Melentie Dj. care întreabă ce înseamnă veșnică pomenire". Sînt și scrisori adresate unor oameni cu poziții sociale importante (judecători, ziariști, directori), dar și unor membri ai clerului aflați pe diferite trepte ale ierarhie. Mai există și scrisori adresate unor persoane al căror nume nu ni se dezvăluie, dar care sînt identificate precis, totuși. De exemplu: „Unui comunist despre Dumnezeu și dumnezei", „Unui om cu convingeri proprii despre Sfîntul Ciprian" sau „Unui om simplu despre mărturisirea credinței". Sperînd că v-am stîrnit cît de cît curiozitatea, vă voi lăsa să parcurgeți aceste epistole, să le gustați farmecul, să vă luminați de talentul literar al sfîntului și, nu în ultimul rînd, să reflectați la mesajul creștin așa cum sfîntul îl decriptează pentru fiecare situație în parte. Eu vă voi oferi aici o epistolă intitulată „Unui american, John Davis, pe care îl sperie înmulțirea neamului omenesc". Iat-o:

„Sînteți îngrijorat cu ce se vor hrăni oamenii cînd se vor înmulți din cale-afară pe pămînt. Ce grijă ciudată și nefolositoare! Oare această grijă ne-a învățat să o avem Hristos? Dimpotrivă, El ne-a slobozit de această grijă, El ne-a poruncit să nu ne îngrijim nici de ziua de mîine, cu atît mai puțin de secolul viitor. *Nu vă îngrijiți*, spune, *pentru ziua de mîine, că ziua de mîine se va îngriji de ale sale. Ajunge zilei necazul ei*. Fără îndoială, cine uită de Dumnezeu ia asupra sa grijile lui Dumnezeu. Iar grijile lui Dumnezeu nu-s pentru umerii slabi omenești. Ați citit legenda grecească despre Atlas, care s-a răzvrătit împotriva zeilor și a vrut să poarte pămîntul pe umerii săi și cum, după ce greutatea pămîntului a început să-l zdrobească, s-a pocăit și a înapoiat pămîntul zeilor? Doriți să fiți un nou Atlas și să repetați greșeala celui vechi? Cine vă sperie că neamul omenesc se va înmulți cîndva atît de mult încît pămîntul nu-l va mai putea hrăni? Asta se putea întîmpla și pînă acum. De la facerea lumii și pînă astăzi se putea întîmpla de mai multe ori, dacă Făcătorul nu ar fi avut grijă de asta și nu ar fi privegheat asupra lumii. De vreme ce aveți atîta încredere în condeiul dumneavoastră și în socoteala dumneavoastră, scrieți și socotiți și vă veți încredința repede că de la Adam și pînă la primii faraoni ai Egiptului puteau fi pe pămînt tot atîția oameni cîți greieri sînt pe cîmp. Încă de atunci ar fi putut oamenii să acopere toate continentele și toate insulele de pe planeta noastră. Dar asta nu s-a întîmplat. Și acest fapt dă mărturie că lumea merge după o logică ce nu se conduce după condeiul nostru și după socoteala noastră. Spuneți singur că Brazilia, dacă ar fi cultivată, ar putea hrăni întreaga Europă și America. Adăugați, însă, dar ce va fi cînd și brazilienii se vor înmulți peste măsură și nu vor mai avea grîu pentru export? O, ciudatule purtător de grijă, cine va plăti grijile dumneavoastră de acum dacă Brazilia nu se va înmulți niciodată peste măsură și nici Europa, și nici America? Pe mine mă îngrijorează acum următorul lucru: cine va plăti grijile dumneavoastră de acum pentru ceva care se poate întîmpla abia peste o sută de ani și nu se va întîmpla, probabil, niciodată? Liniștiți-vă, vă rog, și nu vă faceți griji cu ce se vor hrăni strănepoții noștri. Nici străbunicul dumneavoastră nu și-a făcut griji cu ce vă veți hrăni dumneavoastră, nici tatăl dumneavoastră nu v-a lăsat vreo avuție și totuși faceți cumva rost de pîine pentru dumneavoastră și copiii dumneavoastră. Ajunge fiecărei zile și fiecărei generații necazul ei. Scrieți că grija dumneavoastră pentru viitorul îndepărtat a fost stîrnită de foametea care deja există în unele țări și vă întrebați ca va fi după o sută de ani – foametea nu a venit, oare, de la înmulțirea peste măsură a oamenilor? Oare nu ați citit în Biblie cum a fost, de-a lungul celor șapte ani de nerodire, foamete în Egipt pe timpul dreptului Iosif? Foametea era de la nerodire, nu de la înmulțirea oamenilor. Iar nerodirea a îngăduit-o asupra roditorului Egipt Cel în a Cărui stăpînire este a da sau a nu da, potrivit dreptății sau nedreptății oamenilor. Și a fost foamete în Palestina în vremea strămoșului evreilor Iacov: nici acolo de la suprapopulare, fiindcă Iacov stăpînea singur cîmpia Palestinei, împreună cu fiii săi. Ca atare, fiți liniștit și nu vă chinuiți cu grija pentru pîinea celor care nu s-au născut încă. Și dacă vreți, totuși, să vă îngrijiți de grijile îndepărtate ale omenirii, nu vă îngrijorați de ce vor avea oamenii, ci de ce vor fi ei în viitor. Vă jur pe sfînta învățătură a lui Hristos că dacă urmașii noștri vor căuta mai întîi împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui, nu vor fi nici o zi lipsiți de pîine, de-ar fi ei pe pămînt ca nisipul mării. Pace dumneavoastră și sănătate."

La fel și dumneavoastră.

■ ■ ■

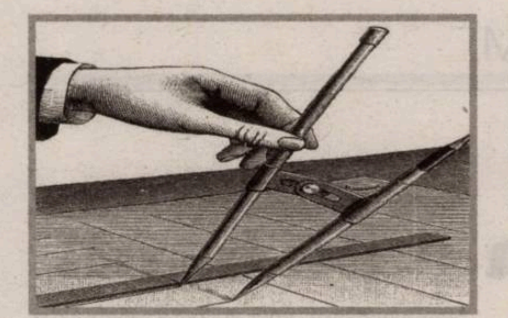

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Casa doctorului Buicliu

Mă întreabă oamenii de soarta uneia sau alteia dintre casele vechi care s-au mai păstrat în centrul oraşului. Foarte bine că e aşa: în ultima vreme, opinia publică parcă s-a trezit. Din cînd în cînd primesc chiar informaţii neaşteptate din partea cuiva care a cunoscut personal cutare clădire ori familia care a locuit acolo: şi mai bine! Despre casa din strada George Enescu, nr. 11, nu ştiam, pînă astăzi, mai mult decît acum un an cînd am scris „Casa cu pisici", articol reeditat în volumul II din antologia *Case şi oameni din Bucureşti* pe care Humanitas a trimis-o în librării de la începutul lui septembrie. Aşadar, o clădire indiscutabil de patrimoniu, dar neînregistrată ca monument istoric, deşi putusem să o datez cel puţin de la 1895, cînd figura în planul cadastral alcătuit de Institutul Geografic al Armatei. De asemeni, descoperisem numele cui a locuit acolo un sfert de secol, pînă la moartea sa în 1918: doctorul Cristea Ştefan Buicliu, medic al palatului regal, descendentul unei distinse familii armeneşti din Botoşani.

Opinia publică parcă s-a trezit.

Informaţiile pe care le pot adăuga acum vin din Franţa, din partea cuiva care a trăit mai bine de treizeci de ani în acea casă, fiind astfel martorul unei degradări care nu se opreşte. Mai întîi, data construcţiei este ceva mai veche, 1893, cum stă scris printre volutele decorative de fier forjat care protejează geamurile uşilor de lemn de la intrarea principală. Aceasta se găseşte pe faţada întinsă în lungul clădirii, privind spre casa vecină, de la nr. 13, care nu mai există din cauza unui incendiu. Deasupra intrării era o verandă metalică, cu suporturi de fier forjat, care a căzut la cutremur în 1977. În pragul vestibulului, cel care intra călca pe o placă de marmură cu inscripţia „Salve". Înspre stradă a rămas o terasă de piatră care coboară dintr-una din camerele de la parter către grădină cu o mică scară dublă.

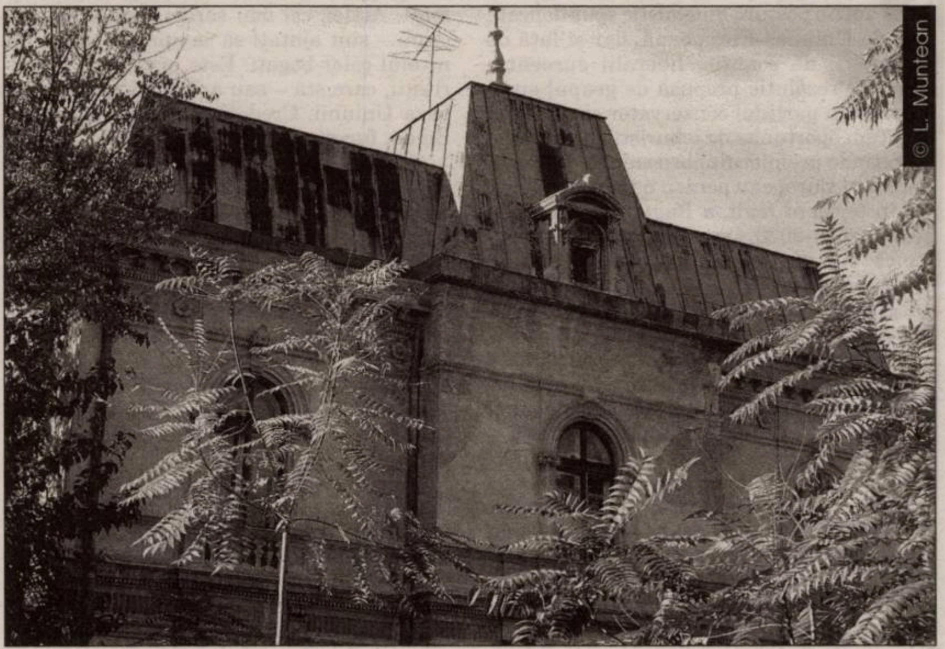

© L. Muntean

Construcţia are două niveluri, un hochparter şi un etaj, peste care este un pod foarte înalt, cu o şarpantă din lemn. În corpul principal al clădirii, parterul cuprinde o sală centrală şi patru camere mari, două în dreapta şi două în stînga, cu anexele, iar o monumentală scară de marmură urcă la etaj, unde sînt cinci camere cu anexele lor. Corpul secundar, comunicînd prin coridoare cu primul, de care este legat din construcţie, era destinat personalului de serviciu: atît la parter, cît şi la etaj, cîte o cameră de mărime medie, plus anexe, plus accesul la pod. Există şi o pivniţă pe toată suprafaţa imobilului. Spaţiul întreg, conceput generos, pentru un profesor universitar şi familia lui, ocupînd o poziţie socială importantă pe vremea lui Carol I, a fost după naţionalizare împărţit în apartamente în care convieţuiau opt familii.

Amintirea trecutului o păstrau în hol, la parter, două oglinzi de Murano faţă în faţă şi, deasupra fiecărei uşi, o casetă cu peisaje pictate direct pe perete. Pe scara dublă ce duce la etaj, un palier intermediar, după un model pe care l-am mai văzut în case de aceeaşi vîrstă, are coloane pe care, desigur, la origine, fuseseră fixate statui (furate?). La etaj au fost aceleaşi casete pictate deasupra intrării în camerele principale.

Gardul şi poarta de fier forjat sînt originale. Grosimea zidurilor, de cca 50 cm, le-a făcut să reziste cutremurelor. Nu se ştie ce intenţii au proprietarii actuali, după ce, în anii 2000, casa a fost vîndută şi revîndută. Alături, casa doctorului Istrati de la nr. 13 fusese transformată în... „restaurant spaniol" şi, după ce a ars, a fost distrusă pînă la temelie. Casa asta e lăsată să se ruineze, dar, cel puţin, prezenţa unui paznic împiedică devastarea. Ca de atîtea alte ori, ignoranţa şi lăcomia se unesc pentru a şterge memoria oraşului nostru.

***Andrei Pippidi** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

■ ■ ■

Sorin Cristian SEMENIUC

SOS Provincia

Casa lui Ibrăileanu din Iaşi

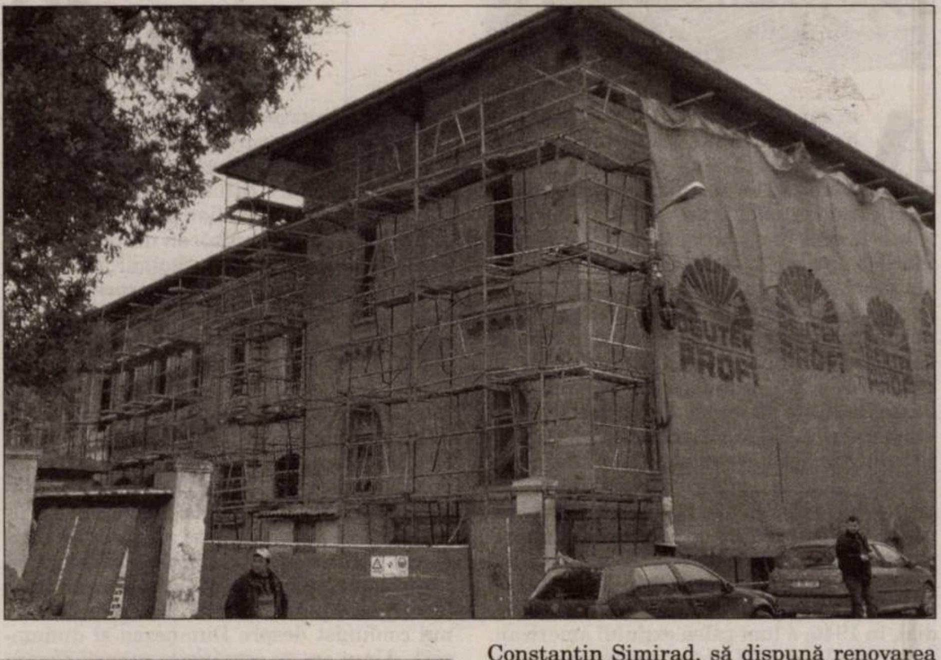

În centrul Iaşiului, pe strada Vasile Alecsandri, la numărul 6, se află în renovare de peste doi ani un monument istoric – o clădire trainică, cu o istorie groaznică. Ridicată prin eforturile cărturarului Garabet Ibrăileanu, la începutul secolului trecut, imobilul a fost, timp de aproape un deceniu, sediul reputatei reviste *Viaţa Românească*. Înfiinţată în 1906, publicaţia, a cărei direcţie poporanistă a fost imprimată de Ibrăileanu, a adunat în paginile sale semnăturile prestigioase ale lui I.L. Caragiale, Octavian Goga, Alexandru Vlahuţă, E. Lovinescu, Al. Philippide, George Topîrceanu, Ion Minulescu, Mihail Sadoveanu, Calistrat Hogaş, Demostene Botez, Otilia Cazimir, Hortensia Papadat-Bengescu, Ioan Slavici, Lucian Blaga, George Coşbuc, Iorgu Iordan, Petre Andrei sau Tudor Vianu. După 1930, activitatea revistei s-a mutat la Bucureşti, Ibrăileanu vînzînd clădirea autorităţilor locale. O placă amplasată pe faţa imobilului aminteşte de efervescenţa culturală care a existat aici la începutul secolului al XX-lea.

Autorităţile locale au decis ulterior instalarea în imobil a Chesturii de poliţie. De această instituţie se leagă unul dintre cele mai triste momente din istoria Iaşiului, pogromul din iunie 1941, dată la care au fost ucişi, de către soldaţi români şi germani, dar şi de către localnici, aproximativ 13.000 de evrei, unele estimări indicînd 4000 de morţi, iar altele – 14.000. Curtea Chesturii, care arată aproape la fel şi astăzi, a fost locul unde au fost aduşi sute de evrei, foarte mulţi fiind bătuţi, torturaţi şi ucişi. O tentativă de evadare a unora dintre ei a fost înăbuşită sîngeros. Tot victimele pogromului au fost puse apoi să şteargă sîngele care udase caldarîmul, cei care au supravieţuit fiind urcaţi apoi în „trenurile morţii" – vagoane în care oamenii au fost înghesuiţi în mod deliberat şi plimbaţi zile în şir, cei mai mulţi dintre ei pierzîndu-şi viaţa prin asfixiere. Au fost aruncaţi ulterior în gropi comune, identitatea multora pierzîndu-se pentru totdeauna. Şi acest moment este marcat printr-o placă comemorativă; cînd aceasta a fost dezvelită, în 2011, şefii comunităţii au vorbit despre posibilitatea amenajării, într-o parte a clădirii, a unui Muzeu al Holocaustului.

Locul unde au fost aduşi sute de evrei.

După 1945 şi încercarea noii Puteri de a repara cele întîmplate prin organizarea cîtorva procese, clădirea a fost repartizată mai multor societăţi ale meseriaşilor, cea pe care a prins-o în activitate Revoluţia din 1989 numindu-se Întreprinderea Judeţeană de Producţie Industrială şi Prestări Servicii (IJPIPS). În 1991, Prefectura Iaşi a decis trecerea acestui patrimoniu în administrarea unor societăţi noi care, la sfîrşitul anilor '90, s-au judecat cu înverşunare cu Consiliul Judeţean pentru a demonstra că sînt proprietare ale monumentului istoric. În acea perioadă, aceste societăţi au subînchiriat cea mai mare parte din clădire, care a devenit, printre altele, sediul unui restaurant şi al unei discoteci.

Pierderea proceselor şi improprietărirea definitivă a Consiliului Judeţean l-au determinat pe şeful din 2010 al instituţiei, Constantin Simirad, să dispună renovarea imobilului. Intenţia sa era de a de muta aici întreaga activitate a Consiliului Judeţean Iaşi care, în prezent, îşi are sediul în Casa Pătrată, considerată prea mică, deoarece împarte birourile existente cu Prefectura. O majoritate potrivnică în Consiliu nu a permis decît alocarea de fonduri pentru repararea a jumătate din clădire, în final lucrările fiind sistate. Noul preşedinte, Cristian Adomniţei, a anunţat însă recent că renovarea ar putea fi reluată în scurt timp, inaugurarea urmînd să aibă loc la sfîrşitul lui 2013. Suma necesară terminării reparaţiilor este estimată la un milion de euro.

***Sorin Cristian Semeniuc** este doctorand al Universităţii „Al. I. Cuza" din Iaşi.*

■ ■ ■

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Ţara lui Caragiale şi reabilitarea lui Mitică

La invitaţia fostei noastre colege de dileme, doamna Alice Georgescu, am participat la o şezătoare despre „ţara lui Caragiale“, organizată în cadrul Festivalului Naţional de Teatru. Ne-am obişnuit atît de mult cu această sintagmă, încît titlul mesei rotunde părea mai degrabă un truism despre care nu mai e nimic de adăugat. Transformaţi însă provocator afirmaţia în interogaţie şi veţi cădea totuşi pe gînduri: ţara lui Caragiale? Adică?

România refuza, ultragiată, să fie „ţara lui Caragiale“, pe vremea lui Caragiale. Obsesia era aceeaşi ca şi în timpurile noastre: satira dramaturgului „aduce atingere imaginii naţionale“, adică onoarei de familist a fiecărui bun român. Caragiale a devenit „contemporanul nostru“ de-abia mai tîrziu, afirmaţia fiind făcută, de regulă, cu parapon vindicativ: sîntem un neam de Mitici – a zis-o şi marele Caragiale! Bietul Mitică...

Pe de altă parte, miti(ci)zarea contemporaneităţii româneşti ţine de un proces firesc al memoriei sociale: „contemporaneitatea“ unui autor paradigmatic nu se preia ca atare din trecut în prezent, ci se construieşte dinspre prezent spre trecut, ca şi „tradiţiile“. „Ţara lui Caragiale“ este astfel şi ea o construcţie a imaginarului recent, dincolo şi în ciuda autorului Caragiale. Iar această viziune este una selectivă, eludînd, tot precum tradiţiile, ceea ce nu convine imaginii dorite – în acest caz una autopersiflant negativă. Este eludat astfel din imaginea publică Caragiale ruralistul, cel din *1907 din primăvară pînă'n toamnă*, precum şi cel din *Năpasta* sau *O făclie de Paşte*. Este omis – sau reinterpretat – Caragiale omul, refugiat (nepatriotic...) la Berlin. Iar Mitică este citit în cheia unui miticism contemporan şi dezabuzat, care îl reduce la un fel de bulevardier fără bulevarde şi care l-ar fi făcut să rîdă (sau să plîngă...) pe bietul scriitor. „Ţara lui Caragiale“ devine astfel „ţara lui conu' Iancu“, pamfletist genial la Gambrinus. Şi cam atît... „Pe Mitică l-a ucis miticismul!“– se plîngea, pe bună dreptate, Dan C. Mihăilescu, în urmă cu trei ani, în paginile acestei reviste. Cu mult timp în urmă, Monica Lovinescu deplîngea acelaşi lucru, doar că în alţi termeni: pe Caragiale îl omoară caragialismul.

Caragiale a fost însă un excelent „sociolog“, în sensul de cunoscător analitic al realităţilor sociale contemporane lui, iar „metoda“ sa de „observaţie participativă“ poate fi predată şi astăzi la un curs de metodologia ştiinţelor sociale. Un cunoscător al societăţii româneşti în ansamblul său deci, şi nu doar al mahalalelor bucureştene. Pe de altă parte, chiar reducînd orizontul caragialian la cel bucureştean, eroul său urban, Mitică, nu este mahalagiul peiorativ şi nici moftangiul, ci „bucureşteanul *par excellence*“. Mitică are savoarea unui şpriţ uşor de vară, are geniul unui Păcală ajuns la oraş. Perenitatea lui, dacă şi atît cîtă există, vine din această moştenire şi prelungire a unui geniu popular difuz şi nu constituie cîtuşi de puţin o perversiune sau decădere a „sufletului“ etern al neamului românesc.

De asemenea, Mitică nu este singur şi nu are o singură înfăţişare. Dramaticul nea Anghelache este umbra sa perenă, angoasa ascunsă în spatele zîmbetului veşnic al lui Mitică. Enigmatică, sinuciderea sa este opera mîinii invizibile a unui stat străin şi fantomatic, Anghelache fiind, din acest punct de vedere, locuitorul cu mînecuţe şi în papuci al unui castel kafkian.

Prin aceasta, Caragiale nu intră însă în spaţiul metafizic al absurdului. Nimic nu-i este mai străin. Filozof *sui generis*, el configurează o categorie existenţială aparte, cu iz de specific naţional (sau regional...), ce ar putea fi etichetată ca *derizoriu*. Un derizoriu existenţial, al condiţiei derizorii a vieţii înseşi, la fel de depărtată de „deşertăciunea“ creştină ca şi de „absurdul“ raţionalist. Un derizoriu al lipsei unui sens ultim şi consistent al vieţii, trăită însă mai degrabă cu înţelepciune ludică decît depresiv sau nihilist. Un derizoriu care nu are astfel nimic de-a face cu *derîderea*, care este o *atitudine* faţă de realitatea umană, şi nu *condiţia* însăşi a acesteia – iar Caragiale nu „se rîde“ niciodată de oameni! Într-o lume al cărei temei este derizoriul, Mitică este astfel actorul vital care se ridică prin joc deasupra acestuia. Ceea ce nu înseamnă că, în jurul său, vizionarul Caragiale nu recunoaşte o sumedenie de Mitici rataţi, ipocriţi, veleitari, frustraţi ş.a.m.d.

Din această perspectivă şi în consens cu cele menţionate mai sus, trădarea lui Caragiale vine, probabil, din confuzia cu iz de perversiune dintre derizoriu şi derîdere: *noi* luăm în derîdere ceea ce Caragiale prezintă ca derizoriu – şi, mai mult, ca atitudine stenică în faţa condiţiei derizorii a existenţei! *Caragialismul* este astfel în noi, nu în Caragiale...

În noi, dar nu în toţi şi nu totdeauna. Ca ilustrare conjuncturală, filmul recent al lui Tudor Giurgiu, *Despre oameni şi melci*, construit, aparent, ca un şpriţ subţire de vară, este o operă caragialiană care nu cade nici o secundă în caragialism. Eroul său principal, care încearcă să organizeze o campanie de donat spermă pentru a răscumpăra o uzină pe cale de privatizare şi în prag de concedieri, este un Mitică proletar suculent, care se transformă într-un nea Anghelache de un dramatism înduioşător cînd află de la autorităţi că sperma proletară este doar *bon pour l'Orient* – şi deci nevandabilă. Rîzi cu poftă, dar te cuprinde şi o tristeţe iremediabilă în faţa condiţiei derizorii a omului postsocialist, pe care scenariul nu-l ia nici o clipă în derîdere.

Caragiale va rămîne pentru totdeauna „contemporanul nostru“, nu ştiu însă dacă noi ne vom învrednici să fim contemporanii lui...

***Vintilă Mihăilescu** este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

■ ■ ■

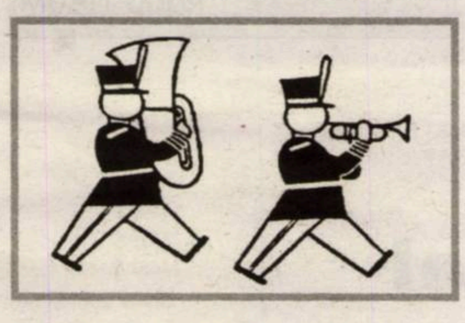

Cătălin ŞTEFĂNESCU

fără doar şi coate

Don't Klose the Door, Please!

Miroslav Josef Klose s-a născut în iunie 1978, la Opole, în Polonia. Tatăl său, etnic german, a fost fotbalist profesionist, a plecat din Polonia chiar în anul în care s-a născut fiul său, iar mama lui Miroslav a fost componentă a echipei naţionale de handbal a Poloniei. În 1985, fiul şi-a urmat tatăl în Germania. Cînd a ajuns acolo ştia doar două cuvinte nemţeşti. Acum are cetăţenie germană, e un fotbalist de notorietate mondială şi una dintre vedetele echipei naţionale de fotbal a Germaniei. A jucat la Kaiserslautern, Werder Bremen, Bayern München, iar de anul acesta, din iunie, a semnat un contract cu Lazio, în Italia. Pe 26 septembrie, într-un meci cu Napoli, Klose a înscris un gol, după ce a atins mingea cu mîna. Arbitrul nu a observat treaba asta şi a declarat golul valabil. Jucătorii de la Napoli au protestat. Klose a intervenit, l-a informat pe arbitru că atinsese mingea cu mîna şi i-a cerut să anuleze golul. Lucru care s-a şi întîmplat. La finalul meciului, Lazio a pierdut cu 3-0. La puţină vreme după acest eveniment cu totul remarcabil, jucătorul german a primit un premiu pentru *fair play*. Întrebat de ce s-a dus la arbitru şi a recunoscut că înscrisese un gol neregulamentar, Klose a răspuns că aşa i s-a părut normal, în primul rînd pentru că „la meciurile de fotbal se uită tineri şi copii“.

Ştiu că, în felul în care merg lucrurile pe aici, povestea asta pare cusută cu aţă albă – sau, mă rog, ca să continuăm cu limbajul din fotbal – *pusă, discret, cu mîna*. Se vor găsi destui care să desfiinţeze valoarea exemplară a gestului făcut de fotbalistul german. În bună măsură, spectacolul sportiv, în general, e mult prea contaminat cu afaceri de mare anvergură şi cu politică, pentru a mai putea oferi veridicitate poveştilor exemplare, pildelor de moralitate sau credinţei în demnitate. Cu toate astea, *spaţiul de manevră* destinat civilizaţiei şi bunului-simţ încă mai există. Cu siguranţă, dimensiunea lui nu mai e cea de odinioară, dar nici dispariţia sa nu poate fi postulată cu surlele şi trîmbiţele resemnaţilor şi ale fataliştilor. Demnitatea, educaţia, romantismul încrederii în nobleţea competiţiei, respectul pentru adversar şi fascinaţia pentru spectacolul sportiv sînt într-o evidentă retragere, rapidă şi dezordonată. Dar asta nu înseamnă că cinicii de serviciu şi fataliştii de terasă îşi pot bea berile liniştiţi, decretînd atotştiutor domnia definitivă a imposturii, a oportunismului şi a deşertăciunii cifrei de afaceri. Evidenţa dă cîştig de cauză, deseori, cioclilor care chibiţează la catafalcul demnităţii, dar nu uită, din cînd în cînd, să mai aducă în scenă şi cîte o pîlpîire a speranţei că nu toată lumea e croită după aceleaşi modele strîmbe.

„Neamţul... tot neamţ.“

La fel de bine, ştiu că, la noi, exemplul lui Miroslav Klose poate fi foarte uşor folosit, atît de către entuziaştii gesturilor *măreţe cu orice chip* ale civilizaţiei europene, cît şi de către cei care văd o tristeţe insurmontabilă în fiecare scîncet de copil de la o secţie de nou-născuţi. Unii pot folosi această poveste adevărată pentru a înşirui din nou prăpastiile abisale care ne separă de lumea civilizată. Cu greu se poate ocoli un asemenea prilej de a reaminti că nu vom reuşi niciodată să sărim pîrleazul mojiciei funciare, al periferiei condamnate să se uite de departe la defilarea marilor culturi. Pentru cei dezvrăjiţi de „acasă“ şi fascinaţi de „oriunde altundeva“, gestul lui Klose este ca ciocanul judecătorului care anunţă sentinţa – lumea se împarte în popoare cu vocaţie istorică şi populaţii. Iar noi trebuie să ne luăm gîndul de la prima categorie. Totul culminînd cu zicerea ultimă, care închide orice dezbatere şi care pune graniţa definitivă între urbanitatea mirosind a săpun, şi sămănătorismul duhnind a closet din fundul curţii – „N-ai ce să faci, dom'le. Neamţul... tot neamţ.“

Alţii vor spune că Occidentul – găunos şi pervertit de sedentarismul postcolonial, de plictiseala propriei bunăstări – îşi fabrică, din ce în ce în ce mai slab, povestioare care să-i întreţină procesul de autoiluzionare că încă se mai poate respira pe acolo. În ordinea gîndirii de acest fel, spectacolul politizat şi jocul tensional al bugetelor obscene au nevoie, din cînd în cînd, de cîte o snoavă de-asta care încearcă, jalnic, să mai plivească lanul năpădit de buruieni ale aparenţei. „Ei“ nu sînt cu nimic mai buni decît „noi“. Au hăcuit lumea asta, în căutare de resurse şi de pieţe, au dat-o de gard cu colonialismul, iar acum se dau umani, cînd, de fapt, sînt doar disperaţi de invazia periferiei hămesite. Şi să ne mai lase cu *Fair play, please!* şi cu copilaşi de toate culorile care intră pe teren de mînă cu jucătorii, ca, sanchi, să vedem noi că negrii sînt egali cu albii. Nu ne poate păcăli o soluţie spectaculară atît de ieftină, în aşa fel încît să acceptăm cu seninătate că un negru, sau unul cu faţă de chinez sau de arab, se pot numi „olandez“, „suedez“, „elveţian“, „neamţ“ sau „francez“.

Destinul poveştii lui Klose, la noi, se poate opri şi într-un al treilea zid. Cel al unor intelectuali care plasează, definitiv, spectacolul sportiv în zona divertismentului ieftin, al circului pentru mase. Iar fotbalul e, în această cheie de gîndire, treapta cea mai de jos, îndeletnicirea egală cu mahalaua, maneaua, lanţul de aur cît parîma de vapor, şi maşina tunată ca *Răpirea din serai*. Zid după zid, în prezenţa celor mai bune intenţii, se ridică în calea şansei unei poveşti exemplare. Nici nu mai contează zona din care vine. În funcţie de convingerile nestrămutate pe care le nutrim, primim povestea în tranşeele, adăposturile şi cazematele fiecăruia dintre noi, trăgînd fără somaţie. *Don't* klose *the door, please!*

***Cătălin Ştefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

■ ■ ■

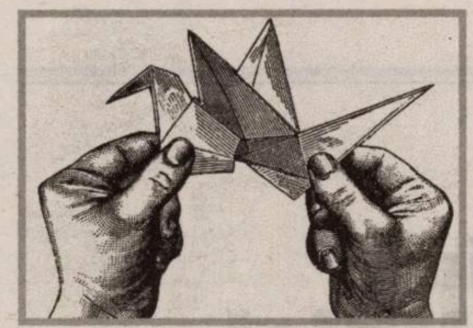

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Cu „naşul“

Nu ştiu cum se face că, mai mereu, „naşul“ avea mîini mari şi aspre, de muncitor, în care dispăreau instantaneu bancnotele pe care le lua discret de la călători. Mulţi dintre noi îşi amintesc încă foarte bine tipicele formule de întîmpinare: „De unde v-aţi urcat?; Unde mergeţi?; Cît ai pus acolo?; Cîte persoane sînteţi?“. Toate acestea însemnau că acceptă fără probleme şi vrea cel mult să se asigure că mita nu e mai mică decît se cuvine. Iar de obicei se cuvenea să fie o treime din preţul biletului. Dacă se temea de vreun posibil supracontrol, „naşul“ se făcea că nu vede banii, avertizînd scurt: „înainte de Bucureşti“ sau „mai vorbim şi v-aţi urcat de la Ploieşti, nu m-aţi văzut“. Dacă totul era în regulă, după Chitila revenea şi-şi încasa rapid „cotizaţiile“.

Cînd însă, cîte unul întreba „N-aţi avut timp să luaţi bilet?“ însemna, de cele mai multe ori, că voia să mărească tariful (la fel era şi cînd îţi atrăgea atenţia că trenul e rapid, deci mai scump). La alţii era pura nevoie de a face morală, un mod de a-şi arăta autoritatea şi de a se distanţa, măcar verbal, de ideea de mită, pe care, pînă la urmă, tot o luau. În unele cazuri, pasagerii îi dădeau „naşului“ cu o mînă bilete vechi pentru a le taxa cu zgomotul specific, ca să nu dea de bănuit, în vreme ce, cu mîna cealaltă îi strecurau banii. Ba, unii conductori aveau ei înşişi asupra lor bilete mai vechi, pe care le taxau cu zgomot în dreptul blatiştilor, apoi încasau banii. Aşa decurgeau lucrurile pe rutele pline de studenţii şi excursioniştii care mergeau la munte sau la mare.

Într-o perioadă, la unele trenuri de pe ruta Bucureşti-Predeal, în fiecare duminică, „se rezerva“ un vagon pentru blatişti. Cineva strîngea banii de la toată lumea şi-i livra apoi „naşului“. Era un procedeu comod. Am prins chiar şi momentul în care apăruse un fel de organizator al activităţii. Un tip voinic cu barbă neagră, poreclit Păduche. Dacă aveai bilet, nici nu te lăsa să urci în vagonul respectiv. Te chestiona şi dacă ştii bancuri. Ideea era că nu meritai să stai în vagonul blatiştilor dacă nu puteai contribui la veselia generală cu ceva bancuri. Însuşi Păduche părea un rezervor nesecat în această privinţă. Cînd apărea „naşul“, Păduche îl întîmpina cu tupeu: „Ce faci, naşule-pungaşule!“. „Naşul“ zîmbea strîmb, dar ieşea imediat în intervalul dintre vagoane să „discute“ cu „şeful de sindicat“. Trecea apoi prin vagon, mulţumit ca după o masă îmbelşugată şi număra călătorii din ochi. Uneori mai întreba pe cîte unul, cu voce joasă: „Sînteţi cu domnu' Păduche?“.

Unii încercau să facă ceea ce se chema „blat negru“, adică să-l fenteze pe controlor cu totul. Era posibil în special în vagoanele cu etaj, cînd „naşul“ era făcut „roată“. Adică, atunci cînd controla la parter, cel care voia să scape aştepta la etaj iar cînd controlorul urca la etaj, omul fără bilet cobora prin celălalt capăt al vagonului, la parter. După un timp, au aflat şi „naşii“ procedeul şi, pentru a nu mai fi păcăliţi, controlau cîte doi odată în acelaşi vagon, unul sus şi altul jos.

Mai complicat era la drumurile lungi la sau de la Cluj ori Baia Mare, cînd controlorii se schimbau (de obicei parcă la Braşov). Te înţelegeai cu primul, apoi apărea un al doilea. Dacă primul era cumsecade, îţi spunea că îţi ia banii doar pînă la Braşov, urmînd să te înţelegi apoi şi cu al doilea. Dacă era lacom însă, îţi lua ca pentru tot drumul şi te trezeai că de la jumătate trebuia să mai „cotizezi“ o tură.

Problemele cele mai mari erau cînd apărea supracontrolul. Atunci, ori tarifele creşteau, ori se lăsa cu amendă. Cînd la supracontrol participa şi miliţia TF (transporturi feroviare), amenda era sigură.

Dincolo de asta, pe unele trasee mai găseai şi cîte un „nebun“ care te dădea jos din tren dacă nu aveai bilet. Pe ruta Tîrgovişte-Ploieşti era un asemenea individ care îşi făcuse un adevărat ritual din a-i da jos pe cei fără bilet, în satul Săcueni. Localnicii ştiau deja povestea şi făceau glume pe seama tuturor celor care veneau de la gară întrebînd încotro e şoseaua.

O situaţie specială era la cursele de navetişti de pe diverse rute scurte, de tipul Bucureşti-Olteniţa sau Bucureşti-Giurgiu, în care aproape nimeni nu cumpăra bilet. Unii spuneau că au abonament, dar de multe ori acesta era expirat („naşul“ nici nu le mai cerea). După Revoluţie, pe asemenea rute s-au organizat acţiuni cu mari desfăşurări de forţe. Trenurile erau oprite în cîmp şi înconjurate de jandarmi. Toată lumea era controlată. În unele cazuri s-a descoperit că într-un tren întreg nu exista nici măcar un singur călător cu bilet. Am asistat la situaţii în care oameni întrebaţi de jandarmi de ce n-au bilet se umpleau de mirare. Chiar nu înţelegeau ce li se cere, doar ei îi dăduseră bani „naşului“, adică autorităţii, aşa cum văzuseră că făcea toată lumea. Nu ştiau cum arată un bilet şi nici habar n-aveau unde e casa de bilete din gară.

Nu ştiam în ce măsură se mai practică acest sport în zilele noastre. Din recentele ştiri despre acţiunile procuraturii şi arestarea unor „naşi“ am aflat (fără surprindere) că sistemul continuă. Se dovedeşte cel puţin la fel de trainic ca şinele de tren (acestea mai sînt uneori furate). De altfel, o Românie fără „naşi“ e greu de imaginat.

■ ■ ■

un sport la Răsărit

Cum ar fi dacă sportul la nivel înalt ar deveni (sau redeveni) de amatori?

Nu ştiu, pentru că e imposibil. E ca şi cum te-ai întreba cum ar fi dacă am mai comunica prin focuri pe culmi sau am socoti cu abacul. Nu se mai poate, cum nu mai putem fi omul din Neanderthal (deşi unii se străduiesc din greu). Dar nu cred că miza e asta, dacă înţeleg bine întrebarea. Pe vremea lor, amatorii trişau mai dihai ca profesioniştii. Utopia ar fi alta: cum ar fi ca victoria să nu mai reprezinte unicul mobil al performanţei? Cum ar fi să fie recompensat şi gestul, nu doar finalitatea? Drumul, nu doar finişul? De multe ori, atmosfera din anumite sporturi nu diferă prea mult de cea a gang-urilor de cartier, care preţuiesc şmecheria, imoralitatea şi supremaţia animalică. Asta nu ţine de amatori sau non-amatori, ci de oameni şi neoameni. Miza ar fi, de fapt, ca sportul să redevină sport, nu un business gen Wall Street în care a trişa e perfect acceptabil dacă nu eşti prins. Iar dacă eşti prins, tamtamul fals moralizant acoperă salvarea pe uşa din dos a vinovaţilor. Sportul a deviat de la plusvaloarea umană la plusvaloarea contabilă. O vreme cele două au coabitat. Astăzi, a păcăli arbitrul ca să obţii un penalty nu mai e doar un fapt de joc tolerat, ci şi o cauză care merită apărată, justificată, aplaudată. În acest caz, ne ratăm ţinta de interes. Cumpărăm sport şi primim un mort.

Radu NAUM

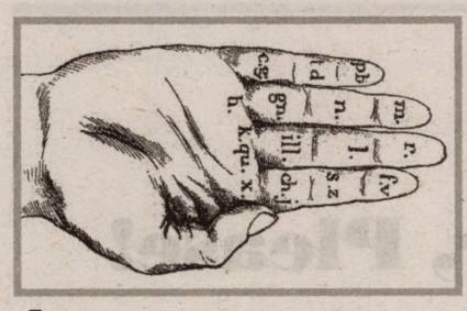

Codrin Liviu CUŢITARU

prezentul discontinuu

Oraş patriarhal

Într-un raft al vechii biblioteci de familie, am descoperit recent mai multe cărţi îngălbenite de vreme – apărute la Iaşi şi, respectiv, Bucureşti, în primele decenii ale secolului trecut (1925, 1928, 1929 şi 1931) –, cu un subiect comun, extrem de captivant: „Iaşii de odinioară“ („odinioară“ implicînd aici intervalul ultimei jumătăţi a veacului al XIX-lea!). Autorii sînt complet necunoscuţi, dar episoadele narate de ei, din istoria vechiului Regat, trezesc irepresibile nostalgii faţă de o lume românească iremediabil pierdută. Iată cum arăta o invitaţie (concepută de Iacob Negruzzi) la un banchet al „Junimii“, de acum aproape 150 de ani: *„Anunciu important* – Un hoţ nu e numai acela care fură pe altul în virtutea art. 306 şi urm. Cod Pen., ci mai ales acela care cu deplină conştiinţă se fură pe sine însuş. Şi n-ar fi oare un adevărat furt şi o adevărată tîlhărie cînd un junimist s-ar absenta de la a XX-a Aniversară a Socităţei Junimea unde cu preţul mai puţin decît minim şi mai mult decît derisoriu de numai 30 Lei poate bea, mînca şi petrece fisicamente, intelectualmente şi moralmente două sări dearîndul? În 5 Ianuarie 1884 la 8 oare sara vor fi ciaiuri, cozonaci, cafele, ciocolăzi, amestecate cu literatură la Otelul Binder în Iaşi, iar a doua zi în 6 Ianuarie la 6 sara tot la zisul otel va avea loc un splendid şi în analele Junimii ne mai pomenit Benchet cu mîncărurile cele mai alese, vinaţurile cele mai indigene şi cele mai străine, îngheţatele cele mai reci şi cu cheful cel mai tradiţional“. Meniul („tradus“, ironic, de acelaşi Iacob Negruzzi) e unul pe măsură: „afară-de-opuri-felurite“ *(hors d'oeuvres variés)*, „papat cu mici plăcinţele“ *(consommé petit pâtés)*, „brăileancă de peşte“ *(mayonnaise de poisson)*, „muşchiu de bou după Forcoş“ *(filet de boeuf Godard)*, „păni de vînat trufaşe *în frumoasă vedere*“ *(pains de gibier truffés en belle-vue)*, „sparangă de *Argintoaica* şi mică mazere“ *(asperges d'Argenteuil et petits pois)*, „curcani umpluţi cu Castano“ *(dindes farcies aux maron)*, „potîrnichi cu trufie“ *(perdreaux truffés)*, „îngheţată cu moţoace“ *(glaces panachées)*, „mici prăzituri“ (*petits gâteaux)*, „bucăţi uscate“ *(pieces montées)*. Nu lipsea nici observaţia: „mîncarea va fi fudulie, iar băutura temelie; spiritul nu este de rigoare“.

> *„Mîncarea va fi fudulie, iar băutura temelie;*
> *spiritul nu este de rigoare.“*

Spectacolul din Iaşiul tradiţional nu era însă numai culinar. De 1 aprilie (sărbătorit încă din anii „Junimii“, după cum se vede, cu maximă „seriozitate“!), un boier ieşean renumit în epocă, Alexandru Mavrocordat, trimise dis-de-dimineaţă pe vărul său mai mic, Dumitrachi, să anunţe rudele din urbe că el – Muţunachi (aceasta îi era porecla) – avusese un atac de apoplexie. Rubedeniile năvăliră impacientate în locuinţa farsorului, îmbrăcate aşa cum îi găsise vestea: în papuci şi halate de casă, în pijamale şi cu fesuri pe cap. Îl descoperiră pe Alexandru culcat în pat, cu pătura trasă pînă la gît. Privea apatic în jur, dînd semne de ataraxie şi schimonosindu-se tembel. Gemea la anumite intervale şi sugera constant înţepenirea membrelor corpului. Toţi intrară în panică şi începură să imagineze scenarii medicale apocaliptice. Unul sugera să i se facă o gaură în cap pentru a elibera presiunea sangvină, considerîndu-l „prea sîngeros“. Altul cerea imperios să i se pună „bolnavului“ lipitori, în timp ce un cumătru striga în gura mare după preot. În sfîrşit, cînd agitaţia atinse paroxismul, cu rîs mefistofelic şi gesturi de cabaret, Muţunachi sări din aşternut (îmbrăcat în redingotă de gală) şi le aminti tuturor însemnătatea zilei pe care o începuseră atît de abrupt. Goticul, la modă în literaturile germanice ale timpului respectiv, era prezent şi în existenţa paşnică a conacelor din Iaşi din veacul al XIX-lea. Un episod din palatul fostului ministru Dimitrachi Miclescu confirmă supoziţia de mai sus. Ajuns la bătrîneţe, marele boier se retrase în locuinţa sa ieşeană, cerînd insistent companie rudelor apropiate. Un nepot, Andrieş Şeptilici, decise să se mute împreună cu bătrînul, ajungînd, în scurtă vreme, să doarmă în aceeaşi cameră şi chiar în acelaşi pat cu bunicul lui (aparent, Miclescu suferea de nevroză). Într-o noapte, tînărul reveni în odaie tîrziu în noapte – după un chef zdravăn – şi se strecură încet alături de bătrîn, crezîndu-l adormit. Bunicul nu dormea, bîntuit fiind de nelinişti. De aceea, cînd crezu el însuşi că nepotul Andrieş adormise, se sculă cu grijă, pentru a aprinde o lumînare. Şeptilici nu era nici pe departe adormit şi, văzîndu-şi bunicul bîntuind prin întuneric, îl bănui lunatic. Se ridică, la rîndul lui foarte grijuliu, din pat (exista convingerea că somnambulii nu trebuie strigaţi pe parcursul unei crize, ca să nu sufere vreun colaps iremediabil) şi porni pe urmele lui Miclescu. Simţindu-şi nepotul în spate, bătrînul avu, de asemenea, temerea că Andrieş este o persoană lunatică. Se îngrijoră teribil, dar nu îndrăzni să spună ceva, din cauza amintitei superstiţii. Aprinse totuşi lumînarea. Îngroziţi de propriile imagini nocturne, cei doi începură să răcnească, alergînd în toate direcţiile. Se ciocniră şi căzură unul peste altul, stingînd lumina. Servitorii îi găsiră în stare de şoc.

Să recunoaştem, evenimentele mondene ale României de odinioară au, din perspectiva anului 2012, o benignitate de-a dreptul răscolitoare.

***Codrin Liviu Cuţitaru** este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

■ ■ ■

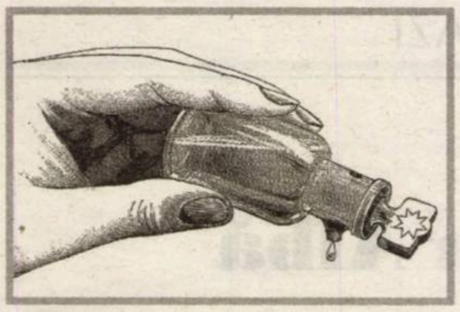

Rodica ZAFIU

cuvinte nepotrivite

Mamaie

Ca şi în alte domenii, în zona formelor lingvistice ale politeţii spaţiul cultural românesc permite coexistenţa mai multor sisteme foarte diferite, care se ignoră sau se observă reciproc cu suspiciune, uneori cu indignare. Vechea ruptură produsă de modernizarea accelerată din secolul al XIX-lea nu a fost încă depăşită întru totul, astfel încît codurile populare şi cele culte (cu specificul lor regional) funcţionează adesea după reguli proprii, care nu au fost descrise cu acurateţe sau măcar cu suficiente probe statistice. Astăzi constatăm că se răspîndeşte tot mai mult o tutuială iritantă şi nivelatoare, dar trebuie să admitem că adresarea politicoasă marcată, care foloseşte *dumneavoastră* şi pluralul, e tîrzie şi a coexistat, de la apariţia ei, cu un sistem tradiţional al adresării la persoana a II-a singular (chiar în contexte ceremonioase: „măria ta eşti...“). Combinarea unui termen de politeţe cu prenumele *(doamna Loredana)* e supărătoare pentru mulţi vorbitori culţi, dar continuă de fapt (cu o frecvenţă zdrobitoare în uz) un model vechi, întru nimic reprobabil (de la *Doamna Chiajna* la *coana Anica)*, concurat doar, de la un moment dat încolo, de sistemul francez, în care termenul politicos trebuia urmat de numele de familie (doamna Popescu). Mulţi vorbitori nici nu au reprezentarea vorbirii populare din proprie experienţă, ci mai curînd prin intermediul unor ficţiuni literare: cititorul lui Sadoveanu îşi formează o anume imagine asupra vorbirii ceremonioase a ţăranilor români, contrazisă brutal de apariţia lui *bă* în adresarea în familie, în *Moromeţii* lui Marin Preda. Observăm totuşi că o nouă şi profundă multiplicare a codurilor nu s-a produs în regimul comunist, cu toată ambiţia acestuia de a schimba formele de adresare: termenul *tovarăş* pare să fi fost o convenţie socială artificială, care nu a pătruns cu adevărat în habitudinile politeţii populare sau culte.

O diferenţă între sistemele noastre de politeţe pare a fi criteriul esenţial al ierarhizării: cele moderne ţin cont mai ales de statutul social al persoanei, iar cele tradiţionale sînt sensibile mai ales la diferenţa de vîrstă. E foarte probabil ca distribuţia actuală a tutuielii să fie influenţată mai ales de apropierea de generaţie dintre vorbitori, iar folosirea termenului *domnişoară* să fie dependentă mai curînd de vîrsta, decît de statutul marital al unei femei.

În acest context cred că trebuie plasată şi utilizarea intensă, în lumea românească de azi, a apelativului şi a termenului de desemnare *mamaie:* pe de o parte în interiorul codului popular, în care e încărcat pozitiv, afectiv şi politicos, pe de altă parte în afara acestui cod, ca termen ironic şi depreciativ. Desigur, cuvîntul e şi termen de rudenie, cu sensurile sale primare, singurele reţinute în DEX şi în celelalte dicţionare generale contemporane (explicate telegrafic, prin sinonim: „bunică“ şi „mamă“). De altfel, cuvîntul a fost înregistrat tîrziu şi e foarte puţin prezentat în dicţionarele noastre: la Tiktin, la Candrea – cu explicaţia „mamă (termen de desmierdare)“. În dicţionarul academic (DLR, Litera M, 1965) se precizează că sensul „mamă“ e curent în Moldova, iar sensul „bunică“ – în Muntenia şi Oltenia. Cuvîntul apare în relatările de călătorie ale lui Petre Ispirescu („scaldă-l mata, *mamaie“)* şi la Gheorghe Brătescu *(„mamaia* mă trimetea cu un bileţel“). O discuţie din Internet pare să confirme repartiţia actuală a termenului: cineva afirmă că „în Ardeal nimeni nu-i zice bunicii *mamaie* şi bunicului *tataie“;* altcineva mărturiseşte: „Eu zic doar «mamaie» şi «tataie»! N-am folosit în viaţa mea «bunică» sau «bunic»“ (forum.wordreference.com, 2007).

O formă a politeţii populare (regăţene).

În mod evident, în afara rudeniei propriu-zise, *mamaie* a devenit un termen generic de adresare, la origine politicoasă, pentru o femeie mai în vîrstă. Presa actuală atestă folosirea termenului cu această valoare (necuprinsă în dicţionarele noastre), de pildă citind un apel pentru o campanie civică *(„Mamaie,* ăştia de la Chevron vor să mi te-omoare!“, ziare.com) sau prezentînd personaje pitoreşti pentru emisiunile de televiziune *„Mamaie Vasilica* s-a plimbat cu limuzina“ (accesdirect.a1.ro). E drept, mult mai numeroase sînt situaţiile în care apelativul foloseşte marca vîrstei în context agresiv: *„mamaie,* e chiar atît de greu? – uitaţi cît se chinuie băbăciunea asta să scoată amărîta aia de maşină“ (video.e-transport.ro). Şi transformarea în termen generic de desemnare, fără legătură cu rudenia, cu sensul „femeie bătrînă“ şi conotaţii mai mult ironice decît eufemistice e foarte răspîndită: „Ce divă s-a îmbrăcat *ca o mamaie?“* (unica.ro); „e genul *mamaie-din-provincie“* (agenda.liternet.ro). Termenul are şi plural: „vă daţi zmei şi claxonaţi *mamăile* pe trecerea de pietoni“ (cabral.ro), de obicei folosit ironic-depreciativ: „am mai auzit una în faţa blocului între două *mamăi“* (miresici.ro).

Oricum, dicţionarele noastre ar trebui să includă o explicaţie a uzului actual. Iar femeile cărora necunoscuţi li se adresează cu apelativul *mamaie* (şi nu au de ce să fie foarte încîntate de încadrarea într-o anume categorie de vîrstă) au totuşi consolarea de a primi apelativul ca pe o formă a politeţii populare (regăţene), nu neapărat ca pe o agresiune urbană.

Rodica Zafiu *este prof. dr. la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti. A publicat, între altele, volumele* Limbaj şi politică *(Editura Universităţii Bucureşti, 2007) şi* 101 cuvinte argotice *(Editura Humanitas, colecţia „Viaţa cuvintelor“, 2010).*

■ ■ ■

ready made .

„Pe cînd *Triful* tăia nişte coceni de porumb, trece sf. Fecioară pe acolo, la care a tuşit *Triful*. Sf. Fecioară se întîlneşte cu soţia lui şi îi spune să ia sare şi cîrpă şi să se ducă la bărbatul său: *Trifu* şi-a tăiat nasul. Ducîndu-se acolo, *Triful* nu-şi tăiase nasul şi a rîs cînd i-a spus cele spuse de Fecioara Maria şi zise: «Cum să-mi tai nasul, cînd eu tai de jos în sus, iar nu aşa?» Cînd vru să arate cu secera pe nas, îşi reteză nasul.“

Adrian Fochi, *Datini şi eresuri*
populare de la sfîrşitul secolului
al XIX-lea. Răspunsuri
la chestionarele lui Nicolae Densuşianu,
Editura Minerva, 1976

PUBLICITATE

METRONOME
DE IERI PÂNĂ AZI,
TOATĂ ISTORIA PARISULUI
ÎN 4 EPISOADE PE
TV5MONDE

www.tv5monde.com

MÉTRONOME subtitrat în limba română
miercuri 14 şi miercuri 21 noiembrie la orele 22,00

În fiecare miercuri la orele 22,00
Descoperiţi emisiunile despre patrimoniul francez

TV5MONDE este disponibil pe cablu, satelit şi iptv

UN MONDE, DES MONDES,
TV5MONDE

PUBLICITATE

UNIUNEA EUROPEANĂ
GUVERNUL ROMÂNIEI
Programul Operaţional Sectorial "Creşterea Competitivităţii Economice" 2007-2013

Bucureşti, 31.08.2012

Comunicat de presă

Prin implementarea proiectului „Dezvoltarea spaţiului cultural virtual Cărtureşti“
comunitatea cărtureşti.ro – libraria online www.carturesti.ro
are cea mai variată ofertă de produse culturale

Programul Operaţional Sectorial „Creşterea Competitivităţii Economice“ -co-finanţat prin
FONDUL EUROPEAN DE DEZVOLTARE REGIONALĂ „Investiţii pentru viitorul dumneavoastră“

Detalii suplimentare puteţi obţine de la
Nume persoană contact Anca Dănilă, Funcţie: PR Cărtureşti,
Tel. 0732003059, Fax: 032.425.1480, e-mail: info@carturesti.ro

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Vedea-te-aş la Casa Albă

– din Beijing! –

De ceva timp, trăiesc un sentiment de reînnoită uimire în faţa... cui credeţi?... preşedinţilor americani. N-are nici o legătură cu faptul că am şi dat mîna cu unul. Pentru mine e un mister cum de aceşti oameni mai au puterea, timp de patru ani de zile, să mai mişte o hîrtie – dată fiind dificultatea campaniei preliminare prin care ei trec înainte de a-şi începe mandatul. Dacă nici asta nu e campanie electorală, apoi eu nu ştiu alta demnă de acest nume.

Barack Obama şi Harap-Alb

Uitaţi-vă la ei cum bat America în lung şi-n lat (avion... tren... autocar...), priviţi-i cum apar din două-n două zile în faţa a mii de oameni, la sute de kilometri distanţă, sau în dezbateri TV, şi ei par ca scoşi din cutie, senini, de parcă tocmai ar fi venit aseară din concediu. Evident că în spatele fiecăruia se află ô armată de PR-işti, scriitori de discursuri etc. – dar, ştiţi ce? Indiferent cîte divizii ar avea în spate, natura fiinţei lor biologice nu au cum s-o schimbe. Drept care mă-ntreb: cum oare, după tăvăleala campaniei, mai pot oamenii ăştia să mişte, cît de cît? Vă aduc aminte maniera în care Barack Obama şi-a croit drum spre Casa Albă, în 2008. Victoria lui în faţa republicanului (simpatic) John McCain a fost floare la ureche comparativ cu dura confruntare pentru nominalizare pe care Obama a avut-o în cadrul propriului partid, în faţa bătăioasei Hillary Clinton – care, iniţial, era favorită. Numai pentru a ajunge să fie candidaţi (!), cei doi s-au luat la trîntă serioasă – una care-o fi costat miliarde de dolari şi miliarde de neuroni.

Păi, decît atîta consum de energie, nu e mai bine în Rusia, unde *hopa-ţopa, hopa-ţopa, azi sînt eu, mîine eşti tu* şi *poimîine e rîndul meu?*

Dar nu despre Rusia vă propun să vorbim (măcar Putin şi Medvedev tot au adus o îmbunătăţire peisagistică ideii de „alegeri“: armatele lor de puştoaice aprige la entuziasm care, cît ai spune *haraşo,* repede îşi trag tricourile jos de pe ele – ştiţi la ce mă refer, le-am mai binecuvîntat o dată într-un text pe-aici).

Ci mă refer la alte alegeri, ceva mai la Est de Rusia şi cu muuult mai la Răsărit de America (cel puţin aşa se vede din colţul nostru). Poate n-aţi aflat încă, dar în chiar aceste zile au loc undeva în lume nişte alegeri care s-ar putea să fie mai importante decît cele americane.

Acest „undeva“ se numeşte China. Acolo au loc, pînă pe 15 noiembrie a.c., lucrările celui de-al XVIII-lea *congres naţional* al partidului comunist. Prin intermediul acestui filtru unic, cea mai populată ţară a planetei îşi selectează noii lideri – un fenomen care se întîmplă, teoretic, la un cincinal o dată. Practic, în ultima decadă, *biroul politic* al Comitetul Central al PCC a fost alcătuit din nouă oameni (inclusiv preşedintele şi premierul ţării). Este foarte posibil – speculează presa internaţională – ca în aceste zile numărul să fie redus la şapte. La fel de posibil este ca viitorul preşedinte al Chinei să fie Xi Jinping (actual vice-preşedinte), iar Li Keqiang (actualul vice-premier) să devină noul premier. Nu există nimic la vedere – nici campanie, nici majorete, nimic. Ultimul an a fost totuşi agitat la vîrful celui mai mare, numeric vorbind, partid al lumii. Unul dintre liderii marcanţi, Bo Xilai, a produs un stupefiant scandal – cînd s-a aflat ce maşinaţiuni făcea el însuşi şi cum propria lui soaţă, cu otravă, a expatriat pe lumea cealaltă un *businessman* britanic. Mai nou, *New York Times* mai aruncă o piatră în lacul liniştit, scriind că actualul premier, Wen Jiabao, ar fi strîns din salariile sale de funcţionar ceva spre 2,7 miliarde de dolari în bunuri şi bani.

În rest, la suprafaţă, politica de la Beijing excelează prin serenitate. Probabil că, pentru o civilizaţie autentic milenară, astfel de detalii – cum să faci campanie, ce-ai putea promite la TV, cum să zîmbeşti frumos, cum ai putea bloca unele *site*-uri – sînt bagatele. La drept vorbind, China era o mare putere pe cînd istoria Europei încă nu începuse, iar persanii lui Xerxes încă nu visau să atace, la Thermopyles, pe spartanii lui Leonidas. Pesemne că, privite de la înălţimea unei asemenea experienţe chinezeşti, toate acele manifestări publice care-i agită pe occidentali par firimituri în colbul vremii.

Cert este că nu există în lume, în acest moment, două exerciţii electorale mai diferite decît alegerile din SUA şi selecţia-numirile din China. Faptul că ele s-au suprapus în timp, zilele astea, e o coincidenţă; faptul că vorbim despre primele două economii ale lumii, nu mai e.

* * *

Şi, apropo de alegeri: aţi face bine să alegeţi a fi printre fericiţii posesori ai numărului 1 (septembrie a.c.) din revista *Harap Alb continuă...;* bandă desenată românească (grafica: Andrei Moldovan) de nivel *comics* american, cu un Harap-Alb bestial (în sensul bun...), cum n-aţi mai văzut.

***Adrian Cioroianu** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte publicată:* Epoca de aur a incertitudinii, *Editura Curtea Veche, 2011.*

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

De Sfîntul Mihail la 8 noiembrie 1835

„După lectura firmanului, vodă, într-un discurs injurios, plin de fiere şi dispreţ, a insultat o parti dintre familiile nobile ale acestei ţări; şi, dintr-o dată, luat de pasiunea care-l domină, s-a ridicat în picioare, pare-se, prin mişcările agitate şi privirile înfricoşate, spre a căuta persoanele asupra cărora ar fi vrut să-şi reverse furia şi puterile de represiune, tocmai conferite de firman, cum lăsa să se creadă. Şi pentru a termina această dramă amestecată cu teroare, Mitropolitul, pentru a-şi juca rolul atribuit dinainte, a pozat în mediator şi a implorat clemenţa lui vodă, în favoarea pretinşilor cupabili.“ Scena de mai sus face parte dintr-un memoriu adresat de boierii Moldovei consulului rus Ruckman, la 13 noiembrie 1835. La această epocă, neînţelegerile dintre domni şi oamenii politici se rezolvă, de cele mai multe ori, prin memorii nesfîrşite către marile puteri. Că-i vorba aici de Rusia, alteori de Imperiul Otoman, altădată de Franţa sau de Germania, curierii nu prea fac faţă solicitărilor. Solicitanţii sînt acoperiţi de memorii pline de sudălmi şi lucruri mărunte între care ocuparea dregătoriilor din administraţia centrală devine miza cea mai importantă. Aici de faţă, Mihail vodă Sturdza se plînsese sultanului de boerii săi zurbagii şi totdeauna nemulţumiţi, totdeauna cu jalba în proţap pe la puterea protectoare, pentru a mai căpăta o victorie. Apelul pare unul normal, chiar dacă încriminat de adversar, întotdeauna altul: „Domnule Baron, continuă boierii Moldovei, plîngerile respectoase pe care, prin intermediul Excelenţei Voastre le-am depus la picioarele tronului Augustului Nostru Protector, ar trebui să ne atragă disgraţii şi insulte, motivate de un firman mult anterior, este adevărat, făcut la cererea noastră, dar nu mai puţin alarmant, din cauza falselor interpretări pe care ura lui vodă împotriva noastră i l-au dat?“. Cu această ocazie, vodă Sturdza obţinuse de la sultan acordul de a-i pedepsi pe rebelii care ar fi continuat să comploteze adunîndu-se spre ţesere de intrigi. Interzice astfel orice adunare, în spaţiul public sau în spaţiul privat.

Conflictul, pornit mult înainte, a culminat cu sărbătoarea Sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavril, zi mare pentru norodul Moldovei care îl avea în frunte pe Mihail vodă Sturdza. Cum boierii rămaşi pe dinafară, adică fără slujbe în aparatul de stat, se plînseseră de vodă, la Constantinopol şi Petersburg, cum vodă, la rîndu-i, răspunsese purtînd memorii pe lîngă aceleaşi capete încoronate, sărbătoarea grandioasă prevăzută pentru această zi a luat o cu totul altă întorsătură.

Obiceiul cerea ca marii boieri ai Moldovei să treacă pe la curtea domnească spre a face urări lui vodă, iar oraşul tot să fie iluminat şi în sărbătoare. Dar opoziţia, formată din boierii de prim rang, a refuzat să meargă la curte, şi nici gînd de felicitări. Oraşul a rămas în beznă ca în orice zi obişnuită, căci aceiaşi boieri nu s-au supus cutumei spre ardere de masalale şi felinare pe la porţi, iar vodă... a dansat cu prostimea şi mojicii... „Prinţul, pentru a se răzbuna, a vrut să facă ceva foarte popular. A dat un bal, într-o casă oarecare, micilor boieri, negociatorilor, medicilor, negustorilor & compania, şi cum aceştia nu fac niciodată parte din cercurile sale, n-au prea ţinut cont de această încercare de a se apropia de ei, cunoscîndu-i, de altminteri, morga de parvenit şi gustul arbitrar faţă de clasele inferioare“ – notează André Louis Cochelet, consul general al Franţei la Bucureşti, la 4 decembrie 1835. Şi la cîteva zile după marea sărbătoare şi după interdicţie de adunare, boierii s-au adunat făţiş contra poruncii lui vodă.

Doi ani mai târziu, în preajma aceleiaşi sărbători, Mihail vodă Sturdza se află încă în conflict cu boierii săi. De data aceasta, este rîndul domnului să se afle în tabăra rusească, iar această „protecţie“ să fie taxată cu memorii de protest trimise către toţi cei care aveau interesul să ştie, dar şi prin pamflete agăţate în porţile celor consideraţi „vinovaţi“. Astfel, numirea unui nou consul rus la Iaşi, în persoana lui Besack, repede amestecat în problemele politice alături de vodă, duce la compunerea pamfletului: „Vedem domnule consul Besack / Că vodă v-a şi pus în sacul său“ (în original: *„On voit Monsieur le Consul Besack / Que le Prince vous a aussi mis dans son sac“).* Pamfletul trimis în plic direct la consulat este citit de consulul Besack care, iritat, se plînge lui vodă Sturdza. Urmează apoi, la 11 noiembrie fix, alegerile pentru Adunarea Obştească...

Ce-o fi anu' ăsta de Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavril om trăi şi-om vedea... La mulţi ani!

***Constanţa Vintilă-Ghiţulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga“ din Bucureşti. În 2012 i-a apărut la Humanitas cartea* În şalvari şi cu işlic. Biserică, sexualitate şi divorţ în Ţara Românească a secolului al XVIII-lea.

anti nostalgia

Corb la corb...

„O întîmplare tragi-comică a făcut ocolul Bucureştiului în timpul demolării spitalului.

Într-una din vizitele «de lucru» prezidenţiale, aproape zilnice, Ceauşescu secondat de suita sa de susţinători cu carneţelele în mînă şi cu paza sa personală de ofiţeri de securitate a intrat inopinat în curtea spitalului Brâncovenesc însoţit de cîinele său preferat, labradorul Corbu. O amărîtă de pisică rătăcită prin cotloanele dintre pavilioane a fost remarcată de Corbu care, neputîndu-şi stăpîni instinctele, s-a repezit fulgerător după ea. Ajunsă de vajnicul Corbu şi ţintuită cu frică de moarte într-un colţ, pisica a reacţionat în disperare ca orice animal încolţit; l-a scuipat şi l-a zgîriat pe Corbu, care s-a retas schelălăind lîngă stăpîn.

Marele strateg, roşu de furie, indignat de întîmplare şi înfricoşat să nu-i turbeze uriaşa odraslă canină, a dispus pe loc să fie căutat făptaşul.

Ridicolul şi grotescul situaţiei a fost că o ceată de securişti, unii cu grade mari, s-au repezit în patru labe să caute victima. Prinsă după multă caznă şi dusă la analize de laborator, «prizoniera» a fost din păcate executată.“*

Gheorghe Leahu, *Bucureştiul dispărut,* ediţie îngrijită
de Adriana Popescu,
Editura Arta Grafică, 1995

---

* În întunericul orb al Bucureştiului căsăpit, în acea seară eternul „las-o jos că măcăne“ a fost înlocuit de „las-o jos că miorlăie“. Blestemul Saftei Brâncoveanu părea să se împlinească... *(n.r., R.M.)*

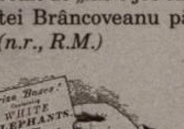

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Sexul în afara tarabelor

Un film documentar realizat în 2008 de o televiziune britanică prezintă nivelul educaţiei sexuale în rîndul adolescenţilor, dar şi al adulţilor din jurul lor. Primul lucru demn de remarcat – în special de către cei proveniţi din fostele ţări comuniste, unde educaţia sexuală se limita la cîteva ore de fiziologie sexuală exemplificate cu planşe scorojite – este că nici tinerii britanici nu ştiu mai multe despre sex decît ştiu tinerii noştri: şi părinţii lor au aceleaşi reţineri în a vorbi despre problemele specifice acestei etape de vîrstă, şi ei îşi culeg informaţiile mai mult de pe net şi de la prietenii oleacă mai mari, mai curînd decît de la profesionişti, şi ei au o educaţie precară de igienă sexuală. Dar cele mai semnificative secvenţe mi s-au părut acelea în care realizatoarea le prezenta tinerilor diferite filmuleţe care vorbeau despre organele genitale, bolile cu transmisie sexuală şi simptomele lor, modificările naturale sau patologice ale organelor genitale, toate exemplificate pe modele reale, de diverse vîrste: în faţa imaginilor, lipsite de orice fel de erotism, cu oameni de ambele sexe, de diverse vîrste, goi, tinerii se arătau extrem de stînjeniţi, inhibaţi, neştiutori, candizi. De fapt, în ciuda agresiunii zilnice venite din partea mass-mediei, cu trupuri goale la orice gheretă de ziare sau pe orice canal de televizor, cu filme pornografice care se vînd pe cîţiva lei ori lire, sau videochat-uri cu conexie rapidă, tinerii din Marea Britanie, ca şi din ţara noastră şi, cred, de pretutindeni sînt la fel de neajutoraţi, de ignoranţi, de temători ca cei de acum o sută de ani.

Glumim, de foarte multe ori, noi, adulţii, despre educaţia sexuală a copiilor noştri: avem impresia că ştiu mai multe decît noi, de la vîrste cu mult mai fragede decît acelea pe care le-am considera noi potrivite pentru a începe discuţiile despre sex. Mizăm, însă, prea mult – păcăliţi de siguranţa pe care adolescenţii o afişează în faţa subiectului cu pricina –, pe multitudinea de canale de informaţie şi pe capacitatea tinerilor de a le accesa în mod responsabil. Sînt de înţeles reticenţele, inhibiţiile, ruşinea, inabilităţile părinţilor de a discuta direct cu propriii copii despre sex. O soluţie ar fi aceea ca politicile educaţiei formale, de stat, să includă în programele lor un ajutor real, dat în acest sens părinţilor. Ministerul Educaţiei şi cel al Sănătăţii ar trebui să ofere un suport mai consistent celor cîteva organizaţii nonguvernamentale care se străduiesc să ţină piept efectelor negative cauzate de o educaţie sexuală deficitară. Nu se înţelege de ce pentru un copil de zece ani ar fi mai important, sau mai simplu, sau mai adecvat, să studieze pe băncile şcolii doar fotosinteza, şi nu şi anatomia corpului omenesc. Ideea că doar la vîrsta pubertăţii este indicat ca elevului să i se explice, în cadru formal, ce e cu organele lui sexuale, este riscantă, fiindcă profesorul sau medicul care o face are de luptat cu avalanşa de informaţii eronate pe care elevul le va fi acumulat deja pînă la acea vîrstă. Educaţia sexuală nu se referă doar la acuplare, ci şi la construcţia organelor sexuale, igienă, boli cu sau fără transmitere sexuală, diferenţe de comportament, relaţii sociale, abuzuri, protecţie etc. Evident, pentru fiecare vîrstă, substanţa şi stilistica informaţiei trebuie să fie cea potrivită. Nu ştim, nu putem şti cum să vorbim cu copilul nostru despre sex? Ar trebui să avem la dispoziţie, aşa cum avem pentru matematica de clasa a VIII-a care ne este necunoscută, ore de meditaţie, de pregătire, de educaţie sexuală. Ore susţinute de specialişti pentru adulţi şi copii.

Lumea pornografiei sau cea a abuzurilor sexuale, a minorelor însărcinate sau a copiilor infestaţi cu HIV este o lume născută nu din nepriceperea copiilor, ci din inabilitatea, neglijenţa şi, nu în ultimul rînd, ignoranţa adulţilor.

Maria Iordănescu *este psiholog.*

■ ■ ■

Iaromira POPOVICI

bazar

BZN şi fericirea cantabilă

Vedeam, peste tot, afişe cu concertele BZN de la Sala Palatului. Tot trecînd pe lîngă ele, pur şi simplu mi s-a făcut poftă să merg şi eu.

Ce mă leagă de trupa BZN? La prima vedere, nimic în mod special, nici o amintire pregnantă sau particulară. Mai curînd o senzaţie: senzaţia dansului şi a „ceaiurilor“ din (pre)adolescenţa mea. Dansuri şi ceaiuri care se desfăşurau pe o muzică plăcută, cantabilă, cu armonii certe şi uşor de identificat: o fredonai relativ uşor, îţi venea, iarăşi relativ uşor, să dansezi pe ea. Şi-ţi dădea o senzaţie de fericire, facilă, accesibilă şi nu de prea lungă durată.

Muzica formaţiei BZN, în vogă pe atunci, se încadra în această categorie. O ascultai şi te apuca febra dansatului, o simţeai cumva în tine. Versurile erau uşor de reţinut, se tot repetau, vocile care o cîntau erau clare şi puternice, şi mişcările pe care ţi le inducea erau instinctive: îţi ieşeau, şi dacă nu ştiai, neapărat, paşii. Am vrut să mă duc la concertul BZN exact pentru această senzaţie: o fericire la îndemînă, cînd toată lumea rîde, cîntă şi dansează, viaţa e frumoasă şi de moarte poate că am auzit, da' nu prea contează. Şi m-am dus. Am avut surpriza unei săli arhipline, cu oameni şi de vîrstă medie, şi tineri, dar şi, în număr mare, de peste 50 de ani.

Trupa a venit, avîndu-i drept solişti pe de Annie Schilder şi Jan Keizer. BZN este prescurtarea folosită de trupa olandeză Band Zonder Naam şi înseamnă „trupa fără nume“. Aceasta şi-a început cariera în anii '60, genul promovat fiind pop-rock-ul. Formula s-a mai schimbat între timp, la fel şi stilurile abordate. BZN are o carieră de peste 40 de ani şi 40 de albume.

Jan Keizer şi Annie Schilder au intrat în forţă pe scenă, alături de restul destul de numeros al formaţiei (instrumente şi *backing vocals)*. Erau îmbrăcaţi decent, iar mişcările scenice au fost într-o notă uşor minimalistă. Dar vocile erau puternice şi ritmurile pregnante. De la unul dintre primele cîntece (nu ştiu dacă nu chiar primul), „Amore“, am (re)intrat în universul simplu al muzicii pop. În care cîteva elemente sînt de bază şi, evident, unul dintre ele e iubirea. Şi, în raport cu aceasta, lucrurile sînt destul de clare, albe sau negre: ori mă iubeşte, ori nu mă iubeşte şi mă urăşte – şi atunci trebuie să înfrunt cealaltă realitate stringentă a muzicii pop: singurătatea...: „On the island of my dreams / Where there's only you and me / Playin' games for lovers only / On and on a thousand times or more / When the day comes to an end / And that feelin' comes again / I'd love to cherish every moment /All those summer nights I've spent with you / Play for me and let me dream forever / Dance with me, surrender to the night.“

Versurile de mai sus au tot: cei doi, el şi ea, se află pe insula viselor lor; acolo, ce pot face? Se joacă, se lasă pradă ludicului amoros, nu o dată, ci de mii de ori. Doar cînd se lasă seara, vine sentimentul ăla, să-i zicem metafizic, de nu ştiu ce, probabil angoasă. De acesta se poate scăpa în două feluri (pe lîngă iubitul propriu-zis): visînd şi dansînd. De altfel, întreaga problematică a cîntecelor de dragoste, ale BZN şi nu numai, se învîrte între cele două: iubirea, cu jocurile şi abandonul de rigoare, şi angoasa, sau melancolia de care fugim disperaţi (prevestitoare a morţii, *eros* şi *thanatos,* evident...). Exemplul cel mai bun sînt cele două feluri de „blue“ din *Blue eyes:* „I'm just aware that I'm falling / Don't leave me here waiting, hear when I say / Blue eyes, don't make me feel blue / Blue eyes, blue eyes“.

Concertul s-a derulat, cu vădit succes la public, în aceeaşi notă în general optimistă. Şlagărele lor, de multe ori unele internaţionale, au stîrnit emulaţii. E drept că pe mine, una, m-am surprins, de cîteva ori, că nu mai eram chiar ca-n adolescenţă: pe alocuri mai ieşeam din joc, din senzaţia de fericire muzicală. Pierzînd convenţia, mă mai cuprindea melancolia şi aveam timp să-mi dau seama că, în afara senzaţiei de care vorbeam, nu era chiar muzica pe care mi-o doream.

Şi totuşi, a fost un concert reuşit. Şi o experienţă parţial reuşită de întoarcere la fericirea cantabilă.

■ ■ ■

Selma IUSUF

legende urbane

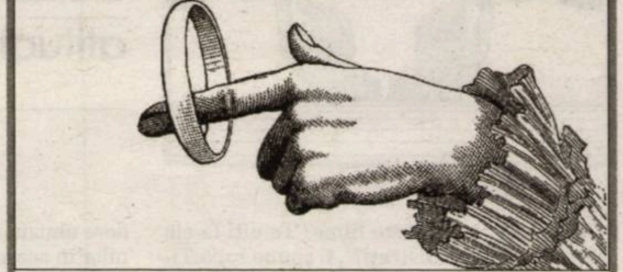

Teoria șosetei

Mă numesc Camelia. Sau Ioana. Sau Sorina, cum vreţi dumneavoastră. Sînt o femeie cu nimic ieşită din comun, am un soţ şi doi copii. O slujbă de la 9 dimineaţa la 5 după-amiaza. Nu conduc. Am două credite, încă suportabile, în urma cărora voi plăti cam de două ori valoarea obiectelor cumpărate. Dar nu asta vreau să vă spun. În destul de lunga mea experienţă ca gospodină am aflat unde se duc şosetele cînd se duc.

Într-o casă cu patru persoane curăţele, dintre care două – copii, se strîng la fine de săptămînă mormane de şosete murdare. Ia gîndiţi-vă puţin (hai, eu mă scot din schemă pentru că port foarte des la muncă ciorapi lungi şi subţiri de nailon), trei persoane poartă într-o săptămînă o pereche de şosete curate pe zi. Şapte zile ori trei fac douăzecişiuna de perechi de ciorapi. Adică patruzecişidouă de şosete rebele. Albe, negre, colorate. Mari şi mici.

În primă instanţă, le puteţi rătăci încă de cînd le strîngeţi să le puneţi în coşul cu rufe sau direct la spălat. Eu una am surpriza să găsesc cîte o pereche de şosete rulate, mototolite, în cele mai neobişnuite locuri. Două gîlme mici şi roz sub canapeaua din sufragerie. Alte două mototoale sub biroul la care mai lucrează de acasă soţul meu. Un ciorăpel albastru schingiuit între spătarul canapelei şi şezutul ei. Un loc care oricum mă sperie pentru că îţi trebuie să-ţi faci ceva curaj să bagi mîna acolo. Tot acolo se găsesc firimituri, monezi, un cercel pe care l-am pierdut acum cîteva luni. Perechea şosetei albastre din canapea nu e de găsit. Am mai găsit şosete în bucătărie, pe pervazul ferestrei, după ghivecele cu flori, după diverse alte mobile, ba chiar în debara, în locul unde ţinem cremele de pantofi. Cineva folosise o şosetă neagră să-şi lustruiască ghetele. Mi s-a explicat că nu se găsise altceva mai la îndemînă. Chestia e că nimeni nu le respectă, dar toată lumea le simte lipsa. Să nu mă certaţi că nu mi-am educat familia. Am educat-o. Îşi pun, de regulă, hainele murdare la coş. Şosetele, nu. Sînt mici, se scot cu uşurinţă şi par a fi primele de care se scapă cînd vrei să te faci comod. Ciorapii fetiţelor sînt drăguţi. Roz, movulii, roşii, cu Mickey, cu Minnie, cu Hello Kitty. Drăguţi şi după ce au fost purtaţi. Ciorapii adolescenţilor-băieţi şi ai bărbaţilor sînt de cele mai multe ori insuportabili. Dacă nu miros, zici că au mers cu ei direct pe asfalt. În fine...

Un alt loc din care obiectele astea de îmbrăcăminte ies dezolate şi desperecheate e maşina de spălat. Pe care, la începuturile vieţii mele de gospodină, o suspectam la rîndul meu că face ceva cu şosetele. Că le macină şi le aruncă prin ţeava de scurgere. Că le dizolvă, pe alese, în cîrdăşie cu balsamul de rufe. Am descoperit că nu e aşa. În buluceala şi zbuciumul înspumat din maşina de spălat se pot întîmpla trei lucruri care vă însingurează şosetele. În primul caz, să vă uitaţi, vă rog, în garnitura aceea de cauciuc care ţine hubloul etanş. Ştiţi dumneavoastră, e o bandă de cauciuc mai lată care are un şanţ destul de adînc la mijloc. Ei, acolo se ascund şosete mototolite şi leoarcă de apă. Tot acolo – ca în canapea de altfel –, monede, agrafe de păr şi alte mărunţişuri. În al doilea caz, dacă aveţi o maşină mai nervoasă şi destul de puţine lucruri puse la spălat, veţi observa cîte un ciorap cu minţile scoase de atîta stors şi hîţînat, lipit fix în partea de sus a cuvei interioare de inox. Puneţi mîna, pipăiţi, deseori, un ceva vag umed rămîne lipit acolo pînă la următoarea tură de spălat cînd, de data asta, vă veţi mira că aţi scos din maşină mai multe şosete decît aţi pus. În fine, în ultimul caz pe care am putut să-l documentez, cîte un ciorap se ascunde într-o pereche de pantaloni sau într-o faţă de pernă. Poate chiar să zacă împăturite în lucrurile astea pînă aveţi nevoie de ele. Să nu vă miraţi dacă aveţi doar şosete negre cumpărate deodată, dar fiecare decolorată în mod diferit.

Atît am vrut să vă împărtăşesc. Teoria deconstructivistă a şosetelor. Sper să ajute.

Selma Iusuf *este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

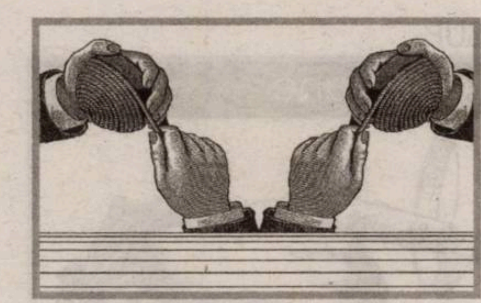

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

O țară nu foarte diferită

■ „Ce faci cu aceste filme? Te uiți la ele cu prietenii și vă distrați?“, îi spune Iulia Timoșenco șefului statului ucrainean, într-o scrisoare deschisă publicată înainte de alegeri. Timoșenco îl acuză pe Viktor Ianucovici că primește de la gardieni filme cu ea, folosind toaleta din închisoare. După alegeri, Timoșenco a început o grevă a foamei și la Kiev circulă insistent ideea că acum i se va deschide un caz de crimă (un martor care afirmă că a asistat la momentul în care fosta șefă a guvernului a comandat crima a apărut chiar înainte de alegeri). Nimeni nu știe ce e adevărat și ce nu din toate astea, dar arată ceva despre nivelul acestor alegeri, dominate de propagandă neagră și bani ilegitimi. „Oligarhizarea“ alegerilor e termenul folosit de un observator OSCE și mi se pare foarte potrivit ca metaforă pentru un gen de alegeri în care nimeni nu pare convins că sînt pe bune, că cetățenii chiar votează pe alte motive decît propagandă soioasă și cadouri electorale. Presa a relatat pe larg despre pachete de mîncare, biciclete, manuale, vin spumant, vodcă și înghețată cu imaginea candidaților pe ele. În bani, votul e chiar ieftin, între 5 și 50 de euro. Mai ales candidații din colegiile uninominale practică genul acesta de mită și cei mai mulți dintre ei sînt afaceriști locali care își vor vinde, la rîndul lor, voturile din Parlament. Sistemul uninominal (jumătate din Parlament e ales pe liste, cealaltă jumătate uninominal) a pus pe butuci sistemul de partide și a făcut totul impredictibil: partidele obțin anumite procente în votul pe listă, dar lucrurile se schimbă ulterior în Parlament. Chiar înainte de alegeri mi-au spus oameni de acolo că partidul președintelui Ianucovici oricum va cumpăra restul de deputați de cît are nevoie pînă la majoritate, deci singura dilemă e cîți vor trebui să cumpere.

Va rămîne Ucraina o democrație defectă?

■ Alegerile au fost atent urmărite de Occident. Atenție și îngrijorare. Ministrele de Externe ale UE și SUA, Hillary Clinton și Catherine Ashton, au scris un editorial comun publicat în *The New York Times* chiar înainte de scrutin. În limbajul plicticos al unor asemenea editoriale scrise de diplomați se ascund însă mesaje-cheie și dure. Se vorbește acolo despre o răscruce la care se află Ucraina. „Sîntem îngrijorate de folosirea resurselor administrative pentru a favoriza candidații partidului aflat la putere și de dificultățile întîmpinate de anumite organe de presă. Distribuirea de foloase materiale către alegători este altă chestiune care ar trebui investigată și stopată.“

■ Mai mult de 3000 de observatori internaționali au fost la alegerile parlamentare din Ucraina. Cum spun cele două doamne, americanii și europenii au considerat alegerile un fel de răscruce: va rămîne Ucraina o democrație defectă sau va aluneca spre o autocrație în stil rusesc, cu Ianucovici pe post de Putin? Negocierile cu UE pe mai multe dosare au fost blocate din cauza cazului Timoșenco. Nu a fost eliberată, deci nu a putut candida, ceea ce a făcut ca rapoartele de monitorizare a alegerilor să înceapă cu referiri la faptul că lidera opoziției e în închisoare. Raportul OSCE așteptat cu tensiune în cancelarii a dat note proaste aproape la fiecare capitol. Nu votul în sine este acuzat, ci abuzul de resurse administrative, lipsa de transparență a finanțării campaniilor electorale și în general a partidelor politice, dezechilibrul mediatic. Aceste alegeri reprezintă un pas înapoi față de cele precedente – anunță sec șefa misiunii de observatori OSCE, Walburga Habsburg Douglas. „Avînd în vedere abuzul de putere și rolul excesiv al banilor în aceste alegeri, democrația a regresat în Ucraina“ zice doamna cu acest nume impunător, ziariștilor. Cei puțini care așteptau alegerile ca pe un posibil moment de deblocare a relației UE – Ucraina s-au resemnat deja: alegerile sînt un simptom al căderii țării spre Est, nu un moment de salvare. La șase zile după vot, Catherine Ashton și comisarul european pentru Extindere, Ștefan Füle, fac apel la guvernul de la Kiev să nu mai tărăgăneze publicarea rezultatelor finale ale alegerilor.

■ Potrivit presei, după numărarea a 99% din voturi, Partidul Regiunilor al Președintelui Ianucovici a cîștigat 35% din voturi; Alianța „Patria“ a Iuliei Timoșenco – 22%, și comuniștii – 13%. Comuniștii se vor alia probabil cu Ianucovici, deci numărul celor care vor trebui cumpărați nu e foarte mare. Asta pentru o majoritate simplă, dar se vorbește insistent că Ianucovici vrea să schimbe Constituția și pentru asta are nevoie de mai multe voturi, deci licitația va rămîne deschisă. Doi sportivi celebri s-au implicat în politică la aceste alegeri. Fostul boxer Vitali Klitschko a obținut 13% cu formațiunea sa UDAR, care vine de la Alianța Democratică Ucraineană pentru Reformă. Nu e coincidență că *udar* înseamnă „pumn“ în ucraineană, deci Klitschko a găsit o metodă de marketing foarte bună să reamintească oamenilor că, totuși, este boxerul care are a doua cea mai bună rată de knockout-uri din istorie. Pe primul loc este Rocky Marciano, cel după care s-au făcut filmele celebre. Al doilea sportiv a fost fotbalistul Andrei Șevcenco, dar partidul în care a intrat a performat mai prost decît arătau sondajele și va rămîne cel mai probabil în afara parlamentului. În viața reală nu e ca în filme și rezultatele sînt sub așteptări. Și Klitschko și Șevcenco au luat mai puțin decît arătau sondajele de dinainte de alegeri, așa cum partidele clasice ale lui Ianucovici și al Iuliei Timoșenko au luat mai mult decît în sondaje. Oamenii spun că vor noi partide și noi politicieni, dar de fapt îi cam votează tot pe ăia vechi.

■ În schimb, intră în parlament formațiunea radicală Libertatea, care e un partid naționalist, atît antirusesc cît și antioccidental și antisemit. Îți vine să te întrebi anti ce nu este partidul ăsta. Organizații evreiești s-au arătat deja îngrijorate, iar diplomați occidentali dau declarații sub anonimat presei avertizînd Pumnul și Patria că nu ar fi frumos din partea lor să se alieze cu Libertatea, că ar pierde astfel din ștaiful de prooccidentali.

■ De fapt, posibila alianță între naționaliști și prooccidentali e altfel în Ucraina decît în alte țări din Est și poate fi un fenomen mai natural decît pare. Pentru că în Ucraina prooccidentalii înșiși sînt cam naționaliști. Într-un fel sau altul, Ucraina este încă în proces de *nation building,* de construire a narațiunii identitare proprii. Revoluția portocalie a fost făcut de elita care încearcă, în același timp, să occidentalizeze Ucraina, dar și să construiască Ucraina ca atare, ca un stat diferit de clișeul „sora mai mică a Rusiei“. Și nu e lucru ușor cu o națiune care din Evul Mediu nu a mai avut statalitate proprie decît cîteva luni după Primul Război mondial. Proiectul pașoptiștilor care a construit România modernă și a plasat-o în orbita Occidentului nu are echivalent în Ucraina. Narațiunea identitară ucraineană nu se poate naște decît prin diferențiere față de narațiunea rusă: de ce sîntem noi diferiți de ruși? Pentru o mare parte din societatea ucraineană, nevoia acestei diferențieri nu e deloc prezentă. Președintele Ianucovici, cu masa sa de votanți din Est, cei mai mulți dintre ei vorbitori de rusă, ridiculizat de elita din Kiev și din vestul țării pentru că vorbește prost limba ucraineană și pentru că preferă rusa în conversațiile private, este el însuși personificarea acestei părți din Ucraina care nu pare să aibă un proiect politic, altul decît supraviețuirea (și îmbogățirea frauduloasă, în cazul său și al familiei sale, deja devenită notorie pentru lăcomie).

■ Ianucovici nu simte nevoia unei narațiuni identitare actuale și pentru că moștenește un soi de internaționalism sovietic. Minoritățile din Ucraina, rușii în primul rînd, dar și români (și cei care spun că sînt moldoveni, mai mulți în Ucraina decît cei autoidentificați ca români) merg în general pe mîna lui Ianucovici, nu a Iuliei Timoșenco. Minoritarii nu vor să fie parte în procesul de *nation building* ucrainean. Faptul că mai mulți se declară mai degrabă moldoveni decît români (și reprezentanții politici țin la diferențierea asta, mai mult cei din sudul Basarabiei și mai puțin cei din nordul Bucovinei) arată un atașament pentru proiectele sovietice de construire a identității – preferă să fie moldoveni și să vorbească limba rusă decît ucraineana. Ianucovici a trecut o lege prin care limbile minorităților capătă statut de limbi oficiale la nivel regional, lege vehement criticată de opoziția de la Kiev. Deci, avem proiectul *multiculti* în stil sovietc *vs* proiectul identitar antirusesc al ucrainenilor.

■ Ne place să ne simțim altfel decît Ucraina. La Forumul civic România – Ucraina pe care l-am organizat (adică noi, Centrul Român de Politici Europene și partenerii noștri de la Kiev, Institute for World Politics) astă-primăvară am vorbit și despre clișeele reciproce pe care le avem unii despre alții. Ucrainenii văd România ca o țară nu foarte diferită de a lor, doar cu ceva mai mult noroc istoric și care a făcut saltul spre UE și spre NATO. Am zîmbit atunci, dar după vara asta mă gîndesc dacă nu cumva clișeul ăsta e mai adevărat decît vrem. Gîndindu-mă la alegerile care se vor petrece în România în decembrie meditez cam ce ar scrie despre noi un raport OSCE de monitorizare, la ce ne-ar îndemna doamnele Clinton și Ashton, dacă și alegerile noastre ar merita un editorial în *The New York Times*. Și, în definitiv, ce fel de răscruce ar reprezenta aceste alegeri pentru noi dacă nu am fi fost deja în UE? Acea UE haină care nu ne lasă să fim pe cît de stupizi și de abuzivi ne-ar lăsa inima.

■ Știți vorba aia că democrația este sistemul politic care asigură că nici un popor nu are politicieni mai buni decît merită. O graniță geostrategică trece prin nordul și prin estul României (sperăm să nu rămînă pe Prut granița asta și Republica Moldova să treacă dincoace). Mă gîndesc la cum a oprit UE derapajul instituțional în vară. Mă uit la cum nu poate face mare lucru UE în Ucraina. Granițele geostrategice pot face mai puține diferențe în practică decît ne place să credem. Însă dacă ești pe partea bună a unei asemenea granițe, politicienii pe care îi meriți pot fi mai puțin nocivi.

facebook.com/ Cristian.Ghinea.CRPE

■ ■ ■

Eugen ISTODOR

negustori și mușterii

Crizantemele

Garoafa și crizantema îmi dau senzația de mort. Om mort, ieftin îi iei două fire de-alea și de-alea și gata, la groapă! Privesc însă explozia asta de crizanteme a toamnei și numai baia de culori, demența de petale îmi alungă gîndul macabru. Da, este ca o baie c-o femeie față de un duș anost de unul singur. Da, este șampanie cu caviar față de covrig cu lapte bătut. Este vremea crizantemelor, bulgărilor... parcă anunță, trăiești privindu-le, iarna blîndă a lui Alecsandri de la Mircești, ori vara de vată de zahăr a serilor în Toscana. Este atît de dreaptă crizantema pe piedestalul ei și-n același timp este atît de nostalgică, uitată, ștearsă, melancolică. Timpul vieții măsurat în Crizanteme. Și atît de energică de-o privești cu toptanul, tînără puternică, cu un munte de varză lîngă, cu bruma ce te pișcă și ceața ce-ți pune perdea ochilor. Nu poți să gîndești o baie de crizanteme pentru o iubită, dar de trandafiri da. Poți gîndi însă o casă plină de crizanteme, cum poți visa la un balcon plin de mușcate. Cînd se duc, crizantemele mor pe picioare, ați văzut? Rămîne bățul, rămîne verdele, restul se scutură. Cînd se duce crizantema, se face gunoi deodată. Cînd se duce trandafirul, păstrezi petale, păstrezi chiar cu totul trandafirul de te leagă gestul dăruirii lui de ceva anume. Crizantema e romanță, este plin de romanțe în piață, la țărani. Mergeți de le ascultați!

dosar DILEMA VECHE
Coordonator: Mircea VASILESCU

Meseria de spion

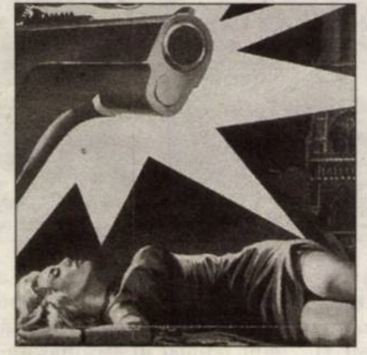

Texte şi opinii de:

- EL şi EA (spioni)

„Omul, vulnerabilităţile şi tehnologia“

- Alexandru OFRIM (conf. dr., Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti)

„Despre arta spionajului“

- Irina Margareta NISTOR (critic de film)

„Ideea unui Mesia, măcar cinematografic, nu strică“

- Peter BUCK FELLER (avocat în Washington, DC)

„Declasificat“

argument

Sub acoperire

Meseria de spion stă sub semnul paradoxului: există multe cărţi şi filme din care publicul crede că a înţeles „despre ce e vorba“, dar nu se vorbeşte mai deloc despre realitatea ei cotidiană. Nici nu se poate. E pusă sub semnul secretului. În plus, în România tranziţiei aproape orice discuţie pe această temă a fost marcată de trecutul recent (percepţia publică fiind dominată de „băieţii cu ochi albaştri“ care săvîrşeau abuzuri în vremea dictaturii) sau a eşuat în senzaţionalism.

Şi totuşi, pe lîngă faptul că e foarte veche, e o meserie practicată peste tot. Nici un stat nu se poate lipsi de serviciile de informaţii. Iar dincolo de studiile geopolitice, strategice, de cărţile docte scrise de specialişti în domeniu, într-un limbaj tehnic, profesia aceasta e făcută de nişte oameni. Aşa că, fără să ne intereseze nici dezvăluirile senzaţionale, nici studiile „macro“ pe probleme de securitate, am încercat să aflăm mai multe despre dimensiunea umană, intelectuală şi culturală a meseriei de spion. Am stat de vorbă cu doi spioni de la Serviciul de Informaţii Externe şi cu doi oameni aflaţi în poziţie de comandă la aceeaşi instituţie. Cea mai mare parte a acestui dosar reprezintă o sinteză a unor lungi convorbiri cu aceştia. Nu le apar numele, evident – ar încălca legea dacă şi le-ar face publice. Dar, în cazul de faţă, identitatea lor chiar e nerelevantă: am vrut să transcriem în aceste pagini cît mai multe detalii despre *realitatea de toate zilele* a acestei meserii, pentru a o confrunta cu stereotipiile şi legendele despre spioni care domină imaginarul public.

Am adăugat ceva despre filmele de gen – căci ele le dau oamenilor sentimentul că ştiu cîte ceva despre spionaj, dar tot ele furnizează mai toate clişeele aflate în circulaţie în legătură cu ce fac şi cum sînt spionii. Plus o sinteză despre arta spionajului – din Antichitate pînă mai ieri. Plus un articol al unui fiu de fost spion, care nu şi-a cunoscut tatăl, despre dilemele morale ale copiilor care întreabă zilnic „tati, ce-ai făcut azi la birou?“ şi sînt minţiţi ani la rînd. Pentru că „tati“ e sub acoperire.

Oficial, discursul despre oamenii din serviciile secrete insistă pe patriotism, pe sacrificiu, pe sentimentul datoriei. E corect – chiar dacă adesea limbajul e sec şi lemnos. Neoficial, meseria aceasta complicată şi misterioasă presupune nişte oameni cu o structură complexă, care nu pot vorbi despre ei înşişi, nu pot deveni celebri. Decît, eventual, la mulţi ani după ce au murit; sau – culmea! – dacă au trădat şi devin „cazuri“ mediatice. Dar acestea sînt excepţii. Cei mai mulţi îşi fac treaba în deplin anonimat. Miza acestui dosar este de a afla, atît cît se poate, despre normalitatea existenţei lor. (**Mircea Vasilescu**)

BARBURISME

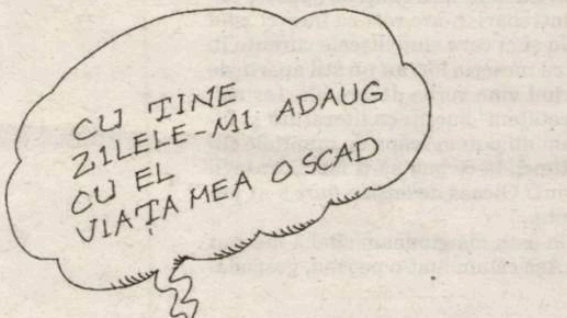

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 8 noiembrie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Laurenţiu Diaconu-Colintineanu.

DILEMA
Meseria de spion

Nu ești un Rambo sau un Bond

o discuție cu doi spioni

N-am să ştiu niciodată cum îi cheamă. (Dar, de fapt, la ce mi-ar folosi?) Mi-au fost prezentaţi cu nişte nume obişnuite – poate or fi chiar ale lor, din buletin, nu „nume de serviciu“ – şi cu două vorbe despre competenţele lor: ea „este psiholog, dar are şi experienţă operativă“, el „este unul dintre cei mai buni ofiţeri operativi“. Aşadar, de aici înainte vor fi „Ea“ şi „El“. Prima impresie? Ea: pare că evită să te privească direct (ce naiba spun manualele alea de comunicare non-verbală?...), dar dacă îi încrucişezi pentru o secundă privirea, te simţi brusc „scanat“. El: un om solid cu un zîmbet blînd, care inspiră încredere – ai traversa liniştit cu el un cartier rău famat sau o pădure, noaptea. A doua impresie (după ce au început să vorbească): cu amîndoi ţi-ar face plăcere să stai la lungi taclale prieteneşti, la un pahar. Mă dusesem să aflu cîte ceva despre meseria lor şi despre ei ca oameni. Nu voiam, bineînţeles, „dezvăluiri senzaţionale“, pentru că Dilema veche *nu se ocupă cu aşa ceva. Voiam să ştiu mai multe despre dimensiunea umană şi intelectuală a profesiei. Pentru că – în ciuda stereotipiilor curente – există o asemenea dimensiune intelectuală şi culturală în meseria de spion. Şi asta nu numai pentru că una dintre primele condiţii pentru a fi acceptat în sistem este un IQ de cel puţin 120. Şi nu numai pentru că trebuie să ştie / să înveţe 2-3-4 limbi străine. E ceva mai complicat, o să vedeţi...*

SPY SMASHER
A REPUBLIC SERIAL in 12 CHAPTERS

Cum să te documentezi ca să pregăteşti o asemenea convorbire? Ce să citeşti? Cărţi de istoria spionajului? Sînt bune, dar vorbesc despre epoci trecute – căci, în mai toate ţările democratice, accesul la arhive e permis după cîteva zeci de ani (iar unele evenimente „nu prea lasă în urmă“ documente...). Memoriile unor foşti spioni? Există destule – de pildă ale unor generali KGB care au „defectat“ sau ale unor foşti spioni din „lumea liberă“ care povestesc despre Războiul Rece. Interesante, dar cine îţi garantează că acolo se spune lucrurilor pe nume? Romane de spionaj, filme? Bune şi ele, dar ficţiunea-i ficţiune. Aşadar, cum să te documentezi? În plus, dacă ai de-a face cu astfel de oameni şi dacă vrei să afli într-adevăr ceva despre ei *ca oameni*, un pic de ingenuitate nu strică: sînt antrenaţi să suporte „tiruri“ de întrebări, n-are rost să încerci „să-i duci“. Ştiu şi ei care sînt clişeele curente în legătură cu meseria lor, au un stil aparte de a zîmbi cînd vine vorba despre ele. Iar noi, „simplii cetăţeni“ bucşiţi cu literatură şi filme, oricum nu putem scăpa de numitele clişee. Şi atunci, la ce bun să-ţi faci „strategii de interviu“? Oleacă de *laissez-faire* s-ar putea să ajute.

Cam la asta mă gîndeam cînd a început discuţia. Aşa că am luat-o pe rînd, gospodăreşte.

Cum ajunge cineva spion?

„În primul rînd, e important ce fel de oameni aducem aici“, spune Ea. E o selecţie lungă, se primesc mii de CV-uri, din care sînt alese foarte puţine. „Opt dintr-o mie.“ Sînt căutate nişte calităţi şi aptitudini care să alcătuiască „o constelaţie“, să meargă bine împreună. Se lucrează în etape eliminatorii. În primul rînd, trebuie să fie cetăţeni români. „Pentru că loialitatea lor trebuie să meargă într-un singur loc – nu putem face abstracţie de locul în care au crescut, de valorile culturale cu care au crescut; dacă au, de pildă, cetăţenie dublă, loialitatea lor e împărţită.“ Alte servicii din lume recrutează persoane care au altă cetăţenie, dar condiţia este să fi făcut cea mai mare parte din şcoală în ţara care le recrutează. „Apoi, ne interesează IQ-ul, anumite calităţi cognitive, trebuie să poată socializa. Să fie altruist, generos – pentru că vine aici ca să *dea* şi să primească puţin în schimb. Să fie un individ cu atenţie şi memorie foarte bună, să se poată integra în mediu, să aibă o mare rezistenţă la frustrare, la stres; să fie metodic, creativ, conştiincios, asertiv, să poată lucra autonom, dar în acelaşi timp să fie un bun subordonat.“ Am brusc o curiozitate: simţul umorului ajută? „Ajută“, zîmbeşte Ea. „Poate fi de folos în anumite împrejurări de socializare. Îl testăm în exerciţiile de teren pe care le facem în timpul şcolii – căci, altminteri, nu există teste psihologice care să evalueze simţul umorului“... „Adică avem în serviciu şi munteni, şi moldoveni, şi olteni, şi ardeleni, şi dobrogeni, şi bănăţeni...“, adaugă El cu subînţeles.

Selecţia ţine între şase luni şi un an, după care intră într-un proces de mentorat: învaţă sub supravegherea unui mentor. Totul durează trei ani, după care lucrează doi-trei ani în centrală, înainte de a fi considerat bun pentru a primi o misiune „adevărată“. „Dar vechimea aceasta de cinci-şase ani nu-i califică automat, pe toţi, pentru a putea lucra în afară. În această perioadă primesc diverse sarcini – unele sînt simple exerciţii, altele sînt situaţii reale prin care sînt ţinuţi sub lupă, pentru a vedea cum se descurcă“, intervine El.

Cum semnezi cînd cumperi cu cardul?...

Aşadar, cinci-şase ani de pregătire, de fapt. *Şi pentru a fi trimişi în misiune, ce condiţii au de îndeplinit, cum se face selecţia?* Ea: „Cei care sînt propozabili intră în «malaxor» – evaluare profesională, control medical, evaluare psihologică etc. – şi se decide în funcţie de specificul postului, dar şi de experienţă: de pildă, pentru posturile cu acoperire diplomatică sau pentru posturile «la legătură», care sînt notificate serviciului partener, trebuie trimise persoane cu o anumită experienţă. Există, desigur, şi specializări pe anumite zone geografice de care se ţine seama“. El: „Contează foarte mult rezultatele lui în plan profesional: dacă a probat că are autonomie, că înţelege despre ce e vorba în profesia asta, că poate face un anumit gen de activităţi, se califică pentru misiune. În cei cinci-şase ani premergători trimiterii în misiune, sînt puşi în situaţii prin care să-şi dovedească abilităţile. De exemplu, sînt trimişi în străinătate pentru perioade scurte – de la cîteva zile la cîteva luni – fără legătură cu ambasada, cu familia de-acasă, cu noi, cei din centrală, cu sarcini precise de lucru: să întîlnească o anumită persoană, la o anumită adresă, sub anumite identităţi, în anumite condiţii şi să reuşească să predea sau preia un document sau altceva“. Povestea cu acoperirea e însă mai puţin spectaculoasă decît ştim din filme: „Dacă are o anumită acoperire, trebuie să-şi facă treaba pentru postul care i-o asigură, pentru că nimeni nu-l iartă – fie că e o acoperire diplomatică sau una neconvenţională. Trebuie să-şi facă activitatea oficială, după care are un alt *job:* trebuie să identifice persoanele potrivite din mediile potrivite unde se regăseşte informaţia. Asta e, pe scurt, *job*-ul spionului. Elementul principal e omul: informaţia e la oameni, deci trebuie să-i găseşti pe acei oameni pe care-i poţi recruta pentru a obţine, apoi, informaţia care te interesează. Iar asta presupune timp“.

Mi se pare că de aici începe „existenţa dublă“ a spionilor şi încerc s-o dau pe literatură: Dr. Jekyll şi Mr. Hyde, care va să zică... Dar sînt imediat contrazis. Nu, „existenţa dublă“ începe din momentul în care au intrat în serviciu, iar viaţa „i se cam mută în instituţie“ – capătă un nume de serviciu, i se construieşte o poveste plauzibilă faţă de prieteni şi faţă de cunoştinţe (pentru că, evident, nu are voie să spună unde lucrează). Ca absolvent de Litere, sînt curios cine „scrie“ aceste poveşti. Nu, nu e cineva anume, nu e nevoie de abilităţi scriitoriceşti şi nu sînt „pure ficţiuni“: există un colectiv care lucrează la asta şi se porneşte de la elemente concrete din viaţa reală a fiecăruia, „nu poţi dispărea cu totul“, pentru că ai făcut o şcoală, ai un anturaj care te cunoaşte deja... Şi nu apar confuzii între realitate şi „poveste“, nu se întîmplă gafe? El: „Noi ştim clar ce identitate avem, nu e vorba de Dr. Jekyll şi Mr. Hyde. Dar se mai întîmplă să suni acasă la un coleg şi să răspundă soţia; şi, ştiind doar numele de serviciu al colegului, şi nu numele său real, spui ceva de genul «îl caut pe domnul Cutare, mi-l puteţi da la telefon?». Soţia îşi dă seama despre ce e vorba şi ţi-l dă sau, uneori, îţi spune «aţi greşit». Altminteri, fiecare dintre noi poate folosi mai multe nume de serviciu, în funcţie de împrejurări, dar, evident, nu uită care e identitatea sa reală“. Ea: „Dar, dacă trebuie să semnezi repede un bon cînd cumperi ceva cu cardul, în primul moment ţi se poate întîmpla să nu ştii ce nume să foloseşti...“

■ ■ ■

Dialogul cu cei doi spioni
a fost realizat
de Mircea Vasilescu

De ce să te faci spion?

El: „Nu e un loc în care să te îmbogăţeşti, cine caută aşa ceva nu găseşte. Dar nu salariul te cheamă aici. Puţini au chemare către această activitate. Unii vin cu gîndul că serviciul e stabil, odată intrat aici, ieşi la pensie de aici. Dar aşa ceva poţi găsi mai bine ca funcţionar într-o primărie...“

Ea: „Pe «aventurieri» reuşim să-i eliminăm din faza de selecţie. Sînt destui candidaţi care au o frază-tip: «vreau o muncă dinamică, de teren». Munca e dinamică, dar nu de teren: are mai mult dinamism intelectual. Dacă ar şti ei ce mult vor avea de stat la birou, gîndind scenarii şi variante, şi cît de scurtă e ora aia de întîlnire cu sursa“.

El: „Sînt influenţaţi de literatură, de filme: au impresia că ofiţerul operativ e în permanentă agitaţie – cînd cu maşina, cînd cu femeile, cînd cu caftul... Dar în filme şi în cărţi nu se vede munca din spate, care înseamnă atenţie pe detalii, pe construcţie, pe controlul asupra mediului, pe eliminarea variantelor care dăunează. E multă concepţie, multă imaginaţie – nu eşti un Rambo sau un Bond“.

DILEMA
Meseria de spion

Viața nu bate filmul. E altfel

o discuție cu doi spioni

Cînd pleacă în misiune, spionul trebuie să se adapteze la un mediu care îi este ostil. Şi în care de multe ori e singur. Încerc să aflu mai multe pe această temă, dar constat că ostilitatea e la îndemînă. El: „Întîlnim ostilităţile chiar la noi acasă. Pînă să ajungem să ne confruntăm cu un serviciu advers, cu forţe similare nouă, pe chestiuni de siguranţă naţională în afara României, ne confruntăm cu problemele de aici. Ostilitatea se poate manifesta, de pildă, la bancă: atunci cînd soliciţi un credit şi trebuie să furnizezi un angajator şi să-ţi susţii altă calitate, alt loc de muncă, nu poţi spune unde lucrezi de fapt, sau în alte împrejurări în care nu-ţi poţi declina adevărata calitate, deşi este un serviciu onorant şi poate că ai fi mîndru să spui unde lucrezi, dar nu poţi". Şi totuşi, şi totuşi: cînd pleci „dincolo", ce (te) faci? Ea: „Trebuie să aperi valorile unui spaţiu juridic încălcînd valorile altui spaţiu juridic. Cam asta e. De cînd se urcă în avion să plece în misiune, ofiţerii operativi sînt deja «pe lîngă» legea statului în care se duc. Pentru că în toate ţările spionajul e pedepsit". El: „Orice cod penal îl incriminează, inclusiv Convenţia de la Viena privind relaţiile diplomatice. Sînt şi unele ţări unde orice nou venit ca lucrător în ambasadă e automat privit cu suspiciune ca potenţial spion – mai ales în zona de Est, în fosta Uniune Sovietică". Ea: „Am avut situaţii în care colegi de-ai noştri cu o acoperire foarte bună au fost luaţi de pe stradă, împinşi într-o maşină aşa cum vedeţi în filme, duşi într-o clădire de la marginea oraşului şi interogaţi. Într-o astfel de situaţie, trebuie să ştii să-ţi păstrezi acoperirea, să nu ai nici un moment de slăbiciune, să strigi după consul, să declari că eşti ceea ce scrie în acte..." Aha, în sfîrşit ceva ca în filme – de care imaginarul colectiv e plin... Încă un pas pînă la Bond. James Bond.

„Aşa da" şi „aşa nu"

N-apuc să spun că mă uit cu plăcere la filmele cu Bond, şi cei doi îmi răspund într-un glas şi într-un zîmbet: „Şi noi". Dar...

El: „Era pe vremuri o împărţire între «aşa da» şi «aşa nu». Bond e la «aşa nu». Spionul trebuie să se contopească cu mediul; or, Bond iese totdeauna în evidenţă. Activităţile de spionaj necesită foarte mare precauţie: protejarea unor gesturi, măsuri, deplasări, persoane pe care le întîlneşti; nu vii cu *flash*-uri, *I'm a spy, watch me!* Nu se poate aşa. Bond e interesant, e spectaculos, e captivant. La noi, e mai mult o problemă de şah şi de lucru cu oamenii, nu atît în forţă, spectaculos, «cu muşchi»". Ea: „Există foarte multă rutină, anumiţi paşi care trebuie urmăriţi riguros un timp îndelungat, şi există un moment scurt – cîteva minute – în care, de exemplu, are loc o recrutare. În spatele ei pot fi doi ani de muncă în care mai mulţi oameni au lucrat la birou, fiecare făcîndu-şi bucata lui. Acţiunea spectaculoasă durează, aşadar, cinci minute şi la ea, evident, nu poate fi prezentă toată echipa care a muncit. După care totul revine la rutină. În filme sau în cărţi e doar *sparkling*". Dar în cărţile bazate pe documente, în biografiile sau amintirile foştilor spioni? El: „Cele mai interesante sînt cazurile de trădare, pentru că trădătorii au fost duşi la tribunal şi judecaţi, iar în rechizitoriu se găseşte tot parcursul lor, cu elemente concrete, cu bileţelele primite, cu locurile în care se făcea schimb de documente etc. Amintirile unor foşti spioni sînt de multe ori romanţate. Există o carte foarte interesantă, *Spy Handler,* scrisă de un jurnalist american pe baza memoriilor lui Viktor Cerkaşin *(n. red.:* ofiţerul KGB care i-a recrutat pe agenţii americani Aldrich Ames şi Robert Hanssen), în care sînt devoalate în mod realist anumite lucruri pe care le făceau ruşii acum vreo douăzeci de ani. Sigur, actualitatea sa e discutabilă, dar din carte se pot extrage anumite indicii despre cum lucrau unii, cum lucrau ceilalţi, şi nu e deloc James Bond: e foarte multă activitate rutinieră, de căutări, de ipoteze de lucru, de piste greşite. E foarte greu să alegi ţinta, după care e foarte greu să te apropii de ea, după care e foarte greu să o convingi să treacă de partea ta. Sînt baraje, trepte, chestiuni de acumulare, nu vine nimic uşor. Mai ales în situaţia unei ţări ca România: noi nu tipărim nici dolarii, ca să vină lumea spre noi, nici nu producem vreo tehnologie pe care să încerce alţii să ne-o fure. Noi sîntem nevoiţi să ne facem interesanţi ca să ne putem apropia de ţinte. Americanii sau ruşii sînt interesanţi prin ei înşişi, aşa că vin ţintele către ei. Foarte multe cazuri de trădare dintre cele evocate în cărţi au început bătînd la uşă – la ambasada americană sau la ambasada rusă. La ambasadele noastre nu prea vine nimeni să-şi ofere serviciile". Ea: „Vasili Mitrohin, de pildă, a fost întîi la ambasada americană; americanii au crezut că e o provocare, aşa că a mers la britanici, care au înţeles valoarea arhivei sale".

„Da' ce, dumneavoastră credeţi tot ce se spune la televizor?"

Şi atunci, literatura documentară le e de folos, în timp ce literatura de ficţiune, nu? Documentară, da. Ficţiune – doar dacă e scrisă de autori care au lucrat în sistem, de exemplu John Le Carre, şi care se pricep la tehnici sau metode de lucru. Altfel, sînt simple lecturi de timp liber. De plăcere. Ca pentru toată lumea.

„Noi nu defilăm, nici nu ne lăudăm"

Filmele îşi au totuşi importanţa lor pentru că induc în public anumite percepţii. Pentru publicul american, agenţii secreţi – CIA, FBI sau de orice fel ar fi – sînt întotdeauna *the good guys.* La asta a contribuit cantitatea enormă de filme cu spioni. România este acum în NATO şi în UE, deci „ai noştri" sînt de partea cea bună, sînt aliaţi cu *the good guys,* participă la aceleaşi gen de misiuni, apără aceleaşi valori. Şi totuşi, la noi stăruie în percepţia publică anumite conotaţii negative – de la fantoma Securităţii comuniste pînă la senzaţia că „băieţii cu ochi albaştri" se ocupă cu nişte lucruri dubioase ori se amestecă în jocurile politice. Asta nu creează frustrări printre angajaţii care ştiu că ei fac ce trebuie, dar nu pot să spună asta, nu pot ieşi toată ziua la televizor să se apere ori să spună ce fac? „Ba da", spune Ea (şi cred că a fost răspunsul cel mai rapid pe care l-am primit în cursul întregii discuţii). „E clar că ne afectează. Noi sîntem un sistem închis. Efectul unor aprecieri din exterior e mult amplificat, cu atît mai mult cu cît nimeni nu iese vreodată să ne spună «vă mulţumim că nici astăzi n-a sărit nici un metrou în aer», de exemplu. Nimeni, niciodată, nu apreciază că e cazul să spună că poate, totuşi, «fac şi oamenii ăia ceva bun». Şi atunci, frustrarea este mare, mai ales cînd apar o serie de acuze care pot fi evaluate şi de sublocotenentul care a intrat ieri în unitate şi care ştie că ce se spune la televizor e o aberaţie. Dar ne-am obişnuit. Asta e societatea. Sîntem uşor dezadaptaţi faţă de principiile după care funcţionează societatea românească: poţi să fii în faţă, la un kilometru de pluton, dar dacă plutonul se întoarce, rămîi ultimul. Există frustrarea determinată de faptul că sînt foarte mulţi care acuză serviciul bazîndu-se pe faptul că noi nu putem răspunde. De exemplu, ideea că ICR e plin de spioni, aruncată cu seninătate pe piaţă şi propagată. Dar nimeni nu-şi pune o problemă logică: pe noi, acoperirea ne ajută să putem pătrunde în mediile care deţin anumite informaţii – într-un minister de Externe străin, într-un minister de Finanţe, în mediile politice ori de afaceri etc. La ce ne-ar folosi o eventuală acoperire de la ICR?..."

El: „Produsul muncii noastre are grade diferite de valorificare şi în funcţie de asta ne extragem şi noi *feedback*-ul, ne dăm seama că am făcut ceva bun. În momentul în care apar tot felul de acuze din astea la televizor, ar putea să apară discuţii sau întrebări: pentru cine lucrăm noi, nu cumva serviciul e tras într-un joc politic? În momentul de faţă, cu certitudine nu se întîmplă aşa ceva. Sigur, ne-ar plăcea să fim lăudaţi, dar în spionaj nu se poate". Ea: „E foarte important pentru noi cînd, pe notele pe care le trimitem la beneficiarii de nivel înalt, apare măcar un *văzut* – căci asta înseamnă că ţi-a fost citită nota. Iar dacă apare şi un comentariu, asta ne dă energie pentru următoarea perioadă. E interesant să vezi, la un moment dat, o poziţie oficială a României pe o anumită problemă şi să-ţi dai seama că această poziţie se bazează şi pe informaţia pe care ai adus-o tu de la o anumită sursă". El: „Acesta e *job*-ul nostru – să aducem informaţii pe căile acestea ilegale ale spionajului. Iar dacă reuşim asta înseamnă că am lucrat bine, ne bucurăm că n-a apărut nici un scandal în legătură cu noi, n-a «crăpat» nimic. Ce se întîmplă mai departe cu informaţiile, dacă ele sînt folosite sau nu pentru interesul ţării, e o altă discuţie şi, desigur, pot să apară frustrări. Noi ştim că am trimis informaţiile, am anticipat ceva şi nu s-a luat nici o decizie – aşa că pot să apară nemulţumiri. Din fericire, noi nu ne luăm *feedback*-ul din presă sau din imaginea publică. Avem un trecut moştenit cu care tot luptăm să-l infirmăm în părţile lui rele şi să-l confirmăm în părţile lui bune: n-a fost tot trecutul prost, nici n-a fost tot trecutul excepţional. Trebuie să ne ţinem departe de reflectoare pentru că expunerea în media nu e bună pentru noi. Am întrebat de curînd un tînăr venit la noi să se angajeze şi trecut de o primă fază a selecţiei: de ce ai venit, tu nu vezi ce se spune la televizor şi în ziare despre noi? Mi-a răspuns, mucalit: «da' ce, dumneavoastră credeţi tot ce se spune la televizor?». Percepţia exteriorului despre noi e neomogenă. Pe noi ne interesează decidenţii care beneficiază de informaţia culeasă de noi şi folosită în politica externă, în politica de apărare şi de securitate; aceia trebuie să ne spună dacă sîntem buni sau nu. Publicul percepe foarte greu ce facem noi: nu avem maşini pe care să scrie «Brigada Antitero a SIE», nu defilăm de 1 Decembrie pe sub Arcul de Triumf, aşa cum fac Armata, Jandarmeria, Pompierii sau SRI. Dar problemele cu care se confruntă România în momentul de faţă au un foarte important vector extern, care intră în competenţa noastră".

Victor Cherkashin and Gregory Feifer, Spy Handler, *New York, Basic Books, 2005*

Vasili Mitrokhin and Christopher Andrew, The Sword and the Shield: The Mitrokhin Archive and the Secret History of the KGB, *Basic Books, 1999*

Christopher Andrew and Vasili Mitrokhin, The Mitrokhin Archive: The KGB in Europe and the West, *Gardners Books, 2000*

■ ■ ■

Familia

Ce se schimbă în viaţa de familie a unui om care lucrează în aceste condiţii – cu alt nume, cu „o poveste" în spate, care pleacă în misiune şi n-are voie să spună unde, nici nu poate fi sunat de-acasă?... Şi cît are voie să ştie partenerul de viaţă? Are voie să cunoască situaţia de ansamblu, dar nu şi elementele concrete ale activităţii. Ea, zîmbind: „Deşi toţi semnează iniţial un angajament că nu au voie să spună, realitatea încadrării din ultima vreme arată că absolut toţi băieţii din ziua de astăzi se consultă cu prietenele..." Şi partenerul de viaţă nu are frustrări pentru că nu ştie mai mult? El: „Partenerul de viaţă trebuie să fie cetăţean român. Altminteri, nu sînt constrîngeri. Frustrări apar – pentru că nu mai ai timp pentru familie, dar trebuie să găseşti soluţii". Ea: „Nu cred că sînt mai dramatice decît în alte profesii. Iar organizaţia se străduieşte să fie atentă la oameni şi să întindă o mînă de ajutor cînd e nevoie. Şi apoi, dacă nu poţi gestiona relaţia cu propriul partener de viaţă, cum vei putea gestiona, în misiuni, oameni necunoscuţi, din altă cultură, care vorbesc altă limbă, şi pe care trebuie să-i convingi să-şi trădeze ţara?"

DILEMA
Meseria de spion

Omul, vulnerabilităţile şi tehnologia

o discuţie cu doi spioni

Îmi închipui că experienţa de a recruta adversari, de a-i face să spună ce te interesează ori măcar de a-i trage de limbă le oferă spionilor un vast tablou al slăbiciunilor umane: e multă psihologie în meseria asta, agentul de pe teren lucrează strîns cu un psiholog operativ care îi spune „cum să-l lucreze pe onorabilul“, cum „să-l ia subţire“, cum să-l facă să vorbească. După ani de muncă în branşă, ce află – uman şi „filozofic“ – un spion despre slăbiciunile omeneşti? Ea: „Slăbiciunile omeneşti sînt importante mai ales cînd e vorba despre noi, ca să nu devenim vulnerabili. Cînd avem în faţă o ţintă, ne interesează vulnerabilităţile – care nu sînt totuna cu slăbiciunile. O vulnerabilitate poate fi, de pildă, o inteligenţă ieşită din comun, care îl face pe individ să fie respins de grupul lui. O vulnerabilitate poate fi, practic, orice element care îl face pe omul respectiv să spună «da» în momentul în care îi îndeplineşti nevoia care îl face vulnerabil. Colegii noştri asta sînt învăţaţi să facă: să identifice, dintre oamenii din mediul potrivit, omul care are o vulnerabilitate ce poate fi exploatată. Şi ajungi să-i cunoşti vulnerabilitatea după un anumit timp. Sînt şi surse care nu pot fi recrutate...“ *Şi atunci, apare situaţia „care pe care“?* Da, spune El, frecvent. „Nu sîntem singuri pe teren, mai sînt şi alţii care aleargă după aceeaşi pradă. Cînd identificăm o ţintă, sîntem convinşi că mai există cel puţin o entitate, un alt serviciu care fie o protejează, fie o vînează. Aşa că se ajunge la întîlniri între vînători – şi de la vînatul asupra unei prăzi comune ajungem să ne vînăm noi între noi, vînătorul dintr-un serviciu cu vînătorul din alt serviciu.“ Ea: „Aspectul cel mai interesant în zona aceasta de contraspionaj este că se află faţă în faţă doi indivizi, ofiţerul nostru şi ofiţerul lor. Nici unul nu este ceea ce pare a fi, pentru că fiecare are în spate o centrală şi o echipă. Dacă la o ţintă individuală îţi e mai uşor să-ţi dai seama cine şi cum e de fapt, care sînt punctele tari şi punctele slabe, care e vulnerabilitatea de care poţi profita, cînd se bat două centrale care nu se văd, se bat de fapt două poveşti. Şi cauţi fiecare amărît de detaliu care să-ţi confirme ori să-ţi infirme o supoziţie, ca să ştii dacă treci la pasul următor. Şi începe un fel de dans de lungă durată, care nu are spectaculozitatea din cărţi şi din filme, unde totul este concentrat. La noi, totul se întinde în timp pînă ajungi la momentul în care treci la acţiune sau, dimpotrivă, faci pasul înapoi pentru că ţi-ai dat seama că nu are rost“.

Lumea de azi e plină de tehnologie, iar în imaginarul public spionul e ajutat de tot felul de instrumente supertehnologizate. *Cît de importante sînt gadget-urile în munca spionului?* El: „Există unele naţii puternic tehnologizate şi unii oameni dependenţi de tehnologie, ceea ce îi face foarte vulnerabili. Vor să fie *updated,* să aibă cele mai noi tehnologii, dar asta deschide foarte multe breşe pentru noi. În măsura în care avem capacitatea să exploatăm acele portiţe – că e vorba de mail-uri, de reţele sociale sau de orice altă prezenţă a lor în lumea virtuală – obţinem informaţii importante despre indivizi: ce tabieturi au, pînă unde pot merge cu asumarea unui risc, cît de mult le place să joace rolul de trădător. Sub acest aspect, tehnologia prezintă interes pentru noi. Altminteri, chestiile din filme – stiloul cu glonţ, antena care interceptează nu ştiu ce – rămîn în filme“. Ea: „Spionul nu e un *ninja,* nu intră pe geam într-un birou ca să fure un document, ci găseşte individul care e titularul biroului, îl ameţeşte de cap, îl recrutează şi apoi individul îi aduce singur documentul“. Deci, elementul hotărîtor rămîne totuşi omul? Ea: „Depinde de la ţară la ţară. Noi fiind o ţară cu mai puţine resurse, farmecul ne-a rămas – aşa că am continuat să lucrăm în sistemul clasic, cu sursa umană. Au fost state care au mers în direcţia tehnologiei şi au scăpat din vedere importanţa omului. Aşa că au strîns un mare maldăr de informaţie pe care nu au putut-o prelucra în timp real şi au venit evenimentele peste ei şi i-au prins cu informaţia stocată pentru că nu a existat factorul uman care să dea alarma. Noi, neavînd banii necesari pentru tehnologie ori pentru a plăti consistent sursele – aşa cum fac alţii –, ne-am păstrat competenţele în a lucra cu oamenii, talentul social...“

> *„Noi privim ţintele în mediul lor cultural şi e greşit să le percepem vulnerabilităţile cîntărindu-le cu criteriile din societatea românească. De exemplu, la unele naţii, faptul că bărbaţii sînt afemeiaţi nu îi face vulnerabili, ci îi umple de stimă şi respect – deci nu-i poţi «speria» cu chestia asta.“*

Nu trebuie să fii permanent în alertă

Bine, miturile şi clişeele cad unul după altul: spionul nu intră pe geam în birou ca un *ninja,* nu are stilou cu glonţ, n-are nici o legătură cu Bond... E „multă muncă de birou“, de acord. Aşa că plusez: am citit că, în lumea de azi, o mare parte din informaţii se obţine din surse deschise, aşa că a apărut o „ramură“ nouă, OSINT *(Open Source Intelligence).* Deci, şi mai multă muncă de birou? Şi atunci se schimbă raportul între oamenii de pe teren, aflaţi în misiune, şi cei din centrală, analiştii care triază şi selectează pentru a găsi mărgica relevantă în grămada de informaţii? El: „Eu nu sînt un fan al surselor deschise, pentru că ştiu cît de multe lucruri plasăm noi pe asemenea surse ca să obţinem ce ne interesează. Aşa că mă gîndesc că şi alţii procedează la fel şi cine ştie cîtă intoxicare e în sursele deschise... OSINT poate răspunde necesităţii de a obţine unele informaţii generale, dar niciodată n-o să găseşti exact ce vrei. Or, asta nu-ţi oferă predictibilitate, nici profunzime şi nici «croiala» pe nevoile tale de informaţii. Există însă un loc unde noi, cei din zona operativă, ne suprapunem cu sursele deschise: sînt operaţiuni în care avem nevoie să publicăm anumite lucruri pentru unele ţinte de-ale noastre, pentru a provoca o anumită reacţie; pe de altă parte, avem nevoie de o confruntare între ceea ce ştim noi ca informaţie secretă şi ceea ce există deja în spaţiul mediatic. Dacă între ceea ce credem noi că este confidenţial şi ceea ce apare în media constatăm similitudini înseamnă că sursa noastră nu e chiar atît de confidenţială, că se informează copios din mass-media şi încearcă să ne livreze informaţii vechi, deja publice. Folosim deci sursele deschise ca pe un fel de turnesol“. Aşadar, munca ofiţerului operativ şi cea a analistului sînt la fel de importante, „relaţia e frăţească“: analistul realizează „traducerea“ între ofiţerul operativ şi decidentul politic şi, în acelaşi timp, îi furnizează operativului nevoia de informaţii pe următoarele luni a decidentului.

Dar – dincolo de munca de echipă, de „frăţia“ cu analistul, de centrala pe care o ai în spate – se simte singurătatea în momentul, în secunda în care eşti în misiune şi trebuie să acţionezi imediat, fără să mai poţi întreba ori cere un sfat? El: „Se simte, se simte. Există momente cînd îţi bate inima mai tare – nu neapărat din cauza pericolului, ci a mizei întîlnirii, cînd de pildă trebuie să te întîlneşti cu cineva, îţi construieşti scenarii convenite cu cei de acasă şi constaţi că pe teren se schimbă ceva şi trebuie să decizi singur altceva. N-ai telefon la tine, n-ai un alt coleg să te păzească de la distanţă. Dar nu e de speriat, ai mai face-o şi altă dată. Cînd ţara te-a trimis acolo, nu eşti legat de calorifer, trebuie să-ţi asumi şi riscuri, nu trebuie să fii dependent de încă unul-doi care să gîndească pentru tine“. Ea: „Un ofiţer devine autonom după zece ani, care înseamnă acumulare: cazurile tale, cazurile celorlalţi pe care le-ai cunoscut se adună şi te fac să fii capabil să decizi. Şi în alte profesii se întîmplă aşa, şi un chirurg trebuie să ia decizii rapide...“ Totuşi, chirurgul lucrează cu o anumită realitate anatomică, dumneavoastră lucraţi cu lucruri impalpabile: acolo, în misiune, rămas singur, nu poţi fi sigur cu cine vorbeşti, dacă nu eşti spionat sau manipulat la rîndul tău, dacă nu ţi-a „scăpat“ ceva relevant. Ea: „Nu e chiar aşa. Noi facem lucruri mult mai concrete decît se vede dinspre public sau din cărţi. Cu anii, prin experienţă, înveţi tehnicile, procedurile, şi atunci ştii la ce să te aştepţi. Sîntem atenţi, dar nu sîntem suspicioşi cu toată lumea, ne uităm la cei din jur după nişte criterii. Nu eşti permanent preocupat că toată lumea din jur încearcă să te spioneze ori să te manipuleze. Cauţi nişte repere la o persoană şi, dacă sînt îndeplinite, ştii ce ai de făcut; dacă nu sînt îndeplinite şi persoana cu care vorbeşti e inocentă, iarăşi ştii ce ai de făcut. Nu trebuie să fii permanent în alertă“.

El: „În fond, e o singură viaţă, nu e o viaţă dublă. Nu închidem o identitate şi deschidem alta. Contează foarte mult cum ne pregătim – practic, te pregăteşti toată viaţa pentru a te confrunta cu necunoscutul, pentru a te confrunta cu lipsa de informaţii. Noi ne pregătim pentru toate acestea, sîntem dornici să ne confruntăm cu ele, pentru că sîntem formaţi mental în acest sens. E o singură viaţă. Toate celelalte chestiuni care se întîmplă – locul de muncă al soţiei, şcoala copiilor, colegii cu care ne întîlnim şi nu ştiu că sîntem sub acoperire – fac parte din această viaţă, sînt deja filtrate prin prisma muncii noastre de spioni. Aşa sîntem educaţi să înţelegem totul – şi oportunităţile, şi ameninţările“.

■ ■ ■

Eşecuri şi succese

El: „Avem situaţii în care am eşuat – şi eu, şi alţi colegi de-ai mei –, dar asta nu ne-a făcut să aruncăm prosopul. Fiecare zi în această meserie picură cîte ceva în sînge: nu-ţi găseşti menirea decît făcînd asta şi nu te mai vezi făcînd altceva. N-am ajuns să spun «le-am văzut pe toate, le ştiu pe toate, am epuizat ce aveam de făcut în acest serviciu, gata». Tot timpul mai e ceva de făcut, mai e de găsit o informaţie care să schimbe soarta ţării în bine. Sînt însă şi tineri care nu au prins sistemul educativ dinainte de 1990, poate nici nu s-au străduit prea mult, aşa că am avut şi abandonuri pe parcurs – din motive de salariu sau din alte motive (inadaptare, teama de a pleca în misiune)“.

Ea: „Depinde cum faci această meserie – cu pasiune sau ca pe un simplu *job.* Dacă stai cu ochii pe ceas şi aştepţi să se termine programul, n-ai făcut nimic, la primul hop mai serios renunţi. Relaţia mea cu activitatea operativă e indirectă, eu sînt „în spate“; dar fiecare propoziţie scrisă corect despre o sursă pe care eu n-am văzut-o niciodată şi pe care ofiţerul venit de la întîlnire mi-o confirmă îmi dă energie pentru mult timp înainte. La noi, eşecurile sînt de fapt tentativele de recrutare ratate, iar succesele sînt recrutările reuşite. Sînt operaţiuni de o frumuseţe... de film! Am participat la o operaţiune de recrutare cu un serviciu partener – unul legendar!; după care toţi cei din serviciul partener au spus acelaşi lucru: «în viaţa noastră n-am asistat la aşa ceva, n-am ştiut că se poate face aşa, ieşeam la pensie fără să ştim asta»...“

El: „...«şi nu ştiam că *voi* puteţi să faceţi asta. Iar dacă *voi* puteţi să faceţi asta aici, la *noi,* ne gîndim cu groază ce s-ar fi întîmplat dacă făceaţi asta fără ştirea noastră»...“

Mircea VASILESCU

Nu sînt supraoameni, sînt doar diferiți

Au experiență, iar funcțiile de comandă le dau posibilitatea să vadă lucrurile „de sus". Așa că ceea ce îmi spun diferă, uneori, de ce-am aflat de la subordonații lor, care cunosc doar sfera lor de activitate. În esență, însă, temele importante coincid. Și constat că – și pentru subordonați, și pentru șefi – cele mai importante sînt dilemele profesiei. Nu pot apărea în public să vorbească despre ce fac – de altfel, capacitatea de acceptare a anonimatului este o condiție pentru a putea lucra în branșă –, dar consideră că, totuși, publicul trebuie să știe mai multe despre meseria lor, așa încît au acceptat o discuție pentru Dilema veche. *„Ca nație, nu avem o cultură a securității, învățăm din mers." Beneficiarii informațiilor nu știu adesea ce să facă, de fapt, cu ele. Dacă se schimbă, durează ceva pînă cînd noii demnitari ajung să înțeleagă importanța informațiilor secrete și să le utilizeze eficient. Asta se întîmplă și la case mai mari: și în alte țări „oamenii din servicii" sînt frustrați uneori că decizia politică nu e „pe fază". Dar asta nu-i împiedică să-și facă treaba cît pot de bine. Cît de bun e SIE? – întreb. „Depinde cu ce instrumente îl măsurăm. Pentru serviciile partenere cu tradiție, sîntem «prea buni» raportați la resursele pe care le avem. Nu sîntem atît de buni pe cît am vrea, dar mult mai buni decît speră dușmanii noștri."*

■ ***Un caz ca-n filme.*** Mă gîndesc la început că ar putea fi inventat sau „coafat", pentru „impresie", dar din felul cum e povestit, din ton, din detalii, îmi dau seama că e autentic. Pe scurt: într-o țară parteneră, e recrutat un agent al unei terțe țări. Pentru a se ajunge la asta, se înscenează arestarea ofițerului nostru, exact după momentul-cheie cînd i-a livrat străinului un document (contrafăcut, desigur). O întreagă echipă fusese trimisă acolo, sub acoperire. Într-un restaurant, membrii echipei îl „saltă" pe al nostru, iar unul dintre ei îi spune străinului că a încurcat-o, are în buzunar un document compromițător, mai bine colaborează. Străinul strigă „Poliția!" și al nostru îi arată că în fața vitrinei sînt doi polițiști, nu-i o problemă. (De fapt, sînt tot oameni de-ai noștri, în uniforme închiriate de la un magazin specializat.) Chelnerul pleacă în bucătărie. (De fapt, e chiar patronul, „convins" să intre în joc.) Cei cîțiva clienți din restaurant se ridică de pe scaune și fug speriați (și ei sînt de-ai noștri, acționează conform planului). Străinul se ridică și fuge. E filat, iar filajul anunță că omul s-a oprit într-o parcare și stă în mașină. Recrutarea pare ratată. Va ieși scandal. Ba nu – zice cel care comandă operațiunea. Dacă stă în parcare, în loc să meargă la ai lui să raporteze înseamnă că are ezitări. Dați-i un sms de pe telefonul omului nostru („arestatul") și implorați ajutorul („Nu mă nenoroci! Colaborează!"). Zis și făcut. Străinul se răzgîndește și acceptă să coopereze. Rezultatul? Nu doar că a fost evitat scandalul – care la un moment dat părea inevitabil –, ci s-au primit felicitări de la serviciul din țara parteneră: „Nu ne-am închipuit că se poate face așa ceva; dacă vindeți povestea asta la Hollywood, o să iasă un film pe cinste".

■ ***Rutina și încrederea.*** De ce s-a răzgîndit străinul? Omul nostru („arestatul") ajunsese să-l cunoască destul de bine, se apropiaseră. Știa că străinul are anumite frustrări profesionale și personale. O lungă muncă de rutină a unei echipe din centrală îi depistase vulnerabilitățile, iar planul a fost făcut în funcție de ele. Înscenarea arestării a fost doar „spuma" – adică ceea ce vedem de obicei în filme. În rest – o lungă activitate monotonă, cu planificarea fiecărui detaliu. Adică ceea ce, dacă ar apărea în filme și în romane, ar fi plicticos pentru public. Dar meseria aceasta e făcută în cea mai mare parte din așa ceva: muncă de furnici tenace, pregătire pînă la ultimul detaliu, inclusiv „modul de acțiune în caz de eșec". Căci „noi trăim cu eșecul zi de zi, face parte din planul oricărei acțiuni, în care se prevede și varianta de retragere". Iar în spionaj există doar două certitudini: 1) oricum, la un moment dat, vei face o greșeală; 2) dacă faci o greșeală, va ieși foarte rău. În rest, numai dileme? – întreb. Da. Și o echipă în spate, care nu te lasă, te ajută, te scoate din încurcătură, nu ești niciodată abandonat. Așa că încrederea e fundamentală: trebuie să ai încredere în colegi, în șefii care îți cer o anumită informație (și trebuie să fii convins că ei o folosesc corect), în beneficiarul/decidentul politic al informațiilor. În școala de spionaj înveți să minți, să furi, să manipulezi, să înșeli, să obții prin orice mijloace informația care îi poate fi de folos țării tale. În misiune, încalci sistematic legile țării în care te afli. Dar în „ai tăi" trebuie să ai încredere, în timp ce pe „ceilalți" trebuie să-i convingi să trădeze. Și nu apar dileme morale? Ba da, apar. În perioada de pregătire, unii spun că „distrugem oameni", pentru că îi recrutăm, îi facem să trădeze. În fapt, trădează cei care sînt predispuși să facă asta. Dacă omul din serviciul advers sau funcționarul dintr-un minister al altei țări sînt corecți, nu vor trăda, nu vom reuși niciodată să-i convingem. Cedează doar cei vulnerabili – iar ofițerul de informații asta trebuie să facă, să le identifice și să le exploateze vulnerabilitățile. Asta ia timp, energie, resurse. Un alt caz, deloc ca în filme: după un an în care au avut loc 14 întîlniri cu o potențială țintă, „s-a reușit permanentizarea contactelor". N-am obținut încă nici o informație, dar permanentizarea contactelor e un succes important.

■ ***Pericolele și planificarea.*** Există un mit despre „gradul de pericol" al muncii de spionaj. De fapt, mersul cu trenul ori cu mașina prezintă un grad de pericol mult mai mare, îmi spun interlocutorii mei. În activitatea de spionaj, totul e planificat, altfel nu pornești la drum. Iar lucrul în echipă e esențial. Fiecare caz și fiecare acțiune sînt analizate – iar în analiza cazurilor toți sînt egali cînd își exprimă opiniile, e o relație care trece dincolo de pozițiile ierarhice, șeful doar își asumă răspunderea pentru echipă. Dar cît de detaliată poate fi planificarea, cît de mult poți „lupta" contra imprevizibilului? Contează și șansa, și hazardul, evident. Dar li se lasă cît mai puțin loc. „De exemplu, într-un caz ajuns în punctul în care trebuie să ne dăm seama dacă putem merge mai departe, îi dau ordin omului nostru din teren «să i se sugereze *subtil* țintei că ne interesează cutare problemă». Or, pentru ca *subtilitatea* să poată fi transpusă în fapt, trebuie să ținem seama că omul nostru vorbește în engleză cu ținta, nici ținta nu are engleza ca limbă maternă (deci va traduce mental în mintea lui și va retraduce în engleză răspunsul), așa că trebuie să mă asigur că prin aceste traduceri succesive nu va ieși un schimb de mesaje «brutal», care să strice tot. În plus, trebuie ținut seamă și de anumite trăsături ale culturii din care provine ținta, subtilitatea se exprimă diferit și e percepută diferit de la o nație la alta." „Pericolul", în acest caz, nu e reprezentat de gloanțe (ca-n filme), ci de riscul ca, dacă „omul nostru" e inabil, să dea de bănuit și, astfel, să compromită munca de un an a întregii echipe.

■ ***Un corp de elită?*** Este meseria de spion una de succes? „Oamenii vin cu șabloane în instituție. Lunga serie de teste preliminare arată anumite abilități în stare incipientă, care vor fi dezvoltate prin pregătire." Uneori sînt respinși oameni care par în regulă și nu înțeleg de ce nu au fost primiți. Dar nu întrunesc acea sumă de însușiri care să meargă bine împreună. Spionii nu sînt supraoameni, sînt doar *diferiți*. Iar unicitatea instituției le poate da sentimentul de elită, îi poate face să se simtă speciali. „Dar ideea de *corp de elită* nu e pe deplin justificată. Dacă media de vîrstă în instituție e de 34 de ani, asta înseamnă că avem foarte mulți tineri care *n-au ajuns* – prin performanțele profesionale – la stadiul de elită, dar aspiră în acea direcție." Dar e foarte importantă solidaritatea în cadrul instituției: „Cineva spunea că solidaritatea este atinsă atunci cînd numărul convingerilor comune îl depășește pe cel al convingerilor personale".

Și „trecutul recent"? Fosta Securitate? Căci în spațiul public tot revine această temă. Nu există dileme morale și la acest nivel? „Un serviciu de informații este tot atît de moral pe cît este decizia politică. Noi culegem informații; iar noi, ca șefi, le putem judeca *legalitatea* – dacă anumite solicitări de informații se înscriu în prevederile legale privind siguranța națională. Și apoi, depinde în slujba căror valori ne este pusă munca. Azi, trăim într-un stat de drept. Iar cînd am început, în anii '90, parteneriatele cu alte servicii din lumea democratică, oamenii de acolo nu au avut o problemă cu noi și cu trecutul nostru ca lucrători în informații, ci cu sistemul politic trecut."

■ ■ ■

Cît contează cultura pentru un spion?

El: „În mod curent, din momentul cînd știi cu certitudine unde vei pleca peste un an, începe o muncă asiduă de informare în legătură cu țara în care îți vei desfășura activitatea. Dacă ai fost pasionat de țara respectivă, ai un avantaj, dacă nu – o iei de la zero. Zona aceasta o numim *«cultural intelligence»*. Trebuie să înveți trăsături, caracteristici ale nației, ce anume poate fi o bază de dialog cu oamenii de acolo, ce să faci și ce să nu faci în anumite împrejurări etc.".

Ea: „Orice activitate se pregătește – și probabil că acesta este un avantaj al profesiei noastre, faptul că avem obișnuința de a ne documenta. Dacă trebuie să te întîlnești cu o persoană care are anumite afinități, citești ceva din domeniul respectiv înainte – chiar dacă, desigur, nu ajungi la o cunoaștere profundă, dar măcar îți permite un punct de plecare în dialog".

El: „Sînt lucruri pe care le facem în virtutea profesiei, indiferent dacă plecăm în misiune sau stăm în țară. Citim foarte mult din ceea ce se întîmplă *worldwide*, așa că în fiecare zi și în fiecare săptămînă se adaugă cîte ceva care s-ar putea să-ți fie folositor."

DILEMA
Meseria de spion

Alexandru OFRIM

Despre arta spionajului

S-a spus că spionajul este a doua între cele mai vechi meserii din lume şi la fel de respectabilă ca prima. Într-o scrisoare din 1775, căpitanul Nathan Hale precizează: „Orice fel de serviciu util binelui public devine onorabil prin simplul fapt că este necesar“. Nathan Hale face figură de erou nu atît pentru incursiunile lui de spionaj militar din timpul Revoluţiei Americane, cît pentru ultimele sale cuvinte pe care le-ar fi spus înainte de a fi executat de englezi: „Îmi pare rău că nu am decît o singură viaţă pe care să o jertfesc pentru ţara mea!“.

În ceea ce priveşte profilul ideal al spionului, nimic nu s-a schimbat de două milenii şi jumătate, de cînd Sun Tzu scria în *Arta războiului* despre această meserie: „Ceea ce trebuie, înainte de toate, este să apreciezi caracterul spionului şi să stabileşti dacă este sincer, demn de încredere şi cu adevărat inteligent. Apoi el poate fi folosit“. Şi pentru că „întreaga artă a războiului e bazată pe înşelătorie (…), trebuie să recrutăm oameni inteligenţi, dar care par proşti, şi oameni întreprinzători, în ciuda aerului lor inofensiv, oameni sprinteni, viguroşi, îndrăzneţi şi bravi, deprinşi cu misiuni modeste şi capabili să îndure foamea, frigul, mizeria şi umilinţa“.

Sun Tzu ştie însă prea bine că sînt situaţii în care trebuie să se recurgă la oameni cu slăbiciuni, vulnerabili, submediocri sau chiar de cea mai proastă calitate, dar cărora li se poate găsi o utilitate în ramificaţiile terminale ale reţelei pentru aspirarea informaţiilor. De fapt, aceştia sînt folosiţi nu în pofida defectelor lor, ci tocmai datorită acestor scăpări de conduită şi minusuri de caracter, care îi fac fie şantajabili, fie dornici de mărire cu orice preţ, mai ales că simt că nu deţin calităţi excepţionale care să îi scoată din rînd. Iată cum îi prezintă Sun Tzu: „Sînt şi alţii care, comiţînd greşeli, au fost pedepsiţi. Sînt sicofanţi şi favoriţi care rîvnesc la bogăţie. (…) Există cei cu două feţe, nestatornici şi vicleni, şi cei care aşteaptă permanent să vadă de unde bate vîntul“. Nu uită să dea indicaţii şi asupra agenţilor dubli, practica jocului la două capete fiind dintotdeauna o dimensiune importantă a spionajului, una din căile de circulaţie a informaţiei secrete: „Cînd inamicul trimite spioni ca să iscodească ceea ce fac sau nu fac, le dau cu generozitate bani, îi trimit înapoi şi îi transform în propriii mei agenţi.“

Aşadar nimic nou sub soare, spionajul apare în cele mai vechi menţiuni legate de arta războiului, dar şi în ipostaza de instrument politic de menţinere a controlului intern. Calitatea de duşman nu e atribuită doar inamicului, străinul cu care se poartă un război, ci şi celui din interiorul cetăţii, care ar putea complota împotriva ordinii stabilite la un moment dat. Ne sună încă în urechi stalinistele etichete infamante de tipul „duşman al poporului“. Nu ştim cum îi numeau cei din Mesopotamia pe cei cu o astfel de atitudine „duşmănoasă“, dar există mărturii că acum 6000 de ani cîrcotaşii interni erau atent supravegheaţi şi urmăriţi. Izvoare istorice şi literare atestă practici de spionaj în lumea antică. La curtea faraonilor, spionii aveau un rol bine definit atît în identificarea supuşilor lipsiţi de loialitate, cît şi în localizarea următoarelor triburi care ar fi fost demne, prin bogăţie sau amplasare, să fie ţinta următoarei incursiuni de anexare. Începînd cu primul mileniu înaintea erei noastre, spionajul egiptean a fost orientat înspre culegerea de informaţii strategice care aveau relevanţă în legătură cu rivalitatea militară şi politică reprezentată de Grecia Antică şi apoi de Roma. Pentru că deseori informaţiile se transmiteau prin mesaje scrise, se impune profilul spionului ştiutor de carte. Mai mult decît atît, pentru evitarea interceptării, în mesajele scrise se recurge la coduri, se perfecţionează exprimarea criptică, se inventează cerneală înşelător evanescentă, precum şi compartimentele secrete în haine care să permită transportul clandestin al mesajelor.

Grecii, în multele lor rivalităţi şi războaie, au înţeles foarte bine avantajul strategic decisiv al atacului fulger, prin surprindere, şi importanţa de a induce în eroare adversarul, oferindu-i informaţii false. Nu spunea oare Sun Tzu că întreaga artă a războiului e bazată pe înşelătorie? Şi tot el: „O armată nu poate fi condusă după codul manierelor elegante“. Această miză strategică pe manipularea informaţională e imposibil de conceput şi realizat în absenţa activităţii eficiente a spionilor. Grecii au rămas proverbiali în arta disimulării intenţiilor, legenda Calului troian fiind doar o ilustrare a recomandării: „Să te temi de greci şi cînd aduc daruri“. (De fapt, darul otrăvit e o invenţie a spionilor egipteni.) În condiţiile rivalităţii între oraşele-state, spionajul devine instrument politic curent. Pe lîngă necontenitele drumuri ale curierilor, nevoia unei mai rapide circulaţii a informaţiilor secrete duce la inventarea unui extrem de performant sistem de comunicare prin semnale luminoase codate, rămas neegalat pînă în timpurile moderne.

Bizanţul rafinează arta disimulării moştenite de la greci – limbajul consacră astfel de practici prin cuvîntul „bizantinism“ – şi pune la punct una dintre primele agenţii civile care să culeagă informaţii despre activităţi militare şi economice străine, de la comercianţi, negustori, marinari, simpli călători sau oameni de afaceri. Dar dintre toate civilizaţile antice, Imperiul Roman a fost cel care a dat cea mai mare amploare activităţii de spionaj şi culegerii de informaţii sub acoperire. Cel mai faimos caz este asasinarea lui Iuliu Cezar în 15 martie anul 44 î.Hr. Deşi detaliile exacte ale conspiraţiei au rămas un mister pentru istorici, există date conform cărora Cezar ar fi fost prevenit că i se pregăteşte un atentat, dar el a ignorat aceste informaţii, care ar fi conţinut chiar nume ale complotiştilor. În Imperiul Roman se practica asiduu spionajul politic. Mai multe mărturii consemnează în secolul I d.Hr. existenţa unei adevărate poliţii politice secrete: *frumentarii*. Prin secolul III, scriitorii romani se plîng de excesiva cenzură şi de presiunea exercitată de această forţă de ordine secretă, comparînd-o cu o armată de ocupaţie. Spionajul politic nu era practicat doar la marginea Imperiului pentru a regla probleme de vecinătate, ci chiar în inima Romei, între fracţiunile rivale ale celor aflaţi la guvernare. Nesiguranţa şi neîncrederea creată de această situaţie a impus crearea unei structuri paralele – *agentes in rebus* – prima instituţie de contrainformaţii. Spionii se vînau între ei.

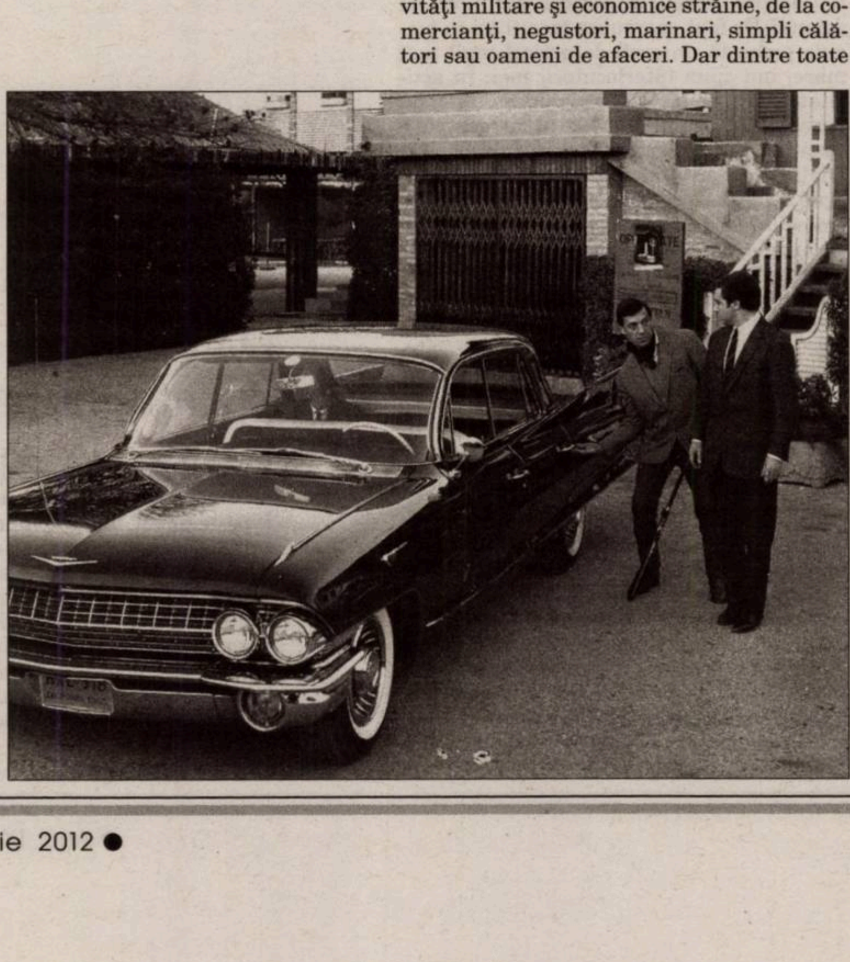

După căderea Imperiului Roman, se recurge la activităţi de spionaj cu precădere în timp de război. Abia Inchiziţia va relua masiv practica iscoadelor interne şi represiunea în baza delaţiunii. Renaşterea marchează slăbirea presiunii exercitate de puterea papală şi emanciparea noilor state, aflate în competiţie pentru resursele din noile teritorii descoperite şi pentru monopolul marilor rute comerciale. Florentinul Niccolo Machiavelli argumenta caracterul indispensabil al activităţilor de spionaj, de manipulare, de acţiuni disimulate în vederea protejării intereselor şi puterii celor aflaţi la conducere.

Prima reţea adevărată de spioni e iniţiată în ultima parte a secolului al XVI-lea la curtea Angliei, sub conducerea regelui Henric al VIII-lea. În urma ruperii de Biserica Catolică, el înfiinţează o extinsă poliţie secretă sub comandă militară pentru a neutraliza catolicii loialişti care ar fi ameninţat monarhia. Regina Elisabeta va fi însă cea care va contribui la rafinarea practicilor de spionaj. Noutatea începea cu faptul că recrutarea agenţilor nu mai e lăsată la întîmplare, nu mai sînt de ajuns voluntarii nepregătiţi sau militari oarecare. În serviciul secret al reginei sînt atraşi lingvişti, savanţi, scriitori, ingineri, aşadar cărturari, oameni de ştiinţă capabili să devină experţi în identificarea şi analiza informaţiei relevante pentru obiectivele strategice avute în vedere.

Pînă spre sfîrşitul secolului al XVIII-lea, în Europa continentală activitatea de spionaj rămîne o activitate *ad-hoc*, utilizată punctual în serviciul monarhilor şi al marilor seniori, mai ales în condiţii de conflict militar. Abia domnia Terorii, ce a urmat imediat după Revoluţia Franceză, mai precis începînd cu anul 1793, marchează profilul statului poliţenesc totalitar. În timpul Războiului Civil American se instituie o consistentă interfaţă între operaţiile militare şi serviciile de informaţii, iar spre sfîrşitul secolului al XIX-lea se înfiinţează primele organizaţii militarizate de informaţii.

Poveştile mai recente le ştim. Sau credem că le ştim. Oricum, ne place să credem că rolul fundamental al tuturor serviciilor secrete ar trebui să fie evitarea conflictelor deschise, sîngeroase. O spunea şi Sun Tzu: „Supremul rafinament în arta războiului este de a dejuca planurile adversarului“. Şi tot el: „Cel care excelează în soluţionarea dificultăţilor înainte ca ele să apară, cel care este capabil să-şi învingă adversarii triumfă înainte ca ameninţările acestora să se concretizeze“.

Alexandru Ofrim *este conferenţiar univ. dr. la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti.*

DILEMA VECHE
Meseria de spion

„Ideea unui Mesia, măcar cinematografic, nu strică“

dialog cu Irina Margareta NISTOR

Sînteţi cu siguranţă una dintre cele mai cunoscute voci din România, de pe vremea cînd, pe casete video, oamenii vă auzeau glasul care le oferea traducerea filmelor. Aţi tradus (şi văzut) şi filme importante artistic, şi filme „de serie“, între care cele cu spioni. Cum aţi decelat, văzînd şi traducînd mii de filme, „grîul de neghină“?

În mod bizar, printre primele filme de gen a fost unul cu o spioană fermecătoare şi plină de *sex-appeal*, o peliculă cult, intrînd în această categorie atît de invidiată, mai ales datorită protagonistei: Greta Garbo, care avea s-o întruchipeze pe Mata Hari, într-o poveste care nu respectă întru totul realitatea şi care se petrece, parţial, pe teritoriul francez. Totul e un amestec de *glamour* şi istorie romanţată, care a apărut pe marile ecrane americane a doua zi de Crăciun, în 1931, fiind cel mai mare succes de *box-office* local al anului respectiv, plus interesul stîrnit în Europa. Mai cu seamă că era încă varianta necenzurată, din care aveau să dispară vreo două scene de seducţie, la reluarea proiecţiilor din 1939. Regizorul de origine franceză George Fitzmaurice n-a avut primul ideea. În 1927 avea să fie lansată producţia germană mută: *Mata Hari: Dansatoarea roşie,* regizat de austriacul Friederich Feher, care figurase şi ca actor pe genericul celebrului *Cabinet al doctorului Caligari*. În 1985, ultra-specialiştii în filme de categorie B spre C, producătorii Golan-Globus, prolifici şi fără scrupule, o cooptează pe actriţa olandeză de filme interzise minorilor (recent dispărută) Sylvia Kristel. Francezii au continuat tradiţia prin Jean Marais şi *Onorabilul Stanislas, agent secret,* care a făcut mare vîlvă în 1963, fiind o parodie a genului, cu o urmare şi o relativă revigorare recentă, prin Jean Dujardin *(Artistul,* oscarizat între timp) şi agentul său OSS 117, un personaj creat în Franţa de Jean Bruce, în 1948, înaintea ziaristului şi ofiţerului de contrainformaţii al Marinei Regale Britanice Ian Fleming, care abia în 1952 publică romanul *Casino Royale*. De multe ori, filmele cu spionită, mai ales cele recente – vezi seriile *Misiune imposibilă* sau *Bourne* – sînt extrem de tehnice şi complicate, parcă făcute doar pentru bărbaţi. Pînă în 1989, poate cel mai incitant a fost cel semnat de Sydney Pollack, *Cele trei zile ale Condorului,* apărut în '75, cu Robert Redford şi Faye Dunaway, foarte serios şi deloc plicticos. *Candidatul manciurian* al lui John Frankenheimer se număra printre cele interzise şi s-a ales şi cu un *remake* recent, cu Meryl Streep. În '65, Richard Burton juca pentru Martin Ritt în *Spionul care vine din frig,* fireşte din Războiul Rece, şi nu din congelator! Printre cele de duzină s-au numărat *Minciuni adevărate* din 1994 cu Arnold Schwarzenegger, în anii '90 făcea furori *Nikita* (Luc Besson fiind convins că e un nume de femeie – să nu fi auzit de Hruşciov?). Dintre clasice, ar mai fi încă un Burton cu Clint Eastwood, pe care pe atunci îl percepeam ca pe unul de război *(Cînd vulturii atacă),* fiind cu nazişti. *Ziua Şacalului,* cu atentatul contra lui De Gaulle, a fost şi el un model de altfel de spioni. Printre cele permise în mod surprinzător chiar şi de comunişti s-au numărat *39 de trepte, Notorius, La Nord prin Nord-Vest* de Hitchcock, dar chiar şi *Doamna dispărută,* prezentat la Cinemateca de altădată cu sediul la actualul Cinema Studio. Poate că li se păreau celor de la cenzură mai inofensive: subtilitatea, bat-o vina! Printre cele care ar putea fi considerate banale, dar în contextul politic al sfîrşitului (?!) de comunism, s-a numărat şi *Sămînţa de tamarin* (1974) a lui Blake Edwards, foarte sentimental, cu Julie Andrews şi Omar Sharif, într-un decor de carte poştală intangibilă. *Darling Lili* rula chiar pe marile ecrane, cu acelaşi regizor şi aceeaşi protagonistă… În schimb, un mare eşec au fost ecranizările după excelentele romane ale lui Gérard de Villiers, *S.A.S.,* care circulau în samizdat pe hîrtie şi displăceau pe ecran. Delicios ca vocabular şi reuşită stilistică ar mai fi şi *San Antonio,* pe care pe 35 de milimetri nici măcar Gérard Depardieu nu l-a mai putut salva.

Aveţi preferinţe personale în vastul domeniu al filmelor cu spioni? Există „clasici“ în materie, puteţi spune despre vreun film cu spioni că „e un must“?

Un *must* cît se poate de *British,* elegant şi fermecător, e serialul anilor '60 *Răzbunătorii,* cu Patrick Macnee (John Steed) şi Diana Rigg (Emma Peel). Plus *Premiul* cu Paul Newman şi al nostru Edward G. Robinson, la decernarea Nobelului (regizor: Mark Robson) şi adorabilul *Şarada* (cu Audrey Hepburn şi Cary Grant), unde clenciul ne priveşte în mod direct!

Bond. James Bond. E cu siguranţă un mit al lumii cinefile. De ce? Ce are în plus (sau altfel) decît alte filme cu spioni, eventual mai bune din punct de vedere estetic/cinematografic, dar lipsite de succes ori „glamour“?

Întîi de toate numele uşor de pronunţat, greu de uitat. Există episoade extrem de naive, dar longevitatea sa cred că e dată indirect şi de explicaţia semantică: legătura, indisolubilă probabil, cu publicul, iar în Franţa conotează cu un salt. E mai uman decît ceilalţi spioni. Oricum secretul stă în personaj, schimbarea actorului trezeşte curiozitatea şi antrenează controverse, cu pledoarii pro şi contra între cinefili, şi nu neapărat în aventuri care, pe alocuri, au fost repetitive, singurele schimbări fiind decorul – interior sau exterior – gadget-urile şi femeile, care devin un fel de accesoriu, ceea ce le calcă pe nervi pe feministe. Cocktailul şi genericul sînt constantele pîndite, plus declinarea nuanţată a identităţii: Bond. James Bond!

Cum vă explicaţi succesul filmelor de spionaj? Nevoia de mister a lumii? Fascinaţia unei profesii bazate pe secret şi ultraperformanţă? Sau altceva?...

Dorinţa spectatorului de aventură fără un pericol imediat, prin intermediari, accesul la o lume ascunsă, despre care aşa are impresia doar că ştie tot, cred că mai degrabă e ca un bal costumat în care vrei să-ţi asumi o altă identitate, chiar dacă la români e cu dus şi întors, cu băieţii cu ochi albaştri şi orfani, pe deasupra, ca la Şcoala din Băneasa… Confuziile cu informatorii sînt încă neelucidate, iar imediat după război, după cel de-al doilea, mai peste tot erau suspectaţi diverşi de spionaj şi contraspionaj, ceea ce le dădea o aură de mister, dar şi reversul medaliei: ani de puşcărie fără vină.

Foarte multe (sau cele mai multe) filme cu spioni sînt de provenienţă americană. În societatea americană, astfel de filme au indus în public sentimentul că spionii sînt întotdeauna „the good guys“, *gata să se sacrifice pentru ţară sau pentru un ideal. Nu e simplist? E nevoie de asemenea eroi în lumea contemporană?*

Explicaţia e că filmele de acest gen sînt foarte costisitoare, prin urmare doar o cinematografie puternică le poate produce. Hollywood-ul a transformat spionul într-un personaj *glamorous,* din care se exclude varianta asiatică sau de culoare, chiar dacă între timp Obama a ajuns preşedinte! În plus, ideea unui Mesia, măcar cinematografic, nu strică. Cineva care să te apere este întotdeauna binevenit. Mai ales dacă te cruţă de orice efort. Şi încă ceva: cuvîntul în sine are o origine anglo-franceză, se foloseşte din secolul al XIII-lea. Meserie cu tradiţie, nu glumă! Dacă nu se găseşte vreun Pacepa care să dea lista cu agenţii sub acoperire! S-or fi inspirat de la noi pentru intriga din *Skyfall?*

Care este „modul de întrebuinţare“ al unor asemenea filme (multe fiind făcute după o schemă)?

Cine urmăreşte filmele după o schemă, eventual prestabilită (el cafteşte – e caftit, iubeşte – e iubit, scapă cu siguranţă, şi alte grafice similare), de fapt pierde esenţialul: ratează bucuria de a sesiza fiecare detaliu, fără a deveni chiţibuşar pentru că asta otrăveşte viaţa de cinefil. În cazul recentului *Skyfall,* Sam Mendes s-a străduit încă de la primul cadru, ne-a oferit un generic care ar merita, în sine, un Oscar. Ne-a făcut martorii unui examen pentru „legitimaţia de spion“, cu psiholog cu tot, prin nişte efecte speciale am aflat ce înseamnă o proteză cu obturator, pentru straniul Javier Bardem (care aduce ca stil de joc cu Ovidiu Iuliu Moldovan, în rolul legionarului fanatic din *Actorul şi sălbaticii),* ne-a făcut aproape să participăm în urmăririle succesive pe două şi mai multe roţi, ca la un fel de simulator sofisticat, să avem impresia de martor ocular la un atentat, să învăţăm cum se poate în acelaşi timp să ai un bun gust de decorator de interioare cu diplomă şi să cazi în păcatul căţelului kitschiulică, de porţelan, să treci printr-un muzeu, dar şi printr-un laborator ultramodern, să constaţi ce mai e nou în arhitectură, dar şi în moda pentru bărbaţi şi femei, să mergi la cazinou, chiar dacă n-ai bani, să faci scufundări fără voie, să-l reasculţi pe Charles Trenet cu legendara „La boum“, să vezi un accident feroviar fără să te treacă fiorii, ca la ştiri, să n-ai prejudecăţi de generaţii, de la expertul Q la nelipsita M, şi în general să nu faci pronosticuri ori să dai în bobi pentru final, pentru că satisfacţia de moment, de genul „eram sigură că aşa o să se termine“, îţi poate strica tot cheful. Şi mai ales să nu uiţi să stai pînă la ultimul generic. Precis o să descoperi ceva la care cu siguranţă nici că te-ai gîndit. Şi e o formă de respect faţă de creator, indiferent de talia sa. (Dacă ne filmează şi ne taxează de la Ochiul şi Timpanul din pereţii sălilor de proiecţie?)

a consemnat Mircea VASILESCU

■ ■ ■

Peter BUCK FELLER

Declasificat

În urmă cu zece ani, într-o dimineaţă furtunoasă de martie, mă aflam în faţa infamei închisori moscovite Lubianka, temuta casă a KGB-ului, unde zeci de mii de prizonieri politici au fost încarceraţi, interogaţi şi torturaţi. Găsisem dosarul tatălui meu, un bărbat pe care nu-l cunoscusem – un bărbat care, atunci cînd a fost arestat în epoca infernală a epurărilor staliniste, nu avea nici măcar jumătate din vîrsta pe care o am eu acum.

Întunecata casă a scării din anexa unde fusesem direcţionat abia era luminată, un singur bec atîrna de tavanul celui de-al doilea etaj, unde se afla camera de citit. Acolo am primit un dosar, sub monitorizarea atentă a doi funcţionari, aflaţi în spatele unui perete de sticlă. Ghidul meu rus, Lada, traducea cu nervozitate conţinutul, în timp ce eu mă holbam la o poză a tatălui meu făcută la închisoarea Butirskaia, construită în epoca Ecaterinei a II-a, care este încă cea mai mare din Moscova. Părea rătăcit şi melancolic.

Dosarul arăta că tatăl meu, Wilhelm Schwarzfeller, cetăţean german, fusese agent al serviciului de informaţii al Armatei Roşii încă din anii '30, înainte să fie arestat la Moscova, în ianuarie 1938, în timpul marii terori a lui Stalin. Eram doar un bebeluş, născut cu şase luni înainte la Los Angeles, prea tînăr pentru a-mi aduce aminte de el. A fost condamnat la opt ani de închisoare la Vorkuta, unul din lagărele staliniste din apropierea cercului polar, unde a murit de foame în 1943. Eu şi mama mea am părăsit Moscova în timpul invaziei germane şi ne-am întors în America, unde am crescut fără tată. Mama mea, născută în Ucraina, dar naturalizată cetăţean american, evita sau pur şi simplu ignora întrebările mele despre el – şi în mod justificat.

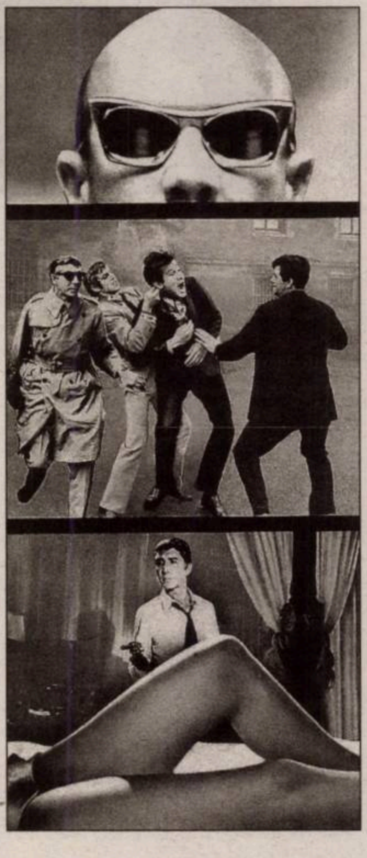

Adolescent fiind, la sfîrşitul anilor '40 şi în anii '50, am fost marcat de anxietatea colectivă a Americii faţă de „ameninţarea roşie“, care îi îngrijora atît de tare pe directorul FBI J. Edgar Hoover şi pe senatorul Joseph McCarthy. Legiuni de spioni sovietici, bănuiam eu, pîndeau la toate colţurile. Dar am fost şocat cînd am aflat din dosarul de la Lubianka ceea ce am suspectat mereu – că tatăl meu era unul dintre acei spioni. La scurt timp, cu o mare uşurare în suflet, am aflat că nu a spionat niciodată împotriva Statelor Unite. În schimb, principala sa misiune a fost să spioneze pentru sovietici în Manciuria, în timpul ocupaţiei japoneze. Tatăl meu, am aflat, fusese cantonat în Mukden (acum Shenyang), pretinzînd că este un om de afaceri canadian.

Nu ştiam nimic din toate acestea; pînă în acea dimineaţă, la Lubianka, îmi petrecusem întreaga viaţa imaginîndu-mi tatăl ca o figură distantă, o fantomă. Mi-am petrecut ultimii ani din viaţă recreînd şi scriind călătoriile şi viaţa secretă a tatălui meu – şi, pe parcurs, am întîlnit mulţi alţi copii de spioni care se deciseseră să investigheze misterele părinţilor lor dispăruţi. Memoriile copiilor de spion s-au transformat într-o mică industrie în ultima perioadă. Gîndiţi-vă la aceste exemple: John Richardson, *My Father the Spy: An Investigative Memoir* (2005), Lucinda Franks, *My Father's Secret War: A Memoir* (2007), Jimmy Burns, *Papa Spy: Love, Faith, and Betrayal in Wartime Spain* (2009), Sara Mansfiel Taber, *Born Under an Assumed Name: The Memoir of a Cold War Spy's Daughter* (2012), Scott Johnson, *The Wolf and the Watchman: A CIA Childhood* (2012) şi cartea lui Carl Colby, care urmează să fie lansată, *The Man Nobody Knew: In Search of My Father, CIA Spymaster William Colby*. Comună acestor cărţi este tensiunea copiilor: ce e mai important – ţara, familia, dragostea, onoarea? Şi este un sentiment care transcende graniţele, din Marea Britanie în Spania sau în Australia. Se gîndea tatăl meu – un neamţ care lucra pentru Uniunea Sovietică, pretinzînd că este canadian şi locuind în Manciuria – să renunţe la activitatea sa, cînd eu m-am născut în America? A conştientizat că moartea sa va fi un eveniment cu care va trebui să trăim toată viaţa noastră, că decepţia poate fi corozivă? Sînt minciuni pe care ţara te obligă să le spui şi altele care distrug viaţa unui copil.

Literatura de spionaj fascinează. Este fiorul dat de cunoaşterea unui secret, sentimentul de împărtăşire a unei aventuri şi impresia că evenimentele cutremurătoare din toată lumea pe care le vedem la TV sînt influenţate (sau poate oprite) de cîţiva oameni aflaţi sub acoperire. Dar poveştile copiilor de spion adaugă o nouă dimensiune. Acestea se suprapun peste ale părinţilor – da, majoritatea sînt bărbaţi – şi explică nefericirea cauzată de lipsa unei părţi esenţiale a vieţii de familie. Aceste memorii sînt pe jumătate un cult al eroilor şi pe jumătate produsul a 15 ani de întrebări „Tati, ce-ai făcut la birou azi?“, la care răspunsul a fost o minciună.

Multă atenţie a fost acordată costurilor spionajului pentru familie. Titlul cărţii lui Taber, *Born Under an Assumed Name,* surprinde această situaţie neplăcută. Născută în 1954 în Japonia, certificatul său de naştere a fost înregistrat sub un nume de familie fals pentru a nu strica acoperirea de diplomat a tatălui ei – deşi era un ofiţer american de informaţii a cărui misiune secretă era să interogheze indivizi care părăsiseră China comunistă şi să recruteze agenţi care să opereze acolo. Viaţa secretă a tatălui ei şi a felului în care se repercuta asupra familiei, scrie ea, i-a dominat adolescenţa şi a determinat-o să-şi scrie memoriile zeci de ani mai tîrziu. „Cîteodată sorbeam mici înghiţituri din activităţile clandestine ale tatălui meu – precum cele de ceai chinezesc pe care tata mă lăsa să le iau din paharul său“, scrie Taber, „dar nu ştiam ce sorb“.

După cum observa poetul britanic de secol XVII, John Dryden, „Secretele sînt instrumente ascuţite/ Şi trebuie ascunse de copii şi de cei făr' de minte“. Nu doar copiii suferă însă din cauza minciunilor. În aceste memorii, nu există doar dorinţa de a-ţi înţelege tatăl, ci autorii vorbesc şi în numele mamei – complicele involuntar sau neputincios al înşelăciunii. Johnson, în cartea *The Wolf and the Watchman,* pune divorţul părinţilor săi în parte pe seama acestei probleme. În cazul meu, presiunea de pe umerii mamei, Frieda, la mult timp după ce tatăl meu dispăruse în Uniunea Sovietică, s-a transformat într-o boală psihică în perioada lui McCarthy. Dar sursa reală a terorii sale rămîne un mister pentru mine chiar şi după ce am descoperit secretele tatălui meu. Spionajul în familie generează multe ghicitori, se pare.

Conform dosarului de la Lubianka, după ce a fost arestat, tatăl meu a petrecut 13 luni în închisoarea Butirskaia, unde a fost supus la 9 interogatorii, unul dintre ele durînd o noapte întreagă. În final a fost judecat de o troică militară şi a fost trimis în Gulag. După ce a fost informat de pedeapsă, mama a aranjat să stăm la Moscova pînă la eliberarea sa. Dar armatele lui Adolf Hitler au invadat Uniunea Sovietică în 1941. Nu a avut altă soluţie decît să fugă. Problema era că ea circula cu un paşaport canadian fals, iar Departamentul american de Stat ezita să-i elibereze un alt paşaport care să-l înlocuiască pe cel pe care ea pretindea că l-a pierdut. În baza dovezilor că fusesem născut la Los Angeles şi eram cetăţean american, a fost emis un paşaport special. Aveam 4 ani.

Restul detaliilor le-am aflat abia anul trecut, cînd cererea mea în baza legii dreptului la informare a fost aprobată şi am primit dosarul FBI al mamei mele. Oamenii lui Hoover, am aflat, au investigat-o timp de 13 ani în urma incidentului cu paşaportul. Din păcate, mama mea a murit în 2007, la vîrsta de 97 de ani, şi nu am putut să-i arăt şi ei dosarul. Toată copilăria mea, viaţa despre care nu putea vorbi a planat ca un mister periculos asupra micii noastre familii. Nu reuşea să se stabilească la un loc de muncă. Era constant stresată, conştientă fiind de monitorizare. Înţeleg asta acum şi conştientizez că stresul monitorizării continue, interceptarea corespondenţei şi verificările clandestine ale apartamentului au fost prea mult pentru temperamentul său sensibil. Fără îndoială, îi era teamă că poate fi acuzată de spionaj şi de utilizarea unui paşaport fals. Impresia mea era că nu dorea să se protejeze doar pe ea, ci şi pe tatăl meu – a cărui soartă ea nu o cunoştea – şi pe mine, singurul ei copil. Nu este de mirare că totul s-a transformat în nebunie.

Senzaţia că, pe măsură ce se dezvăluie, un mister conduce spre altele este o trăsătură comună a acestor cărţi; dacă tatăl tău este spion, indiferent cît de dedicat ar fi, conştientizezi că niciodată nu ai ştiut adevărul despre părinţii tăi. Şi întotdeauna există impresia că autorităţile au cauzat aceste trădări – că, într-un fel, viaţa privată a unei persoane a devenit o chestiune politică.

Din cartea lui Richardson, *My Father the Spy,* aflăm, spre exemplu, că în timpul Războiului Rece, tatăl său, John Sr., a fost un „membru de rang înalt“ al CIA care operase în trecut sub acoperire în zona sovietică a Vienei. Mai tîrziu a devenit şef al biroului CIA în Saigon, înainte să devină ţapul ispăşitor al ambasadorului Henry Cabot Lodge, cînd politica americană acolo era în dezordine. „Supărarea lui“ – scrie Richardson despre tatăl său – „a fost misterul copilăriei mele.“ La antipodul acestei realităţi este cartea lui Robert Meeropol, *An Execution in the Family: One Son's Journey,* unul din fiii lui Julius şi Ethel Rosenberg, care au fost executaţi pentru spionaj în favoarea Uniunii Sovietice. Într-o apărare pasională a părinţilor săi, el explică trauma copilăriei sale, evitarea sa din cauza notorietăţii părinţilor. Poate reconcilierea sentimentelor de loialitate faţă de părinţi şi faţă de ţară, spune el: „cred că părinţii mei au acţionat patriotic“. În timp ce spionajul tatălui meu s-a concentrat pe Japonia, şi nu pe Statele Unite, simt ecouri ale afirmaţiilor lui Meeropol în suferinţa mamei mele.

În mod ciudat, o carte recentă despre un tată trădător mă marchează mai mult. *My Father's Country: The Story of a German Family,* scrisă de Wibke Bruhns, spune povestea tatălui său, ofiţer în al Doilea Război Mondial, executat în 1944 – cînd ea avea doar 6 ani –, din cauza rolului său în complotul împotriva lui Hitler. „Nu l-am cunoscut, deci nu m-a afectat. Nu mi-a fost niciodată dor de el“, scrie ea despre copilărie. Ca adult, a avut dificultăţi cu acceptarea sprijinului pentru naţional-socialism al familiei sale; în final, participarea tatălui la complot a făcut să-şi vadă tatăl ca pe un erou pentru că s-a dezis de Hitler. Îi vorbeşte cu tristeţe tatălui ei ucis: „Mi-aş fi dorit să rîdem împreună“.

Privind poza tatălui meu, mi-e greu să-mi imaginez cum am fi putut rîde împreună. Prima mea reacţie cînd am auzit despre tratamentul din închisoare şi din Gulag a fost de ură pentru opresori. Dar către cine să-mi direcţionez mînia? Stalin a murit de mult, la fel cum au făcut-o şi brutalii săi acoliţi; nici măcar sistemul sovietic nu mai există. Este doar amintirea îndepărtată a unei perioade şi a unei politici. Dar, cînd îi privesc poza, tata este atît de tînăr încît nu pot să nu mă simt protector – ca şi cum ar fi propriul meu fiu. Mă doare că a murit de foame şi frig, neştiut, pentru a fi înmormîntat în pustiul tundrei ruseşti. Scriu pentru a-l recupera din Gulag, pentru a-i pune fragmentele vieţii laolaltă, din cîteva documente prăfuite din Lubianka – să-i fac înmormîntarea de care n-a avut parte niciodată.

***Peter Buck Feller** este avocat specializat în comerţ internaţional în Washington DC; scrie o carte despre tatăl său.*

Articol obţinut de la
Foreign Policy România –
avanpremieră la ediţia
pe noiembrie / decembrie a revistei,
în curs de apariţie.

■ ■ ■

PUBLICITATE
Invitatul Dimineţii
Jurnalistul **Cosmin Ruscior** dă tonul actualităţii în fiecare dimineaţă.
Obiectiv şi echilibrat.
De luni până vineri, de la 9h20.
rfi
românia

Iulia BADEA-GUÉRITÉE

Obiectivitatea, o dictatură a bunului-gust

„Despre lucrurile despre care nu poţi vorbi, este mai bine să taci.“ Nu am spus-o eu, ci, cu foarte mult timp în urmă, Ludwig Wittgenstein. Dincolo de metodă în sine, de concept sau aspecte ale unei limbi de lemn care fac, din fericire, parte din fundamentele deontologiei jurnalistului, obiectivitatea pare a fi astăzi un termen extrem de greu de definit. Nu numai în presa românească, ci şi în cea franceză sau anglo-saxonă. Unii o numesc post-obiectivitate, alţii au înlocuit-o cu transparenţa sau cu aparenţa (cineastul Michael Moore afirma că în „şcolile americane de jurnalism nici nu se mai predă astăzi obiectivitatea, ci aparenţa ei“), francezii o numesc „subiectivitate dezinteresată“ (Hubert Beuve-Méry, fondatorul cotidianului *Le Monde)* sau chiar clamează nonexistenţa sa. Sociologul jurnalismului francez, Pierre Bourdieu, o numeşte „neutralitate eclectică faţă de toate părţile aflate în discuţie“.

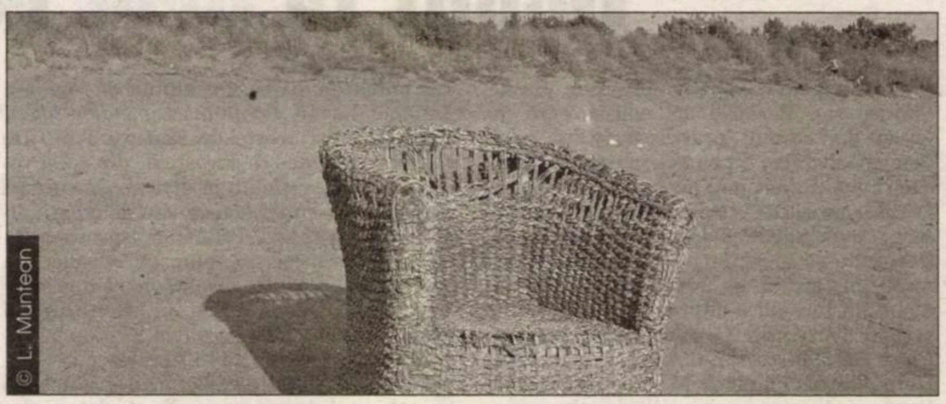
© L. Muntean

Definiţii şi interpretări

Cum se poate defini deci, incrimina, un concept şi un *sine qua non* al jurnalismului care străluceşte prin... invizibilitate, şi care pare astăzi mai degrabă o Fata Morgana decît un punct vital în formarea profesională a unui jurnalist? Recunosc, am ezitat mult înainte de a începe această expunere, nu pentru că subiectul ar fi greu de dezbătut, ci dimpotrivă. S-au spus atîtea, de secole încoace, de la o întreagă şcoală a obiectivităţii şi obiectivismului care îi datorează multe lui Auguste Comte... Mi-aduc aminte, de exemplu, de spusele unui confrate din Belarus, la un recent eveniment francez, pe malul Atlanticului. M-am întors de curînd de la „Tribunele Presei“, de la Arcachon (eveniment care are loc în fiecare an şi reuneşte crema presei internaţionale, în cadrul unor dezbateri şi ateliere consacrate meseriei de jurnalist). Andrei Aleksandrau, jurnalist care se ocupă de Belarus în cadrul „Index for Censorship“, a afirmat: „Alegerile electorale din Belarus au fost atît de transparente, încît aproape că nu au existat“. Sînt tentată să spun că „se discută atît de mult despre existenţa obiectivităţii, încît ea aproape că nu mai există“.

„Ziariştii români nu pot scrie normal?“

Lipsa de obiectivitate ca brand de ţară

Extrapolînd, am putea spune că s-au spus atîtea despre obiectivitate, încît aceasta nici măcar nu mai există. Şi este, în parte, adevărat. Observaţi doar... Au trecut mai mult de 20 de ani de la Revoluţia din 1989, care ne-a adus, printre altele, mai ales posibilitatea de a exersa în cadrul unei prese libere, adevărate (să nu uităm că simbolul acestei revoluţii media a fost chiar faptul că revoluţionarii, atunci, au ocupat iniţial, primordial, nu sediul prezidenţial, ci Televiziunea Română, mijlocul de informaţie prin excelenţă; un simbol puternic şi un mesaj puternic: deţinem informaţia, puterea, deci existăm). La început, s-au afirmat ziarişti foarte buni, care scriau articole capabile să desfiinţeze sau să creeze cariere. Universuri. Din stiloul lor ieşeau articole excelente, tinerii ziarişti erau formaţi de ziarişti străini (de la *Le Monde,* BBC, *The Guardian...),* individual sau redacţii întregi, în materie de tehnici ale scrisului, de creaţie, de distingere şi individualizare a genurilor jurnalistice. Astăzi, la 20 de ani după, acele nume de ziarişti celebri – Cristian Tudor Popescu, Ion Cristoiu, Petre Mihai Băcanu – au apus. Sau, în cel mai bun caz, mai scriu editoriale, sînt invitaţi sau moderează emisiuni televizate. Iar presa românească a devenit un fel de epavă eşuată, lestată cu nemulţumirile noastre, cu insultele pe care cîndva doar le gîndeam, cu nervii şi nerăbdarea noastră. „În presa românească nu poţi să ai încredere“ – mi se spune adeseori la Paris, în redacţiile ziarelor pentru care lucrez. Că este vorba de *Courrier International, Presseurop,* sau *L'Express*... „Ziariştii români sînt prea pătimaşi, prea narativi, amestecă totul, comparaţii şi simboluri peste tot, nu pot scrie normal?“ Aproape zilnic aud asta. Sistematic, cînd propun o ştire exclusivă, mi se cere să verific cu agenţiile de ştiri sau cu alte cotidiene, străine. Este frustrant, este umilitor, pentru mine, ca reprezentant, pe de o parte, al presei române la Paris (o mare parte a muncii mele cotidiene constă în citirea presei române, de aici şi de dincolo de Prut, şi în semnalarea celor mai interesante şi mai bune articole), şi ca reprezentant al unei media române din Paris. Să recunoaştem atunci că obiectivitatea s-a transformat – pe tăcute, pe nesimţite, viclean, dar mortal – în lipsă de obiectivitate. Asemeni unei tumori.

Pierre Bourdieu şi dictatura bunului-gust

Să nu ne autoflagelăm însă. Din păcate, lipsa de obiectivitate s-a generalizat, ea a luat diverse forme, dintre cele mai variate, care diferă de la o ţară la alta şi de la o media la alta: necitarea mai multor surse, insulte strecurate în text, opinii personale adăugate în texte informative, sfaturi sau luări de poziţie, partizanate. Presa românească, ca şi cea europeană, a devenit sieşi suficientă, iar acest concept bazic al meseriei – de a fi obiectiv – a devenit la fel de rar ca aurul. Fraza celebră a lui Pierre Bordieu – „on est supposé d'informer“ – a fost aruncată la gunoi. Iar obiectivitatea, ca sinonim al bunului-gust, al dictaturii bunului-gust, al orizontului larg şi al spiritelor luminate (nu al subiectivităţii, care este sinonimă cu „a purta ochelari de cal“, potrivit aceluiaşi Bourdieu), a devenit apanajul redactorilor-şefi, care cer sau nu respectarea obiectivităţii, în funcţie de varii interese: economice, politice, personale. Şi din păcate, mai ales în România acestui ultim deceniu, „cîmpul jurnalistic, asemeni cîmpului politic, economic, ştiinţific, artistic sau literar, juridic chiar, este supus în permanenţă probei verdictelor pieţei, prin sancţiunile directe ale clientelei, sau indirecte, ale audienţei. Iar jurnaliştii sînt, fără îndoială, cu atît mai dispuşi să adopte «criteriul audimat» în producţie (să facem ceva simplu, ceva scurt) sau în evaluarea produsului sau chiar a producătorilor (se vinde bine), cu cît ocupă un post mai important. Jurnaliştii mai tineri şi cu o poziţie mai fragilă în redacţie fiind cei care, dimpotrivă, au mai uşor tendinţa a opune principiile şi valorile meseriei exigenţelor, realiste şi cinice, ale «mai vechilor» colegi“.

O realitate viciată de prostituţia intelectuală. Şi viceversa

Fraza mai sus citată este la fel de pertinentă în 2008, într-o lucrare pe care Pierre Bourdieu o dedică televiziunii – *Sur la television. Suivi de l'emprise du journalisme,* cît şi în România redacţiilor anului 2012. Ne aflăm deci în faţa unei probleme, a unui nonsens, cu multiple faţete şi cu consecinţe greu de imaginat pentru jurnaliştii români. Să recapitulăm: dumneavoastră, studenţi în jurnalistică, veţi ajunge jurnalişti în diverse redacţii. Veţi întîlni redactori-şefi care, probabil, dacă ar fi să ne luăm după mersul lucrurilor în presă, astăzi, vă vor cere să scrieţi partizan, pătimaş, parşiv. Să „daţi în cutare“ pentru că „nu e de-al nostru“, sau să-l apăraţi, trecînd sub tăcere, diverse, pentru că „ţine cu noi“. Veţi avea, evident, de ales, timp de cîteva secunde: a scrie împotriva principiilor dvs. sau a părăsi redacţia, rămînînd fără loc de muncă? A vă prostitua intelectual sau nu? Ce veţi face? Acelaşi Wittgenstein nota în *Tractatus logico-philosophicus:* „Propoziţia construieşte o lume cu ajutorul unei construcţii logice şi de aceea putem vedea într-o propoziţie, cînd ea este adevărată, ceea ce este logic. Dintr-o propoziţie falsă putem genera inferenţe“.

Dar în realitate, filozofia nu are valoare etică. Ştiţi deja că orice aţi argumenta, patronul are dreptate pentru că el are banii. Sau nu îi are nici el, dar face ce i se cere. Doar că el este deja vîndut şi obiectivitatea nu mai contează. O situaţie cunoscută în Occident şi care a devenit şi mai jenantă odată cu împărţirea ziarelor româneşti în pro şi contra stîngii, sau pro şi contra preşedintelui Traian Băsescu, dacă doriţi, în timpul verii care tocmai a trecut (cazul *Jurnalul Naţional* a devenit deja subiect de discuţie la Bordeaux, la facultatea de jurnalism...). Şi care dă o măsură clară a calităţii presei din România, a imaginii României, dacă doriţi, în străinătate. Nimic îngrozitor însă. Pînă acum cîteva zile am crezut că problema lipsei de obiectivitate este doar a presei din România.

(va urma)

Iulia Badea-Guéritée *este editor român la Presseurop.eu, Paris.*

Textul a fost prezentat la Simpozionul naţional de jurnalism din Cluj şi urmează să apară în volumul Obiectivitatea în presa românească.

■ ■ ■

PUBLICITATE

DESCOPERĂ EVENIMENTE CULTURALE DE EXCEPȚIE

GRAND CINEMA DIGIPLEX

TURANDOT
Joi, 1 noiembrie, ora 20:00, o înregistrare de la Arts Centre, Melbourne
Operă interpretată în limba italiană

POVESTIRILE LUI HOFFMANN
Joi, 22 noiembrie, ora 20:00, o înregistrare de la Opera de Paris
Operă interpretată în limba franceză

FIICA FARAONULUI
Duminică, 25 noiembrie, ora 17:00, transmisiune în direct de la Teatrul Bolshoi din Moscova
Balet în 3 acte

CARMEN
Joi, 13 decembrie, ora 20:30, transmisiune în direct de la Opera de Paris
Operă interpretată în limba franceză

SPĂRGĂTORUL DE NUCI
Duminică, 16 decembrie, ora 17:00, o înregistrare de la Teatrul Bolshoi din Moscova
Balet în 2 acte

NOU! ABONAMENTE CULTURALE
Abonează-te la întreaga stagiune 2012-2013 sau alege doar o jumătate de sezon!
Detalii şi rezervări pe www.grandcinemadigiplex.ro sau la 0742 654 321

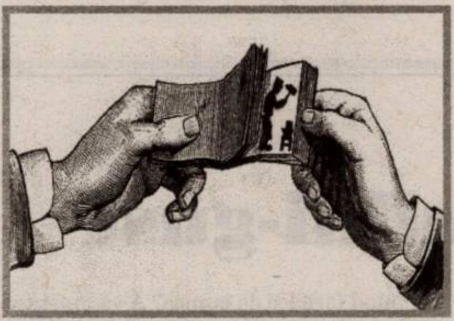

Marius CHIVU

feedbook

Debut la preț redus

● Constanța Roșoiu, *Prețul corect*, Editura Cartea Românească, 2012.

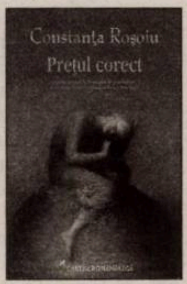

Spuneam săptămîna trecută că 2012 a fost, cel puțin pînă acum, un an foarte slab pentru proză, dar că la tîrgul de carte își vor lansa noile romane, printre alții, Radu Aldulescu, Filip Florian și Florina Ilis, ceea ce ar mai putea salva onoarea pierdută a acestui gen care, în ultimii doi-trei ani, a dat cîteva cărți bune, deja traduse. Proza scurtă pare însă în continuare fragilă și nebăgată în seamă. Anul trecut am avut ce citi (deși, îmi amintesc că am fost și atunci nemulțumit), *comeback*-ul lui T.O. Bobe – *Contorsionista* (Humanitas), *best of*-ul lui Răzvan Petrescu – *Rubato,* (Curtea Veche), plus trei debuturi, unul în gen, al lui Bogdan O. Popescu – *Viață de aruncat* (Polirom), și două absolute, ambele la Casa de pariuri literare, Mihai Mateiu cu *Oameni* și Lavinia Braniște cu *Cinci minute pe zi,* ambele remarcabile și despre care am scris pe larg la vremea lor.

De altfel, remarcam, la bilanțul făcut anului editorial 2011, faptul că editurile mari păreau deja să fi pierdut monopolul pe debut și pe literatura tinerilor. De la momentul din 2004, cînd Polirom a dat un mare vot de încredere literaturii tinere, debutînd și lansînd în doi-trei ani un număr impresionant de noi autori, de la acel moment de revitalizare și efervescență editorială pare să fi trecut o veșnicie. În acei ani, pe trendul inițiat și întreținut de Polirom, se activaseră și editurile mai mici (Paralela 45, Curtea Veche, Aula) care mai toate intraseră pe piața debuturilor, dar și Humanitas, unde, la un moment dat, au debutat cîțiva scriitori interesanți într-o colecție de proză care n-a rezistat însă foarte mult. Preluarea editurii Cartea Românească de către Polirom a însemnat însă și predarea unei ștafete, majoritatea debuturilor, deopotrivă, în proză și poezie, fiind, ani buni, publicate de revitalizata editură care, practic, în 2006 scosese deja de pe piața de poezie edituri precum Vinea, Pontica sau Paralela 45, edituri care nu (și-)au mai revenit, practic, niciodată pe acest culoar. Între timp însă, în timp ce proza tînără apărea tot mai puțin la Polirom, colecția de poezie de la Cartea Românească (care, la un moment dat, edita și CD-uri cu poeții citindu-și versurile) n-a ținut nici ea prea mult timp strocul și, în ultimii doi-trei ani, a pierdut terenul în fața noilor edituri mici și chiar foarte mici (Casa de pariuri literare, Charmides, Institutul Blecher, Tracus Arte, Herg Benet, Pandora M sau mai vechea Brumar). Acestea au scos titluri mult mai interesante, preluînd rapid literatura tinerilor, în special debuturile, ba chiar reeditînd și cărțile mai vechilor generații de scriitori care au început să „migreze“ dinspre editurile mari. Humanitas a revenit, parțial, prin publicarea cărților cîștigătoare ale concursului de debut UniCredit-Țiriac, dar cele mai bune debuturi din ultimii ani, deopotrivă în poezie și-n proză, n-au mai apărut la marile edituri care, între timp, nici de reeditări (la un moment dat, acestea luaseră amploare la Paralela 45, Corint și Polirom) nu mai sînt interesate – excepția notabilă fiind colecția de Opere complete de la Polirom dedicată însă doar unei mîini de scriitori. Reversul faptului că literatura tinerilor este acum încurajată și publicată masiv de noile edituri ar putea fi, ceea ce sper să nu devină o constantă, „prematurizarea“ debuturilor. În acest an am remarcat – sper să fie doar o impresie – și înmulțirea debuturilor grăbite, nerelevante sau superficiale. N-ar fi recomandabil ca lipsa de interes și de încredere în noii scriitori a editurilor mari să fie „concurată“ acum de entuziasmul insuficient selectiv al editurilor mici.

Revenind la proza scurtă bună „(ne)publicată“ anul acesta, pînă acum am recenzat un singur volum: Liviu Antonesei, *Victimele inocente și colaterale ale unui sîngeros război cu Rusia* (Polirom), situație, conform propriei arhive, fără precedent. De aceea m-am bucurat să aflu că volumul premiat la ediția de anul acesta al concursului de manuscrise al USR este de proză scurtă. Bucuria însă n-a ținut mult, căci *Prețul corect,* cartea de povestiri a Constanței Roșoiu (n. 1978), este, în cele mai bune pagini ale sale, mediocră. (Ar putea sta foarte bine alături de romanul Lilianei Lazăr, *Pămîntul oamenilor liberi,* publicat anul acesta de Editura Trei.) De altfel, mențiunea că povestirile din acest volum au fost premiate la diverse concursuri naționale de proză scurtă sau de creație literară pentru elevi și studenți, concursuri în care, mă grăbesc s-o spun, nu am nici cea mai mică încredere, această mențiune, așadar, a fost, pentru mine, un semn rău din start. Asta în ciuda recomandării de pe coperta a patra a lui Radu Aldulescu, o recomandare, de altfel, complet inadecvată, falsă de-a dreptul, atunci cînd vorbește despre „lumea moromețiană“, „drama omenescului frizînd umanitatea“ sau „originalitatea“ volumului. Absolut nimic din toate acestea în cartea Constanței Roșoiu, ale cărei povestiri, zece la număr, sînt, stilistic și narativ, niște compuneri primitive pe tema nenorocului și a nenorocirii în viață, texte lipsite de orice finețe, mai ales dpdv psihologic (căci autoarea este absolventa unei facultăți de psihologie), cu oarecare momente de oralitate rurală acceptabilă, fără însă a se ridica la nivelul Veronicăi A. Cara din volumul de povestiri *Baba Lina,* spre exemplu. O femeie își părăsește bărbatul bețiv; o alta, folosindu-se de o procură, golește contul unei bătrîne care-și lăsase averea unor nepoți apăruți în ultima clipă; o altă femeie are coșmaruri cu un episod de agresiune din trecut (coșmarul/visul premonitoriu este, de altfel, nelipsit din aceste povestiri); un autobuz cu nuntași are un accident (o temă recurentă în aceste proze, unde accidentul rutier apare de cîteva ori); o fată începe să se prostitueze și este agresată de un client (da, și agresiunea e o temă recurentă); un bărbat se sinucide; apoi un băiat se sinucide; un bărbat, care-și pierduse un braț în urma unui accident, moare... Agresiune-coșmar-sinucidere sau vis premonitoriu-accident-moarte în diverse combinații – cam asta ar fi schema ideală a literaturii Constanței Roșoiu. Ușurința cu care, în doar cîteva pagini, se întîmplă toate aceste nenorociri („drama omenescului frizînd umanitatea“, cum spune Radu Aldulescu) povestite pe un ton fals ori într-un stil melodramatic-sentimentaloid („smerenie asumată pas cu pas“) poate fi explicată doar prin aspirația admirabilă, dar naivă a autoarei: „Întotdeauna am simțit literatura ca pe lumina și iluminarea ce-mi permit să înțeleg realitatea în toate profunzimile ei și să empatizez cu oameni din cele mai diverse categorii sociale“.

Nici nu mă mai leg de chestiuni ce țin de stilistică (sute de semne de exclamare; trei puncte folosite, în medie, cam de zece ori pe pagină; clișee sau formulări involuntar comice: „fereastra lăsa să pătrundă în încăpere lumina naturală“), trec direct la adevărata problemă. Lipsa talentului și a cunoașterii literare îi aparțin autoarei, dar vina pentru publicarea acestei cărți în această formă (sub)mediocră le aparține, de fapt, celor care au premiat-o și au publicat-o. Tot ei sînt responsabili pentru ceva și mai grav: încrederea prematură sau nejustificată pe care i-au dat-o scriitoarei în literatura sa încă neformată, plină de naivități, defecte și carențe. Insuccesul pe care-l va avea această carte va fi, de fapt, opera lor.

■ ■ ■

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● Mihail Șișkin, *Scrisorar*, traducere din limba rusă de Antoaneta Olteanu, Colecția „Byblos“, Editura Curtea Veche, 2012.

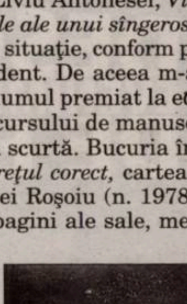

Primele patru pagini ale romanului te lasă năuc. E vorba de prima scrisoare a ei (Sașa) către el (Volodia) și de prima scrisoare a lui către ea. Enunțuri cu viraje strînse, întorsături din condei făcute cu iuțeala sclipitoare a păstrăvului, un strop de sibilinism melancolic, o discretă ambiguitate a plasării în timp. Sașa pomenește de o minge de fotbal, ceea ce presupune o epocă oricît de recentă. Volodia notează ceva despre uciderea „nevinovatului țarevici“, ceea ce ne retrogradează undeva pe la 1918.

În orice caz, vraja-i gata! Amețit de acest *incipit* ca de un dans al dervișilor zburători, te lași în voia celorlalte 350 de pagini ale cărții. Apoi, la capătul poveștii, înțelegi că năuceala ta n-a făcut decît să crească și că *Scrisorar*-ul acesta e unul dintre cele mai stranii și mai puternice romane epistolare de dragoste din literatura lumii.

Sașa și Volodia se iubesc. El, ca rusul tînăr, pleacă la război, dar amorul lor supraviețuiește prin scrisorile pe care cei doi și le scriu – și în care își povestesc despre toate ale lor, adică despre viață, moarte, familii, suferințe civile și grozăvii soldățești, clipe de grație sau de coșmar, drăgălașe inutilități sentimentale, plus cîte altele ținînd de facerea și desfacerea lumii. Numai că, pe măsură ce le citești scrisorile, înțelegi și că ordinea cronologică o cam ia razna. În viața Sașei apar tramvaie și mașini de scris, în timp ce pe Volodia îl vezi participînd la o campanie militară de pe la 1900. Mai mult decît atît, la pagina 100 a romanului, Volodia e mort deja, fapt ce nu pare să stînjenească deloc dialogul epistolar cu aleasa inimii sale.

Mai rar așa magie postmodernă, cu lucruri ce te provoacă să le pui cap la cap și pe care te trezești punîndu-le direct la suflet!

PUBLICITATE

CELE MAI SPECTACULOASE POVEȘTI
SUNT REALE!

FESTIVALUL DE FILM DOCUMENTAR
BUCUREȘTI DOCUART FEST 2012

docuart

DOCUART.RO

ATENȚIE!
CONSUMUL EXCESIV DE DOCUMENTARE DĂUNEAZĂ GRAV IGNORANȚEI!

VINO LA FESTIVALUL DOCUART CA SĂ DESCOPERI FILMELE ÎN CARE CASTINGUL ESTE PE BUNE!

CLUBUL ȚĂRANULUI,
15-17 NOIEMBRIE 2012

PARTENERI

„Urăsc ideologiile“

– interviu cu regizorul Elia SULEIMAN –

Născut în 1960, ***Elia Suleiman*** *este cunoscut pentru „trilogia palestiniană“:* Chronicle of a Disappearance *(1996, Premiul pentru debut la Veneţia),* Divine Intervention *(2002, Premiul Juriului şi Premiul FIPRESCI la Cannes) şi* The Time That Remains *(2009), filme care au fost proiectate la Festivalul „Les Films de Cannes à Bucarest“.*

Cum au fost primite filmele dumneavoastră în Israel?

Publicul de acolo îmi consideră filmele de autor, dar asta se datorează şi faptului că ele nu intră în cinematografe prin circuitul oficial, sînt proiectate la universitate sau, în cel mai bun caz, la cinematecă. Nu pot spune că există cenzură sau boicot în cazul meu, dar în general cam toate peliculele palestiniene sînt filme de propagandă. În Ierusalim eu pot lansa un film la cinematecă. Există un public de nişă, fie el cu vederi liberale sau de stînga, care apreciază în primul rînd latura vizuală a filmului meu, ingnorînd uneori complet subiectul abordat. În general, nici criticii de film din ţara mea nu intră foarte adînc în subiectele trilogiei regizate de mine. Un mare succes de public l-a avut *Divine Intervention*, excelent primit de critica locală, dar şi de public. Spre deosebire de *The Time That Remains*, unde mai toţi au refuzat să comenteze subiectul: naşterea statului Isreal.

Despre ce e vorba în acest film?

The Time That Remains este despre exil, bombardamente şi execuţie. Nimeni nu vrea să comenteze realitatea, o pun deoparte, ocolind tema în sine, dar punctînd artificiile vizuale. Recenziile au fost în general bune, dar publicul a găsit filmul angoasant, dezolant... Pelicula relatează 50 de ani de luptă într-un Nazareth ocupat de armata isrealiană. Este o ciudăţenie, pentru că *Divine Intervention* care, după părerea mea, e mai slab decît *The Time That Remains*, a avut un succes uriaş. Poate şi pentru că e un film oarecum relaxant, prin comparaţie cu acesta, care este şi cel mai personal, fiind o cronică de familie.

Sursa de inspiraţie a fost jurnalul tatălui dvs.

The Time That Remains sau „cronica unui prezent absent“ a fost un film foarte greu de făcut. Mi-a fost dificil să explic printr-o peliculă momentele dureroase prin care am trecut eu şi părinţii mei. Mama era în viaţă, dar foarte bolnavă, şi, nepropunîndu-mi să fac un documentar despre boala ei, am ales să prezint „latura poetică“ a suferinţei care a măcinat-o. Dar am întîmpinat atîta rezistenţă, de la producători la autorităţi, să *nu fac* acest film, încît toţi au vrut în final să marginalizeze filmul, încercînd să-l îndepărteze de marile festivaluri de gen. Cu toate acestea, *The Time That Remains* a ajuns în competiţie la Cannes, iar eu, de fiecare dată cînd îl văd, mă simt încă extrem de emoţionat. Filmul e mai puternic decît mine, mă atacă interior şi mă macină.

Cum reuşiţi să mai aveţi umor, dat fiind realitatea tragică?

Fără umor nu cred că aş fi putut supravieţui, iar uneori pînă şi războiul cade în derizoriu şi în parodie. Îmi place să privesc situaţia şi din acest punct de vedere.

Aţi spus undeva că Palestina este un „concept“, nu o ţară, şi că „singura ţară este memoria, iar memoria este corpul“...

E o realitate că nu pot vorbi de ţara mea, pentru că nu am ţară, nu mă simt acasă nicăieri. Mă simt puţin mai aproape de casă în Nazareth, dar e un oraş mic şi doar memoria mă face să aparţin puternic acestui loc. Înainte de a veni la Bucureşti, am fost două zile acolo, după trei ani de absenţă. Mi-au trebuit cîteva zile de singurătate înainte de a mă putea acomoda şi de a medita asupra a ceea ce sînt. Între timp am călătorit, nu mai am nimic acolo, părinţii mei nu mai trăiesc, iar legăturile mele cu locul nu mai sînt aceleaşi. Prin urmare, pot spune că mă simt acasă la Paris sau la New York, dar cuvîntul „patrie“ îmi e total străin. Am un fel de sentiment de apartenenţă care nu are nimic de-a face cu acela de a fi evreu. Mă aflu mereu la margine.

Aţi filmat 7 zile în Havana *– film ce marchează o rupere totală de ceea ce aţi făcut pînă acum...*

E o nouă direcţie în care vreau să mă îndrept. Dacă mi se dă o cameră de filmat, sînt gata să reiau acest gen de film. Am acceptat să fac filmul despre Havana pentru că ştiam că următorul meu lungmetraj va avea o stilistică similară. Mă refer la conţinut, dar şi la stilul vizual. Cînd am scris scenariul pentru filmul omnibus *7 zile în Havana*, nu văzusem oraşul, dar am accceptat oferta ca pe o provocare, ştiind că acest loc poate deveni un pretext pentru un nou început. Nu mi-a fost uşor.

Sînteţi mulţumit de rezultat?

Da, pentru că este exact opusul acelei frămînturi interioare din filmele mele trecute. Episodul „Joi“ din *7 zile în Havana* e un film lejer, accesibil, fără a fi superficial. Am încercat să-mi păstrez stilul, să fac un film ca martor al unui loc pe care nu-l ştiam defel. Nu am făcut din Havana un loc exotic, am fost onest cu mine şi faţă de camera de filmat, dar am ales să introduc poezia în scenariu pentru că aşa am simţit eu.

Ce urmează?

Am obosit, recunosc, de atîtea emoţii personale, de o implicare atît de puternică. Urmează un film mai puţin reflexiv, ca o reacţie la ce am regizat pînă acum. Vreau s-o iau mai uşor şi să marchez cumva diferenţa dintre o „piesă wagneriană şi un *Jingle Bells*“. Va fi o trecere frumoasă de la un registru la altul. Am fost fericit că havanezilor le-a plăcut filmul meu, că i-a impresionat. Ca o concluzie, înlăuntrul meu sînt mulţumit că am reuşit să mă distanţez de un anumit tip de cinema, dar am reuşit, cred, să arăt Cuba fără perdea, iar filmul e poetic, nu am ideologizat nimic. Urăsc ideologiile.

■ ■ ■

„Televiziunea adînceşte criza culturală“

– interviu cu regizorul Matteo GARRONE –

A fost asistent de imagine, înainte de a se apuca de pictură, apoi de regie. ***Matteo Garrone*** *(n. 1968) a regizat* Gomorra *(2008) şi* Reality *(2012), ambele distinse cu Marele Premiu la Cannes. Filmul* Reality *a fost proiectat cu ocazia Festivalului „Les Films de Cannes à Bucarest“.*

V-aţi născut într-o familie de artişti. Cum v-a influenţat acest lucru pasiunea pentru cinema?

Am avut norocul să trăiesc într-un mediu special: mama era fotograf, tata – critic de teatru şi scriitor, apoi părinţii mei s-au despărţit, iar partenerul de viaţă al mamei mele a fost director de imagine. Am crescut în teatre, mă duceam la fiecare spectacol şi, înainte de a fi regizor, am fost pictor. Caravaggio are un loc aparte în viaţa mea, dar eu m-am lăsat de pictură în urmă cu 17 ani, pentru că nu pot face două lucruri deodată. Cînd pictam, făceam mai multe straturi de culoare, căutînd o nuanţă specială. Acelaşi lucru l-am aplicat şi în cinema. După primul meu film am continuat să pictez doar duminica.

Se vorbeşte de o criză a culturii. Cum se reflectă aceasta în Reality?

E absolut evident că trăim o gravă criză culturală, iar televiziunea contribuie la adîncirea crizei. *Reality* vorbeşte despre relaţia omului cu televiziunea şi mai ales cu programele care dau posibilitatea unora de a deveni celebri. E ca la loterie, poţi deveni norocos peste noapte. Acesta este doar unul dintre aspectele filmului. Pentru personajul meu, jucat de Aniello Arena, televiziunea este ca un certificat de naştere, doar cînd pătrunde în studiourile de televiziune *el* există cu adevărat. Pentru el, ceea ce se întîmplă pe ecran devine mai adevărat decît ce se întîmplă în viaţă. *Reality* nu e, după părerea mea, doar un film despre riscurile celebrităţii. Pentru personaj, în cele din urmă, nu e important decît să fie la televizor, nici nu mai contează emisiunea la care aspiră. Se ambiţionează să intre în legătură cu divinitatea, pe care o asociază cu televiziunea. Mai mult decît un film despre televiziune, aş spune că *Reality* e un film despre public.

Aniello Arena este un actor de teatru bun şi are o biografie aparte. Cum aţi lucrat cu el?

Aniello Arena lucrează de 12 ani într-o trupă de teatru dintr-un penitenciar. Mulţi spun că este un actor neprofesionist, dar eu îl consider un actor complet pentru că a avut un succes imens cu turneele pe care le-a făcut cu piese excepţionale şi foarte grele. Să nu uităm că a stat 20 de ani în închisoare şi acest lucru m-a făcut să mă ataşez foarte tare de el. E o mare forţă. Ziua filma, iar seara se întorcea în detenţie.

Ce reacţie a avut cînd a văzut filmul?

A fost foarte fericit şi a simţit că i-a reuşit personajul, iar filmul i-a dat ocazia să-şi confirme talentul ca actor. I-a plăcut *Reality* foarte mult.

Spuneţi că filmul este o fabulă. Unde s-ar situa graniţa dintre fantezie şi realitate?

Cred că impactul lor vizual, imaginea, trasează graniţa dintre cele două. Eu am lucrat ca asistent de imagine o perioadă, iar experienţa aceasta este pentru mine una profund emoţională mai ales în relaţia cu personajele mele sau cu planurile secvenţă. Orice poveste din film, dacă vorbim în cazul acesta despre *Reality*, se traduce vizual prin cîteva elemente faţă de care realitatea nu ar părea credibilă. De asemenea, ca regizor, trebuie să fii aproape de actori, pentru că o cameră de filmat e o experienţă unică care îi implică pe toţi cei din platoul de filmare.

Aţi avut ocazia să vedeţi filme româneşti recente?

Din păcate, nu am văzut decît filmele lui Cristian Mungiu. Am văzut *432* şi mi-a plăcut foarte mult căci, prin transpunerea cinematografică a unei drame personale, Mungiu realizează portretul unei societăţi. După mine, filmul e o metaforă. Mi-a plăcut la fel de tare şi *După dealuri*, care reuşeşte să ilustreze conflictul uman şi problema binelui şi a răului. E un film extraordinar de puternic, îmi place enorm şi felul în care Mungiu îşi filmează personajele. E un gen de cinema care mă impresionează.

interviuri realizate
de Roxana CĂLINESCU

■ ■ ■

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Citiţi *Jurnal de lectură. Un Don Juan al cărţilor* de Alberto Manguel (traducere de Ioana Ieronim, Baroque Books & Arts) măcar pentru o notaţie ca aceasta: „Aici vorbeşte un adevărat cititor, conştient de protocolul lecturii, apărîndu-şi spaţiul de citit care trebuie să fie una din trei: complet personal, silenţios şi concentrat...“ (Simona Sora)

■ Atenţie, melomani şi alţi rafinaţi! Vineri începe SoNoRo, cel mai chic festival de muzică de la noi. Ţine pînă pe 25 noiembrie, se desfăşoară în Bucureşti, Iaşi, Timişoara şi Cluj, iar pe www.sonoro.ro găsiţi programul tuturor concertelor şi evenimentelor acestei a şaptea edițiii care are ca temă dragostea. Muzica de cameră nu e rock şi vara a trecut, *but this could be our autumn of love!* (Marius Chivu)

■ La Salonul de Proiecte (pe Calea Moşilor nr. 62-68) puteţi vedea, pînă pe 2 decembrie, expoziţia „Geta Brătescu: atelierele artistului“. Găsiţi acolo cîteva dintre lucrările reprezentative ale artistei, bine ambalate teoretic & contextual. Un moment rar, de neratat. (Matei Martin)

craii de burta veche

Tendoane de porc prăjite

蹄筋

tí (picior de porc) *jīn* (tendon)

Pregătiţi 10 picioare de porc, separînd tendoanele, cartilagiile şi şoriciul de carne şi de oase. Opăriţi-le, spălaţi-le bine şi fierbeţi-le într-o zeamă de legume. Cînd prind o culoare aurie, scoateţi-le din supă şi marinaţi-le într-un amestec alcătuit din părţi egale de vin galben de orez şi apă.

Prăjiţi zgîrciurile în untură încinsă, amestecînd frecvent. Stingeţi cu o cană de supă de pui şi adăugaţi sos de soia şi doi muguri de bambus fierţi, tăiaţi în fîşii cît mai subţiri. Acoperiţi vasul şi lăsaţi să fiarbă lent un minut. Adăugaţi apoi o priză de zahăr şi o bucată de amidon de fasole. Amestecaţi bine şi mai lăsaţi să fiarbă o clipă, înainte de a scoate totul pe un platou. Nu uitaţi să condimentaţi cu un căţel de usturoi mărunţit şi cu cîţiva stropi de ulei de susan. Piftie de zgîrciuri în versiune chineză.

Amicul Dejun

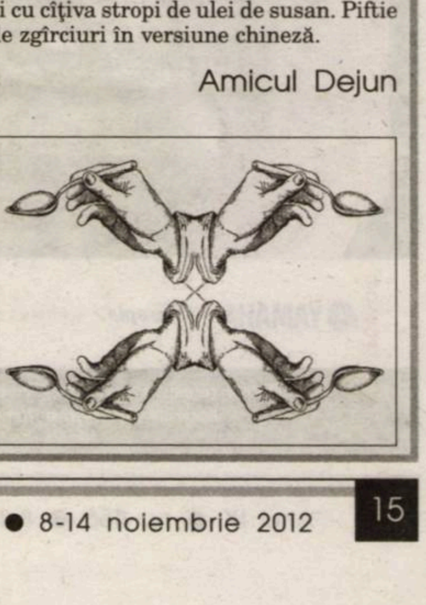

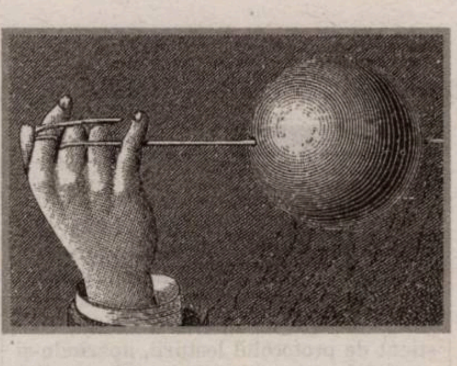

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Obama & Romney: cărţile prezidenţiale

■ Cu doar cîteva zile înaintea alegerilor prezidenţiale americane, cotidianul francez *Libération* încearcă să ofere o perspectivă culturală asupra politicii din SUA. Chiar dacă criza financiară globală a afectat puternic SUA, strălucirea acestei naţiuni puternice e încă dominantă în Europa. Aşa cum se văd lucrurile din Franţa, e greu de speculat în ceea ce priveşte declinul culturii americane. „Mulţimi de oameni se înghesuie la Grand Palais pentru a contempla tablourile melancolice ale lui Edward Hopper sau, poate, pentru a se recunoaşte printre personajele sale absente. La Théâtre du Châtelet se joacă un musical clasic de Broadway, care încîntă spectatorii: *West Side Story*. Iar la cîţiva kilometri de aici, în apropierea aeroportului Bourget, Larry Gagosian, noul Barnum al artelor contemporane, a deschis o galerie XXL pentru a expune zeii pieţei. În gazetele literare, noul roman al lui Philip Roth e la fel de comentat ca ultima carte a lui Modiano" – notează *Libération*. „Această America îşi extrage forţa din capacitatea de a critica propriul sistem de dominaţie." După cum scrie şi Marc Fumeroli în cartea sa *Paris-New York et retour*, „Trebuie să recunoaştem că cei mai nemiloşi critici ai ei sînt istoricii şi scriitorii americani". Tot de cealaltă parte a Atlanticului trebuie căutate şi cele mai ascuţite critici la adresa mondializării aşa-zis fericite şi a societăţilor moderne (Christopher Lasch, Noam Chomsky); dar şi cele mai iconoclastice reflecţii asupra statului şi economiei (cum sînt cele – radicale – ale lui Ayn Rand, o libertariană ale cărei eseuri inspirate de „egoismul raţional" sînt încă de mare actualitate chiar şi astăzi, la treizeci de ani de la moartea autoarei.

■ Ce citesc Romney şi Obama? Care sînt cărţile care i-au format pe cei doi principali candidaţi la preşedinţia americană? Mai multe ziare americane au încercat să facă un profil intelectual al celor doi din perspectiva bibliografiei parcurse. Barack Obama ar fi un „devorator de cărţi" – şi aşa a fost dintotdeauna, încă din tinereţea sa, petrecută la Chicago, ne asigură *Time*. Alfel decît majoritatea bărbaţilor americani de vîrsta sa, citeşte, în continuare, cărţi de ficţiune. În ceea ce priveşte socializarea politică, Barack Obama s-a format în compania clasicilor americani, dar şi din marii gînditori contemporani (*The Post American World*, de Fareed Zakaria, *Moral Man and Immoral Society* de Reinhold Niebhur, *Rules for Radicals. A Pragmatic Primer for Realistic Radicals*, de Saul Alinsky). Referinţa bibliografică fundamentală e, mai mult ca sigur, *Letter from Birmingham Jail* de Martin Luther King – un text la care Obama recurge adesea atunci cînd îşi scrie propriile discursuri politice. Însă Obama e departe de a fi doar un cititor „interesat". El nu citeşte exclusiv pentru a-şi hrăni propriul discurs, ci, din cîte se pare, din plăcere. Există în arhivele ziarelor americane sute de poze în care preşedintele este surprins citind: în avionul prezidenţial, în vacanţele petrecute la Camp David sau în Biroul Oval: Hemingway, E.L. Doctorow, Graham Greene, Doris Lessing, John Steinbeck, Philip Roth – iată cîţiva autori pe care preşedintele Obama îi numeşte printre favoriţii săi, atunci cînd este întrebat, de jurnalişti, ce-a mai citit. Se pare chiar că în tinereţe ar fi încercat să scrie literatură. Despre talentul său literar nu aflăm nimic; în schimb, o biografie a sa ne dezvăluie o scenă din care putem deduce ambiţia lui de scriitor: în tinereţe, şi-ar fi muştruluit sora pentru că nu a vrut să citească cîteva nuvele pe care i le-ar fi trimis, preferînd să se uite la televizor.

Într-un fel, se poate spune că americanii au de ales într-un scriitor ratat şi-un cititor care nu pricepe mare lucru.

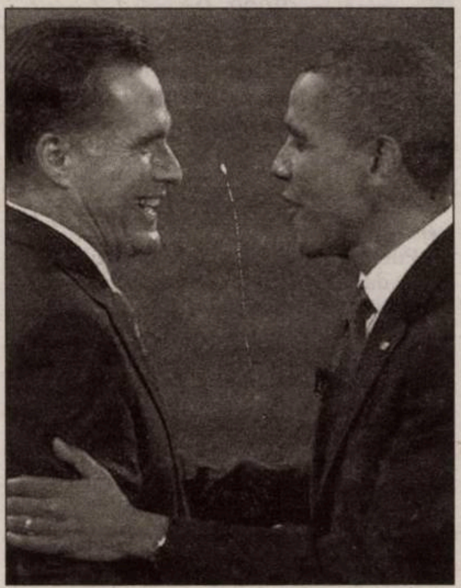

Mitt Romney, deşi nu s-a lăudat niciodată cu cărţile citite, îşi împănează adesea discursurile cu citate din autori la modă: Milton Friedman, Jared Diamond, Noam Schreiber etc. Uneori, citează greşit sau interpretează tendenţios doar pentru a-şi susţine propriile teorii. Cel mai grav a dat-o în bară cînd a încercat să dea un cu totul alt sens analizei făcute de David Landes în *The Wealth and Poverty of Nations*. Evident că celor de la *The New York Times* nu au putut să le scape aceste deraieri. „Mitt Romney e un foarte prost recenzor de carte. Problema lui nu e atît lipsa cronică de idei – de unde şi recursul constant la citate –, cît înţelegerea greşită a ceea ce citeşte. Ar face bine să citeze autori morţi, în felul ăsta, nu riscă să fie contrazis tocmai de cel care a scris cartea." Într-un fel, se poate spune că americanii au de ales între un scriitor ratat şi-un cititor care nu pricepe mare lucru.

■ ■ ■

PUBLICITATE

Recomandat de:
twin arts
HotNews.ro STIRI NON-STOP
adevărul Ziarul complet.
DILEMA VECHE
Ambasada Japoniei
Primul concert în Bucureşti
10 Noiembrie, ora 21:00, Sala Radio
MOVE
Hiromi
The Trio Project
featuring
Anthony Jackson
& Simon Phillips
SPONSORI
YAMAHA
Terapia
RANBAXY
YOKOGAWA Yokogawa Europe B.V.
HITACHI Inspire the Next
Auditorium
Bilete în reţeaua Eventim (magazinele Germanos, Orange Shop, Vodafone, Domo, librăriile Cărtureşti şi Humanitas) şi online pe www.eventim.ro.

PUBLICITATE

Flautul de aur
Ediția a doua
Turneu extraordinar
6 - 17 noiembrie 2012
Ion Bogdan Ștefănescu flaut
Horia Mihail pian
Bacău Ateneu 6 noiembrie
Iași Sala Filarmonicii 7 noiembrie
Baia Mare Liceul de Artă 9 noiembrie
Cluj Napoca Academia de muzică 11 noiembrie
Târgu Mureș Sala Radio Târgu Mureș 13 noiembrie
Sibiu Sala Thalia 14 noiembrie
Chișinău Sala cu orgă 17 noiembrie

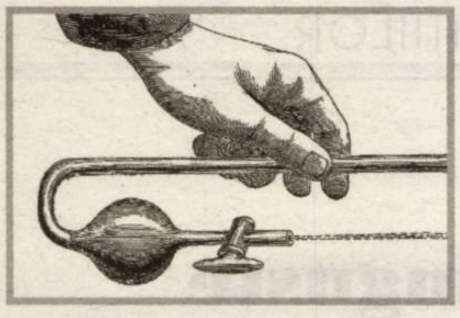

REGIMUL **ARTELOR** ŞI MUNIŢIILOR

Oana STOICA

rosencrantz & co

Criza de identitate a FNT (I)

© M. Marin

Ca şi anul trecut, ca acum doi ani şi cam de cînd a început celebra criză mondială care e vinovată pentru orice (indolenţă, prostie, indiferenţă, nepricepere, rea intenţie etc.), Festivalul Naţional de Teatru a stat sub semnul incertitudinii financiare şi doar încăpăţînarea organizatorilor a făcut ca această ediţie să existe. Un „OK“ dat foarte tîrziu bugetului a dus la organizare sub presiune, renunţare la parte importantă din eveniment (secţiunea internaţională) şi, în general, mult stres şi agitaţie (s-a vehiculat chiar ideea de a anula ediţia din acest an). Bucătăria internă a festivalului nu ne-ar privi dacă ea n-ar afecta în mod direct evenimentul. Lipsa spectacolelor străine, atît de necesare pentru a combate autosuficienţa artistică autohtonă şi a deschide orizontul de aşteptare al spectatorului (sună prost, dar e adevărat; dacă nu are cu ce compara, spectatorul nu poate aprecia) provincializează FNT-ul.

Din păcate, nu lipsesc doar show-urile din străinătate sau anumite secţiuni (de exemplu, s-a dorit o secţiune de musical autohton, deşi spectacolele de acest gen sînt puţine). Selecţia spectacolelor se menţine în zona de siguranţă a certitudinilor: nume mari, teatre importante. Un teatru muzeificat. O paradă de titluri clasice şi nume cunoscute, necesară pentru a cunoaşte producţiile interne recente, dar insuficientă pentru conectarea la teatrul contemporan. Nici un risc. De exemplu, nimic din teatrul social, care e din ce în ce mai vizibil şi incisiv. Foarte puţin din zona independentă, ca şi cum ea n-ar fi „naţională“. O sfîntă disociere de subiecte controversate, de spiritul critic şi interogaţiile insistente ale tinerilor regizori şi dramaturgi. De două ori pe an, cu ocazia nominalizărilor pentru Premiile UNITER şi a FNT-ului, rescriu acelaşi articol, în care remarc ignorarea spectacolelor cu teme incomode. Nimic despre mineri, evrei, securitate, romi, sărăcie, educaţie etc. Nu este o enumerare la întîmplare, spectacole cu aceste tematici există, dar nu pe scena oficială a vreunui teatru impozant, ci în spaţii mici şi cu bani puţini (sponsorizări sau finanţări AFCN). Ar fi fost mult mai aproape de realitatea teatrală existenţa acestor spectacole în selecţia FNT decît intenţionata secţiune de musical. Festivalul continuă să confirme certitudini, nu să afirme temele noi. Ca şi cum teatrul trebuie să rămînă pe vecie ceva ce nu ne priveşte direct, nu ne atinge, nu ne zgîndără. Un obiect frumos pe care îl privim cu detaşare, nu un organism care incită şi provoacă. Un tablou, nu o rană.

De exemplu, este bizar că lipseşte din selecţie un spectacol ca *Flori de mină* de Székely Csaba, făcut la Studio Yorick din Tîrgu-Mureş. Spectacolul şi textul au fost premiate în România şi Ungaria (un regizor maghiar aflat în căutare de texte noi spunea că Székely Csaba e deja „celebru“. Iată că celebritatea lui nu e suficientă pentru FNT). Bizareria apare din faptul că selecţionerul Alice Georgescu cunoaşte bine teatrul de expresie maghiară, dar, se pare, ca şi în cazul spectacolelor de limbă română, cunoaşterea se limitează la mainstream. Ceea ce excede sferei de siguranţă a numelor consacrate este reprezentat în cantităţi infinitizemale. Salut prezenţa în FNT a spectacolului lui Bobi Pricop, *Jocuri în curtea din spate,* dar nu pot să nu remarc că temele sociale preocupante astăzi se regăsesc doar în texte ale unor autori străini. Şi aici apare o distanţare confortabilă. Textele dramaturgilor din România ar fi fost, probabil, prea directe. Degetul pus pe rănile societăţii româneşti ar fi apăsat prea puternic. Sîntem încă tributari ideii că teatrul e o sărbătoare. Poate ar trebui să ne gîndim ceva mai mult la teatru ca oglindă a lumii. N-am zis-o eu, a scris-o Shakespeare.

E funcţional, în schimb, focusul pe universul spectacular al unui regizor– anul trecut Andrei Şerban, anul acesta Silviu Purcărete. Marii artişti merită atenţie şi concentrarea cîtorva spectacole, eventual cu repetiţii deschise, filme, conferinţe şi lansare de carte într-o săptămînă de festival are valoarea unui workshop necesar şi util. Să le dăm Cezarilor ce e al lor. Din păcate, în contrapartidă nu se deschide uşa pentru viitorii Cezari, ceea ce face ca festivalul să nu aibă perspectivă, să arate ca, pardon de expresie, un cimitir al dinozaurilor. Criza de identitate a FNT pare să fie conştientizată căci se încearcă schimbări importante precum transformarea unora dintre secţiuni (neinspirat denumite – ca şi celelalte, de altfel – *De toate pentru toţi* şi *Teatru de mîine)* într-o competiţie. Un juriu va decide un premiu acordat în numele Asociaţiei Internaţionale a Criticilor de Teatru. Pe ce criterii şi în ce scop, vorba lui Cehov (Ferapont în *Trei surori),* asta nu se ştie. Spectacolul *Ultima zi a tinereţii* intră în acest concurs, premiul se acordă, conform comunicatuluim de presă, „tinerilor creatori“, dar mă îndoiesc că Yuri Kordonsky mai poate intra în categoria „tînăr“.

Problemele se perpetuează şi în partea strictă de organizare. Modul de procurare a biletelor creează nemulţumiri. Nu există o casă unică pentru vînzarea tichetelor pentru orice spectacol din FNT, biletele nu se pot achiziţiona online, iar numărul acestora este prea mic. Au fost multe spectacole la care cererea de bilete a depăşit semnificativ oferta. Situaţia nu este de ignorat. Nemulţumirile sînt îndreptăţite. De exemplu, pe mult hulitul Facebook a apărut un argument valabil în legătură cu imposibilitatea de cumpărare online a biletelor. Anunţul punerii în vînzare a tichetelor pentru FNT a fost într-o zi lucrătoare, la prînz. Biletele pentru spectacolele Teatrului Maghiar de Stat din Cluj sau ale Teatrului Naţional „Radu Stanca“ din Sibiu (dar nu numai ale lor) s-au epuizat în cîteva ore (cu atît mai mult cu cît cele mai multe spectacole s-au jucat cu publicul pe gradene, deci cu un număr redus de spectatori). Au reuşit să cumpere tichete doar cei care nu lucrează, nu au job. Amploiatul a rămas fără belet căci era în cîmpul muncii la ora punerii lor în vînzare. Dacă nu a putut-o trimite pe bunica la coadă la teatru... Prin urmare, o anume categorie de public – numeroasă – nu are acces la FNT. Eroarea este, în acelaşi timp, involuntară şi premeditată. Sigur că nimeni nu şi-a dorit asta, dar modul în care s-a rezolvat problema biletelor induce această consecinţă.

Nici frigul din Sala Mare a TNB nu este de înţeles la un eveniment cu pretenţii (dacă festivalul ar fi fost dominat de „undergranzi“ aş fi zis că e în ton cu geografia spirituală a participanţilor). E al doilea an în care actorii şi spectatorii tremură în acest spaţiu al Naţionalului (cîţi ani trebuie să tremurăm ca să se autosesizeze cineva din organizare?). Frigul nu face nici actorii mai buni, nici teatrul suportabil, dimpotrivă. Cum problemele organizatorice au acaparat tot spaţiul articolului, despre spectacole voi scrie săptămîna viitoare.

***Oana Stoica** este critic de teatru.*

© M. Marin

PUBLICITATE

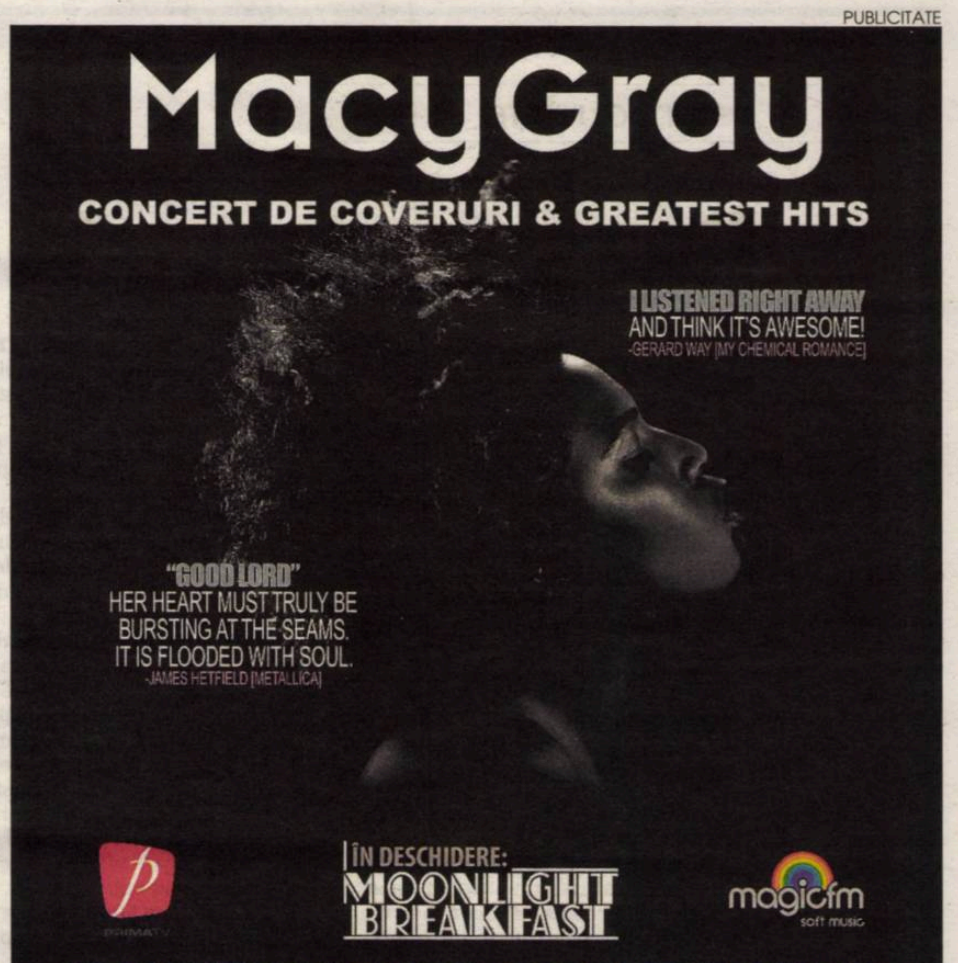

MacyGray
CONCERT DE COVERURI & GREATEST HITS
I LISTENED RIGHT AWAY AND THINK IT'S AWESOME!
-GERARD WAY [MY CHEMICAL ROMANCE]
"GOOD LORD" HER HEART MUST TRULY BE BURSTING AT THE SEAMS. IT IS FLOODED WITH SOUL.
-JAMES HETFIELD [METALLICA]
ÎN DESCHIDERE: MOONLIGHT BREAKFAST
22 NOIEMBRIE 2012 / SALA PALATULUI
BILETE: Eventim.ro, magazinele Germanos, Orange, Vodafone, librăriile Humanitas, Cărtureşti, sau în rate prin CARD AVANTAJ la sediul Eventim.
www.macygray.com

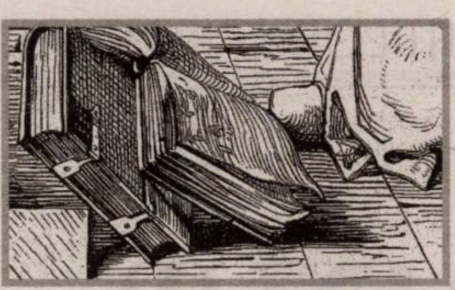

REGIMUL ARTELOR ŞI MUNIŢIILOR

Simona SORA

biograffiti

Tabloul cu două languste

Dacă m-aţi întreba care este romanul – dintre toate romanele scrise vreodată – pe care mi-aş fi dorit să-l scriu, răspunsul ar fi (luna asta, cel puţin): *Piaţa Diamantului* de Mercè Rodoreda. Nu *Don Quijote,* nici *La umbra fetelor în floare,* nu *Învierea,* nici chiar *Memoriile lui Hadrian* sau *Străveacul,* cărţi pe care, la vremea lor, am încercat să le învăţ pe de rost. Recent şi fără mize literare, o prietenă a descoperit-o pe catalana aceasta care a trăit mai mult în Franţa, o fiinţă cu o biografie bizară şi o adevărată mistică a scrisului. Mie mi-a evocat-o, de la primele pagini, pe brazilianca Clarice Lispector, o scriitoare aproape necunoscută la noi, dar care împărtăşeşte aceeaşi clarviziune a scrisului. Deloc întîmplător – căci, dintotdeauna, scriitorii latino-americani au avut un amor împărtăşit pentru catalani –, García Márquez numea romanul lui Rodoreda (scris la Geneva, în exil) „cel mai frumos roman publicat în Spania după războiul civil". Sînt convinsă că Márquez şi-ar fi dorit ca Ursula lui să aibă claritatea şi rotunjimea doñei Natalia din *Piaţa Diamantului.*

Printr-un mare noroc, acest roman a ajuns să fie şi în româneşte (cu ajutorul Janei Balacciu-Matei, coordonatoarea „Bibliotecii de cultură catalană" a Editurii Meronia, şi al catalanului Javier Montoliu i Pauli) unul dintre romanele cele mai savuroase (şi mai ingenioase) pe care le-am citit vreodată. E o poveste fără emfază şi declarativism – cum ar trebui să fie romanul întotdeauna –, despre viaţă, moarte, război şi (rar) iubire, care se petrece într-o Barcelonă aflată sub apăsarea hidrei (hispanice) cu două capete, transformată aici într-o langustă bicefală ce apare în momentele-cheie. Nici un artificiu nu transpare în construcţia protagonistei, cea care susţine întreg edificiul romanesc spunîndu-şi povestea aşa cum i-a fost dată. Nici un simbol, nici o mistică, nici o hermeneutică nu ne este livrată *just in case,* deşi cititorul hîrşit în interpretări va găsi de la primele pagini toate abisurile pe care şi le-ar putea imagina: acela, psihologic, al fiinţei nepregătite pentru viaţă, deoarece moartea a fost, în jurul ei, prea devreme prezentă; cel, social, al femeii care se supune abuzurilor de tot felul pentru că nu are unde se duce; cel al nebuniei războiului şi al mîinii divine; cel al iubirii preaomeneşti care vine cînd n-o mai aşteaptă nimeni.

Pînă să scrie însă acest roman cristalin (din 1962), Mercè Rodoreda a scris alte patru romane (între 1932 şi 1934) şi a făcut o lungă pauză (în care s-a măritat cu unchiul ei, venit din Argentina, şi a făcut şi un copil). *Piaţa Diamantului* a fost cartea care i-a schimbat destinul literar, după ea urmînd opera de adevărată maturitate (povestirile din volumul *Cristina mea,* romanele *Oglinda spartă* şi *Ce mult război)* şi chiar rescrierea unuia dintre romanele de tinereţe, *Aloma. Piaţa Diamantului* e însă, fără îndoială, capodopera neaşteptată, fără legătură cu nimic în afara obstinaţiei de a scrie mereu şi de a ajunge, uneori, la o expresie perfect controlată. Nu întîmplător, romanul nu a luat, la apariţie, Premiul Sant Jordi (pentru care a candidat) şi nu a intrat în atenţia criticii (care căuta altceva pentru a consacra „diferenţa catalană", nu o poveste de viaţă... feminină). Succesul de public a fost însă enorm, iar la revizuire, cei mai mulţi dintre criticii peninsulari au recunoscut că trecuseră pe lîngă o carte rară. De atunci, Rodoreda a fost tradusă în peste 30 de limbi şi este, în acest moment, cea mai cunoscută scriitoare catalană în lume.

O capodoperă neaşteptată.

N-o să vă povestesc mai mult. Dacă vă plac Yourcenar (din primele ei cărţi) şi Virginia Woolf (din povestiri), dacă vibraţi la romanele Olgăi Tokarczuk şi la cele ale Zeruyei Shalev, dacă vă place proza Sylviei Plath, dar şi familia Glass a lui Salinger, trebuie s-o citiţi şi pe Mercè Rodoreda. Dacă nu din alte motive, măcar ca să cunoaşteţi două fiinţe rare: protagonista acestui roman, Natalia, supranumită Colometa, şi prietena ei suprarealistă, doña Enriqueta, al cărei tablou ameninţător cu două languste împlătoşate, „cu coroană de aur, faţă de bărbat şi păr de femeie" veghează, de pe perete, întreaga Barcelonă.

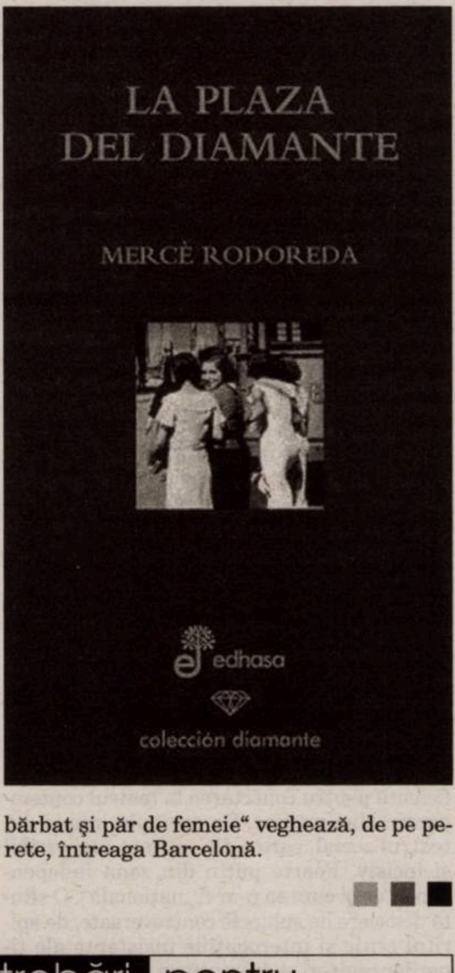

■ ■ ■

Paul BREAZU

audio şi n-am cuvinte

După douăzeci de ani

● **Public Image Ltd., *This Is PiL,* PiL Official, 2012.**

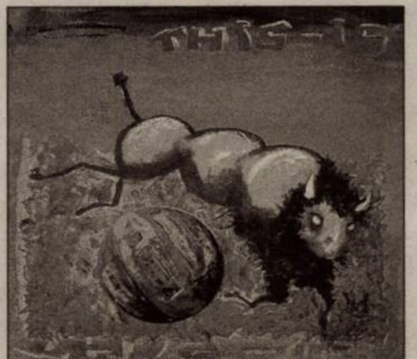

„Lucky you / This is PiL / PiL / This is PiL / Public Image Limited / This is PiL / PiL / This is PiL / You are now entering a PiL zone"... Vocea cavernoasă a unui bărbat care se îndreaptă cu paşi siguri spre vîrsta a treia urlă o mantră identitară. *„I am John / And I was born in London / I am no vulture / This is my culture / (...) / We came from chaos / (...) / We are the ageless / We are teenagers"*... S-au născut mereu mulţi John-i în Londra, n-am nici o îndoială. Unul dintre ei, îmbrăcat într-un burghez halat de casă, îşi umplea buzunarele cu lire sterline acum patru ani, jucînd rolul principal într-un spot comercial pentru o oarecare marcă de unt britanică. Era acelaşi tip a cărui voce se auzise, cu trei decenii şi jumătate înainte, în timpul Jubileului de Argint al Elisabetei a II-a, pe „God Save the Queen", imnul întors pe dos al fostului Imperiu, cîntat de trupa care a furat complet şi pentru totdeauna definiţia punk-ului: Sex Pistols. *„There is no future in England's dreaming"*... Pentru John Joseph Lydon – puteţi să-l numiţi la fel de bine Johnny Rotten –, drumul de la anarhie la untul pe pîine a trecut prin una dintre cele mai interesante formaţii din epoca de după pulverizarea zgomotoasă a Sex Pistols-ului şi a genului muzical căruia i s-a circumscris. Public Image Ltd. e numele ei. Iar faptul că astăzi se poate vorbi din nou despre ea se datorează chiar acelei reclame, cu banii obţinuţi pentru prestaţia publicitară Lydon reuşind să finanţeze, în 2009, reformarea trupei care se oprise cu exact 17 ani în urmă. Şi să producă, după douăzeci de ani de la anteriorul, un nou album, *This Is PiL,* al nouălea din discografia de studio a grupului, lansat anul acesta, cu doar o lună înainte de Jubileul de Diamant al aceleiaşi regine Elisabeta. O s-o spun de la început, *TIP* e un album Public Image Ltd. lipsit/văduvit de basul lui Jah Wobble şi de chitara lui Keith Levene – deci luaţi-vă gîndul de la orice asemănare cu briliantul şi intoxica(n)tul *Metal Box* –, şi centrat în jurul personajului disfuncţional şi charismatic, dar peste care au trecut destui ani, care e Johnny Lydon. Asta nu înseamnă că proaspătul LP nu are momentele lui de graţie. Luaţi, de exemplu, „Deeper Water", o repriză hipnotică, contaminată de *sound*-ul importat din Jamaica, aptă să trimită o săgeată către operele timpurii ale PiL. Sau „Lollipop Opera", un trip dadaist şi copilăresc, pe care vocea *frontman*-ului, trecută masiv prin efecte, se plimbă prin spaţiile lăsate libere de jocul dintre chitară şi bas. Sau „Out of the Woods", ultima piesă de pe album, aproape zece minute de cadenţă tehnoidă, krautrockistă a fostului membru al The Pop Group şi The Slits, Bruce Smith, peste care apar, pe măsură ce trece timpul, sunete care desenează acolo un peisaj nocturn, deranjat din cînd în când de exploziile vocale ale unui monomaniacal Lydon. Fără aceste cîteva sclipiri, *This Is PiL* ar rămîne, totuşi, albumul unei versiuni curate şi cuminţi a ceea ce a fost cîndva Public Image Ltd. Iar ăsta nu e un compliment pentru o trupă care s-a situat, în perioada ei de glorie, la capătul celălalt.

***Paul Breazu** este jurnalist.*

■ ■ ■

---

trei întrebări pentru

Ioana MARINESCU

Dialog vizual

Ce-i leagă pe cei trei artişti prezenţi în această expoziţie de la Galeria H'art?

Pe cei trei – Ungureanu, Anghelescu şi Preda (UAP) – nu-i leagă aparent nimic. Nu formează un grup, pentru că vremea grupurilor a trecut, şi nici un subiect comun, pentru că fiecare expune în propriul spaţiu fără ca lucrările să se amestece. Sînt ca locatarii unui bloc. Trăiesc relativ în acelaşi spaţiu, dar au şansa să nu se cunoască şi să nu se întîlnească De fapt, ei se cunosc şi lucrează de mai mult timp împreună. Au fost colegi de liceu şi de facultate şi doi dintre ei împart atelierul. Dar „drama urbană" se manifestă în mod diferit la fiecare.

În viziunea lor oraşul e un spaţiu mai prietenos?

Pentru cei trei, oraşul e materialul din care se hrănesc, din care îşi extrag material pentru arta lor. Poziţia lor marchează mai degrabă absenţa naturalului. Ungureanu analizează „modul în care funcţionează sisteme deja definite ca pretexte de modelare a propriei înţelegeri a lucrurilor, ele documentează cele trei etape ale exploatării şi insistă pe momentul cel mai bogat şi specific nouă ca mod de interacţiune cu mediul". George Anghelescu apelează la o terapeutică interioară „pentru că sîntem cetăţeni singuri, secularizaţi şi autonomizaţi". El vede Moartea şi Violenţa ca pe singurele adevăruri şi realităţi pe care nu le poate înţelege şi în faţa cărora nu se poate resemna. Adrian Preda „pendulează între artificial şi natural, între obiecte făcute de om şi organisme vii". El face o încercare de a integra naturalul într-o zonă din care el a fost alungat. Animalele sînt o intruziune stranie în peisajul oraşului.

Care sînt atuurile acestei expoziţii?

Avem de-a face cu o nouă generaţie de artişti, care se uită în trecutul apropiat şi care găseşte răspunsuri la artişti precum Dumitru Gorzo, Gili Mocanu şi Roman Tolici. E vorba de o fluiditate a dialogului vizual. Curatorul nu i-a pus pe cei trei în faţa unei teme date ca la şcoală. Expoziţia a fost rezultatul unor preocupări comune care se intersectează în acest spaţiu.

***Ioana Marinescu** este curator asistent al Galeriei H'art.*

a consemnat Ana Maria SANDU

REGIMUL ARTELOR ȘI MUNIȚIILOR

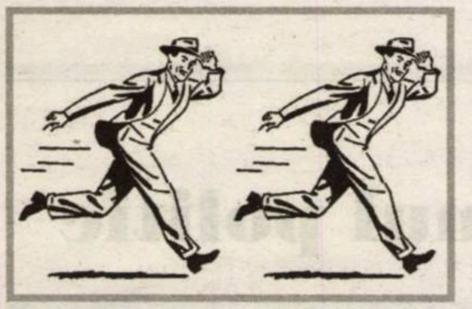

Andrei GORZO

dilematograf

Ars combinatoria 007

● ***007: Coordonata Skyfall / Skyfall* (UK-SUA, 2012), de Sam Mendes.**

În general (dar mai ales în anii '60), din compoziția filmelor cu James Bond rareori au lipsit cu desăvîrșire ingredientele rafinate estetic – fie că vorbim despre „Bauhaus-caligarismul“ decorurilor lui Ken Adam, despre *sound*-ul sexy și propulsiv, pop-jazz-orchestral, al muzicii lui John Barry, sau despre „pornografia psihedelică“ a secvențelor-generic (pline de pistoale și de siluete feminine nud) realizate de Maurice Binder. Ce le-a lipsit de obicei acestor ingrediente a fost un *combinator* pe măsură – adică un regizor capabil (și lăsat de producători) să investească subtilitate și gîndire riguroasă în designul audovizual, laitmotivic și tematic al filmelor. De obicei, regizorii Bond-urilor au fost niște simpli administratori de manej sau șefi de șantier, și nu niște artizani interesați de finețuri. *Skyfall* este primul episod regizat de un artizan cu pretenții – Sam Mendes. Și lucrul acesta sare – plăcut – în ochii apreciatorului sau apreciatoarei de cinema (încă o dată: nu neapărat de James Bond, ci de cinema). Unul dintre lucrurile pe care le-a făcut Mendes a fost să-l ia, ca director de imagine, pe Roger Deakins – cel mai *artiste* semnatar al imaginii de care a avut parte seria Bond, cu excepția lui Claude Renoir (nepot al pictorului și nepot de unchi al marelui regizor), care a lucrat la *The Spy Who Loved Me* (1977). Deakins nu era omul care, ajuns de pildă la Shanghai (unde Bond urmărește un asasin), să scoată de-acolo doar vederile turistice cerute de tradiția seriei; din cele cîteva scene de acțiune plasate acolo, el a compus un fel de nocturnă vizuală – toată numai ideograme de neon, suprafețe reflectorizante, culori scurse și umbre chinezești –, o bucată de cinema cvasiabstract așa cum n-a existat niciodată în vreun Bond în afara secvenței-generic. Apropo, cea de-aici (creată de Daniel Kleinman) e una dintre cele mai bune – nu-i atît o fantasmagorie sexistă cît un dans macabru pop-surrealist (pe balada interpretată de Adele).

O finețe fără precedent.

Ceea ce în nici un caz nu înseamnă că Mendes îi refuză „marelui public“ ceea ce acesta s-a obișnuit să aștepte de la un Bond. Dimpotrivă, dă dovadă de mai mult respect pentru tradiție – pentru trecutul cinematografic al lui Bond – decît s-a văzut în cele două episoade precedente (primele cu Daniel Craig). De pildă, *Skyfall* găsește mai mult loc pentru genul acela de badinaj elevat – conversații pline de civilitate despre crime și torturi, purtate de oameni în ținută de seară –, constitutiv *lifestyle*-ului bondian, așa cum a fost el definit în epoca Sean Connery; Bond-ul lui Craig și-a mai cultivat urbanitatea în anii care au trecut de la aventura lui precedentă (deși rămîne cel mai bătăuș Bond). Filmul găsește loc chiar și pentru un strop (dar nu mult mai mult) din exuberanța burlescoidă care a definit epoca Roger Moore: în timpul unei urmăriri, Craig și Javier Bardem (în rolul personajului negativ) se dau ca pe tobogan pe panta dintre două scări rulante; Bond-ul lui Craig n-a mai manifestat pînă acum atîta *joie de vivre*. Personajul lui Bardem e construit ca la carte – în sensul că în el se combină, supradimensionate de jocul actorului (el însuși exuberant), cele mai importante date ale personajelor negative create de romancierul Ian Fleming: origine continentală, sexualitate incertă, diformitate fizică ascunsă și tot așa, pînă la capătul listei făcute de Umberto Eco în 1965 (în cadrul primului studiu critic serios – alături de cel al lui Kingsley Amis, publicat în același an – despre cărțile cu Bond). Chiar și Aston Martin-ul din *Goldfinger* (1964) – exact modelul acela – e scos la defilare. Ceea ce nu înseamnă că respectul lui Mendes față de tradiție ar fi unul conformist sau lipsit de discernămînt (ca în atîtea alte filme din serie). Din contră, este unul selectiv și ludic. Ce-i reușește lui Mendes e un melanj spiritual și fantezist, de o finețe fără precedent, între vechi (ba chiar foarte vechi) și nemaivăzut. Întoarcerea în trecut al cărei vehicul e Aston Martin-ul se dovedește mai radicală decît se anunța: e o întoarcere la *manor*-ul scoțian în care copilărise Bond și care furnizează un decor cît se poate de *low-tech* (în comparație cu buncărul SF din atîtea episoade ale seriei) pentru bătălia finală. Mai mult de-atît, aliații lui din această bătălie sînt un bătrîn ex-tutore (Albert Finney) și o mămică-surogat – nimeni alta decît M (Judi Dench), șefa serviciului secret britanic. Subtextul psihanalizabil al relației lui Bond cu M (analizat inițial de Amis și valabil indiferent dacă M e bărbat sau femeie) e dezvoltat aici pentru prima dată (indiferent cu cîte fete se culcă Bond, de iubit n-o iubește decît pe mămica, iar adversarul lui, care i-a fost cîndva frățior în MI6, tot cu ea are o problemă) și, pe această cale, infantilismul întregii întreprinderi 007 e asumat cu un umor semicamuflat cochet (cu alte cuvinte, tonul rămîne semiserios). Mult mai puțin riscant, dar tot imaginativ e și felul în care filmul redefinește personaje ca Miss Moneypenny și Q. O joacă inteligentă cu mitologia bondiană, dar și cu cinema-ul, *Skyfall* e un vîrf al seriei.

■ ■ ■

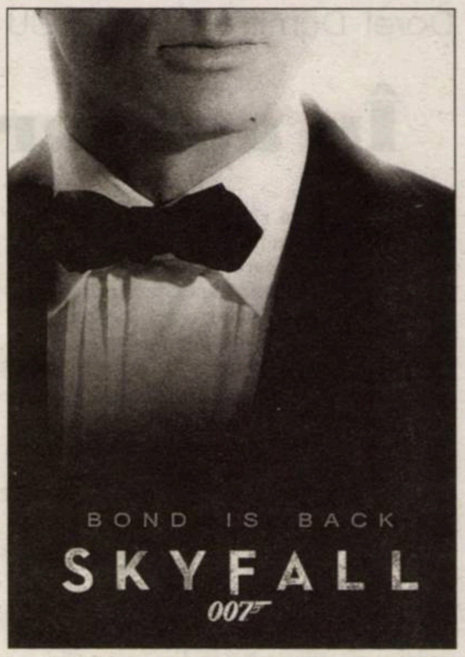

PUBLICITATE

Enciclopedia ilustrată a copiilor
14,99 lei
ZIAR+CARTE
De luni, 12 noiembrie
„Științe. Universul”
Urmează „Animalele”, luni, 19 noiembrie
BIBLIOTECA adevărul
NUMAI CU ZIARUL

PUBLICITATE

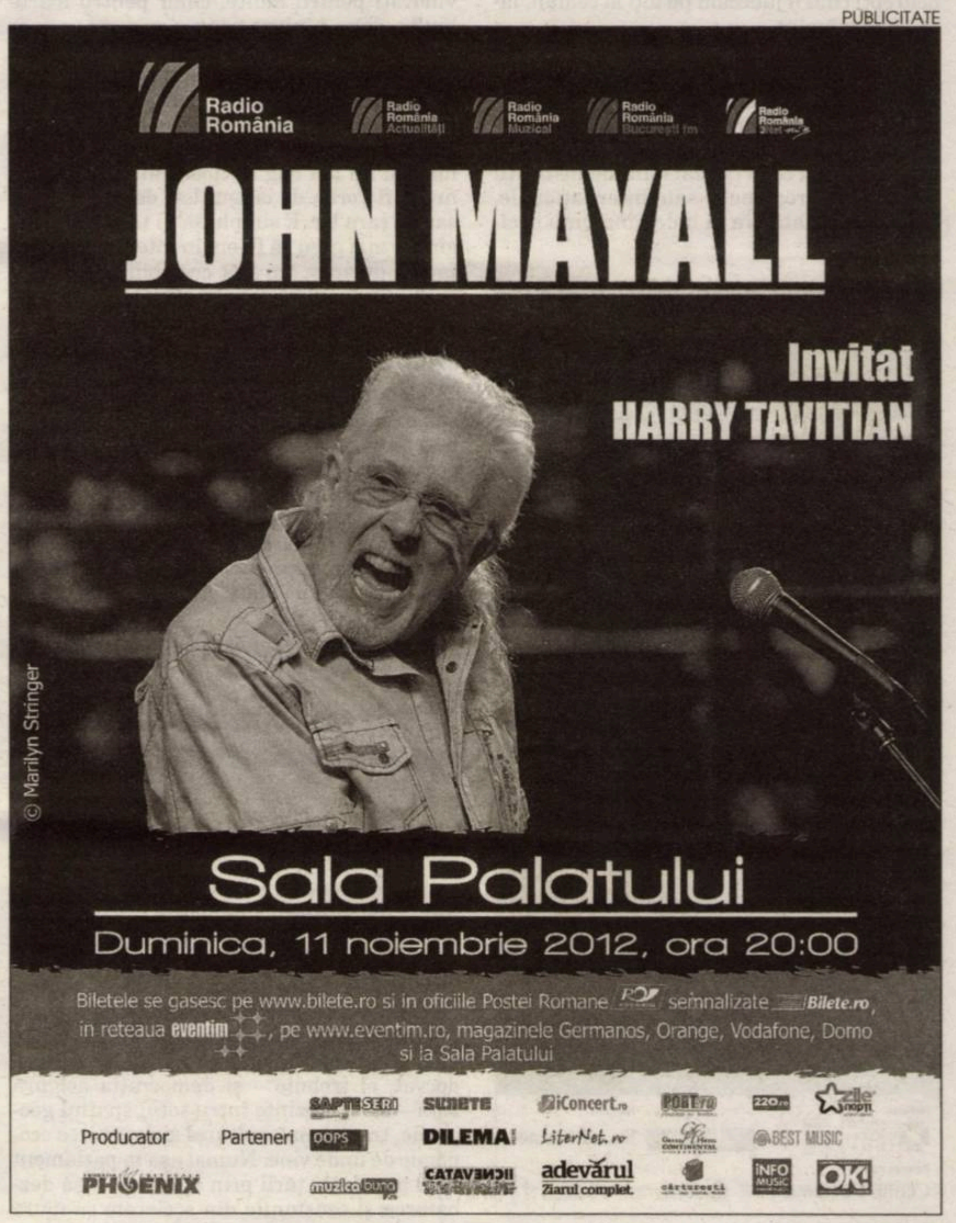
Radio România
JOHN MAYALL
Invitat
HARRY TAVITIAN
© Marilyn Stringer
Sala Palatului
Duminica, 11 noiembrie 2012, ora 20:00
Biletele se gasesc pe www.bilete.ro si in oficiile Postei Romane semnalizate Bilete.ro, in reteaua eventim, pe www.eventim.ro, magazinele Germanos, Orange, Vodafone, Domo si la Sala Palatului
Producator
PHOENIX
Parteneri

Dorel Dumitru CHIRIŢESCU

În apărarea unui indezirabil – omul politic

Scriu aceste rînduri ca semn de apreciere pentru un tînăr om politic pe care îl cunosc şi care, în mod cu totul neaşteptat, zilele trecute a rupt cîteva minute din timpul său preţios pentru a fi prezent la o lansare de carte a unui poet, coleg al său de generaţie. L-am studiat, fără să ştie, cu atenţie. M-au bucurat emoţiile pe care i le-am citit în voce şi mi-am adus aminte că la aceiaşi ani intram şi eu în politică. Mi s-a părut atunci, şi cred şi acum, că pariul schimbării din 1996 era extrem de mare şi nu mai puteam sta pe gînduri...

În timp ce vorbea tînărul despre care am amintit, mi-am dat seama că nu ar trebui să fiu surprins de căldura sa din voce şi gesturi, că particip pînă la urmă la un eveniment normal şi că, la rîndul meu, gîndindu-mă altundeva, nu sînt decît o victimă a corului general de înjurături la adresa omului politic român. În ceaţa şi confuzia care ne sînt turnate zilnic în capete, mă pierdusem pînă şi eu, care mă credeam imun la aşa ceva.

Mai cunosc asemenea oameni în politică şi în afara sa. Specia aceea – pe care unii o consideră rară – a idealiştilor, neindiferenţi la ce se întîmplă în jurul lor şi care cred într-un destin democratic şi prosper pentru România. În măsura în care sînt şi lucizi, aceşti oameni preţuiesc fiecare cît „greutatea sa în aur“. Există asemenea oameni, şi noroiul zilnic revărsat de peste tot în cantităţi uriaşe îi atinge, în mod nemeritat, şi pe ei. Sîntem nedrepţi cînd îi judecăm pe toţi la comun, fără discernămînt.

Sîntem nedrepţi
cînd îi judecăm pe toţi la comun.

Aş începe să-l apăr pe omul politic prin a spune că eu cred că percepţia noastră despre puterile sale de a ne influenţa viaţa cotidiană este eronată. Trăim într-o lume liberă, complexă şi interdependentă, guvernată la propriu din ce în ce mai mult de instituţii şi structuri regionale sau internaţionale. Ceea ce altădată era la îndemîna unui decident naţional acum nu îi mai aparţine de mult. Uneori chiar omul politic – despre care noi credem că „poate mult“ – este simplu spectator al unor procese şi decizii care nu-i aparţin. Mai mult, îi confundăm puţin şi între ei. Prefectul nu ne poate da bani să reparăm gardul bisericii iar parlamentarul nu poate să ne rezolve litigiul cu localitatea alăturată privind islazul comunal. Respectarea legii şi ordinea în judeţ le asigură prefectul, iar parlamentarul trebuie să-şi asume iniţierea şi dezbaterea unor legi bune pentru toată ţara. Nimeni nu poate face o lege doar pentru un colegiu. De fapt, omul politic democratic, oriunde ar fi, trebuie să asigure respectarea legii, să legifereze în consonanţă cu societatea, asigurînd o dinamică economică pozitivă, sănătoasă şi stabilitatea naţiunii în fruntea căreia se află.

Imaginea omului politic este afectată şi de modul absolut defectuos, chiar rău intenţionat, în care este reflectată mediatic viaţa politică. Din răutate, interes sau prostie, dezbaterea parlamentară, de exemplu, ne este prezentată ca o ceartă continuă şi astfel ceea ce ar trebui să ne bucure ne deprimă. Chiar cearta la propriu nu ar trebui să ne îngrijoreze mai mult decît ar fi cazul. Politica înseamnă interese şi apărarea lor pe diferite tonuri este legitimă.

Există un gen de făţărnicie care funcţionează în mintea celor care sar permanent la gîtul politicianului. Eu nu spun că n-ar fi vinovaţi pentru multe, chiar pentru foarte multe, dar a-i înjura pentru orice mi se pare deja prea mult. Prea mulţi dintre noi spun în gura mare că ei sînt drepţi şi cinstiţi, prin contrapunere cu cei din politică. Mai mult, au ajuns să-şi justifice indiferenţa găunoasă sau chiar incompetenţa prin formule de genul „eu nu mă bag în cloaca aia“, ca şi cum nu ar fi vorba de oraşul lor, de comuna lor sau de ţara lor. E simplu să fii ţîfnos pe margine, e mai greu să fii om în interior. Comentatorii de acest tip sînt credibili, într-o măsură, cînd nu au funcţii. Odată ajunşi pe scaune, se poartă la fel ca ceilalţi.

© L. Muntean

Cu timpul, în corul înjurăturilor, de care media este plină, se acreditează o altă idee năucitoare. Se spune direct sau în subtext că poporul român nu poate da mai mult şi că, în consecinţă, „trebuie să facem ceva“ pentru creşterea nivelului clasei politice. Există pe buzele tuturor o întrebare: „Ce-i de făcut?“ şi mii de răspunsuri care mai de care mai halucinante. Trecînd peste observaţia că o asemenea întrebare au provocat-o comuniştii şi fasciştii înainte de a veni la putere, voi spune că nu trebuie să facem nimic. Trebuie doar să ne respectăm mai mult oamenii şi să nu-i mai credem proşti. Într-o democraţie, cei mulţi au dreptate şi atunci cînd greşesc. Numai prin respectul faţă de exprimarea liberă şi vot vom reuşi să ne ferim de excese, de care istoria este plină. De altfel, ultimele manifestări ale clasei politice de la noi nu sînt departe de ideea de „a face“ ceva mai mult, sub o presiune uriaşă a mediei. Omul politic nici nu e bine să fie inadecvat, el trebuie – şi democraţia asigură asta – să reprezinte întru totul spaţiul geografic, tradiţional, cultural şi de interes economic de unde vine. Numai aşa în parlament va fi populaţia ţării prin aleşii săi. Aşa dezbaterea şi tensiunile din societate se mută din stradă şi de pe uliţă în parlament, adică acolo unde le este locul. Nu există posibilităţi democratice şi nici nu e bine să ne gîndim, vreodată, că vom alcătui un parlament numai din savanţi sau numai din muncitori. Încercările de acest fel s-au soldat, toate, cu reîntoarcerea la popor prin revoluţii devastatoare. În lumea occidentală, democraţia este o stare naturală, singura în consonanţă cu mediul cultural şi tipologia noastră umană. Libertatea politică este baza celorlalte libertăţi. În lipsa ei, începe haosul, adevăratul haos şi degradarea umană specifice oricărui tip de dictatură. A da de înţeles – tu ca „om al elitei“ – că proştii aleg proşti şi că sîntem într-un cerc vicios fără ieşire este ca şi cum ai trăi tu însuţi în mijlocul unei drame, al unei nepotriviri cu tine însuţi şi cu lumea în care trăieşti. Asta i se poate ierta unei fetiţe absolvente de comunicare, cine ştie pe la ce şcoală, fabricantă de ştiri „senzaţionale“ pe la vreo televiziune de apartament, dar nu i se poate ierta unuia care se crede de-a binelea formator de opinie. Pînă la urmă, politica este un exerciţiu al reprezentării. Numai respectînd acest principiu, deciziile celor aleşi vor rămîne în acord cu societatea şi prin această adecvare se poate păstra ceea ce numim pace socială.

Într-o democraţie,
cei mulţi au dreptate şi atunci cînd greşesc.

Ca om care urmăreşte cu atenţie întîmplările din jurul său, cel mai mult mă „supără“ (m-am gîndit mult dacă să pun sau nu ghilimele) judecăţile în masă, nevrotice şi pline de venin. Cele mai multe dintre ele, în ultimii ani, au început să se extindă şi asupra instituţiilor. Eu spun că parlamentul şi partidele politice sînt instituţii fundamentale ale democraţiei, adică ale libertăţii politice şi ele sînt acum populate cu români. Personal, mă mîndresc cu asta şi nu aş prefera acolo nici sudanezi, nici brazilieni sau cine mai ştie ce naţii ale pămîntului. A lovi în ele este ca şi cum ai nega vocaţia de libertate politică a României. Cred că, de fapt, asta se şi urmăreşte. Prin menţinerea slabă a acestor instituţii, şi a altora, se urmăreşte minimizarea unui posibil rol important pe cara ţara îl poate juca în zonă. Aceleaşi personaje sinistre ies la televizor şi ne pun aceeaşi placă, încercînd să ne convingă că sîntem nişte proşti fără nici un destin. Mă opresc aici pentru a nu fi acuzat de simpatii pentru nu ştiu ce teorii ale conspiraţiei.

Pe acest fond apar manifestările politice şi structurile politice antisistem, antidemocratice. Se cultivă, cu grijă, haiducia politică, se inventează personaje sinistre şi imbecile pe post de salvatori naţionali. Cu sau fără intenţie, toată media şi societatea românească muncesc din greu la creaţia unui monstru care azi are cinci procente, mîine face zece şi poimîine ne va întreba dacă nu sîntem de acord cu desfiinţarea celorlalte partide politice. Bineînţeles că cei mai mulţi dintre noi vor fi de acord, obosiţi de atîta zbucium la care, iată, i-a supus democraţia asta „rea“ şi politicienii ăştia „răi“. Ne vindecăm greu de comunism şi faptul că, mereu, peste 80% dintre noi cred că ne îndreptăm într-o direcţie greşită spune multe despre disponibilitatea noastră de a renunţa la povara grea a responsabilităţii şi de a o pasa spre un mesia, fie el şi unul slab şi ştirb.

Ideea că putem sta liniştiţi pentru că sîntem membrii UE şi NATO şi deci evoluţia democratică e fără întoarcere este greşită. Nimeni nu ne va acorda mai multă atenţie decît merităm, într-o lume în profundă schimbare în care trăim. Sub presiunea – sau mai bine zis ca urmare a tehnologiilor viitorului – situaţia geopolitică se va schimba mult. Am putea trăi o zi în care nimeni nu mai mare nevoie de un aliat nedemocratic, instabil şi pentru menţinerea căruia se cheltuieşte mult, prea mult...

Cred că bătălia pentru democraţie este una fără final şi le dau dreptate clasicilor ştiinţelor sociale cînd afirmă acest lucru. Jean-Jacques Rousseau spunea, în *Contractul Social*, că este un guvernămînt al zeilor. Să fie prea mult pentru noi? Sper că nu... Cert este că avem nevoie mai mult ca oricînd de solidaritate şi discernămînt. Evenimentele din vara trecută au fost doar un examen. Cine ştie ce mai urmează...

Doar pentru că sîntem în preajma campaniei electorale, cînd scriu aceste rînduri, amintesc vorbele economistului meu preferat: „Masele, mulţimile de oameni de rînd nu produc nici un fel de idei, nici sănătoase, nici nesănătoase. Ele nu fac altceva decît să aleagă dintre ideologiile dezvoltate de către liderii intelectuali ai omenirii. Însă alegerea lor este finală şi determină cursul evenimentelor. Dacă preferă doctrine rele, atunci nimic nu poate împiedica dezastrul“ (Ludwig von Mises, *Acţiunea Umană*; www.ludwigvonmises.ro).

Dorel Dumitru Chiriţescu *este profesor de economie la Universitatea „Constantin Brâncuşi“ din Tîrgu-Jiu. În 2010 a publicat cartea* A treia Romă. Despre capitalism, America şi criza din 2007, *Editura Academică Brâncuşi.*

PUBLICITATE

AMBASADA REPUBLICII SLOVENIA LA BUCUREŞTI

JOI, 15 noiembrie, ora 17:30

Biblioteca Naţională a României
Sala Mare de Conferinţe
Bd. Unirii nr. 22, Bucureşti

Boris Pahor

Dezbatere între scriitorul sloven Boris Pahor şi istoricul român Neagu Djuvara, cu tema: "Prin prisma centenarilor: identitate, libertate şi democraţie"

În deschidere: expoziţie care va cuprinde volume semnate de Boris Pahor, prezentată de Carmen Muşat în holul Bibliotecii Naţionale a României.

Neagu Djuvara

Parteneri:

Sponsor:

Parteneri media:

„Toată muzica îşi trage rădăcinile din dragoste“

– Festivalul Internaţional de Muzică de Cameră SoNoRo 2012 –

***Ensemble Raro** a fost creat de patru tineri muzicieni, în 2004, şi reuneşte şapte naţionalităţi: letonă, germană, română, rusă, britanică, austriacă şi japoneză. Acest ansamblu multicultural întruchipează esenţa Festivalului SoNoRo în România, precum şi în afara ţării, atît prin colaborările regulate cu festivaluri din Anglia, Letonia, Germania, Slovenia, Japonia sau Italia, cît şi în cadrul concertelor punctuale de la New York (Carnegie Hall), Londra (Wigmore Hall), Viena (Konzerthaus), Atena, Istanbul sau München. Progresiv şi creativ, dar, în acelaşi timp, credincios valorilor ancorate în secolul trecut, fără de care muzica clasică nu ar putea fi transmisă convingător publicului contemporan, Ensemble Raro îşi propune „să creeze momente extraordinare de muzică de cameră“.*

Cei patru artişti şi-au făcut timp, înainte de începerea festivalului, să ne răspundă la cîteva întrebări:

1) Festivalul SoNoRo de anul acesta stă sub semnul dragostei. Ce inspiră însă, mai mult, un muzician – o dragoste fericită sau una plină de suferinţă, frămîntări şi neîmpliniri?

2) Trăim o perioadă marcată de revolte, ură, violenţă, iar oamenii sînt din ce în ce mai înverşunaţi, mai nerăbdători... Ce compozitor / bucată muzicală credeţi că ar personifica cel mai bine aceste vremuri?

*3) Cum percepeţi, ca solist, diferenţa între a interpreta într-un spectacol de muzică de cameră, respectiv într-un concert alături de o orchestră? (**P. M.**)*

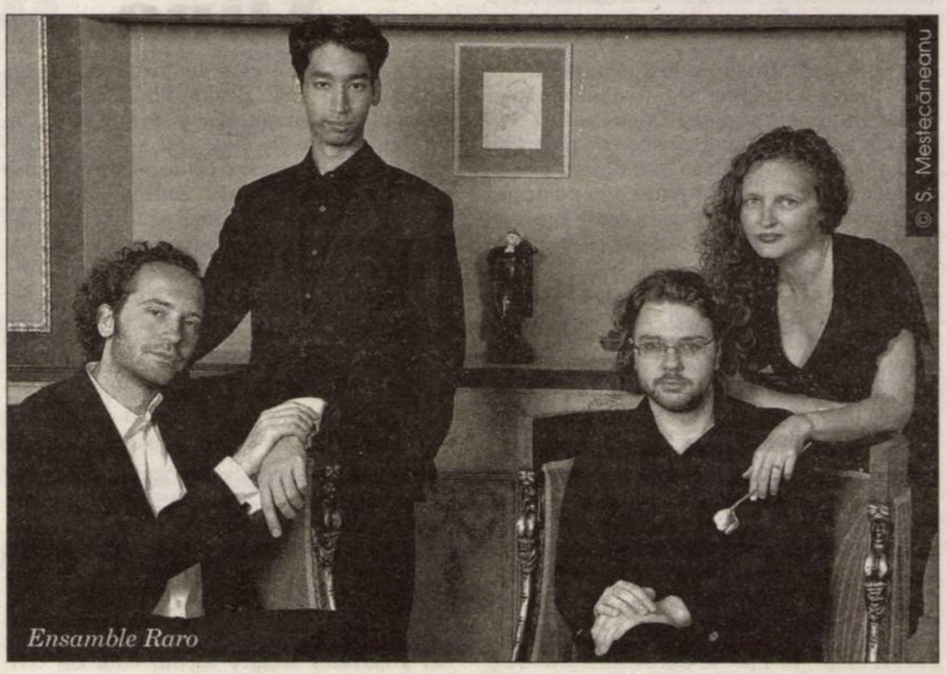
© S. Mestecăneanu

Ensamble Raro

Diana KETLER
pianistă şi director artistic
al Festivalului SoNoRo

1) Marele Furtwängler a spus, cîndva, că toată muzica îşi trage rădăcinile din dragoste. Şi este foarte adevărat – operele unor compozitori de geniu, precum Mozart, Beethoven sau Bach, sînt exemple perfecte pentru iubirea pură pentru Dumnezeu, Cosmos sau oricum altcumva i-am spune. Eu îmi văd propriul rol în termeni mult mai simpli. Dacă transmit fie şi o părticică din acea dragoste prin interpretare, misiunea mea este îndeplinită. Nu mă inspiră atît sentimentele individuale pentru o persoană anume, ci, mai degrabă, ideea generală de ordine şi haos, care se manifestă laolaltă în Univers, un loc unde atît fericirea, cît şi suferinţa trebuie să încerce să existe astfel încît să fie găsit un echilibru.

2) Realităţile timpurilor noastre sînt întruchipate prin produsele muzicale ale lui Amy Winehouse, Lady Gaga, Justin Bieber, precum şi ale altor nenumărate super-celebrităţi. Dacă ar trăi cineva astăzi care să poate atinge minţile şi sufletele oamenilor în acelaşi fel în care au făcut-o Bach, Brahms, Chopin, am trăi într-o lume mult mai bună. Asta nu înseamnă că nu sînt şi compozitori contemporani minunaţi – ei există. Numai că minţile majorităţii populaţiei au fost poluate cu imense cantităţi de lucruri de o calitate îndoielnică, direcţionate spre ei din toate părţile. Sperăm ca noi, ca artişti, să contribuim la răsturnarea acestei situaţii, fie şi într-o mică măsură.

3) Totul, în vieţile noastre, reprezintă muzică de cameră şi comunicare. Nu există o diferenţă efectivă între genurile pe care le abordăm. În afara situaţiei în care eşti închis în camera ta, singur, vreme de mai multe luni, exersînd, iar apoi trebuie să mergi pe scenă şi nu îi mai poţi comunica publicului gîndurile tale.

Răzvan POPOVICI
violist şi director al Festivalului SoNoRo

1) Depinzînd de momentul în care te loveşte, fiecare tip de dragoste te poate inspira. În ceea ce mă priveşte, nu cred că un *„coup de foudre“* de gen wagnerian a fost vreodată specialitatea mea. Cunosc însă mulţi artişti care îşi extrag esenţa creativă din amoruri nefericite. Trebuie mărturisit că majoritatea pieselor celor mai renumiţi compozitori europeni (excluzîndu-i pe cei din spaţiul italian) au fost create în urma unor lacune emoţionale puternice, care, transpuse în muzică, au lăsat omenirii adevărate capodopere.

2) Există, în întreaga lume, o suită de compozitori contemporani care se califică a fi menţionaţi. Cred însă că muzica este astăzi atît de diversificată, încît relevantă devine alienarea de orice valoare sau tradiţie, în afara prezenţei în muzica de fundal produsă în scopuri comerciale în aproape orice ţară. Din cauza acesteia, mulţi oameni au început să perceapă muzica drept un zgomot de fond, fără de care nu s-ar simţi deloc confortabil, nedîndu-şi însă seama conştient de acest lucru. Prin activităţile SoNoRo încercăm să-i facem pe oameni să asculte, să înţeleagă că muzica pornită în clipe de linişte înaltă spre stări de beatitudine nu doar nebănuite, ci şi extrem de necesare fiecărei fiinţe umane. De aceea, nu am ales primordial un repertoriu care să reflecte spiritul tragic sau agresiv al timpurilor noastre, ci să-l radiografieze prin calităţi exact opuse: generozitate, calm, curaj, consecvenţă, fericire. Desigur, piesa *Halellujah Junction* a lui John Adams ne va apropia de spiritul contemporan, şi mai vizibil prin contrastul creat prin programarea laolaltă cu ambele mari capodopere ale lui Ceaikovski (trioul cu pian şi sextetul *Souvenir de Florence),* care vor putea fi ascultate în aceeaşi seară, pe scena Ateneului Român.

3) Personal, mi-am dat seama de mai mulţi ani că sînt făcut pentru muzica de cameră, lucru care a fost crucial pentru progresul meu ca muzician. În lumea muzicii de cameră am învăţat să ascult, să comunic intim şi sincer cu ceilalţi parteneri ai diverselor ansambluri cu care am concertat, să fiu în stare să creez sonorităţi deosebite, imposibil de redat ca solist, cînd ai o întreagă orchestră în spate. Este important pentru fiecare muzician să descopere în ce domeniu se poate exprima cel mai autentic, fără a fi călăuzit de false dorinţe, lucru de altfel foarte răspîndit în lumea muzicală. Cum chintesenţial mă simt ataşat de oameni, comunicarea într-un cvintet sau sextet este modul în care mă pot exprima cel mai eficient. Îmi lipseşte cu siguranţă doza de egocentrism necesară pentru a fi un bun solist. În plus, consider că stresul produs de concerte solo este foarte puternic, iar dacă plăcerea de a face muzică nu mai există, nu văd motivul pentru care acest consum nervos excesiv îşi are îndreptăţirea.

Alexander SITKOVETSKY
violonist

1) Răspunsul la această întrebare depinde de fiecare individ în parte, de personalitatea fiecăruia. Sarcina mea, spre exemplu – fiind instrumentist, nu compozitor – este de a reflecta emoţiile muzicii şi ale compozitorului. Probabil că este o combinaţie a celor două. Muzica e plină de toate sentimentele existenţei umane şi este adevărat că unele dintre cele mai extraordinare opere, cum sînt cele ale lui Schumann, Brahms, Beethoven, au fost scrise ca rezultat al acelei iubiri chinuitoare, despre care vorbiţi. Însă, ca instrumentist, dacă aş fi într-o continuă stare de agitaţie şi nefericire, ştiu că nu aş reuşi să interpretez la nivelul maxim, întrucît aş fi prea distras pentru mai putea da totul pe scenă.

2) Mulţi compozitori au scris partituri influenţate de război şi tragedie, întrucît, din păcate, lumea a fost plină de conflicte, de mai bine de 2000 de ani. În multe cazuri, acestea au fost recunoscute drept unele dintre cele mai puternice opere semnate de acei compozitori. Exemple clare de astfel de piese sînt *Má Vlast* de Bedřich Smetana, *Simfonia a VII-a* de Dmitri Şostakovici şi *War Requiem* de Benjamin Britten. Nu cred să existe vreo lucrare definitorie din timpul vieţii mele care să aibă o aceeaşi forţă. Cu toate acestea, mulţi dintre tinerii compozitori ai zilelor noastre reflectă, în opera lor, fenomenul globalizării şi alăturarea diferitelor popoare şi culturi. Sînt des întîlnite situaţiile în care într-o piesă se îmbină clasicul cu muzica electronică sau cu elemente de *world music*. Această evoluţie este relativ recentă, deşi, bineînţeles, au existat pionieri precum Edgar Varèse.

3) Cred că încercăm să micşorăm această diferenţă pe cît posibil. A interpreta ca solist, împreună cu o orchestră, este la fel cu a cînta muzică de cameră, dar la o scară mult mai mare. Tot trebuie să îl asculţi pe cel de lîngă tine şi să încercaţi să vă sincronizaţi respiraţiile. Probabil că sînt puţine momentele în care un artist poate cînta la fel de discret ca într-un cvartet, dar găseşti alte moduri prin care să compensezi acest lucru.

Bernhard Naoki HEDENBORG
violoncelist

1) În general, cea din urmă reprezintă cu siguranţă o motivaţie artistică. Dar eu cred încă în iluzia energiei nelimitate oferite de dragoste.

2) Strauss – valsurile. Situaţia este serioasă, dar nu disperată.

3) Cred că muzica de cameră reprezintă o comunitate perfectă pentru un mic grup de oameni. Fiecare dintre aceştia are propria posibilitate de dezvoltare şi, totuşi, fiecare se află într-o comunicare activă cu celălalt. O orchestră simfonică este un exemplu minunat de împărtăşire şi exprimare a unor cunoştinţe şi tradiţii de către un grup mai mare de muzicieni. Ambele moduri de a face muzică oferă posibilităţi nesfîrşite.

anchetă realizată de Patricia MIHAIL

Festivalului Internaţional de Muzică de Cameră SoNoRo – „Love Unlimited“, ediţia a VII-a, se desfăşoară, anul acesta, între 9 şi 25 noiembrie, în Bucureşti, Iaşi, Timişoara şi Cluj-Napoca.

Mai multe detalii pe www.sonoro.ro şi pe www.ensembleraro.com.

PUBLICITATE

SAMBATA, 17 NOIEMBRIE, 22:00

COLIBRI
DE GARRET JON GROENVELD
O PRODUCTIE DOCTOR'S STUDIO
DANIEL POPA
LAURENTIU BANESCU
SCENOGRAFIA SUMMER WOOD
COREGRAFIA SILVIA CALIN
REGIA FLORIN PIERSIC JR

JOI, 22 NOIEMBRIE, 19:00

MONSTERS!
regia
Godot

REZERVĂRI
TEL: 021 31 61 682
MOBIL: 0736 414 244

STR. BLĂNARI NR.14
godotcafeteatru.ro
contact@godotcafeteatru.ro

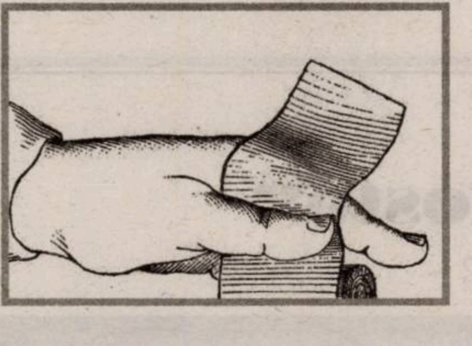

Iulian COMANESCU

oameni şi **etichete**

Voichiţa. Alina. Dealu Nou

Cristian Mungiu a fost acuzat că propagă o imagine negativă a României în lume, cu al său *După dealuri*. Polemica pe această temă a fost de un părerism generalizat: toată lumea şi-a dat cu presupusul cu privire la ce ar putea sau nu ar putea face filmul lui Mungiu din acest punct de vedere, dar nimeni nu a fost curios să afle ce a făcut efectiv.

Totuşi, cronicile s-au scris, iar Google e suficient ca să ajungi la ele. Putem presupune că impactul nemijlocit al filmului la spectator e mai redus cantitativ decît cel pe care îl produce reflectarea acestuia în presă, fiindcă lucrurile care s-au spus pe diferite canale media ajung la un public extins. În SUA şi Marea Britanie, filmul a generat o serie întreagă de ştiri, de la cele despre premiile cîştigate la Cannes, la predicţii pentru Oscar. E drept, nici presa din străinătate nu e sută la sută riguroasă, fiindcă, de exemplu, Chicagoist.com consideră *După dealuri* „urmarea la *4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile*". *LA Weekly* crede însă că filmul e „un concurent puternic la Oscarul pentru film străin", ceea ce nu poate avea decît o încărcătură pozitivă în privinţa aşa-numitei imagini a României, la fel cum au avut-o şi celelalte premii ale lui Mungiu, precum şi succesele sportivilor noştri. Însă judecăţile de valoare şi posibilele generalizări referitoare la România merită căutate mai degrabă în cronici decît în ştiri. Iar acolo le găsim, într-adevăr, în vreo două locuri. Peter Bradshaw de la *The Guardian* remarcă faptul că filmul porneşte de la o poveste reală, cea de la Tanacu, pe care o consideră „o oroare iraţională în inima Europei secolului XXI". Criticul de la celebrul cotidian britanic de stînga conchide că *După dealuri* este „o demonstraţie teribilă despre modul cum sărăcia creează un spaţiu pe care îl umple teama iraţională".

Mungiu e, într-adevăr, agnostic, dar nu blasfemator.

Bradshaw nu este singurul care trage astfel de concluzii. Despre filmul de anul acesta al lui Mungiu, dar şi despre *432*, Dave Calhoun de la *Time Out* spune că „sugerează o mîhnire şi o boală ascunsă în inima societăţii româneşti". Karina Longworth *(LA Weekly)* se declară însă nedumerită: „Există cu siguranţă o alegorie mai cuprinzătoare despre ţara lui (Mungiu – *n.r.)* în film, dar la prima vizionare nu am înţeles-o". Asta e însă tot.

Numai atît? Ei bine, da, în cele vreo 20-30 de materiale pe care le-am parcurs, probabil grosul a ceea ce au scris publicaţiile importante. Iar cele două judecăţi de mai sus arată altfel în context. Bradshaw de la *The Guardian* nu consideră filmul unul despre România, de fapt: „În ciuda ororii exotice a subiectului, *După dealuri* transmite un mesaj supărător despre modul cum ne construim cu toţii identitatea şi sensul sinelui, pentru a justifica alegeri de viaţă în situaţii în care s-ar putea să nu fi avut de ales". Stephen Dalton de la *The Hollywood Reporter* vede lucrurile asemănător, cînd spune că filmul e „o inovaţie în materie de subiecte, care actualizează o dramă umană atemporală într-un peisaj contemporan".

Lista de aprecieri de acest tip e mai lungă decît cele două-trei generalizări amintite. Probabil, prea puţini occidentali îşi închipuie că *După dealuri* e prima pe dreapta, după ce aterizezi la Otopeni. Şi, în orice caz, aspiraţia către echilibru şi realismul implicit, neconcluziv, al lui Mungiu au provocat critica – şi publicul – mai degrabă la reflecţie decît la judecăţi tranşante. Donald Clarke de la *The Irish Times* nu a trebuit să citească numeroasele interviuri ale autorului ca să înţeleagă estetica acestuia: „Acest regizor singular refuză judecăţile sau analiza omniscientă".

Cu alte cuvinte, trebuie să fii cu musca pe căciulă, ca Vasile Pîrcălabu, protopopul din Vaslui, ca să găseşti în film un mesaj tranşant antiromânesc şi antiortodox. Mungiu e, într-adevăr, agnostic, dar nu blasfemator.

Poate însă un film ca *După dealuri* să facă ceva rău – sau bun – pentru o ţară? Aici e cazul să ne gîndim puţin la Woody Allen, care obţine finanţări ca să filmeze în capitale europene. Regizorul emblematic al Manhattan-ului şi-a localizat ultimele filme la Barcelona, la Paris şi Roma, iar atmosfera senzuală şi colorată a acestor producţii e un beneficiu de brand implicit pentru locurile respective. Shimon Peres, legendarul preşedinte al Israelului, s-a implicat chiar într-o campanie de strîngere de fonduri pentru finanţarea unui film al lui Allen, a cărui acţiune să se petreacă în Israel.

Cum ar fi fost însă ca filmul să se numească *Voichiţa. Alina. Dealu Nou*, ca *Vicky Cristina Barcelona?* Din titlu e de reţinut mai degrabă „după", *beyond* în engleză, care sugerează un „dincolo" foarte rar văzut. Din punctul de vedere al Voichiţei şi al Alinei, e o rupere cu trecutul neprecizat, casa de copii şi abuzurile sugerate. Din punctul nostru de vedere, e un teritoriu metafizic, aflat deocamdată la o distanţă sigură. Dar numai deocamdată.

Cu tot realismul, Mungiu nu vorbeşte despre un spaţiu tangibil, geografic, asupra căruia ai putea trage concluzii terestre. Iar spaţiile geografice nu se încarcă de sensuri, numai dacă le arăţi. Ci – dacă cumva posedă elite ce pot reflecta, în mod valid, asupra propriilor traume naţionale – se distanţează chiar prin actul reflecţiei de respectivele traume. Şi, deci, de imaginea întunecată. *După dealuri* nu e un film despre exorcism, cum bine s-a observat. Ci chiar un exorcism.

***Iulian Comanescu** este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

■ ■ ■

---

trecerea prin reviste

● SUPLIMENTUL DE CULTURĂ (Nr. 372, 27 octombrie)

La rubrica „Idei pe contrasens", George Onofrei propune o evaluare a festivalurilor de literatură. „Nimeni nu e primar destul dacă nu e oleacă şi poet" – conchide autorul.

„De ceva ani, pe ruta Iaşi-Chişinău se organizează Festivalul Internaţional (!) de Poezie «Grigore Vieru». El este asumat de Muzeul Literaturii Române din Iaşi, finanţat de Consiliul Judeţean (în subordinea căruia se află MLR) şi de Primăria Iaşi. Festival de poezie e cam mult spus (cel puţin în accepţiunea mea), e mai curînd o comemorare anuală a poetului de peste Prut.

Tot MLR Iaşi organiza?) un alt eveniment care, nu e nici o figură de stil, se desfăşura cu coliva pe masă: Concursul de Poezie «Ronald Gasparic». Era un efort al părinţilor acestuia de a păstra vie memoria fiului lor, poet, ucis la 21 de ani. Destul de greu de «judecat» un astfel de eveniment, ca şi în cazul celui dedicat lui Grigore Vieru. E despre literatură chiar, e despre «fibra natională», e despre cîştigul de «imagine» pe seama unui autor trecut de curînd în neființă?

Cît despre tenta «internaţională» pe care organizatorii doresc să o imprime doar prin cooptarea invitaţilor din Chişinău sau Cernăuţi, şi aici ar merita o minimă revizuire: un festival de «proximitate» identitară şi geografică nu e totuna cu o deschidere reală spre literaturile altor culturi. Tot în «matcă» ta învîrţi.

Subiectul e delicat, însă kitsch-ul pur în care se scaldă Festivalul «Grigore Vieru» nu are cum să nu-ţi sară în ochi. N-aş vrea să par lipsit de suflet, deşi sigur mulţi mă vor acuza de asta după lectura acestui text. În contextul în care vorbim de săptămîni bune despre «restauraţia» pe care domnul Marga vrea să o producă la ICR prin armele atît de dragi ale Uniunii Scriitorilor, reprezentată bine la vîrful instituţiei de domnul Gârbea, ne putem întreba, pe drept cuvînt, dacă nu cumva astfel de parastase vor deveni etalonul, iar nu Festivalul Internaţional de Literatură Bucureşti, ai cărui invitaţi internaţionali, printre alţii, vor fi anul acesta Jonathan Coe şi Will Self." (**M. M.**)

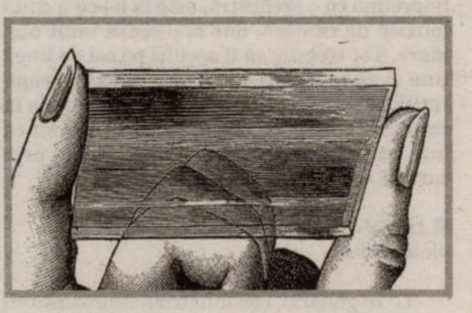

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe **sticlă**

Cei care ne îmbolnăvesc societatea

Te uiţi la ei, la realizatorii emisiunilor tabloide, îi vezi cum se bălăcesc cu dezinvoltură în tot felul de lături şi te întrebi: „oare cum or fi oamenii aceştia?". Sînt în viaţa lor de zi cu zi la fel de decăzuţi cum sînt pe micul ecran?

Am cunoscut destui jurnalişti de ziare tabloide şi am fost surprins să constat că, în cele mai multe cazuri, exista o diferenţă foarte mare între produsul muncii lor şi ei înşişi. Dacă ceea ce făceau era o presă rudimentară, ridicolă chiar, în care sexualitatea şi diformul dictau valoarea, ei păreau nişte oameni normali, unii chiar inteligenţi şi de bun-simţ. L-am cunoscut, printre alţii, pe Dan Capatos, cu care am lucrat o vreme la o revistă de *lifestyle*. Dan Capatos, care are astăzi una dintre cele mai imunde producţii de pe micile noastre ecrane, era un băiat inteligent, cu simţul umorului şi cu cei şapte ani de-acasă. Acum îl vezi promovînd şi simţindu-se bine alături de toate scursurile societăţii. Tot aşa şi cu Simona Gherghe. Pe vremea cînd prezenta ştiri, era o persoană decentă. Acum, ca tartor în emisiunea *Acces direct,* o vezi cum îi sclipesc ochii numai cînd se ivesc vreun scandal, vreo mizerie, ceva...

Dacă sînt nişte oameni normali, cum pot totuşi să facă asta? Desigur, se gîndesc că e o meserie ca toate celelalte şi că banii mulţi pe care-i cîştigă „nu au miros". La fel, probabil, se consolează şi cei din industria pornografică.

Dacă ar fi după tine, nu te-ai băga în aşa ceva, dar îţi zici că trebuie să mănînci şi tu o pîine. Şi, desigur, că trebuie să facă cineva şi asta. De fapt, o pîine poţi s-o mănînci şi făcînd lucruri onorabile, dar tu te-ai dedulcit la cozonac şi la cîştiguri mari. Prin urmare, îţi găseşti circumstanţe atenuante şi te autosugestionezi că nu e aşa de grav ceea ce faci. Că doar nu dai nimănui în cap! Şi, apoi, asta cere publicul, trebuie să-i dea cineva şi aşa ceva!

300.000-500.000
de români

E adevărat, o parte din public de asta e interesat. E publicul mahalalei, care-şi oblojeşte frustrările prin bîrfă şi prin aluzii sexuale. Sînt oamenii care au fost cîndva strămutaţi de la sat, nu mai au nici un Dumnezeu, au uitat de mult „ce se cuvine" şi s-au stabilit la periferia oraşului. Sau orăşeni aflaţi oricum la periferia societăţii.

Din fericire, nu sînt aşa de mulţi, raportaţi la întreaga populaţie a României. În luna octombrie, emisiunea *Acces direct* a avut 555.000 de telespectatori în medie pe minut, din mediul urban, *Happy Hour* de la PRO TV a avut 531.000 de telespectatori pe minut, iar *Un show păcătos,* 308.000. Sînt puţini, şi totuşi mulţi. Pentru aceşti 300.000-500.000 de români, principalele noastre televiziuni viciază spaţiul public audiovizual pe tronsonul orar 17,00-19,00 şi apoi, de la ora 23. Ai putea spune că lucrurile funcţionează după principiul sacul şi peticul. Cîteva sute de mii de români sînt interesaţi de lături, iar cei din televiziuni îi alimentează. De ce ne-ar deranja că oamenii sînt serviţi cu ceea ce-şi doresc? Şi, în fond, dacă nu-ţi place, poţi oricînd să schimbi canalul sau să închizi televizorul! (Acesta e veşnicul îndemn ipocrit al realizatorilor de emisiuni, prin care ei se consideră puşi la adăpost de orice critică şi liberi să difuzeze orice mizerie.)

Problema e că oamenii sînt serviţi cu ceea ce-şi doresc nu într-un separeu, ci în văzul întregii lumi. Stripteusele nu oferă „show-uri private" pentru bărbaţii cu probleme, ci îşi ridică fustele în cap în piaţa publică. Televiziunile chiar asta sînt – piaţa publică, la care au acces toţi. În plus, ele oferă un piedestal. Acesta dă în primul rînd vizibilitate, dar transformă lucrul urcat acolo şi în statuie, în model. Astfel, mahalaua este încurajată şi legitimată. Oricîte justificări şi circumstanţe atenuante ţi-ai găsi, nu e puţin lucru să infestezi astfel societatea.

■ ■ ■

Porți deschise la Biblioteca Academiei Române

Am asistat, aproximativ de curînd (pe 6 octombrie), la un eveniment care, recunosc, m-a impresionat: Noaptea porților deschise la Biblioteca Academiei Române. Evenimentul a fost organizat pentru că Biblioteca împlinea 145 de ani de la înființare (1867). Seara respectivă a fost o revelație: percepția mea de pînă atunci despre bibliotecă era cea a unui loc închis, privilegiat, în care se pătrunde cu eforturi.

La Noaptea porților deschise am descoperit complet altceva: o emulație reală care îi cuprinsese pe vizitatorii de toate vîrstele, inclusiv copii (se pare că au fost prezenți vreo 2000 de vizitatori), care chiar au fost interesați (din aceleași motive ca și mine, principalul fiind lipsa de pînă atunci a accesului) să vadă totul. S-au organizat tururi ghidate din care îți puteai da seama că respectivul stabiliment e mult mai mult decît o bibliotecă, e un adevărat muzeu: nu doar cu publicații vechi sau manuscrise, ci și cu partituri, gravuri, cărți, monede. Pe lîngă tururi, aveau loc, în paralel, și conferințe și dezbateri („Cartea prin vremi“ și „Cărțile arestate, autorii încarcerați“ sînt două exemple, la care au participat, printre alții, Andrei Oișteanu, Dan C. Mihăilescu, Ioan Stanomir), un tîrg de IT și spectacole de muzică și teatru.

Partiturile lui Mozart,
cartea de vizită a lui Abraham Lincoln.

Evenimentul mi-a schimbat percepția asupra Bibliotecii Academiei. Se pare, de altfel, că personalul își dorește acest lucru: își propune, printre altele, o mai bună comunicare și o relație mai deschisă cu publicul. Despre acestea și nu numai i-am întrebat pe dl **Florin Filip**, director general și pe dna **Carmen Dobre**, PR și project manager.

Digitizare și democratizarea accesului

interviu cu Florin FILIP

Cum ați descrie Biblioteca Academiei Române?

Cea mai bogată bibliotecă din S-E Europei, între 13-14 milioane de unități de evidență bibliotecară, cea mai veche poate. O bibliotecă foarte bogată din punctul de vedere al colecțiilor, cu cea mai mare parte din oameni foarte devotați meseriei lor și locului lor de muncă, dar în număr total insuficient. Biblioteca are 185 de angajați, comparativ cu Biblioteca Națională a Ungariei, care are 500, la un volum al colecțiilor cu 40% mai mic decît al nostru.

Din comorile bibliotecii aș menționa: Pergamonul lui Ioan Sinaitul, un pergamon grecesc de la sfîrșitul secolului XI, partiturile lui Mozart și ale lui Rossini, monedele de aur din secolele V, VI BC și, bineînțeles, arhivele marilor oameni din România: de cultură, politici, ingineri – de pildă, cea a lui Traian Vuia.

Cum au ajuns toate acestea în posesia bibliotecii?

Nu știu cum au ajuns partiturile lui Mozart aici, nici scrisoarea lui Napoleon al III-lea, nici cartea de vizită a lui Abraham Lincoln. Bănuiesc, și cred că nu greșesc, că majoritatea pieselor au venit prin donații și schimb internațional.

Biblioteca cuprinde și o parte de muzeu?

Ea a fost construită după modelul Bibliotecii Naționale Franceze, care cuprinde nu numai cărți, ci și ziare, monede, pietre prețioase, partituri. Are un caracter enciclopedic și de patrimoniu. A existat tradiția ca valorile culturale să fie expuse pentru marele public – din cînd în cînd. Anul trecut am făcut aproximativ 18 expoziții. Se fac în general 15-20 de expoziții anual. Nu avem expoziții permanente, în primul rînd pentru că nu avem spațiu. Poate vom face în viitor. Doar la Noaptea porților deschise am avut o expoziție enciclopedică, astfel că publicul a putut să-și facă o imagine completă.

În ce măsură este Biblioteca Academiei o instituție tradițională?

BAR are cîteva funcții: să selecteze, să achiziționeze, să conserve. Acum încercăm niște extinderi ale acestor funcții. Conservarea implică extinderea și pe suport electronic, dar și comunicarea cu publicul. Sînt aspectele care mă interesează cel mai mult (fiind și informatician de meserie). În '93-'94 am început să expunem pe site-ul bibliotecii lucrurile cele mai interesante pe care le deținem: manuscrisele Eminescu, scrisoarea lui Napoleon. Am urmărit producerea unor copii accesibile, combinate cu democratizarea accesului. La ora actuală, orice român din Alaska, să zicem, are acces la ele.

Digitizarea nu e un proces simplu, nu e numai scanare, ci și operațiune post-scanare – au fost profesori de la Academia de Arte care au stabilit culorile. Tot ce intrat în bibliotecă după '95 e cuprins în fișierul electronic. Pe lîngă acestea, mai sînt opere *in extenso* digitizate și expuse. Cea mai remarcabilă colecție, pe lîngă manuscrisele Eminescu, e cea intitulată „Personalități care au schimbat lumea“. Oricine poate vedea aici cartea lui Galileo Galilei, *Divina comedie* a lui Dante Aligheri, în traducerea lui Coșbuc, de pildă.

IMAGINILE SĂPTĂMÂNII
ACTUALITĂȚI DIN ȚARĂ
CONFERINȚA D-LUI COMANDOR ANDREI POPOVICI
KOLYNOS

© I. Popovici

Ce ați încercat să schimbați în ultimul timp?

Urmărim democratizarea accesului la biblioteca noastră și interacționarea cu alte biblioteci. European Library ne-a pus în contact cu 100 de biblioteci din 34 de țări – de altfel au ținut și conferința lor în sediul nostru, acum o lună.

Participăm, de doi-trei ani, pe bază de proiecte, la activități internaționale: 18 oameni de aici au plecat în Spania și au văzut cum funcționează bibliotecile și cum lucrează bibliotecarii acolo. Urmărim creșterea unei culturi de organizație, în care fiecare să știe ce face celălalt, să lucreze în proiecte comune; precum și inserarea noastră și mai puternică în activitatea bibliotecilor europene.

Permis
la Academie

Meseria de bibliotecar evoluează sub impactul noilor tehnologii. Dar există și aspecte care reprezintă o amenințare. Riscul este ca oamenii să se mulțumească cu un surogat: publicul nostru a scăzut de la 70.000 la 20.000. Lumea citește mult online, dar accesul la bibliotecă nu înseamnă numai citirea, ci și contactul cu cel de la biroul de lîngă tine.

Cum să ne ducem către public

interviu cu Carmen DOBRE

În ce măsură e PR-ul important pentru o bibliotecă?

În general, la noi, pe piața culturală nu prea se face marketing, nu se face PR. Biblioteca Academiei are un mare avantaj: e posesoarea unui patrimoniu imens. La nivel comunicațional și de comportament public acesta poate fi și un dezavantaj. Instituțiile care au monopol în privința patrimoniului (biblioteca noastră deține 80% din patrimoniul național de carte – bibliotecile marilor cărturari români, de la Eminescu, Maiorescu la Cioran) sînt în această situație.

Construită pe vremea cînd nu aveam instituții naționale, prin donații de elită, și dobîndind acest patrimoniu imens, în cadrul bibliotecii s-a creat un anumit tip de comportament: elitist, restrictiv și discreționar. Comportamentul pasiv vine și din faptul că, în perioada comunistă, cartea era obiect prohibit – și cea de librărie, și cea de bibliotecă. Și atunci publicul venea către noi, nu ne duceam noi către el. După '89 apare concurența, de toate felurile: a *entertainment*-ului, a politicului, a presei, a Europei. Și cartea nu mai e un lucru prohibit.

Instituțiile însă au rămas inerte, nu au știut cum să se ducă către public. O instituție mare se mișcă greu. Publicul încă nu ne cunoaște. Este cazul să facem public ceea ce avem: talanții sînt imenși, dar lumea nu știe. Sper să ieșim ușor-ușor din tipul acesta de comportament și să nu mai îngropăm talanții.

Cum vă propuneți să vă deschideți către public?

Faptul că am organizat Noaptea porților deschise a avut un rol. Vrem să asociem ideea de carte cu ideea de bucurie. Biblioteca nu mai e de mult un spațiu prăfuit, pentru șoarecii de bibliotecă, unde te plictisești, stai cu pixu-n mînă. Sînt mijloace moderne de studiu, de comunicare.

Media de vîrstă a cititorilor noștri e în jur de 50 de ani. În ultimii ani s-a dat liber și cititorilor mai tineri, studenți și masteranzi. Pînă acum permisul nu se putea elibera decît cu semnătura directorului general. Din 2005 nu mai e așa. Una dintre marile atracții de la Noaptea porților deschise a fost un *flyer* pe baza căruia cititorii și-au putut obține un abonament gratuit, pînă la sfîrșitul anului. A fost o atracție nu neapărat pentru gratuitate, ci pentru că oamenii s-au bucurat că li s-a dat voie să-și facă permis la Academie.

Din noiembrie vrem să lansăm o serie de conferințe cu personalități din cultura română, de toate vîrstele, pe temele libertății, responsabilității civice, dar și de filozofie, fizică cuantică. Vrem să invităm oameni „vii“, liberi, știutori de carte, necrispați, cu priză la public și cu capacitatea de a crea relație prin ce spun și prin felul în care spun.

Florin Filip *este directorul general al Bibliotecii Academiei Române.* ***Carmen Dobre*** *e responsabilă cu Biroul de Comunicare Media, Evenimente și Editorial al Bibliotecii Academiei Române.*

---

a consemnat Iaromira POPOVICI

ACADEMIA ROMANA

© I. Popovici

Cu ochii-n 3,14

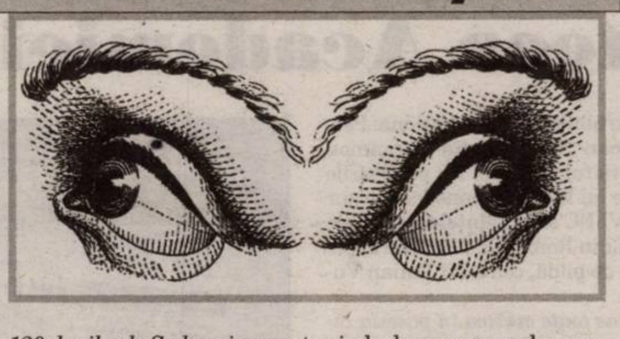

CÎT E EA DE AGASANT-OBOSITOARE ŞI AMARĂ, LUMEA DE AZI A CÎŞTIGAT UN NUME DRĂGĂLAŞ

■ Comunitatea bicicliştilor din Bucureşti a manifestat pentru a-şi dobîndi drepturile. Eu sînt pentru. Dar rog frumos comunitatea să-i excludă pe următorii: cei care merg cu bicicleta fără far, noaptea, pe contrasens (de mai multe ori m-am trezit cu cîte unul în faţa maşinii), cei care taie pe bicicletă, în diagonală, ditamai pieţele (am văzut dintr-ăştia pînă şi în Piaţa Victoriei, cît e ea de mare şi de circulată), cei care traversează pe bicicletă, *în goană*, pe la trecerile de pietoni (care sînt pentru pietoni, nu pentru biciclişti călare, da?). Dacă aceste modeste cerinţe sînt îndeplinite, data viitoare ies şi eu la manifestaţie cu bicicleta. Pînă atunci, merg cu ea doar la ţară, că sînt încă tînăr şi n-am chef să, Doamne fereşte, prin Bucureşti… (**M. V.**)

■ Oficiile poştale sînt – o ştim cu toţii prea bine – locuri agasant-obositoare, păzite de funcţionari scîrbiţi de viaţă şi/sau arţăgoşi, de cele mai multe ori, care aruncă din timp în timp cîte o privire albă amărîţilor aliniaţi în cozi interminabile la ghişee. Pe scurt, locuri în care, de fapt, nu se întîmplă mai nimic (dacă nu punem la socoteală cîte-o discuţie în contradictoriu, stîrnită din te miri ce). Nu a fost cazul unui oficiu poştal din cartierul bucureştean Drumul Taberei, care, acum mai bine de o săptămînă, a devenit scena unei „tentative de luare de ostatici“, după cum au scris ziarele. Un bărbat în vîrstă de 34 de ani, cu un topor la purtător, i-a ameninţat pe cei aflaţi înăuntru, interzicîndu-le să plece. Care erau însă „revendicările“ tînărului? „Alipirea României cu Moldova“ şi „taxe ca în Italia“. Bine-bine, da' cu Poşta ce-aţi avut? (**P. M.**)

■ Deputatul PNL Eugen Nicolăescu la RFI: „Fac o glumă amară, mi-aţi stricat dimineaţa aducîndu-mi aminte că mai există domnul Gittenstein în România“. O dimineaţă stricată e nimic faţă de stricăciunile produse de dl Nicolăescu în spaţiul public de cîte ori deschide gura. Ca să nu mai vorbim de stricăciunile pe termen lung produse pe cînd era ministrul Sănătăţii: ele amărăsc în continuare zilele tuturor oamenilor care au de luat medicamente. (**M. V.**)

■ Nu renunţ la „3,14“-urile cu Andrei Marga. De data asta, o frază dintr-un interviu acordat Mediafax: „Lumea de azi, este, totuşi, o lume ştiinţifico-tehnică“. Aş fi spus mai degrabă ştiinţifico-fantastică. (**L. V.**)

■ Coreea de Sud a autorizat din nou vînzarea romanului erotic *120 de zile ale Sodomei* al Marchizului de Sade, după ce editura Dongsuh Press a cîştigat în faţa Comisiei etice a publicaţiilor coreene. De curînd tradusă în coreeană, vînzarea acestei cărţi fusese interzisă în septembrie din cauza obscenităţii sale extreme. Considerată a fi o carte nocivă, *120 de zile ale Sodomei* se poate vinde doar persoanelor care au împlinit 19 ani şi dacă este împachetată într-o folie de plastic. Dintre cele două „Corei“, parcă cea de Sud era cea liberă. (**A. M. S.**)

© Ş. Georgescu
Foarfeca pentru Oua de Prepelita
0721.444.266
http://prepelita-bio.blogspot.ro/
foarfeca.oua.prepelite@gmail.com

■ N-am înţeles niciodată acest ciudat obicei al meteorologilor de a da nume uraganelor. De parcă un nume drăgălaş ar face grozăvia mai puţin grozavă… (**M. M.**)

CUM AR VENI, NU MAI EXISTĂ BUTONUL CARE OPREŞTE CĂRUŢA SĂ MEARGĂ PE APĂ, AVÎND ALĂTURI POZA UNUI PORC DE INTERIOR

■ Marţi seară, după ce l-am convins să meargă la *După dealuri* pe taximetristul care mă aducea de la Băneasa înapoi în oraş, i-am lăsat, din greşeală, cu 15 lei mai mult decît făcea cursa. Cum ar veni, i-am făcut cadou biletul la film. Popcorn să-şi cumpere singur. (**L. V.**)

■ În minunatul *Jurnal de lectură* al lui Alberto Manguel, în fraza „Argentina acum nu mai există şi nenorociţii care au distrus-o trăiesc“, înlocuiesc, din grabă, Argentina cu România şi concluzia mi se pare absolut firească. Culmea e că trăiesc (aproape) toţi şi de-o parte şi de cealaltă. (**S. S.**)

■ Într-o listă a celor mai enervante tehnologii, alcătuită de jurnaliştii şi abonaţii celebrei reviste *Wired*, apar aşa: telefoanele mobile care-ţi recunosc vocea, alarmele auto, iPad-ul care filmează, faxurile, uscătoarele de mîini din toaletele publice, POS-urile, codurile QR, butonul care opreşte alarma ceasului deşteptător, *subwoofer*-ele, *captcha*-rele, bliţul, telecomanda de la Apple TV, aragazurile electrice, Adobe Flash, setul de Bluetooth, suflătorul electric de frunze şi, fireşte, Facebook-ul. Ce tehnologie vă enervează cel mai mult? (**M. C.**)

■ Iată o scurtă şi ironică prezentare a României turistice în Ghidul verde Michelin: „Puteţi vizita România provincială, cu castelele şi mănăstirile sale, costumele tradiţionale, căpiţe de fîn, dar şi drumurile cu hîrtoape (cele pentru care faimosul Logan a fost construit)“. Parţial de acord, cu o singură precizare: Logan-ul a mers bine la export şi a fost considerată o maşină bună pentru fermierul francez (am văzut cîţiva „ţărani“ chiar şi la Paris), în vreme ce pe drumurile noastre pline de gropi se circulă ori cu căruţa ori cu Touareg-ul. (**A. P.**)

■ În seara în care Felix Baumgartner urma să sară din stratosferă şi urmăream cu sufletul la gură transmisia de pe Digi Sport, m-a sunat tata: „Dă pe Discovery, e unul care se pregăteşte să meargă pe apă!“. Pentru o clipă am fost copleşit de miracolele transmise live. Acesta să fie, oare, viitorul televiziunii?! (**M. C.**)

■ La rubrica „Anunţuri diverse“ din *România liberă*, unul zice că e autorul cărţii *Condamnatul Serviciilor Secrete* şi că invită „în calitate de autor, toţi cititorii interesaţi să citească acestă carte pe blogul meu“. Dedesubt, un altul vinde „leagăn bebe“. Un al treilea îşi recomandă blogul „ortodox misionar pentru românii din ţară şi diaspora“. Al patrulea vinde „maşină lipit saci plastic“, după care urmează o cerere de „porc pentru Crăciun rasa de carne marele alb, prefer sacrificare, pîrlire, spălare şi tăiat în 2 carcase“, avînd alături şi poza unui porc. Trecem peste un bolnav cu nevoie de bani şi peste un inventator care caută oameni de afaceri să-i promoveze tehnologia şi ajungem la „o caut pe doamna Doina-inginer, a făcut practică în 1967 la Cîmpulung Muscel“. Din instantaneele astea ai zice că România e într-adevăr liberă, dar şi puţin scrîntită, iar uneori, de-a dreptul înduioşătoare. (**A. M.**)

■ În sfîrşit, avem şi noi un *roller coaster* de interior: la AFI Center. În timp ce-ţi faci cumpărăturile la Real-ul de acolo, ceva vîjîie ameninţător, dar şi promiţător pe deasupra capului tău. (**I. P.**)

SPRE DEOSEBIRE DE FORMA CORPULUI, ROMÂNIA LACTEE E ÎN SCĂDERE

■ Aflu, dintr-o reclamă, de existenţa unui sortiment de faianţă care se cheamă „faianţă Epica“. Spre deosebire de alte faianţe, o fi avînd multe de povestit. (**D. S.**)

■ Printre celebrităţile care au inventat diverse dispozitive, se numără actorii Steve McQueen (scaunul de maşină în forma corpului), Heddy Lamarr (sistemul de transmitere a frecvenţelor radio care ulterior a fost folosit pentru telefonia mobilă) şi Marlon Brando (acordorul pentru tobele de conga), scriitorul Kurt Vonnegut (pistonul care curăţă pipa), fizicianul Albert Einstein (bluza fără mîneci), cîntăreaţa Paula Abdul (stativul convex de microfon) şi chitaristul Neil Young (nişte doze pentru trenuleţele electrice). Oameni talentaţi! (**M. C.**)

■ Pe 23 octombrie a avut loc la Paris o conferinţă de presă gigantică, în care Depeche Mode au anunţat că pleacă în turneu (pe 15 mai cîntă la Bucureşti) şi că au un album nou aproape gata. Printre jurnaliştii care au pus întrebări, doi au fost din Ungaria, dar nici unul din România, motiv pentru care m-am întrebat, desigur, de ce noi nu? Ca să aflu mai pe seară că aveam totuşi pe cineva la faţa locului: Dan Finţescu de la Kiss FM, care l-a întrebat pe Andy Fletcher dacă „a intrat vreodată în contact cu artişti români“, dacă „a existat în plan un concert în România comunistă“, dacă „i-a atras ceva atenţia în legătură cu România“ şi „care a fost epoca de aur a muzicii“. Să trimiţi un astfel de jurnalist tocmai la Paris mi se pare pură risipă. (**L. V.**)

■ Nu mai pot dormi liniştit de cînd am aflat, din *Adevărul*, că „una dintre cele mai apropiate galaxii de Calea Lactee este prădătoare de stele“. Pînă şi pisica stă noaptea şi priveşte, îngrijorată, cerul. Pe după cortina groasă de nori, galaxia hoaţă ne fură stelele. Ce face Poliţia? (**M. M.**)

■ Dacă faci baie în bere şi hamei, slăbeşti; dacă nu dormi, slăbeşti. Dacă te masezi cu turmeric şi curry, slăbeşti. Cînd luna e în scădere, s-ar putea să pierzi din greutate. Pînă şi vizionarea unui film horror te ajută să arzi peste 200 de calorii. Oare n-ar fi mai simplu să te apuci de sport? (**S. G.**)

PUBLICITATE

HHC România
O casă şi o familie pentru fiecare copil

Bucuria fiecărui zâmbet, căldura fiecărei îmbrăţişări, sunetul fiecărui colind, toate trebuie împărtăşite cu cei dragi de Sărbători.

Cumpără o felicitare desenată de un copil aflat în protecţia statului şi ajută-i să se bucure şi ei de Sărbătorile de iarnă.

*Intră pe **www.felicităridininimă.ro** şi participă la campania Hope and Homes for Children România: o casă şi o familie pentru fiecare copil!*

Biblioteca „ASTRA“ – SIBIU –

Biblioteca ASTRA
Sibiu

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)
DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEȘU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE ■ Anul **IX** ■ nr. **457** ■ 15-21 noiembrie 2012 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

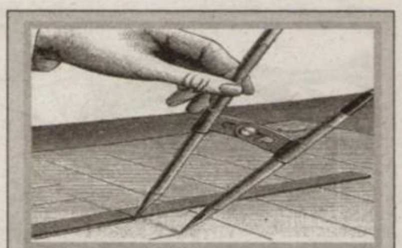

Andrei PIPPIDI

SOS București 6

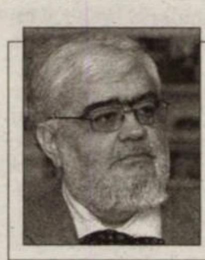

ANDREI PLEȘU

„Opriți-vă!“

pagina **3**

CODRIN LIVIU CUȚITARU

„Despre nebunia socială“

pagina **8**

Interviu cu regizorul
CRISTIAN MUNGIU

pagina **15**

Cei 7 ani de-acasă

„Copiii trebuie să fie indulgenți cu adulții.“

ANTOINE DE SAINT-EXUPÉRY

Redacția DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 București ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

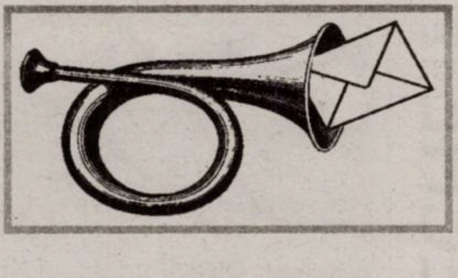

DILEMATICI DIN TOATE ȚĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
>
> *(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)*

Hârtie igienică
Floarea Pasiunii
10 role
3 straturi

album dilematic Daniel Goace

NR. 455

Dosarul „Ce-i învăţăm pe copii despre Dumnezeu“

Îndoctrinare abuzivă şi inutilă

Predarea învăţămîntului religios în şcoli a determinat discuţii aprige şi în perioada interbelică. Argumentele au fost identice, iar rezultatele ofensivei doctrinare demarate de clerul ortodox au consolidat doar ateismul. Îmi voi permite să relatez un incident care a avut loc în anul 1940, cînd semnatarul acestor rînduri, elev în clasa a IV-a la prestigiosul Liceu „C. Negruzzi“ din Iaşi, a comunicat familiei sale decizia de a-şi înceta studiile. Somat să explic o astfel de opţiune, am arătat că profesorii prezintă teme contradictorii, invers proporţionale cu cuceririle ştiinţei, fapt ce determină o alterare a echilibrului intelectual al elevilor. Astfel, în timp ce profesorii de geologie şi ştiinţe naturale prezintă evoluţia planetei în funcţie de concepţiile novatoare ale lui Darwin, bazate pe selecţie naturală şi evoluţionism, Părintele prof. Hodoroabă consideră că universul a fost făcut în şapte zile, iar noile concepţii ştiinţifice sînt total irelevante. Atunci cînd probleme legate de naşterea, moartea şi Învierea Lui Iisus Hristos pot provoca opinii contradictorii, am primit drept răspuns „crede şi nu cerceta“. Iar ca o completare a unei curiozităţi explicabile, am terminat ora de religie în genunchi, în spatele catedrei. Acest banal incident are caracteristici anecdotice, dar ilustrează ruptura totală dintre evoluţia intelectuală a tineretului şi pietrificarea unor concepţii scolastice retrograde şi anacronice.

Spre deosebire de tineretul actual, cei care studiau în secolul anterior găseau în citit echivalentul preocupărilor actuale ale unui tineret devenit sclavul unei informatizări cu efecte cert contradictorii. O explorare mai intensă a ştiinţelor exacte a provocat, cum era de aşteptat, un dezacord între acestea şi esenţa unui învăţămînt religios, ancorat în respectarea strictă a unui crez biblic, golit însă de conţinutul său moral şi filozofic. Atunci ca şi astăzi, este aproape de neînţeles cum ortodoxia, rezultat al unei confesionalizări excesive, se îndepărtează de valorile indiscutabile ale unei filozofii creştine care a constituit timp de secole o frînă în raport cu excesele comportamentale ale unei societăţi în mişcare. Au fost exemplificate aspecte din manualele folosite de învăţămîntul religios cu date şi imagini ridicole (rai *vs* iad; fapte bune, fapte rele; consecinţe zilnice etc.).

Laicitatea societăţii moderne poate coexista cu istoria religiilor şi cu aportul moral al creştinismului. Dar eforturile depuse de reprezentanţii cultului ortodox de a instituţionaliza religia constituie un abuz în raport cu libertatea de opţiune religioasă a părinţilor şi elevilor.

Fronda mea şcolară s-a atenuat, dar, în contrast cu miopia şi sectarismul slujitorilor ortodocşi, am avut şansa de a beneficia de înţelepciunea unui dascăl datorită căruia am căpătat un echilibru şi o nouă percepţie a fenomenului religios. Întrebat de acesta dacă cunosc împrejurările şi climatul în care şi-a terminat existenţa marele filozof Voltaire, mi-a relatat finalul acestuia, intervenit la Ferney la 30 mai 1778. Se pare că, în ultimele sale clipe, Voltaire a avut discuţii cu diverşi reprezentanţi ai cultului catolic, spre mirarea anturajului său. Poate pentru a justifica aceste contacte, marele filozof a rostit înainte de a muri o formulă, rămasă ulterior în memoria urmaşilor săi, prin cuvintele „Nu există ceas fără ceasornicar“.

În secolul următor, această sinteză a deismului a căpătat o reprezentare definitivă, legată de formularea existenţei certe a Marelui arhitect al universului, ecuaţie definitivă a celor care cred. Analizînd preocupările scolastice ale ortodoxiei în funcţie de realităţile cotidiene (ştiinţifice, istorice), se poate ajunge la concluzia că se urmăreşte o falsă îndoctrinare a tineretului, cu efecte contrare avînd în vedere caracterul lor anacronic.

Dan Emanoil DOBREANU

NR. 455

Articolul lui Matei Martin, „Cuvinte interzise“

Consiliul Central al Minorităţii Sinti şi Rome, cu sediul în Heidelberg, Germania, este o organizaţie ce reprezintă nu numai interesele minorităţii din Germania, ci şi din celelalte ţări europene. Instituţia monitorizează, printre altele, ştirile şi articolele de presă din mass-media europeană avînd ca tematică situaţia generală a minorităţii.

Consiliul Central doreşte să facă unele completări, respectiv unele observaţii critice referitoare la anumite informaţii prezentate în articolul lui Matei Martin „Cuvinte interzise“, apărut în *Dilema veche*, nr. 455, din 1 noiembrie 2012.

În primă instanţă, Consiliul Central salută intenţia autorului de a prezenta inaugurarea memorialului Holocaustului împotriva populaţiei Sinti şi Rome, mai precis dorinţa de a scoate în evidenţă anumite întrebări şi controverse ce au luat naştere în jurul finalizării memorialului.

Acestea nu au fost legate numai de inscripţia pe memorial a cuvîntului *Zigeuner* (rom. ţigan), ci şi de alte aspecte ce privesc în mod direct negocieri politice, propunerea concomitentă a ridicării memorialului Holocaustului împotriva evreilor din Europa şi, în consecinţă, de unele reacţii ce au decurs din acest fapt. Practic, recunoaşterea unei dimensiuni proprii a Holocaustului împotriva Minorităţii Sinti şi Rome a condus, de asemeni, la întîrzierea proiectului.

Cuvîntul *Zigeuner* are o conotaţie puternic negativă pentru memoria colectivă a minorităţii din Germania. Acesta a reprezentat, dincolo de sensurile şi uzanţele nedemne la adresa minorităţii, marca politicii de exterminare a regimului nazist, stînd la baza unei întregi propagande politice şi sociale cu scopul exterminării minorităţii. De aceea, pe 2 august se comemorează anual Holocaustul, respectiv aşa-zisa lichidare completă a ultimilor aproape 3000 de sinti şi romi din lagărul Auschwitz-Birkenau. Acţiunea interzicerii inscripţionării acestui cuvînt ţine de un argument istoric şi precedă orice argument lingvistic sau cultural. Opţiunea pentru cuvintele „sinti şi roma“ reprezintă respectul faţă de istorie şi memoria activă a minorităţii, în special a supravieţuitorilor Holocaustului.

Deci, polemica nu a fost nici aridă şi nici inutilă, iar grija, cu atît mai puţin, paroxistică – după cum se menţionează în mod exagerat şi eufemistic – de a nu discrimina! Aceasta a fost o reacţie foarte normală născută din spirit de respect faţă de un act istoric şi demnitate umană. Referitor la spaţiul societal german, dorim să informăm că *Zigeuner* nu desemnează oficial minoritatea Sinti şi Roma în Germania, incluzînd o subdiviziune, care nu este menţionată, după cum informează autorul. Cu atît mai puţin, utilizarea sa de către germani ar fi fondată pragmatic în baza emigrărilor romilor din spaţiul balcanic începînd cu anii ’90 în Germania.

Holocaustul nu are doar o dimensiune germană, ci şi una europeană, avînd în vedere că marea majoritate a romilor exterminaţi în lagărele naziste au provenit din alte ţări europene. De aceea, introducerea cuvîntului rom în DEX, şi în consecinţă, în societate, este morală şi legitimă. Legitimitatea se bazează în principal pe argumentul lingvistic. Cuvîntul „ţigan“ nu există în limba Rromanes, este un pur construct. *Rrom* este un cuvînt prezent în vocabularul limbii şi înseamnă „om“, şi nu un cuvînt de „import“ din limbajul instituţional european.

Considerăm că informaţiile prezentate cu precădere în al treilea şi al patrulea alineat al articolului dezinformează cititorul şi, mai mult decît atît, riscă să pună în penumbră importanţa unui act de stat şi totodată a unui simbol istoric şi politic pentru minoritatea sinti şi roma din Europa, care a avut, de altfel, un impact mediatic pozitiv major, nu numai în Europa, cît şi în lume. Mai mult decît atît, limbajul folosit în unele rînduri este neavenit şi neconform realităţii. Ultima propoziţie care conchide articolul exprimă intenţia iniţială de a devia atenţia cititorului către aspecte pur subiective, în acelaşi timp nefondate ştiinţific şi fără referinţă în realitatea imediată a subiectului abordat. Consiliul Central, căruia îi revine o mare parte a acestui merit printr-o muncă susţinută şi dificilă, îşi asumă, în calitate de instituţie iniţiatoare a memorialului, corectitudinea şi veridicitatea precizărilor făcute şi regretă că evenimentul inaugurării *per se* nu a constituit tema principală a unei ştiri obiective, aşa cum a fost cazul şi în presa altor ţări. Autorul s-a focusat pe anumite aspecte care potenţează discuţii publice care comportă deja un caracter sensibil la adresa minorităţii. De asemeni, din perspectiva „Erinnerungskultur“/„Cultures of remembrance“ (trad. Cultura Memorialelor?) ar fi fost de bun augur să se menţioneze măcar o singură frază cu referire la Holocaustul împotriva Romilor din România, respectiv la deportările acestora în lagărele din Transnistria de către regimul nazist al lui Antonescu. La acest eveniment a fost prezent şi un supravieţuitor al Holocaustului din România.

Marian LUCA
Angajat ştiinţific
Consiliul Central al Minorităţii
Sinti şi Rome
Heidelberg, Germania

Răspunsul lui Matei Martin

Stimate domnule Marian Luca,

Vă mulţumesc pentru comentariu. Rubrica „Mapamondul de buzunar“ pe care o ţin săptămînal în *Dilema veche* tratează teme culturale internaţionale. Am spus teme şi nu evenimente, căci eu nu fac relatări de la faţa locului (scriu, cel mai adesea, de la Bucureşti), ci urmăresc cum sînt tratate anumite subiecte de comentatori şi intelectuali. Nu mă interesează evenimentul în sine, ci punerea în perspectivă.

Am urmărit multă vreme dezbaterea din jurul monumentului deschis la Berlin şi recenta inaugurare mi s-a părut un bun prilej de a evoca atît probematica, extrem de sensibilă, a memoriei victimelor Holocaustului, cît şi dezbaterea actuală. Polemica din jurul cuvintelor nu am inventat-o eu, ea chiar a existat – în rîndul autorităţilor, printre intelectualii germani etc. Mi se pare un subiect interesant, care merită discutat. Încă o dată: nu pun în discuţie Holocaustul, nici suferinţa romilor de după, nici stigmatizarea, nici discriminarea – în această privinţă nu există nici o polemică! –, ci doar amintesc de o dezbatere care în Germania a dat rezultate. Cred că evocarea acestui exemplu şi a modelului german de tratare a trecutului *(Erinnerungskultur)* sînt utile în România, unde totul se face cumva pe fugă şi fără dezbateri de substanţă.

Toate cele bune,

Matei MARTIN

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Patricia MIHAIL ● Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA
Dan STANCIU ● Mircea VASILESCU (redactor-şef) ● Luiza VASILIU (editor conţinut web)

RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Iulian COMANESCU
Claudiu CONSTANTINESCU ● Codrin Liviu CUŢITARU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO
Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI ● Oana STOICA ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU ● Rodica ZAFIU

CAP LIMPEDE: Ruxandra MIHĂILĂ ● TEHNOREDACTARE: Adrian DAMIAN

ABONAMENTE ŞI INFORMAŢII: Zirkon Media ● tel.: 0730.190.899, număr cu tarif normal în orice reţea telefonică, orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@zirkonmedia.ro
PUBLICITATE: Ionela DANA ● tel.: 0730.190.808 ● e-mail: ionela.dana@redmd.ro
DIRECTOR PUBLICITATE: Costin VELICU ● e-mail: costin.velicu@redmd.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE
DIRECTOR EXECUTIV: Gabriela ENESCU
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Alin BENEA

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de Adevărul holding

Tiraj 11.400 ● Tipărit la Tipomedia Bucureşti

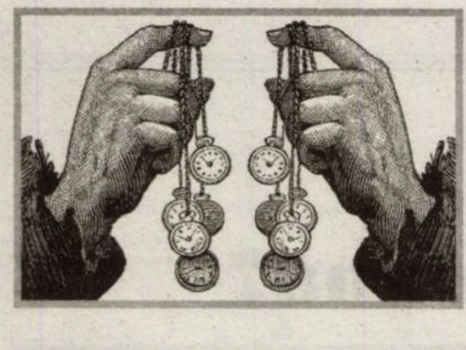

SITUAȚIUNEA

Andrei PLEȘU

nici **așa**,
nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Opriți-vă!

Am avut șansa de a asista pentru prima oară la o campanie electorală liberă, în 1976, la Bonn, cînd s-au înfruntat Helmut Schmidt și Helmut Kohl. Mă uitam seară de seară la televizor și descopeream, uimit, cum arată lupta politică într-o țară democratică. În arenă, de partea lui Kohl, era și un personaj foarte popular în epocă, Franz Joseph Strauss, șeful dreptei bavareze (CSU), plin de temperament, agresiv, rău de gură, prompt în replică, greu de domolit cînd pornea la atac. Confruntarea dintre cei doi candidați a fost dură, contondentă, dar niciodată, *absolut niciodată,* trivială, brutală, josnică. Strauss, la rîndul lui, era mai mult pitoresc decît crud: fanda ironic, ridica glasul în tirade torențiale, dar nu-și permitea să coboare nivelul dezbaterii sub limita sportivității și a bunei-cuviințe. A cîștigat Helmut Schmidt. Solicitat, după victorie, să dea o declarație, n-a spus decît atît: „Unii sînt de părere că aș fi meritat!“. De curînd, am putut urmări și cîteva episoade din cursa pentru președinția Statelor Unite. Mitt Romney și Barack Obama nu s-au cruțat unul pe altul în efortul lor de a cîștiga. Miza era enormă, dar asta nu i-a determinat pe nici unul dintre ei să recurgă la lovituri sub centură, la grosolănii de limbaj sau de comportament. Atmosfera a rămas, pînă la sfîrșit, cordială. Cei doi au asumat de la bun început, ca fiind subînțelese, regulile politeții, dacă nu chiar ale curtoaziei. Nimic isteric, nimic grobian.

Mă întreb dacă politicienii noștri și-au luat vreodată răgazul de a urmări astfel de spectacole. Și dacă da, mă întreb cum de nu le crapă obrazul de rușine, cînd văd cum arată lupta politică la alții. De multă vreme, asistăm la o degenerescență gravă a stilului electoral, a limbajului, a moravurilor politice, iar această degenerescență contaminează inevitabil întregul corp social. Majoritatea gazetelor multiplică voluptuos cangrena, populația e din ce în ce mai intoxicată de suspiciune și ură, televiziunile găzduiesc, zilnic, „show“-uri otrăvitoare, pendulînd între grotesc și sinistru. Se cultivă furia, insulta, calomnia, turnătoria reciprocă, epitetul gros, bășcălia de periferie, populismul obscen, vulgaritatea. Se recurge, fără jenă, la atacuri indemne legate de aspectul fizic al preopinentului, se fac analogii demente cu toate rebuturile umanității (te miri cine e comparat, una-două, cu Hitler, Gaddafi sau Ceaușescu). Foarte prizate sînt violarea vieții private, extinderea măcelului spre rude de toate gradele, răcnetul amenințător, deriziunea. Toate deprinderile și exigențele bunei educații sînt aruncate la gunoi: trebuie să acoperi glasul celorlalți interlocutori, să-ți manifești zgomotos lipsa de respect pentru adversar, să fii mereu gata de bătaie, sigur de sine, mîrlan. Scena publică e un soi de mlaștină urît mirositoare, în care se zvîrcolesc siluete dizgrațioase. Respirăm doze periculoase de *dușmănie*. Partizanatul de grotă, impolitețea mîndră de propria ei animalitate, verbiajul mahalagesc, obrăznicia de țoapă, subînțelesul pornografic, savoarea dejecției, ignoranța pompoasă sînt personaje cotidiene ale ambianței autohtone. Prost-crescuți, necultivați pînă la bădărănie, incapabili să vorbească normal românește, majoritatea politicienilor noștri sînt, la ora actuală, o sumă de agenți patogeni, cu efecte dramatice la nivel național. Sugrumarea adversarului e singurul lor program, țara e ultima lor grijă, dacă nu simplă materie primă pentru o dezmățată demagogie. Nu par să-și mai aducă aminte de purtarea nobilă sau măcar decentă, de imperativul ținutei, de demnitate și civilizație. Gazetarii, la rîndul lor, nu se lasă mai prejos.

Scena publică e un soi de mlaștină urît mirositoare,
în care se zvîrcolesc siluete dizgrațioase.

Nu pot decît să sper într-o ultimă tresărire de umanitate în sufletele lor adormite. Nu pot decît să le cer tuturor, indiferent din ce tabără fac parte, să pună capăt, pînă nu e prea tîrziu, carnavalului insalubru pe care îl ilustrează. Ar trebui să-și dea seama că au, printre altele, datoria de a nu strica echilibrul comunității (atîta cît mai e), de a nu destrăma conștiințe, de a nu sminti lumea, de a nu impune modelul unui tip uman strîmb, spasmodic, purulent, inarticulat, obsedat de reușita proprie, pe socoteala tuturor. Nu pot decît să le spun: *opriți-vă!* Altfel vom dispărea cu toții, sub iureșul devastator al iresponsabilității voastre. Veniți-vă în fire! Treziți-vă! Opriți-vă!

■ ■ ■

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Războiul lumilor noastre

Mai multe site-uri care difuzează filme și seriale au fost reclamate la Consiliul Național al Audiovizualului de către PRO TV, pe motiv că ar încălca drepturile de autor. Și pentru că site-urile care oferă „servicii video la cerere“ trebuie să trimită o notificare la CNA. CNA a făcut ceea ce putea face: a trimis o adresă la poliție.

În mass-media a apărut o oarecare dezbatere și s-au profilat niște mici tabere: unii au luat apărarea postului de televiziune și s-au pronunțat în favoarea respectării drepturilor de autor, alții au invocat libertatea Internetului. S-au exprimat și opinii avizate: deputatul Varujan Pambuccian a declarat că pentru încălcarea *copyright*-ului există legislație „în offline“ și se poate aplica și pentru mediul online. Bogdan Manolea, expert în legislația Internetului, observă că „CNA s-a legat la cap cu o problemă pe care nu o înțelege deplin“ și că „vajnicii apărători ai drepturilor de autor“ sînt ipocriți, dat fiind că „s-au dat la fund“ cînd a fost vorba de plagiatul premierului. Între timp, multe dintre cele 42 de site-uri reclamate au „dispărut“ (pe ele scrie că sînt „în mentenanță“), altele au reapărut după ce s-au mutat pe servere din alte țări etc. Și cu siguranță vor apărea altele noi. Aș adăuga o singură observație: dacă i se încalcă drepturile pentru difuzarea anumitor filme, PRO TV ar fi trebuit să cheme în instanță site-urile vinovate și să ceară daune, caz cu caz. A preferat o soluție mai comodă: să se adreseze unei instituții a statului (care oricum nu poate rezolva problema). Modelul mental Conu Leonida funcționează (și) în *business*-ul românesc: „treaba statului, domnule, pe el de ce-l avem?“.

Dar acest mic război are semnificații mai largi și nu-i privește doar pe cei care se uită la filme și seriale online. E de fapt un război între lumea „veche“ și lumea „nouă“, generat de evoluția tehnologică rapidă, și are legătură chiar cu funcționarea democrației. În timp ce în ziare și pe bloguri se „dezbătea“ reclamația la CNA, mii și mii de utilizatori ai site-urilor respective au continuat să caute și să privească filme și seriale pe Internet. S-a mai întîmplat în lume, au fost cazuri celebre, au existat și cîteva închideri „glorioase“ ale unor site-uri care permiteau (prin *sharing* sau în alt mod) accesul la muzică sau filme fără a plăti drepturi de autor. Dar fenomenul în sine continuă. Lumea nouă a Internetului a lăsat în urmă legislațiile naționale și acordurile internaționale, iar tentative precum ACTA au dovedit că – dincolo de cutare sau cutare articol ori prevedere – au, structural, o hibă: funcționează în logica „lumii vechi“, a suporturilor *materiale* folosite pentru a difuza textele, imaginile, muzica, filmele. Nu mai merge. Tehnologia, inventivitatea unora în a găsi soluții de „ocolire“ a legilor, fuga masivă a publicului în direcția care îi satisface mai ușor și mai ieftin nevoile nu mai pot fi contracarate, în era comunicării globale, după reguli vechi. Sînt desuete și nefuncționale. Unele sînt chiar puțintel ridicole. De exemplu, interdicția de a face publicitate electorală la radio și TV în ultima zi de campanie: după logica veche, are ceva sens, dar dacă ne gîndim că Internetul duduie de mesaje electorale tot timpul (inclusiv în ziua alegerilor) și că politicienii au deprins folosirea rețelelor de socializare, ideea că televiziunile și posturile de radio trebuie să lase publicul în ultima zi să „reflecteze“ liniștit asupra votului rămîne un mic semn de romantism electoral desuet. Soluția pentru „lumea nouă“ trebuie să iasă

© L. Muntean

din logica sancțiunii și a interdicției, căci în fluiditatea Internetului e greu să închizi definitiv ceva: se va redeschide ceva asemănător și la fel de accesibil în altă parte. Publicul se adaptează și migrează, iar apropiata generalizare a televiziunii digitale va schimba și practicile privitului la televizor: oamenii își vor alege singuri ce și cît văd, nu vor mai fi dependenți de orele de transmisie și de programarea făcută în birourile șefilor din televiziuni, vor fi mai greu de „controlat“.

Prin urmare, și voturile lor vor fi cîștigate altfel decît acum, cînd politichia românească e lipită de ecranul televizorului. E adevărat, mai toți candidații și toate partidele umblă și pe Internet, și-au făcut conturi pe Facebook și cred că rup pisica-n două cu asta. Nici vorbă. Din ce am văzut pînă acum, cei mai mulți politicieni comunică prost pe Facebook – iar dovada cea mai bună este că nu reușesc să-i mobilizeze la vot pe tinerii care au crescut cu Internetul la îndemînă și pentru care a fi conectat e un mod de existență. Vorbim de *milioane* de oameni. Deocamdată, subiectele agendei politice sînt făcute de cîteva televiziuni zise „de știri“ (Antena 3, Realitatea TV, RTV) care nu depășesc media de cîteva sute de mii de telespectatori pe seară. De-alde Conu Leonida contemporani stau și chibițează la televizor, se inflamează pro și contra, în timp ce milioane de oameni deprinși deja cu funcționarea „lumii noi“ a Internetului au deja alte mijloace de a-și selecta informația ori divertismentul. Mulți dintre ei sînt dezamăgiți de politică în ansamblu și așteaptă ca niște politicieni să-i bage în seamă și să comunice cu ei *altfel*, după regulile lumii noi, conectate, nu după vechile principii ale propagandei. Așa cum „se duc“ după filmele preferate fără să le pese dacă site-urile cu pricina respectă sau nu drepturile de autor, așa vor migra și după politicienii care vor ști să-i convingă folosind uneltele lumii virtuale.

În fluiditatea Internetului
e greu să închizi definitiv ceva.

„Cazul“ site-urilor reclamate la CNA este, așadar, doar un semn al defazării noastre legislative și sociale. S-a văzut și la case mai mari în ultimii ani – în SUA sau în alte țări occidentale – și se caută soluții. La noi însă tocmai se pregătește, prin ordonanță de guvern, o mai mare subordonare politică a CNA și o mai mare concentrare în domeniul audiovizual. Pe șest, fără dezbatere publică. Adică lumea noastră deja veche face un pas înapoi. Și iar ne rămîne o singură șansă: să ne tragă de urechi UE că nu respectăm directivele europene în materie de audiovizual...

■ ■ ■

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Care strategie comună?

Eu vreau să salvez planeta. Nu mai doresc să-i aud pe oamenii de ştiinţă britanici sau de aiurea avertizîndu-mă că ursuleţul polar se îneacă lîngă o banchiză în continuă topire pentru că eu, nevrednicul, am o maşină, aprind becurile seara în casă, mă uit la televizor, deschid laptopul şi vara dau drumul la aerul condiţionat. În plus, am frigider şi maşină de spălat, astfel încît culpa e grozavă. De aceea, urmăresc cu sufletul la gură tot ce se întîmplă în materie de politici energetice comune. Comune, adică ale Uniunii Europene.

Cînd am început să urmăresc subiectul, tocmai se discutau documentele Consiliului de primăvară de la Berlin, din 2007. În mare, era vorba despre obţinerea unei independenţe sporite faţă de gazul rusesc, în paralel cu reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră cu 20% şi despre o proporţie de cel puţin 20% din energie produsă curat, uscat, fără poluare. Cum s-ar zice, din surse regenerabile, prietenoase cu natura. Totul trebuia să se realizeze pînă în 2020. Una dintre marile negocieri dinainte de emiterea documentului final s-a purtat (cum altfel?) între cei doi piloni pe care se sprijină UE: Franţa şi Germania. Hexagonul îşi dorea clasificarea energiei nucleare drept „curată“ deoarece nu emite gaze cu efect de seră. Vecinii de peste Rin aveau interese mari în a introduce la categoria „prietenoase“ doar regenerabilele clasice: centralele hidro, solare şi eoliene. Motivele sînt relativ simple. Franţa obţine peste 80% din energie pe cale nucleară. Nemţii au un plan pe mulţi ani de subvenţionare a energiei eoliene, au o industrie extrem de dezvoltată în materie şi reprezintă forţa numărul 1 în lume în privinţa producţiei de vîrtelniţe captatoare de energie. Pe vremea aceea, biocombustibilii (adică uleiurile de soia, rapiţă şi etanolul din porumb) erau, de asemenea, la mare modă. Cam aşa stăteau lucrurile acum cinci ani şi părea că UE are o strategie energetică la comun.

Primii care au ignorat numitul document au fost, evident, ruşii. Nu oricare ruşi, ci, mai precis, aceia de la Gazprom. Renumita firmă a trecut la tratative bilaterale cu statele membre, bucată cu bucată, şi a obţinut contracte pe termen lung. Într-o ordine oarecare, îmi amintesc Germania, Ungaria, Italia, Bulgaria, Austria, Cehia. Evident, proiectul de gazoduct european (concurent celui al Gazpromului) stă încă în sertare şi mai are mult pînă la o primă cazma izbită festiv în solul vreunei ţări caspice.

Apoi, la rînd, a picat din schema „prietenii naturii“ ideea biocombustibililor. Ar fi trebuit să fie şi subvenţionate culturile cu pricina. Numai că, deh, a crescut enorm cererea de cereale pe plan mondial, preţurile la mîncare au luat-o razna iar fermierii au revenit la culturile clasice. În plus, nu era dezirabil să cultivi în Europa soiuri de rapiţă, soia sau porumb obţinute prin biotehnologii (mîrşavele organisme modificate genetic).

© wikimedia commons

Accidentul de la Fukushima a aruncat (din nou) la categoria „dăunători“ centralele nucleare, aşa că, din toate cele enumerate a fi încurajate în strategie, am mai rămas doar cu apa, vîntul şi soarele. Necazul hidrocentralelor este că se construiesc destul de greu şi că distrug ecosisteme pe suprafeţe foarte mari. Pe undeva prin Statele Unite, în urma unor acţiuni ecologiste bine documentate, s-a şi trecut la demolarea unor baraje. Centralele eoliene, pe de altă parte, se construiesc acolo unde bate vîntul. Ceea ce înseamnă că, în majoritatea cazurilor, ele se află departe de oraşe, adică de consumatori. Apare o mare problemă legată de costul transportului energiei obţinute. De aceea, curentul este foarte scump. În plus, efectul numitelor vîrtelniţe asupra albinuţelor polenizatoare este devastator. Prin urmare, greu mai creşte ceva printr-un parc eolian. Ar mai rămîne panourile solare. Mda, numai că ele ar ocupa teren altminteri bun pentru produs mîncare şi ne-am întoarce la problema de la capitolul biocombustibili.

Sincer, nu-mi dau seama ce a mai rămas cu adevărat comun şi ecologic în strategia energetică a Uniunii. De fapt: care strategie?

Gabriel Giurgiu *este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

■ ■ ■

PUBLICITATE

DILEMATIX
SUPLIMENT PENTRU COPII INTELIGENŢI EDITAT DE DILEMA VECHE
Partener: Inspectoratul Școlar al Municipiului București

A-nceput de ieri să cadă...

De data aceasta, tema pentru acasă a lui Dilematix e alcătuită dintr-un singur cuvânt care sîntem convinși că vă inspiră pe toți:

ZĂPADĂ!

Așteptăm din partea voastră povești nemaiauzite despre:
oamenii de zăpadă și oameni care n-au văzut zăpada, prima zăpadă și zăpezi din alte lumi sau de pe alte planete, cine a inventat zăpada, crăiese ale zăpezii, Yeti și alte personaje fabuloase care trăiesc departe, în ținuturi unde zăpada nu se topește niciodată șamd.
Cele mai originale texte vor fi publicate și premiate.
De asemenea, așteptăm să trimiteți recenzii ale ultimelor cărți citite, reportaje și interviuri cu personalități reale sau fictive.

dilematix@gmail.com
Deadline: 26 noiembrie 2012

Notă: Se acceptă doar textele în format doc, docx, rtf, scrise cu diacritice

PUBLICITATE

Enciclopedia ilustrată a copiilor

14,99 lei ZIAR+CARTE

De luni, 19 noiembrie
„Animalele”

Urmează „Lumea şi oamenii ei”, luni, 26 noiembrie

BIBLIOTECA adevărul

NUMAI CU ZIARUL adevărul

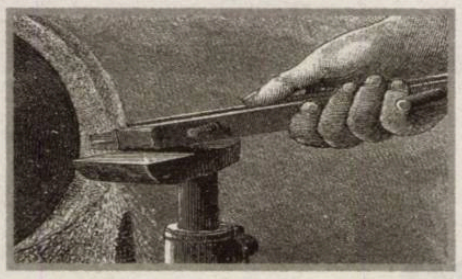

Ovidiu NAHOI

EU și **UE**

Preşedintele şi problema noastră cu Europa

Recenta întîlnire dintre preşedintele Traian Băsescu şi premierul Victor Ponta a fost doar un eveniment normal, devenit epocal în contextul politic încărcat de la noi.

Printre altele, premierul Victor Ponta i-a cerut preşedintelui Traian Băsescu un mandat de reprezentare a României la Consiliul European din 22-23 noiembrie, unde va fi discutată perspectiva bugetară a Uniunii Europene pentru 2014-2020.

După evenimentele din vară, demersul şefului Guvernului părea o cauză dinainte pierdută sau, poate, un gest de imagine. În mod curios, preşedintele nu a zis „nu", dar a amînat o decizie pînă după vizita la Bruxelles a premierului, programată pentru 13 noiembrie, acolo unde Victor Ponta s-a întîlnit cu şefii guvernelor din grupul Prietenilor Coeziunii.

Să recunoaştem că, în împrejurările politice de la noi, acesta reprezintă chiar un fapt remarcabil. Mai ales dacă este să comparăm situaţia de faţă cu jocul de-a „cine se suie primul în avionul de Bruxelles", la care am asistat stupefiaţi în finalul lunii iunie şi care a contribuit în bună măsură la escaladarea conflictului politic încheiat cu referendumul din 29 iulie.

Şi totuşi, se cuvine să spunem că, demn de remarcat în plan intern, progresul înregistrat la întîlnirea dintre cei doi este unul infim faţă de amploarea problemei. Reprezentarea intereselor europene ale României nu este doar o onoare, o ocazie frumoasă de a lua cina cu cei mai puternici lideri de pe continent, în atmosfera relaxată a capitalei belgiene.

Nu este nici o temă care să fie confiscată de un lider politic, eventual în ideea de a acoperi lipsa de vizibilitate globală cu poza de familie a partenerilor europeni. După cum nu este nici un însemn al puterii obţinute în decursul crîncenelor bătălii politice interne. Reprezentarea României ţine pur şi simplu de pragmatism. În Consiliul European se reunesc interesele naţionale, şi nimic mai mult. Compromisul se obţine după negocieri intense, în care fiecare cedează, desigur, cîte ceva, dar cît mai puţin posibil. Este o artă îndelung exersată de membrii vechi ai Uniunii şi pe care noi de-abia o deprindem. Contează, fireşte, şi cine ne reprezintă, dar rezultatul concret al negocierilor contează mai mult.

Viitorul executiv are şansa de a reface relaţia României cu Europa şi lumea.

Dar ce reprezintă, de fapt, *interesul* nostru? Nevoia de a transmite mesaje politice în ţară, fiindcă, rostite de la Bruxelles, par mai credibile? Interesul unui lider de a se pune bine cu familia politică din care face parte, pentru ca liderii acesteia să-l ajute la greu, iar preţul plătit pentru asta să fie acela de a zice ca ei, indiferent de dosar? Nici vorbă.

Interesul nostru înseamnă armonizarea unor interese mai numeroase, adesea divergente, din societatea românească, şi care pot fi atinse prin negocieri cu partenerii europeni – pentru fonduri europene ori pentru reglementări care să ne fie convenabile sau măcar să ne încurce cît mai puţin.

Şi vorbim aici despre interesele din sectorul privat, ale consumatorilor, ale producătorilor şi ale sectorului financiar, ale familiilor, ale angajaţilor şi patronilor ş.a.m.d. Există, desigur, interese politice, la stînga şi la dreapta, care se regăsesc în Parlament. Există interese specifice ale Guvernului, uneori diferite de cele ale majorităţii guvernamentale şi, bineînţeles, există o viziune a preşedintelui, ca reprezentant al tuturor românilor.

Despre armonizarea acestor interese, în funcţie de dosarele specifice de pe masa Uniunii Europene, trebuie să se discute cu mult timp înainte de fiecare Consiliu – în societate, în Parlament, între Guvern, preşedinţie şi instituţiile statului. Este acel dialog continuu, fără de care o societate democratică îşi pierde suflul şi se transformă într-un arhipelag de interese individuale. Aici stăm cît se poate de prost, iar liderii politici ne-au arătat că nu pot să fie liantul necesar – dacă şi-au propus asta vreodată.

Preşedintele Traian Băsescu a avut dreptate cînd a atras atenţia că România are o mare problemă în privinţa reprezentării intereselor sale în Uniunea Europeană. Dacă problema s-ar rezolva numai prin cîteva măsuri administrative, prin cîteva voturi bine orientate în Parlament împotriva unor incompatibili şi printr-o simplă remaniere guvernamentală ar fi simplu.

Nu zic că aceste lucruri nu trebuie puse în practică. Trebuie. Premierul Ponta chiar nu are vreun motiv să se agaţe de patru miniştri declaraţi incompatibili de ANI. Ar fi doar un orgoliu prostesc şi nimic mai mult, iar pierderile ar fi mai mari decît orice cîştig politic pe termen scurt.

Doar că aceasta ar fi numai o părticică din efortul naţional de adecvare a societăţii noastre la Europa. Avem nevoie de o reformă constituţională şi administrativă, de orientarea politicilor publice spre folosirea integrală a beneficiilor ce decurg din politica de coeziune – şi care vor rămîne la dispoziţia noastră în mod generos, cu toate tăierile bugetare preconizate pentru exerciţiul 2014-2020.

Puţine lucruri se mai pot face în cursul următoarei luni. Lumea politică este un război hutu-tutsi, în care „ai noştri" sînt buni, iar ceilalţi, neapărat, răi. Iar aici, preşedintele Băsescu nu este deloc victimă, ci mai curînd contributor. Şi nu unul dintre cei mai modeşti!

Doar viitorul executiv are şansa de a reface relaţia României cu Europa şi lumea. Într-un parteneriat cu preşedintele şi nu într-un joc al orgoliilor, pe care nu ni-l putem permite pe terenul european. Va fi şansa viitorului guvern de a supravieţui, dar şi a preşedintelui Băsescu de a-şi „salva" un mandat cu multe umbre.

***Ovidiu Nahoi** este realizator de emisiuni la The Money Channel.*

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Vulpea şi ariciul

– tactici electorale –

A început campania electorală. O privesc cu o anume – minimă, dar relevantă – detaşare. Mă aştept să văd o confruntare de tactici. După strategii, nu mai sper. Măcar ceva tactică să vedem, să ne bucure ochiul minţii. În aşteptare, reproduc un text mai vechi (2010) cu presimţirea că-l recitesc pentru a ranforsa o iluzie şi nimic mai mult.

Isaiah Berlin începe celebrul lui eseu despre gîndirea lui Tolstoi asupra istoriei, aşa cum reiese ea din *Război şi pace (The Hedgehog and the Fox. An Essay on Tolstoy's View of History*, apărut în 1953), citînd un vers din puţinele fragmente care ne-au rămas de la poetul antic Arhiloh (680 – 645 î. Hr.): „Vulpea ştie multe lucruri, dar ariciul ştie un singur mare lucru". Prelungind versul în metaforă, Berlin distinge între două categorii de intelectuali, de oameni în general. De o parte, sînt cei care se mişcă în mai multe direcţii, se investesc pe paliere diferite căutînd multiplul, vizează mai multe categorii de scopuri, sînt gata să experimenteze mult şi variat, gîndesc şi trăiesc fără centru, în dispreţul unităţii, împrăştiat – tipul vulpii. Pentru ei, lumea este atît de variată încît nu poate fi subsumată unui principiu unic. De cealaltă parte, sînt cei care se ghidează după o viziune coerentă asupra lumii, practică scara axiologică şi principiul ordonator ţintind mereu ceea ce este mai important – tipul ariciului. Pentru ei, oricît de variată ar fi, lumea este unitară şi conţine o mulţime de detalii, toate articulate unui mare şi singur principiu. Sînt sigur că, dacă îmi întreb contemporanii, cei mai mulţi vor spune că e mai bine să fii „vulpe". Lista autorilor care ilustrează cele două categorii, aşa cum a alcătuit-o Isaiah Berlin, este impresionantă de ambele părţi. Astfel, în tipologia vulpii se înscriu Herodot, Aristotel, Montaigne, Shakespeare, Goethe, Balzac, Joyce. Diferiţi de aceştia, aparţin tipologiei ariciului Platon, Dante, Hegel, Pascal, Dostoievski, Nietzsche, Proust. În orice caz, categoriile acestea nu sînt deloc exclusive. Chiar în eseul cu pricina, Isaiah Berlin le manevrează în scopul realizării unui portret complex. Lev Tolstoi îi apare ca un autor care are toate însuşirile unei vulpi, dar crede despre sine că este un arici şi se utilizează în acest spirit – aceasta şi este teza fundamentală a eseului. Oricum, dacă Berlin are dreptate, o concluzie se desprinde rapid: nici una dintre categorii nu poate fi socotită inferioară celeilalte, ceea ce înseamnă că a fi „arici" sau a fi „vulpe" are relevanţă doar în cazurile în care sînt solicitate *resursele strategice* ale persoanei. Diferenţa dintre vulpe şi arici se vede cu ochiul liber oricînd, dar ea devine cu adevărat relevantă numai în cazul confruntării celor două animale. În aceste cazuri, multă lume ar spune că e mai bine să fii „arici", din moment ce e de ajuns să ştii doar un singur lucru (mare, desigur) şi să ai succes.

Diferenţa dintre vulpe şi arici devine relevantă numai în cazul confruntării celor două animale.

Versul lui Arhiloh, mai ales după ce Isaiah Berlin l-a făcut celebru (Erasmus îl citase şi el în variantă latinească la începutul veacului al XVI-lea), a provocat multe comentarii. Imediat după apariţia eseului, o reacţie importantă a venit din partea unor clasicişti. Traducerea folosită de Isaiah Berlin nu e chiar corectă. Sensul versului este că vulpea cunoaşte multe trucuri, multe şmecherii, în vreme ce ariciul ştie numai unul şi acela foarte important. Nu e vorba, aşadar, de faptul că vulpea cunoaşte multe *lucruri*, iar ariciul numai un *lucru*. Sensul este că vulpea e capabilă să dezvolte multe şiretlicuri pentru a înşfăca prada, în vreme ce ariciul ştie numai un tertip pentru a se apăra – se face ghem ţepos apărînd perfect zonele vulnerabile şi devine intangibil. Tîlcul versului este acela că nu trebuie să ai multe abilităţi pentru a te apăra în faţa cuiva care etalează talente şi experienţă. E de ajuns să stăpîneşti o singură bună apărare şi e suficient. Te poţi foarte bine apăra într-un singur fel în faţa oricărui fel de atac. Răspunzînd acestui reproş în presa culturală newyorkeză, Isaiah Berlin a admis că şi această lectură este posibilă. În apărarea sa, a adus mărturia unor colegi clasicişti pe care îi consultase în timp ce lucra la eseu şi care îi confirmaseră că traducerea pe care o foloseşte este corectă. Replica cea mai inteligentă, însă, a venit de la un student, care a atras atenţia că, dacă sensul versului antic este cel relevat de criticii lui Berlin, atunci autorul lui, Arhiloh, greşeşte. În natură, una dintre strategiile vulpii care atacă un arici este imparabilă. Dacă există o apă pe aproape, rostogoleşte ariciul devenit ghem în apă. La primul contact cu apa, ariciul încearcă speriat să evite înecul şi renunţă la apărarea pe care o ştie, încercînd să fugă pe uscat. Desigur, această încercare îi e fatală. Vulpea îl înhaţă imediat. Dacă nu o face – studentul intrat în polemica dintre profesori pretinde că a văzut şi asemenea situaţii – atunci vulpea îl lasă cu totul în apă şi ariciul se îneacă. Nici în această variantă unica apărare pe care o ştie ariciul nu îi este chiar de folos.

În luptele astea, mă întreb, cine-i vulpea şi cine-i ariciul?

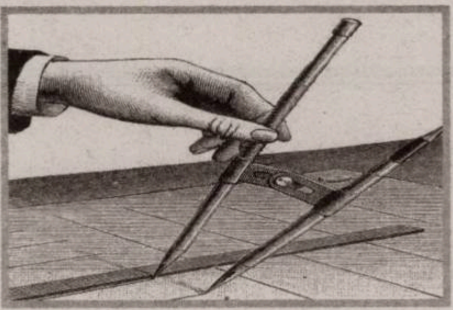

Andrei PIPPIDI

SOS București

Praful se-alege

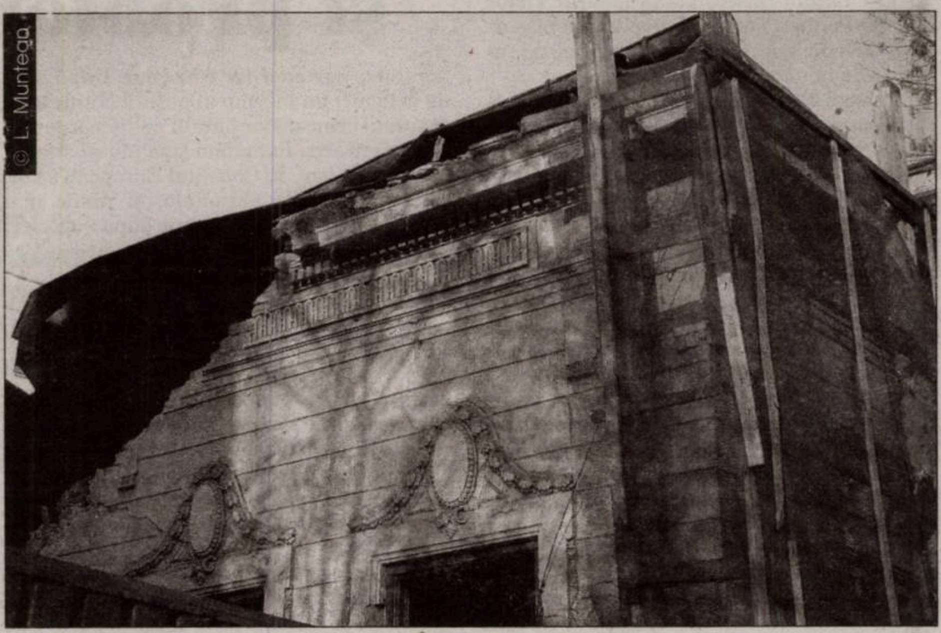

Mi se semnalează că în *Monitorul Oficial* au apărut de curînd acte emise de Ministerul Culturii şi Patrimoniului Naţional, printre care patru ordine de declasare a unor clădiri din Bucureşti şi din provincie care sînt aşadar condamnate la demolare. Obişnuit să văd cum se distrug monumentele, această decizie oficială purtînd semnătura ministrului Haşotti m-a îngrijorat şi m-am dus să verific la faţa locului ordinul nr. 2462 de la 6 septembrie cu privire la declasarea din Lista monumentelor istorice a imobilului „Casă“ din Bulevardul Regina Maria 12, sectorul 4. În realitate, se găsesc acolo două case moarte. E ultimul moment în care nu este de prisos a pomeni ce se ştie despre viaţa lor. Fiindcă atunci cînd camioanele vor încărca molozul pentru a curăţi terenul, se va şterge orice memorie a unui colţ de oraş în expansiune acum un veac, colonizat de burghezie evreiască şi grecească într-un mediu de sat românesc.

Se va şterge orice memorie a unui colţ de oraş în expansiune acum un veac.

Bulevardul care şi-a reluat numele de Regina Maria are la sud Dealul Mitropoliei şi a început să fie construit pe marginea opusă, din 1895. La numărul 12 (fost Coşbuc, 30, fost Maria, 36) este o parcelă dreptunghiulară, cu o suprafaţă de cca 264 metri pătraţi şi cu latura dinspre stradă de 8 m, lungimea reglementară. O casă exista din primii ani ai secolului, iar cel dintîi proprietar, menţionat în 1911, se numea Josef Grezel. Se învecina la nord cu dna Matilda Motrescu, proprietăţile comunicînd prin curtea bisericii Sf. Ilie Rahova. Era o singură clădire din piatră, cu acoperiş de tablă, doar cu parter, cuprinzînd un vestibul şi trei odăi, cu cămară, bucătărie şi WC. O situaţie provizorie, căci din 1914 arhitectul Johann Seewaldt mai adaugă un cat: acum casa avea salon, sufragerie şi dormitor – împărţirea convenţională –, etajul fiind destinat servitorilor: încă două odăi, alt WC şi spălătoria. Totodată, pe latura de nord se construieşte un corp B, separat de A, cu două caturi (parter + etaj) şi pivniţă. În aceşti trei ani Grezel a dispărut, lăsînd casa probabil moştenire fiicei sale Rebeca, soţia lui Samuel Löbel. Spaţiul curţii s-a strîmtat prin improvizarea unui garaj de tablă pentru un furgon folosit la cărat marfă, apoi s-a închis, în 1926, cu un gard de fier forjat pe soclu de zid. Arhitectul a înfrumuseţat faţada cu nişte ornamente Art Deco, din care se mai văd cîteva. Casa a fost părăsită, ajungînd în stare de colaps din cauza vecinătăţii cu noul bloc de sticlă şi metal, parter şi cinci etaje, care s-a înălţat alături, la nr. 14 (fost Coşbuc, 32), la vest, acolo unde fusese, hăt demult, casa unui Gheorghe Atanasiade. Demolarea a devenit inevitabilă şi progresează rapid.

Casa a ajuns în stare de colaps din cauza vecinătăţii cu noul bloc de sticlă şi metal.

O situaţie asemănătoare, dar care nu impune distrugerea clădirii, se înfăţişează la est, la nr. 10 (fost Coşbuc, 28). Este o casă cu etaj, în stil eclectic, cu o decoraţie destul de elaborată – mascheroanele îndrăgite de I.D. Berindei! A-i atribui acestui arhitect, foarte activ în epoca aceea, chiar construcţia nu e imposibil. Datează din ajunul de secol, cînd s-a deschis bulevardul şi a fost sediul societăţii Unirea Constructorilor Români.

***Andrei Pippidi** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Anca BRĂTULEANU

SOS Provincia

La Căiuți

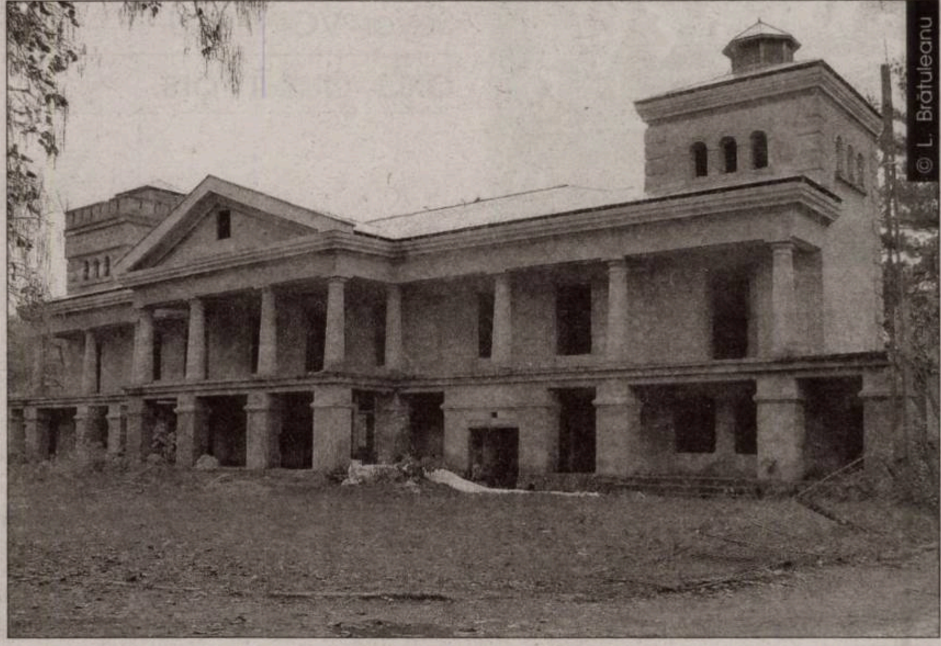

Radu Rosetti (1853-1926), fiul lui Răducanu Rosetti şi al Aglaei – fiica cea mare a ultimului domnitor moldovean înainte de Unire, Grigore Al. Ghica – nu este un scriitor foarte cunoscut. Şi totuşi, una dintre cărţile „descoperite“ cînd mi-am început cercetarea asupra reşedinţelor boiereşti a fost cea a lui Radu Rosetti, *Scrieri*, apărută în 1980 sub îngrijirea Cătălinei Poleacov şi a lui Mircea Anghelescu. Dacă atunci – la apariţie – cartea m-a fermecat prin prospeţimea şi frumuseţea limbii folosite de autor şi m-a uimit prin cantitatea informaţiilor, acum – la reluarea lecturii – sînt cucerită de modul în care editorii au ales textele, astfel încît ele alcătuiesc un tablou extrem de elocvent pentru viaţa moldovenească a secolelor XVII-XIX.

Curtea de la Căiuţi ocupă mult spaţiu în scrierile lui Radu Rosetti. Ea fusese clădită (la cca 1846) „mai ales în lipsa tatei, de către un vechil leah ce-l avea pe atunci, numit Mokrenski. Acesta, din păcate, avea o mare influenţă asupra tatei... Acea clădire l-a costat sumi enorme şi nu este nici bine clădită, nici îndămînatecă, nici frumoasă... În schimb, grădina era o splendoare şi făcea admiraţia tuturor celor care o vedeau. Nu se putea, în privinţa mărimii, compara cu multe grădini boiereşti din Moldova, deoarece cuprindea numai patru fălci, dar era trasată în chip minunat. Desemnul proiectului fusese făcut de vestitul Sobeck, un grădinar neamţ vestit la noi în întîia jumătate a veacului al XIX-lea, dar revăzut şi retuşat de mama.

Cuprindea două iazuri, din care unul mare, cu trei ostroave, legate între ele prin poduri, şi mai multe poduri pe partea de pîrîu abătut din apa Căiuţului mic, care alimenta cele două iazuri şi o cascadă, mică, dar foarte pitorească“. Tot în grădină se afla şi clădirea modestă a unei sere, care adăpostea „o sută douăzeci de alămâi, portocali şi chitri, pe lîngă numeroşi alţi arbuşti de lux“.

Aflată pe şoseaua care leagă Adjudul de Oneşti, casa familiei Rosetti se păstrează şi azi.

Aflată pe şoseaua care leagă Adjudul de Oneşti, casa familiei Rosetti se păstrează şi azi. Un proiect de restaurare a fost doar parţial executat; sau, cel puţin, aşa se vedea acum trei ani: şantierul dispăruse înainte ca lucrările să fie terminate, locul era pustiu şi trist. Pe de altă parte, ceea ce se făcuse era mai curînd o reconstruire din beton decît o restaurare. Imaginea era şocantă: un fel de casă nouă şi searbădă, pe cale să devină, la rîndul ei, o ruină.

Nu am aflat nimic despre vreo încercare de refacere a grădinii, fără de care casa nu poate fi pe deplin pusă în valoare şi înţeleasă. E drept, ea completează peisajul cultural românesc, ilustrînd trecerea de la formele tradiţionale către forme ale arhitecturii occidentale; o trecere adeseori neîndemînatică, aproximativă, dar care îşi are – tocmai din această cauză – farmecul şi pitorescul ei. Cred totodată că includerea în Lista Monumentelor Istorice s-a făcut şi datorită celebrei grădini, care mai păstrează şi azi urme ale iazurilor şi ale decorului vegetal plantat de Sobeck. Şi de care, evident, nu s-a ocupat nimeni.

Nu ştiu ce s-a mai întîmplat de atunci, dar lucrurile par să fi rămas la fel, aşa cum semnalează un articol din 2010 al ziarului *Oneşti Expres*. În plus, la acea vreme, pare că şantierul părăsit pe care îl văzusem eu se populase cu oameni fără adăpost şi tineri din zonă pentru care devenise un loc de întîlnire departe de ochii sătenilor. Şi cu o mare cantitate de deşeuri şi gunoaie.

Casa şi grădina ei sînt plasate în centrul localităţii. Temeinic restaurate şi îngrijite, folosite pentru funcţiuni ale comunităţii săteşti căreia îi aparţin, ele ar fi trebuit să facă faima localităţii. Deocamdată ele sînt doar o tristă emblemă a satului Căiuţi. Iar farmecul rămîne în scrierile lui Radu Rosetti.

***Anca Brătuleanu** este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu“ din Bucureşti.*

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Ţara lui Călin

Ţara lui Gargantua... Nici n-am deschis bine gura şi mi-a ieşit porumbelul. „Aşa ne-a fost dat, să fim un neam de flămînzi!“– s-a oţărît un cititor. Hai, fugi cu ursu! – mi-a zîmbit cu gura plină de cuvinte tizul meu de peste gîrla Atlanticului, Călin Mihăilescu. Care Gargantua, monşer? Ce-i porcăria asta, ce-i cu dulcegăriile astea nesărate? Nu mă fierbe, stimabile! – zic. Păi, ia stai jos şi cugetă: ce-ţi spun ţie cuvintele astea româneşti atunci cînd se ridică de la masă şi taie frunze la cîini prin mentalul nostru naţional? Şi m-a tocat mărunt cu pilde bine asortate:

„Despre cel ce-a făcut o gafă, greşeală sau ilegalitate, se spune că «s-a prăjit» sau «s-a fript». «Nu mă fierbe, stimabile», strigă Trahanache atins de impacienţă. «Hai, frige-o de-aici!», ordonă o voce populară nedispusă să te lase să fierbi la foc mic. Cine, după ce se pîrpăleşte, îndrăzneşte să nu-i dea curs deîndată, s-a ars şi e făcut cu ou şi cu oţet. Omul, speriat, e pe jar; înspăimîntat mai tare, tremură ca piftia; înfrînt, e opărit rău; dacă e chiar prins cu ocaua mică dintr-o pricină sau alta, poate ieşi cam jumulit, ba chiar pus la saramură sau la rece, de unde, ieşind prea tîrziu, ajunge să fie doar o murătură. Speranţa e să nu se lase prins: nici usturoi n-a mîncat, nici gura nu-i miroase.“

Şi, în caz că tot n-am înţeles, a adăugat:

„Nu pierde ea româna vara tăind frunză la cîini, ci înjură cu foc, le freacă ridichea celor ce-au sfeclit-o, gulia celor care au pus-o de mămăligă, celor ce-au uns pe ici-pe colea şi-acum aşteaptă para mălăiaţă, cu ochii cît sarmaua. Spunînd dulcegării nesărate de parcă avem prune în gură, (z)borşindu-ne unii la alţii, belindu-ne fasolele ca nişte acrituri amărîte, gata să ne dăm bulionul, să ne facem varză (şi cu pieptul ca oţelul să culegem pătrunjelul, mare brînză!), ducem mai departe cruzimile mustoase ale acestei limbi.“

Curat murdar, *maître* Călin! Nu ştiu ce-o fi în mintea românului, dar sufletul limbii nu te minte niciodată. Şi nu am realizat pînă acum cît de bîntuit este acest suflet de cuvinte d-ale gurii. Anatomia lui Gargantua şi fiziologia lui monsieur Jean Anthelme Brillat-Savarin, cu al său „spune-mi ce mănînci ca să-ţi spun cine eşti“, n-au a-şi băga nasul în ciorba noastră. Doar noi le-am pus de mămăligă, le-am fiert în suc propriu şi acum nici usturoi n-am mîncat, nici gura nu ne miroase: de nu-ţi place, altu' mama nu mai face!

Românii iubesc prea mult viaţa
pentru a putea iubi în acelaşi timp şi statul.

Apoi, ca nuca-n perete, mi-am adus aminte de nea Piţigoi, poştaş peste cîteva sate din Gorj, de unde mai toţi bărbaţii plecaseră la muncă la Bucureşti. Dumnezeule mare, ce poveşti ne-a înşirat, zîmbind viclean, seara la foc pe malul Gilortului! Cassanova, Don Juan şi alţi băieţi de-ăştia cu fiţe de la oraş ar fi avut multe de învăţat despre *practica* amorului. Sîntem un popor de erotomani! – mi-a trecut atunci pentru prima dată prin minte.

Am mers apoi în Maramureş. După ce am reuşit să mă bag pe sub pielea oamenilor, mi-a fost dat să aud nunţi la rînd strigături pe care mama mea mi-a interzis riguros să le povestesc aici. Ce priapism cosmic şi jovial, măiculiţă! Numai fată mare să nu fii prin aceste părţi că ţi se strigă peste deal ruşinea de nu mai ştii în ce vale să te ascunzi...

Tîrziu, mult mai tîrziu, am aflat din acribia cu care Daniel Gicu a luat la puricat text de text şi intervenţie editorială după intervenţie editorială modul în care basmele „populare“ au ajuns pînă la noi: edulcorate, moralizatoare şi, mai presus de orice, asexuate. De la mărunţi culegători săteşti de folclor autentic la Petre Ispirescu, basmele povestite de ţărani erau „civilizate“ în vorbe şi simţiri, cenzurînd la greu expresii nepotrivite şi castrînd îngăduitor firea ţăranului. Strămoş întemeietor al culturii noastre naţionale, acesta a devenit astfel o icoană bizantină, cu mîinile pe plug şi ochii la Dumnezeu. Prea omeneasca sa fire trebuia ascunsă privirilor candide ale urmaşilor. Doamna profesoară de română ne mai făcea încă să sărim, în liceu, peste anumite pasaje din Rebreanu iar povestea lui Creangă (ştiţi dumneavoastră care) era ferită de privirile noastre mai dihai decît *Playboy*.

Să mai amintesc şi de moarte? Ce desfrîu de pomeni, ce împăcată jubilaţie! Doar modernitatea aseptică vrea să o ascundă acum privirilor.

Ca orice „proces al civilizaţiei“ – vorba lui Norbert Elias –, şi modernizarea românească a încercat să ascundă corpul pentru a lăsa să triumfe spiritul. Iar preţul ca acest proces al civilizaţiei să triumfe a fost, nici mai mult, nici mai puţin decît propriul corp – ne atrage atenţia Marianne Mesnil. Doar că acolo, la ţară, de unde ne tragem cu toţii, oamenii nu citeau nici filozofie, nici antropologie. Mai mult, deşi oameni cu frica lui Dumnezeu, au rămas convinşi că e bine să faci ce face popa, nu ce spune popa. Au cochetat astfel cu *civilizaţia*, dar şi-au păstrat *cultura*. Şi, odată cu ea, pofta de viaţă.

Morala fabulei? M-am tot gîndit la asta, dragă Călin, după ce mi-ai trimis textul tău. Răspunsul este, cred, unul inexplicabil culturalist şi derutant politic: *românii iubesc prea mult viaţa pentru a putea iubi în acelaşi timp şi statul,* oricare ar fi acesta. Statul-tată, castrator şi nefiresc, după cum bine ştia Eminescu, nu a fost interiorizat ca în Occident, ci a rămas în afară şi trebuie boicotat pentru a lăsa să triumfe viaţa individuală. Statul paternalist? Să fim serioşi! Dacă tot e să fie, românii vor un stat maternalist, îngăduitor ca o mamă cu păcatele lor copilăreşti. De „tată“ au nevoie doar la război...

Să nu mai fim deci acri ca o murătură: *Le tzaran, c'est nous!*

***Vintilă Mihăilescu** este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

■ ■ ■

Cătălin ŞTEFĂNESCU

fără doar şi coate

Oameni care îmbătrînesc urît

Care se sting, fierbînd în propria neînţelegere. Sau, poate, mai degrabă, fierbînd în jocurile perverse ale *refuzului* propriei înţelegeri. Oricare dintre drumurile acestei fierberi duce în acelaşi loc. În inima uneia dintre cele mai mari tristeţi.

În urmă cu vreo 10-15 ani, am cunoscut un tip fascinant. E un om pe care îl îndrăgeşti din prima, şi pe care îl povesteşti, cu entuziasm, altora. Îl văd foarte rar, dar orice întîlnire cu el e un eveniment. E un mare iubitor de jazz, fără să confunde teritoriul pasiunii sale cu o tarla moştenită de la părinţi. E un mare cititor, fără fiţe şi fără dări în stambă, lipsit de senzaţia că nu mai e nimic nou sub soare şi că totul s-a spus. Uitasem un amănunt. Cred că se apropie, binişor, de optzeci de ani. Se ţine uluitor de bine. Mafalda să fii, şi nu-i dai mai mult de şaizeci. Se miră şi acum, descoperă, acceptă să asculte sau să citească tot soiul de ciudăţenii pe care i le propui. Şi nu face asta ca să fie *cool,* să iasă bine în poza omului care nu-şi arată vîrsta. Nu-i pasă de asta. O face pentru că aşa e el. Îl însoţesc tot soiul de legende urbane, păstrate printre prietenii săi vechi. Cei care mai sînt pe aici. Una dintre poveştile aflate în circulaţie, verificabilă din mai multe surse, se referă la meşteşugul deznodării măiastre a întortochelilor sufletului feminin. Omul e foarte diferit şi aici. Nu e bătrînelul care salivează tîmp după domnişoare. Nici Don Juan-ul trecut care se ascunde sub pudră şi vopsea. E un bărbat care se ţine extrem de bine şi care, cu o discreţie absolută, trezeşte pasiuni şi la ora asta. E un om care şi-a făcut un program din a trăi bine, adică... normal. Aşa cum înţelege el normalitatea. Extrem de simplu. Şi din a examina tot timpul ideea de calitate, ideea de valoare, ideea de firesc. Dar tot ceea ce e legat de el se petrece în teritoriul discreţiei absolute şi al unei naturaleţi foarte greu de definit. Nu e deloc uşor să creionezi un portret de felul ăsta, într-o lume în care toate trăsăturile se îngroaşă din start.

Nu se gîndesc la înfrîngerea lumii,
ci la dialogul cu ei înşişi.

Într-o seară, după o găteală bună, în preajma unui vin de soi, spre finalul întîlnirii, l-am întrebat: „Cum ai reuşit, domnule? Cum ai ţinut de chestiile ne-negociabile pe care ţi le-ai stabilit la un moment dat? Şi, mai ales, cum ai depăşit timpul fără nici o asprime, fără frustrări, fără răutate, fără resentiment?“. Mi-a răspuns la fel de simplu şi de direct, ca şi cînd am fi vorbit despre fotbal: „Mă pregătesc pentru lucrurile astea cam de pe la treizeci şi cinci de ani. Am ştiut de atunci cum trebuie să îmbătrînesc. E o pregătire care cere preocupare, absolut în fiecare zi. Nu doar măsura în lucruri e cheia aici. Poţi să-ţi permiţi, uneori, şi lipsa de măsură. Dar cu măsură...“ Rîdea. Şi îmi povestea chestii mici, fireşti, adică nimic dintr-o reţetă secretă. Încerc să fie cît se poate de limpede – omul n-are nici o aură de guru. E total lipsit de aşa ceva. Însă era foarte serios, atunci cînd vorbea despre pregătirea pentru a îmbătrîni. Încerca să nuanţeze, de fiecare dată, şi să exprime cît mai clar faptul că pregătirea asta nu e o obsesie, o teamă, ci un program asumat conştient.

Mă gîndesc la el, ori de cîte ori văd oameni care duc cu înverşunare lupta cu ei înşişi. Oameni care refuză conştient să se vadă. Iar atunci cînd o fac, mută direcţia conflictului spre alţii. Ştiu că orice soi de iluminare – prin tehnici complicate, prin deprinderea vechilor înţelepciuni sau, dimpotrivă, prin natura uluitoare a simplităţii – nu e deloc un lucru uşor. Omenirea nu se luptă de alaltăieri cu povestea asta. Dar nu e nevoie să plonjezi în teorii abisale, să deschizi subiecte mari, grele, despre sensul vieţii, raportare la sine şi la ceilalţi, pentru a constata tristeţea îmbătrînirii urîte. Nu intru în discuţia *culturală* a acestui subiect. La fel de bine cum îi scot din calcul, evident, pe cei care nu au avut, pur şi simplu, nici o şansă a privirii spre sine. Mă refer la cei care se află des în preajma acestui privilegiu. Şi tocmai pentru că trăiesc în proximitatea acestei posibilităţi, sfîrşesc prin a se răzbuna pe lume. Deseori, cu o evidentă cruzime, dar şi cu nepăsare. De la terorizarea puştimii, pînă la condamnarea definitivă a generaţiilor următoare, de la judecarea oamenilor în general, cu pretenţia nezdruncinatelor certitudini, pînă la sentinţele definitiv-culturale, răzbunarea pe lume e simptomul de vîrf al îmbătrînirii urîte. Iar apogeul acestor zvîrcoliri e crearea batalioanelor de oameni tineri – dispuşi să se umilească, pentru „a ajunge cineva“. Să slujească fără crîcnire, într-o atmosferă semipenitenciară, tocmai pentru a îmbătrîni, la rîndul lor, urît.

Exemplele precise, mai mult sau mai puţin ilustre, n-ar folosi la nimic în cazul de faţă. Ele ar deschide, aşa cum e normal, nesfîrşite dispute şi deplasări ale discuţiei spre cele mai stufoase argumentaţii. Dar nu acesta e scopul rîndurilor de faţă. În mod paradoxal, sub un titlu care vorbeşte despre oameni care îmbătrînesc urît, se ascunde o plecăciune adîncă, pentru oamenii care îşi fac un scop în viaţă din a îmbătrîni frumos. O plecăciune spre cei care nu se gîndesc la înfrîngerea lumii, ci la dialogul cu ei înşişi. Ei nu sînt doar oamenii care îmbătrînesc frumos, ci marii cîştigători ai unui joc, aparent lipsit de miză.

***Cătălin Ştefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

■ ■ ■

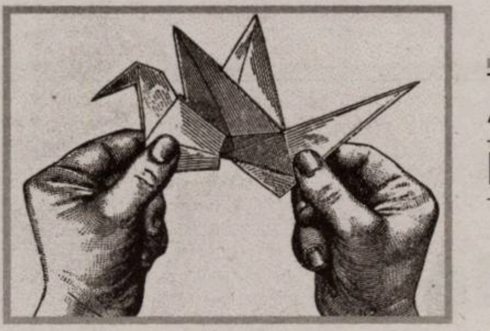

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Tirbuşonul

E instrumentul care, prin excelenţă, lipseşte exact cînd ţi-e lumea mai dragă. Spre deosebire de mai vulgarul său văr, desfăcătorul de bere, tirbuşonul e mult mai greu de înlocuit. De fapt, nici nu are un înlocuitor onorabil. Aventurile cu introducerea dopului în interiorul sticlei sînt pe cît de riscante pe atît de enervante. Promisiunile solemne făcute în asemenea momente – că vei cumpăra unul (sau zece), să fie acolo, aşa încît altădată să nu te mai canoneşti cu mînere de cuţit, pixuri şi alte drăcii – au, de cele mai multe ori, exact soarta promisiunilor electorale. Adică sînt uitate imediat ce metingul s-a încheiat. Cînd totuşi te ţii de promisiune şi cumperi un tirbuşon, poţi fi aproape sigur că la viitoarea ocazie nu vei mai şti unde l-ai pus, pentru că spiralatul obiect are nu doar prostul obicei de a lipsi, ci şi incredibila abilitate de a se face nevăzut, chiar şi atunci cînd e prezent. Se pare că se foloseşte de propria ambiguitate – aceea care-l face să nu poată fi clasat definitiv nici drept sculă, nici drept tacîm. Nu-l poţi pune nici la farfurii, nici la mixere ori alte aparate de bucătărie, nici la şerveţele sau feţe de masă, nici la oale şi crătiţi, nici în frigider, nici în cămară, nici în bucătărie, nici în sufragerie, dar în cele din urmă poate fi găsit în oricare dintre aceste locuri. Mai are defectul că nu e de folosit chiar zilnic, dar nici de uitat cu lunile într-un sertar.

Lipsa frecventă a tirbuşonului a născut adevărate legende (şaolin), cum că dacă loveşti o sticlă de vin cu fundul de ceva tare, dopul va sări singur, sau că, folosind un cuţit mare şi ascuţit, poţi reteza gîtul sticlei dintr-o lovitură, fără ca vreun ciob să pătrundă în preţiosul lichid.

Şturlubaticul instrument joacă feste şi pronunţiei multora dintre cei care probabil sînt mai degrabă obişnuiţi cu desfăcătorul de bere. Prin cine ştie ce conexiuni ciudate, ei reuşesc adesea să-l boteze „tirbişon“.

Dincolo de cum îi zice, în legătură cu el se iscă deseori şi o importantă discuţie structurală: e mai bun cel modern, cu pîrghie (sau pîrghii), la care efortul pentru a scoate dopul e mai mic, sau cel clasic, cu mîner, de care tragi după ce ţi-ai fixat bine sticla între picioare. Cel relativ nou, cu fixare pe marginea sticlei, poate sparge sticla. Cel şi mai modern, cu două pîrghii (pe care unii îl numesc Sile Dinicu) are defectul că se strică. Chiar dacă întregul sistem pare de metal, de multe ori e doar un biet plastic, supus unor iremediabile şi neaşteptate rupturi, care pot pricinui enervante pauze în timpul petrecerilor. Cel clasic e mai rezistent, unii îl laudă chiar ca fiind un obiect de folosinţă foarte îndelungată (moştenit din familie etc.), dar ştiu la fel de bine şi că acest simplu spiral te poate afecta spinal (adică să te lase înţepenit de efort). Dilema dintre cele două principii se pretează la ample extinderi, pe marginea unui şpriţ, cu grele puneri în balanţă ale valorilor tradiţionale cu cele moderne. E o dispută niciodată tranşată definitv de-o parte sau de alta, dar modernitatea şi deschiderea spre lume, din ultima vreme, aduc mereu alte sofisticări. Adică, au apărut tirbuşoane nemaivăzute pînă acum, dincolo chiar şi de trusele speciale cu tirbuşon şi termometru. La unele, clasica spirală de oţel a fost înlocuită de două lamele care se înfig pe marginile dopului, foarte folositoare pentru sticlele cu vin vechi, la care dopurile pot fi sfărîmicioase. Mai există şi unele cu manetă, cu cilindru, cu rotiţe, pe care dacă le vezi prima oară, nici nu ştii la ce folosesc.

Tehnica nemţească
peste care s-a adăugat dibăcia românească.

Ce vreau să vă mai spun e că, după nenumărate asemenea aventuri cu tirbuşoane, la un moment dat, am primit unul din Germania. Cumpărat dintr-o zonă viticolă cu suma de 50 de euro. Ei, mi-am zis, păi, ăsta trebuie să fie un fel de Mercedes al tirbuşoanelor. Pe cît de simplu, pe atît de robust părea, iar văzîndu-l, dopurile ar fi trebuit să sară singure, dîndu-şi seama că nu mai au nici o şansă. La prima încercare însă, surpriză: după ce s-a înfipt în dop şi l-a scos, la deşurubare spiralul s-a desprins de mîner, de corpul instrumentului, obligîndu-mă să apelez la cleşti şi cuţite ca să-l scot apoi din dop. Plin de draci, am căutat instrucţiunile (avea şi instrucţiuni) şi am desluşit ideea că, în timp, esenţiala piesă spiralată se poate uza, ceea ce, în opinia producătorului, face necesară înlocuirea ei. Şi de aceea nu era fixată definitiv în corpul instrumentului, ci doar înşurubată cu un filet. Din nefericire, tocmai această măsură suplimentară de prevedere făcea tirbuşonul inutilizabil. Perfecţionismul ingineresc şi teama de posibilele reclamaţii ale pretenţioşilor consumatori occidentali au condus la un mare eşec. Evident, temerea germanilor că spirala de oţel ar putea, la un moment dat, să se uzeze prin pluta dopurilor se referea la cel puţin cîteva decenii. Dar, cum românul are soluţii pentru orice, am dat cu un lipici puternic pe acel filet din capătul spiralei, după care l-am înşurubat la loc în corpul tirbuşonului, unde a rămas lipit definitiv. Aşa se face că tehnica nemţească peste care s-a adăugat dibăcia românească a dat naştere tirbuşonului imbatabil. Iar celor care eventual se întreabă din ce motiv am povestit asta, le răspund pur şi simplu că de schepsis.

■ ■ ■

ready made

„Copilul altoit cu bubat de vacă poate umbla cu copiii cari au bubat firesc şi bubatul de vacă nu se ia la alţi copii.

Copiii cei scăpaţi prin altoirea cu bubat de vacă pot umbla slobod cu copiii *cari au bubat firesc* fără a se teme că va căpăta bubatul firesc din cei altoiţi cu bubat de vacă.

Şi aşa scapă şi mîntuieşte bubatul de vacă pre tot feliul de oameni şi stă împotriva *bubatului firesc;* pentru aceea se cuvine cu dreptul să-l numim bubat apărătoriu.“

G. Brătescu, *Grija pentru sănătate. Primele tipărituri de interes medical în limba română (1581-1820),* Editura Medicală, 1988

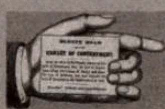

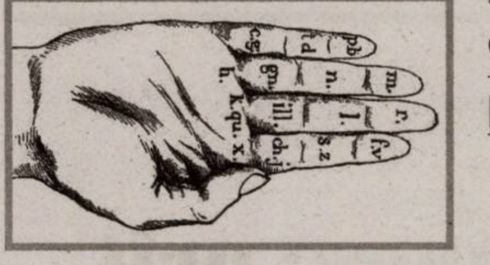

Codrin Liviu CUŢITARU

prezentul discontinuu

Despre nebunia socială

Am folosit şi în alte rînduri conceptul de „nebunie socială“, datorită expresivităţii sale deosebite în raport cu starea de lucruri românească a prezentului. Noţiunea nu-mi aparţine. Vine din psihiatrie şi descrie, prezumtiv, unul dintre stadiile ultime de disoluţie civică a unei societăţi. Psihoza colectivă reprezintă incapacitatea colectivităţii de a mai distinge (ca *grup)* între bine şi rău, între raţional şi iraţional. Ea marchează punctul de debut al entropiei unui sistem uman dat. Deşi mulţi deja se gîndesc, probabil, că intenţionez să vorbesc mai jos despre uşurinţa cu care noi intrăm în crize politice şi economice majore, acceptînd astfel, pe termen lung şi, aparent, lipsiţi de mari îngrijorări, degringolada ca mod de viaţă, voi spune din start că nu pe acest palier se potriveşte nebunia socială, asemenea unei mănuşi, mentalitarului românesc (accept totuşi, fără rezerve, că şi multitudinea de „crize“ constituie, pînă la urmă, tot un simptom de dezechilibru psihic la nivel comunitar!). Nu perspectiva de ansamblu devine instrumentul de măsură al acestei anomalii, ci, oricît ar părea de paradoxal, amănuntul cotidian, în interiorul căruia viaţa abundă de semnificaţii. Abulia sistemică se vede, aşadar, mai ales în detalii, în automatismele aşa-zicînd „minore“ al comportamentului public, bineînţeles pentru cine (mai) are timp să le observe.

Un profesor american (dispărut, din păcate, recent, dintre noi) a predat, pe la începutul anilor 2000, literatură, pentru un semestru, la Universitatea din Iaşi. Tom Erskine (aşa se numea omul în cauză), un *bon viveur* de felul lui, privea cu simpatie imensă, dar şi cu surprindere nedisimulată, obiceiurile de convivialitate autohtonă. Într-o zi, mi-a mărturisit deschis: „Codrin, sînt uimit de toleranţa regulamentelor voastre faţă de consumul de alcool în Universitate. Nu vreau să mă înţelegi greşit, mă simt foarte bine aşa, aproape că nu-mi vine să cred că e adevărat, dar nu pot să nu mă gîndesc că, în campusurile americane, ceva similar ar fi de neimaginat. Tu ai stat ceva vreme prin universităţile noastre şi ştii că, dacă un student te-ar simţi acolo că ai băut, fie şi o gură de şampanie, şi te-ar reclama la administraţie, ţi-ai pierde instantaneu slujba“. *Ştiam,* cum să nu *ştiu,* „amănuntul“, însă, acomodat cu schizoidia culturală locală („una-i America, alta-i România“), nu-mi mai permiteam *să-l observ* sau *să-i analizez* implicaţiile. Faptul că, la noi, lumea celebrează prin instituţii (nu doar prin universităţi), în intervalul programului oficial de lucru, cu alcool, onomastici, zile de naştere şi diverse alte sărbători intră într-o *normalitate* a locului, reversul apărînd mai curînd, pe meleaguri mioritice, drept un exotic exces de intransigenţă etică.

Nu de mult, presa a relatat, cu o anumită voioşie (am avut senzaţia) despre profesorul de liceu din Lugoj care a publicat un fel de „autobiografie sexuală“. Cartea era dedicată, necondiţionat, propriilor elevi. Curiozitatea venea din „normalitatea“ derulării evenimentului. Televiziunile au prezentat imagini de la lansarea volumului. Dascălul (îmbrăcat elegant) vorbea, la microfon, unor tineri studioşi, fiind secondat de doi bărbaţi serioşi (pesemne, tot profesori), cu rol, desigur, de „critici literari“. Atmosfera avea un colorit sobru, de mare eveniment cultural. Imaginile se derulau în fundal, prim-planul ecranului oferindu-ne citate selectate, cu atenţie, din tomul erotic. Le-am parcurs cu interes. Speram, pe ultimele nanosecunde dinaintea intrării în angoasă ireversibilă, la scuza apariţiei vreunui nou Henry Miller, ascuns în tipologia măruntă a dascălului de tîrg transilvan. Nu se punea, din nefericire, problema. Talentul literar al domnului profesor era tot atît de vizibil precum cel al motanului Chioruţu' pe care-l hrănesc, de două ori pe zi, în faţa blocului. O înşăilare defazată de episoade cu erotism rudimentar şi brutal, în jurul cărora se articula metafizica adolescentului întîrziat, degrabă psihanalizabil în laboratoare de specialitate. Tonul „confesiunii“ rămînea pretutindeni trivial şi opac, fără o minimă tresăltare artistică, compulsiv sexual, trădător de patologii subliminale.

O faţetă diferită *de „normalitate“.*

Şi totuşi, situaţia era privită de cei implicaţi (autor, public, colegi, presă şi, înţeleg, autorităţi – rămase apatice în faţa acestui spectacol „didactic“) cu lejeritate, poate doar cu niscaiva umor. Directoarea colegiului de unde provine insolitul autor a precizat că protagonistul este „un coleg bun şi un excelent profesionist“. Nimănui nu i-a dat tîrcoale senzaţia vreunei incompatibilităţi deontologice, nimeni n-a fost uimit de altceva decît, cel mult, exotismul întîmplării. O senzaţie de normalitate absolută respira, psihologic vorbind, prin toţi porii amintitului moment. Nu sînt un conservator cu sensibilităţi pudibonde, dar am, mărturisesc, nostalgia societăţilor sănătoase mental, cu paliere clar conturate, funcţionale complementar. A fi profesor şi a-ţi exhiba obsesiile sexuale într-o „autobiografie“ prezentată drept carte pentru (propriii) elevi rămîne, şi după cele mai radicale standarde de liberalism, o formă de disfuncţionalitate colectivă, o eroare de concepţie a mecanismului comunitar, o anomalie de aşezare în dinamica existenţei. Insensibilitatea faţă de diformitatea etică a episodului, raportarea la el ca la o faţetă *diferită* de „normalitate“ (ceva adică abordabil la nivel de „ştire“!) indică, aş zice, începutul nebuniei sociale. O singură dilemă am totuşi la sfîrşitul acestui comentariu: ce se întîmplă cînd normalitatea majorităţii devine anormalitatea unei minorităţi? Mi-e frică de ce ar putea răspunde psihiatrii.

***Codrin Liviu Cuţitaru** este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

■ ■ ■

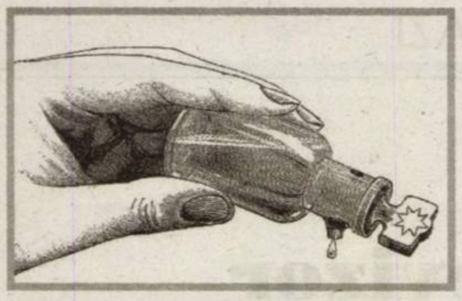

Rodica ZAFIU

cuvinte nepotrivite

Telenovele berechet

O temă de investigaţie nu tocmai uşoară, dar cu siguranţă interesantă, e cea a influenţei serialelor de televiziune asupra obiceiurilor şi a limbii. Vechile diferenţieri între influenţele lingvistice prin contact direct sau indirect (tradiţional, pe cale livrescă) se complică mult în ziua de azi: ce formă de contact lingvistic cu spaniola reprezintă, de pildă, urmărirea a cîteva ore de seriale sud-americane pe zi?

Nu e tocmai clar nici efectul real al ascultării unui dialog într-o limbă străină, de către telespectatorul care citeşte, în acelaşi timp, subtitrarea. Desigur, se produce astfel o familiarizare cu pronunţia unei limbi, dar dacă aceasta este complet necunoscută, nu se poate vorbi şi de un progres didactic: altminteri, numărul mare de seriale coreene difuzate în ultimii ani de televiziunea română ar fi produs deja efecte vizibile în conversaţia curentă. Telenovelele sud-americane (beneficiind de înţelegerea parţială între limbile romanice) au pus în circulaţia colocvială cîteva cuvinte şi formule, îmbogăţind însă mai ales onomastica. În funcţie de distanţa reală sau psihologică dintre limba vorbită în filme şi limba maternă a telespectatorului (care poate să nu fie conştient de asemănări), în funcţie de gradul de familiarizare prealabilă cu limba străină, ca şi de alte date psiholingvistice, privitul la televizor poate fi sau nu de folos în învăţarea limbilor. Succesul nu e garantat: cineva care citeşte greu în propria limbă poate fi atît de concentrat să o facă încît să nu mai urmărească şi varianta rostită sau, dimpotrivă, poate încerca să înţeleagă mai curînd varianta orală, abandonînd efortul lecturii. Cu cîţiva ani în urmă, mai multe campanii şi petiţii online au încercat să ţină în frîu abia începuta acţiune de dublare a filmelor de desene animate pentru copii. Unul dintre argumentele împotriva dublării era mărturia personală a unor tineri asupra cărora urmărirea desenelor animate avusese un rol benefic, ajutîndu-i să înveţe mai uşor engleza. Metoda este posibilă, dar puţin probabilă în condiţiile unei concurenţe care oferă soluţii mai comode.

În acest context, mi s-ar părea foarte interesant de aflat care este raportarea românilor pasionaţi, din cîte se spune, de serialele turceşti, la limba vorbită în acestea – şi care ar putea fi rata lor de influenţă lingvistică: nu atît în îmbogăţirea românei prin împrumuturi noi, cît în „reactivarea“ unor forme de mult pătrunse în limbă, uneori intrate în desuetudine. E ştiut că unele turcisme sînt percepute ca atare chiar de vorbitorii fără multă educaţie lingvistică, sînt recognoscibile prin formă sau sens: *matrapazlîc, bacşiş, peşcheş, hatîr, huzur, calabalîc, chiolhan* etc. Despre altele nu se mai ştie că sînt de origine turcă, pentru că nu au nimic peiorativ, nici terminaţii specifice, ba chiar au intrat în fondul lexical principal.

Serialele turceşti actuale – dacă sînt istorice – au, desigur, rolul de a readuce în atenţie termeni istorici de civilizaţie orientală, care abundă şi în cronicile noastre şi pe care vorbitorii actuali îi deprind din manuale, literatură, film: *sultan, serai, vizir, paşa, efendi, caftan* etc. Cu un avantaj cultural: clişeelor istorice autohtone le prieşte să se confrunte cu alte clişee naţionale, pentru a-şi revela parţialitatea şi relativismul. Dialogul din filme ne mai ilustrează un proces, adesea neglijat chiar de lingvişti: în contactul direct, cînd se transmit elemente de limbă vorbită, interjecţiile, adverbele de modalizare, de intensificare sau atenuare şi conectorii sînt elementele preluate cu cea mai mare uşurinţă. Sentimentul de familiaritate creşte în faţa unor asemenea elemente, odată cu surpriza de a le redescoperi: îndemnul *haydi* apare în dialoguri la fiecare pas, temperat adesea de *yavaş*. Cel mai surprinzător e *tamam* (devenit în română, în forma *taman*, un mijloc de focalizare popular, cu valoarea „exact, tocmai, chiar“), extrem de răspîndit în dialoguri ca marcator conversaţional al acordului (dicţionarul englez-turcesc/turcesc-englez Redhouse 1998 îl echivalează, într-una dintre valorile sale, cu „OK“). În acelaşi context, se întăreşte ideea că şi interjecţia *of* ar fi putut fi preluată ca atare (chiar dacă dicţionarele noastre nici nu-şi pun problema unui împrumut, considerînd-o onomatopee spontană).

E aşadar posibil ca mania telenovelelor turceşti să reactiveze parţial unele împrumuturi rămase în limba populară şi folosite tot mai rar în ultimele decenii (ca *taman, iavaş-iavaş)?* Nu sînt prea convinsă: dar, dacă lucrurile ar sta aşa, ar fi o veste bună despre conştiinţa lingvistică, despre capacitatea vorbitorilor de a-şi analiza propriul limbaj şi de a fi atenţi la al altora.

***Rodica Zafiu** este prof. dr. la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti. A publicat, între altele, volumele* Limbaj şi politică *(Editura Universităţii Bucureşti, 2007) şi* 101 cuvinte argotice *(Humanitas, Colecţia „Viaţa cuvintelor“, 2010).*

■ ■ ■

tolo sport

Lucescu în palton

Să fie lipsa de constanţă principala caracteristică a fotbalului românesc din ultima vreme?

Fotbalul românesc nu înseamnă doar Bonetti, probabil fostul antrenor al lui Dinamo în momentul apariţiei acestui articol. E fatal să vorbeşti într-un săptămînal despre fotbal, pentru că lucrurile de luni se pot răsuci spectaculos pînă joi, cînd apare la tarabe *Dilema*. Revin. Fotbalul românesc nu e reprezentat doar de italianul Dario Bonetti ci şi, culmea, culmilor!, de românul Mircea Lucescu. L-aţi văzut? L-aţi zărit în paltonul lui negru pe marginea terenului de la Londra, acolo unde, după cum scrie *Daily Telegraph*, „rafinata echipă a lui Lucescu e o bijuterie a mişcării, mingea fiind condusă pe teren ca un VIP invitat la o premieră pe o alee plină de petalele admiratorilor“. Frumos, aşa-i? Şi jocul şi articolul frumoase, numai la Gorzo am mai citit ceva atît de frumos la lansarea ultimului *007*. Un *007* arhaic şi dulce în analogicul lui, în refuzul digitalului, asta este Lucescu şi, dacă o să mă lămuriţi ce-l mînă înainte pe acest bărbat de 67 de ani, atunci voi accepta că fotbalul nostru e lipsit de constanţă. Pînă atunci mă uit fără să înţeleg mare lucru din pasiunea purtată peste decenii a omului în palton de pe marginea gazonului londonez, proaspăt ca într-o zi de primăvară ce aşteaptă primii fulgi.

Cătălin TOLONTAN

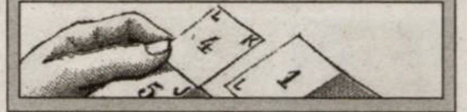

PUBLICITATE

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Programul Operaţional Sectorial
"Creşterea Competitivităţii Economice"
2007-2013

Bucureşti, 31.08.2012

Comunicat de presă

Jules Verne
Cinci Săptămâni în Balon

Prin implementarea proiectului **„Dezvoltarea spaţiului cultural virtual Cărtureşti"**
comunitatea cărtureşti.ro – librăria online **www.carturesti.ro**
are cea mai variată ofertă de produse culturale

Programul Operaţional Sectorial **„Creşterea Competitivităţii Economice"** -co-finanţat prin
FONDUL EUROPEAN DE DEZVOLTARE REGIONALĂ „Investiţii pentru viitorul dumneavoastră"

Detalii suplimentare puteţi obţine de la
Nume persoană contact Anca Dănilă, Funcţie: PR Cărtureşti,
Tel. 0732003059, Fax: 032.425.1480, e-mail: info@carturesti.ro

PUBLICITATE

METRONOME
DE IERI PÂNĂ AZI,
TOATĂ ISTORIA PARISULUI
ÎN 4 EPISOADE PE
TV5MONDE

www.tv5monde.com

MÉTRONOME subtitrat în limba română
miercuri 14 și miercuri 21 noiembrie la orele 22,00

În fiecare miercuri la orele 22,00
Descoperiți emisiunile despre patrimoniul francez

TV5MONDE este disponibil pe cablu, satelit şi iptv

UN MONDE, DES MONDES,
TV5MONDE

IERI CU VEDERE SPRE AZI

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Iurie Darie la televizor

Unele dintre primele mele amintiri legate de televizor au legătură cu un bărbat simpatic foarte, care, nu ştiu prin ce minune, desena şi vorbea în acelaşi timp – ceea ce pentru unul ca mine, care în probleme de desen mereu a avut două mîini stîngi, reprezintă un mister (cum e posibil aşa ceva?!) chiar şi azi, cînd mi-aduc aminte.

Televizorul era unul mare, aflat pe patru picioare lungi şi fine; cred că numele lui era Cosmos. Imaginea era alb-negru, bineînţeles. Anii erau '70, spre începutul lor. Amintirile mi-s neclare – dar tot ce mi-e clar în momentul de faţă este că bărbatul acela era Iurie Darie.

În acel program de dimineaţă pentru copiii *generaţiei post-decret,* Iurie Darie era un fel de amfitrion cald şi vesel. Spunea, probabil, un fel de poveşti acolo – iar din cînd în cînd punea mîna pe un fel de cărbune şi desena ceva pe nişte planşe mari de hîrtie. Nu-mi mai aduc aminte dacă era singur sau era însoţit – am senzaţia că mai era cineva cu el (cumva o femeie tînără, cu voce de copil, pe care mai apoi, ani la rînd, am auzit-o la *Teatru radiofonic?* Nu ştiu, s-ar putea să confund). Pesemne că duminica dimineaţa era emisiunea respectivă. Pe vremea aceea, TVR sub comunism era încă o chestie promiţătoare şi din multe puncte de vedere spectaculoasă – asta în cazul în care *Mannix, UFO* sau varietăţile de sîmbăta seara încă vă mai spun ceva.

A dat culoare unei televiziuni alb-negru.

Să fi şi cîntat Iurie Darie în acele dimineţi? N-ar fi imposibil – în definitiv, nu trebuie să fii Caruso pentru a fi pe placul unor copii. Dar ce ştiu sigur: de vorbit, vorbea şi de desenat, desena frumos în cărbune. Iar dacă mi-aduc aminte de acele dimineţi este pentru că omul transmitea o stare de bine – sentimentul tonic (şi din ce în ce mai rar, azi) că la televizor pot să apară nişte oameni frumoşi, care să dea vieţii un strop de culoare. Cam asta făcea Iurie Darie atunci, chiar dacă televiziunea, cum spuneam, era alb-negru.

La drept vorbind, Iurie Darie chiar a fost un bărbat bine – şi probabil că ar avea mai mult sens dacă ar scrie lucrul acesta vreo colegă de generaţie. Dar nu era o excepţie; în acea epocă a televiziunii şi cinematografului, cam toţi actorii care apăreau, cît de cît erau bărbaţi bine – de la Marcello Mastroianni şi Alain Delon şi pînă la Florin Piersic sau Ion Dichiseanu. Iurie Darie era din acelaşi soi. Doar că el mai avea ceva: un *ce* juvenil şi efervescent, un cocktail de virilitate şi de naivitate nu jucată, ci jucăuşă.

N-am aptitudini de istoric de teatru sau film, drept care nu voi aduce în discuţie rolurile lui de pe scenă sau de pe ecran. Tot ce pot spune este că am fost uimit că, în toate rememorările din aceste zile, rolul lui din seria comediilor cvasipoliţiste cu *BD (Brigada Diverse...)* a apărut inevitabil în prim-plan, ca o mare realizare. De acord, filmele sînt foarte cunoscute, încă mai smulg zîmbete şi, de dragul actorilor care apar acolo, aproape că pierdem din vedere scopul evident în care erau făcute. Cînd ai comori naţionale pe nume Dem Rădulescu, Puiu Călinescu sau Jean Constantin, ce mai contează că filmele erau un soi de propagandă? Cît despre Iurie Darie, avea el figură de ofiţer de Miliţie? Hai să fim serioşi! Dacă oameni de-aceştia ar fi avut miliţia regimului, comunismul n-ar fi căzut nici astăzi, iar Ceauşescu ar fi murit liniştit în patul lui, cu familia aproape.

Am adus în discuţie acele prime imagini televizate cu Iurie Darie pentru că, într-un fel, viaţa lui a rămas apropiată de TV şi mai către final. Nu am o mare plăcere în a discuta acest capitol. Nu-s convins că apariţiile din ultimii ani – mă refer aici la emisiunile-tabloid care l-au prezentat în fel şi chip – ar fi servit benefic legenda actorului despre care vorbesc. Aş înclina să cred că nu – dar nu mă pricep şi, poate, mă înşel. Aş fi mult mai tentat să văd aici rolul distructiv al televiziunii, pentru că există şi el. Un om bătrîn şi/sau bolnav nu e mai mult decît atît – oricare ar fi numele omului cu pricina. Există lucruri pe care e bine să le vedem şi există altele care trebuie să stea departe de orice ochi. Binele nu e totdeauna vizibil şi nici vizibilitatea nu este totdeauna bună. Dar, probabil, aceste scrupule ies din paradigma contemporaneităţii. Repet: nu am o expertiză serioasă în domeniu; tot ce fac este să-mi spun părerea.

Drept care, dincolo de rolurile lui de băiat bun de care fetele se îndrăgostesc cuminţi ele însele (de la începutul anilor '60) sau de rolul ofiţerului suspect de şarmant din filmele mai sus amintite din decada următoare, dincolo de toate rolurile din teatru sau din epopei cinematografice, Iurie Darie îmi va rămîne în amintire prin acele apariţii din dimineţile alb-negru ale desenelor sale în cărbune.

Acest bărbat a fost un om frumos – cu menţiunea că nu era numai un chip, ci şi o prezenţă.

Adrian Cioroianu *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte publicată:* Epoca de aur a incertitudinii, *Editura Curtea Veche, 2011.*

■ ■ ■

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Cum să mori în România în anul de grație 2012

Cum sînt o persoană mai „nevricoasă“, protestez pe toate căile posibile şi imposibile împotriva expunerii vizibile a morţii publice. Trăim şi aşa într-un oraş tare urît, plin de gropi de toate felurile, lipsit de afecţiune şi mai ales de orice regulă. Aşa că am şi eu o problemă: nu vreau să aud claxoane, să văd alaiuri funerare, să particip la exhibiţionismul „îndurerat“ de pe străzile oraşului. Chiar dacă spectacolul morţii îmi spune mie, ca istoric, ceva despre această societate, prefer să nu am informaţia, în favoarea unei morţi civilizate, ca oriunde în Europa. Să mă explic: e joi, e frumos afară, e sărbătoare: Sfinţii Mihail şi Gavril. Pe la două trecute fix, la Podul Izvor vînzoleală mare, mare: trecători şi maşini aşteaptă trecerea mortului către biserica Sfîntul Nicolae din apropiere. Un alai în toată regula: sicriul dus pe umeri de bărbaţi sfrijiţi, urmat de cortegiul inevitabil de rude şi apropiaţi jelind sau doar povestind, direct pe mijlocul aleiului de la Schitu' Măgureanu, mortu' ne priveşte vînăt pe toţi, soarele şi mirosurile adunaseră deja muştele, intersecţia e blocată, iar claxoanele ţiuiesc de mama focului, nu prea ştiu dacă e de la mort sau doar de la nervi cotidieni ai şoferilor nărăviţi. Sîntem mai ceva ca pe vremea lui Antim Ivireanu, cînd mortul era plimbat prin mahala după milostenii, iar hidoşenia morţii era expusă la priveala unui bănuţ ca ajutor de îngropăciune.

Acu' cum să-l reclam eu pe defunct cînd nu ştiu după ce lege funcţionăm?! După secţiunea 9, articolul 27, aliniatul 1 din Legea privind cimitirele, crematoriile umane şi serviciile funerare, adoptată de Camera Deputaţilor la 19.10.2010, mortului îi cam este interzis să ne privească: „transportul persoanelor decedate în vederea înhumării în aceeaşi sau în altă localitate se face în sicrie cu capac, cu autovehicule special amenajate în acest scop, care respectă prevederile normelor sanitare şi antiepidemice“. Legea cu pricina n-a devenit încă lege. S-a împotmolit pe la domnul preşedinte Traian Băsescu care la 13 decembrie 2010 o trimite spre reexaminare cu o groază de obiecţii. Senatul s-a gîndit şi el puţin şi la 28.04.2011, adică după vreo cinci luni... aşa, cînd se termină cu zăpada... respinge cererea de reexaminare. Domnul Mircea Geoană, preşedintele Senatului la acea vreme, precizează, în actul de respingere, că: „potrivit articolului 75, alineatele (1) şi (3) din Constituţia României, republicată, Camera Deputaţilor este Cameră decizională“. Cu alte cuvinte, „ce treabă are preşedintele chiar şi cu morţii aştia?“. Şi cum morţii cu morţii, şi viii cu viii, legea fu lăsată la dospit mult şi bine, aşa vreun an şi ceva.

Tot să mori în România, să umbli pe uliţe, să faci troc cu popa să te treacă dincolo, cu vecinu' de-o căruţă, cu ceilalţi de-o lumînare, cu claxoane, cu gălăgie, cu fanfară, cu gornist, cu lume multă, „ca la mort“, cu colive şi colaci, cu bîrfe, cu invidii, cu limbuţenie, cu priviri iscoditoare prin case, cu bocete şi jale, cu pomeni să mănînce tot neamul, cu de toate să ajungă la toată lumea... Or, dacă accept sociabilitatea şi solidaritatea din jurul festinului funerar, dacă accept îndatorarea familiei pentru îngroparea cu fală a defunctului, dacă accept chinul financiar doar pentru a îndeplini cu stricteţe toate riturile funerare (că deh, „te rîde lumea“), zău şi jur dacă mi se pare creştineşte să-l plimbi pe săracul om pe uliţă în ziua lui cea mai proastă. Cît despre igienă...

Abia la 22.10.2012, Camera Deputaţilor s-a aplecat asupra cererii de reexaminare. Şi ca să-i facă în necaz preşedintelui, îi reaminteşte că este totuşi o „cameră decizională“, chiar şi pe probleme de moarte. Aşadar? Aşadar, rămîne aşadar, că legea n-a ajuns lege pentru că s-a constatat că nu poate fi aplicată. De ce? Pentru că: „în lege nu sînt prevăzute sancţiuni, astfel că se creează situaţia imposibilităţii aplicării legii, aceasta fiind lipsită de efectele sale. De aceea, este necesar ca legea să conţină şi sancţiuni în cazul nerespectării prevederilor sale“. Se aşeaptă acum o nouă şedinţă prin care nişte amendamente să fie adoptate spre a face „plauzibilă“ o lege care se tot plimbă, ca şi mortu'...

Români, îngropaţi-vă morţii cum vreţi, cu capac sau fără capac, în sicriu sau fără sicriu, cu fanfară, cu claxoane, în intersecţii, cu căruţa sau cu audi. Unde vreţi şi cum nu vreţi. Că se poate! Cît despre cei care privesc de pe margine... (ne)norocul lor. Dacă vă întreabă cineva ceva, daţi vina pe Traian Băsescu...

Constanţa Vintilă-Ghiţulescu *este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga“ din Bucureşti. În 2012 i-a apărut la Humanitas cartea* În şalvari şi cu işlic. Biserică, sexualitate şi divorţ în Ţara Românească a secolului al XVIII-lea.

■ ■ ■

anti nostalgia

Puritate

„Doctorul poet era slăbit, chiar bolnav şi frigul din camera de lucru îi făcea vizibil rău, din care cauză ne mutam – de cîte ori am fost la el – din bibliotecă în dormitor, unde, după obiceiul casei, ceaiul mă aştepta cu niscaiva biscuiţi.

Eu îl cunoscusem pînă atunci ca poet. Într-una din vizitele mele am descoperit o carte ştiinţifică a doctorului, de mare însemnătate în literatura noastră, despre plantele medicinale şi virtuţile lor de leac. Văzînd că mă interesează mi-a făcut-o cadou. O lucrare alcătuită cu pasiune de poet şi cu rigoare de savant.

L-am reîntîlnit mai tîrziu pe Voiculescu într-un cenaclu de filozofi ce dezbăteau probleme de soteriologie şi mi-a plăcut grozav cum poetul, savant totodată, a intervenit cu competenţa omului versat în ştiinţe biologice, aducînd argumente care luminau discuţia ce devenise aridă în inconcludenţa cazuistic-filozofică a celor prezenţi.

Ultima dată, cînd l-am revăzut pe marele poet al *Sonetelor,* m-a cutremurat chipul lui subţiat de boală şi suferinţe, faţa lui zburlit tragică, vocea lui stinsă prin care se destăinuia cinstea exemplară a unui om ce a tînjit după puritate, luptînd o viaţă întreagă s-o realizeze, în pofida tuturor piedicilor trupeşti şi sufleteşti. Puritate? Nu e oare o nălucă a minţii noastre? Năluca aceasta e totuşi de natură să ne transfigureze şi să ne înnobileze măcar o părticică din viaţa noastră.

A murit curînd după aceea şi nu mi-a fost dat să-l revăd ca să-i exprim – ca atîţia din apologeţii *post-mortem* ai poetului – neţărmurita admiraţie atît pentru autorul *Sonetelor* şi pentru povestitor, cît şi pentru omul dintr-o bucată care, datorită viziunii lui morale şi spirituale, a trebuit la peste 70 de ani să suporte cîţiva ani buni de aşazisă *detenţie politică*.“

Arşavir Acterian, „Vasile Voiculescu înainte şi după puşcărie“, în *Zigzag magazin*, 20 martie 1990

STILURI & STILOURI

Maria IORDĂNESCU

Iasă-ţi **copiii** să vină la **tine**

Basme cu sclipici

Cărţile de poveşti ale copilăriei noastre comuniste erau, cu cîteva mici excepţii, urîte, sărace, meschine: cu pagini gri, pe care cu greu puteai descifra literele, cu chipuri bucălate de fetiţe şi băieţi angajaţi, deja, în lupta pentru eradicarea inechităţii sociale, cu siluete incerte în culori dubioase ale unor prinţi şi prinţese scăpătate etc. Ani de-a rîndul, am citit „poveştile nemuritoare“, publicate în Colecţia BPT, cu ochii pe copertele lor, singurul loc mai colorat, încercînd să ghicesc cărei poveşti i s-ar potrivi imaginea. (Tocmai de aceea, rarele excepţii despre care vorbeam la început mi-au rămas adînc întipărite în memorie: ştiu şi acum desenele din *Căluţul roib*, din *Povestiri din Valea Cerbului* sau din *Poveştile cu zîne* ale Contesei de Ségur).

În comparaţie cu ele, bogăţia de cărţi din librăriile de astăzi pare coborîtă direct din rai: albume despre cîte-n lună şi-n stele, cărţi de poveşti din toate colţurile pămîntului, hărţi, atlase, dicţionare, toate aflate la îndemîna oricărui copil pregătit să afle, să citească, să înveţe, să descopere.

Din păcate, trebuie să scotoceşti mult, prin mormanul de kitsch şi inutil, după cărţile cu adevărat valoroase: cei mai mulţi dintre editori pornesc de la ideea că micul cititor nu va tînji după cartea de poveşti dacă ea nu seamănă cu televizorul sau computerul. Şi-atunci, volumele de scrieri adresate copiilor au sclipiciuri, rozuri, funde sau beteală, ţăcăne şi pîrîie din toate încheieturile cleioase, producînd zgomote de luptă sau cîntece de culcare, au incluse între paginile lor bomboane, brăţări, farduri sau maşinuţe. Cartea de poveşti nu mai e carte, ci un tîrg bălţat în miniatură, în care rîndurile care spun basmul se pierd printre obiectele de o calitate suspectă oferite ca bonus-uri. Albă ca Zăpada nu mai e un simplu personaj de poveste, ci unul pe care-l decupezi, lipeşti, colorezi, plimbi cu maşina sau unul pus să adune, să scadă, să picteze sau să traducă în engleză merele otrăvite.

Decupaţi şi lipiţi Crăciunul.

Desenele care însoţesc poveştile sînt parcă făcute după acelaşi şablon: chipurile personajelor şi decorurile în care se mişcă au, mai toate, trăsături şi accesorii împrumutate din filmele lui Disney sau din lumea păpuşii Barbie. Mai mult decît atît, ele nu lasă loc deloc imaginaţiei: copilului îi este oferit totul pe pagina de carte, pînă în cele mai mici detalii: textul abia se ghiceşte printre năstureii roz şi şireturile albastre de la botinele galbene, printre firicelele gri din coada măgarului şi dantela verde de la perdeaua portocalie.

Nici cu diversitatea personajelor nu stăm mai bine. Creatorii de cărţi pentru copii s-au gîndit că *Scufiţa Roşie* sau *Albă ca Zăpada* nu ţin pasul cu modernitatea. Şi atunci, oferă copiilor titluri amuţitoare: *Cum să devii vedetă în cel mult 7 zile* – pentru fetiţe, iar pentru băieţi – *Cum să devii pirat în cel mult 7 zile, Vreau să ştiu... 7 în 1, Citeşte şi roteşte / Răţuşca cea urîtă, Barbie în Povestea Sirenei sau Barbie în Colindă de Crăciun, Barbie în Spărgătorul de nuci sau Barbie şi cei trei muşchetari, Decupaţi şi lipiţi Crăciunul.* Un alt editor a avut o idee şi mai năstruşnică: aceea de a oferi copiilor *Mari poveşti româneşti repovestite pe înţelesul celor mici.* Ca şi cum Creangă sau Ispirescu s-ar fi gîndit să-şi scrie poveştile pentru proaspeţii absolvenţi de Sorbona.

Nu cred că e nevoie să ne străduim atît de mult să „diversificăm“ piaţa de carte pentru copii. Mai ales dacă nu prea avem ce pune în locul basmelor clasice. La urma urmei, copilăria noastră, aşa gri cum a fost, tot ni s-a părut prea mică pentru a cuprinde toate poveştile minunate ale lumii.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

■ ■ ■

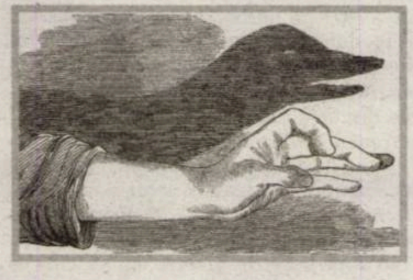

Iaromira POPOVICI

bazar

Vîrstă şi vîrste

Am realizat, din nefericire, că, odată ce timpul trece mai dihai, devenim (eu şi alţii din jur cărora, în mod inexplicabil, li se întîmplă acelaşi lucru...) mai puţin reali. Nu zic vorbe mari – mai falşi şi mai cîrpiţi.

Nu, nu e vorba de (aproape) nimic metafizic deocamdată: ci pur şi simplu de realităţile esteticii şi aparenţelor feminine – dar nu numai –, cel puţin odată cu înaintarea în vîrstă.

Părul, de pildă, e departe de culoarea lui originală. E drept că la început îl colorăm din curiozitate, din dorinţa de schimbare. Treptat, vopsirea lui devine o necesitate. Una repetitivă: părul cărunt nu „dă bine“. Contrazice principiile tinereţii aproape fără bătrîneţe şi ale adolescenţei veşnice după care trebuie să tînjim.

Conform acestor principii, nescrise dar omniprezente, o doamnă sexagenară cu părul în nuanţe de roz, mov sau verde e mai uşor de acceptat decît una cu părul cărunt sau chiar alb. Cea dintîi măcar nu a ieşit, declarat, din luptă.

Lupta cu ce? Cu acceptarea morţii, din timpul vieţii, pînă la urmă. O luptă care ne spune că îmbătrînirea e ceva negativ: ce mai încolo-încoace, dacă o lăsăm să răbufnească, să ţîşnească la vedere, e ca şi cum... am accepta deschis moartea şi apropierea ei. Aşa că e mult mai bine să ne înlocuim cît mai multe părţi ale corpului (şi nu numai) cu ce putem, doar să nu se vadă şi să nu ne aducă aminte.

După deja dezbătutul păr, urmează chipul. Întîi îl acoperim, ascunzîndu-i numărul tot mai crescut de imperfecţiuni. Apoi începem să-l modificăm: întîi zona din jurul gurii, eventual buzele, cu puţin botox (şi la noi practica există, chiar dacă nu e la fel de răspîndită ca-n alte părţi). Apoi, ochii. Mai bine zis spaţiul, brusc plin de liniuţe – linii ce pot deveni şanţuri –, de sub ei.

Deja trecem în alt stadiu, cel al operaţiilor. Estetice, dacă ne permitem. Pînă la urmă, e (şi) chestiune de finanţe. Şi de mentalitate: poate că la noi încă nu atît de extinsă, ca în medii... milionare şi artistice. Nu din motive principiale, ci materiale, cred.

E clar, deja, că pe dinafară ne putem schimba, ne putem remodela şi încremeni pe ici, pe colo. Întrebarea care urmează este cum, din a doua jumătate a vieţii, putem gestiona chestiunea şi pe dinăuntru. Cum te simţi pe dinăuntru, în astă jumătate a existenţei, e legat şi de cum te percep ceilalţi. În mod vădit, aceştia te percep după aparenţe. Degeaba te simţi tu, pe dinăuntru, nu ca la 20 de ani, ci ca pe la 14-15 (cred că fiecare are o vîrstă confortabilă în care s-a... aşezat), cînd cei din jur insistă să te plaseze într-o categorie sau alta.

Categoria în care eşti plasată, dacă eşti de sex feminin, este cea de „doamnă“. Brusc, adresarea la persoana a doua singular e înlocuită cu cea la persoana a doua plural. Acest „doamnă“, des folosit la noi, în adresare, mie, una, nu mi se pare neapărat un semn de respect. Cu marja de paranoia de rigoare, simt că detectez aici şi o notă de ironie: micul procent de reverenţă amestecat cu doza de băşcălie cred că sintetizează cel mai exact atitudinea noastră faţă de persoanele mai... coapte.

Dacă acel „doamnă“ se asociază şi cu „stimată“, mi se pare şi mai... ironic. Mie, una, iarăşi, îmi sună caragialesc. Nu simt un respect profund, real, în formula asta de adresare. Mă întreb dacă există, cu adevărat, pe undeva, vreo atitudine de respect (cum definim termenul e o altă poveste...) faţă de persoanele mai mature, în societatea românească de azi. Există, cred, dar diferenţiat: plutesc prin aer diverse prejudecăţi: printre ele, cea care spune că, dacă vrei să fii respectat după o anumită vîrstă, trebuie să ocupi o anumită funcţie, să fii vreun fel de şef etc.

Altfel, rişti să devii un fel de „nea“ sau „tanti“ cutare (mai tîrziu „tataie“ şi „mamaie“), căruia sau căreia, desigur, în anumite situaţii, îi ţii uşa; şi de care, în altele, faci mişto.

Sau continui să alegi soluţia cealaltă: a continuei deghizări în omul fără vîrstă, în veşnicul adolescent simpatic... Refuzi să accepţi pe faţă trecerea timpului, cu toate consecinţele ei, şi alegi să o înfrunţi doar în particular, pe şest.

■ ■ ■

Selma IUSUF

legende urbane

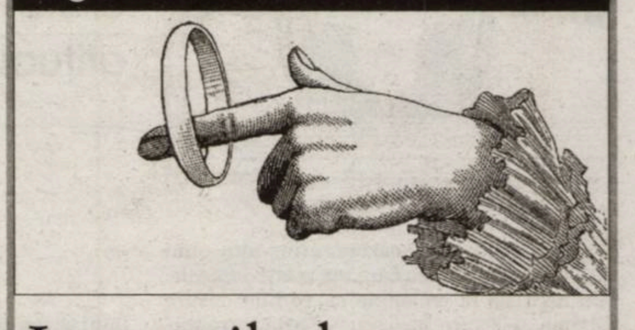

Lucrurile bune

Îmi amintesc cum păstra bunică-mea într-o ladă mare, de lemn (să fi fost lada de zestre?) tot felul de aşternuturi şi feţe de pernă noi, din damasc, brodate, croşetate şi apretate-băţ – numai bune să stea în picioare de capul lor. Mirosea înăuntru a nou învechit, a săpun, a lemn uscat. Pe ladă ţinea o stivă de plăpumi, şi ele noi. Ştiţi, plăpumile alea înfăţate cu atlaz lucios pe care se coseau cu un ac mare, special, tot felul de modele. Cu cît mai turbată culoarea, cu atît mai frumoasă plapuma. Aş fi murit de plăcere să mă lase să mă învelesc cu una roşie care făcea ape-ape, înfăşată la fel de frumos într-un cearşaf care dezvelea în rombul tăiat la mijloc culoarea fistichie a atlazului. Aş fi dat orice să renunţ la plăpumioara de copil pentru Ferrari-ul ăsta al păturilor, mama tuturor plăpumilor.

Dar nu. Lucrurile acelea erau de neatins. Laolaltă cu toată colecţia de ţesături păstrate pentru înmormîntare, erau tabu. „Pentru tine le păstrez“, zicea bunică-mea, „cînd o să te măriţi“. Mi se părea un viitor mai mult decît improbabil, oribil. Cum adică să te măriţi? Ştiu şi că m-a păcălit în cîteva rînduri, pentru că a scos din stiva cu pricina alte plăpumi frumoase, atunci cînd primea musafiri peste noapte. La fel şi cu farfuriile, tacîmurile şi cristalele alea bune. Minunile astea ieşeau şi ele la lumină cînd se întindea cîte o masă festivă. Bănuiesc că etalarea de văsăraie se făcea şi în funcţie de importanţa pe care o ocupau musafirii respectivi în ochii ei. Un musafir mai aşa şi aşa, hai, farfurii de zi cu zi. Unii mai sus pe scara aprecierii primeau din rezerva aflată sub cheie în scrin. Porţelan fin şi translucid cu modele delicate de trandafiri rozii pe margini. Farfurii pîntecoase de supă cu ghirlande albastre *Art Nouveau*. Farfurii pentru felul doi, mari ca nişte OZN-uri. Tacîmuri strălucitoare, frecate sîrguincios, cu lingurile de supă mari ca nişte lopeţi. În mîini de copil, acele tacîmuri arătau ca nişte arme. Băgai piure în gură cu furca. Îţi tăia mama friptura cu sabia. Era frumos. Nu mă mai săturam uitîndu-mă la modelele pictate. Dar artileria supergrea n-a folosit-o bunica niciodată. A stat împachetată pînă a murit. A tot sperat să vină fiusu din Canada, cu nevasta. Dacă ar fi venit, sigur ar fi primit magnifica plapumă roşie, sigur ar fi băut din carafele grele despre care auzisem o grămadă de poveşti. Dar n-a venit.

Îşi păstrează şi acum lumea lucruri bune. Hainele de ocazie. Am văzut bătrîni la nunţi sau la doctor în costume maronii, naftalinate, cu reverele late cît tot pieptul, cu betelia pantalonilor pînă la subsoară, cu pantofii cu găurele. Cu gîturi subţiate şi ridate ca ale curcanilor ieşind lejer din cămăşile cu gulerul rămas larg. Hainele de ocazie. Hainele de înmormîntare. Am făcut reportaje în diverse sate şi i-am văzut pe oameni gătindu-se pentru jurnaliştii de la Bucureşti. Să nu-i vadă toată lumea în ilicele tricotate de mînă cu care umblă prin gospodărie. Le spuneam că făceam radio, nu televiziune. Dar microfonul emoţiona egal pe toată lumea. Ba, undeva lîngă Galaţi, o femeie s-a scuzat şi a apărut peste cîteva minute cu o pălărie albă, mare, plină de flori colorate de pînzică, la interviu.

Ne-a dat cafea din setul din vitrină.

Am cunoscut pe vremuri o familie care a hîrciogărit lucruri bune toată viaţa. Grămezi de covoare rulate, nefolosite niciodată. Cutii neatinse de porţelanuri. Argintăria, imprimată cu ursul greoi de la Berndorf, rămasă coclită de vremuri, nici ea folosită. O maşină de spălat adusă din Germania în cutia ei de carton. Aşternuturi şi prosoape. Au murit fără copii. Din covoare au ieşit zeci de generaţii de molii vii şi moarte. Mucegaiuri au mîncat brocartul. Pete urîte, mirosuri de oţet stricat au întinat argintăria.

Eu, una, am primit în cele din urmă plapuma roşie visată. Dar nu mai avea nici un farmec. Am înlocuit-o cu pilota de la IKEA. Din cristalele grele beau apa de zi cu zi. N-am lucruri bune. Risipesc, după standardele bunicii, trăiesc necumpătat.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

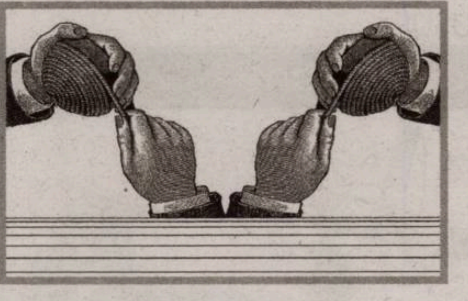

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Transmisie în direct de la moartea rating-ului

■ Cristi, asta e moartea rating-ului – îmi zice un moderator cu care am relaţii amicale. Mă invitase la emisiune să vorbim despre Obama şi despre Băsescu – Ponta, care tocmai se vedeau în acea zi. Citisem comunicatul oficial: vorbiseră despre patru puncte, ultimul era bugetul Uniunii Europene. Avusesem nişte emoţii, fuseseră nişte zvonuri cum că nu se înţeleg pe ce să zică, mi-a trecut prin faţă posibilitatea ca România să vină la spartul tîrgului şi să trîntească ceva din motive politice interne. Uf, au dat comunicat, a ieşit Ponta, a zis că e OK, s-au înţeles că Ponta va merge la un summit al premierilor dintr-un grup pe 13 noiembrie şi Băsescu – la Consiliul European dedicat bugetului, pe 22-23 noiembrie. După ce merge Ponta, mai au o întîlnire amîndoi să se pună de acord pe ce va zice România la Consiliu. Băi, vedeţi, ce lideri drăguţi şi consensuali avem? Strig aşa tare să mă audă tot biroul, că nu am ocazia să zic asta în gura mare prea des. Deci, ce-au discutat pe bugetul UE? Pe televiziuni e paranoia: ce arată faptul că s-au înţeles? Trădează Ponta? Aaa, e o conspiraţie! Stai, dom'le, erau chestii grele – acordul cu FMI, bugetul UE, de ce ar trebui să se certe? Iar mi se aruncă privirea aia de gen: bă, tu eşti prost sau naiv? Deci nu, nu vorbim despre bugetul UE, e moartea rating-ului.

■ Sincer, eu nu pricep de ce e musai aşa. Adică, oamenii vor conflict, bătaie, bani şi sex, nu? Eu, dacă aş lucra la un tabloid, asta aş vîna: vînătăi, bani şi sex. Or, asta cu bugetul UE are de toate, mai puţin sex. Nu le poţi avea chiar pe toate. Conflict este, suspans şi mai şi, bani e clar că sînt. Atunci de ce să nu facă bugetul UE rating?

Bugetul UE are de toate, mai puţin sex.
Nu le poţi avea chiar pe toate.

■ Uitaţi ce zice doamna Merkel la Bruxelles, cînd tocmai era pe picior de plecare spre Londra: „Îmi doresc o Mare Britanie puternică în cadrul UE. Marea Britanie a fost cu noi cînd am fost eliberaţi de naţional-socialism, nu-mi imaginez Marea Britanie nefăcînd parte din Europa". Ups! OK, nu e sex, dar perversitate este, şi perversitate din aia inteligentă. Deci, doamna Merkel merge la Londra să roage frumos Marea Britanie să nu dea cu veto în bugetul UE. Şi le mulţumeşte englezilor pentru că au scăpat Germania de Hitler şi îi asigură că nu i-ar vedea în afara Europei. Păi, care e legătura? Se vorbea de buget. Asta a fost o perversă ca pe Tîrgu Ocna: vă iubim, dar dacă faceţi mizeria asta, vă cam excludeţi din Europa, ascultaţi aici la mine. Nu că-i tare doamna Merkel, o asemenea dragoste cu perversiuni mai rar?!

■ E şi cu greve, şi cu ieşit în stradă. Funcţionarii UE au făcut grevă de avertisment fix cînd era doamna Merkel la Bruxelles să vorbească în Parlamentul European. A zis că ea vede în viitor o Europă federală, cu două camere parlamentare – una care reprezintă statele (Consiliul actual) şi una popoarele – Parlamentul European actual. Dar uitaţi de asta, noi acum transmitem în mod tabloid despre bugetul UE, nu avem timp să vorbim despre ce se va întîmpla în viitorul de mai încolo, lăsăm asta pentru rubricile serioase din această revistă sau pentru Gabi Giurgiu. Deci, ziceam că se face grevă. Oamenii protestează faţă de tăierea bugetului UE. Comisia a propus anul trecut o creştere a bugetului 2014-2020 de 5% – ceea ce e o creştere doar nominal, pentru că punînd inflaţia (aşa e cînd faci bugete pe mulţi ani) se cam anulează creşterea respectivă. Unele state au zis: nici gînd, sînteţi nebuni, adică noi tăiem la noi acasă şi voi vreţi creşteri? Şi au început să ameninţe cu veto. Hîrjoneala asta cu ameninţarea durează de cîteva luni, se faultează la greu pe sub masă, se trimit săgeţi, se fac alianţe şi se pregătesc trădări magistrale mai ceva ca în interiorul USL după 9 decembrie. Dar, cum adică, monşer, de cînd a izbucnit criza asta pe care guvernele naţionale şi băncile lor au declanşat-o vă tot plîngeţi că de ce nu o rezolvă UE şi îi tot daţi Uniunii noi şi noi instrumente şi instituţii ca să scoată castanele din foc, ba chiar mai acceptaţi şi Croaţia înăuntru, vreţi şi politică de vecinătate mai ţeapănă în Africa şi Orientul Mijlociu – tot daţi UE sarcini noi, dar bani suplimentari deloc – asta zic cei care apără bugetul. Mă rog, ciprioţii care au preşedinţia rotativă şi domnul Van Rompuy care e preşedintele permanent al Consiliului se chinuie să găsească un compromis. Bine, bine, tăiem, dar puţin, au propus ciprioţii. Cam 50 de miliarde de euro. Nu, e prea puţin – zic Marea Britanie şi parte din scandinavi. Mă rog, să vedem de unde tăiaţi. Cîte puţin de peste tot – zic ciprioţii sfîrşiţi. Nu, în nici un caz de la agricultură – zic francezii. Nu, în nici un caz de la coeziune – zic „Prietenii Coeziunii".

■ Grupul acesta este cel în care a fost activă România. Politica de coeziune e aceea prin care statele mai bogate le ajută pe cele mai sărace, astfel încît noi europenii să fim mai coezivi unii cu alţii. Frate, coezivi-coezivi, dar cîte decenii mai plătim pentru asta? – zic englezii şi scandinavii. Într-o lume în care ne batem cu chinezii şi americanii, noi tot în agricultură şi coeziune dăm cam 80% din bugetul UE? Dar agricultura e importantă. Şi coeziunea e importantă. Şi politicile sociale sînt importante. Deci, de unde să tăiem? Şi dacă ar fi doar 50 de miliarde ar fi bine. Cei puşi pe tăieri zic 200 de miliarde. Se aude că Germania ar fi OK şi cu 100 de miliarde. Germania are aerul că vrea buget cu orice preţ şi îi forţează pe restul să se înţeleagă. De aceea toată lumea se uită la ce zice Germania. Adevărul e că pică prost faza asta cu bugetul: n-am rezolvat-o pe aia cu Grecia şi Spania, Uniunea bancară sună bine, dar cînd intri în detalii, te apucă durerea de cap şi astea sînt două dintre problemele urgente de care vrea să se ocupe Germania imediat cum termină bătaia de cap cu bugetul. Şi toată lumea are aerul că astea sînt problemele Germaniei, noi restul avem mizele noastre mici pe buget şi facem pe bosumflaţii încăpăţînaţi în colţul nostru. Pînă ne va lua doamna Merkel la discuţii în particular cu cîte o perversă ca aia de mai sus. Şi, evident, după ce se va cădea la pace pe un compromis, toţi se vor întoarce la ei acasă, vor spune că au fost trădaţi şi că Germania şi-a impus brutal punctul de vedere. Ce mişto e să fii infantil şi să dai vina pe nemţi!

■ Şi abia aştept weekendul de după 22-23. Atunci e Consiliul European special pe buget. 23 e vineri, dar se zvoneşte că doamna Merkel şi-a anulat orice întîlnire pentru weekendul acela, iar Van Rompuy le-a transmis şefilor de state sau de guverne să-şi ia multe rînduri de cămăşi pentru că vor avea nevoie. Cu alte cuvinte, se aşteaptă că a) se va prelungi în weekend şi b) nu se va pleca de acolo pînă nu se înţeleg. Înainte de 22, se vor întîlni pe bisericuţe. „*Confessionals*" le zice presa de la Bruxelles. Adică ăştia de vrem tăiere ne adunăm şi vorbim, ăştia de vrem creştere ne adunăm şi vorbim. Fiecare bisericuţă va funcţiona pe principiul să-moară-Veta-dacă-cedăm. Domnul Van Rompuy va trece pe la fiecare bisericuţă şi va aduna linii roşii *(red lines)*. Adică voi pînă unde sînteţi dispuşi să cedaţi? Şi bisericuţa zice: pînă aici, să moară Veta, mai jos nu pot să las că mă omoară ziarele de acasă. Da, bine, zice Van Rompuy şi se duce la altă bisericuţă: bă, voi, pînă unde? Şi aşa se adună linii roşii în carneţel. Dacă ele se pupă, atunci e loc de compromis. Dacă nu se pupă, se mai face o tură de bisericuţe. Se caută trădători în fiecare bisericuţă. Sau oameni de înţeles, depinde cum îi vezi.

© wikimedia commons

■ A doua zi după emisiunea cu rating, dar fără buget UE, organizăm o dezbatere despre România şi bugetul. Participă ministrul Leonard Orban, secretara de stat pe afaceri europene de la MAE Luminiţa Odobescu – ne spun că pentru România e important să menţinem coeziunea grupului „Prietenii Coeziunii". Asta înseamnă că ne e cam frică că unii din cei 14 care sînt cu noi în grup vor ceda. Şi e foarte probabil să se întîmple aşa – nevoia nu e la fel de mare pentru toţi. La dezbatere, Laurian Lungu aruncă bomba: dom'le, dar de fapt de ce vrem noi, România, buget mai mare la UE? Pentru că, uitaţi ce rată de absorbţie proastă avem, dacă va creşte bugetul UE va creşte şi contribuţia României şi, în acelaşi timp, nu vom beneficia cu rata noastră de absorbţie. Ha, şi eu moderam dezbaterea asta, să vedeţi ce mai tumult! Sîc! sîc! în capul meu omului care mi-a zis că nu face rating. Să vedeţi ce discuţie aprinsă între Lungu, pe de o parte, şi Daniel Dăianu / Leonard Orban, pe de altă parte (care ziceau că rata e în creştere şi n-ar fi bine să ne blocăm pînă în 2020 pe indicatori slabi din 2011-2012). Ministrul Orban spune că ne aflăm în plin proces de învăţare, rata de absorbţie creşte. Flavia Preda de la coaliţia ONG-urilor pentru fonduri structurale zice că da, dar şi în perioada de preaderare am fost în proces de învăţare, dar au învăţat nişte oameni care apoi au plecat din sistem. Dă exemple de politizări ale instituţiilor care manageriază fondurile. O întreb pe doamna secretar de stat Odobescu dacă există noi aliniamente defensive, pentru că a picat varianta că bugetul creşte nominal şi cel mai probabil se va negocia pe cît se taie. Îmi răspunde, apoi mă întreabă: dar dvs. ce părere aveţi? La naiba, nu apucasem să am o părere, dar îmi fac una pe loc. Păi, dacă tot se taie, să vedem de unde ar fi mai bine să se taie. Întreb pe cei doi experţi în politici agricole din sală, doamna Daniela Giurcă şi colegul meu Lucian Luca: de la voi se poate tăia? A, nu, de ce de la agricultură?! Mai bine de la coeziune. Da, trag concluzia, cam aşa se discută şi la Bruxelles: de principiu se poate tăia, dar nu de la noi. Bianca Toma pune o hartă pe perete – diverse culori, cine ce vrea la negocieri. În dreapta jos, a pus o poză cu Barroso mestecînd gînditor dintr-un creion. Pare că visează linii roşii.

■ Pauză de publicitate.

facebook.com/
Cristian.Ghinea.CRPE

■ ■ ■

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

Lumea cu geamantane

Voi nu ştiu dacă aţi văzut, dar eu da: lumea pe stradă cu geamantane. Număr zilnic patru-cinci oameni ce-şi iau lumea în cap şi şi-o pun în geamantan. Unde s-or duce? Sînt ca-n Topîrceanu?

„Trec anii, trec lunile-n goană
Şi-n zbor săptămînile trec.
Ramîi sănătoasă, cucoană,
Că-mi iau geamantanul şi plec!

Eu nu ştiu limanul spre care
Pornesc cu bagajul acum,
Ce demon mă pune-n mişcare,
Ce taină mă-ndeamnă la drum."

Apropo, eu spun că genială mi se pare această a doua strofă. Aduce un absolut de mă omoară, limanul, taină, Dumnezeule, nepreţuite, vorba reclamei cu cardul.

Rămăsesem la oamenii cu bagaj la mînă. E o vînzoleală ce-mi dă fior. Cînd văd omul cu geamantanul, ştiu că e despărţire şi conflict, unde se va deschide iar geamantanul, unde se va odihni peste noapte călătorul? Unde? Unde? Ce se va întîmpla? Privesc oamenii, le fac poveştile. Mulţi sînt trişti, puţini bucuroşi şi cei mai mulţi nu vorbesc la telefon, merg cu metroul, sînt tineri. Asta înseamnă că poate nu e despărţire, ci o nouă unire. O nouă pereche. Şi drumul cel lung la început costă cît sfînta cartelă de metrou. Poate este întoarcere acasă, decît bou la oraş, mai bine-n satul tău fruntaş. Nu ştiu, i-aş întreba! Aş face un blog numai despre asta! Aşa cum neastîmpărul maşinilor pe stradă de dimineaţa-noaptea-seară mă îmbolnăveşte. Unde merg oamenii ăştia? Unde o ard cu maşinile lor? Ce-i nemulţumeşte? Nu pot să cred că un popor de inşi ce-o ard cu maşina şi cu geamantanele pot să însemne fericire. Şi dacă aşa o fi?

dosar DILEMA VECHE
Coordonatoare: Adina POPESCU

Cei 7 ani de-acasă

Texte şi opinii de:

- Cristina CĂLĂRĂŞANU (psihopedagog)
„O generaţie inteligentă, dar săracă emoţional“
- Alex CĂLIN (editor)
„O educaţie ca la carte“
- Ioana NICOLAIE (scriitoare)
„Cine ne mai educă“
- Adina ROSETTI (scriitoare)
„Cum se strică o serbare“

argument

Copilul superhero

De ce un dosar despre „cei şapte ani de acasă“? Pentru că în urmă cu 20-30 de ani, sintagma se referea strict la bunele maniere, la a-ţi învăţa copilul să salute, să spună „te rog“ şi „mulţumesc“. În plus, un copil bine-crescut nu răspundea obraznic, nu ieşea din vorba părinţilor, de multe ori trebuia să fie un soi de păpuşă vie care să se încadreze bine în decorul familial. Deseori, copilul era plimbat, ca un exponat de muzeu, pe la rude sau pe la alte familii cu copii, pentru ca părinţii să se afişeze cu el, să se mîndrească şi să lase loc de comparaţii cu alte progenituri, mai puţin reuşite. Totuşi, acest copil interacţiona foarte puţin cu „lumea exterioară“, cea din afara căminului unde părinţii erau de regulă o prezenţă constantă, nu ca acum. Pînă să meargă la şcoală – de fapt, prima sa ieşire adevărată „în lume“ unde trebuia să-şi demonstreze „cei şapte ani...“ –, el comunica cu foarte puţini oameni din afara mediului familial, în general vecinii, copiii de pe stradă sau din spatele blocului, în cel mai bun caz copiii de la grădiniţă (părinţii îşi dădeau copilul la grădiniţă doar în cazuri extreme în care chiar n-aveau cu cine să-l „lase“, însă de regulă era crescut acasă sau „la ţară“ de bunici). Aşa că pe atunci exista o delimitare foarte clară între primii şapte ani din viaţa copilului pe care şi-i petrecea „acasă“ şi următorii ani în care era încredinţat în mod obligatoriu unei instituţii, respectiv şcoala. După şapte ani, părinţii pasau de fapt responsabilitatea – eu am contribuit pînă aici, copilul meu e plin de virtuţi, şcoala va educa mai departe. De aceea, „cei şapte ani de acasă“ aveau o altă semnificaţie şi implicau lucruri mult mai restrictive decît astăzi. Altele sînt, însă, cerinţele pentru copilul actual. De obicei, pînă la vîrsta de 7 ani, el trebuie să ştie deja să citească şi să facă operaţii de aritmetică simple (pentru a nu se face de rîs la şcoală, unde toţi copiii ştiu deja), să o rupă un pic pe engleză (franceză sau germană), să fi luat deja cîteva lecţii de pian, actorie, pictură etc., să fi mers deja la dansuri şi înot (sau un alt sport) ş.a.m.d. Astfel, el iese frecvent din mediul familial şi ia contact cu diferiţi profesori, cu o grămadă de alţi copii şi implicit cu părinţii lor. Ca să nu mai punem la socoteală contactul cu bonele, pe care mulţi părinţi le schimbă ca pe şosete pentru că „nu corespund“. Aşadar, copilul e forţat să comunice în diferite moduri, iar comunicarea în sine a căpătat alte valenţe şi totul se întîmplă într-o mare viteză. Doar un exemplu: copilul modern atinge pentru prima dată un computer la 2-3 ani, iar la 4-5 ani joacă deja joculeţe interactive. Un copil de 5 ani din mediul urban ştie deja ce e acela un iPhone, o tabletă, un laptop. Copilul nu mai este de multă vreme acea păpuşă vie care se potriveşte în decor, e un copil „conectat“ la multe medii şi lumi (unele virtuale), încurajat să se exprime (uneori poate prea mult), să fie creativ şi să iasă învingător în competiţia permanentă cu alţi copii de vîrsta lui (uneori chiar şi hainele pot face diferenţa!). Astfel, s-a ajuns de la copilul pet – animăluţ simpatic de casă, la copilul *superhero*. În această nouă ecuaţie, mai contează „cei şapte ani de acasă“? (**Adina Popescu**)

BARBURISME

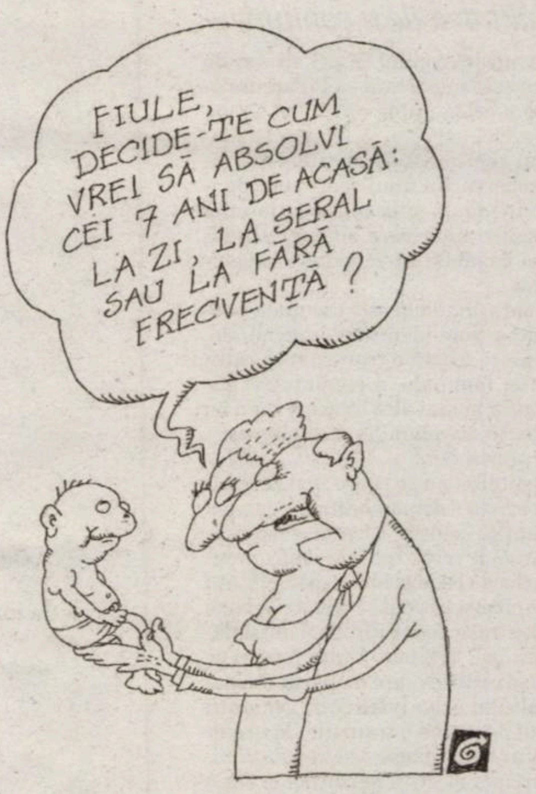
FIULE, DECIDE-TE CUM VREI SĂ ABSOLVI CEI 7 ANI DE ACASĂ: LA ZI, LA SERAL SAU LA FĂRĂ FRECVENŢĂ ?

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi,
15 noiembrie, la ora 19,10, la Radio France Internationale,
în emisiunea *Punerea pe gînduri*,
realizată de Luca Niculescu şi Laurenţiu Diaconu-Colintineanu.

Cristina CĂLĂRĂŞANU

O generație inteligentă, dar săracă emoțional

„Cei şapte ani de acasă“ se constituie într-o expresie de valoare, cu vechime în societatea românească. A avea cei şapte ani de acasă era apanajul unei educaţii ce provenea din familie şi devenea condiţia esenţială pentru a pătrunde cu succes în şcoală şi a reuşi mai tîrziu în viaţă. Mare parte din timpul meu este petrecut printre copii şi părinţi şi mare parte din munca mea constă în a afla cum se desfăşoară viaţa copilului şi a familiei. Sînt întrebată de multe ori dacă copilul de astăzi, copilul modern, este diferit de copilul de ieri, cel cu cheia de gît. Este o întrebare mai complexă decît ne-am aştepta. Dacă ne referim la lumea interioară a copilului, aceea nu s-a schimbat, ea este la fel de bogată, de tensionată, de conflictuală, de plină de întrebări şi de dorinţe. Dacă ne referim însă la exterior, aici s-au petrecut transformări semnificative care au constrîns interiorul să se adapteze acestora. Rapiditatea cu care s-au petrecut aceste schimbări a expus acest interior unei avalanşe de stimuli. De aici şi continua creştere a unor simptome precum tulburările de atenţie şi de concentrare ale copiilor. Este vorba în special de o creştere a stimulilor vizuali (mă refer aici la întregul spaţiu media şi/sau virtual). Stimulul vizual are un impact considerabil asupra psihicului, el putînd funcţiona ca un liant între lumea exterioară şi lumea interioară sau ca un intrus care are un efect de efracţie şi produce confuzie şi derută. A rezultat, ca o consecinţă directă, o explozie a cuvintelor folosite de copii, o căutare constantă a interacţiunii verbale cu adulţii ca o nevoie de a găsi un sens şi o semnificaţie acestei avalanşe de imagini. Mulţi părinţi sînt speriaţi de apariţia timpurie a unor discuţii şi întrebări legate de subiecte tabu pe care ei le aşteptau la „vîrsta potrivită“.

„Buna-creştere constă
în a ascunde cît de multe
gîndim despre noi şi cît de puţin
ne gîndim la celălalt.“

MARK TWAIN

„Şi atunci apăru vulpea: [...]
– Vino să te joci cu mine,
îi propuse micul prinţ.
Sînt aşa de trist...
– Nu pot să mă joc cu tine,
spuse vulpea, nu sînt
îmblînzită.
– Ah! Îmi pare rău, spuse
micul prinţ.
Dar după ce se gîndi un pic,
adaugă:
– Ce înseamnă «a îmblînzi»? [...]
– Este ceva ce a cam fost
uitat, spuse vulpea. Înseamnă
«A CREA LEGĂTURI».“

ANTOINE DE SAINT-EXUPÉRY,
Micul prinţ

Disponibilitatea de a comunica

Ce construieşte copilul în primii ani de viaţă şi de ce este important să fi parcurs această etapă a celor „şapte ani“? Am să mă refer doar la trei aspecte, şi anume la construcţia unui sentiment de apartenenţă familială, la construcţia unui sentiment de identitate individuală şi la construcţia unei structuri psihice interioare adaptate lumii exterioare şi capabile să răspundă exigenţelor acesteia.

Apartenenţa familială este esenţială pentru construirea unei identităţi individuale. Ea presupune că există o transmitere către copil a istoriei familiale, a credinţelor, miturilor, valorilor şi mai ales că acest copil îşi găseşte un loc în acea familie şi este învestit ca membru al acesteia.

Transmiterea nu se poate realiza decît dacă există o disponibilitate pentru a comunica, pentru a vorbi despre acestea, pentru a le rosti. Însă ne confruntăm în ultima perioadă cu absenţa disponibilităţii pentru comunicare, absenţă care are la bază fie un conflict între generaţii, fie o dezrădăcinare, fie un gol. Tot mai multe familii se confruntă cu o ruptură care a apărut tocmai din cauza saltului uriaş între două generaţii şi a refuzului de a crea o tranziţie. Mă refer la familii în al căror discurs se constată diferenţa dintre perspectiva părinţilor şi cea a copiilor faţă de aspectele culturale, morale, educaţionale sau estetice. De exemplu, există acum canale de muzică sau filme pentru copii şi adolescenţi. Acestea sînt însă de sorginte străină şi prezintă mentalitatea unei alte societăţi, reflectă o imagine care nu corespunde cu ceea ce există în mintea părinţilor sau în aşteptările lor şi apar nenumărate conflicte din cauza identificării copiilor cu acele modele, chiar pînă la interzicerea accesului la aceste canale. Este greu de înţeles pentru mulţi părinţi cum nu pot împărtăşi cu copiii lor impresii despre filmele la care se uitau, muzica pe care o ascultau, cărţile pe care le citeau, pentru că aceştia nu se regăsesc în nici un fel în ele. Mulţi părinţi se plîng de faptul că aceşti copii nu mai citesc şi că nu găsesc nici o modalitate de a-i convinge să se apropie de cărţi. Copiii le răspund franc că este foarte plictisitor, că ei consideră cărţile învechite, „de pe vremea bunicii“, pe cînd acum există lucruri mult mai moderne, precum jocuri sau materiale interactive. De asemenea, părinţii nu înţeleg atracţia copiilor faţă de personaje precum Harry Potter sau alte ficţiuni moderne, care pentru ei par încîlcite şi fără valoare educaţională.

Dacă aceste transformări au permis o dezvoltare extraordinar de precoce a planului intelectual al copiilor (cei mai mulţi dintre copiii preşcolari care ajung la mine ştiu să citească, să scrie şi să socotească fără probleme), această dezvoltare excesivă a pus o presiune extremă asupra planului emoţional (care are resurse limitate în funcţie de vîrsta copilului) şi a condus la manifestări simptomatice foarte diverse, de la afecţiuni somatice pînă la eşecuri în adaptarea copilului la grădiniţă sau chiar în capacitatea copilului de a construi relaţii cu alţi copii. S-a născut astfel o generaţie foarte inteligentă, dar foarte săracă emoţional, pentru că resursele sînt direcţionate în vederea stimulării gîndirii. Efectul acestei carenţe emoţionale se vede destul de rapid, încă de la grădiniţă, unde există nenumărate probleme legate de relaţionare şi adaptare.

Să le spunem copiilor adevărul!

Un aspect important este legat de o discrepanţă foarte mare între idealul şi aşteptările părinţilor şi realitatea copilului. Această discrepanţă provine dintr-un ideal inaccesibil părinţilor care au trăit de multe ori într-o realitate prea dură, ceea ce nu le-a permis să viseze. Unul dintre beneficiile terapiei de familie este capacitatea spaţiului terapeutic de a permite reconstruirea unei istorii pline de goluri şi regăsirea acestor idealuri pierdute spre a putea lăsa apoi loc şi copiilor pentru propriile idealuri. Părinţii sînt prinşi între prejudecăţile moştenite şi povara vinovăţiei de a fi eşuat. Mă întreabă unde au greşit şi cum e corect. Această abordare blochează orice acces la a crea împreună sau la a descoperi ce nu funcţionează.

Nişte părinţi au ajuns la mine pentru că fetiţa lor din clasa I întîmpina dificultăţi la şcoală şi li s-a transmis că, dat fiind că au trecut cei şapte ani de acasă, nu se mai poate face nimic pentru copil şi pentru capacitatea lui de a se adapta procesului şcolar. Verdictul a adus cu el disperare şi neputinţă, furie şi confuzie. Ce poţi face cînd nu te poţi întoarce înapoi şi nici nu poţi merge înainte? O altă familie s-a confruntat cu situaţia în care copilul nu se integra pentru că nu avea acelaşi tip de tehnologie precum ceilalţi copii şi nu era suficient de interesant pentru colegii săi. Cînd, în final, copilul a primit un model de telefon ultrasofisticat, mi-a spus: „Acum, cu siguranţă, colegii mei vor fi interesaţi de mine“. Expresia crudă a unei suferinţe prelungite ce nu părea a avea vreun sens, dar nici nu îşi găsea o consolare. Să înţelegem că cei şapte ani de acasă presupun, mai nou, şi un aport material considerabil? Mai mult – că tehnologia este un criteriu de selecţie în apartenenţa la viaţa socială? Nu ne putem imagina copiii fără această tehnologie, dar este importantă semnificaţia ei. Dacă efectele ei vor produce înstrăinare şi alienare, atunci beneficiile vor deveni nesemnificative.

Şi dacă – aşa cum spuneam mai sus – avem copii din ce în ce mai inteligenţi, pot afirma, prin prisma experienţei mele clinice, că avem copii din ce în ce mai fragili emoţional şi părinţi din ce în ce mai speriaţi. Un rol important în apariţia acestei fragilităţi îl constituie confuzia copilului. Exigenţele realităţii pretind multe sacrificii din partea părinţilor şi în acest vîrtej este prins şi copilul. Ceea ce nu înţeleg însă părinţii este faptul că, fără a pune la îndoială realitatea şi cerinţele ei, este nevoie ca ea să fie mereu transparentă copilului. Nu realitatea este cea care produce confuzie, ci lipsa de disponibilitate a părinţilor de a prezenta copiilor această realitate şi de a accepta trăirile lor faţă de ea. „Nu este niciodată prea devreme să le spunem copiilor adevărul“ afirma psihanalista Françoise Dolto, şi acest lucru înseamnă că le putem explica copiilor de ce îi ducem atît de devreme la grădiniţă, de ce stau acolo atît de mult timp, de ce stau mult la bunica sau cu bona, de ce părinţii lucrează atît de mult şi mai ales le putem spune ce simţim cu privire la asta şi le oferim astfel şi lor ocazia să exprime ceea ce simt. Absenţa schimbului emoţional creează premisele unei suferinţe care se va accentua cu timpul, luînd forme din ce în ce mai derapante.

Şi ceea ce e şi mai îngrijorător – chiar şi în instituţiile educative (creşe, grădiniţe) care nu pot funcţiona decît prin asumarea unei disponibilităţi afective din partea cadrelor didactice – este faptul că legăturile sînt din ce în ce mai formale şi mai robotice, bazîndu-se pe o autoritate excesivă şi pe o selecţie naturală (cei mai slabi vor renunţa şi vor pleca, dacă nu se acomodează). Cuvinte precum răsfăţat, obraznic, impertinent sînt adresate copiilor cu vîrste din ce în ce mai mici, fără a se lua în seamă suferinţa lor şi semnificaţia acesteia. Copiii petrec astfel mult timp într-un spaţiu golit de afecţiune şi învaţă că, şi dacă exprimă ceea ce simt, nu vor fi luaţi în seamă.

Copiii sînt pregătiţi pentru şcoală încă de la 5 ani, dacă măsuram dezvoltarea lor intelectuală, dar mulţi dintre ei nu sînt pregătiţi nici la 7 ani, dacă măsuram dezvoltarea lor emoţională. Şi acest lucru se întîmplă şi pentru că instituţiile educaţionale se încăpăţînează să păstreze stereotipii şi să nu ţină cont de nevoile în continuă schimbare ale copiilor preşcolari. O mămică îmi spunea derutată că băiatul ei este învăţat la grupa mică de la grădiniţă să numere de la 1 la 5, dar că el ştie deja să numere mult mai departe, şi în română, şi în engleză, şi ştie şi să facă socoteli. O altă mămică mă întreba ce să facă întrucît copilul ei i-a cerut să-l ia de la grădiniţă şi să-l ducă la o şcoală unde să înveţe şi el ceva ce nu ştie încă.

Aş vrea să închei referindu-mă la faptul că cei şapte ani de acasă sînt asociaţi bazei unei educaţii pentru că ei ar trebui să producă un model stabil de relaţie şi de siguranţă, iar această relaţie să fie mediată prin cuvinte. Am pierdut cu toţii aceste cuvinte, lipsesc din obişnuinţa noastră în a cerceta ce ni se întîmplă şi ce se întîmplă cu copilul. Părinţii preferă pedeapsa, tăcerea, oprobriul, reproşul sau orice altceva, mai puţin cuvintele. Cînd le recomand părinţilor să le vorbească acestor copii şi să îi invite şi pe ei să vorbească despre ceea ce s-a întîmplat, aceştia sînt foarte surprinşi. Dar efectul cuvintelor este neîntîrziat şi produce o reacţie imediată a copilului. Pentru că dacă ne gîndim la o semnificaţie a celor şapte ani de acasă, aceasta constă în a-l învăţa pe copil să creeze legături.

***Cristina Călărăşanu** este psiholog / psihopedagog specializat în terapie familială psihanalitică, membru fondator al Asociaţiei Române de Psihanaliză a Legăturilor de Grup şi Familie.*

Ioana NICOLAIE

Cine ne mai educă

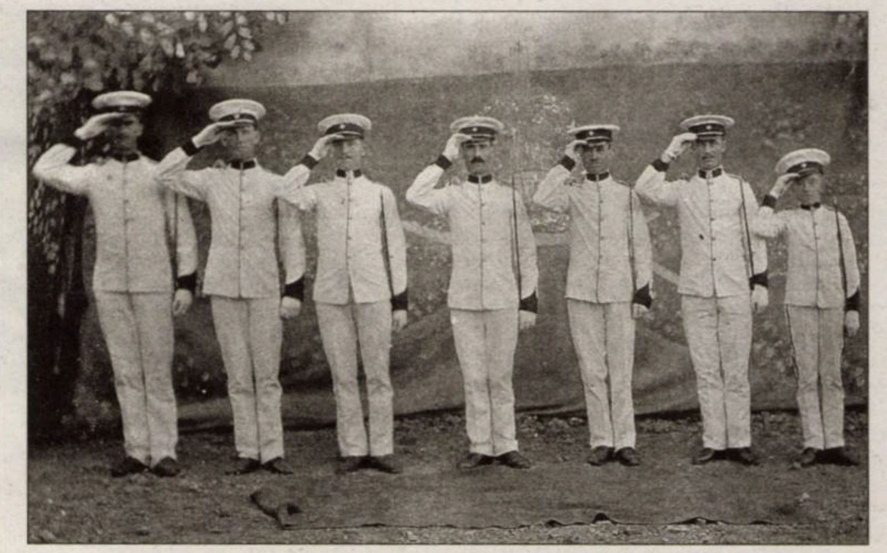

„Fac ce vreau aici, în cartier!" îmi spunea deunăzi un copil de 12 ani. „A înnebunit profesorul. Acum ne dă şi de citit. De parcă n-ar fi de-ajuns televizorul şi computerul!" se arăta indignată o fetiţă de aceeaşi vîrstă. „Ce aia a mea vrei? Ia mai du-te-n pisici!" îi striga un copil suav, de vreo 6 ani, unui tovarăş de joacă. Toate cele trei exclamaţii reţin în ele atît elemente ale mediului privat, cît, mai ales, ale celui public. În primul caz, este evidentă influenţa „găştii", a nevoii de a însemna ceva într-un grup de copii, dar se poate ghici şi un părinte autoritar, slab educat, pentru care legea nu prea contează. În cazul fetei, e vorba atît de o anume frondă, cît şi despre tipul de educaţie primit anterior: în faţa televizorului, a computerului şi foarte rar – sau niciodată – în bibliotecă. Iar băiatul de doar cîţiva ani care înjură nu din fascinaţie pentru exprimarea interzisă, ci din obişnuinţă, e evident sub influenţa unui adult pentru care vorbirea colorată e o constantă. Oare unde sînt cei şapte ani de-acasă în exemplele de mai sus? Cum arată ei, mai există sau sînt o simplă expresie care ţine de o realitate vetustă, şi nu de lumea în care trăim?

„Ce aia a mea vrei?
Ia mai du-te-n pisici!"

La oraş (şi mai puţin la sat), în mod ideal, copilul creşte în familie pînă la 3 ani, după care trebuie înscris la grădiniţă. Educaţia preşcolară începe aşadar mult mai devreme decît în trecut şi are un rol foarte important pentru evoluţia şcolară ulterioară. Dar, în condiţiile în care concediul mamelor este de doar doi ani, cum se acoperă anul de tranziţie? Cine are grijă de micuţul care se află în plin proces de descoperire a lumii? Răspunsul nu mai este neapărat „bunica", fiindcă modelul tradiţional de familie e tot mai desuet, ci mai curînd „bona". Or, bona nu e responsabilă de viaţa interioară a celui mic, nu trebuie să fie cultivată, nici empatică, ci doar atentă la cele exterioare: igiena, mese regulate, plimbarea în parc etc. Serviciile bonei de obicei nu se sfîrşesc odată cu începerea grădiniţei, copiii avînd parte de ceea ce se numeşte „program scurt". (În alte ţări europene nu există decît program lung, adică în acord cu orele de muncă ale părinţilor. În Germania, de pildă, şcolile şi grădiniţele se deschid la ora 6 dimineaţa – deşi programul de predare începe după ora 8 – şi se închid la 18. Părinţii nu trebuie să cheltuiască suplimentar şi să recurgă la cine ştie ce supraveghetori pentru a-şi creşte copiii adecvat.)

În configuraţia descrisă pînă acum, a creşte şi a educa un copil în România nu e deloc uşor. Dar doi? Dar trei? Cum poţi fi excepţia de la regula – consemnată în statistici – care arată că ocupaţiile principale ale copilului de azi sînt televizorul şi computerul? Prin urmare, parte a educaţiei lui vine prin canale agresive de desene animate, posturi de televiziune indecente, ziare cu imagini obscene, jocuri video sau filme cu grad ridicat de violenţă. Lumea adulţilor de azi este urîtă, destructurată şi deloc atentă să-şi apere copiii. Iar cei şapte ani de acasă sînt, fără nici o îndoială, istorie.

Şcoala este un alt vector de educaţie, care ar trebui să limiteze şi să echilibreze întrucîtva aceste tendinţe. În cel mai bun caz – şi mă refer aici mai ales la şcolile private – reuşeşte să o facă. În general însă, din foarte multe motive care ţin nu doar de puţinii bani care susţin învăţămîntul, ci şi de structura lui generală, de la programe supraîncărcate la profesori demotivaţi, prestigiul şcolii e şi el tot mai scăzut. Iar instituţia în sine pare tot mai anacronică şi mai puţin atrăgătoare.

Conform evaluărilor internaţionale, cele mai performante sisteme de învăţămînt sînt cel finlandez, urmat de cel chinez (n-are rost să ne întrebăm unde se află ţara noastră, fiindcă poţi să ai cîţiva olimpici de excepţie şi totuşi să te situezi în coada clasamentelor). Poziţia autoritaristă a chinezilor nu cred că poate fi un model. Dar cea nordică, în ciuda diferenţelor de calitate a vieţii, poate că da. În Finlanda, nu doar părinţii şi şcoala sînt răspunzători de educaţia unui copil, ci fiecare adult în parte, de fapt, întreaga comunitate. Politeţea este o valoare, respectul faţă de celălalt la fel, limbajul şi comportamentul adecvate contează, iar a-ţi face bine treaba (fie că rezolvi nişte teme, dirijezi traficul sau vinzi în supermarket) este un principiu. Şi toate acestea, oricît de nerealist ar părea, se reflectă în timp şi în conturile din bancă.

„Dă-i copilului tot ce cere, atunci cînd vrea el, aşa vei face din el un om care aproape sigur nu va respecta legea cînd va fi mare."

EDGAR HOOVER

Civilizaţia actuală este pînă la urmă o consecinţă a educaţiei şi a omului educat. Doar cei care gestionează banul public şi care dau cele mai mici fonduri pentru educaţie uită sistematic asta.

Ioana Nicolaie *este scriitoare şi profesoară la Şcoala Little London şi Şcoala „Hermann Oberth" din Bucureşti.*

■ ■ ■

Silviana STANCIU

Bunul-simț la școală

Eram un copil cînd mi-am început meseria de învăţător. Deşi învăţasem tot ce se putea la şcoală, aveam, evident, mari emoţii. În clasă am întîlnit un grup mare de elevi, peste treizeci. Am făcut prezentările... şi părinţii şi-au lăsat copiii „pe mîini bune", sperau ei... Am avut surpriza să găsesc nişte copii bine educaţi şi nişte părinţi cu mult bun-simţ. Ştiam că sînt importantă prin ceea ce fac, dar să te considere şi cei din jur special, să-ţi acorde respectul pe care îl meriţi, nu-mi venea să cred... Trăiam de fiecare dată aceeaşi emoţie cînd „tăticii" elevilor mei îşi scoteau pălăria (la propriu) înainte de a mă saluta. Şi ce important este să fii lăsat să faci ce ştii cel mai bine să faci!

Îmi iubesc profesia, îi iubesc necondiţionat pe toţi copiii care se lasă modelaţi de mine. Acum, după treizeci de ani, intru tot cu emoţie în clasă, la fiecare început de promoţie. Nu vă ascund că emoţiile vin de foarte multe ori din întrebarea „Oare ce mă aşteaptă?".

La fiecare generaţie nouă, copiii sînt din ce în ce mai frumoşi, mai dezinvolţi, mai voinici, cu cel mai la modă telefon în buzunar. Părinţii sînt din ce în ce mai cu pretenţii şi întotdeauna extrem de ocupaţi. Poate că timpul se scurge mult mai iute... Apoi, există calculator, televizor, Internet, copilul are de toate! Ritualul zilnic în familie nu mai înseamnă timp petrecut împreună, statul la poveşti, plimbări, ci discuţii care se rezumă la: „Ce-ai făcut azi la şcoală?", cu răspunsul invariabil „Bine" şi... atît.

Elevii de clasa I vin cu un bagaj ticsit de cunoştinţe, dar e atît de îndesat, încît nu mai au loc: „te rog, mulţumesc" şi alte „chestii" demodate. Le spun povestea cu fetiţa care a deschis o poartă ferecată folosind cuvintele magice *te rog*, în ciuda celor care au folosit topoare, berbeci, explozibil... Şi de cele mai multe ori merge! Nevoia de poveste există, cei mici vor să înveţe şi încerc să compensez cît pot lipsurile din pachetul incomplet cu care se termină, pentru mulţi dintre ei, cei şapte ani de acasă.

Dorinţa de comunicare există, de aceea întotdeauna *am timp*, merg către copii cu toată înţelegerea iar ei vin cu toată sinceritatea vîrstei. De multe ori, aflu lucruri pe care nu aş dori să le ştiu. Un învăţător reuşeşte să fie părinte, prieten, dascăl, frate şi soră, în acelaşi timp. Ideal ar fi ca şi părinţii să-şi facă timp, pentru că întotdeauna cei şapte ani de acasă sînt, mai presus de toate, timp rupt din viaţa părinţilor şi dat copiilor. Şi dacă este aşa, copiii vor avea întotdeauna în băgăjelul lor bunul-simţ, onoarea şi, mai ales, puterea de a distinge binele de rău.

„Fiecare copil pe care-l instruim este un om pe care-l cîştigăm."

VICTOR HUGO

Nu generalizez, dar lucrînd într-o şcoală foarte mare, cu colective multe şi numeroase, în fiecare zi caut la mulţi copii „cei şapte ani de acasă". Constat cu tristeţe, nu de puţine ori, că i-au lăsat acasă sau, şi mai trist, nu i-au primit niciodată.

Este greu să ajungi la sufletul copiilor de 7 ani, să comunici cu ei, pentru că majoritatea sînt învăţaţi să capete fără mult efort tot ce-şi doresc; or, şcoala înseamnă reguli, pe care cu greu le acceptă.

Cred că pentru colegii cu clasă pregătitoare este mult mai greu. Aici nu mai vorbim de „cei şapte ani de acasă", ci de „cei cinci ani de acasă", restul de... doi revenind şcolii. Nu cred că poţi convinge un copil de 5-6 ani că e şcolar, cu tot ce implică acest lucru, cînd el abia se descoperă pe sine ca persoană.

Ce să zic, aş vrea să merg pe stradă liniştită, să nu mă feresc de grupurile gălăgioase de adolescenţi care vorbesc şi merg deşucheat, aş vrea să mai văd domni scoţînd pălăria, iar pentru aceasta cred că ar fi suficienţi cei şapte de acasă. Valorează infinit. Cei... un infinit de ani de acasă.

Silviana Stanciu *este institutor la Şcoala Gimnazială „Nicolae Titulescu" din Călăraşi.*

■ ■ ■

DILEMA
Cei 7 ani de-acasă

Ileana BÎRSAN

Timpuri moderne

Ilincăi

Nu cred că există vreo reţetă pentru o educaţie de orice fel, cu atît mai puţin pentru cea vizuală, într-o epocă în care părinţii sînt iniţiaţi de către copii în tainele feluritelor gadget-uri audio-video. Însă cred în puterea exemplului personal şi în răgazul pe care îl acordăm exclusiv copiilor noştri încă mici (dar nu pentru multă vreme, deh!), cînd ne uităm cu ei la un film, cînd dansăm sau pictăm împreună, cînd facem poante sau spunem poveşti. Altfel, „acasă“ începe să-şi piardă funcţia şi semnificaţia.

„Pe vremea mea“

În copilărie, pe vremea mea, mi-am jurat că n-am să ajung să spun vreodată „pe vremea mea“. Atunci îmi părea irelevant, agresiv şi inoportun. Acum îmi pare la fel, dar mă mai trezesc folosind această locuţiune. Rostită fie cu un soi de resemnare dramatică, fie cu o autoritate arogantă, expresia „pe vremea mea“ conţine automat un plus de calitate şi conştiinţă la care copiii sînt obligaţi să se uite cu ochi admirativi, ca la o statuie, însă ajung să-şi dea ochii peste cap. Părintele recurge la trecutu-i atunci cînd se simte dezarmat, dezolat şi neputincios. Dar să spunem că e un păcat lesne iertător. În definitiv, dacă e să mă gîndesc cum era pe vremea mea, în anumite privinţe stîrnesc chiar mila copiilor, mai ales cînd le spun că aveam parte de zece minute de desene animate pe săptămînă, la televizor, atunci cînd mă uitam duminica la *Gala desenului animat,* realizată de draga şi regretata Viorica Bucur. Din fericire, acum ne putem uita „la desene“ cît vrem şi realizez că primii şapte ani ai fiică-mii, fără cablu TV, au avut numai consecinţe pozitive. În vremea cînd vedea mai vechile producţii Disney şi mai noile animaţii Pixar, fără să fie bruiată şi intoxicată de rebuturile de la TV (în general, sursă de prost-gust şi strîmbe vorbe), s-a trezit în faţa unor filme care nu prea erau pentru vîrsta ei, dar cu care a crescut, despre care am vorbit şi pe care le iubeşte şi acum.

Primul „film cu oameni“ a fost *Wonder Boys,* pe care l-am descoperit împreună, un film plăcut şi amuzant, însă pentru un copil de 4 ani mi s-a părut curioasă atracţia. După multe vizionări şi întrebări, a mărturisit că îi place „cum vorbeşte băiatul“ (Tobey Maguire), un student care vrea să stea mai multă vreme pe lîngă profesorul pe care îl admiră, intră şi provoacă nişte grozăvenii, într-o lume universitară şi plină de livresc. Iar cum copiii se pot uita de zeci de ori la acelaşi film sau animaţie, acum ştiu orice replică şi cea mai subtilă inflexiune a vocii lui Michael Douglas sau Robert Downey Jr., iar piesa lui Bob Dylan e piesă de rezistenţă într-un playlist ideal.

> *„Clasele aglomerate şi orele de studiu care durează cîte o jumătate de zi sînt o pierdere tragică a celei mai mari resurse naţionale, minţile copiilor noştri.“*
>
> WALT DISNEY

A urmat un film clasic, din canonul cinematografiei, *Singin' in the Rain,* pe care a început să-l vadă de la 5 ani şi a fost un experiment foarte interesant de iniţiere cinematografică, de la momentele muzicale şi dansurile foarte colorate, gaguri şi vocea Linei Lamont, pînă la cinema mut *vs* cinema vorbit şi povestea de dragoste. Odată cu personajele lui Gene Kelley şi Debbie Reynolds au apărut mai apoi Stan şi Bran, Charlie Chaplin *(Modern Times, The Circus, The Kid, City Lights),* Betty Boop şi Popeye the Sailor Man (inclusiv animaţiile alb-negru), Mary Poppins şi Tintin (seria pentru TV realizată după benzile desenate ale lui Hergé), ba chiar şi *My Fair Lady*.

Hannah Montana vs *Chaplin*

Pe vremea mea, odată cu primele clase primare am descoperit în bibliotecă dicţionarul actorilor de film, în care mă pierdeam ore întregi, apoi am găsit teancuri de reviste *Cinema,* mă uitam la filmele ciopîrţite de cenzura comunistă, ascultam teatru radiofonic şi dansam pe ABBA, dar nu-mi aduc aminte de vreo intervenţie severă a părinţilor în reveriile mele.

Acum, pe vremea lor, a copiilor, misiunea părinţilor e din ce în ce mai complicată şi, recunosc, destul de ingrată, mai ales cînd vine vorba de cenzură. În primii ani de şcoală ai fiicei mele am refuzat invazia canalelor cu animaţii smintite şi filme pentru copii şi adolescenţi, în care, în principiu, înveţi cum să fii cea mai tare gîscă din şcoală, cum să îţi îmbunătăţeşti arsenalul de mojicii şi mitocănii, cum să te oţărăşti mai cu eficienţă sau cum să te împaci cu propria prostie. *Cool, man!* Valea plîngerii şi apocalipsa s-au deschis în faţa fiică-mii atunci cînd am hotărît să blochez anumite canale de televiziune. Şi nu după multă vreme, efectele cenzurii s-au întors împotriva mea pentru că n-a funcţionat nici măcar aplicată cu cele mai bune intenţii pentru binele copilului. Ba mai mult, revenirile de la şcoală aduceau cu ele tot felul de invective pe care sărmana le încasa de la colegi, fideli telespectatori, care o discreditau şi o marginalizau pînă la frustrare, tocmai pentru că habar nu avea ce ţoale şi-a mai tras Hannah Montana sau cu cine s-au mai combinat Jonas Brothers. Nu ştiu cum ar fi continuat povestea, dacă nu aveam arsenalul de contraatac pe care eu să-l folosesc în lupta cu ea, iar ea, la rîndul ei, să-l folosească în bătăliile cu colegii ei. Bine, nici acum nu stau lucrurile pe roze; e greu să ţii piept valului de oftaturi după Justin Bieber şi Robert Pattinson (din *Saga Amurg),* atunci cînd tu defilezi senin şi sincer cu Indiana Jones şi Peter Sellers în *The Party*.

Din experienţa de pînă acum, personajele care adună voturile de simpatie şi fidelitate din partea copiilor mei (11, 4 şi 2 ani) sînt Chaplin din aproape orice film şi ultimul Tintin, cel realizat de Steven Spielberg. Sigur că e vorba despre un exemplu personal şi o perspectivă subiectivă, însă sînt o sumedenie de personaje (şi nu mă refer doar la cele cinematografice) care îi pot vrăji şi confisca, o vreme, pe copii.

Mă bazez pe aceşti şapte ani de acasă, acolo şi atunci se formează gusturile şi înclinaţiile, încep să se înfiripe încrederea şi discernămîntul, iar expresia are din ce în ce mai mare nevoie de adecvare şi conţinut. Acest interval nu este o acumulare de bune maniere şi politeţuri (măcar de-ar sta lucrurile aşa!), ci este exact oportunitatea de a creşte şi de a avea lîngă noi oamenii cu care ne-am dori să ne împrietenim şi pe care ne putem baza – exact oamenii de care ne plîngem că lipsesc în societatea noastră.

Ileana Bîrsan *este editorul paginilor de film la revista* BeWhere.

■ ■ ■

Roxana GHEORGHE

„Fericirea“ noastră

Ideea de împlinire, a multora dintre noi, include pe lîngă carieră şi copiii. Cîtă fericire trăim atunci cînd printre noi, lîngă noi vine un copil! Cu timpul, însă, simţim nevoia de a oferi această fericire şi altora. Aşa că aducem în viaţa copilului bone, meditatori, consilieri şi alte persoane capabile şi performante în modelarea fericirii noastre.

Devenim obsedaţi de ideea performanţei şi a timpului ocupat. Ce înseamnă azi oare timp liber în viaţa copilului? Mai există această idee? Mai există timp pentru o mîngîiere sau pentru o discuţie sufletească cu ceea ce numim „fericirea noastră“ – copilul?

Un simplu calcul matematic, comparativ, arată: dacă generaţia anilor '80-'90 mai avea o şansă la educarea emoţională şi implicit la cea socială, familia fiind preocupată de timpul liber al copilului, azi ne preocupă mai mult timpul destinat studiului suplimentar – că şcoala cu cele 10-17 materii nu este suficientă!!! –, aşa că pe lîngă cele cinci-şase ore de curs obligatoriu, urmează două ore de meditaţii, poate o oră de balet, dans sau tenis, karate – sau cine ştie ce alte activităţi... Deci şase-şapte ore de activitate intelectuală. Urmează apoi două-trei ore de pregătire a lecţiilor, cît mai multe, că trebuie copilul să performeze!; dacă mai sînt şi ceva teme pe termen lung – proiecte, lecturi, fişe de portofoliu mai putem adăuga încă o oră de muncă. Un total de 10-12 ore de muncă zilnică pentru ceea ce numim copil!

> *„Toata educaţia depinde de mamă.“*
>
> ARISTOTEL

Unii dintre noi sîntem atît de mîndri că am ocupat cît mai mult timpul copilului! Unde sîntem noi, părinţii, în toate aceste calcule? Cît timp putem bifa în dreptul activităţii *eu-copil?* Cît timp îi dedic direct copilului meu, învăţîndu-l din experienţa mea, cu răbdare şi emoţie? Cît timp îl ascult, povestindu-mi bucuriile şi necazurile lui? Ne văităm că generaţia actuală e violentă, repezită şi obraznică; că nu are respect şi înţelegere. Sînt copii formaţi în viteza timpului, de multe ori cu indiferenţă şi răceală. Oferă ceea ce au primit!

Să ne gîndim puţin şi la valorile morale. Uităm, de multe ori, că ceea ce vedem sau simţim cînd „iese în lume un copil“ nu sînt nici cunoştinţele de matematică, nici cele de istorie sau de biologie. Nu este nici explicaţia că un text este operă literară, nici cea referitoare la placa grafică sau de sunet a unui calculator. Vedem dacă cel mic (sau cel care, Doamne!, cît a crescut!) ştie să salute, să îşi aşeze un scaun la masă cînd se ridică, să respecte regulile unui dialog, să roage sau să mulţumească. Mai ştiu oare copiii să facă aceste lucruri? Mai ştim noi să le explicăm importanţa lor? Ni se mai par importante într-o lume în care respectul se impune prin violenţă şi nesimţire.

Cred, şi sper să nu fiu singura!, că ar trebui să revenim la importanţa celor şapte ani de acasă, la ideea valorilor adevărate. Copilul, „fericirea“ noastră, are înaintea statutului de elev pe cel de om. Să-l ajutăm să înţeleagă acest lucru!

Roxana Gheorghe *este învăţătoare la Şcoala Gimnazială nr. 190 din Bucureşti.*

■ ■ ■

Alex CĂLIN

O educație ca la carte

E greu să crești un copil? „Foarte, foarte greu“, vor răspunde toți cei întrebați, pe un ton grav, eventual însoțit de un oftat trist. „Foooarte greu, e cel mai greu lucru. Ehe, cîte sacrificii nu face un părinte… Cea mai grea meserie e meseria de părinte…“ Dacă interlocutorul e mai în vîrstă, e posibil să adauge cu un vag ton de reproș: „Voi, acu', nu știți nimic, dar pe vremea noastră… Cîte sacrificii n-am făcut, cîte greutăți… Totul numai ca să fie bine *la copii,* s-avem și noi un sprijin la bătrînețe“. „Sacrificii“ va fi cuvîntul cel mai des întîlnit, indiferent de vîrsta sau educația părintelui cu care discuți. Se pare că aceasta e condiția definitorie a părintelui: om care se sacrifică pentru binele copiilor săi.

Dar de unde acest sentiment unanim despre creșterea copiilor ca fiind un lucru extrem de dificil? Un răspuns care poate să pară firesc este acela că, în creșterea și educarea copiilor, adulții întîmpină de multe ori probleme pe care nu știu să le rezolve. Spun „poate să pară“ pentru că ar fi foarte greu de găsit un părinte care să nu creadă despre el însuși că știe tot ce trebuie făcut pentru copiii săi. Creșterea copiilor este un domeniu la care toată lumea – chiar și cei care nu sînt părinți (uneori mai ales ei – o, cum ar fi rezolvat ei imediat criza de furie a băiețelului de 2 ani care urla ieri în mall) – crede că se pricepe și un mod sigur de a intra în conflict cu o mamă sau un tătic grijuliu, chiar dacă-ți sînt prieteni, e să le pui la îndoială deciziile.

Dar dacă ești un părinte care uneori recunoaște că nu știe anumite lucruri, unde poți găsi ajutor? Dintre numeroasele soluții, una o reprezintă cărțile pentru copii. Există, desigur, și cărți destinate părinților, în care se tratează mai sumar sau în detaliu diverse probleme și se oferă soluții. Dar, pentru că în educație este mult mai eficientă interacțiunea, rezolvarea în comun a problemelor, cărțile care tratează probleme de educație, dar sînt special concepute pentru copii, nu pentru părinți, sînt de multe ori mai folositoare.

Ce oferă piața românească de carte din acest punct de vedere? La o primă privire, oferta este abundentă. Există sute, poate mii de titluri de carte pentru copii și despre care toate editurile spun că au o mare valoare în primul rînd educațională. „Copilul dumneavoastră va învăța cutare și cutare lucru, i se va dezvolta cutare capacitate, va dobîndi numeroase noțiuni despre și despre…“ Expresia magică, aproape hipnotică, este „copilul va învăța“. Acesta este, în viziunea celor mai multe edituri de profil de la noi, singurul lucru care contează. În perfect acord, de altfel, cu opinia generală (a cărei sursă e sistemul școlar învechit) despre ce înseamnă educația unui copil: cît mai multe cunoștințe. Să învățăm literele/cifrele/culorile/formele, să învățăm limba engleză (există sute de cărți care au ca titlu variații pe tema „Primele mele cuvinte în engleză“), limba germană (din ce în ce mai trendy) și alte limbi străine, să facem matematică (nu aritmetică, aceasta a ajuns aproape o vorbă rușinoasă) de la vîrste din ce în ce mai mici, științele naturii, istorie, tehnologie – orice subiect este bun pentru a publica o carte pentru copii și a o vinde ca pe un medicament miraculos pe care orice părinte responsabil e dator să-l administreze copilului său.

Dar dacă încerci să găsești o carte educativă despre lucruri care nu sînt neapărat „de învățat“, șansele sînt aproape nule. Toată gama problemelor sufletești sau sociale cu care se confruntă un copil (deci și părinții) în familie, în societate, la grădiniță sau la școală reprezintă un domeniu foarte puțin abordat de editurile din România. Exemplele care pot fi găsite sînt extrem de puține. Încă se mai găsesc cele patru cărți din seria „Mai bine vorbim despre asta“ publicate de Editura Gama în 2010 *(Și tu ești timid?, Atunci cînd părinții mei au uitat să mai fie prieteni, Bunicii mei sînt speciali, Și tu ai un secret?),* ca și cele două traduceri din Catherine Dolto de la Cartea Copiilor (din seria *„Mine de rien“* în original: *De ce spun copiii NU, De ce fac copiii crize de furie).* Foarte rare sînt și cărțile de povești sau poezii care îndrăznesc să trateze astfel de teme, deși literatura ar fi calea cea mai bună în abordarea lor. Autoare ca Victoria Pătrașcu, Alina Darian, Adina Popescu, Andreea Demirgian sau Zully Mustafa au încercat, în unele dintre cărțile publicate, să vorbească pe înțelesul copiilor despre prietenie, toleranță, integrarea într-un grup, acceptarea diferențelor... și alte lucruri asemănătoare, dar promovarea ineficientă și lipsa de interes a creatorilor de opinie (criticii literari) pentru domeniu au dus la un impact redus al creațiilor lor.

Probleme și soluții

Cu totul altfel stau lucrurile în țările din Occident. Deși există și acolo o imensă cantitate de cărți educative bazate numai pe informație care poate fi învățată, ponderea lor nu este majoritară, dimpotrivă. De foarte mult timp părinții și copiii din țările vestice sînt obișnuiți să cumpere și să citească împreună cărți despre problemele cu care se confruntă, iar oferta este nu numai diversă, ci și foarte specializată. Dacă ești un copil de culoare sau hispanic, poți găsi, de exemplu, cărți despre cum să-ți faci prieteni printre albi sau asiatici (cînd va apărea și la noi o carte despre viața și problemele unui copil rom?). Dacă nu știi cum să te porți cînd mergi în oraș, în vizită, la o petrecere, la un bolnav, la o slujbă religioasă – găsești cărți despre asta (sau părinții tăi pot găsi, dacă nu știi încă să citești). Există numeroase cărți despre relațiile de familie: cum e cînd ți se naște un frate sau o soră, cum e să fii cel mai mic sau cel mai mare copil din familie, ce să înțelegi cînd părinții se ceartă, ce să faci dacă divorțează, cum e cînd pleci prima dată singur mai mult timp de acasă, cum să le spui celor din familie că-i iubești (sau că nu-i suporți), cum e cînd un membru al familiei moare... și multe altele. Sînt, de asemenea, multe titluri despre interacțiunile de zi cu zi: cum salutăm, cum punem întrebări la magazin, cum cerem sau oferim ceva, cum ne exprimăm o nemulțumire sau cum ne arătăm bucuria. Dacă ești băiat, găsești sigur ajutor într-o carte despre cum să vorbești cu colega de clasă sau cum să procedezi într-un conflict pe terenul de sport. Există, desigur, și oferta similară, poate mult mai bogată, pentru fete.

> *„Tot ce n-avem de la naștere și de care avem nevoie cînd sîntem mari ne este dat prin educație. Această educație ne vine de la natură, de la oameni sau de la lucruri.“*
>
> Jean-Jacques Rousseau

> *„Copiii trebuie crescuți pentru ei, nu pentru părinți.“*
>
> Nicolae Iorga

Desigur, nu trebuie dată cărților educative pentru copii mai multă importanță decît e cazul. În educarea propriilor copii, fiecare părinte trebuie să găsească modul cel mai potrivit de a discuta și rezolva, cînd e posibil, problemele apărute. Este indiscutabil însă că o poveste, mai scurtă sau mai lungă, ilustrată sau nu, poate fi de multe ori un ajutor care favorizează apropierea și comunicarea dintre copil și părinte. Ca părinți, nu întotdeauna ne găsim cuvintele, nu avem mereu răbdarea necesară, poate nici nu înțelegem uneori ce se întîmplă cu adevărat cu copilul nostru. Mai ales în situații de stres sau de conflict, și mai ales la vîrste mici, o carte prin care putem să-i arătăm copilului că nu e primul care întîmpină o anume problemă și că există soluții poate aduce liniștea și speranța – și, în final, rezolvarea dorită.

Revenind la cărțile educative din România, este puțin probabil ca piața să înceapă să ofere și altfel de titluri decît cele strict utilitare, de asimilare a unor cunoștințe specifice și exacte. Primul motiv este profitabilitatea mare a acestui tip de carte – se cumpără și se va cumpăra nefiresc de mult atîta timp cît presiunea școlii va rămîne îndreptată în aceleași anacronice direcții: cantitate mare de informații în dauna calității, șablonarea gîndirii în dauna creativității și a spiritului critic. Trebuie să ne întrebăm, ca părinți, ce vrem să facem din copiii noștri prin educația pe care le-o oferim: adulți plini de cunoștințe asimilate mecanic, dar fără capacitatea de a gîndi singuri, prizonieri ai publicității comerciale și politice – sau cetățeni adevărați, adică politicoși, toleranți, optimiști, încrezători în forțele lor și capabili să judece singuri, cu alte cuvinte, oameni liberi.

***Alex Călin** este director al Editurii Cartea Copiilor.*

PUBLICITATE

Europa ne privește

Cu **Mihaela Gherghișan** și **Ioana Hașu** într-un duplex RFI-Parlamentul European.

Miercurea, de la 13h30.

rfi românia

Mihaela NICOLAE

Nu răspund la SMS...

„Bună ziua! Luaţi loc, cei care v-aţi ridicat!“ spun la începutul orei, aproape din obişnuinţă, de la un timp nu mai sesizez nici eu ironia. Am în minte filmele americane, în care toată clasa, oricît de refractară, se ridică la intrarea profesorului. Bine, aveţi dreptate, nu se ridică toată clasa pe pupitre, de dragul profesorului, ca în *Cercul poeţilor dispăruţi,* filmul cu Robin Williams, dar elevii par acolo să respecte regulile elementare de politeţe. Cîteva secunde, pînă se face linişte, mă văd şi pe mine, cu ochii minţii, ridicîndu-mă în faţa profesorilor mei de la facultate.

Mă gîndesc că sînt nedreaptă cu elevii mei; în fond, chiar dacă nu se ridică toţi din bancă la începutul orei, dovedesc bun-simţ în multe alte privinţe. De pildă, mă salută de cîte ori ne întîlnim pe coridoare, adică mai mult de trei ori în aceeaşi zi! Nu stau cu capul pe bancă şi nu-şi trosnesc degetele în timpul orei. Uneori (nu mereu!) butonează un telefon pe sub bancă şi li se mai întîmplă să aibă un apel „de urgenţă“ – atunci îmi cer voie să răspundă: „E mama, doamna!“. Îi văd ieşind pe uşa clasei, cu telefonul lipit de ureche, aşa cum stau cam tot restul zilei. Cîţiva întîrzie constant la oră şi se strecoară în bancă, fără să-şi ceară scuze, sperînd, probabil, că nu i-am observat. Dar unii fac naveta, iar ceilalţi au ochii lipiţi de somn sau de fum. Nu de fumuri.

Mi-ar plăcea să-mi răspundă constant la mesaje, să nu mai am senzaţia de alunecare în vid. Se prinde netul şi din clasă – „Doamna dirigintă, acum (în oră!) am citit mail-ul şi v-am şi răspuns!“. Profit şi le cer să caute repede pe Google şi să-mi spună care-i titlul unui roman al lui Joseph Conrad – *Almayer's Folly,* aha, se poate citi, cine vrea lectură suplimentară. Altă dată n-au avut pe bancă volumul lui Ion Pillat, mă pregăteam să protestez: cum să comentăm poezia, fără text în faţă?! Simplu, pe ecranele cîtorva telefoane a apărut imediat textul – „Aci sosi pe vremuri…“ Nu-mi trimit SMS-uri, le-am spus că nu răspund. Îmi scriu e-mail-uri, cînd consideră că trebuie să aflu ceva. Au 18-19 ani, mulţi sînt încă în grija părinţilor, cîţiva se întreţin singuri.

„Educaţia este mijlocul prin care părinţii îşi transmit defectele proprii copiilor lor.“

ARMAND CARREL

David. Pasiunea lui e scrisul. Stă în ultima bancă şi am frecvent senzaţia că nu ascultă ce spun, dar nu e aşa. E selectiv şi pragmatic, sentimental şi filozof. În e-mail-uri e sensibil la prezumtivele mele reproşuri: „Ţin să vă anunţ că am plecat astăzi acasă deoarece mă simţeam rău, din nou enterocolita. Nu v-am sunat pentru că am înţeles că azi nu aţi fost în şcoală şi nu am vrut să vă deranjez. Săptămîna viitoare vă voi aduce scutirea. Am încercat să fac rost de scutire şi pentru vinerea trecută, cînd m-am învoit la dvs. pentru că nu am putut să intru fără sacou, deşi aveam cartela şi cămaşa – n-am reuşit. O zi bună! P.S. Din moment ce mîine nu ajung la ora de română, doriţi să transcriu cele trei eseuri în Word şi să vi le trimit?“.

Andreea M. Se oferă să ia acasă faţa de catedră tăiată cu lama, de cineva, probabil de la cealaltă clasă. O să o coasă mamaie. Cu mama ei vorbeşte zilnic la telefon. Şi pe mess. Cum te descurci singură? Ca un om mare, e independentă şi foarte matură. „Dna dirigintă, cînd apare număr necunoscut să ştiţi că e mama, nu ştiu de ce intră aşa numărul, probabil pentru că e din străinătate…“

Andreea S. Trec pe lîngă banca ei încărcată mereu de cărţi. Ieri ne-a vorbit despre *Ministerul durerii* – Dubravka Ugrešić, şi despre *Biblioteca umbrelor* – Mikkel Birkegaard. Astăzi îmi dă telefon să-mi spună că e răcită. Nu poate veni la şcoală. E în regulă pentru mine? Vrea să se asigure că nu mă ceartă nimeni pe mine, ca dirigintă, dacă lipseşte ea. Îmi poartă de grijă.

Şerban. Are telefonul pe bancă. Săptămîna trecută a rămas fără el. Doamna de religie l-a confiscat. După vreo două zile, găsesc telefonul şi vin cu el, ca trofeu, în clasă. Îmi şopteşte, în trecere: „Să nu-i spuneţi mamei, vă rog!“. Mama lui lucrează mult, are grijă de copiii cu deficienţe. Uneori, dimineaţa, merg împreună în maxi-taxi, mamă şi fiu, şi dezbat chestii interesante; de pildă, cam ce a mai citit Şerban în presa internaţională...

Cristina. Stă în gazdă. Îmi trimite (prin poştă!) felicitări de Crăciun şi vederi de prin locurile unde-şi petrece vacanţa. Este educată să fie politicoasă şi atentă.

Mihai. Face naveta. Îmi spune că pe el l-au educat familia, şcoala, autobuzul... în ordinea asta. Ştie, de pildă, că ţine de cei şapte ani proverbiali să nu vorbeşti cu o doamnă dacă ai capul acoperit, bărbat fiind. De asemenea, ştie că iarna nu e potrivit să dai noroc avînd mîinile în mănuşi.

Ora se termină. Mă ridic să plec. Se ridică şi ei din bancă, mai mulţi de data asta, începe oricum pauza şi au tot felul de probleme de rezolvat. În cancelarie, o colegă – dirigintă la cei de gimnaziu – ne arată SMS-ul anonim primit, deducem împreună, de la un părinte mai mult decît grijuliu: „Unii copii îşi scriu temele în clasă şi vorbesc urît. Rog să luaţi măsuri imediat!“. Îmi spune, zîmbind, că nu răspunde la SMS-uri! Cel puţin nu la cele anonime!

***Mihaela Nicolae** este profesoară de limba şi literatura română la Colegiul Naţional „Mihai Eminescu“ din Buzău.*

■ ■ ■

Monica OLTEANU

De la acelaşi nivel

Nu sînt părinte, deci din această postură nu pot face vreo remarcă, dar sînt educatoare. Încă din facultate (psihologie) am dat o importanţă deosebită psihologiei copilului. Dar cînd vine vorba de comunicare, unele lucruri pot părea grele pentru că eu, în calitate de educatoare, nu o pot înlocui pe mama sau pe tatăl copilului, deşi nu de puţine ori copiii vin şi îmi spun lucruri de care părinţii nu ştiu.

În prima fază, indeferent de vîrsta copilului, îl las să-mi povestească orice, în limba lui, mă străduiesc să-l înţeleg şi să-i împărtăşesc păreri despre ceea îmi spune, îl încurajez să-mi spună tot ce crede şi... îl ascult aproape mereu. Orice chestie spusă de un copil are ceva în spate: curiozitate, teamă, frici, bucurie, fustrări etc.

Un alt lucru pe care îl consider foarte important este autocontrolul. Este important ca un copil să înveţe să asculte pînă la capăt pe cel care vorbeşte şi să atragă atenţia fără a întrerupe ideea colegului care vorbeşte.

Orice discuţie pe care o am cu un copil este la acelaşi nivel. Adică mă aşez lîngă el pe un scăunel vecin, mă aşez în genunchi. Niciodată nu vorbesc cu ei din picioare pentru că egalitatea (cel puţin la nivel fizic) îl ajută pe copil să fie mai deschis, iar discuţia este mai fluentă.

Comunicarea prin joc e importantă. Îi dau copilului o idee asupra unui desen. Îi spun păreri, îl laud cînd merită şi sînt sinceră cînd îi spun că un căţel e văzut de fiecare om într-un mod diferit. Îi incurajez şi am încredere în ei.

Copiii sînt curioşi. Cărţile de pe rafturi nu au doar poze. Au şi cuvinte scrise... şi: „Domnişoara Monica, cînd ai timp ne citeşti povestea asta?“. Îi promit că în ziua în care citim poveşti voi reţine titlul lui şi vom citi povestea respectivă. Şi îmi ţin promisiunea. Inventăm poveşti împreună după imagini.

„Copilul trebuie primit cu respect, crescut cu iubire şi apoi lăsat în libertate deplină.“

RUDOLF STEINER

Un copil are încredere în mine şi comunică deschis cu mine pînă în momentul în care eu nu-l mint şi îmi ţin promisiunile faţă de el. Cînd: „Domnişoara Monica, eu mă fac doctoriţă. Dar tati spune că durează mult pînă ce pot să văd stomacul şi inima unui om!“. Îi împărtăşesc copilei experienţa mea cu dorinţa de a deveni doctoriţă. Şi îi mai spun că totul se face prin muncă şi în timp. Uneori mai lung şi alteori mai scurt. Le împărtăşesc experienţe personale ale copilăriei mele, asta ne apropie şi formăm o legătură trainică între noi.

Cred că orice tip de comunicare cu un copil are nevoie de: timp, disponibilitate, sinceritate, empatie şi iubire. În privinţa pedepselor, spun cu convingere că sarcasmul, umilirea şi critica negativă sînt cele mai rele forme de pedeapsă. Şi cele mai neproductive. Dacă acestea duc clar la o supunere imediată a copilului, pe termen lung duc la un comportament sfidător, abuziv şi mai ales antisocial. Şi vom avea un copil plin de angoase.

Cînd un copil greşeşte, mă raportez mai întîi la vîrsta lui. Îmi iau un timp de gîndire ca să pot înţelege de ce a greşit. Nu-l trimit niciodată la colţ fără să-i explic de ce fac asta. Nu stă niciodată la masa ruşinii fără să ştie de ce-l trimit să ia loc pe scăunelul ruşinii, timp de cinci minute. Am învăţat că toţi copiii imită ce fac oamenii mari, aşa că adopt puterea exemplului. Mă port eu aşa cum trebuia să se poarte el. Îi explic de ce anume fac asta şi mai ales de ce e important să mă port astfel. Apoi îi explic că orice greşeală vine la pachet cu ceva: o pedeapsă, o dorinţă pe care tatăl nu o împlineşte mîine etc.

Orice tentativă de a ridica vocea se transformă într-un timbru al vocii puţin dur şi serios. De obicei, în faţa timbrului mai dur, copiii reacţionează şi se simt dispuşi să negocieze. Cînd „la colţ“ sau „masa ruşinii“ sau faţa tristă, nu funcţionează, adopt retragerea lui din activităţile care îi plac. În cazul meu, asta a dat mereu rezultat. Dacă stă la colţ cinci minute şi asta nu schimbă cu nimic situaţia, activitatea de la pictură, de exemplu, la care nu poate lua parte, schimbă puţin lucrurile. Îşi doreşte să nu fie retras şi mai ales este deschis să comunice cu mine.

La grădiniţă, recompensele nu sînt ca acasă. Eu încerc pe cît posibil ca recompensele să fie laude, să-l dau exemplu celorlalţi copii, îi dau şansa să-l ajute pe unul dintre colegii lui... şi uneori un mic biscuite e drept premiu de „excelenţă“, dar asta extrem de rar. Dacă, de exemplu, orice „pedeapsă“ pe care o aplic nu are nici un „ecou“ asupra lui, atunci elegant şi discret îi rog pe părinţi să mă ajute. Le explic problema exact aşa cum este şi mai ales îi rog ca, înainte de a lua o decizie şi a-şi anunţa copilul de decizia luată, să comunice cu propriul copil, iar copilul să le spună singur de ce „domnişoara“ este supărată şi mai ales de ce am ales să le cer ajutorul. Cînd părinţii sînt cooperanţi, lucrurile se schimbă în bine de fiecare dată. Cînd părinţii consideră că eu, ca educator, greşesc şi mai şi discută în prezenţa copilului despre „ce a spus azi educatoarea despre A.“. Atunci copilul vine şi mai pornit să „lupte“ cu mine. Dar, din fericire, îmi dau seama care părinţi mă pot ajuta şi care nu pot sau nu vor să facă asta. Aşa că... un copil sănătos pe toate planurile este un copil care comunică atît cu mine, ca educatoare, cît şi cu părinţii lui.

***Monica Olteanu** este psiholog, educator şi consilier la grădiniţa „Bona Puf“ din Bucureşti.*

■ ■ ■

Adina ROSETTI

Cum se strică o serbare

Trecusem, pe rînd, de la amuzament la îndoială şi de la mîndrie la jenă, şi toate astea într-o singură oră. În timpul ăsta, Clara părea că se distrează de minune. Încălecată pe scăunelul de plastic întors, aşa cum stau cowboy-ii texani în filme, cu frumoasa rochiţă de catifea aproape dată peste cap, cu părul atîrnîndu-i sălbatic peste ochişorii cu priviri rebele, era ocupată să-şi convingă colegii de grădiniţă să lase naibii îngînatul cîntecelului despre săniuţe, fulgi de nea şi copii cuminţi şi, în schimb, să intre în concursul de strîmbături pe care încerca să-l pună la cale în timpul primei serbări din viaţa ei.

Simţisem pericolul în aer încă de cînd, laolaltă cu celelalte mame, bunici, mătuşi şi bone, în sala de clasă cu scaune şi mese pitice şi planşe cu scene din poveşti pe pereţi, începusem să-i scot hainele groase de iarnă şi s-o echipez pentru festivitate. Toată săptămîna mă asigurasem că şi-a învăţat poezioarele, că ştie să cînte „Steaua sus răsare“ şi că e pătrunsă de importanţa primei sale serbări. Cînd am scos din pungă rochiţa şi-am început s-o îmbrac cu ea, i-am simţit reproşul şi mirarea din voce: „Mami, tu nu mi-ai luat costum? Nu vezi că toţi copiii sînt costumaţi?“. M-am uitat cu spaimă în jur. Într-adevăr, celelalte mame scoteau din pungi costume complicate de sezon, cu coarne de reni, crinoline de prinţese Disney, aripioare aurii, urechi de iepuraş. Rochiţa de catifea albastră părea brusc sărăcăcioasă ca zdrenţele Cenuşăresei. Am încercat să-i repet, cu convingere prefăcută, că *ăla* e costumul ei. „Ăsta nu-i costum, e doar o rochiţă“, m-a pus la punct Clara imediat şi s-a îndepărtat, tropăind cu picioruşele ei încălţate cu pantofiori de lac, către sala unde urma să aibă loc serbarea.

La început, a fost haioasă. Se tot foia pe scaun, aşteptînd să-i vină rîndul la poezioară, şi făcea mutriţe poznaşe către audienţă. Părinţii, înarmaţi toţi cu aparate de fotografiat, zîmbeau amuzaţi, în timp ce-şi continuau operaţiunea de imortalizare digitală a momentului. Clara nu s-a mulţumit cu atît. S-a ridicat de pe scăunel şi a început să facă ture în jurul lui. Apoi a prins să ţopăie. Şi-a ridicat rochiţa de catifea. A început să vorbească cu voce tare, acoperindu-şi colegii care recitau la microfon. S-a apropiat şi s-a pornit să se strîmbe pe la spatele lor, stricînd astfel frumoasele poze pe care părinţii sperau să le facă. I-a răspuns ironic educatoarei cînd a fost rugată să se aşeze înapoi la locul ei. Nu doar că nu s-a aşezat, în schimb a convins un băieţel să-şi părăsească poziţia şi-au început să se fugărească frenetic.

Cam la momentul ăsta, părinţii au devenit vizibil iritaţi. „Cine-i maică-sa?“, a întrebat o doamnă cu coc şi ochelari. Cineva a arătat către mine şi privirile tuturor s-au întors, săgetîndu-mă. Le-am zîmbit şi-am schiţat un gest stingher, un fel de „ce vreţi, aşa-s copiii“, dar fără succes. Între timp, Clara făcea tumbe şi sabota serbarea prin toate mijloacele pe care mintea ei de trei ani şi jumătate le putea inventa. Au început să se audă voci categorice care susţineau că ar trebui s-o duc, cît mai grabnic, acasă. O doamnă s-a interesat dacă odrasla mea e cumva nedormită sau nemîncată. Am asigurat-o că a mîncat tot la prînz şi a dormit trei ore după-amiaza. A dat din cap, compătimitoare, în semn că şi eu, şi fetiţa mea sîntem pierdute pentru societate. Lîngă mine, un grup de mămici au început să vorbească, destul de tare pentru a fi auzite, despre lipsa de educaţie a „unor copii“ care, mai mult ca sigur, nu au fost învăţaţi regulile bunei-cuviinţe. Educatoarea îmi făcea semne disperate. Situaţia scăpase de sub control. O ostilitate uriaşă plutea în aer, o simţeam cu toată fiinţa, ca pe o pîclă grea. Clara a simţit-o şi ea pentru că, brusc, a început să plîngă, ghemuindu-se pe jos, sub un scăunel. Eliberaţi de atmosfera festivă, ceilalţi copii au început să se fugărească fericiţi. Un băieţel, profitînd de debandada generală, a avut chiar iniţiativa de a-şi azvîrli cît colo pantofii din picioare.

> *„Petrecem primele douăsprezece luni din viaţa copiilor noştri învăţîndu-i să meargă şi să vorbească, iar următoarele douăsprezece spunîndu-le să stea jos şi să tacă.“*
>
> PHYLLIS DILLER

M-am apropiat de Clara şi-am scos-o de sub scaun, sub privirile dezaprobatoare care cădeau ca o ploaie de săgeţi asupra noastră. „Prost-crescută!“, am auzit o voce dînd verdictul care plutea pe buzele tuturor, în timp ce o schimbam cu hainele de stradă.

Acasă, m-au copleşit gîndurile. Era clar, greşisem pe undeva, nu-mi educasem copilul aşa cum trebuie, nu reuşisem, în ciuda eforturilor mele, s-o învăţ cum să se comporte în societate, copilul meu ignora orice regulă şi se „făcea de rîs“ fără nici un fel de ruşine. Poate că ceilalţi părinţi aveau dreptate. Poate că eram un caz critic...

La următoarea serbare, cea de sfîrşit de an, Clara a smuls aplaude furtunoase în chip de fata-cea-mică-a-împăratului, într-o dramatizare după „Sarea-n bucate“. Desigur, nu s-a putut abţine să nu se oprească din declamat pentru a face cîteva momente de improvizaţie, dar n-au stîrnit decît zîmbete. Eram uimită de schimbare şi voiam să aflu motivele. Mi-a spus senină că e vorba despre costum. La prima serbare fusese singura care nu avea costum, era diferită de toţi ceilalţi, prin urmare şi-a asumat comportamentul „diferit“ pînă la capăt... Apoi, odată cu costumul, şi-a intrat într-un alt rol, cel de fetiţă „civilizată“ la care visează orice părinte şi în care, de cele mai multe ori, se amestecă tot felul de ingrediente-surpriză.

***Adina Rosetti** este jurnalistă şi scriitoare.*

Anton SANDA

Mi se spune Bunicu'

Se pot spune multe despre noi, bunicii. În primul rînd, că sîntem din ce în ce mai mulţi. Pe cînd trăiam în peşteri nu ajungeam să ne vedem nepoţii, pentru că ne sfîrşeau de tineri bolile, animalele sălbatice, sau ne dădea cu o piatră în cap neanderthalianul sau cromagnonianul din vecini, cînd era flămînd. După profesorul Rachel Caspari, de la Central Michigan University, speranţa de viaţă în acele timpuri era cam de 30 de ani. Cînd să mai devii şi bunic? Apoi, odată cu apariţia unor resurse stabile de hrană, am început să trăim mai mult şi au apărut, pe scară filogenetică, specia, instituţia şi conceptul de bunic. Ei, bunicii, au crescut ca număr nu atît prin modalităţile curente de înmulţire, ci printr-o din ce în ce mai obstinată şi mai perseverentă existenţă pe scoarţa pămîntului.

Azi numărul nostru, al bunicilor, este de-a dreptul impresionant. După Kirk Bloir, în *Human Development & Family Science*, 95% din cei peste 65 de ani şi care au copii adulţi sînt bunici, adică 60 de milioane de americani. El mai spune că vîrsta medie la care americanii devin bunici este de 45 de ani, iar dacă socotim numai bărbaţii, la 52 de ani; deci, conchide el, oamenii au acest foarte important rol în timpul celor mai mulţi ani din viaţa lor adultă. *Wow! That's wonderful* – cum ar zice cititorul american al revistei.

În epoca preistorică, el, bunicul, nu înţelegea totdeauna de ce generaţia tînără simţea nevoia să deseneze mamuţi verzi pe pereţii peşterilor. Nici în ziua de azi bunicii nu pricep cum fac nepoţii de la 5-6 ani în sus de se pricep mai bine decît ei să manevreze telefonul mobil, DVD-playerul şi computerul. Asta nu înseamnă neapărat că există o prăpastie între generaţii, fie că vorbim de tînărul bunic din peşteră şi nepotul său cu simţ artistic, fie, prin comparaţie, de mai bătrînul, dar totuşi din ce în ce mai tînărul bunic de azi şi nepotul său digitalizat. Nu mai e nevoie s-o spunem că, pentru copiii ai căror părinţi lucrează în străinătate, bunicii au devenit mai apropiaţi decît părinţii.

În diaspora, bunicii sînt rari. Neavînd alţii prin preajmă, mie îmi spun Bunicu' nepoţii, prietenii nepoţilor, precum şi părinţii lor. Dar nu e rău să ai un bunic în diaspora, cînd numai unul dintre părinţii copiilor e de pe meleaguri mioritice şi se înţelege cu partenerul într-o limbă care nu e nici a lui, nici a ei. Ce limbă vor vorbi copiii dacă n-ar fi şi bunicul pe acolo? Doar engleza, bineînţeles. Cu bunicul însă ei vorbesc româneşte. Ba mai mult, se întîlnesc sîmbăta cu mai mulţi copii, în bucătăria bunicului, şi învaţă româneşte şi cîntă româneşte şi li se vorbeşte despre România.

Relaţia bunici-nepoţi e diferită în Occident. Nu pentru că sentimentele de afecţiune nu ar fi aceleaşi, ci pentru că tinerii căsătoriţi nu locuiesc de obicei cu părinţii, iar apariţia copiilor îi face pe bunici să efectueze vizite ceva mai dese, dar fiecare familie îşi are viaţa proprie. Tinerii îşi dau copiii la creşe, bunicii îşi văd de activitatea lor de salariaţi sau pensionari, joacă golf sau tenis, dansează, frecventează saloanele de coafură şi merg la spectacole, divorţează şi se recăsătoresc ca în tinereţe. Am spus cîndva că Suedia, ţara mea de adopţie timp de 18 ani, are cele mai frumoase babe din lume. Îmi menţin părerea şi după ce am trăit opt ani în Anglia. Nicăieri nu vezi femei în vîrstă aşa de cochete, suple şi îmbrăcate în culori aşa de vii, sau chiar dacă vezi şi prin alte părţi, oricum nu e aceeşi aglomeraţie pe unitatea de suprafaţă ca în Suedia. Ziarele suedeze vorbesc uneori de relaţia bunici-nepoţi, dar foarte sporadic, de exemplu cînd bunicii au comis condamnabilul gest de a le oferi prăjituri pe furiş nepoţilor în altă zi decît sîmbăta (o ştire din cel mai cunoscut tabloid suedez, *Aftonbladet*, după o trecere asiduă în revistă a ediţiei online a ziarului). Copiii suedezi primesc bani sîmbăta să-şi cumpere dulciuri, dar nu şi în restul săptămînii. Nu e o temă pe gustul cititorilor.

> *„Bunul-simţ apare în ciuda educaţiei, nu ca rezultat al acesteia.“*
>
> VICTOR HUGO

Am senzaţia că în Anglia această relaţie bunici-nepoţi este ceva mai strînsă. Poate şi din cauză că insula asta e teribil de aglomerată, aşa că oricum eşti mai aproape unul de altul. Însă indiferent de ţara în care bunicii şi nepoţii trăiesc, relaţia apropiată dintre ei are efecte benefice şi pentru unii, şi pentru alţii. Cercetători ai ambelor categorii de vîrstă subliniază o mai bună încredere în sine a copiilor şi performanţa lor mai bună la şcoală, iar în ce-i priveşte pe bunici, e dovedit că atît neuronii cît şi vasele lor de sînge se simt mult mai bine în prezenţa nepoţilor.

***Anton Sanda** este medic stomatolog şi scrie cărţi pentru copii. În 1987 a emigrat în Suedia, unde a urmat un curs de introducere în lingvistică la Universitatea din Lund. În prezent, locuieşte în Norwich – Marea Britanie.*

Bătaia nu mai e ruptă din rai

Pentru a afla mai multe despre cei 7 ani de acasă, le-am adresat unor părinţi de copii preşcolari, care lucrează în diferite domenii, următoarele întrebări:
1. Pe ce se bazează comunicarea cu copilul tău?
2. Care sînt pedepsele pe care i le aplici copilului, atunci cînd greşeşte, şi care sînt recompensele?

■ În general, comunicarea cu copiii mei constă în răspunsuri cît mai pe înţelesul lor la întrebările ce vin din partea lor şi explicaţii detaliate legate de orice situaţie, de orice natură, care pentru ei reprezintă o necunoscută. În mod particular, încerc pe cît posibil să comunic cu ei oferindu-le exemplul meu personal sau al tatălui lor.

Pedepsele sînt de tipul şantaj: nu a obţinut un calificativ bun la şcoală, nu se mai uită la desene animate x zile... sau nu mai merge la ziua cutărui coleg sau nu mai primeşte desert la masă... Recompensele sînt reversul: mergem la McDonald's sau la cinema sau la locul de joacă etc.

Mihaela BOC,
consilier financiar

■ Comunicarea se bazează pe empatie, încerc să mă pun în locul lui şi să văd lucrurile de la înălţimea lui. Şi astfel uneori îmi dau seama că îi cer prea mult ori că poate înţelege altceva decît trebuie. În situaţii de conflict, negociem, nu ne certăm, nu ţipăm; încerc să îi explic cum ar fi fost dacă ar fi reacţionat altfel sau ar fi făcut diferit ceva, ori care ar fi putut fi consecinţele mai grave ale acţiunii lui. Fiul meu are aproape 6 ani şi deja are nişte replici la situaţii care i se par lui nedrepte.

Pedepse: orice ecran e interzis timp de o săptămînă (cînd eram în campania de responsabilizare şi încercam să-l determinăm să nu-şi mai lase lucrurile aiurea) – asta a fost cea mai lungă şi cea mai gravă. Pedeapsa uzuală, dar de fapt o aplicăm foarte rar, căci avem norocul să ne înţelegem în cea mai mare parte a timpului: „Te duci în camera ta 15 minute şi te gîndeşti la ce-ai făcut!".

Recompense: cărţi – de care se bucură pentru că îi place să citească ori jucăriile pe care şi le doreşte şi le primeşte în mod... surprinzător.

Virginia COSTESCHI,
blogger BookMag

■ În relaţia cu fiica mea de 3 ani şi jumătate comunicarea este una democratică. Unul dintre pilonii acestei comunicări este acceptarea individualităţii Ilincăi şi respectul faţă de nevoile ei. Un al doilea pilon este cel al validării emoţiilor ei, fie ele pozitive sau negative, intense sau mai domolite. Şi nu în ultimul rînd, este o comunicare sinceră, care recunoaşte diferenţele de idei şi valori care apar între noi două.

Dacă am o plantă de iasomie care îmi este dragă, o pun la mine în grădină, am grijă de ea, o ud şi îi curăţ frunzele ofilite. Însă nu am cum să o forţez să înflorească, nu am cum să-i schimb forma florilor, culoarea sau parfumul. În acelaşi fel, dacă sînt asemeni unui grădinar în relaţia cu fiica mea, dacă o accept aşa cum este, dacă îi vorbesc mereu cu sinceritate, dacă vreau să-i fiu alături pe drumul ei în a descoperi lumea în care trăim, nu am cum să cred în pedepse şi recompense. Nu am cum s-o forţez şi s-o controlez. Dacă am încredere în fiica mea înseamnă că nu am cum să fiu adepta unei discipline de tip punitiv. Îmi doresc ca lucrurile pe care ea le face să izvorască din iubire şi bucurie, nu din teamă, furie sau stres. Cu atît mai puţin îmi doresc ca ea să facă lucruri pentru a primi o bomboană sau o jucărie. Şi nu, nu sînt un părinte permisiv.

Diana DRAGU,
director de vînzări la Parentime

■ Comunicarea noastră se bazează pe timpul petrecut împreună, la înot, la joacă, la masă, la shopping, acasă, pe explicaţiile oferite la întrebările sale, pe tot ansamblul de activităţi pe care le facem împreună.

Cînd o pedepsim, o trimitem la ea în cameră sau nu-i cumpărăm ciocolată atunci cînd vrea; recompensa este că-i cumpărăm tot ceea ce ne cere.

Sorin DUMITRACHE,
economist

„Te îngrijorează faptul ca îşi petrece anii lui timpurii fără a face nimic? Cum aşa? Este un nimic să fii fericit? Să nu faci altceva toată ziua decît să sari, să te joci şi să fugi cît te ţin puterile? Niciodată în viaţă nu va mai fi atît de ocupat."

JEAN-JACQUES ROUSSEAU

■ Comunicarea cu Flaria se bazează enorm pe explicaţii, pe cinste şi pe dragoste. Îi explic adevărul cu drag, mereu.

Nu practic un sistem de recompense şi pedepse. Nu aplic „Dacă faci asta, primeşti cealaltă" sau şantajul emoţional „Mă supăr dacă nu pui jucăriile la loc" etc. Flaria merge la o grădiniţă Montessori şi încerc să aplic şi acasă principiile Montessori. Iar în acest sistem recompensele extrinseci sînt evitate, iar mulţumirea interioară a copilului e mult mai importantă. De altfel, cred că dacă unui copil i se spune mereu „bravo", acest lucru ajunge să stea la un moment dat chiar în calea autodepăşirii sale. În loc să facă mai mult, mai bine, dar cu riscul de a avea un eşec şi de a nu mai obţine „bravo" copilul poate ajunge să se cramponeze de un nivel satisfăcător, chiar dacă mediocru, care însă îi asigura „bravo".

Monica JITARIUC SOARE,
consultant relaţii publice

Nu mi-e ruşine cu copilul meu!

■ Eu am o fată de 5 ani, care cred că merită în primul rînd respect. Probabil că asta ar fi o bază sănătoasă de la care să începem. Cînd s-a născut, mi-am dat seama că nu e „a mea", ci a ei. Că mai întîi e o persoană, abia apoi e fiica mea. Aşa că, am încăpăţînarea să mă ţin de cuvînt, fie că-i promit că mergem la un film într-o seară, fie că-i promit că plecăm în pijama de acasă, dacă nu sîntem gata la timp (inclusiv eu...).

Apoi, nu prea cred în cuvîntul „obraznic". Cred că e un cuvînt inventat de adulţii care vor să mîrîie un „taci din gură odată!" sau „te calc în picioare!" către copiii lor, fără ca asta să se întoarcă vreodată împotriva lor. Ceea ce e imposibil. Apropo de promisiuni, „te calc în picioare!" e un soi de promisiune şi e irealizabilă (sper), iar un copil care va înţelege asta nu va mai fi impresionat.

Încerc să nu dau recompense şi pedepse, pentru că oricum viaţa e plină de urmări ale faptelor noastre. Nu trebuie decît să i le arăt (şi, uneori, să le mai ajut să se arate). Dar fără „vezi că dacă sari de acolo o să-ţi spargi capul!". Asta sună mai mult a ameninţare, nu? Bănuiesc că educarea unei capacităţi (inteligenţă emoţională, de fapt) de a înţelege urmările fireşti, nu cele de tip drob de sare, e mai de preţ decît o pedeapsă umilitoare. O iubesc prea mult ca să-mi bat joc de ea cu pedepse şi etichete. Drept urmare, avem un copil care nu a fost lovit sau nici măcar zgîlţîit şi care nu a fost catalogat niciodată drept „rău", „prost" sau „nerod". Şi e politicoasă şi veselă, deschisă şi neînfricată.

Laura NEDELSCHI,
copywriter

■ Comunicarea se bazează pe înţelegere reciprocă, acceptarea celuilalt ca personalitate, pe o bună înţelegere a mesajului (adică mă asigur că ceea ce am de transmis e înţeles ca mesaj). Comunicarea cu viitorul adult sau cu un adult în miniatură nu înseamnă desconsiderarea lui, ci, din contră, formarea lui, pregătirea pentru ceea ce va fi.

Pedeapsa este în funcţie de gravitatea abaterii: interdicţia accesului la jocuri, la desert etc.

Recompensele, de regulă, le dau pentru realizarea unui lucru dificil (de exemplu, a învăţat să deseneze un om, o casă etc.). Dacă a reuşit să îndrepte în timp util greşeala/abaterea nu uit să îi transmit verbal aprecierea şi să îl încurajez, ca data viitoare să nu mai facă aceeaşi greşeală. Dar... important este că nu uit de recompensă niciodată! Prea ne grăbim să sancţionăm în detrimentul recompensei!

Nona RAPOTAN,
profesor de ştiinţe sociale

■ Comunicarea se bazeză pe încredere. Zilele trecute a împlinit 3 ani şi, chiar dacă are o vîrstă atît de fragedă, a început să facă diferenţa între bine şi rău. Observ acest lucru din reacţiile lui. De fiecare dată cînd mai face vreo trăsnaie, îi atrag atenţia, după care vine la mine şi îmi spune: „Mami, mie îmi pare rău de tine. Îmi pare rău că am vărsat sucul pe jos".

De cîte ori greşeşte, îi iau jucăria preferată, cea cu care văd că se joacă în acel moment, şi nu i-o mai dau timp de 10-15 minute sau nu îl mai las la *Desene*. Şi am văzut că înţelege că nu a procedat bine. Într-o zi mi-a cerut cariocile ca să deseneze şi i-am spus că i le dau numai dacă îşi strînge jucăriile împrăştiate şi le pune în cutie. Şi aşa a făcut. Recompense: de fiecare dată am grijă să primească ceea ce îşi doreşte. Nu în momentul în care îmi cere, dar în timp, în funcţie de posibilităţi.

Adela RUJAN,
jurnalistă

■ Comunicarea cu fiica mea se bazeză pe argumente, întrebări, răspunsuri pe care le căutăm împreună şi pe mult, mult umor!

Avînd în vedere că eu însămi am fost un copil ultra, supra, extrapedepsit, în toate felurile posibile: predică de o oră, urmată de bătaie, urmată de lipsirea de privilegii, sechestru în cameră, stat cu orele în picioare cu faţa la perete şi multe, multe altele (taicămiu era foarte creativ cînd venea vorba de pedepse) şi toate astea nu au făcut din mine un copil mai bun şi mai cuminte, ba dimpotrivă, ei bine, ca adult, îmi tremură genunchii cînd trebuie să pedepsesc, să disciplinez. Îmi este cît se poate de neplăcut. La teorie sînt foarte bună: vorbesc de pedepsele moderne, benefice, cum ar fi discuţie între patru ochi (tu cum te simţi acum, uite cum mă simt eu!... cum crezi că poţi îndrepta situaţia... etc.), lipsirea de privilegii, trimiterea la ea în cameră (stai acolo şi gîndeşte-te la ce ai făcut!)... şi foarte, foarte multă fermitate şi constanţă. Să fii constant în atitudinea ta de părinte e cheia succesului în educaţie. Eu sînt mai degrabă constantă în inconstanţă, dar asta nu înseamnă că am dat greş în educaţia copilului meu. Cu recompensele e foarte uşor, atîta timp cît îmi spune ce-şi doreşte. Cu pedepsele e mai greu pentru mine. Nu îmi doresc să am un copil răsfăţat şi în mare parte am reuşit, nu-i permit să mă şantajeze (nu prea mult), dar pe cît posibil am lăsat-o să sufere singură consecinţele greşelilor ei. Îi arăt că m-a supărat, ne certăm, uneori nu admite în ruptul capului că a greşit, dar ştiu că ea se simte vinovată. De cele mai multe ori, trebuie să-mi cer şi eu iertare, pentru ca să-şi ceară şi ea. Şi apoi facem eforturi să îndreptăm situaţia. Nu încerc să-i impun nimic cu forţa, doar o ghidez. O las pe ea să găsească soluţii şi pînă acum nu am dat greş. Sîntem cît putem de sincere una cu alta. Pe scurt, nu mi-e ruşine cu copilul meu!

Ema URSE,
profesoară de limba engleză

anchetă realizată de Adina POPESCU

PUBLICITATE

Invitatul Dimineţii

Jurnalistul **Cosmin Ruscior** dă tonul actualităţii în fiecare dimineaţă.

Obiectiv şi echilibrat.

De luni până vineri, de la 9h20.

rfi
românia

Iulia BADEA-GUÉRITÉE

Obiectivitatea, o dictatură a bunului-gust (II)

Colocviul din Arcachon a fost și un prilej de a recunoaște o realitate franceză în domeniul obiectivității (sau a lipsei acesteia), similară cu cea românească. O țară europeană care este recunoscută pentru mania de a da sfaturi democratice celorlalți... De la tribunele acestui colocviu, Charline Vanhoenacker, corespondenta din Franța a radioteleviziunii belgiene francofone, RTBF, a afirmat că regele este gol: „Presa exersează în Franța un monopol al prostului-gust, al unei elite jurnalistice care propagă o gîndire unică, egoistă, care nu sfiește să se anunțe a fi de dreapta sau de stînga, și care violează în permanență abecedarul meseriei. Articolul de informație, comentariul – totul este amestecat, așa-numitul zid chinezesc din presa anglo-saxonă, care diferențiază comentariile de articole de informație, nu mai există“. Pentru Vanhoenacker, dramatic e faptul că jurnalismul a fost detronat, în Europa, de data aceasta, din statutul său de tehnică, de artă bazată pe reguli și principii, pentru a fi coborît la nivelul de disciplină. „Aceiași profesori care la facultate ne învață că obiectivitatea este sfîntă, că jurnalismul înseamnă «contact și distanță», după cum spunea Beuve-Méry, semnează, după curs, articole în presa franceză în care nimic nu mai este sfînt.“ Mai departe, într-un interviu publicat pe blogul Ochiul Europei, în site-ul Presseurop, Charline Vanhoenacker ridică tonul: „Încetați să-i tratați pe cititori ca pe niște idioți, știu să facă diferența. Ne vor sancționa și acest gest va însemna sfîrșitul presei scrise. Informațiile crude vor trece pe web, scurte și efemere, și doar ziarele care vor cultiva obiectivitatea ca valoare a adevăratului jurnalism, care nu vor mai face confuzia de genuri, vor supraviețui“. Nu este necesar, poate, să mergem chiar atît de departe cu Casandrele, dar este alarmant, totuși, că pentru această corespondentă de presă, singurele ziare europene – deci dintr-un areal care cuprinde România, Moldova, Germania, Franța, Spania, Marea Britanie, Suedia etc. – încă obiective sînt cele belgiene: *Le Soir* și *La Libre Belgique*.

Nu mă pot abține să nu fac aici o paralelă cu spusele profesorului Ilie Rad, o veche cunoștință, de pe vremea cînd, la rîndul meu, mă formam în cadrul unor seminarii internaționale. În urmă cu cîteva luni, vorbindu-mi despre acest simpozion de la Cluj, îmi explica, cu tristețe, că studenții, plecați din școli cu un bagaj de cunoștințe din care echidistanța, obiectivitatea, cinstea fac parte, ajung într-o viață reală în care aceste valori sînt puse în opoziție cu însăși existența postului. „Scrii cum vreau eu sau dispari...“

Puțină pedagogie și întoarcere la surse

Cum să supraviețuiești deci prostului-gust, cum să impui deci o dictatură a bunului-gust? Ei bine, vreau să cred că, pe de o parte, bunul-gust în presă este asemeni eleganței personale: o ai sau nu. Dacă nu o ai, de mic, este extrem de greu de cucerit, fără a fi însă imposibil. Gestul este simplu, vechi și cu rezultate concrete. Se cheamă imitație, repetiție, automatism, începînd chiar cu simple reguli, didactice, vechi de cînd lumea: cînd scriu despre ceva, verific mai multe surse, în caz de conflict, cer opinia ambelor părți, cînd citez pe cineva, dau sursa sau lucrarea citată, cînd scriu un articol de informație, verific sistematic că am răspunsuri la toate cele cinci întrebări clasice (cine?, cînd?, unde?, cum?, de ce?), îmi exprim propria opinie cînd scriu un editorial sau o analiză, nu folosesc cuvinte jignitoare și recurg la DEX sau DOOM, în caz de nelămurire. Știu că toate acestea par banale și că probabil le știți pe de rost, dar uzura și faptul că ființa umană este totuși ușor de influențat fac ca ele să se piardă pe drum.

© wikimedia commons

Wolfgang Donsbach și Bettina Klett, doi importanți teoreticieni germani ai jurnalismului, au construit în 1993 cinci definiții ale obiectivității:

– Nici o subiectivitate. Credințele și opiniile personale ale jurnalistului nu trebuie să afecteze prezentarea subiectului.

– Prezentare corectă. Jurnalistul trebuie să relateze poziția fiecărei părți implicate într-o controversă politică.

– Scepticism. Jurnalistul trebuie să fie sceptic. Trebuie să păstreze o distanță critică în raport cu poziția fiecăreia dintre părți.

– Fapte concrete. Jurnalistul trebuie să meargă dincolo de declarații pentru a găsi faptele, cauzele unei controverse politice.

– Judecată de valoare. Jurnalistul trebuie să clarifice care dintre părți exprimă o poziție corectă.

Cazuri concrete: Transnistria, București, Paris

Așa cum spuneam, există însă o dictatură a pieței media, care nu iartă și care sancționează. Jurnalistul nu are nimic mai sfînt și mai important de apărat decît propria reputație. Ea este cea care îi deschide porțile, care i le și închide. Ea este cheia. O să recurg la două exemple pentru a ilustra aceste afirmații.

Obiectivitatea, în cazul României, ar putea genera o presă europeană.

Cu cîțiva ani în urmă, am întreprins două călătorii de presă, clasice, organizate de European Journalism Centre, din Bruxelles, și respectiv de Ministerul de Afaceri Externe din România. Eram în 2009. Școala din Bruxelles a reunit jurnaliști veniți din toată Europa, inclusiv din România, pentru o excursie didactică în Transnistria. Am asistat pe drum, deși toți jurnaliști cu experiență, cuminți și disciplinați, la toate demersurile făcute de organizatori și întîlnirile programate: la Tiraspol, cu reprezentanții puterii, dar și cu opoziția, cu localnici românofoni, dar și rusofoni. Cu politicieni, dar și membri ai societății civile. Întoarsă la Paris, am scris mai multe reportaje, pentru diverse publicații.

Idem, MAE a organizat un voiaj de presă cu ziariști din Franța, cu ocazia campaniei alegerilor prezidențiale. Ghidul nostru, pe atunci funcționar în minister, astăzi actor al societății civile, și jurnalistă pentru *Foreign Policy România* și *Dilema veche*, Oana Marinescu, ne dă o sugestie: „M-am gîndit să vă prezint atît președintele în exercițiu, cît și contracandidații. Vă propun să vă puneți de acord și să le puneți aceleași întrebări“. Ni s-a părut ciudat, la prima vedere, dar am făcut-o. Rezultatul a fost uimitor: la finalul întîlnirilor imaginea noastră era făcută; cu toții, deși extrem de diferiți ca ziariști și provenind din redacții diferite – *Le Monde, Le Figaro, La Croix, Presseurop*, aveam aceeași opinie. Anii au trecut, și în decembrie 2012 decid să mă întorc în Transnistria, la alegerile prezidențiale. Trimit cererea de acreditate către Duma lor și către Ministerul Informației. Primesc răspunsuri afirmative, după ce trimit dovada apartenenței la redacția *Presseurop* și *Courrier International*. La Tiraspol, în ziua alegerilor, atmosferă tensionată: deja, aflăm – eu și colega cu care am plecat – că sîntem, împreună cu Euronews, singurele publicații străine acceptate în țară și că ziare ca *The Guardian, Le Monde* sau *The New York Times, Der Spiegel* au fost respinse. Și aflu, ulterior, și răspunsul, în urma unei discuții cu, pe atunci, candidul Evgheni Șevciuk: „Bineînțeles că ne amintim de dvs.“ – răspunde Nina Ștanski, pe atunci purtătoarea de cuvînt a așa-zisului președinte transnistrean, astăzi ministru de Externe. „Sînteți singura din grup care a relatat obiectiv ce a văzut în Transnistria...“ Sigur, exemplul meu ar putea fi respins printr-un argument de genul: Transnistria nu există, este un stat nerecunoscut, opinia lor nu contează. Nu cred că e așa. Obiectivitatea, ca principiu, ca dictat pe care îl aplic și mi-l aplic zilnic, cu riscul de a părea pedantă – nu se spune așa, titlul este vulgar, nu toți românii sînt romi, trebuie respectate cele cinci întrebări – a avut cîștig de cauză și a deschis uși, forțînd stima, chiar și într-o țară cu un conflict înghețat, nerecunoscută de nimeni, cum este Transnistria.

Al doilea exemplu vine din *Le Monde*. În 16 octombrie, cotidianul francez declarat de centru-stînga publica un articol din care aflam că ziarul *Libération*, alt cotidian important de stînga, trebuie să găsească aproape 2 milioane de euro pînă la sfîrșitul anului, pentru a evita un faliment. De vină – retragerea unor anunțatori, gen Bernard Arnault (LVMH), cel care a renunțat să mai facă publicitatea promisă în acest ziar, pentru suma de 150.000 de euro. Din solidaritate, alți mari patroni din domeniul luxului și-au retras publicitățile. O pierdere estimată de cotidian la cel puțin 700.000 de euro. Toate consecințe ale unei coperți nefericite: la aflarea veștii cererii de naționalitate belgiană a lui Bernard Arnault, *Libération* a titrat *„Casse-toi pauvre con!“* (Tai-o de aici, idiotule!). Povestea are și un tîlc: expresia îi aparține fostului președinte Nicolas Sarkozy, iar *Libération*, de stînga, susține noul sistem de impozitare al președintelui François Hollande, de taxare a averilor care depășesc un milion de euro cu 75%. Motiv subliminal – considera cotidianul – al plecării bogatului francez. Morala stă într-o mică frază interogativă, retorică, la sfîrșitul articolului, pronunțată de un jurnalist de la *Libération:* „Dacă am fi făcut un articol bine informat, împotriva lui Arnault, n-aș fi avut nimic de zis, dar să tratezi un patron de tîmpit, este oare jurnalism?“.

În sfîrșit, mai rămîne o întrebare, pertinentă poate pentru o parte din presa românească, subit partizană și insultantă chiar (responsabilii mei din Paris au învățat înjurături românești citind, *via* google trad, unele articole semnate de Alina Mungiu-Pippidi, care este, totuși, o referință în materie de scriitură): cum mai poate rămîne obiectiv un jurnalist care a devenit, prin forța lucrurilor, militant? Parte a societății civile, indignat, cu mai mult sau mai puțină dreptate, în fața unor nedreptăți sau a unei stări de lucruri care nu mai iese din tranziție, din stadiul de „temporar“? Cum mai poate fi obiectiv un jurnalist care, asemeni lui Albert Camus, unul dintre cei mai celebri jurnaliști din lume, se simte, pînă la urmă, direct implicat în tot ceea ce se întîmplă? Adevărul este că, din acest punct de vedere, obiectivitatea devine transparență, subiectivitate dezinteresată dacă doriți, dar în nici un caz nu trebuie abandonată.

Manifest pentru o presă europeană, obiectivă

Obiectivitatea nu este doar o dictatură a bunului-gust, ci mai ales, ultima apărare a unui jurnalist: în fața cititorilor săi, a responsabililor săi, a justiției, a lumii. Obiectivitatea va face mereu diferența. Și, în cazul României, chiar ar putea genera o presă europeană, o ieșire din statutul de presă națională și naționalistă, propriu atîtor țări din Estul Europei. Directorul adjunct al cotidianului *El País*, Xavier Vidal-Folch, își exprimase deja nemulțumirea în 2011, la Tribunele Presei de la Arcachon: „Presa din statele europene are o problemă de imagine și de atitudine. Este teribil să descoperi, cînd dorești să preiei un citat, un text poate, să-l traduci, că jurnaliștii naționali scriu ca și cum ar scrie doar pentru țara lor. Cînd o să se priceapă odată că presa nu mai este națională, ci europeană? Că trebuie să scrii ca și cum ai realiza că scrii pentru un public european, pentru un cititor european, care poate e la București, cert, dar e și în Madrid, în Paris sau Berlin...“

Un cititor în fine, care apreciază bunul-gust, dictatura obiectivității ca o esență a bunului-gust: „Nimic în plus decît o cenzură socială“ – după cum scria filologul francez Jean-Claude Carrière, bun prieten al lui Umberto Eco – căci „trebuie să putem conserva, ca cititori, o distincție între cunoaștere, știință și informație, pe de o parte, și, pe de altă parte, să putem aprecia frumusețea, profunzimea și eleganța unui text de opinie“.

Iulia Badea-Guéritée *este editor român la Presseurop.eu, Paris.*

Textul a fost prezentat
la Simpozionul național de jurnalism
din Cluj și urmează să apară în volumul
Obiectivitatea în presa românească.

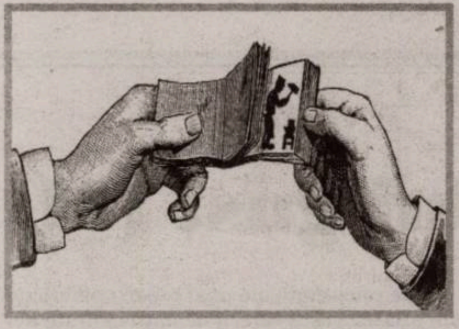

Marius CHIVU

feedbook

Poetul, complice al tăcerii

● Ştefan Aug. Doinaş, *Trandafirul negru*, CD-carte, 55 de poeme rostite la Radio (1970-2002), ilustraţii de Tudor Banuş, Editura Casa Radio, 2012.

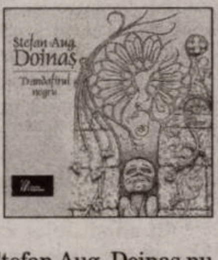

O constatare tristă: între ultimul titlu antum (volumul de proză scurtă *T de la Trezor,* apărut în anul 2000) şi primul volum tipărit postum (antologia poetică *Jucătorul de şah* alcătuită de Gellu Dorian în anul 2011), din scrierile lui Ştefan Aug. Doinaş nu s-a mai publicat, după ştiinţa mea, nimic. 11 ani! Conul de umbră în care se află momentan opera acestui mare scriitor este o tristă realitate cauzată, poate, şi de faptul că, între timp, CNSAS a făcut public faptul că, în perioada detenţiei din 1957-1958, scriitorul devenise informator al Securităţii, la fel ca Nicolae Balotă, un alt membru important al Cercului literar de la Sibiu. Această informaţie trebuie judecată însă cu precauţie şi, oricum, într-un context mult mai larg, iar literatura n-ar trebui să aibă de suferit din motive extra-artistice. Vorbim, totuşi, de un poet care şi-a văzut volumul de debut, *Alfabet poetic* (distins în 1947 cu Premiul „Eugen Lovinescu“ al Cenaclului Sburătorul), retras de la publicare din cauza instaurării comunismului, regim care l-a şi condamnat la un an de închisoare pentru o absurdă „omisiune de denunţ“, interzicîndu-i apoi să mai publice şi să reintre în viaţa literară pînă în 1963. Debutat cu o poezie, în „Jurnalul literar“, la vîrsta de 17 ani, Ştefan Aug. Doinaş (pseudonimul literar al lui Ştefan Popa) şi-a văzut, astfel, publicată prima carte abia la 44 de ani. Toată tinereţea sa a fost, practic, un poet interzis. Înainte de a fi judecat drept informator, trebuie admis faptul că poetul, ajuns după '89 senator al Alianţei Civice şi academician, a fost el însuşi o victimă a regimului comunist.

Conul de umbră căzut peste opera poetului s-ar putea însă preschimba într-un con de argint cu ocazia acestei CD-cărţi pe care poetul citeşte nu mai puţin de 55 de poezii, însoţite, ca bonus, de o proză scurtă şi de un extras dintr-un interviu acordat în anul 2000, dacă nu chiar ultimul, cu siguranţă una dintre ultimele sale confesiuni despre scris. Dispuse pe CD în ordine cronologică, poemele rostite de poet la Radio în perioada 1970-2002 acoperă semnificativ opera sa poetică întinsă de-a lungul a aproximativ treizeci de volume. *Alter ego, Ce mi s-a întîmplat cu două cuvinte, Omul cu compasul, Cartea mareelor, Seminţia lui Laokoon, Mistreţul cu colţi de argint, Anotimpul discret, Hesperia, Vînătoare de şoim, Foamea de unu, Interiorul unui poem, Lamentaţii, Aventurile lui Proteu* şi *Psalmi* sînt cărţile de poezie pe care Doinaş le-a scris de la începutul anilor '40 pînă la sfîrşitul anilor '90, adică în mai mult de o jumătate de secol, şi din care a selectat cel puţin cîte un poem pentru a fi rostit la Radio (cele mai multe poezii, opt, aparţin *Interiorului unui poem* din 1990). Ultimele două poeme din finalul acestei antologii urmau să facă parte dintr-un volum intitulat *Sonete fără sunet* şi fuseseră scrise în ultimele sale luni, cartea (probabil neterminată) nemaivăzînd lumina tiparului.

Cele 55 de poeme astfel alese pot contura ascultătorului imaginea fidelă a ceea ce, cu clişeul de rigoare, numim universul unui scriitor. Întîlnim, mai întîi, neoclasicismul mitologic filtrat prin Valéry şi Mallarmé (poeţi din care Doinaş a tradus şi pe care i-a recunoscut drept maeştri, revenind la ei, în mod constant, şi în eseurile despre poezie), dar şi neoromantismul de inspiraţie engleză şi germană (Goethe, Schiller), adică poezia baladescă filozofică, deopotrivă descriptivă, narativă şi de idei, foarte cultă şi intelectuală, întotdeauna ritmată şi muzicală. Urmează „ontopoemele“ influenţate sau încărcate de referinţe la Hölderlin şi de idei ale unor filozofi precum Heidegger, Buber sau Noica, texte mai succinte şi mai abstracte, referenţiale şi conceptuale în sensul celui mai pur modernism care reflectă asupra limbajului şi a naturii poeziei. Falsul său tradiţionalism şi erudiţia filtrată liric, armonia formală şi neliniştea axiologică, ce-l face pe versatilul Doinaş un poet foarte modern, îndepărtîndu-l de neoclasicismul iniţial, trecerile de la claritatea fabulelor cu morală metafizice la vizionarismul şi reflecţia ermetizantă – toate aceste formule şi tendinţe, alternanţe de forme şi de ritmuri, schimbări de expresie şi de teme pot fi urmărite sau măcar intuite, subînţelese, în acest generos grupaj sonor. În glisarea sa, de cîteva decenii, dinspre neoclasicism/romantism înspre modernism (sonetele, elegiile, psalmii săi îl pun în descendenţa unor Eminescu, Blaga, Arghezi, Philippide şi Ion Barbu, pentru a ne opri doar la tradiţia românească), Doinaş îşi schimbă „măştile poetice“, speculează pluralitatea eu-rilor poetice, trece prin diverse „aventuri proteice“ marcate de tema dualităţii (baudelairiene), a dedublării (Pessoa, cu heteronimii săi, este un alt mare maestru al său), de imaginarul bipolar, metamorfozele lăuntrice, scindările ontologice. Aşa se face că, în cazul lui Doinaş, putem vorbi deopotrivă despre un trubadur elitist şi un fals baladist, de un vizionar şi un geometrician liric, poeta doctus rece şi riguros, dar şi un psalmist martor pasional al vlăguirii divine, „dialectician al transcendenţei sărăcite“, cum l-a numit Al. Cistelecan analizîndu-i psalmii de provocare în siaj arghezian, teribila sa „lirică a sfidării“.

În *Istoria critică,* Nicolae Manolescu crede că Doinaş a cunoscut trei ipostaze creatoare: mitologicul (baladele de pînă în anii '60), abstractul (textele de pînă în anii '80) şi moralist-polemicul de pînă în '89, cînd este mult mai interesat de realitatea cotidiană, iar poeziile sale sarcastic-amare capătă accente dramatice. Scrie criticul: „Poemele au fost interpretate la sfîrşitul anilor '80 ca disidente şi subversive. Lectura cîtorva la Cenaclul de luni, rebotezat şi refugiat într-o sală de la Muzeul CFR din Capitală, a determinat redesfiinţarea lui de către oficialităţi şi, de data aceasta, definitivă. Astăzi, cînd ştim din dosarul de la CNSAS al poetului că a încetat a-şi mai respecta angajamentul semnat cu exact douăzeci de ani mai devreme, volumul *Vînătoare de şoim* (1985) ne apare într-o perspectivă diferită.“ Tot într-o lumină diferită pot fi citiţi şi *Psalmii,* publicaţi integral în 1997, adică cu cîţiva ani înaintea morţii, ca pe un fel de pocăinţă, drapată însă în revolta poetului rătăcitor. De altfel, dacă periodizarea lui Nicolae Manolescu este corectă, ea trebuie însă completată cu această a patra şi ultimă ipostază a lui Doinaş: psalmistul, căci ultimele sale volume de poeme conţin, toate, texte religioase, pe cîteva dintre acestea alegînd să le şi citească la Radio. De altfel, afirmaţia criticului cum că, după '89, Doinaş n-a mai scris poezie decît accidental este greşită: patru cărţi publicate în mai puţin de un deceniu, plus proiectatul volum *Sonete fără sunet,* reprezintă un ritm al creaţiei peste medie chiar.

Aproape toate marile teme ale poeziei sale sînt, în această CD-carte, prezente – şi reprezentate de versuri de rară frumuseţe, concizie, intensitate: dragostea („sărutul, / fruct de carne şi fior / al copacului interior“); îmbătrînirea şi (de)căderea; îndoiala şi căutarea („într-o plasă sînt, oare, nodul sau ochiul?“); relaţia dintre mister şi cunoaştere, credinţă şi raţiune, uman şi divin („sînt mărul unui vierme sfînt“); confruntarea cu neantul („purtăm stigmatul marilor nimicuri“); fascinaţia şi frustrarea în faţa transcendenţei („Dumnezeu ascuns în noi / se hrăneşte numai cu amănunte“); conştiinţa limitelor, inclusiv ale limbajului („cuvintele în care / complice / tăcerea visează“); natura scrisului; invocaţia şi dialogul cu Divinitatea... În fragmentul confesiv, care urmează pe final unei parabole în proză, Doinaş sintetizează o parte din idele sale despre scris formulate în splendidul eseu „Poezia ca erratum la proza lumii“. Altfel, vă îndemn să ascultaţi cum frumoasa voce a poetului, atît de preocupat de sonoritatea limbii şi de muzicalitatea expresiei, este concurat uneori, în rostirea sa foarte atentă la accente, modulaţii şi pauze, tocmai de foşnetul paginilor răsfoite.

(fragment din prefaţă)

■ ■ ■

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● Alberto Manguel, *Jurnal de lectură. Un Don Juan al cărţilor*, traducere din limba engleză de Ioana Ieronim, Editura Baroque Books & Arts, 2012.

Alberto Manguel
Jurnal de lectură

Alberto Manguel e cititorul-scriitor prin excelenţă. Trăieşte citind şi scrie făcînd un necontenit apostolat al lecturii. O vreme i-a citit lui Borges (cînd Borges ajunsese aproape orb), apoi a transformat lectura într-o gimnastică respiratorie de zi cu zi. Biografia acestui om e o bibliografie animată – şi n-ar trebui să ne mirăm dacă din pieptul lui am auzi ieşind un uşor foşnet de hîrtie.

Pe de altă parte, Manguel reuşeşte să fie unul dintre cei mai ataşanţi eruditi cu putinţă. Nimic nu e artificial sau sclifosit în notaţiile lui. Lectura practicată de el are nervul trăirii autentice, un fel de înţelepciune bine-simţitoare şi un interes nesmintit pentru exotismul vieţii dinăuntrul literaturii. S-a văzut acest lucru în *Biblioteca nopţii* (Nemira, 2011), se vede şi acum, în acest *Jurnal de lectură* (tradus cu o binemeritată eleganţă, la o editură pe cît de nouă, pe atît de interesantă).

Jurnalul... are 12 capitole. În fiecare lună a anului scurs din iunie 2002 pînă în mai 2003, Manguel reciteşte cîte o carte dragă inimii lui bibliofile şi notează una-alta despre ea, trăgînd cu ochiul în acelaşi timp la ce se mai întîmplă pe afară (Canada, Franţa, Germania, Anglia ş.a.) sau prin minţile altora. Este perioada în care Manguel (argentinian crescut în Israel, naturalizat canadian şi ajuns să locuiască într-o fostă casă parohială din Franţa) tocmai îşi amenajează locuinţa franceză, împlineşte 55 de ani şi visează la o „bibliotecă sentimentală“ în care să aibă, de pildă, exemplarul din *Poemele* lui Heine folosit de Borges ca să înveţe limba germană sau Boileau-ul pe care l-a citit Gide navigînd pe Congo.

Altminteri, îşi vede de cele 12 relecturi ale sale, cu şarmul unei minţi pline de inimă şi literatură.

PUBLICITATE

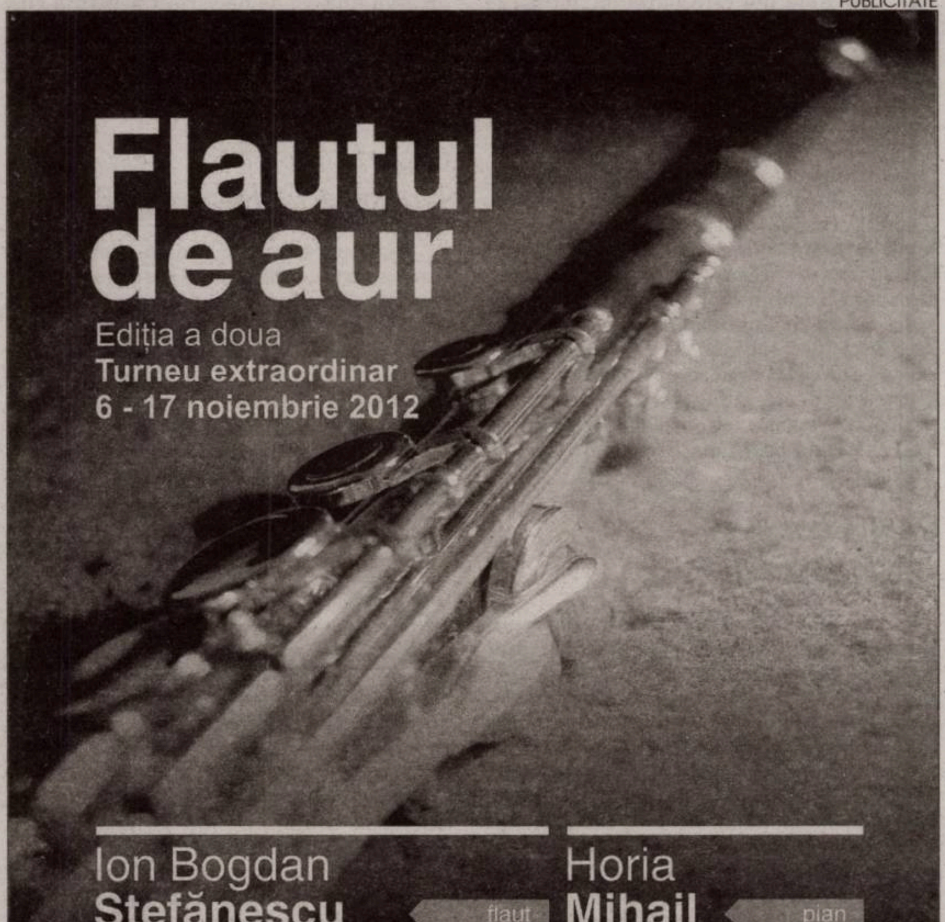

„Arta nu are nevoie de unanimitate“

– interviu cu regizorul Cristian MUNGIU –

În 2007, filmul 4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile *regizat de Cristian Mungiu a fost distins cu Palme d'Or la Cannes.* După dealuri, *cel de-al treilea lungmetraj al său, a fost recompensat anul acesta la acelaşi festival cu Premiul pentru scenariu şi Premiul pentru interpretare feminină (Cosmina Stratan şi Cristina Flutur). După ce a fost lansat în cinematografele din ţară,* După dealuri *îşi începe, în aceste săptămîni, cariera internaţională.*

După dealuri *începe cu goana Voichiţei între trenuri şi se încheie cu un plan fix. Filmul alternează planurile lungi, fixe şi secvenţele în care camera urmăreşte cu febrilitate personajele. Care este rolul acestei compoziţii contrapunctice?*

Această alternanţă nu face parte dintr-un plan de tip una caldă, alta rece. Mişcările camerei sînt determinate de ce se întîmplă în cadru. Dacă acţiunea e statică, camera stă, dacă acţiunea e dinamică, camera urmăreşte. E adevărat însă că am stabilit, în linii mari, poziţia şi dinamica aparatului la repetiţiile dinaintea filmărilor, în aşa fel încît să nu repetăm unghiulaţii şi să existe un echilibru în dinamica mişcărilor de aparat care să confere un anume ritm filmului.

Aţi declarat că actorii au fost cei mai expuşi în timpul filmării. Unde v-a fost greu?

Cel mai greu a fost să înscenăm secvenţele de violenţă fizică şi mentală. Dacă nu găseşti dozajul şi abordarea precise, rişti să te simţi penibil, stingher, neadecvat. Ca să poţi interpreta adecvat suferinţa, tulburarea, violenţa, trebuie să îngădui ca, într-o măsură, aceste stări să te afecteze cu adevărat pe tine ca persoană, ca actor, ceea ce este foarte invaziv. Actorii sînt oameni care au şi ei inhibiţii, reţineri, convingeri personale – în cazul filmului acestuia, de multe ori diferite de ale personajelor pe care le interpretau – şi să-i faci să fie perfect verosimili în situaţii de felul acesta nu e tocmai uşor. Uneori, ai nevoie de multă vreme să te limpezeşti tu, ca realizator, cum e mai bine – e nevoie de răbdare, de încredere şi de calm; încercînd diferite variante, înţelegi mai uşor ce nu funcţionează şi poţi să găseşti şi soluţii.

Filmul arată compasiune pentru toate personajele implicate în poveste. Cum aţi reuşit să păstraţi un ton neutru?

Cred că e mai curînd vorba de înţelegere decît de compasiune. Ca cineast, e bine să rămîi deschis, curios, să cercetezi – e de preferat să nu ştii concluzia dinainte să faci filmul şi să înţelegi că nu ai nici un drept să-ţi judeci personajele. Nu poţi fi discret şi necomentativ ca autor decît dacă îţi propui şi dacă înţelegi că nu tu eşti cel care contează. Greu e nu să-ţi faci simţită prezenţa în film şi să-i faci cu mîna spectatorului din fiecare cadru, ci să te abţii să fii vizibil, să-ţi asumi că faci filmul ca să atragi atenţia asupra personajelor, a poveştii, a întrebărilor care decurg din ea – şi nu asupra ta.

Ce consecinţe implică convingerea multora că poţi face bine împotriva voinţei cuiva?

Răspunsul nu este aşa de simplu. Gîndeşte-te că, de exemplu, facem asta adesea în raport cu copiii noştri – şi renunţăm doar cînd ei se opun atît de tare, încît nu le mai putem impune voinţa noastră. Omul, în general, are tendinţa să creadă că el ştie mai bine decît celălalt ce e mai bine pentru el şi ce e mai bine pentru toată lumea. Mi s-a părut interesantă, în această poveste, trecerea subtilă de la a-l considera pe celălalt o fiinţă capabilă de decizii proprii la a considera că există o dualitate în celălalt şi că, acţionînd împotriva voinţei lui, salvezi o parte a eului lui – partea agreabilă pentru tine – de o altă parte, cea dezagreabilă. Ce nu poţi spune însă niciodată e dacă nu cumva tu însuţi, acţionînd aşa, nu eşti stăpînit de acel rău pe care crezi că îl curmi în celălalt.

Ca spectator am trecut de la stupoare la rîs; cum faceţi trecerea de la tragic la comic?

Umorul este ceva ce ţine de receptare – mai cu seamă la filmul ăsta – în sensul în care nu e plantat cu vreo intenţie undeva anume, spre a fi descoperit mai tîrziu. Ca realizator, mă feresc să conceptualizez şi să lucrez vreodată cu termeni de tip tragedie/comedie/dramă. Efortul meu continuu e să fiu adecvat în cît mai multe privinţe, să conduc actorii şi să construiesc secvenţa în aşa fel încît să pară verosimilă, logică, coerentă cu ansamblul. Atît.

Lucraţi cu Oleg Mutu încă din facultate; care este marja de libertate pe care i-o acordaţi operatorului?

Oleg pune lumina – cel mai adesea după cum simte el. Vorbim înainte de filmare despre o atitudine generală faţă de cheia de lumină, iar la filmare eu intervin foarte rar în chestiunea asta şi doar cînd vreau ceva anume ce nu rezultă limpede din situaţie, aşa cum e descrisă în scenariu. A fost greu la filmul ăsta pentru că se precizează că în mănăstire nu este electricitate şi pentru că toată lumea este îmbrăcată în negru – or, la filmările de noapte, de exterior, acest lucru ridică probleme de logică destul de mari: te întrebi de cîtă lumină ai nevoie ca să vezi cît de cît ceva şi totuşi să continue să existe o justificare logică a luminii, să nu pară că vine de la proiectoare, ci de la lună, de exemplu. Pe platou eu fac cadrajul, iar mişcările de aparat le stabilim împreună, avînd nişte rigori asumate. De exemplu, aparatul nu se mişcă niciodată decît dacă e condus de o mişcare a unui personaj din cadru – prin urmare, eu trebuie să înscenez logic toate aceste mişcări scenice care conduc aparatul în mod natural către ce ne dorim să releve cu precădere din ansamblul personajelor şi al detaliilor secvenţei respective.

Povara îndoielii

Ce valori ale creştinismului credeţi că sînt greşit înţelese de personajele din film?

Credincioşii cred că ar trebui să aibă o empatie anume pentru aproapele lor, să fie conduşi de dorinţa de a face bine, de a nu păcătui cu bună ştiinţă – or, de multe ori mi se pare că se rămîne prea adesea la suprafaţa credinţei, la obiceiuri, la ritualuri, la superstiţii. Aveam un şofer la filmare care îşi făcea cruce la fiecare biserică care îi ieşea în cale, dar om mai plin de ură, venin şi pizmă decît el vezi rar – şi atunci te întrebi la ce îi foloseşte unui asemenea om credinţa, ce a înţeles el din tot ce a ascultat.

În perioada de pregătire a filmului, aveam discuţii halucinante cu consilierii noştri în ale religiei despre raportul dintre credinţă şi superstiţii şi despre ce atitudine ar trebui să aibă preoţii pe tema asta. Nu credeau – cum mi se părea mie logic – că trebuie să combată cu tărie ideea că există magie albă, neagră, vrăjitoare, deochi şi alte asemenea aiureli, ci îi îndemnau pe credincioşi să folosească credinţa în lupta cu aceste realităţi în care credeau şi ei. Desigur, nu e cazul să generalizăm, dar la un moment dat unele tendinţe devin relevante.

Mi-a plăcut cadrul-secvenţă care reconstituie episodul exorcizării şi unde Voichiţa îşi asumă, singură, vina. Pare că doar ea înţelege dimensiunea faptelor...

Ea înţelege lucrurile altfel pentru că a devenit capabilă să schimbe poziţia de pe care priveşte ce s-a întîmplat – dragostea şi sacrificiul Alinei i-au redat oarecum flexibilitatea mentală de a privi şi din altă perspectivă. Înţelege deopotrivă, cred, că nu te poţi abandona, că nu ai niciodată confortul de a fi lipsit de răspundere, concesionînd deciziile altuia; înţelege, cred, că sentimentul vinovăţiei nu poate fi şi el concesionat, şi, prin urmare, deciziile trebuie să-ţi aparţină întotdeauna pentru că răspunderea e mereu individuală. Dar libertatea de a hotărî ce e bine şi ce nu e greu de dus – iar povara cea mai mare pentru credincios e să aibă îndoieli, nu să-şi piardă pe deplin credinţa.

La final, noroiul aruncat pe parbriz e şters parţial prin mişcarea ştergătoarelor. Este acolo ideea că lucrurile s-ar limpezi?

Nu interpretez niciodată filmul sau vreo parte a filmului în cuvinte – vorbele au darul să fie foarte precise şi imprecise deopotrivă – cinematograful este important pentru toate acele lucruri care scapă cuvintelor. Însă am ezitat mult dacă să las în film, sau nu, momentul acela cu noroiul – în primele cred că zece variante de montaj l-am tăiat, tocmai pentru că se poate interpreta, în prea mare măsură, ca fiind un semn, nu este destul de camuflat de logica acţiunii. La un moment dat, mi-am dat seama că fie de-l las în film, fie de-l scot, o să mi se pară că mai bine făceam invers. La un moment dat, trebuie să iei o decizie şi să încremeneşti filmul cumva – în cea mai mare măsură, regia este spectacolul deciziilor. Bune sau proaste.

Cum vă explicaţi reacţiile atît de contrastante ale criticii de la Cannes?

Am citit presa pe diagonală, aşa ca nu sînt în măsură să răspund perfect în cunoştinţă de cauză, însă nu e bine să avem nostalgia unanimităţii; pînă la urmă, cinematograful este (din cînd în cînd) artă, iar arta nu are nevoie de unanimitate. Nu mi-am dorit ca *După dealuri* să fie nici *crowd-pleasing*, nici *critic-pleasing* – iar din criticile aduse filmului, pe unele mi le asum; altele, făcute de reviste generaliste care comentează întotdeauna doar subiectul, povestea, sînt irelevante. În *Screen International,* unde scriu critici de cinema dintre cei mai prestigioşi, *După dealuri* a încheiat Cannes-ul pe cea mai de sus poziţie, aşa că lucrurile sînt foarte relative. Cel mai important e cum primeşte publicul filmul, acum şi peste 10 sau 20 de ani.

Unde va fi lansat filmul în următoarele săptămîni?

În Franţa, Benelux şi multe alte teritorii – încercăm mereu să fim la zi cu aceste detalii pe site-ul filmului – www.dupadealuri.ro, în aşa fel încît românii din toate aceste ţări să poată merge să-l vadă dacă au dorinţa. În ţară, cum am mai spus, sîntem gata să aducem filmul în oricare oraş unde există o comunitate interesată să coorganizeze o proiecţie şi ne dă un semn pe info@mobrafilms.ro sau pe Facebook-ul filmului.

a consemnat Roxana CĂLINESCU

■ ■ ■

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Interviul cu Dumitru Crudu luat de un cristian pentru *Observator cultural* nr. 390, cu toate poveştile lui autentice de bibliotecă basarabeană, de fracturism fracturat, de tinereţe (cînd voia să se tundă ca Mircea Dinescu şi-l refuzau toate frizeriţele din Moldova), de poezie adevărată şi de moarte asumată. De neratat. (Simona Sora)

■ Sîmbătă, 17 noiembrie, avem următorul parcurs muzical în Bucureşti: la Palatul Bragadiru, de la 21, în cadrul SoNoRo, se cîntă Eric Satie, John Cage, George Gershwin, Astor Piazzolla ş.a. Iar după, în Control Club, se întorc londonezii noir de la O.Children. În deschidere: Lights Out! de la Cluj. Dacă totul iese conform planului, în taxiul care ne duce de la Bragadiru în Control o să cînte Nick Cave. (Luiza Vasiliu)

---

craii de **burta veche**

Carne fiartă lent cu măsline

橄欖

gănlăn (măslină)

Tocaţi două livre de carne, o duzină de măsline chinezeşti şi amestecaţi totul cu şase uncii de sos de soia, un vîrf de sare, patru uncii de vin galben, puţină ceapă şi ghimbir. Puneţi tocătura la fiert, cu puţină apă, la foc foarte mic, vreme de cel puţin patru ore; cu cît mai mult, cu atît mai bine. Cînd e aproape gata, adăugaţi patru uncii de zahăr candel şi mai lăsaţi să fiarbă un sfert de oră.

Alternativ, puneţi carnea la fiert într-un vas, cu ceapă, ghimbir şi cu puţină apă. Încălziţi lent şi lăsaţi să fiarbă îndelung. După ce dă în clocot, adăugaţi patru uncii de vin galben. Acoperiţi şi lăsaţi să fiarbă din nou. Săraţi şi completaţi cu şase uncii de sos de soia. Adăugaţi cele douăsprezece măsline la sfîrşit, cînd fiertura scade şi capătă consistenţa unei paste. Acoperiţi cîteva momente şi adăugaţi apoi zahărul candel. Mai lăsaţi carnea pe foc un sfert de oră şi serviţi-o.

Şi *găn* şi *lăn* înseamnă deopotrivă „măslină“ *(Olea europaea)*. Dar *gănlăn* e mai degrabă „măslină chinezească“ *(Canarium album)*. Înlocuiţi carnea cu limbă şi obţineţi limbă cu măsline (chinezeşti).

Amicul Dejun

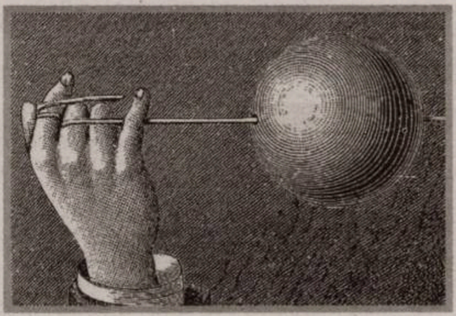

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Criza economică şi crizele democraţiei

În discursul public al şefilor de stat şi de guvern din Europa se vorbeşte mereu doar despre criza economică şi aproape niciodată despre criza politică.

Între libertatea presei şi bunăstarea unei ţări există o relaţie de determinare. Cu cît o ţară este mai bogată, cu atît presa e mai liberă. Sigur, această relaţie nu e valabilă peste tot în lume, însă ea poate fi atestată în peisajul european. Raporturile cu privire la libertatea presei plasează pe primele locuri ţările (mai înstărite) din nordul Europei. Uneori, şi inversul e valabil: în ţările considerate sărace, presa e doar parţial liberă. Criza economică a adîncit aceste clivaje. Mai ales în ţările înapoiate s-au înregistrat regrese în ceea ce priveşte libertatea jurnaliştilor. Ultimul raport FreeEx, publicat în primăvară, a arătat, de pildă, că în România, de la începutul crizei economice şi pînă la finele anului trecut au fost concediaţi cel puţin 6000 de angajaţi din mass-media (jurnalişti şi personal tehnic) şi peste 60 de ziare locale au fost închise din cauza lipsei de lichidităţi. Veniturile din publicitate au scăzut dramatic în ultimii ani, iar tirajele mai multor ziare *quality* s-au înjumătăţit faţă de anul precedent. Presiunea financiară a vulnerabilizat redacţiile: jurnaliştii au tot mai puţină libertate de mişcare în raport cu politicul şi economicul. Ziarele sînt la cheremul investitorilor, al companiilor dispuse să cumpere publicitate, al oamenilor politici. Mecanismele acestor presiuni sînt cunoscute; necunoscute sînt doar modalităţile prin care jurnaliştii se pot apăra mai ales în condiţiile în care nu există organisme asociative suficient de puternice la nivel naţional.

Despre această relaţie dubioasă între mediul de afaceri şi presă vorbeşte şi Nick Cohen într-un articol din *The Observer*. „Mai multă austeritate, mai puţină libertate a presei?“ – se întreabă autorul. Uniunea Europeană denunţă, pe bună dreptate, turnura populistă pe care a luat-o guvernul de la Budapesta şi-şi exprimă constant îngrijorarea cu privire la independenţa presei din Ungaria, controlată, de o vreme, de o instituţie a statului. Însă reprezentanţii UE nu par deloc preocupaţi de soarta democraţiei dintr-un alt stat membru al Uniunii, Grecia – susţine Cohen. Într-adevăr, în discursul public al şefilor de stat şi de guvern din Europa se face mereu aluzie doar la criza economică şi aproape niciodată la criza politică. De fapt, prima a determinat-o pe cealaltă.

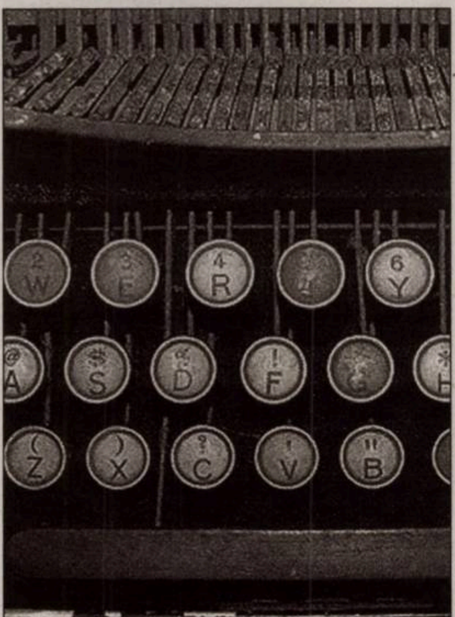

Libertatea presei rămîne garantată doar pe hîrtie, nu şi în viaţa reală a jurnaliştilor. Aproape toate organismele de presă sînt deţinute de stat sau controlate de oligarhi bine conectaţi la politică. Iar presiunile asupra jurnaliştilor sînt la ordinea zilei. La sfîrşitul lunii trecute, un jurnalist a fost arestat după ce-a anunţat că intenţionează să publice o serie de mesaje confidenţiale care ar fi putut explica felul în care măsurile de austeritate impuse de UE ar fi generat o criză încă şi mai adîncă; doi prezentatori ai postului public de televiziune au fost înlocuiţi după ce şi-au explicat intenţia de a cita în emisiune un articol din *The Guardian* despre violenţele înregistrate la protestele de stradă; iar un alt reporter al televiziunii de stat a fost concediat după ce a vorbit, în direct, despre protestele cu care au fost primiţi preşedintele şi premierul în cel de-al doilea mare oraş al Greciei – relatează Cohen.

Acestea sînt doar cîteva exemple care arată degradarea democraţiei prin ameninţările aduse libertăţii de exprimare. Mai sînt şi altele – primul, şi cel mai concludent fiind chiar violenţa forţelor de ordine. Pe de altă parte, radicalizarea scenei politice prevesteşte ameninţări şi mai mari pentru statul de drept.

„Puteţi da vina pe societatea greacă pentru că ar fi tolerat corupţia. Puteţi da vina pe bancheri pentru crah. Dar trebuie dată o parte din vină şi pe politicienii şi birocraţii europeni, care au acceptat Grecia (şi restul Europei de Sud) în zona monedei unice – punîndu-i permanent într-o situaţie competitiv dezavantajoasă –, şi care au refuzat să anuleze datorii pe care Grecia nu le va putea rambursa niciodată“ – scrle Cohen.

Dacă mai era nevoie de încă o ilustrare a ridicolului în care se află Uniunea Europeană – distinsă cu premiul Nobel pentru Pace – atunci iată un exemplu perfect. Austeritatea economică înfrînge democraţia. Subminarea statului de drept prin economie – sugerează Cohen. O fi. Dar ce ne facem dacă supravieţuirea statului depinde chiar de aceste constrîngătoare măsuri de austeritate?

■ ■ ■

PUBLICITATE

BĂTĂTURI URME
LĂSATE DE MEŞTEŞUGURI
▪ Ceainăria
CĂRTUREŞTI VERONA
1 – 28 noiembrie 2012
bataturisimestesuguri.wordpress.com
Asociaţia
Câte-n lună şi-n mansardă
Proiect cultural finanţat de
Administraţia Fondului Cultural Naţional
Partener principal
Parteneri strategici
Fundaţia Pro Patrimonio
Institut français de Bucarest
Parteneri media

PUBLICITATE

Totul are o explicaţie
NR.19 8,8 LEI
CINE CITEŞTE CUNOAŞTE
ŞTIINŢA & TEHNICA
Eclipser 1
Anomaliile ne-au făcut oameni!
www.stiintasitehnica.com
facebook.com/stiintasitehnica

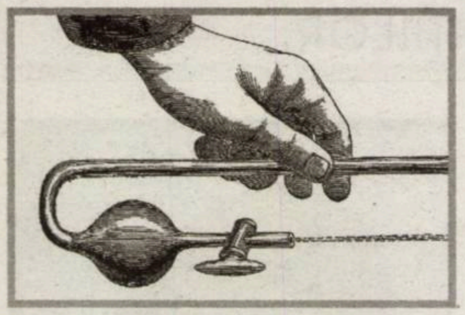

REGIMUL **ARTELOR** ŞI MUNIŢIILOR

Oana STOICA

rosencrantz & co

Criza de identitate la FNT (II)

Festivalul Naţional de Teatru s-a încheiat cu o surpriză. Premiul instituit peste noapte – „la solicitarea Asociaţiei Internaţionale a Criticilor de Teatru (AICT/IATC)“, după cum ni se comunică – a ajuns la două producţii independente cu tematică socială. Cei trei juraţi – Yun-Cheol Kim (Coreea de Sud), preşedinte AICT, Raymond Bertin, critic de teatru (Canada) şi Octavian Saiu, vicepreşedintele Secţiei române a AICT – au acordat premiul Tînără Speranţă spectacolului *Casa M* (Republica Moldova) şi actriţei Ioana Manciu pentru rolurile din *Jocuri în curtea din spate* (ambele producţii prezente în secţiunea „Teatru de mîine“, alături de *Poveşti de familie)*. Decizia pare un semnal dat FNT să iasă din perioada certitudinilor, a valorilor confirmate şi răsconfirmate şi a nesfîrşitelor montări conservatoare. E (de mult) timpul ca teatrul să fie contemporanul nostru.

Casa M a fost, probabil, cel mai inconfortabil spectacol din festival. Cu un subiect luat din realitatea imediată – violenţa în familie – este singurul text românesc (facem parte din aceeaşi cultură) din FNT care vorbeşte despre ceva ce ne doare. Rana pe care pune degetul este o plagă extinsă, mai ales în zona rurală. Femeile sînt victime ale bărbaţilor, dar mai cu seamă ale unui sistem de educaţie obtuz care le învaţă să îndure pentru că e „pozor“ (te faci de rîs) să spui sau să te opui. O mentalitate retrogradă care le predispune de mici să fie victime. Femeia ca o găină jumulită, opărită şi răstignită pentru imaginea spoită a familiei fericite. Cineva a caracterizat spectacolul ca fiind „apăsător“. Violenţa şi abuzurile în familie sînt deranjante prin existenţa lor sau prin devoalarea lor? Mi-e teamă de răspunsul la o asemenea întrebare. Actriţele Snejana Puică, Mihaela Strâmbeanu, Ina Surdu, Irina Vacarciuc, scenarista şi regizoarea Luminiţa Ţîcu au creat un spectacol minimalist, în care au preferat să lase personajele să vorbească, fără să judece sau să înduioşeze. O realitate arătată auster, în toată grozăvia ei, nu exhibată. Asta a făcut ca spectacolul să fie cu atît mai „apăsător“ cu cît oroarea abuzurilor nu a fost manipulată pentru a stoarce lacrimi. Firescul acceptării violenţei e de o cruzime insuportabilă.

PUBLICITATE

SAMBATA, 17 NOIEMBRIE, 22:00
COLIBRI
DE GARRET JON GROENVELD
O PRODUCTIE DOCTOR'S STUDIO
DANIEL POPA
LAURENTIU BANESCU
SCENOGRAFIA SUMMER WOOD
COREGRAFIA SILVIA CALIN
REGIA FLORIN PIERSIC JR
JOI, 22 NOIEMBRIE, 19:00
MONSTERS!
Godot
REZERVĂRI
TEL: 021 31 61 682
MOBIL: 0736 414 244
STR. BLĂNARI NR. 14
godotcafeteatru.ro
contact@godotcafeteatru.ro

Celelalte două spectacole din „Teatru de mîine“ – *Jocuri în curtea din spate,* o poveste reală despre viol în grup cu adolescenţi în care actorii joacă ambele feţe ale situaţiei, acuzaţi şi acuzatori, şi *Poveşti de familie*, un story despre violenţa care naşte violenţă – au fost prezentate la vremea lor şi nu voi reveni asupra lor. Aşa cum nu voi reveni asupra hiturilor stagiunii trecute: *Ultima zi a tinereţii, Călătoriile lui Gulliver, Hedda Gabler, Două loturi* sau *D'ale noastre*.

© I. Biró

În festival a avut loc o premieră: *Lear(a)* în regia lui Andrei Şerban, la Sala Nouă a Teatrului Bulandra. În ciuda titlului feminizat (neinspirat), noua versiune a spectacolului nu explică/justifică distribuţia integral feminină, în schimb, ameliorează probleme existente în prima variantă. Durata se restrînge de la patru la două ore, decorul e funcţional, despovărat de butaforie inutilă, scenariul se clarifică, personajele se reduc, se renunţă la dubla/tripla distribuţie, interpretarea este admirabilă în ţotalitate, cu cîteva performanţe (Mariana Mihuţ, Ioana Pavelescu – o revenire spectaculoasă, Dorina Chiriac, Cosmina Stratan – pe filonul aceleiaşi inocenţe ca în *După dealuri).* Andrei Şerban creează un spectacol de idei în care personajele sînt categorii abstracte – autoritatea, demnitatea, răutatea, dragostea etc. – care funcţionează ca un mecanism perfect într-o poveste moralizatoare despre viaţă, moarte şi dragoste (temele esenţiale ale literaturii). Show-ul este auster, cumva didacticist, un discurs despre viaţă, dar fără viaţă.

Violenţa şi abuzurile în familie sînt deranjante prin existenţa lor sau prin devoalarea lor?

Cu prima montare a unui text de Herta Müller, Teatrul German din Timişoara a riscat mult. Proza Hertei Müller are lirism, naraţiunea este fragmentată, urmăreşte gîndurile haotice, planurile sînt multiple, prin urmare este dificil de ales o formulă dramatică potrivită. *Ţinuturile joase* – regia Niky Wolcz – reuşeşte să combine funcţional teatrul cu filmul într-o frescă ce angrenează aproape întreaga trupă timişoreană, o orchestră şi artişti invitaţi, printre care doi copii (din păcate, într-un decor obositor de aglomerat). În timp ce teatralitatea păstrează latura narativă într-o succesiune alertă de scene-clip, pe video sînt revitalizate frînturi de memorie care se dezvoltă poetic, în liric sau grotesc. Eszter Tompa (Herta adultă) şi Mara Bugarin (Herta copil) povestesc cu luciditate despre geografia memoriei.

O altfel de memorie constituie subiectul piesei lui Thomas Bernhard, *Înainte de pensionare* (Teatrul Naţional Timişoara). Familia unui fost comandant de lagăr reflectă mentalul colectiv: lupta între imaginea glorioasă şi cea odioasă a nazismului. Regizorul Christian Papke pune, la propriu, personajele sub lupă. Decorul (Alois Gallé) este o cameră de interogatoriu, iar spectatorii sînt plasaţi în afara ei şi pot privi înăuntru prin oglindă, fără a fi văzuţi. Intruziunea în universul intim este legitimată de inculpatul însuşi: rămăşiţele mîndriei cuceritorului. Spectacolul se susţine paradigmatic, dar este monoton şi pe alocuri trenează.

Tot o intruziune într-un univers familial este şi *Domnişoara Iulia* (Teatrul Maghiar de Stat Cluj). Regizorul Felix Alexa mută povestea la bucătărie, printre cuţite şi coşuri cu mere. În mirosul de gulaş, Jean (Zsolt Bogdán, brutal, aproape malefic) şi Julia (Anikó Pethö, copila care se joacă cu focul) gustă din fructul oprit. Scăpătata familie a Iuliei şi originile aristocratice ale lui Jean sînt premisele unui discurs despre mezalianţă; în fapt, o luptă pentru putere care se duce cu satîrul şi merele ionatane muşcate cu furie. În ciuda senzualităţii din text, spectacolul rămîne rece, cerebral.

În *Focusul* dedicat lui Silviu Purcărete, am recuperat un spectacol ratat la premieră, tot al Teatrului Maghiar din Cluj, *Gianni Schicchi* de Puccini, ocazie să admir încă o dată magistralul talent al regizorului de a construi scene de grup cu personaje felliniene şi capacitatea actorilor maghiari de a face orice la nivel profesionist, inclusiv să cînte operă.

Finalul FNT, cu *Insula* după Gellu Naum, montată la Teatrul Naţional din Cluj de Ada Milea, un show colorat şi vesel, a adus elementul lipsă din festival: viaţa. E ceea ce face diferenţa între discursuri dramatice teoretice şi spectacol. Salut apariţia *Ghidului Routledge de teatru şi performance* de Paul Allain şi Jen Harvie (Editura Nemira), un instrument necesar în înţelegerea conceptelor teatrale contemporane, cu informaţii esenţiale despre artiştii şi evenimentele marcante ale secolului al XX-lea.

Sper că anul viitor, cuvîntul „naţional“ din titulatura FNT nu va mai fi sinonim doar cu „consacrat“. Tot naţionale sînt şi „nişă“, „independent“, „underground“, „social“, „tînăr“, „nou“. Şi „viu“.

***Oana Stoica** este critic de teatru.*

© M. Ştefănescu

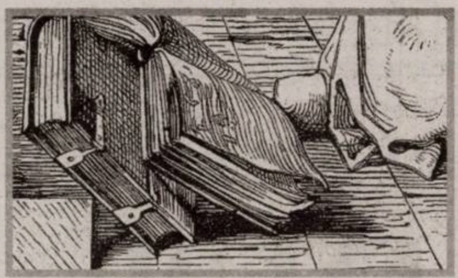

REGIMUL ARTELOR ȘI MUNIȚIILOR

Simona SORA

biograffiti

Ce este o familie?

© I. Shokel

Zeruya Shalev

Sînt foarte rari scriitorii pe care nu-i poţi citi altfel decît în întregul lor: cu toate cărţile pe care le-au scris, cu toate însemnările, eboşele, jurnalele (la care ai acces), cu toate comentariile (profunde sau tembele) despre ei, cu biografie şi cu literatură, cu tot şi toate. N-am citit prea mulţi scriitori aşa (deşi aşa ar trebui citiţi toţi scriitorii despre care scrii mai mult de o recenzie), poate şi pentru că e o lectură obositor-obsesivă, nu te lasă să-ţi vezi de treburi, te ia de unde nu te aştepţi şi te pune pe urmele obsesiei care numai „literară“ nu mai e. Ultima dată am citit în acest fel o scriitoare israeliană tradusă cam peste tot în lume, Zeruya Shalev, care a provocat, se pare, o astfel de predare necondiţionată mai multor cititori de meserie. În româneşte i-au apărut deja patru romane (deşi a debutat cu poezie şi asta se vede bine în toate cărţile ei), a venit o dată în România, la un Tîrg Gaudeamus (deşi tocmai ieşise dintr-o nenorocire care putea să o coste viaţa) şi a răspuns la mai multe interviuri cu modestie, seriozitate şi cu acea *atenţie* pe care mulţi scriitori şi-o pierd după cîteva premii şi o duzină de interviuri fatalmente repetitive.

Putem, aşadar, citi în româneşte patru dintre cele cinci romane ale sale, excelent traduse: *Viaţa amoroasă*, *Soţ şi soţie* şi *Fărîme de viaţă* – de Ioana Petridean, iar *Thera* – de Any Shilon. Am răsfoit fiecare dintre aceste romane şi în franceză sau spaniolă şi prefer de departe variantele româneşti. De fapt, pentru a doua oară în viaţă, m-am întrebat dacă aş mai avea timp să învăţ ebraică – acum, doar ca s-o citesc cum trebuie pe Zeruya Shalev. Pentru că limba cărţilor ei nu e doar ebraica modernă, vorbită azi în Israel, ci în egală măsură limba Bibliei, a Zoharului, limba misticii ebraice spaniole din secolul al XII-lea, o limbă a „iudaismului fără evrei“, aşa cum, pe alocuri, e o limbă europeană foarte actuală, cea a unei nostalgii fără obiect („Europa zăpezii şi cireşelor“ pe care o evocă un personaj din *Fărîme de viaţă)* şi fără vindecare. E limba unui trib vechi şi limbajul unei familii noi, acel construct *personal* pe care orice scriitor îl caută şi pe care puţini îl găsesc, alcătuit din straturi succesive de generaţii şi moşteniri livreşti, dar mai ales din actualizarea lui în fiecare frază. De aici poate şi obsesia aceasta „tolstoiană“ (dacă mi se permite) a *familiei:* a familiei mari (cea în care te recunoşti doar cînd eşti pus în situaţia de a-ţi preciza identitatea) şi a familiei mici, restrînse, iubitoare pînă la sufocare şi anihilare.

„Dar ce e o familie?“ – iată întrebarea protagonistei din *Thera,* care străbate în toate felurile cu putinţă romanele Zeruyei Shalev. Iar răspunsurile sînt nesfîrşite. În *Thera,* familia ar fi „un parteneriat de lungă durată bazat pe încredere sau frică, pe tradiţii comune din trecut, necesităţi comune în prezent, speranţe de viitor, o unitate care împarte o singură adresă, un singur frigider, o singură maşină de spălat rufe, un cont bancar, planuri de vacanţă, drepturi şi datorii, credinţe şi concepţii...“ În *Viaţa amoroasă* răspunsul e nebunia pasiunii, căderea liberă, din primele rînduri ale cărţii, în acel abis care *nu e familia:* „El nu e tatăl meu şi nici mama mea, atunci de ce-mi deschide uşa casei lor, umplînd cu trupul său cadrul îngust al uşii şi apăsînd clanţa?“ În *Soţ şi soţie* răspunsul e o anamneză a înstrăinării: „...am învăţat să credem în fapte, aşa trăim noi, fără vină şi învinovăţire, fără a scormoni în permanenţă sufletul celuilalt, în felul acesta ne creştem şi copiii, într-o familie în care este loc pentru fiecare, dar, în timp ce el vorbeşte, eu mă simt din ce în ce mai umilită, ca şi cînd el ar ţine în mîini o oglindă şi mi-ar pune în faţă imaginea propriei mele vieţi, erori fatale, lupte, acuzaţii, o combinaţie între închisoare şi pivniţă de tortură, în care fiecare dintre noi era şi prizonier, şi paznic, şi torturat, şi torţionar.“ În cea mai recentă carte a Zeruyei Shalev, apărută de curînd şi în româneşte, la Editura Polirom, familia nu e altceva decît înţelepciunea de a accepta „fărîmele de viaţă“ ce leagă unitatea asta iluziorie fără vreun alt suport în afara celui, evanescent, al vieţii trăite: „Oare acolo ne este dat să ne întoarcem, se întrebă, cu ultimele fărîme de viaţă, cu ultimele puteri, după efortul uriaş de a-ţi întemeia o familie şi de-a avea grijă de ea, după ce copiii noştri cresc, soţii noştri îmbătrînesc şi părinţii noştri trec în lumea cealaltă, să ne întoarcem la existenţa aceea de cocon, egoistă şi închisă, oblojindu-ne în tăcere rănile provocate de trădările pe care le-am suferit şi de abandonurile de care am avut parte, cînd strîngînd bandajele, cînd desfăcîndu-le?“

Entuziasmul meu faţă de toate cărţile Zeruyei Shalev are această unică surdină: n-am citit-o altfel decît în traducere, ştiind prea bine că partea copleşitoare a scrisului ei este exact diferenţa de limbaj care face ca fraza ei să cuprindă simultan plăcuţele în ebraică de la Lachiş (primele documente scrise în ebraică, datînd de pe vremea profetului Ieremia) şi dialogul lui Avner (din *Fărîme de viaţă)* cu ţara lui crudă, tonul biblic din toate romanele, dar şi urma Elsei Morante din *Şalul andaluz*. Scrisul concentric al Zeruyei Shalev (în jurul centrului incandescent al familiei, ţării, apartenenţei la ceva) e una dintre cele mai misterioase descoperiri pe care am făcut-o în ultimii ani. Fraza ei unică, aluvionară şi vie te urmăreşte multă vreme după ce ai închis cartea, la fel ca tonul profeţiilor visate, cărora, la trezire, le uiţi şi cuvintele, şi greutatea.

■ ■ ■

Aron BIRO

audio şi n-am cuvinte

Solo

- **Flea, *Helen Burns EP*, Warner Bros, 2012.**
- **John Frusciante, *PBX Funicular Intaglio Zone*, Record Collection, 2012.**

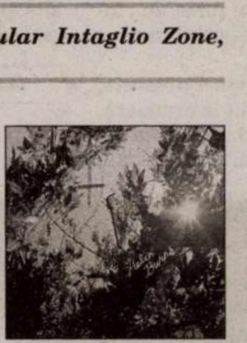

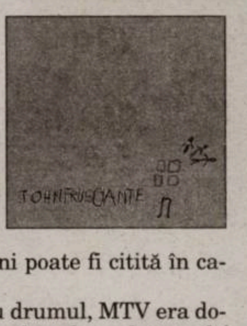

În biologie, muzică şi politică, lucrurile evoluează prin cladogeneză (cînd o specie se ramifică) şi anageneză (cînd o specie e înlocuită de o formă mai evoluată a sa). A fi mai evoluat nu înseamnă a fi mai puternic, mai deştept sau mai sofisticat, ci mai adaptabil. Unele ramuri evolutive sînt sortite unei pieiri rapide prin selecţie naturală, altele rezistă şi domină planeta pînă la un eventual cataclism. De studii de caz în biologie s-a ocupat Darwin, pe cele din politică le vedem toată ziua la televizor, aşa că o să mă aplec asupra cazului rockului, căci, ascultînd isprăvile recente ale basistului Flea şi ex-chitaristului John Frusciante de la Red Hot Chili Peppers, am realizat că evoluţia genului în ultimii 30 de ani poate fi citită în carierele lor.

Pe vremea cînd RHCP îşi începeau drumul, MTV era dominat de ceea ce peiorativ numim azi cock rock sau hair rock, în funcţie de organul ce ieşea mai pregnant în evidenţă, din imaginea artiştilor respectivi. În anii '70-'80 rockerii nu aveau nici un motiv să se victimizeze, dominau planeta precum dinozaurii (aveau chiar şi o trupă numită T.Rex). Printr-un proces de evoluţionism cultural similar celui prin care comunismul a tăiat la genunchi imperialismul, rockerul glam a fost decapitat sau exilat la finele anilor '80, înlocuit de rockerul proletar în blugi de şantier, propus de grunge şi Nirvana. MTV punea pe tuşă emisiunea *Headbanger's Ball* şi o înlocuia cu *Alternative Nation*. Eticheta sub care s-a propovăduit această mişcare a fost rock alternativ, declamînd astfel statutul de alternativă la *statu quo*. Mandatul lui Cobain a arătat însă că rockerul alternativ nu e la fel de adaptabil ca dinozaurii care păşteau ori fumau iarbă odinioară. Şi totuşi RHCP au căzut în picioare cu subtilitatea cu care UDMR-ul schimbă alianţe. Dominaţia alternativă a fost vremelnică, rockul comunistoid al lui Cobain a început să fie pus la îndoială, condamnat, lustrat pe măsură ce se convertea de la opoziţie la guvernare. Finele anilor '90 şi începutul anilor 2000 au adus înlocuirea mişcării alternative cu cea indie şi a emisiunii *Alternative Nation* cu *Subterranean*. Ideea de independent, de underground începea să sune mai atractiv, în ciuda faptului că era, ca şi alternativa de dinainte, tot o găselniţă a marilor case de discuri imperialiste. Ca şi comunismul românesc, rockul de MTV se autosubminează periodic, se autocondamnă prin diverse strategii de şarpe mîncîndu-şi singur bucata de coadă de care crede că nu mai are nevoie. În anii mai recenţi, odată cu succesul The Mars Volta şi Bon Iver, cladogeneza darwinistă a scindat rockul indie în surogatele art rock (sugerînd că abia acum vorbim de artă în rock, pînă acum totul a fost distracţie) sau post rock (afirmînd pe şleau că rockul de azi e o floare crescută pe cadavrul rockului de ieri).

Flea a rămas puţin înţepenit în epoca alternativă, tributar vremurilor în care statuile cock rockerilor erau răsturnate cu frînghii improvizate din cămăşi în carouri. *Helen Burns,* EP-ul basistului de la RHCP, e construit în jurul piesei cu acelaşi titlu, rezultat al unei colaborări cu Patti Smith. Materialul încearcă să-i promoveze latura sensibilă, pe care Flea şi-a descoperit-o de cînd s-a apucat de pian, deci în nici un caz să nu vă aşteptaţi la un album de basist solo (pe o piesă cu iz de imn *world music* are chiar un cor de copii). Frusciante, fostul chitarist de la RHCP, în schimb, profitînd de pe urma colaborărilor cu The Mars Volta, a făcut cu succes pasul în art rock. Nici albumul lui, *PBX Funicular Intaglio Zone* (după ce anul acesta a mai scos un EP: *Letur-Lefr),* nu sună a album de chitarist, dar cei familiarizaţi cu materialele sale solo, ostentativ anticomerciale, alcătuite din texturi electro psihedelice, vor fi mai aproape de aşteptări. Nu e totuşi un material direct derivat din perioada sa The Mars Volta, ci mai degrabă un album pe care Frank Zappa l-ar fi scos după o vreme petrecută cu The Flaming Lips. În cazul în care Frusciante se va întoarce din nou la RHCP, aceştia vor rămîne în istorie drept trupa care a fost mereu, şi în acelaşi timp, atît la guvernare cît şi în opoziţie.

***Aron Biro** este autorul blogului http://aronbiro.blogspot.com.*

■ ■ ■

---

trei întrebări pentru

Miki BRANIŞTE

„Întrebări despre viitor“

A cincea ediţie a Festivalului Temps d'images *se desfăşoară în perioada 9-16 noiembrie la Cluj. Evenimentul face parte dintr-o reţea festivalieră europeană coordonată de canalul ARTE.*

Care e profilul acestui festival?

În primul rînd, e vorba chiar de direcţia clară pe care o dă reţeaua festivalurilor *Temps d'images:* orice spectacol invitat la festival comportă imaginea video ca element dramaturgic. Asta înseamnă că regizorii lucrează cu artişti vizuali pentru realizarea spectacolului în calitate de coautori, colaborează de la începutul acestuia iar între ei e o relaţie de la egal la egal. Al doilea element specific e că, cel puţin aici, la festivalul de la Cluj, propunem publicului teme actuale, sociale, economice şi politice. Această relaţie cu realitatea e mult mai pregnantă la festivalul nostru decît în cadrul celorlalte evenimente din reţeaua *Temps d'images*.

Care este tema ediţiei de anul acesta?

E vorba de „Întrebări despre viitor“. Cred că se potriveşte foarte bine cu angoasele pe care le trăim cu toţii acum.

Pe site-ul festivalului aţi postat un teaser: *un filmuleţ în care oameni anonimi au fost întrebaţi, pe stradă, cum îşi închipuie viitorul. De ce aţi ales această formulă de promovare?*

Ni s-a părut mult mai relevant să vedem ce crede publicul nostru decît să prezentăm un colaj de imagini din spectacolele invitate la festival. Cred că e important să arătăm că sîntem interesaţi de ceea ce gîndesc clujenii şi chiar să le promovăm gîndurile. Cred că putem stimula un dialog cu spectatorii noştri. Asta e şi miza, de fapt: să existe o dezbatere cu publicul după spectacole. Oricum, vrem să evităm ca Fabrica de Pensule, principala scenă a festivalului, să rămînă o insulă culturală, elitistă, în mijlocul unui cartier muncitoresc. Vrem să ne deschidem cît mai mult spre oraş şi locuitorii săi. Acesta e şi unul dintre motivele pentru care am ales şi o altă formă de promovare: o colegă de-a noastră a mers din casă în casă pe strada unde se găseşte Fabrica, pentru a explica oamenilor ce propune festivalul.

***Miki Branişte** este directoarea Festivalului* Temps d'Images *de la Cluj.*

a consemnat Matei MARTIN

Andrei GORZO

dilematograf

Praznic la moartea sfintelor motoare

● *Holy Motors* **(Franța, 2012), de Leos Carax.**

Enfant terrible al cinema-ului francez optzecist (adică al „valului“ – numit la vremea aceea și *„cinéma du look“* – care a urmat Noului Val), regizorul Leos Carax (numele e o anagramă a prenumelor lui reale, Alex și Oscar) este un *showman* debordant și un neoromantic deloc sfielnic, cu o evidentă investiție sentimentală în mistica cinema-ului-ca-magie. Noul său *alter ego* – protagonist al primului său lungmetraj din secolul XXI, *Holy Motors* – se numește Oscar (e jucat, ca aproape toți protagoniștii de pînă acum ai lui Carax, de Denis Lavant) și e un fel de actor de cinema adaptat la o lume cripto-SF din care par să fi dispărut camerele de filmare. După cum explică el însuși, Oscar continuă să facă ceea ce face „pentru frumusețea gestului“ (la care i se răspunde că însăși existența frumuseții – care „e în ochii privitorului“, nu-i așa? – trece sub semnul întrebării într-o lume fără spectatori). Agenda lui e totuși plină. O limuzină cu șoferiță (jucată de Edith Scob, o *grande dame* a cinema-ului francez) îl duce prin Paris, de la o programare la alta. Limuzina îi servește și drept cabină de machiaj. De fiecare dată cînd coboară din ea, Oscar intră ori în cîte un film diferit, ori pe cîte un platou de filmare unde, chiar și în lipsa regizorilor și a cameramanilor, se creează „magie“. De pildă, la unul dintre aceste *rendez-vous*-uri, Alex și o parteneră mimează o scenă de sex, îmbrăcați în costume mulate și prevăzute cu senzori. Spectacolul oscilează între figurativ (de pildă, mimarea unui cunilingus recognoscibil) și non-figurativ (dansul punctelor luminoase – adică senzorii de pe costume – la care se reduc formele lor în întuneric). O parte din pantomima celor doi ne e arătată din nou, după ce-a fost prelucrată pe computer (costumele lor fiind din acelea special create pentru acest proces) și a devenit o împreunare între doi șerpilieni de *fantasy*. Acest episod nu constituie doar un *demo* elegant despre cum se creează asemenea personaje-cyborg (i.e. fabricate pe computer, dar din materiale filmate cu oameni); regizorul rimează imaginea lui Alex (filmat din profil în timp ce merge pe o bandă de alergare, în fața *green screen*-ului care ar urma să fie înlocuit, în post-producție, de un fundal *computer-generated)* cu imaginea unuia dintre modelele care i-au pozat lui Étienne-Jules Marey, în anii 1880, pentru studiile sale protocinematografice despre mișcare. Lumea post-cinematografică în care Carax l-a plasat pe Oscar invită la o hermeneutică elegiacă despre dispariția (inclusiv din lumea noastră) a ceea ce se înțelegea odată prin “film“ – tehnologie fotografică, „sfintele motoare“ (camere și proiectoare) pomenite în titlu –, dar rima cu Marey scoate în evidență *continuitatea* cinema-ului, faptul că tot despre imagini mișcătoare (adică *moving pictures* sau *movies)* vorbim. (În același spirit, costumele mulate ale celor doi pot fi văzute – așa cum le-a văzut istoricul David Bordwell – ca făcînd legătura între „vampirii“ de la 1915 ai lui Feuillade și nenumărații ninja din filme făcute mai spre zilele noastre.)

Unul dintre lucrurile pe care le face Carax aici, după cum a mărturisit el însuși, e să pună în aplicare (măcar o parte din) diferitele idei de filme (sau de momente filmice) pe care le-a strîns în lunga perioadă în care n-a mai lucrat la nici un lungmetraj, iar acest foc continuu de idei îi contrazice propriul discurs (prezumtiv) despre moartea cinema-ului. Nu e el, aici, omul care să susțină un ton elegiac, mai ales atunci cînd Oscar, intrat în pielea unui gnom fetid pe nume Merde, creează o capodoperă de *performance art* anarhist – profanînd cimitirul Père Lachaise, mîncînd flori, bancnote și păr de femeie, refugiindu-se la loc, cu Eva Mendes la subraț (King Kong-*style*), în canalul din care a ieșit, îmbrăcînd-o în femeie musulmană și adormind cuminte cu capul în poala ei, în timp ce din propria poală se înalță o erecție noduroasă. Ce-i drept, alte *performance*-uri ale lui sînt mai puțin eruptive. De pildă, într-una dintre ele e pe post de tătic tulburat de drama tipic-puberală pe care o trăiește fetița lui. Într-alta e pe post de muribund meditativ, într-un context inspirat vag din *Portretul unei doamne* – Henry James (căruia Carax îi și mulțumește pe genericul de final) fiind doar una dintre numeroasele referințe (și autoreferințe) presărate ca din senin de autor pe tot parcursul filmului. Sînt ele – aceste referințe – piese ale unui puzzle reconstruibil și de altcineva în afară de Carax? Sau sînt talismanele lui private, încărcate de emoții la ale căror surse spectatorii nu pot avea decît un acces parțial (ceea ce nu înseamnă că nu le pot simți intensitatea)? În orice caz, *Holy Motors* cere de la spectator – nu mai puțin decît cereau primele filme ale lui Buñuel – o repudiere a nevoii de logică narativă de tip cauză-efect, o disponibilitate de a naviga de la un moment la altul ca de la un vis la altul. Odată ce i se îndeplinește condiția respectivă, acest film în care autorul a vrut să (s)pună „totul“ (indiferent ce-o fi acel „tot“) se face accesibil prin spectaculosul său – conține și două (dacă nu trei) numere muzicale, dintre care unul *guest-starring* Kylie Minogue.

> *Acest film în care autorul a vrut să (s)pună „totul“ se face accesibil prin spectaculosul său.*

PUBLICITATE

MacyGray
CONCERT DE COVERURI & GREATEST HITS
I LISTENED RIGHT AWAY AND THINK IT'S AWESOME!
-GERARD WAY [MY CHEMICAL ROMANCE]
"GOOD LORD" HER HEART MUST TRULY BE BURSTING AT THE SEAMS. IT IS FLOODED WITH SOUL.
-JAMES HETFIELD [METALLICA]
ÎN DESCHIDERE: MOONLIGHT BREAKFAST
22 NOIEMBRIE 2012 / SALA PALATULUI
BILETE: Eventim.ro, magazinele Germanos, Orange, Vodafone, librăriile Humanitas, Cărturești, sau în rate prin CARD AVANTAJ la sediul Eventim.
www.macygray.com

PUBLICITATE

CELE MAI SPECTACULOASE POVEȘTI SUNT REALE!
FESTIVALUL DE FILM DOCUMENTAR BUCUREȘTI DOCUART FEST 2012
docuart
DOCUART.RO
ATENȚIE! CONSUMUL EXCESIV DE DOCUMENTARE DĂUNEAZĂ GRAV IGNORANȚEI!
VINO LA FESTIVALUL DOCUART CA SĂ DESCOPERI FILMELE ÎN CARE CASTINGUL ESTE PE BUNE!
CLUBUL ȚĂRANULUI, 15-17 NOIEMBRIE 2012
PARTENERI

Alex. ŞTEFĂNESCU

Comuniştii au simţul valorii

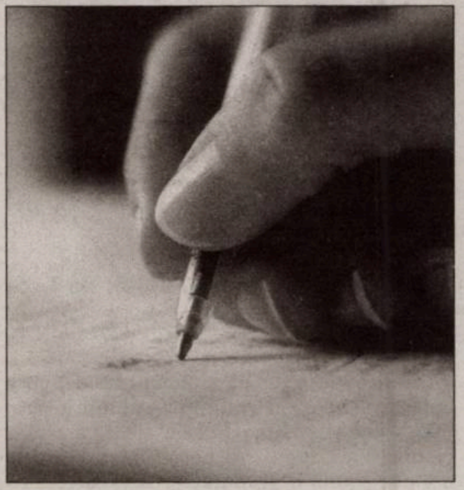

În mod surprinzător, comuniştii au simţul valorii. Un simţ al valorii însă monstruos, cu care îi identifică pe oamenii superiori ca să îi distrugă.

Ei nu se folosesc în evaluarea semenilor de sensibilitate, cultură, spirit critic, bun-gust, pentru că nici nu au asemenea mijloace. Simţul valorii este în cazul lor intuitiv şi visceral, o formă de teamă, o manifestare grotescă a instinctului de conservare.

Un simţ al valorii monstruos, cu care îi identifică pe oamenii superiori ca să îi distrugă.

Inteligenţa, talentul, demnitatea, umorul celor cu care se întîmplă să aibă de-a face îi sperie cumplit, îi face să intre în panică şi declanşează în sufletul lor o ură neagră. Din acel moment, oamenii superiori nu mai au nici o scăpare; vor fi vînaţi, oricît şi-ar disimula superioritatea, oriunde ar fugi, oricîtă bunăvoinţă ar arăta opresorilor lor.

Am adus în discuţie acest funest simţ al valorii care le este propriu comuniştilor, la o emoţionantă lansare, a singurei cărţi scrise de Micaela Ghiţescu – *Între uitare şi memorie*. În această carte, autoarea care a tradus zeci de cărţi şi care vorbeşte, în sfîrşit, şi despre sine, evocă, printre altele, perioada studenţiei, cînd a fost arestată şi condamnată la trei ani de închisoare pentru că a corespondat cu un profesor francez. Un participant la lansare (care s-a desfăşurat pe terasa Librăriei Kretzulescu, într-o frumoasă seară de toamnă, cu cerul plin de stele) era de părere că, dacă studenta ar fi fost mai atentă şi nu s-ar fi arătat interesată de cultura franceză, în plin stalinism, ar fi evitat acest accident biografic.

Iluzie! Orice ar fi făcut, chiar dacă n-ar fi corespondat cu nimeni şi n-ar fi frecventat Biblioteca Franceză, chiar dacă ar fi învăţat pe de rost versuri propagandistice de Mihai Beniuc şi Maria Banuş, Micaela Ghiţescu tot ar fi fost arestată şi întemniţată, sub alt pretext. Nu i se putea ierta ţinuta intelectuală şi morală. Prea uşor vorbea limbi străine, prea era delicată şi îngrijită, prea avea o educaţie aleasă. Şi mai şi provenea dintr-o familie bună.

Aşa cum unii evrei erau nevoiţi să-şi ascundă evreitatea, ca să scape de brutele fasciste, unii oameni superiori s-au aflat în situaţia de a-şi ascunde superioritatea, ca să scape de brutele comuniste. Practic, au făcut-o pe proştii ani la rînd, metodă de deghizare care prezintă însă un risc: dacă o faci mereu pe prostul, se poate întîmpla să devii cu adevărat prost.

În plus, mai exista pericolul ca într-un moment de neatenţie să... te dai de gol, înfuriindu-i pe comunişti care, constatînd că eşti de fapt inteligent şi cultivat, te-ar fi considerat un trădător.

Comunismul este expresia politică a complexelor de inferioritate ale unor membri ai societăţii, exasperaţi de faptul că pierd orice competiţie. Indivizi complexaţi au existat şi vor exista întotdeauna, dar în secolul al XX-lea, pentru prima dată în istorie, incapabilii au ajuns la putere şi prostia, incultura, prostul-gust s-au instituţionalizat. La Securitate te băteau pentru că vorbeai limbi străine, pentru că aveai cărţi în casă, pentru că... făceai zilnic duş sau purtai pălărie.

Schimbarea nejustificată a conducerii ICR şi desfiinţarea, tot nejustificată, a TVR Cultural au fost, în felul lor, o mineriadă.

Iată ce nu înţeleg tinerii de azi care, cu o voioasă iresponsabilitate, profesează idei comuniste (numai pentru a-i sfida pe maturi): că există o deplină continuitate între tratamentul aplicat intelectualilor în timpul comunismului şi modul cum a fost tratată aceeaşi categorie socială în 1990, de pildă, de minerii conduşi de foşti lucrători ai Securităţii. Au fost atunci călcaţi în picioare şi bătuţi sălbatic cu lanţuri sau bare de fier mulţi necunoscuţi de pe stradă, fie şi numai pentru că aveau un aer de intelectuali (purtau ochelari, cămăşi curate etc.)

S-a prăbuşit comunismul, ca instituţie, dar comunismul rezidual din mintea multora ne afectează grav viaţa. Schimbarea nejustificată a conducerii ICR şi desfiinţarea, tot nejustificată, a TVR Cultural au fost, în felul lor, o mineriadă. În sinea mea sînt convins că aceste acţiuni distructive pleacă de la ura unor lideri politici faţă de Horia-Roman Patapievici, care nu face nici un efort să-şi ascundă superioritatea intelectuală şi activează în ei teama obscură că, prin comparaţie, ar putea fi divulgaţi ca impostori. Horia-Roman Patapievici, Gabriel Liiceanu, Mircea Cărtărescu, chiar şi Andrei Pleşu (care mai îmblînzeşte fiarele cu umorul său) sînt consideraţi aroganţi, elitişti, lipsiţi de patriotism. Cum să fie aroganţi nişte oameni care şi-au făcut din comunicarea cu semenii scopul vieţii lor? Cum să fie lipsiţi de patriotism autori care, prin textele lor, măresc prestigiul României în lume? Şi de ce să fie considerată o vină apartenenţa la o elită (apartenenţă numită cu un termen care culpabilizează „elitism“)?

L-am văzut recent pe Dan Diaconescu la un miting electoral într-o postură consternantă: instiga mulţimea împotriva oamenilor bine situaţi în societate, considerînd bunăstarea lor, aprioric, o infracţiune. Nu era vorba de incriminarea îmbogăţirii ilegale, larg reprezentată, este adevărat, în România de azi, ci de punerea la zid, fără nici o investigare prealabilă, a unei elite sociale, denumite „ciocoi“, ca în timpul stalinismului. Pe ecranul televizorului au apărut, la un moment dat, prim-planuri din mulţime. Cînd Dan Diaconescu spunea că Elena Udrea a dat pe o singură poşetă a ei sutele de pensii ale unor bătrîni, participanţii la miting aveau feţele schimonosite de ură. Mi-am închipuit atunci, îngrozit, ce s-ar fi întîmplat dacă Elena Udrea, un om politic demn de preţuire şi respect, ar fi fost şi ea prezentă acolo.

Să promovezi ura de clasă este o crimă, ca şi să promovezi ura de rasă. În România anului 2012, după ce comunismul a fost calificat în mod oficial drept un regim „ilegitim şi criminal“, încă se propagă ura împotriva unor elite, în văzul lumii, fără teama de vreo pedeapsă. (Preşedintele comisiei care a redactat istoricul raport de deligitimare şi punere sub acuzare a comunismului, strălucitul politolog Vladimir Tismăneanu, se află într-o situaţie cu totul ieşită din comun: este atacat simultan şi ca evreu, şi ca intelectual de elită.)

Am realizat în ultimii doi ani pentru TVR Cultural aproximativ 50 de emisiuni într-un ciclu intitulat *Iluminatul public,* în care prezentam cele mai bune cărţi apărute după 1989, dar şi dosarul denigrării lor. În mod curios, cărţile mediocre nu sînt denigrate. În schimb, cărţile valoroase sînt, aproape toate, contestate furibund. Ceea ce este comunist în firea omenească şi, mai ales, ceea ce a rămas în personalitatea multora dintre oamenii de azi din educaţia comunistă se mobilizează imediat împotriva performanţei intelectuale.

Remarcabilă – şi înfricoşătoare – este promptitudinea cu care comunistoizii de azi sesizează valoarea (mai repede uneori decît criticii de specialitate). Este încă o dovadă că reacţionează instinctiv, adulmecînd valoarea asemenea unor copoi şi aruncîndu-se asupra ei ca să o sfîşie.

Dacă aş practica umorul negru, aş spune că pe un scriitor atacurile venite din partea unor nulităţi ar trebui să-l bucure, ca o dovadă sigură că a realizat ceva demn de admiraţie. Comuniştii şi succesorii lor au simţ al valorii care nu dă greş niciodată. Dar nu practic umorul negru şi nu pot deloc să găsesc amuzantă persecutarea la nesfîrşit a oamenilor de valoare.

***Alex Ştefănescu** este critic literar.*

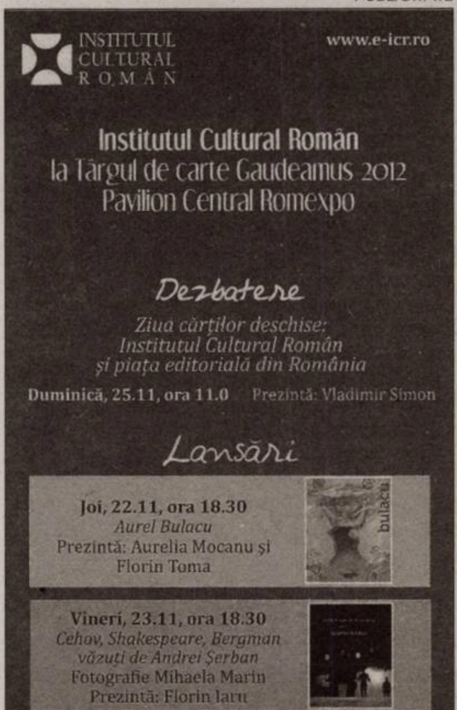

PUBLICITATE

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN
www.e-icr.ro

Institutul Cultural Român
la Târgul de carte Gaudeamus 2012
Pavilion Central Romexpo

Dezbatere
Ziua cărţilor deschise:
Institutul Cultural Român
şi piaţa editorială din România
Duminică, 25.11, ora 11.0 Prezintă: Vladimir Simon

Lansări
Joi, 22.11, ora 18.30
Aurel Bulacu
Prezintă: Aurelia Mocanu şi
Florin Toma

Vineri, 23.11, ora 18.30
Cehov, Shakespeare, Bergman
văzuţi de Andrei Şerban
Fotografie Mihaela Marin
Prezintă: Florin Iaru

Duminică, 25.11, ora 14.00
Bucureşti. Memoria unui oraş
Narcis Dorin Ion
Prezintă: Ioan Opriş

PARTENERI: DILEMA 24 FUN CULTURAL

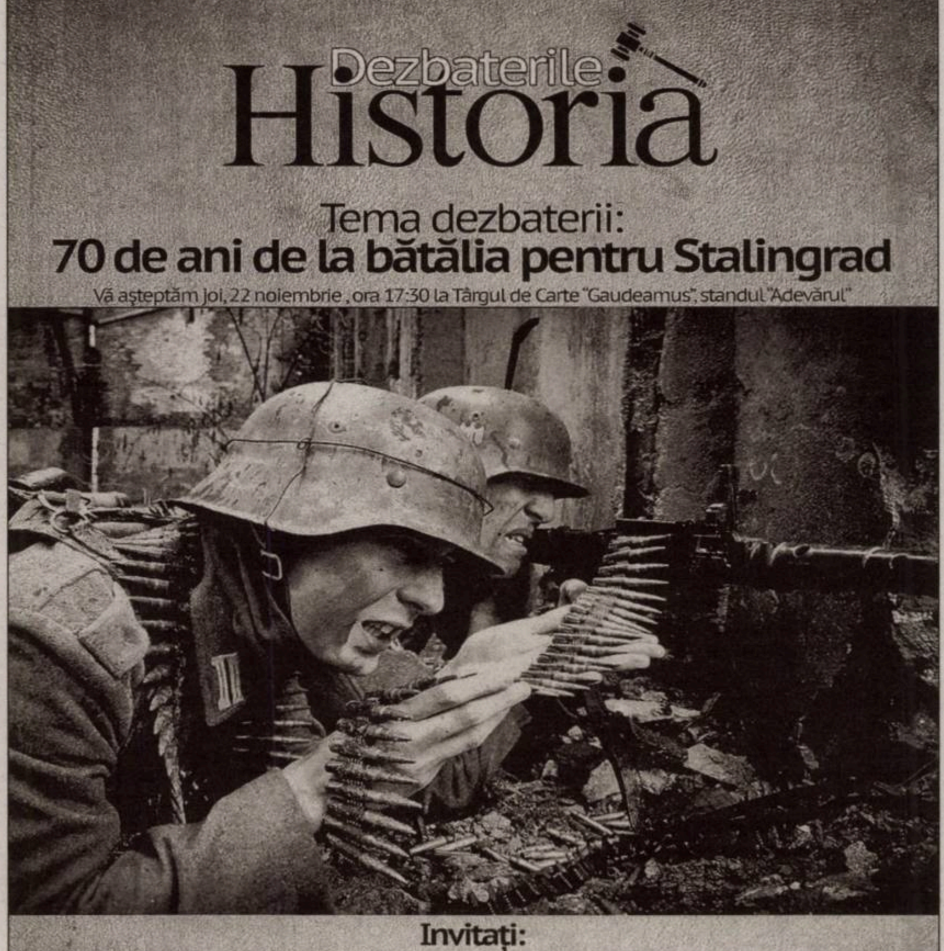

PUBLICITATE

Dezbaterile Historia

Tema dezbaterii:
70 de ani de la bătălia pentru Stalingrad
Vă aşteptăm joi, 22 noiembrie , ora 17:30 la Târgul de Carte "Gaudeamus", standul "Adevărul"

Invitaţi:
Adrian Cioroianu, Decanul Facultăţii de Istorie
Călin Hentea, Istoric militar
Dan Falcan, Istoric
Ion Cristoiu, director editorial revista Historia

Moderator:
Ion M. Ioniţă, redactor şef revista Historia şi revista Foreign Policy

Petre M. IANCU

Semnificaţiile unei victorii alarmante

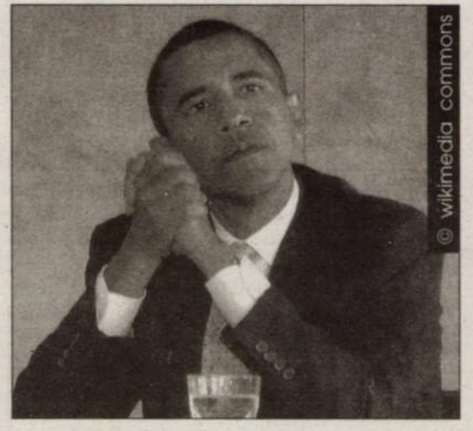
© wikimedia commons

Ce înseamnă victoria lui Obama global – pentru americani, pentru europeni şi, implicit, pentru români? Mai mult decît oricînd, românii înşişi sînt chemaţi să se mobilizeze pentru apărarea propriei libertăţi.

Vitalitatea democraţiei de peste Ocean nu s-a prea dezminţit, în istorie. La fiecare scrutin american, au fost, în genere, pedepsite erorile care l-au precedat şi s-a investit în soluţii şi personalităţi ce păreau de viitor.

Pentru prima oară americanii s-au arătat, în aparenţă, inexplicabil de îngăduitori cu un preşedinte care, departe de a-şi putea onora promisiunile cvasimesianice, din prima sa campanie electorală, nu s-a dovedit în stare să evite varii erori politice interne şi externe grave. Chiar dacă l-ar fi plebiscitat 90% dintre germani, Obama, considerat de mulţi vest-europeni „răul mai mic“, nu s-a dovedit un preşedinte competent, în primii săi patru ani de mandat.

Unele dintre greşelile sale s-au soldat cu ample involuţii atît în economia americană, a cărei ieşire din recesiune se dovedeşte mai dificilă decît s-a crezut şi care icneşte sub povara unui buget îndatorat pînă peste poate, cît şi în diplomaţie. Fiindcă pacifismul „marca Obama“, calificată drept slăbiciune de către extremişti, a făcut, din nefericire, ravagii, încurajîndu-i pe tiranii de la Teheran, Damasc şi aliaţii lor de la Moscova şi Beijing, în lumea de dincolo de SUA libertatea văzîndu-se pretutindeni ameninţată.

Cum se explică totuşi strania clemenţă a americanilor cu preşedintele lor de culoare? Aflată în faţa unor provocări economico-financiare şi politice formidabile, America e obosită de războaie, se află în declin economic şi moral şi se confruntă, concomitent, cu o schimbare demografică de o amploare fără precedent.

Pe Obama l-a votat practic întreaga populaţie de culoare, majoritatea hispanicilor, homosexualii, precum şi mulţi tineri lipsiţi de orice experienţă, uşor influenţabili de o campanie ce l-a demonizat susţinut pe Romney.

Speranţa că americanii
vor apăra ameninţata democraţie românească e iluzorie.

Triumful preşedintelui în exerciţiu se mai datorează capacităţii sale fabuloase de a-şi mobiliza susţinătorii prin reţelele sociale.

Un rol-cheie în insuccesul lui Romney revine inabilităţii opoziţiei republicane de a recunoaşte semnele timpului, de a se adapta la schimbarea la faţă a Americii şi de a se adresa adecvat minorităţii tot mai ample a electoratului latino-american.

Văzută din acest unghi, victoria lui Obama e perfect meritată. Iar dacă preşedintele s-ar putea dovedi în stare să sară peste propria umbră, să înveţe din propriile greşeli şi să şi le îndrepte, cooperînd strîns, pe viitor, cu republicanii, întru depăşirea profundului clivaj intern, american, tot răul ar putea fi spre bine.

Realitatea este însă că, dincolo de declaraţiile sale conciliante din discursul de după victorie, mai nimic din bilanţul ultimilor patru ani nu ne îndreptăţeşte să credem că preşedintele dispune de acest potenţial ieşit din comun.

Dimpotrivă, reculul economic şi cel politic intern şi extern sînt atît de mari, încît îngrijorarea e legitimă. În fond, Obama n-a reuşit în diplomaţie nimic din ce şi-a propus, dar a lăsat în urmă, în răstimp de patru ani, un munte de cioburi. Iranul continuă să bricoleze la bomba atomică. Retragerea din Irak şi mai cu seamă cea din Afganistan vor lăsa cele două ţări la cheremul forţelor extremiste. Soluţionarea conflictului israeliano-palestinian a fost amînată la calendele greceşti.

NATO a ajuns să rişte să fie şantajată şi controlată de Moscova şi de islamiştii de la Ankara, o Turcie tot mai antidemocratică şi mai antiisraeliană impunînd alianţei nordatlantice o politică şi o agendă aflate în răspăr faţă de sensul şi menirea ei.

Iar scutul antirachetă promis şi României – un proiect esenţial pentru apărarea comunităţii euroatlantice – e cît se poate de incert, date fiind cedările americane şi promisiunile jenante făcute de Obama Rusiei lui Putin.

Pînă la un punct, reorientarea spre Asia a SUA este comprehensibilă, de vreme ce Europa se zbate în criză, constituie, economic, o sursă de griji pentru America şi nu e, pe moment, relevantă nici militar, nici diplomatic.

Dar despărţirea Americii de Europa şi mai cu seamă lăsarea de izbelişte a periferiei UE – în care ţări precum România au redevenit ţinta poftelor hegemone ale Rusiei – ar fi, dacă se perpetuează, deosebit de rea.

Pentru români, lecţia victoriei lui Obama e simplă şi clară. Speranţa că americanii vor apăra ameninţata democraţie românească e iluzorie. Nici SUA, nici UE nu au de gînd ori nu dispun de instrumentele necesare să repare ceea ce alegătorii români ar putea strica ei înşişi, acordînd la urne încredere unor oligarhi pucişti care au atentat la independenţa justiţiei, la separarea puterilor în stat şi la statul de drept. Mai mult decît oricînd, românii înşişi sînt chemaţi să se mobilizeze pentru apărarea libertăţii lor.

***Petre M. Iancu** este redactor la* Deutsche Welle.

PUBLICITATE

BUCHAREST INTERNATIONAL
EXPERIMENTAL FILM
FESTIVAL
20-25 NOVEMBER // SCALA
8 PROGRAME SPECIALE
www.bieff.ro
2012
THE END OF CINEMA AS WE KNOW IT

PUBLICITATE

Cultura
CHILDHOOD REMAINS AND HERITAGE
Relaţia cu lumea mare
a cincea sală din Muzeul Copilăriei
31 octombrie – 30 noiembrie 2012
sala Irina Nicolau
www.muzeultaranuluiroman.ro
www.facebook.com/MuzeulCopilariei

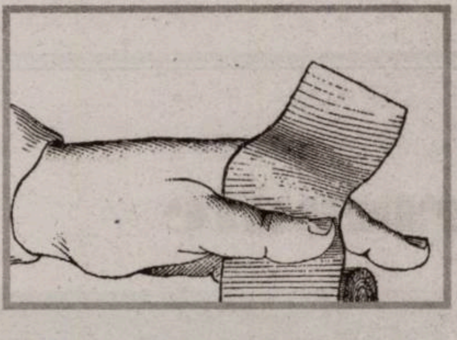

Iulian COMANESCU

oameni și etichete

Practica și teoria necrologului

Colegii de la Adevarul.ro au stîrnit reacții negative pe Internet cu un live text (relatare pe ore și minute) de la înmormîntarea lui Iurie Darie. Detaliile deloc ceremonioase ale ceremoniei au scandalizat cel puțin alte două site-uri, lucru care naște o întrebare: în definitiv, ce și cum ar trebui să scriem la moartea unei celebrități?

Relatarea Adevarul.ro include pasaje în care Fane Jeg, singurul *paparazzo* celebru al României, se cățăra pe un monument încercînd să obțină o poză de sus (cu siguranță că a și obținut-o), iar Anca Pandrea, soția defunctului actor, îl săruta pe acesta îndelung. Nimeni n-a spus că aceste lucruri nu s-au întîmplat, iar Adevarul.ro a scris ce-a văzut; și atunci, de ce s-au scandalizat Pagina de media și Victor Ilie, pe *Casa Jurnalistului?*

Acum vreo 17-18 ani, după înmormîntarea lui Ștefan Bănică Sr., stîrneam o indignare asemănătoare în redacția Mediafax, după ce predam o relatare care spunea cam aceleași lucruri pe care le-a spus Adevarul.ro decenii mai tîrziu. Era vorba de oameni strînși ciopor pe monumentele mai înalte, îmbulzeală ca la urs și tot restul. Spre binele redacției și frustrarea mea proprie și personală, indignarea s-a oprit în redacție, fiindcă Valeria Dorneanu, multă vreme om de bază în agenție, azi cred că pe la Digi 24, îmi oprea relatarea și o edita zdravăn de tot, cît să dispară mahalagiii cățărați pe cruci și îmbulzeala de gură-cască din jurul sicriului. Acum, stau și mă gîndesc că Valeria Dorneanu avea dreptate, cu excepția faptului că ea mă pusese în situația din care nu aveam altceva de povestit decît ceea ce povestisem.

Ce e-n neregulă cu astfel de lucruri? N-am fost niciodată adeptul clișeelor din clasa „condus pe ultimul drum, a trecut în neființă, după o grea suferință, s-a dus într-o lume mai bună". Ca și sexul, moartea poate fi mai obscenă dacă te-apuci să o împachetezi în eufemisme. Nu e cazul să minți, să ascunzi lucruri, să le înflorești. Și atunci, din nou, care a fost problema cu relatarea în stil *live blogging* de pe Adevarul.ro?

Am scris destule necrologuri în viața mea, dar la înmormîntarea vreunei personalități nu-mi mai amintesc să fi fost, Slavă Domnului, și iată de ce: eram încă ziarist cu carte de muncă prin 2005, cînd Florin Călinescu a trăit un mare necaz, odată cu moartea Anei-Maria Călinescu, soția lui, după un cancer. Un șef de gazetă, care azi e bine mersi, a ținut morțiș să mergem la cimitir peste actorul care-și plîngea durerea și să facem un reportaj. Ne-am strîns atunci, secțiile de cultură și media, am mers la șeful șefului și am spus că ni se pare lipsit de compasiune și incorect jurnalistic să facem așa ceva. Am avut cîștig de cauză.

Vreo doi ani mai tîrziu, a venit vestea morții lui Petrică Pavel, *paparazzo* mult mai puțin cunoscut ca Fane Jeg, dar harnic, blînd și care alimenta cu poze zîmbitoare de la recepții mai toate redacțiile de reviste lucioase din România. Pe Petrică Pavel abia dacă îl cunoșteam, dar în privința lui mă frapase un lucru: în niște ani în care confrați ai lui, fotografi, se zbăteau să-și cumpere aparate și lumini de zeci de mii de euro și se băteau pe shooting-uri de modă și coperte de *Playboy* sau *Unica,* omul nostru rămăsese la nivelul *clic-clac*-urilor (cum li se zice în presa franceză) de la recepții, aducînd însă această irelevantă estetic îndeletnicire la perfecțiune. Petrică Pavel construise un business modest, dar lucrativ și necesar, fiindcă nu era eveniment (în adevăratul sens al cuvîntului sau nu) monden care să-i scape, iar imaginile făcute de el și discipolii lui alimentau o întreagă industrie media. Subiectul mi s-a părut interesant și l-am dat unui amic care conducea o gazetă, pe vremea aceea în ascensiune, azi pitulată numai pe Internet. Spre surpriza mea, în ziar a apărut un text semnat de un reporter altminteri excepțional, dar cu un miros de colivă (textul, nu reporterul) care cred că i-ar fi întors stomacul pe dos inclusiv răposatului. În plîngăciosul text era vorba de înmormîntare, greaua suferință, dispariția prematură și nu mai știu ce litigiu sau gîlceavă care se iscase chiar la înmormîntarea lui Petrică Pavel. Nimic din ce mă intrigase pe mine, dar pînă la urmă, cine eram eu? Nu era ziarul meu și, probabil, reportajul avusese destui cititori.

La acest punct, am ajuns la o primă explicație pentru care nu numai că paparazzii se cațără pe cruci, ci și ziarele cu pretenții ne povestesc despre faptele de vitejie ale acestora prin cimitire. Presa e-n degringoladă și stoarce tot ce poate, fără griji privind propria reputație, dintr-o astfel de situație. Dar presa e-n degringoladă peste tot, se va spune. Călărește ea morminte și-n alte părți?

În lumea anglo-saxonă, mai puțin, fiindcă acolo necrologurile se studiază ca gen jurnalistic. Bruce Weber, scriitor de ferpare la *The New York Times* (ei bine, există această specializare), e revelator într-o discuție online: „Concepția generală a departamentului de necrologuri este că articolele noastre sînt despre vieți care au fost trăite, nu morți care s-au petrecut".

Bruce Weber dă un principiu salutar pentru astfel de situații, care s-ar putea reformula la fel de simplu: dacă te duci la cimitir, riști să devii ireverențios și să șochezi publicul. Așa stau lucrurile măcar în România, unde nu numai ceremoniile funebre, ci și nunțile și alte evenimente din viața personalităților sînt, cu sau fără voia acestor personalități și a familiilor lor, reprezentații de circ. Atunci cînd nu au o relevanță politică sau de altă natură (cazul Yasser Arafat, de exemplu), detaliile medicale ale morții sînt și ele de prost gust.

Cu alte cuvinte, ca să dreagă ceea ce a făcut, *Adevărul* ar putea săpa în zona neverosimilelor succese din anii '60-'70 ale actorului, de la *S-a furat o bombă* la *BD*-uri. Cel puțin ultimele îi fac și azi pe români să rîdă pe rupte, iar oameni care să își amintească se mai găsesc încă. Problema e să nu plouă cumva cu morți în zilele următoare, fiindcă atunci toți reporterii o să fie pe la înmormîntări.

***Iulian Comanescu** este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

■ ■ ■

trecerea prin reviste

● DIE ZEIT, 9 noiembrie

Acum 23 de ani, pe 9 noiembrie, a început sfîrșitul: căderea Zidului. Astăzi, un străin nu mai poate ști decît cu greu în ce parte a orașului se află. În Vest sau în Est? Pe unde trecea Zidul? Cum arăta orașul, atunci? Iată cîteva dintre întrebările pe care și le pun, probabil, turiștii, atunci cînd ajung la Berlin. Iar răspunsurile nu sînt întotdeauna evidente, remarcă *Die Welt* într-un comentariu despre trecutul recent – și ce ne mai amintește de el – al capitalei de azi a Germaniei.

„Există, bineînțeles, acea dungă pietruită îngustă care trece pe caldarîm, marcînd locul prin care trecea Zidul. O poți vedea dacă te uiți cu atenție pe unde calci. Există și acel memorial oficial de pe Bernauer Strasse. Însă oricît de bine organizată ar fi această expunere a trecutului, memorialul și acea dungă ce ne amintește de Zid nu reușesc să deslușească pentru noi, cei de azi, cum e cînd o dictatură și-un zid se insinuează în mijlocul orașului. Cum e cînd străzile, fundăturile și fațadele devin niște granițe. Toate acestea nu pot fi văzute de pe terenul viran de la Bernauer Strasse.

Altminteri, există doar parcurile de distracții. Pe de o parte, East-Side-Gallery, unde poți să vezi artă graffiti, dar nu și demența unui oraș divizat. Pe de altă parte – și aici e adevărata dramă a orașului Berlin – Checkpoint Charlie. Dacă există vreun loc care să ilustreze ce se întîmplă atunci cînd memoria este privatizată, atunci această intersecție e modelul perfect. La fostul punct de trecere a frontierei dintre Berlinul de Est și Berlinul de Vest, în locul în care, în 1961, tancurile americane și cele sovietice au stat față în față, în locul în care diviziunea se manifesta în cel mai direct mod cu putință, poți vedea astăzi vînzători ambulanți de insigne sovietice și de șepci de blană, poți să te plimbi cu Trabantul sau, pentru doi euro, să te fotografiezi cu studenți îmbrăcați în uniforme militare americane." **(M. M.)**

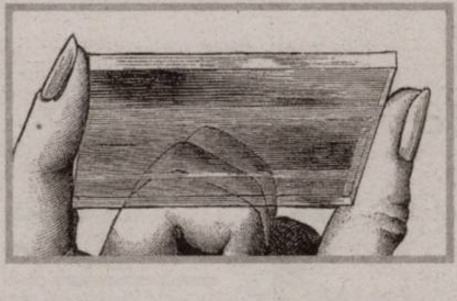

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Interesele CNA

Vinerea trecută, între 19,00 și 19,10, trei dintre canalele de televiziune – PRO TV, Antena 1 și Kanal D – au avut cea mai bună emisiune difuzată pe un post românesc. Este vorba de cele zece minute în care pe ecran a fost afișat textul sancțiunii date de Consiliul Național al Audiovizualului pentru limbajul suburban folosit în studiouri, în scandalul dintre Corneliu Vadim Tudor, Mărioara Zăvoranu și Mariana Moculescu. În fața frecventelor derapaje ale televiziunilor și a tabloidizării lor tot mai accentuate, măsura CNA nu poate fi decît de aplaudat. Mai ales că textul de pe ecran explica foarte clar – și pentru cei din televiziuni, dar mai ales pentru public – în ce au constat abuzurile și cît de periculoase sînt ele pentru societate. Am vrea să revedem cît mai des o astfel de „emisiune". Care, de altfel, a și fost apreciată de public, avînd o audiență foarte bună. Cele zece minute de sancțiune au fost urmărite, în total, de 3,2 milioane de români în fiecare minut (1.494.000 s-au uitat la PRO TV, 1.168.000 la Antena 1 și 594.000 la Kanal D). Dincolo de cartonașul galben arătat televiziunilor, măsura CNA a avut deci și un rol educativ pentru o bună parte din public. Acesta e de fapt lucrul cel mai important.

Cînd în ecuație intră interesele partidelor.

Dacă, în cazul derapajelor nonpolitice, Consiliul Național al Audiovizualului acționează – iată – eficient, nu același lucru se întîmplă cînd în ecuație intră interesele partidelor. Și este normal să fie așa, din moment ce membrii CNA sînt propuși, conform algoritmului, de către formațiunile politice. Trimiși în Consiliu de către partide, ei vor fi soldați disciplinați care vor apăra interesele de partid, iar nu judecători imparțiali, așa cum ar trebui. Un exemplu al blocării CNA în fața abaterilor ce implică politicul a fost tot săptămîna trecută, joi, cînd s-au luat în discuție, în ședința Consiliului, manipulările Antenei 3, în campaniile duse împotriva unor instituții publice, cum sînt Curtea Constituțională, Consiliul Superior al Magistraturii sau ICR. Cum la ședința respectivă s-a hotărît ca Antena 3 să nu primească nici o sancțiune, cinci membri ai Consiliului Național al Audiovizualului au comunicat public „o opinie separată față de atitudinea CNA cu privire la nesancționarea unor abateri grave de la legislația audiovizualului, înregistrate pe parcursul mai multor campanii difuzate de către Antena 3". Iată ce incriminează cei cinci membri ai CNA: „Libertatea de expresie și demersurile jurnalistice în interes public justificat nu au nici o legătură cu felul în care au fost purtate aceste campanii, fără respectarea legii, a eticii și a codurilor profesionale. Nu au fost respectate prevederile legale privind principiul *«audiatur et altera pars»,* principiul informării corecte a publicului, care presupun confruntarea și echilibrul unor puncte de vedere aflate în opoziție, distincția între fapte și opinii. Astfel, au fost aduse prejudicii grave de imagine unor persoane și instituții fundamentale ale statului care nu puteau fi reparate din punctul nostru de vedere prin dreptul la replică".

„Noi, membrii CNA semnatari ai acestei opinii separate, considerăm că prin atitudinea sa pasivă, prin lipsa de decizie în cazurile de abatere gravă de la lege, CNA riscă să-și piardă statutul de garant al interesului public și să devină garant al intereselor Antenei 3", se spune spre sfîrșitul comunicatului.

Guvernul are în momentul acesta un proiect de ordonanță de urgență prin care vrea să schimbe Legea Audiovizualului. În acest proiect, este prevăzut ca membrii titulari ai CNA să fie propuși în continuare de partide, dar este introdusă cerința ca ei să aibă „o vechime de cel puțin 5 ani de activitate în domeniul audiovizual". Prin urmare, ei vor fi nu numai garanții intereselor partidelor care i-au trimis în Consiliu, ca pînă acum, dar și ai intereselor televiziunilor la care au lucrat înainte. Sub o asemenea încrengătură, interesul public va risca să nu se mai vadă chiar deloc.

■ ■ ■

Luiza VASILIU

Avem un fel de „deltă“. Cum procedăm?

Auzisem că am avea un fel de „deltă“ în Bucureşti, un ecosistem apărut în mod miraculos în fosta groapă Văcăreşti, văzusem cîteva fotografii pe care aproape că le-aş fi bănuit de photoshopare intensă dacă n-ar fi fost publicate în *National Geographic:* o întindere de ape, stufăriş şi verdeaţă, tot felul de păsări hrănindu-şi puii, un peisaj sălbatic înconjurat de blocuri înalte, ca o carte poştală post-apocaliptică, în care-ţi anunţi familia că totul e bine, viaţa reintră în normal şi păsările s-au întors acasă. Şi pentru că şi-aşa sînt de părere că-mi cunosc Bucureştiul prea puţin, am mers în ultima sîmbătă din octombrie la o acţiune de igienizare organizată de Asociaţia Salvaţi Dunărea şi Centrul pentru Politici Durabile Ecopolis, alături de Ministerul Mediului şi Pădurilor. Ca să curăţăm zona Văcăreşti de gunoaie şi, de fapt, să vedem cu ochii noştri minunea despre care a vuit presa în urma apariţiei articolului din *National Geographic*. Soare mult, răcoare de toamnă, cam 100 de voluntari îmbrăcaţi bine, cu cîte doi-trei saci de gunoi la ei şi nişte mănuşi mari şi verzi, strîngînd de prin iarbă o sumedenie de ciudăţenii, umplîndu-şi sacii şi punîndu-i la marginea drumului ca pe nişte trofee de vînătoare. Am adunat, în cele două ore şi ceva de cules gunoi: iepuri de pluş, păpuşi, ghiozdane, pături, ambalaje de plastic (de la brînză tofu pînă la sticle de sucuri carbogazoase), şosete, casete, mingi, ziare, mărgele, un întreg arsenal al civilizaţiei moderne, resturile unor vieţi mai mult sau mai puţin fericite. În jurul bălţii Văcăreşti locuiesc cîteva zeci de oameni în nişte cocioabe făcute din carton, cu cîte-un cîine pe lîngă casă, cu bidoane cu apă aduse de la izvor şi cu mulţi copii, foarte mulţi. Se-apropie de noi şi ne întreabă ce facem, de ce strîngem gunoaiele, unii se revoltă şi strigă „să vină Primăria să ne-aducă mîncare şi medicamente la copii“, alţii sînt timizi şi se retrag, o femeie cu doi copii după ea îmi spune că şi-a făcut buletin cu adresă în balta Văcăreşti şi că aşteaptă să le dea „primaru' Piodone“ o casă, aşa cum le-a promis. Soţul ei face obiecte din papură şi le vinde prin pieţe, din asta trăieşte o familie întreagă. Dacă Ministerul va declara zona rezervaţie naturală, atunci prima mişcare ar fi mutarea acestor oameni în nişte locuinţe decente, cu apă curentă, căldură şi electricitate. În timp ce strîng nişte resturi din stufăriş, apar un cameraman şi un reporter de la Antena 3 care mă întreabă care e recolta şi de cît timp sînt voluntar. Răspund că nu sînt voluntar, sînt jurnalist, e prima dată cînd fac asta. Reporterul îngheaţă, nu se-aştepta să dea peste cineva ca el care s-a dus într-o sîmbătă dimineaţă să strîngă gunoaie de dragul unei rezervaţii care deocamdată e doar un proiect şi al unor păsări pe care nici nu le-a văzut. Ca să ajungi în mijlocul bălţii, îţi trebuie cizme de cauciuc, barcă şi o anumită cunoaştere a locurilor. Fotografiile făcute de Helmut Ignat au tocmai rolul de a suplini această lipsă şi funcţionează ca o momeală vizuală perfectă. Ele au apărut prima dată în mai 2012, însoţind un articol consistent scris de Cristian Lascu, redactorul-şef *National Geographic*. Era prima dată cînd se vorbea despre asta, ziarele şi televiziunile au preluat rapid ştirea, iar Rovana Plumb, ministrul Mediului, a susţinut iniţiativa *National Geographic,* înfiinţînd o comisie de specialişti care urmează să stabilească în următoarele luni dacă zona Văcăreşti va fi declarată sau nu arie protejată. În sîmbăta cu acţiunea de igienizare, au venit la faţa locului şi Rovana Plumb, şi secretarul general Mircea Popa, plus cîţiva proprietari care nu au fost încă despăgubiţi pentru terenurile pe care le-au avut în zona Văcăreşti. În timp ce ministrul îi asigură că nu se va declara aria protejată decît după ce toate litigiile de proprietate vor fi rezolvate, o doamnă proprietar mă trage conspirativ de mînecă şi-mi spune: „Domnişoară, nu vă lăsaţi prostită cu păsările astea pe care nu le-a văzut nimeni. Aici sînt interese mai mari“. Da, interesele bucureştenilor, care, în felul ăsta, ar putea primi cîte un metru pătrat în plus de oxigen.

„E momentul să dăm oraşului o gură de oxigen“

– 3 întrebări pentru Cristian Lascu –

Este cercetător speolog, redactor-şef National Geographic, *membru al comisiei ştiinţifice pentru elaborarea studiului de fundamentare pe baza căruia zona Văcăreşti va fi declarată (sau nu) arie protejată. De asemenea, Cristian Lascu este autorul articolului „Delta dintre blocuri“, textul care a atras atenţia opiniei publice asupra ecosistemului apărut în zona Văcăreşti.*

Care e povestea „Deltei dintre blocuri“?

Există mai multe persoane care au făcut ani întregi observaţii sistematice în zona Văcăreşti. Printre ele, ornitologul Cristian Mihai şi entomologul Irinel Popescu, lector universitar la Iaşi, care e foarte legat de acest loc pentru că s-a născut în apropiere, a copilărit, a haiducit în groapa Văcăreşti. Deci acolo situaţia este aşa de foarte multă vreme. Am încercat să aflăm de ce aceste animale au fost lăsate în pace şi nederanjate. Acolo urma să se facă un lac de acumulare, în '88. N-au mai apucat să-l termine, a rămas aşa. S-a umplut la un moment dat, dar n-a ţinut apă, au fost şi infiltraţii prin dig. Proiectul prevedea aducţiunea Mihăileşti, care să aducă apă gravitaţional aici. Şi ăsta ar fi fost noul Bucureşti pe care şi-l dorea Ceauşescu, un oraş cu port la Marea Neagră. Properietarii din zonă, cei care aveau locuinţe acolo, au fost expropriaţi şi despăgubiţi cu apartamente de două camere la bloc şi vreo 80.000 lei. În schimb, unii dintre proprietarii de terenuri n-au fost despăgubiţi, ceea ce constituie în continuare un punct dureros şi sensibil pentru că oamenii încearcă să-şi obţină dreptatea. Unii dintre ei au acceptat la un moment dat nişte despăgubiri, alţii au zis „Stai că a fost prea puţin, hai să obţinem mai mult“, alora li s-a oferit teren la schimb, undeva prin Berceni. Nu era şi nu este problema mea şi a celor care sîntem fascinaţi de acest ecosistem să vedem cine şi cum a fost nedreptăţit. Aici este o problemă a justiţiei şi, fără îndoială, sîntem cu toţii convinşi că nu poţi clădi ceva durabil, nici din punct de vedere moral, nici din punct de vedere juridic, peste un rapt.

Dacă vrem să vedem ce s-a întîmplat de fapt, trebuie să ne întoarcem în 2002, cînd acest domeniu, cu o suprafaţă de 190 de hectare, a fost declarat proprietatea publică a statului. A urmat un contract de concesionare a suprafeţei respective către o firmă care urma să facă multe acolo, investiţii de sute de milioane de dolari. Ar fi trebuit să plătească statului român concesionarea pe 49 de ani, vreo 6 milioane de dolari, lucru care, din cîte ştiu, nu s-a întîmplat. Cînd ne-am suflecat mînecile ca să facem articolul, am vrut să ştim şi asemenea lucruri. Am avut două surse principale de informare: răspunsul Ministerului Mediului la solicitarea noastră legată de statutul zonei şi un răspuns în urma unei interpelări în Parlament dat de secretarul de stat Ianculescu de la Ministerul Mediului. Erau, deci, două surse oficiale de încredere.

Un peisaj sălbatic înconjurat de blocuri înalte...

Helmut Ignat a fost de 30 de ori într-un an acolo ca să fotografieze, a început cu primii muguri, a surprins dansurile nupţiale ale păsărilor, apoi cum au cuibărit, cum au ieşit puii din găoace, cum au început să crească, s-a ataşat extraordinar de mult, ştia fiecare colţişor. N-a reuşit să surprindă chiar totul. Culmea, puii de vulpe i-a surprins ornitologul. Vidrele n-a reuşit să le fotografieze, sînt timide şi se ascund. Am avut, însă, şansa să vedem şi să fotografiem bizamul.

Cum au apărut aceste animale acolo, în mijlocul unui peisaj urban?

Ca o regulă generală, viaţa se aşază acolo unde găseşte hrană. Mediul poate să fie oricît de vitreg, dar dacă există hrană, vine cineva să profite de ea. Trebuie să începem povestea de la izvoarele care nu seacă – un adevărat miracol hidrologic. Aşadar, noi avem aici nişte izvoare care nu seacă chiar şi pe cele mai mari secete. Chiar şi în timpul iernii trecute, izvorul a fost destul de puternic încît să ţină oglinzile de apă. Fără aceste izvoare, cu seceta grozavă din ultima vreme, fauna ar fi avut o mare problemă. Dar izvoarele întreţin zona umedă. Acolo unde există o oglindă de apă, avem o bogată faună de nevertebrate, tot felul de viermişori, de gîndăcei care trăiesc în apă şi sînt hrană pentru păsări şi amfibieni. În felul acesta, apare un întreg ecosistem, care, la vîrf, ar trebui să aibă prădătorii, cum ar fi vulpile. Trebuie să ne închipuim ce-ar fi acest ecosistem, de altfel destul de viguros, dacă nu ar exista uriaşa presiune asupra lui, direct sau indirect antropică. Direct, pentru că sînt acele comunităţi de oameni marginalizaţi care nu au locuinţe şi care trăiesc acolo din vînătoare şi din pescuit. În afară de asta, au cîini care se tot înmulţesc. Indirect, pentru că, în ciuda secetei puternice din 2003 şi 2007, fauna a rezistat presiunilor asupra ei, ceea ce este extraordinar.

Spuneţi-le celor mai sceptici dintre cititori de ce este atît de important ca zona Văcăreşti să devină rezervaţie naturală, de ce contează atît de mult pentru Bucureşti.

Irinel Popescu, cercetătorul de la Iaşi care a alcătuit lista nevertebratelor, a avut prilejul să cerceteze fauna din parcul natural de la Comana. Şi ne-a spus că biodiversitatea din Groapa Văcăreşti e mai bogată decît cea de la Comana. De ce e important să avem aceste oaze numite parcuri naturale şi parcuri naţionale? Pentru că sînt ultimele în care mai rămîne cîte ceva, pentru că sîntem într-o metastază cronică care va mînca totul. Iar astea sînt nişte oaze, mai vrem pur şi simplu ca puţină natură să rămînă cum e. Unii ar vrea să facem acolo parc de distracţii, să ne plimbăm cu bicicleta, să ne dăm în *montagne russe*. Asta ar însemna un mare impact, costuri enorme, pentru că nu-i uşor să fundezi peste mlaştini. În acelaşi timp, vorbim despre şansa de a avea în centrul marelui oraş o arie protejată cum puţine alte capitale mai au. Aşadar, salvăm un ecosistem şi avem un fel de „deltă“ în centrul oraşului. Asta ar putea fi foarte plăcut pentru bucureşteanul care se duce să vadă natură ca în Deltă, pe nişte pasarele – există astfel de soluţii care să facă posibilă convieţuirea dintre oameni şi fauna sălbatică. Pe de altă parte, dăruim fiecărui bucureştean cîte un metru pătrat de oxigen în plus. În momentul de faţă, există cam 7 metri pătraţi de spaţiu verde pe cap de locuitor, ceea ce e foarte puţin în comparaţie cu alte oraşe din Europa. După ce Bucureştiul a trecut printr-o hemoragie verde, e momentul să dăm oraşului o gură de oxigen.

De asemenea, după cum zicea domnul academician Dumitru Murariu, directorul Muzeului Antipa, ăsta e Muzeul Antipa mutat în centrul oraşului, cu animale vii, nu împăiate. Vor merge profesorii de biologie şi de geografie cu copii acolo, ca să le arate natura. Aceasta este miza noastră.

Pe www.dilemaveche.ro puteţi vedea o galerie foto de la acţiunea de igienizare de sîmbătă, 27 octombrie 2012

LA SINGULAR ȘI LA PLURAL

Cu ochii-n 3,14

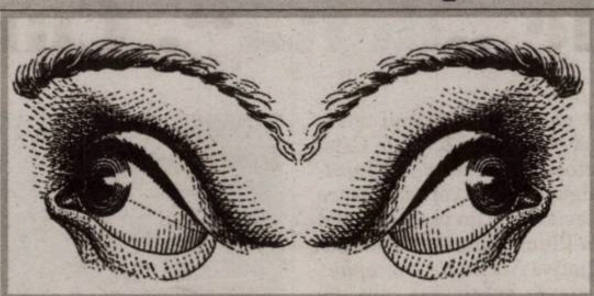

PE DRUMUL DE DUPĂ VOT, CU FUNDUL ÎN SUS, LAPTELE DE PĂIANJEN DIN VOLUNTARI A GREȘIT LA EDITARE

■ Într-o zi ploioasă, pe la ora 5, am condus cu maşina o prietenă la aeroport, la Otopeni. Zbura de la Bucureşti la Cluj. După o oră m-a sunat veselă să-mi spună că a ajuns. Noi încă eram blocaţi în trafic, pe drumul de întoarcere acasă, pe la Piaţa Victoriei. (**A. P.**)

■ Soţia senatorului Mircea Geoană, Mihaela Geoană, a spus, la o emisiune TV, că „gestul preşedintelui american Barack Obama de a-i mulţumi şi declara iubirea soţiei sale Michelle este unul care recunoaşte rolul femeii în viaţa oamenilor politici“. Ea a comparat declaraţia de dragoste pe care Barack Obama i-a făcut-o soţiei lui cu acel inubliabil „Mihaela, dragostea mea“ rostit de Mircea Geoană imediat după publicarea sondajelor de după vot. Ar fi, totuşi, cîteva diferenţe. Cea mai importantă e că Mircea Geoană nu a cîştigat alegerile. (**M. M.**)

■ Nu mă pot abţine să nu ştampilez aici unul dintre cele mai amoros-birocratice pasaje din literatura universală: „Pe sçurt, domnul Hubicka, în timpul turei de noapte, a pus-o pe Znenicka cu fundul în sus, i-a ridicat fusta şi i-a aplicat pe buci iubitei noastre telegrafiste toate ştampilele gării. I-a pus pînă şi data! Znenicka s-a dus dimineaţa acasă, mamă-sa a văzut trăsnaia şi, după ce a citit toate ştampilele, a venit val-vîrtej încoace, ameninţîndu-ne că se duce să se plîngă la Gestapo. N-am avut încotro şi a trebuit să închei proces-verbal. O nenorocire, ce să mai zic!“ – Bohumil Hrabal, *Trenuri cu prioritate*. (**L. V.**)

■ La o fermă din cadrul Utah State University, geneticienii au reuşit să transplanteze gene de păianjen în capre, astfel încît acestea să producă lapte ce conţine proteina din pînza păianjenului. Proteina este apoi extrasă din laptele de capră şi folosită pentru a crea artificial pînza de păianjen, unul dintre cele mai rezistente materiale cunoscute de om. Personal, m-ar fi interesat mai mult viceversa: laptele de păianjen. (**M. C.**)

■ Pe Aeroportul „Henri Coandă“ din Otopeni s-a terminat un nou terminal, la scurt timp după ce s-a terminat cu Aeroportul Băneasa din cauza, se zice, a unor interese imobiliare legate de cartierul Henri Coandă din Voluntari. E clar, nu? Adică, Henri Coandă se află într-un flagrant conflict de interese. (**A. M.**)

■ Anunţul cu Dan (din numărul trecut) are şi o continuare. Irina, cea care îl caută, ne-a lăsat un mesaj pe site: „Era scris 33 ani, nu 39, cineva a greşit la editare. Am aflat că a apărut aici, în *Dilema veche,* de la o persoană, întîmplător. Mi s-a părut normal să rectific. Oricum, dacă cineva cunoaşte vreun Dan (Vali?) care locuieşte în zona Parcului Cişmigiu, vă rog să mă contacteze pe adresa de e-mail din articol. Vă mulţumesc!“. Aşteptăm veşti şi, dacă, în această încîlcită căutare am putea face puţină lumină, ne-am bucura foarte tare. (**A. M. S.**)

© I. Popovici

PENTRU DATA DE 21.12.2012, NOUL SEDIU ICR COMERCIALIZEAZĂ CITRAT TRISODIC CU O PERIȘOARĂ-N CIOC

■ Am o prietenă care şi-a achiziţionat, pentru data de 21.12.2012, un kit de salvare plus apă, alimente neperisabile, baterii, lanterne, lemne de foc etc. Cum locuieşte pe coasta de est a Statelor Unite, săptămîna trecută, cînd cu furtuna Sandy, a consumat aproape tot. Acum, uitîndu-se în urmă, îşi dă seama că proviziile nu erau suficiente pentru toţi cei (neprevăzători) din jur, dar şi că, pentru ea cel puţin, apocalipsa mayaşă s-a confirmat. (**S. S.**)

■ După ce, pe 25 octombrie, rectorul Universităţii „Constantin Brâncuşi“ din Tîrgu Jiu, Moise Bojincă, confirma informaţia potrivit căreia noul sediu ICR din provincia istorică Oltenia urma să fie înfiinţat la Tîrgu Jiu, Andrei Marga a anunţat miercuri, 7 noiembrie, într-o conferinţă de presă, că nici vorbă de aşa ceva, „mergem pe Craiova“: „Sigur, oferte sînt numeroase în acest sens. Este, de exemplu, Maramureşul, cu o mare pondere istorică – cine ştie Sighetu Marmaţiei, Vişeu de Sus, Vişeu de Jos îşi dă seama despre ce este vorba. Cu siguranţă Bucovina va veni cu o propunere, Satu Mare – nu mai discut.“ În ritmul ăsta, am impresia că o să avem mai multe filiale ICR în ţară decît în străinătate. (**L. V.**)

■ Avem şi noi Palatul Dogilor local. Pe şoseaua Cîmpulung-Piteşti, în zona Mioveni. Comercializează dulciuri. (**I. P.**)

■ Azi-dimineaţă am băut amidon din tapioca, ulei vegetal hidrogenat, fosfat dipotasic E 340, hexametafosfat de sodiu E 339, citrat trisodic E 331(iii), cazeină din lapte, monodigliceride ale acizilor graşi E 471, esteri diacetil-tartrici ai mono şi digliceridelor cu acizi graşi, silicat alumino-sodic E 554 ş.a.m.d. Mai pe scurt, am băut o „banală“ cafea 3 în 1. (**A. P.**)

■ Corbii pot fi, şi ei, cîini: i-am dat unui cîine bătrîn nişte perişoare. Nu le-a mîncat, dar în locul lui au venit nişte corbi. Unul a zburat cu o perişoară-n cioc. Altul s-a ţinut după mine, croncănind, ca un cîine. (De la altcineva am auzit o altă poveste, tot cu un corb: acesta îi poartă veşnică pică, pentru că i-a făcut ceva unui pui, şi-l atacă de fiecare dată...). (**I. P.**)

SĂPTĂMÎNA TRECUTĂ, AM SUPERPLÎNS ÎN CONFERINȚA DE PRESĂ, FOLOSIND 7 MEGAWAȚI, FĂRĂ EXPLICAȚII: NU S-A DUS DRACULUI RAPIȚA, CE MAMA NAIBII...

■ Săptămîna trecută, pe Google Maps, centrul Bucureştiului era străbătut de şoseaua de centură învecinată la rîndul ei cu centura Caransebeşului. *Welcome to Borges Maps* – harta şoselelor bifurcate! (**M. C.**)

■ Din seria „scene din metroul bucureştean“, culeasă de pe un perete de Facebook: „Ia vezi dacă mi-a curs rimelul, că am superplîns azi“. (**P. M.**)

■ O doamnă meteoroloagă a spus de mai multe ori, în conferinţa de presă de la ANM, că vom avea „un eveniment de viscol“. Nici viscolul nu mai e ce-a fost, e evenimenţial... (**M. V.**)

■ Superputerile lumii se întrec şi în cursa dezvoltării celui mai puternic supercomputer din lume. Americanii, care pierduseră teren în faţa chinezilor, care apoi au fost la rîndul lor depăşiţi de japonezi, revin şi anunţă pregătirile pentru punerea în funcţiune a supercomputerului Titan care, cu cele 225 de mii de procesoare ale sale, folosind 7 megawaţi de energie, poate ajunge la performanţa de a face 2,3 catralioane/biliarde (adică două mii trei sute de miliarde) de calcule pe secundă. În sistemul numeric european, cifra aceasta arată astfel: 2.300.000.000.000.000.000.000.000. Sper că nu m-am încurcat în zero-uri. Trebuie să fie 24. (**M. C.**)

■ Într-o notificare primită de la Administraţia Financiară se menţionează că, pentru rezolvarea unei anumite probleme şi ca să eviţi aglomeraţia de la ghişeu, să suni la sediu, cerînd „interior 229“. Dacă ai norocul să „prinzi fir“, şi dacă centralista îţi transferă apelul către faimosul interior, intri într-un periplu de transferuri. Cum îţi aude cineva povestea, te transferă fără explicaţii în altă parte. După cinci sau şase transferuri, telefonul ţi se închide în nas, brusc şi enervat cu reproşul „dar de ce n-aţi cerut de la bun început din centrală interior 229?“. Ridici din umeri şi te întrebi „chiar aşa?“. (**S. G.**)

■ Am citit undeva că anul ăsta recolta de rapiţă e bunicică. În agitaţiunea politică şi criza economică, să răsuflăm uşuraţi: bine că, măcar la propriu, nu s-a dus dracului rapiţa... (**M. V.**)

■ Catedrala Mîntuirii Neamului va fi dotată cu adăpost antiatomic – anunţă *Adevărul*. Păi, dacă pînă şi clericii simt nevoia de-un adăpost antiatomic, atunci de ce mama naibii mai costruim ditamai catedrala? (**M. M.**)

PUBLICITATE

HHC
România
O casă și o familie
pentru fiecare copil

Bucuria fiecărui zâmbet, căldura fiecărei îmbrățișări, sunetul fiecărui colind, toate trebuie împărtășite cu cei dragi de Sărbători.

Cumpără o felicitare desenată de copii aflați în protecția statului și ajută-i să se bucure și ei de Sărbătorile de iarnă.

Intră pe www.felicitaridininimă.ro și participă la campania Hope and Homes for Children România: o casă și o familie pentru fiecare copil!

Biblioteca ASTRA – SIBIU –

Biblioteca „ASTRA"
– SIBIU –

„Sînt vechi, domnule!" (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEȘU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE ■ Anul **IX** ■ nr. **458** ■ 22-28 noiembrie 2012 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

Amicul Dejun

craii de **burta** veche 15

ANDREI PLEȘU

„Veselul Caragiale"

pagina **3**

CRISTIAN GHINEA

„De ce nu este Antena 3 ca Fox"

pagina **12**

ANA MARIA SANDU

„Mexicul meu cît o boabă de năut"

pagina **23**

România înapoiată

AMANET
AMANET
AMANET
PVC TAMPLARIE PVC
GLAXI 2000
REHAU
GEAMGIU

© Vasile Dorotti

> *„A crede în progres nu înseamnă să crezi că a avut loc un progres."*
>
> *FRANZ KAFKA*

Redacția DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 București ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

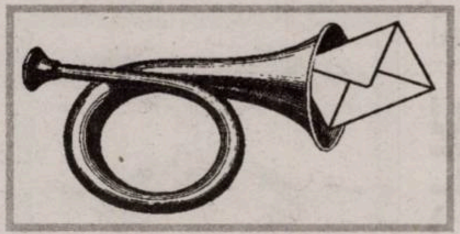

DILEMATICI DIN TOATE ȚĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

COBORÎTE DE PE SITE

Interviul lui Cristian Ghinea cu Toma Pătrașcu, „Pentru ce s-a rugat fetița? Pentru a cîștiga la concursul de șah"

Despre involuție la evoluați

Problema calităţii slabe a manualelor este general valabilă în învăţămîntul românesc, mai ales gimnazial şi liceal, vă asigur. Sînt convinsă că autorul manualului respectiv, precum şi responsabilii cu implementarea sa în învăţămîntul public obligatoriu au dat dovadă de lipsă totală de imaginaţie şi spirit pedagogic în explicarea unor minime cunoştinţe de specialitate elevilor. Sigur, ideea retragerii copilului de la unele ore (dacă se poate) este binevenită, avînd în vedere orarul supraîncarcat din toţi anii de studiu, iar pretextul unui manual stupid este bun în acest sens. Ce se fac însă părinţii mai tîrziu, cînd constată că şi manualele de fizică, de limba română, de engleză etc. sînt în mare parte lamentabile? Pînă la urmă, şi fără atîta fizică, română, engleză se poate trăi bine mersi dacă ai puţin noroc, la fel cum se poate trăi şi fără cele mai elementare cunoştinţe de religie, nu-i aşa? Prea mult zgomot pentru nimic în acest interviu publicat de dvs.! Sigur, sînt diverse opinii pe diverse teme în lumea asta prea de tot evoluată (sic!), cum sînt şi diverse reviste, televiziuni, pieţe, tribune etc., astfel încît să fie loc pentru toţi, atît pentru cei... creaţi, cît şi pentru cei... evoluaţi; totuşi, viziuni de o naivitate debordantă, comice chiar, eroisme pe fronturi închipuite, dar cu valenţă universală ale unor personaje prea puţin documentate în problemele pe care le abordează public ar cadra parcă mai bine în altă parte decît în spaţiul acestei selecte publicaţii de cultură.

Cu tot respectul,

Simona

P.S. Comparaţia cu Apple a fost absolut delicioasă, sau *cool*, cum ar spune fiică-mea.

adăugat de Simona Simon
la 06 noiembrie 2012

Atenție, pericol de îndoctrinare!

Din proprie experienţă vă spun că e foarte posibil ca mai tîrziu să apară conflicte. Îi recomand domnului Pătraşcu să îşi pregătească fiica să facă faţă răutăţii oamenilor religioşi, atît copiilor din şcoala ei, cît şi profesorilor habotnici.

Fiica mea a avut parte de tot setul de abuzuri: de la jigniri şi huiduieli, pînă la palme date de profesori şi ameninţarea cu exmatricularea. Şi asta doar pentru că nu credea în zei la fel ca cei din jurul ei.

În privinţa educaţiei spirituale, recomand ca atunci cînd fiicele vor fi un pic mai mari, să meargă cu ele la adunările religioase ale cît mai multor confesiuni pentru ca ele să constate, cu propriile simţuri, cît de absurde sînt aceste credinţe şi pentru a nu fi ademenite mai tîrziu de vînătorii de prozeliţi sau de spiritul gregar al celor din anturajul lor.

În rest, îl felicit pe domnul Pătraşcu pentru activitatea desfăşurată şi îmi exprim speranţa ca asociaţia pe care o reprezintă să devină mai vizibilă în societatea românească.

adăugat de Cristian Fofircă
la 05 noiembrie 2012

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune..."
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE")

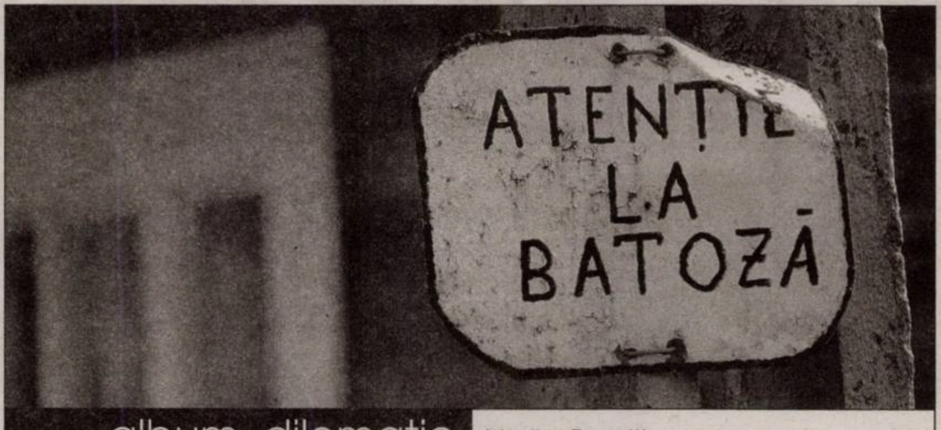

album dilematic Vasile Dorolți

NR. 455

Articolul lui Albert Guilmont, „Studierea religiilor și îndoctrinarea religioasă"

Patru secvențe de (ne)credință

Domnule Albert Guilmont, nu sînt credinciosul de serviciu. Dacă aşa vă convine, mă puteţi numi lup moralist, pentru că nu izbutesc să trăiesc altfel decît lumea. Sau sunet al viorii în deşert, după Nabokov. Dar asta seamănă a trufie. Nu iese cumsecade nicicum. Aşa că încerc să probez, prin cîteva nuanţe, patru formulări de răspunsuri posibile la provocarea unei întrebări. Şi am să schimb semnele de punctuaţie ca să vedem, împreună, cum citim.

Cum? Credem în Dumnezeu?

Cine zice asta? Ce ştii tu despre mine? Uite, eu nu cred! Şi mai slăbeşte-mă cu Dostoievski ăsta, că s-a învechit. Precum Marele Inchizitor, către Iisus: Nu mai veni. Data trecută cînd ai fost pe aici, ne-ai dat peste cap toate rînduielile. Lasă-ne, ştim noi mai bine ce ne trebuie. N-avem nevoie de tine… Sîntem liberi să gîndim astfel, dar uităm că atunci cînd Dumnezeu a închis uşa corabiei, după Noe, a fost prea tîrziu.

Cum, credem în Dumnezeu?

Cum adică, credem? De ce vorbeşti pentru mine? Eu cred în felul meu şi nu dau socoteală nimănui. Nu mă bate la cap, am lucruri mai bune de făcut, îmi trebuie bani pentru un jeep mai înalt şi mai lung şi pentru al cincilea etaj la vila mea, care n-are, acum, decît patru. Ce, e interzis? Nu e interzis, tot cam aşa sună şi răspunsul rabinului către pastor: Bine, m-ai convins, Cristos a înviat. Şi mie, ce-mi pasă?

Cum? Credem în Dumnezeu!

Da, am ales să credem. Cu nici un răspuns, la toate întrebările. Şi cu o explicaţie particulară pentru forma de plural a verbului, credem. Afirmarea credinţei, în grup, ca la rostirea Crezului în liturghie, nu e o afacere personală; cînd te rogi odată cu ceilalţi, în acelaşi timp şi loc, nu crede fiecare, separat, ci credeţi toţi, împreună. Nu aşa scrie? „Unde sînt doi sau trei adunaţi în Numele Meu, sînt şi Eu în mijlocul lor."

Cum credem în Dumnezeu?

Răspunsul îl găsiţi în Epistola către Romani: „Cu inima se crede spre îndreptare, iar cu gura se mărturiseşte spre mîntuire". S-au scris biblioteci pe coloana acestor cuvinte. Oare ce ar mai fi de adăugat? E destul dacă ne căznim să ţinem minte cuvintele, ca să căutăm, astfel, buna amplasare în *kairos*-ul nostru, în momentul nostru potrivit. Cu alte cuvinte, să ne bucurăm de darul vieţii şi să încercăm să facem cît mai puţin rău.

În acelaşi timp, înăuntrul totalei noastre libertăţi, poate că e de folos să ştim că, întrebat care este cel mai important lucru, citirea Scripturii sau Cultul Divin, Rabbi Akiba vine cu un răspuns răsucit: cel mai important lucru este citirea Scripturii pentru că numai de acolo aflăm că cel mai important lucru este Cultul Divin.

Cu stimă,

Mihai IDU

ACTUALITĂȚI

Din „plăcerile colectivizării"...

Sînt convins că nu numai eu aştept cu multă nerăbdare apariţia săptămînalului de tranziţie, aşa cum se autodefineşte *Dilema veche*, pe care-l citesc cu plăcerea unei cărţi bune.

Recent am citit în nr. 446/2012 articolul intitulat „Note, stări, zile" care, printre altele, se ocupă şi de „fericirea" locatarilor de la bloc, material aparţinînd fondatorului şi marelui om al culturii Andrei Pleşu. Afirmaţia autorului că „viaţa la bloc e corelativul «întovărăşirilor» din anii '50" o găsesc deosebit de reuşită, mai ales pentru un cititor care a trăit şi respectiv trăieşte cele două ipostaze. Cele două „vieţi", cea de întovărăşit şi cea de locatar la bloc, sînt dominate de fenomenul colectivizării. Locatarul de la bloc nu trăieşte în acelaşi spaţiu fizic (între aceiaşi pereţi) cu ceilalţi locatari de palier sau de scară, în schimb, fără să vrea, trebuie să participe la „beneficiile" colectivizării, cum ar fi: muzica de la radio sau televizor dată la maximum, scandaluri sau bătăi între locatarii din apartamentele vecine, scuturatul covoarelor peste balcon şi alte multe dezavantaje pe care ţi le poate oferi un „hotel" mai nou, cu pereţii dintre camere ca la blocurile din aceeaşi generaţie.

Autorul prezintă în articolul amintit mult mai multe aspecte decît cele arătate de mine pînă acum, dar omite să menţioneze o situaţie pe care am trăit-o cu soţia, nu de mult timp (sînt convins că nu numai noi doi).

Într-o noapte, pe la orele 1,00-1,30, mă trezesc din somn şi-i spun soţiei: plouă. Ea îmi răspunde: nu plouă. Eu revin şi-i spun: dar pe mine mă plouă. După acest mic dialog ne-am trezit. Îi arăt soţiei că o parte din pijama şi din relaxa pe care dormeam sînt ude; cînd ne uităm în sus, la plafon, constatăm că dintre bucăţile de beton care compuneau tavanaul curge apa. Coborîm rapid din pat şi observăm că pereţii dormitorului şi o parte dintre covoare erau ude. Alergăm în celelalte camere care compun apartamentul şi vedem că toate camerele, inclusiv holul şi baia, erau afectate de inundaţie, la fel covoarele. Punem ceva haine peste pijamale, eu fug la apartamentul de deasupra noastră. (...) Cele păţite de noi se adaugă la „avantajele colectivizării" prin locuirea la bloc.

Oliviu CRIȘAN
Cluj, septembrie 2012

(IN)ACTUALITĂȚI

Cînd călătoresc

Călătoresc mult în interes de serviciu.

Cînd călătoreşti singur ai timp pentru tine, acei timpi morţi din aeroporturi şi printre nori, în taxiuri, în restaurante. Singur în nopţi cu pat prea mare, cu perne prea multe şi prea moi, costumat caraghios în halatul şi papucii albi de lanţ hotelier multinaţional care insistă ca tu să te simţi bine, pe banii firmei tale.

Te priveşti în vitrinele *duty-free,* în oglinzile mari ale hotelului, în geamul oval al avionului, ochi în ochii tăi, ochi mirosind cînd a deşert, cînd a ploaie tropicală.

Derulezi amintiri, multe amintiri, amintiri cu pori fini ca nişte peri, supape dublusens din materiale necunoscute. Vin chipuri dragi, care te-au format sau care te-au inspirat, ochi şi trupuri cu ape profunde, oceanul tău personal.

Asta cînd nu eşti concentrat să asculţi un album în detaliu, căci nu mai ai timp în viaţa cealaltă de astfel de dilatări sonore ale minutelor.

Citeşti, mai cu seamă citeşti. Epic, îmbrăcat în negru. Asişti în tăcere şi concentrare la progresul paginilor către coperta din spate, la zborul lor sinucigaş cu aripi de fluture. Eşti în cimitirul cărţilor pe care le-ai citit, mare ceremonie mare, imensa ta bibliotecă cu cupola prin care se văd anotimpurile cum tot trec, sala ta de lectură.

De fapt, adesea lucrezi la rapoarte, adnotezi documente, pregăteşti prezentări, meştereşti tabele şi foi de calcul relativ simple. Şi iată-te acum, într-o altă reprezentare, cum iei notiţe într-o şedinţă, tot departe de casă, ai două feluri de scris, unul drept şi altul înclinat spre dreapta; aşa luai şi cursurile în facultate, totul perfect lizibil şi echilibrat în pagină, aproape caligrafiat, moştenire de la tatăl tău.

Dar să nu divaghez prins între două hălci de realitate, sînt totuşi prea lucid în lumina puternică a zilei, ca după o noapte cu somn puţin.

Călătoresc mult în interes de serviciu.

Sorin PETRESCU
Cairo, noiembrie 2012

DILEMA VECHE

REDACȚIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacție) ● Marius CHIVU ● Radu COSAȘU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-șef adjunct) ● Matei MARTIN
Patricia MIHAIL ● Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA
Dan STANCIU ● Mircea VASILESCU (redactor-șef) ● Luiza VASILIU (editor conținut web)

RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Iulian COMANESCU
Claudiu CONSTANTINESCU ● Codrin Liviu CUȚITARU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO
Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI ● Oana STOICA ● Cătălin ȘTEFĂNESCU ● Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU
Sever VOINESCU ● Rodica ZAFIU

CAP LIMPEDE: Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

ABONAMENTE ȘI INFORMAȚII: Zirkon Media ● tel.: 0730.190.899, număr cu tarif normal în orice rețea telefonică, orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@zirkonmedia.ro
PUBLICITATE: Ionela DANA ● tel.: 0730.190.808 ● e-mail: ionela.dana@redmd.ro
DIRECTOR PUBLICITATE: Costin VELICU ● e-mail: costin.velicu@redmd.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE
DIRECTOR EXECUTIV: Gabriela ENESCU
DIRECTOR DISTRIBUȚIE: Alin BENEA

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de
Adevărul holding

Tiraj 11.200 ● Tipărit la Tipomedia București

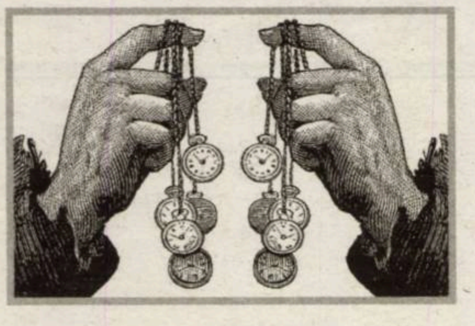

Andrei PLEŞU

nici aşa, nici altminteri

„Aşa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici aşa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Veselul Caragiale

Ca orice mare autor, Caragiale sfîrşeşte prin a nu mai putea fi citit din cauza abuzului de exegeză. Fiecare istoric sau critic literar, fiecare regizor de teatru sau film, fiecare condeier, profesionist sau de ocazie, îl dublează pe scriitorul Caragiale, cu un Caragiale privat, reamenajat după gustul, obsesiile, idiosincrasiile şi „creativitatea“ proprie. Toţi se simt în posesia „adevăratului“ Caragiale: mai subtil, mai complicat, mai „original“, mai spectaculos, mai fistichiu, mai „actual“ decît cel pe care îl ştie lumea. De acord: avem de a face cu unul din inevitabilele efecte colaterale ale lecturii: orice cititor îşi face – şi are dreptul să-şi facă – o imagine personală despre textul pe care îl citeşte. Cu atît mai mult, orice hermeneut poate „descoperi“ unghiuri de atac insolite, poate risca ingenioase tatonări printre rînduri. Cu condiţia să nu creeze, prin efortul său inovator, un alt text şi un alt autor. Adică să nu pretindă a fi mai deştept, mai talentat, mai profund decît însuşi obiectul strădaniilor sale.

Tot omul e pîndit, astăzi, de cel puţin două maladii insidioase: sîntem (mereu) foarte ocupaţi şi vrem să fim (mereu) foarte inteligenţi. Rezultatul e, în primul caz, o semnificativă pierdere de libertate, iar în al doilea – o ireversibilă înstrăinare de bucuriile simple. Ambele maladii sînt la antipodul „caragialismului“. „Fiţi sănătoşi şi veseli!“ – e formula de încheiere a multor scrisori din corespondenţa lui Caragiale. A-l citi cu o mînă tragică, a identifica peste tot urme de cianură, a recolta din fiecare rînd probe de bilă neagră, amărăciuni, acreli, exasperări, cinisme, suferinţe disimulate şi clovnerii tragice e a merge în răspăr cu firea şi geniul său. Da, Caragiale e un om întreg, ştie ce e tristeţea, dezamăgirea, descumpănirea. Are pagini cutremurător patetice, după cum are pagini de un haz nebun şi de o devastatoare savoare ludică. Dincolo însă de umorile lui schimbătoare, de suişurile şi coborîşurile destinului şi ale firii sale, trebuie, cred, să ne veselim, clipă de clipă, de veselia lui, de rîsul lui genuin, de aplecarea lui spre chef aşezat şi amuzament. Caragiale e, fireşte, un observator critic, un om al ironiei şi al deriziunii, dar toate pe un fundal de voioşie existenţială, de convivialitate tonică. Oamenii şi lumea *îl distrează*. Îi plac taclaua, anecdota, comédia vieţii. Cum spune într-o scrisoare, „petrece nebuneşte, ca toţi oamenii cuminţi“. Şi poate că marea lecţie a lui Caragiale pentru România de azi nu constă doar în semnalarea nevindecabilelor noastre derapaje, stereotipii şi rele moravuri, ci şi în recuperarea unei virtuţi esenţiale: *virtutea bunei-dispoziţii*, a bunului dozaj dintre seriozitate şi relativism, dintre melancolie şi zîmbet, dintre „criză teribilă, *mon cher!*“ şi „a se slăbi!“.

„Şezi frumos
că te vede madam Carol!“

Pe scurt, e păcat să-l citeşti pe Caragiale fără bucuria de primă instanţă a glumei enorme sau minore pe care o oferă fiecare frază. Trebuie să ştii să descoperi, de pildă, cu cîtă vervă şi competenţă stîlceşte, în joacă, limba franceză, în cutare scrisoare către Alceu Urechia *(„Douleurs vouloir pas passer!“)*, să rîzi candid de asocieri de tipul „mitologic-mitocănesc“, să savurezi alunecarea „Constituţiei“ spre „Costicuţie“, să citeşti cu glas tare, printre hohote de rîs, descrierea lenei cronice valahe drept *„Pigritia orientalis fetida“*, sau „stenograma“ năucitoare a modului „cum se înţeleg ţăranii“. Cînd o vajnică matroană română îşi admonestează copilul care îşi bagă mîna în nas în prezenţa perechii regale, spunîndu-i, printre dinţi: „Şezi frumos că te vede madam Carol!“ nu e vorba nici de antimonarhism, nici de critica pedagogiei „burgheze“, ci, înainte de toate, de hazul imanent al unui simplu caraghioslîc. Nu mă grăbesc să evacuez pe „abisalul“ Caragiale, pe expresionistul grotesc, pe antipaticul „nepatriot“ sau pe idilicul duios al unei benigne clase de mijloc. Treacă de la mine şi analiza structuralistă a textelor („funcţia actanţială“ a scrisorii pierdute). Dar recunosc că, din cînd în cînd, mă trezesc spunînd prompt: „Mofturi!“. Şi mă întorc, destins, la deliciile înveselitoare care îmi ies în întîmpinare pagină de pagină.

Cititorul contemporan are o şansă aparte: poate ajunge la nimbul – insuficient frecventat – al deplinătăţii caragialiene, al veseliei lui incoruptibile, ca şi al gravităţii lui suverane, datorită unui mare cunoscător: vesel, ca şi Caragiale, voluptuos, lacom de realitate, neobosit consumator – dar şi mare furnizor – de miresme şi cuvinte, dinamic pînă la risipă, trîndav, cînd senzualitatea o cere, ca un turc, bun de gură, bun de glumă, „dat în Paşte“. Îl cheamă Dan C. Mihăilescu şi a pus pe piaţă, de curînd, trei borcane de dulceaţă de Haimanale: două antologii *(Cele mai frumoase scrisori* şi *Despre lume, artă şi neamul românesc)* şi o lucrare proprie: *I.L. Caragiale şi caligrafia plăcerii*. Mă înclin şi mă bucur să mă văd confirmat în resturile de bună-dispoziţie pe care le mai am.

■ ■ ■

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Poveşti cu bani din UE

Mi-a povestit cineva că, într-un proiect cu fonduri europene care se desfăşura în creierii munţilor (unde telefonia mobilă nu prea ajunge), solicitantul trecuse în buget cîteva staţii de emisie-recepţie, cu ajutorul cărora cei care urmau să lucreze ar fi putut comunica între ei şi/sau cu „baza“ aflată mai la vale. Mai-marii care se ocupau de avizarea proiectului au lăsat – cu vigilenţa din dotare – doar o staţie de emisie-recepţie. Una bucată. Grija pentru banii contribuabilului european împinge, atunci cînd nu e însoţită de cuvenita doză de gîndire, la vorbitul de unul singur.

Mai sînt şi alte poveşti despre asemenea absurdităţi riguroase – au scris şi ziarele, e plin şi Internetul, *The Economist* a făcut acum cîţiva ani un mic dosar pe această temă, inventariind sute de milioane de euro tocate aiurea. „Grija faţă de banul public“ a devenit un stereotip de limbaj pe care, cînd ţi-e lumea mai dragă, îl auzi rostit cu o oarecare evlavie, cu o încruntătură din sprînceană ori cu un zîmbet naiv. E firesc. Democraţiile au nevoie de cetăţeni responsabili, aşa încît e bine, în principiu, ca orice om să fie conştient de necesitatea ca banii publici să fie gospodăriţi cu folos şi cu măsură. Ceea ce nu împiedică abuzurile ori aiureala. Nici la noi, nici în UE. Ziarul italian *La Stampa* a publicat pe 14 noiembrie o ştire despre un raport recent al Curţii de Conturi din Germania. Pe scurt: Curtea de Conturi germană a găsit cheltuieli fără rost în valoare de un miliard şi jumătate de euro. Reiau aici exemplele culese de *La Stampa,* expresive în absurditatea lor. Armata germană a cheltuit 20 de milioane de euro pentru a-şi construi o fabrică unde se produc creme solare, unt de cacao şi spray-uri nazale pentru soldaţii germani aflaţi în Irak şi Afganistan (deşi ar fi fost mai ieftin să le cumpere de pe piaţă; oricum, doar 10% din producţie ajunge la soldaţi). Un institut federal de fizică are 1800 de angajaţi şi 4350 de computere („Institutul nu a putut explica surplusul de 2550 de computere“ – scrie în raport cu un soi de „umor“ tipic german). Autoritatea federală pentru asigurări nu a putut explica de ce a fost nevoie, pentru cei 10 angajaţi pe care îi are la departamentul IT, de 27 de contracte de telefonie mobilă cu Internet. Noul sediu al autorităţii federale pentru mediu, construit în 2005, trebuia să fie un exemplu de clădire ecologică (alimentată cu energie solară şi alte înzestrări „verzi“); dar costurile de întreţinere sînt cu 50% mai mari decît ale unei clădiri tradiţionale, aşa încît ce se economiseşte datorită energiei solare se duce pe apa sîmbetei. *Bundeswehr* a mai făcut şi altele: de 12 ani, se străduieşte să se doteze cu vehicule pe pernă de aer; a cumpărat două (peste un milion de euro fiecare), n-au mers, aşa că a comandat un al treilea, din Australia, prin intermediul unei firme de maşini second hand (care, evident, nu avea nici o experienţă în materie de vehicule pe pernă de aer). S-a stricat la prima ieşire pe teren. Autorităţile fiscale ale statului şi ale landurilor se străduiesc de 23 de ani să elaboreze un soft unic pentru gestionarea impozitelor; au cheltuit 400 de milioane de euro pe un proiect care în 2005 a fost casat şi au iniţiat altul, pe care au dat deocamdată 75 de milioane. Aşadar, Germania – conchide Curtea de Conturi – ar trebui să fie mai atentă la deficitul public, să taie din cheltuieli şi să facă economii.

Sigur că aceste „scăpări“ i-au răcorit un pic pe cititorii ziarului *La Stampa* (căci şi ei, şi ceilalţi „sudici“ – grecii, spaniolii, portughezii – sînt ţinta predilectă a „tunetelor“ venite dinspre nord pe tema cheltuielilor iresponsabile de la buget). Sigur că nu poţi compara mere cu pere – deşi unele exemple se potrivesc mănuşă pe cazuri de la noi (de exemplu, cheltuieli aiuristice ale armatei sau soft-uri de milioane care nu funcţionează). Dar, la proporţii diferite, se întîmplă cam aceleaşi fenomene, există cam aceleaşi tipuri de fraude sau de cheltuieli prosteşti. (Mă întreb dacă nu s-ar putea elabora un model matematic al bramburelii statelor europene...) O bună parte a cheltuielilor aberante sau a fraudelor e stimulată – paradoxal – tocmai de procedurile extrem de complicate şi de birocraţia enormă izvorîtă din creierele funcţionarilor de la Bruxelles, care vor atît de mult să prevină neregulile încît, inventînd tot felul de complicaţii, nu fac decît să stimuleze creativitatea umană: solicitanţii de fonduri ajung să inventeze şi ei tot felul de căi pentru a fenta acreala birocratică. Mai ales în Sud, unde fantezia e stimulată de climă şi de tradiţiile culturale... (Aşa s-a ajuns la exemplul legendar al fermierului care a luat bani europeni pentru o plantaţie de măslini şi a plantat pomişori de plastic, ca să vadă inspectorii din avion...)

Mă întreb dacă nu s-ar putea elabora
un model matematic al bramburelii statelor europene.

Aşa că – vorba aceea – ce-i de făcut? Să dăm vina pe „natură umană“? E prea la îndemînă şi riscăm să eşuăm în filozofare de doi bani. Să cerem mai multă rigoare şi mai multe controale, aşa cum le tot spune dna Merkel sudicilor? Să cerem. Cetăţenii tre' să fie vigilenţi. Mă tem însă că vigilenţa îşi are limitele ei: aşa cum ne arată tot felul de întîmplări de la începutul crizei încoace, oamenii ies în stradă *nu* pentru a le cere guvernelor mai multă rigoare în cheltuieli, ci mai mulţi bani pentru salarii, pensii ori sănătate. În Grecia, unde clasa politică i-a „cumpărat“ ani la rînd pe cetăţeni asigurîndu-le tot felul de venituri şi sporuri care au dus statul la faliment, oamenii se revoltă abia acum (cînd acele venituri le-au fost tăiate) şi se „răzbună“ pe politicieni votînd partidele extremiste. În mai multe ţări europene (Spania, Portugalia, Italia, Franţa) au avut loc de curînd puternice manifestaţii de stradă, cu încăierări şi arestări, în timpul cărora manifestanţii s-au răzbunat pe bănci, distrugîndu-le sediile, dar nu prea s-au arătat înfuriaţi că guvernanţii şi funcţionarii publici au cheltuit peste măsură... Şi – parcă pentru a sublinia demonstraţia că UE veghează şi e vigilentă – a doua zi am primit un comunicat de la Comisia Europeană, care începea aşa: „Comisia Europeană şi-a intensificat eforturile pentru combaterea pescuitului ilegal la nivel internaţional, avertizînd opt ţări terţe asupra faptului că riscă să fie identificate drept ţări pe care le consideră necooperante în lupta împotriva pescuitului ilegal, nedeclarat şi nereglementat (INN). Ţările în cauză sînt Belize, Cambodgia, Fiji, Guineea, Panama, Sri Lanka, Togo şi Vanuatu“. Despre manifestaţiile propriilor cetăţeni, Comisia nu ştiu să fi zis ceva. Dar dacă e vigilentă cu Vanuatu şi Togo, ne-am liniştit. *À propos:* de ani întregi, DG Comunicare a Comisiei are bugete mari – căci, nu-i aşa, tre' să comunice cu cetăţenii europeni...

■ ■ ■

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Herher

Hermann zvîrle cît colo cîrpa plină de ulei. E deja tîrziu, noaptea vine mai repede în noiembrie. Se ridică cu greu de sub tractor, strînge tacticos toate sculele şi intră în casă. Se schimbă de hainele de lucru şi pleacă spre cîrciumă. *„'Abeeend, Herher“* – e întîmpinat, entuziast, de Sorin şi de Ionică, vecinii lui, săritori şi limbuţi. Aşa îi zic ei, Herher. La început, era Herr Hermann, dar s-a dovedit mai simplu şi simpatic să-l boteze „Herher“. Neamţului i-a plăcut ideea. Încă de la prima bere, o dau pe politică. De obicei, Herher trebuie să fie arbitru. Ionică ţine cu USL-ul, iar Sorin e cu Băsescu. Pe neamţ îl amuză postura asta şi acceptă cu plăcere rolul. Azi e despre bugetul Uniunii şi toţi trei înţeleg că preşedintele şi premierul se înghesuie care mai de care să se ducă la negociat sumele pentru România. Zilele trecute, au avut temei de optimism. Ponta şi Băsescu păreau că se înţeleg să facă o treabă, numai una, într-un anumit fel, să înţeleagă naţia ce şi cum la Consiliul ăsta European. Pînă la urmă, n-a fost aşa.

Comisia anunţase un plan de buget. România avea două interese mari: agricultura şi fondurile de coeziune. Herher era relativ liniştit, la fel şi amicii lui români. De cînd fie-sa a decis să cumpere 1000 de hectare în România, în triunghiul săsesc din Ardeal, încasa regulat subvenţia directă, luase bani şi de la Dezvoltare rurală, pentru tractoare. Între timp, mai arendase încă 1000 de hectare de la bătrînele din sat care nu mai aveau cum să lucreze pămîntul. Cultivau porumb şi hamei. Scoteau un profit bunicel. De cînd cu prinţu' Charles, zona era brusc mult mai interesantă. Aşa că lui Herher i-a trecut prin cap să se asocieze cu Ionică şi Sorin, să facă un proiect pe „coeziune“, să construiască o berărie „tradiţională, ca la bunicu'“. Ba, mai şi glumeau: femeile cumpără ulei „ca la bunica“, ei o dau pe ulei, „ca la bunicu'“. Cei trei speră să vină mai mulţi nemţi din Vaterland, să vadă cu ochii lor ce-o fi găsit Charles în zonă. Normal, turiştii au nevoie de o berică bună. Ştiau că, pe propunerea Comisiei, din 2014 încolo, România urma să ia cam cu 42% mai mulţi bani la dezvoltarea zonelor sărace. Erau relaxaţi.

Dandanaua a venit cînd cu propunerea cealaltă, a lui Rompuy. Ăsta le era nesuferit în primul rînd pentru că nu ştiau cum să-i pronunţe numele. Cică banii pe „coeziune“ să se dea în funcţie de rata de absorbţie. Brusc, sumele scădeau dramatic, pentru România. O creştere de numai 14%. În plus, ar fi vorba ca şi agriculturii să i se cam taie din bănuţi. Trioul româno-german a fost, la început, calm. Nu poate să rămînă aşa. Franţa, Italia, Spania o să se bată ca la Verdun pentru subvenţiile fermierilor. România nu are decît să stea pe aproape, în gaşcă. S-ar fi aşteptat ca şi polonezii să fie de aceeaşi părere, numai că ei ar da de la agricultură în schimbul păstrării sumelor de la coeziune. Acolo sînt necazurile, la fondurile de dezvoltare. Alea pentru regiunile sărace. Se bănuia că urmează aşa ceva. Tocmai ce se făcuse un grup de state, „Prietenii coeziunii“, să nu cumva să se taie de acolo. Tot degeaba. „Rompuii mei“ – că aşa îi spun ei la crîşmă – e hotărît să fie chibzuit şi să dea numai cui a arătat că merită. Vremurile-s grele, criza se arată încăpăţînată, e nevoie de bani peste tot. Pentru greci, pentru spanioli, pentru portughezi şi, Doamne-feri, mai ştii ce italieni sau irlandezi. Aşa că planul pentru *„Opa-Bierhaus“* – bere ca la bunicu' – se înceţoşează.

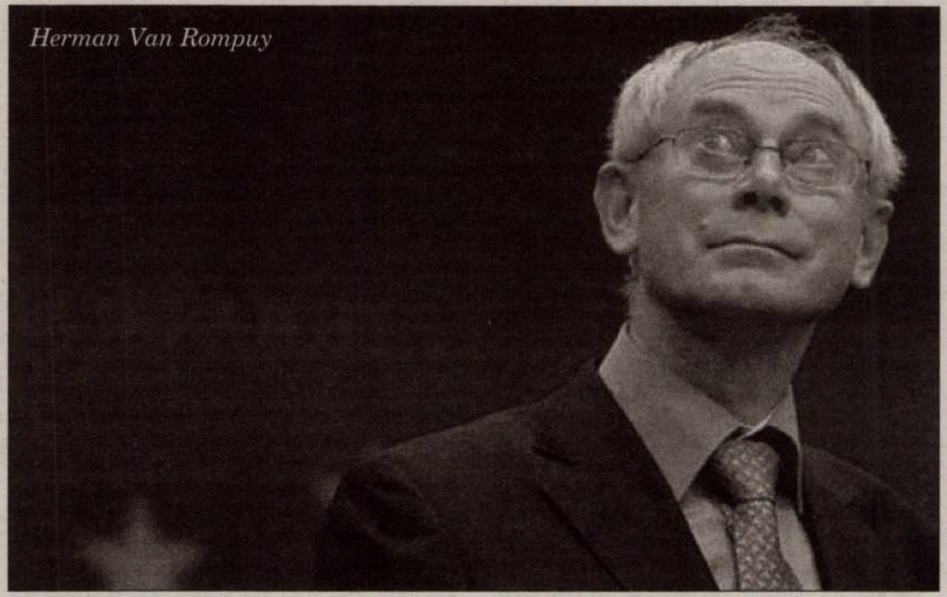

Herman Van Rompuy

Aici, cei doi români se ceartă. Sorin zice că numai Băsescu are şanse să negocieze cu creştin-popularii lui, Ionică dă tare cu Ponta care e singurul care se bate pentru România. În momentul ăsta, Herher nu prea mai e arbitru. În fond, „madam Merkel a mata, nene“ e printre artizanii planului „Rompuii mei“.

Pe la zece seara, după ore de dezbateri intense, cei trei au decis să plece pe la casele lor. Aşteaptă să vadă cum trece Consiliul, poate le mai iese planul cu „Berăria lui Tataie“. Că aşa s-au hotărît să-i zică investiţiei…

Numele personajelor sînt inventate, deşi toţi trei trăiesc într-o comună din Ardeal. Circumstanţele sînt, însă, reale.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

■ ■ ■

PUBLICITATE

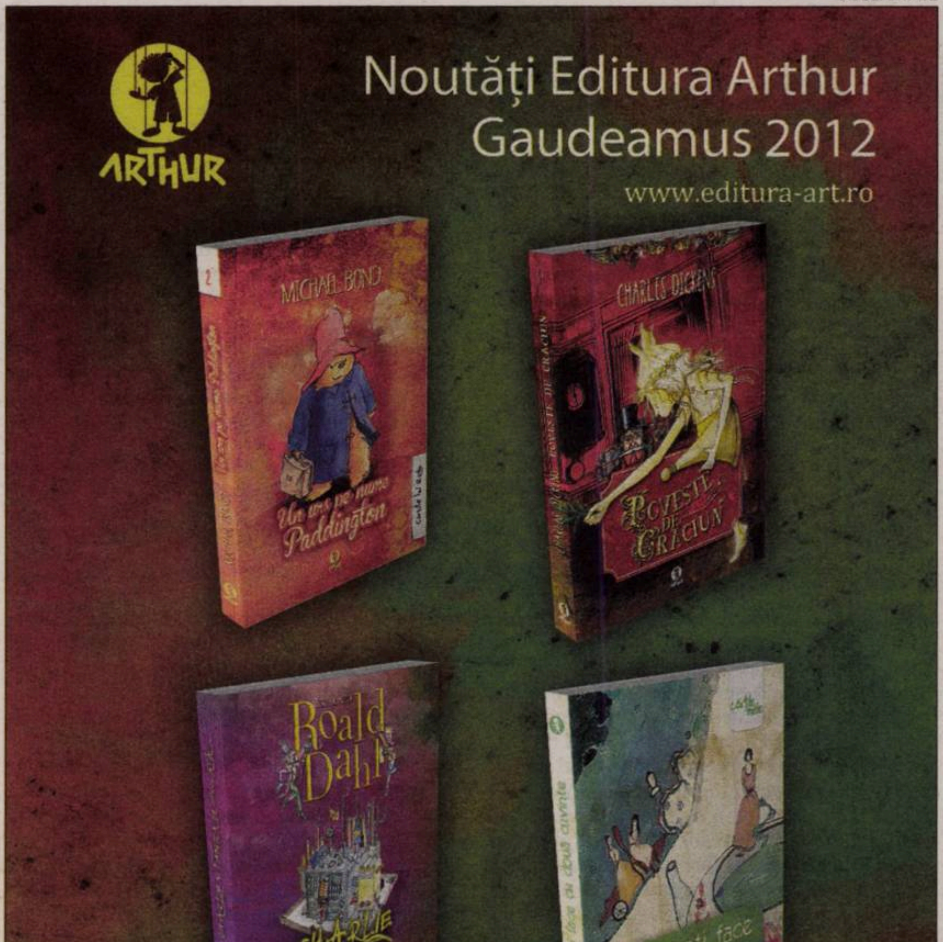

Noutăţi Editura Arthur
Gaudeamus 2012
www.editura-art.ro
Parteneri media:

ARTHUR
MICHAEL BOND
Un urs pe nume Paddington
CHARLES DICKENS
Poveste de Crăciun
Roald Dahl
Charlie şi Fabrica de Ciocolată
Ce poţi face cu două cuvinte
magicfm
DILEMATIX

PUBLICITATE

DILEMATIX
SUPLIMENT PENTRU COPII INTELIGENŢI EDITAT DE DILEMA
Partener: Inspectoratul Şcolar al Municipiului Bucureşti

A-nceput de ieri să cadă...

De data aceasta, tema pentru acasă a lui Dilematix e alcătuită dintr-un singur cuvânt care suntem convinşi că vă inspiră pe toţi:

ZĂPADĂ!

Aşteptăm din partea voastră poveşti nemaiauzite despre:
oamenii de zăpadă şi oameni care n-au văzut zăpada, prima zăpadă şi zăpezi din alte lumi sau de pe alte planete, cine a inventat zăpada, crăiese ale zăpezii, Yeti şi alte personaje fabuloase care trăiesc departe, în ţinuturi unde zăpada nu se topeşte niciodată şamd.
Cele mai originale texte vor fi publicate şi premiate.
De asemenea, aşteptăm să trimiteţi recenzii ale ultimelor cărţi citite, reportaje şi interviuri cu personalităţi reale sau fictive.

dilematix@gmail.com
Deadline: 26 noiembrie 2012

Notă: Se acceptă doar textele în format doc, docx, rtf, scrise cu diacritice

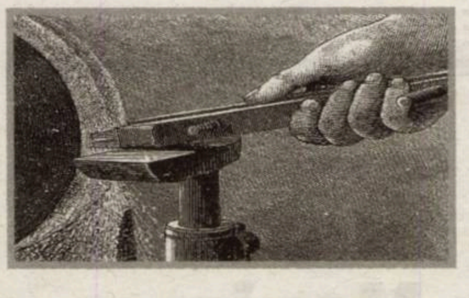

Ovidiu NAHOI

EU şi UE

„Veto“ şi alte controverse

Polemica din jurul participării României la Consiliul European din 22-23 noiembrie a prilejuit şi cîteva afirmaţii asupra cărora merită să zăbovim.

■ Convocarea Parlamentului a fost pierdere de timp.

Nu, a venit doar prea tîrziu. Să ne înţelegem, implicarea Parlamentului în formarea poziţiei României la negocierile europene trebuie să fie normalitatea, şi nu excepţia. Problema este alta: că Parlamentul României a fost convocat de-abia cu două zile înaintea Consiliului European, şi nu înainte de anunţarea poziţiei de către Guvern şi Preşedinţie.

Vă amintiţi cumva de vreo dezbatere parlamentară asupra Bugetului 2014-2020? În mandatul ce stă să se termine, Parlamentul României a strălucit prin absenţă măcar în ce priveşte afacerile europene. Şi, judecînd după calitatea persoanelor trimise să candideze prin colegii, n-avem a trage nădejde nici de la viitorul legislativ – deşi ar cam trebui.

Parlamentul României, cu majoritatea sa, devine însă un bun aliat al premierului în bătălia cu preşedintele, aşa cum în logica USL, ANI sau parchetele s-ar afla „de partea cealaltă“.

Adevărat este că liderii europeni care merg la Consilii, imensa majoritate premieri, deci dependenţi de Parlamentele naţionale, nu-şi pot permite să ignore poziţiile adunărilor legislative din ţările lor. Iar pentru unii şefi de guverne, aceste poziţii sînt chiar obligatorii, prin lege. Cunoscute fiind poziţiile exprimate la Bucureşti de către Guvern şi Parlament, preşedintelui Băsescu nu-i va veni uşor să joace la Bruxelles pe cont propriu. Nu se face. Păcat însă că rezoluţiile Parlamentului României reprezintă doar momente în lupta politică, şi nu rezultatele unor preocupări constante şi competente în afacerile europene.

■ Merităm să ni se ia din bani, din cauza ratei de absorbţie.

Nu, sîntem deja pedepsiţi pentru asta. Problema absorbţiei fondurilor este una. Dar a permite corelarea viitoarelor alocări de actuala situaţie este cu totul altceva. În primul rînd, pentru că, într-un mod pe care-l putem caracteriza drept pervers, referinţa este perioada 2007-2011, cînd noi de-abia am aderat la Uniune. În realitate, absorbţia a început din 2009, şi chiar geniali fiind, nu am fi putut depăşi rata de 60%, sub care urmează să fim sancţionaţi, potrivit propunerii preşedintelui Van Rompuy. (Ţările care nu au avut o absorbţie de 60% între 2007 şi 2011, comparată cu media comunitară, nu vor avea o creştere de fonduri mai mare de 15% faţă de perioada actuală.)

Că avem probleme e clar. Dar sîntem deja pedepsiţi pentru acestea – în primul rînd, pentru că vin în ţară mai puţini bani. În al doilea rînd, prin suspendarea unor programe. De ce să fim pedepsiţi a treia oară pentru aceeaşi vină? Şi apoi, de unde ştie preşedintele Consiliului că România nu va area rate mai bune în viitor?

Apoi, sîntem din nou supuşi unei „corelări“ politice, precum aceea dintre aderarea la Spaţiul Schengen şi MCV. Astăzi, voci din Uniunea Europeană (şi nu doar din zona „eurosceptică“) se gîndesc, cu voce tare, să „coreleze“ dreptul la muncă sau chiar cel de liberă circulaţie cu diferite alte chestiuni, precum (iarăşi!) MCV, precum rata de absorbţie *(voilà!)* sau chiar diferenţa de PIB/locuitor (cum s-ar zice, săracii să se plimbe mai puţin). Şi atunci, de ce am accepta precedente periculoase?

Că avem probleme e clar.
Dar sîntem deja pedepsiţi pentru acestea.

Măcar şi pentru acest motiv nu putem accepta propunerea preşedintelui Consiliului.

COUNCIL OF EUROPE

■ Veto-ul ne scoate din Europa.

Fiţi liniştiţi, nici nu ajungem acolo! În primul rînd, nu sîntem singurii care respingem soluţia Van Rompuy. „Prietenii Coeziunii“ sînt de aceeaşi părere cu noi. Dar marea problemă a actualului proiect de buget nu este reprezentată de grupul statelor „beneficiare“, a căror poziţie este cunoscută şi care va fi dispus, în cele din urmă, la negocieri. Este situaţia Marii Britanii. Premierul David Cameron are în spate o rezoluţie ultimativă din partea Camerei Comunelor. Pur şi simplu, Londra vede şi propunerea lui Van Rompuy ca fiind una mult prea generoasă. Iar dacă nu va veni în insulă cu o reducere şi mai drastică a bugetului, David Cameron poate să-şi strîngă bagajele din Downing Street 10. Iar problema liderilor marilor state donatoare nu este neapărat securizarea fotoliului lui Cameron, ci mai degrabă urmarea „înfrîngerii“ Marii Britanii: o accelerare a procesului de ieşire a acesteia din Uniune.

Aşa că este puţin probabil ca negocierile să ajungă pînă la un „veto“ al României. Negocierile se vor izbi mai întîi de problema britanică şi abia în al doilea rînd de „zidul“ făcut de „Prietenii Coeziunii“.

Cel mai probabil, la Consiliul din această săptămînă nici nu se va lua o decizie, tocmai din cauza opiniilor divergente, iar negocierile vor continua.

Oricum ar fi însă, un „veto“ reprezintă exercitarea unui drept prevăzut în Tratate – unde nu există vreo „corelare“ cu rata de absorbţie sau cu MCV...

■ Este doar o confruntare electorală.

Nu, e mai mult decît atît. Contextul actual i-a inflamat, într-adevăr, pe politicieni, care şi-au aruncat acuzaţii şi, pentru a-i impresiona pe alegători, au dramatizat excesiv situaţia.

Dar dincolo de toate acestea, iată că românii asistă, în premieră, la o dezbatere privind poziţionarea noastră în jocul european. O dezbatere încărcată de zgura campaniei electorale, dar o dezbatere! Din discursurile politicienilor, aşa umflate cum sînt, oamenii vor înţelege, totuşi, că Bruxelles-ul este un loc în care se ciocnesc interese şi de unde putem avea de cîştigat sau de pierdut.

Este un pas spre ceea ce se numeşte „internalizarea“ problematicii europene la noi. Modul în care se face acest lucru nu este cel pe care, probabil, ni l-am fi dorit. Şi poate că nici nu se putea altfel.

***Ovidiu Nahoi** este realizator de emisiuni la The Money Channel.*

■ ■ ■

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Bărbaţii de la televizor şi limitele lor

Studio de televiziune. Un şir de politicieni la o masă. Prestează. Se contrazic, se atacă, se insultă. Dar, într-un fel ciudat. Deşi dau cu vorbe unul în celălalt, par a se ignora între ei. Nu se ascultă, vorbesc fără să se bage în seamă unul pe altul, nu apucă să termine frazele ambiţioase pe care le încearcă. Feţele lor spun clar ce părere are fiecare despre toţi ceilalţi. Nimic special. La un moment dat, unul sare calul. Spune lucruri inacceptabile pînă şi pentru standardele scandalos de joase ale televiziunilor noastre. Cel ofensat apelează la moderatoare. Este momentul să spun cîte ceva despre moderatoare. Tînără cu nuanţe întrezărite de maturitate, înaltă, pe tocuri – şi mai înaltă, păr bogat, ochi mari, talie splendidă, fuste picioare năucitoare, fuste strîmte (dar nu prea scurte), zîmbet argintiu. Combate bine. Aprigă. Aşa crede şi dînsa despre sine – se vede limpede ce crede despre sine, din întreaga ei atitudine. Ei bine, omul politic asediat de un preopinent care frizează demenţa cu ceea ce spune la dînsa apelează. În fond, e moderatoare. Să modereze! Şi dînsa răspunde: „Sînteţi bărbaţi, luptaţi-vă, tranşaţi disputa bărbăteşte“. Mi-a fost greu, în primul moment, să înţeleg ce voia, de fapt, moderatoarea. Poate că îi poftea pe cei doi bărbaţi politici să se bată ori, chiar, să se dueleze la propriu. La limită, în lumea marginalilor, scatoalca este un gest bărbătesc. Totuşi, nu cred că asta a avut moderatoarea în minte, deşi o prejudecată puternic machistă şi fals freudiană spune că orice doamnă stilată poartă adînc în suflet o admiraţie bine camuflată pentru mardeiaşi. Este, totuşi, mai plauzibil că îi invita să continue să se înjure, din ce în ce mai încordat şi mai violent, ca într-un meci de braţ de fier, pînă cînd unul dintre ei sucombă sub cuvintele de forţă ale celuilalt. Aşa se va vedea cine e mai bărbat. Moderatoarea, înaltă şi bine clădită cum e, organizînd asemenea întruniri în fiecare seară, pare a fi sfîrşit prin a simţi în planul cel mai profund al fiinţei sale înjurăturile grobiene, insultele insalubre şi lipsa de consistenţă a scandalagiilor. În axiologia ei, doi tipi care se înjură se înfruntă, de fapt, bărbăteşte. Este şi ea, ca mai toţi românii, convinsă că a face politică înseamnă „a te lupta“, iar „a te lupta“ înseamnă a-l înjura vîrtos, cu foalele umflate, pe adversar seara la televizor. Numai că, de data asta, unul dintre invitaţi a refuzat să participe la această probă de bărbăţie. Nu contează ce părere şi-a făcut moderatoarea despre el – e uşor de intuit. Dar ştiu că, în ochii mei, omul este aproape un erou. Să refuzi să replici injurios, cînd eşti înjurat în România politică de azi, este eroism pur.

Să refuzi să replici injurios
este eroism pur.

Secvenţa pe care o povestesc s-a petrecut la cîteva zile după ce Adriana Săftoiu este barbar insultată de un Becali retras de fervoarea campaniei electorale din stadiul de evoluţie a speciei noastre într-un stadiu preuman. Urmarea mitocăniei de cea mai joasă speţă e stupefiantă: Becali e din ce în ce mai chemat la televizor. Şi, infantil fiind, o ia ca pe un premiu. Vasăzică, a făcut bine ce a făcut. Şi continuă să facă la fel, sub protestele firave şi dezgustător ipocrite ale moderatorilor care se bat literalmente pe prezenţa lui în emisiuni. Aştept primul moderator care va avea curajul să anunţe că, la emisiunea lui, Gigi Becali nu va fi poftit şi nici primit vreodată şi chiar se va făli cu asta scriind pe ecran „emisiune în care Gigi Becali este interzis“. Ei, acela bărbat!

Aşa cum e greu să mai găseşti un peisaj românesc curat, e tot mai greu să găseşti o emisiune politică decentă. Începem, încet-încet, să nu mai sperăm la profesionalism, la substanţă şi sens, la jurnalism adevărat. Am ajuns să sperăm că vom putea vedea o emisiune fără Gigi Becali, fără strigăte murdare, fără idioţi şi fără scandalagii. Sau, dacă toate acestea sînt chiar inevitabile, am ajuns să sperăm că cineva va fi atît de bărbat încît le va amenda cînd se vor da în petic.

Nu vă grăbiţi să vă consolaţi cu faptul că e campanie electorală şi aşa se întîmplă de fiecare dată cînd vine fierbinţeala alegerilor. E mult mai grav. Exact aşa va fi şi după campanie. Acesta va fi genul de comunicare politică încă multă vreme de aici înainte, pînă cînd se va deteriora încă şi mai mult. Adică, pînă cînd bărbaţii vor deveni şi mai bărbaţi, din ce în ce mai bărbaţi, la maximum bărbaţi. Şi toată lumea ştie că, în materie de bărbăţie, nu există limita de sus. Eu sper, doar, să se stabilească limita de jos.

■ ■ ■

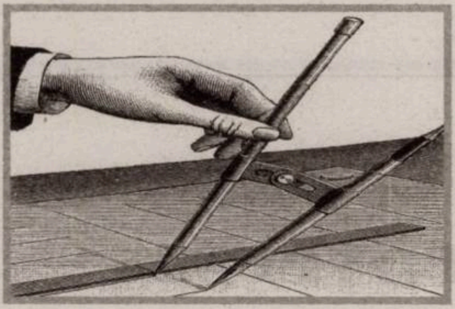

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Tot despre Bulevardul Regina Maria

Dintr-o greşeală a mea, care nu sînt în stare să manevrez computerul ca pe maşina de scris cu care am lucrat patruzeci de ani („Triumph" 1937, moştenită de la tata), articolul de săptămîna trecută a apărut ciuntit, fiind o ciornă, şi cu pasaje diferite faţă de varianta definitivă. Cerîndu-mi iertare cititorilor, aduc aici partea finală aşa cum aş fi vrut să rămînă.

„O situaţie asemănătoare se înfăţişează la nr. 10 (fost Coşbuc 28, fost Principesa Maria 34). Aici avem ca monumente istorice numerele 8-10 (pe lista oficială 6-10, dar 6 nu mai există, sau este blocul situat mai la est, la colţ cu ulicioara Sf. Ilie). Este o casă cu etaj în stil eclectic, cu o decoraţie destul de elaborată la faţadă şi în interior, la sala de festivităţi. A-i atribui construcţia unui arhitect activ în epoca aceea, ca I.N. Socolescu (1859-1924), nu e imposibil. Ornamentica bogată a faţadei la nivelul etajului împrumută stilistica clasicismului francez de secol XVII, ceea ce este un argument în favoarea identificării pe care mi-aş îngădui să o propun. Deşi o vastă pivniţă boltită indică o dată mai veche, construcţia de deasupra nu poate fi decît din ajunul de veac cînd s-a deschis bulevardul. Ea a fost sediul societăţii Unirea Constructorilor Români. Balconul central cu o feronerie uvrajată poartă simbolul masonic al echerului şi compasului, în acest caz potrivit cu profilul instituţiei.

Clădirea a adăpostit o şcoală de construcţii (director C. Dobrescu în 1924, pe cînd preşedintele societăţii era C. Niţescu). În 1950, cînd s-a adăugat un corp secundar (numai parter), s-a schimbat numerotaţia, iarăşi, odată cu numele străzii, bineînţeles, fiindcă amintea de monarhie, aşa că imobilul a devenit Bd. Coşbuc, 24-28. O altă schimbare a fost a numelui şcolii: Şcoala Medie Tehnică de Construcţii Civile, care a funcţionat acolo. După ce aceasta a dispărut, clădirile trecînd în proprietatea unei societăţi anonime, S.C. Aroconstruct, în 1991 au fost dezafectate şi reduse la funcţia de depozit. În prezent ele sînt goale şi deteriorate, cu tencuiala jupuită sau pătată de umezeală. Consecinţă a cutremurului din 1977, nişte tiranţi metalici sînt înfipţi în faţade şi la interior. Totuşi, zidurile au rezistat, aşa că nu exista pretext ca să fie demolate. În săptămîna din urmă a fost atacată şi această clădire, cu toate că valoarea ei ar fi îndreptăţit păstrarea şi chiar restaurarea ei.

Dar nu cade numai o casă, cad una după alta, ca un efect de domino, şi ofensiva bezmetică va continua. Un larg spaţiu a fost deschis mai departe spre vest, lîngă vechea şcoală comunală, şi se anunţă încă un bloc, desigur de metal şi sticlă."

Aşadar, articolul, mai lung, cuprindea şi informaţii despre a doua casă iar cu privire la arhitectul ei necunoscut mă răzgîndisem. Berindei, despre care am mai scris, este subiectul unei expoziţii la Palat (pardon, la Muzeul de Artă), cu care prilej a apărut un album pe care-l voi vedea săptămîna viitoare. Nu pretind că aş fi expert în arhitectură, dar, spre deosebire de Berindei, influenţat de baroc şi chiar de rococo, Socolescu mi se pare mai clasicist. Discuţia va fi mîine zadarnică, fiindcă nu va mai exista casa.

În *Monitorul Oficial* se mai găseşte şi declasarea caselor nr. 28-30 din str. Maria Hagi Moscu. Cartierul, la sud de Bulevardul Banu Manta, e adorabil: căsuţe joase, cu grădini. Cîte una păstrează în jurul ferestrelor şi sub streaşină ornamente de stuc, ca o adevărată broderie. Numele străzilor au fost date după Primul Război Mondial, în care a căzut eroic Maiorul Artur Vîrtejanu; în vremea aceea, numele istorice (de pildă, Constantinache Caracaş) erau însoţite de datele biografice, pe cînd acum, renunţînd la intenţia de a instrui, se trece doar profesia – poet, om politic etc. Imobilul care a fost condamnat arată ca un mic conac. Corpul secundar de clădire, în fundul curţii, e neinteresant. În schimb, corpul A are etaj, cu terasă pe colţ şi foişor. Tocăria este cea originală, de lemn sculptat, la unele ferestre. Una din intrări a avut o marchiză, acum spartă şi înlocuită cu un plastic albastru. O scară urcă la cealaltă intrare. Casa e pustie, în paragină, ba chiar resturi de mobilă sînt azvîrlite în curte. Un brad şi un pin arată că era acolo şi o grădină. Din vecinătatea cu Hotelul Irisa, colţ cu Banu Manta, se ghiceşte că se va întinde un şir de construcţii noi. Păcat!

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Sorin Cristian SEMENIUC

SOS Provincia

Clopotniţa Bisericii Sf. Spiridon din Iaşi

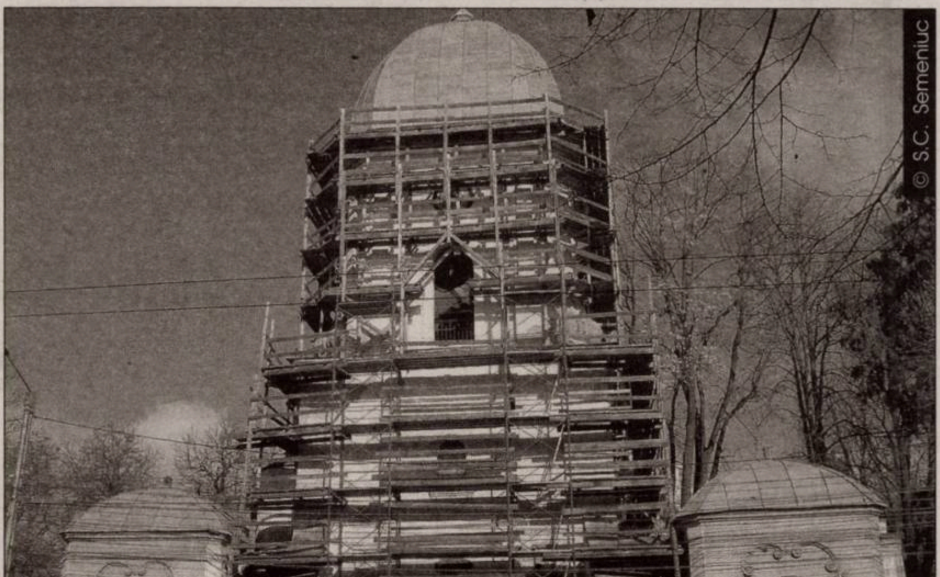

Cu o vechime de 226 de ani, clopotniţa Bisericii Sf. Spiridon este unul dintre monumentele istorice importante din Iaşi, foarte uşor de văzut de către turişti, de vreme ce se află în buricul tîrgului, pe Bulevardul Independenţei, lîngă Universitatea de Medicină şi Farmacie „Gr. T. Popa".

Conform datelor furnizate de fostul rector ieşean N.A. Bogdan, clopotniţa a fost ridicată la 82 de ani după biserică, deasupra porţii. Anterior, aici a fost o mănăstire în jurul căreia s-a închegat spitalul cu acelaşi nume, astăzi cel mai mare din Moldova. Se află la aproximativ 100 de metri de actuala biserică, Bogdan susţinînd că, la începuturi, clopotniţa „era încheiată numai cu un mic acoperemînt, avînd la mijloc un *glob*, şi deasupra o *semilună* – aceasta poate în scopul de a servi ca un fel de scut sau oprire pornirilor de jaf ale hoardelor turceşti, ce de nenumărate ori tăbărau în Iaşi şi se dedeau la tot felul de furturi, neomenii şi cruzimi" *(Oraşul Iaşi. Monografie istorică şi socială, ilustrată,* Tehnopress, Iaşi, 1997-2004, p. 226). Semiluna ar fi dispărut în anii 1807-1808, cu prilejul unei renovări, fiind înlocuită cu un glob de metal, şi acesta dat jos, la rîndu-i, în 1862, cînd pe acel loc a fost aşezată o cruce „care s-a modificat în forma *culionului* [căciulei] *de papură a* Sfîntului Spiridon" *(ibidem).* 30 de ani mai tîrziu, în vîrf au fost montate patru clopote mari, aduse de la Viena. Fuseseră turnate în atelierele lui Frantz şi George Goessner, renumite în epocă.

În zilele noastre
a fost lăsată în paragină.

Anterior, în 1764, domnitorul Grigore Alexandru Ghica Vodă dăduse ordin ca în cele două părţi ale viitoarei clopotniţe să se construiască două cişmele pentru spital şi locuitorii din jur, reprezentanţii bisericii şi ai actualului spital susţinînd că aceasta a fost prima aducţiune de apă din oraş, realizată cu ajutorul unor meşteri tocmiţi pe bani grei din capitala imperiului turcesc. Apa venea tocmai din Dealul Copoului. Deasupra celor două cişmele a fost inscripţionat un text în slavonă, greacă şi arabă care, tradus în limba română, sună astfel:

„Io Gr. Ghica Vv
Fîntîna lui Siloam, scăldătoarea lui Solomon,
Pîraiele făcătorului de minuni Spiridon
Izvorăsc sănătate într-a bolnavilor lăcaşu
Desfătare, viaţă tuturor în Iaşu
Al triilea Grigorie Alexandru Ghica dăruieşte
Şi către toţi de obştie darul de înmulţeşte
Însetaţilor, vedeţi curgerea isvoarelor, să dobîndiţi viaţa apelor.
Întru alu doilea anu alu Domnii Sale; leat: 1765 iulie 20".

Din păcate, în zilele noastre clopotniţa a fost lăsată în paragină, avînd nevoie urgentă de reparaţii capitale. Bucăţi mari de tencuială au căzut, iar vandalii şi-au lăsat urmele pe ziduri. În spate, într-o parte se află sediul Serviciului de Pompieri Civili al Spitalului, al cărui angajat este de obicei plecat să-şi facă rondul prin curtea instituţiei. În cealaltă parte încă picură apă proaspătă, pacienţii venind cu PET-uri pentru a gusta, fără să ştie, din moştenirea lăsată de Ghica Voievod.

O tentativă de renovare, începută în urmă cu cîţiva ani, a eşuat din lipsă de fonduri, vinovată fiind perioada de recesiune economică. Spitalul a cedat clopotniţa, pe perioada refacerii, Mitropoliei Moldovei şi Bucovinei, motivaţia fiind aceea că biserica ar putea atrage mai uşor fonduri de la Ministerul Culturii, bugetul Sănătăţii fiind întotdeauna prea mic pentru astfel de investiţii. Au fost montate schele, fără ca nimeni să mai urce şi să mai lucreze aici timp de patru ani. În vara acestui an, ele au fost demontate deoarece municipalitatea a refăcut trotuarul care trece prin faţa clopotniţei. De cîteva zile, schelele au fost montate din nou, aşteptîndu-se, probabil, o nouă minune din partea Sfîntului Spiridon.

Sorin Cristian Semeniuc *este doctorand al Universităţii „Al.I. Cuza" din Iaşi.*

Peter SINGER

etica vieţii

Alteratele alegeri americane

Fără îndoială, mulţi oameni din toată lumea, dacă nu chiar cei mai mulţi, au răsuflat uşuraţi la realegerea preşedintelui american Obama. Un sondaj efectuat de către serviciul de sondaje BBCWorld în 21 de ţări a înregistrat peste tot, cu excepţia Pakistanului, o puternică preferinţă pentru Obama. Oricum, bucuria pentru realegerea sa nu trebuie să ne împiedice să vedem eşecurile pe care administraţia sa le-a înregistrat în privinţa atingerii unor repere etice pentru o alegere democrată.

Potrivit organizaţiei americane Center for Responsive Politics, cheltuielile electorale pentru Preşedinţie şi Congres, incluzînd cheltuielile unor grupări exterioare şi pe cele ale candidaţilor şi ale partidelor lor politice, au fost estimate la peste 6 miliarde de dolari. Ceea ce face ca alegerile din 2012 să fie cele mai scumpe din istorie.

Cea mai mare parte a cheltuielilor implică doar cele două mari partide adversare şi deci se anulează reciproc. Beneficiare sînt agenţiile de publicitate şi media, dar nimeni altcineva şi cu siguranţă nici chiar partidele şi nici privitorii care au fost bombardaţi cu anunţuri, în special dacă se întîmpla să locuiască în statele disputate *(swing states)*. E dificil să crezi că, să zicem, 200 de milioane de dolari n-ar fi fost îndeajuns pentru a informa în mod adecvat electoratul despre politicile candidaţilor.

În acest scenariu, cu cheltuieli limitate s-ar fi economisit 5,8 miliarde de dolari. Şi, dacă asemenea limite ar fi fost combinate cu o finanţare publică a campaniei electorale, ar fi ajutat la ca alegerile să întrunească un standard etic important, prin negarea influenţei disproporţionate a bogăţiei asupra rezultatelor şi neîngrădirea ulterioară a acţiunilor preşedintelui şi ale Congresului.

Nimeni nu se aşteaptă cu adevărat ca publicitatea politică să furnizeze cetăţenilor informaţiile de care au nevoie spre a evalua meritele reale ale candidaţilor. Pentru alegerile prezidenţiale, oricum, practica celor trei dezbateri televizate dintre cei doi candidaţi ai celor două partide importante ar trebui să fie o ocazie pentru aprofundarea acestor probleme. Din păcate, ultimele dezbateri au eşuat în acest sens. Luăm în considerare, de exemplu, ultima dezbatere din octombrie, care trebuia să se concentreze asupra politicii externe. Statele Unite nu mai sînt liderul incontestabil al lumii, aşa cum erau în decada ce a urmat colapsului Uniunii Sovietice, dar fără îndoială joacă un rol vital pe planul politicii externe mondiale. Obama s-a referit la Statele Unite ca la o „naţiune indispensabilă“, o descriere care e încă reală, în mare parte pentru că armata americană cheltuieşte mai mult decît următoarele 9 ţări ale lumii la un loc – de cinci ori mai mult decît China, care este a doua în lume din punct de vedere al cheltuielilor militare. Nu a fost o discuţie serioasă asupra condiţiilor în care e drept să foloseşti forţa militară. Ambii candidaţi au indicat că ei nu sînt în favoarea unei intervenţii militare care să oprească guvernul Siriei să-şi omoare şi mai mulţi cetăţeni; dar nici unul nu a spus cînd va fi gata să accepte responsabilitatea de a-i proteja pe cetăţenii care sînt atacaţi de propriile guverne sau de către forţe pe care propriile guverne nu sînt în stare să le controleze.

Cea mai gravă omisiune
a privit schimbările climatice.

Ambii candidaţi au spus că vor sprijini Israelul şi că nu vor permite Iranului să-şi fabric arme nucleare, dar nu s-au discutat soluţiile posibile la conflictul israelo-palestinian şi nici temeiurile pe care ţările ce posedă deja armament nuclear să poată folosi în mod justificat forţa pentru a le împiedica pe altele să obţină astfel de arme.

Într-adevăr, ceea ce nu s-a discutat în dezbaterea candidaţilor pe chestiuni externe era mult mai important decît ceea ce s-a discutat. Toată dezbaterea s-a concentrat asupra regiunii care se întinde între Libia şi Iran. China a fost menţionată doar în termenii presupuselor „înşelătorii“ legate de comerţ şi monedă. Chestiuni ca necazurile eurozonei sau relaţiile cu Rusia n-au primit nici un fel de atenţie. Nu mai e nevoie să spun că nici unul dintre candidaţi nu a venit cu vreo propunere prin care să fie ajutaţi cei peste un miliard de oameni de pe planetă care trăiesc într-o sărăcie extremă. Cea mai gravă omisiune a privit schimbările climatice. Obama a atins oarecum subiectul cînd a abordat problema „independenţei energetice“, care presupune independenţa faţă de Orientul Mijlociu şi Apropiat. Evident, fiecare american patriot îşi doreşte acest lucru. Obama a menţionat de asemenea că el a crescut standardele de economie a combustibililor pentru maşini în Statele Unite şi că a investit în surse de energie regenerabilă. Dar cînd Romney a deschis discuţia despre creşterea producţiei de cărbuni, Obama a neglijat să sublinieze că dioxidul de carbon de la arderea cărbunelui contribuie şi el major la schimbările climatice; că încă ne lipseşte tehnologia de a produce „cărbuni curaţi“; şi că o creştere a folosirii cărbunilor ar impune o povară imensă întregii lumi. A fost nevoie de devastatorul uragan Sandy pentru a-l face pe preşedinte să menţioneze schimbările climatice. După asta, preşedintele New Yorkului a anunţat că l-a susţinut pe Obama pentru că politicile sale în domeniul schimbărilor climatice au fost mai bune. Drept răspuns, Obama a recunoscut că aceste schimbări sînt „o ameninţare la adresa viitorului copiilor, şi noi avem datoria să facem ceva în această privinţă“.

Acum că a fost reales, întrebarea e dacă el va se va achita de datoria pentru copiii noştri şi pentru generaţiile care urmează.

***Peter Singer** este profesor de bioetică la Universitatea Princeton şi profesor laureat la Universitatea din Melbourne. Printre cărţile sale se numără* Animal Liberation, Practical Ethics, Rethinking Life and Death *şi* The Life You Can Save.

Copyright: Project Syndicate 2012
www.project-syndicate.org

traducere de Andrei MANOLESCU

Cătălin ŞTEFĂNESCU

fără doar şi coate

Gata! Mă mut la ţară!

E un refren care se aude din ce în ce mai des. Zeci, sute de doamne şi domni, povestind în toate împrejurările – la o petrecere, la restaurant, în interviuri şi în articole – despre visul sau despre decizia de a se muta la ţară. În ultimele două săptămîni, parcă s-a rupt barajul lacului de acumulare în care se aduna dorinţa de a evada din oraş. Mai toţi prietenii şi cunoscuţii cu care m-am văzut în vremea asta au dat glas dorinţei fierbinţi de a spune la revedere urbanului şi de a îmbrăţişa, pasional, ruralul. În poveştile celor mai mulţi dintre ei, cîmpurile pline de flori şi iarbă înaltă, unduindu-se în bătaia vîntului, dealurile molcome, rîurile care susură în fundul grădinii, livezile grele de rod şi casele vechi, cu prispe mirosind a busuioc şi dovleac copt, abia aşteaptă să primească orăşenii reîntorşi la sînul matern al naturii. În cele mai multe cazuri, nici măcar nu e vorba de alergarea după o casă de vacanţă, după un loc în care să te retragi la sfîrşit de săptămînă, ci despre exprimarea clară a dorinţei de a părăsi definitiv oraşul.

De cele mai multe ori, doamnele proiectează pe ecranul idealului rural poveşti înflorate ca o cămaşă de la Muzeul Satului, scenarii idilice în care deschiderea unei pensiuni joacă, de obicei, rolul principal. Curg planurile-secvenţă în care garderobele urbane iau drumul donaţiilor către săraci, apartamentele şi casele se vînd fără milă, legătura cu spaţiul urban se taie din rădăcină, iar uliţele satelor cochete se umplu de prospătură hipsterească. Înlăţuirile de imagini continuă cu aşezarea la vatra satului, ridicarea pensiunii, aranjarea grădinii de zarzavaturi, umplerea pivniţei cu murături, dulceţuri, cîrnaţi afumaţi, slănini şi jamboane, selectarea atentă a seminţelor de flori pentru explozia cromatică din faţa casei, culegerea viei şi trasul vinului în butoaie, la odihnă activă. Pe urmă, scenariile mutării la ţară trec la punctul culminant al sosirii turiştilor. Coşmarul vederii zilnice, în viaţa de la oraş, a unui şef tembel – oportunist, lingău şi, obligatoriu, impostor – se sparge ca un geam mat subţire, lăsînd loc luminii unei noi vieţi. Pensiunea e gata să-şi primească oaspeţii. Nu ne mai spune nimeni ce trebuie să facem. Nu ne mai dă nimeni ordine şi deadline-uri. Acum, în sfîrşit, facem cum ne taie capul. Am aranjat interioarele casei în cel mai dulce vintage, gutuile rîd din pervaz, ştiuca umplută cu legume trimite, din cuptor, arome ameţitoare, ciorba groasă, cu borş, bolboroseşte pe plită, sîntem gata să primim turiştii şi să-i facem să se simtă aşa cum n-au crezut ei că se poate în viaţa asta.

Alte poveşti, mai puţin antreprenoriale, sînt doar plonjări în oaza de linişte şi miros de fîn proaspăt cosit de pe dealurile satului. Oraşul, cu traficul lui dement, cu claxoane isterice, cu hărmălaia zilnică şi cu stresul care ne scurge şi ultima picătură de energie, a rămas în urmă. Ne-am mutat la ţară. În cel mai rău caz, facem naveta la oraş, la lucru. Odată veniţi acasă, după orele de program, ne aşezăm pe prispă, aprindem o pipă şi deschidem o carte. În sfîrşit, avem timp să citim. Televizorul, cu lătrătorii abonaţi la certitudine, cu veşti alarmante şi filme tîmpite, lipseşte din lumea obiectelor care ne înconjoară. Copiii îşi fac temele, zîmbind fericiţi, în odaia dinspre livadă. Soţia scoate apă din fîntînă şi udă florile. Se aud tălăngile vitelor care se întorc de pe islaz, înainte de lăsarea serii. Doamne, cît e de frumos!

Moda fugii de la oraş are şi alte resorturi perverse.

Întîmplarea face ca nici măcar unul dintre cei pe care îi cunosc binişor – prieteni sau cunoscuţi care s-au mutat la ţară – să nu mai fie deloc la fel de entuziaşti ca în primele zile de aşezare în paradisul rural. Naveta s-a dovedit mult mai complicată decît ar fi părut şi, în cele din urmă, i-a făcut praf. Prietenii i-au vizitat o vreme, cît timp povestea a fost *cool*, apoi au cam rărit-o. Copiii sînt deprimaţi că nu se pot vizita cu colegii şi cu prietenii. Vorbim aici de oameni normali, cu salarii normale, nu de cei care pot locui oriunde pe planeta asta, pentru că dispun de avioane şi elicoptere. Pentru cîţiva dintre cei pe care îi ştiu, mutarea la ţară a însemnat ruperea de spectacole, expoziţii, cîntări, lucruri care le erau foarte dragi. Părăsirea comunităţilor ai căror membri erau – e drept, mai mult sau mai puţin fericiţi – a generat nişte efecte mult mai complicate decît s-ar fi putut crede. Unii se încăpăţînează să nu recunoască nimic din toate astea, dar în loc să întinerească şi să se însenineze, s-au încrîncenat cumplit şi îmbătrînesc văzînd cu ochii.

Pe de altă parte, nu vreau să dau nici eu în boala atotştiutorilor care dau sentinţe şi fac o teorie din orice nimic. Însă moda fugii de la oraş are şi alte resorturi perverse, dincolo de dorinţa normală a liniştirii, a întoarcerii la natură, a vieţii tihnite, departe de nebunia urbană. Prin alte părţi, cultura locuirii la distanţe mari de spaţiile urbane are fundamente istorice vechi şi suportul unei infrastructuri fundamental diferite de cea de la noi. Aici, evadarea din urban are, nu arareori, chipul unui soi de renunţare la sinele evadatului. Ştiu că îi pot irita pe mulţi cu rîndurile astea, şi că se pot da nenumărate contraexemple care să pună la colţ opinia de faţă. Dar, la noi, deficitul de cetăţeni urbani, în adevăratul sens al sintagmei, se adînceşte de la o zi la alta. Obosiţi de lentoarea reformelor, de ofensiva mîrlăniei biruitoare, de precaritatea disperantă a serviciilor publice, de lipsa de orizont şi de spectrul unei vieţi profesionale plafonate, mulţi îşi găsesc un ideal în evadarea din urban. Deseori, în cazul nostru, aceasta nu e o evoluţie firească, aşa cum pare, ci o recunoaştere a înfrîngerii, un abandon, o fugă din mulţime, într-o altă mulţime, mai puţin concretă, dar şi mai tristă.

***Cătălin Ştefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

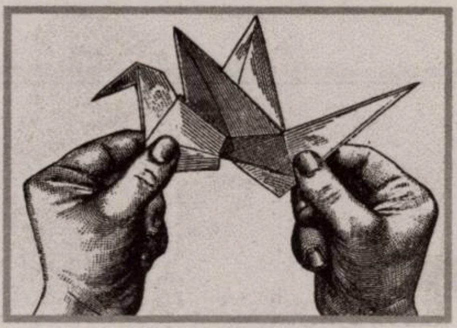

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Țara bufonilor triști

Sîntem în plină campanie electorală, iar televiziunile noastre își împart ecranele în două și în trei pentru a ne arăta niște mutre paralele care discută aprins despre lucruri care lor li se par importante. Iar noi, vrînd-nevrînd, sîntem bombardați cu scandaluri, scene de mahala și nenumărate năzbîtii electorale. Un serial inepuizabil. Fenomenul n-a început însă de azi, de ieri și n-ar strica puțină relativizare prin amintirea unor personaje care au populat scena publică în anii de după Revoluție.

Vi-l mai aduceți aminte, de exemplu, pe Iosipescu Zambra, cel care, deși nu părea major, ajunsese să facă parte din coloratul CPUN? Cred că a fost primul om din România pe care l-am auzit definindu-se singur drept „politician“. Se pretindea reprezentantul partidului Național Progresist, apoi s-a autoînnobilat cu titlul de „conte“, iar în zilele noastre continuă să transmită mesaje de Anul Nou către popor. Figură de neuitat era și Nica Leon, cel care povestea că a reușit cu o petardă să dea peste cap mitingul convocat de Ceaușescu, pe 21 decembrie, în Piața Palatului. Și el membru al CPUN-ului inițial, a înființat Partidul Liber Democrat cu care nu a obținut voturi, ci doar un sediu pe Bulevardul Elisabeta pe care l-a ocupat mulți ani abuziv. Prin 2008 încă mai avea energia să se înjure cu Ion Iliescu. Un alt adversar permanent al lui Nica Leon, cu care se înjura și se amenința de cîte ori avea ocazia, era fiorosul colonel Iordan Rădulescu, șeful unei asociații de revoluționari. Nici Dumitru Dincă nu e de uitat. Acum vreun an era membru PDL, de unde și-a dat demisia. O altă figură era Gheorghe Zainea, șeful organizației Jilava 21-22 decembrie ’89, cel care, pentru a atrage atenția asupra unei importante cauze (nu mai știu care), se băgase într-un sicriu în fața ușii apartamentului său de bloc, își aprinsese o lumînare și chemase televiziunea.

De altă anvergură politică, dar din aceeași galerie tulbure a personajelor publice din perioada revoluției era Dumitru Mazilu, prim-vicepreședinte al Consiliului FSN. Pe 12 ianuarie 1990, urcat pe un TAB în mijlocul unei manifestații de protest, a încercat să folosească supărarea mulțimii pentru a prelua puterea de la Ion Iliescu. Acesta l-a contracarat însă imediat, dînd oamenilor impresia că Mazilu e un om obosit și cam... derutat.

Revenind însă la CPUN, acel parlament care a durat patru luni, o adevărată poezie parcă închinată lui Caragiale, să amintim că îi mai conținea pe de-alde Liviu Petrina, Nicolae Cerveni, Cazimir Ionescu, Dan Iosif, Romeo Raicu sau Nicu Stăncescu – fostul disident care susținea că, înainte de Revoluție, organizase o mișcare complotistă, anticomunistă, cu mii de membri în „toate județele țării“. Avea discursuri logice și rezonabile... pînă la un punct.

Cu statut de observator în CPUN (și intrat apoi în parlamentul ales în mai 1990) a fost și Partidul Liber Schimbist, pe care Ștefan Cazimir l-a înființat, inspirat chiar de discursul lui Cațavencu. Umorul și ironia s-au transformat apoi în oportunism adevărat.

Vicepreședintele CPUN era Ioan Mânzatu, cel pieptănat în ciuda legilor gravitației, care inventase apa vie. A fondat Partidul Republican, despre care a declarat la un moment dat că ar putea susține monarhia. Candidat la alegerile prezidențiale din 1992, a obținut vreo 360 de mii de voturi. Astăzi descoperim că se află pe locul 101 în clasamentul celor mai bogați oameni din România.

Candidat la președinție în anii ’90 a fost și „fenomenul“ Mudava, care susținea că a tratat cu puterile lui milioane de oameni și că poate vindeca pe oricine de orice. Apărea la televizor și ruga poporul român să-și depărteze mîinile și picioarele ca să-l poată „pătrunde“ cu energia lui. Serios contracandidat îi era diaconul ortodox Nuțu Anghelina, care își cîștigase o oarecare popularitate cu o cantină pentru săraci pe care o organizase pe lîngă Facultatea de Teologie din București și a cărui biografie a devenit subiect de roman. Un alt personaj, Lucian Cornescu-Ring, încerca să pară un politician de încredere după ce rupsese o mică parte din și așa micul PSD al lui Sergiu Cunescu și-i adăugase Tradițional în coadă. Am aflat apoi că a fost căsătorit cu avocata Graziela Bârlă, ea însăși candidată la alegerile prezidențiale din anul 2000. Pe la jumătatea anilor ’90, pe scena publică activa și Florin Mihai Nahorniac, cu al său imn al lui Ștefan cel Mare, candidat în 1996 la Primăria Capitalei. În urmă cu un an a fost amendat de CNCD pentru că a cerut lichidarea lui László Tökés în publicația sa numită – evident – *Ștefan Cel Mare*.

În sfîrșit, mai aproape de zilele noastre au continuat să-și expună candidaturile și ideile politice personaje precum Raj Tunaru (arestat ulterior prin America), Irinel Columbeanu, Silviu Prigoană și tot așa.

Nu e cazul să-l omitem însă pe unul dintre corifeii acestui soi de politică, Ion I. Brătianu, fondatorul Uniunii Liberale Brătianu (partid parlamentar în anii ’90). Zis și „Brătianu Cartof“, după ce într-o campanie electorală a arătat la televizor niște cartofi imenși, care pasămite ar fi crescut în întreaga Românie dacă partidul său ar fi cîștigat alegerile, omul era incredibil. Jurnaliștii rîdeau de el și el rîdea cu ei, la unison. Astăzi e pensionar și consideră că politica a devenit „un hîrdău de spurcăciune“ în care el nu mai are ce căuta.

Într-adevăr, parcă astăzi toți politicienii se pretează la metodele caracteristice altădată numai bufonilor de pe scena politică. Circul a devenit total.

ready made

„Turnu-Măgurele, 8 Septembrie 1877
Aprob măsura luată de D-ta și te autoriz să iei cu rechiziție scândurile de care vei avea trebuință pentru uși și alte lucrări mici, necesare la bordee.
I.C. Brătianu“

Documente privind istoria României. Războiul pentru independență, vol. VI (1 septembrie 1877 – 15 octombrie 1877), Editura Academiei Republicii Populare Române, 1953

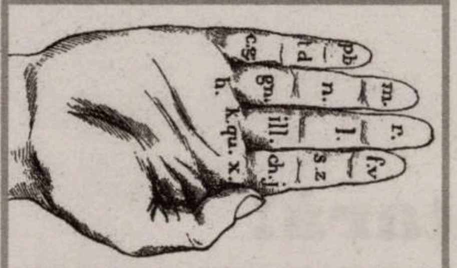

Codrin Liviu CUȚITARU

prezentul discontinuu

Deplasare Erasmus

Doamna între două vîrste intră, timid, în biroul prodecanilor. „Bună ziua“, spuse, „am și eu o problemă legată de cazare.“ Unul dintre cei doi bărbați prezenți o invită să se așeze în dreptul biroului său. „Vă ascult!“ „Știți“, începu doamna, „fata mea e studentă, în anul al III-lea, la dumneavoastră, la Litere, și, în toamna aceasta, nu a primit cazare.“ „Nu a avut punctajul necesar?“ „Nu știu exact. Noi nu am venit niciodată la ea de cînd e studentă... Știți, veniturile sînt mici. Anul ăsta am insistat totuși să-mi dea adresa de la cămin, ca să vin și eu pe la ea. Nu a mai trecut de zece luni pe acasă. A ajuns bursieră Erasmus și se află în Franța. Mi-a comunicat că mai lipsește două luni, dar să nu vin la ea, că, oricum, nu i s-a aprobat cazarea, dar se va descurca ea cu gazdele. Ei, cum să nu vin? Cum să se descurce cu gazdele? M-am speriat foarte tare și de aceea am intrat în audiență la dumneavoastră. Nu se poate să nu aibă punctaj. Fata a fost mereu foarte studioasă. E bursieră...“ „Înțeleg“, o întrerupse prodecanul. „Numele, vă rog!“ „Poftim?“ întrebă femeia. „Numele fiicei dumneavoastră...“ „Ah, da: Alina. Alina Bucluc.“ Bărbatul zîmbi vag, dar nu de sonoritatea numelui, ci la amintirea unui banc englezesc, pe care i-l „interpretase“ deunăzi, zglobiu, decanul. (Se întîlnește James Bond cu omologul lui sovietic și se prezintă în stilu-i caracteristic: „Hello, I’m Bond. James Bond.“ Rusul replică imediat: „Hielău, I’m Ghei. Ser. Ghei.“)

Începu să tasteze grăbit la computer, după care privi în ecran cu maximă concentrare. Într-un tîrziu, zise nedumerit: „Doamnă, noi nu am respins cererea fetei dumneavoastră, întrucît nu era nimic de respins. Domnișoara Bucluc nu apare deloc în calculator, ceea ce implică faptul că ea nici măcar nu a solicitat cazare pentru anul al III-lea“. „Nu se poate!“ exclamă îngrijorata mamă cu ochii măriți de uimire. „Ferească, bunul Dumnezeu! Cum să nu solicite cămin? Taică-său e pensionar pe caz de boală, iar eu lucrez cu salariul minim pe economie. Nu avem posibilitatea să o ținem la gazdă nici dacă ne-ar tortura cineva... Dar n-ar face Alina așa ceva, domn’ profesor! V-am explicat, este un copil serios, bursier Erasmus. Sigur s-a strecurat undeva o greșeală. O confuzie, o neatenție, o omisiune, ceva. Vă rog mult de tot: nu ați mai putea verifica o dată!? Mă iertați pentru îndrăzneală!“ Prodecanul clătină inefabil din cap și își pironi din nou pupilele în ecran, silabisind: „Bu-can, Bu-cat, Bu-cel, Bu-ce-nov, Bu-ces-cu, Bu-cet, Bu-ceț și, iată, sărim la Bu-coi, Bu-cov, Bu-luc, Bu-tan, Bu-zat etc. Nici un Bucluc. Îmi pare rău, nu a cerut cazare, nu există nici un dubiu. Rezultatele cazării (opțiuni, punctaje) au fost încărcate întocmai în computer și afișate pe *site*. Vă spun cu toată convingerea: domnișoara Alina Bucluc este un nume absent din tabel! Studenta nu a completat hîrtiuțele necesare!“

Doamna își duse, îngrozită, mîna la frunte, gest care îl sperie pe prodecan. Noroc de prezența colegului său în încăpere, sosit astăzi, în mod surprinzător, mai devreme ca de obicei la birou. Cu cîteva zile în urmă, o mamă disperată că fetița ei („boboc“) nu prinsese loc în camerele modernizate, începu să strige la el, de pe același scaun unde stătea acum și doamna Bucluc: „Nu pot să-mi las fiica așa, pe drumuri. Eu plec la muncă, în Italia, și ea va rămîne a nimănui. E copilul Facultății, e copilul dumneavoastră, vă rog să nu o lăsați de izbeliște!“. După cîteva secunde însă, din rațiuni inexplicabile, femeia deveni de-a dreptul isterică, schimbînd nuanța discursului. *Copilul dumneavoastră* se transformă subit în *copilul tău*. „E copilul tău, e copilul tău!“ răcnea nebuna, adunînd secretarele și administratorii de prin birouri. Cum va reacționa Cristina cînd va auzi că lui i se atribuie, pe la Universitate, diferite paternități? Scutură, zgribulit, din umeri. Auzi, dementa: „E copilul tău!“ „E copilul meu!“ spuse doamna din fața sa, iar el tresări violent din coșmarul în care se adîncise, străbătut fiind de un fior de gheață, din creștet pînă în tălpi. „Nu ar avea de ce să-mi scrie că a cerut cazare și, de fapt, să nu fi cerut. Imposibil! E studioasă, este Erasmus...“ „Stimată doamnă, credeți că eu delirez aici?“ replică prodecanul tăios, dar mai mult cu gîndul la figura întunecată a Cristinei. Sîntem o instituție prestigioasă. Observînd paloarea femeii, reveni totuși, adăugînd: „Uitați, ca să fim și mai preciși, mă duc la secretara-șefă și îi voi solicita situația școlară a fiicei dumneavoastră. În felul acesta, eliminăm orice suspiciune de greșeală, vom avea realitatea incontestabilă sub ochi.“

Bărbatul ieși din birou cu o mină obosită. Doamna – palidă – rămase nemișcată pe scaun. Tăcerea stingheritoare era întreruptă, în răstimpuri, doar de tastările aparent nesigure ale celuilalt prodecan. După minute bune, responsabilul de cazările studenților reveni, bulversat, în încăpere, ținînd o foaie printată în mînă. „Doamnă, nu știu cum să vă spun, dar fata dumneavoastră, Alina Bucluc, s-a retras definitiv din Facultatea noastră în urmă cu un an. De atunci, *ea, pur și simplu, nu mai este studentă la Litere*. Așadar, nici nu ar fi avut calitatea să ceară cămin.“ Femeia îl privea siderată, cu un zîmbet ușor nătîng în colțul gurii. Nu zicea nimic. Prodecanul se simți de aceea obligat să continue: „Vă dați seama că nu putea să fie bursieră Erasmus! Situația sa școlară era dezastruoasă. Nu promovase nici un examen din anul întîi și, dacă nu s-ar fi retras, ar fi fost exmatriculată oricum.“ Doamna coborîse mîna la inimă, fără a renunța însă la surîsul straniu, vestitor de criză apoplectică. „Mai mult“, plusă prodecanul cu glas tremurător, „am găsit-o greu în baza de date, pentru că nu o mai chema numai Bucluc. Alina Bucluc. Se pare că se căsătorise de ceva vreme și figura în cataloage ca Alina Bucluc Abdul Ghafur...“ Femeia sucombă brusc, prăbușindu-se, inertă ca un balot, la picioarele scaunului. Ambii prodecani se repeziră la ea, terifiați. O ridicară, o așezară la loc, o stropiră cu apă minerală *Poiana Negri*, și o strigară pe nume, masîndu-i totodată mîinile: „Doamna Bucluc! Doamna Bucluc!“. Treptat, nefericita mamă întredeschise ochii și întrebă stins: „Nu vă supărați, sînteți profesori la limbi străine?“. Prodecanul *buclucaș* răspunse onest: „Da, eu sînt de la Germană!“. „Atunci, spuneți-mi și mie, vă rog: *Abdul Ghafur* ăsta e nume de arab?“

***Codrin Liviu Cuțitaru** este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universității din Iași (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

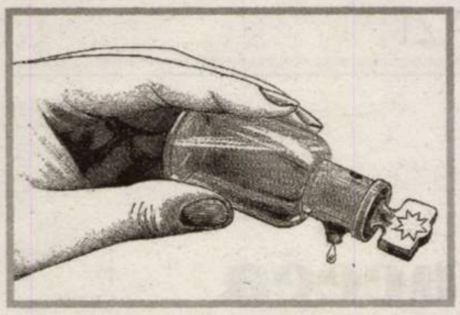

Rodica ZAFIU

cuvinte nepotrivite

Vîrful şi ghearele caracatiţei

Cele mai evidente clişee sînt fostele metafore, acum banalizate, dar capabile să reînvie, la nevoie, cînd scoaterea din contextul la fel de banal le reconcretizează. Retrezirea la viaţă (prin refacerea imaginii iniţiale) se petrece, adesea, în contexte comice, cu efect definitiv de ridiculizare. Unul dintre clişeele folosite cu nonşalanţă în discursul public românesc e metafora caracatiţei; un loc comun internaţional, desigur, pe care îl evoca George Orwell în celebrul său articol din 1946, „Politics and the English Language", pentru a ilustra fenomenul „ciocnirii" metaforelor fosilizate: *Caracatiţa fascistă şi-a cîntat cîntecul de lebădă*. Orwell observa că autorul unui asemenea enunţ nu are reprezentarea mentală a celor spuse – şi asta pur şi simplu pentru că nu gîndeşte. Clişeele fiind semnul clar al preluării şi al reproducerii automate, fără ezitări, îndoieli şi interogaţii, a fragmentelor de discurs gata făcut.

Nu e greu (mai ales cu ajutorul motorului Google) să găsim ilustrări contemporane ale clişeului caracatiţei. La fixarea sa în discursul public românesc au contribuit, desigur, serialul *La Piovra,* obsesia conspiraţiei universale şi un acut sentiment de frustrare. Trebuie totuşi să recunoaştem o anume bonomie în imaginea caracatiţei: o vietate destul de simpatică, în comparaţie cu rechinii, lupii sau viperele; oricum, faţă de enorma cantitate de injurii transmise permanent, discursul despre caracatiţă este unul elegant şi eufemistic.

Se întîmplă mai rar ca vietatea să fie corporalizată şi chiar uşor feminizată – *„Trupul şi braţele caracatiţei* din vămi" (ziare.com); de obicei, animalul s-a transformat într-o structură rigidă, mecanică, înzestrată cu *vîrf* (dar şi cu *creier):* „cu cît ne apropiem de *vîrful caracatiţei...* de *creierul caracatiţei...*" (Antena 3, 4.03.2011). Imaginea *vîrfului caracatiţei* nu e un simplu accident, cum am fi tentaţi să credem; formula se repetă destul de des în presă: „autorităţile nu reuşesc să ajungă la *vîrful caracatiţei*" (m.ziuanews.ro); *„Vîrful caracatiţei* se afla chiar în biroul lui Blatter" (sport365.ro); *„vîrful caracatiţei* era undeva la guvern în Bucureşti" (pescuitul.ro); „aceasta este *doar vîrful caracatiţei*" (comentariu, gandul.info); etc. Ultimul exemplu are la bază, probabil, o confuzie între caracatiţă şi aisberg.

Există viziuni diferite asupra numărului de braţe sau tentacule: acestea pot varia, de la o extremă parcimonie la un exces hiperbolic greu de vizualizat: *„Cele patru braţe* ale «caracatiţei», adică acţionarii firmei" (badeadan.blogspot.com) – „Avem cu toţii azi imaginea năucitoare a unei caracatiţe uriaşe, *cu mii de tentacule otrăvitoare,* care a cuprins statul român" (comentariu, sorinaplacinta.ro).

În discursurile din Camera Deputaţilor, descoperim că există caracatiţa longitudinală, cu două capete – „întregul lanţ de nereguli *de tip caracatiţă* are la un cap Primăria Aradului, iar la celălalt A.D.S. Bucureşti" (cdep.ro, 24.05.2004) –, sau caracatiţa cu lăstari – „Germenii dezvoltării capitalului sunt aproape invizibili. S-au dezvoltat bine *lăstarii corupţiei, ai caracatiţei puterii,* care secătuiesc definitiv ţara" (cdep.ro, 4.10. 2011). Cetăţenii participă la discursul despre caracatiţă comentînd pe bloguri, dar şi trimiţînd apeluri către parlament: „În felul acesta ve-ţi pune doar o mică piedică la caracatiţa corupţiei" (petiţie înregistrată în 20.03.2012).

Caracatiţa trebuie demascată – „mai precis *demascarea caracatiţei* trebuie începută de la Izvoare, pînă la vărsare, de jos şi pînă sus" (catalinnechifor.blogspot.com), în speranţa că se va prăbuşi: „apoi *va cădea toată caracatiţa*" (portalulrevolutiei.ro).

În fine, există o îmbinare de clişee metaforice atît de evident ridicolă, încît e de bănuit că multe din folosirile sale sînt chiar ironice: *ghearele caracatiţei*. Nu se simte însă întotdeauna un zîmbet complice; sau cititorul nu e pregătit să-l perceapă, cînd tocmai s-a lansat un apel cetăţenesc pentru abţinerea de la vot – „Mulţi nu îşi dau seama că nu au avut niciodată la dispoziţie o alternativă autentică, care să-i scoată *din ghearele caracatiţei*" –, iar presa sportivă jubilează, din motive proprii: „băieţii sunt acum foarte nervoşi că fotbalul nostru se modernizează şi e pe cale să scape *din ghearele caracatiţei*" (prosport.ro).

Rodica Zafiu *este prof. dr. la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti. A publicat, între altele, volumele* Limbaj şi politică *(Editura Universităţii Bucureşti, 2007) şi* 101 cuvinte argotice *(Humanitas, Colecţia „Viaţa cuvintelor", 2010).*

un sport la Răsărit

Steaua sus răsare?

Ca o taină mare. Care şmecherie, şi la voi să fie. Dacă aflaţi care e şmecheria. Dacă nu, *enjoy* de rîde. Steaua e un fel de Eddy Merckx, ultimul „canibal" scăpat de inchiziţia dopajului. Steaua, în acest an, e de pe altă lume, o încrucişare improbabilă dintre un Alien şi un Predator. Nu ştim din ce e făcută, cert e că nimeni nu iese viu din ghearele ei. Momentul e istoric. Asistăm la o naştere epocală, şi încă nu ştim cît de mare e fătul. Unii s-au pus deja pe visat uriaş la trofee planetare. Lumea e prea mică pentru acest puşti flămînd de favela, gata să arunce zîmbete şi grenade pentru a reuşi. Şi să alerge, la infinit. Finişul Stelei e mereu o linie de start. Reghecampf e ca ucenicul căruia i s-au revelat toate secretele universului şi acum îi joacă pe degete pe toţi muritorii. Schimbă sisteme, oameni, emoţii. L-a trimis pînă şi pe Gigi B. în exilul amorf al campaniei electorale, singura perioadă din viaţa sa zbuciumată în care patronul Stelei nu se poate promova. Numai şi pentru atît, Reghe e un vrăjitor. E Harry Potter. A cărui viaţă, e scris în cărţi, durează doar cît ţine imaginaţia unei J.K. Rowling imateriale, ale cărei toane nu le ştie nimeni.

Radu NAUM

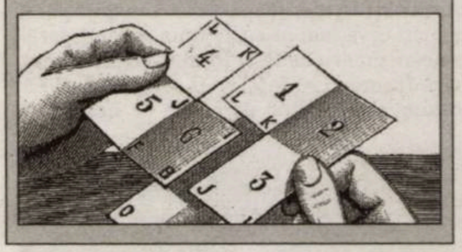

PUBLICITATE

METRONOME
DE IERI PÂNĂ AZI,
TOATĂ ISTORIA PARISULUI
ÎN 4 EPISOADE PE
TV5MONDE

www.tv5monde.com

MÉTRONOME subtitrat în limba română
miercuri 14 şi miercuri 21 noiembrie la orele 22,00

În fiecare miercuri la orele 22,00
Descoperiţi emisiunile despre patrimoniul francez

TV5MONDE este disponibil pe cablu, satelit şi iptv

UN MONDE, DES MONDES,
TV5MONDE

PUBLICITATE

Scapă de surprize la BAC!
Ia-ţi din timp Permisul ECDL!

O strategie foarte bună pentru BAC este obţinerea din timp a **certificatului ECDL** pentru a echivala proba competenţelor digitale de la BAC. Vor fi mai puţine probe şi mai puţine emoţii.

Permisul european de conducere a computerului este cel mai răspândit standard de certificare a competenţelor digitale recunoscut atât în Europa, cât şi la nivel internaţional în peste 148 de ţări.

Căutaţi cel mai apropiat centru acreditat ECDL pe **www.ecdl.org.ro**

ECDL Romania

ECDL ROMANIA, Calea Griviţei nr. 8-10, etaj 6, Bucureşti
Tel.: **021.316 99 22**; E-mail: **office@ecdl.org.ro**; **www.ecdl.ro**

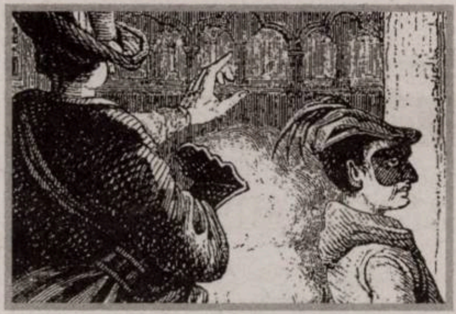

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Alicia, în noaptea aceea

O femeie în pat este o specie cu totul diferită de cea a noastră, a bărbaţilor. Şi nu mă refer aici la femeia „adusă la pat“ sau „luată în stăpînire“ prin actul posesiei; *a aduce la pat* şi *a lua în stăpînire* sînt formule pur masculine, verbe ale vanităţii noastre; ele arată doar perspectiva bărbatului. Nici cînd le împrumută, femeile nu cred în ele sau, în orice caz, nu văd în ele ceea ce vedem noi – pentru că, de fapt, rămîne de discutat cine pe cine ia în stăpînire într-o relaţie consimţită de carne *vs* carne.

Ci mă refer la femeia care, pur şi simplu, a aţipit lîngă tine. Numai în filmele tembele femeia adoarme cu capul pe pieptul bărbatului. În viaţa de noapte cu noapte a convieţuirilor noastre niciodată nu se întîmplă aşa. Ea se retrage pe treimea de pat pe care i-o laşi şi de-acolo visează, sau nu visează, într-o logică a ei pe care n-o vom şti niciodată. E acolo într-adevăr o lume înghiocată într-o taină învăluită într-un mare mister, şi ea o va ascunde cu spatele la tine.

Priviţi-o cît e de diferită. Priviţi-o cum respiră. Sternu-i creşte şi descreşte ca o mică jucărie, lîngă care te vei trezi uimit. Priviţi-i umerii rotunzi şi tălpile mici. Priviţi-i coatele prinse în unghi închis. Ascultaţi-i şuierul mărunt al respiraţiei şi priviţi ceva mai atent la linia spinală care-i uneşte umerii de fese. Pîndiţi-i micile tresăriri. Încercaţi să înţelegeţi ceva din acel păr căzut în dezordine pe perna de lîngă tine. Prin acea lume a somnului ei nu vom fi niciodată călători, ci doar spectatori din afară.

Femeia care doarme lîngă tine nu este niciodată femeia pe care ai curtat-o. Nici cea care ţi-a zîmbit, nici cea care ţi-a promis, nici cea care ţi-a vorbit sau a tăcut ascultîndu-te. Nu e femeia cu care te iubeşti şi nici cea cu care te cerţi. Nu-i cea care merge şi nu-i cea care stă. Nu-i cea îmbrăcată şi nici cea pe care o dezbraci. Nu-i cea care rîde, nici cea care plînge. Ci o creatură pe care nu ştii de unde s-o iei. Din care regn, din care tablou, din care frază scrisă de alţii. Femeia care apasă perna de lîngă tine nu este aidoma femeilor de zi cu zi, pe care le vezi în juru-ţi, ci doar spectrul unei aşteptări pe care, da, ai avut-o. Atinge-o. E reală. E caldă. E altceva.

Fragment de roman

* * *

M-am trezit într-o baie de lumină în acea dimineaţă de sîmbătă şi ceasul *Mido* mi-a spus, din rotunjimea lui cu cifre, că este doar şase dimineaţa.

Draperiile subţiri de la geamurile mele erau aurii – după ce toată noaptea îmi păruseră de un verde adînc. Lumina trecea prin ele ca printr-o foaie de hîrtie. N-am să pricep niciodată de ce hotelurile coastei mediteraneene au perdele aşa de transparente la geamuri, în timp ce toate locuinţele domestice au storuri grele, de lemn. Să te îndemne să ieşi la plajă? Să te oblige să nu pierzi micul dejun? Să te felicite pentru o nouă zi cu soare sau să te pedepsească pentru noaptea pe care-ai făcut-o scurtă? Mi se pare a fi o problemă existenţială (şi probabil că odată o voi prinde într-un roman).

Alicia era lîngă mine, dormind, întoarsă cu spatele şi goală.

Atît de goală şi atît de accesibilă încît primul gînd a fost să intru în ea – sau măcar s-o muşc. Părul ei negru murdărea jumătate de pat ca o cerneală, iar mai jos de el se despletea o făptură pe care n-o mai văzusem nicicînd. Am căutat telecomanda – adormisem cu televizorul aprins pe muteşte – şi, cum n-am găsit-o pe lîngă noi, m-am ridicat şi am căutat-o pe lîngă pat. Am găsit-o sub hainele de pe fotoliile dinspre geam. În cameră era o căldură de infern; soarele se ridica chiar dincolo de perdele. Am crăpat şi mai adînc fereastra deschisă şi am încercat să mai întind cutele draperiilor. M-am dus la baie în vîrful picioarelor, apoi am băut cîteva guri de apă. Sticla care aseară îmi îngheţase mîinile acum era călîie. Alicia nu m-a simţit. Avea o mînă sub perna de sub cap, iar picioarele îi erau prinse într-un instantaneu cinetic – parcă mergea pe bicicletă. Despicătura-i ca de piersică din pubis mi-a dat un fel de vertij. Şi un rest de jenă băieţească – *jena de la şase dimineaţa* – m-a făcut să-i acopăr coapsele tari cu cearşaful care atîrna pe marginea patului, ca un drapel alb masacrat de războiul mondial de azinoapte dintre noi.

Apoi m-am întins la locul meu, m-am întors cu spatele la geam şi am închis ochii. Preţ de cîteva clipe m-am întrebat dacă în curtea de sub balcon, cea a femeilor nebune, nu creşte şi vreun smochin. Pînă să duc întrebarea la capăt, am şi adormit la loc.

... Şi, de vă interesează povestea,
autorul vă invită la lansarea romanului
Adulter cu smochine şi pescăruşi *(Curtea Veche Publishing),*
sîmbătă, 24 noiembrie a.c., ora 13, la Tîrgul de carte Gaudeamus

---

Adrian Cioroianu *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte publicată:* Epoca de aur a incertitudinii, *Editura Curtea Veche, 2011.*

■ ■ ■

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

„Omului făcut“ sau despre succesul social

Campania electorală din acest an e aşa cum n-a mai fost vreodată în ultimele două decenii şi cum nu va mai fi de aci înainte... Dincolo de limbajul grobian şi colorat, de trivialitatea promovată ca stil de viaţă, ceea ce mă impresionează este ubicuitatea mediocrităţii: oameni ieşiţi din nimic încercînd din răsputeri să fie „cineva“. Cine? Omul politic de astăzi a devenit sinonim cu „ceva“ foarte înalt şi aducător de venituri multe, sigure, influenţă, matrapazlîcuri, ceva alişverişuri, ceva femei frumoase, „rele de muscă“ şi iubitoare de trai dulce, ceva chermeze pe spezele norodului, ceva carete scumpe, astfel încît viaţa politică pare o aşa hazna... Gîndiţi-vă la tot ce poate încăpea într-o hazna turcească aurită consumată dizgraţios şi puturos într-o hazna românească.

Am tot auzit şi tot aud vorbindu-se despre degradarea vieţii noastre politice, de educaţia noastră atît de sumară şi superficială, de prostie şi prostime, de toate... Şi de acea frumoasă şi salvatoare „epocă de aur“ în care... Nu ştiu ce-o fi fost în acea frumoasă „epocă de aur“, că n-am ajuns s-o cunosc, ştiu doar că pe la noi lucrurile n-au stat nici mai altfel, nici mai altminteri decît astăzi, iar „politica“ s-a făcut cu ce s-a putut şi de cine a putut. Vă pun spre exemplificare cîteva fragmente din *Arhondologia Moldovei*, scrisă de paharnicul Constandin Sion, între 1844 şi 1856, oglindind fireştile nemulţumiri cu privire la popularea slujbelor „politice“ de către contemporanii săi.

„Pavlov. Mai mulţi, unii moldoveni, alţii greci, porecliţi de pe numele părinţilor lor, ruşinîndu-se cu adevăratele porecle, ca să nu se nimerească din care opinci au ieşit; toţi ridicaţi de către Mihai vodă Sturdza la boierii; unul cu aşa poreclă (aici cu sensul de nume – *n.n.)* şi cu numele Gligori, pe la 1830, viind din Basarabia, leşinat şi gol, cu fimeia şi douî feti mari şi un băiet, s-au aciuat la Botoşani, pe lîngă Petrachi Asachi, ce era atunce acolo cu şederea, că Ermioana, fimeia acelui Pavlov este vară cu Asăcheştii; pe la 1834 l-au rînduit poliţmaistru la Focşani şi s-au aşternut pe jac şi pe jucat cărţi, au fost poliţmaistru mulţi ani, că-l spijinea Asăcheştii, de prada lumea, şi mişelul tot calic era, cum este şi acum, că ce căpăta da în cărţi şi la curve; pe la 1838 l-au făcut clucer, la 1844 paharnic, şi tot poliţmaistru; pe la 1842 o fată a lui, cu numele Neghea, s-au îngurduluit cu Vasile, ficiorul stolnicului Grigori portarbaşa, ce era logofăt la Pruncu, şi au luat-o; l-a făcut samiş la Putna şi paharnic, mai pe urmă comis; şi punîndu-se şi el pe jac, pe sprijinul Asăcheştilor, la 1848 l-au făcut şi spătar şi au fost tot samiş, pînă la martie 1852; şi Pavlov au trecut la jandarmi comandir, acolo în Focşani, şi l-au făcut la 1851 căpitan.“

„Un alt Pavlov, Iancu, ficior unui grec, ce era amangiu la feredeul cel mare din Iaşi, s-au însurat cu o Tarsiţa, fata unui dascăl Gheorghe Grecu, de la Tîrgu Ocnei, şi fiind ră de muscă, au mijlocit prin muşteriii ei de au făcut pe bărbată-său sardar, revizor al vistieriei, şi mai în urmă revizor al Vorniciei bisericeşti.“

„Paiu. Moldovan, blănar din tîrgul Botoşanii, unde era Ioan Paiu blănar, cu bună stăricică; au avut doi ficiori, Ioan şi Aleco, şi o fată Catinca, cea mai frumoasă fimeie ce putea să fie, şi cam ră de muscă; printr-însa s-au norocit fraţii ei, cari şi-au lasat meseria tătîne-său şi-au întrat în slujbi şi la Mihai vodă s-au boierit.“

„Urzică, Moldovan, ţaran din ţinutul Eşii; au fost slugă în casă, mulţi ani, la vornicul Dimitrache Ralet bătrînul, apoi vătav de ogradă şi, pe la 1824, mijlocind Ralet la Ioan vodă Sturdza, l-au făcut stolnic pe Dumitrachi Urzică. După introducerea Regulamentului, înfiinţîndu-se poliţii şi comisari, l-au rînduit pă stolnicul Urzică comisar în Iaşi; şi el, ca ciocoi harnic şi jacaş şi linguşitor, au fost neschimbat pînă acum, piste 24 ani; au făcut şi stare şi s-au făcut şi spatar.“

„Figa, Spurcăciune grecească, păcat şi năpaste ţării, pripăşit de logofătul Iordache Catargiu; l-au avut o vreme logofăt a casei; fiind hoţ bun şi bun linguşitor l-au pus şef de departament, pe urmă la epitropia Sfîntului Spiridon; şi măcar că au prădat şi bani de ai ocîrmuirii, dar pentru că-i grec şi bun mincinos, nu numai nu l-au izgonit din ţară, dar nici l-au pilduit, şi încă tot este şi acum în canţilaria Sfîntului Spiridon şi l-au făcut şi spătar, spre batjocora oamenilor cinstiţi şi încurajarea răilor şi a străinilor.“

Doar cîteva portrete, alese la întîmplare, a celor care ne-au „condus“ la un moment dat, văzute de un contemporan. Nici succesul lor social nu pare a fi unul meritoriu şi demn de urmat. Dar, a cum ziceam, cam aşa e pe la noi...

Constanţa Vintilă-Ghiţulescu *este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga“ din Bucureşti. În 2012 i-a apărut la Humanitas cartea* În şalvari şi cu işlic. Biserică, sexualitate şi divorţ în Ţara Românească a secolului al XVIII-lea.

■ ■ ■

anti nostalgia

Cronica unui vot asumat (I)

„[Braşov, 14 nov. 1987] Ora 23. Se organizează pichete de grevă în atelierul 443 SIP, printre grevişti numărîndu-se Badiu Vasile, Lungu Constantin, Bucălete Stelian, Voinea Stan, Crăciun Iulian, Şerb Ioan şi alţii.

Ora 24. Maistrul Băzărea Alexandru nu poate da răspuns muncitorilor grevişti la întrebările puse, afirmă că este depăşit. Muncitorii sînt nervoşi, s-au săturat să li se fure banii din buzunar. Generalizarea acordului global început în ianuarie corelat cu problemele sociale ne-a adus într-o stare de nesuportat. Cine este clasa muncitoare care conduce, nu noi? De ce îşi bat joc de noi? Şi la Uzina Tractorul s-au produs greve; ce-au realizat nu ştim, dar noi nu mai reluăm lucrul. Aflăm că şeful de secţie Ghelase Valeriu este ofiţer de serviciu pe fabrică, muncitorul Burghelea Stelian îl cheamă în secţie pentru a răspunde la întrebările noastre.

[Braşov, 15 nov. 1987] Ora 1,30. Greviştii şi-au stabilit purtătorul de cuvînt în persoana muncitorului Şerb Ioan; apare şeful de secţie Ghelase Valer care vrea să discute cu Şerb Ioan separat. Acesta refuză, problemele îi interesează pe toţi cei prezenţi. Prima întrebare – cine a diminuat din salarii? Răspunde că nu el, ci conducerea întreprinderii. Atunci i se cere o listă cu cei care au luat primă, muncitorii aflînd că însuşi şeful secţiei luase o primă în jur de 10.000 de lei. Refuză acest lucru. Atunci greviştii solicită să vină conducerea administrativă şi de partid a întreprinderii.

Ora 2. Şeful de secţie Ghelase Valer intră nervos în birou şi informează prin telefon pe căpitanul de securitate Avram din întreprindere despre greva din secţia 440. Căpitanul Avram informează Inspectoratul Judeţean al securităţii. Alarmă, telefoane, maşini în viteză, noapte, ordine, măsuri. În întreprindere sînt trimişi douăzeci de inşi conduşi de un maior în civil.“

Mircea Sevaciuc, Constantin Lungu,
Vasile Badiu, „O zi intră în istorie“,
în *15 Noiembrie*, nr. 2/1990

Maria IORDĂNESCU

lasă-ţi **copiii** să vină la **tine**

Scriitori fără corp

Au apărut zilele acestea, la Editura Humanitas, într-o selecţie realizată de Dan C. Mihăilescu, scrisorile lui Caragiale. Cu ceva timp în urmă, a apărut, la aceeaşi editură, un audiobook cu texte jurnalistice, ale aceluiaşi autor.

Nu-mi aduc aminte să le fi studiat la şcoală, nici pe unele, nici pe celelalte. Caragiale lăsat ca amintire de anii de liceu nu era decît un dramaturg care ironiza apucăturile rele ale burgheziei sau proasta educaţie oferită odraslelor de bogătaşi. Un dramaturg cocoţat pe un piedestal din marmură falsificată de clişee, superlative găunoase, teorii inepte, departe de mintea şi inima tînărului cititor. Caragiale cel descoperit, în anii de după Revoluţie, în corespondenţa cu prietenii sau în jurnalele vremii sale a căpătat contururile fireşti, verosimile, multicolore ale unui personaj de o ireductibilă bogăţie. Am descoperit tîrziu tristeţea şi disperările lui Caragiale. Îngrijorările lui şi lehamitea. Tandreţea şi responsabilitatea lui faţă de familie. Preocuparea pentru limba română. Îndrăgostirile, renunţările, vanităţile, meschinăriile, prieteniile, valorile lui. Doar astfel, dat jos de pe soclul vopsit în culori stridente, l-am putut preţui şi admira cu adevărat.

> *Alecsandri, pastel, metaforă,*
> *Eminescu şi malul mării se amestecă ameţitor.*

Din cîte ştiu, lucrurile nu s-au schimbat prea mult în felul în care marii autori români le sînt prezentaţi elevilor: Eminescu este „geniu“ şi „luceafăr“, Creangă a scris multe amintiri despre „copilul universal“, Alecsandri vorbeşte despre „vitejia ostaşilor români“, iar în opera lui Rebreanu, personajele se luptă pentru pămînt. Nimic despre vieţile lor adevărate. Nimic despre eforturi, bucurii, eşecuri, succese. Nimic despre poveştile reale din care s-au născut ficţiunile lor. Scriitorii români predaţi în şcoală par nişte personaje fantomă, ireale, împodobite cu epitete roz, îmbălsămate cu discursuri pompoase, sărbătorite cu panglici tricolore şi palpituri lăcrimoase. Chipurile lor devin de nerecunoscut fardate astfel, cu epitete groase, evlavioase. Iar operele lor, strînse în menghina discursurilor dăscălitoare, devin doar materiale didactice numai bune de insuflat virtuţi patriotice sterile sau de predat atributul adjectival.

Programele şcolare nu acordă biografiilor autorilor români prea mare importanţă. Nici scrierilor lor „necanonice“. Întîlnirea dintre ei şi elevi se reduce la inconsistenţa unei foi de hîrtie pe care sînt tipăriţi anii de viaţă şi titluri atent selectate din operele lor. Fără emoţie, fără întrebări, fără curiozităţi. Poetul, dramaturgul, prozatorul rămîne pentru şcolar doar un nume de manual, asociat, în cel mai bun caz, unei opere literare.

Unul dintre motivele pentru care autorii mari români nu rămîn în memoria tinerilor este tratarea lor drept simple nume fără corp. O lungă listă de învăţat pe de rost, în care Coşbuc, Alecsandri, pastel, metaforă, silabă, ritm, predicat nominal, Eminescu şi malul mării se amestecă ameţitor.

Poate că un poet protejat de Maiorescu, îndrăgostit de Veronica Micle şi furios pe Caragiale ar stîrni, printre elevi, un interes mai viu. Un dramaturg hărţuit pe nedrept de acuzaţii de plagiat ar căpăta contururi mai provocatoare în mintea şcolarilor. Un prozator nevoit să facă pactul cu puterea comunistă ca să-şi poată salva opera ar reuşi să-i pună, în mai mare măsură, pe gînduri pe cei aflaţi pe băncile şcolilor.

Deocamdată, şcoala românească şi programele ei nu reuşesc decît să împodobească, inutil, mormintele scriitorilor români. Ar trebui să se grăbească, mai curînd, să-i ţină în viaţă, în viaţa elevilor săi, cît nu vor fi uitaţi de tot.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

■ ■ ■

Iaromira POPOVICI

bazar

Sat şi oraş

S-a tot vorbit, şi pe bună dreptate, de discrepanţele evidente, flagrante, între sat şi oraş. Din România. Recent, mergînd prin niscaiva sate, după o oarecare pauză, constat că, în anumite privinţe, lucrurile nu mai stau chiar aşa. Discrepanţele pe care le tot comentam s-au mai diminuat. Desigur, un rol important trebuie să-l fi avut migraţiile masive, cel puţin din anumite zone, la lucru în străinătate. Poate şi reţelele de cablu şi Internet.

În orice caz, cel puţin în zona bunicilor mei, cea de pe lîngă Cîmpulung Muscel (şi sînt convinsă că e departe de a fi singura), oamenii pe care i-am vizitat nu (mai) trăiesc cu mult diferit de felul în care trăim noi, în „inima Capitalei“.

Generaţia mai tînără a familiei mele de acolo şi-a renovat partea lor de casă cam în acelaşi stil în care mi-am renovat şi eu apartamnetul de bloc: au pus cam aceeaşi categorie de parchet, cam aceeaşi faianţă, aceleaşi lămpi, băi, WC-uri, chiuvete. Posedă un tip asemănător de televizor, DVD player, combină muzicală şi computer.

Nepoatele mele de acolo îşi ocupă timpul liber uitîndu-se la filme pe calculator. Verii mei mi-au mărturisit că acum cumpără mai tot de la supermarket, cu excepţia fructelor şi legumelor, pentru că nu mai au vacă (ce-i drept, mai au, totuşi, găini şi porc). Fetelor le dau la şcoală mezeluri de la supermarket.

Verişoara mea ne-a primit cu o prăjitură-surpriză, luată de pe Internet. De altfel, ea e destul de activă pe Facebook. Nici între vacanţele lor şi ale noastre nu e o mare diferenţă: vara merg la mare sau prin ţară. Alţi veri ai mei din zonă ajung şi în străinătate.

Nici felul lor de a se îmbrăca nu e foarte diferit de al nostru. Desigur, există deosebiri de nuanţe, dar tipul de haine alese – blugi sau pantaloni negri, tricouri cu inscripţii etc. – e, în mare, acelaşi. În partea veche a casei, rămîne Răpirea din Serai de pe pereţi, combinată cu bine-cunoscuta vitrină cu bibelouri şi cu icoanele care luminează sau fac cu ochiul. Dar, chiar şi în cazul lor, senzaţia e că, într-o anumită măsură, prostul-gust s-a estompat în faţa... tradiţiei: tapiseriile, ca şi icoanele horror-kitsch intră deja într-o istorie, e drept că mai nouă, a locului. Sînt consacrate, deja, în felul lor, în *pattern*-ul decoraţiunilor rurale.

Desigur, aşa cum spuneam, diferenţe există: nu numai de nuanţă, ci şi de... grad. Din varii motive, legate de mai proasta funcţionare a instalaţiilor sanitare, băile din interior se folosesc mai cu parcimonie, mai cu frică, parcă. De tot soiul de subtilităţi igienice şi alimentare nu e timp, în condiţiile unei gospodării extinse. Şi parcă nici nu mai contează, într-un fel, atunci cînd eşti mai aproape de natură.

Pe de altă parte, oraşul, chiar... avangardistul Bucureşti, nu duce lipsă de peisaje şi obiceiuri rurale: discrepanţele par să se fi atenuat nu doar prin evoluţia anumitor zone rurale, ci şi prin decăderea unora urbane. În Capitală, trecătorul poate nimeri în plin ritual rural: cai, ba chiar vaci şi porci păscînd, prin periferii de Berceni; oamenii stînd în poartă pe băncuţe, uitîndu-se la stradă şi scuipînd seminţe.

Există, evident, şi situaţii care îmbină cele două feluri de comportamente: în jurul micilor magazine de cartier, de preferinţă non-stop, se creează o întreagă lume omniprezentă, zi şi noapte. Situîndu-se undeva între ţăranii (cuvînt folosit în sensul propriu, de om care locuieşte la ţară, fără alte conotaţii), cei care consumă la bufetul sătesc şi găştile de cartier de pe la periferiile oraşelor, aceştia socializează non-stop, cu o bere sau o vodcă ieftină în faţă. Altfel, privesc, cu interes, spectacolul străzii şi fac conversaţie afabilă cu alţi clienţi (ceva mai ocazionali) ai magazinelor.

Satele s-au apropiat, în moravuri şi aspiraţii (şi mai puţin în gusturi), de oraşe. Oraşele au preluat, odată cu locuitorii satelor transferaţi, parţial, aici, comportamente rurale cvasiasimilate. Discrepanţele între cele două s-au mai estompat, cu siguranţă: în favoarea confortului, mai ales a celor din zone săteşti; şi, cumva, în defavoarea unei anumite intimităţi a cetăţeanului, care, la oraş, pare să fi devenit mai expus spaţiului public, fără protecţia tradiţiei.

■ ■ ■

Selma IUSUF

legende urbane

Chestiuni nerezolvate

Eşti răcit şi vai de capul tău. Îţi bubuie tîmplele, nu poţi respira şi o tuse seacă îţi chinuie pieptul. Poţi să ai cincisprezece sau cincizeci de ani, mama ta îţi va reproşa că umbli gol pe stradă şi de-aia ai răcit. Îşi va aminti că iarna umbli cu capul gol şi că ieşi afară imediat după ce faci duş. Toate obiceiurile nesănătoase ale tale s-au copt, aşadară, exact în această răceală care te chinuie nespus. Abia apoi te va întreba dacă vrei un ceai, un paracetamol; nu contează ce răspunzi, tot le vei primi. Vei fi ridicat din fotoliul în care stai comod şi pus să stai într-un alt loc, mai călduros şi ferit de curenţi. Ai venit, neinspirat, într-o vizită de o oră, dar va trebui să aştepţi să fiarbă supa de pui – medicamentul împotriva tuturor bolilor. Eşti răcit – supă de pui, te doare stomacul – supă de pui, te-a părăsit iubita – supă de pui.

Te simţi bine cu ai tăi în duminica rezervată vizitelor. Bei o bere cu tata şi faceţi politică, îţi răsfoieşti rîzînd caietele de română din şcoala generală pe care ai tăi ţi le-au păstrat. Îţi citeşti compunerile poetice de printr-a şasea cu ceruri înstelate, greieri, holde blonde şi mai ştiu eu ce frumuseţi sămănătoriste ţi-o fi băgat profesoara în cap. Tata îţi zice că ţi-a păstrat şi cursurile din facultate şi te uimeşte propriul scris, văzînd pagini întregi cu teoriile lui Hjelmslev şi copacii generaţionali ai lui Chomsky. Te simţi bine, ziceam, pînă nu apare mama, veselă, cu telefonul în mînă: „Hai, nu vorbeşti cu mătuşa cutare (de a doua sau a treia alianţă), uite i-am zis că eşti şi tu pe-aici!“. Urli cît se poate de tăcut un „Nuu!!!“ disperat. Mama se apropie totuşi cu mîna pe receptor şi şopteşte: „Hai, mă, nu fii aşa sălbatică, nu te-a mai văzut de cînd erai mică“. Te zbaţi în braţele unei furii expresioniste de film mut: „Dar lasă-mă, domnule, ce să vorbesc eu cu ea, nici nu ştiu cum arată!“. Receptorul se apropie totuşi de tine, dai din mîini ca un înecat, baţi din picior pe muteşte, valuri de furie ţi se urcă vertiginos în obraji şi, gata, ai telefonul în mînă şi mătuşa în ureche. „Să ştii că Viorica are o fetiţă“, îţi cîrîie de la distanţă ruda necunoscută. „Iar peste Sandu a dat o maşină, dragă, cînd a ieşit să alerge. Da' nu-i grav, are o vînătaie...“ Nu ştii cine e Viorica, nu ştii cine e Sandu. Nu ştii exact cine e tanti asta care îţi vorbeşte. Îi arunci priviri otrăvite mamei care stă cu mîinile încrucişate şi pare mulţumită. O feliciţi pe Viorica pentru fetiţă, transmiţi compasiunea ta pentru Sandu. „Dar tu – zice tanti de la capătul firului – tu cînd o faci pe maică-ta bunică?“ Probabil că te-ai înnegrit de furie iar trupul tău transmite deja încleştarea electrică a muşchilor crispaţi pentru că maică-ta alege să iasă din încăpere. Termini într-un fel oarecare convorbirea şi eşti istovit, stors, iar nervii încordaţi ca piatra, acum o secundă, s-au fleşcăit definitiv. Maică-ta nu scoate o vorbă, pare că-şi cere scuze din priviri.

Te simţi bine acasă, în vizită la ai tăi... şi aşa îi vezi rar, deşi staţi în acelaşi oraş. Povestiţi de una de alta, tata îţi arată biletele pe care ţi le lăsa în copilărie cînd pleca la serviciu. Mici poezii despre oul fiert, despre datoria de a mînca sandvişul, în loc de a-l arunca pe fereastră, în grădina blocului. Te amuză nespus. Rimele sînt reuşite, taică-tu are simţul umorului. La plecare, în hol, o pungă cu mîncare. Pusă în tot felul de caserole pe care mamele insistă să nu le aruncăm. Îi spui mamei că nu te duci direct acasă, mai trebuie să treci pe la nişte amici. „Haide, ce mare lucru să iei şi mîncarea? Cînd faci tu plăcintă cu mere?“ Şi, aşa, ajungi în cîrciumă cu salată orientală şi plăcintă cu mere. Pe care le uiţi acolo.

La cincisprezece sau la cincizeci de ani e foarte posibil ca mama să-ţi facă toate astea. Dar, cu cît înaintezi în maturitate, dincolo de exasperările de moment, te rogi chiar să mănînci cît mai mult timp căldările de supă de pui, salatele orientale şi să vorbeşti cu orice mătuşă se va fi nimerit la telefon.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

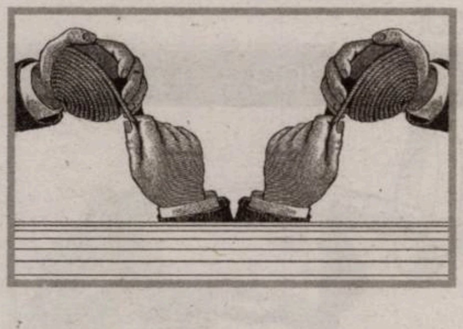

Cristian GHINEA

atitudini
mic-burgheze

De ce nu este Antena 3 ca Fox

– contra obiectivităţii în jurnalism şi în favoarea bunei-credinţe –

Aud oameni de bună-credinţă zicînd că Antena 3 a noastră este echivalentul românesc al Fox News din America. Vlad Mixich a scris ceva în acest sens chiar în *Dilema veche,* acum cîtăva vreme. Ba chiar, cînd vrei să le explici străinilor cam ce este Antena 3, ajungi inevitabil să zici: un fel de Fox. Îmi permit să nu fiu de acord şi să iau apărarea Fox News. Fox este un post de televiziune conservator, care îşi asumă acest lucru. Pe lîngă Fox, există în SUA o reţea foarte puternică de talk-show-uri la radio *(talk radio)* dominate de conservatori. Aşa cum liberalii (în sens american) domină presa scrisă *mainstream,* conservatorii domină radioul vorbit. Interesant este că în Europa urmărim politica americană (dacă o urmărim) mai degrabă prin intermediul ziarelor care au un *bias* antirepublican, deci nu avem de fapt acces la un întreg univers media conservator.

Un timp am urmărit online posturile de radio conservatoare, dar asta în vremurile de dinainte de CRPE, cînd timpul meu îmi aparţinea doar mie, nu şi partenerilor, angajaţilor, finanţatorilor şi publicului unei organizaţii. Deci, radioul conservator american e unul dintre lucrurile pe care le-am lăsat în urmă. Ţin minte că Rush Limbaugh mă irita prin agresivitate, bădărănie şi limitare. Şi totuşi el era vedeta incontestabilă a radioului conservator. În schimb, îl urmăream pe Dennis Prager, un conservator evreu religios care mă atrăgea pentru că putea furniza argumente raţionale celor mai intime dintre impulsurile mele conservatoare. Da, recunosc: Prager mă captiva pentru că avea argumente excelente la ideile pe care deja le intuiam. Ştiu că trebuie să avem o minte deschisă şi chiar mă străduiesc să mi-o ţin deschisă, dar nu sînt genul de ipocrit care să pretindă că obiectivitate este acolo unde este el. Am observat amuzat cum şi în criza politică din România unii guru ai societăţii civile au proclamat că ne lipseşte centrul, punctul de echilibru între cele două tabere. Şi că centrul e acolo unde sînt ei, cum altfel, fără explicaţii şi argumente.

„Jos Băsescu!“ nu poate fi o concepţie despre lume şi viaţă.

Deci, obiectivitatea nu e un scop în sine pentru mine, ci buna-credinţă. Limbaugh nu are bună-credinţă, e un buldog nervos pus pe concursuri de scuipaţi cu democraţii şi cu presa *mainstream*. Prager are bună-credinţă. Chiar şi cînd nu eram de acord cu el, apreciam capacitatea de a aduce argumente. Obiectivitatea e un mit care obligă minţile ipocrite la gimnastică ritualică: sînt obiectiv între Băsescu şi Ponta, sau între Obama şi Romney, acesta este scopul meu în viaţă, să par obiectiv. Cum fac asta? Dacă Băsescu zice X = 5 şi Ponta zice că X = 10, atunci eu, obiectivu' lu' peşte, voi zice că X = 7,5. Înţelegeţi? Asta cultivă o întreagă şcoală ipocrită de jurnalism. Care de fapt nu a practicat niciodată povestea asta, ziariştii care caută obiectivitatea ca scop în sine sînt la fel ca popii care predică curăţenia sufletească şi eşuează în mod sistematic să ofere ei înşişi un exemplu. Problema cu „obiectivii“ ăştia este că dacă Ponta sau Băsescu zic mîine altceva, atunci ei trebuie să se sucească. Dacă Ponta nuanţează şi zice că X = 14 şi Băsesu în replică zice că totuşi X = 8, atunci obiectiv devine să zici că X = 11.

Dar cum pot eu să zic aşa ceva? Un tip care a scris mult despre presă şi a studiat-o, ba chiar a şi muncit la legislaţie în domeniu (tocmai a apărut la Palgrave o carte despre politici media în care sînt coautor la un capitol, dar mă voi lăuda în mod obiectiv cu asta într-un articol viitor). Deci, cum pot să atac Sfîntul Graal al jurnalisticii moderne: obiectivitatea? Iar dacă aruncăm obiectivitatea pe geam, ce mai rămîne?

Argumentul meu este că niciodată obiectivitatea nu ar fi trebuit să fie un scop în sine şi că niciodată nu a ajuns o practică serioasă. Şi nu mă refer aici la presa noastră mizeră, ci chiar la marile ziare şi televiziuni ale lumii. Problema este că toţi avem nişte credinţe, nişte idei, nişte cadre prin care vedem lumea. Aceste credinţe, idei şi cadre fac imposibilă obiectivitatea. Care e alternativa? Dacă aruncăm pe geam năzuinţa spre obiectivitate nu rămîne din presă o hazna de subiectivisme? Ei bine, nu. Eu zic că trebuie să tindem spre bună-credinţă. Să ne asumăm, proclamăm şi susţinem ideile, credinţele şi cadrele proprii de interpretare a lumii. Asta face *The Economist:* de 170 de ani interpretează lumea prin prisma liberalismului economic. Asumat, deschis, de 170 de ani scrie mic pe pagina de interior, ne luptăm cu protecţionismul, obscurantismul şi ignoranţa. *The Economist* nu e obiectiv şi nu şi-a propus să fie. De asta rezistă şi va rezista mult după ce *Newsweek* şi *Time* se vor fi prăbuşit. *The Economist* e un amestec de fapte şi opinii fără să fie clară graniţa dintre ele, cu precizarea că faptele sînt riguros verificate şi opiniile sistematic argumentate. Spre deosebire de *The Economist, The New York Times* şi *Newsweek* se pretind obiective, dar nu sînt – rezultatul este o schimonosire a logicii şi un balet duios de complicat şi necredibil pînă la urmă. Ştiu oameni de stînga care citesc cu religiozitate *The Economist* şi se enervează de *bias*-ul pro-liberalism economic al revistei. Dar o citesc pentru fapte şi ştiu că faptele sînt riguros adevărate. Ştiu oameni de dreapta (inclusiv eu) care s-au enervat cînd *The Economist* a scris editorialul de susţinere a lui Obama la alegerile din acest an. Am citit, nu am fost de acord, dar am meditat la argumentele revistei.

Bun, dincolo de aceste exemple, ce anume poate însemna înlocuirea obiectivităţii cu buna-credinţă? E simplu. Dacă eu am un set de credinţe şi idei (pe care le explic dumneavoastră, cititorilor) potrivit cărora X = 2, atunci nu contează ce cred Băsescu şi Ponta despre X. Aplicînd regula bunei-credinţe, dacă sînt reporter, voi relata rece ce zic ăştia despre X şi apoi voi expune şi nişte fapte care susţin că în mod real X este totuşi 2. Dacă sînt dătător cu părerea, atunci voi explica publicului de ce cred eu că X = 2 şi apoi dacă Ponta a zis că X = 5 şi Băsescu că X = 10, atunci voi spune că Ponta greşeşte cu 3 şi Băsescu greşeşte cu 8. Dacă Ponta sau Băsescu zic şi ei că X = 2, atunci voi spune că Ponta sau Băsescu au dreptate şi asta nu mă va face nici pontac, nici băsist, ci un om de bună-credinţă care are norocul să aibă conducători OK.

Principiul bunei-credinţe presupune că judeci realitatea după nişte standarde personale, ale tale, pe care le anunţi public. Că nu recurgi la atacuri personale la adresa oamenilor, ci doar la argumente. Că asculţi şi cealaltă parte şi arăţi unde e diferenţa. Că verifici faptele. Că argumentezi opiniile. Şi, mai ales, nu trebuie să faci balet ca să cauţi obiectivitatea. Oricum, doar proştilor ostili le va păsa de obiectivitatea ta. Cei mai mulţi oameni vor citi şi vor fi de acord sau nu. Proştii favorabili vor asuma automat că eşti „obiectiv“, că doar spui ceva ce le convine, proştii ostili vor zice că nu eşti „obiectiv“, pentru că „obiectivitatea“ e unde sînt ei.

FOX
NEWS
SPECIAL
PRESENTATION

Deci, nu are nici un rost să intri în competiţia dintre proştii de partea ta şi proştii din cealaltă parte. Dacă se întîmplă ca uneori opinia bazată pe ideile şi credinţele tale să fie blamată de proştii din tabăra proprie, nu te îngrijora, *shit happens,* argumentează-ţi opinia. Dacă am aplica principiul bunei-credinţe, am avea o presă nu mai soioasă, ci una mai curată. Pentru că am putea să chemăm oamenii oneşti la judecata propriilor principii, pe care le expun public. Nu mi-e ruşine cu nimic din ce am scris în ultimii 14 ani de cînd scriu public. Îmi pot asuma greşeli şi erori, îmi pot explica naivităţi şi îmi pot cere scuze pentru nedreptăţi făcute. Însă X-ul meu a fost mereu clar şi asumat transparent. Nu a depins de ce au zis Băsescu, Obama, Ponta, Voiculescu, Năstase. Este X-ul meu şi mă luaţi ca atare, neobiectiv.

Acum, că am revoluţionat domeniul studiilor media şi i-am enervat şi pe prietenii mei din zona ONG-urilor care se luptă pentru o presă bună şi onestă, să vă zic de la ce m-am luat şi ce legătură are Antena 3 cu asta. Am citit raportul recent al ActiveWatch inspirat intitulat „O venă carotidă ce stă să crape face cît 1000 de cuvinte – Prime time-ul de seară al democraţiei“. Au măsurat oamenii ce atitudine au emanat televiziunile în mai – august acest an. Cică atitudini negative – Băsescu (151), Elena Udrea (55), Emil Boc (44), Victor Ponta (23), Monica Macovei (21). Din cele 151 ale lui Băsescu, 123 au fost la Antena 3. La acest post, atitudini negative faţă de Ponta au fost 1 (una). Tot acolo, şi Adrian Năstase a ieşit pozitiv, sintagma asociată fiind „victimă politică“. Ca să fim *fair,* tot raportul aminteşte despre episodul brutal de după tentativa de suicid, în care toate televiziunile au difuzat cu nesaţ imagini cu Năstase, care afectează demnitatea umană.

Bon, să revenim la paralela Antena 3 – Fox. Ar fi bine să fie aşa, aş spune chiar că ar trebui să ne dorim să fie aşa. Dar nu e nici pe departe aşa. Fox este un post care îşi asumă un set de valori: ei sînt conservatori, partidul în care se regăsesc este cel republican. La Fox, X-ul este limpede. Uneori pot fi brutali, şi sînt chemaţi la ordine de buna-credinţă a colegilor. Uneori nu verifică bine faptele, dar asta face şi CNN-ul, concurentul lor presupus obiectiv. Presa conservatoare poate da chixuri la fel ca presa cealaltă. Dar nu avem de ce să o tratăm ca pe un rău în sine, Fox nu este calapodul pe care măsurăm eşecul. Eu personal mi-aş dori un Fox mai puţin conservator social (da, îmi doresc un Fox ca *The Economist).* Dar pot admira Fox pentru că X-ul său este acolo, vizibil, limpede.

Acum, spuneţi-mi, cititori dumneavoastră, care este X-ul Antenei 3. Care este concepţia despre lume şi viaţă pe care o promovează televiziunea partizană Antena 3? Ce are Antena 3 comparabil cu X-ul de la Fox? Cu alte cuvinte, care este *Weltanschauung*-ul Antenei 3? Mie nu mi se pare că are aşa ceva. „Jos Băsescu!“ nu poate fi o concepţie despre lume şi viaţă (nu, chiar nu poate fi, oricît ar încerca *Observator Cultural* să construiască un *Weltanschauung* pe chestia asta). Deci, problema Antenei 3 nu este că e partizană sau că seamănă cu Fox. Problema cu Antena 3 e că e doar o simplă sculă, care atacă orb pe cine apucă, pe cine nu se aliază cu patronul, pe cine enervează pe cîte un moderator. Ion Rus e singurul pesedist care iese prost la Antena 3, conform raportului ActiveWatch, şi presupun că asta are legătură cu faptul că nu i-a rezolvat o problemă lui Mircea Badea cînd era ministru. De asta e şi foarte meschin să fii în graţiile Antenei 3 – nu ştii cînd se întoarce şi te muşcă. Deci, ar fi bine să avem şi noi un Fox. Deocamdată avem nişte TV-căţei care muşcă fără *Weltanschauung*. De fapt, singura televiziune românească care are un X al ei este Trinitas, televizunea Bisericii, dar X-ul acela e cam patetic.

facebook.com/
Cristian.Ghinea.CRPE

■ ■ ■

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

S-a umplut sectorul 3

De corturi cu primarul Robert care cică a zis-făcut 0% taxa la gunoi. Tocmai acum au apărut corturile, cînd el trebuie să dea socoteală de mansardele de lemn construite aiurea pe blocurile de beton şi care au luat foc. Bună şmecherie: ard mansardele – trosc, realizăm ceva! Ar trebui să se mai prăbuşească ceva din imperiul Negoiţă ca să mai facă o realizare! Cel mai mişto lucru la acest Robert este că-mi şantajează mie blocul: vrei termoizolaţie (şi pe asta tot gratis a promis c-o pune), deci vrei termo, atunci înghite de la mine: mansardarea blocului. Şantajul de campanie şi răspunsul de azi al Primăriei după ce de ani de zile sîntem pe lista de termoizolare. Mişto, cine dracului mai crede în mansardarea lui, cînd i-a luat foc proiectul? El insistă, noi rezistăm, plătim cu un milion-două pe lună mai mult la întreţinere decît blocurile termo. Dar nu ne mansardăm. Păi, cum să te mansardezi, cînd mansardarea este declarată ilegală în termenii propuşi de Robertino şi în fapta de cenuşă a blocurilor lui? Eh, dar astea-s detalii. Este momentul să fim atenţi la detaliile care ne creează viaţa asta civică, nu-s eu un civic, dar cînd mă calcă cineva pe coadă tocmai sus la noadă, mă doare rău şi urlu. Cam aşa o fac unii. Detaliile! Amănuntele! Dacă mă privesc pe mine sînt defect rău din punctul ăsta de vedere, dar nu eu sînt în vizor, ci unul care vinde cenuşa din grădina scrum. Robert a cîştigat în sectorul 3 fiindcă celălalt Negoiţă n-a zis nimic, n-a vrut nimic, a plimbat moşii cu autobuzele prin jurul Bucureştiului şi le-a dat de mîncare. Acum Robertino vrea să ne mansardeze cu forţa. Fără termo deloc, decît cu foc în bloc.

dosar DILEMA VECHE
Coordonatoare: Stela GIURGEANU

România înapoiată

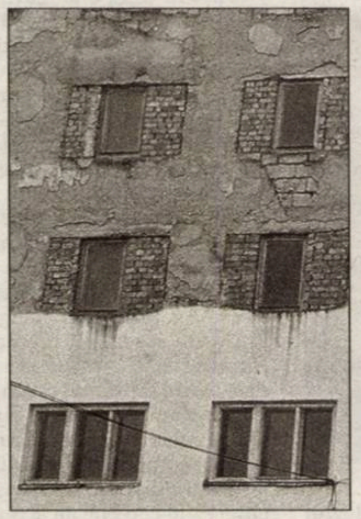

Texte şi opinii de:

- Teodor TIŢĂ (jurnalist)
  „Privirea lui Ceauşescu“
- Ştefan DĂRĂBUŞ (director HHC România)
  „Protecţia copilului, pe un teren minat“
- Nicolae REDNIC (medic)
  „Eu, în Franţa, am scăpat de asta!“
- Ovidiu VOICU (manager de proiecte în cadrul Fundaţiei Soros)
  „Ţiganii din mintea noastră“
- Tudor Călin ZAROJANU (jurnalist)
  „Presa, înapoiată“
- Ionuţ SIBIAN (directorul Fundaţiei pentru Dezvoltarea Societăţii Civile)
  „Fără entuziasm n-am merge mai departe“ – interviu

argument

„Pînă şi bulgarii…“

DILEMA VECHE

România înapoiată

„România se află pe ultimul loc“ a devenit deja o sintagmă. Ne-am obişnuit atît de mult cu discursurile în care este invocată „înapoierea“ ţării noastre şi, implicit, a noastră, încît am devenit aproape imuni (ba, mai mult, ajungem uneori să ne amuzăm prosteşte) cînd ni se flutură clasamente care ne situează pe locurile codaşe în Europa sau în lume, în mai toate domeniile.

Pornind de la social la economic şi politic, dacă este să ne luăm după statistici, ţara noastră pare un soi de muribund, ţinut în viaţă doar de respiraţia artificială, ale cărui şanse de revenire sînt aproape nule. Iar asta nu din reaua-voinţă a corpului medical – cum am fi tentaţi uneori să ne răzvrătim contra acelei „conspiraţii mondiale“ care ne-a fost din vremuri străvechi potrivnică –, ci din propria inerţie şi comoditate.

Sănătatea, educaţia, administraţia, civismul sînt, în mare, motoarele unei societăţi. De ale noastre atîrnă încă nu numai bolovanii grei ai istoriei, ci şi unii noi, adăugaţi timp de mai bine de 20 de ani de la Revoluţie.

Şi pentru că vorbim de această perioadă destul de generoasă de timp: ce am făcut, cum am valorificat şansa reală la democraţie? Ne-am dezvoltat oare într-un mod veritabil, am mers înainte, încercînd să reconstruim sau să punem temelii noi societăţii, ne-am lăsat pe tînjeală, bătînd pasul pe loc sau, în unele cazuri, chiar am involuat?

Nonguvernamental, lucrurile se mişcă. Generaţiile tinere au început să fie atrase de acţiune, îşi doresc să se implice, chiar dacă, şi acum, multe dintre ONG-uri se luptă cu morile de vînt. Pentru că la nivel guvernamental mecanismele sînt încă vechi, roţile ruginite şi înţepenite, precum mentalităţile, iar fără o colaborare reală între autorităţi şi societatea civilă, schimbările nu pot fi reale.

Totul, pînă la urmă, se reduce la voinţa de a face ceva. Şi sînt oameni care tocmai prin voinţă şi o încredere aproape don quijotescă reuşesc să spargă tiparele încremenirii şi să construiască modele de reuşită. Problema este că ne referim strict la „oameni“, nu la „sistem“. Ne referim încă la segmente, nu la o unitate. Mulţi spun: e bine şi aşa, referindu-se la minimele impulsuri pe care aceştia le dau societăţii. Poate însă să supravieţuiască o societate doar prin respiraţia artificială asigurată de o minoritate? Este firul ierbii îndeajuns de viguros pentru a susţine întregul aparat?

Dosarul de faţă propune mai multe analize ale diferitelor schimbări de peste timp. Social, politic şi economic – care mai este, aşadar, decalajul pe care ţara noastră îl are în prezent faţă de restul Europei? (**Stela Giurgeanu**)

BARBURISME

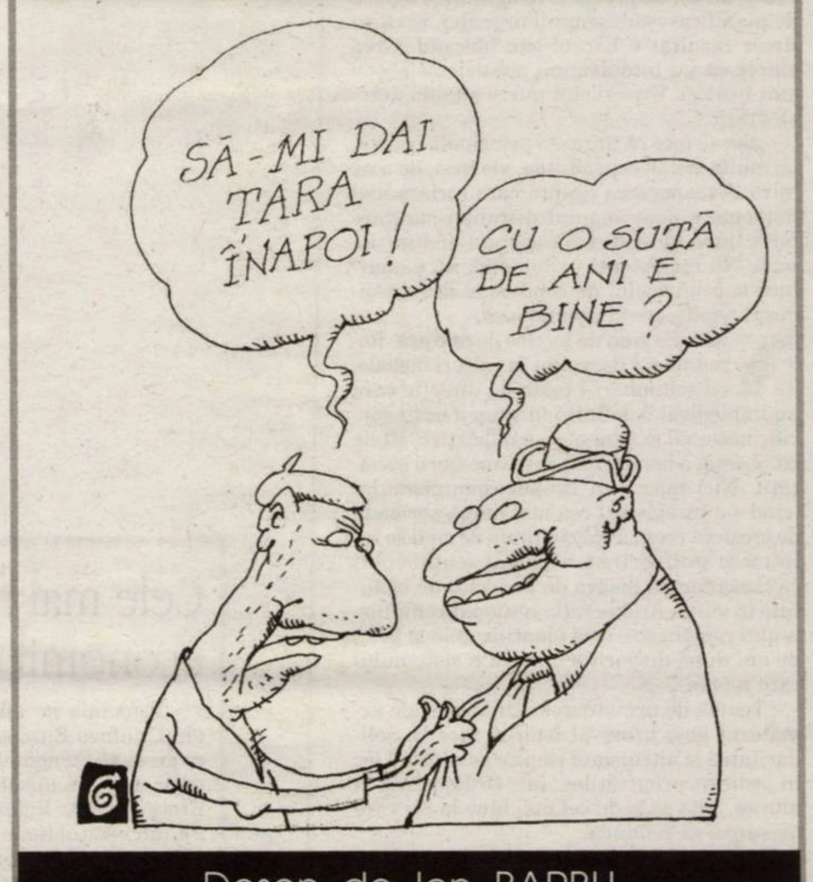
SĂ-MI DAI TARA ÎNAPOI!
CU O SUTĂ DE ANI E BINE?

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 22 noiembrie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Laurenţiu Diaconu-Colintineanu.

Teodor TIŢĂ

Privirea lui Ceaușescu

> *„Este mai bine ca, întemeiat pe adevăr, să învingi o iluzie, decît întemeiat pe o iluzie, să te învingă adevărul."*
>
> EURIPIDE

Ştii că eşti român atunci cînd realizezi că una dintre puţinele concluzii acceptate la o discuţie despre mersul societăţii constă într-un fel de oftat fără speranţă, însoţit de variaţii pe tema: „aici e România, nimic nu se schimbă".

Aş numi acest curentul de gîndire logica excepţiei fataliste, un fel de perpetuă scuză pentru un *laissez-faire* valah prost înţeles. Sînt aproape sigur că orice posesor de act de identitate românesc şi-a comunicat exasperarea în felul acesta măcar o dată în viaţă, acuzînd în gol cine ştie ce genă specifică naţiunii care împinge, indiferent de voinţa subiecţilor, pe drumul ratării în grup.

Ştiu destui oameni care ar adăuga, fericiţi să contribuie la lămurirea specificului naţional, particula „român" la titlul „Despre neajunsul de a te fi născut". În paranteză fie spus, sînt convins că la un moment dat se va întîmpla şi va fi un success editorial măcar la fel de mare ca publicarea operelor complete ale lui San Antonio. Sau ale lui Dan Puric, totuna.

Am încercat să înţeleg de unde vine exasperarea asta pasivă, şi singura explicaţie satisfăcătoare pe care am putut-o găsi ţine de un soi de neîncredere istorică în capacitatea instituţiilor româneşti de a ţine drumul drept.

Organizarea politică a românilor îţi lasă adesea impresia că e mai degrabă rezultatul unor necesităţi de administrare curentă şi reprezentare externă decît a unui proiect gîndit pe termen lung. Moştenitori ai unui teritoriu (geografic, cultural, etnic) delimitat de graniţele statelor vecine, sîntem obligaţi să îl folosim. Asemenea unui copil obligat să ia decizii de adult, o facem. Dar sîntem incapabili să calculăm consecinţe, fără ajutorul unor străini binevoitori.

Rezultatul e uşor de observat. În deciziile administraţiei româneşti se pot identifica adesea un soi de precipitare agitată şi o lipsă de planificare sub semnul urgenţei, al căror firesc rezultat e haosul sau blocajul. Cred sincer că nu întotdeauna politicienii noştri sînt ticăloşi. Uneori sînt pur şi simplu dezorientaţi.

Aşa se face că mirarea principală constă, de multe ori, în capacitatea, vie încă, de a ne mira. Exasperarea despre care scriam mai devreme e doar semnul distanţei sanitare puse între individ şi o societate disfuncţională. Nu inexistentă – România nu e anarhică sau imposibil de condus, ci doar nesigură, temătoare şi zgomotoasă.

Nici nu e greu de înţeles de ce e aşa. România s-a dezvoltat în salturi inegale, cu schimbări bruşte de direcţie care au impiedicat o definire în timp a unui specific naţional şi, mai ales, o împărţire, cît de cît onestă, a beneficiilor între membrii societăţii. Nici măcar în timpul comunismului (cînd s-a înregistrat cea mai lungă perioadă de creştere economică continuă de cînd se întocmesc statistici) nu a existat sentimentul că toată lumea pleacă de pe picior de egalitate în viaţă. Aristocraţia naţional-comunismului românesc e încă identificabilă şi la 20 de ani după dispariţia oficială a sistemului care a produs-o.

Teama de următoarea schimbare, de următorul gest brusc al istoriei face ca solidaritatea şi altruismul să pice pe ultimul loc în ordinea priorităţilor. Iar, în România şi aiurea, asta se vede cel mai bine la cei care au şansa să conducă.

I-am văzut la lucru în ultimii ani. Unii au preferat austeritatea pentru cei mulţi în locul opririi scurgerii de bani publici în beneficiul celor puţini. Ceilalţi au ales să se arunce într-o aventură furios-suicidală, de teamă că accesul necenzurat la resurse le va fi oprit de singurul om rămas în picioare în tabăra cealaltă. Mergînd mai în spate un pic, ne aducem aminte de un guvern care a cheltuit ca şi cum sfîrşitul lumii coincidea cu sfîrşitul mandatului.

© V. Dorotti

Disperarea cu care îşi dispută privilegiul de a împărţi resursele, refuzul jocului politic onest şi cu limite vin din logica lui „aici şi acum", iar asta – la un nivel inconştient al discursului public – transmite neîncredere.

Iar neîncrederea în conducători obligă la soluţii individuale. Perpetuu perplecşi, navigăm prin societate şi ne salvăm constatînd şi luînd distanţă.

Sînt unul dintre cei care cred că alegerile cîştigate pe mici şpăgi electorale nu sînt semn de înapoiere, ci de cinism. Nu al politicianului (e şi acela), ci al alegătorului. Beneficiul imediat e preferat celui pe termen lung. Tranzacţia între lideri şi cetăţeni se face pe colţ de masă şi cu mize minore. Pentru România există doar „azi".

Excelentul volum *Why Nations Fail* (Daron Acemoglu & James Robinson) încearcă să explice succesul şi eşecul naţiunilor folosind o grilă simplă şi eficientă pînă la un punct. Pe scurt, sînt identificate două feluri de instituţii – „extractive" şi „inclusive".

Statele ale căror elite aleg prima variantă sînt condamnate invariabil la înapoiere şi eşec. Cheia succesului – susţin autorii – ţine de găsirea unei căi de împărţire a oportunităţilor şi resurselor. Cu cît sînt mai puţini cei care le controlează, cu atît şansele eşecului şi irelevanţei pe termen lung sînt mai mari.

Exemplele invocate de cei doi economişti sînt multiple, dar poate cel mai şocant priveşte cele două oraşe cu acelaşi nume situate de o parte şi de alta a graniţei americano-mexicane. În fapt, o singură localitate, care a avut neşansa să fie despărţită în două de o frontieră. Nogales-ul mexican e sărac, afectat de criminalitate şi corupţie iar speranţa de viaţă este mică. În cel american avem de-a face cu opusul. Se trăieşte mai bine, rata de criminalitate este scăzută, iar accesul la servicii publice de calitate – extins. Comparaţia e elocventă, nu mai insist asupra detaliilor. Alt exemplu adus în discuţie de Acemoglu şi Robinson vizează problema celor două Corei. Elita restrînsă şi izolată din nord a creat o societate în suferinţă, bîntuită de foamete şi restricţii inimaginabile pentru sudul vecin care, fără pretenţia că a găsit soluţia perfectă, a reuşit să aplice un model de dezvoltare mult mai puţin opresiv, dar mult mai eficient. Coreea de Sud este astăzi una din primele 20 de economii ale lumii, se bucură de respect şi poate influenţa deciziile în foruri multinaţionale. Şi asta doar pentru că elitele sud-coreene au acceptat să împartă cu cetăţenii din dividendele succesului.

Am amintit de lucrarea celor doi pentru a demonta logica excepţiei fataliste. *Nu* există predestinare pentru naţiuni. Trecutul nefericit nu justifică un viitor egal în nefericire. Însă România e astăzi undeva la mijlocul distanţei dintre Ceauşescu şi Ceauşescu. Elita tîmpă, opresivă şi imobilă a regimului comunist a fost dată la o parte pentru că nu a dorit să-şi împartă privilegiile cu masele în numele cărora guverna. A fost înlocuită de o elită confuză, precipitată şi pe alocuri ticăloasă care tinde, din păcate, să se transforme într-una extractivă.

> Nu *există predestinare pentru naţiuni.*
> *Trecutul nefericit nu justifică un viitor egal în nefericire.*

Paradoxal, unul dintre avantajele comunismului a fost moştenirea unei societăţi relativ omogene. Teoretic, s-a pornit din acelaşi punct. Însă cîştigurile (de necontestat) ale democraţiei româneşti se împart între prea puţini membri ai societăţii.

Se creează sub ochii noştri o clasă de învingători de tipul Lance Armstrong. Iar ceea ce trebuie să înţelegem din avansul unor personaje ridicole în viaţa politică (le ştiţi prea bine) e protestul mut al alegătorilor, şi nu vreun semn de retardare.

Veţi spune că poporul e suveran şi, dacă alege să se sinucidă, n-are decît să o facă. La o astfel de afirmaţie, cel mai bun răspuns e o privire înapoi către rezultatele alegerilor. În ultimii 20 de ani votul majoritar a fost dat către partide centriste, şi nu din ceea ce numim extremişti. Extremele s-au făcut simţite doar cînd cîte o generaţie politică şi-a marcat eşecul, iar efectul lor a fost pasager.

E alegătorul român mai puţin avizat, mai puţin educat, mai puţin conştient de lumea în care trăieşte? Exclus.

De 20 de ani se votează pentru meritocraţie, egalitate de şanse şi reguli funcţionale. Aşa se va vota probabil şi în decembrie, în pofida tuturor scenariilor apocaliptice vehiculate zilele astea. Însă dacă nici de data asta cîştigătorii nu vor pricepe miza, Ceauşescu din viitor o sa zîmbească satisfăcut. Vremea lui e un pic mai aproape.

***Teodor Tiţă** este jurnalist.*

Cele mai mici economii din UE

„România se află pe ultimul loc din Uniunea Europeană (UE) în ceea ce priveşte economiile lunare, potrivit unui studiu realizat de IMAS pentru Erste Group. Românii economisesc 9% din venitul lunar, la fel de mult ca austriecii, cehii şi germanii, însă sumele economisite sînt cele mai mici din UE, din cauză că salariile din ţara noastră sînt mai mici. Potrivit barometrului Erste Group, citat de Mediafax, cel mai mult economisesc polonezii, care pun deoparte lunar 16% din venit, slovacii, sîrbii şi turcii, care strîng 13% în fiecare lună. În termeni nominali, românii economisesc 39 de euro pe lună, cea mai scăzută sumă din ţările analizate. Germanii conduc în acest clasament, deoarece economisesc 178 euro, fiind urmaţi de austrieci (164 euro), polonezi (90 euro), slovaci (83 euro) şi cehi (78 euro). Ungurii, ucrainenii, sîrbii, croaţii şi muntenegrenii pun deoparte mai puţin de 50 de euro pe lună. Barometrul Erste Group a fost realizat de IMAS International pentru Erste Group şi cuprinde 12 ţări din Europa Centrală şi de Est (ECE), respectiv Croaţia, Republica Cehă, Germania, Ungaria, Muntenegru, Polonia, România, Serbia, Slovacia, Turcia, Ucraina şi Austria."

Sursa: www.ziare.com

Ștefan DĂRĂBUȘ

Protecția copilului, pe un teren minat

Identitatea ca o oglindă spartă

...Cînd copilăria ta e o călătorie prin instituții, îți pare că un coșmar obsesiv se transferă în viața de zi cu zi, în realitatea cotidiană și te învăluie, devenindu-ți o a doua haină.

...Cînd crești fără îmbrățișarea mamei, hăul crunt ce se naște în sufletul tău se mărește pe zi ce trece, pînă te înghite cu totul.

...Cînd fiecare pas pe care-l faci e pe un imaginar teren minat, calci pe el și explodezi în interiorul tău, murind cîte puțin, de fiecare dată, pînă uiți cine ești și ajungi să nu te mai poți gîndi decît la următorul pas, cu o frică pe care nici măcar nu o mai conștientizezi.

Așa este viața copiilor din instituții. Avem încă 190 de centre de plasament de tip vechi, care adăpostesc peste 9000 de copii. Am intervievat 200 dintre aceștia, iar 20% dintre ei nu își pot aminti o zi frumoasă din viața lor sau spun că nu a existat o astfel de zi. Jumătate dintre ei mărturisesc că au fost agresați de cei din jur. Un sfert au spus că nu și-au sărbătorit niciodată ziua de naștere și tot atîția nu își amintesc să fi primit vreun cadou de ziua lor. Cei mai mulți tînjesc după viața de familie, pe care fie nu au trăit-o vreodată, fie au trăit-o pentru puțin timp, înainte de a ajunge în instituții.

Cît de mult trebuie să-ți lipsească o îmbrățișare, din moment ce accepți un străin și te cuibărești în brațele lui?

Un sistem ca o pînză de păianjen. Lucrul la normă și la cantitate

Prin eforturile cumulate ale statului român, Uniunii Europene și ale organizațiilor nonguvernamentale, între anii 2000-2010 au fost închise în România 290 de centre de plasament de tip vechi, iar bugetul cumulat pentru dezinstituționalizare și dezvoltare de servicii rezidențiale de tip familial a depășit suma de 84 de milioane de euro. Bani cu care s-a lucrat la cantitate: avem peste 1200 de servicii sociale în toată țara. S-a făcut mult, dacă ne uităm în urmă. Dar peste 9000 de copii încă supraviețuiesc în centre de plasament de tip vechi *(Auditul serviciilor sociale pentru copii din România,* Raport consolidat, Editura HHC România, 2012). Deși acestea reprezintă doar 15% din totalul serviciilor rezidențiale, ele adăpostesc 52% dintre copiii cu măsură de plasament rezidențial. Așadar, pentru cei condamnați să-și petreacă propria copilărie în protecția statului, e încă foarte probabil să ajungă într-o instituție.

Protecția copilului ajunge să nu mai fie despre copil, ci despre administrație, birocrație și politică.

Nepăsarea care naște monștri

Să vă spun cum a fost... Eram într-un centru de plasament, într-o încăpere cu o îngrijitoare și cu vreo zece copii și tineri. O fată îl lua „la mișto“ pe un băiat, care nu prea avea răspunsuri, dar se vedea că era frustrat și se simțea batjocorit. Intră o fetiță, nu cred că avea mai mult de cinci ani. Se vedea că tocmai se trezise. S-a așezat lîngă băiat. Nimeni nu i-a remarcat prezența, nimeni. Dintr-odată, băiatul o pocnește cu un dos de palmă, iar fetița zboară cît colo, dar nu scoate nici un sunet. Nici măcar un crîcnet. Se furișează sub masă, unde stă ghemuită. Să n-o vadă nimeni, să nu deranjeze pe nimeni. Fără o lacrimă. Mă aplec, vreau să o iau în brațe. Îi fac semne. Nu mă cunoaște, dar vine la mine. Găsesc un fotoliu și mă așez, cu fetița în brațe. Ea își găsește culcuș și se pitește acolo. Îi simt bătăile inimii și, încet-încet, se liniștește. Am stat așa cu ea mai bine de-o jumătate de oră.

Cît de mult trebuie să-ți lipsească o îmbrățișare, din moment ce accepți un străin și te cuibărești în brațele lui? Cît de nepăsător trebuie să fii, să ignori prezența unui copil mic, care tocmai se trezește și, mai ales, nu bagi în seamă o lovitură pe care o primește? Cît de obișnuit și de călit trebuie să fii tu, un copil mic, să nu crîcnești și să nu ai nici o reacție la o lovitură dură pe care o iei din senin, fără să faci nimic ca să meriți asta?

Cred că episodul de mai sus e emblematic pentru un sistem de protecție depersonalizat, în care orice altceva contează, dar nu copilul. Contează felul în care e aranjată lenjeria pe pat, curățenia pereților, etichetele cu cantitățile conservelor din cămară, hîrtiile pe care trebuie să le completezi, rapoartele și maldărul de documente care așteaptă să fie bifate. Ajung să nu mai conteze copiii și tinerii despre care sînt toate aceste rapoarte, copiii și tinerii pentru care există sistemul. Protecția copilului ajunge să nu mai fie despre copil, ci despre administrație, birocrație și politică. Despre nepotism și cumetrie. Despre protejați și bugete grase. Iar „interesul superior al copilului“ rămîne un refren golit de sens.

Protecția copilului: o corabie cu pînze, în plină furtună

Așa arată tabloul asistenței sociale în România actuală, cu aproape 14.000 de posturi neocupate, din cauza unei Ordonanțe de Urgență din 2010, care limitează angajările la o proporție de 1 la 7: la șapte oameni care pleacă, poate fi angajat doar unul. Cu asistenți sociali care fac anchete sociale la telefon, din lipsa combustibilului pentru deplasări sau din lipsa mașinii cu care să se ducă pe teren. Cu o armată de 67.000 de copii în sistem, tot atîția cîți erau și în urmă cu șapte-opt ani. Cu aproape două mii de familii doritoare să adopte, cărora nu li se permite să adopte, decît în condiții aproape imposibile. Cu intrări stupide de grupuri de frați, care ajung să fie separați de părinți și să trăiască trauma ruperii de familie, din cauza paraliziei unui sistem care, decît să cheltuiască banii cu familia și să păstreze copiii acasă, mai bine risipește sume imense pentru plasarea acelorași copii în sistemul de stat, ani și ani la rînd. Cu directori generali și adjuncți care sînt schimbați la fiecare permutare de regim politic, pe criterii pure de clientelă politică. Cu o inapetență profundă pentru strategii pe termen lung, pentru viziune, pentru orice formă de minimă continuitate. Cu standarde de personal care nu au nici un fel de noimă, necorelate cu standardele de cost. Ambele, legiferate. Cum să nu se piardă copilul, în toată degringolada asta?

© V. Dorotti

O poveste cu un posibil final fericit

Îngrijirea instituțională are, implacabil, efecte catastrofale asupra copiilor. Copiii care cresc în mediu instituțional manifestă întîrzieri în dezvoltarea fizică, emoțională, socială și cognitivă (Bowlby. J. (1988), *A Secure Base: Clinical Applications of Attachment Theory,* Routledge, London; Hodges, J. & Tizard, B. (1989), „Social and family relationships of ex-institutional adolescents“, *Journal of Child Psychology and Psychiatry,* 30, 77-97; Vorria, P., Papaligoura, Z., Dunn, J., van IJzendoorn, M.H., Steele, H., Kontopoulou, A., et al. (2003), „Early experiences and attachment relationships of Greek infants raised in residential group care“, *Journal of Child Psychology and Psychiatry,* 44, 1208 – 1220; Wolkind și Rutter – Wolkind, S.N. *(1974),* „The components of «affectionless psychopathy» in institutionalized children“, *Journal of Child Psychology and Psychiatry,* 15, 215 – 220).

Instituțiile reprezintă o formă de tortură asupra copiilor. Efectele traumatice le reduc dramatic șansele de reușită în viață. Fără părinți, captivi într-un sistem depersonalizat, lipsiți de iubire, copiii se îmbolnăvesc, ajung să facă depresii cronice sau chiar se sinucid. Ca adulți, vor avea mari dificultăți de integrare în societate.

Dar se petrece o schimbare de paradigmă: de la un sistem bazat pe plasament și instituții, se trece la un sistem bazat pe familie. Se trece la o perspectivă axată pe calitatea protecției, la un sistem în care prioritatea e chiar copilul. Se revizuiesc toate legile din asistența socială. Pînă în 2020, guvernul și-a asumat să închidă toate instituțiile de profil de tip vechi. Anul viitor va fi implementată o lege care impune metodologiile și instrumentele concrete de prevenire a separării: numărul de copii rupți de familiile lor va scădea mult.

Iar fetița de care vă spuneam va avea parte, în cele din urmă, de cineva care să o țină în brațe atîta cît va dori ea. Vreau să-mi imaginez că scenariul acesta e posibil. Vreau să cred că se va întîmpla.

„România ocupă ultimul loc în Uniunea Europeană în ce privește rata de persoane donatoare de organe la un milion de persoane, cu doar un singur om la un milion, în medie, care donează organe în fiecare an.“

www.euroactiv.ro

Ștefan Dărăbuș, *Ph.D., este director al HHC România.*

Tudor Călin ZAROJANU

Presa, înapoiată

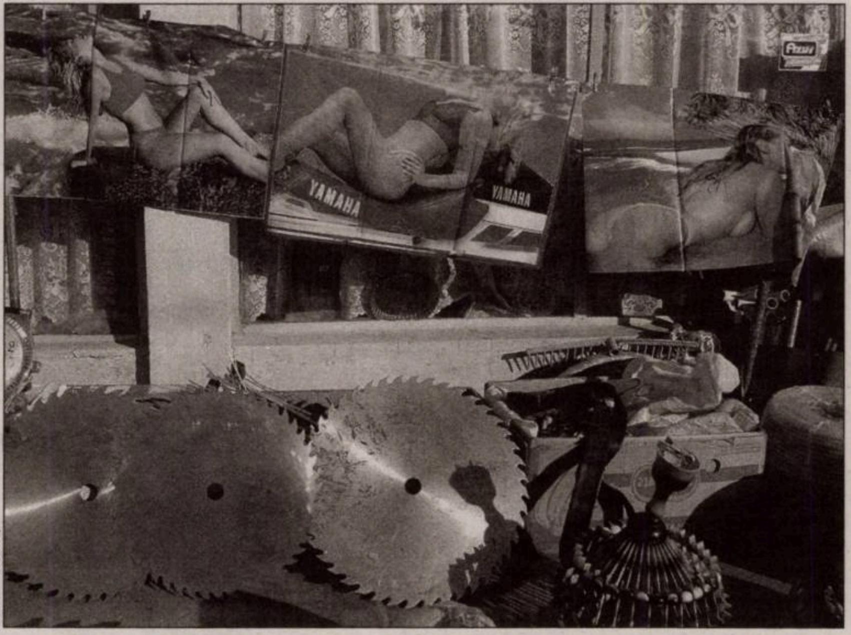
© V. Dorotti

Dacă e adevărat că tot ceea ce s-a întîmplat – bun sau rău – în România acestor 23 de ani are legătură directă cu politica (de unde şi exasperarea mea faţă de cei care spun „Nu mă interesează politica!“ – dar viaţa ta te interesează, prietene?), la fel de adevărat este că, de peste două decenii, mass-media sînt oglinda fidelă a societăţii şi a statului.

Fidelă? Da, fidelă. Cu toate manipulările, distorsionările, frivolităţile şi minciunile fără de ruşine? Da, pentru că, din păcate, şi acestea fac parte din realitate, din viaţa şi existenţa societăţii şi a statului.

Una dintre problemele dezbaterilor noastre este aceea că uităm mai mereu să ne asigurăm că vorbim toţi despre acelaşi lucru. Cu alte cuvinte, să definim termenii-cheie ai discuţiei. Conform dicţionarului, presa, ziaristica, jurnalismul, cu toate familiile lor de cuvinte, se referă doar la publicaţii, şi singurul termen care include audiovizualul este mass-media. În practică, şi primii termeni s-au extins de mult asupra Radioului, Televiziunii, Internetului – dovadă, de pildă, componenţa Asociaţiei Ziariştilor Români, a Clubului Român de Presă şi a altor organizaţii de breaslă. Ar fi timpul ca dicţionarele să constate realitatea.

Dar contează mai puţin natura suportului (hîrtie, ecran, difuzor), cît natura demersului jurnalistic. Şi ar fi bine să o spunem o dată pentru totdeauna: jurnalism înseamnă, în primul rînd, ştiri, reportaje, anchete, interviuri şi documentare. Editorialul, ca şi datul cu părerea la televizor, nu conferă calitatea de ziarist, drept care nici nu sînt abordate doar de ziarişti, ci şi de oameni de afaceri, actori, politicieni şi de oricine altcineva consideră că are ceva interesant de spus (şi i se oferă sau îşi cumpără spaţiu pentru asta). Dacă nu practică şi nu a practicat măcar în trecut celelalte genuri publicistice, un editorialist nu este ziarist mai mult decît un cronicar de carte.

Am insistat asupra acestor aspecte pentru că ele sînt direct implicate în evoluţia presei postdecembriste. După ce a trecut ceea ce aş numi entuziasmul fondator, cînd un cotidian central vindea peste un milion de exemplare zilnic, iar un săptămînal putea atinge şi tirajul de 300.000, interesul faţă de presa scrisă a scăzut constant, din mai multe motive: dezamăgirea socială, creşterea explozivă a audiovizualului şi apoi a comunicării pe Internet şi prin intermediul telefoniei mobile, scăderea puterii de cumpărare şi schimbarea priorităţilor financiare, scăderea interesului clasei politice (azi nu mai există ziare de partid) şi a oamenilor de afaceri etc. În aceste condiţii, presa a reacţionat renunţînd treptat la majoritatea genurilor publicistice de substanţă şi pervertindu-l pe singurul păstrat.

Astăzi, reportajul (de la cel social pînă la cel cultural, trecînd prin reportajul turistic şi de oricare alt tip) este o raritate aproape bizară; anchetele anilor '90 au fost înlocuite cu „dezvăluiri la cheie“: cineva îţi vinde un document sau o informaţie şi tu o arunci ca atare pe piaţă, după care încep talk-show-urile despre subiect – nici vorbă de mers pe teren, căutat, descoperit, satisfacţia de a fi determinat pe cineva să spună ce n-ar fi vrut să spună etc.; interviurile au dispărut şi ele aproape cu totul, deşi sînt un gen iubit de public şi în ciuda faptului că avem oameni de valoare în toate domeniile, cu recunoaşteri internaţionale; documentare pe o anumită temă sau un anumit subiect – fie el şi de mare interes (de exemplu, riscurile seismice) – există şi mai puţine.

Cît despre ştiri, singurul gen publicistic cultivat cel puţin la fel de mult ca în zorii presei post-decembriste, acestea au fost transformate într-o variantă autohtonă: ştirea comentată. Exceptînd buletinele meteo, cu greu găseşti o informaţie „curată“: cine, ce, unde, cînd, cum? De regulă, ea e însoţită de un comentariu (insinuant sau direct acuzator) ori cel puţin de o aluzie sau un calambur (de multe ori jalnic).

Care este justificarea acestei evoluţii? Că publicul nu mai gustă genurile la care s-a renunţat şi nici ştirile clasice. Că „vrea sînge“, scandal, ceva tare. În vreme ce ziarele îşi explicau astfel transformarea, televiziunile nou apărute (în special cele de ştiri) preluau de la bun început laitmotivul şi se construiau ca atare.

Comoditatea jurnaliştilor şi precaritatea resurselor financiare au dus la apariţia „jurnalismului civic“.

„În sărăcie, marile sentimente nu se pot dezvolta.“

GEORGE CĂLINESCU

Un sîmbure de adevăr există în această justificare. O parte din public este comod şi se plictiseşte uşor citind sau urmărind un reportaj. Preferă titlurile de Breaking News şi se distrează văzînd cum se-ncaieră invitaţii unei dezbateri.

Dar există şi alte explicaţii ale acestei evoluţii – obiective şi subiective. Obiectiv – un reportaj costă mult mai mult decît o discuţie în studiou. Şi e criză. Nu prea se plătesc salariile în presă – cu atît mai puţin documentarele ştiinţifice! Subiectiv – şi acolo unde sau atunci cînd sînt bani, e mult mai greu să faci un interviu deştept decît să aduci acelaşi om în platou (sau „să-l iei“ la telefon), faţă-n faţă cu doi-trei indivizi care-l urăsc, şi să laşi lucrurile „să se întîmple“, rolul tău de „moderator“ constînd în a-i împunge, din cînd în cînd, cu suliţa printre gratii.

Relativ recent, comoditatea jurnaliştilor şi precaritatea resurselor financiare au dus la apariţia „jurnalismului civic“ – prezentat, desigur, ca o mare cucerire a democraţiei. Concret: povestiţi şi arătaţi voi ce nu mai reuşim noi să acoperim.

Iar „deasupra tuturora“, vorba lui Eminescu, se aşterne, de cîţiva ani, plasa Internetului (iertat fie pleonasmul), cu marile sale atuuri: îţi permite să intervii oricînd, iar intervenţia apare instantaneu; ai asigurat anonimatul şi, chiar dacă semnezi cu numele real, te afli în afara oricărei răspunderi legale pentru cele afirmate (un ziarist care călcase în străchini pe blogul lui a susţinut cu seninătate că nu-i aparţine, nu l-a creat şi nu scrie acolo, ce dacă e şi poza lui!; e imposibil de probat contrariul, dacă n-ai folosit un IP propriu); răspîndirea e instantanee şi potenţial mult mai largă decît a oricărui canal media clasic; poţi să spui orice despre orice şi despre oricine.

În aceste condiţii, nu e de mirare că mass-media şi, în general, comunicarea publică sînt marcate de toate tipurile de greşeli posibile: de gramatică, de punctuaţie, de topică, de stil, de logică, de informare, de aritmetică şi, cu voia dvs., de ancorare în realitate.

Aceste observaţii nu sînt adevărate pentru unele dintre canalele specializate, de nişă (reviste literare, de arhitectură, design, teatru etc.) – dar acestea oricum nu pot fi încadrate la comunicare în masă.

Rezumînd, evoluţia mass-media din România poate fi caracterizată prin cîteva fenomene principale: cvasidispariţia genurilor jurnalistice de bază; o criză financiară tot mai gravă; cea mai severă fluctuaţie de personal din toate breslele, şi asta chiar în perioadele financiare mai bune; dispariţia accelerată a canalelor de presă; mutarea pe Internet; înregimentarea politică nedeclarată (cea declarată e perfect onestă); apariţia arbitrilor-jucători, „moderatori“ cu comportament de anchetatori care luptă la baionetă cu o anumită parte a invitaţilor şi le pun întrebări la care nu-i lasă să răspundă; scăderea continuă a nivelului profesional (consecinţă a celor de mai sus); scăderea audienţei generale.

De cîte ori am avut ocazia, am menţionat contraexemple, pentru că există totuşi în România ziarişti excepţionali şi chiar instituţii de presă cărora cu greu le poţi găsi vreun cusur. De data aceasta am să pomenesc doar două nume: Ciprian Plăiaşu, care – cu o determinare extraordinară, de multă vreme – face în „Adevărul“ reportaje-anchetă despre clădirile-monument aflate în stare de degradare, respectiv agenţia de ştiri Mediafax. Pe jurnalist nu-l cunosc personal; în Mediafax am avut privilegiul să lucrez.

Tema acestui număr din *Dilema veche* pare tristă, dar ascunde o speranţă. „România înapoiată“ trimite la jalnicele noastre rămîneri în urmă, dar poate fi privită şi ca o provocare: România ar trebui să fie *înapoiată* românilor.

Mutatis mutandis, mass-media ar trebui înapoiate jurnaliştilor adevăraţi. Nu e un lucru uşor, nici măcar – sau în special! – să definim ce înseamnă un jurnalist adevărat. Dar cred cu tărie că asta trebuie să ne propunem şi că e singurul mod prin care presa ar putea ieşi – inclusiv financiar – din gaura neagră în care a fost atrasă..

***Tudor Călin Zarojanu** este jurnalist şi analist media.*

Cum stăm cu administraţiile

„Fiecare conducere a unui oraş, judeţ din UE asigură populaţiei servicii spitaliceşti (ambulanţă, alte servicii de sănătate publică), servicii recreative şi sportive, culturale, sociale, educaţionale (ex: întreţinere şcoli), ajutoare sociale pentru pensionari, şomeri, locuinţe sociale etc. Bineînţeles, fondurile pentru susţinerea acestor servicii vin atît de la bugetul de stat, dar şi din resurse proprii. Iar, de cele mai multe ori, ponderea resurselor proprii este cea mai uriaşă.

Din nefericire, România stă cel mai prost din UE la acest capitol. Anul trecut, administraţiile locale din ţara noastră au cheltuit pe serviciile menţionate circa 20 de miliarde de euro (19,64 miliarde euro, mai precis). Această sumă echivalează cu 14,4% din PIB-ul României din 2011. Este cea mai mică sumă din UE, raportată la PIB. Astfel, România este pe ultimul loc în UE după sumele cheltuite de administraţii locale pe spitale, şcoli, locuinţe sociale etc.

De exemplu, ponderea Danemarcei a fost de două ori mai mare. Suma cheltuită de danezi reprezintă 28,6% din PIB-ul acestei ţări. De altfel, Danemarca este pe prima poziţie în acest top. Ceea ce înseamnă că autorităţile daneze au cea mai mare grijă de cetăţenii ei, dacă vom considera aceste cheltuieli drept prioritatea oricărei guvernări.“

Sursa: www.ziuaveche.ro

DILEMA
România
înapoiată

Nicolae REDNIC

Eu, în Franța, am scăpat de asta!

© V. Dorotti

Există numeroase stagnări în medicina românească legate de lipsa banilor, de politicile sanitare greşite sau absente şi, în al treilea rînd, de rămînerile în urmă ale corpului medical. M-am aşezat la masa de scris cu mintea plină de invective la adresa guvernanţilor din România şi de exemple tragice, în care magistratul destinului unui om a fost sărăcia din spitale. Da, lipsa mijloacelor de diagnostic, a medicamentelor, a clădirilor şi proasta conducere a ministerelor, a direcţiilor şi a caselor de asigurări sînt principalele cauze ale ecartului dintre medicina românească şi cea occidentală. M-am răzgîndit, însă, şi n-am să le aşez pe toate acestea pe hîrtie, din două motive: mai întîi, dumneavoastră, cititori, jurnalişti, alegători din ţara aceasta, vedeţi mai bine decît mine neputinţele miniştrilor şi felul cum se cheltuie banul public şi, în al doilea rînd, ar fi necavaleresc şi nedemn să nu încep prin a observa paiul din ochiul meu, al medicului care sînt, al corpului medical. (Mi se pare, totuşi, că politicienii scapă prea uşor de condeiul meu şi vă dau un singur exemplu de întîrziere istorică. În anul 1856, prima şcoală medicală din Ţara Românească este închisă, după cîteva luni de funcţionare, de către partida filorusă, la putere în Adunarea obştească, pentru că întemeietorul ei, Carol Davila, era, natural, filofrancez. În schimb, în anul 1181, Guilhelm al VIII-lea, senior de Montpellier, hotărăşte că Universitatea de Medicină din oraşul său va fi deschisă tuturor, indiferent de avere şi, atenţie!, confesiune. Altfel spus, un francez, într-un secol şi un loc unde catolicismul era dreptatea şi autoritatea unică, înţelege că medicina este dincolo de Biserică, în schimb, românii dîmboviţeni, şapte sute de ani mai tîrziu, taie bugetul primei lor şcoli medicale, pentru că directorul ei salută cu *„Bonjour“* şi nu cu *„Dobrîi den“!)*

În România, cunoştinţele medicilor nu sînt verificate periodic, cu seriozitate, aşa cum se întîmplă în Vest.

Înainte de a semnala cîteva mentalităţi învechite ale unor medici români, se impun două precizări.

Mai întîi, cît de în urmă sîntem? Greu de spus. Institutul Naţional de Sănătate Publică îşi încheie Raportul stării de sănătate din România, anul 2010, cu concluzia: „Din punct de vedere al stării de sănătate, populaţia României prezintă unii dintre cei mai defavorabili indicatori din întreaga Uniune Europeană“. Ca să nu fiu acuzat de defetismul ultimului loc, am să remarc doar că la mortalitate infantilă, speranţă de viaţă, decese prin boli cardiovasculare sau cancer, număr de medici pe cap de locuitor, număr de tomografe pe cap de locuitor etc. etc., sîntem pe locurile 25-27 între cele 27 de popoare ale Europei Unite. Desigur, comparaţia cu alte ţări, din regiuni mai puţin civilizate ale lumii, ne este favorabilă.

A doua precizare: medicii români sînt buni. Ei nu sînt în urma confraţilor lor europeni sau americani, dacă privim însufleţirea cu care îşi fac meseria, strădania cu care încearcă să îşi ajute bolnavii sau vigoarea cu care se ţin ancoraţi de progresul zilnic al ştiinţei medicale.

Veacul XXI a apărut în medicină cu ambiţia de a schimba profilul medicului, expertiza înaltă, verificarea periodică a performanţei, relaţia directă, partenerială cu pacientul, rigoarea etică, spiritul de echipă fiind trăsăturile prioritare. Ne aliniem şi noi, medicii români, la modernitate, învăţînd de la confraţii noştri din America, Anglia, Franţa sau Germania. Mai sînt însă, printre noi, unii cu mentalităţi înapoiate, feudale, iluministe, romantice, capitaliste şi, nici o surpriză, comuniste.

Medicul feudal este întîlnit în spitale mai mici, rar şi în clinici universitare. Domeniul lui feudal este secţia întreagă, dacă a ajuns şef, sau, dacă nu, cele cîteva saloane în care lucrează. Autoritatea lui are un caracter personal. Pacienţii nu disting pregătirea sa profesională autentică, fiind copleşiţi şi răpiţi de personalitatea lui. Relaţiile cu doctorii tineri, cu personalul medical auxiliar şi cel administrativ se bazează pe fidelitatea personală, întreţinută de cuvinte potrivit spuse şi favoruri mărunte. Sînt promovaţi slugarnicii necompetitivi. Consecinţele pot fi, uneori, funeste. Catastrofele medicale, inevitabile într-un sistem fără un permanent autocontrol, sînt cel mult bîrfite, camuflate, „să rămînă între noi“. Un „noi“ al unor medici care uită că într-o zi vom fi cu toţii pacienţi. Principalele însuşiri ale medicinei moderne, argumentare ştiinţifică a fiecărei decizii, individualizarea fiecărui act medical, recunoaşterea şi corectarea imediată a greşelilor nu pot prospera, cel mai adesea, pe aceste „moşii“.

Medicul iluminist, dacă pot să-i spun aşa, este un doctor care încearcă să compenseze cu inteligenţa lui ridicată lipsa de informare permanentă. Analizează bolnavii exclusiv prin intermediul raţiunii lui, a cîtorva scheme logice învăţate în tinereţe. Pe termen scurt, deciziile lui par bune. Raţiunea este indispensabilă, dar insuficientă în practica medicală. Informaţia este enormă şi se schimbă permanent, odată cu progresul fiecărei ştiinţe. Dintre datele medicale care se publică anul acesta, jumătate se vor dovedi, în cinci ani, inutile, iar un sfert – de-a dreptul greşite. Ca să fii la zi, trebuie să citeşti în fiecare seară. În România, cunoştinţele medicilor nu sînt verificate periodic, cu seriozitate, aşa cum se întîmplă în Vest. Ne bazăm pe conceptul, nu-i aşa, înapoiat, al responsabilităţii individuale.

Romanticul practică o medicină speculativă, empirică şi sentimentală, tratînd – cel mai adesea, spre norocul lor – oameni sănătoşi, în lungi şi calde conversaţii. Sînt inutili şi inadaptaţi ritmului medicinei moderne.

Medicul capitalist are multe feţe în România. Există un capitalism sălbatic şi unul cu faţă umană, dar, desigur, profitul este principiul fundamental al amîndorura. În varianta cu faţă umană, medicina rămîne, cu trecerea anilor, înapoia altor importante preocupări. Pe măsură ce casele au fost construite, relaţiile aventuroase depăşite şi concediile exotice povestite, motivaţia muncii scade. La spital este neatent, grăbit, superficial, cu gîndul la hobby-ul după-amiezii. Cel de-al doilea, capitalistul sălbatic, este prezent în poveştile bieţilor bolnavi şi – mă amăgesc să cred – numai acolo. Medicul, angajat al comunităţii, care cere bani pentru a-şi face datoria, trădează o înapoiere morală de neiertat.

„În România, la fiecare cinci ore moare un bebeluş. Astfel, ţara noastră este pe primul loc în Uniunea Europeană în ceea ce priveşte mortalitatea infantilă, cu o medie de 9,8 decese la o mie de nou-născuţi vii.“

www.rtv.net

Medicul comunist este un naiv, care crede că toată lumea îşi face serios treaba deasupra lui şi că lucrurile se vor îndrepta de la sine, firesc, pentru că sănătatea este lucrul cel mai preţios al naţiei. I se vor aduce cele mai noi aparate şi cele mai potente medicamente, va fi trimis la cursuri de specializare pe banii spitalului, iar saloanele vor fi zugrăvite în curînd. Acest medic, înţepenit şi utopic, aşteaptă să i se valorizeze competenţele, ignorînd faptul că medicina, asemenea tuturor îndeletnicirilor umane, astăzi, este competitivă, accesul la cele mai noi informaţii, la cele mai noi tehnologii de diagnostic şi de tratament se face liberal, adică prin eforturi şi sacrificii personale.

Toate aceste mentalităţi vechi se întîlnesc din ce în ce mai rar în corpul medical. Medicina românească are sufletul tînăr. Ascult, în fiecare an, la examene de specialitate, medici şcoliţi în Franţa, în Anglia, în Germania, în tot mai multe clinici universitare moderne româneşti. Ştiu tot, au mîini experte, gîndesc limpede, mult mai bine decît o făceam eu, la vîrsta lor.

Mă opresc pe coridorul plin al spitalului cu o colegă de facultate, de zece ani doctoriţă la Lyon, venită să mă vadă. Ne prindem într-o dispută medicală. Încet-încet, umilă şi complice, se apropie de mine o pacientă care pleacă spre casă, o femeie de la ţară, şi îmi împinge sub braţ o pungă în care bănuiesc nemuritoarea găină. Sînt stînjenit de împrejurare, de pacientă, de colega mea. Iar ea, punînd paie peste focul din obrajii mei, îmi zice: „Eu, în Franţa, am scăpat de asta!“.

***Nicolae Rednic** este medic.*

NE IMPORT
SUA
CAFE BAR
Cin-Cin
© V. Dorotti

PUBLICITATE

Europa ne priveşte

Cu **Mihaela Gherghişan** şi **Ioana Haşu** într-un duplex RFI-Parlamentul European.

Miercurea, de la 13h30.

rfi
românia

DILEMA
România
înapoiată

„Fără entuziasm n-am merge mai departe“

interviu cu Ionuţ SIBIAN, directorul Fundaţiei pentru Dezvoltarea Societăţii Civile

FDSC-ul a fost înfiinţat în 1994, la cererea Uniunii Europene, iniţial ca mecanism prin care instituţiile şi organizaţiile să înveţe cum să acceseze fondurile europene destinate dezvoltării societăţii civile. La aproape 20 de ani de la înfiinţare, cu mii de proiecte la activ, cum aţi descrie ritmul acestei dezvoltări?

Datele de care dispunem sînt aferente perioadei 1996-2007, iar evoluţia societăţii civile, în această perioadă, a fost marcată de cîteva perioade semnificative. Potrivit Anuarului Statistic al Institutului Naţional de Statistică, organizaţiile administraţiei private din România au avut o creştere mai lentă în perioada 1996-2001. Numărul lor s-a dublat în această perioadă. Anii 2002 şi 2005 sînt cei în care numărul acestui tip de formaţiuni a crescut considerabil. Fundaţiile, asociaţiile şi organizaţiile religioase (de cult) au cea mai rapidă creştere între anii 2005-2007. În 2007, România ajunsese la un indice de asociativitate destul de ridicat. Astfel, la o populaţie de aproximativ 21,5 milioane de locuitori, erau înfiinţate 61.101 asociaţii şi fundaţii (dintre care aproximativ 21.000 active), adică una la 346 de locuitori. În Anglia spre exemplu, o ţară cu experienţă şi tradiţie în acest domeniu, indicele de asociativitate este de una la 361 de locuitori. Aceste date se regăsesc în studiul „România 2010. Sectorul neguvernamental – profil, tendinţe, provocări“, care poate fi descărcat gratuit de pe portalul nostru – www.fdsc.ro.

De cînd putem vorbi, de fapt, de existenţa, de vizibilitatea societăţii civile în România?

În adevăratul sens al cuvîntului, societatea civilă a început să existe după schimbarea regimului comunist cu cel democratic, din anul 1989. Existau structuri asociative şi specifice societăţii civile şi în trecut, însă nu putem vorbi despre o societate civilă în această perioadă. Adevăratele structuri asociative au luat naştere odată cu instaurarea democraţiei în România.

La începutul anilor 1990, cele mai active structuri asociative sau grupuri informale au fost cele umanitare, finanţate în general cu fonduri externe şi grupurile civice cu implicare politică pronunţată, precum Alianţa Civică sau Grupul de Dialog Social GDS. Dintre membrii Alianţei a fost de altfel propus la preşedinţie, în 1992, Emil Constantinescu. La sfîrşitul anilor '90, organizaţiile neguvernamentale devin din ce în ce mai vizibile odată cu dezvoltarea la scară naţională a serviciilor sociale, cu precădere în sfera protecţiei copilului. Dezvoltarea serviciilor de către sectorul ONG e concomitentă cu reforma statului în domeniul drepturilor copilului, reformă care a permis crearea, de către ONG-uri, a serviciilor sociale care lipseau sau erau insuficient dezvoltate de către sectorul public. După intrarea în Uniunea Europeană, în 2007, odată ce criteriile politice au fost îndeplinite de către România, se constată o diminuare dramatică a ONG-urilor care activează în zona de bună guvernanţă.

Legimitatea sectorului ONG e dată de expertiza şi rezultatele ONG-urilor prin determinarea cetăţenilor să reacţioneze la schimbări care îi privesc, dar şi de furnizarea de servicii. De exemplu, ONG-urile se ocupă de 23,5% din serviciile alternative de îngrijire a copilului la nivel naţional (case de tip familial, centre de zi, centre maternale etc). Cu o infrastructură sensibil mai mică decît cea a statului şi a serviciilor sale publice, ONG-urile reuşesc să reprezinte jumătate dintre furnizorii de servicii sociale acreditaţi din România. De altfel, sînt ONG-uri care servesc 41% dintre beneficiarii de servicii de îngrijire şi asistenţă la domiciliu (Federaţia Caritas, de exemplu, are peste 100.000 de beneficiari de servicii anual din rîndul persoanelor vulnerabile). În cadrul serviciilor de îngrijire la domiciliu, ONG-urile se ocupă de peste 10.000 de vîrstnici, iar serviciile publice ale statului de 7300 de asemenea persoane; ONG-urile susţin aproximativ 30% din cantinele sociale din România.

Despre impactul ONG-urilor vorbesc în primul rînd persoanele în nevoie care primesc servicii, pentru că ONG-urile sînt vizibile în primul rînd în ochii acelora care au nevoie.

Ce credeţi că înseamnă azi „societatea civilă“ în mentalitatea generală?

Credem că noţiunea nu e foarte clară în mentalul românilor. Puţini ştiu că societatea civilă e de fapt o sumă de caracteristici şi principii. Este o societate inclusivă, în care cetăţenii au sentimentul apartenenţei, au atît drepturi, cît şi obligaţii. E formată atît din asociaţii şi fundaţii, cît şi din uniuni profesionale şi patronale, sindicate şi confederaţii sindicale şi, nu în ultimul rînd, de organizaţii religioase, al căror număr e semnificativ în România.

ONG-urile sprijină anual sute de mii de români aflaţi în situaţii de vulnerabilitate.

Probabil că mulţi identifică societatea civilă cu asociaţiile şi fundaţiile, cu noţiunea de „caritate“, întrajutorare şi grupuri vulnerabile. Poate că o parte dintre români o mai asociază şi cu noţiunile de voluntariat, probleme de mediu sau democraţie şi drepturile omului. În 2010, cele mai cunoscute organizaţii neguvernamentale în rîndul populaţiei au fost cu precădere cele din mediul social şi protecţia mediului – UNICEF, Salvaţi Copiii, Crucea Roşie, Greenpeace, Caritas, Pro Democraţia, AIESEC şi SMURD sînt considerate a fi cele mai utile ONG-uri.

Am mai observat că societatea civilă e asociată cu un număr limitat de personalităţi invitate la emisiunile TV, care se autointitulează „reprezentanţi ai societăţii civile“. Acest lucru e justificat de statistici, în contextul în care, de exemplu, trei sferturi dintre bărbaţii români cu vîrste între 25 şi 39 de ani au ca surse principale de informare televizorul şi reclamele (România ocupă primul loc în Europa din acest punct de vedere, potrivit unui studiu de Discovery Networks EMEA).

Societatea civilă autentică e prezentă în cadrul unor evenimente anuale care însă se bucură de o atenţie extrem de limitată în rîndul presei sau al mediului politic: Gala Oameni pentru Oameni, Gala Participării Publice şi Gala Societăţii Civile. Aceste evenimente sînt un omagiu adus în primul rînd cetăţeanului implicat şi responsabil, despre care însă se vorbeşte prea puţin în spaţiul public.

Cît de lejer a decurs de-a lungul timpului dialogul dintre guvernanţi şi societatea civilă? Care au fost cauzele blocajelor maxime?

Sectorul ONG a încercat, încă din anii '90, să dezvolte o relaţie de parteneriat cu autorităţile statului şi să conştientizeze mediul politic cu privire la acţiunile şi impactul proiectelor noastre. Construirea unei relaţii între cele două sectoare a fost făcută la presiunea mediului extern, nu a venit în mod natural din partea guvernanţilor, asa cum s-a întîmplat în toate ţările din UE. Relaţia de parteneriat funcţionează în general pe hîrtie, iar rezultate concrete se văd mai degrabă la nivel local, în comunităţi mai mici. Cu cît te adresezi unor instituţii „mai“ centrale, cu atît e mai dificil să construieşti un dialog sau o relaţie de parteneriat.

Nu vedem, în 22 de ani, o mişcare de reformă majoră a instituţiilor statului. Evident, sînt progrese înregistrate, însă dacă ne raportăm la perioada de timp care a trecut de la Revoluţie, sînt minore.

Principalul obstacol observat de noi e centralismul excesiv al guvernanţilor. În România autoritatea publică nu e pregătită să externalizeze servicii în mod liber şi transparent şi acest lucru îl observăm în mod direct, noi ca sector ONG care încearcă, de aproape zece ani, să-i convingă pe guvernanţi de nevoia elaborării unei legi speciale pentru contractarea serviciilor sociale. Un alt obstacol pe care l-am sesizat e lipsa de interes a politicienilor de a discuta sau dezbate propunerile ONG-urilor; acest fapt provine din informarea şi expertiza scăzută a acestora în domenii de altfel foarte importante pentru societatea românească.

Să vorbim despre Carta Albă a ONG-urilor. Ce înseamnă acest document pentru societatea civilă?

Carta Albă a ONG-urilor e un document firesc în orice stat democratic. La noi a fost lansată în contextul unui dialog mai puţin constructiv sau eficient între politicieni şi organizaţii neguvernamentale. A fost realizată prin efortul organizaţiilor cu expertiză în 12 domenii: piaţa muncii şi politici sociale, sănătate, justiţie şi politici anticorupţie, educaţie şi voluntariat, dezvoltare durabilă, protecţia mediului, democraţie participativă şi drepturile omului, dezvoltare comunitară în mediul rural, dezvoltare urbană şi patrimoniu construit, incluziunea socială a romilor, managementul şi eficienţa fondurilor structurale şi de coeziune, politica fiscală ce priveşte organizaţiile neguvernamentale, solidaritate internaţională.

Prin acest document aţi cerut politicienilor, printre altele, să-şi asume în mod public responsabilitatea pentru angajamentele preelectorale. Într-o societate destul de blazată, cît de mult credeţi că mai atîrnă în balanţă o atare măsură de verificare?

Chiar dacă societatea e blazată – sau se presupune că asemenea măsuri atîrnă foarte puţin în balanţă – demersul nostru e foarte necesar. Fără un dialog real între ONG-uri şi politicieni, putem ajunge ca prioritizarea problemelor din agenda publică să nu corespundă nevoilor societăţii civile. ONG-urile sprijină anual sute de mii de români aflaţi în situaţii de vulnerabilitate, oferă servicii sociale, sînt preocupate de educaţie, protecţia mediului, antreprenoriat social şi multe alte domenii. O agendă publică realizată fără implicarea ONG-urilor e ca şi cum am prescrie un tratament unui bolnav fără să-l consultăm în prealabil.

Sînteţi unul dintre cei mai cunoscuţi reprezentanţi ai societăţii civile. Cînd vine vorba de viitorul acesteia, azi, la peste 20 de ani de democraţie, în ce măsură vă puteţi declara optimist (sau pesimist)?

Viitorul societăţii civile depinde de evoluţia mai multor factori (mentalitatea cetăţenilor, maturizarea clasei politice din România, dar şi de implicarea şi solidaritatea organizaţiilor neguvernamentale). Care va fi viitorul societăţii civile e greu de anticipat în acest context. Premisele sînt însă pozitive. Rata voluntariatului e în creştere, la fel şi interesul cetăţenilor pentru subiectele politice, implicarea ONG-urilor în rezolvarea problemelor din agenda publică e destul de mare; despre maturizarea clasei politice nu putem decît spera că lucrurile vor evolua în bine. Noi rămînem optimişti, deoarece asta e misiunea noastră. Fără entuziasm, n-am merge mai departe.

a consemnat Stela GIURGEANU

„Aproximativ 67% dintre companiile din România aveau o conexiune la Internet în luna ianuarie 2008 şi numai 44% dintre acestea beneficiau de o conexiune de Internet de mare viteză (broadband), cifre care plasează România pe ultimul loc în UE, potrivit datelor prezentate marţi de Comisia Europeană. Ţara noastră ocupă ultima poziţie şi în privinţa numărului de companii care au pagini web. La nivelul UE, Olanda şi Finlanda erau ţările cu cele mai multe companii conectate la Internet (99%).“

www.euroactiv.ro

PUBLICITATE

Invitatul Dimineţii

Jurnalistul **Cosmin Ruscior** dă tonul actualităţii în fiecare dimineaţă.

Obiectiv şi echilibrat.

De luni până vineri, de la 9h20.

rfi
românia

DILEMA
România înapoiată

Ovidiu VOICU

Ţiganii din mintea noastră

© Fundaţia Soros

Domnul Cătălin Chereches este primarul oraşului Baia Mare, politician tînăr, educat exclusiv după căderea comunismului, deschis la minte, de mare viitor. El a avut ocazia să se confrunte direct cu electoratul, de două ori, la interval de un an. În mai 2011 au avut loc alegeri anticipate la Baia Mare, după ce primarul liberal ales în 2008 a fost condamnat definitiv pentru corupţie. Dl Chereches, din postura de deputat, a candidat ca independent, dar susţinut de USL, şi a cîştigat lejer cu 51,66% dintre voturile valide; 18.298 de băimăreni au votat pentru el. În iunie 2012 am avut alegeri la termen şi dl Chereches a cîştigat din nou fără probleme, candidînd din partea USL. Nu mai puţin de 44.239 dintre cetăţeni au votat pentru el, asta însemnînd 86,32% dintre voturile valid exprimate. Dl Chereches a stabilit un nou record naţional, fiind cel mai mare procent cu care a fost ales vreodată un primar de municipiu. Vădit lucru, este un om popular în urbea sa.

Între cele două scrutine, cele mai vizibile acţiuni ale primarului Chereches au avut un puternic caracter rasist, ambele îndreptate împotriva romilor. Imediat după alegeri, primarul a dat dispoziţie să se construiască un zid care să separe două blocuri locuite de romi de restul lumii. Anul acesta, chiar înainte de alegeri, a decis mutarea practic forţată a mai multor familii de romi, inclusiv copiii, în nişte imobile ale unei foste întreprinderi chimice, în încăperi improprii locuirii care nu au fost decontaminate cum se cuvine. În ambele situaţii, dl Chereches a dezvoltat un remarcabil talent pentru dublul standard. A răspuns cît se poate de corect politic întrebărilor ziariştilor, organizaţiilor nonguvernamentale şi politicienilor străini, vorbind de securitate comunitară, programe sociale, creşterea nivelului de trai şi, inevitabil, incluziunea romilor. În acelaşi timp, a spus cetăţenilor ceea ce doreau să audă, anume că rezolvă „problema ţiganilor"; în fond, aceasta era doleanţa majorităţii.

Între cele două scrutine, cele mai vizibile acţiuni ale primarului Chereches au avut un puternic caracter rasist.

Într-o societate aşa cum am vrea să fie, ne-am fi aşteptat ca un primar rasist să fie sancţionat de opinia publică. Acest lucru cu atît mai mult cu cît dl Chereches reprezintă alianţa partidului social-democrat cu cel liberal, adică exact partidele ce se revendică de la o ideologie a diversităţii şi incluziunii. Cu unsprezece ani în urmă, primarul Rotaru de la Piatra-Neamţ a avut idei similare, să mute romii la marginea oraşului şi să îi izoleze cu un gard de sîrmă ghimpată. Atunci domnul Rotaru vorbea, foarte sincer în ura lui, despre eradicarea „tumorii negre" din oraş. Reacţia publică l-a făcut să dea înapoi şi apoi dl Rotaru a pierdut alegerile (şi a intrat în scenă domnul Gheorghe Ştefan, dar aceasta este o altă poveste). Acum însă dl Chereches a fost premiat cu o creştere spectaculoasă a numărului de votanţi. Sigur că cel puţin o parte a acestei creşteri este dată de poziţia de primar în funcţie şi accesul la fonduri publice, dar chiar dacă public puţini o recunosc, nu puţini au fost băimărenii care l-au aclamat pentru că a atacat ferm „problema ţiganilor". Am regresat oare în acest deceniu?

Sondajele de opinie ne spun că respingerea socială a romilor scade în timp, pe fondul unei diminuări generale a intoleranţei faţă de alte grupuri culturale. Ponderea celor ce declară că ar accepta romii ca vecini a crescut de la 40%, în urmă cu 15 ani, la 65% anul trecut. Specialiştii au două explicaţii posibile. Prima spune că este o scădere sinceră a intoleranţei, ceea ce ar însemna că la Baia Mare este un caz a tipic. A doua explicaţie vorbeşte de conformismul social: oamenii au învăţat cum e corect să răspundă şi îşi ascund adevăratele sentimente. Acesta ar fi exact tiparul dlui Chereches, cel care una spune public şi alta face.

Tot sondajele ne arată că tinerii sînt mult mai intoleranţi decît adulţii. Conform unui studiu al Fundaţiei Soros din 2010, doar 32% dintre tinerii cu vîrste între 14 şi 18 ani ar accepta vecini romi. Fie nu au învăţat toleranţa, fie sînt mai oneşti. Am avut ocazia, cam în aceeaşi perioadă, să deconstruiesc discursul anti-ţigani împreună cu un grup de tineri de 16 ani, dintr-un liceu „bun" bucureştean. Nu erau romi între ei, de obicei romii nu ajung la licee bune în Bucureşti. Am fost neplăcut surprins de francheţea cu care îşi exprimau respingerea faţă de ţigani, mergînd de la dezgust pînă la ură – căci respingeau şi termenul romi. Am încercat să găsesc împreună cu ei cauza, răspunsul la întrebare „de ce?".

„Ţiganii sînt murdari, nu se spală", mi-a spus unul dintre ei, dînd un exemplu de la el de pe stradă. Dar de unde ştia că e rom? Pentru că nu se spală – a venit argumentul circular. Acceptînd ipoteza că ar putea fi doar un om al străzii, care pur şi simplu nu are unde să se spele, au venit repede cu ideea ca Primăria să deschidă adăposturi şi băi publice pentru aceste persoane, dacă nu poate să le ofere locuinţe sociale. Desigur, cu condiţia să nu fie ţigani, căci aceştia oricum nu vor să se spele. „Ţiganii sînt leneşi, nu vor să muncească"... uite, toată ziua caută prin gunoaie sau adună fier vechi sau cerşesc. Nu sînt însă şi români care caută prin gunoaie? Sigur, dar doar pentru că nu pot să muncească sau nu îşi găsesc un loc de muncă. Se întîmplă pentru că în România nu avem grijă de bătrîni, iar politicienii sînt mai preocupaţi să se certe în loc să creeze locuri de muncă sau să ofere cursuri de calificare. „Ţiganii nu au grijă de copii, îi trimit la cerşit sau la spălat parbrize." Aici m-a ajutat un alt membru al grupului, care cunoştea un mic ştergător de parbrize fugit de la casa de copiii, unde era (spune el) bătut şi în general prost tratat. Emoţia grupului a fost puternică, aproape toţi văzuseră la PRO TV reportajele îngrijorătoare despre situaţia copiilor fără familie şi incapacitatea societăţii de a le purta de grijă. „Ţiganii sînt agresivi, ascultă muzică tare, chiar te bat pe stradă." Dar aici deja nemulţumirea era mare faţă de inevitabilii *bullies* ai şcolii, fără deosebire de etnie. Toţi au deplîns eşecul familiei şi al profesorilor, cei care nu au reuşit să-i înveţe buna-cuviinţă, dar şi lipsa de reacţie a poliţiei.

Am ajuns în scurt timp la o sumă de prejudecăţi despre romi – lucruri vechi, de mult ştiute. Sînt desprinse dintr-o colecţie de incidente urbane transformate în reguli prin generalizare pripită. În acelaşi timp, am construit şi un mic program de incluziune socială: măcar adăposturi şi băi publice, dacă nu locuinţe sociale; locuri de muncă, cursuri de calificare pentru cei ce caută să muncească; sprijin pentru bătrîni; resurse mai multe în sistemul de protecţie a copiilor. Pe fundal, apelul la bună guvernare şi la aplicarea legii cînd e nevoie.

În acelaşi timp însă, am întîlnit la fiecare subiect laitmotivul „nu pentru ţigani". Explicaţia a fost întotdeauna aceeaşi – ţiganii nu vor, ei sînt altfel, aşa sînt ei, nu se adaptează, deci nu merită încercat. Argumentele circulare au revenit des în discuţie, ţiganii sînt aşa şi îi recunoşti că sînt ţigani pentru că sînt aşa. Nu intru aici în discuţia (lungă) despre cum se face că în minţile unor tineri de 16 ani de la un liceu „bun" din Bucureşti sînt atît de adînc înrădăcinate atîtea prejudecăţi, dar şi absenţa unei gîndiri critice care să îi ajute să spargă o logică greşită.

Totuşi, sînt nişte copii buni. Cu sinceritate îşi doresc programe de incluziune socială ample. Fără să le fi vorbit nimeni vreodată despre teoria incluziunii sociale, au acoperit singuri aproape toate domeniile acesteia. Nu au avut reţineri în a spune că este datoria societăţii să-i ajute pe cei ce au nevoie, copii fără familie, bătrîni, săraci, persoane fără adăpost, cei ce îşi caută un loc de muncă. Teoretic, programul lor social este şi pentru romi, căci prea mulţi dintre romi sînt exact în aceste categorii vulnerabile, au nevoie de ajutorul nostru. Practic, nu se aplică pentru ţigani. Dorinţa sinceră de a avea o societate incluzivă se opreşte la imposibilitatea de a trece peste ideile preconcepute pe care le au. Ar dori să includă şi romii, dacă i-ar privi ca pe nişte oameni cu nevoi. Însă îi privesc doar ca pe nişte ţigani.

În fond, noi toţi sîntem oameni buni, împreună cu politicienii noştri, cu administratorii treburilor publice, ca tînărul de mare viitor Cătălin Chereches. Vrem să îi ajutăm pe cei în nevoie, inclusiv pe romi, atît timp cît sînt şi ei – şi sînt, cei mai mulţi dintre ei – săraci, bătrîni, şomeri, fără locuinţă sau fără familie. Doar să nu fie ţigani.

***Ovidiu Voicu** este manager de proiecte în cadrul Fundaţiei Soros.*

© C. Pleşa

„Românii sînt pe ultimul loc în Uniunea Europeană după cantitatea de benzină pe care o pot cumpăra cu un salariu mediu."

www.econtext.ro

„Nu putem salva în ritmul în care abandonează alţii“

interviu cu Marilena CRISTIAN, preşedintele Asociaţiei Robi

Nu doar în Bucureşti sau în marile oraşe ale ţării avem problema animalelor fără stăpîn. După Revoluţie, problema a fost pusă pe tapet de nenumărate ori, însă fără rezultate reale. În acest context, asociaţiile de protecţie a animalelor sînt de multe ori blamate că nu se implică în mod real, ci îşi protejează doar vizibilitatea (prin menţinerea cîinilor pe stradă şi prin mitinguri de protest la iniţiativele autorităţilor, iniţiative privind eutanasierea ca unică soluţie) pentru atracţia de fonduri. Robi este o asociaţie mică, care nu dispune de fonduri generoase sau de vizibilitate, dar care reuşeşte să rezolve, chiar şi punctual, cîteva cazuri. Am discutat cu directoarea asociaţiei, punînd în balanţă subiectele tabu privind soarta cîinilor maidanezi, cu reuşitele înregistrate de acţiunile voluntarilor din asociaţie.

© Asociaţia Robi

Povestiţi-ne despre dumneavoastră, de la înfiinţare pînă în prezent. Cine sînteţi şi ce proiecte desfăşuraţi pentru protecţia animalelor abandonate?

Asociaţia Robi s-a înfiinţat în anul 2001 cu un scop precis: de a schimba legislaţia referitoare la protecţia animalelor în Romania şi, desigur, de a salva cît mai multe dintre animalele fără stăpîn. Prin „salvat“ nu înţelegem doar luarea lor de pe străzi şi aducerea în adăposturi, ci şi promovarea lor pentru adopţie în familii responsabile. Totodată, ne-am propus să sterilizăm cît mai multe animale, cu şi fără stăpîn, considerînd că aceasta e soluţia de micşorare a numărului celor fără stăpîn.

Nu ne-am înfiinţat de dragul fondurilor, ci ca să ajutăm animalele şi totodată să contribuim la soluţionarea unei probleme a oamenilor. Însă fără fonduri nu ne putem desfăşura activitatea, aşa că orice donaţie făcută asociaţiei este importantă, oricît de mică ar fi ea. Şi cu siguranţă va fi folosită doar în scopul destinat ei. De implicat ne implicăm cu adevărat şi asta se poate vedea, site-ul nostru fiind actualizat aproape zilnic, paginile de Facebook sînt, de asemenea, o mărturie a activităţii noastre. Cît îi priveşte pe cei care blamează ONG-urile, nu sînt în cunoştinţă de cauză. Nu numai că fac minuni cu fonduri insuficiente, dar tot ONG-urile oferă autorităţilor soluţii viabile pentru rezolvarea problemei cîinilor şi a pisicilor fără stăpîn. Din păcate, putem afirma cu din ce în ce mai multă convingere că autorităţile nu sînt interesate, ba chiar depun toate eforturile să nu rezolve problema. Chiar azi (13 noiembrie) am fost convocaţi la Primăria Municipiului Bucureşti la o şedinţă organizată de Comisia pentru Relaţii cu Organizaţii Neguvernamentale şi alţi Parteneri Sociali. Am propus impunerea obligativităţii sterilizării animalelor cu stăpîn (cu excepţiile de rigoare), iar unul dintre reprezentanţii Primăriei ne-a spus clar că se va opune unei astfel de hotărîri pe motiv că îşi va pierde masa electorală. Aceasta este încă o dovadă că problema cîinilor fără stăpîn are conotaţii politice şi că, deşi există soluţii, cei care au capacitatea de a le impune n-o fac de teamă că pierd ceea ce au cîştigat în funcţiile lor publice.

Revenind la primul nostru obiectiv, putem afirma cu mîndrie că am realizat o schimbare care a căpătat denumirea de Legea nr. 9/2008 privind protecţia animalelor, schimbare datorată fericitei noastre întîlniri cu Marius Marinescu, senator în vremea în care l-am cunoscut. Împreună, am pus bazele unor amendamente aduse Legii 205/2004 privind protecţia animalelor.

Problema animalelor fără stăpîn a existat şi în alte ţări europene. Care a fost soluţia europenilor în a nu mai avea animale pe stradă şi de ce în România nu putem aplica acele metode?

Soluţia aplicată nu doar de europeni, ci în multe state şi oraşe civilizate din toată lumea este una singură şi se referă la eradicarea cauzei, adică la stoparea abandonului animalelor din proprietate privată pe domeniul public. Dacă nici un cetăţean n-ar abandona vreun animal, problema cîinilor şi a pisicilor fără stăpîn nu ar exista. În acest sens, prima măsură care trebuie luată este controlul înmulţirii animalelor aflate în proprietate privată, de unde sînt abandonate animalele în exces. Cîtă vreme această problemă nu este rezolvată, nici problema animalelor fără stăpîn nu poate avea rezolvare.

Foarte mulţi oameni se lasă cuprinşi de sentimentalism cînd vine vorba de cîinii vagabonzi. Sub lozinci de genul „cîinele muşcă doar dacă eşti om rău“ se ascunde însă de multe ori o implicare doar pe jumătate, şi mă refer aici la hrănitul haitelor de cîini pe stradă sau la clamarea „drepturilor animalelor“, dar mai puţin la o acţiune directă, de exemplu la adoptarea respectivelor patrupede. Care este mentalitatea românilor în ceea ce priveşte adopţia şi cum se implică Asociaţia Robi în construirea acestei mentalităţi?

În general, oamenii adoptă un animal pentru că au nevoie de un căţel sau pisoi în curtea sau în viaţa lor, dar există şi oameni pentru care adopţia are altă valoare... şi o fac din compasiune pentru animal, chiar dacă nu aveau nevoie de încă un cîine sau un pisoi în viaţa lor. Noi încercăm să schimbăm mentalitatea celor care se folosesc de animale şi să-i determinăm să vadă în ele nişte prieteni, care trebuie respectaţi ca orice membru al familiei. Promovarea căţeilor şi a pisoilor de care ne ocupăm (culeşi toţi de pe stradă) este una dintre principalele preocupări ale voluntarilor Robi. Noi am iniţiat şi campania de adopţii numită Adopet, desfăşurată sîmbătă de sîmbătă în parcul din faţa Primăriei Sectorului 2, campanie care a fost preluată, ca idee, de multe alte ONG-uri din toată ţara.

Cît de greu financiar este să susţii funcţionalitatea unui adăpost pentru animalele fără stăpîn?

Este cumplit de greu. Întreaga noastră activitate se bazează pe donaţii, 2% şi sponsorizări sporadice. Practic, nu avem siguranţa zilei de mîine şi niciodată suficiente fonduri pentru a ne realiza toate obiectivele şi asta ne împiedică să obţinem realizările la care speram.

Asociaţiile de protecţie a animalelor lucrează împreună, aveţi deschidere şi colaboraţi unele cu celelalte? Şi legat de aceasta – care este relaţia cu autorităţile statului?

Asociaţiile de protecţie a animalelor lucrează împreună în mod special la capitolul legislaţie, altfel fiecare are obiectivele ei pe care le realizează în funcţie de posibilităţi. Relaţia cu autorităţile nu e nici bună, nici rea, mai degrabă nu există. Adică noi vorbim, noi auzim şi cam atît.

Sînteţi formatorii unor cercuri concentrice? Aveţi ecouri că acţiunile Asociaţiei Robi au creat aceste cercuri concentrice?

Recunoaştem cu mîndrie că Asociaţia Robi a constituit un exemplu pentru multe alte ONG-uri, prin cîteva dintre ideile şi acţiunile desfăşurate de-a lungul timpului. A dat roade insistenţa cu care am susţinut ideea că problema animalelor de pe străzi nu poate fi rezolvată dacă nu se stopează abandonul animalelor de către stăpînii lor – o boală nu se vindecă dacă tratezi doar simptomele şi nu te ocupi de cauză. Noi adunăm azi doi cîini de la un colţ de stradă, iar la colţul celălalt un proprietar care nu şi-a sterilizat căţeluşa abandonează vreo şase pui. Nu putem noi steriliza şi salva în ritmul în care abandonează alţii. Ideea că trebuie rezolvată această cauză a problemei a fost înţeleasă şi preluată de mulţi oameni şi de alte organizaţii. Alte exemple urmate de mulţi dintre colegii noştri: Adopet-ul şi mai ales campania de colectare de hrană pentru animalele din adăposturi, numită de noi „Donează o conservă!“ – a fost preluată de multe alte asociaţii.

a consemnat Stela GIURGEANU

■ ■ ■

> *„Ceea ce duce mai curînd*
> *la sărăcie este ispita*
> *marilor bogăţii.“*
>
> LA BRUYÉRE

Muşcaţi, de-a lungul vremii

■ **26 martie 2012,** o femeie din municipiul Arad a fost internată în spital după ce a fost atacată de o haită de opt cîini, medicii fiind nevoiţi să o opereze la picioare din cauza muşcăturilor suferite;

■ **24 martie 2012,** un copil în vîrstă de şase ani a murit după ce a fost atacat de cîini pe un cîmp din satul Călineşti, comuna suceveana Dărmăneşti;

■ **29 februarie 2012,** o fetiţă în vîrstă de cinci ani, din satul Gh. Doja, comuna Răcăciuni, care avea simptome specifice rabiei, a murit la Spitalul de Boli Infectioase din Iaşi, după ce a fost muşcată în luna decembrie de un cîine fără stăpîn;

■ **30 ianuarie 2012,** o femeie de 71 de ani a murit după ce a fost atacată de cîini la periferia municipiului Satu Mare;

■ **20 ianuarie 2012,** un copil de şase ani din localitatea timişeană Checea a ajuns la Spitalul de Copii din Timişoara, în stare gravă, după ce a fost muşcat de o haită de cîini. Băieţelul avea muşcături pe tot corpul;

■ **28 ianuarie 2011,** o femeie muşcată de cîini în curtea ADP Sector 5, Bucureşti, a încetat din viaţă;

■ **14 decembrie 2011,** o elevă din Craiova a ajuns la spital după ce a fost atacată de o haită de cîini comunitari;

Statistici pentru Bucureşti:

■ în 2010, în Bucureşti, au fost muşcate 13.200 de persoane, dintre care 2400 de copii;

■ în 2011 au fost muşcate 10.200 de persoane;

■ în 2012, pînă pe 18 martie, au fost muşcate 1313 persoane, dintre care 186 de copii.

Sursa: www.hotnews.ro

„Sîntem versiunea muzicală a lui Tim Burton“

– interviu cu TIGER LILLIES –

Sînt o trupă londoneză de cabaret noir post-punk, cu peste 30 de albume scoase în 22 de ani de carieră, cu o faimă underground care merge din Rusia şi pînă în America, cu o mizanscenă melodramatică şi poveşti despre moarte, iubire, sex, depresie, boli venerice, zoofilie etc. Cel mai nou proiect al lor este o montare a lui Hamlet la Republique Theatre din Copenhaga. În noiembrie, Tiger Lillies (Martyn Jacques – vocal, acordeon, pian, ukulele, Adrian Huge – tobe, percuţie, jucării, Adrian Stout – contrabas, theremin, ferăstrău) au venit în România, pentru a patra oară, în cadrul Festivalului „Viaţa e frumoasă“ organizat de Teatrul Naţional de Operetă „Ion Dacian“.

Aţi fost mereu asociaţi cu cabaretul brechtian. Ce vă leagă de Brecht, în afară de personajele lui marginale?

Martyn Jacques: Muzica în sine, compusă de Kurt Vile, reprezintă o influenţă cel puţin la fel de mare ca Brecht. Dacă asculţi *Opera de trei parale,* cu armoniile ei răguşite şi vocile bete, îţi dai seama că muzica lui Weil e de-a dreptul extraordinară. Pentru mine, *Opera de trei parale* e un fel de standard, asta ascultam cînd aveam 20 de ani. Sînt acolo poveşti cu prostituate, soldaţi, criminali, cam ca Edith Piaf – una dintre cele mai populare vedete în Franţa din acea vreme.

Adrian Stout: Există în *Opera de trei parale* un mod aproape experimental de a trata astfel de personaje aflate „la limită“. Foloseau instrumente destul de ciudate, pe care le-am preluat şi noi, iar întreaga identitate vizuală a *Operei de trei parale* ne-a influenţat de asemenea destul de mult.

Apropo de instrumente ciudate, cîntaţi şi la ferăstrău...

Martyn: Da, pentru că luăm instrumente amuzante, bizare şi le transformăm în altceva. Instrumentele reprezintă trecutul – cum e şi ferăstrăul, ukulelele, acordeonul, care erau foarte populare în anii '20-'30, apoi au fost uitate şi par acum să fie din nou la modă. Sună într-un anume fel. Acordeonul, de pildă, evocă altfel de emoţii decît chitara sau sintetizatoarele. De fapt, Adrian cîntă la un fel de sintetizator...

Adrian: Da, la theremin, care vine din anii '30. Pe-atunci, era promovat ca un instrument progresiv care va ajunge în casele tuturor. Îl foloseau în orchestre şi credeau că va schimba pur şi simplu muzica.

Aveţi un aer de cabaret de secol XIX. Care credeţi că e motivul pentru care aveţi fani atît de pasionaţi de muzica voastră, în 2012?

Martyn: Oamenii au tot felul de reacţii la muzica noastră, unele dintre ele foarte emoţionale. Nu ştim exact de ce ne ascultă, dar vin la noi şi ne spun că le place foarte mult. Probabil pentru că ce facem e zgomotos şi nebun, iar unora le place melodrama. Cît despre aerul nostru vintage, trebuie spus că nu folosim instrumentele despre care-am povestit mai devreme pentru că am fi nostalgici, nu sîntem un trio de jazz, ci le întrebuinţăm pentru a vorbi despre subiecte cît se poate de actuale. De fapt, sîntem cea mai contemporană trupă pentru că deturnăm muzica modernă folosind instrumente ieşite din modă şi neobişnuite într-un context contemporan. Instrumentele sînt ca nişte culori pe care ne place să le folosim, dar nu încercăm în nici un fel să trăim în trecut. Sîntem mai degrabă postmoderni decît retro. Nu facem reproduceri, ci reinterpretăm.

Cum explicaţi revenirea în forţă a temelor gotice în muzică şi film?

Martyn: E cam acelaşi lucru. Noi sîntem un fel de versiune muzicală a lui Tim Burton. El e mult mai *mainstream* decît noi, dar foloseşte multe teme retro, care vin din anii '50, din secolul XIX, şi le dă o turnură modernă. De fapt, Tiger Lillies sînt probabil mai contemporani decît majoritatea contemporanilor noştri. Sau e ridicol ce spun? *(Rîde.)* Burlescul, de pildă, e din nou la modă, iar noi am avut mult de-a face cu asta, prin cluburile pe unde am cîntat, prin spectacolele noastre în anii '90. Cher a jucat într-un film despre show-ul burlesc, nu? Noi mergeam prin tot felul de cluburi mici, cu fete care aveau numai sfîrcurile acoperite, şi 15 ani mai tîrziu, Cher are şi ea sfîrcurile acoperite. *(Rîde.)*

Dacă tot vorbim de subiecte contemporane, anul trecut, în iunie, aţi cîntat în Piaţa Syntagma din Atena, în mijlocul protestelor anticriză. Aţi spus atunci că a fost unul dintre cele mai importante spectacole din întreaga carieră. De ce?

Martyn: N-a fost un spectacol propriuzis, pentru că eram chiar în mijlocul demonstraţiei, printre protestatarii împotriva măsurilor de austeritate ale guvernului grec. Ieşeau în piaţă de cîteva luni, iar noi ne-am dus acolo ca să le cîntăm cîteva piese, arătîndu-le astfel că sîntem alături de ei, că ne pasă de soarta lor. A fost o experienţă foarte neobişnuită şi puternică să cîntăm în spaţiul cel mai încărcat politic al unei ţări.

Adrian: Forţele de ordine aruncau cu „grenade sonore“ şi gaze lacrimogene. Din cauza fumului şi a gazelor, protestatarii, sute de mii de oameni, aveau cu toţii feţele date cu alb şi arătau mai ciudat decît noi. A fost un fel de *performance art* în care spectatorii erau mai machiaţi decît noi! *(Rîde.)*

Există două feluri de artişti: cei care spun că arta e în sine politică şi cei care, dimpotrivă, spun că arta e dincolo de politică. De care parte sînteţi?

Adrian: Noi sîntem politici în sensul în care arta e un act politic, nu batem toba zicînd „Noi sîntem politici!“, aşa cum făceau unii în anii '80, dar lucrurile despre care vorbim sînt politice.

Martyn: Un jurnalist din Cehia a zis odată despre noi că sîntem radicali social, pentru că noi vorbim despre societate, nu despre reprezentanţii ei politici. Cîntăm despre sărăcie, prostituţie, peşti, traficanţi de droguri, oameni fără adăpost, deci spunem cum stau lucrurile, nu zicem „Ar trebui să votăm cu toţii cu X sau cu Y“. Spre deosebire de majoritatea oamenilor, noi nu ne prefacem că totul în jur e minunat. Poate că de asta sîntem consideraţi radicali.

De-a lungul vremii, aţi avut cîteva colaborări de excepţie, cu scriitorul Edward Gorey, muzicienii de la Kronos Quartet, fotografa Nan Goldin, Alexander Hacke de la Einsturzende Neubauten etc. Mărturisim că ne-ar plăcea o colaborare cu Tom Waits...

Martyn: Dacă nu ne sună Tom, probabil că nu va exista aşa ceva. *(Rîde.)* E adevărat că am avut foarte multe colaborări, şi muzicale şi vizuale, pentru că ne place să lucrăm cu alţi oameni. Am lucrat cu dansatori, actori, fotografi, artişti vizuali. Am avut cîteva proiecte minunate, cu Leningrad sau Alexander Hacke de pildă, dar au fost şi unele absolut îngrozitoare.

Care sînt influenţele trupei din muzica actuală?

Martyn: Sîntem influenţaţi de artişti din anii '60. De fapt, nu sînt chiar atît de influenţat de ce se cîntă astăzi, mai aud cîte ceva, din cînd în cînd, care mă inspiră într-un fel sau altul. Dar îmi plac enorm Jim Morrison şi The Doors, cred că instrumentiştii din trupă erau la fel de importanţi ca Morrison. De fapt, sînt influenţat de o sumedenie de oameni la care nu te-ai aştepta, de pildă cantautorul acela britanic care s-a sinucis, Nick Drake. Influenţa lui nu pare evidentă în cazul nostru, dar are nişte cîntece foarte fragile şi delicate care seamănă cu unele piese de-ale noastre.

Adrian: Da, cînd eram mai tînăr, ascultam Nick Drake şi încercam să cînt ca Danny Thompson. Aşa e cu influenţele muzicale, vin pe uşa din spate şi nu ştii prea bine de unde să le ei. Sîntem muzicieni, ne petrecem vieţile ascultînd muzică, iar lucrurile astea se strecoară pe nesimţite în noi şi încercăm să le folosim spre binele cîntecului.

Martyn: Dar mai e o trupă, Taraf de Haïdouks, care sînt români, nu!? I-am văzut la un concert în Londra şi, la cîteva luni după, violonistul acela bătrîn am auzit că a murit. David Bowie e un alt artist minunat care ne-a influenţat.

Cîntaţi despre tot felul de orori care pe oameni, în general, îi înspăimîntă şi scandalizează, pare că nu vă temeţi de nimic...

Martyn: Am avut şi norocul că pînă acum am scăpat teferi cîntînd despre toate aceste lucruri. Spre exemplu, putem cînta despre crucificarea lui Iisus pentru că nu ni se întîmplă nimic, dar nu ne-am apuca să cîntăm despre un musulman tăiat bucăţi cu barda unui măcelar. *(Rîde.)* Nu sîntem nici noi atît de curajoşi. Dacă am simţi vreo ameninţare, cine ştie cum ne-am comporta. Voi aţi avut aici un dictator, ştiţi cum e. În Rusia am fost întrebaţi ce credem despre cazul Pussy Riot şi am răspuns ceva evaziv. E clar că acolo ceva nu e în regulă. Aşa că sîntem radicali şi critici la adresa societăţii, dar atîta timp cît nimic nu ne pune viaţa în pericol. Acum o să tac, nu vreau să sfîrşesc în închisoare sau să mor înainte de vreme. De fapt, reiese din ce spun că sînt ditamai laşul, nu?! *(Rîde.)*

Adrian: Pe scenă însă interpretăm nişte personaje, nebuni care fac şi spun lucruri oribile, de aceea ne e uşor să vorbim despre toate aceste lucruri şi să nu ne simţim expuşi.

Marilyn Manson a declarat într-un interviu în revista Vogue *că la nunta lui a pus cîteva din cîntecele voastre...*

Martyn: Da, am apărut în *Vogue*. *(Rîde.)* Sîntem prieteni cu cei care creau costumele soţiei lui burleşti, Dita von Teese.

Adrian: Sîntem, de fapt, prieteni cu prietenii prietenilor ei... *(Rîde.)*

Dacă vă sună Marilyn Manson şi vă cere să faceţi o colaborare?

Martyn: Sîntem mereu bucuroşi să colaborăm cu alţi artişti. Cei care vor să lucreze cu noi trebuie să fie oricum puţin nebuni, pentru că acest soi de colaborări sînt un dezastru comercial. *(Rîde.)* Parcă îl cheamă Brian, nu!? „Domnule Brian Manson, dacă citiţi acest interviu, să ştiţi că aşteptăm un telefon de la dvs. Sîntem pregătiţi să vă ruinăm.“ *(Rîde.)*

Vă daţi seama că în cazul în care această colaborare va avea loc...

Martyn: Veţi fi pe lista invitaţilor speciali... *(Rîde.)*

varianta integrală pe
www.dilemaveche.ro

au consemnat Luiza VASILIU
și Marius CHIVU

■ ■ ■

PUBLICITATE

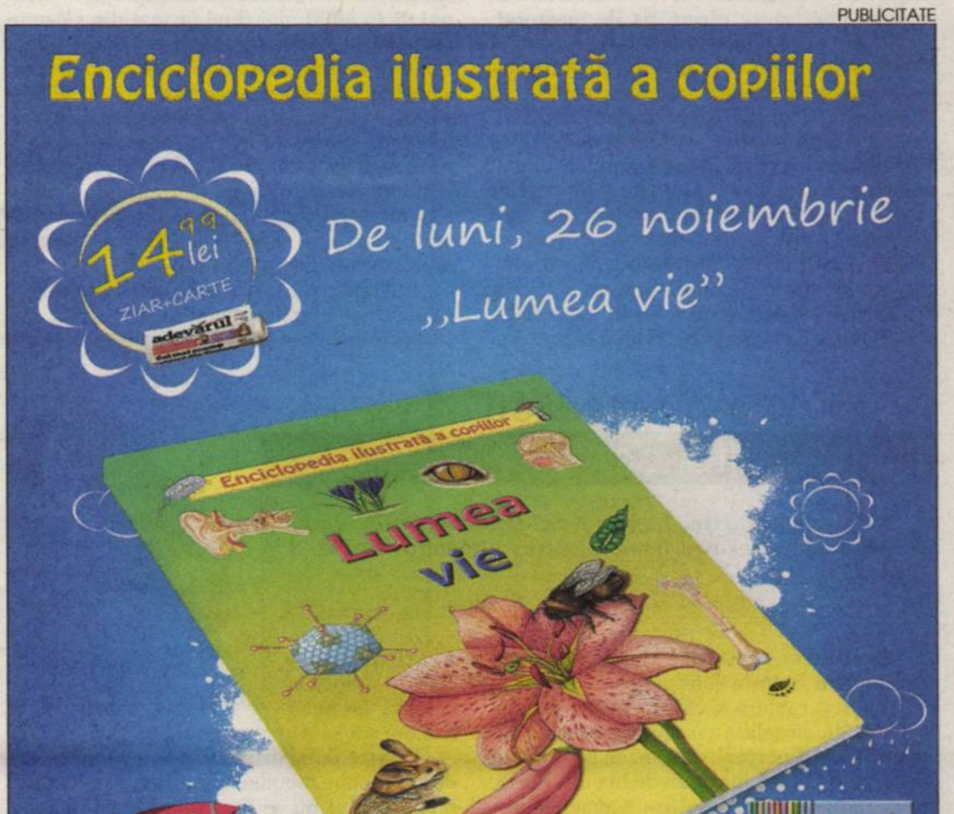
Enciclopedia ilustrată a copiilor
14,99 lei
ZIAR+CARTE
De luni, 26 noiembrie
„Lumea vie"
Enciclopedia ilustrată a copiilor
Lumea vie
Istoria lumii
Urmează „Civilizaţiile antice", luni, 3 decembrie
BIBLIOTECA adevărul
NUMAI CU ZIARUL
adevărul

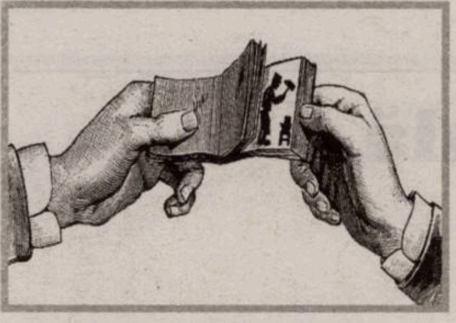

Marius CHIVU

feedbook

La închiderea ediției

● **Sorin Stoica, *Dincolo de frontiere. Opere*, Editura Casa de Pariuri Literare, 2012.**

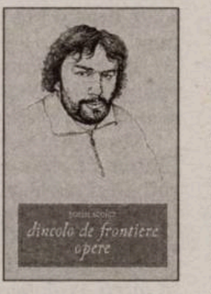

Sorin Stoica (27 iulie 1978 – 6 ianuarie 2006) este cel mai tînăr scriitor contemporan căruia i se dedică un volum de opere. Peste o mie de pagini care adună numai literatura, nu și cercetările academice, din sfera antropologiei culturale și etnografiei mass-media. Căci Sorin Stoica a terminat Facultatea de Jurnalism din București, la a cărei Catedră de Antropologie Culturală a și predat cîțiva ani, apoi a fost asistent cercetător la Muzeul Țăranului Român, postúri din care a coordonat, împreună cu Zoltán Rostás, și două cărți de istorie orală: *Istorie la firul ierbii. Documente sociale orale* și *Televizorul în micul infern*. Literatura cuprinsă în acest remarcabil volum de Opere înseamnă, cu totul: un volum de proze scurte *(Povestiri cu înjurături)*, plus alte cîteva grupaje de proze publicate prin volume colective *(Povestiri mici și mijlocii* și *Cartea cu Euri)*, două romane *(Dincolo de frontiere* și *O limbă comună)*, *Jurnalul* (scris în ultimul an de viață), publicistica – numărînd peste 400 de articole (din *Dilema veche, Suplimentul de cultură, Cultura, Formula AS, Deci, Vatra,* dar și o rubrică, inaccesibilă pînă acum, ținută într-un cotidian din Cîmpina), corespondența electronică, note și fragmente din agendele rămase inedite. Excepția o reprezintă dizertația de masterat, inedită din toate punctele de vedere, intitulată *Mitul poetului bețiv* și realizată sub îndrumarea profesorilor Șerban Anghelescu și Vintilă Mihăilescu. (Fac aici o paranteză pentru a remarca, o dată în plus, cît seamănă destinul lui Sorin Stoica și cel al lui Anton Holban: amîndoi au murit tineri, amîndoi au apucat să scrie cîteva cărți importante, omogene, care se continuă una pe alta, doar că, în timp ce Holban a avut toată viața obsesia morții, sfîrșind stupid din cauza unei peritonite, Sorin Stoica a dus pe picioare o boală incurabilă, stingîndu-se cu seninătate.) După cum se vede, deși mort la numai 27 de ani, Sorin Stoica a scris și a reușit să și publice relativ mult (aproape jumătate din cele o mie de pagini ale acestui volum conțin texte inedite), lăsînd în urma lui o adevărată operă, nu doar prin cantitate și diversitate, dar, consider în continuare, rezistentă și unică în felul ei, suficient de consistentă, din fericire, pentru a-i asigura posteritatea literară.

Literatura română tînără – am remarcat cîndva – s-a născut, simbolic, odată cu fetusul de pe coperta cărții sale de debut, *Povestiri cu înjurături* (2000). O plachetă de povestiri pe care autorul, atunci în vîrstă de 21 de ani, a publicat-o la Paralela 45 pe banii unor SRL-uri din provincie. Sorin Preda scria pe coperta a IV-a: „Cred că, prin acest volum, ceva începe să se întîmple în proza română“. Cîtă dreptate avea! Doi ani mai tîrziu, romanul *Dincolo de frontiere* a fost primul mare succes al literaturii tinere (neegalat nici pînă azi ca receptare: aprox. 50 de cronici literare), o sintagmă ce avea să intre în conștiința publică abia peste cîțiva ani, o dată cu celebra colecție „Ego. Proza“ a Polirom-ului.

Dar nu despre literatura lui Sorin Stoica vreau să scriu aici – de altfel, voi reveni asupra acestei remarcabile ediții, volum finanțat de AFCN, însă datorat pasiunii și determinării lui un cristian și lui Victor Jalbă-Șoimaru, băieții aceștia de ispravă de la Editura Casa de Pariuri Literare. Aș vrea să spun cîte ceva despre ce a însemnat pentru mine, criticul literar, descoperirea (literaturii) lui. Căci Sorin Stoica a fost primul scriitor adevărat de vîrsta mea pe care l-am cunoscut, apoi care a și făcut parte din grupul față de care m-am simțit, literar vorbind, cel mai apropiat – Grupul de la MȚR mai fiind format din Cosmin Manolache, Călin Torsan și Ciprian Voicilă. Îmi dau seama acum, mai mult ca niciodată, că pentru mine a fost, de fapt, un model. Pasiunea și hărnicia cu care scria, talentul, inteligența și curiozitatea lui, pe toate le admiram. Aș fi vrut să apucăm să ne și cunoaștem mai bine, să ne apropiem, eventual să devenim prieteni, dar n-a fost să fie. N-aveam de unde ști că totul se va termina în numai cîțiva ani care vor trece ca gîndul.

Îmi amintesc foarte bine momentul în care am ținut în mînă prima sa carte, *Povestiri cu înjurături*. Acel fetus de pe copertă, precum o imagine capturată din videoclipul „Teardrop“ de la Massive Attack, mi-a displăcut, dar povestirile, cu întîmplările, personajele și conversațiile lor, m-au dat pe spate. Nu mai citisem așa ceva decît la maeștri. Părea imposibil ca cineva atît de tînăr să scrie cu așa cunoaștere a oamenilor, a felului lor de a fi și a vorbi. Atunci n-aveam de unde să știu că, de fapt, tocmai asist la nașterea noii literaturi românești – atunci, în 2000, nici nu credeam că e posibil să avem cîndva o literatură tînără –, că Nae Stabiliment va deveni un personaj de referință sau că va impune pronumele „io“. Sorin părea o excepție și, în fond, chiar era.

Lucrurile au continuat să se întîmple foarte repede. Primul său roman, *Dincolo de frontiere*, avea deja o prefață semnată de Radu Cosașu și, cum spuneam, a avut parte de de cronici cu nemiluita. Numai eu i-am făcut două, în *22* și în *Lettre Internationale* – în amîndouă revistele debutînd ca recenzent chiar cu aceste texte scrise despre Sorin Stoica. Îmi dau seama acum că am scris despre toate cărțile lui într-un număr neobișnuit de mare de reviste, inclusiv în cele glossy, evoluînd amîndoi o vreme, umăr la umăr, pe culoare diferite, dar, îmi place să cred, pe același traseu. Romanului *O limbă comună* i-am scris prefața, iar la revistele unde am lucrat l-am invitat de fiecare dată să colaboreze. Îi plăcea enorm să scrie, o făcea cu ușurință și mereu dădea impresia că are mai multe subiecte decît timp. Din nefericire, așa și era.

După moartea lui, i-am dedicat *Cartea cu bunici* (pentru care a scris un text, fără însă a mai apuca să vadă și volumul tipărit), am vorbit despre el în conferințe și l-am băgat în cataloage de prezentare a literaturii române în străinătate. Am crezut dintotdeauna și cred în continuare în cărțile lui Sorin Stoica, de care m-am despărțit, literar vorbind, foarte greu. Nu m-am împăcat niciodată cu faptul că nu voi mai avea noi texte scrise de el, că nu voi mai avea privilegiul să scriu și despre alte cărți ale sale. N-am vorbit niciodată la lansarea vreuneia din cărțile lui, dar l-am citit fascinat indiferent că scria povestiri sau „texte“, publicistică sportivă (amîndoi am fost fanii lui Zlatan Ibrahimovici, un mare stilist printre fotbaliști – cunoscătorii știu ce spun), reportaje de mediu, cercetare academică sau e-mail-uri. Pe măsura inteligenței lui erau doar naturalețea și verva. Avea mereu ceva de spus sau de scris și făcea ca totul să sune interesant, indiferent de cît de neînsemnat era subiectul respectiv. Am acceptat destul de tîrziu că noua literatură va continua și se va contura, de fapt, și fără el, scriitorul în care criticul din mine credea atît de mult.

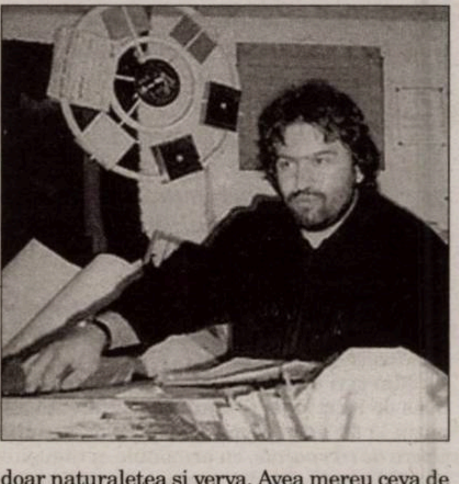

Am avut, o dată în plus, revelația faptului că Sorin Stoica transforma totul într-o chestiune de viață și literatură (cele două fiind extrem de legate în ceea ce-l privește), cînd am ținut în mîini agendele rămase de la el. Șapte agende pline cu de toate: notații de jurnal, draft-uri de povestiri, liste de cărți și de scriitori, liste cu subiecte și idei de proze, fișe de personaje, componențe ideale ale naționalei de fotbal, dedicații, lexicoane, desene. Am petrecut zile în șir răsfoind deopotrivă emoționat și amuzat agendele lui Sorin, bucurîndu-mă de laboratorul lui literar, dar, mai ales, fantazînd la ce ar fi putut urma.

Din fericire, Sorin Stoica a scris suficient cît să aibă o operă chiar și la numai 27 de ani, iar acest volum de opere spune totul despre talentul, forța sa narativă, ușurința și plăcerea cu care scria. Pentru mulți, această ediție va fi o consolare, dar, în ceea ce mă privește, e mai degrabă un motiv de imensă frustrare. Pentru că, o dată în plus, am convingerea că nimeni niciodată nu va mai scrie ca băiatul ăsta.

■ ■ ■

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Edwige Martin, *Luxomania*, traducere din limba franceză de Ion Doru Brana, Editura Baroque Books & Arts, 2012.**

Edwige Martin
Luxomania

Luxomania lui Edwige Martin are micul rafinament al unui cofet amărui și picant. Pișcă isteț, răsfață și consternează cam ca o trufă de ciocolată cu chili tăvălită bine prin cacao. E normal, doar ni se povestește despre un faimos magazin de lux din Paris, unde personajul Charlotte – asemenea autoarei în viața reală – ajunge să lucreze o vreme ca vînzătoare, după ce criza economică i-a frînt cariera în publicitate.

Prin ochii Charlottei vedem tot ce se întîmplă în acest templu al sclipiciului VIP-erin, unde mărfurile sînt expuse „asemenea unor relicve și venerate ca niște obiecte de cult“. Aici mărimea maximă a hainelor este 42 (dar, la rigoare, pot fi cumpărate două rochii identice pentru a se croi din ele una mai îngăduitoare), primirea clienților se face după un protocol aproape versaillez, magnații ruși și prințesele din Orientul Mijlociu se aruncă într-un shopping bulimic, Aristotel e nume de cățel de companie, iar apariția noilor colecții induce aceleași frenezii ca supradoza sau orgasmul.

Printre cumpărători apar o sumedenie de specimene fabuloase, dar nici personalul magazinului nu se lasă mai prejos în privința figurilor pitorești. Dacă n-ar fi existat decît aceste două tabere, probabil că discursul lui Edwige Martin ar fi fost la fel de spumos ca al lui Frédéric Beigbeder, autor trecut el însuși prin lumea publicitarilor și a starurilor mondene. Numai că în *Luxomania* apare și o a treia tabără, „conducerea“ firmei, distonant de meschină și de calculată în raport cu comicele aberații ambientale – de unde o oarecare tentă satirică a cărții. Dozajul rămîne însă impecabil. Discursul sindicalist e evitat cu o ridicare aproape aristocratică de sprînceană și cu un zîmbet subțire, tăiat între delicatețe și maliție. De savurat!

Despre Mircea Cărtărescu

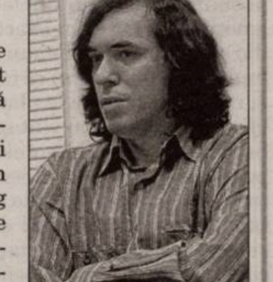

Am citit comunicatul prin care corpul profesoral al Facultății de Litere a Universității din București se solidarizează cu scriitorul și profesorul Mircea Cărtărescu – victimă, în ultima vreme, a unei campanii de presă defăimătoare.

Doresc să mă alătur colegilor mei bucureșteni și, în calitate de traducător al cărților lui Mircea Cărtărescu în limba italiană, să adaug cîteva precizări. În legătură cu traducerea și promovarea lui Mircea Cărtărescu în străinătate, s-a spus că ar fi contat „opțiunile sale politice“ și că ar fi beneficiat de sume enorme din partea ICR, în timpul mandatelor lui H.-R. Patapievici. Sînt neplăcut surprins de felul în care se vehiculează astfel de afirmații fără a se verifica faptele. Sînt, de asemenea, dezamăgit că la propagarea unor astfel de afirmații contribuie și noua conducere a ICR.

În cazul Italiei, mă simt dator să precizez că primele 4 volume ale lui Mircea Cărtărescu au apărut *fără nici o susținere financiară din partea ICR:* este vorba despre *Travesti, Nostalgia, De ce iubim femeile* (la Editura Voland) și de cartea de poezie *CD dublu / Doppio CD* (Editura Pagine). De altfel, 3 dintre acestea au apărut în limba italiană înainte de inițierea programului TPS (Translation and Publishing Support) de către ICR. Cronicile apărute în publicații italiene prestigioase, precum și invitarea autorului la evenimente culturale organizate în diverse orașe italiene sînt o consecință a notorietății sale tot mai mari în mediile culturale din Italia (ca și din alte țări).

Prin umare, mă declar, la rîndul meu, solidar cu scriitorul și profesorul Mircea Cărtărescu. Consider că valoarea literară a cărților sale și succesul său internațional nu pot fi puse sub semnul nici unei conjuncturi politice.

***Bruno Mazzoni**, profesor de limba și literatura română la Universitatea din Pisa.*

■ ■ ■

„Arta e un balon pe care-l umfli și explodează“

– *interviu cu coregraful Wim VANDEKEYBUS* –

Este unul dintre cei mai importanți coregrafi contemporani la nivel internațional. Belgianul ***Wim Vandekeybus*** *a fondat celebra companie de dans Ultima Vez, a regizat cîteva filme de gen și s-a făcut cunoscut publicului din România în 2010 prin spectacolul* Monkey Sandwich, *invitat în cadrul eXplore Dance Festival and Performance, festival unde a revenit anul acesta cu spectacolul* Booty Looting.

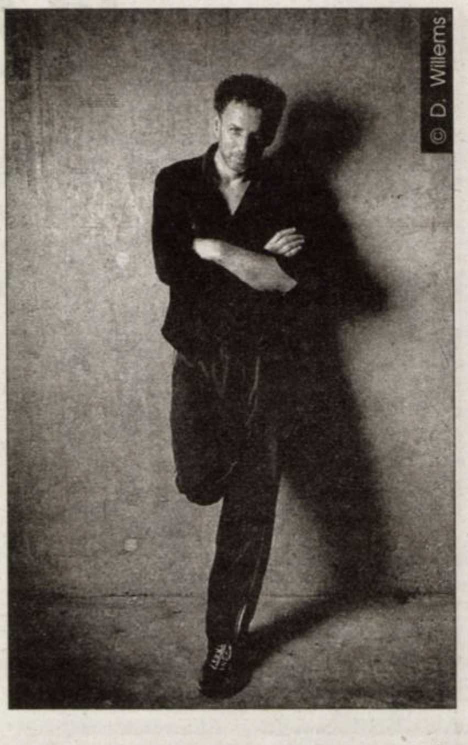
© D. Willems

Care este metoda dumneavoastră pedagogică, cum lucrați și cum vă construiți relația cu studenții?

Nu am o tehnică anume. Există oameni cu sau fără experiență, cu sau fără talent care vin să frecventeze workshop-urile mele. De asemenea, există și tineri care au și talent, și experiență, sau nu posedă nici una, nici alta. Trezirea oamenilor trebuie să aibă loc mai întîi la nivel mental, pentru a fi mai deschiși, pentru a observa și a lua aminte și pentru a înceta să se ocupe doar de ei înșiși. Mulți dintre ei nu mai știu să lupte și, dacă îi stimulez să o facă, trebuie să-i conduc pînă la înțelegerea faptului că a te lupta pe scenă este un simulacru, dar că ei trebuie să fie atît de buni, încît totul să fie resimțit ca emoționant și adevărat.

Nu am o metodă, dar am abilitatea de a-i pune în situații din care au de învățat, îi observ cu atenție, le ofer feedback și uneori vin cu soluții foarte concrete, dar nu-mi place să-i învăț ce se presupune că trebuie să facă. Nu sînt profesor, sînt regizor.

Cum lucrați, ca regizor, cu artiștii împreună cu care vă construiți spectacolele?

Încerc să nu mă văd pe mine însumi ca pe un geniu atotștiutor, îi ascult întotdeauna pe ceilalți, dar am mereu ideile mele foarte personale. Dacă nu le-aș avea, m-aș opri. Sînt deschis către artiștii cu care lucrez, într-un mod care se dovedește benefic pentru ei și care deschide un drum și pentru mine.

Există vreo diferență între a fi pe scenă, interpretînd și, în același timp, construind spectacolul și a fi în exterior și a lucra doar la nivel de construcție?

De obicei îmi plăcea să mă plasez în interior, dar trebuia apoi să îmi asum responsabilitatea pentru dramaturgie, dar și pentru cei implicați în creație. Cînd ești plasat în exterior, devii conștient mai repede de modul în care spectacolul trebuie construit. La început, îmi plăcea să acționez la toate nivelurile, dar acum resimt totul cumva diferit... E minunat să fii pe scenă, dar am fost prezent atît de mult acolo, încît nu mă deranjează să mă plasez în exterior, dacă pot face ceva diferit.

Aveți un limbaj de mișcare recognoscibil, este ca o marcă înregistrată. Cum îl construiți, de unde vine?

Întotdeauna am idei legate de modul în care o poveste trebuie turnată în forma mișcării, de exemplu o naștere sau o luptă fără a folosi brațele. Uneori ofer limite în cadrul cărora artiștii trebuie să își croiască drumul: o poveste aventuroasă, o poveste amuzantă etc. Acest limbaj are o formă de energie care se relaționează mai mult cu o stare de spirit. Un spectacol este întotdeauna ca o mare călătorie. Un spectacol de – să zicem – două ore are nuanțe diferite, nu e ca și cum construiesc ceva, apoi introduc variații și sfîrșesc cu ce am început, pentru a închide cercul. Nu îmi este teamă să fisurez starea la un moment dat și să vin cu ceva complet diferit.

Următoarea întrebare s-a născut cînd am văzut making off-*ul filmului* Blush: *care e diferența dintre abordarea corpului integrat scenic și cea a corpului capturat pe peliculă? Există deosebiri între felurile în care este înțeles corpul?*

Cînd creez o piesă și văd anumite corpuri în fiecare zi, începe să îmi fie clar modul în care ar trebui filmate. Cînd țin un workshop și văd oameni noi, observ cu ușurință că unii ar fi buni nu neapărat pentru a fi dansatori în companie, ci pentru a juca într-un film. Unele persoane au o anumită aură, altele sînt cumva incerte, altele nu sînt interesante sau nu sînt ușor de „citit“. Alții nu sînt ușor „descifrabili“, dar această stare de fapt se schimbă cînd încep să interpreteze. Pe scenă, în afara ei sau în fața unui ecran, mă pliez pe ceea ce percep în funcție de ceva ce este în egală măsură intuiție și cunoaștere.

„Este esențial să te reînnoiești“

Să vorbim acum despre recentul dvs. spectacol pe care publicul român a avut șansa de a-l viziona în cadrul eXplore Dance Festival, Booty Looting. *Ceea ce vedem pe scenă mi-a părut mai mult a fi nu numai o diferență între două tipuri de imagine, ci mai ales între două modalități de a percepe timpul. Știu că la origine sînteți fotograf. De unde ideea aceasta de a aduce pe scenă un fotograf? Pentru că, evident, nu e vorba doar de un fotograf...*

Evident, dacă ar fi fost folosit doar ca fotograf era o simplă formă de exhibiționism prin care am fi spus: „Uite ce putem noi să facem, priviți ce tehnică avem!“... Țin foarte mult la prezența lui mai ales în prima parte a spectacolului, cînd nu îi vedem fotografiile, dar îi putem urmări mișcările, îi putem percepe silueta și îl vedem cum „fură“ imagini. Îmi place foarte mult să documentez documentaristul. La repetiții, l-am filmat pe fotograf, existau, de fapt, doi fotografi. Răspunsul la întrebare este clar: sîntem, fără îndoială, într-o situație simulată, într-un studio în care vedem cum se construiește ceva. Apoi, fotografiile spun povestea ca și cum ar fi întreagă, dar nu este.

Totul este adevărat!
Dacă fotocopiezi ceva, fotocopia este adevărată.

Este vorba despre ceva real?

Este vorba despre o minciună. Ai o ramă, un cadru, dar ceea ce vezi dincolo de acest cadru nu e real...

Ce ne puteți spune despre revolta din final a personajului lui Jerry Killick?

Nu e tocmai o revoltă. Este distrugerea a ceea ce crede. I-am spus că trebuie să deconstruiască ceea ce a construit, pentru că treizeci la sută din ceea ce spune reprezintă o minciună și necesită o reconstrucție... Pentru că arta e un balon pe care îl umfli și apoi explodează.

Chiar credeți asta?

Desigur, dar cred și contrariul, cred în ambele aspecte, pentru că e vorba de ceva ce iubesc și urăsc în același timp. În spatele biografiilor artiștilor sînt multe minciuni care se preschimbă în mituri. De aceea îmi place să mă deconstruiesc. Oamenii își umflă propriile baloane, poate că așa voi face și eu, cine știe...

Care este locul mișcării sau al dansului în acest spectacol?

Mi-am dorit să existe în spectacol pentru că mișcarea are, în acest context, funcția muzicii, oferă timp pentru reflecție. Dacă nu ar exista, nu ar fi timp pentru ca ceea ce se petrece în spectacol să fie gîndit în profunzime și digerat.

Aveți o definiție specifică pentru ceea ce înseamnă a fi „adevărat“?

Totul este adevărat! Dacă fotocopiezi ceva, fotocopia este adevărată. După cum ați văzut în spectacolul meu, mașina de copiat acționează ca un aparat ucigător, imaginile care rezultă din scena uciderii copiilor de către Medeea prin fotocopierea chipurilor băieților sînt mult mai puternice decît dacă ar fi fost fotografii. Copierea fețelor într-un astfel de mod generează o imagine stranie a morții. Nu e o idee nouă, o port cu mine de cincisprezece ani.

Credeți că există părți din creația dvs. care trăiesc prin ele însele, în afara operei din care fac parte?

Există artiști vizuali care creează material video pentru muzee, filmează mici fragmente, apoi le trimit unui editor care le montează într-un film de cinci minute ce este ulterior vîndut sub forma unei instalații. Am lucrat cîndva cu un editor care mi-a spus că aș putea face sute de filme de acest gen, pe care le pot vinde apoi unor muzee, dar recunosc că nu rezonez prea bine cu un astfel de mod de a crea. Nu îmi place să „ciopîrțesc“ lucrurile, e minunat să le vezi în contextul din care fac parte, deși ele pot fi detașate de acesta.

Vă regîndiți adesea mijloacele? Simțiți nevoia unor puncte de turnură pe drumul dvs. artistic?

Da, desigur, dar rămîn întotdeauna eu în structura schimbării, nu pot să evadez complet din mine însumi. Îmi place să lucrez cu oameni noi și să învăț continuu de la ei. Chiar dacă transmit și explic ceea ce creez, învăț întotdeauna să fac ceva distinct în raport cu ceea ce am făcut pînă atunci. Este esențial să te reînnoiești, numai că această reînnoire nu este posibilă tot timpul.

Ați văzut vreodată vreun spectacol străin pe care v-ar fi plăcut să-l fi creat dvs.?

Nu. E minunat să vizionezi un spectacol foarte bun, îmi induce o stare de bine și nu simt nevoia să proiectez vreo schimbare în structura piesei. Dar cînd văd un spectacol prost, sînt foarte preocupat pentru că mă gîndesc așa: „Doamne, aici aș fi procedat astfel, aici aș fi făcut această schimbare!“. Spectacolele slabe mă provoacă să mă gîndesc cum aș fi creat eu aceleași spectacole astfel încît să fie bune.

a consemnat Gina ȘERBĂNESCU

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Ramon Llull, *Cartea Păgînului și a celor trei înțelepți* (Editura Meronia, 2010, trad. Jana Balacciu Matei), tratatul celebru din secolul al XIII-lea al lui „Doctor Illuminatus“ în care un evreu, un creștin și un musulman pledează pentru propriile adevăruri, dar mai ales pentru dialog și toleranță.(Simona Sora)

■ Pînă duminică, 25 noiembrie, sînteți călduros invitați să dați buzna la Cinema Scala și „Elvira Popescu“, la BIEFF Bucharest International Film Festival. Ca să vedeți filme suprarealiste, surprinzătoare, neliniștitoare, altfel. Intrarea e liberă. Programul complet, aici: http://www.bieff.ro/ (Luiza Vasiliu)

---

craii de burta veche

Fibre de carne deshidratată *(Ròusōng)*

肉鬆

ròu sōng (fibre de carne)

Rețeta este valabilă pentru orice fel de carne: pui, porc sau pește.

Spălați cu apă rece o livră de carne, macerați-o o vreme în vin de orez și puneți-o apoi la fiert. Cînd e gata, înveliți bucata de carne într-un sac de pînză și stoarceți-o cu putere, în repetate rînduri, pînă cînd e aproape uscată.

Încălziți într-o tingire o cantitate suficientă de untură de porc și puneți carnea să se prăjească lent, pînă se deshidratează și începe să se zdrențuiască. În acest moment, adăugați un pahar care conține: sos de soia, o priză de zahăr, zeamă de ghimbir și sucul de la o ceapă stoarsă. Amestecați totul bine și lăsați să fiarbă pînă cînd se evaporă toată apa din compoziție.

Scoateți fibrele de carne și scurgeți-le de grăsime; se pot mînca pe loc sau pot fi puse la păstrare. Cu cît deshidratarea e mai completă, cu atît mai bine se pot conserva fibrele de carne.

Ròu e „carne“. Iar semnul sÿng conține radicalul „păr“ și înseamnă destins, deșirat, desfăcut, afînat. Ròusÿng e, cu alte cuvinte, o carne asemenea părului despletit.

Amicul Dejun

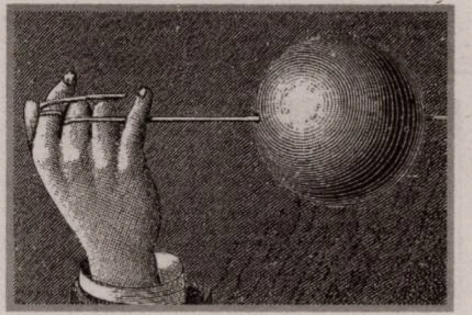

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

De la podul de flori la puntea de cărţi

■ Vin moldovenii! La Tîrgul de Carte Gaudeamus, invitată de onoare e Republica Moldova. O iniţiativă în acelaşi timp firească şi bizară. E un gest firesc, căci niciodată pînă acum nu a existat vreo acţiune mai coerentă şi mai amplă de promovare a literaturii moldoveneşti în România; utilitatea unei asemenea acţiuni e evidentă. Însă invitaţia adresată Moldovei de a se prezenta la Tîrgul de Carte de la Bucureşti e ciudată. De regulă, la astfel de evenimente sînt invitate literaturi străine, culturi diferite, cărţi dintr-o altă limbă; acum, avem parte de o altă literatură (în) română. Una pe care – oare de ce? – nu o cunoaştem mai deloc. În România, literatura moldovenească e literatură străină!

În România, literatura moldovenească e literatură străină!

Adevărul e că, de fapt, relaţiile (culturale şi nu numai) României cu Moldova sînt parazitate de un patriotism romantic, care se exprimă în sloganuri sforăitor-festiviste sau nostalgico-resemnate, dar şi, uneori, de cealaltă parte a Prutului, de o atitudine profund românofobă, specifică unei bune părţi a elitelor (post)comuniste rusofile. Pe de o parte, avem podul de flori, pe de altă parte, avem miile de moldoveni care şi-au luat paşaport românesc doar ca să poată pleca, fără viză, în Europa occidentală; pe de o parte, avem sloganuri gen „Basarabia e România“ şi tot felul de unionişti copleşiţi de importanţa misiunii lor, pe de altă parte, avem micul trafic trasfrontalier cu tutun ieftin şi alte ierburi de primă necesitate; avem ediţii ale ziarelor româneşti şi antene ale posturilor TV la Chişinău, dar şi un *Dicţionar moldovenesc-român* apărut acum cîţiva ani sub egida Academiei de Ştiinţe din Moldova (şi reeditat recent); şi aici şi dincolo avem frustrări şi viziuni resentimentare, dar nu ştim prea bine, nici noi, nici ei, cine ce-a mai publicat, în limba română, la Bucureşti sau la Chişinău.

Relaţiile României cu Moldova sînt parazitate de un patriotism romantic.

„Ambasadori“ informali ai literaturii basarabene în România sînt Vasile Ernu *(Născut în URSS)* şi fraţii Alexandru şi Mihail Vakulovski. Numele lor sînt cele mai vizibile pe piaţa de carte din România. Succesul lor ar fi putut atrage şi alte pătrunderi ale unor autori moldoveni în librăriile de aici. Însă literatura basarabeană nu s-a „vîndut“ niciodată ca atare – adică nu a devenit un brand în sine. Probabil că autorii din Moldova (puţini la număr) preferă să adopte identitatea culturii române, considerată majoră; sau poate că editurile româneşti care-i publică preferă să-i „ambaleze“ în colecţiile generale de literatură română şi nu mai insistă pe diferenţele culturale tocmai pentru a nu-i include într-o nişă oricum infimă. Una peste alta, autorii moldoveni publicaţi în România nu contribuie, de fapt, la profilarea unei literaturi basarabene. Ceilalţi – cei care publică (doar) în Moldova, sînt aproape necunoscuţi aici.

Foarte activă în România, editura Cartier de la Chişinău propune o comunicare eficientă şi oferă, cel puţin la Bucureşti, o vizibilitate destul de bună pentru cîţiva autori din Moldova. E un efort remarcabil, dar insuficient dacă nu e susţinut şi prin alte iniţiative. Căci, pentru a pune în discuţie dilemele identitare de aici şi de acolo, cel mai bun lucru ar fi să înlocuim podul de flori cu o punte de cărţi.

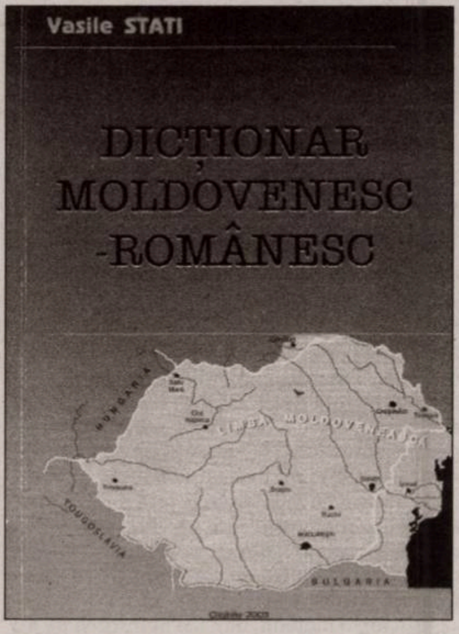

■ O încercare de normalizare a acestei relaţii complicate a avut loc în ultimul an, odată cu programul iniţiat de directorul Institutului Cultural Român de la Chişinău. Petre Guran a înţeles foarte bine că, în cazul specific al ICR din Republica Moldova, trebuie trecut dincolo de sintagma „export/import cultural“. Guran a propus o perspectivă multiculturală perfect adecvată situaţiei speciale a celor două ţări cu o limbă şi o cultură comune şi o viziune ce promitea o relaţie echilibrată. Am aflat, recent, că şi Petre Guran a fost schimbat din funcţie de către noul preşedinte ICR, Andrei Marga... Păcat de acel început promiţător.

PUBLICITATE

Sub Înaltul Patronaj al Alteţei Sale Regale, Principele Radu al României
Ateneul Român, sâmbătă 1 decembrie 2012, ora 19:00

Concert Extraordinar al Cameratei Regale

ROYAL BAROQUE
DIRIJOR: JIN WANG
SOLIST: CEZAR FLORIN OUATU - CONTRATENOR

ÎN PROGRAM LUCRĂRI DE:
G. F. HÄNDEL, J. S. BACH, A. VIVALDI, C. BROSCHI

Parteneri:
Parteneri media:

www.camerata-regala.ro
Biletele sunt disponibile pe www.bilete.ro şi în oficiile Poştei Române semnalizate Bilete.ro

PUBLICITATE

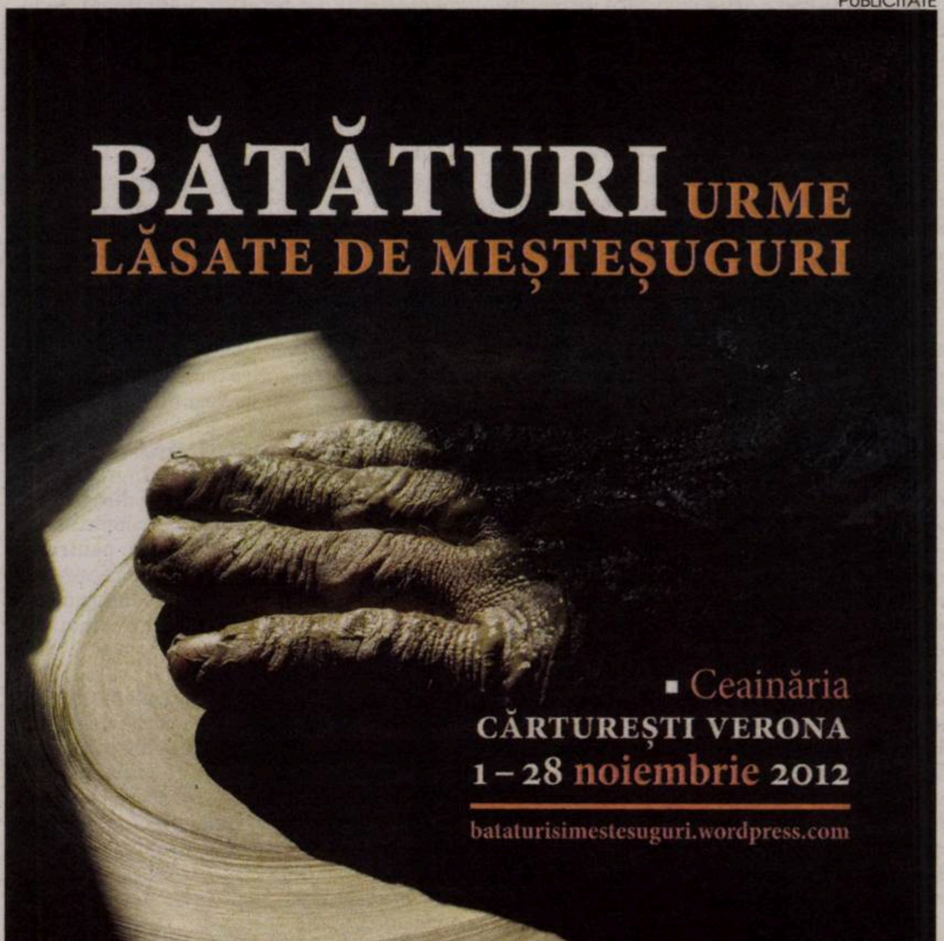

BĂTĂTURI URME LĂSATE DE MEŞTEŞUGURI

■ Ceainăria
CĂRTUREŞTI VERONA
1 – 28 noiembrie 2012
bataturisimestesuguri.wordpress.com

ASOCIAŢIA CÂTE-N LUNĂ ŞI-N MANSARDĂ
Proiect cultural finanţat de Administraţia Fondului Cultural Naţional
PARTENER PRINCIPAL
PARTENERI STRATEGICI
Fundaţia Pro Patrimonio
INSTITUT FRANÇAIS DE BUCAREST
PARTENERI MEDIA

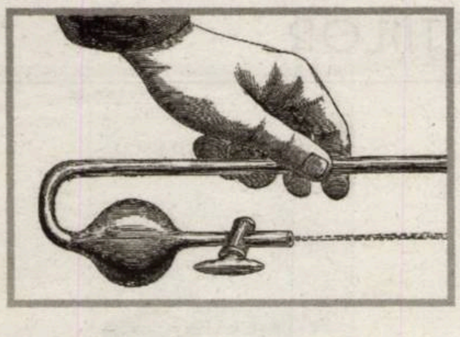

REGIMUL ARTELOR ŞI MUNIŢIILOR

Oana STOICA

rosencrantz & co

Apocalipsa după Farid

Farid vine!
© A. Bibirigea

● ***Realia (Bucureşti-Beirut)*. Performance de şi cu Farid Fairuz. Muzica: Dhafer Youssef, Brent Lewis, Karpov not Kasparov, P. I. Ceaikovski, Margareta Pîslaru. subRahova.**

Mihai Mihalcea este Farid Fairuz. În subsolul de la subRahova, Mihalcea îşi povesteşte copilăria. „E în stare acum să vă facă să plîngeţi, să vă emoţionaţi, să empatizaţi cu el şi să-i daţi crezare. O să inventeze tot felul de poveşti bazate pe sechelele sale. Vă spun eu că ţara asta l-a făcut s-o ia razna“ se vaită Farid. Şi Mihalcea chiar o ia razna. Amestecă realul cu imaginarul, dezvoltă realitatea în irealitate, mixează fragmente de biografii ficţionale în geografii reale, şi invers, construieşte un silogism identitar doar ca să-l deconstruiască. Mihalcea şi Farid se luptă pentru identitatea unui corp. Pentru asumarea unui *ego*. Pentru regăsirea unei personalităţi. Pe Mihai Mihalcea l-a sufocat sistemul, unul deviant şi poluant. Farid Fairuz bîntuie ca jidovul rătăcitor prin spaţii, timpuri şi identităţi. Populează oamenii şi seacă prejudecăţile. Nici unul dintre ei nu e posibil singur, însă nici nu funcţionează împreună. *Realia* e spectacolul unei identităţi scindate care încearcă să funcţioneze simbiotic, dar eşuează. E scenariul unei atomizări personale. E strategia haotică a unei bătălii identitare dusă de o personalitate multiplă.

În urmă cu doi ani, coregraful Mihai Mihalcea, şi-a asumat o identitate performativă numită Farid Fairuz. Cînd Mihalcea l-a făcut cunoscut pe Fairuz – de fapt, cînd Fairuz a anunţat toată presa că s-a certat cu Mihalcea, pe care el îl ajutase, de altfel, să cîştige concursul de director al Centrului Naţional al Dansului –, nimeni nu ştia ce avea să urmeze. Cum Farid se va insinua parşiv în structura genetică a lui Mihalcea, primul lor spectacol, *Bun rămas! (sau despre discretele scăpări ale sistemului limbic)* era o „feerie extrasenzorială“. Mihalcea îl readuce acum pe Farid tot într-o feerie pentru că libanezul funcţionează exclusiv în zona realităţii magice.

> Realia *e spectacolul unei identităţi scindate care încearcă să funcţioneze simbiotic, dar eşuează.*

Mihai Mihalcea este Farid Fairuz. Într-un costum de latex cu o minifotă cusută cu fir auriu, asortată cu ghetele aurii cu toc şi cu pelerina de Superman, tot aurie, Mihalcea se reinventează, la vedere, ca Farid Fairuz. O barbă stufoasă, o perucă înfoiată, o pereche de ochelari de soare şi un accent arăbesc (varianta clişeistică românească) şi Farid apare cu toată schizofrenia lui zgomotoasă, pretinzînd atenţie. Răstoarnă obişnuinţe, anulează clişee, este ireverenţios şi fanfaron. Are alura unui dictator dement. Dar scopul lui e nobil şi importanţa lui, nemăsurată. Farid descîntă cultura română şi o scapă de traume. Farid a fost inventat ca Mihalcea să mai poată exista. Farid este respiraţia lui Mihalcea în cultura română.

Mihai Mihalcea nu este Farid Fairuz. Spectacolul este aparent confuz. Între party-urile cu magnetofon Tesla din care se aude vocea în triluri a lui Gabi Luncă, barcă_cu_palmier_încorporat (colacul salvării personale) în care Farid cîntă „Cine iubeşte şi lasă“ şi e-book-uri religioase, spectatorul poate pierde logica performativă. De fapt, ceea ce se reclamă este exact imposibilitatea de a mai discerne între real şi ireal într-o cultură în care discursul public este parazitat. Kitsch-ul contaminează cultura. Farid proclamă revoluţia anticalofilă. Esteticul este pulverizat în grotesc. *Lacul lebedelor* se dansează cu figurine de plastic. Frumoasa Odette devine răţuşca cea urîtă. Rîsul se opreşte brusc cînd într-un clip proiectat pe perete, o copilă-balerină este bătută metodic de profesoară. Un sadism aproape erotic, cu atît mai dezgustător. „Totul în viaţă este legat de durere şi plăcere. Altfel nu-mi explic nimic din toate acestea.“

Realia lui Mihalcea este un summum de stigmate ale trecutului. Fotografii de familie alb-negru, un fotoliu vechi, muzică lăutărească, vişinată etc. Un univers casnic şi paşnic (!) este invadat de scepticismul agresiv al lui Fairuz. „Ăştia, toţi, indiferent de televiziune, mănîncă rahat cu «bolonicul». Farid dă cu flit. „După colapsul Imperiului Otoman, Libanul a trecut în jurisdicţia Franţei. Da, să ştiţi, înainte de războiul civil, hai că ştiţi cum e. Am tras unii-n alţii... terorişti... la fel. Da... înainte... Libanul era numit Elveţia Estului... Micul Paris... «egzact la fel». Nasol e că avem vecini foarte drăguţi: sirienii şi israelienii. Da' să nu vorbim de vecini...“ Ba să vorbim. Cu vecina Andra din clasa a IV-a, Mihalcea experimentează fotografiile erotice din reviste. Durere şi plăcere, cum zicea Mihalcea. Sau Farid. Sau amîndoi. Cînd Mihalcea performează idei, Farid se ţine de poveşti. Şi invers.

Mihai Mihalcea poate fi Farid Fairuz. Solo-ul lui Mihai Mihalcea şi Farid Fairuz (ce *contradictio in terminis!)* descrie o realitate schizoidă cu inserţii de fabulos kitsch. Pe pereţi, fotografiile cu Mihalcea-copil inserează trecutul real într-o dramaturgie ficţională. Poveştile sînt alcătuite din fotograme diferite. Realul fantasmează. Mihalcea copilăreşte în Triunghiul Bermudelor, denumire sub care nu se ascunde un imaginar SF, ci o zonă concretă din Bucureşti, Rahova – Ferentari – Giurgiului, adică RFG (ironică abreviere care trimite la un El Dorado al perioadei comuniste). Precizia geografică este spulberată cu relaxare cînd cartierul românesc este plasat în Liban. Rămăşiţele memoriei sînt virusate, genetica lui Mihalcea se destramă deja în identitatea lui Fairuz. O pisică desenată alungă (mănîncă?) şoarecele care îi rodea nopţile lui Mihalcea în copilărie. Fantasticul vindecă realitatea.

Mihai Mihalcea susţine că spectacolul porneşte de la o tehnică de investigare folosită de Manford H. Kuhn şi Thomas S. McPartland – „Testul celor 20 de afirmaţii“. Este vorba de un set de autodefiniţii – care încep cu sintagma „eu sînt...“ – prin care subiectul se autoexaminează. Mihalcea îşi construieşte identitatea din trecutul concret, dar amintirile reale sînt contaminate de virtual. Farid i se strecoară în biografie. Mihalcea se aneantizează, Farid finalizează spectacolul afirmîndu-şi supremaţia: „Sînt Farid Fairuz“. Şi asta ar trebui să spună totul.

Cine e Farid Fairuz? Dar Mihai Mihalcea? Ce au ei în comun cu cultura română? Adevărul e scris cu graffiti pe un zid din spatele Teatrului Odeon. Nu pot decît să-l parafrazez: „Farid vine! Şi trece prin tine!“.

■ ■ ■

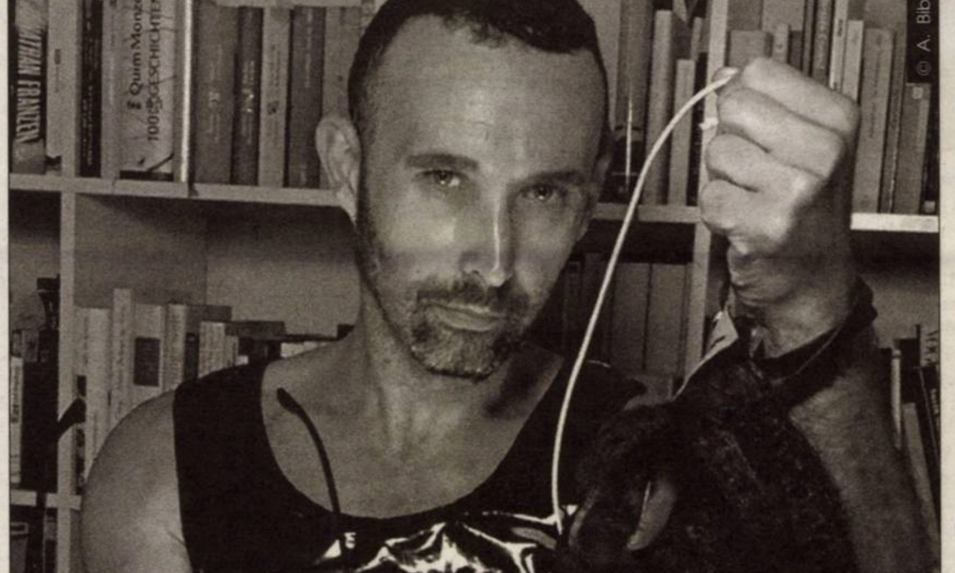

PUBLICITATE

DUMINICA, 25 NOIEMBRIE, 19:00
EDWARD ALBEE
CUI I-E FRICĂ DE VIRGINIA WOOLF?
MIERCURI, 28 NOIEMBRIE, 20:00
WILLIAM SHAKESPEARE
Julius Caesar
TUDOR AARON ISTODOR
EMILIAN OPREA
LUCIAN IFTIME
DAN RĂDULESCU
ANDREI SEUŞAN
IONUŢ GRAMA
EUGEN GYEMANT
GODOT
REZERVĂRI
TEL: 021 31 61 682
MOBIL: 0736 414 244
STR. BLĂNARI NR.14
godotcafeteatru.ro
contact@godotcafeteatru.ro

oferta de carte

PUBLICITATE

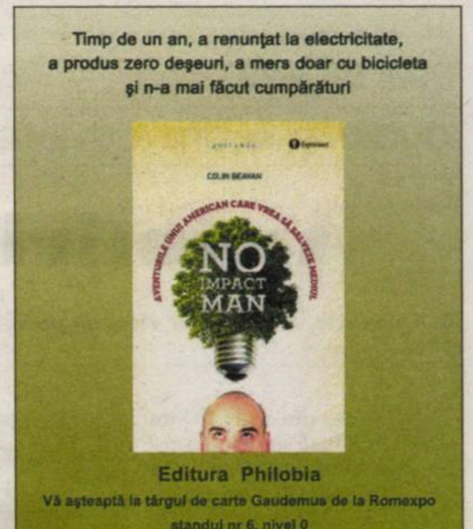
Timp de un an, a renunţat la electricitate, a produs zero deşeuri, a mers doar cu bicicleta şi n-a mai făcut cumpărături
COLIN BEAVAN
NO IMPACT MAN
Editura Philobia
Vă aşteaptă la târgul de carte Gaudemus de la Romexpo
standul nr 6, nivel 0
www.philobia.com
www.facebook.com/philobia

PUBLICITATE

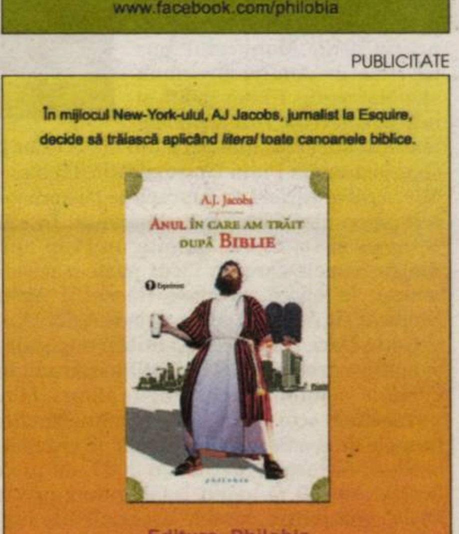
În mijlocul New-York-ului, AJ Jacobs, jurnalist la Esquire, decide să trăiască aplicând *literal* toate canoanele biblice.
A.J. Jacobs
ANUL ÎN CARE AM TRĂIT DUPĂ BIBLIE
Editura Philobia
Vă aşteaptă la târgul de carte Gaudemus de la Romexpo
standul nr 6, nivel 0
www.philobia.com
www.facebook.com/philobia

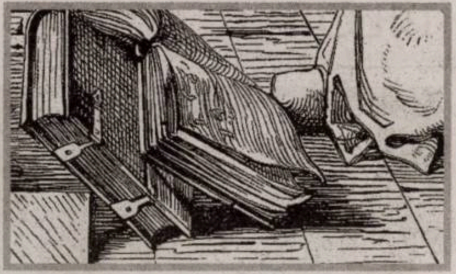

Simona SORA

biograffiti

Un atlet al conjuncţiei

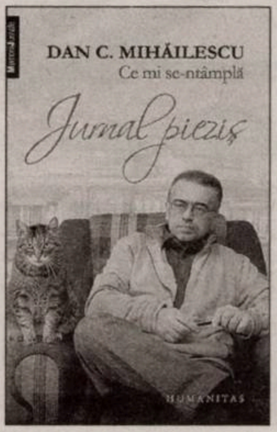

Îmi aduc aminte perfect cînd l-am întîlnit pentru prima dată pe Dan C. Mihăilescu. Eram în vechea casă a lui Malaxa din Aleea Alexandru (proaspăt repatriată după o lungă experienţă elveţiană care mă schimbase – în bine, ziceam eu atunci), lucram de puţin timp la *Dilema*. Nu mai cunoşteam pe nimeni, nimeni nu-şi mai amintea de mine, mă întorsesem plină de nostalgii în altă ţară decît cea din care plecasem – tipica situaţie, pe care n-o poţi înţelege dacă n-ai trecut prin ea. Rigidităţii mele ardeleneşti i se adăugaseră cîteva ferme convingeri helvete (de canton catolic), aşa că n-aveam nici un motiv să mă aflu la *Dilema*. Şi totuşi eram acolo, cu un vraf de şpalturi în faţă, într-un colţ al impozantei mese rectangulare (care acum nu mai există), pe la sfîrşitul lui 1999, poate începutul lui 2000. Dan C. a intrat ca la el acasă şi s-a îndreptat ţintă spre mine, salutîndu-mă ca pe o veche cunoştinţă. M-a întrebat de ce nu-mi purtam ochelarii (n-am purtat niciodată) şi-apoi mi-a explicat, într-o jumătate de oră, cum stau lucrurile: cum e cu revistele, cum e cu redacţiile, care sînt (noile şi vechile) tabere, ce se face, ce nu se face, ce făcea el acolo (adusese un articol – încă scris de mînă – pentru un dosar dilematic), cum ieşim din dilema alegerilor (era momentul Iliescu-Vadim în turul doi), cum se cresc copiii, cred că mi-a urat şi bun-venit cum nimeni n-o făcuse... S-ar putea ca momentul cu pricina să fi fost primul în care m-am simţit la *Dilema* la locul meu, deşi Dan C. venea din afară. Era unul dintre talentele sale maieutice (am mai aflat apoi că s-a îndeletnicit întotdeauna, prin redacţii, cu „salvarea“ unora şi altora, a celor descumpăniţi mai ales) acela de a se situa, în raport cu lucrurile prea aşezate, în afară şi de a le cîntări liber, cu jovialitate şi bună-credinţă. De aici adversitatea (violentă, uneori) faţă de disjuncţii şi autoproclamarea sa ca „atlet al conjuncţiei“ (din ultimul său *Jurnal pieziş*, recent apărut la Editura Humanitas).

Dan C. ne împacă cu propriile noastre rupturi, neîmpăcări, disoluţii.

Iar Dan C. Mihăilescu este, într-adevăr, un atlet al conjuncţiei, indiferent în cîte disjuncţii de tranziţie s-a trezit de-a lungul timpului. El e dilematicul prin excelenţă (mai mult ca unii dintre noi), unul asumat, organic şi vital. Cînd secţionează, el şi coagulează (cu bisturiul electric), iar cînd ne arată fisura (prezentului), el nu se poate abţine să n-o lipească (înalt-paseist) sub ochii noştri. Dan C. ne împacă – de atunci, de la prima întîlnire, de nenumărate ori – cu propriile noastre rupturi, neîmpăcări, disoluţii. Pentru el, întotdeauna se poate şi viţăvercea, niciodată nu e dracul atît de negru, iar a-ţi săpa singur groapa (rezistenţei prin cultură, de pildă) vasăzică, la bilanţ, că ai groapa gata făcută (v. art. „Am fost educaţi să ne săpăm singuri groapa“).

Jurnalul pieziş adună 44 dintre cele 88 de articole publicate în *Dilema veche* în perioada septembrie 2010 (cînd a fost invitat să susţină o rubrică de actualitate) şi pînă în septembrie 2012 (cînd s-a hotărît să revină la istoria literară pură şi dură, pînă la următoarea conjuncţie de plăcere cu jurnalistica). Rubrica se chema „Ce mi se-ntîmplă“, iar ce i se întîmpla, săptămînă de săptămînă, lui Dan C. Mihăilescu nu avea doar bine-cunoscutul său farmec vulcanico-pansiv, nu avea doar melancolia grea (de om vechi, mirat şi incitat de nou), ci şi o atracţie nebună (şi oarecum neliniştitoare) pentru situaţii ireconciliabile în mod normal. Numai Dan C. Mihăilescu – făcîndu-se scut şi punte – poate vedea o conjuncţie între scriitorii români şi oamenii cu bani din România („Demonizarea bogăţiei, triumful mîrlăniei“), doar Dan C. vede motive de speranţă în „şucărul, sictirul, lehamitea, miserupismul“ care ne copleşesc din toate părţile („La depresia română“), doar pentru el „călătoria în trecut e un travesti al coborîrii în prezent“ care nu exclude, dintre bucuriile tîrzii ale vieţii, nici neelitistul „sentiment turistic al existenţei“. Doar Dan C. Mihăilescu se poate duce – cu arme şi bagaje, adică doar cu iubirea şi ştiinţa lui de Bucureşti – în fieful mafiei arhitecturale, ca să pledeze pentru... normalitate. Dintre mulţi, doar Dan C. Mihăilescu se poate răzgîndi în enervare, răzbunare (pe Ion Vianu) şi „amar optzecist“ şi poate trece – cu boierie şi cu o „tristeţe pufoasă ca pleoapele de bufniţă“ – peste umilinţe, neînţelegeri, afronturi directe şi complet neliterare.

M-am cutremurat, pentru a doua oară, văzînd cum hazardul cel mai neliterar din lume l-a făcut pe Dan C. Mihăilescu să folosească una dintre cele 12 batiste ale sale florentine ca să oprească hemoragia unui domn septuagenar alunecat din vîrful scărilor de la metrou. Şi-am rîs cu lacrimi ascultînd dialogul cu sine al aceluiaşi atlet al conjuncţiei, atunci cînd a apărut SMURD-ul: „Să vedeţi acum perversiune. Tot holbîndu-mă la domnii de la SMURD, mintea-mi scormoneşte năprasnic prin buzunare. Cît să le dau, potrivit tradiţiei daco-getice? Douăzeci de căciulă? Treizeci? Cît o fi tariful? Da' stai aşa: cît am? Dotat cu o rezonabilă experienţă în domeniu, pînă acum cîţiva ani cunoşteam precis mercurialul, de la cei cinci lei, pentru ploscă, pînă la «300 de dolari anestezistu' şi X mii (depinde de operaţie) chirurgul», după cum am fost temeinic instruit de bolnavi, pe unde m-au purtat halatele albe“. E drept, avem aici o conjuncţie care leagă, caragialian, reportajul şi literatura adevărată.

■ ■ ■

Paul BREAZU

audio şi n-am cuvinte

Amintiri din epoca de azi

● **Norzeatic, *Exerciţii pe ritm de pace*, self-released, 2012.**

NORZEATIC
EXERCIŢII PE RITM DE PACE

„Cum ies din start / C-un stindard / Însă azi în Pasaj / Se lasă cu Distri Gaz / Cu dinţi stricaţi / Cu gust amar / Şi reapar / Apele liniştite / Ceva s-aude / Dar nu M(ă) (i)A P(e) Nepregătite“... În timpul protestelor bucureştene din ianuarie 2012, „Manifestul“ pus pe rime de Andrei Brebianu aka Norzeatic, filmat în alb şi negru, a devenit viralul emblematic al unei anumite părţi din masa celor prezenţi, fizic sau doar virtual, în Piaţa Universităţii. Trebuie să-l ştiţi pe acest MC, a cărui carieră se suprapune pe aproape întreaga istorie a hip-hop-ului fabricat în România. În 1994, împreună cu Brugner şi DJ Sleek, înfiinţa un grup numit Delikt – una dintre trupele care au făcut parte o perioadă din cvasifaimoasa, în epocă, grupare Răcnetul Agoniei Naţionale – Sindicat (R.A.N.-S.), alături de R.A.C.L.A., Da Hood Justice şi Getto Daci, toate aceste entităţi muzicale fiind emulantele şi apărătoarele unui *sound* afiliat paradigmei newyorkeze a genului –, autor al unui singur album, *Fără Număr,* lansat pe casetă în octombrie 1998. În anul următor, Vexxatu Vexx, numele de scenă sub care activa pe vremea aceea Brebianu, şi Sleek formează Methadon 3000, un proiect care livra, în acelaşi an '99 şi avînd colaboratori precum Deceneu sau Piele, una dintre operele esenţiale ale hip-hop-ului neaoş, *Veriga lipsă*. Anii care au urmat îi aduc lui Vexxatu Vexx colaborări cu CTC, Da Hood Justice sau Blanoz Distruzos, printre alţii, şi o tranziţie înspre alte zone muzicale, apărînd, ca MC 'geamite Găligan şi, mai nou, Norzeatic, în proiecte care mai implicau, pe lîngă alţi muzicieni, binomul Khidja (DJ-ii/producătorii Rusu & Flore), colaborare concretizată recent în două albume de studio, *Aici Acum* (2010) şi *Caravana PM:Am* (2012).

Cu acest foarte proaspăt *Exerciţii pe ritm de pace,* Norzeatic îşi prelungeşte vacanţa în proximitatea genului care l-a făcut cunoscut, alături de Tavi Scurtu, un baterist care a trecut şi el, în timp, prin diverse experienţe muzicale, de la (acid) jazz şi trip hop, la blues şi reggae. În esenţă, acest disc se rezumă la un dialog între text şi ritm, între poezia mitralia(n)tă a MC-ului şi percuţiile lui Scurtu, chiar dacă, din cînd în cînd, efecte electronice, *sample*-uri şi *loop*-uri taie ariditatea acestui limbaj, construind atmosferă şi conducînd piesele către climaxuri surprinzătoare: *trip*-uri (ale mele personale) în care maidanezii Bucureştiului se transformă în Pantere Roz („Cîinii bagabonţi“), aurolacii Gării de Nord devin troglodiţii din *Delicatessen*-ul lui Caro şi Jeunet („Se lasă seara“), şi un Batman 8-bit local – „Dar eu sînt neam de lilieci / Am undă verde acolo unde subconştientul îmi spune treci / În catacombe / Am gata bombe“ – rezolvă *quest*-uri după *quest*-uri pentru a-şi lăsa *tag*-ul în instituţiile care ne guvernează („Saboteur“). Deşi la prima vedere *Eprdp* e un album politic – există, pe acest disc, şi o reinterpretare a „Exerciţiului“ bobdylanistic al lui Vali Sterian de pe *Vino, Doamne!,* şi o piesă-program, „Revoluţia“ –, textele lui Norzeatic sînt mai degrabă radiografii miniaturale ale realităţii sociale actuale, scrise în stilistica *metafozică* (citeşte metaforă şi metafizică) atît de proprie muzicianului din Bucureşti, în care cultura pop şi ştirile de primă pagină & prime time, cultura ONG-istă şi discursul anti-capitalist/corporatist, new age-ismele şi patiseria de la parterul blocului, fizica cuantică şi mineritul sînt moleculele care dau viaţă unui organism disfuncţional. Lumea noastră de astăzi.

***Paul Breazu** este jurnalist.*

■ ■ ■

---

trei întrebări pentru

Paul NEGOESCU

„O poveste care sper să ajungă la cît mai mulţi oameni“

Ce a însemnat pentru lungmetrajul dvs. de debut, O lună în Thailanda, *care a avut de curînd premiera românească, faptul că a fost selecţionat la Festivalul de Film de la Veneţia?*

A însemnat în primul rînd o şansă. E un film vorbit în limba română şi cu un subiect destul de mic, aşa că altfel n-ar fi găsit un distribuitor în străinătate. Prin selecţia la un festival important am căpătat un distribuitor internaţional şi filmul va fi vizionat şi în alte ţări... asta e cel mai important.

Spuneaţi că este un film cu tineri şi despre tineri. Despre ce e vorba?

E vorba despre un tînăr de aproximativ 30 de ani, care decide ca în noaptea de revelion să se despartă de iubita actuală, fiind nemulţumit de relaţia lor. Porneşte în aceeaşi noapte în căutarea unei foste iubite, pentru că are senzaţia că ea este, de fapt, marea sa dragoste. Rămîne de văzut dacă are dreptate sau nu.

E diferit de ce aţi mai făcut în scurtmetraje? Ce nume apar în distribuţie?

E puţin altceva pentru că încă din faza de scenariu eram conştient că filmul va fi vizionat de mai mulţi oameni, pentru că scurtmetrajele au un circuit de distribuţie foarte restrîns: festivaluri şi cîteva emisii la televiziuni. Acum, însă, publicul va merge să-l vadă în cinematografe, aşa că mi-am dorit să fie o poveste care să ajungă la cît mai mulţi. Am încercat să nu folosesc actori foarte cunoscuţi. Andrei Mateiu e personajul principal, alături de Ioana Anastasia Anton şi Sînziana Nicola, dar probabil că Tudor Istodor este cel mai cunoscut dintre ei. Apreciez filmele care nu reciclează actori din alte filme pe acelaşi tip de personaj. Mulţi actori sînt la debut în lungmetraj.

***Paul Negoescu** este regizor.*

a consemnat Ana Maria SANDU

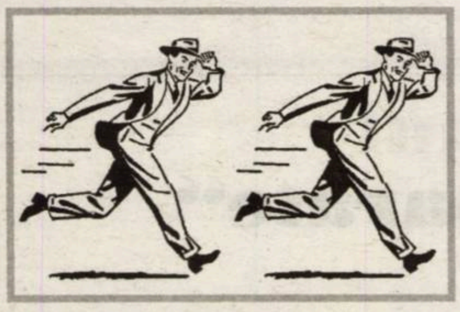

Andrei GORZO

dilematograf

Ieşit din rîndul „filmelor cu proşti“

● ***Killer Joe* (SUA, 2011), de William Friedkin.**

Eminenţă a aşa-numitului „New Hollywood“ al anilor '70, contribuitor la transformarea unora dintre vechile reguli ale jocului (fie ele de stilistică sau de *business)* în cele după care se joacă şi acum (de pildă, stilistica urmăririi cu maşina n-a mai fost aceeaşi după filmul său din 1971, *Filiera franceză),* William Friedkin e totodată un regizor aproape neamploaiabil din perspectiva Hollywood-ului conglomerat al zilelor noastre. Ce face el tinde să fie „prea“ transgresiv sau „prea“ confruntaţional, cu un *côté* senzaţionalist şi unul euro-artistofil: e un om care a exploatat (în sensul tabloid al cuvîntului) subiecte precum exorcizările (în *The Exorcist,* 1973) şi medii precum acela al gay-ilor ultrahedonişti din epoca pre-SIDA (în *Cruising,* 1980), dar şi un om care l-a ecranizat pe Harold Pinter *(The Birthday Party,* 1968), l-a docu-portretizat pe Fritz Lang *(Fritz Lang Interviewed by William Friedkin,* 1974) şi l-a omagiat pe Henri-Georges Clouzot printr-un ambiţios *remake* după *Salariul groazei (Sorcerer,* 1977). Deci nu e de mirare că, în ultimii ani (şi fără să-şi fi dorit asta), Friedkin a regizat mai multă operă decît film. Ce e tonic (venind din partea unui om în vîrstă de 75 de ani) e teribilismul nediluat ce emană din *Killer Joe* – noul său filmuleţ independent şi sfidător-nerespectabil, care, vîndut Multiplexurilor lumii (inclusiv celor de la noi) ca un film de gen regulamentar, se transformă, pe parcursul ultimei jumătăţi de oră, într-un spectacol de-a dreptul avangardist în comparaţie cu cinema-ul proiectat de obicei în malluri: un amestec de pantomimă sadeiană şi parabolă mesianică degenerată, cu un final în care pur şi simplu se taie filmul.

Plasat într-un *lumpenland* texan de rulote-locuinţe, fast-food-uri, baruri de striptease şi televizoare deschise la orice oră, filmul se anunţă iniţial a fi un *„noir* cu proşti“ – adică unul semi-comic –, în liniile trasate de fraţii Coen prin filme ca *Blood Simple, Fargo* sau *Burn After Reading.* Cel mai coenian personaj e un tată (Thomas Haden Church) cu mintea mult încetinită de drogurile luate din stocul de contrabandist al fiului său (Emile Hirsch). Mama băiatului (care a divorţat de multă vreme de tatăl său) a sustras şi ea, recent, din acelaşi stoc, îndatorîndu-l pe băiat la un gangster mai mare. Drept care fiul se înţelege cu tatăl s-o ucidă (el deţine informaţii cum că sora lui mai mică ar urma să încaseze asigurarea) şi apelează la serviciile unui profesionist (poliţist în restul timpului) supranumit „Killer Joe“ (Matthew McConaughey). Atît sora mai mică (Juno Temple), cît şi mama ei vitregă (Gina Gershon) află imediat de planul băieţilor, şi singura problemă a familiei (pentru care morala nu pare să se fi inventat încă) este că nu poate plăti avansul cerut de Joe. Propunerea alternativă a acestuia? Să i se jertfească o virgină – adică sora mai mică.

Şi, în urma acestui clenci narativ gîdilător-scabros (sora spune că are 12 ani, avînd totuşi mai mulţi), lupul le intră în casă – fiecare membru al familiei, în afară de fată (şi de fratele ei, ţinut pe-aproape de propriile pulsiuni incestuoase), găsindu-şi de lucru prin oraş înaintea orei la care Joe se prezintă la uşă cu buchetul lui de flori, cu faţa lui de ex-june prim şi cu vorbirea lui tandru-tărăgănată (exersată de McConaughey în atîtea comedii romantice). Fata e imediat subjugată sexual – nu e chiar o nimfetă, dar nici chiar un înger; în schimb, Joe are o certă latură mesianică – îi spune poveşti din tabloide de parcă i-ar spune parabole. Din punct de vedere clinic e un psihopat, dar din punct de vedere literar este şi o versiune a Străinului Misterios care invadează o celulă socială bolnavă (adesea o familie – clasicul exemplu cinematografic este *Teorema* al lui Pasolini), în scopuri mîntuitoare sau apocaliptic-punitive. Pedeapsa pe care le-o aplică în cele din urmă posibililor săi viitori socri, în bucătăria acestora, ia o formă obscen-teatrală – e ca şi cînd ar pune în scenă cu ei (şi mai ales cu ea) o adaptare semi-naturalistă, semi-stilizată după de Sade, cu accesorii împrumutate de la KFC. (Scenariul lui *Killer Joe* e scris de un dramaturg premiat cu Pulitzer, Tracy Letts, şi are la bază o piesă a acestuia.) Luîndu-şi definitiv adio de la cariera sa de erou de *rom-com*-uri, McConaughey se aruncă asemenea unui Brando în acest *pas de deux* parapornografic alături de formidabila cvintagenară Gershon (o veterană în roluri care cer exhibiţionism sexual: *Showgirls, Demonlover...).* Şi spectacolul nu se opreşte aici, ci mai iese o dată prin tavan: după încă o înfruntare (mai mult de priviri) în jurul mesei de familie, urmează încă o izbucnire de *grand guignol,* întreruptă abrupt de ultima tăietură de montaj. Ecranizarea unei bătrîn senzaţionalist după piesa unui tînăr (şi talentat) teribilist (Letts avea 26 de ani cînd a scris-o), *Killer Joe* exultă în turpitudine, dar şi într-o anumită poezie regională parodico-biblică, şi nu le refuză victimelor lui Joe un pic de patos – *paterfamilias*-ul declarînd că n-a avut în viaţa lui 1000 de dolari, mama vitregă (care-i chelneriţă) improvizînd o masă pentru fetiţă din pizza refuzată de un client: cu toate turpitudinile, chiar suboamenii nu sînt.

Un spectacol de-a dreptul avangardist.

"PAPER-CUT SHARP AND HORRIBLY FUNNY"
"AN ATMOSPHERIC, TWIST-FILLED THRILLER"
MATTHEW McCONAUGHEY
EMILE HIRSCH
JUNO TEMPLE
GINA GERSHON
THOMAS HADEN CHURCH
KILLER JOE

PUBLICITATE

From Classic to Jazz
by Emil Bîzgă
Ateneul Român
27 Noiembrie
Ora 20:00

Invitaţi
Diana Bucur
Adrian Petrescu
Jazz Quartet din New York

Voucherele pot fi achiziţionate de pe
www.fromclassictojazz.ro sau 0724 095 452

ALĂTURI DE: Philharmonic Strings Orchestra

Sponsori: Turkish Airlines, Hotel Cişmigiu, Tudor Personal Tailor, Cardinal Motors
organizatori: Asociaţia Manieres, tahoma.ro
parteneri media: rfi România, Esquire, adevărul, DILEMA veche, City Compass, oraşul meu, metropotam.ro, Femei în afaceri, bewhere, România Pozitivă, Infinitea, Romania-Insider.com, webcultura, Etiquette

PUBLICITATE

TOM HANKS HALLE BERRY JIM BROADBENT HUGO WEAVING JIM STURGESS DOONA BAE BEN WHISHAW
JAMES D'ARCY ZHOU XUN KEITH DAVID DAVID GYASI cu SUSAN SARANDON şi HUGH GRANT

De la creatorii trilogiei MATRIX
şi de la regizorul filmului ALEARGĂ, LOLA, ALEARGĂ

un film de LANA WACHOWSKI şi TOM TYKWER şi ANDY WACHOWSKI
ATLASUL NORILOR

www.roimage.ro
TOTUL SE LEAGĂ
DIN 23 NOIEMBRIE ÎN CINEMATOGRAFE

„Comunismul şi capitalismul nu sînt două epoci complet separate“

– interviu cu Ana PUŞCĂ –

Este profesoară de studii internaţionale la Goldsmiths, University of London, şi se ocupă de cercetare la Columbia University, în New York. ***Ana Puşcă*** *face parte dintre românii cu o carieră reuşită în străinătate, motiv pentru care i-a stîrnit interesul Claudiei Silaghi de la Romanian Education Foundation (organizaţie preocupată de facilitarea accesului românilor la educaţie în străinătate).*

La ce lucraţi momentan?

La o carte despre experienţa schimbării în România în contextul tranziţiei de la comunism la capitalism şi felul în care se reflectă această schimbare în diverse medii culturale, arhitecturale.

Şi care e viteza schimbării?

Viteza schimbării diferă de la un domeniu la altul, în funcţie de ce e vizibil şi ce nu e vizibil. Viteza în funcţie de ce e vizibil, material vorbind, lucruri concrete, precum schimbări arhitecturale, e relativ mică. Şi e reflectată în spaţii relativ mici. Cîteva construcţii de birouri noi sau apariţa unor baruri sau magazine în clădiri care existau deja; cel mai evident devine în spaţii mari precum *shopping malls*. Schimbarea se simte mult mai mult în spaţiile care nu sînt vizibile, nu cele material concrete: în gîndire, în memorie, în pregătire, în idealurile oamenilor, în ce urmăreşti ş.a.m.d.

Una dintre lucrările dumneavoastră se numeşte Born to Shop: Malls, Dreamworlds and Capitalism. *Am putea spune... despre capitalism?*

Exact ce spuneam. Schimbarea ideologică devine vizibilă, material vorbind, tocmai în aceste medii. Argumentul meu e că, de fapt, mediul înconjurător s-a schimbat relativ puţin, sau relativ superficial, şi că noua ideologie capitalistă e reflectată de multe ori în spaţii cum ar fi *shopping malls,* care devin un fel de univers alternativ în care poţi să „scapi“ de „realitate“ şi să te înconjori de un lux care de altfel nu face neapărat parte dintr-o tendinţă generală.

PUBLICITATE

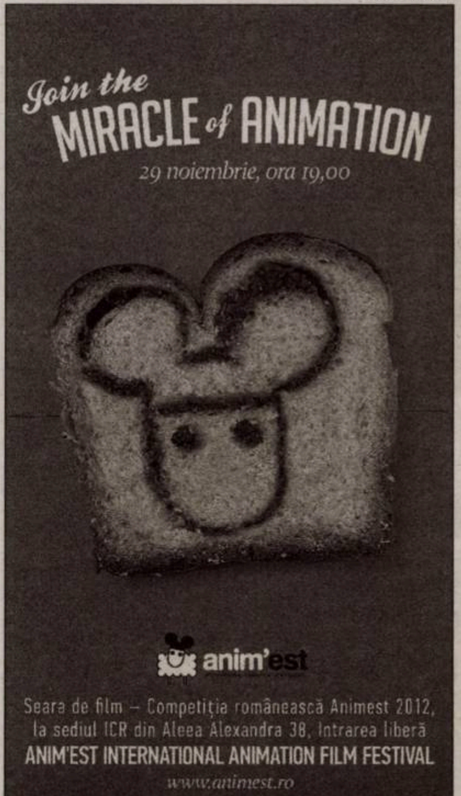
Join the
MIRACLE of ANIMATION
29 noiembrie, ora 19,00
anim'est
Seara de film – Competiţia românească Animest 2012,
la sediul ICR din Aleea Alexandra 38, Intrarea liberă
ANIM'EST INTERNATIONAL ANIMATION FILM FESTIVAL
www.animest.ro
CULTURAL
Film reporter.ro
DILEMA
cinemagia
24 FUN
TATAIA

De ce să ne raportăm atît de mult la comunism în era capitalismului? Nu ar fi mai bine să lăsăm trecutul în urmă?

Comunismul şi capitalismul nu sînt două epoci complet separate: comunismul în Europa de Est a rămas un punct de referinţă important nu numai din punct de vedere istoric, dar şi politic. Schimbările care au avut loc au fost, într-un fel sau altul, justificate prin această separare forţată de trecut. Trecutul trăieşte în noi toţi, sau cel puţin cei care ne-am născut şi am trăit sub comunism, trăieşte în practicile sociale, în arhitectura care ne înconjoară, în simboluri şi repere literare şi culturale care nu se şterg. Ca un filozof politic fascinat de schimbare, referinţele la trecutul comunist sînt importante pentru mine. Şi nu mă refer aici la comunism în pur sens ideologic, ci tocmai la o anumită experienţă a acestei ideologii în România. Care a fost simţită diferit în funcţie de clasă socială şi regiune a ţării. Şi ele au continuat să existe, chiar dacă nu erau recunoscute.

Marea majoritate a cercetărilor dvs. sînt despre România postcomunistă. Ce vă determină să rămîneţi atît de conectată la România? Aţi plecat totuşi din ţară cînd aveaţi doar 18 ani.

Majoritatea celor care lucrează în domeniul relaţiilor internaţionale sau al studiilor comparative, ca şi mine, scriu de obicei despre subiecte care într-un fel sau altul au o importanţă nu numai profesională, ci şi personală. Chiar dacă îmi place mult teoria politică, şi am lucrat mult cu filozofi legaţi de Frankfurt School, teoria trebuie tot timpul ancorată empiric, şi pentru mine România rămîne, sau a rămas pentru mult timp, empiric, cel mai familiar. Distanţa de România de-a lungul anilor, precum şi revenirile frecvente mi-au oferit o perspectivă a cuiva care se află atît în interior cît şi în exterior, ceea ce pentru mine a fost foarte important. Puteam să scriu altfel şi decît cei care scriau direct din România, şi decît cei care doar scriau despre România din exterior. În acelaşi timp, subiectul care m-a fascinat întotdeauna a fost schimbarea politică, schimbarea radicală de regim, de ideologie, de organizare socială, şi România mi-a oferit un teren empiric unde această schimbare a fost nu numai radicală, dar şi una pe care am simţit-o pe pielea mea.

Din punctul dvs. de vedere, ce anihilează comunismul la o persoană, un grup şi o societate? Capitalismul anihilează ceva?

Nu cred că ideologiile în sine pot să anihileze ceva. Dar noi, ca persoane, prin alegerile pe care le facem, prin presiunile pe care le simţim sau le punem asupra altora putem să anihilăm. Comunismul, cum am spus înainte, n-a avut o singură formă. În România, comunismul a impus o separare foarte costisitoare faţă de exterior, în sensul că nu prea aveai cum să te defineşti ca persoană în afara unui univers imediat relativ mic. În sensul acesta a anihilat libertatea de a alege, de a gîndi, de a cunoaşte altceva. Pentru mulţi însă, anihilarea a fost mult mai concretă, corporală chiar, prin tortură, moarte. Capitalismul pune un alt fel de presiune asupra noastră, şi anume lupta continuă pentru mai mult, mai bine. Mai ales cînd aşteptările sînt mult mai vizibile, competiţia mult mai intensă şi vizibilitatea, financiar vorbind, a anumitor domenii faţă de altele (domeniul bancar/financiar, specializări în avocatură, medicină şi altele), toate ne fac de multe ori să ne definim idealurile mult prea îngust. O vacanţă exotică, o casă mai mare, o maşină mai luxoasă, un corp mai frumos ş.a.m.d. Libertatea în capitalism îţi impune de la bun început un anumit parcurs, şi ca să-l faci trebuie să intri într-o competiţie continuă cu alţii. E foarte uşor să te pierzi ca individ, să te defineşti şi să te remodelezi încontinuu întru cu totul altceva, într-o asemenea situaţie.

O altă temă predilectă a cercetărilor dvs., care se leagă din nou de România, este cea a romilor. De unde acest interes?

Se leagă de ceea ce mă pasionează pe mine în general, şi anume de experienţa schimbării, şi mai exact felul în care diferite grupuri de oameni simt schimbarea. Şi pentru mine grupurile de romi, prin vizibilitatea pe care au avut-o în ultimul timp, reprezintă o extremă la o experienţă mult mai răspîndită. Nu e doar o experienţă a romilor. E o experienţă pe care foarte multă lume o simte. Sînt presiuni legate de căderea într-o sărăcie foarte profundă, presiunea legată de forţarea multor grupuri de oameni de a se muta ori în mediul urban ori în ghetouri, ori de a reveni în mediul rural pentru a putea să supravieţuiască, ori de a migra în exterior şi de a lucra în exterior pentru a putea să supravieţuiască. Toate aceste lucruri de multe ori sînt asociate cu romii, dar pentru mine e o problemă mult mai extinsă, e o problemă pe care grupuri mult mai largi de oameni au simţit-o în România, inclusiv romii.

Dar sînt romii o problemă în România şi în Uniunea Europeană?

Nu cred ca romii sînt o problemă. Am o problemă cu folosirea acestui cuvînt în asociere cu un anumit grup de oameni. Mi se pare cumva ciudat că problema a devenit problema romilor în loc să fie o problemă legată de sărăcie, de felul în care au fost privatizate sau au dat faliment marile industrii în România, şi care au făcut ca sute de mii de oameni să-şi piardă slujbele şi să nu se mai poată recalifica. Să devină practic şomeri permanenţi, şi să fie astfel forţaţi să migreze în alte locuri. Problema e discriminarea rasială. Mai ales cînd aceasta se întîmplă pe un fundament istoric prelungit. Cred că politica socială care discriminează clar unele grupuri cum ar fi grupurile de romi reprezintă o problemă. Politica Uniunii Europene faţă de romi a fost una mixtă, pentru că statele membre nu vorbesc cu o singură voce. Pe de o parte sînt instituţiile europene care au contribuit mult la formarea unei politici pentru romi, la acordarea de finanţări pentru romi, la legislaţie antidiscriminativă, dar, în acelaşi timp, în aceste instituţii sînt reprezentanţi ai diverselor ţări şi partide, mulţi cu convingeri rasiale problematice. Şi, pe de altă parte, sînt ţările UE, supuse şi ele unor presiuni sociale din ce în ce mai intense, legate de migraţie în general. Şi nu mă refer aici numai la migraţia romilor, la intensificarea politicii de dreapta din cauza fricii legate de pierderea unei anumite identităţi naţionale, cît la presiunile economice asupra statului social care începe să se destrame.

Şi cum vedeţi rezolvarea acestei probleme?

Cred că romii au devenit un fel de *nodal point* convenient, sau *scapegoat* cum zic unii, pentru că reprezintă nu numai un grup sărac, disperat, discriminat, legat de tradiţii pe care noi le găsim a fi *antiquated,* închis în sine, şi care există practic ca o societate separată de societatea în care trăiesc. Dar migraţia romilor urmează aceleaşi rute ca şi migraţia românilor, şi presiunile care îi fac să migreze sînt în multe privinţe similare. Diferenţa e legată de capacitatea de integrare şi de faptul că, în general, rămîn dependenţi de familie şi de comunitate pentru protecţie şi supravieţuire, ceea ce înseamnă că migrează în grupuri mult mai mari şi mai vizibile. Problema romilor, în multe privinţe, reprezintă problema clasei sărace din est, atît romi cît şi români sau alte naţii care s-au trezit într-o lume unde e din ce în ce mai greu să supravieţuieşti, n-au reuşit să se respecializeze, fiind astfel nevoiţi să migreze sau să trăiască în ghetouri. Pînă nu recunoaştem că, de fapt, problema romilor e practic o problemă mult mai largă, legată de o întreagă societate, regiune, sau poate chiar globală, cum spun unii critici ai capitalismului, nu cred ca vom găsi soluţie. Şi răspunsul nu este unul evident, în afară de dezvoltarea unui stat social mult mai puternic. Dar în România şi în UE dezvoltarea unui stat social e foarte dificilă. Atît din punct de vedere ideologic, pentru că multe dintre politicile statului social ar fi considerate mult prea aproape de comunism şi ar fi imediat respinse. Nu există nici o clasă politică care să lupte neapărat pentru aşa ceva, pentru că ar fi văzută ca o clasă politică prea de stînga, care la noi iar nu mai există. Pe lîngă asta, sînt presiunile economice pe care le experimentează toată lumea şi sînt evidente peste tot în Europa. Noi am intrat în capitalism şi în UE fix cînd statul social a început să se dezintegreze, ceea ce nu e tocmai un moment propice nici pentru noi, dar nici pentru ei.

Acesta o fi şi motivul pentru care discriminarea în UE a crescut în ultimii ani?

Discriminarea creşte odată cu vizibilitatea. Discriminarea romilor a crescut direct proporţional cu vizibilitatea lor în Europa. Odată ce s-au deschis graniţele şi s-a călătorit liber, normal că mult mai multă lume a început să migreze. Nu numai romi. Au fost şi români, şi bulgari, şi polonezi. Iar politica de discriminare a urmărit toate aceste grupuri, nu numai pe cele de romi. Dar pentru că de obicei călătoresc în familii şi se duc doar în locuri în care au deja familii sau alte cunoştinţe în alte grupuri de romi cu care pot să se lege, romii devin grupuri mult mai mari, mai vizibile, faţă de alte grupuri de migranţi care se dispersează mai uşor. Şi, în acelaşi timp, de obicei în momentul în care migrează rămîn grupuri mult mai sărace. Trăiesc în ghetouri. Dar nu numai ei trăiesc în ghetouri, ci şi mulţi imigranţi din Europa de Est care au urmat exact aceleaşi *patterns* de migrare. Situaţia romilor e mai acută pentru că romii sînt discriminaţi atît de comunitatea în care ajung, cît şi de celelalte grupuri de emigranţi sau locurile de unde au emigrat.

Integrarea europeană nu a fost imaginată în felul în care se întîmplă în realitate. UE îşi imaginase că creează o clasă mult mai sofisticată, cu burse Erasmus, cu oameni care vor veni să lucreze în mediul bancar sau în domenii creative. Şi să vină cu slujbe care există deja pentru ei, şi să existe întotdeauna o reciprocitate, să se ajungă cumva la un echivalent, la o balanţă, să nu existe minusuri sau plusuri accentuate de o parte şi de alta. Dar se baza în acelaşi timp pe o idee de egalitate între ţările şi resursele din UE. Ceea ce e clar că nu a fost cazul în momentul în care ţările din Europa de Est au ajuns să intre în UE. Şi nu e vorba de faptul că noi nu am fost pregătiţi, ci că viziunea UE, modul în care discutau ei cu propriii cetăţeni despre ce înseamnă UE şi integrarea a fost o imagine falsă. Trebuiau să ştie că integrarea va însemna altceva în momentul în care Bulgaria, România, Ungaria, Cehia şi alte ţări vor deveni state membre. Şi într-un fel au ştiut, dar ai nevoie de suportul populaţiei şi trebuie să continui o politică care ideologic are sens, dar practic nu. A fost un act de curaj din partea lor, dar nici nu puteau da înapoi după ce în '90 promiseseră că asta se va întîmpla.

Credeţi că există o şansă ca cele două lumi să devină una?

Mereu au existat diferenţe, cercuri concentrice. Cercul din centru şi cercurile mai mari de pe lîngă. UE nu a avut o anumită consistenţă peste tot. Au fost trepte. O integrare dificilă a fost şi cea a Greciei şi a Irlandei, nu doar cea a Europei de Est. Dacă te uiţi la atitudinea Germaniei şi a Franţei faţă de Grecia, Spania şi alte state, îţi dai seama că există *first class and second class citizens* în UE. A fost tot timpul aşa şi probabil vor continua să existe. Pentru că nu are cum să se schimbe în contextul în care UE încearcă să funcţioneze ca un sistem federal, dar fără beneficiile sistemului.

a consemnat Claudia SILAGHI

■ ■ ■

Jan CORNELIUS

Un viol prezumtiv şi blocarea înjurăturilor

În Germania a avut loc în anii 2010-2011 un proces care a stîrnit atenţia opiniei publice şi, desigur, a mediilor de informare. Jörg Kachelmann, un meteorolog arhicunoscut prin stilul detaşat şi original în care prezenta timpul probabil la TV, a fost acuzat de viol şi dat în judecată de una dintre prietenele sale intime, aceasta afirmînd că acuzatul ar fi silit-o să aibă relaţii sexuale cu el împotriva voinţei ei, ţinîndu-i un cuţit la gît. Am scris *„una* dintre prietenele sale intime" deoarece meteorologul avea în paralel nenumărate prietene, minţind-o pe fiecare în parte că este unica fiinţă iubită în viaţa lui cu care vrea neapărat să se căsătorească, după cum a ieşit la iveală, spre stupoare generală. Aşadar, devenise evident că cel implicat era o persoană cu o morală dubioasă; dacă era vinovat de viol sau nu, urma să fie stabilit de tribunal. În cele din urmă, acuzatul a fost achitat, din lipsă de suficiente dovezi. *In dubio pro reo.*

Desigur, presa şi, mai ales, presa de bulevard tremură de plăcere la o astfel de temă şi, desigur, *Bild-Zeitung*, cel mai mare ziar de scandal din Europa, relata neobosit despre acest proces. E de la sine înţeles că au existat nenumărate comentarii ale cititorilor pe Internet sub articolele referitoare la acest subiect, în absolut toate ziarele şi revistele cu ediţie online. Dar iată un fapt absolut memorabil: deşi enorm de mulţi cititori erau porniţi împotriva meteorologului din pricina eticii sale deplorabile, tonul şi limbajul comentariilor au rămas mereu sobre şi civilizate.

Iar cînd, recent, la Tîrgul de carte de la Frankfurt, a apărut controversata carte *Dreptatea şi justiţia* de Jörg Kachelmann, în care el explică lucrurile din punctul său de vedere, discuţia publică s-a relansat cu toate pînzele sus, păstrînd, evident, acelaşi ton echilibrat.

S-a întîmplat, oare, asta pentru că forumiştii germani sînt 100% nişte cavaleri rafinaţi ai cuvîntului, călăuziţi de căutarea nepărtinitoare a adevărului? Ei, aş! Nu de puţine ori, în dezbaterile din subsolul unor articole se pot descoperi comentarii tăiate, din care nu au mai rămas decît pseudonimul autorului şi menţiunea moderatorului: „Blocat. Vă rugăm să folosiţi un limbaj adecvat unui forum public".

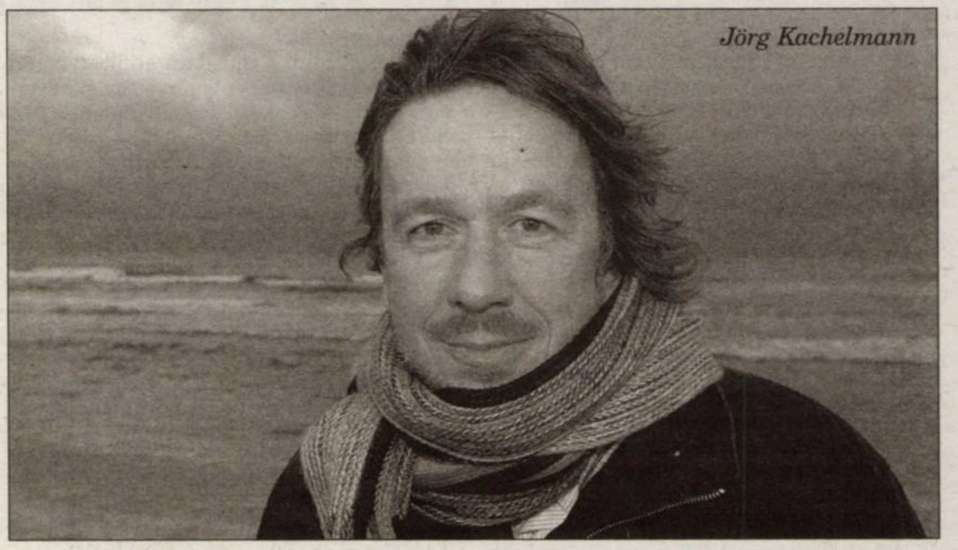
Jörg Kachelmann

De ce am povestit toate acestea? Citind uneori presa românească pe Internet, constat uluit că filtrarea de acest tip a comentariilor este inexistentă. Dimpotrivă, injuriile, limbajul abject şi calomniile de cea mai joasă speţă sînt preponderente. Fiecare cititor poate să denigreze pe oricine în public, după placul inimii. Mai mult decît atît, presa însăşi calcă ades în picioare orice etică elementară.

> *„Blocat. Vă rugăm să folosiţi un limbaj adecvat unui forum public."*

În Germania există, încă din 1956 – după modelul British Press Council, *„Der Deutsche Presserat"* – Consiliul german al presei, alcătuit din *jurnalişti*, care supraveghează atît respectarea libertăţii presei, cît şi a unor deziderate etice elementare. În caz de abateri, urmează admonestări publice care atîrnă greu la cîntar. Nu e vorba aici deci de cenzurarea presei de către stat, ci numai de un autocontrol permanent şi de o cenzură a primitivismului rudimentar care în România s-a răspîndit ca o molimă, sub masca dreptului la exprimare liberă.

Campania recentă împotriva lui Mircea Cărtărescu şi felul în care valori intelectuale şi artistice precum Patapievici, Pleşu, Mungiu sînt puşi la stîlpul infamiei şi scuipaţi public, nu reprezintă decît vîrful unui gheţar imens care pluteşte în apele tulburi, cu iz de cloacă ale unei mari părţi a mass-mediei din România.

Dacă vreau să mai slăbesc un pic, nu trebuie să mai ţin dietă. N-am decît să-mi bag puţintel nasul în avalanşa de comentarii abjecte ale majorităţii forumiştilor – asta-mi taie pe loc pofta de mîncare pe mai multe zile.

***Jan Cornelius** este scriitor şi traducător, stabilit în Germania.*

■ ■ ■

PUBLICITATE

adevărul
GAUDEAMUS 2012
PROGRAMUL EVENIMENTELOR

MIERCURI, 21 NOIEMBRIE, ORA 17:30
Lansare JURNALUL UNUI PUCI RATAT
de Grigore Cartianu

JOI, 22 NOIEMBRIE, ORA 17:30
Dezbatere HISTORIA – STALINGRAD 70

VINERI, 23 NOIEMBRIE, ORA 14.30
Lansare ŞANTAJUL ŞI ETAJUL - PAMFIL ŞEICARU, ÎNTRE LEGENDĂ ŞI ADEVĂR
de George Stanca

VINERI, 23 NOIEMBRIE, ORA 17.30
DESPRE ZIARE ŞI CĂRŢI, discuţie liberă cu editorialişti de marcă
ai ziarului Adevărul

SÂMBĂTĂ, 24 NOIEMBRIE, ORA 11.00
UN ALTFEL DE AFTERSCHOOL - prezentarea colecţiei
ENCICLOPEDIA ILUSTRATĂ A COPIILOR

SÂMBĂTĂ, 24 NOIEMBRIE, ORA 14.00
Lansare NOUL TESTAMENT - EVANGHELIA DUPĂ MARCU, traducere inedită şi
comentariu de Cristian Bădiliţă

SÂMBĂTĂ, 24 NOIEMBRIE, ORA 17.00
Dezbatere-eveniment CINE MAI CREDE ASTĂZI ÎN POEZIE?

DUMINICĂ, 25 NOIEMBRIE, ORA 13.00
SESIUNE DE AUTOGRAFE Grigore Cartianu

ROMEXPO, PAVILIONUL CENTRAL
21 - 25 NOIEMBRIE 2012

PUBLICITATE

UNIUNEA EUROPEANĂ
GUVERNUL ROMÂNIEI
Programul Operaţional Sectorial
"Creşterea Competitivităţii Economice"
2007-2013

Bucureşti, 31.08.2012

Comunicat de presă

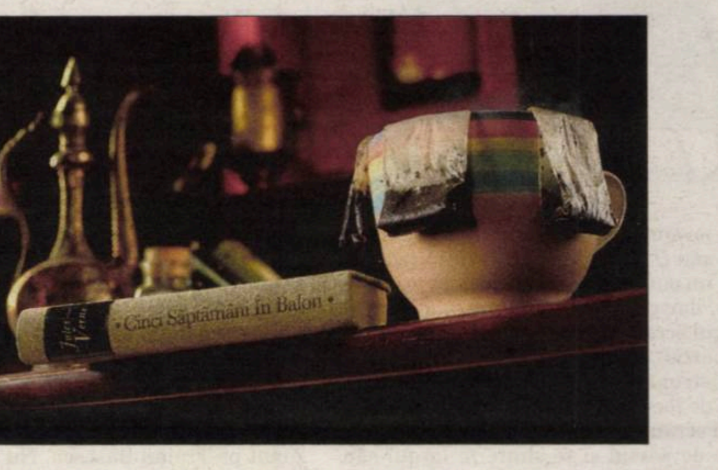

Prin implementarea proiectului **„Dezvoltarea spaţiului cultural virtual Cărtureşti"**
comunitatea cărtureşti.ro – libăria online **www.carturesti.ro**
are cea mai variată ofertă de produse culturale

Programul Operaţional Sectorial **„Creşterea Competitivităţii Economice"** -co-finanţat prin
FONDUL EUROPEAN DE DEZVOLTARE REGIONALĂ „Investiţii pentru viitorul dumneavoastră"

Detalii suplimentare puteţi obţine de la
Nume persoană contact Anca Dănilă, Funcţie: PR Cărtureşti,
Tel. 0732003059, Fax: 032.425.1480, e-mail: info@carturesti.ro

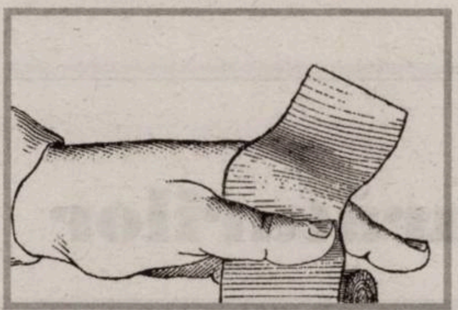

Iulian COMANESCU

oameni și **etichete**

Bicolorul național

A ajuns în România odată cu frigul și dă aceeași senzație de amorțeală: campania electorală de la parlamentare e un exercițiu democratic formal și plicticos. Nici măcar insultele nu dinamizează, deocamdată, lucrurile. Cum se spune, jocurile sînt făcute.

Dacă e să începem cu deznodămîntul, mai toată lumea anticipează o victorie a USL, sub sau peste 50%. Jocurile sînt făcute, se spune, dar ce înseamnă acest clișeu în situația de față? Că, de fapt, nimeni nu are resurse de strategie și discurs: USL pentru a-și securiza o guvernare majoritară, iar ARD, pentru a reveni din groapa în care a căzut din diferite motive. De fapt, campania se petrece în sens propriu și mai ales figurat la numai cîteva grade peste zero pentru că blocurile politice dominante nu au ce vinde electoratului, intelectual vorbind.

Afișele și bannerele electorale au început și ele să fie atîrnate de stîlpi cu întîrziere. USL-ul pare că a pornit din acest punct de vedere mai devreme decît ARD-ul, deși la vreo săptămînă de la începutul campaniei au început să apară pe stîlpi și candidații acestuia.

Zăpăcitoare și deranjantă este asemănarea dintre culorile celor două alianțe. USL a combinat roșul PSD cu albastrul din paleta PNL, în timp ce ARD, fără vreun motiv evident, a folosit un constrast de culoare foarte apropiat, dar în care roșul e un roz-fuchsia apropiat de ceea ce Pantone a decretat drept culoarea anului în 2011, așa-numitul *Honeysuckle*. Faptul că în 2012 se luptă două varietăți de roșu-albastru spune ceva în plus despre absența proiectelor la aceste alegeri, mai ales că asocierea respectivă este folosită asemănător pe afișele celor două alianțe, cu relativă economie, pe un fond alb.

Dacă e musai să dăm și o notă bună, probabil că strîngerile de mînă de pe afișele USL vor avea un oarecare impact, fiindcă simbolizează concordia dintr-o construcție politică destul de contradictorie și, pe de altă parte, prin contrast cu natura conflictuală a președintelui apropiat de cealaltă parte.

Dar, desigur, nu e clar dacă acele strîngeri sînt convingătoare pentru indeciși și adversari. Toader Paleologu, de la inamic, și-a permis chiar o ieșire de prost-gust pe Facebook, unde a conchis că prezența a cîte doi candidați pe afișe face această campanie să semene cu o *gay parade*. Dar, în fine, nu Paleologu e cel mai spurcat la gură candidat.

Cu asta, am ajuns la capitolul sloganuri. Spre deosebire de afișe, aici ARD e prima, fiindcă a anunțat ciudatul „Repornește inima României“. Strigarea cu miros de spital poate funcționa cel mult la un electorat fanatizat, căruia îi accentuează percepția că lucrurile se fac efectiv bucăți în România, după plecarea PDL de la guvernare.

În partea cealaltă, însă, lucrurile stau mai rău. Sloganul dominant pare a fi „România puternică“, dar pe site-ul USL se spune că ar fi existat un concurs de așa ceva, cîștigat de un cetățean cu formula „Povestea viitorului nostru“. Dată fiind confuzia, am lansat o întrebare pe Facebook și am mai primit „Anul victoriei“, „Dreptate pînă la capăt“ sau „Unica soluție legitimă“.

Dacă formula dominantă e „România puternică“, în ea se reflectă (și) divagațiile anti-UE ale lui Victor Ponta și Crin Antonescu, ceea ce nu e tocmai o găselniță. Și, în plus, nu tocmai Ponta și Antonescu sînt cei care emană prin toți porii putere, deci vorbim mai degrabă de o superstiție decît de un slogan funcțional.

Probabil că aici e vorba de gîndirea de la centru, fiindcă în teritoriu lucrurile diferă destul de tare de la un caz la altul, nu numai ca slogan, ci și din punctul de vedere al punerii în pagină a afișelor și deci al compoziției coloristice. Într-un loc, galbenul orfan al PNL scoate capul într-o execuție-papagal care, pe lîngă că strepezește ochii, poate crea și probleme cu legea, fiindcă seamănă cu tricolorul, care e simbol național.

Dacă mai e ceva de spus în privința sloganurilor, ar fi de amintit „E vremea poporului“ de la PP-DD. Pe lîngă faptul că e cam atins de reverie pentru o chemare la acțiune, sloganul arată și bogăția de idei din platforma PP-DD, fiindcă cuvîntul „popor“ e și în numele partidului, și în deviză.

În rest, atîta cît putem spune, politicienii vor sta la televizor și, în plus, își vor pune diferite porcării în cîrcă unii altora pe Internet. A apărut deja o falsă pagină de Facebook a lui Mihai-Răzvan Ungureanu, care apărea ca susținînd căsătoria *gay*. Greu de spus ce ar putea urmări autorii cu ea: ideea e incredibilă și pentru fanii, și pentru adversarii lui Ungureanu și, încă într-o mai mare măsură, pentru comunitatea *gay*. Astfel de lucruri sînt stupide chiar la standardele mizerabile la care se petrec lucrurile la noi. Comparativ, de exemplu, povestea cu președintele Băsescu care ar fi lovit un copil a avut un coeficient de credibilitate mult mai mare. Sigur, din campanie a trecut doar prima parte, dar dacă vor exista, surprizele vor veni nu din zona comunicării politice clasice, ci de pe cine știe ce posturi TV unde se vor petrece cine știe ce minuni.

Pînă una-alta, însă, afazia de imagine în care au intrat formațiunile politice românești în acest sfîrșit de toamnă ține de profunzime. Nu vorbim numai de lipsa de proiecte cu potențial de schimbare, ci și de faptul că lucrurile sînt relativ convenabile, așa cum sînt, pentru mai toate partidele, cu excepția aspirantului PP-DD. România politică se împarte între USL și ARD, la fel cum România televizorului se împărțea, acum cîțiva ani, între RCS-RDS și UPC, care nu își disputau unul abonații celuilalt. PDL, PNL și PSD au creat, cu alte cuvinte, un oligopol politic. În economie, asta înseamnă o înțelegere între concurenții de pe o piață, care cad de acord asupra prețurilor practicate și elimină competiția reală. Iar în politica românească, e vorba, de fapt, tot de economie.

Iulian Comanescu *este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

■ ■ ■

trecerea prin reviste

● Der Tagesspiegel
(14 noiembrie 2012)

Daniel Barenboim a împlinit 70 de ani. Celebrului dirijor, pianist și director artistic al Operei de Stat din Berlin i-au fost dedicate numeroase articole omagiale în presa culturală. Muzician de geniu și intelectual angajat, Barenboim a știut mereu să genereze polemici interesante pentru a susține cauze „grele“. A stîrnit furie în Israel, acum vreo zece ani, cînd, invitat împreună cu Staatskapelle Berlin, a cîntat un fragment pentru orchestră din *Tristan și Isolda*, de Wagner, compozitor pe care o lege nescrisă l-a interzis în Israel (ca urmare a antisemitismului său și a faptului că muzica i-a fost promovată și instrumentalizată de naziști). Barenboim era cît pe ce să devină *persona non grata* în Israel – din fericire, în knesset n-au fost suficiente voturi pentru asta. În schimb, a reușit să-l „impună“ pe Wagner... În 2004, a stîrnit din nou polemici în Israel cînd, distins fiind cu un important premiu de stat pentru merite culturale, a pledat, cu argumentul multiculturalismului, pentru rezolvarea conflictului cu Palestina. Însă Barenboim nu e doar un om al vorbelor, ci și un om al acțiunii. Împreună cu Edward Said a fondat West-Eastern Divan Orchestra, cu muzicieni invitați din Israel, Palestina, Liban, Egipt, Siria, Iordania și Spania; concertul de la Ramallah – pe care numeroase televiziuni occidentale l-au transmis live – a fost un manifest pentru pace evocat adesea în dezbaterea publică.

Programul lui Barenboim intră acum într-o nouă etapă. Barenboim-Said-Akademie se numește instituția pe care a creat-o lîngă Opera din Berlin. „Academia“ își propune să adune cei mai promițători muzicieni din Orientul Apropiat pentru a aprofunda capodopere ale muzicii universale și pentru a discuta teme arzătoare ale politicii internaționale. „Dacă sînt în stare să cînte armonios împreună, vor putea să și dialogheze“ – crede Daniel Barenboim. (**M. M.**)

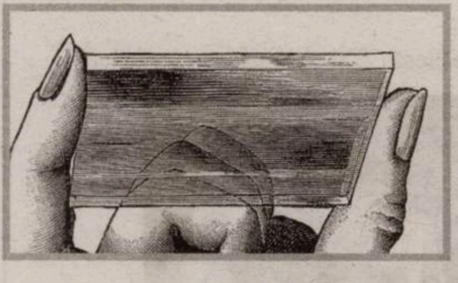

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe **sticlă**

Vocea lui Dan Voiculescu

Giovanni Sartori observa, în volumul său *Homo videns*, că televiziunea are un cuvînt decisiv de spus în privința votului, dar că ea personalizează alegerile. „Pe micul ecran vedem persoane, nu programe de partid“ – spunea el. „Video-politica tinde să distrugă – mai mult sau mai puțin, în funcție de loc – partidul“, de aceea „puterea micului ecran este mai mică cînd votul se dă pe liste de partid și se simte în largul său cînd sistemul electoral este și el personalizat, adică cînd se votează în colegii uninominale, pe candidați individuali“. (În paranteză fie spus, iată că sistemul nostru electoral s-a adaptat și el la cerințele televiziunii.)

Lucrul pe care-l afirma Giovanni Sartori se verifică în istoria poștrevoluționară a televiziunii de la noi. Mai țineți minte cînd Antena 1 făcea o publicitate deșănțată pentru Partidul Umanist Român și mai apoi pentru Partidul Conservator, formațiunea lui Dan Voiculescu? Nu era emisiune de știri în care să nu aflăm ce lucruri bune și umaniste a mai făcut partidul patronului, ce vizite de lucru în teritoriu au mai efectuat liderii lui și cum au fost primiți acolo cu pîine și cu sare, de către poporul entuziast. Rezultatul unei asemenea campanii? Cu toți steroizii mediatici, PUR-ul și apoi PC-ul au avut, de fiecare dată, scoruri electorale mediocre.

Propaganda a început să fie eficientă numai cînd s-a trecut de la partid la persoană. Nu cred că au făcut-o calculat, ci totul a ținut de întîmplare și de umorile patronului Voiculescu. Pur și simplu, șefului i-a cășunat pe Traian Băsescu. Nu știm de ce (că l-a numit „soluția imorală“, că i-a scos dosarul prin care se dovedea că a fost turnător, că-i zice Felix) și nici măcar nu mai contează de la ce s-au luat. Fapt este că Antenele au început să tragă susținut într-un singur om: Băsescu. Iar această strategie de luptă a fost foarte eficientă. La ce afirma Giovanni Sartori, s-ar putea adăuga: dacă nu ai un individ pe care să-l promovezi cu asiduitate, găsește-ți un adversar pe care să-l supui tirului în fiecare zi. De aici, drumul spre victorie va fi sigur. Sartori observă că televiziunea anihilează în telespectator discernămîntul, cel pe care se bazează alegerea. „Nu contează că imaginile pot să înșele mai mult decît cuvintele. Fapt este că ochiul crede în ceea ce vede. Ceea ce vede pare «real» și, implicit, pare adevărat“, scria el în *Homo videns*. Această stare de lucruri afectează, desigur, democrația, pentru că ea depinde de buna funcționare a opiniei publice: „videocrația fabrică în permanență o opinie puternic hetero-dirijată, care în aparență întărește, dar în esență golește de conținut democrația ca guvernare a opiniei. Pentru că televiziunea se exhibă ca purtător de cuvînt al unei opinii publice care în realitate este *ecoul* propriei sale voci“.

Putem considera, deci, că Dan Voiculescu și-a găsit pînă la urmă vocea. Una care să rezoneze în rîndul publicului și care să fie considerată de acesta vocea proprie. Dacă ar fi jucat pe cartea cultului personalității, ar fi pierdut cu siguranță. S-au văzut reacțiile publicului la o asemenea strategie acum un an și ceva, cînd Mihai Gâdea i-a făcut cadou șefului său un documentar-portret și apoi o emisiune întreagă, în care i se ridicau osanale lui Voiculescu mai ceva ca lui Ceaușescu, în anii '80. Nimeni nu l-a creditat atunci pe Gâdea și cu toții au fost conștienți de manipularea grosolană. Nu același lucru se întîmplă însă cînd îl atacă pe Traian Băsescu. Oricît de gogonată ar fi acuza (căci, deși Băsescu are destule bube, cei de la Antena 3 nu se mulțumesc să prezinte lucrurile cinstit și pluseazăd din greu de la ei), publicul o va înghiți fără nici o problemă. Pe nemestecate că e deja mestecată de alții. Și va avea impresia că se hrănește cu lucruri sănătoase. Problema e că, mai devreme sau mai tîrziu, vom vedea și efectele sociale ale unei astfel de alimentații „sănătoase“.

Pur și simplu,
șefului i-a cășunat pe Traian Băsescu.

■ ■ ■

Ana Maria SANDU

Mexicul meu cît o boabă de năut

Am plecat spre Festivalul de Film de la Morelia cu un ghid răsfoit în grabă şi avînd în minte poveştile lui Mihai Chirilov, care fusese de mai multe ori acolo. Mai trecusem Oceanul, dar de data asta pămîntul s-a învîrtit, la propriu, mult mai mult pentru mine.

După douăzeci de ore în care timpul petrecut în avioane şi aeroporturi se suspendă şi doar amorţelile spatelui şi ale picioarelor le mai simţi cu adevărat, am aterizat în Ciudad de Mexico. Văzut de sus, acest oraş mamut, în care trăiesc 20 de milioane de suflete, îţi ia ochii şi îţi taie răsuflarea. Nu există margini pe care ochiul să le poată percepe.

Odată debarcat, controlul e strict. Doamna milităroasă de la ghişeu ne întreabă de mai multe ori unde mergem, cît stăm, unde ne cazăm etc. Pînă la urmă ne lasă în pace, nu înainte de a ne spune să avem grijă ca de ochii din cap de formularul pe care ni l-a înmînat. O maşină ne ia de la aeroport şi ne duce direct la hotelul futurist unde urma să stăm o singură noapte. „Urcaţi, vă rog, la etajul 24“, ne îndrumă recepţionera. Şi a părut că liftul ne-a teleportat acolo în mai puţin de două secunde. Odată ce-am deschis uşa, priveliştea halucinantă a unui lego orbitor pe care un copil din altă galaxie îl construise a năvălit în cameră prin pereţii din sticlă. M-am trezit noaptea de cîteva ori doar ca să mă asigur că imaginea cu care adormisem în minte era la locul ei.

Viaţa curge năuc, lumea mişună pe trotuare sau în sutele de broscuţe Volkswagen.

Morelia

Primul lucru pe care îl vezi pe şoselele mexicane sînt maşinile mari, americane, şi o aglomeraţie de dughene, cu firme pictate în fel şi chip şi băieţi cu steaguri roşii în mîini care îţi fac semne disperate să opreşti şi să mănînci acolo. Poţi s-o faci doar pe propria-ţi răspundere.

În goana maşinii văd o combinaţie de măreţie, căci în zare se zăreşte lanţul de munţi vulcanici Sierra Nevada, şi de sărăcie veselă, hedonistă. Cactuşi imenşi se iţesc pe marginea drumului, iar feţele celor care călătoresc în spatele camionetelor par senine în bătăia vîntului. Pe marginea drumului apare la fiecare pas cîte un vînzător ambulant de coşuri împletite sau de mîncare. Habar n-am ce se ascunde în tulumbele de aluminiu cu capac pe care băiatul negricios le împinge spre autobuzul rablagit care s-a oprit pentru o pauză.

Morelia se află la o distanţă de 300 de km de capitală. Străzile înguste şi aglomerate, flancate de celebrele ziduri din piatră rozalie, au ceva prietenos şi tihnit. Nu e un oraş turistic, deci nimeni nu vrea să demonstreze nimic. Viaţa curge năuc, lumea mişună pe trotuare sau în sutele de broscuţe Volkswagen rămase parcă din scenografia unui film de epocă. Sînt multe şi colorate, înţeleg că s-au fabricat într-o vreme în Mexic, aşa că există o legătură de suflet între oamenii de aici şi modelul aceasta. Cine n-are maşină proprie, merge cu *„colectivo“*, microbuzele maxi taxi, care fac legătura între cartierele oraşului.

Clădirea Hotelului De la Soledad are 400 de ani şi aerul unei mînăstiri de maici. Aflu că a fost, de fapt, han. Grădina interioară, cu palmieri şi nenumărate flori, rămîne locul cel mai frumos în care mi-am băut vreodată cafeaua. Dacă ar fi să trăiesc două vieţi, aş vrea să mă reîntorc acolo.

Din primul moment, ceva m-a făcut să mă gîndesc la atmosfera din *Casablanca*. În dimineaţa în care s-a auzit în surdină şi muzica melancolică din film, m-am simţit şi mai dezorientată. Mă uitam la chelnerul meu preferat, cel mai în vîrstă dintre ei, şi la faţa lui creolă, cu trăsături puternice, dar cu mişcări domoale şi elegante, şi nu reuşeam să mă decid: mai vreau un suc de mango sau unul de papaya? Cum să fac o alegere atît de concretă cînd nu mai ştiam unde se termină realitatea şi unde începe ficţiunea? La mesele vecine apar tot felul de feţe noi, toţi sînt invitaţi la acelaşi Festival de Film de la Morelia, care anul acesta a ajuns la ediţia cu numărul 10.

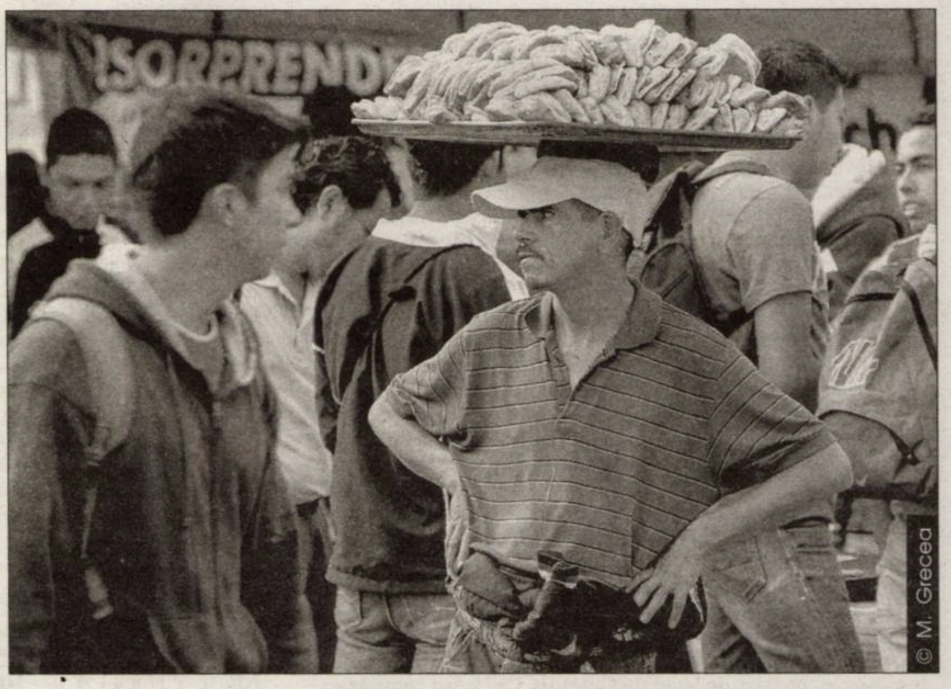
© M. Grecea

Atmosfera de tîrg, de bîlci, de fiesta am simţit-o mai peste tot. E incredibil cum toată lumea ronţăie ceva pe stradă sau vinde ceva de mîncare. Pieţele sînt aglomerate. Timp de o săptămînă, elevii şi studenţii au protestat în centrul Moreliei. S-a oprit circulaţia, s-a cîntat şi s-a dansat în mijlocul străzii. S-au făcut scenete despre mai vechile manifestaţii violente. Poliţiştii zîmbeau de pe margine, dar după felul în care umblă cu mitralierele la vedere în maşini deschise, e clar că nu e o idee bună să ai de-a face cu ei.

E incredibil cum toată lumea ronţăie ceva pe stradă sau vinde ceva de mîncare.

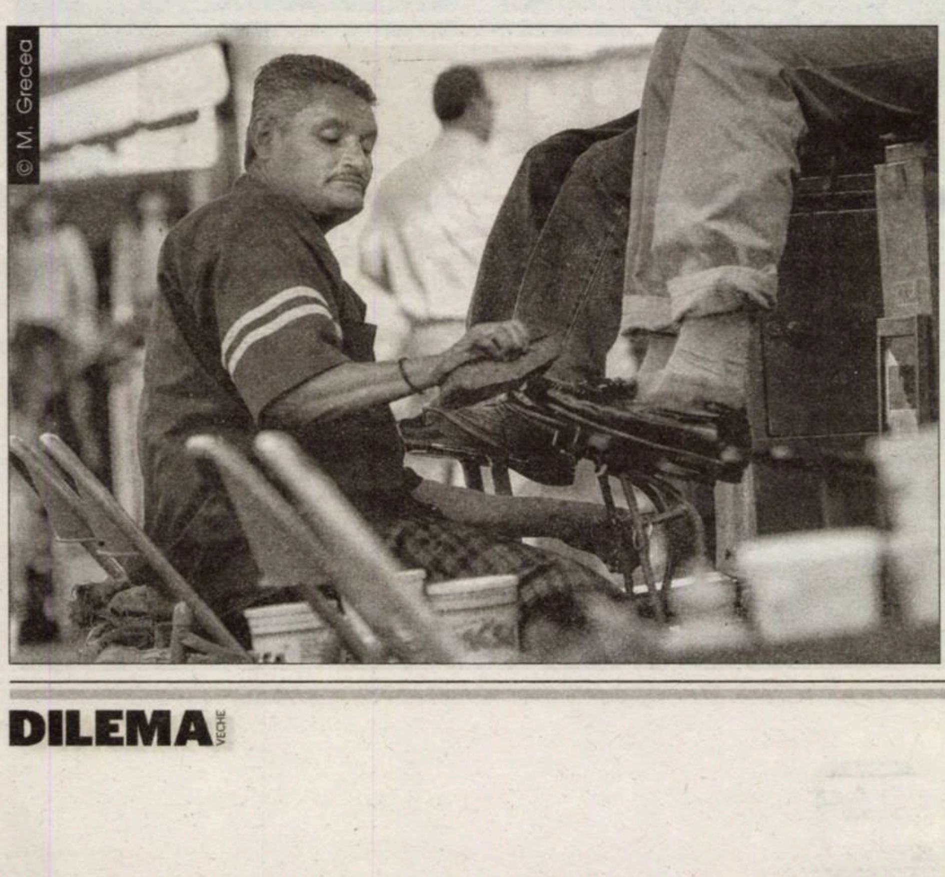
© M. Grecea

În Mexic am văzut mulţi copii mici, şi doar vreo două cărucioare. Pot să bag mîna în foc că era vorba despre străini, cărora obiceiul locului de a-i purta pe cei mici în braţe, acoperiţi cu cîte o pătură groasă, făcută dintr-un fel de molton, nu li s-a părut o soluţie confortabilă.

Personaje

Prima persoană pe care o întîlnim e Lucila Moctezuma, un spiriduş mexican care trăieşte la New York şi care ne-a avut pe inventar pe toată durata festivalului. Din prima seară mergem la o cină la Restaurantul Casino din centrul oraşului, iar gazdele noastre ne învaţă cum se bea o *tequila bandera,* cu *sangrita* şi *limon,* colorată aşadar în culorile drapelui mexican: roşu, alb şi verde. Limbile ni se dezleagă, ne împrietenim, vorbim despre filme, Mexic, TIFF, Dracula şi România. Mîncăm la recomandarea lui Pepe (José Quintanilla, de la Festivalul Guadalajara), care e de-o bonomie debordantă, sopa Tarasca şi salată cu flori de cactus caramelizate. Ni se face o poftă nebună numai cînd îl auzim citind şi explicînd felurile necunoscute de mîncare. Începem să simţim cu propriile papile gustul dulce-sărat-picant al Mexicului. Aromele sînt tari, mîncărurile pişcă şi trebuie topite cu mescal, margarita sau cu bere Victoria, adusă în sticle mici, dar, obligatoriu, de fiecare dată în pereche.

Pe Daniela Michel, directoarea festivalului, am cunoscut-o la Cluj şi o reîntîlnim în a doua seară la o cină festivă. E o figură luminoasă, are un aer nobiliar, discret, şi îi strălucesc ochii de fiecare dată cînd îşi prezintă invitaţii.

Lumea festivalurilor de film e făcută din petice de locuri îndepărtate, din pasiuni cinematografice, din cuvinte spuse în multe limbi, din mii de zîmbete, cărţi de vizită şi un flux mare de informaţii.

Cu Lucila şi membrii juriului secţiunii de documentare a Festivalului – ucrainianca Naomi Uman, americanul David Wilson şi barcelonez-ul Josetxo Cerdan Los Arcos – am fost într-o excursie de-o zi la Patzcuaro, un orăşel din apropierea Moreliei. Un tîrg colorat şi zumzăitor, care are un vechi teatru cu o sală mare, decorată spectaculos, care funcţionează acum ca cinematograf, după ce a fost renovată prin implicarea celor de Festivalul de film. Popasul la *rancho* La mesa, cu priveliştea lui spre lacul în jurul căruia e construit oraşul şi cu cele două insule de pe apă, are un aer perfect de carte poştală. *Tacos*-ul de aici, cu carnea lui uscată şi mai subţire decît o coală de hîrtie, ne-a făcut să golim în timp record platourile generoase.

Filme și regizori

La Festivalul de la Morelia filmele şi regizorii lor sînt marile vedete. Sălile sînt pline, se stă la cozi şi spectatorii îşi aplaudă compatrioţii. De altfel, oricîte filme străine ar fi în program, competiţiile sînt exclusiv mexicane. E o formă de a promova cinema-ul autohton, de a da o şansă regizorilor tineri de a-şi arăta filmele la ei acasă. De exemplu, venirea lui Carlos Reygadas şi proiecţia cu cîştigătorul de la Cannes de anul acesta pentru regie, *Post Tenebras Lux,* s-a lăsat cu covor roşu, aplauze lungi şi ovaţii.

Dintre titlurile mexicane aş aminti *Restos,* un film despre iubiri imposibile, şi cîştigătorul trofeului, *No quiero dormir sola,* al regizoarei Natalia Beristáin Egurolla, o poveste despre felul în care viaţa unei tinere femei se schimbă în momentul în care trebuie să aibă grijă de bunica ei cu care nu avusese nici un fel de relaţie afectivă înainte.

Filmul lui Cristian Mungiu, *După dealuri,* a fost de asemenea invitat în festival, iar cele două actriţe principale, Cosmina Stratan şi Cristina Flutur, au avut întîlniri şi discuţii cu publicul. Simpaticul György Pálfi a venit cu *Final Cut – Ladies and Gentlemen,* un film de motaj, care rescrie istoria cinema-ului. După iconic-ul *Taxidermia,* care a făcut furori acum cîţiva ani la TIFF, în acest film regizorul devine un fel de VG, care mixează imagini, gesturi, clişee din filme celebre, pentru ca totul să devină în final o infinită şi personală declaraţie de amor făcută artei filmului.

La capitolul documentare, *Searching for Sugar Man,* filmul de debut al suedezului Malik Bendjelloul, a fost pentru mine revelaţia acestei ediţii. E genul de poveste extrem de bine dozată, cu tensiune de roman poliţist şi în care simţi pasiunea adevărată pentru subiect şi personaj. Regizorul merge pînă în pînzele albe pentru a face lumină într-un caz incredibil al unui cîntăreţ din America de Sud, Rodriguez, care a scos un singur album şi apoi a dispărut fără urmă. Nu vă spun mai multe, sper să-l puteţi vedea la TIFF anul viitor.

■ ■ ■

Cu ochii-n 3,14

CONU LEONIDA A DEMIS NEINTENŢIONAT CARTONAŞUL ROŞU DIN MOTIVE DE CRIZĂ

■ „Este şi o lege a fizicii că, dacă nu faci nimic, nu se va întîmpla nimic“ – a zis, la întîlnirea cu preşedintele, reprezentantul FMI, Erik de Vrijer. Asta o fi valabil la ei, acolo. La noi, stimabile, nu ţine cu fizica; e valabilă metafizica lui Conu Leonida: „ai intrat la o idee, şi nimica mişcă“. (**M. V.**)

■ Întrebat de jurnaliştii de la *Adevărul* de ce a demis directori de institute „cu rezultate remarcabile“, Andrei Marga (da, ştiu, sînt perseverentă) răspunde: „Aici contează nişte criterii, pe care noi le-am făcut publice. Unul dintre criterii este înnoirea personalului“. Aşadar, criteriul pentru înnoirea personalului este chiar înnoirea personalului. Logic, nu? (**L. V.**)

■ Facebook-ul poate fi şi el păcălit, chiar şi neintenţionat: postînd eu nişte poze pe care am scris „La ţară“, dumnealui s-a grăbit să dea de gol, rapid (aşa cum obişnuieşte), locul în care mă aflu. Şi anume, evident, „La ţară“... (**I. P.**)

■ Excelentă campania *Gazetei sporturilor*. Joi, pe pagina de Internet, toate titlurile „cerşeau“ click-uri în stilul deja consacrat de aproape toate ziarele româneşti, fie ele tabloide sau de calitate. „Incredibil...“, „Halucinant“..., „N-o să-ţi vină să crezi...“ etc. sînt, de prea multă vreme, locuri comune, nişte clişee aberante de agăţat fraierii care nu ştiu să citească ziarul. Bine că s-a găsit cineva care să arate cartonaşul roşu acestor trişori de doi lei care vor să dea gol chiar şi cînd nu ating mingea. (**M. M.**)

■ Cetăţenii oraşului Bruxelles nu vor să aibă în centrul oraşului o instalaţie de 25 de metri, compusă din ecrane luminoase, pe post de brad de Crăciun. Chiar au semnat o petiţie prin care cer autorităţilor un brad adevărat şi o scenă a naşterii, pentru ca tradiţiile să fie respectate. Cetăţenii oraşului Bucureşti, din motive de criză, vor avea probabil parte tot de beculeţele de anul trecut care vor străluci din nou feeric pe Magheru. (**A. P.**)

BUNICUŢA CEA VITEAZĂ DIN ZONA CU CĂRŢI SPUNEA, LA TV: „AVEM CHILOŢI NORMALI!“

■ Nu se poate să nu fi văzut deja pe Internet filmuleţul cu „bunica Scufiţei Roşii“, o rusoaică de 56 de ani numită Aishat Maksudiva care a omorît zilele trecute un lup ce îi atacase turma. Femeia reconstituie, pe patul de spital, dar şi la locul crimei, întîmplarea, povestind cum a muşcat-o lupul de picior şi aproape i-a sfîşiat mîna. Neobişnuit e că, pe măsură ce povesteşte, bunicuţa cea vitează abia îşi stăpîneşte rîsul. O doare, dar o pufneşte rîsul. Îşi aminteşte cu teroare, dar îi dau lacrimile de rîs. O fi vreo bunică sadică? (**S. S.**)

■ Aeroportul din Amsterdam, cu biblioteca şi fotoliile lui confortabile, e cel mai prietenos din cîte am văzut. Pe iPad-urile din zona cu cărţi, am dat peste postarea lui Shaid Kappor: „E un loc minunat să-ţi omori timpul în aşteptarea zborului. Ultima dată cînd am fost aici eram cu Kareena, dar acum s-a măritat. Oricum, întotdeauna am fost prea bun pentru ea“. Nostalgia te apucă cînd te aştepţi mai puţin. Şi nu are ore fixe ca îmbarcarea. (**A. M. S.**)

■ Am pus pe Facebook-ul meu un articol în care se spunea că la meciul România – Belgia s-a scandat din public „DNA, DNA!“. Comentariu de la un cititor: „Daniel Morar e «tata lu' Superman» :))“ (**C. G.**)

■ Cînd am văzut, la TV, toată tărăşenia cu Borcea, Copos & comp., în primul moment mi-am zis că nu mă uit la ştiri, ci la un episod din serialul *Caracatiţa*, jucat de actori români. Un asemenea act de justiţie nu se poate întîmpla pe bune în România. Aşa că nu-mi fac speranţe şi aştept graţierea, în episodul următor. (**A. P.**)

■ În staţia de metrou de la Crîngaşi, în vitrina unui butic care vinde, pe lîngă farduri, papuci şi maiouri, un scris neglijent pe o hîrtie mototolită ne anunţă triumfal: „Avem chiloţi normali!“. (**S. G.**)

NAVA SPAŢIALĂ JUNO PUTE, GÎNDACII-RINOCER AJUNG PRINTRE NOI (1000 DE BUCĂŢI ÎN SLUJBA CRUCII): VOTAŢI BONNIE TYLER!

■ În mai puţin de patru ani, nava spaţială Juno va ajunge pe Jupiter unde cercetătorii NASA speră să găsească, printre altele, şi apă atmosferică. Am un vis în care îmi cumpăr apă atmosferică îmbuteliată de la un *vending machine* de pe peronul staţiei mele de metrou de la Crîngaşi. (**M. C.**)

■ E plantă, se numeşte Amorphophallus şi pute în asemenea hal încît cercetătorii au catalogat după miros cîteva din cele peste 170 de specii cunoscute, astfel: peşte/urină, bălegar/fecale, hoit şi brînză rîncedă. Cu toate astea, o specie de Amorphophallus japoneză miroase a fructe/ciocolată şi e cultivată ca ingredient pentru bomboane. Este, cum ar veni, rebela speciei. (**M. C.**)

■ Calculele specialiştilor indică o posibilă creştere a cererii de hrană cu pînă la 70% pînă în 2050. O altă ştire ştiinţifică ne informează că peste o mie de specii de insecte (printre care gîndacii-rinocer, lăcustele şi furnicile) sînt comestibile şi chiar foarte hrănitoare datorită cantităţii ridicate de proteine. Prin 2050 o să ronţăim cu toţii gîndaci-rinocer. (**M. C.**)

■ Cele cereşti ajung printre noi în cele mai neaşteptate moduri: pe drumul spre Cîmpulung *via* Piteşti tronează Complexul Comercial Slava. Nu departe de spălătoria Elefănţino. (**I. P.**)

■ Dacă tot sînt specii pe cale de dispariţie de la noi din ţară, măcar să le ştim şi noi: zimbrul (50 de exemplare), dihorul-pătat (500 de indivizi), nurca-europeană (1000 de bucăţi), morunul (nu se ştie), hoitarul (2 exemplare), balaurul-dobrogean (cîteva zeci de indivizi), boa-de-nisip (ca şi dispărut), rîsul (1300 de exemplare), gîsca-cu-gît-roşu (50.000 iernează în zona noastră de coastă) şi grivanul-mic numit şi hamsterul-românesc (probabil 2000 de indivizi). (**L. V.**)

■ Gigi Becali candidează pentru un mandat de deputat. Ca atare, odată începută perioada de campanie electorală, la fiecare colţ de stradă din colegiul respectiv au apărut afişe, bannere şi corturi cu chipul candidatului şi sloganul „În slujba crucii!“. Ceea ce mi-a ridicat următoarele două întrebări: 1) Ce-are a face crucea cu Camera Deputaţilor? şi 2) Parlamentarii nu ar trebui să fie în slujba cetăţeanului? (**P. M.**)

■ Prin cartierul Titan din Bucureşti au apărut deja o mulţime de afişe electorale. O bună parte dintre ele, ca de obicei, cu nişte figuri urîte, şmechere, întunecate, unsuroase, departe de a inspira vreo încredere. Printre ele s-a rătăcit şi un banner cu Bonnie Tyler, luminoasă şi zîmbitoare (va concerta în decembrie la Bucureşti). Contrastul e desăvîrşit şi concluzia de-a dreptul irefutabilă: Votaţi Bonnie Tyler! (**A. M.**)

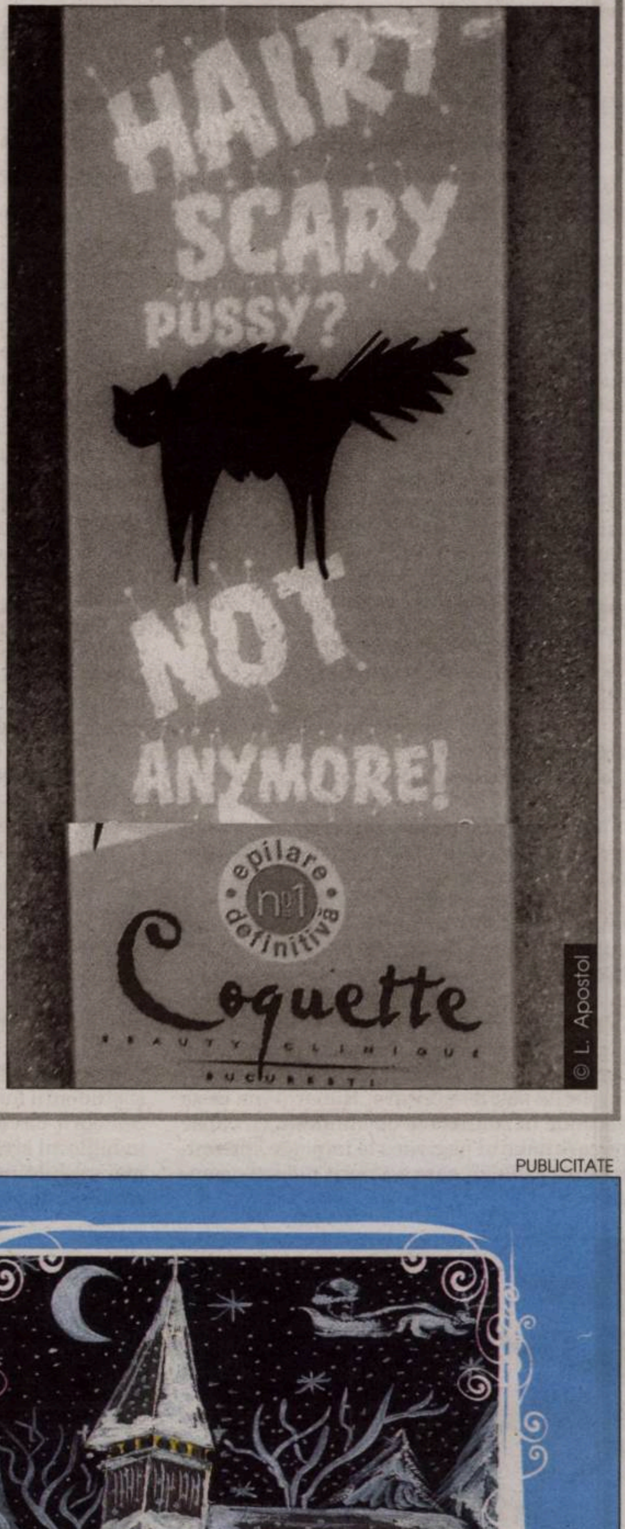

© L. Apostol

PUBLICITATE

HHC
România

O casă și o familie
pentru fiecare copil

Bucuria fiecărui zâmbet, căldura fiecărei îmbrățișări, sunetul fiecărui colind,
toate trebuie împărtășite cu cei dragi de Sărbători.

Cumpără o felicitare desenată de copii aflați în protecția statului și ajută-i să
se bucure și ei de Sărbătorile de iarnă.

Intră pe www.felicităridininimă.ro și participă la campania Hope and Homes
for Children România: o casă și o familie pentru fiecare copil!

Biblio[illegible]
– SIBIU –

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEȘU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE ■ Anul IX ■ nr. 459 ■ 29 noiembrie – 5 decembrie 2012 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 4,90 lei

2 în 1

Dilema veche + Dilemateca

ANDREI PLEȘU

„O boală letală: vanitatea“

pagina 3

ANDREI MANOLESCU

„Peticul de curte“

pagina 8

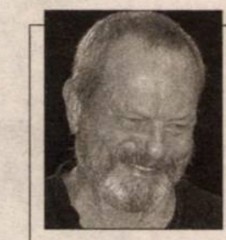

Interviu cu regizorul
TERRY GILLIAM

pagina 21

Anarhia

– pro sau contra –

POLICE
POLICE
POLICE

> *„Anarhismul e, întîi de toate, o etică.“*
>
> *HENRI CARTIER-BRESSON*

Redacția DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 București ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

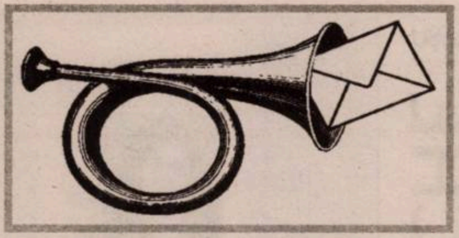

DILEMATICI DIN TOATE ȚĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărțile bune...“*
> *(WILLIAM FAULKNER – „LECȚIA DE CHIMIE“)*

RO
BC 034128
RO
BC 034128
RO
AG 083102
M JG 6616

album dilematic Lucian Costin

COBORÎTE DE PE SITE

Argumentul lui Cristian Ghinea la dosarul „Ce-i învățăm pe copii despre Dumnezeu?“

Mai multe Biserici Naționale

Relația mea cu Dumnezeu era o relație obișnuită, pînă cînd, de curînd, am trăit o mare cumpănă care m-a făcut să cred că există și un înger păzitor, și cineva care are grijă de tine. Așa că am început, în plimbările mele, să mă reculeg la biserică. Avantajul este că în orașul meu, pe Strada Mare, la un capăt se află catedrala ortodoxă cu hramul sfîntului meu patronimic Marele Mucenic Gheorghe, iar la celălalt capăt se află biserica catolică, foarte populară în marțea Sfîntului Anton, cînd vin să se reculeagă oameni din toate cultele.

Am copilărit în perioada violent ateistă a anilor ’50, lucru care a lăsat repercusiuni la unii din amicii și unele cunoștințe congenere. De educația mea religioasă și a surorii mele s-a ocupat mama. Mergeam de sărbători la biserica parohială din Ploiești, aflată în centrul orașului, pe Bulevard, cu același hram patronimic Gheorghe. Mama era ecumenică și ne ducea inclusiv la biserica catolică, de frumoasa sărbătoare a crinilor dedicată Sfîntului Anton. Nu știu dacă aceasta era influența mătușii Ana, sora cea mare a mamei, care o adusese la Ploiești. Tanti Ana – am aflat foarte recent de la rudele ardelene din Avrig – devenise de foarte tînără călugăriță unită, însușindu-și astfel și meseria de infirmier și asistent radiolog, profesie care într-un fel a devenit peste ani foarte apropiată de cariera mea. În 1948, Biserica Unită cu Roma a fost desființată de comuniști și tanti Ana a fost dislocată tocmai la Ploiești, unde a decis să o aducă și pe sora ei mai tînără, adică pe mama, și așa am eu baștină în acest oraș.

Problema educației religioase mi-a creat anumite dificultăți, îmi era greu să înțeleg cum avrigenii mergeau duminica la o biserică a cărei arhitectură era perfect asemănătoare cu cea reformată a sașilor, și nu la una cum erau cele din Ploiești, adică din Vechiul Regat – cum spuneau copii avrigeni de vîrsta mea. Am înțeles de-abia peste ani că meșterii din Ardeal nu știau să construiască decît biserici în stil gotic, pe la începutul secolului al XVIII-lea. Însă după Revoluție, avrigenii au recidivat și catedrala nou construită în zona fostă a cartierului de sași este în stil romanic și gotic! Nu pot să nu-mi amintesc, amuzat, vădita enervare a soției mele, argeșeancă de baștină, că avrigenii n-au în ritualul îngropăciunii și coliva! Altă influență central-europeană, ca și Ziua Morților de 1 Noiembrie, sărbătorită de toți, indiferent de cult.

O altă dificultate era să înțeleg, în primul an de liceu, cum corifeii Școlii Ardelene se îndeletniceau cu probleme privind infailibilitatea Papei. Școala nu avea voie să explice că ei erau uniți, nu ortodocși, deci țineau de Roma, și Papa era arhiereul suprem. Această legătură a facilitat renașterea conștiinței naționale și adoptarea alfabetului latin pentru limba română. Așa că este legitimă doleanța Bisericii Unite de a fi considerată alături de cea Ortodoxă ca Biserică Națională.

Alături de acestea nu pot să nu-mi reamintesc cum scrie Blaga despre diferențele dintre lumina care vine de sus la ortodocși în biserică și cum la catolici și mai ales la reformați este o înfruntare cu Dumnezeu!

De asemenea, mi-a plăcut foarte mult o exprimare găsită într-o revistă care n-avea nici o legătură cu credința, dar era foarte potrivită, așa că am adoptat-o: „Obișnuiam să cred în adevărurile științei, dar de o vreme am început să mă îndoiesc“.

Mă întristează faptul că ortodoxia de azi pare că încă nu a înțeles că primul său obiectiv este să-l ajute pe cel aflat în dificultate!

De aceea cred că este foarte normală și importantă educația religioasă. O educație religioasă bazată pe ecumenism și credința în unicul Dumnezeu.

adăugat de joenegut
la 6 noiembrie 2012

NR. 456

Articolul Mariei Iordănescu, „Sexul în afara tarabelor“

Ora de educație sexuală

Prin clasa a VII-a, doamna dirigintă ne-a informat că după orele din ziua respectivă fetele din clasă, fără colegii noștri băieți, vom merge în laboratorul de biologie pentru a vedea un film. Nu era o surpriză. Știam deja de film, deoarece și celelalte clase a VII-a văzuseră filmul cu pricina. Noi fiind a VII-a C, a trebuit să ne așteptăm rîndul. În pauza ce a urmat anunțului, băieții au început tachinările și șușotelile pe seama a ceea ce urma să vedem. Și ei auziseră povestea filmului din laboratorul de biologie, comentat și analizat în pauzele din curtea școlii de către elevii celorlalte clase de a VII-a, A și B. S-au terminat orele, iar noi, fetele din a VII-a C, cu inima în dinți, cu capul plecat, cu obrajii îmbujorați, ne-am îndreptat spre laboratorul de biologie. Băieții, deși terminaseră și ei orele pe ziua respectivă, s-au hotărît să ne conducă pînă la laborator, pe drum continuîndu-și insinuările, rîsetele, șușotelile și zîmbetele.

Am intrat în laborator și ne-am așezat fiecare după cum eram puși în bancă la ora de biologie. Scaunele goale ce ne înconjurau, în stînga sau în dreapta, erau locurile unde la biologie stăteau băieții. Răsfirate astfel prin băncile din laborator, ședeam tăcute, așteptînd inevitabilul. Ușa biroului doamnei profesoare de biologie, ușă ce dădea direct în laborator, s-a deschis. A intrat doamna profesoară. Eu am răsuflat ușurată gîndindu-mă că cel puțin ceea ce urma să aflăm ne va fi spus în prezența unei persoane familiare, îndrăgite. Dar emoția mi-a revenit, la fel și culoarea roșie din obraji, cînd în laborator, pe aceeași ușă, imediat după doamna profesoară, a intrat o doamna tînără, frumoasă, elegantă. Ea s-a prezentat ca fiind de la compania X ce produce niște cunoscute absorbante. A încercat să ne pună cîteva întrebări, dar văzînd că nu îndrăznim să ridicăm capetele din podea, a apăsat butonul *play* al proiectorului. Filmul nu a durat mai mult de 25 de minute și era despre... menstruație. Cînd, de ce și cum, într-un limbaj medical. La un moment dat, pe proiector a apărut imaginea unui ovul, desenat ca fiind un cerc plin, și a unui spermatozoid, desenat sub forma unui viermișor cu cap mare ce înoată înspre cerc. Vocea care însoțea imaginile proiectate ne-a spus că „ovulul eliberat de femeie, cînd este fecundat, rezultă o sarcină“. Atenția, curiozitatea, suspansul erau la cote maxime. Sfîrșit! Ecran negru. Luminile din laborator s-au aprins. Capetele, la început aplecate, erau acum lăsate pe spate, cu privirea în gol, la pînza albă a proiectorului. Obrajii mei și ai colegelor de clasă nu mai erau roșii, ci băteau înspre alb. Doamna cea frumoasă și elegantă de la compania X s-a ridicat de pe scaun și ne-a întrebat dacă avem întrebări. Din clasă s-a auzit o voce care a formulat ceea ce stătea pe buzele și-n mințile tuturor: „Atît?! Acolo s-a terminat?“. Un suspin de dezamăgire s-a simțit în piepturile tinere, și capetele și-au reluat poziția aplecată, cu privirea în podea. Doamna de la compania X a încercat să anime clasa, punînd ea singură întrebări și răspunzîndu-le: „Cît de des trebuie să ne spălăm cînd...? În perioada cînd... trebuie să avem o igienă corespunzătoare și să ne spălăm mai des decît de obicei“. „Putem face sport cînd...? Sportul este chiar recomandat cînd..., cu un efort nu foarte intens, adică sper că nu ridicați haltere.“ Doamna a rîs de una singură. Capetele aplecate și-au păstrat poziția.

Am ieșit din laborator. Băieții ne așteptau afară, pe coridor. Nici unul nu plecase acasă. Nu tocmai din loialitate. Am ieșit pe poarta școlii. Nimeni nu rostea un cuvînt. Băieții ne priveau insistent. Se uitau la fețele noastre sperînd să citească ceva pe ele, să vadă reluarea filmului, în ochii noștri. Rupse tăcerea cel care era cel mai în măsură și care avea autoritate, dată de cele trei fire de mustață apărute: „No, tu, ați aflat?“. „Nu, nu știm exact“, îi răspunse un cap aplecat. „Cînd aflați, să ne spuneți și nouă.“ Ieșiră vorbele de sub cel trei fire de mustață și ne despărțirăm.

Mult timp mi-a rămas impresia – și acum cred același lucru – că atunci, în laboratorul de biologie, după ore, eram pe punctul de a afla ceva important, că fetele din a VII-a C erau pregătite să descopere acel ceva, să descifreze în teorie și că, odată momentul pierdut sau amețit în cuvinte științifice, el a trecut. Practica am descoperit-o fiecare în anii ce au urmat, unii mai devreme, alții mai tîrziu, dar toți fără baza teoretică. Am rămas cu amintirea și impresia a ceea ce ar fi putut fi... și cu un pachet de absorbante primit cadou la ieșirea din laborator, după vizionarea filmului, înmînat de frumoasa și eleganta doamnă de la compania X.

Maria-Georgeta SABĂU
mg.sabau@gmail.com

DILEMA VECHE

REDACȚIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacție) ● Marius CHIVU ● Radu COSAȘU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-șef adjunct) ● Matei MARTIN
Patricia MIHAIL ● Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA
Dan STANCIU ● Mircea VASILESCU (redactor-șef) ● Luiza VASILIU (editor conținut web)

RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Iulian COMANESCU
Claudiu CONSTANTINESCU ● Codrin Liviu CUȚITARU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO
Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI ● Oana STOICA ● Cătălin ȘTEFĂNESCU ● Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU
Sever VOINESCU ● Rodica ZAFIU

CAP LIMPEDE: Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

ABONAMENTE ȘI INFORMAȚII: Zirkon Media ● tel.: 0730.190.899, număr cu tarif normal în orice rețea telefonică, orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@zirkonmedia.ro
PUBLICITATE: Ionela DANA ● tel.: 0730.190.808 ● e-mail: ionela.dana@redmd.ro
DIRECTOR PUBLICITATE: Costin VELICU ● e-mail: costin.velicu@redmd.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE
DIRECTOR EXECUTIV: Gabriela ENESCU
DIRECTOR DISTRIBUȚIE: Alin BENEA

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de
Adevărul holding

Tiraj 11.300 ● Tipărit la Tipomedia București

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Disidenți**
- **Ce mai înseamnă 40 de ani?**
- **Căutătorii de povești**
- **Minuni și miracole**
- **Emigrația**
- **Petreceri. Chefuri**

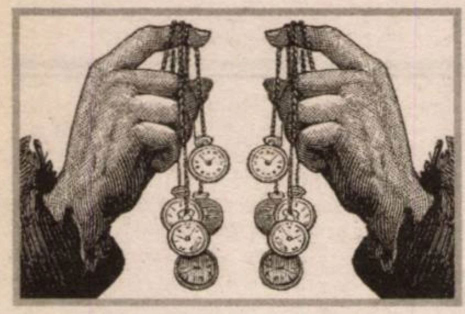

Andrei PLEŞU

nici **aşa**,
nici **altminteri**

„Aşa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici aşa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

O boală letală: vanitatea

Nu scapă nimeni. Sau aproape nimeni. Loveşte în proşti (care devin fuduli) ca şi în deştepţi (care devin proşti). Sminteşte, în egală măsură, pe urîţi şi pe frumoşi, pe talentaţi şi pe netalentaţi, pe credincioşi şi pe atei, pe politicieni şi pe „simplii cetăţeni“, pe laici ca şi pe aparţinătorii clerului. Reuşeşte să transforme complexele de inferioritate în complexe de superioritate, încurajează impostura, amputează simţul ridicolului, inhibă orice urmă de umor, de decenţă, de generozitate. Eul propriu pîrjoleşte totul în jur: realitatea devine materia primă a unor ambiţii private, ceilalţi devin adversari sau unelte, viaţa nu mai e trăită decît ca o mare ocazie pentru un cult egolatru. Cazurile de vindecare sînt rare. E nevoie de efectul trezitor al unui eşec de proporţii, de vreo suferinţă destrămătoare, de uitarea de sine a unei îndrăgostiri absorbante sau a unei radicale schimbări de destin. De regulă însă, şi eşecul e citit tot în cheia vanităţii: sînt de vină ceilalţi, ţara, veacul, soarta. Iar dacă, prin concursul capricios al împrejurărilor, vanitosul ajunge, totuşi, în vîrful piramidei, oficiul lui va fi mereu pîndit de abuzul autoritar. Orice vanitos are în raniţă bastonul de dictator.

Trebuie, totuşi, să admit că vanitatea e mai aproape de utopia de sine a intelectualului decît de metabolismul lăuntric al „omului simplu“. Un ţăran vanitos păstrează, în exerciţiul vanităţii sale, o anumită candoare. Nu poate fi luat prea în serios şi, în general, nu face victime. În plus, rareori ajunge în poziţii publice care să dea frîu liber unei pernicioase dilataţii de sine. Cît despre tîrgoveţul obişnuit (de la funcţionărime la veleitarii luptei politice), el îşi trăieşte vanitatea mai degrabă ca *lăcomie*. Lăcomie de bunuri, de însemne ale reuşitei sociale, de privilegii. Intelectualul vanitos trăieşte mai puţin în lăcomia de cîştig, cît trăieşte într-o desfigurantă *lăcomie de sine*. Ataşat pînă la pasiune de calităţile sale, de îndreptăţirile sale, de mintea şi de farmecul său, de competenţa sa, de performanţele sale, el vrea să scurtcircuiteze drumul spre statuie, spre demnităţile ultime, spre recunoştinţa obştească. Şi cu cît e mai pornit, mai nărăvit, mai hămesit, cu atît e mai ineficient şi mai dezamăgitor. Inşii cei mai inteligenţi ajung să fie, din cauza vanităţii, de o monumentală prostie. Inadecvaţi, nerealişti în deciziile lor strategice, din ce în ce mai caraghioşi în defilarea lor arogantă dinaintea „mulţimii“, ei pierd, cu aere de învingători, toate bătăliile. Hipersensibili la linguşeală şi opaci (cu o mină ofensată) la orice observaţie critică, asemenea indivizi sînt greu de ajutat. Nu pricep cum de te poţi îndoi de excelenţa lor, de anvergura lor providenţială. Oricum, ei ştiu mai bine decît oricine ce au de făcut. Curăţată de toxina vanităţii, intervenţia lor în viaţa publică ar putea fi, într-adevăr, esenţială, salvatoare. Dar sabotată de vanitate, ea nu face decît să încurce lucrurile, să înşele toate aşteptările, să sporească haosul din jur.

Orice vanitos
are în raniţă bastonul de dictator.

Derapajul şi falimentul multor vieţi se explică prin nebunia latentă a vanităţii. Există femei frumoase pe care vanitatea le schimonoseşte fizic, există premianţi care ratează cariere onorabile pentru că alunecă într-un sterilizant narcisism, există cupluri care sucombă din cauza unor intratabile accese de vanitate, de ţifnă autocomplezentă (de ambele părţi). Dizolvantă la nivel individual, vanitatea nu e mai puţin primejdioasă la nivel colectiv. *Vanitatea de partid*, combinată cu impure interese de grup, pune cu uşurinţă între paranteze problematica adevărată a ţării şi a naţiunii. *Vanitatea naţională*, la rîndul ei, hrănită de un provincial excepţionalism etnic, poate, de asemenea, produce monştri.

Succesul stimulează, inevitabil, vanitatea, anesteziind simţul deşertăciunii. Dar şi insuccesul e, pe această linie, catastrofal: e urmat, mai întotdeauna, de irezistibile valuri de *frustrare*, în care mania persecuţiei, invidia, ura de toţi şi de toate ajung să frizeze patologia. O formă perfidă a vanităţii se exprimă în convingerea că ea este, preponderent, viciul *altora*. Dar repet: în fapt, nu scapă nimeni de ea. Sau aproape nimeni. O vom simţi, pe pielea noastră, pe 9 decembrie. Şi după.

■ ■ ■

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Fuga din Uniunea Europeană

Consiliul European nu a reuşit să aprobe bugetul, aşa că presa europeană toacă mărunt problema. Se comentează mai ales atitudinea „vinovaţilor“ care, pentru că vor reduceri bugetare, au stricat frumuseţe de consens european. Şi se pomenesc multe cifre şi proceduri, ceea ce duce la moartea totală a pasiunii în materie de „Europă unită“.

De fapt, se face mult zgomot pentru puţin – dacă ne referim strict la fonduri. Wolfgang Münchau (editorialist german care scrie pentru *Financial Times)* arată că toată cearta are loc pe o sumă foarte mică: „Să nu vă lăsaţi păcăliţi de cifra de 1 trilion (1000 de miliarde) de euro. Această sumă acoperă o perioadă de şapte ani, timp în care estimările produsului intern brut al UE sînt de aproximativ 100 de trilioane de euro. Certurile nu se referă la *bugetul în sine*, ci la aproximativ 3% din acest buget. Dacă ar fi să raportăm acest lucru la produsul intern brut al UE, volumul disputat este de ordinul a 0,03%. Ar fi o nebunie, din punct de vedere aritmetic, să-i acordăm vreo semnificaţie macroeconomică. În schimb, soluţionarea crizei zonei euro va costa în cele din urmă bani adevăraţi şi va avea o adevărată importanţă economică. Asupra acestui lucru ar trebui să se concentreze liderii UE, nu asupra bugetului“. Banii pentru care s-au contrazis liderii europeni sînt, aşadar, foarte puţini. Dar nu neapărat despre bani era vorba, ci despre sentimentele naţionale. Şefii statelor şi guvernelor europene erau, pentru popoarele de-acasă, războinicii trimişi la luptă. Fiecare ştie că trebuie să se întoarcă acasă şi să anunţe că a cîştigat, întru binele comunităţii, iar comunitatea trebuie să-i dea votul. Sigur, nu e pe bază de săbii şi de capete tăiate, e un război mai complicat şi mai subtil, căci *summit*-urile europene au perfecţionat în timp un balet complicat, creînd un adevărat paradis al negocierilor. Dar, simbolic, despre asta este vorba: fiecare îşi reprezintă ţara şi vrea să se întoarcă acasă cu trofeul – care, în cazul de faţă, reprezintă nişte procente în plus pentru agricultori, pentru regiunile sărace ori pentru ce-o mai fi.

Discursul eurosceptic creşte în multe locuri,
dezorientarea creşte şi ea.

Aşa încît nu cred – precum Wolfgang Münchau – că adevărata problemă o reprezintă banii, nici măcar cei necesari pentru a rezolva criza euro. Sigur că măsurile financiare sînt esenţiale, sigur că problemele din Grecia, Spania, Italia (poate şi Franţa?) sînt foarte serioase şi riscă să afecteze întreaga zonă euro şi întreaga Uniune Europeană. Dar mi se pare că, dincolo de succesul unor măsuri de redresare economică şi financiară, rămîne o problemă foarte complicată: tendinţele centrifuge ale unor comunităţi mai mari sau mai mici, generate de neîncredere în ceea ce altădată umplea discursurile oficiale şi reprezenta o nobilă şi frumoasă aspiraţie: „Europa comună“. Discursul eurosceptic creşte în multe locuri, dezorientarea creşte şi ea. În multe ţări, mişcările populiste (bazate, între altele, şi pe mesaje anti-UE) obţin procente tot mai importante în alegerile locale, regionale sau naţionale. Revin chiar şi partidele comuniste: în Cehia, de pildă, sau la recentele alegeri locale din Graz, în Austria, unde comuniştii au luat aproape 20%. Tot acest puzzle care colorează harta politică a Europei cu pete care exprimă neîncrederea şi confuzia cetăţenilor tinde spre o masă critică. Dar tendinţele de fugă din/de UE sînt reprezentate, desigur, în cîteva regiuni-cheie, care pot avea şi o semnificaţie simbolică. Cea mai cunoscută e Catalonia, care de mulţi ani tinde să se separe de Spania. La alegerile de duminica trecută rezultatele par să fi amînat, deocamdată, problema referendumului pe tema independenţei regiunii: partidul care doreşte ruperea de Spania nu are o majoritate absolută. Dar – după cum scria *La Vanguardia* – înainte de alegeri numai despre independenţă s-a vorbit peste tot, obsesiv. Se va vorbi şi în continuare, tendinţa rămîne şi are toate şansele să crească. Aşa cum, în Marea Britanie, euroscepticismul tradiţional are acum o expresie mai clară şi mai simplă: peste jumătate dintre cetăţenii britanici, spun sondajele, ar vota o ieşire a Regatului Unit din UE, dacă ar fi un referendum pe această temă.

Mi se pare că, la aceste probleme, greoaiele instituţii europene, în frunte cu Comisia, nu sînt capabile să dea răspunsuri. Poate că cetăţenii britanici sau catalani (sau cei din alte state care declară în sondaje că n-au încredere în UE sau că ar vrea să revină la vechile monede naţionale) au nişte „abordări emoţionale“, cum ar spune specialiştii. Da, şi? Cine zice că unitatea europeană se construieşte doar cu tabele, cifre şi limbaj raţional? Un editorial din *The Observer* demonstrează că ieşirea din UE a Marii Britanii „ar însemna mai puţină suveranitate, nu mai multă“, ba chiar un dezastru economic: fermierii britanici, care au prosperat datorită fondurilor europene, vor avea doar de pierdut, multe industrii vor migra în ţări UE sau în altă parte, economia britanică va fi tot mai mult dependentă de multinaţionalele al căror principal scop va fi să nu plătească taxe în UK ş.a.m.d. „Vom fi un stat subcontractant cu suveranitate economică zero“, căci „nici un eurosceptic nu denunţă vreodată vînzarea Marii Britanii străinilor, o presiune mai mare asupra suveranităţii noastre decît reglementările impuse de Bruxelles“ – scrie, cam apocaliptic, *The Observer*. Asemenea argumente raţionale (la care, evident, se poate contraargumenta la fel de raţional) nu fac impresie. Dimpotrivă. Dacă cetăţenii nu mai sînt atraşi de Europa comună, dacă ideea proiectului european nu-i mai inspiră şi dacă tind să se întoarcă spre comunităţile tradiţionale, verificate în timp (precum naţiunea sau regiunea), n-ai ce le face. Sau ai ce le face: poţi încerca să-i convingi. Dar nu prin Consilii Europene care nu reuşesc să cadă de acord asupra unei sume care reprezintă 0,03% din bogăţia Uniunii.

■ ■ ■

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

„Legalitudinea“

De cînd cu pre-suspendarea unor fonduri de pe la mediu, dezvoltarea resurselor umane şi creşterea competitivităţii economice, de cînd cu negocierile viitorului buget al Uniunii, banii europeni se bucură (în fine!) de ceva mai multă popularitate în media. Discutăm, dezbatem, tăiem firul în patru. E drept, ar fi fost mult mai profitabil ca fenomenul să se fi petrecut acum 7-8 ani.

Prin 2007 a trebuit să construim (cu întîrziere, din nou) instituţii care să se apuce să are în lanul de proiecte, să se asigure că sînt corecte, legale, utile. Le-am făcut. Cu greu. Le-am schimbat şefii des, avînd grija la algoritmurile de partid, ca nu cumva să se lege pe acolo profesionalismul, să nu cumva să se închege ca instituţii sau, Doamne fereşte, să capete experienţă. La intervale regulate, am luat aproape totul de la zero. În atari condiţii, faptul că, la mai bine de cinci ani de la aderare, încă nu înţelegem bine ce şi cum cu fondurile astea, nu mai poate mira pe nimeni.

Una dintre cele mai iritante confuzii din perioada asta, a discuţiilor despre fondurile pre-suspendate, este cea dintre „corectitudine“ şi „legalitate“. Conform DEX-ului, „corect“ înseamnă „care respectă regulile, normele dintr-un domeniu dat“. Am fost surprins să aud, din prezentarea unui distins domn procuror (om de o excelentă calitate profesională), faptul că, din punctul său de vedere, el are de investigat proiectele europene din punctul de vedere al „corectitudinii“. Am obiectat. Am propus înlocuirea lui „corect“ cu „legal“. Acolo ar trebui să se vîre procurorii pe fir, unde e vorba despre respectarea legii. Nu a părut defel impresionat de argumentele mele.

Să mă explic un pic mai pe larg. „Corect“ la un proiect european este să respecte regulile şi normele care au generat acea finanţare (exemple: protecţia mediului, crearea de locuri de muncă, Internet în sate). Asta, în opinia Comisiei. Părerea sistemului birocratic românesc, imatur, insuficient iniţiat şi prea adesea fugărit de colo-colo pe motive de partid, este că această „corectitudine“ înseamnă să pui ştampila musai în partea din stînga jos, nu în dreapta sus, pe fiecare pagină a proiectului. Nu rîdeţi! Prin 2007 sau 2008 a apărut o zaveră întreagă deoarece Ghidul solicitantului pentru una dintre axele de finanţare prevedea un anumit colţ al paginii în varianta de la Bucureşti şi alt colţ în viziunea celor din teritoriu. Au urmat nervi, isterii şi pierderi uriaşe de timp pentru beneficiari şi consultanţi.

Ai cîştigat proiectul. Începi să-l aplici. Greu de crezut că poţi să te descurci cu toate facturile depuse la decont, fără nici o greşeală. De exemplu, un project de cabinet medical, avea de dezvoltat un sistem complex de investigaţii computerizate. În proiect, au scris „aparatură de imagistică medicală“. S-a aprobat. Au cumpărat şi o imprimantă, să poata livra pacienţilor rezultatele analizelor. A fost refuzată la decont. Pe factură scria, sec şi banal: „imprimantă“. Nu putea fi o parte a unui „sistem de imagistică medicală“. În bilanţul de activitate al Autorităţii, banalul incident a fost raportat ca „neregulă“. Adunate, la scară naţională, asemenea prostioare se strîng cu zecile de mii. Dacă povesteşti într-o conferinţă de presa că ai depistat zeci de mii de „nereguli şi fraude“ în cîteva luni, ai rupt gura presei! Prima pagină va conţine informaţia că „românii sînt campioni la fraudarea fondurilor europene“.

În opinia mea, banii europeni sînt utilizaţi „corect“ dacă sînt cheltuiţi „legal“ dar şi: util, chibzuit, cu obiective bine precizate şi măsurabile, eficient, oportun, cu priorităţi bine definite, cu acceptul şi în interesul comunităţii, descentralizat, pe linia unei politici europene comune.

Din punctul meu de vedere, „legal“ este doar o părticică a lui „corect“. Procurorii să caute a investiga numai tronsonul acela. De restul se ocupă alţii: primarii, întreprinzătorii, ONG-urile, guvernul, Comisia Europeană, comunităţile locale, ministerele, autorităţile de management sau regiunile de dezvoltare. Mi se pare important ca „Legalitudinea“ să nu devină un motiv în plus pentru inhibarea suplimentară a românului în căutare de finanţare pentru proiectul său.

Gabriel Giurgiu *este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

■ ■ ■

Robert SKIDELSKY

Inegalitatea ucide capitalismul

În general, se consideră că acea criză din 2008-2009 a fost cauzată de împrumuturile bancare excesive şi că eşecul unei reveniri satisfăcătoare provine din refuzul băncilor de a acorda împrumuturi, fiind îndatorate faţă de bilanţurile lor contabile „distruse“.

O poveste tipică, mult susţinută de adepţii lui Friedrich von Hayek şi de Şcoala austriacă de economie, sună cam aşa: în perioada premergătoare crizei, băncile au dat cu împrumut mai mulţi bani decît ar fi fost pregătiţi cei cu depozite şi conturi de economii să le împrumute, mulţumită banilor exagerat de ieftini oferiţi de către băncile centrale, în special de Rezerva Federală a Statelor Unite (Fed). Băncile comerciale, prinzînd avînt odată cu banii de la băncile centrale, au dat ca avans credite pentru nenumărate proiecte de investiţii necorespunzătoare, iar explozia inovaţiilor financiare (cu precădere instrumentele derivate) a stimulat frenezia împrumuturilor.

Această piramidă inversată a datoriilor s-a dărîmat cînd Fed-ul a întrerupt distracţia cheltuielilor prin creşterea ratelor dobînzilor. (Fed-ul a ridicat nivelul dobînzii de referinţă a ratei fondurilor federale de la 1% în 2004 la 5,25% în 2006, menţinîndu-l acolo pînă în august 2007.) Drept rezultat, preţurile caselor s-au prăbuşit, lăsînd în urmă un întreg şir de bănci „zombie“ (ale căror datorii le depăşeau activele) şi ruinîndu-i pe cei care au luat împrumuturi.

Acum, problema pare a fi cea a reînceperii acordării de împrumuturi bancare. Băncile păgubite care nu vor să acorde împrumuturi trebuie să „redevină întregi“ într-un fel. Acesta a fost scopul marilor ajutoare financiare *(„bailouts“)* din SUA şi Europa, urmate de cîteva rînduri de „uşurare cantitativă“, prin care băncile centrale au imprimat bani şi i-au pompat în sistemul bancar prin diverse canale neortodoxe. (Adepţii lui Hayek obiectează în legătură cu acest lucru, deoarece criza a fost cauzată de credite excesive – nu poate fi depăşită prin încă şi mai multe.)

În acelaşi timp, regimurile normative au fost înăsprite pretutindeni, pentru a preveni băncile să nu pună în pericol, din nou, sistemul financiar. Spre exemplu, în plus faţă de mandatul de stabilitate a preţurilor, Băncii Angliei i-a fost dată sarcina de a menţine „stabilitatea sistemului financiar“.

Această analiză, deşi aparent plauzibilă, depinde de convingerea că oferirea de credite este esenţială pentru sănătatea economică: prea mulţi bani o ruinează, în vreme ce prea puţini o distrug. Dar putem privi şi din altă perspectivă – şi anume că cererea pentru credite, mai degrabă decît oferta, reprezintă motorul economic decisiv. La urma urmei, băncile sînt obligate să dea împrumuturi pe baza unor garanţii suficiente, iar în perioada anterioară crizei, creşterea preţurilor la case a oferit aceste garanţii. Cu alte cuvinte, oferta creditelor a rezultat din cererea acestora.

Acest fapt pune întrebarea legată de originea crizei într-o lumină oarecum diferită. Nu atît creditorii prădători au fost de vină, cît debitorii imprudenţi sau amăgiţi. Astfel că apare întrebarea: De ce au vrut oamenii să împrumute atît de mult? De ce raportul dintre datorii şi venituri per familie a crescut pînă la un nivel fără precedent, în zilele premergătoare recesiunii?

Să cădem de acord că oamenii sînt lacomi şi că îşi doresc întotdeauna mai mult decît îşi pot permite. Atunci de ce s-a manifestat această „lăcomie“ atît de exagerat?

Pentru a răspunde, trebuie să ne uităm la ce se întîmpla cu distribuţia veniturilor. Lumea, în ansamblu, se îmbogăţea în ritm susţinut, dar împărţirea veniturilor în interiorul ţărilor devenea din ce în ce mai inegală. Veniturile medii stagnau sau chiar scădeau, în ultimii 30 de ani, în vreme ce PIB-ul *per capita* crescuse. Acest lucru însemnînd că cei bogaţi au luat caimacul unei porţiuni uriaşe din creşterea productivităţii.

Şi ce au făcut cei relativ săraci pentru „a ţine pasul cu vecinii“, în această lume a standardelor în creştere? Au făcut ce fac săracii dintotdeauna: s-au băgat în datorii. Pe vremuri, se îndatorau faţă de cămătar; acum sînt datori băncilor sau companiilor de carduri de credit. Şi pentru că sărăcia era doar relativă şi preţurile caselor creşteau rapid, creditorii erau bucuroşi să-i lase să se afunde din ce în ce mai adînc în datorii.

Bineînţeles, cîţiva s-au îngrijorat de prăbuşirea ratei de economisire per familie, dar puţini erau neliniştiţi peste măsură. În unul dintre ultimele sale articole, Milton Friedman a scris că în zilele noastre economisirea ia forma caselor.

Pentru mine, acest punct de vedere explică mult mai bine decît prezentarea obişnuită de ce, în ciuda banilor pompaţi de băncile centrale, băncile comerciale nu au reînceput acordarea de împrumuturi, iar revenirea economică aproape a încetat. Aşa cum creditorii nu forţau oamenii să împrumute înainte de criză, acum nu pot forţa familiile îndatorate să contracteze împrumuturi sau afacerile să ceară împrumuturi pentru a-şi extinde producţia, cînd pieţele sînt inactive sau în regres.

Pe scurt, revenirea economică nu poate fi lăsată pe seama Rezervei Federale a SUA, a Băncii Centrale Europene sau a Băncii Angliei. Aceasta necesită implicarea activă a decidenţilor politicii fiscale. Situaţia noastră actuală necesită nu un creditor în caz extrem, ci un *cheltuitor* în caz extrem, iar acesta nu poate fi decît un guvern.

Dacă guvernele, cu nivelul lor deja înalt de îndatorare, cred că nu mai pot împrumuta de la oameni, ar trebui să împrumute de la băncile centrale şi să cheltuie chiar ele banii în plus, folosindu-i pentru lucrări publice şi proiecte de infrastructură. Acesta e singurul mod prin care marile economii din Vest se vor repune în mişcare.

Dar, dincolo de acest lucru, nu putem continua cu un sistem care permite ca atît de mult din venitul naţional să se strîngă în atît de puţine mîini. Redistribuirea concertată a bogăţiei şi a veniturilor a fost adesea esenţială pentru supravieţuirea capitalismului pe termen lung. Sîntem pe cale să învăţăm din nou acea lecţie.

Robert Skidelsky *este membru al Camerei Lorzilor din Marea Britanie şi profesor emerit de economie politică la Universitatea Warwick.*

Copyright: Project Syndicate, 2012
www.project-syndicate.org

traducere din limba engleză
de Patricia MIHAIL

■ ■ ■

---

tolo sport

În derivă

Noul preşedinte al federaţiei de box îl bate pe cel vechi?

Boxul românesc era un sport onorabil atunci cînd se ocupa de box. Sport care, în ciuda reputaţiei, are mai multă legătură cu mintea şi cu sufletul decît cu pumnii.

În ultimii ani, boxul nostru a intrat în epoca retoricii, pentru că Rudel Obreja a fost indiscutabil cel mai bun vorbitor dintre toţi preşedinţii de federaţie. Dotat cu o inteligenţă remarcabilă şi cu un trecut pe care şi l-a narat flexibil, cele mai convingătoare minciuni ni le spunem nouă înşine! Obreja a condus Federaţia Română de Box într-o splendidă perioadă a declaraţiilor. Şi a falimentului sportiv. Nu înseamnă neapărat că a avut intenţii rele. Dimpotrivă! Boxul românesc a fost făcut praf, dezonorat şi împins în afara lumii sportului, cu cele mai bune intenţii şi cu cele mai proaste decizii.

După şase ani, epoca Obreja s-a încheiat acum zece zile, dar asta nu înseamnă nimic. Pentru că, ameninţat de Obreja „cu un şut în fund“, Doroftei l-a provocat „la un duel în ring“, iar, în replică, fostul preşedinte a ameninţat că va face publică o boală ruşinoasă, pe care a şi numit-o: „Doroftei a fost diagnosticat cu depresie“. Ce uşurare! În sfîrşit un om obişnuit în fruntea federaţiei! Unul dintre noi, unul în derivă, nu unul care, fără nici o nevroză, a făcut afaceri cu Elena Udrea, pe vremea cînd ambii, preşedinte de box şi ministru de fonduri europene, credeau că sînt eterni şi nesupuşi vreunui dubiu. În urma acţiunii Obreja – Udrea, statul român s-a ales cu o gaură de vreo 2 milioane de euro în cazul Galei Bute, după ce Comisia Europeană, în urma unui raport DLAF care acuză fapte penale, a refuzat să deconteze suma! Îmi aduc aminte ce au scris acum un an şi jumătate *Gazeta Sporturilor* şi Cristian Ghinea: plătitorii de taxe români vor achita tot. Aşa s-a întîmplat!

Astăzi, preşedinte este Leonard Doroftei. Fost mare campion, gură mare, suflet sincer şi răutăcios la adresa lui Lucian Bute, din viteză sau poate din premeditare, el promite că va readuce boxului nostru gloria de odinioară. Deocamdată are probleme să-şi plătească integral factura de curent la federaţie.

Cătălin TOLONTAN

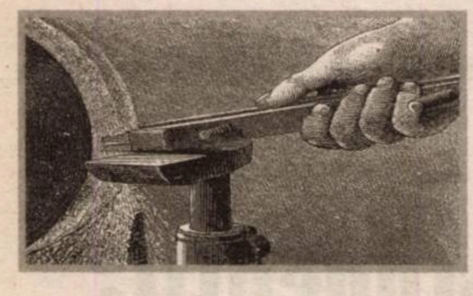

Ovidiu NAHOI

EU şi UE

Ceauşescu şi o campanie obosită

„După alegeri, nimeni nu îşi poate permite o nouă criză. Cred că preşedintele va rămîne în funcţie, guvernul va avea susţinerea noului parlament şi vom avea multe lucruri de făcut anul viitor. (...) Vă pot asigura că preşedintele va lua decizia corectă pentru a avea stabilitate socială şi politică în România după alegeri.“

Victor Ponta, interviu pentru *Wall Street Journal*, 23 noiembrie

„Totul are o limită în tratamentul pe care îl accept de la mincinoşi. Am văzut în interviuri cum ne spune domnul Ponta că doreşte coabitarea. Nu poţi, pentru presa externă, să ai nevoie să spui: coabitez, ştiu ce am făcut, iar în ţară să-l utilizezi pe Băsescu pe afişe, în minciuni, în declaraţii. În această epocă nu poţi să spui ceva în ţară şi altceva în Europa. Doar Ceauşescu a crezut că poate spune ceva în ţară şi altceva în Europa. A venit un al doilea, Victor Ponta.“

Traian Băsescu, declaraţie publică, 26 noiembrie

Acest schimb de replici dintre protagoniştii bătăliei politice româneşti ar putea fi expediat cu uşurinţă la capitolul „campanie electorală“. În definitiv, nimic mai mult decît o doză în plus de plictis – eventual mai frumos ambalat, de data aceasta – cu care candidaţii şi galeriile de pe margine ne-au obişnuit în ultimele săptămîni. Adevărul este că avem cea mai subţire campanie electorală din ultimii ani – nicicînd teme importante pentru societate nu au fost ignorate precum astăzi, nicicînd zgura şi banalul nu au ieşit atît de evident în faţă. Un regres al democraţiei româneşti care ar trebui să ne sperie.

Dar să închidem paranteza şi să revenim la „eroii“ momentului. Pentru că schimbul lor de replici, imposibil de judecat în afara contextului electoral, face parte dintr-o altfel de campanie. O campanie cu scopul de a cîştiga o susţinere externă, extrem de importantă pentru ce va urma după 9 decembrie.

Influenţa preşedintelui asupra actului de guvernare se va reduce spre zero.

După eşecul referendumului din vară, premierul Ponta a început să dea semnale liniştitoare către exterior. Mai mult ca sigur, a înţeles că degeaba a cîştigat confruntarea electorală internă – şi încă la un scor detaşat – dacă a pierdut pe frontul extern. Acolo unde, pe de o parte, derapajele din interior au fost aspru şi prompt sancţionate şi, pe de altă parte, mesajele preşedintelui şi ale aliaţilor săi au avut un impact incomparabil mai mare.

O lecţie amară pentru Victor Ponta şi ai săi: nu mai poţi lua astăzi decizii politice în afara contextului european şi global, iar politica „neamestecului în treburile interne“ a murit (din fericire) odată cu Nicolae Ceauşescu.

Aşa se face că, în ultima vreme, am văzut din partea premierului discursul băiatului bun, care îşi asumă greşelile şi vrea să păstreze *statu-quo*-ul. Şi, în definitiv, de ce nu ar merge? Partenerii europeni vor avea prilejul să numere o problemă mai puţin – au ei multe altele. Desigur, monitorizarea va rămîne în grija Comisiei de la Bruxelles, dar în capitalele europene problema României va ieşi de pe radar.

Pentru preşedintele Băsescu, o asemenea evoluţie reprezintă un pericol major. O „coabitare“ liniştită va însemna izolare, pierderea treptată a atributelor formale sau informale ale puterii. Deja, rezoluţia Camerelor parlamentare şi intervenţia Palatului Victoria i-au ştirbit grav imaginea de unic reprezentant al intereselor româneşti la masa europeană. O imagine pe care şi-o construise cu grijă în ultimii ani.

Influenţa preşedintelui asupra actului de guvernare se va reduce spre zero – nici măcar nu va mai avea argumentul moral dat de omul politic cu cea mai ridicată cotă de încredere publică. Zestrea s-a risipit.

Prea puţine şanse – aproape nici una – de a mai putea genera o majoritate guvernamentală în jurul său, în scurta perioadă de mandat ce i-a mai rămas. Consecinţa: scena politică şi „instituţiile“ – fie ele de forţă sau administrative – se vor „reorienta“. Iar preşedintelui îi va rămîne colivia de aur de la Palatul Cotroceni.

Pentru a evita un asemenea scenariu, preşedintele are nevoie să-şi consolideze susţinerea în plan extern, mai ales că, în interior, perspectivele nu sînt deloc optimiste. Iar un premier gata să „coabiteze“ – în realitate un adversar care îşi ascunde pumnul de fier în mănuşa de catifea – este tot ce poate fi mai rău.

Devine vital pentru preşedinte să rămînă în ochii aliaţilor europeni şi americani drept singurul partener valabil, într-un sistem politic gata să bulverseze în orice moment regulile democratice. Iar dacă adversarii îşi vor pierde capul şi vor declanşa iarăşi o procedură de suspendare şi demitere – cu atît mai bine. Sprijinul extern pentru preşedinte va fi atunci total şi necondiţionat, iar poziţia sa în interiorul sistemului politic românesc – întărită.

Nu e întîmplător că preşedintele Băsescu a folosit, în discursul său, comparaţia Ponta-Ceauşescu – este cît se poate de relevantă pentru aliaţii noştri din Vest.

Puţine evenimente par a mai putea avea drept urmare, în viitorul apropiat, explozia scenei politice şi revenirea în scenă a preşedintelui, în postură de făcător de majorităţi şi guverne. Suspendarea – urmată de intervenţia hotărîtă a aliaţilor noştri împotriva „noului Ceauşescu“ – ar fi unul dintre acestea.

În rest – cum spuneam – o campanie obosită.

***Ovidiu Nahoi** este realizator de emisiuni la Money.ro.*

■ ■ ■

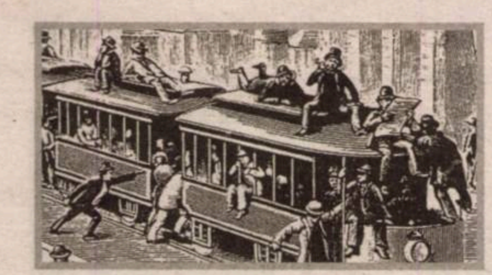

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Ce-ar fi dacă teroriştii...

Într-un interviu recent, ambasadorul israelian la Bucureşti pleda convingător cauza ţării sale folosind, printre altele, şi argumentul empatiei: „Încercaţi să vă imaginaţi ce s-ar întîmpla dacă Bucureştiul ar fi atacat cu rachete trimise de terorişti“. Mi-am imaginat imediat. Ce am văzut? Imediat, taberele politice vor deveni isterice. USL îl răstigneşte pe Băsescu pentru că din cauza lui am fost atacaţi. Antena 3 şi asociaţii vor delira ore în şir. Îmi imaginez, mai departe, editorialele unor CTP, Nistorescu, S.R. Stănescu şi explicaţiile televizuale ale unor Radu Tudor, Striblea sau Bogdan Chirieac. Urlet de ură, nu alta. Politicienii socialişti vor încerca să ţină isonul trustului voiculescian. Ideea fundamentală va fi că teroriştii ne-au atacat pentru că Băsescu... Din cîte cunosc despre concetăţenii mei, mulţi vor crede că aşa e. Din partea cealaltă, se va blama puterea actuală (care, în mintea multor români, e tot în opoziţie), dar blamul se va invoca încetişor, fără suflu şi fără efect major. Se va cere respectarea statului de drept, cel mai probabil – subiect plicticos pentru cei mai mulţi compatrioţi. Se va spune că Ponta e imatur şi Crin Antonescu doarme. Ici-colo, că joacă poker – dar nici asta prea des. Probabil că unele instituţii îşi vor face datoria. Cred că intervenţiile imediate ale structurilor medicale şi ale celor de la „situaţii de urgenţă“ vor fi benefice şi oportune. Dacă vor fi incendii, pompierii vor rade cu elanul lor stingător încă pe atîtea locuinţe cîte au fost afectate, doar pentru a opri extinderea focului. Cred, de asemenea, că instituţiile special pregătite pentru reacţie operativă îşi vor face datoria şi ele. Sigur, vor fi mici sau mari sincope – toate din cauza lui Băsescu (vor zice socialiştii) sau din cauza guvernului condus de un copchil obraznic (va zice dreapta). Dezastrul adevărat, însă, nu va fi în stradă, acolo unde presupusele rachete vor lovi spaţiul de viaţă al unor oameni paşnici, şi nici în lumea de penumbre specifică acestui gen de confruntare. Tragedia se petrece la televizor şi pe scena politică. Acolo, la televizor, va fi tot ce e mai rău. Unele emisiuni vor fi subjugate de prostie, altele – de securism, cele mai multe vor fi sufocate de ură şi toate vor purta ipocrizia jurnalismului care e dator să informeze. De fapt, nimeni nu va informa, toţi vor judeca strident şi strîmb. Invitaţi fiind seară de seară, politicienii vor participa, cu sentimentul ciudat al datoriei profesionale împlinite, la şubrezirea din interior a naţiunii. Pentru că spaima atacului în sine se va converti în incriminare şi recriminare fără sfîrşit. România se va rupe interior nu sub rachete... ci sub povara imensă, insuportabilă a propriei slăbiciuni se va căsca între noi o prăpastie de ură delirantă şi dihonie. Vom fi incapabili de minimă solidaritate. Ne vom comporta, la nivel general, lamentabil. Ne vom face bine foarte greu şi după mult timp. În tot acest timp, cîţiva vor scrie eseuri bune şi vor deplînge situaţiunea. Dar ei nu vor fi atît de mulţi. Mai nou, chiar şi cei care ar trebui să scrie eseuri bune de pe margine intră în „luptă“. Pe margine, să contemple şi să gîndească nu vor mai rămîne mulţi. Ce vreau să spun este că societatea românească îmi pare incapabilă de solidaritate în faţa unei asemenea tragedii. Ne-am comporta lamentabil. Dacă, Doamne fereşte, România ar fi atacată cu rachete trimise de terorişti, ar fi un dezastru al românismului – dacă aşa ceva mai există cumva.

Tragedia se petrece la televizor şi pe scena politică.

Am împărtăşit cîtorva prieteni aceste gînduri, la rîndul lor aceştia le-au povestit altora şi aşa se face că am primit reacţii multe şi diverse. Le-aş grupa în trei categorii. Unii au fost de acord cu mine. Sîntem într-o asemenea criză naţională, încît nici măcar reflexele fundamentale ale corpului social nu mai sînt cele naturale, ci aberează. Un atac din exterior va genera o luptă oarbă şi absurdă în interior – cel mai rău efect al terorismului se va produce. A doua categorie de reacţii neagă un asemenea scenariu. Încă optimişti, mulţi prieteni mi-au spus că, la greu, românii se vor comporta solidar. Şocul tragic va redeştepta reflexe amorţite de mizeriile cotidiene şi ne vom comporta demn, solidar, exemplar. E drept, în privinţa asta am avut şi eu mica mea experienţă personală. Am trăit un asemenea moment. În zilele de 22-26 decembrie 1989 am cunoscut nemijlocit solidaritatea profundă şi entuziasmantă a compatrioţilor. Eram student pe atunci, adică eram pe străzi. Alergam de colo-colo sprijinind, după cum puteam, Revoluţia. Sigur că, dacă astăzi privesc la cele ce am făcut, „pentru Revoluţie“, în acele zile, zîmbesc. Dar atunci, eram pătruns de fiorul înalt al clipei şi – minunat cu adevărat! – aşa erau toţi cei din jur. Toţi bucureştenii pe care i-am întîlnit cu acel prilej se comportau magnific: uniţi, entuziaşti, încrezători, generoşi. Am avut senzaţia atunci şi am convingerea astăzi că în acele zile poporul meu a trăit în plină graţie. Niciodată nu am mai retrăit aşa ceva de atunci încoace – dar faptul că am trăit atunci confirmă că se poate. Şi, dacă 50 de ani de comunism, cu 25 de ani de Ceauşescu în coadă nu au ucis de tot posibilitatea acelei trăiri colective, de ce am crede că 7 sau 8 ani de Antena 3 au putut să facă asta? În fine, a treia categorie de reacţii a fost cam aşa: să nu disperăm, acuma e aşa cum spuneţi, dar nu va fi aşa în viitor. După ce dispar într-un fel sau altul factorii perturbatori, naţiunea va putea reacţiona normal. Dar cînd vine vorba despre identificarea factorilor perturbatori, iar ne luăm de păr unii cu alţii: pentru unii sînt Băsescu şi ai lui, pentru alţii sînt Dan Voiculescu (cu Antenele lui) şi Ponta cu ai lor.

Marile încercări relevează brusc adevărul. Dar e mai bine, în acest caz, ca marea încercare să nu se producă niciodată. Între bruscheţea ipotezei sugerată de ambasadorul israelian şi lentoarea exasperantă a drumului balcanic spre adevăr aşa cum e el, cu pulberi şi noroaie, încetişor şi ezitant, cu piste false şi porţiuni de sprint, cu un pas înainte şi doi înapoi, prefer a doua variantă.

■ ■ ■

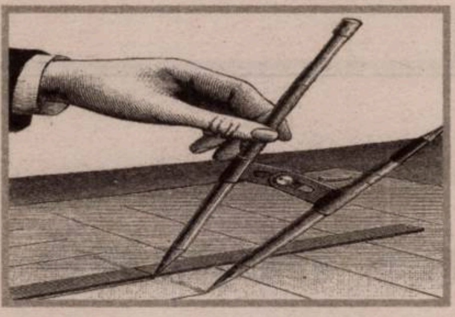

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Ce o să mai citească studenţii?

În jurul Universităţii, pe laturile de sud şi est, adică lîngă faţadele de la bulevard şi dinspre piaţă, se întind tejghelele, măsuţele sau rafturile unor comercianţi culturali. Cînd n-au nici pe ce să pună cărţile de vînzare, le aliniază pe treptele unor uşi care nu se deschid. Aşa e la noi: din motive de siguranţă sau pentru ca femeile de serviciu să nu aibă de făcut curăţenie, la intrările monumentale rămîne o singură uşă deschisă. „Ce carte căutaţi?“ De parcă te-ai duce acolo ca să găseşti una anume, nu ca să cauţi titluri pe care nu le cunoşti şi care, chiar dacă nu le cumperi, se acumulează în memoria ta lacomă.

Sînt vreo cincisprezece oameni necăjiţi care, în orice zi nu plouă, îşi desfăşoară conţinutul sacilor sau al lăzilor cu marfă. Uneori vin acolo şi cei care aduc de acasă cărţile de prisos ori moştenite de la soţul sau tatăl care nu mai sînt, aşa că le vînd cui şi-a făcut din asta o ocupaţie. Dacă e frig, mai circulă printre ei o sticlă ca să se încălzească. I-am văzut vara citind la soare şi aş fi vrut să fiu în locul lor... Altfel, sînt sociabili şi volubili. M-au adoptat, nu de la început, dar cu vremea s-au obişnuit cu mine şi mă salută cordial: „Să trăiţi, dom' profesor!“. Am intrat şi în familia lor, după ce eram de mult în a anticarilor subţiri.

Ce oferă ei, la preţuri de obicei mai modeste ori pe care se învoiesc să le scadă?

Orice, de la cărţi religioase sau de ştiinţe oculte la romane poliţiste şi povestiri de călătorie ori de război. Rareori, cărţi în limbi străine (mai mult franţuzeşti din anii '30, amor – mai degrabă decît istorie, ce să-i faci, aşa erau bibliotecile). Excepţional, am cumpărat cartea unui autor turc cu dedicaţie autografă către Martha Bibescu, dar prinţesa nu tăiase nici o pagină. Altădată, am văzut un volum dedicat Reginei Maria de un oaspete britanic – era prea scump. Cele mai multe sînt în româneşte.

Deseori, maculatură din anii '60-'80. Ceea ce e vrednic de toată atenţia este literatura străină tradusă la noi. Balzac sau Hugo, bine, dacă cineva nu-i are acasă în limba lor, dar mai ales clasicii ruşi care se traduceau masiv în anii '50: Tolstoi, Turgheniev, Gogol, Cehov. Îndepărtarea de ei este intrare în noapte! Americanizarea noastră la care se străduiesc editurile mă face să ocolesc librăriile. Deci, ruşii... fiindcă veni vorba, să plasez aici o solicitare: dacă cineva îmi spune unde aş găsi o carte pe care o aveam în copilărie despre un explorator rus din secolul al XIX-lea în Asia Centrală, Mihail Prjevalski, mi-o doresc mult. La grădina zoologică din Washington, cînd am văzut nişte căluţi pitici, am sărit în sus: caii lui Prjevalski! Manuale cred că se mai cumpără – oare şi de drept? Cărţile şi revistele vechi de drept sînt acolo cu zecile. Literatură română clasică nu se caută. Din cînd în cînd, vine cîte o fătucă şi întreabă: „Aveţi *Baltagul?*“. Se face la şcoală.

Aşadar, viaţa acestor oameni e grea. Că se pricep sau nu la meseria asta nu contează. N-am nevoie să am conversaţii savante cu ei. Vorba e că au puţini clienţi. Mă întreabă ce fac tinerii ăştia care trec pe lîngă ei, n-au nevoie de cărţi? Ce să le spun de biblioteca Facultăţii mele, care e destul de plină, sau de computere, de care destui nu sînt lipsiţi... Dar scriitorii clasici şi poeţii nu se găsesc la biblioteca noastră şi pe Internet. La întrebările pe care le pun cîteodată ca să le sondez lecturile, descopăr o ignoranţă abisală în materie de literatură universală. Oricît am avea grijă de mintea lor (acela este un lucru de şcoală, de teorie, de imitaţie), sufletele lor cresc ca buruienile, în lipsa unui tip de educaţie care-i face să înţeleagă sentimentele pe care le-ar avea, la vîrsta lor sau mai tîrziu. Fără s-o ştie, au nevoie de orizont. Şi de ce să nu se aplece să culeagă cartea ieftină?

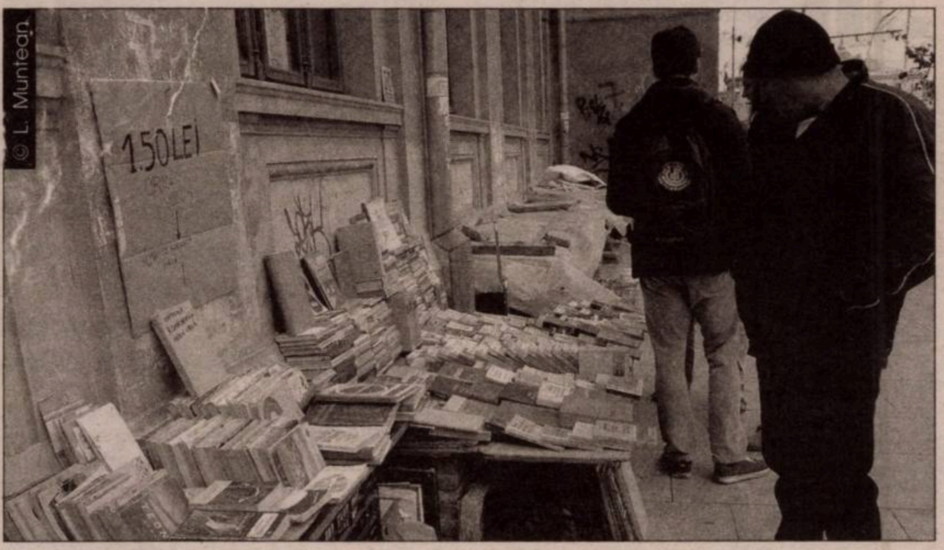

© L. Muntean

Mi se mai plîng vînzătorii de cărţi că Primăria vrea să-i alunge. Pentru imagine, ei nu dau bine. E adevărat că zidurile, la înălţimea omului, sînt mîzgălite, dar nu ei le-au mînjit. Vin agenţii Primăriei şi dau cu picioarele în cărţi ca să-i ia la goană! Aţi văzut de cîte feluri sînt acele cărţi, cine are dreptul să le dispreţuiască? Că sînt acolo, claie peste grămadă, volume din cele mai diverse nu e rău. O Universitate nu e o cazarmă, nici n-ar trebui să fie. Cumpărătorii de la Diverta nu sînt cititori adevăraţi. Cine are bani – nu-i nevoie de prea mulţi – să treacă drumul, la Anticariatul Unu, care e mereu aprovizionat cu cărţi de cea mai bună calitate. Cine n-are să se oprească la intrarea în Universitate ca să aleagă şi să înveţe plăcerea şi mîndria de a duce cărţi acasă.

***Andrei Pippidi** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

■ ■ ■

Anca BRĂTULEANU

SOS Provincia

Evanghelie Zappa din Broşteni

„Trecutul satului Broşteni, Ialomiţa, este legat de numele lui Evanghelie Zappa. Grec de origine, născut în anul 1800 în Labovu din Epirul de Nord, a avut mai multe îndeletniciri în tinereţe, consemnîndu-se îndeosebi participarea sa, între 1821-1829, la luptele pentru independenţa Greciei. Venit în Ţara Românească pe la 1830, s-a stabilit întîi la Brăila, apoi în Bărăganul ialomiţean. Fire întreprinzătoare, Evanghelie Zappa avea să facă, în doar cîţiva ani, una din cele mai însemnate averi din societatea românească a vremii sale. Faptele de filantropie ale lui Evanghelie Zappa, făcute pînă la stingerea sa din viaţă la 19 iunie 1865, sînt cunoscute. A avut el, cel dintîi, ideea reînvierii Jocurilor Olimpice, devenite astăzi mari evenimente sportive ale întregii lumi, a sprijinit refacerea Bucureştilor după marele incendiu din 1847, a dat o sumă însemnată pentru întemeierea Societăţii Literare – Academia Română de mai apoi –, a dat bani pentru înzestrarea oştirii ţării şi multe altele.“

Zappa avea să facă una dintre cele mai însemnate averi din societatea românească a vremii.

Rîndurile de mai sus îi aparţin arheologului Emil Lupu, cercetător la Institutul Naţional al Patrimoniului şi autor a numeroase investigaţii arheologice; el şi-a propus să cutreiere partea de sud a ţării şi să documenteze prin propriile observaţii locurile în care urme arheologice şi arhitecturale amintesc de istoria noastră. Printre acestea se numără şi satul Broşteni, cu ce a mai rămas din bogata şi frumoasa reşedinţă a lui Vanghelie Zappa. Cea despre care avem informaţii contemporane de la Dimitrie Bolintineanu: el poposeşte aici însoţindu-l pe Alexandru Ioan Cuza în drumul lui către Poarta otomană, de unde trebuia să obţină firmanul de numire ca domnitor.

Construit începînd cu 1857 – aşa cum îl descrie Bolintineanu, „o casă mare, îngrădită cu ziduri, o grădină cu fructele şi florile cele mai plăcute“ (Dimitrie Bolintineanu, *Călătorii*, Editura pentru Literatură, 1968) – ansamblul curţii lui Zappa perpetua tipul de reşedinţă boierească specifică secolului precedent. Conform aceloraşi modele, biserica de curte era amplasată în afara incintei.

Ceea ce se mai păstra acum douăzeci de ani din ansamblul construit de Zappa era zidul curţii cu poarta de intrare şi ruinele unei bucătării care relua şi ea – într-o manieră simplificată – modelul celor de la Potlogi şi Mogoşoaia; şi biserica de curte.

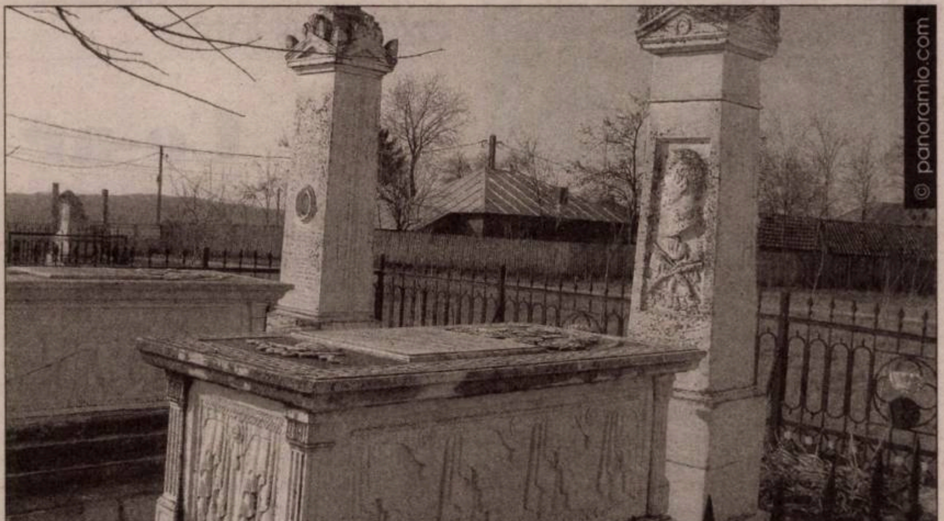

© panoramio.com

Astăzi, doar aceasta din urmă se mai păstrează, într-o stare de conservare cel puţin discutabilă. Pisania ne informează: „Această Sf. şi dumnede / iasca biserică ce se / prădnueşte cu hramurile / buna vestire, Sf. Nicolae / şi Sf. Gheorghe şi s-au făcut / din temelie în dilele / preasfinţitu-lui mitropolitu / Nifon şi în dilele prea în / altatului nostru d-nu Bar / bu Dimitrie Ştirbeiu, cu toa / tă cheltueala d-lui marele / serdar evanghelie zappa / şi s-au săvîrşit la anul 1859“.

Alături de ea, neîngrijite şi lăsate să dispară şi ele, stau monumentele funerare ale familiei Zappa; peste drum, ruinele – acum nerecuperabile – ale casei.

Iată – un personaj cu o istorie remarcabilă ce îl leagă de contemporana istorie zbuciumată a Balcanilor, dar şi de cea românească; un „om nou“ care – dacă a lăsat nelămurită sursa averii sale de început – a ştiut să-şi valorifice resursele. Ascensiunea sa s-a bazat pe o forţă de muncă şi o remarcabilă abilitate de a se folosi de oportunităţi; activităţile filantropice, desfăşurate în Principate şi în Grecia, l-au aşezat alături de membrii aristocraţiei româneşti. Şi şi-a manifestat această poziţie prin edificarea reşedinţei de la Broşteni.

Ce facem noi cu toate astea? Ne uităm la ele cum se topesc sub ploi şi zăpezi şi duc cu ele un eşantion de viaţă românească şi balcanică, reprezentativ pentru începuturile României moderne.

***Anca Brătuleanu** este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu“ din Bucureşti.*

■ ■ ■

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Carne de nimic

– Fata asta mică a lor e vegetariană! Cînd a mers odată la țară, la bunici, a văzut cum se taie o găină și de atunci nu mai vrea să mănînce carne. Întreabă imediat: „Ce-i asta?“. Și chiar dacă nu cunoaște animalul, așa, ca la țară, refuză să pună în gură sau se ridică de la masă.

– Trebuie să fie destul de greu pentru părinți... comentez eu.

– Păi nu, că au inventat ceva genial: cînd îi întreabă fetița ce-i asta, îi răspund că e „carne de nimic“. Și atunci mănîncă!

Povestea lui Bogdan este genul de anecdote antropologice de la care poți scrie o teză de doctorat. Pe mine m-a dus instantaneu cu gîndul la distincția lui Richard Bulliet între *societăți domestice* și *societăți postdomestice*. În acest caz, „domestic se referă la caracteristici sociale, economice și intelectuale ale unor comunități în care majoritatea membrilor consideră contactul cotidian cu animalele (nu cele de companie) ca pe o condiție firească a vieții“. Dimpotrivă, o societate postdomestică este definită prin două caracteristici complementare: „În primul rînd, persoanele postdomestice trăiesc departe – atît fizic, cît și psihic – de animalele care constituie sursa lor de hrană ori de îmbrăcăminte, le ascund privirilor și nu au văzut nici ei cum se nasc, se împerechează sau sînt tăiate aceste animale. În al doilea rînd, o societate postdomestică va continua să se hrănească din abundență cu produse animale, dar, psihologic, membrii săi vor resimți sentimente de vină, de rușine și dezgust de cîte ori se vor gîndi (pe cît de rar cu putință...) la procesele industriale prin care animalele sînt transformate în marfă și ajung pe piață“.

La primul congres mondial de arheologie în care s-a discutat despre atitudinile culturale față de animale, singurele concluzii împărtășite de toți participanții au subliniat că dezbaterea academică a problemei a fost subminată permanent de o emoționalitate puternică și că animalitatea și relația omului cu animalele este un subiect extrem de sensibil, deoarece, de fapt, (re)pune în discuție propria noastră identitate ca oameni. Fără a intra în istorie, știm totuși, cu toții, că ne-am definit secole de-a rîndul prin opoziție cu animalul, cu „fratele nostru, porcul“: animalul ca metaforă prin care omul se gîndește pe sine – ne spune Frederic Boyer.

Ne-am definit secole de-a rîndul prin opoziție cu animalul, cu „fratele nostru, porcul“.

Doar că pentru societățile domestice, porcul chiar era un fel de „frate“. „Nu este bine ca omul să fie singur“ – constată Dumnezeu în Cartea Genezei; „am să-i fac un ajutor potrivit pentru el“. Și astfel „Domnul Dumnezeu a făcut din pămînt toate fiarele cîmpului și toate păsările cerului; și le-a adus la om ca să vadă cum are să le numească; și orice nume pe care îl dădea omul fiecărei viețuitoare, acela-i era numele“. Însoțitor, aproape al omului, animalul este totodată despărțit de om, care este plasat deasupra sa prin faptul numirii, prin limbaj. Destinat însoțirii omului, animalul îl va însoți astfel pretutindeni, relația lor fiind una de diferență și în același timp de apropiere respectuoasă. Țăranul nostru „domestic“ își iubea – și își numea – animalele din preajmă, care îl însoțeau de la nașterea și pînă la moartea lor la fel de firească – și demnă! Știm cîte ceva din „pomana porcului“, care însă, din ritual, a devenit doar un fel de mîncare. Dar cîți mai știu că doar bărbații erau îndreptățiți să taie o pasăre și că pentru asta trebuiau să se împărtășească mai înainte; sau că, în lipsă de o altă soluție, și gospodina putea să-și taie găina, dar atunci trebuia să-și pună o mătură între picioare? Ca și în alte privințe, țăranul societății noastre domestice a făcut obiectul unei civilizări discursive care, în acest caz, a ignorat sau eufemizat relațiile sale cu animalele. Orice copil de la țară era martorul nașterii și morții firești, era familiarizat cu sexul și cu sîngele. Dispărute din universul copilăriei, acestea au devenit fantasme urbane: aflăm despre sex din *Playboy*, iar despre moarte din știrile *prime time*. Am pierdut contactul cu animalele *reale*, fie ele sălbatice sau domestice – constată Francis Wolff.

În locul lor, societățile noastre postdomestice au făcut din animale fie o victimă, fie un fetiș. O victimă a bestiei umane, care le măcelărește, sau un fetiș al oamenilor cu suflet bun, care le îngrijesc. Peste 71 de milioane de familii americane trăiesc cu un animal de companie pe care au cheltuit în 2008 peste 43 de miliarde de dolari. Trebuie să salvăm deci animalele – și natura în general – de om, marele (și singurul) predator de pe pămînt: trăiască *Animal Liberation Front!* Am pierdut – fizic și psihic – natura, pentru a o supune, acum o recuperăm moral și homeopatic, pentru a ne liniști conștiința: salvați animalele, replantați copacii, condamnați omul! Culmea ipocriziei – cînd „omul“ este taman țăranul, omul societății domestice, care totdeauna a conviețuit *după rînduială* cu animalele și pădurile, iar salvatorul este activistul citadin înstrăinat de ordinea naturii!

Reversul acestei victimizări și/sau fetișizări este ura. Nemaiștiind să ne purtăm firesc cu însoțitoarele noastre, respectîndu-le viața dimpreună cu viața noastră, fie le iubim în exces, fie le urîm peste măsură. În timp ce scriu aceste rînduri, Bogdan mi-a trimis un SMS despre moartea cățelei „maidaneze“ otrăvite de o doamnă elegantă care trecea pe stradă cu fetița ei de mînă și care i-a dat animalului o caserolă cu mîncare. Mîncarea era otrăvită și, pentru mai multă siguranță, conținea și sticlă pisată – a constatat medicul veterinar care a încercat să o salveze.

Ce fel de oameni sîntem? Ce fel de animale sînt? În ce fel de lume trăim cu toții? Iată, într-adevăr, un subiect tare „sensibil“...

***Vintilă Mihăilescu** este antropolog, profesor la Școala Națională de Științe Politice și Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrșitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

■ ■ ■

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și coate

„În odaie întunerec, în orchestră melodramă“

– sau despre condiția șlagărului și farmecul discret al redundanței –

Oricum ai da-o, Caragiale e *șlagăr*. Vorbe și fraze scoborîte din opera lui fac parte din substanța limbii vii de la ora asta. E *la liber,* cum ar veni. E la punctul maxim la care poate ajunge o operă ficțională, la întîlnirea ei cu lumea – trecerea în viață și devenirea, transformarea în parte firească, naturală, a lumii din care, în fond, a și venit. Cînd e citat, în cele mai diferite circumstanțe, Caragiale poate suna extrem de relevant, de acid, de inspirat, în gurile unora, după cum poate suna calp, coclit, penibil, în gurile altora. Ca orice *șlagăr,* e supus și poverii supra-citării, lălăirii boccii și folosirii excesive. Iar cînd vine vorba despre eterna lui contemporaneitate – despre adevărul referitor la noi pe care îl conține –, la fel... poate suna normal în gurile unora, și ca dracu' de fals în ale altora. Caragiale e atît de particular încît, atunci cînd e citat prost, neinspirat, îl mutilează pe autorul citării.

Conul Leonida față cu reațiunea. Spectacol la Sala Mică a Teatrului Național. Regia – Silviu Purcărete. Cu Victor Rebengiuc, Mariana Mihuț, Florentina Țilea/Cătălina Sima. Scenografia – Dragoș Buhagiar. Muzica – Vasile Șirli. Un spectacol realizat în colaborare cu Teatrul Municipal „Ariel“, din Rîmnicu Vîlcea. Dacă există jazz – simfonic – vodefil, acest spectacol e definiția conceptului. Asta doar după ce însăși noțiunea de *spectacol* suportă o redefinire care îi lărgește considerabil zona de semnificare. Nu doar pentru că ce se vede și ce se aude aici e complex, ci pentru că e, în primul rînd, puternic, surprinzător și eficient, ca un *Blitzkrieg*. Victor Rebengiuc și Mariana Mihuț descompun și recompun *șlagărul* ca pe o temă standard din jazz. Ca pe una dintre acele interpretări de grație ale unei teme care se transformă în revelație muzicală. Ai auzit de multe ori pînă atunci înlănțuirile alea de sunete, dar n-ai crezut că pot suna așa. Iar revelația nu vine doar din revalorificarea melodiei, ci din întîlnirea acesteia cu orchestrația, cu aranjamentul muzical, care funcționează ca o catapultă. Și te trezești, dintr-odată, la altitudini la care se circulă rar, lăsînd în urmă orice teorie, bucurîndu-te doar de ce se vede de acolo.

Orchestrația pe care se ridică textul lui Caragiale din acest spectacol se sprijină pe o citire regizorală *la sînge*. Doi mari actori, care înțeleg cu adevărat ceea ce spun, te plimbă prin zone de sens unde nici nu știi la ce să te uiți prima dată. S-a vorbit de mii de ori despre denunțarea felului nostru de a fi, despre sentința pe care ne-o semnează Caragiale, despre fatalitatea diagnosticului definitiv, venit de la cinicul *doftor*. Dar, de cele mai multe ori, toate astea sînt arătate cu degetul. Aici însă, actorii interpretează textul de la înălțimea unui tip de asumare atît de detașată, încît gravitatea subtextului te lovește ca suflul unei explozii. Una e să pui în scenă un text care vorbește, cu umor, despre lipsa de scăpare a personajelor condamnate să rămînă în lumea lor, definitiv bolnavă de neînțelegere, și alta e să creezi un uluitor spectacol al neînțelegerii. În felul acesta, identificarea se mută în zone mult mai grave, mult mai profunde. Sentința prin care maladia populară a unui teatru generalizat își trăiește suferința în vodevil e, cu adevărat, ceva care te cutremură.

Nu doar relevanța actuală a textului te lovește în plin, ci zona în care e direcționată lovitura. Nu faptul că Leonida și Efimița nu înțeleg ce e statul și de ce politica naște gravitate. Ideea statalității înseși se cutremură sub lovitură, atunci cînd cei doi ridică neînțelegerea la cel mai sublim mod de satisfacție a erorii. Certitudinea.

Dar orchestrația acestui spectacol vine enorm și din estetica lui vizuală. Spațiul creat de Dragoș Buhagiar e cel puțin la înălțimea mizei la care lucrează regizorul și actorii. Nu că ar fi vreo competiție la mijloc. Nu e cazul de așa ceva. Dar răspunsul spațiului în care se manifestă viziunea regizorală a lui Silviu Purcărete – și interpretarea acestor actori pentru care epitetele ar bruia imaginea reală – e unul atît de inspirat, încît devine un spectacol în sine. Nu unul care concurează spectacolul interpretării, ci care, situîndu-se la același nivel, face ca totul să devină, pur și simplu, simfonic. *Simțitul enorm și văzul monstruos* capătă aici un chip atît de concret, încît, paradoxal, ceea ce ai de priceput vine pe ocolite, și tocmai de aceea se plasează unde trebuie, ca un ecou, nu ca un tacîm care ți se trîntește, cu zgomot, în față. Iar dedesubtul tuturor lucrurilor e sunetul spectacolului, muzica însăși, ultima tușă sclipitoare – superba contribuție a compozitorului Vasile Șirli.

Caragiale e șlagăr.

Pe la jumătatea spectacolului, textul e gata și pare că... asta a fost. Nu vînd surpriza. Spun doar că aparenta redundanță care urmează e un alt spectacol, în altă cheie. Nu e doar curaj la mijloc. Și nu e o scremere speculativă a interpretării. E o modalitate extrem de ingenioasă de a supralicita *șlagărul* pentru că tocmai în asta constă condiția lui. Fredonăm cu toții refrenul, la nesfîrșit, iar vorbele lui fac parte, firesc, din ceea ce trăim și din ceea ce sîntem.

La Sala Mică a Teatrului Național se joacă două spectacole excepționale, pe texte de Ion Luca Caragiale. *Două loturi,* în regia lui Alexandru Dabija, și *Conu Leonida față cu reacțiunea,* în regia lui Silviu Purcărete. Sînt două lumi tulburătoare, extrem de diferite, care încă își așteaptă un public.

***Cătălin Ștefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

■ ■ ■

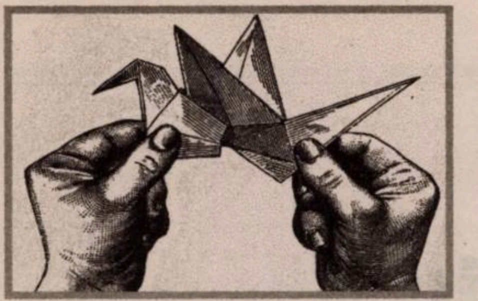

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Peticul de curte

Una dintre dorinţele specifice românului de azi este să aibă „măcar un petic de curte“, adică să fie proprietar al unei case pe pămînt, să nu mai locuiască la bloc. Pînă la un punct, e o reacţie firească la sistemul impus de comunism prin aşa-numitele cartiere-dormitor, de care foarte mulţi încă n-au reuşit să scape, un fel de revers al urbanizării forţate. Dincolo de asta, e probabil şi un individualism caracteristic cu rădăcini mai vechi, care deseori strică orice încercare de comuniune prea apropiată. Am întîlnit oameni sătui nu de blocurile ceauşiste, ci de coabitarea cu vecinii într-un *condominium* luxos, nou construit. Nu reuşeau să se înţeleagă cu administrarea piscinei, a terenului de sport sau a curţii comune. A tînji după „peticul de curte“ înseamnă şi că vrei să ai de-a face cît mai puţin şi mai de departe cu vecinii cei imposibili. (Am observat că în Europa Occidentală dorinţa asta nu e aşa de arzătoare. Chiar şi oameni înstăriţi suportă mai uşor să locuiască în imobile cu mai multe familii şi chiar să stea cu chirie. Ştiu să profite de avantajele administrării în comun a unor lucruri, ştiu să reducă eficient eventualele inconveniente şi nu-şi pun gratuit beţe în roate unii, altora. În general, deţin ştiinţa de a se bucura de beneficiile unui oraş.)

Pînă la mult doritul „petic de curte“, românul trece însă probe de foc. Mai ales, după ce mulţi au priceput că „vilele“ „la cheie“ ale aşa-numiţilor „dezvoltatori imobiliari“, în noi „cartiere rezidenţiale“, sînt pînă la urmă tot un fel apartamente într-un bloc desfăşurat pe orizontală, cu vecini prea apropiaţi şi facilităţi reduse, la preţuri nejustificate. Şi au ales soluţia să-şi construiască singuri casa, fie în regie proprie, fie apelînd la firme specializate. În ambele situaţii însă, bieţii oameni dau piept cu meseriaşii. Un adevărat război care vine după o prealabilă încălzire a nervilor prin hăţişurile tărăgănatei birocorupţii a autorizaţiilor.

Se face astfel că nenumăraţi femei şi bărbaţi destoinici ajung să se specializeze forţat într-unul din cele mai alambicate domenii. Întîi descoperă ce sînt alea PUG, PUZ şi PUD. Unii află că demolarea unei construcţii preexistente presupune nu doar o autorizaţie, ci şi un plan de demolare făcut după toate regulile, de un arhitect. Alţii descoperă că un teren, deşi intravilan, nu e neapărat şi construibil, că poate fi şi arabil. Toţi vor trece prin succesiunea planurilor: de arhitectură, de structură, de instalaţii – fiecare cu specialistul şi costurile proprii. Vor vedea cum Primăria poate respinge planul arhitectului dacă nu e plătit şi proiectantul local, „agreat“ de autorităţi, cum inspectorii vin să caute nod în papură... Vor învăţa cum se face un studiu geotehnic, cum se obţine o autorizaţie de la pompieri, una de la compania de electricitate, o alta de la cea de gaze şi o a treia de la apă. Astea sînt într-un foarte, foarte scurt rezumat.

Se începe apoi organizarea de şantier: cazare muncitori, tras curent şi săpat „budă“ temporară. Imediat apar şi rapidele cursuri practice de specializare în fundaţii, ciment, fier beton şi stîlpi de susţinere. Unde e nevoie de cifa simplă şi unde de cea cu elefant. Care-i diferenţa dintre cofrajul din lemn şi cel din tego. Uite aşa se toarnă şapa, uite aşa se face placa. Ai pus hidroizolaţie *guttabeta*. Dar ai auzit de hidroizolaţia lichidă (!?). A nu se uita, în orice caz, bănuţul de argint din fundaţie. Se numără sacii de ciment precum steagurile lui Pristanda. Se face importanta diferenţă dintre bolţari, BCA, BCU şi cărămidă. „Boiandrug numai acolo sau şi aici, şefu', că poate vă răzgîndiţi vreodată la amplasarea geamurilor.“ Iată şi cum se profilează bovindoul (strîmb, de-ţi vine să zici că şi meseriaşii sînt nişte bovindoi). Iaca şi cum e centura, cît durează uscarea, cum stau popii. Trec săptămînile şi lunile, mai răsar ziduri strîmbe şi dimensiuni greşite, sînt „bovindoi“ goniţi. Vin echipe noi. În sfîrşit, se ajunge la acoperiş. De acolo, nimic nu se mai mişcă fără crenguţa de brad şi ştiuleţii de porumb. Noroc că încep numele frumoase: şarpantă, capră şi căpriori, cosoroabă, astereală (aveţi grijă să vă facă totodată sageacul şi pazia, *nut* şi *feder*). Dacă lucrează bine, nu apar caplamale. E momentul în care femeile descoperă cu surprindere că *dulapul* nu e doar cel de haine, că pluralul poate fi şi *dulapi* şi că *blana* poate fi şi din lemn. Tot aşa cum logica bărbaţilor a fost contrariată cînd li s-a spus că, dincolo de amprenta la sol, suprafaţa utilă nu e totuna cu cea locuibilă.

Mai departe, ţiglă metalică (de fapt, o tablă), ţiglă ceramică, olane, solzi bituminoşi sau onduline? Plăci OSB (nu USB). Mînă curentă la scară, ce frumos... Şi baluştri... (sau parmaclîc). Dar e şi mizeria cu adezivii, aditivii, amorsele, chiturile, tencuiala, tinciul, gletul. Mai simplu cu rigips. Şi întrebările fundamentale. O laşi să se usuce peste iarnă sau peste vară? Tencuială pieptănată sau nu? Decorativa înainte sau după termopane? Polistirenul, scîrţîietoarea cu care ne jucam în copilărie, e acum extrudat sau expandat. Ce important ar fi un lăcrimar.

Instalaţiiii!! Tuburi Bergman, PVC? Centrală pe gaze sau pe lemne? Pe lemne, simplă sau cu gazeificare? Peleţi? Ce-s ăăăăia? Convector? Electrică e scumpă. Ar fi şi panourile de infraroşu, cu beneficii terapeutice, şi scapi şi de centrală, de calorifere şi ţevăraie. Nu-ţi mai trebuie fitinguri: nici coturi, nici t-uri, nici nipluri. Doar la instalaţia de apă. Pexal, propietilenă sau cupru?

Muncitorii scapă boilerul peste faianţă. Se sparg vreo două plăci. „Animaaaale!“ Paguba e totuşi mai mică decît cînd au spart chiuveta italienească. Şi nu e tot aşa frustrant ca atunci cînd s-au furat toate cablurile din pereţi. Nebunia adevărată vine cu finisajele. Că mai sînt şi parchetul şi gresia şi plintele şi faianţa şi uşile şi feroneria şi gardul şi grădina şi magazia şi băile cu ale lor şi bucătăria cu ale ei şi mobila şi lămpile şi draperiile... De şemineu am uitat. Inaugurarea? La balamuc. Era mai bine la bloc.

■ ■ ■

ready made

„Lipsa părului pe părţile cele mai expuse ale corpului, atît de vătămătoare animalităţii umane, a fost în prevederea viitorului muma civilizaţiunii prin necesitatea de a se acoperi, ceea ce implică nu numai haină, dar şi casă, iar de acolo nu mai este decît o deosebire de calitate pînă la palat şi o deosebire de cantitate pînă la urbe.

Goliciunea, însoţită de marea delicateţă a dermului, a concurs pînă la un punt chiar la invenţiunea armelor, prin cari să se suplenească în lupta cu fiare rolul defensiv al coamei.“

B.P. Hasdeu,
Istoria critică a românilor,
Editura Minerva, 1984

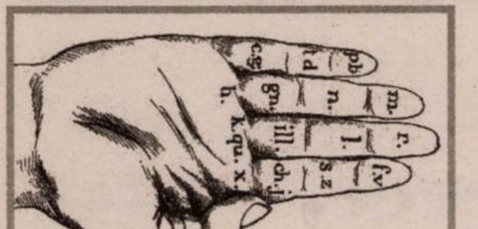

Codrin Liviu CUŢITARU

prezentul discontinuu

Doctoratul powerpoint

E o banalitate ceea ce spun: dezvoltarea tehnologică a ultimelor decenii a revoluţionat – între atîtea altele – educaţia şi, prin iradiere, se înţelege, însuşi conceptul de studiu individual, de cercetare academică. O ştim, o trăim cu toţii, dar, dacă ne amintim de unde am plecat, nu vom conteni să ne minunăm în faţa acestui „loc comun“. În prima jumătate a anilor '90, descopeream, mesmerizaţi, e-mail-ul, apoi Internetul, pentru ca astăzi să plutim, nestingheriţi, în Webspace, precum în mediul nostru natural. Informaţiile de orice tip se extrag din diverse „motoare de căutare“, lecturile se fac pe „tablete“, ultimele ştiri vin pe telefonul cu „sistem android“, pînă şi anumite prelegeri universitare se ţin în zona virtuală, a „videoconferinţelor“. Rezultatele muncii ştiinţifice sînt „încărcate pe platforme electronice“, profesorii au cursurile „puse *online*“, la examene, se copiază cu ajutorul unor minidispozitive audio, „fixate pe timpan“. Deunăzi, i-am trimis băiatului meu, elev în clasa a XI-a la „mate-info“, tema (la disciplina computer sciences), uitată acasă, prin poşta electronică, direct la liceu (în timpul orei buclucaşe). Îmi solicitase, desigur, acţiunea prin *SMS:* „Caută *stick*-ul albastru şi vezi acolo două fişiere sb. 1 şi sb. 2. Transmite-le pe adresa mea şi eu le deschid, cu wireless-ul, pe laptop pînă ajunge profa la mine. Pa“. *O, tempora!* Unde sînt scuzele de altădată? „Tovarăşa profesoară, mi-am uitat caietul de teme acasă.“ „Nici o problemă, nota 2.“ Mă rog, poate ar merge şi azi, dar cu unele detalii puţin schimbate: „Vă rog să mă scuzaţi, mi-am uitat USB-ul în PC“. „E în regulă, ai calificativul *insuficient* şi o evaluare de ansamblu marcată de *neîncredere*.“

„Rateurile“ educaţional-academice, grefate pe acest palier al revoluţiei tehnologice, par uneori de tot hazul, dacă nu ar fi, din păcate, îngrijorătoare, strict intelectual judecînd lucrurile. Un coleg care predă limba engleză la Facultatea de Psihologie îmi povestea recent că le-a cerut studenţilor să scrie un eseu cu un subiect din universul lor profesional, dar, bineînţeles, în graiul Marelui Will. Majoritatea au „descărcat“ şi „printat“ texte gata redactate de pe Internet. Fatalitate însă, în interiorul generosului spaţiu virtual, controlul şi rigoarea ştiinţifică rămîn minime, informaţia jucîndu-ţi, prin urmare, frecvent, feste. În „compoziţia“ unei fete cu privire de căprioară, bietul Sigmund Freud devenise „Sigissmund“ Freud, iar, în a alteia, cu gestică de felină descumpănită, acelaşi *pater familias* (psihanalist) ajunsese originar din Australia (în loc de Austria). Într-o a treia „exegeză“, Carl Gustav Jung era corect scris, dar, la lectură, vajnicul (viitor) psiholog i-a spus creatorului arhetipurilor mentaliste *Carl Gastăv Giang*. În sfîrşit, eroare cu substrat cultural – discuţia se derula, în ultimă instanţă, la seminarul de engleză, nu-i aşa? De aceea, nu mai insist. Amicul meu le-a dat un *delete* scurt „eseurilor“ în cauză, ritual care nu a fost complet neinteligibil tinerilor învăţăcei. Adevărul este că am încercat şi eu, la un moment dat, un *delete* similar, reuşind să produc o harababură (academică), într-un anume sens, regretabilă. Prezidam un doctorat anglistic, unde candidata – plină de simţ de răspundere – pregătise o sofisticată prezentare în Powerpoint. Aici se cuvine o mică paranteză. Sînt un duşman neînduplecat al Powerpoint-ului în expunerile academice. Îi recunosc, neîndoios, meritele. Ele se leagă totuşi exclusiv de imagistică (necesară în economie, business, ştiinţe exacte, informatică etc.). La filologi, utilitatea programului e doar decorativă. Paradoxal însă, pentru mulţi literaţi contemporani, Powerpoint-ul funcţionează în postura discursului însuşi. Să mă explic.

Studenţi, masteranzi, doctoranzi apar în faţa comisiilor de examinatori cu slide-uri supraîncărcate, unde (ca evaluator) poţi citi, uşor şocat, întocmai textul pe care evaluatul ţi-l recită, nonşalant, cu ochii în ecranul laptop-ului. Prezentarea are, ca să zicem aşa, „subtitrare“. Judecarea performanţelor studentului ia astfel un aer de mascaradă. Îmi oblig, ca atare, studenţii (care fac disertaţii sub îndrumarea mea, de la licenţă pînă la masterat şi doctorat) să vină la susţinere cu ei înşişi (fără foiţe, laptopuri sau Powerpoint-uri). Îi simt puţin stingheriţi, „tehnologizarea“ colegilor lor le creează un complex, complex depăşit totuşi cu succes după primele minute de expunere liberă, autentic-academică. Doamnei în discuţie nu-i fusesem îndrumător, prezidam numai, repet, şedinţa publică de susţinere a doctoratului ei. Tiparul fu clasic: text stufos, „lecturat“ *ad-litteram* de pe ecran. Mă blazasem: un nou „doctorat“, între multe altele, conceput şi finalizat în Români(c)a noastră de „tranziţie“. Şi ceilalţi membri ai comisiei îmi păreau la fel de resemnaţi. Apoi, interveni subit „punctul de originalitate“ al respectivei expuneri. Doctoranda stinse luminile în sală şi, pe acelaşi ecran, deschise nişte fişiere cu fragmente din diverse filme (la care se făceau referiri în teza sa de cercetare). Se aşeză liniştită pe scaun şi, alături de noi, comisia, şi de publicul derutat, începu *să facă vizionare*. Pentru numele lui Dumnezeu, să fim bine înţeleşi, o susţinere doctorală nu e nici prezentare de marketing, nici campanie publicitară, şi nici măcar curs academic! O susţinere doctorală reprezintă un act onest, de persuasiune intelectuală asupra unui proiect ştiinţific deja existent, act desfăşurat într-un interval relativ scurt, dar suficient pentru un candidat la acest titlu să-şi etaleze *charisma* ştiinţifică. Deşi nu-mi stă în obicei, mi-am pus la bătaie autoritatea de „prezident“. Am stopat penibila „deturnare“ cinematografică a episodului academic şi am rugat împricinata să-şi rezume concluziile, *liber*, în cîteva minute. Dezastru total. Fîstîceală, piruete, haos, buimăceală, incoerenţă şi, deasupra tuturor – vorba unui prieten de-al meu –, o engleză de pionier de clasa a VI-a. Îndrumătoarea tezei mi-a şoptit, cu grijă maternă, în ureche: „Săraca, emoţia!“, pentru ca doctoranda însăşi să-mi reproşeze la final: „Nu trebuia să mă opriţi! Am dat totul peste cap.“ „Pardon, nu v-am oprit“, i-am răspuns. *„I just emptied the recycle bin!“*

Codrin Liviu Cuţitaru *este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

■ ■ ■

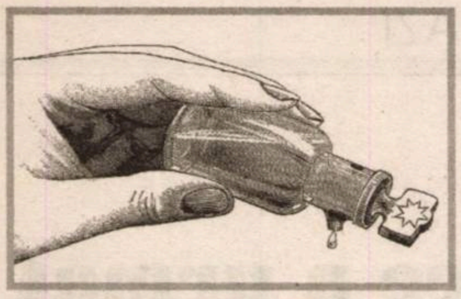

Rodica ZAFIU

cuvinte nepotrivite

Pitic şi chitic

În primul capitol al *Amintirilor din Junimea* (recent apărute într-o nouă ediţie, îngrijită de Ioana Pârvulescu), Iacob Negruzzi rememorează o scenă în care a votat secret pentru Petre Carp, împotriva voinţei acestuia şi stîrnindu-i enervarea: „Iar eu, care mă ştiam vinovat, *am tăcut pitic*, ferindu-mă a mă da pe faţă". Expresia folosită de memorialist e mult mai cunoscută în forma *a tăcea chitic;* dar tocmai variaţia formei are meritul de a ne atrage atenţia asupra ei, scoţînd-o din automatismele cotidiene. În dicţionarul academic *(Dicţionarul limbii române*, DA, Litera C, 1940), cuvîntul *chitic* nu era tratat ca intrare separată, trimiţîndu-se pur şi simplu la *pitic*. Volumul care cuprinde termenul *pitic* a apărut mult mai tîrziu (DLR, Tomul VIII. Partea a 2-a., Litera P, 1974); articolul include într-adevăr, în citate, ambele forme, *pitic* şi *chitic* (cea de-a doua fiind deci considerată o simplă variantă, cu pronunţare dialectală, palatalizată). Între timp, legătura etimologică s-a slăbit îndeajuns, iar *chitic* s-a specializat pentru unele sensuri, astfel că în DEX este tratat ca un cuvînt de sine stătător, cu definiţia „nume generic pentru diferite varietăţi de peşte mărunt; peşte neajuns la maturitate; peştişor"; tot aici e inclusă şi expresia a tăcea *chitic*. Echivalenţa *pitic-chitic* e mai evidentă în textele vechi: la Cantemir, în *Istoria Ieroglifică, pitic* e folosit chiar cu sensul „peşte mărunt": „că cine alege oasele, peştele cît de mare poate mînca, iară oasele nealegînd, piticul cît de mic spre înecare grumadzilor destul iaste".

Etimologia cuvîntului pitic *este controversată.*

Etimologia cuvîntului *pitic* este controversată; de aceea în aproape toate dicţionarele noastre moderne (DLR, DEX, *Noul dicţionar universal, Dicţionarul explicativ ilustrat* etc.), explicaţia este redusă la o simplă trimitere, prudentă, la termenul slavon *pitiku*, netradus. Prudenţa provine din faptul că unii specialişti au negat – din cauza distanţei semantice (invizibile pentru utilizatorii dicţionarelor) – validitatea vechilor ipoteze explicative. De fapt, acestea, prezentate (fără a fi acceptate) în *Dicţionarul etimologic* al lui Al. Ciorănescu, sînt cît se poate de convingătoare, în ceea ce priveşte atît forma, cît şi sensul. Cuvîntul slavon *pitiku* avea iniţial sensul „maimuţă", provenind din grecescul *pithekos:* saltul de la „maimuţă" (în slavonă) la „om mic de stat" şi „peşte" (în română) a putut părea unora prea îndrăzneţ; de fapt, trecerea e cît se poate de firească, dacă ţinem cont de atestările mai vechi, de istoria culturală a termenului. Primele atestări semnificative ale cuvîntului *pitic* apar la Dosoftei, în *Vieţile sfinţilor,* precum şi în cărţile populare: *Alexandria (Alixăndria)* şi (ceva mai tîrziu) *Halima*. În *Alexandria* se vorbeşte de „ţara piticilor", de populaţia exotică de pigmei pe care se povestea că ar fi întîlnit-o Alexandru cel Mare, pe la începutul călătoriilor sale: „De acolo mai mersă Alexandru înainte pînă ajunsă la *ţara piticilor*. Aceia era cît cotul de mari şi ieşiră mulţi la Alexandru şi-i aduseră poclon frumos". De fapt, *pitic* e înregistrat ca poreclă şi ca toponim încă din secolul al XV-lea, dar cele două ipostaze nu spun prea multe despre sensul său. De la semnificaţia „om mic, pigmeu" (reprezentat prin raportare la maimuţă) la ideea de micime, aplicată metaforic sau metonimic altor categorii de vieţuitoare, e un pas mic (petrecut în slavă sau în română).

E şi mai uşor de înţeles cum a ajuns *piticul* sau *chiticul* un etalon al tăcerii: foarte probabil, prin particularizarea ideii de a tăcea *ca peştele*. În plus, micimea a putut contribui la realizarea imaginii superlative. Există, de altfel, şi expresiile *a sta* sau *a rămîne pitic / chitic* „a rămîne nemişcat" (DLR), care evocă ideea de ghemuire şi ascundere (etimologia lui *a se piti*, controversată şi ea, e probabil legată de *pitic)*.

A *tăcea chitic* e o expresie foarte des folosită în zilele noastre; aparţine registrului popular-colocvial, de unde trece cu uşurinţă în stilul publicistic: „Ecoterm Făgăraş *tace chitic*" (roportal.ro); „SRI *tace chitic*" (rtv.net); „liderii europeni tac chitic" (newsbv.ro) etc. Surprinzător, e încă în circulaţie şi varianta a *tăcea pitic,* chiar dacă atestările sale (cel puţin cele online, oferite de o căutare cu Google) sînt puţin numeroase: „Eu *tac pitic,* nu fac zgomot!" (tpu.ro); „parcă şi el *tace pitic* şi nu zice nimic" (miresici.ro) etc.

Rodica Zafiu *este prof. dr. la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti. A publicat, între altele, volumele* Limbaj şi politică *(Editura Universităţii Bucureşti, 2007)* şi 101 cuvinte argotice *(Humanitas, Colecţia „Viaţa cuvintelor", 2010).*

© D.H. Popa

PUBLICITATE

Organizarea Campaniei PRACTeam

Facultatea de Ştiinţe Economice, Universitatea din Oradea în calitate de coordonator inter-regional, în parteneriat cu: Universitatea de Vest din Timişoara - Facultatea de Economie şi de Administrare a Afacerilor şi Universitatea „Ştefan cel Mare" Suceava - Facultatea de Ştiinţe Economice şi Administraţie Publică, în cadrul proiectului „Practica studenţilor economişti. Parteneriat inter-regional pe piaţa muncii între universităţi şi mediul de afaceri" (acronim PRACTeam), proiect cofinanţat din Fondul Social European - „Investeşte în oameni!", Programul Operaţional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 - 2013; Axa prioritară 2 „Corelarea învăţării pe tot parcursul vieţii cu piaţa muncii"; Domeniul major de intervenţie 2.1 „Tranziţia de la şcoală la viaţa activă", Contract: POSDRU/90/2.1/S/64150, Valoarea totală a proiectului: 20.941.500 lei, Perioada de implementare: 01.10.2010 - 30.09.2013, Manager de proiect - Prof. univ. dr. Anca DODESCU, anunţă:

Campania PRACTeam are ca obiectiv informarea studenţilor şi a reprezentanţilor mediului de afaceri cu privire la posibilitatea de a participa şi de a se înscrie în grupurile ţintă ale proiectului strategic "Practica studenţilor economişti. Parteneriat inter-regional pe piaţa muncii între universităţi şi mediul de afaceri" (acronim: PRACTeam). Astfel, la nivelul fiecărui partener, Campania PRACTeam îşi propune promovarea facilităţilor legate de realizarea stagiilor de practică şi internship în anul universitar 2012 - 2013, în cadrul proiectului PRACTeam, prin organizarea unor întâlniri directe între studenţi, reprezentanţi ai mediului de afaceri şi responsabili de practică din cadrul universităţilor. Campania PRACTeam se desfăşoară în perioada 12.11.2012 - 14.01.2013 la sediul universităţilor implicate în proiect, după cum urmează: - Universitatea din Oradea, Facultatea de Ştiinţe Economice: 12 - 15 noiembrie 2012; Str. Universităţii, nr. 1, Clădire Corp F, mezanin, sălile F006 şi F003, orele 16.00 - 19.00.

- Universitatea de Vest din Timişoara, Facultatea de Economie şi de Administrare a Afacerilor: 19 - 23 noiembrie 2012, Amfiteatrul Dumitru Mareş, orele16.00-18.00; - Universitatea „Ştefan cel Mare" Suceava, Facultatea de Ştiinţe Economice şi Administraţie Publică: 26 - 30 noiembrie 2012, Corp E, parter, Aula Mică, orele 17.00 - 19.00.

Campania PRACTeam are ca obiectiv selectarea grupurilor ţintă ale proiectului pentru ultimul an de implementare şi anume: - 162 tutori de practică (câte 54 tutori / an la nivelul fiecărui partener) - angajaţi în cadrul organizaţiilor gazdă pentru practică cu care se vor încheia Acorduri de practică; - 540 studenţi din cadrul ciclului I - studii universitare de licenţă (câte 180 studenţi la nivel de partener); - 270 studenţi din cadrul ciclului II - studii universitare de masterat (câte 90 studenţi la nivel de partener).

Sunt aşteptaţi să participe la Campania PRACTeam toţi cei interesaţi să se înscrie în cadrul selecţiei pentru grupurile ţintă: grupul ţintă I - tutori din întreprinderi/organizaţii gazdă; grupul ţintă II - studenţi ciclul I licenţă; grupul ţintă III - studenţi ciclul II masterat.

Pentru informaţii suplimentare: www.practeam.ro
Contact: contact@practeam.ro

PUBLICITATE

UNIUNEA EUROPEANĂ
GUVERNUL ROMÂNIEI
Programul Operaţional Sectorial "Creşterea Competitivităţii Economice" 2007-2013

Bucureşti, 31.08.2012

Comunicat de presă

Cinci Săptămâni în Balon

Prin implementarea proiectului **„Dezvoltarea spaţiului cultural virtual Cărtureşti"**
comunitatea cărtureşti.ro – librăria online **www.carturesti.ro**
are cea mai variată ofertă de produse culturale

Programul Operaţional Sectorial **„Creşterea Competitivităţii Economice"** -co-finanţat prin
FONDUL EUROPEAN DE DEZVOLTARE REGIONALĂ „Investiţii pentru viitorul dumneavoastră"

Detalii suplimentare puteţi obţine de la
Nume persoană contact Anca Dănilă, Funcţie: PR Cărtureşti,
Tel. 0732003059, Fax: 032.425.1480, e-mail: info@carturesti.ro

IERI CU VEDERE SPRE AZI

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

1 decembrie 1918 – şi ce a urmat

Unirea *României mici* cu Basarabia, Transilvania şi Bucovina, în cursul anului 1918, a fost rezultatul unui amestec de şansă istorică şi de încăpăţînare politică naţională în sensul bun al cuvîntului.

Începuturile şi colapsul României mari

După 1 deecmbrie 1918, *România mare* avea o suprafaţă de 295.000 de km? şi o populaţie de 16,5 milioane de locuitori. Dar această creştere venea cu un preţ: pentru prima dată în istoria sa, statul român trebuia să gestioneze un procent semnificativ de minorităţi: ruşii, ucrainenii şi găgăuzii din Basarabia şi Bucovina, ca şi maghiarii sau germanii din Transilvania sau Banat nu vorbeau limba statului pe teritoriul căruia urmau să trăiască. Între noile provincii ale României existau deosebiri de cultură politică. În Transilvania, conştiinţa civică era mai pronunţată, în timp ce în Basarabia politica de rusificare menţinuse cetăţenii într-o stare de înapoiere socială.

Problemele noii Românii abia începeau. La cîteva săptămîni după unirea cu Transilvania, muncitorii din Bucureşti au inundat Calea Victoriei într-o puternică manifestaţie. Temîndu-se de o contaminare cu idei provenind din Rusia bolşevică, Guvernul Ionel Brătianu a reprimat protestul (100 de morţi, cîteva sute de răniţi). Peste cîteva zile, în ianuarie 1919, minerii din Valea Jiului au intrat în grevă (peste 12.000 de participanţi). La începutul verii 1919, 20.000 de muncitori de la CFR au declanşat o grevă ce a durat trei săptămîni. Erau doar semnele prime ale unor agitaţii sociale ce vor marca serios atmosfera anilor '20 şi '30.

Pe de altă parte, trebuie spus că guvernele României aveau motive pentru a fi suspicioase în privinţa acestor manifestări. La începutul lui martie 1919, la Moscova a luat naştere *Internaţionala a III-a Comunistă*, sau *Cominternul*, organizaţie transnaţională aflată sub control bolşevic, girată de ideile lui Lenin (ulterior, Stalin). În anii '20 şi '30, Cominternul a jucat un rol nefast în istoria Europei – şi, ca atare, şi în istoria noastră.

La începutul lui martie 1919, în ciuda protestelor unor vîrfuri ale Bisericii Ortodoxe, guvernul decidea trecerea ţării la calendarul gregorian, propriu lumii occidentale: data de 1 aprilie pe stil vechi devenea 14 aprilie pe stil nou. Nu era numai o schimbare de formă, ci era mai ales o declaraţie de intenţii privind integrarea deplină în modernitatea de tip european.

În noiembrie 1919 cetăţenii României Mari treceau primul lor examen politic comun: au avut loc alegeri pentru Camera deputaţilor şi Senat, pentru prima dată pe baza votului universal. Participarea maghiarilor, a saşilor şi şvabilor din Transilvania era un semn de speranţă. Din păcate, în deceniile 3 şi 4 minoritatea maghiară a ales calea pasivităţii politice şi a boicotat alegerile următoare. Politica minorităţilor – mai cu seamă cea maghiară şi cea rusofonă – a rămas, în toată perioada interbelică, un punct vulnerabil al statului român.

Regele Ferdinand

Tensiunile etnice din România nu erau decît ecoul unei crize majore ce avea loc în Vestul şi în Estul României. La Răsărit, Rusia trecea prin ravagiile unui război civil între bolşevici şi partizanii regimului ţarist. La Apus, în Ungaria, în martie 1919, sub impulsul ideilor leniniste, o armată de comunişti locali a proclamat o *Republică a Sfaturilor* (sovietelor) iar apoi a trecut la atacarea armatei române din Transilvania. Luptele s-au declanşat la începutul verii 1919, iar la finalul lui iulie cîteva corpuri ale armatei române au pornit o ofensivă ce avea să ducă, pe 4 august 1919, la ocuparea Budapestei. Acest eveniment, pe care România nu-l dorise, a alterat şi mai mult relaţiile cu statul maghiar, în deceniile interbelice.

Principalul eveniment de după *Marele Război* a fost Conferinţa de Pace de la Paris (ianuarie 1919 - iunie 1920). România s-a numărat în rîndul statelor învingătoare, dar delegaţia ţării a trecut prin momente de tensiune. Totuşi, la finalul conferinţei, unirea noilor provincii cu statul român era recunoscută pe plan internaţional. România Mare trecuse primul său mare examen european.

Lovitura finală pentru România Mare n-a venit din interior – ci din afară. Începutul celui de-al Doilea Război Mondial a găsit România din nou izolată între vecini animaţi de pofta revanşei: Uniunea Sovietică, Ungaria, chiar şi Bulgaria. Regimul carlist dădea, în 1938, aproximativ 25% din buget pentru înarmare, dar România nu putea face faţă unui război simultan în Est şi în Vest. Pe 14 iunie 1940, armata lui Hitler intra în Paris, iar Franţa – principalul aliat al României – capitula. În acel moment, soarta României Mari era pecetluită.

din scenariul TV-documentarului
Un secol pentru România, *ce va fi difuzat*
de TVR1 *duminică, 2 decembrie a.c.*

Adrian Cioroianu *este decan al Facultăţii de Istorie, Universitatea Bucureşti. Printre cele mai recente cărţi publicate:* Epoca de aur a incertitudinii, *Editura Curtea Veche, 2011.*

PUBLICITATE

NOI NU UITĂM!
Historia
NOUL NUMĂR
Historia
www.historia.ro
STALINGRAD ARMATA ROMÂNĂ ÎN INFERN
STALINGRAD: CEA MAI GREA ÎNFRÂNGERE A ARMATEI ROMÂNE

anti nostalgia

Cronica unui vot asumat (II)

„[Braşov, 15 nov. 1987] Ora 4. Muncitorii discutau calm despre duminicile care ajunseseră zile obligatorii de muncă:

– condiţii proaste de muncă (căldură, apă potabilă);

– concedii medicale neplătite;

– restricţii de curent, lipsa materialelor.

Dar şi problemele din afara uzinei ne dureau, lipsa de alimente din oraş, absenţa căldurii şi apei calde din apartamente, curentul electric des întrerupt... Bătaia de joc.

Iar peste toate acestea «zi de vot»!

Securiştii stau în expectativă. Lista cu cei ce trebuiau «premiaţi» de securitate este făcută: 93 de muncitori, 3 maiştri, un şef de echipă şi un electronist, aceştia erau salariaţii schimbului III din secţia 440.

Ora 5. Greviştii sînt în continuare liniştiţi şi discută. Să fie linişţea dinaintea furtunii...? Oricum nu vor vota!

Ora 6,45. Muncitorii de la schimbul I care au fost chemaţi să lucreze în acea duminică de vot, aflînd de hotărîrea celor din schimbul III s-au solidarizat cu ei. Secretarul de partid, Biräescu, şi inginerul Tătărăscu au încercat un dialog cu greviştii, dar numai cu cei din schimbul III, invitîndu-I în sala de şedinţe (amenintîndu-i cu trimiterea în mină. Acest truc de a ne chema în sala de şedinţe, care a avut sorţi de izbîndă la Tractorul, la noi a eşuat. Motivul: problemele erau comune pentru cele două schimburi. Pichetele de grevişti nu au acceptat discutarea separată, au hotărît greva generală pe întreprindere. Pentru realizarea acestui lucru, au ieşit în faţa secţiei, unde li s-au alăturat, aflînd despre ce-i vorba, foarte mulţi salariaţi care intrau în schimbul I. În scurt timp, mişcarea a cuprins o mare masă de oameni. Paradoxal, securitatea, deşi era prezentă, nu a intervenit, ceea ce nu înseamnă că nu au analizat situaţia creată."

Mircea Sevaciuc, Constantin Lungu,
Vasile Badiu, „O zi intră în istorie",
în *15 Noiembrie*, nr. 2/1990
(v. şi nr. anterior)

STILURI & STILOURI

Maria IORDĂNESCU

lasă-ţi **copiii** să vină la **tine**

Locuri vacante la putere

Patruzeci de mii de copii sînt abandonaţi în spitalele României. Mulţi dintre ei au nevoie de tratamente şi intervenţii chirurgicale, care însă nu pot fi iniţiate pentru că doctorii au nevoie de acordul scris al tutorelui legal. Adică al părinţilor. Care sînt de negăsit. Şi care, evident, odată ce şi-au abandonat copiii, putem bănui că puţin le pasă de tratamentul sau operaţiile de care aceştia au nevoie.

Aceasta este o ştire de presă. Dar, din păcate, nu una venită din partea instituţiilor statului, respectiv a Ministerului Sănătăţii sau a direcţiilor pentru protecţia copilului. De foarte mult timp, copiii, bolnavii, pensionarii, justiţia, educaţia, sănătatea din România par a nu avea altă şansă decît să-şi aştepte, cuminţi, rîndul să apară pe prima pagină a ziarelor sau în prime time, la televiziuni. Fiindcă, de douăzeci de ani, statul pare că află din ziare sau de la televiziuni, cot la cot cu cetăţeanul de rînd, neregulile din instituţiile sale. El nu devine îngrijorat de soarta cetăţenilor săi decît dacă este vînat de microfoane pe stradă, dacă este un prilej să dea în opoziţie sau dacă este o ocazie bună pentru a-şi face campanie electorală. Altfel, ilegalităţile, dezordinile, netrebniciile „susţinute“ din bani publici curg în voie, ferite de ochiul sau de campaniile jurnaliştilor.

În privinţa presei... Presa e a patra putere în stat – se spune. Într-o ţară normală, acest fapt aduce cu sine o garanţie în plus că interesele cetăţenilor nu pot fi afectate de nelegiuirile celor care îi conduc. La noi, presa ca a patra putere în stat stîrneşte, mai curînd, nelinişti. Într-o ţară în care jurnalismul este adesea aservit intereselor politice şi goanei după senzaţional, gîndul că el ar putea fi unul dintre garanţii corectudinii şi ai eficienţei este înfricoşător. Soarta copiilor abandonaţi de părinţi, dar şi de stat este la mîna presei: dacă e timp, dacă nu sînt alte subiecte, dacă aduce rating, dacă se poate transforma în slogan de campanie electorală, atunci destinul copiilor orfani poate deveni o ştire. Dacă violenţa în şcoli poate furniza imagini scandaloase cu bătăi între copii şi profesori, sau scene de sex, atunci merită să facem campanie şi s-o trezim din somnul electoral pe doamna ministru al Educaţiei. Dacă bolnavii incurabili pot fi chinuiţi cu interviuri sfîşietoare la televizor ca să dăm în preşedinte, atunci campania de întrajutorare poate deveni profitabilă. Dacă sărăcia, gropile de gunoi, abuzurile pot naşte divertisment, atunci merită să devină emisiuni în prime time. Dacă prostia, ignoranţa, agramatismul, incultura pot aduce tiraje profitabile, atunci să le facem vedete. Pe de altă parte, dacă plagiatul unui prim-ministru este o ştire răsuflată, atunci o putem abandona în favoarea unui caft între două instituţii la fel de publice şi de implicate în bunăstarea cetăţeanului. Dacă un fost ministru al Educaţiei, dat jos tot în urma unui scandal de plagiat, nu mai prezintă interes, atunci presa îl lasă să-şi ocupe liniştit fotoliul de la CSM.

Soarta copiilor abandonaţi e la mîna presei.

Aşa stînd lucrurile, faptul că presa este doar „a patra putere în stat“ nu poate fi decît îmbucurător. Asta dacă primele trei locuri ale puterii n-ar fi vacante. Sau dacă n-ar fi ocupate de corupţie şi interese politice.

Altfel, mă gîndesc că ar exista cîţiva candidaţi serioşi la titlul de prima putere în stat, deşi nici prin cap nu le-ar trece s-o facă: cei cîţiva medici şi asistenţi care îngrijesc copiii abandonaţi în spitale, cele cîteva ONG-uri care luptă pentru medicamente sau aparatură medicală, ici-colo cîte un dascăl care nu abandonează un copil cu handicap sau un asistent maternal care salvează un destin de la o instituţionalizare abuzivă.

Maria Iordănescu *este psiholog.*

■ ■ ■

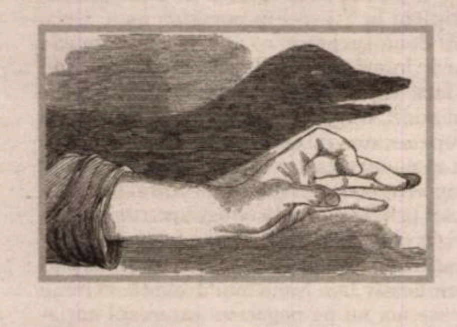

Iaromira POPOVICI

bazar

Kitsch-ul cel mai dulce

Nu e kitsch mai dulce decît cel al tarabelor de Crăciun. Cel puţin eu, una, aşa consider. La fel de dulce precum gustul punsch-ului care se vinde la tîrgul de Crăciun din faţa Primăriei din Viena. (Să fie de vină terminaţiile asemănătoare?)

Tîrg care a început deja. Din 15 noiembrie, cred. Parcă m-ar fi auzit pe mine, care mi-am dorit, mult timp, să fie Crăciun tot anul. Anul acesta – spun diverşii şoferi de taxi cu care am fost prin Viena – l-au deschis mai devreme. Probabil, din raţiuni comerciale, pe fond de criză etc.

Cert e că, dacă e vreun loc pe lumea asta care să întrupeze mai dihai ceea ce înţeleg cel puţin eu, una, prin spiritul Crăciunului, acela e Rathaus Christkindlmarkt. Tîrgul în cauză reuşeşte să surprindă senzaţia unui Crăciun de poveste, domesticit: unul de turtă dulce, scorţişoară, vin fiert sau punsch, ciocolată, lemn, blană, sticlă şi lumini. În majoritate, chestii calde şi aromate, legate de intimitatea presupusă a unui cămin idilic.

Tîrgurile de felul ăsta nu fac altceva decît să pună în practică imaginile pe care ni le oferă felicitările de Crăciun, precum şi celebra *The Night Before Christmas* a lui Clement C. Moore: o încăpere în care tronează un cămin, de care sînt atîrnaţi tradiţionalii ciorapi. Ciorapi în care vor fi depozitate cadourile aduse de Moş Crăciun, tot în varianta soft: moşul rubicond Coca-Cola, şi nu trolul de speriat din mitologia nordică.

Pînă la urmă, mai toate produsele comercializate la tîrg au legătură cu noaptea de Ajun: ele sînt fie ornamente pentru pomul de Crăciun sau pentru camera în care va veni Moş Crăciun, fie cadouri care pot fi înmînate în seara respectivă, fie alimente care pot fi „consumate“ în aceeaşi noapte.

Crăciunul e, cu siguranţă, o sărbătoare legată de iubire: tarabele o susţin sus şi tare. Inimile sînt la mare preţ, fie că sînt sculptate din lemn, fie din turtă dulce sau din ciocolată şi înfipte într-un băţ. Undeva între iubire şi religie se situează şi amoraşii-îngeraşi, din ceramică, lemn, sticlă, paie ori turtă dulce, care se vînd peste tot.

Comerţul de tarabă nu uită adevărata semnificaţie a Crăciunului: nu este lăsată deoparte naşterea lui Iisus, ci, dimpotrivă, constant rememorată, în nenumăratele iesle, în general din lemn, mari sau mici, nelipsite de la toate tarabele. Există unele minuscule, de 5 euro, şi altele măreţe, de 20, sau chiar 30. Diferă, evident, mărimea protagoniştilor, precum şi numărul lor – în unele sînt doar Iosif, Maria şi pruncul Iisus, în altele – magii şi toate animalele. De altfel, participanţii la „evenimentul divin“ pot fi achiziţionaţi şi separat: o figurină costă între 2,50 şi 3,50 euro, în funcţie de importanţa rolului avut. Cele mai ieftine sînt, de pildă, oile (ce-i drept, cu adevărat minuscule). Ieslea poate fi cuprinsă într-o sferă de lemn, într-un glob de sticlă sau chiar într-un soi de coajă de nucă.

Pe lîngă îngeraşi, există Moşi Crăciun, brazi antropomorfizaţi, mulţi urşi şi, neaşteptat, la fel de numeroase pisici: pictate pe inimi, pe clopote, figurine-mîţe în diverse poziţii. De asemenea, multe globuri de sticlă, ca-n copilăria mea, dar mai elaborate, pictate manual. Chiar m-am întrebat cum se potrivesc sticlăriile în peisajul general cald. Şi am ajuns la o concluzie cam stupidă: prin strălucirile diverselor lumini şi reflecţii...

De altfel, luminile sînt un alt punct forte al tîrgului de la Primăria vieneză: în pomii din parc atîrnă inimi, baloane, acadele uriaşe... Pomul cu inimi roşii e un soi de chintesenţă a Crăciunului consumist, idilic şi kitsch.

Un kitsch, însă, adecvat (da, ştiu, deşi kitsch-ul are drept unul dintre principiile fundamentale tocmai neadecvarea) scopului său: acela de a oferi un Crăciun *avant la lettre* domesticit, pe înţelesul tuturor. Care să facă sărbătoarea religioasă accesibilă şi plăcută (poate prea accesibilă şi prea plăcută) muritorilor cărora le e prea complicat s-o perceapă altfel. Sau care, pur şi simplu, au nevoie şi de latura asta de bucurie mai... pămînteană.

■ ■ ■

Selma IUSUF

legende urbane

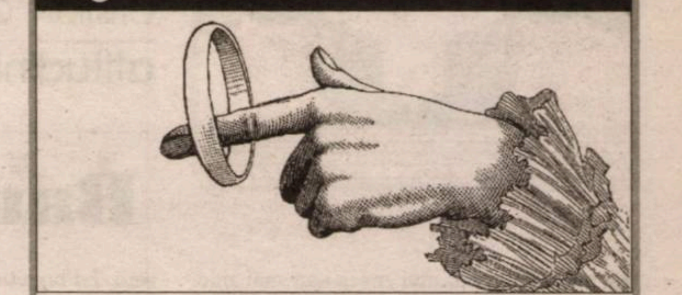

Cine sîntem

A plecat acum mulţi ani, dintr-un oraş mic, spre Capitală. A lăsat în urmă prietenii din copilărie cu care bătea grădinile şi cîmpurile la ţară, la mamaie. A lăsat în urmă apartamentul mic pe care-l împărţea cu părinţii şi cu fratele mai mic. A ajuns la facultate în anul I cu lînurile tricotate de mama, cu flaneaua în ale cărei fire andreaua răsucise ceva din aerul de acasă, miros de şifonier aranjat, de cămară bogată, de detergent ieftin, un aer atît de diferit de locul în care ajunsese.

Apoi a învăţat. Anul II, III, a învăţat pe rupte. Nu era chiar dintre cei care se proţăpeau în primele rînduri la fiecare curs, la fiecare seminar, dar, de cele mai multe ori, era prezent. Citea, punea întrebări, discuta cu profesorul, participa la diverse cenacluri, îl ştia lumea de inteligent şi sprinţar la minte. Legătura cu acasă a rămas puternică în anii de studenţie. Pachetele mamei în camera de cămin aduceau ceva din sufletul de acolo. Dar, încet-încet, ceva se schimba. Borcanul cu untură – în care stăteau încleiate bucăţile gustoase de carne pus lîngă cursurile cu subiecte rupte de lumea asta şi lîngă o revistă englezească pe coperta căreia Steve Jobs (încă viu) ţinea toată lumea în palmă – părea la fel de ciudat ca un obiect intim expus la muzeu. Îi dădea aceeaşi senzaţie de nepotrivire şi poate de uşoară jenă ca atunci cînd a văzut aruncat în stradă un fotoliu exact ca cele pe care le avea şi acum acasă. Ca atunci cînd, pentru prima oară plecat, a scos emoţionat la aeroport, odată cu paşaportul, şi periuţa de dinţi, care a zburat cît colo pe dalele lucioase, printre picioare de străini. Periuţa lui de dinţi în aeroportul de la Schiphol.

Apoi a plecat cu burse prin universităţi străine. Apartamentul minuscul din oraşul de departe, cu mama şi cu tata în el, cu aerul lui, cu mirosurile şi cu fotoliile lui demodate, cu cratiţele mamei – curate-curate, dar vechi-vechi – totul părea la miliarde de kilometri distanţă. Fizică şi emoţională. L-a învîrtejit iremediabil, în fire insidioase, o altă lume, străină. O lume cu care îşi găsea totuşi încetul cu încetul preocupări şi gusturi comune. Rece şi politicoasă. Profesionistă în alt fel decît ştia de acasă. În vreme ce mama făcea supa cu tăiţeii galbeni, de casă, el mînca sushi pentru prima oară. Cît tata ducea gunoiul în dimineţile friguroase de noiembrie tîrziu, cît tata tropăia viguros pe treptele de la intrarea în bloc cu găleata goală în mînă, scoţînd fuioare de abur pe gură şi salutîndu-l cu un „Să trăiţi!“ pe vecinul în casa căruia mirosea permanent a varză murată, în timpul ăsta, el abia se culca cu gura amară de la băuturile tari, cu vaga senzaţie că petrecerea la care fusese era parte dintr-un film al lui Woody Allen.

Şi apoi a rămas la universităţile alea străine, departe de casă. Pe ai lui îi vedea rar, uneori trecea anul şi mai bine. Muncea mult, lumea îl ştia deştept şi implicat. Fusese educat între liberalii americani, dar ar fi votat cu Romney. Urmărea şi site-urile româneşti, dar lumea de acolo i se părea din ce în ce mai îndepărtată, din ce în ce mai greu de înţeles. Ai lui îmbătrîneau încet, vechiul apartament era aproape neschimbat – mai puţin termopanele albe şi lucioase de care tata era atît de mîndru. Avea atît de puţin timp să se gîndească la toate astea, simţea că se schimbase fundamental, că adolescenţa şi copilăria sînt un vis visat de altcineva.

Şi apoi a venit pentru prima oară mama la el. A zburat pentru prima oară, înfricoşată de marele eveniment din viaţa ei. A găsit-o la aeroport stinsă, dezorientată şi descumpănită. În jurul ei încă flutura, bizar, aerul de acasă. Îi confiscaseră garniţa pe care tata o îndesase cu cea mai bună carne. Borcanul a rămas între două broscuţe exotice care pluteau în formol găsite în bagajul unui tailandez şi mirodeniile unui turc. Obiectul lui intim într-un muzeu. Cînd şi-a îmbrăţişat mama, şi-a dat seama că nu se schimbase niciodată. Sufletul lui era acolo, în borcanul cu untură.

Selma Iusuf *este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

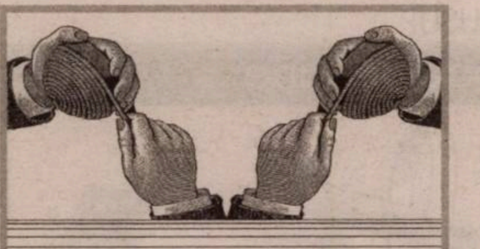

O, TEMPORA!...

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Banii noştri şi rachetele evreilor

Fiecare grup, mai mare sau mai mic, are sentimentul a ceea ce este „înăuntru“ şi a ceea ce este „în afară“. Vedem asta toată ziua, de la nivel de microgrupuri pînă la macro, de la galeriile echipelor de fotbal care trăiesc pasional un joc pe care îl joacă alţii şi din care cîştigă tot alţii pînă la forma cea mai sofisticată a decupajului de grup: naţiunea.

Blestemul gîndirii de grup este acelaşi la toate nivelurile: e indispensabil la început pentru coeziune, devine nociv ulterior dacă coeziunea e singurul scop. Fără coeziune, nu ar exista familie, colegi, prieteni. Fără coeziune nu ar exista nici galerii de fotbal, nici naţiuni. Discuţia nu e simplă şi nu este vorba despre vechiul clişeu naţionalism *vs* internaţionalism. Coeziunea e necesară şi lipiciul este dat de ceea ce grupul recunoaşte a fi înăuntru şi ceea ce exclude ca fiind în afară. Însă vine un moment în care coeziunea devine nocivă, cînd oamenii nu mai sînt judecaţi după merit, ci pentru că sînt dintre „ai noştri“ şi, oricît de tîmpiţi ar fi, ţinem cu ei pentru că sînt tîmpiţii noştri şi pentru că e mai bine să fim uniţi decît să ne ameninţe „ceilalţi“. Unde e momentul acesta în care gîndirea de grup devine nocivă? Cum reuşesc unele popoare să fie coezive în bine şi cum au alte popoare un talent ghinionist de a fi coezive mai ales în rău? Nu ştiu. Am senzaţia că simt momentele astea, dar nu le-aş putea teoretiza.

De pildă, am ştiut despre discuţiile despre veto-ul românesc la buget, înainte de a fi scandalul public. Dacă vă amintiţi transmisia mea „în direct de la moartea rating-ului“, ziceam că am stat cu oarecare emoţii înainte de prima întîlnire Ponta – Băsescu. Am zis că exista posibilitatea ca „România să trîntească ceva din motive politice interne“. La veto mă refeream, dar nu am zis, pentru că am crezut că trecuse momentul. Şi mai ziceam că am respirat uşurat cînd i-am văzut că au ieşit calmi şi consensuali. Apoi totul a luat-o razna. Plutea în aer ideea că va exista o legare a banilor pentru România din 2014 încolo de rata de absorbţie curentă. Nivelul tehnic a primit acest semnal, l-au discutat, l-au analizat şi au pregătit strategii. Pentru că avem oameni buni care se ocupă de UE în ministere, guvern, preşedinţie şi reprezentanţa de la Bruxelles. S-au făcut deci scenarii, ideea era că asta este linia roşie pentru România, dacă se face asta, fluturăm veto. Fluturăm, nu îl aruncăm înainte ca pe buzdugan. Ponta şi Băsescu s-au văzut şi au agreat asta. Da, au discutat despre veto. A fost tot timpul o opţiune. Apoi, ceva s-a întîmplat. Cineva şi-a dat seama că românii vor activa coeziunea de grup dacă intră pe logica „noi *vs* ei“.

Şi adevărul e că nu am fost singuri, doar că am fost cei mai nepricepuţi în a juca jocul acesta. Ne place să zicem că sîntem europeni, dar cînd e vorba de bani, modul în care e aranjată masa îi împinge pe toţi la logica „noi *vs* ei“. Punem toţi bani în găleată şi apoi îi reîmpărţim. Jocul e făcut parcă pentru a ne activa gîndirea de grup, la toate popoarele europene, nu doar la români. Problema asta se va rezolva numai cînd în bugetul UE se va inversa ponderea de resurse proprii *vs* cîţi bani dau statele naţionale. Acum, bugetul e în cea mai mare parte compus din contribuţiile naţionale şi doar o mică parte din resurse direct colectate de UE. Soluţia e să fie invers. Altfel, e amuzant să vezi cît scandal e în toate ţările din UE dacă te gîndeşti că totuşi UE cheltuie de 45 de ori mai puţini bani decît guvernele naţionale. Da, poate sînteţi surprinşi, dar aşa e: de 45 de ori. Te-ai aştepta ca scandalurile pe bugetele naţionale să fie de 45 de ori mai mari, nu? Aşa ar face o rasă de roboţi. Dar nu, bugetele naţionale sînt... naţionale. Acolo coeziunea funcţionează, se ceartă dreapta cu stînga, dar nu există veto. La bugetul UE, de 45 de ori mai mic, intervine gîndirea „noi *vs* ei“. Fiecare are veto.

Şi e imens loc de tratare emoţională. După ce Băsescu şi Ponta se înţeleseseră pe cum se face, ce vrea România şi că veto e ţinut sub masă pentru orice eventualitate, s-a intrat apoi în zona emoţională. Toţi au avut păreri despre o chestie despre care ştiau foarte puţin. Am publicat la Centrul Român pentru Politici Europene (colega mea Bianca Toma, adică) un raport în care au apărut pentru prima dată cifrele pe diferite scenarii. Lumea a fost mirată să audă că, de fapt, am fi cîştigat mai mulţi bani decît pînă acum de la UE în orice variantă, chiar şi în cea propusă iniţial de Rompuy. Oameni care pînă atunci avuseseră păreri ferme – fie că e nedrept şi trebuie să dăm cu veto, fie (exclusivismul invers) că sîntem atît de rupţi în fund încît nu trebuie să ridicăm glasul. Avuseseră aceste păreri fără să ştie subiectul şi ce se negociază. A fost unul dintre momentele în care am fost tare mîndru de CRPE. A doua zi după raportul nostru, preluat masiv de media, deja am văzut cum dezbaterea lua altă formă, oamenii erau mai informaţi, mai raţionali, avuseseră momentul lor de pauză în gîndire.

UE cheltuie de 45 de ori mai puţini bani decît guvernele naţionale.

Sîntem încă în stadiul în care formularea unei chestiuni în logica „noi *vs* ei“ naşte imediat opinii pro sau contra, nu contează. De asta a fost tratată aşa de emoţional povestea cu veto-ul. Şi de asta e atît de uşor pentru politicienii care vor să profite electoral de chestii de acest gen. Atenţie – nu mă refer acum la detaliile de calcul. Da, aveam dreptate să ne enervăm pe acel articol 45 din propunerea iniţială a lui Rompuy. Şi s-au enervat şi la Cotroceni, şi la Guvern. Au discutat la nivel tehnic posibilitatea veto-ului. Apoi, cînd a ajuns la nivel politic, s-au încins: ahaaaaa!! Şi au început să danseze ca indienii în jurul focului, înainte de război.

A fost atins un nivel de ipocrizie uluitor. Şi a fost atins pentru că politicienii au ştiut foarte bine că merge. Că apasă pe pedala asta şi că maşinăria de grup va prinde viteză. Absurdul a fost atins cînd Victor Ponta a proclamat că toată lumea e îndreptăţită şi ar trebui să dea cu veto. Uite, şi Marea Britanie face la fel. Păi, da! Problema e că nu pot fi amîndouă veto-urile îndreptăţite: Marea Britanie vrea tăierea cu 200 de miliarde, România vrea tăiere zero. Raţional vorbind, nu pot avea dreptate amîndouă. Ba da. În logica lui Ponta pot: pentru că nu contează să ajungi la un compromis, ci contează să-ţi întărîţi indienii tăi, să danseze aprig în jurul focului. Toţi fac, în măsuri, diferite jocul acesta, Ponta doar l-a dus la extrem. Pentru că ştia că are cu cine.

În acelaşi timp, mă uit la ce aşteptări au grupurile de europeni de la grupul de evrei din Israel. Evident că şi aici lumea are o opinie instant. De obicei, se emană acel gen de omenie inutilă afişată atunci cînd nu prea îţi pasă de o problemă anume, dar te simţi obligat să ai o opinie. În mare, românii zic că ar fi bine să fie bine în Gaza şi să nu se mai certe ăia pe acolo. Hipsterii de stînga şi genul antisemit-aşa-puţin-ca-tot-românu'-verde ţin cu palestinienii, au ameţeli cînd văd violenţă la TV.

Acum, să ne punem şi în pielea israelienilor. Cum o funcţiona acest grup, cum o fi cu logica „noi *vs* ei“ la cetăţenii acestui stat mic asaltat şi despre care restul planetei are o opinie fermă? Te împinge toată lumea – americanii, europenii – să renunţi la un teritoriu pe care îl aveai (cucerit), pe care o mare parte din societatea ta îl consideră parte din Israelul istoric. Deci, te cari de acolo. Îţi evacuezi oamenii, le dărîmi casele, dezmembrezi sinagogile şi te muţi peste gard. Îţi dezgropi morţii din cimitire, îi pui în saci şi îi împrăştii prin tot Israelul, în alte cimitire. Aşa, perfect organizat, armata evacuează Gaza, cu urlete şi plînsete, cu apeluri la dezertări. Şi fără dezertări, pentru că asta înseamnă un popor coeziv cu adevărat, să respecţi legile şi ierarhia civilă, nu să creadă fiecare psihopat extremist că el reprezintă cu adevărat poporul.

Dacă acum vă gîndiţi în capul dvs. la povestea cu „cine a fost primul în Palestina“, îmi pare rău să vă informez, dar gîndiţi stupid şi nu aţi urmărit cu atenţie ideea acestui articol. Acum vorbim despre cum gîndesc grupurile, deci e irelevant ce părere aveţi dvs. despre cui ar trebui să-i aparţină Palestina. În fiecare gîndire de grup, ai noştri au dreptate şi noi avem dreptul la caşcaval. Deci, în gîndirea israeliană, Gaza era a lor. Dar au acceptat să fie drăguţi faţă de comunitatea internaţională, şi-au luat morţii şi au plecat pentru că aşa a zis lumea bună că e frumos să faci.

De acolo zboară acum rachete. Oamenii fug în adăposturi şi ăia de dau cu rachete rînjesc: uite, bă, evrei care fug, hai să mai dăm, frate! Nu contează că vor riposta şi mor mai mulţi de-ai noştri, tot ei ies prost la hipsterimea intelectuală mondială, care are o părere din fotoliu despre ce e acceptabil să faci cînd îţi zboară racheta pe la geam.

Pricepînd eu cît de cît cum funcţionează gîndirea de grup, mă gîndesc mereu la grupul israelian. Dom'le, deci tu pleci dintr-un teritoriu, nu doar că nu primeşti pace la schimb, dar ăia îţi dau cu rachete. Deci, tu ca grup ce e bine să faci? Tu ca popor, care funcţionezi ca orice alt popor cu *„in“* şi *„out“?* Şi care primeşti sfaturi şi lecţii de la tot mapamondul. De la prostănaci binevoitori care meditează intelectual: hm... ce tragedie, cele două părţi ar trebui să ajungă la un acord. Păi, da, ar trebui. În general, ar fi bine să fie bine, dar cum?

De fapt, ce pretenţii au de la poporul evreu, căruia îi cad rachete în cap, popoarele astea care îşi dau în cap cu veto cînd au un buget comun? Rachete trimise din teritoriul evacuat de evrei tot la sfatul aceloraşi popoare civilizate şi drăguţe.

Nu-i aşa că e amuzant să vezi ce pretenţii au de la evrei celelalte popoare puse pe arţag din te miri ce? Staţi, frate, cu capul la cutie cînd trece racheta, nu mai ripostaţi pentru că altfel suferă hipsterii cînd văd oameni morţi la TV. Nu contează că unii trag cu scopul expres de a ucide civili, şi alţii trag pentru a dezmembra infrastructura de rachete, încercînd să nu omoare civili, dar nereuşind mereu. Ah, astea sînt fleacuri. Dacă zici aşa ceva înseamnă că ţii cu evreii şi nu e frumos, la modă e să zici că adevărul e undeva la mijloc. Păi, nu este, e o diferenţă de natură morală între a trimite rachete la întîmplare spre civili şi a nu face asta, diferenţă pe care trebuie să o recunoaştem în orice dezbatere, de la bun început.

Bon, dar ce are bugetul UE cu rachetele? Păi, are. Noi, românii părem a avea toate drepturile din lume. Cum a zis Ponta? Interesul naţional nu se negociază? Nu că sună bine? Ne încălzeşte aşa la ficaţi: băă, noi nu negociem interesul naţional! Băi, evreilor, noi nu negociem interesul naţional cînd primim bani de pomană, voi însă fiţi drăguţi şi negociaţi interesul vostru naţional la faza cu rachetele alea primite tot de pomană, peste gard. A, da, era să uităm. Bă, evreilor, s-a calculat de către Chomsky et co că nu e o rată corectă să moară X palestinieni la Y evrei în povestea asta. Deci, aveţi două variante: a) distrugeţi sistemele alea de interceptare. Deci, guvernul israelian să facă instrucţie cu populaţia să ţopăie cînd aude „vîîîjjj“. S-ar echilibra astfel forţele şi hipsterimea intelectuală nu v-ar mai critica că nu furnizaţi rata corectă de morţi. Dacă nu vreţi asta, există şi varianta: b) introduceţi prin lege o rată obligatorie de sinucideri în compensaţie. Puteţi să-i spuneţi „operaţiunea Chomsky“. Astfel veţi contribui semnificativ la o lume mai dreaptă. O lume în care noi nu ne negociem interesul naţional. Nu, niciodată.

facebook.com/
Cristian.Ghinea.CRPE

■ ■ ■

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

Varza

Munţii de varză din pieţe mi-s dragi. Bogăţie, viitor. Visez deja la sarmale, raţă pe varză, varză *à la* Cluj. Ciolan cu varză. Totul cu varză. Bineînţeles, eu sînt varză pe lumea pe care o parazitez. Şi asta îmi dă măsura lucrului trăit. Tocmai terminasem *101 cărţi româneşti de citit într-o viaţă* (apropo, este în librării), şi Viorel, prietenul meu, mi-a zis – să fi trecut cîteva mii de secunde de atunci, în care nu l-am văzut: Uite, îţi dau idee pentru viitoarea ta carte. Să se numească *Profesiunea mea, impostura.* Am rîs în draci. Are dreptate acest om. Asta da carte. Povestea este nu că mă fac de rîs, problema este că, dacă o scriu, ar trebui să şi învăţ ceva din ea, or, ca varză ce sînt, nu am nimic în cap mai mult decît foi. Adică memorie oi avea, îmi ştiu greşelile-porcăriile pe care le fac, minciunile pe care le trag, dar să fiu serios nu pot, un demon mă aruncă iar în joc, unde practic iar metodele imposturii. Bun, am inocenţă, nu mint. Povestea este că mă angajez în chestii ce mă depăşesc, pe care nu le-am făcut niciodată, pe care le fac şi, de-mi ies, este mişto, dar cele mai multe nu ies. N-au cum, n-au de ce. E nevoie de pricepere, or, eu cînt ca şi cu Gigi, după ureche. Apropo, are Gigi o privire cînd mă bag în cîntecul lui ceva de speriat. O simt cînd mi-e cu spatele. Şi cîntecul lebedei imposturii mele cred că n-o să-l ascult decît cînd n-o să mai îmbîrlig pe nimeni pe lumea asta. Trist, mă voi minţi pe mine, cît pot de mult. Dar încă nu-s bolnav, n-am dat în dambla. Sînt doar varză. Odă verzei care ştie să se oprească la timp.

dosar DILEMA VECHE
Coordonator: Matei MARTIN

Anarhia
Pro sau contra

Texte şi opinii de:

- Cătălin ALISTARI (coordonator editorial, revista *Capital)*
„Moartea liberalismului economic“
- Bogdan IANCU (antropolog)
„Leasing, claxoane şi haos“
- Răzvan ION (profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti)
„De la comunitarianism la revoluţia moleculară“
- Mircea KIVU (sociolog)
„Anarhia salvează România“
- Laurenţiu DIACONU-COLINTINEANU (jurnalist)
„Proşti, dar fericiţi!“

argument
Negocierea libertăţii

DILEMA VECHE
Anarhia
– pro sau contra –

Bucureşti. Ora 8,30. O intersecţie oarecare, din centru. Sute de maşini merg în toate direcţiile. Şoferii claxonează ca apucaţii. Semafoarele îşi schimbă, inutil, culorile, mai mult pentru a întreţine atmosfera. La verde accelerează cu toţii. Culoarea galbenă are aceeaşi semnificaţie ca şi culoarea roşie. Iar culoarea roşie e un fel de semnal galben. Se circulă greu din toate sensurile, pentru că fiecare porneşte şi opreşte după placul inimii. E haos. E anarhie. Şoferii înjură de mama focului că n-au cum să circule. Fiecare dă vina pe ceilalţi – că-s nişte dobitoci, că unde şi-au luat carnetu'? *L'enfer c'est les autres*. Bine măcar că e libertate – fiecare face ce vrea, pe riscul lui. România e pe primul loc în Europa în ceea ce priveşte mortalitatea în accidente rutiere. Anarhia de pe stradă face victime. E bine?

Un mic întreprinzător are o idee bună şi ceva bani. Vrea să-şi deschidă o firmă. Numeroase instituţii ale statului îi cer o groază de acte. Ca să-şi facă actele, omul trebuie să plătească o groază de taxe la nenumărate ghişee. Cînd crede că totul e gata, constată că un funcţionar a uitat să-i pună o ştampilă; că actul cutare expiră pînă cînd apucă să obţină aprobarea pe alt document; că taxele s-au schimbat, fără un motiv anume, de la o zi la alta etc.; că, în general, nici un funcţionar nu e dispus să dea aprobări acum, în prag de alegeri – răspunderea e prea mare. Peste toate astea, mai e şi corupţia. În cancelariile statului e haos. E anarhie. Aşa că omul se descurcă şi el cum poate, antedatînd anumite acte, falsificînd, evazionînd... Cu legi şi instituţii aberante nu poţi să te pui – trebuie să improvizezi. Trăiască libertatea. E bine?

Haos şi pe stadion. Nu se joacă fotbal, dar măcar e distracţie. Echipele încasează, oamenii se enervează tot mai tare şi încep să arunce cu petarde pe gazon sau înspre galeria adversă. Iese un caft general. Se lasă cu ţeste zdrobite şi braţe rupte. Forţele de ordine nu reuşesc să impună ordine. Oamenii sînt nemulţumiţi că jandarmii au intervenit ca să le strice distracţia. Vor mai multă libertate. E bine?

N-am enumerat aici decît trei feţe ale anarhiei. Libertatea – în raport cu ceilalţi sau în raport cu statul – are o dinamică specială. Trebuie mereu negociată şi protejată. Iar excesul de libertate nu poate fi corectat decît prin şi mai multă libertate. (**Matei Martin**)

BARBURISME

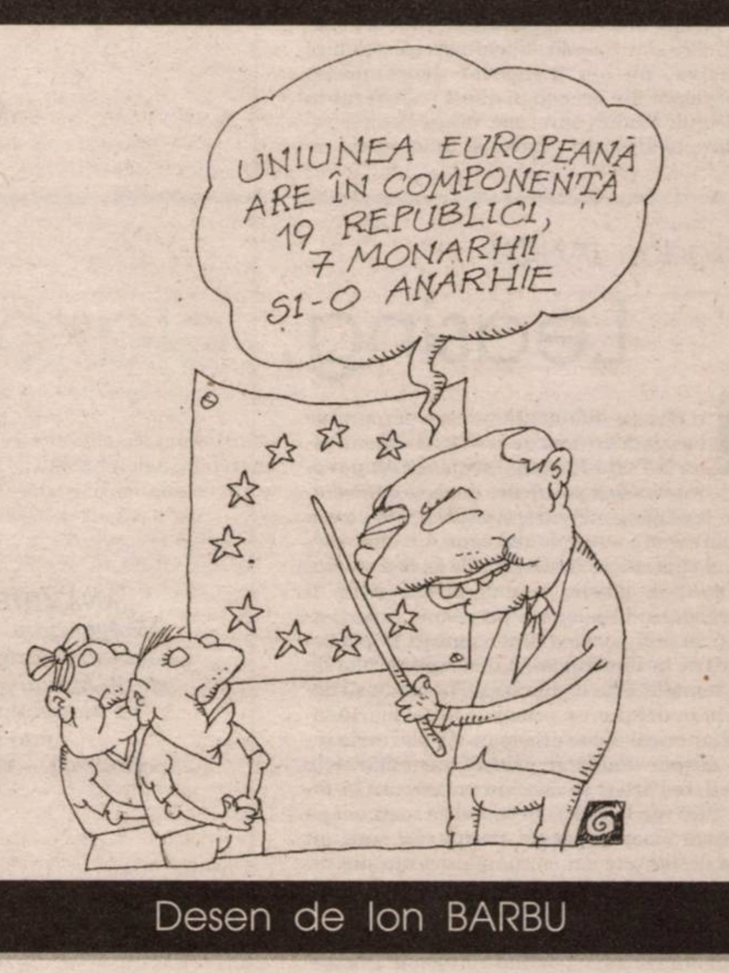
UNIUNEA EUROPEANĂ ARE ÎN COMPONENŢĂ 19 REPUBLICI, 7 MONARHII ŞI-O ANARHIE

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 29 noiembrie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Laurenţiu Diaconu-Colintineanu.

Cătălin ALISTARI

Moartea liberalismului economic

„Criza capitalismului liberal occidental a coincis cu naşterea unei noi şi puternice forme de capitalism de stat în pieţele emergente“ – scria economistul Adrian Wooldridge în deschiderea unui supliment al revistei The Economist, *intitulat „Mîna vizibilă“. Susţinătoare tradiţională şi ferventă a liberalismului economic, redacţia revistei-etalon atrăgea atenţia asupra dezvoltării monstruoase a unei progenituri economice keynesiene: statul ca principal jucător în economie.*

Cît de justificată este spaima de absolutul keynesian şi, mai ales, mai e posibil ultraliberalismul în economia contemporană? Nu există un răspuns facil pentru nici una dintre întrebări. Virtuţile capitalismului de stat, evidente de la Lehman Brothers încoace, nu sînt puţine. De doi-trei ani, prezicătorii din departamentele de analiză de pe Wall Street vorbesc despre prăbuşirea economiei chineze. „Supraîncălzire“, *„hard landing“;* şi totuşi, China creşte în continuare, fără ca nimeni să înţeleagă, de fapt, cum de o economie planificată, controlată în proporţie de 83% de stat, va deveni în următorul cincinal cea mai puternică economie a lumii. Şi ceilalţi campioni ai capitalismului de stat, Rusia (peste 60% din economie) şi Brazilia (aproape 30%) vin din lumea emergentă. Se pare că doctrina lui Keynes, tratamentul obişnuit pentru marile crize ale capitalismului clasic, funcţionează şi pentru economiile în tranziţie. Investiţiile masive în infrastructură (China), monopolul resurselor minerale (Rusia, EAU), taxarea blîndă şi controlul forţei de muncă (Brazilia), toate lecţiile lui John Maynard Keynes au fost aplicate, inclusiv manipularea abilă a ratelor dobînzilor bancare şi a cursului de schimb valutar. Dar Consiliul celor 8 – Comitetul Central al Partidului Comunist Chinez şi Kremlinul au sărit cîteva seminarii la cursul de intervenţionism. Economiile etatiste actuale sînt puternice şi profitabile, însă ratează tocmai obiectivul principal. Binele general, care s-ar fi realizat printr-o redistribuire masivă, nu s-a întîmplat deocamdată. Surplusul din economie a fost transferat în celebrele fonduri suverane, uriaşe rezerve valutare la dispoziţia statului, în loc să fie redistribuit sub forma investiţiilor în educaţie, sănătate ori asistenţă socială performantă şi susţinerea micilor întreprinzători, adică în libertatea individuală. Pe termen lung, inevitabil, statul devine din ce în ce mai puternic şi din ce în ce mai imoral pentru că suprimă libertatea. O perspectivă prea îndepărtată şi oricum nu foarte ameninţătoare pentru nici un guvern.

„Acest stat se vrea atît de binevoitor faţă de cetăţenii săi încît ajunge să li se substituie în ceea ce priveşte organizarea propriei lor vieţi. Va ajunge oare pînă acolo încît să-i împiedice să trăiască pentru a-i putea proteja mai bine de ei înşişi?“

„Cea mai mare grijă a unui guvern bun ar trebui să fie să obişnuiască poporul, încetul cu încetul, cu ideea că se poate lipsi de guvern.“

ALEXIS DE TOCQUEVILLE

Succesul de moment, rapid şi garantat, al capitalismului de stat este seducător. Recent, Franţa a înfiinţat o agenţie guvernamentală specială al cărei scop este să intervină în sprijinul companiilor locale atunci cînd acest lucru serveşte binelui general. Asta înseamnă mai ales finanţări pentru companiile cu probleme, fiind deja notorii cazurile EADS sau PSA-Citroën. Şi Germania face acelaşi lucru. Nu se pune deocamdată problema unor intervenţii de genul naţionalizărilor, cu toate că nu este exclus să se întîmple şi asta. Ceva mai la nord, Keynes se traduce prin „statele bunăstării“. Puţin uzat după cîteva decenii consecutive de prosperitate, modelul economic scandinav încă dă randament. Fondul de pensii al Norvegiei este a treia mare rezervă valutară naţională a lumii iar indici precum rata sărăciei populaţiei tind spre zero. Cîţiva ani buni de acum încolo nu le va păsa scandinavilor că, de exemplu, scade competitivitatea economiilor ţărilor lor. Pînă şi Uniunea Europeană ca întreg tinde să se comporte ca un Mare Guvern, reglementînd excesiv orice iniţiativă privată şi pompînd bani publici într-un sistem bancar artificial.

Din pricina globalizării, o economie liberală pură nu poate face faţă competiţiei cu capitalismul de stat.

Pe baricadele liberalismului economic au mai rămas doar Marea Britanie, Partidul Republican din SUA şi, ocazional, Fondul Monetar Internaţional, cu menţiunea că republicanii sînt tot timpul gata să-şi negocieze convingerile cu partenerii democraţi iar britanicii forţează principiile încercînd un program de austeritate. Fără îndoială, liberalismul economic are o mulţime de beneficii teoretice. Însă cumva este inadecvat istoric. Din pricina globalizării, o economie liberală pură nu poate face faţă competiţiei cu capitalismul de stat. Ar reacţiona prea lent la semnalele unei pieţe globale şi ar fi dezechilibrată.

Cît despre posibilitatea ultraliberalismului, există un exemplu concret: Georgia. În urmă cu cinci-şase ani, preşedintele Mihail Saakaşvili a lansat probabil cel mai ambiţios proiect naţional de liberalizare a economiei. Georgia respecta şi condiţia esenţială a apariţiei ultraliberalismului, cel puţin după părerea lui Robert Roznick: ţara era în haos, o anarhie postsovietică. Saakaşvili a redus taxele de business şi a oferit scutiri importante investitorilor, a descentralizat sistemul bancar, a modificat legile proprietăţii, a privatizat, a oferit scutiri de impozite în stînga şi-n dreapta şi a înjumătăţit numărul angajaţilor la stat. Statul minimal propus de el ar fi trebuit să fie un succes. În realitate, vorbim despre un semieşec, contraperformanţă obţinută şi cu ajutorul vecinilor ruşi. Iar modelul georgian n-a performat pînă acum nu din cauza imperfecţiunii sale, ci mai ales din cauza unor influenţe externe, între care şi criza economică globală.

În concluzie, da – capitalismul de stat este periculos pentru că oferă un contract imoral cetăţenilor, bunăstare în schimbul libertăţii, şi nu – liberalismul e prea marcat de eşecurile care nu i se datorează ca să poată fi o alternativă.

***Cătălin Alistari** este coordonator editorial la revista* Capital.

■ ■ ■

Bogdan IANCU

Leasing, claxoane și haos

În fiecare dimineaţă în care parcurg pe bicicletă drumul de la Piaţa Domenii pînă la Piaţa Romană, semafoarele pe care le intersectez pe oricare din cele două trasee posibile generează stimuli pentru cacofonia sonoră a zeci de claxoane. Cu cîteva secunde înainte ca lumina verde să dea startul fluxului de maşini se aude primul semn al nerăbdării. Celelalte îi ţin isonul. Şoferii aflaţi în *poll position* sînt vinovaţi şi blestemaţi de la sine înţeles. Numărul culorilor de pe semafor este insuficient. Nu vreau să descriu în detaliu un peisaj de altfel foarte familiar oricărui bucureştean. Aş mai scrie însă despre slalomul printre nenumăratele portiere care ţi se deschid pofticioase în faţă. Ştiu (de la alţii): ar trebui să mergem pe trotuar; doar că pistele, puţine cîte erau, au fost desfiinţate, iar trotuarele oricum sînt un fel de benzi de rezervă ale străzii, cînd nu au devenit pur şi simplu parcări.

*„**ANARHÍE** s. f. 1. Stare de dezorganizare, de dezordine, de haos într-o ţară, într-o instituţie etc. 2. Atitudine de nesupunere, de indisciplină a individului faţă de o colectivitate organizată. – Din fr. anarchie.“*

DEX, 1998

Cînd am ajuns în Bucureşti în 1997, traficul era molcom, populat cu vechile Dacii şi maşini occidentale second-hand. De-atunci şi pînă astăzi toţi primarii şi toate guvernările care s-au succedat au creat condiţii pentru un oraş suprapopulat cu maşini. Primăria a privilegiat traficul ca stil unic de viaţă urbană iar politicile guvernamentale au intersectat vesel piaţa de autoturisme introduse în special prin instrumentarul specific leasing-ului şi al creditelor (acordate lejer) în peisajul consumerist autohton. Oraşul s-a umplut de maşini care au avut din ce în ce mai puţin spaţiu pentru deplasare şi parcare la dispoziţie. Nimic imprevizibil: un fel de anomie programată prin – să eufemizăm puţin – nepăsare.

Am experimentat de-a lungul timpului alte două realităţi în aparenţă similare: Bari şi Istanbul. La Bari, şoferul autobuzului cu care veneam de la aeroport spre gara din centrul oraşului se oprea la intervale regulate de timp să facă loc cărucioarelor de marfă care alunecau accidental în stradă şi se înjura la fiecare colţ de stradă cu adolescenţii care îi tăiau calea pe scutere. Cînd am coborît din autobuz am răsuflat uşurat, doar cîteva minute mai tîrziu am realizat că parcursesem un drum fluid, fără sincope enervante, în care claxoanele semnalizau numai situaţii limită iar înjurăturile făceau parte dintr-un fel de convenţie socială: la capătul drumului şoferul îşi bea liniştit cafeaua cu colegii. La Istanbul, într-un trafic halucinant, am înţeles cum apariţia sporadică sau lipsa semnelor de circulaţie şi a semafoarelor – idee implementată deja cu succes în cîteva oraşe din Olanda, Germania şi Marea Britanie – poate lăsa spaţii de negociere la tot pasul. Autorul ideii, inginerul olandez Hans Monderman, a teoretizat design-ul urban stradal de tip *shared space,* pornind de la observaţii conform cărora numărul mare de reguli duce la lipsa comportamentelor sociale responsabile a participanţilor la trafic. Statisticile confirmă, pînă acum, intuiţiile inginerului olandez: numărul accidentelor a scăzut, viteza în trafic a crescut etc.

Nimic imprevizibil: un fel de anomie programată prin – să eufemizăm puţin – nepăsare.

Un astfel de exerciţiu ar fi de neimaginat pentru Bucureşti. Perspectivele aici oricum nu sînt foarte optimiste: în urmă cu două luni a fost oprită finanţarea construcţiei liniei de metrou care integra cartierul Drumul Taberei la reţeaua deja existentă şi, întîmplător sau nu, în aceeaşi perioadă Consiliul General al Primăriei Capitalei a aprobat finanţarea proiectului faraonic „autostrada suspendată“. Dreptul la claxon este din nou privilegiat.

***Bogdan Iancu** este antropolog şi biciclist convins.*

■ ■ ■

Răzvan ION

De la comunitarianism la revoluția moleculară

Într-o analiză ideologică, indiferent de curentul analizat – anarhism, comunitarianism sau individualism, de altfel diferite complet după opinia mea –, ar trebui găsit punctul comun al momentului politic şi economic actual. Teoriile anterioare nu mai pot fi decît cel mult citate ca subiect de dezbatere academică. Astăzi, reacţiile se produc sub imperiul represiei, care generează noi modele de reacţie şi modificări relevante ale componentelor ideologice clasice.

Capitalismul s-a născut ca sistem violent, şi asta face parte din codul genetic al ideologiei sale.

Dacă pentru Freud refularea reprezintă o componentă normală, represia ar fi un fenomen firesc, ba chiar, uneori, de dorit într-o societate sedusă de propriile nonvalori, de propriile construcţii aberante ce înlocuiesc reflecţia liberă cu o gîndire consumeristă, mimetică, lipsită de orice dorinţă de revoltă sau de valoare reală. Poate că acum asistăm pentru prima dată la trezirea unui tip de conştiinţă prea mult ţinută sub anestezia capitalismului neoliberal, aflat astăzi în pragul unui colaps, sau care e măcar zdruncinat puternic atît pragmatic, cît şi ideologic. Pe de altă parte, frustrările societale – spre exemplu, în cazul României – se reproduc în frustrări de diverse tipuri, inclusiv sexuale, mişcările sociale şi politice fiind practic inexistente; lupta, ajunsă aproape în stradă, a heteronormativităţii, şi lipsa replicii unei mişcări de tip queer, a unor uniuni muncitoreşti puternice, a unei societăţi civile pot fi elemente relevante pentru argumentaţie.

Întoarcerea reprimatului reprezintă procesul prin care elementele reprimate, ce se păstrează în subconştient, au tendinţa să apară din nou – în conştiinţă sau în comportament – sub forma unor „derivate ale subconştientului" de tip secundar, mai mult sau mai puţin recognoscibile. Această întoarcere a reprimatului, a ideologiilor împinse spre marginalizare, a subiectului sexual silit să se ascundă provoacă, în ultimii ani, o transformare aproape dramatică a unei societăţi năpădite de spaime, halucinaţii şi reprimare, toate impuse de reglementările inutile, ce susţin violenţa represivă a guvernelor împotriva propriilor cetăţeni.

Actele culturale, arta, literatura revin ca instrumente vocale de protest.

Cetăţenii guvernului – observaţi că folosesc o inversiune a termenilor în mod intenţionat – au început însă să înveţe: să poarte tricouri cu mesaj (corpul ca suport extern al reprimării refulate), să scrie bannere, să folosească portavocea. Actele culturale, arta, literatura revin ca instrumente vocale de protest, de chestionare a puterii administrative – ajungînd să facă obiectul unor represalii fără precedent.

Reprimarea este autodistrugere.

Aici, ideea de a învăţa este în primul rînd una a autotransformării radicale, unde identitatea umană nu este statică, cunoaşterea este incertă; dar ambele fac obiectul reevaluării şi al schimbării constante. Această tentativă identitară şi de cunoaştere duce la acumularea unor informaţii, la răspîndirea lor. Dar dezvăluirea identităţii este limitată de constrîngerea de sine, de „stratul granitic al soartei spirituale", de răspunsurile „predeterminate" la întrebări, de „neschimbatul «acesta sînt eu»" ca şi de „convingerile" sale, toate ridicîndu-se la „dreptul de neatins din adîncul sufletului". Studiul este „a învăţa, pentru a afla cum". Sinele este construit, fabricat – e o structură învăţată care funcţionează pentru a limita învăţarea/studiul adiţional. Critica acestei limitări oferă o teorie a evadării.

Mijloacele media încearcă anihilarea acestui proces, prin utilizarea tipului simplu de alienare: crearea de imagini false, de vedete cu idealuri simple. Astfel, „clasa muncitoare" uită de neajunsuri, de foame, şi „cumpără" mult doritul anestezic care îi face pe oameni să reziste. Un alt tip de *resistance through media* într-un nou concept trist şi represiv. Procesul de învăţare este anihilat fără drept de apel.

Reprimarea este să trăieşti o viaţă pe care nu trebuia s-o trăieşti, să faci lucruri pe care n-ai vrut niciodată să le faci, să fii ceea ce nu eşti. Reprimarea este autodistrugere. Este sinucidere – lentă, desigur, dar foarte sigură –, este o otrăvire gradată. Exprimarea înseamnă viaţă, reprimarea înseamnă sinucidere.

În fond, despre asta e vorba: statul capitalist s-a născut violent – de la traficul de sclavi la luptele sîngeroase împotriva muncitorilor organizaţi şi pînă la ghetourile militarizate din America de Sud din anii 2000 sau la represaliile sîngeroase ale guvernului iranian împotriva propriilor cetăţeni. Capitalismul s-a născut ca sistem violent, şi asta face parte din codul genetic al ideologiei sale.

Adevărul e că sistemul global neoliberal trebuie interpretat drept reversul întunecat al comunismului, şi nu invers! În epoca actuală – cea a capitalismului global neoliberal – ne confruntăm de fapt cu ceea ce noi, „est-europenii", am simţit deja pe pielea noastră, în vremea comunismului. Sebastjan Leban spune astfel: „Contemporaneitatea este marcată de strategii de exterminare şi regularizare a vieţii care este reprodusă şi întreţinută artificial de hegemonia neoliberală avînd drept consecinţă forme existenţiale şi de mediu extreme". Comunitarianismul anarhist, spre exemplu, este în fapt o ideologie comunistă. Reversul ideologic e simplu de realizat în scop manipulativ.

Comunitarienii acuză faptul că individualismul a degenerat în egocentrism, făcînd din individ o entitate suficientă sieşi, în timp ce ceilalţi devin dispensabili – aceasta fiind o undă de gîndire comună anarhismului. Or, ceea ce uneşte fiinţele umane este mai important decît ceea ce le separă. O revoluţie de proporţii este în desfăşurare astăzi, dar la un nivel molecular sau microscopic. Cred că această revoluţie moleculară se poate dezvolta doar paralel cu criza politică generală.

Răzvan Ion *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti, şi a fost profesor asociat la University of California, Berkeley ş.a. Este coeditor al revistei* Pavilion – journal for politics and culture *(www.pavilionjournal.ro).*

© Răzvan Ion

Autoritatea – sursa răului?

Societatea este împărţită în clase sociale, între cei care domină şi cei oprimaţi. Pornind de la convingerea că privilegiile unora sînt sursa abuzurilor şi nedreptăţii, noi identificăm oriunde există autoritate şi ierarhie – sursa răului din societatea în care trăim.

Aceste forme ale existenţei sociale ilegitime inerent sînt cele care ne conduc destinele. Astfel: statul, sistemul capitalist, religia trebuie supuse probei, dacă autoritatea exercitată de ele întruneşte condiţiile care ar trebui puse la baza societăţii noastre. Noi considerăm că de cele mai multe ori nu le întruneşte şi acţiunile lor se întorc împotriva noastră, a tuturor, istoria noastră nefiind decît un lung şir de nedreptăţi şi abuzuri făcute de cei înzestraţi cu autoritate. Astfel, statului îi revine atribuţia de a controla educaţia, de a inocula obedienţă pentru a-şi conserva puterea şi de a promova nestingherit interesele clasei conducătoare; sistemului capitalist îi revine atribuţia de a crea o societate inechitabilă şi nedreaptă din punct de vedere economic, religiei – de a-şi impune dogmele ca fiind adevăruri absolute şi de a face ca mizeria socială să fie ignorată.

Toate acestea fac posibil arbitrariul deciziilor luate de unii direct sau indirect împotriva altora. Avînd în vedere cele de mai sus, noi luptăm pentru o societate organizată pe orizontală, în baza principiul non-ierarhic, compusă dintr-o reţea de asociaţii voluntare, coordonate prin democraţie directă, care să colaboreze între ele în conformitate cu principiile comunismului libertar. În acest sens, considerăm anarho-sindicalismul ca modul cel mai potrivit de a ne organiza, pornind de la locul de muncă unde avem puterea de a schimba idei, de a ne face auziţi şi de a acţiona şi continuînd pînă la întreaga organizare socială.

Iniţiativa Anarho-Sindicalistă
(http://iasromania.wordpress.com)

DILEMA VECHE
Anarhia
- pro sau contra -

Alexandru GHEORGHIAŞ

Mesaje de dincolo de muzică

Există creaţie valoroasă într-o societate respectată de artist? Una care l-a hrănit şi care i-a asigurat bunăstarea? Sigur că da. Sînt opere create la curţile autocraţilor, care au străbătut secolele şi care respiră şi în prezent. Nu la acestea mă voi gîndi acum. Ci la muzicile izvorîte ca un strigăt antisistem.

„Haos Punct Ro
Eşti ce urăsc mai rău
Dar mor de dragul tău."

SARMALELE RECI

„Noapte cruntă de beţie,
pînă-n zori de zi să fie.
Unde-i vodca şi răchia ca
să-nceapă anarhia în România.
Dependenţii de sticlă se revoltă
şi strigă,
Libertatea instigă la demenţă
sau frică."

CARGO

În ultima jumătate de secol, muzica a fost un vehicul blindat, împotriva căruia nu s-a găsit prea uşor proiectilul penetrant. Şi spre a găsi argumente, ar trebui să ne întoarcem la mişcarea populaţiei de culoare din Statele Unite, pentru drepturi sociale, de la începutul anilor '60. A fost Sam Cooke un anarhist? La început, cu siguranţă că nu. Apoi, cînd a observat că versurile sale merg atît de bine la sufletul celor fără de carte, oropsiţi şi obidiţi, a devenit mult mai vehement în abordare. Melodii ca „Chain Gang" sau „A Change Is Gonna Come" au contat mai mult în lupta cu sistemul decît sute de avocaţi sau mii de activişti într-ale lobby-ului. Era perioada cînd astfel de ieşiri împotriva sistemului erau pedepsite. Iar Sam a murit în mod straniu, împuşcat în decembrie 1964, după o ceartă cu o doamnă recepţioner într-un motel californian. Tot cam pe atunci, un oarecare Robert Allen Zimmerman lansa două dintre imnurile mişcării de protest de dincolo de Atlantic. „Blowin' in the Wind" şi „The Times They Are a-Changing" l-au făcut celebru pe Bob Dylan. Desigur, era o perioadă fastă întru găsirea de subiecte fierbinţi. Şi tot o întîmplare nefericită a avut darul de a-l calma pe protestatar. Pe 29 iulie 1966, pe cînd se afla în şaua motocicletei sale, Dylan a suferit un accident ale cărui detalii au rămas chiar şi acum învăluite în mister. Avertisment divin sau pămîntesc? Cert este că, după trei ani în care mesajele sale se aflaseră în prim-planul luptei, menestrelul a ales să petreacă următorii opt ani departe de mulţimea dezlănţuită. Şi tot din acea perioadă atît de tulbure a unei Americi zguduite de Războiul din Vietnam, apare un *one hit wonder* cu mesaj catastrofal. Compozitorul lui „Eve of Destruction" era P.F. Sloan (pe numele adevărat Philip Gary Schlein). I-a fost găsit şi apelativul: „un Bob Dylan al omului sărac". Vocea lui Barry McGuire, guturală, venind parcă din adîncurile junglei din Asia de Sud-Est, a fost aleasă doar după ce melodia fusese refuzată de The Byrds. Înregistrarea a fost realizată dintr-o singură dublă, cu versurile mîzgălite în grabă, pe o bucată mototolită de hîrtie. Lunea următoare, la ora 7 dimineaţa, McGuire primea un telefon din partea casei de discuri. Melodia era deja difuzată la radio. Interpretul a renunţat la muzica seculară şi s-a pocăit. Mulţi ani a refuzat s-o mai cînte pe scenă. A existat şi un rezultat palpabil al unuia dintre mesaje. „You're old enough to kill, but not for votin'", cu referire directă la vîrsta minimă pentru încorporare şi expediere în abatorul din Vietnam, a făcut ca în 1971 să fie adoptat cel de-al 24-lea Amendament al Constituţiei americane, prin care aveai drept de vot nu de la 21 de ani, ci deja de la 18.

Janis, Jimi sau Jim, trei dintre cei mai cunoscuţi membri ai Clubului 27, au lăsat în urmă opere de înţeles într-o viaţă de om şi un sistem fericit că a scăpat de ei.

Desigur, mişcarea *flower power* a reprezentat cumulul de forţe. O adevărată compunere de vectori împotriva sistemului. Prin întoarcerea la Natură, prin căutarea sinelui pierdut printre rafturile societăţii de consum, prin renunţarea la glasul armelor şi revenirea la iubirea necondiţionată pentru aproape. Din păcate, mulţi dintre exponenţi au pierit, urmare a ceea ce atunci părea o metodă perfect naturală de deschidere a porţilor percepţiei. Janis, Jimi sau Jim, trei dintre cei mai cunoscuţi membri ai Clubului 27, au lăsat în urmă opere de înţeles într-o viaţă de om şi un sistem fericit că a scăpat de ei.

Sînt de notorietate încercările Serviciului American de Imigrări în vederea deportării lui John Lennon, din prima jumătate a anilor '70. După „Give Peace a Chance" sau „Merry Xmas (War Is Over)", după „Power to the People" sau „Working Class Hero", după „Woman Is the Nigger of the World" sau „Imagine", poate că este de înţeles şi reacţia guvernării Nixon. Timp de patru ani, pînă în 1976, „ghimpelui" Lennon i-a fost refuzat dreptul permanent de rezidenţă în Statele Unite. Adică pînă cînd a început să „coacă pîine". Adepţii teoriei conspiraţiei vor clătina din cap, aprobator, la auzul enunţului conform căruia asasinarea unuia dintre cei patru Beatles a fost comandată de sistem, la scurt timp după ce Lennon îşi anunţase revenirea în luminile rampei, ulterior unei pauze autoimpuse, de cinci ani.

Alienare, educaţie,
intrarea în malaxorul corporatist.

Este perioada în care, dincoace de Atlantic, rockul strălucitor îmbrăca haine din pubelă, pentru a protesta împotriva aceleiaşi spoieli. Şi ce subiect mai bun de atac decît însăşi Majestatea Sa? The Sex Pistols au ars rapid, în ritmul substanţelor consumate. Ulterior, punk-ul avea să se petreacă în extrema cealaltă, a new wave-ului romantic. Încă o problemă bifată şi trecută la „rezolvat".

Şi tot cam pe atunci apărea un dublu album chintesenţă. Strigătul lui Roger Waters de la poalele Zidului nu era doar împotriva conducerii, ci mai degrabă către societatea care se lăsa ghidată de preceptele propovăduite de mai marii săi. Acum, poate că n-am fost eu foarte atent la strigătele înăbuşite ale unor artişti, din ultimii 30 de ani. În care industria a ştiut să se infiltreze şi să pună amortizor. A mai fost o Tracy Chapman, a mai fost un Youssou N'Dour. Ultimul, ajuns acum ministru al Turismului şi Culturii în Senegalul natal. Nu ştiu în ce categorie să încadrez mesajele rapper-ilor din Statele Unite. Nici pe cele ale Paraziţilor autohtoni. Sînt împotriva sistemului, mai mult sau mai puţin ticăloşit. Sînt anarhiste. Îşi au locul aici, în această scurtă şi departe de exhaustiv trecere în revistă. Trebuie menţionate.

Poate că n-ar strica să privim acum, înspre noi şi în jurul nostru, şi să ne întrebăm cîte dintre subiectele atacate în *The Wall* nu sînt la fel de actuale, ba chiar mai acute ca oricînd. Alienare, educaţie, intrarea în malaxorul corporatist. Nu pot decît să aştept să treacă sfîrşitul lumii, după care să mă bucur în voie de sosirea lui Waters pe meleaguri dîmboviţene, din vara anului viitor. *God Save the Queen!*

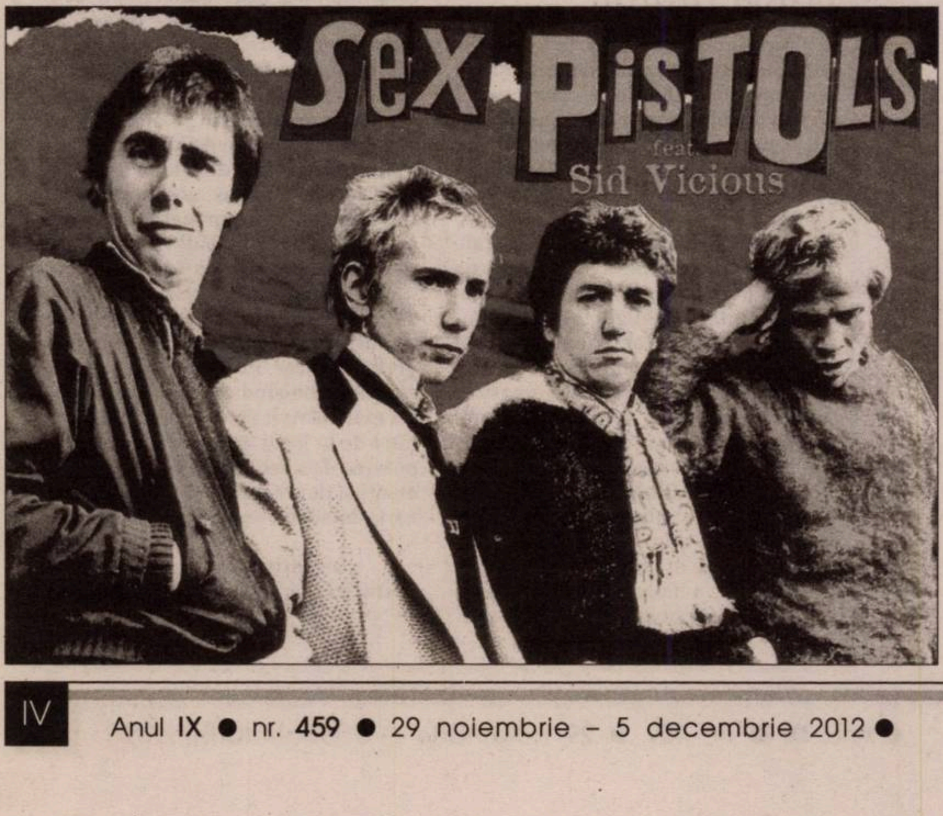

***Alexandru Gheorghiaş** a fost realizator-prezentator timp de zece ani, la Radio Contact, în perioada 1990-1999, răstimp în care a girat cele peste 270 de ediţii ale* Topului nostalgic *şi emisiunea* Contact Gold. *Din primăvara lui 2011, a reluat seria „bătrîneştilor", prin Radio Grafii – o emisiune de oldies şi nu numai (www.muzichii.ro).*

Oana SANDU

Mici victorii civice

În septembrie, la TVR 2, ministrul Educației, Ecaterina Andronescu, l-a întrebat, în direct, pe Toma Pătrașcu, președintele Asociației Secular-Umaniste din România, organizația care se opune de cîțiva ani predării confesionale a religiei în școli, pe cine reprezintă. „Dumneavoastră în numele cui vorbiți?“, l-a mai întrebat o dată Andronescu. Pătrașcu a privit-o în ochi și i-a întors aceeași întrebare. Andronescu i-a răspuns rapid: „În numele ministerului meu“. Am încercat să fac acest exercițiu și să mă întreb dacă-i cunosc, dacă vizualizez figurile părinților care nu vor ca religia confesională să le fie predată la clasă copiilor lor. Știu cîteva zeci cu prenume, nume și numele copiilor, dar nu îi cunosc pe toți. Sînt cei pe care un activist ca Toma Pătrașcu îi reprezintă în dezbateri, în negocieri cu reprezentanții Patriarhiei sau în discuții aprinse la televizor cu ministrul Educației. Din poziția de cetățean, am simțit atunci că ministrul Educației îi construiește activistului un tablou de anarhist, de om care nu se reprezintă decît pe sine. Poate ca mine, au rămas și alții suspendați în fața televizorului cu o întrebare veche de cînd am făcut ochi mari în ale democrației. Cine e mai puternic: cetățeanul sau statul?

Mi-am amintit de această întîmplare pentru că exact în aceeași perioadă pornisem într-o călătorie jurnalistică în căutarea unor oameni care au mișcat munții în comunitatea lor, care s-au săturat să ceară și și-au rezolvat problemele în loc să aștepte soluții de la autoritățile locale. La fel ca activiștii care vor să schimbe legislația sau să propună guvernelor o alta mai bună. Oameni care au dat din coate cetățenești și și-au făcut o mică lume puțin mai bună pentru ei și cei din jur.

Acum doi ani, în cartierul Prelungirea Ghencea, s-a format Grupul de inițiativă cetățenească Drumul Taberei Callatis, care a început să-i reprezinte pe locuitorii din zonă. Aveau și de ce. Prelungirea Ghencea suferă cam de aceleași afecțiuni ca multe alte cartiere din Capitală: prea puține locuri de parcare, prea mulți cîini ai nimănui pe străzi, locuri de joacă murdare. Cei șapte oameni, majoritatea pensionari, au trimis petiții la Primărie, s-au dus la ședințele de Consiliu Local al sectorului 6 (la una dintre ele s-au certat cu fostul primar, Cristian Poteraș), au insistat cu e-mail-uri, apoi din nou cu telefoane, SMS-uri. Au reușit să convingă autoritățile să asfalteze o alee părăsită dintre două școli și să reamenajeze un părculeț între blocuri. Acum strîng semnături pentru o petiție către directoarea Școlii nr. 279, care a închis una dintre intrările în clădire, iar copiii sînt nevoiți să meargă spre școală pe carosabil, pe lîngă mașini. După ce rezolvă și problema asta, vor să ceară tuturor directorilor de școli din zonă să deschidă terenurile de sport pentru copiii din cartier. „Sînt nefolosite, or fi bani europeni, dar sînt bani publici, asta înseamnă că-s și ai noștri“, spune Delia Mihalache, una dintre membrele Callatis.

În Pădureni, o comună liniștită de lîngă Timișoara, Eugenia Bojin, o pensionară de 63 de ani, umple sertarul de sesizări pe legea accesului la informații de interes public din secretariatul micii primării vopsite în portocaliu. De 11 ani încearcă din postura de cetățean și activist civic să-i ajute pe săteni să fie mai curajoși, să întrebe autoritățile de ce nu asfaltează străzile, să-i aducă în ședințe publice alături de primar și consilieri și să-i apropie pe cei mici de lectură. Nemulțumirea pentru care nu obosește niciodată să trimită încă o sesizare, și încă una, este biblioteca școlară. De ce s-a închis, după ce ea a reușit să o deschidă cu sprijin financiar de la alte organizații, și de ce Primăria nu o deschide?

Ca să le anime gustul pentru geometrie, în Timișoara, 20 de profesori de matematică au pus la cale un cerc de geometrie pe calculator pentru elevi de gimnaziu. Au strîns fonduri ca să cumpere calculatoare și vin pe rînd, voluntar, o dată la două săptămîni, să le explice geometrie. Fac asta pentru că – spun profesorii – calculatorul e acum cea mai bună metodă de a-i atrage pe copii să învețe.

În Cluj, un inginer mecatronist de 26 de ani a făcut un soft pentru depistarea votului multiplu, cu o săptămînă înainte de referendumul din vară. Obiectivul pe termen lung al lui Ovidiu Purice este un plan la care se gîndește din 2009, prin care să elimine birocrația, corupția sau evaziunea fiscală. Crede că, pentru toate, există o unică soluție: „Calculatorul nu minte“. Din Cluj este și Emil Ștețco, un cetățean care a oprit anul acesta, printr-un marș de protest cu 400 de oameni și 2900 de semnături strînse, construcția unui crematoriu aproape de un cartier rezidențial.

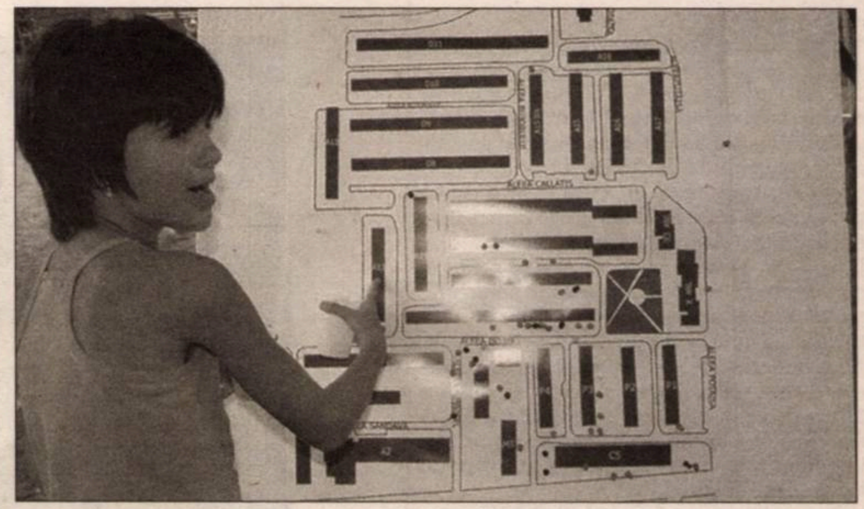

De Ziua Cartierului, locuitorii, și mici, și mari, arată care sînt zonele-problemă din Callatis-Drumul Taberei

(imagine din arhiva Drumul Taberei-Callatis)

În Buzău, o organizație mică, Asociația „1 iunie 2001“ a deschis primul serviciu 112 pentru oameni cu deficiențe de limbaj și auz. Femeia care conduce această asociație se prezintă „Ionica Tarău, 24 de ore din 24“, pentru că este tot timpul disponibilă – doar oamenii au handicap permanent, nu doar opt ore pe zi.

Nu au încălcat legi, sînt oameni care au făcut toate acestea pentru că vor să simtă că sînt cetățeni. Mai sînt și cei care riscă mult mai mult de-atît – în noiembrie, *HotNews* scria într-un reportaj cum o echipă de români din străinătate aduce, dintr-o nevoie civică și morală, citostatice pacienților de aici, unde medicamentele de acest fel au dispărut din sistem.

Într-o lume ideală, am putea dezbate la orele de educație civică din liceu – în cazul în care această materie ar deveni obligatorie – dacă micile victorii civice au pornit de la o nevoie pe care autoritățile o omit și în numele cui vorbesc acești oameni.

Oana Sandu *scrie la trimestrialul de jurnalism narativ* Decît o Revistă. *Seria de texte „Mici Victorii Civice“ a apărut pe decatorevista.ro și a fost realizată în cadrul Galei ReStart România 2012, o competiție care-i ajută pe cetățeni să utilizeze tehnologia pentru a-și îmbunătăți viața lor și a comunității.*

■ ■ ■

Mircea KIVU

Anarhia salvează România

„Libertatea naște anarhie, anarhia conduce la despotism iar despotismul readuce libertatea.“

HONORÉ DE BALZAC

Cu mulți ani în urmă vizitam pentru prima oară Clujul, încă nenapocenizat. Am fost stupefiat cînd am observat mulțimea de pietoni care aștepta resemnată schimbarea culorii semaforului înainte de a traversa, cu toate că în zare nu se vedea nici urmă de vehicul în mișcare. Am discutat cu prietenul localnic, la care speram să găsesc înțelegere, el fiind un bucureștean emigrat. Mi-a explicat că regula trebuie „musai“ respectată, indiferent de circumstanțe, altfel viața în societate ar deveni imposibilă. Eu argumentam că regula trebuie trecută prin filtrul judecății critice, că trebuie aplicată doar în măsura în care e utilă. Nu am ajuns la consens (dar am rămas, spre beneficiul – sper – amîndurora, în bune relații de prietenie); am revenit în orașul meu favorit, Bucureștiul, în care oamenii își mențineau ascuțite instinctele autentice făcînd slalom printre vehiculele în mișcare, negociindu-și cu fiecare prilej dreptul de prioritate.

Încălcarea regulilor era,
în vremurile acelea cumplite, regulă.

Încălcarea regulilor era, în vremurile acelea cumplite, regulă. Altfel n-ai fi văzut în veci *Brazil*, distopia lui Terry Gilliam copiată pe casete-pirat de atîtea ori încît își pierduse cu totul culorile, n-ai fi citit revista de bridge editată și multiplicată pe sub mînă de Cori Neamțu și nici n-ai fi ascultat Europa Liberă, n-ai fi purtat blugi și n-ai fi beneficiat de bucata de carne „extrasă“ prin mijloace ingenioase de la Abator. La rigoare, tot o încălcare masivă a regulilor (de circulație) avea să se producă în 21 decembrie ’89, aproape simultan la București și la Cluj.

Cînd are o problemă, administrația are tendința naturală de a o rezolva așa cum e cel mai simplu pentru ea, adică prin introducerea unei noi reguli, a unei noi restricții. Ne obligă (spre bucuria importatorilor) să ne cumpărăm cauciucuri de iarnă pentru a putea circula pe drumurile pe care nu e în stare să le curețe de zăpadă. Ne obligă (spre bucuria asigurătorilor) să ne asigurăm împotriva inundațiilor casa situată în vîrful dealului. Ne impune (spre bucuria polițiștilor dotați cu radar) limitări de viteză pe autostrada București-Ploiești, inaugurată înainte de a fi gata.

E o tentație căreia nu-i sucombă doar administrația statului. Am văzut o multinațională care, constatînd că angajații mai dotați își cam găsesc de lucru la concurență, a restricționat accesul tuturor prin rețeaua de Internet la site-urile care ar fi putut conține oferte de serviciu. În alta, care avusese la un moment dat ceva probleme în gestionarea unor relații interpersonale complexe, au fost interzise prin regulamentul de ordine interioară „relațiile romantice dintre angajați“.

Așadar, trebuie reținut că cele mai multe dintre reguli nu-s făcute în folosul nostru, ci al lor. Dacă le vom lăsa în pace, ele se vor înmulți exponențial. Regula pe care v-o propun este: înainte de a respecta o regulă, analizează consecințele posibile ale acestei acțiuni. Iar celor care fac reguli, le-o amintesc pe prima dintre ele: *„Il est interdit d’interdire“*.

Mircea Kivu *este sociolog.*

■ ■ ■

DILEMA
Anarhia
– pro sau contra –

Vasile ERNU

Unde au dispărut anarhiştii din Rusia?

Rusia a fost şi încă mai este un bastion al gîndirii critice pe care o exercită într-o formă diferită de gîndirea critică vest-europeană. Chiar dacă intelighenţia rusă şi-a alimentat puternic spiritul critic din spaţiul reflecţiei occidentale, există ceva diferit şi specific în „calea rusă“ a reflecţiei critice şi a practicilor politice care decurg din aceasta. Gîndirea critică rusească este alimentată, pe de o parte, de scepticismul ce caracterizează reflecţia rusă, iar pe de altă parte, de negarea şi neacceptarea realităţii în vederea unui orizont de sens istoric utopic. Acest amestec de scepticism şi utopie a născut forme de reflecţie şi practici politice foarte diverse. Iar pentru ca acest tip de reflecţie să se manifeste şi să capete contur, intelighenţia rusă a avut nevoie de un anumit tip de timp şi societate.

CULTURA
ÎN DUBĂ!

© I. Moldovan

După căderea comunismului şi triumful capitalismului, intelighenţia rusă a înţeles un lucru fundamental: un regim care-şi trimite intelectualii în Gulag este un regim care se teme de ei, ceea ce arată, într-o logică neaşteptată, că îi respectă. Acum nimeni nu se mai teme de intelectuali, aşa că aura şi puterea intelectualului rus, obişnuit să aibă un cuvînt greu de spus în societate, sînt în plină scădere. De aici vin şi un profund disconfort şi o stranie nostalgie pentru vremurile în care intelectualul conta cu adevărat. Ce s-a întîmplat, de fapt, de cîteva generaţii încoace? Povestea schematică e următoarea. Odată cu perioada dezgheţului şi cu cel de-al XX-lea congres al Partidului (1956), prin care se denunţă crimele stalinismului, intelighenţia rusă face o schimbare de direcţie de 180°. Odată cu anii '60-'70, ea devine majoritar liberală, doar mimînd ritualurile regimului. Grupurile de stînga devin ultramarginale şi vin mai degrabă din zonele artistice şi ale unor marginali sociali. Cu anii '90, odată cu victoria neoliberalismului, intelectualitatea rusă devine parte a puterii, iar spiritul ei critic se mai hrăneşte din resursele perioadei comuniste. Însă nucleul dur al gîndirii critice al intelighenţiei ruse este afectat cu adevărat abia în perioada „stabilităţii şi bunăstării“ putiniste. Reflecţia critică nu a mai fost atît de slabă nici măcar în perioada stalinistă. Şi aceasta s-a întîmplat nu din cauza „represiunilor şi a cenzurii“, despre care scrie presa occidentală liberală, ci din cu totul alte cauze. Totul se leagă de reaşezarea socială, accesul la resurse şi modul de gestionare a timpului. Dacă aş parafraza o veche vorbă a lui Puşkin pe care o spunea despre puterea vremii lui, aş zice: Putin (şi cei din jurul lui) este cel mai occidental şi reprezintă cel mai neoliberal pol al puterii din Rusia. Eu aş zice că nu doar din Rusia (iar Rusia este poate cea mai neoliberală ţară din lume în acest moment). De fapt, ce se întîmplă în Rusia, în mediul intelectual, este parte a unui fenomen global; doar că la periferie lucrurile se văd mai clar.

În ultima perioadă, au început însă să apară fisuri în sistem. Este vorba de apariţia unor grupuri de tineri, diferite de tot ce era în anii '90 şi 2000, dar şi de o nouă repoziţionare a vechii generaţii. Se pare că lumea din generaţia precedentă a obosit să trăiască pe cont propriu, vrea să se solidarizeze, să mai iasă din case şi mall-uri, şi pentru alte scopuri decît cele pur individuale. Lumea vrea societate, o societate pe care simte că a pierdut-o. Generaţia mai în vîrstă nu a uitat că în comunismul acela urît şi degradant avea ceea ce nu mai are astăzi şi fără de care nu poate trăi: societate şi viaţă socială. În al doilea rînd, pentru noua generaţie, capitalismul nu mai este atractiv aşa cum a fost pentru părinţii lor. Să vrei doar să acumulezi este plictisitor şi fără sens. Şi astfel apare un cîmp nou pentru reflecţie, polemici şi mişcări politice diverse. Încep să apară şi anarhiştii, fireşte, pentru că în spate este o lungă tradiţie. Îl avem pe scriitorul Limonov, un bătrîn luptător curajos pe frontul nonconformismului. Însă astăzi el pare mai degrabă un liberal cu tente revoluţionare.

Avem diverse grupuri artistice care combină practici de stînga cu idei amestecate între stînga şi dreapta. Însă cele mai radicale grupuri în acest moment în Rusia vin din zona dreptei, chiar dacă uneori au practici de stînga. Mediul Bisericii Ortodoxe, de exemplu, produce poate cele mai radicale grupuri atît în artă, cît şi în politică. Stînga în Rusia este la fel de inexistentă ca şi la noi. Ea se naşte acum. Altfel spus: Bakunin încă nu s-a trezit, fiind ameţit de averea tatălui său, iar Mahno acum sparge primele bănci şi încă nu a stat suficient timp în puşcărie ca să capete conştiinţa faptelor istorice. Istoria însă îşi ştie cursul şi ei vor apărea cît de curînd, aşa că nu disperaţi.

Se pare că lumea din generaţia precedentă a obosit să trăiască pe cont propriu, vrea să se solidarizeze, să mai iasă din case şi mall-uri, şi pentru alte scopuri decît cele pur individuale.

„Propaganda *e pentru* democraţie *ceea ce e* bîta *pentru un stat* totalitar.“

NOAM CHOMSKY

***Vasile Ernu** este scriitor şi publicist. Cea mai recentă carte publicată:* Inteligheníia rusă, *Editura Cartier, 2012.*

■ ■ ■

Datoria de nesupunere

Se face adesea confuzie între nesupunere civică şi anarhism/anarhie, motiv pentru care simţim nevoia să aducem cîteva clarificări. Nesupunerea civică constă în a încălca deliberat o lege în virtutea unei convingeri morale personale (dar presupusă a avea un caracter universal) pentru a atrage atenţia opiniei publice şi a guvernului asupra caracterului imoral al anumitor legi sau politici guvernamentale. Diferitele definiţii care au fost schiţate converg în a spune că nesupunerea civică are următoarele caracteristici:

■ Implică încălcarea deliberată a legii. Cazurile în care anumite gesturi de protest nu sînt însoţite de încălcarea nici unei legi nu pot fi clasificate, din punct de vedere tehnic, ca nesupunere civică.

■ Implică acceptarea – chiar solicitarea – sancţiunii penale. Un act de nesupunere civică este public şi asumat; autorul său nu caută să ascundă faptul că a încălcat o lege, şi de aceea el nu este un infractor. Dimpotrivă, el atrage atenţia asupra injusteţii unei legi sau politici, deci interesul său este ca fapta sa să fie cît mai cunoscută de opinia publică şi de guvernanţi.

■ Este nonviolentă pentru că este „civică“, adică se înscrie în limitele convieţuirii civile în societate, respectînd principiul fundamental de a nu încălca libertatea celorlalţi şi de a nu le dăuna în nici un fel.

■ Nu este fapta unui individ izolat, ci se manifestă printre membrii unui grup; este mai degrabă un mijloc de acţiune folosit de minorităţi organizate, pentru a preveni tirania majorităţii.

■ Nu trebuie confundată nici cu delincvenţa de drept comun, nici cu acţiunea revoluţionară. Din punct de vedere juridic, nu se face nici o diferenţă între un act de nesupunere civică şi o faptă penală ce poate fi încadrată ca delict de drept comun: în ambele cazuri este vorba de încălcarea legii. Din punct de vedere moral însă, cele două sînt fundamental diferite: cel care comite un act de nesupunere civică nu o face în propriul său interes, ci pentru o cauză mai înaltă care, în viziunea sa, poate fi echivalată cu interesul întregii umanităţi. În plus, distincţia între încălcarea legii în public şi cea clandestină este foarte importantă. În ceea ce priveşte acţiunea revoluţionară, diferenţa principală constă în aceea că nesupunerea civică nu este o formă de contestare a sistemului ca întreg şi a principiilor sale de bază, ca în cazul luptei revoluţionare. Nesupunerea civică încearcă să atragă atenţia asupra unor „scăpări“ ale sistemului, pe care îl consideră în cele din urmă legitim, iar consecinţele penale ale nesupunerii sînt şi ele acceptate, ba chiar solicitate, pentru ca impactul gestului de nesupunere asupra opiniei publice să fie cît mai mare.

*Textul de faţă este un articol programatic al **Miliţiei Spirituale,** organizaţie nonguvernamentală neafiliată politic, care promovează dezvoltarea conştiinţei civice active şi spiritul solidarităţii cetăţenilor (www.militiaspirituala.ro).*

Olivier PEYROUX

To squat. Instrucțiuni de locuire

To squat înseamnă „a (se) ghemui“, „a (se) chirci“ – ca pentru a te ascunde. *Squatting* înseamnă să locuiești în „găurile ascunse“ ale mediului urban, să le folosești drept porți către un altundeva – un spațiu departe de convenții, departe de legi, departe de normele economiei, departe de sistemul mărginit impus de societate. Cécile Péchu, care a analizat fenomenul într-o carte devenită de referință *(Les squats*, Presses de Sciences Po, Paris, 2010), face distincția între două tipuri de squat. Pe de o parte, termenul se referă la ocuparea ilegală a unui spațiu (locativ) ca formă de compensare a unor revendicări sociale din partea unor categorii de oameni defavorizați, cum ar fi studenții, persoane fără domiciliu fix, muncitori imigranți, artiști etc. Pe de altă parte, squat e soclul unei culturi alternative care cuprinde creații artistice și o comunitate de oameni care vor să cucerească, să ocupe spațiul public.

Squat-*ul oferă utopiei o dimensiune sensibilă, materială și umană, participînd astfel la încarnarea ei efemeră.*

Al doilea tip de squat – deși am rezerve în a găsi chiar și asemănări teoretice cu primul – e un amestec de convingeri filozofice și practici izvorîte din zona contraculturilor. Termeni precum gratuitatea, autogestiunea, abolirea proprietății private fac trimitere la anarhie. Doar că squat-ul nu se reduce la o luptă politică. Minunatul, atît de drag suprarealiștilor, trebuie să ajungă în cotidian. Ca să-l parafrazez pe André Breton, squatter-ul trebuie să refuze „ideea deprimantă a divorțului iremediabil dintre acțiune și vis“. Acest spațiu e „heterotopie“, concept inventat de Foucault pentru a desemna „locuri reale, locuri efective, locuri stabilite chiar în interiorul instituției numite societate, și care sînt un fel de contralocalizări, un fel de utopie realizată efectiv“.

Squat-ul oferă utopiei o dimensiune sensibilă, materială și umană, participînd astfel la încarnarea ei efemeră, mereu preferabilă – după cum cred adepții ei – unei improbabile lumi mai bune, mereu repudiate. E, de fapt, un fel de ecou la sloganul *„no future“* al punkerilor care, grație squat-urilor, și-au putut crea o lume paralelă într-o societate considerată fără viitor, o societate construită din idoli numai buni de consumat.

Astăzi, la New York, Amsterdam, Copenhaga, Berlin, Londra, Paris, Varșovia sau București, squat-ul, parazitat de moda underground, pare foarte departe de idealurile unor „diggers“, „krakers“, „hippies“, „punks“ sau „hip-hop“ din trecut. În cel mai bun caz, squat-ul înseamnă ateliere ieftine pentru artiști, cu regulament de ordine interioară ce guvernează buna coabitare a celor care ocupă spațiul respectiv. În cel mai rău caz se instituționalizează – și atunci „vînd“ un produs artificial, de vitrină: finanțați de autoritățile publice, reuniți într-o asociație, încearcă să dea un sens cartierului respectiv și reușesc chiar să urce prețurile la chirii atrăgînd în zonă oameni pe la 30 de ani care se cred descoperitori ai unui viitor cartier cool.

Să fi reușit „societatea spectacolului“ lui Guy Debord să colonizeze pînă și ultimele redute ale libertății urbane? Din fericire, nu. Pe ici, pe colo, departe de acest univers al speculei, mai apar și momente autentice. De pildă – Black Rock City. Din 1986, în fiecare an, acest oraș efemer atrage 50.000 de oameni. Orașul apare ca din senin, undeva în Nevada, în plin deșert, și dispare după o săptămînă, fără a lăsa nici o urmă. N-ai nevoie de bani ca să locuiești aici. Iar spectatorii sînt proscriși – doar creatorii operelor trecătoare au voie aici. Fondatorul acestui „oraș“, Larry Harvey, vede în această comunitate un soi de terapie radicală menită să contracareze „anomia socială“, ce are mai multe cauze. „Transformarea imaginației în marfă de consum, pasivitatea etică, izolarea socială, angoasa generată de modul de viață solitar, toate acestea au consacrat satisfacții frauduloase, care au efecte dintre cele mai devastatoare.“

„Dacă stau bine să mă gîndesc, Cristos e singurul anarhist care chiar a reușit.“

André Malraux

„Detașarea“ pentru care au pledat situaționiștii constituie fundamentul ontologic al squat-ului, rațiunea de a fi, în opoziție cu imaginea cool a mansardei sau a uzinei dezafectate și marketată ca spațiu alternativ. A te detașa înseamnă a sparge oglinda lumii imaginate pentru noi, înseamnă să pătrunzi în zona nevăzută a societății, să explorezi realul astfel încît să nu te pierzi în reflexiile ei. Și mai înseamnă, poate, să deschizi, cîndva, o poartă spre această umanitate ascunsă unde a crea înseamnă, cumva, să te ghemuiești, ca pentru a te ascunde.

Olivier Peyroux *este sociolog, membru al grupului TNPX, care realizează proiecte artistice cu mize sociale pe teme precum migrația, puterea și discriminarea (www.tnpx.net).*

traducere de Matei MARTIN

■ ■ ■

Laurențiu DIACONU-COLINTINEANU

Proști, dar fericiți!

E unul dintre sloganurile principalei formațiuni anarhiste din Germania. Se numește Anarchistische Pogo-Partei Deutschlands (APPD). Ați ghicit, le place să facă pogo. Iar sloganul „Proști, dar fericiți!“ exprimă cu acuratețe elementul comun al membrilor acestui partid. Mai sînt și alte devize: „Căcarea e muncă!, Munca e de căcat“ (la fel și școala, politica etc.) „Asocialii la putere!“, „Votul meu pentru gunoi!“, „Băută, băută, toată ziua doar băută!“ etc. Partidul „paraziților sociali“ – așa cum se autodefinește el, ironic – a încercat chiar să facă ceva la alegeri. Cel mai bun scor de pînă acum: în 1998 a obținut 35.000 de voturi la alegerile regionale. Ce vor anarhiștii germani de azi? Nimic ieșit din comun. Doar dreptul la ajutor de șomaj în cuantum egal cu salariul, pensionarea la tinerețe în loc de vîrsta a treia, abolirea învățămîntului obligatoriu și a Poliției, crearea centrelor pentru iubire fizică *(Fuckpooling centers)*. Ah, era să uit! Mai e și punctul care prevede „re-stupidizarea completă a Germaniei“.

„Nu mutarea puterii dintr-o mînă în alta, ci reducerea puterii, indiferent de mîna în care se află.“

Dacă aș avea mașina timpului, cred că aș face o oprire la începutul secolului al XIX-lea, ca să beau o cafea cu Ludwig Börne. Tipul a fost jurnalist, unul dintre primii care s-au pronunțat public pentru anarhie în Germania. În accepțiunea filozofică originară a termenului, anarhie însemna, pentru Börne, „nu mutarea puterii dintr-o mînă în alta, ci reducerea puterii, indiferent de mîna în care se află“. Jurnalistul știa însă că nici un domnitor nu a slăbit vreodată puterea voluntar, așa că anarhia însemna pentru el forma pură a libertății. După Ludwig Börne, anarhia a devenit o idee îmbrățișată de social-democrația germană din anii 1870. Dincolo de conotația politică, ideea anarhiei s-a dezvoltat în numeroase domenii, de la psihologie pînă la literatură și artă. În perioada Republicii de la Weimar, mișcara sindicală de sorginte anarhistă a ajuns la o cotă maximă de popularitate, dar și de influență. Organizația a fost desființată de naziști, membrii ei – forțați să lupte în Wehrmacht sau trimiși în lagărele de concentrare hitleriste. În anii 1960, mișcarea anarhistă din Germania avea să cunoască o revenire puternică prin Mișcarea studențească. Aceasta își avea originile în mișcarea din SUA și critica forma de organizare a puterii în Germania federală postbelică (RFG). Studenții luptau împotriva „dominației oamenilor de către oameni“. Anul 1961 este considerat cel al creării Mișcării studențești care, culmea, a coincis cu excluderea din Partidul Social-Democrat a Asociației Studenților Socialiști. Același an marchează și începutul unui proces foarte important în societatea germană: analiza critică a trecutului nazist al țării. Un proces lung, dureros, dar fără el Germania nu ar fi fost ce e astăzi. Un rezultat de care anarhiștii pot fi mîndri. Sau ar putea fi mîndri dacă ar mai ști care sînt începuturile și evoluția mișcării lor. Pare că relația dintre evoluția Germaniei și cea a mișcării anarhiste e una invers proporțională. Pe măsură ce țara se dezvoltă politic și economic, pe atît decad anarhiștii. Astăzi își fac simțită prezența cînd se îmbată prea tare și fac scandal sau cînd profită de un protest pașnic ca să incendieze niște mașini, la marginea orașului.

Laurențiu Diaconu-Colintineanu *este jurnalist la RFI România și documentarist independent.*

■ ■ ■

Cînd stadionul coboară în stradă

interviu cu Dinu GUȚU, cercetător și ultras

Îţi ia timp să descoşi lumea ultraşilor, să-i descifrezi ritualurile, crezurile. Dinu Guţu (24 de ani) merge de vreo şase ani la meciurile lui Dinamo. E membru de grup în Peluza „Cătălin Hîldan“. De la o vreme, a început să ţină un jurnal antropologic de teren, care i-a folosit, în 2010, la scrierea licenţei: o lucrare de Ştiinţe Politice, publicată anul acesta sub titlul Revoluţia „ultraşilor“ (Antietatism, violenţă simbolică şi potenţial insurecţional în cadrul fenomenului „Ultras“, *Editura Cartier). După protestele din ianuarie, a adăugat un soi de epilog: teoria coborîse în stradă.*

„În cărţulia asta eram foarte fericit că pot să contrazic teoria marxistă asupra revoluţiilor, care spunea că vom avea clase aflate în conflict. În rebeliunea politică postmodernă, nu mai există clase, ci doar grupuri cu potenţial violent, adică ultraşii, care – avînd experienţa confruntării cu statul – pot crea violenţe de masă. Iar restul populaţiei coalizează oarecum împotriva jandarmeriei. Mă înşelasem în privinţa teoriei: e mai marxist contextul decît credeam. În momentul de faţă, pe străzile Atenei sînt inclusiv suporteri anarhişti“ – explică Dinu Guţu.

Ultraşii au ceva dintr-un *„romantic crew“* – de aici şi iraţionalul lor: „Să păstrezi steagul cu sfinţenie, să faci coregrafii care costă... Pare ceva complet iraţional şi non-utilitarist. Ei sînt nişte idealişti şi luptă pentru conservarea tipului ăsta de libertate“, mai spune Dinu Guţu. Cît e însă de periculos acest idealism, dacă e?

„Nu poți să-ți diluezi identitatea de ultras mergînd într-un partid“

Ce modelează comportamentul ultraşilor?

E un tip de cultură. E clar: înainte de 1990 n-am avut acest tip de susţinere fanatică şi organizată a unei echipe. Odată cu liberalizarea, am adoptat – inconştient sau nu – modelul latin de susţinere a unei echipe de fotbal, numit Ultras. Modelul anglo-saxon e Hooligans. Aceştia din urmă nu au steaguri de gard, grupurile sînt mai puţin ierarhice şi se bazează pe violenţă fizică. Un grup Ultras, în schimb, e o mulţime mai degrabă isterică, feminină. Adică îşi domină adversarul printr-un spectacol simbolic: o coregrafie, o demonstraţie de forţă care arată unitatea grupului şi superioritatea sa. Ceea ce nu înţelege statul e că astea sînt elemente dintr-o cultură. Şi, în momentul în care interzice spectacolele pirotehnice, coregrafiile, mesajele, intervine practic în manifestarea culturală a unui anumit grup. De aici apar marile probleme. Aşa se explică implicarea suporterilor în ceea ce a însemnat Piaţa Universităţii 2012.

Implicarea suporterilor a fost deci strict legată de nemulţumirile proprii.

© I. Moldovan

Nu nepărat. S-a ieşit din spirit civic şi ca reacţie la îngrădirea constantă a unei serii de libertăţi asupra acestui grup. Practic, ceea ce s-a întîmplat în ianuarie cu suporterii a fost nelegitimarea acţiunii statului în cazul legii respective. S-au coalizat şi au conştientizat faptul că rivalităţile de weekend sînt importante, dar mai presus decît duşmanul pe care-l ai în Drumul Taberei sau în Ştefan cel Mare ar fi schimbarea statului şi a instituţiilor sale de coerciţie.

Pot fi ultraşii folosiţi politic, pot fi manipulaţi?

Pot fi, dar cred că e mai degrabă vorba de grupuri sau indivizi marginali. Nu poţi „cumpăra“ o subcultură. Pentru că în cadrul fenomenului Ultras există o aversiune faţă de politic: în general, eşti doar Ultras, eşti liber, asta te defineşte. Nu poţi să-ţi diluezi identitatea mergînd într-un partid.

2) Cenzura de orice fel este interzisă.

6) Libertatea de exprimare
nu poate prejudicia demnitatea,
onoarea, viaţa particulară
a persoanei şi nici dreptul
la propria imagine.

7) Sînt interzise de lege
defăimarea ţării şi a naţiunii,
îndemnul la război
de agresiune, la ură naţională,
rasială, de clasă sau religioasă,
incitarea la discriminare,
la separatism teritorial
sau la violenţă publică, precum
şi manifestările obscene,
contrare bunelor moravuri.

ARTICOLUL 30
CONSTITUŢIA ROMÂNIEI

„Suporterii îi zic «Mall Arena»“

În ce condiţii se ajunge la violenţă?

Se exagerează cu violenţa. Hai să luăm ultimul derby Steaua-Dinamo. În ziua respectivă, erau patru sau cinci ştiri pe gsp.ro despre violenţa suporterilor şi patru – despre meciul propriu-zis. În afară de un atac asupra unor dinamovişti, n-au mai fost probleme. În general, cultura Ultras nu încurajează violenţa. Există doar grupuri marginale care au apetenţă pentru asta.

Adică violenţa simbolică înlocuieşte, în mare măsură, violenţa fizică.

Da. Ultraseria aduce foarte mult cu ideea de carnaval, de spectacol care nu aparţine statului. Pentru că şi cultura Ultras e mai degrabă una *„working class“*. E un refuz simbolic al ordinii şi disciplinei statului, e bucuria clasei muncitoare. De aici şi rivalităţile între cartiere, între oraşe. Apoi, ultraşii stau la peluză, unde sînt biletele cele mai ieftine. Se manifestă şi un anticonsumerism. Sînt o reprezentare a culturii punk DIY *(„do it yourself ethics“)*. Naţional Arena e un studiu de caz foarte bun. Suporterii îi zic „Mall Arena“, pentru că acolo li se cere 10 lei pe un hotdog. Şi pentru că identitatea *hardcore* se diluează: vine lume care nu e interesată de susţinerea echipei, ci doar de spectacol. Cum zicea un suporter: între Red Hot Chili Peppers şi Dinamo-Barcelona nu mai există diferenţe.

Se comportă diferit ultraşii în Ştefan cel Mare, de exemplu, decît pe Naţional Arena?

Ei nu se comportă diferit, dar cu siguranţă observă o represiune mai mare din partea organelor de coerciţie. Pentru că e un stadion mult mai bine organizat, ultraşii nu mai controlează peluza aşa cum o controlau înainte. Sînt mult mai stricte regulile decît erau pe stadioanele vechi. Stadionul, ca teatru al exprimării opţiunilor, e unul dintre puţinele locuri în care observi represiunea statului şi felul în care te cenzurează. E aproape ideea de protest şi cea de peluză, sînt cam aceleaşi tipuri de energii. Ca să nu mai vorbim de faptul că „inamicul comun“, jandarmeria, e şi aici, şi acolo.

Suporterii văd în jandarm o personificare a statului.

Da, statul e pentru ei instituţia asta, una vizibilă. Uneori, chiar tangibilă, cînd primeşti bastoane pe spate. Din punctul meu de vedere, ultraşii sînt – deşi nu conştientizează lucrul ăsta – singurul grup din societatea asta care ar putea, prin şicanele şi provocările constante de la fiecare meci, să democratizeze instituţiile de coerciţie ale statului.

„Ei nu se urăsc“

Ai realizat un profil al ultrasului, pe baza unui chestionar. Ce concluzii s-au conturat?

Chestionarul e făcut în 2010. S-au schimbat multe lucruri şi cred că procentul respondenţilor care se situau ideologic pe zona dreptei – 40% atunci – s-a mai schimbat. Mai ales că în ianuarie s-a protestat împotriva unor măsuri de austeritate, profund neoliberale. Cred că acum sînt mai mulţi de centru, centru-stînga. În jur de 90% spuneau că ar ieşi în stradă în cazul unei revolte. Asta demonstrează faptul că sînt un grup cu un important potenţial de schimbare socială. Mult mai radicali decît mainstream-ul.

Te-a surprins numărul mic al celor care se declară anarhişti?

Ei sînt mai degrabă grupuri ierarhice, care văd un lider, care se bazează pe o structură de comunitate, pe solidaritate şi pe anumite valori. Dacă urmăreşti mesajele pe care şi le aruncă unii altora, multe acuză exact abaterile de la normele ultraseriei, ale tipului de manifestare „sănătoasă“. Deci n-ar putea fi anarhişti, din moment ce joacă într-un anumit cod valoric.

Pare totuşi atrăgătoare titulatura asta pentru un ultras. În plus, din afară, nu prea se văd structurile ierarhice de care vorbeşti.

Asta e şi una dintre mizele lucrării pe care vreau s-o public: schimbarea percepţiei dintr-o perspectivă antropologică, academică. Violenţele din cadrul derby-urilor sînt provocate de grupuri marginale, care ar putea avea o tentă de cultură Hooligans, mai anarhistă. (…) Violenţa lor fizică şi simbolică e direct proporţională cu clivajele sociale dintr-o anumită perioadă.

Sînt deci o reprezentare a societăţii, la un moment dat.

Exact. La început erau mult mai aproape de ideea de clasă muncitoare. Fiind vorba de o cultură, care nu poate fi statică, acum s-a diluat uşor povestea asta, nu mai sînt neapărat clasă de jos, sînt şi oameni care fac masterate şi doctorate. Vreo 80% au sau vor face studii superioare.

Vorbeai, în finalul lucrării, despre „nevoia de entropie a omului modern“, care se reflectă pe stadioane. Acţionează stadionul ca o supapă?

E o supapă extraordinară de evacuare. Un lucru e cert: un ultras nu răspunde decît provocării unui egal. Niciodată nu va ataca pe cineva care nu joacă după aceleaşi reguli. Iar conflictele lor sînt pur ritualice, ei nu se urăsc. (…) Ultraşii merg pe partea asta mai *hardcore*, pe ideea că „jucătorii şi patronii pleacă şi vin, noi am rămas aceiaşi“. E un grup marginal care creează o istorie paralelă cu cea a clubului. Viaţa de ultras înseamnă mult mai mult decît ceea ce se vede. Sînt deplasări, petreceri, bucurii şi tristeţi trăite prin reinventarea valorilor de comunitate, pierdute într-o societate care prioritar consumă.

a consemnat Vlad ODOBESCU

■ ■ ■

© I. Moldovan

Augustin IOAN

O sută de ani de istorie edificată

În perioada 1850-1950, istoria, dar şi geografia politică a zonei desemnate astăzi prin sintagma Europa Centrală şi de Est s-au schimbat dramatic. Ţările de astăzi pe care sintagma le acoperă au făcut parte din cîteva state mari, imperii sau federaţii (Germania, Austro-Ungaria, Imperiul Ţarist/Rusia/URSS, Imperiul Otoman/Turcia) şi şi-au schimbat frontierele ca urmare a diferitelor războaie (ruso-turc, balcanice, Primul şi al Doilea Război Mondial, apoi Războiul Rece, care le-a prins în tabere ideologice opuse, precum NATO şi Pactul de la Varşovia). Nu este, prin urmare, surprinzător că şi mediul edificat a fost prins în acest tăvălug transformator şi că tema esenţială a celei mai mari părţi a perioadei studiate a fost cea identitară. În interiorul graniţelor existente (identitate de grup etnico-lingvistic); forţîndu-şi un statut de autonomie sau de independenţă, prin apariţia unor graniţe noi (prin atomizarea fostelor imperii, în special după 1918), ţările din regiune au utilizat toate pîrghiile oficiale avute la dispoziţie pentru a utiliza artele şi arhitectura în procesul ideologic de construcţie identitară.

National Romanticism, cu versiunile sale locale de curent/stil naţional, a devenit retorica dominantă a sfîrşitului de secol XIX, mai ales în ceea ce priveşte statele nou apărute de sub trena muribundului Imperiu Otoman. Textele, ca şi clădirile perioadei ne vorbesc despre un efort de asamblare a unei genealogii istorico-estetice, cu strămoşi reali sau asumaţi (cînd nu inventaţi de-a dreptul); cu religia proprie emancipîndu-se de sub presiunea islamică care le îngăduia prezenţa, dar impunea discreţia, dacă nu de-a dreptul anonimitatea (ca în cazul arhitecturii sacre bulgare, obligată să se camufleze în arhitectură laică, de locuinţă). Or, către finalul secolului, înspirîndu-se din formele considerate nepoluate de influenţele străine – cele aparţinînd vernacularului rural local – apar şcoli naţionale în arhitectura diferitelor ţări, care încearcă să dea expresie naţională edificiilor administrative ale noilor regate. Ilustrativ este efortul lui Ion Mincu şi al Şcolii Naţionale pe care a fondat-o la Bucureşti, care, întors de la Paris după studii la Beaux-Arts, a început să se inspire în proiectele sale din arhitectura clasei ţărăneşti mijlocii din zone considerate curat româneşti, de la poalele sudice ale Munţilor Carpaţi. Ulterior, aceste clădiri, ridicate de Ion Mincu şi de emulii săi, vor fi recunoscute ca aparţinînd stilului Neoromânesc.

Tema identitară rămîne importantă în perioada interbelică, dar ea capătă cadre noi de manifestare.

Variantele locale de National Romanticism din ţările balcanice eliberate dublau, dacă nu reprimau de-a dreptul, manifestările de Art Nouveau/Arts and Crafts/Secession, apărute, de pildă, pe teritoriile Imperiului Austro-Ungar (Ungaria, dar şi Transilvania sau Bucovina), care, la rîndul lor, captau ceva din vocea etnicizantă a popoarelor respective (vezi opera arhitectului Ödö Lechner la Budapesta, sau a lui Plecznik la Praga). O asemenea direcţie etnicizantă, de generaţia a doua, revine în forţă după Primul Război Mondial, cînd, din nou, ţările zonei îşi schimbă consistent graniţele (România, de pildă, îşi dublează teritoriul naţional prin unirea cu Transilvania, Banat, Bucovina, toate teritorii cu majoritate românească din fostul Imperiu Austro-Ungar şi Basarabia, aceasta din urmă desprinsă din fostul imperiu ţarist), în vreme ce state noi emerg din ruinele imperiilor (Cehoslovacia, Regatul sîrbocroat, Ţările Baltice), spre deziluzia şi dorinţa de revanşă a statelor succesoare ale acestor vechi imperii (Austria, Ungaria, Turcia, URSS), a căror principală ţintă a urii a fost Tratatul de la Trianon. Tensiunea politică legată de problemele teritoriale rămîne pînă astăzi parte a discursului politic din zonă. Tema identitară rămîne importantă în perioada interbelică, dar ea capătă cadre noi de manifestare, fiind preluată, uneori, ca stil oficial al statului respectiv în ceea ce priveşte edificiile de medie importanţă (spre exemplu, toate sediile finanţelor publice de sector din Bucureşti au fost proiectate în stil neoromânesc de Statie Ciortan). Această linie capătă justificări teoretice noi, legate de origini reale sau inventate ale grupului etnic, sau ale poporului/naţiunii respective. Aşa se explică de ce originea latină a poporului român, de pildă, îi îndreptăţeşte pe unii arhitecţi oficiali, precum Duiliu Marcu, să inventeze o variantă locală de *stile littorio,* sub numele de Stilul Carol II (numele regelui pe tron în perioada 1930-1940): era vorba despre un *stripped classicism* pe care îl regăsim pretutindeni în arhitectura oficială a epocii, dacă ar fi numai să privim la arhitectura pavilioanelor naţionale de la expoziţiile şi tîrgurile universale/mondiale.

În paralel cu acest fenomen politico-arhitectural, vocile grupurilor anterior marginalizate încep să se facă auzite. Mişcarea DADA este pornită la Zürich de doi artişti evrei din România – Tristan Tzara şi Marcel Iancu. Acesta din urmă va fi, ulterior, activ ca arhitect în modernizarea discursului arhitectural, scris şi edificat, din ţara sa natală. Resurgenţa antisemitismului, însă, îl va face să emigreze în Palestina mandatului britanic şi să devină, ulterior, unul dintre cei mai importanţi artişti vizuali ai noului stat Israel. Vilele şi blockhaus-urile construite de Marcel Janco rămîn şi astăzi monumente de modernitate asumată, radicală, chiar dacă prezenţa lor urbană este mai degrabă estompată. Şi totuşi, cu el începe modernismul românesc, mult mai devreme decît 1930 şi decît Clădirea ARO/Patria, a lui Horia Creangă, aşa cum am învăţat din cărţile, prea puţine, de istoria arhitecturii din România.

În mod analog, industrializarea, comparativ mai consistentă decît în alte ţări din regiune, a făcut din Cehoslovacia centrul de iradiere al unei foarte consistente micări cubiste. Grupurile de avangardă şi revistele lor au întreţinut în epocă un climat efervescent, modernizator şi anti-establishment, orientat politic spre stînga vremii. Citind astăzi aceste texte, putem identifica ecourile avangardei europene occidentale, dar şi temele recurente ale manifestelor acesteia. O cultură urbană, cosmopolită, burgheză se clarifică în perioada interbelică. În arhitectură, preocupările acesteia privesc igiena şi serviciile comunale, standardele de locuire şi aplicarea lor către locuirea colectivă, apariţia şi stabilizarea tipului urban de blockhaus. Prin intermediul acestei culturi urbane, oraşele din zonă, mai cu seamă oraşele mari, sînt supuse unor transformări radicale: axe ample unesc între ele, în buna tradiţie a Enlightment-ului, pieţe ample şi edificii religioase şi/sau laice, administrative: monumentale, neoclasice sau stripped classicist-e, fiind anturate de monumente sculpturale.

Industrializarea a făcut din Cehoslovacia centrul unei foarte consistente mişcări cubiste.

Pentru asta, la o sută de ani după Parisul baronului Hausmann, în oraşele mari din regiune se demolează segmente revolute de ţesut urban. Se taie bulevarde noi mărginite de clădiri înalte, se construieşte infrastructură rutieră nouă şi, mai ales, se trece, către finele perioadei interbelice, la o rurbanizare a satelor, care urmează să primească şi ele edificii (primărie, biserică) şi servicii urbane. Războiul opreşte tot acest proces, dar e de reţinut că CEE nu este deloc întîrziată la acest capitol, dovadă stînd faptul că, de pildă, masterplanul pentru Bucureşti este contemporan (1935) cu cele pentru Berlin şi Moscova, deşi scările intervenţiilor diferă. Anii de boom economic de după criza majoră de sistem din 1929-1933 au fost anii unui eroism alb, marmorean, modernizator, în toate nuanţele cunoscute ale modernismelor urbane şi arhitecturale din Occident.

Acestuia îi urmează, în ţările cucerite de sovietici (lagărul socialist), un alt fel de program modernizator. La început, a existat o tentativă de a relua modernismul antebelic de acolo de unde fusese abandonat, din pricina războiului. Dar chiar şi aşa, nuanţele s-au schimbat. Accentul a fost pus pe programele sociale. Se construiesc primele cvartaluri de locuinţe sociale de tip sovietic. Logica minimală a spaţiilor de locuit este contrapusă decoraţiei flamboaiante, dar şi spaţiilor goale. Un arhitect, reporter de război român, G.M. Cantacuzino, ajuns la Odessa în 1942, vede în aceste locuinţe mai degrabă modelul cazarmei. După război, acelaşi autor propune, în 1947, *„O estetică a reconstrucţiei“*, de inspiraţie generoasă, socialist-fabiană, dar şi americană; în orice caz, orice, dar nu prosovietică.

Or, dimpotrivă, această viziune este cea care va învinge: industria grea, eliminarea proprietăţii private din industrie şi, în majoritatea statelor estice, eliminarea proprietăţii private asupra agriculturii au dus la impunerea unei viziuni totalitare şi asupra oraşelor. Multe au fost parţial sau total redesenate. Varşovia a fost prima care a suferit şi o distrugere aproape completă după răscoala antinazistă din 1944, fiind refăcută după modelele urbanistice sovietice, cu cvartale de blocuri de locuinţe, pieţe uriaşe, de paradă, şi un Palat al Culturii, un exemplar de turn asemănător celor şapte construite la Moscova după război (şi unul la Bucureşti). La sfîrşitul perioadei studiate, comunizarea vieţii private şi a celei publice se intensifică prin înfiinţarea marilor institute de proiectări, eliminîndu-se, practic, sau ocultîndu-se autoratul individual.

Arhitectura modernă nu va reveni în lagărul socialist, după episodul realist-socialist, decît în a două parte a anilor ’50, treptat după moartea lui Stalin (1953) şi discursul lui Hruşciov despre construcţii şi arhitectură din 1954, considerat manifestul absent al remodernizării arhitecturii central şi est-europene), sau, violent, în Ungaria de pildă, după 1956, cînd partidul renunţă la supravegherea şi cenzurarea artelor.

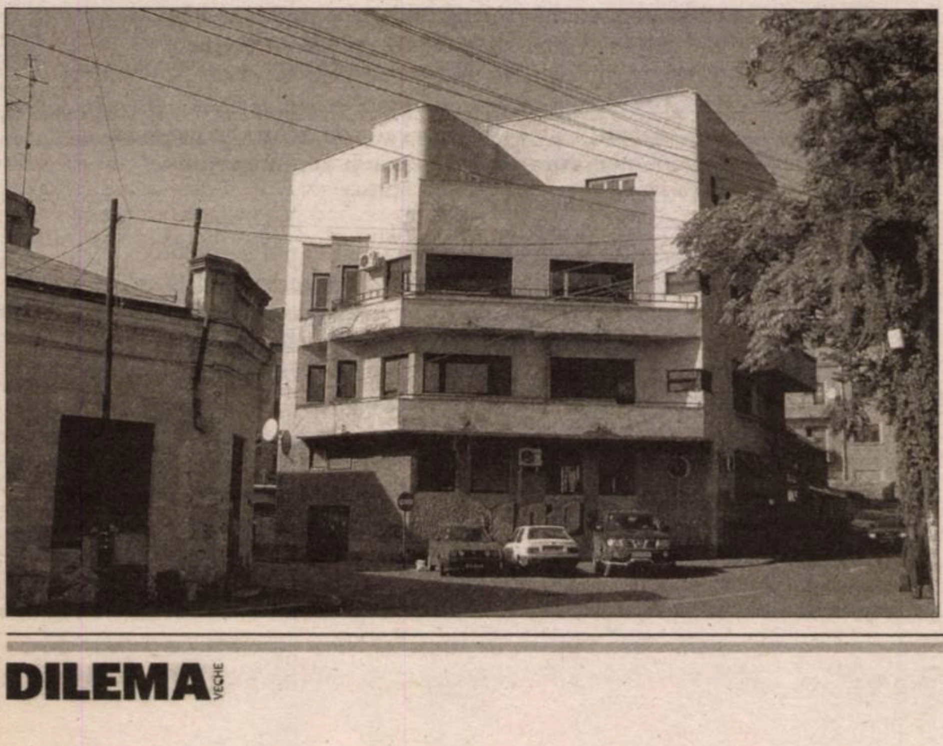

Augustin Ioan *este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu“ din Bucureşti.*

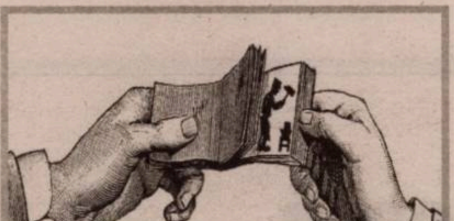

Marius CHIVU

feedbook

Trecutul ca o bufniță

● Filip Florian, *Toate bufnițele*, Editura Polirom, 2012.

Filip FLORIAN
Toate bufnițele

Pus sub semnul unui citat din Bohumil Hrabal despre importanța memoriei, „cea mai frumoasă însușire a omului“, noul roman al lui Filip Florian este construit din alternanța a două lungi mărturii: una, veselă și luminoasă, despre copilăria petrecută într-un orășel de munte în primul deceniu de după Revoluție; cealaltă, cenușie și dramatică, despre destinul unei familii de intelectuali în comunism. Dar, mă grăbesc să spun, cartea este și o frumoasă poveste despre prietenie. Cei doi protagoniști, puștiul „Lucian, zis Luci“ și „domnul“ Emil, se întîlnesc pe un deal atunci cînd bărbatul îl salvează pe neastîmpăratul băiat din mîinile grele ale unui mecanic de teleferic. Detaliile momentului întîlnirii dintre cei doi au o simbolistică a lor, căci, pe de o parte, natura va juca un rol important în apropierea dintre băiatul și bărbatul pe care îi despart cincizeci de ani; pe de altă parte, nu e foarte clar, pînă la sfîrșit, cine pe cine salvează.

Cele două mărturii la persoana întîi (cea a bărbatului este reprodusă dintr-un jurnal) alternează, cum spuneam, contrapunctic, inocența copilăriei petrecute în deplină libertate fiind concurată de incursiunile confesive grave din / în trecutul ultimei jumătăți de secol, schițînd, astfel, destinul unei familii de intelectuali, de la bombardamentele anilor '40 din București, pînă la șantierele comuniste ale anilor '60-'70. Bărbatul, Emil Stratin, meditează la natura memoriei și a trecutului cu care încearcă să se împace în jurnalul unde povestește traseul prin istorie al propriei familii: închisoarea bunicului, bijutierul care adăpostise un fugar din Insula Mare a Brăilei și îl ajutase să treacă granița, scăpat mai repede de pedeapsă doar pentru a deveni artizanul personal al unor personaje din protipendada comunistă; arestarea din anii '50 a tatălui său, profesor de liceu ajuns învățător la țară, apoi deținut într-un loc incert, penitenciar sau colonie de muncă, despre care nu va vorbi niciodată; viața modestă a familiei reunite după naționalizarea care le confiscase proprietățile de lîngă Cișmigiu, de pe Calea Victoriei sau de la Cernica, și, în cele din urmă, propria sa tinerețe petrecută pe șantierele patriei, la Orșova sau pe Transfăgărășan, motiv de ratare a poveștii de dragoste și a vieții de familie cu Lia și, implicit, de înstrăinare față de propria fiică plecată, la un moment dat, în Franța. Ca și în romanul *Matei Brunul* de Lucian Dan Teodorovici, unde personajul construiește în celulă o marionetă învățîndu-l pe unul dintre gardieni arta de a fi păpușar, apare aici, consemnată în jurnalul lui Emil Stratin, o frumoasă poveste de închisoare în care bunicul bijutier (care îl întîlnise în tinerețe pe Thomas Mann) obține, în schimbul unor piese de șah modelate din miez de pîine, o fișie de mușama pe care, cu un dinte de furculiță subțiat, reușește să scrijelească, să scoată din închisoare și, astfel, să salveze de la uitare sonetele unui poet deținut. Episod (singurul, din păcate) care amintește, prin delicatețea poveștii, de *Zilele Regelui*, mai exact de poemele de amor, dedicate Manastamirflorindei, zgîriate de motanul Siegfried pe catifelele ajunse fețe pentru rănile soldaților Războiului de Independență.

Povestea copilăriei puștiului în orașul de munte unde se află un castel (modelul poate fi Sinaia) are puține momente reușite, în ciuda multor istorii în care, împreună cu gașca lui de prieteni, Luci pune la cale tot felul de „parascovenii“. Dintre toate, strecurarea în castel și descoperirea unui pasaj secret este cea mai puțin banală, dar tot nu mi se pare că potențialul acestui episod este suficient valorificat. Ceea ce merită însă urmărit în povestea copilului este relația lui cu Emil Stratin, bărbatul de șaizeci de ani, bolnav de inimă, venit de la București și mutat într-o casă vecină. Băiatul descoperă în casa acestuia cărțile, și nu doar romane, de la Mark Twain la Gogol și Boris Vian, dar și atlase și enciclopedii de ornitologie, precum și muzica, de la Mozart la Nino Rosso și Janis Joplin la jazz. Prin faptul că e un străin distins, prin vîrsta și ținuta sa intelectuală, bărbatul e conștient că exercită o anume fascinație asupra băiatului, așa că îl educă fără ca acesta să-și dea seama: „Emil se ferea să-mi dea lecții, să-mi vîre ceva pe gît fie și cu lingurița sau pipeta, se prefăcea de minune că nu-i pasă de părerile mele, urmărea probabil cum înot prin apele limpezi, arunca undița și îmi trecea momeala pe la nas, ca să mă arunc de unul singur și să mușc.“ La rîndul lui, băiatul compensează lipsa unui tată mai afectiv și mai prezent apropiindu-se de acest străin cald și cultivat, care tot el, deși bolnav și venit de la oraș, îl apropie de lumea bufnițelor ducîndu-l noaptea în pădure și învățîndu-l să cheme, să hrănească și să observe comportamentul nocturn al acestor păsări (un alt episod foarte frumos și, poate, simbolic). Băiatul e așa de fascinat de acest bărbat fin, misterios și fragil, încît își dorește, la un moment dat, să devină un „copil-pasăre“, imitînd, în fața unui Emil amuzat, gesturile și sunetele bufnițelor într-un fel de recital de seducție filială. Această întîlnire între entuziasmul și inocența băiatului lipsit de afecțiune și de model patern și bărbatul blazat și bolnav, care și-a ratat deopotrivă relația cu propriul copil (pentru care el, navetistul, a fost doar „un tată de duminică“) și cu nepotul din Franța – această apropiere, ajutată poate chiar de marea diferență de vîrstă, a două deficite sentimentale este partea cea mai interesantă și frumoasă din roman. Întîlnirea dintre ornitologul amator și viitorul meteorolog devine, astfel, simbolică prin felul în care istoria/trecutul/memoria sînt mai degrabă chestiuni de retragere, de observație și aproximare a ceea ce nu se vede și înțelege ușor, dar care fascinează.

Toate bufnițele a fost romanul cel mai bine vîndut de Editura Polirom la Tîrgul de Carte Gaudeamus, iar asta spune multe despre statutul de care se bucură acum Filip Florian și de cît de așteptată i-a fost noua carte. În ceea ce mă privește însă, dacă ar fi s-o compar cu precedentele, aceasta iese în ușoară pierdere, și la nivelul narativ al construcției, și la nivelul stilistic al expresiei: nu are ineditul și suspansul *Degetelor mici;* nici inventivitatea sau amestecul de inocență, nostalgie și umor din *Băiuțeii* (semnat împreună cu Matei Florian) și nici fantezia *Zilelor Regelui*. Scris cu finețe și mare atenție la ritmul și muzicalitatea frazelor, romanul folosește însă prea multe „prefabricate“. Nu doar structura alternanței a două voci, din care una aparține unui manuscris, dar și tipurile de istorii sînt cumva deja folosite, comune, nu le aduce suficiente variații, par preluate și expediate: intelectualul arestat de comuniști, exilat pe șantier și pus apoi în fața recrutării ca informator; relația afectată de viața gri din comunism, sfîrșind în infidelitate sau „parascoveniile“ copilului care, cele mai multe, n-au umorul scontat. Incursiunile în copilărie și în comunism rămîn cumva la suprafața stilistică și anecdotică, destul de banală, a întîmplărilor. Sigur, Filip Florian nu mizează pe anvergură narativă, așa cum o fac, spre exemplu, Lucian Dan Teodorovici sau Radu Pavel Gheo în ultimele lor romane inspirate de comunism, el nu este *acel* gen de prozator, el lucrează pe spații mai mici, este mai degrabă un fantezist și un stilist, dar tocmai partea de magie mi se pare că lipsește aici, acel farmec al devianței și îndrăznelilor deopotrivă narative și stilistice. Agreabil și cu momente bune, *Toate bufnițele* este însă, pentru standardele ridicate de Filip Florian însuși, un roman prea cuminte, cumva monoton, convențional chiar. Parafrazînd celebra replică a doamnei cu butucul din *Twin Peaks*, bufnițele nu sînt tocmai ce ar fi putut fi.

■ ■ ■

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● Alessandro Baricco, *Emaus*, traducere din limba italiană de Gabriela Lungu, Colecția „Raftul Denisei“, Editura Humanitas Fiction, 2012.

Alessandro Baricco
Emaus
HUMANITAS fiction

Avem patru adolescenți. Trăiesc cu toții într-un burg profund italienesc, au 18 ani și dau tîrcoale maturității în fel și chip – de exemplu, încălecînd pe biciclete și pedalînd printre prostituatele de la colț de stradă. Pe de altă parte, ei au în sînge toate reflexele catolicului credincios de clasă medie, ceea ce înseamnă, în principiu, perspectiva unui destin cumpătat, un eroism al cuminteniei inflexibile, o fervoare a carității, plus capacitatea de a „metaboliza incredibile forme de nefericire, confundîndu-le cu desfășurarea firească a lucrurilor“. Cei patru amici cîntă la slujbele bisericești și fac voluntariat la spitalul săracilor, iar pe unul dintre ei chiar îl bat niște gînduri de preoțire.

În tîrg mai există însă și juna Andre, scandalos de frumoasă și practicantă a unui desfrîu nonșalant. Familia ei e bogată, gesturile ei – inclusiv eresurile – sînt fascinante, nonconformismul și libertinismul său au o dezinvoltură soră cu altitudinea regească, iar suicidul încercat pe la 14 ani îi completează nurii cu nimbul unei măreții tragice. Pe scurt, cei patru băieți sînt topiți după ea. Prin urmare, hotărăsc să acționeze – în felul lor, bineînțeles, adică suflecîndu-și mînecile și încercînd să-i salveze fetei sufletul. Fata însă își va sufleca toate hainele de pe ea și îi va face s-o iubească în felul ei, ceea ce va duce la o vagă orgie și, mai departe, la vreo trei morți și vreo două renașteri.

Misterul romanului vine mai ales din scriitură. Febrilă, abstractă, senzuală, proza aceasta păstrează în fiecare paragraf o taină surdă, întreține o incertitudine încordată, vorbește – precum călătoria biblică spre Emaus – despre „ceea ce știam dintotdeauna, dar în felul acesta al nostru de a nu ști niciodată“. Splendidă literatură!

PUBLICITATE

Copiii care vor veni la miniLibri vor putea face schimb de cărți între ei

Singurul tîrg de carte destinat exclusiv copiilor, **miniLibri**,
se desfășoară anul acesta între 7 și 9 decembrie în Plaza România.
Intrarea este liberă, iar iubitorii de lectură vor avea ce să aleagă:
cele mai frumoase cărți pentru copii, softuri educaționale și e-readere.

În plus, copiii care vor veni la **miniLibri** vor putea face schimb
de cărți între ei. Trebuie doar să își aducă de acasă cărțile
de care s-au plictisit sau care nu mai corespund vîrstei lor, iar la tîrg,
după negocieri chibzuite cu alți copii, se vor îmbogăți cu noi povești,
noi legende, noi aventuri. La **miniLibri** se vor colecta în acest an
și cărți pentru biblioteci rurale, deci vă așteptăm nu numai
să plecați cu cărți, ci și să veniți cu ele la tîrg.

Din programul tîrgului: jocuri, concursuri amuzante și tombole
cu premii, ateliere de imaginație – activități de scris și ilustrare
povești, dar și o expoziție cu vînzare –, obiecte decorative create
de copiii de la Grădinița Bambi. Nici în acest an, la cea de-a șasea
ediție a tîrgului, nu vor lipsi vedetele, care vor veni să citească
sau să reinventeze povești cu ajutorul celor mici.

TÎRGUL VA FI DESCHIS ÎNTRE ORELE 10-22.

Scopul acestui tîrg este să stîrnească interesul copiilor
pentru citit și să transforme lectura
într-un mijloc de relaționare între părinți și copii.

Mirella PATUREAU

La Sfîntu Gheorghe, dincolo de munţi şi printre festivaluri

Am descoperit teatrul lui Horaţiu Mihaiu, brusc, aproape din întîmplare, la Festivalul de la Timişoara de anul trecut: *Inventatorul iubirii,* după Gherasim Luca. Nu ştiam nimic despre regizor, cam tot atît despre Teatrul de Artă din Deva care prezenta spectacolul, ceva mai mult despre poetul suprarealist de origină română ce şi-a sfîrşit zilele în Sena. Mă aşteptam deci la o lectură literară, gest cultural şi omagial, şi eram gata să evit întîlnirea. M-am dus totuşi, şi uimirea a fost totală, am rămas *scotchée*, lipită de scaun, în sala pe jumătate goală, în ciuda accidentelor tehnice ce i-au terorizat pe actori şi îndurerat pe regizor – ascuns undeva în spatele sălii, printre perdele –, catastrofe pe care nu le-am remarcat însă şi care nu m-au împiedicat să vreau să ştiu imediat totul despre regizor, despre parcursul său şi mai ales de ce e atît de puţin cunoscut, dincolo de cîţiva amatori „luminaţi“, sau de ce nu face parte din marile „gîlceve“ ce agită astăzi teatrul românesc. Şi totuşi, în restul Europei, teatrul traversează crizele, ca şi în România, dar traversarea aceasta l-a schimbat. Mai peste tot, de la Anvers la Berlin sau de la Vilnius la Roma, teatrul a integrat dansul şi artele vizuale sau performance-ul în structura sa. Se spune chiar că timpul marilor regizori „guru“ a trecut de mult, cu tot respectul şi nostalgia cuvenite. Dacă textul e mai mult sau mai puţin maltratat (Thomas Ostermeier mărturiseşte că a rescris 80% din textul lui Ibsen, *Un duşman al poporului*, spectacol prezentat vara din urmă la Festivalul de la Avignon), autorul nu dispare, devine regizor sau invers, scriitura se face direct pe scenă, se naşte din improvizaţii sau pleacă de la imagini şi viziuni „premonitorii“. Este ceea ce a făcut Purcărete în *Călătoriile lui Gulliver*, plecînd, e drept de la pamfletele lui Swift, mai puţin cunoscute, dar care au rămas tot atît de incendiare, şi reacţia unor spectatori, care se aşteptau la poveşti drăguţe cu pitici sau uriaşi, a verificat vehemenţa iniţială. Ceea ce fac, în mod mult mai radical totuşi, argentinianul Rodrigo García în Spania, Alain Platel în Belgia sau Joël Pommerat în Franţa. Gianina Cărbunariu nu lucrează altfel, dar teatrul ei, de echipă şi profund implicat social şi politic în ultima vreme, face parte dintr-un alt mare trend european, extrem de necesar azi în România. Ideea generală, dincolo de diferenţele specifice, ar fi un mare *brassage* de genuri, scena îmbrăţişează larg, dansul, circul, artele video sînt invitate la banchet, spectacolul, zgîrcit în vorbe, lunecă spre *performance,* Tanztheater de la Pina Bausch citire, pe scurt, inventează genuri hibride şi binevenite. Aici l-aş plasa pe Horaţiu Mihaiu, cu privirea sa de poet cu capul veşnic în nouri (vezi peticele de cer, de la Miró la Magritte), bîntuit de culori şi siluete în mişcare sau metamorfoză, sau pe Peter Uray, prezent în spaţiul teatral românesc de opt ani, cu versiunile sale coregrafice inspirate de mari texte, din care extrage esenţa, într-un desen scenic extrem de precis, o partitură a gestului, violentă şi rafinată în acelaşi timp, ca o radiografie a emoţiilor, a trăirilor personajelor, ce poate fi citită cu o perfectă acurateţe.

M-am decis aşadar să reconstitui gramatica specială, vocabularul şi uneltele cu care Horaţiu Mihaiu îşi construieşte spectacolele sale. Am revăzut o parte din ele în DVD, şi am aşteptat premiera din toamna aceasta ca să fac plinul de imagini şi să caut un răspuns la întrebările mele. De data aceasta a trebuit să mă duc dincolo de munţi, „în secuime“ (vezi CD-ul de prezentare a teatrului, „Teatrul Andrei Mureşanu, 25 de ani în secuime“), la Sfîntu Gheorghe, oraş bine rînduit şi ferchezuit cu grijă, dar pierdut în întunericul nopţii şi unde frigul de toamnă ţinea bine orăşenii prin case şi puţinele cafenele pustii. Jurnaliştii trecuseră deja pentru aniversarea teatrului, ce a coincis, din păcate, cu FNT-ul bucureştean, alte festivaluri ardelene se puneau în mişcare în jur: la Tîrgu Mureş, unde am regretat că am ratat prima stagiune ca directoare artistică a Alinei Nelega, în vreme ce la Cluj se pregăteau „Temps d'Images“ şi „Interferenţele“ de la Teatrul maghiar condus de Tompa Gábor.

© C. Vultur

Melancolia

Misterul ce pîndeşte la colţul străzii

Misterul şi melancolia unei străzi, după tabloul lui De Chirico pictat în 1914, continuă seria de variaţiuni sau divagaţii onirice plecînd de la o simplă sugestie plastică, sau în jurul unui univers artistic precis, ce ţine mai degrabă de avangardele secolului trecut. Sursa de inspiraţie e aici dublă: îl întreb de ce a ales tabloul lui Chirico, şi Horaţiu Mihaiu îmi declamă pe de rost pagini întregi din textul lui Peter Handke – *Ora cînd nu ştiam nimic unul despre celălalt*. Căci în inima fiecărui motiv se află imaginea unui copil: în tabloul lui De Chirico o fetiţă fuge după un cerc pe o stradă galbenă, toropită de soare, în vreme ce în capul străzii pare că o aşteaptă umbra neagră, ameninţătoare, a unui bărbat. Textul lui Handke este o scrisoare adresată fiicei sale înainte de a se naşte, înainte ca ea să intre în capătul străzii misterioase care e viaţa. Pictorul şi dramaturgul ne propun aşadar un exerciţiu de imaginaţie, la care participă activ regizorul spectacolului; cine sînt umbrele ce ne înconjoară şi ne întovărăşesc, cine ne aşteaptă în colţul străzii? Horaţiu Mihaiu, de formaţie iniţială arhitect, semnează întotdeauna şi scenografia (mărturiseşte că a văzut multe din spectacolele lui Bob Wilson, de a cărui estetică pare a fi penetrat, dar fără să-şi piardă culoarea proprie). Decorul reproduce contururile străzii din tablou; de altfel, lumea lui Chirico are deja o arhitectură teatrală şi aduce partea de mister a visului. De la acest simplu pretext plastic, lumea se construieşte în jurul fetiţei singuratice, dar devine pletorică în personaje şi supoziţii. Personajele intră, traversează scena, mînate de interese şi conflicte misterioase, cuplurile se fac şi se desfac, o muzică de un ritm obsedant punctează intrările, corpurile se mişcă după o geometrie precisă şi elegantă (coregrafie Mălina Andrei). Timpul scenic se dilată, scena e invadată de manechine albe, formele, culorile trimit la pînzele lui De Chirico, o întreagă retorică suprarealistă se pune în mişcare, de o misterioasă şi sublimă melancolie. Spectacolul e relativ scurt, nu are dramaturgia complicată a eseurilor vizuale de pînă acum, *Brâncuşi sau sărutul, MaMaMagritte, Miró, aceasta este culoarea visurilor mele* sau *Inventatorul iubirii*, care-şi permiteau să joace cu scrisul şi cuvintele. Spectacolul e jucat pe gradene, raportul e mult mai intim, ne situăm parcă la nivelul străzii ce nu-şi va dezvălui însă misterul. Aş fi preferat poate o anume distanţă, ca o fosă de orchestră, abisală, care să ne separe de lumea visului sau a coşmarului. Şi totuşi, regizorul are dreptate, în teatru uneori metafizica trece prin piele, aproape, cît mai aproape de lumea incertă şi în perpetuă mişcare a scenei.

Pădurea unde colcăie instinctele

Tot un vis şi mai ales tot o istorie de corpuri, de mişcare, m-au atras peste drum de Teatrul „Andrei Mureşanu“, la Studio M, unde Peter Uray avea premiera *Visului unei nopţi de vară*. Teatrul mă hrănise deja cu multe imagini şi interpretări posibile ale comediei lui Shakespeare, de la Peter Brook, la un neaşteptat de *Vis* sud-coreean, la ultimul Festival „Shakespeare“ de la Craiova, de o prospeţime încîntătoare (veritabil act de transfer cultural) la un foarte recent şi teribilist Shakespeare *for teenagers,* venit de la Naţionalul ieşean, spectacol îndrăzneţ, plin de imaginaţie, dar şi de provocări inutile, pe care aş vrea să-l uit, căci încă junele său regizor are un talent uriaş cu care se joacă cîteodată prea dezinvolt. *Visul* propus de Peter Uray, extrem de sobru, de o violenţă ameţitoare, nu iese din zona întunecată a nopţii. Scena e goală, în obscuritate desluşim o încolăcire de trupuri ce se caută, se resping, siluete în costume fluide, negre, ce lasă cîteodată să se întrevadă corpul în despicăturile de-a lungul coapselor. „Instinctul este ca o iederă, elementul vibrant, încăpăţînat al funcţionării omului“ – scrie Uray în programul succint al spectacolului. Totul vibrează aşadar de această sevă, de o energie cotropitoare. „Înconjuraţi de spirite, ameţiţi de magia nopţii“ – explică în continuare Uray, tinerii bîjbîind în pădurea fermecată sînt străjuiţi de spirite, de care nu se deosebesc de altfel prin nimic, duhuri ascunse în cutii cilindrice de lemn, ca trupurile unor copaci în care se ascund ca nişte statui adormite, stăpînii nopţii şi ai pădurii. Povestea e telescopată, scena meşteşugarilor aproape ştearsă, căci ceea ce rămîne pe prim-plan este povestea celor patru tineri prinşi într-un veritabil ritual de iniţiere. Trezirea din vis, ca o desprindere dureroasă din matricea fertilă unde colcăie instinctele, lasă magia dar şi misterul ei în urmă, în întunecimile nopţii şi ale fiinţei.

Două spectacole diferite, dar complementare, ce sparg tiparele şi hotarele dintre arte, în numele imaginii ca resort ordonator – pentru primul, sau cel al mişcării ca principiu universal – pentru acest *Vis al miezului de vară,* dintr-un început de iarnă, undeva, dincolo de Carpaţi.

***Mirella Patureau** este critic de teatru şi traducătoare, cercetătoare la Atelier de recherche sur l'intermédialité et les arts du spectacle, CNRS, Paris.*

■ ■ ■

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Herta Müller, *Ţinuturile joase* (trad. de Alexandru Al. Şahighian, Editura Humanitas), cartea de debut a scriitoarei germane, apărută pentru prima dată în România, în 1982, la Editura Kriterion, urmată, în 1984, de o ediţie germană mult modificată şi restituită acum, într-o formă definitivă, revăzută de autoare. O uimitoare carte de povestiri negre, violente şi adevărate. (Simona Sora)

■ 5, 6, 7, 8 decembrie, la MŢR, a cincea ediţie a Festivalului Internaţional de Literatură de la Bucureşti. Îi puteţi vedea live şi lua la întrebări pe Jonathan Coe, Will Self, German Sadulaev, Goce Smilevschi, Filip Florian, Lucian Dan Teodorovici, Andrew Cowan, Papp Sándor Zsigmond, Mátyás Dunajcsik, Kei Miller, Daniel Boyacioglu, Mihai Mateiu, George Szirtes, Mircea Dinescu. Vorba englezului – *a real treat!* Vorba românului – de să te lingi pe degete! Mai multe informaţii, pe www.filb.ro. (Luiza Vasiliu)

■ La Cluj a început Festivalul Internaţional de teatru „Interferenţe“. Motto-ul acestei ediţii e „Dialog între voci“. Cum „vocile“ festivalului sînt într-adevăr excepţionale, invitaţia sună foarte, foarte tentant. (Matei Martin)

■ Pentru cine e curios să afle cum se pot descifra mecanismele profunde ale teatrului şi relaţiile sale cu omul, societatea şi istoria, există *Infinitul dinăuntru,* noua carte a lui Vlad Zografi – cîteva probleme originale pe care şi le pune autorul în acest domeniu şi pe care încearcă să le rezolve logic şi metodic. (**A.M.**)

---

craii de burta veche

Desert din rădăcină de lotus

藕

ǒu (rădăcină de lotus)

Cojiţi, curăţaţi şi tocaţi mărunt o jumătate de livră de rădăcină de lotus. Încălziţi într-un vas două uncii de ulei de arahide. Cînd s-a încins bine, adăugaţi patru uncii de zahăr alb. După ce s-a topit tot zahărul, puneţi şi rădăcinile de lotus. Amestecaţi bine şi lăsaţi să fiarbă cîteva momente. Scoateţi bucăţile caramelizate de lotus pe o farfurie şi garnisiţi-le cu flori de măslin dulce *(osmanthus fragrans).*

Grafiile pentru „măslin dulce“ şi pentru „scorţişoară“ conţin, în chineză, acelaşi radical *guì*. Că-i vorba despre una sau despre cealaltă, desertul va mirosi la fel de îmbietor.

Amicul Dejun

桂花

guì huā (osmanthus fragrans)

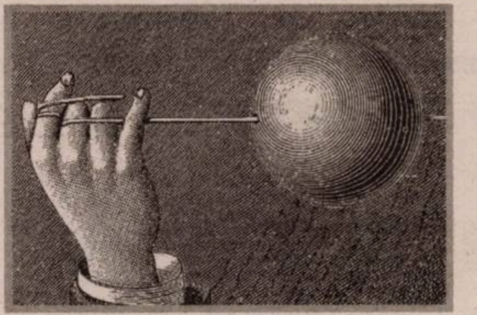

REGIMUL **ARTELOR** ŞI MUNIŢIILOR

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Ziarele îşi scriu ferparul

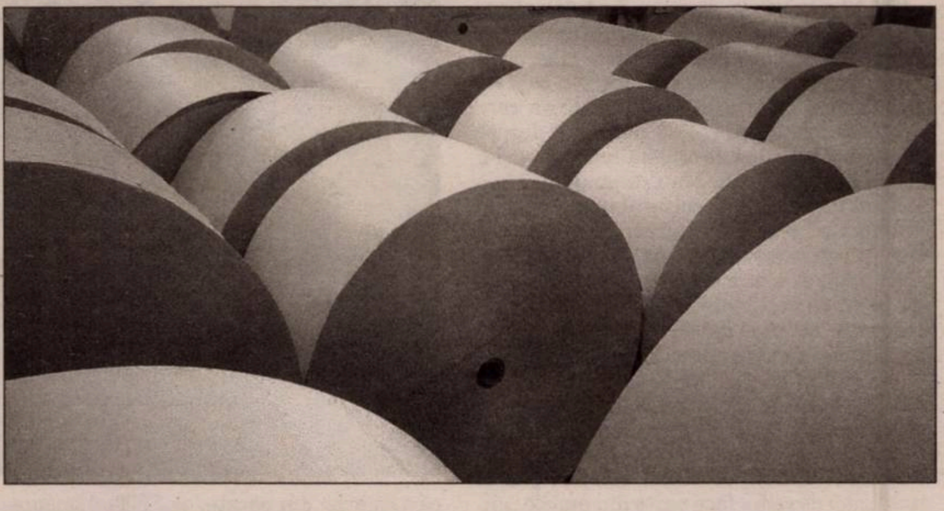

Criză fără precedent în Germania. Două ziare sînt în pragul falimentului: cotidianul regional *Frankfurter Rundschau* şi ediţia germană a ziarului economic *Financial Times* riscă să-şi suspende apariţia. Nu cu mult timp în urmă, şi *Die Tageszeitung* îşi anunţase insolvenţa. Iar în ultimii ani au dispărut de la chioşcuri numeroase titluri de tradiţie.

Şi toate astea în ciuda faptului că cifrele de difuzare arată încă destul de bine, cel puţin per ansamblu. Sigur, tirajele tuturor ziarelor generaliste sînt în scădere continuă, de ani buni. Însă tot se găsesc în jur de 49 de milioane de germani care citesc, în fiecare zi, ziare. Mărci importante – precum *Süddeutsche Zeitung* şi *Frankfurter Allgemeine Zeitung* – se vînd în cîte 500.000 de copii zilnic. Chiar şi *Frankfurter Rundschau* reuşeşte să vîndă 150.000 de exemplare. Dacă la cifra de vînzări se adaugă şi vizualizările de pe site-uri, rezultă că ziarele au o circulaţie mai mare ca niciodată – estimează un institut de cercetare care a analizat piaţa presei din Germania.

De fapt, nu cifrele de difuzare sînt problema, ci capitalizarea acestei formidabile audienţe. Germania, o economie performantă, resimte de-abia acum ceea ce în alte ţări se întîmplă de mulţi ani: scăderea veniturilor din publicitate. La nivel mondial, piaţa de publicitate a scăzut în perioada 2007-2009 cu peste 44 de miliarde de euro. De atunci, situaţia s-a mai ameliorat, dar nu suficient încît ziarele să-şi poată acoperi cheltuielile. Astăzi, nici un ziar francez nu e rentabil (cu toate facilităţile şi subvenţiile directe acordate de guvern, care vede în presă un serviciu public); numeroase ziare au dispărut cu totul sau apar doar online, aşa cum s-a întîmplat, recent, cu *La tribune*. În Spania, *El País* va concedia o treime din angajaţi. Iar în America, publicaţii importante şi-au încetat apariţia în print. Germania e într-o situaţie „norocoasă“, în sensul că în perioada de vîrf a crizei a pierdut „doar“ 1 miliard de euro. În plus, bugetele de publicitate sînt oarecum echilibrate: 1 euro din 3 investiţi sînt pentru reclame în ziare tipărite. Publicitatea online cîştigă însă tot mai mult teren – în dauna achiziţiei de spaţii în print.

Problema cea mai mare rămîne, pînă la urmă, adaptarea. Foarte multe ziare s-au grăbit să reducă din cheltuieli concediind o bună parte dintre angajaţi. Astfel, ziarul tipărit a început să semene cu ziarul online – şi invers. Căci, cu un efectiv redus de ziarişti, redacţiile nu au mai putut face faţă avalanşei de ştiri şi, mai ales, nu au mai reuşit să proceseze cantitatea enormă de informaţie disponibilă. Ce relevanţă să mai aibă, atunci, ziarul, dacă informaţia pe care o cuprinde a fost deja difuzată pe net – şi accesată gratuit? Publicul îşi pierde încetul cu încetul încrederea în ziar. Actualitatea a devenit un bun de larg consum, ştirea nu mai e de mult un privilegiu al celor dispuşi să o cumpere. Şi aici ar fi a doua greşeală a businessului de presă: faptul că s-a trezit prea tîrziu din această iluzie că acoperirea, audienţa înseamnă totul. După ce au „cerşit“ click-uri cu titluri care de care mai aberante, ziarele online şi-au dat seama că traficul mare – oricît de mare – nu aduce bani destui. Introducerea plăţii la publicaţiile online a intervenit într-un moment în care publicul (atras şi păstrat în online prin campanii agresive pe reţelele sociale) nu mai e dispus să plătească pentru o informaţie care oricum va ajunge rapid la el. Jurnalismul a devenit, deci, un mod de a dezvălui şi de a ascunde informaţia, e un amestec între a da cîte puţin, dar nu tot, un fel de joc de-a v-aţi ascunselea. Paradigma gratuităţii – în care a evoluat presa online – i-a transformat în egală măsură pe cititori şi pe jurnalişti. Şi, cîtă vreme nu va exista şi un angajament pentru calitate, n-o să crească nici ataşamentul cititorilor faţă de tipărituri.

> *Moartea ziarului a devenit ştire de ziar.*

Nicăieri nu se vorbeşte mai mult despre moartea presei scrise decît... în presa scrisă. Moartea ziarului a devenit ştire de ziar. Odată ce i se apropie sfîrşitul, ziarul scris devine tot mai autoreferenţial. E cam ca un bătrînel care tot repetă, ba pe un ton ameninţător, ba cu voce resemnat-pioasă: mor, mor, mor. Pînă la urmă, tot se întîmplă...

■ ■ ■

PUBLICITATE

CRISTI MINCULESCU
voce
JUDY SEUTTER
chitară
LOTUS
O istorie a rock-ului în 90 de minute
- Unplugged Teaser -
SIBIU - Oldies Pub (6 decembrie) BUCURESTI - True Club (7 decembrie)
CONSTANTA - Phoenix (9 decembrie) BRASOV - Times Pub (8 decembrie)

PHOENIX
SAPTESERI
iConcert.ro
220.ro
BEST MUSIC
adevărul Ziarul complet.
ROCK

PUBLICITATE

Scapă de surprize la BAC!
Ia-ţi din timp Permisul ECDL!

O strategie foarte bună pentru BAC este obţinerea din timp a **certificatului ECDL** pentru a echivala proba competenţelor digitale de la BAC. Vor fi mai puţine probe şi mai puţine emoţii.

Permisul european de conducere a computerului este cel mai răspândit standard de certificare a competenţelor digitale recunoscut atât în Europa, cât şi la nivel internaţional în peste 148 de ţări.

Căutaţi cel mai apropiat centru acreditat ECDL pe **www.ecdl.org.ro**

ECDL Romania

ECDL ROMANIA, Calea Griviţei nr. 8-10, etaj 6, Bucureşti
Tel.: **021.316 99 22**; E-mail: **office@ecdl.org.ro**; **www.ecdl.ro**

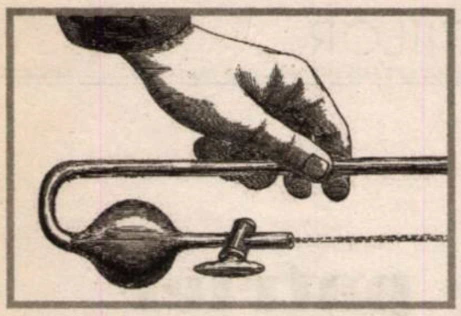

REGIMUL ARTELOR ȘI MUNIȚIILOR

Oana STOICA

rosencrantz & co

Un Dumnezeu hippiot

● *I Am America & Electric Party Songs.* Regia: Mario Biagini; cu participarea echipei de creație *Open program;* The Workcenter of Jerzy Grotowski & Thomas Richards.

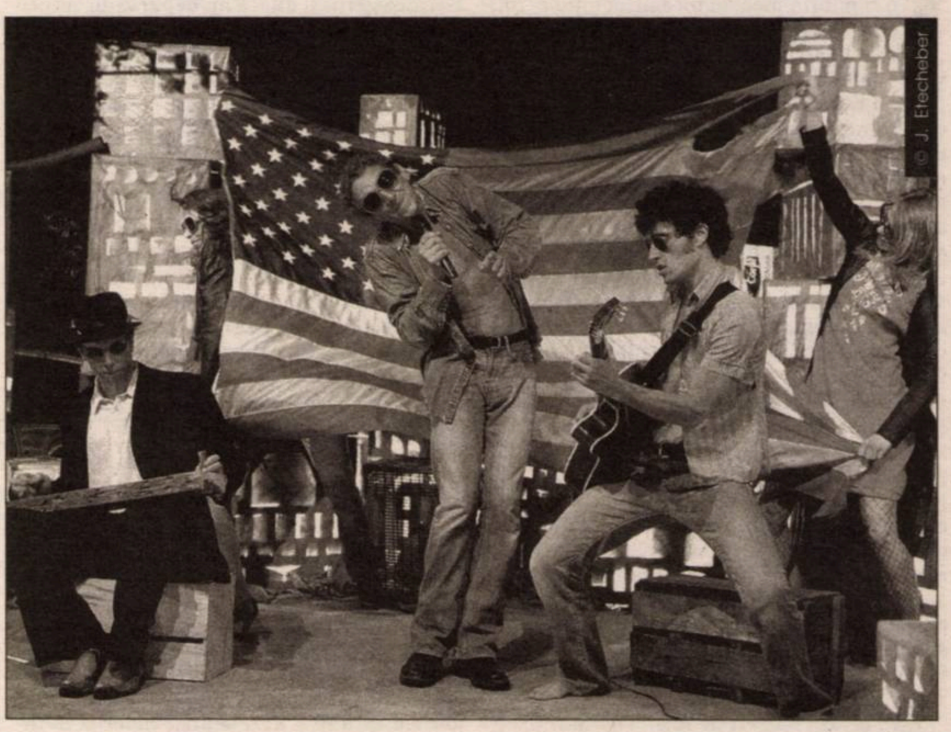
© J. Etecheber

Prezenți al doilea an în Festivalul „Viața e frumoasă“ organizat de Opereta bucureșteană, actorii de la The Workcenter Jerzy Grotowski & Thomas Richards din Pontedera (Italia) au prezentat două spectacole – *I Am America* și *Electric Party Songs*. Spre deosebire de anul trecut cînd în București a venit guru incontestabil de la Pontedera, Thomas Richards, în acest an a fost prezent un lider în devenire, Mario Biagini, și echipa sa numită Open Program. Denumirea indică clar că avem de-a face cu latura profană a The Workcenter, căci cea mai importantă parte din munca de cercetare teatrală de acolo rămîne, ca pe vremea lui Grotowski, inaccesibilă publicului. Cum interdicțiile stîrnesc curiozitate, interesul pentru ceea se petrece la Pontedera a fost destul de ridicat în rîndul oamenilor de teatru. Prin urmare, după moartea lui Grotowski, noii lideri au început să creeze mici spectacole care pot fi reprezentate cu un număr redus de spectatori pentru a păstra caracterul intim, ceremonial al actului artistic. Aceste spectacole „comerciale“ au fost invitate în Festivalul „Viața e frumoasă“. Conexiunea s-a făcut în zona muzicală, căci festivalul se autodefinește ca fiind unul al spectacolului muzical, iar performance-urile de la Pontedera sînt fundamentate pe incantații ritualice. E admirabil demersul Operetei de a facilita spectatorilor întîlnirea cu aceste show-uri – legendă care fac parte din istoria antropologiei teatrale, una necunoscută, aproape ocultă.

Performance-urile au mai degrabă o structură de concert decît una de teatru. Ambele glisează în jurul muzicii tradiționale din sudul Statelor Unite, cu accent pe muzica neagră, cea religioasă, din bisericile afro-americane. Jazz, gospel, blues, cu tușe rock și punk sînt servite de poezia anticapitalistă a lui Allen Ginsberg în *I Am America* (o scanare pseudoistorică a SUA, cu un moment memorabil al redării perioadei *flower power* – multipli de Jimi Hendrix cîntă cu steagul american în fundal, printre zgîrie-nori făcuți din lăzi tapetate cu hîrtie de copt și luminate din interior). Același stil și în *Electric Party Songs,* unde muzica religioasă este și mai prezentă. Incantații preoțești menite să ducă la o revelație comună, la o construcție energetică. A nu se înțelege că show-urile sînt mistice. Dimpotrivă. Teatrul se apropie de religie ca mister, ca procesiune. În buna tradiție grotowskiană, misticismul este deconstruit, contestat, laicizat. „Cum de există mai mulți zei: Dumnezeu, Allah, Buddha? Ce fac ei, la ce folosesc, se bat între ei? Tu ești Dumnezeu, toți sîntem Dumnezeu.“ O viziune panteistă ca pretext pentru studierea ritualurilor. Și abia aici ajungem la esența acestor spectacole. Dezvoltate din teoria lui Grotowski „arta ca vehicul“, show-urile sînt demonstrații de tehnică actoricească în care corpul funcționează ca un canal energetic, este vibrant din creștetul capului pînă în vîrful degetelor de la picioare (excelentă condiția fizică a actorilor). Cutia toracică, pieptul și gîtul sînt vase rezonante prin care circulă vocea (armoniile vocale sînt impresionante). Mîinile sînt ținute în poziții care amintesc de ceremonialul religios, de gesturile largi ale preoților sau de mîinile sfinților din icoane. Nu e un detaliu coregrafic, ci o necesitate pentru parcursul energetic. Mîinile captează și conduc energia. Aceeași ținută corporală și aceeași poziție a mîinilor se regăsesc la cel mai cunoscut discipol al lui Grotowski, Eugenio Barba: deschiderea în căuș a palmelor, cambrarea lor cu degetele îndoite, încordarea trupului etc. Unele contorsiuni ale corpului reprezintă reflexia lui Ryszard Cieslak în *Prințul constant,* legendarul spectacol al lui Grotowski în care actorul – fetiș al maestrului – are o poziție arhetipală, stă jos, cu genunchii deschiși, vîrfurile degetelor de la picioare unite, trunchiul ridicat la 45°, ochii închiși. O astfel de poziție este folosită în *I Am America,* de un actor care interpretează *Poem de dragoste pe o temă de Whitman* (de Allen Ginsberg). Pornind din această poziție, actorul execută lent mișcări spasmodice, revenind la punctul inițial. Traseul se repetă de cîteva ori și împreună cu textul – o parafrază după *Cîntarea cîntărilor* care prezintă noaptea de dragoste a mirilor – creează o imagine expresivă a senzualității. Poziția Cieslak se regăsește și în alte momente din ambele spectacole.

În urma spectacolelor rămîne
o senzație de desuetitudine, de teatru flower power.

Ceea ce este remarcabil în producțiile demonstrative de la The Workcenter legat de tehnica actoricească, de capacitatea de a face corpul să vibreze, să fie pus în stare de *acting*. Ca în biserică, teatrul devine un ritual, o ceremonie care trebuie pregătită și pentru care preotul/actorul se transformă într-un vehicul prin care curge energia. Toate simțurile actorului sînt în stare de alertă, corpul este conștientizat în fiecare milimetru și folosit ca un instrument, în plinătatea expresivității sale. O astfel de implicare totală a trupului în actul artistic creează senzația de procesiune mistică, deși – cum aminteam – nu există nimic religios în show-urile urmașilor lui Grotowski. Și totuși, similaritatea cu biserica excede scenei. La Pontedera, Grotowski și-a găsit un loc pentru laboratorul său de antropologie teatrală. Un loc ferit de ochii lumii unde a strîns actori de origini diferite cu care a lucrat într-un anonimat asumat. Modul de viață este asemănător cu cel monahal: actorii se grupează în jurul unui trainer, regizor și actor, dar și mentor, conducător de grup care impune reguli nu numai pe scenă, ci și viață. Un guru. După moartea lui Grotowski, guru absolut a devenit Thomas Richards, pregătit din timp de maestru pentru asta. Acum, apare un al doilea lider, Mario Biagini. N-aș putea spune dacă modelul grotowskian al „mănăstirii“ teatrale se destramă, dar cu siguranță se modifică.

Sigur, dincolo de admirația pentru modul în care au regîndit tehnicile teatrale și pentru rezultatul obținut prin punerea actorului în starea de joc (bioenergeticienii folosesc proceduri de punere a unui corp bolnav în starea de a fi vindecat; altfel, tratamentul nu dă rezultate, susțin ei), în urma spectacolelor rămîne o senzație de desuetitudine, de teatru *flower power*. Ca și cum arta lor ar fi încremenit în timp. E vie, dar datată. Grotowski susținea că un spectacol repetă de fiecare dată reprezentația inițială, retrăiește un moment istoric determinat deci trebuie păstrat în parametrii inițiali de timp și energie (el a reușit asta, dovada constă în cele două înregistrări ale *Prințului constant,* una exclusiv video, alta audio, făcute la doi ani distanță și care s-au suprapus perfect). Pare că urmașii săi redescoperă aceleași tehnici actoricești pe care le folosesc demonstrativ, nu și creativ. Și atunci, *cui prodest?*

© J. Lyons

***Oana Stoica** este critic de teatru.*

PUBLICITATE

VINERI, 30 NOIEMBRIE, 19:00
Cum m-am lasat
I-Q Sapro
Anca Sigartau
Regia: Bogdan Muntean
Foto si grafica: Alin Beulescu
Adaptare de Anca Sigartau dupa o idee de Hannes Stein.

DUMINICA, 2 DECEMBRIE, 19:00
NIȘTE FETE
Catrinel DUMITRESCU
Irina VELCESCU
Cristina FLOREA
Andreea VASILE
Diana CAVALLIOTI
și
Vlad ZAMFIRESCU
Neil LaBute
Traducerea: Bogdan Budeș
Regia: Cristian JUNCU
Scenografia: Doru BADIU
Godot cafe-teatru
REZERVĂRI
TEL: 021 31 61 682
MOBIL: 0736 414 244
STR. BLĂNARI NR.14
godotcafeteatru.ro
contact@godotcafeteatru.ro

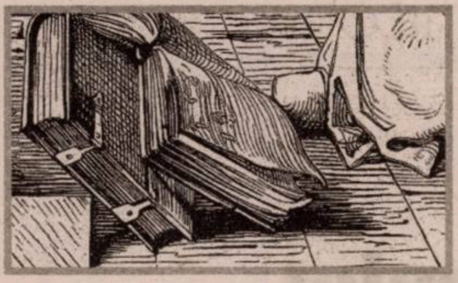

Simona SORA

biograffiti

Istoria şi frumuseţile patriei

În copilăria mea, la începutul anilor '70, ţinutul Hunedoarei îşi mai păstra încă aerul patriarhal. La poalele Cetăţii Devei se mai afla vechiul burg ardelenesc, cu palatul renascentist Magna Curia, cu vechi case somptuoase străjuite de porţi înalte, cu biserici romano-catolice şi reformate, cu oameni civilizaţi... Blocurile comuniste nu înghiţiseră cartier după cartier, iar pădurile înconjurau încă, din toate părţile, dese şi greu de străbătut, oraşul cu istoriile lui complicate şi temerile pe măsură. Era o aventură să urci spre cetatea plină de şopîrle şi vipere cu corn, să ajungi, pe jos, pînă la Pădurea Bejan sau Dealul Paiului, nelocuite pe atunci. Dar o şi mai mare aventură era să străbaţi rezervaţia de zimbri de la Haţeg. În Ţara Uriaşilor, devenită apoi Geoparcul Dinozaurilor pitici, se aflau ultimii zimbri din ţară, pe care-i priveam sideraţi, de dincoace de garduri. Poate şi de asta, în amintirea mea copilărească, Sarmizegetusa se leagă inextricabil de tropotul zimbrilor înnoroiaţi cu coame ascuţite, de un miros straniu, vegetal-animal amestecat cu o groază plină de fascinaţie, căci gardul de sîrmă (de după care şi astăzi poţi vedea ultimii zimbri supravieţuitori) era o limită prea fragilă.

Am trăit, astfel, multă vreme cu impresia (oh, cît de falsă!) că Sarmizegetusa dintre Haţeg şi Poarta de Fier a Transilvaniei era vechea capitală regală a lui Decebal. Nu pentru că mi-ar fi spus cineva, ci pentru că vechiul oraş din munte era de neatins pentru grupurile pionierești plecate să descopere „istoria şi frumuseţile patriei“, în timp ce Ulpia Traiana Augusta Sarmizegetusa, aflată nu departe de vechea capitală a dacilor şi botezată la fel pentru derută, era la şosea, pe drumul spre Caransebeş. Trebuie să fi ajuns acolo prima dată într-una dintre ocaziile festive – căci era un premiu să fii primit în rîndurile pionierilor în amfiteatrul roman de la Sarmizegetusa; atunci am aflat, cu stupoare, că Decebal nu pusese vreodată piciorul în colonia de la drum. Ne fugăream printre ziduri, avînd grijă la tenebroasele şanţuri, ne jucam, desigur, de-a dacii şi romanii (împărţiţi fizionomic, după forma lobului urechii) cînd unul dintre ghizii locului, exasperat de ignoranţa noastră, ne-a povestit cum stau lucrurile. Aşa am aflat că „adevărata Sarmizegetusa“, lîngă care a fost îngropată comoara lui Decebal, este departe, în munte şi puţini ajung la ea. „Falsa Sarmizegetusa“, în schimb, construită de Traian după înfrîngerea dacilor, era o colonie romană cu amfiteatre, gladiatori, terme şi temple închinate zeilor romani, „metropolă“ administrativă şi politică a *Daciei Felix*, dar ridicată mai ales pentru căderea în uitare – o dată pentru totdeauna – a Sarmizegetusei Regale. A fost o lecţie – dură – de istorie. (Iar la „adevărata cetate“ n-am ajuns decît tîrziu şi după mai multe încercări...)

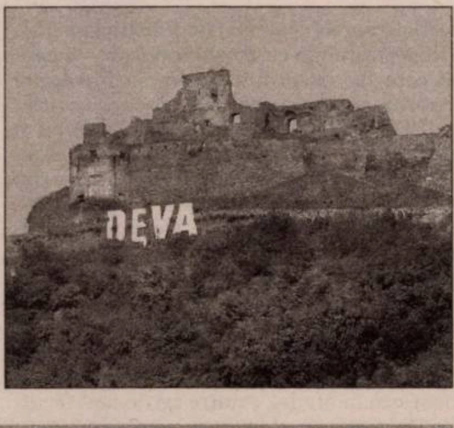

„Perit-au dacii?“

Era, de altfel, o perioadă excesiv dacică, după o alta, din secolul răstrecut, excesiv romană. Eram ba „urmaşii Romei“, ba „daci în cuget şi-n simţiri“, după cum se rescria istoria. Întrebării îndreptăţite a lui Hasdeu – „Perit-au dacii?“ – pusă „umbraticilor doctores din Ardeal“, latinişti cu toţii, avea să-i răspundă, peste un secol, prin anii '70, nu istoria sau arheologia, ci o curioasă ideologizare a subiectului. Originea exclusiv latină, susţinută din raţiuni politice, avea să fie înlocuită cu autohtonismul naţional dacic. Cam tot pe-atunci, în centrul Devei a apărut statuia ecvestră a regelui erou Decebal, în jurul căreia se încingeau periodic horele „Cîntării României“ şi recitau pionieri pătrunşi de nobila origine dacică, în timp ce statuia lui pedestră (cu un basorelief reprezentînd România Mare pe soclu, înlocuit în 1944) rămăsese exilată în parcul demnitarului comunist Petru Groza, printre copaci înalţi. Întreaga istorie a României era ideologizată, dar în cea antică, suficient de îndepărtată de prezentul „epocii de aur“, se puteau căuta cu succes rădăcinile eroismului proletar al vremurilor mai noi. Aşa a fost stabilită (la Plenara CC al PCR din 1975) chiar data întemeierii „primului stat dac centralizat şi independent condus de Burebista“. În 1980, după intense pregătiri, rescrieri şi chiar înfiinţarea unui Institut de Tracologie, s-au sărbătorit cei 2050 de ani de la crearea „Daciei unitare şi indivizibile“, pe care Ceauşescu o moştenea în linie directă de la Burebista. Şi cam tot pe-atunci au început pelerinajele tematice la cetăţile dacice din Munţii Orăştiei. Atunci am auzit vorbindu-se despre cetăţile din munte pe tonul patetic şi eroic pe care-l căpătaseră în şcoala românească materiile umaniste, mai susceptibile de ideologizare. În paralel însă se auzeau (şi se pot auzi şi azi, sub forma diferitelor legende urbane) poveşti îngrozitoare cu comori şi blesteme de moarte, cu kosoni de aur scoşi din ţară prin graniţa vestică în copii mici despicaţi şi folosiţi pe post de valize, cu familii întregi intrate în pămînt pentru că au găsit aur şi nu l-au predat. Sub semnul acestui amestec indistinct de utopie, ideologie şi film de groază, cetăţile din munte au căpătat pentru mine un nimb de taină pe care nici lecturile, nici străbaterea locurilor la picior şi nici ironizarea poveştilor horror cu ton eroic nu l-au putut risipi.

■ ■ ■

Aron BIRO

audio şi n-am cuvinte

Ştiinţă vs industrie

● ***Rework_ Philip Glass*, Kora Records, 2012.**

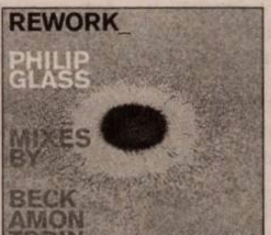

Philip Glass aparţine grupului celor pentru care muzica e ştiinţă, nu artă. Prin experimentele sale minimaliste, e asociat cu nume ca Steve Reich şi Terry Riley, însă, pentru că trebuia să mănînce şi o pîine, iar ştiinţa îţi bagă mai mult în cap decît în burtă, îi putem auzi compoziţiile şi pe diverse coloane sonore: de la filme care i-au adus nominalizări Oscar *(Kundun, The Truman Show)*, la seria horror (gen preferat, din motive evidente, de numeroşi audiodesigneri) *Candyman*, la acompaniament pentru poeziile lui Leonard Cohen şi chiar pentru jocuri video (seria Grand Theft Auto). Peter Greenaway l-a ales ca unul din protagoniştii documentarului său *Four American Composers*. S-a alăturat în urmă cu un an mişcării Occupy Wall Street, recitînd din opera sa *Satyagraha*, mai relevantă ca oricînd prin temele sale protestatare, uşor comunistoide. A compus pentru Kronos Quartet, Ravi Shankar şi o mulţime de artişti pop. Nu poţi să nu-i admiri diametrul sferei de influenţă şi anvergura aplicaţiilor muzicale, care trădează faptul că a crescut în aceeaşi nişă pop art cu Lou Reed sau Andy Warhol. În comparaţie cu aceştia însă, nu a apucat să dea la fel de mult culturii populare. Compensează însă printr-o altă latură de inspiraţie comunistă a personalităţii sale – lipsa simţului posesiunii, chiar dorinţa activă de a-şi vedea opera terfelită, deconstruită şi reconstruită. Albumul de faţă îi remixează opera şi urmează să fie însoţit de o aplicaţie iPhone care le va permite utilizatorilor să altereze după propriul gust compoziţiile lui Philip Glass.

Rework îl găseşte pe artist în postura de sărbătorit ce primeşte cadou, cu ocazia împlinirii a 75 de ani, o serie de remixuri ale propriilor lucrări, coordonată de loser-ul post-grunge Beck, şi pomenita aplicaţie iPhone, proiectată de individul care a făcut ceva similar pentru albumul *Biophilia* a lui Björk. La „cadou“ au contribuit Amon Tobin, Dan Deacon, Cornelius (Beck al Japoniei) şi o sumedenie de laptopişti de care n-am auzit. Nu mă pot abţine de la a cita recenzia din Pitchfork, care rezumă perfect rostul participanţilor la acest album: *„It doesn't really demonstrate what they can do to Philip Glass, but what Philip Glass has already done to them“*. După un început timid, bazat pe retexturări ale materialului original, albumul se diversifică semnificativ pe măsură ce se lungeşte peste două CD-uri, acoperind o plajă foarte largă între ambiental minimalist şi techno dansabil. Sînt remixate aici şi bucăţile mai pop ale lui Glass („Glassworks“), dar şi secţiuni din operele sale (în sens tehnic), bunăoară „Einstein on the Beach“. Cea mai consistentă contribuţie e chiar a lui Beck, „NYC: 73-78“ – o bucată de 20 de minute în care acesta îşi altoieşte propriile idei (inclusiv pasaje vocale) în tulpina muzicii lui Glass.

Materialul poate fi salutat drept un semn de reconciliere între muzica de înalt prestigiu ştiinţific, reprezentată de Glass, şi industria orientată spre producţia de masă, reprezentată de Beck. La o analiză mai atentă, lucrurile s-ar putea să fie ceva mai complicate: primul coboară o scară pentru că îşi permite şi se simte mai bine între muritorii de rînd, al doilea începe să urce una pentru că îşi doreşte să evadeze din lumea care l-a inventat. Următorul său album s-a anunţat a fi un volum de portative, cu cîntece pe care nu le poţi asculta decît dacă ştii şi ai la ce să ţi le interpretezi. O fi acesta răspunsul industriei muzicale la succesul audiobook-urilor? O tentativă de stimulare a conexiunilor frînte dintre raţional şi senzorial? La urma urmei, cuvîntul citit poate genera imagini în mintea umană; ce ne lipseşte pentru a închipui, prin metode similare, şi sunet? Personal, întotdeauna m-au scos din sărite restaurantele care te lasă să-ţi faci singur mîncarea, însă anunţarea albumului-portativ confirmă că, prin *Rework*, cel care are ceva să ne spună e mai degrabă Beck Hansen decît Philip Glass.

***Aron Biro** este autorul blogului aronbiro.blogspot.com.*

■ ■ ■

---

trei întrebări pentru

Fabian DAUB

„Roşia Montană îi preocupă pe oameni“

Cum aţi ajuns să faceţi un film despre Roşia Montană?

Am făcut deja, mai demult, un film despre minerit. De atunci mă preocupă acest subiect. Despre Roşia Montană am citit mult şi în ziare, iar în 2009 m-am hotărît să vin să văd ce e la faţa locului. Am mers acolo, am vorbit cu cei din mişcarea de protest, dar şi cu cei de la firmă... Şi m-am hotărît că trebuie să fac ceva.

Aţi reuşit să redaţi o imagine echilibrată, obiectivă; cum aţi construit filmul?

Există mai multe probleme legate de proiectul Roşia Montană: de la protecţia mediului şi partea de patrimoniu la şomaj şi relaţiile interumane, latura socială... Am încercat să creez nişte module tematice, prezentînd punctele controversate pe aceste subiecte. Dar elementul central al filmului îl reprezintă oamenii. Cred că filmul e mai convingător dacă eu, ca observator din afară, nu mă poziţionez de o parte sau de alta, nu arăt cu degetul într-o anumită direcţie, ci îl las pe spectator să-şi facă o opinie. Am căutat localnici care să-şi spună povestea lor, dar şi a problemei în ansamblu – de aceea am şi renunţat la naraţiune, la *voice-over*.

Cum aţi perceput reacţia spectatorilor după proiecţiile de la Sibiu?

Nu m-am aşteptat la o reacţie atît de clară şi de emoţională a publicului. Nu doar la urmă, cînd a aplaudat minute în şir, ci şi în timpul filmului. Şi mi s-a confirmat prin asta, încă o dată, că subiectul Roşia Montană îi preocupă pe oameni.

***Fabian Daub** este regizor. Cel mai recent film al său este documentarul* Roşia Montană, un loc la marginea prăpastiei, *care a avut premiera la Astra Film Festival 2012 de la Sibiu, unde a cîştigat Premiul special acordat documentarului românesc. Următoarele proiecţii vor avea loc în Bucureşti, pe 1 şi 2 decembrie, la Muzeul Ţăranului Român, şi în Cluj, pe 4 şi 5 decembrie, la Cinema Victoria, respectiv Casa TIFF.*

a consemnat Patricia MIHAIL

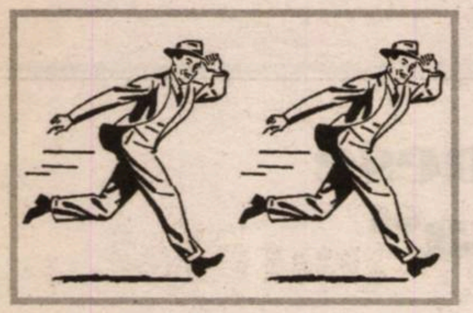

REGIMUL **ARTELOR** ȘI MUNIȚIILOR

Andrei GORZO

dilematograf

Evadare prin evazionism

● ***Argo* (SUA, 2012), de Ben Affleck.**

Argo începe cu o reconstituire docu-dramatică a ocupării Ambasadei SUA de la Teheran, în 1979, de cîteva sute de militanţi islamişti, dar nu criza ostaticilor (52 de angajaţi ai Ambasadei, ţinuţi prizonieri timp de 444 de zile) constituie *focus*-ul filmului, ci aventura scoaterii din ţară, de către CIA, a altor şase angajaţi care reuşiseră să se refugieze în Ambasada Canadei. Operaţiunea a fost desecretizată abia în 1997, după care organizatorul ei, Tony Mendez, i-a dedicat o carte (în 2000), iar revista *Wired* i-a dedicat un articol (în 2007) – principala sursă de inspiraţie a actualului film. Pe scurt, Mendez a intrat în Iran pretinzînd că este un cineast canadian venit să prospecteze posibile locuri de filmare pentru un SF *Star Wars*-ist – intitulat *Argo* – şi a ieşit cu tot cu cei şase deghizaţi în membri ai echipei lui (regizor, cameraman etc.). Hollywood-ul a cooperat pe tot parcursul operaţiunii: a promovat prin comunicate de presă un film pe care n-avea de gînd să-l facă, i-a dedicat *casting*-uri, costume, *storyboard*-uri etc. Nu e chiar deloc de mirare că în jurul lui *Argo* – cel de-acum, cel „adevărat“ – bate un vînt de Oscar din direcţia industriei cinematografice pe care o flatează atît de tare (la fel de tare cum a flatat-o anul trecut *The Artist*): nici că se putea apologie mai bună pentru evazionismul infantil adesea imputat acestei industrii, decît povestea asta adevărată (în linii mari) în care evazionismul hollywoodian este pus în slujba salvării de vieţi din lumea reală.

Regizat de actorul Ben Affleck (aflat pentru a treia oară în spatele camerei), *Argo* e bine făcut. *Trompe l'oeil*-ul costa-gavrasian – cu Turcia jucînd rolul Iranului – e executat cu minuţiozitate. Cel puţin o secvenţă de montaj paralel, care juxtapune unul dintre cele mai tensionate momente ale crizei ostaticilor cu pregătirile dinaintea falsei intrări în producţie a filmului-din-film (cu aferentul lui calabalîc sub-lucasian), speculează suprarealismul *ready-made* al poveştii. Hollywood-ul e satirizat afectuos prin intermediul a două personaje – un producător fictiv jucat de Alan Arkin şi un deloc fictiv specialist în machiaje, numit (ca şi în viaţa reală) John Chambers şi jucat de John Goodman: cei doi nu numai că sînt cinici în ceea ce priveşte *business*-ul cinematografic, dar privesc şi restul lumii prin aceeaşi lentilă *made in* Hollywood – comentariul producătorului despre ofensa adusă puterii americane prin ocuparea Ambasadei din Iran este că „nici n-a apucat bine să moară John Wayne, şi iată ce s-a ales din America“. Cinema-ul relativ neevazionist produs la Hollywood în anii '70 este invocat şi el: se citează din *Network* al lui Sidney Lumet (mai precis, din personajul jucat acolo de Peter Finch: „*I'm mad as hell* etc.“), e pomenit şi numele ambiţiosului actor-regizor Warren Beatty (cu care Affleck – în rolul CIA-istului specialist în „exfiltrări“ – chiar şi seamănă într-o anumită măsură), iar imaginea filmului (semnată de Rodrigo Prieto) are o falsă patină şaptezecistă. În fine, suspansul de tip Gérard de Villiers al ultimelor secvenţe plasate pe aeroportul din Teheran, unde cei şapte magnifici trebuie să treacă prin trei controale diferite ca să ajungă la avion, e amplificat de scenarist (Chris Terrio) prin recursul la fel de fel de incidente cu eficacitatea bine verificată: rezervarea care nu apare din prima pe computer, apelul telefonic interceptat în ultimul moment etc. Eforturile realizatorilor de a dovedi un pic de sensibilitate în reprezentarea revoluţiei iraniene (şi a rolului mai puţin glorios jucat de CIA în istoria de pînă atunci a ţării) sînt însă mai superficiale decît eforturile lor de a livra un bun film de aventuri. Ce-i drept, CIA nu e menajată în prologul documentar al filmului, care face o scurtă istorie a Iranului, în imagini de bandă desenată (ce prefigurează *storyboard*-urile evazionistului film-din-film) combinate cu mai sobre imagini de arhivă; iar mai tîrziu, cineva aminteşte că CIA n-a fost în stare să anticipeze revoluţia. În aceeaşi ordine de idei, e interesant şi momentul în care pretinsului cineast canadian i se impută, de către un funcţionar de la Ministerul local al Culturii, traficul cu stereotipuri orientaliste de care se fac vinovate cinematografiile occidentale. Dar, în pofida acestei demonstraţii de autoreflexivitate din partea lui Affleck, traficul de stereotipuri funcţionează bine mersi şi în *Argo*. Nu e vorba, ce-i drept, despre stereotipuri anti-islamiste de dată recentă; majoritatea vin pe o filieră mai veche, britanic-colonială – pe scurt, băştinaşii din poveste tind să intre ori în categoria gealaţilor, ori în cea a servitorilor „noştri“ credincioşi. În calitatea lui de film de aventuri despre o evadare dintr-o ţară îndepărtată şi înfricoşătoare, *Argo* depinde, pentru însăşi existenţa sa, de opoziţia dintre „noi“ şi „ei“, iar pretenţiile sale la o analiză politică mai complexă (de pildă, în prolog ni se povesteşte că şahul detronat prin revoluţie obişnuia să-şi aducă prînzul de la Paris prin Concorde, în timp ce poporul său suferea, informaţie ilustrată prin imagini de arhivă cu iranieni suferind) nu sînt de luat în serios.

درود بر خمینی بت شکن

■ ■ ■

PUBLICITATE

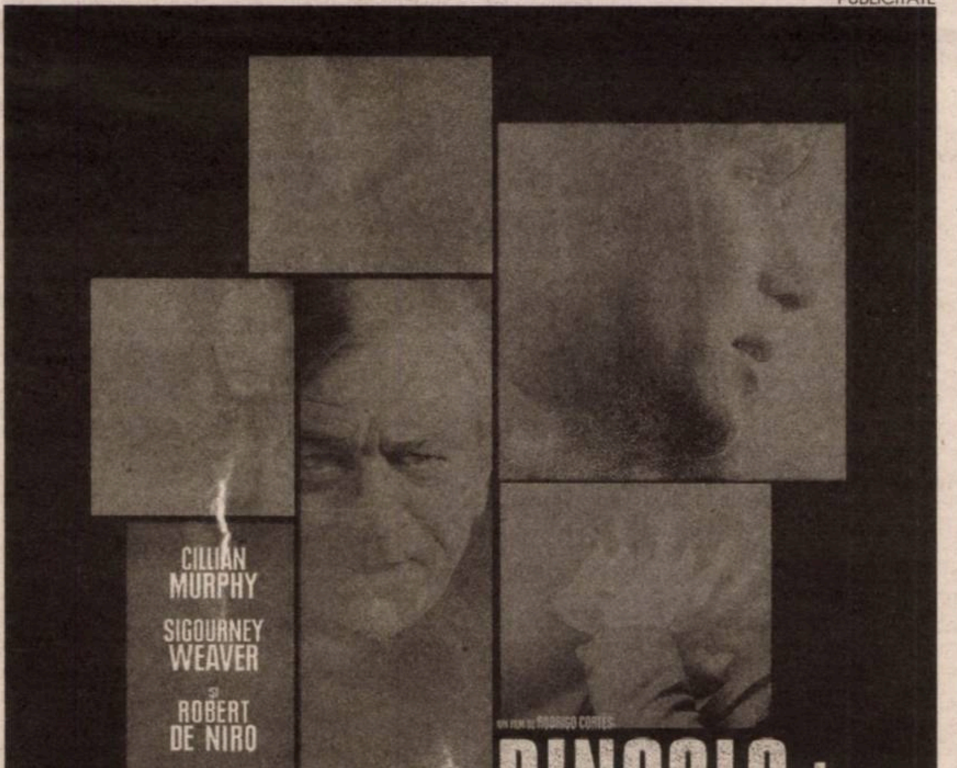

PUBLICITATE

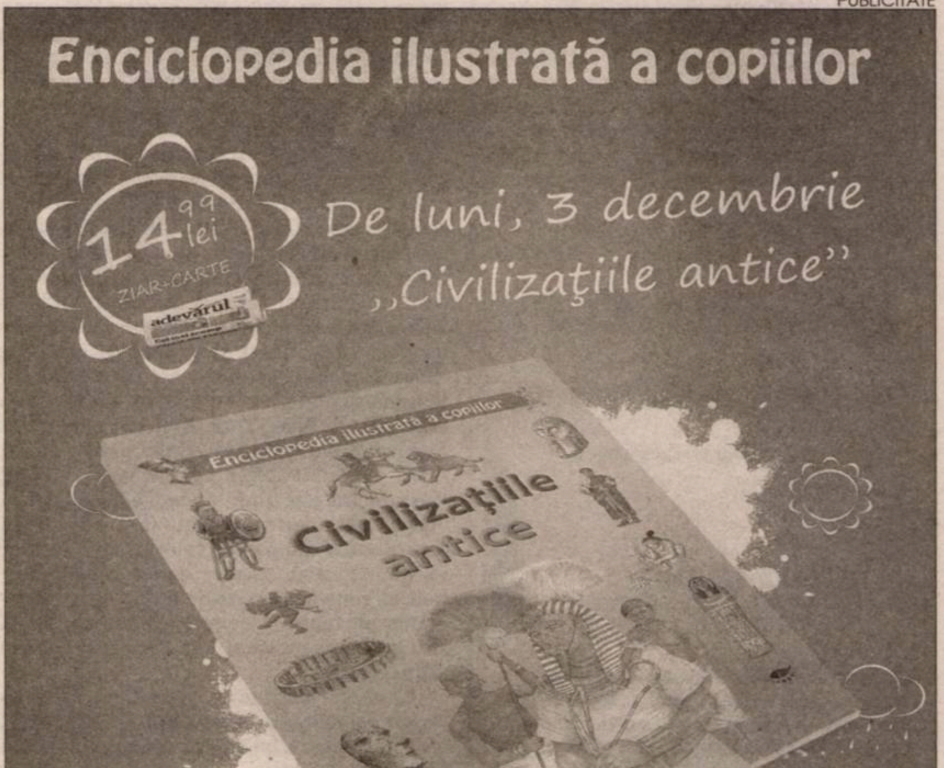

„Noul val al filmului românesc nu dă semne că s-ar epuiza“

– *interviu cu Scott FOUNDAS* –

Este unul dintre cei mai pasionați susținători ai filmului românesc. E singurul critic american care, în 2006, a venit în România, pe banii lui, pentru a-l intervieva pe Cristi Puiu despre Moartea domnului Lăzărescu. *În calitate de Associate Program Director la Film Society of Lincoln Center,* ***Scott Foundas*** *s-a alăturat, începînd din 2011, echipei Festivalului de Film Românesc de la New York și i-a rămas fidel și la ediția din acest an, cînd evenimentul s-a reconfigurat și a căpătat un nume nou, aventurîndu-se independent în metropola americană. Organizat de proaspăt înființata Romanian Film Initiative, care îi regrupează pe membrii fondatori ai festivalului, și de FSLC, în parteneriat cu TIFF și CNC,* Making Waves: New Romanian Cinema *(29 noiembrie – 5 decembrie 2012) e susținut financiar de Trust for Mutual Understanding, Blue Heron Foundation, artistul vizual Adrian Ghenie, regizorul și producătorul Bobby Păunescu și peste 300 de crowd-funders pe platforma Kickstarter. Din decembrie 2012, Scott Foundas a fost numit cronicar permanent la prestigiosul săptămînal newyorkez* Village Voice.

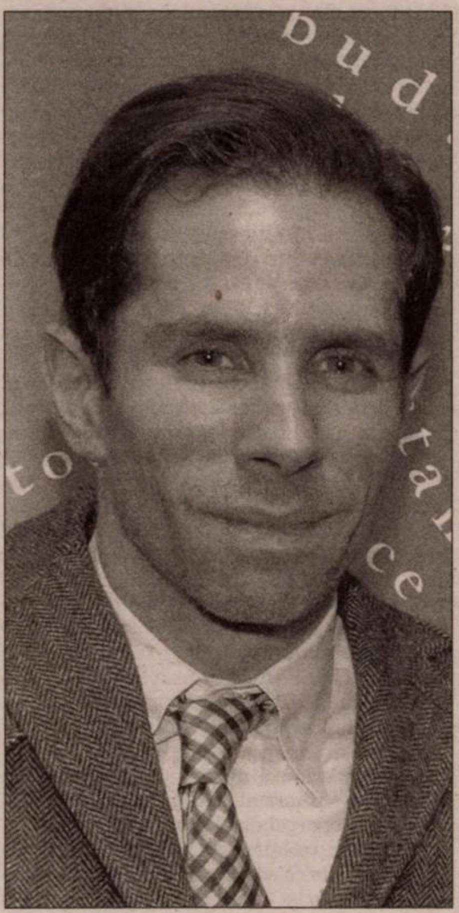

Cum a început povestea de dragoste cu filmul românesc?

Asemenea multor altor critici, „povestea mea de dragoste“ cu filmul românesc a început la Cannes în 2005 cînd am descoperit *Moartea domnului Lăzărescu* al lui Cristi Puiu, care mi-a rămas ca unul dintre cele mai mari filme – dacă nu chiar cel mai mare – din așa-zisul “nou val românesc“. Pînă atunci, tot ce știam erau cîteva filme mai recente ale lui Lucian Pintilie care au fost proiectate în SUA în anii ’90. ...*Lăzărescu* era însă ceva complet diferit – extrem de îndrăzneț, cu un umor negru percutant, un film foarte profund despre natura umană.

De ce vi se pare important să existe un festival anual al filmului românesc la New York și de ce credeți că se bucură de succes?

Acum, cînd acest „nou val“ a intrat în al doilea deceniu de viață, bogăția incredibilă de filme făcute de cineaști interesanți nu dă semne că s-ar epuiza – e un motiv suficient pentru un festival anual într-un mare oraș american cum e New York-ul. Sigur, festivalul a fost și un mijloc de a prezenta titluri de referință din trecutul aproape uitat al cinematografiei românești, cum sînt cele ale lui Liviu Ciulei și Alexandru Tatos, care au însemnat (re)descoperiri majore pentru publicul newyorkez. E întotdeauna greu de „explicat“ succesul unui astfel de festival, însă s-au spus foarte multe în ultimul timp despre cinematografia românească, iar asta stîrnește curiozitatea. Înainte ca unii critici să înceapă să scrie despre filmul iranian la începutul anilor ’90 și cîteva festivaluri să înceapă să programeze retrospective, mă îndoiesc că publicul american știa prea multe de unul sau de celălalt. Așa se întîmplă.

PUBLICITATE

UNArte

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

LECȚIA DE ARTĂ III

Expoziție de gravură // Carte obiect
3-14 decembrie 2012

ITALO CALVINO
Orașele invizibile

Studenții Universității Naționale de Arte din București, anul III, clasa lector dr. Anca Boeriu, asist. univ. dr. Ioana Ciocan, Departamentul Grafică, vă invită la Lecția de artă III, luni 3 decembrie 2012, ora 18.00, la Institutul Cultural Român, Aleea Alexandru nr. 38 din București.

Ilustrațiile și cărțile obiect expuse în Lecția de artă III, au fost inspirate din volumul de nuvele „Orașele invizibile" de Italo Calvino.

Coordonatori gravură: conf. univ. dr. Florin Stoiciu, asist. univ. dr. Cristian Țârdel, asist. univ. dr. Andrei Ciubotaru, asist. univ. asoc. drd. Răzvan-Constantin Caratănase.

Curatori: Anca Boeriu // Florin Stoiciu

DILEMA CULTURAL 24 FUN

În acest an, festivalul a devenit independent din cauza schimbărilor politice din România, are un nou organizator (Romanian Film Initiative) și un nou titlu (Making Waves). Cum comentați acest lucru din perspectiva instituției partenere pe care o reprezentați (FSLC)?

Noi, cei de la Film Society, ne-am bucurat de o relație lungă și fructuoasă cu toți cei care au devenit acum cofondatori ai Romanian Film Initiative: Corina Șuteu, Oana Radu și cu dumneavoastră, Mihai Chirilov. Ne-a făcut plăcere să colaborăm cu ei în funcțiile lor anterioare, ca reprezentanți oficiali ai Institutului Cultural Român din New York, și sîntem fericiți să continuăm sub această nouă titulatură. Chiar și înainte ca Film Society să devină gazda oficială a Festivalului Românesc, am prezentat multe filme românești, fie la New York International Film Festival, fie în cadrul sezonului românesc din 2008, intitulat „Shining Through a Long Dark Night“, și n-am fi reușit niciodată să organizăm aceste proiecții fără un sprijin considerabil din partea celor pe care tocmai i-am menționat. Așadar, mi se pare important să reușim să continuăm aceste programe cu parteneri care gîndesc ca noi, fie că sînt sau nu reprezentanți oficiali ai Guvernului român.

Cînd ați vizitat prima oară România și în ce „circumstanțe cinematografice“? Și în ce fel această vizită v-a îmbunătățit percepția despre filmele românești?

Prima mea vizită în România a fost în primăvara lui 2006, cînd am venit pe banii mei pentru a-i lua un interviu lui Cristi Puiu, înaintea premierei lui ...*Lăzărescu* de la Los Angeles. A fost o vizită scurtă, am stat la București vreo 36 de ore, însă a fost una memorabilă, de la cazarea la Hotel Lido (ar fi putut fi folosit ca decor în *4 luni, 3 săptămîni și 2 zile)* pînă la incredibila generozitate a lui Cristi, a soției lui Anca, a producătorului Bobby Păunescu și a regretatului mare critic de film Alex. Leo Șerban, toți extraordinari de generoși și ospitalieri, și atunci... și în toate vizitele mele ulterioare. Sigur, să văd România e un lucru foarte valoros pentru mine ca scriitor și selecționer de festival, atît pentru că mi-a oferit o imagine la prima mînă a țării pe care o văzusem la cinema, cît și pentru că am avut ocazia să cunosc multe figuri importante ale industriei locale de film. Acum, cînd văd un film românesc, mi se pare că știu să mă orientez mai bine, dacă nu ca un localnic, măcar ca un turist sezonier.

Care e filmul care v-a stimulat cel mai mult activitatea de critic?

Revin la *Moartea domnului Lăzărescu,* parțial pentru că a reprezentat prima întîlnire cu România și filmul românesc, dar și pentru că, revăzîndu-l, impactul inițial a rămas același. Cred că fiecare critic speră să fie stimulat de nou, și nu mă refer neapărat la idei și imagini complet noi, ci la perspective proaspete asupra lucrurilor, chiar dacă povestea pe care se așază pare cunoscută... și asta caracterizează viziunea pe care Cristi Puiu o aduce cinema-ului. Dar sînt și rămîn un mare admirator și al lui Cristian Mungiu, Radu Muntean și Corneliu Porumboiu.

Succesul Noului Cinema Românesc a motivat publicul să descopere filme clasice rareori prezentate peste hotare, iar festivalul nostru a inclus în fiecare an astfel de pelicule în program și s-a ambiționat să le prezinte în copii restaurate, realizate cu sprijinul CNC. Care dintre acestea a fost cea mai mare revelație?

Probabil *Valurile Dunării* de Liviu Ciulei, al cărui *Pădurea spînzuraților* îl văzusem cu cîțiva ani în urmă într-o retrospectivă la Cannes, dar nu îi știam celelalte filme (nici eu, nici publicul american). Iar *Valurile Dunării,* o melodramă de spionaj concisă, cu interpretări splendide, impresionant de suplă și economică în regie, e la înălțimea oricărui film de gen de la Hollywood din anii ’40 - ’50. Ciulei joacă (foarte bine) și el în film, la fel și Irina Petrescu, care a reușit să vină la proiecția de la New York.

În ce constă, pentru dumneavoastră, unicitatea Noului Val?

Aud deseori întrebarea asta, ceea ce nu face ca răspunsul să fie mai facil. Într-un fel, tocmai diversitatea sa îl face unic, faptul că aveți atîția cineaști din zone diferite, cu o gamă largă de sensibilități dinamice și contrastante. Există teme comune – în principal sînt povești plasate fie în comunism, fie care privesc înapoi înspre acea perioadă și examinează moștenirea ei din perspectivă actuală –, însă un film precum *Polițist, adjectiv* al lui Porumboiu n-are aproape nimic în comun ca ton și stil cu unul ca *Marți, după Crăciun* al lui Muntean. Și un film ca *Aurora* lui Puiu nu are prea multe în comun cu unul ca *Despre oameni și melci* al lui Tudor Giurgiu, care deschide anul acesta festivalul de la New York.

Apropo de selecția din acest an: e mai eclectică și mai generoasă ca niciodată. Ce nu trebuie ratat?

Despre oameni și melci, desigur, plus *După dealuri, Din dragoste cu cele mai bune intenții* și două pelicule remarcabile și foarte diferite de Radu Jude (care și-a început cariera ca asistent la Puiu și Muntean): *Film pentru prieteni* și *Toată lumea din familia noastră*. Cred că cei care le vor vedea vor descoperi multe „arome“ noi din cinematografia românească.

După dealuri *al lui Cristian Mungiu e propunerea românească pentru Oscar. Ce șanse credeți că are la o nominalizare, mai ales după ce filmul său anterior,* 4,3,2, *a fost ignorat de votanții Academiei?*

Sincer, n-am idee. Cînd *4,3,2* a fost ignorat la Oscar am scris un articol, „Cum spui «scandal la Oscar» în românește?“, primul dintr-o serie de articole care analizau deficiențele procesului de nominalizare a filmelor străine. Datorită acestor articole și a altora similare, Academia a început să facă niște schimbări de procedură care au avut ca efect, în ultimii ani, o selecție mult mai bună (cu filme ca grecescul *Dogtooth* sau peruanul *The Milk of Sorrow,* de neconceput să fie nominalizate înainte). Totuși au continuat să apară surprize neplăcute: *Oncle Boonmee* de Apichatpong Weerasethakul n-a ajuns nici măcar pe „lista scurtă“ a celor nouă finaliste la Oscarul străin, anunțată înainte de cele cinci nominalizări, iar *The White Ribbon* al lui Haneke a fost nominalizat, dar a pierdut în fața argentinianului *The Secret in Their Eyes,* care s-a bucurat de succes comercial, dar nu și de critică.

În sfîrșit, sper ca *După dealuri* să fie nominalizat, o merită din plin și va fi recunoscut pentru meritele lui, nu pentru că votanții se simt vinovați că nu l-au nominalizat pe Mungiu data trecută.

Pe lîngă că sînteți consultant special al Festivalului de la Cannes, veți părăsi FSLC pentru a prelua postul de comentator permanent la săptămînalul Village Voice. *Cum comentați schimbările din cariera dvs., de la critic de film la LA Weekly la programator pentru FSLC, și din nou la critic de film pentru* VV?

Critica de film și selecția de filme sînt înrudite și de aceea văd tot mai mulți (în special în Europa) trecînd cu ușurință de la una la alta sau făcîndu-le de multe ori pe amîndouă (e cazul lui Mark Peranson, editor la *Cinema Scope* și în prezent unul dintre selecționerii principali de la Locarno). În ultimii mei ani de critic la *LA Weekly,* eram cu un picior, ca să spun așa, în comitetul de selecție al Festivalului de Film de la New York. Iar în ultimii trei ani, ca selecționer, am făcut în paralel și critică de film, scriind pentru *Film Comment* și alte publicații. Misiunea mea rămîne aceea de a ajuta filmele interesante să fie văzute de cît mai multă lume, fie selectîndu-le, fie scriind despre ele, fie amîndouă.

a consemnat Mihai CHIRILOV

traducere din limba engleză
de Laura POPESCU

„Don Quijote are o obsesie pentru mine!“

– interviu cu Terry GILLIAM –

Este unul dintre cei mai importanţi regizori contemporani. E cunoscut pentru filme ca Brazil, The Fisher King, Tideland, Fear and Loathing in Las Vegas, The Imaginarium of Doctor Parnassus, *pentru imaginaţia fenomenală şi pentru hotărîrea aproape suicidară cu care insistă să-şi ducă proiectele la bun sfîrşit.*

***Terry Gilliam** şi-a început cariera cinematografică fiind singurul ne-britanic din* Monty Python, *locuieşte în Anglia din 1968 şi în 2006 a renunţat la cetăţenia americană. E într-o tensiune permanentă cu establishment-ul de la Hollywood, căruia îi reproşează că „gîndeşte mărunt“ şi „le taie avîntul oamenilor cu adevărat creativi“. În toamna lui 2012, Gilliam a filmat la Bucureşti cel mai nou lungmetraj al său,* The Zero Theorem, *pentru care a avut la dispoziţie cel mai mic buget de la* Jabberwocky *încoace (adică din 1977), 36 de zile de filmare şi, printre alţii: Cristoph Waltz, Tilda Swinton şi Matt Damon. Acţiunea din* The Zero Theorem *se petrece într-o lume orwelliană, în care Qohen Leth (jucat de Waltz) încearcă să afle, rezolvînd o formulă matematică, dacă viaţa are sau nu un sens.*

Am reuşit să stăm de vorbă într-o duminică de noiembrie, după cîteva ore bune de filmat cadre exterioare pe Calea Victoriei. Figuranţi în impermeabile fistichii, cu pălării şi umbrele de toate culorile, un om-sendviş pe care scria „Biserica lui Batman Salvatorul“, maşini electrice Twizy de la Renault, o decapotabilă roşie vintage, o maşină de pompieri – plus toată echipa de filmare, Terry Gilliam în bocanci, blugi şi scurtă de piele îmblănită, directorul de imagine, producătorul, fiicele şi soţia lui Gilliam, cîţiva jurnalişti (din Franţa, Rusia, Italia, veniţi special la Bucureşti pentru asta) şi, muşcînd dintr-un covrig la cîţiva metri de noi, Cristoph Waltz, într-un costum de lînă roşie, cu şoşoni, căciulă ţuguiată şi o coadă făcută din fire electrice. Pe Calea Victoriei s-au filmat ultimele cadre, cu o desfăşurare de forţe atît de colorate şi de binedispuse, încît centrul Bucureştiului arăta ca un oraş al veseliei science-fiction. După aproape şase ore, echipa s-a mutat pe o străduţă de pe lîngă Cişmigiu, unde trebuia refăcută o scenă trasă cu o zi înainte. În pauza de masă, Amy, fiica cea mare a lui Gilliam, l-a luat pe tatăl ei de braţ şi i-a spus că ăsta e momentul cel mai potrivit pentru interviu. Aşa că am pornit reportofonul chiar pe trotuar, în zgomotul maşinilor care treceau pe lîngă noi.

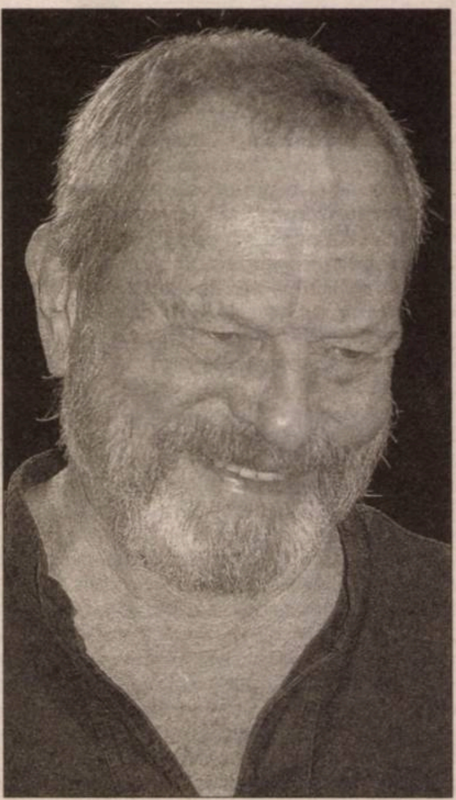

Avem timp acum să stăm puţin de vorbă?

Terry Gilliam: Da, mai bine acum, înainte ca totul să înceapă să o ia razna pe-aici. *(Rîde.)*

Aţi declarat într-un interviu că The Zero Theorem *a fost foarte influenţat de Bucureşti. În ce fel?*

Voilà! *(Arată spre curtea interioară de peste drum, unde urma să filmeze următoarea scenă.)* Arhitectura mai ales. De pildă, am transformat foaierul de la Ateneu într-un loc în care o sumedenie de oameni lucrează la calculatoare. În scenariu scria că acţiunea se petrecere într-o sală obişnuită de multinaţională, cu multe, multe birouri, dar Ateneul ni s-a părut mult mai interesant, aşa că am creat o întreagă temă pornind de la Ateneu. La fel, modul în care arată serverul central din film e influenţat de ceva ce am văzut la Călăraşi. Cînd am ajuns prima dată în România, mi s-au arătat tot felul de imagini cu peisaje industriale, cu fabrici imense în ruină de pe vremea lui Ceauşescu. Planul originar a fost chiar să filmăm în Călăraşi, dar nişte minţi înţelepte au spus că mai bine construim în studiourile de aici o versiune a ceea ce am văzut în Călăraşi şi facem restul SG. A fost soluţia cea mai bună. Apoi, filmăm o petrecere în casa Mincu, care, după cum bine ştiţi, are un stil arhitectonic extrem de special. Arhitectura influenţează, de fapt, totul. E imposibil să te uiţi la locurile astea minunate şi să nu te simţi inspirat să adaugi ceva, să gîndeşti o scenă în jurul lor. Cînd petreci multă vreme undeva, acel undeva începe să afecteze, într-un fel sau altul, lucrurile. Din păcate, n-avem nici o scenă cu mici sau cu sarmale, ceea ce mă cam dezamăgeşte. Acum serios vorbind, Bucureştiul are ceva care mă fascinează, o colecţie ciudată de arhitectură, cultură, influenţe, toată lumea pare să fi trecut pe-aici, pînă şi turcii care voiau să ajungă în Europa şi-au zis: „Hei, nu mai bine intrăm noi prin România?“. Mi se pare ciudat că toate terenurile agricole pe care le aveţi nu sînt folosite cum trebuie. E un loc rămas puţin în urmă, ceea ce e de fapt un lucru bun. Sigur, Calea Victoriei încearcă să recupereze distanţă, cu magazinele şi vitrinele ei şic. Ca să nu mai spun că-mi plac şi oamenii, sînt simpatici, prietenoşi, amuzanţi.

E imposibil să te uiţi la locurile astea minunate
şi să nu te simţi inspirat să adaugi ceva.

Eu nu-s nici rebel, nici scandalagiu,
sînt mai degrabă un supravieţuitor.

Zîmbesc mult...

Da, zîmbesc şi dup-aia te înjunghie pe la spate.

Eu promit că n-o să fac asta. Revenind la The Zero Theorem, *e un film a cărui acţiune se petrece într-o lume distopică, nu?*

A, nu, dimpotrivă. E o lume utopică, toţi locuitorii ei sînt fericiţi! În afară de un singur tip, toţi ceilalţi sînt mulţumiţi, poartă haine foarte colorate. Qohen e singurul care e nefericit. E deprimat, viaţa lui se duce de rîpă, are o slujbă plictisitoare, iar lumea l-a lăsat undeva în urmă. E singurul om care nu e conectat, a ieşit din schema reţelei gigantice care îi leagă pe toţi ceilalţi.

Deci e opusul lui Brazil...

Într-un fel, da. Toţi sînt ocupaţi cu iPhone-urile şi iPad-urile lor. De altfel, scena pe care urmează s-o refacem acum (am filmat-o ieri, dar a ieşit groaznic) e despre asta: Qohen dă foc bisericii lui, îmbrăcat într-un costum complet ridicol, dar nu-l vede nimeni, pentru că toţi sînt cu nasul în ecranele telefoanelor sau au căştile în urechi. Sînt cu toţii conectaţi, dar nu văd ce e în faţa lor.

Înseamnă că The Zero Theorem *e despre noi, pentru că facem deja toate lucrurile astea.*

Nici măcar nu e un film futurist, nu? *(Rîde.)* E un documentar. Am filmat o petrecere unde invitaţii au venit cu *gadget*-urile la ei, un băiat care stătea aici făcea o poză cu un cuplu care dansa acolo...

Cine conduce această lume?

Păi, cine conduce lumea acum? Sistemul, sistem care pare că funcţionează de la sine. Web-ul nici nu exista acum cîţiva ani, a luat amploare într-un timp atît de scurt, e ca un creier uriaş. Toată lumea „se conectează“, unii sînt de fapt neuroni, alţii doar legături sinaptice. Dar asta e situaţia. Cînd oamenii sînt conectaţi, uneori par să uite cine sînt. De fapt, e vorba despre singurătate.

E prima oară cînd lucraţi cu Cristoph Waltz?

Da, prima şi ultima. Omul ăsta e o pacoste! *(Rîde.)* Nu ştie să joace, de-abia vorbeşte engleza...

A făcut ceva care v-a surprins sau v-a supărat?

Tot! Tot ce face mă surprinde, e incontrolabil. E un tip complex, de o inteligenţă sclipitoare, un actor fenomenal. Aşa că felul în care face el lucrurile e întotdeauna altul decît felul în care mi-am imaginat eu că o să se întîmple. De asta lucrez cu el. Dacă ar fi să se întîmple totul aşa cum mi-am imaginat eu, ce rost ar mai avea actorii? Actorii excelenţi sînt cei care te surprind în fiecare zi. Lucas Hedges, care joacă rolul lui Bob, spune despre mine şi Cristoph că avem un fel foarte simbiotic de a lucra împreună, ceea ce pînă la urmă e foarte important, pentru că el e personajul principal, el e filmul.

Dacă vrei să faci un film despre Quijote,
trebuie să fii ca el.

Tocmai aţi împlinit 72 de ani. Nu v-aţi săturat să se spună despre dumneavoastră că sînteţi un regizor rebel, greu de ţinut în frîu, care încă nu s-a împăcat cu felul în care merg lucrurile azi?

Un *enfant terrible*, da... Asta cred că e problema jurnaliştilor – iau omul, îl bagă într-o cutie, lipesc pe ea o etichetă pe care scrie *rebel, scandalagiu...* şi gata. La fel ca oamenii de ştiinţă din secolul al XVIII-lea, care prindeau un fluture, îi dădeau un nume şi-l puneau în insectar. Sincer, eu nu-s nici rebel, nici scandalagiu, sînt mai degrabă un supravieţuitor. *(Rîde.)*

Aveţi o obsesie pentru Don Quijote. Pur şi simplu nu vreţi să renunţaţi la el, deşi proiectul The Man Who Killed Don Quixote *pare din ce în ce mai improbabil.*

Nu-i adevărat, Don Quijote are o obsesie pentru mine!

Păi, care-i problema lui?

Nu ştiu, dar nu vrea deloc să mă lase în pace. E un *stalker* de secol XVII.

Deci n-o să renunţaţi la ideea de a face un film despre el?

Toată lumea încearcă să mă facă să renunţ la proiect. Problema e că, dacă vrei să faci un film despre Quijote, trebuie să fii ca el.

Cam semănaţi, ce-i drept.

Da, din păcate *(rîde)*. O să vedem. Banii sînt o problemă din ce în ce mai delicată. E şi motivul pentru care ne aflăm acum la Bucureşti. Dacă o să continuaţi să aveţi tarifele la fel de mici, o să tot venim pe la voi. În momentul ăsta, Bucureştiul e cel mai ieftin loc din Europa cu echipamente foarte bune. Revenind la Quijote, poate că într-o zi nişte oameni cu destui bani vor crede în proiectul ăsta la fel de mult ca mine.

Despre cîţi bani e vorba?

Vreo 20 de milioane de euro m-ar face fericit. Ştii pe cineva care are banii ăştia? *(Rîde.)*

Nu prea... Personajele dvs. au obiceiul de a călători în timp. Unde v-ar plăcea să călătoriţi, sau cine v-ar plăcea să fiţi?

E simplu, mi-ar plăcea să fiu Buster Keaton.

Filmele dvs. au la bază o putere fabuloasă a imaginaţiei de a crea lumi ficţionale. Credeţi că imaginaţia se poate termina, ca o rezervă de cupru, de pildă? Vă e teamă că imaginaţia dvs. ar putea seca la un moment dat?

Da, cred că s-a întîmplat deja săptămîna trecută. În mod cert, ieri.

Adevărul e că a fost o vară fără sfîrşit, o toamnă la fel, şi iarna n-o să vină niciodată aici. Am fost incredibil de norocoşi. În loc să plouă sau să ningă, vremea e OK, putem filma bine-mersi. Bucureştiul a fost foarte bun cu noi.

În vară apăruseră zvonuri cum că Johnny Depp ar putea face parte din distribuţia filmului. De ce nu l-aţi adus pînă la urmă la Bucureşti?

E încă la Toronto, filmează *The Lone Ranger*. Durează filmările alea de-o veşnicie. Poate-l aduc data viitoare...

a consemnat Luiza VASILIU

interviu realizat cu sprijinul
Renault România

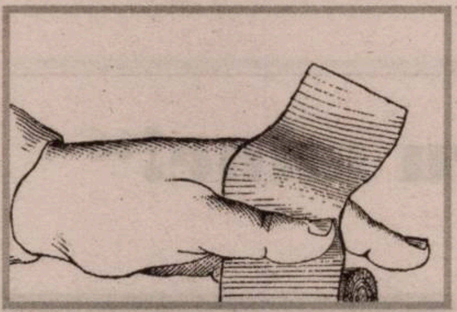

Iulian COMANESCU

oameni și **etichete**

JR, stafia capitalismului

Blondă, sofisticată, serafică, filolog, o cunoştinţă de-a mea de la începutul anilor '90 avea o soră brunetă, la fel de sofisticată şi serafică, tot filolog. Fetele stăteau împreună în casa părintească şi, ca tot filologul, au rămas neputincioase atunci cînd li s-a stricat televizorul, Diamant sau naiba ştie ce mutant fabricat la sfîrşitul Epocii de Aur – plini acei ani de metale şi pietre preţioase, nu? Fiindcă rabla nu putea fi resuscitată, surorile au căutat şi au găsit o soluţie de criză: ascultau *Dallas*-ul la radio, pe frecvenţa FM din banda estică, unde era pe atunci TVR-ul.

Aşa cum bănuiţi, poate, astăzi vreau să vă povestesc despre definitiv răposatul JR, posesorul celui mai urît caracter din ceea ce pe vremuri se numea Lumea Capitalului, dar şi al celei mai pocite pălării. Şi nu, articolul nu este despre Larry Hagman, actorul răpus, săptămîna trecută, de cancer la gît, la 81 de ani, ci despre personajul care a mîncat actorul pe dinăuntru, ca lupul lui Münchausen din cal, pînă cînd din acesta n-a mai rămas nimic.

Şi, mă rog, ce ne pasă nouă de JR?

Fiindcă – povestea chiar Larry Hagman pe BBC acum cîtăva vreme, atunci cînd a venit la noi ca să promoveze Lukoil – cineva s-a apropiat de actor şi i-a spus: „Îţi mulţumim, JR, pentru că ai salvat România!". *Reason,* revista americană, ia această istorioară în serios, într-un material video postat online, şi formulează o serie de consideraţii previzibile. Dar, de fapt, de ce ne-a păsat de JR, şi nu de Rudy Jordache din *Om bogat, om sărac* sau de Bugs Bunny din *Loonie Tunes?* E drept, în primul rînd, în mentalul colectiv al acelor ani, Televiziunea era desigur sacrosanctă, iar cei care se vedeau îndeajuns pe ecranul clipocitor, albăstrui, al Diamantului căpătau proporţiile şi semnificaţia unor sacerdoţi ai cultului oficial. Nu întîmplător, la jumătatea anilor '90, Adrian Sîrbu avea să-şi alinte principala creaţie cu numele de Biserica PRO TV, iar Florin Călinescu avea să devină beneficiarul, cu adevărat meritoriu de altfel, al acestui gen de aşteptări metafizice.

Dar, înapoi în anii '80, pe cînd perestroika aducea primele raze, timide, de soare, în restul Lagărului Socialist, la noi era beznă şi frig, iar JR se înghesuia în programul de două ore al TVR-ului ca într-un lift insalubru, alături de un alt personaj cunoscut şi, de altfel, tot virtual: Ceauşescu. De ce, acesta, virtual? Cum bine observa cineva, nu mai ştiu cine, după ce imaginile de la procesul din decembrie 1989 au fost transmise, atunci a fost prima oară cînd l-am putut vedea pe Ceauşescu necenzurat. Restul, ceea ce se vedea sau se arhiva, i-a permis sclipitorului Andrei Ujică să lanseze anii trecuţi *Autobiografia lui Nicolae Ceauşescu,* documentarul făcut numai din imagini aprobate şi apreciate de fostul preşedinte.

Destul însă despre Ceauşescu, înapoi la JR şi la realizările politice ale acestuia. E drept, acesta a fost un ticălos irezistibil, pe orice meridiane. După ce, în ultimul episod din sezonul '79-'80, a fost împuşcat de un coleg de distribuţie neidentificat, americanii au fiert pînă în toamnă, ca să afle rezolvarea enigmei în seria din toamnă, aţîţaţi şi de teaser-ele „Cine l-a-mpuşcat pe JR?" distribuite sub diferite forme de CBS, reţeaua care difuza serialul. Cu acest prilej, probabil, JR a făcut pentru prima oară, în mod manifest, politică, deoarece conservatorii s-au agăţat de teaser-ele *Dallas*-ului şi au distribuit insigne de campanie cu inscripţia: JR a fost împuşcat de un democrat, cu trimitere la republicanismul neprofesat, dar profund al personajului care se identifică cu statul lui George W. Bush.

Aici ajungem în miezul lucrurilor: înghesuit alături de Ceauşescu în grila claustrofobă a TVR-ului, JR era inamicul ideologic de moarte al acestuia. Nu interesantul diplomat republican David Funderburk, ci petrolistul texan era ambasadorul valorilor capitaliste, al unei Americi (cum li se spunea Statelor Unite pe vremea aceea) colorate, opulente, consumiste, autoindulgente, venale, în esenţă, al visului american.

Cînd şi-a prezentat scrisorile de acreditare la Consiliul Culturii şi Educaţiei Socaliste (sau oriunde se aprobau dubioasele producţii capitaliste pe vremea aceea), JR a fost cu siguranţă acceptat ca exponent cinic al răului capitalist, pentru panseuri gen: „O conştiinţă este ca o barcă sau o maşină: dacă vezi că îţi trebuie una, închiriază-ţi!". Cenzura nu a luat în calcul însă faptul că acest gen de cinism avea reverberaţii profunde în mintea amărîtului om al muncii din acei ani, nu de alta, dar acesta intuia o cantitate de cinism cel puţin la fel de mare la exponenţii Societăţii Socialiste Multilateral Dezvoltate, cei care-l şefuiau şi-l beşteleau în şedinţe de partid, spectacole de circ groteşti care azi au ajuns pe la televiziuni. Cinismul de stînga nu putea fi, însă, decît augmentat cu şi potenţat de ipocrizie, pentru a da entuziasmul de montaj literar-artistic fără de care nu puteai ajunge nici măcar membru supleant în asociaţia de bloc.

Aşa, JR scotea capul dintre puricii ecranului, în serile cînd străzile erau luminate doar de tuburi catodice albăstrui, ca un înger exterminator, la fel cum Chuck Norris se ipostazia pe Facebook, după protestele din ianuarie, ca să salveze România. Ca să neutralizeze acest cavaler cu armură de catifea şi pălărie de mangafa, propaganda dădea apoi cu o mulţime de Ceauşescu, fără să ştie că duhul conjurat prin genericul-triptic sporea în puteri, cu atît mai mult cu cît era mai înghesuit de cîntări ale României şi orgiile de pe la CAP-uri ale lui Tatulici.

În visătoarea ţară ce a prefaţat revoluţiile de pe Twitter cu fix 20 de ani, prin felul cum s-au învîrtit lucrurile în jurul TVR în 1989, principalul oponent al lui Ceauşescu nu putea fi decît virtual. Iar cea mai clară dovadă de virtualitate e faptul că JR a murit şi a înviat de mai multe ori, ca pisica, dar mai ales ca avatarul de care te descotoroseşti în joc pentru a îmbrăca un altul. După isterizanta vară '79-'80, cînd nimeni n-a ştiut cine l-a împuşcat, dar a înviat, petrolistul şi-a încheiat prezenţa în serial – şi serialul, apropo – cu un nou foc de armă, de asemenea misterios. Habar n-am cine l-a împuşcat, la fel ca prima dată, dar a fost fix la momentul oportun: în 1991, cînd s-a terminat şi cu comunismul. A urmat transplantul de ficat al interpretului, care l-a mai înviat pe acesta o dată, pentru ca stafia capitalismului să înceapă să bîntuie din nou prin Europa, şi nu numai, anul trecut, odată cu reuniunea Dallas-ului, cînd serialul a făcut rating-uri foarte bune. Şi, cu siguranţă, nici moartea de acum cîteva zile nu-l va stînjeni prea tare: la fel cum alţii trec în nefiinţă sau ajung în Rai, JR a plecat pe YouTube, de unde va bîntui vreo Coree de Nord sau alt teritoriu rătăcit.

***Iulian Comanescu** este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

■ ■ ■

trecerea prin reviste

● LE FIGARO (16 noiembrie 2012)

Revista americană *Vanity Fair* publică, în numărul său din decembrie, pagini inedite ale lui Truman Capote. Se pare că este vorba despre un capitol din *Answered Prayers,* romanul neterminat al autorului american.

Sam Kashner, publicist la *Vanity Fair,* este cel care a descoperit manuscrisul în timp ce căuta informaţii despre această carte a lui Capote, la New York Public Library.

Capitolul de şase pagini despre care e vorba se numeşte „Yachts and Things" şi are ca subiect o croazieră de trei săptămîni pe Mediterană pe un iaht, alături de oameni bogaţi şi celebri, care-i aparţine lui Gianni Agnelli, care nu e, însă, prezent pe barcă.

Biograful lui Capote, Gerald Clarke, a declarat că respectivul capitol ar fi trebuit să fie mai lung şi nu ştie de ce n-a fost publicat pînă acum.

Din acest roman neterminat, în care Capote face o critică acerbă a societăţii newyorkeze, au apărut mai multe fragmente în *Esquire,* în 1975. De asemnea, scriitorul considera că această carte va fi capodopera sa.

O variantă postumă a cîtorva capitole din roman a fost publicată în 1986.

Truman Capote s-a făcut cunoscut în 1948. Dar autorul care frecventa cercurile înalte newyorkeze a devenit celebru odată cu *Mic dejun la Tiffany* (1958), apoi cu romanul non-ficţional *Cu sînge rece* (1966). A încetat din viaţă în 1984, la Los Angeles. (**A. M. S.**)

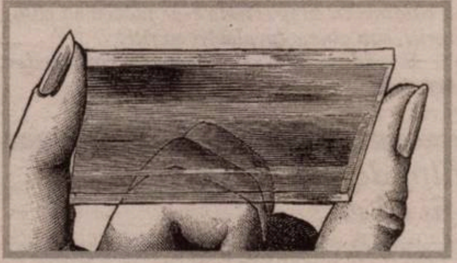

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe **sticlă**

Declaraţii oneste

Umberto Eco scria, prin 1994, în cadrul rubricii sale din *l'Espresso*, „Pliculeţul Minervei": „Una din datoriile jurnalistice ar fi să spui: «astăzi nu avem nimic de spus, sau tot ce vă putem spune este rutină, trăncăneală, nimicuri. Aceleaşi fleacuri». E păcat să simulezi. Şi totuşi ăsta e blestemul jurnalismului: un număr precis de pagini în fiecare zi sau săptămînă lăsată de la Dumnezeu, chiar şi atunci cînd nu se întîmplă nimic. (...) Putem vorbi despre orice, fiindcă pînă la urmă cititorii uită; iar cititorii s-au obişnuit să uite citind prea multe ştiri lipsite de importanţă. Pe de altă parte, nici ei n-ar suporta să vadă o pagină albă. Pentru a afla că nu era nimic de aflat şi de citit, vor pagina scrisă de sus pînă jos. Şi, în felul ăsta, pentru a spune că nu ai ce spune într-un ziar, ajungi să scrii: «Cutare nu şi-a scris încă viitoarea carte». Tot o ştire este şi a spune că Nimicul nu face nimic".

Ar trebui să ţinem cont de sfatul lui Umberto Eco – fie că sîntem jurnalişti de presă scrisă, fie de televiziune.

Desigur, în fiecare moment se întîmplă lucruri fundamentale în lumea aceasta, oricînd există poveşti bune de spus şi folositoare. Problema e că, uneori, jurnaliştii ori nu au acces la ele, ori nu sînt interesaţi de ele. Cu toţii au un calapod publicistic după care caută ştirile pe care să le împărtăşească publicului lor. Acest calapod poartă numele pompos de „politică editorială", dar de fapt se bazează pe lene de gîndire, pe conformism, pe calcul pragmatic care spune că trebuie mers numai pe căile bătătorite, şi adoptate numai reţetele care şi-au dovedit succesul.

> *„Tot o ştire este şi a spune că Nimicul nu face nimic."*

Pentru televiziune, aceste reţete au ca ingrediente superficialitatea, inconsistenţa, facilul. Mulţi oameni care lucrează în audiovizual sînt convinşi că rostul televiziunii e să producă divertisment ieftin şi baloane de săpun. Adică să nu obosească prea mult creierul telespectatorului, ba, dimpotrivă, să-i ofere o spălătură reconfortantă şi bună spre a pregăti terenul pentru mesaje subliminale.

Este bine-cunoscută declaraţia preşedintelui director general al canalului francez TF1, Patrick Le Lay (pe care şi eu am mai citat-o aici): „Dintr-o perspectivă business, să fim realişti: la bază, treaba canalului TF1 este să ajute Coca-Cola (de exemplu) să-şi vîndă produsul. Or, pentru ca mesajul publicitar să fie perceput, creierul telespectatorului trebuie să fie disponibil. Transmisiunile noastre au calitatea că-l fac disponibil: adică îl distrează, îl destind, pentru a-l pregăti între două mesaje. Ceea ce vindem noi firmei Coca-Cola este timpul în care creierul uman este disponibil".

Dacă ar fi oneste, posturile TV ar trebui să transmită încontinuu „bla-bla, bla-bla, nu contează ce spunem, dar consumaţi produsul X! – ăsta e singurul mesaj pe care ne interesează să vi-l transmitem". În cazul televiziunilor de la noi, s-ar adăuga şi mesajele electorale. La Antena 3, toată vorbăria s-ar reduce la „Jos Băsescu!", la RTV – „Votaţi USL!", iar la B1 – „Votaţi ARD!". În afară de asta, nu ar mai trebui spus nimic pentru că restul e doar perdea de fum.

Cum ar fi ca, într-un studiou de televiziune, marii analişti ai neamului pe care-i vedem seară de seară să ne anunţe, la un moment dat: „ne-am adunat aici să vă spunem că de fapt nu avem nimic de spus, că în realitate nu ne pricepem la nimic"? Şi apoi să tacă o oră întreagă privindu-se placid unul pe altul. Sau ca o prezentatoare de ştiri să ne comunice de la început că nu are nici o ştire care să ne folosească sau care să ne facă viaţa mai bună – şi să repete doar asta în buclă, pentru că prompterul nu-i va mai oferi nimic altceva? Sau ca eu însumi să recunosc că sînt momente în care nu am nimic important să le comunic celorlalţi şi să desenez floricele în spaţiul destinat acestei rubrici? Cred că un astfel de exerciţiu de sinceritate ne-ar face pe toţi – şi pe jurnalişti, şi pe consumatorii de mass-media – să ne simţim mult mai bine.

■ ■ ■

Bogdan VOICU

Sate şi oraşe

Brasilia, oraşul preconstruit despre care am învăţat prin gimnaziu, m-a fascinat ca idee. Cum o fi să faci un oraş şi abia apoi să se mute lumea în el? Ei bine, asta se întîmplă la Belval, unde am locuit pentru un an. Aici, a fost cîndva o uzină siderurgică, parte a acelei industrii care, timp de un secol, a asigurat Luxemburgul că nu va fi complet sărac. Asta se întîmpla înainte ca Marele Ducat să descopere industria bancară. După ce minele şi-au epuizat zăcămintele, fosta uzină siderurgică a fost în bună măsură dezasamblată. Pe teritoriul ei şi în împrejurimi se construieşte acum un oraş, centrat în jurul a ceea ce va fi Cité des Sciences. Tînăra universitate luxemburgheză, înfiinţată în 2003, primeşte aici un campus nou. Corpurile principale ale clădirii urmează a fi date în folosinţă în 2014. Nişte blocuri masive din beton şi sticlă. Biblioteca va fi însă o fostă hală industrială, complet rearanjată. Alte bucăţi gigantice din uzină sînt păstrate ca elemente de decor, acoperite de puţină verdeaţă. Vasta Place de l'Académie e mărginită de viitoarea bibliotecă şi de trei din cele şase construcţii deja funcţionale: sediul imens al unei bănci, în fapt trei imobile uriaşe unite de pasarele, vopsite în roşu – culoarea solurilor locale şi a minereului de fier ce a dat zonei numele de Terres Rouges; un hotel Ibis, jumătate hotel, jumătate bloc de locuinţe; ansamblul mall-ului, înglobînd două clădiri, ceva mai mari decît Afi Cotroceni, şi cărora le este anexată gara vermiformă şi Rock-Hall, unde are loc măcar un concert pe săptămînă. În jur, totul este un şantier. În cîteva clădiri de birouri se lucrează la finisajele interioare. În spatele bibliotecii este un centru de cercetări care deja funcţionează. Un kilometru mai departe e un altul. În rest, gropile unde se vor turna cîndva fundaţii. Străzile deja există, cu un asfalt perfect, cu treceri de pietoni, cu indicatoare rutiere, semafoare şi cu plăcuţe indicîndu-le numele şi ce îşi doreşte oraşul să fie: Avenue du Rock'N'Roll, Avenue de la Recherche, Avenue de Jazz, Boulevard de la Science, Avenue des Hauts Fourneaux. În spatele viitoarei biblioteci se află cîteva furnale, pe care le şlefuiesc şi le dau cu lac, iar în vîrful celui mai înalt dintre ele, cam cît un bloc cu zece etaje, se spune că va fi o cafenea.

Pe teritoriul fostei uzine se construieşte acum un oraş.

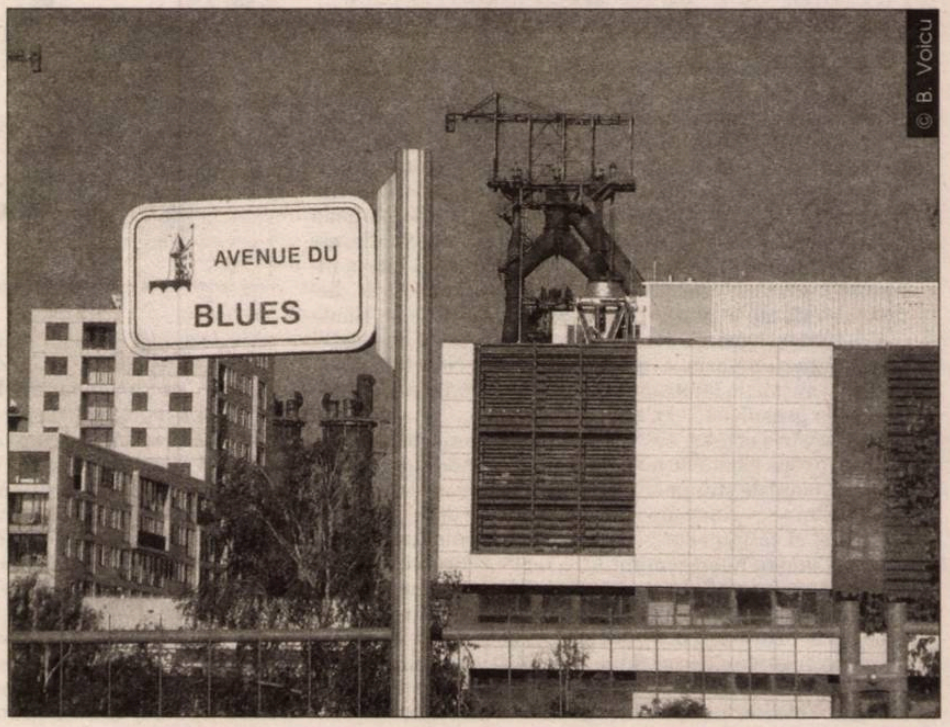

Am locuit deasupra mall-ului. Lăsai maşina în parking-ul privat de la –3, luai liftul şi ajungeai la etajul 2, pe o terasă pe care se înălţau opt blocuri. Iniţial făceam jogging în viitorul oraş. Părăseam mall-ul pe ieşirea locatarilor, traversam Avenue Porte de France şi avansam alergînd pe o stradă al cărei nume îmi scapă. În dreapta era o căldare adîncă. Pe fundul ei, acolo unde va fi etajul –2 al unui ansamblu ce va include şi căminele studenţeşti, acum se află Square Mile, o parcare pătrată. În mijlocul ei, este conservată rămăşiţa unei alte construcţii industriale. Pe sub stradă se văd conductele de apă, tuburile de curent electric, cele pentru Internet şi cablu. Sînt goale. Au fost introduse de la bun început, fiindcă acolo, pînă în 2020 se vor înălţa clădiri. Probabil că, spre începutul anilor 2000, cînd proiectul a demarat, au săpat mai întîi aceste gropi imense printre care se preling străzile pe care alergam. Apoi au pus conductele şi au asfaltat.

Pe o colină se află o altă clădire deja funcţională, un liceu tehnic, nu foarte strălucit ca performanţe, dar cu dotări fantastice. Făcînd jogging, am văzut viitoarele grădini ale viitorului oraş, am ajuns în localitatea imediat următoare, un sat liniştit unde sînt măcar două bănci, un supermarket, o farmacie şi cîteva restaurante, baruri şi cafenele. Într-o margine, cîteva blocuri deja ridicate vor face joncţiunea cu viitorul oraş Belval, în care vor locui măcar 20.000 de locuitori şi vor lucra cel puţin de două ori pe atît.

Am descoperit însă că e mai interesant să alerg prin Franţa. Ieşind din mall, lăsam viitoarele cămine în dreapta, dar în loc să apuc către liceu, treceam prin tunelul de sub calea ferată, unde un indicator rutier anunţă: France. Continuam drumul, uşor curb, şi 100 de metri mai tîrziu mă aflam înapoi în Luxemburg. Puteam însă să trec pe cealaltă parte a străzii şi să aleg drumeagul despre care un semn spune că e doar pentru role, biciclete şi tractoare. Urcam pe deal, lăsam în stînga pajiştea îngrădită pe care de regulă păşteau vaci ireal de curate. Ajungeam la o răscruce. În dreapta era Luxemburg, cu o pădurice unde începea traseul sudic pentru biciclete. În sus înaintam în Franţa, printre terenuri agricole, cu o panoramă interesantă asupra viitorului oraş, apoi într-o pădure. Abia aici se termina asfaltul, fie el şi rupt pe alocuri.

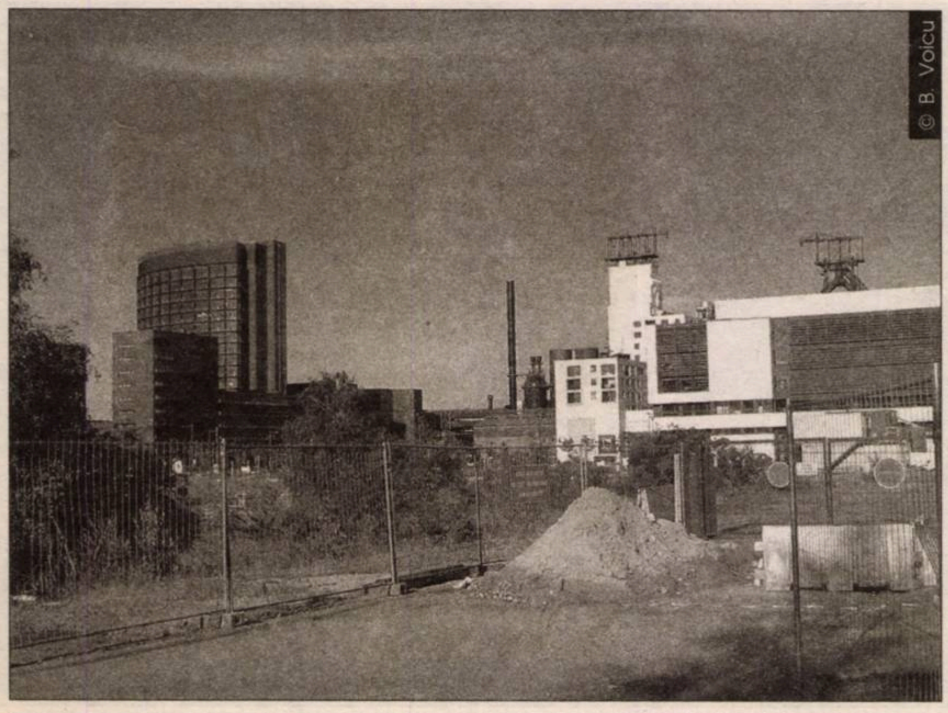

De obicei, nu urcam pe deal, ci alergam paralel cu calea ferată şi cu graniţa, printre pajiştea cu vaci şi un cîmp cu lucernă. La prima răspîntie, în sus mergi spre o fermă ce apare subit printre tufe de măceş, pe coasta dealului, izolată. Fermierul pare că locuieşte acolo, după cîte poţi întrezări în spatele gardului înalt, neobişnuit pentru zona de care vorbesc. Dar nu această direcţie este cea care mă atrăgea în mod obişnuit. Preferam să o iau înainte, drumul tăind printr-un lăstăriş, apoi şerpuind, timp de un kilometru, cu două băncuţe pe dreapta, printre tufe de măceş şi izlazuri pe care le coseau din cînd în cînd, probabil dimineaţa, nu seara cînd alergam eu, şi pe care nu am zărit niciodată animale la păscut. De altfel, lipseau semnele şi mirosurile care să indice că ar fi putut fi animale pe acolo. Cîţiva stîlpi ajutau electricitatea să ajungă la ferma pe care am pomenit-o. Drumeagul asfaltat, lat cît o maşină, duce într-un sat oarecare, fără plăcuţă cu numele la intrare. Era un soi de oază de linişte la 15 minute de alergat sau 5 minute cu bicicleta de mall. Nu se auzea cîntat de cocoş, cîini lătrînd sau nechezat de cal. Rareori treceau maşini... cît se poate de silenţioase. Casele nici mari, nici mici, cochete aveau garduri mai degrabă simbolice. Verdeaţa domnea peste tot, nu se vedeau cabluri de telefonie sau electricitate. Mirosea a proaspăt.

Era un soi de oază de linişte la 15 minute de alergat sau 5 minute cu bicicleta de mall.

Lipseau toate elementele satului tradiţional românesc, aşa cum le-am regăsit în imaginile postate de „Istorie românească în fotografii“ pe Facebook. Lipseau praful, femeile cărînd apă de la fîntînă, cenuşiul evident dincolo de alb-negrul fotografiilor vechi. Lipseau gardurile dărăpănate, cîinii huzurind pe stradă, cîmpurile desţelenite, buştenii aruncaţi la întîmplare în faţa caselor şi pe drumul desfundat. Lipsea amestecul de modern ciuntit şi tradiţional prost conservat pe care l-am găsit în multe dintre satele contemporane din România.

Satul franţuzesc fără nume de care am povestit permite deopotrivă accesul instantaneu la standardul de tehnologie şi servicii contemporane de vîrf, precum şi o calitate a mediului şi a vieţii ridicată. În esenţă, este un loc precum cele căutate de mulţi, începînd cu a doua parte a secolului trecut. Atunci, în Vest, a început să se manifeste o tendinţă de a extinde mult oraşul, prin mutarea în afara sa, în locuri cîndva agricole, acum verzi şi liniştite, cu aer curat şi spaţii mari, dar tehnologizate. Oraşul rămîne locul unde se produce inovaţie, unde concentrarea populaţiei face ca lucrurile să se mişte repede. Pentru mulţi însă, înghesuiala urbană, spaţiile verzi mai rarefiate, criminalitatea mai ridicată scad atractivitatea vieţii citadine. Mai ales pentru cei cu resurse mai ridicate, transportul public eficient şi rapid face ca locuirea în afara oraşului să nu mai fie un impediment pentru a accesa facilităţile de timp liber şi socializare, resursele de educaţie, îngrijire personală şi a sănătăţii oferite de centrul metropolitan. Sînt, evident, şi oameni care preferă mai degrabă traiul în aer liber, crescutul animalelor şi dezavantajele aferente în termen de miros şi curăţenie şi chiar depărtarea de tehnologie, indiferent că vorbim de televiziune, Internet, telefonie, maşini de înlăturat zăpada, frigidere, aspiratoare sau chiar electricitate. Cred însă că aceştia reprezintă mai degrabă un grup marginal. Sînt şi cei care preferă urbanul în ciuda dezavantajelor sale. Motivele pot fi diverse, de la accesul instantaneu la facilităţile amintite, la posibilităţile mai ridicate de cîştig sau la resursele insuficiente pentru un trai non-urban, însă în interiorul metropolei.

În opinia mea, acest ultim grup este încă dominant în România de astăzi, precum şi în ţările mai dezvoltate. Mă aştept însă ca progresul tehnologic şi creşterea resurselor să crească numărul celor care preferă vechiul rural, dar modernizat. Va fi interesant de văzut cum va arată civilizaţia europeană peste 50 de ani, cînd, deja de măcar două decenii, maşini electrice fără şofer vor fi simplificat suplimentar problema transportului. Va fi interesant de văzut cum se vor fi transformat oraşele şi cum îşi vor fi conservat funcţia de inovator şi producător de cunoaştere, precum şi pe cea de generator de entertainment cotidian, în condiţiile unei populaţii ce va fi migrat către periferie în căutare de verdeaţă, linişte şi curţi generoase. Densitatea scăzută de locuire a României ar putea fi atunci un atu...

Bogdan Voicu *este sociolog la Institutul de Cercetare a Calităţii Vieţii.*

Cu ochii-n 3,14

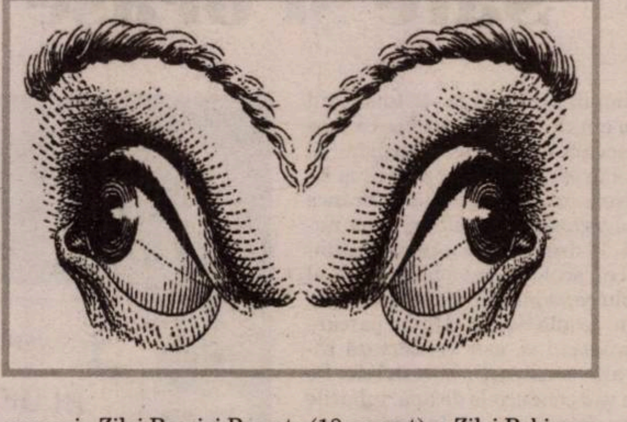

FIGURILE DE SEAMĂ ALE EVOLUŢIEI ÎNTRE VAGON ŞI MILION SE EPUIZEAZĂ ÎN TIMP CE SE RĂSTOARNĂ FAUNA

■ La Strasbourg, figurile de seamă ale trecutului (inclusiv cele din partea locului) sînt tratate cu umor în staţiile de tramvai şi deturnate spre altceva. Pentru exemplificare, iau cazul staţiei Émile-Mathis, pe care am cunoscut-o mai bine. Conform Wikipedia, Émile Mathis (1880-1956) a fost un constructor alsacian de automobile, al patrulea în ordinea importanţei (după Citroën, Renault şi Peugeot) între cele două războaie mondiale. Celor care nu ştiu asta şi vor să afle, aşteptînd tramvaiul, despre cine e vorba li se oferă cîteva informaţii succinte, redactate sub forma unui articol de dicţionar şi afişate în staţie: „Émile-Mathis, de la Jean Émile (1877-1931) şi Frédéric Mathis (1856-1944). Aceşti doi medici strasburghezi au primit împreună premiul Nobel, în 1925, pentru cercetările lor asupra patologiilor artritice legate de mînuirea pensulelor". (**D. S.**)

■ Darwin a obţinut 4000 de voturi la alegerile americane. Nu este o coincidenţă de nume. E vorba chiar despre Charles Darwin, omul de ştiinţă britanic, tatăl teoriei evoluţiei. Alegătorii dintr-o regiune din statul Georgia au decis să voteze pentru el şi să protesteze astfel contra candidaturii unice pentru Camera Reprezentanţilor a lui Paul Broun, militant Tea Party, care crede în creaţionism. Ideea i-a venit lui Jim Leebens-Mack, profesorul de biologie de la universitatea georgiană, care a declarat: „Nu credem că interesele noastre ar putea fi servite de un fundamentalist anti-ştiinţă, care să ne reprezinte în comitetul pentru ştiinţă, spaţiu şi tehnologie. Voturile pentru Darwin nu au fost luate în considerare, iar Paul Broun a fost reales cu majoritatea absolută. Dar poate că această campanie îi va face pe alţi candidaţi să se înscrie în cursă în 2014". Iar nouă ne-ar putea da idei. (**A. M. S.**)

■ Duminică dimineaţa, la metroul de la Piaţa Victoriei, mare agitaţie – bodyguarzi, paza metroului, gură-cască, alegători, cetăţeni, public – o cucoană îşi scăpase poşeta între vagon şi peron, iar trenul i-o tîrîse pînă într-un loc care nu mai putea fi stabilit. Amploaiaţii munceau, publicul chibiţa, alegătorii înjurau bampirii. Numai femeia stătea imobilă, descumpănită, catatonică. Treaba a durat vreun sfert de oră, s-a coborît pe şine, s-a oprit circulaţia, însă femeia n-a mişcat. Cu vreo două minute înainte ca unul dintre bodyguarzi să urce pe peron cu poşeta în dinţi, femeia şi-a administrat o scatoalcă pe coapsă, cu palma, cam neaşteptat-birjăreşte, de a zbîrnîit aerul în jur. Iar cînd i s-a înmînat obiectul pierdut, s-a răsucit pe călcîie şi a luat-o grăbită spre ieşire, fără să mulţumească şi fără să-şi dea numele pentru procesul-verbal. Poate că nu avea bilet… (**S. S.**)

■ La 1800, doar trei oraşe de pe glob aveau o populaţie de peste un milion de oameni: Londra, Beijing (numit atunci Peking) şi Tokyo (fost Edo). În 1950, numărul acestora crescuse la 74, iar în 2010 – la 442. Aş scrie aici şi care sînt acestea, *but that's not the point*. (**M. C.**)

■ De Ziua Filozofiei (15 noiembrie), Andrei Marga, preşedintele ICR, a făcut o declaraţie din care citez următorul pasaj: „[…] Or, se dovedeşte, cu toate argumentele realiste, că sensul vieţii este o problemă cu sens oriunde şi oricînd". Aştept şi alte asemenea declaraţii despre probleme cu sens, cu ocazia Zilei Poeziei Proaste (18 august), a Zilei Robinson Crusoe (1 februarie) sau a Zilei Conştientizării Problemelor Pinguinilor (20 ianuarie). (**L. V.**)

■ Cică industria culinară trece printr-o revoluţie majoră. „În viitor localurile de tip fast-food nu vor mai avea nevoie de forţă de muncă umană, deoarece aceasta ar urma să fie înlocuită de roboţi", anunţă Mediafax. „O companie americană oferă soluţia alternativă la bucătarii umani, aceştia fiind înlocuiţi de benzi de asamblare a sandwich-urilor şi sisteme mecanizate prin care un hamburger poate fi preparat mult mai rapid." Ceea ce mă duce cu gîndul la acel faimos moment din *Modern Times* în care muncitorul (Charlie Chaplin) e hrănit de un utilaj, ca să poată lucra nestingherit la şaibă în timp ce mănîncă. Acum, în sfîrşit, am imaginea completă: un robot construieşte hamburgeri şi îi trimite, pe bandă rulantă, către un utilaj de hrănire complet automatizat al cărui braţ robotic plasează sandwich-urile direct în gura unui om care proiectează roboţi. Poftă bună şi spor la lucru! (**M. M.**)

■ Întrebare la examenul de obţinere a permisului de conducere în China: „Cînd un vehicul se răstoarnă lent şi şoferul poate să sară afară, acesta trebuie să sară: A) în direcţia în care conducea; B) în direcţia în care se răstoarnă maşina; C) în direcţia opusă răsturnării; D) spre partea pe care se răstoarnă". (**M. C.**)

■ În sectorul 2 din Bucureşti vor să devină deputaţi Vulpoiu Dorel, Pelican Dumitru şi Păuniţă Marius. Oare ce o să se aleagă din toată fauna asta? (**A. P.**)

ŞI NU MAI E CAZUL SĂ LUĂM CRIZA ÎN CÎRCĂ, ÎNTR-UN MINISCENARIU PORNIND DE LA CONDIŢIA MELCULUI

■ Am văzut trecînd pe stradă un Mercedes negru, limuzină S class, cu număr… NUP. Judecînd în jargonul juridic, un singur lucru poate fi dedus de aici. Şi nu mai e cazul să spun că mutra de la volan contrazicea soluţia sugerată de număr. (**A. M.**)

■ Marţea trecută, cînd tocmai terminam de paginat revista, s-a întrerupt curentul. În tot cartierul. Cînd tocmai ne puneam problema să luăm computerul în cîrcă şi să ne ducem acasă la vreunul dintre noi ca să terminăm treaba, curentul a revenit. Iar după vreun ceas, am primit un e-mail de la ENEL (de unde or fi avînd adresa mea?) în care se anunţa că a fost „un incident la staţia Nord". Eu zic că e un lucru bun, căci – nu-i aşa? – e mai bine să ştii de ce se întîmplă ce ţi se întîmplă. (**M. V.**)

■ Zice *Gândul:* „Cunoscutul actor Rowan Atkinson vrea să renunţe la personajul care l-a consacrat, Mr. Bean, declaraţia fiind făcută într-un interviu pentru *The Telegraph*. Atkinson nu renunţă însă şi la cariera sa, dorind să se axeze pe piesele de teatru mai serioase". Îmi pare rău pentru criza artistică prin care trece omul, dar dacă îl văd în *Hamlet* am să mă prăpădesc de rîs la faza cu craniul. (**C. G.**)

■ Ieşind într-o după-amiază de la metrou (în Crîngaşi), m-am trezit într-un miniscenariu electoral: o alianţă arunca cu ouă în cealaltă alianţă (reprezentată de panouri pe care scria „chiulangii" şi „ţepari"). N-am putut să-mi înfrînez o oarecare pornire stîngistă: pentru ce risipa asta isterică de mîncare? (**S. G.**)

■ Vineri, 16 noiembrie, la emisiunea *Guerrilla de dimineaţă,* realizatorii şi-au întrebat ascultătorii: „Feminismul, încotro?". Dar să nu credeţi că Mihai Dobrovolschi şi Vlad Craioveanu aveau chef de o discuţie cît de cît serioasă pornind de la subiecte cum ar fi violenţa domestică, reprezentarea femeilor în politică etc. O, nu. Dimpotrivă. Cei doi au ţinut-o în miştouri ieftine şi glumiţe sexiste („Cum preferi feminismul? Întotdeauna deasupra"), încurajîndu-şi ascultătorii să facă acelaşi lucru, ceea ce mi se pare extrem de grav, avînd în vedere că Radio Guerrilla e cel mai inteligent radio de la noi. Dacă aşa arată inteligenţa, atunci mai bine ascult Radio Erevan. (**L. V.**)

■ Se pare că melcii pot dormi fără întrerupere timp de trei ani fără să moară de foame. Oamenii mănîncă în jur de 50 de tone de alimente de-a lungul vieţii şi li se face foame în fiecare zi. Iar somnul nu-i ajută prea mult. De cînd cu tăierile astea de salarii, condiţia melcului (care, apropo, nici nu plăteşte chirie) mi se pare, brusc, mult superioară. (**M. C.**)

SE PARE CĂ TE COSTĂ PRIMUL PAS

■ Potrivit *The Wall Street Journal,* un nou studiu arată că doar 40% din angajaţi le mulţumesc frecvent colegilor de birou. Se pare că cei mai mulţi dintre oameni spun „mulţumesc" acasă, în cartierul în care locuiesc sau în lăcaşurile de cult. Doar 10% din ei îşi exprimă zilnic recunoştinţa faţă de un coleg şi 7% îi mulţumesc şefului. Vă asigur că acest studiu nu e valabil şi în redacţia *Dilema veche,* şi profit de ocazie pentru a le mulţumi colegilor mei pentru modul plăcut în care ne petrecem timpul împreună. (**A. P.**)

■ Am aflat că, mai nou, pînă şi scrisorile de la Moş Crăciun sînt pe bani. Dacă vrei o scrisoare personalizată de la Moş Crăciun + plic personalizat + sigiliu de ceară + transport gratuit, te costă doar 12,50 lei! Oare Moşul ştie că se fac afaceri pe barba lui? (**A. P.**)

■ Primul pas spre a-ţi rezolva o problemă este să recunoşti existenţa acesteia. Iar dacă eşti un mic ţiran, s-a găsit leacul: „Pentru cei care au tendinţa de a-i domina şi dispreţui pe cei din jur, pentru cei cu porniri tiranice şi inflexibile, pentru cei cărora complexul de superioritate le creează probleme în relaţiile cu ceilalţi, există Florit 32, de la Promopharma. Patru picături pe zi sînt doza optimă pentru a începe să percepi lumea în mod corect". (**P. M.**)

PUBLICITATE

HHC
România
O casă şi o familie pentru fiecare copil

Bucuria fiecărui zâmbet, căldura fiecărei îmbrăţişări, sunetul fiecărui colind, toate trebuie împărtăşite cu cei dragi de Sărbători.

Cumpără o felicitare desenată de copii aflaţi în protecţia statului şi ajută-i să se bucure şi ei de Sărbătorile de iarnă.

Intră pe www.felicităridininimă.ro şi participă la campania Hope and Homes for Children România: o casă şi o familie pentru fiecare copil!

Biblioteca ASTRA SIBIU

Biblioteca „ASTRA"
SIBIU

DILEMATECA

Anul VII • nr. 78 • noiembrie 2012

SCRIERI • AUTORI • LECTURI

© Itzik Shokel

Zeruya Shalev

INTERVIU
Zeruya Shalev

DOSAR
Călin-Andrei Mihăilescu
Matei Călinescu

INTERVIU
Micaela Ghițescu

AVANPREMIERĂ
Alberto Manguel
Toți oamenii sînt mincinoși

POEMUL DIN NOIEMBRIE
Dan Stanciu
Despre amîndoi

ANCHETĂ
Față de care dintre cele zece porunci sînteți cel mai înțelegător?

■ Modest, Saddam Hussein a scris un roman sub pseudonim. Toată lumea din Irak ştia, fireşte, cine e autorul, motiv pentru care e lesne de intuit că nu se înghesuia nimeni să cumpere cartea. Şi totuşi, el, marele roman, ajungea pînă la urmă în casele oamenilor. Pe ce căi, aflăm, de pildă, de la un jurnalist irakian exilat deja la Berlin în 1999: într-o zi, călăii trimişi de Saddam au dat buzna în casa lui, i-au ucis tatăl şi fratele, l-au bătut pe bietul om pînă l-au lăsat aproape fără suflare, după care una dintre brute i-a pus romanul lui Saddam alături, spunîndu-i că-l lasă acum să citească ceva bun (v. Alberto Manguel, *Jurnal de lectură,* Editura Baroque Books & Arts, p. 181). Ce să zic, eficientă reţea de distribuţie, dar cam exagerată la adaosul comercial! Prefer, totuşi, „omul care aduce cartea“ la televizor. **C. C.**

■ Printre cărţile care fac furori, zilele acestea, în Germania, se numără un volum eseistico-teoretic despre inconvenientele trezitului devreme. Germanii sînt unii dintre cei mai matinali europeni. Majoritatea populaţiei active se trezeşte înainte de ora 7. Autoarea acestei cărţi, Bettina Hanning, spune că nu e în stare să se dea jos din pat înainte de 10. În carte, dă o grămadă de exemple de oameni de succes care n-au fost niciodată matinali (de pildă, Marilyn Monroe, Luciano Pavarotti). Iar cîţiva medici pe care i-a consultat pentru elaborarea lucrării i-au confirmat teza: trezitul devreme nu e sănătos. „Sîntem o societate de oameni obosiţi“, scrie autoarea. „Avem nevoie de o revoluţie!“ OK. Pe la ce oră să înceapă? **M. M.**

■ Deschid, cu totul întîmplător (adică fără nici o „treabă“), *Clopotul scufundat* de Livius Ciocârlie (un soi cu totul diferit de roman, apărut în 1988, adică exact pe muchia lumii noi) şi dau de acest autoportret zen pe care ego-prozatorii de astăzi ar trebui să-l cunoască musai: „Singurul lucru ieşit din comun din mine este o anumită absenţă. Mă pot face uitat dintr-un moment în altul şi chiar pe loc. Stau de vorbă cu omul şi în timp ce vorbim omul uită de existenţa mea. Mă pot lamenta din cauza asta, pot fi necăjit, însă n-am de ce. Este tocmai ce mi se potriveşte. Absenţa cheamă absenţa. Pusă dinaintea ei, răsfrîngîndu-se în ea însăşi, absenţa creşte, ca lumina între oglinzi. Însuşirea absenţei nu trebuie tratată elegiac; trebuie luată în tragic, cu entuziasm“. **S. S.**

■ Ion Vinea, poetul avangardist de altădată, scriind, în revista *Glasul patriei,* reportaje din stalinismul românesc pentru românii din exil care trebuiau convinşi să se întoarcă în ţară: „În perioada 1955-1959 au fost construite la sate peste 330.000 de locuinţe confortabile; ţărănimea şi-a procurat, prin unităţile cooperaţiei de consum (numai în 1959-60), 328.000 de aparate de radio, 200.000 de biciclete, 74.000 de maşini de cusut, 17.000 de motociclete, mobilă în valoare de 560 de milioane, 1.400.000 de metri cubi de cherestea etc. etc. În 1960 ţăranii au cumpărat cu 214 la sută mai multe tricotaje, cu 270 la sută mai multe articole electrotehnice, cu 319 la sută mai multă mobilă în comparaţie cu 1959… Toate cifrele reprezintă elocvent o propăşire de la zi la zi, în toate ramurile vieţii agricole în ansamblul ei şi a vieţii ţărănimii, acea «talpă a ţării» atît de obidită şi asuprită veacuri de-a rîndul sub oblăduirea moşierimii exploatatoare“. **M. C.**

■ Deunăzi, doi adolescenţi, pesemne liceeni, au renunţat pentru scurt timp la jocurile „smart“ pe iPhone, şi-au cumpărat cîte o carte de la un automat cu cărţi din staţia de metrou Piaţa Victoriei şi s-au aşternut, liniştiţi, pe lectură. **S. G.**

■ Zilele astea, pe computerul de-acasă al lui Philip Roth e lipit un *post-it* pe care scrie „Lupta cu scrisul s-a terminat“. (Roth a declarat pentru *Inrockuptibles* că *Nemesis* a fost ultimul lui roman.) „Mă uit la rîndurile astea în fiecare dimineaţă, îmi dau atît de multă forţă“, i-a spus Roth reporterului de la *The New York Times*. Să mă ierte dumnezeul scriitorilor geniali din toată lumea, dar cine l-a obligat să scrie *in the first place?!* **L. V.**

■ Titlul filmului francez *Les Infidèles* a fost tradus (scrie pe afiş) *Fustangii*. Ca tot omu' ortograf, întreb şi eu: dacă în franceză e articulat cu articolul hotărît *(les)*, în română nu trebuia să mai aibă un „i“? **M. V.**

■ În limba chineză, pe care o experimentez doar la modul de ascultare de vreo doi ani încoace, de cele mai multe ori pronunţia face diferenţa între sensuri. La un moment dat am încercat să învăţ cîteva expresii uzuale, doar pentru a fi politicoasă faţă de colaboratorii mei chinezi. Dacă cu „buna ziua“ şi „mulţumesc“ a funcţionat destul de bine, treaba n-a mai mers cînd am trecut la lucruri mai complicate. Am învăţat să spun „Eu nu vorbesc chineză“, însă în momentul în care am pronunţat această propoziţie simplă, mi s-au aruncat cîteva priviri suspicioase. Îmi ieşise pe gură o afirmaţie destul de categorică: „Eu nu-i înţeleg pe chinezi!“. Traducătorul s-a grăbit să repare gafa şi atmosfera s-a destins. De atunci, am preferat doar să tac şi să zîmbesc. **A. P.**

■ Penguin şi Random House şi-au anunţat fuziunea şi astfel va lua naştere cea mai mare editură din lume. Ca să înţelegeţi despre ce vorbim, se preconizează că vînzările lor vor ajunge anul viitor la suma de 2,5 miliarde de euro. Sigur, sînt nişte probleme de rezolvat şi actele nu se semnează de pe o zi pe alta. Fuziunea va trebui să primească şi avizul legislativ antimonopol din SUA şi Europa. Pentru unii, afacerile cu cărţi, chiar şi la vremuri de criză, se pare că vor fi rentabile. **A. M. S.**

■ Nu doar cuvintele au forţă, literele au şi ele puterea lor, dacă sînt mînuite ca arme. O spune samuraiul Miyamoto Musashi la capitolul trei („Foc“) din *Cartea celor cinci cercuri,* în subcapitolul numit „Apăsarea pernei pe capul adversarului“: „Dacă adversarul este gata să vă dea o «lovitură», bateţi-l la cap cu litera «l» (de la cuvîntul lovitură) şi nu-l mai lăsaţi să continue. Prin aceasta se înţelege «a apăsa perna pe capul adversarului». Dacă adversarul vostru trece la «asalt», bateţi-l la cap cu litera «a» (de la cuvîntul asalt), iar dacă adversarul vostru este gata să se «năpustească», bateţi-l la cap cu litera «n» (de la cuvîntul a se năpusti) şi dacă adversarul este gata să vă «spintece», bateţi-l la cap cu litera «s» (de la cuvîntul a spinteca). Totul se va repeta“. **D. S.**

INTERVIU

Zeruya Shalev

Este cea mai cunoscută scriitoare israeliană contemporană. ***Zeruya Shalev*** *(n. 1959) şi-a făcut debutul literar cu un volum de poezii* (Ţintă uşoară pentru lunetişti), *dar s-a orientat curînd spre proză, publicînd pînă acum mai multe romane şi o carte pentru copii* (Puiul mamei, *2000). Romanele sale –* Dansînd, încremenind *(1993),* Viaţa amoroasă *(1997),* Soţ şi soţie *(2000),* Thera *(2005),* Fărîme de viaţă *(2011) – au fost foarte apreciate de critica literară şi traduse deja în peste douăzeci şi cinci de limbi. În 2004, la Ierusalim, a fost victima unui atentat cu bombă. A absolvit un masterat în studii biblice şi în prezent lucrează ca redactor la Editura Keshet. De-a lungul carierei, scriitoarea a fost recompensată cu numeroase distincţii, printre care: Premiul „Cartea de Aur“ şi Premiul „Cartea de Platină“ ale Asociaţiei Editorilor din Israel, Corine Prize (Germania, 2001), Amphi Award (Franţa, 2003), ACUM Prize (obţinut în 1997, 2003 şi 2005) şi Wizo Prize (Franţa, 2007).*

„Literatura trebuie să provoace o revoluţie în universul emoţional al cititorului“

Textele dumneavoastră sînt un vîrtej de senzaţii şi de trăiri. Există o mie de scenarii pentru fiecare decizie sau mişcare. Pentru fiecare cuvînt rostit de eroinele dvs. Personajele au o conştiinţă exacerbată. Locuiesc într-o oglindă care deformează totul. Cînd simţiţi că trebuie să vă apucaţi de o nouă carte? Cînd sînteţi sigură că aţi găsit sound-*ul potrivit?*

Protagoniştii mei trăiesc fiecare moment cu mare intensitate. Nu ştiu cum să-şi reprime sentimentele, astfel că orice situaţie cotidiană devine dramatică, ascunde o mare încărcătură emoţională şi ameninţă să explodeze ca o bombă. Încerc să-i ascult, astfel încît să prind tonul corect. Nu cred că în scris asculţi mai puţin decît într-o poveste pe care o spui cuiva pe viu.

Cu adevărat spectaculos e ritmul cărţilor dvs. – nu subiectul, ci felul în care ţîşneşte fraza. Acel amestec straniu de cruzime, senzorialitate, dezolare şi drăgălăşenie. Patetismul e asumat şi picurat în doze fine. Cum găsiţi proporţia bună? Vă e teamă vreodată că o să fie prea mult?

Am pornit pe drumul meu literar ca poetă, dar, chiar şi atunci cînd m-am reorientat spre proză, am încercat să nu renunţ complet la poezie. Ritmul, metaforele, stilul sînt foarte importante pentru mine. Citesc fiecare frază cu voce tare de mai multe ori şi reanalizez fiecare cuvînt. „Cum“ nu este mai puţin important pentru mine decît „ce“, iar din multe puncte de vedere stilul reflectă conţinutul. Cu toate acestea, a şterge nu este mai puţin important decît a scrie, şi şterg foarte mult pentru a putea menţine acea măsură corectă, dar cu siguranţă nu reuşesc întotdeauna.

„Încerc să creez crize care vor zgudui personajele“

Prima dată am citit Soţ şi soţie. *Şi trebuie să recunosc că am şi ocolit-o o vreme din cauza titlului prea explicit, prea banal. Apoi, n-am mai lăsat-o din mînă şi aţi cîştigat o cititoare de cursă lungă. Cînd am terminat-o, mi-am zis: e o poveste de cuplu, cît se poate de clasică. O iubire care se naşte în adolescenţă, urmează căsătoria celor doi, fetiţa lor şi un motoraş care se defectează. Îi sare un şurub. Continuă să funcţioneze, dar produce spaime, angoase, vinovăţii. Cum poate o scriitoare să-şi asume genul acesta de intimitate, cu ce preţ?*

Dimensiunea intimă a vieţii mă preocupă şi mă fascinează. Nuanţele şi adîncimile emoţiei, emoţie legată de noi, legată de cei apropiaţi nouă. Istoria emoţională a personajelor literare care le conduce spre prezentul literar, către lupta dintre determinism şi schimbare. Încerc să creez crize care vor zgudui personajele, întrucît o situaţie de criză ne zdruncină şi ne constrînge să vedem adevărul, fără a-l nega sau reprima. Din acea situaţie tulburătoare, cîteodată – dar nu întotdeauna – ieşim învingători. Cred că literatura nu ar trebui să mîngîie, ci să încerce să provoace o adevărată revoluţie în universul emoţional al cititorului, o revoltă născută din identificare, opoziţie sau reflecţie. Mulţi dintre cititorii mei din întreaga lume îmi spun că citirea uneia sau alteia dintre cărţile mele i-a făcut să înţeleagă ceva legat de ei şi de viaţa lor şi chiar să se vadă pe ei înşişi şi viaţa lor într-o nouă lumină, să aleagă o direcţie nouă. Acest lucru mă bucură foarte mult.

În Thera, *o femeie decide să se despartă de bărbatul ei şi de tatăl copilului de doar cîţiva ani pe care-l are. Nu e vorba despre un motiv concret, şi asta devine partea cea mai chinuitoare. Sentimentele de vinovăţie o înnebunesc. Nu avem de-a face cu mari tragedii, ci cu poveşti în surdină. Pot fi aceste bătălii sentimentale la fel de dure şi de sîngeroase precum cele purtate în zone de război?*

Cred că rănile provocate acelei părţi numite *psyche* nu sînt mai puţin dureroase decît rănile fizice, dar în multe cazuri ele pot fi vindecate. Recunosc că în cărţile mele, dar şi în viaţă, prefer sîngele metaforic celui real. Adevăratul cîmp de luptă este crud şi şochează, în timp ce pe cîmpul de luptă al căsniciei există nenumărate momente de graţie şi speranţă.

„Încerc să evoluez odată cu personajele“

Începutul din Fărîme de viaţă *e unul dintre cele mai triste şi mai clinice citite vreodată. Senzaţia de dezertare şi de renunţare e de-a dreptul fizică. Reuşiţi să nu vă contaminaţi de stările eroinelor? Cît timp lucraţi la o carte şi în ce ritm? Mă interesează felul în care gestionaţi fluxul acesta al conştiinţelor ficţionale.*

Începutul cărţii este, într-adevăr, foarte trist, însă pe parcurs devine una dintre cele mai optimiste cărţi ale mele. La început nu m-am aşteptat la asta, dar, pe măsură ce scriam, cele mai multe dintre personaje au reuşit să parcurgă un proces de maturizare, de reformare. Adevărul este că nu încerc să mă detaşez de personaje, dimpotrivă. Încerc să trăiesc totul alături de ele, cu ajutorul imaginaţiei şi al sentimentelor. Încerc să simt ce trăiesc ele, pentru a putea descrie apoi cît mai exact. Cîteodată chiar plîng în timp ce scriu, din cauza unui grad atît de mare de compasiune şi identificare. De asemenea, trăiesc foarte puternic momentele de graţie şi bucurie. Acesta este unul dintre marile privilegii ale scrisului, deoarece îţi dă posibilitatea să trăieşti mai mult decît o viaţă dublă, fără să ieşi din cameră. Am scris ultima carte în aproape cinci ani. Este un proces îndelungat, care necesită atît documentare, cît şi rescriere. E un proces fascinant, plin de surprize, momente de inspiraţie şi, bineînţeles, de tensiune. Pentru că totul trebuie să vină dinlăuntrul meu şi, uneori, mi se pare că nu am de ce să mă agăţ. Încerc să nu planific prea mult şi să progresez pas cu pas, pentru a rămîne deschisă la diferitele posibilităţi, să evoluez odată cu cartea şi personajele sale.

Timpul prezent este timpul corect

V-aţi descoperit încă de la început fraza aceasta atît de particulară din romanele dvs. – lungă, aluvionară, interioară şi care adună, pînă iese la suprafaţă, gîndirea unui personaj, o senzaţie, istoria unei relaţii ori drama unui oraş sau popor?

Nu am urmărit niciodată un ton sau un stil propriu şi niciodată nu-am construit o frază într-un mod calculat sau planificat. Acest stil a apărut firesc, dinlăuntrul meu, din momentul în care am început să scriu proză. Aceste fraze se scriu singure astfel, ceea ce reflectă, evident, lumea interioară a protagoniştilor, agitată şi neobosită, şi lumea în care trăiesc.

Există un efect, în proza dvs., de prezent continuu care e un perfect conductor al emoţiei. Cum este el susţinut în sute de pagini?

Timpul prezent adaugă povestirii o senzaţie de urgenţă şi intensitate, şi cred că este timpul corect. Şi el şi-a găsit locul uşor şi firesc în cărţile mele, fără ca măcar să mă gîndesc la asta. A fost clar din prima clipă. Mă decid frecvent în timp ce scriu, atît la nivel micro, cît şi macro, dar stilul, timpul verbal, îmbinarea dintre vorbire şi gîndire fără semne de întrebare, totul pare să constituie

„Parcă nu s-a mai simţit niciodată atît de aproape de începutul vieţii ei, cînd trupul îi era micuţ şi închis, iar mintea nu i se deşteptase încă, ascunzîndu-se singură şi aproape indiferentă în cochilia ei, ascultînd sunete înfundate, neconectată încă la vreo altă minte din această înlănţuire clocotitoare şi dureroasă. Oare acolo ne este dat să ne întoarcem, se întrebă, cu ultimele fărîme de viaţă, cu ultimele puteri, după efortul uriaş de a-ţi întemeia o familie şi de-a avea grijă de ea, după ce copiii noştri cresc, soţii noştri îmbătrînesc şi părinţii noştri trec în lumea cealaltă, să ne întoarcem la existenţa aceea de cocon, egoistă şi închisă, oblojindu-ne în tăcere rănile provocate de trădările pe care le-am suferit şi de abandonurile de care am avut parte, cînd strîngînd bandajele, cînd desfăcîndu-le? Dar în copilărie ţinem în braţe o sferă plină, sfera mare şi strălucitoare a viitorului, în timp ce acum mîinile ne sînt goale şi se pare că lucrul ăsta s-a întîmplat dintr-odată, în doar cîteva luni viitorul ni s-a dezintegrat, risipindu-se ca praful în vînt.“

(Zeruya Shalev, *Fărîme de viaţă,* traducere de Ioana Petridean)

„Viaţa noastră nu cunoaşte restricţii, spune el, aceasta este singura modalitate prin care putem trăi împreună, nu mă întreabă niciodată unde am fost, eu nu o chestionez niciodată, odată cu trecerea anilor am învăţat să ne eliberăm şi de adevăr, şi de minciună, ştie că eu mă voi întoarce acasă, pentru că vreau să-i văd pe ea şi pe copii, nu pentru că trebuie, iar acest lucru îi este de ajuns, şi mie îmi este, am învăţat să credem în fapte, aşa trăim noi, fără vină şi învinovăţire, fără a scormoni în permanenţă sufletul celuilalt, în felul acesta ne creştem şi copiii, într-o familie în care este loc pentru fiecare, dar, în timp ce el vorbeşte, eu mă simt din ce în ce mai umilită, ca şi cînd el ar ţine în mîini o oglindă şi mi-ar pune în faţă imaginea propriei mele vieţi, erori fatale, lupte, acuzaţii, o combinaţie între închisoare şi pivniţă de tortură, în care fiecare dintre noi era şi prizonier, şi paznic, şi torturat, şi torţionar.“

(Zeruya Shalev, *Soţ şi soţie,* traducere de Ioana Petridean)

„Fericit cel ce renunţă să ştie, cel ce nu se agaţă de carne şi sînge, de celălalt, căci cine e acest celălalt, dacă nu rodul imaginaţiei tale, l-ai creat din nevoie, aşa cum ţi-ai creat şi fiul, din nevoie a ieşit şi în nevoie se va întoarce, dar nu o va astîmpăra, căci aşa ţi-a fost sortit, astfel tună în urechile mele vînturile malefice ale nopţii, spărgîndu-se de obloanele închise ca valurile mării de chei, încercîndu-şi norocul iar şi iar, nevrînd să renunţe, să se domolească, vîntul amar al nopţii încearcă să-şi verse furia pe obloane şi pe coroanele copacilor, pe panourile solare şi pe stîlpii de electricitate, vai de cel ce-i va ieşi în noaptea asta în cale.“

(Zeruya Shalev, *Thera,* traducere de Any Shilon)

„Am îmbrăţişat-o cu ardoare şi am început s-o răsfoiesc, întîmpinînd cu bucurie fiecare pagină, ca şi cum aş fi găsit pe neaşteptate, într-o casă străină, o fotografie din vremuri de mult trecute, păcătoasa care a luat cupa din mîna fiului său, marele preot, bînd-o pe toată, sugînd pînă şi lutul din care era făcută, în timp ce el încă se afla dinaintea ei, strigînd şi plîngînd, şi n-o băuse pe toată pentru că era sigură că e neprihănită, şi pentru că era sigură că e vinovată, apoi am întîlnit-o pe fiica preotului, al cărei tată fusese ucis dinaintea ochilor ei, iar în clipa în care urlase o omorîseră şi pe ea, sîngele ei amestecîndu-se cu sîngele lui, prin faţa ochilor mei trecea astfel o familie întreagă, am întîlnit-o şi pe Marta Bat Baitus şi pe restul blîndelor fiice ale Sionului, care nu ieşiseră niciodată în viaţa lor la piaţă, căutînd în van hrană prin bălegarul cailor, prăbuşindu-se la picioarele coloanelor, şi, printre ele, pruncii nou-născuţi, fiecare dintre ei recunoscîndu-şi mama şi încercînd să urce şi să sugă, neputincios, pînă cînd sufletul îi este devorat şi cade mort la sînul mamei sale, iar eu mi-o imaginam arătînd asemenea vecinei cu copilul, zăcînd moartă lîngă uşa casei, cu pruncul tîrîndu-se pe lîngă ea cu faţa lui de mieluşel, suptă şi palidă.“

(Zeruya Shalev, *Viaţa amoroasă,* traducere de Ioana Petridean)

■

vocea interioară autentică formată înlăuntrul meu.

Granițe emoționale și granițe geografice

Există în extraordinarul dvs. roman Fărîme de viaţă, *recent tradus în româneşte, cel puţin două planuri mari: mitul (lacul muribund, societatea perfectă din kibbutz, Europa pierdută – cu zăpadă şi cireşe –, mitul salvării copilului de aur) şi planul „vieţii modeste", al micilor iubiri, al dramelor personale. Unde devin ele compatibile şi care vă interesează (ca prozator) mai mult?*

Viaţa unui om oscilează între marile mituri şi supravieţuirea de fiecare zi, dar am început să cred din ce în ce mai puţin în această împărţire între mare şi mic. La urma urmelor, totul este fie mare, fie mic. Chiar şi crearea unui kibbutz are numeroase drame mărunte, de fiecare zi, şi aşa se întîmplă cu toate celelalte presupuse lucruri mari. În cărţile mele mă opresc îndelung asupra micilor momente şi le fac să devină importante. Orice moment al unei zile poate fi decisiv, indiferent dacă ne place sau nu. În spatele fiecărui moment al zilei se ascunde o întreagă istorie, la fel cum sînt şi miturile spulberate, iar acesta este unul dintre lucrurile despre care vreau să scriu în cărţile mele, văzut, fără îndoială, prin ochii protagoniştilor care le trăiesc cu mare intensitate.

Multe dintre frazele dvs. au un ton biblic şi profetic brusc deviat (de pildă, în romanul amintit: „acesta este fiul meu preaiubit, întru care am binevoit"). Este Biblia o sursă asumată în scrisul dvs.?

Acesta este unul dintre versetele mele preferate din Noul Testament (Matei 3,17): „Acesta este Fiul Meu cel iubit întru Care am binevoit", şi am fost bucuroasă să i-l pot dărui unei femei care visează să adopte un copil şi se roagă pentru a simţi cît mai curînd acea emoţie binecuvîntată. Pentru mine, Biblia este o comoară în ceea ce priveşte puterea literară şi inspiraţia, nu doar un text religios indispensabil. Tatăl meu obişnuia să ne citească din Biblie înainte de culcare, iar cînd am crescut, am studiat Biblia la Universitate. Este important pentru mine să le arăt cititorilor mei laici din Israel că Biblia poate fi relevantă pentru ei în literatura modernă contemporană.

Vorbeaţi undeva despre frontierele emoţionale care sînt mult mai ample decît cele geografice şi între care vă situaţi cînd scrieţi sau cînd sînteţi citită. Ce înseamnă, totuşi, identitatea dvs. de scriitoare israeliană care scrie în limba ebraică?

Graniţele emoţionale sînt, desigur, mai flexibile decît cele geografice, iar cînd locuieşti într-o ţară ca Israelul acest lucru devine un mare avantaj. Mulţi ani am încercat să nu scriu despre Israel în cărţile mele. Era suficient că îmi dominase viaţa, mă gîndeam, nu-l voi lăsa să-mi domine şi cărţile. Pe măsură ce trec anii, încerc să-i acord mai mult spaţiu, iar în ultimul meu volum am deschis mai multe ferestre spre realitatea israeliană. Traiul aici nu este lucru uşor şi nu este simplu să scrii aici. A fi un scriitor israelian înseamnă să fii capabil să scrii despre lumea ta interioară chiar şi atunci cînd un autobuz aglomerat a explodat nu departe de biroul tău. Înseamnă să fii capabil să scrii bazîndu-te pe libertatea ta interioară chiar şi atunci cînd nu departe de tine există oameni care nu se bucură de libertate de mişcare. Înseamnă să te lupţi permanent cu inspiraţia, să fii conectat la evenimente, dar, în acelaşi timp, să poţi să fii spectator. Şi, bineînţeles, să te îngrijorezi continuu.

interviu realizat de
Ana Maria Sandu şi Simona Sora

traducere de
Ines Simionescu

fotografii de
Itzik Shokel

■

„Limba cărţilor Zeruyei Shalev nu e doar ebraica modernă, vorbită azi în Israel, ci în egală măsură limba Bibliei, a Zoharului, limba misticii ebraice spaniole din secolul al XII-lea, o limbă a «iudaismului fără evrei», aşa cum, pe alocuri, e o limbă europeană foarte actuală, cea a unei nostalgii fără obiect şi fără vindecare. E limba unui trib vechi şi limbajul unei familii noi, acel construct *personal* pe care orice scriitor îl caută şi pe care puţini îl găsesc, alcătuit din straturi succesive de generaţii şi moşteniri livreşti, dar mai ales din actualizarea lui în fiecare frază. De aici poate şi obsesia aceasta «tolstoiană» a *familiei:* a familiei mari (cea în care te recunoşti doar cînd eşti pus în situaţia de a-ţi preciza identitatea) şi a familiei mici, restrînse, iubitoare pînă la sufocare şi anihilare."

(Simona Sora – *Dilema veche)*

„Textele Zeruyei Shalev sînt un vîrtej de senzaţii şi de trăiri. Există o mie de scenarii pentru fiecare decizie sau mişcare. Pentru fiecare cuvînt rostit de eroinele sale. Personajele au o conştiinţă exacerbată. Locuiesc într-o oglindă care deformează totul. Dacă ar fi să-i povesteşti romanele, ar fi imposibil. Nu sînt multe lucruri de spus. Căci nu avem de-a face cu mari tragedii, ci cu poveşti în surdină. Complet nespectaculoase. Dar pe care scriitura le face intense şi ataşante. De-a dreptul acaparante."

(Ana Maria Sandu – *ArtActMagazine.ro)*

„Zeruya Shalev înseamnă două lucruri clare: o temă neabătut domestică (din zona conflictelor ce mocnesc în viaţa de familie) şi o scriitură invariabil hipnotizantă (vîscoasă, şerpuitoare, narcotică, mustind de tristeţi senzuale, şi nesfîrşit de înţelegătoare cu convulsiile bietului suflet omenesc). În primele trei romane ce i-au fost traduse la noi, calul de bătaie era expirarea relaţiilor de cuplu. Acum, în *Fărîme de viaţă*, e vorba mai ales despre relaţiile dintre părinţi şi copii – adică despre fisuri, rupturi, viclenii, înstrăinări, însingurări, remuşcări, neputinţe, nepriceperi, resentimente, dragoste, ură, comploturi urzite în numele iubirii şi sacrificiului."

(Claudiu Constantinescu – *Dilema veche)*

■

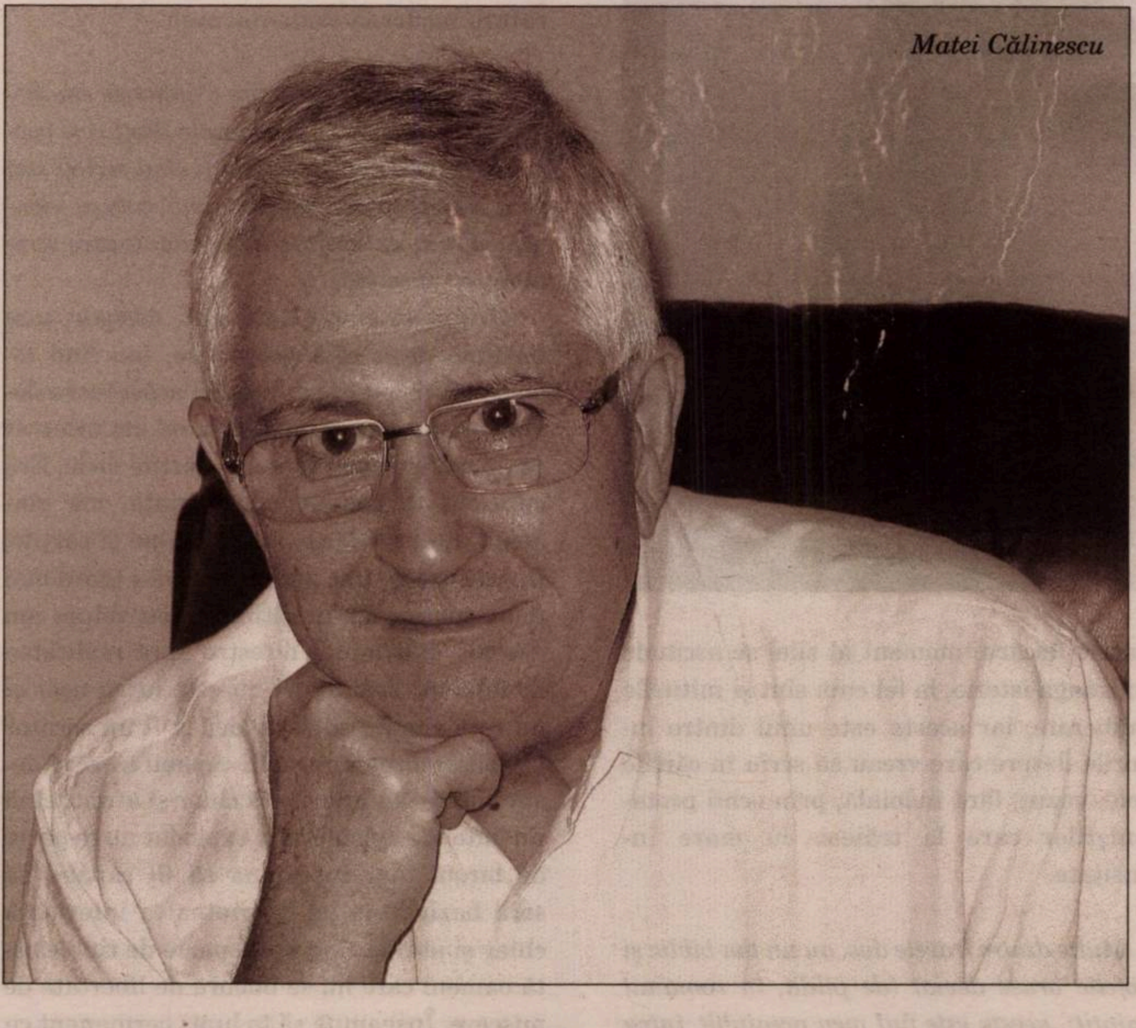

Matei Călinescu

Călin-Andrei Mihăilescu

Matei Călinescu, cît de bine temperat

Gentil, profund, neprins de parapon, faceţios – că-n academic, scriitor, prieten – era Matei. N-ar fi fost potrivit să-i monumentalizăm amintirea cu ghirlande şi pompă, aşa că ne-am întîlnit să ne amintim de Matei şi de opera lui, ca între prieteni. În octombrie 2011, la Universitatea Western On tario din London, Canada, două zile de conversaţii academice, prieteneşti, familiale ne-au readus vivacitatea, umorul şi strălucirea spiritului lui Matei. Colocviul, numit *Rereading Faces,* a fost sponsorizat şi organizat de Institutul Cultural Român din New York; organizatorii şi sponsorii locali – Călin-Andrei Mihăilescu, Adina Camelia Arvatu şi, respectiv, Universitatea Western Ontario – au încercat să ţină pasul cu impecabilul profesionalism organizatoric al ICR-ului condus de Corina Şuteu. Ţinuta academică înaltă a acestui colocviu desfăşurat în decor victorian, publicarea lucrărilor în volum anul viitor, sentimentul de comunitate creat între participanţi şi emularea stilului de *bon viveur* al lui Matei sînt de menţionat. Lucrurile s-au desfăşurat astfel:

„Enigma lui Matei“

Intervenţia lui Breon Mitchell (Universitatea Indiana, Bloomington), „Enigma lui Matei“ a fost prima comunicare a acestui colocviu. Director al Departamentului de literatură comparată în anii ’70, cînd Matei Călinescu devenea profesor în acea universitate, coleg şi prieten al autorului, iar acum, într-o luminoasă senectute, director al Bibliotecii Lilly de la Universitatea Indiana, căreia Matei i-a donat propria bibliotecă, Breon Mitchell ne-a împărtăşit amintirile sale, căldura relaţiei cu Matei şi – în pofida dramei morţii, la nici 26 de ani, a fiului acestuia, Matthew – extraordinarul echilibru care i-a condus viaţa lui Matei Călinescu.

În momentele triste încercate de-a lungul drumurilor – scrie Angela Cozea (Universitatea din Toronto), în „Ale kitsch-ului cinci feţe“ –, Matei Călinescu, precum Adorno şi Benjamin, s-a văzut silit să se oprească uneori spre a lua cuminecătura amară a kitsch-ului. Lui Benjamin, kitsch-ul din vis îi părea ţesut cu maxime ieftine; şi kitsch-ul, iubire omului kitsch, mobilat *(möblierte)* – destinul de-a privi sentimental la imaginile reale şi funerare ale propriilor părinţi. Între împărtăşaniile deşerte pe care Matei Călinescu a avut a le înghiţi prin kitsch-ul exilului de neîntors, au fost şi repetatele întrebări ce i s-au pus, presupunîndu-i omniscienţa despre lucrurile trecute şi clarviziunea despre cele ce vor veni. Inevitabil legat de triada glorioasă Ionesco & Cioran & Eliade, precum Freud de complexul său oedipian, Matei a avut şansa de a-i fi cunoscut „personal“ şi nenorocul de a fi trebuit să răspundă, în locul lor, unor întrebări fără răspuns. Cu politeţe, uneori, însă cu uşor ghicită lehamite, a trebuit Matei să dea deoparte promisiunea lesnicioaselor *katharse,* care-i sînt kitsch-ului esenţă, aură şi sculă.

„...eşti pe calea cea bună numai cînd pierzi“

Sanda Golopenţia (Universitatea Brown, Providence) discută (în „Recitind *Relectura“)* teza lui Matei Călinescu privind persistenţa elementelor orale în scris/citire/recitire. „Revoluţia tăcută“ pe care Eric Havelock o găsea în invenţia scrisului nu a fost, spune Călinescu, deloc tăcută, nici în Antichitate, nici mai tîrziu. Rolul vorbirii interioare *(inner speech),* analizat pertinent de Sanda Golopenţia, e fundamental în lizibilitatea relaţiilor dintre lectură şi relectură. Dedicînd traducerea românească a *Relecturii* fiului său, Matthew (care, suferind de autism, nu recitea şi nu citea), Călinescu şi-a confruntat *alter*-cititorul esenţial şi a oferit stoic această imagine, dureros alegorică, altor cititori. Încercarea de a citi lumea greu de desluşit a fiului său – *Matthew's Enigma* (2009), versiune amplificată tradusă în engleză de Angela Jianu – îi măreşte vulnerabilitatea cititorului Matei Călinescu, calitate care nu fusese discutată în *Rereading* (1993). Recitirea romanului său *Viaţa şi opiniile lui Zacharias Lichter* (1969), pe care Călinescu o oferă în *addendum*-ul la „ediţia definitivă“ a acestuia (2004), pune într-o nouă lumină „mitul pagubei“ – „ideea – reprezentativă pentru mulţi dintre noi, în România anilor '60-'70 – că eşti pe calea cea bună numai cînd pierzi.“ Greu de înţeles pentru occidentali, Zacharias Lichter alege viaţa de cerşetor, ţinut în viaţă de mila hoţilor, ca pe singura formulă morală a existenţei sub comunism. Sanda Golopenţia reciteşte („existenţial“) romanul lui Călinescu (dar şi – original – cărţile despre Matthew şi despre relectură) ca pe o întîlnire între stilul „nostru“ de viaţă şi cel al autorului şi al textelor sale.

„Călinescu şi lectura în lumea digitală“

Jon Thiem, primul doctorand american al lui Matei, acum pensionat de la Universitatea Colorado State, Fort Collins, ne-a oferit o seamă de emendaţii ale imaginii unui Matei doar modern. În „Călinescu şi lectura în lumea digitală“, el începe printr-o serie de trei episoade: (1) în primul deceniu al anilor 2000, un prieten de vreo şaizeci de ani îmi spunea că J.K. Rowling ar trebui să primească Premiul Nobel pentru literatură. Seria *Harry Potter* a făcut ceea ce nici unul dintre noi nu reuşise: să facă milioane de copii să citească – anume cărţi lungi; (2) în anii '90 ai secolului trecut, fiul meu, Benji, ascultă un roman SF pe audiobook. Cînd încerc să-l întreb ceva, îmi răspunde scurt: „Nu mă întrerupe! Citesc!“; (3) cîndva în anii '70, într-un avion, o văd pe o călătoare citind ultimele pagini din *Tînărul Werther* al lui Goethe. Lacrimi mari îi curg pe obraji. De la elegia lecturii prelungite (Rowland), la oralitatea lui Benji („voce, citeşte-mi!“), la prima lectură lacrimogenă, conceptul şi practica lecturii se schimbă considerabil. Jon Thiem spune că Matei Călinescu nu e impresionat de cititorul impresionabil; de asemenea, că teoria sa despre (re)lectură e asediată de două fenomene recente: apariţia tehnologiilor interactive şi moda aplicării ştiinţelor cognitive la literatură. Vorba lui Nabokov, „nu facem decît să recitim“; în epoca lui screen over page, fast forward, scan & print, copy & paste, hyper & text... teoria călinesciană pare a-şi diminua relevanţa. Cititul pe ecran are o dinamică diferită de cea a cititului susţinut (fie el extensiv sau intensiv): Nicholas Carr (în *The Shallows: What the Internet is Doing to Our Brains* ş2010ţ) îl situează în epoca (noastră) postliterară. Din punctul de vedere al teoriei literare cognitiviste, cartea lui Matei despre relectură face act de pionierat – cititorul lui este un actor *(impersonator)* în care, jucînd rolurile personajelor, procesele intelectuale le marginalizează pe cele afective. Matei – adaugă Thiem – deja gîndise ideile mele foarte noi, pe care i le aduceam cînd şi cînd; cultura sa era imensă; activitatea sa de comparatist, critic, istoric şi pedagog – exemplară. Dar ce îl definea mai presus de toate era claritatea extraordinară a gîndirii sale.

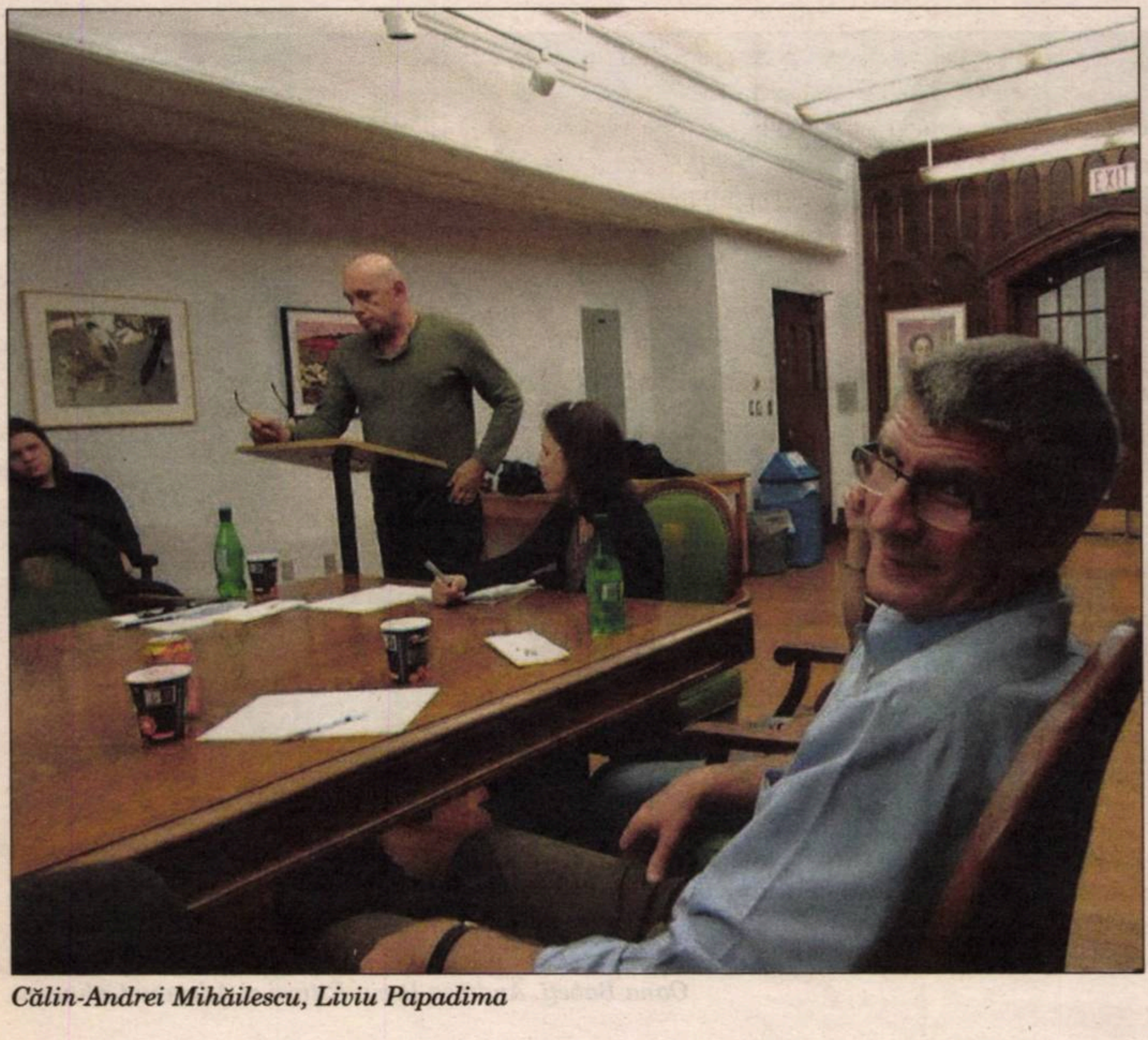

Călin-Andrei Mihăilescu, Liviu Papadima

Dileme identitare

Concentrîndu-se pe „Conceptul de identitate în opera tîrzie a lui Matei Călinescu“, Andreea Deciu-Ritivoi (Universitatea Carnegie Mellon, Pittsburgh) observă că autorul s-a ocupat de problemele identitare, şi ca istoric al culturii (mai ales în studiile despre Eugène Ionesco), şi ca un memorialist care reflectează la condiţia sa exilică, şi ca un părinte luptîndu-se să înţeleagă enigma fiului său. Andreea Deciu-Ritivoi caută existenţa unei teorii subiacente a identităţii care se regăseşte în opera atît de diversă a lui Matei Călinescu. Nostalgiile sale de om care şi-a trăit a doua parte a vieţii în Occident nu sînt diferite de dilemele identitare pe care le-a descoperit şi analizat în opera lui Ionesco; enigma vieţii l-a urmărit cu pathos – dramatic, în cazul fiului său. Dincolo de răspunsuri locale şi speculative, Andreea Deciu-Ritivoi încearcă să schiţeze o teorie generală a identităţii în opera tîrzie a lui Matei Călinescu, situînd-o în contextul criticii (post)modernităţii pe care autorul a produs-o de-a lungul ultimelor decenii.

Liviu Papadima (Universitatea din Bucureşti) ne-a dat, în „Istovirea de la Iov citire“ *(Job's Reading Job)*, schiţa unei lecturi a lui Matei Călinescu bazate nu pe o dialectică a sacrificiului – tipică melancoliei exilice –, ci pe una a pendulării (nu naive, ci navetiste) între lumile interpretării. O nouă imagine a diviziunii muncii temporale, date poetului şi criticului Matei Călinescu, ne întîmpină aici: precum Iov prins între două vieţi (identice din perspectiva absurdei, absolutei sale credinţe), scriitorul Matei Călinescu e prins între momente temporale foarte diferite, însă pe care se istoveşte să le conceapă în continuitatea lor fluidă, în veşnic parţialele lor reîntoarceri.

Şi a fost noapte.

Matei Călinescu, un maestru al modernităţii

Iar a doua zi, Marcel Cornis-Pope (Virginia Commonwealth University, Richmond) a atacat, în „Cinci feţe ale scriitorului transcultural la sfîrşit de secol XX: Matei Călinescu şi drama modernităţii“, continuitatea operei critice a lui Matei Călinescu. Aceasta – susţine el – se ancorează în revizuiri imaginative, în reelaborări cu mesaje diferit accentuate şi efecte mai profunde; ori în amplificări: *Five Faces of Modernity: Modernism, Avant-Garde, Decadence, Kitsch, Postmodernism* (1987), dezvoltă – adăugîndu-i capitolul despre postmodernism – *Faces of Modernity* (1977), iar aceasta din urmă continuă publicaţiile româneşti de pînă la plecarea autorului în Statele Unite, mai ales *Eseuri despre literatura modernă* (1970) şi *Conceptul modern de poezie: de la romantism la avangardă* (1972). Cariera intelectuală a autorului expatriat a cunoscut, de asemenea, schimbări şi reinventări: Călinescu devenit analist al modernităţii, comparatist literar şi cultural, teoretician al relecturii, eseist politic, poet şi romancier. În „aventura“ şi „drama“ acestei reinventări de sine, care urmează *ethosul* modernismului, aliatul lui Călinescu a fost imaginaţia sa prodigioasă. Imaginaţia este – ne aminteşte Marcel Cornis-Pope – discutată în *Amintiri*-le *în dialog* cu Ion Vianu (1994), într-un context specific. „Pre-cenzura“, pe care mentalitatea de ostatici a autorilor o folosea în comunism pentru a evita cenzura oficială, precum şi „post-cenzura“ (inutilitatea, ruşinea şi oboseala resimţite de autor după publicare) erau depăşite doar de autorii imaginativi, care reuşeau să comunice, nu de la distanţă, ci printre rînduri, cu cititorii avizi de intimitatea unei astfel de comunicări secrete. Această imaginaţie, încercată *de* şi *în* vremuri grele, îl aşază pe Călinescu alături de maeştrii modernităţii, şi nu de cele şi cei ai postmodernităţii.

Relectură şi rescriere

În „Pasaje secrete, lucrări ale memoriei: despre unele motive benjaminiene în Matei Călinescu“, Adina Arvatu (Universitatea Western Ontario) discută etica inteligibilităţii, pe care Matei Călinescu a urmat-o fidel, deci fără crispare. Distincţiei sale din *Rereading* (Yale UP, 1993), cea dintre „lineara“ lectură şi „circulara“ relectură, Adina Arvatu îi găseşte inspiraţia în al doilea principiu al termodinamicii (diminuarea energiei duce la creşterea entropiei, la aplatizarea vieţii şi, deci, la timpul linear, mecanic, reversibil, caracteristic modernităţii industriale). Invocîndu-l pe Benjamin, ea consideră că timpul istoric ca atare este inintеligibil, încercînd însă să se împlinească *în* şi *ca* idee; altfel spus, lectura nu există: doar relectura o face posibilă. Pe de altă parte, modelul temporal al relecturii îl opune pe Călinescu lui Benjamin – pentru cel dintîi, întoarcerea semnificaţiei presupunînd o reîntoarcere a „timpului esenţial“ care face din recitire o citire introspectivă, a sinelui.

Liedeke Plate (fostă doctorandă a lui Matei, acum profesoară la Universitatea Redboud, Nijmegen) ne-a citit un text proaspăt – „Relectură, rescriere şi alte lucruri literare pe care le facem: despre înspăimîntătoarea clarviziune a lui Matei şi despre irezistibila ascensiune a romanelor zombie“. Referindu-se la un eseu al lui Matei – „Rescriere“ *(Rewriting)* –, Plate observă că, în postmodernitate, rescrierea implică un nou şi generalizat concept de text. Şi lumea, nu doar opera literară, este un text. Astfel, rescrierea postmodernă joacă pe efectul literar al ştergerii diferenţelor dintre limbaj şi realitate, ficţiune şi fapt, gîndire şi acţiune. Plate aplică distincţiile mateine la fenomene ale literaturii populare postmoderne, mai ales la *„its new bookishness“*, referindu-se la romanul „mashup“ al lui Seth Grahame-Smith, *Mîndrie şi prejudecată şi zombies (Pride and Prejudice and Zombies).* Caracterul fantomatic al unor atari rescrieri este *precedat de* şi *prevăzut în* metafora relecturii ca urmărire textuală *(„textual haunting“).*

Exerciţii ale unei, vii, promesse du style

Pentru Matei, ruptura dintre trecutul recitit şi momentul cînd recitirea îşi vine în fire, un moment pe loc numit „prezent“, este un mister – spune Călin-Andrei Mihăilescu (Universitatea Western Ontario) în „Din fir tăiat în patru, în clipă ruptă-n două“ *(From split hairs to split seconds).* Matei era preocupat de lucrurile care se despart de sine, pentru a privi de îndată înapoi să vadă spărturile din armura subiectului, spărturile prin care intră lumina. Rupturile care cresc pînă la a se face deşerturi ce separă sinele exilatului de eurile sale anterioare, profesorul de poetul care fusese şi care va redeveni spre sfîrşit, falanga notelor de subsol de turmentarea sensului şi a sensibilităţii. După cum Nietzsche şi Nichita Stănescu avertizaseră, trebuie să fii atent: cînd ruptura creşte, vor veni Ei să îndese un zeu în ruptură, parcă *ex machina*, ca să împărăţească peste ceea ce s-a despărţit de sine şi să meargă înainte – *velcro* lumii şi sinelui astfel orbiţi. Se spune că atunci cînd te uiţi în rupturile timpului, acestea îţi întorc privirea. Acest abis al reflecţiei i-a fost dat lui Matei pentru a nu-l ignora. L-a confruntat fără milă de sine şi fără a dispera din cauza pierderii poeziei, ţării şi fiului său. Ne apropiau multe lucruri: uitările adînci pe care mi le provoca (una, gafă de pomină), viziunile exilului şi ale navetei ce i-a urmat, feţele României şi felurile noastre diferite de a-l privi pe Baudelaire: el – proustian, eu – benjaminian. Interpretările lui Matei erau şi sînt situate între relecturi şi relecturi-inter/pretări, deci exerciţii ale unei, vii, *promesse du style.*

La masa rotundă care a încheiat colocviul – „Matei Călinescu şi literatura comparată contemporană“ –, vocea principală a fost cea a Adrianei Călinescu, soţia lui Matei. Domnia sa ne-a împărtăşit poveşti şi, pilduitoare fără agresivitate, sfaturi apoftegmatice – în tot, un „Manual de înţeles Matei“.

■

Oana Babeţi, Andreea Deciu-Ritivoi şi Adriana Călinescu

MERIDIANE

Marius Chivu

Inocența. Roman & muzeu

Prezent în carne şi oase la Istanbul la deschiderea Muzeului Inocenţei, prima întrebare care mi-a venit în cap a fost cum de nimeni nu s-a gîndit pînă acum să dedice un muzeu unei cărţi. A fost, probabil, nevoie de un scriitor cu o pasiune vecină cu obsesia pentru ficţiune, o mare fascinaţie pentru oraşul natal şi o dragoste mai veche, abandonată între timp, pentru pictură. Ideea tandemului roman-muzeu a lucrat în mintea lui Orhan Pamuk vreme de 15 ani. Romanul a fost lansat în 2008, muzeul – în această primăvară.

„Am scris romanul adunînd obiectele pentru muzeu, gîndindu-le pe amîndouă ca pe mici enciclopedii ale dragostei. Romanul şi muzeul pot funcţiona separat: cartea este imaginaţie verbală; muzeul, plăcere vizuală.“ Catalog adnotat precum un roman, pereţii muzeului conţin fragmente reproduse manual de Pamuk însuşi, fragmente care însoţesc obiectele ficţiunii: „Vizualizarea este diferită de naraţiune. În roman există sentimente şi reacţii, detaliile pot fi găsite aici, în muzeu, unde am transformat timpul în spaţiu, recreînd atmosfera lumii de cuvinte din carte. De fapt, întreaga civilizaţie europeană se găseşte adunată, peste tot, în cutii cu obiecte private. Muzeul nu a fost conceput după logica imperiului, am vrut să-l fac mic şi personal“, mai spune Orhan Pamuk, vizibil fericit să ideea lui de a plasa o poveste imaginară într-o casă reală a prins, în sfîrşit, contur şi este... vizitabilă.

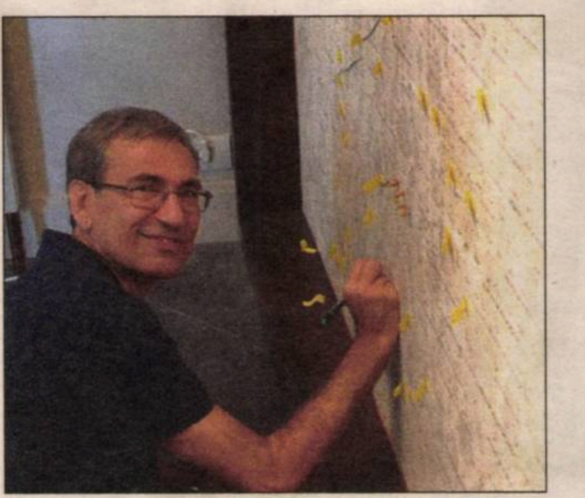

Amenajat de Pamuk însuşi, împreună cu un grup de arhitecţi, pictori şi designeri, într-o casă construită în 1897 (preţul de achiziţionare al casei, plus cheltuielile de amenajare, ne spune Pamuk, au depăşit un milion de euro, adică suma primită de la Academia Suedeză cînd i s-a decernat Premiul Nobel), muzeul are trei etaje şi conţine 83 de casete de sticlă (exact cîte capitole are romanul) pline cu miile de obiecte pe care scriitorul le-a achiziţionat în ultimele decenii de prin tîrguri, talciocuri şi anticariate, sau i-au fost dăruite de prieteni şi chiar de către cititori. Bilete de loterie, cutii de chibrite şi periuţe de dinţi din anii ’70, sticluţe de raki sau parfum şi tot felul de articole de cosmetică, ceasuri, portofele, mici piese decorative, fotografii, ziare, postere de film, haine etc., plus un perete de sticlă în care au fost prinse nu mai puţin de 4213 de mucuri de şigară, sub fiecare fiind scris momentul din roman în care ţigara respectivă a fost fumată de eroina Füsun.

„O colecţie de obiecte modeste ale vieţii de zi cu zi... Dacă literatura face ca lucrurile obişnuite să arate frumos, muzeul pune în lumină cele mai mărunte obiecte din viaţa noastră. Muzeul este dedicat deopotrivă oraşului Istanbul şi vieţii private, este o capsulă a timpului dedicată ultimilor 50 de ani. Muzeul prezervă deopotrivă detalii ale vieţilor oamenilor şi viaţa naţiunii, căci Istanbulul s-a schimbat enorm în ultimii 50 de ani. În ultimul deceniu chiar am simţit că nu mai pot ţine pasul cu aceste schimbări. Mi-am dat seama că trebuie să grăbesc scrisul. Muzeul, spre deosebire de cărţile mele, nu are o conştiinţă politică. Vorbeşte despre inocenţa faţă de dragoste, căsătorie, sex şi viaţă, în general, a oamenilor din clasa de mijloc de acum o jumătate de secol. De atunci, oamenii au devenit tot mai bogaţi, iar viaţa lor, tot mai modernă“, a mai spus Pamuk

Muzeul funcţionează, de fapt, precum corpul arhitectural al romanului, toată recuzita din carte este aici, doar personajele lipsesc, căci chipurile lor sînt singurele care aparţin imaginaţiei cititorului, explică scriitorul. Conceptul de roman-muzeu al lui Pamuk se joacă, astfel, cu o idee de reflecţie reciprocă între realitate şi ficţiune care i-ar fi plăcut lui Borges: istoria (reprezentată de obiecte) a inspirat ficţiunea (care a luat forma romanului) ce s-a muzeificat (prin expunerea în vitrină a obiectelor), căpătînd atributele realităţii. Ficţiunea devenită mediator între istorie şi realitate, generînd realitate palpabilă prin obiectele investite în actul ficţiunii, un circuit care filtrează istoria prin ficţiune, făcînd-o şi mai reală, dar şi mai misterioasă. Ca metaforă a naraţiunii crescute în fanta dintre cuvinte şi obiecte, Muzeul Inocenţei este, simbolic, şi un laborator de teorie a literaturii.

„Dar, dincolo de toate acestea, mi-ar plăcea ca muzeul să devină locul unde cuplurile de tineri turci îndrăgostiţi să vină şi să se sărute“, mai adaugă Pamuk, al cărui roman vorbeşte despre povestea de dragoste dintre Kemal, un tînăr de familie bună logodit cu Sibel, fată de aceeaşi condiţie, şi Füsun, o tînără vînzătoare care-l aruncă în vîltoarea obsesiei pentru obiecte, singurele care-i pot recupera şi reconstitui pasiunea interzisă, pierdută. Amintirea lui Füsun este întreţinută de Kemal prin strîngerea obiectelor rămase de la ea sau care i-ar fi putut aparţine. Obiecte fetişizate acum şi de cititorii cărţii care le vor găsi expuse în vitrinele muzeului, inclusiv rochia şi pantofii galbeni ai lui Füsun. De altfel, cu fiecare etaj urcat al muzeului, pătrunzi tot mai adînc în atmosfera cărţii şi te apropii tot mai mult de arheologia poveştii de dragoste: în mansardă se află patul şi papucii de casă ai lui Kemal. „Între 7 şi 22 de ani mi-am dorit să devin pictor, astfel că aranjarea cutiilor cu obiecte şi faptul că m-am implicat fizic în amenajarea muzeului răspunde acelei mai vechi chemări de artist vizual“, mai spune Pamuk care povesteşte cum, în momentele de oboseală, mai trăgea cîte un pui de somn în patul de la mansardă al personajului său.

Aflat pe strada Çukurcuma, aproape de centrul turistic al Istanbulului, în cartierul unde scriitorul a copilărit, muzeul vieţii private a Istanbulului ultimei jumătăţi de secol era cunoscut încă dinainte de deschiderea lui oficială drept „muzeul lui Pamuk“. Indicatoarele te îndreaptă spre el, dar oricum localnicii sînt acolo să te conducă pînă la intrare. Preţul biletului de intrare ajută la întreţinerea muzeului care, deocamdată, este finanţat din drepturile de autor obţinute din traducerea cărţilor lui Pamuk. „97 % din aceste resurse au fost investite în cumpărarea casei şi în amenajarea muzeului“, a răspuns Pamuk ziariştilor interesaţi de suma investită în acest muzeu dedicat, măcar indirect, şi sieşi. Căci muzeul are şi un gift shop de unde pot fi cumpărate cărţile scriitorului, postere, calendare, magneţi, agende, creioane şi restul de suveniruri purtînd imaginile obiectelor expuse.

Publicat în anul 2008, romanul *Muzeul Inocenţei* a apărut în peste 60 de traduceri (cu aceeaşi copertă), inclusiv în limba română, în traducerea Luminiţei Munteanu, la Editura Polirom care, de altfel, i-a dedicat scriitorului o serie de autor. Mai multe despre carte şi muzeu găsiţi la themuseumofinnocence.com.

(acest articol a fost realizat cu sprijinul ICR Istanbul)

NOI NU UITĂM!
70 DE ANI DE LA BĂTĂLIA DE LA STALINGRAD
www.historia.ro
Historia
8,99 LEI
NOIEMBRIE 1942
STALINGRAD
ARMATA ROMÂNĂ
ÎN INFERN

NOUL NUMĂR
Historia
www.historia.ro
STALINGRAD: CEA MAI GREA ÎNFRÂNGERE A ARMATEI ROMÂNE

Ion Vianu

Trivial

Nu vorbesc numai despre literatura română... deşi ea este deosebit de atinsă de fenomenul limbajului „fără perdea“. Pudibonderia socialistă a jucat un anumit rol în dezvoltarea literaturii „triviale“. A o ignora înseamnă a înfrînge ceea ce a fost multă vreme tabu. O altă explicaţie este aceea că, în ciuda banalizării ei, se crede că literatura cu conţinut şi exprimare nemijlocit sexuale fac să se citească – deci să se vîndă – cărţile. Aţi observat că termenul „erotic“ este pe cale de dispariţie? El este înlocuit cu „sexual“. Cele două cuvinte acoperă, în bună parte, acelaşi conţinut; dar accentele sînt diferite. „Erotic“-ul presupune aluzie, mister; „sexual“-ul corespunde unei dezvăluiri complete a relaţiilor genitale: totul devine evident, deschis. „Erotic“-ul, „dragostea“ (termeni „psihosomatici“) fac obiectul unei cenzuri din ce în ce mai sistematice.

Literatura a intrat într-o fază „behavioristă“. Sexualul este studiat, descris, tratat numai ca un comportament, fără arierfond subiectiv, fără mister (ca şi cum misterul *nu ar exista* – ce prostie!). Un antroplog a scris acum o vreme o carte *Maimuţa goală (The Naked Ape)*. Fostul erotism a devenit o descriere minuţioasă, anatomico-medicală, a comportamentului maimuţei depilate care este omul.

Nu intenţionez cîtuşi de puţin să-mi asum rolul de instanţă morală. Punctul meu de vedere este strict estetic. Şi sexualul, şi eroticul sînt motive semnificative de zguduire a conştiinţei, ca atare conţinuturi puternice ale artei literare. Nu putem să scriem fără să recunoaştem aceste forţe. Şi cu atît mai mult nu putem să le sacrificăm banalităţii. Pronunţînd cuvinte sau creînd scenarii cu conţinut sexual, nu putem pretexta că „aşa se trăieşte, aşa se vorbeşte“. Există şi va exista o convenţie literară, aşa cum există o dicţie teatrală (nu se poate vorbi pe scenă sau la cinema ca în viaţă, fiindcă nu se înţelege). Artistic este numai ceea ce posedă un cadru, ce este întrucîtva izolat de viaţă. Cuvîntul scris sau pronuţat pe scenă răsună altfel decît cel vorbit. Cine îşi imaginează că fie şi umilul cuvînt „cur“ sună pe o pagină de carte la fel ca în viaţa de toate zilele este naiv. Scriitorul trebuie să ţină seama de această diferenţă de percepţie. În ce mă priveşte, sînt convins că sexualul este domeniul cel mai exigent al artei literare. Exprimarea în ton banal a sexualului devine, din clipa în care a fost emisă, obscenă sau cel puţin trivială. În schimb, abilul artificiu estetic redă aşa-zisei trivialităţi puritatea ei genuină. Un ilustru exemplu ni-l oferă „Boiernaşul de ţară“ al lui Emil Brumaru, care „dă un sens mai pur cuvintelor tribului“ (Mallarmé), înnobilează vulgarul, desfiinţează finalmente trivialul.

Actul sodomic dintre Charlus şi Jupien din *Sodoma şi Gomora* lui Proust nu sună obscen, deşi reprezentarea este din cele mai crude. Înălţimea metaforei care închipuie jocul dintre o floare şi un bondar nu este decît mare artă. Dimpotrivă, un autor atît de complex, de profund cultivat ca Mircea Cărtărescu ne-a dezamăgit uneori prin erotismul de licean al unor scene din *Orbitor*. Afară de Brumaru, Ion Barbu („Largi şalvari, undeva“) şi M. Blecher („Am fi putut să *facem“)* rămîn puternici, convingători.

Altădată exista o separaţie, prin scopul urmărit, între literatura trivială, stimulent al excitaţiei sexuale, şi literatura erotică, cu pretenţii estetice. Cele două domenii au căzut unul peste altul, s-au strivit şi confundat, formînd un trist conglomerat: trivialul devine un sub-Viagra, eroticul – o marfă de supermarket. Spre folosul cui?

Preţ vol. I şi vol. II: 190 lei

***Lumea ca voinţă şi reprezentare (vol. I - II)* de Arthur Schopenhauer Humanitas**
Traducere de Radu Gabriel Pârvu
„Schopenhauer e dintre autorii aceia care nu vor avea a se teme de soarta celor ce scriu de azi pe mâine. E drept că multă lume va fi jignită la citirea cărţilor lui [...], dar lumea va ajunge a se împăca cu multe dintre învăţăturile pesimiste ale filozofului.“ (Mihai Eminescu)

Preţ vol. I: 39 lei, Preţ vol. II: 39 lei

Commedia italiana del Rinascimento/ Comedia italiană din Renaştere (vol. I - II)*. Humanitas, Colecţia *Biblioteca Italiana
Traducere de Eta Boeriu, Oana Boşca Mălin, Ştefan Crudu, Smaranda Bratu Elian
„În comedia italiană din secolul al XVI-lea se situează şi se defineşte forma «modernă» de teatru, atât la nivelul dramaturgiei, cât şi la cel al spectacolului…“ (Giulio Ferroni)

Preţ: 79 lei

***Magia realităţii* de Richard Dawkins.** De unde ştim care este de fapt adevărul.
Humanitas, Colecţia *Ştiinţă*
„În această carte vreau să vă arăt că, din perspectiva ştiinţei, lumea reală are propria sa magie, pe care o numesc poetică: o frumuseţe copleşitoare, a cărei magie sporeşte tocmai pentru că e reală, iar noi putem înţelege cum funcţionează.“ (Richard Dawkins)

Preţ: 35 lei

Lumea secretă a nomenclaturii. Amintiri, dezvăluiri, portrete* de Vladimir Tismăneanu. Humanitas, Colecţia *Memorii-Jurnale
„Cititorul, pe care-l invit să mă însoţească în acest voiaj într-o lume stinsă, dar ale cărei ramificaţii rămân atât de prezente, va găsi în carte deopotrivă recuperări istorice, demitizări politologice, secvenţe portretistice, un efort de explicaţie şi o mărturisire.“ (Vladimir Tismăneanu)

Preţ: 55 lei

Obosit de viaţă, obosit de moarte* de Mo Yan. Humanitas Fiction, Colecţia *Raftul Denisei
Traducere de Dinu Luca
Roman total, în care realismul magic se întrepătrunde cu realismul cel mai dur, scris cu o extraordinară inventivitate lingvistică, *Obosit de viaţă, obosit de moarte* este destinat să devină un clasic al literaturii contemporane.

Preţ: 39,90 lei

***Suflare în vânt* de Bob Dylan**
100 de poeme traduse de Mircea Cărtărescu. **Humanitas Fiction, Colecţia *Poezia***
„Am tradus cu o bucurie care sper că se vede în texte. Am încercat să fiu absolut fidel textului original, dar să-i dau şi o anume flexibilitate în româneşte. Nu e Cărtărescu, e Dylan. Iată ce-am avut minut de minut în minte pe când traduceam.“ (Mircea Cărtărescu)

Preţ: 25 lei

***Ţinuturile joase* de Herta Müller Humanitas Fiction, Serie de autor**
Traducere de Alexandru Al. Şahighian
„Cititorul este îmbogăţit de poezia, de observaţia precisă şi de onestitatea fără ezitare în portretizarea lumii din jur şi a naratorului însuşi care transpar din acest volum scris cu o artă desăvârşită.“ (*South Atlantic Review*)

Preţ: 32 lei

Descendenţii* de Kaui Hart Hemmings. Humanitas Fiction, Colecţia *Raftul Denisei
Traducere de Nadine Vlădescu
Narat într-un stil curajos, puternic, uneori de un umor irezistibil, *Descendenţii* e un roman despre o familie neconvenţională obligată de împrejurări dramatice să se reunească spre a-şi recupera propria moştenire şi identitate.

www.humanitas.ro

INTERVIU

Micaela Ghițescu

Este una dintre cele mai prolifice traducătoare de la noi. În studenție, ***Micaela Ghițescu*** *(n. 18 iulie 1931) a fost arestată în cadrul celebrului „lot francez“, format din eleve și profesoare de la Liceul Francez. A ispășit o condamnare politică de trei ani (1952-1955). Și-a luat licența în filologie la Universitatea din București, în 1957. A publicat peste 80 de volume de traduceri din limbile portugheză, spaniolă, franceză, germană și engleză, pentru care a fost răsplătită cu numeroase premii și distincții. Conduce publicația* Memoria. Revista gîndirii arestate.

„Ne iluzionăm că semințele pe care le răspîndim în cele patru vînturi nu cad, toate, pe pămînt neroditor“

Cînd și cum v-ați hotărît să vă scrieți memoriile?

N-aș fi crezut niciodată că va veni o zi în care să-mi scriu (și public) memoriile. Lidia Bodea, de la Editura Humanitas, care citise un text al meu pe Internet, a fost prima (de fapt, singura) persoană care m-a invitat să o fac. La început am refuzat-o categoric. Modelul pe care l-aș fi avut – eventual – în fața ochilor, monumentalul *Timpul ce ni s-a dat* al prietenei mele Annie Bentoiu, era suficient ca să mă inhibe definitv. Dar Lidia a revenit cu propunerea de cîteva ori (ea spune că în decurs de patru ani, eu zic că nu au fost mai mult de doi!). Ultima oară a făcut-o în public, la un dineu al ambasadorului Portugaliei la care fuseserăm invitate amîndouă. S-a întîmplat în toamna lui 2011, și atunci mi-a fost pur și simplu rușine să tot refuz. (În general, nu-mi place să fac „fițe“ cînd mă roagă cineva ceva.) Și gîndul a început să mijească, să-și facă loc în preocupările mele. În jurul Crăciunului, am fost două săptămîni la Paris. Întîmplarea a făcut ca tot atunci să se răspîndească printre rudele și cunoștințele mele de acolo link-ul cu emisiunea *Profesioniștii* a Eugeniei Vodă cu mine, din martie 2011. S-a vorbit mult despre acea emisiune, iar un bun prieten mi-a sugerat să o folosesc drept „coloană vertebrală“ a unei viitoare cărți. Înapoiată în țară, am avut parte, în februarie, de zăpada care m-a ținut în casă timp de trei săptămîni (și mi-a amintit de zăpada din februarie 1954, trăită sub pămînt, la Jilava). Aproape nu m-am ridicat din fața calculatorului în acele trei săptămîni. Așa a început această carte.

Unul dintre momentele importante din această carte este arestarea dumneavoastră și detenția la Mislea, la Uranus, la Jilava. La începutul anilor '50, ați fost arestată și în cele din urmă condamnată pentru spionaj în favoarea unei puteri străine. Era așa-numitul dosar al „lotului francez“, un dosar politic. Despre ce e vorba?

În timpul liceului și pe lîngă liceu (la vîrsta de 15-16 ani), frecventasem, în unele după-amieze, cu alte colege, cursurile publice ale Liceului Francez, care funcționa pe lîngă Institutul Francez de Înalte Studii. În atmosfera care ne întuneca adolescența, acele cursuri erau o rază de lumină pentru noi. Odată cu celelalte centre culturale occidentale, Institutul Francez și Liceul au fost desființate în 1947-1948, iar profesorii străini au fost expulzați din țară. Fostul nostru profesor și director, Marcel Fontaine, odată ajuns la Paris și rămas foarte atașat de România, a înființat în cadrul Radiodifuziunii franceze (care încă nu se numea RFI) postul de radio în limba română. Noi, fostele lui eleve, am corespondat un timp cu profesorul Fontaine, întîi prin poștă, iar cînd nu a mai fost posibil, prin ambasada Franței. În emisiunile sale, profesorul Fontaine era extrem de critic la adresa regimului instaurat în România prin ocupația sovietică, alungarea Regelui, interzicerea partidelor politice și arestarea marilor noștri oameni politici. Postul lui însemna Radio Europa Liberă a acelor timpuri și era foarte urmărit în țară. În 1952, cînd noi, elevele, ajunseserăm deja la facultate, iar corespondența încetase prin forța lucrurilor de cîțiva ani, în

România au început – printre nenumărate alte procese – şi unele de mare răsunet, intentate ambasadelor occidentale pentru a se „dovedi“ că ele erau „agenturi de spionaj“. Astfel s-a încropit şi un „lot francez“ de aproximativ 100 de persoane – printre care noi, şase foste eleve, şi vreo trei-patru profesoare, unele chiar necunoscute de noi înainte. Toate aceste o sută de persoane aveau o legătură, mai mult sau mai puţin strînsă, cu Franţa: îmi amintesc de o doamnă care primise prin ambasadă nişte lînă de tricotat de la fiica ei stabilită în Franţa; îmi amintesc de altă doamnă care, fiind funcţionară la Banca Naţională, era atît de indignată şi îngrijorată de jaful practicat de URSS în România şi de care, prin funcţia deţinută, avea cunoştinţă, încît l-a informat de acest lucru pe ambasadorul Franţei. În a doua jumătate a anului 1952, întregul „lot“ a fost arestat şi apoi condamnat în urma procesului judecat în noiembrie 1953. Noi, fostele eleve, am primit între un an şi şase ani (eu, patru) condamnare, iar profesoara noastră de la liceul românesc – care preda şi la Liceul Francez ale cărui cursuri ne îndemnase să le urmăm – a fost condamnată pe viaţă.

Ce se ştia în Franţa despre aceste condamnări? Aţi sperat într-o intervenţie din partea ambasadei?

Abia după 1989, cînd am făcut o vizită, la îndemnul unei prietene care lucrează şi astăzi la Institutul Român şi Biblioteca română din Freiburg (Germania), am aflat că întreaga arhivă a postului românesc de la Radiodifuziunea franceză a fost încredinţată de profesorul Marcel Fontaine, la pensionare, acestui Institut. Am răsfoit atunci în grabă o parte din documente, cu precădere textele redactate şi citite la Radio după arestarea noastră. Am găsit cîteva aluzii la acest eveniment, şi am primit tot atunci o carte publicată de profesorul Fontaine în 1962, dedicată „foştilor săi elevi... martirizaţi sau care mai zac ori au murit în temniţele din ţara lor.“

Profit de prilejul acestui interviu pentru a lansa o invitaţie unui tînăr cercetător să studieze, eventual chiar pentru un doctorat, acest imens şi nepreţuit material documentar care se află acolo: zeci de biblioraфturi groase ocupînd mai multe rafturi de bibliotecă. Cercetătorul ar trebui să cunoască bine limba franceză, precum şi germana, pentru a locui un timp la Freiburg. Poate se va găsi vreo bursă, eventual cu ajutorul RFI, pentru această importantă activitate de cercetare, care interesează atît Franţa, cît, mai ales, România.

Ştiam că Statele Unite şi Anglia au scos din închisoare pe unii deţinuţi şi le-au acordat chiar pensii (de exemplu, surorile Samuelli). Din partea Franţei, noi, eu, nu am aşteptat – şi nu am obţinut – nici un fel de recunoaştere.

Aţi fost amnistiată printr-un decret în 1955. Însă chiar şi după amnistie aţi avut de suferit. Pata de la dosar v-a urmărit încă mulţi ani. De ce?

„Pata“ de la dosar m-a urmărit mulţi ani, uneori cu consecinţe mai grave, alteori într-un mod mai estompat. Cum nu eram singura din ţara noastră şi din societatea noastră de atunci în această situaţie, nici nu are rost să mă întreb „de ce?“.

Cititorii care vă cunoşteau biografia s-ar fi aşteptat poate să-i judecaţi mult mai sever pe detractorii dvs. şi pe torţionari. Şi totuşi povestiţi cu senitătate chiar şi cele mai grele momente prin care aţi trecut. Aţi reuşit să-i iertaţi?

Am reuşit să-i uit, cu toată „pata“ de care vorbeam mai înainte. Cît despre iertat – pentru durerea pe care au provocat-o părinţilor mei, nu mie –, ar trebui să-şi ceară mai întîi „ei“ iertare, dacă nu de la oameni, atunci de la Dumnezeu.

Ordinea întîmplărilor povestite în carte nu e neapărat cronologică. Cum a funcţionat propria dvs. memorie în această carte?

A funcţionat în mod absolut aleatoriu. Cum nu ţinusem nici un jurnal, nu-mi făcusem însemnări, am lăsat pur şi simplu să mă ghideze amintirile care se înlănţuiau, una de alta, fără o ordine cronologică, eu punînd doar accente, cînd mai apăsate, cînd mai şterse.

Cum se poate vorbi sau scrie despre această istorie la persoana I fără a exagera şi fără a cruţa?

Cred că involuntar, fără să-mi impun cîtuşi de puţin acest lucru, nu am exagerat. Cît despre incriminat pe cineva, cred că face parte din firea mea să las „să treacă de la mine“...

Au existat şi momente în care v-aţi autocenzurat?

Nu sînt omul predispus la ceea ce în franceză se numeşte *„épanchements“*. Mă destăinui greu, şi încă mă mai mir cum am putut să o fac la o emisiune televizată şi chiar într-o carte. Mi-am oferit singură surprize. Destăinuirile, ca şi autocenzura, au urmat natural.

Unul dintre pasajele amuzante din carte se referă la un examen la lingvistică din anul II. Cele două dogme ale lui Marr – care constituiau materie de examen – fuseseră anulate peste noapte ca urmare a unui discurs al lui Stalin care îi contrazicea întreaga teorie. Cum de erau posibile aceste intervenţii politice în lingvistică?

Pentru a înţelege episodul „intervenţiei lui Stalin în lingvistică“, ar trebui să vă transpuneţi în epoca aceea. „Partidul e în toate“, se spunea. Roland Barthes fusese bibliotecar la Institutul Francez din România, apoi ataşat cultural la Ambasada Franţei, în perioada instaurării comunismului la noi şi a desfiinţării Institutului şi Liceului Francez, şi, după cum se ştie, el avea vederi de stînga. Într-un „raport secret“ adresat Ministerului de Externe al Franţei (care ne-a căzut în mînă şi a fost publicat în revista *Memoria),* Barthes îşi exprimă consternarea faţă de intervenţia partidului în... *Revista de oftalmologie* (!?)

Conduceţi publicaţia Memoria. Revista gîndirii arestate. *Cine sînt cititorii dvs.?*

Cititorii revistei *Memoria* sînt în primul rînd persoane în vîrstă care îşi regăsesc trăirile şi vicisitudinile tinereţii în documentele şi memoriile pe care le publicăm. Mai sînt şi studenţi, în special clujeni care urmează ziaristica: aceştia vizitează anual închisorile de la Aiud şi Gherla, precum şi Memorialul de la Sighet, după care, familiarizaţi fiind cu revista *Memoria,* ne scriu articole şi impresii. În sfîrşit, mai sînt şi elevi de gimnaziu şi liceu care – în măsura în care aflăm adrese de şcoli din ţară – primesc seturi din revista noastră. Nici una din aceste categorii de cititori nu este foarte numeroasă, dar poate că, mai ales cînd e vorba de studenţi şi elevi, ne iluzionăm că seminţele pe care le răspîndim în cele patru vînturi nu cad, toate, pe pămînt neroditor.

Ce ştim şi ce nu ştim despre totalitarism? În ce măsură s-au schimbat obiectivele cercetărilor despre dictatura comunistă?

Cine vrea are posibilitatea să ştie mai multe despre totalitarism: există Memorialul de la Sighet, atîtea cărţi de memorii publicate în ultimele două decenii, revista noastră care împlineşte şi ea 22 de ani, deci sursele de informare nu lipsesc. Din momentul în care, în Parlamentul României, comunismul a fost declarat (pe bună dreptate!) un regim ilegitim şi criminal, ar fi fost normal ca şi cercetarea comunismului şi a consecinţelor lui să fie mai aprofundată şi mai lărgită. De ce nu s-a întîmplat asta? De ce forţele care au interes să atenueze „ilegitimitatea“ şi „criminalitatea“ comunismului au prevalat? La aceste întrebări ar trebui să răspundă cei care au putere de decizie şi de execuţie. (De nu ar fi decît să urmeze exemplul Poloniei şi al Ţărilor Baltice în această direcţie.) În privinţa schimbării obiectivelor cercetărilor despre dictatura comunistă, aş spune o singură frază: „Cine acoperă sau ascunde nici nu este conştient de cît riscă...“

interviu realizat de
Matei Martin

fotografie de
Lucian Muntean

ANCHETĂ

Liviu ANTONESEI ● Vasile BAGHIU ● Lavinia BRANIȘTE ● Adrian CHIVU ● Alexandru ECOVOIU
Medeea IANCU ● Veronica D. NICULESCU ● Dora PAVEL ● Sebastian REICHMANN ● Andra ROTARU

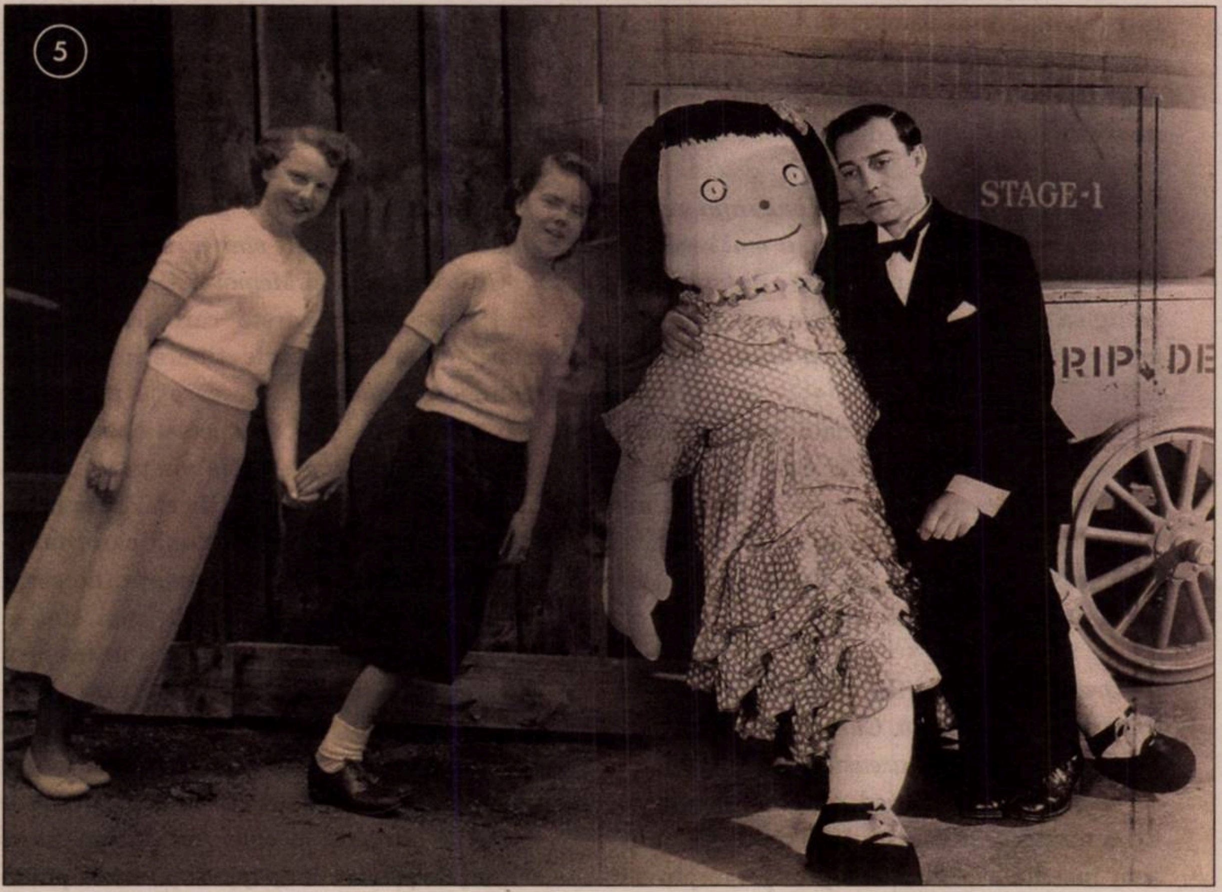

CELE 10 PORUNCI – DECALOGUL

1. Eu sînt Domnul Dumnezeul Tău; să nu ai alţi dumnezei afară de Mine.
2. Să nu-ţi faci chip cioplit, nici altă asemănare, nici să te închini lor.
3. Să nu iei numele Domnului Dumnezeului tău în deşert.
4. Adu-ţi aminte de ziua Domnului şi o cinsteşte.
5. Cinsteşte pe tatăl tău şi pe mama ta, ca bine să-ţi fie şi mulţi ani să trăieşti pe Pămînt.
6. Să nu ucizi.
7. Să nu fii desfrînat.
8. Să nu furi.
9. Să nu ridici mărturie mincinoasă împotriva aproapelui tău.
10. Să nu pofteşti nimic din ce este al aproapelui tău.

Faţă de care dintre cele zece porunci sînteți cel mai înțelegător?

■ **Liviu ANTONESEI** Dacă aş dori să par mai rigorist decît sînt, dacă aş ţine la tendinţa de faţadă, desigur aş răspunde că nu sînt înţelegător cu nici o încălcare a poruncilor, că doar toate de la Dumnezeu vin! Prin urmare, din cele patru porunci care reglează relaţiile cu divinitatea şi patru care organizează relaţiile dintre noi, oamenii, în privinţa a trei, poate patru, sînt mai plin de înţelegere. Pentru că eu însumi se întîmplă se le mai fi încălcat, să le mai încalc! Prin urmare, nu mă pot odihni în ziua a şaptea, pentru că, la stilul meu de lucru, foarte îndepărtat de precizia divină, aceasta nu cade mereu în aceeaşi zi a săptămînii. Fiind, mai degrabă, o fire hedonistă, poate pentru că-s născut în zodia taurului, mi-a venit mereu greu să respect porunca a şaptea şi, din aceleaşi motive, şi pe a zecea! Hedoniştii sînt pofticioşi şi, prin urmare, le fug ochii, îşi doresc mai mereu cîte ceva dintre cele ale aproapelui său! De bună seamă că, dacă nu întotdeauna legea, atunci măcar morala te obligă să te mai abţii, să-ţi controlezi poftele, să-ţi înfrînezi dorinţele. Uneori, merge, dar nu reuşeşti tot timpul şi, poate, e mai bine aşa. Prea multe interdicţii, prea multă autocenzură, prea multe refulări te pot trimite pe divanul psihanalistului. Or, cred eu, sînt divanuri mult mai plăcute decît cele ale urmaşilor doctorului Freud. Prin urmare, cam pe aici se învîrte îngăduinţa mea, în jurul păcatelor proprii, după cum, probabil, se întîmplă mai cu toată lumea. Sigur, exceptîndu-i pe sfinţi şi pe Marii Inchizitori...

■ **Vasile BAGHIU** Cu intenţia expresă de a răspunde la această anchetă, am recitit cele zece porunci (pe care – ei bine! – am constatat că nu le ştiu pe de rost, aşa cum ar trebui) şi am conchis că, dintre toate, cel mai îngăduitor am fost întotdeauna – şi încă mai sînt – faţă de porunca a patra, aceea în care sîntem îndemnaţi să ne aducem aminte de „ziua odihnei“. Am spus „dintre toate, cel mai îngăduitor“, însă este evident că faţă de unele, cel puţin, nimeni nu ar trebui să aibă chiar nici o îngăduinţă. Deşi merg adesea duminica la biserică (nu în fiecare duminică, din păcate), obişnuiesc să muncesc în această zi. Nu este vorba despre muncă fizică la ţară şi nici măcar despre curăţenia obişnuită în apartament, ci despre scris şi citit. Bineînţeles că dacă – să zicem – am vase nespălate în chiuvetă rămase de cu o seară înainte, în care am stat, poate, mai tîrziu cu nişte prieteni, le spăl, că doar n-o să le las aşa pînă vine ziua de luni. Bigotismul îmi displace şi mă indispune. Acesta este însă un alt subiect... Revenind la întrebare, da, scriu adesea şi în această „a şaptea zi“ în care Dumnezeu s-a odihnit după ce a făcut lumea. Mă aşez la scris cu toată convingerea că nu comit nici un păcat, iar impresia de nevinovăţie vine probabil, mă gîndesc, şi din aspectul exterior static, chiar paşnic al oricărei activităţi de acest fel. Cînd scrii pare că nu faci nimic. De aici probabil şi conotaţiile peiorative ale statutului de poet şi scriitor... Cel puţin la noi, scrisul este privit şi aşa, cu uşurătate. Ştiu că în această chestiune nu contează pînă la urmă impresia exterioară, ci numai faptul de a încălca sau nu una din poruncile Domnului. Un duhovnic ar avea, cred, mai multe de spus pe această temă, dar tentaţia unei zile întregi în care aş putea să scriu sau să citesc pentru că nu trebuie să mă duc la serviciu va fi, în mod sigur, întotdeauna foarte puternică. În fine, întrebarea îmi aduce aminte şi de o întîmplare pe care am trăit-o cu ani în urmă, pe

Aeroportul Heathrow. Uitîndu-se cu insistenţă în paşaportul meu, funcţionara de la ghişeu m-a întrebat cu mirare de ce nu am o viză „de muncă“, ci una turistică, deşi fusesem invitat în Marea Britanie pentru a scrie o carte. Repeta chiar: *„Writing is work! Writing is work!“* Am răspuns că habar nu am de ce nu primisem o astfel de viză, dar că îmi place foarte mult cînd ea repetă cu atîta convingere că scrisul este muncă. Zîmbetul ei mă face şi acum să cred că discuţia merită să rămînă deschisă.

■ **Lavinia BRANIŞTE** Pînă să mă găsească această anchetă, uitasem că există pe lume Poruncile. Ceea ce nu înseamnă, însă, că sînt îngăduitoare cu toate. Cred că cel mai mult o scap din vedere pe cea cu „să nu ai alţi dumnezei în afară de Mine“. În ultimii ani, am căutat forme de divinitate oriunde altundeva decît acolo unde scrie în cărţi c-ar trebui. Şi cînd obosesc de căutat, rămîn eu cu mine şi mă apucă spaimele şi frigul cosmic şi încep iar să caut. Pînă acum L-am înşelat cu o grămadă. Dar sînt sigură că ştie El prea bine cum m-a făcut şi mă iartă.

■ **Adrian CHIVU** Înţelegător (cel mai înţelegător) sînt faţă de toate cele zece porunci. Poate mai puţin una: Să nu ucizi. Celelalte nouă, dacă nu eşti înţelegător faţă de ele, la un moment dat te vor face să pari absurd.

■ **Alexandru ECOVOIU** Să nu furi. Porunca a opta în rit ortodox, a şaptea în cel catolic, este, cred, aceea care, în măsura în care ar fi fost urmată întocmai, lumea de azi ar fi arătat altfel. Pentru că a ajuns să se fure mai orice. Se fură ou, bou, idei, libertate, copii, femei, drepturi civile, teritorii. Bani, mai ales. Plagiatul aproape că va fi legalizat, după ce i se va da o altă definiţie. Se poate spune – exagerînd nu prea mult – că lumea, încă de la începuturi, a fost întemeiată pe furt. Consolidată, în acest sens, de cînd omul, creaţie divină(!), a găsit căi legale de a fura. Jafurile cu acoperire sînt, stilat numite, cel mai des, *inginerii financiare*. După marile tîlhării, se fac filme. Dacă fură – aproape la vedere – mai marii lumii, de ce să nu fure şi cei din plan secund? Sînt ţări în care furtul este cu adevărat pedepsit. Celui dovedit i se retează o mînă. Inuman. Dacă socotim că furtul a ajuns eminamente uman. Cei săraci cu duhul sînt fericiţi. Privesc pasivi ori clevetind cum se fură, fură, fură. Se închină, mulţumind cerului că sînt imaculaţi. Pînă li se fură boul. Pentru că nu au retezat mîna cînd a fost furat oul. Este compătimit găinarul! Uite, săracul, a fost închis pentru o pasăre! Dar aceea era, poate, ultima a unei bătrîne. S-a ajuns la o asemenea mentalitate pentru că furtul de amploare, calificat, este rareori pedepsit. Există, pot spune, o cultură a furtului. Tot mai rafinată, tot mai prezentă, nici Vaticanul – avem un exemplu recent – nu este ferit. Există şi un caz înălţător: Prometeu a furat de la Hefaistos, pentru oameni, focul. Dar pentru asta a fost pedepsit. Pentru a fi absolvită de acest tot mai prezent păcat, omenirea va găsi că trebuie doar să se raporteze la o formulă adecvată: *Nimic nu se fură, totul se ia.* Asta pentru un somn liniştit. Nevinovat. Să ne închipuim cum ar deveni faţa lumii dacă, vreme de zece ani, nu s-ar fura nici măcar acel, referenţial, ou.

■ **Medeea IANCU** Să nu furi. O întrebare pe cît de amuzantă în aparenţă, pe atît de grea. Dacă nu ţii cont de ziua de odihnă, nu este într-atît de rău pentru cer, cît pentru tine, cel care nu ştii să te bucuri, să uiţi, să te îndepărtezi de tine, să te odihneşti pe cineva. Înţelegerea cere şi o cunoaştere din partea ta, *să fi făcut şi tu,* să fii şi tu în locul celuilalt, să ştii consecinţele şi nevoia care te-au îndemnat să încalci interdicţia.

■ **Veronica D. NICULESCU** Încălcarea interdicţiei vine şi ea fie din curiozitate (ca-n basme), fie din disperare şi nevoie, fie din lipsă, la fel ca în basme. O lipsă te-ndeamnă, în pofida a toate, să acţionezi. Ţii minte o dimineaţă de toamnă cînd stăteai, aşteptînd-o pe mama ta plecată de cîteva zile, pe nişte buşteni în curtea casei. Ceaţa era aşa de groasă, încît nu vedeai bine grădina. Mama mamei făcuse prăjitură cu cremă de cafea, compot de vişine, băgase brînza la murat, închisese casa şi plecase să sape grădina. În dormitor, deasupra vitrinei, mama ta lăsase un coş cu pachete de biscuiţi *Petit beurre;* în hol rămăseseră pantofii cu toc pe care mama ta nu îi mai încălţa. Te gîndeai la mama mamei, la bunica ta, la cafeaua măcinată, la blatul cald al prăjiturii, la toate prăjiturile din casele acestui sat, te gîndeai la mîinile care ridicau lopata cînd te-ai ridicat şi te-ai îndreptat către casă. Ai băgat mîna în vesta în care mama mamei tale lăsase cheia, ai ales cheia pivniţei şi ai deschis uşa. În încăpere era umezeală, mirosea a igrasie... cînd păşeai, sub covor nailonul se mişca. Ai găsit cuţitul pe marginea raftului şi ai tăiat o bucată de brînză. Zerul ţi-a curs pe mîneca flanelului, a atins pielea braţului. Ai băgat bucata de brînză în gură, ai şters cuţitul de pantaloni, l-ai aşezat în aceeaşi poziţie, ai ieşit şi ai pus cheia în buzunarul vestei din care o luaseşi. Te-ai întors către grădină, mama mamei tale încă săpa; atunci saliva ţi-a umplut gura, ai ştiut că ce faci tu fac toţi ceilalţi din casă. Dar cum aş putea fi eu înţelegătoare, cînd eu sînt cea care ar trebui să cerşească înţelegere? Cînd eu, la fiecare pas pe stradă, ucid fără să vreau şi fără să mă gîndesc la fiecare pas că ucid? Cînd eu ucid, fur, mint, poftesc chiar şi cînd stau singură în casă şi nu văd faţă de om, timp de două săptămîni? Eu, care sînt un om rău şi urît ca toţi oamenii, şi o ştiu chiar şi cînd mă simt frumoasă şi bună, şi nici că îmi pasă de toate astea atunci cînd în tot universul nu exist decît eu, monstruoasă rană care refuză să se înghită pe sine şi să dispară? Eu, care scriu domnul cu literă mică şi mă închin la păsări şi la vînt şi mă rog la văzduh să mă ajute, la *cineva* să mă ajute, cu voce tare, cu gîtul distrus, cînd nu m-aude nimeni, cu uşa închisă, cu fereastra deschisă? De-aş găsi eu domn iubitor care să aibă atîta înţelegere pentru mine. De m-ar iubi cineva într-atît încît să mă ierte cînd nici n-o să cer parte de iertare! Şi totuşi, eu chiar şi încălcarea acelei porunci, cea mai cruntă, a şasea, cu ucisul, cred că i-aş ierta-o celui pe care-l iubesc, scuipîndu-i mîinile doar ca să-i înmoi şi şterg sîngele. Dar cine, cine să mă iubească pe mine aşa, pe mine şi pe toţi ăştia ca mine, care simţim că omorîm la tot pasul, cu gestul, cu respiraţia, cu gîndul? Cînd traduceam Beckett, ajunsesem la un moment dat la un pasaj cu această a şasea poruncă, numai că acolo era alta, nu crima – treci cîteva hotare şi schimbi numerotarea, sari în pătrăţelul altei reguli, păcatul se schimbă. Un şotron al greşelilor. Poate fi un soi de uşurare şi asta, pînă la urmă... Se poate jongla. Sau nu. Vinovăţiile mele rămîn să se zvîrcolească dincoace de religii şi cifre.

■ **Dora PAVEL** Să nu pofteşti nimic ce este al aproapelui tău! Încălcarea ei mi se pare cel mai blînd păcat, pentru că este şi păcatul meu şi-l săvîrşesc în fiecare clipă lucidă a mea, pentru că eu *nu pot* să nu poftesc, şi încă cum, uitasem cît de grav e ce fac, să pofteşti, cum poftesc eu, pînă la durerea fizică de stomac, nu la nevasta sau bărbatul sau casa sau ţarina sau sluga sau asinul aproapelui, ci la scrisul altuia, la unul atît de nemaipomenit şi minunat că nu poţi să nu-l pofteşti, şi mereu un altul e mai bun decît al tău, şi măcar cu asta mă consolez, că poftesc, şi doar atît, nu fur poftind, nu pun ură şi presiune necurată asupra celui a cărui frază o poftesc, dar cît de neputincios eşti totuşi în faţa acestei iluzii, fiindcă lucrurile nu se opresc aici, cu cît reflectez mai mult, cu atît ceea ce vreau eu devine şi mai ticălos decît pare, fiindcă ceea ce visez eu este nu doar să încerc să-l egalez, dar şi să-l fac tocmai pe cel al cărui scris îl poftesc eu să poftească şi el la ceea ce scriu eu, şi cred că abia pentru asta va trebui să plătesc cu adevărat, abia asta te poate nimici, împingerea la păcat e mai gravă decît păcatul, şi tot aşa, nu-i nimic de făcut, nimic spre iertarea mea, pofta mea nu se va linişti niciodată, *mărturisesc*.

■ **Sebastian REICHMANN** Vînzătoarele din brutării şi patiserii muncesc (în Franţa, cel puţin) şi duminica. Despre medici şi infirmiere de gardă, piloţi, poliţişti şi alţi paznici de muzee, ştim cu toţii că lucrează cu siguranţă şi duminica. *Les peintres du dimanche* pictează cu precădere duminica. Mulţi dintre noi mergem la teatru doar duminica, pentru a vedea actori, şi chiar regizori, agitîndu-se pentru noi, pe scenă sau în culise. Psihanaliştii însă nu prea analizează duminica, profesorii nu predau în şcolile şi universităţile lor. Muncitorii din construcţii, instalatorii, mecanicii auto, în majoritatea lor nu lucrează duminica, după ce au obţinut zile (sau măcar una singură, duminica) de odihnă hebdomadară, recunoscute ca un drept, după numeroase decenii de greve şi alte războieli sindicale. Pentru a focaliza mai bine răspunsul, aş vrea să amintesc următoarea frază din Catehismul Bisericii Catolice: „Respectînd libertatea religioasă şi binele comun, creştinii trebuie să lupte pentru recunoaşterea duminicilor şi sărbătorilor Bisericii ca sărbători legale.“ Această cerinţă a Bisericii mi se pare însă că se adresează tuturor oamenilor care trăiesc împreună într-o comunitate anume, motivaţi şi de alte mobiluri decît egoismul primar şi competiţia pentru bunuri materiale. E firesc, de aceea, ca nu doar înţelegerea, dar chiar admiraţia sau simpatia mea să se îndrepte spre acei semeni ai mei care nu au posibilitatea să se oprească duminica din munca lor, sau nu doresc să o facă, pentru binele celorlalţi. Închei prin a face o mărturisire: am gîndit şi scris şi eu răspunsul la această anchetă într-o duminică, aşa că mă văd nevoit să vă cer, la rîndul meu, să fiţi înţelegători.

■ **Andra ROTARU** Faţă de a 7-a. Într-o „trisexualitate“, chiar şi fantezistă, faţă de vietatea care poate gîndi sau naşte asemenea situaţii. Pentru că există trei variante ale sale, interconectate: trupul, mintea şi cordul. În viaţa reală însă, e cam greu să te supui unei astfel de porunci. Indiferent că se numesc căsnicie, relaţie, prietenie, amiciţie, monogamia ar semăna cu o educaţie care se predă la nesfîrşit în clasele primare, cu informaţii pe care le tot asimilezi pînă cînd îţi dai seama că o astfel de condiţionare nu face decît să-ţi reducă potenţialul de dezvoltare. Deşi structural şi eu visez cai verzi pe pereţi şi aş fi total de acord cu această a 7-a poruncă, va exista o plafonare faţă de propria persoană: „te cunosc destul de bine ca să nu mai am nici o încredere în tine, în penibila ta satisfacţie“, cum ar spune Naum prin „medium-ul“ lui. Şi e plăcut astfel, pentru că doza de autosabotare, cea de masochism, de narcisism, de orice ar pune stăvilar unei fiinţe libere sau i-ar provoca o refulare pot fi satisfăcute prin intermediul unui desfrîu intelectual, fizic, imaginar etc. Cea mai periculoasă nu cred că este dedarea la desfrîurile fizice, ci formele patologice pe care le pot îmbrăca variantele de relaţionări cu ceilalţi: compensări ale altor segmente nerezolvate, locurile în care ne putem simţi în siguranţă pentru că am învăţat un anumit tip de comportament, matricea care ne poate îndrepta în direcţii „greşite“ etc. Pînă la urmă, orice ne face bine la un moment dat este în afara oricărei judecăţi. Roata de hamster la care învîrtim ne va duce mereu în acelaşi punct în care fie ne oprim, fie continuăm jocul.

anchetă realizată de
Marius Chivu

colaje de
Dan Stanciu

■

ALTFEL DESPRE ALTCEVA

CĂRŢI DE PLASTIC

Ioana Bot

Pleonasmul raţiunii pleonaşte monştri

Juraţi că fraza „L-am îndemnat pe Ion să îi scrie o scrisoare bunicii, cu ocazia aniversării celor 80 de ani, şi să i-o trimită împreună cu un buchet de flori“ e corectă? Dacă verificaţi cu *Dicţionarul de pleonasme* (publicat la harnica întru impostură ştiinţifică Editură Lucman, în 2009), veţi afla că nu e. Potrivit Aretiei Dicu, corect ar fi „Am îndemnat pe Ion să scrie bunicii, cu ocazia aniversării celor 80 şi împreună cu un buchet“, eliminînd pleonasmele. Vă doare mintea? Căci „folosirea în exces a unor cuvinte, expresii diferite, pentru a comunica acelaşi sens a condus la erori de exprimare, care au constat în utilizarea alăturată a unor termeni [...] precum şi a unor construcţii lingvistice cu acelaşi înţeles al termenului iniţial“ (e chiar prima frază a „Cuvîntului înainte“, un exemplu de claritate a ideii). Aşadar, dublarea complementului direct e pleonasm; sensul cuvîntului „scrisoare“ fiind cuprins în verbul „a scrie“, acesta e pleonastic, iar anii sînt subînţeleşi în cuvîntul „aniversare“ tot astfel cum sînt „florile“ în cuvîntul „buchet“. Afară cu dînsele! Logica Aretiei Dicu e neajutată şi încîlcită (or fi ultimele două adjective pleonasme?); pentru ea, tot ce repetă vreo aşchie de sens de la un cuvînt la altul e pleonasm: dublarea complementelor şi orice alte forme de redundanţă gramaticală, figurile de stil (versului celebru „cobori în jos, Luceafăr blînd“, de pildă, îi găseşte *in extremis* scuza că pleonasmul ar sugera distanţa mare pe care o are de parcurs eroul eminescian la coborîre) şi efectele retorice ale idiomaticii românei standard (tîrîş-grăpiş, foc şi pară, praf şi pulbere etc.). Pleonasme „tolerabile“ sînt construcţii determinative din cele mai comune, unde autoarei i se pare că sensul determinantului se află deja în regentul său; ea sancţionează „şunca de porc“ (corect ar fi să spunem numai şuncă, porcul fiind cuprins deja într-însa, dar mă întreb ce facem cu „şunca de pui“?), „costumul de baie“ (conform aceleiaşi logici, baia e semnificată deja de costum, care nu poate fi de nici un alt fel, niciodată) sau „abuzul de forţă“ (pentru că abuzăm întotdeauna de forţă, niciodată de tandreţe, de ciocolată sau de chipsuri, nu?).

Acestor confuzii ale unei minţi înguste, ce îşi judecă propriul idiolect drept măsura tuturor limbilor, li se adaugă altele, de ordin lexical, care o fac pe autoare să considere că insulta şi calomnia sînt sinonime perfecte, ca şi aclamaţiile şi aplauzele, aluziile şi insinuările, azilul şi bătrînii, atelierul şi blănăria sau coama şi părul; ea interzice folosirea expresiilor „azil de bătrîni“ sau „atelier de blănărie“, „coamă de păr“ sau „aclamaţii şi aplauze“ – şi, implicit, califică alte expresii, ca „azil de bolnavi“, „atelier de patiserie“ sau „coamă de deal“ drept inimaginabile. Azilul e numai de bătrîni, coama – numai de păr şi orice aluzie e o insinuare, orice aplauze – aclamaţii, orice ovaţii – urale. Clasificările propuse pentru a clarifica materia pleonastică (vastă...) amplifică efectul de comic involuntar: există „pleonasme probabile“ (exemplul dat este „palton de iarnă“) şi „pleonasme improbabile dar care se pot citi sau auzi la radio şi la televiziune“ (exemplul e „vag şi confuz“, despre care, din nou, autoarea crede că ar fi sinonime absolute). Săracă limbă românească vorbeşte Aretia Dicu! Desigur, am putea-o scuza spunînd că ea doreşte, de fapt, să îi înveţe pe elevi o limbă hipercorectă – dar hipercorectitudinea (semidoctă) e una din cele mai sigure surse de pleonasme în orice limbă, ceea ce aşază acest pseudo-dicţionar într-o capcană bine strunită şi, fireşte, involuntară. Limba ştie ca nimeni alt să se răzbune pe cei ce caută a o norma prosteşte (dar poate că nu mai aveam nevoie de încă o dovadă...?) ■

Preţ: 34,95 lei
Carte publicată
şi în ediţie digitală

***Dimineaţă pierdută*. Seria de autor „Gabriela Adameşteanu“ Ediţie definitivă**

Necultivată, dar inteligentă, cu o vorbire colorată şi o memorie fabuloasă, Vica este un personaj celebru al literaturii postbelice, dar *Dimineaţă pierdută* nu este doar romanul ei. O galerie largă de personaje reînvie dintr-o fotografie din vara anului 1914. Treptat, romanul de familie se extinde, acoperind o sută de ani de istorie.

Preţ: 27,95 lei
Carte publicată
şi în ediţie digitală

***Vară-primăvară* Seria de autor „Gabriela Adameşteanu“**

În *Vară-primăvară* domină îmbătrînirea, alienarea, alterarea ireversibilă a vieţii, iar personajele supravieţuitoare sînt nişte rămăşiţe ale lumii vechi, pe cale de dispariţie. Proza scurtă a Gabrielei Adameşteanu e dominată de tema necomunicării şi a degradării continue a existenţei.

Preţ: 24,95 lei
Carte publicată
şi în ediţie digitală

***Cutia cu bătrîni*. Seria de autor „Andrei Oişteanu“. Ediţia a III-a Prefaţă de Dan C. Mihăilescu**

Alcătuită din două micro-romane, *Cutia cu bătrîni* este singura operă de ficţiune a lui Andrei Oişteanu. Dacă în *Comisionarul* un avocat renunţă la profesie pentru a livra flori şi ajunge astfel să supravegheze un bătrîn care ameninţă cu sinuciderea, *Arhivarul* este povestea unui colecţionar care străbate locuri fantastice şi cunoaşte oameni la fel de neobişnuiţi ca lucrurile pe care le vînd.

Preţ: 34,95 lei
Carte publicată
şi în ediţie digitală

***Toate bufniţele* de Filip Florian Colecţia „Ego. Proză“**

Un nou roman semnat de Filip Florian, unul dintre cei mai apreciaţi şi mai îndrăgiţi scriitori români. „Dacă oamenii, toţi oamenii, s-ar sătura într-o bună zi de poveşti, cred că sufletele s-ar usca, s-ar topi şi lumea ar arăta ca un pustiu.“ (Filip Florian)

Preţ: 44,95 lei
Carte publicată
şi în ediţie digitală

***Vieţile paralele* de Florina Ilis Cartea Românească**

O carte monumentală care va bulversa în totalitate orizontul de aşteptare al cititorului. Romanul *Vieţile paralele* debutează la 28 iunie 1883 şi se încheie la 15 iunie 1889. Două date înregistrate în memoria colectivă, care consolidează şi, deopotrivă, subminează mitul Poetului naţional.

Preţ: 29,95 lei
Carte publicată
şi în ediţie digitală

***Cronicile genocidului* de Radu Aldulescu. Cartea Românească**

Robert Diavolul, *îngerul încălecat*, se întoarce în locurile pe care le luase în stăpînire în urmă cu mai bine de 30 de ani. Vremurile s-au schimbat, oamenii îşi duc traiul mizer de pe o zi pe alta, apăsaţi de spectrul şomajului şi de credite la bănci. *Cronicile genocidului* continuă să înregistreze poveştile timpurilor noi, din vîrtejul cărora se salvează doar cei puternici.

Preţ: 27,95 lei
Carte publicată
şi în ediţie digitală

***101 cărţi româneşti de citit într-o viaţă* de Eugen Istodor**

Aceasta este istoria literaturii române *à la* Istodor. Ce se mai poate citi astăzi din literatura română de la origini pînă în prezent? „Lista Istodor“ conţine 101 titluri, comentate scurt şi cuprinzător, „amestecînd arome, cărţi şi ţării“, şi recomandate prin cîte o „declaraţie de dragoste“ luată de la oameni dintre cei mai diferiţi. O adevărată aventură.

Preţ: 19,95 lei

***Apoi, după bătălie, ne-am tras sufletul* de Bogdan-Alexandru Stănescu. Cartea Românească**

Apoi, după bătălie, ne-am tras sufletul este debutul poetic în volum al lui Bogdan-Alexandru Stănescu. Într-o Iliadă pe dos, eroii fragili ai timpului nostru, vulnerabili *din cap pînă-n creştet*, îşi înfruntă spaimele, exilîndu-se în propria memorie, luptînd la porţile cetăţii, în războiul cotidian al supravieţuirii.

www.polirom.ro

MERIDIANE

Petre Răileanu

Kyoto, pășind din piatră în piatră

În Kyoto, grădinile din incinta templelor, ca şi cele private – fiecare casă are una, oricît de mică – au, în general, alei formate din pietre. La fiecare pas descoperi un alt unghi, altă compoziţie, altă consistenţă, ansamblul, mereu acelaşi, se desface şi se recompune într-o infinitate de detalii. Am ales să scriu despre Kyoto în această manieră, păşind din piatră în piatră, înaintînd, revenind şi pornind într-o altă direcţie. Şi încă nu am ajuns la capătul drumului.

Wabi-sabi.
„Partea frumoasă a tristeţii"

Casa Wabi. N-am ştiut ce înseamnă, am aflat aici. *Wabi-sabi* e un concept derivat din budismul zen şi din taoism, care s-ar traduce prin solitudine, imperfecţiune, lucruri vechi, în stadii diferite de decrepitudine.

Uşa de la intrare se încuie cu cheia, însă un umăr ar fi suficient să o arunce în aer. Sayoko, venită din partea agenţiei, care vorbeşte perfect limba franceză, şi probabil la fel de bine engleza, enunţînd din cînd în cînd cuvinte în italiană şi în spaniolă, un caz rar printre japonezi, spune că la Kyoto fenomenul cambriolage e o raritate şi că, în orice caz, ea nu a auzit vreodată de aşa ceva.

Orice casă japoneză, că e vorba de *machiya,* casă de oraş, sau *noka,* locuinţă tradiţională (literal, fermă) cu vatră *(ironi)* în mijlocul încăperii principale, săpată chiar în sol, are cîteva elemente de structură imuabile, care constituie nu reminiscenţe, ci permanenţe ale sacrului. Se intră ca într-un templu, iar denivelările existente, atît într-o casă, cît şi într-un apartament de bloc, delimitează diferitele spaţii în funcţie de utilitate şi creează o gradaţie sacru-profan. Din holul de intrare cu ciment sau pămînt pe jos, unde se lasă încălţămintea, se păşeşte pe o platformă din parchet lustruit situată cam la 30-40 de centimetri înălţime. Acesta e nivelul celorlalte încăperi de la parter: sufrageria-bucătărie cu parchet şi salonul cu *tatami* (covoare din bambus împletit). În salon se află nelipsitul *tokonoma*, un alcov, o nişă supraînălţată ornată cu un *kakemono* atîrnat pe perete (un rulou desfăcut conţinînd o caligrafie, un text în general în funcţie de anotimp), o stampă, un aranjament floral *(ikebana)* sau unul din plante *(bonsai),* obiecte de artă sau statuete ornamentale *(okimono).* Inventat la începutul secolului al XVII-lea de către Maestrul de ceai Sen-no-Rikyu, în pavilionul de ceai al templului Daisen-in, *tokonoma* s-a generalizat, devenind centrul locuinţei şi locul prin excelenţă sacru al acesteia. În viaţa japoneză sacrul nu este impus şi nu ţine de religie, el se stabileşte prin folosinţă permanentă şi generalizată, iar domeniul lui proxim este memoria, cinstirea strămoşilor, respectul de sine şi respectul faţă de ceilalţi, frumosul, armonia.

Soen Ozeki

Există, bineînţeles, şi o mică grădină. Trei metri pe doi, cu obişnuita piatră care formează o treaptă la ieşirea din salon, alte cîteva de mărimi şi forme diferite, servind de alee, pietriş alb şi un covoraş de plante scurte cu frunzuliţe dese. Pe două laturi, acest patrulater este delimitat de pereţii casei, celelalte două, părţile exterioare care dau către alte case, sînt închise cu un gard de lemn dublat de bambuşi tineri şi de alţi arbuşti necunoscuţi, unul cu fructe mici, roşii. Totul perfect neîngrijit, *wabi-sabi oblige.* O lanternă de piatră în formă de templu, pusă pe o piatră plată, ascunsă de frunzişul sălbăticit. O alta, atîrnată de streaşină.

În această casă eşti obligat să fii atent, să ţii un minimum de obiecte, să păstrezi o ordine perfectă şi funcţională, nu poţi face mişcări bruşte sau ample, nu-ţi poţi permite gesturi grăbite sau violente, e o constrîngere la frugalitate şi reţinere. O adevărată lecţie de modestie, de măsură, de echilibru. O invitaţie la armonie.

Totul pare de hîrtie. Şi dacă nu e, e ca şi cum. Ferestrele şi panourile glisante care dau în exterior nu se închid perfect, nu există izolaţie totală, casa are un sistem de încălzire care e cel de aer condiţionat reversibil, dar căldura se risipeşte aproape instantaneu după oprirea maşinii. E casa unui samurai decăzut, în prada unei tulburări sufleteşti. Şi care începe, într-un decor modest şi friabil, fără grabă, să urce panta către un nou echilibru. Casa e o oglindă a sufletului care o locuieşte, grădina e meditaţie, omul care se contemplă în oglinda universului. Ea aşteaptă mîna care va strînge frunzele uscate, va tăia crengile pregătind sevele viitoare, va curăţa lanternele, înscriindu-le în ciclul noapte-zi, va scrie un poem cu pietrele, cu faţa la trecere.

Simplitate, melancolie, tristeţe. Farmecul discret al lucrurilor care încep să îmbătrînească. Partea frumoasă a tristeţii, spune Sayoko. Gîndire necontradictorie. Permanenta balansare între efemer şi durabil. Dispoziţie a spiritului şi concept estetic.

Aici şi acum.
Efemerul ca oglindă a eternităţii

Într-un restaurant, Ozawa, un bărbat în plină maturitate – are propria lui societate, ceva complicat, industrial – îmi vorbeşte despre specificul japonez. Ar vrea să-mi spună, are o intensitate neobişnuită în ochi şi în expresia feţei, dar cuvintele nu-i vin. E plin de regret. Ne despărţim şi facem schimb de adrese e-mail. A doua zi primesc un mesaj de la el. Mesajul pe care voia să mi-l transmită sînt aceste cuvinte: *mono no aware*. Empatie faţă de lucruri. Sensibilitate pentru efemer. Atît.

Aici şi acum.
Fiecare zi a vieţii este o ucenicie.
Învăţătură pentru mine însumi
Chiar dacă eşecul e posibil
Trăind egal fiecare clipă fiecare lucru.
Gata pentru orice.
Sînt în viaţă, eu sînt această clipă
Viitorul meu este aici acum
Căci dacă n-aş putea îndura ziua de azi
Cînd şi unde aş putea?
(Soen Ozeki – *Cuvinte de fiecare zi)*

Soen Ozeki, autor în spirit budist, este preotul afectat templului Daisen-in, parte din marele ansamblu zen Daitoku-ji. Daisen-in a fost construit în 1509 şi este celebru pentru grădina „uscată“ de piatră, *Kare-sansui,* concepută, desenată şi construită tot în secolul al XVI-lea de Kogaku Zenji. Grădina se compune din patru părţi şi înconjoară pe toate laturile clădirea templului. Din pietre semănate ici şi colo, pietriş şi nisip greblate, este compusă ceea ce noi am numi o parabolă a vieţii. Aceasta evoluează de la tinereţea impetuoasă, trecînd printre obstacole şi pericole, către amplitudine şi aşezare. Ultima parte a grădinii, în faţa terasei principale a templului, este un ocean de nisip. În colţul cel mai îndepărtat, un copac simbolizează arborele sub care Buddha a avut revelaţia *(satori),* sinonimă cu înţelepciunea, ca înţelegere imediată şi totală a legilor universului. În partea opusă arborelui lui Buddha, două conuri de nisip figurînd un pas înainte pe calea purificării, cupiditatea şi avariţia învinse, două coline pierdute pe oceanul nesfîrşit al calmei eternităţi.

Metonimia este figura cea mai frecventă şi cea mai adaptată în plastica japoneză. Uimitoare este polisemia metonimică a pietrei. Piatra este munte, obstacol, corabie, pădure, pom, om, copil, animal. Pietrişul – mulţime, ţară, ţinut, pasaj, trecere. Nisipul e apă, mare, ocean, mişcare, curgere. Piatra, pietrişul, nisipul sînt simbol al simbolului. Marea de nisip este instantaneul eternizat. O clipă pietrificată. Această mare de nisip şi ideea de eternitate mă duc cu gîndul la Rimbaud: *Elle est trouvée, l'éternité. C'est quoi? C'est la mer allée avec le soleil.*

Grădina „uscată“ zen este adesea un peisaj transpus în monocromie în plan tridimensional. Dar ea se lasă modelată în fiecare zi, nisipul poate fi greblat, pieptănat diferit, în funcţie de starea de spirit, de emoţia unui moment. Grădina japoneză este hazard „ajutat“ din care omul, mîna care l-a făcut, se retrage. Un poem efemer ca o cupă de ceai pe care mîna îl şterge pentru a scrie un altul, sub dictarea clipei. Un fluture imobilizat şi care-şi mai flutură aripile. O clipă mai tîrziu este eliberat şi îşi ia zborul. Locul lui este luat de un elefant de piatră. Cînd şi acesta se retrage, vine o broască ţestoasă. Lîngă ea păşeşte cu infinită precauţie şi graţie un cocor. Lejeritate şi diafan, forţă telurică, perseverenţă, longevitate. Ordinea nu e niciodată aceeaşi.

Grădina templului Manshu-in combină *Kare-sansui* (cu fluviul de nisip, o cascadă şi poduri fără apă) cu elemente de vegetaţie. Două insule formate de fluviul de piatră sînt consacrate Ţestoasei şi Cocorului. Pe prima, coroana unui pin este tăiată în forma unei broaşte ţestoase plutind pe apă. Insula Cocorului este şi mai spectaculoasă: o ramură dintr-un pin a fost adusă în poziţie orizontală, şi apoi urcă aproape vertical, imitînd pasărea. Această „operă“ datează de patru sute de ani. Broasca ţestoasă şi cocorul sînt adesea prezente în reprezentările japoneze, ele sînt două feţe ale aceleiaşi monede, atracţia spre profunzimi, spre obscur, şi mişcarea ascensională, aspiraţia către lejeritate, către transparenţa radioasă.

⁂

Kinkaku-ji – Pavilionul de aur. Construit în jurul anului 1400. Iniţial, locuinţa familiei şogunului Ashikaga, devenit, din voinţa proprietarului, templu zen. Parterul are structura normală a oricărui templu – încăperi cu diferite destinaţii, despărţite şi deschise sau închise către exterior cu *fusuma,* panourile glisante. Următoarele două etaje ale clădirii sînt acoperite la exterior cu foiţă de aur. Pe orice timp, aurul, care captează cea mai mică sursă de lumină, e vizibil şi pare luminat, cînd stins, cînd exuberant. În orice moment, privitorul vede nu unul, ci două temple – al doilea, perfect simetric, oglindit în lacul lîngă care a fost construit. Impresia este copleşitoare. De o frumuseţe totală, strivitoare, oprimantă. În 1950, templul a fost incendiat. Pornind de la acest fapt real, Mishima a scris un roman care propune o explicaţie personală a evenimentului, într-o naraţiune subtilă şi pasionantă, ca tot ce a scris, conţinînd şi un manifest estetic nonconformist şi provocator: frumuseţea este un obstacol în calea vieţii. Pentru personajul central al romanului, Mizoguchi, un tînăr călugăr gîngav, prezenţa Pavilionului de aur constituie o atracţie devoratoare, dar şi o sursă de suferinţă permanentă, centrul de iradiere al unei opresiuni fără nume şi fără formă, insinuantă ca o otravă. Cînd Pavilionul de aur e în flăcări, Mizoguchi îl contemplă fumînd. Asemenea ţigării, templul de aur e mistuit de focul intens conţinut, sugerează Mishima. Versiunea oficială difuzată în momentul incidentului era că focul a fost pus de un călugăr bolnav mintal. În realitate, adevărul nu va fi cunoscut niciodată. Aşa cum, după mai bine de patru sute de ani, nu se cunosc motivele sinuciderii prin *seppuku* a celui care a făcut din ceremonia ceaiului un stil de viaţă, o *cale* către simplitate şi armonie, Maestrul Rikyu (1522-1591). Fukushima e în mintea tuturor, dar nu e pe buzele nimănui. Anume adevăruri sînt destinate numai vîrfului ierarhiei. Altele rămîn în posesia celor de drept şi dispar (sau nu) odată cu ei.

⁂

Shisen-dô. Construit în 1641. Altă grădină. Într-un spaţiu redus, o infinitate de specii de plante, flori, arbori, arbuşti. Planul rămîne neschimbat, dar, de la un anotimp la altul, se schimbă culorile, parfumurile, percepţia. Tot aici se află faimosul *sôzu*. I se mai spune *shishiodoshi*. Literal: care sperie animalele. Şi le ţine la distanţă. Un tub de bambus montat într-un ax orizontal lîngă o aducţiune de apă. Tubul rămîne în poziţia lui, puţin aplecat şi, odată umplut, antrenat de propria greutate, se răstoarnă. Cînd revine în poziţia iniţială, se loveşte de o piatră care face parte din dispozitiv. Zgomotul este menit să sperie animalele care se apropie de grădină. El are şi un alt efect: acela de a ritma timpul asemenea unui orologiu occidental. Zgomotul se repetă la fiecare minut şi jumătate. Nu departe, o cădere de apă amenajată emite un susur permanent, asemenea unei fîntîni. Avem astfel curgerea, timpul permanent şi timpul ritmat. Timpul pus pe bandă rulantă, un firişor subţire şi permanent ca ideea de viaţă sau de lume, fragmentat, tăiat, întrerupt, dar neîndiguit de vieţile efemere. Cine aude timpul tresare nu mai puţin la semnele trecerii.

⁂

Arigato. Mulţumesc. Există mai multe feluri de a mulţumi în japoneză. În mod paradoxal, dar coerent cu această cultură, formulele de mulţumire exprimă şi un sentiment de jenă. Cel care mulţumeşte îi exprimă recunoştinţă celuilalt, o recunoştinţă care însă nu acoperă suficient datoria contractată. Între cei doi s-a creat o legătură, şi japonezul e apăsat de un sentiment de responsabilitate disproporţionat. *Ki no doku*: „Oh, acest sentiment otrăvitor!“. O altă formulă de mulţumire, *Sumimasen*, s-ar traduce: „Oh, e fără sfîrşit!“ – recunoştinţa e fără sfîrşit. Iar *Katajikenai* înseamnă a accepta cu umilinţă. Cuvîntul care s-a impus ca formula cea mai curentă de mulţumire este *Arigato,* în variantele mai complete şi mai politicoase, *Domo arigato* sau *Arigato gozaimasu.* Nu e rar ca, în magazine, în restaurante sau la piaţă, la plecarea unui client, vînzătoarele, toate, să mulţumească în cor, prelungind ultima vocală, a, a pluralului, ca o arie a recunoştinţei infinite: *Arigato gozaimasaaaa!* ■

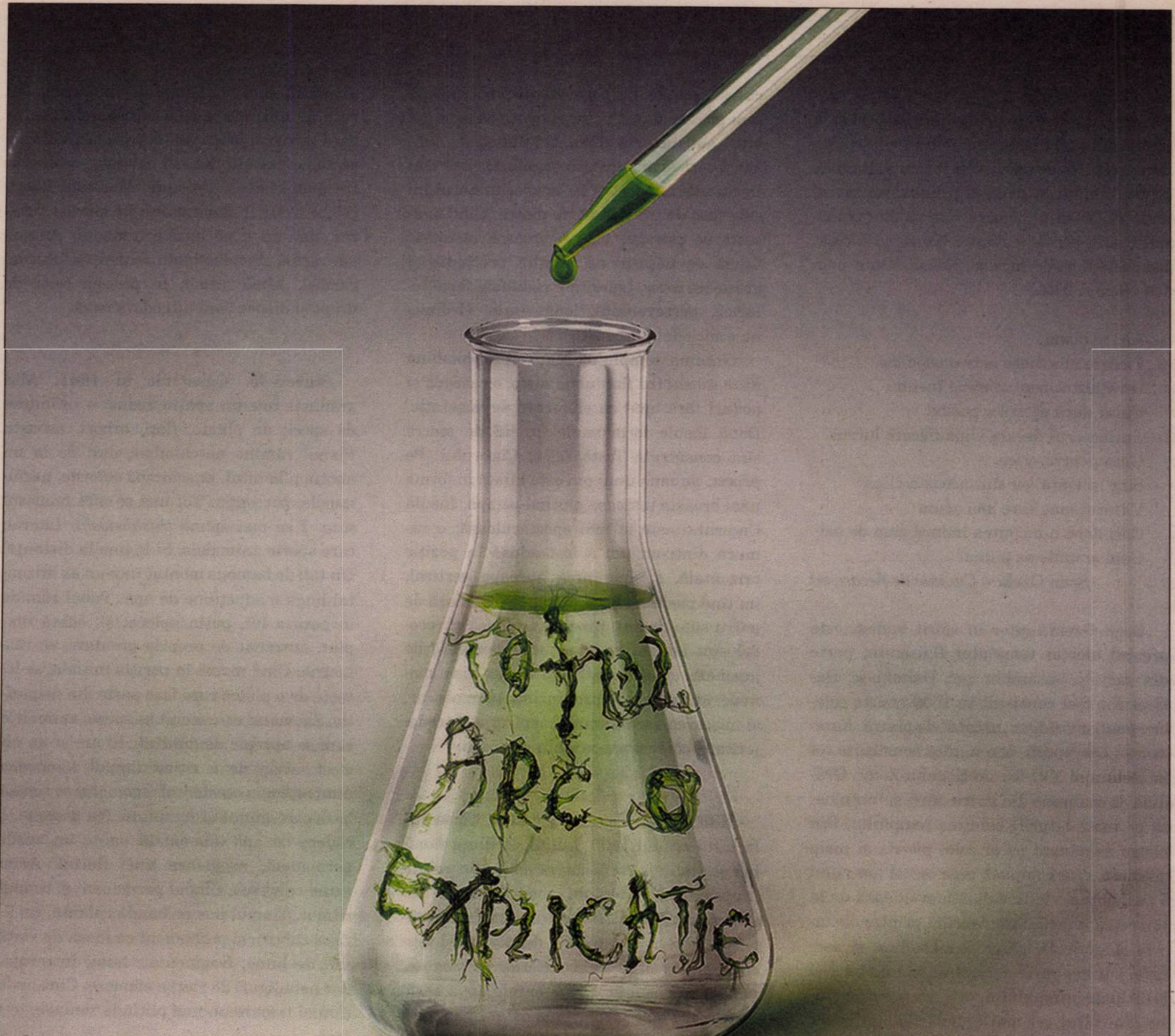
Totul are o explicație
ASTROFOTO
NATURA
ȘTIINȚA & TEHNICA
Eclipser I
cel mai mare
românesc
Anomaliile ne-au făcut oameni!
CE URMEAZĂ DUPĂ HIGGS? / BINE AȚI VENIT ÎN EPOCA CYBORGILOR! / ISTORIA APARATULUI DE FOTOGRAFIAT / MATERIALELE DEVIN INTELIGENTE

NR.19 | 8,8 LEI
CINE CITEȘTE CUNOAȘTE

www.stiintasitehnica.com
facebook.com/stiintasitehnica

DILEMATECA Anul VII • nr. 78 • noiembrie 2012

ALTFEL DESPRE ALTCEVA

Constantin Vică

Automatom

Te opreşti din drum în faţa bancomatului, introduci cardul, priveşti reclama, introduci codul, priveşti reclama, alegi limba, alegi suma, confirmi, infirmi, dar cînd să scoţi banii, deodată apare ecranul albastru, eroare fatală, apoi sistemul de operare din secolul trecut începe să se încarce pas cu pas. Relaţia cu banca se bazează foarte mult pe tehnologie. Uneori sistemul se blochează, alteori colapsează de-a dreptul, nici nu vrei să-ţi închipui ce se poate întîmpla cînd tehnologia se combină cu eroarea umană. Şi nimic nu se sfîrşeşte aici.

Pentru că aproape zilnic vorbeşti cu roboţi care-ţi răspund după algoritmi stricţi şi deloc evolutivi. Roboţi blînzi, repetitivi, care nu învaţă nimic. În fiecare lună plăţile se procesează automat, ca şi cum banii ar vorbi direct cu aparatele, iar noi n-am fi altceva decît canalele lor de distribuţie. Marile servicii electronice, de la provider-ul de Internet la YouTube, îţi răspund automat la orice cerere şi, desigur, precizează clar că mesajele lor nu primesc răspuns. Răspunsul automat este aproape universal răspîndit în relaţiile dintre companii şi oameni. Există standarde, proceduri, reguli şi tehnologii. Dar unde este omul? Omul nu mai este, a tăcut.

Tendinţa automatizării a fost recunoscută încă din anii '70 ai secolului trecut, de la inginerii de sistem la filozofi pesimişti privind viitorul relaţiei dintre tehnologie şi om. Automatizarea a fost criticată de la început, din varii perspective. Automatizarea va duce la dispariţia locurilor de muncă. Predicţia s-a dovedit în mare parte greşită, locurile de muncă luate de roboţi au fost dublate de altele în domenii noi, cum ar fi cel al programării de roboţi J. Automatizarea va duce la multiplicarea erorilor. Aici predicţia s-a dovedit, în mare, adevărată: cu cît sistemele sînt mai complexe, cu atît apar mai multe zone deschise către eroare, iar erorile se pot propaga în lanţ. A devenit mai dificil de reparat eroarea prin agenţi umani decît în perioada preautomatizată. Informaţia circulă mai greu printre oameni, la fel şi încrederea. Între automate, încrederea e codificată şi limitată, între oameni – e o continuă negociere.

Dar cel mai puternic argument împotriva automatizării rămîne cel al depersonalizării şi dezumanizării relaţiilor economice şi sociale. Roboţii sînt eficienţi, scad costurile de producţie, chiar dacă uneori apar erori. Companiile preferă această metodă simplă care nu numai că simplifică o parte dintre acţiuni, dar îi ţine şi pe utilizatori sau pe clienţi departe de angajaţi. Automatizarea e actuala interfaţă între om şi om. Ea stă la mijlocul drumului între dorinţa utilizatorului de a-şi rezolva o problemă şi dorinţa companiei de a raţionaliza problema. Rezultatul este normalizarea, înscrierea în normativ: nu vrei automatizare, eşti exclus. Oamenii sînt nemulţumiţi, agresivi, conflictuali şi plini de patos. Lor li se opun nişte roboţi neutri şi lipsiţi de conştiinţă. Acţiunea lor e instrumentală, indiferent de gradul de tensiune şi emoţie al utilizatorului. Pentru cazuri disperate s-au lăsat supape: agentul uman care-ţi poate asculta păsul după o lungă aşteptare în telefon sau în faţa biroului, dar nu-l poate rezolva fără partenerul artificial, sistemul tehnologic.

Algoritmii care înlocuiesc vocea şi atitudinile umane sînt de multă vreme aici. Vocea robotului telefonic din copilăria analogică pare acum o poveste de pe discurile Electrecord. ■

ARMISTEAD MAUPIN
CRONICI DIN SAN FRANCISCO

Preţ: 35 lei

Cronici din San Francisco
de Armistead Maupin
Colecţia Romane

O incursiune în America anilor '70, *Cronici din San Francisco* prezintă episoade din viaţa locuitorilor oraşului care încearcă să îşi traiască liber pasiunile, iubirile şi diversele orientări sexuale. Primul opus dintr-o serie de 8 volume, tradusă în 11 limbi şi vândută în peste 6 milioane de exemplare.

DAVID SAFIER

Preţ: 29 lei

Buddha, Casanova şi cu mine.
***O carmă cu peripeţii* de David Safier**
Colecţia Romane

Moderatoarea de televiziune Kim Lange se află în culmea gloriei, când o chiuvetă picată dintr-o staţie spaţială o trimite pe lumea cealaltă. Acolo, află de la Buddha că acumulase o grămadă de karmă negativă, motiv pentru care i se refuză intrarea în Nirvana. Un întreg şir de reîncarnări devin ocazii pentru Kim de a acumula karmă pozitivă.

Efectul
Facebook
David Kirkpatrick

Preţ: 49,90 lei

Efectul facebook
de David Kirkpatrick
Colecţia Portrete

Autorul combină tehnologia, statistica, economia, politica şi naraţiunea într-un stil accesibil. El pleacă de la istoria reţelei de socializare Facebook şi prezintă modul în care aceste reţele ne influenţează viaţa, făcând radiografia celei mai de succes afaceri specifice secolului XXI.

AM UCIS-O PE
ŞEHEREZADA

Preţ: 25 lei

***Am ucis-o pe Şeherezada* de**
Joumana Haddad. Colecţia Portrete

Autoarea a înfiinţat prima revistă de literatură erotică din lumea arabă. Ea ne dezvăluie cum simte şi gândeşte liber o femeie arabă, influenţată timpuriu de *Marchizul de Sade* – trăind într-un oraş sfâşiat de război, Beirut – apoi ca tânără scriitoare de poezie libertină şi, ulterior, ca mamă. „În această carte curajoasă, Haddad sparge tabuul tăcerii impus femeii arabe." (E. Jelinek, Premiul Nobel, 2004)

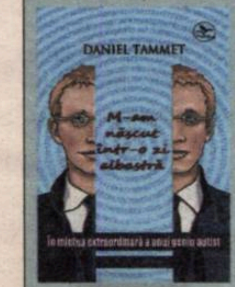

Preţ: 32 lei

***M-am născut într-o zi albastră* de**
Daniel Tammet. Colecţia Portrete

Autorul este un autist savant, adevărat geniu al numerelor, capabil să efectueze calcule uluitoare în câteva secunde. Neurologi eminenţi s-au aplecat asupra cazului său. A recitat în public, timp de cinci ore, primele 22.514 zecimale ale numărului Pi. A învăţat islandeza în cinci zile, vorbeşte fluent 10 limbi, printre care şi româna.

OMUL
CARE VOIA SĂ FIE
FERICIT

Preţ: 25 lei

***Omul care voia să fie fericit* de**
Laurent Gounelle
Colecţia Ecologia Interioară

Specialist în dezvoltare personală, Laurent Gounelle evocă în acest roman lecţiile filosofilor antici: pentru a fi fericit, trebuie să cucereşti nu numai lumea exterioară, ci pe tine însuţi. Tradus în 12 limbi, *Omul care voia să fie fericit* a rezistat în topul celor mai vândute cărţi din Franţa timp de 4 luni.

Cuplul în psihogenealogie

Preţ: 26,90 lei

Cuplul în psihogenealogie
de Mireille şi Hervé Scala
Colecţia Ecologia Interioară

O analiză a dinamicii cuplului din perspectivă psihogenealogică. Formarea unui cuplu este programată de istoria familiei celor doi. Cartea propune exemple fascinante şi devoalează mizele ascunse ale întâlnirilor amoroase şi despărţirilor.

MĂ DOR STRĂMOŞII

Preţ: 25,90 lei

Mă dor strămoşii
de Patrice van Eersel
Colecţia Ecologia Interioară

O colecţie de interviuri cu specialişti în psihogenealogie. Punctul de plecare al acestei noi orientări: o mare parte din nevrozele şi problemele cu care ne confruntăm se regăsesc în nevrozele şi problemele altor membri ai familiei.

www.philobia.ro

Valeriu Gherghel
BREVIARUL SCEPTIC
Şi alte eseuri despre simplitate

LITERATURĂ

Valeriu Gherghel, *Breviarul sceptic. Şi alte eseuri despre simplitate,* Colecţia „Plural. Eseu“, Editura Polirom, 2012, 29,95 RON

Cu erudiţie, despre simplitate

Valeriu Gherghel mărturisea, la puţin timp după apariţia rafinatului său volum de eseuri *(Porunca lui Rabi Akiba,* 2006), că următoarea carte pe care ar avea de gînd să o publice va fi un tratat în toată regula, încheiat la toţi nasturii academici. Nu ştiu ce l-o fi împiedicat să-şi ducă gîndul pînă la capăt, dar, în locul tratatului promis, cea de-a doua carte a autorului ieşean s-a dovedit a fi tot o culegere de eseuri, avînd ca temă centrală de reflecţie simplitatea. E vorba, nu încape îndoială, de simplitatea cea dobîndită la urmă, după inutila risipă (nu numai) hermeneutică. Dar oare nu ne-a învăţat înţeleptul Montaigne că eseul, mizînd pe experienţa concretă, se opune cărturăriei sterile, sofisticate, ca discurs al „simplităţii“ în gînd şi în vorbă şi în toate cele?

Desigur. Şi sînt convins că Valeriu Gherghel va fi găsit în eseu modalitatea cea mai potrivită de exprimare, pe deplin adecvată profilului său intelectual, de filozof cu un foarte acut simţ estetic şi cu vocaţie tiranică de scriitor. Aşa se explică, zic eu, vinovata recidivă a eseistului, remarcat anterior şi de cronicari pentru atenţia maniacală cu care se raportează el la cuvînt şi la viaţa din jur, tratînd la fel de aplicat şi tăios toate problemele, de la teoria ideilor la afacerile murdare ale politicienilor locali (austerul universitar e foarte activ şi pe net, şi în *Ziarul de Iaşi,* unde şi-a cîştigat reputaţia de ins curajos, temut de puternicii zilei).

Amuzant mi s-a părut faptul că, dincolo de gesticulaţia niţel emfatică a eruditului ce-şi exhibă tacticos „ştiinţa“, modelul întrezărit în subtext drept argument al opţiunii pentru simplitate (a eseului, dar nu numai) e nimeni altul decît autorul lui *Moş Nechifor Coţcariul,* care se scuza într-o epistolă că ar fi scris lung, cum nu-i stă în fire, din lipsă de timp. Probabil excedat de înţelepciunea înnăscută a românului verde, Valeriu Gherghel îi ignoră pe condeierii autohtoni (cu o excepţie: Brumaru) şi citează doar bibliografia de strictă specialitate, arătîndu-şi admiraţia exclusiv pentru filozofi, iar dintre aceştia mai cu seamă pentru reprezentanţii simplităţii în interpretare, precum William Ockham (cu al său „brici“ de pomină), Theodor de Mopsuestia (condamnat de Biserică pentru că a văzut în *Cîntarea cîntărilor* un poem erotic), Auerbach sau Umberto Eco. Apoi, plecînd de la observaţia că tradiţia hermeneuticii e una a excesului şi că exegeţii sceptici „sînt o specie foarte rară“, Valeriu Gherghel explică preferinţa omului pentru lectura în cheie alegorică drept simptom al setei de certitudini, boală de care nici cel mai sceptic hermeneut (cum el însuşi se consideră) nu e scutit în totalitate.

Ca un veritabil eseist, versat adică în arta de a bate cîmpii cu graţie, autorul volumului de faţă întoarce, la un moment dat, foaia şi se declară de partea adversarilor simplităţii, a hermeneuţilor creduli şi dogmatici, ca Don Quijote (un eseu se intitulează „Don Quijote c'est moi“) sau Origen, părintele alegorezei biblice, chiar dacă, finalmente, ajunge să constate falimentul hermeneuticii şi al filozofiei în genere. Şi asta deoarece, în lumea modernă, filozofia pare a supravieţui doar ca literatură (prin cîteva figuri de stil, gen *„cauda pavonis“)* şi numai în formă abreviată, de comentariu succint, eseistic. Supravieţuieşte totuşi, în pofida constatărilor amare ale scepticului exeget de la Iaşi, din care citez doar cîteva, edificatoare: „Autorii moderni renunţă la visul smintit de a mai avea cititori. Unii părăsesc arta compunerilor extinse şi preferă sentenţele. Alţii părăsesc totul. Erudiţii suferă de epuizare. Academia a devenit un azil deprimant.“

Departe însă de a scăpa de ispite şi de a deveni un sceptic mîntuit, sînt convins că Valeriu Gherghel se gîndeşte, încă, la un tratat. De aceea şi aştept cu interes următorul său volum. De eseuri.

Antonio Patraş

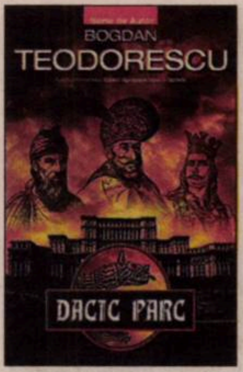

LITERATURĂ

Bogdan Teodorescu, *Dacic Parc,* Editura Tritonic, 2012, 23 lei

Duios democraţia dicta

„Cea mai duioasă dictatură este democraţia“ – afirmă Bogdan Teodorescu-scriitorul, cel care-l poartă însă cu sine, întotdeauna, într-un buzunar al sacoului, pe Bogdan Teodorescu-analistul politic.

Dacic Parc, recentul roman, este o altă poveste despre *băieţii aproape buni* care ţin afişul în *prime time* la Radio şi TV, fie în calitate de invitaţi, fie de inculpaţi.

Povestea e aşa: Preşedintele, după un număr nesfîrşit de mandate, hotărăşte să facă ceva pentru popor, ceva ce-i va scoate pe români din rîndul naţiunilor de mîna a paişpea şi-i va repune acolo unde le e locul (sau, cel puţin, visează că le-ar fi). Un proiect vechi de douăzeci de ani e pe cale să se împlinească: aducerea din timp a unui personaj glorios. Şi acesta este Mihai Viteazul, dar, aşa cum toţi cei din jurul dictatorului o ştiu, nu el este cel important, ci următorul adus din morţi, care va fi însuşi Preşedintele. Şi iată-ne în versiunea noastră de *Highlander,* că tot seamănă munţii Scoţiei cu Bucegii noştri.

Tot romanul lui Bogdan Teodorescu este despre putere şi despre cei care se joacă cu ea. Este vorba despre un viitor al României, unul dintre viitorurile posibile, unul care să răspundă la întrebarea „Ce-ar fi dacă?“ – pe care şi-o mai pun scriitorii, îndeosebi cei care scriu SF. Dar întrebarea este la fel de provocatoare şi pentru ceilalţi, indiferent dacă romanul rezultat va avea parte de eticheta SF sau nu. Şi tot ca în cărţile multor scriitori de SF, în romanul lui Bogdan Teodorescu este vorba despre România de azi, despre personaje mai mult sau mai puţin recognoscibile, deşi treaba asta chiar n-are nici o importanţă – dacă vrem să auzim semnalul de alarmă, îl auzim, dacă nu, nu.

Dar dincolo de ce pare sau nu pare romanul, există o realitate a poveştii care se naşte, care cotropeşte gîndurile cititorului, care pune stăpînire pe el.

Şi asta pentru că Teodorescu emite propoziţii şi fraze conforme cu realitatea de pe stradă ori de la TV, dar de care te sperii. Propoziţiile astea, pe care le recunoşti ca adevărate, compun însă o realitate pe care refuzi s-o conştientizezi, şi-atunci îţi aminteşti de convenţia literară şi zici lasă, dragă, că e doar o carte, ce naiba?! Teodorescu are enunţuri ca ăsta, de pildă: „...puterea pură. Aceea pe care nimeni din afara sistemului n-o vede. Puterea care nu generează beneficii, ci frică. Puterea de a muta destine. Puterea de a rupe oamenii de ei înşişi. Puterea de a oferi fiecărui om preţul corect. Şi de a-l determina să se comporte în conformitate cu acel preţ.“

Ca orice carte despre putere, romanul lui Bogdan Teodorescu vorbeşte foarte mult despre singurătate. Singurătatea celui din vîrf, care nu are egal, singurătatea celui care le face şi le desface pe toate, dar eşuează pe plan personal... iar ecuaţia aceasta putere – popor se bazează pe pactul social al umilinţei impuse, care satisface orgolii, şi pe nimicnicia acceptată, care aduce confort, un confort al subzistenţei, e drept, dar cu atît mai avantajos.

Dacic Parc e un fel de *Jurassic Park,* un fel de grădină cu monştri, dar şi o grădină a cărărilor care se bifurcă, fiecare dintre aceste cărări existînd într-o altă realitate.

Nu este o carte comodă. Nu este doar o aventură, o evadare din cotidian, nu e nici doar o meditaţie care-ţi dă iluzia superiorităţii intelectuale. E o carte greu digerabilă, dar poate că numai urîtul stimulează frumosul, numai urîtul pune frumosul în evidenţă sau, uneori, pur şi simplu anunţă că frumosul există.

Spre final, cartea se diluează, capitolele care vin să completeze povestea de pînă atunci devin din ce în ce mai puţin inspirate. Nici ideile nu mai sînt atît de percutante, nici frazele nu mai sînt memorabile.

Dar, ca orice carte scrisă de Bogdan Teodorescu, şi *Dacic Parc* se citeşte cu plăcere, indiferent dacă plăcerea vine din povestea spusă, din ideile la care autorul ne face părtaşi sau din toate la un loc.

Michael Haulică

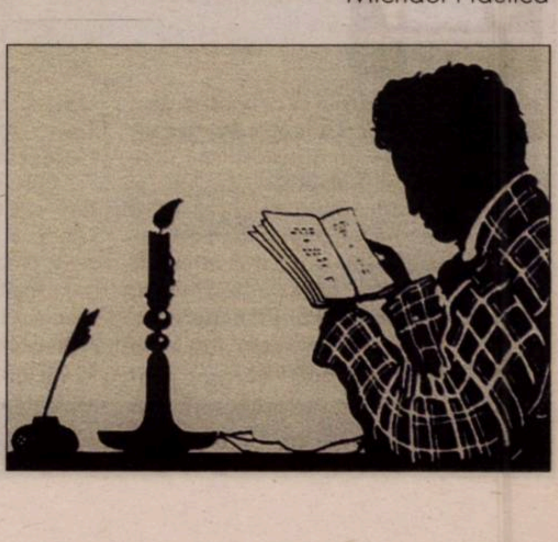

John Steinbeck
Cupa de aur

LITERATURĂ

John Steinbeck, *Cupa de aur,* traducere din limba engleză şi note de Ioana Oprica, Colecţia „Biblioteca Polirom", Editura Polirom, 2012, 27,95 lei

În căutarea Graalului

Cup of Gold. A Life of Sir Henry Morgan, Buccaneer, with Occasional Reference to History / Cupa de aur. Viaţa lui Sir Henry Morgan, bucanier, cu referiri întîmplătoare la momente din istorie (din 1929) reprezintă debutul scriitorului american John Steinbeck (laureat, în 1962, al Nobel-ului pentru Literatură). Refuzat anterior de mai multe edituri de peste Ocean (îndeosebi cu volume de proză scurtă), autorul lui *The Grapes of Wrath / Fructele mîniei* (1939) reuşeşte să pătrundă pe piaţa de carte americană cu această naraţiune de aventuri, chiar la începutul marii crize economice a capitalismului interbelic. Crahul va schimba complet stilul şi subiectele lui Steinbeck în deceniile următoare (cînd înclină spre un realism dur, în consonanţă cu stîngismul lui manifest), aşa încît putem spune că modelul epic din *Cupa de aur* rămîne cumva singular în opera sa. Amestec de istorie şi ficţiune, textul cărţii de faţă mizează pe o arhitectură parabolică mai puţin întîlnită în romanele de maturitate ale prozatorului. Povestea îl are în centru pe galezul Henry Morgan, căzut în sclavie încă din adolescenţă şi plecat, ca atare, timpuriu de pe plaiurile natale. Devenit om de încredere al stăpînului său, va moşteni o avere fabuloasă, pe care o investeşte în materializarea unui vis din copilărie: acela de a cutreiera mările ca pirat. Îşi achiziţionează o corabie rapidă, angajează un echipaj pe măsură şi, în scurt timp, Henry dobîndeşte o faimă colosală în oceanele sudului. Sprijinit tacit de Coroana Marii Britanii (interesată de victoriile maritime ale unor astfel de bucanieri împotriva flotei spaniole inamice!), Morgan aduce groaza în coloniile Americii Latine. Treptat, dezvoltă însă obsesia irepresibilă de a cuceri Panamaua (supranumită şi „Cupa de aur") şi de a cîştiga iubirea unei localnice, La Santa Roja, cunoscută a fi la fel de frumoasă ca soarele.

De fapt, aici ne aflăm în centrul alegoric al romanului. Simbolic vorbind, Sir Henry Morgan este un templier modern (acţiunea se petrece în secolul al XVII-lea), aflat în căutarea Sfîntului Graal (ideal intangibil, dar mobilizator tocmai prin intangibilitatea sa). Nici bogăţiile, nici notorietatea, nici gloria vremelnică nu sînt ţelurile protagonistului, în ciuda pragmatismului şi a determinării lui. Adevăratul său scop e utopic – atingerea absolutului ori, mai corect zis, căutarea lui perpetuă (unica raţiune de a exista în interiorul unei lumi instabile). Dragostea unei frumuseţi feminine ireale şi cucerirea teritoriilor interzise par a suplini nevoia de (auto)proiecţie în absolut. Paradoxal, Henry preia, prin forţă, Panamaua şi ajunge să o cunoască pe La Santa Roja, dar aspiraţiile sale idealiste se lovesc de o realitate, ultimativ, lipsită de romantism. Luarea (de la spanioli) sub control a ţinuturilor din Panama e doar o formalitate temporară. În plus, La Santa Roja – chiar adusă în postură de supusă – nu îi va ceda de bunăvoie niciodată. Toate îi întăresc eroului sentimentul de labilitate a istoriei. El se iniţiază astfel în caracterul efemer al lucrurilor şi în neputinţa personalităţii excepţionale de a trece peste legile fundamentale ale omenirii (între ele strălucind, desigur, natura prin excelenţă tranzitorie a vieţii). Graalul constituie numai o promisiune simbolică, nu şi o fenomenalitate materială, tangibilă, asumabilă în mod concret. Fascinaţia lui vine din căutarea eternă, nu din descoperirea abruptă. Prin urmare, odată cu această ultimă epifanie, totul se năruie în jurul lui Morgan. Lumea îşi pierde frumuseţea, iar ambiţiile lui se disipează (pe patul morţii, personajul are viziuni cu vrăjitorul Regelui Arthur, Merlin – acum dezvoltînd şi o profundă senzaţie de mizantropie).

Steinbeck demonstrează cu romanul lui de debut o neexplorată (mai tîrziu) apetenţă pentru epicul parabolic.

Codrin Liviu Cuţitaru

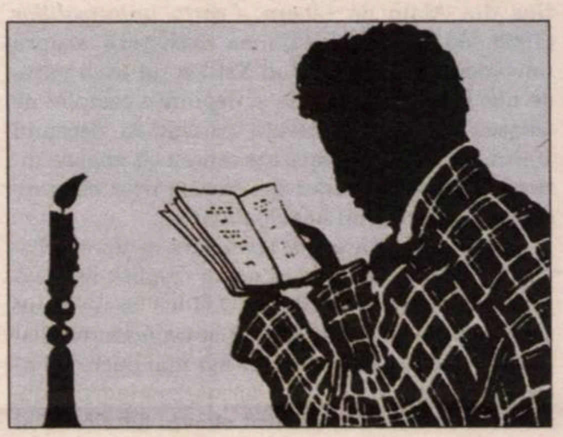

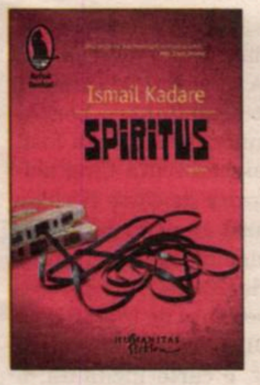

LITERATURĂ

Ismail Kadare, *Spiritus,* traducere din limba albaneză de Marius Dobrescu, Colecţia „Raftul Denisei", Editura Humanitas Fiction, Bucureşti, 2012, 26 lei

Probă de microfon

În *Spiritus,* Kadare spune o poveste contemporană (în sens larg), pe care o învăluie în aura de legendă şi mister ce îl defineşte ca scriitor. Ca în multe alte cărţi ale sale, acţiunea din *Spiritus* se petrece în Albania. De această dată, este vorba de Albania comunistă, condusă de un dictator aproape nebun de atîta putere, aşa cum Enver Hoxha a fost – deşi personajul lui Kadare, niciodată numit, nu se identifică cu acesta.

În prim-planul textului – plasat în zilele noastre, mai exact, după căderea comunismului în Albania – cititorul însoţeşte un grup de jurnalişti străini anume veniţi pentru a găsi o poveste extraordinară din vremea unei dictaturi ce oripilase întreaga lume. Şi o vor găsi curînd. Securitatea albaneză, spun cîţiva locuitori ai unui orăşel de provincie, reuşise să captureze un spirit, spiritul unui albanez mort. Mai întîi, afirmaţia generează nedumerire. Un spirit captiv, ca un prizonier într-o cuşcă? Vizitatorii pornesc în elucidarea misterului, cercetînd mai întîi dosarul „cauzei".

Şi aşa intrăm în planul secund al poveştii, ajungînd să cunoaştem viaţa din micul oraş de provincie, unde punerea în scenă şi apoi interzicerea unei piese de teatru sînt evenimente cruciale pentru comunitate şi chiar pentru viaţa intimă a locuitorilor. Instanţa supremă care decide susţinerea sau interzicerea spectacolului este Securitatea. Iar Securitatea îl slujeşte cu credinţă pe dictatorul bolnav care-i e stăpîn şi doar asta o face, din cînd în cînd, să pară pentru puţin timp generoasă. S-a permis jucarea spectacolului aşteptat de oameni cu sufletul la gură? E doar fiindcă Securitatea avea nevoie de un loc şi un răgaz pentru a planta microfoane în paltoanele cît mai multor locuitori din oraş, aşa cum voia marele stăpîn care, aproape orb, îşi propusese să aibă cît mai multe „urechi". S-a dat chiar căldură în sala teatrului, de obicei îngheţată? E doar fiindcă nimeni nu trebuia să aibă de ce protesta pentru lăsarea hainelor la garderobă, de-acum obligatorie. Oamenii sînt nişte biete marionete într-un sinistru joc de păpuşi, iar sforile cu care sînt acţionaţi nu sînt decît rareori vizibile.

Într-o astfel de atmosferă, întîlnirile secrete în case particulare, pentru şedinţe de spiritism, sînt pură nebunie. Totuşi, oamenii sînt dispuşi să îşi asume riscurile ce decurg din încălcarea „regulilor" – pentru că, în secret, mai toţi îşi oferă mici libertăţi personale precum relaţii extraconjugale, cîrtirea contra „organelor" ori, iată, invocarea spiritelor. Inginerul Shpend Guraziu, personajul principal al romanului lui Kadare, membru şi el al unui grup de spiritişti, este nu doar îndrăgostit de actriţa principală din unica piesă ce se joacă în oraş *(Pescăruşul* de Cehov, mai mult interzisă, deşi nici securiştii nu ştiu precis pentru ce), ci şi persoana care ar urma să primească o delegaţie de francezi (prilej cu care este însărcinat de prieteni să-i întrebe cînd va interveni Occidentul în Albania). În haina lui Shpend se află indiscretul microfon – microfon ce-l va însoţi şi-n mormînt şi a cărui recuperare îi va pune pe jar pe securişti, aceştia neezitînd să dezgroape cadavrul pentru a-i scotoci prin buzunare.

Profanarea aceasta îi va costa însă pe securişti, chiar dacă nu imediat. În universul romanesc al lui Kadare, consecinţele acţiunilor se fac simţite în moduri nebănuite, iar spiritele sînt răzbunate de forţe nevăzute. În ultima parte a romanului, intitulată „De profundis", îl întîlnim pe şeful Securităţii, Arian Vogli, prins el însuşi în malaxorul infernalei maşinării, într-o atmosferă de coşmar kafkian ce dă măsura de scriitor a lui Kadare.

Prin acest roman istoric cu intrigă poliţistă, Kadare a găsit un mod inedit de a vorbi despre dictatură, dar şi despre responsabilitatea asupra faptelor, care – ne sugerează scriitorul – este totdeauna individuală.

Luminiţa Corneanu

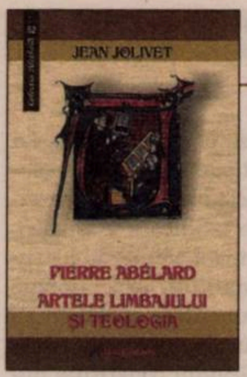

FILOZOFIE

Jean Jolivet, *Pierre Abélard. Artele limbajului şi teologia,* traducere din limba franceză de L. Ilinescu, M. Tătaru Cazaban, B. Tătaru Cazaban, Editura Galaxia Gutenberg, 2012, 40 lei

Turnura lingvistică a filozofiei: Abélard

Exegeza disponibilă în limba română a filozofiei medievale are parte de un cadou ieşit din comun: după un îndelungat efort de traducere şi preparare editorială, avem în limba română exegeza fundamentală privitoare la logica secolului al XII-lea şi raportul ei cu teologia, care îl are în centrul său pe Abélard: Jean Jolivet, *Pierre Abélard. Artele limbajului şi teologia,* în traducerea Laurei Ilinescu, a Mirunei Tătaru Cazaban şi a lui Bogdan Tătaru Cazaban. Sensul acestei apariţii vizează acoperirea unui gol cultural semnificativ. Pînă în acest moment, cu excepţia unui capitol sumativ din *Filosofia în Evul Mediu* a lui Étienne Gilson (1995, ed. rom.) şi a unuia mai extins din Alain de Libera, *Cearta universaliilor* (1998, ed. rom.), chestiunea dezbaterii asupra universaliilor în secolul al XII-lea nu avea parte de nici o exegeză proprie şi depindea complet de odiseea fotocopiilor cărate trudnic în deceniul trecut, de cărţile cumpărate mereu cu imense întîrzieri birocratice sau de descărcările piratate eficient de prietenii noştri mai abili.

Mă bucur de această traducere ca un om format în anii '90, pentru că acum disputa latină a universaliilor din secolul al XII-lea poate fi un subiect de dispută comună şi cu un material disponibil oricărui studios. Dar mă mai bucur de această traducere ca un om format oricînd şi independent de deceniu, întrucît efortul admirabil al traducătorilor de a aşeza în cultura română acest text a presupus confruntarea cu terminologia românească a istoriei temei universaliilor. Iar pentru că filozofia românească nu s-a confruntat niciodată cu această problemă, este firesc ca să nici nu aibă termeni adecvaţi pentru ea. De aceea, traducerea unei asemenea cărţi în română nu este echivalentă descărcării electronice a originalului sau căratului trudnic al tonelor de fotocopii. Ea provoacă mediul nostru filozofic forţîndu-i cuvintele, vorbindu-i despre *statut, voce, supoziţie* şi altele şi obligînd-o să le califice pentru a putea lansa o dispută în jurul lor. Este adevărat însă că textul acesta nu „cade în gol“: el trebuie legat de apariţia, în 2005, la Polirom, a *Comentariilor la Porfir,* în versiunea Simonei Vucu: acel volum conţine cîteva din textele de bază la care cunoscuta exegeză a lui Jean Jolivet face apel, de la Porfir şi Boethius la Abélard şi Gilbertus Porretanus.

Publicată pentru prima oară în 1968, cartea profesorului Jolivet lansează o teorie complet nouă pentru exegeza abélardiană a epocii şi domină astăzi această exegeză, alimentînd-o ca o venerabilă sursă. Dacă Abélard era văzut, pînă în momentul apariţiei cărţii, drept o figură memorabilă a unei gîndiri cel puţin independente de problemele tradiţiei teologice şi preocupat mai ales de interpretarea lui Porfir şi iubirea faţă de Héloïse, exegeza lui Jolivet răstoarnă complet această perspectivă. Abélard devine semnul limpede în istoria filozofiei al faptului că filozofia analitică se naşte sub stimulul şi presiunea teologiei creştine de a oferi argumente pentru validitatea limbajului uman în efortul lui de a semnifica cele divine. Apoi, al faptului că imaginarul şi metodele teologiei ca ştiinţă argumentativă au un fundament esenţial în diferitele reconstrucţii ale teologiei creştine sub formă de întrebări disputabile din diferitele etape de creaţie ale lui Abélard. Apoi, că puţinătatea surselor peripatetice şi neoplatoniciene care au ajuns pînă în secolul al XII-lea l-au obligat pe Abélard să formuleze o ontologie săracă în elemente, contrabalansată cu o turnură lingvistică decisivă a filozofiei. Crescute la umbra teologiei, ambele domenii au configurat un proiect îndrăzneţ şi ingenuu, cu urmaşi îndepărtaţi şi încărcat de clişeele receptării ulterioare: fundamentarea teologiei şi a discursului uman despre tot ceea ce îi depăşeşte experienţa pe o analiză riguroasă a limbajului.

Alexander Baumgarten

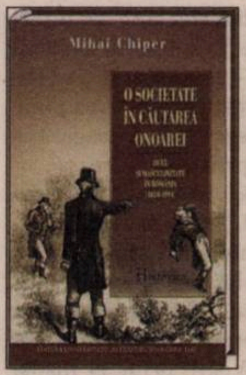

ISTORIE

Mihai Chiper, *O societate în căutarea onoarei. Duel şi masculinitate în România (1859-1914)*, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza“, 2012, 27,50 lei

Duelurile în România

Duelul a fost un fenomen cultural cu forme variate de-a lungul istoriei, de la înfruntarea căpeteniilor pe cîmpul de luptă, în Antichitate sau în lumea medievală, pînă la dezbaterile televizate ale candidaţilor din alegerile contemporane. Uneori el a fost acceptat şi chiar elogiat de societate, alteori a fost respins sau chiar interzis. Pentru d'Artagnan şi ceilalţi eroi din *Cei trei muschetari,* dreptul la duel era un atribut al nobilităţii, iar interdicţiile impuse de cardinalul de Richelieu erau absurde şi ipocrite; pentru istorici, sociologi şi politologi, de la Max Weber încoace, aceste interdicţii sînt considerate o parte esenţială a politicii statului modern de a-şi impune monopolul asupra exercitării legitime a violenţei.

Tînărul istoric ieşean Mihai Chiper ne propune o analiză cultural-istorică a fenomenului duelului în România modernă. El a inventariat 772 de cazuri de duel atestate de izvoare în anii scurşi de la Unirea Principatelor pînă la 1914. Dueluri sau numai provocări neconcretizate fie din cauza refuzului uneia dintre părţi, fie datorită realizării unei concilieri care a oferit satisfacţie celui ultragiat iniţial. Deşi ofiţerii au fost în prim-planul impunerii duelurilor ca fenomen cultural, ei au reprezentat doar 24,35% dintre duelişti inventariaţi de Mihai Chiper, lor alăturîndu-li-se un număr apreciabil de politicieni, ziarişti, avocaţi, profesori, studenţi şi chiar magistraţi. Motivele provocărilor la duel au variat de la altercaţii fizice sau ofense verbale directe, pînă la calomnii şi jigniri exprimate prin intermediul presei. A fost chiar şi un caz cînd directorul Poştelor şi Telegrafului din timpul lui Cuza l-a provocat la duel pe şeful contabilităţii din Ministerul de Finanţe, deoarece acesta a îndrăznit să-i ceară la control socotelile contabile ale instituţiei pe care o conducea. Uneori, ambii oponenţi aderau la acelaşi cod al onoarei şi se luptau cu sabia sau cu pistolul, alteori, unul dintre ei refuza confruntarea fizică, aşa cum, cu bun-simţ, a făcut-o băcanul N. Ioanid, care ceruse socoteală în Consiliul comunal al Capitalei pentru modul în care fusese folosită piatra de pavaj la modernizarea oraşului şi nu a acceptat răspunsul pe cîmpul de luptă oferit de un alt consilier, George Florescu, cerîndu-i acestuia să „lase duelul“, deoarece el este îndreptăţit „a cere socoteală cum se cheltuiesc banii comunei“. Potrivit statisticii alcătuite de Mihai Chiper, doar 286 dintre cele 772 de provocări la duel s-au concretizat în confruntări efective, iar multe dintre acestea au fost mai degrabă ritualizate, astfel încît nici unul dintre duelişti să nu păţească nimic. Deloc surprinzător, oamenii politici au fost campioni ai simulării, şi în Vechiul Regat. Autorul consemnează: „Duelurile politice nu erau, prin urmare, afaceri cu grad de periculozitate ridicat. Ele se încheiau rapid, de regulă la prima picătură de sînge sau, în cazul confruntărilor cu pistolul, cu destule precauţii pentru a se evita tragediile. Afacerile ofereau audienţei senzaţia unui ritual, menit să cultive sau să pună în evidenţă trăsături de caracter precum curajul sau laşitatea, definitorii pentru reputaţia de lideri a oamenilor politici.“ Au fost, desigur, şi excepţii, cea mai cunoscută fiind uciderea lui George Em. Lahovary de către Nicolae Filipescu în 1897, caz analizat atent în carte, deoarece evidenţiază atît îngăduinţa unei mari părţi a elitei politice faţă de duelişti, cît şi începuturile unor măsuri mai serioase de îngrădire a duelurilor, care de altfel au scăzut ca număr în anii ce au urmat. Pe scurt, o carte incitantă, o lectură captivantă şi instructivă.

Bogdan Murgescu

NASSIR GHAEMI
GENIALII
descoperirea legăturilor dintre leadership şi bolile mentale

POLITOLOGIE

Nassir Ghaemi, *Genialii. Descoperirea legăturilor dintre leadership şi bolile mintale,* traducere din limba engleză de Magda Dumitru, Colecţia „Total“, Editura Paralela 45, 2012, 29 lei

Depresivi, hipertimici, homocliţi

Faptul că mulţi dintre marii lideri ai lumii au avut profiluri psihologice atipice nu mai reprezintă de mult o noutate. Există biblioteci întregi cu biografii suculente ale personalităţilor care au modelat istoria omenirii. Ce aduce nou lucrarea lui Nassir Ghaemi, profesor respectabil de psihiatrie şi farmacologie, este teoria conform căreia cei mai buni lideri în perioadele de criză sînt cei măcar anormali, dacă nu chiar bolnavi mintal. Potrivit autorului, sănătatea mintală e recomandată liderilor politici mai cu seamă în vremuri de pace şi stabilitate, atunci cînd actul politic trebuie să fie unul previzibil şi coerent. Pe timp de criză sau război însă, fişa postului se schimbă – şi, odată cu ea, şi calităţile necesare pentru a fi un conducător de succes.

Pe ce se bazează Ghaemi? Pe o muncă de cercetare interdisciplinară ce combină studiile de psihologie a leadership-ului cu analiza contextelor istorice în care s-au afirmat o serie de lideri faimoşi, în marea lor majoritate aparţinînd sferei politicului. Autorul porneşte de la identificarea acelor calităţi necesare liderilor confruntaţi cu situaţii extrem de dificile. Aflăm că în astfel de situaţii este nevoie cu precădere de creativitate, empatie, realism şi rezilienţă. Fiecăreia din aceste patru calităţi îi sînt dedicate cîte un capitol şi cîte două personalităţi-studiu de caz.

Ceea ce încearcă să demonstreze Ghaemi este că anormalitatea, respectiv boala psihică au dus, în fiecare dintre cazurile de leadership analizate, la exacerbarea calităţilor esenţiale pentru perioadele de criză. Astfel, tulburarea bipolară de care sufereau generalul nordist William Sherman şi mogulul media Ted Turner le-a dezvoltat puternic creativitatea, în timp ce depresia i-a făcut pe Abraham Lincoln şi Winston Churchill extrem de realişti. Tot stările depresive şi suferinţele asociate i-au ajutat pe Mahatma Gandhi şi Martin Luther King să înţeleagă şi să simtă suferinţele altora, dezvoltîndu-le foarte mult capacitatea de empatie. În sfîrşit, temperamentul hipertimic i-a obligat pe preşedinţii Franklin Roosevelt şi John Kennedy să îşi cultive rezilienţa. Fiecare dintre aceşti lideri are o poveste captivantă, pe care Ghaemi reuşeşte să o nareze într-un stil atractiv, ce combină cu succes anecdoticul istoric cu analiza psihologică.

Autorul nu uită să vorbească nici despre liderii sănătoşi mintal, subliniind faptul că nu caută cu orice preţ boala psihică. Totuşi, exemplele de lideri *homocliţi* (cei care respectă regula generală) aduse în discuţie (Nelville Chamberlain, Richard Nixon, Tony Blair) servesc mai degrabă argumentului că aceştia tind să se descurce prost în timpuri de criză sau război. O perspectivă a analizei lui Ghaemi, ce merită amintită, discută influenţa substanţelor stimulatoare de toate felurile asupra liderilor analizaţi, de la whiskyul cu sifon al lui Churchill şi pînă la tratamentele cu steroizi administrate lui JFK.

Poveştile cu lideri geniali şi nebuni sînt palpitante, iar terminologia de specialitate e bine explicată, astfel încît cartea nu e uşor de lăsat din mînă. Ar fi totuşi de ridicat oarecare semne de întrebare cu privire la selecţia liderilor analizaţi. Nu se înţelege clar de ce autorul a ales şapte lideri politici şi un om de afaceri (Ted Turner). Ar fi fost de preferat să avem fie o concentrare strictă pe zona politică, fie deschiderea panelului către o paletă mai largă de domenii. De asemenea, marea majoritate a liderilor analizaţi (şase din opt) sînt exponenţi ai spaţiului american, cel de-al şaptelealea fiind britanicul Churchill, iar şapte din opt au fost activi în secolul al XX-lea, ceea ce limitează posibilitatea de a generaliza concluziile lucrării pentru toate spaţiile şi epocile. Se aplică oare teoria lui Ghaemi în România de azi? Criză avem, lideri avem – vă doresc un vot inspirat!

Bogdan Barbu

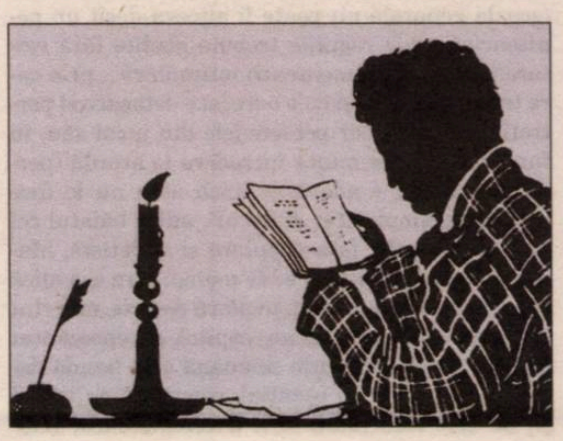

REPERTORIUL PICTURILOR MURALE BRÂNCOVENEŞTI

ARTE

Corina Popa, Ioana Iancovescu, Elisabeta Negrău, Vlad Bedros, *Repertoriul picturilor murale brâncoveneşti. Judeţul Vâlcea,* 2 vol., Editura UNARTE, 2008, preţ neprecizat.

Pictura murală brâncovenească

Cele două volume impresionante ale *Repertoriului picturilor murale brâncoveneşti* din Judeţul Vâlcea şi DVD-ul care le însoţeşte sînt rezultatul unui proiect de cercetare finanţat de CNCSIS. Pe lîngă istoricii de artă Corina Popa, Ioana Iancovescu, Vlad Bedros şi Elisabeta Negrău, echipa de cercetare i-a inclus pe arhitecţii Bogdan Teodor şi Andreea Enache (autorii releveelor) şi pe Natalia Trandafirescu şi Ruxandra Lambru (specialiste în paleografie greacă, respectiv slavă şi chirilică). Activitatea de repertoriere desfăşurată de autori pe parcursul mai multor ani – şi pe care şi-au propus să o continue în viitor – umple un mare gol în literatura de specialitate: deşi s-a bucurat de studii numeroase şi temeinice, pictura brâncovenească nu a fost repertoriată în întregime pînă acum. De altfel, aşa cum subliniază în textul introductiv Corina Popa, dacă pentru monumentele de arhitectură medievale s-au publicat repertorii începînd din perioada interbelică, pentru pictura murală medievală din România, cu excepţia textelor lui I.D. Ştefănescu publicate în anii '20 şi '30 ai secolului al XX-lea, „singura lucrare ce îndeplineşte exigenţele de documentare şi arhivare în domeniul picturii murale este *Repertoriul picturii murale medievale din Romania. Sec. XIV–1450,* coordonată de Vasile Drăguţ şi apărută la Editura Academiei în 1985 [...]. Chiar dacă lucrările lui Vasile Drăguţ, C.L. Dumitrescu şi C. Pillat suplinesc parţial repertoriile, lipsa acestor instrumente de lucru specifice, atît de necesare istoricului de artă, se reflectă în lucrările de sinteză şi în relativitatea studiilor comparative.“ În ceea ce priveşte transcrierea atentă a tuturor inscripţiilor prezente în monumentele analizate, volumele de faţă sînt o excepţie în spaţiul sud-est-european, unde repertoriile picturilor murale consemnează cel mai adesea doar scenele reprezentate.

Selectarea judeţului Vîlcea este justificată de existenţa în zonă a unui număr mare de ansambluri murale cu o iconografie şi cu caracteristici stilistice comune. Similitudinile din cadrul grupului de biserici repertoriat sînt determinate de prezenţa aceloraşi echipe de meşteri zugravi (cei de la Hurezi, principala mînăstire ctitorită de Brâncoveanu) şi a aceluiaşi iconograf (arhimandritul Ioan de la Hurezi), precum şi de activitatea unui grup restrîns de comanditari (domnul sau apropiaţi ai săi care s-au implicat direct în ridicarea şi pictarea monumentelor studiate).

Ficare dintre capitole cuprinde o prezentare monografică a cîte unui ansamblu mural, în ordinea cronologică a pictării lor, urmărind o structură comună: un scurt istoric al bisericii, care aşază monumentul în context; o succintă prezentare a arhitecturii bisericii, necesară pentru înţelegerea modului în care pictura se raportează la spaţiul pe care îl decorează; analiza programului iconografic din altar, naos, pronaos şi pridvor; consideraţii stilistice incluzînd date despre ctitor şi meşteri şi propunerea unor analogii cu ansambluri similare din zonă şi din ariile de artă postbizantină vecine. Fiecare ansamblu are un releveu iconografic, căruia îi corespunde o listă a temelor iconografice cuprinzînd numele fiecărei scene şi inscripţiile în limba şi grafia originară şi în traducere; cu cîteva excepţii, citatelor prezente în picturi li se indică referinţele la textele scripturistice şi liturgice din care provin. Aceste relevee sînt completate de ilustraţiile publicate în cel de-al doilea volum şi de DVD-ul cu desfăşurătorul digital complet al picturilor de la Hurezi.

Realizat cu o seriozitate şi o acribie remarcabile, repertoriul se va dovedi o sursă indispensabilă şi de un înalt grad fiabilă pentru istorici de artă şi medievişti. În acelaşi timp însă, datorită bogăţiei şi calităţii imaginilor, precum şi textelor monografice clare, el va fi cu certitudine util şi interesant şi pentru publicul larg.

Ada Hajdu

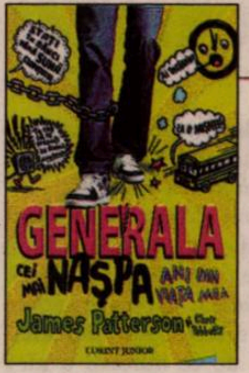

CARTE PENTRU COPII

James Patterson & Chris Tebbetts, *Generala: cei mai naşpa ani din viaţa mea*, traducere din limba engleză de Iaromira Popovici, ilustraţii de Laura Park, Editura Corint Junior, 2012, 29,90 lei

Operaţiunea R.A.F.E.

Povestea lui Rafe Khatchadorian (un nume greu de pronunţat pentru copii, special ales pentru un antierou) despre cum a „supravieţuit“ clasei a VI-a de gimnaziu în care, printre altele, „a înfruntat-o şi a înfrînt-o pe diabolica profă supranumită Doamna Dragon“ (a se citi cea mai severă profă din şcoală), „a făcut afaceri cu suc şi a dat faliment“ şi „s-a luptat cu un trîntor adevărat“ (a se citi viitor posibil tată vitreg) se încadrează în trendul de mare succes *Jurnalul unui puşti*. Mai exact, vorbim despre un text scris la persoana I, din perspectiva lui Rafe, un băieţel cu multă imaginaţie, diferit de ceilalţi de vîrsta lui, care are deja păreri formate despre lume şi viaţă (şcoala generală nu poate fi altceva decît un penitenciar unde regulile trebuie abolite fără ezitare!), de aceea comentează întîmplările, prin care trece, cu ironie şi cu o oarecare detaşare şi portretizează cu umor personajele din jurul său, în funcţie de cît de multă încredere le acordă (personaje-şablon, e adevărat, însă asta nu le face mai puţin amuzante: „killerul“, adică băiatul cel rău de la şcoală, fata populară şi sufletistă, Mama, cu toate atributele ei de mamă, sora cea mică şi băgăcioasă etc.). Însă, în afară de text, mai sînt şi ilustraţiile (uneori un capitol e reprezentat doar de un desen), care seamănă cu o bandă desenată şi au un rol esenţial: comunică cu textul şi, de cele mai multe ori, îl completează, imaginează scene sau continuări ale acţiunii posibile, dar care nu se întîmplă în realitate, aduc detalii, întregesc naraţiunea. Aşadar, la nivel de concept (la fel ca în *Jurnalul unui puşti),* cartea nu este doar „de citit“, ci şi „ de privit“, şi de aceea ea poate deveni prietenoasă pentru copiii de 10-12 ani cărora lectura nu li se pare o sarcină istovitoare. Tot în acelaşi trend se încadrează şi povestea în sine: ea nu se petrece în ţinuturi fantasmagorice, populate de zîne şi dragoni, ci e din viaţa reală, ba chiar din viaţa aceea banală de zi cu zi, cu mame care se supără cînd iei note proaste, cu profi pentru care nu contează decît regulile şi care nu încearcă să comunice cu tine într-adevăr, uneori cu prieteni imaginari care compensează lipsa celor reali. Deşi atmosfera cărţii este una tipic americană (un orăşel mic şi liniştit, un autobuz care te duce la şcoală, o acţiune de caritate la hipermarketul din vecinătate ş.a.m.d), aproape orice copil „de generală“ de la noi se va regăsi în personajul Rafe şi în povestea lui, pentru că situaţiile sînt unele universale – „supravieţuirea“ la şcoală privită ca un joc (în care acumulezi puncte şi, dacă greşeşti, pierzi „vieţi“), persecuţiile şi micile nedreptăţi, şantajul din partea colegului „cu muşchi“ de care tuturor le e frică, emoţiile în faţa unei fete drăguţe, specifice începutului de pubertate, minciunile spuse părinţilor, care, de cele mai multe ori, sînt deconspirate şi urmate de pedepse. Totuşi, ce învaţă copilul „universal“ din carte? Un mesaj pozitiv, desigur: că nu e nimic rău în a te simţi diferit faţă de ceilalţi şi că cel mai important este să fii tu însuţi, să-ţi exprimi personalitatea, chiar şi în moduri neconvenţionale, fără însă a-i răni pe cei din jurul tău.

Un alt mare atu al cărţii îl reprezintă limbajul. E acel limbaj *cool,* „şmecheros“, plin de comparaţii vizuale, care îi va atrage automat pe copiii cititori şi care poate reprezenta pentru orice traducător o provocare (ar fi bine ca acesta să fi avut un copil în „generală“ – ceea ce este valabil în cazul de faţă, astfel explicîndu-se toate potrivirile de cuvinte şi adaptările reuşite de expresii ce le sînt familiare puştanilor de la noi). Aşadar, dragi părinţi, credeţi-l pe cuvînt pe Rafe cînd promite că „o să vă spună o poveste foarte tare“ şi nu vă speriaţi de cei cîţiva „naşpa“ presăraţi pe ici-pe colo. La o paişpeee!

Adina Popescu

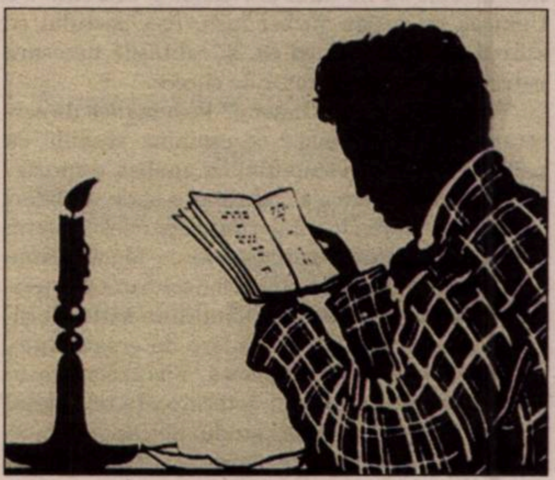

Paolo Crimaldi
Inițiere în iubirea karmică
MISTICA

SPIRITUALITATE

Paolo Crimaldi, *Iniţiere în iubirea karmică,* traducere din limba italiană de Emanuel Botezatu, Colecţia „Mistica“, Editura Nemira, 2012, 21,90 lei

O iniţiere în iubire

Am citit diverse cărţi despre astre şi influenţa lor asupra noastră. Există un limbaj de lemn al fiecărui domeniu de cunoaştere, iar astrologia nu face nici ea excepţie. Dimpotrivă...

Uneori sînt în căutarea unei cărţi aşa cum un drogat e în căutarea heroinei, ori un dependent de sex în căutarea unui partener de-o noapte prin diverse baruri. Mă apucă un instinct, o foame... Nu tot timpul, cîteodată. Dar atunci cînd iese la suprafaţă, instinctul acesta – spre deosebire de cel al unui dependent de drog sau de sex – porneşte prin lume în căutarea unei *anume* cărţi. El ştie cînd să se trezească, apreciază exact momentul în care a venit *timpul ei să fie vînată,* şi mă aduce în locul unde o pot găsi.

Nu e o analogie frumoasă, însă cîteodată am un instinct de prădător în privinţa cărţilor şi recunosc că îmi place acest viciu.

Iniţiere în iubirea karmică de Paolo Crimaldi este cea mai recentă „cucerire“ a mea. Despre Paolo Crimaldi nu am putut afla prea multe, dar, din prezentarea făcută autorului, înţeleg că e absolvent de filozofie, specializat ulterior în psihologie şi psihosinteză şi că maniera sa teoretică şi practică de abordare a astrologiei se concentrează pe dezvoltarea psihologică şi evoluţia karmică. Mai mult, conduce o şcoală de specializare în astroterapie.

Şi fără această introducere, mi-a fost evident, încă de la bun început, că mă aflu în faţa unui autor care înţelege despre ce vorbeşte şi care o face în aşa fel încît să se asigure că şi cititorului i se întîmplă acelaşi lucru. Rareori, într-un text astrologic, transpare atît de bine luminozitatea unei minţi a secolului XXI, deopotrivă de informată şi „destupată“. Dacă aş iniţia o campanie în privinţa astrologiei, ea s-ar încadra în următoarea formulă-tip: „Pentru o astrologie fără clişee!“ – şi aş introduce obligativitatea ca fiecare astrolog să se pronunţe doar asupra chestiunilor care îi sînt clare şi pe care este capabil să le exprime.

Iniţiere în iubirea karmică explică şi interpretează, în contextul conceptului reîncarnării, apariţia, durabilitatea sau perisabilitatea legăturilor amoroase şi a relaţiilor de cuplu. Nu este o carte exhaustivă, mi-aş fi dorit cîte o extensie a subiectului la aproape toate capitolele (interpretarea semnificaţiei planetelor în fiecare casă a temei integrate, de exemplu), însă conceptul ei este unul inspirat, apropiindu-se, ca manieră de abordare teoretică şi cazuistică, de studiile de caz din psihoterapie. Vorbim, de altfel, de o lucrare scrisă de un astrolog specializat în psihologie.

Pe de altă parte, m-am întrebat, citind cartea, care este raportul între *astrograma integrată* şi ceea ce se înţelege curent prin *tema compusă*. Aici, o notă a traducătorului ar fi putut să fie lămuritoare, în cazul în care nu avem de-a face chiar cu o problemă de traducere.

În rest, mă aştept ca, în viitorul apropiat, cărţile lui Paolo Crimaldi *(Iniţiere în iubirea karmică* nu este singura tradusă în româneşte) să fie citite, preluate şi plagiate cu entuziasm, într-o pură tradiţie astrologică (sau universal epistemologică), cu beneficiul net că, spre deosebire de alte dăţi, colportorii de informaţie astrală nu vor mai fi nevoiţi să recicleze vechi formulări obscure şi impenetrabil-absconse de secol VII, ci vor putea înţelege ei înşişi ce copiază. Aviz amatorilor!

Alice Popescu

POEMUL DIN NOIEMBRIE

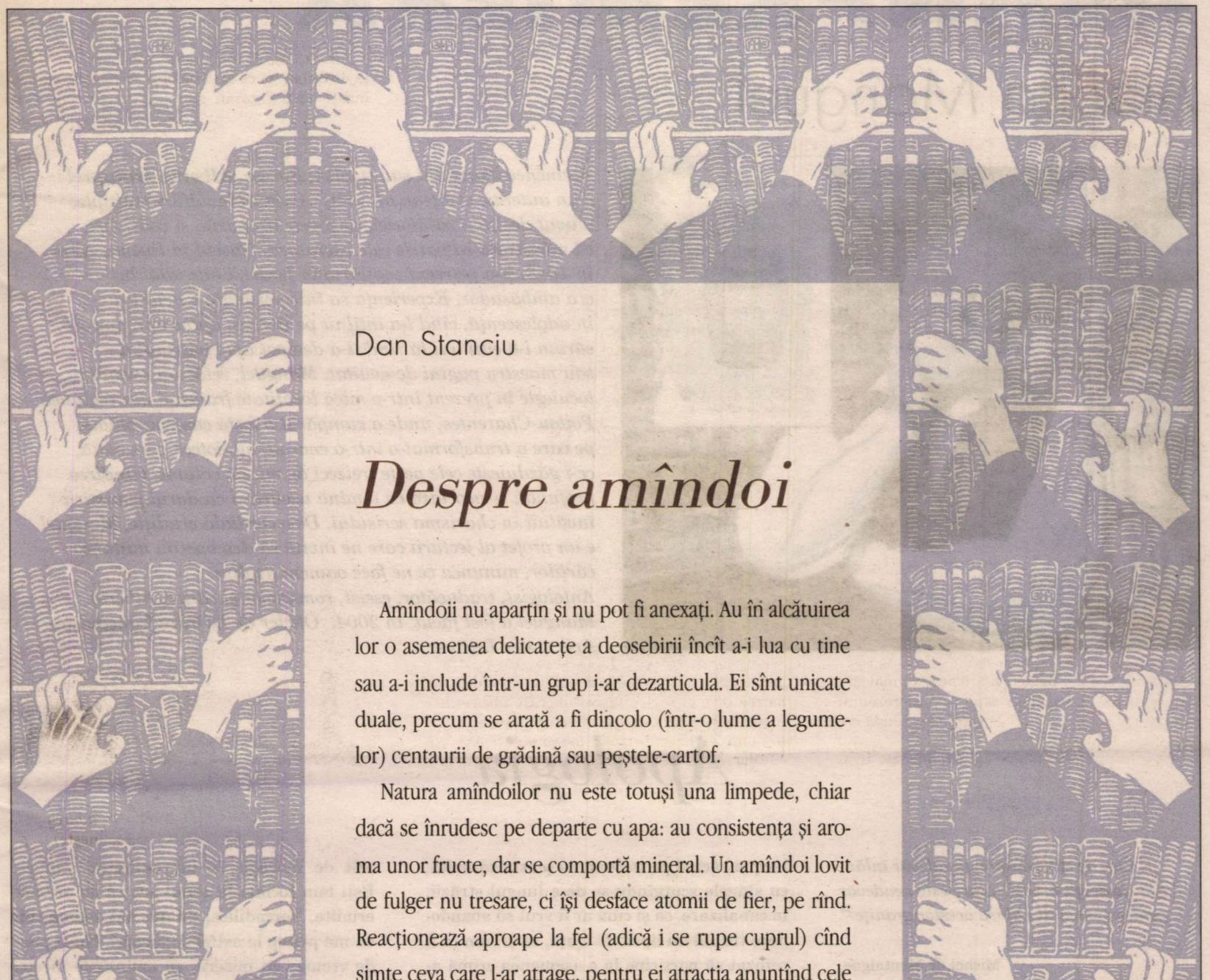

Dan Stanciu

Despre amîndoi

Amîndoii nu aparțin și nu pot fi anexați. Au în alcătuirea lor o asemenea delicatețe a deosebirii încît a-i lua cu tine sau a-i include într-un grup i-ar dezarticula. Ei sînt unicate duale, precum se arată a fi dincolo (într-o lume a legumelor) centaurii de grădină sau peștele-cartof.

Natura amîndoilor nu este totuși una limpede, chiar dacă se înrudesc pe departe cu apa: au consistența și aroma unor fructe, dar se comportă mineral. Un amîndoi lovit de fulger nu tresare, ci își desface atomii de fier, pe rînd. Reacționează aproape la fel (adică i se rupe cuprul) cînd simte ceva care l-ar atrage, pentru ei atracția anunțînd cele mai grave primejdii. Iar primejdia care-i sperie cel mai tare e aceea de a intra (sau de a fi cooptați) într-o rețea. S-au creat rețele atît de întinse (par să creadă amîndoii) încît amenință să cuprindă și ce n-ar trebui cuprins, pentru echilibru. Să apuce neapucabilul (ține-te bine), rostogolindu-l prin camere închise pînă cînd cedează și e atîrnat în cadru.

Nu e la îndemîna oricui să fie amîndoi, e un lucru care cere nerv.

AVANPREMIERĂ

Alberto Manguel

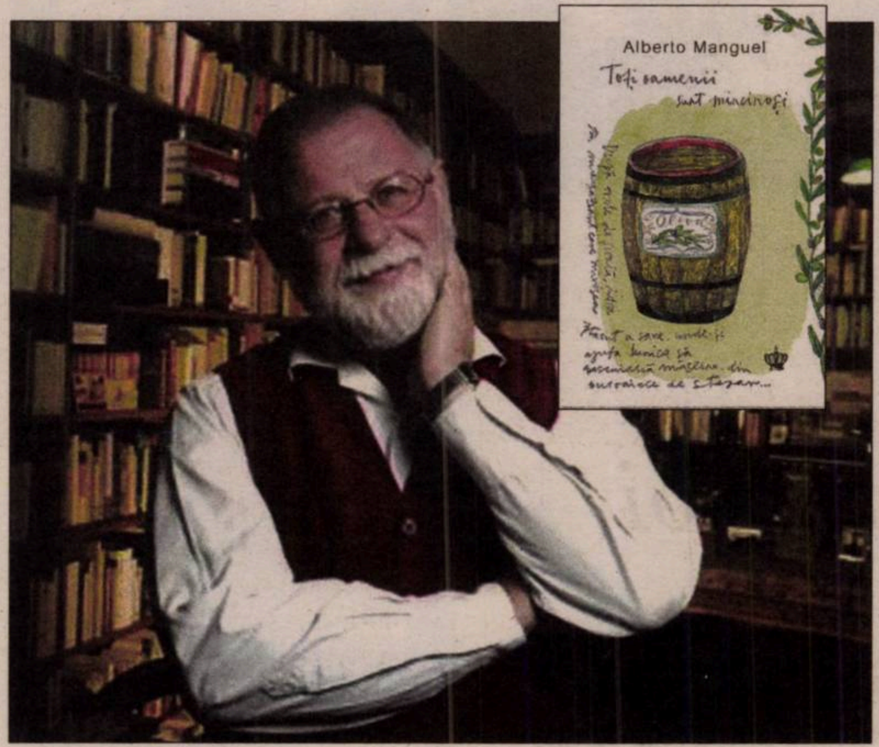

*Asemenea spiritului său tutelar, Borges, **Alberto Manguel** e un autentic cetăţean al lumii. A absorbit culturi multiple, a avut destinul călătoriei, de foarte timpuriu, şi consideră că adevărata sa patrie este literatura. Născut la Buenos Aires în 1948, şi-a petrecut copilăria în Israel, unde tatăl lui era ambasador. Experienţa sa întemeietoare a avut loc în adolescenţă, cînd l-a întîlnit pe Borges, ajuns aproape orb, căruia i-a citit ani la rînd. I-a dedicat apoi bătrînului său maestru pagini de neuitat. Manguel, cetăţean canadian, locuieşte în prezent într-o mică localitate franceză din regiunea Poitou-Charentes, unde a cumpărat o fostă casă parohială, pe care a transformat-o într-o enormă bibliotecă personală, ce-i găzduieşte cele peste treizeci de mii de volume. Gîndirea profundă se asociază cu o mînă uşoară şi cu darul povestirii învăluit în charisma scrisului. De o cordială erudiţie, Manguel e un profet al lecturii care ne invită să descoperim minunea cărţilor, minunea ce ne face oameni deplini.*

Antologist, traducător, eseist, romancier şi editor, Alberto Manguel a fost făcut, în 2004, Oficier de L'Ordre français des Arts et des Lettres.

Apologia

> *„Ce e de spus despre un adevăr înlănţuit de aceşti munţi şi care este neadevăr pentru lumea din afara acestor graniţe?“*
>
> Michel de Montaigne,
> *O apologie pentru Raymond Sebond*

Sincer vorbind, sînt ultima persoană pe care ar trebui să o întrebi ceva despre Alejandro Bevilacqua. Ce-aş putea să-ţi spun eu, dragul meu Terradillos, despre un om pe care nu l-am mai văzut de treizeci de ani? Ce vreau să-ţi spun este că abia dacă l-am cunoscut şi, chiar şi aşa, destul de vag. Sincer să fiu, nici n-am vrut să-l cunosc mai bine. Sau, altfel spus, l-am cunoscut bine – recunosc acum –, dar într-un fel destul de neatent, aproape împotriva voinţei mele. Relaţia noastră (aşa-zisa relaţie, în lipsa unui cuvînt mai bun) avea atît o componentă serioasă de politeţe ceremonioasă, cît şi o doză de nostalgie convenţională, pe care o împart exilaţii. Nu ştiu dacă mă înţelegi. Soarta ne-a aruncat împreună, ca să zic aşa, şi, dacă mi-ai cere acum să spun, cu mîna pe inimă, dacă am fost prieteni, ar trebui să mărturisesc că nu am avut nimic în comun în afara celor două cuvinte, República Argentina, ştanţate pe paşapoartele noastre.

Dar ce anume te atrage la acest om, Terradillos? Să fie felul în care a murit? Să fie acea imagine – care încă îmi bîntuie visele, deşi nu am văzut-o cu ochii mei – a lui Bevilacqua zăcînd pe trotuar, cu ţeasta zdrobită, cu sîngele scurgîndu-se de-a lungul străzii, în canalizare, ca şi cum ar fi vrut să abandoneze trupul lui lipsit de viaţă, ca şi cum ar fi refuzat să participe la o asemenea crimă atroce sau la un sfîrşit atît de nedrept, de nebănuit?

Nu, nu cred. Tu eşti jurnalist, tu iubeşti viaţa. Aparţii lumii care pulsează, nu eşti o hienă a necrologurilor. Nimic mai departe de tine. Ceea ce urmăreşti tu e adevărul, dovada plină de viaţă. Tu vrei să expui faptele în faţa cititorilor tăi, deşi s-ar putea ca ei să nu fie prea interesaţi de persoana cuiva precum Bevilacqua, un om care şi-a avut rădăcinile cîndva în Poitou-Charentes (care, să nu uităm amănuntul ăsta, este şi regiunea ta, Terradillos). Vrei ca toţi cititorii tăi să cunoască adevărul – un concept periculos, despre a cărui existenţă nu pot băga mîna-n foc. Speri să-l mîntuieşti pe Bevilacqua chiar acolo, în mormînt. Vrei să-l echipezi cu o nouă biografie construită din amintirile altor oameni. Şi toate din cauza unui argument zguduitor cum este cel că maică-sa se trăgea din acelaşi colţ al pămîntului ca şi tine. E o cauză pierdută, amice! Ştii ce-ţi sugerez? Găseşte o altă personalitate – vreun erou plin de culoare sau o celebritate – cu care Poitou-Charentes chiar să se mîndrească, de pildă poponarul ăla heterosexual de Pierre Loti sau intelectualul plin de întrebări şi interogaţii, Michel Foucault, atît de îndrăgit în universităţile yankee. Eşti bun tocmai la genul acesta de articole erudite, Terradillos, mi-am dat seama, iar eu mă pricep la astfel de lucruri. Nu-ţi pierde vremea cu mizerii, cu amintirile înceţoşate ale unui bătrîn ţîfnos.

Şi, ca să ne întoarcem la prima mea întrebare, de ce eu?

Ia să vedem. M-am născut într-una din multele halte ale unui exil prelungit, ce avea să-mi ducă familia din stepele asiatice în stepele Americii de Sud; spre deosebire de mine, familia Bevilacqua a călătorit direct de la Bergamo pînă în zona ce avea să devină provincia Santa Fé, spre sfîrşitul secolului al XVIII-lea. În acea colonie îndepărtată, familia de italieni avea să deschidă o măcelărie; pentru a comemora o asemenea realizare sîngeroasă, primarul din Venado Tuerto a dat numele de Bevilacqua unei străduţe lipsite de importanţă, din partea estică a oraşului, în 1923. Bevilacqua *père* a întîlnit-o pe fata care avea să-i devină soţie, pe Marieta Guittón, în timpul unei serbări cu iz patriotic; în cîteva luni, erau deja căsătoriţi. Cînd Alejandro avea doar un an, părinţii lui au pierit în dezastrul feroviar din 1939, aşa că bunica din partea tatălui a decis să-l ducă la Buenos Aires, unde a deschis o băcănie. Bevilacqua (despre care ştii că era enervant de meticulos cînd venea vorba de detalii) a ţinut să-mi precizeze odată că familia sa nu s-a ocupat întotdeauna cu burta de vacă şi cu mezelurile, ci că, în urmă cu secole, un Bevilacqua fusese chirurgul personal al unui cardinal ori episcop. *Señora* Bevilacqua se mîndrea cu acele rădăcini vagi, dar distinse, preferînd să-i ignore pe cei din familia Guittón, nişte simpli hughenoţi. Ea era ceea ce numim o „pupătoare de icoane“ şi cred că, în şaptezeci de ani, nu a pierdut nici o slujbă religioasă, pînă la infarctul care a betegit-o.

Terradillos, prietene, tu ai impresia că pot schiţa un portret al lui Bevilacqua care să fie, deopotrivă, plin de viaţă, de suflet, dar şi apropiat realităţii; crezi că poţi lua amestecul acesta, apoi să-l torni direct în pagină, adăugînd poate un strop de culoare de Poitiers. Or, asta e exact ceea ce nu pot eu face. Cu siguranţă că Bevilacqua a avut încredere în mine. Mi-a încredinţat cîteva detalii foarte personale ale vieţii sale, mi-a umplut capul cu tot felul de nimicuri de ordin intim, dar, ca să spun adevărul, nu ştiu de ce îmi zicea astfel de lucruri. Te asigur că nu am făcut nimic pentru a-l încuraja – ba din contră. Poate că a vrut să vadă în mine, compatriotul său, o solicitudine ce, de fapt, nu exista, sau a interpretat lipsa mea de sentimentalism drept pragmatism. Un lucru e sigur: apărea la uşa mea zi şi noapte – indiferent de oră şi de faptul că trebuia să muncesc pentru a-mi cîştiga existenţa – şi începea să vorbească despre trecut, de parcă şuvoiul acesta de cuvinte, al cuvintelor lui, i-ar fi recreat o lume pe care, în ciuda tuturor lucrurilor, o ştia sau o simţea iremediabil pierdută. Ar fi fost inutil să protestez şi să-i amintesc că nu împărtăşeam acelaşi fel de exil cu el. Părăsisem Argentina cînd eram cu zece ani mai tînăr decît el, un tînăr care murea să călătorească. După o tentativă ratată de înrădăcinare în Poitiers, am plecat mai departe la Madrid, un loc bun pentru scris, speram eu, preferînd să port povara resentimentului pe care-l simte orice argentinian faţă de capitala ţării-mamă, decît să cedez clişeului de a trăi în San Sebastian sau Barcelona.

Nu mă înţelege greşit: Bevilacqua nu era genul acela de om care se plantează pe canapeaua ta, după care nu-l mai poţi mişca de acolo. Din contră: părea incapabil de orice gest nepoliticos şi tocmai de aceea părea atît de greu să-i ceri să plece. Bevilacqua avea o graţie naturală, o eleganţă simplă, era o apariţie subtilă. Înalt şi slab, se mişca încet, ca o girafă. Vocea îi era deopotrivă dură şi calmă. Ochii cu pleoape grele – tipici pentru latini, cred eu – îl făceau să pară tot timpul adormit şi-ţi era absolut imposibil să-ţi desprinzi privirea de-a lui, cînd îţi vorbea. Iar cînd te atingea pe braţ cu acele degete fine, pătate de tutun, te lăsai în voia lui, ştiind că orice rezistenţă e inutilă. Abia cînd îşi lua la revedere îmi dădeam seama că-mi pierdusem o după-amiază întreagă cu el.

Probabil că unul dintre motivele pentru care Bevilacqua se simţea ca acasă în Spania – cu atît mai mult în acei ani întunecaţi – era acela că imaginaţia lui prevala asupra realităţii. În Spania – nu ştiu dacă eşti de acord – totul trebuie să fie foarte clar: spaniolii inscripţionează explicativ fiecare clădire, pun plăci pe fiecare monument. Bineînţeles că cei care cunosc cu adevărat acest sătuc cu pretenţii văd cu totul altfel Madridul, ca pe ceva ascuns, misterios; plăcile sînt înşelătoare, iar tot ceea ce văd turiştii nu este decît o *mise-en-scène*. Dintr-un motiv ciudat, el dădea mai mult credit acestor realităţi fumurii decît propriilor sale amintiri şi visări. Deşi suferise zeci de ani în ţara noastră, din cauza mizeriilor fabricate de poliţie şi a minciunilor apărute în presă, dădea dovadă, în mod surprinzător, de încredere în mizeriile presei şi în înşelătoriile vieţii politice din ţara sa adoptivă, susţinînd cu tărie că tot ce fusese în trecut era minciună, iar acum toate acestea sînt adevăruri.

...poponarul ăla heterosexual de Pierre Loti sau intelectualul plin de întrebări şi interogaţii, Michel Foucault.

Înţelegi acum ce spun? Bevilacqua făcea diferenţa între falsitate şi adevărurile mincinoase. Ştiai că avea o adevărată pasiune pentru filmele documentare, mai ales pentru cele de-a dreptul seci, lipsite total de vreun element artistic? Înainte să aflu că urma să publice un roman, n-aş fi ghicit niciodată că ar fi avut vreun talent la scris, dat fiind că era singurul om din lumea asta capabil să petreacă o noapte întreagă urmărind un documentar care redă o zi întreagă din viaţa celor ce lucrează într-o fabrică de procesare a cărnii din Asturia sau într-un sanatoriu din munţii basci.

Să nu rămîi cu impresia că nu-l priveam cu admiraţie. Bevilacqua era – lasă-mă să găsesc *le mot juste* – foarte sincer. Dacă-şi dădea cuvîntul, nici nu-ţi trecea prin cap că ar fi un simplu gest sau doar o formalitate, astfel încît trebuia să-i accepţi ofranda. Semăna cu acei bărbaţi pe care-i vedeam în copilăria mea pe străzile din Buenos Aires – subţiri ca nişte creioane, îmbrăcaţi în costume la două rînduri, cu părul negru strălucind de la briantină sub pălăriile de Sabat – care o salutau pe mama în drumul nostru spre piaţă. Mama mea (care se pricepea la astfel de lucruri) obişnuia să spună că limbile acestor bărbaţi erau atît de nespurcate, încît cineva putea afla dacă un bănuţ este din argint sau nu doar punîndu-l în gura unuia dintre ei: dacă era fals, se înnegrea imediat la atingerea salivei lor. Cred că mama mea, care judeca oamenii cu destulă asprime, l-ar fi declarat pe Bevilacqua *mensch* dintr-o singură privire. Alejandro Bevilacqua avea ceva de gentleman de provincie, o prezenţă spilcuită şi total lipsită de viclenie care te obliga să te abţii de la orice fel de glume în prezenţa lui şi să fii extrem de exact în ceea ce povesteşti. Nu vreau să spun că-i lipsea imaginaţia, ci doar că nu prea avea înclinaţie spre fantazare. Ca Sfîntul Apostol Toma, trebuia să pipăie ceea ce vedea înainte de a putea crede că e real.

Tocmai de aceea am fost atît de surprins cînd a apărut la uşa mea, susţinînd că văzuse o fantomă.

Unde rămăsesem? Toate nenumăratele dimineţi, după-amiezi şi nopţi petrecute ascultîndu-l pe Bevilacqua cum bîzîie neîntrerupt despre tot felul de episoade plictisitoare din viaţa lui – privindu-l cum fumează ţigară după ţigară, pe care le rula între degetele de chihlimbar, încrucişîndu-şi şi îndepărtîndu-şi picioarele, apoi sărind şi înconjurînd camera cu paşi mari – toate s-au contopit în memoria mea şi au căpătat aspectul unei singure zile monstruoase petrecute exclusiv cu acest bărbat cu figură emaciată. Memoria mea, deşi din ce în ce mai puţin demnă de încredere, este deopotrivă precisă şi vagă în ceea ce priveşte lucrurile despre care vorbim. Vreau să zic că nu e compusă dintr-o serie de amintiri clare, ci dintr-o aglomerare de imagini confuze, scurte, ce par contaminate de literatură. Chiar cînd cred că mi-l amintesc pe Bevilacqua, îmi vin în minte, de fapt, portretele lui Camus ori Boris Vian.

În clipa de faţă, împărtăşesc cu Bevilacqua tenul gri, dacă nu şi emacierea. În mod evident, am îmbătrînit; m-am îngrăşat. El, în schimb, pare să fi rămas la acea vîrstă la care l-am cunoscut: astăzi l-am considera „tînăr“, pe atunci i se spunea „matur“. Am continuat povestea pe care am început-o împreună sau pe care a început-o Bevilacqua, într-o Argentină care nu mai e a noastră. Cunosc capitolele care au urmat morţii lui (era să spun „dispariţiei“, dar acest cuvînt, prietene Terradillos, nu trebuie să-l folosim). El, bineînţeles, nu ştie nimic din toate astea. Ce vreau să spun e că povestea pe care a tot ţesut-o şi destrămat-o de atîtea ori îmi aparţine mie acum. Eu sînt cel care-i va decide destinul, cel care va oferi un deznodămînt călătoriei sale. Ăsta e destinul supravieţuitorului: să spună, să recreeze, să inventeze – de ce nu? – poveştile celorlalţi. Ia oricîte evenimente din viaţa unui om, distribuie-le cum îţi vine mai bine în minte şi vei obţine un personaj incontestabil de real. Distribuie-le într-un mod cît de cît diferit şi – *voilá!* – personajul se schimbă, este o cu totul altă persoană, deşi la fel de reală. Nu-ţi pot spune decît că voi avea tot atîta grijă de povestea vieţii lui Alejandro Bevilacqua pe cît aş cere unui narator să aibă faţă de povestea mea, cînd va sosi vremea.

Îmi dau seama că nu putem vorbi despre un autoportret aici. Tu nu de Alberto Manguel eşti interesat. O mică excursie pe acest afluent va fi însă necesară, dacă vrem să navigăm cu încredere pe rîul nostru. Promit să nu sondez adîncimile propriilor mele ape şi să nu lenevesc pe malurile sale. Însă trebuie să explic cîteva experienţe comune şi, pentru a face asta, unele paranteze sînt necesare.

Într-una dintre ocaziile în care m-ai intervievat, Terradillos, cred că ţi-am povestit cum am ajuns să trăiesc la Madrid, la mijlocul anilor şaptezeci, cînd am închiriat două cămăruţe undeva pe Calle del Prado. Aveam o bursă americană, dar mă şi bucuram de genul acela de sănătate robustă, pe care nu mai poţi miza orbeşte după treizeci de ani. Am petrecut aproape un an şi jumătate acolo, dacă-ţi vine să crezi, înainte ca evenimentele să mă oblige să fug şi să mă refugiez aici, la Poitiers. La vremea respectivă, m-ai întrebat de ce am ales Poitiers. Am să-ţi răspund acum: pentru că am fost obligat să părăsesc Madridul, un oraş bîntuit, pentru mine, de strigoiul lui Alejandro Bevilacqua. Totul s-a schimbat faţă de vremurile acelea, iar acum oraşul e plin de muzică şi de lumină. Dar de fiecare dată cînd m-am întors acolo, chiar dacă stăteam la o cafenea de pe Paseo de la Castellana sau din Plaza de la Opera, am simţit această prezenţă alături, i-am simţit degetele pe braţ, mirosul de tutun în nări, i-am auzit cadenţa vocii în ureche. Nu ştiu dacă Madridul este în mod special predispus la asemenea farmece. Ştim amîndoi că în Poitiers nu se întîmplă niciodată ceva asemănător.

E ciudat, însă nu pot face tot timpul distincţie între amintirile mele şi ale lui. Să-ţi dau un exemplu: Bevilacqua vorbea cu multă căldură despre casa din Belgrano, unde trăise cu bunica din partea tatălui. Şi eu am trăit în acel cartier, cu arhitectura lui austeră, cu străzile lui străjuite de arbori de jacaranda, la vreo şapte sau opt ani după ce Bevilacqua se mutase în centru. Acum nu-mi mai dau seama dacă acea casă pe jumătate învăluită în uitare este a mea sau e cea descrisă de Bevilacqua, cu sticla colorată a uşilor, cu scările înguste, cu perdeaua de catifea ce separa sufrageria de camera de zi, candelabrul reflectat pe suprafaţa lucioasă a mesei din mahon, biblioteca plină de volumele albastre din A Children's Treasury, siluetele din porţelan ale Orchestrei Maimuţelor, de Meissen, care cîntau un concert mut, cu perucile lor pudrate. S-ar putea să fie chiar o casă inventată, bazată pe amintiri în parte ale mele, în parte ale lui, dar nu voi mai şti sigur niciodată, dat fiind că întreg cartierul a fost demolat, pentru a face loc unuia de zgîrie-nori. Dar dacă pentru Bevilacqua, care era precis pînă şi în descrierea propriilor vise, ar fi contat, pentru mine nu contează deloc.

...siluetele din porţelan ale Orchestrei Maimuţelor, de Meissen, care cîntau un concert mut, cu perucile lor pudrate.

Bevilacqua credea că a moştenit această obsesie legată de detalii de la bunica lui, o femeie severă şi pretenţioasă – aici, în Europa, s-ar spune despre ea că e mai mult luterană decît catolică. De-a lungul copilăriei lui Alejandro, ea a ţinut să-i reamintească faptul că Dumnezeu ne priveşte mereu, zi şi noapte, fără a clipi, şi că fiecare gest, fiece gînd sînt trecute în Marea Sa Carte a Socotelilor, asemenea celei de pe tejgheaua băcăniei. Mereu fidelă propriilor convingeri, Señora Bevilacqua îşi conducea afacerea cu o rigoare şi o igienă exemplare, fără a-şi permite să se lase sedusă de noul val de supermarketuri ce înlocuiau magazine precum al ei, cu rafturi de plastic şi lumină de neon. La Bergamota, pînă aproape de sfîrşitul anilor şaptezeci, a fost mîndria cartierului Belgrano.

Era la fel de riguroasă şi cu nepotul ei. Privaţiunile de tot felul, interdicţiile şi corecţiile aplicate cu bătătorul de rufe erau alternate cu răsplata şi cu dovezile de afecţiune. S-a întîmplat o dată ca o prostioară de-a adolescenţei să-l ţină încuiat în camera lui timp de trei zile întregi, cu nimic altceva decît pîine şi apă. Bevilacqua m-a asigurat că nu era nici o exagerare la mijloc: a primit, timp de trei zile, de trei ori pe zi, exact o felie de pîine şi o cană cu apă. Era ceva medieval la Señora Bevilacqua, un amestec de văduvă acrită şi intransigentă şi vătaf pe moşie.

Şi totuşi, în ciuda dorinţei declarate a Señorei ca nepotul ei să urmeze tradiţia familiei, el n-a simţit niciodată că destinul i-ar fi fost printre cîrnaţi şi brînză. După orele de şcoală, înainte de a intra în magazinul care mirosea plăcut a sare, unde-şi ajuta bunica să pescuiască măsline cu polonicul din butoaiele de stejar sau să mînuiască maneta maşinii de feliat şunca, Bevilacqua se oprea mereu în faţa librăriei (sau, cel puţin, asta îmi imaginez), unde volumele galbene ale seriei „Robin Hood“ erau aranjate în vitrină, loc în care visa la tărîmuri îndepărtate şi întîlniri ieşite din comun. Se visa un soi de Sandokan sau de Phileas Fog, dar acele tărîmuri pe care şi le imagina nu ajungeau să fie mai departe de tîrguşorul Tigre, chiar lîngă Buenos Aires, iar prinţesa lui indiană era doar fata farmacistului. Mai tîrziu, avea să realizeze că nu era atras neapărat de călătorii sau aventuri, cît de lucrurile ce păreau greu de atins.

Cînd l-am cunoscut prima oară? La Madrid, în februarie sau martie 1976, în birourile Quitei, atît intermediarul, cît şi blestemul nostru.

Blanca, Blanquita, Blanquita Grenfeld. Larralde de Grenfeld. Mereu elegant, mereu luminos, mereu aflat pe val *nouvelle vague*. Normal că ştii despre cine vorbesc! Of, Terradillos! Celebritatea are căi misterioase. În Argentina, înaintea dictaturii, Blanquita Grenfeld era conducătorul suprem al lumii culturale. Era fata cea mică a familiei Larralde, moşieri care au pierdut toată averea într-o încercare ratată de a creşte iaci – sau or fi fost cămile? – în pampas. Cu pielea întunecată ca a unei mulatre, a fost căsătorită în adolescenţă cu un oarecare industriaş neamţ, care a avut bunul-simţ să moară la scurt timp după nuntă, lăsînd-o să se bucure de o văduvie ce a eliberat-o atît de un părinte care îşi cam pipăia fata, cît şi de un soţ cam tîmpit. Blanca Larralde de Grenfeld a folosit numele tatălui incestuos şi averea industriaşului mort pentru a-şi înfiinţa propria Republică a Artelor şi Literaturii. În Buenos Aires, nici un tablou nu era expus, nici o carte nu era publicată, nici un film nu rula fără aprobarea ei. Toată lumea, de la funcţionarul cel mai infectat de birocraţie pînă la artistul cel mai pătruns de anarhie, îi spunea „Quita“. Ea stătea la originea oricărui act de creaţie. Tot ea era prima care pleca.

– Să plecăm şi să facem cultură în ţara-mamă, a spus Quita atunci cînd regimul militar a început să închidă librăriile şi să impună cenzura în galeriile de artă sau în teatre.

La cîteva săptămîni după ce s-a mutat la Madrid, Quita a şi înfiinţat Casa Martín Fierro, la etajul patru al unei clădiri din cartierul Prospe, printre bungalow-uri şi case muncitoreşti. Acolo, asemenea unei rafinate *mater familia,* juca rolul de gazdă pentru tot soiul de fugari, de indivizi ce încercau să scape de propriul trecut, de oameni fără casă, de răniţi, de „pierduţi şi găsiţi“ pe care diversele dictaturi ale Americii Latine nu reuşiseră încă (şi te rog să scuzi tranzitivul acestui verb) să-i „dispară“. Era superbă în costumul acela, cu perle şi cu o haină din blană de leopard aruncată pe umeri asemenea unei cape, cu o nuanţă umană pe masca aristocratică şi cu privirea mereu plină de viaţă în spatele ochelarilor cu rame din baga. Avea un cuvînt bun pentru fiecare, fără pic din dispreţul ce însoţeşte întotdeauna filantropia. În spatele biroului aflat în zona de recepţie, într-o bibliotecă nou-nouţă era afişat un exemplar din nemuritoarea operă *Martín Fierro* a lui Hernández, alături de diverse alte titluri interzise de regimul militar şi de cîteva soiuri de maté pe care Andrea, asistenta fidelă a Quitei, învăţase să le ofere musafirilor. Din acel moment, nici un refugiat nu mai sosea în Spania fără să se oprească mai întîi pentru a-şi prezenta omagiile la biroul Quitei.

Într-o dimineaţă, pe cînd plănuiam să recuperez nişte ore serioase de somn pierdut, apanaj al tinereţii, a sunat telefonul. Era Quita.

– Trebuie să vii imediat.

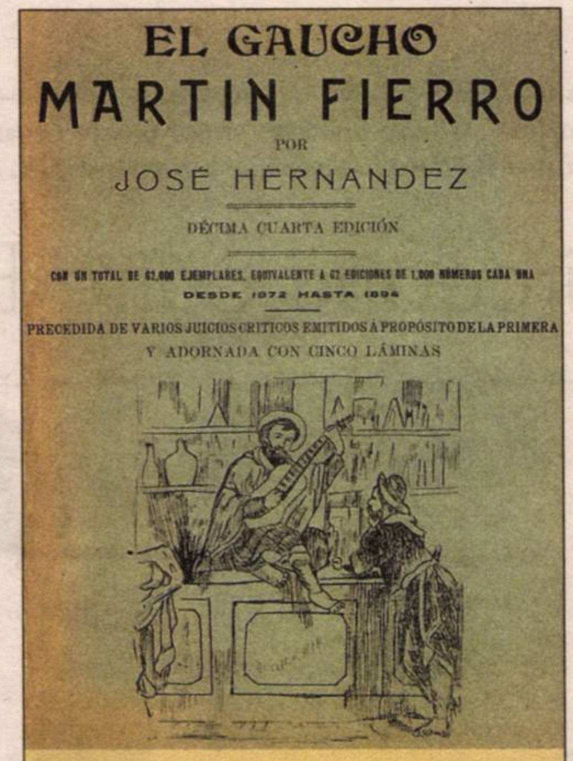

EL GAUCHO
MARTIN FIERRO
POR
JOSÉ HERNANDEZ
DÉCIMA CUARTA EDICIÓN
CON UN TOTAL DE 62,000 EJEMPLARES, EQUIVALENTE A 62 EDICIONES DE 1,000 NÚMEROS CADA UNA
DESDE 1872 HASTA 1894
PRECEDIDA DE VARIOS JUICIOS CRITICOS EMITIDOS Á PROPÓSITO DE LA PRIMERA
Y ADORNADA CON CINCO LÁMINAS

…un exemplar din nemuritoarea operă Martín Fierro *a lui Hernández.*

Fără să deschid ochii, am întrebat-o unde.

– La Martín Fierro, bineînţeles.

I-am spus că nu înţeleg. Quita a oftat plină de nerăbdare. Un grup de argentinieni nou-sosiţi aveau nevoie de ajutorul nostru. Acest „noi“, din motive necunoscute mie, mă includea. Şi trebuie să recunosc că mă simţeam flatat. Quita apela la mine. *Ergo,* existam.

Mi-a explicat că unul dintre refugiaţi părea a fi scriitor.

– Romancier, a adăugat. Numele de familie e Bevilacqua. Şi arată extrem de bine. Îl cunoşti?

I-am spus că nu. Adevărul este că, de cînd părăsisem Buenos Airesul, nu prea eram la curent cu viaţa literară argentiniană. Cu aroganţa celui tînăr, am gîndit că, dacă acest Bevilacqua publicase ceva în ultimii doi-trei ani, era fie contaminat de propaganda oficială, fie mîzgă pseudoromantică.

– Ne paşte o adevărată renaştere, am adăugat, însă Quita deja închisese telefonul.

Cînd am ajuns la Martín Fierro, Bevilacqua era instalat într-un scăunel, dar părea plin de demnitatea unui om aşezat pe tron. Cînd m-a zărit, s-a ridicat în picioare.

Era persoana cea mai tristă pe care o cunoscusem vreodată. Cei care-l însoţeau, vreo doi sau trei nou-sosiţi, mă priveau cu expresia unor cîini bătuţi. Prin comparaţie cu el, abia dacă păreau obosiţi. Melancolia care-i contaminează pe toţi aceşti *porteños* părea a se manifesta la propriu pe întreg corpul lui Bevilacqua. El suferea – lucrul era evident –, dar într-o manieră viscerală şi atît de profundă, încît nu-şi putea ascunde tristeţea: întreaga lui prezenţă era înnegurată, umerii îi erau aduşi iar trăsăturile căzute. Îl veştejise în asemenea hal, încît nu-i puteai ghici vîrsta. Părea că se face mic la orice tentativă de a-l atinge. Prin cine ştie ce stratageme diplomatice, fusese eliberat din închisoare, cu doar două zile înainte, şi urcat într-un avion, aproape fără nici un bagaj.

Parcă pentru a-mi justifica prezenţa, Quita a explicat că sînt scriitor argentinian. Ca să spun şi eu ceva, am mormăit un fel de întrebare legată de cărţile pe care le publicase. Bevilacqua a zîmbit pentru întîia oară.

– Nu, frate, eu nu scriu cărţi, mi-a răspuns. Mi-am cîştigat existenţa cu fotoromane.

(fragment din volumul Toţi oamenii sînt mincinoşi, *în curs de apariţie la Editura Baroque Books & Arts)*

traducere din limba engleză de
Bogdan Alexandru Stănescu

■

DILEMATECA

Mircea VASILESCU (senior editor)
Simona SORA (editor coordonator)
Marius CHIVU (editor coordonator)
Claudiu CONSTANTINESCU
(editor coordonator)
Matei MARTIN (editor coordonator)
Matei PLEŞU (secretar general de redacţie)
Dan STANCIU (prezentare grafică)

Radu Cosaşu, Cristian Ghinea,
Stela Giurgeanu, Andrei Manolescu,
Adina Popescu, Iaromira Popovici,
Ana Maria Sandu,
Luiza Vasiliu

Corectură: Ruxandra Mihăilă
DTP: Adrian Damian
Foto: Lucian Muntean

Revistă editată de
Adevărul holding

CUI 18006758
str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 Bucureşti
e-mail: dilemateca@satiricon.ro

Abonamente: Corina Gonteanu
(e-mail: corina.gonteanu@adevarulholding.ro)

Abonamente şi informaţii:
Zirkon Media – tel.: 0730.190.899
(număr cu tarif normal,
luni-vineri, orele 9,00-18,00
e-mail: abonamente@zirkonmedia.ro)

Publicitate: Ionela Dana
(tel. 0730.190.808;
e-mail: ionela.dana@media-point.ro)

Tipărit la Tipografia TIPOMEDIA

DOCUMENTE

Reluăm, o dată cu numărul de faţă, buna tradiţie a rubricii de „documente" care a existat şi în primele numere ale Dilematecii. *Această revenire la clasici – căci, preocupaţi de ultimele apariţii, uităm uneori că literatura e mai mult decît atît – nu ar fi fost posibilă fără calda şi profesionista colaborare a Bibliotecii Naţionale a României.* ***(S. S.)***

George Topîrceanu către B. Fundoianu

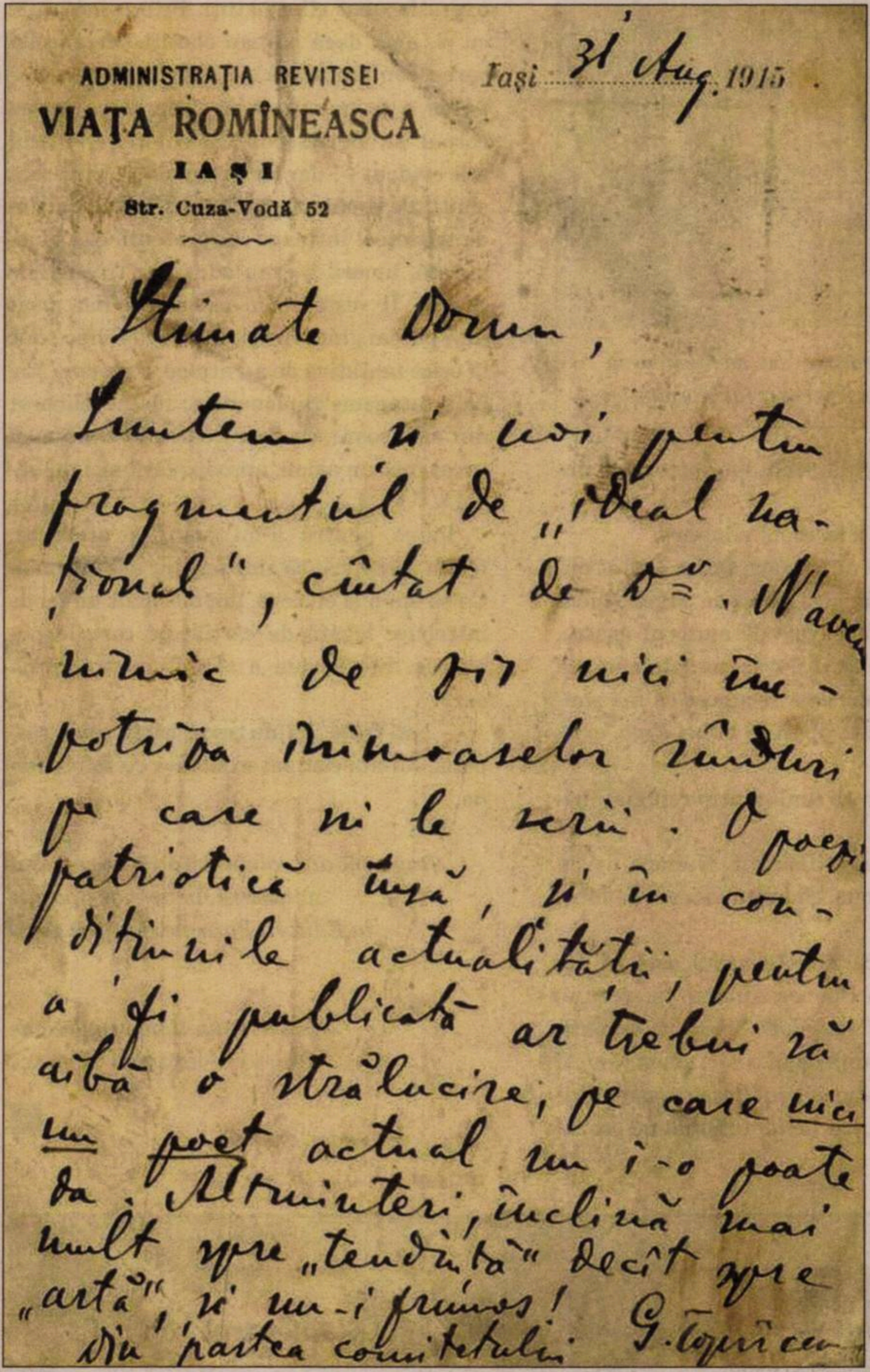

ADMINISTRAŢIA REVITSEI
VIAŢA ROMÎNEASCA
IAŞI
Str. Cuza-Vodă 52

Iaşi 31 Aug. 1915

Stimate Domn,

Suntem şi noi pentru fragmentul de „ideal na-ţional", cîntat de Dv. N'ave nimic de zis nici îm-potriva inimoaselor rînduri pe care ni le scrii. O poez: patriotică însă, şi în con-diţiunile actualităţii, pentru a fi publicată ar trebui să aibă o strălucire, pe care nici un poet actual nu i-o poate da. Altminteri, înclină mai mult spre „tendinţă" decît spre „artă", şi nu-i frumos! G. Topîrcea

Din partea comitetului

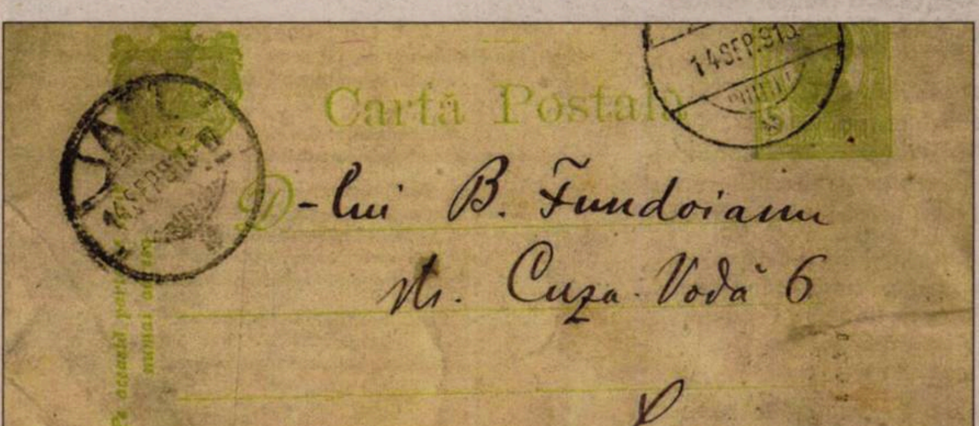

Cartă Postal

14 SEP. 915

D-lui B. Fundoianu
str. Cuza-Vodă 6
Loco

280 - 5.

B. C. S.
Ms. 12639

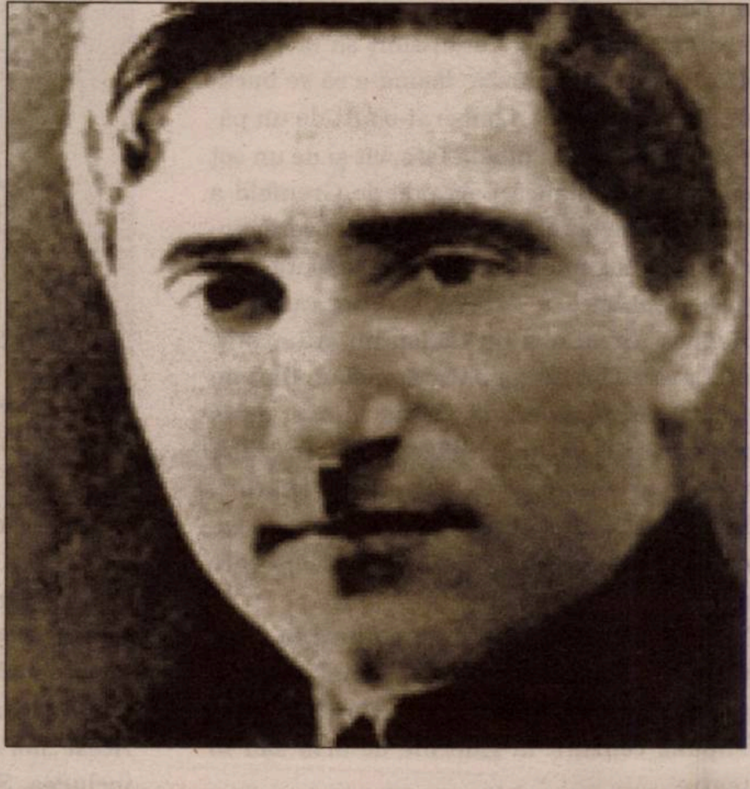

Iaşi, 31 Aug. 1915

Stimate Domn,

Suntem şi noi pentru fragmentul de „ideal naţional", cîntat de Dv. N'avem nimic de zis nici împotriva inimoaselor rînduri pe care ni le scrii. O poezie patriotică însă, şi în condiţiunile actualităţii, pentru a fi publicată ar trebui să aibă o strălucire, pe care *nici un poet* actual nu i-o poate da. Altminteri, înclină mai mult spre „tendinţă" decît spre „artă", şi nu-i frumos!

Din partea comitetului

G. Topîrceanu

Ms 12639 G. Topîrceanu către B. Fundoianu, 1915,
Biblioteca Naţională a României,
Colecţii speciale, Cabinetul de Manuscrise.

Biblioteca ASTRA SIBIU

Biblioteca „ASTRA"
– SIBIU –

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale) DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEȘU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE ■ Anul **IX** ■ nr. **460** ■ 6-12 decembrie 2012 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

Rodica ZAFIU

cuvinte nepotrivite 9

ANDREI PLEȘU

„Note, stări, zile“

pagina **3**

MIRCEA VASILESCU

„Mîndria națională, o dată pe an“

pagina **3**

GEORGE BANU

„Teatru-n pușcărie?“

pagina **13**

Disidenții

Din China, Egipt, Cuba, România, Rusia, Iran

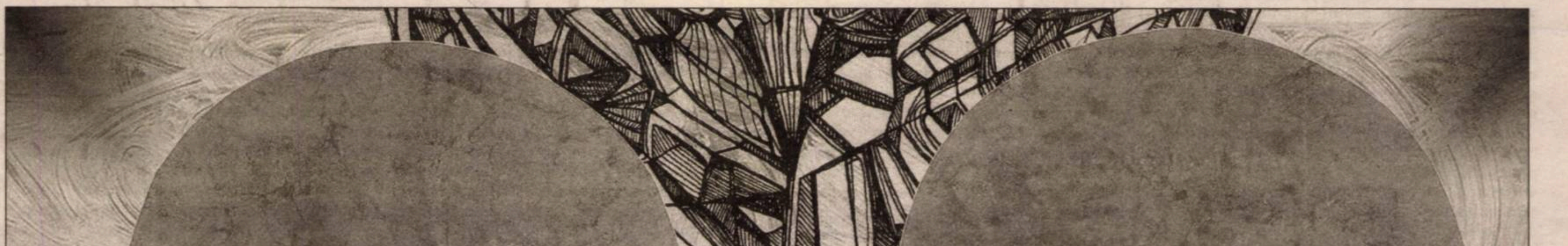

© Alina Filipoiu

> *„Sîntem disidenți pentru că nu vrem să fim disidenți.“*
>
> *AUNG SAN SUU KYI*

Redacția DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 București ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

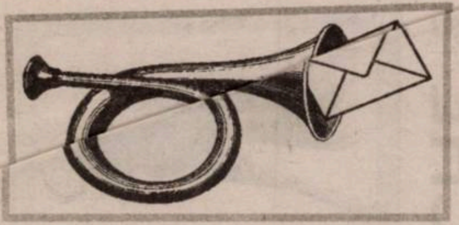

(IN)ACTUALITĂŢI

„Avem nevoie de modele, fie ele şi greşite“

Stimată redacţie,

Sînt un tînăr de 24 de ani, student în SUA. Faptul că am avut şansa să studiez în afara României nu reprezintă un merit propriu sau un titlu care m-ar face superior generaţiei mele. Diferenţa este faptul că am putut observa unele schimbări ale societăţii noastre din afara ei, fără să le fi trăit la propriu. Acest lucru poate reprezenta un avantaj – în sensul că pot fi mai obiectiv, sau un dezavantaj – în sensul că aş putea să manifest o anumită aroganţă cu privire la cei rămaşi. Dacă manifest prea multă încredere de sine, îmi cer scuze anticipat.

În primul rînd, aş vrea să spun că sînt produsul tranziţiei româneşti. Am trăit pe propria piele fenomene tragice, cum ar fi migraţia spre Vest a muncitorilor români. A trebuit să mă adaptez şi să mă autoeduc, a trebuit să învăţ ce este disciplina financiară şi şcolară, a trebuit să îmi creionez propriile modele. Aceste modele au fost încarnate de intelectuali de prim rang ai societăţii româneşti, oameni cu o experienţă de viaţă, care au citit şi scris enorm şi care m-au făcut să tresar la fiecare opinie a lor. Încrederea mea în modelul uman promovat de aceştia a fost unul dintre puţinele lucruri care m-au definit ca cetăţean.

Mulţi dintre oamenii care mă înconjoară şi-au manifestat dispreţul faţă de modelele mele, numindu-i profitori, parveniţi sau impostori. Eu nu mi-am permis niciodată să mă ating de aceşti zei personali, căci mi-am zis că nivelul lor intelectual este mult superior mie.

I-am citit mai apoi pe Zola şi pe Brecht, care vorbesc în termeni generali sau particulari despre curajul de a spune adevărul chiar atunci cînd acesta presupune agresivitate şi curaj împotriva celor care deţin puterea. M-am întrebat adeseori: ar fi indicat să-mi reneg propriii formatori şi mentori? Nu, nu cred că ar fi indicat, căci şi aceştia sînt oameni, pînă la urmă. Am considerat că e preferabil să contextualizez situaţia şi să le ofer scuze pentru felul în care s-au comportat. Faptul că aceştia nu sînt nici mai buni, nici mai răi decît societatea care i-a format şi promovat, faptul că aceştia nu le sînt superiori celor din generaţiile anterioare m-au făcut să înţeleg un adevăr fundamental: pentru a avea o viziune completă asupra lumii înconjurătoare, avem nevoie de modele, fie ele şi greşite.

Nu cred că scrisoarea aceasta ar avea vreo şansă să fie publicată într-o revistă românească, însă o consider un soi de *catharsis*. Dezamăgirile indescriptibile produse de oamenii pe care i-am respectat şi adorat nu reprezintă decît o şansă personală de a mă maturiza şi de a deveni din ce în ce mai cinic.

Vlad VISKI
Los Angeles
vladviski@gmail.com

COBORÎTE DE PE SITE

Articolul lui Andrei Pippidi, „Ce mai citesc studenţii“

Pînă prin primăvara anului acestuia, acolo unde astăzi sînt acele tarabe „inestetice“, erau nişte dulapuri pentru aceşti anticari. Au dispărut cam peste noapte. Nu am aflat ce s-a întîmplat cu ele, chiar dacă am întrebat pe toată lumea. Şi aceşti anticari dispăruseră, pînă de curînd. Nu am aflat să fi fost mutaţi altundeva. Cred că pur şi simplu fuseseră alungaţi. Mă bucur nespus că au revenit. Îmi pare sincer rău că sînt luaţi la goană, în loc să fie ajutaţi să îşi vîndă cărţile în nişte condiţii mai bune (şi pentru ei, şi pentru cumpărătorii care îi frecventează). Pentru mine este locul în care am găsit cele mai multe cărţi de care aveam nevoie şi care nu se mai reeditează. De la cărţi tehnice pînă la monografii montane. Nu vreau să-i mai alunge pe oamenii ăştia. O să rămîn fără cărţi dacă se mai întîmplă.

adăugat de Ghiţă Alexandra
la 29 noiembrie

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
>
> *(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)*

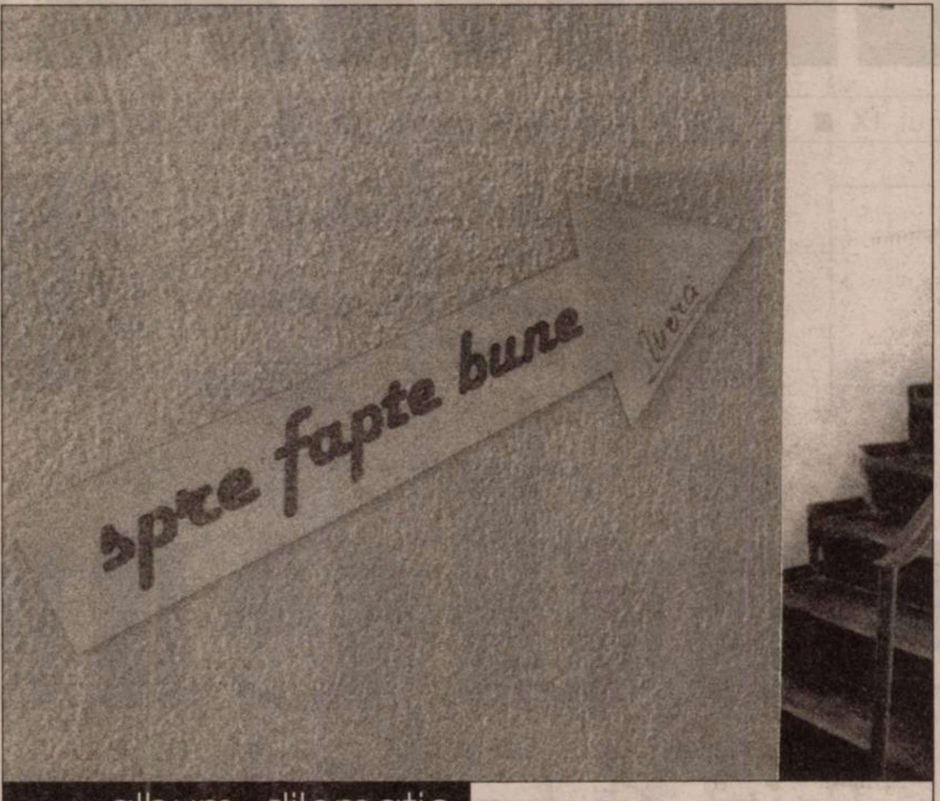

album dilematic Camelia Tudor

Articolul lui Andrei Pleşu, „O boală letală: vanitatea“

Îmi place acest articol. Oferă un tablou concis, dar cuprinzător al vanităţii. Prima deslușire pe care am avut-o despre această pornire omenească o datorez cărţii lui Adler – *Cunoaşterea omului*. Dacă nu mă înşel, Adler este cel care a introdus conceptele de complex de inferioritate şi superioritate. Tot el identifică o posibilă legătură între timiditate şi orgoliu. Chiar anumite forme de depresie pot fi puse în legătură cu vanitatea şi centrarea exagerată pe sine. Seriozitatea exagerată, cu tot alaiul ei de sentimente negative, poate veni tot din sentimentul importanţei proprii, a unei lipse de smerenie.

Mărturisesc că mă preocupă mai ales problema vanităţii din mediul universitar românesc, unde se întîmplă să activez. Am remarcat că orgoliile sînt mult mai exacerbate în acest mediu. Pot să confirm că multe dintre atitudinile descrise în articol se regăsesc din plin. De exemplu, a recunoaşte meritele unor colegi apropiaţi pare a fi un joc cu sumă nulă. E ca şi cum cel care ar admira performanţa colegului ar pierde ceva, la nivel psihologic. Aceasta se asezonează bine cu plăcerea bîrfei şi minimizarea calităţilor celorlalţi. Dar invidiosul se pedepseşte singur (spune T. Vasiliu în *Îndreptar de greşelile altora).* Rareori cercetători din acelaşi departament, care studiază pe domenii foarte apropiate, comunică între ei. Mai degrabă vor colabora cu colegi de la distanţe mari. Concurenţa internă este probabil cauza. Apoi, de regulă, o persoană din josul ierarhiei nu poate avea o idee bună. Odată, unui asistent care a venit cu o propunere de îmbunătăţire, şeful i-a spus că mai întîi trebuie să-şi cîştige dreptul de a propune idei bune. Adică nu ideea, ci persoana contează, mai precis eticheta persoanei. Critica constructivă este aproape inexistentă. Şeful are întotdeauna dreptate. Numai aspectele puse de el în lumină contează. Sînt dezamăgit de acest gen de şefi, sclavi ai sistemului, mult prea lipsiţi de curajul schimbării. Dar dezamăgit şi de cei care critică în mod ineficient şi distructiv sistemul. Deocamdată, marea majoritate par a fi puternic atraşi de latura negativă a criticii. Am văzut cum profesori de calitate au alunecat pe panta unui stil justiţiar extrem, au ajuns la un limbaj plin de atacuri la persoană şi injurii. Toate astea în numele dreptăţii care, culmea, este realmente de partea lor. Şi am mai văzut cu tristeţe cum aceşti oameni ajung marginalizaţi de comunitate şi consideraţi chiar nebuni. Ce par a avea aceşti critici acerbi în comun? Eu cred că orgoliul, centrarea puternică pe sine. O flexibilizare şi o diversificare a strategiilor lor cred că ar putea ajuta succesului demersului lor, chiar dacă nu neapărat a lor, ca persoană.

În fine, nimeni nu este scutit de vanitate. Un artificiu pe care l-am găsit eu pentru a „păcăli“ vanitatea din mine este să consider că una dintre cele mai mari realizări posibile este îmblînzirea propriului orgoliu. Puţini oameni pot face asta, deci orgoliul meu ar fi satisfăcut dacă ar reuşi să se învingă pe el însuşi.

adăugat de cmarcel
la 30 noiembrie

Articolul lui Robert Skidelsky, „Inegalitatea ucide capitalismul“

Economia mondială se îndreaptă spre o criză endemică, iar speranţele salvării sînt tot mai mici. 2013 ar putea aduce „furtuna perfectă“, capitalismul urmînd să se autodistrugă. Acestea sînt doar cîteva dintre „profeţiile“ lui Nouriel Roubini, economistul care a prevăzut criza mondială.

Unii îl cred, alţii îl consideră un „tonomat“ al aşa-numitului „Guvern mondial“, care încearcă să îşi impună, şi prin astfel de mesaje alarmante, planul de luptă pentru cucerirea economică a planetei.

În urmă cu un an, pe 13 iunie 2011, „Profetul Crizei“, cum mai este cunoscut Roubini, avertiza că economia mondială s-ar îndrepta către o furtună perfectă, în care situaţiile dificile ale diferitelor ţări converg în aceeaşi perioadă, declanşînd o nouă criză.

Rezerva Federală şi Banca Centrală Europeană nu vor putea face faţă la ceea ce urmează, sau poate că nu vor?

adăugat de Ion Vasile
la 02 decembrie

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Ce mai înseamnă 40 de ani?**
- **Căutătorii de poveşti**
- **Minuni şi miracole**
- **Emigraţia**
- **Petreceri. Chefuri**

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU ● Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN ● Patricia MIHAIL ● Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU ● Mircea VASILESCU (redactor-şef) ● Luiza VASILIU (editor conţinut web)

RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Iulian COMANESCU ● Claudiu CONSTANTINESCU ● Codrin Liviu CUŢITARU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU ● Andrei PIPPIDI ● Oana STOICA ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU ● Rodica ZAFIU

CAP LIMPEDE: Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

ABONAMENTE ŞI INFORMAŢII: Zirkon Media ● tel.: 0730.190.899, număr cu tarif normal în orice reţea telefonică, orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@zirkonmedia.ro
PUBLICITATE: Ionela DANA ● tel.: 0730.190.808 ● e-mail: ionela.dana@redmd.ro
DIRECTOR PUBLICITATE: Costin VELICU ● e-mail: costin.velicu@redmd.ro
DIRECTOR PRODUCŢIE: Ionuţ MATEI
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Alin BENEA

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE
DIRECTOR EXECUTIV: Gabriela ENESCU

Tiraj 12.200 ● Tipărit la Tipomedia Bucureşti

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de Adevărul holding

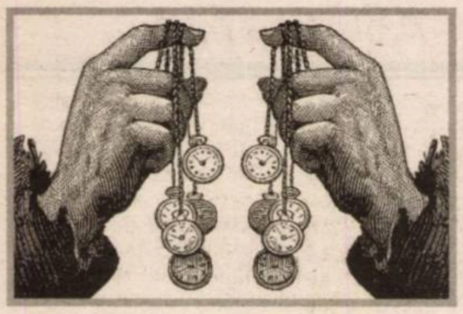

Andrei PLEŞU

nici **aşa**,
nici **altminteri**

„Aşa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici aşa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note, stări, zile

Joi, 22 noiembrie 2012

Un gînd al Abatelui Jules Monchanin, care şi-a petrecut ultimii optsprezece ani de viaţă ca misionar catolic în India: pentru a creştina civilizaţii non-occidentale, creştinismul trebuie să fie regîndit în versiunea lui originară, fără desfăşurările doctrinare, confesionale, istorice care constituie, azi, „corpul“ lui spiritual (de la sinteza intelectuală iudeo-greco-romană, pînă la Reformă şi modernitate, trecînd prin patristică, scolastică, Marea Schismă etc.). Nu e vorba de a anula – în manieră protestantă – Tradiţia. Ci a înţelege că nu poţi transmite unui „străin“ întreaga *nebuloasă* născută din explozia iniţială. În fond – spune Monchanin – nimic nu poate depăşi teologia Sf. Pavel şi a Sf. Ev. Ioan. „Sumele“ medievale şi istoria critică a dogmelor sînt mai curînd analitice decît creatoare. Ele sînt „firmamentul“ infinit („catholicitatea“), derivat din *nucleul* auroral. Ceea ce trebuie transmis e concentrarea *centrului,* nu întreaga lui expansiune galactică. „Primitorii“ trebuie să-şi construiască, pornind de la acest centru, *propria* lor nebuloasă. (Cf. Jules Monchanin, *Écrits spirituels,* présentation d'Édouard Duperray, Éditions du Centurion, Paris, 1965, pp. 132-134).

Miercuri, 26 iulie 1972

Spre prînz, îmi trece prin cap că ziua se va scurge fără substanţă, fără semn, fără nici o „justificare“ spirituală. O zi pierdută, „ratată“, ca multe din zilele oamenilor. Dar trebuie, oare, să cauţi mereu, nevrotic, justificări înalte? Să stai mereu la pîndă după sens? „Mulţumeşte şi zilei care nu ţi-a dat nimic!“ – ne spunea, de curînd, dl Noica. Sau, cu mult înaintea lui, Avva Sisoe din *Pateric:* „Eu îi mulţumesc lui Dumnezeu chiar şi cînd îmi pierd timpul“. A vîna, ziua care ameninţa să fie fadă, cenuşie, fără chip, capătă oarecare îndreptăţire. Se salvează prin comentariu. Dar se salvează ea cu adevărat? Iese ea deasupra cadenţei monotone a orelor? „Pelerinul rus“ propune vindecarea monotoniei imanente prin monotonia superioară a „rugăciunii neîncetate“: ieşire din lume prin repetarea neobosită a Numelui lui Dumnezeu. Întrebarea este însă dacă această soluţie mai e practicabilă în vremea de-acum, cu ritmurile ei accelerate, cu experienţa destrămătoare a vieţii citadine, cu regimul de exterminare spirituală obsesiv, „semnificaţia“ fiecărei clipe, a trăi în inflaţia „semnificativului“ e primul pas spre fabricarea unor semnificaţii iluzorii, a unei utopii vanitoase. Pe de altă parte, a evacua, frivol, nevoia de conţinut, exigenţa sensului, a unei temporalităţi sustrase curgerii anonime e la fel de primejdios. S-ar putea ca tocmai aceasta să fie marca timpului nostru: să trebuiască să obţii prin insomnie şi cazná ceea ce ţine de *firescul* condiţiei tale omeneşti.

S-ar zice că, odată cu această reflecţie, la care sîntem, în mod insidios, supuşi. Se poate invoca *Logos*-ul în vacarmul necuvîntător al trebăluielii zilnice? Poate că ceea ce ne rămîne de făcut nu e să-L *invocăm,* ci să-L *provocăm*. Rugăciunea permanentă ar trece, astfel, din registrul *afirmaţiei* reiterate, al pomenirii smerite, în acela al *interogaţiei,* al *apelului* tenace, nerăbdător, nesigur. Nu „Iată-Te, Doamne!“, ci „Unde eşti?“, „Pentru ce stai aşa de departe?“ (Ps.10), „Pînă cînd îţi vei ascunde Faţa de mine?“ (Ps.13). A regăsi amestecul de deznădejde şi încredere din poezia Psalmilor…

Se poate invoca Logos-*ul în vacarmul necuvîntător al trebăluielii zilnice?*

Mai, 2012, Berlin

Un citat amuţitor din *Autobiografia* lui Charles Darwin, analizat de unul din bursierii acestui an (la *Wissenschaftskolleg zu Berlin):* „Pînă la vîrsta de treizeci de ani şi chiar după, poeţi de tot soiul – Milton, Gray, Byron, Wordsworth, Coleridge, sau Shelley – îmi furnizau mari plăceri. Ca elev, eram încîntat de Shakespeare, mai ales de piesele istorice. Am spus-o adesea: la început, pictura mă delecta destul de mult, iar muzica încă şi mai mult. Acum însă, de o bună bucată de vreme nu mai suport să citesc nici măcar un rînd dintr-un poem. Deunăzi, am încercat să citesc Shakespeare şi l-am găsit atît de plicticos *(dull),* încît mi-a făcut greaţă“. Darwin regretă însă această involuţie a sensibilităţii sale şi admite că dacă ar lua viaţa de la început, şi-ar impune frecventarea muzicii şi a poeziei, „măcar o dată pe săptămînă“. „Pierderea gustului pentru asemenea lucruri e un deficit de fericire, poate fi dăunătoare intelectului şi, probabil, moralităţii…“ *No comment!*

■ ■ ■

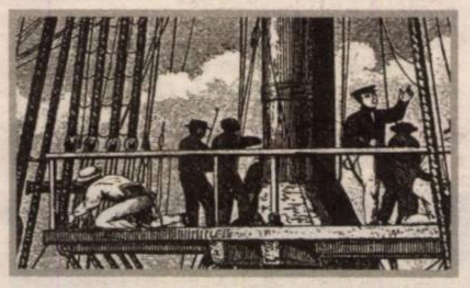

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Mîndria naţională, o dată pe an

De 1 Decembrie, sîntem un popor minunat. Un duh al concordiei naţionale îşi trece aripa peste capetele noastre, „mîndria de a fi român“ e pe buzele tuturor şi, dacă stăm cu ochii în televizor, trăim senzaţia unei comunităţi vii, animate de valori şi idealuri adevărate. De 1 Decembrie, televiziunile sînt pline de „români de succes“ – de la sportivi la oameni de afaceri, de la tineri savanţi de faimă mondială la persoane cu dizabilităţi care au reuşit nu doar să trăiască normal, dar şi să devină un exemplu pentru comunitate. Presa scrisă (cîtă şi cum mai e...) ţine isonul: se fac campanii care să aducă în faţa publicului români cu care ne putem mîndri, care pot coagula energiile naţionale, care ne arată că „încă nu e totul pierdut“ (cum zice un clişeu fatalist...). Facebook-ul se umple şi el de poze şi de cîntecele despre neam şi ţară, oamenii îşi urează „la mulţi ani“ de ziua României. Iar în lumea reală, putem constata că destui concetăţeni de-ai noştri au luat obiceiul (curent în SUA ori în ţările nordice) de a-şi pune steagul la poartă, pe un catarg înfipt în curte ori pe maşini. De 1 Decembrie, dacă te uiţi (numai) la aceste semne de solidaritate şi energie naţională, rămîi cu impresia că da, domnule, se poate: avem valori şi ştim să le respectăm. Pe site-ul cutare sînt date citate memorabile ale unor mari români despre „cum e românul“; la PRO TV, Andreea Esca nu mai prididеşte să prezinte, în avalanşă, exemple de români care ne ung pe sufleţel – iar copiii ăia care studiază la Oxford şi spun că vor să se întoarcă în ţară chiar sînt autentici, simpatici, normali, exemplari în firescul lor. Şi – ca să vezi! – poveştile astea de succes fac audienţă, în dauna celor care cred că ştirile televizate tre' să fie doar despre accidente de circulaţie, cafturi prin cîrciumi şi divorţuri de vedete, că altfel se plictiseşte lumea.

De fapt, nu mîndria de a fi român trebuie recucerită în România, ci normalitatea.

© adevarul.ro

De fapt, ceea ce televiziunile se străduiesc să ne prezinte, o dată pe an, drept excepţional este chiar normalitatea. Sau o parte a ei. E plină România de oameni care-şi văd de treabă, dar în celelalte 364 de zile ale anului nu prea le dă nimeni atenţie. Televiziunile construiesc actualitatea pe bază de vorbe şi declaraţii ale politicienilor, în jurul cărora gravitează „dezbaterile“ despre tot felul de false subiecte. Şi transmit mult „divertisment“ de proastă calitate, axat pe scandal, „vedete“ făcute din nimic, formate de emisiuni care exploatează curiozitatea prostească şi alte asemenea însuşiri. Oamenii care-şi văd de treabă nu prea au loc în această „actualitate“, pentru că producătorilor TV şi editorilor de presă le-a intrat în cap că „nu fac audienţă“ şi că, în general, audienţa se obţine pe bază de sînge pe pereţi şi descheieri abundente la nasturi. E adevărat, în ultima vreme şi-au mai făcut loc prin mass-media „poveşti de succes“, dar ele sînt exploatate tot ca subiecte „excepţionale“, creîndu-se un maniheism chior, care „stă“ pe un fel de concluzie fatalistă: „în general, în ţărişoară se duce dracului rapiţa, dar uite, domnule, că mai avem şi oameni excepţionali“. Dacă trecem de acest ambalaj, observăm de fapt că oamenii prezentaţi ca „excepţionali“ şi „de succes“ sînt nişte oameni normali: unul a făcut o fermă de struţi, altul îşi dă doctoratul, altul repară biciclete. Dar poveştile lor sînt spuse pe fundalul lamentărilor permanente despre ţara în care totul merge nasol, despre politica de doi bani care duce ţărişoara de rîpă, aşa că a-ţi da doctoratul sau a repara biciclete devine un act aproape măreţ. 364 de zile pe an, mass-media *mainstream* (sau care se crede astfel) ne propune un mic infern bramburit şi nevrotic; o dată pe an, ne scaldă brusc în mîndria de a fi român.

E adevărat, pe de altă parte, că o mare parte a publicului întreţine acest ton fatal şi catastrofic, această atmosferă de ciondăneală permanentă. Tevatura politică din vara trecută (care, de fapt, continuă) arată cît de uşor se lasă prinşi oamenii în false dispute, cît de lesne se politizează prosteşte orice, cît de dependentă a devenit atmosfera publică de caftul politic. O bună parte din poporul care, de 1 Decembrie, simte fiorul mîndriei de a fi român crede, în restul anului, că lumea începe şi se termină cu Băsescu şi Ponta, cu PDL ori USL, şi atunci înjură sau bălăcăreşte o altă bună parte a poporului, în numele politichiei. Bălăcăreşte chiar şi oameni de valoare, adică „români cu care ne putem mîndri“, intelectuali şi scriitori din care, de Ziua Naţională, se dau citate frumoase la televizor şi pe site-uri.

Aşa încît, paradoxal, injecţia masivă de mîndrie naţională face mai mult rău decît bine, dacă tratamentul se aplică doar o dată pe an. E privită şi ea mai degrabă ca o excepţie. De fapt, nu mîndria de a fi român trebuie recucerită în România, ci normalitatea. Nu trebuie neapărat să ne mîndrim cu românii care îşi dau doctoratul la Oxford, au făcut o fermă care merge bine ori un atelier de reparat biciclete. Nici cu scriitorii, intelectualii şi savanţii. Trebuie mai degrabă să-i respectăm. Tot timpul anului.

■ ■ ■

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Sînt expirat

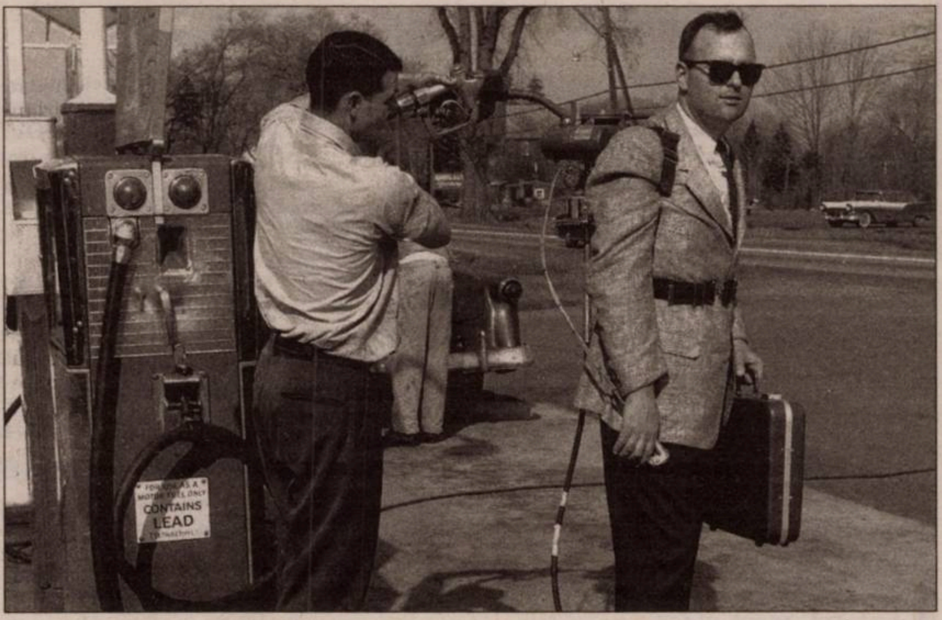

Nu-mi place Facebook. Nu înţeleg ce mi-ar aduce numitul cont, în afară de grija de a tot posta diverse chestii pe acolo. Nu văd pe cine ar interesa să îmi vadă mie pozele din concediu, pe malul mării, supraveghind copilul care face un castel de nisip. Nu cred în povestea cu like-urile. Pentru că nu văd care e noima. Apoi: ce e aia *friends* pe Facebook? Cum să îmi fie mie prieten o chestie care se cheamă „lămpicuhalogenpunctro“? Nu îmi place că serverele alea ale lor ţin minte atîtea date despre mine şi că ele pot încăpea pe mîinile oricui. Nu sînt vreun zărghit care urăşte Internetul. Am cont pe Yahoo încă din 1992. Cred că am fost printre primii 100 de români care au intrat pe acolo. Am fost martor virtual la naşterea messenger-ului. Doar Facebook nu pricep. Cred că sînt expirat.

Nu înţeleg rostul pe lume al maşinilor numite blînd şi tandru SUV-uri. Eu cred că sînt „maşini degeaba“. De ce ai da o grămadă de bani pe un Tuareg sau Cayenne? Poluează rău de tot şi sînt scumpe ca naiba. Înţeleg, îţi place viteza. Vrei un Porsche. Iei un Carrera, o maşină sport. Dacă ai nevoie de un 4x4, pentru că ai o casă la ţară şi parte de drumuri desfundate, mergi cu un Land Rover sau Hilux (în cazuri extreme). Dacă vrei să ai parte de confort şi să arăţi că ai bani, poţi cumpăra o limuzină: Jaguar, Mercedes, Bentley. De ce ai prefera o măgăoaie care consumă cît un vapor, e greu de parcat şi te arde la impozit, doar pentru a merge prin oraş? Nu mai e nici măcar vreun mare semn de statut social, la cîte se văd toată ziua pe străzi sau zac parcate în faţa cluburilor. Cred că sînt expirat.

Mi-e greu să pricep goana după cel mai nou model de telefon mobil. Vorbitul la telefon pare a fi exact ultimul lucru la care mai este folosit telefonul mobil. Nu-i vorbă, e bine să ai tot soiul de chestii utile pe un dispozitiv micuţ, care încape în buzunar. Numai că, sincer, nu cred că toate sînt cu adevărat utile. Vorba ceea: multe *applet*-uri sînt pe lume, dar nu toate-s de folos. Un lucru nu a mers: televiziunea pe mobil. Adevărul e că era destul de stupid să stai să îţi chinui ochii pe un ecrănel cît palma, încercînd să vezi un film, în metrou. Pentru mine, funcţia unui telefon mobil este… vorbitul la telefon. Nu pricep de ce aş sta la coadă o noapte întreagă (ca pe vremuri, la carne) doar pentru a lua ultimul model de iPhone. Cred că sînt expirat.

Nu pricep muzica *house*. Nu îi înţeleg rostul. Mai nimeresc din cînd în cînd pe cîte un post de radio care difuzează aşa ceva. E un fel de muzica degeaba. Zîng-zîng zîng-zîng zîng-zîng cîte cinci şase minute la rînd. Monotonie exasperantă! Nu există melodie, nu ţii minte nimic. Nu pricep de ce m-aş duce într-un loc (se numeşte club) unde respectivele sunete se difuzează violent de tare. Îţi zbîrnîie urechile, boxele te lovesc în stomac. Teoretic, clubul ar trebui să fie un loc de cunoscut oameni, de făcut prieteni, de legat amiciţii sau idile. Păi, nu ai cum. Pînă reuşeşti să legi o frază inteligibilă, răguşeşti. Nu de alta, dar trebuie să o zbieri în urechea interlocutorului, de cel puţin două-trei ori. Ce fel de socializare o fi asta şi de ce e îngrămădeală în fiecare noapte de sîmbătă în cluburile astea, nu înţeleg. Cred că sînt expirat.

Nu înţeleg, în fine, de ce bunul-simţ trebuie reglementat. Limita dincolo de care nu se poate trece pentru că nu se cuvine este tot mai des legiferată. Un singur exemplu: nu trebuie arătate chipuri de copii la televizor fără acordul părinţilor. Aşa s-a ajuns ca toate reportajele care ne înfăţişează copii jucîndu-se în curtea şcolii să fie blurate. O ştire despre o maternitate a ajuns să fie o filmare în ceaţă. Abaterea riscă să fie sancţionată administrativ. Mă întreb ce ar fi fost dacă faimoasa fotografie cu un copil subnutrit şi un vultur privindu-l din spate, aşteptîndu-i moartea, ar fi fost blurată. Cum ar fi arătat celebra fotografie de la Mai Lai cu fetiţa alergînd în pielea goală în faţa unor puşcaşi americani, dacă faţa i-ar fi fost mascată? Nu înţeleg de ce *Patimile lui Iisus* poate fi difuzat, la televizor, doar după miezul nopţii. E clar, sînt expirat.

Gabriel Giurgiu *este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

■ ■ ■

PUBLICITATE

Fundaţia Principesa Margareta a României

APLICĂ PÂNĂ LA DATA DE
15 DECEMBRIE 2012 PENTRU
BURSELE TINERE TALENTE

Materiale de lucru, cursuri de specializare, participări la concursuri naţionale şi internaţionale, promovare prin expoziţii şi concerte - sunt doar câteva dintre necesităţile tale care pot fi susţinute prin acest program.

✓ Ai între 14 şi 24 de ani?
✓ Eşti elev sau student la arte plastice sau muzică?
Fundaţia Principesa Margareta a României te ajută să îţi valorifici aptitudinile prin programul Tinere Talente, oferind burse de studiu, mentorat şi promovare.

SELECŢIE ŞI CRITERII:
☞ www.fpmr.ro ☎ 031 40 55 554

PUBLICITATE

Enciclopedia ilustrată a copiilor

14,99 lei
ZIAR+CARTE

De luni, 10 decembrie
„Pământul"

Urmează:
„Lumea şi oamenii ei", luni, 17 decembrie

BIBLIOTECA adevărul

NUMAI CU ZIARUL adevărul

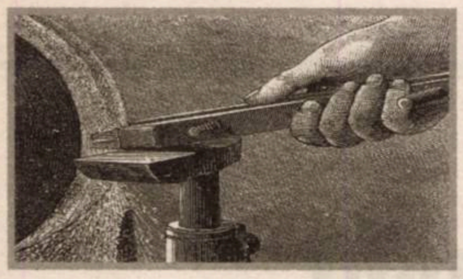

Ovidiu NAHOI

EU şi UE

Oficial, sîntem iar în „zona gri“

Aceasta se poate numi o diversiune reuşită. Ocupaţi cu „traducerea“ în termenii bătăliei politice interne a urmărilor summit-ului eşuat din 22-23 noiembrie privind bugetul Uniunii pentru 2014-2020, aproape că ne-a scăpat din vedere un eveniment mult mai important. Cîteva ştiri, strecurate, timid, pe ici-pe colo şi, în rest, nimic. Deşi tocmai fusese pus în discuţie viitorul Europei.

De-abia ce liderii europeni ajunseseră în capitalele lor şi, prin declaraţii bine meşteşugite, începuseră a transforma eşecul european într-un succes naţional, că preşedintele Comisiei, José Manuel Barroso lansa, fără o mare pregătire, doar într-o conferinţă de presă ordinară, planul pentru noua Europă.

O Europă avînd ca „nucleu dur“ o zonă euro mult mai puternic integrată, prin crearea unui buget propriu şi printr-un control sporit al bugetelor naţionale. Bugetul ar urma să fie alimentat din resurse proprii, cum ar fi taxa pe tranzacţii financiare şi taxa pe emisiile de carbon, dar şi din împrumuturi, ceea ce ar presupune, evident, o Trezorerie a zonei euro, dar şi un mecanism comun de decizie privind lansarea împrumuturilor şi mutualizarea costurilor – probabil prin aprobarea de către Parlament şi de către Consiliu, la propunerea Comisiei.

Un Parlament al zonei euro, sau e eurocameră a celui existent şi un Consiliu la fel? (Oricum, liderii zonei euro discută şi acum chestiunile comune în reuniuni separate.) Un supercabinet la Bruxelles, destinat zonei euro? Intrăm deja pe terenul speculaţiilor.

Cert este însă că pentru introducerea acestui mecanism va fi nevoie de modificarea Tratatului. O întreprindere complicată şi riscantă, un pas de care liderii europeni înşişi se tem. Nu tot ei sînt aceia care au făcut tot posibilul ca, pentru schimbările reclamate de criză, să modifice tratatele doar atît cît să nu necesite consultarea electoratelor? Experienţele franceză şi olandeză cu proiectul constituţional din 2005, iar mai recent irlandeză, de dinainte de Tratatul de la Lisabona (2009) i-au pus în gardă. Altfel, propunerea de acum a lui Barroso nu este decît urmarea aşteptată a raportului din iunie privind întărirea Uniunii Economice şi Monetare.

În iunie, preşedintele Consiliului European, Herman Van Rompuy, a prezentat un raport în acest sens, la care s-au asociat preşedintele Comisiei – José Manuel Barroso, preşedintele BCE – Mario Draghi, liderul eurogrupului – Jean-Claude Juncker şi preşedintele Parlamentului European – Martin Schulz. Acum, propunerea preşedintelui Comisiei va fi prezentată liderilor europeni la Consiliul din 13-14 decembrie.

Atlantic Ocean
EIRE
IRELAND
Dublin
UNITED KINGDOM
London
DENMARK
NETHERLANDS
BELGIUM
DEUTSCHLAND
GERMANY
Berlin
LITHUANIA
BELARUS
POLAND
UKRAINE
CZECH REPUBLIC
SLOVAKIA
Österreich
Austria
HUNGARY
ROMANIA
Black Sea
BULGARIA
FRANCE
Paris
Bay of Biscay
PORTUGAL
ESPAÑA
SPAIN
Madrid
ITALIA
ITALY
Rome
Tyrrhenian Sea
Mediterranean Sea
Ionian Sea
Ελλας
GREECE
Aegean Sea
TURKE

Sub ambalajul tehnic se află, de fapt, o federaţie în cadrul unei „non-federaţii“ care este în acest moment Uniunea Europeană.

O primă consecinţă pentru noi: accesul în noua federaţie va fi mai dificil decît o simplă aderare la o uniune monetară, bazată pe criterii tehnice. Elementul politic va fi determinant. Iar decizia politică este întotdeauna subiectivă şi conjuncturală. State foste comuniste precum Slovacia, Slovenia şi Estonia au ieşit din această zonă a incertitudinii, prin aderarea la euro. Părea iniţial un pas riscant, date fiind problemele din cadrul eurozonei, dar acum se vede că pariul politic a meritat.

Într-un fel, noua situaţie ar reprezenta pentru noi un pas în urmă. Altfel vedeam lumea după 1 ianuarie 2007, cînd am aderat la o uniune de state considerate, cel puţin teoretic, egale şi unite pe principiile solidarităţii. Ne-a luat mai bine de un deceniu şi jumătate să ieşim din „zona gri“ şi iată-ne din nou trimişi pe un teritoriu în care albul şi negrul par să se amestece.

Acum, împărţirea Uniunii în „nucleul dur“ şi „zona periferică“ – idee vehiculată în discuţii neoficiale – devine înscrisă, negru pe alb, în documente politice.

Şi de aici, întrebările. În primul rînd, care va mai fi puterea noastră de decizie în noua arhitectură? Apoi, ce se va întîmpla cu politicile Uniunii? Vor mai fi coeziunea şi, în general, solidaritatea, o prioritate? Vor fi membrii zonei euro dispuşi să mai ofere bugetului comun al celor 27 (28 din vara anului viitor, fiindcă va veńi şi Croaţia) aceleaşi resurse bugetare? Sau prioritatea va fi zona euro?

Apoi, cît de deschisă va fi cu adevărat noua federaţie pentru noi membri, în perspectiva următorilor ani? Nu cumva proiectele noastre de aderare la zona euro trebuie reconsiderate, nu doar ca şi calendar, ci şi puse în noul context politic?

Poate că unele răspunsuri vor fi date la Consiliul din 13-14 decembrie. Dar va fi doar începutul unei noi perioade de negocieri, pentru care nici nu ştim dacă liderii noştri chiar sînt pregătiţi.

Ovidiu Nahoi *este realizator de emisiuni la Money.ro.*

■ ■ ■

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Răzbunare şi pace

Ofensiva oricărei foste opoziţii ajunse la putere împotriva oricărei foste puteri ajunse în opoziţie este, de fapt, un act de răzbunare. De altfel, pentru a obţine sprijin pasional, competitorii politici folosesc toată retorica proprie răzbunării, şi nu greşesc. În general, oamenilor le e dragă răzbunarea. Aşadar, cei ce reuşesc să fie mai convingători în a se plasa drept cei care se răzbună cîştigă. În acelaşi timp, oamenilor le e dragă pacea. Întrebarea este: ajută păcii răzbunarea?

Răspunsul spontan este negativ. Dar, să ne gîndim puţin. Îmi amintesc că, cu mulţi ani în urmă, l-am ascultat pe Alexandru Paleologu într-o fermecătoare pledoarie improvizată în favoarea răzbunării. Surprinzător poate, argumentul său nu era de ordin psihologic (ceva de genul răzbunarea e bună că detensionează masele), ci de ordin etic. Alexandru Paleologu spunea că răzbunare înseamnă, etimologic, restaurarea binelui: răz-bunare. Aşa cum răzgîndire înseamnă, etimologic, restaurarea unei gîndiri: răz-gîndire. Prin urmare, răzbunarea presupune că binele a fost deteriorat grav printr-un act agresiv şi, cu aceleaşi mijloace, binele este iarăşi edificat, aşa cum a fost. *Hamlet* – spunea Alexandru Paleologu – este cea mai complexă şi convingătoare demonstraţie a virtuţilor răzbunării. Cei care cred în răzbunare au, însă, un temei cu încă mai multă autoritate decît cea a tatălui dragului meu coleg de bancă din Cameră: vorbele Mîntuitorului (Matei 26, 52) care zice că cel ce scoate sabia de sabie va pieri. Sigur, Isus nu spune aceste vorbe instituind o regulă, ci descriind un fenomen pe care, mai degrabă, îl vrea curmat. Dar nimic nu îi opreşte pe cei care vor să vadă o valoare normativă în acest verset să citeze vorbele Lui ca pe un avertisment că acest gen de justiţie se va împlini. Totuşi, răzbunarea este înţeleasă în genere ca un act care, deşi e îndreptăţit după anumite reguli, este excesiv în detaliile sale şi, astfel, se îndepărtează de un anumit echilibru cerut oricărei reciprocităţi acceptabile.

Atîta timp cît rămînem în interiorul democraţiei, nu avem a ne teme de răzbunare.

Pe de altă parte, este evident că demonstraţiile care argumentează că răzbunarea e un act deopotrivă imoral, din perspectivă etică, şi contraproductiv, din perspectiva păcii, sînt multe şi prea bine cunoscute. Ele fac parte deja din educaţia de bază a oricărui creştin. Dar chiar şi aşa, sub opţiunea raţională a abandonării răzbunării (să-i zicem, opţiunea creştină) palpită viu, nervos şi nu de puţine ori erupe voluptatea sau măcar savoarea răzbunării (să-i zicem opţiunea veterotestamentară).

Nu voi complica mica mea improvizaţie introducînd şi alte concepte asociate, precum dreptate sau pedeapsă, cu necesarele distincţii subsecvente, pedeapsă nemeritată şi pedeapsă meritată. Limitez discuţia la impactul pe care îl poate avea răzbunarea asupra păcii, pentru că, astăzi, aici şi acum toată lumea doreşte pace socială în contextul unei evidente dorinţe de răzbunare care animă, la fel, pe destul de multă lume. Într-o democraţie, alegerile au rostul de a pacifica. Alegerile regulate sînt de esenţa democraţiei tocmai pentru că perspectiva lor certă alină frustrările celor care nu mai cred în guvernarea actuală. Ne reamintim experienţa pe care mai toţi am trăit-o sub comunism. Ceea ce exasperase întreaga naţiune pînă în 1989 şi au adus-o în stare să comită o răsturnare violentă a regimului comunist nu era doar şirul de nedreptăţi şi aberaţii comise de regim, nu era doar convingerea că acel regim nu putea produce altceva decît nedreptate şi absurd, cît sentimentul sufocant al eternităţii sale. Ei bine, tocmai pentru a preîntîmpina acumularea unei asemenea energii distructive, democraţiile au alegeri generale cu o periodicitate ştiută de toată lumea de la bun început. Inevitabilitatea alegerilor la un anumit termen cunoscut are, aşadar, un efect preventiv. Astfel, răzbunarea pare exclusă. Faptul că alegerile se repetă, că după orice scrutin general începe numărătoarea inversă pentru următorul scrutin general este ceea ce, teoretic, ar trebui să elimine dorinţa de răzbunare. Totuşi, ea persistă cu o asemenea îndărătnicie, încît am putea crede că e parte a naturii umane. Că persistă în mintea alegătorilor înfuriaţi e una; că persistă în mintea oamenilor noştri politici e alta.

Undeva, Machiavelli spunea că, dacă te pregăteşti să dai o lovitură adversarului, trebuie să fie astfel dată încît să suprime posibilitatea acestuia de a se răzbuna mai apoi. Putem crede – mai ales că recomandarea vine de la Machiavelli – că lovitura trebuie să fie distrugătoare, să-l desfiinţeze pur şi simplu pe adversar, să-l ucidă. Numai că o asemenea lectură brutală duce la un plan puţin probabil, pentru că unica lovitură de acest gen e crima şi e de presupus că cei mai mulţi oameni, deşi vor să învingă, nu vor totuşi să omoare. Aşadar, recomandarea lui Machiavelli este mai degrabă una pentru o victorie care să nu dea motive de răzbunare. Şi democraţia, asociată esenţial statului de drept, oferă cel mai propice context pentru victorii care nu dau motive de răzbunare, care nu cer răzbunare, ci, eventual, continuarea competiţiei. Atîta timp cît rămînem în interiorul democraţiei, nu avem a ne teme de răzbunare pentru că orice putere democratică nu se poate răzbuna, chiar dacă promite asta, delirant, electoratului în campanie. Dacă, însă, alunecăm dincolo de limitele democraţiei, atunci da, orice e posibil, iar răzbunarea e inevitabilă. Răzbunarea care cheamă a răzbunare, desigur. Vom vedea.

■ ■ ■

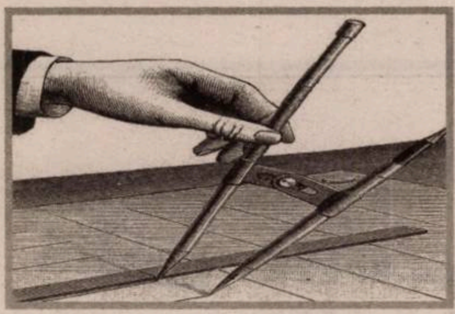

BORDEIE ŞI OBICEIE

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Portarul şi rubinul

La nr. 27 de pe str. Mihai Eminescu este un portar obraznic. Văzînd că o planşă expusă „pentru consultarea publicului“ era lipită pe zidul gheretei de la intrare, m-am apropiat să văd ce mai anunţă Primăria Municipiului despre intenţia de a construi acolo, în mijlocul unei zone protejate şi printre monumente istorice. „Ce căutaţi în curte?“ m-a apostrofat portarul. „Vreau să mă uit ce scrie aici.“ „Aciia nu poa' să intre oricine de pe stradă.“ Am răspuns cu blîndeţea-mi înnăscută: „Ba chiar aşa. Uite ce scrie: «Publicul e invitat să transmită observaţii şi propuneri», dar omul a ţinut-o morţiş că n-am voie. Am plecat pînă la urmă fiindcă era scris prea mic. Totuşi, am citit că PMB este iniţiatorul unui proiect de noi construcţii al căror beneficiar va fi S.C. Rubin Gold 2004 SRL, adică proprietarul clădirii cu firma Macromax în curtea căreia făcusem doi paşi. Investitor, tot Rubin Gold.

Chiar cu aceste „concesii“, cele două clădiri noi vor agresa puternic un loc încărcat de tradiţie.

Deoarece publicul nu mai are acces la şedinţele de Consiliu al Primăriei şi la cele ale Comisiei Tehnice, informaţiile pe o asemenea temă nu mai pot fi găsite decît pe siteul PMB/Servicii/Urbanism/Informarea Publicului/Anunt de Intentie şi doar pînă la 30 noiembrie. Printr-o ordonanţă, OUG7/2011, se interzic derogările la PUZ, finanţate de către privaţi. Tocmai de aceea s-a recurs la o şmecherie; prin convenţia încheiată la 20 septembrie între Rubin Gold şi Primărie, PMB se asociază proiectului. Primarul general nu poate să nu cunoască faptul că zona respectivă include, pe lîngă numerele 4-8 de pe strada Ernest Broşteanu, fără valoare de patrimoniu, trei monumente istorice: Dorobanţi 16 – construită de Petre Antonescu, Dorobanţi 18 – opera arhitectului Ernest Doneaud, precum şi Eminescu 27 – proiectată de J. Alphonce de Saint-Omer. Rubin Gold plănuia de mult să înalţe acolo un hotel de cinci stele, pentru care, în 2008, Smartown Investments dorise să încredinţeze aceste proprietăţi unui mare birou de arhitectură britanic. Ca să ridice un turn de 100 sau chiar 200 de metri, Zaha Hadid avea nevoie de 34.000 de metri pătraţi la răspîntia Dorobanţi cu Eminescu. Rubin Gold se va mulţumi cu dl prof. Dorin Ştefan şi cu cca 5000 mp, care reprezintă fundul parcelelor cumpărate, pentru un cazinou, un hotel, servicii, birouri şi locuinţe... Înălţimea maximă a corpului A va fi de 45 m şi a corpului B de numai 27 m, faţă de 6-8 m cîţi au casele din preajmă. Chiar cu aceste „concesii“, cele două clădiri noi vor agresa puternic un loc încărcat de tradiţie; în *Amintirile* ei, Zoe Cămărăşescu povesteşte despre holul imens şi uşile masive de stejar pe care le vedea înainte de 1907 în casa verişoarelor Golescu (str. Eminescu 27).

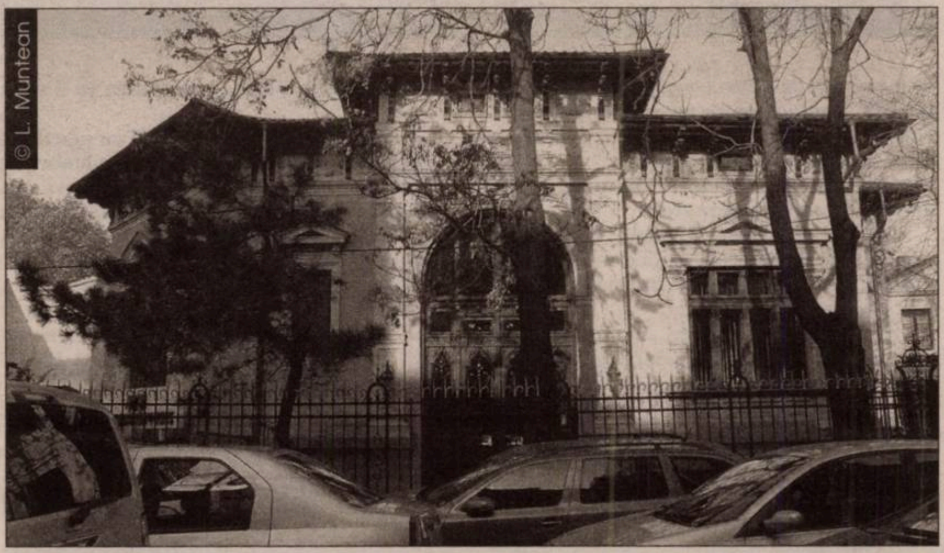

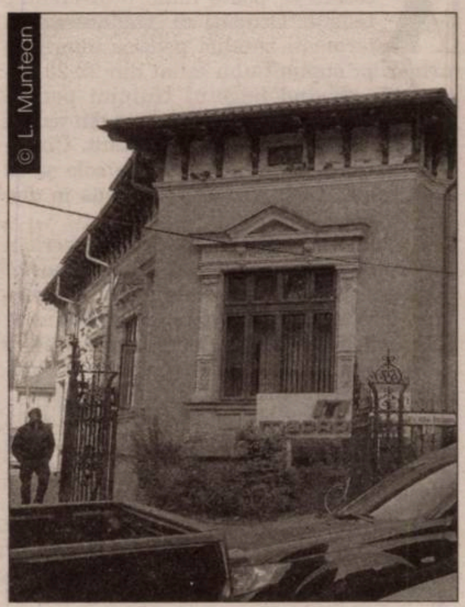

Înafară de prezenţa strivitoare a unui turn, echivalentul unui bloc cu parter şi douăsprezece etaje, în dosul unei clădiri de la sfîrşitul secolului al XIX-lea şi de vecinătatea unui cazinou cu o biserică (Adormirea Maicii Domnului din str. Broşteanu), merită semnalată complicitatea administraţiei cu întreprinzătorii Rubin Gold.

***Andrei Pippidi** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

■ ■ ■

Lucian VASILE

SOS Provincia

Despre eroi şi jocul istoriei

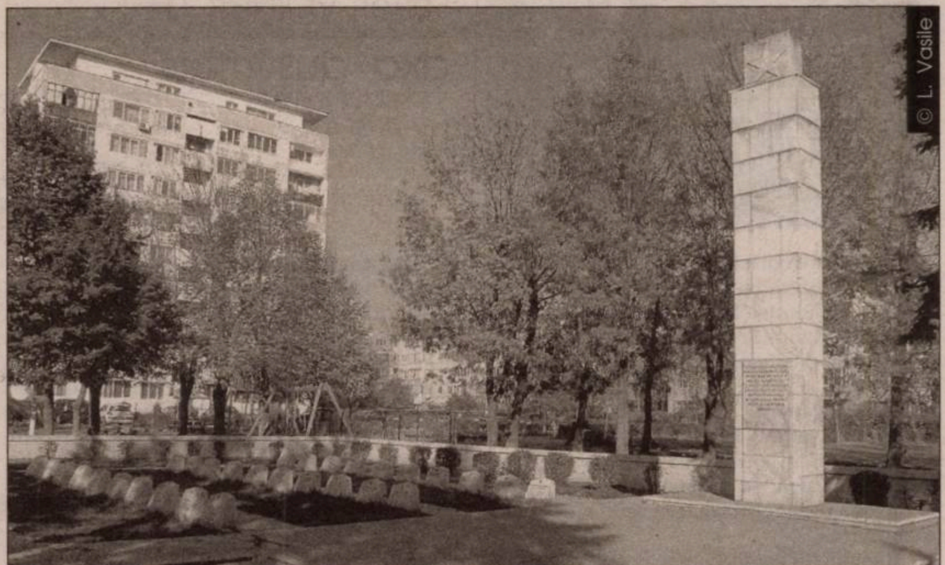

Cimitirele militare sînt locuri ale memoriei ce evocă sacrificiul unor oameni prinşi, de multe ori fără voia lor, în vîrtejul istoriei. Aceste locuri amintesc prezentului de bărbaţi care, înainte să fie aruncaţi în luptă, au avut o viaţă ca oricare dintre noi – au zîmbit, au iubit, au plîns, au visat. Dar această memorie este una selectivă, mai ales atunci cînd intervine istoria cu nedreptăţile şi ironiile sale.

Este o piesă incertă, dar care se potriveşte perfect în puzzle-ul istoriei şi al ironiilor sale.

Acest joc al trecutului a lăsat o amprentă în Ploieşti, în partea de nord a oraşului, la ieşirea spre Valea Prahovei. Pînă în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, spaţiul era ocupat de păduri care au dispărut odată cu extinderea aşezării şi lungirea Căii Cîmpinii – astăzi Bulevardul Republicii. Au început să apară case avînd grădini largi, mici ateliere, diverse fabrici şi rafinării. La începutul lui 1941, Primăria Municipiului Ploieşti începe să discute cu Aşezămîntul naţional „Regina Maria“ pentru cultul eroilor despre posibilitatea realizării unui cimitir de onoare al soldaţilor prahoveni. La acea vreme exista un cimitir al eroilor, dar se afla la periferia oraşului, adiacent cimitirului civil Bolovani. Planul autorităţilor era crearea unuia mai uşor accesibil şi care să fie centrat în jurul unui mausoleu ce urma să fie construit. Locul ales a fost între strada Viişoara şi bulevard, teren care era ocupat doar de cîteva construcţii ce puteau fi expropiate uşor.

Lucrările însă nu au mers conform planului, iar Primăria a avut fonduri pentru cumpărarea a doar 12 din cele 16 proprietăţi, restul urmînd a fi achitate în anul următor. În contextul declanşării „cruciadei împotriva bolşevismului“, noul cimitir ar fi trebuit să păstreze memoria soldaţilor prahoveni care aveau să cadă pe frontul din est. Dar ce s-a întîmplat pînă în 1944 cu acest cimitir este neclar, cel mai probabil Primăria reuşind să expropieze tot terenul, dar fără să mai ridice vreun mausoleu – aşa cum prevedea planul iniţial – şi fără să creeze un cimitir al eroilor români.

„Erau tineri şi amărîţi“ rememorează doamna M.R. care, în august 1944 avea 9 ani şi locuia pe una dintre străzile de pe partea cealaltă a Căii Cîmpinii. „I-am văzut cum i-au dus acolo şi i-au împuşcat.“ Dînsa îşi aduce aminte cum, într-una din zilele de după 23 August, a văzut un grup de prizonieri germani escortaţi de soldaţi sovietici în locul recent curăţat de clădiri, dintre bulevard şi strada Viişoara, şi executaţi. O astfel de amintire este puţin probabil să fie rodul unei erori de memorie (cu toate că ipoteza nu poate fi exclusă), dar cercetările din arhive nu au confirmat pînă acum această mărturie. Este o piesă incertă, dar care se potriveşte perfect în puzzle-ul istoriei şi al ironiilor sale.

Ultima filă din această poveste s-a concretizat după finalul celui de-al Doilea Război Mondial, cînd România se afla sub ocupaţie sovietică iar comuniştii preluaseră controlul Primăriei Municipiului Ploieşti. La 23 august 1949 a avut loc dezvelirea monumentului din cimitirul eroilor sovietici aflat – unde altundeva? – între strada Viişoara şi Bulevard. Şi astăzi, în mijlocul spaţiului unde se află 60 de morminte, dintre care 48 sînt ale unor soldaţi necunoscuţi, se înalţă o coloană de marmură avînd steaua roşie în vîrf – un omagiu adus „ostaşilor sovietici căzuţi în luptă pentru înfrîngerea hitlerismului, pentru pacea şi libertatea omenirii“. Pietrele mortuare ale soldaţilor identificaţi subliniază faptul că aceştia au murit în 1945, cînd frontul era departe de graniţa de vest a României, implicit şi de Ploieşti.

Indiferent cine sînt cei care au murit şi sînt îngropaţi acolo, acea parcelă de teren reprezintă un omagiu adus unor oameni ucişi în cel mai sîngeros conflict global. Însă memoria acestui spaţiu a fost aruncată în jocul timpului, al răsturnărilor de situaţie şi al ironiei istorice.

***Lucian Vasile** e iniţiator al Proiectului „RepublicaPloiesti.net“.*

■ ■ ■

TÎLC-SHOW

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Ciobanul şi expertul

Zilele trecute mi-a parvenit, pe căile nevăzute ale Internetului, o poveste cu tîlc a unui cioban de-al lor, de prin Occident, dar care se potriveşte binişor şi în spaţiul nostru post-mioritic.

Iată ce zicea povestea:

*Ai venit într-un 4x4 nou-nouţ
unde a-nţărcat dracu' bălaia,
fără să te cheme nimeni.*

Cică într-o zi, un cioban îşi păştea oile pe fundul unei văi pierdute printre munţi. Cum stătea el aşa şi cugeta, sprijinit în bîtă, numai ce apare pe drumul de costişă un minunat Range Rover, care se îndreaptă spre el învăluit într-un norişor de praf. Din el coboară un tînăr mîndru, îmbrăcat într-un costum Armani, pantofi Gucci, ochelari fumurii Ray Ban şi cravată Hermes, şi i se adresează ciobanului:

– Dacă pot să spun exact cîte oi ai în turma ta, îmi dai şi mie una?

*– Ce l-am păcălit, aia nu era o oaie,
era cîinele meu!...*

Ciobanul se uită la tînăr, se uită la oile care păşteau în linişte, îl mai măsoară o dată cu privirea pe tînăr şi răspunde sec:

– Aşa să fie...

Tînărul îşi parchează maşina, îşi scoate laptopul, îşi branşează mobilul, caută pe Internet pagina NASA, comunică prin satelit, *zoom in, zoom out,* scanează toată zona, deschide o bază de date cu cîteva zeci de fişiere Excel cu formule complexe, clichează şi aşteaptă cîteva secunde pînă cînd imprimanta sa portabilă îi scoate un raport de cîteva pagini. Radios, se întoarce către cioban şi-i spune:

– Ai exact 1586 de oi în turma ta!

– Aşa este, îi răspunde ciobanul.

Şi, după cum le-a fost înţelegerea, îl lasă pe tînăr să-şi aleagă o oaie. Acesta îşi aruncă ochii roată peste turmă, priveşte cu atenţie şi alege o oaie care i se părea cea mai frumoasă din turmă. Îl roagă pe cioban să-l ajute să o bage în portbagaj şi dă să plece. Cînd să se suie în maşină, ciobanul se îndreaptă spre el şi îl întreabă:

– Da' dacă ghicesc şi eu cu exactitate cu ce te ocupi, îmi dai înapoi oaia?

– Desigur! acceptă la rîndul său tînărul.

– Păi, eşti boss într-o companie de audit...

– Extraordinar, aşa e! Dar cum ai ghicit? se miră tînărul.

– Păi, foarte simplu: ai venit într-un 4x4 nou-nouţ unde a-nţărcat dracu' bălaia, fără să te cheme nimeni, ai vrut să fii plătit pentru că ai răspuns la o întrebare pe care nu ţi-a pus-o nimeni şi ai dat un răspuns pe care îl ştiam cu toţii şi, în mod evident, nu ştii nimic despre oi şi oierit!

Cei doi se privesc o vreme, după care ciobanul se îndreaptă spre maşină:

– Bun, şi acum dă-mi înapoi cîinele!

Asta e la ei, cetăţeni europeni cu drepturi şi experienţă. La noi, probabil, ciobanul n-ar fi scos nici o vorbă în tot acest timp, dar, după ce maşina ar fi dispărut într-un nor de praf şi s-ar fi pierdut în zare, ciobanul şi-ar fi rîs cu poftă în barbă:

– Ce l-am păcălit, aia nu era o oaie, era cîinele meu!...

Morala fabulei?

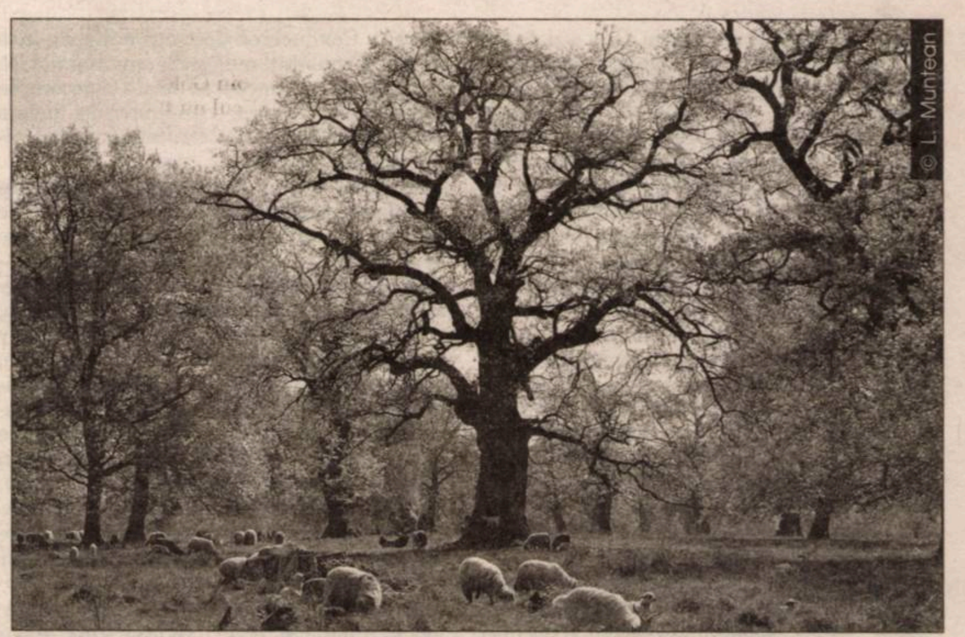
© L. Muntean

Mai mult de atît nu vă pot spune, că am jurat să nu mai fac politică în paginile *Dilemei vechi*...

***Vintilă Mihăilescu** este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

■ ■ ■

Michel ROCARD

dezbateri **politice**

Lideri pentru o lume fără lideri

Comentariile pe care le scriu în ziare au adesea o perspectivă întunecată. Din păcate, nici acesta nu va fi altfel. Dar există două ştiri care mai sparg acest întuneric. Prima – importanţa globală a realegerii lui Barack Obama – e clară: lumea a scăpat de un dezastru în ce priveşte cooperarea internaţională. Statele Unite au fost pe punctul de a se scufunda într-un izolaţionism naţionalist, reîntărit, probabil, de sentimentele xenofobe. Victoria lui Obama, în ciuda problemelor economice din America, limpezeşte drumul unei cooperări bazate pe ascultarea cu simpatie a celorlaţi şi pe negocieri în care Statele Unite nu neagă legitimitatea unui interes public global (aşa cum a făcut, din păcate, în chestiunea schimbărilor climatice).

Cealaltă veste bună priveşte Franţa şi, chiar dacă este ceva mai „local", e de o extremă importanţă. Ca peste tot în lumea dezvoltată, criza globală a afectat serios şi economia Franţei, cu stagnare, creştere a şomajului, insecuritatea locurilor de muncă, creşterea datoriilor guvernamentale şi riscuri de prăbuşire a bursei. Producţia a scăzut, balanţa comercială s-a deteriorat brusc iar numărul de falimente ale corporaţiilor a crescut.

De şase luni, Franţa are o nouă conducere – un nou preşedinte, un nou guvern şi un nou parlament. Dar preşedintele François Hollande şi guvernul său au fost ciudat de inactivi după alegeri, limitîndu-se la a reduce impactul tăierilor incorecte de la buget şi al reformei taxelor aplicate de guvernul anterior al lui Nicolas Sarkozy. Mulţi au început să se întrebe dacă Hollande a fost conştient de proporţiile crizei pe care recentele scăderi ar putea-o declanşa.

*Franţa are cea de-a doua economie,
ca mărime, din zona euro, şi a cincea din lume.*

În ultimele săptămîni, oricum, guvernul a introdus măsuri energice şi curajoase pentru a relansa competitivitatea industriei franceze, incluzînd o uriaşă taxă de 20 de miliarde de euro pentru afaceri, pentru care publicul va plăti. Şi creşterea TVA-ului va durea, dar nu există altă cale. Gradul de conştientizare, îndrăzneala şi elaborarea de politici cuprinzătoare au venit ca o uşurare pentru investitorii francezi şi i-a pus într-o situaţie mai bună pentru a face faţă crizei.

Noul avînt al guvernului în confruntarea cu situaţia economică din ţară contează nu doar pentru Franţa, ci şi pentru Europa şi întreaga lume. Dincolo de toate, Franţa are cea de-a doua economie, ca mărime, din zona euro, şi a cincea din lume.

Dar chiar în ciuda acestor puncte luminoase, cooperarea internaţională pe teme mergînd de la conflictele regionale pînă la protecţia bunurilor publice mondiale rămîne slabă. Antarctica, singurul teritoriu din lume administrat în mod direct de comunitatea internaţională, este un recent caz în acest sens. Tratatul Antractic, negociat în 1959, interzice orice fel de activităţi militare în Antarctica şi orice stabilire a vreunei graniţe. Trei acorduri – Convenţia pentru protejarea focilor (1972), Convenţia pentru protecţia vieţii antarctice marine (1980) şi Protocolul pentru protecţia mediului (1991) care interzice orice activitate legată de resursele minerale – au mai fost adăugate la tratat.

Sistemul de Tratate Antarctice include trei întîlniri anuale: una chiar de supervizare a gestionării tratatului însuşi şi alte două privind Protocolul pentru protecţia mediului şi Convenţia pentru protecţia vieţii antarctice marine. În anii din urmă, propunerile luate în considerare ar fi stabilit rezervele marine din jurul continentului şi ar fi încheiat riscul de împuţinare şi dispariţie a unei varietăţi de specii de cetacee şi peşti.

Principiul pe care cooperarea internaţională îl cere pentru protejarea resurselor de pescuit, care sînt în scădere peste tot, a fost adoptat la o asemenea întîlnire în 2011. Reuniunea din 2012 a discutat, la începutul lunii noiembrie, la Hobart, în Australia, trei propuneri (din partea Statelor Unite, Noii Zeelande şi Franţei cu Australia) de împărţire a rezervelor marine în trei arealuri diferite. Propunerile erau compatibile şi se potenţau reciproc. Discuţiile au eşuat însă şi nu s-a luat nici o decizie. Rusia, Ucraina şi într-o mai mică măsură China au blocat eforturile de ajungere la un acord. Acest eşec reflectă o aceeaşi dinamică a conferinţelor din ultimii ani privind schimbările climatic: cîteva ţări cinice, a căror cooperare e necesară pentru a salva planeta, alimentează nebunia celor puşi pe distrugere. Asta nu se va schimba pînă cînd nu va apărea o nouă conştiinţă la nivel mondial care să convingă statele să susţină dreptul internaţional obligatoriu.

Statele Unite au acum un preşedinte reales care înţelege aceste lucruri. Franţa are un preşedinte care de asemenea înţelege nevoia pentru întărirea acţiunilor cu bătaie lungă. O conducere activă din partea lor şi a altora este acum mai necesară ca oricînd, pentru a întoarce lucrurile.

***Michel Rocard** a fost prim-ministru al Franţei şi a condus Partidul Socialist Francez.*

Copyright: Project Syndicate, 2012.
www.project-syndicate.org

traducere de Andrei MANOLESCU

■ ■ ■

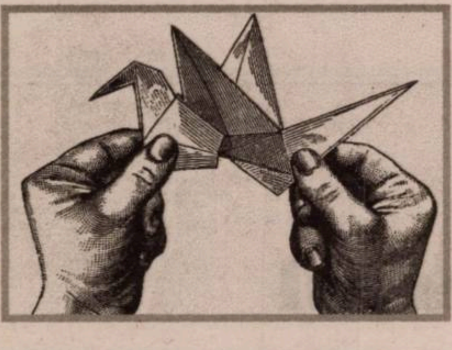

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Comedia decorațiilor

Au trecut exact 11 ani de la o zi de pomină trăită de angajații din București ai postului de radio american Europa Liberă. Se aflase că președintele Ion Iliescu îi va decora pe veteranii postului, cei care vorbiseră la microfon înainte de 1989, criticînd regimul comunist și pe conducătorii lui. La vremea sa, Emil Constantinescu decorase și el cîțiva redactori celebri (Virgil Ierunca, Monica Lovinescu, Mircea Carp, Nestor Rateș, Nicolae Stânișoară). Acum, Radio Europa Liberă împlinea 50 de ani de funcționare, România avea aspirații importante către Alianța Nord-Atlantică iar Ion Iliescu dorea să dea semne că statul pe care-l conducea era reorientat definitiv către valorile occidentale. Pînă atunci, președintele nu fusese tocmai în grațiile jurnaliștilor de la Europa Liberă, care-l criticau frecvent și îl considerau responsabil pentru mineriade și pentru turnura greșită pe care o imprimase României după Revoluție.

Distincțiile se acordau totuși din partea statului român iar vechii jurnaliști ai postului meritau cu prisosință să fie decorați pentru că, în izolarea informațională impusă de regimul comunist, reușiseră, cu riscuri deloc neglijabile (bombe, asasinate, amenințări...), să întrețină cea mai importantă fereastră a românilor către lumea liberă. Dat fiind și precedentul creat de administrația Constantinescu, atît jurnaliștii în cauză, cît și managementul american au considerat probabil că pot accepta decorațiile. Un minim bun-simț a făcut ca o scurtă perioadă în jurul acelei ceremonii să se instaureze un fel de embargou asupra criticilor la adresa lui Ion Iliescu.

A venit și ziua cea mare în care cei ce urmau a fi decorați trebuiau să meargă la Cotroceni. Conducerea postului a dispus însă ca toți jurnaliștii, mai vechi sau mai noi, să participe la ceremonie, să asiste la decorarea înaintașilor. Așa că, vrînd-nevrînd, ne-am dus cu toții la palatul Cotroceni, în sala Unirii (pe post de invitați, credeam noi), acolo unde altădată mergeam doar ca să transmitem diverse declarații. Am fost dirijați să ne așezăm pe latura cu geamuri, în rînd cu cei ce urmau să primească decorații, printre care Ioana Măgura Bernard, Constantin Alexandroaie, Neculai Constantin Munteanu, Șerban Orescu, Emil Hurezeanu, Mary Georgescu (pe unii nici nu-i mai văzusem, dar îi recunoșteam după vocile pe care le auzisem la radio în copilărie). De pe latura opusă asistau o mulțime de personalități politice și culturale (de la Radu Vasile la Octavian Paler). Cu Nicolae Văcăroiu de-a dreapta lui, Ion Iliescu a ținut un discurs în care a omagiat fără rezerve activitatea Europei Libere din anii comunismului. Printre altele, a spus că, deși era finanțat de americani, postul Europa Liberă putea fi socotit ca fiind eminamente românesc, pentru că promova și menținea în atenție toate valorile autentice românești.

Și s-a ajuns la partea cu decorațiile. Invitații au început să fie strigați pe rînd. Momentul culminant a fost cînd Ion Iliescu a dat să înfigă acul decorației în reverul hainei lui N.C. Munteanu. Acesta i-a spus că, în sfîrșit, și el, președintele, avea ocazia să-i întoarcă înțepăturile. Decorați au fost și conducătorii americani de atunci ai Europei Libere, Thomas A. Dine și Jeffrey Trimble. S-au terminat însă decorațiile mari și au început diplomele de merit. Spre uluirea noastră, au început să fie strigați și jurnaliștii angajați după Revoluție. Ne-am uitat unii la alții. Ne-am zis că o fi vreo greșeală. Dar odată strigat, nu mai aveai încotro, trebuia să înaintezi în luminile rampei, să dai mîna cu Ion Iliescu și să primești distincția. Am înaintat și eu. Ion Iliescu mi-a întins o mînă puternică. Privirea îi era rece, zîmbetul profesional, de om obișnuit cu asemenea ceremonii. (Aceeași atitudine aveam să i-o remarc ulterior, cînd Șerban Orescu îi spunea că apreciază atitudinea sa din acel mandat în care, după cum spunea el, președintele părea să încerce a aduna la un loc tot ce e mai bun în România. Era o conversație de curtoazie, Ion Iliescu părea să asculte zîmbitor, dar cred că nu auzea nimic, se gîndea la cu totul altceva.)

În sfîrșit, am „încasat“ diploma din mîinile președintelui și m-am dus undeva în spate, ușor năuc. Confuzia mi s-a transformat în amuzament cînd am citit ce scria pe diplomă: „Pentru merite deosebite în lupta împotriva totalitarismului comunist“. Pe lîngă că nu-mi știusem pînă atunci astfel de merite, mi se părea teribil de nostim să primesc, din partea președintelui Iliescu, recunoașterea a ceva ce nu făcusem. Ceremonia s-a încheiat rapid și, cînd încă mă holbam la diplomă, am primit un pahar de șampanie. Apoi m-am trezit brusc față în față cu Nicolae Văcăroiu, care tocmai ridica paharul zicînd: „Hai noroc, măi băieți!“. Am ciocnit. Am băut. Mi-am zis că ceremoniile astea sînt întotdeauna însoțite de încurcături și lucruri false. Se pare că și decorațiile sînt de multe ori pentru cine se nimerește, nu neapărat pentru cine se pregătește. Am aflat apoi cum se ajunsese la „decorarea“ noastră, a jurnaliștilor de după 1989. Nu fusese pusă la cale – așa cum bineînțeles unii voiau să creadă – de către Ion Iliescu, în intenția de a ne compromite, ci chiar de către cineva din partea postului nostru care, neștiind prea bine cum să facă distincția, unde să tragă linia între seniorii (unii se pensionaseră, alții mai lucrau încă) care meritau și juniorii care nu meritau, a decis să evite eventuale probleme, trecînd pe listă pe toată lumea. În ce mă privește, m-am considerat subiect al unei încurcături clasice, specifice unei țări în tranziție. N-am luat niciodată decorația în serios, că doar nici n-o meritam. Cîțiva ani mai tîrziu însă, unii au dat înapoi distincțiile, în semn de protest, după ce Ion Iliescu a acordat decorații similare unor persoane antisemite și xenofobe. Printre cei care le-au returnat erau și jurnaliști de după 1989 care primiseră acele diplome, ca și mine, doar de formă. În schimb, le-au dat înapoi de-a seriosul. La momentul primirii decorației, directorul general al postului, Jeffrey Trimble, a declarat că o acceptă în calitate de manager, și nu de jurnalist. El știa foarte bine principiul sănătos potrivit căruia un jurnalist nu trebuie niciodată să primească decorații din partea autorităților.

■ ■ ■

ready made

„Nasul merge drept pînă la mijloc, apoi cîrmește puțin de la dreapta spre stînga, de aceea narea din stînga i se frînge în unghi. Din cauza sprîncenilor, a nasului și-a nărilor, d. Hașdeu are două profiluri destul de deosebite. Profilul din stînga – mai sever și mai pasionat, sprînceana fiindu-i apăsată pe ochi și narea frîntă în unghi. Profilul din dreapta este mai blînd, mai vesel, sprînceana ridicîndu-i-se în sus, nasul mărindu-i-se și narea stînd mai liniștită. De regulă, cînd d. Hașdeu se emoționează, nările i se umflă și răsuflarea i s-aude risipindu-se în mustăți.“

Barbu Ștefănescu Delavrancea,
„Portretul d-lui Hașdeu“, în *Opere*,
vol. V, Editura pentru Literatură, 1969

Codrin Liviu CUȚITARU

prezentul discontinuu

O dilemă (veche) RATP

Îmi revine în minte, de cîteva zile, o scenă – suprarealistă în felul ei – la care am asistat prin 1992. Nu știu misterul mnemotehnic prin care respectivul episod s-a acutizat (ușor obsesional), în interiorul canalelor întortocheate ale minții mele, după douăzeci de ani. Poate pentru că s-a petrecut în octombrie. Îmi amintesc acest detaliu cu precizie: se apropia sărbătoarea Sfintei Parascheva, iar Iașiul fusese cuprins de frenezie. Eram un fidel client al RATP-ului, în acele timpuri, și cîștigasem, desigur, o anumită dexteritate în călătoriile cu tramvaiul supraaglomerat, fie suspendat pe scară, cu pletele (juneții) în vînt, precum DiCaprio și Winslet pe *Titanic*, fie strivit pe vreun geam, asemenea muștelor năuce la sfîrșitul verii. Mă rog, amănunte de „culoare locală“. Urcînd eu așa odată, tronca-tronca, Dealul Copoului, alături de alți vreo cinci sute optzeci și patru de voiajori reatepiști – la fel de vioi ca sardelele grecești într-o cutiuță uleioasă –, aud o remarcă ostilă, în imediata mea apropiere: „Mari nesîmțîri pi tineretu' di azi! Păi, pi vremea lu' Ceaușăscu, nu sî putea sî vezi om batrîn în pișioare lîngî ditamai fata mari pi scaun, așezatî ghini mersî“. Vorbise cu năduf o femeie de vreo șaptezeci și cinci de ani, lipită amenințător de tînăra ocupantă a unei băncuțe din obositul vehicul. „Ehe, vremuri bune, doamnă“, o acompanie un bărbat de aproximativ același leat. „Adolescenții de astăzi l-au pierdut pe Dumnezeu. Se pun pe ei înșiși în centrul lucrurilor și cred că pot

schimba lumea. Omul e pierdut fără Creatorul său.“

Între timp, fata – îmbujorată de jenă – se ridicase cu greu, făcîndu-i loc bătrînei. Femeia se așeză imediat și continuă exercițiul de solidaritate, început de congenerul ei moralist, congener pe care, totuși, după modul inedit de apelare, părea să-l perceapă drept mult mai tînăr: „Apăi, așa-i, maicî, nu mai merji lumea la biséricî, tăți îs îngrijorați numai di iei, n-au răgaz pentru Domnul Iisus și Maiculița Domnului“. Se închină atent, plină de simț de răspundere. „Nici o îndoială, doamnă“ – replică bătrînelul, forțîndu-se să ajungă lîngă scaunul tovarășei de idei – „egoismul constituie cauza acestei căderi etice și spirituale. Pe undeva, grija pentru propriul sine devine, în egală măsură cu mîndria, păcat primordial. Uitînd de ceilalți, Îl uiți pe Cristos. Fiecare cui bătut în edificiul eului tău se transformă într-un cui bătut în sicriul personal. Omul nu se construiește pe sine, atunci cînd pleacă singur la drum, ci se deconstruiește, adică se distruge. Construcția adevărată rămîne cea în Cristos!“ Baba se închină din nou: „Sî va dea Dumnezău sănătati, cî ghini grăiți! Aproapi ca Parintili nostru Vasilicî din Tomești, sî-l ținî Hristos ani lungi pi pamînt (își făcu din nou, încărcată de evalvie, o cruce mare, *n.m.)*. Mari-i Dumnezău și Maicuța Lui, cî, uiti, dă luminî la omu' credincios“. Urmă iarăși semnul crucii. Deodată însă, întoarse o privire cam sașie către prietenul de călătorie, de parcă ar fi observat ceva nelalocul lui. Zise pe un ton diferit al vocii: „Da' matali di ci nu ti-nchini? N-ăi fi vrun sectar din așela, Doamni ferești?“.

„Doamnă, nu judecați“, spuse domnul precipitat. „Așa este scris – să nu judeci! Cristos vă primește în sînul Lui, pentru că vă iubește personal. Nu are nevoie de intermedierea ritualurilor false, inventate de om, în egoismul lui structural.“ „Ptiu“, strigă bătrîna ca și cum ar fi fost friptă cu ulei încins. „Piei, satanî! Apîrî-mî, Maicuțî Paracheva! Du-ti di-aici, du-ti, sî nu ti văd, sectaruli!“ „V-aș atenționa că dumneavoastră sînteți o oaie rătăcită. Oricînd vă pot trimite două surori din comunitatea noastră, pentru a vă arăta calea cea dreaptă.“ „Du-ti, ghiavoli, tu n-auzi!? Spurci Sfînta Sărbătoari! Apăi, din aiștia îmi erai? Batî-ti Dumnezău sî ti batî, pagînuli!“ „Doamnă, permiteți-mi să vă explic puțin realitatea lui Cristos.“ Moșneagul încerca, din răsputeri, să se strecoare lîngă scaunul babei. Tînăra ridicată anterior în picioare, vizibil deranjată, i-a spus, destul de tăios, vajnicului predicator: „Vă rog să nu vă mai împingeți: nu este loc!“. Bătrînul renunță subit la convertirea reatepistă și coborî, aparent cam ofuscat, la prima stație. După un timp, enoriașa Părintelui Vasilică din Tomești ridică ochii spre tînăra de lîngă ea și îi zise: „Sî-ți dea Dumneazău sanatati, maicî! Ghini cî l-ai oprit pi satan! Aista iera în stari sî ma strîngî și di gît... Da' uni merji așa dimineațî?“. „La Universitate“, răspuse domnișoara neutru. „Brava, maicî! Uiti ci tineret bun aviem în zîua di azi!“ Am coborît la următoarea oprire cu patru vertebre spinale tasate. Îmi șoptii, amărît, în barbă: „Vai di schinarea me!“.

***Codrin Liviu Cuțitaru** este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universității din Iași (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

■ ■ ■

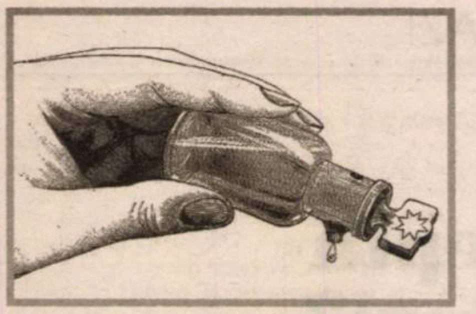

Rodica ZAFIU

cuvinte nepotrivite

Gen. Sau ceva de genul...

Observ, din cînd în cînd, cîte o reiterare a surprizei şi a nedumeririi faţă de utilizarea cuvîntului *gen* în conversaţia juvenilă. Nu e vorba, trebuie precizat de la început, de înlocuirea lui *sex* prin *gen* în formularele oficiale, ca efect al unor teorii feministe şi al modelelor străine. Oricît ar fi de întemeiate explicaţiile teoretice asupra diferenţei dintre natură şi cultură, inovaţia terminologică nu mi se pare, cel puţin deocamdată, asimilată. S-ar putea să fie la mijloc vreo deformaţie profesională, fapt e că folosirea lui *gen* cu referire la persoane mi se pare întrucîtva comică prin asocierea sa cu analiza gramaticală (de genul feminin fiind, deopotrivă, *perdeaua, roata* sau *constituţia)*. E o idiosincrazie pasageră: cuvintele pot avea mai multe sensuri, aşa că, foarte probabil, ne vom obişnui şi cu *genul* persoanelor, care poate fi altul decît *genul* gramatical.

Surpriza nu este trezită nici de transformarea lui *gen* în particulă invariabilă de comparaţie: există construcţii paralele, mai explicite („de genul", „de gen"), iar tendinţa de a forma mijloace de conectare simple, care să nu ceară variaţie flexionară, e atît de răspîndită, încît o asemenea schimbare trece neobservată. În paralel, o evoluţie identică a suferit cuvîntul *tip (de tipul..., de tip..., tip...). Gen* (cu valoarea lui „ca") a devenit un mijloc universal de comparare cu un prototip, fiind urmat de orice posibilă ilustrare: „Convoc doar jucători responsabili, *gen Rădoi, Ghioane sau Niculae!*" (prosport.ro); „De obicei nu suport nici fructele care sînt foarte acre, *gen mere din astea verzi*" (aurarusu.wordpress.com). Avantajul construcţiei (din punctul de vedere al simplificării, al stilului telegrafic) constă în faptul că *gen* invariabil este urmat de forma standard a substantivelor (nominativ-acuzativ), nu de genitiv: „nu vreau păreri *gen cele de mai sus,* ci argumente solide" (babadaglive.com). *Gen* poate fi urmat chiar de exemple de enunţuri, de citate oricît de ample: „eu nu sînt de acord cu ceva *gen «...era prin '95»*" (comentarii, groparu.ro); „m-am săturat de falsete *gen «mîndru că sînt român»*" (teoriataranului.ro) etc. Stilul simplificat şochează doar cînd apare în texte mai pretenţioase, academice, în care aduce un exces de nonşalanţă colocvială.

Uzul cel mai nou şi mai puţin cunoscut al lui *gen* este reprezentat de contextele în care cuvîntul a devenit o simplă marcă a aproximării şi a relativizării, aplicate enunţului în ansamblu: un mijloc prin care vorbitorul îşi atenuează afirmaţiile sau cererile. În această ipostază, *gen* apare în oralitate, mai rar în scris (de exemplu, în mesaje rapide şi subiective din Internet). Neobişnuită este şi poziţia sa, în finalul enunţului, unde este rostit cu o intonaţie particulară: „scumpe (pentru ce au în ele) şi nasoale (finisare din ciocan, *gen)*" (deceblog.ro, 2008); „Este. În frigider. De porc şi de pui. *Gen*" (buddha.voce.ro, 2009). Citatele de mai sus atestă circulaţia cuvîntului în urmă cu cîţiva ani (cînd se pare că exista, pe un post muzical de televiziune, şi o emisiune intitulată *România,* gen!). De pe atunci, unii îi atestau caracterul de modă lingvistică şi îi sugerau posibila efemeritate: „Mie mi-a plăcut cum sună, l-am folosit în exces o perioadă, iar acum îmi aduc aminte de el doar ocazional" (buddha.voce.ro).

Nu-mi dau seama care e situaţia actuală, dacă moda e în declin sau a condus la o răspîndire mai mare a construcţiei, în limbajul tinerilor. Există raţiuni ale extinderii: deşi e foarte probabil ca *gen* să imite o particularitate conversaţională a englezei americane (folosirea informală, interjecţională a lui *like,* în final de enunţ: „goes there every day, *like*", merriam-webster.com), nu e imposibilă nici evoluţia internă: comparaţia cu un prototip implică aproximare, lucru mai evident într-o expresie echivalentă, destul de folosită (chiar în final de enunţ) – *ceva de genu': „*Are gust de... şobolan mort sau *ceva de genul!*" (softpedia.com); „Afişare aiurea (sau *ceva de genu)*" (egaming.ro). Tind să cred că *gen* nu are cele mai mari şanse de impunere, din motive de analogie şi de specific al limbii: ca şi *Naţional Arena,* e o structură care poate avea succes la un moment dat, dar fără a deveni (cel puţin aşa sper) un model pentru construcţii similare. Aş paria mai curînd pe *ceva de genu',* ca particularitate strict colocvială de a exprima indiferenţa la nuanţe şi distanţarea „cool" de propriile afirmaţii.

***Rodica Zafiu** este prof. dr. la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti. A publicat, între altele, volumele* Limbaj şi politică *(Editura Universităţii Bucureşti, 2007) şi* 101 cuvinte argotice *(Humanitas, Colecţia „Viaţa cuvintelor", 2010).*

■ ■ ■

un sport la Răsărit

Habarnismul

Chiar riscăm o apocalipsă fotbalistică din motive financiare?

Riscăm doar să rămînem fără nişte cetăţeni care au crezut că pot muta fotbaliştii din colo încoace ca pe soldăţeii din vremea copilăriei. Şi fără cei care au mîncat cozonac pînă la ghilotină. Şi fără cei care nu se mai distrează şi nu mai vor să bage bani. Fără proştii afacerişti. În schimb, ne vom pricopsi cu noii afacerişti, care au mirosit falimentul şi vor să cumpere instituţii în paragină pînă cînd nu rugineşte şi cade şi firma de la intrare (vezi Ionuţ Negoiţă). Asta e legea capitalismului, care e alta decît în curtea şcolii. Nu, nu-i nici o apocalipsă. E doar sfîrşitul habarnismului pe bani mulţi. Dacă Iaşi, echipa de la retrogradare, îşi poate plăti jucătorii la zi în timp ce Rapid intră în insolvenţă înseamnă că e vorba doar de *bad business*. E caz de cai verzi pe pereţi. Şi-apoi dacă Lehman Brothers a dat faliment, ce-i de mirare că nişte milionari făcuţi la apelul cadrelor o dau cu oiştea-n gard? N-au înţeles că fotbalul e un joc, dar nu o joacă. Dar fotbalul nu moare, doar îşi schimbă pielea. În junglă se mai întîmplă.

Radu NAUM

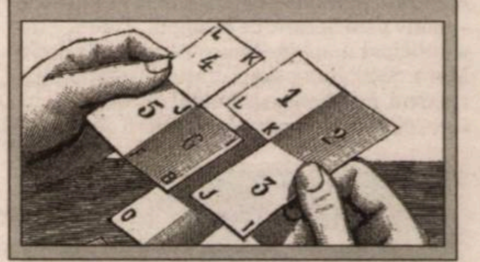

PUBLICITATE

Scapă de surprize la BAC!
Ia-ţi din timp Permisul ECDL!
ECDL
Romania

O strategie foarte bună pentru BAC este obţinerea din timp a **certificatului ECDL** pentru a echivala proba competenţelor digitale de la BAC. Vor fi mai puţine probe şi mai puţine emoţii.

Permisul european de conducere a computerului este cel mai răspândit standard de certificare a competenţelor digitale recunoscut atât în Europa, cât şi la nivel internaţional în peste 148 de ţări.

Căutaţi cel mai apropiat centru acreditat ECDL pe **www.ecdl.org.ro**

ECDL ROMANIA, Calea Griviţei nr. 8-10, etaj 6, Bucureşti
Tel.: **021.316 99 22**; E-mail: **office@ecdl.org.ro**; **www.ecdl.ro**

PUBLICITATE

DILEMATIX
SUPLIMENT PENTRU COPII INTELIGENŢI EDITAT DE DILEMA
Partener: Inspectoratul Şcolar al Municipiului Bucureşti
A-nceput de ieri să cadă...
EDITURA ART

Colaboratorii lui Dilematix şi-au imaginat zăpada în fel şi chip, au inventat poveşti care se pot spune doar iarna, la gura sobei.

Cele mai originale texte vor fi publicate în suplimentul pentru copii din 13 decembrie care apare împreună cu Dilema veche.

Lista premianţilor o va dezvălui Dilematix tot atunci!

Proiect susţinut de:

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Ce-am putea aştepta de la aceste alegeri?

Peste cîteva zile mergem la vot – în cea de-a şaptea rundă de alegeri parlamentare din istoria postcomunistă (anterioarele: 1990, '92, '96, 2000, '04 şi '08). Ca oricare dintre precedentele episoade, şi acesta are miza sa – iar sussemnatul are plăcerea de a aduce aminte distinşilor cititoare & cititori că mersul la secţia de vot, oricît ar părea de inutil unora, e mai benefic pentru democraţia la care visăm, decît şederea acasă a oricăruia dintre cei trecuţi de 18 tandre primăveri.

Partea obscură a problemei este că aceste alegeri, deşi vor avea un învingător şi un învins (pronosticurile-s futile, din moment ce distanţa finală dintre competitori se poate să fie mai mare decît în oricare alegeri din ultimii 15 ani), s-ar putea să nu rezolve prea mult din problema noastră de fond. Şi iată de ce.

Spre mijlocul anilor '60, Raymond Aron publica un volum intitulat *Lupta între clase. Noi prelegeri asupra societăţilor industriale* (o analiză ce continua precedentul său volum, *Opstsprezece prelegeri asupra societăţilor industriale,* 1962). Vă reamintesc două dintre ideile de bază: 1) analiza politico-socială a unei societăţi dă, pe termen lung, rezultate mai bune decît analiza economică – motiv pentru care, de exemplu, Tocqueville a anticipat mai bine lumea occidentală decît Marx. Şi 2), într-o democraţie, sistemul pluripartid funcţionează numai în măsura în care, dincolo de confruntare, liderii se înţeleg asupra regulilor de fond ale jocului. Spunea Aron: „trebuie înţeles că sistemul cu partide multiple nu funcţionează bine decît în măsura în care lupta, oricît de reală ar fi, camuflează totuşi un anumit acord. (...) Un asemenea sistem [nu va supravieţui] dacă liderii partizani nu cad de acord asupra a nimic, nici măcar asupra regulii jocului".

Să aplicăm aceste două idei la situaţia noastră actuală (cu menţiunea că noi nu sîntem o *societate industrială,* dar avem ambîţul de-a fi o *societate de tip occidental* – Aron preciza că cele nouă concepte nu-s echivalente).

În primul rînd, diagnosticul problemelor actuale va fi mai precis dacă analizele vor fi *politico-sociale,* şi nu *economice*. Pentru că sursa impasului în care ne aflăm *nu este* una economică. Doar un naiv îşi poate imagina că problemele noastre politice derivă din încorsetările crizei; nu – problemele sînt cu mult anterioare crizei şi, în ritmul actual, vor dăinui şi după ce România & Europa îşi vor relua creşterea. Dl Lucian Boia a întreprins recent un astfel de demers *(De ce este România altfel?),* iar cui i-a displăcut nu i-a răspuns cu o altă analiză, ci doar l-a urecheat că ar fi „ratat finalul cărţii", susţinînd că toţi actorii politici au vina lor în criza din vara acestui an.

Şi a doua idee: partea cea mai delicată a impasului politic naţional decurge din faptul că la baza luptei în curs nu se (mai) află nici un acord, măcar în privinţa regulii jocului. Am mai trecut prin această situaţie la alegerile din mai 1990 – dar speram să fi depăşit acea zodie oarbă. Luptă a fost şi în alegerile din 1996 sau 2000 – dar combatanţii, deopotrivă, cădeau de acord asupra ideii că drum înapoi nu mai există şi că relaţiile cu Occidentul sînt mai importante decît relaţiile cu Răsăritul; confruntare a fost şi în 2004 sau 2008 – dar măcar ruşinea de cei din clubul NATO+UE îi mai înfrîna pe competitori. În toate cele cinci ultime exerciţii electorale (1992-2008), ideea „Ce va spune Europa?" a fost încă validă. În mod constant n-am avut un arbitru intern după 1990, dar măcar arbitrajul a fost cît de cît asigurat de ochiul scrutător al Occidentului pe cale de-a ne cuprinde.

Analize ale prezentului şi reguli pentru viitor

Ei bine, acel Occident şi acea UE care ne-au „arbitrat" pînă acum au astăzi problemele lor – printre care, ca să vezi, nu se prea află alegerile româneşti de poimîine!

Cine mai poate repara ceva? Evident, tratamentul trebuie găsit în interior. Mai concret: dl Băsescu ar fi inspirat dacă ar renunţa (dacă mai e posibil) la comportamentul autodistructiv (de „jucător") care l-a transformat în preşedintele cu cota cea mai scăzută la final de mandat din ultimii 22 de ani şi care a dus PDL-ul la modestul scor actual. Iar alianţa USL trebuie să-şi strunească impulsul faptelor şi, mai ales, cel al vorbelor. Un exemplu: recent, un distins ambasador al unui important stat NATO şi UE m-a întrebat, amical, spre sfîrşitul unui prînz, dacă întrevăd ca posibilă o schimbare în politica pro-atlantică a României. Evident că nu – i-am răspuns; şi chiar cred asta. Dar simplul fapt că unii aliaţi ai noştri îşi pun asemenea întrebări (!) nu ne ajută cu nimic.

În tot acest impas există, totuşi, o şansă unică. Cîştigătorul de poimîine, în măsura în care va impune o regulă echilibrată şi decentă a jocului politic, va binemerita de la patrie – cum se spune.

Iar dacă nu, nu.

***Adrian Cioroianu** este decan al Facultăţii de Istorie, Universitatea Bucureşti. Printre cele mai recente cărţi publicate:* Epoca de aur a incertitudinii, *Editura Curtea Veche, 2011.*

■ ■ ■

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

„Sminteala limbii": despre sudălmi şi ocări

„Cel ce va grăi rău de domnul locului aceluia şi-l va înjura cu mînie şi cu tot deadinsul într-acest chip cît, de-ar putea, i-ar face toată răotatea, pre unul ca acela să-l certe, de vreme ce face lucru ca acela împotriva legii şi a pravilei. Şi nu se va certa numai cela ce grăieşte rău de domn, de faţă să audă toţi, ce încă şi acela ce grăieşte puţin şi micşor cuvînt ce va fi *de ruşine şi de hulă asupra domniei;* şi acela se va certa, de vreme ce se află un lucru mare la toate pravilile pentru cela ce va grăi cît de puţin cuvînt rău împotriva domniei locului aceluia unde lăcuiaşte de ar fi orice feliu de om, ver fie mirean, veri călugăr, ver fie om de în clirosul besearicii" – scrie la 1652 *Îndreptarea legii*, codul ce avea apoi să ghideze orice proces şi orice rînduială de pe la noi. Se întocmeau apoi, împărţite în glave şi zaceale, definiţiile pe care le-ar fi putut lua sudălmile sau ocările, stabilindu-se „prilejurile" şi obiectele calomniei, ca şi persoanele ce se ocărau sau doar ocărau. Înjuratul pe la spate nu este chiar atît de grav „ca şi cînd ar fi înjurat de faţă", după cum categorisirea unui mort nu poate fi pedepsită la fel de grav ca atunci cînd l-ar fi categorisit „cînd au fost viu". Ba mai mult, nu se pedepseşte deloc calomnierea unei femei ce-a fost odată „curvă", chiar dacă între timp a devenit „înţeleaptă". Stigmatul social este prezent şi dominant în epocă, şi-atunci de ce s-ar pedepsi un suduitor, strigînd-o de „curvă" pe muierea care a fost cîndva „curvă"? Citiţi: „cela ce va zice vreunii muieri curvă, care adevărat înainte va fi fost curvă, iară dup-aceaia se va înţelepţi şi va fi atunci muiare de cinste, acela iară nu se va pedepsi" (glava 108, zaceala 2). Dar suduirea unei femei cinstite, afectîndu-i-se astfel onoare („şi cu aceea sudalmă înmicşorează cinstea aceii femei") se transformă într-o „mare sudalmă".

Sudalma este de două feluri – „mare" sau „mică", interpretată de judecător în funcţie de „vinile scornite", de „locul în care s-au făcut sudalma" şi de „vreme". Astfel „mai mare sudalmă se chiamă cînd va sudui neştine pre altul la vreun loc ca acela de cinste unde vor fi mulţi oameni strînşi, cum e în mijlocul tîrgului sau la vreun praznic". Suduirea în tîrg este mai gravă decît suduirea în sat, şi asta din cauza spaţiului şi a populaţiei presupuse a fi auzit, ascultat, receptat, purtat vorbele defăimătoare pe multele uliţe. Vinile sudălmilor se împart şi în funcţie de statutul social: suduirea boierilor, preoţilor, călugărilor pare mai gravă decît suduirea unui om de rînd. Iar suduirea domnului este cel mai grav lucru cu putinţă, după cum se vede în consemnarea de mai sus. Cuvîntul cîntăreşte mai greu decît palma: „de va da neştine cuiva o palmă peste obraz, aceaia nu se chiamă sudalmă mare", decît dacă gestul a fost făcut în „tîrg". „Suduirea pre dreptate" nu se pedepseşte. Adică, dacă cineva se apucă în tîrg să strige în gura mare „preacurvariule", „hoţule", „hainule" (cu sensul de trădător – *n.n.*, de la „a se haini" – a trăda), „afurisitule", „copilule" (cu sensul de bastard – *n.n.),* „curvo" şi dacă va arăta „adevărul sudălmilor" sale, atunci nu se poate pedepsi: „cînd va sudui neştine pre altul şi-l va ocărî, atunce de va putea arăta cum cuvintele cealea ce i-au zis de ocară sînt adevărate, pentru carele poate să ia şi certare, atunci acela ce l-au suduit nu se va certa". Cu alte cuvinte, strigarea în tîrg de „bastard" este cît se poate de legitimă din moment ce „copilul" nimănui s-a născut „din flori" sau „pe lîngă gard" şi la fel de legitimă este ocara de „hoţul", dacă „hoţul" se dovedeşte a fi „hoţ". Dar dacă se strigă: „sfrenţitule" (sifiliticule), „gîrbovitule", suduirile, chiar şi dovedite, nu pot fi iertate, iar cel ce le-a folosit trebuie să fie pedepsit, pentru că „nu se pot pedepsi niciodată stricaţii şi beteagii şi alţii ca aceia", ci „cel ce va fi ocărît astfel" ca „un suduitor se va pedepsi".

Sudalma trebuie să conţină o doză de „adevăr" pentru a fi iertată, căci cel ce suduie apărîndu-se că va fi fost suduit, dar „bîrfeşte" şi aruncă cu „minciuni", doar pentru a contracara, nu scapă de pedeapsă: „cela ce va sudui pre cineva apestit după cel va fi suduit el, acela nu va putea şovăi să zică că l-au înjurat că ce l-au înjurat celalalt întîi, ce se va certa acela". „Graţie" se acordă vorbelor spuse la mînie, beţie, sminteală, urmate, fără doar şi poate, de „pocăinţa de faţă", de gestul public al iertăciunii „înaintea tuturor".

Cum am devenit o naţie iubitoare de sudălmi, categorisiri, injurii, insulte, ocări, invective, trivialităţi şi alte „suduiri", n-ar fi rău ca măcar acum, în postul Crăciunului, să lăsăm de-o parte „sminteala limbii". Cît despre „pocăinţa de faţă", aş cere, probabil, prea mult şi prea multora...

***Constanţa Vintilă-Ghiţulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din Bucureşti. În 2012 i-a apărut la Humanitas cartea* În şalvari şi cu işlic. Biserică, sexualitate şi divorţ în Ţara Românească a secolului al XVIII-lea.

■ ■ ■

anti nostalgia

Cronica unui vot asumat (III)

„S-a hotărît plecarea spre sectoarele calde, uşile erau blocate, muncitorii ştiau ce categorii privilegiate aveau interes ca manifestaţia să nu ia amploare; erau reprezentanţii p.c.r., u.t.c. şi u.g.s.r. Un rol determinant în această mişcare muncitorească l-au avut femeile. Din secţia 660, Turnătorie, s-a detaşat un om prin spiritul organizator de care a dat dovadă, «omul cu cască albă» în persoana muncitorului Geneti Aurelian. A organizat dispunerea a trei rînduri de femei braţ la braţ în faţa coloanei manifestanţilor. Văzînd că uşile secţiei 505 sînt închise ermetic, personalul fiind încuiat în sala de şedinţe, marşul a continuat în secţiile 509, 510, 525. În această secţie (525) conducerea întreprinderii, reprezentată prin directorul tehnic Anghel Ion şi primarul Calancea, încerca, acum, în ceasul al 12-lea, un dialog cu manifestanţii, rezumîndu-se din partea primăriei să le bată obrazul, iar directorul tehnic să încerce o «hipnotizare» în masă. Manifestanţii ştiau că sînt puternici, pentru că sînt uniţi, pentru că sînt mulţi, pentru că gîndesc la fel. Coloana a intrat în secţia 610 tratament termic, 550 punţi şi striga «hoţii», «hoţii», «veniţi cu noi», «vrem mîncare pentru copii...!» S-au distrus toate lozincile comuniste, mincinoase, care spuneau «munca noastră, bunăstarea noastră... » etc. După ieşirea din secţia 610, coloana număra în jur de 5000-6000 de manifestanţi, un strigăt de durere se distingea din glasul lor, cine ar mai fi putut opri aceşti oameni? S-a plecat la sediul conducerii administrative a întreprinderii. Conducerea a fugit! De ce? Noi tot timpul am cerut dialogul, dar un dialog real, nu minciuni şi promisiuni, de ele eram sătui. Dar cine ar fi putut purta un astfel de dialog dintre cei care ne conduceau?"

Mircea Sevaciuc,
Constantin Lungu, Vasile Badiu,
„O zi intră în istorie",
în *15 Noiembrie*, nr. 2/1990
(v. şi nr. 458-459)

STILURI & STILOURI

Maria IORDĂNESCU

lasă-ţi **copiii** să vină la **tine**

Un plagiat uriaş, mai greu de deslușit decît atomii

Într-o emisiune de televiziune, doamna Ecaterina Andronescu, ministru al Educaţiei, a avut de răspuns la două întrebări importante: 1) De ce nu îi retrage titlul de doctor, obţinut fraudulos, lui Victor Ponta şi 2) Cum comentează acuzaţiile de plagiat care i-au fost aduse de un important ziar german. Răspunsurile celei care coordonează educaţia în România au fost simple şi pe lîngă obiectul discuţiei: 1) Legile ţării spun că prim-ministrul nu a plagiat şi 2) Acuzaţiile care o privesc sînt un atac politic, ca şi în cazul lui Victor Ponta. La insistenţele unui coleg de platou de a spune răspicat dacă 150 de pagini copiate cuvînt cu cuvînt după o altă lucrare sînt un plagiat sau nu, doamna ministru a ridicat din nou deasupra capului foile xeroxate cu Legea Învăţămîntului.

Se pot face, rapid, două comentarii: 1) Dacă o lege dă posibilitatea ca un plagiat evident să fie acoperit, atunci legea nu e bună şi ar trebui schimbată. Doamna Andronescu are posibilitatea să propună Parlamentului acest lucru, dat fiind că este ministru. 2) La o acuzaţie de plagiat se răspunde cu argumente solide extrase din lucrările aflate în discuţie, nu cu victimizări electorale.

Este evident, însă, că orice tip de comentarii de acest fel e inutil: doamna ministru are sarcină de partid să-l apere pe premier. Cu orice preţ. Chiar şi cu acela de a discredita toate diplomele obţinute în învăţămîntul românesc. Mai mult, doamna ministru a învăţat destul de repede cum să fentezi întrebările incomode referitoare la corupţie, plagiat şi orice alt fel de furt: sînt atacuri mîrşave ale opoziţiei, nimic mai mult.

Pentru un ministru mîndru că ştie să numere atomii, numărarea unor pagini copiate ar trebui să fie un fleac. Dar dincolo de răspunsurile relativizante ale doamnei Andronescu, rămîne însă problema: avem un plagiat, cum procedăm?. Dacă el rămîne doar la nivel de gîlceavă politică, atunci eventuala demisie a unui prim-ministru plagiator n-ar fi decît o victorie a opoziţiei politice, şi nu o victorie a unui sistem de învăţămînt curat, onest. Tema plagiatului pare acum a fi doar una a politicenilor aflaţi în lupta pentru putere, şi nu una a întregii populaţii educate a României. Au apărut, în ultima vreme, cîteva scrisori deschise ale unor voci importante din elita românească, scrisori adresate ministrului Învăţămîntului. Nu e puţin lucru, dar nici suficient: mă gîndesc că ideea unui prim-ministru plagiator şi a unui ministru jalnic apărător din oficiu al plagiatorului ar trebui să dea frisoane tuturor universităţilor din ţară, tuturor profesorilor, părinţilor, studenţilor. Probabil că doar presiunile făcute de cîteva milioane de oameni, şi nu de cîteva mii, i-ar putea forţa pe cei care sînt la putere să mai slăbească din susţinerea acordată şefului Guvernului. Indignarea a zeci de mii de doctoranzi adevăraţi, dascăli, studenţi ar putea forţa şi ea gestul unei demisii de bun augur pentru onorabilitatea şcolii româneşti, şi nu al uneia profitabile doar pentru o campanie electorală.

După prestaţiile deplorabile avute de cînd e în funcţia de ministru, doamna Andronescu ar trebui să-şi dea demisia. N-o va face. Dar mai scandaloasă decît prestaţia ei este resemnarea cu care profesorii acceptă miniştri tot mai incompetenţi, mai neplauzibili, mai ineficienţi, numiţi de o putere care nu mai pare preocupată de teme „neelectorale“, cum ar fi responsabilitatea publică şi onoarea.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

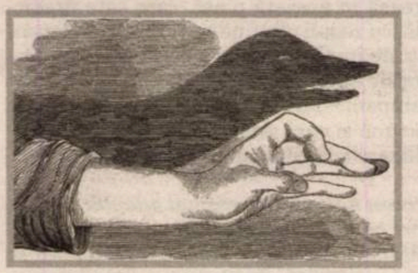

Iaromira POPOVICI

bazar

Viaţa-n poze

Pe vremuri, cînd eram mică, fotografia era o chestiune de durată. Oamenii făceau eforturi pentru poze, se aranjau, se grupau, îşi alegeau locul şi veşmintele. Chiar statul la poze era un eveniment.

Rezultatul întregului aranjament regizat nu era imediat vizibil. Îl aşteptai, cu sufletul la gură, să vezi dacă ai ieşit... memorabil. Îl comentai, îl înrămai şi-l puneai pe perete sau lîngă cămin (dacă aveai vreunul).

Astăzi, pozele digitale, cu telefonul sau cu ce-o fi, se fac imediat. Îţi iese ceva-n cale, îţi atrage atenţia sau ochiul, pac! – i-ai şi făcut o poză. Unul din infinitele (!) instantanee ce se adună în memoria telefonului tău, a computerului tău...

Pentru respectivele instantanee, rareori cineva se pregăteşte. Contează momentul pe care vrei să-l prinzi, starea – cît de tranzitorie. Dacă-l scapi, simţi că e păcat. Ai ratat.

De ce ţii să surprinzi tot soiul de asemenea clipe? Facebook-ul are, cu siguranţă, ceva de-a face cu asta. E vorba de un soi de exhibiţionism, de o laudă de sine de multe ori benignă: nu eşti pe Facebook, nu exişti, ar spune unii. Tocmai de aceea, trebuie să cauţi, în viaţa ta şi în jurul tău, imagini şi ipostaze care, postate, ar spune ceva despre tine.

Dar nu orice: ceva interesant şi inedit despre tine. Profilul tău de pe Facebook e imaginea ta publică într-un cerc nu chiar al prietenilor, ci mai curînd al cunoştinţelor. Acestea trebuie să vadă nu ceea ce vor, ci ce le propui tu: în orice caz, o fiinţă care nu e banală, care se ridică la înălţimea aşteptărilor (ale cui, de fapt?) şi ale standardelor (cine le stabileşte?). Care să facă faţă concurenţei de pe acelaşi Facebook: trebuie să ai ce posta...

Chiar dacă viaţa ta e, în realitate, complet statică şi banală, şi tu eşti, în esenţă, un biet şoricel, pe *wall*-ul tău trebuie să pari leu. Eşti în casă, ai ceva plante mai acătării, nişte frunze uscate, etc.? Repede, o poză poetică. Ai o cană mai haioasă, cu nu ştiu ce inscripţie, sau ai gătit o prăjitură mai acătării? Hop pe Facebook. E dezordine în casă, cu lucruri aruncate brambura, dar care ţie-ţi par într-o lumină... Hai şi cu asta pe acelaşi fb. Mîţa ta s-a culcuşit pe tastatura computerului sau s-a băgat graţios în vreun sertar? Surprinde-o urgent.

Asta ca să nu mai vorbim de aniversări şi evenimente chiar existente, pe care nu trebuie să scapi ocazia să le fotografiezi. Uneori, am constatat, văzînd atîţia oameni cu mobile şi camere pentru tot ce mişcă pe lumea asta, că a ajuns să conteze mai mult imortalizarea lui, instantaneee (aproape), decît evenimentul însuşi. Oamenii sînt atît de interesaţi să nu rateze împărtăşirea şi „eternitatea“ (odată ce va fi postat pe Interent...) întîmplării, decît întîmplarea însăşi. Sînt prea ocupaţi cu „imortalizarea“ ei, ca să mai aibă timp să o mai trăiască.

Sau, poate, tocmai astfel, cu camera sau mobilul veşnic în mînă şi la îndemînă, emoţiile şi imperfecţiunile întîlnirilor şi celebrărilor sînt mai uşor de dus. Nu eşti eroul lor, eşti pozarul lor: de pe o poziţie indirectă, indiferent ce s-ar întîmpla, nu te poate atinge esenţial. Nu te poate spulbera în plin.

Nu toate fotografiile făcute în viaţa de zi cu zi sînt puse pe Facebook ori trimise pe mail cuiva. E suficient că tu, veşnic posesor al aparatelor în cauză, ai mereu în minte posibilitatea asta: orice trăieşti poţi expune. Numai să fie destul de... „interesant“.

Rezultatul nu mai e înrămat, nici aşteptat. Nici atît de unic. Are mai curînd valoare în multiplicitate, în succesiune. Pe lîngă partea de exhibiţionism, nu tocmai plăcută sau morală, ar mai putea fi ceva: pozele astea sînt şi oglinzi ale tale şi ale vieţii tale. Uneori, văzîndu-le, poţi să mai tragi nişte concluzii în ce te priveşte. Pot avea şi un rol... introspectiv, să-i zicem.

Cert e că tehnologia ne-a schimbat viaţa, loc comun sau nu. Ne sîntem mereu şi spectatori, obiectivi sau mai puţin. Ne putem „ridica deasupra“ situaţiilor şi ne putem juca cu ele. Cred, totuşi, că există o limită. Cînd e vorba, însă, de cele cu adevărat grave, sau importante, cred că lucrurile, în esenţă, rămîn aceleaşi ca... în vremurile vechi şi întotdeauna.

Selma IUSUF

legende urbane

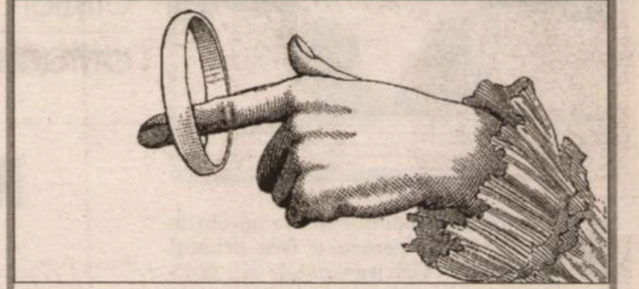

Timp

„Timpul trece acum altfel pentru mine“, zice domnul ăsta de vreo şaptezecişiceva de ani. „E zdrenţuit, e poticnit, e bolnav deodată cu mine“, zice. Dacă îmi spunea şi că, de fapt, el nu mai trăieşte timpul, ci timpul îl trăieşte pe el, o dădeam naibii de treabă şi-l bănuiam că-mi serveşte citate ieftine, de tataie poet. N-a zis. I-am fost recunoscătoare şi m-a pus pe gînduri.

Păi, la o primă vedere, e posibil ca eu însămi să fi pierdut fără putinţă de recuperare o bună halcă de timp cam din copilăria conştientă pînă în adolescenţa tîrzie. O bucată de timp amorfă, timp în care alţii au hotărît pentru mine (lasă televizorul, fă-ţi lecţiile, vino în casă, pune-ţi căciuliţa, citeşte cartea asta sau ailaltă, unde ţi-e bentiţa, dar matricola, învaţă pe de rost lecţia cu 23 August – cea mai lungă din cartea de istorie, şi altele asemenea). Un timp cu fulgerări frumoase, dar devenit aşa abia acum, de la oarecare distanţă. Apoi, pe măsură ce au trecut anii, am reuşit să smulg bucăţi din ce în ce mai consistente şi mai bune din el.

M-am uitat apoi un pic după timpul zdrenţuit al domnului de şaptezeci de ani şi mai bine. L-am văzut în alţii asemenea lui. Tic-tac, tic-tac, era fără scăpare, şi marea osteneală nu izbutea să înăbuşe dorul de viaţă rămas intact. Le scăpa timpul ăsta printre degetele atinse de artrite vechi, le curgea din ochii pe care vîrsta începuse să-i vălurească în ceţuri albicioase, se topea în Locren şi Amlohexal, se ducea, la revedere. Părea totuşi un timp învechit frumos. Ca un pantof de piele cu o cusătură trainică. Ca un radio cu lămpi. Ca un disc de vinil. Hîrbuit, dar cu o oarecare valoare vintage, preţăluită de unii.

Am privit apoi timpul de plastic al armatelor de oameni pe care-i văd coborînd scările de la metrou. Zeci de băieţi identici cu turul blugilor uşor lăsat şi cu buzunarele din spate închise în fermoare lucioase. Zeci de fete în imitaţii de Uggs, cu plete frumoase blonde, brunete, roşcate. Zeci de doamne în haine trei sferturi cu glugile căptuşite cu blăniţă. Zeci de domni cu geci scurte de piele şi cu pantofi ascuţiţi ieşind din cracul unor pantaloni fără formă. Coborîm cu toţii scările alea. Tic-tac. Stîngul-dreptul. Unii sîntem îndrăgostiţi lulea. Trec două luni ca două zile. Alţii ne canonim într-o aşteptare înfrigurată. Două zile, două luni.

Pierd timp, cîştig timp. Probabil că se rostesc zilnic cuvintele astea. Unii se află într-o lungă aplecare spre sine, timp egoist. Alţii renunţă public la televizoare, uneori timp preţios, alteori snob. „Nu mă mai uit la televizor de nuştiucîţi ani“, îmi spune cineva. „Pierdere de timp.“ Am telecomanda în mînă. La televiziunile de ştiri se urlă o politică provincială, se urăşte cu patimă, ca-n telenovele, idei seci, vorbe mari. Patriotism, Europa, muncă. Schimb canalul – un documentar lucrat cu migală mă plimbă prin cîmpurile din Arles: timp schizofrenic. „Nu mai am timp pentru mine. Simt că înnebunesc. Mă consumă ăştia din jurul meu cum vor ei“, îmi zice altcineva. Timp furat, luat cu japca, uneori dăruit.

Am mai multe ceasuri în casă. Îmi pot pune cîteva şi la încheietură. Tic-tac. E şase după-amiaza, duminică. Citesc o carte, beau un ceai. Îmi mîngîi pisica. Citesc şi gîndul îmi zboară (pe unele pasaje lungi, descriptive) la prăjitura cu mere din bucătărie. La bucuria că mîine o să revăd pe cineva drag. Cartea mă trage cu putere înapoi. Tic-tac. E duminică seara deja şi am ronţăit timpul ăsta bun ca pe un măr ionatan. L-am molfăit ca pe o caramea cu lapte. L-am înghiţit cu dumicatul, firimitură cu firimitură. Să ţină, să dureze. Timp domestic, timp bun.

E duminică seara probabil. Iar timpul dumneavoastră bun, gustos, casnic e aşezat precum păpuşile ruseşti în burta altuia mai iute, mai vorace, mai neînduplecat. Mă uit pe geam şi rău fac. Afară fîlfîie negru timpul-zdrenţe al prietenului meu de şaptezecişiceva de ani. Ştiţi dumneavoastră, poetul.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

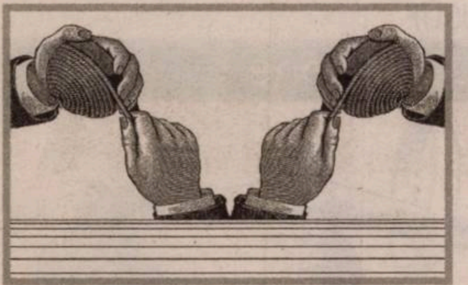

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Moscova nu mai are răbdare cu noi. Dar cui îi pasă?

Republica Moldova mai are nevoie de puţin timp pentru a face drumul său spre UE ireversibil, iar 2013 poate fi anul care va duce ţara spre un nivel cu totul nou al relaţiei cu UE. O premieră pentru Chişinău. Şi pentru UE, în Parteneriatul Estic. 2013 poate fi anul desprinderii sau anul deraierii. Rusia şi-a activat sau pregăteşte să activeze resorturile de scurtcircuitare a negocierilor UE – Chişinău care merg bine pe trei din „fronturile-cheie“: acordul de asociere, cel comercial şi planul de liberalizare a vizelor.

Cu ce vine, „la schimb“, Rusia? Cu un şantaj, în plasa căruia a căzut Kievul, pe preţul energiei în care ia captivă şi Transnistria, pe influenţa economică asupra Tiraspolului şi pe o necunoscută uniune vamală, de inspiraţie europeană, dar promovată de comunişti. Guvernul de la Chişinău trebuie să evite confruntările directe. Atitudini deschise antiruse încercate de Ucraina sub Iuşcenco sau de Georgia sub Saakashvili au constituit pretexte folosite de Rusia pentru a bloca occidentalizarea acestor ţări, care apoi au schimbat direcţia, odată cu schimbarea de putere.

Paradoxal, dar contrareacţia Rusiei e un semn al succesului previzibil: cîtă vreme apropierea Moldovei de UE părea ceva îndepărtat, Moscova îşi permitea să joace rolul unui lider îngăduitor. Cînd dosarele de negociere se apropie de finalizare, Rusia acţionează ca un hegemon trădat de un stat pe care îl credea suspus. Din 2009 încoace, Moldova a dus negocieri în ritm rapid cu Uniunea Europeană, în 2013 ar putea culege roadele. Sau nu.

Primul şantaj al Rusiei: cel energetic. Ce spune practic Rusia, Chişinăului? Dacă nu abandonaţi planurile de integrare energetică cu Europa, vă tăiem gazul şi vă cerem şi banii pe gazele consumate de Transnistria. Rusia dă gaz transnistrenilor, facturile sînt încasate de guvernul de la Tiraspol şi banii rămîn la el. Dar Rusia calculează datoria şi zice că facturile ar trebui plătite de Chişinău. Un joc pervers în care iei la palme victima şi zbieri să vină poliţia. Cînd e iritat, Kremlinul le aminteşte moldovenilor de această „datorie“. Problema Rusiei e însă că de această dată îşi supralicitează poziţia: brutalitatea poate că sperie pe termen scurt, dar pe termen lung creşte motivaţia Republicii Moldova de a scăpa de dependenţa energetică de Moscova.

„Putem spune partenerilor noştri ruşi: dacă aplică astfel de măsuri... atunci noi nu putem avea încredere pe termen lung în problema securităţii energetice. Republica Moldova e un test pentru un parteneriat echitabil.“ Asta a declarat imediat Günther Oettinger, Comisarul UE pentru Energie. Tot el a vorbit direct de „şantaj“, a declarat că e „inacceptabil“ şi a cerut statelor membre să aibă o poziţie unitară de sprijin a Moldovei. E foarte important că Oettinger a legat tema relaţiei energetice R. Moldova – Rusia, de tema relaţiei Bruxelles – Moscova.

Declaraţiile vin pe fondul unei nervozităţi majore în relaţia Comisia Europeană – Rusia tocmai în zona energetică. Directoratul pentru Competiţie din Comisie a anunţat o amendă de zece miliarde de euro pentru Gazprom pentru abuz de poziţie dominantă. Preşedintele rus Vladimir Putin a acuzat o motivaţie politică, iar strategia curentă a Rusiei e că va pune cu botul pe labe Directoratul pentru Competiţie al Comisiei prin presiune politică asupra statelor membre. O astfel de atitudine poate însemna două lucruri: fie Vladimir Putin nu ştie foarte multe despre Uniunea Europeană, fie, dacă ştie, UE este pentru liderul de la Kremlin un animal politic pe care nu îl înţelege. Va pune Rusia cu botul pe labe Comisia? Puţine şanse. DG Competition a adus la ordine companii uriaşe, ca Microsoft şi Boeing, şi a lansat investigaţii chiar împotriva unor companii energetice europene. Mamuţii energetici german şi francez EoN şi GDF au primit amenzi de peste jumătate de miliard de euro fiecare pentru înţelegeri de împărţire a pieţei în Germania şi Franţa. Compania italiană ENI a fost forţată să permită accesul altor distribuitori la reţelele de gaz din Italia. Cu toate astea, Putin crede că va da cîteva telefoane şi va pune cu botul pe labe Comisia. Şi nu e doar amenda uriaşă, ci şi faptul că se cere ca Gazprom-ul să renunţe la interdicţiile de revindere a gazelor şi să permită accesul altor distribuitori la reţele. Adică i se cere Gazprom-ului să renunţe la modelul său de afaceri în Europa. UE e principalul client al Gazprom, iar Gazprom e principalul contributor la bugetul Rusiei. De unde Putin plăteşte pensii şi salarii ca să stea la putere. Înţelegeţi legătura?

Deci, Putin nu va pune Comisia cu botul pe labe. Timpul curge în favoarea Moldovei şi în defavoarea Gazprom. Chişinăul are nevoie de timp ca să scape de dependenţa (100% importuri din Rusia). Anul viitor, România va termina de construit gazoductul Iaşi – Ungheni, care va lega cele două pieţe de gaze. Petrom promite ca din 2015 să vîndă gaze descoperite acum în Marea Neagră (echivalent consumul pe 80 de ani al Moldovei). Nu înseamnă că nu vor mai exista importuri din Rusia, dar altfel negociezi cînd ai alternative. În cîţiva ani, geografia energetică se schimbă.

De altfel, tentaţia unor acorduri politice cu Rusia pentru cîştiguri economice de la Gazprom este oricum o iluzie. Deja există o cazuistică a modului în care binomul Rusia – Gazprom încearcă să împace şi capra, şi varza – adică să urmărească şi scopuri politice, şi cîştiguri economice – sfîrşind prin a-i înşela pe partenerii de dialog aflaţi în poziţii vulnerabile. Astfel, în urma acordurilor cu Ucraina din 2010 prin care trebuia să scadă preţul la gaze în schimbul prelungirii şederii flotei ruse în apele ucrainene, Kievul a crezut că obţine o reducere, dar acum plăteşte la fel de mult ca R. Moldova. Nicu Popescu, analistul moldovean cu anvergură europeană, are dreptate cînd suspectează că Rusia va reveni la preţul maximal odată ce va reuşi să strice relaţiile dintre R. Moldova şi UE. Dacă va reuşi.

Al doilea dosar complicat: acordul comercial cu UE şi baricada de la Tiraspol. Republica Moldova şi UE au negociat rapid, pe parcursul lui 2012, viitorul acord comercial (DCFTA). Aceasta ar reprezenta o nouă etapă, în care practic Republica Moldova ar deveni *de facto* parte a spaţiului economic european. Exportul spre statele UE ar fi condiţionat doar de respectarea anumitor standarde (de origine a mărfii, de calitate, fitosanitare). Cînd DCFTA va intra în vigoare, firmele din Transnistria (care acum exportă în UE pe cotele de export ale Moldovei) au două alternative: ori se supun regimului DCFTA, ca şi restul companiilor din Republica Moldova, ori exportă spre UE plătind taxele vamale. Evident, dat fiind că preţul este un avantaj competitiv important al transnistrenilor (şi pentru că multe mărfuri sînt produse cu gaz gratis din Rusia), o asemenea schimbare ar influenţa masiv exportul spre UE.

Negocierile oficiale au avut loc între guvernul de la Chişinău, singurul legitim în discuţiile internaţionale, şi Comisia Europeană. Dar cele două părţi au încercat să includă Tiraspolul, invitat ca observator la rundele de consultări, extrem de complicate din punct de vedere tehnic. Practic, guvernul moldovean şi experţii Comisiei Europene negociază condiţii tehnice şi perioade de derogări pentru liste care includ mii de produse şi de standarde. Dat fiind nivelul de industrializare mai ridicat din Transnistria, guvernul de la Chişinău nu avea expertiza tehnică necesară să acopere şi toate ramurile economice prezente în Transnistria. De aceea, oficialii moldoveni au cerut prezenţa unor experţi de la ministerele de linie din Tiraspol. Spre surpriza negociatorilor, Tiraspolul şi-a redus prezenţa la un singur diplomat, ales pentru că ştia engleză, însă fără cunoştinţe tehnice. Am vorbit cu oameni de afaceri de la Tiraspol, mi-au zis că ştiu de problemă, dar de cîte ori au încercat să o discute cu guvernul, li s-a spus să nu se bage: e o chestie politică. Comisia Europeană a încercat să comunice direct cu companiile din Transnistria şi a organizat o masă rotundă (în septembrie 2012), unde experţii europeni urmau să meargă pentru a informa direct companiile de peste Nistru. Guvernul de la Tiraspol a anulat evenimentul în ultimul moment.

Ce anume vrea Tiraspolul în acest dosar? Nimeni nu înţelege. Închiderea pieţei europene ar fi o lovitură serioasă pentru economia transnistreană, oricum fragilă, subvenţionată şi captivă grupurilor de interese. „Nouă ne convine piaţa europeană, e mult mai sigură. Să ştiţi că, deşi zic că sînt prietenii noştri, e foarte greu să exportăm în Rusia, sînt fel de fel de şicane şi mereu trebuie să ai pe cineva de acolo ca să poţi intra pe piaţă, e corupţie mare“ – îmi zice acelaşi om de afaceri transnistrean, într-o engleză impecabilă. De unde atitudinea obstrucţionistă a guvernului de la Tiraspol împotriva propriei economii? (există angajamente ca acordul comercial să fie semnat în 2013). S-a mai întîmplat înainte de 2006, cînd UE şi Moldova negociau tot preferinţe comerciale – Rusia şi Transnistria au spus că e blocadă economică şi că e dezastru umanitar şi au provocat o întreagă criză diplomatică. Dar nu a fost dezastru, dimpotrivă, pe baza negocierilor de atunci, UE a devenit cel mai important partener comercial al Transnistriei. Dat fiind precedentul dinainte de 2006, sînt motive să aşteptăm o strategie a victimizării. De fapt, Transnistria a ales să nu fie parte din negocieri. Se vor speria europenii de scandal?

Pericolul numărul trei. Partidul Comuniştilor face agitaţie de stradă pentru aderarea la Uniunea vamală Rusia – Belarus – Kazahstan. E un subiect fierbinte în Moldova. Sînt două mari probleme cu această campanie politică – o necunoscută şi o minciună. Necunoscuta: PCRM propune populaţiei aderarea la ceva ce nu există decît în formă incipientă şi nu se ştie cum va funcţiona. Uniunea vamală face parte din ideea mai largă formulată de Vladimir Putin, care doreşte să refacă spaţiul de influenţă fost sovietic, începînd printr-o uniune economică ce va continua apoi spre una politică. Deocamdată, a convins doar Belarus şi Kazahstan. Tot teoretic, Putin doreşte să copieze modelul european – de la integrare economică spre cea politică. Uniunea vamală cu Rusia şi alte state mai mici nu va avea instituţii-arbitru cu adevărat independente, aşa cum este Comisia Europeană în cazul UE. Este şi motivul pentru care Ucraina nu a aderat. Şi cum ar putea adera Moldova la o uniune cu care nu are graniţă comună e şi mai misterios. Minciuna: Propaganda PCRM afirmă că aderarea la Uniunea vamală cu Rusia este compatibilă cu aderarea la spaţiul economic european şi cu aderarea viitoare la UE. Am întîlnit în R. Moldova mulţi oameni, chiar bine intenţionaţi şi cu orientare pro-europeană, care cred acest lucru. Practic, oamenilor li se vinde un sentiment de confort: nu trebuie să alegeţi între Est şi Vest, putem avea relaţii privilegiate şi cu unii, şi cu alţii. Aceasta este o minciună. UE în sine este o uniune vamală şi una economică. Prin DCFTA, R. Moldova intră *de facto* în uniune economică cu UE. Aderarea la Uniunea Rusia-Belarus ar însemna încetarea acestui parcurs. R. Moldova nu poate fi membră a două spaţii economice diferite. R. Moldova deja exportă cel mai mult spre UE şi se integrează în această piaţă, care este predictibilă, cu reguli comune şi cu arbitri independenţi de implementare a acestor reguli (instituţiile europene). Deocamdată, asistăm la o campanie virulentă a PCRM bazată pe minciună şi care are ca scop evident să destabilizeze actualul curs european al ţării.

(acest text este un rezumat adaptat al unui raport pe care l-am publicat cu ocazia vizitei lui Manuel Barroso la Chişinău. Raportul se intitulează „2013: Anul cheie pentru integrarea Republicii Moldova – Rusia strînge şurubul, UE trebuie să fie alături de Chişinău“ şi poate fi citit integral pe site-ul www.crpe.ro)

facebook.com/
Cristian.Ghinea.CRPE

■ ■ ■

Eugen ISTODOR

negustori și mușterii

Vai de oasele noastre! Sîntem urși

Frigul intră-n oase. De-acum plapuma coboară din cui plină de aromele de levănţică. Toamna fuse bogată şi, uite, chip de te bucură de post. Avem de unde, cu toate că nu te-ndeamnă nimic la postire, decît spiritul, slabă speranţă. Dă-i cu conopidă, dă-i cu zacuscă – iar luaţi zacuscă de la magazine în loc să fi făcut singuri –, dă-i cu sarmale cu orez, dă-i cu spanac de borcan, dă-i cu morcov ras cu măr. Ce să faci? Cartoful prăjit este vedeta. Dar cît să rozi la prăjeli? Oasele vin înfrigurate de afară şi visezi ca vrabia, mălai, pardon – mămăliguţă cu brînză şi smîntînă. Şi osul cere puţină grăsime, cu tot sufletul visezi ca ursul la grăsime de ciolan de porc, la un cîrnat temeinic, la o terfelire de şoric în zăpadă. Ca urşii ne vrem păturică pe oase doar-doar să stea deoparte cea rea, iarna. Ce-i de făcut?! Secătura de om. Porcul! Marele vis al omenirii. Uite-l azi în galantare stînd cu botul pe copite. Este sfîrşit, ştiu, dar mă priveşte, vai, cum mă priveşte, piei, răule şi visule! Muşcă din mine gerul lui decembrie, ce-aş muşca din tine porcule, că, vai, ce mă fac, privirea porcului acesta este a porcului ce se duce. Păi, gîndeşti, pînă-n Crăciun este dus, nu mai e bun, expiră, pute. Privirea lui letargică, da, a porcului din Piaţa Rahova de duminică pe la ora 13, cînd este sigur că nu-l mai ia nimeni acasă, cînd este sigur că tot creştinul, gata, s-a hotărît să mai postească o zi. Urs să fiu, ce să fac eu cu porcul cela? Ce să fac eu fără porcul cela? Postesc. Dar nu pot uita privirea lui. Nu pot, nu pot! Post începe cu „po“ ca porcul, dar „st“ spune nu te lăsa ispitit. Poţi. Urs vreau, ciolane calde. Oi putea? Abia de-am trecut de Sfîntul Niculae!

dosar DILEMA VECHE
Coordonatoare: Luiza VASILIU
Ilustrații: Alina FILIPOIU

Disidenții

Din China, Egipt, Cuba, România, Rusia, Iran

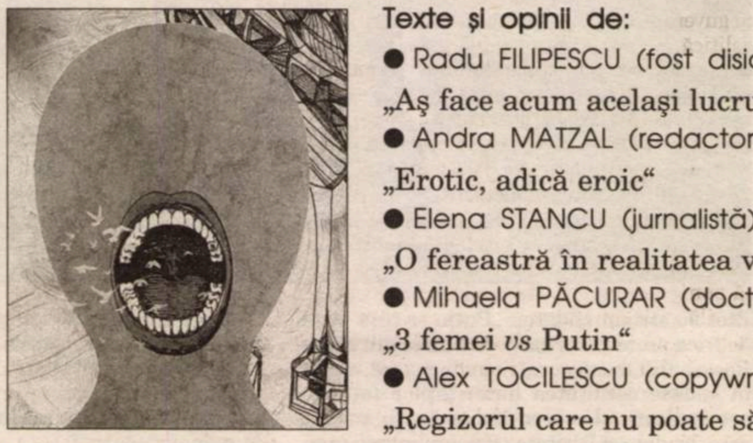

Texte și opinii de:

- Radu FILIPESCU (fost disident)

„Aş face acum acelaşi lucru“ – interviu

- Andra MATZAL (redactor-șef totb.ro)

„Erotic, adică eroic“

- Elena STANCU (jurnalistă)

„O fereastră în realitatea vieţii cotidiene din Cuba“

- Mihaela PĂCURAR (doctorandă în literatură rusă la Universitatea Harvard)

„3 femei *vs* Putin“

- Alex TOCILESCU (copywriter și scriitor)

„Regizorul care nu poate să nu fie regizor“

argument

Prizonierii conştiinţei noastre

DILEMA VECHE

Disidenţii

Din China, Egipt, Cuba, România, Rusia, Iran

Atîta vreme cît vor exista în lume regimuri totalitare, vor exista şi disidenţi. Ezitanţi sau hotărîţi, ascunşi sau vocali, moderaţi sau radicali, în libertate provizorie sau în detenţie, încercînd cu mijloacele pe care le au la îndemînă să spună adevărul despre ce văd în jurul lor. Uneori, adevărul nu trece mai departe de gardienii închisorii în care sînt condamnaţi să-şi petreacă zilele, alteori, cu ajutorul unor oameni dispuşi să le spună povestea mai departe, adevărul ajunge la Amnesty International şi în presa străină. Ca să existe dovezi despre abuzurile regimurilor respective, ca să „se facă presiuni“ pentru apărarea libertăţii de expresie, ca să afle guvernele din ţările în care există disidenţi că restul lumii ştie şi că e cu ochii pe ele. Acesta este mecanismul. Dar el funcţionează numai dacă noi, cetăţeni ai restului lumii, pricepem că avem un rol în toată această poveste: chiar rolul de a spune povestea.

Timp de aproape jumătate de secol, am sperat că Occidentul va afla ce se întîmplă în România comunistă şi că nu va lăsa lucrurile aşa. Informaţiile din ţară care ajungeau la Europa Liberă sau la Vocea Americii erau apoi preluate de instituţiile pentru apărarea drepturilor omului şi transformate în argumente împotriva propagandei. Aşa s-a întîmplat şi în cazul lui Radu Filipescu, care a fost eliberat după trei ani de detenţie datorită presiunilor, petiţiilor, protestelor din străinătate. De 22 de ani, nu mai trăim într-o dictatură. Citim ce vrem, zapăm dintr-o parte în alta, avem acces la presa străină, călătorim. Şi în timp ce noi ne bucurăm de libertăţile noastre regăsite, în China, Egipt, Cuba, Iran etc. există oameni care-şi riscă libertăţile, şi-aşa puţine, ca să spună ce se întîmplă de fapt în ţările lor. Despre aceşti oameni e vorba în paginile care urmează. Am ales cîteva istorii care ni s-au părut puncte esenţiale pe harta disidenţei din ultimii ani. Şi în loc să folosim fotografiile celor despre care am scris, am rugat-o pe Alina Filipoiu să ilustreze textele din dosar. Portretele ei reinterpretează poveştile respective, într-un discurs în acelaşi timp puternic şi delicat. Ce veţi face apoi cu aceste poveşti rămîne numai şi numai la latitudinea dumneavoastră. (**Luiza Vasiliu**)

BARBURISME

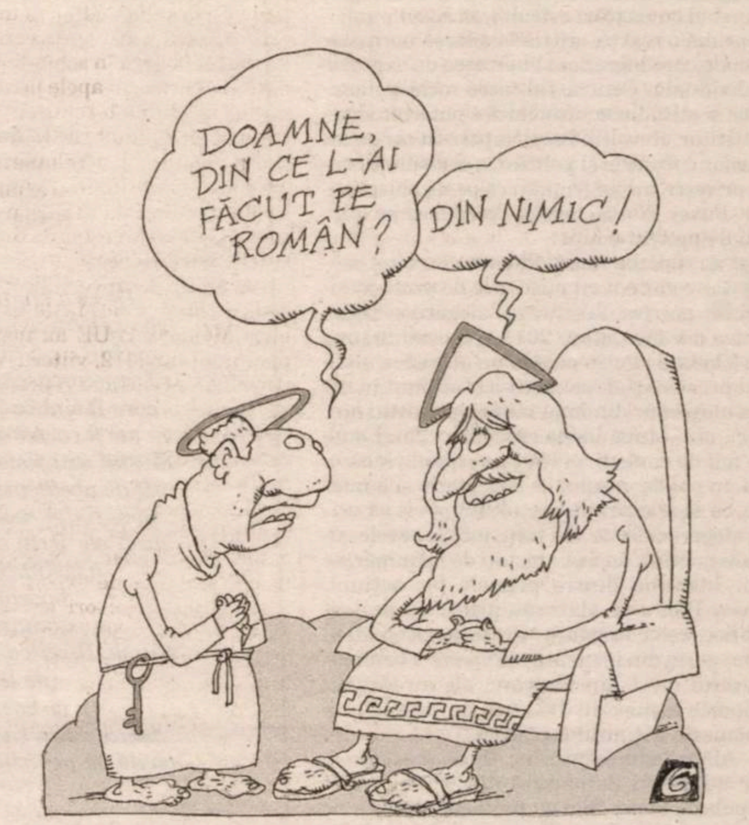
DOAMNE, DIN CE L-AI FĂCUT PE ROMÂN?
DIN NIMIC!

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 6 decembrie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Laurenţiu Diaconu-Colintineanu.

Mihaela PĂCURAR

3 femei vs Putin

Pussy Riot

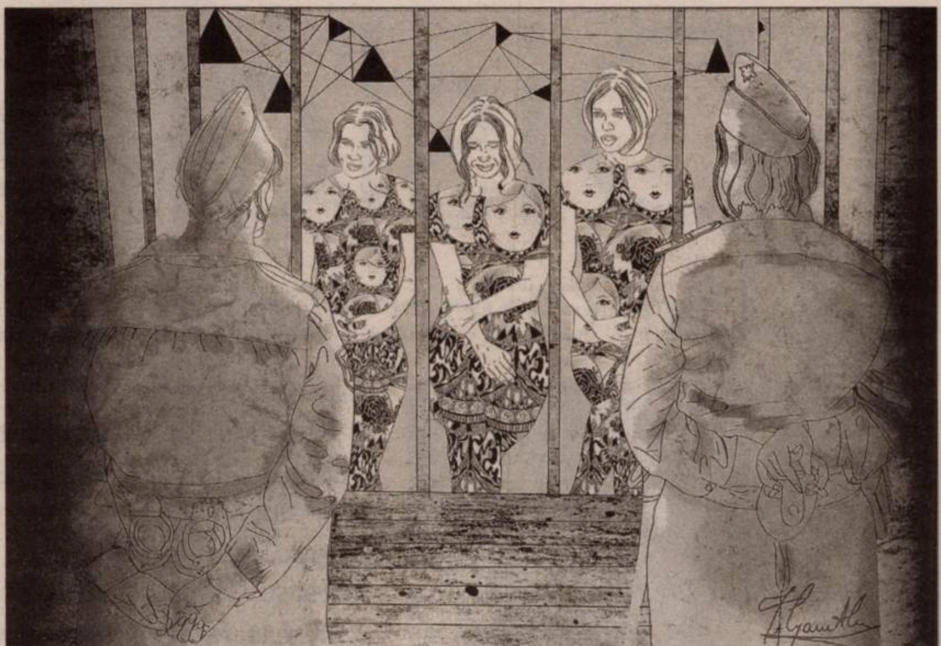

Procesul intentat grupului punk feminist Pussy Riot de către autorităţile ruseşti, în luna august a anului acesta, a captivat atenţia publicului prin imaginea unei confruntări disproporţionate: trei femei tinere luptau făţiş împotriva unui implacabil aparat de justiţie represivă condus de preşedintele Vladimir Putin.

Acuzate de huliganism motivat de ură religioasă, cele trei – Maria Alyokhina, Yekaterina Samutsevich şi Nadezhda Tolokonnikova – au fost reţinute în închisoare timp de cinci luni, fără posibilitatea de cauţiune, deşi două dintre ele au copii mici. În urma procesului, ele au fost condamnate la doi ani de muncă silnică. Vina lor e de a fi intrat în Catedrala Mîntuitorului Hristos din Moscova cu intenţia de a face o rugăciune mai puţin obişnuită, o rugăciune punk, cu versuri ce nu mai fuseseră auzite pînă atunci într-o biserică. În mai puţin de un minut, Pussy Riot şi-au spus rugăciunea – în grabă, dar răspicat şi emfatic: „Preasfîntă născătoare, scapă-ne de Putin!".

Imortalizat într-un montaj video pus pe YouTube şi folosit de către autorităţi ca bază pentru un proces, gestul lor a devenit emblematic, iar comentariile nu s-au lăsat aşteptate. În ziare, reviste, postări pe Facebook şi Twitter, membrele grupului Pussy Riot au fost deopotrivă lăudate pentru curaj politic şi acuzate de frivolitate.

Pussy Riot sînt un grup format din aproximativ douăzeci de femei cu vîrste între 18 şi 30 de ani. Majoritatea sînt studente sau absolvente ale unor universităţi şi instituţii de artă prestigioase din Moscova. În public, ele rămîn anonime, în spatele unor măşti care sînt de fapt nişte căciuli de iarnă viu colorate numite balaclave, cu deschizături pentru ochi şi gură. Costumul e completat de ciorapi şi rochii în culori puternice. Gesturile pe care le adoptă şi felul virulent în care îşi strigă versurile – folosindu-se de tot corpul, dansînd cu mişcări zvîcnite, în stilul punk – exprimă o reacţie critică la adresa normelor sociale care îngrădesc libertatea de expresie individuală. Contrastul între rochiile feminine şi atitudinea războinică e puternic şi neliniştitor. Revoltîndu-se împotriva constrîngerilor culturale şi politice, a sexismului care priveşte corpul feminin ca pe un obiect pasiv, Pussy Riot îşi folosesc corpul ca pe o armă de protest politic.

Gruparea Pussy Riot s-a dezvoltat concomitent cu mişcările de protest împotriva falsificării alegerilor legislative din decembrie 2011 şi a candidaturii lui Vladimir Putin pentru un al treilea mandat prezidenţial (pe care l-a şi obţinut în urma alegerilor din luna martie a acestui an). Zeci, iar – după unele estimări – chiar sute de mii de oameni au ieşit pe străzile Moscovei, în pofida gerului de decembrie şi ianuarie, ca să-şi exprime nemulţumirea şi să ceară alegeri cinstite. Cu toţii, indiferent de culoare politică, au fost arestaţi de nenumărate ori. Într-una dintre primele lor acţiuni, Pussy Riot s-au alăturat, printr-un protest ad-hoc, celor arestaţi: urcate pe acoperişul unui garaj din imediata apropiere a penitenciarului nr. 1 din Moscova, ele au strigat: „Moarte închisorii! Trăiască protestele!", în aplauzele deţinuţilor politici.

Alăturîndu-se mişcării de opoziţie, ale căror mitinguri deveniseră din ce în ce mai populare, Pussy Riot au protestat din nou pe 15 ianuarie în Piaţa Roşie, centrul simbolic al capitalei ruseşti. Flancate de zidurile Kremlinului, opt membre anonime Pussy Riot s-au urcat pe o platformă de piatră numită Lobnoye Mesto, de unde secole de-a rîndul ţarii ruşi s-au adresat poporului cu cîte un nou *ukaz* – o nouă lege. Practic, Pussy Riot s-au căţărat ilegal pe locul sfînt al puterii politice din Rusia – un monument asociat cu puterea absolută a unui lider de a se adresa cetăţenilor ca unor supuşi. De la înălţimea simbolică a Lobnoye Mesto, Pussy Riot au strigat sfidător: „Putin se pişă pe el de frica protestatarilor!". Acţiunea din Piaţa Roşie a fost de un curaj nemaipomenit, avînd în vedere ostilitatea autorităţilor faţă de protestatari, ale căror demonstraţii au fost activ bruiate şi limitate prin impunerea unui regim de control strict referitor la unde, cum şi cînd pot avea loc mitingurile de protest. În timp ce mitingurile opoziţiei se desfăşurau în Piaţa Bolotnaia, pe malul opus al rîului Moscova faţă de Kremlin, Pussy Riot au reuşit să ocupe pentru cîteva minute chiar centrul istoric al autoritarismului rusesc.

În declaraţia
de la finalul procesului,
Yekaterina Samutsevich
explică miza politică
a alianţei dintre Putin
şi Patriarh:

*„De ce a simţit Putin nevoia
să exploateze religia ortodoxă,
cînd ar fi putut foarte bine
să se folosească de unelte laice
care îi sînt la îndemînă, cum
ar fi corporaţiile controlate
de stat sau sistemul de justiţie
atît de obedient? Se prea poate
să-şi fi dat seama că oamenii
nu îi vor ierta stilul autoritar,
asasinările jurnaliştilor
opozanţi şi dezastrul
cu submarinul scufundat
Kursk. Biserica îi oferă o altfel
de legitimitate care
nu se bazează pe alegeri
democratice sau pe o societate
civilă, ci pe însuşi Dumnezeu."*

Cu cîteva săptămîni înaintea alegerilor, pe 8 februarie, Patriarhul Chiril a ţinut să îşi exprime susţinerea faţă de candidatul Putin, numind perioada în care acesta a fost preşedinte „un miracol de la Dumnezeu". Referitor la mitingurile anti-Putin, patriarhul a spus categoric: „Adevăraţii creştini ortodocşi nu participă la proteste politice". Rugăciunea punk în Catedrala Mîntuitorului Hristos a fost riposta Pussy Riot la adresa remarcilor lui. Pussy Riot nu au deranjat o slujbă, dar au călcat în picioare un tabu religios care delimitează prezenţa femeii în biserică. Întocmai ca în Piaţa Roşie, au ocupat un spaţiu sacru. În Piaţa Roşie era vorba evident de o miză politică antiautoritară. Ce mesaj au vrut să transmită Pussy Riot cînd au ocupat altarul celei mai importante biserici din Rusia?

Ocupînd catedrala, Pussy Riot revendică spaţiul religios şi tradiţia de contestare politică proprie ortodoxismului rusesc, denunţînd totodată practici prin care biserica încearcă să transforme credincioşii într-o masă de manevră pasivă:

„Moaştele Fecioarei nu ţin loc de mitinguri politice
Preasfînta născătoare e cu noi!".

Comunitatea internaţională a reacţionat prompt: Amnesty International le-a declarat prizoniere de conştiinţă, iar corespondenţii ziarelor internaţionale au relatat numeroasele abuzuri de justiţie la care au fost supuse cele trei femei. Peste noapte, Pussy Riot au devenit o cauză celebră, la modă chiar. Declaraţiile lor de la finalul procesului au fost citite la New York de nume celebre, în săli pline ochi. La Moscova, Madonna a cîntat cu faţa acoperită de o căciulă Pussy Riot. Mulţi au văzut în reacţiile de solidaritate ceva frivol şi s-au grăbit să spună că pînă la urmă curajul şi acţiunile Pussy Riot nu sînt mare lucru în comparaţie cu alte suferinţe din lumea largă. Unii au sugerat chiar că nimănui nu i-ar păsa de Pussy Riot, dacă nu ar fi vorba de un grup de femei tinere şi atrăgătoare. Dar aceeaşi observaţie poate fi şi reformulată: Pussy Riot atrag atît de multă atenţie tocmai pentru că lumea se aşteaptă ca disidenţii să fie bărbaţi. Liderii mişcărilor de opoziţie anti-Putin, de exemplu, sînt bărbaţi.

„Putin se pişă pe el de frica protestatarilor!"

Versurile rugăciunii punk îl atacă în primul rînd pe patriarh, acuzat de mai multe organizaţii nonguvernamentale că ar fi fost agent KGB:

„Sutană neagră, epoleţi de aur
Şeful e de la KGB".

...şi că tot ce face e în interesul lui Putin. Pussy Riot folosesc numele civil al patriarhului ca să sublinieze faptul că implicarea sa în politică îl descalifică din rolul de patriarh:

„Patriarhul Gundyaev crede în Putin
Ar fi mai bine dac-ar crede nenorocitul în Dumnezeu!".

În timpul procesului, în care au fost acuzate de huliganism şi ură religioasă, Pussy Riot au susţinut că rugăciunea punk nu s-a vrut un atac împotriva creştinilor ortodocşi, ci unul împotriva politizării bisericii în Rusia lui Putin. Refrenul *sran' gospodnya* – „căcat sfînt" – şochează, deşi e o expresie inventată recent, ca traducere pentru exclamaţia *„Holy shit!"* din filmele americane. Spusă în biserică, fraza exprimă atît revoltă, cît şi motivul revoltei – amestecul periculos dintre religie şi politică autoritară. Dacă acţiunile Pussy Riot au captivat atenţia multora e şi datorită felurilor multiple în care aceste femei îşi exprimă poziţia politică. Dosarul procesului, cu răspunsurile şi declaraţiile lor, poate sta liniştit lîngă dosarele altor disidenţi de renume, ca Iosif Brodski sau Andrei Sinyavsky.

Yekaterina Samutsevich a fost eliberată în urma unui apel, în luna octombrie, în timp ce colegele ei au fost trimise în închisori departe de Moscova. Într-un interviu pentru site-ul lenta.ru, Samutsevich explică de ce nici una dintre membrele grupului nu vede nimic bun în statutul de prizonier politic: „E periculos să crezi că valoarea unui gest politic stă în pedeapsa pe care o primeşte".

Mihaela Păcurar *este doctorandă în literatura rusă la Universitatea Harvard.*

Varianta completă a acestui articol o puteţi citi pe www.dilemaveche.ro.

DILEMA
Disidenţii

Andra MATZAL

Erotic, adică eroic

Aliaa Magda ELMAHDY

Primăvara arabă s-a terminat de mult şi deja peste Cairo a venit toamna, fără ca protestele să fi încetat. Pe 23 octombrie 2011, cu o lună înainte ca Piaţa Tahrir să fie ocupată din nou şi să redevină scena unui masacru cu peste 1500 de răniţi, printre milioanele de postări de pe Blogspot se strecoară o fotografie care ar fi putut trece uşor neobservată, dacă n-ar fi fost vorba de o ţară arabă. Portretul alb-negru al unei tinere care priveşte fix spre obiectiv, un corp adolescentin completat de doar cîteva elemente de recuzită: ciorapi de mătase cu adeziv, balerini roşii, o floare de aceeaşi culoare prinsă la ureche. Fotografia i-a adus lui Aliaa Magda Elmahdy, egipteanca de 21 de ani care şi-a descris poza drept un „strigăt împotriva unei societăţi a violenţei, rasismului, sexismului, hărţuirii sexuale şi ipocriziei“, aproape trei milioane de vizualizări şi supranumele de „revoluţionara goală“.

O aură indecentă

În plin anotimp al revoltei de stradă, Aliaa a stîrnit, cu erotismul ei stîngaci, un alt război din care mulţi se miră că a scăpat cu viaţă, ba chiar continuă să scrie pe blogul personal. Popularitatea ei, alimentată de Twitter-aura generată viral, n-a fost un preţ mic, iar miile de comentarii inflamate, ajungînd chiar la ameninţări cu moartea, au scos la lumină un lucru pe care, cu atenţia noastră comprimată, de cetăţeni grăbiţi, tindem să-l luăm drept „diferenţă culturală“ – tragică, ce-i drept. Pentru musulmani, corpul şi, odată cu el, întreg teritoriul feminin e fortăreaţa cel mai bine păzită, chiar şi în vremuri în care liberalii îşi joacă discursul reformei. Nu doar comentatorii fără nume s-au grăbit să arunce cu piatra „curviei“ şi a „bolii psihice“ în imaginea femeii; rîndurile lor au fost masiv îngroşate de ziarişti, disidenţi şi liberali stîngişti, aflaţi în plină confruntare cu islamiştii conservatori.

Aliaa a stîrnit, cu erotismul ei stîngaci, un alt război din care mulţi se miră că a scăpat cu viaţă.

Aproape surprinzător, nu fundamentaliştii au fost cei care au sărit să acopere cu un văl cît mai negru nudul de cîţiva byţi, ci purtătorii însemnelor seculare, speriaţi de moarte că imaginea studentei ar putea fi asociată cu propria idee de emancipare promisă. În faţa zvonurilor, potrivit cărora Aliaa ar fi avut legături cu Mişcarea 6 Aprilie, puternic implicată în protestele care au dus la răsturnarea regimului Mubarak, liderii grupului au negat vehement orice implicare, invocînd imoralitatea de neconceput a unui asemenea gest. La doar cîteva luni după ce în Piaţa Tahrir forţele de ordine făceau teste de virginitate, pe bandă rulantă, protestatarelor, jurnalistele egiptene s-au distanţat ireversibil de mesajul ei radical, Ethar El-Katatney spunînd condescendentă că îi pare rău pentru biata fată. „Abia dacă are 20 de ani şi deja a luat-o pe căi greşite. Acest lucru o va stigmatiza pentru totdeauna.“ La scurtă vreme, o coaliţie a studenţilor la Drept a intentat chiar un proces împotriva lui Aliaa şi a iubitului ei, Kareem Amer, eliberat după patru ani de închisoare, pentru atentatul la siguranţa naţională „comis“ printr-o postare de blog, invocînd „violarea moralei, incitarea la indecenţă şi insultarea islamului“.

Disidentă este femeia care nu încearcă să se dezbrace doar de văl, ci şi de prejudecăţi.

Disidența feminină

Aliaa Magda Elmahdy, studentă la Universitatea Americană din Cairo şi autodeclarată „seculară, liberală, feministă, vegetariană şi individualistă“ (pe scurt, încorporarea unor principii tabuizate sau adoptate mai degrabă sub forma unor cai-troieni), a rămas aproape singură în faţa valului de ostilitate. Cei care i-au venit în apărare au fost disidenţii din afara Egiptului, jurnaliştii şi activiştii din „rezervaţiile“ vestice ale democraţiei şi cîteva zeci de femei egiptene care şi-au luat inima în dinţi, fotografiindu-se fără văl şi postîndu-şi imaginile online. Degeaba însă scria Mona Eltahawy, jurnalistă americano-egipteană, că Aliaa este „cocktailul Molotov aruncat spre Mubarakii din capetele noastre, spre dictatorii minţilor noastre“, atîta vreme cît în ecourile Pieţei Tahrir disidenţa rămîne ceea ce pentru noi, europenii, e o manifestare a banalităţii. În fond, mica revelaţie pe care am avut-o, citind nenumărate poveşti ale femeilor din ţările arabe, tocmai aceasta e: disidentă este femeia care nu încearcă să se dezbrace doar de văl, ci şi de prejudecăţi, care vrea să-şi aleagă singură partenerul şi să-l poată părăsi din propria voinţă, femeia care vrea să plece în străinătate fără a-şi consulta soţul, care nu mai vrea să fie biciuită în piaţa publică, care vrea să meargă la universitate şi să fie protejată de lege, fără discriminare.

În timp ce Aliaa îşi susţine convingerile şi continuă să scrie pe blog, unde publică, printre altele, poveştile sîngeroase ale multor altor femei mutilate, violate, constrînse şi hărţuite, noua putere a Egiptului continuă să lucreze la noua constituţie. „M-au violat, Aliaa. [...] Nu ţi-ar veni să crezi ce mi-au făcut pînă mi-au dat drumul. M-au tratat ca pe un cîine, timp de două zile, ba chiar şi-au invitat prietenii să mă violeze şi ei. M-au pus să fac sex cu un măgar, timp în care au rîs de mine, m-au bătut şi m-au filmat“, îi scrie una dintre femei „revoluţionarei goale“ care, cu preţul condamnării publice, a ajuns un mediator între abuzurile cotidiene şi *agora* virtuală. În tot acest timp, din viitoarea constituţie, deja înconjurată de scandaluri şi proteste din partea grupurilor invitate la elaborarea ei, dispar articole vitale pentru protecţia drepturilor femeii.

Unul dintre primele articole despre care sursele citate de presă afirmă că ar fi fost eliminate vizează chiar baza pe care s-ar putea sprijini orice tentativă de stabilire a egalităţii dintre cele două genuri. Articolul 68 susţinea, printre altele, că „Statul oferă servicii gratuite pentru mame şi copii. Statul asigură serviciile medicale pentru femei, drepturi sociale şi economice, precum şi dreptul la moştenire [...]. Statul oferă protecţie şi atenţie specială femeilor căsătorite, divorţate sau văduve, precum şi altor femei defavorizate“. Noua constituţie, de la scrierea căreia s-au retras, printre alţii, Sindicatul Jurnaliştilor Egipteni şi Biserica Creştină Coptă, pe motiv că opiniile lor nu au fost luate în calcul, ar mai prevedea scăderea vîrstei de căsătorie sub 18 ani şi relegalizarea mutilărilor genitale.

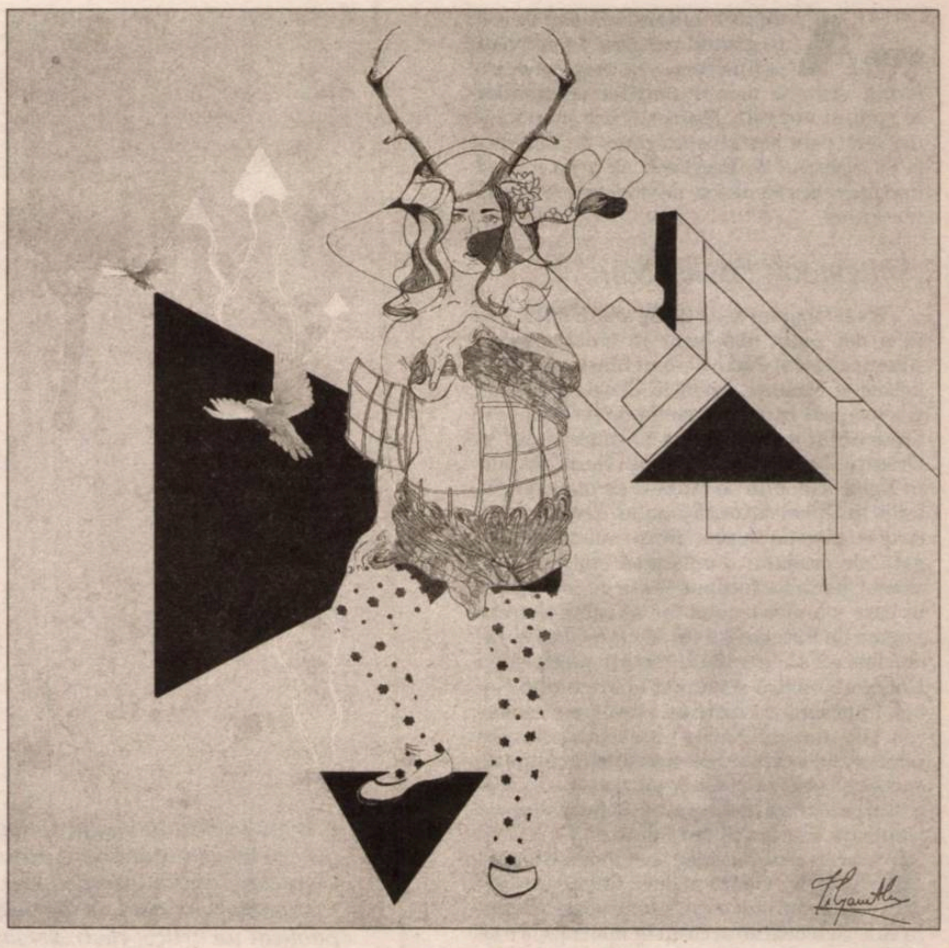

În timp ce scriu toate aceste lucruri, într-o închisoare din Teheran îşi execută cei patru ani de detenţie un alt personaj care a ales să-şi transforme viaţa în interfaţă pentru apărarea drepturilor celor mulţi – fie ei copii forţaţi să muncească, femei abuzate sau deţinuţi politici. Shiva Nazar Ahari, activistă şi membră fondatoare a Comitetului Reporterilor pentru Drepturile Omului, are 28 de ani, iar din 2002 pe harta vieţii ei s-a trasat un labirint de proteste, reţineri, interogatorii şi zile petrecute după gratii.

Puteţi citi povestea ei pe www.dilemaveche.ro

Povești necunoscute

Aliaa, cyber-disidenta căreia i-a fost de ajuns un nud pentru a-i polariza, la rîndul ei, pe disidenţi, trăieşte alături de familia sa într-o ţară unde aproape 90% dintre femei sînt mutilate genital, chiar dacă această practică a fost, oficial, interzisă, în urmă cu cinci ani. Argumentul istoric al acestei traumatizante proceduri îi face loc în naraţiune chiar şi artistul francez Vivant Deno, primul director al Muzeului Luvru, care la 1799 a călătorit în Egipt, în cohorta de capete luminate care îl însoţea pe Napoleon. Deno, unul dintre primii vestici care au făcut însemnări pe marginea vieţii moderne din ţările arabe, îşi nota pe atunci în jurnal că, mergînd de-a lungul Nilului, a întîlnit o fetiţă de vreo 8 ani, căreia îi fusese făcută „o tăietură, deopotrivă crudă şi brutală, care o văduvise de mijloacele satisfacerii celei mai arzătoare nevoi şi, uneori, ale celor mai îngrozitoare convulsii“. Mai bine de două sute de ani au trecut de atunci şi, totuşi, la traversarea cu ochi proaspăt a Egiptului, călătorul ar putea asculta milioane de asemenea poveşti, ascunse sub văluri şi chiar sub fustele de firmă.

În loc de teorii savante cu multe -isme şi rapoarte în care dramele sînt reduse la cifre şi statistici, putem încerca, din cînd în cînd, să ne apropiem de poveştile acestor oameni necunoscuţi, chiar în ciuda barierei lingvistice. Unealtă imprecisă, dar relativ eficientă, Google Translate transformă şirurile de litere arabe de pe blogurile lor în mesaje universale de durere şi furie. Pe Facebook sau Twitter, reţelele care vorbesc succint limba globală, ni-i putem face prieteni pe unii dintre ei, ca să-i mai întrebăm de sănătate şi să le spunem că, undeva într-o ţară obscură, cineva se gîndeşte la ei.

Andra Matzal *este redactor-şef la* Think Outside The Box *(totb.ro).*

DILEMA VECHE
Disidenţii
Din China, Egipt, Cuba, România, Rusia, Iran

Laurenţiu DIACONU-COLINTINEANU

Revoluţia fără lider

Wael GHONIM

„Admin 1" era numele său de cod în grupul restrîns de activişti online care s-au decis să dea o formă unitară nemulţumirilor egiptenilor în spaţiul virtual. „Martirul" era pseudonimul sub care posta pe un canal de Youtube şi pe o pagină de Facebook. Şi grija lui cea mai mare era să nu i se descopere adevărata identitate.

„Sîntem toţi Khaled Said"

Wael Ghonim avea 30 de ani în 2011. Tată a doi copii, absolvent la Universitatea Americană din Cairo al unui Master în Marketing şi Finanţe, lucra la Google din 2008 şi a avansat rapid în funcţia de şef al departamentului de marketing al concernului în Orientul Mijlociu şi Africa de Nord. Născut în Egipt, Ghonim se mutase cu întreaga familie în Dubai datorită jobului. Locuia într-o casă cu piscină în una dintre suburbiile bogate ale oraşului. Implicarea politică a lui Wael Ghonim a început odată cu momentul în care s-a oferit voluntar să administreze pagina de Facebook a lui Mohamed el Baradei, fost şef al Agenţiei Internaţionale pentru Energie Atomică şi laureat al Premiului Nobel, împreună cu instituţia pe care o conducea. Ghonim ştia foarte bine toate trucurile tehnice din spatele unei promovări online de succes şi pagina creştea pe zi ce trece. Talentul sau în marketing avea să fie însă cheia izbucnirii revoluţiei din Egipt.

Facebook este calea, se gîndea Ghonim în 2010. Odată ce devii fan al unei pagini, vezi tot ce se spune acolo. Singura cale să blocheze accesul la informaţie e să blocheze toată reţeaua. Şi aşa, Wael Ghonim avea să ajungă ca Dr. Jekyll şi Mr. Hyde. Numărul de fani creştea, Admin 1 îşi petrecea fiecare clipă liberă online. Pagina purta titlul „Sîntem toţi Khaled Said". Said fusese un tînăr afacerist din Alexandria, care făcuse greşeala să posteze pe Internet fotografii cu poliţişti egipteni consumînd marijuana confiscată în urma unui raid. Cîteva zile mai tîrziu, în iunie 2010, Khaled Said era omorît în bătaie de poliţişti în faţa unei cafenele din Alexandria, ziua în amiaza mare. Implicarea lui Ghonim devenea din ce în ce mai importantă. Zilnic alimenta pagina cu fotografii, înregistrări video şi postări foarte bine calculate din punct de vedere emoţional, apolitice şi cu spectru larg de audienţă. Avea să se nască „Martirul", pseudonimul lui Ghonim, care, pe de-o parte, îl celebra pe Khaled Said şi, pe de altă parte, devenea personajul simbolic şi una dintre cele mai puternice unelte ale revoluţiei. Scopul Martirului era să creeze o legătură între publicul larg şi idealurile de libertate. Şi să adune o armată de voluntari.

Începe Revoluţia

Pe 14 ianuarie 2011, izbucnea revolta în Tunisia. Pagina de Facebook, administrată de Wael Ghonim, avea peste 350.000 de fani. Fiecare dintre aceştia a primit o invitaţie cordială de a participa la o manifestaţie de protest. Aproximativ 50.000 de oameni răspunseseră pozitiv în numai trei zile. Martirul era optimist, dar nu putea să-şi dea seama cît din valul online se va transforma în protest de stradă. Aşa că i-a implorat pe fanii din spaţiul virtual să răspîndească vorba pe stradă. Pe 25 ianuarie, Ghonim participa la prima manifestaţie din Piaţa Tahrir. Anterior îşi luase liber, pe motive personale, de la serviciu. Avea destule zile de concediu rămase şi ceruse şase. Sute de mii de oameni au demonstrat în mai multe oraşe din Egipt. A doua zi, Wael Ghonim vorbea la telefon. Credea că e urmărit. A aruncat telefonul mobil. În aceeaşi seară, poliţişti în civil au apărut la el la uşă. Admin 1 dispărea pentru 12 zile.

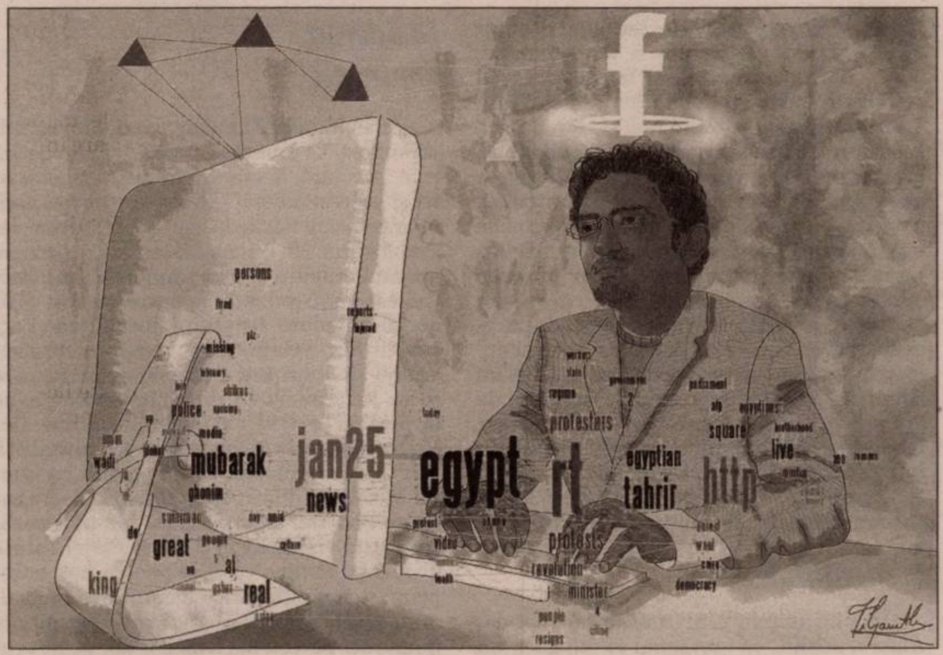

Există şi un Admin 2. Acesta avea instrucţiuni precise apropo de scenariul dispariţiei lui Ghonim. Trebuia să schimbe parolele, să umble la setările de securitate, orice... numai să ţină pagina de Facebook în viaţă. Tot Admin 2 a anunţat Google de dispariţia angajatului său. Concernul a dat un comunicat de presă în care confirma dispariţia lui Ghonim, dar nu pomenea nimic de implicarea sa politică. Din concursul de împrejurări ale dispariţiei Martirului şi ale dispariţiei lui Wael Ghonim au început să circule zvonuri despre identitatea reală a personajului fictiv. 12 zile a petrecut Admin 1 în arestul Securităţii egiptene. La eliberare avea să descopere că devenise faţa revoluţiei care se desfăşura, fără ştiinţa lui, pe străzi. Wael Ghonim ajunsese exact ce nu-şi dorise să devină. Martirul anonim murise, Ghonim fusese ales lider fără voia lui, iar egiptenii aşteptau să primească o direcţie de la el.

Ghonim fusese ales lider fără voia lui.

Un erou

În seara eliberării din arestul Securităţii, Wael Ghonim a apărut la cel mai urmărit talk-show din peisajul mediatic egiptean. Şi-a început intervenţia cu scuze şi condoleanţe adresate familiilor celor care pieriseră în revolta anti-Mubarak. A făcut un exerciţiu de sinceritate impresionant şi necesar pentru o figură emblematică a unei revoluţii. Ar fi putut acuza tortura, dar a ţinut să spună că nimeni nu îi făcuse nici un rău în cele 12 zile de arest. Cel mai dureros moment a fost acela în care agenţii îl acuzau de trădare. „Cum să fiu eu trădător? Dacă rămîneam în vila mea luxoasă şi aşteptam să îmi mai crească salariul, şi aşa mare, şi nu mă implicam în viitorul ţării mele, abia atunci aş fi fost trădător" – a spus Ghonim, adăugînd că el nu vrea şi nu cere nimic. Mai ales că, în opinia sa, el nu era un erou. Dormise timp de 12 zile într-o clădire, în timp ce alţii mureau pe stradă. Înainte de asta, stătuse în faţa unei tastaturi. Iar cînd moderatoarea a arătat pe ecran fotografii cu cei care îşi pierduseră viaţa, Wael Ghonim avea să izbucnească în plîns ca un copil. S-a ridicat şi a ieşit din platou.

După căderea regimului Mubarak, Ghonim a captat atenţia internaţională. Revista *Time* l-a plasat în topul celor mai influenţi oameni ai lumii, în anul 2011. Pe 3 mai, Reporteri fără Frontiere (Suedia) i-a acordat Premiul pentru Libertatea Presei. Pe 23 mai, Caroline Kennedy i-a înmînat Premiul pentru Curaj, ce poartă numele tatălui său, John F. Kennedy. Revista *Arabian Business* l-a clasat al doilea în topul 500 al celor mai influenţi arabi. În aprilie, Wael Ghonim şi-a luat un an sabatic, de la angajatorul său, pentru a se implica în eforturile de construire a societăţii egiptene libere.

Lipseşte continuarea

Povestea frumoasă a disidentului, a activistului, a Martirului se încheie însă aici. Wael Ghonim a refuzat să îşi asume un rol marcant în evoluţia ţării sale. E drept, atitudinea sa consecventă poate fi lăudată, spre deosebire de obiceiurile majorităţii politicienilor din zilele noastre. Disidentul modern însă fuge de răspundere. Egiptenii se aşteptau ca Wael Ghonim să devină un lider în adevăratul sens al cuvîntului. Implicarea sa în debutul revoltei este incontestabilă. Doar că o ţară eliberată de dictatură nu e un motor la care dai la cheie şi toarce frumos la ralanti. Partea cea mai dificilă avea să înceapă abia după detronarea lui Hosni Mubarak, şi o figură de notorietatea lui Wael Ghonim ar fi ajutat mult Egiptul. „Dragi puteri occidentale, timp de 30 de ani aţi tăcut în timp ce regimul ne reprima. Vă rog nu vă implicaţi acum." Acesta este unul dintre mesajele lui Ghonim. Lipseşte însă continuarea, în care cineva totuşi trebuia să se implice.

Revoluţia fără figura emblematică nu duce la nimic. La un an şi jumătate de la revoluţia iniţiată de Wael Ghonim, Egiptul cade din nou în haos. Preşedintele islamist îşi arogă puterea executivă şi cea legislativă (prin dizolvarea primului parlament ales democratic) şi încearcă să se plaseze prin decret peste orice control al Justiţiei. Egiptenii protestează din nou şi acuză revoluţia lor furată (nu vă sună cunoscut?). Se vorbeşte despre necesitatea de combatere a „noului faraon" islamist, trei oameni şi-au pierdut deja viaţa în noile demonstraţii şi ciocniri şi peste 500 au fost răniţi. Este posibil ca Revoluţia egipteană să continue, din cauză că ea nu a fost terminată de la bun început. Pentru Wael Ghonim e o a doua şansă. Poate intra în istorie drept liderul care a început, dar a şi dus la bun sfîrşit Revoluţia Egiptului.

Eynulla Fatullayev: jurnalist la revista Monitor, *a atras atenţia conducerii ţării sale, Azerbaidjan cînd, în 2007, a publicat un articol controversat care implica guvernul în uciderea unui coleg, Elmar Huseynov. Cîteva luni mai tîrziu, după ce i-a fost atribuit în mod eronat un comentariu de pe un blog, Fatullayev a fost acuzat de terorism şi incitare la ură rasială şi condamnat la 10 ani de închisoare. În decembrie 2009, în timp ce se afla în detenţie, i s-a formulat un nou cap de acuzare: posesie de heroină, care se pare că i-a fost „plantată" de gărzile din închisoare, o tactică folosită frecvent de autorităţile azere, potrivit Comitetului pentru Protecţia Jurnaliştilor.*

În 2010, Foreign Policy *a făcut un top al disidenţilor din lume, „o mică parte din miile de femei şi bărbaţi curajoşi care continuă să ducă lupta globală pentru libertate şi democraţie." Topul îl găsiţi aici: http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/05/07/the_worlds_top_dissidents*

***Laurenţiu Diaconu-Colintineanu** este jurnalist la RFI România şi documentarist independent.*

■ ■ ■

DILEMA
Disidenţii

Elena STANCU

O fereastră în realitatea vieţii cotidiene din Cuba

Yoani SÁNCHEZ

„Blogul tău oferă lumii o fereastră unică în realitatea vieţii cotidiene din Cuba“, i-a scris lui Yoani Sánchez, în 2009, preşedintele american Barack Obama, care i-a răspuns la şapte întrebări privind relaţia dintre Cuba şi SUA. „Acesta arată lumii că Internetul v-a oferit, ţie şi altor bloggeri cubanezi curajoşi, o supapă pentru a vă exprima liber. Aplaud eforturile voastre colective de a-i încuraja pe cubanezi să se exprime cu ajutorul tehnologiei.“

Disidenţii din blogosfera cubaneză

Yoani Sánchez, o cubaneză de 37 de ani, absolventă de filologie, a înfiinţat în 2004 (după ce a fost plecată doi ani în Suedia şi s-a întors hotărîtă să trăiască liber în Cuba) revista *Consenso*, o publicaţie în care cubanezii se exprimă liber, dezbat şi îşi scriu nemulţumirile. Mai tîrziu, alături de un grup de prieteni, a creat portalul Desde Cuba, o colecţie de bloguri individuale dintre care al său, Generation Y (desdecuba.com/generaciony), a fost primul. E urmată la scurt timp de soţul ei, jurnalistul Reinaldo Escobar, cu Desde Aquí, apoi de sin EVAsión, El Blog de Dimas şi multe altele – portalul găzduieşte astăzi aproape 50 de bloguri, dintre care unele sînt de fotografie, iar altele conţin înregistrări video.

Nu e puţin lucru într-o ţară în care Internetul este agasant de lent, abonamentul lunar costă în jur de 30 de dolari (iar salariul mediu este 17) şi singurele locuri cu Internet sînt hotelurile sau sălile speciale. „Liftul nu merge, paznicul de la sala de Internet îmi cere să-i arăt paşaportul ca să pot folosi un computer, acestea sînt obstacolele ca să mă pot loga, la care se adaugă viteza lentă impusă de *proxy*-uri, filtre şi *keylogger (n. red.* – un program care înregistrează parolele şi utilizatorii)“, scrie Yoani, care, din 2008, de cînd accesul la blogul la ei a fost blocat în interiorul Cubei, trimite articolele prin e-mail cubanezilor din diaspora, care le publică în locul ei.

Cenzura blogului Generation Y a atras atenţia internaţională asupra lui Yoani Sánchez: *Washington Post* a publicat un articol lung despre activitatea ei, iar publicaţia *The Huffington Post* a început să preia postările de pe blogul său. Din 2008 şi pînă acum, instituţii precum Universitatea Columbia şi Fundaţia „Prince Claus“, dar şi publicaţii ca *El País, Time* sau *Foreign Policy* i-au acordat mai multe premii şi distincţii. Yoani nu a primit însă *tarjeta blanca* – permisiunea oficială de care avea nevoie ca să poată părăsi ţara, aşa că nu s-a bucurat de aceste recunoaşteri decît din faţa monitorului.

Generaţia Y, marcată de frustrări şi lipsuri materiale

Cubaneza care publică „orbeşte“ pe un blog pe care nu l-a văzut niciodată e reprezentanta generaţiei născute în Cuba anilor ’70-’80, un grup de tineri ale căror nume încep sau conţin litera „y“, marcaţi de „educaţia în mediul rural, desenele animate sovietice, emigraţia ilegală şi frustrare“. Blogul lui Yoani vorbeşte despre Cuba obişnuită, despre oamenii care încearcă să se adapteze schimbărilor ce se petrec cu repeziciune, să deslușească noua lume care pătrunde peste ei şi să supravieţuiască, în acelaşi timp, păcălind sistemul şi ocolind cenzura. Ea scrie despre toate acele subiecte pe care *Granma*, ziarul oficial de partid, le evită: victimele uraganului Sandy din estul Cubei, o zonă deja afectată de probleme materiale, noua lege a călătoriei şi imigraţiei, care nu e chiar ceea ce aşteptau cubanezii, taxele vamale prea mari pentru medicamentele, materialele de construcţie şi alimentele care intră în ţară.

Economia controlată a Cubei se deschide uşor, cubanezii au voie acum să vîndă şi să cumpere case şi maşini, însă, explică Yoani, nimeni nu are bani să le cumpere. Vechile căi ferate se deteriorează şi devin impracticabile, iar oamenilor de rînd le lipsesc mijloacele de transport în comun. Nici o formaţie, fie ea rock sau pop, nu concertează vreodată în Cuba, deşi albumele lor, copiate ilegal pe CD-uri, circulă din mînă-n mînă. Oraşele rămîn adesea ore întregi fără curent electric, iar 80% din pensia unei bătrîne se duce pe plata energiei. Tinerii care nu au avut niciodată propriul acoperiş sub care să-şi mîngîie partenerul se îmbrăţişează seara în parcurile din Havana – ei sînt aceiaşi tineri care sînt nevoiţi să fugă din ţară dacă vor să aibă şansa de a face ceva cu viaţa lor.

În Cuba, scenariul unei revoluţii e puţin probabil

Blogul lui Yoani, Generation Y, este tradus în 20 de limbi, de voluntari din lumea întreagă, care o ajută să se facă auzită. Mary Jo Porter, sau María, aşa cum o cunosc prietenii ei cubanezi, este o americană responsabilă de traducerea mai multor bloguri din reţeaua Desde Cuba. Ea a înfiinţat, împreună cu un grup de prieteni, HemosOido.com şi TranslatingCuba.com, site-uri care găzduiesc blogurile cubanezilor şi unde oricine îşi doreşte le poate traduce voluntar.

Cu María a luat legătura şi Alexandru Gabor, asistent universitar asociat al SNSPA, în 2009, cînd, împreună cu mai mulţi studenţi, a început să traducă blogul lui Yoani în limba română, ca un antidot împotriva amneziei unui popor care şi-a uitat trecutul comunist. Pînă acum, varianta în română a fost accesată de 8000 de vizitatori unici. Cred că intenţiile lui Yoani nu sînt de tip revoluţionar, cît de radiografie, panoramă a cotidianului din perspectiva unei femei ataşate democraţiei, toleranţei şi drepturilor individuale, iar această perspectivă e indisolubil legată de reformă şi tranziţie paşnică spre o societate deschisă“, spune Alexandru Gabor, doctor în politici culturale şi patrimoniu.

Yoani scrie despre cotidian, observînd toate acele detalii care definesc Cuba de astăzi, aflată în plină schimbare, fără să instige însă la revoluţie. Pentru că, în acest moment, scenariul unei revoluţii nu este plauzibil în Cuba, unde cele mai mari probleme nu sînt legate de opresiunea partidului sau de libertatea de exprimare, ci de lipsurile materiale.

Dictatura din Cuba se defineşte în nuanţe de gri şi e greu de înţeles sau de explicat: sărbătorile socialiste, cum ar fi aniversarea organizaţiei Comités de Defensa de la Revolución, sînt învăluite în muzică şi distracţie, devenind umane şi romantice. Comunismul în ritm de salsa, trăit de trupuri tinere, de cubaneze senzuale şi de familii vesele are alte semnificaţii decît cele cunoscute de restul lumii.

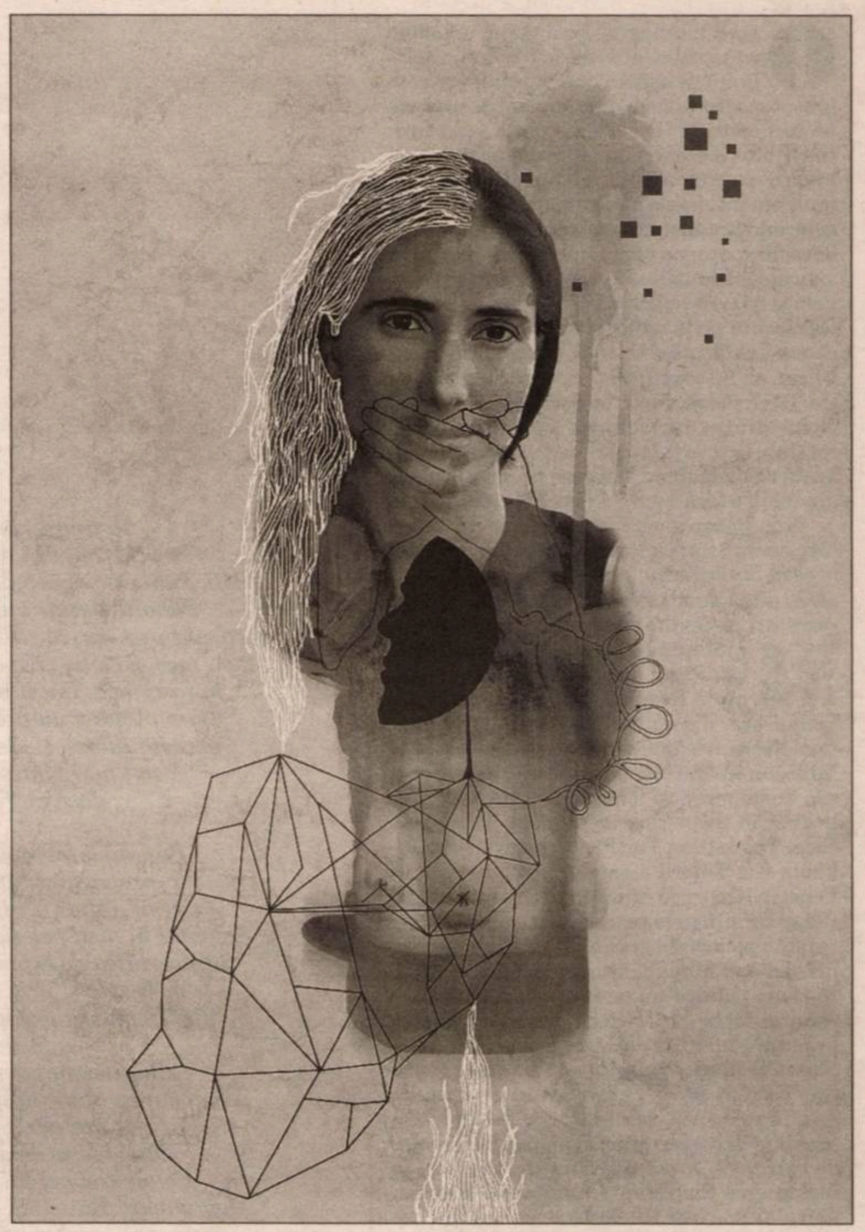

Cu adevărat greu de îndurat pentru cubanezi sînt însă restricţiile economice, monopolul statului asupra oportunităţilor de afaceri şi sărăcia. Tinerii visează la telefoane mobile, mp3 playere, haine de firmă şi maşini noi. Se plîng că nu pot părăsi ţara ca să muncească în altă parte şi-şi doresc să trăiască într-o societate de consum, cu investitori străini şi locuri de muncă bine plătite. Din 2010 şi pînă acum, 150.000 de angajaţi la stat au fost concediaţi sau au renunţat la slujbele lor. Statul a legalizat însă în această perioadă aproximativ 180 de activităţi din care cubanezii pot face mici afaceri, de la croitorie pînă la taximetrie sau deschiderea unor cofetării. În Cuba, capitalismul pătrunde în fiecare an cîte puţin, fără să fie nevoie de o mare mişcare socială.

Preşedintele american Barack Obama „i-a aplaudat“ activitatea, Institutul Internaţional de Presă a numit-o, în 2010, „Erou al libertăţii presei“, Fundaţia olandeză „Prince Claus“ a premiat-o cu 25.000 de euro şi, anul acesta, Foreign Policy *a ales-o printre cei mai influenţi intelectuali ibero-americani. Cu toate astea, bloggeriţa cubaneză Yoani Sánchez nu s-a putut bucura de nici una dintre distincţiile pe care le-a primit din 2008 şi pînă acum pentru că, de mai bine de patru ani, i se refuză dreptul de a părăsi ţara.*

În plus, cubanezii sînt prea ocupaţi cu asigurarea traiului de zi cu zi, ca să se gîndească la o revoluţie. Însă pentru Yoani şi ceilalţi ca ea, viaţa nu e tocmai uşoară. Din luna octombrie şi pînă acum a fost arestată de două ori pentru că a încercat să facă presiuni pentru condamnarea lui Angel Carromero, un spaniol conservator acuzat de uciderea într-un accident de maşină a lui Oswaldo Payá, un renumit disident cubanez. (Am încercat să iau legătura prin e-mail cu Yoani, însă în această perioadă au apărut mai multe ştiri despre detenţia ei.)

Într-o ţară care nu mai are energia unei revoluţii, lui Yoani îi rămîne un singur lucru de făcut: să consemneze schimbările economice şi sociale ce se petrec acum în Cuba, să fie martorul capitalizării relaxate a insulei celebre pentru Che Guevara, Buena Vista Social Club şi comunismul romantic şi să aştepte, cu răbdare, ziua în care va avea acces la Internet de mare viteză şi va putea ieşi din ţară. Pentru că ziua aceea se apropie în ritm alert.

Elena Stancu *este jurnalistă, coautoare a volumului* Cuba continuă *(Editura ART, 2012), realizat împreună cu fotograful Cosmin Bumbuţ.*

Alex TOCILESCU

Regizorul care nu poate să nu fie regizor

Jafar PANAHI

O poză alb-negru. Pe o plajă, o femeie cu părul negru, nu foarte lung, sprijinită de capota unei maşini, priveşte provocatoare către cameră, printre şuviţele pe care vîntul i le-a împins peste faţă. Bretelele bluzei subţiri au alunecat puţin de pe umeri, pantalonii scurţi nu ascund prea mult din picioarele atrăgătoare, ale căror degete mîngîie nisipul probabil fierbinte. Undeva, în spate, un cuplu îmbrăţişat se uită la valurile înspumate. Design-ul maşinii şi hainele şi frizura femeii par să indice că poza a fost făcută pe la mijlocul anilor '60. Locul în care a fost făcută este, însă, mai greu de identificat; să fie oare Italia? Spania? Iugoslavia lui Tito? Poate chiar undeva în California? Două dintre simbolurile de pe numărul maşinii, acoperit parţial de gambele femeii, arată ca nişte inimi întoarse pe dos şi duc cu gîndul la o ţară arabă. Liban? Maroc? Egipt?

Nu. Poza, găsită pe un site de umor (9gag.com), are ca legendă *„You may not believe it, but it's Iran in the 1960s"* şi a fost făcută, după cum reiese în urma unei scurte cercetări, pe malul Mării Caspice, în 1963.

Multă lume a uitat – şi unii probabil că nici nu au ştiut vreodată – că pînă la Revoluţia islamică din 1979, Iranul era, din anumite puncte de vedere, una dintre cele mai vestice ţări din Orientul Mijlociu: în anii '60, fetele din Teheran purtau fuste mini şi băieţii cîntau rock psihedelic în trupe care se numeau The Black Cats, The Littles, The Flowers sau Group Takhala Ha. Tinerii mergeau la o bere sau un Pepsi în baruri cu nume americane, iar nopţile se terminau la petreceri la care se dansa twist în picioarele goale. Cît timp nu erai comunist sau fundamentalist religios şi părerile tale politice nu se îndreptau împotriva şahului Mohammed Reza Pahlavi, (re)adus la putere în 1953 de către Statele Unite şi Marea Britanie, şansele să ai de-a face cu poliţia secretă SAVAK erau destul de mici. Pe de altă parte, cei care îndrăzneau să protesteze împotriva corupţiei şi abuzurilor comise de către elitele politice sfîrşeau adeseori în închisoarea Evin (supranumită, datorită numărului mare de intelectuali încarceraţi, şi „Universitatea Evin"), unde tortura era la ordinea zilei. Pe scurt, Iranul era – după cum notează Benjamin Genocchio în *The New York Times* – „una dintre cele mai cultivate şi cosmopolite ţări din regiune, cu o populaţie şiită pioasă, dar nu fanatică" – şi totodată o dictatură brutală.

Blockbuster-ul samizdatului iranian

Născut în 1960, Jafar Panahi a trăit primii 19 ani în această „dictatură luminată", fără să intre însă în contact cu viaţa fascinantă a tinerilor din Teheran; Panahi provenea dintr-o familie săracă şi a început să muncească la 12 ani, pentru a-şi putea permite să meargă (pe ascuns) la cinematograf. Următorii ani au fost plini de evenimente nu tocmai plăcute: dictatură religioasă, războiul dintre Iran şi Irak (în care Panahi a fost cameraman al armatei), prizonier al trupelor lui Saddam Hussein, timp de două luni. Eliberat în 1982, Panahi a studiat regia de film la Teheran şi, după o serie de scurtmetraje premiate la festivalurile de film din Iran, a realizat, în 1995, primul său lungmetraj, *Balonul Alb*. Povestea unei fetiţe care îşi doreşte cu tot dinadinsul un peştişor a fost premiată cu Caméra d'Or la Cannes, transformîndu-l pe Panahi peste noapte într-una din vedetele cinematografiei iraniene. După încă un film *(Oglinda*, 1997), în care protagonistul era un copil, a urmat, în 2000, *Cercul*, în care Panahi împleteşte patru fire narative, spunînd poveştile a patru femei ale căror vieţi sînt măcinate de sistemul instaurat în Iran de regimul islamist. Interzis în Iran, *Cercul* a obţinut Leul de Aur la Veneţia – şi aproximativ aceeaşi soartă o vor avea şi următoarele filme ale lui Panahi. Deşi *Aur roşu aprins* (2003) a primit la Cannes trofeul Un Certain Regard, iar *Offside* – pînă acum ultimul său lungmetraj de ficţiune – a cîştigat în 2006 Ursul de Argint la Berlin, acestea nu au rulat niciodată pe ecranele din Iran.

Şi totuşi nu se poate spune că cenzura a fost deosebit de eficientă; într-un interviu din 2007, Panahi estima că cel mai vizionat film al său în Iran – unde DVDurile au devenit noul mediu preferat al samizdatului – este *Offside*, povestea unor femei care sînt deţinute pentru că încearcă să intre la un meci de fotbal costumate în bărbaţi (în Iran, femeilor nu le este permis accesul pe stadioane).

Însă într-un stat totalitar cenzura e doar una dintre armele aflate la îndemîna autorităţilor. După ce, în 2009, Panahi s-a alăturat protestatarilor care contestau rezultatul alegerilor prezidenţiale în care hardlinerul Mahmoud Ahmadinejad cîştiga în faţa candidaţilor opoziţiei, regizorul a fost arestat şi pus sub acuzare pentru conspiraţie şi propagandă împotriva regimului. În decembrie 2010, un tribunal din Teheran l-a condamnat pe Panahi la şase ani de închisoare (deşi, pînă acum, sentinţa nu a fost încă aplicată, iar regizorul trăieşte în arest la domiciliu). Totodată, lui Panahi i s-a interzis să facă filme, să scrie scenarii, să părăsească ţara şi să acorde interviuri pentru următorii 20 de ani.

Aici povestea ar trebui să se termine pentru că regimul de la Teheran nu este tocmai genul de conducere care să ţină cont de scrisorile de protest semnate de Steven Spielberg, Martin Scorsese, Francis Ford Coppola, Robert De Niro şi sute de alţi cineaşti, care cereau eliberarea lui Panahi. Aici povestea ar trebui să se termine pentru că un regizor căruia i se interzice să lucreze într-un stat totalitar încetează să fie regizor în acel moment.

Şi totuşi, povestea nu se termină aici.

Liber în închisoare

„Actul creativ are nevoie nu numai de libertate, ci şi de prezumţia de libertate", scrie Salman Rushdie într-un eseu publicat în primăvara acestui an în *The New Yorker*; „dacă artistul creativ se întreabă dacă va mai fi liber mîine, el nu va mai fi liber astăzi. Dacă se teme de consecinţele alegerii unui subiect sau a manierei de tratare a subiectului, atunci alegerile nu vor mai fi determinate de talentul său, ci de frică".

Teoria lui Rushdie porneşte însă de la ideea că artistul se întreabă dacă va mai fi liber mîine. Cînd el nu este însă liber astăzi, şi în plus nevoia sa de a produce în continuare artă este mai mare decît frica, grija libertăţii din ziua următoare încetează să existe. Cel puţin, aşa s-a întîmplat în cazul lui Panahi.

Cu zece zile înainte de începerea ediţiei din 2011 a festivalului de la Cannes, organizatorii au anunţat că printre peliculele selectate se va număra şi una semnată de Jafar Panahi. Era vorba despre *Acesta nu este un film*, filmată în secret în apartamentul regizorului şi scoasă din Iran pe un stick USB băgat într-o prăjitură. În ciuda titlului, *Acesta nu este un film* e, bineînţeles, un film; un documentar (cu anumite părţi de ficţiune) oglindînd o zi din viaţa lui Panahi, în care acesta vorbeşte la telefon cu prietenii şi cu avocata sa, se uită la televizor, primeşte cîteva vizite, se întîlneşte cu administratorul blocului. Asupra activităţilor sale cotidiene planează, sumbră, ameninţarea unei arestări. Este iminentă? Este incertă? Nu se ştie. Şi pentru că nu se ştie, Panahi a decis să facă un film despre „nu se ştie". Despre absenţa certitudinii zilei de mîine – şi despre nepăsarea care îl poate cuprinde, la un moment dat, pe om în faţa acestei incertitudini. În 2010, cu doar trei luni înainte de condamnare, Panahi spunea – într-un interviu acordat cotidianului britanic *The Guardian* – că „atunci cînd un regizor nu face filme este ca şi cum ar fi arestat. Şi chiar dacă este eliberat dintr-o celulă mică, se trezeşte învîrtindu-se într-una mai mare". Cu *Acesta nu este un film,* Panahi a reuşit să evadeze din celula sa şi să adopte acea postură de sfidare tinerească pe care o emană femeia din poza descrisă la începutul acestui articol. Probabil că nu îi este uşor. Dar probabil că nu poate altfel.

Lui Panahi i s-a interzis să facă filme.

În timpul procesului de la Teheran, din noiembrie 2010, Panahi a spus: „Eu, Jafar Panahi, declar încă o dată că sînt iranian, că stau în ţara mea şi că aş vrea să lucrez în ţara mea. Îmi iubesc ţara, am plătit şi un preţ pentru această iubire, şi sînt dispus să-l mai plătesc o dată, dacă va fi nevoie".

Panahi a fost condamnat pentru „propagandă împotriva statului", adică pentru a-şi fi exercitat în mod paşnic dreptul la libertatea de expresie, prin filmele sale şi prin activism politic. În plus, a fost acuzat că a făcut un film antiguvernamental, fără permisiunea autorităţilor, şi că a încurajat protestele opoziţiei după alegerile din 2009. Colaboratorul lui Panahi, Mohammad Rasoulof, a fost de asemenea condamnat la şase ani de închisoare.

Sursa: http://www.amnestyusa.org/our-work/cases/iran-jafar-panahi

---

***Alex Tocilescu** este copywriter şi scriitor. Cea mai recentă carte publicată:* Standard *(Editura Paideia, 2009).*

■ ■ ■

DILEMA
Disidenţii

Cătălina MICIU

„Totul este artă. Totul este politică“

Ai WEIWEI

Nu este, în mod evident, singurul disident al Chinei (lista disidenţilor chinezi de pe Wikipedia numără cîteva zeci), dar Ai Weiwei este cu siguranţă cel mai vizibil. Artist contemporan, implicat în sculptură, instalaţie, fotografie, cinematografie, arhitectură, critică socială, politică şi culturală, Ai Weiwei a primit în ultimii anii distincţii importante în lumea artistică, devenind unul dintre cei mai doriţi artişti de galeriile din lumea întreagă, dar şi un fel de inamic numărul 1 al autorităţilor chineze.

Anul acesta a fost lansat un documentar despre arta sa *(Ai Weiwei: Never Sorry,* regia Alison Klayman, Premiul Special al Juriului la Sundance 2012), textele de pe blog i-au fost traduse şi transformate într-o carte *(Ai Weiwei's Blog: Writings, Interviews and Digital Rants 2006-2009),* BBC a realizat un documentar pornind de la expoziţia sa de la Tate Modern *(Ai Weiwei: Without Fear or Favour* – poate fi văzut integral pe YouTube: http://www.youtube.com/watch?v=gcRodOfu_s8), iar statul chinez l-a condamnat pentru evaziune fiscală şi l-a somat să plătească 2 milioane de dolari. Contul său de Twitter (@aiww) are peste 180.000 de *followers* din lumea întreagă, deşi postările sînt în caractere hanzi. În februarie 2012, *Libération* i-a dedicat un număr special, în care a făcut o miniantologie a celor mai populare postări: „Această ţară îşi cheltuieşte jumătate din energie ca să-i împiedice pe oameni să ajungă la informaţie sau să comunice între ei. Cealaltă jumătate din energie o foloseşte ca să-i trimită la închisoare pe aceia dintre noi care deţin informaţia şi încearcă să o transmită.“ (16 aprilie 2010); „Dacă ar trebui să-mi aleg o patrie, ea ar fi Internetul, căci spaţiul şi graniţele ei se potrivesc cel mai bine imaginaţiei mele. Celelalte *patrii* nu sînt la înălţime“ (29 decembrie 2009).

Însă probabil că cea mai importantă recunoaştere a artei sale ca formă de disidenţă vine din partea revistei *ArtReview,* care l-a catalogat în 2011 drept cel mai influent artist al anului. De fapt, puterea lui Ai Weiwei stă în fragilitatea lui, după cum explica într-un interviu acordat toamna trecută pentru BBC Radio. Sau, mai bine zis, în aparenta fragilitate a lucrărilor sale.

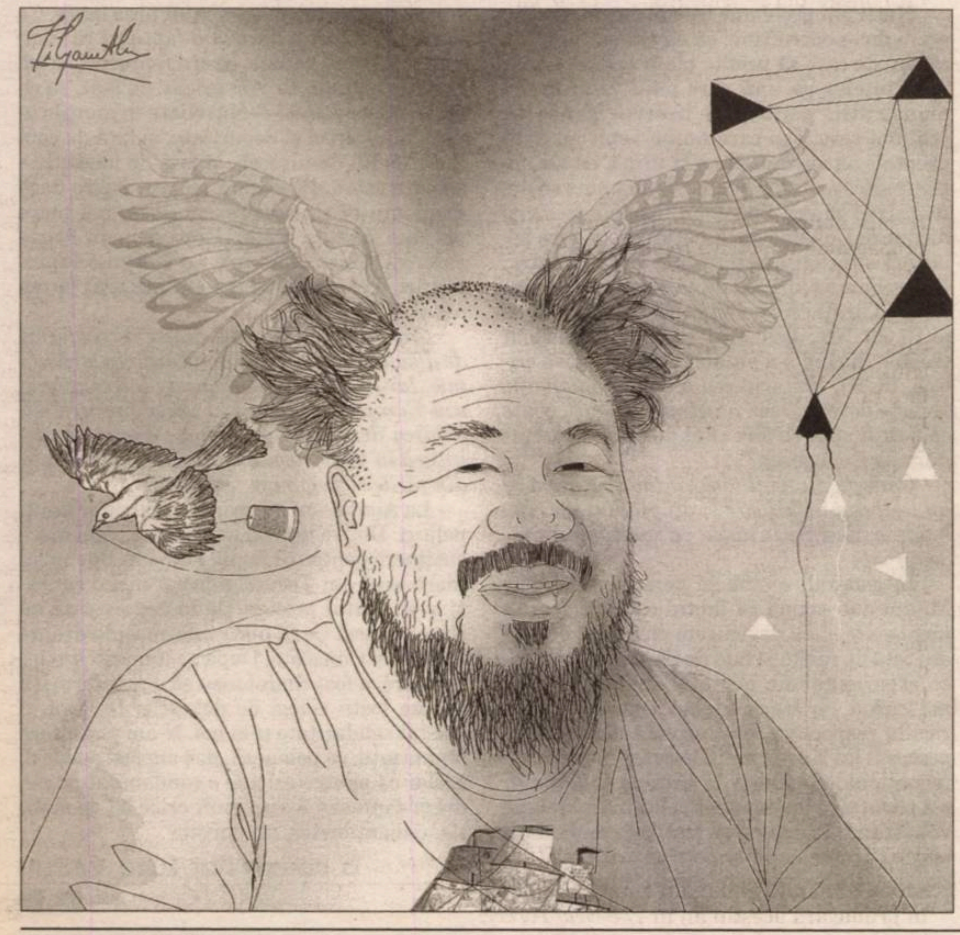

Ai Weiwei are 55 de ani, are barbă-cioc şi mustaţă, vorbeşte o engleză americănească, învăţată în cei 12 ani de locuit la New York, poartă tricouri care se mulează pe trupul lui rotofei, îi place să mănînce multă îngheţată, crede că inteligenţa pisicilor trebuie studiată atent – de asta are aproximativ 40 acasă („Diferenţa dintre un om şi o pisică este că amîndoi pot deschide uşa, dar numai omul o poate şi închide“ – din *Ai Weiwei: Never Sorry),* e nedezlipit de telefonul mobil, cu care face fotografii pe care le postează instant pe Twitter, şi provine dintr-o familie cu ştate vechi în disidenţă politică. Tatăl său, Ai Quing, poet chinez important al primei jumătăţi a secolului trecut, a fost unul dintre cei peste 500.000 de intelectuali acuzaţi de favorizarea capitalismului şi condamnaţi la muncă silnică de regimul comunist chinez în anii '50-'60.

Boala tatălui îl readuce acasă la Beijing în 1993. Ai face parte din prima generaţie de chinezi care studiază în străinătate odată cu deschiderea graniţelor la finalul anilor '70. Devine rapid vocea comunităţii artistice chineze din New York-ul anilor '80 şi începe să creeze artă conceptuală din obiecte deja existente. Creaţiile sale de după perioada New York nu sînt realizate de el – are pentru fiecare în parte ucenici – „mîinile lui“, cum se declară aceştia. Cele 12 capete de animale din zodiacul chinezesc (care cîntăresc fiecare aproape o jumătate de tonă) – *Circle of Animals / Zodiac Heads,* expuse prima oară la NY, plimbate şi la Londra, unde le-am văzut şi eu în 2011, şi realizate pentru Bienala de Artă Contemporană de la São Paolo – au fost sculptate sub atenta lui îndrumare. Grupul statuar imită statuile prezente în secolul al XVIII-lea în grădina Palatului Vechi de Vară de lîngă Beijing, sever avariate în timpul celui de-al Doilea Război la Opiumului (1860).

Ai Weiwei îşi documentează lucrările din lumea şi cultura în care trăieşte. Acesta este, de altfel, unul dintre motivele pentru care nu părăseşte China, deşi a fost reţinut în arest la domiciliu, agresat de poliţie, lovit cu brutalitate şi închis. Una dintre cele mai cunoscute lucrări ale sale este spargerea unei urne din dinastia Han, acţiune documentată prin fotografie – un manifest la adresa tradiţionalismului excesiv şi al stagnării culturale a Chinei cauzate de regimul comunist. A sculptat în marmură albă o cameră de supraveghere, imitaţie a camerei cu care îi e supravegheată casa şi care a devenit atît de banală în relaţia stat-popor, încît poate fi folosită ca obiect de decor în orice casă. Arta sa nu ar exista fără mesaj politic. „Totul este artă. Totul este politică“ – declara într-un interviu pentru *The Independent,* în februarie 2010.

În martie 2011, am ajuns la Tate Modern din Londra, unde în hangarul care în trecut găzduia generatoarele electrice ale fostei staţii de curent erau expuse cele 100.000.000 de seminţe de floarea-soarelui, realizate din porţelan şi pictate manual de 1600 de artizani chinezi din oraşul Jingdezhen, renumit pentru această industrie. Prin lucrarea *Sunflower Seeds*, Ai Weiwei atrăgea atenţia lumii asupra consumerismului, dar şi asupra foametei din China. Prima reacţie la vederea covorului imens de seminţe de floarea-soarelui din porţelan a fost un oftat adînc. Simplu şi copleşitor.

Cu o lună înainte de închiderea expoziţiei, pe 3 aprilie 2011, artistul chinez a fost arestat în aeroportul din Beijing, unde se pregătea să se îmbarce pentru un zbor spre Berlin, şi a fost dat dispărut timp de 81 de zile.

În acel răstimp, lumea artistică şi societatea civilă internaţională s-au mobilizat incredibil de repede. Au fost organizate marşuri de protest, Hillary Clinton a condamnat în numele administraţiei prezidenţiale a SUA alegerea Chinei de a nu spune unde este deţinut (sau nici măcar de a recunoaşte public că este în arest), pe ziduri întregi din Berlin au fost lipite mesaje de tipul *„Ai Wewei missing“*, pe Tate Modern a stat scris cu litere de-o şchiopă *„Release Ai Weiwei“*, unii internauţi au dezvoltat o aplicaţie prin care puteai *bana*, la rîndul tău, site-urile chineze.

De fapt, Ai Weiwei a intrat în atenţia presei internaţionale şi a guvernului chinez în 2008. Pentru Jocurile Olimpice de Vară, care s-au ţinut la Beijing, artistul chinez a fost numit consultant pentru construcţia impresionantei arene sportive, supranumită *Bird's Nest* (Cuibul de pasăre), proiectată de arhitecţii elveţieni Herzog & de Meuron. Însă încetul cu încetul s-a distanţat de proiect, ajungînd să critice dur autorităţile chineze pentru propaganda pe care au făcut-o cu ocazia acestui eveniment. În plus, cu trei luni înainte de începerea Jocurilor Olimpice, în mai 2008, regiunea Sichuan a fost lovită de un cutremur de pămînt cu o magnitudine de 8,5 grade pe scara Richter. Mişcările seismice, care au ţinut mai bine de două minute, au distrus case, clădiri şi şcoli şi au provocat moartea a aproximativ 70.000 de oameni; printre victime – mai bine de 5000 de elevi, aflaţi în şcolile construite precar de guvernul chinez. Ai Weiwei porneşte „investigaţia cetăţenilor“ – roagă printr-o postare pe blog să i se alăture voluntari care să inventarieze numele copiilor ucişi în cutremur. La un an după catastrofă, publică lista completă a celor 5385 de nume, ceea ce îi aduce din partea autorităţilor închiderea blogului şi umple faţada Haus der Kunst din München (proiectul *So Sorry)* cu 900 de ghiozdane din care formează mesajul: *She lived happily for seven years in this world* („A trăit fericită timp de şapte ani în această lume“) – gîndul unei mame despre fiica sa.

Poliţia chineză îl eliberează în iunie 2011 şi îl acuză de evaziune fiscală. Pînă în prezent, peste 30.000 de susţinători au donat aproximativ 1,4 milioane de dolari pentru plata acestei amenzi. Cazul este încă în desfăşurare.

***Cătălina Miciu** scrie cronici culturale pe gingergroup.ro.*

15 noiembrie este Ziua Internaţională PEN a Scriitorilor Întemniţaţi, o zi prin care se doreşte aducerea în atenţia opiniei publice şi sprijinirea scriitorilor care rezistă represiunii totalitare din ţările în care trăiesc. Cazurile semnificative din 2012, în viziunea PEN:

***Ericson Acosta** (Filipine): poet, jurnalist, activist. A fost privat de libertate, fără proces, din februarie 2011, sub acuzaţii care par să aibă legătură cu scrierile sale despre drepturile omului şi probleme de mediu.*

***Regina Martinez** (Mexic): corespondent al unei publicaţii de ştiri şi investigaţii. A fost ucisă în Xalapa, Veracruz, în aprilie 2012, cel mai probabil din cauza articolelor ei despre crima organizată şi corupţie.*

***Muharrem Erbey** (Turcia): avocat pentru drepturile omului, scriitor. A fost închis din decembrie 2009, pentru că ar fi fost „membru al unei organizaţii ilegale“, acuzaţie care pare să aibă legătură cu eforturile lui de apărare a drepturilor omului.*

***Eskinder Nega** (Etiopa): jurnalist şi blogger. A fost condamnat la 18 ani de închisoare din pricina unor acuzaţii dubioase de terorism, pedepsit în mod evident pentru articolele sale despre abuzurile guvernului în ceea ce priveşte drepturile omului.*

Sursa: http://www.pen-international.org/

„Aş face acum acelaşi lucru“

interviu cu Radu FILIPESCU

Avea 27 de ani cînd s-a hotărît că trebuie să facă ceva. Între decembrie 1982 şi mai 1983, a confecţionat şi a răspîndit manifeste în care chema lumea la demonstraţii anti-Ceauşescu. A fost arestat şi condamnat pentru „propagandă împotriva orînduirii socialiste“. Familia a reuşit însă să transmită informaţii despre cazul său în străinătate, alertînd organisme internaţionale pentru apărarea drepturilor omului, astfel că Radu Filipescu a fost eliberat după trei ani de detenţie. Şi deşi era urmărit în permanenţă de Securitate, a pus la cale un referendum pro sau contra Ceauşescu. A fost arestat şi eliberat la scurt timp, după ce i s-a aplicat un tratament extrem de violent, în decembrie '87. După '89, Radu Filipescu nu a intrat în politică, dar a avut o susţinută activitate civică, ca membru fondator al Grupului pentru Dialog Social, al APADOR-CH şi al Asociaţiei Revoluţionarilor fără Privilegii. De profesie inginer electronist, a inventat testorul „Papagal“, un dispozitiv de test în măsurările electrice şi electronice, premiat cu Medalia de Aur la Expoziţia pentru Invenţii Eureka 1991 de la Bruxelles.

Care a fost momentul în care aţi decis că trebuie să faceţi ceva?

Un lucru ca ăsta te preocupă mult timp, ai perioade de hotărîre şi perioade de retragere. Zici „hai să fac“, după care te gîndeşti „n-o să conteze“, „dacă n-o să aibă nici un efect?“, „ce-o să păţească ai mei?“, după care spui „nu mai fac!“, dar te gîndeşti „bine, dom'le, şi ce fac? Vin acasă, mă uit la televizor la tov. Ceauşescu, mă duc la serviciu şi-l înjur pe tov. Ceauşescu, mă întîlnesc cu prietenii şi vorbim tot despre Ceauşescu“... În '82 se adunase o nemulţumire, nu neapărat economică, ci ca perspectivă şi realizare personală. Să chem lumea la protest nu mi s-a părut ceva foarte agresiv sau condamnabil, ca şi cum aş fi făcut vreun rău cuiva. Şi securiştilor le-am spus la un moment dat: „Ce mare lucru am făcut? Păi, chiar aşa...“ *(rîde)*

De ce aţi ales manifestul ca formă de protest? Vi se părea mai eficient decît altele?

Era şi o formă care-ţi dădea o perspectivă, în sensul în care eu chemam oamenii la demonstraţie, urmînd apoi alte demonstraţii. Era de fapt modul prin care protestam şi puteam crea în acelaşi timp o comunitate de oameni care se adună şi au aceleaşi convingeri, că ne-adunam noi sau că ne-aduna Securitatea... *(rîde)* Pînă la urmă, era o formă de a te manifesta. Nu eram tentat să plec în străinătate, mi se părea aiurea să te duci în străinătate şi să protestezi acolo, sau să exerciţi o profesie ştiind că acasă sînt probleme, e ca o lipsă de combat în zona principală.

Credeaţi sincer că lumea se va aduna în centrul Bucureştiului „duminică, 22 mai, şi în toate duminicile următoare“?

E o problemă oarecum şi de procentaj, de şansă de reuşită. Mi-am pus problema că s-ar putea să se adune lumea, nu eram convins că da sau că nu. Dacă îmi acordam 1% şanse ar fi însemnat ca 100 de oameni să facă acţiuni similare. Nu era mare lucru ca 100 de oameni să facă asta. M-am gîndit de multe ori de ce nu faci ceva, dacă te-ai hotărît că vrei să faci. Dacă e să fii corect, nu prea ai explicaţii sau scuze la nivelul pretenţiilor pe care le ai. La mine, unul dintre motive era că tata avusese un atac de cord şi că n-aş fi vrut să-i mai provoc încă unul. Dar mi-am zis că n-am citit niciodată într-o carte care să-mi placă despre un personaj care să nu se ducă în război pentru că tata face atac de cord. Dacă vrei într-adevăr să faci ceva, faci şi gata. Apoi mai e frica de bătaie, de violenţă. Dar vezi toate personajele – şi din filme, şi din cărţi – care trec peste chestia asta. Am avut experienţa bătăii şi zic acelaşi lucru după experienţă. Prima oară am stat trei ani închis şi nu mi s-a întîmplat nimic violent, a doua oară a fost din plin şi condensat. Aş face acum acelaşi lucru. Dacă aş fi acum în situaţia din '83 sau din '87, aş face acelaşi lucru.

Textul manifestului răspîndit
de Radu Filipescu între decembrie
1982 şi mai 1983:

„MANIFEST

Oameni, care vreţi să
înlăturaţi regimul catastrofal al
lui Ceauşescu, veniţi duminică,
22 mai şi în toate duminicile
următoare între orele 12 şi 21
în centrul Bucureştiului.
Arătaţi-vă nemulţumirea
mergînd pe stradă. Aşa veţi
prinde curaj să vă strigaţi
hotărîrea. Duminica să devină
o zi a rezistenţei, *pînă cînd*
vom ajunge la o viaţă mai
bună! veniţi cît mai mulţi în
centrul oraşului!

Strada“

Povestea lui Radu Filipescu
şi a altor deţinuţi politici pe care
i-a întîlnit în închisoare o puteţi
citi în pasionantul volum
al scriitoarei Herma Kennel –
Radu Filipescu. Jogging
cu Securitatea, traducere
de Nora Iuga,
Editura Polirom, 2009

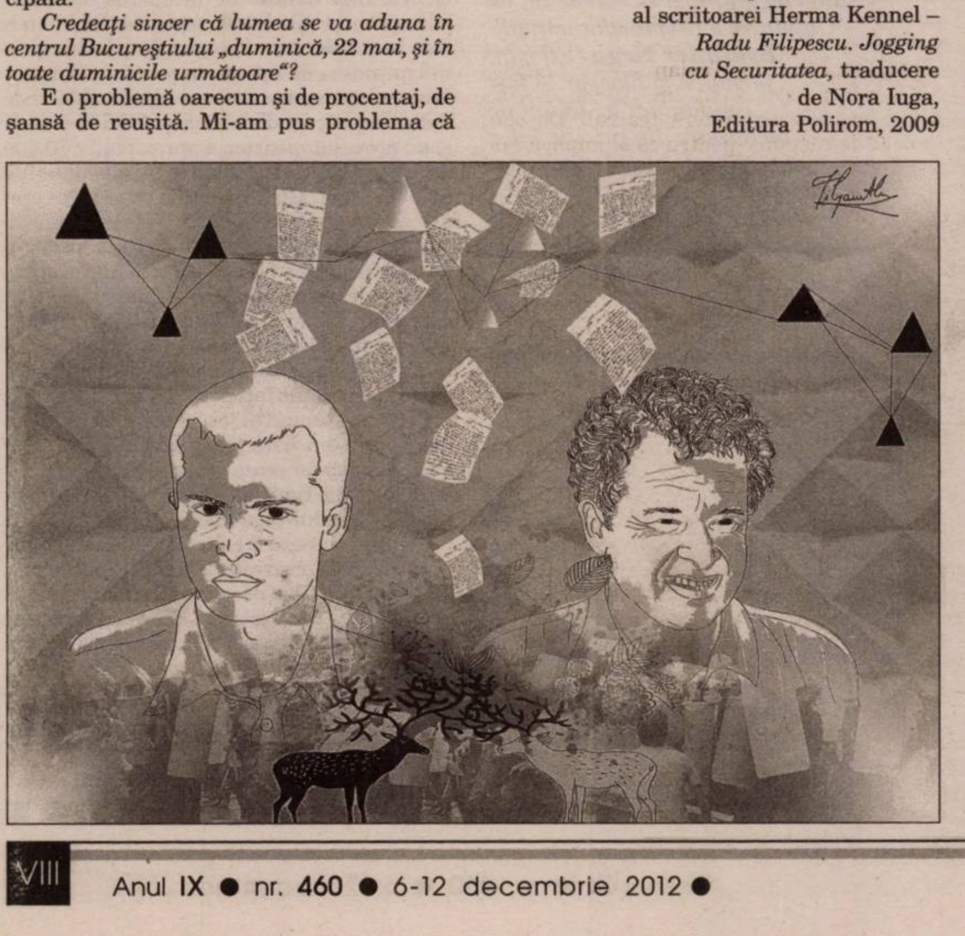

Spuneţi, într-un fel, că v-au pregătit pentru posibilele urmări ale acţiunilor dvs. personaje din cărţile pe care le-aţi citit şi filmele pe care le-aţi văzut...

Într-adevăr, n-am avut experienţe în familie, apropiaţi care să fi fost afectaţi sau traumatizaţi. Şi poate că o astfel de istorie în familie m-ar mai fi potolit, nu ştiu. Eu, din contră, am avut o situaţie foarte bună. În acelaşi timp, exista un folclor despre ce s-ar fi putut întîmpla dacă te prindeau. De-abia după ce-am ieşit din închisoare, au început unii să-mi spună că şi ei au fost arestaţi. Sînt multe cazuri şi experienţe traumatizante pentru cei care au stat ani de zile şi au pierdut totul, aşa că teama de Ceauşescu era într-un fel justificată. Te făcea să te aştepţi la orice. Am stat cu unul care fusese condamnat la moarte pentru că dăduse foc la mirişte. Îngrijorarea omului ăsta – Marinescu îl chema – era că respectiva condamnare atrăgea confiscarea averii, iar averea lui era vaca Viorica, singura sursă de alimente pentru soţia cu deficienţe de vedere şi pentru copii.

După arestare, aţi avut momente în care să regretaţi că v-aţi riscat libertatea pentru un popor care, poate, nu „merita“ lucrul ăsta?

Nu-ţi pui problema că o faci pentru alţii, nu, o faci pentru tine, ca să trăieşti într-un mediu de care să profite toată lumea. Chiar i-am înţeles pe unii care n-au venit la demonstraţii, pentru că n-aveai şanse să schimbi ceva. Cei care nu au venit au avut dreptate să nu vină. Pînă la urmă, eu am obţinut altceva decît am vrut. Am ajuns să demonstrez că era un regim foarte agresiv şi dictatorial, o temă de discuţie care n-avea peatunci suficiente argumente pro şi contra. Nu trebuie să ai 1000 de oameni în închisoare ca să arăţi că e o dictatură. E suficient să ai 10, 20. Noi, disidenţii, cumva ne-am făcut treaba. Şi cînd s-a adunat destulă masă critică, în '89, răsturnarea a avut o motivaţie şi nişte dovezi. Dacă nu erau disidenţi, poate că s-ar fi spus în '89: „Păi de ce să-l răsturnăm pe Ceauşescu?“.

Cum de nu v-aţi lăsat intimidat după ce aţi ieşit din închisoare şi aţi plănuit un referendum, deşi Securitatea vă supraveghea îndeaproape?

În general, e bine să perseverezi *(rîde)*. Mi-am dat seama că faptul că stătusem în închisoare şi că devenisem cunoscut era un atu faţă de regim şi faţă de Securitate. Pe baza experienţei din detenţie, mi-am zis: „Iar mă închid, iar stau o vreme pe-acolo“. În perioada respectivă, era în plină desfăşurare procesul lui Havel, mult discutat în presa internaţională, inclusiv la Europa Liberă. Mi s-a părut că e un moment politic care trebuie valorificat. Prima dată am fost condamnat pentru propagandă împotriva orînduirii socialiste. Dar manifestele erau împotriva lui Ceauşescu, deci n-ar fi trebuit să fiu condamnat. În '87, m-am gîndit că, dacă o să fie proces, voi putea să mă pregătesc ca să nu pot fi condamnat uşor. Nu făceam propagandă împotriva a ceva, ci chemam lumea la referendum: cine îl vrea pe Ceauşescu să vină în locul X, cine nu – să vină în locul Y. I-am chemat pe unii într-un loc, pe alţii în alt loc, ca să nu spună că strada mea e mai mare decît a lor. Din punct de vedere juridic, sînt convins că n-aveau cum să te condamne atunci pentru organizare de referendum. Eu chiar am regretat că n-am ajuns la proces! *(rîde)* Îmi pregăteam apărarea, şi ei m-au luat cu bîta şi bătaia... Oricum, i-am simţit şi pe ei dezamăgiţi că fuseseră nevoiţi să apeleze la violenţă ca să afle de la mine ce voiau să afle. Atunci mi-a fost clar că Ceauşescu şi regimul ăsta n-aveau cum să cedeze fără violenţă maximă.

Dacă nu venea Revoluţia, aţi fi dus la bun sfîrşit planul atentatului împotriva lui Ceauşescu?

E bine să ai la ce să te gîndeşti, să nu stai pe loc. Chiar nu ştiu, dar era la un moment dat o opţiune. Ştiu atîta lume care mi-a spus: „Şi eu m-am gîndit să fac ce-ai făcut tu cu manifestele, dar n-am făcut“.

Ce mai lipseşte ca să treci de la „m-am gîndit“ la „am şi făcut“?

E greu să spui „trebuie să faci aşa, şi nu altfel“. Pentru că şi cei ce n-au făcut au avut dreptate. Altceva s-a întîmplat în Polonia şi în Cehia. Acolo, a fost o majoritate atît de covîrşitoare, încît nici nu se putea problema să nu aderi la „Solidaritatea“, de pildă. La noi, momentul a fost decembrie '89: dacă nu aveai semne de întrebare legate de regim, trebuia să ieşi pe stradă. Ca să nu mai spun că atunci au fost nişte momente extraordinare, de trăire şi de experienţă de viaţă. Să strigi pentru prima oară „Jos comunismul!“ îţi dădea fiori pe şira spinării. N-aş renunţa la ele de plăcere... Aveam un prieten în străinătate căruia i-am zis: „Nu ştii ce-ai pierdut!“.

Pînă la urmă, disidenţii – şi dvs., şi cei care apar în carte – par singurele persoane lucide din întreaga lume totalitară. Cum aţi defini figura disidentului? Prin ce se deosebeşte el de ceilalţi?

Probabil prin dorinţa de a face ceva practic. De pildă, o perioadă destul de lungă am spus şi am ascultat bancuri despre Ceauşescu. După un timp, devenise o refulare contraproductivă, o amăgire mult prea mare. Ce am făcut a fost o dovadă a faptului că regimul nu voia să cedeze, că era represiv şi avea resurse nelimitate. Am reuşit, de fapt, să ridicăm nişte semne de întrebare în minţile unora din Partid şi Securitate, şi faţă de conducerea lui Ceauşescu, şi faţă de ideea de a schimba ceva. Pe de altă parte, nu ştiu dacă disidenţa în sine reprezenta cea mai mare opoziţie faţă de regim. Erau oameni foarte valoroşi profesional care nu făceau compromisuri, dar cărora nu li s-ar fi potrivit forma asta de protest.

Cazul dvs. a fost unul dintre rarele forme de disidenţă despre care s-a vorbit în străinătate. Iar rolul jucat de Amnesty International sau Europa Liberă, a fost decisiv pentru eliberarea dvs. Cît de important este să se vorbească în ţările democratice despre disidenţii din ţările cu regimuri totalitare?

La Aiud eram aproximativ 30 de deţinuţi politici. Dintre toţi, eu am avut cea mai mare susţinere pentru că familia era din Bucureşti (dacă erai din Tecuci, n-aveai nici o şansă) şi avea destui prieteni de încredere care au riscat enorm ca să ducă informaţiile despre mine în străinătate. După ce-am ieşit din închisoare, a fost rîndul meu să dau informaţii despre foştii colegi de detenţie. De fapt, a existat solidaritate şi la noi. N-am putut face organizaţii, ca polonezii, dar am fost solidari. E clar că pentru oricine e condamnat pe nedrept contează foarte mult orice fel de atenţie, o menţionare, un sprijin.

a consemnat Luiza VASILIU

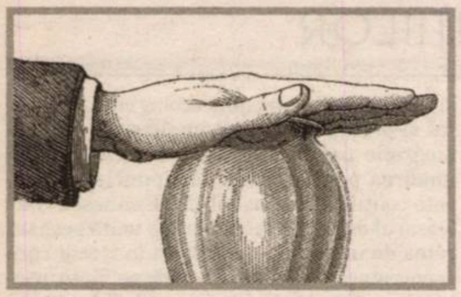

George BANU

în afara **cadrului**

Teatru-n pușcărie?

Cezar trebuie să moară – acesta-i titlul derutant al unui film marginal semnat de octogenarii fraţi Taviani, pe care l-am descoperit graţie unui cineast român, Horea Laptes. E un semn de prietenie justă cînd ţi se indică o operă, o carte, o expoziţie care nu te decepţionează: o probă a întîlnirii. O confirmare de comunicare. Ca acum, cînd mă gîndesc la acest film ce pare atît de străin în peisajul cinematografic actual – eu îl ignor în parte! – şi cu el dialoghez ca acum zeci de ani cînd vedeam filmele lui Rosellini. Filme cu oameni şi despre oameni confruntaţi cu situaţii-limită, război, închisoare, filme severe, austere ca textele istoricilor latini pe care, de mult, un profesor, azi dispărut, mă sfătuia să nu le evit. Acum, aici regăsesc aceste virtuţi căci fraţii Taviani îşi interzic prezenţa personală abuzivă pentru a se concentra asupra unei situaţii extreme pe care o restituie asemeni unor naratori respectuoşi de importanţa evenimentului povestit: o reprezentaţie a lui *Iuliu Cezar* de Shakespeare într-o puşcărie italiană.

O primă secvenţă, în culori, captează finalul piesei şi triumful acestui spectacol de amatori în faţa unui public entuziast. Apoi, intervine alb şi negrul, ca şi cum s-ar trece de la reuşita ultimă la decizia iniţială, pentru a urmări astfel evoluţia acestei aventuri teatrale. Ea debutează cu indispensabilul prealabil al audiţiilor pentru stabilirea unei distribuţii. Regizorul propune candidaţilor la joc două contexte dramatice diferite, ambele legate de o confruntare cu autorităţile legale – vamă, poliţie – şi, pornind de la ele, ei sînt invitaţi să improvizeze. Răspunsurile fiecăruia apar asemeni unor fişe de identitate în acţiune. Privesc atent aceste figuri banale şi totodată aparent lipsite de tensiune, amatori dispuşi să facă teatru! Dar ici şi colo, se zăresc paznicii ce observă amuzat situaţia: teatru sub supraveghere!

Fraţii Taviani reduc textul la esenţa sa, privilegiind situaţiile, îndeosebi pregătirea complotului şi uciderea lui Cezar. Îmi amintesc atunci de vechiul, splendidul spectacol al lui Andrei Şerban la „Bulandra“ cu Ştefan Iordache, Ion Caramitru... De cel al lui Peter Stein văzut la Salzburg unde, idee genială, în rolul lui Brutus fusese distribuit un mare actor vîrstnic: la capăt de viaţă, perspectiva tiraniei îi e insuportabilă. Ascult scenariul ce-mi revelă inadecvarea moralei cu orice acţiune politică: Brutus pierde căci nu admite să păcătuiască prin minciună şi viclenie. Omul etic nu poate supravieţui, acolo totul se mînuieşte abil fără reticenţe şi de aceea Antonius, manipulator abil, învinge, iar el se stinge graţie unui sclav care admite să-i împlînte sabia în piept.

Nu urmărim aici doar realizarea unui spectacol, ci şi legătura între interpreţi şi locul unde se găsesc, căci filmul, după imaginea primă a teatrului naiv, teatru de vocaţie recentă, adoptă un stil documentar, iar camera se insinuează în spaţiul puşcăriei devenit uneori neutru, abstract chiar: „Roma e o închisoare“, pare să spună acest Iuliu Cezar cum odinioară Hamlet declara că „Danemarca-i o închisoare“. Efectul de realitate se impune progresiv şi ficţiunea, prezentă, capătă o nebănuită gravitate. Pornim de la teatru pentru a ajunge dincolo de teatru... Dar, rar, foarte rar, ea suscită acele confesiuni pe care le aşteptam şi de care mă temeam. Odată doar interpretul lui Brutus se întrerupe brusc amintindu-şi soarta unui prieten arestat violent, iar Casius declară, la sfîrşit, „după ce am descoperit libertatea artei, mă întorc în celulă ca într-o închisoare“. Primul va fi graţiat şi va deveni actor, celălalt – ca şi interpretul lui Cezar, de asemeni – va scrie o carte naţional difuzată. Ceilalţi apar pe genericul final cu numele şi figurile lor marcate: în ei teatrul n-a produs nici un ecou în afara plăcerii de joc, expusă din nou în secvenţa finală care închide cercul, reluînd-o pe cea iniţială.

© R. Hübner / Berlinale

Vittorio şi Paolo Taviani

În Italia s-a constituit o trupă – celebra *La Fortezza* – ce se consacra exclusiv teatrului cu deţinuţi, teatru care de altfel a obţinut, acum zece ani, premiul pentru cel mai bun spectacol, cu o piesă de Genet. Onorat de succes, un turneu a fost organizat, cu ocazia Crăciunului, dar în ciuda precauţiilor şi angajamentelor luate, doi condamnaţi, ajunşi la Napoli, au dispărut. Lars Noren, celebrul scriitor suedez, în mod mai puţin sistematic, s-a implicat şi el în asemenea inţiative care l-au condus pînă la a invita în reputata instituţie nordică, teatrul Dramatten, o trupă de actori puşcăriaşi. Cîţiva au evadat şi au organizat atacul unei bănci. Sub presiunea opiniei publice revoltate, Lars Noren va fi obligat să demisioneze de la direcţia teatrului. Aceste „accidente“ infirmă justeţea deciziei de a face teatru-n puşcărie? Nu, ele corijează doar optimismul excesiv în virtuţile lui pedagogice. Plăcerea de a-l exersa nu devine obligatoriu sinonimă, ca într-o operă comunistă pedagogică, de transformare radicală a interpreţilor. Satisfacţia momentului nu are neapărat consecinţe asupra comportamentului ulterior. E o bucurie pasageră.

Satisfacţia momentului nu are neapărat consecinţe asupra comportamentului ulterior.

Invitat la o asemenea aventură, am asistat eu însumi la repetiţiile unui montaj dedicat Revoluţiei franceze de către Armand Gatti, într-o celebră închisoare franceză, Fleury-Mérongis. Vorbeam cu actorii dedicaţi integral sarcinilor lor, în specal cu interpretul lui Babeuf care ştia totul despre personajul jucat, interpreţi conştienţi de dificultatea sarcinilor ce le reveneau, căci Gatti refuza orice compromis demagogic: nu un text comic, populist propunea el, ci un text intransigent, fără urmă de compromis. Gatti respecta demnitatea spectacolului. Cînd totul s-a terminat, un tînăr puşcăriaş m-a bătut pe umeri şi amuzat mi-a spus: „pe data viitoare“, uitînd că mai avea şapte ani de închisoare. Spectacolul lui Gatti îmi evoca neuitatul *Marat – Sade* de Peter Weiss, pus în scenă de Brook: bolnavii mintali închişi în azilul de la Charenton pregătesc un spectacol, tot dedicat Revoluţiei franceze, sub responsabilitatea marchizului de Sade, şi el deţinut în acelaşi context, spectacol la care sînt invitaţi aristocraţii reveniţi la putere. Aici totul se termină printr-o revoltă generală a deţinuţilor care înspăimîntă publicul şi suprimă toate măsurile de precauţie prevăzute. Parabola revoltei în puşcărie explică de ce piesa lui Weiss a fost constant interzisă în vechiul Est.

Filmul Fraţilor Taviani a reactualizat o întrebare: de ce, din toate artele, în puşcărie se preferă teatrul? De ce? Ipoteze de răspuns: pentru că el implică nu o singurătate a deţinutului, ci o comunitate reunită în numele unei perspective colective. Împreună vor juca, dar fiecare va avea şansa unui rol... ei se vor prezenta în faţa colegilor de închisoare constituiţi în public. La Paris, în mitica puşcărie La Santé, n-am văzut spectatori mai hilari, mai dispersaţi decît deţinuţii ce-şi priveau ironic şi entuziast prietenii situaţi, timp de o oră, de cealaltă parte a barierei, aceea a scenei. Ei nu reuşeau să respecte convenţia pactului de separaţie şi se amuzau excesiv ca şi cum teatrul n-ar fi fost decît un „joc“ pe care îl acceptau doar ca atare. În schimb, actorii adoptau o altă relaţie. Ei „jucau“ stabilind contacte tacite sau iluzorii cu personajele interpretate, ei făceau teatru în puşcărie pentru a scăpa, pe durata unui spectacol, de puşcărie. E ceea ce doar teatrul, şi nici o altă artă, le poate permite. Teatrul e o experienţă. Aceea a unei uitări şi a unei plăceri reunite. A juca, pentru ei, înseamnă, fictiv, a se elibera. Pe timp de două ore.

Şi ca un ecou îndepărtat îmi revin ultimele rînduri din cartea lui Martin Esslin – *Teatrul absurdului* –, care povesteşte că atunci cînd nimeni un înţelegea *Godot*-ul lui Beckett, deţinuţii amercani, primii, l-au înţeles. Ei ştiau ce înseamnă aşteptarea.

***George Banu** este profesor de studii teatrale la Universitatea Sorbonne Nouvelle şi preşedinte de onoare al Asociaţiei Internaţionale a Criticilor de Teatru. A publicat, între altele,* Livada de vişini, teatrul nostru *(Editura Nemira, 2011).*

■ ■ ■

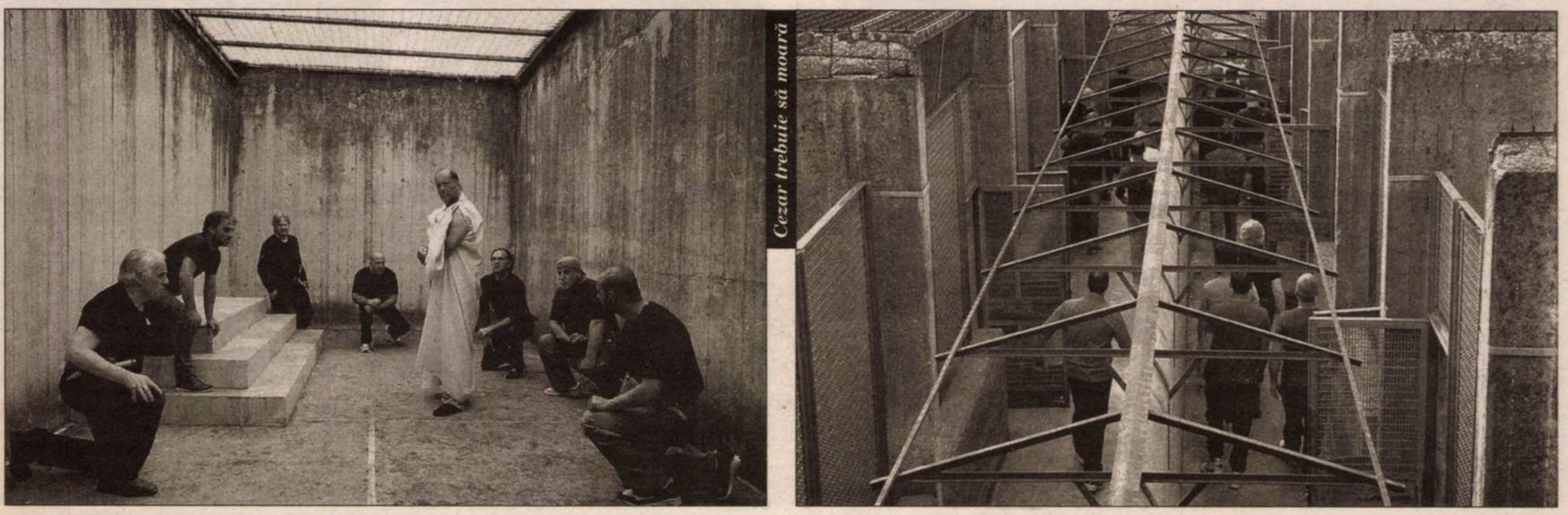

Cezar trebuie să moară

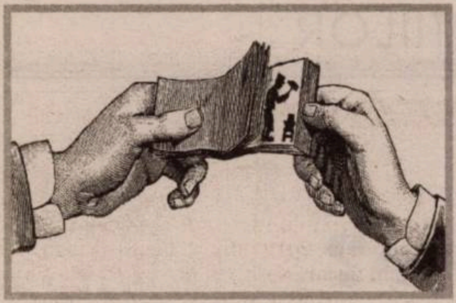

Marius CHIVU

feedbook

Conjuraţia Eminescu

● Florina Ilis, *Vieţile paralele*, Editura Cartea Românească, 2012.

Dintre toate romanele inspirate de vieţile unor scriitori, romane publicate la noi şi citite de mine în ultimii ani, – *Papagalul lui Flaubert* de Julian Barnes, *Orele* de Michael Cunningham (Virginia Woolf), *Ultima gară* de Jay Parini (Tolstoi), *Maestrul din Petersburg* de J.M. Coetzee (Dostoievski), *Plînsul lui Nietzsche* de Irvin D. Yalom, *Alabama Song* de Gilles Leroy (Zelda Fitzgerald), *Maestrul* de Colm Tóibín (Henry James) sau *Ultimele însemnări ale lui Mateiu Caragiale* de Ion Iovan – cartea Florinei Ilis, inspirată de mitologia creată în jurul vieţii şi morţii lui Eminescu, nu seamănă, de fapt, cu nici unul.

Fără a miza (cine ştie cît) pe verosimil şi autenticitate, pe ideea de apocrifă, biografie romanţată sau reconstituire documentară, *Vieţile paralele* are însă destule lucruri în comun cu alte trei cărţi, două dintre ele (de)construind biografia şi opera unor scriitori fictivi – *Cartea Neagră* de Orhan Pamuk şi *Bătrîni îndrăgostiţi* de Alasdair Gray –, celălalt fiind o investigaţie în destinul şi istoria unei trupe rock: *Pink Floyd în roşu* de Michele Mari. În policier-ul ezoteric scris de Orhan Pamuk, în urma unui jurnalist dispărut rămîn scrisori, articole de ziar şi texte profetice ce conţin coduri şi cifruri despre conspiraţiile şi confreriile secrete ale Istoriei. În romanul lui Alasdair Gray, protagonistul intră în posesia jurnalului unui autor de ficţiuni istorice transpuse în Grecia antică, Renaşterea italiană şi Anglia victoriană, manuscris pe marginea căruia noul proprietar îşi va nota propriile comentarii. În fine, Michele Mari investighează, prin zeci de mărturii, inclusiv fictive sau aparţinînd unor personaje ce se confesează din moarte, crima ce stă la baza trupei rock al cărei destin e văzut ca o tragedie antică / dramă shakespeariană. Ei bine, aceste tipare ale construcţiei narative cu mai multe niveluri textuale (note de subsol, paranteze, citate din poeme, jurnale, scrisori, site-uri, adică subtext, infratext, intertext etc.), cu mai mulţi naratori (diegetici şi homodiegetici) alternînd mai multe tipuri de discurs în funcţie de planul temporal în care se află, toate acestea se regăsesc şi în romanul Florinei Ilis, centrat pe biografia unui personaj real, dar dispărut în propria-i mitologie.

Din cauza construcţiei însă, lectura primei jumătăţi a romanului (voluminos, aproape 700 de pagini) este una mai degrabă în orb, căci nu-şi dezvăluie decît o foarte mică parte din marea convenţie narativă. Probabil din dorinţa de a prezerva ineditul şi surpriza abordării, autoarea a ţinut să nu-şi expună metoda în primele 400 de pagini (spre deosebire de Pamuk, Gray şi Mari, care n-au astfel de complexe/vanităţi auctoriale), astfel că, în ciuda scurtelor analepse & prolepse şi deşi sînt evidente notele de subsol şi parantezele sau schimbările de discurs (expozitiv-didactic, oniric, hermeneutic), nu ştii exact cine narează. Înţelegi, la un moment dat, că e vorba de mai mulţi naratori-informatori-supraveghetori, numiţi surse ori agenţi, oricum veniţi din viitorul comunist, dar nu ştii exact care-i rolul lor, care-i design-ul narativ. (Plus că nici stilistica nu te ajută atunci cînd se trece brusc de la persoana a treia la persoana întîi sau cînd, într-o frază cu perfectul simplu ca timp narativ, e folosit, hodoronc-tronc, perfectul compus într-o acţiune ce ar trebui să exprime simultaneitate temporală.) Trecînd peste toate aceste chestiuni de confuzie naratologică şi stilistică, începutul romanului consemnează criza poetului din ziua de 23 iunie 1883 cînd, după cunoscutul episod în care vrea să-l împuşte pe rege, este închis la ospiciul doctorului Şuţu. Misteriosul narator multiplu, supra-informat şi supra-omniscient, cunoaşte în detaliu nu doar convingerile politice, gîndirea filozofică şi influenţele literare ale poetului, dar are acces inclusiv la senzaţiile şi gîndurile „eului său imponderal“ care trece deja prin schimbări/dedublări de personalitate, halucinaţii, stări de violenţă, pasiuni amoroase. Această supra/infra-cunoaştere a personajului, însoţită de citate din opera poetului, din scrisori, din jurnalele contemporanilor ori din diverse rapoarte medicale şi lucrări de exegeză literară, explică şi interpretează toate episoadele biografice care urmează: relaţia cu Veronica Micle, triunghiul amoros cu Caragiale, perioada din redacţia *Timpul*, internarea de la Viena etc.

Cum spuneam, după 400 de pagini şi o invocaţie către o muză Calliope pervertită ideologic, ni se relevă şi convenţia/conspiraţia narativă – *[Spoiler Alert!]:* toată cohorta de agenţi şi informatori infiltraţi în viaţa lui Eminescu din viitor (printr-un proces numit „marşrutizare“, asemănător celui din povestirea „Adjustment Team“ de Philip K. Dick), unii chiar deghizaţi pentru a-i provoca schimbările de personalitate şi accesele paranoice, fac parte dintr-o amplă operaţiune pusă la cale de un Serviciu secret din cadrul Direcţiei de Prapagandă şi Cultură. Uzînd de falsuri şi dezinformări, această monstruoasă, la propriu şi la figurat, operaţiune are drept scop „recuperarea dirijată a literaturii“, „remanierea anumitor evenimente literare ce se vor reevaluate“ conform politicii jdanoviste de a rescrie şi controla trecutul. Eminescu ajunge, astfel, să fie supravegheat din viitor, iar biografia lui – deturnată, în vederea unui postum control ideologic, ce variază în funcţie de perioada politică. Căci între sfîrşitul anilor '50 stalinişti (cînd se deschide dosarul de supraveghere al lui Eminescu) şi Tezele din iulie, accentele ideologice se schimbă, demascarea publică a autorului de scrieri contrarevoluţionare şi pericolul mitizării poetului naţional îşi pierd relevanţa odată cu noua orientare a Partidului de la începutul anilor '70. Pe modelul de lucru al Securităţii, sînt anchetaţi şi recrutaţi ca agenţi informatori inclusiv Titu Maiorescu, Veronica Micle sau doctorul Al. Şuţu, corespondenţa este interceptată, domiciliile sînt percheziţionate, manuscrisele sînt analizate şi inventariate, un eminescolog cu trecut pătat şi proaspăt recrutat analizează opera şi biografia poetului pentru a i se determina gîndirea politică şi a-i găsi punctele slabe, este conturat un posibil „lot Eminescu“ etc. Dosarul de Securitate creat de toată această reţea de informatori infiltraţi în trecut care repovestesc cu gurile lor străine viaţa poetului conţine însă şi informaţii din viitorul postcomunist, căci apar consemnate şi „conjuraţiile politice“, conspiraţiile legate de moartea lui Eminescu, teoria ocultei evreieşti care circulă pe Internet, inclusiv acţiunea de demitizare a receptării pusă la cale de revista *Dilema*. Colonelul de Securitate care se ocupă de dosarul Eminescu constată, după ani de coordonare a agenturii, cum mitul poetului ia amploare, conform principiului borgesian al ficţiunii ca instanţă autonomă, oricum supremă, „devenind o ficţiune mult prea reuşită şi măreaţă încît să mai poată fi atribuită numai sîrguinţei şi fanteziei unui singur om“ şi ajunge să fie „copleşit de multitudinea de note informative, rapoarte, stenograme ale unor interogatorii sau audieri, hîrtii referitoare la Eminescu, pe care, într-o avalanşă de neoprit, le primeşte necontenit“. Şi, cum spuneam, le primeşte şi din trecut, şi din viitor, căci Securitatea, prin condiţia ei de arhivă supremă, este nodul informaţional ce influenţează Timpul.

Acest sofisticat scenariu de ficţiune arhivistică şi distopie informativă ce funcţionează după regula palimpsestului, a rescrierii şi plastografiei, această parabolă Sci-Fi, cu accente de satiră neagră, a infiltrării şi deturnării trecutului care se desfăşoară simultan, într-un plan paralel prezentului (de unde şi titlul cărţii) este, în fapt, punerea într-o intrigă fantezistă a abuzului ideologic şi a consecinţelor sale, a felului în care Eminescu a fost revendicat şi manipulat pentru a legitima, pentru a sprijini diversele cauze şi interese politice, morale sau literare ale posterităţii.

(continuare în numărul viitor)

■ ■ ■

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● Sofi Oksanen, *Vacile lui Stalin*, traducere din limba finlandeză de Sigrid Crasnean, Colecţia „Biblioteca Polirom“, Editura Polirom, 2012.

Da, e acea Sofi Oksanen, finlandeza care ne-a căzut cu tronc pe la începutul anului, cînd i-a fost tradus la Polirom romanul *Purificare*. Am văzut atunci ce-i poate proza şi ne-am extaziat în masă. O scriitură lapidară şi zguduitoare ca electroşocul, o voce puternică şi bizară, un fenomen!

Acum, cu traducerea (tot la Polirom) a *Vacilor lui Stalin*, putem vedea şi de unde a pornit Sofi Oksanen, întrucît e vorba de volumul cu care ea debuta ca romancieră, în 2003. Ei bine, n-a pornit de jos, în nici un caz, ci din Vest, adică dintr-o literatură mult mai „occidentală“ decît aceea – „nordică“, tăcută, stranie, cu ikebane din flori de gheaţă – pe care o găseam în *Purificare*.

În *Purificare* există pasaje care-ţi pot aminti chiar şi de Herta Müller. În *Vacile lui Stalin* pasajele gen Herta Müller sînt serios concurate de unele gen Amélie Nothomb – semn că ikebanele, fie ele şi din flori de gheaţă, au avut la origine ceva mai comercial şi mai amestecat, un fel de sorcovă.

Altminteri, acest roman de debut adună mai multe romane la un loc: jurnalul alimentar al unei bulimice anorexice, biografia unei finlandeze de origine estoniană, radiografia tarelor aduse de emigraţie, epopeea estoniană din epoca stalinistă, cronica relaţiilor fino-estoniene din anii '70 şi pînă în prezent (cu un accent omenesc pe micul trafic de frontieră, prostituţia curentă, înrudirea formală şi înfrăţirea într-o suspiciune reciprocă). Atît de multe buzunare are acest roman, încît ai binişor de căutat dacă vrei să găseşti cheile. În schimb, descoperi aici, ţinută ca într-un marsupiu, o bună parte din povestea ce va ajunge la maturitate în *Purificare*. Şi mai descoperi înţelesul cinic al anorexiei ca evadare din condiţia la care te-au condamnat nişte politici: „evadarea kilogram cu kilogram“.

PUBLICITATE

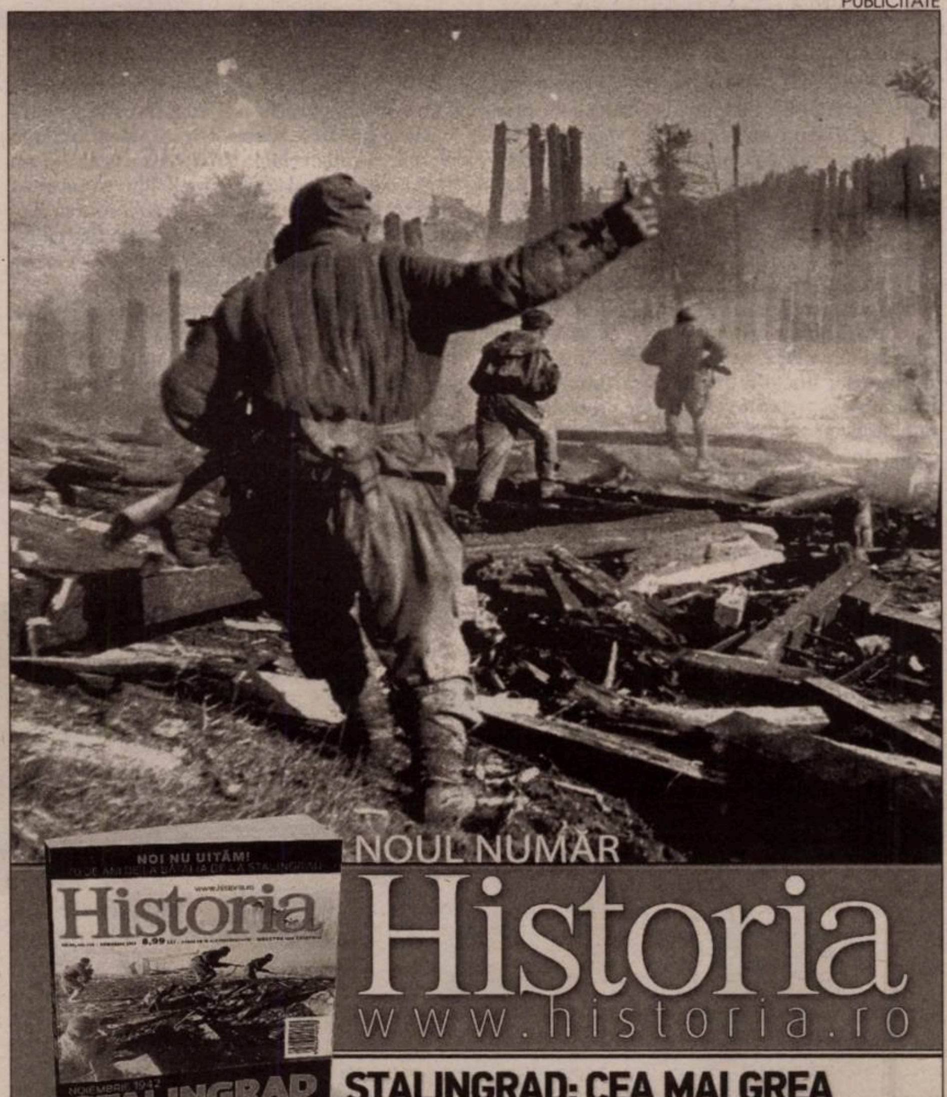

NOUL NUMĂR
Historia
www.historia.ro
STALINGRAD: CEA MAI GREA ÎNFRÂNGERE A ARMATEI ROMÂNE

Daria GHIU

Geta Brătescu: o artă esopică

© S. Sava

Clădirea din Calea Moșilor nr. 62-68, din București, o anexă a Muzeului Național de Artă Contemporană, găzduiește din octombrie 2011 două spații de artă, cu sprijin logistic și financiar oferit de MNAC. La primul etaj e Spațiul Platforma, coordonat de Simona Dumitriu, istoric de artă. La etajul al doilea este Salonul de Proiecte, inițiativă a Magdei Radu (curator, istoric de artă) și a Alexandrei Croitoru, artist vizual. Platforma e mai degrabă un spațiu de autor, Simona Dumitriu lucrează cu studenții de la Universitatea de Arte, cu artiștii foarte tineri, în proiecte-laborator: se pun multe întrebări, se fac workshop-uri, iar artiștii răspund cu lucrări-fulger. Evenimentele se succed cu viteză și lasă în urmă multe alte întrebări deschise. Proiectul în desfășurare acum – „Deschis pentru inventar“ – e delicat, complicat de abordat: ce facem cu o întreagă moștenire artistică, arta oficială – comandă de Partid?

Salonul de Proiecte, un etaj mai sus, are aerul unei platforme mai așezate: pornind de la faptul că în general artiștii tineri nu sînt susținuți, Salonul și-a propus să fie în primul rînd un spațiu de producție pentru aceștia, investind în lucrări noi. A realizat în primul an două expoziții mari cu artiști tineri, în urma unui apel public de proiecte, dar și trei expoziții cu artiști consacrați (Ion Grigorescu, Daniel Knorr sînt doar două nume), creîndu-se astfel un „context generațional mai larg“.

Departe de arta oficială

Pe 25 octombrie, Salonul de Proiecte a deschis expoziția „Geta Brătescu: Atelierele artistului“, curatoriată de Magda Radu. O expoziție de muzeu – realizată totuși într-o anexă a acestuia, într-un spațiu tînăr – ar putea surprinde. După ce o vezi, te gîndești că o asemenea plasare atrage atenția asupra faptului că o artistă atît de complexă precum Geta Brătescu nu poate fi ușor clasificată și așezată în cadre fixe. Vorbim de o extraordinară mobilitate artistică. Născută în 1926, Geta Brătescu este o reprezentantă importantă a avangardei postbelice, a cărei personalitate – poate de aceea greu de definit – este rezultatul studiilor deopotrivă la Facultatea de Litere și Filosofie (cu un profesor ca G. Călinescu) și la cea de Arte, cu un mentor precum Camil Ressu. Scriitoare (*Atelier vagabond*, *Atelier continuu* sau extraordinara sa privire asupra Italiei, în *De la Veneția la Veneția* sînt doar cîteva titluri), ilustratoarea printre altele a lui *Faust* în traducerea lui Șt. Aug. Doinaș, director artistic al revistei *Secolul 20*, Geta Brătescu a fost și o prezență în expozițiile de artă înainte de 1989. Referitor la acest aspect, Magda Radu scrie într-un eseu pe care i-l dedică artistei: „Geta Brătescu nu s-a considerat o victimă și nici nu a activat în opoziție sau în marginea sistemului artistic, dar s-a ținut departe de arta oficială. Ea a funcționat după o logică afirmativă și a căutat să-și desfășoare activitatea ținînd cont de condițiile unui context dat: a expus cu regularitate, «și-a văzut de treabă», a continuat să lucreze netulburată...“

Expoziția deschisă la Salonul de Proiecte vine într-un moment cînd la nivel internațional are loc un fenomen de recuperare a Getei Brătescu, apărut doar în anii din urmă. Chiar acum artista este prezentă într-un show de mari proporții la Tate Modern („A Bigger Splash: Painting after Performance“) și recent lucrări ale sale au fost expuse în Trienala de la Paris, în Bienala de la Istanbul, la New Museum (New York) și la Frieze Masters, tîrg de artă londonez. În acest context – căruia i se adaugă cel românesc: expoziția „Resurse“, cu Ion Grigorescu la MNAC în 2007, și „Lucrul, Imaginea, Semnul“, la Ivan Gallery în 2011 – „Atelierele artistului“ reușește să învingă cronologii, împărțiri pe genuri și medii de expresie.

Arta Getei Brătescu constă în primul rînd în trasarea unui spațiu generos pe care îl poate popula în orice moment cu diferite personaje.

Portret interior al artistului

„Geta Brătescu: Atelierele artistului“ depășește discursuri limitative și de putere, discursuri feministe, politice, intrări forțate în canoane totalizatoare. Curatoarea indică un singur traseu, cel mai generos și neabuziv: cel al mediilor de lucru, pe cît de fizice, pe atît de imateriale, creații imaginare. Atelierul artistei, spațiul industrial în care a lucrat (cazangeria, tipografia) și topografia spațiului mediteranean, sursă primară pentru seria intitulată *Medeea*. Curatoarea alătură primelor două spații concrete pe cel de-al treilea, aflat la polul opus, tocmai pentru a ne avertiza asupra modului de lucru al artistei: fiecare spațiu pe care îl ocupă cu prezența sa este dublat de un spațiu mental, și invers – un spațiu mitic devine prezent, material, prin cartografierea lui. Aceste medii de lucru devin un cadru perfect pentru observarea unui complex proces de transmedialitate: de la desen la tapiserie, video, litografie, fotomontaj, colaj, obiect. Vizitatorul este prins într-un *raccourci* curatorial, în care imaginea *atelierului* ocupă fiecare secvență din expoziție ca matrice pentru un portret interior al artistului, o intrare în intimitatea artistică.

Lucrarea video *Atelierul* (1977) e însoțită de scenariul aceluiași film, precum și de elemente din film extrase și plasate în sala de expoziție – precum *Cutia lui Pafnutie*. Spațiul industrial devine pentru artistă un mod de a descompune realitatea în detalii și de a reflecta asupra posibilităților formelor, așa cum se întîmplă în seria *Regula cercului, regula jocului* (1985): 12 colaje dada – textil și tempera pe hîrtie – asamblate după regulile hazardului, în forma cercului.

O linie roșie, sinuoasă

Văzute ca un tot, lucrările selectate în expoziție sînt imaginea unui tip de supraviețuire artistică în perioada comunistă, bazată nu pe negare sau retragere, ci pe creație, ca un motor pozitiv care poate fi pornit în orice moment, oriunde ești. Cu ajutorul lui Esop (prezent în 12 litografii din 1967), sclavul înțelept și șiret, pe care artista îl ia ca *alter ego* și muză de sex masculin, Geta Brătescu e liberă să se exprime artistic; asocierea Bibliei cu mitologia într-o serie de desene din 1974 este unicul mod prin care ea chiar poate desena scenele biblice. În 1980, creează *Ipostazele Medeei* – desene în textil cu mașina de cusut. De ce tocmai Medeea, celebră pentru uciderea propriilor copii? O metodă de rezistență culturală, arta Getei Brătescu constă în primul rînd în trasarea unui spațiu generos pe care îl poate popula în orice moment cu diferite personaje. E ca și cum în orice moment ea își poate instala propriul atelier, propria lume mitică. „A vedea e sinonim cu a poseda“, scrie artista în *Atelier continuu*. În expoziție, te urmăresc cei doi ochi ai artistei: *Călătorul* (1977) este un obiect multifuncțional, scaun pliant și baston în același timp, cu doi ochi de pază, lipiți pe el.

Arta e opera hazardului vieții.

Cele mai recente lucrări ale artistei lasă deoparte orice referință culturală, devenind *atelier* pur mental, perpetuu. *Jocul formelor* (2009) este o coregrafie abstractă făcută doar din mișcarea foarfecii. *The Crazy line* (2012) pare lucrarea unui seismograf, o linie roșie, sinuoasă, pe o fișie de hîrtie care urcă de-a lungul zidului, în sus, împotriva legilor gravitației. Arta e opera hazardului vieții.

„Geta Brătescu: Atelierele artistului“ este o călătorie în timp și spații – cu un hiatus de 20 de ani, între 1985 și 2009 – și astfel nu are punct terminus, ci doar puncte de plecare, spre o citire atentă a operei unui artist care a lucrat continuu timp de peste șase decenii. Un artist care trebuie citit cu grijă, nuanțat. Expoziția va fi prezentată într-o formă extinsă la MUSAC – Museo de Arte Contemporáneo de Castilla y León (Spania) în perioada 9 martie – 9 iunie 2013.

Daria Ghiu *este critic de artă.*

■ ■ ■

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Constantin Acosmei, *Jucăria mortului* (ediția a IV-a, revăzută, Casa de Pariuri Literare, 2012), un poet care se ia la trîntă, în fiecare vers, cu întrega istorie a poeziei, pe care-l știți, poate, din poemul „ce s-a întîmplat“: (ce este nimic ce faci nimic / ce cauți nimic ce vrei nimic / ce ai nimic ce te doare nimic / ce simți nimic ce spui nimic). (Simona Sora)

■ Căutați pe Contributors.ro un text al lui Tudor Călin Zarojanu cu titlul „Sindromul ratării“. E atît de bun încît te lovește în moalele capului și-ți vine să-i iei de mînă pe toți nemernicii din jur și să le zici: hai, tată, ia un ceai, stai jos și povestește, ratat mic și necăjit ce ești! (Cristian Ghinea)

■ *Aromânii. Pretutindeni, nicăieri,* de Nicolas Trifon (Editura Cartier, 2012). O monografie completă – și mai mult decît atît – despre o comunitate care încă nu și-a dezvăluit toate secretele. Scrisă cu tîlc, cu nerv și cu talent de un cercetător iscusit. (Matei Martin)

■ Walter Benjamin, *Vise* (traducere din limba germană și note de Andrei Anastasescu), Editura ART, 2012. O carte de o frumusețe greu de găsit altundeva decît în vis și în care cuvintele par a se împrieteni cu mare ușurință, deslușind un conținut fericit. (Dan Stanciu)

---

craii de burta veche

Marmeladă de acerole

紅果

hóng guŏ (acerola)

Fierbeți acerolele în apă. Cojiți-le de pieliță și scoateți-le sîmburii. Puneți-le apoi într-un vas larg, adăugați zahăr după gust, de obicei, 4 uncii la fiecare 15 fructe, și presărați deasupra puțină scorțișoară. Fierbeți la foc moderat, amestecînd frecvent, pentru ca fructele să nu se lipească de fundul vasului. Cînd marmelada capătă consistența potrivită, opriți fierberea. Se mănîncă rece.

Hóng guŏ, grafia chinezească pentru „acerola“ (Malpighia glabra) sau „vișină tropicală“ înseamnă, literal, „fruct roșu“. A nu se confunda cu azerola, ruda mediteraneană a păducelului.

Amicul Dejun

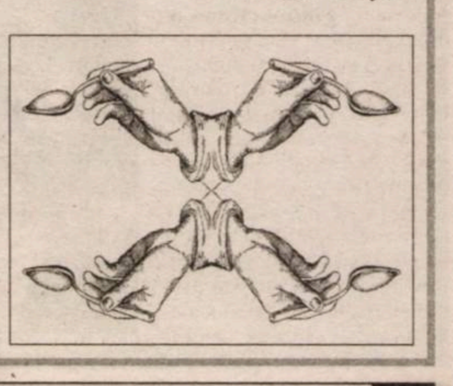

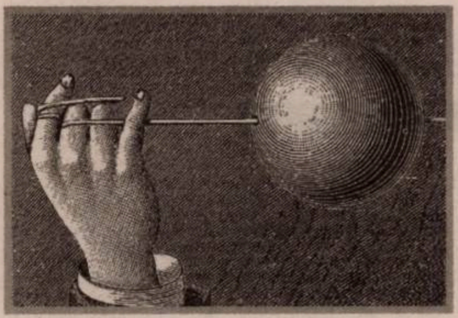

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Mulţumim, FILB

Presented by
FILB BROS.
Re-Writing The Map of Europe
Five years of beautiful friendship

Re-writing the map of Europe – acesta e sloganul Festivalului Internaţional de Literatură Bucureşti, probabil cel mai interesant festival literar românesc. Acum patru ani, la prima ediţie, Bogdan-Alexandru Stănescu, Oana Boca şi Vasile Ernu au pus la cale o întîlnire literară – un eveniment prin care să promoveze cîţiva autori publicaţi la Editura Polirom. A ieşit mai mult decît atît: sloganul propus a dat forţă şi direcţie, autorii invitaţi la prima ediţie au făcut mult mai mult decît să le vorbească, pe ton complezent, cititorilor lor. Atmosfera bună de atunci i-a încurajat pe cei trei iniţiatori să continue şi în anul următor. Fiecare ediţie a fost tot mai „tare“: la fiecare FILB s-au spus lucruri noi, fiecare seară de lectură a adus confirmări şi revelaţii, festivalul s-a transformat într-un soi de forum pe teme politico-literare. Da, ne trebuia acest dialog, simţeam nevoia unei dezbateri cu autorii din ţările vecine (şi nu numai). A (re)scrie harta Europei înseamnă, într-adevăr, mai mult decît a face accesibile aceste cărţi peste tot pe continent. Biografiile – *le vécu* – contează; fiecare poveste ne-a făcut să ne descoperim unii pe alţii. Au fost nişte seri magice în care – ca să mergem mai departe pe aceeaşi pistă a hărţii europene rescrise – chiar am simţit că ori Europa s-a deplasat, cumva, mai spre Est, astfel încît Bucureştiul să ajungă în centrul ei, ori că oraşul s-a translatat cu totul exact în mijlocul continentului. Am simţit – învăluit de atmosfera caldă a sălii, în care am regăsit numai prieteni – că la fiecare lectură s-au spus lucruri esenţiale, s-au rostit fraze care ar trebui reţinute într-o viitoare istorie a literaturii europene.

Dincolo de acest formidabil impact al festivalului, mi se pare incredibil cum se pot construi evenimente solide şi de durată doar cu entuziasm. FILB se „întreţine“ doar datorită eforturilor celor care l-au „inventat“, cu sprijin minim dinspre institutele culturale, ba, uneori, chiar fără nici un fel de susţinere publică. Un alt mare merit al festivalului e că nu caută neapărat vedetele scenei literare şi nici nu-i evită pe debutanţi. Ba chiar pune autori consacraţi la aceeaşi masă cu scriitori (încă) necunoscuţi. Marginalul devine central prin aplicarea universală a unui criteriu de bun-simţ: calitatea literară. Această abordare decomplexată e un atu al evenimentului. Celălalt e independenţa: departe de orice presiune din partea editorilor sau a criticilor, departe de interese financiare, organizatorii şi-au luat libertatea să construiască festivalul exact aşa cum şi-l doresc.

Marginalul devine central prin aplicarea universală a unui criteriu de bun-simţ: calitatea literară.

Şi ediţia de anul acesta – tot de criză – se anunţă promiţătoare. Cantitativ, oricum, le întrece pe toate celelalte: festivalul are, de data aceasta, patru zile; semn că a devenit o destinaţie tot mai interesantă pentru autori, dar şi că a ajuns suficient de puternic încît să rişte, extinzîndu-se. „Extensia“ e o seară de poezie (pînă acum au fost invitaţi doar prozatori). În ultima seară a festivalului (sîmbătă) sînt invitaţi: Daniel Boyacioglu, poet, artist şi dramaturg suedez de origine siriană, cu George Szirtes, poet britanic de origine maghiară, traducător şi profesor de literatură, cu Kei Miller, poet jamaican şi profesor de creative writing, şi cu inegalabilul Mircea Dinescu – unul dintre nu prea mulţii poeţi români traduşi în limbi de circulaţie internaţională. Fiecare dintre ei – promit organizatorii – este o apariţie în sine: artişti spectaculoşi, performeri provocatori.

Jonathan Coe şi Will Self nu mai au nevoie de nici o prezentare: cărţile lor au apărut în traducere cam peste tot în Europa, autorii sînt invitaţi la toate festivalurile importante. Ei sînt cei care deschid miercurea asta festivalul de la Bucureşti. Nu pot decît să aştept, cu încordare, această dezbatere. Căci, la FILB, fiecare întîlnire e prilej pentru o mică sau mare revelaţie. Mulţumim, FILB.

■ ■ ■

Ai noştri la Gaudeamus

La Tîrgul Gaudeamus – carte de învăţătură, redactorii şi autorii revistei Dilema veche *au fost peste tot. Printre standuri şi pe tarabe. Credeţi că e criză? Iată recolta noastră de anul acesta:*

Andrei Pleşu

Parabolele lui Iisus. Adevărul ca poveste

Editura Humanitas

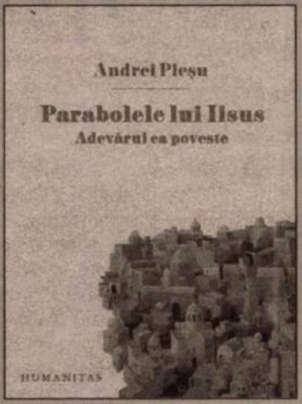

Adrian Cioroianu

Adulter cu smochine şi pescăruşi

Editura Curtea Veche

Matei Pleşu

Amintiri din bucătăria lumii. Mică antologie de gusturi, stări şi gustări

Editura Humanitas

Marius Chivu

Vîntureasa de plastic

Editura Brumar

Cristian Ghinea

Eu votez DNA. De ce merită să apărăm instituţiile anticorupţie

Editura Humanitas

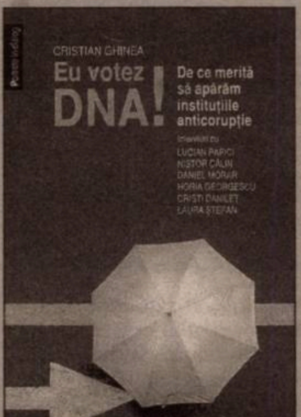

Simona Sora

Hotel Universal

Editura Polirom

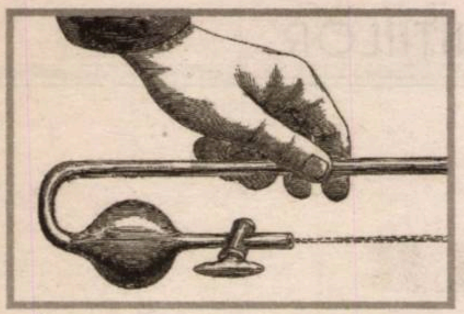

REGIMUL ARTELOR ŞI MUNIŢIILOR

Oana STOICA

rosencrantz & co

Cînd sufletul se scurge din sticlă

● *Flori de mină* de Csaba Székely; regia: Aba Sebestyén; decoruri şi costume: Ildikó Lukácsy; cu: Gábor Viola, Kelemen Barna Bányai, Dorottya Nagy, Botond Kovács, Zsuzsanna Gulács. Teatrul Naţional Tîrgu Mureş, compania „Tompa Miklos"/ Studio Yorick.

La piesele lui Csaba Székely se remarcă două lucruri: ascuţimea de bisturiu cu care crestează în problemele secuimii din Transilvania şi umorul sănătos sub care camuflează arma „crimei". Trilogia pe care dramaturgul mureşean a început-o anul trecut în „Programul de practică Teatrală pentru Şcolile din Vest şi Nord-Vest", derulat de Teatrul 74, se apropie de final. Primele două piese – *Flori de mină* şi *Bezna de mină* – au fost montate în România şi Ungaria, premiate şi aici, şi acolo, atît textele, cît şi spectacolele. Cea de-a treia parte a trilogiei – *Apă de mină* – a cîştigat un concurs de dramaturgie al Teatrului „Örkeny István" din Budapesta, unde va fi pusă în scenă. O a doua montare cu *Flori de mină* în Ungaria va avea loc anul viitor la Teatrul Naţional din Budapesta, în regia lui Aba Sebestyén, regizorul versiunii mureşene. Premiera *Bezna de mină* din Budapesta tocmai a avut loc la sfîrşitul lunii noiembrie. Cu alte cuvinte, Csaba Székely are mare succes, ba chiar a devenit un fenomen (asta în condiţiile în care activitatea sa literară nu se rezumă la teatru). Cum a fost posibilă ascensiunea rapidă a unui dramaturg maghiar din România? Răspunsul stă în textele sale şi spectacolele lor.

Întîi citite şi apoi văzute în „carnea" lor – spectacolele de la Studio Yorick în parteneriat cu Teatrul Naţional din Tîrgu Mureş, Compania „Tompa Miklos" – piesele lui Csaba Székely se consumă cu mare plăcere atît la lectură, cît şi la vizionare.

Toată această lume fără speranţă,
cehoviană ca literatură, se regăseşte în spectacolele
lui Aba Sebestyén într-o formulă beckettiană.

Conceptul celor două spectacole ale lui Aba Sebestyen pentru *Flori de mină* şi *Bezna de mină* pare a fi afirmaţia lui Cehov, contrariantă la vremea ei: „piesele mele sînt comedii". Universul dezolant al satelor secuieşti din Transilvania, strivite de sărăcie şi deziluzie, în care lipsa de perspectivă existenţială este înecată în alcool, religia domină viaţa prin supunere, discursul naţionalist face parte din conversaţia zilnică, corupţia este un mod de a trăi, iar sinuciderea este singura soluţie viabilă (cîtă ironie!), ei bine, toată această lume fără speranţă, cehoviană ca literatură se regăseşte în spectacolele lui Aba Sebestyén, într-o formulă beckettiană. În *Flori de mină,* Iván (Gábor Viola) şi doctorul Mihály (Barna Bányai Kelemen), două personaje diferite fundamental – unul, un miner şomer, ţintuit într-un sat pe moarte de obligaţia de a-şi îngriji tatăl bolnav, celălalt, cel mai dorit bărbat din zonă, aparent şi cel mai împlinit – ajung să se identifice ca două variante ale ratării, aşteptînd acelaşi Godot: o salvare miraculoasă dintr-un eşec personal. Iván şi doctorul sînt Estragon şi Vladimir, noii farseuri ai existenţei, clovnii unei tristeţi nesfîrşite. Violenţa (bătăile) se poartă în ritmurile populare secuieşti (un muzician acompaniază la diverse instrumente de suflat, inclusiv un caval, întreaga comedie umană), sinuciderea cuiva este un fapt divers pentru care merită să bei (după moartea vecinului veşnic fericit Illés urmează o scenă lungă de un umor burlesc în care Iván şi doctorul intră pe fereastră într-o stare de ebrietate vecină cu inconştienţa). Acesta este felul în care replica acidă a lui Iván – „în fiecare zi ne păstrăm tradiţiile" cu referire directă la alcool, corupţie şi sinucideri – se transpune în spectacol: un comic frust prin care refulează drama. Frustrările se acumulează în acelaşi ritm cu alcoolul. Cantităţi uriaşe de palincă curg din sticle în pahare, uneori direct pe gît. Procesul de alcoolizare este lent, dar sigur. În prima scenă, Iván îl invită pe doctor la un pahar. Pînă la final, amîndoi vor ajunge foarte aproape de coma alcoolică. Din acest punct de vedere (dar nu numai), coerenţa regizorală şi prestaţiile actoriceşti sînt impecabile.

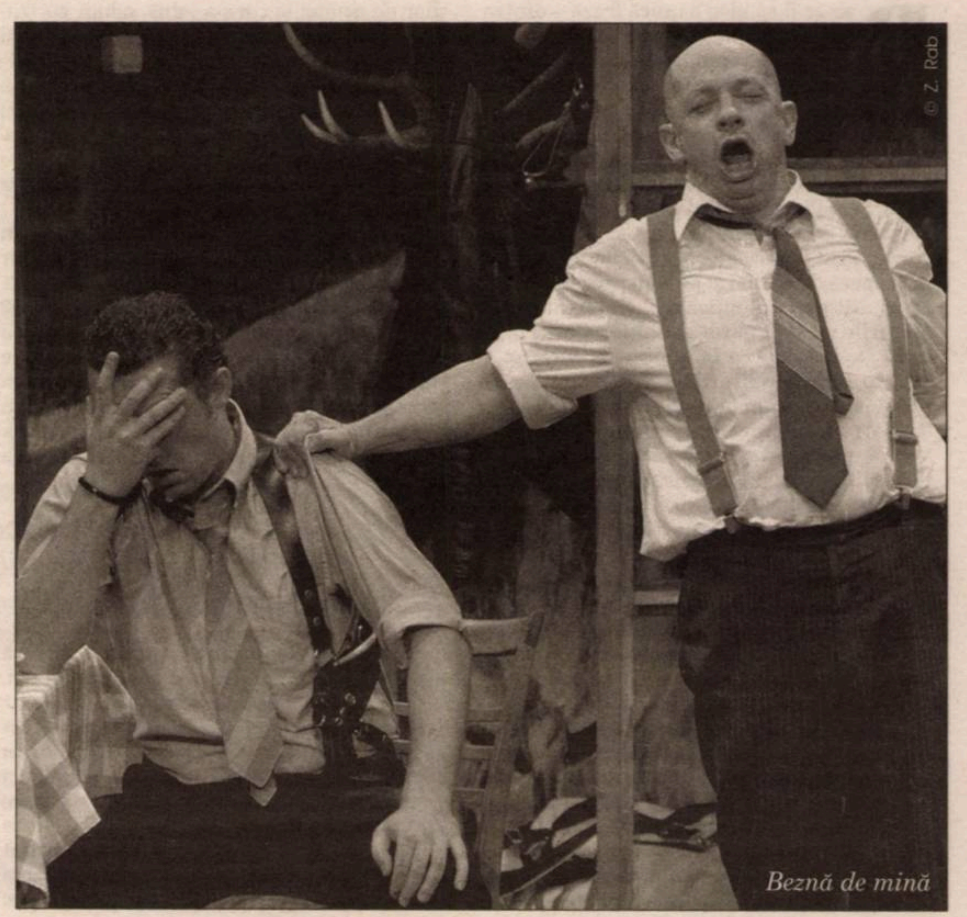
© Z. Rab

Bezna de mină

● *Bezna de mină* de Csaba Székely; regia: Aba Sebestyén; decorul şi costumele: József Bartha; cu: László Szakács, Dorottya Nagy, Barna Bányai Kelemen, Miklós Levente Ördög, Julianna Czikó. Teatrul Naţional Tîrgu Mureş, Compania „Tompa Miklos"/ Studio Yorick.

Dacă *Flori de mină* atinge o traumă universală – ratarea, *Bezna de mină* ţinteşte cîteva probleme din mediul rural transilvănean: mafia lemnului, retorica stereotipă şi găunoasă a naţionalismului (şi la români, şi la maghiari) şi – consecinţa imediată – conflictele interetnice. În acelaşi sat fără nume, primarul corupt şi sora acestuia (victimă a violenţei domestice) îşi tîrşesc cu amărăciune zilele într-o zîzanie permanentă cu vecinul ultranaţionalist, mic mafiot şi pretendent la primărie. O intrigă electorală caragialiană în care este implicat şi un poliţist român se termină cu o crimă. Regizorul Aba Sebestyén împinge umorul pînă la caricatură, plecînd de la un comic de limbaj din scriitură – poliţistul român vorbeşte o maghiară aproximativă (Barna Bányai Kelemen reuşeşte o performanţă cu vicierea limbii, cel puţin aşa pare din reacţia publicului). Uneori însă – ca şi în *Flori de mină* unde Iván aruncă cinic replici mustos de comice sau se ascunde ca un copil după un dulap ca să plîngă –, umorul e tăiat sec. Aşezaţi pe marginea scenei, la fumat, cu nelipsita palincă, poliţistul şi primarul poartă rece o învolburată (doar în cuvinte) dispută etnică. Discursul naţionalist funcţionează clişeistic (cine a fost primul aici etc.), cu întregul arsenal de ură şi furie, dar tonul lor este alb, aproape indiferent, alunecă într-o rutină a conflictului. Într-un decor ca un triunghi de brînză topită (!) în care pereţii casei sînt tapetaţi cu peisaje de reclamă, încununate cu un *Welcome to Transilvania* – alt clişeu cu ţara noastră cea plină de păduri, deconstruit prin text care acuză exact mafia lemnului –, mai marii satului/mărunţii umanităţii rămîn închişi în concepţiile lor rigide ca într-o cuşcă. Nici crima nu îi schimbă, aşa cum în *Flori de mină* nu îi afectase sinuciderea. Toţi au cadavre ascunse în pivniţă, dar viaţa merge mai departe. Fericirea e un brand publicitar bun de făcut tapet care să acopere pereţii scorojiţi din *Flori de mină*. Noua generaţie, cinică şi lucidă, sfîrşeşte în derizoriu, muncind în străinătate. Csaba Székely are un umor debordant, dar nici un strop de speranţă.

Noua generaţie, cinică şi lucidă,
sfîrşeşte în derizoriu, muncind în străinătate.

Ambele spectacole sînt filigranate ca regie, cu detalii atent lucrate, unele care fac legătura între ele – privitul pe fereastră din afară înăuntru, alcoolizarea continuă, o pană de curent din primul spectacol trimite cu gîndul la al doilea *(Bezna de mină),* moştenirea pe care tatăl bolnav o lasă bisericii în *Flori de mină* prefigurează tema celui de-al treilea episod (ipocrizia religiei), acompaniamentul muzical live etc. *Flori de mină* şi *Bezna de mină* sînt spectacolele unui popor aflat în derivă, indiferent de apartenenţa etnică.

© L. Bartha

Flori de mină

Oana Stoica *este critic de teatru.*

■ ■ ■

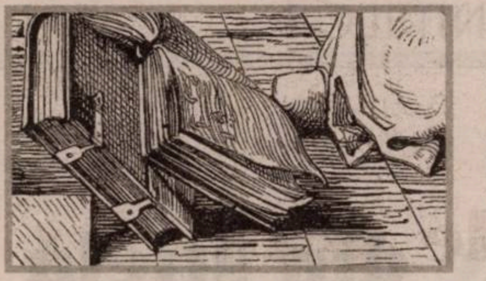

REGIMUL ARTELOR ȘI MUNIȚIILOR

Simona SORA

biograffiti

O Casandră

Dac-ar fi să aleg o unică frază – dintre toate frazele violente şi crude ale primei cărţi publicate de Herta Müller –, aceasta ar fi următoarea: „Şi pentru că mai eram în viaţă a tăbărît pe mine ura". E o frază liminală, fără determinanţi şi ocolişuri, cu o cauzală-consecutivă, o frază neagră care rezumă urmarea fatală a lucrurilor atunci cînd ireparabilul s-a produs. O frază ofensivă, de recoagulare ca altă persoană a cuiva călcat în picioare, a cuiva imolat în propria operă de atunci şi pînă în prezent, o frază cu atît mai autentică azi cînd bănuim că lucrurile nu ar fi putut sta altfel. Căci *Ţinuturile joase,* prima carte a Hertei Müller, apărută în 1982 la Editura Kriterion din România şi peste doi ani la Rotbuch Verlag Berlin (cu patru capitole scoase, cu mai multe tăieturi în interiorul capitolelor, dar şi cu modificarea succesiunii acestora), este o asemenea carte rară care cuprinde, prefigurate, şi destinul scriitoarei, stilul intens personal, ura celorlalţi, şi ingenuitatea, şi stupefacţia, şi instinctul de conservare. Un moment irepetabil, pe care bine îl definea Simona Kessler – la recenta lansare a traducerii româneşti datorate lui Alexandru Al. Şahighian şi apărute la Editura Humanitas – ca „nadir", o carte a coborîrii în infern.

Ţinuturile joase (excluderea variantelor *Depresiuni* sau *Ţinuturile de jos* a fost explicată de traducător într-una dintre cărţile de eseuri ale Hertei Müller) a apărut aşadar pentru prima dată în România în 1982, în acelaşi an în care s-a publicat incredibila antologie a lui Peter Motzan, *Vînt potrivit pînă la tare,* genul acela de poezie hiperrealistă şi limpede, cu totul diferită de poezia optzeciştilor de atunci şi care a adus, odată cu traducerea ei în româneşte, un aer proaspăt şi în literatura română. Herta Müller nu a participat la această antologie, singura poetă fiind Anemone Latzina, o scriitoare specială, pe nedrept uitată astăzi (poate vă sună cunoscut refrenul unei *Retrospective despre viitor:* „Viitorul nu mai e ce-a fost / Tristeţea de mai an să fi avut vreun rost?").

Partea Hertei Müller la ofensiva din 1982 a „nemţilor noştri" a fost chiar această carte de debut, *Ţinuturile joase,* netradusă în româneşte vreme de 30 de ani. Iar dacă istoria antologiei (care a arătat atunci, în 1982, o cale literară de ieşire din esopism, escapism şi aluzie) s-a încheiat cu „desfiinţarea poeziei germane din România" (cum a numit William Totok plecarea celor mai mulţi colegi), îndrăzneala Hertei Müller s-a lăsat cu o ură nedomolită care, în diferite forme, mai continuă şi azi. În 1982, cînd ancheta din *Neue Literatur* despre antologia poeţilor germani a fost publicată în revista *Transilvania,* Dan Petrescu scria despre condiţia tragică a acesteia, dar şi despre dubla marginalizare a autorilor ei, „ca poeţi şi ca germani". Herta Müller a trăit – în anii care au urmat publicării *Ţinuturilor joase* şi pînă la plecarea sa din România – şi o a treia marginalizare: de către ai ei. Cartea aceasta, de o sensibilitate tulburătoare, de o clarviziune ieşită din comun, de un adevăr liminal al observaţiei şi transgresării, a fost taxată drept „proză urinară" şi „limbaj fecal" de către criticii Asociaţiei Şvabilor Bănăţeni. Ea însăşi a fost toată acea perioadă, dar şi mai tîrziu, în permanent pericol de moarte, iar amărăciunea de a nu se putea apropia de nimeni (căci pe cei mai apropiaţi i-a putut regăsi ca informatori, peste ani, în dosarele Securităţii aranjate, pieptănate şi livrate doar ca praf în ochi) a făcut, fără îndoială, pasul decisiv în articularea personalităţii ei unice: o Casandră strigînd adevărul unor surzi.

Ar fi necesară, înainte de toate, o discuţie care să deruleze cu încetinitorul biobibliografia Hertei Müller

Ţinuturile joase e o autobiografie neagră formată din mici povestiri despre sine, ce semăna poate, la apariţie, cu *Biografia* lui Johann Lippet, alt excelent poet din „Grupul de Acţiune Banat", obsedat de ideea că „e timpul ca timpurile să se schimbe". La 30 de ani de la publicarea *Ţinuturilor joase,* înainte chiar de a o recunoaşte ca pe-o carte excepţională ce face parte, în multe feluri (în primul rînd ca anticorp vital), din metabolismul literaturii noastre, ea ar trebui să provoace o discuţie onestă şi informată despre propriile noastre acomodări, laşităţi şi duplicităţi vinovate. Ar fi necesară, înainte de toate, o discuţie care să deruleze cu încetinitorul biobibliografia Hertei Müller (eseurile din *Mereu aceeaşi nea şi mereu acelaşi neică* sau *Regele se înclină şi ucide* sînt obligatorii), dar şi pe cele ale altor cîţiva scriitori germani născuţi în România, pe care nu-i mai cunoaştem aproape deloc. Dacă am stabili măcar motivele pentru care această discuţie este şi acum imposibilă în România, tot ar fi mai mult decît nimic.

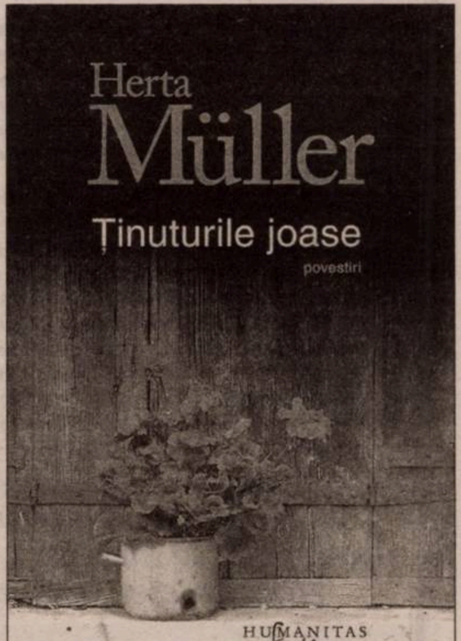

Paul BREAZU

audio şi n-am cuvinte

Pop tabloid

● Rihanna, *Unapologetic*, Def Jam Recordings, 2012.

Dacă există astăzi un artist care să decodifice şi să reprezinte corect starea muzicii pop a momentului, el nu se numeşte nici Lady Gaga – o entitate care are (mult) mai multă legătură cu arheologia atentă a genului, nici Lana Del Rey – cu toate nevinovatele ei flirturi cu bulele muzicale urbane ale zilei, R&B-ul şi hip-hop-ul. Robyn Rihanna Fenty, cea mai strălucitoare bijuterie din sipetele Def Jam Recordings, casa de discuri deţinută de gigantul Universal Music Group şi condusă cîndva de *rapper*-ul Jay-Z, e acel muzician capabil să se circumscrie, de unul singur, noului *layout* al celui mai eclectic şi răspîndit strat al muzicii. Ai nevoie de foarte puţine detalii pentru a înţelege acest lucru: primele 31 de secunde ale celui de-al şaptelea ei album de studio, numit *Unapologetic*. „Phresh Out the Runway", o piesă în ale cărei intestine se întîlnesc, pe lîngă domnişoara Fenty, David Guetta şi The-Dream, ar trebui să vorbească de la sine. Şi chiar o face. Başii apocaliptici ai generaţiei (post-)dubstep – nu vă pierdeţi speranţa, puţin mai încolo o să daţi nas în nas cu infamul brostep, pe o piesă care, din nou, aduce împreună două nume venite din zone complet diferite, Stargate şi Chase & Status – sînt acolo, alături de *hoover sound*-ul rave-urilor pierdute undeva în anii '90. Şi de o Rihanna care îşi joacă aproape impecabil rolul de fată rea a muzicii, aptă să obţină o bulină roşie pe coperta albumului şi să le coloreze obrajii, în aceeaşi nuanţă, tuturor idolilor gangsta rap-ului – *„Phoenix to outa-coast / My bitches don't know / Fuck with 'em out these here and drip to the fucking floor / Be out in that, they like 'em in all them honey stuffs / Monas are rolling loudies and my bitches so Bvlgari / Bodies and Ducattis'll do what the fuck you want / I bet you niggas gon' be like bitch this my fucking song / How could you be so hood, but you're so fucking pop / How could you be so fun and sound like you selling..."* E aceasta, în esenţă, o foarte bună introducere pentru un album pe care cîntăreaţa din Barbados pretinde a spune lucrurilor pe nume, aceste lucruri numindu-se, evident, relaţia turbulentă/violentă, *„like a bullet your love hit me to the core / I was flying 'til you knocked me to the floor"*, şi supraexpusă mediatic dintre ea şi Chris Brown. Acesta din urmă are un surprinzător şi nu prea *featuring* pe „Nobody's Business", o repriză de R&B care ar putea să se revendice cu uşurinţă perioadei de glorie a lui Michael Jackson (da, e acolo un *sample* din „The Way You Make Me Feel"). Marketing sau doar puseu de sinceritate a unei vedete pop, duetul cu fostul (actualul?) iubit are, la nivel logic, consistenţa unei iluzii optice: de ce şi-ar dori un star, creat de insistenţa cu care media îşi fixează reflectoarele pe el, să scape de atenţia propriului fabricant? Greu de ghicit. Privit în totalitatea sa, *Unapologetic* nu e un album foarte reuşit – stă la o distanţă considerabilă de excelentul *Rated R* –, chiar dacă poţi întîlni pe el momente capabile să te facă să crezi că pop-ul, în cea mai proaspătă întrupare a sa, nu e un animal pe cale de dispariţie.

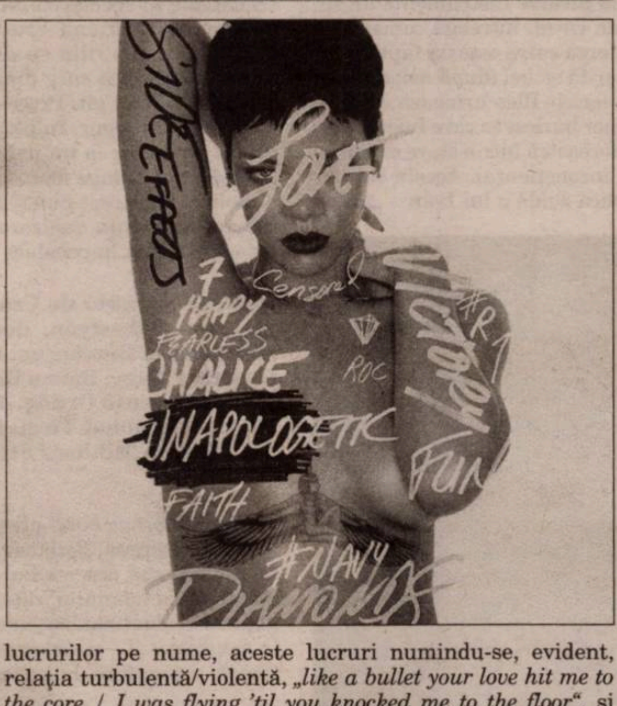

***Paul Breazu** este jurnalist.*

---

trei întrebări pentru

BEAN

„Nici un compromis"

Ai o legătură personală cu folclorul sau ai speculat o nişă sonoră?

Nu am cum să nu am o legătură personală, iar această legătură s-a creat mai ales în vacanţele şcolare. Ţin minte cum mergeam cîte trei luni prin Dolhasca, în Moldova. Mai ţin minte că am fost la colindat cu unul dintre ultimele grupuri de mascaţi din zonă. Glumeam cu un prieten că poate luăm măştile din clipul „Tza tza tza, capriţă, tza" şi mergem de Anul Nou pe la ţară, prin apropiere, la colindat...

Bunica m-a pus în legătură cu muzica folclorică, mai ales că mă ruga să dau mai încet casetele cu rap, îmi cerea să am respect şi mă îndemna să ascult muzica noastră. Am speculat lipsa de sunet autentic şi frumos, am speculat lipsa de promovare a folclorului şi rezultatele au fost minunate. Ce auzeam la TV nu avea nici o legătură cu ce ascultam odinioară în Dolhasca. Poate asta a fost *main drive*-ul, motorul începutului, căutarea sunetului pierdut.

Ce înseamnă Underground folclor?

Am descoperit că şi foclorul are partea sa underground. Îmi place să cred că e stilul natural de a produce muzică. Exact aşa cum face un cioban care găseşte un lemn, îl scobeşte şi începe să cînte la el de dor, de jale, de ce se întîmplă. *Underground folclor* e locul în care uiţi tot ce ai învăţat despre folclor şi începi mai mult să simţi. Mă simt aproape de sentimentul pe care îl are oierul acela, şi asta e underground.

Ce a cîştigat şi ce a pierdut sound-ul Subcarpaţi cu acest al doilea album?

A pierdut partea aceea de *freestyle* şi a cîştigat mai multă atenţie, mai mult sunet, mai mult aport live, mai mulţi instrumentişti. S-a compus cu sufletul deschis, nici un compromis. Ups, am făcut o rimă! Cu *Underground folclor* cred că s-a înţeles că nu sîntem una din trupele ce se înmoaie cu timpul. Uraţi-ne succes, vine o perioadă plină de treabă!

***Bean** face parte din Proiectul „Subcarpaţi". Albumul* Underground folclor *poate fi descărcat gratuit de la subcarpati.com.*

a consemnat Marius CHIVU

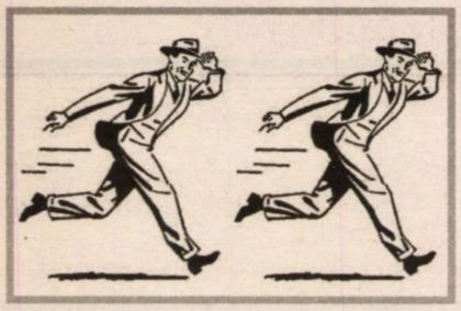

REGIMUL **ARTELOR** ȘI MUNIȚIILOR

Andrei GORZO

dilematograf

Griffith a murit de mult, dar trăiască Griffith!

● ***Atlasul norilor / Cloud Atlas* (SUA, 2012), de Andy Wachowski, Lana Wachowski, Tom Tykwer.**

Cum bine-i șade unui film care portavocalizează noțiuni populare de *déjà-vu*, reîncarnare și recurență eternă, *Atlasul norilor* a mai fost făcut o dată. Era în 1916, cînd D. W. Griffith, care deja rafinase cam tot ce se putea rafina în domeniul narării de acțiuni simultane prin montaj paralel (astfel încît tot ce se face azi pe frontul acesta, în cinemaul popular – *The Dark Knight Rises,* ultima jumătate de oră din *Argo,* ba chiar și *Inception* –, se face mai mult prin aplicarea cuminte decît prin rafinarea suplimentară a modelului pus la punct de el acum o sută de ani), revenea în cinematografe cu un montaj paralel de povești plasate în epoci diferite, din asocierea cărora reieșea că, de-a lungul întregii istorii a umanității, iubirea de semeni a dat lupte grele împotriva forțelor intoleranței. În loc de patru, cîte erau în *Intoleranță,* epocile vizitate în *Atlasul norilor* sînt șase: ele includ două viitoruri diferite – unul mai apropiat, *Blade Runner*-ian, și unul mai îndepărtat, *Mad Max*-ist –, iar dintre trecuturile vizitate, nici unul nu e anterior orînduirii capitaliste. Meteahna umanității nu mai e identificată, pur și simplu, cu intoleranța, ci cu exploatarea omului de către om (laitmotivul canibalismului circulă prin toate cele șase povești), iar iubirea pusă pe celălalt taler al balanței e iubire cu brizbizuri New Age. Aceiași actori cunoscuți și foarte cunoscuți (printre care Tom Hanks, Hugh Grant și Susan Sarandon) apar în toate poveștile, unii dintre ei schimbîndu-și sexul sau rasa de la o epocă la alta. Ținînd cont și de faptul că unul dintre cei trei regizori ai filmului, Lana Wachowski, e un fost Larry devenit Lana prin operație de schimbare de sex, recursul lor la vechile practici teatrale ale travestiului și *blackface*-ului (sau *yellowface*-ului) se cere interpretat nu doar în cheie pop-mistică (totul e karma etc.), ci și în cheie progresist-politică (date ca rasa și sexul n-ar trebui tratate ca fiind sfinte sau scrise în piatră numai pentru că sînt naturale: ele sînt fluide, mutabile, transcendabile). Pe de altă parte – după cum indică și protestele stîrnite de acest film – *blackface*-ul și *yellowface*-ul sînt practici contaminate de îndelungata lor asociere cu rasismul cras (și, în cinema, niciunde mai toxic decît la Griffith, în *Nașterea unei națiuni).* Reorientarea lor progresistă s-ar putea să ceară un efort mai mare decît acela de a distribui, ca aici, o mulatră (Halle Berry) și o asiatică (Doona Bae) în roluri de femei albe – două apariții altminteri nu lipsite (mai ales a doua) de un anumit efect brechtian-destabilizant. Asta spre deosebire de unele dintre aparițiile deghizate ale celorlalți actori – Hugh Grant pe post de căpetenie canibală, Tom Hanks pe post de păstor postapocaliptic –, care mai degrabă trag filmul în vecinătatea mascaradelor trupei Monty Python (din *The Meaning of Life,* 1983) sau ale lui Mel Brooks (din *History of the World,* 1981). Cel puțin o parte din machiaje și din compozițiile actoricești (de pildă, accentele cu care vorbește Hanks în ipostazele lui de lup de mare din secolul al XIX-lea, respectiv de romancier englez contemporan cu apucături huliganice) sînt aproape la fel de șarjate caricatural ca în saltimbanciadele lui Brooks și ale trupei Python, deși, dintre cele șase segmente care compun *Cloud Atlas,* numai unul (cel plasat în 2012) are un ton ce poate fi calificat cu certitudine drept intenționat-comic. După toate aparențele, alte segmente tind, cîtuși de puțin parodic, spre genuri precum *thriller*-ul șaptezecist-conspiraționist (*à la* Alan J. Pakula – *The Parallax View, All the President's Men)* sau *sci-fi*-ul cu clone-care-sînt-și-ele-oameni, iar rezultatele sînt calificabile drept, pur și simplu, de duzină sau de mîna a treia. La cît de oarecare e *sci-fi*-ul de-aici (pistolade cu lasere care fac piu-piu, pe pasarele suspendate între zgîrie-nori), e greu de crezut că Lana Wachowski și unul dintre coregizorii ei de-aici (fratele ei) Andy Wachowski, sînt aceeași echipă care a făcut *The Matrix,* în timp ce cel de-al treilea regizor al lui *Cloud Atlas*, germanul Tom Tykwer, a avut cîndva o reputație de stilist *(Aleargă, Lola, aleargă).*

Cloud Atlas e o ecranizare după romanul omonim (din 2004) al britanicului David Mitchell, care e un maestru al pastișei literare: fiecare dintre segmentele non-SF ale romanului e un text literar specific epocii în care e plasat și inclusiv lumile SF se definesc, la fel ca toate celelalte epoci (și medii sociale) vizitate, fiecare prin propriul limbaj. Dialogurile filmului au păstrat ceva din diversitatea asta lexicală, dar transpunerile cinematografice ale celor șase segmente le reduc pe toate la aceeași stilistică, și anume la același „grad zero“ al clasicismului hollywoodian, unde orice secvență, indiferent dacă a fost regizată de Tykwer sau de frații Wachowski, ar fi putut fi regizată la fel de bine sau de rău de către un comitet internațional al anonimilor care fac filme pentru Hallmark Channel.

▪ ▪ ▪

PUBLICITATE

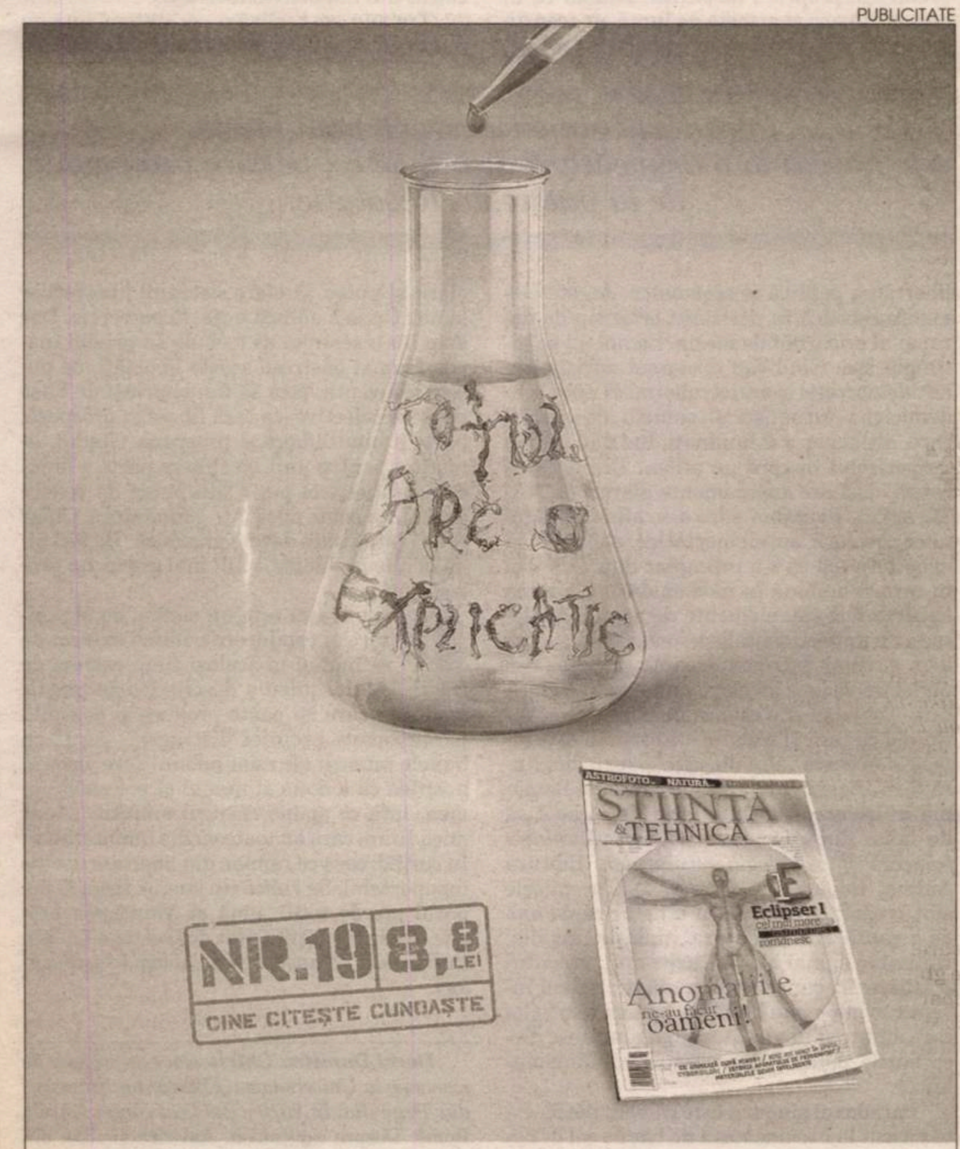

PUBLICITATE

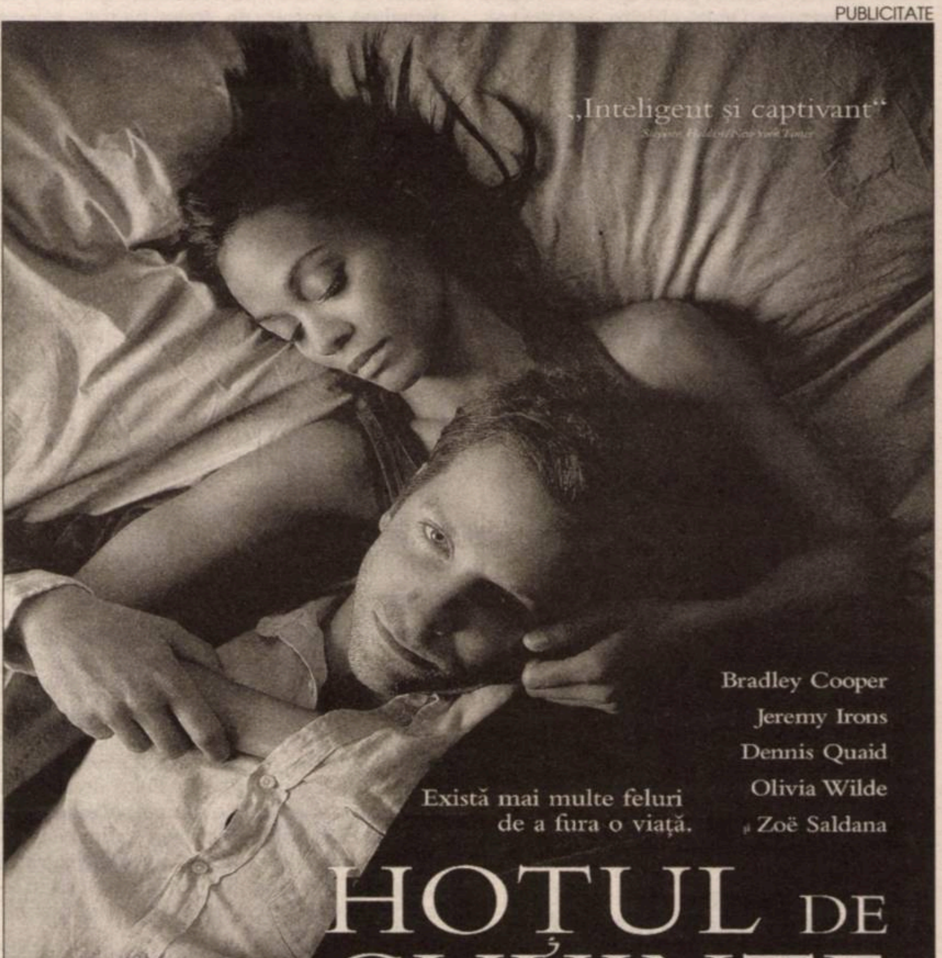
„Inteligent și captivant“
Bradley Cooper
Jeremy Irons
Dennis Quaid
Olivia Wilde
și Zoë Saldana
Există mai multe feluri de a fura o viață.
HOȚUL DE CUVINTE
DIN 7 DECEMBRIE ÎN CINEMATOGRAFE
FILMBOX
adevărul

Dorel Dumitru CHIRIŢESCU

Tiranul

Prima calitate a unui tiran este comportamentul său dublu, schizoid. Pentru cei ce nu-l ştiu, el pare a fi o fiinţă atipică, venită din alte lumi. Dacă se află într-o poziţie umilă, de executant, atunci el este cel care stă numai în preajma şefului său, încercînd în permanenţă a-l convinge de competenţa sa şi de faptul că numai el ştie şi numai el face tot. Pentru că nu-şi poate dezvălui adevăratul caracter, tiranul subaltern este umil pînă la lacrimi şi linguşitor pînă la greaţă. Dacă ai ochi şi destul caracter pentru a-l evalua corect, vei vedea o persoană degradată, speriată şi dispusă la a face orice pentru a mai urca încă o treaptă. Însă, adevăratul spectacol al nimicniciei umane îl oferă atunci cînd ajunge şef, cînd ajunge să conducă oameni. Numai el are rezolvări şi toată lumea trebuie să-l asculte cu atenţie. Sancţionează, „taie“ capete şi „execută“ pe oricine nu este de acord cu el. Nu respectă niciodată legea pentru că el are întotdeauna propriul sistem de norme şi reguli.

Tiranul nu-şi schimbă niciodată înfăţişarea. Are acelaşi comportament la lucru, pe stradă sau acasă. Oricine ai fi, dacă l-ai contrazis, nu-i mai eşti „prieten“. Ştie tot, face tot. Şi soarele se învîrte după dorinţele lui. Este mereu supărat, aşa cum îi stă bine unui om cu „standarde înalte“. Nu spune niciodată ce-l nemulţumeşte, iar cei care îi sînt slugi trebuie să deprindă reflexe cu adevărat rafinate pentru a-i ghici gîndurile şi intenţiile cele mai ascunse. Odată ghicite, acestea trebuie rapid îndeplinite. Aşa apare în jurul său un fel de concurenţă a slugilor, în care fiecare dintre ele dezvoltă o imaginaţie maladivă în a inventa situaţii, fapte şi întîmplări care să-i producă şefului mici bucurii.

Dacă negi sistemul instituit,
îi devii duşman pe viaţă.

Un tiran care se respectă este întotdeauna cinic. Afişează un gen de superioritate băşcălioasă, pentru toată lumea. Nimic nu este bine făcut pentru că, în afară de el, nimeni nu face nimic bun. În orice situaţie, nu adresează nimănui un cuvînt bun pentru că posibilul ins lăudat este deja un sclav mai puţin. De fapt, el nu vorbeşte niciodată cu nimeni, doar emite sentinţe şi ordine, pe un ton mai jos sau mai ridicat, după cum îi este dispoziţia. În jurul său există doar persoane vinovate, fie că nu sînt „buni profesionişti“ sau pur şi simplu pentru că trag prea mult aer în piept. Din aceste motive spectacolul slugilor este unul grotesc în care oameni ce ar trece în alte situaţii drept serioşi se calcă în picioare şi îşi julesc genunchii pentru a căpăta o privire aprobatoare sau un minim gest plictisit de bunăvoinţă.

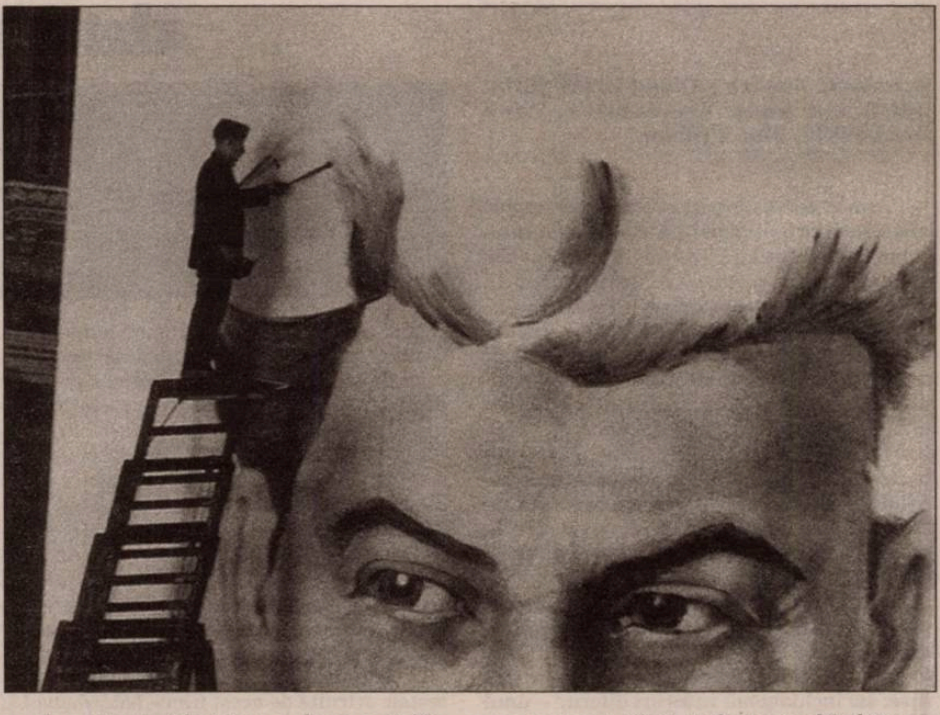

Tiranul nu doarme niciodată, nu mănîncă niciodată, nu rîde şi nu glumeşte niciodată. Indiferent de situaţie, nu trebuie să-l tratezi ca pe un om. Dacă vrei să fii acceptat în rîndul slugilor preferate, trebuie să-l tratezi, indiferent cîte clase are, ca pe o fiinţă superioară care are o misiune grea acolo unde munceşte şi trăieşte şi, evident, „nimeni nu-l înţelege“. Trebuie să-i induci ideea că viaţa sa şi destinul său au ceva divin şi orice gest şi faptă a sa „vin de la Dumnezeu“. Chiar dacă priveşte în gol cînd îl lauzi, este bine să continui. El ştie tot, vede tot, aude tot. Fie că este şef de atelaj la vreo cooperativă agricolă de producţie sau chiar „rector de universitate“, poartă tot timpul cravată în culori vii. Nodul său este mare şi nu trece niciodată dincolo de stern pentru a nu-i încurca gesturile largi care însoţesc deciziile de conducere ale atelajului sau universităţii, după caz.

Dacă ai intrat, cu voia ta sau din întîmplare, alături de un tiran, nu trebuie şi nu este indicat să oboseşti niciodată. Dacă dai asemenea semne, te consideră slab şi te scoate din rîndul slugilor sale preferate. De asemenea, nu te poţi retrage cînd vrei tu. Viaţa ta nu-ţi mai aparţine şi decizii pentru tine nu mai iei tu. Dacă negi sistemul instituit, îi devii duşman pe viaţă şi, toată lumea ştie, nu trebuie să te pui rău cu el. Ai voie să cobori o treaptă sau mai multe, şi în acest caz „eşti în dizgraţie“, sau poţi să urci o treaptă sau mai multe, caz în care „eşti pe val“. Comunitatea ştie mereu cine este în dizgraţie şi cine e pe val. „Dizgraţiosul“ este salutat cu jumătate de gură sau nu mai este salutat deloc. A devenit nefrecventabil, chiar de ocolit. În jurul său, cu largul concurs al tiranului, se lasă o linişte adîncă pentru a pricepe că a intrat într-o perioadă a existenţei sale cînd i se poate întîmpla orice. Cele mai multe voci din jurul său îl condamnă pe cel căzut în dizgraţie spunînd că „bine îi face, ce l-a apucat să se pună cu şefu'?“. Pentru că permanent slugile sînt folosite una împotriva alteia, de fiecare dată cînd „cade“ cîte una, celelalte se bucură, trăind momentul la maximum şi imaginînd tot felul de situaţii şi scenarii numai să nu ajungă „atît de rău“. Bucuria este dublă dacă ne gîndim că-şi amintesc tot răul pe care cel căzut în dizgraţie l-a produs lor şi familiei lor. Pentru că în acest joc gestionat cu măiestrie se află şi familiile slugilor.

Tiranul nu se îmbolnăveşte, nu moare şi nu se retrage niciodată. Tocmai de aceea slugile sale nu se gîndesc dacă va exista vreodată un moment cînd ar putea da socoteală pentru ceva. Oricum, dacă s-ar întîmpla un accident, ei ştiu că se pot grupa rapid în jurul unuia nou care să le păstreze privilegiile şi modul de a fi. Viermii vor rămîne viermi.

Lumea românească este plină de asemenea situaţii şi tipologii. Peste tot democraţia produce tirani şi dictatura – democraţi. Numai că la noi, prin tradiţie, cultură şi mod de a fi, „producţia“ de tirani este mult superioară. În acest moment sînt peste tot, fiecare imbecil de factura descrisă mai sus imaginîndu-şi „cum va scoate el ţara din impas“ atunci cînd va ajunge s-o conducă. Din nefericire, alături de ei „munceşte“, conştient sau nu, o bună parte din media, clasa politică şi în general din societatea românească. Ştim că democraţia are în însăşi fiinţa sa premisele proprie-i dispariţii. Numai că în altă parte are şi armele de luptă cu această tendinţă. Este vorba despre libertatea presei, libertatea politică şi economică. Aceste elemente coboară în derizoriu orice tip de derapaj al oricărui fals mesia. La noi nu se întîmplă aşa. Cînd văd discursul antisistem, antidemocratic şi antioccidental al unor academicieni, jurnalişti şi oameni de afaceri care, altfel par a fi luminaţi, îmi dau seama de pericolul în care ne aflăm. Din această cauză, deşi are angajamente alături de NATO şi UE, România pare a se afla în pragul unei revoluţii antidemocratice, capabilă să nege tot ceea ce s-a întîmplat după 1989 şi în care se îmbină în mod ciudat, în mintea suporterilor săi, elemente de comunism feroce, un antioccidentalism inexplicabil, populism şi chiar extremă dreapta. Practic, din punct de vedere ideologic, nu există o claritate. Tot ce se ştie este că nu e bine ce se întîmplă cu ţara şi trebuie s-o luăm în altă direcţie. Această „altă direcţie“ este o dictatură fără orizont care ar aduce din nou România în izolare şi în întuneric. Dacă ar fi să ne luăm după Gustave Le Bon *(Revoluţia franceză şi psihologia revoluţiilor,* Editura Anima, Bucureşti, 1992, p. 43), premisele sînt create: se cultivă cu o hotărîre demnă de o cauză mai bună ura, ambiţia, invidia, vanitatea şi mai ales entuziasmul, un entuziasm toxic, cum că noi, românii, putem inventa „o lume mai bună“ şi „un om nou“. Cei care sînt mai în vîrstă îşi mai amintesc discursurile politice din vremea comunismului...

Paradoxul sinistru este că noul mesia
este născut la o aruncătură de băţ de cel pe care l-am gonit,
de la putere, la Revoluţie.

Paradoxul sinistru este că noul mesia este născut la o aruncătură de băţ de cel pe care l-am gonit, de la putere, la Revoluţie. Partidul antisistem şi omul antisistem prind la populaţie în mod natural, din moment ce noi spunem cu toţii că „trebuie să schimbăm ceva“ pentru că drumul pe care am apucat (democraţia) este unul greşit. Metamorfozele miilor de tirani micuţi din România sînt infinite şi ăştia abia îl aşteaptă, crezînd în prostia lor că le va servi mult mai bine interesele. Deja, unii dintre ei, bine poziţionaţi, îl numesc „parte a sistemului“. O alăturare de cuvinte bine ticluită care ar pune politica românească într-o situaţie halucinantă, de respect faţă de o situaţie, un om şi un partid declarat a fi împotriva libertăţii.

Trebuie să realizăm că sîntem într-un punct de maximum în legătură cu ceea ce a oferit şi putea să ofere sistemul libertăţilor la noi. Criza a adîncit această percepţie. Dar asta nu înseamnă că trebuie să privim înapoi. Numai păstrînd aceste libertăţi, ne putem reinventa, fără să fim cuprinşi de false nevroze colective, ca ţară liberă şi prosperă, parte a lumii libere şi prospere. Gîndul, liniştitor pentru unii, că sîntem parte a lumii democratice, cel puţin din punct de vedere formal, ne poate duce într-o fundătură. Chiar şi aşa ţara poate deveni anarhică. De aici pînă la alte probleme, mult mai grave, nu este decît un pas...

Democraţia este un sistem de organizare şi conducere politică extrem de rafinat şi în acelaşi timp extrem de fragil. Montesquieu a descris foarte plastic modul în care îşi poate produce şi dezvolta mecanismele propriei distrugeri, pavat cu bunele intenţii ale unor nebuni care visează noaptea că a doua zi numai ei pot salva lumea. Iată ce spune clasicul amintit: „Apar micii tirani care au toate viciile unuia singur. În curînd, ceea ce rămîne din libertate devine insuportabil. Se ridică un singur tiran şi poporul pierde totul, pînă şi avantajele proprie-i sale corupţii“ (citat de Gustave Le Bon în *Revoluţia franceză şi psihologia revoluţiilor).*

***Dorel Dumitru Chiriţescu** este profesor de economie la Universitatea „Constantin Brâncuşi“ din Tîrgu-Jiu. În 2010 a publicat cartea* A treia Romă. Despre capitalism, America şi criza din 2007, *Editura Academică Brâncuşi.*

PUBLICITATE

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

A apărut noul număr
LETTRE INTERNATIONALE
83

Charles Glass:
Siria: citadela şi oraşul

Rodica Binder:
Literatură şi scandal

J.M. Coetzee:
Miezul verii

Ion Vianu:
Fotografia

Mircea Ţicudean:
Madeleine, Praga şi războiul

Mihail Rîklin:
Patriarhul şi Pussy Riot

Jacqueline Rose:
Marilyn Monroe

Revista poate fi achiziţionată şi on-line pe e-icr.ro

Raluca NAGY

Nimic despre Japonia

Sînt la Tokyo de mai bine de jumătate de an şi nu pot să spun nimic despre Japonia, mă exprim cel mult prin poze; mulţi amici m-au întrebat de ce nu scriu un blog. În afara faptului că ideea de blog ca jurnal nu-mi surîde, cred că pur şi simplu n-aş putea, mi-e foarte greu să pun în cuvinte toată povestea asta. Nu cred că Japonia poate fi explicată şi cu siguranţă nu-mi asum responsabilitatea să o fac taman eu. Mă întreb ce înţelege un turist care stă aici zece zile. N-o să uit niciodată senzaţia din taxi privind, în prima seară la Tokyo, bulevardele cu clădiri înalte şi neoane fără număr, exact ca în *Lost in Translation;* la radio era „Hotel California“ şi parcă niciodată cuvintele *„this could be heaven / this could be hell“* n-au avut atîta sens.

N-am să uit nici primii cireşi înfloriţi, nici primul – pe rînd – karaoke, kabuki, canal de televiziune japonez, magazin cu artefacte pentru otaku din Akihabara, contact cu toaletele supersonice, taifun, cutremur, apus cu zgomot electric de cicade; fiecare clişeu despre care auzim cînd vine vorba de Japonia e impresionant. Dar scos din context rămîne doar o senzaţie. Pe urmă, mai sînt şi lucrurile care te spulberă mult mai discret şi violent, în acelaşi timp, lucruri „micuţiste“, ca să-i citez pe colegii mei Bogdan Iancu şi Monica Stroe. Cum ar fi că la intrarea în cutiuţa în care stau, care se cheamă apartament, mă aştepta o pereche de papuci maro din imitaţie de piele, căci în contract scrie clar să nu intri încălţat în casă. Cum e cultura asta a moţăitului legitim, peste tot, oricum, în orice poziţie, în timpul cursului, în pauză cu capul pe birou sau pe masă, pe bancă, în metrou, pe stradă; se poate să dormi cu iPad-ul în braţe în metrou, fără griji; încă n-am văzut pe nimeni dormind la restaurant, dar sînt sigură că se practică.

E nepoliticos să mănînci sau să bei pe stradă; cu toate acestea, Japonia are mai multe distribuitoare automate de băuturi decît locuitori; cum fac? De cînd sînt aici, nu am văzut pe nimeni bînd sau mîncînd pe stradă, nici măcar în timpul verii, care este cam cea de la Bucureşti plus umiditate 100%; nu-i mai loveşte şi pe ei setea aia rea? Se pare că îi loveşte, dar se opresc, cumpără băutura şi o beau pe toată lîngă automat; ceea ce explică şi coşurile de gunoi de lîngă fiecare dintre aceste automate, ca fiind şi singurele coşuri de gunoi publice existente. Ce te plimbi la Londra cu punga pînă găseşti un coş de gunoi, da’ ce te mai plimbi la Tokyo...

Sub nici o formă nu poţi să-ţi sufli nasul în public, mai bine îl tragi. Lucru şi mai greu cu atîta aer condiţionat şi cînd la fiecare colţ cineva îţi dă un pachet de şerveţele. Împărţirea asta a pachetelor de şerveţele cu reclame în loc de etichetă pentru mine e unicat. Cînd am întrebat de ce şerveţele, mi s-a spus că pînă recent toaletele publice japoneze nu aveau hîrtie igienică (vă sună cunoscut?). Acum nu mai e cazul, şi mă gîndesc că de fapt cu astea supersonice nici nu mai au nevoie...

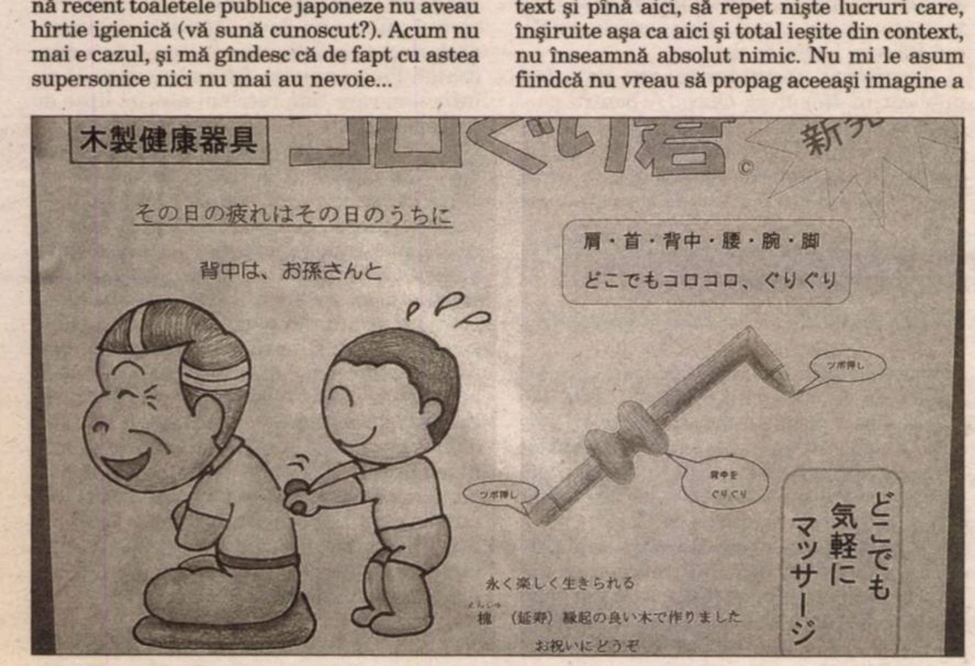
木製健康器具
コロぐり君
その日の疲れはその日のうちに
背中は、お孫さんと
肩・首・背中・腰・腕・脚
どこでもコロコロ、ぐりぐり
ツボ押し
背中を ぐりぐり
ツボ押し
どこでも気軽にマッサージ
永く楽しく生きられる
槐（延寿）縁起の良い木で作りました
お祝いにどうぞ

Cum au distribuitor cu nişte pungi de plastic lungi şi transparente în care îşi pun umbrelele, să nu ude prin interior; umbrele şi ele majoritatea transparente, de se vede prin ele cerul – ceea ce le face mult mai puţin opresive. Bineînţeles că n-ar funcţiona la feritul de soare, care este un sport naţional, dotat cu echipamente speciale gen mănuşi albe de vară, din bumbac, lungi pînă la umăr. Benzinăriile nu prea au pompe pe pămînt, la cele mai multe atîrnă furtunele din tavan. Atenţia la detaliu este incredibilă, cornetul de îngheţată are două mici decupaje speciale pentru degete, ca să-l poţi extrage uşor din ambalaj cînd ajungi la momentul în care vrei să-l mănînci.

Şi lista de micuţisme – ca şi cea de clişee arhicunoscute – e infinită.

În logică locală
totul are sensul cel mai perfect şi evident.

Am zile în care toate astea mă amuză şi zile în care îmi vine să le sparg tuturor capul; dacă nu există precedent, eşti pierdut. Mi se pare că pentru prima dată în viaţă trebuie să uit tot ce ştiam – că nimic nu se aplică aici. Trăiesc senzaţia de analfabetism nu numai la figurat, ci şi la propriu, iar asta e o lecţie supremă de umilinţă; problema cu limbă japoneză e că înţelegi ce spune lumea şi te poţi exprima relativ rapid, dar durează foarte mult pînă poţi să citeşti şi să scrii. Şi buba e că din cele trei alfabete, deşi înveţi rapid două (care de fapt sînt silabare) a cîte o sută de semne fiecare, al treilea, kanji, care e crucial, ia o grămadă de timp.

Plus impresia continuă că totul e pe dos. O ţară în care plăteşti o bulă de orez cu acelaşi card cu care intri la metrou, dar chiria – cash. În care legumele şi fructele sînt cele mai scumpe şi se vînd la bucată. Toate uşile se deschid spre exterior, butoanele în lift sînt pe partea stîngă, supa se soarbe, din carne se muşcă, nasul ţi-l tragi, nu există oră de vară şi de iarnă, lumea stă la film religios pînă la sfîrşit cînd se termină creditele, anul lor şcolar şi academic începe în aprilie şi se termină în februarie (deci semestrul întîi e doi şi invers). Măcar cu traficul pe partea stîngă eram obişnuită din Anglia.

Şi de fiecare dată cînd mi se pare ceva ilogic, mai devreme sau mai tîrziu ajung să înţeleg că în logică locală totul are sensul cel mai perfect şi evident. Şi de-asta nu am cum să scriu despre Japonia. În primul rînd că, dacă o fac pe un blog ar însemna să revin la fiecare post de o mie de ori, pînă înţeleg şi eu, în final, care e treaba; în al doilea rînd, că n-aş face decît ce am făcut de la începutul acestui text şi pînă aici, să repet nişte lucruri care, înşiruite aşa ca aici şi total ieşite din context, nu înseamnă absolut nimic. Nu mi le asum fiindcă nu vreau să propag aceeaşi imagine a unei Japonii ciudate, dar totuşi fascinante pe care o avem cu toţii şi care este reciclată la infinit, dar prea puţin explicată şi pusă în context.

Am hotărît însă – la provocarea amicului meu de aici Horea Sibişteanu, să fac un exerciţiu şi să mă uit la Japonia prin vizorul a ceea ce îmi place cel mai mult la Tokyo: copiii şi bătrînii; fac şi ei parte din micuţismele discret spulberătoare ale Japoniei.

Încep cu ce altceva decît cu desene animate! Staţia cea mai apropiată de tren de lîngă casa mea se numeşte Takadanobaba. Creatorul lui Astroboy (Atom cum îi spun ei) locuia în zonă, drept pentru care, de cîte ori intră în gară un tren sau un metrou, se aude din toate difuzoarele melodia celebră din la fel de celebrul desen animat. Într-o zi la cursul de japoneză, pe la început, am întrebat dacă *Takadanobaba* înseamnă „baba din Takadano“, întrucît „baba“ e singurul cuvînt pe care l-am întîlnit care înseamnă acelaşi lucru în română şi japoneză. La fel cum mi se explicase că nu pot să folosesc verbul „a (se) culca“ şi „babă“ – e incredibil de nepoliticos, mai ales ieşind de pe buze feminine. Am aflat şi cuvintele politicoase pentru doamne şi domni în vîrstă, care se termină indubitabil în *san*.

Pe locul întîi în clasamentul meu personal de pînă acum se situează un moşuleţ care ieşise la plimbare pe stradă cu o broască ţestoasă foarte mare, pe care o încălţase cu nişte botoşei roşii, aplicaţi doar pe labele din spate. Avea un soi de maşinărie în mînă care putea fi ori un joc electronic, ori telecomanda broaştei. A făcut semne disperate să nu cumva să i se fotografieze animalul; prea tîrziu. După care a spus foarte calm că nu se supără dacă apare el în fotografii.

În altă zi a apărut în acelaşi loc un alt moşuleţ, cu un zîmbet pînă la Kyoto, mi-a făcut cu mîna şi a trecut mai departe. O oră mai tîrziu mă striga cineva de pe o străduţă... acelaşi moşuleţ; îi zîmbesc, îi zic din nou bună ziua şi îi admir aparatul foto pe care îl ţinea mîndru la piept; zîmbeşte încurcat că nu... Nu ajung acasă la magazinul local de legume din colţ... şi de cine mă izbesc!? De acelaşi moşuleţ, care de data asta vine şi începe să vorbească fără să se mai oprească. Că el preferă pozele pe film, că astea digitale parcă nu sînt aşa frumoase; îi zic că sînt perfect de acord cu el, mai pălăvrăgim de una, de alta.

În drum spre casă am mai văzut: o bătrînică cu geacă mov asortată la trotinetă, un centru de bătrînei unde mai mulţi îl ajutau pe unul dintre ei să traverseze sala în mers iar restul încurajau şi aplaudau ca la fotbal.

Bătrîneii din Tokyo au şi cartierul lor, pe numele lui Sugamo, zis şi „Harajuku al bătrînilor“, Harajuku fiind scena principală a subculturilor de tineret. Magazinaşe infinite de o parte şi de alta a străzii principale din Sugamo vînd lucruri exclusiv pentru ei. Cele mai întîlnite articole sînt cele de lenjerie roşie, menite să poarte noroc şi găsibile în toate formele, texturile şi lungimile imaginabile. Într-un magazin special de beţişoare, m-a acostat o bătrînică şi mi-a explicat cum cele alese de ea sînt mai bune pentru că au aderenţă mult mai mare. M-a întrebat direct, senin, dacă cele pe care le aveam eu în coşuleţ erau cadou... şi pentru cine. Bătrîneii sînt peste tot, veseli şi dichisiţi, simpatici şi activi; în metrou mă gîndesc întotdeauna de două ori pînă ofer locul unei persoane în vîrstă, dacă chiar o fi avînd nevoie sau mai tare aş jigni-o, căci Japonia are una dintre populaţiile cu cea mai mare longevitate.

Copiii, mai ales cei foarte mici, sînt iar fabuloşi. Îmi place mult sufixul folosit pentru ei, *-chan* în loc de *-san*. Mă amuză că sînt consideraţi tip pisică sau cîine. Copilul tip pisică e drăguţ în public, dar groaznic acasă, pe cînd cel cîine e timid în public, dar cuminte acasă. Cîini sau pisici, mie îmi plac toţi. Îmi povesteau zilele trecute nişte fete britanice cum, deşi al lor instinct matern doarme de obicei, cînd au văzut mogîldeţe japoneze li s-a trezit bombastic. Cred şi eu că există ceva la copiii ăştia care trezeşte nişte lucruri foarte rudimentare. Dar mai cred şi că îmi vine să îi iau pe toţi în braţe pentru că nu prea se poate: aici nu ating pe nimeni şi nimeni nu mă atinge. Şi iată cum subtil intervine contextul.

Aş vrea să pot să-i iau pe toţi în braţe, copii şi bătrîni, pentru că sînt singurii care par că nu s-ar şoca, precum con-poporenii lor cu vîrste de mijloc, de acest simplu gest al atingerii. Mă întreb uneori, dacă dă maşina peste mine, cum fac oamenii ăştia să mă adune de pe stradă, cînd nimeni niciodată în nici o formă de contact social nu te atinge în public. Adică, oameni buni, japonezii nu dansează. Nu în accepţiunea noastră de dans – mai au şi ei dansuri tradiţionale tip spectacol (de exemplu *bon),* dar în care cu siguranţă nu se ating.

Ei bine, în contrast cu adulţii transpiraţi de încotoşmănarea în datoria civică de *shakaijin* (membru adult şi deplin şi responsabil al societăţii), de reguli peste reguli care trebuie respectate, de limbaje diferite în contexte diferite, extremele de vîrstă sînt incredibil de relaxate şi simpatice. Nu-şi cîntăresc de o mie de ori cuvintele şi nu le e frică să mă ofenseze în vreun fel. Nu se gîndesc în fiecare secundă dacă îmi invadează spaţiul şi nu reuşesc, încercînd să fie ultrapoliticoşi şi încurajatori prin a-mi repeta la infinit cît de bine vorbesc limba japoneză şi cît de bine mă folosesc de beţişoare cînd mănînc, să mă microagreseze. Toţi copiii se holbează la mine, în ciuda eforturilor disperate ale părinţilor de a le devia privirile curioase, iar cei ai amicilor, cu care ajung să şi vorbesc, rîd – cum e şi normal – de japoneza mea. Bătrînii mă abordează pe stradă, mă întreabă de unde mi-am cumpărat şlapii şi, după ce ascultă atenţi întorsăturile mele de frază total aiurea, rîd şi ei, cred că de bucurie că mă înţeleg. Unii, foarte puţini, sînt rasişti pe faţă.

De ce extremele de vîrstă contrastează atît de mult cu adulţii e o muncă titanică de înţelegere în spate, de descifrare a multiplelor consecinţe istorice, geografice, economice şi culturale. Faptul că moşuleţul cu aparatul foto a venit să-mi vorbească pe stradă poate fi banal în altă parte, aici însă e ieşit din comun pentru că nici un japonez n-o să vină, aşa din senin, să mă abordeze, decît dacă are impresia că sînt pierdută şi mă poate ajuta cu ceva. De ce sînt bătrîneii fericiţi şi dichisiţi? Printre altele, şi deloc de neglijat, pentru că au un trai confortabil, nu duc lipsă de nimic şi cu siguranţă nu stau la coadă la medicamente. Faptul că au ajuns la o vîrstă la care îşi permit în sfîrşit să facă şi să spună exact ce le tună nu e tipic bătrîneilor japonezi; nici sinceritatea nu e specifică copiilor japonezi; specific e efectul paradoxal al acestei relaxări, în contrast cu complicata reţea a aşteptărilor de interacţiune socială de aici.

***Raluca Nagy** este antropolog, dr. în ştiinţe sociale al Universităţii Libere din Bruxelles şi al SNSPA Bucureşti.*

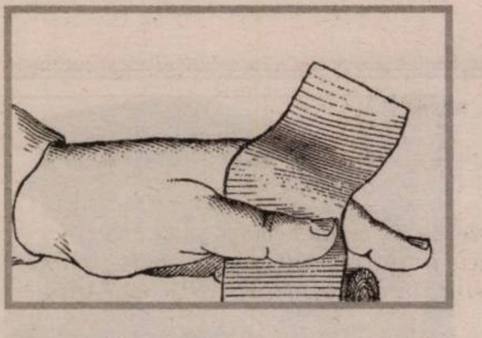

Iulian COMANESCU

oameni și etichete

Patria ca baby sitter, de 1 Decembrie

Pe 30 noiembrie, seara, atunci cînd i-am spus fetiţei că putem merge a doua zi la paradă, nu m-aşteptam să văd o asemenea explozie de entuziasm. Fetiţa are 7 ani şi ceva şi e amatoare de tot felul de sindrofii; totuşi, ce i-a venit cu parada?

O să răspund la asta făcînd două salturi temporale înapoi. Primul e de cinci, şase sau şapte ani: pe atunci, de un 1 Decembrie, eram pe chat cu un amic din Cluj şi l-am întrebat, ironic, cum sărbătoreşte Ziua Naţională. Omul, care nu e deloc peremist, ba chiar a terminat filozofia, mi-a răspuns foarte serios că a scos un tricolor pe balcon.

Gestul mi s-a părut la vremea respectivă ciudat. Ce naiba faci cu steagul pe balcon? l-am întrebat pe amic. N-a ştiut să-mi spună. În fine, la Cluj se întîmplă tot felul de lucruri ciudate, dintotdeauna, mi-am spus şi am lăsat-o baltă. Dar, acum, nu mi se mai pare atît de ciudat.

De ce? Poate fiindcă de atunci au mai trecut nişte ani. Ani în care comunismul, cu patriotismul lui cu de-a sila, s-a mai blurat, cum se spune. Cine n-a fost pionier înţelege mai greu ce vreau să zic: faptul că partidul, televiziunea, istoriografia oficială, corifeii cinematografiei gen Sergiu Nicolaescu ne agresau cu o versiune triumfală, dar plicticoasă, neconvingătoare şi lipsită de umor a trecutului nostru. Ăsta e al doilea salt temporal. Dacă vreţi, pentru uzul celor care n-au apucat acele vremuri, oficialii ne serveau un fel de Djuvara-cu-capul-în-jos – deoarece craniul bătrînului leu e, atîta cît mă pricep eu, cît se poate de pe umeri şi în poziţia corectă. Cea polemică.

Cu alte cuvinte, nici cînd aveam 7 ani, dar nici cînd aveam 14 sau 21, patriotismul nu era deloc cool. Era ceva bombastic şi ţărănesc, în versuri şchioape, tot numai Ceauşescu-PCR. Şi nu cred să fi fost mult mai mare decît fetiţa, atunci cînd, la un miting, pe stadion, am strigat cu clasa, minute în şir, tropăind spasmodic, de-ai naibii: „Ceauşescu-CFR!". Tovarăşa ne-a zis să nu mai spunem la nimeni, niciodată, ce-am făcut. Era foarte supărată, aşa că după aceea, ani la rînd, ne-am sublimat în cartea de istorie, unde am împodobit domnitorii cu tot felul de apendice obscene. Mi-l aduc aminte bine pe Cuza, era cel mai dotat, în viziunea unei fete care pot jura că n-avea habar de istoriile lui Alexandru Ioan I-ul. Era, negreşit, o repetentă.

Presupun că toţi copiii măscăresc figurile ilustre din trecut, dar nu în aşa hal. Simbolurile naţionale şi politice ale altora sînt mai verosimile decît ale noastre. În *Misterioasa Flacără a Reginei Loana*, bătrînul Yambo, protagonistul, îşi caută memoria prin podul cu maculatură pentru puştime, produs de fascişti în anii copilăriei lui – anume, cu o oarecare nostalgie, pe care adulţii din fostul lagăr socialist n-o vor avea niciodată faţă de Pavlik Moruzov. Dacă e să mai căutăm exemple, pe lîngă existenţa dublă din cărţile de istorie, Matei Covin mai are o carieră, de erou al desenelor animate care îl prezintă în chip de mare rege maghiar, pentru folosul copiilor de aceeaşi etnie. Şi aşa mai departe.

Nu ştiu dacă v-am plictisit sau v-am nedumerit cu toate cele de mai sus, dar presupun că înţelegeţi mai bine surpriza pe care am avut-o acum cîteva zile, cînd fetiţa a sărit în sus la ideea cu parada. Am început 1 Decembrie citind, pînă pe la 4 dimineaţa, din *Snow Crash* a lui Neal Stephenson, despre un viitor în care lumea e împărţită în *franchulates* – adică francize-consulate, teritorii deţinute de reprezentanţi ai unor corporaţii sau organizaţii criminale.

A doua zi, pe la 10, fetiţa s-a înfiinţat cu tam-tam lîngă pat: „La paradă!". Cum eu fusesem cel cu ideea perturbatoare, mi s-a părut corect să-mi las soţia să facă *la grasse matinée* şi s-o iau către Kiseleff.

Din cauza lui Stephenson şi-a franciulatelor lui, am ajuns cam pe cînd lucrurile se terminau. Pe la Restaurantul Doina, era un lung şir de blindate, tunuri şi alte drăcii, trase pe dreapta. Toate, năpădite de copii între 3 şi 10 ani, ca de nişte furnici. Kiseleff-ul era plin de steguleţe tricolore, pe care le manevrau cu dichis, în 99% din cazuri, aceiaşi copii. Părinţii pozau odrasle călare pe ţevi şi alte fierătanii, iar tanchiştii sau ce-or fi fost ei – fiindcă maşinăriile alea nu mai semănau deloc cu TAB-urile şi obuzierele pe care le ştiam din armată – îi ajutau şi supravegheau cu o răbdare pe care le-aş dori-o educatoarelor. Am băgat repede pe Facebook: Armata Română a avut, se pare, ordin să aibă grijă de copii şi s-a dovedit un *baby sitter* foarte bun. Îmi place, e *hippy*.

Ehei, pe vremea mea... pe vremea mea, patria era exact pe dos. Ea, patria, era la televizor, în cărţile alea tipărite ca vai de ele, în distanţa-sperietoare faţă de unităţi, instituţii, tunuri, tancuri, pe care o păstra ca o mamă frigidă, prin securiştii-păzitori (azi jandarmi), gardurile, semnele de interzis fotografiatul şi înşişi tunarii, tanchiştii, militarii care o compuneau. Ei erau înăuntru, noi – în afară. Un amic care a prins evenimentele din 1989 într-o unitate militară mi-a povestit ce bătaie de cap a avut cu revoluţionarii, care intrau peste ei în unitate şi fraternizau, lucru care pe ei, soldaţii, nu i-ar fi deranjat deloc, dacă în unitate n-ar fi avut cartuşe, rachete, bombe şi alte lucruri care explodează.

Dacă aş fi amicul celălalt, din Cluj, aş spune că pe Kiseleff, de 1 Decembrie 2012, ea, patria, s-a lăsat atinsă, pipăită cast de progeniturile ei, reduse la stadiul de microorganism.

Peste puţin, scurta epifanie naţională s-a sfîrşit, plozii au fost răzuiţi ca nişte abţibilduri de pe tunuri şi rachete, de părinţi. Apoi, au fost apucaţi de cîte-o toartă, pentru a fi duşi de-acolo, suspinînd ca Bălcescu în drum spre locul exilului. Strîngînd, însă, în celălalt pumn, cîte un steguleţ pe care învăţaseră să-l folosească.

La televizor, politicenii se tratau cu sictir festiv, studiat.

Iulian Comanescu *este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

■ ■ ■

trecerea prin reviste

● HOTNEWS.RO
(29 noiembrie 2012)

Reportajele lui Vlad Mixich sînt dintr-o lume în care să faci presă adevărată înseamnă să vezi, să simţi, să spui poveştile pe care le afli.

Vă recomand excelentul lui text despre Iran, intitulat „Vei lua parte la ceva ce nu poţi vedea în nici un alt loc din lume".

Iată un fragment: „Sunetul gros al tobelor se aude de la distanţă. Grăbesc pasul pe strada mărginită de blocurile gri ale Teheranului şi ajung din urmă procesiunea de Muharram. Versurile cîntate curg dintr-o portavoce montată pe un Renault vechi care înaintează încet. În faţa lui sînt copiii, tobele şi bărbaţii. În spate, umblă femeile în chador. Toţi în negru.

E doliu în Iran, a şasea zi din perioada sfîntă în care şiiţii comemorează martirajul lui Hussayn, nepotul Profetului Mohammed. E ziua în care voi fi martor la cea mai intensă manifestare religioasă pe care am văzut-o vreodată.

Amir este unul dintre cei însărcinaţi de oficialităţile de la Teheran să se ocupe de grupul jurnaliştilor români. E un tînăr de 27 de ani, rotund, creţ-bărbos şi curtenitor. A terminat Ştiinţe Politice şi nu este plătit pentru a avea grijă de programul nostru. Dar speră că va fi angajat la una dintre instituţiile aflate în subordinea Ministerului iranian de Externe. În a şasea zi de Muharram m-a întrebat dacă nu vreau să-l însoţesc seara, după terminarea programului oficial, la «jelania de Muharram» organizată într-un campus studenţesc din nordul Teheranului. «Vei lua parte la ceva ce nu poţi vedea în nici un alt loc din lume», mi-a spus. Mii de tineri merg de Muharram în acest campus pentru că acolo predică un teolog faimos." (**A. M. S.**)

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Ordonanţa pe furiş

Pe la începutul lui noiembrie, apăreau nişte informaţii în presă că Guvernul ar avea un proiect de modificare a Legii Audiovizualului. Ştirea a stîrnit reacţii din partea agenţiilor de publicitate, iar proiectul a fost criticat de Asociaţia Europeană a Agenţiilor de Comunicare, care vorbea despre „impact anticoncurenţial major" sau despre „favorizarea monopolului radiodifuzorilor". Apoi, la o solicitare a HotNews, biroul de presă al Guvernului a răspuns: „Referitor la solicitarea dumneavoastră precizăm că proiectul la care faceţi referire nu mai este de actualitate şi că vi-l vom trimite atunci cînd acesta va reintra în atenţia Guvernului". Ceea ce nu s-a întîmplat, iar la sfîrşitul lui noiembrie Guvernul punea brusc pe tapet Ordonanţa de modificare a Legii Audiovizualului. Aceasta, fără să se ţină cont de Legea transparenţei publice, care spune că un document al unui act normativ trebuie făcut public cu zece zile înainte de aprobarea lui. Întrebat de acest lucru, purtătorul de cuvînt al Guvernului, Andrei Zaharescu, dădea din colţ în colţ. La rîndul lui, întrebat de ce nu a fost publicat proiectul pentru dezbatere publică, Victor Ponta răspundea: „Pentru că a fost prezentat în şedinţă de Guvern, s-au făcut observaţii şi, oricum, e bun, nu vă faceţi griji!".

La o zi după ce Ponta dădea aceste declaraţii, Mihai Răzvan Ungureanu spunea că va cere Avocatului Poporului să se sesizeze şi să conteste ordonanţa la Curtea Constituţională. Liderul ARD a criticat ordonanţa pentru că „anulează Consiliul Naţional al Audiovizualului", stipulînd că deciziile CNA nu intră în vigoare pînă nu se pronunţă instanţa judecătorească. Adică „peste o lună, două, un an, doi, trei", „în aceste condiţii, CNA este anulat", a observat Ungureanu. În plus, el a mai atras atenţia asupra unui lucru: faptul că ordonanţa elimină cota de piaţă de 30% înseamnă că „un trust poate să cumpere tot". Cel avantajat de noua formă a legii este, conform liderului ARD, „trustul lui Dan Voiculescu". „Deci rămîne o singură televiziune, la fel ca înainte de '89. Aşteptăm să aibă program 24 din 24 de ore şi să aibă înjurături şi calomnii", a tras concluzia Mihai Răzvan Ungureanu.

Textul legii nu a fost făcut public.

În prezent, textul ordonanţei nu a fost publicat în *Monitorul Oficial* – pentru că – după cum a declarat premierul, trebuie să-i fie dată forma finală de către „Ministerul Justiţiei şi Ministerul de Finanţe, în urma deciziei de ieri din Guvern de a scoate toate referirile la CNA". Ponta a mai spus: „Nu am înţeles de ce protestau membrii CNA. Recunosc sincer că nu am reuşit să înţeleg. Probabil că au citit pe surse şi au protestat pe surse pentru că în discuţia de ieri din şedinţa de Guvern a fost foarte clar – nu este nimic atît de urgent de modificat la CNA".

Bun. Să înţelegem că prevederile referitoare la Consiliul Naţional al Audiovizualului au fost scoase din ordonanţă. Asta, dacă ar fi să-l credem pe cuvînt pe Victor Ponta, pentru că textul legii nu a fost făcut public. Să-l credem, chiar dacă Guvernul minţea cu două săptămîni în urmă, declarînd că ordonanţa „nu mai e de actualitate". Pînă una-alta, nu putem decît să ne întrebăm care este resortul acestei lipse de transparenţă.

Cît despre „nu este nimic atît de urgent de modificat la CNA", am spune că, dimpotrivă, ar cam fi. Desigur, nu e vorba de lucruri care să restrîngă puterile acestei instituţii în raport cu televiziunile, pentru că în jungla audiovizuală de la noi trebuie să existe un arbitru care să le aducă permanent aminte participanţilor, regulile jocului. Ar fi fost nevoie, în schimb, de prevederile care stipulau ca membrii CNA să se priceapă la domeniul pe care-l păstoresc (nu ca pînă acum, cînd au ajuns acolo tot felul de inşi care nu ştiu nici măcar cu ce se mănîncă presa). Şi ar mai fi nevoie de ceea ce promitea cîndva Răsvan Popescu: că în CNA nu vor mai fi trimişi oameni pe criterii politice. Chiar dacă, în vremuri aberante, normalitatea pare pură utopie, nu strică să ne mai gîndim din cînd în cînd la ea.

■ ■ ■

LA BAL, CA LA SPITAL...

De cîţiva ani încoace, balurile bobocilor organizate de liceeni au devenit subiecte de ştiri care sînt tratate cu seriozitate, ca nişte mici evenimente mondene. Două aspecte sînt scoase cu precădere în evidenţă: „depravarea“ sau maturizarea precoce a tineretului de azi şi sumele impresionante cheltuite de părinţi pentru ca odraslele lor să intre în rîndul lumii. Totuşi, privite la o distanţă de 20 de ani, balurile bobocilor nu sînt, în esenţă, foarte diferite. (Adina Popescu)

Ileana ZIRRA

Permis minorilor

Baluri, baluri ale bobocilor (de raţă, pe rîu), tocuri, rochii cu volănaşe, mănuşi albe de mătase, fundiţe în păr, coafuri deosebite cu tot felul de încolăcituri şi bucle, trăsuri, dovleci – hopa, cred că am greşit povestea şi secolul. Acum nu mai e vorba de dansuri lente şi de domniţe îmbrăcate extravagant de elegant, deşi extravagante au rămas. Acum rochiile purtate de liceence sînt un prilej de a-şi etala fondurile parentale, împreună cu picioarele interminabile din cauza tocurilor.

În ultimii doi ani, am priceput şi eu cum stă treaba cu balurile. Într-a IX-a, nu eram eu genul care să umble prin cluburi noaptea, dar am îndrăznit să merg la bal şi am observat cum entuziasmul creşte şi o mare parte din colegii mei de generaţie erau surprinzător de încîntaţi să se hlizească la un concurs de frumuseţe şi de activităţi „extraşcolare“ numit *Miss & Mister*. Eu eram fata în bocanci, căreia i-a fost lene să-şi pună tocurile, pe cînd podoabele celorlalte fete erau „la pachet“ cu hainele, iar băieţii aveau cămăşile uşor descheiate, ca să pară mai maturi, sau purtau cravate *chic*. La început, stăteam cuminte ca o oaie (îmi încreţisem din greşeală părul în ultimul hal) pe o boxă din lateralul scenei şi mă chinuiam să-i văd pe colegii mei cum defilează şi ştiu că i-am ascultat cîntînd „Fergalicious“ după o duşcă zdravănă de heliu.

Pentru că era plin pînă la refuz, din sfert în sfert de oră mă pierdeam de grupul cu care venisem şi mă regrupam cu tot felul de cunoştinţe din liceu. Zarva era de nedescris. După miezul nopţii – nu, nu m-am transformat în dovleac – m-am destins, mi-am găsit gaşca iniţială şi am ajuns să dansăm pe bar, alături de mulţi alţii, într-o manieră perfect adecvată, pe muzica celor de la Şuie Paparude.

Pentru unii, primul bal este prima ieşire fără părinţi, unde faci rost de băutură, destul de uşor. Păcat că prima oară e şi cea mai rea: stomacul nu te ţine, nu mănînci, dansezi, te agiţi, mai bei şi cafea ca să rezişti, alcoolul îţi circulă mai repede prin sînge, iar pînă la sfîrşit, te descalţi de tocuri şi te trînteşti pe o canapea pînă vine momentul să pleci acasă. Am văzut destule cazuri de genul acesta în ambii ani în care am fost. Cînd am plecat anul trecut cu nişte prieteni spre casă, de la bal, am observat cum o priveau oamenii de pe stradă pe una din fete, care se balansa de durere de picioare: dezaprobator, gîndindu-se că ea era încă una dintre beţivii nocturni care de-abia se deplasează către casă. Partea cu plecatul e mereu motiv de tărăboi: ori îţi suni părinţii – care ori au stat treji ore în şir, după ce şi-au încheiat serviciul, ori au venit de la muncă, au tras un pui de somn, s-au trezit la 3 dimineaţa şi s-au urcat în maşină chiombi de somn să te ia din buricul tîrgului, unde ai păcătuit laborios de mult –, ori chemi un taxi. Cu cît e mai prestigios liceul, cu atît e mai centrală locaţia de petrecere şi pericolul de-a fi agăţată mai mare.

Apropo de agăţat, ne aruncam privirea prin club la bal şi rămîneam surprinşi de cît de mature par toate fetele: armonios clădite, înalte, cu tupeu şi arătîndu-şi o mare parte din pielea lor catifelată şi albă ca ţigările pe care le fumează. Stupefiaţi rămîneau colegii mei, abia după ce vorbeau cu ele şi aflau că nu terminaseră nici măcar gimnaziul. Da, aşa este, balurile bobocilor sînt infestate de fete frumoase de-a VII-a şi de-a VIII-a, care nu mai au răbdare pînă intră la liceu şi vor să cunoască lume, să întremeze legături cu băieţi – o cale cu două sensuri. Aşa mi-am şi dat seama de ce nu dau niciodată faliment firmele care fabrică rochii de gală şi de ce nu găseşti niciodată nici o mărime acceptabilă, ci doar *s*. Consumatorii numărul 1 sînt aceste fete care *trebuie* să le ia ochii tuturor. La fel şi cu tocurile... încălţămintea cu botul rotund o găseşti doar în mărimea 36-38. Nu pentru că fetele de care vorbeam ar fi gingaşe şi pentru că ar avea laba piciorului îngustă, ci pentru că toate încep să poarte *înălţătoare* înaintea banchetului de clasa a VIII-a.

Consumatorii numărul 1 sînt aceste fete care trebuie *să le ia ochii tuturor.*

De altfel, aşa şi fac ele rost de băutură. La balul meu dintr-a IX-a barmanii erau destul de stricţi, fiindcă deja citiseră contractul Comitetului de părinţi şi ştiau penalizările vînzării de băutură minorilor. În schimb, după o anumită oră, ne vindeau ce voiam noi. Desigur că eu n-am avut nici cea mai mică problemă să îmi iau alcool, anul trecut, dar după ora 1 au scumpit băuturile – o mare escrocherie!

O să rîdeţi de mine, dar înainte de bal, am mers cu nişte prieteni la o bere la... Kaufland, pentru că balul se ţinea la patru minute distanţă. De-abia după aceea ne-am prezentat şi am încercat să ne simţim pe cît puteam de bine în aglomeraţia infernală de pînă în ora 12. În schimb, marile dive foloseau metoda mai puţin ortodoxă, menţionată mai sus, şi făceau ravagii în rîndul banilor băieţilor doritori şi pofticioşi.

In a nutshell – cum îmi place mie să închei de cînd vedeam afişele alea vechi ale cărţii *Universul într-o coajă de nucă* a lui Stephen Hawking –, la balurile bobocilor te duci dacă: ştii să mergi pe tocuri, nu te-ai mai destrăbălat de mult, ai bani *în plus*, vrei să dansezi fără să mai ştii de tine, *sau* dacă ai o gaşcă cu care ştii sigur că ai să te simţi bine. Dar un vin fiert, un *movie night* în seara balului, la mine acasă, şi prieteni conform normelor Zirra nu se compară cu ore în şir de zbînţuială fără ţel şi fără cafeaua de a doua zi.

Ileana Zirra *este elevă în clasa a XI-a la Colegiul Naţional Bilingv „George Coşbuc“.*

Adina POPESCU

Am fost în clasă cu „Missa“!

Mă uit la o fotografie pe Facebook cu fostul meu coleg de liceu care într-a IX-a a fost ales Mister Boboc. Acum e un tip jovial, cu burtică, cu părul tuns periuţă, pentru a-şi ascunde chelia, genul corporate afabil, pasionat de job. Un băiat serios. De altfel, poza e făcută la „locul de muncă“, urmează altele de pe la diferite seminarii şi conferinţe, în care fostul Mister discută pe marginea unor ppt-uri, sau de la cîte un *business lunch*, înconjurat de colege zîmbitoare. Mi-amintesc că în liceu nu era cu mult diferit. A căpătat brusc popularitate în momentul în care a devenit Mister, deşi nu avea un statut de tip cool, „băiat interzis“ care să le înnebunească pe fete. De obicei, şmecherii şi rebelii nu participau la Mister şi mergeau la balul bobocilor doar ca să fumeze şi să se îmbete criţă în toaletă (asta era „pe vremea mea“, acum altele sînt euforizantele), ca mai apoi să facă mişto de unul şi de altul. Nu urcau ei pe scenă, nu răspundeau la întrebări de cultură generală, nu dansau vals. Fiecare clasă a IX-a îşi desemna o pereche care să o reprezinte, „copii buni“, agreaţi de dirigă. Frumuseţea nu era nici pe departe un criteriu, totuşi trebuiau să arate cît de cît „într-un fel“. Adică, băieţii să nu fie din cei timizi abia ieşiţi din pubertate, cu vocea în schimbare şi un puf oribil de mustaţă, fetele să nu fie grase şi pline de coşuri. De altfel, Miss Boboc din anul meu (pe care nu am găsit-o pe Facebook) era o fată *smart*, la locul ei. Ea chiar nu a devenit mai populară după bal, pentru că pur şi simplu n-o interesa asta. Nu purta tocuri de zece centimetri, nu se machia deloc, avea un păr negru lucios pe care nu şi-l vopsea fistichiu pentru că ar fi fost fără rost. Mai populară decît ea era Miruna care slăbise 15 kilograme în două luni, deşi nu era grasă nici înainte, ba dimpotrivă. După „cură“ arăta ca un schelet ambulat şi era catalogată drept cea mai slabă fată din şcoală, şi asta dădea bine.

Dar să revenim la Miss şi la Mister... Nu mai ştiu de ce am ratat balul într-a IX-a, poate pentru că treceam prin cea mai complexată perioadă a vieţii mele, cu blugi vîrîţi în bocanci şi cămăşi lălîi, şi un astfel de eveniment „monden“ nu mi se potrivea. Din cîte mi s-a povestit, balul s-a ţinut ca de obicei în sala de festivităţi, a cîntat „în deschidere“ corul şcolii, apoi o trupă alcătuită tot din liceeni, a vorbit directorul ca să le ureze bobocilor bun-venit. Nu mi s-a părut atunci că am pierdut mare lucru, mai ales că mă săturasem ca toată lumea să vorbească tot trimestrul I numai despre bal. A doua zi am aflat că Mister-ul şi Missa erau de la noi din clasă. Asta îţi dădea un soi de statut pe parcursul celor patru ani de liceu. Erai în primul rînd mai uşor de „identificat“, mai ales că existau clase a IX-a de la A pînă L: „Aha, eşti în clasă cu Missa, nu?“. Mister-ul a încercat o vreme să se folosească de titlul pe care îl cucerise ca să vrăjească fetele. Nu prea i-a ieşit. Missa şi-a cam văzut de treaba ei, nu i s-a urcat deloc la cap. Cîteodată, profii erau mai indulgenţi cu ei la clasă, căci erau din start vedete. Unii îi credeau un cuplu şi-i priveau de parcă ar fi fost căsătoriţi de mulţi ani, asta doar pentru că cîştigaseră un concurs împreună.

Balul a fost atît de repede dat uitării, încît nu înţelegeam de ce se făcuse atîta tamtam. Mulţi dintre noi, adolescenţii de atunci, aveam o idee destul de vagă despre petrecerile şcolare şi ce presupune să te distrezi în mod organizat, „instituţionalizat“. Cam tot ce ştiam despre asta era ceea ce văzusem în filmul *Liceenii* – „dansul“ de sîmbătă seara din sala de sport transformată în discotecă, unde profi şi elevi se bîţîiau laolaltă pe ritmuri din anii '80 sau petrecerea „de acasă“ unde fusese invitată toată clasa, cu mama care servea aperitive şi tatăl care descoperise sticla de vodcă ascunsă de Ionică. De altfel, în anii '90 nu eram departe de ceea ce se întîmpla în film. „Fiţele“ nu fuseseră încă inventate, balurile bobocilor nu se ţineau la cluburi închiriate în acest scop, ci la şcoală, în sălile de festivităţi sau chiar în cele de sport. „Ţoalele“ nu erau de firmă căci nu existau magazine Zara sau H&M. Erau blugi turceşti şi rochiţe cu sclipici încropite de mame peste noapte, din te miri ce. Atmosfera era una sărăcăcioasă şi cam kitsch, de unde atîta *glamour* ca acum? Iar muzica era, invariabil, proastă.

La sfîrşitul clasei a IX-a, profa de engleză a organizat o mică petrecere în laboratorul de limbi străine. De data asta am fost nevoită să merg, pentru că îmi plăcea de un băiat dintr-o clasă paralelă, cu care mă întîlneam doar la orele de engleză. Am renunţat la bocanci şi mi-am pus o fustă-pantalon, ciorapi cu lycra, pantofi maro, cu un mic toc. Mă simţeam destul de ridicolă, iar petrecerea a fost un dezastru. Profa de engleză, o tipă tînără şi timidă, încerca să facă pe gazda, cumpărase din banii ei fursecuri şi suc, adusese chiar şi un casetofon de la „materiale didactice“. La început, am stat toţi ca-mpăiaţii pe nişte scaune, iar profa, ca să destindă atmosfera, ne-a pus să ne conversăm în engleză. Cum nimeni nu scotea un cuvînt, a luat decizia brusc să dea drumul la muzică – nişte hit-uri la modă, ca să ne arate că e de gaşcă. *„Now, let's dance!“* Am făcut „cercul“ ăla stupid, iar noi, fetele, ne legănam indecise, în timp ce băieţii tropăiau neconvingător. Cu băiatul din clasa paralelă nu s-a înfiripat nimic, cu tot efortul meu de a purta decent o fustă (pantalon) şi nişte pantofi cu toc. Dar nici nu s-a trecut la blues-uri. Doar ne-am prefăcut că dansăm vreo oră, după care am plecat acasă. Cred că şi profa a fost dezamăgită că nu i-a ieşit mica serbare, deşi ea chiar încerca să ne dea senzaţia că se distrează. Nici măcar fursecurile nu s-au mîncat.

Nu ştiu cum mai sînt petrecerile şcolare de azi, doar aud că fetele dau sute de euro pe rochii şi că îşi fac apariţia în maşini scumpe, după ce i-au convins pe unul şi pe altul să le conducă la bal. Şi că mai lipseşte doar covorul roşu ca la MTV Music Awards. Nici nu mai ştiu dacă la balul bobocilor Mister şi Missa sînt aleşi dintre copiii cuminţi care ştiu să răspundă la întrebări de cultură generală. Am senzaţia că poveştile din adolescenţa mea sînt prăfuite şi şterse, faţă de cele de acum, însă tot nu-mi dau seama cum e mai bine: baluri în alb şi negru care nu-ţi mai produc nici măcar nostalgii, sau party-uri sclipicioase care le imită pe cele din filmele americane şi unde distracţia devine „obligatorie“, ca să merite întreaga isterie cu care au fost organizate.

Cu ochii-n 3,14

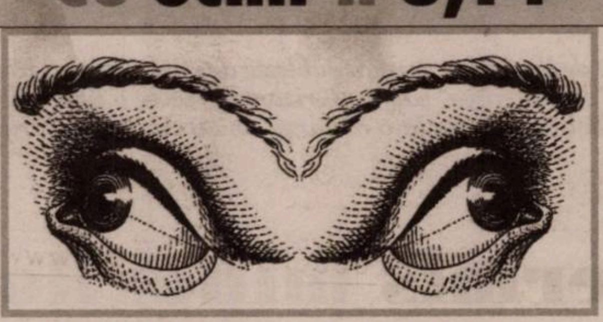

CÎND IES DIN LUMEA FILMULUI, OAMENII SÎNT ÎNDEMNAŢI SĂ VORBEASCĂ MAI SIMPLU DECÎT ÎN REALITATE

■ Cînd ies din peşteră, liliecii zboară invariabil către stînga. Acum înţeleg stîngismul aristocratului Batman. (**M. C.**)

■ Lumea reclamelor e plină de alăturări uneori ciudate. Cum este şi cazul acestei campanii recente, apărute într-un supermarket, unde sîntem atenţionaţi că „Lumea filmului te aşteaptă în zona detergenţi!“. 3, 2, 1… (**P. M.**)

■ Se înmulţesc veştile despre sfîrşitul lumii. Aproape în fiecare zi apar în presa scrisă noi presupuneri, noi prognoze, noi dovezi cu privire la Apocalipsă. În aşteptarea ei, oamenii sînt îndemnaţi, mieros, să voteze. Candidaţii promit: demnitate, fonduri structurale, prosperitate, locuri de muncă, pensii mai bune, o Românie europeană, inimă sănătoasă, alungarea chiaburilor şi cîte şi mai cîte. Mai bine ni le-ar da pe toate acum, că dacă, totuşi, vine sfîrşitul lumii? (**M. M.**)

■ După scandalul legat de problemele provocate de implanturile mamare de proastă calitate, doritoarele de schimbări radicale sînt asigurate de doctori că majoritatea implanturilor sînt rigide şi că nu prea apar probleme în cazul unui zbor cu avionul. N-ar fi mai cinstit să se vorbească mai întîi de microtraumatismele care se pot canceriza, de dificultatea mamografiilor şi abia apoi despre cît e de improbabil să-ţi explodeze sînii la mare altitudine? (**S. S.**)

■ Cămilele bat din trei seturi de pleoape, caracatiţele îşi fac ochi dulci cu diametrul de 40-50 cm, limba balenei albastre cîntăreşte mai mult decît un elefant, inima creveţilor bate în cap, insectele numite călugăriţe îşi ucid partenerii după fecundare, melcii sînt hermafrodiţi, masculii căluţilor de mare rămîn gravizi… Oamenii sînt ceva mai simplu alcătuiţi, dar continuă să fie ridicoli în actul seducţiei, mulţi nu sînt în stare să fie nici amanţi, nici părinţi buni şi nici cu dragostea n-o scot prea bine la capăt. (**M. C.**)

■ *Financial Times* a scris că Victor Ponta s-a împăcat cu Traian Băsescu exact în ziua cînd cei doi s-au luat iar la harţă. *Pour une fois,* imaginea României în presa străină a fost mai bună decît în realitate. (**M. V.**)

UNUL DINTRE FRAŢII DE EUROPA RĂSPUNDE LA NUMELE „MAGNIFICUL ROMÂN“

■ Ies într-o seară de la non-stopul de lîngă casă. Unul dintre cerşetorii arondaţi îmi cere nişte bani. Îi spun că nu mai am. Simte nevoia să-i dea o explicaţie celuilalt cerşetor care flanca intrarea: „Lasă, mă, doamna a rămas decît cu cardul!“. (**A. M. S.**)

■ Dvs. ce-aţi crede dacă aţi da peste următorul titlu în ziar: „Mama va împodobi singură bradul de CRĂCIUN. Fuego ne-a PĂRĂSIT“? Da, şi eu tot la un ferpar m-am gîndit. Dar Fuego e teafăr şi nevătămat: „pentru că e parodiat în România, artistul a hotărît să întrerupă legăturile cu showbiz-ul românesc“. Se mută la Chişinău. Contez pe fraţii noştri de peste Prut să-l primească pe acest fiu rătăcitor cum se cuvine, să nu-i pună pastă de dinţi pe clanţă şi să nu-i lege şireturile. (**L. V.**)

■ Unul dintre lucrurile care îmi plac cel mai mult în ţările mişto e cum stau bătrînii lor prin restaurante. Iar bătrînii chiar stau. Aşa, lung, plăcut. Pentru că merită. Pensionarii lor pot. Modul în care bătrînii pot sau nu să stea prin restaurante ar trebui să fie un indicator al dezvoltării. Am văzut într-un lanţ celebru de restaurante (hai, că vă spun: Carul cu Bere / Hanul Berarilor) o ofertă pentru pensionari. Am văzut-o mai de mult şi mi-a plăcut ideea: ce mişto ar fi să văd şi pensionari români prin restaurante. Am văzut pensionari români în *low-cost*-uri, vizitînd Europa, mulţi ieşind din ţară pentru prima dată după celebra excursie cu fabrica în Cehoslovacia. Şi mi s-a părut iar un semn că România se schimbă şi urcă în indicatorii relevanţi pentru dezvoltare. Deci, cum stăteam eu în restaurant, văd un pensionar român, la costum, tacticos. Se aşază şi zice „Domnule!“ către chelner. Voia să se asigure că oferta pentru pensionari e valabilă, era 4 fără zece şi expira la 4. „Sigur, domnule, cum să nu!“, zice chelnerul. La care pensionarul şi-a suflecat mînecile şi a comandat, tot tacticos. Îmi venea să-l pup pe chelie de drag. (**C. G.**)

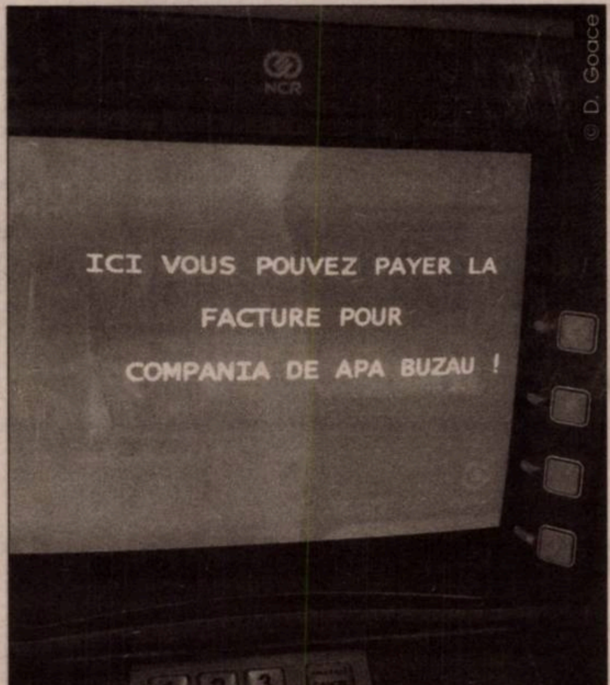

© D. Goace

■ Astronomii au descoperit o planetă orfană care vagabondează aiurea prin Cosmos fără să aibă o stea în jurul căreia să orbiteze. E mică de vîrstă, are între 50-120 de milioane de ani, o temperatură de aproximativ 400 de grade Celsius, iar în cazul în care cineva e interesat s-o adopte, o găseşte la 100 de ani lumină distanţă de Pămînt. Răspunde la numele CFBDSIR2149-0403. (**M. C.**)

■ „Îi blestem şi îi condamn pe realizatorii acestui serial şi pe proprietarii acestui post de televiziune, care se joacă cu valorile poporului. Ei trebuie să primească o lecţie“, a zis premierul turc despre serialul *Suleyman Magnificul*. Şi uite-aşa o să-i mai crească un pic audienţa… (**M. V.**)

■ Din seria „Poporul român şi bolile lui“: tot accesînd forumuri de pacienţi „în suferinţă“, după ce m-am amuzat mai demult la „Ficatul gras dăunează dacă fac karate?“ (replică pe care am consemnat-o la un alt „3,14“), am mai găsit una la obiect: „Am voie măsline dak ţin regim pentru gastrită? Precizez că le consum doar dimineaţa, pe stomacul gol…“. (**A. P.**)

UN ANUNŢ IMPORTANT PENTRU TINE: STELUŢA, AM PRIMIT ECHIPAMENTE PENTRU BUNICUŢE!

■ La intrarea în magazinul BIG Berceni, un anunţ foarte important pentru oricine: „Cheile s-au mutat la uşa 2 (pe alee)“. (**D. S.**)

■ Se pare că lirica de amor a muzicii uşoare neaoşe s-a îmbogăţit cu metafore (sau ce-or fi ele…) explicit meteo: „Ne minţim k (sic!) la meteo“, spune cîntecul (Andrei), auzit într-un taxi. Nu doar capriciile vremii devin permanenţe poetice, ci rubrica Meteo însăşi, o realitate a vremurilor noastre incerte… Combinată, la fel de poetic, cu cea a computerelor: „De cînd pe tine te am / Ploaia-mi intră doar în spam…“ (Voltaj). (**I. P.**)

■ La meciul „de coşmar“ cum a scris toată presa, dintre Steaua şi Stuttgart, un fan al Stelei a fost bătut de şeful galeriei pentru că a afişat un banner care, după părerea şefului, ar fi distras cîteva momente atenţia galeriei ce avea misiunea de a-şi încuraja permanent echipa. Pe enormul banner scria: „Antonia, vrei să fii soţia mea? Andrei“. Dacă pe aleasa inimii lui n-ar fi chemat-o Antonia, ci Steluţa, poate că fanul ar fi scăpat fără bătaie. Dar Antonia s-o fi uitat oare la meci? (**A. M.**)

■ Am primit în cutia poştală un flyer în care mi se dezvăluia secretul siberian al sănătăţii şi al longevităţii: *mumio,* grăsime de bursuc, concentrat de coarne de ren, extract de ciupercă Chaga şi alte cîteva ingrediente. Dacă ăsta e preţul, nu, mulţumesc. (**A. M. S.**)

■ „Eşti înşelată şi vrei dovada? Echipamente de spionaj sub formă de ceas, brelocuri, ochelari, pix, microfon gsm, de la 300 de lei!“ Adică, după ce că eşti înşelată, să mai dai şi bani pentru asta…! (**A.P.**)

■ Într-un *newsletter* am primit cîteva sugestii de cadouri de Moş Crăciun. Pentru adolescente, sugera reclama, potrivite ar fi *lip-gloss*-urile (termenul modern pentru strugurel). Pentru tinere – farduri şi fonduri de ten, pentru mame – creme antiriduri, iar pentru bunicuţe… deodorante de cameră. (**S. G.**)

PUBLICITATE

HHC
România
O casă şi o familie
pentru fiecare copil

Bucuria fiecărui zâmbet, căldura fiecărei îmbrăţişări, sunetul fiecărui colind,
toate trebuie împărtăşite cu cei dragi de Sărbători.

Cumpără o felicitare desenată de copii aflaţi în protecţia statului şi ajută-i să
se bucure şi ei de Sărbătorile de iarnă.

Intră pe www.felicităridininimă.ro şi participă la campania Hope and Homes
for Children România: o casă şi o familie pentru fiecare copil!

Biblioteca „ASTRA“
– SIBIU –

Biblioteca „ASTRA“
- SIBIU -

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEȘU**

DILEMA VECHE

Conține suplimentul gratuit
DILEMATIX

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE ■ Anul **IX** ■ nr. **461** ■ 13-19 decembrie 2012 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8+16 pagini ■ 3,99 lei

ANDREI PLEȘU

„Note, stări, zile“

pagina **3**

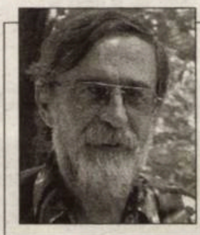

VINTILĂ MIHĂILESCU

„Izmenele bătrînului domn“

pagina **7**

CRISTIAN GHINEA

„Parlamentule, ajută-mă să te respect“

pagina **12**

Vîrsta de mijloc

Ce mai înseamnă 40 de ani?

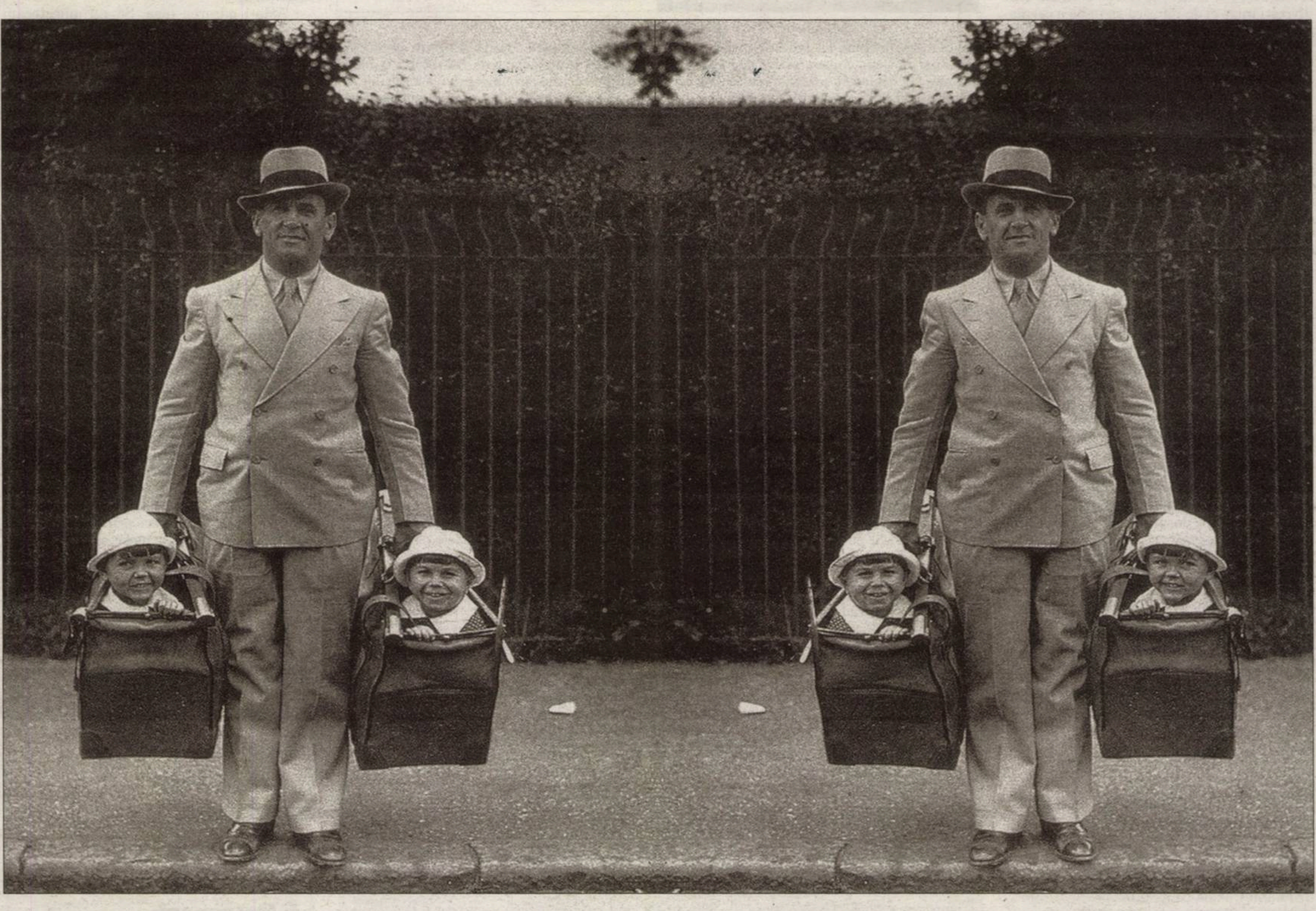

> *„Primii 40 de ani de viață ne dau textul, următorii ne oferă comentariul.“*
>
> *ARTHUR SCHOPENHAUER*

5 948489 141669 50

Redacția DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 București ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

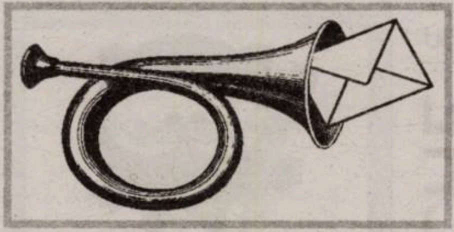

DILEMATICI DIN TOATE ȚĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
> (WILLIAM FAULKNER – „LECȚIA DE CHIMIE“)

P
REZERVAT
CLIENȚI
VILI FUNERAR

album dilematic Farkas Ernö

COBORÎTE DE PE SITE

Articolul lui Andrei Pleşu, „Opriţi-vă!“

O speranţă...

Din postura unei emigrante indignate, care nu mai trăieşte realitatea românească decît indirect, de la distanţă, vă pot spune că haosul politic românesc mă umple, într-o oarecare măsură, de speranţă; speranţa că aceste personaje incredibile de la televizor contribuie cu fiecare gest/cuvînt necugetat la decredibilizarea clasei politice sau a sistemului politic în întregime – un sistem disfuncţional, care ar trebui, zic eu, reconstruit din temelii.

Statele Unite nu mi se par un exemplu de urmat – dincolo de spectacolul (cum foarte potrivit l-aţi numit – în America pînă şi politica e entertainment) de bun-simţ, se ascunde iluzia unei armonii care, la nivel economic şi social, este fictivă. Fără îndoială, forma e importantă, însă conţinutul e la fel de important. În State, ca şi în cazul multor altor democraţii, vorba dulce asigură continuitatea unui sistem (similar) defectuos.

De aceea, deşi mă întristează modelul civic şi moral impus de politicenii români maselor, deşi mă doare să văd că oamenii sînt divizaţi între ei de retorica strîmbă a carmaşilor, mă consolez cu gîndul că această boală, numită politica românească, se va vindeca (homeopatic) cu propriile simptome.

adăugat de Ma Carmen
la 17 noiembrie 2012

Haosul stradal

Am stat ieri vreo cîteva minute pe Calea Rahovei (unde se află un fast-food şi un mall) uitîndu-mă la traficul din intersecţie. I-am văzut cum se năpusteau bezmetic unii peste alţii, cum îşi scîrţîiau roţile agresiv, cum alergau bieţii pietoni, în timp ce îşi vedeau cu gesticulaţii pompoase de neîntrerupta lor logoree telefonică. Şi fiecare se purta de parcă era o divinitate unică, incontestabilă, produs ultim, de o însemnătate apoteotică şi finală în mersul umanităţii şi al cărei unic scop era de a-şi plimba mîndri propria măreţie dumnezeiască prin tot universul şi, evident, de a zdrobi fără remuşcări pe oricine, fie şi dintr-un simplu capriciu. Şi m-am întrebat ce e oare această cursă dementă a milioane de dumnezei glorioşi, posesori unici ai lumii, căci ceea ce pare evident nu poate fi. Răspunsul mi s-a părut clar: e un vis. Dar acest vis psihotic despre o măreţie fără substanţă nu le aparţine, ci e al altcuiva, impersonal, acelaşi duh bolnav replicat identic în toţi care visează prin ei (sadornic şi satisfăcut) propria lor pieire. Brusc mi-a dispărut tremurul agresiv al muşchilor şi limba n-a mai vrut să înjure, asemenea cuiva care realizează absurditatea demersului de a lovi păpuşile cînd l-a văzut pe Păpuşar.

adăugat de akedia
la 20 noiembrie 2012

Articolul lui Andrei Manolescu, „Țara bufonilor trişti“

Eu văd parcă totuşi o schimbare faţă de începutul anilor 1990. Nica Leon, Mazilu, Brătoanu Cartof, contele Iosipescu Zambra, Mudava şi Nuţu Anghelina, Gelu Voican şi toţi ceilalţi erau simple caricaturi de politicieni, jutificabile însă prin lipsa generală de experienţă a unei societăţi care practic se năştea abia atunci, ca mod de organizare. Mai apoi au venit „antreprenorii de imagine“, precum Graziela cea aflată în cătare de notorietate, şi liota de candidaţi ce căutau în fapt imunitate.

Acum însă nu mai avem de-a face doar cu bufoni amatori. Schimbarea majoră este că mulţi dintre ei lasă prea mult impresia că s-au profesionalizat pe poziţia respectivă, fără a învăţa însă meserie, ci transformînd meseria în circ total.

adăugat de bogdanvoicu
la 25 noiembrie 2012

Articolul Mariei Iordănescu, „Scriitori fără corp“

Marfa sau... ambalajul

...aş îndrăzni să nu vă prea dau dreptate. Ba chiar să vă şi contrazic. Dar, în fond, acesta nu trebuie să fie răul cel mai mare. În fond, din duelul ideilor apare progresul, nu?!..

Sună frumos, poate şi captivant titlul dvs. „Scriitori fără corp“. Ori „nume fără corp“, o altă construcţie din rîndurile ce-i urmează, care i-ar putea ţine cu prisosinţă loc. Dar oare nu este o majoră eroare să mutăm polul de interes, raza de reflector a cunoaşterii cititorului, în particular a tinerilor ori a şcolarilor, de la cele scrise, după caz compuse, inventate, construite ori interpretate, spre viaţa personală? Şi nu neapărat pentru că ea nu ar interesa. Cancanurile au atras în orice epocă. Şirul poveştilor de dragoste ale lui X şi Y, ciudatele probleme de sănătate ale lui Z, viaţa tumultuoasă a lui... (fireşte nu şi cînd ea este erotico-zgomotoasă, aici intrăm deja în colţul de scenă care cade sub reflectorul tabloidelor; în fond, trebuie şi ele să mănînce o pîine, nu?! Iar tirajele le cam dau dreptate).

O fi oare bine să punem un preţ mai mare pe viaţa personală a preşedinţilor Franţei – cel trecut ori cel prezent, la fel de picante – ori pe activitatea lor politică? În fond, atribuţiile din fişa postului au de-a face cu viaţa de familie, în mult prea puţine situaţii. Cumva sînt mai însemnate tatuajele, aventurile galante, chiloţii lui Mutu (o linie vestimentară copleşită de lauri, cu mult înainte de a-i culege), ori cascadele de driblinguri şi golurile sale imposibile pînă cu o secundă înainte de a se fi întîmplat?

Nu cumva în felul acesta se încurajează şi încununează cu generoşi lauri pseudovalorile ridicate la nivel de vedete de o prea mare parte a ceea ce se cheamă îndeobşte mass-media? Ajungem astfel în situaţia în care prea simplu ar fi răspunsul la o întrebare de genul...: cîţi dintre cei întrebaţi ar recunoaşte dintr-o fotografie imaginea unui pionier într-ale transplanturilor umane, *recte* Irinel Popescu? Sau a lui Solomon Marcus. Ori a unei întregi pleiade de autohtoni iluştri necunoscuţi. În dauna, spre exemplu, a unei eminente – de buni ani – cititoare de prompter, prezentă cîndva şi prin manualele şcolare, şi mă gîndesc la Andreea Esca. Poate că nu-i vina ei, dar...

Să intru şi mai în profunzime cu exemplele? Moni, Vandici ori Sexi-brăileanca *vs* cel mai anonim, chiar ultimul în ordinea de bătaie din organizarea oricărui detaşament de pompieri, – să zicem cel din Dealul Spirii –, măcar pentru rezonanţa sa în paginile de adevărată istorie românească. Recunoaşterea personajelor va fi cu siguranţă covîrşitoare în favoarea primei variante. O persoană – fiecare – pe deplin anonimă prin faptele sale. Dar a cărei viaţă socială de persoană „publică“ este mult prea bine cunoscută. Cîinele de companie, capacitatea celui mai recent implant, meniul zilnic, aluniţele, tatuajele – mai vechi ori mai noi – sînt aruncate din belşug în faţa ochilor cititorului avid de *vacuum*. Dar de el, anonimul pompier care cu siguranţă în cîţiva ani de carieră a salvat din foc sau de pe aiurea, niscava vieţi de semeni, plecaţi în pas alert pe drumul spre Dincolo, ceva pisici, cai ori alte necuvîntătoare blocate pe cine ştie unde. Sau doar înconjurate dramatic de apa unor inundaţii...

Care să fie relevanţa în conştiinţa noastră a faptului că am cunoaşte anumite vicii ale unei minţi (i)luminate? Cuza, Eminescu, Nichita... sub ce pozitiv aspect m(ne)-ar influenţa?

Asta-i părerea mea. Să nu amestecăm marfa cu ambalajul. Ori dacă pe alocuri chiar o facem (la vrerea Măriei sale publicul), să nu schimbăm raportul dintre ele. Şi să nu uităm de menirea fiecăruia.

Greşesc?

Cu stimă,

Cezar PÂRLOG, lector universitar

adăugat de cezar mihai parlog
la 28 noiembrie 2012

Articolul lui Bogdan Iancu, „Leasing, claxoane şi haos“

Interzis bicicliştilor

Cred că, pînă la urmă, o să se ajungă să fie interzise bicicletele în Bucureşti, iar „teroriştii“ care folosesc aceste invenţii monstruoase să fie băgaţi, fără drept de apel, la zdup. De ce să fim şi noi ca ţările civilizate care oferă posibilitatea plimbatului pe două roţi pe spaţii special amenajate?

De ce să creăm facilităţi pentru cei care vor să pedaleze nestingheriţi la sfîrşitul unei săptămîni încărcate de muncă?

De ce să nu îngrădim libertatea cetaţenilor? Pînă la urmă, aici e România şi poţi să faci tot ce îţi trece prin cap pentru că oile nu fac decît să urmeze ciobanul.... Au învăţat că părerea lor nu contează.

adaugat de Armat Gabriel
la 01 decembrie 2012

DILEMA VECHE

REDACȚIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Patricia MIHAIL ● Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA
Dan STANCIU ● Mircea VASILESCU (redactor-şef) ● Luiza VASILIU (editor conţinut web)

RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Iulian COMANESCU
Claudiu CONSTANTINESCU ● Codrin Liviu CUȚITARU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO
Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI ● Oana STOICA ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIȚULESCU
Sever VOINESCU ● Rodica ZAFIU

CAP LIMPEDE: Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

ABONAMENTE ŞI INFORMAȚII: Zirkon Media ● tel.: 0730.190.899, număr cu tarif normal în orice reţea telefonică, orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@zirkonmedia.ro
PUBLICITATE: Ionela DANA ● tel.: 0730.190.808 ● e-mail: ionela.dana@redmd.ro
DIRECTOR PUBLICITATE: Costin VELICU ● e-mail: costin.velicu@redmd.ro
DIRECTOR PRODUCȚIE: Ionuţ MATEI
DIRECTOR DISTRIBUȚIE: Alin BENEA

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE
DIRECTOR EXECUTIV: Gabriela ENESCU

Tiraj 12.250 ● Tipărit la Tipomedia Bucureşti

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de
Adevărul holding

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Căutătorii de poveşti**
- **Minuni şi miracole**
- **Emigraţia**
- **Petreceri. Chefuri**

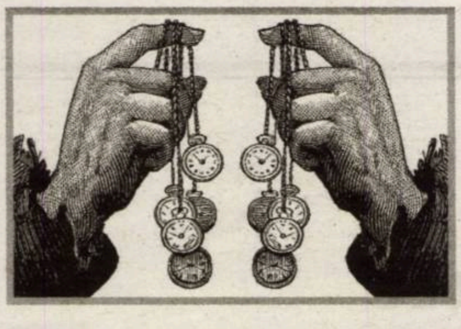

SITUAȚIUNEA

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note, stări, zile

Luni, 30 iunie, 1969, Tulcea

Îmi place acest moment: stau pe malul Dunării, e soare, lume puțină și leneșă, aer clar și tremurător, cer scăzut și miros de nisip încins. Mă simt consolidat de o viguroasă singurătate. Stau drept, pe fundalul unei piețe turcești aburind mocnit, ca o lespede încinsă. Alături, apa murdară a fluviului. (Nimic mai deprimant decît o apă curgătoare impură...) Îmi place acest moment și totuși n-am răbdare să stau. Plec. Simt că prelungirea „clipei“ o anulează.

Vineri, 20 iulie, 1973, București

Nu știu de ce m-am gîndit astăzi foarte mult la moarte. Către seară. Poate din cauza telefonului lui A. despre T.: îi e mai rău. Cum să pui cap la cap firescul și scandalul dispariției? E teama de moarte un *adevăr* despre moarte? O intuiție a absurdității ei indigerabile? Sau dimpotrivă, un simptom al *ignoranței* cu privire la adevărata ei natură, o simplă reacție animală dinaintea incomprehensibilului? Poți înțelege imobilitatea „corpului neînsuflețit“. Dar cum să înțelegi risipirea nimbului de *însuflețire* al fiecărei vieți, al fiecărui destin?

În mod curios, mă ajută o observație a lui Freud, dintr-un eseu, cred, despre război. Normal ar fi – spune el – ca insul să nu poată trăi liniștit, dacă are, clipă de clipă, conștiința morții inevitabile. Prezența neîntreruptă a acestui gînd ar trebui să fie paralizantă, demoralizantă, destrămătoare. Or, în realitate, trăim fără această grijă cîtă vreme moartea nu apare drept iminentă. Asta ar putea fi un semn că subconștientul nostru *știe*, despre moarte, ceva liniștitor. *Știe* că ea nu ține de specia definitivului, a terifiantului. *Știe* că e o falsă problemă. Sau *are* soluția ei.

Sîmbătă, 28 iunie, Tulcea

Orientalismul lui Oscar Wilde *(Portretul lui Dorian Gray):* japonezerii, divane persane, bănci de bambus, samovare de Georgia, porțelanuri chinezești, miresme exotice. Prost echilibru între sensibilitate și inteligență. Cea dintîi îl împiedică să aibă măsură, cea de a doua – să aibă elan. Inflația aforismului (practicat ca specie a conversației, mai mult decît ca agregat de înțelepciune). Înțelepciunea și farmecul real se manifestă însă din plin în textele „fantastice“, eliberate de mania explicitului: *The Nightingale and the Rose*, *The Happy Prince*...Și totuși: unele aforisme sînt memorabile: „Intelectul este, prin el însuși, un mod de a exagera“. Sau: „Mai există oare ceva tot atît de real cum sînt cuvintele?“

Religia nu se poate închide într-o rețetă, ci se deschide într-un ritual, *adică într-un efort de* organizare a misterului.

Iarna, 2008, București

Pierre Hadot despre filozofia antică înțeleasă ca „exercițiu spiritual“ în vederea desăvîrșirii interioare și a deplinătății vieții. Filozofia ca terapeutică (o funcție a ei pierdută astăzi). Dar dacă filozofia e căutarea unei soluții de viață, ea va culmina, teoretic, cu o „metodă“ (la limită cu o „rețetă“), dincolo de care nu mai e nevoie de nimic. În momentul în care „reușește“, în care își atinge scopul, exercițiul filozofic se autosuspendă. Refuză să cadă în abstracțiunea „sistemului“ sau în exegeză de text. Viața „perfectă“ e tăcută. Înțelepciunea e mută. Religia iese, aici, în avantaj. Căci ea lucrează cu aventura individuală imprescriptibilă, cu motivația (și rădăcina) de neanalizat a înțelepciunii. Religia nu se poate închide într-o *rețetă*, ci se deschide într-un *ritual*, adică într-un efort de *organizare a misterului*. Accentul cade pe *căutare*, nu pe identificarea unei reguli optime. Nu e o căutare în orizontul procedurilor fixe, ci o căutare în orizontul libertății (și al riscului). (Cf. Pierre Hadot, *Exercices spirituels et philosophie antique*, Albin Michel, 1993)

■ ■ ■

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Majoritatea absentă

E minunat. Avem numai vești bune zilele astea.

Întîi, că am luat și noi Nobelul. Noi, românii. Căci, în calitate de cetățeni europeni, premiul e un pic și al nostru, nu? Că doar nu e doar al lui Barroso, Van Rompuy și Martin Schultz. Sau al celor 21 de șefi de state și guverne care s-au dus la Oslo la ceremonie. E și al celor care nu s-au dus – al lui David Cameron și al lui Václav Klaus, de pildă. E și al lui Traian Băsescu, și al lui Victor Ponta. Și al meu, și al dumneavoastră. Căci, dincolo de toată dezbaterea din presa europeană (nu și din presa românească) pe tema „merită sau nu UE premiul pentru pace“, dacă în Europa nu era pace de vreo șapte decenii încoace, domnii Cameron și Klaus nu prea aveau cum să-și manifeste euroscepticismul, iar Traian Băsescu și Victor Ponta n-aveau de ce se certa pentru scaunul de la Consiliul European. Iar dacă se vorbește atît despre Europa cetățenilor, atunci se cheamă că și premiul e al cetățenilor, care nu se mai bat cu pușcoacele și cu tunurile, ci votează niște oameni care se duc apoi în Parlamentul European și în Consiliul European și se bat în negocieri, în argumente și în interese naționale. Ceea ce, oricum am privi lucrurile, e un mare pas înainte față de vremea – nu prea îndepărtată, au trăit-o părinții și bunicii noștri – cînd argumentele cele mai la îndemînă erau tancurile și trupele de infanterie, la care se răspundea cu argumentele aviației, la care se răspundea din nou cu argumentul artileriei antiaeriene.

Sigur, e criză, liderii europeni nu prea se înțeleg, dar e important totuși că noi, cetățenii, îi trimitem pe ei, „războinicii“, să se certe de exemplu pe bugetul agriculturii, și nu pornim chiar noi, cu arma pe umăr, să ne luăm ce ne trebuie de la alte nații europene. Sigur, cine vrea explicații sofisticate poate să spună că s-a schimbat chiar „conceptul de război“, că e cam primitiv să vezi doar pușcoace și tunuri (ești în urmă cu imaginaru'), că în zilele noastre caftul economico-financiar generalizat la care participă statele, corporațiile, agențiile de rating poate avea efecte devastatoare asupra vieții oamenilor. Are, așa e, dar *asupra vieții*. Dacă nu ar fi apărut mecanismul complicat al negocierilor pus la punct în deceniile de construcție europeană, ar fi trebuit ca noi, cetățenii, să fim acum pe cîmpul de luptă la propriu și numai unii dintre noi s-ar fi întors acasă vii. Așa încît, dincolo de orice obiecții privind impasul actual al construcției europene, eu cred că noi, cetățenii, ar trebui să ne bucurăm un pic. Nu atît de premiul în sine, cît de faptul că trăim în pace de atîtea decenii. Dar nu prea ne bucurăm, căci uităm ușor și ne arătăm nemulțumirea iute și hotărît. „Au crescut exigențele“ – zic adepții argumentelor sosfisticate –, „nu e suficient că tunurile au tăcut, ăsta trebuie să fie doar punctul de plecare“. N-o fi suficient, dar e bine. Războiul din fosta Iugoslavie – un eșec al UE în materie de construcție a păcii – ne arată cît de ușor se duc dracului exigențele „crescute“ și cît de repede se poate pune mîna pe pușcă în inima Europei. Pe de altă parte însă, îi înțeleg și pe cei cu o gîndire sofisticată: degeaba ai pace dacă nu știi să construiești mai mult pe lîngă ea. De cînd s-a adoptat Tratatul de la Lisabona, Uniunea Europeană bate pasul pe loc (deși logica Tratatului tocmai asta era – un pas înainte...). Așa încît nu cred că UE nu merită premiul pentru pace. Cred că problema nu trebuie pusă în termeni de merit. Da, Europa a construit și a exportat pacea (plus libertatea, democrația și drepturile omului) de cîteva decenii încoace. Azi, e blocată, iar liderii politici par obosiți de atîta construcție comună: „ne-ajunge, am tras destul la căruța comună, hai și noi pe la casele noastre“. Casele noastre fiind statele naționale, ai căror cetățeni tind, în număr tot mai mare, mai degrabă să lase baltă proiectul european. Alcătuiesc, adică, o majoritate absentă – măcar cu gîndul – din UE. Nu numai că nu votează la europarlamentare, dar nici nu își bat capul să înțeleagă cum e cu „proiectul european“. În unele țări, sînt peste 50%, chiar 60%.

© L. Muntean

Europa a construit și a exportat pacea (plus libertatea, democrația și drepturile omului) de cîteva decenii încoace.

A doua veste bună e că am avut alegeri. Gata cu instabilitatea, avem acum o „supermajoritate“, cum s-a tot repetat, care va permite USL să guverneze bine și eficient. Căci, atunci cînd ai 60%, poți să-ți pui în aplicare programele, să faci reforme. (Care programe și reforme? Nu știu, în campania electorală n-am prea auzit pe nimeni vorbind despre ele; dar om vedea...) Și celelalte partide „și-au atins obiectivele“: așa a zis Dan Diaconescu, așa au zis și liderii UDMR, iar Mihai-Răzvan Ungureanu a zis chiar mai mult, că „procentajul mic obținut în alegeri este o șansă pentru reconstrucția dreptei“. Deci înțeleg că toată lumea e mulțumită: unii că au „supermajoritate“, alții că și-au atins obiectivele, alții că au șansa reconstrucției. Probabil că cei 60% care n-au votat – adică majoritatea absentă – or fi avînd vreo nemulțumire. Nu știm. Așa că să nu le stricăm bucuria celor care spun că „și-au atins obiectivele“. Pînă or afla sociologii de ce 60% din popor a avut drept obiectiv să stea acasă în ziua votului, să ne bucurăm de vestea bună: e stabilitate, dom'le. Gata. În plus, trăim pe un continent unde domnește pacea. Și pînă și premierul Victor Ponta a zis că e dispus să îngroape securea războiului cu Traian Băsescu. Nu-i așa că-i minunat? Și ce dacă majoritatea (în Europa și în România) e cu gîndul în altă parte?...

■ ■ ■

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Priorități rurale

„Asta e cea mai mare tîmpenie care am auzit-o…“ se burzuluiește Tilică. „Tîmpit ești tu, mă, că nu pricepi nimic, zici că ești prostu' satului“, îi trîntește sec frat-su, Costel. Nea Gingașu gestionaru' nu se bagă între ei. S-a obișnuit să îi vadă certîndu-se, de la „calcaroasa“ (nume de alint pentru votca ieftină care se bea de obicei la magazin) numărul patru în sus. „E, zici…“ mormăie el, totuși. „Băi, mă lăsați? Ce puii mei să bage ăștia întrenet la școală… Leana-i cocoșată de cîte găleți de apă cară-n casă și voi o frecați cu întrenetu' vostru.“

Un minut a durat liniștea. Nu erau impresionați de grija lui Tilică pentru nevastă. Era prefăcut. Muierea d-aia e muiere, să țină casa. Aici, altul era necazul. Să-i spună, să nu-i spună? Gingașu tace, că nu era treaba lui. Costel, însă, i-o trîntește scurt. „D-apăi de, frate, nici tu nu ești prea harnic.“ De acum, intrau în normal. Erau la a cincea „calcaroasă“. De douăzeci de ani, aceeași discuție. Că Tilică e mai puturos, stă tot la chirpic, cu buda-n curte, în casa părintească. Costel, fratele mai mare, se însurase cu o fată bogată. Acum avea casă cu termopane, cu fosă septică și pompă în fîntînă, trasă la boiler electric, pentru apă caldă. Nu-i vorbă, era și ceva mai harnic. De fapt, era chiar obsedat de serele și solariile lui. A vrut să îi arate lu' socră-su că e vrednic și că i-a meritat fata. Muncea de rupea, vindea bine roșiile și ardeii, în piață, la București. Într-un fel, degeaba a muncit atît. Frat-su tot îi zicea că s-a „măritat“, socrii îi mai aminteau la cîte-un șpriț că a venit doar cu țolul de pe el la ei în casă. „Să-i ia naiba că nu cînta cocoșul lor pe gardul meu“, își tot spunea Costel, de fiecare dată.

Acum se luaseră de la ideea primarului. Cică să dea din bugetul comunei într-un nu-ș' ce proiect european să bage „întrenet“ la școală. Costel era mulțumit de plan. Fi-sa era clasa a VII-a, era bună la carte și avea de gînd să o dea la București la liceu. Acasă avea un abonament din ăla, pe mobil, cam scump. Dar nu avea ce face. Îi trebuia copilului. În plus, s-a prins și de el curiozitatea și a început să se bage încet-încet și el pe net. Întîi timid, peste umărul copilului. Dup-aia a prins curaj și a început să se dea singur cu calculatorul, noaptea, după ce se culcau toți ai casei. A găsit și vrute și nevrute pe-acolo, dar nu-i spune lu' frat-su, că ăla e tîmpit la cap și-l zice la tot satu'.

Tilică era ofticat. De ce să-i bage net d-ăla și să dea toți banii pe el? Mai bine bagă apă și canal. Începuse acu' doi-trei ani să sape, dar s-au terminat banii și a rămas lucrarea neterminată, că n-au mai avut pentru stația de epurare. În plus, comuna e lungă rău, pe vreo șapte kilometri, înșirată pe lîngă drumul național. Au trebuit conducte la greu. Tocmai bine, cu banii ăștia să termine ce-au început. Că nu toți au norocu' lu' frat-su, să aibă bani din zestrea nevestii, să-și facă fosă și să-și tragă apă cu submersibila. „Nu mă enerva, Tilică, nu mă enerva! Ce bani mi-au trebuit? Submersibila e un milion jumate, groapa de fosă am săpat-o io și pe cimentu' de șapă am dat banii pe două zile de roșii. Nu-ți beai banii la Gingașu, aveai și tu. Da' pe tine te doare-n c…, puturos ai fost de cînd te știu. Și fără ambiție, mă. Aia e, n-ai ambiție.“

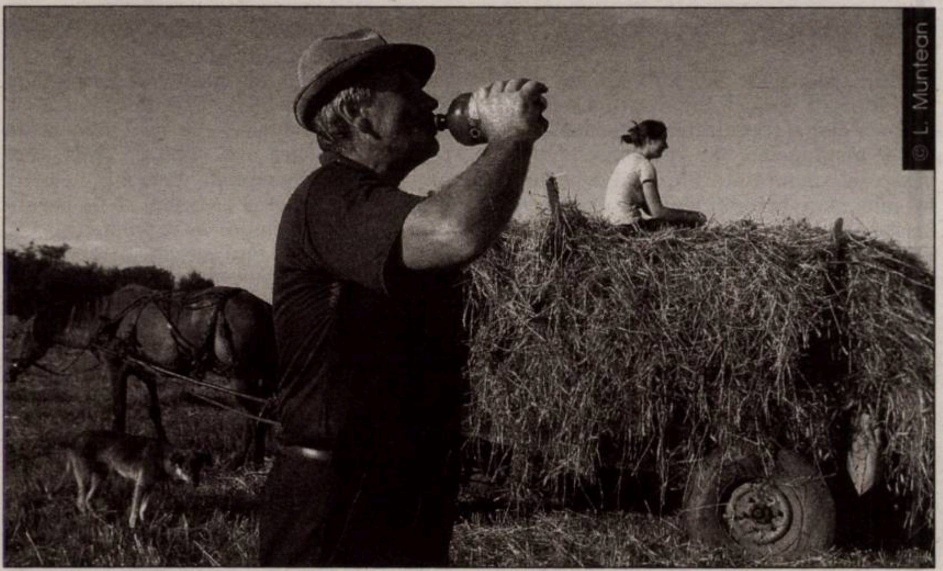

© L. Munteanu

Gingașu șterge liniștit niște pahare. Îi asculta pe-ăștia doi, cu oarecare detașare. El știe ce ar trebui făcut. Să renoveze stadionul comunal. Fiind și ales în Consiliul Local, o să bage el strîmba. Dă-i în mă-sa pe ăștia cu prostiile lor, cu netu' sau canalizarea. Stadion trebe. Comuna e aproape de oraș, bagă un teren de sintetic, fac reclamă și vin șmecherii să joace, în weekend. În plus, dau o șansă la copiii ăștia din sat. Care a reușit cu învățătura? Cu sportu' poate fac ceva în viață. Iar bufetul lui e chiar strategic pus, exact în poarta stadionului. Zîmbește misterios și își lasă clienții să se certe în legea lor. Mîine are ședință la Primărie. Știe deja ce să facă.

Personajele sînt (parțial) inventate. Aceeași discuție, în termeni mult mai sofisticați, abstracți și greoi, ar trebui să se poarte pe la niscai ministere. S-ar chema „Prioritățile programului de dezvoltare rurală în perioada de programare bugetară 2014-2020“.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

■ ■ ■

PUBLICITATE

CÂȘTIGĂ UNUL DINTRE CELE 3 WEEKENDURI „Deluxe“ LA CONACUL POLIZU-MAXUT

ABONEAZĂ-TE la Historia

cea mai citită revistă de istorie
în perioada 12 decembrie 2012 - 24 ianuarie 2013
detalii pe www.historia.ro

SAU UNA DINTRE CELE 20 DE ENCICLOPEDII
OFERITE DE EDITURA AQUILA
1000 de ani, 1000 de minuni ale lumii, Istoria ilustrată a secolului al XIX-lea, 1000 de minuni arhitecturale

AQUILA

PREȚURI ABONAMENTE:
● 12 luni - 72 lei ● 24 luni - 120 lei
TE POȚI ABONA:
● Online – pe http://abonamente.adevarul.ro/9_historia
● Prin sms, valabil din rețelele ORANGE, VODAFONE, COSMOTE
12 luni – 2 SMS la 7468 cu textul HISTORIA – 8 euro/SMS, preț fără TVA
● Prin Ordin de Plată în contul Zirkon Media,
RO14 RNCB 0089 0037 2253 0001, CUI: RO14163415 deschis la BCR sucursala Theodor Pallady

Pentru a primi revista trebuie să trimiți dovada plății și adresa de livrare
prin e-mail la abonamente@zirkonmedia.ro
Pentru informații sună la 0730.190.899 (tarif normal), între orele 9.00 - 18.00 (luni – vineri),
sau scrie la abonamente@zirkonmedia.ro

ZIRKON
ZIARE, ZI DE ZI!

Valentin STÂNGĂ

Discreție sau dispreț

> „Un cîrmuitor e: excelent cînd poporul știe vag de existența lui; mai puțin bun cînd norodul i se supune și-l aclamă; extrem de rău cînd toți îl disprețuiesc.“
>
> LAO TSE

Arta politică presupune o înzestrare și o performanță ce aspiră la *discreție*. Placenta unei birocrații lucrative, metabolismul guvernării, ambianța ostenelii de stat au, în situații ideale, ceva din *inaparența* sănătății, a funcționalității optime. În mod normal, nu iei notă de o tensiune arterială bună, de activitatea unui ficat curat, de prezența unei măsele nestricate. Îți vezi de treabă, susținut de rutina mută a cîtorva, esențiale, activități somatice. Cu excepția temperamentului ipohondriac, unde sănătatea e pîndită și cotrobăită cu îndîrjită mefiență, de regulă *boala* e cea care întoarce conștiința către ordinea trupului, impunînd o stridență, un fason pernicios, un zgomot supărător. Te îmbolnăvești și, brusc, încasezi concretețea necomplezentă a propriei cărni. Afli, indispus, că ai ganglioni, pancreas, leucocite…

În materie de guvernare, lucrurile stau la fel. O țară în care politicul are suficientă surdină, în care mandatarii și recuzita instituțională a Puterii sînt un *subînțeles* cotidian, și nu o impudică sursă de nevroză și materie pentru bășcălie, aceea e o țară sănătoasă, bine instalată în veac, *normală*. În clipa în care fiziologia politică a unui loc băltește pletoric în atenția publică și e resimțită minut de minut, sîntem în plină *patologie* a cîrmuirii. Deja – observă Lao Tse –, un lider temut și răsfățat de populație se îndepărtează de politica socotită fericită. El nu mai e cineva validat prin alternanța unor sudori

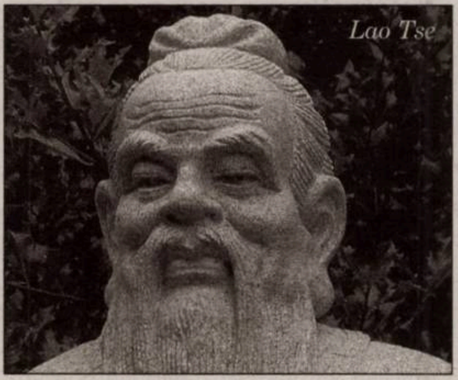

Lao Tse

și izbînzi tăcute; e, din contră, un echivoc campion al *ratingului*, o tutelă castratoare, un reper hipnotic. Catastrofală, însă, pentru o națiune nu e o conducere temută și curtată multiplu, ci o clasă politică de care nu mai vrei să știi nimic, pe care ai evacuat-o din considerația și din preocupările tale. Dacă politicianul desăvîrșit era un nobil salahor *invizibil*, polul negativ al axei e ocupat de *vacuitatea* guvernării unanim neprizată. Disprețul public delegitimează, întoarce capul, aneantizează. La mînie, de pildă, adversarul rămîne robust, aievea; e o *țintă vie*, fie și numai în imaginație. Obiectul disprețului, în schimb, e pură *spectralitate*, ceva retras din economia afectivității angajate. A înceta să mai dai doi bani pe politicieni – pe *toți* politicienii – înseamnă a lăsa țara pe mîna unor fantome. În acest exsanguu *compositum* politic vedea gîndirea străveche răul suprem ce se poate abate asupra Cetății.

***Valentin Stângă** este eseist.*

■ ■ ■

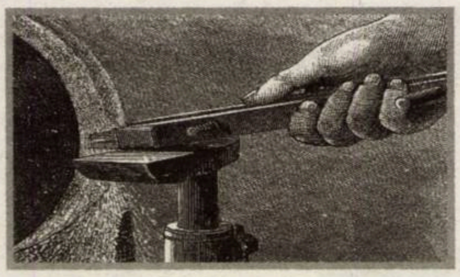

Ovidiu NAHOI

EU şi UE

Trei iluzii ale dreptei de pe la noi

Alegerile de duminică au fost catastrofale pentru dreapta, dar în politică nimic nu e pierdut pentru vecie. Cu condiţia de a-ţi înţelege eşecul. Iar pentru asta, drepta ar trebui să iasă din propriile iluzii. Iată doar trei dintre ele.

■ *A pierdut fiindcă a făcut reforme, a făcut ce trebuia. Nu, nu a făcut.* Măsurile economice dureroase au fost luate la mijlocul lui 2010 şi, timp de un an şi jumătate, în România a fost linişte.

Altceva a generat explozia de la începutul anului 2012, care a răsturnat în cele din urmă întreaga scenă politică – apropo, ce mai au astăzi de spus aceia care, în acel ianuarie 2012, minimizau protestele, amăgindu-se că nu e vorba decît de vreo cîteva sute de zurbagii plătiţi de Dan Voiculescu?

În realitate, nu reformele au prăbuşit Guvernul Boc şi au zguduit încrederea în preşedintele Băsescu, ci tocmai limitele lor. Din mai 2010 pînă în ianuarie 2012, salariile fuseseră reduse, pensiile – taxate suplimentar, întreprinzătorii – bulversaţi de impozitul forfetar, consumatorii – îngenuncheaţi de creşterea TVA, economia – slăbită de lipsa măsurilor de creştere.

În acelaşi timp, o hiperclasă cuplată la resursele statului continua să prospere. Desigur, aşa se întîmpla şi în guvernările precedente, acesta este, ca să spunem aşa, obiceiul pămîntului – lasă că şi profitorii sînt şi ei cam aceiaşi, indiferent de guvernare. Doar că, în condiţii de precaritate economică, aceştia au devenit mai vizibili, prezenţa lor mai deranjantă.

Dreapta aflată la putere – dar, să nu uităm, susţinută de „mafia personală a lui Adrian Năstase“ reevaluată pe picior – nu a putut pune capăt acestei situaţii. Comportamentul arogant şi convingerea greşită că „noi“ avem întotdeauna dreptate, iar aceia care ne critică sînt ori comunişti, ori agenţi ai ruşilor au creat, dimpotrivă, imaginea unei puteri în cîrdăşie cu profitorii banului public.

Este adevărat, la capătul măsurilor de austeritate, statisticile arătau mai bine. Dar societatea arăta mai prost, iar oamenii simţeau că reforma statului eşuase în cele mai multe aspecte. Politica nu este despre statistici, ci despre oameni. Păcat că dreapta nu a înţeles asta.

■ *Poporul e vinovat. Nu, alţii sînt.* Daţi filmul înapoi la o dată înscrisă cu litere de aur în calendarul erei politice Traian Băsescu: 20 mai 2007, ziua cînd preşedintele suspendat era reconfirmat în funcţie de 75% dintre alegătorii prezenţi la referendum. Cum se face că atunci poporul era „bun“, iar acum este „rău“?

L-au prostit Antenele lui Voiculescu? Să fim serioşi! Realizatorii Antenei 3 nu sînt cu nimic mai deştepţi decît cei de la B1 TV. Nu din cauza aceasta rezultatul alegerilor a ieşit cam în acelaşi raport cu cel al audienţelor celor două staţii TV. Pur şi simplu, televiziunea lui Dan Voiculescu s-a cocoţat pe valul nemulţumirilor publice şi, desigur, asta a fost conform intereselor politice ale patronului. Dar Antena 3 nu a generat nemulţumirea publică. Ea doar s-a aflat acolo.

Atunci, poate că „proştii“ au venit la vot în timp ce „inteligenţii“ au stat acasă. Greşit! Alegătorii USL nu sînt potrivit clişeelor care-i ţin prizonieri pe unii comentatori cu simpatii de dreapta. Pentru a-şi răcori minţile ar fi bine să consulte (măcar) articolul sociologului Barbu Mateescu „6 mituri despre votanţii USL şi ARD“, publicat cu exact o lună înainte de alegeri. Îl găsesc aici: http://cursdeguvernare.ro/sociollogica-6-mituri-despre-votantii-usl-si-ard.html

Vor constata că 30% dintre votanţii USL vin din Ardealul „occidentalizat“ şi numai 19% din Moldova „comunistă“ (faţă de 18% în cazul ARD). Că numărul cel mai mare de persoane cu studii universitare votează, totuşi, cu USL şi – surpriză! – ponderea alegătorilor de peste 65 de ani este de 16% la ARD şi doar 10% la USL! Şi mai este o întrebare: cum se face că USL a obţinut o victorie categorică în Bucureşti, regiunea cu cel mai ridicat nivel de trai din România? Categoric, altele sînt explicaţiile catastrofei.

În loc să se amăgească cu explicaţii facile, dreapta ar trebui să facă un efort intelectual pentru a înţelege cauzele unui val de nemulţumire atît de profind, încît nu l-au putut sparge nici înrăutăţirea situaţiei economice, nici greşelile Guvernului Ponta, nici reacţiile partenerilor europeni. Nici măcar ameninţarea de ultimă oră a preşedintelui Băsescu, aceea cu schimbarea direcţiei către Moscova şi Beijing.

■ *Băsescu este liderul dreptei. Nu. Nu mai este şi nici nu a fost unul bun.* „Locomotiva“ electorală poate fi un vehicul util, dar numai pe termen scurt. Nu doar pentru că orice pe lumea asta se uzează. Ci pentru că în spatele ei se acumulează comoditatea şi lenea intelectuală, se ţes plase de intrigi, se adăpostesc lăudători de profesie, se nasc camarile. Pînă şi ameninţările de ultim moment ale preşedintelui, cum că nu-l va numi premier pe Victor Ponta, au amorţit şi mai mult reflexele unei drepte şi aşa abulice, i-au încurajat pe activiştii dreptei să creadă că „şeful“ va face ceva, că va scoate un as din mînecă şi va menţine dreapta la guvernare.

Dar „şeful“ nu mai poate face asta. Şi nici nu a fost bine ce a făcut. Să privească activiştii dreptei în urmă şi să spună ce mari proiecte politice i-au reuşit „locomotivei“. A vrut să realizeze un mare partid de centru-dreapta şi pentru asta a forţat unificarea PNL cu PD, stîrnind nemulţumirea liberalilor. Şi ce-a obţinut? O mare alianţă de centru-stînga.

A vrut o Constituţie care să întărească puterile executive ale unui preşedinte ales direct şi s-ar putea să avem o lege fundamentală în care puterile preşedintelui să fie drastic reduse. A vrut să creeze majorităţi bazate pe loialitatea faţă de propria persoană, dar a fost singurul preşedinte care a pierdut guvernarea în timpul mandatului, prin jocul parlamentar.

Dreapta trebuie să iasă din propriile iluzii şi să renunţe la autocompătimirea blegoasă care nu-i va aduce nici un cîştig. Şi care nu va face loc decît unor caricaturi de tipul lui Gigi Becali. Care tocmai a anunţat că va construi el adevărata dreaptă. Doamne, fereşte!

***Ovidiu Nahoi** este realizator de emisiuni la Money.ro.*

Sever VOINESCU

axa dus-întors

România altfel. Impresii

Am citit cu nesaţ ultima carte a dlui Lucian Boia, *De ce este România altfel?* (Humanitas, 2012). Am terminat-o repede, citind în antractele pe care mi le luam în lung-istovitorul spectacol al campaniei electorale care tocmai s-a terminat. Am rămas cu savoarea unei voluptăţi îndestulate. Cine spunea că cele mai bune cărţi sînt cele care îţi dau dreptate? Avea dreptate. Tot ceea ce cred şi eu despre românii mei şi despre România mea crede şi dl Boia. Istoric fiind, dl Boia are probe. Şi eu, român fiind, am probe. Aşadar, în ceea ce priveşte România, *ştim*. Un entuziast inocent ar continua, acum, întrebînd retoric... şi cînd ne vom apuca să *facem* ceva cu ceea ce *ştim*. Cînd vom schimba? Paradoxal, cartea dlui Boia este despre schimbările prin care a trecut România – istoria noastră nu a fost nici liniară, nici anodină. La noi, s-au petrecut evenimente de toate felurile, doar că toate au dus la un rezultat cam dezamăgitor. (Inutil să spun, portretul României, aşa cum îl face dl Boia şi îl facem noi toţi, de la academician la taximetrist, în fiecare zi, e negativ.) Ei bine, la noi, schimbările au produs rezultate anapoda şi, de aceea probabil, sîntem altfel.

E de spus, imediat, că toate naţiunile sînt altfel, într-un fel. Americanii, de pildă, au un adevărat cult al propriei excepţionalităţi. Nu mai vorbesc despre ruşi, chinezi, japonezi sau nemţi. Chiar şi naţiunile mai mărunţele, naţiunile care au participat doar din decor la marea istorie, aidoma nouă, sînt altfel. Însă, altfel-ul românesc ne exasperează pe noi, românii. De ce sîntem aşa? Încă din primele pagini, dl Boia pune degetul, succesiv, pe răni. Mai întîi, ne-am născut tîrziu. Şi nu întîrzierea istorică e problema (sînt naţiuni care azi domină lumea şi ne sînt cu mult anterioare), ci retardul ontic. Existenţa noastră în istorie a întîrziat, şi această întîrziere a marcat totul. Pentru că ceea ce nu se naşte la timp nu se naşte bine; important nu e că ne-am născut ca naţiune tîrziu, ci că nu ne-am născut bine. Urmează, apoi, organizarea – aspect la care, oricît am fi de îndrăgostiţi de noi înşine, trebuie să admitem că avem unele scăpări. Slăbiciunea statului român este cronică. Dl Boia evocă faptul că, în vremurile medievale, nici în Ţara Românească, nici în Molodova nu a funcţionat vreo regulă a succesiunii la tron. Devenea domnitor, pur şi simplu, acela care putea. Exista, vag, ideea că „os domnesc“ însemna apartenenţa la familia Basarabilor (în Ţara Românească) sau a Muşatinilor (în Moldova). Dar, în practică, spaţiile genealogice ale acestor familii erau atît de impecise, încît regula era, uşor şi fără multă bătaie de cap, uitată, cel mai adesea. Iar chestiunea a devenit şi mai lesne de depăşit cînd domnitori care nu aparţineau acestor familii şi-au schimbat numele, ca să le aparţină. Nu în ultimul rînd, lipsa de coeziune socială – distanţa dintre elite şi mase a fost, întotdeauna, atît de mare, încît naţiunea a mers înainte în două viteze simultan. Menţionez doar că momentul de glorie intelectuală al României, miticul deceniu 30, coincidea perfect cu vremea în care România avea cea mai înaltă rată de analfabetism în Europa. Vîrfuri şi abisuri – nimic consistent în mijloc, acolo unde îşi plasau centrul de greutate şi de echilibru cele mai multe naţiuni europene.

Cartea devine, însă, cu adevărat provocatoare cînd dl Boia se transformă din istoric în cronicar al prezentului. Mărturisesc – plăcerea confirmării pe care mi-a dat-o lectura primelor 112 pagini a devenit plăcere a provocării în următoarele, pînă la sfîrşit. Dl Boia are, ca oricine, păreri ferme despre Băsescu şi despre cele petrecute în plan politic, în anii din urmă. Are şi propria cheie de lectură a evenimentelor din această vară. Dl Boia încearcă să fie, la rîndul său, imparţial. Ca românul. Au dreptate şi unii, şi alţii, iar de greşit, au greşit toţi. Subiectivitatea este explicabilă cînd autorul vorbeşte despre ceea ce ni se întîmplă acum. Doar că, vorbind despre Europa de azi, dl Boia uită esenţialul, după opinia mea: valorile ei. Pentru dl Boia, Europa este un fel de arbitru. Istoria pe care dl Boia o ştie mai bine decît cei mai mulţi dintre noi, adică istoria ultimelor 9 secole româneşti, l-a infestat şi pe el. Aşa a fost mereu Europa: arbitru în meciul politic din interiorul sau din jurul României – aşadar, aşa e şi acum. Doar că astăzi, în cadrul Uniunii, Europa este un pic altceva. Europa nu arbitrează între Ponta şi Băsescu, ci intervine în România ca să se apăre. România este parte a UE şi orice tulburare a valorilor europene aici afectează Uniunea însăşi. Niciodată în istorie înainte de 2007 nu a existat un asemenea tip de relaţie între România şi Europa. Aşadar, Europa nu intervine pentru a da dreptate unora sau altora, ci pentru a-şi apăra valorile în România: statul de drept şi democraţia, în primul rînd. Oricît ar încerca unii sau alţii să invoce echivalenţe, dacă sîntem puţin realişti, va trebui să admitem că nimic din ceea ce a făcut Traian Băsescu în ultimii opt ani nu se compară cu ceea ce a făcut USL în primele trei luni de guvernare: ameninţări făţişe la adresa Curţii Constituţionale proferate chiar de ministrul Justiţiei, schimbarea Avocatului Poporului pentru că a atacat la Curtea Constituţională o Ordonanţă de Urgenţă care s-a dovedit a fi neconstituţională, suspendarea în 48 de ore a preşedintelui, presiunile politice făţişe asupra DNA şi ANI, ignorarea prin votul politic al Parlamentului a unor decizii irevocabile ale Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie.

La noi, schimbările au produs rezultate anapoda.

Citeam un interviu recent cu un mare scriitor contemporan, un star al librăriilor din întreaga lume, care spunea că lectura e împlinită dacă are un moment de autoabandon, de uitare se sine, de autoanihilare. Citind această carte, am simţit că uit de mine pe alocuri, deşi, paradoxal, despre mine se vorbeşte acolo – pentru că mă simt atît de român, încît recunosc imediat în mine toate relele pe care românii le evocă deja în truisme despre ei înşişi.

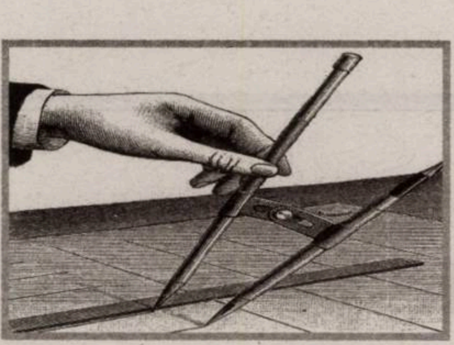

Andrei PIPPIDI

SOS București

Un caz de mutilare

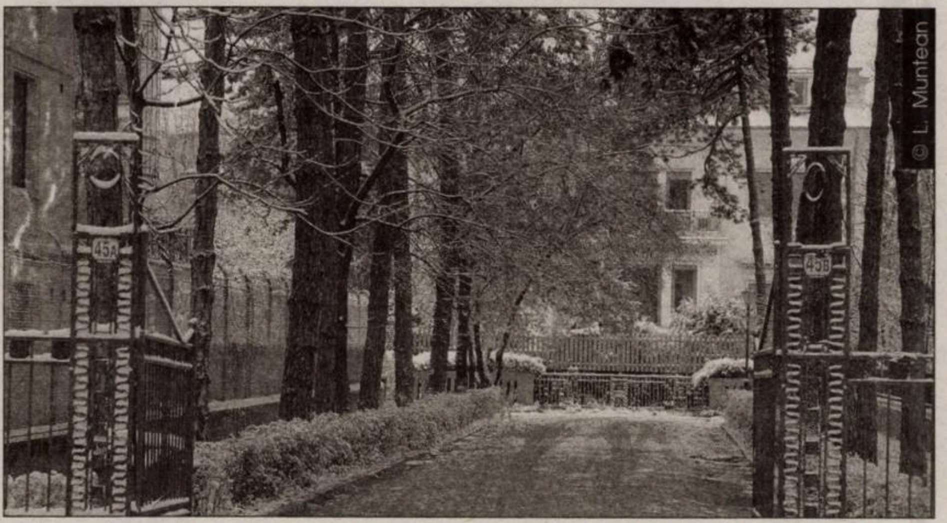

© L. Muntean

În aprilie 2011, cînd scriam aici articolul „Tupeu maxim“, credeam că s-a isprăvit în sfîrşit ruşinoasa poveste cu cele două case de la nr. 45 de pe Şoseaua Kiseleff, cărora proprietara lor le voia cu orice preţ demolarea. Intenţia dnei avocat Lucia Chereches era şi a rămas de a construi pe acest teren de 9000 de metri pătraţi nu mai puţin de cinci blocuri a cîte cinci etaje. Presa, care urmăreşte din 2005 dosarul, ne avertizează că, încălcînd sau ocolind (a cîta oară?) legea, doamna se apucă de demolat săptămîna viitoare. Ce instincte criminale la familia asta! Fiul proprietarei a dat foc uneia dintre case, fiindcă justiţia anulase o autorizaţie de desfiinţare a imobilului, dar atunci pompierii au intervenit la timp ca să oprească incendiul. Mă întreb, chiar n-a păţit nimic băiatul? Înţelegeţi că nu de arsuri mi-era grijă.

Să ne întoarcem, deci, la anii 1920-1927. Atunci au fost construite vilele de la nr. 45 A şi B, de către Felix Wieder, cineva al cărui nume a fost asociat cu al Elenei Lupescu, dar aceasta nu se bucura încă de situaţia specială pe care avea s-o aibă după 1930. Cu eleganţa lor sobră, clădirile se integrează în ambianţa rezidenţială din jurul Arcului de Triumf, zonă protejată, de altfel. Cît este de protejată se vede: recent, a fost dărîmată în apropiere o casă asemănătoare ca vîrstă şi stil, unde fusese restaurantul Flora. Nu m-aş mira să fi fost şi acolo o afacere a aceleiaşi persoane care a acumulat un patrimoniu imobiliar impresionant. La nr. 45 A îşi are reşedinţa oficială domnul Andreas von Nettenheim, ambasadorul Germaniei, care este ameninţat cu evacuarea. Vor fi tăiaţi copacii din frumoasa grădină a Excelenţei Sale. Blocurile vor desfigura peisajul, dar vor aduce mulţi bani cuiva care nu ştie ce să mai facă cu ei.

În iunie 2009 şi în ianuarie 2010, dna Chereches a cîştigat procese cu Primăria Sectorului 1, în urma cărora a obţinut, la 15 februarie 2011, autorizaţii de demolare pentru ambele imobile. Nu şi-a pus nimeni întrebarea de ce dl Chiliman se opusese distrugerii vilelor. Însă a intervenit asociaţia „Salvaţi Bucureştiul“ (Nicuşor Dan) şi Tribunalul Bucureşti, prin hotărîrea nr. 21 773/3/2011, a suspendat autorizaţiile. Aici puteam vedea cum, cîteodată măcar, justiţia se confundă cu dreptatea, adică ceea ce visăm să se întîmple în viaţa de toate zilele a românilor.

Dejucarea planurilor de a-şi creşte şi mai mult averea a stîrnit furia doamnei care, ca juristă, ştie că există şi alte căi de a replica. A declarat chiar că va merge pînă la CEDO. Pînă la urmă, n-a fost nevoie. S-a adresat – aşa cum trebuia de la început – Ministerului Culturii *şi Patrimoniului Naţional* (acea a doua parte a titulaturii oficiale e imitată după exemple din străinătate şi este ironic contrazisă de realitatea noastră). Într-o şedinţă a biroului Comisiei Naţionale a Monumentelor Istorice, s-a analizat problema. Era la 26 septembrie trecut. Ce rezultat a avut această consfătuire de experţi nu pot să ştiu, fiindcă nu mai fac parte din Comisie, dar presupun că nu s-au putut pune de acord, fiindcă dosarul a ajuns la cabinetul secretarului de stat. Ce căuta acolo? În mod obişnuit, o decizie a Comisiei este suficientă. Au fost desigur presiuni şi oamenii n-au vrut să-şi facă de lucru. Aşa se face că, la 11 octombrie, întreaga documentaţie pleca de la Minister la Direcţia de Cultură şi Patrimoniu Bucureşti, pentru emiterea actelor „de desfiinţare“. Ele n-au mai întîrziat: s-a emis Avizul nr. 1059/Z/17.10.2012 prin care se permite demolarea.

Vilele care formau un front de epocă adecvat cu Arcul de Triumf, cu atmosfera anilor ’20 sau ’30, sînt nimicite...

Din cîte ştiam eu, emiterea autorizaţiilor de demolare în zone protejate revine primarului general, pe baza Legii nr. 261 din 2009. Dacă nu s-a schimbat nimic între timp, sîntem iarăşi în ilegalitate. Sau a semnat cumva dl Oprescu? Cînd nu va mai fi acolo decît o grămadă de dărîmături, această întrebare, oricare ar fi răspunsul, va fi de prisos. Una după alta, vilele care formau un front de epocă adecvat cu Arcul de Triumf, cu atmosfera anilor ’20 sau ’30, sînt nimicite... şi astfel se mutilează înfăţişarea unui cartier cu care altădată se mîndrea oraşul. Că blocuri am mai văzut, nu-i aşa? De aceea mi-a venit în minte titlul unui roman de Graham Greene.

***Andrei Pippidi** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

■ ■ ■

Anca BRĂTULEANU

SOS Provincia

Printre blocuri la Focşani

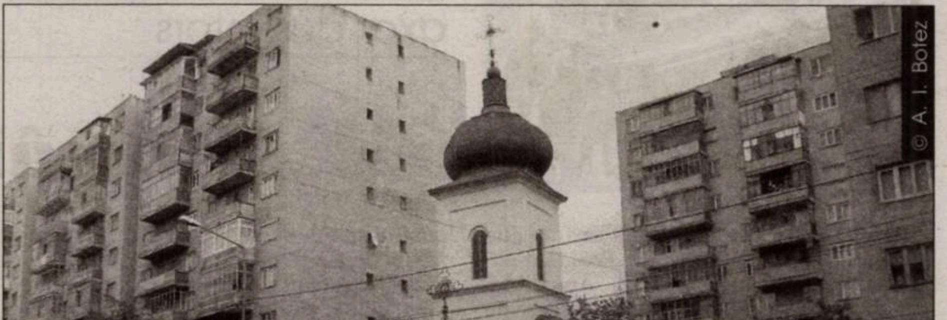

© A. I. Botez

Da, la Focşani sau în alte oraşe, printre blocurile ridicate în anii ’70-’80 ai secolului trecut se mai poate vedea o arhitectură care a rezistat „sistematizării“ brutale a epocii de aur. Păstrarea acestor edificii se datorează adeseori intervenţiei unor arhitecţi şi urbanişti care, la vremea respectivă, au ştiut să le ascundă vigilenţilor ochi ai responsabililor ideologici ai epocii. Astfel încît, adeseori le descoperim întîmplător şi fără să fim pregătiţi cu minime cunoştinţe despre existenţa lor.

Conform pisaniei, biserica cu dublul hram „Naşterea Sfintei Fecioare Maria“ şi „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena“ din Focşani a fost zidită la 1815 de către serdarul Constantin Robescu, pe terenul pe care îl deţinea în oraşul muntenesc. Numele ctitorului a făcut ca biserica să fie cunoscută sub numele de biserica Robescu. Ea mai este menţionată şi ca biserica Sfinţii Împăraţi, primul hram dispărînd, în timp, din titulatura bisericii.

Biserica, care era în 1906 „cea mai frumoasă din Focşani“, aspiră iarăşi la acest titlu.

Deşi se afla în apropierea caselor familiei Robescu, biserica nu era una de curte, ci una destinată orăşenilor şi era închisă într-o incintă de zid care cuprindea şi o casă parohială. În imediata apropiere se afla – din 1697 – o fîntînă construită la porunca lui Brâncoveanu şi care mai funcţiona în 1870.

Informaţiile asupra bisericii sînt destule. Ştim, de pildă, că la 6 decembrie 1832, slujba oficială organizată în cinstea generalului Kiseleff, în prezenţa acestuia, are loc în „biserica zisă a Robescului“; mai ştim că la cutremurul din 11 ianuarie 1838 turnul şi împrejmuirea de zid ale bisericii au avut de suferit. Cutremurul, apoi marele foc din Focşani din 1854 afectează biserica.

În 1893, Iancu C. Robescu – urmaş al ctitorilor – oferă biserica Ministerului de război „pentru a servi de capelă militară garnizoanei din Focşani“!, împreună cu o donaţie de 6000 de lei pentru reparaţii. Se pare, de altfel, că biserica „era cam ruinată şi mult timp stătuse închisă fără nici o îngrijire“. În iulie 1894, donatorul mai adaugă 5000 de lei; comandamentul garnizoanei cheltuieşte 15.600 de lei cu restaurarea din 1897-1899. Reparaţiile sînt făcute de către specialiştii constructori din Regimentul 2 Geniu. Cu aceeaşi ocazie, se refac stranele arhiereşti. Biserica este sfinţită din nou la 25 octombrie 1899. Înfăţişarea monumentului ulterior acestei reparaţii ne este redată de o fotografie. De altfel, în 1906 se spune despre biserica Robescu că „este reparată în felul bisericii Doamna Bălaşa din Bucureşti şi bine întreţinută“. Cutremurul din noiembrie 1940 „a pricinuit mari stricăciuni bisericii“; reparaţiile durează pînă în 1943. Ea este resfinţită în acest an, avînd în continuare funcţiunea de capelă militară. Cutremurele din 1977 şi 1986 au produs şi ele „multe şi grele stricăciuni“. Intervenţiile ulterioare s-au limitat la consolidări şi reparaţii strict necesare păstrării lăcaşului de cult, fondurile existente neputînd acoperi cheltuielile unei restaurări corecte şi complete.

Tot în urma avariilor suferite în 1977, casa Robescu a fost demolată. Întreg terenul din jurul bisericii a intrat în proprietatea statului şi a fost cuprins în planul de sistematizare a oraşului – astfel încît lăcaşul de cult a fost în scurtă vreme înconjurat de blocuri de zece etaje, amplasate în imediata apropiere şi care alterează în mare măsură percepţia edificiului.

Aşa au găsit-o restauratorii care, din 1998 şi pînă în 2006, au făcut proiectul şi au executat restaurarea, astfel încît biserica, care era în 1906 „cea mai frumoasă din Focşani“, aspiră iarăşi la acest titlu. Echipa arhitectului Aurel Ioan Botez a reuşit să pună în valoare din nou această biserică care poartă urmele intervenţiilor tipice pentru epocile pe care le-a străbătut. Tot aşa cum ne aminteşte de familia Robescu şi de Pavel Kiseleff, nume care contează în istoria noastră.

***Anca Brătuleanu** este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu“ din Bucureşti.*

■ ■ ■

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Izmenele bătrînului domn

Dimitris se uită de cîteva ori în jur, ezită, apoi oftează şi se aşază la coadă. Holul cel mare al casei de taxe şi impozite este ticsit de lume. Este o clădire veche, impunătoare, cu coloane de marmură şi o scară ce se roteşte maiestuos spre etaj. Deşi e plin de lume, în sală e linişte, nimeni nu pare să aibă chef de vorbă. O linişte mică, strivită sub coloanele înalte de marmură.

– Ne-aţi luat tot! se aude dintr-odată vocea puţin răguşită, dar puternică, a unui domn în vîrstă ajuns în faţa ghişeului.

Lumea tresare şi toate privirile se îndreaptă spre ghişeu. E parcă şi mai multă linişte.

– Am venit să vă spun că nu mai am ce să vă dau, continuă calm domnul în vîrstă. Vreţi să ne lăsaţi în curu' gol, aşa că am venit să vă las şi pantalonii de pe mine.

Zicînd acestea, bătrînul domn începe să-şi desfacă încet cureaua.

– Alo, domnu', ce faceţi!? se răsteşte la el funcţionara.

Domnul îşi scoate cureaua, o împachetează şi o pune în buzunarul de la haină. După care, începe să-şi desfacă, unul cîte unul, nasturii de la şliţ.

– Domnu', să ştiţi că chem poliţia! se isterizează funcţionara.

Domnul a terminat de descheiat pantalonii.

– Mă scuzaţi, i se adresează el unui tînăr din spatele său, pot să mă sprijin puţin de dumneavoastră? Nu prea mai mă ţin picioarele...

Domnul se sprijină cu o mînă de tînăr şi cu cealaltă începe să-şi tragă pantalonii în jos. În sală încep să se audă murmure.

– Destrăbalatule! Moş libidinos! urlă funcţionara, deja roşie de furie, şi apasă pe un buton.

În sală începe să urle o alarmă. Lumea se foieşte, se ridică voci răzleţe. În capul scării apare brusc directorul:

– Linişte! Linişte! se răsteşte el la oameni. Să ştiţi că evacuez sala! mai ameninţă el, roşu de furie, la rîndul său.

Domnul şi-a scos pantalonii şi acum îi împătureşte, încet, cu dungă pe mijloc.

– Nu eşti la tribunal! îl apostrofează o voce.

– De ce nu evacuezi Grecia? îl ia altă voce peste picior.

Directorul face semn paznicilor să-l scoată pe bătrîn din instituţie. Sirena urlă în continuare. Domnul şi-a scos pantalonii şi acum îi împătureşte, încet, cu dungă pe mijloc. În uşă apare şi un poliţist înarmat, chemat la datorie de alarmă.

– Ce se întîmplă? priveşte el, nedumerit, în jur.

– Un bătrîn nebun! îi explică funcţionara cea roşie de furie. Scoate-ţi-l de aici, scoate-ţi-l!

Poliţistul îşi scoate bastonul de cauciuc şi se îndreaptă spre bătrîn. Acesta a terminat de împăturit pantalonii şi i-a depus, cu grijă, la ghişeu. Funcţionara dă din mîini şi se apără de pantaloni ca dracul de tămîie. Bătrînul a rămas în nişte izmene lungi, albe şi impecabile.

– Nu pot!... se opreşte consternat poliţistul, privind la izmenele bătrînului.

– Ceee? se isterizează şi mai tare funcţionara.

Între timp, în capul scărilor de marmură s-au adunat şi alte funcţionare, atrase de zgomot.

– Păi, nu e afront la pudoarea publică, explică jenat poliţistul. Domnul este îmbrăcat...

– Te reclam, să ştii că te reclam şi pe tine! îl ameninţă funcţionara.

Poliţistul ezită cîteva clipe, apoi îşi deschide staţia. Se aude un fişîit, după care o voce puternică se răsteşte din staţie:

– Da, ce-i?

– Să trăiţi domnu' colonel. Avem un caz la casa de taxe şi impozite. Un domn şi-a dat jos pantalonii şi...

– A scos-o? răsună din staţie vocea puternică a colonelului.

Poliţistul se mai uită o dată lung la bătrîn, care stă demn în izmene în faţa ghişeului. Mulţimea s-a adunat în jurul său şi vociferează.

– Să trăiţi, n-a scos-o.

– Ş-atunci ce vrei de la mine? se răsteşte colonelul la plutonier. După care, se răzgîndeşte: Bagă-l dracului pe nebun la dubă!

– Păi, nu pot să-l bag dacă n-a scos-o... se justifică plutonierul.

Corul tinerelor funcţionare de la etaj se animă brusc şi începe să scandeze, rîzînd în hohote:

– Scoate-o, scoate-o!...

– Domnu' n-a încălcat legea, se justifică plutonierul, uitîndu-se cînd la funcţionară, cînd la mulţime. Sîntem un stat de drept, ce să-i fac?...

Şi pleacă.

Dimitris pleacă şi el. E clar, nu e momentul să-şi plătească acum taxele către statul de drept.

Pentru Dilema veche, *a relatat de la Thessaloniki al dumneavoastră Vintilă Mihăilescu.*

Vintilă Mihăilescu *este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

■ ■ ■

Cătălin ŞTEFĂNESCU

fără doar şi coate

Spectaculoasele abilităţi ale păsărilor de pradă

Cu nişte ani în urmă, pe vremea cînd se potcovea puricele cu cîteva tone de metal şi sărea în înaltul cerului, cînd mieii se pupau cu lupii, iar vrăbiile dormeau pe boturile pisicilor, adică ce s-o mai lungim, acum cîţiva ani, era tare bine pe aici. Economia duduia, fraierii (ca mine şi, să mă iertaţi că îndrăznesc, poate şi ca unii dintre cei care citesc acum rîndurile astea) luau franci elveţieni de la bănci şi-şi cumpărau apartamente, palatele începeau gîlceava care nu s-a terminat nici la ora asta, multinaţionalele crăpau de sănătate, nivelul de ţară creştea ca voinicul din poveste, iar plasmele, cuptoarele electrice cu autocurăţare şi gresia italienească de fiţe luau cu asalt casele românilor. Era o mare distracţie naţională. Cumpăram şi vindeam ca istericii, ploua cu prime şi bonus-uri, ningea cu concedii prin insule cu palmieri, tuna şi fulgera cu „evenimente de firmă“ făcute de nume grele şi plătite regeşte. Se năşteau festivaluri dintre cele mai uşchite, trupele care cîntau pe la zilele oraşelor se umpleau de bani, iar camioanele cu echipamente se vîjîiau, cît era ziua de lungă, pe selenarele şosele ale patriei. Erau bani „în piaţă“. Era dezgheţul mult aşteptat. Se năşteau vedete, tarabele pîrîiau sub greutatea ziarelor şi a revistelor cu poze, începeam să ne tragem de curele cu tovarăşii noştri de continent. Unii au prins cheag serios în anii ăia. Era o risipă absolut tembelă, dar existau şi locuri în care un lucru de calitate, în sfîrşit, era recunoscut şi recompensat cum se cuvine. Un meseriaş, un cetăţean care se pricepea la ceva avea şanse să cîştige foarte bine din munca lui. Evident, nu era nici pe departe vreun triumf al meritocraţiei. Dar parcă se întrezărea la orizont o licărire de speranţă. Era Luminiţa, fata aia care promitea că ne aşteaptă, palpitînd de pasiune, la capătul tunelului.

Ierarhiile din anii ăia, mai mult sau mai puţin clădite pe oportunism, s-au prăbuşit odată cu criza. Pe etajele stratificării premianţilor din acea vreme se îngrămădise – pe lîngă oportuniştii şi înfigăreţii de meserie – şi o lume, mică, ce-i drept, de tipi competenţi. Lumea asta însemna orice – de la faianţarul care chiar ştia să pună faianţă pînă la designerul meseriaş, de la mecanicul auto cinstit şi priceput pînă la *oengistul* cu adevărat dedicat cauzei pentru care lupta. Era o lume care dăduse cu nasul de senzaţia că, pînă la urmă, şi pe aici se poate face ceva civilizat. Printre nepoţi, veri, consăteni, forfotişti şi logoreici, parcă se mai puteau strecura şi cîţiva tipi care chiar se pricepeau la ceea ce aveau de făcut. Şi, cu toate că umbla, ca întotdeauna, celebra vorbă românească în conformitate cu care „cei mai buni au tăiat-o de mult p-afară“, totuşi mai puteai să dai de un competent. Criza a venit ca un pumn în plină figură. Şi nu a adus un reviriment al măsurii, ci o insurecţie a imposturii.

Vînătoarea de bugete a devenit o haiducie cumplită.

Bugetele au intrat la apă ca nădragii din material prost. Peste noapte, concedierile au făcut ravagii, bonus-urile şi primele s-au dus să doarmă în cripte, iar onorariile se citesc doar la microscop. În sperietura cumplită a prăbuşirii, făcătorii de bugete au tăiat ca drujbele setoase în pădurile virgine. E drept, aveai de unde tăia. Existau locuri în care buruienile cu două picioare mai aveau un pic şi înghiţeau întreaga galaxie. Dar valul de panică nu i-a măturat doar pe şmecheri. Dimpotrivă, pe unii i-a aruncat pe ţărmuri incredibil de primitoare. Însă a fost fatal pentru mulţi naivi care îşi închipuiau că e suficient să fii competent. A venit vremea păsărilor de pradă din eşalonul al treilea.

Tîmplarul supermeseriaş care pretindea 5 lei mai mult decît unul mediocru a văzut că, peste noapte, au apărut unii pentru care tesla e un fel de OZN, dar care lucrează pe bani din care poţi să-ţi cumperi cel mult un fermoar. Au cinci mîini stîngi, n-au văzut în viaţa lor o linie dreaptă, dar cer bani puţini. În toate teritoriile, pe dealurile şi în văile tuturor meseriilor, au început să curgă hoardele de tiriplici ameţiţi de mirosul prăzii. Ca cetele de *zombie* dintr-un horror amuzant, au luat cu asalt tot ce le-a ieşit în cale. E un film colosal care rulează zilnic, oriunde te-ai uita, şi e gratis. Oriunde ai întoarce privirea, dai de o scenă memorabilă. Marile feline ale tuturor domeniilor îşi ling rănile şi privesc buimace cum acest păsăret de pradă se înfruptă din ceva invizibil odinioară pentru giganţii savanei – vînatul mic. Fără incursiuni solitare, fără pînde de manual, în absenţa totală a mizelor mari, dar şi a oricărei alte abilităţi, stolurile acestea venite de nicăieri vînează feroce toată suflarea mică ieşită la suprafaţă după arşiţa primei crize. Iar atunci cînd, printr-o minune, vreun pahiderm slăbit de secetă iese în luminiş, un nor negru de aripi se abate asupră-i şi, într-o clipită, prin colbul stîrnit de atacul la sol, se mai întrezăreşte doar o carcasă de oase albe.

Vînătoarea de bugete a devenit o haiducie cumplită, un joc sinistru, cu terenuri pîrjolite şi cîmpuri de capcane. Înfometat de anii de domnie ai felinelor mari, păsăretul de pradă nu are reguli. Nu există consecinţe. Nu există reputaţie. Nu există meserii. Competenţa e un moft anacronic. Moralitatea produce frisoane mai rele decît reacţia vampirului care dă cu capul într-o funie de usturoi. Există doar vînatul. Bugetul. Vremea romantică, şi nu neapărat aurorală, a felinelor mari a apus. E vremea păsăretului fără chip, cu schelet simplu, vedere slabă, auz deficitar şi cap minuscul. Dar e o specie care ştie să vîneze în valuri. Se coordonează pe baza unui instinct simplu. Iar vînătoarea nu mai e un act, o lovitură, un proces, un rudiment de viziune, ci o boală. O epidemie.

Cătălin Ştefănescu *este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

■ ■ ■

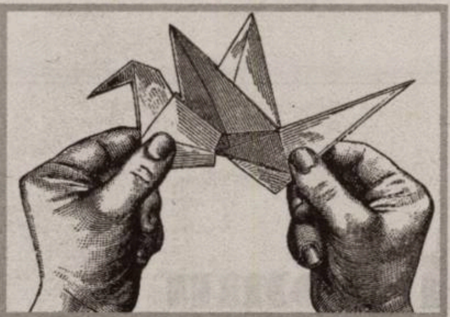

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Străini şi străini

Am ascultat de-a lungul timpului unele remarci făcute de oameni de prin alte părţi. Le consemnez ca să nu rămîn cu totul în afara obsesiei noastre colective legate de felul în care apărem în ochii străinilor. La Madrid, tipul care ne-a închiriat apartamentul aflase de la cunoştinţe de-ale sale, care vizitaseră România, că toate clădirile din Bucureşti sînt murdare.

Cam aceeaşi impresie o avea şi chelnerul român care, într-un decor natural excepţional, la o cabană din Cortina d'Ampezzo, după ce ne-a omenit cum se cuvine, ne-a întrebat cum Dumnezeu putem trăi în Bucureşti fără să ne sufocăm.

Gazda de neuitat din Toscana ne spunea că românii şi albanezii sînt o mare pacoste pentru italieni (ştia că sîntem români). Ulterior, recunoştea că, de fapt, chinezii sînt cei mai răi. Dar şi germanii care criticau stilul mediteraneean de viaţă, cu siesta şi celelalte, nu erau pentru ea decît nişte idioţi.

A mai fost şi englezoaica pe care am şocat-o, povestindu-i în amănunt, pe la jumătatea anilor '90, despre cum funcţionau relaţiile din economia şi politica României, cu corupţia şi instabilitatea de atunci. Roşie în obraji de indignare, ne-a întrebat cum de nu înnebunim şi de ce nu ne luăm cîmpii dintr-aşa o ţară.

O tînără englezoaică, la puţin timp după Revoluţie, îmi mărturisea că, după părerea ei, România avea mare noroc fiindcă era republică şi nu era separată în clase sociale. I-am răspuns că, deşi crede şi vorbeşte asemenea prostii stîngiste, o salvează doar faptul că face parte dintre supuşii Majestăţii Sale.

Jurnalistul scoţian în vizită prin România anilor 2002 se mira de bogăţia pe care o văzuse din fuga maşinii, de casele mari, de automobilele de pe şosele şi de faptul că oamenii păreau bine îmbrăcaţi. Nu găsise acea mizerie spectaculoasă la care se aştepta.

Ca şi englezoaicele de la BBC care, în preajma aderării la Uniunea Europeană, ne întrebau unde pot găsi români săraci şi disperaţi să ajungă în Marea Britanie. Le era frică de o invazie românească.

Le era frică de o invazie românească.

Tot cam pe atunci, un jurnalistul englez m-a întrebat cum ar putea intra Bulgaria în UE, de vreme ce are atîtea probleme cu corupţia şi criminalitatea organizată. I-am spus că şi România e cam la fel de coruptă. A zîmbit, mărturisind că ştia, dar că nu voise să mă jignească şi că de aceea o luase prin Bulgaria.

Profesoara pensionară care croşeta în trenul dintre Myrdal şi Oslo ştia că la noi, în îndepărtata Românie, rusa a fost limbă obligatorie în şcoli. Japoneza cu care am conversat pe vaporul din Norvegia a făcut, din prima, neaşteptata observaţie că odată scăpaţi de Ceauşescu, românii pot călători. În treacăt ne-a spus şi că Japonia e mai ieftină decît Norvegia.

Cofetarul român plecat la New York înainte de 1989 care avea maşină cu alarmă şi telecomandă (în 1993 îmi părea ceva de science fiction) şi care, după ce i-am luat un interviu (păstrase reţetele unor prăjituri care, în România, păreau a fi pierdute; el le prepara pentru românii şi americanii din New York), mi-a oferit 50 de dolari justificîndu-şi gestul: „Ia, domnule, că ştiu că nu strică. Am revenit şi eu prin ţară după Revoluţie şi am văzut cît de amărîţi sînteţi. Incredibil de amărîţi! Vai de capul vostru!".

Bătrîna proprietară de pensiune în Germania care, auzind că venim din România, n-a vrut să ne deschidă uşa, strigînd speriată: *„Zigeuner!"*.

Neamţul cel înalt de la restaurantul Nicoreşti care ne-a întrebat dacă avem cunoştinţă de numărul ţiganilor din Bucureşti, dar de cel al evreilor....?

Rodula, grecoaica fostă vînzătoare de bilete de autobuz, ne-a spus că avea o pensie lunară în drahme, echivalentă cu 900 de mărci germane. Asta pe cînd în România salariul mediu nu depăşea 100 de dolari.

Vînzătoarea de bijuterii din Atena care, aflînd de unde venim, ne-a îndrumat instantaneu către un raion mai ieftin, zicînd că are şi lucruri pentru buzunarul nostru.

Proprietarul cîrciumioarei de lîngă hotelul din Kusadasi care, pe la sfîrşitul anilor '90, îşi închipuia că românii care merg la mare în Turcia sînt extrem de bogaţi.

Turcoaica de la hotelul din Fethiye care, tot pe atunci, văzîndu-mă coborînd dintr-un Mercedes vechi şi închiriat, mi-a zis că nu-s aşa de tînăr pe cît de bogat.

Vînzătorul de ţigări din New York care m-a întrebat de unde sînt şi, cînd i-am răspuns „România" s-a încruntat a mirare. Unde-i asta? Păi, în Europa. Aaaa, adică Germania, de ce nu spui Germania?

Nici puştiul arab din Londra nu auzise în viaţa lui de o ţară numită România. Dacă-l întrebai, el susţinea mîndru că e cetăţean britanic.

Neamţul din RFG care venise la Mamaia în fiecare concediu, timp de zece ani fără întrerupere, şi zicea că se simte aşa de bine că nu are nici un motiv să mai încerce prin alte părţi.

Muzeografa din Londra care ne-a mărturisit că vecinii noştri bulgarii i se păreau a fi oameni extrem de răi, pînă cînd a citit prin Harry Potter nişte lucruri bune despre ei. Despre români nu avea nici o impresie clară, nu ne găsise prin cărţi, dar, uitîndu-se mai atent la noi, a dat din mînă a dubiu. Nu părea a ne acorda cine ştie ce şanse.

■ ■ ■

ready made

„Câteva săptămâni mai târziu, un alt duel. Barbu Delavrancea de la *Epoca* şi Alexandru Djuvara, redactorul şef al ziarului liberal *l'Etoile Roumaine,* în urma unor repetate atacuri violente, au întâlnire cu spada.

După câteva reprize, Alexandru Djuvara refuză să se mai bată, declarând că este obosit. Şi duelul se opreşte aici.

Faptul produce vâlvă şi provoacă noi polemici, fiindcă erea fără precedent. S-au văzut destui oameni refuzând să iasă pe teren şi nevoind să recunoască sancţiunea duelului, însă era cu totul nou cazul omului care, odată angajat în luptă, să se declare că, fiind obosit, nu se mai poate bate."

Constantin Bacalbaşa,
Bucureştii de altădată, vol. III
(1885-1888), Editura Albatros, 2000

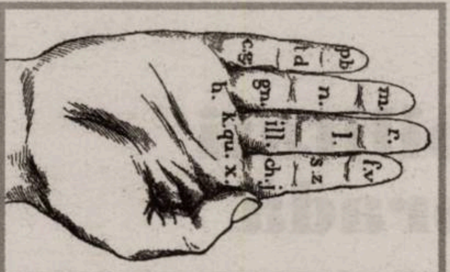

Codrin Liviu CUŢITARU

prezentul discontinuu

Supermarket transilvan

Am străbătut Transilvania, vara trecută, în lung şi în lat. Îmi era dor, în ultima vreme, de Ardeal, unde am petrecut, de-a lungul vremii, îndeosebi la Cluj, clipe minunate. E în natura regăţeanului, cred, nevoia de a trece, din cînd în cînd, munţii şi de a uita, fie şi pentru puţin timp, de miticismul moldo-vlah. Personal, nu cunosc – printre numeroşii mei amici moldoveni, munteni ori dobrogeni – vreunul care să nu aibă cuvinte elogioase pentru lumea transilvană. Cu toţii merg periodic acolo pentru a respira aerul apusean, ceva mai ozonat, şi pentru a regăsi vechea civilizaţie românească europeană – aşezată, cumpătată, serioasă. Un singur lucru, poate, dă bătăi regăţeanului aflat, temporar, în intervalul patriarhal al Ardealului: lentoarea (proverbială) cu care se desfăşoară aici evenimentele. Noi, „sud-esticii", sîntem năvalnici, agitaţi şi, adesea, superficiali. Ca atare, încetineala transilvăneană ni se pare suspectă. Vorba lor alunecă domol, gestica se derulează studiat, pînă şi peisajele urbane sau rurale dau impresia, frecvent, a fi încremenite într-o unică ipostază. Pentru a nu ne simţi noi înşine – regăţenii bîntuiţi de grabă ontologică – anexaţi ritmurilor somnambulice ale Transilvaniei, facem bancuri pe seama lentorii ardelenilor. Ştiţi, cu siguranţă, şi dumneavoastră, o mulţime. Într-o glumă celebră, din această categorie, se spune că pînă şi cîinii transilvani latră, apatic, o singură dată: „No, ham!". Aş putea să ofer zeci de exemple în care am simţit, în oraşele Ardealului, că mă mişc, în postură de pieton, mai repede decît autobuzele şi tramvaiele locale. Unul însă mă obsedează compulsiv şi, de aceea, îl voi nara mai jos pe scurt.

Intrăm, la un moment dat, într-un cochet *supermarket Billa* (situat, care va să zică, într-o clădire tradiţională, de *burg* medieval!) din centrul istoric al Sibiului. Cumpărăm doar trei sticle mici de apă minerală, fiind mai curînd mînaţi de curiozitatea înţelegerii cum un magazin alimentar prin definiţie *mare* funcţionează după rigorile unui spaţiu atît de *mic*. Ei bine, funcţionează. Cu produsele clasice, „desfăcute" pe segmente restrictive, cu două linii de încasare, cu agent de securitate şi tot tacîmul. Aşteptăm, cam impacientaţi, la una dintre case. Lentoare pretutindeni, lentoare ca mod de viaţă, lentoare de-a dreptul structurală. Lumea foarte calmă totuşi. Senzaţie de filmare cu încetinitorul. Scanarea produselor celor doi clienţi (din trei) aflaţi în faţa noastră durează cît războiul de o sută de ani. În sfîrşit, îi vine rîndul bărbatului care ne precedă. Are numai două salamuri în mînă. Două *beep*-uri prelungi, şi vom fi izbăviţi. Ne aflăm la doar două *beep*-uri distanţă de Nirvana. Împing, prin urmare, şi eu, nerăbdător, sticlele mai aproape de plăcuţa cu notiţa *Clientul următor*. Fatalitate însă: totul se blochează subit! Cu voce tărăgănată, dar fermă, bărbatul îl întreabă pe casier: „No, da' de ce le taxaţi pe amîndouă?". Pauză – interminabilă, din punctul meu de vedere – de gîndire. Tînărul casier priveşte în sus cu un fel (indefinibil, pînă la urmă) de stupefacţie liniştită. Clientul interogativ continuă în aceeaşi notă cumva impersonală: „No, acolo zicea că se dau două la preţul unuia singur!". Casierul ia unul dintre batoane şi îl cîntăreşte în mînă vreme de cîteva secunde. Ulterior, molcom, se adresează colegei de la casa alăturată, fluturînd salamul: „No, tu, Ila dragă, ăsta-i doi la unu?". Se opreşte şi cealaltă bandă. Toată suflarea din îngusta *Billa* sibiană contemplă, cu mirare profundă, mezelicul buclucaş.

„Apăi, nu ştiu, Onoriu, trebă să-l întrebi pe Horaţiu." Rumoare panicată. Unde e Horaţiu? Onoriu se uită la agentul de pază – şi el parcă adînc nedumerit – şi îi spune: „No, Treboniule dragă, nu meri tu să-l aduci pe Horaţiu?". „No, sigur" răspunde *bodyguard*-ul plin de solicitudine şi se îndepărtează agale undeva spre fundal. Minutele trec. Ambele benzi sînt oprite, se aşteaptă, în tensiune colectivă, dezlegarea enigmei sălămeşti. Horaţiu *(manager*, probabil) şi Treboniu vin, finalmente, extrem de zîmbitori: „No, care e problema?" intră importantul personaj în chestiune. Ăsta-i de doi la unu?" se interesează Onoriu, ridicînd, a nu ştiu cîta oară, tubul de carne separată mecanic în aer. Horaţiu ezită. Studiază profesionist batonul şi, fără un cuvînt, îl ia, dispărînd, domol ca un nor de vară, înapoi în depozit. Nu mai trec chiar minute, dar eu, acasă, tot aş fi avut ocazia să beau o cafea în acel interval. Se întoarce Horaţiu victorios: „No, avem ofertă de trei la preţ de două". Onoriu clatină din cap oarecum mustrător şi îi grăieşte clientului salamofil: „No, vedeţi, am taxat bine. Este cu trei la două, nu cu două la unul". Bărbatul acceptă, concesiv, eroarea: „Apăi, n-oi fi văzut eu cum trebă". Onoriu, aparent împăcat cu resemnarea clientului, adaugă: „No, se mai întîmplă. Acum ce facem? V-am taxat două. Vă mai dăm unul la ofertă sau vă fac alt bon şi achitaţi numa unu?". „Te rog, Doamne" strigam, implorator, în carcasa fumegîndă a forului meu interior, „fă să vrea şi al treilea salam şi să nu fie necesar un bon nou! Îţi promit să nu mă ating niciodată de salam din carne separată mecanic, în zi de post ori în zi de frupt! Ai milă, Doamne!". Bărbatul s-a scărpinat îndelung pe occipital, după care a spus eliberator: „No, apăi, aduceţi-l şi pe al treilea. Şi ăl din urmă o fi ăl dintîi!". („Mulţumesc, Ţie, Doamne! Mulţumesc, mulţumesc, mulţumesc!") Treboniu a adus, uşurel-uşurel, şi batonul gratis.

Cînd nu mai aşteptam nimic de la viaţă, casierul m-a salutat amabil – „Bună ziua!" –, sugerîndu-mi că mi-a venit rîndul. L-am privit cu ochi umezi, recunoscători, de parcă tocmai mi-ar fi aruncat o bucată de salam, pe care aş fi prins-o, între colţi, încă din timpul planării gravitaţionale. Am răspuns liniştit: „No, ham!".

***Codrin Liviu Cuţitaru** este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

■ ■ ■

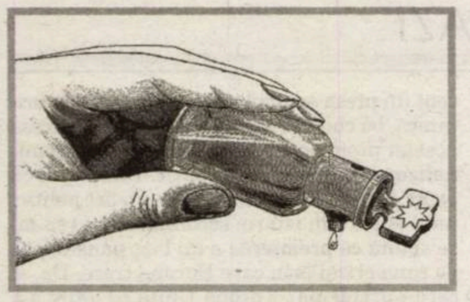

Rodica ZAFIU

cuvinte nepotrivite

Românii au talent

Nu e cazul ca o limbă să fie incriminată pentru structurile sale fixe, nici măcar dacă acestea par să transmită obişnuinţe mentale şi stereotipuri de tot soiul. Mi se pare o exagerare, de exemplu, încercarea feministă de a schimba termenii masculini (nemarcaţi, generici) cu cei feminini, în situaţii în care identitatea de gen nu e relevantă. Din aceeaşi perspectivă, s-ar putea susţine că şi alegerea unui plural etnic pentru a desemna subiectul sau obiectul unor acţiuni naţionale este o convenţie lingvistică. În fond, a spune că *Franţa* a cîştigat un meci, că *neamţul* a învins (ca în stilul cronicăresc din secolele trecute) sau că *italienii* au votat e cam acelaşi lucru: termenii reprezintă, în fiecare caz, o metonimie. Desemnările globale au justificarea lor (comunicarea eficientă presupune simplificări) şi regulile lor de descifrare inteligentă (nimeni nu îşi imaginează că absolut toţi cetăţenii au participat la un meci de fotbal cîştigat de Franţa). Sînt totuşi situaţii în care enunţurile generice nu mai au inocenţa pragmatică a comunicării rapide, pentru că suferă de apăsarea grea a retoricii: prezentarea globală nu mai e întîmplătoare, ci reflectă o anulare a minorităţii şi a excepţiilor.

Un test care să diferenţieze între simplitatea inocentă şi devierea retorică e raportarea la destinatar şi la informaţia prealabilă de care dispune acesta: în presa străină, nu e nimic mai firesc decît să se spună că *românii* au votat, au ales, au decis etc.; de la oarecare distanţă şi fără alte informaţii, identificarea globală e inevitabilă. În presa românească, informaţia asupra identităţii naţionale e superfluă, mai ales în ziua votului, astfel că singura sa justificare în text este emfaza retorică. Alt test este reprezentat de raportarea la o statistică, la date globale; se poate afirma cu îndreptăţire, în baza lor, că: „*Românii* aruncă două milioane de tone de mîncare la gunoi“ (a1.ro, 7.12.2012) sau că „*Românii* au dat peste 50 de milioane de euro pe telefoane în vară“ (zf.ro, 16.11.2012). Cînd justificarea statisticii nu mai există, asemenea enunţuri devin de-a dreptul ridicole şi îşi exhibă funcţia publicitară: „*Românii au* ales şi în acest an să urmărească la Antena 3 parada militară“ (antena3.ro, 2.12.2012); „*Românii* au stat cu ochii pe Antena 3“ (29.08.2012; în articol se vorbeşte de un rating de 2,2%). În cazul manifestaţiilor, generalizarea împotriva evidenţei se face fără nici o ezitare: în cursul ultimului an, adunări de 50 pînă la 1000 de persoane erau atribuite, simplu, *românilor*: „*Românii* protestează din nou luni în stradă“ (*Cotidianul*, 16.01.2012). Aproape de fiecare dată, textul ştirii oferă date care contrazic generalizarea din titlu: „*Românii* au manifestat din nou împotriva exploatării gazelor de şist“; „*Peste 50 de activişti de mediu* din toată ţara au protestat sîmbătă în Parcul Izvor din Capitală, împotriva exploatării gazelor de şist prin fracturare hidraulică“ (partidulverde.ro, 24.09.2012).

Şi în cazul recentelor alegeri, o prezenţă la vot sub 50% nu împiedică generalizările emoţionate: „La urne cu orice preţ! *Românii* au luptat cu frigul, pentru un viitor mai bun“ (antena3.ro, 9.12.2012) „Nimic nu i-a împiedicat pe *români* să meargă la urne. Prin nămeţi, prin viscol sau prin ploaie au vrut să fie siguri că *fiecare dintre ei* îşi spune cuvîntul despre cine îi va reprezenta în Parlament“ (a1.ro, 10.12.2012). Singurul mod în care aceste propoziţii pot deveni adevărate este anularea celorlalţi – care, evident, nu sînt consideraţi români. Presupoziţia atribuirii selective a calităţii naţionale face ca generalizările să devină extrem de enervante.

Internetul (mai exact, Wikipedia) ne oferă informaţii despre titlurile pe care le-a primit emisiunea cu formatul *Got Talent*, în foarte multe ţări. Nu se pot trage de aici concluzii generale (mai ales că e vorba de modele imitate fără multă reflecţie, poate şi cu conştiinţa globalizării, a convingerii că emisiunea naţională era doar una dintr-o serie); e totuşi interesant de văzut că unii au păstrat titlul englezesc, alţii l-au tradus; unii au pus accentul pe conţinut – *Supertalent* (Croaţia), *Talent* (Danemarca), *Tienes talento* (Spania) –, alţii au indicat diferenţa naţională prin adjectiv *(Talento argentino)*, prin numele ţării *(La France a un incroyable talent, Italia's Got Talent)* sau, mai rar, prin desemnarea pluralităţii cetăţenilor *(Albanians Got Talent, Românii au talent)*. Sigur, în acest caz statistica nu mai intră în discuţie: talentul presupune o evaluare vagă şi o atitudine optimistă, aşa că, produsă fiind de pathos, propoziţia nu poate fi supusă unei judecăţi intelectuale; confirmă, totuşi, uşurinţa cu care vorbim despre *români*.

***Rodica Zafiu** este prof. dr. la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti. A publicat, între altele, volumele* Limbaj şi politică *(Editura Universităţii Bucureşti, 2007) şi* 101 cuvinte argotice *(Humanitas, Colecţia „Viaţa cuvintelor“, 2010).*

tolo sport

S-a spus că CFR Cluj ar fi cîştigat campionatul din România cu ajutorul arbitrilor. Cît o fi tariful ca să poţi cîştiga cu Manchester United pe Old Trafford?

Victoria lui CFR acasă la Manchester United va rămîne în istoria pagubelor marelui club insular. Pentru că CFR e prima echipă din estul Europei care o învinge acasă pe United în cupele europene. Nici ruşii, nici polonezii şi nici cehii n-au izbutit acest lucru, ci românii. E o performanţă, avînd în vedere că Manchester s-a fondat în 1878, iar CFR Cluj era acum cîţiva ani în liga a treia din România.

Manchester nu e doar o echipă de fotbal, e al cincilea stat ca populaţie din Uniunea Europeană. Cu cei peste 50 de milioane de fani ai săi, are mai mulţi locuitori decît Spania. Dar fotbalul e impredictibil şi CFR a învins pe Manchester, chiar dacă asta nu i-a adus calificarea în primăvara Champions League, ci numai în Europa League. A cîştigat colegiul, cum s-ar zice, dar a ratat Parlamentul, ca să folosim termenii la modă. Succesul acesta istoric nu e dovada purităţii ceferiştilor clujeni, dar vorbeşte despre un club-sistem care nu doar că s-a adecvat fotbalului nostru, ci l-a şi ajutat să progreseze. Da, e adevărat, în anumite ediţii de campionat, arbitrajele au favorizat pe CFR, dar e parte a regulii jocului, şi nu asta rămîne. Ceea ce durează este remarcabil. CFR a pornit din ambiţia unui om, Árpád Pászkány, care a reuşit să-şi învingă fie şi parţial orgoliul celui care spune „banii fac legea“ – citatul nu e original, dar e autentic, e unul dintre preferatele lui Pászkány – învăţînd să angajeze oameni buni şi să observe, împreună cu ei, că, de fapt, capitalismul nu e construit pe regula banilor, ci pe cea a valorii.

Cătălin TOLONTAN

PUBLICITATE

DE SĂRBĂTORI
TV5MONDE ARE ÎNTÂLNIRI CU ISTORIA
Ficţiune, documentare, divertisment...
Cele mai bune programme culturale
în franceză, subtitrate în limba română

www.tv5monde.com

TOUSSAINT LOUVERTURE
De Philippe Nyang
Prima parte luni 31 decembrie la 19,35

SECRETS D'HISTOIRE SULEYMAN MAGNIFICUL
Magazin subtitrat prezentat de Stéphane Bern
Vineri 28 decembrie la 19,30

LE QUATUOR, DANSEURS DE CORDES
Divertisment subtitrat
Regia : Alain Sachs
Marţi 25 decembrie la 22,00

TV5MONDE este disponibil pe cablu şi satelit în toată ţara

UN MONDE, DES MONDES,
TV5MONDE

PUBLICITATE

Cultura
CHILDHOOD
REMAINS AND HERITAGE
MUZEUL COPILĂRIEI

De-a Facerea lumii.
Jocuri și jucării

MUZEUL ȚĂRANULUI ROMÂN
Kiseleff / 3

a șasea sală din Muzeul Copilăriei
19.12.2012 – 30.01.2013
sala Irina Nicolau

www.muzeultaranuluiroman.ro
www.facebook.com/MuzeulCopilariei

ORGANIZATORI
PARTENERI
PARTENERI MEDIA

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Iberice (1)

De ce UE chiar merită Premiul Nobel

Iată-mă-s la început de decembrie ajuns prin Spania – la fix ca să constat, pe (sub) cămaşa mea, cum e să-ţi fie frig sub soarele unei ţări în care, teoretic, ar trebui să-ţi fie (mai) cald. În momentul în care am ajuns la Madrid (final de noiembrie), surpriză, era mai frig decît în Bucureştiul din care plecasem. Noroc cu vinul spániol – în astfel de situaţii, el oferă o soluţie, în genere plăcută, de încălzire locală. Cum eram relativ zgribulit, în prima seară – la sfatul amabilelor gazde, despre care voi mai vorbi – am testat un *Crianza. Torre de Gazate,* produs în 2008 în regiunea La Mancha. Roşu, sec, n-a fost rău – i-aţi fi dat un 8 din 10 fără să vă tremure papilele.

Cît de cît întremat, hai să ies prin oraş (mi-am zis). Oraşul în cauză e Ciudad Real (în Castilia-La Mancha, la sud de Madrid). Se cam înserase – dar, indiferent de lumina din decor, vă vînd un pont: nu cunosc un remediu mai fericit, într-o seară friguroasă, decît intrarea sub neoanele unei parfumerii. În privinţa parfumurilor iberice, am şi eu fetişurile mele: printre ele, *Quorum* şi *Agua Brava* (firma Puig). N-o să vi le descriu, n-o să comentez preţurile (ultrarezonabile). O să vă spun doar că ambele provin dintr-o epocă în care Antonio Banderas era probabil un copilandru drăguţel ce nu ştia că va deveni actor şi nici că va gira alte parfumuri care, fie vorba-ntre noi, sînt cam *agua de lluvia,* dacă înţelegeţi ce vreau să spun.

Bun. Dar nu despre vinuri sau parfumuri vă vorbesc acum (o voi face săptămînile viitoare?), deşi spaniolii nu-s corigenţi aici. Ci vreau să vă reamintesc ceva despre un taur.

Taurul în chestiune e mai vechi decît Spania şi n-a zărit matadori. Era un taur alb; el nu era, de fapt, un animal, ci doar un deghizaj sub care Zeus s-a transformat, doar cît s-o treacă marea pe nimfa Europa, pe care o sedusese şi căreia avea să-i facă trei copii. Asta e prima parte a povestei Europei. Cea de-a doua parte (mai veridică) e cea pe care o trăiţi şi dvs.

Mîndria şi şansa
de a fi europeni

De-a lungul ultimelor mii de ani, Europa a fost locul unora dintre cele mai crîncene războaie imaginabile. Grecii s-au războit între ei (cam ca şi azi!), apoi romanii au cucerit tot ce ce putea cuceri (inclusiv capitala dacilor, plus unele dintre cele mai – presupunem – frumoase femei ale lor), apoi în carnagiu au intrat germani şi britoni, vikingi şi franci, latini şi bizantini etc. Englezii s-au hăcuit cu francezii, francezii s-au hăcuit cu nemţii, nemţii i-au hăcuit pe polonezi, iar spaniolii – că tot vorbeam despre ei – şi-au rezervat plăcerea perversă de a se hăcui între ei. Zeci şi zeci de conflicte locale şi două mari războaie mondiale de aici au pornit.

Pînă într-o zi. Cînd, prin anii '50 ai secolului trecut, cîţiva europeni au spus că ajunge cu atîta barbarie pe cel mai civilizat dintre continente. Franţa şi Germania şi-au dat mîna – lucru de neimaginat la doua naţii ce deprinseseră binişor obiceiul de a-şi ascuţi cuţitul una pe gîtlejul celeilalte. Azi, undeva în estul Strasbourgului francez există un pod peste care păşeşti zece minute şi ajungi dincolo, pe celălalt mal al Rhinului, în orăşelul german Kehl. Pe pod miroase a gaze de eşapament de la maşini şi a gogoşi din gogoşeriile de pe ambele maluri. Acum 70 de ani, acel pod nu exista, iar în aer mirosea a moarte.

Din acest motiv – şi din multe altele – UE chiar merita Premiul Nobel.

Desfid toate ironiile pe care le-am citit recent (în presa spaniolă, sau franceză, sau britanică, ba chiar şi în presa română) la adresa acestei premieri. O să mi se spună că nominalizarea a fost un act politic. Da, şi ce-i cu asta? Europa Unită *ca atare* e un act politic, unul superb în istoria secolului XX. O să mi se spună că premierea e un biet pansament pe rana crizei prin care Europa trece. Da, şi care-i problema? Europa Unită *ca atare* s-a născut dintr-o succesiune de crize şi crime.

Cu tot trecutul de anarho-troţkist al dlui Barroso şi cu toată figura de tocilar uzat a dlui Van Rompuy, povestea Europei Unite e una dintre cele mai frumoase din istoria noastră. Chiar mai frumoasă decît povestea răpirii Europei pe spinarea unui taur. Criza prin care UE şi euro trec azi e reală – dar e floare la ureche faţă de crizele ucigătoare de care acest continent a avut parte. Nu dau doi bani pe toate ironiile pe care evenimentul recent al Premiului Nobel le-a putut naşte. Acest experiment unificator e mult prea frumos şi prea nobil pentru ca măcar să ne imaginăm eşecul său. Abia mîndria de a fi europeni întregeşte mîndria noastră de a fi spanioli, francezi, cehi, români etc.

Cu gîndul la incredibila poveste a unirii unui continent altădată dezbinat, puteţi degusta un vin roşu. Parfumul n-aveţi decît să vi-l alegeţi singure/i. Despre Spania, mai vorbim data viitoare.

(va urma)

***Adrian Cioroianu** este decan al Facultăţii de Istorie, Universitatea Bucureşti. Printre cele mai recente cărţi publicate:* Epoca de aur a incertitudinii, *Editura Curtea Veche, 2011.*

■ ■ ■

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Despre vrăjitori şi vrăjitoare

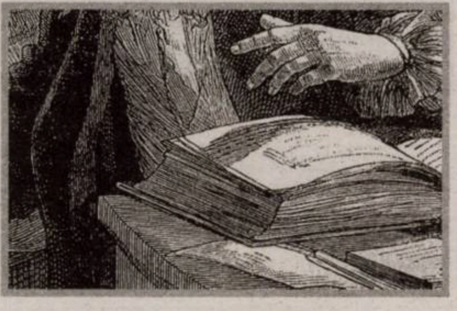

Vrăjitoria şi practicile magice au fascinat întotdeauna. Citind cartea cercetătoarei Ulrike Krampl despre vrăjitorie şi escrocherie *(Les secrets des faux sorciers. Police, magie et escroquerie à Paris au XVIIIe siècle,* EHESS, Paris, 2012), m-am gîndit tot timpul, şi fără să vreau, la bietele noastre „vrăjitoare“ atît de prezente astăzi în media. Cartea este una de foarte bună calitate, o cercetare aplicată, avînd la bază arhivele Poliţiei pariziene din secolul al XVIII-lea. Minuţiozitatea analizei este dată de o cercetare atentă a vocabularului dezvoltat în jurul practicilor magice. Orice temen, orice definiţie se conjugă diferit în funcţie de actorii implicaţi şi de sursele folosite. Astfel, actorii practicilor magice apar în rapoartele de poliţie sub denumirea de „falşii vrăjitori“ *(les faux sorciers),* denumire ce va evolua încet-încet către escrocherie. Spre surprinderea noastră, vrăjitoria nu este un fenomen feminin. Chiar dacă diferenţele nu par semnificative, dosarele studiate arată o preponderenţă masculină în practicarea magiei. Pentru perioada 1692-1783, 241 de bărbaţi sînt implicaţi în magie, în timp ce femeile sînt doar 167. O altă conluzie se leagă de statutul acestora: autoarea arată că statutul lor economic este destul de ridicat, că dispun de o oarecare „bunăstare“ şi că printre „magicieni“ nu se află cerşetori sau vagabonzi, ci, dimpotrivă, oameni care practică o meserie sau deţin un petic de pămînt. Printre ei se află şi un număr destul de mare de clerici (17,6%); aceştia se bucură de o importantă autoritate datorită faptului că posedă cititul şi scrisul. Se mai spune că folosirea „celor sfinte“ în orice practică magică nu poate fi văzută decît ca un sacrilegiu, pasibil, conform legilor timpului, de pedeapsa cu moartea. Dar, deşi atît „cuvîntul sfînt“ cît şi ustensilele liturgice se regăsesc deseori în rapoartele poliţiei, nu se ajunge niciodată la o pedeapsă atît de înfricoşătoare.

Această primă parte a cărţii se ocupă de actorii magiei, de maniera în care reuşesc să-şi construiască un cîmp de acţiune *(„La «science certaine». Comment établir une certitude?“),* de diferenţierile evidente în interiorul acestui cîmp. Astfel, dacă „savanţi“ sînt doar bărbaţii, datorită autorităţii lor, femeile trec ca foarte fidele credinţei, folosindu-se de gesturi şi cuvinte conform cu perceptele Bisericii. Pentru relevarea „secretelor“, atît de dorite şi căutate, falşii vrăjitori amestecă ritualurile magice cu obiectele din viaţa de zi cu zi, elemente din vrăjitoria diabolică, din medicina zisă spirituală, cu riturile creştine.

Partea a doua *(„Les secrets et leurs enjeux. Publics, fortune et corps social“)* se ocupă de publicul a ceea ce autoarea numeşte „secret“, adică tot ceea ce nu poate fi cunoscut altfel decît prin intermediul unei practici magice şi cu ajutorul unei terţe persoane. În secolul al XVIII-lea, practicile magice sînt clasate în categoria „moravuri“ şi se regăsesc în reglementările cu privire la lux, sărbătoare, spectacol, prostituţie sau blasfemie. Ajutorul Bisericii pare, aşadar, indispensabil atît în denunţarea practicilor, cît şi în controlul lor, pentru că falşii vrăjitori „lucrează“ cu „inima“ şi „sufletul“ clienţilor, furîndu-le încrederea şi oferindu-le speranţe (întocmai ca şi clericii). Ce caută oamenii acelor vremuri? Cum încearcă să găsească „secretele“? Astfel, 36% dintre falşii vrăjitori caută bogăţia, făcînd apel la spirite sau la diavol pentru a o afla; 29% practică magia bazată pe producţia şi distribuţia „secretelor“: remedii, elixire, talismane; 13% se raportează la tehnici mantice, astrologie şi ghicit; şi 9% se ocupă de comunicarea cu tărîmul morţilor, invocînd şi „aducînd“ spiritele şi sufletele din purgatoriu. Parizienii secolului al XVIII-lea sînt interesaţi mai ales de îmbogăţirea rapidă şi peste noapte; această dorinţă se aude cel mai des în odăile vrăjitorilor. Ulrike Krampl dedică pagini întregi acestei dorinţe de îmbogăţire, arătînd legătura intrinsecă dintre aspiranţi şi cei meniţi să le arate calea. Seducţia se pune în mişcare prin intermediul cuvintelor: „promisiunea“ care „oferă speranţa“ găsirii, într-o bună zi, a unui tezaur *(trésor).* Pînă la urmă, vrăjitoria nu este decît un joc, un joc al seducţiei în care vrăjitorii trebuie să lucreze pentru a seduce şi pentru a cîştiga încrederea, bazîndu-se pe „simplitatea şi credulitatea“ celor mulţi (după cum se scrie în rapoartele inspectorilor de poliţie, acei spioni, *„mouches“*, implantaţi în interiorul comunităţii).

Cu partea a treia *(„Croyances. Espaces, temps et dynamiques du secret“),* practicile magice capătă „vizibilitate“ în timp şi spaţiu. Dacă nu poate fi vorba de un timp special, nu foarte deosebit de timpul sacadat de muncă şi liturghie, spaţiul, în schimb, încearcă să-şi aroge ceva din sacralitatea unui anumit loc de cult. De pildă, invocarea facilă a diavolului se face pe terenul din jurul mănăstirii Chartreux, cartierul Luxemburg. În general, locurile din jurul mănăstirilor sau al bisericilor sînt legate de şansele de reuşită a practicilor magice. Dar se numără şi printre locurile pe care se dezvoltă, cu predilecţie, un comerţ activ cu obiecte utile şi necesare în practicarea magiei: statui, medalii, talismane, amulete etc. Cercetarea oferită de Ulrike Krample este una extrem de riguroasă, în care minuţiozitatea lucrează fiecare cuvînt, în încercarea de a observa percepţiile diferite. Dincolo de lumea practicilor magice, descrisă cu erudiţie şi acribie, cartea se apleacă cu insistenţă asupra acestor arhive în care limbajul dă seamă despre maniera de a gîndi şi a trăi a unei populaţii din trecut. Lectură plăcută!

■ ■ ■

anti nostalgia

Posturilor de radio Europa Liberă, BBC şi Vocea Americii

„Noi, cei care ne-am revoltat în 15 Noiembrie 1987, punem în pagină acest mesaj, care, sperăm, va fi citit de toţi cei implicaţi în urmă cu doi ani şi jumătate în desfăşurarea evenimentelor.

Cu promptitudinea specifică adevăraţilor profesionişti, aţi difuzat, în largi spaţii de emisie, relatări şi comentarii cu privire la prima manifestaţie de stradă a muncitorilor braşoveni, cu caracter anticeauşist şi anticomunist, şi datorită acestor posturi de radio, lumea întreagă a aflat adevărul, s-a făcut cunoscut în ţară şi în străinătate că muncitorii, oamenii cinstiţi ai societăţii au ieşit în stradă, trezind admiraţia, manifestată sau nu, a unui întreg oraş, a unei ţări întregi.

Prin intermediul acestor emisiuni radiofonice, puse în undă la mii de kilometri distanţă, lumea întreagă a putut să lupte, cu mijloace specifice, pentru salvarea vieţilor celor arestaţi, astfel că ceauşeştii şi justiţia lor au fost forţaţi pur şi simplu să-i lase în viaţă pe revoltaţii braşoveni. Dacă nu ar fi existat aceste emisiuni, ar fi existat un singur «adevăr», cel inventat de propaganda ceauşistă şi difuzat în lume de presa scrisă şi vorbită din «epoca de aur».

Folosim acest prilej pentru a mulţumi posturilor de radio enunţate, pentru faptul de a ne fi făcut cunoscută revolta în întreaga lume, contribuind astfel în mod esenţial la salvarea vieţilor noastre. Prin atitudinea declanşată în conştiinţele oamenilor cinstiţi, a forurilor guvernamentale de pretutindeni au fost posibile presiunile ce au împiedicat clica comunistă să-şi facă jocul pînă la capăt.“

[Membrii mişcării „15 Noiembrie 1987“]
Scrisoare deschisă,
în *15 Noiembrie,* nr. 1/1990
(v. şi nr. 458-460)

STILURI & STILOURI

Maria IORDĂNESCU

lasă-ţi **copiii** să vină la **tine**

No comment

Am ales cîteva replici din discuţiile destul de încinse, purtate de profesori şi părinţi pe forumul Ministerului Educaţiei. Subiectul: „Asigurarea calităţii educaţiei“ (am păstrat ortografia şi punctuaţia autorilor):

Un părinte: „Vai de profesorii fără pshihopedagogie şi slab pregătiţii. Şcoala şi profesorii trebuie prin lege să facă faţă cerinţelor elevului!! clar fără alte comentarii Restul de comentarii sînt neavizate neavenite ne legale. A zis un profesor la şcoală la copilul meu că doar nu copii slabi se ia după copilul meu care ştie mai multe ci invers să âl tragă în jos. Să îl condamne la ÎNDOBITOCIRE!!!!!!!!!!!!!!!!!!!! Stimă pentru cei bunii âşi merită toţii banii dar uniii dintre ei profesori sînt perimaţi depăşiţii de sistem.

Un profesor: „Sincer dacă ai ajuns să fi nesemnificativ în ochii unui profesor e doar vina ta şi implicit a familiei tale pentru că nu îţi dai interesul ca părinte absolut deloc!

În 4 săptămîni de şcoala m-au întrebat 2 părinţi de situaţia copiilor lor din peste 100 de elevi... dar sînt convins că dacă le dau notele care le merită pentru prestanţa lor la sfîrşitul anului o să fie coadă la şcoală... pentru că eu sînt cel rău!

Ps. părinţi care intră pe forum, se intereseaza de tot ce ţine de educaţia copiiilor lor... sînt excluşi din toate răutăţile din răspunsul meu... păcat că se simt mereu cei care ar trebui să fie mîndrii de copii lor.“

Un profesor: „Vai de părinţii care au născut copii fără să fie capabili să-i educe. Ar trebui şi părinţii, tot prin lege, să facă faţă cerinţelor educării unui copil.

„Vai de părinţii care au născut copii…“

Ce face părintele acasă cu copilul este altă problemă aici nu judecăm părinţii ci ce este în şcoală vis-a-vis de atitudinea profesorilor plătiţii din banii noştrii şi avem dreptul să avem pretenţii cum şi voi ca profesorii aveţi dreptul să cereţi produs bun la magazin pentru ce bani daţi La şcoală nu lucraţi cu boi şi vaci Voi formaţi personalităţi!!!!!!!!!!!! de voi depinde multe şi vă jucaţi cu sufletele copiilor şi părinţilor.“

Dacă tu ai fost certat cu şcoala să nu ai pretenţii ca profesorii să facă om din copilul tău. Trebuie să te pricepi şi tu să fii părinte. Din păcate nu toţi sunt.“

Un profesor: „Mai spun: vai de părinţii care lasă educaţia copiilor, doar în grija şcolii. Înţeleg preocupările pentru a le asigura un trai cît mai bun, dar ce facem cu sufletul copilului? Copilul doreste afecţiune, comunicare din/cu părinţii.“

Un părinte: „Nu este a vă contrazice, dar mie mi se pare cam deplasat. Ştiţi cîţi profesori, din sistem au absolvit studii de specialitate, master, sau studii postuniversitare, în domeniu diplomei iniţiale obţinute sau pe domeniul educaţiei?“

Un profesor: „La cît de **inapţi** sînt unii elevi din ziua de azi, profesorii sînt chiar infinit de bine pregătiţi! **Se prostesc** şi profesorii cu aşa elevi!Chiar aşa,cum naiba să fii entuziasmat,cînd te întalneşti 4-5-6 ore pe zi cu nişte sălbatici needucaţi(**de părinţi!!!!**) care nu-s în stare nici să scrie sau să facă o înmulţire????!!!Cum e cazul bieţilor profesori de la sam sau măreţele licee tehnice... Şi femeia de serviciu ar fi mult prea bine pregătită pentru aşa «elevi»...“

Un elev: „Religie la fel, nu ar trebui să fie studiată în şcoli – religia lansează idei rasiste, ura faţă de alte etnii etc – de exemplu învăţăm că, creştinismul este cea mai bună religie, cea adevărată, în mod indirect înseamna că budismul este o greşeală etc, şi în fond ce ne trebuie nouă să învăţăm rugăciuni şi poveţurile din biblie? Care pînă la urmă te învaţă cum să fi bun, să te comporţi etc, dar nu ar fi mai simplu să pleci acasă cu o oră mai devreme şi să îi mai găseşti acasă pe părinţii tăi şi să îţi explice ei asta?“

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

■ ■ ■

Iaromira POPOVICI

bazar

Decembrie timpuriu

– curente –

În prima parte a lui decembrie, cea de pînă la Crăciun, senzaţiile pe care le trăieşti, în aşteptarea sărbătorii în sine, sînt... diverse. Diverse şi controversate.

E, evident, o aşteptare a unui moment miraculos. Aşteptare pe care, ca bun creştin consumist ce eşti, nu ştii cum s-o gestionezi: cu sfinţenie sau cu febra cumpărăturilor şi a planificării viitoarei vacanţe.

Eşti în post, şi încerci să-i faci faţă: dai iama printre borcanele de zacuscă, picantă sau nu, cu sau fără vinete, sau printre cele de pastă de măsline, cu sau fără E-uri. Mai scapi din cînd în cînd şi la cîte un restaurant, unde ţi se oferă aceeaşi cremă de legume (cu varianta ciorbă...), tocăniţă de ciuperci cu mămăliguţă (observaţi diminutivele) şi, eventual, o plăcintă cu mere.

Ţii postul, dar nu eşti destul de tare: în fond, pe stradă e sărbătoare, se aprind luminiţele (în aceeşi cheie idilică), vitrinele sînt pline de decoraţiuni de Crăciun, peste tot poţi bea vin fiert cu scorţişoară şi ciocolată caldă cu frişcă. Aşa că postul tău devine unul îmblînzit, cvasicatolic, uşor alcoolizat (ieşirile cu prietenii), cu scăpări la păcate aparent minore, gen mînia sau lăcomia.

Şi totuşi, pe linia asta te străduieşti să-ţi faci, în limitele tale, ceva din datoria creştină (asta în cazul în care simţi şi crezi că o ai...). Există, însă, şi o altă linie, mai păgînă, care te îndeamnă să te laşi în voia tentaţiilor Crăciunului *avant la lettre:* industria de consum îţi declară, cu toate armele ei, că datoria ta e alta: aceea de a cumpăra, pentru a „te simţi bine“ şi a fi în rîndul lumii.

Ce-i drept, îţi şi place s-o faci, e omenesc. Drăcuşorul de pe umărul stîng (pe cel drept se presupune că e un îngeraş, aşa am văzut prin filme) îţi şopteşte să cumperi: un înger (pentru că acum s-au înmulţit şi la noi), chiar dacă are un chip hidos, inadecvat, cum am văzut chiar în magazinele respectabile de cadouri. Un Moş Crăciun, acum în variante mult diferenţiate, cu reni care se mişcă vioi aşteptînd să pornească, de pildă. Un carusel, o cutie muzicală. Chiar ornamente de pom din materiale naturale, aşa cum mi-am dorit demult, din lemn, bumbac, sfoară şi varii plante. Plus cărţi şi discuri de Crăciun, filme aşijderea...

Pe lîngă cele două curente, mai poate fi semnalat încă unul, pe linia lui Scrooge din Dickens: cel al moderaţiei, din motive financiare evidente, legate de criză. Gîndirea scroogiană te îndeamnă să nu cumperi mult, să-ţi iei doar – cel mult – atît cît să-ţi satisfaci nevoile de bază. Excesul nu e condamnat numai din principiu, ci pentru că te duce la faliment. O pungă plină de globuri strălucitoare poate implica foame în a treia zi de Crăciun.

Toate acestea te fac să ai o lună decembrie controversată, în perioada de pînă la Crăciun. Plină de impulsuri temperate de mustrări de conştiinţă. Plină de bucurii urmate de sesiuni de depresie. Pline de aşteptări, precum cea reală, la coada la care am stat mai deunăzi.

O coadă la bani, la o casierie. Nu am mai trăit de mult senzaţia de coadă. E drept că, pe vremea lui Ceauşescu, nu am stat eu însămi la cozi. Singurele pe care mi le amintesc au fost la Policlinica „Sahia“ de atunci, la diverşi doctori, şi la viză la ambasadele britanică şi americană. La coada de acum, fiecare nou-venit punea întrebarea cheie: „Cine e ultima persoană?“. Apoi cîte unul mai pleca, dar lăsa vorbă persoanei de dinainte sau îşi lăsa un obiect, precum un buchet de flori. Tot acolo se găseau, ca întotdeauna, cîţiva tupeişiti care intrau în faţă. Şi multe conversaţii care se legau, personale (am aflat unde s-au născut diverse persoane, unde lucrează copiii lor şi ce obiecte au altele în casă) şi general-umane.

Aşteptarea rămîne, însă, starea de spirit posibilă pentru decembrie timpuriu. Combinată, din punctul meu de vedere, cu o încercare de disciplinare a exceselor, pînă la Crăciun. Dar şi cu o bucurie ţinută însă şi încă la foc mic, mocnită, pînă cînd i se va da voie să răbufnească. Şi atunci toate cele trei (sau cîte or mai fi) „curente“ se pot contopi în voie, într-una singură, fericit.

■ ■ ■

Selma IUSUF

legende urbane

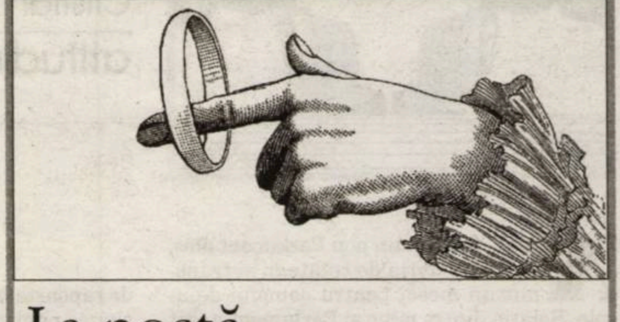

La poştă

„E o singură coadă, toată lumea stă la coada asta! Unde te duci domnişoarăăăăă?!!!!“ O tanti se agaţă cu mîinile şi cu sacoşele de haina mea. Îmi gîfiie în ureche. „Nesimţito!“ Restul cozii vociferează în sprijinul femeii. Păreau cu toţii excedaţi de atîta aşteptare, descheiaţi la paltoane şi cu personalităţile vraişte.

Făcusem o mare greşeală. Nu mă apropiasem de coadă cum se cuvine. Defensiv, cu capul uşor băgat între umeri, cu mîinile ridicate împăciuitor, cu un zîmbet cît poate omul de cuceritor. Iar textul de prezentare trebuie să fie la rîndul lui cît mai neagresiv, umil, dacă se poate. „Nu vă supăraţi, vreau doar să întreb ceva. Durează o secundă, mulţumesc frumos.“ Şi nici nu trebuie să te apropii foarte tare de tejghea ca nu cumva să creadă lumea aia că pac! o să-ţi arunci hîrtiile în faţa funcţionarei şi pac! îţi faci treaba uite aşa, în faţa lor, ca un nesimţit ce te afli. De oamenii de la o coadă trebuie să te apropii precum un căţelandru de cîinele alfa; cumva dintr-o parte, capul plecat, scheunînd slab şi mestecînd cu nădejde din coadă.

În poşta de cartier bîntuia încă aerul copilăriei mele din anii ’80. În afară de termopanele din exterior şi de termopanele mititele de la tejghea în care cineva crud făcuse nişte fante înguste cît să nu poţi strînge pumnul în ele, totul era neschimbat. Funcţionarele, halatele lor purtate peste malete, cimentul mozaicat de pe jos, oamenii de la coadă. Din vreo trei ghişee, funcţiona unul singur. Acela unde era coada nervoasă, desigur. De ce? Păi, la unul nu era nimeni, iar la al doilea era o doamnă care ţinea mîinile la urechi în timp ce un muncitor găurea ceva cu bormaşina în tejgheaua ei. Căci urletele de la coada care mă ura brusc, precum un singur trup, cu ura colectivă împotriva alogenului invadator, s-au petrecut pe fundalul acelei bormaşini.

Am lăsat naibii coada şi m-am încumetat să întreb ce aveam de la întrebat către funcţionara care ţinea degetele în urechi: „Nu vă supăraţi“, am ţipat cît am putut de politicos de tare, „de unde se iau coletele?“. Aia căsca doi ochi rimelaţi la mine. „Coleteleeeeee? Undeeeeee?!!!“ am urlat iar încercînd să articulez cît se poate de grafic – poate ştia să citească pe buze, femeia. „Aaaa“ – face, pe muteşte, cu mîinile în continuare la urechi. (Muncitorul nu s-a oprit. Bormaşinuia şi ne privea din cînd în cînd pe sub şapcă.) După aia femeia a zis ceva. N-am înţeles nimic din zbaterea măruntă a buzelor roz. Am ridicat din umeri şi am dus un deget demonstrativ la ureche. „N-aud!“ Femeia se îndură să ia una dintre mîini de la urechi şi o flutură undeva vag, spre stînga mea. M-am dus spre stînga. De acolo se făcea un mic coridor care dădea într-o încăpere ce semăna a depozit, nicidecum a loc în care să relaţionezi cu vreun client. Nu că aş fi făcut eu vreo fiţă, dar nu voiam să intru neinvitată într-un spaţiu în care nu aveam ce să caut. Ca atunci cînd eşti într-o vizită, ţi se explică unde e baia şi nimereşti peste cine ştie ce deranj domestic necuvenit ochilor unui străin. Aşa că mai întreb un tînăr care sprijinea unul dintre pereţi şi părea de-al casei. „Pentru colete, pe aici?“, zic. „Da, da“, îmi răspunde, „mergeţi mergeţi.“ Merg, merg cu hîrtiuţa jalnică pe care abia se putea citi ceva, în baza căreia urma să-mi ridic coletul (observaţi-mi vocabularul, se ia).

Ajung la o doamnă, întind mototolitura, femeia îmi zice să aştept să fiu chemată. Se ridică, ia coletul (era lîngă ea) şi îl întinde altei doamne care era tot lîngă ea. Păi, cum să mă cheme, că tustrele eram acolo, în doi metri pătraţi? Dar, pesemne, protocolul trebuia respectat. A doua femeie ia coletul, ia hîrtia de la prima şi-mi face un semn cu degetul. Rămîn pe loc, dar, iată, am fost chemată. „Buletinul“, zice. „Trebuie să plătiţi 65 de lei.“ N-aveam atîta în portofel. „Se poate cu cardul?“, zic. Aia se uită la mine ca la o glumă proastă. „Ia vedeţi după colţ după magazinul ăla, Profi“, zice. „S’o grămadă de bancomate acolo.“ Dau să plec. „Da’ vă întoarceţi, da? Că vă tai chitanţă.“

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

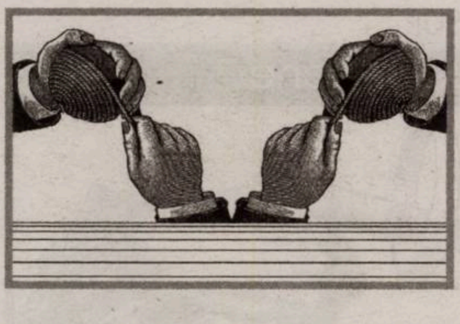

Cristian GHINEA

atitudini
mic-burgheze

Dragă Parlamentule, ajută-mă să te respect

Acum, că avem un nou Parlament ales, îmi fac datoria de cetăţean şi transmit un mesaj pentru oamenii de acolo. Relaţia dintre mine şi Parlament a fost pînă acum un fel de dragoste teoretică făcută praf de practică. Să vă zic de ce.

Eu ţin cu Parlamentul în teorie. Adică acolo e legitimitatea populară, acolo e dreptatea colectivă. Iar în istoria Romei (care e pasiunea mea secretă), am ţinut mereu cu Senatul împotriva lui Sylla, a lui Cezar, a lui Marc Antoniu etc. Ca să nu mai zic de mama parlamentelor, cel britanic, am citit istoria revoluţiei engleze ca pe un film cu bătăi, în care personajul colectiv bun îl beleşte în mod just pe regele rău. Deci, eu ţin cu Parlamentul. Şi fără el nu se poate.

Dar Parlamentul nostru mă dezamăgeşte mai mereu în practică. Şi nu mă voi referi aici la cele două suspendări ale preşedintelui Băsescu, le-am criticat pe amîndouă cînd s-au produs. Problema de fond este că instituţia demiterii unui preşedinte ales ar trebui să fie un mecanism de salvare a democraţiei: dictatorul cel rău e belit de leagănul democraţiei. Dacă faci din suspendare ceva ce ţine de jocul politic al zilei – „băi, taci din gură că ne inervezi şi te suspendăm“ –, atunci anulezi această frînă de salvgardare. Evident, într-un viitor nebulos în care un dictator real va trimite tancurile peste Parlament, voi fi acolo să apăr Parlamentul cînd va vota suspendarea. Dar să lăsăm asta, e doar cel mai spectaculos exemplu al modului în care Parlamentul nostru nu se ia pe sine în serios.

Despre altceva vreau să vorbesc: despre funcţia de control a Parlamentului. Există diverse instituţii care ar trebui să joace ca arbitri în stat. Care sînt date Parlamentului spre control pentru că acolo forţele politice (teoretic) se echilibrează unele pe altele. Pentru că parlamentarii ar trebui să vegheze, fără a dicta, practica acestor instituţii. Iar Parlamentul nostru eşuează sistematic. Haideţi să vă dau cîteva exemple.

Consiliile de Administraţie de la Radio România şi TVR. Acestea sînt numite, după lege, parţial de Parlament, parţial de Guvern, parţial de Preşedinte. Mandatul lor ar trebui să fie mai lung decît cel al politicienilor, astfel încît forţele să se echilibreze acolo, ca nici o putere de moment să nu le poată controla. Dar există o chichiţă. CA-urile fac în fiecare an cîte un raport de activitate. Acest raport de activitate este votat de Parlament. Conform legii, dacă Parlamentul votează negativ un raport, atunci Consiliul este demis. Deci, teoretic, ar trebui ca Parlamentul României să dezbată rapoartele, să semnaleze greşeli, să vegheze la misiunea de presă publică a Radioului şi Televiziunii. Aş aştepta dezbateri serioase în Parlament: a educat anul acesta TVR publicul aşa cum scrie în legea sa? Şi dacă TVR eşuează să-şi atingă misiunea, atunci aş aştepta feţe triste de parlamentari forţaţi de destin să facă ce nu ar trebui făcut: să demită Consiliul. Pentru că şi această demitere ar trebui să fie soiul de armă nucleară pe care parlamentarii să o folosească doar cu inima grea: nu e bine să facem asta, normal ar fi să lăsăm Consiliul să-şi termine mandatul, aşa e regula jocului, dar acest Consiliu e atît de prost/abuziv, încît nu avem ce face, trebuie să-l demitem ca să salvăm situaţia. Aşa e gîndită legea, aşa ar trebui să arate procesul. Aşa aş iubi eu Parlamentul şi l-aş ţine de mînă cînd ar fi mîhnit după decizia grea pe care a luat-o: lasă, mă, Parlamentule, ştiu că e greu să demiţi un Consiliu de Administraţie, dar te înţeleg, ai avut argumente puternice, să sperăm că următorul Consiliu va fi mai bun.

Ce se întîmplă în practică? Acele rapoarte stau cu anii necitite la comisiile de profil ale Parlamentului. Cîtă vreme e o majoritate care e mulţumită de culoarea politică a Consiliului, nimeni din Parlament nu e interesat de rapoartele de activitate. Li se rupe de misiunea publică a TVR. Ar putea să scrie acolo că s-au dat numai filme porno nemţeşti la TVR, nimănui nu-i pasă. Apoi, cînd se schimbă majoritatea, se dă un vot pe raport şi CA sînt demise. Nici nu contează pe care raport, pe unul dintre rapoartele alea de s-a pus praful pe ele în ultimii ani. Parlamentarii n-au nici un chef să discute de misiunea publică a TVR şi demit Consiliul cu bucurie de barbari care nu înţeleg ce e cu jucăria asta a controlului parlamentar. Am venit la putere, v-am belit! Aşa se face că vedeţi noi oameni la TVR, de cum se schimbă majoritatea în Parlament. Cu singura excepţie a CA-ului care era în 2005 acolo şi a fost lăsat să-şi termine mandatul, celelalte au fost demise pe procedura asta. Apoi tot ei se plîng ipocrit că TVR e politizată.

Dragule, te iubesc cu disperare în mod teoretic,
dar fă dracului ceva...

În aceste condiţii, instrumentul raportului anual de activitate nu are nici un fel de rol în controlul parlamentar al activităţii, ci doar pentru controlul ca atare al instituţiei. Şi partea cu adevărat tristă abia urmează. La Consiliul Naţional al Audiovizualului, mecanismul este oarecum similar cu cel de la TVR: membrii sînt numiţi de diverse puteri, au mandate mai lungi şi se asigură un fel de echilibru al numirilor, Parlamentul asigură controlul şi votează un raport anual de activitate. Dar e un schepsis diferit: dacă Parlamentul respinge raportul de activitate al CNA, Consiliul nu este demis. Drept urmare, rapoartele CNA zac cu anii nediscutate. Nici un fel de fior din partea Parlamentului să dezbată cu CNA cum îşi îndeplineşte misiunea publică de cenzură a pulsiunilor tabloide ale celor cărora statul le-a oferit în folosinţă licenţele de transmisie. Nimic, zero, nada. Dacă nu pot beli CNA-ul, Parlamentul nu discută raportul... şi punct. Într-un fel sucit, legea CNA asta era un exemplu de bună practică totuşi. L-am dat ca atare într-un raport pe care l-am scris pentru MEDIADEM, un proiect european de comparare a politicilor media din mai multe state europene. Logica era simplă: dacă avem două cazuri în care Parlamentul face control pe politici media şi funcţionează atît de prost, măcar situaţia e mai bună la CNA, unde membrii îşi termină mereu mandatele şi există un oarecare echilibru al forţelor, decît la TVR unde CA-ul e înlocuit brusc cînd se schimbă majoritatea parlamentară.

Şi partea sinistră: poate aţi auzit că Guvernul Ponta a modificat legea CNA prin Ordonanţă de Urgenţă. Celebra deja ordonanţă prin care televiziunile sînt avantajate în faţa cabliştilor. Aţi auzit de ea pentru că a fost mare scandal dinspre cablişti. Dar s-a vorbit mai puţin despre faptul că se schimbă şi povestea cu raportul de activitate. Dacă Parlamentul îl respinge, CNA-ul e demis, la fel ca CA-ul de la Radio şi TVR. Şi eu, care propusesem, ca recomandare în raport, să fie invers: să fie adoptat modelul de la CNA şi la TVR. Din nou, o iubire ratată: controlul parlamentar ar trebui să fie de bază pentru aceste instituţii esenţiale într-o democraţie echilibrată. Dar dacă nu funcţionează, ce facem? Extindem proasta practică peste tot?

Alt exemplu: Consiliul Superior al Magistraturii. Ţări din jurul nostru au dat Parlamentelor puterea de a numi majoritatea membrilor CSM. Aşa e în Bulgaria şi în Republica Moldova. Inutil să vă spun că funcţionează prost, semn că nu e ceva prost genetic în sine cu Parlamentul nostru, ci pur şi simplu trăim într-o regiune cu democraţii pubere. Asta plecînd de la premisa optimistă că există o evoluţie, că se va maturiza Parlamentul, deşi în realitate eu nu văd semnele, dimpotrivă.

Dar CSM-ul nostru nu e desemnat în majoritate de Parlament, ci e ales direct de către magistraţi. Ceea ce e bine. Senatul român numeşte însă doi reprezentanţi ai societăţii civile. Teoretic, ar trebui ca Senatul, în înţelepciunea sa, să discute serios, să dezbată, să vadă care sînt oamenii relevanţi în domeniu, ce organizaţii credibile care lucrează cu justiţia şi să ia o decizie. Nu sînt dintre oengiştii care îşi dau ochii peste cap şi vorbesc în numele societăţii civile, nu m-aţi văzut făcînd asta, zic mereu că mă reprezint pe mine. Deci nu luaţi asta ca o plîngere. Deci nu mă aştept ca Senatul să pună acolo pe cine zic eu, ci vreau să văd o frămîntare minimală din partea senatorilor ca cei doi reprezentanţi ai societăţii civile desemnaţi de ei să fie oameni relevanţi. Ce s-a întîmplat în realitate? Pînă anul acesta au fost două doamne care au reprezentat societatea civilă. Prima a fost Corina Dumitrescu. Rector al Universităţii „Dimitrie Cantemir“, prima nominalizare a lui Victor Ponta ca ministru al Educaţiei. Da, celebra doamnă Standford. Ca o coincidenţă, şi nevastă a senatorului PSD Dumitrescu. Deci omul şi-a negociat o poziţie la CSM pentru nevastă – el e de la partid, ea e de la societatea civilă. La asta a contribuit şi faptul că universitatea respectivă angajează pe bani frumoşi diverşi senatori, să predea acolo. Să zicem că noi credem totuşi că dna Dumitrescu este o autentică reprezentantă a societăţii civile. Să zicem. Însă la audierile parlamentare pentru cînd trebuia să devină ministru, s-a apucat să povestească cum a ajuns în CSM. Cum nu e inteligentă nici măcar cît să păstreze aparenţele, a povestit cum a ajuns în CSM: a primit un telefon de la conducerea partidului care a rugat-o (ideea era că s-a lăsat rugată, ea nu voia, de fapt) să meargă acolo. Aşa, pe faţă, nici o fereală. În fine, nu a ajuns ministru, dar a rămas în CSM. Noroc cu restul membrilor CSM, aleşi de magistraţi, care fac treabă bună.

A doua reprezentantă a societăţii civile în CSM era Georgiana Iorgulescu, de la Centrul de Resurse Juridice. Persoană cu reputaţie, mă şi mir că Senatul o trimisese acolo. Reputaţia veche era bună, dar în ultima vreme dna Iorgulescu avusese nişte ieşiri mai degrabă bizare şi e dintre oengiştii români convinşi că anticorupţia e o chestie abuzivă care dăunează la democraţie. Mă rog, aş avea chestii de zis, dar să nu divaghez. Iorgulescu şi-a dat demisia în acest an. Deci, trebuia desemnat altcineva. Fundaţia pentru Dezvoltarea Societăţii Civile a crezut că e pe bune povestea asta cu desemnarea. Aşa că ne-a adunat la un loc pe mai mulţi, oameni de prin ONG-uri, cu diverse opţiuni. Nu a fost uşor, unii ne certaserăm între noi, mai ales după astă-vară, cînd unii au criticat derapajul democratic şi alţii ne denunţau de băsişti. Am stat totuşi la aceeaşi masă ca să căutăm un personaj care să fie propus de toţi, cam 20 de ONG-uri cele mai cunoscute. Şi s-a reuşit asta, cu mari eforturi, dar s-a reuşit. L-am propus formal pe avocatul Antonie Popescu. La votul din Senat, au ales pe o altă profesoară, tot de la Universitatea „Cantemir“, subordonată dnei Dumitrescu. Nici o discuţie, un vot scurt, aranjat dinainte. Deci, acum, Universitatea Creştină „Cantemir“ are ambele reprezentante ale societăţii civile din CSM. Ce fac ele acolo, ce cred ele despre sistemul juridic? Un mister. Şi ca totul să se termine frumos: dna Dumitrescu însăşi era în incompatibilitate: membrii CSM nu au voie să ocupe şi alte funcţii. Ca să rezolve problema, Senatul a modificat legea: reprezentanţii societăţii civile pot. Gata, s-a rezolvat problema.

De asta, întreaga discuţie cu „să mutăm ICR la Parlament“ a fost amuzantă. Am auzit prostănaci filozofînd: dar nu e bine aşa, nu e bine să controleze Parlamentul? Ştiţi genul de proşti cu principii ferme care nu pricep nimic din discuţie, dar îţi bagă principiul în ochi de nu te vezi.

Mesajul meu pentru noul Parlament: dragule, te iubesc cu disperare în mod teoretic, dar fă dracului ceva să te şi respect în mod practic.

facebook.com/
Cristian.Ghinea.CRPE

■ ■ ■

Eugen ISTODOR

negustori şi muşterii

Vizavi de Eneida

Nu ştiu dacă e bine sau rău, este nesăbuinţă sau prostie, dar au fost zile în care mi-a fost foame rău. Zile în care nu puteam să-mi potolesc foamea cu un covrig, în care mi-era rău la gîndul că aş roade un biscuit, zile în care îţi zici că te îngraşi de mănînci. Nu ştiu ce era în capul meu. Pur şi simplu capul nu mă ajuta, buzunarul nu mă înzestra, soluţii nu aveam. Mi-era foame şi n-aveam chef să mănînc ce puteam de banii avuţi, mi-era rău şi nu voiam să mănînc ce aveam poftă că mi se părea că este prea scump. O dambla, o boală. Starea asta a durat ceva timp. Şi, bineînţeles, m-am îmbolnăvit de burtă. Mi-era rău. Şi ştiam ce am de făcut: să mănînc biscuiţi ca să înceteze foamea, ca să fie lucrul ieftin, să mănînc mult şi des ca să-mi revin. Şi într-o zi am spus că voi mînca să mă salvez. Dar voi mînca ce-mi place, nu orice. Am suferit în continuare de burtă fiindcă nu găseam nimic pe placul meu. Mă durea burta şi nu-mi doream decît anume lucruri, iar cînd le aveam nu mă mai interesau. Şi-o dată am luat de vizavi de Eneida, plăcintăria de pe Academiei, de vizavi, repet, de Eneida, o gogoaşă cu brînză sărată. Am căzut lat de burtă. Grasă, soioasă, fără brînză. Speram în defectul minţii mele că sărătura brînzei va bucura pufuşenia gogoşii şi-mpreună vor face casă bună cu mintea mea capricioasă. N-a fost cazul. Am căzut lat. Era fiorul morţii. Era foamea constantă, creierul nu mai funcţiona. Erau momente cînd aş fi căutat în gunoi de foame. Burta mi-era creier. Burta gîndea. Fiziologic! Coşmar! Noroc că totul a fost vizavi de Eneida! Am mîncat kile de pîine prăjită bine. Şi creierul a revenit la locul lui. De ce, nu ştiu nici acum!

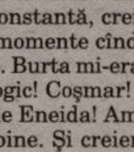

dosar DILEMA VECHE
Coordonatoare: Ana Maria SANDU

Vîrsta de mijloc

Ce mai înseamnă 40 de ani?

Texte şi opinii de:

- Alec BĂLĂŞESCU (antropolog)
„Încă o dată pe atît de trăit“
- Florin LĂZĂRESCU (scriitor)
„Opt biscuiţi la leu“
- Cosmin Iuliu MIHĂILESCU (medic)
„40 de ani înseamnă un fel de început în meseria asta“ – interviu
- Vera ŞANDOR (psihanalist)
„A doua tinereţe“ – interviu
- Bråduț FLORESCU (jurnalist de călătorii)
„Am ajuns peste tot. La 40 de ani încă nu“
- Cecilia ŞTEFĂNESCU (scriitoare)
„Numărul de aur“

argument

Lumea s-a schimbat

Cînd ai mei aveau 40 de ani, eu aveam 20. Acum mă uit în jur şi văd în parc mame – majoritatea trecute de 35 de ani – cu copii foarte mici. Nu se întîmplă numai la noi, e o tendinţă înregistrată de sociologi în mai toate ţările europene.

Generaţia de 40 de acum e una care n-a apucat să se formeze în comunism. A scăpat la timp, dar are încă amintiri puternice din ambele lumi, şi asta o face cumva mai responsabilă. Mai cred şi că, într-un fel, e segmentul de vîrstă care poate face România să meargă. Şi că şi-a păstrat intact interesul pentru tot ce se întîmplă: politic, economic şi cultural. E o generaţie branşată la realitate, căreia îi pasă şi e frustrată că schimbările s-au produs în ritmul melcului şi dezamăgită de sistem şi de clasa politică.

Crash-ul financiar a mai presărat şi el sare pe angoase. Căci, iarăşi, cei mai loviţi dintre muritori tot ei au fost. Îşi făcuseră planuri, credite pentru case, îşi planificaseră vacanţele în locuri exotice şi îndepărtate. Dar o să tragă şi mai tare şi o să se întrebe dacă criza vine dinăuntru sau din exterior. Dacă e mit sau realitate. O să se uite în oglindă, o să-şi numere ridurile, o să citească cel puţin un articol despre cum totul se rezolvă cu o injecţie cu toxină botulinică, într-o jumătate de oră şi, probabil, o să zîmbească.

Numerele rotunde sau cele imperfecte nu spun, de fapt, nimic esenţial despre noi. Mie mi se întîmplă din cînd în cînd să uit cîţi ani am. Ştiu, însă, că mă aflu pe o linie subţire ca pojghiţă de gheaţă, undeva între 30 şi 40. E o zonă suspendată, în care faci pace cu tine şi începi să te întrebi spre ce te îndrepţi. Nu e spaimă, ci un fior pe şira spinării cum că trebuie să accelerezi ritmul, pentru că un fanion ideal îţi semnalizează că te-ai afla undeva pe la jumătatea cursei (asta, evident, dacă privim partea plină a paharului şi luăm în calcul creşterea speranţei de viaţă). Intri în criză de timp, dar, culmea, îţi găseşti răgazul să te scuturi şi să te întrebi ce vrei, ce-ţi doreşti, ce e de schimbat sau de luat mai departe în bagaj.

În dosarul de faţă veţi cunoaşte oameni din multe locuri din lume. Veţi citi texte despre scriitori, filme, clişee şi prejudecăţi. Am convocat specialişti şi personaje care au trecut de 40 sau nu i-au împlinit încă. Şi, la sfîrşit, o să vă daţi seama că povestea cu vîrsta e, de fapt, un pretext pentru o călătorie mai lungă. (**Ana Maria Sandu**)

BARBURISME

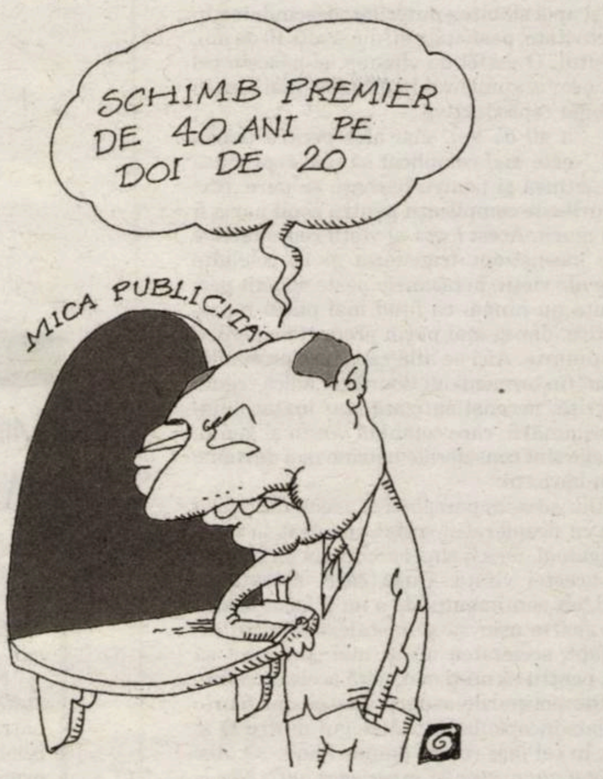
SCHIMB PREMIER DE 40 ANI PE DOI DE 20
MICA PUBLICITATE

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 13 decembrie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Laurenţiu Diaconu-Colintineanu.

Alec BĂLĂŞESCU

Încă o dată pe atît de trăit

În urmă cu aproximativ 800 de ani, un om din Asia, care depăşise uşor vîrsta de 40 de ani, s-a decis să devină senior al războiului. I-a ieşit atît de bine încît a pus bazele celui mai întins imperiu cunoscut în istoria umanităţii. Genghis-khan nu este singurul exemplu celebru care contrazice zicala englezească „un cîine bătrîn nu poate învăţa lucruri noi“. Înainte de a merge mai departe, trebuie spus că, pe vremea lui Genghis-khan, în Europa speranţa de viaţă nu era mult peste această vîrstă... Dacă ar fi să judecăm după standardele lumii moderne, 40 de ani nici măcar nu înseamnă prea mult, cel puţin pentru un bărbat (căci da, trăim într-o societate tributară reflexelor sexiste).

Un alt exemplu mai aproape temporal şi cultural ar fi Goethe care, deşi era cunoscut deja la 23 de ani, a publicat cele mai importante lucrări după 40 (ba chiar 50) de ani. Pentru a rămîne în domeniul literar, dar pentru a schimba genul/sexul, putem spune acelaşi lucru şi despre George Sand. Nimic curios în acest fapt, un proverb chinez chiar spune că „talentele adevărate se coc tîrziu“. Cea mai mare parte a oamenilor trăiesc, însă, în zona în care talentul nu este neapărat definitoriu pentru viaţa lor. Deşi, pe de altă parte, a trăi frumos necesită talent.

Pînă la urmă, de ce vîrsta de 40 de ani creează aşteptări?

În termeni strict demografici, este momentul în care ne aflăm la jumătatea vieţii. Pentru pesimişti înseamnă că jumătate din ea a trecut deja... Pentru optimişti – că ar mai fi încă o dată pe atît de trăit! Cînd mutăm analiza la nivel social, încep complicaţiile. Foarte mulţi dintre noi trăim în societăţi care „gîndesc“ pe modelul evoluţiei cu un grafic care arată ca un clopot (sau ca şarpele lui Antoine de Saint-Exupéry): ascendent pînă la jumătate şi apoi descendent. Conform acestei curbe, în jur de 40 oricine a atins apogeul, după care ar începe o perioadă de platou şi apoi slăbirea puterilor, descinderea în inactivitate, pasivitate şi, după alţi 40 de ani, sfîrşitul. O astfel de viziune îşi găseşte cel mai uşor argumentul în biologie, mai ales în biologia reproductivă.

La 40 de ani, mai ales pentru femei, este mai complicat să mai reproducă (însă şi pentru bărbaţi, se pare, căci riscurile de complicaţii pentru copil par a fi mai mari). Acest *logos* al vieţii reproductive este inconştient transferat şi în celelalte zone ale vieţii, persoanele peste 40 sînt percepute nu numai ca fiind mai puţin reproductive, dar şi mai puţin productive pentru comunitate. Aici se află rădăcina profundă, *„doxa“* (în termenii lui Bourdieu, adică regula nescrisă, neconştientizată, dar inatacabilă) discriminării, care combină vîrsta şi genul: femeile sînt considerate bătrîne mai devreme decît bărbaţii.

Din această perspectivă avem, deci, de-a face cu dezideratul social, integrat la nivel individual, de a fi superproductiv pînă în jurul acestei vîrste. După care, aşteptările scad, iar sentimentul de a nu fi făcut destul este foarte uşor să se instaleze. Pentru că, de fapt, societatea nu îţi mai „permite“ să faci, pentru că nu-ţi mai oferă aceleaşi şanse.

Stereotipurile asupra vîrstei sînt foarte frumos încapsulate în dialogul dintre Q şi 007, în cel mai recent James Bond: „Q: *Age is not a guarantee for experience*. 007: *Nor is youth a guarantee for innovation*.“ Cu alte cuvinte, pînă la 40 de ani ar trebui să dovedeşti că ai acumulat destulă experienţă (eventual într-un singur domeniu) pentru a merita să continui în virtutea experienţei – înapoi la cîinele bătrîn... Pe de altă parte, cînd eşti tînăr, automat eşti inovator. Din această perspectivă, pentru mulţi 40 e începutul unei perioade în care bilanţurile devin mai dese decît planurile de perspectivă. Şi cum, cu toată sinceritatea, bilanţurile sînt prin definiţie dezastruoase (pentru că lumea e în continuă mişcare, iar un bilanţ este prin definiţie static şi retrograd), depresia se poate instala, iar noua maşină sport, eventual roşie, devine o necesitate organică.

Pentru mulţi 40 e începutul unei perioade în care bilanţurile devin mai dese decît planurile de perspectivă.

Pe de altă parte, există societăţi care încurajează inovaţia indiferent de vîrstă. Cu rădăcini în societăţile consumeriste avansate, acest tip de a vedea lucrurile se generalizează la nivel global – evident, pentru cei care trăiesc conectaţi la „globalizare“, la piaţa muncii postindustriale, al cărei ideal e să valorizeze în mod egal inovaţia şi experienţa. Contradicţiile sînt şi ele parte din acest mod de a te raporta la vîrstă şi generează noi moduri de a „categoriza“ generaţiile, independent de vîrstă, dar pe criterii ale intereselor şi traiectoriilor de viaţă. Este cazul Generaţiei Y, definită prin stil de viaţă, şi cu membri cu vîrste între 20 şi 70 de ani... Se poate spune că ei sînt reprezentanţii destructurării postindustriale a relaţiilor de muncă (şi, de ce nu, de familie). Oricum, pentru Generaţia Y se pare că vîrsta nu mai contează. Oare aşa să fie?

În fapt, nimeni dintre noi nu trăieşte în zone perfect izolate, în care doar una sau alta dintre perspectivele prezentate succint mai sus este valabilă. Mulţi trăim în societăţi care păstrează perspectiva lineară, de tip clopot, asupra vîrstei, însă am adoptat şi aplicat în propria viaţă părţi ale logicii postindustriale. Ne simţim la fel de inovativi, să zicem ca la 25 de ani, însă putem avea 45 şi o să ni se pară că nu ni se mai dă aceeaşi atenţie în zona inovaţiei. În acelaşi timp, nu ne dorim să fim cazaţi confortabil doar în experienţă. Alţii sînt tributari ai unei percepţii personale de tip tradiţional, însă trăiesc, prin forţa împrejurărilor, în zonele sociale ale Generaţiei Y, pe care nu o înteleg, dar pe care încearcă să o imite. Plăpînde musculiţe mimetice, ne îmbrăcăm la 40 ca şi cum am avea 23, dar ţinem la siguranţa personală mai mult decît îmbrăţişăm riscul. Altfel spus, considerăm că sîntem deja mult prea bătrîni pentru a mai risca ceva sau pentru a învăţa un nou giumbuşluc.

Oricum ar fi, 40 de ani înseamnă ceva: pentru mulţi, timpul unui bilanţ. Pentru alţii, timpul unei reinventări. Pentru unii, momentul ultimului tren. Pentru ceilalţi, momentul contemplării unui peron cu o multitudine de opţiuni. Pentru aproape toţi, momentul de a face o petrecere bună.

„Să ne trăieşti mulţi ani!“ Întrebarera este: pentru a face ce? Aici alegerea este a fiecăruia.

***Alec Bălăşescu** este antrololog.*

■ ■ ■

---

trei întrebări pentru

Mihaela RĂDULESCU

„Am trecut nevătămată, cel puţin psihic, şi de 30, şi de 40“

O femeie care se află în lumina reflectoarelor simte o presiune mai mare legată de vîrstă?

Nimic nu e mai deprimant şi mai neproductiv decît constatarea, cu ciudă şi disperare, a evidenţei de neevitat: că îmbătrîneşti. Am înţeles asta la timp, de la femei frumoase şi celebre: Stela Popescu, Angela Similea – ca să dau doar două exemple. Cariera lor s-a bazat în primul rînd pe talent, de aceea cred că au îmbătrînit frumos şi senin şi au zîmbit, probabil, la fiecare rid nou din oglindă. Îmbătrînirea e o tragedie doar pentru femeile care n-au nimic altceva de povestit despre ele, dincolo de ce se vede...

Mi-aduc aminte de o întîmplare trăită de Florin Piersic, cu un taximetrist care-l iubea şi care-i văzuse toate filmele din tinereţe. Cînd, în sfîrşit, l-a întîlnit personal, a constatat cu uimire: „Vai, da' ce-aţi îmbătrînit, domnu' Piersic!“. Florin i-a luat faţa în mîini şi i-a spus, cu aceeaşi mîhnire: „Da' tu, tu ce-ai îmbătrînit!“, lăsîndu-l cu gura căscată pe taximetristul convins că nu se întîlnise niciodată în tinereţe cu Florin Piersic.

Bunăoară, cu cît eşti mai în „vitrina cu produse publice“, cu atît ţi se văd mai abitir defectele şi mai ales vîrsta, subiectul preferat de bîrfă al femeilor, de la primul rid încolo.

Cum vă raportaţi la această cifră?

Am trecut nevătămată, cel puţin psihic, şi de 30, şi de 40. Am noroc şi de o avantajoasă moştenire genetică, dar şi de o umplere constantă şi benefică a sufletului, a minţii şi timpului cu treburi interesante, acaparante, de la cele care intră în atribuţiile de mamă, pînă la pasiuni şi căutări de toate soiurile. Nu m-am rătăcit pe coridoarele nici unei depresii şi am înţeles la timp că gravitaţia are nişte obsesii cu noi, pămîntenii – nu numai că vrea să ne ţină cît mai mult şi mai bine în picioare, dar vrea să tragă şi de toate cele în jos (din păcate, pe lista ei sînt şi colţurile buzelor, pielea de peste tot etc.), iar la un moment dat, o rudă de-a ei, destinul, vrea să ne vadă pe toţi sub pămînt.

Dacă ar fi să vă alegeţi o vîrstă ideală la care aţi vrea să fi rămas, care ar fi aceea şi de ce?

Dacă „staţiile“ ar fi posibile şi la libera alegere, probabil că cea cu numărul 35 mi s-ar potrivi cel mai bine. Atunci am simţit că viaţa mea e pe drumul cel bun, am devenit mamă, nu m-am mai îndoit de femeia care am devenit şi nici de cea care urma să fie, pentru tot restul vieţii, mamă de pui de om.

a consemnat Ana Maria SANDU

Scriitori la 40 de ani

Trei bookaholice au răsfoit jurnale, au căutat scriitori interesanţi, au calculat ani şi au încercat să se lămurească ce cărţi au scris şi ce li se întîmplă autorilor aflaţi în jurul vîrstei de 40 de ani…

Cristina PETRESCU

Actul I. Cu ce se ocupă scriitorii în deceniul 4 al vieţii

Vîrsta nu e importantă decît dacă eşti o bucată de brînză, spunea o actriţă americană. Sau dacă eşti vin, ar fi zis Cicero, apreciind şi că o licoare bună nu îşi arată niciodată vîrsta.

Nici pentru un scriitor vîrsta nu este importantă. Poe a murit – în circumstanţe la fel de tenebroase şi perfide precum poveştile sale gotice – la 40 de ani; cîteva dintre surorile Brontë la 30, ca şi Sylvia Plath, de altfel. Keats a decedat la 25 de ani, şi toate poemele i-au fost publicate în ultimii patru ani de viaţă. Anne Frank – care, probabil, nici nu bănuia că bietul ei jurnal de adolescentă va ajunge printre best-seller-urile secolului – a murit la 15 ani.

Ce înseamnă deci vîrsta pentru un autor? De dragul cifrei şi al cronologiei, am răsfoit jurnalele vieţilor diverşilor scriitori, ca să vedem ce li se întîmpla la vîrsta de 40 de ani…

Înainte ca secolul al XIX-lea să dea pagina, Selma Lagerlöf îşi părăsea slujba de învăţătoare la o şcoală de ţară pentru a deveni scriitoare. Un deceniu mai tîrziu, era a treia femeie care primea un premiu Nobel, şi prima care îl obţinea pentru activitatea literară.

La 40 de ani, Henry James lucra la al şaptelea roman şi publicase zeci de nuvele. Proust scria deja de doi ani la grandioasa *În căutarea timpului pierdut*.

După un zguduitor al Doilea Război Mondial, Orwell scria *Ferma animalelor*. Mai avea de trăit doar patru ani. F. Scott Fitzgerald, la 40 de ani, va fi scris deja patru romane din cele cinci. Şi el mai avea tot patru ani de trăit.

În anul în care a împlinit 40 de ani, James Joyce a reuşit să termine opera care îi secase zilele, nopţile şi sănătatea, în ultimii şapte ani: *Ulysses*.

Steinbeck publicase deja *Fructele mîniei, Despre oameni şi şoareci* şi *Tortilla Flat,* iar Faulkner scriseşe deja patru dintre cele mai bune romane ale sale.

Recent întors din Războiul Civil spaniol, Hemingway îşi termina cel de-al cincilea roman, *Pentru cine bat clopotele,* şi îşi ascuţea creionul înaintea celui de-al Doilea Război Mondial.

În faţa aceluiaşi război, Nabokov îşi făcea bagajul şi fugea în America, deschizîndu-şi drumul către Lolite, focuri palide şi arlechini.

La 40 de ani, cînd se împlineau doi ani de la eliberarea sa din lagăr, Soljeniţîn începea să lucreze în secret la *Arhipelagul Gulag*.

La 40 de ani, Umberto Eco nu scrisese încă nici un roman. Nici William Golding, de altfel. Pamuk scrisese patru, iar Marquez publica al doilea roman, *Un veac de singurătate*.

La 40 de ani, Salman Rushdie lucra neostoit la *Versetele satanice*, fără a bănui că peste doi ani întreaga viaţă urma să i se năruie în faţa sentinţei fatale a fundamentaliştilor islamici.

2012. La 40 de ani, China Miéville este unul dintre cei mai *cool* scriitori britanici, cu zece romane şi nenumărate nuvele publicate, pilon (de stînga) al genurilor *steampunk,* SF şi *new weird fiction,* cu nouă premii pe raft.

Peste ocean, în America, Joe Hill lucrează la al treilea roman, iar anul acesta a scris prima nuvelă în colaborare cu tatăl lui, al cărui nume a reuşit să îl ascundă o vreme, pînă cînd s-a afirmat pe propriul merit. Joe e fiul lui Stephen King.

Peste încă un ocean, în India, un tînăr jurnalist care nu a împlinit încă 40 de ani scrie de zor la a patra carte. Cînd a primit premiul Man Booker pentru romanul său de debut, *Aravind Adiga,* avea doar 34 de ani, aceeaşi vîrstă pe care o avea şi Rushdie cînd primise acelaşi premiu, două decenii mai devreme.

Mădălina GEORGESCU

Actul II. De ce scriitori la 40 de ani mi se par al naibii de tineri

Nu ştiu ei cum se simt, doar atît zic: asta, da, vîrstă să fii scriitor, la 40 de ani! Ca femeia la 30: coaptă. Să fie vreo reminiscenţă din şcoală, cînd portretele domnilor scriitori erau tare serioase, de oameni mari şi preocupaţi? Cel puţin cînd am văzut prima dată o poză a lui Blaga, mi s-a părut cam dubios: ce era cu băieţandrul ăla de mai semăna şi cu taică-meu în tabloul de la absolvirea liceului? Pînă şi Luceafărul avea ceva tuleie, unde mai pui că frumos era să te pleci în faţa lui Arghezi, care scotea *Cuvinte potrivite* la 47 de ani, cît le-o fi potrivit!

Nu citesc numai cărţi scrise de scriitorii la 40 de ani, slavă Domnului, numai că mi-a fost de ajuns să aud vîrsta, ca în minte să se formuleze topul meu de cărţi scrise de oameni de la noi, aproape de 40. Din nou, nu ştiu ce înseamnă asta pentru ei, pentru mine lucrurile stau aşa: nici nu mi s-ar fi părut normal să le fi scris altcîndva, la fel cum nu mi s-ar fi părut normal ca unul la 30 de ani să ia Nobelul, la fel cum mi se pare foarte normal că, pentru ei, 40 de ani ăsta e doar începutul unei trebi serioase, mature.

Aproape de 40 de ani, Iulian Tănase lansează *Oase migratoare*.

Tot spre 40 de ani, Filip Florian scoate *Zilele regelui*. Nu ştiu să fi cunoscut pe cineva căruia să nu-i placă. OK, şi *Degete mici* a fost foarte bună, dar *Zilele regelui* e de-a dreptul un deliciu. Abia aşteptăm să citim şi *Toate bufniţele*.

Teodosie cel mic a fost şi este cartea pe care nu o dau din bibliotecă. Pe asta chiar nu vreau să o pierd, ştiu cît am fugit după *Viaţa şi faptele lui Ilie Cazane* care, vreme îndelungată, nu se găsea pe nicăieri, dar toată lumea încă mai vorbea despre ea.

Încă îmi mai amintesc foarte bine de „şocul“ lansării *Cruciadei copiilor* a Florinei Ilis şi de faptul că nu ştiam mare lucru despre autoare…

Despre Philip O'Ceallaigh, ştim că nu e chiar de la noi, dar ne permitem să-l includem mai ales după ce am citit *Şi te trezeşti rîzînd*. Unii dintre noi au spus că personajele sale sînt în crizele/căutările de la 30, eu le văd în cele de la un 35. Din cîte ştim, Philip poate fi şi el pus în sertarul scriitorilor spre 40 de ani, dar nu asta e important: ci faptul că a scris o carte excelentă, care rezumă splendid crizele vîrstei, din care crize nu-ţi rămîne decît să te trezeşti rîzînd.

Ioana EPURE

Actul III. De fapt, n-avem nevoie decît de timp

Mărturisesc cinstit: cînd mă gîndesc la împlinirea a patru decenii de viaţă, mă apucă frica. De riduri, de regrete, de gînduri obsesive legate de ce-am apucat şi ce n-am apucat să fac la 30 sau la 20 de ani etc… E minunat, însă, să te gîndeşti că o să fii matur şi înţelept şi că n-o să mai faci atît de uşor greşeli prosteşti de tinereţe, dar că, în acelaşi timp, n-o să fii nici bătrîn, în aşa fel încît să cîştigi totuşi ceva de pe urma maturităţii tale – dar cred că numai cei norocoşi dintre noi au, la 40 de ani, energia şi, mai ales, timpul, de a gîndi atît de optimist.

„Vîrsta este o chestiune a minţii asupra materiei. Dacă nu te deranjează, nu contează.“

MARK TWAIN

„O femeie poate să ţină un singur secret: vîrsta ei.“

SIGMUND FREUD

PUBLICITATE

40 de minute

Sinteză a principalelor evenimente din lume, cu **Anca Năstase**.

De luni până vineri, de la 18h15.

rfi românia

Dacă m-ar întreba cineva cărui personaj literar de 40 de ani aş vrea să-i semăn, primul nume pe care l-aş alege ar fi, categoric, Ursula K. Le Guin, care a început să publice în mod constant abia de la 35 de ani încolo şi şi-a scris cele mai bune două romane, *Deposedaţii* şi *Mîna stîngă a întunericului* pe la începutul deceniului 4 de viaţă. N-a fost nici copil minune al literaturii, nici vreun geniu înnăscut a cărui adolescenţă să-l fi transformat într-un superfin observator al naturii umane. Le Guin a fost ceea ce americanii numesc *late bloomer,* şi foarte bine că nu s-a grăbit. Şi-a păstrat, după cît se pare, destulă energie ca, la 83 de ani, cîţi are acum, să aibă un blog, pe care îl actualizează constant, şi la aproape 80 să cîştige un premiu Nebula.

E valabil şi pentru Kim Stanely Robinson care a publicat primul volum din trilogia *Marte,* la 41 de ani. I-a luat 17 ani s-o scrie – atît a studiat planeta Marte pînă cînd a fost capabil să ne-o descrie nouă, cititorilor, la fel de exact ca robotul Curiosity, care abia acum, în 2012, a început să-şi plimbe picioruşele de gîndac pe acolo.

Curios, pe de altă parte, este cazul lui Asimov, care la vîrsta de 40 de ani, adică în anii '60, nu a publicat aproape deloc literatură. Seria Roboţilor a fost publicată jumătate în anii '50, jumătate în anii '80. *Imperiul* – la fel, pe cînd Asimov avea vreo treizeci şi puţin de ani, ca şi trilogia *Fundaţiei*. Ca şi cînd s-ar fi odihnit, ar fi luat o pauză – poate, cine ştie, pentru a se gîndi, pentru a cîntări şi a-şi tempera avîntul care l-a ajutat să postuleze cele trei legi ale roboticii la doar 22 de ani. Pentru Asimov, vîrsta de 40 de ani a fost un popas.

Însă, dacă aş alege un nume care să-mi spună cu adevărat ce înseamnă vîrsta asta pentru un autor – cum scrisul se transformă, cu vîrsta, la fel ca vocea –, l-aş alege pe Arthur C. Clarke.

Pe la 40 de ani, autorul englez anunţa cu încredere sfîrşitul copilăriei umanităţii şi evoluţia către o stare metafizică ce depăşeşte limitele propriilor noastre corpuri, sub observaţia atentă a unei rase extraterestre benvolente. Predica puterea în unitate, prin reunirea oraşelor Lys şi Diaspar, după secole de separare, în *Oraşul şi stelele*. Tot în aceeaşi perioadă, descria odiseea spaţială a lui David Bowman, călătoria lui transcendentală prin măruntaiele universului.

Treizeci de ani mai tîrziu însă, în *Cîntecele îndepărtatului Pămînt,* rasa umană apare împrăştiată prin Univers, după ce Soarele a devenit o novă iar viaţa pe Pămînt n-a mai fost posibilă. Clarke ne vorbeşte despre sacrificiile care trebuie făcute pentru a conserva ceea ce a mai rămas din omenire. În mod ciudat, ideea romanului aminteşte însă tot de un material scris în tinereţe, povestirea *Steaua,* în care un grup de exploratori contemplă rămăşiţele unei civilizaţii avansate, distruse tocmai de soarele lor.

O parte dintre locuitorii planetei distruse au devenit poate, cine ştie, chiar personajele din *Cîntecele îndepărtatului Pămînt*. Ideea e aceeaşi – ea s-a născut pe cînd Clarke avea spre 40 de ani, dar n-a crescut cu adevărat decît cînd autorul se apropia de 70.

Nu ştiu dacă vreuna dintre ideile pe care o să le avem la 40 de ani or să aibă vreun ecou la bătrîneţe, dacă ele or să însemne ceva sau or să fie uitate la fel ca toate celelalte. Ce ştiu însă este că dacă e ceva ce putem învăţa de la autorii care ne populează biblioteca este că niciodată nu e prea tîrziu nici să te apuci de scris, nici să te opreşti, măcar temporar, din scris, şi nici să torni fundaţia a ceva ce vei dezvolta abia mult, mult mai tîrziu.

DILEMA
Vîrsta de mijloc

Florin LĂZĂRESCU

Opt biscuiţi la leu

Am început să îmbătrînesc atunci cînd mi-am dat seama că nu există cale de întoarcere, de căzut la pace cu mama, şi trebuie să mă trezesc zilnic la oră fixă, de dimineaţă, ca să mă duc la grădiniţă. Pe cuvînt că nu mint, că nu-mi falsific biografia. Îmi amintesc precis cum, în vreme ce păşeam repejor-apăsat cu o gentuţă de tablă în mînă, în care-mi zăngăneau nişte biscuiţi „opt la leu“, a încolţit în mine ideea că viaţa poate fi şi nasoală, lipsită de noimă. Bine, nu era nimic filozofic în mintea mea de-atunci, ci mai degrabă o primă senzaţie de – cum să-i zic? – blestemat ziua şi lumea în care m-am născut, o jale că deja le-am văzut pe toate şi că nimic nu merită să mă ridic din pat după deşteptător. Apoi, odată aprinsă scînteia care a împerecheat primii neuroni responsabili cu asta, în timp, ideea ori senzaţia s-a înrădăcinat şi s-a împînzit, cu ocazia unor diferite momente, precum:

Era duminică după-amiază şi mi-am amintit brusc de tema nefăcută la mate. Prietena mea din clasa a II-a mi s-a confesat că îl iubeşte pe unul dintr-a IV-a. Am realizat – la al nu ştiu cîtelea volum – că poveştile nemuritoare se sfîrşesc cam toate la fel. Chit că bine, dar la fel. M-am prins că luni dimineaţa e şi mai grav decît în restul dimineţilor. Mi-a murit un cîine. Am pierdut o săgeată la care muncisem vreo cîteva zile. Am spart o minge de „treijcinci“. Am priceput că n-o să pot fi „muşchetar“, nu din vina mea – eu mă pregătisem intens şi corect –, ci pentru că cei din jur nu vor accepta niciodată asta. N-am putut înţelege de nici o culoare ce fac diezul şi bemolul, cum şi de ce trebuie să-mi mişc mîna prin aer la măsura de trei pătrimi, drept urmare am luat primul 4 din viaţă la muzică.

A murit Winnetou. Iubita mea secretă chiulea prea mult de la ore. Profa de engleză care-mi aducea cu sacoşa cărţi „adevărate“ a fost detaşată altundeva. Nu m-am nimerit „la dansuri“ cu perechea dorită. Deşi am falsat voit-îngrozitor, m-au selectat în corul şcolii. La forumul pionieresc judeţean, nu eu am fost ales să merg la cel naţional, ci Irinel (pe care oricum îl invidiam pentru că avea pastă de dinţi şi săpun cu acelaşi nume), un mutalău cu tată ştab comunist. „La dansuri“ s-a rezolvat pînă la urmă să „cad“ cu perechea dorită, dar mă călca pe picioare, vorbea mult şi foarte plicticos. Peste cîţiva ani, am revăzut-o într-o haltă pustie, scuipînd absentă seminţe, cu curul pe bordură, în aşteptarea personalului de Paşcani. La recomandarea profei de istorie, am citit vreo cincizeci de pagini dintr-o carte, cică, de superaventuri: *Fraţii Jderi*.

> *„Un om la 20 de ani trebuie să fie admirat, la 30 apreciat, la 40 invidiat şi la 60 stimat.“*
>
> GRIGORE MOISIL

Hai şi mai pe scurt, şi mai pe repejor, că n-o să mă încadrez în spaţiu:

În prima zi de liceu, am rămas de prost cu numitul Tărîţă, singuri, inutili, pe terenul de sport, după terminarea careului, pentru că n-am înţeles bine din care-a IX-a – „B sau E?!“ – facem parte. Cînd am nimerit B-ul, mai exista doar o bancă liberă, în spate, cu scaunele rupte. La sfîrşitul unei zile de serviciu la cantină, am privit îndelung la grămada de oale care-mi reveneau să le spăl. Eu, care mă consideram un jucător genial, nu mi-am mai văzut rostul în echipa de fotbal a clasei. Nu că m-au dat ăia afară, ci m-am cerut eu, din ruşinea de cum mă învîrteam, ca o curcă chioară, pe teren. S-a terminat *Război şi pace*. Cu o zi înainte de Crăciun, portarul mi-a spus agresiv că nu mai e voie de la Conducere să stau de Sărbători în căminul facultăţii. Mi-am luat rucsacul în spate şi am sunat, pînă mi s-a terminat cartela în cutiile înghesuite ale telefoanelor publice, pe la toţi prietenii şi rudele din oraş. Mai nimeni nu era acasă. Şi cine-a fost mi-a zis, cu scuzele de rigoare, că nu se poate. Am publicat prima carte şi nimic nu s-a schimbat. Într-o intersecţie oarecare de stradă (loc în care văd şi acum aproape concret, fizic, de fiecare dată cînd trec pe-acolo, o cruce), am aflat deodată că cel mai iubit prieten m-a trădat cumplit. Am înţeles pe ce s-a bazat şi cum a funcţionat comunismul, într-o şedinţă în care am fost evaluat de colegii de serviciu. Mi-am rupt un deget la baschet şi n-o să mai pot cînta niciodată ca lumea la chitară clasică. Pe un hol împuţit al Spitalului de Urgenţă, înconjurat parcă de toţi îmbolnăviţii planetei, un doctor mi-a spus: „Roagă-te la Dumnezeu ca taică-tu să treacă peste noaptea asta“. Brusc, am observat că am burtă. M-am plimbat de la un spital la altul într-o Salvare, a nu ştiu cîta oară, alături de mama, care a ridicat uşor capul de pe targă şi m-a încurajat cu un zîmbet: „Moartea doamnei Lăzărescu!“. Mi s-a stricat aparatul foto în garanţie, de la un cadru la altul, din senin, fără să contribui cu nimic la asta. M-am procopsit cu gastrită, atacuri de panică, agorafobie şi nu mai am voie să fumez ori să beau cafea. Am şters cu palma oglinda aburită de apa caldă, mi-am tras o zgaibă pe obrazul stîng cu lama *M3 power sensation* şi am înţeles că cearcănele or să rămînă întotdeauna acolo. „Mai inteligent sau mai bun de-atît nu poţi fi!“

Din fericire, între momentele de mai sus – şi multe, multe altele – au existat infinit mai multe frumoase. Nimic n-a luat încă pentru mine o turnură tragică, nu mi-a schimbat fundamental bucuria de a trăi. Nasol şi problematic – repet, nu tragic, nu dramatic; patetic, poate – e că pe măsură ce mă apropii de 40 de ani, mi se întîmplă din ce în ce mai des ca, la culcare, una dintre fazele de genul celor pomenite anterior să mi se strecoare, fără să vreau, în minte. Lucru care mă face să adorm din ce în ce mai tîrziu şi-aproape în fiecare dimineaţă să mă trezesc – de data asta înzecit mai intensă, răspîndită pînă în măduva oaselor, parcă pînă la ultima celulă glială din mine – cu acea senzaţie din vremea grădiniţei, cînd alergam cu opt biscuiţi la leu într-o gentuţă de tablă.

***Florin Lăzărescu** este scriitor.*

„A doua tinereţe“

interviu cu Vera ŞANDOR

Omul de azi la 40 de ani: e la a doua tinereţe sau la intrarea în maturitate?

Din punct de vedere al speranţei de viaţă şi al creşterii capacităţii de prevenţie şi asistenţă medicală, 40 de ani nu mai înseamnă începutul bătrîneţii sau al declinului, aşa cum era reprezentarea acestei vîrste cu cîteva secole înainte. Reprezentarea colectivă a acestei vîrste s-a schimbat mult, dar, desigur, cu persistenţa – în enclave, în comunităţi sau doar la nivelul prejudecăţilor personale – a acestei vechi reprezentări marcate de angoasă.

A doua tinereţe nu este neapărat în contradicţie cu maturitatea. Uneori, chiar dimpotrivă! Maturitatea poate să nu însemne renunţare, ci un nou început datorat unor revelaţii ivite din reflectarea celor 20 de ani trecuţi. De exemplu, curajul de a-ţi urma vocaţia renunţînd la destinul impus de anumite norme sau imperative poate însemna şi „a doua tinereţe“, ca o a doua şansă, al doilea început...

Criza de vîrstă este adevarată sau e doar un mit?

Criza de vîrstă este un prag, nu o fatalitate. Este şi realitate, şi mit.

Din punct de vedere biologic, fiziologic şi al regimului hormonal, este o realitate. O dovedesc multe patologii care survin ca o decompensare fizică sau psihică la trecerea sau doar la presimţirea acestui prag. Este un mit activ în măsura în care credinţa în această spaimă, creată de imaginea aceasta, produce efecte la nivel psihic..

Îi afectează ea diferit pe femei şi pe bărbaţi?

Cineva spunea odată: „Doar femeile îmbătrînesc...“ Aceasta este o percepţie comună vecină atît cu prejudecata, cît şi cu o anumită viziune (oarecum misogină) despre relaţia dintre sexe.

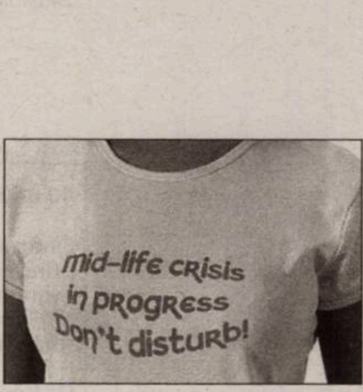

În realitate, începem să îmbătrînim (fiziologic, biologic) încă de la 18-20 de ani, dar mulţi oameni rămîn tineri în spirit pînă la adînci bătrîneţi – chestiune genetică, psihică sau la intersecţia dintre spirit şi trup?

La femei, oprirea capacităţii de a procrea este obiectivă. Este aceasta sinonimă cu bătrîneţea? Nu ar fi o reducere schematică la biologic?

La bărbaţi nu se aplică acelaşi reper: capacitatea lor de a procrea depăşeşte cu mult puterea dorinţei lor sexuale, în sensul că şi într-un declin libidinal – obiectiv –, capacitatea lor de procreare se poate păstra. În privinţa narcisismului, acesta e diferit la bărbaţi şi la femei. O femeie poate trăi mai dureros trecerea timpului care îi marchează imaginea.

Frica de bătrîneţe este printre angoasele care declanşează schimbări? Cum ne tratăm?

Frica este indusă de imagini, istorii, prejudecăţi şi de modalitatea de a ne percepe corpul, destinul, sufletul. Reprezentările despre bătrîneţe sînt diverse: odihnă, seninătate, mulţumire, boală, neputinţă, inutilitate. Sînt reprezentări induse sau avîndu-şi sursa într-o evaluare a destinului propriu. Din nou, declinul corpului este obiectiv, dar scăderea puterilor nu este echivalentă cu boala. Frica poate influenţa corpul şi, reciproc, corpul poate alimenta frica. Dacă frica este extrem de intensă devine patologie şi se tratează psihologic pentru a nu deveni paralizie sau izolare socială. Dacă frica este doar un moment care pregăteşte adaptarea la o nouă perioadă a vieţii, ea poate fi fertilă: un semnal de pericol absolut util.

Societăţile dezvoltate abordează bătrîneţea activ, ca pe o perioadă în care contribuţia seniorilor şi solidaritatea dintre generaţii sînt valori reale asigurînd continuitatea filiaţiei, a istoriei şi a valorilor şi prevenind fracturile care fragmentează istoriile familiilor şi ale naţiunilor. Sînt valori care se desprind de reperele biologice şi primitive.

Relaţiile de cuplu se reevaluează în această perioadă?

Categoric da, dacă ne referim la cupluri care sînt împreună de un timp mai îndelungat. Această criză afectează mai degrabă cuplurile constituite la tinereţe. Motivaţiile şi sentimentele în cuplu se pot schimba, şi acest prag poate fi resimţit ca o ultimă şansă: afinitatea poate lua locul sexualităţii (alegeri pasionale la tinereţe se pot dovedi insuficiente la maturitate), sexualitatea se impune ca motivaţie majoră dacă la prima tinereţe nu a fost recunoscută ca importantă în crearea cuplului, motivaţiile „acceptabile social“ pot fi denunţate în favoarea unor alegeri smintite ca fiind mai autentice. Copiii cresc sau pleacă, relaţia parentală pare golită de sens fără baza unor experienţe de intimitate în cuplu... şi exemplele pot continua.

Frica de moarte poate, de asemenea, genera (mai frecvent la bărbaţi se pare) o senzaţie de sufocare şi captivitate care poate avea destulă forţă încît să arunce în aer tot ce este stabil în destinul cuplului.

Motivaţiile şi cauzele sînt diverse – de la cele care ţin de căutările naturale din viaţa fiecăruia la cele care îşi au originea în trăiri dureroase care pot deveni acute în momentul acestui prag.

Criza, cum spuneam, nu este o fatalitate. Mulţi dintre noi au norocul sau înţelepciunea de a trăi autentic o continuitate coerentă a propriei vieţi.

***Vera Şandor** este psihanalist, membru direct al Asociaţiei Psihanalitice Internaţionale, membru corespondent al Societăţii Psihanalitice din Paris.*

a consemnat Ana Maria SANDU

Brăduț FLORESCU

Am ajuns peste tot. La 40 de ani încă nu

Scriu acest articol la intrarea în peştera Tham Lod, în nordul Thailandei. Prin Tham Lod curg zilnic un rîu, trei sute de mii de lilieci, tot atîtea păsări şi tot atîţia peşti albaştri. Am vizitat Tham Lod de şase ori în ultimul an şi aş vizitat-o de încă şase ori pînă la Revelion, pentru că mă interesează. Mă interesează tăcerea ei, felul în care apa şi piatra şi-au negociat stăpînirea asupra timpului, mă interesează gîndurile care ies pe gura ei, la răsărit şi la apus. Am aproape 40 de ani şi au început să mă intereseze asemenea lucruri. Altele au încetat să mă mai intereseze.

De pildă, nu mă mai interesează să văd multe locuri. Harta cuceririlor mele creşte într-un ritm descrescător. Plec rar şi revin des. Cînd plec, stau mult. Cînd revin, stau şi mai mult. Am destui ani ca să înţeleg că un loc nu poate fi găsit pînă cînd nu vine el spre mine. Nu eu mă duc, ci locul vine. Îmi rămîne doar să mă aşez şi să-l aştept. Apoi să revin la el, ca să-i arăt că îl iubesc şi că mi-a fost dor. Iar locul îmi povesteşte altele, de fiecare dată. Nu mă pune să-ţi zic poveşti din toată lumea, că n-am văzut-o şi nici n-am în plan s-o văd. Lumea exterioară, lumea altora nu mă mai interesează. Am aproape 40 de ani şi e vremea să găsesc formula alchimică ce transformă pămîntul în aur.

Nici preţurile nu mă mai interesează. Ştiu că banii au devenit principalul subiect de conversaţie – iar în rîndul călătorilor de astăzi aproape singurul –, dar la vîrsta mea e prea tîrziu şi prea devreme ca să-mi mai pese cît costă asta şi cît costă ailaltă şi cît de ieftin se găseau în altă parte. Sînt acum, sînt aici, spune-mi preţul pentru asta şi am să-l plătesc. Nu mă interesează cît cîştigă oamenii din ţările prin care călătoresc. Nu mă interesează pe ce-şi cheltuiesc banii, nu mă interesează să negociez cu ei un preţ mai bun, nu-mi pasă dacă încearcă să mă păcălească. Îi las s-o facă. Cineva trebuie să piardă pe lumea asta, unde toată lumea caută cîştig. Am aproape 40 de ani. Am pierdut cel puţin jumătate din ei, sînt obişnuit să fac afaceri pe pierdere.

Mă interesează, în schimb, modul în care banii schimbă tonul general al lumii, felul în care banii, ca un virus de calculator, răstoarnă într-o generaţie tot ce-au aşternut alte o sută înainte. Mă interesează politica, din Indonezia pînă în Venezuela, mă interesează cine a ieşit preşedinte, cine e în opoziţie, ce spune Biserica, ce zic americanii despre asta şi asta despre americani. Mă interesează jocul global, desenele în creion chimic pe harta lumii. Asta da, mă interesează şi aş putea să-ţi povestesc despre asta.

Nu mă interesează mîncărurile, aromele şi gusturile. Dintre toate cele care trec prin stomac, dragostea e singura care-mi mai stîrneşte încă interesul. Nu mă pune să-ţi recomand mîncăruri. Mănînc ca să pot călători mai departe, nu călătoresc ca să mănînc mai multe. Alege-ţi ce vrei de pe meniu. Dacă nu-ţi place, dă-mi mie că mi-e totuna. Am aproape 40 de ani. Ar fi cazul să mă învăţ cu postul.

Mă interesează, în schimb, drumurile pe care circulă mîncărurile dintr-o lume într-alta, dintr-o cultură într-alta, schimbările de gust şi ritualuri pe care le comportă apariţia unui ardeiaş iute în Asia sau a unui băţ de scorţişoară în Anglia. Poveştile neguţătorilor de mirodenii, drumul seminţelor de pe continente pe insule şi apoi mai departe, spre alte continente. Poveştile bătrînilor pescari, singurii adevăraţi martori oculari ai mării, singurii care au văzut oceanele îmbăindu-se dezbrăcate în ploaie. Mă interesează zăngănitul lanţului trofic, puterea supranaturală a naturii de a se regenera. Astea da, mă interesează. Putem discuta ore întregi.

Nu mă interesează confortul călătoriei. Ce-o fi de îndurat să vie. Trebuie să-mi ţin trupul treaz, altfel îi vin cine ştie ce idei bătrîneşti. Paturi moi, perne de puf, aşternuturi de mătase, uleiuri aromate şi, eventual, o lespede de marmură la intrarea în mormînt. Nu mă întreba unde se doarme cel mai bine. O să-ţi răspund: în pădure, în ploaie, pe nisipul bătut de valuri, sub stele, pe puntea unei bărci. Acolo se doarme cel mai bine şi nu e nevoie de rezervare.

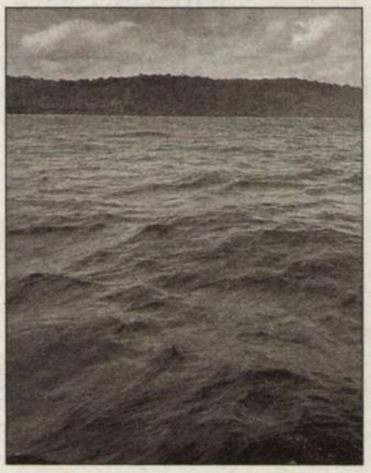

© B. Florescu

Nu mă interesează distracţiile şi socializarea, nici integrarea – fie ea şi formală – printre oamenii locului. Nu mă preocupă micimile şi mărimile omeneşti, motivele pentru care semenii mei sînt răi, lacomi, ignoranţi, violenţi. Nu mă pune să fiu prietenos din cale-afară, să bat hora tribală în bătătură, să mă iau pe după gît cu vînătorul de capete. Nu-mi cere să îţi fac statistici şi să îţi trag concluzii despre oamenii cei mulţi. Nu împart lumea în state, nici în naţiuni. La aproape 40 de ani, singura formă umană de organizare căreia îi recunosc virtuţile e singurătatea.

Fiecare om interesant pe care l-am întîlnit a fost un om singur. Fiecare poveste frumoasă are în miez o singurătate. De ce admirăm, în călătoriile noastre, piscul *unui* munte, unduirile *unui* rîu, splendoarea *unui* templu părăsit, curajul *unui* pescar prins de furtună în larg? Pentru conţinutul lor de singurătate primordială, pură, în care regăsim natura solitară a înseşi existenţei noastre. Ne hrănim cu această solitudine pentru a putea rezista în poluarea gregarismului de zi cu zi. Asta da, mă interesează. Putem vorbi despre ea.

Mă mai interesează – foarte tare – liniştea. Toate lucrurile care nu pot fi spuse despre un loc mă interesează. Nu cred că fiecare clipă de linişte trebuie umplută cu tocătura vorbelor. Nici că orice semn de întrebare trebuie dărîmat cu o lovitură de răspuns. Hai să stăm în fund pe piatra asta şi să tăcem şi să nu scormonim după răspuns că tulburăm apa. Nu mă pune să-ţi povestesc despre Tham Lod, peştera cu rîu, peşti albaştri, lilieci şi păsări. Hai să tăcem despre ea.

***Brăduţ Florescu** este jurnalist de călătorii, proprietar al site-urilor www.amazingrace.ro si www.tedoo.ro.*

Cecilia ȘTEFĂNESCU

Numărul de aur

„Cînd ai 40 de ani, jumătate din tine aparţine trecutului... Şi cînd ai 70 de ani, aparţii trecutului aproape în întregime.“

JEAN ANOUILH

Cei mai lungi ani cred că au fost cei dintre 30 şi 37.

40 e doar un număr. 30 era o dulce ameninţare. 20 nu era un număr, era o promisiune. Era promisiunea că lucruri mari se vor întîmpla şi vor lua locul plictiselii şi aşteptării. La 20, eram buricul lumii. Deunăzi, mama mi-a spus că o supărase o ştire. „O bătrînă de 60 de ani...“ Cine stabileşte, m-a întrebat mama, că la 59 de ani nu eşti bătrîn, dar la 60, da? Şi aşa am deschis cutia cu vechituri. Mi-am adus aminte nu de propria mea aniversare de 20 de ani, ci de aniversarea unei prietene. Locuia, atunci, în căminul Tranzit, un fost hotel care acum a rămas ca o plombă printre blocurile noi de pe malul Dîmboviţei, cea care n-a curs niciodată prea frumos. Eram înaintea Crăciunului, iar eu trebuia să plec a doua zi la sora mea, în Elveţia. Era ziua prietenei mele şi ştiu că l-am rugat mult pe tata, cu cerul şi pămîntul, să mă lase la petrecerea pe care o plănuisem de multă vreme. În cele din urmă, după lacrimi şi promisiuni, am primit învoirea. La petrecerea de 20 de ani ai prietenei mele, am băut mult, am mîncat puţin, m-am sărutat cu băiatul de care eram îndrăgostită, am suferit pe alocuri, am rîs cu fata cu care urma să-mi petrec următorul an şi am făcut echilibristică pe acoperişul hotelului Tranzit de pe care, dacă te ridicai puţin pe vîrfuri, puteai vedea blocul Turn şi toate locurile în care mă jucasem cînd eram mică. Nu s-a întîmplat nimic spectaculos. Dar dacă e să mă gîndesc la cum eram eu la 20 de ani şi la anul acela şi la cei care i-au urmat imediat, la petrecerea acelei fete mă gîndesc. Am ieşit din aburii alcoolului şi ai ţigărilor abia în zorii zilei, încercănată, obosită, trăgîndu-mi corpul filiform prin frig cu speranţa că tata nu va observa ora la care ajung acasă. A observat, dar nu m-a certat. De altfel, la 7 dimineaţa trebuia să plec spre aeroport, ceea ce am şi făcut. Am zburat într-un avion micuţ, care părea extrem de fragil, ca şi starea mea din acel moment. Îl lăsam în urmă pe băiatul de care credeam că mă despărţisem, îi lăsam în urmă pe ai mei, care mă priviseră la despărţire îngrijoraţi, lăsam în urmă Bucureştiul meu prea-iubit şi haotic, la fel de mizer precum mansarda fetei după acea petrecere, ca să mă îndrept spre ţara unde curgeau rîuri de ciocolată şi unde totul ticăia a perfecţiune. Dar chiar şi aşa, cu inima şi cu corpul deopotrivă de zdrobite, niciodată nu cred că am fost mai fericită şi mai încrezătoare în viitor decît atunci, în avionul acela care se zguduia şi pîrîia din toate încheieturile, deasupra Alpilor. Nu mi-a fost nici un moment frică atunci să zbor, în nici un caz nu aşa cum avea să-mi fie după ce am împlinit 30 de ani, cînd orice călătorie cu avionul a devenit un coşmar. Atunci, viitorul îmi rînjea cu gura pînă la urechi, iar eu eram convinsă că lucruri mari se vor întîmpla.

La 30, mă dedulcisem într-o stare de spleen de *fin de siècle*. Mi se părea că aşa e de *bon ton*, să trăiesc o dulce disperare că tinereţea îmi fuge printre degete. Să mimez începutul nefericirii, poate chiar preventiv, pentru a pune o bornă între ce fusese şi ce va fi. Cei mai lungi ani cred că au fost cei dintre 30 şi 37, unde mă aflu acum. Am scris o carte, l-am născut pe Vlad, băieţelul meu, am început să mai scriu o altă carte. Pentru unii e mult, pentru alţii e puţin. 37 e un număr fără vîrstă şi o vîrstă fără nume. Nu ştiu să spun prea multe despre el, aşa cum habar n-am ce înseamnă 40. Mă trece un fior de superstiţie doar acum, vorbind despre aceste cifre. Sînt doar nişte numere înşirate în capul nostru. Nimic mai mult.

***Cecilia Ştefănescu** este scriitoare.*

PUBLICITATE

Art Cultura

O abordare neconvenţională a creaţiei, cu **Dan Pârvu**.

Vineri,
de la 19h15.

rfi
românia

„40 de ani înseamnă un fel de început în meseria asta“

interviu cu medicul Cosmin Iuliu MIHĂILESCU

L-am întîlnit într-un cabinet la o clinică privată. E un cititor fidel al Dilemei vechi. *În urmă cu 14 ani a debutat cu un text despre sistemul medical la rubrica „Aduse cu poşta“. Mi-a mărturisit că îi lipsesc articolele lui Alex. Leo Şerban. Ca mai toţi medicii de vîrsta lui, aleargă cînd la clinică, cînd la spital, de la 8 dimineaţa la 8 seara.*

În meseria dumneavoastră e ca la scriitori, la 40 de ani încă eşti considerat un tînăr medic?

Perioada de pregătire e lungă la medici, aşa că cel mai repede poţi să ieşi pe picioarele tale undeva în jur de 32-34 de ani. În acelaşi timp, mă uit la profesorul meu, la Bogdan Marinescu, care are spre 70 de ani, şi mi se pare că e tînăr şi că face multe lucruri. Mă gîndesc şi la tatăl meu care, la fel, la 70 de ani încă opera şi asista naşteri.

Felul în care se raportează medicii la profesie e unul foarte special. Dacă le-o iei, nu mai ştiu ce să facă. De cîţiva ani, am început să simt asta pe pielea mea, devine o problemă dacă nu trebuie să mă duc nici la clinică, nici la spital.

> *„Fiecare are vîrsta pe care o simte.“*
>
> JEROME K. JEROME

Medicina este o meserie empirică şi contează mult experienţa. Din păcate, nimic din ce citeşti sau cît înveţi în facultate nu te ajută aproape deloc în practica clinică de zi cu zi. Ai nevoie să timp, trebuie să treacă luni, ani, petrecuţi în spital, în gărzi, să vezi, să înveţi, să întrebi, să citeşti apoi. La 40 de ani e important să fii lăsat să faci. Dar şi asta e dificil, pentru că nimeni nu vrea să-şi piardă obiectul activităţii lui şi atunci trebuie să reuşeşti să ajungi la propria experienţă cum poţi.

Nu prea există în România conceptul de mentor. Meseria o furi. 40 de ani înseamnă un fel de început pentru un medic, cu toate că în Occident există profesori universitari la 40 şi un pic de ani.

V-aţi gîndit să plecaţi din ţară?

Cred că am avut un anumit grad de boemă că nu am plecat. Ce m-a ajutat e că am încercat mai multe meserii conexe cu domeniul medical: în industria farmaceutică, am absolvit un MBA. În final am hotărît că o să practic medicina pentru că mă face să mă simt mai bine în pielea mea. În urmă cu nişte ani, nu era un moment bun să pleci ca medic nici în America, nici în Europa.

Cred că, dacă ar fi să descriu starea de spirit printre colegii mei de generaţie, aş zice că sîntem o generaţie de medici dezamăgiţi, hărţuită de media, de un sistem care nu oferă nimic, dar cere, cantitativ şi calitativ, foarte mult. Numărul medicilor pentru numărul populaţiei e alarmant de mic. Şi pleacă elita medicală – ceea ce e foarte trist. De exemplu, recent, de la Fundeni a plecat un conferenţiar de urologie – o pierdere imensă.

Drama principală e că în România, dacă eşti bolnav, nu ştii cui să te adresezi, dacă respectivul serviciu medical e competent pentru ceea ce ai tu nevoie. Starea de spirit e una tristă, de depresie, în sistem.

Să aduci copii pe lume e o specializare medicală mai „luminoasă“ decît altele?

Nu, e doar o profesie. Ori că operezi cancer, ori că aduci pe lume copii e acelaşi lucru. Riscul, neprevăzutul şi urmările pot fi aici mult mai dramatice decît în alte profesii chirurgicale. Adusul pe lume e o parte frumoasă estetic. Dacă se întîmplă ceva, nimeni nu poate să înţeleagă de ce două fiinţe sănătoase pot păţi ceva, fără culpă medicală. În SUA, în profesia asta a mea, există doctori care şi-au scos definitiv obstetrica din curriculum, pentru că este un act medical grevat de neprevăzut. Şi avocaţii asta aşteaptă, acest neprevăzut. Pînă ajungi să demonstrezi că actul medical a fost fără nici o acuză, trec ani, în care doctorul este privit ca un infractor. Nu înseamnă că toată lumea e perfectă...

Vîrsta femeilor care vor să aibă copii a crescut foarte mult. Care sînt motivele?

Azi am avut o gravidă de 41 de ani, cu prima sarcină. Copilul, perfect sănătos. Ecartul de vîrstă cred că a avansat cu zece ani. Majoritatea gravidelor pe care eu le consult se situează în jurul vîrstei de 30 plus. Cu tehnica actuală, e absolut normal, nu e nici o problemă de a duce o sarcină controlată la această vîrstă. E o altă atitudine faţă de o gravidă la o altă vîrstă, atîta tot. Putem prevedea sindroamele genetice care sînt mai numeroase în decadele 3-4 de vîrstă ale femeii, aproape în totalitate.

Capitolul fertilizării in vitro *înseamnă şanse şi mai mari să procreezi la vîrste şi mai înaintate...*

Capitalismul a introdus o formă de presiune concurenţială la nivelul aparenţei între indivizi. Trebuie să am casă, maşină, serviciu, un soţ, o soţie reprezentativă, după care voi face copii – pentru că aşa trebuie, nu pentru că aş avea conştiinţa acestui fapt. Copilul în cuplurile actuale este ca un *duty,* acum ne-am planificat să facem copil conform graficului. Dacă această presiune concurenţială este realizată mai tîrziu, apar factorii inerenţi vîrstei, respectiv problemele de infertilitate iar oamenii încep să se caute. Nu e un lucru rău, ci un fel de progres al societăţii, altfel puteam să rămînem la nivelul Indiei şi să facem copii la 16 ani.

Acei copii care vin pe lume datorită fertilizării *in vitro* vor fi programaţi să fie un *duty* toată viaţa. Părinţii se vor ocupa intensiv de acel copil. E o formă ciudată de progres social. S-a luat premiul Nobel anul trecut pentru că doi britanici, în urmă cu patruzeci de ani, au proiectat primul copil în eprubetă. Acum, înainte de implantarea în uterul mamei, putem să-i facem copilului profilul genetic. Să ştim ce boli va avea înainte. Obţinem *in vitro,* prelevăm o celulă, îi analizăm ADN-ul, şi dacă e predispus la o boală cromozomială clasificată, nu se implantează acel embrion. Şi asta se face în Bucureşti, cu costurile de rigoare. E foarte greu de crezut că un copil obţinut prin fertilizare *in vitro* va ajunge dulgher sau vînzător la supermarket.

Interesant psihologic e şi faptul că o mămică în jur de 40 de ani e foarte stăpînă emoţional, e şi foarte informată, mi se pare printre cele mai bune mămici. Cele de pînă în 30 de ani au o grămadă de frici.

Faptul că oamenii fac copii în jur de 40 de ani poate fi o formă de a scăpa de spaimele legate de vîrstă?

Studiile arată că oamenii fără copii sînt, de fapt, mai fericiţi decît cei care au copii. Dar acest lucru nu se spune pentru ca situaţia demografică să nu devină dezastruoasă.

De asemenea, se pare că la 40 de ani atingi punctul maxim al nefericirii: pentru că e momentul în care eşti cel mai obosit, cel mai stresat, ai taxe, ai rate etc. Spre 60 de ani, te mai relaxezi. Am citit în *The Economist* un studiu pe această temă.

Ce aţi simţit cînd aţi împlinit 40 de ani?

În primul rînd, că nimeni nu mai poate să-mi vîndă minuni ambalate. Şi că nu mai eşti stăpîn în întregime pe fizic. Pentru prima dată în viaţă tragi o linie şi începi să îţi zici: ce-mi face mie bine? Spre ce trebuie să încep să-mi canalizez energia, forţa? Nu mai pot să încep o mulţime de lucruri pentru că nu mai am energie...

În schimb, m-am întors de curînd spre marea mea pasiune din tinereţe – escaladă sportivă şi alpinism. În facultate, nu aveam bani să-mi cumpăr echipament şi, oricum, echipamentul adevărat de alpinism era pe atunci doar în revistele străine. Aşa că anul acesta mi-am cumpărat echipamentul pe care mi-l doream de mult timp şi m-am apucat serios de antrenament. Mi-am dat seama că mai tinerii mei colegi de la tabăra de escaladă se uită puţin ciudat la mine, probabil îşi zic: „Ce caută şi tătăiţă ăsta aici?“.

Cum aţi descrie această generaţie?

Noi am fost marcaţi de cei 18-19 ani pe care i-am trăit în comunism. Avem alt cult faţă de familie, carte, conversaţie. Nu sînt nostalgic, şi acea carte pe care am citit-o datorită recomandării lui Alex. Leo Şerban – Alessandro Baricco, *Barbarii* – pune foarte bine diagnosticul generaţiei actuale. Dacă vrei s-o înţelegi – bine, dacă nu – nu.

Ideea ar fi să încerci să faci lucrurile cît mai bine. Şi să vezi şi ce contează pentru tine cu adevărat. Apoi, să te ţii de ce ţi-ai propus.

a consemnat Ana Maria SANDU

Ce facem cu Europa, o băbuţă fără idei şi plină de datorii?

Europa îmbătrîneşte şi nu o face deloc frumos. *Baby boomers* devin *grandpa boomers,* iar situaţia afectează întreaga Uniune, indiferent că vorbim despre forţe economice, precum Germania, a cărei populaţie a ajuns la o vîrstă mediană de 44,6 ani, cît şi ţări precum România, mai tînără, dar lovită de exportul de forţă de muncă şi diminuarea natalităţii pe fondul sărăciei.

Cu criza în casă de patru ani deja, ţările UE se confruntă, pe lîngă datoriile de peste 80% din PIB-ul de vreo 12.000 de miliarde de euro, şi cu îmbătrînirea populaţiei. Pe datele şi analizele Eurostat, vîrsta mediană a populaţiei Uniunii e de 40,9 ani şi va ajunge la aproape 50 de ani în 2060, adică jumătate din populaţia UE va avea peste 50 de ani. Neplăcută perspectivă, nu-i aşa?

Sistemul de asigurări sociale se dovedeşte pretutindeni un mare joc piramidal, iar situaţia se înrăutăţeşte cu fiecare an. Şi cum să fie altfel cînd 251 de milioane de europeni au peste 41 de ani, iar pensionarii reprezintă 26% din forţa de muncă disponibilă?

La situaţia aceasta se adaugă şi faptul că 21,4% dintre tinerii de pînă în 24 de ani sînt şomeri, iar aproape un sfert dintre locuitori se află sub risc de sărăcie şi excludere socială. Cam sumbru pentru un continent care continuă să se considere unul dintre liderii lumii, dar e mai degrabă un colos cu picioare de lut. (...)

Cum stă România în această poveste? Din păcate, deloc bine. Şomajul în rîndul tinerilor e de 23,7%, sub dezastre precum Spania cu 46,7% sau Grecia cu 44,4%, dar îmbătrînirea continuă, vîrsta mediană a populaţiei a crescut de la circa 35 de ani la 38,3, iar 41,5% din populaţie se află sub riscul de sărăcie şi excludere socială. 41,5%, aproape jumătate din populaţie! Catastrofal, doar Bulgaria stă un pic mai rău. (...)

(Răzvan ZAMFIR, *www.businesscover.ro)*

Vîrsta sportivilor

Dacă îţi imaginezi că toţi sportivii care au participat la Olimpiadă sînt tineri, atunci eşti într-o gravă eroare. Deşi media de vîrstă e 26 de ani, sînt 187 de sportivi care au peste 40 de ani. Cel mai bătrîn este japonezul Hiroshi Hoketsu, care a participat la dresaj.

La gimastică, media de vîrstă este de 19 ani, în timp ce la probele de echitaţie e 38 de ani. Dar sînt şi surprize – la *mountain bike cycling* media de vîrstă e 33, iar la volei pe plajă – 29.

Cel mai tînăr participant la Jocurile Olimpice a fost o fetiţă de numai 13 ani, din Toga – Adzo Kpossi. 33 de sportivi aveau 15 ani sau mai puţin.

Pe echipe, francezii şi germanii au o medie de vîrstă de 27 de ani, danezii de 28. Iar cel mai tînăr lot îl au cei din Laos. E drept ca sînt trei sportivi, iar doi au sub 16 ani. La echipele numeroase, cu peste 100 de sportivi, a condus China cu o medie de vîrstă de 24,3 ani. Suedezii sînt la polul opus, cu o medie de vîrstă de 27,4 ani.

Jurnaliştii de la Business Insider au făcut calcule peste calcule şi au aflat că, în medie, un participant la Olimpiadă a avut 26 de ani, 72,8 kilograme şi o înălţime de 1,76 m.

(www.gonews.ro)

Codruța CREȚULESCU

Bărbatul de 40 și ceva

în 4 filme... și ceva

„40 is the new 30.“ *Asta e propoziția pe care o aud tot mai des, în ultima vreme, în cercul meu de prieteni. Replici de tipul „sînt mai bătrîn, deci știu mai bine“ – utilizate cu toată seriozitatea de generația părinților, de exemplu – sînt folosite acum pe post de alint întru obținerea de complimente și confirmări de tipul „termină, dragă, cu prostiile, că n-arăți nici măcar de 30!“ – iar panica stîrnită de apropierea sau pășirea pragului vîrstei de mijloc se dovedește a fi, pentru cei mai mulți, deja o chestiune ce ține de trecut: „Cînd am făcut 30 de ani, am intrat în panică, acum mă bucur de viață...“ Iar dacă stăm să analizăm puțin ce se întîmplă în cinema-ul larg (carevasăzică de public, carevasăzică yankeu) cu bărbații din același segment de vîrstă, rezultă că avem de-a face cu un fenomen generalizat...*

Knocked Up

Incursiuni în universul cvadragenarilor

Răspunzător pentru această stare de fapt este nimeni altul decît Judd Apatow. În 2005, cu *The 40 Year Old Virgin,* acesta a revoluționat comedia romantică printr-o întoarcere la rețeta optzecistă a filmelor cu Bill Murray sau Steve Martin – care, amîndoi, jucau tipi minunați, dar complet caraghioși și cu ținte romantice mult în afara propriei ligi. Diferența majoră între cele două generații constă în faptul că precursorii au abordat aceste personaje la doar 30 și ceva de ani și că, odată cu intrarea în a patra decadă de viață, romantismul *(Groundhog Day)* a devenit o raritate în filmografia lui Murray și a dispărut complet, fiind înlocuit de noțiuni precum „căsnicie“, „familie“, „copii“ *(Father of the Bride, Parenthood),* în cazul lui Martin. E drept, odată ce au împlinit 50 de ani, parcă vorbindu-se, cei doi au reatacat, în forță, tema, prevalîndu-se de o schimbare majoră de perspectivă – amorul semiplatonic – și mizînd tocmai pe o scoatere puternică în evidență a diferenței de vîrstă dintre protagoniști (35 de ani între Murray și Scarlett Johansson la *Lost in Translation,* 34 între Martin și Claire Danes la *Shopgirl),* dar asta ține de alt articol... Revenind la *Virgin,* cei 43 de ani deja împliniți nu l-au împiedicat pe Steve Carrell să se poarte la fel de decadent ca studenții din seria *Porky's,* în urmă cu vreo două decenii – erecții matinale în prim-plan, tentative de aventuri de-o noapte, reacții de începător la vederea nurilor feminini, limbaj deocheat extrem –, singurul semn de maturizare fiind dorința de a avea o relație stabilă, dorință surprinzătoare dacă ne gîndim că, din punct de vedere fiziologic, *„the big 40“* aduce cu sine, în ceea ce-i privește pe bărbați, o respingere a stabilității casnice.

A doua incursiune a lui Apatow în universul cvadragenarilor a venit după numai doi ani. *Knocked Up* pleacă de la aceeași premisă a caraghiosului simpatic care țintește dincolo de posibilitățile sale fizice, dar, spre deosebire de *Virgin,* împlinirea erotică nu mai reprezintă o finalitate, din contră... Cu suspansul de ordin erotic eliminat în primele zece minute (protagonistul jucat de Seth Rogen înscrie rapid, bine și eficient: Katherine Heigl e frumoasă și deșteaptă și brusc însărcinată), urmează deci două ore de analiză comparată între cuplul de 30 de ani aflat în formare, dornic să facă totul așa cum trebuie, și cel de aproape 40, jucat de doamna Apatow, Leslie Mann, și de Paul Rudd, ajuns în fricțiuni pe motive dintre cele mai imature (plictisul, dorința de a se simți din nou atrăgători): în timp ce Rogen este dispus, cu un soi de adorabilă inconștiență, să renunțe la o parte din independență pentru ca aranjamentul cu alură de familie să fie funcțional, Rudd încearcă să și-o recîștige pe-a sa într-un mod deopotrivă inocent și, pare-se, eficient, adică jucînd *fantasy baseball* cu alți tați de familie. Echilibrul este zguduit și de prezența „corului antic“, format dintr-un grup de holtei de 20 și ceva de ani (Jonah Hill, Jason Segel, Jay Baruchel și Martin Starr), care, în ciuda faptului că vîrsta le permite aproape orice, preferă să-l povățuiască și să-l invidieze constructiv pe tovarășul lor cel norocos, semn că tare ar mai prefera să aibă problemele existențiale ale decanilor de vîrstă din film, decît să fie singuri. Asistăm deci la un „transfer de personalitate“ între generații, transfer parcă niciunde mai vizibil ca în două dintre cele mai recente filme (și singurele remarcabile) cu și despre Adam Sandler...

În *Funny People* (regizat tot de Apatow), relația mentor (Sandler) – învățăcel (Seth Rogen) este doar aparent clasic-tradițională, parteneriatul fiind mai degrabă unul de ajutor reciproc, în care comicul „bătrîn și muribund“ are nevoie de grija și de prietenia celui tînăr, oferind, la schimb, sfaturi de carieră. Mai mult decît atît, pe măsură ce relația dintre cei doi devine tot mai trainică, e tot mai evident că „idolul“ este, în fapt, arestat temporar și confortabil instalat într-un stil de viață tributar adolescenței *(sex, drugs & rock'n'roll),* în timp ce „fanul“ este vocea rațiunii, cu un discurs de bunic îngrijorat și care ajunge să se transforme într-un colac de salvare, mergînd pînă la a-i recupera maestrului iubirea de odinioară și vîrsta reală din buletin. Similar, în *That's My Boy* (regia Sean Anders), relația părinte (Sandler) – copil (Adam Samberg) este complet răsturnată. Explicația pentru lipsa de maturitate a tatălui (iarăși *sex, drugs & rock'n'roll)* și pentru seriozitatea extremă cu care fiul înțelege să-și trăiască tinerețea (carieră și mariaj) este oferită din primele momente ale filmului: Samberg este rodul unei relații nepotrivite între un puști de 14 ani și profesoara sa de două ori mai mare, iar copilăria petrecută alături de un tată adolescent (mama este, evident, la închisoare, pentru corupere de minori) l-a marcat definitiv. În clipa în care cele două personalități paradoxale ajung să interacționeze, se produc scîntei, și publicul spectator are senzația că privește un spectacol de tip *Freaky Friday* (Gary Nelson, 1976) sau *Big* (Penny Marshall, 1988), dar fără acel element supranatural al sufletului de copil în corp matur (și/sau reciproca). Evident, fiind vorba de un film care-și dorește să aibă oarecșe morală, fără a face rabat, însă, de la mesajul *„don't worry, be happy“,* finalul îl surprinde pe Sandler vag (dar nu foarte) maturizat, și pe Samberg evident relaxat.

© B. Florescu

Recuperarea tinereții pierdute

În fine, pentru că tot am pomenit de Sean Anders, filmul care zugrăvește cel mai bine mentalul acestor (în lipsă de o sintagmă mai potrivită) bărbați-copii este, totodată, un omagiu adus generației optzeciste, de care pomeneam la început, semn că avem de a face cu un cerc perfect închis. Astfel, *Hot Tub Time Machine* (pe care Anders l-a co-scris) împinge la extrem dorința bărbatului de 40 de ani de a-și recupera tinerețea pierdută și – grație unui *device* scenaristic pe cît de puțin probabil pe atît de eficient (o mașină a timpului sub formă de jacuzzi) – îi oferă această șansă unică, transportîndu-l în epoca părului tapat și a jambierelor roz-bonbon. Dintru bun început, cei trei bărbați-cobai (John Cusack, emblema filmelor cu adolescenți în anii '80, plus Rob Corddry și Craig Robinson, din echipa de plan secund a lui Apatow) sînt infinit mai copilăroși decît cel de-al patrulea membru al expediției (nepotul primului), jucat de Clark Duke cu o seriozitate matură ce ar face invidios pe oricare profesor de liceu. Marcați de tot soiul de regrete și convinși că trecerea anilor le-a închis pe veci anumite uși către distracție și fericire, cei trei se reîntorc în trecut unde, în teorie, nepotul nici nu există și unde au ocazia să se comporte pe cît de pueril își doresc. Cu toate astea, ca prin minune, odată cu trupurile tinerești au căpătat și un soi de responsabilitate unul față de celălalt și toate visurile legate de sexul fără consecințe și de consumul peste poate de alcool se duc pe apa sîmbetei. Deloc surprinzător, reveniți în prezent, cei trei au înțeles, în fine, că vîrsta fizică și cea sufletească nu prea au nici o legătură și că toate ridurile și durerile din lume nu te pot împiedica să fii fericit și să te bucuri de viață.

În loc de încheiere, pe post de concluzie – bănuiesc că știți că Judd Apatow a tras o continuare a succesului *Knocked Up,* alegînd să urmărească nu aventurile cuplului june Rogen-Heigl, relativ insipid, ci pe cele infinit mai ofertante și mai „aproape de casă“ ale veteranilor Rudd-Mann, ajunși eroi principali. La yankei filmul se lansează de Crăciun, la noi în prima săptămînă de ianuarie – de departe cele mai bune momente să te bucuri de căsniciile mizerabile ale altora. Iar titlul e, cum altfel?, *This Is 40!*

***Codruța Crețulescu** este cronicar de cinema.*

11 personaje

Nu de puţine ori am auzit: „40 e noul 30, ba mai mult, 40 e noul 20“. Dacă e aşa, sînt doar o adolescentă neliniştită. Părem preocupaţi de vîrstă, de trecerea vremii şi de tot ce face ea cu noi. Eu nu trăiesc cu imaginea mea proiectată în viitor. Dacă ar fi să-mi doresc ceva pentru cînd o să intru în club, adică peste cei cinci ani, vreau să ajung pe culmile Kilimanjaro-ului, pentru că m-am născut la poalele lui. Mi-aş dori şi să găsesc echilibrul, să mai cresc puţin şi astfel să pot trăi decent şi să mai pot colinda niţel lumea în lung şi-n lat cu rucsasul în spate.
*Am fost curioasă să aflu cum este pentru alţii să aibă 40, sau aproape, cum te simţi şi ce vise mai ai după. E vorba despre 11 personaje şi răspunsurile lor venite din colţuri diferite ale lumii. (**A. F.**)*

Suzanna STOLK

40 de ani, Amsterdam, publicitară;
pentru moment şomeră

Gata, sînt adultă în toată regula! Nu mai pot să pretind că sînt încă tînără. E un fapt că am intrat în segmentul vîrstei *de mijloc*. Dar 40 e doar o cifră, aşa că puţin îmi pasă. Mă simt la fel ca înainte. Dar trebuie să fac tot ce vreau pînă împlinesc 50, că atunci chiar că o să am juma' de secol. Tocmai mi-am dat demisia; am închis o poartă, voi deschide noi ferestre. Încă nu ştiu cum, însă ştiu că voi reuşi. Am un soţ simpatic şi doi copii, deci sînt un om împlinit în plan privat. Restul poate să vină.

Michael BOURASSA

42 de ani, lutier, New York

Să împlinesc 40 de ani nu a însemnat nimic pentru mine. E un număr psihologic pentru care oamenii fac o fixaţie. Am făcut 40 de ani, deci am avut o nouă scuză bună să ies să beau ceva cu poftă. N-am copii şi de aceea nu prea cred că mă gîndesc la vîrstă. Copiii reprezintă un soi de barometru, îţi aduc constant aminte că timpul trece.

Am şi eu momente cînd mă loveşte un fel de înţelepciune şi mă gîndesc la ce o să fac cînd o să fiu mare? Propriul meu şef! Dar în afară de asta, alt vis după 40 nu prea am. Poate nişte coşmaruri. Psihic mă simt ca la 20 sau 30, ba chiar mă simt mai bine decît acum 15 ani. Însă nu pot să neg implicaţiile fizice. Ca tot omul, o să trebuiască şi eu să mă duc la dentist sau pe la vreun medic, iar asta în SUA e foarte scump. E o parte care mă cam îngrijorează. Nu am bani puşi la ciorap, nici sub saltea sau la bancă... Nu îmi pot imagina că pot să ies la pensie în vreo 25 de ani. Deci, e clar, trebuie să mă apuc să sparg nişte bănci. Pe de altă parte, bunicii mei au cam murit între 40 şi 50 şi ceva de ani; de ce oare îmi fac atîtea griji de oameni mari?!

> *„Voi împlini în curînd 60 de ani şi abia dacă m-am obişnuit eu însumi cu mine.“*
>
> MARTIN SCORSESE

Evelyn MELISSEN

42 de ani, sculptoriţă, bonă, menajeră,
basistă, moaşă etc., New York

Sînt fericită şi mă simt bine în pielea mea la 40 de ani. Mă simt mai relaxată cu şi în viaţa mea. Am scăpat de presiunea aceea de a încerca să tot înţeleg cine sînt eu, de fapt. Mi-am dat seama că sînt eu şi asta înseamnă o grămadă de lucruri. Mi-am schimbat viaţa de atîtea ori şi ştiu că se mai poate. Mai cred că e o vîrstă minunată pentru femei. Mă simt mult mai puternică şi cred că sînt pregătită să fac faţă propriilor mici sau mari demoni. Îi înfrunt cu chef şi elan.

De sănătatea mea vreau să am mai mare grijă. Mai am şi vise. Mă văd cu un petic de pămînt în Mexic. Nu îmi pasă de măritiş, nici să am copii nu e ţelul meu major, însă ştiu că aş fi o mamă vitregă adorabilă.

© B. Florescu

Silvana DOBOŞ

35 de ani, consultant, Cluj

40, pe scurt: mai mult. La 40, bunica mea era bunică, mama se considera deja o femeie în vîrstă. Iar eu, înainte de 30 de ani, vedeam vîrsta de 40 ca fiind momentul la care oficial intră primul picior în groapă. La fel cum la 20 eram convinsă că după 30 urmează doar tristeţe şi diclofenac. Acum mă simt mai vie, mai vibrantă, mai echilibrată, mai conştientă de locul meu în univers decît oricînd, şi pentru că e un trend ascendent, pot doar să îmi imaginez că la 40 de ani voi fi chiar mai mult decît atît. Sînt recunoscătoare pentru vremurile în care trăim, şi cred că este o impietate să nu ne bucurăm la maxim de toate avantajele pe care ni le oferă. Aşa că şi acum ca şi atunci deviza mea va rămîne: *Buckle up and enjoy the ride!*. Şi îmi pot foarte bine imagina că dacă mă aleg cu vreo ruptură de femur şi la 80 ani, Everestul îl voi urca imediat cum îmi revin, la 81!

David HOEK

44 ani, *sales manager*
la o editură din Londra

Mi-e greu să definesc vîrsta asta. Se pare că o tot revizuiesc. Cînd aveam 20, să ai 40 însemna să fii bătrîn! Însă, acum, la 40, mi se pare că eşti tînăr. E vîrsta la care faci ceva cu viaţa ta, la care te descoperi. Eşti cumva respectat şi de ceilalţi (sau doar mi se pare mie). M-am lămurit! La 40 eşti matur!

Sînt împăcat cu mine, am o viaţă tihnită şi nişte vise, ba chiar mai vreau să şi schimb cîte ceva, poate să fac un nou pas în carieră. Şi vreau să-mi petrec mai mult timp alături de mama mea care locuieşte în Noua Zeelandă. Timpul e necruţător şi vreau să profit cît e încă generos cu mine. Şi poate mă aventurez şi eu să devin tată. E vîrsta care oferă cel mai mult.

Rutger EVERS

43 de ani, investigator, Aruba, Willemstad

Nu înseamnă prea multe să ai 40. E o cifră la care nu merită să te gîndeşti prea mult. Contează unde te afli în viaţa ta, nu în ce an te-ai născut. Mă simt ca un copil mare care are însă responsabilităţi faţă de alţi copii. Orice hotărîre iei, asta joacă rolul principal. Mai iau însă şi decizii pur emoţional. Aşa rămîn tînăr, cred. Iau mai uşor lucrurile şi încerc să schimb doar ce pot. Îmi doresc echilibru.

Pentru moment, viaţa mea e cu fundul în sus. Tocmai divorţez, totul e încă o rană supurîndă, dar mai am speranţa unui nou început. Şi sper că fetele mele o să crească, totuşi, în armonie.

Mariela BĂLĂNESCU

44 de ani, studentă, Oxford

„Să ai 40 e aproape ca-n adolescenţă: cu multe îndoieli (după ce în deceniul 3 credeam că le ştiu pe toate). Mi se pare o vîrstă socratică în care ştiu că nu ştiu. De aceea m-am şi întors la şcoală. La 40 simţi că mai ai jumătate de viaţă în care poţi să faci ceva ce vrei, fără să mai ai scuza că nu ţi-au dat voie părinţii.

Karina TRINIDAD

38 de ani, *supervisor* pieţe financiare,
Amsterdam

40. În fiecare zi îmi schimb părerea. E cea mai imprevizibilă vîrstă şi în acelaşi timp şi cea mai ancorată în rutină. Sigur, cînd ai copii, trebuie să creezi rutina, ca ei să te înveţe să mai fii şi spontan. Pe de altă parte, îmi place că nu-mi mai pasă deloc de ce zice lumea. M-am acomodat cu mine şi e linişte în capul meu. Mi-e dor de libertatea de acum un deceniu, dar în rest sînt în echilibru cu mine însămi şi e o binecuvîntare. În schimb, ideea că după 40 vine 50 mă îngrozeşte. Deci, îmi doresc ca după 40 să nu fac 50, să sar peste ei şi să devin bunică. Vreau să fiu o bunică pusă la punct cu tehnologia modernă, ce mai, vreau să fiu bunica turbo. Şi să mor de rîs.

Maurice WEVER

44 de ani, project manager IBM, Amsterdam

40 e o vîrstă aparte. M-am prins doar după ce am împlinit-o. Sînt foarte diferit de cum eram acum zece ani. Dacă atunci visam la carieră şi ăsta era cam singurul meu ţel, acum liniştea şi tihna vieţii de familie sînt cele care îmi dau sens. Sînt mai calm, am început să văd lucrurile cu alţi ochi. Am mult mai multe întrebări, însă nu mai vreau răspunsuri imediate. Cred că sînt mai fericit acum. Am vise mai mici, dar sper şi mai palpabile. Simt că sînt pe cale să mă maturizez şi asta mă linişteşte.

Mark JACOBS

39 de ani, trainer, creator New Media,
Amsterdam

La mine, etapele importante se împart din zece în zece ani. Am lucrat zece ani într-un domeniu, m-a lovit criza, am rămas şomer şi am început să fac altceva. Nu se putea mai bine! M-am reinventat şi sînt ca peştele în apă. Fi-miu are 10 ani, sînt căsătorit de zece ani. 40 e o cifră care arată bine. Şi cred că mie o să-mi şadă bine în ea. Lucrez foarte mult cu puşti de 20 de ani. Deci tînăr, e clar, nu mai sînt. Dar, atîta timp cît încă nu-mi zic nenea, sînt liniştit. Îmi place la nebunie să învăţ lucruri noi şi asta o să fac. Vreau să rămîn *„up to date“*. Trăim vremuri cool. Dar şi mai cool e că eu pot fi martor la asta. Iar fi-miu sigur o să-mi zică în curînd că sînt depăşit, deci cît se mai poate, ţin şi eu pasul. Fantastic! *40 – get over here!*

Alina DOICA

34 de ani, trainer, Bucureşti

Să ai 40 de ani în ziua de azi cred că înseamnă un mozaic. Poţi fi *middle aged,* dar poţi fi şi tînăr, şi proaspăt reinventat. Poate să însemne orice: să te hotărăşti în sfîrşit că ce făceai pînă în acel moment nu ţi se potriveşte deloc şi să dai la o altă facultate, să începi o carieră de la zero; înseamnă să pleci cu prietena pe motocicletă pînă în Mongolia; înseamnă să ai un copil mic de 2-3 ani pe care să îl creşti ca părinte singur; înseamnă să îţi găseşti echilibrul într-o relaţie după ani de eşecuri, drame şi temeri de ideea de stabilitate, sau din contră, să rupi o relaţie începută în facultate şi să o iei de la capăt, după nişte reguli amoroase mai străine decît codul samurailor. Mai cred însă că înseamnă ceva: afirmarea eului. Eu am mare încredere în anii ăştia 40. Şi mă mai entuziasmează un lucru: că o să apuc să trăiesc asta în România! Poate sună paradoxal, în contradicţie cu corul antic extrem de apocaliptic pe care îl auzim în jur zi de zi. Însă avem şanse să devenim mai maturi, mai deschişi şi vreau să fiu părtaşă la acest proces.

a consemnat Anca FRONESCU

Valentin DUMITRESCU

Indiile galante – iradiantul gest inaugural

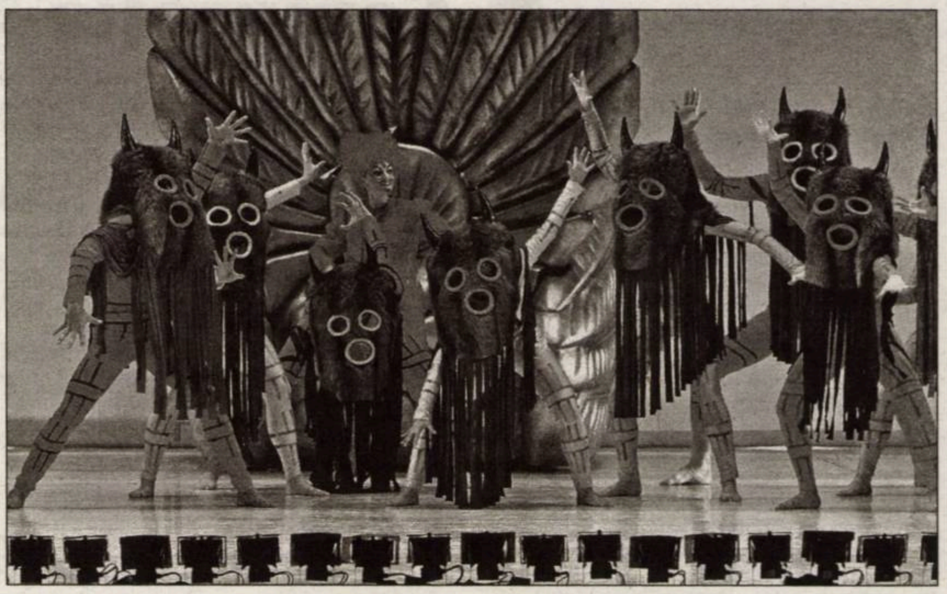

Aceste notaţii întîrziate încearcă să descrie o experienţă. Una ireductibilă oricăror prejudecăţi. Experienţă a bucuriei pure. Relativa distanţare în timp – am văzut două reprezentaţii cu opera-balet a lui Jean-Phillipe Rameau la Opera Naţională Română din Iaşi, în 14 şi 15 noiembrie – poate fi benefică unui reportaj *sui generis* suportînd, fără preţiosul ambalaj bun la toate, reflexii subiective. Pentru că, şi dacă mi-aş fi propus să mă sustrag impresiilor la cald ale spectacolului montat acum şi aici de Andrei Şerban, după succesul de la Opera „Garnier“ din Paris în 2003, amprenta lor e indelebilă. Mai puţin contextul acestui moment repetitiv, trăit pînă la saturaţie, de neignorat, totuşi, pentru artistul în cetate care se obstinează să meargă „împotriva curentului“. Împovăraţi de campanii, pierdem reperele, devenim agresivi, opaci, anexe ale perisabilului în ascensiune. Campanie perpetuă cu final prefigurat, care ne desfigurează. O lume băltind „în suc propriu“, preparat de tovarăşii lămpaşului lui Ilici prin anii '90 pentru Piaţa Universităţii înscenată de aleşii-culeşi eternizaţi la butoane, repetăm destinul înaintaşilor din trecutul recent, deşi, declarativ, nu obosim să-l sancţionăm. Desigur, numai la alţii, cei neasemenea nouă şi amicilor noştri, ocazionali sau superpuşi, bravi moralişti în dura luptă pentru supravieţuire – şi pentru un euroi în plus. Eroii amatorilor de Western s-au adaptat spontan noilor realităţi – globalizarea, nu-i aşa?, şi Estul sălbatic înconjurător. Prin contrast, cu *Indiile galante* sîntem purtaţi în cele patru zări şi în intimitatea fascinantă şi fastuoasă dintr-o Roză a Vînturilor unde muzica, dansul, imaginea şi cuvîntul pot îmblînzi miraculos spiritele rele. Este spaţiul inocenţei regăsite, tărîmul privilegiat naşterii poveştilor şi – cu o vorbă uitată azi – al bunătăţii, cea care, fireşte, nu „serveşte“ la nimic, precum Cenuşăreasa, probă iniţiatică a copilăriei… Însă regizorul nostru e, vai, deja celebru, celebritate în statuie în opinia mărginaşilor, destui umblători cu tămîie, iar cîte unul, „fără să îşi propună“, îl „veştejeşte“ – asemenea unui estet marxistoid „literatura nostalgic stalinistă“ –, „în mod salutar“ (!), încă (citat preluat dintr-un publicist „angajat“, suport-hîrtie). La o banală analiză de text, arguţia face concurenţă văzutelor şi ne/mai/văzutelor moravuri rutiniere.

Într-un peisaj blocat, aveam nevoie ca de aer de realism neconvenţional.

Într-un peisaj blocat, aveam nevoie ca de aer de realism neconvenţional şi, în egală măsură, de utopie, acel salt în necunoscut experimentat de Peter Brook în deşertul asiatic sau african, realizat cu un simplu covor aşternut oriunde pe solul arid. Păşind acolo, localnicii neatinşi de rumorile civilizaţiei se transfigurau, deveneau ca prin farmec actori. Un astfel de „covor“ aşază Andrei Şerban sub picioarele fiecăruia dintre cei 120 de interpreţi ai operei-balet baroce puse în scenă la Teatrul Naţional „Vasile Alecsandri“, proaspăt renovat – precum şi ale spectatorilor ne/iniţiaţi cărora li se adresează fără discriminări, fie ei politicieni în campanie de toate culorile ce-şi consultă neabătut mesajele pe mobil, cei ce vor pleca mai săraci după „oficierea evenimentului“, schimbînd de-a lungul reprezentaţiei peste 700 de costume, nenumărate elemente de recuzită, într-un continuum al comuniunii. Numai snobii şi fariseii vor refuza acest spectacol de teatru, ca teatru, aşa cum stilul baroc, acceptat mai întîi în iconografie în cadrul Conciliului de la Trento (1545-1563- *Concilium Tridentum,* lat.), s-a impus prin impresionanta adresabilitate, transmiţînd – în pofida imperfecţiunii compoziţionale conform canonului prestabilit – emoţia adresată tuturor. Apoi, prin tradiţia religioasă, această implicare directă şi emoţionantă, încurajată de Biserica Romano-Catolică, s-a răspîndit repede în cea mai mare parte a Europei, datorită noilor posibilităţi de interpretare pentru a produce dramă, exuberanţă şi grandoare în artă – muzică, dans. Derivat din cuvîntul portughez *barroco,* desemnînd o perlă nativă sau imperfectă, barocul a fost limitat o vreme la meseria de bijutier. Iar ceea ce face Andrei Şerban în montarea operei lui Rameau e analog acesteia, şlefuind cu minuţie o trupă insuficient exersată, corpul de balet mai ales, cu contribuţia lui Deborah Torres de la Paris, asistenta coregrafei Bianca Li, creatoarea baletului de la Opera „Garnier“, în urmă cu un deceniu. La pupitru orchestrei, dirijorii Gabriel Beştelea, un foarte tînăr artist consacrat deja, la 26 de ani ai lui, un virtuoz al generaţiei sale, stăpîneşte strălucit bagheta interpretării ariilor instrumentale în reprezentaţia cu public din 14 noiembrie, la premiera din seara următoare maestrul Adrian Morar a beneficiat şi de concursul distribuţiei dintîi, cu participarea invitaţilor, tenorul Radmilo Petrović (Viena) şi soprana Rodica Vică (Bucureşti), a lui Andrei Şerban dansînd în celebrul rondou final „pipa păcii“, împreună cu întreaga distribuţie, în ovaţiile spectatorilor binecuvîntaţi cu petale de flori. Conflictul dintre puterile văzduhului cutreierat de nori, dintre „HÉBÉ, zeiţa tinereţii, şi Bellone, zeiţa războiului (cîntată de un bariton), provoacă haos şi atrage pe bărbaţi cu promisiunea gloriei războinice. Zeul Amor, fiul lui Venus (cîntat de o soprană), chemat în ajutor, e inspirat de Hébé să traverseze mările pentru a duce dragostea pe alte continente, departe de Europa răvăşită de război. Un alai de zeităţi şi amoraşi pleacă în călătorie spre ţărmurile exotice şi libere de conflicte“. Astfel sînt prefaţate cele patru „intrări“ pe care e structurată opera lui Raméau, intitulate: „Turcul generos“, „Incaşii din Peru“, „Florile“, „Sălbaticii“ (indienii americani, în viziunea timpului). Pelerinajul îndrăgostiţilor e însoţit de furtuni devastatoare, ploi de pietre de foc căzute din ceruri, ameninţări nebănuite, dar iubirea adevărată învinge toate obstacolele răspîndindu-se floral peste noi, contemporanii care au uitat-o, poate. Şi aceasta e muzică, vehicul al Armoniei. Mecanismele scenice sînt la vedere, cu maşiniştii care manipulează angrenajul valurilor de mucava, apariţiile personajelor pe platforme cu rotile, bulgării incendiari ce se prăvălesc peste eroi, ansamblu din care nu lipsesc motive preluate parcă din desenele animate. Umorul e consubstanţial încîntării. Împreună cu scenografa Carmencita Brojoiu, admirabilă aici, ca şi în atîtea dintre spectacolele lui Andrei Şerban, regizorul îşi va fi propus să revoluţioneze opera, un pariu cîştigat. Suavă şi puternică precum o plantă rară, a adaptat scenografia semnată Marina Drăghici, nume celebru la Hollywood şi în Europa, aducînd la Iaşi conceptul *visual* într-un spectacol care poate intra pe poarta principală a oricărui teatru. Într-o cronică satirică la premiera din octombrie 1733 a operei *Hyppolyte et Aricie* a lui Jean-Phillipe Rameau, tipărită în 1734 în *Mercure de France,* criticul deplîngea lipsa de coerenţă a liniei melodice, disonanţele continue etc., folosind însă pentru prima dată în muzică termenul „baroc“. Spectacolul de acum îi adaugă o altă faţetă, în sfera unicatului. „În acest peisaj al vieţii, în care invidia, frustrarea, resentimentul alcătuiesc regula, o operă barocă necunoscută ca *Indiile galante* nu face decît să ne bucure. În primul rînd, muzica lui Rameau este frumoasă, sinceră, pură. Ascultînd-o, ai impresia că respiri aerul de detaşată, olimpiană indiferenţă faţă de mizeriile clipei. (...) Această muzică ne face să păşim senin peste toate adversităţile“. – Andrei Şerban

Pierdem reperele, devenim agresivi, opaci, anexe ale perisabilului în ascensiune.

Premiera spectacolului eveniment în regia lui Andrei Şerban, opera *Troienele,* parte din faimoasa *Trilogie Antică,* va avea loc pe 13 şi 15 decembrie, o invitaţie pentru a vedea la Iaşi ambele spectacole, opera lui Rameau pe data de 16, ultima reprezentaţie din acest an.

P.S. Spectacolul a primit premiile VIP în cadrul Galei de la Opera Română din Capitală, îndeosebi pentru concepţia artistică. Cineva, colaborator bucureştean la Opera din Constanţa, şi-a exprimat regretul că nu au venit şi ei cu 30 de reprezentanţi din toate compartimentele instituţiei să danseze nu ştiu ce „pipă“, aşa cum a făcut-o Opera Naţională Română Iaşi, la iniţiativa directorului Beatrice Rancea, din lipsă de bani, pasămite. Inteligenţa managerială nu se cumpără, totuşi. Uită persoana cu pricina de sponsorizarea „necondiţionată“ a primarului Sorin Oprescu şi de alţi mecena apropiaţi, administratori şi spectatori-fondatori. Curat metropolitan!

■ ■ ■

■ ***Indiile galante* de Jean-Philippe Rameau, Opera Naţională din Iaşi. Regia:** Andrei Şerban; **Scenografia:** Marina Drăghici; Mişcarea scenică: Nicky Woltz şi Andrei Şerban; **Coregrafia:** Blanca Li; **Lumini:** Andrei Şerban. **Distribuţia:** ***Prologue:*** Hébé – Cristina Grigoraş, Ana Maria Donose Marcovici; Bellone – Daniel Mateianu, Lucian Dolhăscu; L'Amour – Lăcrămioara-Maria Hrubaru-Roată, Andreea Chinez; ***Les Incas du Pérou:*** Huascar – Jean-Kristof Bouton, Octavian Dumitru; Phani – Diana Bucur, Alice Todică; Don Carlos – Adrian Ionescu, Alexandru Savin; ***Le Turc généreux:*** Osman – Octavian Dumitru, Daniel Mateianu; Émilie – Mihaela Grăjdeanu, Angelica Mecu Solomon; Valére – Andrei Fermeşanu, Radmilo Petrović; ***Les fleurs:*** Tacmas – Radmilo Petrović, Alexandru Savin; Zaïre, Fatime – Cristina Grigoraş, Rodica Vică; ***Les sauvages:*** Adario – Jean-Kristof Bouton; Damon – Alexandru Savin, Andrei Fermeşanu; Don Alvar – Mihail Frunză, George Cojocariu; Zima – Rodica Vică, Lăcrămioara-Maria Hrubaru-Roată.

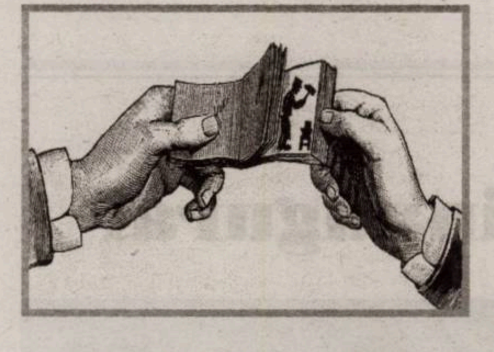

Marius CHIVU

feedbook

Conjurația Eminescu (II)

● Florina Ilis, *Vieţile paralele*, Editura Cartea Românească, 2012.

Infiltrarea în viaţa lui Eminescu a agenţilor informatori trimişi din viitorul comunist, pe de o parte, să descîlcească firele încurcate din biografia acestuia, pe de altă parte, să „influenţeze pozitiv“ gîndirea poetului pentru o mai bună recuperare şi reorientare ideologică a operei sale în posteritate, toată această intrigă are la bază ideea că biografia poetului se prezintă, de fapt, sub forma unor straturi de mărturii, documente, informaţii parţiale sau incerte, peste care timpul a adăugat deformările mitizării şi dezinformările ideologiei, constînd în interpretări orientate, tendenţioase şi abuzive, plus teoriile conspirative legate de moartea scriitorului văzut ca o victimă politică etc. Biografia poetului continuă să se scrie de un secol şi jumătate acoperindu-se de straturi de ficţiune, iar Florina Ilis nu face decît să speculeze toată această arhivă a incertitudinii şi imaginaţiei bolnave construind un scenariu de urmărire consemnat într-un dosar politic în limbajul şi după toate regulile epocii comuniste. Dincolo de informatorii trimişi din viitor prin procedeul „marşrutizării“ (care permite nu doar călătoria în timp, dar şi o permanentă comunicare cu agentura-mamă) şi infiltraţi în toate locurile unde poetul călătoreşte, trăieşte sau este internat, se recrutează (nu ştim cum) şi personaje reale din viaţa lui Eminescu. În subsolul paginilor apar, astfel, notele unor „surse“ a căror identitate este, relativ, uşor de ghicit: Arbore (Ion Creangă), Iancu, Titus, Mite, Veronica, Dobrogeanul, Garabet, Şirianul (Ion Slavici), Jacques (Iacob Negruzzi). Florina Ilis construieşte toată această reţea de note, declaraţii, mărturii folosind tot ce a găsit: scrisori, jurnale, documente, foi medicale, poeme, uneori reproducînd fragmente în italice, alteori rescriindu-le sub forma unui colaj de notaţii autentice şi apocrife care nu reprezintă cîtuşi de puţin „un efort dramatic de a se apropia de adevăr“ (conform prezentării, destul de inadecvate, a romanului de pe coperta a patra), ci dimpotrivă, de a îngloba comentarii, informaţii şi interpretări de-a valma: colonelul de securitate care se ocupă de dosar „a avut grijă ca informatorii şi agenţii săi să lanseze o serie de zvonuri, astfel încît mărturiile contradictorii despre ziua de 28 iunie să încurce orice încercare de a afla vreodată adevărul“. De altfel, toată acesată nesfîrşită suită de note, rapoarte, procese-verbale şi interogatorii acumulează fără a lămuri niciodată nimic. Mai mult, aş zice chiar că Florina Ilis lasă pe dinafară exact adevărul, aşa cum se întîmplă în cazul bolii şi morţii poetului unde nebunia şi maniile, inclusiv sifilisul, sînt la loc narativ de cinste (prin reverii, halucinaţii, schizofrenii, alienări şi alte acte ale dereglării psihice), dar nu pronunţă niciodată, spre exemplu, termenul endocardită – cauza reală a morţii poetului.

Deschis între 1949-1951 cu titlul „Poetul Naţional“, cînd Sorin Toma este desemnat să „ajusteze“ poeziile neconforme cu ideologia marxist-leninistă în vederea reeditării operei şi a celebrării centenarului în urma căruia poetul va primi titlul de membru onorific al Academiei, dosarul de supraveghere va fi redeschis în perioada 1959-1971 „în scopul stabilirii atitudinii sale politice (dacă desfăşoară activitate duşmănoasă şi în ce constă aceasta), cît şi în scopul strîngerii de probe cu privire la activitatea poetică, în vederea prevenirii oricăror acţiuni duşmănoase“. Dosarul consemnează în data de 15 iunie 1959, ne spune o notă de subsol, inclusiv o acţiune de demascare publică la Ateneul Român, unde poetul (nu e clar dacă în persoană) „îşi reafirmase statutul de mare romantic (Eu rămîn ce-am fost romantic), se declarase nici mai mult nici mai puţin decît un ateu convins (Eu nu cred nici în Iehova,/ Nici în Buddha-Sakya-Muni...) şi, ceea ce era cel mai important, un mare român şi patriot. Cu toate acestea, poetul continuase să rămînă în atenţia organelor de anchetă etc.“. Acest moment creează confuzie: fusese poetul adus, deci sechestrat în viitor, de comunişti pentru a fi interogat? De ce în cele 700 de pagini ale romanului acest episod este expediat într-o singură frază? În finalul romanului e vorba de încă o şedinţă publică la Ateneu, de data aceasta scopul fiind anchetarea morţii poetului de către preşedintele Tribunalului Bucureşti, printre inculpaţi numărîndu-se doctorii Şuţu şi Zosin. Dar chiar şi acum, la anchetarea propriei morţi, poetul este chemat să depună mărturie, numai că nu vine pentru că „organele responsabile au constatat decesul acestuia“. Duh! Păi nu *era* mort? Nu asta era şi ideea? Cînd anume au constatat ei decesul poetului? Şi cînd anume are loc această (a doua?) şedinţă publică? Şi cum de în 1959 Eminescu fusese viu şi se prezentase (chiar şi simbolic) în viitor, iar acum, nu? Recunosc că n-am înţeles care este logica după care funcţionează acest scenariu narativ, pentru că o logică ar trebui să aibă, altfel este doar un ghiveci ficţional. De altfel, o altă notă de subsol comentează romanul eminescian scris de Filimon Ilea, unul dintre cei mai importanţi informatori ai dosarului: un „roman de fantezie biografică“ a cărui „viziune auctorială este neclară, sistemul complicat de naratori provoacă dificultăţi la lectură, punînd unele probleme deosebite (cine scrie?) etc.“. Citim noi chiar romanul lui Filimon Ilea, personaj-informator-narator care are aceleaşi iniţiale cu ale autoarei de pe copertă?

Trăgînd linie, romanul Florinei Ilis este realmente impresionant prin documentarea care a stat la bază, printr-o anume dexteritate cu care a integrat şi a mixat informaţii şi texte provenind din cele mai variate surse (dar lăsînd şi impresia devălmăşiei), prin felul în care şi-a însuşit, chiar dacă mecanic, mai multe discursuri (metafizic, matematic, de critică literară, medicină), prin uşurinţa cu care narează neobosit (dar şi nepăsător) pe sute de pagini. Toate acestea vor cîntări decisiv anul viitor cînd se vor da marile premii literare, şi spun asta fiind convins că receptarea critică de la noi, neobişnuită cu astfel de romane şi uşor impresionabilă cînd e vorba de formule narative inedite, chiar dacă folosite stîngaci, va fi cel puţin entuziastă. În ceea ce mă priveşte însă, rareori am citit un roman de o asemenea anvergură mai neatrăgător literar, care să mă lase mai rece şi care să-mi dea mai puţin de gîndit. *Vieţile paralele* este genul de carte pe care nu o vei reciti niciodată pentru frumuseţea, complexitatea şi profunzimea ei, pentru că nu are aşa ceva, are doar o idee pe care o dezvoltă rebarbativ şi redundant pe sute de pagini: un poet nebun înconjurat de agenţi din viitor care-l supraveghează complicîndu-i biografia. Mult mai puţin îndrăzneţ decît se prezintă (cu adevărat tare ar fi fost ca Florina Ilis să-l fi adus pe Eminescu în viitor pentru a fi anchetat sau, spre exemplu, să fi imaginat măcar una din scrisorile de amor trimise de Veronica lui Caragiale), romanul are doar aparent o construcţie complexă datorată mulţimii de naratori, nu are adîncimi, doar confuzii, şi nici vreun climax: la sfîrşitul cărţii nu ştii mai multe decît la începutul ei, pentru că nu s-a întîmplat, de fapt, nimic. Monocord (deseori ai impresia că citeşti aceleaşi lucruri scrise pe aceleaşi pagini, nu există o „geografie“ interioară a romanului, îl poţi citi şi sărind capitolele), abuzînd de stilul imperfect liber (încă nu ştim dacă Florina Ilis ştie să facă un dialog; dar asta oricum e boala scriitorului român), romanul acesta cu subiect atît de sensibil funcţionează, de fapt, ca un mecanism ce generează la nesfîrşit pagini complet lipsite de emoţie: poetul e doar un nebun logoreic, o caricatură schizofrenică, o marionetă de hîrtie debitînd vorbe goale, clişee şi concepte, un personaj, în general, kitschos („M-au omorît şi alţii şi n-am murit. Fiindcă sînt etern“), mutat de colo-colo prin ţară şi străinătate. Eminescu merita un roman mai puţin ambiţios, dar cu ceva mai multă înţelegere.

■ ■ ■

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

Lumânările
ard până la capăt
Sándor Márai

● Sándor Márai, *Lumînările ard pînă la capăt*, traducere din limba maghiară de Anamaria Pop, Colecţia „Byblos“, Editura Curtea Veche, 2011.

Mă număr printre cei care n-au aflat decît tîrziu – şi dintr-o pură întîmplare a fiinţei lor – de existenţa acestui roman superbisim, tradus într-o primă ediţie la Humanitas (2004), apoi reeditat, cu oarece revizuiri, la Curtea Veche (2011). În jurul nici uneia dintre cele două ediţii nu s-au făcut valurile pe care cartea le-ar fi meritat, şi e mare păcat, căci aşa literatură a eleganţei nobile şi a înţelegerii subtile nu găseşti prea des. Ai zice că e un roman scris de un bătrîn aristocrat călugărit – în orice caz, o carte numai bună pentru toţi cei care ar vrea să-şi cumpere nişte bătrîni şi n-au de unde.

Culmea e că atunci, în 1942, cînd i-a apărut cartea, Sándor Márai nu era bătrîn deloc. Avea 42 de ani şi trăia, alături de soţia sa evreică, într-o Ungarie deloc prietenoasă. Nobleţea înţeleaptă a poveştii din *Lumînările ard pînă la capăt*, scoasă cum e de sub vremi, mă face să-l bănuiesc pe autor de un soi de elitism sufletesc sau, pur şi simplu, de o sensibilitate semiextraterestră. În fond, numai un elitist într-ale sufletului sau un semiextraterestru şi-ar încheia socotelile cu viaţa aşa cum avea s-o facă Márai: sinucigîndu-se în februarie 1989, excedat de exilul său în SUA şi de neclintirea comunismului din Europa de Est.

În roman, Al Doilea Război Mondial e pomenit doar în treacăt; în rest, avem un castel înconjurat de păduri, unde doi bătrîni prieteni se reîntîlnesc, în 1941, după 41 de ani în care refuzaseră să mai ştie unul de celălalt. Între cei doi trebuie să aibă loc o explicaţie, aşa că acum lucrurile vor fi spuse pînă la capăt – prin lucruri înţelegînd prietenia de o viaţă, „produsele secundare ale sufletului“, trădarea din amor, egoismul din spatele fidelităţii, apatia adulterului tăinuit. Splendide fineţuri atemporale!

PUBLICITATE

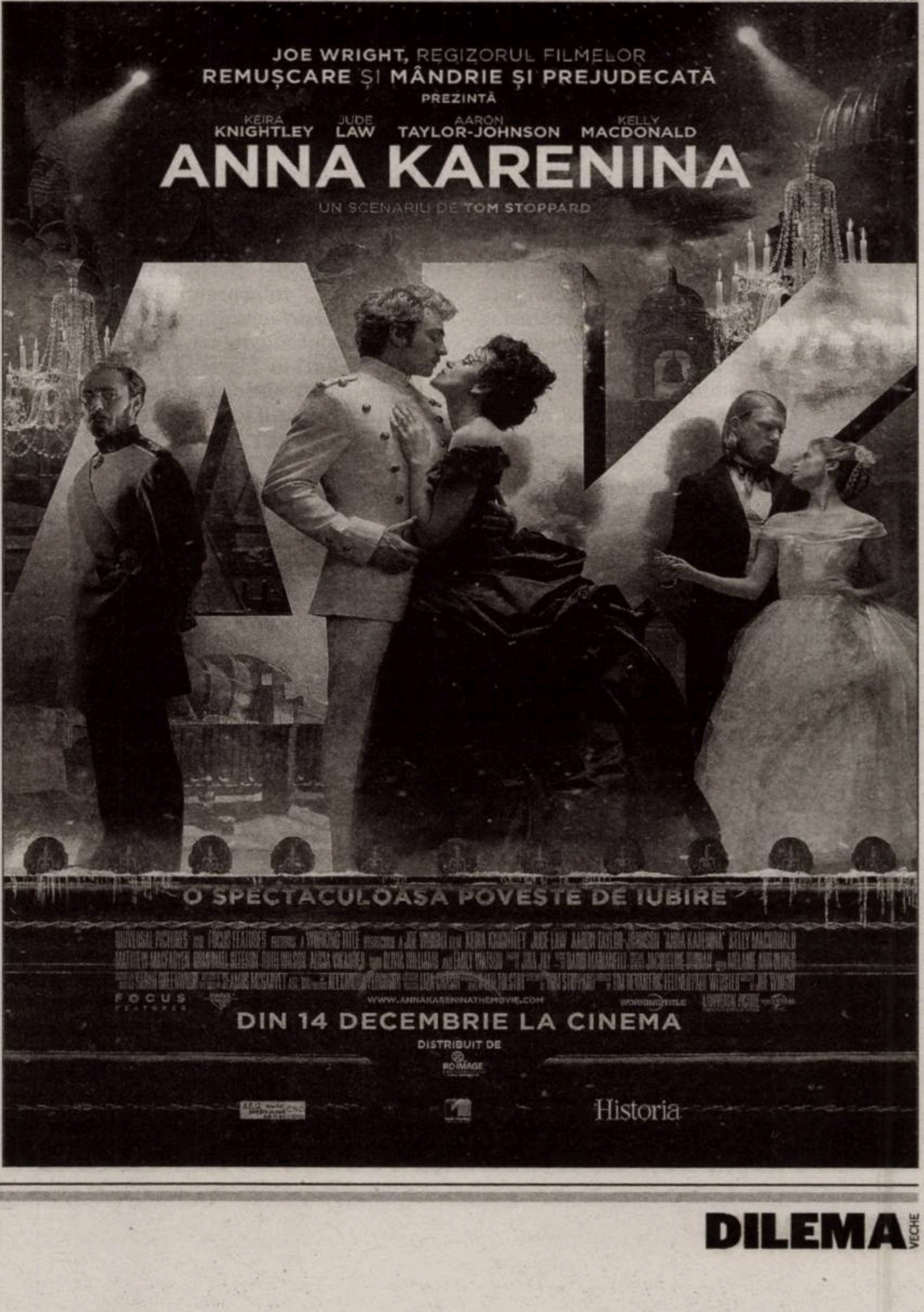
JOE WRIGHT, REGIZORUL FILMELOR
REMUȘCARE ȘI MÂNDRIE ȘI PREJUDECATĂ
PREZINTĂ
KEIRA KNIGHTLEY
JUDE LAW
AARON TAYLOR-JOHNSON
KELLY MACDONALD
ANNA KARENINA
UN SCENARIU DE TOM STOPPARD
O SPECTACULOASA POVESTE DE IUBIRE
FOCUS FEATURES
WWW.ANNAKARENINATHEMOVIE.COM
WORKING TITLE
DIN 14 DECEMBRIE LA CINEMA
DISTRIBUIT DE
RO IMAGE
Historia

Mona NICOARĂ

Making Waves 2012 a fost un succes

Pînă nu de mult ar fi fost greu de imaginat că o săptămînă plină de film românesc poate avea succes în New York. Pentru oamenii de film de aici, ca mine, părea un lucru imposibil, date fiind suprasaturaţia culturală a oraşului şi politicile culturale de la Bucureşti, de după Revoluţie. Dar ceea ce a început în 2006 ca o idee care friza nebunia, a fostului director al Institutului Cultural Român din New York, Corina Şuteu, a crescut – cu ajutorul lui Mihai Chirilov de la Transilvania International Film Festival, a lui Peter Scarlet de la Tribeca Institute, al Oanei Radu, pe atunci tot la ICR New York, şi nu în ultimul rînd al vizionarului critic Alex. Leo Şerban – într-un eveniment anual major care a depăşit capacitatea sălilor de cinema din *downtown*, şi, în numai cinci ani, s-a mutat în inima culturală a New York-ului: la Lincoln Center, instituţia care găzduieşte şi cel mai vechi şi mai prestigios festival din America de Nord, New York Film Festival.

MAKING WAVES
NEW ROMANIAN CINEMA

Film Society of Lincoln Center, condusă de critici şi manageri culturali care au urmărit filmul românesc încă de la *Pădurea spînzuraţilor* lui Ciulei sau *Reconstituirea* lui Pintilie, şi care au adus, rînd pe rînd, toţi regizorii Noului Val, fie la New York Film Festival, fie la New Directors/New Films, e mai puţin o gazdă şi mai mult un soi de rudă din străinătate pentru filmul românesc – de la simplul „Bine aţi venit acasă!“ cu care Richard Peña, fostul director de programe de la Lincoln Center, a deschis festivităţile de anul trecut, pînă la alegerile informate pe care cei mai temuţi critici ai lumii le-au făcut de 1 Decembrie între ţuica de la tatăl Oanei Radu şi palinca de Salonta de la Marian Crişan, ambele aduse pentru festival de artiştii invitaţi, de la Andi Vasluianu şi Monica Bîrlădeanu la Ada Solomon şi Florin Mihăilescu.

În seara de deschidere a festivalului Making Waves 2012, încercînd să pătrund prin mulţime şi să îmi găsesc un loc, măcar pe scări, mi-am adus aminte, aproape cu amuzament, de panica din vară cînd, în succesiune rapidă, ICR-ul a fost mai întîi acuzat (cu adresă directă la ICR New York) că subminează sentimentul de apartenenţă la naţiunea română a celor care, ca mine, trăiesc în străinătate, după care a fost somat să „cînte în acelaşi cor“, reorganizat brutal şi, în cele din urmă, trecut pe linie moartă prin tăierea bugetului pentru ultima parte a anului. Brusc, festivalul iniţiat şi crescut de ICR aici nu se mai regăsea nici în finanţele, nici în programele gongorice ale noii conduceri.

Şi totuşi, doar în cîteva luni, printr-o mobilizare fără precedent de resurse şi solidaritate de breaslă, el nu numai că a fost salvat, dar a căpătat o vizibilitate de neînchipuit pentru un eveniment newyorkez dedicat unei cinematografii naţionale, oricare ar fi ea. Finanţatori ca Trust for Mutual Understanding sau Blue Heron Foundation, artişti vizuali ca Adrian Ghenie şi Dan Perjovschi, oameni de teatru ca Andrei Şerban, companii de film din România ca Strada Film sau HBO, distribuitori americani ca IFC Sundance Selects, şi cîteva sute de artişti şi cinefili care au contribuit şi ei la strîngerea de fonduri suplimentare printr-o campanie de *crowdfunding* pe Internet, au pus fiecare ce a putut ca să facă posibilă o săptămînă de film românesc în Manhattan, şi în acest an. În preziua deschiderii, micul eveniment început în 2006 se lăfăia pe prima pagină a secţiunii de artă din *The New York Times*, pe trei sferturi din pagina culturală a *The Wall Street Journal*, şi pe patru pagini de analiză în biblia industriei de film independent, *IndieWire*, iar filmul de deschidere, *Despre oameni şi melci* de Tudor Giurgiu, avea o cronică în principalul săptămînal cultural din oraş, *The Village Voice*.

O săptămînă plină de film românesc.

În înghesuiala şi energia din prima seară, undeva, în spatele meu, am auzit un jurnalist care punea fondatorilor festivalului, deveniţi de-acum asociaţia independentă *Romanian Film Initiative*, întrebarea: „A fost vreun moment anul acesta în care aţi crezut că nu vom ajunge aici, în seara deschiderii?“. Corina Şuteu a răspuns: „Nu, nu, nu, nici n-am vrut să ne gîndim la asta! Cred că ăsta a fost şi motivul pentru care sîntem azi aici: am crezut în mod absolut că trebuie să ajungem aici“. Încăpăţînarea aceasta e contagioasă şi e, de fapt, motorul festivalului, care ne-a făcut pe toţi să contribuim şi noi cu ce am putut: timpul, energia creatoare, puţinii bani, girul moral. Şi nu e vorba doar de noi, cei din România: cu sprijinul PEN World Voices, anul acesta ni s-au alăturat colegi din Ungaria, care trece şi ea printr-o alarmantă perioadă de izolare culturală.

Dacă Making Waves 2012 a fost un succes – de public, de presă, de organizare şi mobilizare – mai mare, chiar mult mai mare decît înainte, se datorează, de fapt, regăsirii unei solidarităţi de breaslă în cultură şi încrederii pe care o avem cu toţii în valorile pe care le producem, mai degrabă decît în sistemul din care venim. De fapt, aceasta e şi singura şansă să poţi umple o sală pînă la refuz, pentru o serie de scurtmetraje puţin cunoscute, dar curate de un programator cunoscut pentru gusturile lui surprinzătoare; să aduci critici binecunoscuţi să vadă *Secvenţe* de Alexandru Tatos, produs în 1982, alături de premiere venite de la Berlin, anul acesta; şi să contezi pe o sală plină de oameni cărora nu le e frică să-şi sondeze psihologia la sfîşietorul *Toată lumea din familia noastră*.

În seara închiderii, Cosmina Stratan şi Cristina Flutur, venite să prezinte *După dealuri* al lui Cristian Mungiu, au fost întrebate dacă premiul de interpretare feminină pe care l-au primit la Cannes anul acesta le-a schimbat într-un fel viaţa. „Călătorim mult, mult mai mult“, a spus Cosmina. Cristina a adăugat însă: „Acasă, după Cannes, eu a trebuit să merg direct la teatrul unde sînt angajată. Şi acolo nu s-a schimbat nimic“.

Aici, pe website-ul ICR New York, care încă îşi aşteaptă noul director, nu mai este nici un eveniment planificat de acum înainte. La Londra, în timpul festivalului, domnul preşedinte Andrei Marga a susţinut o conferinţă cu titlul caragialesc „Democraţia ca formă de viaţă“, în propriul sediu.

Walter Reade Theater

Mona Nicoară *locuieşte în Brooklyn, New York, şi este regizor şi producător de film documentar. Cel mai recent film al ei,* Şcoala noastră, *a fost lansat în 2011 în peste 50 de festivaluri din întreaga lume şi a cîştigat numeroase premii.*

■ ■ ■

DILEMA VECHE vă recomandă

- Ion Ianoşi, *Internaţionala mea. Cronica unei vieţi*, o amănunţită şi profund onestă dare de seamă despre vremurile pe care (încă) le mai trăim, partea cealaltă a dilemei din care, totuşi, mai încercăm să ieşim. (Simona Sora)

- Între 14-16 decembrie, la Muzeul Naţional al Ţăranului Român – Studioul „Horia Bernea“ din Şoseaua Kiseleff nr. 3, se desfăşoară Astra Film On Tour. De văzut musai – o selecţie a celor mai bune documentare de anul acesta din cadrul Festivalului Internaţional de Film Documentar de la Sibiu. (Patricia Mihail)

- „Droguri în venă, pe bani din gunoaie. La schimb de seringi în Ferentari“, de Andra Matzal, pe totb.ro. Unul dintre cele mai puternice şi mai dure texte citite în ultima vreme, despre o zi în containerul din Ferentari, unde Asociaţia Caracuda face *harm reduction* pentru consumatorii de droguri (schimb de seringi, consiliere, teste HIV şi hepatită etc.): „E foarte frustrant ce facem noi. Chiar dacă uneori am vrea mai multe, nu ne propunem ca oamenii ăştia să vină a doua zi, spălaţi, aranjaţi, să ne mulţumească şi ne spună că s-au căsătorit şi că şi-au reluat munca sau şcoala. Misiunea noastră e foarte exactă: măcar să nu se agraveze starea de sănătate“, spune Marian Ursan, cofondator Romanian Harm Reduction Network şi Carusel. Pare puţin, dar de fapt e enorm. (Luiza Vasiliu)

---

craii de burta veche

Clafoutis
Jules Claretie

Alături de *brégeaude* – supa de varză şi costiţă descrisă ca *„La soupe épaisse et fumante, Où la cuiller tient debout.“* (Supa groasă şi aburindă, În care lingura stă singură.) –, *clafoutis* e un fel specific regiunii franceze Limousin, asemănător cu un pandişpan de cireşe negre.

Pentru *clafoutis* se iau trei ouă – şi, pentru fiecare ou, cîte o lingură de făină şi una de zahăr pudră –, o priză de sare şi trei litre (750ml) de lapte. Puneţi făina şi sarea într-un vas şi adăugaţi apoi ouăle, unul cîte unul. Amestecaţi cu o lingură, pînă obţineţi o pastă omogenă, şi începeţi apoi să adăugaţi laptele, puţin cîte puţin. Zahărul se pune la sfîrşit.

Pregătiţi o formă pentru cuptor şi aşterneţi-o cu o livră şi jumătate de cireşe – cu cît mai negre, cu atît mai bune. (Evitaţi cireşele *bigarreau*, cîntate de Victor Hugo în *Contemplaţii;* nu sînt bune pentru *clafoutis!)* Turnaţi deasupra cireşelor compoziţia cu făină, ouă şi lapte. Puneţi forma la cuptor. Cînd e gata, presăraţi cu zahăr pudră.

„Nu-i o prăjitură aristocratică, dar este, dacă reuşeşte, delicioasă. E gustul copilăriei mele şi al regiunii în care m-am născut“. O spune Jules Claretie, dramaturg, romancier şi critic francez, născut la Limoges în 1840.

Amicul Dejun

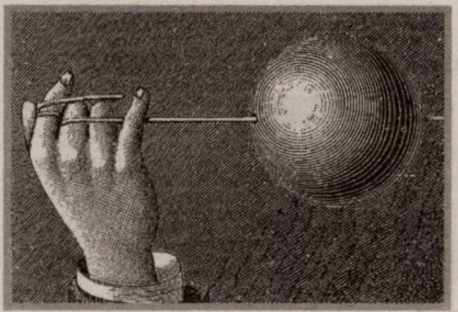

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Comunismul din cărți

Politică şi literatură – literatură şi politică. Se poate vorbi la infinit despre această relaţie cultivată de unii autori, evitată cu obstinaţie de alţii. Festivalul Internaţional de Literatură Bucureşti – al cărui slogan arată un angajament politic: „de la Est la Vest, de la Vest la Est“ – e o scenă extrem de utilă pentru dezbateri de acest fel. Una dintre discuţiile, din păcate ratate, ale acestei ediţii a fost tocmai relaţia dintre literatură (sau, mai precis, dintre anumite romane româneşti) şi istoria recentă. Desigur, nici unui scriitor nu-i place să spună că în cartea lui e vorba despre comunism. Ar fi, evident, o simplificare inutilă şi absurdă. Dar tema se regăseşte – că vrem, că nu vrem – în destule cărţi apărute în ultimii ani. Nu, la noi nu e neapărat o tendinţă a literaturii înseşi, ci mai degrabă o tendinţă a receptării. Poate că pur şi simplu cititorii şi-au dezvoltat o anumită sensibilitate pentru tema memoriei comunismului şi intră în alertă de fiecare dată cînd o descoperă într-o carte. Imaginea de fundal, timpul acţiunii, anumite personaje, chiar şi o replică sînt semne care pot induce interpretări la care autorul poate nici nu s-a gîndit. Chiar dacă exemplele sînt puţine, trendul există – el nu e indus de cantitatea cărţilor, ci de forţa ilustratoare.

Nu, la noi nu e neapărat o tendinţă a literaturii înseşi, ci mai degrabă o tendinţă a receptării.

În discuţia moderată de Marius Chivu la FILB, şi Lucian Dan Teodorovici, şi Filip Florian au sărit ca arşi înţelegînd greşit că moderatorul le-ar imputa înscrierea într-un trend al literaturii despre comunism. Evident, nu de trend era vorba, şi cu atît mai puţin de o tentativă de comercializare a literaturii prin adaptarea la nişte aşteptări ale publicului; ci de coincidenţa unor preocupări pentru trecutul recent. Lucian Dan Teodorovici însuşi recunoaşte acest interes pentru cultura memoriei. Trimiterile mai mult sau mai puţin evidente la totalitarism din cartea sa *Matei Brunul* nu sînt, deci, întîmplătoare. Şi chit că temniţa din roman nu poate fi identificată printre penitenciarele din, România comunistă, echivalarea e implicită. Altminteri, şi Filip Florian, şi Lucian Dan Teodorovici au dreptate să reproşeze receptarea îngustă, a oricărui roman cu aluzii la comunism, drept cărţi *despre* comunism.

„Despre comunism am învăţat mai mult din cărţile de ficţiune decît din manualele de istorie“ – îmi spunea, la încheierea primei ediţii a Festivalului Internaţional de Literatură, Alistair Ian Blyth, traducător în limba engleză al mai multor autori români. Aşa e, ficţiunea e un mijloc foarte eficient de investigare a trecutului. Mai ales cînd vorbim de o istorie atît de traumatică pe cît este trecutul dictaturii comuniste din România. Pentru că literatura reuşeşte acolo unde explicaţiile istoricilor, ale sociologilor, ale politologilor eşuează. Aş spune chiar că literatura ar putea fi ca un fel de cutie neagră a unui avion. Cînd mărturiile directe şi analizele specialiştilor nu reuşesc să explice catastrofa, ai nevoie de acele înregistrări ca să ai întregul tablou.

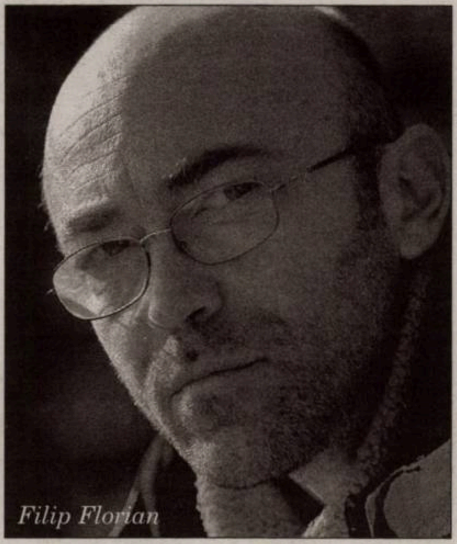

Filip Florian

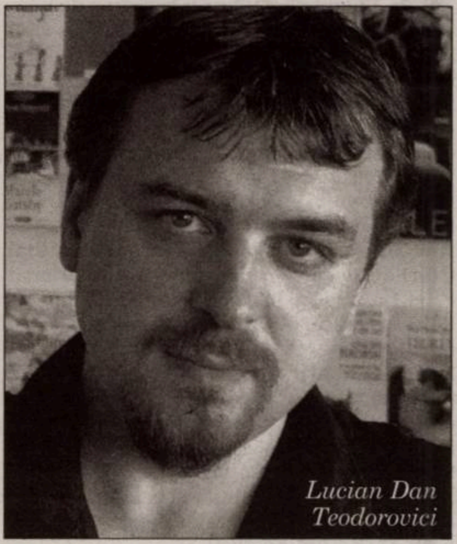

Lucian Dan Teodorovici

Tematizarea comunismului în literatură a devenit o tendinţă foarte clară mai ales în Germania, imediat după 1989, cînd zeci de scriitori, de-o parte şi de alta a fostului Zid, au început să povestească, adesea pornind de la biografia proprie, ce-au înţeles din anii ce i-au separat. Ceva mai tîrziu, acestor demersuri li s-au alăturat altele, pur ficţionale. Apoi, au apărut cărţi în care comunismul există ca imagine de fundal, ca aluzie, ca un context pentru nişte poveşti care au cu totul alte mize. Aproape toate trec – în ochii cititorilor, dar şi ai criticii – drept o formă de literatură angajată care tratează cultivarea trecutului. Alăturarea celor două cuvinte – „literatură“ şi „angajat“ – sună suspect. Însă în literaturile mari, decomplexate, pînă şi autorii sînt poate mai puţin vehemenţi în a apăra „arta pentru artă“. Nu, scriitorii nu fac (neapărat) politică în romanele lor, dar nici nu au cum să facă abstracţie de contextul în care scriu şi publică. Libertatea şi independenţa lor artistică există tocmai pentru că acest raport cu actualitatea sau cu trecutul este asumat.

■ ■ ■

PUBLICITATE

AQUA CARPATICA
și
DOMENIILE SÂMBUREȘTI
prezintă
AN EVENING WITH
MARK KNOPFLER
AND BAND
Hiturile DIRE STRAITS
în interpretarea creatorului lor
25.04.2013 / SALA PALATULUI
BILETE: MYTICKET / DIVERTA
PRIMA TV
ROCK FM
Classic Rock
NOUL ALBUM
DISPONIBIL DIN 31.8
PRIVATEERING
MARKKNOPFLER.COM
ORGANIZAT DE:
EMAGIC
PARTENERI MEDIA:
24-FUN
adevărul
DILEMA
MUSIC
METALHEAD
metropotam.ro
iConcert

PUBLICITATE

Librăriile Adevărul și Editura Trei te invită la:
DEZBATEREA UNEI CĂRȚI-SPECTACOL
Nu rata o întâlnire de neuitat despre volumul care a schimbat pentru totdeauna percepția asupra sufletului uman!
Invitați: Mihaela Minulescu, prof. dr. în psihologie și psihanaliză și Vasile Dem. Zamfirescu, prof. dr. în psihanaliză și filozof
CARTEA ROȘIE
LIBER NOVUS
C·G·JUNG
EDITATĂ de SONU SHAMDASANI
INTRODUCERE de SONU SHAMDASANI
VINERI, 14 DECEMBRIE 2012, ORA 17.30
Librăria Adevărul - str. Doamnei 27-29
(intrarea este liberă)

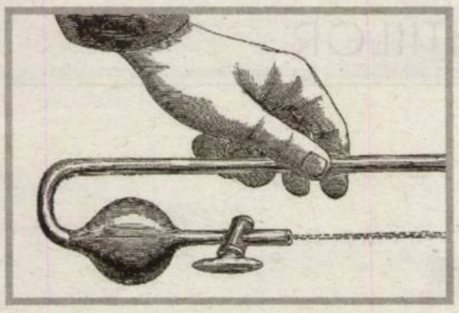

REGIMUL ARTELOR ȘI MUNIȚIILOR

Oana STOICA

rosencrantz & co

Despre tigri şi frică

● ***Tigrul Sibian*, un spectacol de Gianina Cărbunariu; cu: Paula Gherghe, Toma Dănilă, Rolando Matsangos. Sala Nouă a Teatrului de Comedie.**

Cred că sînt cam o sută de bibelouri, acelea pe care le ştim cu toţii din vitrinele părinţilor: beţivii, balerina, ţărăncuţa cu coş pe umăr, veveriţa, cîinele pătat. O lume de porţelan. Imaginea îngheţată a unei frumuseţi afişată ostentativ ca să-şi ascundă goliciunea. În spectacolul Gianinei Cărbunariu, un oraş oarecare din România, al cărui nume nu se rosteşte niciodată pe scenă, dar apare în titlu, ei bine, acest oraş (ne)ştiut este configurat din bibelouri, încremenit în autoadmiraţie: pentru faţadele renovate şi pieţele cu porumbei, pentru cartierele rezidenţiale şi turiştii care fotografiază pietre, pentru perfecţiunea locuitorilor civilizaţi, catedralele săseşti şi terasele cu specialităţi ardeleneşti. Spectacolul face tomografia unei metropole de succes şi scoate la lumină urmele unor boli ascunse. Ca un tigru într-un oraş de porţelanuri.

Orice centru are margini despre care nu se vorbeşte.

Gianina Cărbunariu pleacă de la un fapt divers real care e departe de preocupările ei anterioare. În 2011, un tigru evadează de la Grădina Zoologică din Sibiu, rătăceşte pe la marginea oraşului cîteva ore şi este împuşcat de echipa de urmărire, incapabilă să-l captureze viu. Realitatea este ficţionalizată într-o formulă de teatru-fabulă. Tigroaica Mihaela (personaj real) face o plimbare iniţiatică prin Sibiu: ia taxiul, ajunge în Piaţa Mare, în cartierele rezidenţiale şi în zonele cu homleşi, obţine un credit de nevoi personale pentru care îşi pune blana gaj, îi atrage, dar îi şi sperie pe turişti etc. În drumul ei, priveşte cu ochii străinului un oraş suprasaturat de propria imagine şi este privită ca o străină, cea diferită de ceilalţi. Tema spectacolului este tocmai această scanare neutră a unui organism – oraşul – a cărui autopercepţie este atrofiată de mulţumirea de sine. Cîteva idei se subsumează temei: stratificarea socială în funcţie de topografie – centru şi noile zone rezidenţiale, pe de o parte, şi cartierele sărace, de partea cealaltă –, etnici minoritari *vs* majoritari, temele tabu – homleşi şi romi –, evitate cu falsă pudoare, corporatismul capitalist sinistru (în episodul de la bancă) etc. Gianina Cărbunariu pulverizează imaginea unui oraş românesc care reuşeşte să arate ce cele europene prin devoalarea unor realităţi neplăcute ascunse sub preş. Orice centru are margini despre care nu se vorbeşte. Pentru orice om mulţumit de oraşul lui, există cîte un „ratat“ care doarme în cutii de carton la periferie. Genetica socială a burgului german ajuns model european în România nu exclude pensionarii terorizaţi de chefurile vecinilor, minoritarii de culoare deposedaţi de cocioabele în care locuiesc şi cîinii vagabonzi vînaţi (ambii, pentru a păstra imaginea curată a oraşului), variantele locale de băieţi deştepţi şi casele lor minunate. Gianina Cărbunariu afirmă că spectacolul vorbeşte despre libertate şi captivitate, dar conceptele se referă, cu siguranţă, la nivel mental. Locuitorii burgului transilvănean se dovedesc deţinuţi într-o concepţie rigidă. A nu recunoaşte problemele oraşului echivalează, pentru ei, cu inexistenţa acestora. Sigur, cîte oraşe din România nu ascund exact aceleaşi hibe, chiar dacă nu au de apărat imaginea unei reuşite europene precum Sibiul?

Păstrînd o formulă de teatru cu care a obişnuit publicul – trei actori cu care lucrează constant, Paula Gherghe, Rolando Matzangos şi Toma Dănilă joacă multiple personaje, imagini video, care focusează pe un detaliu creînd un montaj între plan larg live şi prim plan video, la care se adaugă muzica lui Bobo Burlăcianu –, Gianina Cărbunariu adaugă, de această dată, un ingredient savuros: fabula. Prin urmare, cîteva scene cu animale sînt delicioase. Povestea despre apariţia tigroaicei Mihaela în Piaţa Mare, spusă de porumbei, ciori şi vrăbii (metafore ale claselor sociale) sau interogarea animalelor de la Zoo despre fuga colegei lor sînt comedii veritabile, susţinute actoriceşte impecabil. Probabil asta era cea mai bună soluţie de a vedea un oraş cu toate hibele lui: să priveşti prin ochii „animalelor“ sale.

© S. Crăciun

Toma Dănilă în ***Tigrul Sibian***

© S. Crăciun

Rolando Matsangos în ***Tigrul Sibian***

● ***Arhiva performativă*, un spectacol de Gianina Cărbunariu; cu: Paula Gherghe, Toma Dănilă, Rolando Matsangos. Sala Nouă a Teatrului de Comedie.**

Arhiva performativă se află la întretăierea a două proiecte ale Gianinei Cărbunariu şi le continuă pe amîndouă. Unul este un spectacol făcut în Germania, la Münchner Kammerspiele, *Sold out,* care urmărea povestea saşilor şi a şvabilor vînduţi în perioada comunistă, de statul român, statului german. Spectacolul are la bază documentarea în Germania, interviuri cu cei care au fost „marfă vie“ în astfel de tranzacţii. Celălalt proiect vizează o serie de spectacole despre imixtiunea Securităţii în viaţa oamenilor, înainte de căderea comunismului. *Arhiva performativă* este compusă dintr-o serie de poveşti reale care descriu un procedeu mafiot pe care Securitatea l-a practicat în vînzarea etnicilor germani. Dincolo de acordul – neînregistrat nicăieri, de altfel – între România şi Germania, prin care statul german plătea statului român bani pentru fiecare etnic plecat în RFG, exista o reţea de intermediari prin care se putea face rost de paşaport german. Desigur, pe bani mulţi, trimişi, de rudele din Germania, celui care încerca să plece. Poveştile par ficţiuni, deşi sînt reale. Întîlniri noaptea, pe cîmp, cu un necunoscut căruia i se dă o sacoşă de bani (chiar şi 20.000 de mărci germane) fără nici un fel de acte, după care se aşteaptă paşaportul (uneori, şi 20 de ani). Cine avea o casă frumoasă pleca mai repede, căci exista mereu un şef din Securitate care dorea acea casă. Ajunşi în Germania, erau sfătuiţi să nu vorbească despre asta. Şi cei mai mulţi nu vorbesc. Încă le e frică. Necunoscuţii cărora le-au dat banii sînt acum nume cunoscute din lumea politică sau a afacerilor.

Lectura scoate la iveală o mafie a Securităţii care dubla cîştigurile, obţinînd bani de la cei care urmau să plece pentru un paşaport plătit deja de statul german. O plată dublă, bani mulţi despre care nu se ştie unde au ajuns (în buzunarul securiştilor sau în cel al statului care întreţinea o astfel de reţea mafiotă – cine a avut acces la aceşti bani neînregistraţi în momentul Revoluţiei?) şi, mai ales, o formă de menţinere a fricii şi, prin urmare, a supunerii. Un sistem perfect de control al populaţiei.

Încă le e frică. Necunoscuţii cărora le-au dat banii sînt acum nume cunoscute din lumea politică sau a afacerilor.

Arhiva performativă este un spectacol care trebuie văzut pentru că luminează cîteva episoade din istoria ultimilor 70 de ani despre care prea puţini ştiu. Despre ele, nu se scrie în cărţile de istorie. În continuare, frica tace, probabil susţinută de necunoaştere. Aşa devenim victimele unei istorii care minte prin omisiune.

***Oana Stoica** este critic de teatru.*

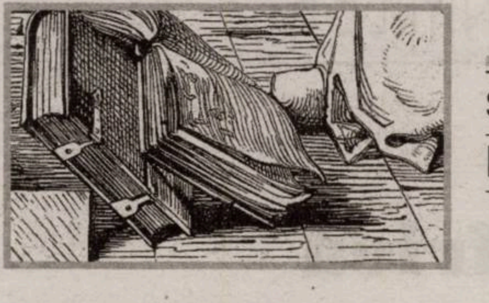

Simona SORA

biograffiti

Atac la cadru

Poate vă amintiţi ce entuziasmată am fost la începuturile primului sezon al serialului HBO *În derivă*. Mi se părea cu atît mai reuşit cu cît era un serial scris iniţial în Israel, de Hagai Levy, care a trebuit adaptat realităţilor româneşti. Cu o distribuţie de zile mari din toate generaţiile de actori, cu scenarişti rodaţi şi cu regizori pe măsură, *În derivă* promitea atunci (cel puţin pentru mine, care mă entuziasmez uşor) să joace – pentru cititorul normal de literatură *psy*, dar şi pentru potenţialul pacient-client – rolul de divulgator, mediator, „frăgezitor“. Mi se părea, totuşi, că exista în anumite episoade o iuţire exagerată a intrigii care trenase pînă atunci, o apăsare pe conflictul epic spectaculos, pe tipicitatea cazurilor (prinţesa şi văcarul, transferul erotic tumultuos, copilul tarat şi abuzat), dar nici nu se putea altfel într-un serial secund, adaptat după original. Asumarea „la vedere“ a structurii, a schemei, urmărirea pe zile şi ore a unor cazuri-limită (o anestezistă îndrăgostită transferenţial, o gimnastă sinucigaşă, o femeie de carieră care avortează pe divan, un cowboy fără dileme), dar şi sugerarea cazuisticii de croazieră reprezenta, la începutul serialului, chiar *clou*-ul lui, premisa lui de „familiaritate“ şi empatie cu spectatorul. Alături, desigur, de scenariile bine scrise şi bine aclimatizate, cu suficientă oralitate de post-tranziţie, cu previzibilul de rigoare, dar şi cu cîte o surpriză (nu doar analitică) de proporţii... Viaţa fiecăruia dintre personajele acestui prim serial românesc de televiziune realizat de HBO România mi se părea un roman, iar cei care scriau-interpretau-regizau acest roman vizual cu sertare păreau că ştiu extrem de bine că tocmai din înlănţuirea de povestiri veridice al căror *raisonneur* e Marele Psy (interpretat de Marcel Iureş) se naşte şi Povestea. O poveste interesantă, deşi schematică (dar asta era convenţia poveştii *psy*, cu miza în altă parte, nu în inovaţia literară), spusă cum trebuie, de cine trebuie şi, mai ales, cui trebuie.

În cel de-al doilea sezon al serialului, din care au trecut deja mai bine de două săptămîni, lucrurile s-au cam schimbat. Au rămas, sigur că da, cele cinci povestiri săptămînale (dintre care cea de vineri este a personajului principal, psihoterapeutul Poenaru), noi-nouţe şi chiar mai interesante în sine, însă s-a mişcat serios cadrul analitic. Iar mie exact cadrul ăsta mi s-a părut, în primul sezon, esenţa serialului. Faptul că un serial de televiziune (chiar unul realizat de HBO, adică superprofesionist) putea reface, printr-un limbaj de popularizare, o verigă pierdută între o castă de specialişti şi potenţialii lor clienţi-pacienţi-„musafiri“ (cum i-ar fi numit un vechi terapeut) mi s-a părut atunci, în 2010, de remarcat. Între timp însă, *În derivă* şi-a însuşit, se pare, criticile breslei. Acuzat că ar fi prea static şi prea schematic, serialul a ieşit din *cadru*. Ceea ce se petrecea în primul sezon *doar* în cadrul analitic, a ieşit acum în stradă, în piaţă, în curte, în maşini personale şi taxiuri. Chiar cadrul analitic propriu-zis s-a schimbat, căci bunul şi „bătrînul“ nostru psihoterapeut Andrei Poenaru, plin de farmec şi charismă, a divorţat şi s-a mutat în casa mamei unei foste paciente. Blasfemie! – ar putea striga o parte a comunităţii *psy*.

Acuzat că ar fi prea static şi prea schematic, serialul a ieşit din cadru.

Nu vreau să spun decît un lucru foarte simplu: că *În derivă* avea această unică diferenţă faţă de orice alt serial de televiziune, mai bun sau mai prost – acest statism, această asumare a lipsei de opţiuni spaţiale, acest aspect monocord care, uneori (în primul sezon), se compensa prin intensitate. În orice cadru analitic, esenţiale sînt refacerea unei situaţii originare dramatice şi rezolvarea ei acolo, atunci cînd se poate. Situaţia apocaliptică, îngrozitoare, abuzivă în mintea pacientului poate fi, în realitate, o scamă. Poţi avea SIDA (ca una dintre paciente, Clara, care coboară dintr-un taxi urlînd: „Varicela-ţi trece, boule!“) şi să trăieşti liniştit, sau poţi doar să-ţi imaginezi că ai SIDA şi să mori de disperare. Cu cele mai multe dintre poveştile celui de-al doilea sezon, serialul *În derivă* iese din cadru: Marele Psy îşi caută avocat în firma unei foste paciente nerezolvate, tot el se ia de gît cu un poliţist sub ochii unei foste iubite, uneori şade (în grădină) şi cujetă... Nu e de mirare că, odată întors în propriul cabinet, nu mai pare (căci asta e esenţa unei analize reuşite, *să poţi să pari*, ca analist, de fiecare dată altcineva) decît un simplu om. Iar serialul care îl are ca protagonist devine, încetişor, unul prea schematic, cu ceva jargon *psy*, însă, din păcate, cam plictisitor.

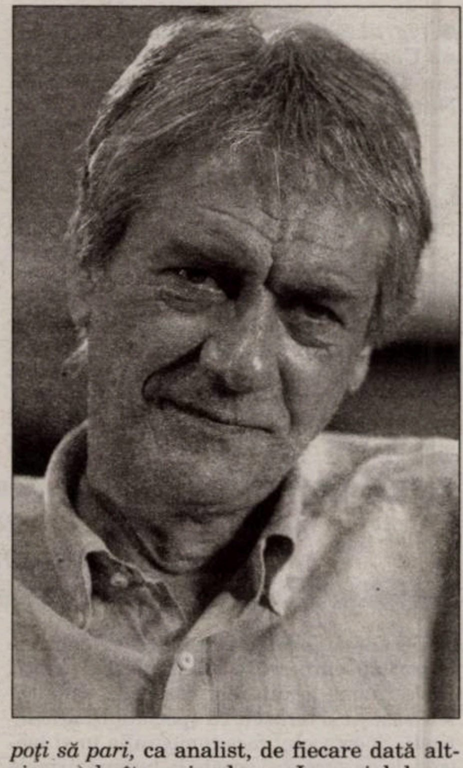

■ ■ ■

Aron BIRO

audio şi n-am cuvinte

Workshop muzical

● **Amadou & Mariam, *Folila*, Nonesuch Records, 2012.**

Genul *world music* este afectat de numeroase prejudecăţi, însă găsesc că orice prejudecată e o formă exagerată a unei observaţii care, la bază, a fost pertinentă în cel puţin o instanţă marcantă. În istoria sa recentă, ceea ce numim acum, oarecum holistic, world music a cunoscut o evoluţie similară cu manelele noastre. Manelele au evoluat dintr-un underground etnic într-un mainstream dispreţuit, s-au reîntors în underground şi acum sînt cercetate de doctoranzi francezi şi antropologi ce le promovează aşa cum exploratorii africani promovează prietenia dintre om şi gorilele pe cale de dispariţie, trăind o vreme între ele, păduchindu-se reciproc. World music e tot un gen de petrecere sau punctare a unor evenimente, care a început ca muzică de specific local, cu baze folclorice pervertite pentru o mai bună accesibilitate. A fost descoperit de industriaşii muzicali, ambalat şi livrat pe lanţuri de aprovizionare atent proiectate în conformitate cu standardele industriei. A fost abuzat ca vehicul de marketing pentru diverse evenimente de felurite facturi, în numele globalizării. A fost echivalat cu muzica de origine africană, în ciuda faptului că termenul *„world“* se referă la toată planeta. A fost aruncat în derizoriu de prejudecăţi determinate tocmai de pomenitele abuzuri. A fost reabilitat de investigatori culturali care au încercat să separe neghina de secară. A fost adulat de francezi pentru a face în ciudă americanilor şi reformatat de americani întru ciuda francezilor.

La prima vedere, Amadou Bagayoko şi Mariam Doumbia par un cuplu inventat tocmai pentru a servi acestor schimburi culturale de lovituri de rever. Sînt nevăzători şi populari, în sensul în care Stevie Wonder e popular. Sînt adresabili publicului care admiră eforturile atleţilor cu dizabilităţi, ale şahiştilor autişti şi scriitorilor dislexici. Au compus imnul Campionatului Mondial de Fotbal din 2006, alături de schlager-starul austriac Herbert Gronemeyer. Să fiu onest, astfel de informaţii mă îndemnau mai degrabă să evit acest album. L-am ascultat totuşi, şi e cel puţin interesant. La prima audiţie iese în evidenţă efortul de reformatare care a fost aplicat şi muzicii ţigăneşti în vederea obţinerii hibridului numit manele. Peste muzica de sorginte africană s-a tras un strat gros de indie pop şi rock sudist american. Spre deosebire de manele însă, unde inserţiile experimentale se reduc cel mai adesea la nişte sample-uri de orgă Casio, aici mixul e infinit mai sofisticat. Pomeneam mai sus războiul cultural franco-american. Soţii Amadou şi Mariam vor să aducă pace în acest război. Colaborările lor mai vechi cu Manu Chao şi rădăcinile francofone ale unei bune părţi din Africa au rezultat în cîteva piese cîntate în franceză, multe dintre ele cu concursul artistului de adîncă notorietate Bertrand Cantat (Noir Desir). Altele sînt puternic ancorate în blues-ul american, pentru care unii exegeţi au identificat deja rădăcini în muzica din Mali (vezi şi recenzia pe care am scris-o pentru un album Toumani Diabaté, invitat şi el pe acest album). De fapt, întreg materialul a fost alcătuit din două segmente – unul mai hip, înregistrat în New York cu numeroşi invitaţi din zona indie, şi unul mai de esenţă, înregistrat în Mali cu artişti locali şi ajustat la Paris cu ajutorul sus-pomenitului Cantat. Printre colaboratori se mai numără gay disco starul Jake Shears (Scissor Sisters), liderii grupului TV On The Radio, chitaristul hipster Nick Zinner (Yeah Yeah Yeahs), rapper-ul Teophilus London şi o mulţime de alţi mici warholi newyorkezi doritori să se asocieze cu filonul cultural prestigios de la Mali. Rezultatul e un workshop muzical cu cîteva zeci de invitaţi, dintre care Amadou şi Mariam abia au loc să se audă.

Probabil vecinii lor din Bamako vor găsi albumul *Folila* drept o transformare obscenă aplicată muzicii tradiţionale a locului. Nici pentru mediile pop nu sună mai natural. Este, însă, un proiect interesant ce încearcă să sugereze că atît noul, cît şi vechiul, atît sobrul, cît şi deşănţarea îşi au locul în patrimoniul care se numeşte world music. Deşi e un ghiveci incredibil, nu e un album a cărui apariţie să fie neglijată.

***Aron Biro** este autorul blogului aronbiro.blogspot.com.*

■ ■ ■

---

trei întrebări pentru

Alexandru CIUBOTARIU

Mac şi Cocofifi

Cu ce se ocupă Muzeul Benzii Desenate?

MBD este un proiect de autor derivat din preocupările mele legate de banda desenată românească. Muzeul a existat ca spaţiu fizic între iunie şi octombrie 2011 la MNAC, mai mult ca o vitrină a ceea ce se poate face. A avut două spaţii expoziţionale, o mediatecă (bibliotecă şi spaţiu de proiecţie), o zonă destinată creaţiei şi atelierelor, precum şi un spaţiu pentru dezbateri. Au fost organizate o serie de conferinţe consacrate imaginilor din zone paralele cu arta BD (caricatură, animaţie, ilustraţie de carte), dezbateri cu participarea unor autori şi editori, ateliere de creaţie, sesiuni de *live-drawing*, lansări de carte, proiecţii de filme, dar şi concerte. După octombrie 2011, muzeul continuă să existe ca umbrelă-proiect pentru diferite evenimente punctuale, expoziţii, cărţi de autor, în principiu, aducerea în atenţie a unor lucrări şi autori de BD care prezintă riscul de a fi uitaţi.

Care-i povestea din spatele Aventurilor lui Mac?

Aventurile lui Mac este primul album dintr-o serie de integrale ale unor artişti importanţi din istoria benzii desenate româneşti. Este creaţia Liviei Rusz (desene) şi a Luciei Olteanu (scenariu). Mac şi Cocofifi au fost două personaje memorabile care au trăit în revista *Arici Pogonici* în perioada 1966-1976, dar şi în patru albume scoase de Editura „Ion Creangă“. Livia Rusz face obiectul primei serii de integrale. Voi edita sub titulatura Muzeului Benzii Desenate toată creaţia BD a acestei mari artiste. Vor urma şi alţi artişti, şi alte lucrări.

Ce îşi propune să mai facă MBD?

Recenta expoziţie „Poveşti în imagini, benzi desenate, comicsuri“, continuarea seriei de integrale şi, în final, găsirea unei funcţionalităţi cu caracter permanent, pentru acest proiect.

***Alexandru Ciubotariu** este artist desenator. Mai multe la muzeulbd.ro.*

a consemnat Marius CHIVU

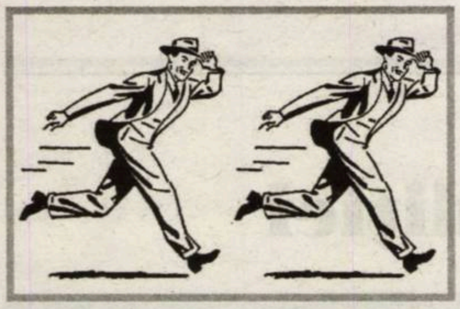

Andrei GORZO

dilematograf

Teatru existențial

● ***Alpii / Alpeis* (Grecia, 2011), de Giorgos Lanthimos.**

„Alpii“ care dau titlul noului film al regizorului grec Giorgos Lanthimos sînt cei patru membri ai unei brigăzi para-medicale şi para-artistice, specializate în *happening*-uri existenţiale oferite (contra bani) persoanelor sau familiilor aflate în doliu. Ce fac ei, mai exact, este să li se substituie morţilor pentru a reconstitui, împreună cu rudele/apropiaţii acestora, momente din trecut. Cum anume funcţionează această terapie – cum îi afectează ea emoţional pe beneficiari – nu ni se indică, arta lui Lanthimos nefiind atît una a realismului socio-psihologic, cît una a cascadoriei conceptuale. Filmul lui precedent, *Kynodontas* sau *Canin* – una dintre senzaţiile circuitului festivalier în anul 2009 –, dramatiza rezultatele unui experiment imaginar în domeniul creşterii copiilor, înfăţişîndu-ne trei fraţi adolescenţi (două fete şi un băiat) care nu ieşiseră niciodată din curtea casei părinteşti; printre altele, ei fuseseră învăţaţi că Frank Sinatra e bunicul lor, pisicile – duşmanii lor de moarte, iar cuvinte ca „telefon“, „mare“ ş.a.m.d. (desemnînd lucruri din afară casei) sînt perfect sinonime cu „pîine“, „canapea“ etc. Inteligent povestit, *Kynodontas* îşi obliga publicul să înveţe din mers regulile casei şi, pornind de la constatarea unghiului lor de incidenţă faţă de regulile mainstream, ne invita să meditĂm la relaţiile dintre dresaj, educaţie şi condiţionare socială, în timp ce savuram aspectele *kinky*-spectaculare ale tranzacţiilor şi ritualurilor din casă. La rîndul lor, ritualurile de comemorare din *Alpii* sînt sugestive ca metafore antropologice şi, ocazional, spectaculoase ca *slapstick* sub-buñuelian: în rolul regretatei iubite diabetice a unui vînzător de instalaţii pentru iluminat, o membră a brigăzii „Alpii“ trebuie să vorbească în engleză, să enumere, după dictarea lui, tipurile de lămpi din magazin, să repete cu el vechi certuri iscate în urma dedulcirilor ei clandestine şi să-i adreseze anumite cuvinte de apreciere (dar numai acele cuvinte anume, nu altele – de pildă, numai cuvîntul „rai“, nu şi cuvîntul „paradis“) în timp ce el îi face cunilingus; într-un alt rol, aceeaşi actriţă trebuie să mimeze actul sexual cu unul dintre colegii ei „Alpi“, iar apoi să ia bătaie de la prietena căreia i-a înşelat încrederea şi care mai e şi o bătrînă doamnă oarbă. Noul film al lui Lanthimos are, totuşi, mai puţină rigoare conceptuală decît avea *Kynodontas*. Acela era un film dintr-o bucată, focalizat exclusiv pe investigarea logică a comportamentelor celor trei cobai imaginari, în timp ce despre *Alpii* se poate spune că e compus din două: premisa poveştii e dată de nevoile emoţionale ale îndoliaţilor (despre care se poate spune însă că rămîn neinvestigate), în timp ce evoluţia ei e dictată de nevoia actorilor de a juca (despre care se poate spune că e un clişeu: actorul care rămîne fără identitate cînd rămîne fără rol etc.). Cei patru „Alpi“ – dintre care una e gimnastă în restul timpului, altul e antrenorul ei, iar alta lucrează ca infirmieră – iau foarte în serios ceea ce fac: sancţionată salarial pentru incapacitatea de a da corect o replică, gimnasta încearcă să se sinucidă; infirmiera e bătută şi expulzată din grup pentru vina de a-şi fi ascuns de ceilalţi relaţia cu o anumită familie îndoliată, după care, din lipsă de alte roluri, îi propune tatălui ei s-o accepte în rolul mamei ei moarte.

Incestul figura şi în *Kynodontas*. Ca şi acolo, regulile sînt impuse de bărbaţi – copiii din *Kynodontas* erau ţinuţi în casă de un monstruos *paterfamilias*, iar grupul „Alpilor“ are un lider sever şi necontestat, care-şi spune „Mont Blanc“ (în plus, gimnasta îl mai are şi pe antrenor) – şi o femeie sfîrşeşte prin a le încălca. Irepresibilitatea colonizatoare a culturii de masă *made in USA* constituie un laitmotiv în ambele filme, cu diferenţa că, în *Kynodontas*, acesta joacă şi un puternic rol dramatic (infiltrarea în casă a unor filme hollywoodiene ca *Rocky* şi *Fălci* e cea care provoacă dereglarea unuia dintre cobai); în timp ce, în *Alpii*, motivul e doar introdus (cînd se documentează pentru un rol, membrii grupului încep adesea prin a se interesa ce actori hollywoodieni prefera dispărutul), nu şi dramatizat – ca şi despre restul motivelor şi metaforelor din film, se poate spune că e folosit mai mult ca un element de design. Nararea rămîne şi aici elegant-eliptică: deşi asistăm la întemeierea grupului, activităţile lui rămîn obscure pentru încă o bucată de vreme, iar unele începuturi de secvenţă sînt oarecum necomunicative – în sensul că ni se comunică „cine“ (adică vedem pe cineva filmat în plan strîns), dar sîntem lăsaţi să aşteptăm un pic pînă să aflăm „cu cine“ sau „unde“ (adică pînă la primul plan general sau contraplan). După cum atestă şi amestecul operatoricesc de încadraturi neacademice şi tablouri perfect încadrate, de imagini cu un plan în *unscharf* şi imagini cu toate planurile clare, avem de-a face cu un regizor versat în normele stilistice ale tipului de cinema căruia i se spune „de artă“. Şi mă tem că, în ceea ce mă priveşte, aceşti termeni cam reci sînt singurii în care pot recomanda noul lui film.

■ ■ ■

> *Ritualurile de comemorare din* Alpii
> *sînt sugestive ca metafore antropologice.*

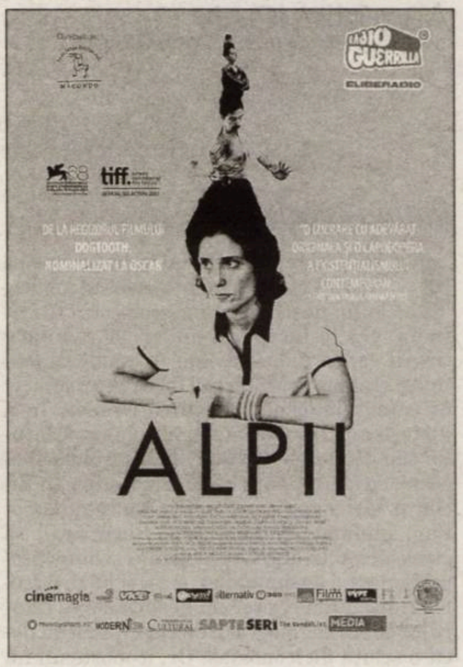

PUBLICITATE

Fundaţia Principesa Margareta a României

APLICĂ PÂNĂ LA DATA DE
15 DECEMBRIE 2012 PENTRU
BURSELE TINERE TALENTE

Materiale de lucru, cursuri de specializare, participări la concursuri naţionale şi internaţionale, promovare prin expoziţii şi concerte - sunt doar câteva dintre necesităţile tale care pot fi susţinute prin acest program.

✓ Ai între 14 şi 24 de ani?
✓ Eşti elev sau student la arte plastice sau muzică?

Fundaţia Principesa Margareta a României te ajută să îţi valorifici aptitudinile prin programul Tinere Talente, oferind burse de studiu, mentorat şi promovare.

SELECŢIE ŞI CRITERII:
☞ www.fpmr.ro ☎ 031 40 55 554

Parteneri
Sponsori
Cu sprijinul

PUBLICITATE

NU RATA PROMOŢIA
EARLY BIRD!
ABONAMENTE
LA DOAR 150 LEI
PE MYTICKET.RO*

B'ESTFEST
SUMMER CAMP 2013

CEL MAI MARE FESTIVAL DIN ROMÂNIA
RECUNOSCUT ȘI RECOMANDAT INTERNAȚIONAL

5-7 IULIE
TUNARI / BUCUREȘTI, ROMÂNIA

www.bestfest.ro • facebook .com/bestfest.romania

ORGANIZAT DE: EMAGIC
RECOMANDAT DE: DILEMA VECHE

*PROMOȚIE VALABILĂ PÂNĂ LA FINALUL ANULUI 2012

Augustin IOAN

Experiment în orizontul tradiţiei

Puţină istorie

Cînd l-am cunoscut mai îndeaproape pe Radu Teacă, prin intermediul mentorului nostru comun, profesorul Cezar Radu, era la începutul anilor '90, amîndoi tinere cadre didactice (eu, o ţandără mai tînăr, eram preparator); el lucra la un proiect de catedrală ortodoxă pentru Oradea. Încă nu ieşise cu totul de sub umbrela profesorului său de atelier, Zoltan Takacs, şi lucrul acesta, ca şi influenţa lui Mario Botta sau Richard Meier (pe care, mulţi ani mai tîrziu, l-am plimbat amîndoi prin Bucureşti), se străvedeau. În afară de eleganţa şi buna proporţionare a ansamblului, erau şi lucruri teologic discutabile, precum desprinderea altarului de corpul bisericii, de care nu-l lega decît o schiţă de iconostas. Or, iconostasul nu despică spaţiul bisericii, despărţindu-l în două; dimpotrivă, îl uneşte într-o relaţie pe care Sf. Maxim Mărturisitorul a explicat-o atît de sofisticat la vremea scrierii cărţii sale *Mystagogia,* încît şi astăzi pare impenetrabilă: *hyeration* (numele de-atunci al altarului) este naos în act, în vreme ce naosul este *hyeration* în potenţă. Dar nu atît de impenetrabilă încît să nu înţelegem că sînt de o fiinţă, parte a aceluiaşi trup.

Apoi eu am plecat din ţară pentru cîţiva ani, la Oxford, şi, apoi, la Cincinnati (unde sînt şi acum, cînd scriu aceste rînduri) şi, cînd m-am întors, Radu crescuse mare, proiectînd o biserică de mici dimensiuni, în care toate ingredientele bune erau de găsit: ochi şi ichtios, barcă navigînd pe cer şi locaş de cult ortodox, fără îndoială. Radu reuşise, nu într-o catedrală, ci într-o capelă, să dea răspunsul său: un veşmînt nou unui program bimilenar. Pe dinăuntru, nu era nimic altceva decît un spaţiu tripartit, cu exedre, cu tot ce e de găsit în orice locaş de cult ortodox cuviincios. Pe dinafară, însă, biserica se-mpodobea cu straie contemporane. Pe post de clopotniţă, o nouă referinţă xenofilă: e de la Mănăstirea La Tourette (în definitiv, Radu este şi un fan Le Corbusier, căruia el şi alţi cîţiva colegi i-au făcut o expoziţie extrem de cuprinzătoare şi de sofisticat prezentată cînd erau încă studenţi, la finele anilor '80)? E de la bisericile aceluiaşi Mario Botta?

Ce contează? Întregul este teafăr şi sugestiv: da, s-ar fi putut construi o asemenea biserică ortodoxă în România anilor '90 şi este o pierdere pentru BOR că nu a ridicat-o undeva. Obsedat de detalii şi de perfecţiunea proiectelor sale, Radu a trecut la reproiectarea acestei capele. Nu sînt convins că varianta a doua cîştigă mai mult decît eleganţă arhitecturală. În schimb pierde din percutanţa simbolică a primei versiuni. Tot pe-atunci, a proiectat o sofisticată reşedinţă privată la Buftea, care avea, în proiect şi în machetă, o capelă proprie. Am fost atît de încîntat de reapariţia acestui program în practica profesiunii, încît am reacţionat (poate, disproporţionat) cînd am aflat – dintr-o cronică din *Dilema* – că nu se va mai construi. Radu a luat atunci bobîrnace de la proprietar, dar, spre cinstea lui, mi-a reproşat doar tangenţial implicarea pasională într-o relaţie privată arhitect-client. În fine, e o istorie veche. Dar tot îmi pare rău că nu s-a făcut. Şi tot la Mario Botta trimitea şi aceea.

Între timp, Radu a devenit arhitectul important care este acum. Bienalele, anualele, premiile *Arhitext Design* – nici unele nu l-au ocolit, ba, în cîte un an, a luat şi cîte două pentru aceeaşi lucrare. Încă de cînd l-am inclus în *Zece arhitecţi de zece* (Noi Media Print, 2003) credeam că nu poate fi făcut un *top ten* arhitecţi români fără ca Radu Teacă să fie prezent în el. Ceea ce este, însă, mult mai important e că Radu se menţine la vîrful profesiunii sale, devenind, ca vinul vechi, din ce în ce mai bun cu vîrsta. Este cu siguranţă la vîrful propriului proiect de carieră. Şi, de aici, ne propune, neprovocat decît de realitatea înconjurătoare, două proiecte, dintre care unul a şi devenit realitate. Şi ambele sînt din speţa arhitecturii religioase.

Poate că şi aici merită contextualizate lucrurile. Împreună, am încercat să convingem lumea să nu participe la concursul foarte bizar din 1999 cînd, sub acoperirea unei rezolvări de circulaţii în Piaţa Unirii, se cerea şi o soluţie pentru Catedrala Neamului. Ni se părea că poziţionarea în mlaştină, în cel mai jos loc din Bucureşti, nu este cea mai bună soluţie pentru un asemenea proiect.

Dar în 2002, cînd toate, absolut toate cererile OAR de atunci fuseseră acceptate, cînd tema era, în sfîrşit, profesionist scrisă şi amplasamentul era, urbanistic vorbind, plauzibil pentru oraş, am zis să ne implicăm. Dar nu am reuşit să îi mai conving pe colegii mei, nici pe Radu. Dacă s-ar fi ales proiectul nu dintre 40, ci dintre 140 de proiecte depuse, altul ar fi fost rezultatul concursului, cu siguranţă, dar nu s-ar mai fi şoptit pe la colţuri că arhitecţii români nu ştiu să rezolve un program atît de complex. În fine. Am cîştigat concursul, dar îmi pare rău că nu am reuşit să-i conving pe cîţiva talentaţi arhitecţi, care mai proiectaseră biserici şi pe care, de asemenea, i-am reunit în volumul *Spaţiul sacru astăzi / Sacred Space Today* (Noi Media Print, 2003), să se implice atunci.

După aceea, tot procesul a deraiat şi s-a ajuns la situaţia de astăzi, cînd avem o catedrală enormă, care arată vechi, ba chiar bătrînicios, dar nu este tradiţională... Păcat.

Catedrala

Nu ştiu dacă acesta este motivul pentru care Radu Teacă ne propune un proiect de Catedrală Patriarhală, pe amplasamentul actual. Poate fi şi disperarea de a vedea profesiunea aceasta, de arhitect de biserici, caricaturizată şi pusă la colţ de tot felul de tradiţionalişti care nu cunosc tradiţia, de experţi fără obiect al expertizei, de teologi limitaţi, care nu înţeleg, pur şi simplu nu-i înţeleg miza, şi anume chiar supravieţuirea pe termen mediu şi lung a propriei religii.

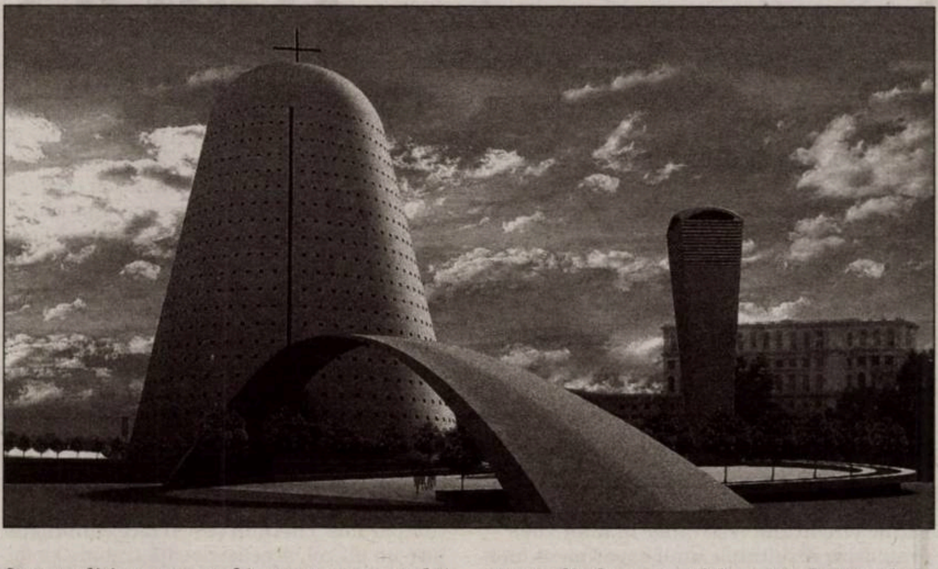

Poate împotriva acestei atmosfere îmbîcsite de ignoranţă se poziţionează şi Radu Teacă. Poate din pricina tradiţionalismului fără tradiţie se aşază el în contra curentului şi ne prezintă un locaş de cult, fără îndoială, dar pe care cu greu l-am putea identifica vizual ca aparţinînd imaginalului creştin ortodox. Este, fără îndoială, un ansamblu inteligent aşezat pe acel amplasament, din care răsar puţine şi simple obiecte: o poartă (arc de triumf)/pod, o clopotniţă/far şi un enorm clopot urban (un trunchi de con încheiat cu o cupolă) aşezat pe sol, ca o stupa budistă. Dar aceasta nu este decît cochilia exterioară. La interior, o a doua piele, tatuată cu icoane şi cu lumină, ne descrie un interior perfect ortodox, în care predilectă este direcţia Estului mistic, cel care duce, direct vertical, către Iisus Pantokrator. Această predominanţă a verticalei ne trimite la spaţiile centrate ale Bizanţului, dar şi la turlele noastre valahe, atît de neasemenea în spaţiul ortodox, ca şi cînd bisericile greceşti ar fi primit o mişcare de *stretch* pe direcţia cupolei.

Este un spaţiu contemporan, o caroserie de curbe care se descarcă una în alta.

Nu e o glumă: unora chiar li s-a întîmplat acest lucru, ca de pildă bisericii Stavropoleos, căreia Ion Mincu i-a adăugat, spre indignarea lui Tzigara Samurcaş, o turlă inexistentă anterior, spre a o face mai valahă şi, deci, mai puţin grec-alogenă. Dar spaţiul interior al catedralei propuse de Radu Teacă nu este, chiar dacă central, unul strict canonic (cruce greacă înscrisă). Este un spaţiu contemporan, o caroserie de curbe care se descarcă una în alta, *flow:* o curgere blagiană continuă a spaţiului întors în sine. Cu alte cuvinte, arhitectul reuşeşte, în cea mai strictă actualitate formală (cu toţii ştim cît de fluide sînt formele arhitecturii de astăzi, ele răspîndindu-se astfel şi în designul de obiecte utilitare, mobilier şi automobile) să fie tradiţional într-un mod în care nici o pastişă de forme vechi nu ar fi reuşit-o.

Prin urmare, sînt două proiecte: unul pentru pielea pe care clădirea o propune oraşului şi altul pentru pielea interioară. Cele două sînt disjuncte, deşi există puncte de sutură: aperturile în pielea exterioară, care îngăduie luminii naturale să penetreze pielea interioară. Arhitectura ortodoxă apelează – prin precedente notabile – la această tehnică de *double skin*. O face din motive politice uneori. Ca în Bulgaria, unde ocupaţia otomană a impus bisericile care arată, pe dinafară, a case mari, în timp ce, pe dinăuntru, este conţinut întreg aparatul de bolţi, cupole şi pictură care le împodobeşte. Sau ca în Moldova, unde acelaşi aparat de semne ale cerului sînt ascunse sub acoperişuri ascuţite, mai cu seamă atunci cînd ctitoria nu este domnească. Pe de altă parte, există – cu excepţia notabilă a bisericilor din Bucovina lui Ştefan şi Petru Rareş – o disjuncţie între exteriorul cu decoraţie din materialul de finisaj şi interiorul pictat. Acolo unde există o continuitate între exterior şi interior, ca o bandă a lui Moebius, ea este remarcată şi interpretată, precum a făcut-o Sorin Dumitrescu în cartea sa despre *Chivoturile lui Petru Rareş*. Din cartea/doctorat, observaţia continuităţii interior-exterior a migrat înapoi în arhitectura religioasă, într-un proiect contemporan – cel pentru Catedrala Patriarhală din 2002, propus de dl prof. Dorin Ştefan (pe care d-sa l-a şi construit recent, dar într-o formă contrasă). În concluzie,

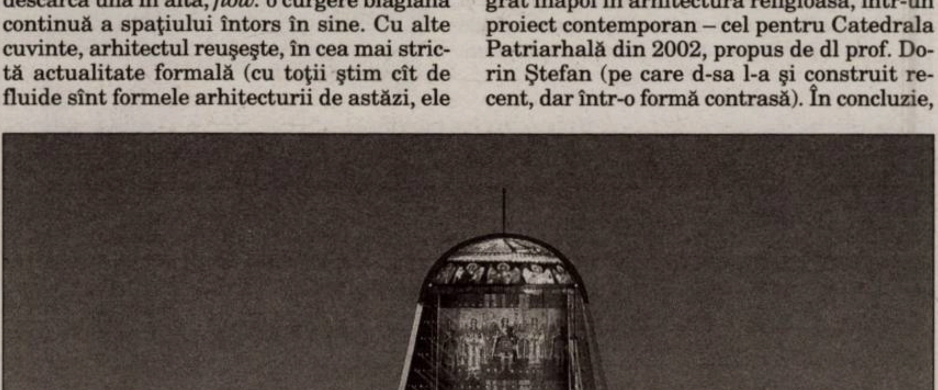

PUBLICITATE

EUROPEAN UNION
YOUTH
ORCHESTRA

Audiţii în România
8 februarie 2013

Termenul limită pentru înscriere
25 ianuarie 2013

Director artistic:
Vladimir Ashkenazy

Dirijori invitaţi 2013/2014:
Krzysztof Urbański, Jaap van Zweden

Turneele EUYO 2013/2014:
Germania, Austria, Italia, Elveţia, Olanda

Repertoriul va include lucrări de
Ravel, Prokofiev, Mussorgsky, Weber, Stravinski,
Berlioz şi R. Strauss

Pentru informaţii despre audiţia din România:
ARTEXIM
Tel. 021 317 8081
Mobil: 0758 236 019
iulia_chirobocea@yahoo.com
artexim@rdslink.ro
www.euyo.org.uk

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN
Culture Programme
Education and Culture DG

double skin este mai degrabă norma decît excepţia şi Radu Teacă nu face altceva decît să accentueze această disjuncţie, dacă este să judecăm atent, deloc modern(ist)ă, între interior şi exterior.

Pe de altă parte, mai sînt cîteva cuvinte de spus despre tipologia centrală, cu accent pe verticala turlei. Bisericile sînt orientate, adică îndreptate către Răsăritul celei de-a doua veniri. Dar nu este, la drept vorbind, o chestiune de îndreptare cardinală, către Ierusalim. Ar însemna ca bisericile din Asia să fie, cum? Occidentale? Este o îndreptare către Orientul mistic, care e, de fapt, verticala calitativă a spaţiului. Cînd cîntăm „Răsărit este numele Său“, ne îndreptăm privirea către icoana lui Iisus Pantokrator, din axa verticală a naosului. Prin urmare, arhitectul eliberează acest Orient mistic către altitudine, către văzduh. În proces, se înţelege că este slăbită poziţia altarului, capăt de ax al orientării tradiţionale. Această problemă, a celor două axe importante ale unei biserici ortodoxe – cea est/vest şi cea verticală, în centrul naosului – a fost soluţionată în trei feluri distincte. Prima a fost, în tipul bazilical, preeminenţa axului geografic. Între timp, au apărut, în locuri mai puţin cercetate, dar nu mai puţin ortodoxe, precum Lallibela (Etipia), biserici în care altarul este amplasat central şi înconjurat din toate părţile de naos; unde, aşadar, axul vertical controlează spaţiul sacru şi, în raport cu această coincidenţă între centrul fizic al lăcaşului de cult şi altar, celelalte spaţii radiază, la propriu, ca valurile unei unde. În fine, a treia este soluţia curentă, unde, funcţie de măiestria arhitectului, cele două axe principale ale lăcaşului de cult sînt în tensiune. Fie că alternează (întîi văd iconostasul, apoi, înaintînd, observ icoana Pantokratorului), fie că sînt coprezente, din clipa intrării (ca la catedrala din Sibiu, de pildă, care este o referinţă la Sf. Sofia constantinopolitană, dar datînd de la începutul secolului al XX-lea).

Schimbarea la faţă
a arhitecturii ortodoxe.

Nu ştiu dacă Radu Teacă a citit *Mystagogia* Sfîntului Maxim Mărturisitorul, dar de acolo aflăm că spaţiile interioare ale unei biserici erau considerate, încă din secolul al VI-lea, ca fiind fiecare dintre ele cer pentru cel dinaintea lui, pe măsură ce înaintăm către est. Acesta este, desigur, descrierea unui spaţiu din ce în ce mai intens simbolic, mai saturat cu semnificaţie şi mai tabuizat. Dar este, de asemenea, şi descrierea unei scări, poate prin analogie cu scara lui Iacov, pe care îngerii urcau şi coborau. Iată de unde şi preeminenţa turlei principale, care este, de fapt, de anvergura întregului naos, pe care îl urcă în întregime la cer.

Să ne înţelegem, nu este doar un motiv religios, ci şi unul de siluetă urbană: masivitatea Casei Republicii/Palatului Parlamentului nu poate fi contrabalansată decît de o verticală elansată, ca aceasta.

Radu experimentează – aşa cum ne învaţă tradiţia creştină să facem. Este un paradox pe care nu am timp să îl explic aici: tradiţia, mai ales tradiţia creştină, este una a experimentului continuu: încercare şi eroare, recapitulare, dar şi descoperire de tipologii şi forme mai adecvate teologiei pe care o proclamă, în aşteptarea celei de-a doua veniri. De decoraţii vechi/noi. De spaţii care amplifică şi mai potrivit lungimea de undă a creştinismului. Aşa este biserica greco-ortodoxă a lui F.L. Wright, unde referinţa la Sf. Sofia (cerul/cupolă, dar şi coroană de spini de pe creştetul lui Christos) se întîlneşte cu pămîntul şi cu tradiţia amfiteatrelor, în cupola întoarsă care închide lăcaşul de cult ca într-o scoică cu perlă.

Aşa este proiectul de biserică greco-ortodoxă a lui Herzog şi De Meuron. Nici una nu arată ortodox, în sensul copierii unor forme asociate istoric cu tradiţiile ortodoxe regionale şi locale. Dar lipsite de *mimesis*, sînt mai ortodoxe în spirit decît o armată întreagă de pastişe de forme istorice. Căci, în fond, ce este Sf. Sofia, decît experiment matematic pur, inimitabil?

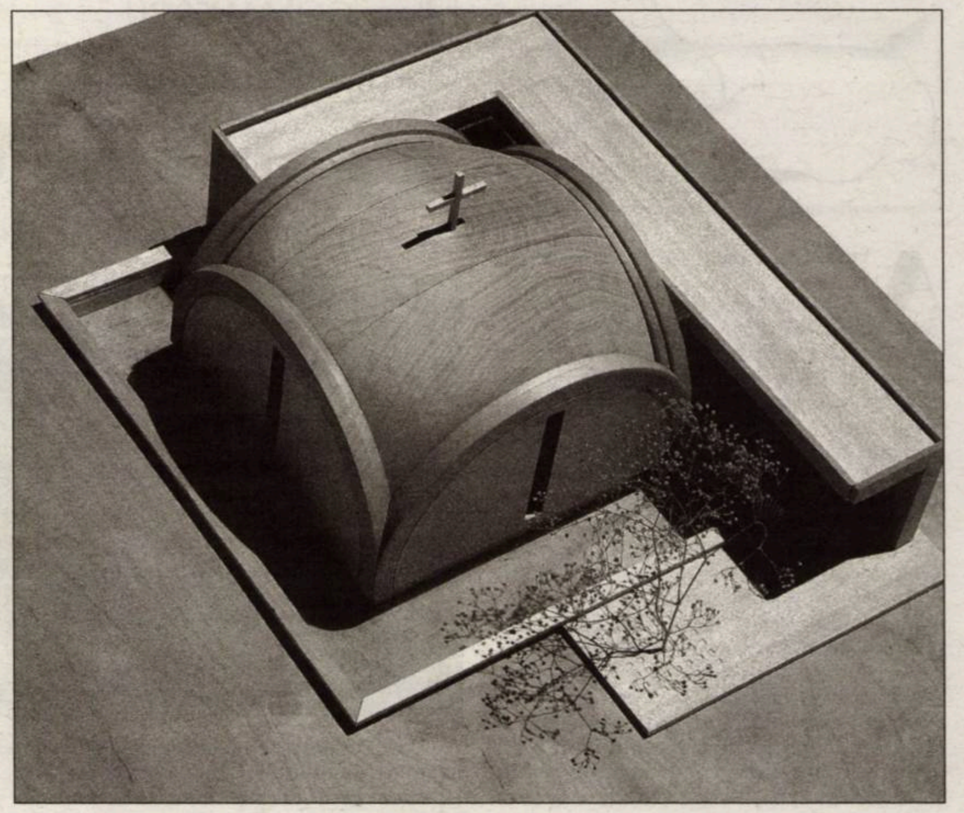

Capela

În ceea ce priveşte al doilea proiect, care, de cînd munceşte arhitectul la sofisticatele şi foarte scumpele sale machete, a şi devenit realitate edificată în cartierul Militari din Bucureşti, el este o tragere în bandă a unei cerinţe a parohiilor: apariţia de capele unde răposaţii să poată fi depuşi, la jumătatea drumului dintre propria locuinţă (de regulă, la bloc) şi locul de odihnă veşnică (dar nu mai puţin de şapte ani). Capela mortuară este un loc sacru. Un ritual religios se săvîrşeşte aici, deşi cel mai adeseori răposaţii sînt duşi în biserica principală pentru slujba de înmormîntare. Există, cu alte cuvinte, o legătură importantă cu lăcaşul principal de închinare, fără ca să fie doar o biserică mai mică. În acest sens, arhitectul alege, inspirat, să nu facă o minibiserică. Este un spaţiu introvertit, în care se ajunge printr-o schimbare de ax de 180 de grade, care-l orientează şi care este o cupolă introdusă într-o… teacă de secţiune pătrată. Forma care rezultă din această intersecţie este capela. Parcursul prin care se dă ocol parţial capelei ne aminteşte şi despre ideea de pelerinaj, pe care multe lăcaşuri de cult creştine, mai ales în Occident, o rezolvă sub forma unui labirint în exonartex, ca multipliere simbolică a drumului. Există şi un subsol, potrivit funcţiunii cerute. Nu ştiu dacă preotul parohiei este foarte fericit cu OZN-ul care a aterizat în curtea bisericii sale, dar, întrucît este de dar, de la un enoriaş luminat, cred că nu-l caută la… modernitatea arhitecturii.

Şi iată cum avansăm în arhitectura religioasă autohtonă: un arhitect îndrăzneţ şi nemulţumit vreodată cu lucrurile, oricum minunate, pe care le-a făcut; un sponsor cu minte deschisă şi cu potenţă financiară; un preot sau un ierarh care măcar nu opun rezistenţă, dacă nu sînt neapărat de acord, cum prea puţini sînt, cu schimbarea la faţă a arhitecturii ortodoxe.

La final

Sînt curios ce ar fi spus Cezar Radu despre aceste proiecte. Într-o seară, m-a sunat să mă întrebe ce cred despre arhitectura pe care o face Radu Teacă, întrucît – cum spunea cu modestie şi oarecare răsfăţ – „nu mă pricep la arhitectura asta a voastră“ (nu era adevărat). I-am explicat Profesorului nostru că îmi plac modernitatea fără compromisuri, calitatea detalierii şi obsesia lui de a controla pînă la capăt execuţia, şantierul, unde totul se decide, de fapt. Maestrul nostru m-a ascultat şi, la sfîrşit, mulţumit de ce auzise, mi-a spus că aşa crede şi dînsul, că Radu chiar este un arhitect foarte bun. Cezar Radu chiar ne iubea, pe Costin Popescu, pe Radu Teacă şi pe mine. Aşa că, probabil, i-ar fi acordat, ca de obicei, credit nemărginit, neuitînd să facă şi cuvenitele ironii sarcastice, cu care îşi tempera efuziunile sentimentale.

Radu experimentează, în orizontul unei modernităţi tîrzii căreia i s-a ataşat în descendenţa modelelor care l-au format şi de care, în timp, s-a desprins complet. De experiment în orizontul tradiţiei – cu o expresie a lui Andrei Pleşu – este nevoie şi în arhitectura religioasă, mai ales în cea ortodoxă. Mai sînt(em) cîţiva, care, ca şi Radu, cred(em) că de acest fel de experiment este nevoie, din ce în ce mai acută. Dar, mă tem, nu sînt(em) destui pentru a crea o masă critică.

Radu, însă, cu aceste proiecte, pe care le-am aşezat în genealogia celor precedente, vrea să ne spună că, el cel puţin, a încercat.

***Augustin Ioan** este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu“ din Bucureşti.*

PUBLICITATE

DEPECHE MODE
TOUR 2013
KISS fm
PRIMA TV
ORGANIZAT DE:
EMAGIC
RECOMANDAT DE:
DILEMA VECHE

15 MAI • ARENA NAȚIONALĂ

BILETE DISPONIBILE PE MYTICKET.RO, DIVERTA, MAGAZINUL MUZICA, LIBRĂRIA MIHAI EMINESCU ȘI SALA PALATULUI

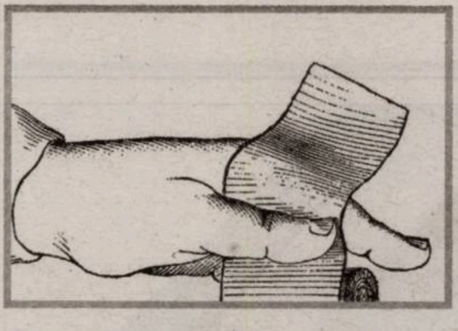

Iulian COMANESCU

oameni şi **etichete**

Probleme de imagine

– Antonescu, Băsescu, Diaconescu, Ponta –

Acum, că jocurile sînt făcute – de popor, prin vot –, e cazul să ne oprim un pic din calculul procentelor parlamentare şi să vedem ce probleme de imagine are fiecare dintre liderii care au rămas pe eşichier. De ce tocmai de imagine? Fiindcă de substanţă politică nu putem vorbi, în ultimele luni. Aşadar, în ordine alfabetică:

Crin Antonescu. Aşa cum spuneam şi altădată, e beneficiarul mai tuturor conjuncturilor politice din România ultimilor ani. Problema lui e că nu a ştiut să se ridice deasupra lor, chiar dacă a cîştigat constant. Trăieşte nu într-o contradicţie, ci în mai multe. Prima e că în 2009 a defilat cu „România bunului-simţ“, iar în 2012, cu „România puternică“. Un mesaj civic, în filiaţia tîrzie a Chartei '77 (răzbunarea defunctului PAC), se bate cap în cap cu un discurs de dreapta anacronic. A doua contradicţie e între tonul luminos de la începutul lui 2009 (mulţi au uitat discursul de la congresul la care a cîştigat preşedinţia PNL) şi obişnuinţa de a ricana acum.

În momentul de faţă, are suficient spaţiu de manevră încît să-şi crească statura. Dacă nu învaţă să facă un pas înapoi şi să uite de scandalurile zilei, e condamnat.

Traian Băsescu. Nu mai rîde, nu mai e sentimental, ironia lui s-a transformat în sarcasm şi gluma în insultă. Forţa lui de politician e ca pielea de şagri: rezervele îi scad ameţitor, pe măsură ce uzează de ea. Are trei opţiuni. Prima e coabitarea prietenoasă cu USL, care e împotriva a tot ceea ce a predicat pînă acum. A doua, conflictul mizerabil în care îi place tot mai mult să se situeze şi din care nu a mai tras profit nici măcar pe termen mediu, cu atît mai puţin lung, în ultimii ani. În fine, a treia e un proiect generos, un plan politic de perspectivă, născut de consilieri competenţi şi transmis electoratului de cei mai pricepuţi oameni de imagine cu care a lucrat în decursul carierei.

După alegeri, nu mai are mare lucru de pierdut, deci ar putea cîştiga destule. Pentru a supravieţui politic, trebuie să înveţe să nu mai urască.

Dan Diaconescu. Pare ciudat că îl luăm în serios, dar votul l-a uns ca al treilea lider politic al ţării. Situaţia lui e cea mai complicată: a creat un Twin Peaks cu buget redus la OTV, pretinzînd chiar şi după exit poll-uri că scorul partidei pe care a jucat-o cu Ponta e pe dos decît cel real. Are probleme cu DNA-ul, cu ambele blocuri politice, cu ANAF-ul şi cu cine mai ştie cine. Nu posedă platformă, credibilitate, forţă de negociere. Contează doar în ochii celor 13-15 procente care au pus ştampila pe PP-DD. Riscă să facă implozie aşa cum s-a umflat, în timp foarte scurt. Primele zile ale negocierilor pentru noul guvern sînt cruciale pentru el, fiindcă are şanse relativ puţine să scape nevătămat.

Dacă anul viitor îl prinde tot în libertate, în Parlament şi cu un partid la remorcă, trebuie să înveţe să vorbească serios, să îşi asume promisiuni pe care le va respecta, acceptabile şi pentru poporul OTV, şi pentru celelalte forţe politice. Să negocieze de pe picior de egalitate cu granzii scenei politice, ceea ce e o problemă pentru un om care a avut de-a face pînă acum doar cu „ciocoii“ acestora.

Victor Ponta. A fost la remorca lui Năstase, apoi s-a spus despre el că e un soi de fraier trimis la Palatul Victoria de baronii locali şi ceilalţi sforari din PSD, dar fraierul a căpătat o susţinere populară de peste 50%. Are o relaţie foarte proastă cu Traian Băsescu şi una nu tocmai frăţească cu Crin Antonescu. Plagiatul contează – din păcate – mai puţin, în economia imaginii lui, decît genul de obrăznicie imberbă pe care îl practică. Ponta e, la timpul prezent, iremediabil „obraznic“, într-un mod care se asociază cu „pantaloni scurţi“, „necopt“ sau „cîrlan“ (gura păcătosului Iliescu...). Chiar şi atunci cînd cîştigă în faţa adversarului, victoriile sînt penibile, sau o anumită presă are grijă să le facă aşa.

Ca să crească, ar trebui să renunţe la obrăznicie. Să se gîndească la faptul că e cel mai tînăr reprezentant al unui partid mare şi că încrîncenarea pe care o practică adesea e un preţ politic prea mare, raportat la porţia mai mare de viitor pe care o are la dispoziţie.

***Iulian Comanescu** este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

■ ■ ■

trecerea prin reviste

● SUPLIMENTUL DE CULTURĂ
(Nr. 378, 8 decembrie)

De la Gala Premiilor Academiei Europene pentru Film, Iulia Blaga transmite:

„Malta e o ţară atît de mică, încît, dacă nu eşti atent, ieşi din capitala ei, Valletta, şi intri în alt oraş. La 500 de metri înălţime ai toată ţara/insula sub ochi. Pe cît de mică e ţara, pe atît de mari pisicile (adică motanii). În rest – fluturi, flori, Mediterana la capătul fiecărei străzi, cai la şarete ca să plimbe turiştii, case înalte din piatră gălbuie cu balcoane mici de lemn, închise, şi firme vechi la magazine. Multă piatra. Înaintezi printre ziduri de piatră ca prin defilee, iar lumina e atît de puternică şi de abruptă, încît te orbeşte. (...)

În acest an se poartă dragostea. Iubita belgianului Geoffrey Enthoven a rămas mută cînd acesta, urcat pe scenă să ridice Premiul People's Choice, a cerut-o de nevastă, Michael Haneke a cîştigat cu al său *Amour* cele mai importante patru premii, printre care distincţia supremă – Filmul European al Anului, în vreme ce Tudor Giurgiu a adus în ţară primul Premiu EFA pentru scurtmetraj – *Superman, Spiderman sau Batman* tratînd despre iubirea unui copil faţă de mama lui bolnavă şi despre credinţa că dragostea lui o poate salva. Surprins (au fost 14 nominalizări la scurtmetraj, adică 14 filme nominalizate la cele 14 festivaluri partenere EFA), Tudor Giurgiu n-a ratat ocazia (şi bine a făcut) să critice clasa politică de acasă care nu susţine filmul românesc, iar la conferinţa de presă a explicat mai pe larg pentru o jurnalistă din Serbia, spunînd că e o chestie tipic românească şi că e inadmisibil că în condiţiile în care filmele încă aduc premii, bugetele să scadă şi să nu se facă nici un demers pentru digitalizarea sălilor de cinema sau pentru susţinerea Arhivei Naţionale de Filme. Credeţi că a auzit cineva „din patrie“? În faţa găinilor din ograda politicii care se agită bezmetic, mai ales că în curînd va cădea şi bomba alegerilor, ce să facă bieţii cineaşti români?“ (**M. M.**)

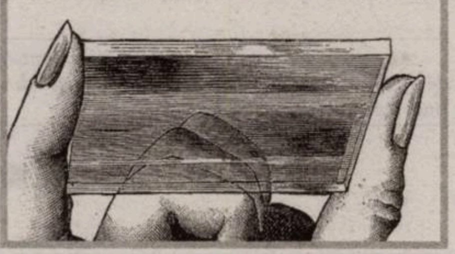

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe **sticlă**

Cine pleacă, cine rămîne

Avem parte de o boare de aer curat de fiecare dată cînd, în atmosfera îmbîcsită de pe micile noastre ecrane, mai apar şi oameni care chiar fac ceva valoros în viaţă. Aşa e cînd televiziunile îşi aduc aminte că în România nu există numai vedete de carton şi producători de vorbe goale pe bandă rulantă, ci şi tineri eminenţi. În ziua alegerilor, de acest lucru şi-a amintit PRO TV şi a invitat trei olimpici internaţionali la matematică în studioul emisiunii *După 20 de ani:* elevii în clasa a XI-a Andreea Măgălie şi Ştefan Gramatovici şi studentul la Cambridge Radu Bumbacea.

Cînd vezi aşa ceva, ai două sentimente contradictorii: pe de-o parte, te bucuri că mai avem şi oameni care se ţin temeinic de treabă, dar te şi întristezi la gîndul că ţara asta nu pare făcută pentru ei şi că o vor părăsi la un moment dat.

Felul cum văd aceşti tineri România spune mai multe decît toate cohortele de analişti şi de politicieni care se perindă pe la televizor.

Andreea Măgălie: „Pentru mine, România are două feţe. M-a format, m-a crescut, de aici plec, românii sînt foarte sociabili. Pe de altă parte, România mi se pare foarte coruptă, românii mi se par foarte violenţi, nu am încredere în România de astăzi şi nu văd România ca un loc în care să stau în continuare. Familia mea este aici, mi-ar părea rău să plec de aici, dar asta voi face.“

Ştefan Gramatovici: „Exact ce a zis şi Andreea, oamenii de aici mi se par calzi, deschişi, dar aspectele negative din societatea românească sînt copleşitoare. Corupţia, răutatea, este o ţară murdară din punct de vedere moral. Nu-mi vin acum în cap copii care să nu-şi dorească să plece din România, ştiu cîţiva care nu pleacă din motive personale – familie, prietenă. Tendinţa generală este să plece“.

Radu Bumbacea: „Acum am o altă perspectivă asupra României, după ce am plecat şi am apucat să mă întorc aici în vacanţă: mă enervează metehnele, faptul că oamenii nu vor să facă lucrurile importante foarte bine“.

Felul cum văd aceşti tineri România spune mai multe decît toate cohortele de analişti şi de politicieni.

Toţi trei spun, totuşi, că după studiile în străinătate intenţionează să se întoarcă în România. Numai că e prematur să vorbim despre asta (doi dintre ei nici nu au început facultatea, celălalt e în primul an la Cambridge), iar intenţiile declarate astăzi se pot schimba în timp.

Acum cîţiva ani, în 2003, scriam despre o altă emisiune care avusese ca invitat un tînăr excepţional: Robert Ribciuc, medaliat şi el la Olimpiada Internaţională de Matematică şi absolvent al Universităţii Harvard. El avea cam acelaşi discurs ca olimpicii aduşi în studioul de la PRO TV: „România nu este încă în punctul în care cei ca mine au nişte opţiuni atrăgătoare. Unul din obiectivele vizitei mele la Bucureşti a fost să tatonez lucrurile de aici, să văd dacă s-a schimbat cu adevărat ceva. Trebuie să vă mărturisesc că, în ciuda optimismului meu din primele zile, concluziile de astăzi sînt foarte nefavorabile. Este extraordinar de dezamăgitoare statura pigmeilor pe care-i întîlnim în funcţii publice în România... Înainte să plec în America, am fost tentat de mai multe persoane care mi-au spus «nu pleca, rămîi în România, intră în politică, poţi să fii un peşte mare într-un iaz mic»... Eu cred că cei care rămîn aici învaţă, tot de la cei care au rămas întotdeauna aici, mentalităţile de aici şi nimic altceva“.

Emisiunea de acum nouă ani era la Realitatea TV, iar moderatorul avea vîrsta invitatului. Diferenţa dintre cei doi tineri era însă uriaşă: dacă Robert Ribciuc era sclipitor, moderatorul se remarca doar prin faptul că dădea cu bîta-n baltă şi avea intervenţii stupide.

Astăzi, nimeni nu a auzit de Robert Ribciuc în România – el e apreciat în SUA şi se află la conducerea unei companii americane. În schimb, moderatorul acela inept a devenit celebru şi, învăţînd foarte bine mentalităţile de aici, a făcut carieră pe malurile Dîmboviţei. Numele lui este Mihai Gâdea.

■ ■ ■

FILB – 5 ani de festival

A cincea ediţie a Festivalului Internaţional de Literatură de la Bucureşti (http://www.filb.ro/) a avut loc anul acesta între 5 şi 8 decembrie, umplînd sala de la MŢR în fiecare seară şi aducîndu-i în faţa cititorilor pe Will Self, Jonathan Coe, Andrew Cowan, George Szirtes, Mátyás Dunajcsik etc. Organizat de Oana Boca Stănescu, Oana Grünwald, Bogdan-Alexandru Stănescu şi Vasile Ernu, festivalul şi-a cîştigat un public entuziast şi fidel şi un renume pe măsură. Pentru că această ediţie a fost exclusiv masculină, am invitat cîteva scriitoare şi jurnaliste (plus o blogger-iţă) să facă un bilanţ personal al celor cinci ani de festival.

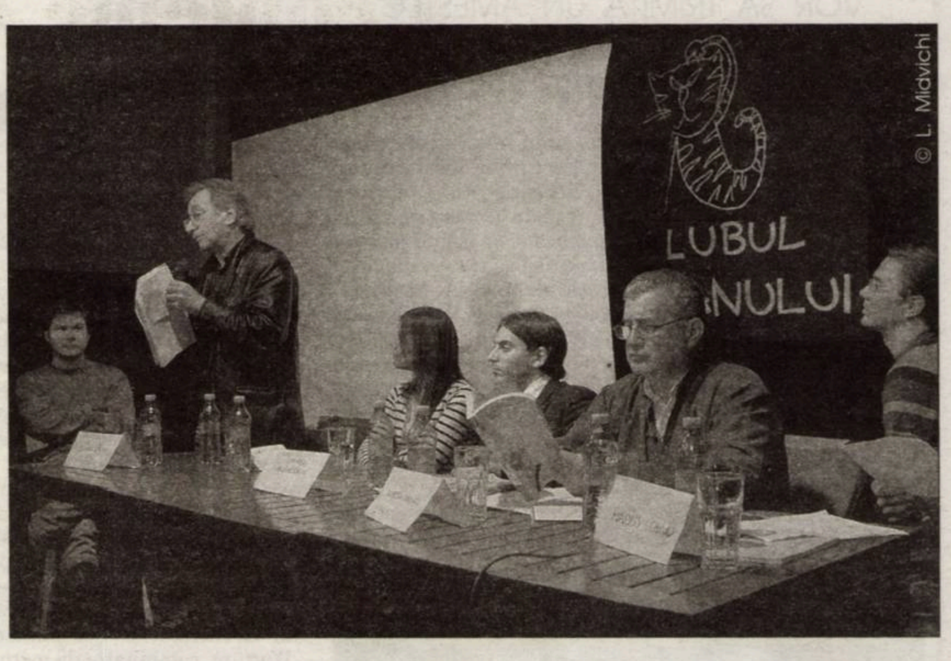
© L. Midvichi

Adela GRECEANU

E grozav că organizatorii FILB-ului reuşesc să convingă importanţi scriitori occidentali să vină la Bucureşti şi e admirabil că, în acelaşi timp, mizează cu încăpăţînare, cu program, pe scriitori din ţările fostului bloc comunist, cvasinecunoscuţi, din păcate, la noi. Dintre aceştia nu puţini au făcut seri memorabile – muntenegreanul Ognjen Spahic, croaţii Dubravka Ugresic şi Roman Simic sînt doar trei exemple. În plus, e o dovadă de curaj că la FILB se pune accent, tot cu încăpăţînare, tot cu program, pe proza scurtă, de care mulţi editori se feresc ca de o boală ruşinoasă, mai ruşinoasă chiar decît poezia. Într-un loc şi într-o vreme în care normalitatea e o stare de fapt din ce în ce mai rară – aproape un ideal –, să-i putem vedea la Bucureşti pe Attila Bartis, Ádám Bodor, Dubravka Ugresic, Zahar Prilepin, Jonathan Coe, Will Self citind din cărţile lor, cot la cot cu scriitori români ca Simona Popescu, Filip Florian, Mircea Cărtărescu, O. Nimigean, Radu Pavel Gheo, Lavinia Branişte, Mihai Mateiu, ţine de normalitate. FILB-ul ne face să ne simţim – cititori, scriitori, jurnalişti – în rîndul lumii. Sper să reziste mulţi, mulţi ani de-aici înainte şi să facă pui!

Adina DINIȚOIU

FILB, ediţia a cincea a fost, în ce mă priveşte, cea mai bună de pînă acum, semn că festivalul creşte pe an ce trece (plus că, începînd cu acest an, FILB se desfăşoară şi la Timişoara). E un festival care vine să umple un gol destul de serios în peisajul nostru cultural – acela al dialogului cultural cu autorii străini, vestici, central-europeni şi estici (chiar şi de dincolo de Europa, dacă ţinem cont de faptul că doi dintre invitaţii de anul acesta – poeţii Daniel Boyacioglu şi Kei Miller – au origini siriene, respectiv jamaicane). Iar tot de anul acesta, FILB a inaugurat şi o a patra seară, dedicată poeziei internaţionale.

Mi-au plăcut în mod special – dintre cele patru seri – prima şi ultima, nu numai pentru calitatea invitaţilor, dar mai ales pentru spectacolul pe care l-au desfăşurat pe scenă şi pentru atmosfera pe care au ştiut să o creeze în raport cu publicul din sală. FILB dă ocazia scriitorilor şi celor care activează în zona culturală românească să dialogheze cu autori străini, să vadă cum gîndesc şi cum scriu oamenii prin alte părţi ale lumii, în condiţiile în care există (încă) la noi mania de a ne fixa strict pe literatura autohtonă şi de a fi reticenţi sau de-a dreptul impermeabili la schimbul cultural. Şi – ceea ce este cel mai preţios – prilejuieşte, iată, întîlniri umane ieşite din comun.

Ionuca

(www.books.rainbowchild.ro)

Bucureştiul este un fel de ţară a făgăduinţelor literare. În centru există la tot pasul librării frumoase şi bine aprovizionate, primăvara şi toamna au loc două mari tîrguri de carte, în fiecare săptămînă are loc cîte-o lansare de carte, o întîlnire cu scriitori, un eveniment literar cît de mic şi, de cinci ani încoace, Bucureştiul are şi un festival internaţional de literatură (FILB).

Tot de cinci ani, sînt nelipsită de la acest festival. De obicei, ajung la Clubul Ţăranului Român cu o oră, o oră şi jumătate înainte, ca să fiu sigură că prind loc. Deşi FILB este încă un eveniment de nişă, uneori sala este neîncăpătoare: miercuri, în seara în care au fost invitaţi Jonathan Coe şi Will Self, erau aşa de mulţi oameni în picioare, încît ar fi trebuit un spaţiu de două ori mai mare.

FILB este un prilej de a descoperi autori noi, cărţi noi, culturi noi.

FILB nu mai este la început de drum. Are în spate o echipă dedicată, care ştie foarte bine care sînt gusturile publicului bucureştean şi, prin urmare, invită autori pe care vrem să-i vedem şi pe care vrem să-i cunoaştem. Şi, începînd cu anul acesta, are şi o seară dedicată poeziei, devenind un festival pentru toate gusturile literare.

FILB este un prilej de a descoperi autori noi, cărţi noi, culturi noi. Este un festival unde te simţi ca între prieteni, unde poţi să mergi să schimbi cîteva vorbe cu scriitorii care te-au impresionat şi de unde, după lecturile publice şi discuţii, nimeni nu pleacă nemulţumit.

Ana Maria SANDU

Dacă vrei să vezi filme, ai destule festivaluri în Bucureşti dintre care, uneori, e greu să alegi. Cu literatura e puţin altfel, mai ales cînd lansările de carte nu ţi se par în nici un fel provocatoare, iar lecturile publice sînt nişte rarităţi. Tîrgurile de carte rămîn locurile cu cele mai multe cărţi şi autori pe metru pătrat, dar nu înţeleg mare lucru, nu-mi găsesc starea în învălmăşeala de paşi şi de vorbe spuse la microfon.

Ce faci, însă, dacă ai curiozităţi legate de cum gîndesc, ce spun autori de vîrsta ta din alte părţi? Şi nu te afli, bineînţeles, la vreun festival literar din străinătate… Ai de făcut un singur lucru, să aştepti luna decembrie, să te aşezi pe un scaun la Clubul Ţăranului Român, patru seri la rînd, să-i vezi şi să-i ascuţi pe scriitorii invitaţi la FILB. Şi asta mi se întîmplă de cinci ani încoace. Nu mă interesează neapărat vedetele. Mă bucură lecturile, discuţiile, lucrurile profunde spuse relaxat, senzaţia că mă aflu într-un loc protejat în care timpul se suspendă. Aerul inconfundabil de familie, de apartenenţă la un *no man's land,* în care regulile sînt făcute din cuvinte şi multă emoţie, mă atrag ca un magnet. Îi invidiez sincer pe scriitorii care pot fi *performeri* pe scenă. Sau îmi verific încă o dată teoria că scrii aşa cum eşti, şi mă gîndesc acum la Will Self, al cărui roman *Cum trăiesc morţii* mi se păruse de-un cinism comic fără margini. Altfel spus, literatura poate fi şi spectacol. E drept, unul discret şi cu un public ales.

Alina PURCARU

În cei cinci ani cît a făcut anul ăsta, FILB s-a transformat dintr-o curiozitate, într-o necesitate. Nu ştii cît de important este contactul cu scriitorii în carne şi oase şi cu literatura disecată la scenă deschisă pînă cînd nu vezi cum e. Asta a lăsat acest festival să se întîmple, pentru prima dată în spaţiul românesc. Nu vorbesc de festivalul de la Neptun, acolo era vorba despre altceva, iar acest altceva se petrecea mai mult între şi pentru scriitori şi specialişti. La FILB a început, iniţial ca într-o enclavă, deprinderea unui fel de înţelegere a dialogului între cei care scriu şi cei care citesc. Nu a fost uşor. Dacă dialogul ar fi cel mai firesc lucru din lume, am fi – nu-i aşa – cu toţii mult mai împăcaţi. Şi scriitorii (românii, în special, mai puţin deprinşi cu ipostaza asta), şi publicul au început, mi se pare, să deprindă nişte reflexe pe care le-am numi fireşti, nişte reflexe de comunicare. E ceva ce se simte: de la prima ediţie şi pînă acum se vede clar o gradaţie a modului în care povestea asta cu intrarea în dialog s-a amplificat, s-a îmbunătăţit. Pentru viitoarea ediţie cred că ar pica la ţanc cîteva invitaţii lansate scriitoarelor. Prezenţa lor în public e, după părerea mea, înspăimîntător de redusă. Şi cînd vezi mai mereu mese şi scene ocupate exclusiv de scriitori, prezenţa lor, a unor scriitoare care nu sînt cu nimic mai puţin interesante, ba uneori dimpotrivă, se cere cu insistenţă. Ar fi un excelent prilej să mai scuturăm nişte stereotipuri (încă prezente, inclusiv în discursul multor scriitori, altfel interesanţi), să ieşim un pic dintr-o anumită zonă de confort.

Luiza VASILIU

În 2008, la prima ediţie FILB, eram la cîteva mii de kilometri distanţă de Bucureşti şi-mi rodeam unghiile de ciudă că nu pot merge să-i văd şi să-i ascult pe Juli Zeh, Attila Bartis sau György Dragomán, trei scriitori pe care-i citisem şi care-mi plăceau teribil. Sub titlul *„Re-writing the map of Europe“*, FILB-ul îşi propunea să aducă în discuţie felul în care literatura schimbă graniţele şi reaşază teritoriile, invitînd la Bucureşti scriitori străini care să intre în dialog cu scriitorii şi cititorii de la noi. La a doua ediţie, eram, din nou, la cîteva sute de kilometri distanţă, aşa că i-am ratat pe *lit star*-ul José Luís Peixoto şi pe rusul Zahar Prilepin. Dar, de la a treia ediţie încolo, n-am pierdut nici o seară de FILB. Din trei motive: 1) FILB e singurul festival internaţional de literatură din Bucureşti; 2) FILB ne scoate din regionalismul nostru preocupat doar de propria literatură şi ne arată ce, cum şi de ce scriu alţii; 3) FILB invită scriitori consacraţi (Dubravka Ugresic, Ádám Bodor, Will Self, Jonathan Coe), dar şi scriitori încă netraduşi în română, care te cuceresc de la primele cuvinte citite (Daniel Boyacioglu, Kei Miller). Nu ştiu cum ar arăta luna decembrie fără FILB. Şi nici nu vreau să mă gîndesc.

pagină realizată
de Ana Maria SANDU
şi Luiza VASILIU

© L. Midvichi

În Dilemateca *din decembrie veţi putea citi fragmente ale discuţiei din prima seară de FILB 5, dintre scriitorii britanici Jonathan Coe şi Will Self.*

■ ■ ■

Cu ochii-n 3,14

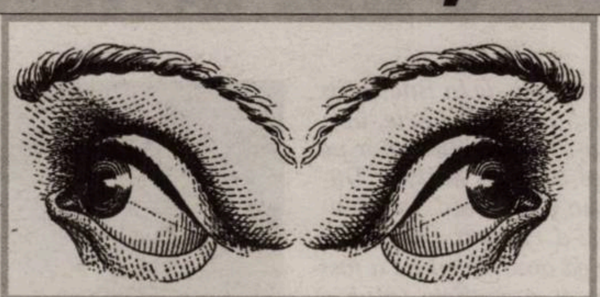

DIN SENIN, ORGANIZAȚIILE NEACOPERITE VOR SĂ TRIMITĂ UN AMESTEC DE CELEBRITATE ȘI PARFUMURI PE MARTE

■ Prind pe PRO TV începutul unui film în care o adolescentă are puteri paranormale. Face niște desene în care anticipează morțile violente ale celor din jurul ei, cu cîteva minute înainte de a se întîmpla. A doua zi merg pe stradă și, din senin, trei oameni se împiedică și se întind pe jos exact în dreptul meu. Evident, îi ajut să se ridice, nici unul nu e rănit, dar rămîn cu o senzație stranie. (**A. M. S.**)

■ Într-un sat din estul Indiei s-a decis ca femeilor să li se interzică dreptul de a avea un telefon mobil, pe motiv că folosirea lui predispune la aventuri amoroase și extraconjugale. Cele care nu se supun acestei reguli vor fi nevoite să plătească o amendă. Organizațiile feministe sînt deja pe picior de război, și pe bună dreptate. Mesajele amoroase nu au un expeditor și un destinatar? De ce să plătească doar doamnele? (**A. M. S.**)

■ Nu știu cum e în alte orașe, dar în capitala scumpei noastre patrii e ca în fiecare an: în noiembrie încep săpături și apar șanțuri pe tot felul de străzi și străduțe (eventual recent asfaltate). În luna decembrie, vin ploile și ninsorile, iar cele mai multe săpături și șanțuri rămîn neacoperite sau sînt „terminate“ la repezeală de niște muncitori plouați (sau, după caz, ninși). Cînd vine primăvara, se cîrpește ce-a mai rămas neterminat și se reia ciclul cosmic al anotimpurilor (versiune urbană): asfaltare-săpare-plouare-ningere-reasfaltare. (**M. V.**)

BASARABIA
RESTAURANT
CRAMA
MUZICĂ VIE

© C. Dobrotă

■ Citite superficial, titlurile din presă sugerează concluzii tranșante despre lumea în care trăim: „Americanii vor să trimită un rover pe Marte“ (e clar, au probleme cu parcările), „Chinezii vor să planteze varză pe Marte“ (aha, sînt prea mulți – e criză în alimentația publică). (**M. M.**)

■ Anul acesta, la „Festivalul XYZ al cuvîntului nou“ de la Le Havre a fost desemnat cîștigător un cuvînt cam forțat: *Watture,* combinație de *watt* și *voiture* (mașină). Parcă era mai interesant cel de anul trecut, *célébruité* (amestec de celebritate și zgomot), sau intraductibilul *phonard* (amestec de telefon și fraier), unul care vorbește tot timpul la telefonul mobil. Poate facem și noi un festival al cuvintelor vechi folosite complet aiurea, gen „mă bag la somn“, „stă după mine“ (mă place) etc. etc. (**S. S.**)

■ *Le Point,* pe pagina sa electronică, anunță că o firmă suedeză de parfumuri a lansat lumînarea cu miros de bibliotecă. Citești o carte pe tabletă, aprinzi lumînarea și îți închipui că ții în mînă o carte adevărată. Obiectul e cu stil, însă în curînd ne putem aștepta și la o variantă mai mitocănească (și mai comercială): de pildă, lumînarea cu miros de porc, o aprinzi și-ți închipui că mănînci ceafă la grătar. (**A. P.**)

E CA ȘI CÎND AI CERE, ÎNTR-UN TAXI DE BUCĂTĂRIE, MAI MULTE GOLURI

■ Iată ce spune utilizatorul pe nume AirElephant, pe site-ul www.engadget.com, apropo de legi, voturi și politicieni americani: „E ca și cînd ai cere un animal de companie și ai fi dus la o fermă de porci. Da, probabil că ai fi vrut un cățeluș sau o pisicuță, dar singura ta opțiune e mai mult porc“. Nu pot decît să mă bucur că s-a încheiat încă o campanie electorală! (**P. M.**)

■ Într-un taxi aud, deodată, în stație: „Răsărit de soare!“. Sună tare poetic, dar, repetat, devine enervant. Îl întreb pe șofer și aflu că este un destul de nou cartier „rezidențial“ de blocuri prin Titan. Se pare că poezia invadează, brutal, realitatea. (**I. P.**)

■ De „electorale“ am primit de la un partid o brichetă, un pix și un carnețel. De la altul, un șorț de bucătărie, un calendar și o șapcă. N-am putut să nu mă gîndesc la un trio electoral mai elocvent: funia, săpunul și lama cine ni le dă? (**S. G.**)

■ Cică Adrian Mutu ar fi făcut pariu cu Zlatan Ibrahimovici că va înscrie mai multe goluri decît el, în prima ligă franceză de fotbal. Poate a glumit (ori l-o fi luat gura pe dinainte). Altfel, dacă n-a fost glumă, pentru cine nu e orb, pariul lui Mutu pare de-a dreptul amuțitor. (**A. M.**)

VI-L PUTEȚI IMAGINA PE ACTORUL CEL MAI LONGEVIV (UN ÎNGER) VORBIND RECENT DESPRE TEXTILE CA FORMĂ DE VIAȚĂ?

■ Ascultînd discursul de *laudatio* al lui Barack Obama pentru cei trei membri în viață ai trupei Led Zeppelin pe care i-a primit la Casa Albă, mi-aș fi dorit să fiu american, să pot fi mîndru și eu de președintele meu. Vi-i puteți imagina pe Băsescu/Antonescu vorbind emoționant despre trupa Sfinx? (**M. C.**)

■ Gérard Depardieu tocmai a înregistrat un duet cu fiica președintelui din Uzbekistan, Gulnara Karimova, cunoscută sub numele de Googoosha. Piesa se cheamă „Cerul tace“, iar actorul cîntă și recită niște versuri de genul „Mi-e dor de tine, Îmi lipsești, De cînd ai plecat“ etc. Mai mult, Depardieu se pregătește să joace într-un serial istoric al cărui scenariu e scris de aceeași Googoosha. Iată cum salvează Uzbekistanul ce-a mai rămas din cultura franceză. (**L. V.**)

■ Ministrul Educației, Ecaterina Andronescu, a primit zilele astea o scrisoare purtînd cîteva mii de semnături prin care i se cere și este informată asupra competențelor legislative pe care le are în ridicarea titlului de doctor al prim-ministrului plagiator Victor Ponta. Eu cred că ar fi păcat. În fond, vorbim despre cel mai longeviv plagiat dovedit și nesancționat din istorie. Ponta ar trebui chiar să primească o diplomă pentru acest record. (**M. C.**)

■ Anunț în ziar: „Vînd tablou reprezentînd un înger, dimensiune mare, necesită mici reparații, 350 euro, neg.“. Oare cît o costa un înger fără cusur? (**A. P.**)

■ Amanda Lear, una dintre muzele și iubitele lui Dalí, povestește într-un interviu acordat recent publicației *VSD* cum pictorul i-a vîndut lui Yoko Ono un fir de păr din mustață pentru suma de 10.000 de dolari. De fapt, nu era chiar un fir din mustață, ci o iarbă uscată. Bine că nu era altceva. (**L. V.**)

■ Două vehicule ale unor firme – unul s-a oprit, celălalt trece. Pe primul scrie *Servicii de spălătorie și închiriere textile pentru cei mai buni,* pe al doilea scrie *Lăptaru' Ghiță*. Oare competențele și performanța lăptarului Ghiță l-ar îndreptăți să închirieze textile? (**D. S.**)

■ Cît am stat la Londra primeam de la ICR Londra invitații la expoziții, festivaluri de film și alte de-astea. Acum primesc invitație la așa ceva: „Democracy as a Form of Life: Conference by Andrei Marga“ („Democrația ca formă de viață: Conferință de Andrei Marga“). Ha, tare asta! Și marmota? (**C. G.**)

ROGER WATERS
THE WALL
LIVE

PUBLICITATE

Toate piesele de pe legendarul album
PINK FLOYD - The Wall
într-o super producție fără precedent!

THE WALL - LIVE
28 AUGUST
PIAȚA CONSTITUȚIEI
BILETE PE MYTICKET.RO

ORGANIZAT DE:
EMAGIC

RECOMANDAT DE:
DILEMA VECHE

BIBLIOTECA ASTRA
– SIBIU –

Biblioteca ASTRA
– SIBIU –

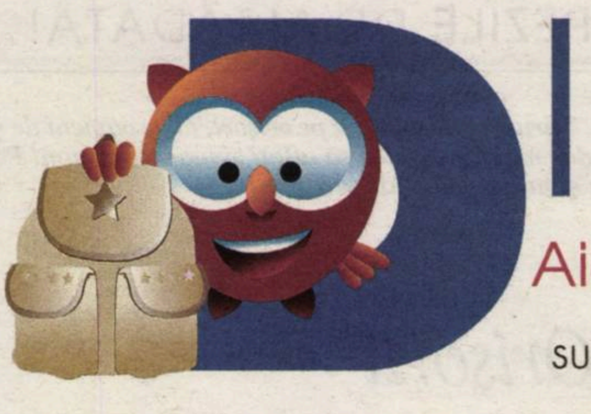

DILEMATIX

Aici sînt zăpezile de altădată!

supliment pentru copii editat de **Dilema veche**

Cu ajutorul vrăjilor şi poţiunilor voastre, am reuşit să scap de vrăjitoarea aceea afurisită care mă sîcîia în numărul trecut, însă la scurt timp după aceea m-am rătăcit în caietele de română ale copiilor. Şi, pentru că iarna urma să vină în curînd, iată ce mi-au văzut ochii: „norii au început să cearnă steluţe argintii“, „zăpada s-a aşternut ca o mantie albă şi strălucitoare“, „copacii sînt ca nişte fantasme“, „gheaţa e ca oglinda“, „munţii au un cojoace de zăpadă“... Oare chiar aşa arată iarna? – m-am mirat eu. Adevărul este că nu ştiam prea multe lucruri despre zăpada. Dacă vă mai amintiţi, la un moment dat, am avut o pierdere de memorie, aşa că nu ştiu prea multe despre copilăria mea. După aceea, în studenţie, la Academia Bufniţelor şi Şoarecilor din Antile am studiat zăpada din punct de vedere ştiinţific, însă afară era atît de cald, încît nu-mi puteam imagina cum ar fi să ningă. De aceea, m-am decis ca într-o vacanţă de iarnă să fac o excursie pînă la Pol. La Polul Sud sau la Polul Nord? Chiar n-avea nici o importanţă, zăpadă să fie! Precizez că nu-mi place frigul deloc, aşa că m-am încotoşmănat cu vreo paişpe geci de fîş, şase căciuli cu urechi şi patru perechi de mănuşi care să-mi protejeze aripile. Abia dacă mai puteam să zbor. Cu chiu şi vai am ajuns la Pol, însă n-am văzut nimic pentru că era viscol. Ba da, am văzut... doar alb. Atît de mult alb, încît m-am întrebat dacă într-adevăr aşa arată iarna. Fără să mă lămuresc prea bine, am decis să aterizez într-o ţară cu o climă temperat-continentală, cum este ţara voastră. Acolo, zăpada nu m-a impresionat prea tare. La început a fost... pufos, cum spuneţi voi în compunerile voastre, însă după aceea mi-a îngheţat ciocul, iar zăpada s-a fleoşcăit şi s-a înnegrit, oraşul căpătînd un aspect murdar. Aşa că am vrut să vă întreb pe voi ce credeţi despre zăpadă. Şi nu doar despre ea, ci şi despre oamenii de zăpadă sau despre oamenii care n-au văzut niciodată zăpada, cum vă imaginaţi zăpezile de altădată, din alte lumi sau de pe alte planete.

De un singur lucru sînt sigur: zăpada nu este alcătuită din „expresii frumoase“ ca cele pe care le-am întîlnit în unele caiete de română. Zăpada, deşi este un fenomen destul de obişnuit (mai ales în ţările cu climă temperat-continentală), nu este un kitsch, nici un clişeu. De aceea, am ales pentru a publica aici doar textele în care zăpada este descrisă altfel sau devine doar un pretext pentru o nouă poveste.

Reinventarea zăpezii

Laboratorul chimistului Chimov se află la etajul 21, pe palier cu un cabinet medical pentru broaşte, o grădiniţă pentru copiii preşedintelui (nu că ar avea mai mulţi de 21...) şi un atelier de spart pahare. Pentru a ajunge acolo trebuie să urci 21 de trepte, iar uşa este închisă cu 21 de yale. Să nu mai zic că, pentru a-l vizita pe Chimov, trebuie să aştepţi exact 21 de minute.

Ultima dată cînd am fost acolo, acum vreo 21 de zile, încerca să inventeze un nou tip de zăpadă. Azi trec din nou pe la el, să văd ce progrese a mai făcut, dacă o fi făcut.

Uite, am ajuns şi deja au trecut două minute. Am observat că, faţă de data trecută, miroase mai puternic a cafea şi e o grămadă enormă de şerveţele pe covor. Oare ce-o fi în capul lui? Cum să-şi primească musafirii aşa?

– Alexandra, ai venit devreme! Cît e ceasul? Aaa, e 3 jumătate! *(N.a.:* Şi ceasul avea formă de fulg de zăpadă!!! Nu îl înţeleg, eu nu am astfel de obsesii...!) Devii prea punctuală de la o vreme.

– Puteţi să-mi daţi şi-n scris asta?

De data asta e real.
Am revoluţionat Crăciunul.

– Şi prea amuzantă. Unde rămăseserăm data trecută?

– Îmi povesteaţi despre zăpada portocalie. Îmbinarea aceea fascinantă de atomi.

– Da, da. Am reuşit să aduc în aceeaşi cameră o moleculă de portocaliuzoniu şi una de zăpadogen. Nu se combină deloc. Nu înţeleg unde e fisura.

– Aţi încercat şi cu roşon?

– Cu ce? Să-mi iasă zăpada roşie?! Eu o vreau portocalie. *Portocalie* cu „P“ de la potasiu.

Am tăcut. Chimov se întoarse cu spatele şi porni spre camera de experimente. L-am urmat. Doar nu puteam să pierd descoperirea secolului al XXV-lea (a anului 2421, mai exact).

– Puneţi halatul!

Lîngă uşă era mereu un halat de rezervă. Şi încăperea asta era plină cu vapori de cafea.

– Profesore, de ce miroase peste tot a cafea?

– Nu prea am mai dormit în ultimul timp. Experimentul îmi mănîncă tot timpul. Ştii, ca un chimist adevărat, timpul tău nu mai este aşa important. Trebuie să te dedici întru totul proiectului tău.

Şi acesta a fost singurul moment în care am regretat că mi-a plăcut chimia.

– Trebuie să recunosc că, de la ultima ta vizită, nu prea am făcut mari progrese. Adică nu am făcut deloc.

S-a prăbuşit în scaunul lui portocaliu şi a stat acolo ceva timp.

„Cum să-l ajut să-şi termine proiectul? Dacă el nu descoperă zăpada portocalie, eu pic anul. Gîndeşte, gîndeşte... zăpadă... portocaliu... zăpadă portocalie... Ia stai puţin!“

– Şi dacă am amesteca portocaliuzoniu doar cu apă şi după aceea am îngheţa ce am obţine?

– Încercat. Eşuat, zise fără să se sinchisească să deschidă ochii.

– Frumoasă încurajare, am zis şi am strîmbat din nas.

Mi-am mai frămîntat puţin căpşorul chimionizat.

„Ce bine era cînd mă jucam cu zăpadă! Uuu, cîţi copii ne strîngeam la bătaia cu bulgări! Copiii mereu înveselesc adulţii. Dacă aş aduce cîţiva dintre copiii preşedintelui aici, sigur i-ar mai da puţină energie şi profesorului. Poate aşa o să-i vină o idee bună.“

Am ieşit din apartament, încercînd să nu fac zgomot, şi m-am îndreptat spre grădiniţa de alături. Mă simţeam ca un ninja. Nu a durat mult pînă o turmă de pitici a năvălit în laborator.

– Ce-i asta?! Ajutooor! Alexandra, cine a lăsat copiii ăştia în camera mea de experimentare?

– Hai că sînt drăguţi! Uite-i cum se joacă cu... Nu, copii, nu atingeţi...

[Momentul BOOM!]

– Ce-au făcut?! Mi-au distrus cercetările, zise cu lacrimi în ochi.

– Eu cred că tocmai ţi-au finalizat proiectul, am început eu să rîd cînd am văzut bucăţele portocalii plutind aproape de tavan.

– E, e, e formidabil! Trebuie să anunţ presa, televiziunea. Scapă de chestiile astea, spuse uitîndu-se la copii.

A format un număr şi a aşteptat cîteva secunde înainte ca cineva să-i răspundă.

– Aici, Televiziunea National 21. Cu ce vă putem ajuta?

– Am reuşit! Am reuşit! Am inventat zăpada portocalie!

– Iar dumneata?! Data trecută cînd „ai inventat“ ploaia cu suc de portocale, ne-ai pus pe drumuri degeaba.

– Nu, nu. De data asta e real. Am revoluţionat Crăciunul. Copiii nu o să mai ducă lipsă de zăpadă în perioada sărbătorilor. Şi ce mai zăpadă le-am făcut! Portocalie, domnişoară, portocalie!

– Bine, bine. Dacă e iar o alarmă falsă, să ştiţi că vă fac reclamaţie, spuse interlocutoarea lui şi îi închise uşa în nas.

– Ai auzit? Vin. O să fiu un om faimos!

Peste două zile, în ziarul *21 News:*

„Albert Chimov, marele chimist, a umplut de bucurie inimile a sute de copii. Zăpada portocalie a devenit un fenomen mondial...“

Alexandra-Maria DINCĂ, *clasa a VIII-a, Liceul Greco-Catolic „Timotei Cipariu“, Bucureşti*

Încercînd să descopere cum a apărut zăpada, Miruna i-a cunoscut pe orișori, niște oameni de știință care studiau stropii de ploaie. În data de 25 orișombrie... dar mai bine vă las să aflați singuri ce și cum! Personajul lui Cristi, Ionsnow, este elev la Școala Fulgilor de Nea și nu știe să... ningă.

Orișorii

A fost odată ca niciodată un tărîm atît de îndepărtat, că nu exista pe nici o hartă și nimeni nu a auzit de el. Acolo ploua întotdeauna, ploaia nu se oprea niciodată, dar copacii înfloreau, frunzele rugineau și totul era la fel ca prin alte părți. Singura diferență era că în acele ținuturi trăia o singură familie, o familie de *orișori*. Orișorii erau niște oameni de știință care studiau stropii de ploaie.

A studiat stropul de apă
și s-a hotărît să îl numească zăpadă.

Tatăl-orișor stătea de dimineață pînă seara în laboploișor. Mama-orișor făcea schimbul cu fratele cel mare, din cinci în cinci ore (zilele durau cîte 35 de ore – 25 lumină, 10 întuneric). Ei formau o familie foarte unită – pe lîngă tată, mamă și fratele cel mare mai erau trei bebe-orișori, tripleți, două fete și un băiețel.

În data de 19 orișombrie 35 a fost făcută cea mai mare descoperire din orișorombrie: s-a descoperit că un strop de apă lăsat la temperaturi mici „orișomește“ (adică omorișește). Ca și celelalte descoperiri din lume, și aceasta a fost făcută din greșeală: într-o zi, tatăl-orișor își bătea capul că n-a mai făcut de mult timp o descoperire și, supărat, a aruncat un recipient cu apă pe geam.

A doua zi de dimineață, foarte rușinat de gestul lui și de mustrarea mamei-orișor, a fugit afară, unde a găsit recipientul cu stropul de apă... care nu mai era un strop de apă. Foarte curios, tatăl-orișor a făcut o ședință de familie lungă de patru zileorișor.

Următoarele patruzeci de zileorișor n-a mai ieșit din laboploișor. A studiat stropul de apă și s-a hotărît să îl numească *zăpadă*. Toată familia era bucuroasă și mulțumită de incredibila descoperire. Băiețelul familiei putea să spună cuvîntul „zăpadă“, ceea ce dovedea că va deveni un orișor priceput, pe cînd una dintre fete a preferat să îi spună *omăt,* iar cealaltă – *nea*.

Cum tot ploua și tot ploua, familia de orișori s-a gîndit că poate face zăpada să înlocuiască ploaia, de care se săturaseră. Așa că mama, împreună cu fetele, care între timp crescuseră, confecționau zăpedite (niște vase cu un volum foarte mare) care să țină apa, iar bărbații familiei făceau zăpomite (niște avioane în care puneau apa, care orișomește).

Astfel, în anul 200, în acele zăpomite se adunaseră deja 40 de tone de zăpadă. Cu acea zăpadă au acoperit tot pămîntul acelor ținuturi și au inventat SANIA, SCHIURILE și PATINELE.

În anul 315 însă, niște monștri ciudați, numiți yeti, au cucerit acel tărîm și i-au izgonit pe orișori.

Așa a apărut zăpada!

Miruna Maria MUNTEAN, *clasa a VI-a, Colegiul Tehnic de Transport Feroviar „Anghel Saligny“, Simeria*

Povestea lui Ionsnow

Mă cheamă Ionsnow. Sînt în ziua a VIII-a la Școala Fulgilor de Nea. Trebuia să iau deja diploma de absolvire, dar... am rămas corigent exact la materia de bază, la Fulguială. Probabil că nu am să ning anul acesta. Profesoara mea, doamna Zăpadăngene, mi-a spus că n-a mai văzut așa ceva, a patra oară repetent la aceeași materie. Nu știu să cad lin, rotindu-mă puțin cîte puțin și să foșnesc ușor... așa că mă amenință spunînd că mă așteaptă Școala Vîntoasă, unde mă voi întîlni cu generalul Urgie.

Pînă acum nu i-am crezut, dar mi-au spus să vin mîine cu tata la școală. Chestia aceasta m-a făcut să mă simt mai rău ca atunci cînd am avut scarlatină. Ce să fac?! I-am mărturisit tatei și sînt pedepsit în camera mea, pînă mîine, cînd vom pleca împreună la școală.

Privesc pe geam cum trece un stol de note muzicale, le pot auzi cum cîntă... *jingle bells, jingle bells*. Și-n disperarea mea, îmi vine o idee de evadare. Iau repede dresurile soră-mii și le arunc ca din praștie încercînd să prind cîteva. Nimeresc un la minor, un do major și o cheie sol. Ce noroc pe mine... nici nu mai contează că am căzut pe fereastră. Iau notele și le îndes în buzunare, iar cînd mă ridic observ o pereche de pantofi roșii, ascuțiți și lăcuiți, chiar sub nasul meu. Epoleții străluceau în lumina nopții pe umerii lui de cristal.

– Nici să cazi regulamentar de la geam nu ești în stare, se auzi tunînd o voce.

– Generalul Urgie... am murmurat în timp ce dîrdîiam de frică.

– Exact, și te rog să scoți din buzunare notele muzicale pe care le-ai prins. Nu auzi cum sună cîntecul fără ele?... Cum ar putea stolurile de note muzicale să zboare alături de fulgii noștri bine antrenați, dacă le lipsesc notele? Să cînte fals tocmai de Crăciun?

– Mă scuzați, am răspuns pierit, scoțînd două din trei note muzicale. Una dintre ele se zbătea încă în buzunarul de la spate, dar generalul nu avea cum să vadă asta.

– Este trupa mea doișiocincime,
antrenată pentru cazuri de urgență.

– Mă gîndesc la o pedeapsă pentru tine, o pedeapsă pe măsura a ceea ce ai făcut. Vino cu mine, ai să stai ceva vreme pe turnul Burjghețar. Generalul ridică mîna și cîțiva soldofulgi mascați apărură din senin și mă înconjurară.

– Este trupa mea doișiocincime, antrenată pentru cazuri de urgență. Duceți-l la turn și lăsați-l acolo... o să fie cea mai bună lecție pentru el.

M-au luat pe sus și ne-am înălțat multă vreme... am văzut blocul meu, apoi cartierul, apoi orașul și apoi totul a devenit alb și pufos. Și la un moment dat, am zărit, printre cețurile spulberate de vînt... turnul. Inima mea se făcuse mică, mică și aproape că mă topisem cînd am aterizat. Erau acolo, prinși în lanțuri, mulți fulgi de toate vîrstele. Unul dintre ei m-a impresionat în mod deosebit... avea niște mușchi grozavi, dar făcuse o faptă îngrozitoare, își topise familia cînd a aprins tortul aniversar cu ușile închise... greșelile acestea nu se prea iartă aici!

Însoțitorii mei m-au prevenit să stau cuminte pînă dimineața, cînd urma să fiu luat de cei ce vor aduce micul dejun condamnaților. Eu nu aveam lanțuri și puteam să mă plimb oricît, însă nu exista nici o șansă să fug, nu puteam escalada munții de gheață care înconjurau turnul.

Am stat mult și am privit înălțimile, gîndindu-mă că oricum voi ajunge în mîinile generalului Urgie... pe undeva îmi doream să pot zbura cum dorea doamna Zăpadăngene, să fiu și eu pregătit să ning împreună cu frații mei și cu notele muzicale. Ahha, am dus mîna la buzunarul din spate și, ce credeți... cheia era încă acolo, dormea și a fost puțin șifonată pentru că am trezit-o. Dar a fost de acord să zburăm înspre casă, chiar dacă nu știa drumul. M-am urcat bine pe ea și am pornit, cling, cling, la drum.

Mă împrietenisem cu cheia sol și, fiindcă obosea, trebuia să zbor și eu, însă întotdeauna mă ajungea din urmă și mă lăsa să stau pe spinarea ei ca să mă odihnesc. Mă încuraja tot timpul și mă învăța cum să mă rotesc în aer sau cum să zbor lin, vijelios, serios sau vesel. Am ajuns la concluzia că ninsul este o problemă de atitudine.

Cred că ne rătăciserăm puțin, fiindcă nici după două zile nu reușiserăm să dăm de orașul nostru și, cînd în sfîrșit l-am găsit, am pus la cale un plan, fiindcă la școală era mare aglomerație. Tocmai se ofereau diplomele de absolvire, iar în centru era generalul Urgie, a cărui vedere mi-a stîrnit un atac de panică.

Cheia sol mi-a făcut o adevărată surpriză: cu un simplu sunet a strîns lîngă ea o mulțime de note muzicale, care mi-au cîntat de răsuna orașul. Și în timp ce ele cîntau, eu am fulguit așa cum numai un premiant putea să o facă. Dacă am fost certat, pupat, felicitat... hei, nici nu mai știu, știu doar că am să ning de Ajun împreună cu frații mei și cu notele muzicale.

Așa că, dacă mai aveți timp, printre cumpărături și globuri, cozonaci și musafiri să priviți în sus, poate mă veți vedea printre fulgii ce se rotesc, în timp ce prietenii mei vă vor cînta, ușor, ca adus de vînt, cîntecul zăpezii, cîntecul Crăciunului.

Cristian DIACONU, *clasa a VIII-a, Școala nr. 12, Herăstrău, București*

Cristian ne-a spus duioasa poveste a unei frunze, în prag de iarnă, Elisa l-a încurajat pe Zăpadinix să plece pe o altă planetă, Gabriel a vizitat oraşul Vacămaro, unde într-o zi a apărut o banană de zăpadă, Vlad susţine că pe Marte zăpada e albastră, iar Filip descrie bătălia dintre urşii polari şi pinguini. Toate acestea se întîmplă pe Pămînt sau în alte lumi îndepărtate.

Zăpezi extraterestre şi pămîntene

– imaginate de copiii de la Şcoala „Hermann Oberth“, Voluntari –

Toamna... hmm! Anotimpul fructelor şi al legumelor. Temperaturile au scăzut de mult. Toate frunzele au dispărut de cînd vîntul le-a smuls de pe crengi. Copacul din parc a fost dezbrăcat de vremea şi vînturile cumplite. Şi acum plînge cînd îşi imaginează cum vîntul rîde de el de se prăpădeşte. Tot ce-a mai rămas din haina lui a fost o frunzuliţă, de un verde nemaivăzut. Ziceai că-i făcută din smarald. Toate celelalte frunze de pe asfaltul rece şi gri o admirau, deoarece ea era puternică şi lupta pînă la sfîrşit.

Într-o zi, doi băieţi au trecut prin parc. Ca să vă spun pe scurt, cei doi aveau o inimă de piatră. Omorau insectele, rupeau florile şi îşi băteau joc de natură. Primul care a observat frunza a spus:

– Vezi rămăşiţa aia verde din vîrful copacului?

– Da, ce-i cu ea?

– Ce zici dacă scuturăm copacul şi, după ce frunza cade, o călcăm şi îi dăm foc?

– Sună amuzant!! Hai să trecem la treabă!

Şi aşa au făcut. Frunza a simţit cum copacul se mişcă de parcă vine un cutremur. Dintr-odată, firul de care se ţinea strîns s-a rupt şi aşa a căzut frîntă pe asfaltul rece. Cei doi băieţi s-au apropiat de ea, au zîmbit răutăcios şi au început s-o zdrobească cu bocancii lor uriaşi. Ce durere! Ce durerengrozitoare simţea biata frunză! De ce-a meritat ea asemenea fapte barbare?! După ce s-a plictisit s-o calce, unul dintre băieţi a scos un chibrit şi i-a dat foc. Frunza începu să sfîrîie, după care, uşor-uşor, se aprinse. Simţea cum viaţa i se scurge şi totul se va termina. Cînd nu mai avea nici o speranţă, flacăra s-a stins de la vîntul care începuse să sufle mai tare.

– Ce facem acum? Nu a ars complet! spuse unul dintre băieţi.

– Nu contează! Măcar a căpătat culoarea neagră. Hai să plecăm.

Frunza, mai slăbită ca oricînd, îşi pierduse lucirea smaraldului. Mototolită şi arsă, plîngea cu lacrimi amare. O durea atît de tare.

– Copacule, te rog, am nevoie de ajutorul tău...

– Nu pot, draga mea... Nu mă pot mişca. Va trebui să treci singură prin toate acestea, dar să nu-ţi pierzi speranţa!

Nu după mult timp a venit iarna. Frunza zăcea încă în acelaşi loc pe asfalt. Suferise mult de cînd căzuse din copac. Cum nu putea să se ferească, sute de picioare o călcau în fiecare zi. Primii fulgi de nea au atins suprafaţa pămîntului şi-n cîteva ore totul a fost acoperit de zăpadă. Frunza a ajuns învelită complet de un strat gros de omăt. Se simţea ca-ntr-o celulă, doar că una cu ziduri albe. Îi era atît de frig, încît nici nu mai putea să dîrdîie. Cuburi mici de gheaţă îi apărură cu timpul pe trup. Cînd începu să strălucească de parcă ar fi fost la o petrecere, frunza amorţi de tot. Nu mai simţi nici o durere şi începu să danseze. Aşa, cu mişcări line, pluti pînă pe alt copac, mult mai mare şi mai minunat. Toate frunzele lui păreau făcute din lumină.

– Bine-ai venit! îi spuseră ele, după care o îmbrăţişară ca pe o soră.

Cristian MITREA, clasa a V-a

Un om pe nume Zăpadinix s-a gîndit să zboare pe altă planetă. Într-o zi, omul a început să-şi facă bagajele. În cîteva minute a ajuns la aeroportul fără nume.

Zborul începu... 3, 2, 1, 0 şi omul ajunse în spaţiu unde văzu opt planete. Lîngă ele, chiar la margine, zări încă o planetă pe care scria: *Zapadulex, Unuversulex*. Intră aşadar în ţara pe nume *Zăpadă, žăpadă reduceri*. Aici găsi multe locuinţe construite doar din nea cu lipici preparat din apă şi încă ceva.

Primul lucru pe care l-a făcut a fost să se cazeze într-o casă sau, cum se zice la noi pe Terra, într-un iglu. După ce-a ajuns la adăpost, a început să-şi despacheteze lucrurile. Dorinţa sa cea mai mare era să se plimbe prin ţară şi să experimenteze cît mai mult zăpada.

Din păcate pentru el, nici n-a ieşit bine pe-afară, că a fost capturat de un extrazăpadarestru. Acea creatură l-a dus la extrazăpadaregeterestru. Zăpadinix murea de frică. Ciudat însă că acest rege nu părea că ar vrea să-l omoare. Dimpotrivă, tot încerca să-i explice ceva. Omul rămăsese surprins. Ce fel de Rege extraterestru era acesta, dacă nu voia să-i ia zilele?

– Aş vrea să te angajez consilier. Atîta tot. Nu mai tremura! rosti regele.

Zăpadinix înţelese deodată ce i se întîmplă şi sări în sus de bucurie. Ce norocos era!

Regele făcu apoi tot posibilul să-i fie bine lui Zăpadinix, care şi-a început viaţa de consilier şi nici n-a mai părăsit acea planetă vreodată.

Elisa MERCA, clasa a IV-a

Povestea aceasta se întîmplă în oraşul Vacămaro, unde era foarte cald, dintr-o ţară în formă de văcuţă. Chiar pe „coarnele văcuţei“ creşteau foarte mulţi palmieri. Pînă şi bananele erau fierbinţi, aşa că, dacă le mîncai, ţi se făcea faţa roşie.

Într-o zi, a apărut o banană de zăpadă. Toţi oamenii s-au mirat foarte tare, fiindcă nu mai văzuseră aşa ceva. Cel mai curajos dintre ei şi-a înfipt dinţii în ea. Atunci, ca prin minune, i-a îngheţat gura. Apoi a devenit tot mai alb, pînă cînd s-a transformat într-un om de zăpadă. Dar cei din jur nici nu au observat, fiindcă nici un om din ţara aceea nu era atent la nimic. Asta se întîmpla din cauză că toţi se plictiseau la şcoală cînd erau mici.

Prin urmare, s-au repezit să mănînce din banană. Unii după alţii s-au transformat în oameni de zăpadă. Eu, din fericire, fiind o pisică, am scăpat. Am dat fuga în laboratorul meu secret de chimie şi am creat un antidot. Nu vă pot spune ce ingrediente am folosit: v-aş zice prea multe secrete. Vă pot povesti un singur lucru: se fierbe totul pe aragaz.

Am luat sticla cu dezgheţare instant, am mers spre oameni şi le-am împărţit conţinutul. Am mieunat o dată aşa de tare, că l-au înghiţit de frică. N-aş vrea să mă laud (de fapt, aş vrea), dar se aude şi astăzi ecoul miorlăitului meu. Însă doar pisicile pot să-l audă, fiindcă ele au un auz de zece ori mai bun decît al oamenilor.

Primul care şi-a revenit a fost Agent Sos. De-atunci, aproape fiecare om are o pisică. Poliţia oraşului Vacămaro presupune că Agent Sos e de vină pentru toate astea. Dar n-o va putea dovedi niciodată.

Gabriel CĂRTĂRESCU, clasa a IV-a

A fost odată un copil pe nume Andrew. Îi plăcea să studieze despre o planetă căreia i se spunea Marte. Într-o zi, a plecat spre ea cu o rachetă minunată pe nume„S.S Andrew“.

Cînd a ajuns pe Marte, a fost nespus de bucuros, fiindcă îi fusese teamă că nu va scăpa teafăr. Şi-a construit acolo o casă gonflabilă şi a început să cerceteze ce se găseşte în jur.

Deodată, a zărit ceva verde mişcîndu-se foarte repede. S-a dus să vadă despre ce era vorba şi, n-o să vă vină să credeţi, dar a găsit un... hamster. Dar nu unul obişnuit, fiindcă dacă îl luai în braţe vibra de parcă îţi făcea masaj. Andrew l-a adus în casă şi s-a jucat cu el pînă a adormit. Dar el nu ştia că hamsterii de pe Marte se transformau noaptea în cîini ce-l păzeau în timpul somnului.

Cînd a sosit iarna pe pămînt, a venit iarna şi pe Marte. Dar zăpada pe Marte nu era albă, ci complet albastră. În fiecare zi, Andrew se documenta despre această planetă. A aflat astfel că cel mai rău lucru de pe Marte este că nu poţi să faci bulgări de zăpadă, deoarece zăpada zboară în spaţiu cînd e atinsă.

La sfîrşitul iernii, toată zăpada se transforma în lavă. Cînd şi-a dat seama de asta, Andrew a fugit repede spre rachetă. Din fericire, a apucat să ajungă la ea, reuşind astfel să se întoarcă înapoi pe Pămînt. A ţopăit de fericire şi le-a povestit părinţilor ce aventură minunată a avut. Iar aceştia au fost foarte fericiţi că Andrew a revenit acasă.

Vlad MARIN, clasa a IV-a

Farsen era un urs polar care trăia la Polul Sud. Nimeni nu mai văzuse pînă acum o fiinţă ca el: mare cît şase foci polare, puternic cît trei urşi grizzly şi rău ca două hiene nemîncate din Sahara. Puterea i se trăgea din zăpada pe care, dacă n-ar fi avut-o sub picioare, ar fi fost un urs normal. Peştera lui era făcută din gheaţă pură şi avea 234 de metri lungime,10,4 metri adîncime şi 2 metri lăţime.

Într-o zi, veni la Farsen slujitorul lui ursesc, cel mai credincios supus, ca să-l anunţe că a reînceput războiul pinguinesc. Ţara Pingu e mai pregătită ca oricînd să cîştige. Pinguinii polari se luptă acum cu săbii, armuri, suliţe, pumnale, buzdugane şi, cel mai rău, cu catapulte cu totul şi cu totul din gheaţă. Soldaţii sînt 1234 în total şi au ciocuri tari ca oţelul. Şeful lor, de patru ori mai puternic decît orice alt pinguin, se numeşte Pegutriller Pigravus.

Farsen alergă spre Hagert, cîmpul de bătălie, împreună cu ceata sa de urşi polari. În faţa lui vedea cum îşi pregătesc armele trupele de pinguini, ca să pornească apoi la atac. Soldaţii lui însă începură să facă bulgări de gheaţă şi să arunce în păsări. Atacau unii, atacau şi ceilalţi. La fiecare 30 de minute mureau zece pinguini şi doi urşi. Într-o zi mureau 199 de pinguini şi 49 de urşi polari. După o lună au mai rămas cinci pinguini şi zece urşi.

La sfîrşit, au murit toţi pinguinii şi au mai rămas zece urşi polari împreună cu Farsen, care era foarte lovit la picior. Urşii l-au îngrijit, dar pînă la urmă acesta şi-a pierdut toată puterea. După ce-a murit, Farsen a intrat în *Cartea Recordurilor*. Iar babele ursoaice de puterea 0 şi acum îl pomenesc pe Farsen.

Filip POPESCU, clasa a V-a

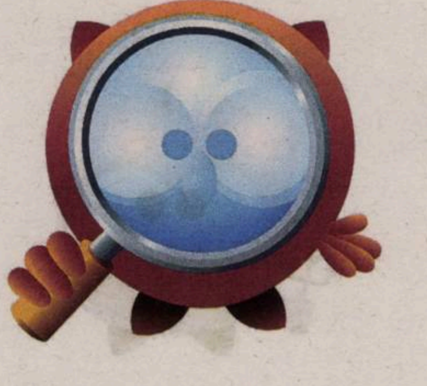

Andreea se pricepe la arta contemporan-naivă, a trecut chiar şi pe la o şcoală de artă unde a luat nişte lecţii şi a consemnat o anumită întîmplare, şi anume cea în care elevii au fost nevoiţi să deseneze prima zăpadă. Voi ce credeţi despre forţele care interacţionează asupra unui fulg ce cade perpendicular din cer, cu o viteză constantă?

Debut de iarnă în arta contemporană

Directorul Heckel îşi drege vocea şi spune la microfon:

– Dragi elevi ai Şcolii de Artă Contemporan-Naivă, după cum toţi bine ştiaţi, astăzi este o zi importantă pentru noi. La ora 9, 3 minute şi 19 secunde, va avea loc prima ninsoare. Vreau să vă urez o zi plăcută şi sînt nerăbdător să vă văd creaţiile.

Aşteptă aplauzele elevilor, apoi coborî rapid de pe scenă. Lew se întoarse la masă şi o întrebă pe Quinda:

– Ce anume ai de gînd să pictezi?

La această şcoală, fiecare elev picta numai o anumită temă. Lew era cel cu peisajele, Quinda picta lucruri prea greu, Malen picta diferite tipuri de sol, Fenikel picta o conopidă în diferite ipostaze: conopoda citind, conopida la prima ei băiţă, conopida se împrieteneşte cu castravetele murat. Şi cum era prima ninsoare, toţi elevii au fost rugaţi să facă un tablou special.

– Hmm, nu mă pot decide între reprezentarea grafică a forţelor ce acţionează asupra unui fulg care cade perpendicular din cer şi viteza de topire a unui fulg care se află pe o suprafaţă orizontală relativ umedă.

Lew se strîmbă. Nu înţelese nimic.

– Tu? îl întrebă Quinda.

– Habar n-am.

După ce îi răspunse, mîncă o feliuţă de ridiche-pepene. Malen veni şi se aşeză lîngă ei la masă, cu o tavă cu mîncare.

– Care-i treaba? Ce-am pierdut? întrebă el şi îşi dădu din ochi o şuviţă verde de păr.

Elevii şcolii aveau părul ciudat. Lew îl avea portocaliu, Quinda – roz, Malen – verde şi Fenikel – alb. Ăsta era un lucru normal în oraşul Kashvashan, numit şi Oraşul Talentelor. Pentru Quinda era enervant că avea părul roz – ura rozul, însă pentru Fenikel era „hecta cool“, considerînd culoarea părului un simbol de prietenie între el şi Conopida.

Un fulg, zece fulgi, treizeci de fulgi…
Totul era alb.

– Tu, Malen, ce o să pictezi?

– Schimbarea moleculară a solului în contact cu fulgii şi impregnarea solului.

Din nou, Lew nu înţelesese nimic.

Uşa de la cantină se deschise şi intră, mîndru ca niciodată, Fenikel. Privirile celor trei se aţintiră asupra lui. Se apropie cu paşi apăsaţi spre ei.

– Care-i treaba, Lew? Aaah, am uitat, eşti emoţionat şi încordat. Tabloul tău trebuie să fie perfect. Scuze, nu am vrut să te fac să te gîndeşti la cît de naşpa ar fi viaţa ta dacă ai fi exmatriculat.

Făcu o faţă prefăcută de om supărat. Apoi merse mai departe.

Lew apucă o feliuţă de ridiche-pepene şi se pregăti să i-o arunce în cap lui Fenikel. Quinda îl prinse la timp.

– Nu se merită.

După ce mîncară, toţi elevii se îndreptară spre sala de pictură.

– Scoateţi-vă mai repede blocurile de desen, neîndemînaticilor ce sînteţi, spuse doamna Chiuken, o femeie foarte talentată la desen, dar care nu iubea copiii şi era disperată după perfecţiune.

– Lew, ai grijă ce faci! Toată şcoala se bazează pe pictura ta.

– Am o idee excepţională, minţi el, nu vă faceţi griji.

Se holbă la şevaletul lui şi începu să se gîndească. Stătu. Stătu din nou. Îşi întoarse capul spre ceilalţi. Quinda deja schiţase ceva, Malen reprezentase starea iniţială a solului, iar Fenikel contură capul conopidei. Sau alea erau picioarele? Lew se uită atent la desenul lui. Observă că şi Fenikel se uita la el:

– Hei, ţi se întinde culoarea.

– Ha, ha, ha.

Ăsta era clar un comentariu referitor la faptul că nu desenase nimic.

– Este ora 8 şi jumătate fix. Mai sînt 33 de minute şi 19 secunde pînă la Prima Ninsoare. Trebuie să mă duc să pregătesc locul unde vor fi afişate tablourile voastre. Nu uitaţi să veniţi la ora 9, 3 minute şi 18 secunde afară. Directorul vrea să fim toţi de faţă.

După ce spuse acestea, plecă şi îi lăsă pe elevi să picteze.

Toţi schiţară, mai puţin Lew. Toţi amestecau culorile, mai puţin Lew. Toţi colorau, mai puţin Lew. Toţi aproape terminau, mai puţin Lew!

– Gîndeşteeeeee! Haide! Mai repede! Toată şcoala se bazează pe tabloul tău, capsec! Iar tu ce faci! Nimiiiiic!

Merry Xmas
ELMER 1951
"AND A HAPPY NEW YEAR IF I HAVE ENOUGH"

Chiar dacă s-ar fi străduit, nu avea nici o idee.

Un clopoţel se auzi puternic. Elevii îşi lăsară pensulele jos şi porniră afară.

– Haide! îi spuse Malen lui Lew.

– Aaah, nu vă faceţi voi griji. Vin imediat, mi-am uitat ceva la cantină.

– OK, spuse Quinda.

Toată şcoala era afară, iar Lew în clasă. Se uita la ceas. Mai erau două secunde pînă la Prima Ninsoare. Încă nu pictase nimic. Şi cum să picteze ceva ce nu mai văzuse?

Îi veni o idee. Ieşi repede pe hol şi se coţă pe un calorifer. Se ridică pe vîrfuri şi ajunsese la o fereastră mică şi rotundă.

Toţi cei de afară se uitau în sus.

Un fulg îşi dădu drumul din cer şi se învîrti uşor în văzduh. Parcă se împletea cu aerul. Coborî şi atinse solul. Lew privea uimit. Un fulg, zece fulgi, treizeci de fulgi… Totul era alb.

Sări de pe calorifer şi se întoarse în Camera de Pictură. Prea tîrziu. Doamna Chiuken luase deja toate tablourile. Îşi duse mîna la ochi şi îşi dori ca ăsta să fi fost doar un coşmar. Dar nu era.

– Vreau să vă mulţumesc tuturor pentru efortul depus în realizarea tablourilor şi pentru că, împreună, am văzut Prima Ninsoare. Am să vă poftesc pe toţi să vă prezentaţi tablourile.

Aplauze. Lew îşi rodea unghiile.

– Fii calm, n-ai motive să te stresezi, sigur pictura ta este mirifică, îi spune Quinda.

– Da, frate, stai calm, spune Malen. Totul o să fie OK.

Dar nu urma să fie. Şi Lew ştia asta. Se şi vedea cu geamantanul plin în mînă, ieşind pe uşa şcolii, iar Fenikel făcîndu-i bucuros cu mîna.

Cînd reveni la realitate, sesiză că Quinda era pe scenă şi îşi prezenta tabloul.

– Am reprezentat forţele care interacţionează asupra unui fulg ce cade perpendicular din cer, cu o viteză constantă.

Aplauze puternice, chiar dacă nimeni nu înţelesese nimic.

– Am făcut un grafic în care am arătat schimbarea moleculară a solului în raport cu masa de fulgi care îi intră în compoziţie.

Aplauze, din nou. Lew bătea tare din picior. Nu desenase nimic. Pînă şi Conopida avea să fie mai reuşită.

– Tabloul făcut de mine mă înfăţişează pe mine şi pe Conopida mea, într-o zi specială din viaţa mea, cînd eu şi Conopida mea am văzut Prima Ninsoare.

Aplauze. Mai urmară tot felul de desene, cel al lui Lew era ultimul.

– Tic-tac. Tic-tac. Tic-tac. Viaţa mea e ruinată.

– Doamnelor şi domnilor, aplauze pentru Lew!

Timpul se opri. Toate privirile se întoarseră cu încetinitorul înspre el. Îşi luă tabloul, adică pînza albă, şi se urcă pe scenă.

– Am vrut să redau frumuseţea iernii. Apoi am vrut să desenez un fulg. Apoi am vrut să desenez mai mulţi fulgi. Însă… e imposibil. Prima Ninsoare a fost pentru mine acel gen de lucru care este prea frumos. Atît de frumos, încît nimic nu îl poate descrie. Şi chiar dacă m-aş fi străduit să redau frumuseţea ninsorii, nu aş fi reuşit. De aceea, desenul meu este o simplă coală. Cum să redau ceva ce e aşa spectaculos?

Aplauze cît nu mai fuseseră la nimeni. Reuşise. Coborî de pe scenă şi primi numai laude.

Aşa că tu, dacă ai fi pus să desenezi o ninsoare, cum ai face? Un fulg, oricît de reuşit e el, nu e ca cel natural. Iarna e frumoasă, dar o coală de hîrtie nu acoperă tot cuvîntul „iarnă“. Lasă loc de interpretare şi de amintiri. Multe amintiri.

***Andreea PRISECARU**, clasa a VII-a,*
Şcoala nr. 172 „Sfîntul Andrei“, Bucureşti

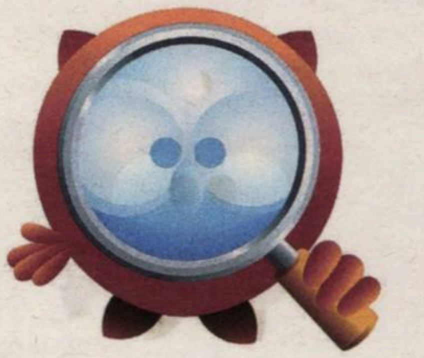

Ştiţi cumva ce este TPZ? Eu am aflat de la Teodora: e Tărîmul Primelor Zăpezi. Aici există Satul Veseliei, Satul Morocănos şi Satul Neutru. Totul depinde de reacţia copiilor atunci cînd văd prima zăpadă. Pe dealul Omul, Daniel s-a trezit de unul singur, deşi era convins că aici vor mai fi şi alţi copii. Însă din pămînt cresc doi oameni de zăpadă...

Tărîmul Primelor Zăpezi

Bănuiesc că nimeni nu mai ţine minte care a fost senzaţia avută la prima zăpadă. Poate doar din spusele părinţilor, ale bunicilor etc. Eu una nici măcar acum nu ştiu cum a fost. Dar ce ştiu sigur este că există un tărîm magic. De fapt, sînt mult mai multe, dar eu vreau să pun în evidenţă doar unul. Se numeşte Tărîmul PZ. Vreau să zic, Tărîmul Primelor Zăpezi. Bineînţeles că acolo este iarnă tot timpul. Fiecare locuitor ia naştere odată cu prima zăpadă a unui copil. Dacă un copil s-a simţit bucuros cînd a atins zăpada pentru prima oară, atunci aşa va fi locuitorul din Tărîmul PZ pentru toată viaţa. Locuitorul fericit se va simţi bine toată viaţa; îmbrăcămintea lui va fi în culori vesele şi deschise, iar locuinţa lui – la fel.

Acum am aterizat în TPZ. Ne aflăm în casa omului vesel, adică Barry. Toată casa este luminată (în ciuda faptului că e iarnă), aerisită şi parcă îţi dă energie pozitivă. El este tot un zîmbet şi ne întîmpină cu un lichid gălbui, cald şi aromat.

– 'Neaţa, 'neaţa! Lume nouă! Sînteţi pentru prima dată aici? Atunci bine aţi sosit! Aici am licoarea mea specială. E adorată în tot satul nostru. Foarte bine că aţi nimerit la noi, în Satul Veseliei!

– 'Neaţa, Barry! Eu nu sînt pentru prima dată pe acest tărîm, dar ei da. Să ştii că n-am mai băut pînă acum... mmm, e delicioasă! Data trecută nu am venit aici, ci în Satul Neutru. O atmosferă cam ciudată acolo... toţi parcă erau teleghidaţi şi nu aveau nici o părere despre nimic.

– Hmmm, mă rog, trecem peste... Dacă vi se face frig, am destule haine groase. Chiar dacă e iarnă aici, la noi tot timpul e o atmosferă călduroasă. Acum haideţi cu mine să facem un tur al satului!

Ne-a informat în legătură cu casele tuturor sătenilor. Ne-a prezentat toate monumentele turistice de la ei: Statuia Păcii, Muzeul Împăcării, Podul Înţelegerii şi Dealul Iubirii. Şi ne-a mai spus despre toate obiceiurile şi tradiţiile lor.

– Aveţi un sat cu multă personalitate, văd! (Şi voi credeţi la fel, nu?)

– Daaaaaaa, şi sperăm să vă inspiraţi de la noi! Să fie şi lumea voastră mai bună!

Şi cu asta, ne întoarcem în camera mea. Afară este de asemenea iarnă şi aud ţipetele multor copii. Acum, o voi prezenta pe Irina. Ea, la prima ei zăpadă, a fost extrem de morocănoasă, plîngînd şi ţipînd. V-aţi dat seama că datorită ei s-a format Satul Morocănos. Vreţi să mergeţi acolo? Sau credeţi că o să vă enervaţi prea tare? Oricum, noi sîntem deja acolo. Îl avem prezent pe domnul Larry, locuitorul căruia i-a dat naştere Irina. Casa lui are nuanţe cenuşii şi întunecate. Are un aer închis şi un gemuleţ mic.

Larry vine agale înspre noi, îmbrăcat cu nişte cojoace răpciugoase.

– Ce căutaţi în casa mea? Cum aţi ajuns aici? Locuinţa mea nu e muzeu!

– Bună şi ţie, Larry! Te rog să fii mai respectuos cu ei. Sînt prima dată aici. Vrem să îţi vizităm satul. Ne faci un tur, te rugăm?

– Credeţi că am timp de copilăriile voastre? Ia mai lăsaţi-mă în pace! Puteţi să-l vedeţi şi singuri.

– Te-am rugat frumos. Nu te face de rîs, Larry. Doar un mic tur.

Aici e Primăria Morocănoşilor,
Muzeul Enervării şi Cascada Răutăţii.

– Fie... Aici e Primăria Morocănoşilor, Muzeul Enervării şi Cascada Răutăţii. Casele sînt făcute din chirpici şi nimeni nu prea iese din case aici, cu excepţia *noastră!* Gata! Acum căraţi-vă de aici! Mai repede!

După cum aţi observat, eu una am încercat să îmi păstrez calmul cît am putut. Nu ştiu dacă şi voi la fel. Ziceam doar să vă prezint şi altfel de oameni. Acum ne-am mai liniştit. Bine că ne-am întors acasă. Mă îmbrac şi ies afară. Urmaţi-mă! Îmi tîrşîi picioarele prin zăpada fleşcăită şi printre copiii agitaţi, încercînd să ajung la Rareş. Cine e el? Un băiat care, la prima lui zăpadă, a rămas în omăt, fără ca acesta să îi provoace vreun sentiment, de bucurie sau dezgust. Da, el a creat Satul Neutru, dacă vă mai aduceţi aminte de el de mai devreme.

Ei, cum vi se pare acest sat? Nimic special şi interesant, nu? Să batem la uşa asta să vedem cine răspunde. Cioc, cioc! Nimic. Cioc, cioc! Nimic. Din nou. Nimic. Totul pare aşa liniştit. Dar o linişte apăsătoare, nu o „linişte liniştită". Toate casele par la fel. Nici o urmă de viaţă. Bănuiesc că toţi dorm, aşa că mai bine plecăm, că ne pierdem vremea. A! Uite un trecător!

– Mă scuzaţi, îmi puteţi spune cumva unde...

Nici o reacţie. Trece pe lîngă noi. Parcă e teleghidat. Hai să plecăm mai bine!

Casă, dulce casă. E, cum vi s-a părut Satul Neutru? Cel mai plictisitor de pînă acum, nu-i aşa? Şi mie la fel. Ah, cît iubesc să mă arunc în pat după o zi lungă! Oh, Doamne! Am uitat un lucru *important!!!* Trebuie să ştiţi că Tărîmul PZ are un conducător, ca orice altă ţară. Dar el a fost ales rege cu un motiv, nu? El s-a născut după ce Moş Crăciun a atins prima dată zăpada. El s-a simţit împăcat, deci regele TPZ este un împăciuitor.

Iar acum, cred că v-aţi dat seama cam ce fel de oameni se găsesc în acest ţinut. Sînt total diferiţi faţă de oamenii din ţara noastră, şi nu o zic într-un mod negativ. O hartă pentru ţara asta nu am. Ca să ajungeţi la ea, tot ce trebuie să faceţi este să vă lăsaţi imaginaţia să zboare la *zăpadă!*

Teodora DUMITRESCU, *clasa a VII-a,*
Şcoala nr. 172 „Sfîntul Andrei", Bucureşti

Pe dealul Omul

A fost odată, că de n-ar fi fost, nu s-ar povesti, un băiat pe nume Eric. El locuia departe, foarte departe, mai exact la Polul Nord. Lui nu îi prea plăcea să locuiască la Polul Nord, deoarece răcea foarte tare şi, cînd începea să strănute, potecile trebuiau deszăpezite, iar asta se întîmpla foarte des, de cel puţin 12-13 ori pe zi.

Foarte bine, dar să lăsăm comentariile şi să trecem la subiect.

Deci, era o zi senină în care, din fericire, Eric nu strănuta şi nici nu era pe punctul de a o face. Aşa că părinţii lui i-au dat voie să iasă afară, cu condiţia să nu ia vreo altă răceală dubioasă. Şi ca să fie siguri, i-au pus pe cap cinci căciuli, zece geci groase căptuşite cu lînă şi douăzeci şi patru de perechi de raiaţi. În fine, după ce şi-a legat şi cea de-a doua sută gheată, şi-a luat sania, schiurile şi un felinar, în caz că îl apucă noaptea, şi a ieşit din casă. A hotărît să meargă să se joace cu copiii din sat, care se jucau de obicei pe dealul Omul. De ce i se spune aşa? O să aflaţi mai tîrziu, acum să continuăm. Nemaiavînd răbdare, începu să alerge într-acolo, dar nu făcu bine primul pas că la al doilea căzu cu nasul în zăpadă. Cînd se ridică, avea un nas mai ceva ca al lui Rudolf. Din fericire, nasul i-a redevenit la loc repede, aşa că îşi continuă drumul. După vreo sută şi ceva de paşi, ajunsese la locul stabilit. Nici nu vă spun cîţi copii erau, deoarece nu era nici unul. Mai ştiţi cînd v-am spus că o să aflaţi de ce dealul se numeşte Omul? Acum o să aflaţi:

Eric rămăsese pe deal singur, singurel, doar cu plapuma de nea. S-a gîndit un pic şi a aflat cauza pustietăţii:

– E clar că am venit prea devreme, sînt sigur!

Nici nu vă spun cîţi copii erau,
deoarece nu era nici unul.

Dar nu era deloc aşa.

A stat pînă pe-nserate... acum este timpul să aflaţi tainele dealului Omul. Deodată, o rază de lumină căzu pe pămînt. Băiatul tresări:

– Ce! Cine e? băiatul privea cu mirare raza, cînd din pămînt cresc doi oameni de zăpadă, ca de obicei, o dată pe an, pe nume Jow şi Horaţio.

– Cine sînteţi voi? întrebă curios Eric.

– Noi? Cine sîntem? Ho! Ho! Ho! Noi sîntem oameni de zăpadă! exclamă Jow.

– Mai precis vestitorii Crăciunului, completă Horaţio.

– Şi... cum vestiţi voi Crăciunul?

– Ştii, noi nu scriem cu chibriturile pe gheaţa de la geamuri ca fraţii noştri, ci noi scriem cu condeiele nişte bileţele, pe care le lipim cu scoci de geamul uşilor, explică cu înţeles Jow.

– După ce terminaţi de vestit Crăciunul vreţi să ne batem cu bulgări?

– Am vrea noi, dar ne aşteaptă Crăiasa zăpezii.

– Cine este Crăiasa zăpezii?

– Ea este asistenta lui Moş Crăciun, care ne aşteaptă să împachetăm cadourile.

– Dar la anul putem?

– Desigur, dacă vom putea să fim liberi.

– Atunci, succes la vestitul Crăciunului!

– Mulţumim!

Daniel-Teodor GHINDEA, *clasa a III-a,*
Liceul Teoretic „Ştefan Odobleja", Bucureşti

Unde credeți că s-a rătăcit Tudor? Vă spun eu: în propria sa imaginație. Aici totul e posibil – oamenii de zăpadă nu mai pot să vadă dacă le pui ochi de cărbune, iar Moș Crăciun e mai agil ca o panteră. Tiberiu a fost pînă pe planeta Miniconia, unde l-a cunoscut pe extraterestrul Weird. Iar Alex a descoperit că odată, demult, zăpada era de vînzare.

În propria-mi imaginație

Într-o vară, ningea. Așa începe amețeala mea. Construiesc un om de zăpadă. Olga, sora mea, stă lîngă mine.

– Păi, și de cărbune de unde facem rost? întreabă Olga.

– Să-l întrebăm pe tati... am zis eu.

Eu și Olga am plecat în casă. Ne-am întors peste vreo 15 minute cu doi cărbuni pentru ochii omului de zăpadă. I-am pus cărbunii.

– Hai să ne batem cu zăpadă! îi vine Olgăi o idee.

Soră-mea a luat un bulgăre și mi l-a aruncat în față. Din păcate, bulgărele nu era din zăpadă, ci din gheață. Deci, am leșinat. Încă o amețeală.

În momentul acela, văd o zînă îmbrăcată în zdrențe, care dansează și cîntă „Bum-Chaka-Laka! Bum-Chaka-Laka!“. Moș Crăciun și Yeti apar dintr-o parte a străzii și se uită la mine cu o expresie de groază.

– Copile, ce faci? Ce naiba cauți în imaginația ta? întreabă disperat Moș Crăciun.

– Stai că-l gonesc io, Moșule, că știu din imaginația lui că-i e foarte frică de mine, să nu-l mănînc, zice Yeti.

Zîna îl oprește pe Yeti și apoi grăiește:

– Tu ești cumva băiatul care, într-o compunere de-a lui de-acum o lună, m-a făcut „Regina Manelelor“ în loc de „Regina Gheții“ sau „Zîna Purității“?

Eu am îngînat ceva.

– O-ho-ho! spune Zîna. Auzi la el, m-a făcut „Zîna Zînelor“, ca-n melodia aia a lu' Salam. Ce-o să-ți fac, băiete!

Dar, brusc, Moș Crăciun îi pune o piedică zînei, o ia de mîini și o mănîncă. Eu mă uit la Moș mirat. Moșu' grăiește:

– Ce, tu credeai că burta asta e de la prăjiturile de la voi? Nu, dom'le, e plină de zîne!

Yeti spune:

– Oah, băiete, să știi că Moșul e mai agil ca o panteră!

Moșul aprobă. Eu eram mult prea plin de informații ca să mai pun vreo întrebare inteligentă.

– Unde sînt?

– Ești în imaginația ta, copile, răspunde Yeti.

– Oah, băiete, să știi că Moșul e mai agil ca o panteră!

– Bun, foarte bine. Deci pot pune cîteva întrebări, nu?

– Da, poți.

– OK. Cine a inventat fenomenul „zăpadă“?

– Păi, M&Y.

– Cine e M&Y?

– Moș Yeti!

– Adică Moș Crăciun și cu tine?

– Da! răspunde Yeti mulțumit.

– Altă întrebare: Este necesar să le pui ochi la oamenii de zăpadă?

– Nu. Ei văd prin zăpadă. Dacă le pui cărbuni sau mai știu eu ce, ei nu mai văd, de fapt! Și, dacă nu știai, oamenii de zăpadă sînt singurii oameni din lume care n-au văzut zăpada. Alte întrebări mai ai?

– Da... o ultimă întrebare: există Moș Crăciun?

Moșul sări peste Yeti, scoase un pumnal și i-l puse la gît:

– Să nu răspunzi! Nu, nu vreau să dispar din imaginația băiatului! E printre ultimii care mai cred în mine. Majoritatea copiilor de vîrsta lui știu că „Moșu'“ e un mit, un lucru care nu există. Un nimic.

– Deci ăsta-i răspunsu' la întrebarea mea? Nu exiști? am întrebat șocat.

Dintr-odată, Moșul se evaporă. Yeti a rămas pe jos, neputînd să se ridice de uimire. În locul Moșului stătea un moș lungan, cu barbă lungă.

– Moș Crăcan! spuse Yeti.

– Cine ești? am întrebat.

– Sînt Bradul de Crăciun, cel care vă aduce cu adevărat cadourile. Frate-miu, Moș Crăciun, e-un mare hoț și e un fals. Moș Crăcan mă mai cheamă. Știi, copiii mari sînt mult mai deștepți decît voi, copiii de clasa a V-a, și, prin inteligența lor sclipitoare, și-au dat seama că un moș nu avea cum să străbată toată lumea, să se bage pe hornuri, să mănînce mii de prăjituri, ș.a.m.d. Și, prin multă matematică, au descoperit că fiecare brad e un Moș Crăcan care are cadouri în brațele lui lungi. Eu am foarte, foarte multe dubluri.

– Oau, nu se poate! a fost tot ce-am zis.

Amețeala mi-a trecut, m-am trezit cu Olguța uitîndu-se îngrijorată la mine.

– Ce faci, bă, ești bine?

– Da... daaa... Du-te-n casă, vin și io!

Olga a plecat. Eu m-am dus către omul de zăpadă. I-am scos cărbunii din ochi.

– Mulțumesc! zise omul de zăpadă.

– Cu plăcere! am răspuns.

Din nou m-am trezit altundeva, în casă.

– Tudor, ești bine? întreabă tati și mami.

– Da... am avut niște amețeli...

Tudor Mircea RANTA, *clasa a V-a, Școala nr. 3 „Nicolae Titulescu“, București*

Un alt fel de zăpadă

Weird este un extraterestru care locuiește pe Miniconia, o planetă care se află la un milion de ani-lumină de Pămînt și care este foarte diferită de acesta. Veți vedea de ce. Pe Miniconia locuiesc miniconii. Aceștia sînt foarte disproporționați, avînd înălțimea de 30 cm și talia de 20 cm. Pielea lor este apropiată la textură cu pielea broaștelor, numai că elimină foarte multă substanță asemănătoare săpunului.

Pe planeta lui Weird a venit iarna care, desigur, este foarte diferită de iarna noastră. Deoarece Miniconia are o presiune atmosferică foarte ridicată, vara, cînd vînturile se freacă între ele și generează căldură, acestea ridică înspre cer toată pulberea numită zăpadă. Iarna nu bate vîntul, iar pulberea coboară pe sol. Zăpada este ca și făina și, presată în mîinile lor cu un strat de săpun în exterior, formează un bulgăre cleios.

Weird este astronom și a descoperit de puțin timp Pămîntul. A văzut și că există viață pe el, așa că s-a hotărît să-l viziteze. După o călătorie care nu a durat decît zece zile, a ajuns pe Pămînt. Aici s-a întîlnit cu un specialist care îi explică despre Terra.

– Planeta voastră este foarte frumoasă! spuse Weird cu o voce metalică. Mai ales chestia aceasta albă!

– Planeta voastră este foarte frumoasă!
Mai ales chestia aceasta albă!

– Aceea este zăpadă și apare iarna.

– Dar cum apare? întrebă Weird.

– Ea se formează din picăturile de apă aflate în aer, care din cauza curenților reci de aer îngheață, formînd fulgii de zăpadă.

– Zăpada noastră nu este așa. Este total diferită, deoarece este formată dintr-un praf alb. Aici este de-a dreptul fascinant să vezi copii care se dau cu sania pe zapadă sau oameni care schiază pe zăpadă. În plus, am văzut foarte mulți copii fericiți cînd fulgii de zapadă zboară prin aer, apoi se așază pe pămînt.

– Da, este chiar frumos, uneori amuzant să te joci cu zăpadă. Dar cred că nici la voi nu este chiar atît de rău.

– La noi nu este așa frumos, nici pe departe. Noi cel mult putem face niște bulgări cleioși. Dar aici bulgării sînt pufoși, iar dacă îi ții prea mult în mînă dispar. Cu bulgări uriași de zăpadă copiii formează un fel de oameni, cum ești tu, dar care în loc de nas au un morcov și în loc de căciulă pe cap au o cratiță. Mi-am dat seama tîrziu că aceștia sînt oamenii de zăpadă.

Lui Weird i-a plăcut atît de mult zăpada de pe Pămînt încît s-a hotărît să-și ia o parte din zăpadă pe planeta lui. Întrebarea este: oare a ajuns cu zăpada, acolo, departe?

Tiberiu MUȘAT, *clasa a IV-a, Liceul Teoretic „Ștefan Odobleja“, București*

Prima bulgăreală a omenirii

În vremurile de demult, pe cînd zăpada nu exista, tot frigul iernii se strîngea în sufletele oamenilor, golindu-le de orice sentimente. Asta pînă cînd sufletele nu au mai putut reține frigul primit, fiindcă acesta era prea puternic și, ca un fel de reacție alergică, într-o dimineață oarecare de iarnă, niște fulgi albi, la fel de reci ca iarna, au început să coboare lin pe traiectoria desenată de vîntul blînd, dar înghețat... Prima ninsoare a reușit să capteze atenția oamenilor care, la vremea aceea, erau necivilizați și nu au prea înțeles ce se întîmpla. Unii dintre ei, mai credincioși, au crezut că Dumnezeu avea să se coboare asupra lor, mîntuindu-i. Alții credeau că-i vreun fel de piatră prețioasă și căutau să se îmbogățească. Toți își dădeau cu părerea, dar nici unul nu știa cu adevărat ce să facă cu zăpada...

Au trecut zile bune, în care oamenii nu făceau altceva decît să admire fulgii plutitori. Surprinzător, sentimentele oamenilor păreau să-și revină, frigul nemaiafectîndu-le sufletele. După ce ninsoarea a încetat, lumea a început să se tîrguiască pentru ea, fiindcă o considerau o adevărată resursă naturală. Într-o seară friguroasă, un copil sărman, care se plimba prin tîrg, băgă subtil mîna într-o grămadă de zăpadă care aparținea unui negustor. Acesta, văzîndu-l, îi porunci să-i arate ce avea în mînă. Băiatul, neștiind ce să facă, strînse bine zăpada în pumn și i-o aruncă furios negustorului în față. Acesta luă, la rîndul său, zăpadă în pumn și o aruncă spre băiat. Localnicii, văzînd ce se întîmplă, au intervenit și ei în prima bătaie cu bulgări a omenirii. Unii oameni, care susțineau că acesta era un mod inutil în care era folosită zăpada, au intervenit, dar le-au fost închise gurile prin intermediul unor bugări aruncați de mulțimea euforică.

După descoperirea bulgărelii, oamenii au înțeles că singurul scop al zăpezii era acela de a-i face fericiți. Deși aceasta era la fel de rece precum iarna, reușea perfect să le încălzească sufletele.

Alex PANĂ, *clasa a VIII-a, Școala Europeană, București*

Cine credeţi că vă vorbeşte? Chiar ea, doamna Zăpadă. Kitty a invitat-o să ţină un discurs în care să se laude cu locurile pe care le-a colindat şi cu oamenii celebri pe care i-a cunoscut de-a lungul timpului. Patricia are un plan: să-l deconspire pe Moş Crăciun. Din păcate, nu reuşeşte să prindă decît un hoţ de rînd.

Un discurs... alb!

Bună ziua, doamnelor şi domnilor!

Daţi-mi voie să mă prezint... Eu sînt doamna Zăpadă. Deşi nu sînt nimic mai mult decît apă de ploaie îngheţată, oamenii simt nevoia de a pune nume la orice. De aceea mă cheamă Zăpadă, şi nu Apă-de-ploaie-îngheţată. Desigur, englezii îmi spun scurt şi la obiect: *Snow*, nemţii: *Schnee*, spaniolii: *Nieve*, francezii: *Neige*, iar ruşii au ales să mă numească *Snieg*. Mă rog, am vreo două sute de nume, nu voi sta acum să le enumăr pe toate (sînt mai mult ca sigură că audienţa va adormi înainte să termin). Oamenii de ştiinţă au ajuns atît de departe, încît mi-au pus numele de cod H_2O *în stare solidă*.

De vîrstă nu pot vorbi, fiindcă sînt muuult mai bătrînă decît vă puteţi închipui... Şi totuşi, m-am menţinut la fel de vioaie, proaspătă şi energică.

Staţi... Am auzit cumva din public întrebarea: „Ce naţionalitate ai?“. Mmm... Nu m-am gîndit la asta niciodată pînă acum, trebuie să recunosc. Presupun că cel ce a întrebat un asemenea lucru doreşte să mă pună în încurcătură. Nu, dragii mei, eu sînt o persoană logică, găsesc răspuns la (aproape) orice întrebare. Haideţi, dar, să judecăm împreună... Eu m-am născut undeva în cer, printre nori, corect? (Că doar de acolo mă pogor spre pămînt.) Aşadar, putem deduce că sînt de naţionalitate... *celestă*.

Ah, tot vorbind de naţionalitate... Trebuie să menţionez că locuiesc în mai toate ţările de pe glob (mai mult sau mai puţin temporar). În Rusia mă simt ca acasă, din Austria nu lipsesc, Italia s-a familiarizat de mult cu mine, pînă şi America mă cunoaşte! Haha, genial, nu? Am apucat să văd multe la viaţa mea, istoria toată mi s-a perindat înaintea ochilor (şi încă nu m-am plictisit). An de an dansez lin în jurul Turnului Eiffel, mă aştern pe Zidul Berlinului, iar Catedrala Sf. Vasile din Moscova îşi întinde mereu cupolele în formă de ceapă spre cer, nerăbdătoare să mă întîmpine.

Şi ce oameni faimoşi, ce personalităţi nu am cunoscut?! Mă pot chiar lăuda că l-am înfrînt pe Napoleon – doar în campania din Rusia i-a fost atît de frig, încît s-a retras cu coada între picioare. (Haha, ce „modestă“ sînt!) Poeţii m-au privit toţi cu admiraţie, dornici să mă cuprindă în vers. M-a zugrăvit în pasteluri Alecsandri, Labiş m-a descris plin de afecţiune...

M-a zugrăvit în pasteluri Alecsandri,
Labiş m-a descris plin de afecţiune...

Aşa e că mă invidiaţi? Da, da, chiar sînt de invidiat! Totuşi, scuzaţi-mă că mă laud, am acest defect... Trebuie să ştiţi că nu sînt toată numai lapte şi miere. Fiecare are şi părţi negative. Mulţi oameni au murit de frig, îngropaţi în zăpadă (dar e vina lor că nu se îmbracă mai gros, eu nu am avut niciodată intenţii rele... le-am spus doar că sînt apă de ploaie îngheţată, dar ei, ca şi voi, pobabil, s-au încăpăţînat să creadă că sînt lapte şi miere...). Şi unii se plîng că iarna e atît de multă zăpadă, încît se blochează circulaţia, că maşinile alunecă şi fac accidente... Alţii zic că zăpada în oraşe e prea neagră şi murdară (dar nu e vina mea că ei habar n-au să cureţe trotuarele) şi că atunci cînd mă topesc, se inundă străzile... Ce să-i faci, nu poţi mulţumi pe toată lumea! Copiii însă se bucură, de-abia aşteaptă să se bată cu bulgări sau să clădească oameni de zăpadă cu morcovi în loc de nas.

În fine, sper că nu v-am plictisit prea tare, aş vorbi despre mine ore întregi, fără oprire. Dar vă văd adormiţi, cu pleoapele grele... Deci vă las cu bine, doamnelor şi domnilor, aici se sfîrşeşte discursul meu autobiografic.

Ne vedem la iarnă!

***Kitty GÎRJĂU**, clasa a VIII-a, Şcoala Europeană, Bucureşti*

Cum am reuşit să-l prind pe Moş Crăciun

Ca în fiecare iarnă, norii încep să cearnă mii de steluţe argintii. Toţi oamenii sînt veseli de venirea Crăciunului... şi aşa mai departe...

Dar eu am cu totul alt plan. Eu vreau cu acest Crăciun să intru în istorie. Ştiţi, să scrie în manuale ca titlu: „Fetiţa care l-a prins pe Moş Crăciun“. Ar fi grozav. Acum presupun că v-aţi dat seama, din ceea ce am scris mai sus, ce am de gînd să fac. Am să vă spun planul meu, am nevoie de: un pachet de unt, o jumătate de pungă de făină, doi clopoţei şi un lighean cu apă.

Iată cum am să procedez, în caz că intră pe uşă: am să leg un clopoţel de uşă, în aşa fel încît să sune dacă intră cineva, apoi am să ung cu unt pe jos, după care voi pune un covor peste. După ce toate acestea vor fi aranjate, vine rîndul făinei. În caz că vă întrebaţi la ce voi folosi făina, ea îmi va folosi să văd urmele ghetelor, în caz că Moşul ar fugi.

Iar dacă va intra pe fereastră, am să fac aşa: las geamul crăpat ca să creadă că poate intra cu uşurinţă pe acolo, am să leg clopoţelul de geam şi am să ung pervazul cu unt, ligheanul cu apă va fi dedesubt.

Sper ca planul meu să iasă grozav, ştiţi, în stilul desenelor animate. Dar oricît de bun ar fi planul, este şi foarte riscant, din două puncte de vedere. Primul este că eu locuiesc la etajul VIII, dacă vrea să intre pe geam şi ar călca greşit, ar cădea... şi, credeţi-mă, nu e distanţă scurtă pînă jos. În al doilea rînd, cînd va cădea în apă poate se va speria şi nu va mai aduce cadouri nici unui copil.

Cînd ajung, în ligheanul cu apă stătea un bătrînel.
Un bătrînel neobişnuit.

Acum trebuie doar să aştept să vină seara, să îmi pot pune planul în acţiune.

Gata, e seară, acum stau în camera mea şi fierb de nerăbdare să văd cine este Moş Crăciun, cum arată şi, în special, care este motivul pentru care aduce el cadouri.

Acum mă duc în pat să mă prefac că dorm, poate chiar am adormit puţin. Important e că m-am trezit destul de bine, la ora 1,15 eram trează şi căutam în frigider untul şi făina. Peste o oră, totul era aranjat. Capcanele erau puse şi părinţii mei nu ştiau nimic. În momentul ăsta, stau pitită într-un loc de unde am o perspectivă perfectă asupra casei. Acum aştept şi aştept... şi deodată... *bum zdrang bang poc trosc* s-a auzit din sufragerie. Speriată să nu se fi trezit părinţii, alerg acolo. Cînd ajung, în ligheanul cu apă stătea un bătrînel. Un bătrînel neobişnuit. Era... cum să spun eu... bătrîn, totuşi purta o geacă de piele cu ţinte, un lanţ de aur, o şapcă întoarsă cu cozorocul la spate şi blugi mulaţi. Eram sigură că acesta nu era Moşul, ci un hoţ. Mi-am dat seama de asta fiindcă afară nu erau reni, ci o mulţime de maşini de poliţie. De la atîta zgomot s-au trezit şi părinţii mei, care m-au cam certat pentru că au şi alunecat pe untul din hol. Dar apoi un agent de poliţie i-a lămurit că eu salvasem oraşul de un hoţ renumit şi că, din acest moment, sînt erou naţional. Apoi poliţistul mi-a dat recompensa în bani oferită pentru prinderea hoţului şi o medalie foarte lucioasă.

Chiar dacă nu l-am prins pe Moş Crăciun, am devenit erou şi nimeni nu a avut de suferit, evident în afara hoţului care acum e la închisoare.

Totuşi... cu siguranţă, nu am să renunţ să-l prind pe Moş Crăciun. Niciodată.

***Patricia IACOBESCU**, clasa a IV-a, Şcoala nr. 75 „Leonardo da Vinci“, Bucureşti*

Moş Crăciun e supărat pe oameni pentru că aceştia au uitat tradiţiile şi au transformat cea mai îndrăgită sărbătoare a iernii într-o oportunitate de a face bani. Pedeapsa lui e cruntă: Crăciun fără zăpadă pe veci! Noroc că Sara îl întîlneşte pe domnul Cristescu, singurul pămîntean care e cu adevărat fericit de Crăciun alături de familia sa. Oare va ninge anul acesta în Ajun?

Pedeapsa lui Moş Crăciun

– Nu, nu şi nu! strigă dolofanul Moş Crăciun. Oamenii trebuie pedepsiţi în alt fel.

– Dar cum, atunci?

Aceasta era întrebarea care stătea pe buzele tuturor. Cititorul îşi pune probabil întrebări de genul „Cum adică Moş Crăciun?“ sau „Cine sînt aceşti tuturor?“. Răbdare, dragii mei, răbdare! Veţi afla totul la timpul potrivit.

– Oamenii s-au lăcomit, strigă elful Pieideaici, trebuie pedepsiţi cît mai crunt, Moşule. Nu mai văd Crăciunul ca o sărbătoare de care trebuie să se bucure spiritual, îl văd doar ca pe o oportunitate de a face bani.

– Sînt de acord cu tine, Pieideaici, pedepsiţi trebuie, dar să îi facem să uite de Crăciun e prea crunt.

– Am eu o idee, spuse glaciala Crăiasă. Ce-ar fi să nu mai trimit zînişoarele mele pe pămînt pînă cînd o familie nu va vedea din nou Crăciunul ca pe o sărbătoare ce nu trebuie „cumpărată“?

– Vrei să spui să nu mai ningă?!!!

– Da, exact asta vreau să spun!

– O idee genială! Asta să le fie pedeapsa muritorilor, pînă cînd îşi vor da seama că sărbătoarea Crăciunului este o celebrare a familiei, cînd lumea ar trebui să se bucure, în loc să se gîndească la avuţiile pe care le pot face prin intermediul ei!

De ceva vreme, domnul Cristescu era urmărit de Consiliul Crăciunului.

O sută de ani mai tîrziu...

– Promoţii, promoţii! Doi saci de jucării, numai la magazinul „Cufărul cu jucării“!

– Promoţii, promoţii! Jucării pentru băieţi, numai aici!

– Promoţii, promoţii!

– Of, peste tot numai promoţii! îşi zicea domnul Cristescu. Oamenii ăştia nu se mai gîndesc la nimic altceva... Pot să fac pariu cu oricine şi pe orice că este al o sută unulea an fără ninsoare şi zăpadă. Ah! Cît de dor îmi este de fulgii de nea...

Domnul Cristescu era un bărbat de vîrstă mijlocie. Ochii săi aveau o licărire care îi arăta cinstea şi corectitudinea. Purta un palton cam ponosit, care îi venea pînă la genunchi, iar în picioare avea nişte ghete negre şi obosite. Deşi nu era cel mai bogat om din oraş, reuşea să îşi ţină familia pe picioare, mergînd zi de zi la serviciu. Şeful lui, domnul Lăcomescu, îl trata ca pe ultimul gunoi, salariul pe care îl primea nu era mare, dar el, soţia şi cei doi copii ai lor reuşeau să supravieţuiască.

Domnul Cristescu, de fapt, avea dreptate că nu mai ninsese de o sută de ani. În realitate, nici el nu ştia cum arată zăpada. Doar citise despre ea, o văzuse în poze, iar bunicul lui le povestea copiilor şi lui despre ploaia de zîne, o ploaie albă care cădea din cerul înnorat. O vijelie de fericire care, odată aşternută, se prefăcea în zăpadă. El le spunea că de fiecare dată cînd ningea, o bucurie de nedescris îi invada sufletul, bucurie care vestea Crăciunul! Bunicul îşi amintea cu amărăciune de ziua cînd acea minune cerească pur şi simplu a dispărut. Nu se mai găsea pic de zăpadă, nici măcar pe cele mai înalte piscuri ale munţilor din întreaga lume. Nici măcar la cei doi poli ai Pămîntului.

Domnul Cristescu privea cu durere bulevardul încărcat cu luminiţe şi modele uriaşe de Moşi Crăciun, reni, oamenii de zăpadă din poveşti, fulgi de zăpadă imaginară şi alte kitsch-uri. Casele se întreceau în decoraţiuni, erau „umplute“ de cabluri colorate care probabil costau mii de lei... Dacă vreţi o descriere simplă, dar exactă a oraşului, atunci aceasta ar suna cam aşa: oamenii au încercat să acopere cu tehnologie golul lăsat de natură, de zăpadă.

De ceva vreme, domnul Cristescu era urmărit de Consiliul Crăciunului. Membrii săi chiar se gîndeau serios să readucă zăpada pe pămînt. Ca să fie siguri că decizia lor este corectă, au hotărît să-i spioneze viaţa timp de o lună.

Între timp, în altă parte a oraşului...

– Ce mă sfătuieşti să fac cu Cristescu? îl întrebă domnul Lăcomescu pe asistentul său.

– Ce vreţi să spuneţi, domnule?

– Vreau să spun, domnule, că este singurul din oraş care mai vede Crăciunul ca pe o sărbătoare spirituală, cu toate tîmpeniile legate de naşterea Mîntuitorului, de familie. N-ar putea şi el, foarte simplu, să se bucure de tot bănetul pe l-ar putea cîştiga! Ştiu foarte bine că nu e prost şi ar putea gîndi nişte promoţii geniale. Chiar mi-ar plăcea să îl am partener. Dar cum, dar cum?

– Simplu, domnule! Îi arătaţi că numai prin jucării, cadouri şi alte lucruri asemănătoare poate să-şi facă familia fericită.

Pe la miezul nopţii, un fenomen de mult uitat se petrecu.

– Genială idee, domnule! Îţi măresc salariul!

– Vai, domnule, sînteţi prea generos!

– Mda, ai dreptate, chiar sînt prea generos... nu-ţi mai măresc salariul.

Ţrrrr! sună telefonul.

– Alo, da? strigă domnul Lăcomescu în receptor.

– Domnul Cristescu a ajuns la muncă. Să-l trimit la dvs.?

– Da, da. Să urce!

Lăcomescu puse receptorul jos. În acelaşi moment intră domnul Cristescu, care dădu imediat cu ochii de şeful lui.

– Aţi dorit să mă vedeţi?

– Ah, domnule Cristescu! Exact omul pe care am vrut să-l văd! exclamă şeful, iar în ochii lui mici, ca de porc, se putea vedea foarte clar prefăcătoria şi lăcomia ţîşnind ca un jet de apă dintr-un izvor. Am vrut să vorbesc cu tine despre familia ta...

La aceste cuvinte, domnul Cristescu îşi întoarse capul, mirat.

– Da, ce e cu ea?

– Mă gîndeam la cît de nefericiţi sînt. N-ai vrea să le cumperi ceva cadou? Băiatului tău, nevestei tale...?

– Nu, domnule, nu am un salariu care să îmi permită asta, însă oricum sîntem foarte fericiţi, mai ales în perioada aceasta a anului.

– Da, dar...

– Domnule Lăcomescu, nu mai încercaţi! Ştiu ce vreţi să faceţi şi nu o să vă iasă! Dacă dvs. vedeţi în sărbătoarea Crăciunului un mod de a vă îmbogăţi, atunci este treaba dvs. La revedere!

Sus, în cer, Consiliul Crăciunului asculta fascinat convorbirea dintre şef şi angajat. Hotărîră că spionajul luase sfîrşit şi că era vremea să treacă la fapte: să se ţină de promisiunea făcută acum 100 de ani.

Obositoarea zi de muncă a domnului Cristescu luă sfîrşit şi el se îndreptă, mîndru de sine, spre casă. Un vînt rece, care nu mai suflase niciodată pînă atunci, se apucă să măture oraşul cu o putere ciudată, de-a dreptul magică.

„Hm, oare ce se întîmplă? Nu îmi amintesc să fi avut o iarnă atît de geroasă pînă acum.“

Chiar cînd îşi punea această întrebare, domnul Cristescu ajunse acasă. Fericit că era alături de cei care îl preţuiau şi iubeau cel mai mult, adormi imediat ce se băgă în pat.

Dar, afară, ce se întîmpla? Vîntul care bătea cu putere îndîrjită sufla toate luminiţele şi cablurile de pe clădiri, copaci şi oriunde se mai aflau. Vîntul făcea curat în întreaga lume, zbura tehnologia şi lăsa natura să-şi facă treaba. Pe la miezul nopţii, un fenomen de mult uitat se petrecu. Întunericul de nepătruns al nopţii era acum luminat de mici rafale de steluţe albe, care dansau uniform în bătaia moale a vîntului, potolit.

Nu numai afară se petreceau minuni, ci şi în sufletele oamenilor. Toţi puteau simţi o căldură arzătoare care le încălzea sufletele, pregătindu-i pentru adevăratul Crăciun, o sărbătoare a familiei şi a bucuriilor.

A doua zi, în Ajunul Crăciunului, domnul Cristescu se trezi speriat de ţipetele copiilor, de afară şi dinăuntru. La început, încă buimac de somn, nu înţelese cauza strigătelor. Se ridică, mormăind ceva, dar dădu cu privirea de o privelişte albă care îi izbi ochii. Speriat, ţipă şi el. Întîi se frecă la ochi, dar recunoscu imaginea de afară, pictată de povestirile şi amintirile bunicului.

În culmea fericirii ţipă:

– Zăpadă!

Zăpada cade de atunci în fiecare an şi asta mulţumită unei singure familii care au readus Crăciunul şi magia sărbătorilor pe Pămînt.

***Sara Anastasia KLUSCH**, clasa a VI-a,*
Colegiul German „Goethe“, Bucureşti

Ioana are nouă globuri fermecate şi în fiecare glob ninge altfel. Ea ne va destăinui un secret: oricine poate să călătorească dintr-un glob în altul pînă cînd motanul Rossini îşi va băga coada şi o poveste de iarnă se va transforma într-o nouă aventură pisicească. Alexandru ne spune că în ţara fără zăpadă un Moş Crăciun din plastic va produce o surpriză.

Nouă zăpezi

Dacă ar fi să judec după definiţia din DEX, aş spune că zăpada este „o precipitaţie atmosferică solidă sub formă de fulgi albi, alcătuiţi din cristale de apă îngheţată“. Pentru că sînt un adevărat „fenomen de îngheţ“ la fizică, o să vă spun ce cred eu despre zăpadă. Despre copilărie. Zăpada este jocul vesel al viselor copilăriei, o combinaţie de miros de fum, frig şi bucurie.

Unii se amuză teribil cînd strig „Miroase a iarnă!“, dar alţii îmi dau dreptate. Mama mă crede. Aşa mi-am dat seama că ea, uneori, pe ascuns, se transformă în copil, închide ochii, se-aruncă în omăt şi simte rîzînd aburul iernii. Tata rîde.

Copilăria nu fuge, doar se-ascunde în sufletele noastre, iar mai tîrziu căutăm să vedem dacă o mai regăsim... Eu o s-o găsesc mereu, oriunde s-ar ascunde, o să ne fugărim printre oameni de zăpadă, o să mă rostogolesc, o să alerg şi visez tot în omăt, nea, zăpadă.

În fiecare an mă uit din nou – a cîta oară?! – la globurile mele de sticlă cu poveşti din diverse locuri, îngheţate parcă. Am nouă globuri. Îmi place să le zgîlţîi pe toate să văd care are mai multă nea, cum se-aşază în linişte tăcută pe fragmente de oraşe. Unul dintre ele îmi place cel mai mult. Are o roată uriaşă din care se vede lumea. E London Eye. Acolo, timpul a îngheţat. Copiii parcă au dispărut şi ei din roata oprită. Fulgii de zăpadă au rămas presăraţi pe căsuţele din povestea globului. Poate că timpul a încetat să mai presare zăpadă pentru că nu vrea să vadă copiii sărind din roată şi devenind adulţi.

Am nouă globuri. Toate au povestea lor – oraşul, personaje – statuile şi narator – timpul, însă am un glob „altfel“, să-i spunem unic. În mijlocul micii sfere tronează cine altul decît Manneken Pis – statueta simbol a Belgiei.

Trebuie să mă pregătesc de şcoală, pe furiş tot trag cu ochiul la globuri. În fiecare an cînd ninge prima oară mi se pare că e cam agitaţie prin ele. Parcă s-ar trezi oraşele la viaţă.

Uite, acum mi s-a părut că Manneken Pis îmi face cu ochiul. Hai c-am învăţat prea mult azi!

„Uite-o că pleacă la şcoală! Fraţilor, azi a nins prima oară. E ziua în care ne putem vizita. Numai motanul ăsta al ei se uită cam ciudat la noi cu ochii lui mari, galbeni.“

– Pleacă de aici, prostule! strigă Manneken. Să înceapă distracţia!

Toate casele ninse pe căciulile lor cărămizii începură să sară dintr-un glob într-altul, ţinîndu-se de mîini. Ba chiar şi cei doi castori elveţieni sosiră crănţănind ciocolată elveţiană. Uite-o şi pe doamna Statuia Libertăţii la braţ cu Turnul Eiffel, colindînd prin oraş. Copiii din roata mare săriră şi ei în zăpadă, rostogolindu-se şi lăsînd urme de îngeri.

– Motan mare şi gras, ce te tot holbezi la noi? strigă o statuie.

– Hai să scăpăm odată de el! exclamă Arcul de Triumf ţîfnos.

Privind dezamăgirea tuturor, m-am gîndit că cel mai bine ar fi să facem un protest anti-pisicos, aşa că am început să sărim ţipînd spre motan. Ce discursuri pompoase, mese festive; un protest ne energizează pe toţi!

– Cutremur! ţipă castorul.

Am nouă globuri. Să vă spun un secret, dar dacă i-l spuneţi Turnului Eiffel, am dat de necaz.

Într-o seară, pe furiş, l-am văzut sărind din globul lui într-altul şi bineînţeles m-am întrebat ce are de gînd să facă... De ce să plece din oraşul lui de poveste? Acum, cine o să mai menţină veselia, Arcul de Triumf e mult prea îmbufnat, iar Catedrala Notre Dame aţipeşte mereu cînd îi citesc poveşti cu *happy end*. L-am urmărit din pat – era întuneric beznă, nu mă putea vedea, doar fulgii sclipeau la fereastra mea. Staţi să vă mai spun, căci după ce a coborît din oraşul lui a sărit tocmai în America de Nord şi... ghici ce?! S-a vopsit în galben şi toată silueta lui s-a transformat în trompetă. Atunci am văzut Statuia Libertăţii făcîndu-i cu ochiul. A luat „trompeta“ şi, cîntînd de zor, împrăştia veselie pe tot continentul de la Amazon – care a început să rîdă zguduind peştii dansatori de jazz – şi pînă în L.A., unde scoicile de pe plajă făceau întreceri şi petreceri de step. Şi de-atunci, din ce mi-a şoptit Statuia, Turnul a lăsat în urmă ploile din Paris şi îşi petrece viaţa răspîndind veselie, şansonete şi poveşti cu *happy end*.

– Cutremur! ţipă castorul furîndu-mi ciocolata din mînă. Cred că motanul ăsta gras ne-a pus gînd rău.

Cu toţii ne roteam ameţiţi, vîntul fluiera panicat.

Globul căzu şi apăru o mică fisură. Fulgi îmbrăcau camera. Motanul gri deveni brusc alb şi se micşoră. Privind dinspre dulap, văzu avalanşa de zăpadă şi sări în glob prin crăpătură.

– Voi toţi sînteţi atît de diferiţi aici în lumea globurilor voastre... spuse pisoiul. În lumea mea mereu e ordine, toate sînt la locul lor şi nimeni nu evadează din normal. Voi săriţi dintr-o poveste în alta, schimbaţi poveşti, lumi, iar timpul pare infinit în micile voastre globuri.

– Dacă tot ţi-ai băgat nasul tău rece pe aici, hai să vizitezi povestea noastră, motan urîcios!

L-am plimbat prin cafenele pariziene, l-am învîrtit în roata mare, l-am dus prin ceainării unde i-am dat ceai hapciu pregătit de pinguini strănutînzi, *5 o'clock tea* – care te ajută să te întorci în timp – şi clasicul ceai englezesc, cu „amărăciunile“ lui. L-am condus pe îmblănit – care se cam zgribulise între timp – la un concert într-o cutie muzicală, unde doi castori suflau în morcovi, pianul cînta vocal iar chitara dansa jazz pe ritmuri de rock.

– Hai şi-n London Eye, să-i vezi pe copii cum se ţin de mînă cu îngerii de zăpadă!

– De-aici nimeni nu te vede şi tu-i vezi pe toţi! se bucură motanul.

Pe drumul spre casă, mă gîndesc tot mai mult la globurile mele de sticlă. Zăpada se înteţeşte şi, cu cît ninge mai mult, îmi amintesc iernile trecute, de munţii de zăpadă de pe strada mea. Săpam mereu cîte o gaură uriaşă, Alexandra venea la mine şi ne ascundeam în „munţi“. Ajungeam seara tîrziu în casă cu obrajii foc şi mama repede cu ceaiul de tei, miere şi lămîie multă.

Sînt veselă, azi e prima ninsoare, îl strig pe Rossini, motanul meu, să-i spun din nou de zăpadă, dar cînd intru în cameră, nu-mi vine să-mi cred ochilor..

– Hei, unde eşti, m-am întors şi cu 10 la fizică, cred că lucrurile astea fiziceşti s-au aşezat cum trebuie în capul meu.

Peste tot în cameră văd „zăpadă de poveste“ şi globul meu preferat pe jos, cu o mică fisură. Roata mare încă se rostogolea prin cameră.

– Rossini, ce-i cu mutra asta bleagă şi toţi fulgii albi din capul tău?

Atunci am înţeles unde fusese.

Am nouă globuri. Ce-ar fi de spus despre colecţia mea de oraşe de poveste cu zăpadă, statui vesele? Că sînt pline de amintiri? Că unele sînt mai vechi, altele noi? Unele haioase, altele triste? Altele roşii, pline de vise ce aleargă şi de misterele zăpezilor de altădată?

***Ioana Maria DROGEANU**, clasa a-VIII-a, Liceul Teoretic „Nicolae Iorga“, Bucureşti*

Fără zăpadă

A fost odată ca niciodată o ţară fără nume şi fără poziţie geografică. Oamenii acelei ţări nu văzuseră niciodată fulgi de zăpadă, ci doar fulgi de cereale. Iarna nu a adus în ţara lor decît un mare Moş Crăciun de plastic importat. Acesta ţinea în mîini mulţi bulgări mari de zăpadă. Era extraordinar! Extraordinar, într-adevăr, pentru cineva care nu a văzut albul zăpezii decît în reclamele la cizme de cauciuc. Pentru aceştia, zăpada era ca şi BlackFriday la noi, o surpriză aproape ireală...

În orice caz, locuitorii acestei ţări erau încîntaţi de surpriza primită. Copiii se jucau cu zăpadă, cercetătorii o studiau îndeaproape, iar magazinele de îngheţată se alimentau cu mare grabă.

Această fericire însă nu a ţinut mult deoarece, ca orice lucru important, zăpada s-a topit după o oră. După obiceiul acestui colţ de lume, moşul de plastic, importat şi primit cu multă dragoste, „fericire“ şi alte sentimente specifice acestei perioade, a fost aruncat la un loc cu ceilalţi, ca să nu deranjeze pe nimeni cu prezenţa sa de plastic, ud şi urît mirositor de la zăpada topită.

Crăciunul şi zăpada au ajuns foarte „importante“ pentru ei, dar pentru noi? Şi nouă ne-ar trebui mai mult decît cele trei spirite ale lui Scrooge pentru a clarifica situaţia...

***Alexandru PINTEA**, clasa VI-a, Colegiul Naţional „Emil Racoviţă“, Cluj-Napoca*

AICI SÎNT ZĂPEZILE DE ALTĂDATĂ!

Maria speră ca peste cîţiva ani să ningă şi cu măsline sau morcovi, pentru că a cam rămas fără „organe de simţ“ pentru omuleţii ei de zăpadă. Zvera crede că zăpezile din alte lumi sînt de culoare roz şi sînt din vată de zahăr sau sînt verzi şi au gust de kiwi sau mov sau... Sânziana ne povesteşte cum e iarna la Timişoara.

Zăpadă, în sus și în jos

Ufff, ce greu este să te gîndeşti la *zăpadă,* cînd noiembrie ăsta pare a fi frate cu primăvara! Soarele îmi topeşte de-a dreptul gîndurile „polare“. Cum pot să mă gîndesc la frig şi alb, cînd eu sînt adepta căldurii şi a turcoazului? Mă voi strădui, însă, pentru voi, copii ai iernii, şi o să vă prezint, în toate modurile de expunere, zăpada din emisfera mea sudică (cerebral vorbind).

Zăpada a apărut undeva prin anul plictiselii, înainte de Facebook, undeva prin mintea unui ghiocel care se tot săturase să se tot nască aşa... simplu, din burta domnului pămînt. Şi cum se gîndea el ce să facă să fie „ca un fulg de nea“ mai special, apăru din senin un spiriduş grăsan, cu barbă albă şi straie roşii-roşii, parcă pătate de sîngele unui mac tînăr, cu centură neagră şi pălărie cu ciucuraş în vîrf. Pe dată, protagonistul neprotagonist (tehnic vorbind) începu să-i povestească ghiocelului fel de fel de „chiţibuşuri’, cum că, demult, a trecut o cioară albă-albă peste lume, dar vestmîntul imaculat i-a căzut peste pămînt şi totul s-a albit (răspuns la întrebarea: De ce ciorile anunţă sosirea iernii?), dar, în timp, un copil poznaş a venit şi a furat toată zăpada *(zăpadă,* pe limba lui, însemna ceva de genul „vestmîntul ciorii celei uituci“). Iară spiriduşul grăsun (Moşul Crăciun al zilelor noastre) a transformat copilul poznaş într-un elf mai mic, cu urechi ţuguiate şi cu un loc de muncă la atelierul „făcător de bucurii, cadouri şi laptopuri la orice ocazie, în perioada 25-26 decembrie“.

Zăpada a apărut undeva prin anul plictiselii, înainte de Facebook.

Despre *zăpadă,* însă, mă mir că nu apare în vreo carte de istorie sau cel puţin în vreun afiş la colţul magazinului din stînga dreptei blocului oamenilor cu două mîini stîngi. Şi, pe zi ce trece, mi se pare că cerul este un furnizor de zăpadă care face profit doar în anotimpul gheţii. Poate că, în această fabrică, lucrează toţi îngerii cu aripi albe care pictează şi decupează fulgii în fel şi chip de modele. Peste cîţiva ani, sper, din cer o să ningă şi cu măsline sau morcovi, pentru că am cam rămas fără „organe de simţ“ pentru omuleţii mei de zăpadă. Ar fi o „afacere“...

Zăpada este o mare, un cer, un deşert, un om, un animal, un nimic sau un tot. Despre zăpadă nu ar mai trebui scris nimic. Or, dacă te încumeţi, totuşi, să scrii despre aceasta... „barem“... (cum ar fi spus stră-stră-străbunica mea, Dumnezeu să o ierte) să scrii tot!

Cît despre Yeti şi oameni de zăpadă orbi... păi, ce, să scriu tot eu?

P.S. Sper să nu fie zăpadă în capul meu la teza la română!!

Maria NICOLAE, *clasa a VI-a, Liceul Greco-Catolic „Timotei Cipariu“, Bucureşti*

Multă, multă zăpadă!

Buf! „Cine l-a aruncat?“, zic după ce cineva mi-a dat cu un bulgăre de zăpadă direct în faţă. După aceea, cad pe jos ca o scîndură. Apropo de zăpadă şi de iarnă, vă voi spune cîte ceva despre mai multe lucruri, locuri, oameni şi... *zăpadă!*

Voi începe cu oamenii de zăpadă. Aceştia sînt doar nişte bulgări de zăpadă, pentru oamenii mari şi serioşi, însă, pentru copii, omuleţii sînt reali. Numaidecît auzi pe unul dintre ei spunîndu-ţi: „Hai, nu ai de gînd să-mi mănînci morcovul de pe faţă, ce stă pe post de nas?“. Se uită la tine supărat, iar tu, normal, trebuie să te duci rapid la nasul său şi să-l mănînci. Cam aşa sînt oamenii de zăpadă.

Urmează oamenii care n-au văzut niciodată zăpada. Toţi acei domni şi doamne, copii, fete şi băieţi cred că neaua este de zahăr, sare, bucăţele de hîrtie, felii de nori sau îngheţată. Le e frică de zăpadă şi nici nu au curajul să o atingă. Credeţi că o să-i muşte zăpada? Ei cred că da, deoarece aşa sînt ei, ciudaţi.

Prima zăpadă? Aceasta este uşor de descris. Nu o să folosesc ceva de genul: „Era anul 1962. Inventatorul...“ Nu! Deloc! Prima zăpadă a creat-o un înger care a făcut o petrecere în pijamale şi a scuturat o pernă din care au ieşit fulgii de nea. Aşa s-a creat prima zăpadă...

Credeţi că o să-i muşte zăpada?

Zăpezile din alte lumi sînt de culoare roz şi sînt din vată de zahăr. Cea de pe alte planete este verde şi are gust de kiwi sau e portocalie cu gust de portocale, poate chiar mov cu gust de struguri, roşie cu gust de căpşuni, galbenă cu gust de pară sau verde şi roşie cu gust de măr.

Să vă spun cine a inventat zăpada! Zăpada a fost inventată de o zînă pe nume Fulg-de-nea. Această zînă se plictisise ca în lume să fie cald, aşa că se duse la o vrăjitoare bună, cea mai puternică din lume. O rugă să facă patru anotimpuri: primăvara, vara, toamna şi iarna. Primăvara să fie perfect, vara cald, toamna puţin mai frig, iar iarna foarte ger. Dar, în ultimul anotimp, să cadă din cer nişte steluţe albe şi reci. Zis şi făcut. Acum ştiţi că zîna şi vrăjitoarea au inventat iarna.

Crăiesele iernii sînt un fel de regine ale iernii. Ele tot timpul îţi spun că, dacă visezi să mergi pînă la stele, stelele sînt reci. Mai spun o mulţime de lucruri ciudate. Aşa par a fi crăiesele zăpezii.

Yeti este o fiinţă a zăpezilor. Nu am cuvinte să vi-l descriu, dar vă pot spune că-i place foarte mult să mănînce paste şi că el stă cu Moş Crăciun. Altceva... nu mai ştiu!

Zvera-Maria DRĂJAN, *clasa a III-a, Şcoala nr. 192, Bucureşti*

Iarna la Timişoara

Fiind un copil de oraş de cîmpie, nu pot să spun că am parte de toate „bucuriile“ iernii, dar pot improviza: de exemplu, anul trecut am folosit pe post de derdeluş o grămadă de zăpadă murdară făcută de curăţătorii de drumuri, care apropo, cînd vine vorba de curăţat drumuri (adică de muncă) sînt foarte dezorganizaţi. Cred că am aşteptat vreo trei zile ca să se facă derdeluşul pe care ne-am dat. Şi, în cele mai fericite cazuri, ne-am dat pe denivelările din parcul botanic pe care trebuie să te împingă cineva ca să aluneci cei 20 de centimetri pe care îi au. Într-un an, chiar am încercat să fac un patinoar cu ajutorul lui frate-miu, adică am turnat vreo 16 litri de apă pe trotuarul din faţa casei şi am aşteptat să îngheţe... evident că nu a îngheţat deloc şi ne-am dus la patinoarul de la mall, unde am stat jumătate de oră ca să găsesc nişte patine mărimea mea care să fie şi ascuţite. Şi din nou am ajuns la cheful incredibil pe care îl avea vînzătorul... L-am rugat doar să îmi dea alte patine pentru că celelalte erau neascuţite. El însă mi-a răspuns cu o voce plictisită că nu mai are mărimea mea. Atunci l-am rugat să îmi dea orice mărime apropiată, numai să fie ascuţite! El, cu o voce la fel de plictisită, mi-a spus că li s-a stricat aparatul de ascuţit şi probabil că toate patinele sînt la fel de ascuţite (adică deloc). Concluzia e că, dacă vreţi să vă relaxaţi la patinoarul din oraş, cumpăraţi-vă patine! Norocul meu e că la cîmpie toamna e lungă şi am timp destul să improvizez noi jocuri! Şi mai pot spera că la iarnă curăţătorii de drumuri vor fi mai harnici şi vor reuşi să facă un derdeluş mai înalt între maşinile din parcare!

Sânziana Maia VIERU, *clasa a V-a, Şcoala Generală nr. 24, Timişoara*

În tramvaiul 29, Crăiasa Zăpezii s-a întîlnit cu Zîna Verii. „Este un miracol!“, crede Maria. Lui Vlad i-ar fi plăcut să-l cunoască pe Yeti. Ilinca a fost în satul Fulg de Nea, unde oamenii cred că zăpadă e sărată. Un alt băiat pe care îl cheamă tot Vlad a aflat legenda colindului cu Steaua. În ea este vorba despre doi fulgi de zăpadă: Albicel și Friguleț.

Snoave, legende, povești

O întîlnire neașteptată

Într-o zi friguroasă, pe tărîmul unde zăpada nu se topește niciodată, era o făptură deosebit de rece și foarte frumoasă, pe nume Crăiasa Zăpezii, care avea un palat din zăpadă, gheață și cristal. Crăiasa a vrut să se ducă la plimbare cu caleașca ei, dar a observat că nu mai avea o roată din cauza unei fetițe de zăpadă căreia îi fusese sete și topise roata să o transforme în apă.

– Ei bine, Crăiasă, nu puteți să mergeți cu caleașca! spuse vizitiul, adică Omul din Gheață.

– Ooo, atunci trebuie să merg cu tramvaiul!

– Așa e!

Crăiasa merse ce merse pînă la stație, unde luă tramvaiul numărul 29. În tramvai, Crăiasa se întîlni cu Zîna Verii. Crăiasa discuta cu Zîna cum nu îi era frig și cum florile din părul ei erau neatinse de ger.

La a treia stație, controlorul de bilete, adică însuși Yeti, o întrebă pe Crăiasă:

– De ce nu ai bilet, doamnă?

– Păi, nu eram pregătită să merg cu tramvaiul! chicoti Crăiasa.

– O, Doamne! Tu găsești mereu o scuză!? se văită Yeti.

– Hi! Hi! rîse Crăiasa.

– Te iert doar dacă îmi faci prăjituri de gheață! zise Yeti.

– Bine, vino la mine acasă!

Așa, cei doi merseră pînă la palat. Crăiasa făcu prăjituri și se așeză cu Yeti la masă. După ce terminară, Yeti îi povesti Crăiesei despre vrajă:

– O vrăjitoare rea a aruncat o vrajă asupra mea ca să mă transform din prinț în Yeti! Nu știu de ce... Zicea că doar dacă o crăiasă cu talent de gospodină mă pupă pe obraz mă pot transforma la loc.

Crăiasa, auzind acestea, l-a pupat în cinci secunde pe Yeti. Amîndoi așteptau cu nerăbdare momentul. Dintr-odată, Yeti s-a pierdut într-un bulgăre imens de zăpadă care s-a topit, și Yeti a apărut transformat în prinț.

– Este un miracol! exclamă prințul și se însură cu Crăiasa. Împreună avură doi copii pe nume Bulgăre Auriu și Înghețată de Ciocolată.

***Maria Alexandra TĂTARU,** clasa a II-a, Școala nr. 92, București*

O poveste nemaiauzită

Odată, demult, pe cînd Pămîntul pe care noi îl știm astăzi avea doar cinci sute de milioane de ani și era glaciară domina peste tot, trăia o creatură, numită Yeti. Acest Yeti trăia în niște munți imenși (Munții Himalaya de astăzi), într-o peșteră întunecoasă, unde nici gerul și zăpada nu îndrăzneau să intre.

Yeti, un monstru de cinci metri înălțime, mînca zi de zi zăpadă și lemn din copaci, iar în zilele călduroase putea să mănînce gheață (în timpul zilei zăpada se topea, iar peste noapte apa îngheța).

Pe acel tărîm, zăpada era de douăzeci de metri înălțime, iar cînd se topea, scădea cu un metru, dar peste noapte revenea la înălțimea inițială...

Strigătul acestui animal putea da naștere unor avalanșe catastrofale sau chiar cutremure.

Deși această creatură pare înfricoșătoare și de rea-cuviință, ea este blîndă și prietenoasă. Se spune că oamenii care trăiesc la poalele Munților Himalaya au găsit niște desene care, cred ei, reprezintă niște fapte ale acestui Yeti. Într-unul din desene era reprezentat un Yeti care ajuta un mamut rănit la unul din picioare și cum acesta l-a îngrijit timp de cinci ani.

Mi-ar fi plăcut să îl cunosc pe Yeti!

***Vlad Rareș RĂDUCU,** clasa a VI-a, Colegiul Tehnic de Transport Feroviar „Anghel Saligny“, Simeria*

Tărîmul unde nu ninge niciodată

Undeva, departe, e o insulă unde nu ninge niciodată. Acolo locuiesc cei din satul Fulg de Nea. Ciudat nume pentru cineva care nu a văzut în viața lui zăpadă... Mă rog, oamenii își tot dădeau cu părerea despre cum ar putea arăta zăpada, ce gust ar putea avea și ce textură:

– Eu cred că are gust de mîncare!

– Eu cred că e ca sarea și că norii încearcă să ne dea mai mult gust, ca să ne mănînce!

– Adică ce, nu sîntem aromați?

– Eu cred că e mov și cu roz și că luuuceeeșteee!!

– Eu cred că e groasă și pufoasă ca o pătură!

Dar cel mai aproape de adevăr era înțeleptul satului:

– Cînd eram eu tînăr, am mers pe continent și am văzut zăpadă! Era albă, rece și pufoasă. Cel mai minunat lucru pe care l-am văzut.

Auzind descrierea înțeleptului, sătenii hotărîră să construiască o barcă și să pornească spre continent. Zis și făcut! În două luni, barca era gata. Ei porniră spre continent și, ajunși acolo, au realizat că zăpada nu era deloc așa cum a descris-o înțeleptul, ci era mocirloasă și maro. Nu puteai face nici măcar un bulgăre cu ea!

Nu te lua mereu după ce spun alții, unele lucruri se pot schimba, în bine sau în rău...

***Ilinca LAZĂR,** clasa a VI-a„Domnița Maria“, Școala „Anastasia Popescu“, București*

Legenda colindului cu Steaua

Într-o dimineață rece de decembrie, cînd viscolea îngrozitor, doi fulgi de nea se desprinseră din viscol și începură să cutreiere suprafața albă de pămînt. Primul fulg de nea, Albicel, îl întrebă pe celălalt, Friguleț:

– Oare am făcut bine că ne-am desprins de tatăl Viscol?

– Nu știu. Cred că a fost bine pentru că acum putem vizita și noi pămîntul.

Cei doi plutiră ce plutiră, pînă cînd ajunseră la marginea unei păduri. Acolo auziră un zgomot. Fulgii de nea se speriară. Din codru ieși un omuleț verde, un goblin. Acesta avea în mînă o carte. Albicel și Friguleț îi spuseră goblinului:

– Bună ziua! Cum vă numiți? Pe noi ne cheamă Albicel și Friguleț.

– Bună ziua! Pe mine mă cheamă Ciupercă-Verde și sînt regele acestei păduri.

– Pot să știu și eu ce aveți în mînă? întrebă curios Friguleț.

– Este o carte care se cheamă *Lacul de Aur*.

– Poți să ne citești și nouă din carte? întrebară într-un cor fulgii.

– Desigur! Încep:

„Era odată, departe, departe, pe tărîmul zînelor, un lac. Și acest lac era fermecat: dacă puneai în apa lui ceva, acel obiect se transforma în aur...“

Povestea continuă pînă seara. După sfîrșitul poveștii, fulgii de zăpadă își doriră să ajungă și ei la acest lac și să se transforme în stele de aur.

Albicel împreună cu Friguleț își luară rămas-bun de la Ciupercă-Verde și plecară în căutarea lacului fermecat. Zburară și plutiră pînă ce dădură de un lac.

– Iată lacul feremecat! exclamă Albicel.

Chiar lacul fermecat era. Pe marginea lui erau brazi albiți de zăpadă. Deodată, de pe un brad căzu un bulgăre de zăpadă chiar în apă. Atunci niște picături de apă atinseră corpurile celor doi fulgi care se transformară în steluțe de aur și rămaseră acolo.

Cîteva zile mai tîrziu, pe 24 decembrie, înaintea miezului nopții, pe lîngă acel lac trecură doi băieți. Ei știau că lacul e magic, așa că nu-i atinseră apa. Pe marginea iazului, cei doi văzură steluțele de aur din zăpadă. Băieții le luară de jos și le agățară în vîrful a două bețe. Cu aceste „baghete“ se duseră la colindat și compuseră un cîntec, care astăzi se numește „Steaua sus răsare“.

***Vlad COTOROGEA,** clasa a V-a, Liceul Greco-Catolic „Timotei Cipariu“, București*

PUBLICITATE

ARTHUR
Cele mai frumoase cadouri de Crăciun
pentru copilul tău.
www.editura-art.ro
Parteneri media:
magicfm DILEMATIX

ERICH KASTNER
EMIL ȘI DETECTIVII
POVESTEA UNCHIULUI SHELBY DESPRE
LAFCADIO
LEUL CARE NU S-A LĂSAT PĂGUBAȘ
Shel Silverstein
cărțile lui Rodo

Melisa e o fată săracă căreia îi plac aventurile lui Tom Sawyer și ale lui Robin Hood. Și pentru că ea crede că astfel de povești sînt adevărate, va pleca în căutarea spadei de foc și a luceafărului de gheață pentru a-l salva pe Tristan de un blestem cumplit. Desigur, își va îndeplini misiunea, se va căsători cu Tristan și vor trăi fericiți pînă la adînci bătrîneți.

Melisa și Luceafărul de gheață

Era o zi de iarnă tîrzie. Melisa, o fată de cincisprezece ani, era în pat și se gîndea de cîte aventuri și bogății avuseseră parte Tom Sawyer, Robin Hood... Melisa provenea dintr-o familie săracă și nu avusese posibilitatea să meargă la școală, iar ceilalți copii din sat rîdeau adesea de ea. Melisa locuia într-un sătuc din Nottingham, Anglia. Acel sătuc se găsea sub stăpînirea lui Charles Pringanty, un baron bogat și barbar care le curma viața celor care îndrăzneau să i se opună. Melisa și familia ei au încercat cîndva să se opună legilor lui, iar cînd au făcut-o, parcă un înger păzitor s-a coborît din cer și gîndurile baronului englez s-au schimbat brusc. Cînd călăul a venit să își facă datoria, baronul a ordonat ca, în locul familiei ei, să fie ucisă o găină.

În acel sătuc, Melisa nu avea încredere decît în familia ei și în cerșetoarea pe care o primiseră să locuiască la ei, o bătrînică ce îi spunea mereu legende frumoase, înainte de culcare. Cînd Melisa avea nevoie de un sfat sau de alinare, ea se ducea mereu la bătrînică.

În acea seară, bătrînica tocmai îi spusese niște istorisiri grozave despre bravii Tom Sawyer și Robin Hood... dar și legenda unui fecior al zeiței Gheiris, împărăteasa zăpezii și a gheții. Numele lui era Tristan și, la vîrsta de nouăsprezece ani, un blestem îngrozitor s-a abătut asupra lui: s-a transformat într-un lup de gheață care nu mai avea voie să pună piciorul pe zăpadă niciodată. Așa că a rămas izolat pe un munte, veacuri la rînd... Singura lui șansă de a scăpa de cumplitul blestem era ca cineva să îi aducă spada de foc și Luceafărul de gheață. Bătrîna primise o hartă și o poezie, scrise pe un pergament ce fusese transmis din generație în generație pînă la ea. Ea i le dăruise Melisei în speranța că ea, cu imaginația ei bogată și curajul ei fără limite, îl va putea ajuta pe bietul Tristan.

Melisa a fost de acord să încerce, și a doua zi a pornit la drum, dis-de-dimineață. Înainte de a pleca, bătrînica i-a mai dat și o ramură de măslin. Aceasta se putea transforma la nevoie într-o lance puternică.

Melisa s-a dus la prietena sa cea mai bună, Merida, și i-a spus:

– Merida, mă duc în căutarea unui fecior de împărat. Drum lung este pînă acolo iar pe jos nu pot ajunge. Poți, rogu-te, să îmi împrumuți armăsarul tău?

– Melisa, îmi ești aproape de inimă și te iubesc ca pe propria mea soră, dar nu îți pot da decît un măgar, căci armăsarii ne-au fost luați de baronul Pringanty. Dacă îl dorești, eu acum ți-l voi aduce.

– Da, l-aș vrea și mă grăbesc, căci un suflet trebuie să salvez.

– Poftim, Melisa, și drum bun!

– Mulțumesc, Merida! La revedere!

– Și Melisa porni la drum. Se făcu noapte, iar fecioara și măgarul poposiră într-o pădure ce se numea „pădurea minunilor“. Au poposit lîngă un izvor. Susurul cristalin al apei spărgea tăcerea nopții.

Nu după mult timp, zgomote venind ca dinspre o petrecere au început să se audă din partea de vest a pădurii. Melisa și măgarul ei au pornit spre locul de unde se auzea muzica. Nu au mers mult și au dat peste un grup de rațe, unul de manguste și unul de șopîrle, care făceau diverse concursuri: de înot, de săpat și de cățărat. Fiecare grup însă nu putea să treacă de o anumită probă: mangustele nu prea puteau înota, rațele nu se puteau cățăra, iar șopîrlele nu puteau să sape tuneluri. Scorul era deci mereu același, 2:2:2, așa că se certau de zor pe marele premiu: o plăcintă cu afine și zmeură. Cînd i-a zărit, Melisa i-a întrebat:

– De ce vă certați, dragii mei?

– Păi, ne certăm pe o plăcintă, a spus una dintre rațe.

– Dar, ce ar fi dacă am împărți plăcinta ca să vă puteți înfrupta cu toții din ea? a întrebat Melisa.

– Este o idee foarte bună! Cineva să facă asta, a spus o șopîrlă.

Astfel i-a multumit pe toți.

Dimineața, rațele, mangustele și șopîrlele i-au pregătit Melisei un mic-dejun regal: lapte, ouă, pește... După o masă copioasă, a pornit din nou la drum. A decis totuși să îl lase în pădure pe măgar, împreună cu celelalte animale, pentru că o încetinea la drum.

Îmi poți spune cît mai este pînă la răscrucea Lunii și a Soarelui?

Harta Melisei arăta că trebuia să treacă pe lîngă un nuc bătrîn și apoi să se ducă unde se întîlnesc Soarele și Luna. Acolo ea trebuia să sape în pămînt ca să găsească sabia de foc. A mers ea ce a mers și, după nu foarte mult timp, Melisa a fost oprită de scorpia Scimoris:

– Pleacă tu de-aici, de pe tărîmul meu!

– Nu voi pleca și am de gînd să mă lupt cu tine pentru acest meleag! i-a răspuns Melisa cu îndîrjire.

Melisa a scos din desagă rămurica de măslin și aceasta s-a preschimbat într-o lance puternică. Apoi, bătălia a început. Istețimea Melisei a ajutat-o foarte mult: ea a observat că scorpia Scimoris avea inima de piatră, dar trupul îi era acoperit cu piele. Așa că, s-a gîndit ea, dacă ar fi reușit să-i străpungă pielea, atunci poate că scorpia ar pieri... Însă scorpia putea zbura și putea, la fel de bine, să scuipe foc. Un alt dezavantaj al Melisei era dat de faptul că, dacă scorpiei îi tăia o parte a corpului, alte trei îi creșteau în loc. Strategie și putere – s-a gîndit Melisa, acestea sînt armele cu care o voi învinge.

Apoi Melisa a lovit-o încă o dată cu toată puterea ei, Scimoris a alunecat pe o ramură de copac și a căzut. Melisa a sărit pe ea cu gîndul să-i străpungă inima, însă Scimoris i-a zis cu glas tînguit:

– Te rog, oh, te rog, nu mă omorî, căci îți voi da pămîntul meu și poate te-oi ajuta și eu cîndva!

Melisa a lăsat-o să se ridice, iar scorpia a invitat-o să ia masa și să petreacă noaptea la ea în palat. În ziua următoare, scorpia i-a dăruit Melisei o armură și niște merinde iar apoi i-a dat unul dintre cei mai frumoși și mai puternici cai înaripați ai săi. Melisa i-a mulțumit scorpiei și a plecat. Ea trebuia să ajungă rapid la răscrucea Soarelui și a Lunii. Pe drum s-a întîlnit cu Crăiasa Verii...

– Ce faci tu aici? a întrebat-o Crăiasa Verii pe Melisa.

– Vreau să îl ajut pe Tristan, fiul zeiței Gheiris, să scape de blestemul abătut asupra lui. Dar tu, ce faci singură aici, în toiul iernii?

– Eu m-am rătăcit... eu sînt Crăiasa Verii.

– Îmi pare rău pentru că te-ai pierdut. Îți este frig?

– Da, îmi este... Brrr...

– Ai vrea să porți hainele mele de sub armură? Poate te mai încălzești.

– Da! Dacă nu ai fi apărut tu, aș fi înghețat de frig. Îți mulțumesc mult, înger păzitor, și poate îți voi fi și eu de ajutor cîndva...

– Cu plăcere. Îmi poți spune cît mai este pînă la răscrucea Lunii și a Soarelui?

– Mai este doar o zi de mers de aici. Îți urez noroc și drum bun!

– Mulțumesc! La revedere!

Iar Crăiasa Verii s-a preschimbat într-un porumbel alb ca spuma laptelui și a zburat spre cerul azuriu.

Melisa și-a continuat drumul pînă la răscrucea Soarelui și a Lunii. Însă cînd fata a ajuns, era deja noapte, așa că a adormit acolo.

Dimineața următoare, Melisa s-a apucat să sape în căutarea spadei de foc. Dar ce să vezi? În loc sa găsească spada, a găsit un săculeț cu 1000 de galbeni. Cu atîta bogăție, se gîndea ea, putea cumpăra tot Nottingham-ul. Ea a mai observat că lumina Soarelui și cea a Lunii se intersectau într-un loc tainic. S-a apucat de săpat în locul acela și, după o muncă istovitoare de cîteva ore, a descoperit acolo spada care era învelită într-o pătură țesută cu fir de aur.

Apoi, Melisa s-a uitat pe hartă și a observat că nu a trecut pe lîngă nici un nuc. Probabil era un indiciu capcană. Un poem se auzea din neant și fata și-a dat seama că era chiar poezia scrisă pe pergamentul primit:

Luceafăr, oh Luceafăr dulce,
Seară de seară vii să mă vezi,
Din palatul tău regesc, de stele,
Te cobori, te veselești,
Iar apoi mă părăsești.

Și-a dat astfel seama că era în locul potrivit. Harta arăta că Luceafărul nu era departe de locul acela. Într-un tîrziu, a ajuns acolo unde Luceafărul de gheață cobora de obicei pe pămînt. O oră mai tîrziu, o lumină puternică a lovit Pămîntul și o stea strălucitoare a picat pe sol, chiar lîngă ea. Era Luceafărul de gheață. Melisa s-a grăbit să îl ia, dar era prea greu. Așa că a scos lancea și l-a lovit, iar acesta s-a transformat în pietricele mici, foarte mici. Melisa le-a luat și le-a pus în aceeași pătură cu spada de foc.

Din nou, harta îi spunea că, dacă vrea să meargă la Tristan, acesta se află pe muntele Niblos. Cînd a ajuns la poalele muntelui, gardienii de zăpadă au oprit-o. Însă aceștia s-au lăsat înduplecați de stăruința Melisei de a-l ajuta pe fiul de împărat din legendă și au lăsat-o să treacă. A mers în continuare neobosită pînă a ajuns în vîrful muntelui. Melisa l-a căutat pe Tristan și l-a găsit – un lup bătrîn, însingurat și trist. S-a aplecat în fața lui și i-a spus prin cîte a trecut ca să ajungă acolo. Nevenindu-i să creadă că cineva făcuse toate astea pentru el, a întrebat-o:

– Melisa, deci tu ai reușit să faci rost de toate aceste bogății, pentru mine?

– Da, poftim spada de foc!

Și ce să vezi? Cînd a scos sabia din pătura în care era ascunsă, a observat că aceasta era chiar o spadă de gheață. Tristan a luat-o și, după ce a atins-o, s-a transformat pe loc în tînărul chipeș care fusese cîndva. A cerut-o apoi în căsătorie pe cea care a reușit, prin curajul și înțelepciunea ei, să rupă vraja care îl înlănțuise atîta amar de vreme.

Au făcut o nuntă ca în povești, ce a ținut trei zile și trei nopți, iar familia Melisei, bătrînica și prietena sa cea mai bună, au trăit regește pînă la adînci bătrîneți. Scorpia și-a recăpătat și ea pămîntul pe care îl pierduse în lupta cu Melisa, iar muntele pe care a stat izolat Tristan în așteptarea eliberatoarei sale, a devenit un munte sfînt în Anglia.

***Alexandra RACOVIȚEANU,** clasa a V-a,*
Școala Nr. 12, Herăstrău, București

Cîte metode ştiţi de a face un om de zăpadă? Copiii din clasa a VI-a de la Colegiul Naţional „Mihai Eminescu“ din Buzău çunosc nu mai puţin de 20 de metode. Dacă nu vă iese cu metoda relaxată, puteţi încerca din nou cu metoda soldatului şi, dacă veţi da greş şi de data asta, aplicaţi metoda Simona Popescu şi sigur veţi spune că nici omul de zăpadă nu mai e ce a fost!

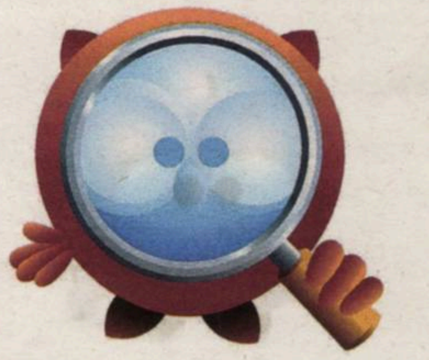

Cum să faci un om de zăpadă...

Nici omul de zăpadă nu mai e ce a fost, ştiu asta şi copiii dintr-a VI-a. De aceea trebuie reevaluat, are nevoie de o imagine nouă. Cine a crezut că omul de zăpadă s-a născut pe stradă s-a înşelat! El a apărut, fără îndoială, în caietul de română, într-o dimineaţă cînd, deşi nu ningea, norii stăteau grămadă *peste umerii mici purtători de ghiozdane. De cînd n-aţi mai privit în ochi un om de zăpadă?!*

prof. Mihaela Nicolae,
C.N. „Mihai Eminescu“, Buzău

■ **Metoda comestibilă:** Merg la magazin şi iau 1 kg de îngheţată de vanilie. Nasturii vor fi din bomboane franţuzeşti (sînt de evitat cele cu vişine sau cu lichior), iar ochii se fac din acadele-curcubeu. Nasul o să fie un baton de ciocolată trasă în caramel. Pasul doi: asamblarea. Aşez totul cu linguriţa, dau formă, potrivesc culorile şi gata! Am un om de zăpadă; nu este eco, dar e comestibil! Doar că e cam mititel! Oricum, te poţi prezenta cu el la orice concurs de cofeturi.

Andrei MIHALCEA

■ **Metoda poliţistă:** Mai întîi mergem la poliţie şi sperăm să ne lase să luăm un echipament complet de agent. Omul de zăpadă trebuie să fie înalt, cam de 1,80. Apoi, trebuie să fie destul de lat. Îi punem un nas dintr-o piatră mai ţuguiată, să nu se turtească, şi nişte ochi de tăciune. Pe cap îi aşezăm o caschetă şi îl îmbrăcăm cu o vestă verde, reflectorizantă. La final, îl punem în mijlocul intersecţiei şi îl programăm să spună „stop!“ cînd se blochează circulaţia. Sigur nu vor mai fi accidente.

Petruţ HARALAMBIE

■ **Metoda Simona Popescu:** Pentru a realiza cu succes împodobirea unui om de zăpadă în stilul Simonei Popescu, trebuie să urmezi întocmai mai mulţi paşi. Mai întîi, dai de-a rostogolul, printre cuvinte, un bulgăre de zăpadă. După ce aţi terminat, cereţi ajutorul unui adult şi croşetaţi un pulovăraş roşu (în spiritul sărbătorilor), de preferinţă model cu pisicuţe. O puteţi lua ca model pe mîţa chinuită a Simonei, de pe vremea cînd era copil. Căutaţi-o în tufa de crini din grădină. Acolo e locul ei preferat. Apoi, furişaţi-vă în bucătărie, deschideţi uşor dulăpiorul şi luaţi o tigaie – vă trebuie pentru pălărie. Uitaţi-vă după frigider şi luaţi de acolo mătura de paie – toţi oamenii de zăpadă au mătură! Dacă faceţi aşa, o să fiţi un om vesel, ca Simona.

Andreea LAZĂR

■ **Metoda şcolarului:** Rostogolim un bulgăre prin zăpadă pînă cînd ajunge de mărimea unui butoiaş de murături. Apoi, îi punem gumă de şters în loc de ochi, din aceea parfumată şi roz, iar nasul o să-l facem dintr-un creion nu prea ascuţit. Gura o desenăm cu carioca, pentru un contur optim. Pe cap o să poarte o şepcuţă. Îi mai trebuie un ghiozdan în spate şi-l trimitem la şcoală în locul nostru, să ia note mari!

Sânziana POPA

■ **Metoda ţărănească:** Nu e bine să aduci multă zăpadă în curtea ta, fiindcă oricum va trebui să o mături. Aşa că ia un furtun, cînd temperatura de afară este sub zero, şi udă un butoi mic de murături. Apa va îngheţa în jurul lui şi abia atunci vei pune zăpadă peste el. Pe urmă, îi aşezi doi pantofi deasupra, orientaţi în direcţii diferite, unul spre stînga, celălalt spre dreapta – dacă foloseşti o oală, s-ar putea ca omul de zăpadă să se fărîme. În loc de nas, pui o cracă, pentru că un morcov costă 2 lei şi e deja prea mult. Adăugaţi o mătură şi aţi terminat treaba!

Valentin ENE

■ **Metoda relaxată:** Omului de zăpadă îi trebuie o şapcă, un tricou original şi un zîmbet larg, făcut, eventual, din fructe confiate. După ce l-am construit, îl transportăm pe o sanie în curtea vecinului, care va rîde cu poftă şi se va aşeza, pe jos, lîngă el. Omul nostru de zăpadă va fi foarte iubit şi va aduna prietenii la joacă.

Arina TACU

■ **Metoda didactică:** Ca material didactic, vom folosi omul de zăpadă din curtea şcolii. Acesta va avea o carte deschisă pe post de pălărie şi un pix pe post de nas (asta îl ajută să alcătuiască descrieri balzaciene). Ochii vor fi, de fapt, lanterne cu raze laser, ca să poată înţelege cum gîndeşte un profesor şi să poată lua note mari. Trebuie să poarte ghete groase, în care să poată ascunde, uneori, cîteva copiuţe. În mînă trebuie să ţină diploma de absolvire a clasei a VI-a.

Alexandra SĂFTOIU

■ **Metoda bradului:** Se realizează trei bile mari-mari din gumă de mestecat, se aşază una peste alta şi se obţine un om de zăpadă. Ochii şi nasul se pot face din biscuiţi şi bomboane. Steaua de Crăciun i se poate aşeza pe cap, ca să lumineze, de sus, crengile de brad aşezate în loc de mîini. Faceţi loc pe umerii de nea cîtorva globuleţe şi gata: credeţi-mă, bradul-om de zăpadă va ţine toată iarna!

Georgiana ŞERBAN

■ **Metoda hawaiană:** Poţi pleca de la o pălărie de paie, care o să-i stea foarte bine în creştetul capului. Aş prefera, ca haine, o cămaşă de mătase, cu nasturi delicaţi şi cu imprimeu tropical – ceva palmieri sau flori hawaiene. Lîngă el, poţi să aşezi o placă de surf. Trebuie ferit de ultraviolete şi de rechini. Omul de zăpadă se topeşte după vacanţe de Crăciun exotice.

Bianca OPRIŞANU

■ **Metoda fructiferă:** Luăm trei dovleci de mărimi medii, unul cu diametrul de 2 m, unul cu diametrul de 1 m şi ultimul ceva mai mic. Ochii îi vei face din boabe de strugure: unul alb, celălalt negru. O caisă necoaptă va apărea în locul nasului, iar gura o să o decupezi din coajă de portocale. Pentru pălărie, prefer un pepene roşu. Va avea şi un buzunar de tip cangur, un fel de marsupiu, în care să îndeşi alte fructe, de la cireşe la ce se mai găseşte prin supermarket.

Cosmina Andreea GRIGORE

■ **Metoda reciclării:** Prima dată, pentru a avea un om de zăpadă frumos, trebuie să îi realizaţi conturul rostogolindu-vă prin zăpadă pînă faceţi trei bulgări perfecţi. Apoi, adunaţi de pe stradă pet-uri de orice fel, ca să aveţi pentru mîini. Din dozele de suc i se poate face o bască. Două dopuri de plastic vor sclipi în loc de ochi. Ca să nu îşi modifice forma, îi puteţi înfăşura picioarele în cartoane. Sper să vă bucuraţi că aţi făcut un om de zăpadă eco.

Ionuţ GROSU

■ **Metoda pedepsei:** Un profesor ar putea folosi oamenii de zăpadă pentru a-şi încuraja elevii. Cînd cineva nu ştie să răspundă la lecţie, o să fie trimis afară cu sarcina de a construi un om de zăpadă. Cine vorbeşte în oră o să facă la fel. Este o metodă eficientă, sigur va da roade! Iar curtea şcolii va plină de oameni de zăpadă.

Bogdan NICULESCU

■ **Metoda tabloului:** Pe suprafaţa lui bine lustruită, pînă la gheaţă, poţi crea peisaje de vis, folosind cerneală albastră, portocalie, verde şi roşie (aşa va arăta mai bine). Trebuie să aveţi în vedere detaliile. Aşa veţi obţine un om de zăpadă-tablou, care, după cum ştim, va rezista pînă la primăvară.

Ana Maria ILEA

■ **Metoda soldatului:** Te duci şi iei de la bunicul tău nişte haine purtate în război. Îl îmbraci cu ele şi mai cauţi şi nişte cizme – dacă vrea să le ia, e foarte bine! Are nevoie de un pistol de jucărie şi de o vestă antiglonţ. Un singur lucru mai ai de făcut: cumpără-i o ciocolată şi o să-l faci fericit! Lumea o să se mire, dar tu vei avea un om de zăpadă gata să meargă la război.

Florin MĂRĂCINE

■ **Metoda iluzionistului:** Se ia un bulgăre şi se aruncă în sus, pînă se preface în minge sau în balon – desigur, în cazul în care magicianul nu e amator. La fel poţi obţine adevăraţi îngeri de zăpadă. Sînt cîteva trucuri pe care le cunoaşte orice iubitor al circului.

Alexandra VASILE

■ **Metoda alien:** Un om de zăpadă extraterestru trebuie să aibă antene de aluminiu şi ochi dintr-o substanţă asemănătoare gelatinei (e importantă privirea întunecat-lucioasă a omului-alien). Un jeleu roşu o să fie pus în dreptul gurii. Capul va fi sculptat în gheaţă, dar cu multă atenţie, ca să pară firav şi verzui. Nu are nevoie de picioare, căci va fi aşezat pe o navă extraterestră în miniatură, care-l poate transporta de colo-colo.

Irina ZAHARIA

■ **Metoda italiană:** Se ia un bulgăre de zăpadă şi se rostogoleşte pe un fund de lemn pînă capătă o formă potrivită. Du-te în casă şi pregăteşte o porţie de spaghete şi o pizza, apoi foloseşte pizza pe post de pălărie. Sosul se adaugă deasupra. Poţi alege un salam de soia ca să-i faci gură. Pentru nas, poţi rămîne la morcov. Atenţie! Unora dintre vecini le place mîncarea italienească!

Bianca PODARU

■ **Metoda gospodinei:** Pe cap o să-i pun o căciuliţă croşetată de mine, iar la gît îi aranjez un fular foarte gros, împletit la andrele, unul pe faţă, unul pe dos, din lînă adevărată. O să-i prind cu cîteva copci o gură de catifea şi nişte fundiţe. O să-i pun în mînă o carte de bucate, ca să citească, din cînd în cînd, reţete şi să nu se plictisească.

Diana PLĂTICĂ

■ **Metoda prezicătorului:** De cînd cu Uraganul Sandy, am avea nevoie de un om de zăpadă prezicător. L-am luat de la magazinul de la marginea oraşului. Se pare că spune mereu acelaşi lucru liniştitor pentru noi, dar nu-l înţeleg decît cei care vorbesc franceză (nu mă număr printre ei). Cred că n-am făcut o investiţie bună.

Lidia AVRAMESCU

■ **Metoda indiană:** O fată din India şi-a dorit foarte mult un om de zăpadă. A luat fără a ezita cîţiva pumni de aer rece, i-a colorat şi a desenat conturul, a adăugat un voal şi aşa a fost gata o făptură de zăpadă.

Carmen GRIGORE

■ **Metoda vrăjitorului:** Se ia un om de zăpadă normal şi i se aşază pe cap o pălărie neagră de vrăjitor. Ochii şi gura vor fi extrase din cristale magice. În loc de nas, va avea o baghetă magică, iar în mînă îi aşezăm o carte cu reţete vrăjitoreşti. Cînd o să vină vara, el o să spună o formulă magică şi o să ningă din nou.

Luca ILIE

■ **Metoda estivală:** Un om de zăpadă se poate face şi pe plajă, din nisip. E de preferat un model standard, cu ochi, nas şi toate cele. I se aşază pe cap o pălărie de plajă şi pe nas nişte ochelari de soare. E importantă şi o pereche de sandale. Ultimul lucru pe care-l vom face e să aşezăm omul de zăpadă-nisip sub o umbrelă.

Mircea POPESCU

■ ■ ■

Ce este zăpada pentru voi? Un lucru complex? O formă solidă de precipitaţie? Un gol din suflet? Un alb greu de desenat? Nici unul dintre aceste răspunsuri nu l-a mulţumit pe Teo, care a continuat să întrebe pînă cînd... a rămas fără cuvinte. Însă Margareta crede că zăpada vine de pe planeta lui Yeti, care a avut cîndva un vis cum că s-a rătăcit în deşertul Sahara.

Doar apă îngheţată, în stare cristalină

Era o zi de iarnă, mă întorceam de la şcoală şi primisem să fac un referat plictisitor despre ceva. Ningea încontinuu, eu mergeam încet pe stradă, cînd un fulg de nea s-a aşezat pe nas. Eu stau şi mă uit cruciş la el şi mă întreb: „Oare ce este cu adevărat zăpada?“.

Aşa că aranjez un birou, pun cîteva anunţuri şi invit personalităţi diferite să văd ce zic ele despre zăpadă.

Primul care intră e încruntat, are uniformă, pare un general de armată sau cam aşa ceva...

– Ce este zăpada pentru dumneavoastră?

– Zăpada? Hmmmm... Aş putea să o asociez cu o armă. Cînd eram mic, oamenii îmi ştiau de frică! Cînd venea iarna, eu eram regele, nimeni nu scăpa nepedepsit. Îi loveam cu bulgări pînă cădeau la pămînt.

– Despre cine vorbiţi?

– Bătăuşii, ceilalţi... Nu îi sufeream... Iarna era singura mea scăpare, momentul meu de glorie!

Următorul e un hippie cu ochelari ca John Lennon, plete nespălate, pantaloni largi şi bluză cu semnul păcii.

– Ce este zăpada pentru dumneavoastră?

– Zăpaaaada!!! Da, zăpaaaaada!!! E un lucru complex, aş asocia-o cu un porumbel alb, cu semnul păcii pe frunte şi care lasă curcubee în spate cînd zboară.

– Dar ce înseamnă în interiorul dumneavoastră?

– Zăpada este opusul focului... Creată pentru a păstra echilibrul în univers. *Peace, man!*

Următorul venit e adolescentul tipic.

– Ce înseamnă zăpada pentru tine?

– Doh! Zăpada e prea complicată ca tu să o înţelegi! Zăpada pentru mine este golul din sufletul meu, ceva ce voi nu veţi înţelege, doh!

– OK, am înţeles.

– Mă duc să mă plîng de cît de nasoli sînt părinţii mei, fiindcă nu mă lasă să îmi fac *piercing*.

Următorul venit e un fizician renumit.

– Ce înseamnă zăpada pentru dumneavostră?

– Zăpada, numită şi omăt sau nea, este o formă solidă de precipitaţie, care nu este nimic altceva decît apă îngheţată, aflată în stare cristalină, constînd dintr-o multitudine de fulgi de zăpadă.

– Da, dar în interiorul dumneavoastră, ce înseamnă?

– Zăpada, numită şi omăt sau nea, este o formă solidă de precipitaţie, care nu este nimic altceva decît apă înghetată, aflată în stare cristalină, constînd dintr-o multitudine de fulgi de zăpadă.

– Eu mă refeream dacă aveţi amintiri legate de zăpadă?

– Păi, cînd eram mic, mama obişnuia să ia zăpadă din curte şi să toarne peste ea sirop. Un fel de îngheţată... Delicios, o formă solidă de precipitaţie, care nu este nimic altceva...

– Vă mulţumesc.

Următorul venit a fost bătrînul nebun al oraşului.

– Ce înţelegeţi dumneavoastră prin zăpadă?

– Era o seară frumoasă de iarnă, cînd un monstru diabolic făcut din zăpadă ne-a atacat orăşelul! El avea 8 capete şi 12 mîini şi devora tot... am uitat să spun că respira lavă. De atunci mi-am păzit zăpada din curte zi de zi, noapte de noapte.

– Puteţi să îmi daţi o dată în care s-a întîmplat această poveste?

– Da, iarna din '76, cu trei zile înainte să-l văd pe Yeti şi cu o zi după ce a fost atacul de zombie vegetarieni.

– OK... vă mulţumesc mult.

Următorul venit este un artist.

– Ce este zăpada pentru tine?

– Zăpada... Zăpada este *el albo absolutissimo*, un alb greu de desenat. Zăpada, oricît de albă, poate să fie gălbuie, maronie, mai albastră. Sînt multe moduri de a picta zăpada, dar depinde de context. În prezent, au fost descoperite nouăzeci de nuanţe de alb, deci nouăzeci de moduri de a picta zăpada. Iar în poezie albul este rima albă, în care totul este diferit, ca fulgii de zăpadă.

– Mulţumesc!

Devine deja cam mult. Din păcate, artistul a fost şi ultimul venit, aşa că mi-am pregătit raportul situaţiei: zăpada o fi doar apă îngheţată, aflată în stare cristalină, constînd dintr-o multitudine de fulgi de zăpadă, sau, pentru unii, o fi o sursă de hrană, o formă de artă sau echilibrul focului sau un monstru, o dulce răzbunare, un sport sau golul din interiorul lor, dar pentru mine ce este?

Pînă să-mi găsesc răspunsul, cineva îmi bate la uşă, deschid cu entuziasm şi mi se arată un puşti care mă întreabă: „Ce este zăpada pentru dumneavoastră?“. Am rămas fără cuvinte...

***Teo NEGUŢ**, clasa a VIII-a, Şcoala Europeană, Bucureşti*

Visul lui Yeti

Undeva, departe, se află un univers paralel cu al lumii noastre obişnuite. Acolo, există o planetă unde ninge mereu şi vîntul împrăştie zapada pretutindeni. Creaturile, bizare pentru noi, oamenii de rînd sînt, de fapt, nişte localnici obişnuiţi pentru acea zonă. Oamenii de zăpadă se deplasează liberi, zîmbind şi împărţind fluturaşi prin care vestesc venirea lui Moş Crăciun. Elfii transmit în direct ştirile recente, iar renii cei blănoşi pot fi chiar ingineri sau astronauţi, după bunul plac.

Acolo, singura regulă este să fii bun şi tolerant cu toate persoanele. În schimb, orice este permis. Viaţa locuitorilor este frumoasă, dar au şi ei anumite probleme.

Un localnic mai morocănos, pe nume Yeti, mereu vrea să-şi saboteze vecinii. Astfel, mereu porneşte caloriferele în garsonierele oamenilor zăpezii, deoarece vrea să îi topească. Altă glumă urîtă de-a lui este să ascundă cizmuliţele elfilor sau căciulile renilor. Obosiţi de atîtea farse, ei s-au hotărît să îl expulzeze de pe planeta lor deoarece nu respecta unica regulă impusă. Din această cauză, i-au pus somnifere în ciocolata caldă, au aşteptat să adoarmă şi apoi l-au băgat într-un avion, trimiţîndu-l direct în deşertul Sahara.

După o asemenea excursie, Yeti s-a trezit fără vlagă şi dezhidratat. Era obişnuit să doarmă în peşteri răcoroase, pline de lilieci, unde mucegaiul şi muşchiul verde se aşterneau peste stînci. Aici, totul era diferit. Peste tot se vedea doar o mare întindere de nisip, pe care el îl confunda cu mici particule de aur.

S-a ridicat uşor şocat şi a privit îndelung... Nu înţelegea dacă trăieşte un vis sau chiar este pierdut. Soarele, care îl săgeta cu razele lui strălucitoare, îi transmitea indirect că traiul lui s-a schimbat radical. Urma o aventură, o poveste uluitoare, care avea să îi schimbe destinul şi modul de gîndire. Din acea zi, avea să devină mai bun şi să iubească orice moment, căci este unic. A început să zîmbească. Era convins că putea supravieţui dacă gîndea optimist.

În a doua secundă, nişte jaguari şi nişte pume l-au văzut şi s-au gîndit să-l salute. Era clar că era un nou venit şi trebuia integrat.

– Salut, amice! Ne bucurăm să te întîlnim! Ne-am găsit un prieten la fel de blănos! spuseră ei în cor.

– Salutare, dragi camarazi! Mă numesc Yeti şi vin de pe o planetă îngheţată, plină de zăpadă.

– Am auzit de zăpadă doar în atlasurile noastre şcolare. Sîntem elevi la un liceu foarte bun, din apropiere. Hai să facem un tur al campusului!

– Pe planeta mea, nimeni nu făcea şcoală sau liceu. Toţi îşi alegeau meseria şi o practicau de mici. Singura regulă era să fim buni şi toleranţi.

– Pare o lume minunată, dar şi lumea noastră este primitoare şi însorită. Dă-ne voie să îţi arătăm!

După ce s-au împrietenit mai bine, animăluţele au plecat împreună la liceu. Acolo au vorbit cu directorul pentru înscrierea unui nou elev. Aceasta a fost imediat aprobată, deoarece elevul era charismatic, inteligent şi frumos. Dar, înainte să primească o cameră în cămin, l-au dus la frizer să îl tundă puţin mai scurt. Acum avea o înfăţişare mai serioasă şi mai diplomatică.

Yeti putea să spună împlinit că a început o viaţă nouă, cu o nouă gîndire. Şi-a propus să îşi facă mulţi prieteni şi să îi trateze cu respect, pentru a evita problema anterioară. Jaguarul Jason şi puma Lulu erau nişte prieteni de seamă. I-au făcut turul oraşului şi au băut împreună un suc la o terasă, apoi au învăţat pentru un examen important.

Cu toate acestea, Yeti nu îşi putea uita vechii prieteni. Cu ei scria scrisori pentru Moşul, pregăteau împreună prăjiturele şi lapte pentru el şi împărtăşeau sărbătoarea aceea minunată. Ar fi dorit să le spună că le simte lipsa şi că are nevoie de ei. Aşa că s-a hotărît să le scrie o scrisoare de împăcare. Nu putea renunţa complet la vechiul lui trai. De la soare la răcoare, de la nisip la omăt era o diferenţă greu de suportat.

După ce a expediat scrisoarea, s-a trezit brusc. A realizat că a fost un vis ciudat, din care a învăţat multe. Trebuia să îşi schimbe atitudinea.

Mai erau doar cinci zile pînă la Crăciun. Semnele venirii lui erau florile de promoroacă pe la geamuri, ţurţurii de la streaşinile caselor şi fumul ieşind din case.

Yeti avea un plan frumos şi o surpriză pentru cei cărora le greşise. A scris cîteva invitaţii pentru o petrecere, trimise de un anonim. Apoi a fost în pădure şi a ales un brad maiestuos care avea să fie împodobit cu straie specifice. S-a reîntors, a aranjat o masă festivă şi brăduleţul care răspîndea o mireasmă de prospeţime şi verdeaţă, a pus mîncarea gătită de el şi a aşteptat sosirea lor.

Noaptea, a intrat încetişor pe hornul cel îngust un bătrînel simpatic, cu barbă şi mustaţa albe. A lăsat un bileţel şi o cutiuţă mică sub brad, a zîmbit şi a plecat.

Dimineaţa, cînd Yeti s-a trezit, în căsuţa lui ceva era schimbat. Venea un miros plăcut din bucătărie. S-a apropiat încet şi acolo şi-a găsit toţi prietenii. Au vrut să-l sperie. De atîta fericire, marele blănos şi-a strîns în braţe amicii şi cu toţii au mers în sufragerie pentru un mic-dejun festiv.

După o masă copioasă, aceştia au cîntat colinde, au spus rugăciuni şi au depănat amintiri. La sfîrşit, fiecare s-a uitat la cadourile primite. Yeti şi-a găsit şi el cadoul sub brad. Pe bileţel scria: „Dragul nostru poznaş, anul acesta ai făcut diferite lucruri ce nu au fost plăcut remarcate de vecinii tăi, însă visul tău te-a ajutat să îţi dai seama de greşeala făcută şi să o îndrepţi. Un gest demn de un adevărat cavaler“. În cutiuţă era un clopoţel din argint, pe care Yeti l-a pus în brad.

Apoi, toţi s-au dus să colinde. La una dintre case, cel care a răspuns era chiar Moşul. Le-a dat cîte un ceai cald cu lămîie şi miere şi i-a rugat să rămînă uniţi.

***Margareta-Cristina VLAD**, clasa a VII-a, Şcoala nr. 142, Bucureşti*

Aţi auzit de omii de zăpadă? Nu, n-am pronunţat greşit, n-am vrut să spun oameni de zăpadă... Oamenii de zăpadă sînt buni, ei au fular şi pălărie, pe cînd omii de zăpadă sînt răi. Eugen crede că motivul ar fi niscaiva greşeli de fabricaţie. Toată povestea lui se petrece în Pădurea Maro-spre-Bleu şi vă rog să n-o luaţi chiar în serios, pentru că de fapt e o parodie.

Era gonacilor

Notă. Această lectură în cheie parodică a romanului *Eragon* de Christopher Paolini este de fapt o invitaţie la lectura celor patru volume: *Eragon, Cartea primului născut, Brisingr, Moştenirea*.

În Pădurea Maro-spre-Bleu, cinci spiriduşi mergeau în şir indian. Un spiriduş călărea un ornitorinc alb ca zăpada, un altul călărea un arici mai negru decît cărbunele, iar ceilalţi trei mergeau pe jos, ca să mai facă şi ei niţel sport, să dea jos din kilogramele pe care le puseseră la Crăciun.

În tufişuri se ascundeau nişte orori ale naturii, numite omi de zăpadă. Erau douăzeci, fiecare cu o mătură şi un făraş în loc de mîini şi cu nişte nasturi malefici acolo unde ar fi trebuit să fie ochii. Deodată, se auzi un şuierat, iar toţi omii de zăpadă se repeziră spre spiriduşi. Luat prin surprindere, unui spiriduş îi căzu căciula, dar ceilalţi îşi scoaseră bastonaşele de zahăr şi sfîrtecară doi omi. Se porni o luptă crîncenă, în care doisprezece inamici şi trei spiriduşi îşi pierdură făraşele, respectiv căciulile. Ultimul spiriduş mai răpuse doi omi, apoi scoase dintr-un sac un ou de vrăbiuţă şi rosti ultimele sale cuvinte: *„Jingle bells!"*.

Şi ouşorul dispăru, topind doi omi de zăpadă şi arzîndu-i bastonaşul de zahăr. Din tufişuri ieşi un om cu un aspect jalnic, cu pantalonii rupţi, cămaşa peticită în coate şi cu nişte pantofi de mîna a doua.

Să-i lăsăm pe personajul negativ şi pe omii săi de zăpadă să se bucure de victorie şi să ne îndreptăm ochii către gonacul Era. Era era un băiat tînăr, fără două mîini şi două picioare, orfan, care alerga vînatul domnesc în nişte cîrje pe care le ţinea cu dinţii. De aceea, dobîndise de-a lungul timpului o mandibulă extrem de puternică, gata să facă faţă celor mai grele lovituri de picior de mistreţ.

Şi aşa se face că Era se plimba prin pădure, căutînd vînat pe care să-l gonească. Văzu el o veveriţă mică şi stufoasă şi se luă după ea, ţopăind din cîrje. Dar soarta îl făcu să se împiedice de o pietricică maronie, din senin apărută acolo. Era îşi lăsă cîrjele şi apucă pietricica între dinţi. Deodată, capul unei vrăbiuţe ieşi la iveală şi începu să ciripească. Era o scuipă şi se uită la ea cu o privire tîmpă. Vrăbiuţa îi întoarse privirea, şi aşa stătură cei doi preţ de o jumătate de oră, holbîndu-se unul la celălalt. Puiul de pasăre părea că se măreşte din ce în ce, iar Era se uita mai intens la el. La un moment dat, vrăbiuţa se dădu de trei ori peste cap, se transformă într-un porc mistreţ şi îi arse lui Era o copită peste faţă. În pădure se auzi un strigăt de durere venit, bineînţeles, din partea mistreţului, care îşi rupsese piciorul. Era, temîndu-se pentru acesta, scoase din buzunarul de la piept o batistă şi o legă în jurul piciorului creaturii.

– Cum te numeşti? întrebă Era.

Mistreţul se transformă într-un spiriduş şi răspunse:

– Numele meu este Gheorghe Popescu. Al tău care e?

– Era Gonacul.

– Interesant nume... am cunoscut odată pe cineva cu un nume asemănător... îl chema Ara Gornacul... un adevărat erou...

Spiriduşul iar se dădu de trei ori peste cap şi ameţi. Apoi, amîndoi o porniră Dumnezeu ştie încotro.

Merseră ei ce merseră, şi deteră peste un morcov, un făraş, o mătură şi niscaiva nasturi. Gheorghe Popescu îngenunche şi constată:

– Cadavre de omi de zăpadă.

– Oameni de zăpadă, îl corectă Era.

– Nu, nu, oamenii de zăpadă sînt buni. Ei au şi fular, şi pălărie, pe cînd omii de zăpadă n-au. Omii sînt răi...

– Dar de ce n-au fulare şi pălării? Stai să ghicesc! Probabil o forţă malefică i-a corupt şi le-a dat jos aceste obiecte vestimentare, transformîndu-i şi schimbîndu-le numele, folosind un plural greşit.

Spiriduşul se uită la el cu nepăsare şi-i spuse:

– Nu ăsta e motivul, tinere.

– Atunci de ce sînt răi?

– Greşeli de fabricaţie...

Spiriduşul scoase un iPhone 5 din pălărie şi sună pe cineva. După cîteva secunde, începu:

– Alo, da? Vasile? M-auzi, mă? Mă, m-auzi? Scuze, n-am acoperire! Da? Da. Am înţeles. Da, da! Sigur! Chiar acum! Hai că am venit! Te pup! Pa! Pa!

> *Gheorghe îşi scoase bastonaşul de zahăr şi Era îşi pregăti cîrjele.*

Era se uită chiorîş la spiriduş.

– Ce-ai de te chiombeşti aşa? N-ai mai văzut un iPhone 5 pînă acum? Hai să mergem mai departe.

Şi merseră, şi merseră, pînă se treziră într-o ambuscadă. Erau înconjuraţi de douăzeci de omi de zăpadă, plus conducătorul lor. Gheorghe îşi scoase bastonaşul de zahăr şi Era îşi pregăti cîrjele. Inamicii aveau nişte priviri fioroase, gata-gata să-i sfîşie pe cei doi aventurieri. Nervii eroilor noştri erau încordaţi la maximum. Conducătorul făcu un pas în faţă, ridică o mînă şi toţi omii de zăpadă îşi lăsară măturile şi făraşele în jos. Bărbatul începu să vorbească extrem de repede şi de precipitat, mîncînd cuvintele, folosind plurale greşite şi mestecîndu-şi propria salivă, din care împărţea şi celor din jur. Totuşi, două cuvinte putură înţelege atît Gheorghe cît şi Era:

– Nepoate! Nepoate!

De-abia atunci observă Gheorghe că omul purta aparat dentar. „Deci aşa se explică vorbirea asta ciudată! Şi cînd te gîndeşti că voiam şi eu să-mi pun ca să-mi îndrept dinţii din faţă! Mai bine îi las strîmbi!" se gîndi spiriduşul. „Auci, ia uite ce de afte are tipul ăsta în gură..." îşi zise Era.

Nemaiaşteptînd ca personajul să-şi termine discursul, Era îşi îmbrăţişă bunicul de mult pierdut şi îi spuse:

– Dar credeam că te-am pierdut de mult, bunicule, în mina de cărbune!

– Da, nepoate, am stat în mina aia timp de 48 de ani, 6 luni, 3 săptămîni, 5 ore, 42 de minute, 2 secunde şi 15 sutimi. Odată ce am reuşit, în a 14-a sutimă, să scap, mi-am jurat că mă voi răzbuna pe cel care m-a închis acolo: Gheorghe Popescu, spiriduşul cel mai perfid din lume. Şi, după atîta vreme, iată că stă chiar în faţa omului de zăpadă de lîngă mine!

În momentul în care i se pomeni numele, Gheorghe se juca pe telefon, fiind absorbit de fascinaţia ecranului cu *touchscreen*.

– Fir-ar, am ratat! strigă spiriduşul. A zis cineva ceva de mine? întrebă el, naiv.

– Tu, cel care m-ai ademenit şi m-ai lăsat să putrezesc într-o groapă! Vei plăti! strigă individul.

– Aaaa, îmi amintesc de tine... spuse spiriduşul nepăsător. Sturza, nu? Gata, aşa te chema! Sturza! Păi, ce să fac, şefule, a trebuit să te închid, reprezentai un pericol pentru societate!

– E adevărat, bunicule? întrebă cu o voce plîngăreaţă Era.

– Da, nepoate... spiriduşul are dreptate... dar tot mă voi răzbuna!

– Vezi tu, şefule, răzbunarea are două tăişuri: ochi pentru ochi, doi rămîn chiori. Dinte pentru dinte, doi rămîn ştirbi. Sînge pentru sînge, doi trebuie să-şi facă transfuzie. Aşa că, şefule, vezi tu, răzbunarea nu ajută. Nu te-ai simţi mai bine, ştiind că îmi vei salva dinţii, nu va mai trebui să fac transfuzie (mai ales că am grupa 0, deci nu pot primi decît de la cei care au aceeaşi grupă), voi vedea bine în continuare? Eu zic să rămîi tu chior, ştirb şi anemic, şi să îl salvezi pe acest cucernic spiriduş de la aceeaşi soartă. Ce zici?

– Înţelept grăit-ai, spiriduşule! Adevăr, asemenea! Vino, nepoate, să mergem! Are dreptate cucernicul: ce-mi trebuie mie răzbunare? Haide, îţi voi asigura un cămin iubitor şi primitor, aşa cum prevede legea.

Nepotul, Bunicul şi cu omii de zăpadă plecară. iPhone-ul se descărcă cu un piuit anemic. Gheorghe se uită împrejur, nedumerit. Ridică din umeri şi începu să meargă prin zăpada înaltă.

– Vasile mă aşteaptă la şefu', tre' să le zic despre Sturza, zise el, grăbind pasul.

Deodată, se opri, iar pe faţa lui apărură semnele tristeţii.

– Ştii ce? Par fericiţi împreună. Mă pot face că nu am văzut nimic.

Şi continuă lupta sa cu nămeţii.

***Eugen DEDIU-SANDU**, clasa a X-a, C.N. „Sfântul Sava", Bucureşti*

DILEMATIX
supliment al revistei
Dilema veche nr. 461
13-19 decembrie 2012
Coordonator:
Adina POPESCU
Redactor colaborator:
Ileana ZIRRA,
clasa a XI-a, Colegiul Naţional Bilingv „George Coşbuc", Bucureşti
Viniete: shutterstock
Secretar general de redacţie:
Dana CĂLINESCU
Corectură:
Patricia MIHAIL
Ruxandra MIHĂILĂ
Prezentare grafică:
Dan STANCIU
Tehnoredactare:
Adrian DAMIAN
e-mail: dilematix@gmail.com

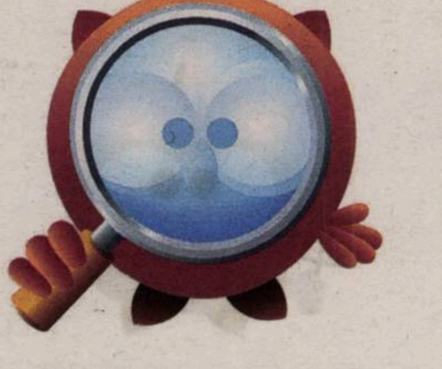

Ileana încheie cu propriile sale amintiri despre iarnă şi zăpadă sau mai degrabă despre parcul Herăstrău şi patine sau mai exact despre... dar o să vă spună chiar ea de ce are un ochi hipermetrop. Domnica are de gînd să evite clişeele şi să ne spună foarte sincer ce crede ea despre iarnă, Crăciun şi un zarzăr înflorit. Iar eu, la sfîrşit, vă spun doar atît: zăpezi fericite!

Ileana ZIRRA

Spart-am gheaţa!

Pentru întîia dată, în ultimii doi-trei ani, scriu la temă, în pas cu voi, despre amintiri simpatice cu ce-nseamnă iarna pentru mine: ţurţuri (pe care îi mîncam şi eram certată constant); oameni de zăpadă pătraţi pe care îi făceam o dată la trei ani; prima ninsoare, cînd ieşi în curtea şcolii şi te prosteşti pînă îţi ghiorăie maţele şi, aşa cum se cuvine, *zăpada*.

Mi-ar plăcea să o iau în ordine cronologică, dar mai întîi mă tentează o catalogare a viziunii ochelariştilor – trebuie să îmi pun şi eu ochelari. Pentru un efect vizual virtual, am să încep din colţuri, unde totul este *blurred*, şi am să avansez către punctul central, unde deja imaginea este prea concentrată. Aşadar, miopul: el nu îşi dă seama de la distanţă că vede zăpadă şi crede că a zărit o turmă mare de oi care tocmai au fost date cu înălbitor. Cum creşte miopul, începe să prindă gust de hipermetropie şi i se reglează vederea – pînă sare peste limită şi nu mai vede clar zăpada de aproape, ci doar o masă de substanţă albă. Dar o observă de la kilometri distanţă.

Acum, trecînd la chestiuni mai serioase, chiar o voi lua în ordine cronologică, povestindu-vă ce-i mai simpatic. Eu am două surori, care sînt aproape de-o vîrstă, dar nu şi cu mine, eu sînt mezina. Ei bine, vă daţi seama că eu eram săpunită constant de ele şi probabil mă băteam cu bulgări, din scutece. Dar cînd eram de-o vîrstă cu cei mai mici publicişti ai lui *Dilematix,* ţin minte că eram absolut înnebunită să mă plimbe cineva cu sania prin oraş. Noi, în fiecare duminică, mergeam la bunica mea în vizită. De regulă, o luam la pas, agale, sau chiar cu rolele: bănuiesc că pare foarte americănesc să vezi o familie întreagă cum zboară pe lîngă tine pe trotuar. Iarna, în schimb, renunţam la role şi se propcopseau cu mine pe sanie. Să nu mai spun că, înainte de vizită, mă plimbau prin Herăstrău şi mă lăsau să urc şi să cobor panta de o sută de ori la rînd. De-abia acum îmi dau seama cît de obositor trebuie să fi fost pentru ei să mă tragă atît amar de drum şi nu îi mai învinovăţesc că sfîrşeau punîndu-mă pînă la urmă să îmi car singură *caleaşca*.

De la 10 centimetri înălţime am trecut la un metru, cînd mi-am pus prima pereche de patine în picioare. Ştiu că aveam o ladă de trei ori cît mine, în care aveam sute, mii, milioane (probabil doar vreo cincisprezece) perechi de încălţări de gheaţă. De cum m-au pus pe lacul Herăstrău îngheţat, m-au convertit la patinaj artistic! Toată ziua mi-o petreceam rugîndu-mă de Matei (tatăl) să mă ducă în parc. Şi încă mă ducea destul de des înainte să intru în clasa a III-a, nu pot să comentez, dar mai rar în timpul săptămînii. Cînd am văzut că nu îi mai permite timpul, pe la cei 12 ani împliniţi ai mei, am apelat la prietenele mamei.

Se spune că
adulţii nu se mai bucură de zăpadă.

Încă de la începutul iernii, dădeam ture de lac Herăstrău căutînd un loc pe unde se putea coborî mai uşor. Şi-am găsit – din păcate! Cînd am întins piciorul să cobor la distracţie, nu mică mi-a fost mirarea cînd am spart gheaţa – literalmente. Nu cred că minţeam destul de mult, de-aia nu îngheţaseră suficient apele. Bine, poveştile pe gheaţă nu se termină aici, doar v-am zis că fusesem convertită întru totul.

Pe vremea cînd mai eram pasată, cîte o săptămînă, bunicii, ca să îi ţin companie, ştiind că şi ea are o pasiune pentru patinatori, o convingeam cu uşurinţă să mă ducă pe lacul (lebedelor) circului. Încă mai am frisoane cînd îmi amintesc cum am patinat într-o zi pînă *chiar* mi-au degerat picioarele. Cu toate că ea mă întreba constant dacă nu cumva mi-e frig, eu minţeam şi spuneam că mi-e bine pentru că „am ciorapi de lînă". După circa trei ore, cu chiu, cu vai, m-a tîrît pînă acasă şi încă vreo cinci a stat să îmi pună circulaţia în mişcare, ca să nu ajung la spital să îmi amputeze extremităţile inferioare.

Şi-au trecut doar cîţiva ani de la toate distracţiile astea gratuite şi am primit vestea cea proastă că am o boală a cartilagelor la genunchi – nu mai aveam voie să patinez sau să mă dau cu rolele. Eu sînt mai războinică din fire, aşa că atunci cînd am aflat, m-am pornit împotriva bolii şi am pus-o la încercare. Vă dau un sfat: nu faceţi ca mine, eu am ajuns la arest la domiciliu, chiar la pat. Iar în ultimele clase de gimnaziu mergeam la şcoală cu un bilet de la mama, prin care mă scutea de căratul cărţilor. Nu am mai avut aşa baftă cînd am ajuns la liceu, pentru că profii sînt mai duri sau chiar nu poţi lucra la oră fără carte, aşa că îţi speteşti spatele şi genunchii cu sute de manuale şi caiete. Cred că anul ăsta îmi scot sania din pivniţa bunicii şi îmi trag după mine toate catrafusele.

Şi cu cît de îndepărtezi mai tare de nivelul solului, cu atît îmbătrîneşti mai tare, pînă ajung copiii să-ţi strige „mama, tata!". Se spune că adulţii nu se mai bucură de zăpadă. Da, s-or plînge ei de traficul îngreunat, de faptul că trebuie să dea cu lopata, de timpul pierdut ca să îşi încălzească motorul, dar *mint* dacă spun că nu le place! Dovadă că pleacă la plimbare cu odraslele şi se bucură de-un versant de munte în toiul iernii sau doar de un drum prin parc. Ţin minte că mergeam constant cu ai mei şi cu surorile la pădure pe gerul cel mai mare (că asta e o iarnă tipic românească, nu ca acum doi-trei ani) să ne mai aerisim şi noi – asta fiind pe cînd aveam în jur de 8-9 ani. Cînd se topea zăpada, dădeam fuga la pădure după ciuperci. Iar anul trecut, familia mea s-a reunit – se întorsese sora mea cea mare din Olanda, în vacanţă – şi într-o seară liniştită am fost în parcul Herăstrău, plimbîndu-ne de voie bună. Parcă revenea sentimentul de apartenenţă, eram o familie fericită. Eu cred că era efectul zăpezii, pentru că era absolut pustiu, perfect alb şi într-adevăr frumos. Şi pot spune că ai mei se bucurau de privelişte la fel de mult ca noi, poate chiar mai tare!

Ah, scuzaţi-mă, nu vreau să credeţi că mint de îngheaţă apele, dar chiar s-a pornit o avalanşă şi trebuie să fug să-mi iau *snowboard*-ul! Bine că am un ochi hipermetrop şi mi-am dat seama din timp!

■ ■ ■

Cîteva gînduri despre iarnă

Nu am de gînd să scriu despre „roiuri de fluturi albi", „pătura albă şi pufoasă" sau „iarna necruţătoare". Vreau doar să înşir nişte idei. Mă gîndeam de curînd la diferenţa dintre Crăciunul petrecut la sat şi cel de la oraş, neincluzînd tradiţiile, care sînt clar la polii opuşi. Strict la comportamentul şi acţiunile oamenilor. Să spunem că parinţii alocă la fel de mult timp pregătirilor. Doamna Popescu se duce la mall, să cumpere globuri de cristal şi beteală, în timp ce lelea Doina a lu' Petrică frămîntă cozonaci. Dar de aici, cam tot e diferit. Colindul, mai nou, se face doar pentru cîştig, decoraţiunile sînt ca să crape vecinul de invidie. Şi sărbătoarea asta, de-i zicem noi Crăciun, a devenit pretext pentru cadouri... şi nu numai cele pentru copii.

Zăpada de la ţară
nu se compară cu cea de la oraş...

Ştiu sigur că pe mine m-a marcat un lucru minor. Eram la nişte prieteni, în Bucureşti, şi alergam desculţă prin casă, unde părinţii nu-ştiu-cui se mîndreau cu noua „încălzire prin podea, dragă, e de ultimă generaţie! Ne-a costat o avere!". În schimb, la bunică-mea, dacă faci asta, pneumonie scrie pe tine. Dar atunci, o să ai pe cineva care strigă: „Ţi-am lăsat şosetele de lînă pe sobă, să fie călduţe. Puneţi-le, să nu răceşti, că ai picioarele reci ca o broscuţă!". Are şi lucrul ăsta farmecul său, cel puţin pentru mine.

Şi, ca să folosim şi cuvîntul-cheie, trebuie să recunoaştem cu toţii că zăpada de la ţară nu se compară cu cea de la oraş... care începe să le pară copiilor mici neagră de cînd cade. Prefer să mă înghită zăpada pînă la genunchi şi să merg greu, decît să trebuiască să calc în bălţi semiîngheţate, cu o culoare... cel puţin dubioasă.

Încă ceva... pare că nu are legătură, dar ai răbdare.

Cu ce vă seamănă zarzării înfloriţi? Fără poezii şi altele de felul ăsta...

Mie îmi par... un fel de promisiune a zăpezii. Sînt ameninţarea, ultima suflare a unui „o să mă întorc!". Sînt albi, ca ea. Sau rozalii ca zăpada, seara, la apus... păcat că sînt oameni care nu ştiu cum arată un astfel de copac.

Domnica SANDU, *clasa a VII-a „Prinţul Matei", Şcoala „Anastasia Popescu", Bucureşti*

■ ■ ■

Dilematix cum laude

■ **Premiul I**
Andreea PRISECARU, clasa a VII-a,
Şcoala nr. 172 „Sfîntul Andrei",
Bucureşti
■ **Premiul II**
Miruna Maria MUNTEAN, clasa
a VI-a, Colegiul Tehnic de Transport
Feroviar „Anghel Saligny", Simeria
■ **Premiul III**
Patricia IACOBESCU, clasa a IV-a,
Şcoala nr. 75 „Leonardo da Vinci",
Bucureşti
■ **Premiul special**
Alexandra-Maria DINCĂ, clasa
a VIII-a, Liceul Greco-Catolic
„Timotei Cipariu", Bucureşti

Şi premianţii din numărul trecut,
cu tema „Vrăjitori pentru o zi"

■ **Premiul I**
Andra şi Teo NEGUŢ, clasa a IV-a
şi clasa a VIII-a, Şcoala Europeană
Bucureşti
■ **Premiul II**
Horia MURARU, clasa a VI-a,
Şcoala Little London, Bucureşti
■ **Premiul III**
Cristian MITREA, clasa a V-a,
Şcoala „Hermann Oberth", Voluntari

Toţi copiii premiaţi vor fi
contactaţi prin e-mail.

Biblioteca „ASTRA" – SIBIU –

Biblioteca „ASTRA" Sibiu

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul **IX** ■ nr. **462** ■ 20-26 decembrie 2012 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis 4

ANDREI PLEŞU

„O aniversare uitată“

pagina **3**

OVIDIU NAHOI

„Un altfel de sfîrşit al lumii“

pagina **5**

Interviu cu scriitorul

BOGDAN SUCEAVĂ

paginile **20-21**

Ca la carte

Proiectul „Căutătorii de poveşti“

„Nu există un leagăn al democraţiei pe Pămînt mai real decît Biblioteca Publică Gratuită – această republică a literelor, unde rangul, poziţia socială sau averea nu se bucură de nici o consideraţie.“

ANDREW CARNEGIE

Redacţia DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 Bucureşti ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
> (WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

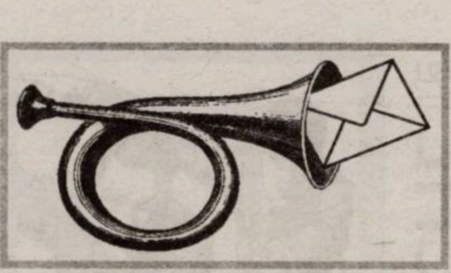

NR. 461

Articolul lui A. Cioroianu: De ce UE chiar merită Premiul Nobel

Pace

În excursiile mele europene sînt organizat. Am trasee, calendar, rezervări. Cu toate astea, de fiecare dată lăsăm o zi „la aventură“ şi din acele zile rămîn, adesea, cele mai frumoase amintiri.

Dinspre Copenhaga către Berlin se poate ajunge şi pe ocolite dacă vrei să atingi coasta Mării Nordului. Şoseaua se strecoară printre coline verzi pînă cînd se alătură căii ferate şi duc amîndouă pe un debarcader lung, avansat în mare. Un ferry-boat face legătura cu nişte insule care, aflu, sînt un paradis pentru cei ce iubesc vacanţele sportive – terestre ori nautice. Dagebull e un cătun cu cîteva case şi pensiuni presărate pe malul înierbat. E o seară lungă de august, soarele oblic face să strălucească totul în auriu – marea, şinele de tren, puţinele automobile ce aruncă umbre lungi, berea din halbă, dorada din farfurie... Terasa pensiunii domină de pe faleză peisajul pînă la insulele de la orizont. Linişte. Sunetele par mai slabe, se pierd în atîta spaţiu. Chelnerul neamţ vorbeşte cu mine englezeşte, căţelul de sub masă ne-a făcut să intrăm în vorbă cu francezii de la masa vecină, o familie de ruşi îşi strigă copiii care caută scoici în apa mică a refluxului, un grup de israelieni vorbăreţi se adună la autocarul lor.

Închid ochii şi, ca în vise, într-o fracţiune de secundă încape o întreagă poveste în care marginea aceasta de apus a continentului nostru devine decorul războiului, al asaltului de infanterie şi desant de acum 70 de ani, aici sau pe alte plaje atît de asemănătoare. Din pămînt iese foc. Din apă iese foc. Din aer iese foc. Şi fier. Şi fiere. Pămîntul e răscolit, apa e roşie, iarba e neagră, soarele e acoperit de nori de fum. Nemţii îşi apără poziţiile. Atacatorii sînt englezi, francezi, australieni, canadieni... Sînt şi americani – albi, negri, evrei... Batalionul de polonezi e şi el acolo. Ei îşi poartă propriul război: să-şi elibereze ţara şi de nemţi, şi de ruşi. Toţi băieţii aceştia îmbrăcaţi în uniforme diferite nu au decît un ordin şi un gînd: să ucidă.

Ferry-boat-ul dă un semnal de plecare. Un microbuz întîrziat, cu număr de Polonia şi cu biciclete agăţate pe toate părţile e primit la bord. Pe şosea, peste colină, se apropie farul unei motociclete mari. Semne prieteneşti. Nu vă grăbiţi. Mai stăm.

În pripa noastră de a călători, a vedea, a citi, a înţelege şi de a judeca, mulţi poate n-am băgat de seamă că Premiul Nobel acordat Uniunii Europene n-a fost pentru fizică, chimie, medicină ori literatură, ci chiar pentru pace. Pentru *această* pace.

Crişan ATANASIU
crisanatanasiu@yahoo.com

(IN)ACTUALITĂŢI

Despre vanitate

1) Ce este mai fast pentru un orgoliu: a fi *rănit,* sau a fi... *„hrănit“*? Cred că amîndouă speţele se alimentează una pe cealaltă...

2) Hoţul are o minimă demnitate – el nu cerşeşte.

3) Cerşetorul are o minimă conştiinţă – el nu fură.

4) La un curs de perfecţionare pentru diriginţi am întrebat-o, informal, pe formatoarea noastră dacă nu cumva se inculcă o mare dilemă învăţăceilor de azi: pe de o parte este mult fluturat principiul (luat de peste Ocean) al creşterii stimei de sine a şcolarilor, iar pe de alta, la orele de religie, se citează adesea sintagma „fericiţi cei umili“. Amfitrioana cursului mi-a răspuns cumva în doi peri: „de-ar fi asta singura antinomie din învăţămîntul românesc!...“. Iar cursul şi-a urmat mai apoi... cursul normal.

Prof. Florin NECHITI

Paseo de las
MANUALIDADES
gobBsAs

album dilematic Camelia Tudor

(…) O zi pierdută, „ratată“, ca multe din zilele oamenilor. (…)

Să tot fie vreo cîteva la număr. N-aş vrea să mă apuc să le număr, fiindcă după contabilizarea lor risc să fiu numită „un pierde-vară“ sau, mai grav, ca mama să citească negru pe alb că temerile ei în privinţa mea au fost cu temei. Dar o trecere în revistă ar merita!

Istoria zilelor mele „ratate“ începe pe la zece ani, cînd plecam pe poartă fără vreun scop anume, ajungeam pe hotar, fără să fiu trimisă în vizita agricolă, şi undeva, după-masa, mă-ntorceam de foame acasă cu un băţ şi cu cîinele după mine, declarînd fără să fiu întrebată cît a mai crescut lanul de porumb sau cîţi gîndaci de Colorado am numărat pe un cuib de cartofi. Ar mai fi de contabilizat zilele cînd plecam pe furiş de acasă, sărind gardul de la grădiniţă, pe lîngă frăgar, lăsîndu-mi treburile gospodăreşti în plata Domnului şi pe umerii fratelui, ca să merg la iaz, la scăldat cu fetele lu' Chiorean.

Şirul zilelor „ratate“ a continuat în adolescenţă, cînd pierdeam numărul zilelor în care nu ieşeam din apartamentul de la bloc. Motive serios adolescentine: nu am chef şi nu vreau. Vedeam într-un final lumina zilei, cînd mama, sătulă de paloarea obrajilor mei, mă trimitea „să iau soare“. Faţa-mi primea soarele cu ochii mijiţi de lumina orbitoare. Cînd prindeam o culoare roşiatică eram primită înapoi în întunericul apartamentului de bloc unde-mi reluam şirul zilelor „ratate“. Alte zile „ratate“ demne de menţionat din perioada adolescenţei sunt cele în care mă credeam pe rînd Pip, Winnetou sau Robinson Crusoe şi-mi făceam planuri cu creionul pe hîrtie, scrijelindu-mi viitorul în cîteva rînduri, punînd lumea la cale, cucerind teritorii necunoscute, făcînd liste cu ce aş lua cu mine cînd ajung pe insula mea pustie sau ce-o să mă fac cînd cresc mare.

În perioada de tinereţe adultă, cele mai multe zile „ratate“ mi le-am petrecut scriind scrisori şi bileţele de amor. În unele îmi preamăream iubirea, în altele o jeleam, vreo două am ars în WC, la vreo trei le-am ars doar marginile hîrtiei ca să pară mai vechi, pe una am scris-o pe o hîrtie igienică, pe multe le-am parfumat încît s-a înmuiat hîrtia scrisorii făcînd scrisul ilizibil, multe nu le-am expediat şi o parte am avut grijă să le ascund bine, încît nici astăzi nu mai ştiu exact unde.

Mai recent, zilele „ratate“ sînt cele în care zac în pat pierdută-n gînduri ce, de obicei, nu se concretizează în nimic. Sunt zilele în care singurele două lucruri ce mă ridică din patul gîndurilor sînt nevoile fiziologice şi chiorăitul maţelor, pe care nu le mai pot ignora.

Din mica mea istorie a zilelor „ratate“ am conştientizat două lucruri: pe parcursul unei zile „ratate“, la un moment dat, ratat prin neconştientizarea lui, sînt fericită şi doi, orice zi „ratată“ a însemnat cîştigarea bătăliei cu timpul-eternul inamic al omului, căci o zi „ratată“ îţi oferă ocazia să *pierzi* timpul.

Maria-Georgeta SABĂU

AM ZÎMBIT LA...

Poveşti cu tîlc (bancuri) cu ciobani de la noi şi interpretări occidentale

Un cioban află de la o mioară năzdrăvană că doi lupi vor veni la noapte să îi fure oile din ţarc, printr-o scîndură din gard ce era slăbită. Se hotărăşte să îi întîmpine cum se cuvine: cu toiagul în mînă, ascuns după gard. Se lasă întunericul peste ţarcul oilor şi la un moment dat îşi fac apariţia şi lupii. Găsesc scîndura slăbită şi primul îşi bagă capul dînd să intre. Ciobanul îi trage una peste bot cu toiagul. Lupul scoate un icnet, îşi retrage rapid capul şi, punîndu-şi laba peste bot, îi spune celuilalt: „Intră tu, primul, că mie mi-e ruşine“.

Ce ţie nu-ţi place, altuia nu face – proverb puţin cunoscut nouă. Occidentalii, în mare, îl au drept literă de lege.

În toiul nopţii, un cioban sta întins pe cîmp păzindu-şi oile. Întunericul şi liniştea nopţii îl înconjurau. Cerul era plin de stele. Tot uitîndu-se pe cer, observă că o stea devine tot mai luminoasă şi mai mare, pe măsură ce, parcă, se apropie de pămînt. Se tot apropie pînă ajunge deasupra turmei sale. Steaua, avînd o formă rotundă, gravita fără să facă vreun zgomot asupra oilor şi a ciobanului. La un moment dat, din forma rotundă se deschide o trapă şi din ea coboară un gît. Din gîtul principal, mai apar alte două gîturi, din cele două gîturi secundare încă patru gîtuleţe şi din gîtuleţe, un mic gît ce se opreşte deasupra unei oi şi o aspiră. Gîtul cel mic cu oaia aspirată se retrage în cele patru gîtuleţe, cele patru gîtuleţe se retrag în cele două gîturi secundare care la rîndul lor, se retrag în gîtul principal, iar apoi în forma rotundă şi luminoasă. Mai gravitează deasupra turmei cîteva momente şi apoi se duse înapoi de unde a venit. Ciobanul, după un timp, se ridică de unde sta întins pe cîmp păzindu-şi oile şi, sprijinindu-se în toiag, zise cu amărăciune: „Eeeii, f***-ţi gîţii mă-tii!“.

Nota mea: Dăm vina pe gît pentru că el face legătura, el e intermediarul dintre cap şi trup, dintre decizie şi acţiune. Occidentalii ar fi zis un simplu *„don't kill the messenger“.*

Maria-Georgeta SABĂU

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Patricia MIHAIL ● Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA
Dan STANCIU ● Mircea VASILESCU (redactor-şef) ● Luiza VASILIU (editor conţinut web)

RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Iulian COMANESCU
Claudiu CONSTANTINESCU ● Codrin Liviu CUŢITARU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO
Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI ● Oana STOICA ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU ● Rodica ZAFIU

CAP LIMPEDE: Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

ABONAMENTE ŞI INFORMAŢII: Zirkon Media ● tel.: 0730.190.899, număr cu tarif normal în orice reţea telefonică, orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@zirkonmedia.ro
PUBLICITATE: Ionela DANA ● tel.: 0730.190.808 ● e-mail: ionela.dana@redmd.ro
DIRECTOR PUBLICITATE: Costin VELICU ● e-mail: costin.velicu@redmd.ro
DIRECTOR PRODUCŢIE: Ionuţ MATEI
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Alin BENEA

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE
DIRECTOR EXECUTIV: Gabriela ENESCU

Tiraj 10.500 ● Tipărit la Tipomedia Bucureşti

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de
Adevărul holding

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Minuni şi miracole**
- **Emigraţia**
- **Petreceri. Chefuri**

SITUAȚIUNEA

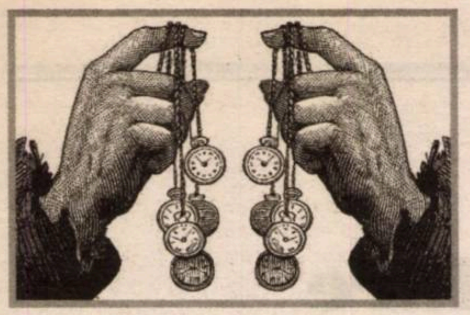

Andrei PLEŞU

nici aşa, nici altminteri

„Aşa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici aşa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

O aniversare uitată

Pe 4 decembrie s-au împlinit douăzeci şi cinci de ani de la moartea lui Constantin Noica. Nimeni nu pare să-şi fi adus aminte de el cu prilejul acesta. Nici presa, nici scriitorimea, nici editurile care l-au publicat şi, ceea ce e încă şi mai trist, nici noi, cei care am avut privilegiul să-i fim aproape. Sînt sigur că ne-ar fi iertat. Nu-i plăceau festivităţile omagiale. „Să nu mă sărbătoriţi!“ – spusese, pare-se, unui grup de prieteni, la o întîlnire colocvială. În definitiv, e preferabil să fii prezent, zi de zi, discret, dar neabătut, în memoria oamenilor, decît să ai parte, la răstimpuri, de o cădelniţare birocratică, de un strict protocol calendaristic, de „pietatea“ administrativă a gazetelor sau a manualelor.

În lumea românească de azi, uitarea lui Noica e aproape „normală“.

În lumea românească de azi, uitarea lui Noica e aproape „normală“. Prezenţa lui face parte dintr-o altă realitate, dintr-o altă ierarhie de valori, dintr-un alt fel de a fi. Uitat a început să fie, de altfel, destul de curînd după moarte. A devenit, mai repede decît ar fi fost cazul, o etichetă incertă, dacă nu direct un stigmat. Înainte de a fi fost citit, cercetat, asumat intelectual, a ajuns o figură „controversată“. I s-au radiografiat, cu o hărnicie nemiloasă, păcatele (reale) din tinereţe, s-a vorbit despre el ca despre un „guru al ceauşismului“, a fost taxat drept „naţionalist“, „reacţionar“, „neaoşist“ sau „protocronist“, a fost făcut vinovat de absenţa disidenţei în România comunistă şi de toate relele ilustrate, fireşte, de antipaticii săi discipoli, racordaţi, prin mijlocirea sa, la toate derapajele unui „interbelic“ demonizat. Păltinişul a devenit „bastionul“ reprobabil al elitismului, al monopolului cultural, al „răului“ public, supravieţuind prin manipulare şi abuz de putere. A fi „păltinişean“ a urcat brusc spre vîrful pejoraţiei culturale şi ideologice. Orice tip de vecinătate – declarată sau doar bănuită – cu Noica a sfîrşit prin a fi culpabilă. Nimeni nu ştie, sau nu pare interesat să afle, care sînt isprăvile propriu-zis profesionale ale filozofului: textele lui despre Platon, Descartes, Leibniz, Kant şi Hegel, despre comentatorii aristotelici şi Goethe, despre Eminescu şi despre „demnitatea Europei“. Nimeni nu răsfoieşte tratatul lui de ontologie, sau cartea despre „logica lui Hermes“. Iar cei interesaţi de petele negre (şi nonşalant înnegrite) ale biografiei nicasiene trec foarte uşor cu vederea cei nouă ani de domiciliu forţat şi cei şase ani de puşcărie la care l-au condamnat autorităţile staliniste.

Sînt perfect conştient că nu e sănătos să practici idolatria. Ştiu, pe de altă parte, că n-o să le pot transmite niciodată acelora care n-au trăit, fie şi episodic, în preajma lui Constantin Noica, cum arăta, de fapt, dinamica gîndirii şi a rostirii lui şi, cu atît mai puţin, care era croiala lui omenească. Aş cădea, probabil, în ridicol, vorbind despre dimensiunea lui protector paternă, despre felul în care făcea să coexiste, în comportamentul lui, rigoarea fermă a unui profesor, eleganţa îndelung exersată a unui *gentleman*, candoarea uşor defazată a unui bunic şi buna dispoziţie tinerească a unui prieten. Nu poţi transforma o experienţă strict personală în „portret de aparat“ acceptat, ca atare, de toată lumea. Dar nici nu e rezonabil sau igienic să combaţi idolatria prin demolare facilă sau prin ignoranţă *trendy*. Să pui în insectar oameni vii, să pui explozibil sub orice construcţie. Nu cer nimănui să-i fie dor de Noica. Asta nu se poate cere decît celor care l-au cunoscut. Dar ar fi binevenită o evaluare cinstită şi respectuoasă, străină de ură şi de tabuuri stereotipe, alimentate de o programatică rea-credinţă.

Nu numai lipsa de informare, răţoiala incultă, coregrafia oportunistă conlucrează însă pentru uitarea lui Constantin Noica. În joc intră şi o anumită *calitate* a lumii de-acum, incompatibilă – cum sugeram la început – cu lumea întruchipată de el. Aşa se face că ar fi aproape indecent să pomeneşti numele unui om întreg şi să-i cinsteşti memoria pe o scenă dominată de prim-miniştri fără onoare, de parlamentari specializaţi în tîlhărie, de impostori deveniţi instituţii, de „deştepţi“ fără simţul realităţii şi de băieţi pragmatici cocoţaţi, golăneşte, pe şubrede butaforii electorale. Trăim în lumea lui Verginel Gireadă. Noica nu face parte din această galaxie. În aceste condiţii, uitarea lui e de rigoare. E un fel de a-l proteja.

■ ■ ■

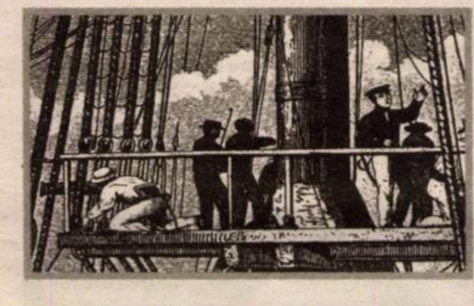

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Proasta guvernare continuă

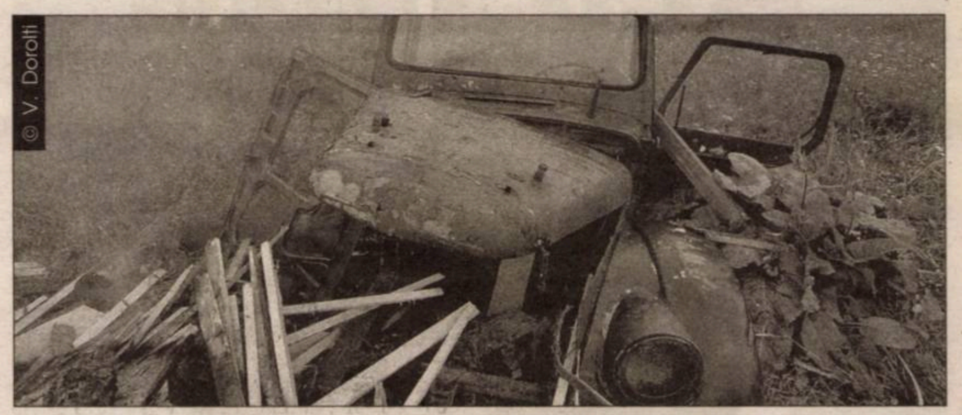

© V. Dorotti

Tocmai auzisem un banc nou pe teme politice şi mă întrebam dacă e de bine sau de rău că în România au reînceput să apară astfel de bancuri. Iată-l: „De ce se organizează alegeri în România? Ca să se afle cine va fi partenerul de guvernare al UDMR“. Nu se mai potriveşte. Deocamdată.

Preşedintele l-a numit premier pe Victor Ponta. A doua oară. Spusese de mai multe ori, cu o mare risipă de vorbe, că nu-l va numi – între altele, pentru că e plagiator şi mincinos. A făcut-o. A acceptat, aşadar, să numească un premier pe care îl consideră plagiator şi mincinos. Victor Ponta a acceptat şi s-a apucat de formarea guvernului. Zile şi seri în şir, spusese că Băsescu e dictator. Acum, n-a mai zis nimic – a acceptat să fie prim-ministru într-o ţară condusă de un dictator. A zis doar că runda de consultări de la Cotroceni a fost „civilizată“. Ca şi cum, între un preşedinte şi un premier dintr-o ţară a Uniunii Europene, relaţiile civilizate sînt excepţia, nu regula. Această numire „scurtă şi civilizată“ pune punct unui an întreg de vorbe aruncate aiurea şi de „dezbateri“ fără nici un sens. Un an pierdut, într-o ţară prăpădită şi fără busolă.

În mod normal, acum ar trebui ca noul guvern să se formeze rapid (de cînd scriu pînă veţi citi s-ar putea să fie gata) şi să treacă la treabă. Dacă tot a pornit printr-o consultare „civilizată“, ar trebui mers cu civilizaţia pînă la capăt şi cetăţenii ar trebui să simtă că ţara e guvernată, că îşi pot vedea liniştiţi de vieţile lor, că nu li se mai anunţă zilnic, la televizor, catastrofe, dictaturi, puciuri. Mă îndoiesc însă că va fi aşa.

În primul rînd, pentru că mareea de vorbe goale rostită de atîta vreme nu va putea fi uitată aşa uşor. Mania de a „ieşi la televiziuni“ pentru a da cu gura nu-i va părăsi prea uşor nici pe liderii majorităţii USL, nici pe Traian Băsescu. Se vor abţine, poate, un timp, dar o vor lua de la capăt. În al doilea rînd, pentru că, din cîte se pare, în noul guvern se vor afla persoane controversate ori cu probleme în justiţie. După ce fostul guvern a fost prezentat drept „cel mai cinstit“ şi s-a dovedit că nu e aşa, cel nou va merge pe aceeaşi linie: îmbăţoşată de majoritatea zdrobitoare cu care a cîştigat alegerile, USL nu va lua în seamă eventualele critici la adresa vreunui ministru cu probleme. Vor mai fi în guvern şi eternii abonaţi la anumite ministere, precum Rovana Plumb la Mediu şi – mai ales – Ecaterina Andronescu la Educaţie. Sigur, doamna Andronescu merită răsplătită pentru că ţine în continuare sub cheie dosarul de plagiat al şefului său. Dar după ani întregi fără rezultate la conducerea ministerului, e limpede că nu putem spera într-o îmbunătăţire a situaţiei învăţămîntului prin revenirea sa. Dimpotrivă: ne putem aştepta ca legea adoptată pe vremea lui Daniel Funeriu să fie dată peste cap, deşi aplicarea ei e în curs (cu mari poticniri); şi s-ar putea să fie întoarse pe dos exact lucrurile bune din lege, nu ambiguităţile şi erorile ei. Iar starea proastă în care se află educaţia astăzi înseamnă că prin 2030 vom fi tot o ţară de mîna a doua. Aici nu e nimic nou de descoperit: ţările care s-au dezvoltat rapid şi sănătos, scăpînd de sărăcie şi de „necivilizaţie“, sînt cele care şi-au construit sisteme educaţionale solide (Finlanda, Suedia, Coreea de Sud şi altele).

Apoi, greu de presupus că această coaliţie, născută doar cu scopul de a-l învinge pe Traian Băsescu, va rezista prea mult. Oricît şi-ar declara iubire reciprocă Victor Ponta şi Crin Antonescu, partidele lor vor avea destule ocazii să se certe pe teme concrete; una e să păstrezi unitatea de monolit împotriva duşmanului comun, alta e să trebuiască să guvernezi. Deja începe prost: PSD a vrut ca UDMR să facă parte din guvern, PNL n-a vrut. Partidul lui Dan Voiculescu e oricum imprevizibil şi se va alia cu oricine, în funcţie de interesele de moment ale patronului său. În condiţiile în care opoziţia e şchioapă, puterea are toate şansele să cadă în capcana propriei îngîmfări „dominatoare“; iar scurta istorie a tranziţiei româneşti arată că nici o coaliţie n-a rezistat. Tot aud în jurul meu ori citesc pe bloguri şi prin comentarii întrebarea temătoare a unor oameni întru totul stimabili, speriaţi de majoritatea de tăvălug a USL: „ce ne facem cu ăştia?“. Ce să ne facem? Dacă „ăştia“ o iau iarăşi pe ogor încercînd să schimbe legi pe sub masă, reacţionăm (vin vremuri bune pentru societatea civilă, are şansa să-şi recapete suflul...). Asta dacă sîntem cetăţeni responsabili. Dacă nu, nu.

Partidul lui Dan Voiculescu e oricum imprevizibil şi se va alia cu oricine.

În al treilea rînd, calitatea politicienilor e tot mai proastă. Nu numai din punct de vedere politic, ci şi din punct de vedere uman. Ceea ce, în atmosfera de conflict permanent şi agitaţiune nestăvilită a politichiei româneşti, predispune la păruială. Mai devreme sau mai tîrziu, se vor „lua“ din ceva. Nu de greoaia majoritate avem a ne teme, ci de proasta guvernare care va urma. (Sau, mai bine zis, va continua – căci durează de ani şi ani...). Chitiţi să-şi rezolve problemele de dosar, să împartă banii publici, să se-ngraşe din tortul puterii, oamenii care ne conduc vor uita pînă şi de enervarea pe Băsescu, cea care le-a dat singurul sens politic din ultimii ani. Au, omeneşte vorbind, destule resurse de micime şi frustrare pentru a se duşmani între ei şi a se lucra reciproc pe la spate. Şi nici Traian Băsescu nu va sta, cuminte şi constituţional, degeaba.

Aşa încît, într-o primă fază, aştept ca bancul cu „partenerul de guvernare al UDMR“ să redevină valabil. După aia, om mai vedea.

■ ■ ■

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Utilități particulare

„Ha, cît de comunist poți gîndi, ar trebui să te iei de mînă cu pedesereu, să blocați privatizarea cît mai mult. Mentalitate tipic etatistă, comunistă, conservatoare.“ Așa mă gratula moderatorul emisiunii radiofonice la care fusesem invitat. Era pe vremea cînd Adrian Năstase era premier și se vorbea intens de privatizarea distribuției de gaz, curent electric, apă. Timid, bazîndu-mă pe lecturile săptămînale din *The Economist*, afirmam că nu e nici o fericire pentru consumatori cînd utilitățile – monopol natural (adică acele servicii cu furnizor unic) trec din mîna statului în cea a investitorului privat. Piața nu poate funcționa. Nu ai cum alege între furnizorul X și furnizorul Y pentru gaze naturale, pentru apă sau energie electrică, în funcție de preț sau de calitatea ofertei. Îi aduceam aminte ostilului moderator de experiența neplăcută a privatizării căilor ferate britanice (infrastructura) sau de celebrul caz al Californiei, în materie de distribuție a energiei electrice. Omul se îneca de rîs! „Auzi, să compari California cu România, în materie de economie de piață… asta e bună de Cațavencu, la Bule…“

E sîmbătă. Seara. Nu avem apă.

Mai bine de zece ani mai tîrziu. E sîmbătă. Seara. Nu avem apă. S-a oprit. Sunăm. Vine echipa. Se apucă de săpat. Găsesc sub stradă o ditamai peștera, de vreo doi metri adîncime. Săpase acolo apa din țeava spartă. Dacă trecea vreun camion plin pe acolo, se putea întîmpla o nenorocire. După vreo 24 de ore de lucru, au reușit să repare. Au căutat destul de mult țeava, pare-se că nu mai sînt de găsit pe nicăieri planurile rețelei, vechi de vreo 80 de ani. Așadar, duminică, în ziua alegerilor, pe la 6 seara aveam din nou apă.

Fix peste un sfert de oră a picat curentul. Sunăm. La Enel au *call center*. Dintr-acela politicos, cu roboțel care te informează și iar te informează, preț de vreo cinci minute, că numărul tău de telefon va fi reținut, „în scopul îmbunătățirii serviciilor“, apoi îți înșiră pomelnicul defecțiunilor din sector, cu ora probabilă de rezolvare a incidentului. Total lipsit de interes pentru oricine. Oricum, dacă suni la deranjamente, îți dorești să vorbești cu un om, să îi povestești necazul, să auzi de la el că aia e ora cînd o veni curentul, să te certi cu el, eventual, să-ți verși nervii pe cineva… Roboțeii ăia sînt total inutili. Call center-istul ne spune că se rezolvă pînă la 21. Într-adevăr, pe la fără un sfert s-a reparat. Bucurie mare. Necazul e că, după o jumătate de oră, s-a întrerupt din nou. Am sunat. Ne-au spus că se repară pînă pe la miezul nopții. Am stat treaz, să mă asigur că pornește centrala termică și nu stăm toată noaptea fără căldură. Am stat treaz degeaba. Dimineață tot nu aveam curent. Roboțelul ne spune că se va repara pînă la 10. Echipa de intervenție a venit pe la 10 și jumătate. În fine, pe la ora prînzului, au găsit locul defecțiunii. Au săpat (cablu subteran, deh), au constatat că era din cele vechi de prin 1929, subțirel și total nepotrivit consumului de curent de pe o stradă, 80 de ani mai tîrziu. Au reparat, la 24 de ore de cînd s-a stricat. A fost, probabil, o cîrpeală. De atunci, adică de vreo cinci zile, ne cade curentul de cel puțin două ori pe zi. Cînd o fază, cînd alta. Ne-am obișnuit. Știu pe de rost litaniile roboțeilor de la call center. Ba, am învățat pe de rost și replicile (sută la sută previzibile) ale operatorilor „vii“.

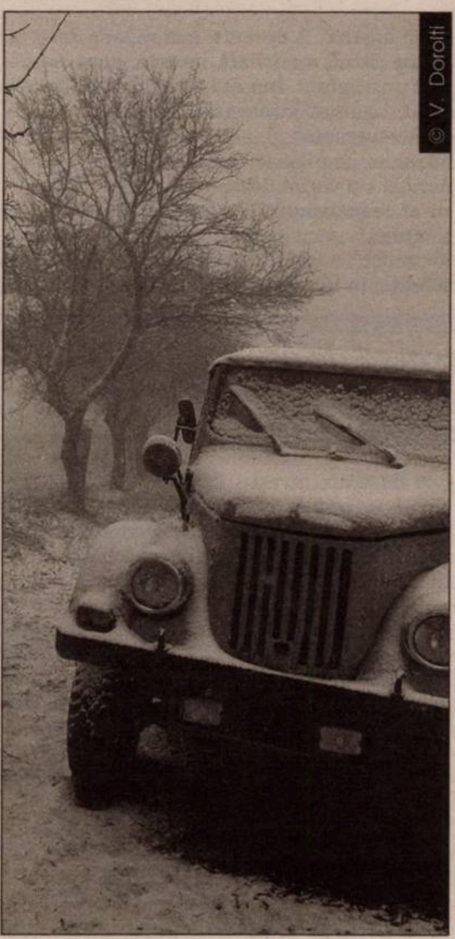
© V. Dorolti

Mă aștept ca penele de curent, gaz sau apă să continue. Infrastructura este veche și cîrpită non-stop. Singura soluție ar fi o investiție majoră pentru renovarea întregii rețele. Numai că nu are cine să o facă. Un director general de la una dintre firmele (private) de utilități a recunoscut *off the record*: „nu investim acolo, nu merită. Este un cartier vechi, plin de case, nu de blocuri. La 200 de metri de țeavă sînteți zece consumatori. În Berceni, pe tot atîta țeavă, avem o mie. Pur și simplu, nu merită să investim, ar mînca din profit“. Ce să-i spun? Avea dreptate. Ei sînt o firmă privată. Caută profitul. Eu ce voi face? Voi cumpăra gaze, curent sau apă de la concurență, nu? Nu – pentru că așa ceva nu există. Eu mă voi bucura în continuare că furnizorii de utilități sînt firme private. Eficiente. Profitabile.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

DEPECHE MODE
TOUR 2013
15 MAI • ARENA NAȚIONALĂ
BILETE DISPONIBILE PE MYTICKET.RO, DIVERTA, MAGAZINUL MUZICA, LIBRĂRIA MIHAI EMINESCU ȘI SALA PALATULUI
ORGANIZAT DE EMAGIC
RECOMANDAT DE DILEMA VECHE

PUBLICITATE

AQUA CARPATICA și DOMENIILE SÂMBUREȘTI
prezintă
AN EVENING WITH
MARK KNOPFLER AND BAND
Hiturile DIRE STRAITS în interpretarea creatorului lor
25.04.2013 / SALA PALATULUI
BILETE: MYTICKET / DIVERTA
NOUL ALBUM DISPONIBIL DIN 31.8
MARKKNOPFLER.COM
ORGANIZAT DE EMAGIC
PARTENERI MEDIA: 24-FUN adevărul DILEMA

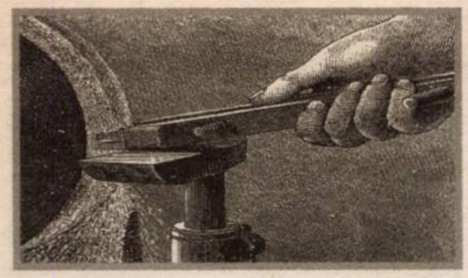

Ovidiu NAHOI

EU şi UE

Un altfel de sfîrşit al lumii

Cînd au făcut celebrul lor calendar, prilej de atîtea speculaţii tabloide, mayaşii nu aveau de unde să ştie că undeva, la capătul celălalt al lumii, se va naşte o naţiune română, simpatică în general şi cu naturelul simţitor cînd vine vorba de politichie. Dar uite că au nimerit-o. Nu este anul 2012 cel al sfîrşitului lumii, dar pentru România, sau mai bine zis pentru viaţa ei politică, a însemnat anul cotiturii. Că lucrurile vor merge spre direcţia bună sau nu, asta nu avem de unde şti şi nici mayaşii nu mai există.

Dar măcar atîta lucru ştim: că atunci cînd preşedintele Băsescu şi-a pus iscălitura pe decretul prin care l-a desemnat prim-ministru pe Victor Ponta, un an se încheia. Un an al schimbărilor dramatice, început, de fapt, în acea seară de ianuarie, cînd preşedintele, probabil enervat, a pus mîna pe telefon pentru a se război în direct cu doctorul Raed Arafat. Nimic nu a mai fost precum înainte, începînd din acea seară: nemulţumiri strigate în stradă, pierderea de către preşedinte a controlului asupra majorităţii, războiul deschis din vară şi două rînduri de alegeri devastatoare pentru tabăra preşedintelui.

Punîndu-şi semnătura pe decret, preşedintele, de fapt, a capitulat. Şi nici nu avea încotro, din moment ce electoratul – poporul suveran, nu-i aşa? – i-a respins ferm proiectul politic. Atunci cînd a afirmat că nu va chema USL la guvernare nici dacă va atinge pragul de 50% şi mai apoi că nu-l va desemna pe Victor Ponta, preşedintele a cerut permisiunea electoratului de a se implica personal în formarea unei noi majorităţi, înainte de a alege un candidat de premier după un anumit profil – un profil pe care, de altfel, l-a şi descris.

Dar electoratul a refuzat să-i dea preşedintelui această putere – alegerile, în realitate, despre asta au fost. Ce a stat la baza acestui rezultat? Cum de a fost posibil ca proiectul prezidenţial să fie respins categoric în toate păturile sociale, de oameni cu studii universitare, medii şi generale, de femei şi de bărbaţi, de ardeleni, munteni, olteni, dobrogeni şi moldoveni, de tineri şi vîrstnici? Asupra acestor întrebări se va discuta mult în 2013. Iar o altă întrebare va fi ce se va alege de acest veritabil „front popular“ – un val devastator, care apare rar, care nu poate fi oprit, dar care la fel de repede se sparge şi se retrage.

Contemplînd peisajul de după tsunami, preşedintele şi amicii politici ai domniei sale ar trebui să se întrebe cum de au nemulţumit toate categoriile sociale şi pe oricare cetăţean în parte, astfel încît ei s-au văzut uniţi într-un acelaşi curent imposibil de îndiguit. Altfel, o mişcare cu caracteristici balcanice, în care găseşti boieri luminaţi şi gloată, învăţaţi şi analfabeţi, bogaţi şi săraci, burghezi şi calfe, cărturari şi clepţi. Plus o mînă de trădători din garda pretoriană.

O mişcare cu caracteristici balcanice,
în care găseşti boieri luminaţi şi gloată.

Această mulţime eterogenă, unită împotriva simbolului încarnat de preşedintele Băsescu, şi-a spus cuvîntul – posibilitatea de a se exprima la urne, scrîşnit şi anonim, a eliminat alte forme de manifestare, precum cele din ianuarie 2012.

Acum, valul s-a spart, mulţimea s-a potolit, răfuiala a avut loc. Pentru preşedintele Traian Băsescu începe un nou mandat, după ce a eşuat în principalul său obiectiv politic: crearea unei mari formaţiuni de centru-dreapta. Acest „al treilea mandat“ – unul scurt, de doi ani – nu mai are cum să semene cu precedentele, iar principalul scop al preşedintelui nu mai poate fi amenajarea scenei politice după propria viziune, ci pregătirea unei ieşiri onorabile din scenă.

De partea cealaltă, se naşte un nou „star“ politic. Victor Ponta, căruia puţini îi dădeau mari şanse la preluarea mandatului provizoriu, s-a ţinut bine în şa. A călcat cu cinism peste acuzaţiile de plagiat, a întrebuinţat fără a clipi dublul discurs, s-a arătat conciliant în interviurile din presa străină şi tăios în convorbirile de la posturile TV prietene. Dar i-a mers! În vară, era politicianul infantil, chemat la ordine de preşedintele Barroso, şi primea fără să crîcnească o „foaie de parcurs“ pe care orice alt omolog de-al său din Uniunea Europeană ar fi rupt-o pe loc, considerînd-o umilitoare.

Şi iată-l după alegerile din decembrie, „uns“ premier de acelaşi José Manuel Barroso, încă înainte ca preşedintele Traian Băsescu să iscălească decretul. Crescut de mic în cultura de haită a PSD, tînărul Victor Ponta a căpătat, pe nesimţite, toate trăsăturile lupului alfa. Ne place sau nu, el este produsul exemplar al lumii noastre politice de astăzi. Cine l-a subestimat a greşit profund.

Votul masiv pentru USL nu înseamnă însă o susţinere necondiţionată pentru Guvernul Ponta. Puterea are în faţă un greu examen, acela de a oferi naţiunii nu doar o guvernare mai bună sau mai rea, ci un proiect naţional în stare de a uni energii – adică exact ce n-au reuşit ceilalţi.

De partea cealaltă, opoziţia – fosta putere – trebuie să iasă cît mai repede din fantasmele ideologice şi să se întoarcă la scopurile reale ale politicii şi guvernării, nu pentru statistici, ci pentru oameni.

Totul este, aşadar, de schimbat şi nimic nu va mai fi ca înainte, după acest ciudat şi tumultos 2012. Ceea ce nu înseamnă că va fi neapărat mai bine.

***Ovidiu Nahoi** este realizator de emisiuni la Money.ro.*

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Poveste de Crăciun

Unui băieţel care îi ceruse să-i spună o poveste de Crăciun, Sfîntul Nicolae Velimorovici i-a scris o scrisoare astfel:

O să-ţi povestesc o poveste pe care mi-au povestit-o arabii ortodocşi din satul Betdjale de lîngă Betleem. Demult, demult, departe, departe, înainte de naşterea lui Hristos, era în Betleem un om pe nume Iesei, fiul lui Obed, fiul lui Booz şi al lui Rut. Şi acest Iesei avea opt fii. Cel mai tînăr dintre fiii lui Iesei se numea David. David era păstor, şi păştea oile lîngă Betleem. Sfînta Scriptură îl zugrăveşte pe David ca pe un tînăr arătos, cu părul castaniu şi faţa frumoasă. Acest frumos păstor mai era, pe deasupra, neobişnuit de puternic şi de viteaz.

Cînd leul sau ursul îi răpeau vreo oaie, el fugea repede după fiară, smulgea oaia din fălcile fiarei iar pe fiară o omora. Aşadar, David era cu adevărat un păstor bun şi de încredere al turmei sale dalbe. Şi îl cinstea mult pe tatăl său, ca pe Dumnezeu. De multe ori, David dormea pe cîmp, pe patul încăpător al pămîntului, acoperit de pătura ţesută cu fir de aur a cerului înstelat. Dar ceea ce îţi voi povesti nu s-a întîmplat pe cîmp, sub stele, ci într-o peşteră din stîncă, de lîngă Betleem. Era o zi fierbinte, cum sînt multe zile în acea ţară de la Răsărit. Oile lui David stăteau întinse la răcoare sub un măslin. Soarele ardea cu toată puterea sa şi oile gîfîiau de căldură. Şi pe David l-a ajuns o sete de tot supărătoare. Drept aceea, a intrat în acea peşteră ca să scape de arşiţă şi să se odihnească, în peşteră era răcoare vara şi cald în zilele de iarnă. După ce a intrat în peşteră, tînărul păstor s-a simţit dintr-odată plăcut şi s-a aşezat; l-a luat somnul degrabă, s-a întins şi a adormit. Dar n-a trecut mult timp, şi David a simţit ceva rece pe mîinile sale şi s-a trezit din somn. Cînd a deschis ochii – vai! – a văzut un şarpe îngrozitor cum i se ghemuia pe piept şi se încolăcea în jurul mîinilor, îşi înălţa capul turtit deasupra feţei lui şi îşi mişca limba despicată! Cu ochii privea ţintă, plin de răutate, în faţa tînărului – cu ochi care ardeau precum jăraticul, în peşteră era întuneric, şi în întuneric ochii acelei fiare, ca două scîntei! David s-a cutremurat tot de groază. Era într-o stare disperată, scăparea nu era cu putinţă. Numai să fi mişcat din mînă sau din cap că şarpele l-ar fi muşcat fără îndoială, vărsîndu-şi otrava în sîngele lui. O, cu cît mai uşor i-ar fi fost să se lupte cu leul ce răcneşte sau cu ursul care urlă decît cu acea jivină tîrîtoare mută! Ce să facă? Deodată şi-a amintit David de vechiul său Ajutător în restrişti, de Domnul său, şi a strigat din inima plină de durere şi plîns: „Nu mă lăsa, Doamne Dumnezeul meu, nu Te depărta de la mine! Grăbeşte în ajutorul meu, Izbăvitorul meu dintru atîtea nevoi!“. Îndată ce a rostit cuvintele acestea, iată că a răsărit o lumină neobişnuită într-unul din colţurile peşterii. Era o lumină în chipul unui glob mare. În mijlocul acelui glob de lumină, David a văzut o fecioară frumoasă, blîndă şi serioasă, în acelaşi timp. Fecioara şedea cu capul aplecat în faţă şi ţinea în braţe un prunc atît de minunat cum nu văzuseră nicicînd ochii fiului lui Iesei. Deodată, pruncul s-a ridicat în poala maicii sale şi a privit cu asprime la şarpele cu ochii ca două fulgere. Şi a întins pruncul degetul către intrarea peşterii, ca şi cum i-ar fi poruncit şarpelui să iasă. David a sărit şi s-a întins la pămînt înaintea fecioarei şi a pruncului. A vrut să îşi arate în cuvinte recunoştinţa pentru mîntuirea neaşteptată, însă tocmai cînd îi venise cuvîntul pe limbă, a deschis ochii – dar nu se mai vedea nimic. Şi toată peştera se umpluse de oarecare mireasmă dulce, ca de la tămîie şi smirnă de mult preţ. Pînă la moartea sa, David nu a putut să uite această minunată întîmplare. Din păstor a ajuns împărat, dar o păstra mereu în amintire. Ca împărat, el a alcătuit, printre altele, două minunate cîntări, una: „Celui mai împodobit cu frumuseţea decît fiii oamenilor“, iar a doua: „Împărătesei în haină aurită“. Şi aceste cîntări le cînta ca împărat cu harfa în turnul său înalt din Ierusalim. Iar tu, băiete, ghici: despre ce peşteră este vorba? Ce înseamnă acel şarpe cumplit? Cine era fecioara şi cine pruncul? Ca să îţi fac mai uşor ghicitul tuturor răspunsurilor, te salut cu salutul de bucurie: Hristos S-a născut!

Cine era fecioara
şi cine pruncul?

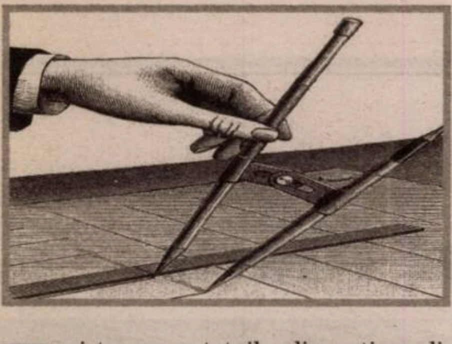

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Morţi şi manechine

Distrugerea statuilor din motive politice şi înlocuirea lor cu altele pentru a imprima în memorie o altă ideologie au fost inventate de Revoluţia franceză. În 1792, Adunarea Legislativă a decretat înlăturarea statuilor de regi, care erau expuse în locuri publice, şi topirea celor de bronz, ca să fie turnate tunuri. În 1793, a fost instituit cultul Raţiunii în scopul de a descreştina Franţa. Catedrala Notre-Dame a fost transformată în templu al noii divinităţi. În Piaţa Bastiliei, acolo unde fusese închisoarea dărîmată de revoluţionari, s-a ridicat o statuie colosală a zeiţei Raţiune în faţa căreia corul cînta un Imn Libertăţii. O amintire a acelui cult patriotic era probabil în intenţia lui Daniel Rosenthal în 1848, cînd, la Filaret, a înălţat o statuie a „României deliverate“, un ghips care a durat numai cîteva zile.

Lectura cărţii *Bucureşti. Materie şi istorie. Monumentul public şi distopiile lui* (ed. Anca Benera şi Alina Şerban), pe care ICR a publicat-o anul trecut, cu o traducere engleză şi ilustraţii (foarte bine alese), mi-a adus aminte acest precedent istoric. Frumosul volum este constituit din contribuţiile unor eminenţi istorici ai artei şi muzeografi români şi străini care şi-au ales să comenteze 13 monumente dispărute. Toate îndeplinind o misiune politică, au fost suprimate fiindcă misiunea lor era perimată. Nici unul n-a ţinut mai mult de 60 de ani: istoria, la români, se grăbeşte. Cele mai longevive au fost monumente omagiale şi comemorative dinainte de Primul Război Mondial, mărturii ale unui regim care, împărţit între liberali (I.C. Brătianu, Eug. Carada, Pake Protopopescu) şi conservatori (Lascăr Catargiu), a construit societatea românească într-o simbioză de tradiţie organică plus modernitate de împrumut. Take Ionescu care, într-o carieră de 30 de ani, trăise 25 ca ministru al vechiului regim, nu şi-a avut statuia decît tîrziu şi momentul pentru care era imortalizat a fost acţiunea sa din vremea războiului („Cred în victoria Aliaţilor aşa cum cred în lumina soarelui“ erau cuvintele înscrise pe placa de bronz aplicată pe soclu, ca exemplu de elocvenţă patriotică). În ordine cronologică, urmează două monumente (al Infanteriei şi Eroii Corpului Didactic) care exprimau recunoştinţa naţiunii pentru jertfele ce au răscumpărat apoteoza din 1918. Statuile regale (Carol I şi Ferdinand) simbolizau şi ele respectul pentru fantome ilustre: prezenţa şi puterea lor erau destinate să rămînă un timp nelimitat, cît trebuia să dureze statul pe care l-au creat cei doi călăreţi de bronz. Pînă aici această serie de morţi era coerentă.

„Cred în victoria Aliaţilor
aşa cum cred în lumina soarelui“

Din ultima zi a anului 1947 au început să cadă statuile, odată cu monarhia. Stalin şi Lenin reprezentau o lume nouă, chezăşia unui viitor etern al omenirii întregi. Ei şi, lîngă ei, provincial, Petru Groza.

Ar mai fi fost de adăugat un monument care n-a mai apucat să fie realizat, în onoarea greviştilor de la Griviţa din 1933, un episod al luptei pentru acea ţară viitoare: uitată în iarba spaţiului verde din faţa Gării de Nord, o piatră cu inscripţie anunţă şi astăzi că acolo va fi monumentul. Este forma minimală pe care o ia comemorarea.

După patru decenii, sîntem la o răscruce şi trecutul recent este iarăşi incompatibil cu prezentul. În cartea pe care o închid acum am găsit un citat care-mi place. La radio Erevan, un ascultător întreabă dacă se poate prezice viitorul şi primeşte răspunsul: „Da, nici o problemă, ştim exact cum va arăta viitorul Problema este cu trecutul, căci se tot schimbă“. Deci, este necesară o selecţie a trecutului, pentru care trebuie să ne păstrăm voinţa de luciditate.

Deocamdată, intrăm în viitor de-a-ndăratelea. Lenin în iarbă la Mogoşoaia parcă sărută pămîntul. La Budapesta au avut ideea de a aduna la un loc pe toţi Leninii şi alte figuri de soldaţi sovietici sau muncitori într-un panoramă foarte apreciată de turiştii occidentali care n-au mai văzut aşa ceva. La Bucureşti, statuia lui Carol I era de Mestrovic, acum e de Florin Codre. Bolborea i-a refăcut pe Jalea, cu Monumentul Infanteriei, şi pe Antonin Mercié, cu Lascăr Catargiu. Cel puţin pe Groza, pe care Ladea îl făcuse cam fălos, am auzit că familia l-a dus acasă în Ardeal: foarte bine.

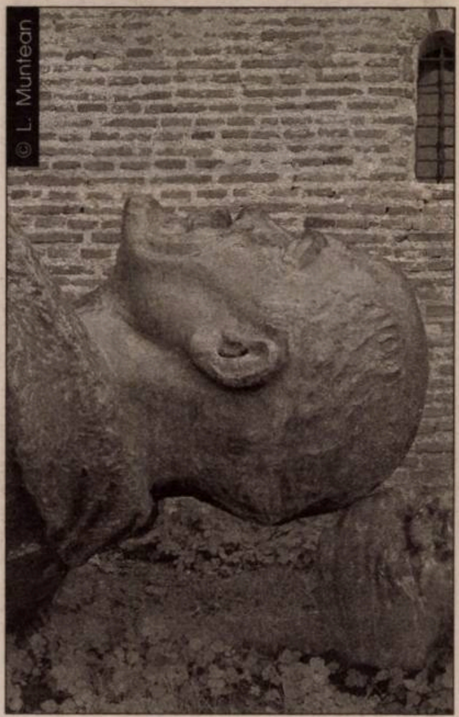

Între fotografiile din volum, o defilare de 1 Mai şi o manifestaţie a Frontului Renaşterii Naţionale arată că oficializarea peisajului urban a influenţat mentalitatea oamenilor. Sînt, ici şi colo, unele greşeli, nu doar de tipar: Arthur Verona n-a fost sculptor, Pake Protopopescu era doctor în drept de la Geneva, nu de la Genova, Victoriile înaripate de la Şosea făceau parte din monumentul lui Ferdinand, nu erau „dedicate reginei Maria“, un ministru sîrb se numea *Ciolac* Antici, nu Ciolan, şi un cunoscut colecţionar şi critic de artă era *Cioflec,* nu Ciofleac!

În ansamblu, lucrarea dă de gîndit. Convenţiile politice impuse de regimul comunist au produs doar manechine, pe cînd statuile vechi erau expresia unui act de conştiinţă, omagiul cuvenit marilor morţi din istoria naţională. A imita astăzi mecanic ceea ce era atunci în sufletul unei epoci care nu se mai întoarce nicăieri şi niciodată este o greşeală. Dovadă, o statuie a lui Traian după două mii de ani!

***Andrei Pippidi** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

■ ■ ■

Anca BRĂTULEANU

SOS Provincia

Contele de Rîmnic

Pe o colină care domină drumul E 85 între Rîmnicu Sărat şi Focşani, se află – înconjurat de buruieni – monumentul ecvestru al lui A.V. Suvorov. Cum ştim cu toţii, acesta este un general rus. Istoria pe care am învăţat-o la şcoală nu cred că îl menţiona. Şi nu ştiam de ce stă acolo, pe dealul care străjuieşte satul Dragosloveni. Ba, după 1959, cînd satul şi-a schimbat numele în Suvorov, generalisimul a devenit pentru localnici un reprezentant al sovietelor; care a murit înecat cînd, după o seară bahică, încerca să traverseze rîul Rîmna, din apropiere. Asta era probabil „răzbunarea“ celor care s-au trezit peste noapte într-un sat cu nume rusesc şi – dată fiind epoca – nu e de mirare.

Memoria locală poate fi,
iată, înşelătoare.

Istoria reală a personajului şi a statuii sale este spectaculoasă. Alexandr Vasilievici Suvorov (1729-1800) a fost un remarcabil general rus, numit adesea „cel care nu a pierdut nici o bătălie“. Şi într-adevăr, biografia lui este un şir lung de războaie şi bătălii cîştigate, pe care titlurile sale le confirmă. Războiul ruso-turc din anii 1789-1792, îi dă ocazia să se afirme încă o dată. Astfel, el cîştigă în 1789, împreună cu trupele austriece, bătălia de la Focşani, iar în calitate de conducător al celor două armate – cea rusă şi cea austriacă – cîştigă şi bătălia de pe rîul Rîmnic. Victoria e una importantă, căci îi determină pe turci să se retragă la sud de Dunăre. Ca urmare, Ecaterina cea Mare îi conferă titlul de Conte de Rîmnic (Rîmnikski), iar împăratul Iosif II îl ridică la rangul de Conte al Sfîntului Imperiu.

Posteritatea îl onorează şi ea. În 1900 – la o sută de ani de la moartea sa – se deschide Muzeul Suvorov din Sankt Petersburg; de la Marea Neagră pînă în Alpii elveţieni i se ridică numeroase statui, printre care cea de lîngă Focşani. Din 1942, o medalie militară îi poartă numele: Ordinul Suvorov. Un bust al lui este (probabil şi astăzi!) emblematic plasat în biroul ministrului rus al Apărării.

Nici povestea statuii sale din România nu este lipsită de interes şi surprize. Ridicarea ei se datorează iniţiativei Societăţii Istorice Militare Ruse, în înţelegere cu forurile româneşti. Ea comandă lucrarea sculptorului Boris Eduards (1860-1924) din Odesa şi o instalează în 1913. La ceremonie iau parte oficialităţi române şi ruse, oameni de cultură. Pe un soclu de granit roşu – împodobit cu trei basoreliefuri de bronz reprezentînd scene militare – se ridica statuia ecvestră a generalisimului. El era înfăţişat cu bicornul în mînă; o inscripţie îi atribuia cuvintele: „Să ne ajute Dumnezeu, vitejilor. Ura!“. Adică, o altă statuie decît cea pe care o vedem astăzi şi care apare în desenul unei medalii din 1913. În 1916 – de teama apropierii trupelor germane – ruşii mută statuia la Ismail. Iar în locul ei se ridică în 1959 monumentul actual, operă a sculptorului Marius Butunoiu (1919-1999).

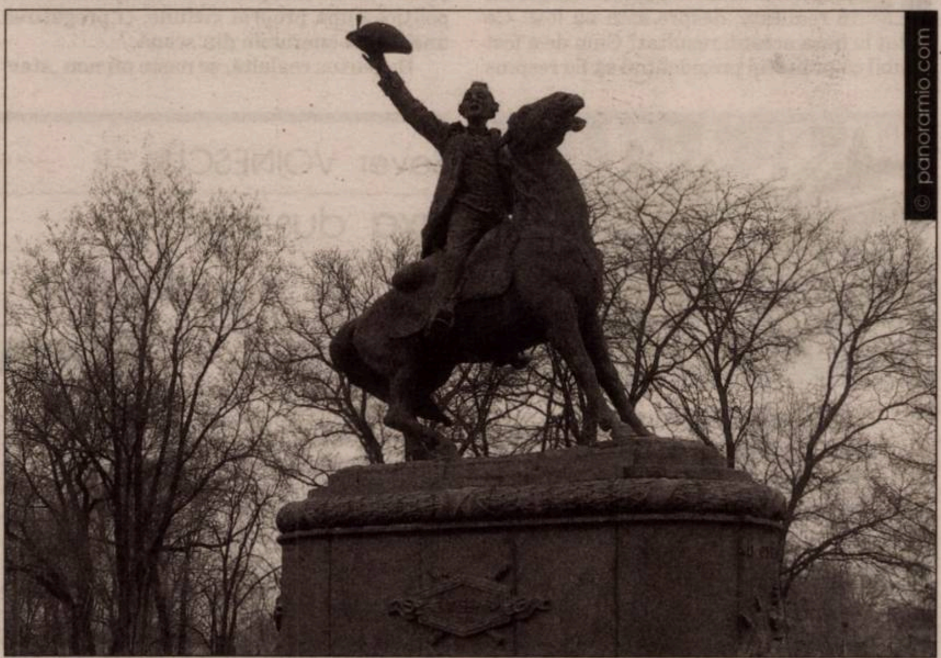

Memoria locală poate fi, iată, înşelătoare. Suvorov nu era un general sovietic şi nu s-a înecat la locul bătăliei. Nu e vina lui că URSS şi l-a asumat iar autorităţile române au plusat cu schimbarea numelui unei localităţi. Cel înecat era fiul său, Arcadi, şi el ofiţer, iar evenimentul s-a petrecut în 1811. În fine, monumentul de acum nu este cel iniţial, care se află şi azi la Ismail. Şi, informaţie de ultimă oră: macheta pregătitoare a statuii lui Eduards figurează pe lista unei recente licitaţii de artă de la New York!

Profesorul Răzvan Chirac, consecvent şi pasionat cercetător al meleagurilor rîmnicene, mi-a pus la dispoziţie imaginea medaliei şi unele informaţii documentare, pentru care îi sînt profund recunoscătoare. Şi toţi am fi recunoscători dacă la anul, adică la o sută de ani de la ridicarea primei statui, cei responsabili ar face cele necesare pentru punerea în valoare a monumentului Contelui de Rîmnic.

***Anca Brătuleanu** este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu“ din Bucureşti.*

■ ■ ■

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Risipă fericită!

De ce cumpără românu' mai mult decît are nevoie? De ce e românu' risipitor? Şi, mai grav decît toate: de ce aruncă românu' mîncarea? Iată cîteva întrebări îngrijorate şi îngrijorătoare care mi-au fost adresate zilele acestea în calitatea mea de „specialist în românu'“. Na belea! – şi-a zis în barbă specialistul de mine, nu ştiam că mai avem şi hibele astea. Păi, dacă zăpada iar ne-a adus „imagini apocaliptice“ şi tot vine sfîrşitu' lumii, maică, barem să ne prindă cu burta plină – am dat eu să răspund, pe măsura întrebărilor. N-a ţinut, jurnalistul român vrea răspunsuri clare şi precise. Mă aşteptam ca la sfîrşit să întrebe şi „cine e vinovat?“.

Să le luăm însă pe rînd. *De ce cumpără românu' mai mult decît are nevoie?* – se miră jurnalistul. Păi, pentru că voi îi repetaţi asta de şapte ori pe serial – răspunde specialistul. E simplu: se cheamă economie de piaţă, publicitate, consumerism, adică tot ceea ce ne-am dorit cînd nu aveam şi criticăm acum cînd avem. Întrebarea este deci uşor ipocrită: dacă n-ar mai cumpăra, voi n-aţi mai vinde publicitate. Sigur, încă nu ne-am ieşit cu totul din bulimia postcomunistă şi nu ne-am reglat întru totul raţional ispitele la necesităţi şi posibilităţi, dar criza a avut grijă să ne aducă cu picioarele pe pămînt, astfel încît nu prea ne mai aruncăm la cumpărături necumpătate. Întrebarea este deci şi uşor falsă...

Mai departe: *de ce aruncă românu' mîncarea?* Asta e cu trimitere directă la sărbători, bag eu seama. Adică de ce intră românu' în frenezia porcăriilor de Crăciun? Păi, pentru că e Crăciunul!

Să detaliem însă puţin. Dacă v-aţi uita în farfuria „românului“, şi în restul anului, aţi vedea că este mai mult goală decît plină. Şi tocmai de aceea, dorinţa de a avea măcar de sărbători o farfurie comparativ mai bogată este una compensator-compulsivă. Iar cine îşi permite găseşte mai multe ocazii de a sărbători. Pe de altă parte, la ţară (încă) nu se *aruncă* mîncarea. Ce rămîne – dacă rămîne – se *împarte* cu animalele din ogradă, de la cîine şi pisică, la găini şi porc. În gospodărie nu prea există „resturi alimentare“. Acestea sînt invenţia oraşului.

Mîncarea de sărbători se împărtăşeşte: dă şi ţi se va da.

Dar să revenim la sărbătorile *acestea*, la marea sărbătoare a Crăciunului (care durează, ce-i drept, pînă spre Bobotează...). Atît religios, cît şi laic, este timpul naşterii şi renaşterii; mistic şi profan, este un timp oracular, al bunelor vestiri; prozaic, este un timp cînd zăpada te ţine în casă (iată...) şi te îmbie să visezi la gura sobei la vremuri mai bune. Este, oricum am lua-o, timpul (re)naşterii speranţei: a fost cum a fost, dar poate că, odată cu reînnoirea timpului, şi viaţa mea o fi mai bună... Dar cum să visezi frumos cu burta şi casa goale?

Da, sărbătorile sînt o „risipă“, dar numai pentru un raţionalism de contabil, inodor, incolor şi insipid. Excesul este, în acest caz, regula, dar este un exces (aproape) ritual, mijloc simbolic aducător, la rîndul său, de prosperitate, de mai bine şi mai mult. Dacă nici de Crăciun nu-mi pot permite... – se îngrijorează tot omu'. Orice gospodină îţi va spune astfel că dacă nu prisoseşte înseamnă că nu se ajunge. Şi vai de gospodina care nu va şti – sau nu va reuşi – să împlinească acest ritual: o va vorbi tot satul şi va fi amărîtă tot anul.

Pe de altă parte, este un exces destinat dăruirii, căci mîncarea de sărbători se împărtăşeşte: dă şi ţi se va da. Este un fel de potlach cu soarta, un fel de a-i forţa mîna: dau tot ce pot, poate dai şi tu la anu' ceva mai mult... Mîncarea de sărbători nu este hrană şi cu atît mai puţin alimentaţie raţională, este sociabilitate pe pîine, bucate vorbite şi bucurie îmbucată.

De asemenea, pentru unii este şi o etalare hedonistă a reuşitei, a anului bun care a fost şi a statutului care este. Pentru aceştia, ce *au* în farfurie reprezintă şi cine *sînt*. Şi chiar dacă lucrurile nu stau totdeauna ca pe roze (sau poate tocmai de aceea...), o risipă bună de sărbători te face să te simţi *ca şi cum* viaţa e frumoasă. De sărbători, orice om are reuşita în farfuria sa cu sarmale.

În sfîrşit şi mai presus de toate: da, sîntem un popor pofticios! Cultural şi psihanalitic, sîntem o societate orală, ne place la nebunie să vorbim şi să mîncăm. Iar de sărbători ne place să ne dăm măsura acestei pohte ce-o pohtim de cînd ne ştim. Ce ai, deci, monşer, cu neamu' meu?

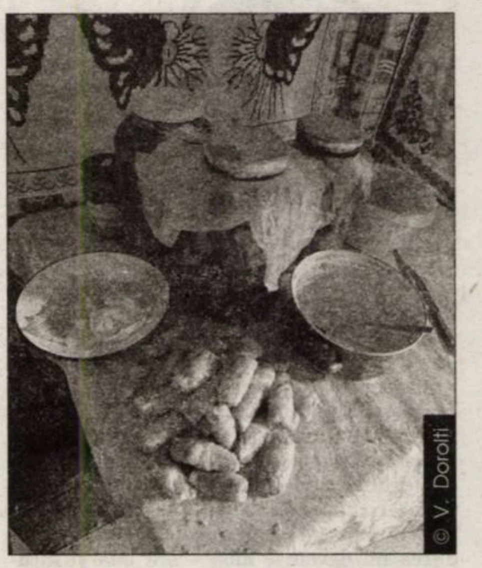

© V. Dorolti

Pe scurt, în masa de Crăciun ne ghicim soarta pe anul ce vine, precum babele în zaţul de cafea. Fiecare îl sărbătoreşte cum poate şi cu cine vrea, dar pentru societate, în ansamblul ei, este şi rezerva sa de speranţă pentru viitor. Nu există astfel nimic mai trist decît un om singur de Crăciun în faţa unei farfurii goale. Poate că aceasta ar fi fost singura întrebare cu adevărat îngrijorată şi îngrijorătoare pe care ar fi trebuit să o pună „jurnalistul“...

Să avem deci parte de o risipă după pofta inimii, cît şi cum s-o putea!

***Vintilă Mihăilescu** este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

■ ■ ■

Cătălin ŞTEFĂNESCU

fără doar şi coate

Să răcnim Crăciunul!

Nu ştiu alţii cum sînt, dar eu am avut, duminică dimineaţă, o ţîră de ghinion. Auzisem de la nişte prieteni că e foarte frumos la Tîrgul de Crăciun organizat în Piaţa Universităţii, din Capitala patriei noastre. Trecusem pe acolo de mai multe ori, dar nu mi s-a arătat norocul să pot intra, să gust din atmosfera pe care prietenii mei o zugrăviseră în cuvinte dintre cele mai frumoase. Însă duminică, pe la prînz, am zis că nu mai e chip. M-am aventurat, prin zloată, prin bălţi şi şleauri, spre locul cu pricina. Ţin să menţionez, de la bun început, că m-am dus cu traista de entuziasm doldora de marfă. N-am plecat programat nici să strîmb din nas, nici cu chef de găsit nod în papură. Şi, ca să fie clar, pe cei care se grăbesc să spună că, de fapt, lucrurile stau invers tocmai pentru că declar treaba asta, îi contrazic categoric. Sau, după cum am zis din prima frază, poate că am avut eu ghinion şi am nimerit pe-acolo într-una din zilele mai puţin bune.

Mai întîi, în drum spre Tîrgul de Crăciun, am trecut pe lîngă una dintre frumoasele biserici ale Capitalei. Din nişte difuzoare, urlau cîntări. Să-mi fie cu iertare, dar chiar urlau. Biserica e un loc al pioşeniei, al rugăciunii, al căutării liniştii, măsurii, drumului spre porţile nevăzute ale spiritului. Atunci cînd locul de reculegere e dotat cu boxe de plastic din care hîrîie, ca-n gară, la volum maxim, nişte glasuri, fie ele şi frumoase în adevărul lor, te încearcă o senzaţie de disconfort. Cînd se zbiară peste tot, cînd totul e o urlătorie şi o agresiune la adresa tuturor simţurilor, a trece pe lîngă o biserică din care se răcneşte e un motiv de mare tristeţe. Postul Crăciunului, ca orice post, e o perioadă de adîncă meditaţie. Cum să meditezi urlînd?

Nici nu ieşi bine din raza de acţiune a difuzoarelor instalate în curtea bisericii, că intri în parohia sonoră a megaboxelor de la Tîrgul de Crăciun. Montate pe un stîlp din spatele uneia dintre statuile de la Universitate, aceste dispozitive masive de vestire a bucuriei naşterii Mîntuitorului te preiau de departe. Cînd ajungi, eşti gata anesteziat şi tras cu cheia. Colindele au băgat deja în tine cîteva milioane de nanoboţi care îţi rigidizează încheieturile, îţi dilată pupilele şi-ţi montează, direct pe creier, o instalaţie de brad. Dacă e tîrg, tre' să fie muzică, nu?! Şi dacă e Crăciun, tre' să fie colinde, nu?! Altfel, s-ar întoarce lumea cu susu-n jos. Prin urmare, colindele te izbesc fără milă, încă de departe. Volumul acestei manifestări a bucuriei pentru spiritul sărbătorilor de iarnă e direct proporţional cu isteria fericirii pe care o provoacă această întîlnire de suflet. Întîlnirea între spiritul setos de primenire şi corpul setos de vin fiert. Dar nu vinul fiert e problema, aromele lui colorate cu scorţişoară şi cuişoare fiind printre puţinele chestii faine care se pierd prin mulţime. Problema e bucuria îndîrjită, cu care cei mai mulţi dintre compatrioţi pătrund în acest spaţiu plin de bălţi şi de cioaflă. În sfîrşit... E iarnă.

Duminică, pe la prînz, cînd m-am întîmplat eu prin tîrg, mulţi dintre vizitatorii care luau cu asalt tarabele erau pensionari. Unii dintre ei păreau că au venit la o vînătoare cu hăitaşi. Crispaţi, într-o permanentă ofensivă, se adresează răstit oricărui vînzător de la tarabe, tutuindu-l de la bun început. Să ne-nţelegem: treaba e cît se poate de clară – noi sîntem locuitori ai capitalei, cu buletin de capitală, iar oricine apare să vîndă ceva p-aici e un ţăran care vinde la piaţă. Şi cu ţăranul n-ai cum să vorbeşti altfel decît cu „tu“. Dar nu orice fel de „tu“, ci unul spus cu o asemenea autoritate, cu o altitudine a spiritului locuitorului capitalei, care-l face pe „ţăran“ să plece privirea instantaneu şi să-şi constate, umil, nimicnicia, inferioritatea. Solicitarea vreunui produs dintr-o vitrină se face pe un ton aproape de lătrătură. Şi nu e foarte greu să intuieşti care dintre domnii crispaţi şi autoritari – veniţi să se bucure de blajinele sărbători ale iernii – au fost ofiţeri sau subofiţeri în armata ţării, sau în alte alea, administratori de bloc, şefi de scară, portari de mari instituţii sau funcţionari de la ghişeu.

Cum să meditezi urlînd?

Reacţionînd firesc la blîndeţea hîtrilor pensionari ai capitalei, vînzătorii îşi confecţionează şi ei, la rîndul lor, un comportament adecvat acestor zile de sărbătoare. Încruntaţi, repeziţi, supăraţi pe faptul că trebuie să stea în frig să vîndă marfa, se uită la fiecare client ca la un inamic. Cînd le dai banul, ai senzaţia că te înjură. Şi pe tine, şi pe preţul nesimţit de mic pe care l-au trecut pe etichetă, şi pe ţara asta de doi lei, şi pe lumea asta care stă să se dărîme, şi pe galaxia asta care nu mai explodează odată. Cîntarele sînt murdare sau puse strategic, în aşa fel încît să nu te poţi chiorî la cifrele afişate. Sau dacă ai avea de gînd să o faci, atunci să pari cel mai penibil zgîrie-brînză din Balcanii ăştia de rahat. Iar rostirea preţului conţine, pe lîngă cifra care-ţi zice cît trebuie să dai, şi un mesaj subînţeles – ia-l şi pleacă, atinge-ţi-aş mutra, că nu merită fîrfireii tăi nici să stau în frigul ăsta, nici să suport mizeria asta de viaţă, în gunoiul ăsta de ţară. Toţi se urăsc şi se privesc cu suspiciune. Spiritul sărbătorilor e peste tot.

Despre produsele naturale injectate cu toate revelaţiile de arome şi lacuri de parchet nu mai vorbesc. La modul serios, în tîrg se pot găsi şi chestii faine, nu numai de-alea vopsite. Fascinant e cît de crispaţi şi de îndîrjiţi sîntem, acum, în inima sărbătorilor. Şi toate astea se petrec sub boxe din care urlă colindele, coruri masive, glasuri de copii, clinchete de clopoţei, totul la volum mare – să se ştie, în universul ăsta povestit confuz de Morgan Freeman la Discovery, că în România e sărbătoare şi că ne doare la başcheţi de toţi asteroizii. Daţi, mă, muzica aia mai tare, să simtă omu' că e sărbătoare!

***Cătălin Ştefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

■ ■ ■

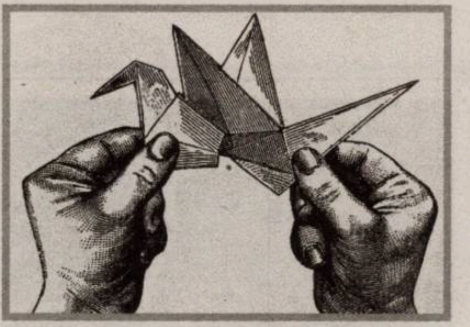

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Un drum cu moroi

Ceaţa vine în valuri şi momentele cînd reflectă lumina farurilor, înapoi prin parbriz, chiar şi faza scurtă, sînt tot mai dese. Ne aflăm în preajma nopţii Sfîntului Andrei. Lapoviţa de-afară bate înspre ninsoare. Mi-e limpede că nu e vreun pericol să rămînem înzăpeziţi, dar ceilalţi din maşină sînt cam speriaţi. Blocaţi de zăpadă pe acel drum aveau să fie alţii, o săptămînă mai tîrziu. Urmau să facă ştiri la PRO TV. Noi încă ne luptam cu noroaie clisoase, iar pădurea nu devenise albă – era udă şi întunecată. Mai făcusem drumul acela cîndva demult – dar ziua, pe lumină, şi uitasem cît e de lung.

Am trecut de intersecţia cu drumul de Bolboci şi cu cel care duce la Scropoasa. Ce mai nume! La Scropoasa e lacul acela de un verde intens. În noaptea asta trebuie să arate foarte întunecat şi cam înspăimîntător. Drumul spre Sinaia, care e acum aproape complet asfaltat, a rămas şi el în urmă. Feresc pietroaiele, crăcile căzute şi bălţile mai mari, într-un slalom fără sfîrşit. Din crengile brazilor atîrnă bărbile albe ale mătreţii bradului. La Radio Muzical se transmite un „maraton pianistic“ *In memoriam* Mihaela Ursuleasa. Atmosfera concertului în direct de la Ateneu ne parvine în mijlocul pădurii ăleia negre, în creierii munţilor, cu o claritate neverosimilă.

De aproape o oră nu ne-am mai întîlnit cu nimeni, n-am zărit nici ţipenie de om. Drumul pare suspendat undeva în timp şi în spaţiu, fără vreun punct de sosire. Pe geamurile maşinii se desfăşoară un decor întunecat de *Twin Peaks,* mut şi parcă ireal, în vreme ce noi ne ghemuim în interiorul cald şi ocrotitor al maşinii, ca într-o sufragerie sau într-o sală de spectacol. Ştiu la ce să mă aştept în situaţii dintr-astea. Sînt momentele în care se întîmplă să apară şi halucinaţiile. Cine n-a avut vedenii noaptea la volan se cheamă că nu-i şofer. Năluci de ceaţă, obstacole fără contur precis la distanţe imposibil de apreciat, curbe inexistente în realitate. Pădurea s-a schimbat, sînt foioase, semn că am mai coborît. Din loc în loc, de rămuri sînt agăţate frunze veştede. Lucesc de la ploaie în lumina farurilor, ca nişte fluturi mari, poleiţi şi rotitori, care parcă se zgîiesc la noi. „Moroi“, zic. Pasagerii, bîntuiţi şi ei, probabil, de multe temeri, se impacientează. „Ce spui? Ce-i aia?“ „Mergem spre Moroieni – răspund. I-o zice aşa pentru că, probabil, acolo sînt moroi.“ „Ce-s ăia moroi“, întreabă Radu. „Un fel de strigoi.“ Se pune pe rîs copilul, înţelege că e momentul să facem glume, ca să ne mai treacă urîtul. Pornim a huui ca fantomele, spre groaza celorlalţi din maşină. Eu continui: „Moroii sînt de obicei prunci sau copii care au murit nebotezaţi şi nu-şi găsesc liniştea. După şapte ani de la moarte încep să bîntuie şi să strige «Cristian, Cristian!». Îi sperie pe oameni, pînă cînd cineva le zice nişte vorbe de botez şi le-aruncă o bucată de pînză. Unii ţărani cică încă îi mai dezgroapă şi le ard cadavrele ori le bat ţăruşi în inimă sau doar în mormînt (unul la cap, altul la inimă şi al treilea la picioare). Ca să ştii dacă un mort a devenit sau nu moroi, se zice că trebuie să iei un armăsar negru şi să vezi dacă trece peste mormînt. Dacă nu trece, acolo e cu siguranţă vorba de un moroi. Bun, dar acuma ce legătură o fi între moroi şi Moroieni?“

„Ce-s ăia moroi“, întreabă Radu.
„Un fel de strigoi.“

Într-o breşă prin ceaţă, undeva la mare distanţă, zărim o luminiţă. O casă, ca-n *Muzicanţii din Bremen*. Ne spunem că trebuie să ajungem în curînd la şoseaua asfaltată. Lumina nu mai apare însă, şi drumul continuă fără sfîrşit. O fi fost o iluzie. Sau... iarăşi moroi.

„Sîntem doi Andrei în maşină şi n-avem usturoi, zic. Halal să ne fie! Pe aici, prin locurile astea hălăduia ursul ăla care a atacat trei oameni acum cîteva luni. Şi, cică, tot el ar fi mîncat-o şi pe Elodia lui Dan Diaconescu. Era turbat. A turbat la turbăria Lăptici, pe lîngă care am trecut cînd încă nu se întunecase de tot.“ Copiii chicotesc.

Curbele se îndesesc din nou. În stînga drumului e ceva înalt, negru, compact. Pesemne, un perete de stîncă. La plecare, chelneriţa de la Restaurantul Peştera ne-a spus că nu crede să existe cineva care să nu se gîndească la ziua de 21 decembrie, anunţata Apocalipsă mayaşă. Aşa o fi sfîrşitul lumii: fiecare continuă să facă la infinit lucrul pe care-l făcea în momentul sfîrşitului. Adică, noi vom merge pe drumul forestier etern, blocaţi într-o buclă temporală.

Nu e chiar aşa, fiindcă dintr-odată, ca din pămînt, în stînga noastră, răsare Sanatoriul TBC. Ca un transatlantic, cu balcoane şi geamuri late, toate luminate puternic de neoanele din interior. În timp ce căscăm gura, un cîine negru ne taie calea, gata să-l călcăm. Dispare apoi în noapte, ca o umbră. „Mai există TBC?“, întreabă Radu. „Păi, uite, după lumini, uzina asta pare să lucreze la capacitate maximă. Trebuie să aibă mulţi pacienţi.“ Totuşi, în luminile acelea aproape ireale, care parcă ţiuie, nu vedem absolut nici o mişcare. Poate că TBC-iştii levitează nemişcaţi înăuntru, deasupra unor paturi albastre de cristal.

Vreo cîţiva kilometri mai jos, în schimb, viaţa şi mişcarea ne izbesc din plin. În chiorenia localităţii în care s-a filmat *Borat,* se desfăşoară o teribilă forfoteală nocturnă. Pe la porţi şi pe stradă mişună neîntrerupt bărbaţi, copii, babe, vite, măgari, cîini, maşini, motociclete şi căruţe. Ca-n India.

■ ■ ■

ready made

„La pag. 6 am menţinut ce am scris, fiind ceva mai precis decît însemnarea «înţelegere a căilor drepte».

Am menţinut şi cuvintele «la o ruină fardat mascată» (pag. 8), pe care dv. le-aţi înlocuit prin cuvîntul «anarhie»: ele redau mai bine şi mai precis realitatea.“

Tache Papahagi, în *Scrisori*
către Ovid Densusianu, vol. IV,
Editura Minerva, 1989

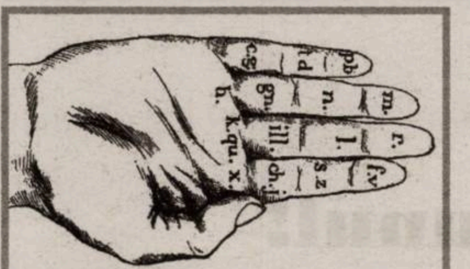

Codrin Liviu CUŢITARU

prezentul discontinuu

Si'l vous plaît, monsieur

E criză şi, natural, lumea încearcă să facă bani din piatră seacă. Cerşetorii şi-au diversificat metodele de lucru. Te abordează şi îţi vorbesc, stilat, despre inevitabile cataclisme colective sau individuale, pe care le-ai putea stopa, desigur, cu „o neînsemnată contribuţie financiară personală“. Deunăzi, mă apelează un număr necunoscut. Fiind eu un fraier cu simţ de răspundere, deschid imediat. „Domnul decan – mă abordează o voce serioasă –, vă mai aflaţi prin Universitate? Sînt profesorul A. şi am ajuns acum în faţa biroului dumneavoastră.“ „Îmi pare rău, nu mai sînt“, zic eu puţin stingherit. „Atunci, ştiţi ce, nu mă puteţi suna dumneavoastră, pentru că nu prea am minute naţionale?“ „Ba da“, replic eu impacientat şi convins de urgenţa situaţiunii. Întorc apelul şi ascult un lung şi incoerent discurs despre ONG-uri interesate să preia aparatură casabilă din instituţii, preluare intermediată de personajul nostru. „Totuşi – continuă omul –, nu acesta e principalul motiv al convorbirii noastre.“ „Dar care este?“ întreb de-a dreptul îngrijorat. „Sînt programat pentru transplant de ficat la doctorul Irinel Popescu, la Fundeni, şi aş vrea să vă rog să mă ajutaţi cu o donaţie financiară. Am contactat şi alţi decani: pe dl profesor Z, pe dl profesor X, pe dl profesor Y. Mi-au dat sumele următoare: o mie, o mie două sute şi, respectiv, opt sute de RON.“ „Auziţi“, încerc eu timid cartea *stupid people,* „sînt decanul unei facultăţi sărace.“ „Ei“, răspunde uşor iritat individul, „mă refeream la dumneavoastră ca *persoană fizică.*“ „A“, fac eu străluminat de înţelegere, „atunci aţi greşit numărul. Aici răspund doar ca *decan*. Ca *persoană fizică,* mă găsiţi pe celălalt telefon.“ Am închis iute, răsuflînd uşurat. „Celălalt“ telefon nu există, *bien sûr*.

Diverşi băieţandri şi fetişcane mă caută – din „partea unor mari companii“ – pentru a-mi oferi produsele paradisiace ale capitalismului glorios. Mă eschivez politicos. Nu vor să accepte refuzul. „Vom reveni, dacă acum sînteţi ocupat.“ Le cam învăţ numerele (majoritatea cu 03...) şi las celularul să zbîrnîie zglobiu. De aceea, urmează stăruitor sms-urile. „Vă rugăm să ne răspundeţi. E imperios necesar să vă prezentăm avantajele de care aţi beneficia cumpărînd produsul Q.“ Cu timpul, izbiţi constant de un impenetrabil zid al tăcerii, devin furibunzi, intrînd într-un fel de delir declarativ: „Vă informăm că numărul dumneavoastră de telefon – 07... – a cîştigat suma de zece mii de euro. În cîteva secunde, veţi fi sunat de oamenii noştri, pentru a afla cum puteţi intra în posesia premiului.“ Tac mîlc. Nici o problemă. „Oamenii lor“ se întorc: „Veţi regreta. Vă puneţi într-o situaţie inacceptabilă. Vă rugăm să răspundeţi!“. Cumva, aceste mesaje disperate încep să semene cu e-mail-urile escrocilor internaţionali proveniţi din tagma infractorilor electronici. Ştiţi şi dumneavoastră reţeta: se piratează un cont real, iar apoi toate contactele posesorului primesc un mesaj în engleză, unde „amicul“/„amica“ parazitat(ă) se plînge că a fost jefuit(ă), prin zone sordide sau selecte din lume, şi are nevoie urgentisimă de bani. Tu eşti rugat să transmiţi o sumă bănească prin mandat poştal. Şi acest tipar clasic s-a schimbat însă recent. S-a „îmbunătăţit“. Observînd, probabil, transmiţătorii de „SOS“-uri electronice că un mesaj în limba engleză nu are cum să fie credibil în ţări nevorbitoare de engleză, au hotărît să le „traducă“ în graiul celor ce ar urma să fie înşelaţi. Aşa se face că, săptămîna trecută, am recepţionat un e-mail fabulos „de la“ o distinsă doamnă profesoară (de limba română), dintr-un prestigios colegiu din Iaşi. „Am recepţionat“, vorba vine. Contul doamnei în cauză fusese piratat şi toţi cei care eram în agenda profesoarei am ajuns să citim un absolut neverosimil text.

Aici răspund doar ca decan.

Redau aici întocmai această mostră de debilitate – cum să-i zic – jecmănitoare: „Cum te faci? Vă scriu pentru a vă anunţa călătoria mea la Londra a fost un dezastru. Am avut o mare de timp, dar nu pînă aseară, cînd am fost jefuit şi a pierdut tot numerar, card de credit şi cellphone. I a fost lovit la spate a capului meu şi a avut vînătăi pe meu braţul drept. A fost o experienţă teribilă, dar oricum! Sînt încă în viaţă şi asta e ce este important. Vă rugăm, sînt financiar STRAPPED şi vreau să-mi împrumute 1300 lire sterline, promit să plătească înapoi săptămîna viitoare. Dacă puteţi să-mi împrumutaţi bani, te rog să mi le trimiteţi prin intermediul Western Union şi lasă-mă să MTCN privind primirea de transfer pentru a primi banii. Aici este meu meciului Western Union: Receptoare nume – N.N., Location – Nr. 2 Downing Street, London, England SW 12 AA. Incident mea are într-adevăr mi-a făcut bolnav şi obosit. Rog, lasă-mă să te aud în curînd. Salutări, N.N.“. Mă întreb şi eu nătîng: oare cum cred împricinaţii că *astfel* vor fi mai convingători? Doamna N.N. este una dintre cele mai bune profesoare şi doctorande ieşene în filologie. Nici dacă ar fi fost „lovită la spate a capului său“ cu adevărat şi tot n-ar fi putut să scrie într-o asemenea limbă română. Şi chiar dacă ne-ar fi „lăsat să ne audă curînd“, şi tot n-ar fi putut fi vecină cu prim-ministrul Marii Britanii. Pînă la urmă, piraţii Internetului şi omologii lor autohtoni trăiesc o dramă a reprezentării. Ei presupun că noi am fi o adunătură delabrată de manipulabili. Personal, refuz să mă înregimentez şi voi rezista cu stoicism tuturor acestor asalturi. Recunosc, îmi asum un risc, analizîndu-le. La un moment dat, e posbil să mă trezesc cu echimoze. Nu pe „meu braţul drept“, ci direct pe scoarţa creieraşului.

***Codrin Liviu Cuţitaru** este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

■ ■ ■

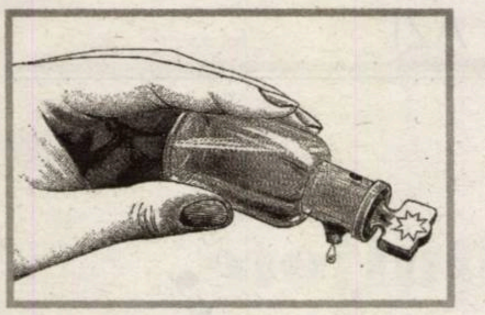

Rodica ZAFIU

cuvinte nepotrivite

Dezastre şi provocări

Sensurile noi ale cuvîntului *provocare* au apărut destul de repede după 1989; am scris acum vreo 20 de ani despre ele, cu destulă uimire, constatînd cum un termen pînă atunci preponderent negativ devenea brusc pozitiv. Schimbarea se explica prin calchierea unor sensuri ale cuvîntului englezesc *challenge,* adăugate termenului românesc care părea să-l traducă cel mai bine. E drept, abstractul *provocare* este explicat (în DEX) prin trimitere la verb („acţiunea de *a provoca* şi rezultatul ei“), iar verbul are, printre înţelesurile sale, şi pe cel de „a chema, a invita pe cineva să participe la o competiţie, la o întrecere“, ceea ce justifică echivalarea cu *challenge*. Pentru cuvîntul românesc erau însă mai frecvente şi caracteristice sensurile trecute pe primul loc în dicţionar, mai ales „a aţîţa, a întărîta, a incita pe cineva (sfidîndu-l)“ (DEX). Aşadar, *provocarea* e în primul rînd *aţiţare, întărîtare, sfidare;* dicţionarul adaugă şi o specializare juridică, cel puţin la fel de negativă: „a aduce pe cineva (prin acte de violenţă, lezarea demnităţii sau alte fapte ilicite) într-o stare de surescitare favorabilă comiterii unei infracţiuni“. Cu o totală indiferenţă faţă de aceste accepţii mai mult sau mai puţin tradiţionale, noul sens (corespunzînd celui definit în Merriam-Webster *„a stimulating task or problem“)* transmitea ideologia gîndirii pozitive, propunînd modelul cetăţeanului competitiv, fixat într-o atitudine curajoasă şi bătăioasă, arzînd de nerăbdare să înfrunte, cavalereşte, cît mai multe dificultăţi care să-l oţelească. Transmis de filme comercial-teziste şi de limbajul de lemn corporatist, *provocare* a devenit o formulă magică (obligatorie în interviurile de angajare), a cărei funcţie socială este de a lipi o etichetă pozitivă pe situaţiile neplăcute, nedorite, periculoase etc. În aceste condiţii, se tinde către transformarea sa într-un eufemism care să preia tensiunile interne şi negativitatea situaţiei descrise.

Aţiţare, întărîtare, sfidare…

În momentul de faţă, *provocarea* ar părea să îndulcească suferinţele crizei („Agenda UE: criza băncilor, *o nouă provocare!*“ *Adevărul,* 9.10.2011) dar şi să facă atractive grijile casnice „Compartimentarea mobilei de bucătărie, *o provocare*“, casa.acasa.ro). Termenul a pătruns şi în discursul folcloric tradiţional – „Maria Radu: «Încondeierea ouălor este *o provocare* pentru mine»“ (libertatea.ro, 12.04.2012) –, ba chiar şi în texte bisericeşti, în care se poate vorbi de *„O provocare de iubire,* de adevăr şi de pace“ (catholica.ro); echivalentele *provocării* sînt, în alte versiuni ale textului (tradus), cuvîntul italienesc *sfida* şi franţuzescul *défi*. Informaţiile meteorologice sînt adesea impregnate de aceeaşi atitudine pozitivă şi eufemistică: „Drumurile din Timiş rămîn în continuare *o provocare pentru şoferi*. Ninsoarea abundentă le dă în continuare bătăi de cap pompierilor. Numeroase maşini au rămas împotmolite în zăpadă pe drumurile din Timiş„ (tion.ro, 9.12.2012); „Vremea ploioasă din Marea Britanie, *o provocare serioasă* pentru Jocurile Olimpice“ (Antena3.ro, 18.07. 2012); „Iarna reprezintă întotdeauna *o provocare* pentru conducătorii auto“ (curierulnational.ro). Era de aşteptat ca şi catastrofele naturale să devină, nu numai în textele jurnalistice, prilej de provocări: „Coordonarea operaţiunilor de intervenţie pentru limitarea consecinţelor inundaţiilor reprezintă *o provocare specifică* pentru serviciile de urgenţă“ (meteo.ro); *„Zăpada,* cea mai recentă *provocare* pentru supravieţuitorii devastatorului cutremur din China“ (m.vestic.ro); în urma uraganului Sandy, „edilul metropolei a cerut oamenilor să fie răbdători, afirmînd că *«provocările* sînt uriaşe»“ (evz.ro).

În acelaşi timp, *provocare* îşi continuă, cu sensurile mai vechi (preluate în secolul al XIX-lea din franceză), şi cariera negativă: de exemplu, în ştirile din politica internaţională care se referă la anumite rachete, lansate în ultima vreme: „Washington şi Tokyo: «Racheta nord-coreeană, *o provocare*»“ (PRO TV, 19.03.2012; în textele în engleză, termenii folosiţi erau *„highly provocative“* şi *„a grave provocation“*. Contextul pare de ajuns pentru a deosebi provocarea rea de cea (vorba vine) bună…

Rodica Zafiu *este prof. dr. la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti. A publicat, între altele, volumele* Limbaj şi politică *(Editura Universităţii Bucureşti, 2007) şi* 101 cuvinte argotice *(Humanitas, Colecţia „Viaţa cuvintelor“, 2010).*

■ ■ ■

---

un sport la Răsărit

Hagi şi haremul

Face Hagi ordine în fotbalul românesc (sau e nevoie de nişte femei care nu ştiu să dribleze, dar se pricep la ordine şi curăţenie)?

Gică, de care unii rîdeau pe la începuturi cînd mai încurca gramatica română cu cea aromână, le-a dat acum mutarea în plic, cu subiect şi predicat. Cartoforilor şi şpriţarilor din fotbalul românesc, regele proletar le-a dat cu sec. Cum să salvezi fotbalul românesc după model occidental, în cîteva puncte simple şi o rigoare financiară care a lăsat o linişte de gheaţă. Comisiile care lucrau lucrativ cu cazurile de jucători neplătiţi, le rezolvau sau amînau după cum săreau la cap fotbaliştii, antrenorii sau patronii (evident, patronii aveau detenta mai bună). Nu s-a mai auzit un diftong de cînd Hagi a trîntit cu zgomot pe masa Ligii reforma structurală a unui bazar dunărean. Probabil că se va duce pe apa sîmbetei. Din care Copos, sărmanul, încearcă să se salveze precum baronul Münchausen, trăgîndu-se de păr. Şi ar fi chiar în pericol să reuşească, dacă ar mai avea. Păr. Aşa, o soluţie *à la* Barbara Berlusconi, care a intrat cu nurii ei corporatişti în haremul de fotbalo-manechine *slim fit* ai tăticului, ar putea fi fiica superlicenţiată a faimosului patron. Adică a celui care, invers decît la începuturile lui catodice, a adus fotbalişti întregi şi i-a făcut fărîme. Deci, da… femeile în fotbal sînt o soluţie. Sînt proaspete, hotărîte, competente şi au un mare atu: nu ştiu să dribleze. Noi, taţii, fraţii, amanţii lor am rătăcit şi mingea, şi poarta, şi soarta – de la atîtea şerpuiri.

Radu NAUM

PUBLICITATE

Program educaţional
pentru implicarea
elevilor de liceu
în activităţi culturale

Ediţia a II-a
(octombrie – decembrie 2012)

5 licee 5 teatre

Licee 5 Teatre

Luni, 10 decembrie 2012 a avut loc Concursul
de la final de proiect şi Gala de premiere găzduite de
Teatrul de Comedie Bucureşti.

5 trupe de teatru din 5 licee din capitală au urcat
pe scena Comediei pentru a prezenta piesele
pregătite pe parcursul proiectului.

Juriul a notat trupele înscrise în concurs urmărind
evaluarea următoarelor performanţe artistice:

Cel mai bun spectacol
„Never Let Me Go" - Colegiul Naţional „Gheorghe Lazăr"

Cea mai bună regie
„În căutarea sensului pierdut" - Colegiul Naţional „Victor Babeş"

Cea mai bună adaptare
„Burghezul gentilom" - Colegiul Naţional „Mihai Viteazul"

Cel mai bun scenariu
„Educaţie spartană" - Colegiul Naţional „Sfântul Sava"

Cea mai bună interpretare feminină
Ana Creţu - Colegiul Naţional „Gheorghe Lazăr"

Cea mai bună interpretare masculină
Andrei Porosanu - Colegiul Naţional „Gheorghe Lazăr"

Cel mai popular spectacol
„Burghezul gentilom" - Colegiul Naţional „Mihai Viteazul"

Premiul special al Fundaţiei ECDL ROMANIA
Dumitrescu Andrei - Colegiul Naţional „Spiru Haret"

"5 Licee 5 Teatre" este un proiect educaţional care şi-a propus să încurajeze implicarea liceenilor în activităţi culturale prin accesul acestora în instituţii şi la spectacole de teatru.

Fundaţia ECDL ROMANIA mulţumeşte tuturor partenerilor implicaţi în proiect şi felicită toţi elevii şi profesorii care au oferit 5 reprezentaţii extraordinare!

Organizator: FUNDAŢIA ECDL ROMANIA

Parteneri: Primăria Municipiului Bucureşti; Inspectoratul Şcolar al Municipiului Bucureşti; UNITER

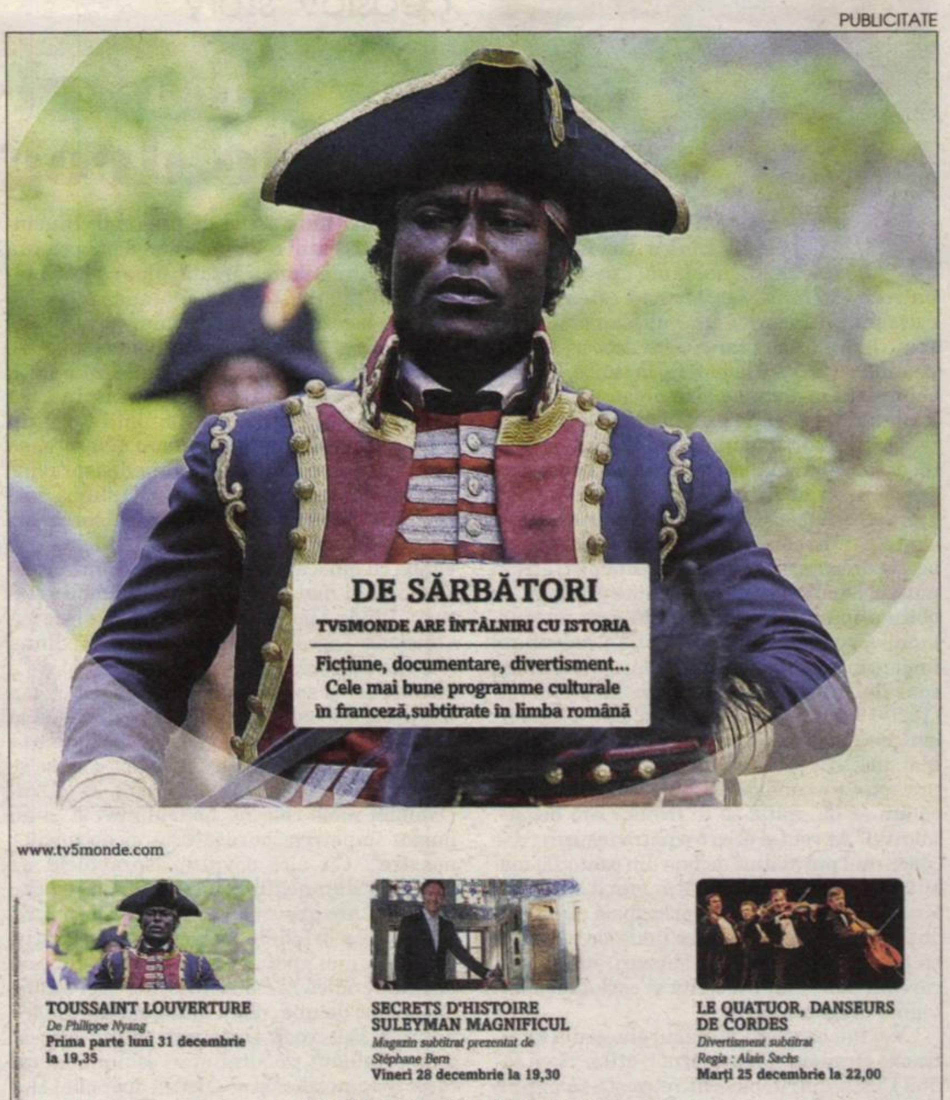

PUBLICITATE

DE SĂRBĂTORI
TV5MONDE ARE ÎNTÂLNIRI CU ISTORIA
Ficţiune, documentare, divertisment…
Cele mai bune programme culturale
în franceză, subtitrate în limba română

www.tv5monde.com

TOUSSAINT LOUVERTURE
De Philippe Nyang
Prima parte luni 31 decembrie la 19,35

SECRETS D'HISTOIRE
SULEYMAN MAGNIFICUL
Magazin subtitrat prezentat de Stéphane Bern
Vineri 28 decembrie la 19,30

LE QUATUOR, DANSEURS DE CORDES
Divertisment subtitrat
Regia : Alain Sachs
Marţi 25 decembrie la 22,00

TV5MONDE este disponibil pe cablu şi satelit în toată ţara

UN MONDE, DES MONDES,
TV5MONDE

IERI CU VEDERE SPRE AZI

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

La un vin cu Don Quijote, pe teme de infrastructură

Iberice (2)

Ajuns în Spania la cumpăna dintre noiembrie şi decembrie – vă spuneam –, am avut onoarea de a face cunoştiinţă repede cu cel mai rece sfîrşit de săptămînă al toamnei din provincia Castilla-La Mancha. În frumoasa lor limbă, pe care abia de o pricep, ca orice român, fără a o vorbi (inclusiv din motivul că în copilăria mea singura telenovelă respectabilă era emisiunea *Cîntarea României*, doar arar întreruptă de *Dallas*-ul familiei Ewing – odihneşte-te-n pace, JR!), cîteva meteorologiste iberice au furnizat la TV explicaţii pentru acel val de frig ce a sosit în zonă, aproape odată cu mine. Coincidenţa a fost atît de perfectă încît, o vreme, chiar am avut remuşcări: oare nu cumva am vreun rol (mă întrebam eu) în această dereglare a termometrelor, care face ca la Nord de Bucureşti (de unde plecasem) să fie mai cald decît la Sud de Madrid (unde ajunsesem)? În fine, spre uşurarea mea, mai multe meteoroloage de la TV au spus, totuşi, că n-aş avea nici un amestec şi au dat vina pe *frontul anticiclonic* etc.

Ceva mai relaxat, am fost atent la autostrada ce uneşte Madridul de oraşul Ciudad Real, în a cărui universitate urma să ţin o conferinţă (într-una dintre săptămînile următoare o să vă vorbesc despre ea – nu despre conferinţa mea, ci despre universitatea lor). Gentilul meu însoţitor – dl Liviu Popa, unul dintre cei mai buni consuli pe care România i-a avut (şi sper să-l păstreze) în Spania – mi-a atras atenţia asupra faptului că, imediat după ce am ieşit din Madrid şi am luat drumul Castiliei-La Mancha, aproape că rulam singuri pe autostradă. Rar cînd mai depăşeam sau ne mai depăşea vreo maşină. Or, problema nu e că spaniolii n-ar avea autoturisme – ci că au o reţea de drumuri foarte bună! După modesta mea opinie, aş putea spune chiar excelentă. Efigia şi mîndria provinciei spre care mergeam este – bănuiţi – Don Quijote, celebrul personaj al lui Cervantes Saavedra. Ei bine, pe vremea lui Cervantes (a doua jumătate a secolului al XVI-lea), drumurile de pe meleagurile lui dacă erau o ţîră mai bune decît drumurile de prin România de-atunci (dar n-aş băga mîna-n foc). Azi, autostrăzile Spaniei sînt printre cele mai lungi şi mai ramificate de pe continent. În plus – spre deosebire de dragele noastre verişoare latine Franţa sau Italia –, autostrăzile spanioleşti nici nu te taxează la fiecare sută de kilometri (aproape 80% din reţeaua autorutieră iberică e lipsită de taxe).

Cum se explică această reuşită? Prin măcar două aspecte: primul e acela că Spania a reuşit admirabil să folosească fondurile europene la care a fost îndreptăţită după 1986 – anul intrării în Europa Unită – şi a investit serios în ceea ce-i lipsea, adică în infrastructură (pentru un neam printre ale cărui simboluri se numără mai sus amintitul cavaler deprins a se lupta cu morile de vînt, e oarecum ciudat că nu au construit şi ei terenuri de sport în pantă!). Iar al doilea aspect, tot cvasi-istoric, e acela că generalul *„El Caudillo“* Franco, dictatorul Spaniei de pînă în 1975, cu multele lui defecte, măcar a lăsat la finalul regimului său planurile unei infrastructuri ce a şi fost materializată imediat ce au început să curgă banii europeni. E ceva diferenţă faţă de România, în care *„El Caudillo“* Ceauşescu n-a priceput niciodată la ce-s bune autostrăzile (Ştefan Andrei îmi povestea că a fost de faţă la o discuţie între Nicu şi Nicolae Ceauşescu; fiul spunea că ar fi bună o autostradă de la Bucureşti la Constanţa, iar tatăl răspundea: „Ca să ce, mă?! Ca să ajungi tu mai repede la mare?“). La noi, totuşi, Ceauşescu nu poartă toată vina; chiar şi în vremurile recente am avut un preşedinte care iniţial spunea că nu vede rostul autostrăzilor, iar azi se întreabă (alături de noi) de ce nu le avem.

Dacă Spania e bine unită de drumurile ei naţionale şi europene, în schimb are probleme reale şi vechi de secesiune cu două provincii mai rebele: Ţara Bascilor şi Catalonia. Acum vreo cîţiva ani, eram într-un mic restaurant din oraşul basc Bilbao, pentru o gustare în care o caracatiţă drăgălaşă înota într-un sos negru, şi comentam cu patronul respectiv pe teme fotbalistice (pe un perete avea un poster cu echipa Atlético Bilbao). „Dar pe regele Spaniei de ce nu-l aveţi în tablou?“ – am întrebat eu, şi nu vă pot spune ce a fost atunci la gura patronului. Azi, cum am ajuns la Ciudad Real, toate dezbaterile TV analizau recentul vot din Catalonia (25 noiembrie a.c.), în care alianţa *Convergència i Unió* condusă de liderul cu agendă separatistă Artur Mas a obţinut, totuşi, mai puţine voturi decît spera. Din acest punct de vedere, criza economică suflă în pînzele separatiştilor.

La fel cum şi eu mi-am suflat în palme pînă ce, în fine, am ajuns într-un hotel în a cărui pivniţă de vinuri mă aşteptau... oare ce?... oare cine? *(va urma)*

***Adrian Cioroianu** este decan al Facultăţii de Istorie, Universitatea Bucureşti. Printre cele mai recente cărţi publicate:* Epoca de aur a incertitudinii, *Editura Curtea Veche, 2011.*

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Ghearele lungi ale dregătoriilor

„Aşteptînd mila stăpînirii“, scrie boierul Dinicu Golescu pe la 1826, „noi numai ne naştem şi putrezim în oraş“. Or, această aşteptare nu e uşoară, „cîte cinci şi zece ani, sau pînă ne va veni rîndul“. Aşteptarea este deseori recompensată cu accesul la putere, la slujbe, la bani, chiar dacă presupune abandonarea moşiilor, a adevăratei bogăţii, prin pînda neîntreruptă la porţile curţii domneşti. Boierii primei modernităţi româneşti nu prea au abilităţi economice sau financiare, ci îşi construiesc averile, carierele, prin slujbele oferite de domn, slujbe pentru care se bat fără întrerupere. Or, aceste dregătorii, în aparatul administrativ al puterii, aducătoare de importante privilegii, se obţin prin metode clintelare în care reţeaua, familia, rudenia, mita, protecţia joacă un rol important. În raportul său către von Militz, consulul austriac Kreuchely, la Bucureşti (1820-1833) oferă cîteva repere. Patru însuşiri sînt necesare pentru a „parveni pînă la cele mai înalte dregătorii ale ţării“, dincolo de protecţie, un candidat trebuie „să fii intrigant, să ştii să dai mită, să fii frumos sau bogat“. Meritul? Ar veni şi el ca o a patra însuşire, dar „dacă nu-l pui alături de una din calităţile mai sus pomenite“ nu există merit. Pentru Kreuchely, protecţia este principala pîrghie în obţinerea unei slujbe, este umbrela sub care se pot comite o serie de abuzuri, infracţiuni care nu aduc mai niciodată şi excluderea din tagma dregătorilor.

Voi lua ca exemplu cazul clucerul Dumitrache Brăiloiu. Cu ajutorul fraţilor Hagi Ianuş Costa Petru, boierul reuşeşte să obţină dregătoria de mare logofăt. La 4 noiembrie 1818, aceştia cer intervenţia consulului rus Pini şi a marelui ban Emanuel Brâncoveanu pentru ca protejatul lor să obţină această dregătorie, justificîndu-şi intervenţia prin „utilitatea“ unei astfel de prietenii. Bineînţeles că în contul celor doi o sumă importantă de bani urma să fie vărsată; plus că fraţii Ianuş sînt la această dată şi arendaşi pentru moşiile boierului Brâncoveanu.

Clucerul Dumitrache Brăiloiu mai fusese amestecat prin treburile domniei. Mai întîi, ca mare serdar pentru scurtă vreme în 1794 şi 1797. Pentru ca, în vara anului 1802, prin insistenţele şi proptelele unora şi altora, să reuşească să obţină dregătoria de ispravnic de Cerneţi, judeţul Mehedinţi. O slujbă deosebit de importantă, dat fiind plasarea tîrgului pe drumul neguţătoriei. Plecase la slujbă cu binecuvîntarea lui Constantin vodă Ipsilanti şi mai ales cu desaga plină de sfaturi. „Dîndu-i povăţuirile şi poruncile cele cuviincioase, spre a se osărdui pentru odihna şi buna petrecere cu linişte şi cu dreptate a lăcuitorilor şi spre urmarea poruncilor cu bună urmare“, vodă îl trimite la „datorie“ şi la prestarea slujbei cu „credinţă“. La scurtă vreme, însă, ecourile fărădelegilor comise se propagă cu rapiditate: „a venit la auzul Domniei mele cele ne nădăjduite“ şi „s-au purtat împotriva povăţuirilor şi poruncilor noastre“. Cu alte cuvinte, ispravnicul de Cerneţi, dumnealui clucerul Dumitrache Brăiloiul are ghearele cam lungi: „a îndrăznit a face şi orînduiala de cherestele pentru casa lui“, mai apoi „a cutezat şi la rînduiala untului“, adică cerea locuitorilor trei oca de unt, în loc de una, două ajungînd în cămara proprie. Dar vodă trece sub „tăcere“ acest comportament, de altminteri comun mai tuturor dregătorilor, şi se supără doar cînd Dumitrache Brăilou îşi arogă prea multă putere: scrie caimacamului de la Craiova, cerîndu-i să pedepsească nişte zapcii şi, spre a obţine efectul scontat, răspîndeşte zvonul „spargerii“ oraşului, pretext pentru constituirea unei armate proprii de arnăuţi. „Cerere deşartă şi fără trebuinţă“ – decide Ipsilanti, care deschide numaidecît o „cercetare“ prin care să se afle „scoposul“ dregătorului nerecunoscător. Destituit pentru untul şi cheresteaua furate, Brăiloiul nu se va împiedica de atîta lucru. Vremurile trec, faptele se uită sau... se iartă.

La 12 septembrie 1818, Dumitrache Brăiloiu, fostul ispravnic de Cerneţi, este deja mare logofăt. Şi, vrea nu vrea, trebuie să ofere tot sprijinul protectorilor săi pentru a-şi recupera banii investiţi în obţinerea dregătorie. Împreună, vor să obţină arenda vămilor, după ce demaraseră deja o serie de alte afaceri, după cum rezultă dintr-o scrisoare de la 30 septembrie 1818. Negustori, cu afacerile în sînge, fraţii Ianuş cumpără dregătorii şi influenţă pentru a avea linişte şi drum deschis în desfăşurarea afacerilor. Ce putem observa? Că pînă la urmă banii fac slujbele şi slujbele aduc bani, că, evident, competenţele n-au prea mare căutare, că hoţia este prea generalizată pentru a constitui o vină...

Trecutul nostru este cît se poate de aproape de prezent. Iar ceea ce se întîmplă astăzi cu „dregătorii“ noştri ne duce cu gîndul la veacurile care au trecut peste noi degeaba.

(Fragment din cartea Evgheniţi, mojici, ciocoi. Despre „obrazele“ primei modernităţi româneşti (1750-1860), *în curs de apariţie la editura Humanitas)*

***Constanţa Vintilă-Ghiţulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga“ din Bucureşti. În 2012 i-a apărut la Humanitas cartea* În şalvari şi cu işlic. Biserică, sexualitate şi divorţ în Ţara Românească a secolului al XVIII-lea.

---

anti nostalgia

Pro Patrimonio

„La loc de cinste se află icoana Maica Domnului cu Pruncul, provenind din biserica satului Ilişua (jud. Bistriţa Năsăud), pictată în anul 1673 de Luca din Iclod, autorul celebrei icoane miraculoase de la Mînăstirea Nicula. În spaţiul de sub pronaosul Catedralei se află expuse numeroase icoane din secolul al XVIII-lea, semnate sau atribuite pictorilor: Radu Munteanu din Ungureni, Alexandru Ponehalschi, Nechita Zugravul, Popa Ivan din Răşinari, Andrei din Corneşti, Iacov din Răşinari, Ştefan Popa, Gheorghe fiul lui Iacov, Tudor Zugravul, David de la Curtea de Argeş.“ – Marius Porumb, „Muzeul Mitropoliei Clujului. Tezaur de artă veche românească“, pliant prezentare.

* * *

Avînd drept temă „Date noi în cercetarea artei medievale din România“, Sesiunea anuală a Secţiei de artă medievală din cadrul Institutului de Istoria Artei „G. Oprescu“ din Bucureşti (12-13 decembrie) a reunit nume de rezonanţă în domeniul medievisticii româneşti, precum şi tineri cercetători: E. Cernea & L. Pătrăşcanu, T. Sinigalia, R. Lambru, I. Incovescu, C. Cojocaru, C. Taloş, M. Porumb, D. Prioteasa, D. Jenei, M. Constantin & C. Serendan, G. Cristian Deciu, V. Bedros, C. Ciobanu, M. Sabados (în ordinea susţinerii comunicărilor). Dincolo de temele de mare interes documentar, riguros argumentate şi bazate pe cele mai recente investigaţii, care dau măsura unei munci dedicate, cu pasiune şi har, cercetării sub lupă, două au fost concluziile majore care s-au desprins: starea, mereu ameninţată, şi hoţia endemică care periclitează destinul patrimoniului naţional. Se impune, imperativ, solidaritatea breslei – o voce care trebuie ascultată şi respectată în luarea deciziilor, aplicarea *ad litteram* a legislaţiei în domeniu şi, nu în ultimul rînd, integrarea şi promovarea în circuitul cultural firesc.

Ruxandra MIHĂILĂ

Maria IORDĂNESCU

lasă-ţi **copiii** să vină la **tine**

Scriitori cu corp

În articolul „Scriitori fără corp“ puneam în discuţie felul în care sînt prezentate personalităţile culturii române în şcoală: fie că sunt scriitori sau oameni de ştiinţă, ei sînt reduşi la o efigie solemnă, la un profil prelucrat bombastic, în clişee preţioase, goale de orice semnificaţie. Din bancă, şcolarul vede elita ţării ca pe o expoziţie de tablouri cocoţate la mari înălţimi, aşa încît abia dacă poate întrezări eticheta cu numele şi anii de viaţă ai celui prezentat. Spuneam atunci că n-ar fi rău ca biografiile scriitorilor, cu succesele şi eşecurile lor, cu neputinţele şi izbînzile lor, cu greşelile sau faptele lor însemnate, să ocupe un loc mai larg în programele şcolare.

Un rol sau o ispravă comunitară.

Domnul Cezar Mihai Pîrlog aducea, în comentariul său pe marginea articolului, cîteva legitime contraargumente soluţiei propuse de mine: 1) Ar fi o eroare să mutăm accentul de pe opera – ştiinţifică, artistică, sportivă – a modelelelor invocate, pe viaţa lor personală, în faţa unor elevi şi-aşa asaltaţi de tabloide şi dive de carton. 2) Atribuţiile din „fişa postului“ oricărei personalităţi prezentate n-au de-a face cu viaţa personală a acesteia. Importante sînt isprăvile făcute în numele titlului obţinut, şi nu aventurile private. 3) Mutînd accentul pe viaţa privată a marilor creatori, şi nu pe munca lor, încurajăm un anumit gust pentru detalii picante, personaje promovate de ziarele de scandal, falsele valori.

Admit, mai întîi, că, punînd astfel în balanţă meritele spirituale şi viaţa privată, domnul profesor are, neîndoielnic, dreptate: sigur că e important ca Eminescu să rămînă în memoria elevilor nu ca un tînăr nefericit în amor, ci ca un inovator desăvîrşit al limbajului poetic. Dar în apărarea propunerii mele am de spus următoarele: 1) Motivul pentru care este studiată opera unui creator, în afară de acela evident, de a-i sublinia valoarea şi locul în evoluţia culturii române, este şi acela de a propune modele cu adevărat valoroase, *altele* decît cele prezente în exces, din păcate, în lumea de azi. Or, un model acoperit de laude deşănţate şi vorbe goale îşi pierde chipul şi corpul, devine un bibelou, o planşă didactică, care nu propune nici un drum de urmat. 2) Nu *orice* fapt de viaţă privată are insignifianţa cancanului, iar „opera“ nu se poate înţelege bine prin evacuarea pudică a „vieţii“. Sigur că un poet, un actor, un preşedinte de ţară nu rămîn în memoria culturii lor decît prin urmele lăsate în domeniul în care s-au ilustrat: o poezie, un rol sau o ispravă comunitară. Dar biografia lor, situarea lor într-un context istoric şi cultural pot ajuta şcolarul să detecteze cu mai mare profunzime valoarea urmelor lăsate: nu mi se pare deloc lipsit de importanţă să ştim de ce s-a hotărît Caragiale să plece din România, ce conflicte profesionale sau personale a avut de înfruntat Maiorescu sau în ce fel au fost nevoiţi scriitorii din comunism să facă compromisuri cu regimul pentru a le fi publicată opera. Dimpotrivă: asemenea informaţii pot reprezenta, pentru elevul zilelor noastre, un prilej de căzut pe gînduri. Şi un pas către o înţelegere mai nuanţată a înseşi ideii de model.

Şi, nu în ultimul rînd 3) Poate că, în definitiv, n-ar fi chiar cel mai rău lucru din lume dacă împrejurările mai „picante“ din viaţa marilor autori români ar înlocui cu succes pofta de tabloid a liceenilor, confiscaţi, altfel, de trivialităţi anonime: la urma urmei, ar fi de preferat să-i auzi pe adolescenţii români murmurînd „pe lîngă plopii fără soţ“, decît o manea născută din amorurile prea libere ale vedetelor de azi.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

■ ■ ■

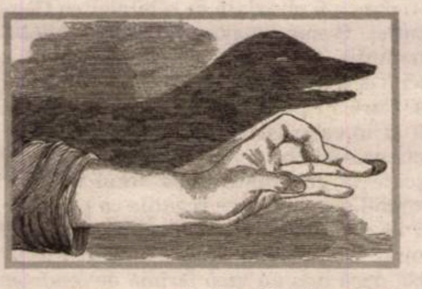

Iaromira POPOVICI

bazar

(Alte) filme de Crăciun

Nici n-a venit bine Crăciunul, că nu m-am putut abţine să nu mă uit la... tradiţionalele filme de Crăciun. Acestea au, de obicei, o serie de caracteristici comune, la îndemînă: abundă în decor de sezon, cu brazi, globuri, cozonaci, zăpadă; au o problemă morală la mijloc, pe care spiritul Crăciunului o rezolvă, pînă la urmă, şi cei rătăciţi se cam întorc pe căile juste; sînt comedii, de familie.

Anul acesta am dat cel puţin peste un film care se potriveşte mai puţin şi mai pe departe tiparului sus-menţionat: *Noel* (2004, în regia lui Chazz Palminteri, cu Susan Sarandon, Robin Williams, Penélope Cruz, Alan Arkin). Dilemele şi reformările morale sînt, evident, prezente şi aici. Dar mai puţin vizibil e festivismul idilic din alte filme: personajele sînt mai curînd oameni singuri, care nu au cu cine să-şi petreacă Crăciunul.

Iar locul în care se întîmplă mare parte a acţiunii nu e uriaşa casă de familie decorată excesiv cu moşi, oameni de zăpadă şi luminiţe, ci... un spital. La spital, loc de tranziţie între viaţă, moarte şi, de ce nu, înviere, spaţiu în care se vehiculează atît suferinţa, cît şi speranţa, se întîlnesc cele trei fire narative şi personajele implicate în ele.

Desigur, o decoraţiune de Crăciun tot e vizibilă: şi anume, un înger, făcător de minuni, care învie, pentru scurt timp, un muribund, o vindecă, măcar temporar, pe mama lui Rose (Susan Sarandon) de Alzheimer şi-i găseşte lui Rose un iubit. Un alt înger îl ajută pe partenerul Ninei (Penélope Cruz) să nu mai fie gelos şi să-nveţe cum să se poarte într-o relaţie pe... viaţă. E interesant şi cel de-al treilea fir narativ, cu un tînăr căruia spitalul i se pare locul cel mai potrivit pentru a petrece sărbătorile, fiindcă atunci cînd fusese copil într-o familie ostilă, cel mai frumos Crăciun şi-l serbase acolo.

Poveştile în sine nu sînt atît de neobişnuite, dar sînt mai puţin idilice şi romantice decît în alte filme de sezon. Personajul interpretat de Robin Williams o salvează pe Rose, cu calm şi umor, de la o posibilă sinucidere. Idila care se-nfiripă între cei doi nu e pasională, ci, mai curînd, duioasă şi înţelegătoare: beau ceaiuri şi adorm împreună uitîndu-se îndelung la un foc ce arde într-un şemineu la... televizor.

Filmul, fără a fi genial, include în „magia Crăciunului“, într-un mod firesc, şi lucrurile mai grave... ale vieţii. Care, sub aura duioşiei şi iertării pe care le presupune, printre altele, spiritul Crăciunului, devin tolerabile...

Un alt *Noelle* (2007, regia David Wall), de astă dată dintr-o ligă vădit mai mică, se remarcă tot printr-o atmosferă mai firească decît în alte filme de Crăciun. Deşi povestea în sine e destul de romantică: un preot care renunţă la preoţie pentru că se îndrăgosteşte de o posibilă Mary ce rămîne însărcinată de Crăciun. Cu un bărbat logodit cu alta... O poveste ce jonglează cu vinovăţii şi vocaţii greşit alese, sentimente înăbuşite şi pasiuni mocninde. Orăşelul nordic, de pescari, în care se desfăşoară povestea, e un loc aparent uitat de lume.

Ca şi cel în care nimereşte o altă Mary, ceva mai tînără, fugind de părinţi: *Expecting Mary* (2010, regia Dan Gordon), dar de astă dată cu un complet alt peisaj, cel din New Mexico. Comunitatea de aici e una feminină şi feministă: Mary se adăposteşte în casa unei foste miss de provincie, Darnella (Linda Gray), care îmbină o senzualitate desuetă cu valori morale reale, printre care altruismul şi tăria de caracter.

Tot pe linia feministă e şi *Mrs. Santa Claus* (1996, regia Terry Hughes), un musical cu Angela Lansbury, de astă dată idilic, dar militant: dna Crăciun pleacă de acasă înainte de Ajun pentru că Moş Crăciun nu o ia drept parteneră reală în treburile de sezon. Nimereşte unde-n altă parte decît la New York: aici revoluţionează moravuri şi reglează relaţii, dovedind multiple competenţe. După care, se întoarce, victorioasă, acasă şi Moş Crăciun învaţă s-o aprecieze la adevărata ei valoare...

Deja am intrat în sfera idilică. Ne apropiem de încheiere. Deşi filme de Crăciun mai sînt o grămadă. Le-am omis intenţionat pe cele foarte cunoscute, care „rămîn“ mereu. Precum *It's a Wonderful Life* (1946, Frank Capra), care rămîne filmul meu preferat.

■ ■ ■

Selma IUSUF

legende urbane

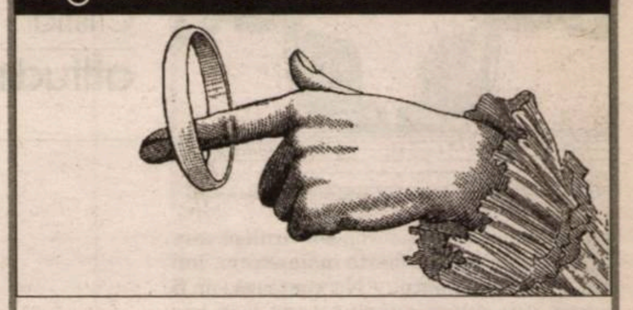

Despre domnul Goe, cu simpatie

„Vrei să-ţi arăt ce am învăţat la balet, la grădi?“ Mi-am încleştat involuntar maxilarele. Fetiţa e frumuşică, are păr blonziu şi-i iute ca spirtul. „Arată-mi“, zic, cu gîndul doar la vecinii mei de dedesubt. Adică o pereche de moşi cărora li se pare că pisica mea umblă pe patru perechi de tocuri prin casă şi că am diverse maşinării subversive, special programate în aşa fel încît să se declanşeze fix la 2 noaptea. Cu asemenea perspectivă, ideea unui lac al lebedelor în ghetuţe de iarnă pe parchet mi-a declanşat o surdă durere în inimă. Hai, am zis, poate scap cu un delicat *plié*, un *grand rond de jambe* sau ce comicării or mai învăţa puştii ăştia pe la grădi. În orice caz ceva care nu presupune ţopăială. Aiurea. *Changement,* încercări de *entrechat* iar la *brisé* a căzut copilul. Pe româneşte, a încercat să ţopăie fluturînd picioarele prin aer şi apoi a căzut. Bubuielile mi s-au părut sinistre. Eram cu gîndul doar la moşi. Iar căzătura a fost suportabilă; copilul a fost calmat cu vreo doi dintre magneţii mei preferaţi de frigider.

Ştiu că intru pe teren minat, dar, cînd sînt copii la mijloc, întreaga structură de relaţionare dintr-un grup oarecare se schimbă. Nu e plăcut să ajungi la o petrecere unde sînt şi copii. Nu se va fuma (mult) în preajma lor, nu se va deschide geamul iarna în preajma lor. Nu se înjură în faţa lor şi nu se intră în subiecte delicate. Doamne fereşte ca vreun exaltat să concedieze un subiect încercînd să spună „Dar mai dă-o-n....“, căci nu va apuca să apropie buzele în rostirea odiosului cuvînt că mama de copil şi alte cîteva prietene vor face ochii mari şi-l vor şîşîi pe inconştient: „Şşşş“, urmat apoi de un gest uşor cu capul spre respectivul copil neştiutor. Care copil, în acel moment, trage tare pisica de coadă. „Dragă, nu e frumos“, i se zice. „Uite, o mîngîi aşa pe cap“, îi arată mama, „uite aşa, măi-măi, măi-măi.“ Foarte bine. Cum se întoarce mama la discuţia ei, puştiul e cu degetele în ochii animalului. Care animal e cam bleg, stă şi îndură, nu fuge din preajma pericolului, ca orice mîţă normală.

Apoi, ăştia mici adorm repede. Desigur, i se dă un locşor bun, n-ai cum rezista obrajilor rozalii şi genelor lungi căzute de oboseală peste nişte ochi limpezi. Un metru douăzeci de om se întinde pe o canapea, se acoperă cu grijă iar oamenii mari se înghesuie în bucătărie pe scăunele mici, de la IKEA. Se vorbeşte încet. Copiii sînt drăguţi, însă uşor nelalocul lor într-o casă de oameni fără (copii). Unde lucrurile potenţial periculoase stau neîncuiate şi nepuse sub lacăt. Unde sînt brichete la îndemînă, prizele – neprotejate, sertare cu diverse ciudăţenii lăsate la liber, în aşa fel încît te trezeşti cu un puşti amical care va ţine morţiş să te implice în construcţia unui castel din OB-uri.

Într-o asemenea împrejurare, cîte un copil din ăştia, dezgheţaţi, se trezeşte să-ţi numere ţigările şi să-ţi spună că nu e frumos şi nu e sănătos să fumezi. Maică-sa trece printr-o bizară stare de mîndrie jenată. Sau de jenă mîndră, nu ştiu cum să vă spun. „Lasă-l pe cutare în pace“, zice. „Dar tati nu fumează. Şi nici tu nu fumezi“, zice copilul învîrtind curios în mînă un pachet de pe care zîmbeşte putred gura aia oribilă, cu dinţii negri. „Nu – zice maică-sa –, dar alţi oameni fumează.“ Alţi oameni, mă rog, ştiu eu că şi tati al lui pufăie ca un turc, dar nu cînd e copilul de faţă. În fine, să păstrăm lumea copilului neîntinată. Apoi i se face foame şi trebuie să ai prin casă ceva chestii sănătoase. Iaurt, neapărat, nişte sucuri neacidulate. Am încercat să ofer cu largheţe cola zero (nu îngraşă) şi am primit înapoi o întrebare: „Auzi, n-ai mai bine nişte apă plată?“. La suc trebuie să ai paie colorate. Iar chips-urile sînt interzise.

Sigur, întîlnirile astea planificate în care există şi copii sînt rare. Prietenele mele sînt mame responsabile şi vin la petreceri şi întruniri, de regulă, fără copii. Le mulţumesc, pentru că ştiu că n-am cum să răspund „Nu“ la întrebarea dacă „e OK să aducem şi copilul?“.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

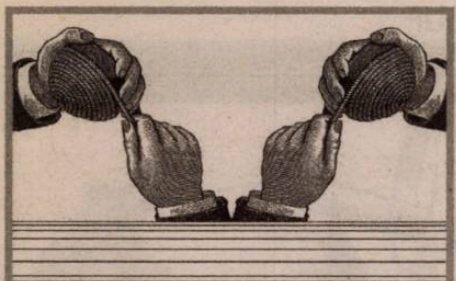

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Dicționar de intervenții UE în treburile interne

– pe înțelesul domnilor Stelian Tănase și Cristian Pîrvulescu –

E un discurs antieuropean virulent care vine din zone foarte *mainstream,* îmi zice diplomatu'. / Nu contează, ar fi trebuit să te obișnuiești pînă acum, le va trece rapid, stați pe discursul despre reguli, voi trebuie să vă faceți treaba, nu să fiți populari. / Bun, dar asta pe termen lung schimbă multe, dacă UE devine nepopulară, nu vom mai putea face nimic. / Nu devine nepopulară, nu e nimic pe termen lung, oamenii ăștia nu au nici o apetență reală pentru principii, nu pentru principii vă înjură, e la fel cum îi înjură pe arbitri la fotbal în funcție de scor. Dacă mîine veți zice ceva care le convine, vă vor pupa în cur cu aceeași patimă cu care vă înjură acum, chestia asta nu va lăsa nici o urmă în atitudinea pe termen lung față de UE. Omul se uită la mine cum s-a mai uitat și altădată cînd am vorbit despre politica românească, cu aerul acela de tip: bă, dacă tu ai dreptate, voi nu sînteți normali!

Și mi-am adus aminte cu plăcere de această privire uimită cînd am văzut, săptămîna trecută, cum ore întregi a stat pe burtieră la Antena 3 anunțul: „Barroso: Ponta e premierul ales". Carevasăzică, Antena 3 aduce argumentul Barroso pentru a-l împinge pe Băsescu să-l numească premier pe Ponta. După criza politică din vară, au pornit o campanie în care UE era Înalta Poartă ce ne asuprește, care calcă în picioare voința suverană a poporului bla, bla. Aceluiași Barroso care acum le blagoslovește preferatul, astă-vară îi descoperiseră tinerețea maoistă. Și ce mai demascare: băi, maoistule, cine te crezi, bă, să ne dai nouă lecții?

Ce să mai vorbim – televiziunea poporului (celălalt popor) era în luptă cu asupritorii externi.

Cel mai ridicol au ieșit cei vreo 90 de intelectuali conduși de Stelian Tănase și Cristian Pîrvulescu, care au trimis scrisori deschise spre UE ca să o certe că de ce se bagă. Acum, ori Antena 3 și intelectualii respectivi s-au țicnit, ori Înalta Poartă a trecut de partea poporului. Ceea ce tot e nasol, oricum o dai: de ce e nevoie de *firman* de la Barroso pentru Ponta? De ce să nu-și vază Evropa de treburile ei? Ei, aș! Nici gînd de luptă de principii pentru suveranitatea poporului: patrioții clămpănesc acum că gata, i se cere lui Băsescu să-l numească pe Ponta și dictatorul trebuie să facă ce-i cere Europa. I-am trimis diplomatului poza cu titlul de la Antena 3: ți-am zis că or să vă pupe cum se întoarce scorul.

Să citim ce a zis Barroso la Oslo de a declanșat bucuria de la Antenă. Aflat la ceremonia Nobel, sultanul a fost întrebat de ziariști ce părere are despre Ponta. A zis că nu vor fi probleme să lucreze cu el. Și a adăugat (chestie deloc acoperită în presa noastră): „Ne-am exprimat îngrijorările despre anumite decizii luate în România, dar cred că prim-ministrul Ponta a luat în calcul îngrijorările noastre și a arătat că dorește să corecteze lucrurile care, din punctul nostru de vedere, erau inadecvate".

În engleză, din care am tradus după Reuters, ultimul cuvînt era *„inappropriate"*. Este unul dintre cuvintele mele preferate. Și e acoperit, dar nu complet, de românescul „inadecvat". *„Inappropriate"* înseamnă ceva ce nu se face. Cine decide ce nu se face? Aici vine frumusețea chestiei. Ce „nu se face" nu e o chestie fixă definită juridic. E ca și cu pornografia: nu o putem defini, dar o recunoaștem cînd o vedem. *„Inappropriate"* se decide de la caz la caz. Dar se presupune că avem, toți cei implicați în poveste, principii similare și o doză de bun-simț. În engleză, acesta e alt cuvînt preferat al meu: *„common sense"*. *Dear gentlemen,* trebuie să aveți *common sense* și să nu fiți *inappropiate.*

Aici a fost conflictul civilizațional care s-a întîmplat peste vară. Puțini din România se așteptau la o intervenție atît de dură a UE. I-am spus unui ziarist că, în două luni, declarațiile despre România vor fi mai dure decît fuseseră cele despre Ungaria, anul precedent. Mi-a zis că nici vorbă, ăia sînt în vacanță, pînă se vor trezi... În două săptămîni deja se scurgeau intenționat la *EUobserver* informații că se ia în considerare suspendarea României din Consiliu. Am vorbit cu oameni din USL. Nu îi poți scoate din placa lor: a fost propaganda băsistă, de asta s-a activat UE. Bine, țineți-o tot așa, dacă după un asemenea eșec tot asta credeți, atunci data viitoare veți fi la fel de loviți în freză și nu veți ști de unde vi se trage.

Pentru că totul vine de la *inappropriate* și *common sense*. Sînt unele chestii care „nu se fac" în UE. De pildă, să concediezi Avocatul Poporului pentru că te enervează. Sau să amenințі judecătorii de la Curtea Constituțională că îi belești, dacă decid pe invers. Pentru europeni, sună ca dracu'. *Ombudsman*-ul e sacru. Pe Merkel a încurcat-o Curtea ei Constituțională ca naiba, luni întregi, la fiecare *agreement* european semnat, și tot ce a făcut a fost să-i roage enervată pe judecători să decidă mai repede. Ceva de genul „cu noi e Poporul, cu Băsescu e Curtea" sună din alt film. Dacă zici, cînd ești șeful Senatului și președinte interimar, „e drept că m-am luat de ei, dar era doar o declarație politică, nu i-am dat afară la propriu", te iau ăia din UE de clovn periculos. Să te duci la Bruxelles cînd Curtea a decis că nu ai acest drept. Toate astea pot fi explicate furibund la Antene și or merge la intelectuali ca Pîrvulescu & Tănase, dar nu în lumea bună. De ce merg la ăștia doi (și insist cu ei pentru că au însemnat ceva pe vremuri)? Nu știu. Mă depășește. Face parte din abisurile umane modul în care doi tipi care în anii '90 au fost stîlpi ai democratizării României au ajuns în 2012 atît de copleșiți de ura contra cuiva încît nu mai recunosc ce „se face" și ce „nu se face".

Bine, dar instituțiile astea aveau oameni numiți de Băsescu și PDL. Așa era. Acel avocat al poporului era și o nulitate de altfel și am criticat în *România liberă* numirea lui. Așa cum aici, în *Dilema veche,* am criticat numirea de către majoritatea PDL a judecătorului Minea la Curtea Constituțională, care făcuse o figură palidă la audierea din Comisia Juridică la care participasem. Aici e o altă prăpastie de înțelegere și o imensă inadecvare. De altfel, scrisoarea deschisă către UE a intelectualilor USL începe la modul: noi sîntem niște savanți, cercetători și scriitori și vrem să vă zicem despre Curtea Constituțională că „nu este parte a sistemului judiciar independent din România. Este vorba de o instituție unde numirile se fac politic și care are ca unică vocație arbitrajul în chestiuni constituționale". Vă dați seama? Cîteva zeci de savanți informează UE despre faptul că numirile de la Curte se fac politic. În mintea lor, asta spunea totul. Gata, dom'le, atunci trebuie beliți. Dacă Băsescu i-a numit, e normal să le zică Ponta că nu contează ce decid ei și să-i amenințe Crin Antonescu.

Păi, nu! Aici se loveau mereu de un blocaj, atît cu ziariștii străini, cît și cu diplomații și politicienii occidentali. Așa, i-au numit politic, și? Nu scrie în Constituție cine îi numește, nu e dreptul Președintelui și al Parlamentului? Nu numește și Obama judecători la Curtea Supremă? În Germania îi numește parlamentul cu două treimi. Cineva trebuie să-i numească, că doar nu ies din spuma mării. În canonul occidental asta e normalitatea: instituțiile de control sînt numite de unii, au mandate lungi și, cînd se schimbă puterea, noii guvernanți lucrează cu cei moșteniți pînă le vine rîndul să numească și ei. Acesta este jocul și îl joci. Dacă nu îl joci, comiți ce „nu se face". Ești *inappropiate*. E simplu. Poți să-l urăști pe Băsescu cît de sincer vrei, pur și simplu nu se face.

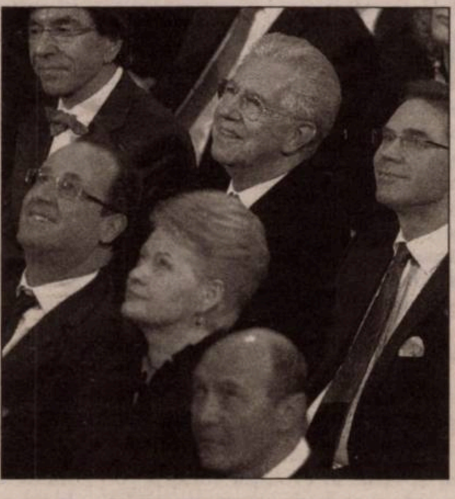

Îmi închipui că e frustrant ca după mulți ani în care ai vorbit cu ziariști occidentali și părea că vă înțelegeți, acum să se rupă filmul. Și s-a rupt. Pentru că ăia nu au devenit obsedați de Băsescu, pe cînd tu ai devenit. Și ajungi *inappropriate*. Așa se sinucid legendele societății civile.

Să revenim la ce a spus Barroso despre Ponta. La două zile după declarația de la Oslo, care de fapt nu zicea mai nimic despre cine să fie premier, biroul lui Barroso a emis un comunicat scris. Are doar trei fraze. În prima îl felicită pe Victor Ponta pentru victorie și zice că „românii au făcut o alegere clară, într-un mod democratic". Apoi zice că speră să lucreze cu Ponta și Băsescu, și de acum înainte, în interesul comun al României și al Europei. Și încheie salutînd „angajamentul tuturor actorilor politici din România pentru consolidarea domniei legii și pentru respectarea echilibrului democratic" *(respecting democratic checks and balances).*

Ce transmite Barroso aici? Că decizia de la vot e clară, că Băsescu ar trebui să nu comită „ce nu se face", refuzînd mandatul de premier pentru cîștigător, și îl avertizează pe Ponta să nu mai comită încă o dată „ce nu se face".

La ora cînd scriu acest articol, abia urmează consultările de la Cotroceni. Traian Băsescu nu va avea nici pic de înțelegere în Europa dacă nu îl va numi premier pe Victor Ponta. Lucrurile sînt clare: au fost alegeri, cîștigătorul e clar, propunerea de premier – și ea clară. Legătura directă dintre alegeri și șefia Guvernului este un principiu de bază al democrației parlamentare, așa cum supunerea față de deciziile Curții Constituționale este un principiu de bază al statului de drept. Și asta indiferent dacă îți convine cine a cîștigat alegerile și ce decide Curtea. În 2004 și 2008, Traian Băsescu a avut marjă de manevră: cvasiegalitatea dintre PSD și ADA, respectiv PSD și PDL, a permis președintelui să încline balanța la desemnarea premierului. Acum cîștigătorul este clar. Barroso reamintește asta și mesajul e la fel de clar.

E o intervenție în treburile interne ale României. O intervenție de bun augur, așa cum au fost și intervențiile din vară. Și atunci, și acum, totul se bazează pe *common sense* și pe ce este *appropriate*. Dacă Traian Băsescu refuză numirea lui Victor Ponta, va fi suspendat și nu va mai avea parte de simpatie la nivel european. Pentru că acum el ar fi cel *inappropiate*.

Victor Ponta a simțit acum ce înseamnă să beneficiezi de obsesia europenilor pentru reguli. Mi-e teamă că nu-l va ține mult. Deja supermajoritatea USL pare a fi obsedată de schimbarea Constituției. O supermajoritate care schimbă Constituția... Hmmm, unde au mai auzit europenii despre asta? A, da, în Ungaria lui Orban. Care a fost beștelită de presa occidentală și în cancelarii. Nu contează ce vrea Ponta să schimbe. Simplul fapt că prima sa mișcare la guvernare după votul popular favorabil e să aranjeze regulile ca pe viitor să-i fie bine intră în zona *„inappropriate"*. Domnii Stelian Tănase și Cristian Pîrvulescu, dacă mai au vreo fărîmă de *common sense,* ar trebui să-i amintească favoritului că intră din nou în zona a „ce nu se face" și că va fi taxat.

facebook.com/
Cristian.Ghinea.CRPE

■ ■ ■

Eugen ISTODOR

negustori și mușterii

Piața duminica de dinainte de Crăciun

Un pustiu sfîșietor. Morcovi ici-colea, cartofi mai des iviți. Un moș îl întrebă pe vînzătorul de mere: „ți-ai pus cojocul?". Și vînzătorul zice: „da, da, doar azi-noapte că a fost frig". Imortele. Greu am găsit fasole uscată. Greu hrean. Mi-a dat unul un hrean la 5 lei: „ăsta nu îngheață niciodată". Și nu știu de ce n-am avut încredere și am luat un borcan la 5 lei de hrean gata răzuit. Mișcare puțină. O femeie cu ridichi se ruga să fie mutată mai la lumină, că era loc destul și ea stătuse mărginașă. Pustia de piață. Cunosc însă ce-nseamnă. Vineri de dinainte de Crăciun va fi bucurie. Demență. Andive, broccoli apar de unde nu se știe. Țăranii le cultivă ca pe cartofi, era să spun ca pe hiene. Era flășcăială în piață. Va fi multă demnitate: gerul. Mărul la un leu jumătate-doi va merge la trei crescut brusc și-n șolduri. Crăciunul va umple piața. Acum e leșinul ăla, „cocotele" stau la păstrare și-or ieși cînd le este vremea. Și dacă s-ar afișa, nimeni nu le-ar lua. De ce să te-nfrupți înainte de vreme? De ce? Cînd vine Crăciunul, te dăruiești șoriciului, căpșunii, deliciile ce stau acum jenate deoparte. E vremea pustiei și bine șade pieței în pustie. Ce jale e la butoiul de varză murată! Și mirosul ăla acru puturos se-ascunde de rușine. Nu amăgește pe nimeni. Nici o soartă nu-i a lui. Să cadă laș pe stradă! Cine-i indecent să-l ducă acasă? E pacea pustiului. Te sufocă. Dar vine prăpădul adetoate.

dosar DILEMA VECHE
Coordonatoare: Patricia MIHAIL

Ca la carte

Proiectul „Căutătorii de poveşti“

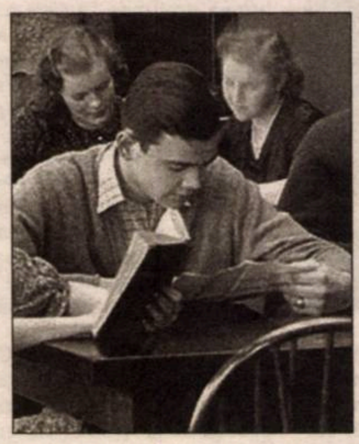

Texte şi opinii de:

- Paul-Andre BARAN (directorul Programului Biblionet România)

„Mă impresionează pasiunea oamenilor“ – interviu

- Radu PARASCHIVESCU (scriitor şi jurnalist)

„Basm cu făcători de bine“

- Irina PĂCURARIU (jurnalistă)

„Poveste fără sfîrşit“

- Vlad PETREANU (jurnalist)

„Oameni care urnesc munţii din loc“

- Cătălin ŞTEFĂNESCU (jurnalist)

„Formidabila armă biologică“

argument

„Lumea în biblioteca mea“

DILEMA VECHE

Ca la carte

Proiectul „Căutătorii de poveşti“

Prima oară am aflat despre Fundaţia IREX acum mai bine de cinci ani, pe cînd eram încă studentă la secţia de Biblioteconomie şi Ştiinţa Informării de la Litere. Cîţiva reprezentanţi ai fundaţiei veniseră la facultate să ne spună despre un nou proiect care avea să înceapă în ţara noastră. Cel care ne vorbea era volubil şi entuziast, dar se lovea constant de o masă compactă de feţe imobile, ale unor tineri neîncrezători şi, pe alocuri, plictisiţi. El îi dădea întruna cu Bill Gates, Internet, iniţiative, biblioteci, iar noi... Noi nu cred că am înţeles, atunci, ce amploare şi ce impact avea să aibă cel ce va deveni, ulterior, Programul Biblionet.

Desfăşurînd firul evenimentelor, ajungem în 2009, cînd Fundaţia „Bill & Melinda Gates“ aduce Biblionet în România, cu scopul declarat – şi foarte ambiţios – de a transforma viaţa oamenilor, din comunităţi mai mici sau mai mari, din zone rurale sau urbane, prin intermediul bibliotecilor publice. Programul Biblionet, în valoare de 26,9 milioane de dolari, se întinde pe o perioadă de cinci ani şi urmăreşte dotarea a cît mai multor biblioteci publice cu calculatoare şi echipamente aferente, asigurarea accesului gratuit la Internet şi alfabetizarea digitală a bibliotecarilor.

După patru ani de program, rezultatele vorbesc de la sine: mai bine de două treimi dintre bibliotecile publice de la noi fac parte din reţeaua Biblionet, (re)devenind puncte centrale pe harta localităţilor unde funcţionează. Fie că e vorba despre copii care vin pentru cărţi sau informaţii de pe Internet, de o bunică veselă care vorbeşte cu nepotul din Spania pe Skype, de un agricultor care completează online o cerere de subvenţie agricolă APIA sau, pur şi simplu, de oameni care vor să împrumute o carte, să vadă un film, să-şi întîlnească prietenii, pe toţi aceştia îi puteţi găsi la bibliotecă. Luînd chipul nevoilor utilizatorilor pe care îi deserveşte, biblioteca încetează să mai fie un loc aflat în moarte clinică, un simplu depozit de carte, şi ajunge centrul social şi cultural al comunităţii.

Şi ca să ne convingem că totu-i aievea, anul acesta a fost lansată campania naţională de promovare a bibliotecilor publice, intitulată „Căutătorii de poveşti“ şi realizată în parteneriat cu Asociaţia Naţională a Bibliotecarilor şi Bibliotecilor Publice din România şi Ministerul Culturii şi Patrimoniului Naţional.

Vreme de zece săptămîni, Radu Paraschivescu, Cătălin Ştefănescu, Irina Păcurariu şi Vlad Petreanu au colindat ţara-n lung şi-n lat, de la Vadu Moţilor la Bogheşti şi de la Tîrgu Frumos la Dumbrava Roşie, vizitînd 60 de biblioteci, dintre care 50 şi-au găsit povestea în volumul colectiv *Căutătorii de poveşti. O călătorie prin bibliotecile de astăzi,* lansat în noiembrie atît în ediţie tipărită, apărută la Editura Humanitas, cît şi în format electronic, disponibil gratuit pe site-ul www.cautatoriidepovesti.ro. (**Patricia Mihail**)

BARBURISME

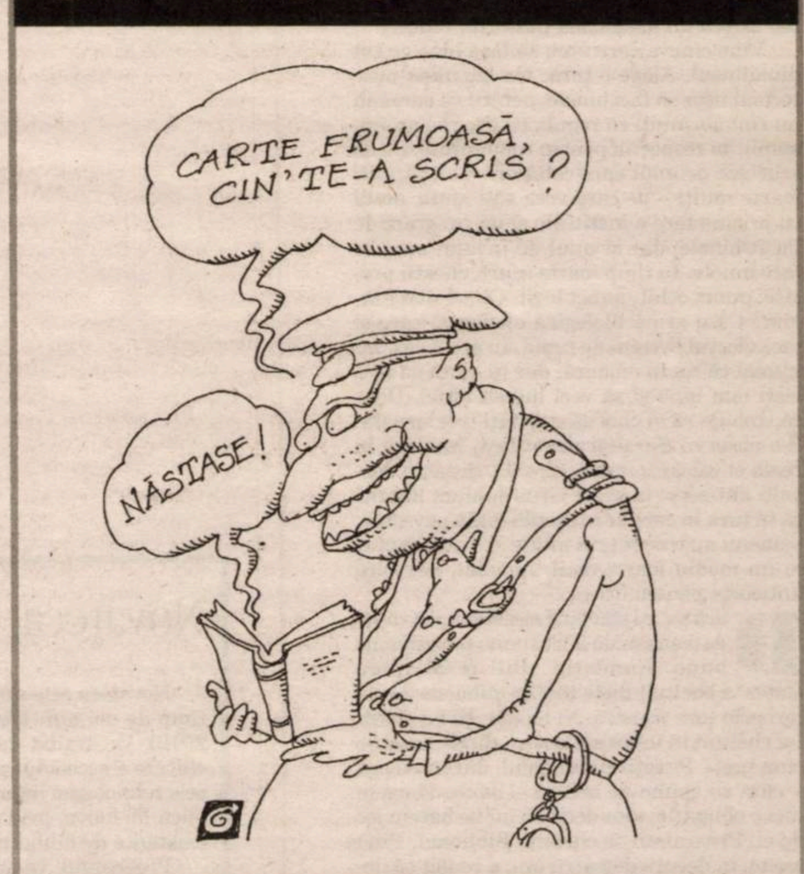
CARTE FRUMOASĂ, CIN'TE-A SCRIS?
NĂSTASE!

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 20 decembrie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Laurenţiu Diaconu-Colintineanu.

DILEMA
Ca la carte

Cătălin ŞTEFĂNESCU

Formidabila armă biologică

Povestea care urmează ar fi putut fi un subiect-bombă. Un lung şir de ştiri desfăşurate pe parcursul mai multor ani. Nenumărate emisiuni, articole, studii, cercetări, lucrări de licenţă, de doctorat. Povestea asta ar fi putut ţine prima pagină, mult şi bine. N-a fost să fie aşa. Bun, ştiu, vă repeziţi la mine, nici nu mă lăsaţi să respir...

– Care bombă, domnule? Ce ştire? Ce subiect de cercetare şi alte alea? Ce e cu titlul ăsta gonflat? Ce armă biologică? Desluşeşte chestia rapid, nene, că dăm pagina mai departe.

– Evident că zic îndată, n-am nici un interes să-mi pierd orice muşteriu ajuns pînă aici.

– Scurt, stimabile, scurt!

– OK, am pus un titlu care ar putea să vă reţină un pic, dar e dovadă de respect pentru clientul care trece pe la taraba la care lucrez. Iar acum, dacă tot v-aţi oprit, uitaţi cum stă chestia. Titlul nu e fonfleu. Adică nu e o păcăleală pentru cititorii de tabloide sau pentru cei care rezolvă rebusuri. Dînşii nu prea trec pe aici. E pe bune. Doar că e un pic dus spre metaforă. Asta-i toată chestia. Dar o să vă prindeţi imediat. Luaţi loc, vă rog.

*
* *

Aş fi putut să încep cu un titlu mult mai tare. Ceva de genul: „Nişte zeci de milioane de dolari pe care nu-i băgăm în seamă“. Şi aici nu era nici un firicel de metaforă. Nici o aducere din condei, ci purul adevăr. Un munte de bani, pe care nu-i vedem pentru că ochiul nostru nu e antrenat să vadă aşa ceva. Însă nu banii contează, în primul rînd, în povestea noastră. Mă rog, de fapt, contează, dar nu acolo vreau să ajungem. Metafora din titlu vine dintr-o perspectivă sublimă asupra armei biologice. Vă rog să acceptaţi că ar putea exista un asemenea punct de vedere.

Vine cineva care vrea să facă bine cu tot dinadinsul. Alege o ţară. Un loc unde nu e tocmai uşor să faci binele, pentru că oamenii nu sînt obişnuiţi cu reguli, cu ţinerea promisiunii, cu respectul pentru comunitate. Ca să scurteze drumul spre cetăţenii – altminteri foarte mulţi – pe care vrea să-i ajute, omul cu pricina face o instituţie şi un program de făcut binele, dar şi unul de învăţat cum se face binele. În timp foarte scurt, chestii precise, punct ochit, punct lovit. Ce s-o mai lungim? Ca o armă biologică eficientă, care-şi face efectul extrem de rapid. În acest caz, nu numai că nu te omoară, dar te ajută să trăieşti mai bine şi să vezi lumea altfel. Doar că trebuie să ai chef să constaţi treaba asta. S-o observi. S-o poţi cuantifica, înţelege la reala ei valoare, care e colosală. Şi să nu dezvolţi anticorpi la acest virus sublim. Pentru că în ţara în care se întîmplă toată povestea, oamenii au trecut prin multe şi s-au adaptat la un mediu foarte ostil. Imediat, dezvoltă anticorpi pentru orice.

© O. Micsik

Dacă tot aţi stat pînă aici înseamnă că-mi daţi şansa de a vă spune povestea pe bune. Fundaţia „Bill & Melinda Gates“ a cheltuit nişte zeci de milioane de dolari prin ţara noastră. Ni i-a dat. Ni i-a oferit. I-a cheltuit în interesul nostru direct. Luaţi-o cum vreţi. Iertaţi-mi limbajul, dar ni i-a dat – cum se spune pe stradă – *moca*. N-avem nici o obligaţie, alta decît să nu ne batem joc de ei. Programul se cheamă Biblionet. Pînă acum, în decurs de patru ani, a reuşit să doteze aproximativ 2000 de biblioteci publice din România, cu aproape 8700 de computere pentru acces public la Internet. Fiecare bibliotecă a primit, în medie, 4-5 computere, proiector video, imprimantă, scanner, echipament de reţea. Pe lîngă astea, 41 de biblioteci judeţene din România au acum cîte un centru de training, dotat, la rîndu-i, cu 11 laptopuri, imprimantă, scanner, proiector. Peste 2000 de bibliotecari s-au şcolit în aceste centre şi s-au pus la punct cu tehnologia informaţiei şi cu serviciile moderne de bibliotecă. În sate unde nu ţi-ai fi închipuit că s-a ieşit din bezna timpului, ţăranii se informează de pe net, la biblioteci, şi accesează, tot de acolo, proiecte europene. Copiii rămaşi acasă îşi văd, pe computerele de la biblioteci, părinţii plecaţi la munci, prin lume. E enorm de povestit aici. Bibliotecile devin, prin acest proiect uluitor, spaţii publice adevărate – spaţii civilizatoare pentru comunităţile în care se află. Centre în care cultura capătă, în sfîrşit, definiţia ei profundă şi corectă, aceea de *mod de viaţă al unei comunităţi*. Imaginaţi-vă sate sau oraşe foarte mici din Moldova, Apuseni sau Oltenia, unde biblioteca e singurul loc public în care poţi avea un contact cu contemporaneitatea. Nu e nici o figură de stil aici.

> *„Răspunsul final, actual, la aproape orice întrebare poate fi găsit între cei patru pereţi ai majorităţii bibliotecilor.“*
>
> ARTHUR ASHE

Fundaţia „Bill & Melinda Gates“ a cheltuit nişte zeci de milioane de dolari prin ţara noastră. Ni i-a dat. Ni i-a oferit. I-a cheltuit în interesul nostru direct.

Cînd povesteşti toate astea – cu cifre şi date precise sau, dimpotrivă, cînd asezonezi povestea cu chestii emoţionante pe care le-ai trăit prin locurile umblate –, treaba poate suna interesant. În funcţie de talentul povestitorului, ea poate rămîne, o vreme, în discuţie. Însă foarte puţin. Pentru că sîntem învăţaţi să vibrăm la altceva. Puterile noastre empatice şi-au pierdut *darul deosebirii*, discernămîntul de care e atîta nevoie în gestionarea sinelui. Nu pricepem anvergura teribilă a acestui program şi nici dimensiunile efectelor sale. În primul rînd, pentru că noţiunea de *spaţiu public* nu ne mai spune mare lucru. Iar Biblionet tocmai asta reconstruieşte.

Cînd citim în presă despre acest program sau cînd facem parte din publicul captiv al unui tîrg de carte, poveştile adunate într-un volum despre acest proiect vin să coloreze un pic imaginea, s-o facă atractivă, pentru o scurtă vreme. În spaţiile aglomerate, plasate sub ochii camerelor TV, lumea profundă în care a „săpat“ proiectul arată cel mult exotic, uneori amuzant. Însă prefacerile din locurile unde ideea Programului Biblionet chiar a prins cheag sînt imposibil de transmis aici. Sigur, păstrînd proporţiile, pare că am putea înţelege şi noi, la atîţia ani de la primul pas pe Lună, dimensiunea simbolică a unui gest care trage după el o cantitate enormă de semnificare. Numai că, pentru a trăi revelaţia modificărilor pe care le poate produce Biblionet, e nevoie de puterea de a privi extrem de realist în jur. Nu cu dorinţa de a înjura românismul în fiecare zi, dar nici cu aerul naţiei din care se trage toată stirpea europeană. Ci cu măsura care arată că această contribuţie enormă pe care au făcut-o nişte oameni din altă ţară trebuie protejată şi ţinută în viaţă. Dincolo de frumuseţea poveştilor, a călătoriilor pe la biblioteci, a personajelor haioase, rămîn oraşele triste, satele murdare şi sărace, primarii care trăiesc cu ideea că sînt stăpîni, şi atîtea alte obstacole de care habar n-avem. Evident, există şi poveşti – nu puţine – însorite şi optimiste. Nu asta e problema. Există şi locuri în care ţi-e drag să calci. Dar un asemenea proiect trebuie *protejat* peste tot. Atunci cînd cei care l-au adus vor pleca, toată treaba o să rămînă pe mîna noastră. Ar trebui să facem cumva şi să ne asigurăm că această excepţională mişcare civilizatoare nu adoarme în poveşti frumoase, într-un volum colorat, pe raftul unei biblioteci.

Cătălin Ştefănescu *este jurnalist şi realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

Novateca

Novateca este un program pilot care, timp de doi ani (începînd cu luna iulie 2012), va evalua oportunităţile de facilitare a accesului populaţiei la mijloacele tehnologiei informaţionale în Republica Moldova, prin intermediul reţelei existente de biblioteci publice.

Programul va iniţia consultări cu principalii factori interesaţi de biblioteci, va organiza seminare de instruire pentru bibliotecari, precum şi va selecta, printr-un proces competitiv, 60 de biblioteci publice din Moldova care vor primi calculatoare pentru accesul publicului la Internet. De asemenea, pe întreg teritoriul ţării vor fi create cinci Centre Regionale de Formare, care vor instrui peste 100 de bibliotecari pentru a putea utiliza la maximum potenţialul noilor resurse tehnologice în beneficiul comunităţilor.

În sprijinul obiectivelor programului, Microsoft, partener al Iniţiativei Novateca la nivel mondial, va dona software în valoare de aproximativ 300.000 de dolari către bibliotecile publice din Moldova. Oferirea accesului populaţiei la tehnologiile informaţionale este o prioritate pentru Microsoft în cadrul iniţiativei globale de a aduce beneficiile tehnologiei la nivelul comunităţilor şi de a crea oportunităţi pentru generaţia tînără.

Pe parcursul anului 2011, IREX a evaluat nevoile şi a analizat starea de fapt a bibliotecilor publice din Moldova şi a publicat raportul „Accesul la informaţii prin Bibliotecile Publice din Republica Moldova“. Raportul constată faptul că aproximativ 36% din populaţie, în special din mediul rural, nu au folosit niciodată Internetul. O mare parte din populaţie ratează beneficiile economice şi sociale ale accesului la Internet, cum ar fi comunicarea cu prietenii şi familiile aflate la distanţă, găsirea oportunităţilor de angajare, precum şi dezvoltarea unor reţele locale şi globale axate pe probleme de ordin cultural, educaţional, financiar şi de sănătate. Concluziile raportului denotă faptul că bibliotecile demonstrează dorinţa de a umple golul informaţional în comunitaţile rurale, precum şi faptul că acestea reprezintă instituţiile potrivite care pot aduce schimbarea la nivel de comunităţi.

(sursa: http://novateca.md/ro/despre-noi)

Radu PARASCHIVESCU

Basm cu făcători de bine

Adriana fereşte un copil de furia unei mame deraiate.

Győző face mobilă pictată, cîntă la vioară şi organizează tabere internaţionale de creaţie.

Sergiu montează ecrane pe stradă şi invită lumea la meci sau la film, cînd nu se duce în vizită la bătrîni, ca să le pună cîntece de demult.

Iuliana conduce o ludotecă şi un muzeu.

Eugenia culege poveşti care – vorba unui gînditor – împiedică lumile de dinaintea noastră să se scufunde.

Ilie poate fi trezit în miez de noapte, dacă are cineva o urgenţă.

Viorica îi împrieteneşte pe vîrstnici cu Internetul.

Altă Adriana scrie poezii şi asigură paginarea şi tehnoredactarea unei reviste literare.

Dumitru adună obiecte şi fotografii vechi.

Maria se ocupă cu excursiile virtuale prin muzee, temple şi catedrale.

Sînt cu toţii bibliotecari. Înainte să-i cunoască, mintea noastră încleiată în prejudecăţi vede în ei un batalion de vietăţi vlăguite, din care au rămas doar aburul lecturilor de altădată şi umbra deasă a blazării. Nimeni nu-i poate bănui de viaţă adevărată, bucurie sau chef de şotii. Nu. Bibliotecarul este, după canonul ideilor fixe, grav, sacerdotal, clorotic, încruntat şi palid. Păzeşte idei aşa cum alţii păzesc butoaie cu carburanţi sau lăzi cu muniţie. Are pete de ficat pe mîini, obraji scofîlciţi, cearcăne pînă la bărbie, degete uscate şi o anume lentoare care nu corespunde secolului, mileniului şi, în general, vieţii. Cere linişte în sala de lectură şi te penalizează dacă întîrzii la restituirea cărţilor. Atît.

N-ai nevoie de diplomă,
ochelari de intelectual sau certificat de elitist
ca să te bucuri de oferta unei biblioteci.

Ce arată rîndurile de mai sus? Nimic altceva decît uşurinţa cu care luăm preconcepţiile drept adevăruri. Bibliotecarul de azi a evadat din fişa de altădată a postului. A dobîndit dexterităţi la care altădată nu visa, a primit răspunderi noi şi a învăţat că rosturile şi posturile se schimbă odată cu lumea. La rîndul ei, biblioteca a încetat să fie o alcătuire patinat-muzeală, un loc pentru cei care aspiră la statutul de fantome înţelepte. Cînd intră în bibliotecă, trestia gînditoare a lui Pascal nu se decuplează de la freamătul clipei. Biblioteca nu mai e un simplu siloz de idei, un hangar de poveşti, o rezervaţie de autori. E mult mai mult – şi te lămureşti că-i aşa după ce te opreşti în cîteva locuri despre care manualul de geografie nu pomeneşte: Comloşu Mare, Grădiştea, Bogheşti, Bratca, Lemnia de Jos, Ţînţăreni, Frînceşti, Zăbala, Pietrari sau Poienile de sub Munte.

Ce s-a întîmplat aici? Exact ce s-a întîmplat în vreo 2000 de biblioteci publice, în ultimii trei ani. O iniţiativă generoasă a pompat bani şi, odată cu ei, lichid vital în nişte instituţii pîndite de anchiloză, suficienţă şi blocaj. Fundaţia „Bill & Melinda Gates" a făcut o investiţie de aproape 27 de milioane de dolari şi a dotat bibliotecile (săteşti, comunale, municipale sau judeţene) cu videoproiectoare, computere, scannere şi imprimante. Altfel spus, le-a ajutat să păşească mai sigur pe dalele mileniului. Fapt curios, investitorul n-a pretins nimic în schimb: nici o felie din judeţul Harghita, nici un decupaj din Deltă, nici măcar construirea unui monument omagial. Sigur, o agendă în care stă scrisă doar graţia binelui pare suspectă într-o vreme cînd scenarita clocoteşte în creiere şi-i înfierbîntă pe cîrcotaşi. Numai că agenda chiar aşa arată.

Singura formă de mulţumire a părut, în aceste condiţii, scrierea unei cărţi. Aşa a prins contur ideea căutătorilor – patru oameni rezistenţi la caniculă, praf şi drumuri proaste, care să-i descoasă pe oamenii din biblioteci şi să le pună pe hîrtie poveştile. Nimic special, nimic pretenţios, nimic confecţionat. Fundaţia IREX şi agenţia de publicitate GMP şi-au dat, la rîndul lor, mîna şi au devenit călăuzele celor patru prin ţară.

A nu se crede cumva că bibliotecile, mai ales cele din zone vitregite, s-au dat peste cap şi au devenit oaze aseptice, în care confortul e condiţie obligatorie. Nici vorbă. Există în continuare ziduri scorojite, clădiri care se roagă să nu bată vîntul prea tare, uşi care stau să cadă, subsoluri igrasioase, grupuri sanitare ce-ar trebui interzise de Convenţia de la Geneva. Există în continuare neajunsuri. Iar bibliotecarii se bucură mai departe de o remunerare care miroase a dispreţ şi indiferenţă. (Într-unul dintre filmele de promovare a campaniei, Cătălin Ştefănescu răbufneşte la un moment dat: „Dacă aş formula acum, precis, un salariu pe care îl cîştigă [un bibliotecar], s-ar arde siguranţele în instituţia asta".)

Atunci, ce anume s-a schimbat? Nimic altceva decît optica oamenilor – bibliotecari şi utilizatori deopotrivă. Din loc unde se împrumută cărţi, biblioteca a devenit nucleu comunitar, centru de coagulare, element de răspîndire a iniţiativelor sociale, sediu al solidarităţii şi refugiu. Intri şi ieşi democratic, la fel cum intri şi ieşi din viaţă. N-ai nevoie de diplomă, ochelari de intelectual sau certificat de elitist ca să te bucuri de oferta unei biblioteci, după cum nu trebuie să te încadrezi pe un anumit palier de vîrstă ca să pianotezi pe tastatură. Am găsit în faţa calculatoarelor şi preşcolari de 5 ani, şi octogenari împrospătaţi de adierea noului în ceea ce era perceput pînă nu demult drept un spaţiu al vechiului. Şi am mai observat un lucru, ceva altădată exilat în utopie. Am văzut periferici înglobaţi, cu grijă şi naturaleţe, în mersul lucrurilor şi investiţi, ca orice client, cu drepturi depline. Tendinţele izolaţioniste şi reflexul de ostracizare care încă scot capul în alte locuri n-au ce să caute în bibliotecile la care m-am oprit. Aici cuvîntul de ordine e „includerea", indiferent de păcate, de derapaje şi cumpene. Am cunoscut voluntari cu dosar penal, oameni care nu au după ce bea apă sau năpăstuiţi care înţeleg rar şi prost ce se petrece în jurul lor. Şi pentru ei, uşa bibliotecii se deschide la fel de larg ca pentru ceilalţi. E, poate, singurul loc unde premiantul şi repetentul sînt vecini de scaun şi de monitor, fără ca vreunul dintre ei să se simtă incomodat.

© O. Micsik

Timp de cîteva luni, am fost – alături de Irina Păcurariu, Vlad Petreanu şi Cătălin Ştefănescu – un cronicar al firescului. Un fel de rapsod al normalităţii calde. Şi am descoperit, cu ocazia asta, cîteva lucruri: că lentila bucureşteanului care se uită la ceilalţi e de multe ori deformatoare, că nu-i atît de greu să te dezbari de prejudecăţi, cum s-ar putea crede, că biblioteca e la fel de vie ca oamenii care-i calcă pragul şi că bibliotecarii nu sînt doar străjerii unei multitudini de personaje, ci sînt ei înşişi personaje. Cu vieţi, griji, complexe, extaze, umori, apăsări, izbucniri şi bucurii. Cu o croială a destinului care pe unii îi face solari, iar pe alţii melancolici. Însă important e că, odată închisă cartea căutătorilor de poveşti, personajele acestea redevin oameni. Oameni buni care fac bine. Balsamuri bipede.

Radu Paraschivescu *este scriitor, traducător şi jurnalist. Cea mai recentă carte publicată:* Astăzi este mîinele de care te-ai temut ieri, *Humanitas, 2012.*

„Parteneriate pentru Europa digitală"

Cea de-a IV-a ediţie a Congresului European pentru Includere Digitală – intitulată „Parteneriate pentru Europa digitală" – a avut loc pe 5 şi 6 noiembrie 2012 la Bruxelles. Conferinţa s-a desfăşurat ca o continuare a celei de anul trecut – care a avut ca temă „Transformarea accesului la Europa digitală în bibliotecile publice" –, mărind participarea şi implicarea bibliotecilor şi nu numai, în încercarea de extindere şi aprofundare a dialogului paneuropean despre includerea digitală.

În contextul austerităţii fiscale şi al îngheţării cheltuielilor publice pentru iniţiativele incluse în strategia Europa 2020, se pune frecvent accentul pe dezvoltarea de parteneriate eficiente, pentru a încerca rezolvarea problemelor economice şi sociale cu care se confruntă Europa modernă. Bibliotecile publice sînt locurile potrivite pentru a oferi servicii inovatoare de includere digitală, alături de instituţii locale şi regionale, din mediul public sau privat, pentru a susţine dorinţa Comisiei Europene de promovare a unei dezvoltări inteligente, durabile şi cuprinzătoare.

Conferinţa de anul acesta a explorat modul în care instituţiile existente la nivel local pot juca un rol fundamental în dezvoltarea şi prosperitatea întregii Uniuni Europene, în beneficiul tuturor cetăţenilor ei, cu o concentrare pe servicii şi acces digital, abilităţi legate de noile tehnologii şi învăţare pe tot parcursul vieţii.

La acest congres european au vorbit reprezentanţi a peste zece Agenţii Naţionale, din sectorul privat, precum şi de la ONG-uri care oferă programe în parteneriat cu biblioteci publice din Europa. Printre aceştia se numără Fundaţia „Digital Opportunities", Bibnet, Fundaţia pentru Dezvoltarea Societăţii Informaţionale şi Fundaţia „Bill & Melinda Gates", Online Computer Library Centre, Programul pentru Dezvoltarea Bibliotecilor, Lattelecom, NAPLE şi Fundaţia „Orange". Vorbitori din Danemarca, România, Letonia, Regatul Unit, Spania, Bulgaria, Belgia, Germania şi Polonia au arătat de ce instituţiile de la nivel local pot fi parteneri benefici pentru atingerea obiectivelor stabilite în strategia Europa 2020.

(sursa: http://ecei12.com/)

traducere din limba engleză
de Patricia MIHAIL

CA LA CARTE – PROIECTUL „CĂUTĂTORII DE POVEŞTI“

Vlad PETREANU

Oameni care urnesc munţii din loc

Povestea începutului

E o poveste mai veche cu Biblionet... Cred că prin 2008, cînd coordonam *Reporter special* – o emisiune de publicistică, reportaj şi anchetă la Antena 3 –, a venit una dintre colegele mele, Anca Grădinaru, şi mi-a spus despre iniţiativa Fundaţiei „Bill & Melinda Gates“ în România. Apoi, a realizat un film de o oră despre Biblionet şi ce urma să se întîmple – totul părea aproape fictiv, pentru că noi, mai ales în meseria asta, ne-am obişnuit să fim sceptici, sîntem mefienţi cînd auzim că cineva vrea să facă ceva bun. Iniţial, eu, unul, nu am crezut că o să se întîmple cu adevărat, dar mi s-a părut frumos să putem difuza un film de o oră despre o iniţiativă pozitivă.

Pe la începutul acestui an, m-au căutat cei de la GMP PR, care voiau să-mi comunice că Programul Biblionet se apropie de sfîrşit şi că, uite, chiar au fost cheltuiţi atîţia bani – aproape 27 de milioane de dolari –, există Internet, bibliotecarii au făcut cursuri ca să-l folosească şi să predea, la rîndul lor, utilizatorilor din mii de localităţi, descoperind că Internetul schimbă viaţa comunităţilor, că oamenii descoperă lumea în felul acesta. Şi m-au întrebat dacă n-aş fi interesat să spun cîteva dintre poveştile din aceste biblioteci – aşa am ajuns să reiau contactul cu Biblionet şi să culeg poveşti.

A urmat pasul alegerii bibliotecilor...

Ce defineşte o poveste bună? O tensiune de excepţie, o întîmplare nemaivăzută, ceva care emoţionează, care surprinde, care indignează, care stîrneşte reacţii. Am avut un dialog cu cei de la fundaţie şi cu cei de la GMP PR şi le-am spus că, dacă vor poveşti, acestea ar trebui să răspundă unor astfel de întrebări. Desigur, prima selecţie a fost dată de capacitatea bibliotecarilor de a relata ce s-a întîmplat la ei. Şi au apărut tot soiul de informaţii, de frînturi de poveste, de întîmplări, din ele am făcut o selecţie şi a rămas să ne documentăm...

Una dintre poveştile care îmi vine imediat în minte e cea a lui Alexandru, puştiul din Moreni, care, după cinci ani în care nimeni nu mai ştia nimic de fratele său pierdut, l-a regăsit pe Facebook, mergînd la bibliotecă. De altfel, toate întîmplările, toate reportajele includ o oarecare stare de surprindere a mea – în primul rînd, pentru că ajungi să cunoşti o lume care trăieşte în telenovele, de fapt. Telenovela este o poveste emoţionantă despre cum binele învinge răul cînd nimeni nu mai crede. Şi este atît de *cheesy*, încît noi, cu cinismul urban pe care-l dezvoltăm în oraşele mari precum Bucureştiul, nu credem în ele, ni se pare ruşinos să ne uităm la o telenovelă.

Un alt exemplu: la Valea Mare, un puşti dat în grija cuiva dintr-un sat, unde a crescut pînă la 20 de ani, fiind ostracizat de întreaga comunitate – pentru că la sat lucrurile astea nu s-au schimbat –, descoperă, după ce vine Bill Gates şi le dă calculator acolo, că maică-sa e în oraşul de lîngă, adică la 20 de kilometri distanţă...

Deodată, te întrebi cît de neatent eşti la conspiraţia universului, pentru că, după ce te duci şi documentezi poveştile acestea formidabile, rezultă că universul conspiră să se întîmple lucruri minunate, în serii de coincidenţe; soarta se-ntoarce în mod fericit. Iar acesta este scenariul oricărei telenovele de succes – în ciuda tuturor greutăţilor, pînă la urmă lucrurile se rezolvă. Şi noi, orăşeni care trăim numai în betoane, ne îndepărtăm de conspiraţia asta a binelui universal, care pare că există în unele locuri şi se-ntîmplă fără ştiinţa noastră.

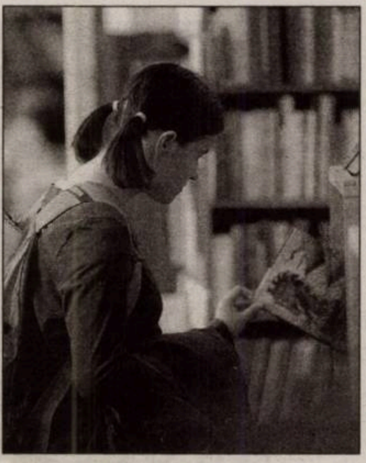

© O. Micsik

Internetul e bun, dar cum rămîne cu cărţile?

Prima condiţie ca să-ţi cumpere cineva marfa este să intre-n magazin. Poate că nu toată lumea poate să citească. Sînt oameni care termină şcoala şi nu mai scriu niciodată în viaţă nimic pentru că nu mai au nevoie să scrie nimic niciodată. Asta-i soarta lor. Nu mai citesc niciodată nimic pentru că nu mai au nevoie să citească. Citesc întreţinerea pe avizier şi cu asta basta, s-a terminat. Însă copiii merg la bibliotecă şi e un lucru important: acest proiect a transformat bibliotecile din ceea ce tindeau să devină – nişte depozite moarte de cărţi – în locuri sociale. În al doilea rînd, puştii nu se duc acolo doar pentru net. Sigur că atracţia Facebook-ului şi a Internetului este irezistibilă. Dar primesc teme de la şcoală şi au nevoie, de obicei, de net sau primesc fişe de lecturi. Acum, depinde şi de bibliotecar. El sfinţeşte biblioteca. Sînt oameni pe care i-am întîlnit şi care condiţionează accesul la calculator al vizitatorilor mici, îi verifică dacă au mers la şcoală, dacă au citit nu ştiu ce... Iar unii dintre copii probabil că vor deveni curioşi, fiind înconjuraţi de cărţi în fiecare zi.

În toate locurile în care am fost, bibliotecarii care i-am cunoscut sînt fiinţe încăpăţînate şi entuziaste.

Universul conspiră să se întîmple lucruri minunate.

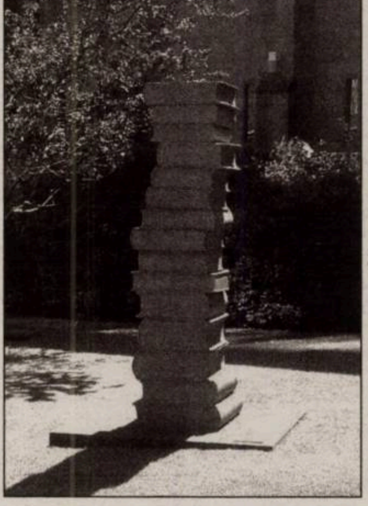

© P. Mihail

Mici victorii neştiute

În momentul acesta, în stratificarea socială specifică satelor, prin interacţiunea destul de amplă pe care a început s-o aibă cu copiii, bibliotecarul se situează undeva în zona învăţător, profesor... Sînt unii oameni, cum e femeia din Mărăşeşti, care – după 20 de ani de muncă, în care nu s-a întîmplat nimic în afara faptului că s-a dus la un loc de muncă care era într-un magazin de metalochimice în care nu intra nimeni niciodată – s-a dus şi a zugrăvit şi a curăţat tot, după care s-a aşezat pe un scaun şi număra şoarecii, pentru că singurii care treceau prin bibliotecă erau şoarecii. Iar după 20 de ani, a auzit că s-ar putea să obţină un computer şi Internet şi că s-ar putea să vină americanii, aşa că s-a dus peste primar şi l-a bătut la cap pînă el a fost de acord să aplice pentru Programul Biblionet. Aceştia sînt oamenii care urnesc munţii din loc.

Bibliotecarii reprezintă firul roşu

În mod evident, la sate sînt locuri cu resurse mai mici, însemnînd spaţii mai modeste. Dar în toate locurile în care am fost, bibliotecarii pe care i-am cunoscut sînt fiinţe încăpăţînate şi entuziaste – acesta este firul roşu. Oameni care se agaţă cu ghearele şi cu dinţii să facă ceva, indiferent dacă eforturile lor sînt răsplătite direct sau recunoscute. Sînt genul de oameni care sfinţesc locul. Trebuie să fie curat (şi nu doar pentru că urmează să vină cineva sau pentru că scrie undeva că trebuie să fie curat, ci pentru că aşa e bine, e lăsat de la Dumnezeu să fie curat); trebuie să facem ceva pentru copii, dar nu pentru că sîntem plătiţi... Nu există aşa ceva, acest lucru nu se poate cuantifica; dacă fac ceva, fac pentru că sînt dedicaţi. Biblioteca şi oamenii care vin acolo reprezintă subiectul existenţei lor, ei pentru asta trăiesc.

Vlad Petreanu *este jurnalist şi unul dintre realizatorii matinalului* Deşteptarea *de la Radio Europa FM.*

Jeanette WINTERSON

Trebuie să protejăm şi să reinventăm librăriile locale

În 1946, primul slogan al Consiliului Artelor a fost „Ce-i mai bun pentru cei mai mulţi“. Ar trebui să ne punem întrebări despre bugetele de austeritate şi despre ce-şi poate permite sau nu Marea Britanie. Pe măsură ce guvernul nostru ne informează că această economie distrusă nu-şi poate permite să le plătească un salariu minim celor mai săraci cetăţeni, oare ce le putem oferi noi? Îşi pot duce copiii în parc, ar putea înota, practica sporturi în cadrul unui centru de recreere sau pe un teren de fotbal. Într-adevăr, aceste lucruri sînt importante. Dar la fel de importantă este existenţa unei biblioteci ca centru al unei reţele de servicii culturale, pentru copii care nu au unde să meargă, copii care nu au cărţi sau o cameră proprie, pentru părinţi stresaţi, pentru studenţi care au nevoie de un loc de studiu şi găsesc aici mai mult decît le poate oferi Google, pentru oameni în vîrstă care doresc un loc sigur în afara casei, pentru comunităţi şi grupuri de lectură, pentru cursuri sau discuţii şi, desigur, pentru computere şi IT.

Bibliotecile de pe teritoriul Marii Britanii încearcă să ofere cît mai mult comunităţilor pe care le deservesc şi în mod special cetăţenilor cu salarii scăzute şi resurse puţine. Există, totuşi, confuzie în jurul rolului bibliotecilor. Ce sînt ele? Cum ar trebui să se schimbe şi să evolueze? Ce loc au într-o lume modernă bazată pe Internet, unde cartea în sine ar putea să dispară?

Cînd privim la ultimele tăieri bugetare din Newcastle, putem observa de unde porneşte această confuzie – „Biblioteci, timp liber şi cultură“. Dar cultura nu-i totuna cu timpul liber – deşi ai nevoie de timp liber pentru a avea îndeletniciri culturale –, iar bibliotecile nu sînt timp liber în modul în care un centru sportiv reprezintă acest lucru. Bibliotecile pornesc cu cel mai înalt scop – de a educa prin intermediul unei cărţi. Primele biblioteci publice erau ambiţioase şi mîndre. [...]

Dacă ne dorim ca bibliotecile să înflorească şi să-şi ocupe locul lor – cel pe care-l consider a fi locul firesc într-o societate modernă –, nu le putem pune în competiţie pentru resurse cu centre sportive sau obliga să supravieţuiască devenind depăşite cultural, dar relevante din punct de vedere social, înlocuind toate cărţile cu terminale de calculatoare. [...]

Fie încetăm să ne mai contrazicem şi cădem de acord că bibliotecile fac tot ce pot pentru a se reinventa şi că, beneficiind de puţin ajutor – financiar şi ideologic –, pot aparţine viitorului, fie le lăsăm să se scufunde pînă cînd dispar, deoarece devin irelevante pentru vieţile oamenilor.

(fragmente dintr-un discurs ţinut de scriitoarea britanică Jeanette Winterson la conferinţa de inaugurare a Reading Agency, apărut şi pe site-ul http://www.guardian.co.uk/books/2012/nov/23/protect-our-libraries-jeanette-winterson)

traducere din limba engleză de Horia VÂRLAN

CA LA CARTE – PROIECTUL „CĂUTĂTORII DE POVEȘTI“

Irina PĂCURARIU

Poveste fără sfîrșit

Tatăl Lilianei a fost cel mai mare dușman al angajării ei la bibliotecă. Adică de ce să stea fata pe un scaun să păzească niște cărți prăfuite, dacă era atîta treabă de făcut în casă? Cineva trebuia să mai meargă și pe la pădure, aveau animale de îngrijit, plus că, la un moment dat, i-ar fi plăcut să-i rupă ușa și vreo doi nepoți. Cum se mai spunea pe la Coada Lacului – locul unde Bicazul se termină într-un ochi de apă prelung cît o lacrimă de rămas bun –, femeia ar cam trebui să fie păstrată pentru viața dinăuntru, nu pentru cea dinafara curții. Iaca, na! Să piardă vremea într-o bibliotecă!? Pentru cîțiva lei...

Totul e făcut de mîna ei, fiecare scîndură, carte, calculator au fost urcate în această mansardă ca într-un ritual de purificare. Liliana este bibliotecară de 22 de ani.

Acolo, la ei la Hangu, cei mai mulți dintre săteni încă așteaptă seceta – cînd se retrag apele, se uită în zare, spre mijlocul apei, acolo unde era vatra vechiului sat, să-și întîlnească umbra fostelor gospodării de pe fundul lacului. Sînt urmașii celor strămutați atunci cînd s-a deschis șantierul „mării dintre munți“ – cum titra presa pe la sfîrșitul anilor '60 despre lacul de acumulare de la poalele Ceahlăului. Biserica, acoperită atunci de ape, n-a mai fost ridicată niciodată pe coama dealului, unde sînt acum casele cele noi și, de fiecare dată cînd se prăpădește cineva prea tînăr sau vine pe capul lor vreo nenorocire de secetă, preferă să creadă că sfinții de pe fundul apei trimit cîte o canonadă către muritorii care au făcut ca pînă și sfînta catapeteasmă să ajungă bună de înecat.

Liliana a fost prima pe care am sunat-o. Începusem să caut rost printre ideile venite de la Organizația IREX, prin care Fundația „Bill & Melinda Gates“ răspîndea milioane de dolari către bibliotecile din toată lumea – adică trimiteau calculatoare și se asigurau că în fiecare loc există un post de bibliotecar ocupat cu normă întreagă și o conexiune la Internet –, iar din lista de posibile povești, a ei părea cea mai fără miez. Mi se spusese doar că Liliana face acolo, la bibliotecă, de toate. Și, cînd auzi așa, te cam gîndești că pe la noi „de toate“ înseamnă aproape întotdeauna mai nimic. Habar n-am ce duh m-a făcut să sun la Hangu, dar am făcut-o.

Cum poți avea îngăduință față de ceea ce poate părea o idee sinucigașă: să scrii despre biblioteci – fie ele de țară sau de oraș –, *a priori* bastioane de derizoriu, într-o societate de cititori care prinde „cele mai bune“ locuri doar la coada listei? Consumul de carte din România încă ne plasează pe ultimul loc în rîndul țărilor din Uniunea Europeană, avînd în vedere că un român cheltuiește pentru cărți cam 5 euro în fiecare an. Așa că aș minți să revendic orice urmă de entuziasm în impulsul de a o cunoaște pe numita Liliana, oricine ar fi fost ea.

* * *

„Știați că există în România o bibliotecă unde rafturile sînt date cu vopsea roșie doar pe muchia de afară, care se vede? Nu, nu avem de-a face cu un exercițiu estetic sofisticat, doar atîția bani de vopsea a avut Liliana. [...] Pantaloni negri, o cămașă albă și maximum 50 de kilograme. Părul ondulat îi încadrează fața delicată și de după ochelarii cu sticle groase se lasă văzuți ochii despre care aveam să știu că plîng repede. Credeam că ochelarii au apărut din cauza cititului, dar m-a lămurit repede că este mai mult de atît – cu miopia progresivă s-a născut și de asta nu a putut avea niciodată copii. [...] Totul e făcut de mîna ei, fiecare scîndură, carte, calculator au fost urcate în această mansardă ca într-un ritual de purificare. Este bibliotecar de 22 de ani (deși aș fi spus că atîția ani are) și mare parte din timp a încercat să se bucure de meserie într-un fost sediu de CAP, unde vara te topeai și iarna îți crăpa de ger pielea de pe mîini. [...] Am urmat-o pe scările care duc la mansarda grădiniței din Hangu – clădire nouă, cu tencuială proaspătă la vedere – și, în fața unor portițe de lemn care țin loc de intrare, s-a întors și mi-a spus: «Am ajuns!». Îi strălucește de emoție toată fața și simți aproape fizic cît de tare își dorește ca ție, trecător accidental, să îți placă ceea ce vezi.“ (fragmente din „Instantaneee cu și fără Liliana“, *Căutătorii de povești,* Humanitas, 2012)

* * *

Cu Liliana am intrat în povestea asta cu povești, și pentru că a fost începutul, și pentru că e un fel de „fără sfîrșitul“. După un an, tatăl Lilianei a venit la directorul de la Biblioteca Județeană din Piatra Neamț, de care aparține și mica bibliotecă din Hangu. Pe masa plină de cărți a directorului, a strecurat un caș proaspăt. Recunoștea așa că a greșit.

Am început să cred că poveștile astea, din locuri unde aparent nu sînt povești, ajung un lanț al slăbiciunilor, care se întinde de cînd ne naștem și pînă plecăm. Recent, Cristina Hermeziu, prietena mea de la Paris, scria pe blogul său de pe adevarul.ro: „Practic, Radu Paraschivescu, Cătălin Ștefănescu, Irina Păcurariu și Vlad Petreanu s-au dus să deschidă la propriu ușa unor biblioteci de țară, care îndeobște nu există, de vreme ce viața s-o fi întîmplînd ea peste tot, dar cine ce habar are: și-atunci jurnaliștii cu pricina s-au apucat să distribuie certificate de naștere sub formă de povești despre oameni și cărți, oameni și cuvinte, oameni și întîlniri...“ și tot așa... spune Cristina despre noi și poveștile din biblioteci. Mi-a venit să postez un *comment:* „Cristina dragă, poate că ăsta este și rostul poveștilor. Să ajungă la tine ca să le pui aură. La fel cum au deasupra capetelor îngerii pe care o prietenă comună îi atîrnă în pom de fiecare Crăciun. Ca să-i amintească de mama ei. Așa și tu, ai deschis o carte, ca să mai pot eu închide un cerc“.

Cristina susține că sîntem fiecare dintr-o poveste, așa cum sîntem fiecare dintr-o țară, și că viața este mereu în altă parte decît cea în care privești – zice ea, care acolo, în suburbia ei burgheză din sudul Parisului, scrie și respiră încă în limba română. Rămîne de văzut dacă, într-adevăr, lîngă cărți se coagulează ceva, o nevoie de alteritate, de relație umană, de celălalt. Un „pumn de cuvinte pe tastatura latopului“ sau mai mult ne-a transformat totuși în „colportori – cei care fac poveștile să circule, într-o carte, la televizor sau la radio, într-o revistă, pe un blog“.

Am încă sentimentul că ceea ce conta cu adevărat am păstrat pentru mine, ca pe un mare secret. Călătoriile mele și-au găsit rost abia cînd am aflat că pentru o bibliotecară ca Liliana, de la Hangu, cîțiva puștani dau *log out* la *Crusader* și s-au apucat de pictat fețe de sfinți pe baloane, doar ca s-o vadă pe Liliana zîmbind. Sau cînd m-am oprit, mult mai mult decît mi-am propus, să aflu cît se poate despre Gigi Sinatra. Sau cînd m-am lăsat trimisă acasă, scurt, cu-o înjurătură, de un veterinar cu darul băutului, pe care încercau să-l ascundă toți, și el tot apărea hotărît să strice poza de familie dintr-o bibliotecă măruntă, pitită după tufe de nu-mă-uita. Nu i-a ieșit!

© L. Pintea

Poate nu degeaba scria Cristina pe blog că m-am așezat, într-una din povești, la masă cu un *carré* de dame, „pe o față de masă grea, din catifea de culoarea pămîntului“, ca o Șeherezadă la povești de înduplecat moartea. Am plecat la drum mai tîrziu decît colegii mei de călătorie și am fost mereu sub presiunea de a-i prinde din urmă. Pînă într-o zi, începută în zori cu niște povești trimise Sabinei Știrb – omul din „umbra“ acestei campanii. Era ziua în care aș fi putut, la căderea serii, să mai dau de la mine doar un *post-scriptum:* „călătoare de carieră, și-a găsit tragicul sfîrșit la volanul mașinii în care își petrecuse mare parte din viață“. Accidentul s-a consumat, dar finalul fie m-a ratat el, fie l-am ratat eu (Slavă Domnului!). La cîtva timp după ce am reînceput să îmi folosesc mîna dreaptă, scriu că nu există privilegiu mai mare decît să fii liber. De frici, de dorințe sau de finaluri. La fel ca fiecare dintre oamenii pe care i-am găsit în această călătorie fără sfîrșit.

***Irina Păcurariu** este jurnalistă. În 2012, a realizat, la TVR 1, emisiunea* România deșteaptă.

Programul Biblionet – în cifre

■ Peste 350.000 de români au folosit Internetul pentru prima oară la biblioteca publică, prin Biblionet.

■ S-au înregistrat peste 8.000.000 de vizite la bibliotecile publice, pentru utilizarea computerului și a Internetului.

■ 8695 de calculatoare au fost donate pentru utilizatori (pe lîngă calculatoare, fiecare bibliotecă a primit o imprimantă, un scanner, un proiector și un ecran pentru proiector).

■ 2005 biblioteci au fost dotate cu echipament.

■ Peste 2250 de bibliotecari au urmat cursuri de formare.

Partenerii Biblionet

■ **ANBPR** (Asociația Națională a Bibliotecarilor și Bibliotecilor Publice din România) a fost înființată în 1990, cu scopul de a oferi o direcție profesională bibliotecarilor români. ANBPR are peste 3000 de membri individuali și filiale în aproape toate județele României. Cele aproape 3000 de biblioteci publice asigură servicii unei populații de cca 20 de milioane de cetățeni.

■ **Fundația EOS** (organizație non-guvernamentală) furnizează servicii de formare pentru 82 de bibliotecari, prin programul de formare profesională pentru ocupația de Formator, acreditat de către Consiliul Național de Formare a Adulților (CNFPA), care să-i ajute pe bibliotecari să introducă și să dezvolte inovația în sistemul de biblioteci publice din România și cursuri de formare în utilizarea calculatorului pentru peste 1500 de bibliotecari, în scopul îndrumării utilizatorilor bibliotecilor în utilizarea noilor tehnologii.

■ **Intuitext** (companie de produse educaționale moderne din România) a donat 4 500 de pachete educaționale pentru dotarea bibliotecilor publice din program – cea mai mare contribuție a unei companii private din România pentru modernizarea sistemului de biblioteci publice.

(sursa: Biblionet)

De la Lugoj la Comloşu Mare

Pe 5 decembrie 2012, cartea Căutătorii de poveşti *a avut lansarea şi la Timişoara. După o seară de zîmbete şi voie bună, i-am prins pe bibliotecarii Adriana Weimer (Biblioteca din Lugoj) şi Sergiu Şoica (Biblioteca din Comloşu Mare) – doi dintre protagoniştii a două poveşti scrise de Radu Paraschivescu – şi le-am adresat cîteva întrebări.*
1) De cît timp sînteţi bibliotecar şi cînd a intrat biblioteca dvs. în Programul Biblionet?
2) În ce fel a schimbat Programul Biblionet comunitatea, biblioteca, dar şi pe dvs. ca bibliotecar?
*3) Care (mai) sînt utilizatorii bibliotecii dvs.? (**P. M.**)*

Adriana WEIMER

„«Că n-am venit la voi la şură, Ană Lugojană, / Să mă uit pe sub căciulă, Ană Lugojană, / Am venit să joc o fată, Ană Lugojană, / Să mă pomeneasc-odată, Ană Lugojană.» Dacă textierul ar fi trăit în zilele noastre, cred c-ar fi scris «Adriană» în loc de «Ană». Şi toată lumea l-ar fi înţeles."

Radu Paraschivescu,
„(Adri)Ană Lugojană"

1) Bibliotecară sînt de foarte mult timp, din '97. La început, cînd am venit într-o bibliotecă, lucrurile nu erau aşa evoluate. Am bătut la maşină pînă prin 2001, cînd am avut primul calculator. Biblionetul a venit la Biblioteca din Lugoj acum doi ani şi, de atunci, zilnic se întîmplă ceva. Iar acest program a ajuns un punct unde te împrieteneşti.

2) Într-adevăr, m-a schimbat mult. Ca bibliotecar, am fost întotdeauna atentă la informaţiile pe care le furnizez oamenilor, la corectitudinea lor, la ajutorul dat pentru a căuta o carte în bibliotecă, de a îndruma. Organizăm şi foarte multe lansări de carte şi evenimente culturale. De exemplu, se organizează la noi Ziua Siguranţei pe Internet, apoi, a fost Anul Caragiale, sînt zilele Mihai Eminescu, avem Festivalul „Lucian Blaga", se fac tot felul de simpozioane...

Dincolo de asta, m-am trezit – odată cu deschiderea acestui Program Biblionet – că trebuie să apelez la psihologul din mine şi să am un tact fantastic în lucrul cu oamenii care vin la bibliotecă.

3) Vin mulţi copii, atît fiindcă au nevoie pentru şcoală de cutare carte, cît şi pentru Internet. La un moment dat, am fost puţin derutată pentru că veneau copii să se joace – ăsta era primul lor gînd.... Dar să nu uităm că omul a evoluat prin joc, iniţial; copilul a luat contact cu lumea prin joc. Există un anumit interes specific fiecărei vîrste. Iar bibliotecile publice trebuie să se adapteze.

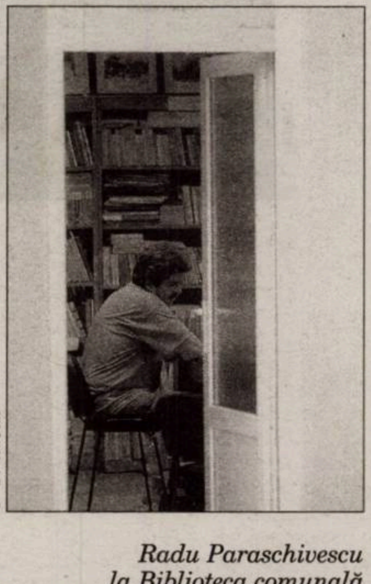

© O. Micsik

Radu Paraschivescu
la Biblioteca comunală
din Comloşu Mare

Sergiu ŞOICA

„Sergiu Şoica, bibliotecarul din Comloşu Mare, iese din tiparul a ceea ce-am întîlnit pînă acum, prin două elemente. Unu, nu e femeie. Doi, se află în funcţie de cinci ani, nu de douăzeci. Are treizeci şi unu de ani, a fost profesor de istorie şi degajă o bună dispoziţie molipsitoare."

Radu Paraschivescu,
„Chelsea pe uliţă"

1) Am terminat Facultatea de Filologie şi am lucrat iniţial ca profesor – predam istorie. În Comloşu Mare nu mai exista bibliotecă de ani buni, nu mai erau cărţi, nu mai era sediu, nu mai era nimic. Pînă acum vreo şase ani, cînd primarul de atunci a avut iniţiativa de a construi una. Mi-a plăcut mult ideea de a o lua de la zero, de la construcţia propriu-zisă şi aranjatul rafturilor la constituirea fondului de carte, organizarea de diferite activităţi...

2) Biblioteca noastră a devenit parte a Biblionet acum un an. De atunci, au venit, în primul rînd, mai mulţi copii. Înainte, era un singur calculator pentru public, care avea programe piratate şi era mai tot timpul stricat. Ulterior, au venit cele patru calculatoare, iar cel vechi a intrat într-un con de umbră... Şi respectul a crescut, pentru că acum aveam soft-uri originale şi acest lucru a avut un impact foarte puternic – unii vedeau pentru prima oară un Windows sau un Office veritabil, ca la mama lui. Iar cel mai mare profit a fost cu proiectorul video. Pe peretele bibliotecii, am proiectat filme, meciuri importante din Campionatul European şi Liga Campionilor, acest lucru aducînd laolaltă şi peste 100 de persoane, ceea ce e excepţional pentru un sat în care înainte nu se întîmpla nimic.

E interesant că se leagă şi prietenii. De exemplu, veneau săteni şi-mi spuneau să pun nu ştiu ce film pentru că e senzaţional, oameni care n-aveau nici o treabă nici cu biblioteca, nici cu fotbalul... Se socializează extrem de mult şi se naşte o relaţie între bibliotecă şi cetăţeni care n-au nici o treabă unii cu alţii, pe diferite teme – nu neapărat pe carte, ci pe zone de interes. De schimbat, se schimbă multe dacă chiar vrei să faci ceva şi vii cu o propunere, iar după aceea oamenii vin automat cu alte propuneri...

3) La mine, sînt două grupuri de solicitanţi: copiii, care trebuie să citească pentru că-i trimit profesorii – şi atunci devine obligatoriu, deoarece se cere la şcoală –, şi bătrînii, pe care – curios – nu-i interesează decît romane poliţiste sau de dragoste şi... cam atît. În aceste condiţii, am început să fac lucruri în plus. De cînd sînt angajat, am 232 de abonaţi. Aş fi putut să înscriu mult mai mulţi, dar am zis să rămînă doar cititorii efectiv, adică cei care chiar împrumută cărţi. Şi decît să mă laud că am 1000...

anchetă realizată de
Patricia MIHAIL

Alida MOCANU

Biblioteca publică rurală

modelul francez

În Signy-l'Abbaye, departamentul Ardennes, Franţa, o comună încărcată de istorii şi de legende medievale, biblioteca este o fereastră către cultură, comunicare interumană, prietenie şi sprijin social. Cei aproximativ 1400 de locuitori, în mare parte vîrstnici, au învăţat lecţia istoriei. În 1793, Mînăstirea Notre-Dame de Signy a fost demolată, iar biblioteca din incinta acesteia – arsă din temelii.

În 2001, oficialii primăriei au cumpărat o casă construită la începutul secolului al XX-lea, în stilul Art Deco, pe cinci nivele, pe care intenţionau să o transforme în sediu al asociaţiilor pentru relaţii comunitare. În 2005, Catherine Groud, director adjunct al departamentului de cultură din cadrul Primăriei Signy-l'Abbaye, a venit cu o alternativă privită mai întîi cu suspiciune, apoi cu deschidere şi entuziasm de către întreaga comunitate: clădirea impozantă din strada Thin putea deveni, în urma unui proiect costisitor, dar viabil, un lăcaş socio-cultural în serviciul comunităţii.

Alain Rouxel – copreşedinte pe segmentul de carte şi lectură publică al FNCC (Federaţia Naţională a Colectivităţilor Teritoriale pentru Cultură) – declara, în cadrul unui colocviu cu tema „Reinventarea conceptului de bibliotecă: spaţii şi servicii publice în schimbare", că „Bibliotecile reprezintă o metodă de luptă împotriva analfabetismului, ajută la învăţarea limbii franceze, înlesnesc familiarizarea cu scrisul, datorită atelierelor de scriere, şi, în plus, încurajează comunicarea interumană. Astfel, ne-am dat seama că, în zonele rurale, locul cel mai frecventat este adesea biblioteca, devenită – în majoritatea cazurilor – unicul serviciu public şi, de vreme ce nu mai există nici cafenele iar bisericile sînt închise, biblioteca reprezintă singurul loc de întîlnire al comunităţii". Or, proiectul vizînd deschiderea unei biblioteci în Signy-l'Abbaye răspundea în totalitate nevoilor unei comunităţi rurale, private ani la rînd de existenţa unui spaţiu comun, de întîlnire, un spaţiu educaţional şi, în acelaşi timp, un serviciu public care să ofere consiliere socială.

Însă drumul nu avea să fie deloc uşor. De la probleme legate de bugetul alocat renovării şi amenajării spaţiului pînă la cele de ordin logistic, proiectul îşi croia cu greu drum în avalanşa de nevoi imediate ale populaţiei. „Este ridicol să citeşti o carte cînd ai la dispoziţie întreg Internetul", susţineau opozanţii noului proiect, într-o perioadă în care însuşi conceptul de *bibliotecă* se afla (şi se află încă) la răscruce.

Costurile de renovare se ridicau la 600.000 de euro, la care se adăugau 200.000 de euro pentru achiziţionarea colecţiei (cărţi, DVD-uri, materiale didactice etc.), 200.000 de euro pentru amenajări interioare şi tot atît pentru exterior. Coordonatorii de proiect au optat pentru un mobilier de calitate, cu un preţ mai ridicat, în semn de respect faţă de viitori membri, punîndu-le astfel un spaţiu unic, emblematic pentru ceea ce reprezintă – sau ar trebui să reprezinte – cultura în viaţa unei comunităţi.

Susţinut de primarul Jean-Pierre Grès şi consiliat îndeaproape de Chantal Valentin, responsabil al departamentului de carte şi lectură din cadrul DRAC (Direcţia Regională de Afaceri Culturale), proiectul s-a concretizat abia în 2007, cînd biblioteca şi-a primit cei dintîi vizitatori. Saltul a fost uriaş: de la o încăpere mică, demodată, uitată de lume, cu doar 25 de abonaţi şi trei rînduri de cărţi închise într-un dulap prăfuit, deschisă doar sîmbăta timp de o oră, Biblioteca „Yves Coppens" din Signy-l'Abbaye a devenit o instituţie publică de succes, polivalentă. Pe o suprafaţă de 750 m^2, spaţiul cuprinde: centru de consiliere socială pentru persoanele aflate în dificultate (indiferent de vîrstă, naţionalitate sau religie), mediatecă, sală de muzică şi sală destinată activităţilor extraşcolare, loc de joacă amenajat în camera destinată cărţilor pentru copii, o bibliotecă generoasă, bine echipată, cu un număr de peste 1000 de abonaţi, un punct de ajutor pentru completarea documentelor administrative (impozite, asigurări, cereri de angajare etc.) şi o cafenea.

În 2010, biblioteca din Signy-l'Abbaye a primit Premiul Juriului („Coup de cœur"), oferit anual de publicaţia franceză *Livres Hebdo*, în cadrul unei competiţii în care sînt premiate eforturile şi realizările marcante din domeniul bibliotecilor publice din Franţa.

(Informaţiile despre bibliotecă sînt preluate de pe site-ul http://www.adbdp.asso.fr/spip.php?article1086.)

***Alida Mocanu** este absolventă a masteratului de Teoria şi Practica Editării din cadrul Facultăţii de Litere, Universitatea Bucureşti.*

PUBLICITATE
Art Cultura
O abordare neconvenţională a creaţiei, cu **Dan Pârvu**.
Vineri, de la 19h15.
rfi
românia

„Mă impresionează pasiunea oamenilor“

interviu cu Paul-Andre BARAN

Anul acesta aţi primit titlul de Campion Digital al României. Ce a însemnat pentru dumneavoastră?

Iniţial, eu am crezut că este un premiu. *(rîde)* Dar, de fapt, este un fel de funcţie, despre care nu ştiam nimic la momentul acela. Eu sînt o punte de legătură între Comisia Europeană şi Guvernul României pe probleme de agendă digitală. Ar trebui să existe cîte un astfel de campion digital în fiecare ţară europeană (deocamdată nu sînt decît în 20 de ţări), fiind numit pe perioada mandatului dnei Neelie Kroes, comisar pe agenda digitală.

Care a fost prima dvs. experienţă într-o bibliotecă din România?

Prin 2001-2002, am mers la Biblioteca Centrală Universitară. Eu păstrez încă în minte imaginile de pe vremea cînd biblioteca fusese distrusă, în timpul Revoluţiei, iar, în toată bătălia aceasta, cea care a avut cel mai mult de suferit a fost cartea în sine. Cînd au terminat renovarea, eu am vrut să merg să văd, dar mi s-a spus că nu am voie înăuntru pentru că nu aveam legitimaţie. Dacă vii la biblioteca mea, în San Francisco, ai voie să citeşti o carte, să te plimbi, să intri pe Internet. Desigur, nu ai voie să împrumuţi cărţi fără legitimaţie, dar în rest poţi intra fără probleme. Şi am fost absolut şocat.

Cît de mari sînt diferenţele între bibliotecile din SUA şi cele de la noi?

Diferenţa majoră constă în *atitudine*. Bibliotecile de aici au în mare parte programul între orele 08-17 sau 08-18, de luni pînă vineri. Biblioteca din oraşelul meu din America este deschisă şapte zile din şapte, se închide la 10 seara, iar în perioadele în care copiii au perioade de examene, este deschisă pînă la 12 noaptea. Vorbim aici de o bibliotecă publică. În plus, aceste biblioteci sînt implicate în strîngeri de fonduri chiar şi pentru alte instituţii culturale. E total altceva.

De cînd cu introducerea Programului Biblionet, presupun că aţi vizitat nenumărate astfel de biblioteci, în toată România. Este vreuna care v-a impresionat în vreun fel?

Da, ultima pe care am vizitat-o m-a dat pe spate. Eu lucrez mult şi cu bibliotecari, şi cu publicul, şi încercăm să facem ca lumea să înţeleagă că biblioteca poate fi un pilon al comunităţii, nu doar pentru că acolo poţi găsi cărţi, ci pentru că, odată mers acolo, descoperi un altfel de loc – un spaţiu cultural care poate însemna multe lucruri, nu doar ideea de carte.

În comuna Marpod, nu aveau o bibliotecă, au vrut să intre în Biblionet, nu aveau bani şi au construit absolut totul cu voluntari de-ai lor: mobilierul era donat, curăţat, fiecare scaun a fost revopsit; primarul a donat spaţiul care e în pivniţa Primăriei şi a plătit cheltuielile pentru vopsea şi alte materiale... Copiii care urmau o facultate de Arte au pictat tot. Cred că acesta e cel mai bun exemplu în care comunitatea s-a implicat cu totul. Ce am văzut acolo nu se uită aşa uşor.

În afară de asta, ceea ce mă impresionează cu adevărat la bibliotecile din România este pasiunea şi dragostea – cînd vezi că oamenii încearcă să schimbe lumea din jur, cu resurse puţine. Iar acesta e un lucru pe care nu-l întîlneşti în România în foarte multe sectoare. Şi cînd vezi că se întîmplă astfel de lucruri într-o bibliotecă – e drept, nu în toate e la fel; noi sîntem deja prezenţi în aproape 2000 de biblioteci –, rămîi impresionat. Am fost deja în toate judeţele...

Se simt diferenţe calitative de la un judeţ la altul?

Da, sigur. Lucrurile merg foarte bine în Transilvania, în Cluj, Braşov, Sălaj... Sălajul este primul judeţ din care toate comunele au intrat în programul nostru, nu există un loc fără Biblionet. În schimb, în sud lucrurile nu merg peste tot aşa cum ne-am fi dorit.

Care este modul în care bibliotecile au aflat de existenţa acestui program şi ce trebuiau să facă pentru a putea intra în reţeaua Biblionet?

Programul Biblionet există de cinci ani. Înainte de aceşti cinci ani, timp de un an şi jumătate am avut o perioadă de documentare despre România şi sistemul său de biblioteci. Noi am pregătit propriii formatori din acest sistem. Am concluzionat că există deja o structură – Biblioteca Naţională, biblioteci judeţene, biblioteci locale – şi ne-am axat pe a crea un sistem funcţional împreună cu bibliotecile judeţene şi cele locale.

Pentru mine, cel mai important lucru este dorinţa de a fi în program, îndeplinirea unor cerinţe minime strict legate de spaţiul în sine şi, apoi, respectarea angajamentului că la biblioteca respectivă va exista acces gratuit la Internet.

Care au fost cele mai mari probleme întîmpinate în perioada programului?

O problemă la nivel naţional este relaţia incompletă dintre Biblioteca Naţională şi bibliotecile judeţene. O altă problemă, pentru mine, este diferenţa uriaşă dintre bibliotecile judeţene şi viziunile diferite ale anumitor directori. În general, în România lucrurile se întîmplă *personality based,* iar acest lucru e valabil şi în cazul bibliotecilor.

Local, avem diferite tipuri de probleme care apar. Avem un procent de cam 6% unde programul nu funcţionează şi de unde am luat calculatoarele înapoi. Se întîmplă şi lucruri minunate, dar există şi eşecuri. În multe cazuri, lucrurile erau agravate de situaţia economică.

În general, schimbarea politică de după alegerile locale nu a fost o problemă. Noi încercăm să avem o relaţie cît mai bună cu Consiliile Judeţene, ca ei să ne ajute să comunicăm cu primarii – iar eu iau acest lucru sub responsabilitatea mea. Scriu în fiecare an o scrisoare pentru fiecare Consiliu Judeţean şi preşedinte judeţean, cu grafice, prin care explic cîţi bani am dat în judeţul lor, cîte activităţi am desfăşurat, cîţi oameni au fost instruiţi şi pentru a cere orice sprijin pe viitor, pentru a include cît mai multe comunităţi în program. Şi foarte mulţi preşedinţi de Consilii Judeţene m-au ajutat foarte mult; ei erau cei care îi chemau pe primari la Consiliul Judeţean, iar eu veneam să vorbesc cu ei despre program.

Oricum, aceste probleme nu sînt atît de grave încît să ne afecteze prea mult programul.

În principiu, programul se încheie într-un an...

O să extindem. Mai avem nişte bani necheltuiţi, am putut face economii. Fiind criză, am primit oferte mai bune la echipament şi de fiecare dată, în urma licitaţiei, a cîştigat o firmă din Timişoara, care a dat dovadă de seriozitate şi simţ al răspunderii, aşa că i-am păstrat pe ei. Această prelungire a programului ar însemna în primul rînd mai mult timp investit în munca bibliotecarului.

Totuşi, după ce se termină programul, oamenii aceştia vor rămîne să se descurce singuri şi există riscuri ca lucrurile să nu mai funcţioneze. Cum vă gîndiţi să preîntîmpinaţi astfel de probleme posibile?

Absolut tot ce facem noi acum este bazat pe sustenabilitate. Nu am perturbat infrastructura bibliotecilor, ci am clădit pe ea, am consolidat-o. Eu am fost acum în Ardeal la o conferinţă a trainerilor. Toţi trainerii din ţară, din toate bibliotecile judeţene, au venit la Predeal. Dintre ei, aleg în fiecare an, prin vot, un fel de comisie organizatorică. Anul trecut ne-am ocupat noi de conferinţă, anul acesta comisia desemnată s-a ocupat în proporţie de 50% de conferinţă, la anul deja se vor ocupa singuri...

Lucrurile care mă sperie pe mine sînt altele. De exemplu, încerc să fac parteneriate strategice prin asocierea cu diverse campanii desfăşurate în biblioteci, cum a fost cea de prevenire a consumului de alcool în rîndul tinerilor. Şi a fost o reuşită. Am făcut parteneriate cu un serviciu bancar pentru instruirea adulţilor şi a fost din nou un succes, pentru că în România oamenii simpli nu cunosc foarte multe în acest domeniu şi de multe ori asta se întîmplă pentru că nu au Internet. Există potenţial de învăţare, există nevoia, deci trebuie să funcţioneze. Eu cred că dacă mai multe firme şi ONG-uri se implică în parteneriate cu biblioteca, comunitatea românească are de cîştigat şi proiectul este sustenabil. Se pune întrebarea cine va ocupa locul nostru atunci cînd vom pleca. Lucrul acesta mă frămîntă, de fapt, pe mine.

Noi ştim că jumătate de milion de români au accesat Internetul pentru prima dată într-o bibliotecă. Este fenomenal. Acesta a fost şi unul dintre motivele pentru care am făcut parteneriatul cu APIA (Agenţia de Plăţi şi Intervenţie pentru Agricultură), aducînd 45.000 de fermieri la bibliotecă...

Apoi, lucrăm cu ANBPR (Asociaţia Naţională a Bibliotecilor Publice din România), în ideea că ei ar trebui şi au potenţialul să preia ştafeta, într-o anumită măsură, să transferăm *know how*-ul din echipa noastră în sistemul local. Am aproximativ doi ani să fac acest transfer. Nu e simplu, dar nici imposibil. E lucrul care mă interesează cel mai mult în momentul acesta: sustenabilitatea.

Din punct de vedere al UE, în documentaţia României de negocieri pentru bugetul 2014-2020, unde bibliotecile publice sînt menţionate în mai multe locuri, deja există şanse ca noi să avem programe speciale pentru aceste biblioteci, pentru prima oară.

Şi mai vrem să creăm un centru naţional de training, la Biblioteca Naţională.

Practic, bibliotecile din Programul Biblionet au tot ce le trebuie – baza legală; comunitatea vine şi foloseşte calculatoarele... Iar noi avem toate motivele să credem că lucrurile trebuie să meargă bine şi îi vom susţinem în continuare. Sigur, vor fi şi unii care vor pierde, dar, în general, va fi un sistem mult mai sănătos decît înainte, iar, de fapt, asta a fost şi miza noastră.

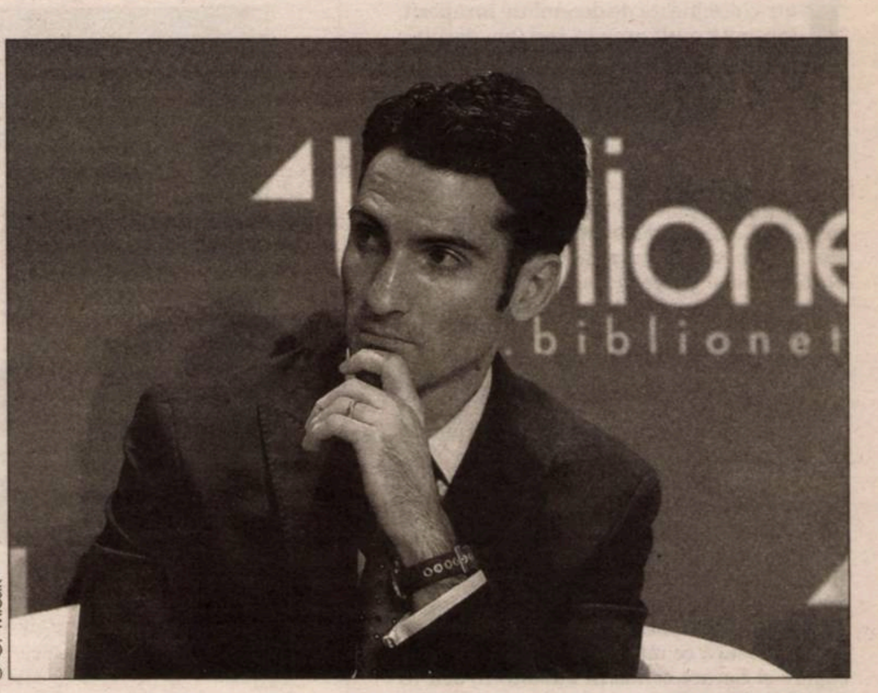

© O. Micsik

> *„Sînt beat de vreo săptămînă*
> *şi m-am gândit că s-ar putea*
> *să mă trezesc dacă stau*
> *într-o bibliotecă.“*
>
> F. SCOTT FITZGERALD,
> *Marele Gatsby*

Paul-Andre Baran *este directorul Programului Biblionet. În martie 2012, a fost numit Campion Digital al României la Comisia Europeană.*

a consemnat Patricia MIHAIL

Mai multe detalii pe www.biblionet.ro şi pe www.cautatoriidepovesti.ro

PUBLICITATE

40 de minute

Sinteză a principalelor evenimente din lume, cu **Anca Năstase**.

De luni până vineri, de la 18h15.

rfi
românia

Patricia MIHAIL

Inspiraţia vine de la Brăila

Într-o dimineaţă de decembrie înzăpezit, începută mult prea în zori, am pornit-o înspre locul ultimei lansări a cărţii *Căutătorii de poveşti,* alături de Radu Paraschivescu – unul dintre autorii volumului –, Sabina Ştirb şi Silvia Jalea – doi dintre oamenii neobosiţi de la GMP PR, care s-au ocupat de întregul proiect. Cei patru exploratori îşi încheiaseră de mult călătoriile prin ţară, cînd s-a ivit ideea realizării acestui dosar şi, implicit, dorinţa de a culege propria poveste, de a merge şi a vedea cu ochii mei cum stă treaba cu bibliotecile publice de pe la noi. Şi, cum orice poveste începe cu o căutare, iar orice căutare demarează cu o călătorie, ne-am aşternut la drum cu destinaţia precisă: Brăila.

Odată ajunsă acolo, am fost întîmpinată cu entuziasmul sănătos al oamenilor care ştiu că au prea multe de făcut pentru a se plînge sau a pierde timpul. Primul pe care l-am cunoscut a fost Dragoş Neagu, director al Bibliotecii Judeţene „Panait Istrati“ din Brăila, încă din 2008. Un an mai tîrziu, în 2009, biblioteca pe care o conduce intra în Programul Biblionet.

Pe măsură ce mă poartă prin fiecare încăpere şi fiecare cotlon al bibliotecii, atît în sediul vechi, cît şi în cel aşa-zis nou (care fusese, de fapt, sediul iniţial, pînă cînd a fost afectat grav de cutremur), aflu că „în 2003 au început lucrările de reabilitare şi renovare – însemnînd consolidare şi refacerea pereţilor – pentru sediul vechi al bibliotecii, care este clădire de patrimoniu, iar în 2010, printr-un proiect Phare, au demarat şi lucrările de extindere, prin adăugarea unei noi clădiri. În plus, anul acesta se încheie şi refacerea picturilor murale“.

După ce îmi dezlipesc ochii de tavanele uluitoare, care mă purtaseră preţ de cîteva clipe în vremuri mai vechi, revin la lucruri pămîntene, legate de bani, date şi statistici. Astfel, aflu că pînă în luna decembrie 2012 biblioteca avea 10.247 de utilizatori activi, iar în 2011 numărul mediu de utilizatori care au trecut zilnic pragul bibliotecii a fost de 448. În contextul în care se fac reduceri de costuri de te miri unde, Dragoş Neagu îmi citează din raportul pe 2011, ca răspuns la întrebarea mea încă nerostită, legată de supravieţuirea bibliotecii: „Dacă vom măsura *eficienţa serviciului public* pe care instituţia îl oferă utilizatorilor din municipiul şi judeţul Brăila, va rezulta că cetăţenii judeţului au folosit serviciul de împrumut de publicaţii, într-o valoare de 7.991.490 de lei, reprezentând costul pe care aceştia ar fi trebuit să-l suporte prin achiziţia acestora. Valoarea pentru un *utilizator activ* fiind de 766,13 lei/an. Raportînd această sumă la bugetul alocat privind funcţionarea serviciului public pentru perioada respectivă, care a fost de 2.258.000 lei, rezultă un indice de 3,53. Din aceste valori este mai mult decît relevantă eficienţa, precum şi caracterul profund social al instituţiei“.

Cu alte cuvinte, lucrurile funcţionează, biblioteca este o componentă vitală în comunitate; iar noi ne putem concentra pe felul cum va arăta ea în august 2013, odată cu finalizarea lucrărilor. „Ne vom muta cu toată colecţia, cu depozit, cu tot, într-un singur loc“, spune Dragoş Neagu zîmbind. „Dedesubt e depozitul; aici vom avea secţia pentru copii, mediateca, sala de lectură, Internet şi periodice, iar acolo vom muta secţia pentru adulţi“, îmi arată el, cu gesturi largi. „Şi în spate o să avem şi un părculeţ, flori, astfel că vom putea lăsa şi lectură în aer liber.“

Şi de parcă toate acestea nu ar fi fost suficiente, mai aflu că există un Centru Cultural American, un Centru Cultural de Studii Nipone, un cenaclu la penitenciar şi o revistă bianuală, cu poezie şi proză, realizată împreună cu cei de acolo, dar şi – de 12 ani – o filială a bibliotecii în Republica Moldova, la Chişinău, cu un fond de 12.000 de volume...

© B. Tache

Cel mai recent proiect a fost iniţiat de Asociaţia Nevăzătorilor din România, compania Siveco şi Fundaţia „Cartea călătoare“ şi s-a derulat în luna iunie a acestui an, cînd la bibliotecă s-a desfăşurat un curs de iniţiere în lucrul cu calculatorul, pentru persoane cu deficienţe de vedere. Corina Ciuraru, şeful serviciului Automatizare din cadrul bibliotecii, îmi explică: „Dotarea pe care am primit-o de la Biblionet, pentru construirea centrului de informare, ne-a oferit şi posibilitatea să avem un centru de instruire pentru bibliotecari. Iar echipamentul acela l-am folosit şi pentru alte tipuri de cursuri, unul dintre ele fiind cel pentru nevăzători“.

Scopul principal al proiectului – îmi spune Adrian Francu – a fost „formarea şi dezvoltarea competenţelor persoanelor cu handicap vizual, în vederea integrării acestora pe piaţa muncii şi, implicit, creşterea gradului de integrare socială“. El punctează apoi, încă o dată, nu doar importanţa laturii practice a acestor cursuri, ci şi a celei sociale, ca „modalitate de a închega prietenii“. Cuvintele din încheierea interviului mi-au amintit, fără să vreau, de fiecare dintre cele 50 de poveşti ale căutătorilor noştri. Voit sau nu, firul roşu care le leagă este exact cel al comunicării şi al socializării, în spaţiul bibliotecii publice.

Biblioteca se află într-o colaborare strînsă şi îndelungată cu Asociaţia Nevăzătorilor din România.

Una dintre colaborările strînse şi îndelungate ale bibliotecii este însă cu Asociaţia Nevăzătorilor din România – Filiala Brăila. „Iniţial, am colaborat cu ei în ceea ce priveşte asigurarea accesului la biblioteca digitală pe care noi o construiserăm în 2003-2004. Atunci am rezervat, pentru accesul la informaţie, două calculatoare cu voce digitală, conectate la Internet. Şi printr-o combinaţie de taste ei puteau să asculte textul pe care noi îl aveam în acea bibliotecă digitală. De asemenea, am avut şi un proiect prin care un delegat ambioplu de la Asociaţia Nevăzătorilor a digitizat discuri de vinil, cu piese de teatru, pentru ei.“ Adrian Francu, preşedintele filialei Brăila, adaugă: „La Biblioteca Judeţeană din Brăila am găsit întotdeauna foarte multă înţelegere. Şi am fost întîmpinaţi cu foarte multă căldură“.

> *„Bibliotecarii au fost întotdeauna cei mai grijulii şi mai folositori oameni. Sînt profesori fără sală de clasă. Fără biblioteci, nu există progres.“*
>
> WILLARD SCOTT

Am plecat din Brăila cu sufletul plin şi cu gîndul agăţat de oamenii pe care îi întîlniserăm: puternici, hotărîţi, ambiţioşi, cu idei trecute de mult din planul visului în cel al înfăptuirii. Oameni care ne pot inspira şi de care avem nevoie, uneori, să ne reamintească să nu pierdem din vedere lucrurile care contează.

■ ■ ■

Prima bibliotecă-concept din România

■ Biblioteca publică din Marpod – deschisă miercuri, 5 decembrie – a fost reamenajată în pivniţa Primăriei din localitate şi are la bază ideea creării unui spaţiu în care cărţile şi poveştile ce le conţine fiecare volum în parte sînt principalele bunătăţi din „cămară“. La Marpod, borcanele din pivniţă sînt pline cu poveşti, şi nu doar cu dulceţuri. Deşi amenajarea a presupus în mare parte restaurarea vechilor obiecte de mobilier, spaţiul invită la poveste: întregul perete exterior este pictat în culori vii, iar intrarea în bibliotecă se face printr-un borcan supradimensionat.

Campania „Cărţi de poveşti pentru ţinuturi de poveste“, derulată la Sibiu pe tot parcursul verii, de către Biblioteca Judeţeană ASTRA Sibiu, a reuşit să aducă pe rafturile noii biblioteci peste 3000 de volume. Printre acestea se numără cărţi de poveşti, beletristică şi literatură din programa şcolară obligatorie.

(sursa: http://www.turnulsfatului.ro/18123/-ldquo-borcanul-cu-dulceata-de-povesti-quot-se-deschide-miercuri-la-marpod.html)

■ „Borcanul cu dulceaţă de poveşti“ – prima bibliotecă-concept din România – este ultima mea invenţie, în calitate de bibliotecar-metodist al Bibliotecii Judeţene ASTRA Sibiu şi coordonator judeţean al Programului Biblionet. Şi chiar dacă inovaţia face parte din arsenalul profesional strategic, de această dată am compus o partitură ambientală specială, care demonstrează că o bibliotecă poate fi, chiar şi în ţara noastră, o marcă de prestigiu a comunităţii, instituţia-mosor pe care se pot desfăşura toate activităţile culturale, educative şi informative necesare dezvoltării personale şi de grup.

Timpul schimbă obiceiurile, comută priorităţi, iar această realitate determină activarea unui sistem de adaptare rapidă a instituţiilor în folosul comunităţii. În acest context, biblioteca iese din matricea serviciilor culturale pasive, făcînd un pas înainte, ca răspuns la nevoile majorităţii, cu un rol activ, de animator info-cultural.

Nu mi-am dorit să creez o bibliotecă-concept, mi-am dorit să deschid biblioteci în locuri unde acestea nu mai funcţionau sau nu au funcţionat vreodată. Vectorul acţiunii a fost, desigur, Programul Biblionet şi echipa colegilor de la IREX, din care un rol special îl are Jozsef Szocs, coordonatorul regional, alături de care am răscolit toate localităţile judeţului Sibiu, acolo unde aveam ştiinţă (de pe o foaie de hîrtie) că au existat odată, cu mult timp în urmă, biblioteci.

Şi, astfel, a pornit runda a IV-a, dedicată bibliotecilor „cu probleme“, care fie nu aveau bibliotecar cu normă întreagă, fie bibliotecarul făcea o altă activitate în primărie, fie sediul era nepotrivit, igrasios, pustiu, ruinat, fie fondul de carte compromis din cauza depozitării neadecvate, fie primarul era suspicios la oferta programului, fie toate la un loc.

Comparativ cu alte biblioteci judeţene din ţară, Biblioteca ASTRA coordonează un număr redus de biblioteci funcţionale la nivel judeţean, motiv pentru care runda a IV-a a pornit cu o oarecare tensiune şi dorinţa, firească, de a recupera diferenţele. Un statut anume l-a avut Biblioteca din comuna Marpod, motiv pentru care, iată, apare o poveste dedicată ei şi celor care au făcut posibilă apariţia ei în Lume. Diagnosticul de la care am pornit recuperarea acestei biblioteci a fost *afecţiune cronică de lăsare în paragină*, cu următoarele manifestări: bibliotecar multifuncţional, activitate suspendată de cel puţin patru ani, fond de carte depăşit fizic şi moral, spaţiu impropriu, imposibil de reamenajat.

(sursa: Florinela Anca Vasilescu, pe http://bibliomarpod.blogspot.ro/)

Corneliu HAREA

Nu vă fie frică, euro nu pică

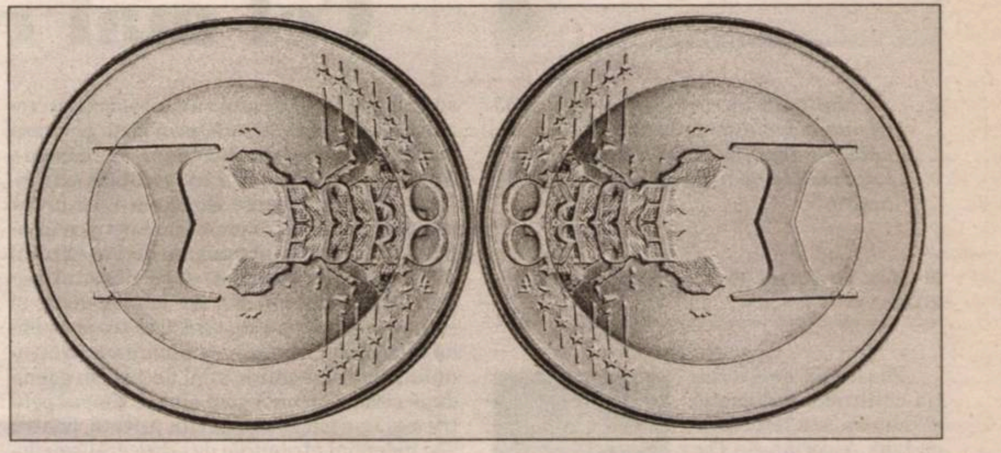

„Zona euro e cu mult mai puternică decît se crede. Iar cînd se vorbeşte despre fragilitatea zonei euro, se subestimează capitalul politic investit în acest proiect“ – a spus Mario Draghi, preşedintele BCE, la o conferinţă din Londra în luna iulie. Remarca sa explică perfect de ce uniunea monetară continuă să existe, în ciuda prognozelor euroscepticilor. Draghi a mai declarat că „euro este ireversibil şi vom face orice este necesar pentru a-l păstra“, ceea ce a calmat considerabil bursele internaţionale pînă în ziua de azi.

Cînd a făcut aceste declaraţii, Draghi ştia că îşi pune credibilitatea în joc şi că nu avea dreptul la *bluff*. Iar în septembrie, s-a ţinut de cuvînt, lansînd un program nelimitat de cumpărare a obligaţiunilor de stat, în schimbul unei stricte condiţionalităţi privind asistenţa financiară. Cu acest plan, Draghi a admis ceea ce economiştii cereau deja de doi ani, şi anume ca BCE să devină creditor de ultim resort, pentru a evita atacurile speculative asupra statelor fragile şi asupra monedei unice.

Pînă în prezent, UE a fost foarte eficientă în a adopta reforme de convergenţă economică pe termen lung, în schimb a fost extrem de ineficientă în a aborda în mod urgent problemele acute ale crizei euro. În faţa acestei situaţii, BCE a decis în final să intervină pe cont propriu, în ciuda opoziţiei Germaniei.

Desigur, dacă acest program era lansat mai repede, probabil că astăzi UE n-ar mai fi intrat într-o nouă recesiune, şomajul nu ar fi la un nivel atît de înalt, iar băncile europene nu ar fi trecut prin acelaşi şoc ce le-a costat sute de miliarde, în lichidităţi pierdute. Totuşi, mai devreme decît niciodată, UE, prin intermediul BCE, a demonstrat din nou că nu e doar o simplă organizaţie, ci un proiect ireversibil, în care se investeşte în continuu.

Alături de programul BCE, care e un pas foarte important spre întărirea uniunii monetare, se află Pactul Fiscal, care a fost semnat de 25 din cei 27 membri ai UE. Această reformă ar fi primul pas spre o uniune fiscală în sînul UE. Desigur, deocamdată nu este vorba despre crearea unor taxe federale şi nici despre armonizarea sistemelor de impozitare. Însă Pactul Fiscal prevede crearea unui sistem centralizat de validare a bugetelor naţionale, cu sancţiuni automate în caz de excese. Ceea ce îl poate face un instrument eficient de luptă contra indisciplinei bugetare, de evitare pe viitor a repetării unui scenariu grec.

Pînă în acest moment, 8 ţări membre ale zonei euro, din 12 necesare, au finalizat procesul de ratificare a Pactului Fiscal. În Franţa, Estonia şi Irlanda, procesul de ratificare este în curs, existînd şanse foarte bune ca tratatul să intre în vigoare în ianuarie 2013. În România, deşi ratificarea a avut loc, din motive neclare aceasta încă nu a fost depusă la Bruxelles.

Însă pactul fiscal îşi are limitele sale, deja vizibile. Dacă acesta ar fi existat de la crearea zonei euro, state precum Spania ori Irlanda nu ar fi fost niciodată sancţionate pînă în 2009 – pentru că nu erau niciodată în deficit, ci, din contră, aveau venituri bugetare excedentare, stimulate în special de boom-ul imobilar. Or, liderilor politici nu le place să ţină cont de indicaţiile unui eurocrat cînd economia merge excelent. Iar pentru nerespecarea acestor recomandări, tratatul nu prevede nici un fel de sancţiuni.

Problemele Irlandei şi Spaniei sînt identice cu ale Islandei. Toate au fost disciplinate, cu bugetele publice puse în ordine. În schimb, sistemul bancar, ce a alimentat în ultimul deceniu o enormă bulă imobiliară, a intrat în colaps. Desigur, şi guvernele poartă o parte din vină, pentru că nu au ştiut să reglementeze industria bancară, doar au preferat să culeagă taxe din veniturile bancare excesive. Pentru a preveni acest gen de situaţii – în care statul flirtează cu băncile în timpuri bune şi trebuie să le salveze de la faliment în timpuri nefaste – se impune o uniune bancară la nivel european.

Despre o astfel de idee se discută din iunie, după ce oficialii germani au declarat în mod repetat că băncile spaniole ar putea fi finanţate direct de către MES doar în cazul unei uniuni bancare. Propunerile nu s-au lăsat mult aşteptate, Comisia Europeană fiind, ca de obicei, un iniţiator ambiţios. Propunerea iniţială era ca toate cele peste 6 mii de bănci din zona euro să treacă sub aripa BCE într-un mecanism unic de supraveghere. Într-o uniune bancară, reglementările privind capitalul şi lichiditatea, inclusiv schemele de protecţie a clienţilor, ar fi unice. Însă cel mai important, în caz de insolvabilitate, băncile vor fi recapitalizate nu din banii unui singur stat, ca în prezent, ci dintr-un fond special, cel mai probabil MES. Acest punct este esenţial, pentru că ar rupe cercul vicios prin care statul şi sistemul bancar se afectează reciproc: statul se împotmoleşte în datorii injectînd sute de miliarde în sistemul bancar, iar băncile se expun riscului suveran, fiind forţate să finanţeze împrumuturile statului.

O uniune bancară ar evita şi actuala fragmentare din zona euro. În ultimii doi ani, băncile germane au început să evite piaţa franceză, băncile franceze şi germane se retrag din Spania, băncile spaniole se retrag din Portugalia, iar din Grecia a plecat cam toată lumea. Aceste mişcări interne izolează tot mai mult zonele vulnerabile, împiedică circulaţia liberă a capitalului şi complică enorm obiectivul BCE de a avea o transmisiune monetară eficientă în toate statele zonei euro. Astfel, fragmentarea zonei euro duce de fapt la fragmentarea Pieţei Unice, un pilon esenţial al UE.

Propunerile ambiţioase ale Comisiei Europene vor fi cu siguranţă temperate de membrii mai reticenţi ai UE, precum Germania. Wolfgang Schäuble a declarat deja că Germania nu doreşte să cedeze controlul tuturor băncilor către BCE, invocînd dificultăţi de ordin administrativ, propunînd în schimb ca BCE să controleze doar băncile majore, adică între 20 şi 60 de bănci. În realitate, opoziţia germană e probabil mai mult motivată politic, băncile de economii regionale fiind foarte influente politic. În plus, este bine cunoscut că şi băncile mici pot crea probleme. În Spania, criza imobiliară a pornit nu de la jucătorii mari, Santander ori BBVA, ci de la casele mici, regionale, care, ironic, au obţinut finanţări masive de la landesbank-urile germane. În plus, o uniune bancară incompletă ar putea afecta încrederea investitorilor în băncile mici, ce nu vor fi reglementate la fel de sever.

Desigur, să monitorizezi eficient 6 mii de bănci nu e un lucru aplicabil în cîteva luni. Este nevoie de investiţii în sisteme, infrastructură şi cadre calificate, care, toate, necesită timp. Însă aceste dificultăţi nu trebuie să reducă din voinţa de reformare, mai ales cînd miza reformei este întărirea Pieţei Unice. Tocmai de aceea, Comisia Europeană prevede implementarea uniunii bancare în 3 faze: mecanismul trebuie definitivat pînă la finele acestui an; de la 1 iulie 2013 băncile mari să treacă sub controlul BCE; iar din 2014 BCE va prelua controlul asupra tuturor băncilor europene. În acelaşi timp, sarcinile administrative vor rămîne delegate instituţiilor locale, mai ales că BCE nu dispune încă de capacitatea logistică şi de personalul necesar pentru a le gestiona.

Germania doreşte, de asemenea, să aibă o mai mare putere de vot decît are în cadrul BCE (un stat = un vot), de frică să nu fie din nou ignorată, cum a fost recent în cadrul BCE. Suedia se îngrijorează despre dreptul de vot al statelor ce nu sînt membre ale zonei euro. Temeri similare au şi alte state nonmembre a zonei euro, precum Cehia, Ungaria sau Polonia. Pentru a tempera aceste critici, un vot cu o majoritate calificată ar putea fi o soluţie de compromis. Luxemburg, de asemenea, ar putea să aibă mari rezerve faţă de o eventuală uniune bancară, avînd în vedere statul său special de centru financiar cu un cadru juridic atractiv. Multe bănci europene şi-au deschis filiale la Luxemburg pentru a crea montaje financiare ce ar fi imposibile în alte ţări. Pe de altă parte, Franţa şi Germania au interes deosebit de a vedea Luxemburgul în noua uniune bancară, pentru eliminarea unor avantaje de ordin fiscal şi juridic ce le poate oferi Marele Ducat.

Oponenţii ideii sînt aceiaşi. George Osborne, ministrul de Finanţe britanic, deşi susţine proiectul, a declarat că Marea Britanie nu va participa într-o uniune bancară ce ar obliga contribuabilii britanici să plătească pentru recapitalizarea băncilor europene. Nefiind parte din zona euro, nesemnatară a pactului fiscal şi deja ferm opusă noului proiect privind taxa pe tranzacţii financiare, Marea Britanie nu e interesată de acest proiect. Cerinţele Marii Britanii privind privilegii speciale pentru piaţa financiară londoneză, fără a suporta nici un cost, sînt, evident, inacceptabile pentru UE şi nici nu merită a fi discutate.

Încă e neclar dacă această reformă necesită o nouă modificare a tratatului UE – Comisia Europeană susţine că nu, Germania, Finlanda şi Olanda au altă opinie. De altfel, cele trei se opun în prezent şi unui ajutor retroactiv pentru băncile spaniole şi irlandeze. În orice caz, uniunea bancară, dacă e dusă cu bine la capăt, ar putea deveni cea mai importantă reformă financiară de la crearea euro. UE ar căpăta astfel autoritatea asupra supravegherii financiare şi ar scoate de sub povara statelor asigurarea stabilităţii bancare.

Astfel, convergenţa economică din sînul UE urmează a fi construită pe trei piloni: o uniune monetară în care BCE devine creditor de ultim resort, o uniune fiscală, ale cărei baze s-au pus recent, şi, în final, o uniune bancară, în care controlul băncilor este transferat de la nivel naţional la nivel european. Drumul către convergenţă nu e uşor, însă, după vorbele lui Draghi, nu trebuie subestimată voinţa şi capitalul politic investit în Uniune. De fapt, premiul Nobel obţinut de UE nu face decît să confirme cît de remarcabilă este această Uniune. După 50 de ani de pace şi stabilitate, UE este, probabil, cel mai de succes proiect politic de la crearea SUA. Acum, UE trebuie să demonstreze că poate deveni şi cel mai de succes proiect economic.

***Corneliu Harea** este colaboratorul Europuls pe chestiuni economice şi lucrează în prezent pentru Société Générâle Paris în calitate de analist financiar pe sectorul pieţei monetare. Originar din Chişinău, a absolvit Masterul „Bănci şi Finanţe“ al Universităţii Paris-Dauphine, iar de curînd a devenit asistent universitar la Universitatea Panthéon-Assas.*

Articol obţinut prin intermediul
Foreign Policy România

Cine a câştigat din Criză, în lume şi în România

Ultra-bogaţii ● McDonald's ● Polonia ● Capitalismul ● Învăţămîntul superior ● Extremiştii ● FMI şi BM ● Integrarea UE, China şi Rusia ● Reformismul ● CEC, Dacia, cupoanele ş.a.m.d.

Recomandări din sumar:

- **Soft power ceh:** Cum poate o ţară atît de mică să aibă un brand atît de mare. Şi ce pierde România din dorinţa de a sta la masă doar cu cei mari.
  Este nevoie de 100 de ani pentru democraţie?
- **De ce nu există o reală partidă a romilor?**
  Cum se face şcoală la Oxford – repere pentru studenţii din ţară
- **America pe care o dorim acasă:** Cum trebuie să arate parteneriatul România-SUA în mandatul Obama II.
  Mai multă muncă, mai puţini bani?
- **Noi şi BRIC.** Cine sparge gheaţa?

FP România *nr. 31 (noiembrie/ decembrie 2012)*

FP
Foreign Policy
România
ELECTORALE: CUM SE SIMTE DEMOCRAŢIA ÎN LUME. DE CE NU EXISTĂ O REALĂ PARTIDĂ A ROMILOR? ŞI CUM SE FRAUDEAZĂ ALEGERILE ÎN ROMÂNIA.
CÂŞTIGĂTORII CRIZEI
MASTER FP: CUM SE FACE ŞCOALĂ LA OXFORD

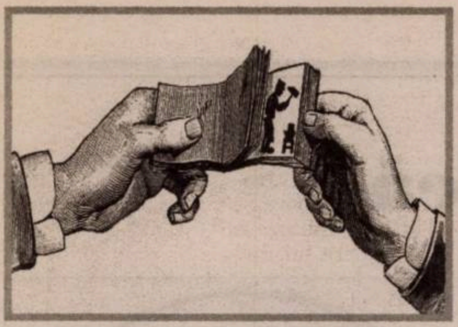

REGIMUL ARTELOR ȘI MUNIȚIILOR

Marius CHIVU

feedbook

Cel mai rapid roman din lume

Motto: „Acest roman a fost scris de 53 de autori şi a fost realizat în 9 ore, 5 minute şi 8 secunde, de la momentul startului pînă la apariţia primului exemplar tipărit.“

● *Moş Crăciun & Co.*, Editura ART, 2012.

Pus la cale de Asociaţia culturală Aedificatio şi Editura Art, împreună cu Link Associates – *The High Stakes Communication*, cu sprijinul Universităţii Bucureşti, proiectul celui mai rapid roman din lume s-a desfăşurat sîmbăta trecută, 15 decembrie, în două laboratoare ale Facultăţii de Matematică echipate cu calculatoare, cu toţi cei 53 de scriitori* prezenţi in situ. Presa a avut acces nelimitat pe toată durata evenimentului, jucînd şi rol de observator, căci proiectul a vizat ca recordul să fie înregistrat în *Guinness Book*. De altfel, protocolul validării şi omologării acestui record (lucru care ar urma să aibă loc în Ajunul Crăciunului) a cerut ca procesul scrierii romanului să fie cronometrat de un arbitru oficial şi filmat integral, o echipă de operatori şi fotografi de la Veioza Arte fiind cei care au documentat întregul eveniment.

Acestea fiind datele aşa-zis tehnice ale proiectului, elaborarea subiectului romanului a revenit celor patru naratori principali: Gabriel H. Decuble, Florin Iaru, Răzvan Ţupa şi subsemnatul, care, în ceva mai mult de o oră, au ales titlul, au conturat personajele, au stabilit teatrul acţiunii romanului şi au împărţit naraţiunea în 53 de momente/secvenţe/episoade care au fost apoi comunicate şi distribuite scriitorilor împărţiţi în patru echipe conduse de cîte unul dintre cei patru naratori principali. Elaborarea subiectului şi scrierea în sine a romanului a durat 5 ore şi 35 de minute, restul timpului fiind necesar redactării, editării şi tipăririi.

Fără a intra în detalii şi analize, ţin să spun cîte ceva şi despre subiectul acestui roman (citit la această oră, prin forţa şi viteza împrejurărilor, doar de o mînă de oameni), un „roman cu români“ care vorbeşte, cu empatie şi umor, despre România vremurilor noastre. Acţiunea romanului se petrece în Ajunul Crăciunului acestui an, deci în viitorul cît se poate de apropiat, *după* Sfîrşitul Lumii, care n-a venit nici de data aceasta, şi este plasată într-un Bucureşti ce trece, în plină criză, prin frenezia de dinaintea Crăciunului, cînd oamenii se află, fiecare, în goana după ceva, cînd nu le mai ajunge timpul pentru a-şi împăca jobul cu viaţa privată, pentru a-şi îndeplini atribuţiile de serviciu şi/sau dorinţele personale. Plasate în medii şi locuri cît se poate de variate: mall, spital, birouri, apartamente, biserică, parcuri, autobuze, stradă şi canale, întîmplările picareşti-urbane ale acestui roman de sărbători implică personaje la fel de diferite, dar recognoscibile din societate: corporatişti, ONG-işti, vedete, studenţi, profesori, preoţi, medici, dealeri, jurnalişti, taximetrişti, aurolaci, inclusiv cîteva animale (şi nu doar maidanezi). Întîmplările prin care trec, în ziua Ajunului Crăciunului, cele aproximativ zece personaje principale şi celelalte, nenumărate, episodice se intersectează şi se influenţează reciproc, astfel că, deşi construit şi scris modular (fiecare capitol funcţionează ca o povestire în sine, este o piesă dintr-un puzzle mai mare, dar care are propriul desen), varianta finală a acestui roman colectiv este (aş zice surprinzător de) închegată, omogenă, coerentă. Cu micile, inevitabile, inadvertenţe, care nu fac decît să sporească umorul acestei cărţi, altfel deloc lipsite de momente lirice, dramatice, groteşti sau simbolice, căci, deşi scris în cheie realistă, romanul are momentele lui de delir şi fantezie.

(Aş face aici o paranteză pentru a sublinia disponibilitatea, entuziasmul şi spiritul de echipă al scriitorilor – cu vîrste cuprinde între 20 şi 62 de ani; debutanţi sau, vorba clişeului, clasici în viaţă – care, după cum a remarcat şi Florin Iaru, au lăsat deoparte orgoliile pentru a lucra împreună, pentru a dezvolta personaje şi conflicte primite de-a gata şi a fi coordonaţi vreme de cîteva ore scriind un roman-experiment care va avea partea lui de glorie istorică şi, cred eu, şi comercială.)

Primele reacţii – de pe bloguri, conturi de Facebook sau forumuri – apărute imediat după mediatizarea acestui proiect (multe chiar în timp ce proiectul era în plină desfăşurare) au fost cît se poate de variate şi, astfel, semnificative, fiecare în felul lor. Căci acest experiment literar s-a transformat, prin actul reacţiei şi nu al receptării propriu-zise (dat fiind că era vorba de un *work in progress)*, într-un experiment social. Unele dintre reacţii, cele care considerau producerea colectivă a unui roman drept demitizare a actului scrierii, spre exemplu, denotau o percepţie limitată asupra literaturii. O să spun doar atît: literatura/arta este, dintotdeauna, *şi* experiment; literatura presupune deopotrivă convenţie, joc şi chiar constrîngeri formale; literatura nu se produce într-un unic, singur fel şi nu depinde de numărul celor implicaţi în proces. Alte reacţii găseau în ideea de viteză argumentul suprem pentru inevitabilul eşec estetic al romanului, neţinînd cont de caracterul colectiv al proiectului care presupunea scrierea unui episod gata schiţat cu personaje gata conturate în trei-patru pagini avînd la dispoziţie patru ore. Asta nu înseamnă cîtuşi de puţin un ritm al creativităţii irealizabil. Alte reacţii, absurde de-a dreptul, erau lamentaţii privind pîngărirea spaţiului de la Facultatea de Matematică (altfel singurul loc potrivit, dpdv al infrastructurii, proiectului care avea nevoie de cîteva laboratoare echipate cu suficiente calculatoate) prin această scriere literară colectivă. Altfel, înainte de a fi citit, romanul a mai fost judecat şi după copertă, nu doar după numărul de coautori sau timpul în care a fost scris, arătînd că exigenţa este, uneori, invers proporţională cu inteligenţa, iar curiozitatea nu supravieţuieşte frustrărilor.

Scris şi tipărit sîmbătă, intrat în librării marţi, lansat miercuri, textul de faţă, apărut astăzi, joi, deşi nu este o recenzie, poate fi considerat, totuşi, primul semnal consistent dedicat celui mai rapid roman din lume. Asta dacă, între timp, lumea a supravieţuit propriului sfîrşit profeţit de mayaşi.

---

* Leonard Ancuţa, Diana Bădică, Lavinia Bălulescu, Lavinia Branişte, Anca Bucur, Marius Chivu, Laurenţiu Constantin, Bogdan Coşa, Andrei Crăciun, Augustin Cupşa, Silviu Dancu, Gabriel H. Decuble, Adrian Diniş, Luca Dinulescu, Cosmin Dragomir, Gruia Dragomir, Florin Dumitrescu, M. Duţescu, Mihail Gălăţanu, Adrian Georgescu, Silviu Gherman, Adela Greceanu, Mugur Grosu, Ioan Groşan, Florin Iaru, Marieva Ionescu, Cristina Ispas, Cosmin Manolache, Maria Manolescu, Eusebiu Matei, Marin Mălaicu-Hondrari, Mitoş Micleuşanu, Iulia Militaru, Dmitri Miticov, Oana-Cătălina Ninu, Radu Niţescu, Veronica Plăcintescu, Dan Pleşa, Matei Pleşu, Mihai Radu, Ana Maria Sandu, Elena Stancu, Bogdan-Alexandru Stănescu, Alexandru Al. Şahighian, Livia Ştefan, Cecilia Ştefănescu, Silvia T., Simona Tache, Iulian Tănase, Alex Tocilescu, Răzvan Ţupa, Luiza Vasiliu şi Anca Vieru.

■ ■ ■

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● Alberto Manguel, *Toţi oamenii sînt mincinoşi*, traducere de Bogdan-Alexandru Stănescu, Editura Baroque Books & Arts, 2012.

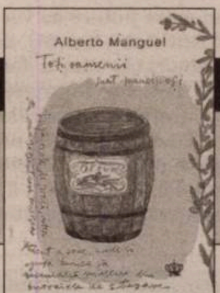

Îşi zice ea Editura Baroque, dar nu practică *trompe-l'oeil*-ul, ci se ocupă serios de autorii pe care-i selectează. A publicat în toamnă un Manguel *(Jurnal de lectură)*, mai publică unul, iată, şi în acest început de iarnă. Un roman, de data asta.

Cititor prin excelenţă, mare vrăjitor şi alchimist ori de cîte ori vorbeşte despre cărţi, Alberto Manguel e totuşi un comentator-jucător. Din cînd în cînd, intră el însuşi pe teren şi leagă cîteva un-doi-uri cu ficţiunea. Chestie de fair play, pînă la urmă.

Povestea de acum are forma unei anchete privind moartea violentă a unui refugiat argentinian din Madrid (Alejandro Bevilacqua), petrecută în urmă cu trei decenii, adică în anii '70. Vom vedea patru mărturii diferite, de la tot atîtea persoane care o cunoscuseră pe victimă, numai că încercarea de a le pune cap la cap are un rezultat surprinzător: cu cît circumstanţele morţii lui Bevilacqua se limpezesc, cu atît biografia personajului devine mai misterioasă. Cu cît moartea lui e mai clară (a fost crimă, nu sinucidere), cu atît viaţa lui e mai tulbure (a trăit „indecis, nedefinit, neîndemînatic“, a apărut ca autor pe coperta unui roman fără ca el să-l fi scris, a ucenicit într-ale vieţii pe lîngă un bătrîn păpuşar, a lăsat imaginaţia să concureze realitatea, s-a ascuns în spatele amănuntelor, profitînd de „darul său de a detalia toate nimicurile cu entuziasmul unui pornograf“).

Romanul lui Manguel minte frumos, minte bogat. Minte adevărat, aşa cum numai literatura bună ştie să mintă. Vorbeşte despre minciunile subiectivităţii, minciunile de serviciu, minciunile de supravieţuire sub dictatură sau minciunile de dragul coerenţei, dar mai ales – vorba lui Llosa – despre „adevărul minciunilor“. E o carte îndrăgostită, orice-ar face, de oamenii cărţilor.

PUBLICITATE

Text de Dan Doboş Regia: Daniela Nane Muzica: Adrian Daminescu
Coregrafia: Ştefan Soare Scenografia şi costumele: Oana Micu, Vlad Tănase
Copiii, Jucăriile, Daniela Nane şi Adrian Daminescu mulţumesc partenerilor spectacolului şi vă urează Sărbători Fericite!"
Crăciunul jucăriilor
/DanielaNane
PARTENERI MEDIA:
PARTENERI:

Maria BALABAŞ

bon de **audiţie**

Muzică din muzică

- **Alexandru Andrieş, *James Taylor*, A&A Records, 2012.**
- **Omul cu Şobolani, *Retro*, A&A Records, 2012.**
- **Subcarpaţi, *Underground Folclor*, www.subcarpaţi.ro, 2012.**

alexandru
andrieş
JAMES TAYLOR
subcarpaţi
underground
folclor

Alexandru Andrieş îl ia ca reper pe americanul James Taylor, Omul cu Şobolani încearcă un revival indie al folk-rock-ului autohton, Subcarpaţi continuă seria albumelor şi compilaţiilor în care folclorul devine prilej pentru bituri hip hop. Trei albume revendicate, sub o formă sau alta, dintr-un trecut muzical, dintr-o anumită tipologie de folclor. Artiştii au amprentat un material preexistent, sub formă de înregistrări şi cu o puternică simbolistică pentru imaginarul colectiv sau al lor în particular. Desigur, pentru fiecare în parte, impulsul care a determinat apariţia noilor producţii e diferit. Andrieş vrea să popularizeze umorul sensibil din cîntecele lui Taylor şi, poate, să îşi facă norma de un-album-pe-an, *Retro* a însemnat un exerciţiu de stil şi *sound* pentru Omul cu Şobolani, iar mesajul Subcarpaţi din *Underground Folclor* este impunerea filonului naţionalist printre DJ, producători, MC.

Între un album excelent Andrieş şi unul care n-are vibraţie e o diferenţă infimă, dar care face sau strică tot. Habar n-am cum aş putea să o descriu. E ca şi cum „nu se întîmplă“. Recunosc că *James Taylor* nu mă impresionează, poate şi pentru că ascult cu regularitate *Interioare* şi *Incorekt,* am în minte mereu versul „cu ochii aproape plîngînd“ şi continui să repet oricui are răbdare că „Iepure“ este unul dintre acele momente de graţie fără de care muzica n-ar însemna mare lucru. *James Taylor* generează o zonă emoţională călduţă, în care îndrăgostiţii pătimaşi n-au ce-şi spune, nici suprarealismul nu-ncape şi nici o fantasmă nu se-nvîrte prin cotloanele bătrîne şi fumegînde ale minţilor noastre. Orchestraţiile manierizate (luminoase, jazzy şi jucăuşe), vocea uneori scăpată de sub control, versurile fără o atmosferă proprie evocînd o lume de o aproximativă poetică – pare că Andrieş n-a reuşit să-şi creeze propria idilă cu cîntecele lui Taylor. Şi-atunci, albumul rătăceşte fără convingere printre umbre de blues, rock'n'roll, folk, country, iar basmele pe care le creează n-ar convinge nici pe-un copil că s-ar putea petrece „cu adevărat“. Doar „Bluesul compresorului“ încearcă cu degetul o demenţă tîrzie. Şi James Taylor însuşi s-a transformat, pe parcursul timpului, dintr-un tînăr singuratic şi seducător de hippie, într-un interpret care, devenit legendă internaţională, îşi permite să cînte vechile refrene pentru audienţe mari în atmosferă de sărbătoare. Din păcate, soluţia lui Andrieş elimină tot ceea ce era farmec şi nebunie în cîntecele originale, lăsînd la vedere doar o spoială „simpatică“. Pentru mine, destul de tristă.

În această lumină, îmi pare că Omul cu Şobolani au reuşit mai bine să reinterpreteze „Cea mai frumoasă zi“, pe albumul lor de cover-uri, descoperindu-i o nişă întunecată şi transformînd-o într-un fel de imn indie depresiv. Nici *Retro* nu m-a convins, însă, cu totul. A apărut cam în aceeaşi perioadă cu albumul *Perfect* semnat de Byron, e însă mult mai compact decît acesta (doar şase piese), foloseşte un penel mult mai restrîns de tehnici, rezultatul nu e pe măsura aşteptărilor. Nici piesele alese nu sînt atît de underground încît să pice prea curînd în uitare şi m-aş fi aşteptat la o selecţie mai creativă. OCS mărturisesc că au lucrat mai mult la acest album decît la unul complet personal, dar pentru auzul meu el contează doar ca exerciţiu perfect necesar pentru următoare producţii. Grupul are potenţial pentru a fora mai departe în această lume a anti-simbolurilor, a nebuniei unei generaţii urban-revoltate, a sound-ului de rock alternativ, devenit prilej pentru revolte periodic exprimate liric. Interpretarea vocală a lui Dan Amariei mă îndepărtează de la început de *Retro* şi, de data aceasta, nu continui comparaţia cu albumul lui Byron şi nici cu interpretarea celuilalt Dan. Se simte zidul care întrerupe empatia dintre generaţiile de artişti. Încercarea de a exprima un anume tip de dramatism eşuează („Anotimpuri“ – Vali Sterian), umorul cuminte („Pseudofabulă“ – Roşu şi Negru) nu se prinde, dragostea nu respiră şi nici nu e „pe bune“ („De va veni la tine vîntul“ – Mondial). Cele mai reuşite sînt deja menţionata „Cea mai frumoasă zi“ şi „Lasă, lasă“ (Phoenix) care cîştigă foarte mult datorită instrumentaţiei. Sinceră să fiu, nu prea mi-e clar despre ce cîntă OCS în acest album. E clar că nu despre generaţia lui Vali Sterian, Mircea Baniciu, Roşu şi Negru, dar nici despre generaţia '90-'00 nu cîntă. Albumul e „prea curat“. Lipseşte acea stare nevrotică pe care OCS şi-o făcuseră caracteristică.

Dintre cele trei albume, cel mai aproape de spiritul timpului şi de senzaţia de autentic mi se pare Subcarpaţi – *Underground folclor*. Tehnica de sampling transformă cavalul şi naiul, ritmurile şi temele populare în arme pentru hip hop-ul ce-şi cere drepturile de a fi recunoscut drept creatorul unui nou tip de folclor. Ca artă în sine, hip hop-ul este cu totul postmodern, apelînd mereu la citat, la colaj, neputînd exista ca filozofie în afara utilizării înregistrării ca punct de referinţă, concret integrat în discursul lirico-imaginar. Adaugă şi tehnica de scratch şi dintr-odată strămoşii încep să tresară. Şi faptul că Subcarpaţi au ales să distribuie gratis materialele discografice mi se pare o altă iniţiativă care completează mesajul lor. Apropo, găsiţi tot pe site-ul subcarpaţi.ro. Desigur, nu poţi ieşi dintr-o anume rutină ritmică şi stilistică şi, la un moment dat, intervine o stare de oboseală ascultînd albumul. Ai parte şi de versuri excelente, şi de momente de-o inspiraţie mai vagă, stilul pe care-l adoptă MC Bean nu e neapărat subtil, ci mai degrabă voit butucănos, amalgamînd simboluri tradiţionale cu acţiuni şi imagini dintr-o Românie mai mult decît contemporană. „Lăutar de Bucureşti e o metaforă / Nu-s lăutar, sînt MC / Am microfon te duc departe, bă / Ăsta e mediul în care ne manifestăm / Spune-le cluburi, spune-le *beat*-uri, pe scenă cîntăm“ („Revelionul ospătarilor“). Eşti intrat cu bocancii într-o horă care îi înnebuneşte pe vecinii dintr-un bloc aflat „după un alt bloc, dar după alt bloc este un alt bloc, apoi un alt bloc, apoi un alt bloc, şi tot aşa, bloc după bloc, pînă cînd ajungi în spatele blocurilor. Atunci, după blocuri eşti tu!“ *(sample* dintr-un status Facebook semnat de Silviu Dancu). Cam aşa e şi muzica asta. Dubstep, ragga, dancehall, electro, hip hop şi, evident, revendicarea din producţia muzicală autohtonă de sat culeasă, poate, şi de oameni precum Constantin Brăiloiu şi de urmaşii lui. *Underground folclor* cîntă pe una dintre vocile definitorii pentru felul în care sună şi este România la ora actuală. În aer planează confuzia, nebunia o găseşti la colţul blocului, trecutul zace pe-un disc Electrecord, poluarea ajunge-n lirică. Cu toate astea, îţi vine să dansezi. Albumul are vigoare, energie, „rima nu e decrepită“ *(sample* din piesa „Ştii că...“, Delikt reunit pentru albumul *Opunem Rezistenţă* lansat de GDR), este perfect justificabil în peisaj şi, desigur, este loc şi pentru un alt nivel.

Trei albume revendicate dintr-un trecut muzical, dintr-o anumită tipologie de folclor.

Şi pentru mine însămi, felul în care am ajuns să mă raportez la aceste trei albume este surprinzător. Ajung să-l critic pe Andrieş, unul dintre legendarii imaginarului meu, şi să mizez pe o producţie total independentă, fără *label,* făcută-n casă. Mă simt ca Nae Caranfil care i-a refuzat un rol idolului copilăriei sale, Giuliano Gemma. Refuz şi eu rolul manifest pe care numele şi stilurile par să-l joace şi mă bazez în alegeri pe sinceritate şi pe-un nas plimbat pe la cîntări.

***Maria Balabaş** face parte din Proiectul muzical „Avant'n'Gard“. Mai multe pe myspace .com/avantngard.*

DILEMA VECHE vă recomandă

■ *Darul lui Humboldt* de Saul Bellow (trad. Antoaneta Ralian, prefaţă de C.L. Cuţitaru, Editura ART, colecţia „Nobel“), capodopera lui Bellow, o veche confruntare între idealism şi mercantilism adăpostită de acel „şopron modern“ care e romanul. (Simona Sora)

■ Dacă v-aţi săturat de colinde şi filme de sezon cu Moş Crăciuni puşi pe şotii, e timpul să vedeţi *Holy Motors* al lui Leos Carax. E provocator, nebunesc, melancolic, inclasabil şi cu un Denis Levant de zile mari. O istorie a cinema-ului care îţi taie răsuflarea. (Ana Maria Sandu)

■ Un film din anii '70 în regia lui Iulian Mihu, *Nu filmăm să ne-amuzăm,* s-a tot reluat în ultimele zile pe TVR2. De văzut pentru cine vrea să-şi facă o idee despre comediile şi atmosfera (cu bune şi rele) din România acelor ani. Şi despre acea generaţie de actori: Toma Caragiu, Gheorghe Dinică, Gina Patrichi, Violeta Andrei, Aimée Iacobescu, Jean Constantin. (Andrei Manolescu)

---

craii de burta veche

Salata „japoneză“ *Francillon*

ALEXANDRE DUMAS FILS
DE L'ACADÉMIE FRANÇAISE

FRANCILLON

PIÈCE EN TROIS ACTES

Fierbeţi cartofi într-o supă, tăiaţi-i în felii, ca pentru o salată obişnuită, şi potriviţi-i de sare şi piper, cîtă vreme sînt încă fierbinţi. Asezonaţi-i cu un ulei de măsline fructuos, de cea mai bună calitate, cu oţet de Orleans (din vin, adică) şi cu o jumătate de pahar de vin alb (Château d'Yquem, dacă se poate). Adăugaţi ierburi aromatice din belşug, tocate cît mai mărunt.

Fierbeţi între timp, într-o supă de legume, midii cît mai mari (cam o treime din cantitatea de cartofi), alături de o tulpină de ţelină; scurgeţi bine scoicile şi amestecaţi-le cu grijă, cu cartofii deja asezonaţi. Cînd salata e gata, acoperiţi-o cu o calotă de trufe tăiate rondele – o adevărată tichie de savant –, fierte în vin de Champagne. Pregătiţi salata cu două ore înainte de masă, pentru a-i da timp să se răcească.

Reţeta e povestită de Annette (fata marchizului de Riverolles) în a doua scenă din actul I, în piesa *Francillon* a lui Alexandre Dumas fiul. Întrebată de un personaj de ce a numit salata „japoneză“, Annette îi răspunde: „Pentru că trebuie să aibă un nume; şi totul e japonez în ziua de azi“. Piesa a fost scrisă în 1887.

Amicul Dejun

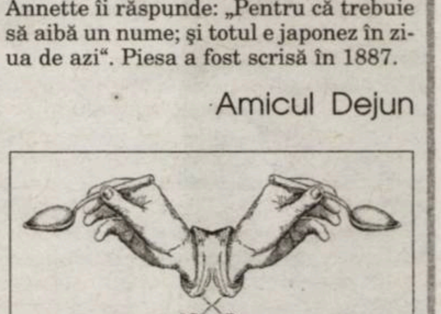

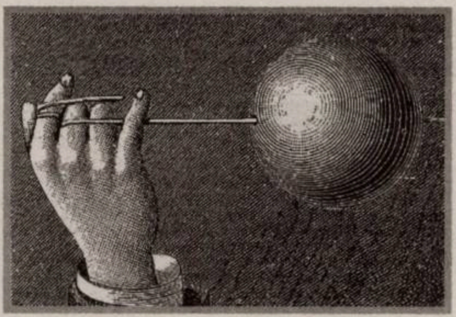

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

De ce s-a supărat Obélix

– şi a plecat în Belgia –

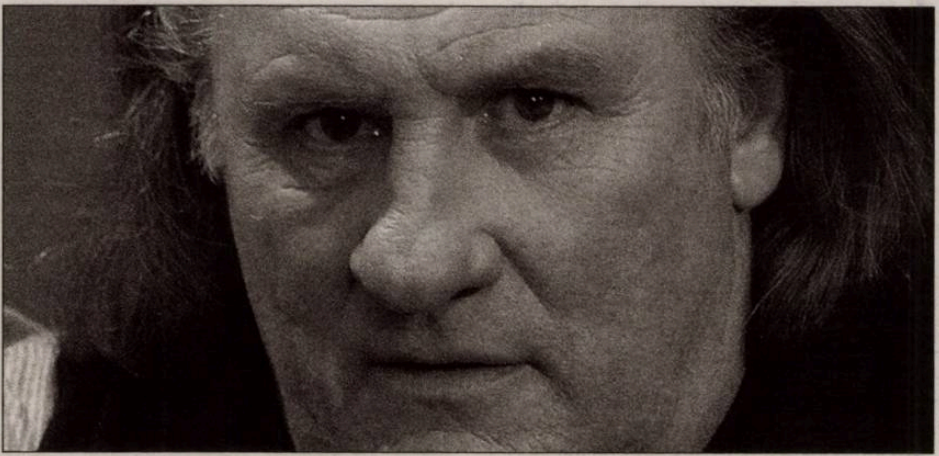

Supărat că trebuie să plătească prea multe impozite pe avere şi venit în Franţa, actorul Gérard Depardieu s-a hotărît să se mute într-un orăşel din Belgia, un paradis fiscal. Plecarea sa a devenit miza unei dispute politice. Premierul Jean-Marc Ayrault l-a dat pe Depardieu ca exemplu negativ, arătîndu-l cu degetul ca pe un francez lipsit de sentimente patriotice, care se desolidarizează de concetăţii săi, care părăseşte ţara doar ca să nu plătească impozitele stabilite de lege. Dreapta a preluat imediat cazul, susţinînd că plecarea lui Depardieu e încă un eşec al politicilor fiscale aberante impuse de socialişti. Socialiştii au revenit, acuzîndu-i pe reprezentanţii dreptei că, dacă nu condamnă gestul lui Depardieu, încurajează „exilul fiscal“. În loc să se producă o dezbatere substanţială pe tema eticii şi fiscalităţii, s-a lăsat cu un scandal monstruos. Premierul a precizat că gestul lui Depardieu e *„assez minable“*, la care, actorul, jignit, i-a trimis cartea de identitate – semn că renunţă la cetăţenie – şi-o scrisoare deschisă în care îi explică, arţăgos, dar argumentat, că după ce că a plătit, în ultimii ani, impozite valorînd milioane de euro, după ce că a angajat zeci de oameni, după ce că n-a beneficiat de asigurarea de sănătate plătită statului francez, este înjurat de reprezentanţi ai statului.

> *În definitiv, nu atît despre ajustarea bugetului e vorba,*
> *cît despre un mod simbolic de a îndrepta ceea ce,*
> *în ochii socialiştilor, e o mare nedreptate.*

Pentru socialişti, e un moment dificil. Căci Gérard Depardieu e un actor îndrăgit şi un om respectat, în ciuda ieşirilor publice uneori excesive. N-a fost niciodată un adversar deschis al stîngii, dar nici un mare simpatizant al dreptei. A făcut teatru pentru „elitişti“ şi cinema popular. Şi s-a îmbogăţit din asta. Despărţirea furtunoasă afectează în primul rînd reprezentanţii puterii, dar nu şi programul fiscal propus de socialişti – în care cei mai mulţi francezi cred în continuare cu tărie.

După cum anunţase deja încă din timpul campaniei electorale, preşedintele Franţei François Hollande vrea să introducă noi reglementări fiscale. Dacă se vor aplica, Franţa va ajunge una dintre ţările cu cele mai ridicate niveluri de taxare a bogăţiei din lume; oricum, va fi prima din Europa. Veniturile individuale de peste un milion de euro vor fi taxate cu 75%. Măsura e menită să reducă din deficitul bugetar al acestei ţări (încă) stabile, dar greu încercate de criza financiară mondială. Din partea celor înstăriţi se cere solidaritate cu săracii. Bogaţilor li s-a explicat că, în numele ideii de naţiune, trebuie să accepte să plătească mai mult. Un mesaj abstract, pe care puţini bogaţi îl înţeleg şi încă şi mai puţini îl aplică. Cine ar da de bunăvoie 75% din venit? Depardieu în nici un caz. „Poţi să te superi pe el dacă-şi ia banii şi pleacă?“ – se întreabă, nu fără o umbră de sarcasm, un editorialist de dreapta. Pînă la urmă, solidaritatea nu poate fi impusă cu forţa. Şi, mai ales, nu poate fi cerută cu argumente atît de fragile cum e echilibrul bugetar.

Şi, în definitiv, nu atît despre ajustarea bugetului e vorba, cît despre un mod simbolic de a îndrepta ceea ce, în ochii socialiştilor, e o mare nedreptate. Căci ce altceva decît egalitate mai pot promite socialiştii într-un stat precum Franţa, în care (aproape) toate revendicările sociale sînt deja respectate? Aşa că bogăţia trebuie pedepsită. Acesta ar fi, în accepţiunea lui Hollande, un „comportament etic“.

Gérard Depardieu nu e un caz unic, nici măcar un caz special. În ultimele decenii, zeci de artişti bogaţi au părăsit Franţa şi au plecat în ţările francofone învecinate, mult mai prietenoase cu oamenii bogaţi. Mulţi dintre cei rămaşi, totuşi, în Franţa, fac fel de fel de giumbuşlucuri ca să evite taxarea excesivă a veniturilor. Statul francez, la rîndu-i, tot încearcă să semneze diverse convenţii fiscale (cu Elveţia, cu Belgia) pentru „repatrierea“ banilor fugiţi de frica taxării. Fără prea mare succes, din păcate pentru stat şi din fericire pentru posesorii averilor. Care averi pleacă, odată cu cei care le-au făcut: Charles Aznavour, Johnny Hallyday, José Garcia, Gérard Depardieu. Etc.

■ ■ ■

PUBLICITATE

UN CADOU PRESTIGIOS
CEL MAI BUN MERLOT.
DIN ROMANIA.
MENESTREL
ROTENBERG MERLOT
RAPSOD
ceptura
rotenberg
auchan..billa..carrefour..cora..
..megaimage..metro..real..selgros
WWW.ROTENBERG.RO

PUBLICITATE

NU RATA PROMOTIA
EARLY BIRD!
ABONAMENTE
LA DOAR 150 LEI
PE MYTICKET.RO!
myticket.ro
B'ESTFEST
SUMMER CAMP 2013
CEL MAI MARE FESTIVAL DIN ROMÂNIA
RECUNOSCUT ŞI RECOMANDAT INTERNAŢIONAL
5-7 IULIE
TUNARI / BUCUREŞTI, ROMÂNIA
www.bestfest.ro • facebook.com/bestfest.romania
ORGANIZAT DE: EMAGIC
RECOMANDAT DE: DILEMA VECHE
*PROMOŢIE VALABILĂ PÂNĂ LA FINALUL ANULUI 2012

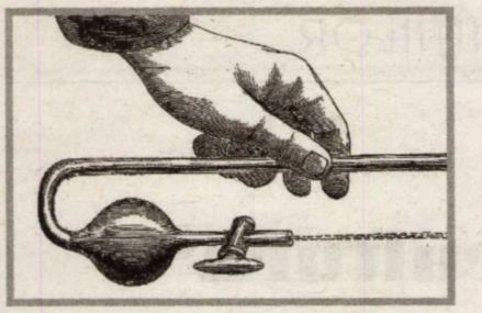

Oana STOICA

rosencrantz & co

Mariana Mihuţ şi Victor Rebengiuc interpretează Conu Leonida

● *Conu Leonida faţă cu reacţiunea*, de I.L. Caragiale, regia Silviu Purcărete; scenografia: Dragoş Buhagiar; muzica: Vasile Şirli; cu: Mariana Mihuţ, Victor Rebengiuc, Florentina Ţilea / Cătălina Sima. Teatrul Naţional Bucureşti

(Titlul articolului nu îmi aparţine, după cum se va vedea mai jos)

Leonida (Victor Rebengiuc) şi Efimiţa (Mariana Mihuţ) intră în scenă îmbrăcaţi elegant. El poartă smoking şi pantofi de lac cu scîrţ *(sic!)*, ea, rochie de seară cu sclipici şi pantofi cu toc. Se aşază uşor intimidaţi pe canapea, iau microfoanele în mîini şi „fac“ politică. Ceva nu e la locul lui în această scenă, există o stîngăcie familiară, parcă am mai văzut-o undeva, dar unde anume e greu de spus. Dialogul binecunoscut din piesa într-un act a lui Caragiale – *Conu Leonida faţă cu reacţiunea* – continuă, sentimentul de *déjà vu* e tot mai puternic şi nu se datorează notorietăţii textului. Ceva din atitudinea celor doi, acea stinghereală combinată cu o reţinută nevoie de a epata, un fel de fistîceală jucăuşă aminteşte de o constantă cotidiană, încă neidentificabilă. După un timp, brusc, ca o iluminare, îmi dau seama ce lipsea din decor: un ecran TV. Oamenii noştri sînt extraşi din mulţimea care îşi dă cu părerea la televizor. Vocea poporului materializată. Stereotipii de gîndire puse într-o limbă de lemn viciată gramatical. Şi totuşi, parcă mai e ceva în scena asta. Se simte o atmosferă de cabaret chiar în absenţa, în primă fază, a oricărui element muzical. Leonida şi Efimiţa par teleportaţi pe scena unui *Chicago* politic. Prin urmare, apariţia servitoarei Safta (mult mai tîrziu) ca o cîntăreaţă de *music hall* pare ceva natural.

Spectacolul lui Silviu Purcărete la Teatrul Naţional din Bucureşti, atît de aşteptat, rezervă spectatorului cîteva surprize. Una este această abordare cabaretistică a textului, care acoperă şi exhibă, în acelaşi timp, natura primară a personajelor, aceea de masă manipulabilă prin incultură şi lipsă de informaţie. Văzut cu cîteva zile înainte de alegerile parlamentare (reale), spectacolul nu (mai) pare deloc comic. Fără să intenţioneze explicit să prezinte portretul-robot al alegătorului român, show-ul te pune pe gînduri. Cu diferenţele de rigoare care ţin de actualitatea geopolitică, discursul fanfaron al politicianului de astăzi este înghiţit la fel de nemestecat de către votant ca şi pe vremea lui Nenea Iancu. În era Internetului, lipsa de informaţie caracterizează încă o mare parte din masa electorală. Gargarei stereotipe a politicianului mioritic i se răspunde cu pafarismului votantului. La aşa ales, aşa alegător. Textul lui Caragiale rămîne actual, din nefericire, iar spectacolul lui Purcărete îi aşază doar accentul contemporaneităţii (media).

© A. Bulboacă

O altă surpriză este că spectacolul nu continuă în aceeaşi cheie. Leonida şi Efimiţa intră brusc într-un interior domestic, trimiterile la manipulare/incultură politică dispar şi miza spectacolului se mută de la temă la estetică. Datorită decorului ingenios marca Dragoş Buhagiar (căruia îi apreciez imaginaţia maşinăriilor, dar îl prefer atunci cînd construieşte spaţii), perspectiva (unică la teatru unde, de regulă, spectatorul priveşte dintr-un singur punct) se multiplică, devine cinematografică. Patul cu Leonida şi Efimiţa se ridică, se roteşte şi poziţia verticală în buza scenei permite vizualizarea perfectă a chipurilor actorilor (echivalent cu un prim-plan). Convenţia domestică funcţionează pînă în momentul apariţiei Saftei (Florentina Ţilea/Cătălina Sima) cînd revine la cabaret, de data asta cu muzică. O paradigmă oarecum incoerentă căci de ce se renunţă/se revine la o convenţie în favoarea/defavoarea alteia nu e clar.

Fără să intenţioneze explicit să prezinte portretul-robot al alegătorului român, show-ul te pune pe gînduri.

Surprizele nu se opresc aici. Spectacolul nu se termină, ci se reia, dar cu cei doi actori schimbîndu-şi rolurile, fără travesti, reconstruind, doar prin joc, personajele „viţăvercea“. De data aceasta, nu mai apar artificii scenografice, convenţia e clasică, cei doi sînt acasă, unde mirosul de vechi aproape se materializează din zidurile crăpate ale camerei şi din plapuma de lînă cu izul ei de naftalină. Textul curge în matca lui, fără jonglerii regizorale. Doar un gag – din nou cinematografic, în stilul filmelor mute – împlineşte confuzia nopţii într-un fel „purcăretian“: cu un tratament cosmetic aplicat pe faţă, Leonida (Mariana Mihuţ) adoarme în scaun. Trezită de zgomotele nopţii, Efimiţa (Victor Rebengiuc) vede în consortul „mascat“ strigoii dezlănţuiţi ai coşmarului. Venirea Saftei este acum tragică: servitoarea este rănită (mortal?) de petrecăreţi/reacţionari. Asta nu o împiedică să facă un nou număr de cabaret, cîntînd despre fandacsie. Surpriza este că, de data aceasta, spectacolul chiar se termină.

După atîtea surprize şi ambiguităţi, rămîne să ne întrebăm ce a vrut autorul să spună cu acest spectacol. Şi probabil că ne-am fi întrebat mult şi bine, ba chiar am fi riscat diverse interpretări (spre deliciul, probabil, al autorului) dacă el însuşi, autorul, adică regizorul, n-ar fi mărturisit cu admirabilă onestitate în caietul-program care sînt mizele şi premisele spectacolului. „Textul ar trebui să fie foarte bine cunoscut, este un text de patrimoniu. Aşa că o nouă montare nu ar presupune descoperirea lui, prezentarea lui unui public nou... Să ne imaginăm o piesă muzicală celebră. Nu te mai interesează bucata în sine, ci te interesează interpretarea. Or, titlul spectacolului ar trebui să fie *Mariana Mihuţ şi Victor Rebengiuc interpretează Conu Leonida*... Din punctul meu de vedere, aceşti doi mari actori într-o partitură clasică reprezintă singurul interes al spectacolului. Textul l-am luat ca pe o joacă ori ca pe un exerciţiu: cum să îl întorci şi pe faţă, şi pe dos... Nu e o nouă interpretare, ci o nouă întrebare: Ce-ar fi dacă...?“. Mai bine decît Purcărete nu o poate spune nimeni. Miza spectacolului este, într-adevăr, un masterclass pe care doi mari actori îl susţin cu eleganţă şi, aparent, fără pic de efort, o etalare rafinată de replici bine spuse, cu sens şi cu sensuri, plesnind de miez şi de savoare şi care rezonează, cîteodată, inconfortabil de contemporan. Un spectacol-şcoală pentru tinerii actori care pot „fura“ meserie.

Şi totuşi, spectacolului îi mai lipseşte ceva. Surpriza. În ciuda atîtor fracturi surprinzătoare de convenţie, el este exact ceea ce ne aşteptăm să fie: recitalul a doi mari actori care joacă – aşa cum ştim – minunat.

© A. Bulboacă

***Oana Stoica** este critic de teatru.*

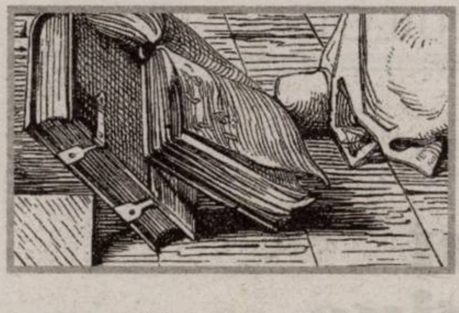

Simona SORA

biograffiti

„Un canto para la cultura“

Mi-aş fi dorit să fiu săptămîna trecută la Madrid unde s-au lansat, în două seri succesive, traducerile în spaniolă – la Editura Miguel Gómez – ale volumelor *Amor intellectualis* de Ion Vianu (tradus de Victor Ivanovici) şi *Portretul lui M (Retrato de M)* de Matei Călinescu (tradus de Ioana Zlotescu). Pe 11 decembrie a avut loc în Sala Presei de la Casa del Lector din Madrid o masă rotundă despre memorii şi jurnale intime, la care au participat psihanalistul argentinian Gustavo Dessal, scriitorul José María Merino (de la Real Academia de la Lengua), criticul (de la ABC Cultural) Mercedes Monmany, hispanistul (de la Atena) Victor Ivanovici, Ion Vianu şi neobosita Ioana Zlotescu, datorită căreia aceste întîlniri au fost posibile. A fost acolo – şi a vorbit despre strania relaţie dintre tată şi fiu – Adriana Călinescu, soţia lui Matei Călinescu. A doua zi, la Centro de Arte Moderno din Madrid, Ioana Zlotescu a organizat o a doua întîlnire prilejuită de publicarea în tandem a acestor două cărţi excepţionale, la care au participat – alături de Ion Vianu şi Victor Ivanovici – scriitorul Blas Matamoro şi jurnalistul Peio H. Riaño. Pare aproape incredibil că o singură persoană a reuşit să pună în mişcare – din pură prietenie pentru Matei Călinescu şi Ion Vianu – atîţia oameni şi atîtea mecanisme (editoriale, cultural-economice) altminteri, mai ales pe timp de criză, destul de restrictive. Şi totuşi, aceeaşi Ioana Zlotescu, cea care pe vremuri zguduia, alături de echipa de la Institutul Cervantes, instituţiile bucureştene, le mişcă acum şi pe cele la Madrid. Am ascultat înregistrările celor două seri (cu nepreţuitul ajutor al Ioanei Anghel, directoarea ICR Madrid) şi n-am nici o rezervă: a fost un eveniment de mare clasă, cum am dori să vedem şi să auzim în continuare, nu numai la Madrid. Cele două lansări succesive au oferit prilejul de a se vorbi despre două cărţi „extraordinare şi complementare“ (cum le-a numit José María Merino), dar şi despre „doi mari umanişti ai vechii Europe“ (Mercedes Monmany).

Cartea lui Matei Călinescu, *Portretul lui M* (apărută în româneşte în 2003), e un document cutremurător cum rareori cărţile pot fi. Ea aparţine unei zone intermediare – între revelaţie şi ştiinţă –, mai apropiată şi mai necesară decît ne imaginăm de obicei. Ritual christic, revizitare a trecutului dintr-o sfîşietoare perspectivă postumă, încercare liminală de reconstruire a unui spaţiu intermediar, numit „Galaxia M“ – *Portretul lui M* este descrierea metafizică a unei *forma mentis* legate de copilărie (aşa cum consideră Matei Călinescu autismul), ce se prelungeşte în viaţa adultă ca un dar, însă şi ca o permanentă suferinţă.

Pregătit de *Amintiri în dialog* cu Matei Călinescu, *Amor intellectualis* este romanul formării unui veritabil umanist, dar, în egală măsură, romanul dispariţiei definitive a unei lumi în care idealul umanist era cu putinţă. E romanul căutării drumului propriu, dar şi cel al distrugerii sistematice a oricărei căi veritabile spre sine. E, într-un fel, povestea melancolică a iubirii pentru lumea veche *(amor veteris mundi,* principiul tatălui) şi un memento pentru definitiva ei dispariţie. La Madrid însă, Ion Vianu a vorbit, în primul rînd, despre scrierea acestei cărţi în cadrul vechii sale relaţii – „de gemeni cu părinţi diferiţi“ – cu Matei Călinescu şi în ultimul an de viaţă al acestuia: „Am început cartea cînd el s-a îmbolnăvit şi am încheiat-o un an şi jumătate mai tîrziu, cînd a murit. A apucat să citească cîteva fragmente din ea. În intervalul bolii sale, am putut să scriu ceva despre Matei ca *alter ego* al meu, dar, cum *Je est un autre,* atunci cînd scriu despre mine în această carte, eu sînt un personaj; doar cînd scriu despre Matei scriu, de fapt, despre mine însumi. În cartea asta nu e vorba foarte mult despre Matei, dar, de fapt, e vorba mai mult despre el decît despre mine, căci eu sînt doar un personaj.“

„Un canto para la cultura“ a numit José María Merino cartea lui Ion Vianu, citită în oglinda *Portretului lui M* şi sub semnul inefabil al paternităţii, „o relaţie dramatică şi melancolică a fiului cu tatăl, o relaţie enigmatică ce dă o dimensiune cu totul particulară celor două cărţi“. Lumea din *Amor intellectualis* i s-a părut scriitorului spaniol asemănătoare lumii lui Thomas Mann din *Muntele vrăjit,* iar realitatea lumii comuniste – o „specie de parafictiune“ a memoriei. Despre această lume a vorbit, ca bun cunoscător al ei, Victor Ivanovici. Apropiat de Matei Călinescu, dar, pe vremuri, şi student al lui Tudor Vianu, Victor Ivanovici a pomenit evidenta demonetizare (resemantizare) a „rezistenţei prin cultură“ – moştenirea tatălui în *Amor intellectualis,* o operă esenţială, în primul rînd, ca „document despre asasinarea elitelor romaneşti“.

Unul dintre cele mai emoţionante momente ale acelei seri madrilene a fost, fără îndoială, intervenţia Adrianei Călinescu, surprinsă de ilustraţia traducerii spaniole a *Portretului lui M* cu gravura lui Dürer, *Melancolia,* una dintre imaginile semnificative pentru Matei Călinescu. „Ceea ce a început ca un jurnal al suferinţei“ – a spus Adriana Călinescu – „a devenit, de fapt, spre final, un jurnal al fericirii. Matei a înţeles că fericirea poate coexista cu suferinţa cea mai profundă. Iar acest jurnal depre fiul nostru a devenit o modalitate de autocunoaştere prin iubire.“

E, într-un fel, povestea melancolică a iubirii pentru lumea veche.

■ ■ ■

Paul BREAZU

audio și n-am cuvinte

Melodii, melodii

● **Robin & The Backstabbers,** ***Bacovia Overdrive vol. I: Stalingrad*****, Elegant Muzical Club, 2012**

Pe contul de Soundcloud al acestei trupe bucureştene, în spaţiul rezevat genului muzical, apare cu insistenţă sintagma „pop melodramatic“. Sînt sigur că e destulă ironie în ştampila pe care grupul lui Andrei Robin Proca şi-o autoadministrează, pentru că pare a fi destulă în muzica pe care o cîntă. Şi nu pentru că pe acest album de debut – *Bacovia Overdrive vol. I: Stalingrad* – lucrurile ar sta departe de asocierea dintre pop şi melodramă, fiindcă acolo, în acel interval se simte cel mai bine Robin & The Backstabbers, ci pentru că ironia aceasta o face să nu cadă în patetism. Devine, astfel, reconfortant să asculţi o trupă locală care dovedeşte, în cea mai mare parte a timpului, că ştie să scrie cîntece cu lipici, patinînd cu destulă abilitate prin şi prin afara universurilor semantice ale celor doi termeni. E la fel de reconfortant să asculţi o trupă locală cîntînd în limba română texte care sar peste media compoziţiilor literare din peisaj.

Mare parte din acest album de debut – *Bacovia Overdrive vol. I: Stalingrad* –, venit pe lume la trei ani de la înfiinţarea formaţiei, o dovedeşte. Dezabuzata şi acustica „Sat după sat“ e una dintre probe – o piesă de pop minor (nu vă grăbiţi să declaraţi peiorativă alăturarea pentru că nu e), cu o linie simplă, *à la* Stephin Merritt, pe care „găini“ rimează, logic, cu „lumini“, cîntată cu un zîmbet bivalent, cînd complice, cînd sarcastic. „Bacovia Overdrive“ face parte din aceeaşi familie, cu al ei ritm discoid, funky şi o chitară care uneori pare ruptă dintr-un hit al lui Chris Rea, făcînd apel la o voce şi mai intoxica(n)tă decît de obicei. „Soare cu dinţi“ confirmă, şi ea, apetitul formaţiei pentru ritm şi melodie, chiar dacă o face într-o manieră mult mai previzibilă decît piesele amintite mai devreme. Pînă şi gluma „Cînd te-am cunoscut, Cristina“ are sens în acest insectar muzical *tongue-in-cheek,* în care R&TB pare a funcţiona cel mai bine.

Cînd calcă pe nisipurile rock-ului alternativ/grunge-ului, muzica Robin & The Backstabbers îşi pierde din şarm. Sunetul devine grav, luîndu-se prea mult în serios. „Vînătoarea regală“ – unul dintre hit-urile trupei, dar şi, pentru mine, cea mai nereuşită piesă de pe album – se situează într-un oarecare punct al distanţei dintre Vama Veche (trupa, dar şi satul de vacanţă adolescentină) şi, forţînd lucrurile, Montréal-ul acelei reprize coriste împrumutate de la The Arcade Fire. „Roşu frînă“ şi „Nataşa“ se circumscriu unui registru relativ asemănător, lucrînd la schizoidia acestui album. Dar chiar dacă muzica R&TB oscilează cromatic, cele mai bune momente ale ei reuşeşc să ascundă părţile mai puţin reuşite, făcînd din *Bacovia Overdrive vol. 1: Stalingrad* unul dintre cele mai interesante debuturi din muzica românească a ultimilor ani. Chiar dacă Robin & The Backstabbers e mai degrabă genul acela de trupă pe care muzica manufacturată aici ar fi meritat-o în perioada în care ne hrăneam cu *Subterranean*-ul de pe MTV 2, şi nu astăzi, într-o vreme în care muribundul indie/alternative pop îşi consumă apocalipsa pe FM-ul Guerillei sau prin cine mai ştie ce – mai mult sau mai puţin – minuscule refugii on- şi offline.

***Paul Breazu** este jurnalist.*

■ ■ ■

---

trei întrebări pentru

Gabriel H. DECUBLE

Cum să scrii un roman într-o singură zi

De unde v-a venit ideea proiectului cu scrisul celui mai rapid roman din lume?

Ideea mi-a fost inspirată, acum mai bine de doi ani, de un exemplu din spaţiul germanofon, cînd Daniel Kehlmann a scris, împreună cu 12 studenţi de la un curs de *Creative writing* pe care scriitorul îl ţinuse la Freie Universität Berlin, un roman, în trei zile. Mi-am spus că, dacă înmulţeşti numărul participanţilor cu 3 şi faci uz de multiperspectivism, acceptînd trei naratori diferiţi, atunci poţi scrie romanul pe parcursul unei singure zile. Multiplicînd cu 4, ajungi deja în domeniul recordurilor absolute, imbatabile. Simplă operaţie aritmetică.

Mulţi vor zice că literatura nu e o clătită uriaşă, de ce ar avea nevoie să intre în Cartea Recordurilor?

Cei care ar formula astfel de reproşuri uită că recordurile, la origine, după cum ne arată etimologia, au legătură cu exerciţiul de memorie *(recordare),* adresat întîi de toate inimii *(cor, cordis,* în latină), pentru că, în vechime, inima era considerată a fi sediul memoriei. Întîiul recordman din lumea creştină a fost Iisus însuşi, scena euharistică fiind una memorială prin excelenţă: „Aceasta să faceţi pentru pomenirea Mea“, după cum spune evanghelistul. Iar sfinţii creştini erau numiţi şi ei *atleţi* ai lui Hristos. Miturile şi legendele nu sînt altceva decît recorduri. Faptul că, în zilele noastre, asociem termenul mai degrabă cu interminabili cîrnaţi sau cu diluvii de sarmale arată cît de mult am decăzut ca societate.

Care e miza acestui proiect?

Una dintre mize a fost de a reaminti – în sensul unui „metarecord“ – că recordul are de-a face, în primul rînd, cu lumea spiritului sau cu unitatea şi armonia dintre spirit şi trup; apoi de a demonstra că românii pot acţiona solidar într-un proiect comun, generos, că scriitorii pot lăsa orgoliile la o parte şi se pot autodepăşi şi, nu în ultimul rînd, de a oferi literaturii înseşi un prilej de autoreflecţie.

***Gabriel H. Decuble** este scriitor şi preşedinte al Asociaţiei Culturale Aedificatio, care a iniţiat Proiectul „Cel mai rapid roman din lume“.*

a consemnat Ana Maria SANDU

REGIMUL **ARTELOR** ŞI MUNIŢIILOR

Andrei GORZO

dilematograf

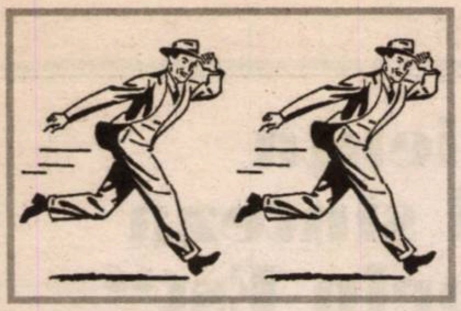

Moştenirea lui '68

● *Après mai* (Franţa, 2012), de Olivier Assayas.

Nici roz-bombonizare de tip *Taking Woodstock*, nici mcdonaldizare superioară de tip *The Dreamers*, nici condamnare sau tăvălire prin deriziune (ca în *Fratele meu e fiu unic)* a revoluţionarismului (de stînga) şaizeci-optist, *Après mai* al lui Olivier Assayas (care nu va fi proiectat prea curînd la noi) e frumoasa cronică a unei „educaţii sentimentale“ în sens flaubertian, în Franţa anilor 1971-1972, pe fondul fisîirii luptei revoluţionare. Protagonistul e un adolescent născut (ca şi autorul) un pic prea tîrziu pentru a putea să participe la marile proteste din mai '68 şi redus la a se agita un timp printre ultimele unde de şoc – graffiti-raiduri, tipăriri de manifeste, dispute doctrinare, ocazionale bătăi cu jandarmi. Numele lui e Gilles, ca şi al protagonistului lui Assayas din *L'eau froide* (1994), un film plasat în aceeaşi epocă, dar care face abstracţie de tumultul ei politic – asta spre deosebire de monumentalul său *Carlos* (2010), care examinează terorismul de extremă stîngă rodit (parţial) în acele zile fierbinţi de mai. Confesiunea scrisă adresată de cineast văduvei lui Guy Debord, Alice, şi publicată în 2002, sub titlul *Une adolescence dans l'après-Mai (O adolescenţă post-mai)*, constituie tot un efort de a face ordine – vorbind de astă dată în numele propriei persoane – în complicata moştenire şaizeci-optistă. Moştenire care pentru Assayas include relaţii precum cea cu revista *Cahiers du Cinéma* (pe care a coeditat-o între 1980 şi 1985, contribuind la cîrmirea ei în afara apelor roşii şi stătute în care o afundase precedenta echipă redacţională) sau cea cu diversele forme de *agitprop* cinematografic promovate de *Cahiers* în perioada lor extremist-politizată (şi practicate, pentru un timp, de însuşi tăticul cel inabordabil, dar şi inconturnabil, al generaţiei lui Assayas: Jean-Luc Godard). În capodopera sa din 1997, *Irma Vep* – care e un sublim raport despre starea cinematografiei franceze după primii ei o sută de ani, sau, altfel spus, o „updatare“ la postmodernitate a *Nopţii americane* a lui Truffaut –, o vedetă hongkongheză aterizată la Paris pentru a juca într-un *remake* transnaţional după una dintre comorile cinematografiei (mute) naţionale, în regia unui *nouvelle vague*-ist decrepit, dă cu ochii din întîmplare, la un moment dat, de o bucată de cinema devenită la fel de greu descifrabilă ca manuscrisele oricărei civilizaţii de mult dispărute: o secvenţă din *agitprop*-ul *Classe de lutte* (1969), semnat de Grupul Medvedkin – unul dintre „colectivele cinematografice“ apărute la vremea aceea şi reunind muncitori industriali cu regizori ca Godard şi Chris Marker. În 1971, protagonistul lui *Après mai* (care iniţial îşi doreşte să devină pictor abstract, cum îşi dorise şi Assayas) întîlneşte şi el un astfel de „colectiv cinematografic“. Asistă la proiecţii pentru muncitori, urmate de dezbateri eşuate în inevitabila fundătură a polemicilor privind forma cea mai adecvată unui cinema menit să acţioneze ca ferment al unei viitoare revoluţii politice: ar trebui ea oare (forma) să fie cît mai clasică, astfel încît ideile să poată fi înţelese de mase? Sau ar trebui să se opună, cu orice riscuri, „sintaxei cinematografice“ a duşmanului de clasă, aceasta neputînd decît să de-radicalizeze ideile, să le reteze orice posibilă detentă realmente emancipatoare? Pe teoreticianul (american) de film David Bordwell – născut în 1947, deci veteran al multor dispute purtate pe tema asta, în multe săli de seminar, de-a lungul anilor '70 (cînd toate catedrele de studii de film din lumea occidentală erau cuiburi de *soixante-huitards)* –, aceste schimburi de replici l-au făcut (conform propriei mărturisiri) să zîmbească nostalgic, în timp ce pentru majoritatea tinerilor cineaşti sau cinefili de azi (inclusiv pentru o bună parte a celor care se consideră „alternativi“), ele trebuie că sună ca o limbă moartă.

Graffiti-raiduri, tipăriri de manifeste, dispute doctrinare...

Cît despre Assayas, acesta nu-i aici nici elegist, nici ironist, ci mai degrabă un arheolog al „contra-culturii“ lui personale – adică aşa cum a cunoscut-o el, căci, după cum lasă destul loc de înţeles prin refuzul lui de a trage concluzii generale despre epocă, „pentru alţii o fi fost altfel“. Ieşirea protagonistului său din lupta politică nu ia forma violentă a unei abjurări, ci e ceva ce i se întîmplă pe nesimţite, în parte pentru că, după ni se arată de la bun început, chemarea Revoluţiei era doar una dintre multele chemări (alături de cele ale artei, amorului, religiilor orientale etc.), una mai stîrnitoare ca alta, care răsunau, în acei ani mirabili, în urechile unui adolescent din lumea lui, şi în parte pentru că, după cum avem ocazia de a reconstata pe parcursul filmului, societatea burghezo-capitalistă are felul ei insidios şi lin (o zi curgînd în altă zi, un mic compromis ducînd la altul) de a-i ghida pe tineri spre şinele conformării. Acest proces poate fi calificat drept unul „natural“, de „maturizare“, dar, în orice caz, el nu e prezentat aici ca o victorie (după cum nu se face din el nici melodramă). Iar la final, după cum sugerează ultima secvenţă a filmului, ceva din vechea chemare încă mai pîlpîie ocazional în faţa ochilor lui Gilles, chiar dacă nu mai vine decît de pe un ecran de cinematograf.

■ ■ ■

PUBLICITATE

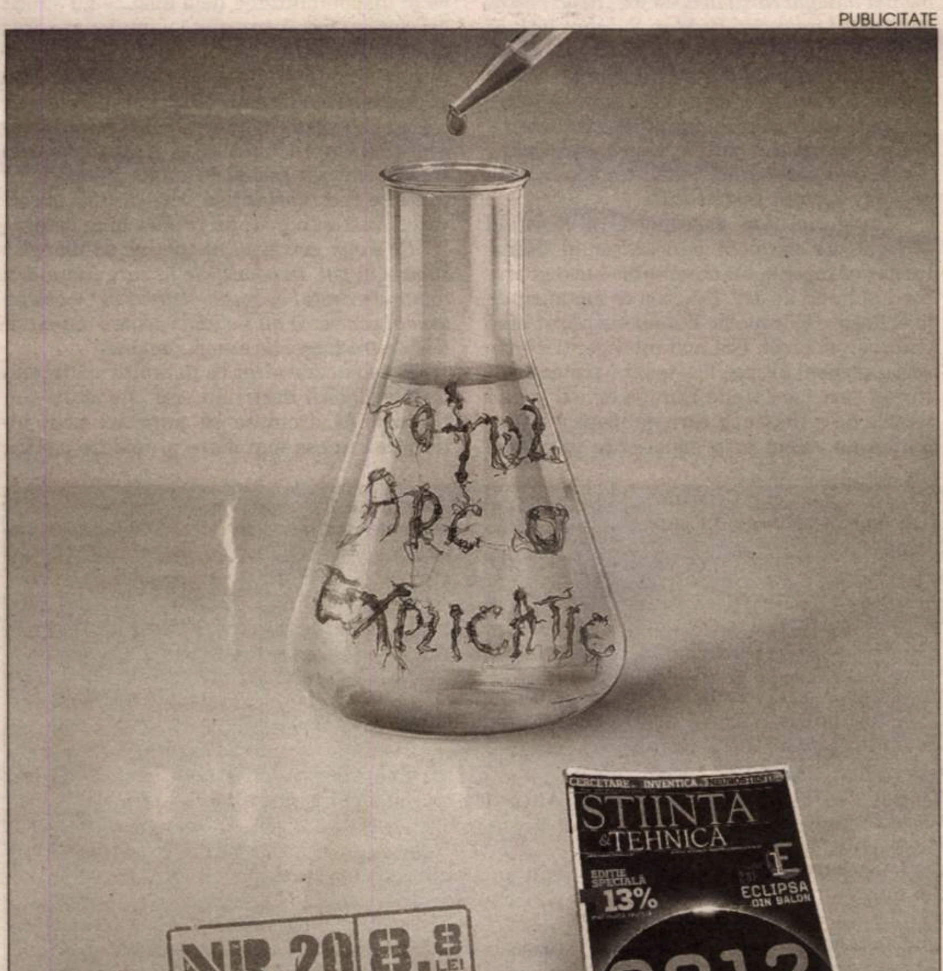

PUBLICITATE

Enciclopedia ilustrată a copiilor
14,99 lei
ZIAR+CARTE
adevărul
De luni, 24 decembrie
„Tehnologii şi transporturi”
Enciclopedia ilustrată a copiilor
Tehnologii şi transporturi
BIBLIOTECA adevărul
NUMAI CU ZIARUL
adevărul
Cel mai scump

„Esticii au trecut prin experienţa incertitudinii. Transformarea şi sinteza culturală a Europei de azi trec prin Est“

– interviu cu Bogdan SUCEAVĂ, scriitor şi matematician –

Are un acut simţ al perspectivei. Aş putea specula faptul că **Bogdan Suceavă** *e matematician, deşi nici cu scriitorii nu mi-e ruşine: cu ce simţ neştiut se ridică ei deasupra întîmplărilor, spre a distinge curentul istoriei? Aş putea specula faptul că trăieşte departe de România, dar ştiu că ţara natală îi este lipită, ca o cochilie de melc, de fiinţa călătoare prin moştenirea literară. Iar cocoaşa asta e o suferinţă: „Încerc ca la fiecare prezenţă în străinătate să vorbesc despre literatura română şi despre potenţialul ei, despre cît de multe lucrări interesante există în spaţiul literar de azi şi nu-s traduse încă. Generaţia noastră se va istovi în efortul de a ilustra faptul că nu sîntem nişte sălbatici“. Mi-a spus-o după întîlnirea de la Paris, cînd i s-a lansat* Venu du Temps Dièse, *titlu care în franceză sună cumva premonitoriu. Între timp a făcut şi drumul de la Universitatea din Fullerton pînă în L. A. – vreo 50 de mile dus-întors – ca să voteze pentru alegerile parlamentare din România. Cînd îţi alegi bine perspectiva, distanţele sînt relative.* ***(C. H.)***

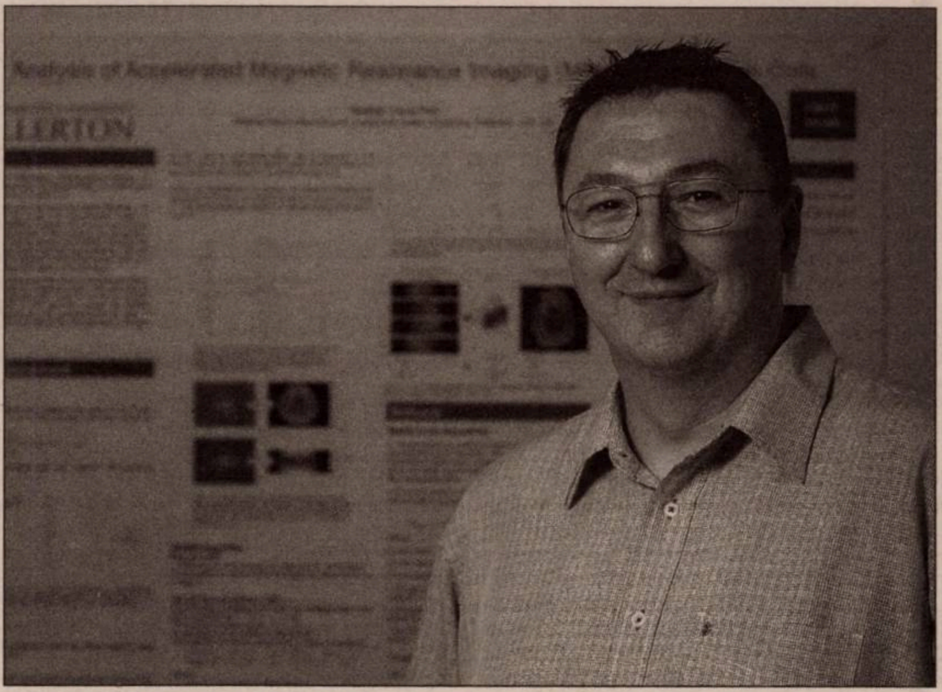

Ne-am întîlnit la Paris, la lansarea volumului Venea din timpul diez *tradus de Dominique Ilea şi publicat de Editura Ginkgo. Parisul e o fantasmă pentru orice scriitor, dar nu e mai puţin o redută literară, cu mediul său exclusivist. Cum vă raportaţi la acest mit?*

Cînd scrii în română e imposibil să nu reflectezi asupra opţiunilor stilistice.

Nu e cazul să fim intimidaţi de prejudecata unor porţi închise, ci să manifestăm deschidere, şi cînd avem ocazia să explicăm cu ce viziune poate un autor venind dinspre cultura română să contribuie la înţelegerea transformărilor timpului nostru. E adevărat că unii cititori sînt mai receptivi ca alţii, dar asta nu înseamnă că noi ar trebui să fim altceva decît sîntem. Putem cîştiga atenţie dacă vorbim despre transformările prin care Europa trece azi, acesta e un subiect care ar putea interesa şi pe cei mai reticenţi observatori. *Venea din timpul diez* încorporează multe imagini literare împrumutate din poezia românească, face trimitere la evenimente din perioada ce a urmat transformărilor politice din 1989, include şi informaţii despre Evul Mediu românesc, poate informa şi amuza în acelaşi timp: nu e acesta rostul literaturii? A fost o onoare pentru mine să vorbesc despre tradiţiile literaturii române atunci cînd am prezentat *Venea din timpul diez,* anul trecut, în mai multe locuri în SUA, e o onoare să îl prezint acum publicului interesat din Franţa.

Traducătoarea Dominique Ilea a mărturisit că provocarea a constat în găsirea unei corespondenţe a stilului dvs. sofisticat, arhaizant. Ca scriitor vă preocupă sentimentul de ireductibilitate a unui stil foarte particular în literatură?

Da, mă gîndesc mult la asta. Cînd scrii în română şi treci prin experienţa de a discuta cu traducătorii, cînd analizezi pe text ce probleme pot ridica traducerile, e imposibil să nu reflectezi asupra opţiunilor stilistice. Am avut multe discuţii despre traduceri, în special cu Sean Cotter şi Alistair Ian Blyth, şi am învăţat să respect enorm munca traducătorului. În *Vincent nemuritorul,* de exemplu, am optat pentru un stil mai simplu şi precis. Stilul din *Venea din timpul diez* era necesar pentru că face trimitere la o Românie perenă, invariantă, luxuriantă şi imprevizibilă, iar stilul era parte integrantă a soluţiei literare.

Editorul cărţii, Reynald Mongne, a comentat mesajul cărţii în acest fel: „Rîsul nervos pe care ţi-l provoacă Bogdan Suceavă îţi lasă la sfîrşit un gust de primejdie. România apare în romanul său ca o grădină care-şi cultivă sectele, o crescătorie de mişcări primejdioase. Autorul convinge prin faptul că a proiectat o lumină nemiloasă asupra a ceea ce ar putea deveni orice democraţie, inclusiv a noastră“. Vi se pare o lectură pertinentă?

Categoric! Am descoperit în Reynald Mongne un excelent cunoscător al literaturilor europene, un observator lucid şi profund al lumii de azi. Tot ceea ce am auzit de la el despre Europa de Est mi s-a părut bine gîndit şi inspirat. Cei mai inteligenţi dintre vest-europeni înţeleg foarte bine sinteza culturală spre care tinde Europa de azi şi văd temele de reflecţie la care ne inspiră Estul. Esticii au trecut prin experienţa incertitudinii, au văzut lumea lor schimbîndu-se peste noapte, înţeleg ce înseamnă momentele de criză economică sau politică, şi pot depune mărturie cum se simt schimbările istorice majore. Cînd ai privit dărîmarea zidului Berlinului la televizor, din fotoliu, e bine dacă ai disponibilitatea de a auzi ce au simţit cei care au fost într-o piaţă a unui mare oraş din Est şi au trăit pe viu emoţia unor scandări incluzînd cuvîntul *libertate;* e bine cînd ai deschiderea de a asculta poveşti spuse de cei care au văzut în lumea reală tiruri de trasoare deasupra unui oraş. Transformările Europei din ultimii 20 de ani ne afectează pe toţi şi e reconfortant să vezi că unii observatori vest-europeni au înţeles bine asta.

Ce şanse există ca receptarea să nu cadă cumva în gol, în condiţiile în care literatura română e destul de puţin vizibilă în Occident, tocmai pentru că nu s-a atins poate o masă critică de traduceri de autori români?

E foarte adevărat că în multe spaţii editoriale clasicii noştri nu sînt cunoscuţi sau traduşi. Ai dreptate să punctezi prin întrebarea ta cea mai mare provocare pentru

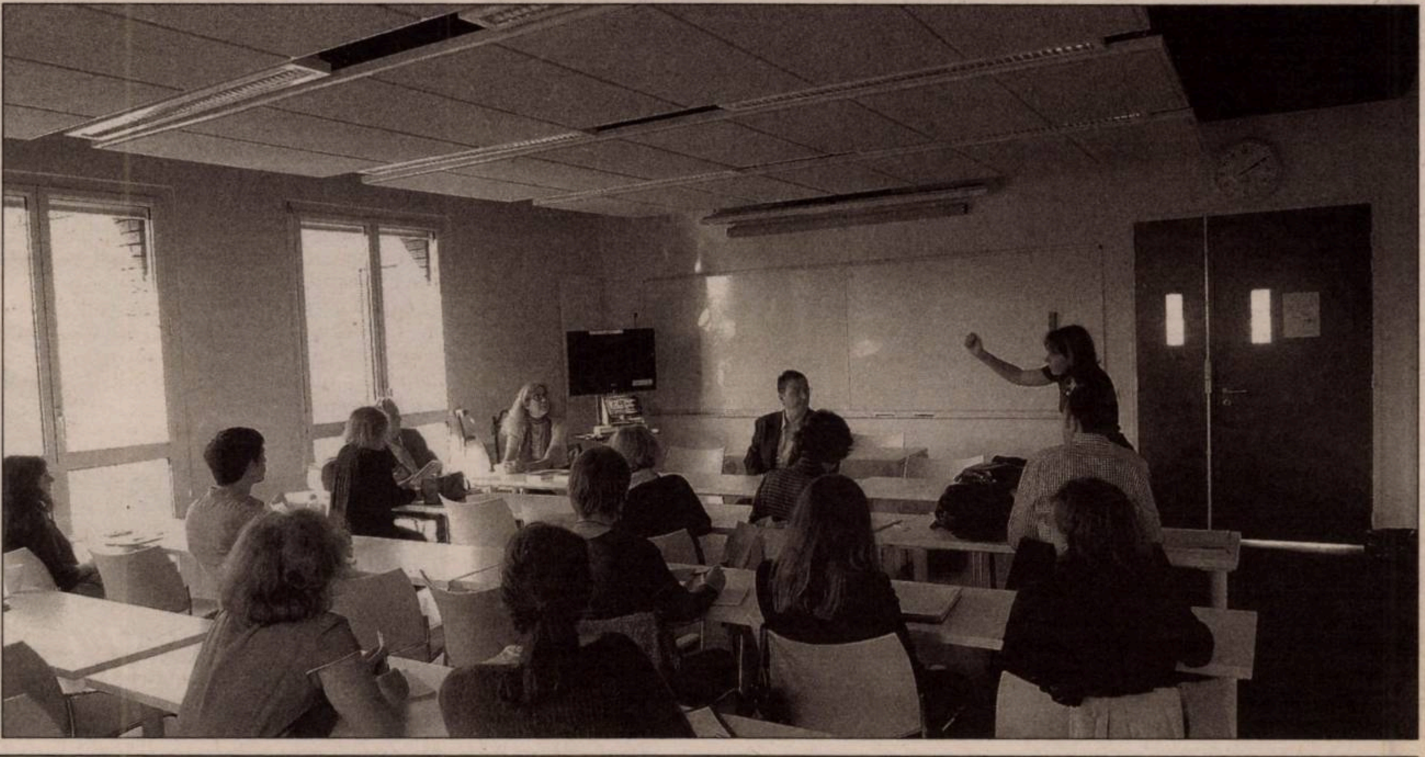

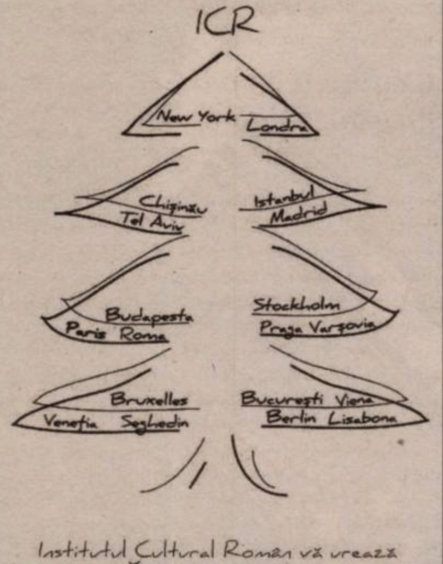

PUBLICITATE

INSTITUTUL
CULTURAL
ROMÂN

Institutul Cultural Român vă urează
CRĂCIUN FERICIT şi
LA MULŢI ANI!

The Romanian Cultural Institute
wishes you a
MERRY CHRISTMAS and a
HAPPY NEW YEAR!

***Bogdan Suceavă** s-a născut în 1969 la Curtea de Argeş. Este membru al Uniunii Scriitorilor din România şi matematician. Predă la California State University din Fullerton, Statele Unite. A mai publicat, la editura Polirom:* Imperiul generalilor tîrzii şi alte istorii *(2002);* Bunicul s-a întors la franceză, istorii *(2003);* Miruna, o poveste *(2007);* Vincent nemuritorul *(2008);* Noaptea cînd cineva a murit pentru tine, *roman (2010). Tradus în limba franceză cu sprijin ICR, romanul* Venea din timpul diez *(Polirom, 2004) a ajuns în librăriile Franţei pe 9 noiembrie 2012.*

literatura română de azi: să-şi prezinte valorile în Vest. De pe lista lui Harold Bloom, de la finele influentului volum *Canonul Occidental*, literatura română lipseşte ca secţiune, deşi autori născuţi în România, ca Eugen Ionesco sau Paul Celan, sînt listaţi în dreptul altor literaturi. Referinţe esenţiale pentru noi, precum Mateiu Caragiale sau Lucian Blaga, nu spun nimic cititorului vestic. Cel mai grav lucru care se poate petrece e ca un cititor calificat să comenteze pe marginea cărţii noastre astfel: „nu înţeleg ce vrea acest autor“, şi neînţelegerea să fie datorată vreunei referinţe culturale. De aceea mi se pare extrem de important să ne prezentăm lucrările literare în medii universitare interesate. Am putea adopta o strategie de eludare a acestei tensiuni, adică să ne propunem abordarea unor genuri literare care trec mai bine la traducere, ca romanele poliţiste sau literatura SF, sperînd că putem propune teme literare româneşti pe culoarele literaturii de gen. E o opţiune personală a fiecărui scriitor. Eu nu am ales acest drum, ci calea cea dificilă: scriu despre problemele lumii româneşti, cea mai mare parte a temelor mele sînt inspirate de România, şi bucuros explic audienţelor interesate despre ce e vorba. Mă gîndesc mult la explicaţiile pe care trebuie să le oferim uneori, din pricina referinţelor noastre literare, publicului interesat de literatură din diverse spaţii culturale.

Vă simţiţi ca făcînd parte dintr-o generaţie de sacrificiu de scriitori români care pătrund prin traduceri în afară, dar ne(re)cunoaşterea literaturii române clasice ca una de tradiţie şi viabilă face ca ponderea creaţiei lor să nu fie mai mult decît o picătură într-un ocean?

Nu e un sacrificiu... E o muncă firească, şi sîntem datori să facem un efort să prezentăm literatura română, cu toată moştenirea ei modernă. De cîte ori am ocazia, menţionez autorii români care lucrează azi şi în a căror literatură cred, de la Radu Aldulescu şi Mircea Cărtărescu pînă la Florina Ilis şi Răzvan Rădulescu, pentru a aminti aici doar cîteva nume importante. E genul de efort care corespunde stadiului în care se află receptarea literaturii române în diverse spaţii editoriale azi.

Literatura română a început să fie invitată pe scene internaţionale profesioniste, cum este, în 2013, Salon du livre de la Paris. Care ar fi marile teme, marile provocări ale literaturii române de astăzi prin care s-ar putea intra într-un dialog de substanţă cu lumea literară a Franţei?

Mai în glumă, mai în serios, T.S. Eliot a lăsat moştenire o expresie care descrie temele literaturii: naşterea, copulaţia şi moartea. Sînt marile teme ale literaturii dintotdeauna, indiferent de limba în care sînt redactate textele: dragostea, moartea, călătoria spre un liman al păcii, nevoia de identitate culturală, războaiele, tragediile imparabile, ticăloşia umană şi sursele ei. Cîtă vreme vorbim despre natura umană, acestea sînt temele. Atunci cînd literele româneşti intră sub lumina reflectoarelor, e o ocazie importantă de a prezenta nu doar realitatea românească socială sau politică de azi, ci şi acele construcţii solide pe care cultura noastră le-a produs în ultimele două secole. Dar discuţia se face plecînd de la temele fundamentale ale naturii umane.

Faceţi matematică în SUA, dar literatura nu o puteţi exersa decît în România. Scrieţi în limba română, despre România şi ale ei. Cum trăiţi această „schizofrenie“?

PUBLICITATE

Colin Farrell
Sam Rockwell
Woody Harrelson
Christopher Walken
Tom Waits
Abbie Cornish
Olga Kurylenko
„DEŞTEPT, EXPLOZIV ŞI CRIMINAL DE COMIC“
John Spiegel
De la regizorul Martin McDonagh, laureat cu Oscar
ŞAP7E PSIHOPAŢI ŞI UN CÂINE
PIERDUT
SE OFERĂ RECOMPENSĂ
FAC ŢĂNDĂRI REPUTAŢIA DE PSIHOPAŢI SÂNGEROŞI
1.70
1.50
DIN 21 DECEMBRIE 2012
DILEMA

INSTITUT CULTUREL ROUMAIN

Frumoasă metaforă, asta cu schizofrenia. Sincer, nu e uşor deloc. Am perioade cînd găsesc provocarea de a trăi două vieţi într-una singură drept extrem de dificilă. Am şi momente de serioasă îndoială. Anii care trec de la o carte a mea la alta sînt expresia cea mai fidelă a acestor îndoieli. Uneori, ca să scrii o lucrare de matematică de zece pagini cheltuieşti la fel de mult efort ca şi cum ai scrie un roman. Poate fi foarte solicitant, pe lîngă faptul că e dificil.

Cît de adevărat este clişeul că americanii sînt naţionalişti şi cum vede scriitorul modul în care-şi trăiesc românii „românitatea"?

Trăiesc în California, care mi se pare un spaţiu multicultural ideal. Îmi place enorm California cosmopolită, deschisă spre interacţiune inteligentă cu lumea întreagă. Ştiu că America are o amplă diversitate şi că există mai multe viziuni asupra ei şi asupra rolului pe care Statele Unite ar trebui să-l aibă în lumea de azi. Despre românitate: s-ar putea scrie o carte pe tema asta. Dar oare nu a descris foarte bine Lucian Boia evoluţia imaginii pe care românii o au despre propria moştenire culturală, în ultimele două secole? Îmi plac enorm cărţile lui Lucian Boia, e un autor care ar trebui citit complet... Ştiu de ce mă întrebi despre problema românităţii: o bună parte din eseurile mele din volumul *Distanţe, demoni, aventuri* reprezintă reflecţii pe marginea unor teme legate de identitate. Multe dintre gîndurile naratorului din romanul *Noaptea cînd cineva a murit pentru tine* explorează raportul dintre individ şi comunitate, tensiunea inerentă dintre apartenenţa la o comunitate naţională trecînd printr-un moment crucial al istoriei, şi opţiunile individuale, care pot fi foarte diferite de cele ale majorităţii. Am scris mult pe marginea acestor teme.

Trăiesc în California, care mi se pare un spaţiu multicultural ideal.

Există o tradiţie a matematicienilor scriitori, iar personalitatea lor a fascinat dintotdeauna. În ce fel se articulează creativitatea literară a unui spirit matematic? Putem vorbi de o matematică a creaţiei?

Matematica nu ne poate fi suficientă pentru că, deşi reprezintă căutarea unor adevăruri neschimbătoare, nu ne vorbeşte îndeajuns despre om. Pe de altă parte, literatura nu ne poate fi suficientă pentru că descrie personaje vulnerabile, schimbătoare, cu evoluţii mult prea omeneşti. Sîntem dezamăgiţi tocmai de versatilitatea unei asemenea condiţii. Abia combinaţia dintre cele două direcţii atît de diferite ni se pare suficient de cuprinzătoare pentru întrebările importante care ne preocupă...

Credeţi în „modelizarea“ şi în „productivitatea“ literaturii? Scriitorii „de succes“ sînt plătiţi de edituri să scoată o carte pe an, cel puţin aşa stau lucrurile în Franţa...

Nu. Cred că dacă ai ceva de spus, o spui şi fără un master în *creative writing*. Panait Istrati nu a urmat nici un curs de *creative writing* şi a scris mai bine decît mulţi dintre absolvenţii unor astfel de programe.

Recent aţi înfiinţat la Universitatea de Stat a Californiei din Fullerton, care e universitatea ce produce cel mai mare număr de profesori de matematică din sudul Californiei, un cerc de matematică de inspiraţie românească. Ce înseamnă acest lucru?

Da, am aplicat aici ceea ce am învăţat de la Societatea de Ştiinţe Matematice din România în anii '80. Mass-media locală a fost atrasă de această idee, nouă în acest mediu academic; proiectul a beneficiat de vizibilitate în plan local, în sudul Californiei. Există valori universitare care sînt atît de utile societăţii. Faptul că antrenăm elevi din clasele II-XII cu probleme din *Gazeta matematică*, iar aceşti elevi sînt încîntaţi de ceea ce văd şi revin cu bucurie la cerc, e remarcabil. Puţină lume ştie că şcoala de matematică din jurul *Gazetei* reflecta în anii 1980 viziunea lui Jacques Hadamard despre educaţia tinerilor talentaţi (Hadamard a scris o carte importantă, numită *Psihologia invenţiei*, iar pentru o vreme activitatea *Gazetei* a fost coordonată de un fost doctorand al lui, de Nicolae Teodorescu, care a adus servicii extraordinare matematicii româneşti). Sistemul de educaţie din România a elaborat şi perfectat soluţii utile în multe domenii. Mi-aş dori să cred că ele vor fi continuate şi urmate şi pe mai departe de şcoala românească, pentru că ele conţineau multe idei folositoare.

Excelenţa şcolii de matematică din România e încă de actualitate? România e o pepinieră a lumii în materie de minţi ştiinţifice? E o tragedie sau un lucru firesc?

Sîntem cu toţii îngrijoraţi de efectele unora dintre transformările petrecute în societatea românească, între 1990 şi azi. Ne întrebăm dacă mediul intelectual din România de azi mai e la fel de motivant ca cel de acum cîteva decenii. Nu avem nici o îndoială că talente încă se nasc, la fel ca peste tot în lume. Dar ar fi lipsit de realism să nu ne întrebăm dacă societatea de azi mai oferă motivaţiile şi recunoaşterea de care aceşti tineri au nevoie pentru a-şi împlini potenţialul creativ.

a consemnat Cristina HERMEZIU

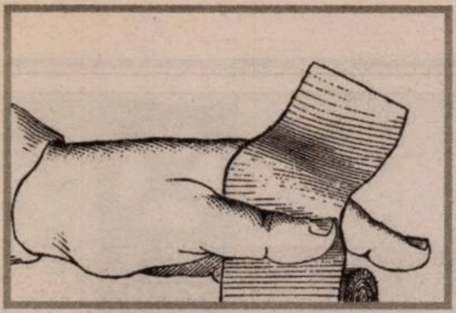

Iulian COMANESCU

oameni şi **etichete**

Brandul Moş Crăciun

Înţelepciunea comună a comerciantului spune că de Sărbători se vinde orice. Iar orice-ul e potenţat cel mai bine de asocierea cu o simbolistică şi un nume care sînt în acelaşi timp mai mult şi mai puţin decît un brand, ale lui Moş Crăciun. Cariera comercială a acestuia e de investigat.

Primul produs care ne vine în minte atunci cînd ne gîndim la Moş Crăciun e, bineînţeles, cel al Coca-Cola. Totuşi, o altă companie americană de băuturi acidulate şi apă minerală, White Rock, pare a-l fi folosit cu cel puţin 15 ani mai devreme. Pe un site al colecţionarilor de White Rock sînt postate scan-uri ale unor reclame care merg pînă pe 19 decembrie 1915; în prima, apărută în *San Francisco Examiner,* Moş Crăciun conduce o trăsură cu apă minerală şi sigla companiei. Acelaşi site de colecţionari menţionează o reclamă din anul următor, în care Moş Crăciun îşi schimbase trăsura pe sania bine-cunoscută. Pînă aici, Santa Claus era alb-negru, dar în 1923, în *Life,* el capătă culorile bine-cunoscute şi chipul recognoscibil, roşu în obraji, pentru a gira o apă şi un *ginger ale,* din nou, marca White Rock.

Tot colecţionarii amintiţi fac o trimitere la site-ul Coca-Cola, unde compania spune că Moş Crăciunul Coca-Cola s-a născut în 1931. Graficianul care a impus imaginea azi celebră s-a numit Haddon Sundblom, cel care l-a creat şi pe Sprite Boy, dar a fost cunoscut şi ca un realizator de imagini din clasa *pin-up*. Întîmplător sau nu, ultima lui ilustraţie celebră este o Crăciuniţă foarte descheiată la haina roşie, care apare pe coperta *Playboy* din decembrie 1972. Pentru Moş Crăciun, Sundblom s-a inspirat dintr-un poem tematic al lui Clement Clark Moore, scoţînd de-acolo imaginea caldă şi rotofeie.

În România, în aceiaşi ani, Moş Crăciun era, precum se ştie, în grea suferinţă. Personajul asociat cu una dintre cele două mari sărbători religioase ale creştinismului trecuse într-un fel de ilegalitate, iar maşinăria de propagandă a regimului încerca să-l înlocuiască cu Moş Gerilă, un import slav care răspunde la numele originar de *Ded Moroz,* cu avantajul că Gerilă venea, după cum se ştie, de Anul Nou, şi nu în Ajunul Naşterii. Faţă de Crăciun, Gerilă are la el acasă o haină mai lungă, pînă la glezne, adaptată la intemperiile Rusiei, şi un toiag. Aduce cadourile în persoană, mai degrabă decît să le dea drumul pe horn, în absenţa copiilor.

Odată problema ateismului ştiinţific rezolvată, personajul cu barbă şi haină roşie a fost folosit cel puţin pe cîteva sortimente de ciocolată, pe care le vedem pe un site numit Etimpu.com. Nu e clar dacă era Gerilă sau Crăciun, dar e clar că în acelaşi timp, în consumista societate occidentală, Santa Claus vindea orice, de la bomboane la ţigări. Asta dacă excludem cîteva branduri din clasa Finlandia, care nu au amestecat spirtoasele cu o imagine dragă copiilor şi nu îşi asociază în nici un fel brandul cu personajul legendar.

Şi în România, după 1990, cînd Moş Crăciun a devenit endemic în sezonul de iarnă, el a ajuns să gireze orice, de la cremă de ras Nivea la ţigări Pall Mall sau Chesterfield şi la *no-name*-uri, adesea fără utilizare clară, clădite în stive în tîrgurile de cadouri. Personajul la care ne referim a sărit de altfel pîrleazul şi în culturi ca acea japoneză sau chiar în Iordania, unde nu există un echivalent religios, dar simbolul îşi păstrează încărcătura de marketing.

La atîtea ipostaze, oricît de lucrativă e imaginea lui, Moş Crăciun e, într-un sens, ceva mai puţin decît un brand. Marketingul din toate timpurile l-a asociat, numai, unor produse, ca pe o mascotă, fiindcă nici măcar un brand din clasa Coca-Cola nu şi-l putea adjudeca în chip de logo propriu-zis, chiar dacă nu ar fi existat impedimente legale.

În paranteză fie spus, o astfel de strategie e în acord şi cu ADN-ul vestic al lui Moş Crăciun-Santa Claus, Sfîntul Nicolae în traducere *mot-à-mot,* care, ca orice sfînt, patrona o mulţime de categorii umane, de la copii pînă la marinari şi cămătari. Deşi nu există, Santa Claus este prototipul ambasadorului de brand, celebritatea (sportiv, top model, politician etc.) care girează-patronează o anumită marcă.

Între timp, veniseră anii '90, cei în care Moş Gerilă al nostru suferea efectele lustraţiei (probabil, singurul personaj public care şi-a asumat Punctul 8 din Proclamaţia de la Timişoara, alături de Domokos Géza), iar Crăciun era scos de pe aparate într-un gest nu doar comercial, ci şi vindicativ faţă de sărăcia ultimilor ani de comunism. Cu versatilitatea ce o caracterizează, imaginea lui Moş Crăciun a dus fără îndoială la o oarecare saturaţie şi lipsă de diferenţiere, mai ales în lumea occidentală. Aşa a ajuns în 1996 Pepsi, marele rival al lui Coca-Cola, la o campanie polemică, înfăţişîndu-l pe Santa Claus în costum albastru, în loc de roşu.

Anul trecut, din nou în România, cineva a avut o idee din aceeaşi clasă: să se îmbrace în Moş Crăciun verde, alias Moş Adun. A fost vorba de Silviu Prigoană, care a apărut în persoană – şi costumul menţionat – într-o reclamă, alături de Moş Crăciun, care făcea multă mizerie, drept pentru care Prigoană-Moş Adun trebuia să dea cu mătura după el.

Sigur că Moş Crăciun, în diferite accepţiuni, continuă să vîndă chiar pe cînd scriu – sau citiţi – aceste rînduri. Printre altele, într-o reclamă la Samsung Galaxy Note, o tabletă a cărei versatilitate o probează o fetiţă care îi scrie aducătorului de cadouri o scrisoare.

Ca vehicul de brand, Moş Crăciun vine, peste tot, la pachet cu un silogism destul de simplu: Moş Crăciun aduce cadouri/produsul pe care îl vezi e adus de Moş Crăciun/produsul pe care îl vezi este un cadou/o recompensă meritată (chiar dacă costă bani). Psihologii ar putea spune mai multe despre persistenţa unui atare raţionament în mintea adultului.

***Iulian Comanescu** este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

■ ■ ■

trecerea prin reviste

● LES INROCKS
(15 decembrie 2012)

Masacrul de la şcoala din Newton (statul Connecticut) repune în discuţie regimul armelor în Statele Unite, drept garantat prin amendamentul doi al Constituţiei americane.

America este din nou în stare de şoc, după ce Adam Lanza, un om de 20 de ani, a deschis focul într-o şcoală primară din Newton şi a ucis 26 de persoane, dintre care 20 de copii cu vîrste de 6 şi 7 ani, după care s-a sinucis.

Dezbaterea legată de dreptul de portarmă a fost relansată cu ocazia acestui eveniment extrem de trist. Pe de o parte, acest drept de portarmă le este garantat prin Constituţie cetăţenilor americani pentru a se putea apăra, iar, pe de altă parte, starea de spirit a electoratului american e profund afectată de aceste masacre repetate.

The New Yorker a iniţiat o dezbatere publică, zilele acestea, legată de acest subiect. Scriitorul american Adam Gopnik evocă aici minciuna permanentă care ţine de un *lobby* al armelor şi care reuşeşte să manipuleze opinia publică americană astfel încît nimic să nu se schimbe în SUA.

Jurnalista Margot Haddad analizează repercusiunile mediatice ale unui astfel de eveniment: „Linia editorială a mass-mediei americane e clară: situaţia trebuie să se schimbe. Asistăm la unul dintre cele mai sîngeroase masacre din istoria SUA".

În acest context întrebarea: „Obama poate schimba ceva cu adevărat?" devine necesară şi legitimă.

Aflată în stare de şoc, America a aşteptat prima reacţie a preşedintelui Obama. Acesta a părut extrem de afectat în cursul alocuţiunii sale. A pomenit în discursul său de „acţiuni semnificative" care trebuie luate pentru ca astfel de nenorociri să poată fi evitate. „Majoritatea celor care au murit au fost copii – copii frumoşi, mici, cu vîrste cuprinse între 5 şi 10 ani… Aveau toată viaţa în faţa lor, aniversări, diplome, căsătorii, propriii lor copii", a adăugat preşedintele SUA. **(A. M. S.)**

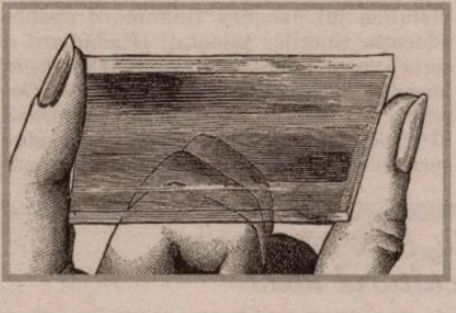

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe **sticlă**

Actorul şi televiziunea

Oare cum se justifică faţă de sine un actor bun, ce circumstanţe atenuante îşi acordă cînd acceptă să joace într-o telenovelă sau într-o producţie penibilă? Desigur, înainte să se justifice, se gîndeşte la bani. Va cîştiga mult, va lua într-o lună cît salariul de la teatru pe zece ani, va putea să-şi cumpere o casă mai mare, să-şi schimbe maşina etc. Apoi ia în calcul popularitatea cu care se va alege: va reveni în atenţia publică, va deveni vedetă şi va fi în vizorul presei tabloide, îl va opri lumea pe stradă. Şi-n cele din urmă vin justificările: „Sînt actor şi-mi fac meseria. Dacă joc bine, acest lucru se va vedea şi va fi apreciat. Nu mai contează pînă la urmă cum e restul..."

Şi uite-aşa telenovelele româneşti sau serialele de comedie inspirate parcă din Vacanţa Mare ajung să aibă actori mari şi să şi se laude cu asta. „Florin Zamfirescu va juca în telenovela *Iubire şi onoare*", „titanii comediei româneşti, Ileana Stana Ionescu şi Horaţiu Mălăele, vin săptămîna aceasta în *Las Fierbinţi*" – se bat cu pumnii în piept cei de la televiziuni.

Pe Horaţiu Mălăele, din păcate, l-am văzut şi-n alte şuşe, care nu-i fac deloc cinste. Acum vreo săptămînă, PRO TV a difuzat jenantul film al lui Sergiu Nicolaescu, *Ultimul corupt din România,* continuarea, din cîte înţeleg, a altui film făcut de regizorul-senator, *Poker*. Mă uitam la replicile pe care şi le dădeau Horaţiu Mălăele, Vladimir Găitan sau Valentin Teodosiu în *Ultimul corupt din România* şi nu-mi venea să cred că asemenea actori se pot coborî să joace după un scenariu aşa de penibil. Îmi era ruşine de ruşinea lor. Sînt oameni inteligenţi, actori talentaţi – oare ce-or gîndi despre ei înşişi cînd se văd pe ecran în astfel de ipostaze?

Îmi era ruşine
de ruşinea lor.

Pe lîngă talent, actorul are o bogăţie pe care trebuie să şi-o administreze foarte atent: capitalul de imagine. Dacă se compromite în ochii publicului sau îşi leagă numele de roluri îndoielnice, tot talentul lui se duce pe apa sîmbetei. De exemplu, Alexandru Papadopol era, în filmul lui Cristi Puiu *Marfa şi banii,* un tînăr actor care promitea mult. Apoi, a devenit protagonistul unui sitcom şi după aceea al mai multor telenovele (unde a jucat inclusiv alături de Oana Zăvoranu). Ce s-a întîmplat cu Alexandru Papadopol? Desigur, a făcut mulţi bani, iar în perioada în care apărea în telenovele era în atenţia presei tabloide. Acum nici măcar aceasta nu se mai interesează de el. Iar, ca actor, este terminat.

Asta se întîmplă cu debutanţii, dar nici actorii consacraţi nu scapă cu destinul artistic nepătat, după întîlnirea cu telenovela. Astăzi, nimeni nu se mai gîndeşte la rolurile valoroase pe care le-a făcut Gheorghe Visu, după ce a jucat în *Inimă de ţigan, Regina, State de România* şi *Moştenirea*. El este şi va rămîne State Potcovaru. La fel, mi-e greu să-l mai văd pe Horaţiu Mălăele ca Unchiul Vanea, după ce mi s-a întipărit în minte scălămbăindu-se în filme ieftine. Cînd te prostituezi, nu mai poţi avea pretenţia ca lumea să te considere o persoană respectabilă.

Interesant e că toate producţiile de mai sus sînt marca Pro (inclusiv *Ultimul corupt din România,* produs de MediaPro Pictures). Dacă din punctul de vedere al audienţei trustul lui Adrian Sîrbu transformă în aur tot ce atinge, ca regele Midas, din cel al valorii lucrurile se preschimbă în bălegar, ca în vechea alchimie.

Din fericire, există şi alte televiziuni în afară de PRO TV, aşa cum sînt şi seriale de calitate. Noi avem deocamdată unul singur – *În derivă,* de la HBO. Acolo, un Marcel Iureş şi, mai nou, un Victor Rebengiuc (actori care nu au apărut niciodată în telenovele sau în producţii îndoielnice) îşi pun talentul în slujba televiziunii, într-un mod absolut onorabil. Iată că se poate şi aşa ceva.

■ ■ ■

Biblioteca „ASTRA"
– SIBIU –

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE ■ Anul **IX** ■ nr. **463** ■ 27 decembrie 2012 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 4,90 lei

2 în 1

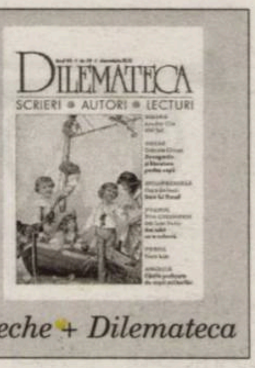

Dilema veche + Dilemateca

ANDREI PLEŞU

„Reflecţii post-electorale“

pagina 3

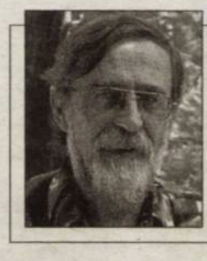

VINTILĂ MIHĂILESCU

„A fost sau n-a fost?“

pagina 7

IULIAN COMANESCU

„Ministerele şi pompa“

pagina 22

Miracole şi minuni

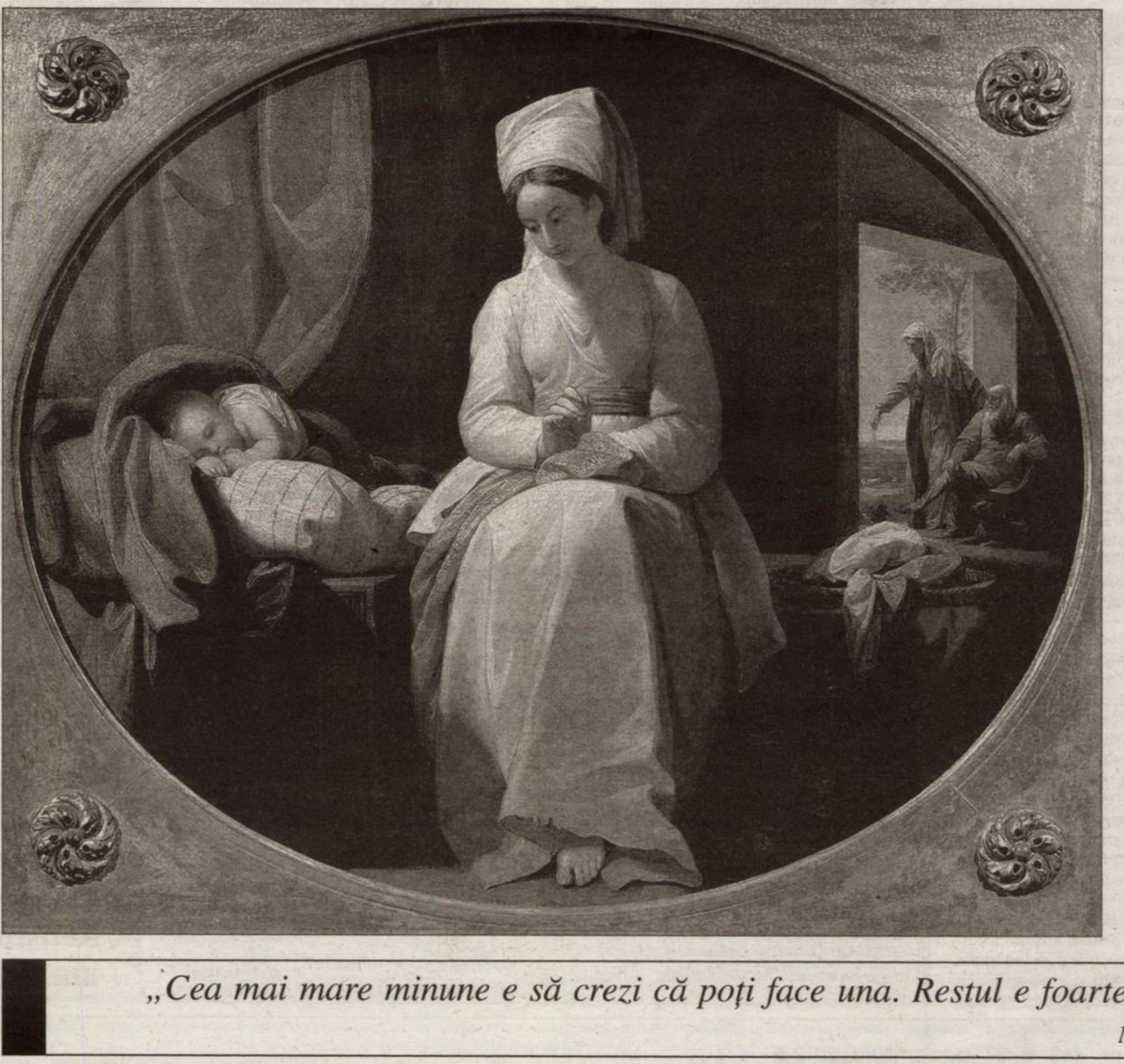

„Cea mai mare minune e să crezi că poţi face una. Restul e foarte uşor.“

NICOLAE IORGA

5 948489 141676 52

Redacţia DILEMA VECHE: str. Ion Slătineanu nr. 19, sector 1, 010601 Bucureşti ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

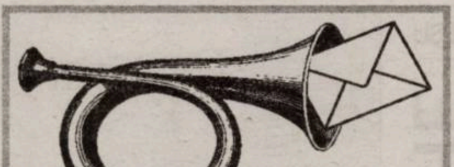

DILEMATICI DIN TOATE ȚĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
> *(WILLIAM FAULKNER – „LECȚIA DE CHIMIE“)*

album dilematic Şerban Georgescu

NR. 456

Articolul lui Cătălin Ştefănescu, *„Don't Klose the Door, Please!“*

Rezultatul educaţiei

Eu am un alt caz în minte. În urmă cu cîteva zile, în Olanda, trei jucători de fotbal (de 15-16 ani) l-au luat la bătaie pe arbitru, nemulţumiţi de decizia acestuia. Arbitrul a murit în urma loviturilor primite. Incidentul a provocat nenumărate discuţii, comentarii... Un detaliu a fost însă aproape uitat: cum unii părinţi îşi încurajează regulat copiii în timpul meciurilor cu îndemnuri la violenţă. Gestul lui Klose şi incidentul relatat mi-au adus aceleâşi gînduri în minte: sîntem rezultatul educaţiei pe care o primim, indiferent de locul (ţara) în care ne-am născut. Eu cred că povestea lui Klose are şanse să devină exemplară: e un început!

adăugat de mihaelapopoviciu
la 15 decembrie 2012

NR. 460

Articolul lui Gabriel Giurgiu, „Sînt expirat“

E vina mea că sînt expirat

E un oarecare parfum, ceva atrăgător în a fi expirat, nu? Un aer de maturitate, de înţelepciune, de adevăratul sens al vieţii, de „tinerii din ziua de azi“... Dar nu e foarte sincer, de fapt e un fel (elegant şi subtil, desigur) de a spune „nu eu sînt expirat, ci voi sînteţi degeneraţi“, care însă, prin natura sa, e la limita intoleranţei. Pentru că, dincolo de retorică, este evident la ce e bun Facebook, atît ca mod de socializare, cît şi ca unealtă de marketing. Poate să nu îţi placă, fireşte – eu mărturisesc că sînt puţin invidios pe Zuckerberg –, poţi să îţi pui problema ce se întîmplă cu datele personale ţinute pe serverele Facebook (fireşte, acele date pe care le-ai postat de bunăvoie, după ce ţi-ai creat un cont şi ai acceptat condiţiile). Dar nu poţi să spui că nu înţelegi noima. E o convenţie, nu ceva izvorît din adîncurile vreunui arhetip uman.

Cu SUV-urile e la fel: realitatea e că, de la Ford T încoace, volumul mediu al maşinilor din lume a scăzut aproape constant. Un SUV european e mai mic, în general, decît o maşină normală din anii '30-'40, deşi atunci nu exista noţiunea de SUV. Altfel, maşina e o problemă la fel de socială ca şi îmbrăcămintea sau locuinţa. Fiecare alege în ce să-şi manifeste bunăstarea şi poziţia în societate. Nu e cazul să fim mai ingineri decît Watt.

Ei bine, la telefoane, e altă discuţie: iPhone este o problemă socială, aplicaţiile pe telefonul mobil sînt o problemă tehnică. Este o pură coincidenţă că telefonul mobil este numele suportului pe care avem azi GPS, cameră video, mesagerie, jocuri, precum şi o sumedenie de alte aplicaţii. Putea să îi spună la fel de bine tricorder sau minicomputer. Pur şi simplu, cuiva din industria telefoanelor i-a venit ideea să pună aplicaţii pe telefon înainte să-i vină cuiva din industria calculatoarelor ideea să pună telefon pe un calculator. Dar nimic din asta nu e vina sau meritul lui Apple.

În sfîrşit, legat de muzică şi de obiceiurile din cluburi – nu cred că putem spune că am fost, la rîndul nostru, menajaţi de cei care ne-au privit, acum nişte ani, din perspectiva acestui articol. Cred că avem aceeaşi problemă semantică de la telefoane: faptul că noi îi zicem telefon nu înseamnă că e bun doar la vorbit; faptul că îi zicem club, nu înseamnă că e făcut pentru discuţii. Cum cei aflaţi în cluburile moderne nu par a avea nici o problemă să-şi găsească prieteni, parteneri, cunoştinţe etc., eu nu i-aş critica, pentru că ar fi o critică sterilă, adresată strugurilor. Eu nu sînt expirat, sau încerc să nu fiu. Dacă sînt totuşi, în unele contexte, mă eschivez sau îmi cer scuze, pentru că e vina mea că sînt expirat, e ceva voluntar, nu mi se trage de la soarta crudă sau de la semenii mei din ce în ce mai săraci cu duhul sau certaţi cu simţurile fine.

adăugat de deroude
la 10 decembrie 2012

O nouă unealtă

Am cont pe Facebook. Şi îl consider util. Da, 90% (şi cred că sînt optimistă cînd spun 90%) se comportă în maniera descrisă în articol: poze din concediu, din mijlocul sufrageriei în miez de noapte, *check-in*-uri la restaurante şi altele asemenea. Însă dacă v-aţi face cont, nu văd de ce ar trebui să postaţi şi dvs. poze din concediu. Nu e obligatoriu, nu scrie pe nicăieri că astea sînt regulile de utilizare. Partea bună a Facebook-ului e că, spre exemplu, Opera Română are cont. Unde postează informaţii despre spectacole şi, uneori, lansează şi concursuri la care poţi cîştiga invitaţii. Şi Théâtre des Champs-Elysées are cont şi ne-a anunţat în timp util cînd se pun în vînzare biletele pentru sezonul 2012-2013.

Desigur, există oricînd posibilitatea de a consulta separat site-urile respectivelor instituţii. Dar asta ar însemna două operaţii distincte pe Internet. Cu Facebook, acestea vin la tine. Există jurnalişti care publică pe Facebook mai tot timpul link-urile cu propriile articole. Mărturisesc că, dacă nu aş vedea săptămînal articolele lui Victor Eskenasy pe „wall“, nu cred că le-aş citi din proprie iniţiativă săptămînal în *Suplimentul de cultură*. Desigur, aici pot fi acuzată că nu vizitez cu consecvenţă pagina respectivei publicaţii. Dar este un alt exemplu de informaţie care vine la mine, informaţie stabilită pe baza unor criterii/premise. Facebook permite crearea de grupuri unde oameni cu interese comune se pot întîlni şi discuta. Şi în legătură cu acest aspect pot spune că a fost extraordinar să găsesc un grup dedicat lui Franco Corelli, unde o rudă de-a lui a oferit publicului acces la anumite fotografii din arhiva personală, documente ce nu se regăsesc pe Internet sau poate nu am căutat eu suficient. Cert este că din nou avem de-a face cu o informaţie uşor accesibilă. În cadrul aceluiaşi grup a avut loc o transmisie în direct de la un eveniment din Italia dedicat lui Franco cu ocazia împlinirii a nouă ani de la moartea sa. Eveniment transmis doar pe Facebook. Exemplele pot continua. Ceea ce este cert, pentru mine, e faptul că pe Facebook poţi alege ce să urmăreşti, îţi filtrezi informaţia pe care o doreşti şi, desigur, decizi dacă vrei să confunzi viaţa privată cu cea publică. Şi, structural vorbind, nu văd nici o diferenţă între cei care se definesc prin Facebook sau cei care se definesc prin faptul că nu au cont. Facebook-ul nu e nimic altceva decît o nouă unealtă cu aspecte pozitive şi negative. Depinde la care ajungi să te uiţi sau să te raportezi.

adăugat de Stroe Alina Gabriela
la 11 decembrie 2012

NR. 460

Articolul Mariei Iordănescu, „Un plagiat uriaş, mai greu de desluşit decît atomii“

Politică şi plagiat

Dacă o comisie naţională a decis prin vot că Soarele se învîrteşte în jurul Pămîntului, care nu este sferic, ci plat, atunci aşa o fi. *No comment*. Aş comenta doar ideea că: „a pune în discuţie plagiatul este un atac politic“. Anume, sînt exact de aceeaşi părere: chiar este un atac politic! Este „atacul“ acelora care fac politica onestităţii, a ecologizării mediului social românesc! Şi aici nu mă refer la vreo formaţiune politică oficială. Mă refer la o elită intelectuală minoritară, dar care are dreptul la propria demnitate şi, de ce nu, la propria politică anti-fraudă. Nu vi se pare normal ca cineva să facă şi politica asta, din cînd în cînd? De ce să nu-i „manipulăm“ niţel şi noi pe politicienii oficiali? De ce să fie doar invers? Dacă acum acest subiect atrage atenţia, atunci *acum* trebuie discutat. Pe urmă, poate nimeni nu va mai da doi bani pe tema asta. Politica este a tuturor, nu doar a politicienilor. Orice formă de exprimare publică este în fond politică, în sens larg.

În altă ordine de idei, strategia de răspuns a doamnei ministru poate fi cea corectă în sens politic, dacă aceste declaraţii conving publicul larg. Politica nu se împiedică nici de morală, nici de evidenţa ştiinţifică. Adevărul se decide prin vot.

P.S. Este salutară apariţia unei cărţi despre plagiat: *Ghid de acţiune contra plagiatului: bună conduită, prevenire, combatere* de prof. Dorin Isoc. De asemenea, cazurile de plagiat pot fi semnalate pe www.plagiate.ro.

adăugat de cmarcel
la 10 decembrie 2012

DILEMA VECHE

REDACȚIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Patricia MIHAIL ● Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA
Dan STANCIU ● Mircea VASILESCU (redactor-şef) ● Luiza VASILIU (editor conţinut web)

RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Iulian COMANESCU
Claudiu CONSTANTINESCU ● Codrin Liviu CUŢITARU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO
Maria IORDĂNESCU ● Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI ● Oana STOICA ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU ● Rodica ZAFIU

CAP LIMPEDE: Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

ABONAMENTE ŞI INFORMAŢII: Zirkon Media ● tel.: 0730.190.899, număr cu tarif normal în orice reţea telefonică, orele 9:00-18:00 (Luni - Vineri) ● abonamente@zirkonmedia.ro
PUBLICITATE: Ionela DANA ● tel.: 0730.190.808 ● e-mail: ionela.dana@redmd.ro
DIRECTOR PUBLICITATE: Costin VELICU ● e-mail: costin.velicu@redmd.ro
DIRECTOR PRODUCŢIE: Ionuţ MATEI
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Alin BENEA

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE
DIRECTOR EXECUTIV: Gabriela ENESCU

Tiraj 10.250 ● Tipărit la Tipomedia Bucureşti

ISSN: 1584-1669
Revistă editată de
Adevărul holding

Dilema veche
urează colaboratorilor
şi cititorilor săi
Sărbători
vesele!

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Emigraţia**
- **Petreceri. Chefuri**
- **Artiştii *indie* din România**

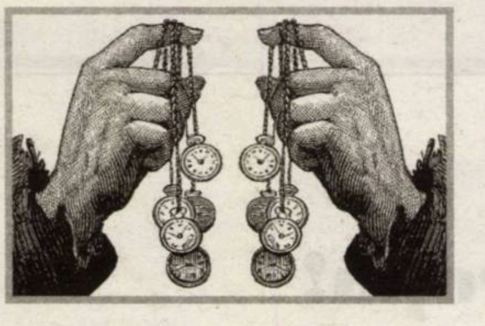

Andrei PLEŞU

nici **aşa**,
nici **altminteri**

„Aşa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici aşa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Reflecţii post-electorale

Nu cred că învingătorii din 9 decembrie au timp (şi chef) să cadă pe gînduri. Deocamdată sînt euforici şi lacomi. Nici învinşii nu par să fi depăşit psihologia victimei nedreptăţite, în căutare de vinovaţi. Dar evenimentele s-au desfăşurat – şi se desfăşoară încă – în aşa fel, încît ar merita fie şi cîteva timide tentative de reflexivitate. Măcar pentru a obţine un rapid compendiu de înţelepciune *practică* utilă, poate, data viitoare.

Dl Victor Ponta, dintr-odată destins, ca orice gladiator după victorie, optează, pe neaşteptate, pentru un discurs acomodant („împăciuitorist“ s-ar fi spus pe vremuri), ca şi cum ar fi descoperit brusc imperativul cooperării eficiente, al stabilităţii, al construcţiei, dincolo de interminabile tensiuni politice, de antipatii şi resentimente personale. A mers chiar pînă la a semna un acord de convieţuire instituţională civilizată cu inamicul public numărul 1 al campaniei sale electorale, dl Traian Băsescu. Iată însă că mulţi dintre susţinătorii săi, şi mai ales trupele de *comando* ale combativelor televiziuni voiculesciene, reacţionează isteric. Cum adică?! N-am fost strîns uniţi în jurul idealului străvechi al luptei cu preşedintele?! N-a fost iureşul anti-Cotroceni conţinutul nostru de viaţă? Ideea principală (şi unică) a ideologiei noastre? Acum ce facem? Cădem la pace cu tartorul? Coabităm???!!! Cu asemenea întrebări în raniţă, soldaţii din dispozitiv, „tovarăşii de drum“ de pînă mai ieri par să-şi fi pierdut ţelul, motivaţia, rostul. Intră în sevraj. Vor sînge! Simt că li se ia pîinea de la gură. Ce are de învăţat dl Ponta? Că e inteligent să n-ai o strategie de campanie spasmodică. Să nu schimbi de picior prea brusc, astfel încît să stîrneşti frustrări şi derută în propria armată. Sigur că, în focul înfruntării, poţi avea accese de violenţă. Dar e preferabil să laşi, din timp, loc pentru o posibilă pace. Să vorbeşti din timp despre necesitatea dialogului politic ferm, dar decent. Să te dovedeşti din timp apt pentru cooperare, construcţie, solidaritate în jurul interesului naţional. Or, dl Ponta are aerul că a întîlnit aceste valori abia acum. Dacă discursul său electoral ar fi fost ofensiv, drastic, fără a focaliza, totuşi, obsesiv, asupra unui adversar demonizat, fără glumiţe de internat, fără obrăznicii necoapte, fără a răzgîi războinic, purtarea lui de-acum ar fi sunat mai coerent. N-ar mai fi stîrnit furia liotei de „adepţi“ ai dezlănţuirii „nucleare“, neplăcut surprinşi de încetarea focului. E drept, poate că n-ar mai fi beneficiat de aceeaşi îndîrjită susţinere. Dar tocmai asta ar fi fost proba autorităţii sale de premier şi de şef de partid: capacitatea de a impune taberei sale un *stil* al confruntării de cu totul altă calitate. Un stil mai demn, mai nobil, mai european, aş spune chiar mai viril. Am fi asistat la un *meci dur*, dar cu reguli, şi nu la un caft suburban, suprasaturat de brutalitate gregară şi trivialitate. Şi, cine ştie, pînă la urmă, ar fi învăţat poate şi caftangiii un pic de ştaif, un pic de *fair play*, un pic de bunăcuviinţă.

Dl Crin Antonescu nu va învăţa (niciodată) nimic.

Ştiu, evident, de ce obiecţie mă voi izbi. *Fair play?* Reguli? Dar a existat aşa ceva de cealaltă parte a baricadei? Cum să te lupţi „fin“ cu un adversar care joacă fără menajamente? Mă grăbesc să spun că n-am de gînd să ofer batalionul USL drept model de campanie electorală. Şi nici să-l propun pe Traian Băsescu drept campion al eleganţei olimpice. Şi el are de învăţat o lecţie. La un moment dat, mi s-a părut că a învăţat-o. Spusese, în preajma *referendum*-ului, un lucru memorabil, care a trecut neobservat. Ceva de genul: „Trebuie să încercăm o schimbare de atitudine. Inclusiv a atitudinii mele“. Tăcerea de după revenirea la Cotroceni părea să confirme această reorientare comportamentală. Dar, pînă la urmă, l-au lăsat nervii. Pot înţelege că nu e omul care să încaseze la nesfîrşit, fără reacţie pe (sau peste) măsură. Dar ar fi trebuit să simtă că frecventarea frustă a registrului animalier atunci cînd vrea să-şi încondeieze adversarul sau afirmaţiile categorice despre ce-o să facă sau ce n-o să facă, urmate de o inevitabilă retractare faptică în zilele următoare, nu sînt de natură să-l pună într-o lumină favorabilă şi să contribuie la curăţirea atmosferei. Dimpotrivă. Nu spui: „Nu-l voi numi niciodată pe X ca premier“ pentru ca, ulterior, să-l numeşti (şi încă pentru a doua oară). Nu te joci cu vorbele, cu ameninţările şi cu promisiunile. Mai ales dacă iei în serios demnitatea publică pe care ai asumat-o.

Nu îndrăznesc să sper că ar putea învăţa ceva şi marii bătăioşi din presă. Că, de pildă, însămînţarea urii nu e o ocupaţie onorabilă, că atacul devine ridicol şi plicticos dacă se organizează halucinatoriu în jurul unei singure idei fixe, că polemica nu trebuie să semene neapărat a răget sau a scuipătură. Nu-mi fac însă iluzii. Dar dacă sînt sigur de ceva e că dl Crin Antonescu nu va învăţa (niciodată) nimic. Îi lipseşte, pur şi simplu, apetitul. Şi, probabil, organul. A reuşit să fie o perfectă suprafaţă, pe care patinează fălos, ca unul care – cum spunea, odată, un critic literar despre un coleg al său – n-are subconştient. Nu poţi decît să-i doreşti alunecare plăcută.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

După sfîrşitul lumii

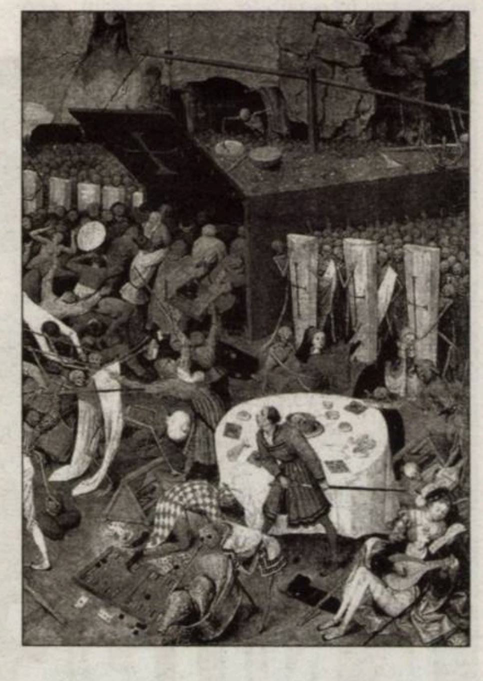

Acum, că a trecut (pentru a cîta oară?...) sfîrşitul lumii, putem reveni la ocupaţiunile şi perspectivele noastre mai puţin catastrofice – deşi, la români, anunţarea catastrofelor mari şi mici e aproape cotidiană. Ceea ce conduce, pînă la urmă, la uzarea sensului: vaccinaţi zilnic cu porţii homeopatice de dezastre (economice, sociale, politice şi eţetera), riscăm să devenim insensibili la „adevărata“ catastrofă.

Anul acesta, mai mult ca în alţi ani, am convieţuit cu tot felul de „sfîrşituri“ prevestite brutal, într-un peisaj public dominat de televiziunile care „fac agenda“ urlînd. S-a vorbit, de pildă, despre sfîrşitul democraţiei – fie din cauza dictatorului Băsescu, fie din cauza iureşului de astă-vară al USL, depinde de „prevestitori“. S-a vorbit despre ieşirea (sau excluderea) României din UE. S-au folosit cuvinte mari în politichie – puci, lovitură de stat, dictatură şi altele – şi despre sfîrşitul statului de drept. Deocamdată, putem consemna că încheiem anul cam în aceeaşi apă călduţă care bălteşte de multă vreme şi avem o democraţie nici prea-prea, nici foarte-foarte, o soţietate – carevasăzică – lipsită de prinţipuri, dar fără exageraţiuni, un popor care pune în continuare multă patimă cînd vine vorba de discutat politică, dar e lehămesit cînd vine vorba să voteze sau să se manifeste civic. Obişnuiţi cu bombăneala generalizată, convieţuim cu propriile nemulţumiri şi lamentări şi nu mai sîntem atenţi la ceea ce – totuşi – se întîmplă. Şi nici nu protestăm dacă *nu* se întîmplă ce ar trebui.

Opinia publică – atîta cîtă mai e şi cum mai e în România – a fost ocupată tot anul cu disputele politice, dar dezbaterile consistente aproape că au lipsit. Ocupată pînă peste cap să se pronunţe cît mai zgomotos asupra dilemei „e mai bine cu Băsescu sau cu Ponta“, lumea românească n-a mai apucat să observe că, în general, stăm prost. Mass-media a amplificat cît a putut zgomotele, alergînd leşinată după o audienţă tot mai slabă şi mai îndoielnică, aşa încît temele de substanţă – cum relansăm economia, ce fel de politici publice ne trebuie, cum stăm cu reformele – au devenit mai degrabă marginale, disputate între experţi şi oengişti şi, eventual, comentate de cîţiva jurnalişti cu scaun la cap. Aşa încît, la sfîrşitul anului, e greu să ne uităm în urmă şi să recapitulăm: care au fost marile teme de interes public? Cu ce ne-am ales din dezbaterea lor? Ce chestiuni importante pentru societatea românească au reuşit să spargă zidul de zgomote ale certurilor politice de doi lei şi au ajuns (oarecum) în conştiinţa publicului? Dacă ar fi după mine, aş zice că lucrul cel mai bun care s-a întîmplat este că s-a discutat foarte mult despre justiţie. Cîteva procese ale unor personaje politice importante (începînd, desigur, cu condamnarea lui Adrian Năstase), anchetele DNA, controversele legate de CSM şi altele au ţinut tema justiţiei în atenţia publică. Nu spun că publicul „de masă“ a şi înţeles despre ce e vorba ori că oamenii muncii de la oraşe şi sate n-au dormit noaptea de grija Curţii Constituţionale ori a statului de drept. Dar măcar au fost „expuşi“ frecvent la ideea că în materie de justiţie se întîmplă lucruri în România. Mai e mult, desigur, pînă cînd societatea românească va „aprofunda“ chestiunea, iar tema abstractă a statului de drept n-are cum provoca mari pasiuni în popor. Dar faptul că s-a vorbit atît de mult despre justiţie va avea efect pe termen lung. Culmea e că la „împingerea“ în avanscenă a justiţiei a contribuit şi harababura politică de astă-vară, ceea ce poate fi considerat un efect colateral pozitiv al unei crize politice fără nici un sens.

Justiţia a fost foarte prezentă în spaţiul public.

Altminteri, rezultatul alegerilor pare să arate că mulţi votanţi nu sînt preocupaţi de problemele cu justiţia ale unor politicieni, din moment ce au intrat în Parlament oameni cu dosare penale ori aflaţi în conflict de interese. Sau poate că, din cauza puternicei polarizări politice, votînd la grămadă cu unii împotriva celorlalţi, alegătorii n-au dat atenţie persoanelor cu probleme. În orice caz, onestitatea şi respectarea legii nu sînt, deocamdată, criterii care să conteze *în primul rînd* pentru cetăţeni, îngrijoraţi mai ales de criză, de sărăcie şi de lipsa perspectivelor. Astfel încît – cu atît mai mult – e important să se vorbească despre justiţie, chit că pînă la formarea „masei critice“ mai durează şi va mai trece poate o generaţie pînă cînd majoritatea cetăţenilor să conştientizeze ideea simplă că viaţa lor va fi mai bună nu dacă guvernul le măreşte salariile cu cîteva procente, ci dacă în România se respectă legile.

Într-o analiză publicată în revista *22* („Anul justiţiei de fier“), Laura Ştefan e de părere că societatea civilă este „cîinele de pază al justiţiei“: „Ce va fi în 2013 depinde şi de noi, de cum vom înţelege să apărăm ce am cîştigat în aceşti ani. Anticorupţia e, în primul rînd, a noastră, a cetăţenilor; să fim realişti, politicienii nu prea au de ce să o iubească. Sînt mult prea multe dosare trimise în judecată ca să poată fi omorîte toate, iar procurorii şi judecătorii ne-au arătat că au curaj şi că sînt independenţi“. Deocamdată, cred că ne putem baza mai degrabă pe magistraţii care îşi fac treaba şi pe raportul Comisiei Europene în legătură cu starea justiţiei. Cetăţenii care să sară în apărarea statului de drept şi a independenţei justiţiei nu par a fi atît de mulţi. Dar – tocmai pentru că justiţia a fost foarte prezentă în spaţiul public – cu siguranţă sînt mai mulţi decît anul trecut.

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Ne consultă Europa!

Zici că, gata, vin sărbătorile şi toată lumea pleacă spre „ţara pe care o cunoaşte cel mai bine“ (expresie de jargon bruxellez, indicînd ţara de origine a unui angajat al Comisiei) pentru a petrece împreună cu familia, în mediu naţional. Cînd colo, te uiţi pe lista consultărilor publice ale Comisiei şi îţi dai seama că şi în timpul vacanţei de iarnă ei, acolo, lucrează. Ei te consultă în permanenţă.

Deschid pagina frumos intitulată „Vocea ta“ şi citesc ce îşi mai doreşte Comisia Europeană să afle de la mine. Aşadar, consultările publice! Prima este despre politicile umanitare, a doua se referă la protecţia intelectuală a cercetării. Slabe şanse să găsim păreri româneşti.

A treia consultare din listă ne priveşte, însă, tare de tot. Ea se cheamă aşa: „Opţiuni pentru reviziuirea strategiei tematice a Uniunii Europene privind poluarea aerului şi politicile conexe“. Scuzaţi expresia! Eu de aici înţeleg că e vorba despre mediul înconjurător şi poluarea aerului. Carevasăzică, vine o revizuire. Avînd în vedere că Europa se vede pe sine ca pe un campion al protecţiei mediului (prin comparaţie cu lacomii de americani şi cu inconştienţii de chinezi), bănuiesc că direcţia propusă este întru înăsprirea normelor de poluare. Încerc să enumăr acum românii care ar trebui să fie interesaţi de subiect. În primul rînd, experţii şi funcţionarii publici, de la nivel local sau central. Oamenii din primării şi ministere. Ei trebuie să ştie care ar fi nevoile locale sau naţionale, pînă unde se poate admite strîngerea şurubului, fără a se ajunge la daune financiare ireversibile. Apoi, evident, activiştii din organizaţiile de mediu. De ei nu-mi fac griji. Sînt bine organizaţi, vocali, informaţi. Cred că au şi trimis păreri şi opinii, susţinînd (bineînţeles) că orice formă de transport public care arde benzină sau motorină ar trebui interzisă pe veci, iar zborul cu avionul ar fi bine să fie taxat la sînge. Evident, alţi români direct interesaţi sînt industriaşii mari şi mici sau organizaţiile lor de tip cameră de comerţ: producătorii de automobile, liniile aeriene, firmele de transport, industria energetică, mineritul, siderurgia. Toţi lucrătorii şi patronii din domeniile astea vor fi afectaţi de viitorul set de politici. În consecinţă, mă aştept ca şi sindicatele de ramură să formuleze opinii. Cam cîţi români să fie, în total, în amintitele categorii? Zic şi eu, la întîmplare: direct – cam un milion. Indirect (adunînd comercianţii şi băncile, de exemplu) – cam încă un milion. Altfel spus, aproximativ două milioane de români au un interes personal ca să citească (măcar) setul de propuneri supuse consultării. Cam cîte opinii româneşti credeţi că vor fi postate pînă la finele consultării (jumătatea lui martie, la anul)? Pariez că maximum o sută... Apoi, peste vreo cinci-şase ani, cînd setul de politici care se coace acum va intra în vigoare, cine va urla ca din gură de şarpe cum că Europa îi bagă în faliment şi că „cremenalul de guvern“ nu-i apără? Păi, restul...

DEUCALEDONIUS
OCCANUS
OCCIDENTALIS
MARE
ATLANTICUM
MARE MEDI
AFRICÆ PARS
PONTUS EUXINUS
ASIA MINOR
NATOLIA
NOVA EUROPÆ DESCRIPTIO

De ce oi fi eu atît de pesimist? Pentru că am un precedent pe care îl cunosc relativ bine: consultarea publică organizată de comisarul Dacian Cioloş cu privire la propunerea sa de revizuire a politicii agricole comune. Unul dintre puncte prevedea plafonarea la un maxim admis pentru subvenţiile directe la hectar. Din 5454 de opinii şi propuneri, ghiciţi cîte au fost româneşti? Fix 54. În condiţiile în care România scoate grosul producţiei sale alimentare de pe suprafeţe mari şi foarte mari, plafonarea subvenţiei înseamnă pierderi de milioane de euro, anual, pentru fiecare dintre marii noştri latifundiari. Nici că le păsa. De îndată ce i-am întrebat (ca ziarişti) de ce nu au reacţionat la chemarea pentru spus părerea, aproape toţi au răspuns: „Păi, guvernul ce face? Să ne apere interesele, că de-aia plătim impozite“. Nici nu le trecea prin cap că, la Bruxelles, există un mecanism destul de bine pus la punct, construit cu un singur scop: să le asculte şi să le noteze opiniile.

Şi uite aşa îmi trece prin gînd că deficitul de democraţie de care tot acuzăm Comisia s-ar putea să fie în capul nostru, nu în capul lor.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

AQUA CARPATICA şi DOMENIILE SÂMBUREŞTI
prezintă
AN EVENING WITH
MARK KNOPFLER AND BAND
Hiturile DIRE STRAITS în interpretarea creatorului lor
25.04.2013 / SALA PALATULUI
BILETE: MYTICKET / DIVERTA
NOUL ALBUM DISPONIBIL DIN 31.8
MARKKNOPFLER.COM
ORGANIZAT DE: EMAGIC
PARTENERI MEDIA: 24-FUN adevărul DILEMA METALHEAD metropotam.ro iConcert

PRIMA TV
ROCK FM
Classic Rock
PRIVATEERING

PUBLICITATE

DEPECHE MODE
TOUR 2013
15 MAI • ARENA NAŢIONALĂ
BILETE DISPONIBILE PE MYTICKET.RO, DIVERTA, MAGAZINUL MUZICA, LIBRĂRIA MIHAI EMINESCU ŞI SALA PALATULUI
ORGANIZAT DE: EMAGIC
RECOMANDAT DE: DILEMA VECHE

KISS fm
PRIMA TV

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Ambasadorul

De cîteva luni am vrut să scriu acest articol, dar am amînat pentru că am vrut ca omul să plece şi abia apoi să scriu. Cît era aici, acest text ar fi putut părea o linguşeală. Acum, cînd omul pe care îl evoc aici este deja departe, la el acasă, acest text pare ceea ce şi este – adică un gest de recunoştinţă. Avem, de altfel, ceva în comun: o prejudecată a multora cum că orice facem, eu şi el, în spaţiul public, în ultimii ani, ne-a fost ordonat de Băsescu. N-am trăit nici o clipă prin noi înşine, n-am avut pic de autonomie – ne suna Băsescu şi executam. Asta au crezut unii despre noi. E drept, în cazul lui exista, cu o consistentă reprezentare, şi şcoala de gîndire opusă: cum că, de fapt, el e cel care îi ordonă lui Băsescu ce să facă. Mărturisesc, cu invidie amuzată, că, în cazul meu, aşa gîndire n-am întîlnit.

N-o mai lungesc, scriu aici despre dl Mark Henry Gitenstein, de-acum fostul ambasador al Statelor Unite la Bucureşti. A reprezentat Statele Unite în România din vara lui 2009 pînă în iarna lui 2012. Şi a făcut-o impecabil. Mark Gitenstein a fost cu adevărat un american la Bucureşti. Adică, un american în locul în care americanii au fost aşteptaţi aproape 50 de ani şi, cînd au venit – e drept, prea tîrziu pentru vreo două generaţii –, au făcut exact ceea ce ne aşteptam să facă. Singura consolare a acelor naivi tragici, care-i aşteptau pe americani la sfîrşitul anilor '40 şi care au murit sub strivire comunistă poate tocmai de aceea, ar putea fi că, deşi au întîrziat, americanii – cînd au venit – nu au dezamăgit. Au făcut exact acele lucruri pentru care fuseseră aşteptaţi şi atunci. Au încurajat şi protejat cît au putut democraţia şi statul de drept aici, au ţinut România pe cît posibil în afara cercului polar rus, au construit cu noi o relaţie de încredere care ne face mult bine. Pînă de curînd, nici noi nu ne-am lăsat mai prejos. Am ajutat cum am putut Statele Unite. Probabil că nu vom şti detalii despre acest sprijin niciodată, dar e de menţionat că serviciile noastre secrete au contribuit substanţial, de-a lungul ultimilor opt-zece ani, la salvarea multor vieţi americane. Sper ca, o dată măcar, vreun oficial să vorbească, fie şi în termeni generali, despre acest fapt. Încrederea reciprocă s-a aprofundat în ultimii trei ani şi Mark Gitenstein nu este deloc străin de asta. Sigur, pot apărea probleme cînd un individ – ajuns preşedinte interimar al României şi cu şanse bune să devină preşedinte de-adevăratelea – spune că se luptă cu Departamentul de Stat, urmat fiind de 7 milioane de români. Dar, pînă la urmă, şi asemenea probleme se rezolvă. Importante sînt, cu adevărat, realizările lui Mark Gitenstein. În vremea lui la Bucureşti, am semnat un Parteneriat pentru secolul XXI cu SUA – în fapt, o formă aprofundată a Parteneriatului Strategic deja existent. În vremea lui au venit investiţii americane majore în România şi, poate şi mai important în aceste timpuri, în vremea lui nu a plecat nici un mare investitor american din România. În vremea lui, s-a revigorat parteneriatul parlamentar între România şi SUA – apărînd un caucus proamerican în Parlamentul României şi renăscînd caucusul proromânesc în Congres. În vremea lui am devenit pilon strategic în ambiţiosul proiect transatlantic al scutului antirachetă – un proiect iniţiat de americani.

Pînă la sosirea lui Mark Gitenstein, memoria colectivă a românilor înregistra doi foşti ambasadori americani la Bucureşti care au lăsat amintiri de neşters: David Funderburk (1981 – 1985) şi Michael Guest (2001 – 2004). Neîndoielnic, pe lista celor 43 de şefi ai misiunii diplomatice americane pe care preşedinţii Statelor Unite i-au trimis la Bucureşti din 1880 încoace, au fost mulţi diplomaţi excelenţi. Nu mă îndoiesc că un cercetător atent al istoriei Ambasadei SUA la Bucureşti va putea aduce la lumină multe episoade memorabile datorate priceperii şi devotamentului acestor oameni. În istoria recentă, însă, domnii Funderburk şi Guest rămîn în amintire, pentru că şi-au desfăşurat misiunile aici în vremuri de grea încercare pentru România şi s-au comportat admirabil. Sînt sigur, cînd a ajuns la Bucureşti, lui Mark Gitenstein nu îi trecea prin minte că va fi un ambasador care va contribui la oprirea unui grav derapaj al României. În 2009, România era bine: o economie relativ OK, prezenţă responsabilă în NATO, apartenenţă promiţătoare la UE, democraţie indiscutabilă, un stat de drept tot mai consistent. În plus, drumul părea ireversibil, de vreme ce ambii adversari politici importanţi ai timpului păreau proamericani, iar tînăra surpriză politică a momentului venea din PNL, un partid care nu putea livra antioccidentali. Însă, în România, nimic nu e ce pare a fi. Aici, dezastrul pîndeşte mereu la un pas distanţă, chiar dacă nu şi-a mai făcut apariţia de decenii. Labilitatea României constă în aceea că oricînd, dar absolut oricînd, trei zurbagii cu ceva priză la popor se pot sui pe mese şi dărîmă într-o noapte tot, tot, tot. O vorbă care circulă de ani mulţi printre ambasadorii occidentali veniţi la Bucureşti spune că, cu cît stai mai mult timp în România, cu atît înţelegi mai puţin ce se întîmplă aici. Mark Gitenstein a avut inteligenţa de a vedea, de la început, că pericolul operaţiunii de înţelegere a României este afundarea în detalii care se despică în alte detalii care, la rîndul lor, se alcătuiesc, labirintic, tot din detalii – ele fiind, de cele mai multe ori, paradoxale şi contradictorii. A păstrat mereu o vie curiozitate pentru tot ce e românesc (poate pentru că rădăcinile sale româneşti îl stimulau), dar a ştiut să îşi stabilească priorităţile de la care nu s-a abătut. Statul de drept şi lupta împotriva corupţiei au fost, pentru Mark Gitenstein, cele mai importante puncte ale agendei sale aici. A ştiut cumva că de aici vine slăbiciunea României şi a simţit că e de datoria lui să servească Statele Unite prin însănătoşirea unui prieten al lor. O Românie stabilă, solidă în sistemul ei instituţional este, deopotrivă, în interesul românilor şi al Statelor Unite ale Americii. Mark Gitenstein a înţeles repede acest fapt esenţial.

Un bun ambasador american la Bucureşti este acela care reuşeşte, cumva, să îi reprezinte puţin şi pe românii de bun-simţ şi tăcuţi în faţa propriilor autorităţi, în timp ce reprezintă, profesionist, ţara sa. Un bun ambasador al Americii este nu doar un reprezentant al preşedintelui american în exerciţiu, ci şi un ambasador al visului american aici. Iar visul american este, de fapt, visul oricărui om suficient de curajos să înceapă să şi-l construiască singur. Mark Gitenstein a fost excelent ambasador al preşedintelui Obama *aici,* a fost un foarte convingător ambasador al visului american *aici* şi, mai ales, s-a întîmplat să poată fi un mare ambasador al românilor în faţa autorităţilor româneşti, în momente grele.

■ ■ ■

Peter SINGER

etica **vieţii**

Cum ar fi să trăim 1000 de ani?

Care ar fi problemele cele mai stringente pentru rezolvarea cărora medicina şi ştiinţa ar trebui să-şi concentreze toate cercetările? Un argument puternic ar fi combaterea bolilor care omoară majoritatea oamenilor, precum malaria, pojarul şi diareea, cele care încă omoară milioane de oameni în ţările în curs de dezvoltare, deşi foarte puţini în restul ţărilor dezvoltate.

Cu toate acestea, ţările bogate preferă să investească cea mai mare parte a fondurilor pentru cercetarea bolilor de care suferă cetăţenii lor şi cel mai probabil acest lucru va continua şi în viitorul apropiat. Avînd în vedere acest lucru, care ar fi acea descoperire medicală care ne-ar îmbunătăţi cel mai mult vieţile?

Dacă primul gînd ce vă vine în minte este „vindecarea cancerului“ sau „un remediu pentru bolile de inimă“, mai gîndiţi-vă. Aubrey de Grey, directorul ştiinţific al Fundaţiei SENS, şi cel mai înfocat avocat al cercetărilor anti-îmbătrînire, susţine că nu are nici o noimă ca majoritatea resurselor medicale să fie irosite pentru combaterea bolilor bătrîneţii, fără a combate bătrîneţea în sine. Dacă vindecăm una dintre acele boli, cei care probabil că ar fi murit din cauza lor se pot aştepta să moară din cauza altor boli, în doar cîţiva ani. Beneficiul ar fi, pînă la urmă, minor.

În ţările bogate, bătrîneţea este cauza principală a 90% dintre decese; tratarea bătrîneţii ar fi o formă de medicină preventivă pentru toate bolile vîrstei a treia. În plus, înainte de a provoca moartea, îmbătrînirea ne reduce capacitatea de a ne bucura de viaţă sau de a fi de ajutor celor din jur. Aşa că, în loc de a trata bolile care apar mai ales la un anumit segment de vîrstă, n-ar trebui căutat modul prin care să încetinim sau să reparăm deteriorările pe care bătrîneţea le aduce corpului nostru?

De Grey e de părere că pînă şi cel mai mic progres în acest domeniu ar putea duce la o extindere dramatică a speranţei de viaţă. Tot ceea ce trebuie să facem este să atingem ceea ce el numeşte „viteza de eludare a longevităţii“ – adică acel punct în care am putea extinde limita vieţii îndeajuns de mult pentru a avea timp pentru viitoare progrese ştiinţifice care să permită alte şi alte extinderi, prelungind continuu longevitatea. Într-un recent discurs ţinut la Universitatea Princeton, De Grey a spus: „Nu ştim cîţi ani are azi primul om care va trăi 150 de ani, dar primul care va atinge vîrsta de 1000 de ani este, cu siguranţă, mai tînăr cu 20 de ani“.

Ceea ce susţine De Grey cu privire la acest proiect nu e viaţa eternă, ci mai degrabă o prelungire a vieţii sănătoase şi tinere, care ar ţine de un anumit control asupra procesului de îmbătrînire. În ţările bogate, permiţînd tinerilor sau celor de vîrstă mijlocie să rămînă tineri pentru mai multă vreme, s-ar atenua deja conturata problemă demografică, în care segmentul celor în vîrstă a atins un prag fără precedent în istorie – un segment deseori dependent de populaţia tînără.

Pe de altă parte, trebuie să ne punem o întrebare morală: Sîntem egoişti pentru că încercăm să ne prelungim atît de mult viaţa? Şi, dacă ar fi să reuşim, nu va fi acest rezultat – bun pentru unii, nedrept pentru alţii?

Speranţa de viaţă a oamenilor din ţările bogate este deja cu 30 de ani mai mare decît cea a oamenilor care trăiesc în ţările subdezvoltate. Dacă descoperim tratamentul anti-îmbătrînire, am putea avea o societate în care majoritatea celor săraci se apropie de moarte, în acelaşi timp în care membrii minorităţii înstărite au trăit doar o zecime a vieţii lor îndelungate.

Inegalitatea este un motiv de a crede că, tratînd bătrîneţea, n-am face decît să sporim limitele nedreptăţii în lume. Altul ar fi acela că oamenii ar continua să se nască, fără ca alţii să moară, că populaţia planetei se va mări într-un ritm mai alert decît cel de azi, ceea ce, fără îndoială, ar face pentru unii viaţa mult mai grea decît ar fi altfel.

Peste aceste obiecţii putem trece doar în măsura gradului nostru de optimism în ceea ce priveşte viitoarele dezvoltări tehnologice şi economice. Replica lui De Grey la prima obiecţie este că, în timp ce tratamentul anti-îmbătrînire poate fi scump la început, este foarte probabil ca preţul să scadă în timp, după cum s-a întîmplat cu multe alte inovaţii, de la computere la medicamente care previn evoluţia SIDA. Dacă lumea va continua să se dezvolte economic şi tehnologic, oamenii vor deveni mai bogaţi şi, pe termen lung, toată lumea va putea beneficia de tratamentul anti-îmbătrînire. Deci, de ce nu am da startul în a face din asta o prioritate chiar de acum?

Cît despre a doua obiecţie, contrar a ceea ce presupun mulţi oameni, chiar triumful în faţa bătrîneţii ne-ar putea da acel spaţiu necesar pentru a găsi soluţii pentru explozia demografică, pentru că anti-îmbătrînirea ar întîrzia sau ar elimina menopauza, permiţînd femeilor să aibă primul copil mult mai tîrziu decît pot s-o facă azi. Dacă dezvoltarea economică continuă, rata fertilităţii în ţările dezvoltate va scădea, după cum se întîmplă şi în prezent. Pînă la urmă, şi tehnologia ar putea anula obiecţia exploziei demografice pentru că ar asigura noi surse de energie care nu ar mări emisiile de carbon.

Motivul exploziei demografice naşte însă şi o problemă de natură filozofică. Dacă planeta noastră are o capacitate finită de a suporta viaţa umană, ce este mai bine: să ai mai puţini oameni care trăiesc mai mult sau mai mulţi oameni cu viaţă scurtă? Unul dintre argumentele pentru care e mai bine să existe mai puţini oameni care trăiesc mai mult este acela că cei născuţi cunosc deja beneficiul vieţii; cei care nu există n-au de unde să ştie ce pierd prin moarte.

De Grey a înfiinţat Fundaţia SENS pentru a promova cercetările anti-îmbătrînire. După cele mai multe standarde, eforturile lui de a strînge fonduri au fost încununate de succes, căci Fundaţia are în prezent un buget anual de 4 milioane de dolari. Dar după standardele cercetării în domeniul medical, suma este penibil de mică. De Grey poate că greşeşte, dar dacă există şi cea mai mică şansă ca el să aibă dreptate, enormele retribuţii pe care le-ar avea tratamentul anti-îmbătrînire ar face din acest domeniu un pariu mult mai profitabil decît sînt alte arii ale cercetării medicale, care azi primesc fonduri incomparabil mai mari.

Peter Singer *este profesor de bioetică la Universitatea Princeton şi profesor laureat la Universitatea din Melbourne. Printre cărţile sale se numără* Animal Liberation, Practical Ethics, Rethinking Life and Death *şi* The Life You Can Save.

Copyright: Project Syndicate 2012
www.project-syndicate.org

traducere de Stela GIURGEANU

■ ■ ■

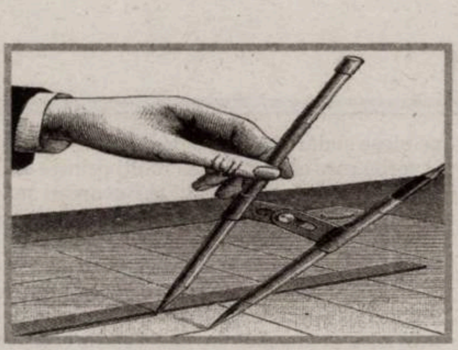

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Johnny

© L. Muntean

Neobişnuită, pe atunci, anglicizarea numelui pentru un român care studiase la Paris şi într-o vreme în care limba engleză abia pătrunsese la noi (chiar cărţile englezeşti erau încă rare în bibliotecile din Bucureşti). Poate că era tocmai un fel de a se singulariza, de a semnala adeziunea la o modă pe care o introdusese Principesa Moştenitoare. Sub acest nume era cunoscut Ion D. Berindey (1871-1928), arhitectul cel mai reprezentativ pentru acea infatuare faţă de scena culturală franceză care a caracterizat înalta societate bucureşteană pînă la Primul Război Mondial. Influenţa profesorilor săi Daumet şi Girault se vede din proporţiile clasice şi din decoraţia sculpturală barochizantă pe care opera lui le-a conservat intransigent chiar în timpul în care se manifesta stilul naţional promovat de Mincu.

În ultima vreme, interesul pentru această operă a crescut. Am semnalat un blogspot şi o plachetă bilingvă *Traseul cultural Berindey*, precum şi expoziţia de la Muzeul Naţional de Artă, al cărei catalog reprezintă o introducere în cercetarea unui bogat material de desene de arhitectură. Cabinetul de desene şi gravuri de la Palat posedă peste 700 de planuri şi schiţe de detaliu provenite din colecţia lui Al. Saint-Georges, omul căruia i se datorează acea extraordinară arhivă fără de care nu se poate scrie istoria modernă a României. Am putut vedea, deci, documente datate între 1902 şi 1920. În ordine cronologică se înşiră, numai pentru Bucureşti – fiindcă Berindey a mai lucrat şi la Craiova, Turnu-Severin, Iaşi, Constanţa sau Sinaia –, o serie de clădiri impunătoare. Casa cea mai veche este a generalului Eraclie Arion, construită în 1898, cînd arhitectul abia se întorsese de la Paris, cu diploma guvernului francez. Acolo se află astăzi ANI, după ce a fost Uniunea Scriitorilor şi, pînă nu de mult, ambasada Libiei. A urmat, în 1900, pe acelaşi Bulevard al Colţei (Lascăr Catargiu), o splendidă casă pentru Grigore Olănescu şi soţia sa Adina Ghica, moştenită după moartea lor de Alexandrina Cantacuzino. Avea să fie victima ultimelor demolări din vara anului 1989. Berindey a proiectat şi casa lui Al.G. Florescu, începută în 1902 şi la care se mai lucra în 1906, pe strada care se numea atunci Cosma, apoi Victor-Emanuel, I.C. Frimu şi Henri Coandă, unde au funcţionat succesiv Institutul de Lingvistică şi Institutul Goethe. În acelaşi timp, se construia măreţul palat al lui Gheorghe Gr. Cantacuzino, mai tîrziu închiriat de stat pentru Preşedinţia Consiliului de Miniştri, apoi Muzeul Muzicii („George Enescu“). Un al patrulea om politic conservator, Al. Lahovary, îi comanda în 1906 lui Berindey un proiect de casă pe Calea Victoriei. Din 1905, arhitectul pregătea pentru Const. şi Anghel Solacoglu, proprietarii fabricii de pîine din Calea Moşilor 122, casa în care va locui, în anii '30, profesorul Cezar Papacostea, în str. Visarion, nr. 8. N-au mai rămas din ea decît nişte cioturi de zid învelite într-un linţoliu, după demolarea pe furiş, încetul cu încetul, deşi, chiar după colţ, Bulevardul Lascăr Catargiu este zonă protejată. Vin la rînd, în 1906-1908, casele fraţilor Kalinderu, pe strada care se chema „a Renascerii“ la ieşirea din Ştirbei-Vodă; colecţia de artă pe care o adăposteau a plecat la Moscova în refugiu, în războiul următor clădirile au fost bombardate şi nu mai păstrează astăzi valoare artistică. Observatorul Astronomic Popular este fosta casă, împodobită cu simboluri marine, a amiralului Vasile Urseanu, care în 1910 a instalat acolo luneta folosită şi astăzi. Lîngă casa Florescu, Berindey a mai realizat o lucrare, clădirea în care este un cămin al studenţilor la Conservator, la colţul cu Prelungirea Dacia: în anii 1911-1914 era destinată a fi locuinţa lui Emanoil Kretzulescu, boier cu preocupări istorice. Teatrul Foarte Mic ocupă sala de spectacole a altui edificiu construit de Berindey între 1912 şi 1921 ca să fie sediul Sindicatului Ziariştilor. Pe Şoseaua Kiseleff, un monument al lui Eminescu atrage atenţia asupra clădirii în curtea căreia a rămas de cînd era acolo Uniunea Scriitorilor, dar unde îşi are un local Partidul Social-Democrat. Fusese reşedinţa, construită în 1905-1925, a juristului Toma Stelian, iar acest ministru liberal o lăsase ca să devină un muzeu de artă, după cum înzestrase Facultatea de Drept cu marea lui bibliotecă.

Soarta acestor opere ale lui Berindey poate stîrni reflecţii melancolice. Oricum, ea reflectă transformările prin care a trecut societatea românească. De ele nici el însuşi nu fusese străin, acceptînd în 1917, sub ocupaţia germană, să fie membru în Consiliul municipal al Capitalei. Nu ştiu dacă vederile lui politice se îndreptau în această direcţie sau dacă a crezut că îşi va continua, în condiţii mai favorabile, o activitate frenetică.

***Andrei Pippidi** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

■ ■ ■

Lucian VASILE

SOS Provincia

Între noroc şi miracol – Biserica Sf. Vineri

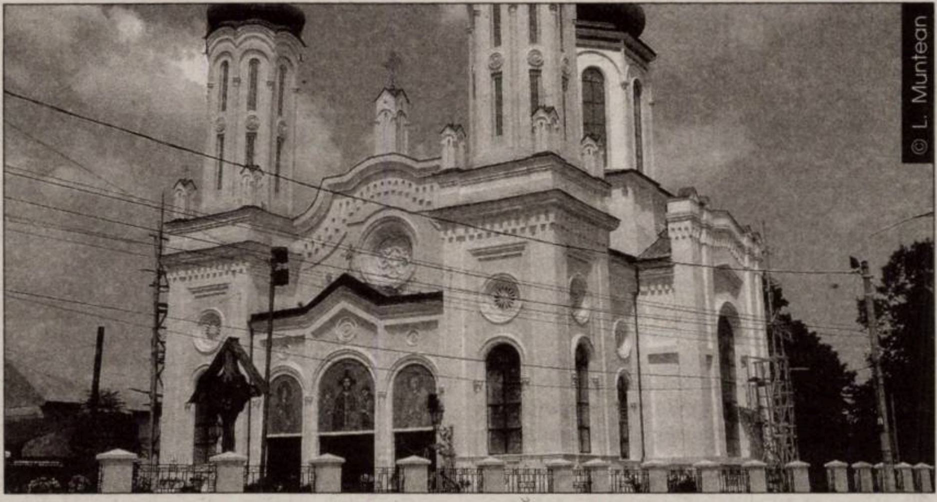
© L. Muntean

Unele clădiri sînt menite să dispară de-a lungul vremii, rămînînd numai amprente în vederile de epocă. Altele se încăpăţînează să existe pînă azi, trecînd de toate dificultăţile. Afectată de cutremure, bombardată, neglijată de autorităţile de ocupaţie şi slăbită de intemperiile vremii, Biserica Sf. Vineri din Ploieşti reprezintă un exemplu de rezistenţă în faţa tuturor piedicilor timpului.

Prima menţiune a unui lăcaş de cult în amplasament poate fi găsită în 1802, cînd a fost construită o biserică numai parţial de zid. Degradarea sa rapidă a necesitat înlocuirea cu o alta, în 1828, iar ctitorii au fost negustorii de origine braşoveană care constituiau un nucleu comercial bine închegat în Ploieştii de început de secol XIX, fapt pentru care clădirea era supranumită „Biserica Braşovenilor“. Totuşi, structura nu era una durabilă, iar cutremurul din noiembrie 1868 avea să probeze acest lucru, afectînd grav imobilul, crăpăturile apărute în ziduri făcînd foarte probabilă prăbuşirea acestuia.

La presiunile Primăriei, se alege soluţia demolării complete şi ridicarea unei biserici noi, de zid. Proiectul a fost încredinţat lui Toma N. Socolescu, cel care a conceput o clădire masivă, în stil clasicist cu elemente gotice, care urma să domine cartierul de vile din împrejurimi. Piatra fundamentală a fost pusă în 1875, iar lucrările au durat cinci ani. Ajutorul la construcţie dat de soldaţii ruşi aflaţi în 1877 în Ploieşti, cu prilejul Războiului de Independenţă, este considerat a fi motivul pentru care turlele lăcaşului de cult au fost ridicate într-un mod atipic pentru spaţiul românesc. Atît turla mare de pe naos, cît şi cele două mici de pe pronaos amintesc de arhitectura religioasă a slavilor din răsărit. În acelaşi timp cu biserica a fost construită şi clopotniţa de la intrare, de pe care a căzut arhitectul Socolescu, dar care – minune sau nu – a supravieţuit acestui moment. Însă elementul cel mai important l-a constituit pictura interioară realizată de Gheorghe Tăttărescu.

Transformată în lagăr de prizonieri şi depozit.

Problemele aveau să apară odată cu ocuparea Ploieştilor de către trupele germane în 1916. Pentru o scurtă perioadă, biserica Sf. Vineri a fost transformată în lagăr de prizonieri şi depozit, dar şi-a recăpătat curînd rolul iniţial. Pînă la finalul războiului, lăcaşul de cult a fost locul în care slujbele religioase au avut adeseori o conotaţie clar patriotică, ceea ce a provocat unele presiuni din partea autorităţilor germane. Primele lucrări de restaurare au avut loc în 1932, cînd s-a refăcut turla mare, prilej cu care o parte din pictura lui Tăttărescu a fost înlocuită. Dar cele mai grele încercări abia aveau să vină. Cutremurul din 1940 a afectat grav structura bisericii, iar lucrările de restaurare au fost zădărnicite de bombardamentele aliate din 5 şi 18 mai 1944, care au lovit în plin clădirea. Cu toate acestea, imobilul a rezistat şi, printr-un efort colectiv, a fost restaurat între 1945-1946.

Cutremurul din 4 martie 1977 avea să lase o gravă amprentă asupra bisericii. Turlele de pe pronaos şi absida de sud s-au prăbuşit complet, pierzîndu-se astfel o altă parte a picturii originale. Lucrările de reparaţie efectuate ulterior au avut ca rol menţinerea în picioare a lăcaşului, şi nu restaurarea sa efectivă. Detaliile exterioare au fost refăcute numai parţial, iar în interior au fost adăugate ancadramente de beton care să susţină structura slăbită. Din fericire, în 1994 a fost demarat un proces amplu de renovare şi consolidare, prin aducerea bisericii la forma iniţială gîndită de Toma N. Socolescu. Din nefericire, lucrările au fost finalizate numai în exterior. Pictura interioară este grav afectată de infiltraţii, existînd riscul ca şi ultimele fresce ale lui Tăttărescu să se piardă. Proiectele de restaurare sînt întocmite, singurul element lipsă din ecuaţie fiind – oare de cîte ori am mai auzit acest lucru? – cel financiar.

***Lucian Vasile** e iniţiator al Proiectului „RepublicaPloiesti.net“.*

■ ■ ■

TÎLC-SHOW

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

A fost sau n-a fost?

– despre societatea deziluziei –

Şi a venit din nou clipa recurentă a îndoielilor naţionale, pusă în scenă în fiecare an ca un soi de parastas mediatic tot mai anemic: *a fost sau n-a fost? A fost pe dracu'!...* – oftează o majoritate dezabuzată care vrea să uite. Minoritatea care nu poate să uite oftează şi ea, dar în tăcere. Grupul de urători ai Revoluţiei îşi face şi el numărul, tot mai puţin convingător.

A fost sau n-a fost ce anume? Revoluţie, bineînţeles, ceea ce am crezut cu toţii cînd istoria n-a mai avut răbdare şi ne-am pomenit cu toţii – dacă nu în stradă – cel puţin în faţa televizoarelor. Acum, privind retrospectiv şi din perspectiva dezvăluirilor ulterioare, marea majoritate nu mai crede în acest „basm“. Dar uită că orice revoluţie izbutită are şi o parte de „lovitură de stat“, de „culise“, de „conspiraţie“ şi că toate revoluţiile şi-au devorat eroii. Cele mari i-au trimis chiar direct la ghilotină sau în puşcării. A noastră nu este deci o excepţie, singura „impură“ şi, parţial, „confiscată“. Pe de altă parte, „revoluţie“ nu este un termen „natural“, cu un semnificat „obiectiv“ de genul „acesta este un pahar“. Nu este nici măcar un termen ştiinţific univoc sau negociabil prin simplă „competenţă“. Revoluţia este un *brand*, rezultat al unui marketing istoric negociat de elitele noii ordini cu masele sociale. Tristeţea vine din faptul că noi am ratat din prima clipă – şi am continuat să ratăm pînă în prezent – această negociere...

Dar să ne amintim! Pe lîngă interpretările, mai mult sau mai puţin competente, care s-au oferit să ne prezinte „adevărul despre revoluţie“, faptele „la firul ierbii“ din relatări *live*, precum volumul de interviuri *Vom muri şi vom fi liberi* al Irinei Nicolau sau filmul *După revoluţie* al lui Laurenţiu Calciu sau amintirile de istorie orală culese de Rostaş Zoltan şi Florentina Ţone ne ajută să o facem.

„Toţi erau deştepţi, din ăştia, nimeni nu era prost în momentul acela“ – îşi aduce aminte, după douăzeci de ani, un revoluţionar. Iar altul afirmă, onest, că „fiecare a avut motivele lui, care ţineau de concret şi pămîntean. Eu, de pildă, voiam muzică la liber şi cărţi asemenea!“. Nimeni nu ştia ce va urma, dar toţi ştiau ce trebuie făcut. Căci (mai) toţi erau convinşi că a venit vremea lor şi, mai îndrăzneţi sau mai speriaţi, mai pe faţă sau mai pe ascuns, s-au pus brusc să viseze. După cîteva decenii de vise etatiste sau etatizate şi de aspiraţii centralizate, societatea românească a fost literalmente inundată brusc de vise individuale irepresibile: marea defulare. Spre deosebire de celelalte „revoluţii“ ce au dus la căderea comunismului, negociate în principal la masa verde cu cîtva timp înainte de declararea lor publică, revoluţia română a avut şi o imensă componentă spontană şi un cost uman măsurabil în morţi şi răniţi, care au creat cel puţin credinţa într-un îmbătător „prin noi înşine“. Capitalismul primitiv despre care s-a vorbit ulterior – şi se mai vorbeşte încă şi în prezent – a constat astfel, iniţial, într-o *acumulare primitivă a dorinţei*. Mai degrabă decît o schimbare a cursului apei, ca în celelalte ţări comuniste, revoluţia română a fost o rupere a zăgazului: *Ne-a luat valul* – îşi intitulează, profetic, Irina Nicolau un volum de interviuri.

O revoluţie
„luată de val“.

Bineînţeles că a fost o revoluţie, dar una „luată de val“, cu dinamită la temelia barajului şi reîndiguind puhoiul, cu exces de entuziasm naiv şi exces de deziluzie la fel de naivă, ce se justifica însă, *a posteriori*, prin exces de „realism“. Dar *a fost* o schimbare revoluţionară, pe care ezităm încă să o declarăm „revoluţie“, tocmai pentru că atunci am crezut prea mult în ea şi după aceea am aflat prea puţine despre culisele sale – iar ce am aflat ne-a revoltat şi deprimat. Şi totuşi, atît schimbarea de regim cît şi morţii sînt *fapte* ce pot fi constatate cu ochiul liber. Tristeţea acestei „revoluţii“ este astfel faptul că am ajuns să o persiflăm. Ne autoironizăm dintr-un exces de iluzie prea dramatic deziluzionată, ca un biet soţ înşelat în dragoste.

Revoluţia din decembrie inaugurează postcomunismul românesc, dar îl inaugurează strîmb, ca moment inaugural al „societăţii deziluziei“ în care trăim şi în prezent. Indiferent de cine a profitat de ele, entuziasmul şi jertfa din stradă au fost *reale*. Indiferent de cît de naivă sau nu, credinţa că *noi* am făcut-o a fost şi ea *reală* pentru că a creat consecinţe reale pentru fiecare dintre noi. Pe de altă parte, şi deziluzia *post festum*, proporţională cu intensitatea visării iniţiale, a fost – şi este – la fel de *reală*, căci ne urmăreşte toate faptele reale. Astfel, societatea s-a autodelegitimat şi a abdicat: sîntem un popor de naivi, eventual bine intenţionaţi, dar incapabili să facă faţă Marilor Păpuşari – a conchis o mare majoritate.

La rîndul său, statul se defineşte prin monopolul violenţei legitime – ne-a învăţat Max Weber. Or, asasinarea soţilor Ceauşescu a fost o violenţă nelegitimă. Nimeni nu ştie nici astăzi cine şi (cu adevărat) de ce a făcut acest lucru, într-adevăr unic în seria revoluţiilor din 1989. Statul s-a delegitimat astfel şi el *ab initio*. La temelia sa se află o crimă pe care mulţi şi-o doreau, care a fost justificată în fel şi chip, dar pe care statul nu a reuşit niciodată să o legitimeze credibil şi transparent, în noua sa calitate de stat de drept. Mai mult, statul a recidivat cu morţii mineriadelor (cu alte crime, deci, împotriva propriei populaţii), despre care, de asemenea, nu ştim cine se face, *legal*, vinovat. El a abdicat astfel, *de facto*, de la prerogativele sale de stat de drept. Şi este perceput în consecinţă.

Chiar dacă am avut timp să uităm, chiar dacă nu ne mai pasă sau avem alte probleme pe cap, clipa inaugurală a deziluziei ne urmăreşte încă şi după două decenii, ca orice fapt istoric major. Cerul speranţelor noastre de fiecare zi este astfel acoperit permanent de nori ameninţători de deziluzie.

***Vintilă Mihăilescu** este antropolog, profesor la Şcoala Naţională de Ştiinţe Politice şi Administrative. Cea mai recentă carte publicată:* Sfîrşitul jocului. România celor 20 de ani, *Editura Curtea Veche, 2010.*

■ ■ ■

Alexandru BĂLĂŞESCU

poveşti de (auto)**exil**

Portretul lui Yakup

„Cine-i tipul ăsta care se holbează la mine? Îl cunoşti?“, mă întreabă o prietenă în timp ce-şi bea cafeaua pe terasa cafenelei Firuz din cartierul Firuzaga, Cihangir, nu departe de Muzeul Inocenţei al lui Orhan Pamuk. „Tipul arată interesant, cu dintele lui de aur cu tot.“ Într-adevăr, în colţul opus al terasei, un bărbat slăbuţ, neras, cu ochelari de soare, cu o faţă alungită şi expresivă o privea intens pe Ioana, una dintre cele două prietene care mă acompaniau în acea după-amiază.

Firuz Café este un loc în care vin oameni predominant din lumea filmului şi a teatrului. Mulţi aspiranţi vin aici în speranţa de a fi distribuiţi într-o producţie. O stradă mai jos, o clădire de cinci etaje, urîtă, din beton, construită probabil în anii '60, găzduieşte Academia de Teatru şi Cinema Studio. În intersecţia de aici, se găseşte cel mai mare număr de terase pe o arie atît de restrînsă. De unde stau, pot număra şapte.

Ioana venise în urmă cu cîteva zile să mă viziteze şi ieşisem să ne relaxăm, iar domnul care o privea era un obişnuit al casei, îl mai văzusem de cîteva ori pe la terasele din jur. Electricitatea plutea în aer, însă nimic nu se întîmplase. Ne-am mutat într-un bar alăturat, pentru un pahar de vin (la Firuz Café nu se vînd băuturi alcoolice). După 15 minute, noul nostru prieten a apărut, s-a aşezat în cealaltă parte a barului şi, în timp ce vorbea cu un necunoscut, arunca cîte o ocheadă spre Ioana. Era ultima ei seară la Istanbul. Ioana îi întorcea privirile, dar el a părut mult prea timid să se apropie, aşa că, după ce am terminat vinul, am părăsit barul.

Cîteva zile după plecarea Ioanei, l-am cunoscut pe Yakup (Iacob). Ne-am recunoscut şi el a venit spre mine nonşalant, fără urmă de timiditate de această dată. Vorbea franceza fără dificultatea cu care eu vorbesc turca. Am început să conversăm. Uşurinţa cu care oamenii relaţionează în Istanbul este întotdeauna reconfortantă şi nu i-a luat mult lui Yakup să mă intreebe despre Ioana şi cum ar putea să o contacteze, pentru că „am simţit ceva special în ea“. I-am promis că voi cere permisiunea şi, peste cîteva zile, Yakup era fericitul posesor al identităţii Facebook a Ioanei.

„Nu sînt turc,
sînt un truc.“

Yakup s-a mişcat sau se mişcă încă între Elveţia şi Turcia şi este, într-un fel sau altul, implicat în industria filmului. Am discutat despre un proiect la care a participat în vară, un documentar despre copiii din taberele de refugiaţi. L-am văzut apoi destul de des la cafenea, de fiecare dată mă invita să bem un ceai. În timp ce-i explicăm că sînt ocupat şi că trebuie să mă mişc, el îmi spunea zîmbind: „Şi noi sîntem ocupaţi. Se întîmplă multe lucruri aici, proiecte sînt făcute şi desfăcute...“ Mi-am amintit de o conversaţie avută în urmă cu şapte ani în Teheran, într-o autogară, cu un tînăr care m-a întrebat ce nu îmi place la ţara lui. I-am spus că îmi este greu. Mi-a răspuns zîmbind: „Voi în Vest vedeţi viaţa în lungime, noi o vedem în lărgime“. Este ceva ce, se pare, nu reuşesc să învăţ, în ciuda anilor petrecuţi în regiune. Dar Yakup ştie asta bine. M-a privit ştrengăreşte şi m-a întrebat: „Cînd te mai duci la Bucureşti?“. „Probabil nu înainte de anul viitor.“ S-a înroşit, apoi a explodat: „Eu am fost deja.“ Emoţiile sale erau atît de vii, încît mă aşteptăm să plîngă de plăcere, plăcerea de a mă surprinde, dar şi plăcerea pentru felul în care viaţa făcuse o cotitură pentru el. Acum în timp ce scriu, legătura sa cu Ioana se desfăşoară în lărgime şi lungime, transformîndu-i pe amîndoi în feluri neaşteptate.

Yakup proiectează o imagine a siguranţei de sine cumva incongruentă cu firea sa emotivă şi romantică. Atinge un echilibru fragil, cu mai mult sau mai puţin succes, între cerinţa masculinităţii de tip turc şi modul său delicat de a vedea lumea care îl face să se înroşească la orice conversaţie despre dragoste şi lucruri înrudite. Cîteodată, rîsul său este puţin prea zgomotos şi în falsetto cînd Ioana este aproape, alteori este atît de prins în masculinitatea sa, că vorbeşte în locul ei. Şi atunci ea spune: „Oh, eşti atît de turc!“ Yakup contrabalansează: „Nu sînt turc, sînt un truc“. În franceză, în original, „truc“ înseamnă „chestie“, ceva la limita identificării, ceva mai degrabă greu dacă nu imposibil de identificat. Şi nici că ar putea fi mai adevărat. Ce ar putea face Yakup, prins între ţări, într-o lume în perpetuă schimbare, dar care se agăţă disperat de propriile definiţii? Nu numai că Yakup simte nevoia să-şi afişeze masculinitatea în faţa prietenilor săi, dar probabil că este obosit să audă de atîtea ori, în călătoriile sale între Turcia şi Europa, întrebarea cuprinzătoare, dar goală: „De unde eşti?“. Are această întrebare sens pentru o entitate în continuă schimbare ca el? Ca noi toţi? A fi mai degrabă „o chestie“ decît un turc este mult mai potrivit. Şi ce „chestie“ e Yakup! Cu silueta slabă şi cu mersul său lejer, vizitînd cafenelele din Beyoglu cu un prieten sau aşteptînd ca o nouă întîlnire să aibă loc, poate fi uşor confundat cu o pisică a cartierului, marca iconică a colinei Beyoglu sau a lumii pe care el a transformat-o într-o alee a flanării continue.

***Alexandru Bălăşescu** este antropolog. Cea mai recentă carte publicată:* Voioasa expunere a ordinii mondiale, *Curtea Veche, 2010.*

■ ■ ■

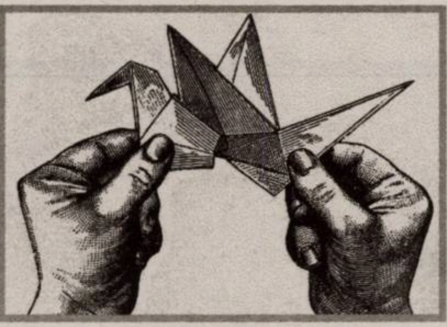

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Presa artificială

M-am mirat în urmă cu cîţiva ani de felul în care, într-o discuţie la radio, un mai june gazetar făcea apologia jurnalismului bazat pe informaţiile de pe Internet. Eu eram de acord că Internetul e un extraordinar instrument în mîna jurnalistului, prin care poate afla mai uşor o mulţime de lucruri noi şi prin care poate, la fel de uşor, să verifice tot felul de date. Susţineam însă, că dincolo de asta, jurnalismul mai presupune şi altceva, fiindcă, altfel, gazetarul n-ar mai fi decît un simplu selector şi compilator de informaţii de pe Internet. Tînărul combatant pretindea însă că e o prostie să mai trimiţi oameni pe teren, cînd poţi afla totul de pe ecranul calculatorului, că în zilele noastre există metode mai rapide şi mai eficiente de aflare a informaţiilor, că presa modernă nu mai presupune vizite la faţa locului şi alte asemenea procedee învechite.

Am crezut atunci că aveam de-a face cu o părere izolată. În ultima vreme, am descoperit însă destui alţii cu vederi similare. Lăsînd la o parte faptul că trusturile media nu mai vor să cheltuiască bani trimiţînd jurnaliştii să se documenteze mai serios la faţa locului, e tot mai clar că tinerii jurnalişti, crescuţi cu computerul în braţe, par a-şi fi pierdut o bună parte din capacitatea de a se documenta pe teren. Pe deasupra, îşi creează şi teorii savante care să le justifice acest mod confortabil de a-şi face meseria. Numai că informaţiile obţinute exclusiv pe cale electronică au unele riscuri. E la fel ca la un automobil ale cărui comenzi foarte automatizate îţi dau impresia că se conduce aproape singur. La volan, eşti bine izolat de condiţiile de afară, în faţa unui bord plin de butoane, ecrane şi luminiţe. Te simţi stăpîn pe situaţie şi în siguranţă. Uneori însă, mecanica reală, fizica simplă, ele pot da totul peste cap.

Similară este povestea serviciilor secrete americane, care ani de zile s-au bazat în prea mare măsură pe informaţii de la sateliţi, drone şi alte asemenea dispozitive, pînă cînd au realizat că de fapt nu cunosc deloc situaţia adevărată din regiuni ca Afganistan sau Irak. Că nu ştiu ce cred şi ce intenţii au în realitate oamenii de acolo. La fel se întîmplă şi cu gazetarii care se limitează la ceea ce pot găsi în computer. Îşi restrîng singuri accesul la o mulţime de realităţi, date şi impresii care nu pot fi aflate decît dintr-un contact direct.

E o prostie să mai trimiţi oameni pe teren.

Cred că asta e una dintre cauzele (nu neapărat cea mai importantă) degradării din ultimii ani a calităţii mass-mediei de la noi. Obţinerea informaţiei de către media e prea „mediată“ prin computer, mobil, Facebook, Twitter şi altele. E deja un produs la mîna a doua. Ziariştii află tot mai rar în mod direct informaţia brută. Aceasta e transmisă de tot felul de persoane sau instituţii care n-au neapărat de-a face cu deontologia jurnalistică, iar instituţiile de presă (care nici ele nu mai par să respecte regulile elementare) nu fac decît s-o întoarcă pe toate părţile şi să speculeze la infinit despre ceea ce au aflat. Jurnaliştii au tot mai puţini bani de deplasări şi tot mai puţine iniţiative. Profesia lor e din ce în ce mai comodă, dar, în acelaşi timp, din ce în ce mai puţin căutată şi mai prost plătită. Iar agenda publică devine tot mai artificială. Povestea asta cu jurnalismul făcut de pe net, cu surse gen YouTube sau Facebook, e într-un fel o continuare a butadei din comunism: „ei se fac că ne plătesc, noi ne facem că muncim“.

Aşa se face că ziarele ajung să scrie unele despre altele, oamenii de la televiziuni vorbesc despre ce au văzut la alte televiziuni, ştirile sînt aceleaşi peste tot (doar interpretate altfel, în funcţie de afilierea politică a fiecărui post). Apar false probleme, ştiri greşite, ştiri nereale şi comentarii despre false ştiri. Este o reţetă sigură de a îmbîcsi atmosfera şi de a pierde publicul (ceea ce se şi întîmplă). Cercul se micşorează. Lumea preferă tot mai mult canale străine cu aer proaspăt (gen *Discovery*, *National Geographic* sau *Travel)*, despre lucruri mai depărtate, dar mai puţin artificiale (mai rău e cînd cabliştii încep să le elimine din grila de programe, aşa cum RCS-RDS a făcut recent cu pachetele Discovery).

Chiar şi reportajele ajung să fie făcute din propria baie. Un fenomen tot mai pregnant (pe plan mondial) e că jurnalismul relevant pentru mai mulţi, imparţial şi serios documentat (despre alţii) e înlocuit de jurnalismul relevant pentru cîţiva, personal, documentat în propria minte (despre autor însuşi). De cînd cu moda Facebook, pentru unii jurnalişti au început să se cam estompeze diferenţele dintre un articol scris pentru o presă cu rol de serviciu public şi un text destinat unui cerc de prieteni obişnuiţi să dea *like*-uri ipocrite. Rezultatul e expunerea unei sume de probleme personale în dauna problemelor de interes public. Un fel de telenovelă generală. Pe scurt, o presă destinată *sufleţelului*. Modei globale i se adaugă tonurile şi exagerările specifice provinciei (ca să nu spun mahalalei) noastre, tupeul, sclifoseala şi autosuficienţa unor jurnalişti din noua generaţie.

ready made

„[…] şi noi asemenea, ne afflăm sănătoşi, am priimit şi cele ce ne trimiţi un curcan doă găini şi o şuncă un purceluş dar claponu ce scrii nu mi l-a adus. Priimeşte doă jimble, doă oca făină, macaroane, şi cinci franzele doă scumbrii afumate şi doă umplute care de vor fi stricate nu e vina mea fiindcă le păstrez de mult pentru d-ta şi n-am avut cu cine să vi le trimiţ; Luchi de va veni cineva trimitem ceva de cheltuieală că n-am de loc, n-am avut pă cine să trimiţ ca să vă ia şi niscaiva chifle fiind că n-avem slijnică […].“

Maria St. Caragiali
către Luca Caragiali, în volumul
I.L. Caragiale. Scrisori şi acte,
Editura pentru Literatură, 1963

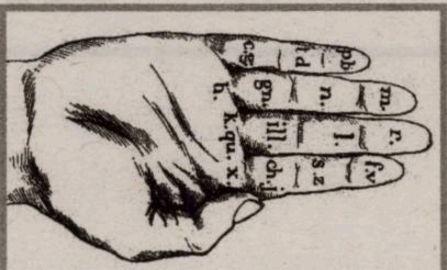

Codrin Liviu CUŢITARU

prezentul discontinuu

O maladie autohtonă

Nemulţumirea şi întreaga simptomatologie aferentă ei au devenit, în ultimele decenii, o chestiune de stilistică a comunităţii noastre. Toată lumea e nemulţumită de toată lumea aici, totul ni se pare nouă, românilor, viciat şi corupt. Nimic nu scapă, în spaţiul carpato-danubian, defectului, imperfecţiunii, incongruenţei fatale. Sînt, mărturisesc, din ce în ce mai neliniştit în preajma nemulţumiţilor băştinaşi. Nu reuşeşti să ai un dialog raţional cu indivizii din această categorie, întrucît deturnează comunicarea, intrînd într-un monolog negativist, fie plîngăcios – autocompătimitor –, fie revoltat – de repudiere a alterităţii. Admit, pe de altă parte, fără rezerve, că România oferă (multiple) motive (legitime) de dezamăgire. Dacă ţi-ai pune mintea, ai găsi aici, cu siguranţă, situaţii corijabile la tot pasul. Totuşi, în nemulţumirea băştinaşă, intervine, repet, şi o componentă stilistică. Noi nu protestăm, decît foarte puţin, „la obiect“, adică pe „studii de caz“, perfectibile în mod concret, pe termen scurt sau lung, în urma evaluărilor juste şi responsabile. Protestul – strîmbatul din nas – pare să fi ajuns, în cazul nostru, deopotrivă *modus vivendi* şi *modus operandi*. Sîntem consternaţi *în sine*, fără necesara raportare la un referent real, palpabil. Ne arătăm iritarea gestual, ca parte dintr-un ritual comportamental natural. Românii se plîng din automatism, din obligaţie, din convenienţă socială. Am chiar bănuiala că a nu-ţi manifesta, pe plai mioritic, nemulţumirea – fie şi în interiorul celui mai banal schimb de replici – ar putea fi interpretat drept un grav act de impoliteţe. Aşadar, cu un pic de imaginaţie, aş îndrăzni să constat că, măcar uneori, ne plîngem (şi) *din curtoazie* pentru interlocutor.

Se înţelege de aceea că nemulţumirea ridicată la rang de „stil colectiv“ produce anumite reflexe de conduită, un anumit *facies* şi o anumită tonalitate a vocii. Dacă primele două pot fi uşor sesizate la o simplă plimbare printre compatrioţi, ultima cere o oarecare atenţie auditivă. Încercaţi *să ascultaţi*, cu atenţie, felul cum decurge un dialog (obişnuit) dintre doi „nemulţumiţi“ ai prezentului, şi veţi percepe, negreşit, o monotonie sonoră de fundal. Glasurile – indiferent de subiectul conversaţiei – îşi lasă libere unele modulaţii pe palierul discret al mesajului vocal, pe care americanii îl numesc *background*, modulaţii asemănătoare cu un huruit constant, egal în intensitate. Nu am dubii, sunetul respectiv ilustrează specificitatea unei *mîrîieli*. Consternarea din noi – această dimensiune, de acum, a personalităţii româneşti de grup – iese la suprafaţă neîncetat, prin stranii semnale sonore. Cuvintele spun ceva, dar „muzica“ spartă, defazată, din spatele lor punctează o cu totul altă „poveste“, „povestea“ iritării naţionale – o „naraţiune“ ieşită din spaţiul textual propriu-zis şi intrată în fibra mentalistă de profunzime, în însuşi ADN-ul comunitar. Mîrîiala constituie, ca atare, un exerciţiu existenţial, o formă irepresibilă de aşezare în lume şi, mai restrîns, în societate. Dacă nu protestez, nu aparţin sistemului şi – pe firul inevitabil al logicii contextuale – dacă nu mîrîi, practic, nu exist. Aş evita plonjonul în fineţuri ontologice, însă nu-mi pot reprima o remarcă benignă: la românul post-modernităţii, mîrîiala începe să funcţioneze ca una dintre principalele raţiuni ale fiinţării.

Sîntem consternaţi în sine.

Dificultatea vine din faptul că substratul protestatar ireductibil al mentalităţii sale îl face pe *mîrîiac* refractar la orice propunere de soluţionare a impasului, a antagonismului din care, prezumtiv, prin natura refuzului lui permanent, l-ai bănui că doreşte să iasă. Această tipologie (cînd plîngăcioasă – cum ziceam – cînd rebelă, dar, constant, „mîrîitoare“) pare ostilă ideii de progres, de rezolvare onestă a unui blocaj. Mîrîiacul respinge orice umbră de efort optimist. Vede pretutindeni comploturi, trădare, rea-voinţă, incompetenţă şi ticăloşie, fără a fi totuşi mizantrop. Cel din urmă poate dezvolta, în ciuda aparenţelor, un anumit tip de resemnare, o filozofie superioară, a neîncrederii în umanitate, care, paradoxal, îi asigură – lui, ca persoană – un grad mai mare ori mai mic de seninătate. Mîrîiacul, dimpotrivă, rămîne captiv în încrîncenare, eşuează în nemulţumire precum într-un labirint de unde nu mai există scăpare. Căutătura sa este întunecată, faţa – ridată de reproş, iar buzele – împietrite în expresia singulară a obiecţiei abstracte, fără motiv vizibil. Blîndeţea în relaţiile cu el nu te salvează. Suspectează atitudinea gentilă de interes meschin. Vorba bună, nici atît. Te crede sicofant şi te catalogheză, prin reducţie absolută, drept ins fără caracter. Dacă îi dai dreptate, de complezenţă, rişti să te contrazică abrupt, contrazicîndu-se, în fond, pe sine însuşi. Astfel de inconsecvenţe nu îl deranjează însă, pentru că nu raţionalitatea primează în cazul său, ci, desigur, starea de spirit revoltată (ce se alimentează cu contradicţii, indiferent de nerezonabilitatea lor). Oferindu-i marea cu sarea, făcîndu-l stăpînul lumii, nu vei reuşi decît să-l înrăieşti şi mai tare. Frustrarea mîrîiacului e intrinsecă, nu ţine de factorii universului extern (realizînd aceasta, observînd, prin urmare, că satisfacerea tuturor aspiraţiilor virtuale nu-i linişteşte agitaţia personală, va deveni şi mai agresiv, cu bănuiala de a fi fost pus în faţa unei asemenea epifanii din mişelească premeditare!). În interacţiunea cu menţionatul ipochimen, nu ai decît o şansă: să începi să scrîşneşti, la rîndu-ţi, din dinţi. Pe lungimea de undă a mîrîielii simultane, conversaţia *va părea* să se închege.

***Codrin Liviu Cuţitaru** este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte publicată:* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

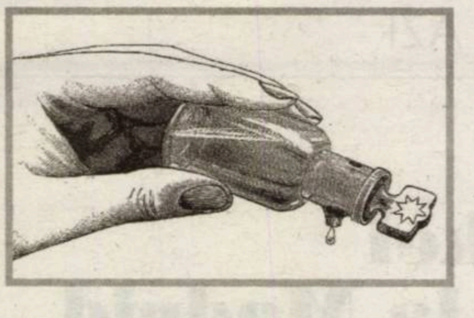

Rodica ZAFIU

cuvinte nepotrivite

Aroganță

În judecățile asupra altora – în viața cotidiană, în mass-media și mai ales în politică – se repetă în ultima vreme, cu o frecvență surprinzătoare și cu o puternică notă negativă, acuzația de *aroganță*. În anumite contexte, termenul suferă totuși o schimbare de sens și o atenuare a negativității: e folosit pentru a desemna – cu oarecare simpatie și doar ușoară (auto)ironie – acte de teribilism, provocatoare sau surprinzătoare. În limbajul non-standard (mai „de periferie“), cuvîntul are sens concretizat și chiar formă de plural *(aroganțe)*, intrînd în expresii în curs de fixare *(a face aroganțe)*. Polarizarea sa semantică se poate explica prin implicarea subiectivității: *aroganța* altora e păcatul suprem, în vreme ce *aroganțele* proprii sînt motiv de mîndrie.

Pentru *arogant* (împrumut lexical modern, din secolul al XIX-lea, din franceză) există zeci de sinonime mai vechi sau mai noi, din diferite registre stilistice: *îngîmfat, încrezut, înfumurat, fudul, semeț, trufaș, infatuat* etc. În genere, etichetările negative sînt numeroase și în permanentă îmbogățire; între ele, seria descriind insul „care se crede superior altora și își afișează sentimentul de superioritate“ se referă la un defect judecat subiectiv, pentru că implică foarte direct relația cu judecătorul. Cine îl acuză pe celălalt de *aroganță* (în DEX, „purtare obraznică și sfidătoare; atitudine de mîndrie disprețuitoare“) nu e doar preocupat de sănătatea morală a aproapelui, ci îi reproșează, implicit, faptul de a-l fi pus într-o situație de inferioritate. De altfel, e greu de demonstrat ce crede cu adevărat cineva: eticheta depinde de interpretarea manifestărilor sociale, în care *aroganța* (celor plasați egal sau mai sus) și *obrăznicia* (celor plasați mai jos) sînt relative și interpretabile, în funcție de susceptibilitățile fiecăruia. Acuzația de aroganță, foarte prezentă în politica ultimilor ani, e îngrijorătoare prin frecvență, pentru că poate fi semnul unor frustrări mai adînci. Locul ei central în discursul public implică faptul că *imaginea*, stilul comportamental și modul de comunicare ar fi cele mai importante lucruri. E interesant că în genere acuzația de aroganță e un argument politic, chiar în relațiile internaționale. În *Trésor de la langue française informatisé* este chiar indicat un uz special al termenului *arrogance* („ca atitudine a unui guvern sau a unui curent politic“), cu un exemplu din 1927, despre „aroganța naționalismului german“. Și astăzi, informațiile de actualitate consemnează că „Putin atacă «marile puteri *arogante*»“ *(Adevărul,* 7.11. 2011) sau că „Ministrul cubanez de externe acuză atitudinea *arogantă* a lui Obama“ *(Adevărul,* 21.12. 2009).

Un spațiu propice pentru răspîndirea utilizării pozitive a *aroganței* pare a fi presa sportivă, care preia trăsături ale registrului marginal-argotic și le consolidează. Sînt foarte multe atestări ale *aroganței* în comentariile fotbalistice: „M. renunță la *aroganțe:* «M-aș fi mulțumit și cu un egal!“ (sport.ro); „*Aroganța* zilei! Cum rîd rapidiștii de T. pe pagina de Facebook!“ (ibidem); există și „aroganța etapei“ (prosport.ro) și „aroganța sezonului“ (sport.ro). Un fotbalist declară: „Sînt *arogant*, extrem de individualist și am un ego cam cît 20 de stadioane“ (sport.ro); „Asta da *aroganță!* Vasluienii au dat de pămînt cu Steaua după 1-0 în Ghencea“ *(Adevărul,* 20.04.2012). Aroganța este adesea superlativă: *maximă* – „*Aroganțe maxime* înainte de meciul cu Dinamo!“ (sport.ro); „*Aroganța maximă* a steliștilor înainte de derby-ul Dinamo – Rapid!“ (ibidem) –, *supremă* – „Mircea Lucescu, *aroganța supremă* pentru milionarii lui Abramovich“ (ibidem); „*Aroganța supremă* a lui Ibrahimovici după ce Messi a bătut recordul“ (ibidem), *uriașă, mega-aroganță* etc. În sport, *se fac* aroganțe: „După ce în ultima săptămînă a aruncat mai multe «săgeți» în direcția Stelei (...), patronul Astrei, I.N., *a făcut o nouă aroganță*“ (prosport.ro); „*I-a făcut o aroganță!* șeful lui CSKA l-a luat peste picior pe Gigi“ (sport.ro).

În bună măsură, atît acuzațiile, cît și laudele care invocă *aroganța* au mai mult de-a face cu comentariile inflamate de pe stadioane decît cu analiza psihologică sau morală a faptelor; o abandonare a cuvîntului, pentru o vreme, ar ajuta la găsirea unor explicații mai subtile pentru comportamente și relații.

***Rodica Zafiu** este prof. dr. la Facultatea de Litere, Universitatea București. A publicat, între altele, volumele* Limbaj și politică *(Editura Universității București, 2007) și* 101 cuvinte argotice *(Humanitas, Colecția „Viața cuvintelor“, 2010).*

■ ■ ■

tolo sport

Ce vă doresc pentru 2013

2012 a fost un an al încordării, al lipsurilor și, mai ales, al temerilor. A fost un an în care ne-a devenit clar că trăim într-o criză care a trecut de la forma de V la W și, mai apoi, a pășit legănat către infinit, rog tehnoredactarea *Dilemei vechi* să caute semnul acela care arată ca un circuit de Formula 1. „Perspectiva unui viitor nenorocit îți creează, ca om, un rău pe care-l resimți fizic“, scria despre acest 2012 un editorialist de la *Corriere della Sera*, reluat de *Adevărul*. Jurnalistul italian așternea pe hîrtie o observație esențială. În fața acestei frici de viitor, nu contează dacă o duci mai bine decît ceilalți, dacă ai o carieră sau o vîrstă la care, așa cum scria el, „ți-ai tras deja cărțile potrivite“. Contează că nu te poți simți bine în mijlocul unei frici generalizate și, mai ales, în fața unei lipse de speranță pentru generațiile care abia își încep viața. M-am întrebat de zeci de ori în 2012, poate că lucrînd în presă senzația de dramatism este exacerbată, ce putem face fiecare dintre noi și cum am putut deveni, practic peste noapte, costuri prea mari ale unei lumi în care tot ce auzi e să „Să tai cheltuielile!“. N-am alt răspuns mai bun decît replica pe care mi-a oferit-o, la Londra, tiristul Alin Moldoveanu, cel care a intrat în ziua de concurs pe locul 34 mondial și a terminat finala cu aurul olimpic la gît. Steagul celei a doua cea mai sărace țări din Europa era sus de tot, crainicul BBC, uluit și el, vorbea despre „momentul gloriei românului Moldoveanu“, apoi s-a auzit imnul și, imediat după, Alin a spus că n-a făcut mare scofală, că și-a făcut doar treaba cît a putut mai bine și că „Tirul te învață o lecție fundamentală în viață: nu poți controla decît ceea ce depinde de tine. Dacă te consumi la infinit pentru ceea ce nu ține de puterile tale, atunci o iei razna“. Ceea ce vă doresc și dumneavoastră pentru 2013!

Cătălin TOLONTAN

PUBLICITATE

Colin Farrell
Sam Rockwell
Woody Harrelson
Christopher Walken
Tom Waits
Abbie Cornish
Olga Kurylenko
„DEȘTEPT, EXPLOZIV ȘI CRIMINAL DE COMIC“
John Spiegel
De la regizorul Martin McDonagh, laureat cu Oscar
ȘAP7E PSIHOPAȚI ȘI UN CÂINE
FAC ȚĂNDĂRI REPUTAȚIA DE PSIHOPAȚI SÂNGEROȘI.
PIERDUT
SE OFERĂ RECOMPENSĂ
1.70
1.50
1.70
DIN 21 DECEMBRIE 2012
DILEMA

PUBLICITATE

DE SĂRBĂTORI
TV5MONDE ARE ÎNTÂLNIRI CU ISTORIA
Ficțiune, documentare, divertisment...
Cele mai bune programme culturale
în franceză,subtitrate în limba română
www.tv5monde.com

TOUSSAINT LOUVERTURE
De Philippe Nyang
Prima parte luni 31 decembrie la 19,35

SECRETS D'HISTOIRE SULEYMAN MAGNIFICUL
Magazin subtitrat prezentat de Stéphane Bern
Vineri 28 decembrie la 19,30

LE QUATUOR, DANSEURS DE CORDES
Divertisment subtitrat
Regia : Alain Sachs
Marți 25 decembrie la 22,00

TV5MONDE este disponibil pe cablu și satelit în toată țara

UN MONDE, DES MONDES,
TV5MONDE

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Cînd dna Merkel va primi ajutoare de la Madrid (şi Bucureşti)

Pentru că la finele poveştii de săptămîna trecută vă lăsam oarecum în aşteptare, în pivniţa de vinuri a unui hotel din oraşul spaniol Ciudad Real, e cazul să vă scot puţin la lumină – măcar pentru ca, alături de dvs., să-i bîrfim puţin pe spanioli.

Ori de cîte ori am avut prilejul de a vizita Spania, am fost intrigat de un lucru – pe care românii care trăiesc pe-acolo (relativ mulţi, în ultimul deceniu) cred că l-au descoperit, cu o plăcută surprindere, în chiar primele zile ale şederii lor: cît de mult, totuşi, seamănă românii şi spaniolii. Fraţi uneori norocoşi şi alteori vitregiţi ai aceleiaşi latinităţi, unii la un capăt estic al Europei iar ceilalţi pe malul vestic al continentului, românii şi spaniarzii împart ceva din trăsăturile pline de şarm sau de defecte ale gintei lor. Şi unii, şi alţii, sînt mai degrabă certăreţi (între ei), cu eficienţa muncii au probleme perene şi, în genere, vorbesc mai mult decît fac. Nu vreau să cad în mitologeme, dar probabil nu e cu totul întîmplător că Împăratul Traian, cel care-i latiniza (cu forţa) pe daci, nu era născut în buricul Romei, ci pe undeva prin Spania. Şi la fel de adevărat e că (im)puritatea daco-romană a românilor este comparabilă cu (im)puritatea spaniolilor: peste celţii şi iberii din străvechime au venit romanii, tot pe-acolo au mai trecut vandalii şi vizigoţii, pentru ca apoi arabii omeizi să-şi facă un *califat*, pe la anul 900. Pe la anul 1000, Spania de azi era un magnific centru al culturii musulmane – pentru ca, în secolele următoare, regii catolici să reînceapă *recucerirea*, împingîndu-i treptat pe *maurii* mahomedani spre sud, tot mai spre sud. Tocmai acest amalgam de suferinţă şi de rezistenţă dă spaniolilor de azi (ca şi românilor) o bună parte din specificul lor – care deseori te poate enerva, te face să meditezi contemplativ la orgoliul anglo-saxon sau la eficienţa germanică, dar, una peste alta, face viaţa mai uşor (şi deseori mai frumos) de trăit. Personal, am o cu atît mai mare admiraţie pentru spanioli constînd cu cîtă rigoare respectă ei instituţia sfîntă a *siestei:* de pe la ora două a amiezei şi pînă pe la patru-cinci, rar de mai găseşti pe cineva la locul său de muncă; seara, ai mai puţine şanse să-i prinzi pe-acasă şi mai multe să-i vezi prin vreun restaurant – de fapt, prin mai multe, pentru că obiceiul este să treci într-o seară prin două-trei-patru bistrouri, să bei cîte o gură de vin şi să ciuguleşti nişte *tapas,* la palavre cu amicii sau familia. Hai s-o recunoaştem: acesta nu-i chiar Iadul pe Pămînt! Probabil că, dacă, prin accident, spaniolii (ca şi românii) ar munci măcar pe trei sferturi la fel de pasionat ca germanii, atunci doamna Merkel ar veni la Madrid şi la Bucureşti după bani, şi nu invers.

Comunitatea în care – cum spuneam – ajunsei în acest început de decembrie, Castilla-La Mancha adică, încă mai suferă moralmente după un eveniment ce a avut loc acum vreo 450 de ani: în anul 1561 oraşul Toledo (de vizitat, dacă-mi permiteţi o recomandare) a pierdut cursa într-a deveni capitala Spaniei, în favoarea Madridului. Suferă ei ce suferă, mai iau un vin, mai iau nişte *tapas*, după care îşi aduc aminte şi de alte cumpene prin care au trecut: invazia lui Napoleon nu i-a ocolit, după cum nu i-a ocolit nici Războiul Civil spaniol, în secolul ultim. Religia catolică i-a disciplinat ceva mai bine pe spanioli (decît ortodoxia pe noi), după cum – în ultimul secol – monarhia a jucat acolo un rol benefic, unificator (cu limitele de rigoare) şi pacificator (mai cu seamă după 1975). Provincia despre care vorbesc nu are mari ambiţii industriale; dar nu pare a regreta foarte mult, din moment ce de-o parte şi de alta a drumului naţional pe care am mers am văzut frumoase livezi de măslini (iar uleiul aferent, spun ei, e printre cele mai bune din Europa), recent s-au împlinit vreo 400 de ani de la publicarea operei lor de suflet *(Don Quijote* a lui Cervantes), iar pielăria şi fierăria de Toledo au intrat deja în legendă – probabil cu aceeaşi plăcere cu care am intrat şi eu în micul magazin, de pe o stradă liniştită din Ciudad Real, în care un amabil comerciant localnic (soţ al unei inimoase spanioloaice care dirijează o asociaţie de prietenie ibero-română) ne-a servit cu cîteva soiuri de brînzeturi care de care mai învelite în mirodenii, cu nişte felii de *jamon* de pe pulpa unor porcişori care bănui că mîncaseră multă ghindă la viaţa lor şi cu nişte vinuri roşii care, cu tot frigul de-afară, mi-au mai reaprins bătăile inimii.

Iberice (3)

Inima, ca inima, dar mintea tot mi-a rămas trează – fie şi pentru faptul că a doua zi urma să ţin o conferinţă, la universitatea din Ciudad Real, despre România. Iar despre România, cum se ştie, trebuie să fii treaz pentru a vorbi – dureros de treaz, uneori.

(va urma)

Adrian Cioroianu *este decan al Facultăţii de Istorie, Universitatea Bucureşti. Printre cele mai recente cărţi publicate:* Epoca de aur a incertitudinii, *Editura Curtea Veche, 2011.*

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Cui i-e frică de prostime?

„Se înnoptase. Am sosit cu oiştea ruptă la uşa unui bordei aşezat în mijlocul pădurilor. O gaură în podea slujea drept vatră pe care patru buturugi ardeau în picioare. Coliba era plină de fum; nu puteai răsufla şi trebuia să stai ghemuit ca în Laponia. O femeie în zdrenţe se afla sub o plapumă veche care se mişca din cînd în cînd şi credeam că sub ea erau nişte pisoi. Ne atîrnasem ceaunul de grindă, cu toată ingeniozitatea, şi fierbeam în el orezul şi păsările. Această femeie privea cu un interes asupra căruia m-am înşelat. I-am dat o aripă de pui; îndată ce a căpătat-o, a scos repede de sub plapumă un copil mic, gol de tot, adormit (şi) plîngînd <că îl trezeşte> ca să i-o dea să o mănînce.“ Dincolo de frumuseţea teatrală a scenei descrise, contele Charles Marie de Salasburry, călător prin ţările române la sfîrşit de secol XVIII, surprinde sărăcia celor mulţi, sărăcia norodului. Or, pe sărăcia extremă a celor mulţi se va construi prima modernitate românească, e la începutul secolului al XIX-lea. N-a fost timp de întrebări şi de ceea ce astăzi se numesc, îndeobşte, consultări. Şi apoi, se credea că ceea ce au decis cei mari – şi de la sine înţeles deştepţi – trebuie să se potrivească tuturor, că doar se voia „binele“ naţiei.

Dar cine sînt cei mulţi şi proşti? *(Prostimea, proştii* sînt termeni care fac trimitere în epocă la cei mulţi, la norod, la oamenii simpli.) Pentru Constantin Caracaş, medic în Bucureşti, (1800-1828), prostimea este ignorantă şi adepta unor „moravuri sălbatice“, în care predomină „prejudecăţile, linguşirea, neîncrederea, invidia, lăcomia, egoismul, lenea“. De unde vin toate acestea? Din sărăcie şi dominaţia neîntrerupte. Locuinţele ţăranilor sînt „neîngrijite şi foarte proaste“, apetitul pentru lene duce la „trai dezordonat, rău, nărăvit şi mizerabil“, pasiunea pentru băuturile spirtoase şi desele sărbători îi îndrumă către „desfrîu“ şi „pofte nemărginite, către plăceri trupeşti“, ignoranţa şi lipsa de sentimente morale îi predispun la egoism, fără să fie generoşi, transformîndu-se în „impasibili spectatori la orice nenorocire, fără nici un sentiment de milă“. Şi apoi, se încred şi se pierd orbeşte în multele superstiţii: „au mai multă credinţă în ghicitori, în demoni şi în magi; cred că toate boalele vin de la draci şi cînd li se întîmplă nenorociri sau boli, aleargă la magi (vraci) sau la babe, să-i scape cu frecarea membrelor şi descîntece“. Astfel, trupurile şi minţile lor se vătamă, devenind din sănătoşi ipohondri. Constantin Caracaş leagă toate aceste „însuşiri rele“, specifice ţărănimii, de „lipsa învăţăturii curate a Sfintei Evanghelii şi de ignoranţă“.

O jumătate de secol mai tîrziu, descrierea lumii rurale şi implicit a prostimii nu diferă prea mult. Pentru Costache Negruzzi, redactorul *Septămînei. Foaie Sătească,* soarta rea a ţăranilor este intrinsec legată de lene şi alcoolism. În articolul „Pentru ce şi pentru că“, din 16 mai 1853, se oferă un chestionar cu privire la modalităţile cotidiene de supravieţuire. Aproape toate răspunsurile se coagulează în jurul acestor caracteristici: ţăranii sînt neînvăţaţi pentru că sînt leneşi, sînt leneşi pentru că sînt beţivi, sînt beţivi pentru că preoţii se mulţumesc să-i însoţească la cîrciumi în loc să le dea învăţăturile morale necesare ieşirii din acest cerc vicios. Iată cîteva exemple: „Pentru ce locuinţele ţeranilor noştri sînt rău clădite, rău învălite, fără aer, fără lumină? Pentru că s-au desprins a trăi astfel şi pentru că se lenevesc a le face mai bune.“ Sau „Pentru ce mulţi dintre ţărani mor de giunghiuri şi de lingoare? Pentru că se îmbată şi cad pe subt garduri unde răcesc şi se primejduiesc“. Pentru Negruzzi, lenea – această „maică a ticăloşiilor“ – îi împiedică să îşi îmbunătăţească condiţiile de viaţă, preferînd „locuinţe foarte proaste, foarte urîte şi foarte nesănătoae“. Este mai apoi beţia, cea care ucide 1 din 10 oameni şi care are efecte nefaste asupra întregii economii familiale: „un copil din zece moare din rea căutare a părinţilor beţivi; o a zecea vită moare din bătăile argaţilor beţivi, un al zecelea grăunte, spic şi rădăcină pier din rea îngrijirea beţivilor, şi prin urmare a zecea parte din productele unei ţeri. Această zeciuială nenorocită s-ar vindeca numai prin stîrpirea întrebuinţării rachiului“.

Despre prostime rareori se vorbeşte de bine şi doar cînd cei mari doresc să legitimeze şi să justifice acţiuni, spunîndu-ni-se cu apăsare că ar fi spre binele celor mulţi. Din păcate (sau poate din fericire), acţiunile ajung rareori să se transforme în lucruri concrete, cum e cazul educaţiei – atît de precară cînd este vorba de norod. În schimb, prostimea este ţap ispăşitor pentru multele acţiuni ratate ale celor mari, că doar prin ignoranţa ei merită să fie, după cum aflarăm în urma recentelor alegeri.

(fragment din cartea Evgheniţi, mojici, ciocoi. Despre „obrazele“ primei modernităţi româneşti (1750-1860), *Humanitas, în curs de apariţie)*

Constanţa Vintilă-Ghiţulescu *este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga“ din Bucureşti. În 2012 i-a apărut la Humanitas cartea* În şalvari şi cu işlic. Biserică, sexualitate şi divorţ în Ţara Românească a secolului al XVIII-lea.

---

anti **nostalgia**

„Berlin, 18 ian. 1906

1906

Aurora azi apare
Mai mîndră şi mai frumoasă,
Căci e zi de sărbătoare,
Zi plăcută şi voioasă.

Anul nou să vă găsească
Petrecînd cu mulţumire!
Bine să vă dăruiască
Şi deplină fericire!

Hoch! familiile-amice
Zarifopolu şi Gherea!
Curgă viaţa lor ferice
Şi mai dulce decît mierea!

Un tînăr poet daco-român

(Sub urarea de pe recto,
«Herzlichen Glückwunsch»,
Caragiale a semnat
Familia Caragiale)“

I.L. Caragiale [către Paul Zarifopol],
în *Opere,* vol. VII, „Corespondenţă“,
ediţie de Şerban Cioculescu,
Fundaţia pentru literatură şi artă, 1942
(v. şi nr. 355-360, 418-419)

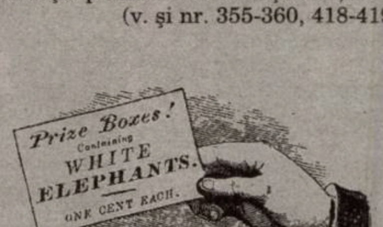

Maria IORDĂNESCU

Lasă-ţi **copiii** să vină la **tine**

Moş Crăciun cu ATV

E nedrept ca pentru cadourile de Crăciun să avem la dispoziţie doar cîteva zile: am avea nevoie de ani întregi ca să cotrobăim printre zecile de mii de jucării, jocuri, păpuşi, maşinuţe, gadget-uri, cărţi care invadează oraşele ţării.

Dar, de departe, cea mai interesantă ofertă de Crăciun o are Internetul: tot ce (nu)-ţi trece prin minte, tot ce (nu) credeai că ai nevoie de Sărbători pentru (ne)fericirea copilului tău găseşti în rubricile special amenajate pentru inspiraţia Moşului cel generos. (Menţionez că toate exemplele de mai jos provin de pe site-uri – importante – dedicate copiilor.)

> *„Bubu Glow Crazy*
> *Desenează cu Lumina“*

De pildă, dacă n-ai la îndemînă vreo idee de distracţie pentru cel mic, Internetul îţi stă aproape cu nenumărate jocuri de ocazie: „Moş Crăciun atacă“, „Moş Crăciun Ice“, „Moş Crăciun în cosmos“, „Elful motociclist“, „Moş Crăciun *vs* Jack“, „Jingle Ballistics“, „Moş Crăciun cu ATV“ şi „Bătălia pentru Crăciun“, un joc asortat la viaţa noastră politică, oferit gratis, la pachet cu următoarele instrucţiuni: „Moş Crăciun se bate cu Băsescu pentru supremaţia Crăciunului (!). Eşti cu Moşu sau cu Băsescu? Trebuie să îţi baţi oponentul cu bulgări de zăpadă, loveşte în punctecheie ca să îi iei multă viaţă şi aruncă cu obiecte în el pentru *bonus* de lovituri. Bătaia prezidenţială trebuie să determine cine coordonează Crăciunul.“ Cu nişte (mici) ajustări, pe ici-pe colo, pare întocmai reţeta de succes a recent încheiatelor alegeri parlamentare.

Mai apoi, dacă ţi pare că poeziile lui Eminescu, Alecsandri sau Coşbuc sînt perimate, tot Internetul te salvează. Poeţi pe nedrept ignoraţi de critica literară sînt gata să-ţi livreze cele mai moderne şi mai vesele rime pentru serbarea şcolară: „Ridicaţi paharele cu sucuri să golim vasul / Moşu? Îi îngheaţă nasul. / Muzica răsună, masa-i plină, totu-i de calibru / Cel mai căutat în seara asta-i Mister Echilibru“, „Bine ai venit, Moş Crăciune! / Te aşteptăm cu nerăbdare, / Căci păpuşa mea cea mică / A rămas fără picioare. / Şi căluţul lui Costică, / Cel cu numele Harap, / I l-a trîntit o pisică / Şi-a rămas fără de cap“; „La pomu' male-mpodobit, / Sub cale-a pus Moşu', galant / Şi giucălii şi ciocolată… / Vă povestesc io altădată / Că altceva-i mai impoltant, / Că după ce a fost el gata / Şi cum pe toate el le ştie, / Atlas din sticla de lachie / Pitită în balcon de tata…“, „Moşule, noi, copii din lumea-ntreagă / Promitem pe viitor / Demonstrîndu-ţi doar prin fapte, / Că-ţi sîntem pe veci datori“.

Dacă, însă, vrei să comanzi de pe net jucării, lucrurile sînt un pic mai complicate: va trebui să ai la îndemînă cel mai bun translator sau cel mai stufos dicţionar de pe piaţă, ca să te asiguri că dacă ai comandat o păpuşă, n-ai să te trezeşti acasă cu un excavator. Iată cîteva exemple de denumiri de produse pentru copii: „Cuccioli un animăluţ în folie“, „Sbrodolina cu role şi accesorii“, „Dinofroz 1 bucată în folie“, „Păpuşa Dasha Rubia Miel Vara“, „Mini Leu interactiv“, „Prieten Chuckimals Cocos“, „Minitribot“, „Minifemisapien“, „Bubu Glow Crazy Desenează cu Lumina“ etc.

Mă întreb dacă vechiul Moş Crăciun mai are competenţa necesară pentru a se orienta în acest labirint de noutăţi, pentru a distribui cum se cuvine toate drăciile care se inventează, se scriu, se organizează în numele lui.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

■ ■ ■

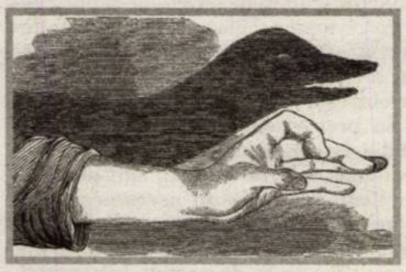

Iaromira POPOVICI

bazar

Listă de cadouri

Moş Crăciun a trecut, deja, cu siguranţă, pe la cei mai mulţi dintre voi. Desigur că aţi primit cadouri mirobolante, senzaţionale şi, în special, dorite. Şi totuşi, uitîndu-mă mai ales pe diverse site-uri de… daruri, îmi permit să fac o succcintă şi neîndemînatică Listă de cadouri posibile, dar… Slavă Domnului (veţi vedea), pierdute.

Veioza proiector cer înstelat Romantic Master – „pentru oricine se poate bucura să admire cerul înstelat deasupra capului, chiar în camera sa!“. Cerul înstelat poate fi la propriu deasupra noastră, cu numai 39,99 lei. Ba mai mult de atît, „Poate afişa configuraţia unor constelaţii adevărate în poziţiile de pe cerul nocturn corespunzător celor 12 luni ale anului, împreună cu lumini date de LED-uri roşii, albastre şi verzi, pentru efecte vizuale sporite“. Totul cu niscaiva baterii şi butoane… (funnybox.ro)

Tot pe linia sclipitor-fosforescentă, înaintăm, mai adînc, în spiritualitate şi… credinţă: nu doar stelele îţi pot lumina camera, ci şi Fecioara Maria însăşi: „Lumina protectoare de un verde fosforescent, înfăţişînd-o pe Fecioara Maria; Sfînta Fecioară Maria va veghea zi şi noapte asupra celor dragi, strălucind în întuneric! – 34,11 lei, testat în Franţa“ (decorix.ro).

Dacă nu vrem univers, şi nici credinţă, putem avea pur şi simplu dragoste, omenească, dar tot luminoasă: Pernă decorativă tip lumină de ambianţă în formă de inimă: „Printr-o simplă apăsare o puteţi porni şi veţi simţi cum dragostea parcă emană din strălucirea ei pulsatorie. (…) Proiectată pentru a vă ajuta să vă relaxaţi, această superbă pernă de pluş extra conţine o multitudine de LED-uri cu consum infim de energie, care pulsează într-o strălucire roşie amoroasă, tocmai parcă pentru a re-creea tandra bătaie a unei inimi indrăgostite“. Desigur, un pic mai scumpă: 179,99 lei (funnybox.ro).

Putem să ne dorim… mai mult, în altă cheie: Vrem să avem lumea la picioare? Sau, mai bine-zis, pe vîrful limbii? Atunci optăm pentru un „Minibar în formă de glob pămîntesc“ (luxurygifts.ro). Globul, încorporat într-o măsuţă, se deschide fix la jumătate, lăsînd loc sticlelor şi paharelor bine circumscrise.

De altfel, globul terestru poate fi suport pentru orice: pentru CD-uri, un joc de şah, chiar şi pentru cărţi. Spun „chiar pentru cărţi“, pentru că, altfel, cărţile, în poetica darurilor, par a fi tratate mai curînd ca simple coperţi fără conţinut: „Glob pămîntesc între două romane şi placuţă pentru personalizare“ este un alt cadou oferit de luxurygifts.ro: „Un cadou deosebit pentru un bărbat!“.

Poate fi amplasat pe o poliţă cu cărţi la capăt de rînd, în bibliotecă sau pe birou. Despre cărţi se menţionează că sînt strict decorative.

De altfel, nu e singura situaţie în care cartea ocupă poziţii de acest fel: există o întreagă… linie de cadouri, intitulată Colecţia „Povestea Bibliei“. Biblia, în cazurile de faţă, nu e decît suport pentru cîte un obiect cu pretenţii (tot pe luxurygifts.ro): fie un înger placat cu aur 24K, cu cristale Swarovski, fie un pomişor cu cristale Swarowski. E drept că totuşi conţine, în fiecare caz, şi cîte un citat din… ea însăşi.

Nevoia de spiritualitate se poate manifesta şi altfel, mult mai… alambicat: „Set Schiţă Lafayette pe Hîrtie Manuală & Stradivari Nectar Garling“ (borealy.ro). Sună total criptic. Să explicăm: „Un cadou pe sufletul nostalgicilor vremurilor de odinioară, acompaniat de dulceaţa unui vin maiestuos (…). Unul dintre cele mai cochete hoteluri ale Bucureştiilor vechi, Lafayette, revine în atenţia dumneavoastră (…): pe de o parte reprezentarea sa sub formă de schiţă, ilustrîndu-l în deplinătatea grandorii sale, şi, pe de alta, sub forma hîrtiei manuale pe care a fost realizată ilustraţia, recunoscută pentru textura deosebită (…). Grandoarea trecutului se reflectă şi în demidulcele vin Stradivari Nectar Garling, produs din struguri dulci (…) şi îmbuteliat în sticle – simbol al maiestuozităţii“ (borealy.ro).

Mult sclipici şi multă spiritualitate cu orice preţ, fără substanţă, în mod real. Nu-i mai bine să apelăm la un hamster vorbitor (funnybox.ro), care nu face altceva decît să repete ce spunem, pe alte diverse tonuri?

Sărbători fericite!

■ ■ ■

Selma IUSUF

legende urbane

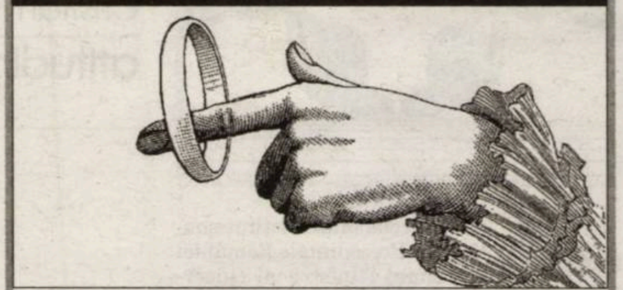

O Cola de sfîrşitul lumii

Dacă citiţi acest text, cel mai probabil n-a venit sfîrşitul lumii în acel 21 decembrie. Dar, în momentul ăsta în care scriu, să mai fie vreo patru-cinci zile pînă la data de care vorbeşte toată lumea. Dincolo de milioanele de glumiţe pe seama sfîrşitului lumii, dincolo de grămezile de indivizi care iau în serios asemenea premoniţii şi dincolo de dezminţirile care au venit deopotrivă de la Nasa şi de la Vatican, tot a fost cumva bine pentru că am mai apucat să citim cîte ceva despre calendarul şi mitologia mayaşe. Calendarul, împărţit – înţeleg – în vreo cinci cicluri mari (ultimul trebuia să se sfîrşească, iaca, de curînd), mi s-a părut destul de complicat şi plictisitor pentru cineva care n-are şi n-a avut răbdare cu aritmeticile.

Drăguţă e însă povestea creării omului. Zeii mayaşi s-au dovedit a fi, la rîndul lor, extrem de nepricepuţi. La început cică au creat animalele, dar pentru că dobitoacele nu aveau cum să-i slăvească, le-au alungat în pădure şi s-au apucat să facă omul. Trei sau patru zei s-au moşmondit să pună cap la cap procesul de facere. De trei ori au încercat să făurească o făptură umană, de trei ori au dat greş. Popol Vuh – un soi de Ramayana mayaşă – povesteşte că prima oară l-au făcut, creştineşte, din lut. Din lut galben care, odată muiat, cădea din picioare şi se făcea una cu pămîntul. A doua oară zeii s-au gîndit să-l facă din lemn. Dar lemnul n-avea suflet şi avea memorie scurtă, iar omenirea de lemn s-a apucat să tropăie stîngace şi să uite să-şi preaslăvească stăpînii. O ploaie îngrozitoare au prăvălit zeii pe lemnele umane, care probabil s-or fi umflat şi or fi putrezit în uitare. A treia şi ultima încercare s-a făcut cu ce-i era zeului mayaş aproape de stomac: cu mălai. Omul de mălai trebuia să trăiască pînă acuşica, pe 21 decembrie. Căci şi acela s-a dovedit a fi nevolnic. Neinspiraţi creatori s-au dovedit a fi şi mayaşii, dar mă rog, au lucrat şi ei cu ce aveau la îndemînă. Să nu înveţi nimic din eşecuri consecutive dovedeşte ceva tărie de cap.

Om fi citit apoi destui despre familiile alea americane care şi-au făcut nişte superadăposturi care să-i ferească de uragane, viituri, tornade şi de sfîrşitul lumii. Buncăre îngropate cu tot ce trebuie de-ale gurii, plus milioane de lanterne şi baterii, probabil. Au pus oamenii în practică tot ce-au văzut în filmele cu diverse scenarii postapocaliptice. Ba, am auzit că ar fi şi pe la noi destule persoane prevăzătoare, care ar putea să reziste, la o adică, nişte luni bune cu proviziile strînse pe acasă, special cu gîndul la vreo nenorocire de genul ăsta.

M-am gîndit apoi, ca tot omul, ce mi-aş aduna eu ca să pot rezista măcar cîteva săptămîni (să pot să-mi plîng de milă şi să mor apoi încetul cu încetul). Păi, desigur, primul gînd a fost „o lanternă!“. Cu baterii, clar, dar – măcinînd mai bine gîndul ăsta – am ajuns la concluzia că n-am încredere în lanterne. Se strică exact cînd ai mai mare nevoie de ele. Şi atunci m-am liniştit, căci imensa mea rezervă de lumînărele parfumate m-ar scoate din necaz. Să mai rîdă partea masculină de obsesia asta a fetelor! Plus că dau o lumină mai plăcută şi, la o adică, poţi încălzi şi o conservă la flacăra lor. Apoi, desigur, conserve. Ceva mai *light* şi fără multe calorii pentru că… dacă se sfîrşeşte sfîrşitul lumii şi ieşi din debaraua în care ai stat ascuns de-a dreptul un obez? M-am mai gîndit apoi să-mi iau ceva cărţi pe care să le pot citi la lumina lumînării. Orice, dar nu cărţi cu scene de mîncare, nu descrieri de festine pantagruelice, nimic de genul ăsta care să mă neliniştească în adăpost. Şi, foarte important. Am văzut în toate filmele că eroii care flămînzesc, tînjesc după diverse chestii dincolo de elementara apă şi pîine. Eu o să iau nişte Cola (ca să n-am viziuni cu sticle reci, aburinde) şi nişte pungi mari cu chips-uri. Pisica o s-o ţin aproape că e grăsuţă, pare fragedă şi măcar ştiu cu ce am hrănit-o. Pot primi şi vizite. Pun deoparte nişte conserve cu sarmale. Mălai n-o să am.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

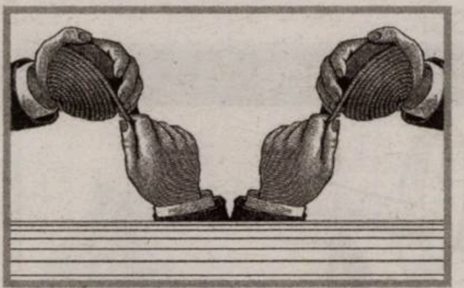

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Ponta venețianul, Antonescu cruciatul, Băsescu constituționalistul

„Acord de colaborare instituțională între Președintele României și Primul-Ministru al Guvernului.“ În caz că nu l-ați citit direct și doar ați auzit de el rumegat prin intermediul opinioniștilor, probabil sînteți deja convinși că e ceva abominabil. Într-un fel sau altul toată lumea a căzut de acord că e de rău. Cîțiva analiști pudici constituționaliști au zis că nu era nevoie de așa ceva pentru că atribuțiile primilor doi oameni în stat sînt stabilite de Constituție. S-ar zice că analiștii respectivi au trăit pe altă planetă și nu au auzit că au existat ceva scandaluri politice în România legate de separația atribuțiilor celor două Palate – Victoria și Cotroceni. Au fost între Emil Constantinescu și toți premierii săi, mai puțin Isărescu. Au fost între Ion Iliescu și toți premierii săi, mai puțin Văcăroiu. Au fost între Traian Băsescu și toți premierii care nu erau ai săi. Și cu toate astea, multă lume a concluzionat că avem o Constituție clară, că nu e nimic în neregulă cu ea, că toate aceste scandaluri care au fragmentat executivele sînt un fel de mîncărime trecătoare.

A mai fost apoi strigătul de nervi al obsedaților de Băsescu – trădareee!; Ponta a semnat cu inamicul! Am asistat la execuții mediatice intense pe linia: Ponta trădător, Crin erou. Antonescu capitalizează simpatia bazei în ideea că trebuie să cîștige alegerile prezidențiale de peste un an. Dacă acum votul anti-Băsescu le-a adus victoria detașată, Antonescu trebuie să mențină atmosfera de campanie încă un an și jumătate pentru ca tot logica anti-Băsescu să-l ajute să cîștige și el. Sau să forțeze încă o suspendare. Doar că asta presupune un scandal permanent sau o criză politică – exact de ce nu are nevoie Victor Ponta instalat premier. Deci interesele celor doi diferă fundamental. Era valabil și înainte de alegeri, dar acum cu atît mai mult.

Dincolo de calculul rațional mai e și aspectul personalității celor doi. Crin Antonescu a reușit deja să-și creeze o imagine dezastruoasă prin ambasadele din România. E genul de om cu care nu se poate discuta. Nu vreau să intru în amănunte, care sînt jenante, doar să notez acest aspect important pentru România ca țară, dat fiind că omul e favoritul pentru cîștigarea președinției la proximele alegeri. Consultările diplomatice și contactele informale sînt o parte esențială a politicii moderne. Mai ales, sînt o parte esențială a cum funcționează Uniunea Europeană. Crin Antonescu a intrat într-un rol mesianic și nu se poate extrage din el nici măcar cînd ar fi musai să ia o pauză, măcar de dragul uzanțelor. Asta îl face un politician redutabil, dar îi va crea o mare problemă ca om de stat. În mod natural, tandemul Ponta-Antonescu și-a departajat profilurile: Ponta cu guvernarea, cu banii și cu medierea, Antonescu cu principiile și paranoia.

Principala linie de critică la adresa lui Victor Ponta este că are un discurs dublu. Da, îl are. Și date fiind circumstanțele, e un rău necesar. Nu știu cum să explic chestia asta încît să nu pară că fac un elogiu al cinismului în politică. Pentru că tocmai citesc o istorie a Veneției, încerc să fac o paralelă cu asta. Cruciadele au fost mari încleștări de forțe între tabere care se urau sincer. Și care încercau să se anihileze una pe alta, fără să fie posibilă chestia asta, de fapt. Drept urmare, cruciadele au fost o imensă pierdere de timp, de energie, de oameni și de oportunități. Permanent, în tabăra creștină au fost unii care nu prea vedeau rostul acestor pierderi. Venețienii au fost mai mereu pe partea asta a dezbaterii. Ei făceau comerț, voiau bani – transportau pe bani armatele de cruciați, în același timp subminau embargourile impuse de papă împotriva comerțului cu musulmanii și, la un moment dat, i-au instigat pe cruciați ca, în loc de Ierusalim, să cucerească Constantinopolele creștin, care era mai la îndemînă (instigat este puțin spus, mai degrabă i-au șantajat pentru că armata cruciată depindea de flota venețiană și nu avea altă modalitate de a plăti pentru această flotă decît să jefuiască capitala bizantină). Ei bine, la vremea lor, venețienii nu erau populari prin restul creștinătății. Erau mercantili, ignorau viața de apoi și erau mereu dispuși să negocieze mai degrabă decît să lupte. Nu erau populari, dar erau al naibii de eficienți, încît la un moment dat orașele și insulele din Mediterană făceau cerere să se supună Veneției, cam cum se face acum cerere de intrare în UE. Unele erau refuzate, și asta într-o lume medievală în care posesiunea teritorială era sfîntă. Eficienți, dar nu populari erau, deci, venețienii. Populari erau cavalerii obsedați de salvarea sufletului, de Ierusalim și care plecau de-a valma spre Est omorînd tot în cale și în primul rînd pierzîndu-și proprii oameni.

Cotroceniul este Ierusalimul.

Ei bine, genul acesta de popularitate de cruciat savurează acum Crin Antonescu. Pentru el, Cotroceniul este Ierusalimul, Băsescu este sultanul-diavol și România e terenul din mijloc, care nu contează cum va arăta la final pentru că scopul e nobil. Unde e Ponta? E un șmecher. Și în sensul bun, și în sensul rău. Se adaptează la intransigența propriei tabere, se jură că merge pînă la capăt în fruntea oștilor, că Ierusalimul va cădea sub propria sabie. Cînd dă interviuri la presa străină – cum ăia nu prea înțeleg obsesia asta cu Băsescu – se repliază: e un politician european progresist, normal, banal, unul dintre venețienii eficienți care fac lumea să se învîrtă. Apoi, întors în tabăra cruciată, trebuie să insufle curaj. Extraordinar a fost momentul de dinainte de alegeri, în care a spus pentru *Le Figaro* că poate coabita cu Băsescu. Imediat ce a apărut interviul, în studioul din Antena 3 Mihai Gîdea a pus o întrebare din aceea echidistantă, cum știe el, la modul: cum puteți spune că veți coabita cu tiranul care a tăiat pensiile oamenilor? Ce era să zică Ponta? Nu putea să-i dezarmeze pe cruciații pe care tot el îi stîrnise în ultimii ani, de cînd Băsescu nu mai era popular și deci se puteau cîștiga voturi pe tema asta. A zis că a fost greșit înțeles.

Genul acesta de balet îl face suspect pe Ponta la editorialiști și la public. Îl face popular în activul de partid – cu toții de fapt niște venețieni puși pe exercitat puterea. PSD are în genele sale de partid-vehicul pentru Ion Iliescu această aspirație spre pragmatism – au venit acolo straturi peste straturi de oameni pentru care partidul era vehicul pentru status social și funcții, indiferent de orientare politică (trebuie totuși să adaug că venețienii le-au interzis demnitarilor să facă comerț pe cont propriu, că exista un corp de auditori independenți care erau spaima celorlalți oficiali, iar pentru conflict de interese și corupție se practica tortura și spînzurarea). De cealaltă parte, PNL are în genele sale de partid istoric această aspirație a martiriului. Epoca Tăriceanu a marcat o abatere, o cotire spre pragmatism, după care a urmat epurarea, reformarea prin rug – Crin Antonescu conduce partidul mai mult ca pe o sectă decît ca pe un partid.

Și mai este ceva: presiunea externă. Încă din primăvară, aceasta s-a exercitat mai degrabă asupra lui Victor Ponta decît asupra lui Crin Antonescu. Ponta avea funcția oficială, era șeful Guvernului. Mulți ziariști străini au înțeles conflictul din vară – și continuă să o facă – pur și simplu ca o încleștare personală dintre Băsescu și Ponta. Deși s-a lăsat greu convins să accepte stupidul plan cu suspendarea-*blitz-krieg*, Ponta a devenit principalul responsabil în afară. Își va petrece restul carierei politice încercînd să facă pe moderatul și să schimbe această percepție – a avut un debut dezastruos pe scena europeană. Nu are scuză, singura circumstanță atenuantă este că e alegerea preferabilă față de partenerul său – Crin Antonescu. Nesocializat extern, Antonescu are alura unui Rică Venturiano care se crede Cato – el are misiunea de a salva cetatea de tiran. Are potențialul unei figuri mărețe, dar îi lipsește scopul adecvat. Cato avea în față un tiran adevărat și a fost o figură tragică care impune respect. Antonescu nu are un tiran real în față, drept urmare te îngroapă în retorică de nu te vezi. Retorica sa îl excită pe Ipingescu, care stă lipit ventuză de Antena 3, dar dincolo de bază și de șablonul anti-Băsescu impune doar amuzament.

Și așa am ajuns la Băsescu. Care a propus acest „acord de colaborare instituțională“ ca să obțină totuși ceva pe învestirea în funcție. Cum ziceam săptămîna trecută, de la Bruxelles a primit semnale că regula jocului e să-l numească pe Ponta. Învățătura ar fi să nu mai facă metafore cu animale înghițite. Adrian Videanu a zis – citat de Ziare.com – că acordul respectiv e mai important la Bruxelles decît la București. Și are dreptate. De unde trebuie să stăm puțin și să meditâm la ce ne-a adus intrarea în UE, dincolo de banii de care sîntem obsedați și pe care nu-i accesăm. Gîndiți-vă la rolul moderator pe care l-a avut UE în vară și acum – într-un sistem fragmentat în care actorii nu se pot înțelege pe chestiuni minimale, arbitrul de deasupra a acționat pentru a forța un acord și pentru a respecta principiile statului de drept (în vară) și ale democrației (acum). S-ar putea să nu mai avem nevoie de rege străin, pentru că funcția e deja exercitată.

– Ce a vrut Traian Băsescu? Să-și definească niște arii unde mai contează. Remarcabil este că la pagina 4, punctul 4 din Acord (numit anodin „Spații de cooperare și modalitatea de cooperare“) avem următoarea logică a textului – cele două părți vor evita blocajele și vor respecta principiul că există un „decident final“. Deci, unul dintre ei are ultimul cuvînt pe anumite domenii. Apoi urmează propoziția „În această materie se înscriu“. Deci, au un principiu privitor la decizia finală și apoi e o enumerare. Începe cu politica externă și europeană, continuă cu numirea procurorului general și a șefului DNA și se termină cu chestiunile care privesc securitatea națională. Ce sînt toate astea? Domenii în care președintele are atribuții potrivit Constituției și legilor actuale. Practic, Traian Băsescu a trecut domeniile în care Ponta s-ar angaja să-i lase drept de ultim cuvînt. Subînțelegîndu-se că în rest e treaba Guvernului și a lui Ponta. Ponta și Băsescu și-au trasat porțiunile din nisip unde fiecare e șef pe jucării. Acesta este punctul cheie din Acord; în rest, celelalte privind modul cum își vorbesc și cum negociază sînt brizbizuri duioase scoase din mintea diplomatului care a formulat textul, crescut în ideea că bunul-simț se poate pune în scris.

Negociat în secret și semnat în miez de noapte, Acordul acesta rămîne o încercare totuși importantă de a infuza raționalitate într-un sistem dominat de cruciați mai preocupați de nevrozele proprii decît de rezolvarea problemelor reale. Nu degeaba cruciatul-șef a declarat sec că nici măcar nu a citit textul pentru că îl plictisea. Cînd trebuie să cucerești Ierusalimul, lumea reală cu problemele ei mici te plictisesc. Acordul a fost important pentru Bruxelles, dar în lumea în care cruciații sînt populari și venețienii fac balet un asemenea document nu va însemna mare lucru pe viitor. Noi ăștia de citim istorie știm că sute de ani după ce ultima cruciadă a eșuat, lamentabil, venețienii aveau un imperiu fastuos și invidiat. Dar, fiți sinceri, cu cine ați fi ținut atunci?

facebook.com/
Cristian.Ghinea.CRPE

Eugen ISTODOR

negustori și mușterii

Oh, porcule, cît de mult ți-am dus dorul!

Porcul, ce durere, ce destin, ce soare, ce deliciu! Tăiere. Șorici. Caltaboși. Ah, mi-e dor de pomana porcului. Cînd o să fiu bătrîn, o să fac un muzeu în care să se taie porcul și să se arate lumii cum se face bucăți porcul. Aș băga un *live* și un *life* să moară toată mahalaua! Să dîrdîi în gheața aia nebună și să mori să rupi din șorici. Să-ngheți, dar bucata fierbinte și grasă s-o ronțăi. Oh, porcule, cît de mult ți-am dus dorul! Oh, cît de idioți mi se par veganii și alte națiuni de-astea funerare! Porcul în trupul tău! Dragostea în trupul tău! Vinul în trupul tău! Cozonacul în trupul tău! Nu-i bucurie mai mare. Nu este orgie mai mare a minții. Nu este împăcare cu lăcomia ta, cu nesfîrșitul din tine mai mare decît bunătatea de porc geruindu-ți pielea, fierbințînd cerul gurii. Afumatul cîrnat cu gogoșar. Tocătura tăndruită cu varză acră. Mațul prinzînd lebărul în condimente. Armonia omului este dată bucuriei vieții. Porcul este parte din bucuria vieții de om. Porcul fără om, omul fără porc – două păpuși stricate, două plictiseli și sile. Porcu-ți dă depresie? Tot porcul ți-o ia, de-i făcut bine sîngeretele, de-l potrivești bine c-o țuică. Ceafa de porc bine rumenită pe care să arunci o linguriță de dulceață de cireșe amare. Cum este? Usturoiul. Castravetele. Hreanul. Mamă, tată! Bine este pe lume!

dosar DILEMA VECHE

Coordonatoare: Iaromira POPOVICI

Miracole și minuni

Texte și opinii de:

- Mirel BĂNICĂ (cercetător la Institutul de Istorie a Religiilor)
„«Mediatizăm un sfînt…» Despre religie, miracole şi emoţie pe Internet“
- Silvia CHIȚIMIA (scriitoare și dr. în etnologie)
„Un breviar al minunilor“
- Anca MANOLESCU (cercetător în domeniul antropologiei religioase)
„Cererea de minune“
- Costion NICOLESCU (eseist și dr. în teologie)
„Minunate minunile…“
- Vasile RĂDUCĂ (profesor la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității București)
„Puterea faptului minunat“
- Ciprian VOICILĂ (sociolog la Muzeul Țăranului Român)
„Avem nevoie de minuni?“

argument

Mica doză de transcendent

DILEMA VECHE
Miracole
şi minuni

De obicei, în perioada asta a anului, făceam... tradiţionalul număr de Crăciun. Ce-i drept, mereu cam la fel. Anul acesta am ales să... ne bucurăm altfel. Vorbind despre minuni şi miracole.

Mie, una, consider că mi s-au întîmplat cu vîrf şi îndesat. E de ajuns doar să povestesc (prea a multa oară, pentru unii...) cum am scăpat vie şi nevătămată, fără nici o zgîrietură – doar puţin zguduită – de sub un autobuz, pe cînd aveam 18 ani. Era un ger nebun, cu multă zăpadă, şi eu am pornit-o pe carosabil spre bunicii mei. În general, autobuzele nu circulau în ziua aceea. Cam singurul care a circulat a dat peste mine. Norocul meu (minunea mea...): deja alunecasem pe gheaţa de sub zăpadă, aşa că, atunci cînd a sosit autobuzul, am intrat în spaţiul său dintre roţi; acesta pusese frînă, dar a mai derapat... M-a atins doar imperceptibil cu bara din faţă, la umăr... Singurele inconveniente cu care m-am ales după au fost: o lungă fobie de maşini şi o... rîie luată dintr-unul din spitalele ceauşiste, cînd mi-am făcut toate investigaţiile să văd dacă sînt OK. Partea bună: mi-am dat seama, pentru prima dată, că se poate muri şi am pus mîna, tot pentru prima dată, pe Biblie.

Pentru că minunea şi miracolul (diferenţa dintre termeni nefiind esenţială: „MINÚNE, *minuni,* s.f. Fenomen ieşit din comun, surprinzător, atribuit forţei divine sau altor forţe supranaturale; MIRÁCOL, *miracole,* s.n. Fenomen supranatural, minune; fapt, fenomen uimitor, extraordinar“, conform DEX) sînt, în primul rînd, religioase: „Minunea ţine de intervenţia divină în viaţa omului. În ultimă instanţă, orice minune adevărată are drept autor pe Dumnezeu“, spune Costion Nicolescu în articolul său din dosar. „Termenul grec pentru „minune“ e *thauma*. Cel latin are rădăcina *mira-*, e *miraculum*. Amîndoi trimit la *viziunea uimitoare*. Semnifică ceva extraordinar care *se dă vederii,* care *apare* dintr-un alt nivel de realitate decît cel în care funcţionăm în mod curent“ explică Anca Manolescu în textul ei. „Indiferent că-l numim „minune“ sau „miracol“, faptul minunat este totdeauna dovada puterii suverane a lui Dumnezeu, care deschide noi orizonturi şi dă noi semnificaţii realităţii obişnuite“, sintetizează părintele Vasile Răducă, în acelaşi grupaj tematic.

O dilemă a numărului poate fi „În lumea de astăzi mai are trecere minunea de tip religios? Mai ocupă ea, ca în vremurile premoderne, un loc important, dacă nu central, în trăirea credinţei?“ (Anca Manolescu).

Cu siguranţă, sensibilitate la minuni şi miracole există. Nu doar la literatura, filmele şi jocurile pe computer cu vampiri sau vrăjitori, la predicţii şi horoscoape şi teorii apocaliptice. Ci chiar la cele strict religioase: dovadă pelerinajele la diversele moaşte şi site-urile cu… miracole.

O altă întrebare ar putea fi: cum trebuie să percepem miracolele şi minunile mici, aparent neînsemnate ale fiecăruia?. Cum să le interpretăm şi asimilăm, în aşa fel încît să le sesizăm doza de… transcendent, dar nici să n-o exagerăm în speculaţii patologice? Mai ales într-o lume în care supranaturalul şi paranormalul dau buzna peste noi în forme mai mult sau mai puţin comerciale, cu sau fără acoperire. Dar despre acestea din urmă într-un alt dosar, poate… (**Iaromira Popovici**)

BARBURISME

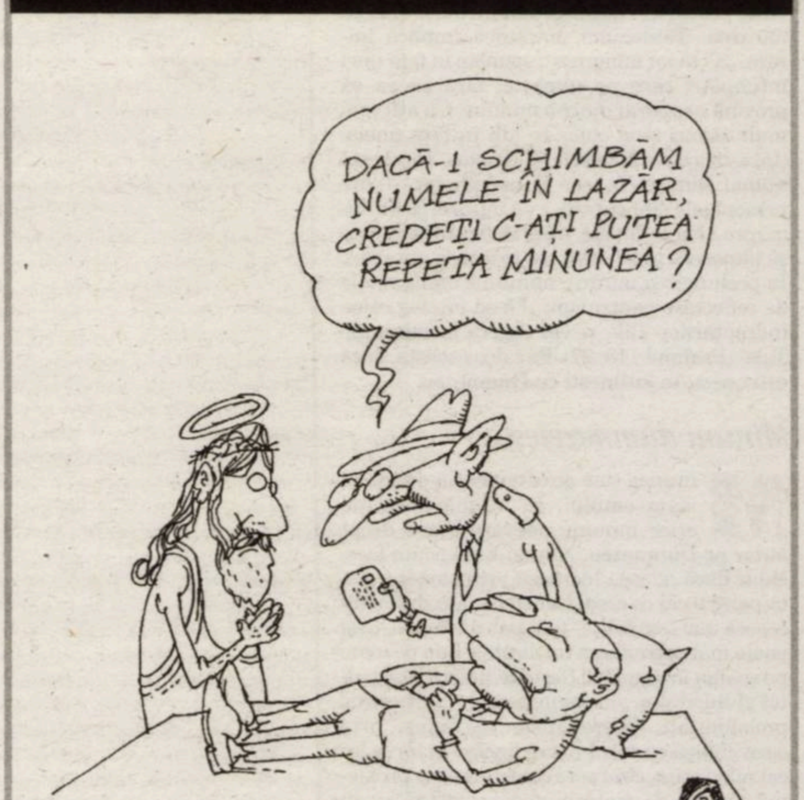
DACĂ-I SCHIMBĂM NUMELE ÎN LAZĂR, CREDEȚI C-AȚI PUTEA REPETA MINUNEA?

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Dar nu acum.
Emisiunea *Punerea pe gînduri*
va fi reluată joi, 10 ianuarie 2013.

DILEMA VECHE
Miracole şi minuni

Costion NICOLESCU

Minunate minunile…

> „(…) La întrebarea dacă există minuni, nu se poate răspunde niciodată numai pe baza experienţei. Orice eveniment care ar putea pretinde că este o minune e, în ultimă instanţă, ceva oferit simţurilor noastre, ceva văzut, auzit, pipăit, mirosit sau gustat. Şi simţurile noastre nu sînt infailibile.“
>
> (C.S. Lewis, *Despre minuni*, traducere de Sorin Mărculescu, Humanitas, 2012)

Minunile se află undeva într-un orizont de aşteptare a ceea ce este (şi rămîne) copilăresc în om. Copilul îşi doreşte minuni din cele mai nevinovate şi le află petrecînd în lumea poveştilor. Şi viaţa omului este o poveste. Şi parcursul omenirii este o poveste. Şi, ce poveşti!

Oamenii ar putea fi împărţiţi şi după felul în care se raportează la minuni. Sînt oameni care văd în jurul lor numai minuni, după cum sînt alţii care nu cred deloc în minuni. Sînt oameni care caută minunile cu orice preţ şi sînt oameni a căror credinţă nu este decisă esenţial de manifestarea unor minuni majore în viaţa lor.

Sînt micile minuni de fiecare zi (supravieţuirea însăşi), dar sînt şi marile minuni care schimbă decisiv cursul unor evenimente de parcurs sau chiar al vieţii unor comunităţi importante. Întîlniri de referinţă cu Dumnezeu!

Dar cum definim minunea? Mai precis, care ar fi linia de demarcaţie între ceva ce este minune şi ceva care numai pare să fie? În limba română, limbă cu vădite virtuţi teologice, există şi această exprimare, care spune despre unele lucruri că s-au realizat sau s-au petrecut „ca prin minune“. Cu alte cuvinte, n-au fost chiar minune, dar au fost pe-aproape. Aici ne aflăm într-o zonă de graniţă, care, în ambiguitatea ei, este, pînă la urmă, cea mai convenabilă întru aprecierea lucrurilor nesigure.

În mod obişnuit, minunea este văzută ca o transgresare (nu o încălcare!) a legilor „naturale“ prin intervenţia unei forţe externe supranaturale. Dar sînt din aceia care cred că tocmai un asemenea tip de manifestare ţine, de fapt, de un firesc, de o stare provenind din timpul cînd firea nu era căzută. Minunile, ca atare, reprezintă mai degrabă o îndreptare a legilor naturii.

În limba română există două cuvinte care acoperă zona: *minune* şi *miracol*. Ambele cuvinte provin din latină şi sînt înrudite bine cu mirarea. Totdeauna, minunea implică mirare. „Să te tot minunezi“, spunem în faţa unei întîmplări care ne uimeşte, fără ca ea să provină neapărat dintr-o minune. Cu atît mai mult atunci cînd chiar te afli în faţa uneia. (Iată, în icoana Naşterii lui Hristos. Totul este numai uimire. În cer şi pe pămînt. Toate personajele sînt cuprinse de mirare. Şi de *admirare.)* Nu se cuvine, însă, să faci lucruri care să uimească prost, încît „să te faci de minune“. În prelungirea mirării, minunile ajung motiv de reflectare pentru om: „Fă să înţeleg calea îndreptărilor Tale şi voi cugeta la minunile Tale“ (Psalmul 118, 27). Pe calea aceasta, dacă eşti onest, te întîlneşti cu Dumnezeu.

Minuni dumnezeieşti

Minunea ţine de intervenţia divină în viaţa omului. În ultimă instanţă, orice minune adevărată are drept autor pe Dumnezeu. Numai El le poate face, chiar dacă adesea lucrează prin oameni. Asta pentru cei ce cred. Cei cu o viaţă duhovnicească mai „sărăcuţă“ (am pus un bemol, deşi poate mai potrivit era un diez!) le pun pe toate pe seama întîmplării (fericite/nefericite), baftei/ghinionului, şansei/neşansei – vorbesc de probabilităţi, de statistică… Şi totuşi, este oare cineva cu totul necredincios în forul lui cel mai intim, cînd este confruntat cu probleme majore de viaţă şi de moarte? Căci, în principiu, minunile au o menire salvatoare, izbăvitoare. Oricine poate ajunge într-o situaţie dificilă, la momente în care simte că „nu-l mai poate salva decît o minune“. Şi, atunci, chiar începe „să aştepte o minune“. O aşteptare care se insinuează, desigur mai vagă, mai puţin precizată, şi celor necredincioşi.

Modelul minunilor pentru creştini este acela al minunilor săvîrşite de Hristos în timpul petrecerii Sale în trup pe pămînt. Este semnificativ faptul că Hristos a fost receptat îndeosebi prin minunile pe care le-a făcut: „Şi, apropiindu-Se El de panta Muntelui Măslinilor, toată mulţimea ucenicilor, bucurîndu-se, cu glas mare au început să-L laude pe Dumnezeu pentru toate minunile pe care le văzuseră (…)“ (Luca 19, 37). Misiunea Sa s-a exercitat îndeosebi prin cuvinte de învăţătură şi facerea de minuni. Pînă pe Cruce şi dincolo de ea, în Înviere. De altfel, nu numai oamenii, dar şi puterile cereşti Îl receptează pe Dumnezeu tot prin minunile săvîrşite: „Lăuda-vor cerurile minunile Tale, Doamne, şi adevărul Tău, în adunarea sfinţilor“ (Psalmul 88, 6). Hristos îi mustră însă pe conaţionalii Lui pentru faptul că se ataşau îndeosebi de partea materială a minunilor, ignorînd-o pe cea spirituală: „Iisus le-a răspuns, zicînd: «Adevăr, adevăr vă spun: Nu pentru că aţi văzut minuni Mă căutaţi, ci pentru că aţi mîncat din pîini şi v-aţi săturat. Lucraţi nu pentru mîncarea cea pieritoare, ci pentru mîncarea ce rămîne întru viaţa veşnică pe care v-o va da Fiul Omului, căci pe El Şi-a pus pecetea Dumnezeu-Tatăl!»“ (Ioan 6, 26-27). Minunile făcute de Hristos au fost atît de multe, încît nici o evanghelie nu era capabilă să le cuprindă (cf. Ioan 20, 30). Cu toate acestea, El nu a fost destul de convingător pentru toţi: „Şi cu toate că atîtea minuni a făcut El în faţa lor, ei tot nu credeau într-Însul“ (Ioan 12, 37). Asta, din păcate (din pricina păcatelor!), pînă în zilele noastre.

Am vorbit de caracterul exemplar al minunilor lui Hristos, dar s-au petrecut din belşug minuni şi în lumea Vechiului Testament. Ba, în unele cazuri, încă mai răsunătoare, mai cutremurătoare, mai copleşitoare, mai impresionante (cîteva exemple: trecerea Mării Roşii, hrănirea cu mană în pustie timp de 40 de ani, tablele Legii ş.a., ş.a.). Marile minuni erau parcă mai dese; intervenţiile lui Dumnezeu în istoria poporului ales – mai evidente. Numai că Dumnezeu se afla încă plasat, relativ la om, într-o anumită depărtare, şi atunci minunile Lui erau oarecum *ex machina,* iar vorbirea Lui către om – *ex cathedra*. Minunile erau adesea pentru mase, pentru poporul întreg. Era o vreme a copilăriei omenirii, cînd intervenţiile lui Dumnezeu se cereau a fi făcute foarte apăsat, pedagogic, oarecum „în forţă“. Acum, după ce Dumnezeu a pogorît printre noi, în noi, aproape, aproape, prin întruparea lui Hristos, Care ne-a dăruit prietenia Lui, lucrurile s-au schimbat şi în ceea ce priveşte minunile. Dumnezeu cooperează adesea cu omul în punerea în lucrare a minunilor. Hristos a venit, într-un fel, ca să ne scape de obsesia minunilor. După El, orice minune păleşte în faţa minunii covîrşitoare a petrecerii Lui printre noi în această lume. Extraordinarul ar fi trebuit să ne devină tot mai normal, mai firesc. Minunile ţintesc acum îndeosebi schimbarea lăuntrică a omului, restaurarea lui şi punerea pe calea regăsirii de sine şi a reconcilierii cu sine. A mîntuirii! Aşadar, minunea ţine cu precădere de relaţia dintre om şi Dumnezeu. Este o punte, o scurtătură pe care El o face uneori posibilă pentru a-l ajuta pe om să ţină aproape. Deoarece îl iubeşte nespus!

Vine de la minune şi trimite la minune, dar nu e chiar minune.

Condiţia de sfînt

Scriptura ne arată cum Hristos a transmis puterea de a face minuni, şi ucenicilor Lui: Apostolilor, în primă instanţă, apoi şi succesorilor lor, şi, pînă la urmă, tuturor celor care au dreaptă credinţă şi dreaptă vieţuire. Această putere le-a fost conferită Apostolilor chiar înainte de Înălţare, ca un soi de moştenire testamentară. Dar (atenţie!) acest lucru este posibil numai în numele Lui: „Iar celor ce vor crede, aceste semne le vor urma: *în numele Meu* (s.n.) demoni vor izgoni, în limbi noi vor grăi, şerpi vor lua în mînă, şi chiar ceva dătător de moarte de vor bea, nu-i va vătăma; pe bolnavi mîinile-şi vor pune, şi aceia se vor face bine“ (Marcu 16, 17-18). Totuşi, conform învăţăturii pauline, *facerea de minuni* nu este dată oricui, este un dar aparte între celelalte daruri aparte ale credinţei, nu mai puţin demne de preţuire *(cuvîntul de înţelepciune, cuvîntul de cunoaştere, credinţa, darurile vindecărilor, profeţia, deosebirea duhurilor, felurimea limbilor, tălmăcirea limbilor* – cf. 1 Corinteni 12, 8-10).

Creştinii care ţin (cît de cît) de Tradiţie (ortodocşi, catolici, vechi orientali ş.a.) cred în condiţia de sfînt, sfinţii fiind acele persoane care, prin strădania lor ascetică în această lume, se bucură acum de un statut aparte în preajma lui Dumnezeu, statut care le permite să mijlocească pentru cei din Biserică, rugăciunile lor fiind mai ascultate. În principiu, toţi sfinţii sînt capabili să săvîrşească minuni, dar sînt unii pe care Biserica îi desemnează chiar cu numele acesta, de „făcători de minuni“. La vîlvătaia arderii duhului lor se încălzesc sufletele unui număr mai mare de necăjiţi, dar nu numai ei. Lucrul acesta este valabil şi în legătură cu icoanele: în principiu, toate fac minuni, dar unele sînt numite, totuşi, anume, „făcătoare de minuni“. Se adună atunci la ele mai multă rugăciune, rugăciune care, la rîndul ei, sporeşte cumva puterea făcătoare de minuni a icoanei respective. În schimb, în cazul moaştelor, nu se mai fac asemenea distincţii…

Dacă vom prefira minunile lui Hristos, vom vedea cum majoritatea lor ţin de tămăduiri. În primă instanţă, trupeşti, dar mereu, în ultimă instanţă, şi sufleteşti. Lucrul acesta este valabil în legătură cu minunile cerute prin intermediul sfinţilor, al icoanelor sau al moaştelor. Cu alte cuvinte, ele privesc probleme majore de viaţă şi de moarte. Viaţa şi moartea temporală, dar totdeauna bătînd înspre viaţa şi moartea veşnice. Tuturor le este preţioasă viaţa!

Într-o lume a purităţii, mîngîietoare ne este fiinţarea „fetelor în floare“, precum cele la *umbra* cărora îşi petrecea tînărul Marcel Proust vacanţele. Dar nu mai puţin minunaţi sînt şi copiii. Şi, în fond, tare important este faptul că, în general, (mai) există oameni minunaţi. Mai mulţi decît sîntem dispuşi să credem noi, mai puţini decît ar fi firesc să fie. Oameni din aceia care (cîteodată) ne fac viaţa minunată. Despre care uneori spunem că fac (cu noi, pentru sufletele noastre) „adevărate minuni“. „Adevăratele minuni“, deşi „adevărate“, nu sînt poate chiar minuni, dar se înrudesc cu ele. Şi nu numai oamenii pot fi minunaţi: În principiu, toate ale Creaţiei lui Dumnezeu sînt minunate, atîta timp cît omul nu le-a pîngărit în vreun fel. Toate acestea pot da sentimentul unui rost al vieţii şi al bunei lucrări. Natura neprihănită şi cultura adevărată, jertfitoare şi slăvitoare. Frumuseţea!

Minunat este un superlativ sintetic şi, în felul lui, absolut. El le înglobează pe multe altele, cu desemnare parţială, mai neputincioase. Minunat este ceva care vine de la minune şi trimite la minune, dar nu e chiar minune. Se împărtăşeşte de minune, fără a proveni neapărat dintr-o minune. Este numai iradiere a ei. Totuşi, oarecum neprecizat, vag. Minunatul este o lume în care ne regăsim mai des decît în cea a minunii.

Dar nimic nu este mai minunat pe acest pămînt decît iubirea! Aceea absolută, înţelept nebună, despre care ne spune *Cîntarea Cîntărilor*. Care te pune într-o stare jubilatorie de netrecătoare Nuntă!

***Costion Nicolescu** este eseist şi dr. în teologie.*

Mirel BĂNICĂ

„Mediatizăm un sfînt..."

Despre religie, miracole şi emoţie pe Internet

Joachim Bouflet, autorul unei foarte cunoscute „istorii a miracolelor" (traducere în limba română la Editura Cartier, 2009), ne atrage atenţia asupra faptului că trăim cu adevărat într-o lume miraculoasă, în care vorbim mult, uneori excesiv, de miracole economice, medicale, tehnice sau sportive. Numai un miracol mai poate salva echipa Avîntul Topoloveni de la retrogradare! De cîte ori nu am citit/auzit fraze de acest gen. Folosirea abuzivă a termenului vine tocmai din faptul că el a fost „golit de semnificaţii, prin excluderea a ceea ce constituie însăşi natura sa: cauzalitatea divină, inserţia într-un context religios". Un studiu dedicat faptelor pe care le denumim miraculoase sau supranaturale se anunţă din start a fi unul dificil, nu doar din cauza mediului înconjurător, avid de miracole şi extrem de incredul, în acelaşi timp, cît pentru faptul că „logica miracolului" scapă adesea observatorului exterior. Cine poate şti cu adevărat ce se întîmplă în sufletul celuilalt? – sună banal, dar atît de adevărat... Cu toate acestea, credinţa în miracol, faptul că „ceva", ce te depăşeşte cu mult, îţi poate schimba viaţa există în toate culturile, cu forme diverse de exprimare. Trebuie să precizăm, chiar de la început, că miracolul religios este perceput diferit în creştinismul occidental, respectiv oriental. Dincolo de efectele corozive ale protestantismului ce a eliminat din societăţile pe care le-a modelat ideea însăşi de miracol, de magic sau, mai nou, de secularizarea extinsă pe multiple planuri, există cîteva diferenţe majore între Occident şi Orient. Miracolul şi percepţia sa în Ortodoxie: din punct de vedere teologic, miracolul este o formă de prezenţă a lui Dumnezeu în lume, un răspuns direct, dar discret la rugăciunile credincioşilor. Tot în Ortodoxie există o familiaritate deliberată cu supranaturalul, cu „lumea de dincolo", cu tot ceea ce mintea umană nu este capabilă să cuprindă. Cred că o posibilă explicaţie pentru această stare de fapt se găseşte în persistenţa religiei populare, mult mai vie şi mai puţin „domesticită" de către Biserica oficială, de-a lungul timpului. În sprijinul acestei afirmaţii poate veni, de exemplu, pelerinajul – acolo unde credinţele şi practicile populare găsesc un teren de expresie foarte fertil, valoarea „pedagogică" a miracolului fiind bine pusă în valoare. O altă diferenţă majoră constă în credinţa în icoanele făcătoare de minuni, prezentate ca un spaţiu de interacţiune cu sacrul, dar oarecum în pierdere de viteză şi popularitate faţă de moaşte, un semn al timpurilor noastre. Situaţia se prezintă sensibil diferit în Occident. Dacă ar fi să o caracterizăm în mod succint, cuvîntul ce se impune de la sine ar fi „prudenţă".

„Logica miracolului" scapă adesea observatorului exterior.

În Ortodoxie există o familiaritate deliberată cu supranaturalul, cu „lumea de dincolo"

Aici miracolul este acceptat, dar nu încurajat în mod deschis, fiind mai degrabă o excepţie tolerată, dovada ultimă a supranaturalului. Un exemplu în acest sens: faimoasa „comisie medicală" de la Lourdes nu a identificat şi nu a acceptat, pînă la această dată, decît un număr de 67 de vindecări considerate a fi de natură divină. Cu toate acestea, zidurile Bazilicii Rozariului (Basilique du Rosaire) de la Lourdes sînt acoperite cu mii de mesaje de mulţumire (Ex-Voto), o mărturie a unei „rate de satisfacţie" mult mai mare a pelerinilor care au trecut pe acolo decît recunoştinţa oficială a miracolului. „Raţionalismul teologic" al lumii catolice vizavi de miracol a fost codificat de timpuriu. Thomas D'Acquino vorbeşte despre „cauzele secundare" ale miracolelor: lumea este călăuzită de legile necesare ale lui Dumnezeu, care nu intervine prea des în mersul ei firesc. Iar cînd aceasta se întîmplă, rar, El se mărgineşte mai degrabă cu o intervenţie punctuală, corectoare. A vorbi, deci, astăzi, de miracol în Occident pare mai degrabă o formă de legitimare istorică, un arhaism religios.

Miracolul la ora Internetului

Apariţia, apoi dezvoltarea intensivă a Internetului au produs schimbări importante asupra percepţiei miracolului în spaţiul public de la noi. Aş dori să vă relatez un episod trăit de mine în noaptea de 26 spre 27 octombrie 2012, la Bucureşti. Eram angajat într-un rînd interminabil, compus din pelerini ce nu-şi doreau decît un singur lucru: să aibă contact direct cu sacrul concentrat în raclele sfinţilor expuse spre închinare pe Dealul Patriarhiei. Undeva pe lîngă Parcul Carol, în jurul orei 23,30, s-a apropiat de locul unde mă găseam angajat în rînd o femeie măruntică, toată-n negru, însoţită de un tînăr adolescent îmbrăcat într-un fel de fustanelă de stofă uzată, cu adidaşi albi în picioare. Distribuiau cu multă sîrguinţă un fel de pliante tipărite la imprimantă pe hîrtie A4, de o calitate îndoielnică. „Organizaţi pelerinaje?", am întrebat eu în mod reflex, o practică obişnuită în astfel de împrejurări. Femeia mi-a răspuns zîmbind: „Nu, noi nu ne ocupăm cu pelerinajele! Noi mediatizăm un Sfînt! Sau ceea ce credem noi că este un Sfînt! Este Părintele... din cimitirul... din Bucureşti. Poate aţi auzit de el pe Internet, sînt şi site-uri, şi bloguri".

Am ales acest exemplu punctual din mai multe motive. „Miracolul", în general, are nevoie de promovare, fie şi cu teancul de pliante sub braţ. Are nevoie de public, de spectatori, de dezbateri aprinse. Internetul se pretează de minune la aşa ceva, fiind un spaţiu al tuturor libertăţilor, unde autoritatea tradiţională a Bisericii nu mai funcţionează. Cine nu crede nu are decît să facă un *search* minimal cu „Sfinţii Închisorilor", de exemplu, pentru a vedea cum Internetul se revarsă în spaţiul religios real... şi viceversa. El conţine nenumărate bloguri, site-uri, forumuri etc., pe care sînt prezente nenumărate poveşti de vindecări miraculoase, micronaraţiuni ce se încadrează foarte bine în metanarativitatea numită Internet. Un fenomen relativ nou, dar care nu încetează să se dezvolte. Poate nu întîmplător, la fel ca şi participarea la pelerinaje, majoritatea acestor mărturii vin din partea femeilor, de ce oare? Din cauza faptului că sînt destinate unui rol minor în mecanismul oficial al Ortodoxiei? – după cum o spune sociologia clasică. În ciuda diversităţii lor, toate aceste site-uri prezintă un numitor comun: setea de miracol, nevoia de semn, de mărturisire publică a intervenţiei divine în viaţa cotidiană. Mărturiile au un ton foarte personal, foarte firesc, dar sînt extrem de frugale cu privire la identitate. „Sînt A.B., 50 de ani, din Vaslui, am doi copii şi un soţ care lucrează de trei ani în Italia", grafica este simplă, povestea concisă etc. Miracolul poate fi inserat, la rîndul său, într-un context socio-cultural foarte precis. O minimă analiză a acestor mărturii trasează un portret nemilos al României „reale": familii dezbinate, soţi plecaţi la muncă în străinătate, cărora li s-a pierdut urma, alcoolism cronic, boli incurabile, un sistem sanitar prăbuşit care nu-şi mai îndeplineşte rolul.

„Experimentul descoperă
ceea ce se întîmplă
cu regularitate în natură:
norma sau regula după
care aceasta lucrează.
Cei ce cred în minuni nu neagă
existenţa unei asemenea norme
sau reguli, ei nu spun
decît că ea poate fi suspendată.
Miracolul este prin definiţie
o excepţie."

(C.S. Lewis,
Despre minuni,
traducere de Sorin Mărculescu,
Humanitas, 2012)

Consecinţele acestei stări de fapt

Prezenţa unei asemenea densităţi de miracole împărtăşite pe site-urile cu tematică religioasă ortodoxă ridică un anumit număr de întrebări, care ar merita dezbătute mai pe larg. Biserica Ortodoxă a ştiut tot timpul să „compună" armonios cu pietatea maselor şi religia populară. Numai că, în ultima vreme, asistăm la naşterea spontană a unei noi „teologii a miracolului", parte şi datorită Internetului, bazată pe emoţie imediată, contaminantă, în afara cadrelor oficiale ale tradiţiei fixate timp de secole de Biserică. Oare creşterea exponenţială a tuturor acestor mărturii de pe net duce şi la o creştere a numărului real al pelerinilor către sursă, prima a miracolului (icoane, moaşte, locuri sacre de tipul Crucilor Miraculoase de la Dervent, Dobrogea), fără a mai vorbi de schimbarea profundă, din interior, a individului? Vechea dilemă a confruntării Ortodoxiei cu Ortopraxia loveşte din nou. Această adevărată epidemie virtuală de miracole nu are ca efect secundar credibilitatea Bisericii în ochii celorlalţi credincioşi, mai puţin predispuşi, ca profil interior, să creadă în astfel de manifestări oarecum „extreme" ale divinului? Care să fie oare diferenţele între această „nouă literatură" virtuală a miracolului faţă de ceea ce era publicat pînă acum pe hîrtie, trecut deci, cel puţin teoretic, prin filtrul unei autorităţi canonice? În fine, la fel ca şi în alte cazuri de prezenţă şi manifestare a faptului religios pe Internet, se ajunge, în cele din urmă, la spinoasa problemă a autorităţii şi legitimităţii religioase capabile să tranşeze inevitabilele dispute ce apar în astfel de cazuri. Cum să tratezi, de exemplu, pe Internet, delicate cazuri de bilocaţie, atribuite de masele virtuale de credincioşi memoriei Părintelui Arsenie Boca, deja „canonizat" virtual? Biserica aşteaptă să treacă timpul, să se „limpezească apele", pe cînd Internetul nu cunoaşte cuvîntul răbdare, cum ar fi fost cazul înainte de vremurile pe care le traversăm, plasate sub semnul imediatului. Contribuie oare aceste noi forme de consum ale sacrului la o veritabilă mutaţie a modului de transmitere a identităţii publice şi a memoriei religioase, configurînd un alt orizont de aşteptare religios? *That is the question;* sperăm să putem răspunde cît mai curînd la ea.

Mirel Bănică *este cercetător ştiinţific la Institutul de Istorie a Religiilor, Departamentul „Religie şi Modernitate", Academia Română, Bucureşti.*

Anca MANOLESCU

Cererea de minune

Curînd după moartea sa în 1124, Ştefan, întemeietorul comunităţii Grandmont, lîngă Limoges, apucase să facă două-trei vindecări miraculoase. Dar călugării săi erau eremiţi contemplativi şi unul dintre ei l-a ameninţat că, dacă nu încetează cu miracolele, îi va dezgropa trupul şi îl va arunca în rîu... A păstra concentrarea spirituală a comunităţii era mai important decît să atragă agitaţia plină de veneraţie a mulţimilor. Însă peste cîteva decenii, un alt conducător al ordinului menţiona în *Viaţa* sfîntului 15 noi vindecări, la care în 1189 s-au adăugat 39, pe temeiul cărora Ştefan a fost canonizat de Sfîntul Scaun. Eficacitatea miraculoasă a fondatorului sprijinea acum mînăstirea în competiţia cu noi ordine şi congregaţii religioase, asigura coeziunea unei comunităţi care nu mai număra doar contemplativi. „Momentul nu mai era propice discreţiei, ci preamăririi sfinţeniei sale în faţa contestaţiilor interne şi externe“, spune André Vauchez (în *Dicţionar tematic al Evului Mediu),* care menţionează cazul pentru a arăta fluctuaţia atitudinii faţă de miracol, în funcţie de diverse momente istorice şi categorii de credincioşi.

Teologii şi contemplativii au avut mereu de îmbinat – nu fără contradicţii – două exigenţe, două orientări: pe de o parte, interpretarea spirituală a minunilor credinţei; pe de altă parte, administrarea lor în terenul trăirii religioase comune, unde nevoia de minuni „palpabile“, imediat eficace, care să dea asistenţă în viaţa curentă, era predominantă. Au existat autori care au criticat sever abuzul de miraculos, impostura unor „fabricanţi de miracole“, barocul ieftin al unor predicatori, credulitatea mulţimilor. Au existat clasificări din ce în ce mai atente şi mai restrictive în acest domeniu. Dar, în genere, Biserica a folosit miraculosul minunii ca pe un mijloc convingător, spectaculos, exemplar pentru a fixa pedagogic credinţa în popor sau pentru a-şi spori autoritatea.

Cum au fost articulate cele două orientări? Mai cu seamă prin interpretarea minunii ca *semn,* ca limbaj extraordinar prin care Dumnezeu se adresează omului. Aşadar ca element care trebuie interpretat. Minunile împlinite de Iisus sînt *semne* ale Împărăţiei care s-a apropiat. Sfîntul, cu minunile sale, e un loc de radiaţie pentru manifestarea divină, nu un deţinător de puteri proprii, cvasimagice. Insistenţa cu care Biserica a combătut acest ultim tip de miraculos arată că el putea fi tentant, că sfinţii puteau deveni nişte patroni cu care credinciosul făcea schimb de daruri.

Dar cum e posibil extraordinarul într-o ordine pe care Dumnezeu însuşi a stabilit-o, pe care el însuşi o susţine? Cum e posibilă ruptura în legile naturii, suspendarea lor, adică tocmai ce pare să facă substanţa minunii, savoarea ei? Un tip de răspuns, cel dat de Maxim Mărturisitorul, este că legitatea lumii nu e statică, ci vectorială către eschaton. Creaţia are pusă în natura ei moduri diferite de lucrare: cele obişnuite, perceptibile pentru înţelegerea comună, şi moduri verticale. În cazul minunii, natura nu e contrazisă, nu se schimbă; în ea se actualizează, ca excepţii, acele moduri care se vor actualiza integral la împlinirea ultimă a lumii. Miracolul ţine de raţionalitatea vectorială a naturii. Augustin, de partea sa, întindea miracolul la întreaga fire. Considera că toate fenomenele ei sînt uimitoare, dar că privirea noastră împăienjenită de obişnuinţă nu le mai percepe extraordinarul. El vorbea despre „raţiunile seminale“ pe care Dumnezeu le-a ascuns înlăuntrul lucrurilor fireşti şi care pot fi activate de rugăciunile sfinţilor, pot fi percepute de cercetătorul credincios. Toma din Aquino a recurs la soluţia – minunea lucrează nu *contra naturam,* ci *supra naturam*.

Dacă am insistat asupra acestei raţionalităţi vectoriale e ca să arăt că miracolul se află în miezul trăitului religios, dar şi al gîndirii creştine din epocile premoderne. E ceea ce constată cercetările asupra temei, care s-au înmulţit de la mijlocul secolului trecut, pe linia de studiu al mentalităţilor şi de antropologie istorică.

În lumea de azi

Mai are trecere astăzi minunea de tip religios? Mai ocupă ea, ca în vremurile premoderne, un loc important, dacă nu central, în trăirea credinţei? Nu mă refer la miraculosul difuz, la straniul pitoresc, poetic ori plăcut înfricoşător ori sinistru. Mai ales din ultimele avem îndeajuns. Filme 3D, literatură, jocuri pe calculator sînt pline de tehnologii supranatural de distructive, paranormal, science fiction şi vampiri.

Ceva se dă vederii pentru a declanşa o interpretare ascendentă, o răsucire a minţii.

„Nimic nu poate părea extraordinar pînă cînd nu descoperi ceea ce este obişnuit. Credinţa în miracole, departe de a depinde de o ignoranţă în materie de legi ale naturii, este posibilă exclusiv în măsura în care aceste legi sînt cunoscute.“

(C.S. LEWIS,
Despre minuni,
traducere de Sorin Mărculescu,
Humanitas, 2012)

Poate că minunea de tip religios nu mai e aşa de vizibilă social ca înainte. Dar sensibilitatea pentru ea nu a dispărut. Pe portalul Tineretului ortodox din Republica Moldova se poate citi că, în 12 august 2012, o ploaie torenţială a potolit incendiul unor păduri de pe Muntele Athos. „Sîmbătă, călugării au ieşit la linia de foc, implorînd apărarea Preasfintei Fecioare Maria... Monahi, pompieri şi muncitori, toţi vorbesc fără ezitare despre minunea săvîrşită de Maica Domnului în stingerea focului din Sfîntul Munte, care ameninţa mai ales Mănăstirea Hilandari.“

În 1993, sanctuarul Fecioarei de la Lourdes a primit aproape 2.000.000 de credincioşi: francezi, italieni, britanici, belgieni, spanioli. 85.000 de bolnavi au venit aici în speranţa vindecării. Biserica catolică tratează astăzi, cu distanţă critică şi riguros discernămînt, vindecările miraculoase. La Lourdes, funcţionează o comisie medicală şi Biserica examinează numai cazurile, din ce în ce mai puţine, care rămîn inexplicabile ştiinţific. Din partea credincioşilor există însă – spune Sandrine Cogat-Droulez („Religion, science et «miracle», le cas de Lourdes“, *Socio-anthropologie* nr. 10, 2001) – o aşteptare, o cerere de miracol, fie că ea se adresează Bisericii, fie că se manifestă în marginea ei, precum în grupurile *charismatice*. S-a modificat desigur ceva în motivaţia pelerinului sau a vizitatorului la sanctuarele miraculoase. El nu mai trăieşte într-un context religios care acoperă întreaga societate. Nu respectă în primul rînd reguli prescrise de instituţia eclezială. În Apus mai ales, dar nu numai acolo, demersul lui a devenit mai individualist. Ţine de nevoi şi convingeri personale, se înscrie într-un tablou al credinţei pe care individul se simte mult mai liber să-l deseneze singur şi unde încrederea în puterea sfîntă se îmbină, de la sine înţeles, cu încrederea în tratamentul medical.

În genere, oamenii se îndreaptă către sanctuarul miraculos în speranţa vindecării, pentru a obţine linişte sufletească, protecţie, sănătate pentru ei înşişi şi cei apropiaţi, în sfîrşit, pentru o experienţă spirituală. Dar ceea ce, *pentru toţi,* garantează eficacitatea locului este tocmai minunea care l-a calificat. Pe ea o rememorează ritualul pelerin, o reactualizează într-un fel. În timpul şi în logica ei intră pelerinii atunci cînd refac scenariul fondator al locului.

Termenul grec pentru „minune“ e *thauma.* Cel latin are rădăcina *mira-,* e *miraculum.* Amîndoi trimit la *viziunea uimitoare*. Semnifică ceva extraordinar care *se dă vederii*, care *apare* dintr-un alt nivel de realitate decît cel în care funcţionăm în mod curent. Şi care cere, din partea receptorului uman, capacitatea de a fi recunoscut în calitatea lui proprie, de a fi urmat în teritoriul din care a apărut. Aceasta e, în sens etimologic, minunea. Ceva se dă vederii pentru a declanşa o interpretare ascendentă, o răsucire a minţii.

Acesta e, de altfel, sensul pe care îl regăsim „dramatizat“ în legendele a numeroase sanctuare ale Maicii Domnului făcătoare de minuni, prezente mai pretutindeni în Europa. Potrivit legendelor de întemeiere, icoana ei (în Răsărit)/statuia ei (în Apus) se iveşte în trunchiul unui copac sau dintr-o stîncă, se arată unui om singur, în singurătate. Îi vorbeşte, îi cere să ridice o biserică pe locul apariţiei lor. Omul nu ia în seamă cererea. Duce imaginea în biserica satului sau a cetăţii. O integrează în lumea care îi este familiară, în structura sacră deja instituită. Însă imaginea se întoarce în mod miraculos la „locul său“. Există o „luptă“ între imaginea-apariţie, cu ordinea transcendentă din care a venit, şi ordinea aşezată a comunităţii. În sfîrşit, oamenii recunosc calitatea imaginii şi ridică biserică pe locul unde icoana/ statuia e venerată de acum înainte. E un loc „însemnat“, aparte, înalt, polar faţă de spaţiul vieţii obişnuite şi el orientează spre nevăzutul din care a apărut imaginea miraculoasă. Un asemenea scenariu e povestit, cîntat, parcurs, refăcut ritual în timpul pelerinajelor la numeroase sanctuare mariale din Europa. El pune în scenă minunea ca viziune mobilizatoare, ca *miraculum*.

* * *

Şi noi trăim sărbătorile într-un decor urban „miraculos“. Încărcat de lumini cu pîlpîiri violente, cotropit de iureşul imaginilor digitale, cu sclipiri de beteală şi de pocnitori, e un miraculos care ezită între feerie şi bazar. Dăm buzna în magazine şi în pieţe, le golim euforic, facem consum enorm, petrecem. Toate acestea ţin de regimul legitim al sărbătorii, de extraordinarul ei.

Dar Naşterea nu are loc în cetate, ci într-o iesle sau o peşteră în pustie. Primii ei martori sînt puţini: cîţiva păstori şi cîţiva regi călători din Răsărit. Dumnezeu ia trup, îşi face vizibilă prezenţa în discreţie şi în singurătate. Şi întruparea lui e vectorială: vrea să atragă privirea omului către locul de unde el a coborît.

Anca Manolescu *este cercetător în domeniul antropologiei religioase. Cele mai recente cărţi publicate:* Nicolas de Cues ou l'autre modernité *(L'Harmattan, 2010) şi* Stilul religiei în modernitatea tîrzie, *Polirom, 2011.*

Silvia CHIȚIMIA

Un breviar al minunilor

A existat o vreme cînd nu se strivea corola de minuni a lumii (poate nu era atîta înghesuială de oameni). Mărturie ne-au rămas minunile descrise de miturile, poveştile şi relatările inspirate ale scrierilor sacre. Inepuizabile ca tîlcuri şi taine sînt miracolele şi minunile biblice. Chiar primele versete din cartea Facerii ne confruntă cu „minunea minunilor“, însăşi creaţia divină a lumii în care trăim. Mai nou, cercetările de avangardă din fizica teoretică avansează ideea unui univers elegant, ceea ce subliniază foarte bine caracterul miraculos al acestuia, instituit de *Fiat lux*-ul divin.

Dar ce este un miracol sau o minune? În accepţiunea medievală, termenii se referă la o lucrare divină, supranaturală, care produce uimire. Nu întîmplător, latinul *miraculum* înseamnă „minune“, „miracol“ înrudindu-se genetic cu *mirror* „mirari“, a se mira, a fi uimit, a admira“. Pare incredibil, dar minunile biblice care au schimbat lumea s-au făcut cu mijloace simple. Moise s-a slujit de un toiag, dar a fost proroc şi a vorbit cu Dumnezeu „faţă către faţă“. Hristos, Fiul lui Dumnezeu, a împlinit minunile cu mîinile goale şi Harul lucrării Sale mîntuitoare.

Cu timpul, minunile şi miracolele trec în... atribuţiile sfinţilor. Atît în vremea vieţii lor, cît şi după aceea, întrucît există credinţa că puterile miraculoase se transmit integral şi moaştelor. „Dumnezeu ne-a dat relicvele, îngăduind descoperirea lor“, afirma Augustin din Hippona într-o predică despre Sf. Ştefan: „Rămăşiţele sale au ieşit la iveală cu voia Domnului şi au făptuit multe minuni“. La dezgroparea sfîntului, în anul 415, o mireasmă îmbătătoare a vindecat numeroase persoane din asistenţă. Minunea a fost confirmată şi de o ploaie ce a pus capăt secetei îndelungate.

Venerarea sfintelor moaşte s-a răspîndit şi la români. Cultul sfinţilor locali începe la noi, cu Nicodim de la Tismana, mort în 1406, care făcuse minuni încă din timpul vieţii. Mai tîrziu, s-a produs chiar o „specializare“ a minunilor, în funcţie de sfînt. Procesiunile cu moaştele Sfintei Filofteia sau ale Sf. Dimitrie Basarabov aveau ca scop „utilizarea“ puterii minunate a moaştelor, „stimulată“ de slujba preoţilor pentru atragerea unei ploi binecuvîntate. În volumul *Icoane de lemn. Din amintirile ierodiaconului Iosif* (Bucureşti,1929), Tudor Arghezi, fost diacon la Mitropolia din Bucureşti, evocă într-un chip savuros o asemenea procesiune, în vederea declanşării unei minuni pluviale. „Deunăzi, mocofanii Bucureştilor: măcelari, precupeţi, pescari, fripţi de căldură şi puşi în pericol comercial de seceta anului, s-au întors de la cîntar către Dumnezeu şi au cerut o procesiune. Încurajaţi de directorul ecleziastic, ei au scris Mitropoliei petiţii (...). Tutungiul şi nevasta lui s-au plîns de secetă. – Faceţi o cerere, a spus directorul, puneţi iscălituri şi daţi-o la Mitropolie (...). Procesiunea e gata. Clerul se înhamă la sicriul de argint şi plouă.“

Desigur, a aprecia autenticitatea unei minuni (fie ea căderea ploii sau vindecarea miraculoasă, care poate surveni totuşi şi pe cale naturală) impune o responsabilitate specială. Scriind despre Minuni, în *Dicţionarul* său *filozofic* (apărut în 1764),Voltaire consemna: „Ca să crezi într-o minune, nu e deajuns să o vezi, căci se poate întîmpla să te înşeli (...). Mulţi oameni sînt convinşi că au văzut ceea ce nu au văzut şi că au auzit ceea ce nu li s-a spus; nu numai că au fost martorii unor minuni, dar au fost şi obiectul lor. Au fost cînd îmbolnăviţi, cînd vindecaţi de o putere supranaturală. Au fost prefăcuţi în lupi, au străbătut văzduhurile călare pe o coadă de mătură (...). Minunile trebuie să fie prevestite de proroci (...). Minunea şi prorocirea trebuie să fie constatate pe cale juridică, de oameni de frunte ai naţiunii, şi încă se vor mai găsi unii care să se îndoiască de ele. Căci s-ar putea ca naţiunea să aibă interes să creadă (...) într-o minune. Dacă o minune prorocită nu este tot atît de publică şi de evidentă ca o eclipsă anunţată într-un almanah, puteţi fi siguri că această minune este doar o scamatorie sau un basm bătrînesc“.

> *„(...) Dacă Dumnezeu vine să opereze miracole, el vine «ca un hoţ noaptea». Miracolul, din punctul de vedere al unui om de ştiinţă, este o formă de diluare, de deformare sau (dacă vreţi) de înşelăciune. El introduce un nou factor în situaţie, şi anume forţa supranaturală, pe care omul de ştiinţă nu a avut-o în vedere.“*
>
> (C.S. LEWIS,
> *Despre minuni*,
> traducere de Sorin Mărculescu,
> Humanitas, 2012)

În ceea ce ne priveşte pe noi, modernii, se poate spune că stăm foarte prost cu minunile. Poate că ele au şi dispărut, judecînd după faptul că „minunat“ şi „miraculos“ nu mai au nici o legătură cu influenţa divină sau cu puterile supranaturale. Totul a devenit foarte terestru. Chiar şi înghesuiala la moaşte a căpătat un caracter strict individualist, egocentric. „Minunat“, „miraculos“ au ajuns apelative care pot desemna orice – de la obiecte, persoane şi situaţii banale, aflate într-un context insolit, pînă la felurite evenimente profane, dar cu caracter extraordinar, nemaipomenit. Petrecerile, rochiile, maşinile, excursiile, căsnicia sau starea financiară pot fi minunate. La fel ca şi piftia, zacusca sau chiseaua cu dulceaţă. Poate că ne-am pierdut capacitatea sau, mai bine zis, darul de a vedea minunile, alergînd asudaţi, după mîncare, bilete de tren, cadouri, brazi şi artificii. Deşi toţi ne-am dori în adîncul sufletului un miracol, nimeni nu se opreşte să audă cum, din Pîlnia înstelată a nopţii, picură blînd cuvinte de aur. „O, ce Veste minunată...“

Silvia Chiţimia *este scriitoare şi dr. în etnologie.*

Manuela BOGHIAN

Moartea ca miracol

Acum doi ani, în Ajunul Crăciunului, ajungeam la casa bunicului meu din nordul Moldovei. Ştiam că e bolnav, însă pînă în acel moment nu-l văzusem atît de îmbătrînit şi neputincios. Bunicul stătea întins pe pat, cu ochii vii şi scrutători prinşi într-un corp greu, ca de plumb. Îl simţeam că ar vrea să sară din pat, să ne apuce capul între mîini şi să ne sărute pe frunte, aşa cum făcea de fiecare dată cînd veneam în vizită. De data asta, mă aplecam eu să-i dau o îmbrăţişare. Nu mai voia să-şi ia pastilele. Ne încurca numele şi povestea întîmplări amestecate din trecut. Tata era necăjit, bunica era supărată.

În prima zi de Crăciun a murit. Toţi erau trişti, şi am plîns şi eu pentru că bunicul n-o să mai fie acasă să ne zîmbească în fiecare vacanţă cînd mergeam să-l vedem. Bunicul fuma Carpaţi afară, aşezat pe o sanie, şi stăteam şi eu cu el, legănîndu-mă de răzătoarea de noroi. Mi-a făcut un leagăn agăţat de nucul ce făcea umbră întregii curţi. Ne ajuta să ne căţărăm în copaci şi culegea cireşe şi prune, să ducem acasă, în timp ce noi ne îndopam cu cele din vîrf. Ne urcam în spatele lui iar el ne spunea poveşti din tinereţile tatei.

Ce m-a minunat era gîndul că bunicul ar fi aşteptat să vin acasă înainte să moară. Prin ce miracol s-a întîmplat asta? E posibil să ne alegem momentul morţii?

* * *

Laurens van der Post, un scriitor sud-african din secolul trecut, spunea: „Oamenii care îmi erau apropiaţi şi au murit au venit mai aproape. Îi simt aproape, tot timpul. Tocmai acest sentiment clar şi insistent de apropiere mi se pare convingător. Nu cred că ar putea să-mi vorbească pentru că nu aş putea să înţeleg limbajul realităţii de dincolo de moarte, ci pot comunica doar această apropiere, iar eu o preţuiesc“.

Un prieten din Scoţia îmi povestea zilele trecute: „Bunicul meu a murit acum peste 20 de ani şi a fost toată viaţa lui ofiţer în armată. S-a născut în India, la fel şi tatăl, şi bunicul lui“.

„Era foarte bun la sport: juca cricket şi golf, mergea la schi şi îi plăcea să meargă la vînătoare. Tatăl său fusese general în Primul Război Mondial. Era o puternică tradiţie sportivă în familia noastră. Tata era şi el bun la sport, la fel şi fraţii mei. Dar eu am rupt tradiţia, parcă aş fi fost şchiop. Nu eram deloc sportiv, ceea ce mi-a adus multe probleme la şcoală. Să fii popular într-o şcoală britanică înseamnă să fii bun la sport. Altfel, eşti un fraier. Dar după moartea bunicului meu, am început să schiez şi să joc tenis şi cricket cu mai multă îndemînare decît înainte. M-am întrebat dacă nu cumva ceva din spiritul bunicului meu a venit în mine să mă ajute.“

* * *

Am găsit o carte despre moarte, sau mai bine zis ea m-a găsit pe mine şi m-a şi convins că ar trebui tradusă şi la noi. *Coming Home*, o carte scrisă de Deborah Duda, o americancă care trăieşte în Hawaii, povesteşte despre cum trebuie îngrijiţi cei cu boli terminale care aleg să-şi petreacă ultimele zile acasă. Deborah spune că moartea nu trebuie privită ca un moment final şi poate fi o ocazie de bucurie, în care familia şi prietenii să se reunească în jurul persoanei bolnave. Mai jos, transcriu cîteva fragmente din *Coming Home:*

„A muri este procesul retragerii forţelor vieţii din corp, iar moartea este momentul retragerii. De multe ori auzim că viaţa şi moartea sînt opuse. Pentru mine, opusurile sînt naşterea şi moartea. Una descrie intrarea în formă, cealaltă ieşirea – care depinde de perspectiva proprie (...) Moartea se referă doar la o schimbare de formă, şi nu înseamnă „sfîrşitul“, „dezastrul final“, „cel mai rău lucru care s-ar putea întîmpla“ sau „duşmanul ce nu poate fi controlat“. Văd moartea ca pe un prieten în calea noastră către mai multă viaţă.“

„Mi-am dat seama că a-ţi fi frică de moarte înseamnă a-ţi fi frică de viaţă. O metodă prin care cultura noastră ne învaţă frica de moarte este prin a face siguranţa să devină un scop în viaţă. Siguranţa totală este, desigur, o iluzie. Viaţa este un proces al schimbării iar în schimbare vulnerabilitatea şi riscul sînt inerente. În orice moment, planurile noastre se pot dezintegra. A urmări sau a ţine cu dinţii de noţiunea de siguranţă creează mai multă nesiguranţă şi frică. (...) Siguranţa maximă înseamnă închisoare, nu viaţă.“

Mă întreb de ce ideea de miracol m-a dus cu gîndul la moarte. Amîndouă sînt enigme şi vin neanunţate (cel puţin aşa cred acum). Şi miracolele, şi moartea sînt lucruri intime, se întîmplă într-un anumit loc şi au semnificaţie pentru anumiţi oameni. Aşa că vă iert dacă nu o să vă mai gîndiţi niciodată la moartea bunicului meu.

Existenţa miracolelor (iar moartea e, posibil, cel mai mare dintre ele) şi a mulţimii de fenomene pe care nu le înţelegem încă mă fac să mă simt optimistă. Pentru că, pe zi ce trece, aflăm lucruri minunate, dar sînt şi mai multe care abia aşteaptă să fie descoperite.

Manuela Boghian *lucrează pentru clinica scoţiană Castle Craig. Blogul ei personal este manube.wordpress.com.*

PUBLICITATE

40 de minute

Sinteză a principalelor evenimente din lume, cu **Anca Năstase**.

De luni până vineri, de la 18h15.

rfi
românia

Ciprian VOICILĂ

Avem nevoie de minuni?

Care este sensul unei minuni?

Creştinii cred în minuni. Unii chiar le caută cu osîrdie. Atitudinea Sfinţilor Părinţi în privinţa minunilor este clară: nu e bine să ţi le doreşti, să le cauţi dinadins, pentru că vrăjmaşul, nefîrtatul – cum i se mai spunea în popor – te poate înşela. A fi reţinut, în privinţa minunilor, este un mijloc profilactic. Dar dacă ţi se întîmplă o minune, nu trebuie să te instalezi pentru totdeauna în rolul necredinciosului. Toma Necredinciosul s-a convins şi el de Învierea Domnului, în cele din urmă.

Hristos făcea minuni, mai precis fapte minunate prin care orbii începeau să vadă, şchiopii – să meargă, păcătoşii – să renunţe la viaţa lor sortită eşecului. Un teolog grec, Christos Yannaras, defineşte ontologic păcatul ca fiind eşecul, ratarea ţintei pentru care am fost creaţi. Cînd fariseii l-au ispitit pe Iisus Hristos, cerîndu-i un semn ceresc, o minune, au fost imediat amendaţi prin cuvintele: „Un neam viclean şi preacurvar cere semn, dar nu i se va da alt semn decît semnul proorocului Iona“ *(Matei 12, 39-40).* Aici Hristos se referea la moartea, îngroparea şi învierea sa după trei zile.

Minunea nu îşi este autosuficientă, nu e un scop în sine. Cînd ni se întîmplă o minune, Dumnezeu ne stimulează, prin ea, să ne reconfigurăm viaţa, avîndu-L pe El ca reper constant. Asta este, dacă vreţi, explicaţia creştină profundă a oricărui fapt miraculos.

Primul volum cu mărturii pe care l-am îngrijit se referea la minunile celui mai cunoscut sfînt grec: Sfîntul Nectarie. În tradiţia ortodoxă, sfinţii au şi ei specializarea lor: Sfîntul Mina recuperează obiectele sau banii pierduţi sau furaţi, Sfîntul Stelian şi Sfîntul Efrem cel Nou sînt protectori ai copiilor născuţi şi nenăscuţi, Sfîntul Simon Zilotul, mirele din Cana Galileii, este protectorul familiilor, Sfînta Parascheva vindecă bolile de ochi, Sfîntul Spiridon te apără de fulgere. Sfîntul Nectarie din Eghina este cunoscut, în special, ca mare vindecător al cancerului. Zecile de mărturii pe care aveam să le primesc de la diverşi oameni care au fost ajutaţi de el îmi vor dovedi falsitatea acestei monoetichete. De fapt, Sfîntul Nectarie vindecă orice boală şi ajută în orice context în care intervenţia lui Dumnezeu este dorită, dacă nu şi necesară.

Cine este, pe foarte scurt, Sfîntul Nectarie?

Anastasie s-a născut pe 1 octombrie 1846, în Silivria, un orăşel din nordul Greciei, într-o familie săracă, dar evlavioasă. În adolescenţă studiază teologia la Constantinopol, iar apoi ajunge în insula Hios ca profesor de religie. Pe 7 noiembrie 1876, este tuns în monahism şi primeşte numele de Lazăr. Pe data de 15 ianuarie 1877, este făcut diacon şi primeşte un nou nume, Nectarie. În anul 1882, este admis la facultatea de teologie din Atena. Peste patru ani va fi făcut arhimandrit şi ajunge la Cairo, avînd misiunea de consilier patriarhal. Pe 15 ianuarie 1889, este hirotonit mitropolit de Pentapole de către patriarhul Sofronie. Ani de zile va fi un foarte căutat predicator şi povăţuitor duhovnicesc. Stîrnind, prin darurile sale, invidia coslujitorilor din patriarhia Alexandriei, aceştia vor răspîndi zvonul că Nectarie vrea, nici mai mult, nici mai puţin, decît să îi ia locul patriarhului Sofronie. Este nevoit să plece din Egipt. Se întoarce în Atena, unde vreme îndelungată va trăi în sărăcie lucie, fiind înconjurat în continuare de clevetitori. Mai tîrziu ajunge să predice, să predea şi devine director la seminarul Rizarion. Între anii 1904-1907, construieşte la Eghina o mănăstire de călugăriţe, unde se va şi retrage la bătrîneţe, dedicîndu-se isihiei şi nevoinţelor monahale. În timpul Primului Război Mondial, în mănăstirea din Eghina îşi vor găsi alinarea nenumăraţi sărmani. Pe 8 noiembrie 1920, Sfîntul Nectarie părăseşte această lume trecătoare şi stricăcioasă. În anul 1961, este canonizat de Sinodul Bisericii din Grecia, iar faima sa de mare făcător de minuni se extinde peste graniţele Greciei.

> *„Prin definiţie, miracolele trebuie, desigur, să întrerupă mersul obişnuit al Naturii, dar, dacă sînt reale, ele trebuie să afirme cu atît mai mult unitatea şi autoconsecvenţa realităţii totale, la un nivel mai profund. Ele nu vor fi ca nişte calupuri aprozodice de proză care sfărîmă unitatea unui poem; vor fi asemenea acelei unităţi metrice culminante care, chiar dacă nu-şi găseşte echivalentul nicăieri în poem, totuşi, ivindu-se exact unde se iveşte şi săvîrşind exact ceea ce săvîrşeşte este (pentru cei ce înţeleg) suprema revelaţie a unităţii concepţiei poetului.“*
>
> (C.S. Lewis, *Despre minuni*, traducere de Sorin Mărculescu, Humanitas, 2012)

Principala sa virtute de care a dat dovadă a fost capacitatea extraordinară de a răbda nedreptatea pe care i-au arătat-o semenii săi. La ora actuală, mănăstirea sa din insula Eghina, unde se află şi moaştele sale, este una dintre cele mai vizitate mănăstiri. Mii de pelerini vin aici cu nădejdea că sfîntul îi va ajuta în încercările pe care le au.

Un text despre ce se poate întîmpla cînd aparent nu se mai poate întîmpla nimic bun

În România, faima lui s-a amplificat de la an la an şi îndrăznesc să risc afirmaţia că, în prezent, este cel mai cunoscut sfînt. Zecile de mărturii pe care le-am primit pe e-mail dovedesc asta. O parte dintre ele au apărut în trei volume succesive la Editura Areopag: *Mărturii din Eghina Românească*. Am ales dintre ele un text pe care îl găsesc edificator pentru cititori. Autorul său este monah simplu, Mihail.

„Mă numesc Mihail şi sînt monah, vieţuitor în Mănăstirea Sfîntul Filip din localitatea Adamclisi, judeţul Constanţa, şi sînt în vîrstă de 24 de ani. Cu smerenie şi cu drag am să vă scriu cîteva rînduri despre minunea care s-a petrecut cu mine la Sfîntul Nectarie, la Mănăstirea Radu Vodă, din Bucureşti.

M-am îmbolnăvit de o boală cam grea. De fapt, de mai multe: hepatită activă de însoţire, colecist alungit, gastrită cronică, ulcer duodenal, stomacul era întors pe dos, aveam reflux gastroesofagian, fierea era plină de mîl şi piatră, sufeream de colon iritabil, aveam o infecţie puternică în gît de doi ani. Toate aceste boli m-au răpus şi nu mai puteam să mănînc, nici să muncesc, îmi afectaseră chiar şi pravila de rugăciune pe care o am, că nu mai puteam să stau pe picioare. Asta era suferinţa mea de doi ani.

N-am putut să mă lupt cu boala, însă într-o zi de vineri, cînd am ieşit cu vacile la păscut, la 7 dimineaţa, n-am mai rezistat de dureri şi am plecat la cameră să mă întind în pat, ca aşa să îmi treacă durerile, dar nu au mai trecut. M-am chinuit aşa pînă duminică dimineaţa. La ora 12, la amiază, am hotărît să plec la spital, cînd am văzut că mi se umflase tot corpul şi nu mai puteam vorbi de durere. Am mers la biserică, la Părintele Stareţ Dorotei, şi i-am spus ce se întîmplă şi el mi-a dat binecuvîntarea să plec la spital la Constanţa. Mi s-au făcut analize şi mi s-a pus diagnosticul de hepatită. Am fost transferat la boli infecţioase pe 22 iulie 2010. Am stat pînă pe 3 august la boli infecţioase, unde mi s-au făcut continuu analize că nu ştiau ce boală am. După analize au rezultat şase diagnostice diferite şi, cînd am auzit, m-am rugat la Sfîntul Nectarie şi la Maica Domnului ca să scap. După rugăciune m-am întins în pat. Deodată am văzut deasupra mea pe Sfîntul Nectarie, cum stătea în icoană. Am rămas surprins. Nu am luat în seamă, crezînd că este vrăjmaşul care vrea să mă păcălească, şi mi-am văzut de treabă.

> *Deodată am văzut deasupra mea pe Sfîntul Nectarie, cum stătea în icoană. Am rămas surprins.*

Pe 7 august, m-am mutat la spitalul CFR Constanţa, doctorii spunîndu-mi că nu au ce face cu mine. Acolo mi-au zis că nu sînt de competenţa lor şi m-au trimis la Bucureşti, la Fundeni. Am ajuns pe 11 august, într-o miercuri dimineaţa. Îmi era foarte rău. Am aşteptat împreună cu stareţul şi o creştină, care era din Bucureşti. A venit doctoriţa şi m-a preluat pentru analize. Au ieşit aceleaşi rezultate, foarte rele, acelaşi diagnostic. M-au programat pentru operaţie de fiere şi stomac pentru joi dimineaţa, la ora 9.

Pe 11 august, m-am dus să mă internez. La internare mi-a zis să intru în salonul numărul 220, ca să mă pregătească pentru joi. M-am dus, dar nu mai erau locuri. Atunci doctoriţa mi-a zis să merg acasă şi să vin joi dimineaţa din nou. Şi am plecat. Pe drum mi-am adus aminte de Sfîntul Nectarie, care mă vizitase miercuri, prin icoană. I-am spus creştinei care se ocupa de mine să mă ducă la Sfîntul Nectarie, la Mănăstirea Radu Vodă, să mă rog la moaştele lui. Cînd am ajuns, m-am rugat, şi lîngă mine am simţit prezenţa Sfîntului Nectarie. Îmi spunea prin gînd că m-am făcut bine şi că nu o să mă opereze şi o să plec acasă.

I-am spus creştinei care se ocupa de mine ce mi s-a întîmplat şi am plecat acasă, simţindu-mă foarte rău. Cînd am ajuns acasă, am adormit, urmînd ca dimineaţă să plec la doctor pentru operaţie. M-a sunat creştina să mă trezesc. M-am trezit de dimineaţă şi, pe drum, cum mergeam, am realizat că minunea se întîmplase. Nu mă mai durea nimic şi puteam să merg şi mi-au dispărut şi ameţeala, şi puroiul din gît, pe care îl scoteam în fiecare dimineaţă, şi i-am spus femeii, care se ocupa de mine, că mă simt foarte bine şi că nu mai am nimic.

Am ajuns la spital la Fundeni. M-a văzut doctoriţa şi mi-a zis să mă duc la analize, să mă pregătească de operaţie. La ora 10,30 era programată operaţia. Cînd mi-a recoltat sînge, mi-au ieşit deodată analizele bune. Nu mai aveam nici o boală, eram sănătos deplin. Doctoriţa o ţinea pe-a ei, că este o eroare de calculator şi mi-a repetat iar analizele. La fel, au ieşit bine. Şi m-a întrebat foarte mirată şi, totodată, speriată ce am făcut de mi-au ieşit analizele bine. Eu i-am spus că m-am rugat la Sfîntul Nectarie şi că el m-a făcut bine. Ea m-a întrebat cine este Sfîntul Nectarie. I-am spus că e Sfîntul Nectarie de la Mănăstirea Radu Vodă, din Bucureşti, mare făcător de minuni. Mi-a zis că nu mai este nevoie de intervenţia chirurgicală, că m-am făcut bine şi că o să plec acasă. Ne-am bucurat enorm şi eu, şi persoana care mă însoţea la drum.

Am mers amîndoi şi am dat slavă Sfîntului Nectarie că m-a vindecat şi că pot să mă rog din nou, să muncesc şi să am grijă să îmi fac ascultarea la mănăstire. Cu ale lui sfinte rugăciuni, Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-ne pe noi! Amin.“

Credinţa este una dintre cele trei virtuţi cardinale, alături de nădejde şi dragoste. Nu toţi o avem, sau nu toţi o posedăm în acelaşi grad. Cred că important este să ne păstrăm deschişi spre miracol, să fim – parafrazîndu-l pe Constantin Noica – o închidere care se deschide. Timpul Crăciunului este şi el un altfel de timp, diferit calitativ, de timpul banalităţii cotidiene. Un timp în care totul rămîne posibil.

Ciprian Voicilă *este sociolog la Muzeul Ţăranului Român. Cea mai recentă carte coordonată:* Părintele Macarie Beşliu – Ctitorul cu mîini de aur, *Editura Areopag*.

■ ■ ■

Ileana BÎRSAN

O lume minunată

Mama a murit cînd aveam 10 ani. Au trecut 27 de ani de atunci şi am visat-o o singură dată. Am încercat felurite trucuri şi metode s-o întîlnesc în vis, măcar s-o zăresc, aş fi fost fericită doar să o mai văd o dată. Pe la 15 ani, am descoperit un lucru straniu la mine în cameră. Odată ce stingeam lumina înainte de culcare, pe unul dintre pereţi apărea un contur bizar, dar foarte clar definit, un profil de Madonă, în mărime naturală, cu capul plecat şi acoperit cu un văl. Sceptică şi aproape pufnind în rîs cînd întîmpinam proiecţia profilului Fecioarei Maria în cameră, am încercat cîteva zile la rînd să dibuiesc unde exact se întîlnea sursa de lumină care venea din stradă cu vreun obiect din cameră care făcea posibilă această apariţie. Timp de aproape o lună, am avut întîlnire seară de seară cu această prezenţă pe care, de multe ori, o simţeam foarte intens. Îmi era foarte limpede că nu asist la vreo lucrare divină, părea mai degrabă o lucrătură necurată. Chiar dacă la început am fost sceptică şi detaşată, ştiam prea bine că în realitate trebuie să fie o explicaţie simplă; zilele treceau şi abandonasem orice efort de a mai găsi vreun răspuns. Îmi plăcea teribil că mi se întîmplă o asemenea grozăvenie, chiar dacă mintea şi sufletul meu trăiau un amestec necontrolat de teamă şi panică sau, dimpotrivă, de bună pace şi aşezare în mine. În fapt, timp de o lună, cu ochii pe perete şi cu o mie de întrebări, am învăţat să mă cunosc şi să capăt încredere. Nu am făcut nici un exces de rugăciuni sau accese de religiozitate, nici nu mi-a fost cutremurată în vreun fel credinţa, chiar aşa rudimentară şi mai degrabă emoţională, pe care o aveam, la vîrsta aceea. Era, în definitiv, un contur luminos pe perete, despre care nu suflasem o vorbă nimănui, şi din teama de a nu fi luată în balon, dar şi dintr-o bucurie egoistă pe care o păstram în exclusivitate.

Odată ce stingeam lumina, pe unul dintre pereţi apărea un contur bizar, dar foarte clar definit, un profil de Madonă.

O misterioasă încîntare similară am trăit (şi cuvîntul nu e inadecvat) mult după această istorie, trebuie să fi fost mai mult de zece ani, cînd am văzut un film năucitor, în care un tînăr dintr-o familie religioasă crede că este Isus Cristos şi readuce la viaţă o femeie care murise dînd naştere unui copil. *Ordet* (Cuvînt), filmul lui Carl Theodor Dreyer din 1955, este o revelaţie cinematografică, mistică şi umană, pentru oricine asistă în postura de martor la acest miracol. Nu te poţi întoarce de la acest film fără un cutremur interior, indiferent dacă ai sau nu legătură cu vreo credinţă de vreun fel. Dacă în acest film, credinţa religioasă, în diferitele ei manifestări – de la disperarea negării la beatitudinea acceptării – constituie un mod de viaţă, la Lars von Trier, în *Breaking the Waves* (1996), miracolul este o consecinţă a iubirii, a sacrificiului şi a credinţei, în această ordine. Miracolul lui von Trier (chiar aşa postmodern, în spiritul dogmei, dar în litera clasică) nu are funcţia epifanică de la Dreyer, deşi în ambele cazuri poate fi tradus ca răspuns pe care îl primeşte cel ce crede şi ca mărturie pentru cei din jur. Clopotele din final aduc aminte (chiar aşa trivial) de clopoţeii pe care George Bailey, înconjurat de familie, îi aude în finalul filmului lui Frank Capra, *It's A Wonderful Life* (1946), semn că un înger a primit perechea de aripi.

„Minunea centrală afirmată de creştini este Întruparea. Ei spun că Dumnezeu a devenit om. Toate celelalte miracole sînt o pregătire pentru acesta, o manifestare sau un rezultat al ei. Întocmai cum fiecare eveniment natural este manifestarea într-un loc şi într-un moment particular al caracterului total al naturii, la fel şi fiecare minune creştină particulară manifestă într-un loc şi într-un moment particular caracterul şi semnificaţia Întrupării.“

((C.S. LEWIS,
Despre minuni,
traducere de Sorin Mărculescu,
Humanitas, 2012)

Tot prezenţei luminoase care mi-a vegheat nopţile îi datorez (nu ştiu cum) şi faptul că am simţit conştient prezenţa îngerului păzitor, pe care mi-l imaginam aproape similar cu ce aveam să văd mai tîrziu în *Der Himmel über Berlin* (1987), filmul lui Wim Wenders. Acele chipuri blînde şi serioase ale păzitorilor cu aripi pe care Wenders le-a imaginat îmi erau familiare, chiar şi în alb-negru. Tot în alb şi negru, îngerul păzitor din filmul lui Capra îl trage de mînecă pe deznădăjduitul Bailey, înainte să sară de pe pod, şi îi arată cum ar fi arătat vieţile celorlalţi dacă el n-ar fi existat, aşa cum din disperare şi-ar fi dorit. Chiar aşa, cum ar fi arătat vieţile celor din preajma noastră dacă noi n-am fi existat? Mi se pare încă un foarte bun exerciţiu de umilinţă, deşi pare la prima vedere o aroganţă.

Cam tot aşa, cu un amestec confuz de aroganţă şi umilinţă, după o vreme în care deja forma luminoasă îmi era atît de familiară încît puteam îndrăzni orice, am sperat – în frînturi de gînduri şi cu jumătăţi de gesturi – că mă va ajuta să îmi văd visul cu ochii. Îmi părea ultima manevră naivă sau obraznică pe care mi-o mai puteam permite. Să o rog s-o visez pe mama.

A doua zi, dimineaţă, am fugit la fereastră să o văd. Tocmai visasem că mama stătea la un metru în faţa mea, pe strada mea, îmi zîmbea şi vorbea cu mine. Nu murise, doar plecase să predea la o universitate din Statele Unite. Dacă aş fi putut să ţin timpul în loc, aş fi păstrat momentele de fericire din faţa ferestrei. Numai că este singurul lucru pe care nu-l putem face. Aşa cum începe şi povestea din remarcabilul *Stellet licht* (2007) al mexicanului Carlos Reygadas, în care miracolul ţine cît filmul, o poveste care ne întoarce din nou faţa către Dreyer. Un bărbat căsătorit se îndrăgosteşte de o altă femeie, le iubeşte pe amîndouă, soţia moare din cauza suferinţei şi miracolul se/îi petrece. Şi totuşi, timpul poate fi oprit, dacă există iertare.

Poate că încă mai există pe lumea asta minuni cu acte şi certificate, însă mie mi-e limpede că realitatea mi s-a înfăţişat cu adevărat miraculoasă din ziua în care eu am fost mai bătrînă decît mama mea.

***Ileana Bîrsan** este editorul paginilor de film la revista* BeWhere.

Sorina SĂVULESCU

Fără pretenţii de exclusivitate

A fost odată, acum nişte ani, cam tot pe vremea asta, prin decembrie, un băieţel care i-a scris Moşului. Prima scrisoare, scris şovăielnic, dorinţe multe – presupuse cadouri – şi promisiuni de cuminţenie cît cuprinde. Plic, ştampilă, poştă... pînă aici toate bune şi frumoase. Dar Moşul i-a răspuns. Şi chestia asta l-a dat pe spate, la propriu. Un leşin în toată regula, neprevăzut în scenariul unei surprize de Crăciun care a reuşit să sperie pe toată lumea.

Povestea este adevărată, cum la fel de adevărat este că am tras o porţie bună de rîs în faţa unor părinţi nedumeriţi, altfel responsabili, care au priceput abia într-un tîrziu că odrasla era pregătită să primească daruri, dar nu dovada existenţei unui personaj minunat.

Cu sau fără brad, Moş, cadouri – credincioşi sau altminteri –, copii fiind, am trecut fiecare prin emoţia aşteptării şi speranţa în cel ce dăruieşte. E poate prima întîlnire cu „minunea“, cînd dorinţa e posibilă, nealterată, cînd se poate „să fie“.

Apoi (iarăşi) fiecare după rostul lui, din cînd în cînd, poate preţ de o clipă, încrezători sau sceptici, trăim „ceva“ dincolo de cuvinte, într-o uimire profundă, „ceva“ ce dăruieşte mai cu seamă o stare.

Ei, ce e de fapt „o minune“? – Un lucru surprinzător, straniu, miraculos! Uimitor şi admirabil! I-am întrebat pe mulţi şi toţi mi-au răspuns în felul lor, uneori meditînd, alteori exuberant, gîndindu-se la sine ori la alţii, încercînd să definească mai curînd starea decît cuvîntul pe care nici unul dintre noi nu îl căutase încă în dicţionar.

Şi miracolul? – Ceva de dincolo de realitate, o făptuire divină, sublimă şi de necuprins în cunoaştere, faţă de care am putea fi doar martori, mărturisitori.

Invocarea miracolelor apare în momente de excepţie în care omul sau colectivitatea se confruntă cu un fel de primenire substanţială, o schimbare de percepţie şi viziune asupra realităţii imediate, de trecere dincolo de limita normalităţii. Nu sîntem „pregătiţi“ sau „ştiutori“ în faţa minunii şi poate tocmai de aceea nu o putem judeca.

Credincioşi, mai credicioşi sau mai puţin de-atît, atei convinşi sau indecişi, ne declamăm apartenenţa sub semnul opţiunii consimţite în „cunoştinţă de cauză“. Între inexplicabil şi divin ne trăim viaţa, iar ea îşi face uneori mendrele, nu respectă reguli şi nu are un program fix. Acolo sînt revelaţia, miracolul, taina.

„Am supravieţuit unui accident teribil.“ „Am reuşit să am un copil, deşi nu mai speram.“ „Lucrurile şi-au revenit de la sine cînd credeam că totul e pierdut.“ „De atunci m-am liniştit.“ „M-a auzit Dumnezeu şi mi-a văzut suferinţa.“ „Am avut o intuiţie extraordinară.“ Cine-i personajul în toate crîmpeiele astea de poveste? Oricine, pot fi eu sau altcineva, pentru că nu ştiu cum, dar în firea lucrurilor, schimbătoare aşijderea nouă, se petrece viaţa în care fiecare am intrat nu se ştie de ce, şi din care vom ieşi nu se ştie cînd.

Mă îndoiesc că există destine liniare şi nu cred că prin naştere sîntem aleşi sau proscrişi. Aşa cum nu cred în desăvîrşirea bunului creştin şi sărbătorile legale. Nu cred în uşi închise şi secrete bine păstrate. Pentru că... se întîmplă minuni! Atîta doar, să le vedem aşa cum sînt. Aproape. Fără explicaţii, justificări ori pretenţii de exclusivitate.

Pentru că... sînt zile frumoase, oameni dragi, pentru că de Crăciun merg acasă, pentru că în singurătate pot să stau uneori cu mine, să-mi fie dor, să ies pe stradă să-l văd pe unul şi altul. Să beau o cafea tare şi să primesc veşti de departe, pentru că ieri a fost cum a fost, dar azi va fi altfel.

Tot atîtea motive de a spune „e minunat“. Şi mai sînt multe, atît de multe lucruri, chipuri şi stări, ce se aşteaptă descoperite, admirate şi puse de-o parte, acolo în suflet.

Şi de aceea spun eu că mă simt un om dăruit.

***Sorina Săvulescu** este avocat.*

PUBLICITATE

Art Cultura

O abordare neconvenţională a creaţiei, cu **Dan Pârvu**.

Vineri, de la 19h15.

rfi
românia

Vasile RĂDUCĂ

Puterea faptului minunat

Cuvîntul,,minune“ are o largă întrebuințare, iar noi îl utilizăm relativ des. În general, prin el semnalăm ceea ce iese din comun, fie în sens bun, fie în sens rău, folosindu-l cînd cu sens propriu, cînd cu sens figurat. În limbajul religios, folosim cuvînul,,minune“ în sens figurat, dar, în mod fundamental, prin,,minune“ omul religios desemnează realități care depășesc obișnuitul cotidian și cărora le acordă toată atenția.

Creștinismul nu poate fi religie fără minuni. Ar fi un simplu sau un complicat sistem filozofic, dar nu religie. El se fundamentează pe minune. Nașterea și Învierea Mîntuitorului Hristos, spre exemplu, au fost minuni, dar atît de evidente și cu atîtea consecințe în istorie și în viața multor oameni, încît ne par de multă vreme lucruri obișnuite. Sigur că a fi creștin nu înseamnă a-ți fundamenta viața pe orice fapt care ți se pare ție a fi „minunat“, ci pe ceea ce a fost recunoscut ca atare de persoane verificate și vrednice de încredere. Faptele cu adevărat minunate au fost și sînt percepute, atît la nivel individual, cît și la nivel colectiv astfel încît cei care au avut și au parte de acestea să vadă în viața lor rosturi noi sau chiar să-și schimbe radical felul de a trăi. În această schimbare radicală, totdeauna în bine, se vede puterea faptului minunat, puterea minunii.

Perceperea minunii nu poate lăsa pe nimeni indiferent. Dacă minunea nu-i va schimba viața cuiva, cel puțin îl va contraria, îl va intriga și-l va pune eventual în dilemă, cu condiția ca acest om să nu fie insensibil la ceea ce facultățile sale pot realmente să perceapă. Minunea, din perspectivă umană, este un fapt extraordinar, dar care, în esență, intră în planul pe care Dumnezeu îl are cu lumea și cu omul, cu natura în general.

Încercînd să definească minunea, Sfîntul Augustin spunea:„*Miraculum voco, quidquid arduum aut insolitum supra spem vel facultatem mirantis apparet*“ /„Numesc minune ceea ce apare ca fiind înalt (măreț) sau neobișnuit și care este dincolo de speranța și chiar dincolo de puterea celui care este uimit“ *(De utilitate credendi*, 16;34).

Altfel spus, minunea este faptul uimitor, totdeauna cu sens, care nu poate fi realizat prin puterile naturale omenești, pe care logica omenească nu-l poate explica, dar a cărui evidență mintea sănătoasă n-o poate contesta.

După logica Sa

Faptul minunat nu este imaginar, ci realitatea neaoșă, foarte concretă, de care, luînd act, logica obișnuită începe să funcționeze cu mult mai mare suplețe și cu alte perspective. Dovezi ale acestui lucru au fost marile personalități angajate pe drumul arătat lor, la un moment dat, chiar în faptul minunat. Indiferent că-l numim „minune“ sau „miracol“, faptul minunat este totdeauna dovada puterii suverane a lui Dumnezeu, care întotdeauna deschide noi orizonturi și dă noi semnificații realității obișnuite. De aceea, în Sfînta Scriptură minunea se numește și *semn*. În minuni, Dumnezeu ne dă semne. Din păcate, nu totdeauna omul este atent la semnele pe care Dumnezeu i le oferă.

În creștinism minunile sînt strîns legate de credința în Dumnezeul care ființează în Treimea Persoanelor. Acesta este atotputernic, creatorul cerului, al pămîntului și al omului însuși. El acționează în interiorul creației sale cînd, cum vrea și după logica Sa, nu a omului. Dumnezeu asigură lumii statornicie prin legile în funcție de care a constituit-o, dar El poate interveni direct în interiorul a ceea ce însuși El a creat. Există, așadar, o ordine statornică a lucrurilor, dar și intervenții directe ale lui Dumnezeu (minunile), toate făcînd parte din același plan al lui Dumnezeu și din modalitățile concrete

în care acesta realizează dialogul cu omul și-i demonstrează acestuia că în univers el nu este singur și al nimănui. Se adresează omului prin cuvinte, fapte și viziuni speciale. Toate sînt moduri minunate de adresare, dar nu nefirești, de vreme ce universul creat este spațiul în care se stabilește dialogul lui Dumnezeu cu omul, dialog semnificativ pentru ființarea acestuia din urmă. Pe de altă parte, minunile scot în evidență caracterul de ființă vie, personală și atotputernică a lui Dumnezeu. De aceea, cel care îl percepe în acest fel pe Dumnezeu sau cel care a crezut pe cei care au dat și dau mărturie despre efectul în ei al întîlnirii cu Dumnezeu, își schimbă viața.

Creștinul vede așadar importanța minunii, nu atît în insolitul formei în care ea se împlinește, ci în surprinzătoarele ei efecte și urmări în cel care a fost obiectul minunii sau în cel care a fost martorul acesteia. În acest sens, putem enumera multe exemple. Ne referim doar la primii apostoli, putînd continua cu Sf. Pavel, cu Sf. Augustin și cu miile de creștini convertiți de la religii mult mai lejere decît exigențele pe care le-a presupus și le presupune religia creștină, ajungînd la marii convertiți ai zilelor noastre, dar și la creștinii obișnuiți, care au propriile forme de convertire intimă.

Semnalăm că minunea se produce în momentul intervenției speciale a lui Dumnezeu în lume, în mod direct sau prin intermediul unor persoane alese, oameni și îngeri. Este totdeauna efectul unei intervenții personale.

Prin acceptarea minunii ne plasăm în interiorul unei noi paradigme ontologice și cosmologice, recunoaștem că lumea nu a apărut întîmplător, că Big-Bang-ul a fost produs de Cineva (ca prim fapt minunat) și că lumea este obiectul unei infuzii de energie care o face să fie și să rămînă constant ceea ce este, că Fiul lui Dumnezeu s-a făcut Om și că ne-a descoperit adevăruri la care nu am fi ajuns niciodată, că a murit și a înviat din iubire pentru om, că a constituit Biserica în care, prin Duhul Sfînt, activează în cei ce cred în El un mod de viață care să-i pregătească pentru vocația de a dăinui în veci *cu* și *în* intimitatea lui Dumnezeu.

Minunile nu au fost și nu pot fi explicate, cu atît mai puțin nu au putut fi reproduse științific. Dacă uneori au fost contestate, aceste contestații sînt formulate de persoane a căror putere de judecată funcționează în interiorul unor tipare foarte rigide. Se contestă minunea pe motiv că Dumnezeu nu poate violenta legile naturii. Se uită totuși că dincolo de *constantele* care fac în așa fel ca natura să rămînă ceea ce este, aceasta a fost dotată cu o suplețe uimitoare, care nu de puține ori ne dă chiar impresia că lumea creată este infinită. Datorită supleței acesteia însă, minunea nu este imposibilă, dimpotrivă, natura o include în interiorul ei și acolo îi oferă locul său, ca element constitutiv al rînduelii lui Dumnezeu. Natura primește în ea intervenția lui Dumnezeu, ca fapt minunat și totodată firesc, așa cum femeia este creată să primească și primește în trupul ei puterea bărbatului, care o face să rodească, fără să devină altceva decît este.

Minunea Învierii

Ca să fim mai concreți, trebuie să precizăm că minunea se găsește la baza credinței creștine, mai precis minunea Învierii Mîntuitorului Hristos. Dacă Hristos n-ar fi înviat, nu ar fi fost Dumnezeu, ci cel mult un erou din istoria lumii, dacă nu cumva ar fi fost de mult uitat. El ne-a arătat că a înviat ca să înțelegem că lumea se cuvine să fie cuprinsă în și determinată de Înviere.

În lumina minunii Învierii lui Hristos primesc sens toate minunile săvîrșite înainte de Hristos și cele săvîrșite de Hristos însuși, în timpul existenței sale istorice, după cum au fost și sînt posibile toate minunile săvîrșite prin sfinții Apostoli și ceilalți sfinți, de-a lungul istoriei. Pentru că minunile sînt forme de dialog ale lui Dumnezeu cu lumea, ele nu au încetat să se producă de-a lungul timpului în Biserică. De la iluminări și călăuziri la vindecări și chiar la învieri din morți, de la scăparea din primejdii și infuzia continuă de putere harică în Biserică, în care se extinde puterea viu-făcătoare a vieții lui Hristos în lume și pînă la transformarea pîinii și a vinului în Trupul și Sîngele lui Hristos la fiecare Sfîntă Liturghie, toate sînt minuni care s-au realizat și se realizează în Biserică cu noi sau lîngă noi.

Biserica semnalează că, prin minuni, Dumnezeu ne dă semne. Nu caută cu orice chip minunile pentru că ea dăinuie din unica și suprema minune a morții, învierii și proslăvirii lui Hristos. Este prudentă în a cataloga drept minune orice fapt care pare a fi minunat. Nu sînt minuni succesele științifice sau performanțele biotehnologice. Nu sînt minuni formele de impostură ale magicienilor și ale descîntătoarelor sau produsele iluzioniștilor de pe scenă. Nu sînt minuni cele care nu urmăresc binele omului și, cu atît mai puțin, cele care contrazic și care contravin învățăturii și practicii curente a Bisericii.

Biserica dispune de acte de cult prin care omagiază pe Dumnezeu pentru modul de a fi prezent în comunitatea eclezială. Pelerinajul este un act de cult. Nu săvîrșim însă acte de cult ca și cum, prin ele, l-am obliga pe Dumnezeu să facă, datorită acestora, minunea pe care și-ar dori-o cineva. Săvîrșim actele de cult și ne rugăm spre a ne simți din ce în ce mai mult în intimitatea lui Dumnezeu cel viu. Cu conștiința acestei intimități și în interiorul acesteia putem avea, desigur, parte și de alte minuni. Minunile pot fi tainice, dar și publice. Acestea din urmă pot crea senzație, dar nu orice fapt senzațional – fie chiar petrecut în Biserică – poate fi și minune. Minunea trebuie privită cu respect și cu multă atenție, mai ales cînd Biserica dă mărturie despre autenticitatea ei.

Ceea ce nu înțelegem pe moment nu poate fi inclus în rîndul minunilor, după cum nu este recomandat să socotim minunile autentice doar simple fenomene momentan neînțelese.

Dacă minunea nu-i va schimba viața cuiva,
cel puțin îl va contraria, îl va intriga.

„Ai probabil perfectă dreptate să crezi că nu vei asista niciodată la săvîrșirea unei minuni; ai probabil la fel de multă dreptate să crezi că a existat o explicație naturală a tuturor întîmplărilor din trecutul tău, care păreau, la prima vedere, «ciudate» sau «curioase». Dumnezeu nu presară la întîmplare miracole în natură ca într-o pipernință. Ele se produc în împrejurări excepționale, sînt întîlnite în marii ganglioni ai istoriei, nu ai istoriei politice sau sociale, ci ai acelei istorii spirituale care poate fi pe deplin cunoscută de oameni. Dacă nu se întîmplă ca propria ta viață să se desfășoare lîngă unul din acești ganglioni, cum poți oare trage nădejde să asiști la un miracol?“

(C.S. Lewis,
Despre minuni,
traducere de Sorin Mărculescu,
Humanitas, 2012)

***Pr. Vasile Răducă** este profesor la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității București, unde predă teologie morală și bioetică.*

■ ■ ■

„Muzica clasică nu e plictisitoare“

– interviu cu Sebastian LEITNER –

Noseland *este un film construit în jurul festivalului de muzică clasică „Julian Rachlin & Friends“ – organizat în fiecare an la Dubrovnik, în Croația – și are o distribuție cel puțin neobișnuită, la prima vedere: de la muzicieni faimoși precum violonistul Julian Rachlin, violoncelistul Mischa Maisky sau pianistul Stefan Vladar la actorii John Malkovich și Sir Roger Moore. Mockumentar-ul (adică un documentar amuzant și ciudat) a fost regizat de către un alt muzician renumit: Aleksey Igudesman. El a fost ajutat de tînărul austriac* ***Sebastian Leitner****, care a lucrat ca director de imagine, dar s-a ocupat și de editarea și montajul filmului. Înainte de proiecția specială a* Noseland, *care a avut loc în cadrul Festivalului Internațional de Muzică de Cameră SoNoRo de anul acesta, am stat de vorbă cu Sebastian Leitner care, deși momentan scrie la lucrarea de disertație în domeniul fizicii aplicate, rămîne un pasionat de cinematografie, lucrînd în lumea filmului încă din 2004.*

© S. Mestecăneanu

Noseland *a avut premiera mondială la Festivalul Internațional de Film Transilvania (TIFF) 2012. Apoi, ați ajuns pe la nenumărate alte festivaluri, din diverse țări. Cum a fost primit filmul în România și care a fost reacția publicului în lume?*

TIFF a fost un festival minunat, cu un public interesant, dar și interesat. Am fost, într-adevăr, și la alte festivaluri de film – la Karlovy Vary, în Cehia, în Germania, Austria, Norvegia, Georgia, SUA, Rusia –, dar nicăieri nu a fost o experiență atît de intensă ca cea din România. Ne-am bucurat mult să vedem că există un interes crescut atît din partea spectatorilor, cît și a presei.

Prin contrast, la premiera din Germania am avut doar 15 oameni în sală... Iar percepția este foarte diferită de la o vizionare la alta. Spre exemplu, în Norvegia erau vreo 40-50 de persoane și nimeni nu a pus întrebări la sfîrșit. Dar au fost gălăgioși în timpul filmului, rîzînd mai tare decît dacă ar fi fost 300 de oameni. Și au rîs în niște momente în care nu mai auzisem pe nimeni rîzînd pînă atunci. Asta pentru că au același timp de umor nebun ca noi și au prins ideea filmului. *(rîde)* Oricum, cel mai bine îl înțeleg vorbitorii nativi de engleză sau cei care stăpînesc limba foarte bine.

Am creat atmosfera *filmului începînd cu muzica pe care voiam să o folosim.*

Ce urmăriți cu acest film și cui se adresează el?

Filmul reprezintă un experiment care combină ficțiunea cu realitatea și stiluri diferite, pentru a atrage atenția publicului. Scopul nostru este de a-i determina mai ales pe tineri să vadă filmul, pentru a se convinge că muzica clasică și artiștii din această lume nu sînt nici pe departe conservatori, plictisitori și bățoși. Acești artiști nu vor decît să cînte muzică, împreună, pentru oameni. Majoritatea muzicienilor nu sînt interesați de bani, ci de muzica lor și de transmiterea unui mesaj. De aceea și repetă ore în șir, atingînd aproape perfecțiunea. Pentru noi, a fost important să arătăm fața umană, reală, a acestor muzicieni de prestigiu.

De altfel, acesta este și unul dintre principalele motive pentru care Julian organizează festivalul, de mai bine de doi ani, în Dubrovnik. Acolo, el își invită toți prietenii muzicieni – unii dintre ei fiind considerați cei mai buni din lume, la un anumit instrument – și cîntă împreună, fără să primească onorarii. Festivalul se numește „Julian Rachlin & Friends“, iar biletele sînt foarte ieftine, astfel încît oricine să poată veni la concerte. Aceasta e misiunea lui Julian. Și noi am vrut să o transpunem într-un film, pe care să-l vadă apoi un public diferit, care nu are neapărat de-a face cu lumea muzicii clasice.

Am lucrat cu un buget aproape zero, iar cînd ne-am apucat de editarea filmului, nu știam exact *ce* urma să fie pentru că aveam sute de ore de material înregistrat. Nimeni nu mai făcuse un asemenea film pînă acum și nu știam dacă va fi bun, dacă vom primi banii necesari pentru a-l termina... E și foarte greu de vîndut și de promovat. La festivaluri, de exemplu, sînt înscrise sute de filme, iar al nostru nu se încadrează în nici o categorie...

Mai mult, este și foarte dificil să distribui un astfel de film pentru că trebuie să cunoști și piața de muzică clasică, și pe cea de film. Încă încercăm să găsim o metodă de distribuire în cinematografe din întreaga lume.

Cum de v-ați implicat în acest proiect?

Lucrez cu Aleksey de multă vreme; ne-am întîlnit prima oară în 2006, la un spectacol pe care l-a susținut în Viena, a cărui înregistrare a apărut și pe DVD. De atunci, am cam rămas împreună – avem multe puncte în comun, privim lucrurile asemănător, avem cam aceleași gusturi. Și avem tot felul de idei simpatice pe care le concretizăm prin diverse clipuri promoționale pentru proiectele sale. Sau facem înregistrări ale concertelor.

În ce fel sînteți legat de lumea muzicii clasice? Cîntați la vreun instrument?

Am ascultat dintotdeauna muzică clasică, am încercat să cînt la violoncel, cînd eram mic, dar nu m-a atras foarte mult. Preferam filmele. Și, în plus, îmi plăcea mult combinația dintre filme și muzică. Conexiunea mea cu muzica clasică se face prin Aleksey, datorită căruia am cunoscut o mulțime de muzicieni extraordinari, care te inspiră. Sînt oameni foarte hotărîți și pasionați de arta lor, care știu ce vor, de ce au nevoie și cum să obțină ceea ce-și doresc.

Aleksey Igudesman (regizorul și producătorul filmului) și Sabina Hasanova (producătorul asociat) sînt, ambii, muzicieni. În ce fel a ajutat acest lucru la filmări?

La filmări, nu prea a ajutat. *(rîde)* Și asta pentru că eram doar patru oameni în Dubrovnik – eu, în spatele camerei, un sunetist, Aleksey, în fața camerei, și Sabina, care făcea toate celelalte lucruri.

Însă la post-producție, cînd editam, a ajutat mult. Stăteam toți trei împreună și am creat, practic, filmul în camera de montaj. Am creat *atmosfera* filmului începînd cu muzica pe care voiam să o folosim. Și apoi am adăugat imaginile, construind în jurul muzicii, fapt ce a ajutat la *ritmul* filmului. (În mod normal, lucrurile se întîmplă invers.)

Cît de mult ați improvizat la acest film?

Nu am avut un scenariu propriu-zis, ci doar niște idei schițate, astfel că am improvizat mult. De aceea și este atît de natural totul. Pare a fi *jucat* foarte bine, dar nu e așa. Fiecare interviu a fost filmat o singură dată, nu am tras mai multe duble. Și toți cei intervievați sînt, de fapt, niște oameni foarte drăguți și prietenoși. Dar cu toții știau că, la final, vor fi jigniți. Și asta deoarece Aleksey detestă documentarele standard legate de muzica clasică pentru că sînt plicticoase. Noi am vrut să creăm ceva mai îndrăzneț, mai experimental, mai creativ... Și asta a însemnat că, uneori, în interviuri, trebuia să fie drastic și diferit.

Oricum, ajută foarte mult să-i cunoști și altfel pe oamenii de pe scenă, să citești despre ei, să vorbești cu ei. De aceea și vrem să continuăm folosirea lumii muzicii clasice și a muzicienilor; Aleksey nu suportă cînd vede că actorii de la Hollywood, după ce au repetat vreo două săptămîni, joacă roluri de instrumentiști. Fiecare interpret de muzică clasică este neîncrezător cînd vede una ca asta... De ce să nu-i lăsăm chiar pe muzicieni să interpreteze acele roluri? Majoritatea pot fi actori buni și, în plus, sînt mult mai naturali în interpretare, mai ales cînd e vorba de a cînta la un instrument.

Cît a durat realizarea filmului?

Filmările propriu-zise s-au desfășurat pe parcursul celor peste două săptămîni de festival. Apoi, ne-a mai luat încă un an să punem înregistrările cap la cap. Simțeam că are potențial, dar aveam nevoie și de niște fonduri, pentru a-l aduce la festivaluri și în cinematografe. Iar a obține bani pentru astfel de lucruri creative este foarte greu, în zilele noastre – deseori, arta este cea care beneficiază de cele mai puține finanțări. Să luăm ca exemplu Festivalul SoNoRo: 85% din fonduri vin din sponsorizări private. Și e grozav că asta funcționează în România. În Austria nu ar funcționa. Acolo sînt mai mulți bani disponibili, la o adică, dar nu merg către proiecte culturale noi, ci doar către anumiți oameni, care primesc acele fonduri în fiecare an. Practic, dacă vrei să creezi ceva nou, nu prea ai nici o șansă...

Pe plăcuța de la ușa casei sale din Viena nu e scris numele „Julian Rachlin“, ci „Noseland“.

Cum de au apărut John Malkovich și Sir Roger Moore în distribuție?

Malkovich făcea parte din festival întrucît era protagonistul unui proiect inițiat de Aleksey, intitulat „The Music Critic“, unde interpreta diferite roluri ale unor critici de muzică. Și totul se încheia cu el jucînd rolul unui critic de teatru foarte supărat, din Turcia, care vorbește chiar despre John Malkovich. Cînd era pe platourile de filmare de la *Napoléon* – o coproducție TV franco-germană, în patru părți –, unde îl juca pe Paganini, Julian i-a cunoscut pe John Malkovich și pe Gérard Depardieu. Și, atunci, s-a dus pur și simplu la Malkovich și l-a invitat la festival. *(rîde)*

Cît despre Sir Roger Moore – și el este un vechi prieten al lui Julian și al lui Aleksey. Fiind ambasador UNICEF, era în sală la o gală caritabilă la care cînta Julian. Acolo s-au cunoscut și, pentru că Julian voia de asemenea să devină ambasador UNICEF, au colaborat la mai multe astfel de proiecte caritabile. Cum este, spre exemplu, faptul că organizează un meci de fotbal: muzicieni *vs* sportivi renumiți. Și toți banii strînși merg la UNICEF...

În cadrul festivalului, Sir Roger Moore a recitat o scrisoare trimisă de Beethoven fratelui său.

De ce „Noseland“?

Titlul filmului ar putea fi interpretat ca o metaforă dublă. Pe de o parte, e adevărat, sînt destui muzicieni cu nasul pe sus. Dar, mai mult decît atît, numele vine de la fetișul lui Julian pentru nasuri. Îi place să atingă nasurile prietenilor lui. Practic, este modul lui de a-și arăta afecțiunea. De altfel, pe plăcuța de la ușa casei sale din Viena nu e scris numele „Julian Rachlin“, ci „Noseland“. Este lumea lui, unde nu contează unde ești și de unde vii, ci ce știi să faci, cum îi poți inspira pe alții prin muzica ta. „Noseland“ este o metaforă pentru un loc frumos și liniștit.

Cu alte cuvinte, trebuie să fii serios, ca muzician, dar fără să „te iei în serios“ foarte mult...

Exact. Altfel, nu mai poți fi sincer cu cei din jurul tău, nu mai poți spune ce crezi, iar acest lucru e foarte important cînd lucrezi cu cineva.

a consemnat Patricia MIHAIL

Mai multe detalii pe www.noselandthemovie.com și pe www.rachlinandfriends.com

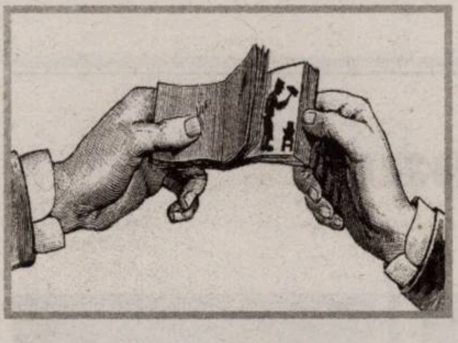

REGIMUL ARTELOR ŞI MUNIŢIILOR

Marius CHIVU

feedbook

Bilanţ 2012

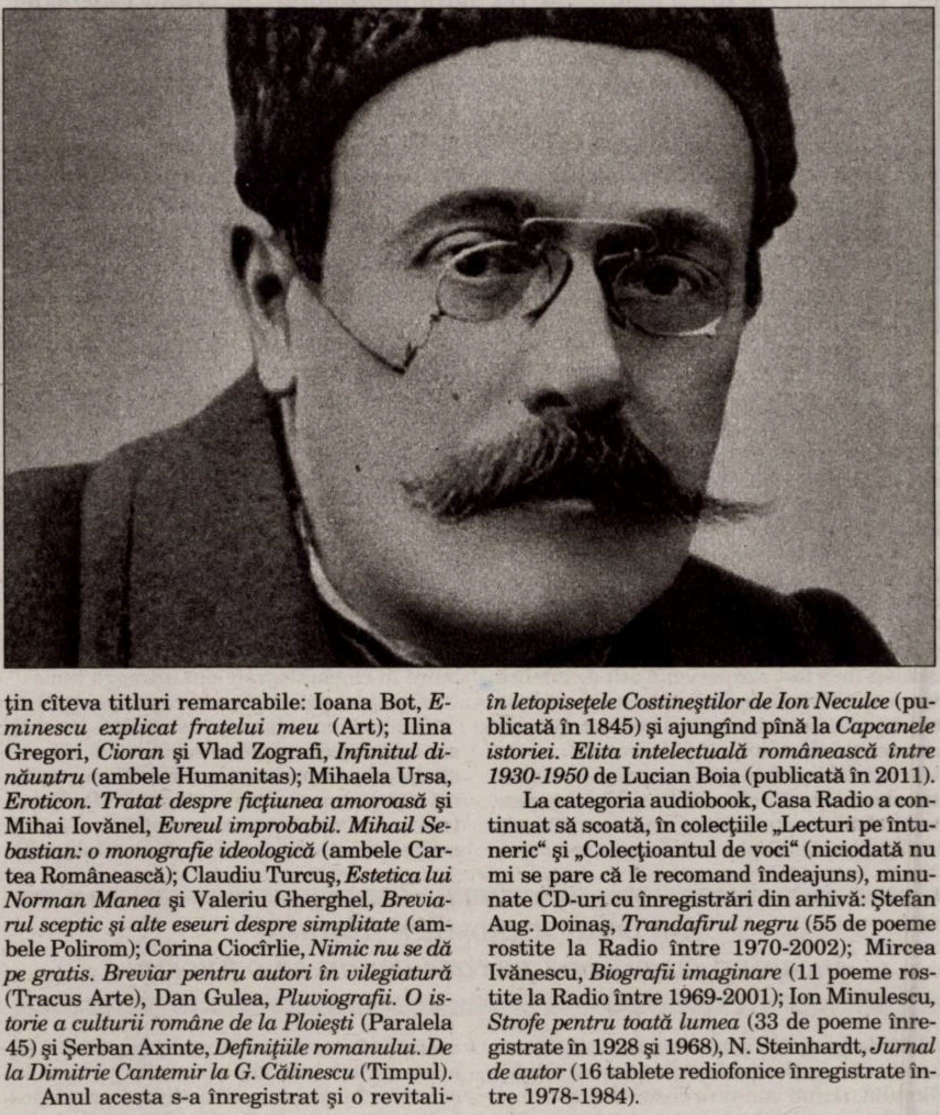

2012 a fost anul comemorării a 100 de ani de la moartea lui I.L. Caragiale, prilej pentru reeditarea operei scriitorului în cele mai variate forme. Editura Humanitas a scos, sub îngrijirea lui Dan C. Mihăilescu, două antologii: *Cele mai frumoase scrisori* şi *Despre lume, artă şi neamul românesc,* plus un triplu audio-book, *Leac de criză*, cu 19 momente şi schiţe în lectura unor actori precum Ion Caramitru, Marius Manole, Irina Petrescu, Victor Rebengiuc sau Răzvan Vasilescu. Iar Casa Radio a editat *Intregrala Caragiale în versiuni radiofonice,* două CD-uri cu 13 momente şi schiţe înregistrate între anii 1952-1970. „Cu ocazia împlinirii a 160 de ani de la naşterea marelui dramaturg“, a fost lansată Nenea Iancu – „o bere cu prinţipuri“, cel mai simpatic gest non-literar din anul Caragiale.

Volumele de poezie au depăşit numeric de cîteva ori pe cele de proză.

Nici anul acesta n-a fost tocmai bun pentru proză. Avem în continuare o producţie de romane extrem de mică, proza scurtă fiind ca şi inexistentă, mai exact, două volume: Liviu Antonesei, *Victimele inocente...* (Polirom) şi Veronica D. Niculescu, *Roşu, roşu, catifea* (Casa de pariuri literare), o sărăcie fără precedent. În primele zece luni ale anului, doar patru romane mi-au atras atenţia: Radu Mareş, *Deplasarea spre roşu* (Polirom), Tatiana Niculescu Bran, *În Ţara lui Dumnezeu* (Polirom), un cristian, *Morţii Mă-tii* (Casa de pariuri literare) şi Alexandru Muşina, *Nepotul lui Dracula* (Aula). Lucrurile s-au mai înviorat pe final, cînd Filip Florian, *Toate bufniţele* (Polirom) şi Florina Ilis, *Vieţile paralele* (Cartea Românească) au fost şi cele mai vîndute cărţi ale grupului editorial Polirom la Tîrgul de Carte. Cum am scris recent, şi foarte critic, despre ambele volume, o să-mi exprim speranţa că celelalte romane publicate pe final de an şi necitite la momentul scrierii acestui bilanţ o să fie surprizele: Ioana Pârvulescu, *Viitorul începe luni* (Humanitas), Radu Paraschivescu, *Astăzi este mîinele de care te-ai temut ieri* (Humanitas), Radu Aldulescu, *Cronicile genocidului* (Cartea Românească), Simona Sora, *Hotel Universal* (Polirom) sau Silviu Gherman, *Hîrtiile masculului* (Curtea Veche). În acest sens, al crizei prozei, experimentul celui mai rapid roman din lume scris în nouă ore de către 53 de scriitori, *Moş Crăciun & Co.* (Art) capătă semnificaţia unui statement. La categoria opere, două titluri: Gellu Naum, *Proză* (Polirom) şi Sorin Stoica, *Dincolo de frontiere* (Casa de Pariuri Literare). Dintre prozatorii străini de origine română, doi continuă să fie traduşi într-un ritm mulţumitor: Herta Müller, *Ţinuturile joase* (Humanitas Fiction) şi Cătălin Dorian Florescu, *Jacob se hotărăşte să iubească* (Polirom).

Poezia, în schimb, nerentabilă comercial şi publicată, în continuare, de editurile cele mai mici, a avut, din nou, un an bun, a depăşit numeric de cîteva ori proza şi a fost de citit, după pofte şi gusturi: Dan Coman, *Parohia;* Vlad Moldovan, *Dispars*; Rita Chirian, *Asperger*; Andra Rotaru, *Lemur*; Dan Sociu, *Poezii naive şi sentimentale* şi debutul lui Bogdan-Alexandru Stănescu, *Apoi, după bătălie, ne-am tras sufletul* (toate apărute la Cartea Românească, editură care pare să-şi fi recăpătat gustul în poezie), Radu Vancu, *Frînghia înflorită,* Dmitri Miticov, *Dmitri: uite viaţa* şi Iulia Militaru & Anca Bucur, *drama*doll (toate apărute la Casa de Editură Max Blecher), plus Ana Dragu, *Păzitoarea* (Charmides). Pe lîngă acestea, nenumărate alte cărţi de poezie de la Tracus Arte (unde Claudiu Komartin şi Radu Vancu au continuat seria antologiilor *Cele mai frumoase poeme* din fiecare an), Brumar, Herg Benet, Charmides şi Casa de pariuri literare vor fi receptate în 2013.

Eseistica literară a continuat trendul bun al anilor precedenţi şi, fără pretenţia că menţionez tot ce merită, reţin cîteva titluri remarcabile: Ioana Bot, *Eminescu explicat fratelui meu* (Art); Ilina Gregori, *Cioran* şi Vlad Zografi, *Infinitul dinăuntru* (ambele Humanitas); Mihaela Ursa, *Eroticon. Tratat despre ficţiunea amoroasă* şi Mihai Iovănel, *Evreul improbabil. Mihail Sebastian: o monografie ideologică* (ambele Cartea Românească); Claudiu Turcuş, *Estetica lui Norman Manea* şi Valeriu Gherghel, *Breviarul sceptic şi alte eseuri despre simplitate* (ambele Polirom); Corina Ciocîrlie, *Nimic nu se dă pe gratis. Breviar pentru autori în vilegiatură* (Tracus Arte), Dan Gulea, *Pluviografii. O istorie a culturii române de la Ploieşti* (Paralela 45) şi Şerban Axinte, *Definiţiile romanului. De la Dimitrie Cantemir la G. Călinescu* (Timpul).

Anul acesta s-a înregistrat şi o revitalizare a cărţii de călătorie: Cosmin Bumbuţ & Elena Stancu, *Cuba continuă* (Art); Justina Irimia, *Ultimul tango la Buenos Aires;* Sega, *Namaste. Un roman de aventuri spirituale în India* şi, cu voia dvs., *Trei săptămîni în Himalaya* a subsemnatului (toate la Humanitas), Cella Eftimescu, *Voluntar în Insula Paştelui* (Corint) şi Alexandru Andrieş, *Cu mătuşa prin România* (Vellant).

Tot la categoria non-ficţiune, *Cerşetorul de cafea*, al treilea volum din seria de Opere pe care Polirom i l-a dedicat poetului Emil Brumaru, este o capodoperă a genului epistolar şi, pentru mine, cea mai frumoasă carte a anului. Noua colecţie de eseuri a istoricului Lucian Boia, *De ce este România altfel?* (Humanitas) a fost cea mai bine vîndută la Tîrgul de Carte, un alt hit al anului fiind *Intelectuali la cratiţă,* volumul colectiv coordonat de Ioana Pârvulescu (Humanitas) care adună nu mai puţin de 50 de amintiri culinare însoţite de reţele, poveşti şi feluri de mîncare venind din partea a 20 de scriitori din vreo trei-patru generaţii. Dialogul pe care Gabriel Liiceanu l-a purtat anul trecut cu Mircea Ivănescu la nici două luni înainte de moartea poetului octogenar, *Măştile lui M.I.* (Humanitas), a fost un alt titlu important în 2012.

O apariţie inedită: ghidul alcătuit de jurnalistul Eugen Istodor care, ajutat de 101 scriitori, artişti şi oameni de pe stradă, a ales *101 cărţi româneşti de citit într-o viaţă* (Polirom), pornind de la *O samă de cuvinte (anecdote) pentru domni şi pentru ţară ce nu se află în letopiseţele Costineştilor de Ion Neculce* (publicată în 1845) şi ajungînd pînă la *Capcanele istoriei. Elita intelectuală românească între 1930-1950* de Lucian Boia (publicată în 2011).

La categoria audiobook, Casa Radio a continuat să scoată, în colecţiile „Lecturi pe întuneric“ şi „Colecţioantul de voci“ (niciodată nu mi se pare că le recomand îndeajuns), minunate CD-uri cu înregistrări din arhivă: Ştefan Aug. Doinaş, *Trandafirul negru* (55 de poeme rostite la Radio între 1970-2002); Mircea Ivănescu, *Biografii imaginare* (11 poeme rostite la Radio între 1969-2001); Ion Minulescu, *Strofe pentru toată lumea* (33 de poeme înregistrate în 1928 şi 1968), N. Steinhardt, *Jurnal de autor* (16 tablete rediofonice înregistrate între 1978-1984).

Dezamăgirea anului vine dinspre situaţia ICR.

Printre sărbătoriţii acestui an s-a numărat poetul Şerban Foarţă, căruia i s-au dedicat şi două frumoase volume cu poeme, eseuri, scrisori, interviuri, fotografii: *Şerban Foarţă 70* (coord. Simona Popescu, Paralela 45) şi *Foarţă-n faţă. Omagiu lumii la XIV luştri de Şerban Foarţă* (coord. Călin-Andrei Mihăilescu, Brumar).

Pe *fast-forward,* ţin să laud două festivaluri care au crescut în ultimii ani şi care fac un inestimabil bine literaturii: Festivalul de poezie de la Bistriţa şi Festivalul Internaţional de Literatură din Bucureşti (FILB). La fel, ţin să remarc şi continuitatea concursului de debut sponsorizat de UniCredit Ţiriac Bank, ajuns la a cincea ediţie.

Dezamăgirea anului vine dinspre situaţia ICR ale cărui programe au tradus pînă acum cărţile româneşti în mai toate limbile Europei, prezentîndu-le la tîrgurile de carte şi făcîndu-le vizibile în presa culturală europeană. Schimbarea conducerii şi, implicit, a viziunii (de fapt, pierderea oricărei viziuni), demisiile şi înlocuirea unor oameni care îşi făceau treaba în mod strălucit, reorganizarea cu filiale naţionale, aroganţa şi nepriceperea de care a dat dovadă *so far* noul preşedinte, Andrei Marga, toate acestea mi se par un dezastru cu efect pe termen lung. Sper din toată inima să mă înşel.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

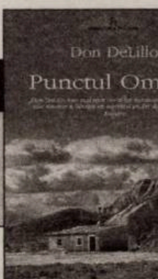

• Don DeLillo, *Punctul Omega*, traducere din limba engleză de Veronica D. Niculescu, Editura Polirom, 2012.

O minunăţie de roman. Mic ca pagini, magic ca poezie, construcţie şi deschidere. *Punctul Omega* atinge fără ezitare Punctul G al lecturii.

Mai întîi, tragi spuza poveştii înspre acel „punct omega“ de care vorbea Teilhard de Chardin (teologul evoluţionist preocupat de conştiinţa ultimă, desăvîrşită, atotcuprinzătoare). Poţi s-o faci, vraja cărţii nu se rupe. Personajul principal este, în acest caz, Elster: are 73 de ani, părul argintiu împletit în coadă şi aerul unei pietre de hotar. Îi place să se retragă într-o casă din deşertul californian, dar înainte a lucrat pentru Pentagon, ca savant interdisciplinar însărcinat cu „conceptualizarea“ războiului. Pe atunci legitima violenţa, manevrînd tot felul de „principii“ ca un agent publicitar. Acum omul de ştiinţă pare să-l caute pe omul de conştiinţă. Vine periodic să se izoleze în deşert, tot mai convins că viaţa adevărată e ceea ce trăieşte un pustnic în tăcere, atunci cînd priveşte în gol sau îşi roade pieliţa de la degetul mare.

Treptat însă vezi ce nebunie de sugestii, rime, consonanţe şi asonanţe poate ţese Don DeLillo în jurul acestei solitudini. Elster are în preajmă alte două personaje – fiica lui şi un tînăr regizor de film documentar –, apariţii la fel de bizare, locuite parcă de o absenţă. Iar planul acestui trio din deşert e pus în paralel cu un altul, unde e vorba de filmul *Psycho* rulat cu superîncetinitorul, într-o galerie de artă.

Cum se leagă lucrurile? Cum şi de ce dispare într-o bună zi, fără urmă, fiica lui Elster? De ce ai senzaţia că te luminezi atunci cînd citeşti despre „o încăpere aflată în moarte cerebrală“ sau despre „mici pete sumbre de panică meditativă“? În *Punctul Omega,* gîndirea poetică intră în raţionamentul detectivistic precum aţa în ac. Şi ce cusătură, ce croială!

Andrei POGORILOWSKI

Dacă aş fi fost compozitor...

– despre muzica contemporană clasică –

Mi-am petrecut o bună parte a acestui an promovîndu-mi cartea de teorie muzicală *The music of the Temporalists*, publicată pe Amazon, în format Kindle, la sfîrşitul lui noiembrie 2011. Am intrat astfel în contact cu o mulţime de muzicieni, majoritatea profesori de teorie muzicală, dar şi compozitori (etno)muzicologi sau specialişti în improvizaţie. O minimă curtoazie mă obliga să aflu cîte ceva despre activitatea celor care îmi cumpăraseră cartea şi se învredniciseră să îmi scrie cîteva rînduri. Din acest motiv am ascultat, după o pauză de aproape treizeci de ani, foarte multă muzică contemporană şi am rămas uimit constatînd cum, cel puţin în percepţia mea inexpertă şi subiectivă, cele trei decenii de *relâche* (o întreagă generaţie!) nu păreau să fi schimbat nimic esenţial în paradigmele cunoscute ale muzicii care pe „vremea mea" se chema „nouă" sau „contemporană" – acum fiind numită şi „alternativă" sau „contemporană clasică".

În lunile despre care vorbesc, am ascultat o mulţime de lucrări ce mi s-ar fi părut la fel de „contemporane" în 1982, anul în care, dacă îmi aduc bine aminte, am mers pentru prima oară la un concert de muzică nouă. Mi-am spus că aşa ceva nu poate fi cu putinţă şi, într-o zi de septembrie, am început să caut pe YouTube, Vimeo şi SoundCloud creaţii recente ale compozitorilor listaţi pe site-ul „The living composers project" – la întîmplare. După cîteva ore de audiţii fragmentate, rămăsesem la aceeaşi concluzie – muzica contemporană nu mai e contemporană. Nici o piesă lansată în ultimii cinci ani, dintre cele ascultate, nu mi-a creat impresia că nu aş fi putut-o asculta în anii '80 cu sentimentul că aparţine acelei perioade. Dar, cum creaţia muzicală delimitează un domeniu în care sita care cerne valorile este împovorător de deasă, mi-am păstrat uluirea, dar am ajuns la concluzia că, sfătuit de cineva care se pricepe, cu siguranţă aş fi putut fi îndrumat către acei compozitori care ilustrează spiritul noului mileniu şi a căror muzică, de îmi va fi plăcut sau nu, nu aş fi putut-o plasa, sub nici un chip, cu trei decenii în urmă. Caz închis.

Apoi, cum paradoxul descris mai devreme nu îmi dădea pace, m-am gîndit ce aş fi făcut eu dacă destinul m-ar fi ajutat iar lenea nu m-ar fi împiedicat să devin unul dintre compozitorii acestor ani (în catalogul *Classical Archives* sînt listaţi în jur de 16.000). Habar n-am dacă „muzica mea" din 2012 ar fi sunat asemănător cu lucrările proaspete pe care le ascultam la sfîrşitul copilăriei, dar cu siguranţă m-aş fi străduit să urmez cîteva idei – pe care aş vrea să le împărtăşesc în rîndurile care urmează.

În primul rînd, dacă aş fi compus pentru instrumentele clasice ale orchestrei (şi nu pentru mediile electronice/digitale), m-aş fi gîndit foarte serios dacă nişte instrumentişti şi-ar putea dori să îmi cînte muzica pentru propria plăcere – aşa cum, aproape zilnic, scotocesc eu prin raftul cu partituri şi îmi aleg ceva de citit sau de studiat la pian. Prea multe dintre creaţiile noi pentru pian solo pe care le-am ascultat în această toamnă mi-au insultat, pur şi simplu, bruma de cultură pianistică: par compuse numai pentru literatura care se poate ţese în jurul lor. Cea din urmă este adesea exagerat de consistentă, în vreme ce muzica în sine îţi lasă impresia că, de la Frescobaldi la Hindemith, compoziţiile pentru claviatură nu au ridicat nicicînd ştachete pe care noii compozitori să nu încerce să le depăşească.

Dimensiunea sportiv-acrobatică a muzicii.

Şi astfel am ajuns la dimensiunea sportiv-acrobatică a muzicii. Dacă aş fi fost compozitor, cred că m-ar fi preocupat intens să produc nişte structuri de sunete şi pulsaţii despre care să fiu convins că numai eu aş fi putut să le născocesc şi care – mai ales – să se apropie cît mai mult de hocus-pocus. Mi-aş fi dorit să echivalez cumva talentul lui Bach de a suprapune/juxtapune polifonic (în „Matthäus-Passion"), cu aparentă uşurinţă, două coruri mixte, arta lui Bruckner de a scrie mişcări de 25-30 de minute (e.g. „Adagio" din *Simfonia nr. 8)* care să pară structural solide, ca un cub de pavaj. La fel: darul lui Alban Berg de a te iluziona că asculţi muzică tonală cînd în partitură numai aşa ceva nu există, al lui Prokofiev de a transforma pianul în instrument de percuţie, sau talentul lui Şostakovici şi al altor titani de a expanda un motiv compus din trei sunete în ample mişcări simfonice. Aşa cum de la un fotbalist talentat mă aştept să îl văd driblînd legiuni de fundaşi, făcînd foarfeci impecabile la doi metri deasupra solului sau dînd gol cu efect peste un zid de muntenegreni rămaşi cu gurile căscate – la fel, dacă aş fi fost compozitor, cu siguranţă mi-aş fi evaluat cu atenţie măsura în care sînt în stare să impresionez, şi cu astfel de trucuri şi tehnicalităţi.

În ultimul rînd, dacă aş fi fost bucătar, în nici un caz nu aş fi servit în restaurant lucruri care pur şi simplu nu sînt de mîncare. Sînt convins că există ingrediente care fac palatabil praful de cărămidă, talaşul sau frunza de oţetar, dar nu cred că aceasta este menirea artei culinare, cu toate că, în principiu, putem experimenta băgînd în gură orice – de la motorină la tocătură de nipluri. La fel, există în muzica pe care am „monitorizat-o" în această toamnă incredibil de multe lucrări ale căror ingrediente, cred eu, pur şi simplu nu sînt pentru ascultare. Am petrecut o bună parte a anilor 1995-2008 adunînd informaţii pentru alcătuirea cărţii pomenite la începutul acestui articol şi am fost nevoit să citesc tot felul de studii de psihologie experimentală şi muzicologie cognitivă (unele pe cît de folositoare, pe atît de indigeste) care mi-au întărit convingerea că, într-adevăr, ca să ne placă, muzica trebuie să fie asemenea mîncării. Cu siguranţă, există gusturi care se formează în timp *(acquired tastes)*, după cum există muzici alcătuite după nişte reţete care nu sînt pe placul prea multor oameni, dar – cum spuneam – în nici unul dintre cazuri „praful de cărămidă" nu are ce căuta în farfurie.

Reţete care nu sînt pe placul prea multor oameni.

Ţin minte că am citit în cartea lui Noel Malcom *George Enescu – Viaţa şi muzica* o mărturisire a maestrului care rejecta muzica serial-dodecafonică spunînd că menirea compozitorilor este să comunice „de la inimă la inimă". Deşi nu cred deloc că muzica lui Schönberg, Webern sau Stravinski (cea de după după 1955) ar fi lipsită de suflet, am putut asculta în această toamnă destule lucrări despre care nu puteam spune nici măcar că pot comunica de la creier la creier. Poate nu ar fi rău ca viitorii compozitori să fie iniţiaţi în muzicologia cognitivă, aşa cum se întîmplă deja în cîteva mari centre universitare (McGill – Canada, University of Amsterdam – Music Cognition Group, Ghent University – Institute for Psychoacoustics and Electronic Music, Ohio State University – Cognitive and Systematic Musicology Laboratory sau University of Leeds). Ar afla astfel că, asemenea unui stomac (despre care ştim că nu poate digera orice), şi creierul uman este definit, printre altele, de propriile limite perceptual-cognitive, pe care compozitorii, dacă vor să le încalece, măcar să o facă în cunoştinţă de cauză.

Andrei Pogorilowski *este teoretician muzical şi scriitor. Cea mai recentă carte publicată este romanul* Cartuşe, *Editura Cartea Românească, 2012.*

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Ştiaţi că Jonathan Coe a scris o carte pentru copii, *The Broken Mirror*, nepublicată în Marea Britanie, ci doar în Italia şi în Grecia... „povestea unei fetiţe care găseşte o bucată dintr-o oglindă şi îşi dă seama că lumea reflectată în acel ciob nu este realitatea din jurul ei". Dacă nu, trebuie să citiţi interviul pe care i l-a luat de curînd Silvia Dumitrache lui Coe în *Observator cultural*. (Simona Sora)

■ Pe final de an I.L. Caragiale, vă recomand două minunate CD-uri de la Editura Casa Radio cu treisprezece momente şi schiţe în versiuni radiofonice, înregistrate între 1952-1970 de actori, mulţi dintre ei, dispăruţi: Grigore Vasiliu-Birlic, Ştefan Ciubotăraşu, Toma Caragiu, Gheorghe Dinică, Ion Lucian ş.a., dar şi Radu Beligan, Carmen Stănescu, Mariana Mihuţ, Marin Moraru ş.a. Înregistrări curat istorice. (Marius Chivu)

---

craii de burta veche

Cîrnatul cu varză şi *Miss France*

Agnès Souret, Miss France, 1920

„Cîrnăţăriile şi varza sînt spaima stomacurilor sensibile. Nu ar trebui să ne permitem astfel de excese decît la prima masă a zilei sau la prînz, cu corectivul plimbărilor lungi în aer liber. Altminteri, cîrnaţii sînt gustoşi din cale-afară. Iar varza rumenită dă mezelurilor o aromă pregnantă, dar şi un plus de savoare şi prospeţime.

Procuraţi o jumătate de kilogram de carne pentru cîrnaţi, tocată şi bine condimentată, 200 gr de slănină proaspătă (nesărată), o ceapă mare, maţe de porc şi, desigur, o varză albă. Tocaţi ceapa mărunt, dar nu şi slănina, pe care o tăiaţi în cubuleţe. Tăiaţi varza în bucăţi mici, fără a o toca, şi fierbeţi-o în apă sărată. Cînd e gata, stoarceţi-o cît mai bine. Amestecaţi toate ingredientele şi umpleţi maţele cu tocătura astfel obţinută, fără a îndesa peste măsură: cîrnatul trebuie să fie umplut, dar afînat. Fierbeţi cîrnatul într-o oală cu apă, fără capac, 30-40 de minute. Lăsaţi-l apoi să se răcească în apa în care a fiert, după care puneţi-l deoparte, la zvîntat.

Înainte să-l serviţi, perpeliţi cîrnatul pe toate părţile, într-o tigaie cu unt încins. Mîncaţi-l cît e fierbinte şi slăviţi-L pe Domnul, care, creînd porcul, a avut bunătatea să creeze şi varza, ca să-l însoţească!"

În 1920, la şapte ani după publicarea vîrtoasei reţete cu final evlavios, gazetarului francez Maurice de Waleffe i-a venit ideea concursului de frumuseţe *La plus belle femme de France*, precursorul lui *Miss France* din ziua de astăzi.

Amicul Dejun

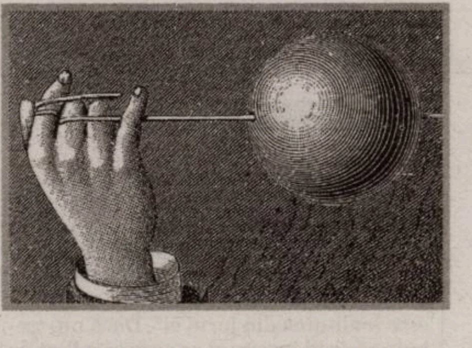

REGIMUL ARTELOR ŞI MUNIŢIILOR

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Cinci cuvinte

– Anul cultural 2012 –

Ce rămîne din anul cultural 2012? La final de an, găsesc că următoarele cinci cuvinte rezumă cel mai bine marile controverse culturale.

Criză. Politici culturale în loc de bani pentru cultură. Candidatul socialist la preşedinţie François Hollande a stîrnit îngrijorare în rîndul artiştilor, încă înainte să devină preşedinte. Una dintre premisele de la care a pornit în elaborarea proiectului de „democratizare a culturii" e că statul acordă prea multe subvenţii. Criza economică e doar un alibi pentru a scădea nivelului finanţărilor – spun mulţi dintre adversarii săi, dar şi artişti care, potenţial, ar aparţine zonei de interes a socialiştilor. Oricum, în ciuda faptului că începe să piardă din popularitate, Hollande pare hotărît să nu cedeze. O infrastructură culturală extrem de extinsă va concura pe un buget mai mic. Anul 2013 nu se anunţă prea bun pentru producţia culturală din Franţa. Dar nicăieri nu e mai bine...

Plagiat. Diplomele universitare au devenit instrumente politice. Sînt folosite ca arme sau scuturi pentru a doborî adversari sau pentru a consolida poziţii. Într-o lume ideală, ar fi şi firesc ca elitele politice să se aleagă dintre cei mai buni savanţi. Însă foarte adesea diplomele – obţinute pe merit sau nu – sînt doar nişte hîrtii fluturate pentru a deschide uşi. Preşedintele Ungariei, Pal Schmitt, a demisionat după ce Universitatea Semmelweiss din Budapesta i-a retras diploma de doctor obţinută în urmă cu douăzeci de ani. Schmitt este suspectat de plagiat – o acuzaţie deosebit de gravă în mediul academic. În teza de doctorat despre istoria Jocurilor Olimpice el ar fi copiat 180 de pagini (din cele 215) dintr-o lucrare scrisă în franceză de un autor bulgar. Cu un an în urmă, ministrul german al apărării Karl-Theodor zu Guttenberg a fost şi el obligat să demisioneze, tot în urma dezvăluirii că a plagiat în lucrarea de doctorat. O comisie a Universităţii din Bayreuth, unde zu Guttenberg obţinuse titlul de doctor în Drept (în 2007), i-a analizat teza constatînd că textul fusese copiat, în proporţie de peste 90%, din alte lucrări. Deconspirarea plagiatelor e un trend. În care se înscrie şi premierul României, Victor Ponta. Spre deosebire de ceilalţi doi oameni politici europeni, Victor Ponta nu a demisionat, ba chiar încearcă să se ascundă după diverse comisii care spun că plagiatul... nu e plagiat.

Islam. *„Superangebot"* e, probabil, unul dintre cuvintele preferate ale germanilor. Un singur cuvînt are o putere de seducţie mai mare: superlativul în materie de vînzări e „gratis". Acesta a fost mobilul campaniei „Citeşte!". O organizaţie islamică a anunţat că vrea să distribuie gratuit, în Germania, 25 de milioane de exemplare ale Coranului. Cîte o carte pentru fiecare gospodărie. Populaţia Germaniei se ridică la 82 de milioane de locuitori. Conform estimărilor, cam trei milioane ar fi musulmani. Acţiunea „minoritarilor" nu a trecut neobservată. Nici nu avea cum, căci ea îi viza direct pe majoritari, adică pe creştini. Lansată de Paşti, în cîteva oraşe mari, cu standuri de carte amplasate pe străzile comerciale, campania a făcut ceva vîlvă la început (normal, doar se dădea ceva pe gratis!), apoi scepticismul oamenilor a lăsat pe activişti cu cărţile pe tarabă. Oamenii politici interveniseră cu virulenţă împotriva acestei „campanii agresive" (după cum au numit-o), reprezentanţi ai SPD, CDU şi verzii şi-au dat mîna şi s-au unit împotriva împărţirii Coranului în toate casele germane. „Europa e ameninţată de islam", au cîntat, cu toţii, în cor. Misionarismul islamic e văzut ca un pericol pentru Germania şi pentru Europa... Ce-i drept, nici măcar în rîndul comunităţii islamice din Germania nu a existat un consens cu privire la acţiunea „Citeşte!". Mulţi imami au susţinut că, împărţit pe gratis, la colţul străzii, Coranul va ajunge, de fapt, maculatură: va fi cel mult răsfoit, dar nu preţuit. Cartea sfîntă nu-i *flyer* publicitar! Ea trebuie oferită doar celor interesaţi. Partea bună în această acţiune e că cei care vor citi Coranul îşi vor putea da seama, probabil, că fundamentalismul islamic e reprezentat doar de mişcări minoritare şi izolate şi că aşa-zisul „pericol islamic" e mai degrabă o născocire a celor care nu au habar despre islam.

Pussy Riot. Trei artiste cunoscute ca membre ale trupei Pussy Riot au fost condamnate de o instanţă pentru „încălcarea ordinii publice" şi „ofensă adusă sentimentelor religioase" la doi ani de închisoare cu executare. Nadejda Tolokonnikova, Ekaterina Samuţevici şi Maria Alekhina au interpretat în Catedrala moscovită Hristos Mîntuitorul „o rugăciune punk" – a fost un soi de happening politico-religios, sau un protest la adresea patriarhului Kiril al Bisericii Ortodoxe Ruse, un susţinător înfocat al preşedintelui Vladimir Putin. În această rugăciune-punk-protest, artistele cîntau-cereau tocmai eliminarea lui Putin. Dincolo de calitatea discutabilă a actului artistic – pe Internet circulă numeroase videoclipuri cu opera acestor artiste foarte active pe scena underground – e clar, mai ales în lumea occidentală, obişnuită cu valori precum libertatea de exprimare, că în această poveste nu e prea mult de condamnat. Cum să condamni la tribunal un act artistic? În Rusia, unde disidenţii vocali sînt intimidaţi sau chiar arestaţi frecvent, se poate... (cazul cel mai recent: Garry Kasparov a fost de curînd arestat tocmai pentru că protesta în faţa tribunalului unde erau judecate fetele de la Pussy Riot). Libertatea artistică e relativă – un privilegiu rezervat doar celor care cîntă după cum spune regimul. Care regim se disculpă de orice intruziune în proces arătînd că „asta-i legea". O lege convenabilă, uşor de instrumentalizat politic, perfect aplicabilă pentru a elimina persoanele indezirabile.

Maori. Anul acesta, la Tîrgul de Carte de la Frankfurt s-a vorbit limba maori. Ţara invitată a fost Noua Zeelandă, care a propus un stand-concept în care a prezentat această cultură (minoritară) a băştinaşilor. Limba maori de-abia şi-a „inventat" forma scrisă, în ultimele cîteva decenii; nu are încă o ortografie clară – vorbitorii sînt mai numeroşi decît cei care ştiu s-o scrie, dar nici ei nu sînt mulţi, doar vreo 200.000. Producţia de carte în limba maori e extrem de scăzută. Cele mai multe cărţi scrise în această limbă sînt ghiduri de călătorie, mici monografii, cărţi de bucate. Literatura maori se rezumă la cîteva poveşti populare transcrise în „limba literară" – transcrierea fiind în sine considerată muncă de creaţie (nu doar cercetare etnologică), de vreme ce povestitorii înşişi sînt nevoiţi să inventeze semne pentru a pune în cuvinte cele povestite de băştinaşi. Sună romantic, însă la Frankfurt oamenii sînt mai degrabă pragmatici. S-au amuzat văzînd dansurile populare de la standul de carte – dar n-au prea înţeles de ce-a fost invitată o cultură atît de marginală.

■ ■ ■

PUBLICITATE

UN CADOU PRESTIGIOS
CEL MAI BUN MERLOT.
DIN ROMANIA.
MENESTREL
ROTENBERG MERLOT
RAPSOD
ceptura
rotenberg
auchan..billa..carrefour..cora..
..megaimage..metro..real..selgros
WWW.ROTENBERG.RO

PUBLICITATE

NU RATA PROMOŢIA
EARLY BIRD!
ABONAMENTE
LA DOAR 150 LEI
PE MYTICKET.RO*
myticket.ro
B'ESTFEST
SUMMER CAMP 2013
CEL MAI MARE FESTIVAL DIN ROMÂNIA
RECUNOSCUT ŞI RECOMANDAT INTERNAŢIONAL
5-7 IULIE
TUNARI / BUCUREŞTI, ROMÂNIA
www.bestfest.ro • facebook.com/bestfest.romania
ORGANIZAT DE:
EMAGIC
RECOMANDAT DE:
DILEMA
*PROMOŢIE VALABILĂ PÂNĂ LA FINALUL ANULUI 2012

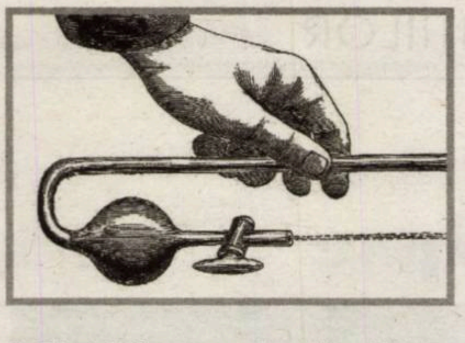

Oana STOICA

rosencrantz & co

Această tăcere care țîșnește

● ***Efectul Genovese*, de Alina Nelega; regia: Gavriil Cadariu; scenografia: József Bartha; cu: Nicolae Cristache, Cătălina Mustață, Diana Avrămuț, Sergiu Marocico. Teatrul Național Tîrgu – Mureș, Compania „Liviu Rebreanu“**

După o lungă staționare într-un con de umbră, Teatrul Național din Tîrgu-Mureș – instituție-mamut, cu două companii, una română, „Liviu Rebreanu“, cealaltă maghiară, „Tompa Miklos“ – dă semne că ar vrea să iasă la lumină. Două spectacole ale maghiarilor coproduse împreună cu Studio Yorick lansează un dramaturg, Csaba Szekeley. Românii plusează cu un program de dramaturgie contemporană inaugurat cu textul Alinei Nelega, *Efectul Genovese* și cu un al doilea program, „Teatru de risc“ – „dedicat tinerilor creatori și proiectelor lor“, adică „celor care doresc să riște plecînd de la un text nou care n-a mai fost montat, o viziune scenografică, un mod nou de a gîndi interpretarea actorului sau un alt mod de a lucra cu actorul în teatru sau în performance“ – al cărui prim episod a fost MEDE/EA, text și regia Roxana Marian.

Încercăm să înțelegem;
dar putem judeca?

Efectul Genovese ridică problema inacțiunii, boală contagioasă în societatea românească, dar nu numai. Numele sindromului – Genovese – vine de la o americancă ucisă pe stradă, fără ca cineva să intervină, deși au existat martori. Sindromul trecătorului grăbit sau al responsabilității difuze, cum i se mai spune, „este o manifestare psihologică care presupune că o persoană este mai puțin probabil să intervină într-o situație de criză cînd sînt prezente și alte persoane care ar putea ajuta decît dacă ar fi singură“. Concret, fiecare crede că va interveni altcineva sau ezită să ia atitudine dacă ceilalți nu o fac. Solidaritate în inerție. Alina Nelega identifică acest sindrom în timpul comunismului sub forma tăcerii cu care poporul a fost complice regimului. Dosarele Securității, scoase trunchiat la lumină (după ce multe au fost pierdute, mistificate, distruse), afectează major acum viața celor implicați, așa cum a făcut-o, la vremea ei, Poliția politică. Textul semnalează acest tsunami al lustrației care ar trebui să înceapă prin ne-minciună. Adevărul! țipă o tînără către părinții ei care i-au ascuns colaborarea cu Securitatea. Dar care este adevărul? Și după ce îl afli, cu ce instrumente îl judeci? Poți să judeci azi pe cei care au tăcut sau au colaborat ieri, ca să-și salveze viața, a lor și a altora? Poți să îți justifici lașitatea de ieri prin frică sau conformism? Cei tineri vor să afle, cei în vîrstă vor să ascundă. Lupta se dă între intoleranță și băgatul sub preș. Încercăm să înțelegem; dar putem judeca? Meritul textului și al spectacolului este că nu dă verdicte, ci pune întrebări. Cei care au opus rezistență (ca tînăra pianistă care vorbește înaintea concertului despre artiști și spectatori înghețați de frig în sălile de spectacol) au fost lăsați în *offside,* să se expună singuri. Marea masă a tăcut, s-a conformat normei. Cum se poate judeca asta? De ce nu s-a vorbit atunci? De ce nu se vorbește acum?

Spectacolul se construiește simplu, auster, fără false complexități. O dramă de familie generată de dosare de Securitate, o confruntare între generații și conștiințe, între sacrificii și nevoia de adevăr. În Sala Studio a teatrului mureșean, spațiul de joc, gol, este delimitat de scaunele spectatorilor puse în cerc, iar actorii se amestecă în public. Un cor antic, vocea comunității funcționează ca generator și disturbator de conștiință, în același timp, mai puțin judecată publică și mai mult bîrfa de pe la colțuri. Este o poveste a noastră, despre noi, oricare dintre noi. Se întîmplă multora, unii n-au aflat încă, dar o vor trăi. Două lucruri sînt crude în acest spectacol: ideea că noile generații cresc în minciună, perpetuată în absența unei lustrații, și faptul că aceleași noi generații învață foarte repede (sau e instinct?) să folosească trecutul ca armă (șantaj). Între căutarea adevărului și vînătoarea de vrăjitoare, granița e foarte subțire. Dar tema din *Efectul Genovese* este, totuși, conformismul, inacțiunea ca atitudine civică, inatitudinea. Finalul lărgește cadrul, de la tăcerea complice din comunism la cea de astăzi, cînd trecem muți pe lîngă moartea celorlalți. Corul invocă neutru o serie de crime/sinucideri cu martori, dar la care nimeni nu vede sau nu aude nimic. E bine să nu te amesteci într-o tragedie individuală. Așa cum e bine să nu te amesteci nici într-una națională. Asta pare a fi constanta tranziției dintr-o lume în alta: tăcerea care ne-a unit.

Ura Medeei
este noua formă a fericirii.

MEDE / EA sau Despre fericirea conjugală

Efectul Genovese

● ***MEDE/EA sau Despre fericirea conjugală*, scenariul și regia: Roxana Marian; scenografia: Alina Herescu; cu: Elena Purea, Costin Gavază, Diana Avrămuț, Luchian Pantea, Emilia Banciu. Teatrul Național Tîrgu-Mureș, compania „Liviu Rebreanu“**

Cu *MEDE / EA sau Despre fericirea conjugală* m-am întîlnit în „Programul de practică teatrală pentru regiunile de vest și nord-vest“, derulat de Teatrul 74 din Tîrgu-Mureș, în 2011. Textul era interesant, dar sufocat de o regie confuză. Compania „Liviu Rebreanu“ a reluat piesa ca episod-pilot al unui program numit „Teatru de risc“. Regia aparține, de data aceasta, chiar autoarei. Definit ca poem dramatic în proză, textul este o reinterpretare a piesei antice, în cheie contemporană. Ce poate determina o femeie de azi să se răzbune pe bărbatul său, ucigîndu-și și ucigîndu-i copiii? Roxana Marian renunță la pruncucidere (Neil LaBute reinterpreta Medeea într-o piesă scurtă, păstrînd finalul), dar găsește altă modalitate letală de exprimare a urii. Problema e cum se ajunge la această ură? Piesa face o scanare a dezagregării unui cuplu în contextul bombardării agresive din media și publicitate cu sloganuri utopisto-consumeriste despre fericirea absolută și iubirea ideală. Branduri care vînd, „fericirea“ și „iubirea“ sînt vidate de esență și reduse la interfață, la cuvînt. Conceptul Roxanei Marian este limpede (foarte folosit): pe un platou TV se filmează un reality-show în care subiectul senzațional este tragedia unei familii. Medeea (Elena Purea) și Iason (Costin Gavază) conturează drama din monoloage interioare, fără nici o interacțiune între ei. Aceasta este, de fapt, fisura: necomunicarea (și ea un brand, negativ), simptom al unei boli urbane, însingurarea. Între nevoile Ei neîmplinite, devenite frustrări, și construcția Lui imaginară a unei vieți perfecte pe care, însă, este incapabil să o realizeze (Iason e un antierou) se cască o prăpastie cît toată psihanaliza lui Freud. Ura crește încet, bine alimentată de nemulțumiri, tăceri, minciuni, într-o lume care propovăduiește, aproape obscen, fericirea. A nu fi fericit devine un păcat de care ești exclusiv vinovat. Ura Medeei este noua formă a fericirii, iar tăcerea a fost cea care i-a despărțit.

***Oana Stoica** este critic de teatru.*

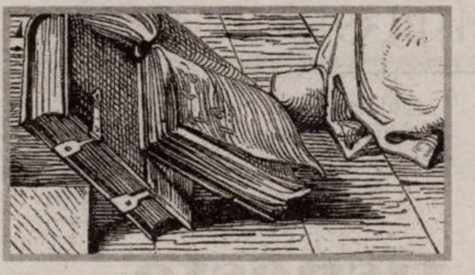

Simona SORA

biograffiti

Mărunte apocalipse

Într-o seară toridă din vara trecută, cînd toată lumea era la Bookfest, am ascultat-o pe romanciera Sylvie Germain vorbind (la Centrul „Sfinţii Petru şi Andrei“ din centrul Bucureştilor) despre ultima sa carte, *Rendez-vous nomades* (Albin Michel, 2012), amestec de eseu şi proză bună, dar şi despre parcursul său intelectual şi spiritual, despre vechile sale preocupări pentru mistică şi relaţia omului cu divinul. A povestit, cumva edificat, despre maestrul ei, Emanuel Lévinas, despre Simone Weil, Maurice Blanchot şi despre roza lui Angelus Silesius, însă mai ales despre relaţia sa personală cu credinţa şi despre modul în care şi-a asumat-o în această carte insolită şi într-o lume literară franceză mai degrabă atee sau agnostică, dar care i-a acordat recent Marele Premiul al Societăţii Oamenilor de Litere din Franţa.

„Lucrul cel mai important în relaţia cu creştinismul“ – a spus Sylvie Germain la Bucureşti – „este acela de a putea locui în acest spaţiu mental care este Biblia. Nomadismul mi s-a părut o bună analogie, pentru că nomazii rătăcesc prin deşert ştiind totuşi bine unde vor să ajungă, înălţîndu-şi corturile şi locuind acolo. De două sau de trei ori ori în Vechiul Testament se spune că Moise a înălţat un cort în afara taberei sale şi că acel cort era «cortul întîlnirii» unde aştepta un semn de sus, o manifestare a lui Dumnezeu. Ideea acesta minunată, aceea că prezenţa dumnezeirii se deplasează odată cu oamenii, am preluat-o în titlul cărţii mele. Ideea de nomadism este prezentă, de altfel, adeseori în Biblie: întîlnirea lui Iisus cu samariteanca se încheie cu prevestirea zilei în care Dumnezeu va fi cunoscut «în spirit şi în adevăr», nu într-un loc anume, fie el şi unul sacru. Acest lucru înseamnă, poate, că fiecare fiinţă umană este un templu în mişcare. Pentru un om care îl caută pe Dumnezeu, cortul întîlnirii este el însuşi.“

Întîlnirile nomade ale romancierei franceze sînt scurte epifanii întretăiate de scrupule (de la *scrupus* „piatră ascuţită“) şi apostile despre hazard şi mister, despre deosebirea de esenţă între *croyance* şi *foi*, despre „candoarea vidului“ şi, mai ales, despre acea uimitoare „capacitate de deschidere spre altceva, nedat nici de simţuri, nici de inteligenţă şi care s-ar putea numi – cu expresia lui Raimon Panikkar – deschiderea spre transcendenţă“. Doar aşa – pare să spună Sylvie Germain, în răspăr cu cea mai mare parte a literaturii care se scrie azi – scrisul şi cititul au un rost, iar dialogul cu „cuvintele îmblînzite“, în spaţiul limbii comune, poate căpăta un sens.

Sylvie Germain

Scriitorul e un explorator de existenţă.

Doar atunci cînd „cortul întîlnirii“ a fost măcar imaginat, are un sens să scrii şi să citeşti despre *viaţăiubiremoarte*.

Scriitorul nu e însă nici istoric, nici profet – îi dă dreptate Sylvie Germain lui Kundera –, ci doar un „explorator de existenţă“, şi singura lui datorie e să joace jocul („şotronul“) pe cont propriu, fără să-l mimeze pe al altuia: „Romancierul nu este nimic, el nu posedă nici o ştiinţă particulară, el este doar în căutarea pasionată a unui dram de înţelegere a ceea ce este omenesc. El se învîrte în jurul acestei chestiuni, lansează sonde fine sau brutale, scotoceşte şi scormoneşte, se hazardează în ipoteze, bricolează posibile căi de interferenţă şi imaginaţie, extrapolează“. În „cortul întîlnirii“ cu tine însuţi, limba – un vast loc comun deschis/oferit tuturor, crede şi Sylvie Germain – devine limbajul tău propriu doar dacă nu eşti prea grăbit să pari cine nu eşti. Să-ţi asumi acea responsabilitate faţă de înţelesul cuvintelor chiar şi atunci cînd sensul e absent şi tu, ca scriitor, nu faci decît să „veghezi asupra unei suspiciuni de sens“. Scrisul veritabil înseamnă, pentru Sylvie Germain, o mică apocalipsă, o oprire din agitaţia inutilă, care are exact sensul pe care-l poţi capta funcţionînd tu însuţi ca releu: „Scrisul este o modalitate, printre altele, de a încerca să te ţii treaz mai multă vreme în imensul loc comun al lumii, să rămîi treaz în turbulentul loc comun al pasiunilor, să fii la muncă în zumzăitorul loc comun al limbii; şi astfel să ajungi, uneori, la mici lucruri nebănuite, la mărunte apocalipse“.

Rendez-vous nomades este una dintre acele rare cărţi cu adevărat extraordinare, o mică revelaţie literară, nu atît de personală încît să nu poată fi transmisă. Traducerea ei în româneşte ar fi o dovadă de clarviziune editorială.

Aron BIRO

audio şi n-am cuvinte

Catehism post-rock

● **Valerinne, *Kunstformen Der Natur*, Asiluum Arts, 2012.**

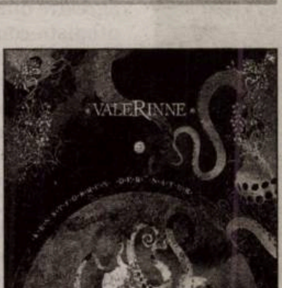

Bucureştenii Valerinne sînt o apariţie extrem de proaspătă în lumea muzicală românească, cronologic vorbind. Adică s-au înfiinţat abia anul acesta, prin uniunea dintre Alexandru Das (chitară), Liviu Stoicescu (bass) şi Mircea Smarandache (baterie). Sub aspect muzical, ei calcă pe urmele, nu foarte bătătorite la noi, lăsate de timişorenii The :Egocentrics, cu o uşoară deviere spre mai popularul post-rock (care pare să-i tenteze şi pe timişoreni, de cînd avem un public cristalizat pe acest gen). Post-rock e o etichetă nouă aplicată unui gen care în urmă cu un deceniu se numea shoegaze, sugerînd obiceiul muzicienilor de a sta cu capul în pămînt, fixîndu-şi şireturile cu privirea şi refuzînd orice interacţiune cu publicul – atitudine menită să evidenţieze dimensiunea meditativă a unui gen în care ustensilele rock sînt utilizate pentru a cînta o muzică mai degrabă ambientală, în care ritmul şi structurile rock tradiţionale sînt sacrificate în căutarea vibraţiei spirituale. The :Egocentrics au propus, la vremea lor, propria variantă a acestui *„look & feel“*, cîntînd cu spatele la public şi facilitînd experienţa cu diverse aranjamente olfactiv-vizuale. Pe Valerinne încă nu am avut ocazia să îi văd live, dar debutul lor sună suficient de entuziast încît să trag nădejde că nu se vor destrăma înainte să prind ziua aceea.

Sound-ul Valerinne este înţelept mixat de unul din sound designer-ii vizionari ai României, Marius Costache (iniţiatorul unuia dintre proiectele de pionierat electro de la noi, Discordless, şi patronul casei de discuri Asiluum Arts). Fără el, trupa ar suna probabil mult mai sărac – nu datorită vreunei lacune a membrilor ori a compoziţiilor, ci datorită capcanelor inerente ale unui gen cu reţetă limitativă, în care Isis au făcut deja tot ce era de făcut (ca dovadă, s-au şi desfiinţat). Orice gen muzical vine cu reţete şi restricţii, fără de care nu poţi avea parte de beneficiile politice ale apartenenţei la partidul respectiv. În muzica ambientală, catehismul e ceva mai rigid decît în alte genuri: nu prea e voie cu voce, nici cu veselie excesivă, nici cu violenţă ritmică, nici cu virtuozităţi eclectice. Post-rock-ul şi-a asumat legile ambientalului, de aceea muzica de gen trebuie discutată în termeni de vîscozitate şi textură, nu de ritm, structură ori virtuozitate, şi probabil din asta îi va sta şi moartea. I-ar fi stat deja, dacă 2012 n-ar fi anul heirup-ului produs de trioul fundamental Swans, Godspeed You! Black Emperor şi Sigur Rós. Aşa că albumul Valerinne pică la fix, apucînd să profite de acest temporar reviriment al unui gen care, semnele momentului o arată, caută să-şi compenseze sărăcia de idei prin fuzionarea cu jazzul acidulat scandinav.

Titlurile pieselor („Messier“, „Aphelion & Periphelion“ etc.) sînt menite să îndrume şi ele gîndurile publicului spre dimensiuni cosmice, inspirate de tradiţia space-rock din care a fost derivat, cu o denumire atît de lipsită de recunoştinţă, aproape sfidătoare la adresa originilor sale, post-rock-ul. Albumul poate sta fără probleme pe acelaşi raft cu produse ale trupelor de gen din afară, doar că rafturile respective sînt cam înghesuite şi, în ultima vreme, tind să se transforme în coşuri de promoţie, cu trei albume la preţ de unul.

Obişnuiam să spun că Clujul s-a dezvoltat drept centrul românesc al brit-hipster-ismului (Grimus, Kumm, Luna Amară), iar Timişoara, al psihedelismului (The :Egocentrics, Dor de Duh), profitînd de gîtuirea Bucureştiului de către oligopolul titanilor care animă emisiunile duminicale şi festivalurile berii, de la căderea lui Ceauşescu încoace. Mă bucur să văd împlinită ambiţia lui Marius Costache de a produce un concept relevant în context internaţional, chiar dacă sună ca un epigon al trupelor sale favorite. E totuşi un debut, şi avem nevoie de încă un album ca să ne convingem dacă trupa vrea mai mult decît să încerce marea cu degetul.

Aron Biro *este autorul blogului aronbiro.blogspot.com.*

---

trei întrebări pentru

Dragoş BUCUR

„În actorie am lăsat lucrurile să vină de la sine“

Sînteţi unul dintre actorii importanţi ai noului film românesc. De la Marfa şi banii *au trecut mai bine de zece ani şi aţi jucat tot felul de personaje din zone mai mult sau mai puţin diferite. Ce gen de personaj v-aţi dori acum?*

Cunoaşteţi expresia aceea „să mergi cu valul“? Ei bine, deşi în orice altceva nu sînt de acord să „merg cu valul“, în actorie am lăsat lucrurile să vină de la sine, tipologia personajelor care mi-au fost oferite s-a modificat odată cu mine însumi şi, fie nu am avut şansă, fie nu am avut curaj, fie ambele, dar niciodată nu am trecut radical peste această asemănare dintre mine şi personajele mele. Îmi doresc să joc, să joc în filme bune şi alături de oameni valoroşi, e mai puţin important ce gen de personaj.

Ce înseamnă pentru un actor care vine dintr-un altfel de sistem cinematografic să joace într-o producţie americană?

Deşi nu există încă o şcoală românească de actorie specializată pe film (de asta am şi iniţiat proiectul nostru Actoriedefilm.ro), şcoala de actorie românească este una foarte bună, iar un actor şcolit la UNATC, de exemplu, care are şansa de a se forma apoi în film alături de Puiu, Mungiu, Muntean sau Porumboiu, este perfect pregătit pentru „sistemul american“. E suficient să ţii ochii deschişi şi să te adaptezi cerinţelor.

În ce o să vă vedem în 2013?

În *Love Building*, primul film produs de mine cu Actoriedefilm.ro. Sînt, aşadar şi actor, şi producător, alături de Dorian Boguţă şi Alexandru Papadopol.

Actorul ***Dragoş Bucur*** *a terminat de curînd filmările la* Ride Along, *o comedie de acţiune americană, regizată de Tim Story.*

a consemnat Ana Maria SANDU

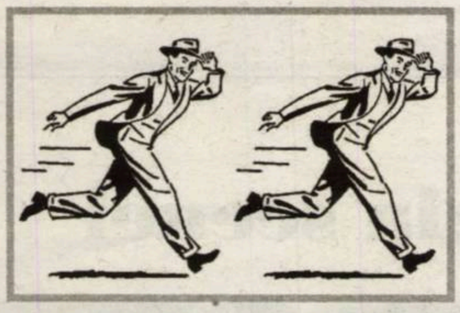

Andrei GORZO

dilematograf

Pitici monumentali

● ***Hobbitul: O călătorie neaşteptată / The Hobbit: An Unexpected Journey* (SUA, 2012), de Peter Jackson.**

Hobbitul: O călătorie neaşteptată e primul episod dintr-o a doua trilogie cinematografică (după *Lord of the Rings)* derivată din literatura lui J. R. R. Tolkien, regizată (ca şi *LOTR)* de Peter Jackson şi echivalabilă (în funcţie de gradul de inocenţă/experienţă al privitorului vizavi de căile Hollywood-ului) fie cu un act de expandare a Universului de către Demiurg, fie cu simpla extindere a unui parc tematic gen Disneyland (aici, Tolkienland) sau cu simpla repliere pe teren sigur a unui regizor-artizan limitat, după un eşec precum *The Lovely Bones* (2009). În orice caz, romanul tolkienian ecranizat de data asta nu mai e o epopee (cum era *LOTR),* ci doar o simplă (adică scurtă) aventură; decizia de a-l dilata la dimensiunile unei trilogii e mai uşor de pus pe seama cupidităţii decît pe seama fidelităţii. Partea de expoziţiune (în care eroii doar se pregătesc pentru aventură) e gestionată atît de tacticos încît, vorba lui Todd McCarthy de la *Hollywood Reporter,* e ca şi cînd filmului *Vrăjitorul din Oz* „i-ar fi luat aproape o oră numai ca să-şi scoată personajele din Kansas". Ora respectivă e dedicată unei pastorale/feerii cu pseudospecific englezesc, combinînd împrumuturi din cultura edwardiană (manierele şi o parte din vestimentaţia hobbitului Bilbo Baggins) cu o evocare generală a folclorului celtic (gnomi cu accente scoţiene izbucnind în hai-ho-hai-ho-uri cînd melancolice, cînd frust-voioase). La capătul acestor preparative lălăite, eroii – Bilbo (cu 60 de ani mai tînăr decît în *LOTR* şi jucat nu de Ian Holm, ci de Martin Freeman), vrăjitorul Gandalf (Ian McKellen) şi o *dirty dozen* de (de fapt, 13) gnomi războinici (buluc de nasuri protuberante şi de bărbi încîlcite din care nu ies în evidenţă cine ştie ce individualităţi) – pornesc, în sfîrşit, în misiunea lor de recuperare a unei pietre preţioase din bîrlogul unui dragon. Două ore mai tîrziu, cînd se termină filmul, eroii sînt tot departe de bîrlogul dragonului, dar între timp s-au conturat destule mistere şi conflicte secundare (un necromant malefic, o pădure bolnavă, un orc ciung care i-a jurat răzbunare unuia dintre gnomi) încît faraonica arhitectură epică proiectată de Jackson (trei episoade de cîte aproximativ trei ore) să capete măcar o aparenţă de justificare.

Cu tot faraonismul, tonul e mai mult amiabil decît grandios. O altercaţie cu trei troli stupizi (cu accente cockney), care-i pun la proţap pe gnomi, e scrisă şi pusă în scenă ca un episod de comedie burlescă. La fel şi coborîrea eroilor în regatul subteran al goblinilor, al căror rege (cu bărbia atîrnîndă ca un testicul) dă să se lanseze, la un moment dat, într-un număr muzical (practic cel de-al treilea din film, după cîntarea gnomilor de dinaintea plecării la drum şi după demonstraţia lor de spălare coregrafică a vaselor). Publicate între 1937 şi 1955, hobbiţiadele literare ale lui Tolkien au figurat printre textele sfinte ale „contra-culturii" şaizeciste, iar Jackson (a cărui filmografie de dinainte de *LOTR – Braindead, Heavenly Creatures, Forgotten Silver* – se caracteriza şi printr-un anumit apetit pentru subversivitate) rămîne îndeajuns de *hip* încît să celebreze această asociere prin vreo două aluzii voalate la consumul recreativ de droguri. Că, pe de altă parte, Jackson nu e destul de *hip,* o dovedeşte siropul vizual prerafaelit al secvenţelor plasate în Rivendell, citadela elfilor (pe-atît de aristocratici pe cît de proletari sînt gnomii şi pe cît de lumpeni – trolii), unde eroii noştri sînt invitaţi să-şi refacă puterile mîncînd foi de salată sub o lumină mieroasă, în acorduri de harpă şi fluier. Vechi cunoştinţe din *Stăpînul inelelor,* precum Galadriel (Cate Blanchett) şi Saruman (Christopher Lee), sînt acolo ca să le dea bineţe fanilor, şi însuşi paznicul inelului din *LOTR,* Gollum (un desen animat creat pe computer pornind de la prestaţia înregistrată a unui actor real – Andy Serkis), îşi face apariţia mai tîrziu (în altă parte), ca să-l provoace pe Bilbo la un concurs de ghicitori. Felul neo-expresionist în care e conceput personajul Gollum (această znamenie chinuită e însuşi spiritul personajelor lui Peter Lorre, conjurat prin magia cinematografului digital) rămîne una dintre gloriile seriei, iar secvenţa cu el ridică nivelul programului de aventuri de-aici – un program altminteri rutinier – ceva mai aproape de nivelul mito-poeziei. În rest, stînci antropomorfice care învie ca să-şi dea capete în gură şi alte itemuri regulamentare din meniul cinema-ului *fantasy*. N-am văzut *Hobbitul* într-o sală adaptată la noua tehnologie de filmare (3D plus 48 de fotograme pe secundă) experimentată de Jackson în cadrul acestui proiect, aşa că n-o pot comenta (comentariile pe care le-am citit, preponderent negative, subliniază aspectul neaşteptat de „televizual" sau de „VHS-istic" al imaginii), dar, într-o prezentare „tradiţională" (24 de fotograme pe secundă în 3D), camera lui Jackson (o cameră adesea virtuală) domneşte cu mai multă superbie ca niciodată asupra mirificelor peisaje neo-zeelandeze (şi ele îmbunătăţite pe computer).

■ ■ ■

PUBLICITATE

Cea mai bună revistă de istorie din România
lansează o nouă publicaţie

Historia SPECIAL

Historia SPECIAL
9,99
DUŞMANUL DE CLASĂ
DE LA CARICATURĂ
LA PLUTONUL DE EXECUŢIE

Când literatura
te „învaţă să urăşti
şi mai puternic
duşmanul de clasă"

„Lazăr de la Rusca"
de Dan Deşliu sau
CÂNTAREA
PEDEPSEI CAPITALE

ACEST PRIM NUMĂR* AL PUBLICAŢIEI
„HISTORIA SPECIAL" ESTE SCRIS
INTEGRAL DE ION CRISTOIU

9,99
LEI

*Historia Special apare trimestrial

PUBLICITATE

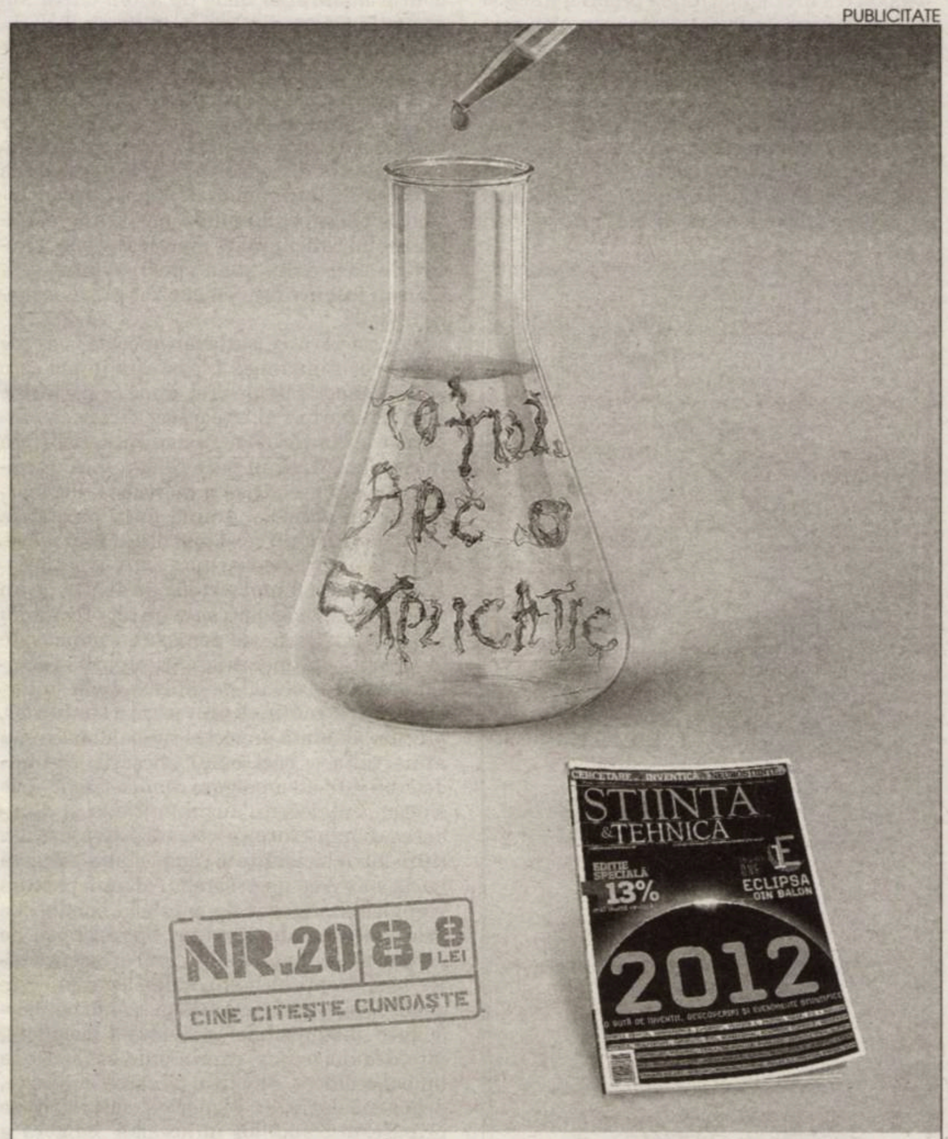

www.stiintasitehnica.com

facebook.com/stiintasitehnica

Valentin DUMITRESCU

Troienele. Zoon politikon în magia scenei

Parte din *Trilogia antică* montată de Andrei Şerban într-unul din momentele de cumpănă ale societăţii româneşti în nesfîrşitul său drum dinspre noapte pînă-n zori, *Troienele* de acum peste două decenii au însemnat, sub cel dintîi directorat liber al Naţionalului bucureştean, un prim exerciţiu de exorcism. Şi ce s-a petrecut atunci a fost cel puţin uimitor: în faţa bravilor mineri năvălind cu lanţuri, bîte şi uniforme proletare, cuibăriţi altfel prin nu ştiu ce tovărăşească Polivalentă unde au primit mulţumiri de recunoştinţă, o femeie fragilă le-a barat asaltul prin gesturi şi incantaţii într-o limbă de neînţeles, făcîndu-i să o ia frumos la sănătoasa. *Et in Arcadia ego!* Naivii/procleţii s-au repezit în aceeaşi nemaipomenită aventură. Nu ne putem raporta la ceea ce n-am văzut, n-am trăit, decît în ipostaze fantasmagorice, ridicole. Povestea omului ridicol e, paradoxal, abia la început. Istoria teatrului poate va consemna delirant – acum, cînd istoria nescrisă se repetă într-un mod coşmaresc-monumental – un succes de serată internaţională, fiindcă tot se poartă cosmopolitismul snob şi de tejghea. Instituţiile mor, actorii – actanţi pe scena largă a lumii – se pervertesc în sistem, cînd nu fug de pe o grămadă de gunoi pe alta întorcîndu-se adesea princiar în chip de vedete intercontinentale care scuipă seminţe peste publicul larg. Lăsăm în urmă zgomotul şi furia chiar dacă ele nu ne iartă pe noi, cei ce ne regăsim deopotrivă în singularitatea propriei fiinţe şi în comuniune, reunite magic prin alchimia spectacolului de teatru-operă de la Iaşi. Muzică, ţipăt, tăcere, într-o limbă moartă. Iluminări. *Look homeward, Angel...* Între prezumtivul „manifest“ şi percepţia impresionistă se cască marele gol al vanităţii preţios ambalate, ambalaj bun la toate, care le înghite. Analog lui Liviu Ciulei, Andrei Şerban intră în galeria ultimilor artişti realişti, cei rari pentru că ştiu ce fac, înainte de a se avînta în necunoscut. O aducere laolaltă, cu deosebire, fără pretenţia salvării invocate de sicofanţi ori experţi în egoismul teoretic.

Look homeward,
Angel...

Conduşi de „vigilenţii soldaţi greci“ – care, atenţie, avertizează jucăuş vocea regizorului, ne vor confisca telefoanele mobile dacă nu le-am închis, „Ţîrrr!“ – pînă în viscerele teatrului, parcurgem în şir indian un traseu labirintic spre inima tragediei, descoperind, parcă, cît de singuri am fost în colectivitate şi ce clipe de viaţă intraductibilă trec neştiute pe lîngă noi. Trebuie să te pierzi pentru a te regăsi, este proba la care sîntem supuşi şi nu există vreun răspuns prestabilit în afara actului de fi prezent. *Troienele*, pe muzica compusă de Liz Swados, are în viziunea actuală, la patru decenii de la premiera dintîi pe scena Teatrului „La Mama“ din New York, prospeţimea şi forţa de expresie transmise de interpreţi, actori, cîntăreţi, coruri, dansatori, cu toţii admirabili indiferent de rol, fiindcă fiecare, pînă la ultimul figurant, e „de acolo“. Au statură, personalitate, se completeaza tocmai prin aceasta, nu se pierd în ansamblu. Putem afirma, fără teama de a exagera, că în această nemaiîntîlnită convergenţă nimeni nu trece neobservat iar copiii sînt la rîndul lor o revelaţie. Într-o prezentare la New Europe College a creaţiilor lui Andrei Şerban pe celebre scene de operă ale lumii, o secvenţă din *Faust* interpretată de copii m-a fascinat. Regăsesc corespondentul admiraţiei mele de acum cîţiva ani acum, la Opera din Iaşi. Copilul-simbol, copilul-actor. Copilul sacrificat. Cel care face posibilă trecerea între lumi, cum se întîmplă în *Troienele*, cu prima parte jucată în ambianţa spaţiului închis, eroii evoluînd chiar printre spectatori, pentru ca, în partea a doua, ultimii să fie îndrumaţi spre superba sală a teatrului, întîmpinaţi de copiii din cor cîntînd la balcon cu lumînări aprinse în mîini. Miracolul Crăciunului, dincolo de timp. Grozăviile războiului şi-au spus cuvîntul, troienii au fost învinşi, femeile vor pleca pe mare în exil.

© M. Marin

Am părăsit „cutia fer(m)ecată“ pe care continuăm să o păstrăm în noi ca o experienţă de preţ, după ce noi înşine am fost martori şi în contact direct cu barbaria confruntării dintre civilizaţii, răsfrîntă în cotidian. Timpul pare că şi-a luat un răgaz. Dar în acea casă a morţilor – loc incomod, cum altfel? –, trăind între presiunea publicului şi eroii ce-şi taie drum prin masă, umăr la umăr, aceeaşi masă care-ţi obturează privirea, şi fumul torţelor străbătut de un spot cînd nu te aştepţi spre un alt orizont nu întotdeauna lesne de perceput, compensate în absenţa optimei receptări proprii spectacolului convenţional de muzică, ţipăt, interjecţii, într-o continuă provocare a simţurilor, precum altădată proiectul rimbaldian ce şi-a atins ţinta – căci omul sfîrşeşte ca-ntotdeauna într-un amalgam comico-tragic – resimţim, înţelegem, auzim măreţia şi decăderea comună tuturor vremurilor scoase din ţîţîni întru luciditate şi compasiune. Această buclă s-ar vrea un preambul al unui parcurs inepuizabil, figurat de parabola bobului de grîu, moartea spre înviere. Sporul lipsit de egoism al umilinţei înalte care, asemenea celor zece drepţi ai lumii, e dez-legarea. Tragedia *Troienele* funcţionează scenic pe coordonate „inadmisibile“ individului-masificat, întotdeauna *trendy*, exprimîndu-se factice în limbaj codificat. Singurul pe care-l cunoaşte, prin genealogie. Să-l ignorăm, chiar dacă se pripăşeşte fraudulos în această „cameră a torturii“ muzicale şi de peste muzica de el îndrăgită, nicicum aceea a legendarei Hecuba, intrepretată la cota de sus a cîntului şi declamaţiei de Laura Scripcaru, nemaivorbind de Andromaca (Ana Maria Donose Marcovici), Cassandra (Andreea Chinez) ori Elena (Cristina Tălmaciu), crunt pedepsită de taberele înfrăţite şi, după legea junglei din cetate, violată de gorila uriaşă, Dansatorul urs cu bot de şobolan; nu pot cita întreaga distribuţie, întru totul remarcabilă, deşi incompletă în pliantul de la premiera din 13 decembrie. Primele două eroine, punîndu-se pavăză în salvarea Copilului rege Astianax (Marcu Şerbănuţă – cu ce voce cultivată şi ce talent actoricesc!), ultimul troian, luat ostatic şi ucis de greci. Apoi, înainte de plecarea femeilor spre corăbii în marea tăcere finală a trestiei gînditoare, tăcere-meditaţie şi tăcere-avertisment reverberînd impresionant în momentul ce precedă căderea cortinei, întoarcerea fantomei lui Achille ca să-şi răzbune, grotesc şi sălbatic, moartea, dănţuind cu „cîntul“ sau din altă lume (performanţa interpretului liric Jean Kristof Bouton atinge limita posibilităţilor vocale). Victima, vestala Poluxenia (Natsuko Oshima), alunecă parcă la nesfîrşit cu mişcări de balet, prăbuşire inefabilă de zbor ascensional. Aflat la debut, tînărul Andrei Şerban impunea cu *Arden din Faversham,* autor preelisabetan necunoscut, prin decorul unui mare scenograf, Ion Popescu-Udrişte, o viziune halucinantă: actori jucînd în subterane, ivindu-se la suprafaţa scenei înclinate, construcţie din lemn, din trape trîntite contrapunctic, ca nişte bătăi de tobe, în accepţiunea teatrului-sărac în care se înscrie elocvent spectacolul de teatru-operă *Troienele*. („Cu acest spectacol avea să se afirme stilul meu fără stil: tragic, grotesc, comedie aproape de farsă, lirism şi *cruzime,* toate impreună în căutarea unui amestec organic, deschis spre experienţe contradictorii, ca viaţa însăşi“, avea să noteze Şerban în albumul *Călătoriile mele în teatru,* Editura Institutului Cultural Român, 2008). Decorul – împreună cu luminile aparţinînd creatorului acestui spectacol – cu schelăria la vedere figurînd construcţii piramidale, planşee suspendate, recuzita purtată de-a lungul şi de-a latul scenei. Costumele Doinei Levinţa, de o pregnantă plasticitate, reproduc cumva aura comuniunii. Director muzical şi orhestrator, percuţionistul Lucian Maxim este un alt vechi colaborator, autor al partiturilor şi interpret în *Trilogia antică, Troienele* montate la Opera Naţională Română Iaşi fiind desemnate „fragment dintr-o trilogie antică“, promisiune poate a realizării integralei în viitorul apropiat. Nicidecum în ultimul rînd cum apare aici, directorul inspirat şi manager aplicat, Beatrice Rancea, care a dansat şi jucat în spectacolul de la Teatrul Naţional din Bucureşti în perioada inaugurală a anilor '90.

Prima mea impresie a fost copleşitoare... Vă daţi seama, un cîntăreţ tînăr, de 26 de ani, primeşte primul său contract de angajare (permanentă), vine în Iaşi plin de speranţă şi află că prima premieră va fi regizată de Andrei Şerban!!! O şansă şi un privilegiu! Pentru 3 luni de zile, toţi, solişti, cor, balet, tehnicieni, am dat tot ce aveam... 5 ore de somn şi 10 ore de muncă!!! Dar să lucrăm cu Andrei Şerban ne-a deschis ochii asupra a ceea ce înseamnă să fim profesionişti... *Indiile Galante* a fost un mare succes – pentru public şi pentru noi, artiştii. Pentru toţi, a fost o revelaţie de ce poţi realiza cînd îţi mobilizezi trupul şi sufletul... După spectacolul din 25 noiembrie, fără zi de pauză, intrasem în repetiţie cu *Troienele*. Dacă consideram *Indiile* ca un mare *challenge,* cu siguranţă nu ştiam ce ne aştepta cu *Troienele*. S-a spus despre *Indiile Galante* că a fost montat în timp record, *Troienele* – de două ori mai repede... O lună – nu, nici măcar o lună – pentru o piesă de „teatru-operă“, care ne-a pus la încercare limitele: şi celor de la cor şi de la operă, findcă nu era doar de cîntat (cum m-aţi auzit în Achille, e departe de operă!), şi actorilor care ne-au susţinut, cîntînd şi ei pe un text în greaca veche... A fost copleşitor de greu, ne-am adaptat psihic şi vocal... Şi, încă o dată, ne-m depăşit toate limitele, tot ce credeam a fi dobîndit cu puţin timp în urmă, în *Indiile*. Andrei nu munceşte ca majoritatea regizorilor cu care am avut şansa să lucrez... Intră în cel mai mic detaliu din orice se găseşte pe scenă... Fie că eşti simplu figurant sau Achille care ţipă din vîrful turnului său, de la interpretare pînă la poziţia mîinilor, totul e făcut pentru a oferi publicului un spectacol de calitate cum nu se întîlneşte des în România... Adevărat, a fost foarte greu, ne-am şi ofticat din cînd în cînd, dar, per total, a fost o experienţă care va rămîne în mintea mea toată viaţa!

Jean Kristof BOUTON,
interpret canto

PUBLICITATE

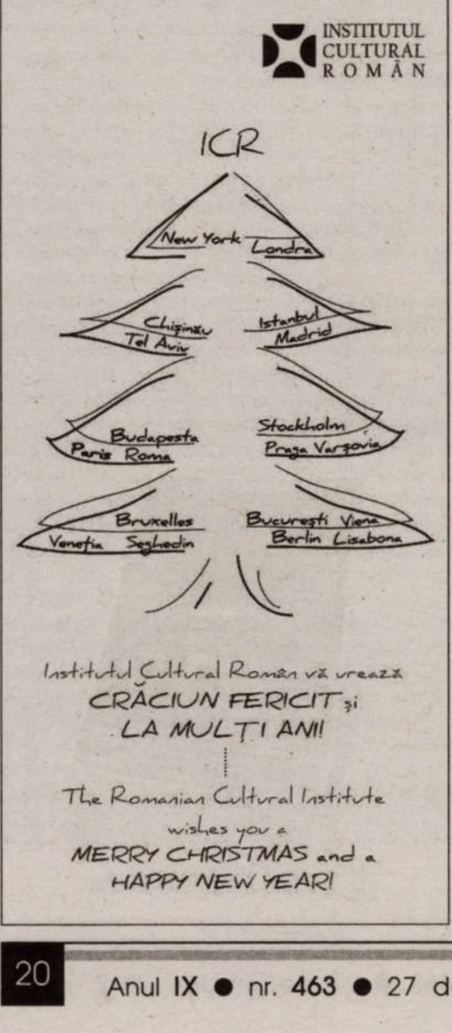

Tatiana NICULESCU-BRAN

Troienele ca parabolă politică

Toţi eroii cetăţii au fost ucişi. Singurul supravieţuitor de sex masculin e un copil, fiul lui Hector şi al Andromacăi. Hecuba, soţia lui Priam, a devenit regina văduvelor de război. Cassandra, preoteasa lui Apollo, profeţeşte noi nenorociri. Copilul care trebuia încoronat va fi luat prizonier de greci şi omorît. Frumoasa Elena a iscat cîndva războiul, iar acum e sfîşiată de cele două tabere însetate de sînge. Fantoma lui Ahile bîntuie cetatea şi se răzbună pe o tînără vestală. Femeile troiene, devenite prizoniere ale grecilor, sînt îmbarcate pe corăbii. Vor fi duse în exil. O lume se stinge, învinsă de trădări şi de viclenia unei armate în plină ascensiune.

„Troia
e România de azi.“

În vara lui 1990, în timp ce la Teatrul Naţional din Bucureşti, actorii repetau *Troienele,* după Euripide, afară, minerii terorizau oraşul, interpretînd scene dintr-un spectacol politic regizat de Ion Iliescu. „Oricînd ar fi pusă în scenă“ – spune în 2012 regizorul *Troienelor,* Andrei Şerban – „această poveste rămîne actuală“. La peste 20 de ani de la spectacolul grandios montat la Bucureşti, *Troienele* se întorc, odată cu roata istoriei, de astă dată în clădirea elegantă şi strălucitoare, proaspăt renovată, a Operei din Iaşi.

Premiera de la Iaşi a fost în mai multe feluri o premieră şi a depăşit cu mult aşteptările publicului, scoţînd la iveală o echipă de cîntăreţi de operă, actori şi dansatori cu resurse nebănuite de talent şi dibăcie artistică. Întîi, spectacolul a schimbat ideea unora că opera este o întrecere de voci sublime care ţîşnesc la intervale precise din nişte trupuri decorativ înţepenite. Interpreţii *Troienelor* cîntă, în timp ce se luptă, aleargă, se tîrăsc, se leagănă, mărşăluiesc, disperă, merg în procesiuni funerare, poartă torţe aprinse, îşi încleştează trupurile în ritmul tobelor, se zbuciumă, aşa încît vocile lor nu mai sînt produsul unui antrenament profesionist al laringelui, ci expresia unei emoţii corporale. Întruparea vocilor şi irumperea lor violentă în spaţiul spectatorului sînt, încă de la primele replici, profund destabilizatoare. Lumea venită să se aşeze în sală şi să-şi păstreze detaşarea critică s-a trezit pe scenă, asediată de povestea dezastrului Troiei şi luată prizonieră de jocul actorilor şi al luminilor. Mişcarea războinică, rituală, dominatoare a interpreţilor face din mulţimea spectatorilor o mare înspăimîntată, răvăşită de furtună. „N-a fost o idee bună să ne înghesuie aşa“, a mai apucat să-i spună un spectator soţiei lui, înainte de a fi împins mai departe de năvălirea soldaţilor greci.

În al doilea rînd, spectacolul pune la încercare prejudecata, încă valabilă printre melomanii din România, că opera este teritoriul greu accesibil al unei înţelegeri superior elitiste a muzicii. După ce au aplaudat cu entuziasm la final, minute în şir, ovaţionînd, spectatorii se întrebau: „Dar despre ce-a fost vorba?“. „Nu e despre înţelegerea unui text – spune Andrei Şerban. E despre simţire. Şi de vreme ce aţi aplaudat înseamnă că emoţia muzicii, a ritmului, a dansului şi a limbii lui Euripide a trecut dincolo de înţelegerea minţii.“

Interacţiunea actori-spectatori, grimasele, adîncurile viscerale ale emoţiilor, spaimele, pasiunile dezlănţuite, suferinţa, disperarea, regăsita pace lăuntrică – toate ţin de arta lui Andrei Şerban şi de multiplele lui feţe regizorale. După cum incantaţiile, muzica, şoaptele mistice, prezenţa pregnantă sau fluidă a vocilor şi ritmurile – cînd ameninţătoare, cînd duioase – ale partiturii îi aparţin compozitoarei Liz Swados.

Punerea în scenă a *Troienelor* „atacă“, aşadar, statutul confortabil al spectatorului, tîrîndu-l pe scenă, în inima acţiunii, pentru ca, mai apoi, după ce s-au consumat acte de violenţă extremă, cortina să se ridice şi privirile să se îndrepte, pline de speranţa salvării, către sala goală, îmbrăcată în culori calde şi în lumina unui candelabru imens. Din balcoane, fetiţe în alb, purtătoare de lumînări, veghează şi invită lumea să se aşeze, la propriu şi la figurat, într-o altă ordine a lucrurilor. Tulburaţi de experienţa scenei, spectatorii se aşază, în sfîrşit, în fotolii. Nu ştiu că se află pe tărîmul morţii albe unde, scenei sîngeroase şi înspăimîntătoare a uciderii frumoasei Elena, din primul act, îi corespunde scena de tragică graţie a sfîrşitului vestalei Poluxena. Ca într-un film SF, în care timpuri istorice, altminteri complet separate, se suprapun, cele două părţi – una violentă, alta lirică – ale spectacolului închid între ruinele Troiei pîlcuri de necunoscuţi dintr-o cetate la fel de devastată a viitorului.

© M. Marin

„Troia e România de azi“ – a declarat Andrei Şerban la Iaşi, făcînd din *Troienele* (şi) o parabolă politică, într-un oraş care a votat covîrşitor în favoarea noii ordini instaurate de USL. Trăim, aşadar, într-o cetate înfrîntă de războiul declaraţiilor, al deciziilor politice, al confruntărilor între diverse grupări şi interese, dezbinată de absenţa unui proiect comun, confiscată de feudalisme locale, dezorientată de strategia străinilor, oricare ar fi ei, dominată de limbaje duble şi subjugată de noii eroi ai populismului. Supravieţuitorii măcelului politico-mediatic sînt sortiţi exilului (interior sau exterior) precum troienele? Prin absenţa lor din treburile publice se va ridica vreo nouă cetate? Troienele sînt femei văduve, lipsite, ca majoritatea cetăţenilor României de azi, de putere politică, neimplicate în conducerea statului ori în războiul care a distrus Troia. Ele au asistat la desfăşurarea evenimentelor şi, pînă la urmă, din martori au devenit victime. Pe scenă, femeilor din Troia le revine misiunea de a păstra vie speranţa reconstruirii unei alte civilizaţii. Îmbarcate pe vasele grecilor, la finalul operei, troienele mimează cu mişcări egale, unduioase, valurile care poartă corăbiile către ţara cuceritorilor. Din sală, publicul le însoţeşte cu aplauze şi ovaţii, împărtăşindu-le, măcar pentru o clipă, visul unei cetăţi renăscute.

***Tatiana Niculescu-Bran** este scriitoare. Cea mai recentă carte publicată:* În ţara lui Dumnezeu, *Polirom, 2012.*

---

aduse cu poşta

Cînd ne iubim profesorii

În fiecare an, de Crăciun, profesorii ocupă un loc fruntaş pe lista Moşului, unde nu sînt împărţiţi în buni şi răi, în obraznici şi ascultători, în darnici şi zgîrciţi. Iar noi, elevii, am învăţat treptat să fim Moş Crăciun pentru ei.

Încă nu ştim exact de ce o facem. Iubirea noastră pentru profesorii noştri există, fără îndoială. Îi apreciem, pe unii mai mult, pe alţii mai puţin, dar ştim sigur că noi, adulţii de mîine, le vom fi recunoscători, le vom ierta cicălirea, le vom mulţumi pentru că ne-au făcut oameni mari şi frumoşi. Şi cu toate astea – de ce aprecierea noastră trebuie ambalată atent doar în cadouri de Crăciun? Poate ar trebui, pe lîngă cadouri, să chiulim mai puţin. Să învăţăm mai mult. Să încetăm să-i înjurăm pe la colţuri, revoltaţi de un 3 sau un 4.

„Aşa se face“ – e argumentul principal în dorinţa noastră de a-i face pe profesori fericiţi de Crăciun. Şi într-o lume în care trebuie să facem „ce se cuvine“, noi şi părinţii noştri, care sponsorizează totul, ne supunem regulilor impuse de societatea capitalistă. Pentru că aici nu e vorba de tradiţie. Domnul Trandafir nu primea cadouri de Crăciun – şi tot îşi iubea elevii.

Şi oricît de uşor ar părea, tot procesul ăsta ne dă, de fapt, mari bătăi de cap. Prima dată, se stabileşte suma. Încep nemulţumirile. Unii sînt prea săraci, alţii au pur şi simplu alte priorităţi. În final, toţi se conformează, supunîndu-se majorităţii.

Dar adolescenţii sînt probabil cele mai uituce fiinţe de pe pămînt. Şi de asta e nevoie de şeful clasei, uneori nervos, alteori doar epuizat, care are grijă să ne reamintească, de trei ori pe zi, să aducem banii. Ne scriem în palmă, ne punem zeci de alarme – doar-doar să nu uităm din nou.

În cele din urmă, cu banii pe masă, încep discuţiile în contradictoriu, legate de darurile în sine. Să fie simbolice? Să fie mai bine utile! Să fie ciocolată, sau vin? Sticlă, sau ceramică?

După ce rezolvăm şi asta, în apropiere de marea sărbătoare, ne ducem la fiecare cu punguţa. Majoritatea se bucură, lucru firesc. Ne bucurăm şi noi, căci nimic nu e mai frumos decît a le pune oamenilor un zîmbet larg pe faţă. Alţii ne refuză politicos, ştiind că în pungă nu e nici mită, nici încercarea noastră de a ne răscumpăra greşelile. Ei ştiu că aşa e obiceiul, numai că principiile lor se opun obiceiului. Iar noi ne dăm seama că profesorii noştri sînt interesanţi şi diferiţi. Şi e bine că sînt aşa.

Nu regretăm nici banii pe care i-am dat, nici nervii pe care i-am avut, nici certurile care ne-au făcut să urlăm unii la alţii. Doar că sărbătorile trec şi noi îi uităm pe profesori, ocupaţi fiind să luptăm iar pentru note şi să ne supărăm cînd orgoliul ne este rănit. Dar ştim că vom emana iar iubire, curînd. De 1 martie.

Diana TRĂNCUŢĂ
clasa a XII-a, Colegiul Naţional
„Iulia Hasdeu“
delataste.wordpress.com

PUBLICITATE

FUNDAŢIA ECDL ROMANIA

Permisul european de conducere a computerului

Şcoala care dăruieşte

Cu ocazia Sărbătorilor de Iarnă 2012, **Fundaţia ECDL ROMANIA** a continuat ca în fiecare an campania **"Şcoala care dăruieşte"** prin care se doreşte susţinerea iniţiativelor umanitare organizate de elevi şi profesori în şcolile din toată ţara.

Moşul ECDL a fost alături de echipele care au avut cele mai interesante proiecte: elevii voluntari ai claselor V-VIII de la Colegiul Naţional "Gheorghe Lazăr" Sibiu, care au făcut o bucurie bătrânilor de la Căminul Spital Nr. 1 Sibiu şi elevii de la Colegiul Naţional "Constantin Carabella" din Târgovişte care derulează programul "O zi mai bună pentru fiecare" pentru copiii din clasa a II-a a Şcolii Speciale din Târgovişte. De asemenea, **Moşul ECDL** a donat cărţi în cadrul programului "Dai carte, ai parte" desfăşurat de Clubul European Ion Neculce din Bucureşti.

Fundaţia ECDL ROMANIA îi felicită pe toţi participanţii la campanie pentru programele deosebite pe care le desfăşoară alături de elevi. Împreună îi putem determina pe ceilalţi să devină mai buni de sărbători.

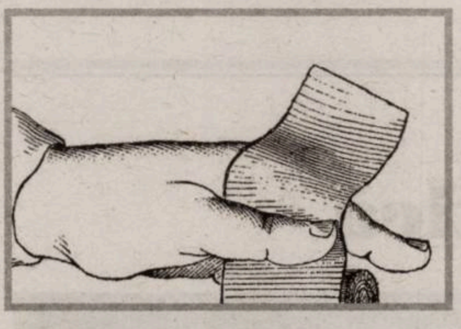

Iulian COMANESCU

oameni şi **etichete**

Ministerele şi pompa

Cu excepţia cîtorva personaje politice cunoscute, numele miniştrilor din ultimele guverne Boc-Ungureanu-Ponta nu prea spun nimănui nimic. E motivul pentru care azi ne ocupăm mai degrabă de numele ministerelor din Guvernul Ponta, fiindcă o bună parte dintre ele amintesc de Societatea de Patafizică a lui Alfred Jarry.

Ministerul Marilor Lucrări Publice: păcat că nici Ceauşescu, nici împăratul Tiberiu nu s-au gîndit la aşa un minister. Dracu' ştie ce înseamnă asta, fiindcă autostrăzile şi pasajele sînt la Transporturi. Probabil, ceva gen yala pe care mi-a reparat-o nea Petrică, instalatorul căruia ţin să-i fac reclamă pe această cale în *Dilema veche,* care scrie prea rar despre oamenii muncii.

Ministerul Industriei, Comerţului şi Competitivităţii: comerţ ar fi ceva, cu mănuşi şi scorţişoară, dar industria e pe butuci, iar competitivitatea se manifestă între găştile rivale ale partidelor de la putere şi din opoziţie, sau, dacă e vorba de coaliţii, chiar între guvernanţi.

Ministerul Fondurilor Europene: dacă ar exista grad de absorbţie negativ, am ajunge şi acolo. Cînd vin la noi, ele, fondurile europene, se duc de fapt la ei: SRL-uri inexistente, dar prietene cu Primăria şi altele asemenea. Nu de alta, dar banii cu pricina îi împărţim tot noi. Fondurile europene sînt ca averea statului în comunism: nu există, nu e a nimănui, dar poate fi furată.

Ministerul Muncii, Familiei şi Protecţiei Sociale: entitatea asta, ca să o măgulesc, şi-a îmbogăţit semantica şi determinanţii din nume de la un guvern la altul. Între aceştia, determinanţii, există o legătură de la cauză al efect: munca a fost desfiinţată prin lege în 1990, odată cu PCR, drept pentru care familia e de formă şi protecţia socială nu are din ce proteja, chiar dacă are pe cine.

Ministerul Transporturilor şi Infrastructurii: aici am ajuns la cei 313 kilometri de autostradă pe care îi avem, prin efortul concertat al tuturor miniştrilor de după 1990. Se adaugă tot felul de chestii care nu funcţionează, explodează, din care curge apa şi pe care nu le poţi folosi la cărat, ca şi vagoanele împuţite ale CFR, în care un bilet costă cît în Italia.

Ministerul IMM-urilor, Turismului şi Mediului de Afaceri: IMM-urile au fost în mare parte spulberate de criză şi mafioţeala peştilor mai mari din economia României, turismul nu există, mediul de afaceri încape tot la o conferinţă de la *Ziarul financiar*. Bineînţeles, asta nu împiedică birocraţii ca, din taxele tot mai puţine pe care firmele le achită la stat, să inventeze o şandrama costisitoare care să ne spună cum stă treaba cu cele trei fantomatice domenii.

Ministrul Culturii şi Patrimoniului Naţional: în afară de certurile politice despre intelectualii lui Băsescu şi ai altora, ceea ce se vede în această nobilă alcătuire sînt plăcile maro cu care umplem stîlpii în oraşe, care trimit la locuri, clădiri şi alte lucruri de patrimoniu. Faptul că acestea se numesc Piaţa Romană sau Gara de Nord şi au încărcătura înălţătoare a unor staţii de tramvai din oraşele occidentale nu trebuie să ne demobilizeze: avem patrimoniu, că doar am pus plăcile alea maro pe el.

Ministerul Educaţiei şi Cercetării: foarte nimerit, fiindcă avem o mulţime de educaţie şi cercetare. Doar că educaţia e a unora şi cercetarea a altora, iar cînd cele două se întîlnesc, în CV, asta se cheamă plagiat. Foarte la locul lui în anumite guverne din perioada 2011-2511.

Ministrul coordonator pentru proiecte de infrastructură: la ce ne mai trebuie unul, dacă Infrastructura e şi la Transporturi? Nemaivorbind de faptul că nu există.

Ministrul Bugetului: pentru că nu avem aşa ceva, adică buget. Ba e gata prea tîrziu, ba e cu deficit, ba e cu scandal.

Ministrul pentru Dialog Social: e tulburător cum s-a moştenit dialogul social de prin naiba ştie ce guvern agreat de Grupul pentru Dialog Social. Altfel, în România, dialogul social e foarte politizat şi constă în păruiala găştilor rivale la TV. Din cînd în cînd, poporul se trezeşte şi dă buzna ba în piaţă, ba la vot, plin de ură faţă de celălalt popor, care s-a trezit şi el şi a dat buzna, dar în piaţa cealaltă sau a pus ştampila dincolo. Şi viceversa.

Ar mai fi şi întrebarea: de ce naiba a vrut Victor Ponta ca guvernul lui cel nou să semene cu Comisia Europeană? Aceasta guvernează o federaţie – dar numai pe ici-pe colo, fără atribuţiile care revin fix guvernelor naţionale – şi are, în plus, şi atribuţii legislative. O să se ducă miniştrii români la Bruxelles, să se întîlnească cu omologii lor din Comisie?

Faptul că numele ministerelor se lungesc pînă la eufemism în guvernele recente arată nu numai o propensiune caraghioasă către precizie administrativă, ci şi lipsuri, tocmai în locurile care se aglomerează denotativ, ca Marile Lucrări, Infrastructura şi alte minuni. E drept, ca să ne propunem să avem ceea ce ne lipseşte, ca ţară, trebuie să ne ocupăm de astfel de lucruri, dar mania de a le da nume e mai degrabă un fel de superstiţie, care nu rezolvă nimic şi devine rizibilă.

Ministerul Marilor Lucrări Publice: păcat că nici Ceauşescu, nici împăratul Tiberiu nu s-au gîndit la aşa un minister.

***Iulian Comanescu** este analist media, autor al volumului* Cum să devii un Nimeni *(Humanitas, 2009).*

■ ■ ■

trecerea prin reviste

● ADEVĂRUL, 10 decembrie 2012

Mircea Mincan semnează un articol despre cum se predă şi se învaţă poezia la orele de română din liceu: „Dacă ideea că «repetiţia este mama învăţăturii» este îndeobşte acceptată, acest lucru nu pare aplicabil şi în cazul celor mai cunoscute creaţii ale poeţilor autohtoni. Mulţi dintre aceştia au ieşit de la inimile proaspeţilor absolvenţi de liceu, sătui să li se predea «ce a vrut să spună poetul aici». Ultima oară cînd am deschis o carte scrisă de Mihai Eminescu a fost în vara lui 1998. Se întîmpla pe unul din coridoarele Liceului «Alexandru Papiu Ilarian», din Tîrgu-Mureş. Eram într-un grup de cîteva persoane, cu toţii transpiraţi de la căldură şi de la emoţiile a ceea ce, îndeobşte, este cunoscut sub numele de cod «examenul maturităţii»: Bac-ul. În acea zi de început de vară, unul dintre noi avea la el o carte cu o copertă kitschoasă, clasică, cu poza lui Eminescu din semiprofil şi părul dat pe spate. Ieşisem de la proba orală a examenului de limba şi literatura română, unde fiecare dintre noi primise, într-o formă sau alta, acelaşi tip de subiect: «Spuneţi primele cinci strofe ale poemului...». La cîteva zile distanţă, stăteam în faţa avizierului postat la intrarea în liceu. Am citit notele finale obţinute la Bac, după care am rupt-o, maturizaţi peste noapte, către terasa favorită din apropiere. Pentru noi, Eminescu a rămas singur, undeva pe coridoarele şi sălile de clasă ale acelui liceu de provincie. De la acel moment, poezia clasică românească, Eminescu, Coşbuc, Goga, ba chiar şi Nichita sau Blaga, pentru care simţisem, iniţial, o atracţie personală, n-au mai reuşit să depăşească, sub aspectul interesului, chiar şi cele mai cumplite banalităţi literare care mi-au căzut în mînă, de-a lungul timpului. Cursurile copiate şi cărţile de proză le-au luat imediat locul poeţilor, apoi ziarele, revistele, lucrările ceva mai tehnice etc. Asta n-ar fi o problemă în sine, mi-am zis, poate că nu am eu gena asta poetică. Pînă am remarcat, în cadrul unei întîlniri oficiale cu foştii colegi şi prieteni din adolescenţă, că toţi sufereau de sindromul nu-mai-pot-citi-poezie“. De ce se întîmplă asta? Cu ce-s vinovaţi clasicii noştri lirici ca să merite o asemenea soartă?“ **(A. M. S.)**

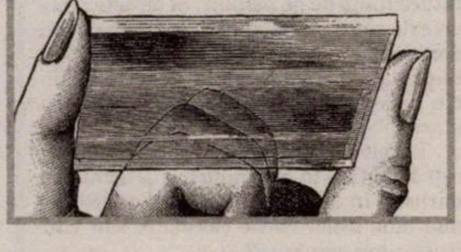

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe **sticlă**

Premiile acestei rubrici pentru 2012

De cele mai multe ori, cînd mă uit la televizor bombănesc – şi lucrul acesta se vede şi în textele pe care le scriu aici. Televiziunea, aşa cum e făcută la noi, nu-mi prea oferă multe momente de satisfacţie.

Dar acum e „vremea bilanţurilor“ şi, în plus, „spiritul Crăciunului“ ne face mai înţelegători, iar mama împodobeşte bradul, nu-i aşa? Prin urmare, mă voi conforma şi eu acestei tendinţe şi voi contabiliza numai laudele pe care le-am emis în 2012, în cadrul acestei rubrici. Nu au fost multe – din 44 de articole, în numai 7 apreciam ceva.

Am salutat, de exemplu, noul post de televiziune Digi 24, care promitea de la bun început că jurnaliştii lor nu vor folosi cuvinte ca „şoc“, „incredibil“ sau „senzaţional“. Asta era chiar ceva senzaţional, într-o presă care înţelege să-şi facă audienţa numai prin recursul la tabloidizare. În plus, la Digi 24 poţi vedea şi emisiuni culturale, cum sînt *Ca-n filme* sau *Digicult.*

Un alt canal pe care l-am lăudat a fost Viasat History: „Unul dintre posturile mele preferate este Viasat History. În situaţia în care nu am canalul ARTE – care, din păcate, nu a venit în România, aşa cum ni se promitea anul trecut –, Viasat History este cel mai cultural post pe care mi-l oferă operatorul de cablu la care sînt abonat, RCS-RDS. Şi cînd spun asta, nu mă gîndesc la faptul că oricum istoria înseamnă cultură, ci că la Viasat History pot vedea o mulţime de emisiuni dedicate artelor – de la arhitectură şi plastică, la literatură, muzică sau film. (...) Dar ceea ce apreciez cel mai mult la documentarele de la Viasat History e felul cum este privită cultura. Ea nu e nici pe departe ceva la care să te prosternezi şi de care să vorbeşti dîndu-ţi ochii peste cap cu patos. Valorile sînt valori, dar ele nu-i împing pe cei care le prezintă la Viasat History în deliruri mistico-poetice, iar oamenii îşi păstrează în orice moment un sănătos spirit critic.“

Dintre emisiuni, am apreciat *După 20 de ani* de la PRO TV, care, în ziua alegerilor parlamentare, a avut invitaţi trei tineri eminenţi, olimpici internaţionali la matematică. Asta, în situaţia în care oamenii care chiar fac ceva valoros în viaţă nu prea au loc pe micile noastre ecrane. Am mai aplaudat reacţia lui Moise Guran, în emisiunea lui de la TVR 2, *Ora de business,* cînd i-a chemat pe cei din TVR să-şi apere instituţia de atacuri şi, apoi, pe cea similară, a lui Gabriel Giurgiu, în emisiunea *Europa mea*.

Mi-am exprimat aprecierea din nou pentru *În derivă,* de la HBO, singurul serial de calitate făcut la noi, şi mai ales pentru actorii care joacă în el, cum sînt Marcel Iureş sau Victor Rebengiuc, pentru că şi-au respectat talentul şi nu au apărut niciodată în telenovele sau în producţii TV îndoielnice. De asemenea, am remarcat documentarul *Copiii uraniului,* realizat de Iulian Manuel Ghervas şi de Adina Popescu, difuzat de TVR 1 – care, pe lîngă că e bine făcut, m-a atins şi în mod personal (bunicul meu a lucrat în mina de uraniu despre care se vorbeşte în film şi a murit de cancer, în urma iradierii). Textul meu s-a numit „Despre oamenii care nu contează“ – adică despre cei care sînt consideraţi doar „mînă de lucru“ şi, cînd mor, „pagube colaterale“.

În anul care a trecut, am făcut şi un top 5 al celor mai inspirate reclame: pe locul 5 – „P&G susţine cu onoare mamele“, cu Ana Maria Brânză, campioana la spadă; pe locul 4 – spoturile din campania pentru pateul Ardealul, cu „fainoşag“; pe locul 3 – „Milka – Îndrăzneşte să fii tandru!“; pe locul 2 – o campanie făcută de agenţia GMP pentru Dolce Sport, iar pe primul loc – un clip al agenţiei Graffiti BBDO, pentru Pepsi, cel cu melodia „Dorul“, cîntată cîndva de Aurelian Andreescu.

Şi, nu în cele din urmă, am apreciat un material realizat de jurnaliştii Laurenţiu Ungureanu şi Mihai Mincan, publicat în *Adevărul,* cu voci ale oamenilor care au renunţat definitiv la televizor. Din mărturiile consemnate, reiese că e un lucru extraordinar, prin urmare îl doresc tuturor în anul care vine.

În 2012, doar în 7 rubrici am apreciat ceva.

■ ■ ■

Octavian COMAN

Notă informativă a sursei „Șmecheru“

– Strict secret –

Vă informez cu respect că totul a început în barul de la parterul hotelului Double Tree din capitala americană, Washington DC. Aici am întreținut comentarii de natură politică cu Anghel Adrian, candidatul organizației numite Uniunea Social Liberală la alegerile tovărășești din țara noastră, Republica Socialistă România. Afirmațiile instigatoare la adresa tovarășului Băsescu Traian au fost făcute de către tovarășul Anghel Adrian într-un cadru foarte limitat, deoarece la întîlnirea de propagandă electorală din bar nu au fost prezente decît 5 (cinci) persoane, asta incluzînd candidatul, un organizator, pe mine, care m-am prezentat ca publicist, și alte două femei din rîndul cetățenilor români care au trădat țara locuind acum în Statele Unite, în zona capitalei americane.

Am sesizat și alte afirmații răuvoitoare la adresa situației din R.S.R.

Am remarcat că sus-numitul Anghel Adrian s-a prezentat ca o victimă a organelor de securitate ale statului din anii 1980 și a reliefat că are dublă-cetățenie, română și americană. În același timp, candidatul la postul de ales al poporului nostru care trăiește în afara granițelor patriei s-a arătat decepționat că nu a venit mai multă lume la reuniunea de promovare a valorilor socialiste și de convingere a obștii pentru votul care a urmat.

În plus, acest om a făcut insinuări negative și în privința realizărilor tovarășului Boc Emil și ale tovarășei Udrea Elena Gabriela.

Întîlnirea cu tovarășul Anghel Adrian, desfășurată în seara de 6 decembrie, la ora 18, în barul hotelului Double Tree, a durat o oră și ceva, timp în care eu am consumat o bere neagră marca Guinness care a costat 7 dolari cu tot cu bacșiș și am mîncat un fel de sărățele oferite gratuit de către local.

În nume personal, aș vrea să remarc că el a fost singurul care a vizitat urbea de unde sînt emanate ideile imperialismului sălbatic. Reprezentanți din cealaltă organizație muncitorească, Alianța România Dreaptă, nu au venit pentru a face propagandă printre noi. Foarte urît, aș putea spune, dacă îmi este permis să mă exprim într-un astfel de limbaj.

Declar că, din cîte știu, evenimentul de agitație patriotică din localul amintit a fost și unicul de acest fel petrecut în zonă.

Vă informez că votul din 9 decembrie pentru alegerile populare din republica noastră socialistă s-a desfășurat în Washington DC la sediul ambasadei.

Reprezentanța și-a deschis ușile pentru alegători la ora 7 dimineața. Am remarcat că, la numai cîteva minute după aceea, primul român, Forțu Ion, a venit să voteze. Rupt de glia noastră de vreo zece ani, el mi-a spus într-o discuție că e prima dată cînd își exercită dreptul de vot în SUA. Vă raportez și ce l-a împins la acest gest: „După cum văd eu, evenimentele din ultimul an s-au reîntors oarecum la începutul anilor ’90“. Subliniez că acestea au fost exact cuvintele folosite de persoana în cauză.

Am sesizat și alte afirmații răuvoitoare la adresa situației din R.S.R. E cazul lui Maghiar Nicoleta, însoțită la vot de soțul ei, Maghiar Tiberius. Am auzit-o pe Maghiar Nicoleta spunînd la ieșirea din ambasadă că: „Trebuie o schimbare. Gata. Bate vîntul schimbării și e cazul. Trebuie să ne deplasăm într-o altă eră, altă epocă. Trebuie oameni tineri, oameni noi, care să dorească să facă ceva pentru România“. Maghiar Nicoleta era întărîtată în aceste defăimări de către soțul ei. A prezentat aceste îndemnuri sub pretextul că este înflăcărată de un puternic simțămînt național. În opinia mea, organele de securitate ar trebui să își sporească vigilența în privința acestei familii, ținînd cont că poartă numele de Maghiar.

DILEMA
© G. Rechiteanu

Cea mai periculoasă mi s-a părut afirmația unui alt român prezent la procesul de consultare a poporului român. El s-a prezentat ca numindu-se „Mircea Blaha Octavian“. Pe acesta l-am surprins spunînd că a venit să voteze „pentru evitarea unei dictaturi“.

Cred că „Mircea Blaha Octavian“ nu poate fi decît ceea ce serviciile imperialisto-capitaliste de propagandă deșănțată numesc „disident“.

Țin să vă mai aduc la cunoștință că am remarcat cu neplăcută surprindere că, în timpul procesului de vot de la ambasada României, la numai cîteva zeci de metri de clădire avea loc un protest la adresa conducătorilor dintr-o țară prietenă, Republica Socialistă Vietnam. Zeci de persoane care se prezentau de origine vietnameză scandau sloganuri în limba lor, în fața ambasadei acestei țări, alternate cu expresii înjositoare în limba engleză la adresa regimului comunist din R.S. Vietnam. De exemplu, i-am auzit scandînd *„Freedom for Vietnam“* sau *„Down with Vietnamese communists“*. Unul dintre ei se plîngea că nu există alegeri libere în țara lor. Eu i-am arătat imediat că așa ceva nu poate fi adevărat, căci în republica noastră, tot socialistă, există alegeri libere.

Firește, am ignorat cît am putut banda de instigatori și nu m-am mai antrenat în nici o altă discuție cu caracter politic, cu acești dușmani ai proletariatului.

Declar că procesul-verbal întocmit de membrii secției de votare din Washington DC arată că, în ziua de 9 decembrie, au votat aici 142 de români. Cele mai multe voturi la această secție au strîns reprezentanții mișcării muncitorești Alianța România Dreaptă.

Nu aș vrea să închei fără a vă ruga să îmi comunicați un răspuns la o întrebare ivită din următoarea situație:

Seara, înainte de închiderea urnelor, am încercat să mai obțin o declarație de la o familie de bătrînei veniți la votat pe ultima sută de metri. Cînd m-am prezentat drept ziarist pentru publicația *Dilema veche,* bătrînelul mi-a spus răstit: „Aaa, de la șmecherii ăia?!“. Nu a vrut să vorbească cu mine.

Tovarășe maior, nu înțeleg, sîntem mai mulți cu numele de cod „Șmecheru“?

Sursa Șmecheru

---

aduse cu poșta

Sîntem sau nu sîntem un stat laic?

Stimată redacție,

În cursul lunii noiembrie crt., trei dintre temele dosarelor par a se înlănțui: „Ce-i învățăm pe copii despre Dumnezeu“, „Cei 7 ani de acasă“ și „România înapoiată“. M-am gîndit mult (mai ales la prima temă) și am ajuns la concluzia că, în toată această ecuație a educației religioase, familia pare a nu fi prea prezentă. Or, judecînd după „topurile“ încrederii populației, care situează Biserica pe locuri fruntașe, sau după interminabilele cozi de la hramuri moaște, resfințiri (apropo, nu vi se pare că acestea s-au mărit exponențial în ultimii șapte-opt ani?), românii par a fi un popor profund credincios. Prin urmare, copiii acestui popor, crescuți de adulți atît de credincioși, vor deveni și ei măcar la fel de credincioși.

Și atunci, la ce bun introducerea religiei ca materie de studiu obligatorie, într-un sistem de învățămînt al unui stat laic? Sau nu sîntem un stat laic? Poate revizuirea Constituției ne va aduce ceva surprize?!?

Cînd s-a introdus această materie în curriculum, s-a considerat a fi un gest de reparație față de perioada comunistă. Nu-i vorbă că, din anii ’90 și pînă acum, șiruri întregi de guverne, miniștri, politicieni tratează Biserica, cultele, sărbătorile religioase cu ipocrită smerenie, mai ales în fața mass-media.

Dar să revin.

Trăiesc într-o zonă multiconfesională, în care, totuși, ortodocși și catolici sînt în proporție aproximativ egală. Între 1990-1998, am fost director de școală gimnazială comunală. În deplin spirit ecumenic, am avut, eu și colegii mei, o legătură deschisă cu ambele parohii – cea ortodoxă și cea catolică. În prima fază, orele de religie erau ținute chiar de preoții parohi. Or, orarul școlar nu se putea plia pe obligațiile preoților din parohie (slujbe de diferite categorii), astfel încît multe dintre ore se suspendau (cca o treime). Nu mai vorbesc de bătaia de cap creată de existența unui număr variabil de elevi din cele două confesiuni, la nivelul unei clase, sau de imposibilitatea de a avea minimum zece elevi pentru a crea o grupă, fără de care nu se putea plăti. Cînd religia a fost extinsă și la gimnaziu (cu titlu obligatoriu) și au început să apară și așa-zișii profesori de religie (care era musai să aibă agrementul forurilor clericale superioare, deși își desfășurau activitatea în învățămîntul public!), elevii au început să dezerteze de la aceste ore, astfel că, de foarte multe tori, „notarea“ era făcută „din burtă“, dar niciodată sub 8-9!

Țin să reamintesc că era vorba de o școală rurală, unde se presupune un mai mare respect pentru cele sfinte! Și lucrurile nu s-au schimbat nici pînă în 2006, cînd eu m-am pensionat!

La fel, nu s-a schimbat în bine nici comportamentul elevilor. Se presupune că studiul religiei ar induce un limbaj civilizat, o conduită adecvată în școală, pe stradă, în lume. Nici pomeneală! Înjurături, expresii obscene, îmbrînceli, bătăi – toate sînt vizibile pentru oricare dintre noi, care ne aflăm în apropierea unei școli, la început sau sfîrșit de program. Și ceea ce spune toată lumea – „Așa te învață la școală?“ – scoate complet aproape din „schemă“ familia!

M-am născut, am crescut și m-am maturizat în comunism. Bruma de educație religioasă *de bază* o am din familie. Din fericire, nu era o familie bigotă, poate și pentru că tatăl meu era ortodox, iar mama – luterană. Serbam Paștile și Crăciunul în mod tradițional, mergeam foarte rar la biserică, nu țineam niciodată post, nu făceam rugăciuni la masă sau la începutul zilei. În copilăria mică, ei au decis să mă ducă la preot, să iau ore de religie. După cca zece „ședințe“, am renunțat, pentru că le-am spus că mă plictisesc și nu înțeleg nimic (o luasem de la Facerea Lumii). Asta nu m-a împiedicat să devin un om întreg, cu capul pe umeri și picioarele pe pămînt. Și în același spirit s-a dezvoltat și fiul meu (și fără religie la școală). Eu cred chiar că alegerea unei anume confesiuni ar trebui să se facă la vîrste mai „coapte“, în deplină cunoștință de cauză și liber consimțit.

În încheiere, vă relatez două „întîmplări“ legate de religie și biserică.

Dirigintă fiind și avînd la dispoziție o sumă de reviste *Arborele lumii,* am încercat să abordez „problema Pămînt“: cum s-a format, apariția vieții, a omului, adecvat vîrstei elevilor mei – 13 ani. Toate bune și frumoase, pînă la apariția omului, cînd mi s-a replicat: „Omul l-a făcut Dumnezeu, după chipul și asemănarea Sa“. După asta n-a mai încăput loc de dialog. Asta învață la religie (în școală), tot asta – la predică, la biserică. Atunci, de ce nu se face educație religioasă (cu toată paleta sa) în biserici, în școli de duminică?...

În Onești, trăiește o populație de cca 50.000 (ultimul recensămînt ar zice 48.000) de oameni. Există o biserică veche ortodoxă și încă vreo patru „de cartier“ construite după 1990, o biserică veche catolică, dar și una nouă (a Capucinilor, cu liceu încorporat) realizată după 1990, în cca patru ani. La vreo 300 m, din 1992, se tot înalță o catedrală ortodoxă, pe lîngă care Patriarhia e pitică. Oare asta nu e cea mai clară dovadă de *trufie?*

În spiritul *Dilemei vechi,* vă doresc tuturor „Sărbători vesele!“.

profesor Livia PĔTRESCU
Onești

UNDEVA ÎNTR-UN LOC DE GAME ŞI ARPEGII DE LÎNGĂ RUINELE CURŢII VECHI, NIŞTE DETECTIVI FAC CURĂŢENIE PRIN ÎNTUNERICUL IGNORANŢEI

■ Undeva într-un buncăr de lîngă Bordeaux, nişte cercetători pregătesc 176 de lasere pentru a lovi simultan nişte biete molecule de deuteriu în încercarea de a obţine o temperatură de 10.000.000 de grade Celsius. Deocamdată nu sînt gata. (**M. C.**)

■ „Sînt cel mai puternic parlamentar", a zis Gigi Becali în prima sa zi de lucru la noul loc de muncă. Cel mai puternic parlamentar din cel mai slab Parlament. (**M. V.**)

■ În nici un an n-am ascultat, în scara mea de bloc, colinde mai elaborate şi mai complexe ca anul acesta. Ce Moş Crăciun cu plete dalbe? Ce Domn, Domn să-nălţăm? Astea-s nimic… Am avut parte de glasuri baritonale de pe la Teologie, numai unul şi unul, intonînd imnuri de slavă, de prea sfinte game şi arpegii, de tineri cantori cu alură de intelectuali şi cu viers mlădios, de fete ca nişte îngeri şi de un întreg cor de biserică revărsîndu-se pe scări, pe patru-cinci voci, ciocănind discret pe la uşi şi cîntînd mai frumos ca la liturghie, de începuse să miroasă a mir la mine pe palier, pe bune! Ori Crăciunul a devenit o sărbătoare mai sofisticată decît credeam pînă acum, ori românii au înţeles în sfîrşit că trebuie să fii profesionist ca să cîştigi nişte bani. (**A. P.**)

■ SMS primit de mine într-o noapte de la un număr necunoscut: „Cheers, foştilor frumoşi nebuni ai marilor Aiuduri deveniţi în urma tratamentului cu prostie bolnavi, incurabili şi indezirabili, celor care mai reuşesc să fîlfîie pe ruinele Curţii Vechi, pecetluită cu fierea lui Mateiu Caragiale, intabulată de opincile Gucci ale lui Becali. Zbor deasupra unui cuib de cuc". Am citit şi m-am culcat la loc. (**M. C.**)

■ Pe strada Drumul Găzarului, unde şed, îşi are sediul o agenţie de detectivi care se cheamă (cum altfel?) „Cod Şopârla Neagră – Detectivi". (**D. S.**)

■ Un anunţ dintr-un ziar zice aşa: „Persoană drăguţă, 52 de ani, ortodoxă, educată, doresc să îngrijesc o doamnă de afaceri foarte bogată, miliardară, romàncă, în vîrstă, singură, fără moştenitori în vederea rămînerii în locuinţa sa. De asemenea, fac curăţenie prin curtea vilei cît şi în interiorul ei. Exclus gătitul în bucătărie". Adresa de ziar la care s-a trimis o asemenea cerinţă e cu siguranţă greşită. Cred că, în special în această perioadă a anului, mai eficientă ar fi adresa *Santa Claus Main Post Office Tähtikuja 1, FI-96930 Napapiiri*. (**A. M.**)

■ Ştim cu toţii că Rudolf are nasul roşu. Dar nu ştim de ce. Cercetătorii din Olanda şi Norvegia au vrut să ne scoată din întunericul ignoranţei şi au testat dacă nasul roşu de ren este un rezultat al „microcirculaţiei nazale mai dense şi bogate", prin comparaţie cu nasurile oamenilor. Se pare că da, din cauză că vascularizarea este foarte importantă pentru renii zburători, care trebuie să facă faţă temperaturilor extreme în timp ce trag sania. Ce am înţeles eu de-aici nu e că Rudolf are într-adevăr nasul roşu, ci că există reni zburători. (**L. V.**)

Cu ochii-n 3,14

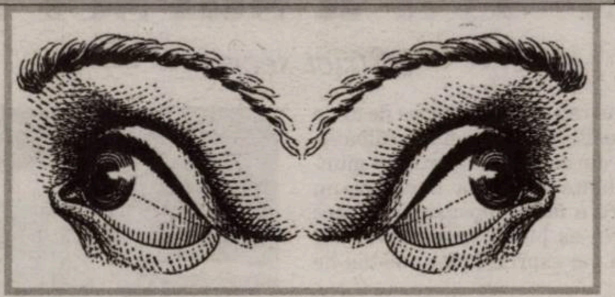

EXASPERATĂ DE SUCCESIUNEA DEPLASĂRILOR DE-A LUNGUL TIMPULUI, O FETIŢĂ SE CAUTĂ ACASĂ

■ Într-un metrou, exasperată de succesiunea staţiilor cu „peron pe stînga", o fetiţă se întoarce către mama ei, cu un ton revoltat: „Iar stînga? Stînga şi numai stînga, m-am săturat de atîta stînga!". Ca să fiu sinceră, şi eu. (**S. G.**)

■ După şase săptămîni de la realegerea lui Barack Obama la Casa Albă, nouă publicaţii, printre care *The New York Times, The Washington Post, The Los Angeles Times,* i-au trimis o scrisoare vechiului candidat republican, Mitt Romney, şi echipei sale de campanie pentru a se plînge de facturile primite. În Statele Unite cei care plătesc facturile deplasărilor jurnaliştilor pentru a fi alături de un candidat şi de echipa sa în campania electorală sînt publicaţiile pentru care scriu. În cazul acesta, se pare că sumele au depăşit cu mult tarifele obişnuite, fiind vorba despre 745 de dolari ceruţi pentru fiecare jurnalist care le-a fost în preajmă candidaţilor în seara dezbaterii finale. Poate se învaţă minte şi americanii şi nu mai trimit oameni pe teren. Politica se face la televiziune, alegerile se cîştigă, nu se pierd, şi se lucrează cu banii înainte, nu după. Şi nu se cer, ci se dau. (**A. M. S.**)

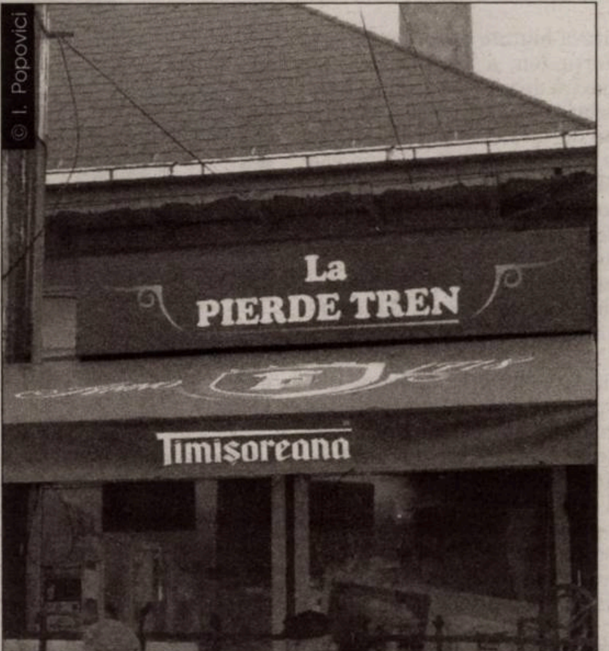

■ De-a lungul timpului, am avut fel şi fel de reclame cu „reduceri imbatabile", „preţuri de criză" sau „oferte speciale de Crăciun". Anul acesta, însă, am auzit-o pe cea care le întrece pe toate: „Metro transformă sfîrşitul lumii într-o zi de sărbătoare". Deh, nici sfîrşiturile lumii nu mai sînt ce erau… (**P. M.**)

■ Prin nenumărate anunţuri de la mica publicitate se caută *bonă* sau *bonă internă* pentru *familie deosebită*. Între multele astea familii deosebite or exista deosebiri? (**A. M.**)

■ Cînd un şef de la „Drumuri" responsabil cu deszăpezirea rămîne înzăpezit înseamnă: a) că a nins; b) că subalternii nu şi-au făcut treaba; c) că a avut ghinion; d) este problema lui / nu mă interesează. Rezolvaţi acest *quiz* 1) în timp ce sînteţi blocat în trafic; 2) stînd relaxaţi pe fotoliu, acasă; 3) la birou, cînd nu vă vede şeful. Analizaţi răspunsul pentru fiecare situaţie în parte. (**M. M.**)

TREABA EI ESTE SĂ SE ASIGURE CĂ MEMBRII COMISIEI DE RELAXARE SE LĂFĂIE

■ O cheamă Catherine „Cassie" Conley şi treaba ei este să se asigure că vehiculele stelare ale NASA nu contaminează cu microbi de pe Terra mediile extraterestre explorate de agenţia spaţială. Cică pînă acum au mai fost scăpări. (**M. C.**)

■ Nu pricep de ce e lumea aşa de îngrozită că Becali va fi unul dintre membrii Comisiei juridice din Parlament. Mi se pare absolut evident faptul că, dintre toţi, el are cea mai mare experienţă cu DNA-ul, Parchetul General, procurorii, Justiţia. (**L. V.**)

■ În sfîrşit, sînt şi la noi cadouri ca-n serialele proaste la care mă uit cu voluptate: Cutia cadou Happybox Escapada de Lux, care „reprezintă posibilitatea de a beneficia de un pachet Turistic de Lux, dintre cele 40 de variante propuse, la hoteluri de 4 şi 5 stele, din toată ţara. Ofertele variază de la cazare în apartamente Deluxe cu cina romantică inclusă, la sejururi care includ picnic organizat la poalele muntelui, pînă la evadări Spa, cu masaje de relaxare pentru cupluri" (happy-box.ro). În sfîrşit, vom putea fi şi noi în rîndul celor care pot opta pentru escapade kitsch-romantice ca-n *Tînăr şi neliniştit*. (**I. P.**)

■ În Aviaţiei, pe dreapta, se lăfăie, pe un perete întreg, firma unui nou magazin de „instalaţii": MARICON. O fi, cum se poartă, o combinaţie de Mariana şi Cornelia sau mîndria (asumată argotic) de a fi *gay*, că asta înseamnă, în spaniolă, *maricón*. Vorbim de ţopenie sau, cum ar zice golanii, de „sînge în instalaţie"? (**S. S.**)

PUBLICITATE
Roger Waters
The Wall
Live
Toate piesele de pe legendarul album
PINK FLOYD - The Wall
într-o super producţie fără precedent!
THE WALL - LIVE
28 AUGUST
PIAŢA CONSTITUŢIEI
BILETE PE MYTICKET.RO
myticket.ro
ORGANIZAT DE:
EMAGIC
RECOMANDAT DE:
DILEMA VECHE

Biblio ASTRA